תלמוד

ירושלמי

מסכת

נדרים, נזיר, גיטין, קידושין, סוטה.

סודר ויוצא לאור על ידי

מכון להוצאת-ספרים וחקר כתבי-יד

על-שם החתם סופר ז״ל

מכון חתם סופר ירושלים

עיה״ק ירושלים

שנת תש״ל לפ״ק

בית מדרש גבוה לתורה ע״ש רבי עקיבא איגר ז״ל —
מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי־יד ע״ש
החתם סופר ז״ל, בעיה״ק ירושלים ת. ד. 836.

נדפס בארץ ישראל
Printed in Israel

דפוס אופסט „אסתר"
תל־אביב, רחוב ראב״ד 20, טלפון 31534

תלמוד ירושלמי

או

תלמוד המערב

ויש קורין לו

תלמוד ארץ ישראל

וסביבו יחנו

פירושים, חקרי הלכות, גרסאות ונוסחאות שונות

מאת **גאוני ישראל המאורות הגדולים**, ה"ה:

פירוש **בעל ספר חרדים** מהג"מ אלעזר אזכרי (אזקרי) ז"ל למסכת ברכות.

קרבן העדה (פירוש) | **שירי קרבן** (תוספות) — לסדר מועד ונשים מאת הג"מ דוד פרענקיל ז"ל (בהג"מ נפתלי הירש ניימארק ז"ל) ראב"ד דק"ק ברלין והמדינה.

פני משה (פירוש) | **מראה הפנים** (תוספות) — לכל הירושלמי כלו מהג"מ משה מרגלית ז"ל (בהג"מ שמעון ז"ל) עובד עבוה"ק באמשטרדם ור"מ בערי זאמוט.

נר מערבי כולל מסורת הש"ס, עין משפט ונר מצוה מהגאונים בעלי מפרשי הים ה"ה הנהו תרי גיסי, הג"מ מרדכי זאב סג"ל איטינגא ז"ל מלבוב (בעל שו"ת מאמר מרדכי ועוד). והג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעל שו"ת שואל ומשיב ועוד) גם עטרוהו בהערות והחדושים כל אחד לחלק גדול מהירושלמי, הראשון קרא שמו גליון הש"ס והשני בשם ציון וירושלים.

פירוש הרידב"ז | **ותוספות רי"ד** — מאת הג"מ יעקב דוד ז"ל אבד"ק סלוצק בהר"ז ז"ל. ומנוחתו כבוד בצפת יע"א.

(הכל כמו שנדפס בפיעטרקוב).

ועל כל אלה הוספנו בעז"ה

יותר מארבעים הוספות מאד נעלות

רובן מן כתבי יד

כוללות **גרסאות ונוסחאות שונות ופירושים והגהות של גאוני ישראל**, על כל הירושלמי או על קצתו. רבים מהם נדפסו בפנים הירושלמי ורבים בסוף המסכתות. רובן היו גנוזים **בכתבי יד** או היו מפוזרים **בספרי הראשונים**, כל אלה מפורשים בעמוד השני.

והכותרת בראשם היא השבת **אבדה גדולה** שהשבנוה אליו בעז"ה:

בשלש מאות הלכות ומאמרים

שאבדו מכל ספרי הירושלמי שלפנינו, ובעז"ה יגענו ומצאנום פזורים, נפוצים בספרי הקדמונים, ואספנום והשבנום אל הירושלמי הזה למקומותיהם בסוף המסכתות או בסוף הסדר.

והנה כבר צווחו קמאי דקמאי על השבושים שרבו בירושלמי בשגגת הסופרים, המעתיקים והדפוסים, עד אשר נלאו החכמים למצוא בו את אמתת כונת דברי חז"ל, לכן יגענו לתקנם **בגרסאות ונוסחאות ישרות** מספרי ירושלמי **כתבי יד ומדפוסים הראשונים** אשר תפקחנה עיני הלומדים לראות בהם אור בהיר בכונת דברי הז"ל. האור הראשון היותר בהיר יופיע מן

תורתן של ראשונים

אשר תאיר את העינים בגרסאות ישרות ובשנויי נוסחאות ובפירושים ובאורים **לתלמוד ירושלמי** הפזורים בספריהם של הגאונים הראשונים. אספנום ברגנום ואצלנו עקריהם מהקבוצה הגדולה שקבצן הג"מ **בער ראטנער** ז"ל בספרו **אהבת ציון וירושלים** (שכבר נדפסו י"ב חלקים ממנו) והדפסנום בסוף המסכתות.

(המשך מעל"ד)

נוסחאות שרידי הירושלמי שרידי גליונות הירושלמי שנמצאו בכתב יד עתיק יומין בגניזה במצרים (נדפסו בנויארק בשנת תרס"ט).

נוסחאות כ"י רומי לירושלמי סדר זרעים (מלבד מסכת בכורים) (נדפסו ג"כ בס' שרידי ירושלים הנ"ל).

נוסחאות ירושלמי דפוס ויניציאה שנדפס ראשון בעולם ע"פ ארבעה כ"י

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא נדפס עם פירוש שדה יהושע להג"מ יהושע בנבנשתי ז"ל על פי ירושלמי כתב יד מדוקדק והמפרש בירר והכריע רובי הגרסאות שלו נגד הנדפסים לפניו (נדפסו אחרי המסכתות).

נוסחאות שונות במסכת שקלים והוריות ירושלמיות שחוברו לתלמוד בבלי ורבו בהם שנויים מאלה שנדפסו בירושלמי.

נוסחאות כ"י מינכן למס' **שקלים** שחוברה לש"ס בבלי. נבררו עפ"ס דקדוקי סופרים. גם הצגנו קצת **נוסחאות** בסדר זרעים מכ"י ליידן.

[כ"י] **פירוש רבינו שלמה** בכר **יוסף סיריליאו** ז"ל, לירושלמי ברכות ופאה (הוא הד מגאוני קשישאי, מובא לרוב בשו"ת אבקת רוכל למרן ב"י ז"ל. ובשו"ת מהרשד"ם בשיטה מקובצת ועוד). על מסכת ברכות כבר הופיע במגנצא בשנת תרל"ה ע"י הרב דשם הג"מ מאיר הלוי לעהמאן ז"ל מכ"י שהיה גנוז בירושלים, והערה עליו הערות יקרות בשם מאיר נתיב, ועליו נלוו גם הערות והדושים מגאוני זמנו. ופירושו למסכת פאה העתקנו מכ"י הגנוז בלונדון בבריטיש מוזעאום, והצגנו שניהם בסוף המסכתות.

[כ"י] **עצם הירושלמי לשתי המסכתות ההן** הדפסנו ג"כ מכ"י הרש"ס יחד עם פירושיו, כי גרסאותיו ספרדיות מדויקות ורבות מהן שונות מאד מכל אלה שלפנינו. והנה בפי' **מלאכת שלמה** על משניות מביא פעמים רבות את אשר מצא מפירושיו במהדורה אחרת בפנים אחרים. והעתקנו גם את כל אלה על גליון פירושיו.

[כ"י] **באור הגר"א ז"ל לירושלמי סדר זרעים,** לרבינו אליהו הגאון מווילנא ז"ל. כי הגיה אורות מאופל השבושים שרבו בירושלמי הוציא חמה מנרתיקה ויאר את מחשכיהם ויצר שיטות עמוקות חדשות אשר לא שערום כל חכמי הדורות שלפניו. האור הגנוז הזה נגלה גלוי אליהו לדפוסנו בכתבי יד שונים, האחד: **ספר באור הגר"א** ז"ל לסדר זרעים שנערך בחייו ע"י תלמידיו על יסוד הגהותיו. והגר"א ז"ל העיד עליו שתלמידיו כוונו לדעתו (כן העיד תלמידו המובהק הג"מ חיים מוואלאזין ז"ל) ובשני מקומות בספר כ"י ההוא כתובות הערות הגר"א ז"ל בעצם כתב ידו.

וגבתב יד שני נגלו לפנינו:

[כ"י] **הגהות הגר"א** ז"ל על ירושלמי פאה דמאי ושביעית שנעתקו מגליון הירושלמי (ד' אמשטרדם שנת ע"ת) ונסדרו ע"י נכדו הג"מ יעקב משה לנדא ז"ל מסלאנים ויעטרם בביאוריו והערותיו בשם בני משה או פני משה.

ועוד נגלה לעינינו כתב יד שלישי:

כתב יד עתיק מירושלים ע"י בן נכדו של הגר"א ז"ל, הרה"ג ר' אלי' בנו של הג"מ אלעזר לנדא ז"ל. הכ"י ההוא כולל הגהות ובאורים של הגר"א על מס' מעשרות וקצת מעשר שני ועל מס' ביצה וקצת מס' חגיגה, וצרפנו את הכ"י ההוא להכ"י השני הנ"ל וקראנוהו ג"כ בשם כ"י שני.

הגהות הגר"א ז"ל **על ירושלמי מס' ברכות** ומקצתן גם על **סדר זרעים** שהעתיקן הג"מ הוד לוריא ז"ל מביחאוו, מעצם כי"ק של הגר"א ז"ל מגליון הירושלמי שלו ועליהן הערותיו וחדושיו של הרד"ל (נדפסו בק"ב בשנת תר"ה ע"י מהר"ש לוריא ז"ל).

הגהות הגר"א ז"ל **למסכת שקלים** העתקנום מספר תקלין חדתין לתלמידו הג"מ ישראל ז"ל משקלאב (כל באורי הגר"א ז"ל והגהותיו נדפסו כאחרי המסכתות כי לרוב כמותם לא הכילום הגליונות בפנים הירושלמי).

קרבן העדה / **ושירי קרבן** — על מסכת סנהדרין מכות ושבועות, נדפס בבערלין בשנות תק"כ—תקכ"ב. ונעלם ממדפיסי זיטאמיר ופיעטרקוב בהדפיסם פירושו לירושלמי ס'מועד ונשים. ואנחנו הדפסנוהו בסוף המסכתות).

פירוש הג"מ אליהו ז"ל **מפולדא** על מסכת כלאים. נאצל מפירושו לרוב מסכתות הירושלמי.

[עי' הערה א לקמן].

[כ"י] **פירוש מכ"י קדמוני** למס' שקלים מגאון קדמון אשר חי בתחלת אלף הששי.

[הדפסנוהו גם במשניות נ"א הוספות].

הגהות אחד קדוש מספר ככר לאדן להג"מ חיד"א אזולאי ז"ל ועליהן הערותיו של הרחיד"א.

הגהות מהר"ם די ל ונזאנו ז"ל (בע"ס שתי ידות) ג"כ מספר הנ"ל וגם עליהן הערותיו של הרחיד"א ז"ל.

[כ"י] **הגהות יפ"מ לסדר זרעים ומס' שקלים** מהג"מ מרדכי יפה מרגלית ז"ל מאובן ישן (מזמנו של מהר"ם מינץ).

[כ"י] **הגהות וחדושי הרד"א** ז"ל לירושלמי ס' זרעים ומס' שקלים להג"מ דוד אופנהיים ז"ל אבד"ק ניקלשבורג ומדינת מעהרן, בעה"ס מועד דוד ושו"ת נשאל דוד שעודם בכ"י ועוד.

[כ"י] **הגהות הג"מ אברהם דאנציג** ז"ל (בע"ס חיי אדם וכו') לסדר זרעים, נבלעו בתוך הגהות הרד"א הנ"ל שבאו יחד על גליון הירושלמי של הרד"א שהיה ביד הרא"ד מבלי אפשר לברר כ"א לבדה.

[כ"י] **הגהות וחדושי הגרי"מ** למן מסכת יומא עד סוף סדר מועד, מאת הג"מ יעקב משה לנדא ז"ל נכד הגר"א ז"ל.

[כ"י] **חדושי בעל חתם סופר** להג"מ משה סופר ז"ל

[כ"י] **הערות מרב עמרם חסידא** ז"ל אבד"ק מאדע, חי בימי בעל החת"ס ז"ל ומ"כ בצפת בין קברי האריז"ל ומהר"ם אלשיך ז"ל.

שערי ירושלים הגהות וחדושים לכמה מסכתות, מהג"מ דובריש אשכנזי ז"ל אבד"ק לובלין בעה"ס נודע בשערים.

[כ"י] **אמרי ברוך** להג"מ ברוך פריינקיל תאומים ז"ל (בע"ס ברוך טעם).

[כ"י] **מעיני הישועה** הגהות הג"מ ישראל יהושע ז"ל טרונק אבד"ק קוטנא, ובתוכם הגהות נכדו הג"מ יצחק יהודה טרונק אב"ד דשם.

[כ"י] **חדושי הרא"ג** להג"מ אליהו גוטמאכער ז"ל אבד"ק גרידץ (בעל הגהות על ש"ס שלנו משנת תר"מ).

הגהות וחדושי הרד"ל להג"מ דוד לוריא ז"ל מביחוב הנודע בחיבוריו בשם הרד"ל.

[כ"י] **הגהות הרמ"ש** להג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל (הנודע בחדושיו הנפלאים בספה"ק).

ספירים מספר נועם ירושלמי להג"מ יהושע אייזיק ז"ל אבד"ק סלאנים נבחרו ונלקטו ע"י הגאון בע"ס גליון אפרים הנזכר לקמן, והביאם בשמו בתוך חדושיו.

[כ"י] **דברי דוד** או **לקוטי הרדב"ש** הדושי הג"מ דוד פרידמאן ז"ל אבד"ק קרלין ופינסק (בעה"ס פסקי הלכות).

[כ"י] **בן אריה** הדושים לסדר נשים מאת הג"מ זאב ב"ר אריה ליב ז"ל (אבד"ק טעלז בעה"ג „בן אריה" בש"ס בבלי שלנו) בהם מוסגרים הדושים מנכדו הג"מ אריה ליב ליפקין ז"ל אבד"ק וועקסנא.

[כ"י] **טוב ירושלים** הדושים והגהות בירושלמי להג"מ אליהו דוד ראבינאוויץ—תאומים ז"ל רב הכולל דאשכנזים בירושליב.

עמודי ירושלים הדושים לירושלמי, שנלוו על ספרו עמודי איש להג"מ ישראל איזנשטיין ז"ל.

[כ"י] **עמודי ירושלים תניינא** הדושים לירושלמי שהיו עד כה בכ"י להגאון הנ"ל.

[כ"י] **גליון אפרים** הדושים והגהות להג"מ אפרים דוב הכהן לאפ נ"י אבד"ק ווערזבולאוו והגליל (בעה"ס זבחי אפרים על מס' זבחים).

מערכת הערוך מרגליות טובות מגרסאות ופירושים של הערוך מהמלות שלא נערכו בו בערכין מיוחדים רק נבלעו בערכין זרים וע"כ נעלמו מעיני המפרשים. ועל קצתם יתנו גם הערותיו של מוסף הערוך להג"מ בנימין מוספיא ז"ל.

[כ"י] **אורים גדולים** הגהות והדושים מעטי הכמות ורבי האיכות מחכמים שונים יאירו אחרי המסכתות ושמותם רבו מלפורטם פה.

ועל כל אלה הוספנו עוד במה מעלות:

התוספתא בהיותה אחת מראשי היסודות שהירושלמי נבנה עליה וצריכה להיות צמודה לירושלמי כיסוד לבנינו ע"כ חלקנוה וסדרנוה עם מפרשיה באופן שכל הרוצה יוכל לספחה אל חלקי הירושלמי. ועוד גדולה עשינו לה כי ספחנו עליה **שנויי נוסחאות** הרבים מתוספתא כתב יד **ערפורט** (הוצאת צוקערמאנדל) והנם ככבבי אור להתוספתא.

קצת לשונות המיוחדים לירושלמי סגנונם ודרכי שמושיהם שאין כמוהם בבבלי. נאספו עם ביאורם של חכמים שונים ונסדרו ע"פ אלפא ביתא.

המקראות שהובאו בירושלמי רובם דרובם בשנויים מכפי שהם בתנ"ך ע"פ המסורה הצגנו את נוסחותיהם האמתיות על שולי הגליונות בפנים הירושלמי בין כל שנויי הנוסחאות שבגמרא.

שמות התנאים והאמוראים הבאים בתלמוד לפעמים בר"ת שיש לטעות בפתרונם (כמו ר"ח ר"י ר"א שיש לפתור ראשי התיבות: ר' חנינא ר' חמא, רב חסדא וכדומה, כן ר' יוסי ר' ישמעאל ר' יהושע וכדומה, וכן ר' אליעזר ר' אבא, רב אשי וכדומה) כל אלה בארנום בשנויי הנוסחאות למקומותיהם.

ארבעת הפרקים האחרונים של מס' שבת שלא נדפסו בירושלמי ד'זיטאמיר ופיעטרקוב לפי שאין להם גמרא ירושלמית הדפסנום בסוף המסכת.

השלמנו כל ההשמטות של פני משה ושל מראה הפנים שנשמטו מדפוסים האחרונים וכן **המפתחות להרמב"ם** מבעל פני משה (שנדפסו בליוורנו), וגם כל **ההקדמות** שנשמטו מדפוסים הקודמים הדפסנום בזה, כי ברכה בהן.

מסורת הש"ס

מתני'

א כינויי נדרים כנדרים ב חרמים כחרמים ג שבועת כשבועות ד נזירות כנזירות ה האומר לחבירו מודר אני ממך מופרש אני ממך מרוחק אני ממך שאיני אוכל לך שאיני טועם לך אסור מנודה אני לך ר' עקיבא היה חוכך בזה להחמיר כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן:

גמ' *כתיב איש כי ידר. מה ת"ל נדר. אלא מיכן שכינוי נדרים כנדרים. או השבע מה ת"ל שבועה. אלא מיכן שכינויי שבועות כשבועות. אך כל חרם מה ת"ל יחרים. אלא מיכן שכינויי חרמים כחרמים. נדר נזיר. מה ת"ל להזיר. אלא מיכן שכינויי נזירות כנזירות. עד כדון *כר' עקיבא דאמר לשונות ריבויין הן. כר' ישמעאל דאמר לשונות כפולין הן והתורה דיברה כדרכה. הלוך הלכת נכסף נכספת גונב גונבתי מנלן איש כי ידר נדר ליי' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו. מה ת"ל ככל היוצא מפיו יעשה. אלא מיכן שכינויי נדרים כנדרים. וכינויי שבועה כשבועה. ומניין שכינויי חרמים כחרמים. נדר נדר מה נדר שנא' להלן כינויי נדרים כנדרים וכינויי שבועה כשבועה אף נדר שנאמר כאן כינויי חרמין כחרמין. ומניין שכינויי נזירות כנזירות נדר נדר. מה נדר שנאמר להלן כינויי שבועה כשבועה אף נדר שנאמר באן כינוי נזירות כנזירות. מה מקיים ר' עקיבה ככל היוצא מפיו יעשה מיכן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו. ולית ליה לר' ישמעאל כן כולה מן תמן אית ליה מיכן שכינויי נדרים כנדרים וכינויי שבועות כשבועות. אית ליה מיכן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו. מה מקיים ר' ישמעאל נדר נזיר להזיר. מיכן שאדם ו קובע עליו נזירות בתוך נזירותו. ולית

תורה אור

קרבן העדה

כל כינויי נדרים וכו' מתני' חסורא מחסרא והכי קתני כל כינויי נדרי' כנדרים כל ידות נדרים כנדרים ואלו הן ידות האומר לחבירו מודר אני ממך וכו' אלו הן כינויי נדרים קונם קונח וכו' ידות נדרים כמו בית יד של כלי שאוחזין בו ומטלטל כולו עמו כך ידות נדרים שבהם הנדרים נאחזי' אע"פ שאינו גומר דבריו כיון שמתוכו ניכר שדעתו לידור מחשבינן ליה כאלו גמר דבריו כינויי נדרים הוא כמו המכנה שם לחבירו שאינו עיקרו של שם: וחרמים כחרמי'. שהאומר נכסי' אלו עלי חרק חרך חרף ה"ז כאלו אמר נכסי' אלו עלי חרם והם אסורי' עליו: שבועות כשבועות. כלומר כינויי שבועות כשבועה וחיילא: נזירות כנזירות. האומר הריני פזיח ה"ז נזיר דכינוי נזירות הוא כדתנן בסיפ' דמתני': מודר אני ממך. אם אמר אחד מלשונות הללו מודר אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך או מופר' אני ממך שאיני אוכל וכו' או מרוחק אני ממך שאיני אוכל הוא ידות נדרים ואסור לאכול ולטעום עמו משלו אבל אם אמר מודר אני ממך לבד משמע שלא ידבר עמו ומופרש אני ממך לבד משמע שלא ישא ויתן עמו ומרוחק אני ממך לבד משמע שלא ישב בארבע אמותיו ואינו אסור לאכול עמו אא"כ פירש ואמר עם כל אחד מלשונות הללו שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך ומיקרי ידות נדרים אע"ג דלא גמר דיבורי' ואמר כקרבן א"נ דלא אמר אסור בהדיא: שאיני אוכל לך. כמו איני אוכל משלך: ר' חוכך וכו'. כלומר מחכך שפתיו זו בזו ולא רצה לאסור בפירוש אבל ר' נראה מדעתו שהוא אוסר: כנדרי רשעים. הך בבא נמי פירושא דידות הוא ובגמרא מפרש לה: כנדרי כשרים לא אמר כלום. שהכשרים יראי' מלנדור ולומר הרי עלי קרבן שלא לעבור על בל תאחר וגם אינן נודרי' בנזי' פן יכשלו בנדרם גם נזהרים שלא להוציא שבוע' מפיה' הלכך לא אמר כלום: וכנדבות'. אם אמר כנדבת כשרים הריני נזיר וה"ז קרבן אם אוכל ככר זה ואכלה ה"ז נזיר וחייב בקרבן שהכשרים פעמים נודרי' בנזי' להפרושי מאיסור' ומתנדבי' קרבן שמביאין קרבנן לפתח העזרה ומקדישין אותן שם שלא יבואו בהם לידי מכשול ונדבה היא כשאומר הרי זו ונדר האומר הרי עלי לפיכך הכשרים מתנדבים אבל אינן נודרים כי היכי דלא ליתו לידי תקלה: **גמ'** איש כי ידור. נדר לה' או השבע שבועה: מה ת"ל נדר. דבכי ידור סגי: אלא מכאן שכינויי נדרים וכו'. דנדר משמע בכל לשון שנדר ה"ז נדר גמור א"נ מיתורא דקרא קדריש וכ"כ: אך כל חרם. אשר יחרים איש לה': מה ת"ל יחרים. דה"מ למכתב אך כל חרם לה': נדר נזיר. דכתיב לנדור נדר נזיר להזיר: עד כדון. כר"ע. כלומר הניחא לר"ע דקסבר כל לשון כפול בקרא לרבויי אתיא שפיר שמעי' מיתורא דנדרים ונזירות ושבועות כינויין אלא לר"י דאמר לשון כפול לאו לרבויי קאתי אלא דברה תורה כלשון בני אדם כמו הלך הלכה וכו' כינויין מנ"ל: ככל היוצא מפיו יעשה. אע"פ שלא אמר לשון נדר ממש אלא כינויין ומיתורא דכל קדרי' וה"ה לידות אע"פ שלא הוציא כל הנדר הרי הוא כאלו הוציא לכולו: נדר נדר. נאמר כאן כי ידור נדר ונאמר להלן בחרמים כפי אשר תשיג יד הנודר: ה"ג נדר נדר מה נדר שנאמר כאן כינויי נדרים כנדרים וכינויי שבועות וכו'. וה"פ נאמר כאן כי ידר נדר ונאמר להלן בנזיר לנדור נדר נזיר להזיר: ומשני מכאן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו. דדריש ליה הכי אם חל כל היוצא מפיו יעשה אבל אינו חל לחצאין: ופריך ולית ליה לר"י כן. דנדר שבטל מקצתו בטל כולו: ומשני כולו מן תמן. תרתי שמעינן מינה כינויי נדרים ושבועות ונדר שבטל מקצתו בטל כולו דהמ"ל כל וכתיב ככל: ופריך מה מקיים ר"י נדר נזיר להזיר. דאע"ג דנדר אצטריך ליה לגזרה שוה מ"מ נזיר להזיר מיותר: ומשני מכאן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו. כגון דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום לא אמרי' דליסגי ליה בנזירות שלשים יום אלא צריך למנות שתי נזירות שהן ששים יום וה"ק נזיר להזיר אע"פ שהוא נזיר אפשר לו להזיר עוד: ופריך

פני משה

כל כינויי נדרים כנדרים. בבבלי מוקמינן דרישא דמתני' חסורי מחסרא וה"ק כל כינויי נדרי' כנדרים כל ידות נדרים כנדרים ואלו הן ידות נדרים האומר לחבירו מודר אני ממך וכו' ואלו הן כינויי נדרי' קונם קונח קונס. ידות נדרים כמו בית יד של כלי שאוחזין אותו בו כך ידות הנדרים שבהם הנדרים נאחזים. כינויי נדרים. כמו המכנה שם לחבירו שאינו עיקרו של שם: מודר אני ממך. אם אמר אחד מלשונות הללו מודר אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך או מופרש אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך או מרוחק אני ממך שאיני אוכל כו' הויא ידות נדרים ואסור לאכול ולטעום עמו אבל אם אמר מודר אני ממך בלבד אין במשמעות דבריו אלא שלא ידבר עמו ומופרש אני ממך בלבד משמע שלא ישא ויתן עמו ומרוחק אני ממך בלבד משמע שלא ישב בארבע אמותיו ואינו אסור לאכול עמו אא"כ פירש ואמר עם כל אחד מלשונות הללו שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך משום דקי"ל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים: רבי עקיבה היה חוכך בזה. כלומר מחכך שפתיו זו בזו ולא רצה לאסור בפירוש אבל היה נראה מדעתו שהוא אוסר: כנדרי רשעים כו'. בגמ' מפרש היכי קאמר: כנדרי כשרים לא אמר כלום. לפי שהרשעים הם שנודרים ונשבעים לא הכשרים שהם יראים שלא לעבור על בל תאחר ונזהרים שלא להוציא שבועה מפיהם ולפיכך כנדרי כשרים לא אמר כלום: כנדבותם. אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר או הרי זה קרבן אם אוכל ככר זו ואכלה חייב בנזיר או בקרבן וכן אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר והרי זה קרבן אם אוכל ועבר ואכל חייב בנזיר ובקרבן לפי שהכשרים פעמים שהן נודרי' בנזיר להפרושי מאיסורי ומתנדבי' בקרבן שמביאין קרבן לפתח העזרה ומקדישין אותם שם כדי שלא יבאו בם לידי מכשול. נדבה היא כשאומר הרי זו ונדר הרי עלי לפיכך הכשרים מתנדבים אבל אינם נודרים כי היכי דלא ליתו לידי תקלה:

גמ' כתיב איש כי ידר. ומה תלמוד לומר עוד נדר אלא מכאן לרבות כינויי נדרים כנדרים וכן כולם: עד כדון כר"ע. דאמר בכל מקום לא דברה תורה כלשון בני אדם וכפל המקרא לרבות הוא כדאמר בהערל ובהרבה מקומות: כר"י. אבל לר' ישמעאל דס"ל בכל מקום לשונות כפולין הן והתורה דיברה כדרכה ולא לרבות אתה אלא כדרך הכופל בלשונו כמו שמצינו במקרא הלך הלכת כו' מנלן לרבות כינויי נדרים: מה ת"ל ככל היוצא וגו'. דהא כבר כתיב לא יחל דברו אלא לרבות כינויי נדרי' ושבועות דבכל לשון שיוצא מפיו יעשה: ומניין לכינויי חרמים דלא כתיבי בהאי פרשה: נדר נדר. כתיב הכא נדר וכתיב בפ' ערכין וחרמים איש כי יפליא נדר: מיכן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו. ודריש לה הכי אם הנדר חל ככל היוצא מפיו יעשה ואם לאו בטל כולו: ולית ליה לר' ישמעאל כן. בתמיה: כולה מן תמן אית ליה. תרוייהו דריש להו מהאי קרא ככינויי נדרים כנדרים ולנדר שהותר מקצתו הותר כולו מדהוי מצי למיכתב כל וכתיב ככל: מה מקיים ר' ישמעאל נדר נזיר להזיר. דהכא לא שייכא דברה תורה כלשון בני אדם דהא לא כתיב לנזור נזיר: מיכן שאדם קובע. שאם היה נזיר ואמר הריני נזיר הל עליה נזירות וכשהשלים נזירות הראשון צריך להיות עוד נזיר פעם אחרת:

עין משפט גר מצוה

א
א מיימוני פ"א מהל' נדרים הלכה טו סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי' רו כ"ט

ב
ב מיימוני שם הלכה ח

ג
ג מיימוני פ"ב מהלכות שבועות הלכה ה סמ"ג לאוין רלח טוש"ע יו"ד סי' רלז סעיף י

ד
ד מיימוני פ"א מהלכות נזירות הלכה ח סמ"ג עשין קנו

ה
ה מיימוני פ"א מהלכות נדרים הלכה כג סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רו סעי' א

ו
ו מיימוני פ"ד מהלכות נזירות הלכה ב סמ"ג עשין קנו

נזיר פ"ב

סנה' דף נ

שינויי נוסחאות (סו"ס) שבינוי כד"ו שבינויי.

עמודי ירושלים

בל כינויי נדרים כנדרים כו'. הנה התוס' בנדרים (ד"ב ע"א) והר"ן שם והתוס' נזיר (ד"ב א') הקשו למ"ד כינויין המה לשון שבדו להן חכמים איך מביאין חולין לעזרה ומ"ש התוס' דבנזיר לא אמרו כן נ"ע מירושלמי ריש נזיר דגם שם הובא פלוגתא הזאת. ולכאורה לא זכיתי להבין מה הקשו דהא בנזיר כ"ט א' מבואר דר"ל סובר חולין בעזרה דרבנן וא"כ מאי מקשו על ר"ל דסובר לשון שבדו להם חכמים היך מביא חב"ע הא מדרבנן הוי קרבן והב"ע הוי רק מדרבנן. ושוב ראיתי להגאון מיסור שהקשה כן. וכ"ל נהרץ זה עפ"י מ"ש הג' מהרש"ק אלי בתשובה והיא נדפסה בשו"ת שיורי טהרה (ח"ב סי' כ"ז) דהיכא דמביא בתורת קרבן כ"ע ס"ל דחב"ע דאורייתא והגי הקשיתי עליו מסוגיא דנזיר הנ"ל דמבואר לר"ל דחב"ע מדרבנן אף דמביא בתורת קרבן וע"ז תרץ הג' הנ"ל (שם סי' פ"ז) דמיירי שכתב נתן לבני מתנות והקטן הקדישן ומדאורייתא לא הוי הקדש וא"כ לא הוי בתורת קרבן וע"כ לא הוי האיסור כ"א מדרבנן דהקדישו הקדש ומדרבנן הוי נזיר עכ"ד וא"כ נקשו התוס' שפיר דבבלא בנזיר דמיירי בקטן יש לנייר כן ע"פ הדרך שכתב הג' מהרש"ק מב"ח"ב הכא דמיירי בגדול והוא יביא אותו בתורת קרבן כ"ע ס"ל דהוא מה"ת לכך הקשו התוס' שפיר. ובזה י"ל מה שהקשה הסמך המלך (פי"ב מהל' עכו"ם ה"א) וז"ל מיהו הא קשיא לי דהא מבואר בפ' כ"ס דכ"ב דר' יהודה ס"ל חב"ע דרבנן וא"כ איך אמר רבא אליבא דר' יהודא דעל פ' נזיר לא נלי מייתי קרבן משום חולין בעזרה הא כיון דחב"ע דרבנן כל היכא דגברא לא גזרו רבנן דומיא דהקפה עכ"ל והניח בקושיא ולהנ"ל א"ש כיון דמייתי בתורת קרבן הוא מדאורייתא ולא מתירין משום היקונא גברא איסור דאורייתא. והן אמת שמתוס' זבחים (ס"ח א' ד"ה אומר) ושם (ע"ו ב' ד"ה הדם) מוכח דס"ל דאף היכא דמייתי בתורת קרבן הוא נ"כ מדרבנן. אך י"ל דהתוס' בנדרים ונזיר ס"ל כן. ועי' בא"ו ה' בכורות סי' תק"ד שהיה לו הגירסא אמר רשב"ל אמר רינ"ה וכתב שם שהוא הגה ע"ש. וכ"ה הנוסחא בנזיר בקצת דפוסים וא"כ י"ל דרשב"ל אמר כן בשם ריב"ח ול"י לא ס"ל כן וא"כ א"ש דבריהם בפשיטות:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ולית לרבי עקיבה כן. אית ליה כולה מתמן אית ליה. מיכן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו. והלא הערכין והחרמין והתמורות והקדישות בפרשה היו ולא תנינן כינויי ערכין וכינוי תמורות והקדשות. ואילו תנינן מה הוינן מיתני ערפין ערצין ערקין. תמופה תמרנה תמוקה. הנדר הגזר הגרם ניחא כמאן דאמר סתם חרמים לבדק הבית. ברם כמאן דאמר סתם חרמים לכהנים. ולמה לא תנינן כינויי תרומה. ואילין תנינן מה הוינן מיתני תרופה תרוצה תרוקה. ר' יעקב בר אחא אמר איתפלגון ר' יוחנן ור' אלעזר דר' יוחנן אמר לוקין על האיסרות ר' אלעזר אומר אין לוקין. א"ר יעקב בר אחא כך משיב ר' יוחנן את ר' אלעזר על דעתך דאת אמר אין לוקין על האיסרות. והא תנינן [א] *המודר הנייה מחבירו ונכנס לבקרו לא יכנס. א"ר ירמיה שנייה היא תמן מפני דרכי שלום. ר' יוסי בעי אם מפני דרכי שלום אפילו בשבועות יהא מותר. ותנינן נדרים אסור ושבועות מותר. [ב] *אי זה איסר ככר זה עלי כיום שמת בו אבא כיום שנהרג בו פלוני כיום שראיתי ירושלים חריבה זהו איסר שאמרה התורה. ר' בא בשם רבי יוחנן ורב תרידהון אמרין והוא שיהא נדור באותו היום. ר' יוסי בעי אם בשיהא נדור באותו היום למה לי איסר וימר כאותו היום איסר זו שבועה מבטא זו שבועה. אם אומר את איסר זו שבועה חייב על כל איסר ואיסר ועל כל שבועה ושבועה אם את אומר איסר מין שבועה חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. איסר זו שבועה ותמר אם אומר את כן. א"ר אלעזר תרין תניין אינון. א"ר ירמיה חד תניי הוא אמרו בלשון נדר את תופסו בלשון נדר. אמרו בלשון שבועה את תופסו בלשון שבועה.

אסר

[א] מיימוני פ"ו מהלכות נדרים הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' רכד סעיף ד

ח

[ב] מיימוני פ"ב שם הלכה ס סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רד סעיף א

ולית לר"ע כן. דהא לדידיה איצטריך נכינויי נזירות וג"ש לא גמיר: אית ליה יכולה מתמן אית לי'. מדכתי' נדר נזיר לרבות כינוי נזירות ומדכתיב להזיר ללמד שאדם קובע נזירות בתוך נזירות: והלא הערכין והתמורות וההקדשות בפרשה היו. כלומר כולהו בתורה כתיבי ולמה לא תנינן ג"כ בהו כינוי ערכין כו': ומשני ואלו תנינן מה הוינן מיתני. מה היה לנו לשנות בהו ערפין ערצין כו' הני לשונות לא שייכי וכמ"ד לקמן כינויים לשונות נכרים הם בדרכם לנדור באלו הלשונות שמנו חכמים במשנה והני לשונות לא מלינו בהו: ניחא כמ"ד סתם חרמים לבדק הבית. פלוגתא דר"י בן בתירה וחכמים בפ"ח דערכין ולמ"ד לבדק הבית הרי הן כהקדש ולא דמו לתרומה: ברם כמ"ד. התם סתם חרמים לכהנים דכתיב כשדה החרם לכהן תהיה ותנינן בהו כינויי ולמה לא תנינן ג"כ בתרומ' שהיא לכהנים להיות נמי אם הפריש בכינוי תרומה כתרומה כמו בחרמין: ומשני ואילו כו': ה"ג דר' יוחנן אמר אין לוקין על האיסרות וכן הוא לקמן בריש נזיר. דלא קאי אלא באיסור בל יחל ואין לוקין על הקונמות ר"א אמר לוקין: על דעתך דאת אמר לוקין והא תנינן. לקמן פ"ד המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו עומד אבל לא יושב כדמפרשינן התם טעמא ולדידך דהמירא וחייב עליו מלקות לא יכנס כלל: שנייה היא תמן. דהתירו מלות ביקור חולים מפני דרכי שלום: אם מפני דרכי שלום אפי' בשבועות יהא מותר. דרך שאלה הוא אם נימא דאפילו בשבועות שנשבע שלא יכנס לבית חבירו אם התירו לבקר מפני דרכי שלום: ותנינן נדרים אסור ושבועות מותר. כל זה מן השאלה כלומר דתנינן לקמן פ"ב אמר קונם סוכה שאני עושה כו' בנדרים אסור ובשבועות מותר שהנדר חל על דבר מלוה והשבועה אינה חלה על דבר מלוה והכא מאי אם נימא דדרכי שלום מלוה דרבנן הוא והשבועה הלה או דאפי' בשבועה מותר דמה נדר שהוא הל על מלוה דאורייתא אפ"ה התירו מפני דרכו שלום שבועה לכ"ש. א"נ י"ל דהאי ותנינן פשיטות הבעיא דר' יוסי היא דמדתנן אפי' במלוה דאוריית' שבועות מותר ואפי' מה שבנדרים אסור מכ"ש במה שהתירו חכמים מפני דרכי שלום אפילו בנדר: איזהו איסר. האמור בתורה: והוא שיהא נדור באותו יום. שקיבל עליו בנדר שלא לאכול ביום שמת בו אביו או שנהרג בו פלוני ועכשיו מתפים יום זה כיום שמת בו אביו והוי מתפים בדבר הנדור: אם בשיהא נדור באותו היום למה לי איסר. למה לו לומר עכשיו אסור עלי כיום שמת בו אביו: וימר כאותו היום. כלו' אפילו אינו אומר אלא הריני כאותו היום בלבד נמי מתפים בנדר הוא דהא ככר נדור הוא באותו יום: איסר זו שבועה. אם אמר איסר ככר זה עלי או מבטא ככר זה עלי שבועה היא: אם אומר את כו'. לקמיה מפרש לה: אסר זו שבועה. כמו אמר מר הוא ופריך ותימר אם אומר את כן בתמיה דרישא קאמר איסר כשבועה והדר קאמר כמסתפק אם אומר את כן: תרי תניין אינון. תנאי היא דתנא דרישא סבירא ליה איסר כשבועה הוא ותנא דסיפא מספקא ליה: ר' ירמיה. אמר לעולם חד תנא הוא וסיפא פירושא דרישא היא וה"ק איסורו של איסר כך הוא פעמים הוא כנדר ופעמים כשבועה אמרו בלשון נדר שאמר איסר ככר זה עלי את תופסו בלשון נדר ואם אמר בלשון שבועה את תופסו במקום שבועה כדמפרש והזיל:

אסר

ופריך ולית לר"ע כן. שאדם קובע נזירות תוך נזירות דהא לריך נזיר להזיר לידות: ומשני אית ליה כולה מן תמן. תרתי שמעינן מינה דלכתוב רחמנא ליזור מאי להזיר ש"מ תרתי ידות ואדם קובע וכו': ופריך והלא הערכין והחרמין וכו' בפרשה היו. דהאי קרא אשר תשיג יד הנודר דילפינן מיניה חרמין לר"י כתי' בערכין וצ"ל כיון דחרמין נמי כתיבו בהך פרשתא ילפינן כולהון מיני' א"כ קשיא ערכין ותמורות וכו' דכתיבי נמי התם ניליף מיניה דכינויין כמותן ולמה לא תנינן כינויי ערכין וכו': ומשני ואלו תנינן. לערכין מה הוי מלי למתני כינויין דידהו ערפין וכו' הלא אין אלו לשון בני אדם א"כ משני ואלו תנינן מה הוינן איתני והדר פריך דה"מ למתני' ערפין וכו' והראשון נראה: ניחא כמ"ד סתם חרמים וכו'. בערכין פ' המקדיש פליגי תנאי אי סתם חרמים לבדק הבית או לכהנים וקאמר הניחא למ"ד סתם חרמים לבדק הבית ומתני' נמי בחרמי בדק הבית איירי ל"ק דליתני כינויי תרומה די"ל דלא תני אלא דברים שהן קדושים לשמים אלא למ"ד סתם חרמים לכהנים קשה כי היכי דתנן חרמים לכהנים ליתני נמי כינויי תרומה: ומשני אילו תנינן. לתרומה מה הוה מלי למתני כינויין דידיה תרופה וכו' אלו אינן לשון בני אדם א"כ משני ואלו תנינן מה הוה מיתני והדר פריך דה"מ למתני תרופה וכו' והראשון נראה: איתפלגון. פליגי ר"י ור"א: לוקין על האיסרות. דסובר עיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי בין שהתפיסו בדבר אחר בין שלא התפיסו אלא דהיכא שהתפיסו בעינן שיתפיסנו בדבר הנדור ולא בדבר האסור: ר"א אומר אין לוקין. דקסבר עיקר הנדר בהתפסה הוא שתלאו בדבר הנדר ואע"ג שאם לא התפיסו אלא שאמר ככר זה עלי אסור חייל נדרו היינו מדין יד אבל אין לוקה עליו דעיקר נדר מתפים הוא דכתיב כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור ואפשר דסובר דידו' דרבנן הן וקרא אסמכת' בעלמא: ה"ג כך השיב ר"א את ר"י ע"ד דאת אמר לוקין על האיסרות: והא תנינן. לקמן פ"ד: המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו. עומד אבל לא יושב: לא יכנוס. כלומר בשלמא לדידי איכא לאוקמי דמודר הנאה ע"י איסור או בכינוי וכיון דאין לוקין עליהן הקילו חכמים בו אלא לדידך דסבירא לך דאף במודר ע"י איסור לוקין א"כ לא יכנוס כלל: שניא היא תמן. שאני התם מפני דרכי שלום התירו אפי' איסור דאורייתא אפי' בדבר שלוקין עליו שאפי' שקר דכתיב בי' דובר שקרים לא יכון לנגד עיני התירו לומ' מפני דרכי שלום: אם מפני דרכי שלום. התירו אפי' נשבע שלא לכנוס לבית חבירו יהא מותר לכנוס לבקרו: ה"ג ותנינן בנדרים מותר ובשבועות אסור: איזהו איסר. נדר האמור בתורה: ככר זה עלי כיום שמת בו אבא. שאסור על עצמו לאכול באותו יום ואורחא דמלתא נקט שדרך להתענות ביום שמת בו אביו או אדם גדול: כיום שנהרג בו פלוני. שהיה אדם גדול בתורה: והוא שיהא נודר באותו יום. שנדר ככר ביום שמת בו אביו שלא יאכל באותו יום ועכשיו מתפי' בו הככר אבל אם לא נדר אע"ג שדרכו שלא לאכול באותו יום לא הוי כמתפים בדבר הנדור: למה לי איסור. יאמר ככר זה כיום פלוני אע"פ שלא הזכיר יום שמת בו אביו: איסור זו שבועה. כלומר האומר איסר ככר זו שלא אוכלנו הרי הוא כאלו נשבע על הככר: מבטא זו שבועה. האומר מבטא ככר זו שלא אוכלנו כאומר שבועה שלא אוכלנו ואם אכלו הרי זו בעולה ויורד: אם אומר את איסר זו. לשון שבועה ממש חייב על כל איסר ואיסר ועל כל שבועה ושבועה עונש הבא על השבועה דהיינו מלקות וקרבן: ה"ג אם את אומר אין איסר זה מין שבועה. אלא לשון נדר אם אמר ככר זה עלי איסר וחזר ואמר שבועה שלא אוכלנו ואכלו חייב על האיסר משום לאו דבל יחל ועל השבועה עונשי שבועה: ופריך אם אומר את איסר זו שבועה. מאי קאמרת והא אמרת איסר זו שבועה והא דתני אם אומר את וכו' משמע דמספקא לי' אם איסר לשון שבועה: תרין. תנאים ניהו ומי ששנה רישא לא שנה סיפא: חד. תנא הוא וה"ק איסר זו שבועה מבטא זו שבועה והא דאמרת איסר זו שבועה לא כל הלשונות שוות בו שהרי איסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה דכתיב ואם בית אישה נדרה או אסרה איסר על נפשה בשבועה הלכך אם אמרו בלשון נדר איסר ככר זו עלי שהוא לשון הנודרים דאוסר הפצא עליה אף זה נדר ואם אמרו בל' שבועה איסר שלא אוכל ככר זה דאסר נפשיה מן חפצא ה"ז שבועה וחייב קרבן:

ה"ג

לקמן פ"ד

תוספתא דמכילתין פ"ק

שנויי נוסחאות (פי"ג) **והקדישות** נד"ו **וההקדישות**. (פי"ס) **זה** נד"ו **זהו**. (פו"כ) **כיום** כו' **כיום** נד"ו **ביום** כו' **ביום**. (פוכ"ה) **כאותו** נד"ו **באותו**. (פוכ"ח) **איסר** נד"ו **אסר**. (פוכ"ס) **איסר** נד"ו **אסר**.

אסר הרי הוא על ידי את תופסו בלשון נדר. אסר ואיני טועמו את תופסו במקום שבועה. אם אומר את אסר מין שבועה חייב על כל איסר ואיסר ועל כל שבועה ושבועה. אמר רבי יוסי לא אתייא אלא בחמשה כברין אבל בככר א' מכיון שהזכיר עליו שבועה עשאו כנבילה מיכן ואילך כמחייל שבועות על האיסרין ואין שבועות חלות על האסרין. אמר רבי חנניה אפי' בככר אחד אתייא היא כהדא דתני *זה חומר לשעבר מלבא שאם אמר לא אכלתי לא אכלתי חב על כל א' וא'. לא אוכל לא אוכל אינו חב אלא אחת. אם אומר את אין אסר מין שבועה חב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. אמר ר' יודן והוא שהזכיר נדר ואחר כך הזכיר שבועה. אבל אם הזכיר שבועה ואח"כ הזכיר נדר א נדרין חלין על האיסרין ואין שבועות חלות על האיסרין. ר' יוסי פתר °לאסור אסר הרי הוא עלי אסור הרי עליו אסור אסור. שבועה הרי הוא עלי אסור הרי עליו בשבועה אסור. א"ר יודן בנדרים אסור ובשבועות מותר. אסר הרי עלי אסר הרי עליו אסר אסור. שבועה הרי עלי אסור שבועה הרי עליו מותר. מ:"ד אני ממך ר' יוסי בן חנינה אמר שניהן אסורין זה בזה כמאן דאמר ואנא מינך. אמר הככר הזה נדור ממני ואנא מינה. הריני נדור מככר זה והוא ממני היא הימך היא ממך. אמר היא הרי אני לך היא הרי אני עליך היא הרי את לי היא הרי את עלי. *תני כלוי אני ממך פרוש אני ממך. רבי ירמיה בעי ולמה לא תנינן נטול. אמר ר' יוסי ותניתה בסופה ונטולה אני מן היהודים. שאיני אוכל לך שאיני טועם לך. *רבי לעזר בשם ר' הושעיה תופשין אותו משם יד לקרבן. ר' בון בר חייה בעי אם אמר לא אוכל לך תופשין אותו משם יד לשבועה. א"ר יוסה אורחיה

מסורת הש"ס

ה"ג אסר הרי הוא עלי את תופסו בלשון נדר איסר שאיני טועמו את תופסו במקום שבועה: לא אתיא. ליכא לאוקמי הך ברייתא אלא בשהיו לפניו חמשה ככרין ואמר על הראשונה איסר שאיני אוכל ככר זו ואמר על השנייה זה כזה וכן כולם ואכלן חייב על כל אחת ואחת אבל בככר אחד ואמר איסר שאיני אוכל ככר זו וחזר ואמר כן שנית על ככר זה איסר שאיני אוכלו ודאי שאינו חייב אלא אחת דכיון שהזכיר שבועה עליו אסור עליו כאיסור נבלה כלומר כאיסור תורה ואין שבועה חלה עליו: ה"ג מכאן ואילך כמיחל שבועות על האיסורים. כאלו נשבע על איסורי תורה שלא לאכלן ואין השבועה חלה עליהן כלל דה"ל כנשבע לקיים את המצות: אפי' בככר אחד. איכא לאוקמי הך ברייתא ובשבועות דלשעבר כגון שאמר שבועה שלא אכלתי ככר פלוני וחזר ואמר שבועה שלא אכלתי חייב על כל אחת ואחת שנשבע בראשונה יצאה לשקר מפיו והלכה לה והשנייה שבועה אחרת היא לעצמה: לא אוכל לא אוכל. דהיינו להבא ואכל אינו חייב אלא אחת שאין שבועה חלה על השבועה: ה"ג והוא שהזכיר שבועה ואח"כ הזכיר נדר אבל אם הזכיר נדר ואח"כ הזכיר שבועה פטור על השבועה שהנדרים חלין וכו'. וה"פ הא דתני חייב ע"ז בפני עצמו וכו' דחייב על הנדר ועל השבועה דוקא בשאמר תחלה שבועה שלא אוכלנה וחזר ואמר ככר זה עלי קרבן דאע"ג דככר נאסר מחמת שבועתו הנדר חל עליו שהנדרים חלין על דבר מצוה אבל אם אמר תחלה ככר זה עלי קרבן וחזר ואמר שבועה שלא אוכלנה אין השבועה חלה עליו שככר נאסר מחמת נדר וה"ל כנשבע לקיים את המצוה: ר"י פתר. מנ"ל דהנדרין חלין על דבר אסור דכתיב לאסור אסר ללמד שהאיסר חל על האסור ל"א ר"י פתר לאסור איסר ללמד בין שאמר הרי עלי ואסר דמתסר חפצא עליו דהוא לשון נדר ממש בין שאמר הרי עליו אסר דמהסר נפשיה אחפצא דה"ק שיהא הוא אסור על החפץ דה"ל לשון שבועה כיון דאמר הרי עליו אסר דהוא לשון נדר דקסבר סתם אסר נדר הוא אסור משום נדר וכן בשבועה נמי בין שאמר שבועה הרי עלי או שאמר הרי עליו שבועה כיון שהזכיר לשון שבועה אסור משום שבועה דסובר יש נדר בלשון שבועה ויש שבועה בלשון נדר דלא יהא אלא ידות: הכי גרסינן הרי עלי אסר אסור. בנדרים אסור אם אמר הנדר בלשון שבועה אבל שבועות שאמרן בלשון נדר מותר שהנדרים חלין על השבועות הלכך ה"ל שבועות ידות להן אבל אין השבועות חלין על הנדרים הלכך אין הנדרים ידות להן: ה"ג שבועה הרי עליו אסור הרי עלי שבועה מותר: שניהם אסורין. דה"ל כאומר מודר אני ממך נכסי אסורין עליך ונכסיך אסורין עלי א"כ בדלגא ממך מכל וכל שלי שלי ושלך שלך: אמר הככר הזה נדור ממני. ה"ל כאומר ואני ממך אסור בה: הריני נדור מככר זה. ה"ל כאומר והיא ממני: ה"ג היא הימך היא ממך היא הרי אני לך וכו'. וה"פ ל"ש אמר מודר אני הימך או שאמר מודר אני ממך ול"ש אמר הרי אני לך או שאמר הרי אני עליך או שאמר הרי את לי או שאמר הרי את עלי לעולם שניהם אסורין זה בזה: כלוי אני ממך פרוש אני ממך. ידות לנדרים הם דלשון הבדלה ופרישה הם ואסור אע"פ שלא אמר איני אוכל לך ואיני טועם לך: ולמה לא תנינן נטול. אני ממך שאף הוא ל' הבדלה: ותניתה בסופה. ככר תני בסוף מכילתין דל' נדר הוא דתנן אם אמרה האשה נטולה אני מן היהודים שפירושו שאוסרת על עצמה הנאת תשמיש מן היהודים ה"ל נדר ויפר חלקו והיא נטולה מן היהודים: תופסין אותו משום יד לקרבן. ואפי' לא אמר קונם הוא נדר: אם אמר לא אוכל לך. ולא אמר שבועה מי תופסין אותו משום יד לשבועה וה"ל כאומר לא אוכל לך שבועה או לא: ה"ג אר"י אורחיה

תוספ' דשבועו' פ"ג

לקמן סוף מכילתין

יבמות פ"ק

אסר הרי הוא על ידי את תופסו בלשון נדר. כלומר אם אמר אסור הוא על ידי לשון נדר הוא: אסר ואיני טועמו את תופסו במקום שבועה. אם אמר אסר ככר זה שאיני טועמו את תופסו בלשון שבועה וחייב עליו קרבן אם אכלו. והכי מסיק לה אליבא דרבא בבבלי שבועות ריש פ"ג: אם אומר כו'. כמו אמר מר וקאמר ר' יוסי עלה לא אתייא הא דאמרי' דחייב על כל איסר ואיסר אלא בחמשה ככרין והיינו דקאמר ועל כל שבועה ושבועה כלומר בהאי ענינא דחייב על כל שבועה ושבועה חייב על כל איסר ואיסר והוא בחמשה ככרין: עשאו כנבילה. דככר מושבע ועומד הוא ומכאן ואילך אם נשבע עליו כמיחל שבועות על האיסרין ואין שבועה חלה על האיסר כשם שאין שבועה חלה על שבועה כדתנן בפ"ג: ר' חנניה אמר. אפי' בככר אחד משכחת לה וכגון שנשבע לשעבר דלא שייכא אין שבועה חלה על שבועה בלשעבר שמיד שיצתה שבועה הראשונה מפיו יצתה לשקר והלכה לה והשניה שבועה אחרת היא וחייב לעצמה ואין לך לפוטרו משום אין שבועה חלה על השבועה אלא בלהבא שחוזר ואוסר עליו את האסור והוי ליה נשבע לקיים את המצות: כהדא דתני. בתוספתא וכן קאמר בבבלי שבועות דף כ"ה גבי עיפה דתני שבועות בי רבה: אם אומר את אין איסר מין שבועה. שהוציאו בלשון נדר כדמפרש לעיל לעולם חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו דיש נדר בתוך נדר: אמר ר' יודן. אדלעיל קאי הא דאמרינן אין שבועות חלות על האיסרין דוקא שהזכיר נדר ואח"כ שבועה: נדרים חלין על האיסרין. כלומר אפילו על מה שאסר עליו בלשון שבועה ואין שבועות חלין על האיסרין אפילו על מה שאסר עליו בלשון נדר וטעמא דמילתא משום דשבועה איסור גברא הוא שאוסר עצמו מן החפץ ונדר איסור חפצא הוא שאוסר החפץ עליו והילכך אם הזכיר לשון שבועה מתחילה דהוא איסור גברא ואח"כ נדר מוסיף איסור חפצא נמי עליה אבל אם הזכיר בלשון נדר ליכא למימר דניתוסף אח"כ איסור גברא עליה דמכיון שאסרו עליו בנדר קאי עליה בלא יחל דברו ואית ביה בהאי לאו נמי איסור גברא ככל לא תעשה שבתורה והילכך אין מקום לשבועה שתחול: ר' יוסי פתר. קרא דכתיב לאסור אסר בשבועה וכא ללמדינו דאחד שאסרו עליו בלשון נדר ואחד שאסר עליו בלשון שביעה דשביעה בלשון נדר נמי מהני כדמפרש ואזיל: הרי הוא עלי אסור הרי עליו אסור. כלומר בין שאסר עליו בין שאסר דבר על חבירו אסור וזהו לשון נדר: שבועה. וכן אם אמר אסור שבועה הרי הוא עלי או אסור הרי עליו בשבועה אסור דשבועה שהוליאה בלשון נדר הויא ומהני: ר' יודן. פליג וקאמר בנדרים אסור באומר עלי דוקא דהוא לשון נדר אבל אם אמר בלשון שבועה מותר כדמפרש ואזיל: אסר הרי עלי או אסר הרי עליו אסור. אבל אמר אסור שבועה הרי עלי או אסור שבועה הרי עליו מותר משום דהזכיר שביעה ואמר עלי הוי שבועה בלשון נדר ושבועה שהוליאה בל' נדר לאו כלום היא: מודר אני ממך. קתני במתני' וקאמר ר"י בן חנינה בכה"ג שניהם אסורים זה בזה דהוי כמו שאמר ואנא מינך שמדיר את חבירו ג"כ ממנו והיינו דמסיים התנא במתני' שאיני אוכל לך כו' משום דהוי לאו הכי אלא שאמר מודר אני ממך להוד ולא אמר שאיני אוכל לך שניהם אסורין: אמר הככר הזה כו'. כלומר הרי זה דומה למי שאומר הככר הזה נדור ממני דודאי ואנא מינה קאמר שהרי הככר לאו בר הנאה מיניה הוא וכאומר הריני נדור מככר זה והוא ממני: הוא הימך היא ממך. בין שאמר מודר אני הימך או ממך שניהם אסורין: אמר היא כו'. כלומר בין שאמר הרי אני לך או הרי אני עליך ובין הרי את לי ובין הרי את עלי כל הלו הלשונות אסורין משום ידות נדרים. אבל בבבלי דף ה' מסיק דלא כר' יוסי ב"ה והא דמסיים התנא שאיני אוכל לך משום דהי לאו הכי מודר אני ממך ולא משתעינא בהדך משמע כו' כדפרישית במתני': תנא כלוי. כלימר אם אמר לשונות אלו כלוי אני ממך נכלא ומנוע הוא ממנו או פרוש ממנו כולן ידות נדרים הן: ולמה לא תנינן. נמי נטול הוא ממנו דהוי כנדר: ותניתא בסופה. כלומר דהרי תנינן בסוף מכלתין אם אמרה נטולה אני מן היהודים גבי שלש נשים כו' ושמעינן דהוי כלשון נדר: שאיני אוכל לך כו' תופסין אותו משום יד לקרבן. כלומר אפילו לא אמר קונם אלא שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך להוד הוי יד לקרבן ואסור משום ידות נדרים: אם אמר לא אוכל לך. להוד ולא אמר שבועה מקודם מהו אם תופסין אותו משום יד לשבועה כמו בקונם: אורחיה

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה א

שנויי נוסחאות (סו"א) את נד"ו אם. (סו"ב) את נד"ו אם. (סו"ו) כמחייל נד"ו במיחל. (סוכ"ב) שבועה הרי עליו נד"ו הרי שבועה עלי. (סוכ"ו) היא ממך נד"ו הוא ממך.

עמודי ירושלים

אמר ר' יודן בנדרים אסור כו'. עי' במראה הפנים שכתב דהרשב"א כסק כר' יודן דנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר לא מהני וכ"כ הר"ן וז"ל משום דר' יודן ור' מנא קיימו בחד שיטה וע"ז כתב המראה הפנים ואפשר דגרסי ר' מנא במקום ר' חנניה דלעיל דס"ל נמי כר' יודן כדפרישת לעיל עכ"ל. גם ראיתי להש"ק שכתב דמדברי הרשב"א והר"ן נראה דגרסו ר' יודן ור' מנא בין בנדרים ובין בשבועות מותר אולם מדברי הרמב"ן מוכח דגרס כגרסתינו עכ"ד. אולם המה כתבו כל זה לפי שלא נגלה בימיהם דברי הרמב"ן דשמה מבואר גירסתו והליכא חילוק כלל בינו ובין גירסת הרשב"א ושלא גרים ר' מנא במקום ר' חנניה וכך הוא גירסתו א"ר יודן בנדרים אסור ובשבועות מותר (פי' כשאומר עלי אסור בנדרים ומותר בשבועות) איסור הרי הוא עלי אסר הרי הוא עלי איסור אסיר שבועה הרי הוא עלי מותר הרי הוא עליו שבועה מותר א"ר מנא איסור הרי היא מותר (פי' כשהזכיר בנדר ל' שבועה הרי עלי איסור אסור שביעה הרי עלי אסור הרי עלי שבועה מותר פי' דר' מנא ס"ל נ"כ דנדר בל' שביעה לא מהני ושבועה בל' נדר נ"כ לא מהני ורק כשהזכיר בתחלה שבועה ובסופו עלי ס"ל דאסור) וכ"כ הריטב"א פ"ב דנדרים בשם הרמב"ן בחי' שבועה שפי' כן דברי הירושלמי והנוסחא שלו הוא נ"כ ברמב"ן לנדרים פ"ב. ומבואר מכל זה גירסת הרמב"ן והרשב"א והר"ן בהירושלמי ורק שהרמב"ן ס"ל דש"ס דילן חולקת על הירושלמי. ומדי דברי בכך דיגא דנדר בלשון שבועה ראיתי להעיר בדין נזירות בלשון שבועה אי מהני.. וראיתי להש"ך ביו"ד (סי' ר"ו סק"י) עמש"כ בש"ע דבנזירות בלשון שבועה לד"ה אסור. וע"ז כתב הש"ך דז"א בב"י אבל במבי"ט ח"א סי' ע"ב בשם הרדב"ז כתב דלכ"ע מהני דהוא איסור גברא והמבי"ט חלק עליו והש"ך ס"ל כהרדב"ז ע"ש. והנה מש"ש הש"ך שבב"י לא נמצא זה לכאורה חבבתי למצוא. שכ"ה דעת הב"י שכתב כן בתשובתו באבקת רוכל סי' קנ"ח דבנזירות מועיל בלשון שבועה ותמה ע"ז שם. אולם אחרי אשר עיינתי במבי"ט מבואר דהתשובה הזאת איננה מתורת מרן והוא למהר"י סיטייא"ק ובטעות נחתם ע"ז שם מרן. אולם בבדק הבית מבואר וכמ"ש היד שאול. ואולם מ"ש הש"ך בשם הרדב"ז דס"ל דבנזירות לכ"ע מהני נ"כ דנדר בל' שביעה לא מהני ושבועה בל' נדר נ"כ לא מהני ורק כשהזכיר בתחלה כן

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה כו יא
ב מיי' שם הלכה כט

מסורת הש"ס

א

אורחיה דבר נשא מימר קנתה דכולכה דילמא כולכה דקנתה: מנודה אני לך ר' עקיבה היה חוכך בזה להחמיר. [א] לוסר את כל נכסיו כמה דאת אמר °יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה. מה עבדין לה רבנן. חומר הוא בנידוי ב"ד: כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה. שמואל אמר לצדדין היא מתני' או בנזיר או בקרבן או בשבועה. ר' זעירא אמר [ב] נזיר בשלשתן. א"ר אבין מאן דבעי מיפתור הדא דר' זעירא כיני. היה לפניו אשכול אחד ובא אחד ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר ובא אחר ואמר הרי עלי קרבן. הרי עליו קרבן. ובא אחר ואמר הרי עלי שבועה הרי עליו שבועה. ובא אחר ואמר מה שאמרו שלשתן עלי לא נמצא זה נדור בנזיר ובקרבן ובשבועה. תני וכנדבותם לא אמר כלום. הדא אמרה שהרשעים מתנדבין מכיון שהתנדב אין זה רשע. מתני' דר' יודן דתני בשם ר' יודן °טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. טוב מזה ומזה שלא תדור. ר"מ אומר טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם טוב מזה ומזה נודר ומשלם. וכן הוא אומר °נדרו ושלמו לאלהיכם. כיצד הוא עושה על נדבה מביא כשבתו לעזרה ואומר הרי זה עולה. ר' אבין אמר ר' יהודה פתח אילו הייתי יודע שהנודר נקרא רשע נודר הייתה. אמר ר' ינאי °מוקש אדם ילע קודש ואחר נדרים לבקר. התחיל לנדור פינקסתו נפתחת. ד"א מוקש אדם ילע קודש ואחר נדרים לבקר. איחור נדרים. איחר אדם את נדרו פינקסו נפתחת. מעשה באחד שאמר הרי עלי עולה ושהא להביאה ושקעה ספינתו בים: כנדרי כשירים לא אמר כלום. הדא אמרה שהכשירים נודרין ומכיון שנדר

עזרא י
קהלת ה
תהלים עו
משלי כ

פני משה

אורחיה דבר נש מימר קנתה דכולכה. קנתה יד הכלי כמו קתא דסכינא כולכה מין ירק ודרך בן אדם לומר אהוז ביד הירק או שמא הוא אומר בירק היד בתמיה וה"נ דרך לומר שבועה לא אוכל לך או שמא הוא אומר לא אוכל לך שבועה דפשיטא דלאו כלום הוא. וגי' הרשב"א ז"ל בהדיא אורחיה דבר נש למימר שבועה לא אוכל לך דלמא לא אוכל לך שבועה: הי' חוכך בזה להחמיר. ומפרש מאי להחמיר לאסור כל נכסיו ליהנות ממנו כדמלינו דלשון נדוי הא על הנכסי' כד"א יחרם כל רכושו בעזרא שגזר עליהם לבא ולהבדל מנשים נכריות וכל אשר לא יבא בעצת השגנים יחרם כל רכושו: מה עבדין לה רבנן. להאי קרא: חומר הוא בנידוי ב"ד. שאני נדוי ב"ד דחמיר ואין למידין ממני: לצדדין היא מתניתא. הא דקאמר בנזיר בקרבן ובשבועה או או קאמר: או בנזיר. אם אמר כנדרי רשעים הריני נדר בנזיר הוא וכגון שנזיר עובר לפניו כדמוקי לה בבבלי דף ט': או בקרבן. אם אמר כנדרי רשעים זה עלי נדר בקרבן ואם אמר כנדרי רשעי' בלא אוכל הימנו הוי שבועה: מאן דבעי מיפתור הדא דר' זעירא כיני. כלומר דר' אבין בא לפרש שלא תאמר דרבי זעירא פליג אדשמואל שאפילו לא אמר אלא כנדרי רשעים לבד נדר בשלשתן הוא הילכך קאמר מי שרוצה לפרש ולהבין דברי ר"ז כן הוא והרי זה דומה למי שהיה לפניו אשכול אחד ובא אחד ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר גרסינן: ובא אחד ואמר מה שאמרו שלשתן עלי לא נמצא זה נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה גרסינן. והכא נמי כן דמיירי שאמר כנדרי רשעים בנזיר ובקרבן ובשבועה הרי עלי כלו' כמו הרשעים שהן נודרין בנזיר ובקרבן ובשבועה וכל אלו עלי והילכך חייב בשלשתן מאחר שהרשעים נוזרין ונודרין בקרבן ונשבעין: תני וכנדבותם. של רשעים לא אמר כלום שאין הרשעים מתנדבי' וכן הוא בתוספתא פ"ק בהדי' וכדמסי': הדא אמרה שהרשעי' מתנדבי'. בתמיה מפרש כלומר מדברי זה שמענו שהרשעים מתנדבים שהרי הוא אומר כנדבותם והא לאו כלום הוא דמכיון שהתנדב אין זה רשע שאין דרך הרשעי' להתנדב אלא לנדור שאפי' כשהרשעים אומרים הרי זו עולה הרי זו שלמים דקרינן לה נדבה הם אינם עושים לכונת נדבה גמורה אלא להטא שקדם להם והרי זה כנדר ולפיכך לא אמר כלום: מתניתא. דקתני שהרשעים נודרים דר' יודן היא דאמר טוב מזה ומזה שלא תדור כל עיקר והכי דריש לה לקרא דכתיב לעיל מיניה את אשר תדור שלם טוב אשר לא תדיר כלל משתדור ולא תשלם דשמא תדור ותשכח ולא תשלם ובבבלי גרים היפכא דר"מ לדר"י: כיצד הוא עושה על נדבה. כלומר דמאי שנא דבנדר חייבינן שמא יבא לידי תקלה ויעבור בבל תאחר בנדבה נמי ליחוש דאע"ג דאמר הרי זו דילמא פשע ומאחר להביא ובמתני' קתני שהכשרים מתנדבין וקאמר דבנדבה הוא עושה כך מביא כשבהו לעזרה ומקדישה ותו ליכא למיחש למידי: ר' יהודה פתח. כשהיה רוצה להתיר הנדר לא' הי' פותח לו זה הפתח אילו היית יודע כו': ר' ינאי. פתח לו מזה מוקש אדם וגו' ואחר נדרים לבקר אחר שהתחיל אדם לנדור פינקסו נפתחת ומבקרין את מעשיו מפני שהוא מחזיק עצמו כחסיד שלא יכשל בנדרו: ד"א. ואחר נדרים לשון איחור נדרים הוא שאם איחר ולא שילם נדרו מבקרין את מעשיו כדמייתי עלה האי עובדא ולהאי פירושא אין פותחין בזה. ובבבלי פ"ג דף כ"ב מסיק דלא פתחינן לא בהא ולא בהאי דר' יודה משום דהוי איום גדול ואומר שמתחרט הוא ואע"פ שאינו כן: הדא אמרה שהכשרים נודרים. כלומר דמשמעות דבריו שהכשרים נודרים והוא ליתא דמכיון שהוא דכשרים מתנדבין ולא נודרין אתיא כר' יהודה: טוב מזה ומזה. מנודר ומשלם ומנודר ואינו משלם דלעיל מהאי קרא כתיב את אשר תדור שלם בתר הכי כתיב טוב אשר לא תדור כלומר שהוא יותר טוב מנודר ומשלם דכתיב לעיל מיניה וקיהיב טעמא למלתיה שמא תשכח ולא תשלם לפיכך טוב אשר לא תדור אבל נודב מותר דליכא למיחש למידי כדמסיק: טוב מזה ומזה נודר ומשלם. ודריש לקראי הכי אשר תדור שלם זו היא מדה משובחת אבל לא תהא סבור שבשעת נדרך אתה מוסיף זכות ואם שכחת לא הפסדת אינו כן שאין שכרך בשעת הנדר אלא בשעת התשלומין: כילד הוא עושה. בנדבה דלא ליתי לידי תקלה: מביא כשבתו לעזרה. כשהוא חולין ולאו דוקא לעזרה דאין מביאין חולין לעזרה אלא לפתח העזרה: ר"י פתח. פתחא לאחד שנדר ממתני' דא"ל אלו הייתי יודע שהנודר נקרא רשע אפי' מקיימו כלום הייתי נודר ואמר לא והתירו: מוקש. הוא לאדם אם אוכל הקדש דבין בשוגג בין במזיד מעל: ואחר נדרים. דריש ואחר לשון אחריו כלומר מיד אחר שנדר מתחילין לבקר פנקסו דעשה שלא כהוגן שנדר דאפי' נדב בפנים איכא איסורא דגזרי' שמא ידור בחוץ ויבא לידי מעילה והשתא רישא וסיפא דקרא בחד ענינא איירי (והי"מ פ' בענין אחר ע"ש וא"נ): איחור נדרים. דריש ואחר ל' איחור: ושהה להביאה. ע"י נתבקר פנקסו ונענש שטבעה ספינתו בים: ופריך הדא אמרה שהכשרים נודרים. מיהא ואלו ברישא דמתני' משמע שהרשעי' נודרים ולא הכשרים: ומשני מכיון שנדר

קרבן העדה

אורחיה דבר נשא למימר שבועה לא אוכל לך דלמה לא אוכל לך שבועה א"ר מתניי' אורחא דבר נשא למימר קנתא דכולבא וכו' וכ"ה בנזיר פרק קמא. וה"פ דרך בני אדם לומר שבועה לא אוכל לך וכי דרכן לומר לא אוכל לך שבועה בתמיה הלכך אמרי' דודאי לא כיוון לשבועה דליכא למימר דלמה רצה לומר שבועה לא אוכל לך דאין דרך בן אדם להשמיט תחלת דיבורו וא"ר מתניי' ראי' לר' יוסי דדרך בני אדם לומר בית יד דלבת אבל אין דרכן לומר לבת דבית יד הלכך לא אמרינן דלא אוכל לך יד לשבועה: לאסור את כל נכסיו. דכיון שעשה עצמו כמנודה אסור כל נכסיו: כמה דאת אמר. שעזרא הי' מנדה כל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת הזקנים יחרם כל רכושו ש"מ דמנודה נכסיו אסורין: מה עבדין ליה רבנן. כלומר מ"ט דרבנן דפליגי עלי' דר"ע הא קרא משמע כר"ע: ומשני חומר הוא בנידוי ב"ד. הגדול דאלים טפי אבל סתם מנודה אין נכסיו אסורין והכא קאמר מנודה אני לך משמע שהוא מנדה את עצמו אין להסור נכסיו עליו: לצדדין היא מתני'. היה נזיר עובר לפניו ואמר כנדרי רשעים ה"ז נזיר היתה בהמת קדשים לפניו ואמר כנדרי רשעים עלי הרי נדר בקרבן הי' ככר מונח לפניו ואמר כנדרי רשעים הימנו לא אוכל נדר בשבועה שהרי הרשעים דרכן לידור בכל אלו ומפני שאינן רשאין לעשות כן נקראי' רשעי' לאותו דבר: מאן דבעי. לפרש הא דר"ז למה נאמר שנדר בשלשתן בפעם אחת צריכין לפרש שכן היא: ה"ג הי' לפניו אשכול ובא אחד ואמר הריני נזיר ממנו ה"ז נזיר בא אחר ואמר הרי עלי קרבן וכו' בא אחר ואמר מה שאמרו שלשתן עלי נמלא זה נדר בנזיר בקרבן ובשבועה וכ"ה ברשב"א. וה"פ כי היכא באומר מה שאמרו שלשתן עלי נדר בנזיר וכו' ה"נ באומר כנדרי רשעים עלי כאומר מה שאמרו שלשתן עלי וה"ל כנודר בנזיר בקרבן ובשבועה: תני וכנדבותם. אם אמר כנדבת רשעים עלי לא אמר כלום: ופריך הדא אמרה. שמעינן מיהא שהרשעים מתנדבים ובמתני' משמע שאינן מתנדבין א"נ הכי פריך כיון דשמעי' דרשעים מתנדבין למה לא אמר כלום: ומשני מכיון שהתנדב דמשמע שעושה כן משום דלבו שלם עם ה' אלהיו אין זה רשע שהרשעים אינן מתנדבים אלא מפני יראת איזה דבר ואין זה נקרא נדבה: מתני'. דתנן

ריב"ז

תני וכנדביהם לא אמר כלום הדא אמרה שהרשעים מתנדבין כיון שהתנדב אין זה רשע. פי' סיומא דמילתא הוא דלדבריט הדא אמרה שהרשעין מתנדבין ואינו כן כפי' הפ"מ ז"ל ידוק:

ד'

שנויי נוסחאות (בו"ס) בנידוי בד"ו כנידוי. (שו"י) אשכול אחד עד תני (ספרירה ש"ז) בד"ו אשכול אחד ובא אחר ואמר הרי עלי שבועה הרי עליו שבועה ובא אחר ואמר הרי עלי קרבן הרי עליו קרבן ובא אחר ואמר הרי עלי שבועה הרי עליו שבועה ובא אחר ואמר מה שאמרו שלשתן עלי לא עליו קרבן נמצא זה נודר ובקרבן ובשבועה. תני. (סוכ"ב) ושלמו לאלהיכם במקרא ושלמו לה' אלהיכם.

עמודי ירושלים

כן אמת שכ"ה ברדב"ז ח"א סי' מ"ב וקל"ג ובח"ד סי' קכ"ו ורע"ש דבנזירות לכ"ע מהני בלשון שבועה דהוי איסור גברא [ועוד כתב שם דכיון דנהגו כן להוציא בלשון שבועה מהני וכ"כ בח"א סי' קכ"ד והמג"ש תמה עליו דזה לא מועיל רק בלשונות השבועה ולא בנ"ד ע"ש והמהני עליו שבמחכ"ת הקדושה לא רצה ברא"ש פ"ק דנדרים שכ"כ לענין נדר בלשון שבועה דאף שדעתו דלא מהני מ"מ כיון שנהגו כן צריכין להתיר שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ע"ש דהוא כדברי הרדב"ז] וכ"כ בח"ס סימן ש"א רמ"ד והיא היא התשובה שהביאה המב"ש. ונל"ע על הרדב"ז ממ"ש בח"ס סי' ש"א פ"ה באשה שאמרה הריני נזירה כשמשון שלא אתקן לך בגד. וכתב הרדב"ז דנידון זה הוא במחלוקת ואמאי תלה אותו במחלוקת הא בזה לכ"ע מהני וגע"ק (וי"ל כיון שבלא"ה דעתו שם להקל לכן לא רצה להאריך והוא דוחק) המה נל"ע עמ"ש הרדב"ז ח"א סי'

הל"ו בא שנדר נזירות שמשון שיעשה שתלוה ליפא הכב והוא מושבע ועומד שלא ישא אחרת וע"ז כתב הרדב"ז ח"ל כבר ידעת כי הנזירות הוא מכלל הנדרים והנדרים אלים על דבר מצוה כדבר הרשות הלכך חלין נמי על השבועה עכ"ל. והוא לכאורה תמוה דכיון דס"ל בכל אלו המקומות דנזירות הוא איסור גברא כמו שבועות א"כ מהראוי שלא יחול ע"ד מצוה כמו שבועה ואמאי כתב כאן בהיפוך והיה מקום ליישב זה דמפקינן לה מהא דאמרינן בנזיר (דף ג') דמיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות א"כ מבואר דס"ל דנזירות חלין ע"ד מצוה. דמלבד דאין הפסקנא בש"ס כן. עשו"ת מהרי"ט בתשו' מהר"י באסין ח"א סי' נ"א) עוד ואם תקשה דדברי הרדב"ז שפתיו ברור מללו דהשטם דהלין ע"ד מצוה דהוא כמו נדרים וא"כ מבואר דכאן כתב בהיפוך ממ"ש בכל המקומות שהבאתי למעלה דס"ל דנזירות דמי לשבועה דהוי איסור הגברא.

וכן

שנדר אין זה כשר. מתניתא דר' יודה דתני בשם רבי יודה הסידים הראשונים מתאוין להביא קרבן הטאת לא היה המקום מספיק בידב חט והיו נודרים בנזיר בשביל להביא קרבן הטאת ר"ש אומר חוטאים היו שהיו נודרים בנזיר שנא' (במדבר ו) °וכפר עליו מאשר חטא על הנפש. חט זה על נפשו שמנע עצמו מן היין. ואתייא דשמעון הצדיק כר"ש דתני אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא אחד. פעם אחד עלה אלי אדם אחד מדרום וראיתיו אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו מסודרות תילי תילים ואמרתי לו בני מה ראיתה להשחית את השיער הנאה הזה. ונם לי רבי רועה הייתי בעירי והלכתי למלאות את השאוב מים וראיתי את הבובייה שלי בתוך המים ופחז יצרי עלי וביקש לאבדיני מן העולם. אמרתי לו רשע אתה מפחז בדבר שאינו שלך עלי להקדישך לשמים. והרכנתיו בראשי ואמרתי לו בני א כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל עליך הכתוב אומר (שם) °איש או אשה כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר ליי'. ר' מנא בעי למה לי כשמעון הצדיק אפילו כר"ש. לא אכל שמעון הצדיק חטאת הלב מימיו לא אכל שמעון הצדיק חטאת דם מימיו. סבר שמעון הצדיק בני אדם מתוך הקפידה הם נודרין. מכיון שנודרין מתוך הקפדה סופו לתהות. מכיון שהוא תוהא נעשו קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה. וזה מתוך ישוב נדר ופיו ולבו שווין:

הלכה ב מתני'

ב האומר קונם קונח קונס הרי אילו כינויין לקרבן חרק חרך חרף הרי אילו כינוי לחרם ג נזיק נזיח פזיח הרי אילו כינויים לנזירות ד שבותה שקוקה נדר במוהי הרי אלו כינויים לשבועה: גמ' עד כדון עצמו. מהו שיקדיש לשמים בלשון קונם. נישמעינה מן הדא *אמר לו השאיליני קרדומך. אמר קונם קורדו' יש לי קונם נכסיי עלי ויש לו קורדום נכסיו אסורין בידוע שאין לזה קורדו'. א"ר תחליפא קיסרייא שנייא

קרבן העדה

שנדר אין זה כשרים הלכך לא אמר כלום שאין הכשרים נודרים: מתני'. דתנן שהכשרים נודרים בנזיר אתיא כר"י: ומתאוין להביא קרבן חטאת. שלא יהי' שום קרבן נעדר מהם דמלות עשה היא לעשות מעשה חטאת א"כ פעמים בקשו לחטוא והקב"ה הצילן והוה נפשם להביא קרבן חטאת כדי שיכופר גם עון זה: לא הי' המקום מספיק בידם חטא. לפי שאין הקב"ה מביא תקלה וחטא לידן שיביאו קרבן חטאת: ואתיא דשמעון הצדיק כר"ש. דסובר נזיר נקרא חוטא ולפום סוגיין אפי' אם נזיר טהור לא אכל ובבבלי לא קאמר הכי: ונם לי. ואמר לי. ונם כמו ונאם: ופחז יצרי עלי. מיהר יצר עליו והוא מלשון פחז כמים: וביקש לאבדני מן העולם. לילך אחרי מראה עיני: נזיר להזיר לה', שנזירתו לשם ה': למה לי כשמעון הצדיק אפי' כר"ש. אף אם נאמר דשמעון הצדיק כר"ש דנזיר חוטא מ"מ קשיא מדלא אכל שמעון קרבן חטאת מימיו לפי שבא על חטא: חטאת חלב. לאו דוקא אלא דרך הש"ס לכלול כל החטאות בכלל חטאת חלב: ומשני סובר שמעון הצדיק וכו' סופו לתהות. להתחרט על נדרו: נעשו קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה. אבל חולין בעזרה ממש לא הוו שכל זמן שלא התירן חכם נזירותן קיימת וקרבנותיהם חובה עליהן אלא כעין חולין שמתוך שאין כוונתיהם רצויה אף קרבנותיהן אינן רצוים אבל זה שבא מדרום אנו רואים שלא נעשה מתוך הקפדה אלא מתוך מתון ויישוב הדעת: ופיו ולבו שוין. אף עתה בשעת הבאת קרבנותיו:

(תוספתא פ"ד)

הלכה ב מתני' האומר קונם. שאמר קונם ככר זה עלי: כינויי' לקרבן. להתפיס בקרבן דאכינויי' דרישא קאי לפרושי ומשום דסתם נודר מתפיס בקרבן שהוא דבר הנדר ומלוי נקט הרי אלו כינויין לקרבן: חרק. כאומר ככר זה עלי חרם: נזיק. האומר הריני נזיק אם אוכל ככר זה כאומר הריני נזיר: נדר במוהי. בגמרא מפרש: גמ' עד כדון עצמי. עד כאן לא שמעי' ממתני' אלא שאדם יכול להסור על עצמו בלשון קונם ועדיין קמיבעי' לן מהו שיקדיש אדם דבר לשמים בלשון קונם כגון שאמר קונם זה לשמים מי הוי הקדש: נשמעינה מן הדא. תא שמע: קונם קורדם יש לי. יהא קרדומי הקדש אם יש לי קורדם וקונם נכסי עלי אם יש לי קרדום: ה"ג שאין לזה קרדום נכסיו מותרין. מדקאמר נכסיו אסורין היינו שהן הקדש ש"מ מרישא אדם מקדיש נכסיו בל' קונם: א"ר תחליפ'. דמן קסרין: שנייא

פני משה

נודר אין זה כשר ולפיכך לא אמר כלום: מתניתא. דקתני כנדבותם של כשרים נדר בנזיר כר' יודה היא דקאמר שהסידים הראשונים היו מתנדבי' עצמן להיות נודרים בנזיר כדי להביא קרבן חטאת: ר"ש אומר חוטאים היו. בזה שנודרים בנזיר כדאשכחן דקרי ליה הכתוב חוטא מפני שמצר ומונע עצמו מן היין. ובבבלי גרים בדברי ר"ש לא היו נוזרים כדי שלא יקראו חוטאין ואתיא שפיר טפי דלא מיתוקמא מתני' אליבא דר"ש: ואתייא דשמעון הצדיק כר"ש. דס"ל נמי סתם נזיר חוטא ולפיכך לא אכל מימיו אשם נזיר: למה לי כשמעון הצדיק אפי' כר"ש. הא' למה לי כמו מה איכפת ליה כלו' וכי מה איכפת לי ואפי' שמעון הצדיק כר"ש סבר מכל מקום קשיא וכי לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב וחטאת דם מימיו שהן נמי על חטא באין: ומשני סבר שמעון הצדיק. כלומר דה"ט בנזיר שבני אדם מתוך הקפדה נודרין וסופן לתהות והוי כחולין בעזרה: וזה. אבל זה שהיה צדיק גמור מתוך יישוב דעתו הוא נדר ופיו ולבו שוין בשעת הנדר וקים ליה בי' שלא נתחרט. ובבבלי גרים בדברי שמעון הצדיק לא אכלתי אשם נזיר טמא מפני שהן כשמיטמאין ורבו עליהן ימי נזירות הן מתחרטין אבל בנזיר טהור אכל דאמודי אמיד נפשי' דמצי לנדור:

הלכה ב מתני' האומר קונם. ככר זה עלי או קונח או קונס בכל לשונות שיאמר מאלו מתפיס הוא בקרבן: חרק. שאמר ככר זה עלי חרק חרך חרף כאומר ככר זה עלי חרם: נזיק. אמר הריני נזיק אם אוכל ככר זה נזיח פזיח כאומר הריני נזיר אם אוכל: שבותה שקוקה. שלא אוכל ככר זה: נדר במוהי. במוהי כינוי למשה כלומר בשבועה שנשבע משה כדמפרש בגמ' וכל אלו כינויים לשבועה:

גמ' עד כדון עצמו. עד כאן לא שמענו במתני' דקונם לשון נדר הוא אלא באוסר דבר על עצמו: מהו שיקדיש לשמים בלשון קונם. אם יכול להקדיש נכסיו בקונם שיאסרו על כל העולם או שיאסור נכסי חבירו עליו: נשמעינה. לזה מן הדא דתני בתוספתא וה"ג כמו שהוא שם אמר לו השאילני קרדומך אמר קונם קירדום יש לי קונם נכסי' עלי ויש לך קורדום נכסיו אסורין בידוע שאין לזה קורדום (ובתוספתא קאמר קורדום שאני קנוי והיינו הך כלומר שלא קניתי קורדום אחר וזה איני משאילך שאני צריך לו ובבבלי פ"ד דף ל"ה הברייתא בנוסחא אחרת) וה"פ קונם נכסים עלי כלומר אחר שלא רצה זה להשאילו הזר המודר ונעצב על כך ואמר לו קונם נכסיך עלי אם יש לך קורדום ואיך רוצה להשאילני: נכסיו אסורין בידוע שאין לזה קורדום. כלו' עד שיודע בבירור' שאין לזה קורדום וש"מ דיכול להסור נכסי חבירו עליו בקונם: שנייא

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פי"ג מהלכות נדרים הלכה ג ופ"י מהלכות נזירות הלכ' יד טוש"ע יו"ד סי' רג סעיף ז

יג
ב מיי' שם פ"א הלכה יז סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רז

יד
ג מיי' פ"א מהלכות נזירות הלכה ח סמ"ג עשין קכ"ז

טו
ד מיי' פ"ב מהלכו' שבועות הלכה ה סמ"ג לאוין רמ"א טוש"ע יו"ד סי' רלז סעי' ו

רידב"ז

ר' מנא בעי למה לי כשמעון הצדיק אפילו כר' שמעון. פירש למה לי כמו מה לי כלומר אפילו שמעון הצדיק סבירא ליה כר' שמעון נמי קושיא לפי זה לא אכל מימיו חטאת חלב כו' ומשני וזה מתוך יישוב כו' ודוק:

עד כדון עצמו מהו שיקדיש לשמים בלשון קונם נשמעינ' מן הדא כו' הסוגי' הזו חמורה מאד ולא הבנתי פי' המפרשים ז"ל ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ בפשיטות דמבעיא עד כדון עצמו שיכול לאסור בקונם על עצמו מהו שיקדיש לשמים בלשון קונם וה"ה אם יכול לאסור בקונם על חבירו [והא דתנן קונם שאיני עושה לפיך א"צ להפר כו' משמע דיכול לאסור בקונם על חבירו הוא משום דאוקמינן באומרת יקדשו ידי לעושיהן וא"כ חל הקונם על עצמי אבל לאסור נכסיו על חבירו אינו חל בלשון קונם] כיון שלא חל להקדיש לשמים שיחול האיסור על כל אדם וכפי' הפ"מ ז"ל עיי"ש דהכונה להקדיש לשמים שיהא אסור על כל אדם עיי"ש ע"ז פשיט ליה נישמעינה מן הדא א"ל השאילני קרדומך אמר קונם קורדם יש לי קונם נכסי עליך אם יש לי קירדם אם אין לו קירדם מותר [וכן הגי' הגר"א ז"ל בהתוספתא ומוכח כן מהכא שכן הוא גי' האמיתית דנ"ל נכסי עליך ונ"ל מותר שכן מבואר הוא בפירוש בגמ' הכא במסקנא] וסבר הגמ' לדייק מדינא דהך ברייתא דקתני נכסיו מותר וע"כ משום דכיון דאמר בתחלה קונם קורדם יש לי ונמצא דהקורדם ככר קדש לשמים ואין הקרדום שלו ע"כ אה"כ כשתלה נכסיו באם יש לו קרדום הרי לא נאסרו נכסיו דהא אין לו קורדם וש"מ דחל הקדש לשמים הקורדם וע"ז אמר לי' ר' תחליפא קיסריא שניא הוא שכן בלשון שהתפיס את הקרדום בו בלשון התפיס את הנכסים מה נפשך קודש קורדם קדשו נכסים לא קודש קורדם אפילו נכסים לא קדשו פי' דמהכא לא תיתי כלום מדינא דנכסים מותרין דע"כ ככר קודש הקרדום ואינו שלו דלפיכך נכסים מותרין ז"א דע"כ הדין דנכסים מותרין הוא ממנפ"ש דאפילו לא קודש הקרדום אפילו כן נכסים מותרין אע"פ שיש לו זה הקרדום גופי' דמאיזה טעם לא קודש הקרדום ויש לו קרדום הוא דאין יכול לאסור להקדיש לשמים על הכל בלשון קונם ממילא מטעם זה גופי' לא נתקדשו הנכסים לאסור על חבירו דהא תלי קידוש נכסים בקידוש קרדום אבל בשקידשו הקרדום נתקדשו הנכסים ואם לא קידשו הקרדום לא נתקדשו הנכסים א"כ ממנפ"ש מותר הנכסים אם נתקדש הקרדום א"כ אין לו קורדם ואם לא נתקדש הקרדום דאז יש לו קרדום אעפ"כ הנכסים לא נתקדשו משום זה הטעם גופי' שלא נתקדש הקרדום לא נתקדשו הנכסים וא"כ אין מדינא דהברייתא דהנכסים מותרין שום ראי' לזה בשלמא אי הי' אוסר הקרדום בלשון קונם והנכסים בלשון נדר באיסור גמור ותלה בתנאי דיש לי קורדם היה שפיר הוכחה דלמה מותר הנכסים הא

שנויי נוסחאות

(שוכ"ד) הם נודרין בד"ו הם הם נודרין. (ש"ל) חרך בד"ו ליתא. כינוי בד"ו בד"ו כינוים. (שו"ו) בידוע בד"ו ליתא.

עמודי ירושלים

וכן יש לתמוה ע"ד הריטב"א שבספ"ק דנדרים כתב דנזירות הוי איסור חפצא וכ"כ בפ"ב דנדרים. ואמנם בחי' לשבועות [דכ"ד ע"ב הובאו דבריו בדברי המגיה נחי' בזית להרב המאירי ד"ג] כתב על הסיא דבעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה וז"ל ופרש"י דאין כאן שבועה ונראה מדברי רבינו ז"ל דנזירות חיוב גברא הוא דאי איסור חפצא הוא הא קיי"ל דשבועה חלה על הנדר ונדר על השבועה דהאי איסור גברא והאי איסור חפצא כו'. וכן עיקר דהא נזיר לא אסר עליו מידי אלא שקבל עליו נזירות ורחמנא אסרו כו' עכ"ל הרי דס"ל דנזירות הוי איסור גברא סיפוך דבריו מנדרים וצ"ע. והנה דברי הרדב"ז האלו יש ליישבם לפמ"ש הרדב"ז (בח"ג סי' תקי"ם) ובסי' תקכ"ב באורך דנזירות מועיל בין בלשון נדר בין בלשון שבועה דיש בכן מה דאסר חפציו עליו כמו יין ועגבי טומאה והגלחת אסר נפשיה מן חפצא דלא שייך בהו אסר חפצי' עליו ע"ש באורך וכיון שכן זכינו דס"ל דנזירות הוי איסור גברא ואיסור חפצא ודיינינן להו לחומרא וע"כ חל על דבר שאין בו ממש כמו שבועה וג"כ חל על דבר מצוה כמו נדר וא"ש דבריו ובכן כי נכון הוא. אולם דברי הריטב"א א"א ליישב כן. ועי' ברדב"ז שם בסי' תקי"ט שהביא דברי הריטב"א בריש נדרים דגם שם כתב דנזירות הוי איסור גברא ע"ש וזה סותר דבריו מ"ש בפ"ק ובפ"ב דנדרים. ואמת שלא מצאתי זה בחי' הריטב"א נדרים שלפנינו וגם דבריו אלו היה מקום ליישבם כמ"ש לדעת הרדב"ז דהוי איסור גברא ואיסור חפצא. אולם דבריו שבשבועות א"א ליישב כן דאם הוי איסור גברא ואיסור חפצא מהראוי שתחול על שבועות לחומרא. ובעיקר הדין עי' שו"ת מהרי"ט (חלק א' סימן נ"ג וע"ד) ורשד"ם (חלק יו"ד סי' ע"ו) ופמ"א (ח"א סי' ע"ז):

תורה אור

שנייא היא שבו בלשון שהתפים את הקורדום בו בלשון התפים בו את הנכסים. מה נפשך קדש קורדום קדשו נכסים. לא קדש קורדום אפילו נכסים לא קדשו. אילו אמר קונם קורדום יש לי וחזר ואמר קונם נכסיי עליך ויש לו קורדום נכסיו אסורין. יאות. אמר רבי יושוע בן חנניה. אילו אמר נכסיי מותרין וקם ליה יאות. לא אמר אלא שאין לזה קורדום. הא אם יש לו קורדום נכסיו אסורין. הדא אמרה שקדש קורדום. הדא אמרה שקדשו נכסים. הדא אמרה שאדם מקדיש לשמים בלשון קונם. ר' ירמיה בעי דבר שהוא משמש לשם חולין ולשם קרבן מהו לוסר עצמו בו. והא תנינן קונם קונסה שמה. והא תנינן שבותה שפותה שמה. והא תני בר קפרא חרם לא חספא הוא. אמר ר' זעירא לשון גבוה הוא °האומר לחרס ולא יזרח (איוב ט). ר"ש בן לקיש אמר לשון אומות הוא כגון אילין ניוותאי דינון קריין לחספא כספא. אמר ר' יוסי נראין הדברים במקומות אחרים אבל במקום שקוראין לנזיר נזיק כן אני אומר נזיר פסילים לא יהא נזיר. מיתני שבותה שקוקה. תני ר' חייה שבוקה שקועה שקודה. נדר דנדר במוהי. דנדר משה °ויואל משה (שמות ב). ר' יונה בעי ולמה לינן אמרין במומי דנדר שאול. °ויואל שאול (שמואל א יד). ימינא הרי זו שבועה. שמאלא הרי זו שבועה. אמר ר' מתניה דכתיב °וירם ימינו ושמאלו השמים (דניאל יב) וישבע בחיי העולם:

הלכה

פני משה

שנייא היא. הך ברייתא ואין אתה יכול לפשוט ממנה דהתם טעמא שבו בלשון שהתפים כו' כלומר מפני שהמדיר אמר מתחילה קונם קורדוס עלי אם יש לי ולפיכך כשחזר המודר ואמר קונם נכסים עלי מגו דנתפס הקורדוס בלשון קונם שאמר המדי' נתפסו גם הנכסים בו בלשון שאמר חבירו כדמסיק הטעם דמה נפשך קדש קורדוס כלומר אם יש לו קורדוס וקדש הוא שהרי אסר עליו והילכך קדשו גם הנכסים על זה לא קדש כו' ועיקר הטעם משום דנתפס בלשון שאמר המדי': אילו אמר קונם קורדוס יש לי וחזר ואמר נכסיי עליך ויש לו קורדוס נכסיו אסורין יאות. כלומר אילו אמר המדי' ג"כ אח"כ קונם נכסיי עליך יהוי אמרינן בזה נכסיו אסורין שפיר הוי ש"מ דיכול לאסור נכסיו על חבירו בל' קונם אבל עכשיו שאמר זה המוד' להמדי' טעמא אחרינא איכא שבו בל' שהתפים זה הקורדוס נתפסו הנכסים לזה: אמר ר' יהושע בן חנניה אילו אמר. כלומר דר"י ב"ח מהדר לאוקמי הוכחת הש"ס מהאי ברייתא דע"כ מיכרח הוא דנאסרין הנכסים על חבירו בלשון קונם דאילו אמר נכסי מותרין וקם ליה יאות כלומר אי הוי תני כן אם אין לו קורדוס נכסיו מותרין ותו לא שפיר נוכל לומר דטעמא משום דבו בלשון שהתפים המדי' הקורדיס נתפסו ג"כ נכסיו כשאמר המודר והילכך אם אין לו קורדוס להמדי' שיתפס בקונם נכסיו ג"כ מותרין לזה דאדעתא דהכי מודר אם יש לו והרי אין לו: לא אמר אלא שאין לזה קורדוס. כלומר אבל השתא דקתני דנכסיו אסורין עד שנודע בבירור שאין לזה קורדוס: הא אם יש לו קורדוס. כלומר הא אם אפילו יש לנו ספק אם יש לו קורדוס נכסיו אסורין כדקתני בידוע דוקא ואע"ג דליכא עכשיו קורדוס בבירור דנימא טעמא הוי משום דבו בלשון שהתפים הקורדוס הותפסו הנכסים ואפ"ה קאמ' נכסיו אסורין: הדא אמרה כו'. כלו' וא"כ השתא שפיר שמעינן דקדש הקורדוס אם יש לו וקדשו הנכסים לעולם אע"פ שאין כאן טעם משום דנתפס בלשון הראשון וש"מ שאדם מקדיש נכסיו לשמים בלשון קונם: דבר שהוא משמש לשם חולין ולשם קרבן. שיש להבין בו משמעות דבר לשום חול ומשמעות לשון קרבן מהו שיאסר עצמו בו: והא תנינן קונם. וקס"ד דיש בוי כמי משמעות דבר חולי' שמשר מש^ בו בלשונות ואפ"ה אזלינן לחומרא ואמרי' דעתו הי' לשם קרבן: קונסא שמה. ודחי לה הש"ס שכך הוא שם הכינוי קונם קונה קונס ולא שיש בו משמעות לשון והבנת דבר אחר וכן בשבות': והא תני בר קפרא. בברייתא חרם שג"כ כינוי קרבן הוא: לא חספא הוא. בתמי' אפ"ה אמרינן דאין הולכין אחר משמעות הלשון וש"מ דאזלינן לחומרא ואם אמר חרם ככר זה עלי כינוי לקרבן הוא: אמר ר' זעירא. לא היא דלשון גבוה הוא ומשמעותו כמי לשון חמה כדכתיב האומר לחרס וגו' והילכך אף אם הולכין אחר משמעות הלשון אמרינן דעתו היה לאסור לגבוה הואיל ואמרו בלשון נדר: לשון אומות הוא. אכינויין דמתני' קאי דסבירא לי' לשונות נכרים הן שנודרים בלשונם כך: כגון אלין ניוותאי. על שם העיר ובמס' שבת והרגו ניוותי אחד. והן קורין להספא כספא וכן קונה קונם כמו קונס: נראין הדברים. אנזיק נזית דמתני' קאי הא דאיצטריך לאשמועינן שהן כינוי נזירות במקומות אחרים שאינם רגילים לדבר כן ואפ"ה כינוי הוי: אבל במקום שקוראין לנזיר נזיק. שהן מדברים בל' עלגים ועמקי שפה: כן אני אומר נזיר פסילים לא יהא נזיר. בתמיה בשביל שהוא מדבר בל' נלעג לא יהא נזיר דאיצטריך התנא להשמיענו זה אלא ע"כ אפי' במקומות אחרים שאין קורין לנזיר כן מיירי ומשום כינוי נזירות היא. פסילים היא נלעג לשון בפסיקתא בפסוק את מי אשלח שלחתי לעמוס והיו קורין אותו פסילים: מיתני. כמו אנן מיתני ויש לגרוס כן כלומר אנו שונין במשנה אלו השנים שבותה שקוקה ותני ר"ח בברייתא והוסיף אלו שבוקה כו': נדר דנדר במוהי. כלומר דמפרש הא דקתני במתני' נדר במוהי לא שאמר במוהי לחוד דלאו כלום הוא אלא שנשבע בשבועה שנשבע משה כדמפרש ואזיל במומי והוא לשון שבועה דנדר משה ובמוהי הוא כינוי למשה דמלינו שבועה גביה דכתיב ויואל משה והיינו דתנן נדר במוהי כלומר שצריך שיזכי' נדר שנדר משה וכן קאמר בבבלי עד דאמר במומתא דאמר מוהי: ולמה. אין אנו אומרים דאם אמר בשבועה שנדר שאול נמי כינוי שבועה היא דהא ג"כ כתיב גביה ויואל שאול. ולא חש הש"ס לתרץ הקושיא דשאני התם דכתיב ויואל שאול את העם וממשה שפיר ילפינן על שבועת עצמו: ימינא הרי זו שבועה. והאומר ימין ככר זה עלי אסור וכן שמאל ככר זה עלי: וירם ימינו ושמאלו. וכתיב וישבע אבל בבבלי נזיר דף ג' יליף לה דימין גופי' איקרי שבועה דכתיב נשבע ה' בימינו וכ"מ דלא מתפיס אינים במילתא דסמיך ליה כדאמר התם:

הלכה

קרבן העדה

שנייא היא. שאני התם שבו בלשון שהתפים הקורד' שתהא אסור' דהיינו בלשון קונם דמהני בנדר כאלו אמר קרבן הלכך מהני נמי בנכסיו דה"ל כאלו אמר קרבן והרי הן הקדש אבל באומר קונם נכסי לשמים אינן קדושים: אלו אמר וכו' וחזר ואמר. וכו'. כלומר שלא אמרן בבת אחת אלא בזה אחר זה ואפ"ה נכסיו אסורין: יאות. שפיר הוה שמעינן מינה דיכול להקדיש לשמים בלשון קונם אבל השתא ליכא למשמע מידי דשאני הכא שאמר לנדר ולהקדש בבת אחת ומגו דמהני האי לישנא דקונם לנדר כאלו אמר קרבן מהני נמי להקדש: אריב"ח. מסיפא איכא למידק דאם אמר לשון קונם הוה הקדש לשמים: אלו אמר. אבל לא אמרן בבת אחת נכסיו מותרין כלומר לפלוג וליתני בדידה: וקם לה. ולא אמר יותר: יאות. שפיר שמעינן מינה דבעינן שיאמר נדר והקדש בבת אחת אבל השתא לא אמר בברייתא אלא אם אין לזה קורדוס נכסיו מותרין ש"מ דבים לו קורדוס בכל ענין הוו נכסיו הקדש אפי' לא אמרן בבת אחת: דבר שהוא משמש וכו'. לשון שהוא דאיכא לפרושי דלשם חולין קאמר וי"ל דלשם קרבן קאמר מהו שיאסר עצמו בו: ופריך והא תנינן קונם. דמשמע לשון קונס ומשמע לשון קנס ואפ"ה אסור: ומשני קונסה שמה. וקונסה לא משמע לשון קנס א"כ אף קנס משמע לשון נדר דה"ק שיהא חייב קנס שיאסר דבר זה עליו בהנאה אם יעבור דבר נדרו: ופריך והא תנינן שבותה. היא שבועה אע"ג דשבותה משמע נמי לשון שביתת שבת: ומשני שפותה שמה. ושפותה בפ"א לא משמע לשון שביתה א"נ שפותה לשון הנחה כלומר לשמים שם מקום מנוחה והראשון עיקר: ופריך והא תני בר קפרא חרם. הוא לשון חרס וכי חרס לאו לשון חספא נמי הוא בתמיה ואפ"ה אמר ב"ק שהוא חרם: לשון גבוה הוא. חרס וכוונתו על האומר לחרס וכיון דלשון גבוה ממש הוא אמרינן דלגבוה קאמר: כגון. הנך הדרים במדינה שמה ניותא שקורין לכספא חספא א"נ חרם שהוא חספא הוא לשון כסף וכאלו מתפיס בכסף שקלים שהוא הקדש: נראין הדברים. אמתני' קאי הא דתנן נזיק כינוי לנזירות דוקא במקום שהגביהם עלגים ומפסידין את הלשון ומגנין נזיר בנזיק אבל במקום שאין קורין נזיר נזיק ואמר אחד נזיק אני אומר נזיר ערל שפתים אין זה נזיר וה"ג אבל במקום שאין קוראין לנזיר נזיק ואפשר לקיים הגירסא וה"ק במקומות אחרים שאנשיהם עלגים הוא דהוה נזיק כינוי אבל במקום שקורין לנזיר נזיק מפני שהן ערלי שפתים ואין יכולין להוציא אות רי"ש ולכך אומרים נזיק אני אומר נזיר ערל שפתים לא יהא נזיר בתמיה ואיכא בין כינוי לנזירות ממש דאין מביאין קרבן על הכינויים כמ"ש בריש פרקין: ה"ג פסילים. והוא מי שאינו יכול לדבר על נכון: מיתני שבותה שקוקה. כלומר אנן תנינן במתני' שבותה שקוקה הן כינויין לשבועה ור"ח תני שבוקה שקועה שקודה גם הם כינויין לשבועה: נדר דנדר במוהי. פירושא דמתני' הוא לא דקאמר במוהי בלחוד אלא דאמר בנדר דנדר במוהי כלומר בשבועה דנדר משה ליתרו דכתיב ויואל משה: ולמה. ליה אנן אמרין במומא דנדר שאול כמי כינוי לשבועה דהא כתיב ויואל שאול את העם:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים (פייך לע"ה)

חסידים הראשונים היו מתאוים להביא קרבן חטאת לא היה המקום מספיק בידם פ' ב"ם דילן נדרים דף י' אמרו שהי' מקב"ה מביא תקלה על ידם כבלתי לפמ"ש התוס' בכמה מקומות ומהם בנזיר דף ז' דדוקא במידי דלאכילה היא גבלו לדיקים שיאכלו דבר איסור ולא כשאר איסור שאינו דבר אכילה א"כ כיון יכולים להקריב קרבן חטאת במידי דלאו אכילה עד"מ שעשו מלאכה בשבת כדומה והנה לפמ"ש רש"י בנדרים שם שפירש שני פקום לייסב אבל גם דברי רש"י סתומים אמנם לכאורה יש לחלק בין לצדיקי לחסידי' בשבח חסידים הראשונים שאין הקב"ה מביא תקלה על ידם אף במידי דלאו אכילה ודוס.

מסורת הש"ס

רידב"ז

הא יש לו קרדוס אלא ע"כ דנתקדש הקרדוס ממילא אין לו קרדוס אבל הכא שאני שבאותו לשון התפיס שניהם כנ"ל אילו אמר קונם קרדוס יש לי וחזר ואמר קונם נכסי עליך ויש לו קרדוס נכסיו אסורין יאות פי' דאם הי' תני בברייתא דעושה קונם על הקרדוס וקונם על הנכסים אם יש לו קרדוס אחרת אסור או שפיר הוי ראי' דאדם אוסר בקונם נכסיו על כל העולם משא"כ מדינא דמותר אין שום הוכחה לזה וע"ז מסיים ר"י ב"ח דודאי נפשוט מהאי ברייתא דקתני הדין דקונם לשמים ולאו מדין דמותר הנכסים מדייק דע"כ נתקדש הקרדוס: וי"ל דמוכח מהא דקתני אם אין לו הרדוס מותר דמשמע הא אם יש לו קרדוס אחרת

שנויי נוסחאות (שורה ג') שקודה בד"ו שקורה. (שורה ו') ושמאלו השמים בד"ו ושמאלו אל השמים. (שורה ח') חיי בד"ו בחי.

מהר"ם די לונזאנו

ר' יונה בעי ולמה ליך אמרין במומי דנדר שאול ויואל שאול. נ"ב נ"ל נהרג קדש לו בזמן. א"נ לפי שהיה קודם מתן תורה ובמדין ואולי נשבע לו בכינוי לפי שבני אדם בקיאין [בתורה] יותר ממה שבקיאין בנביאים א"נ [שמשה] של גוים:

הלכה ג מתני' א לא חולין לא אוכל לך לא כשר לא דכי טהור

וטמא נותר ופיגול אסור כאימרא כדיריים כעצים כאישים כמזבח י כהיכל כירושלים נדר באחד מכל משמשי המזבח אע"פ שלא הזכיר קרבן הרי זה נדר בקרבן ר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום: **גמ'** הא מה דנא אכיל מן דידך לא יהו חולין אלא קרבן לא כשר לי אלא למזבח. לא דכי לי אלא למזבח. טהור למזבח ולא לי טמא לי ולא למזבח. כשר ודכי מטהור וטמא לא כשר לא דכי מליטהר וטמא. פיגול. לא שנייה היא פיגול של עולה היא פגול של שלמים. נותר של עולה היה לו שעת כושר. נותר של שלמים לא היה לו שעת כושר. אמר הרי עלי כנותר של שלמים מהו כאימרה ר' יוחנן אמר כאימר תמידא. תמן אמרין כוולד חטאת. ר"ש בן לקיש אמר כאילו של אברהם אבינו. תני ר' חייה מסייע לר"ש בן לקיש כאימרא דלא ינק מן יומוהי. על דעתין דרבנין דתמן ניתני בעזרה. אמר רבי אבין על דעתיה דר"ש בן לקיש ניתני כקרבנות המזבח. אמר ר' יוסי בי ר' בון על דעתיה דר' יוחנן ניתני כדישון מזבח הפנימי והמנורה כדירי' כדירים של עצים כדיריים

קרבן העדה

הלכה ג מתני' לא חולין וכו'. כולא מתני' מפרש בגמ': **גמ'** הא מה וכו'. פירושא דמתני' הוא וה"ג לחולין שאוכל לך וכ"ה בבבלי וקאמר דפירושא הא מה דאנא אוכל משלך לא חולין יהא אלא קרבן: לא דכי. לא מותר לי אלא למזבח ואע"ג דנבלה וטרפה נמי אסורין ואין מתפיסין אלא בדבר הנדור כיון דדעתו להתפיס בנדר אמרינן מסתמא לדבר הנדור קמכוין: טהור למזבח. דהיינו קדשים דשייך בהו טומאה וטהרה ואע"ג דתרומה נמי שייך בה טומאה וטהרה סתם נדרים להחמיר: כשר ודכי מטהור וטמא. אם אמר כל לשונות הלו יחד אמרי' שכוונתו לומר לא כשר ולא דכי מלטהור או לטמא כלומר כקדשים יהא שאסור לטמאן ואי אפשר להוסיף בהן טהרה: פגול. דתנן במתני' דהיינו שחשב בקדשים בשעת עבודה לאכלם חוץ לזמנם או חוץ למקומן לא שנא שכיון לפגול של עולה או שחישב לפגול של שלמים לעולם אסור דשניהם פגול הוא ואסורין בהנאה: ה"ג נותר של עולה לא היה לו שעת הכושר נותר של שלמים היה לו שעת הכושר. וה"פ אבל בנותר צ"ל דכוונתו לנותר של עולה דאסור לכהנים לעולם אבל נותר של שלמים כבר הותר לכהנים ולבעלים וכי קא מתפיס בדבר אסור מתפיס ולא בדבר הנדור: אמר. בפירוש הרי עלי כנותר של שלמים מהו מי אמרינן בעיקר זבחי שלמים מתפיס כמו שהיה לפני זריקת דמים ואסור או דלמא כמו שהוא בשעה שניתותר דאז אינו אלא דבר האסור ולא דבר הנדור: כאימר תמידא. כטלה של קרבן התמיד דמשמע כשה הידוע קאמר: תמן. בבבל אמרין דכיוון לולד חטאת דחטאת בהא נקבה וולדה הלכה למשה מסיני דמתה כדתנן בתמורה ועליה קאמר כאימרא שדינו מבוגה מאחר וולדות קדשים: כאילו של אברהם אבינו. שהוא מבוגה מכל האילים שנברא בששת ימי בראשית כדתנן באבות: כאימרא דלא ינק. מימיו והיינו אילו של אברהם דבריה מימי בראשית היה: ע"ד דרבנן דתמן. דאמרי כי אמר כאימרא לולד חטאת קמכוין אע"ג דאינו קרב ע"ג המזבח כיון דע"י נדר בא חל איסור' עליו א"כ ניתני נמי בעזרה שהיא בהא משירי הלשכה: ה"ג ע"ד דרשב"ל ניתני כדישון מזבח. וה"פ כי היכא דתני אילו של אברהם דמשמים בא כך ניתני דישון מזבח החיצון דמועלין בו בין לפני הרמה בין לאחר הרמה ואף הוא משמים בא שהרי אש של מעלה היתה רבוצה עליו ול"ג דישון מזבח הפנימי והמנורה דהא תנינן במעילה פ"ג דלא נהנין ולא מועלין בהן: ה"ג ע"ד דר"י הא תני כקרבנות המזבח. וה"פ הא כבר תני במתני' אפי' אמר כמזבח ה"ל כאומר כקרבנות המזבח כ"ש כשאומר כאימרא וכיון אל התמידין דאסור:

פני משה

הלכה ג מתני' לא חולין לא אוכל לך. דמשמע הא מה שאני אוכל לך לא יהיה חולין אלא קרבן כדמפרש בגמ' דמכלל לאו אתה שומע הין ובנוסחת הבבלי לחולין שאוכל לך ובפתח (נ"ל בקמץ) הלמ"ד דמשמע לא חולין אלא קרבן: לא כשר לא דכי. מה שאני אוכל לך: טהור וטמא נותר ופיגול. אם אמר טהור או טמא שאוכל לך דהיינו קדשים שנוהג בהם טומאה וטהרה ואע"ג דתרומה נמי שייך בה טומאה וטהרה סתם נדרים להחמיר: נותר. קדשים שניתותרו: פיגול. שחישב עליהן בשעת עבודה לאכלם חוץ לזמנן או חוץ למקומן: כאימר'. כטלה הקרבן: כדירים. כלשכת העצים או כלשכת הטלאים: כעצים. כגזרי עצים של מערכה: כאישים. כקרבנות שעל האש ובגמרא מפרש כלם המזבח: כמזבח. כקרבנות של המזבח וכן כהיכל כירושלים: משמשי המזבח. כף ומחתה ומזרקות כדמפרש בגמ': האומר ירושלים. בלא כ"ף לא אמר כלום ות"ק פליג עליהו ומתני' דקתני בכולהו בכ"ף ר"י הוא ואין הלכה כר"י:

גמ' הא מה דאנא אכיל. פירושא דמתני' נקט כדפרישית במתני': לא כשר. דעתו לא כשר לי אלא למזבח: טהור למזבח ולא לי. כדפרישי' במתני' שאמר טהור שאוכל לך או טמא שאוכל לך ולפיכך אנו מפרשים טהור למזבח ולא לי קאמר או טמא לי ולא למזבח דודאי דעתו הי' שיהא כקרבן מה שאוכל לך: כשר ודכי מטהור. כמו ליפנא אחרינא הוא דהכי מיתפרשא כשר ודכי מלהיות טהור שטמא אי נמי לא כשר ולא דכי מלטהר וטמא כלומר דבמתני' מיירי שאמר לכלהו לא כשר ולא דכי טהור וטמא ודעתו שלא יהיה כשר ודכי מלטהר אלא טמא שאני אוכל לך: פיגול לא שנייה היא כו'. כלומר בפיגול ודאי אין חילוק בין פיגול של עולה לפיגול של שלמים ובשניהם לא היה להם שעת הכושר מעולם דהרי נשחט חוץ לזמנו: ניתר. אבל בנותר יש חילוק דשל עולה לא היה לו שעת הכושר ואפילו קודם שניתותר לא יצא מידי מעילה לעולם ואם אמר כנותר של עולה בהא פשיטא לן דאסור: נותר של שלמים היה לו שעת הכושר. כלומר בנותר שלמים ודאי הי' לו שעת הכושר קודם שניתותר ולפיכך בעי האומר הרי עלי כנותר של שלמים מהו אם בעיקרא קא מתפיס ודעתו היה כקודם שנעשה נותר ומותר או כדהשתא קא מתפיס ואסור. וכה"ג בעי דלא איפשיטא היא בבבלי דף י"ב: כאימרא. ופליגו בה כאיזה אימרא: תמן. בבבל אמרין כוולד חטאת כלומר אע"פ שלא אמר כדבר הקרב על המזבח כאימרא דתמיד אלא כוולד חטאת דלמיתה אזלא ה"ז נדר בקרבן: תני ר"ח. בתוספתא מסייע לר"ל דקתני כאימרא דלא ינק מן יומוהו וזהו אילו של אברהם אבינו: על דעתין דרבנן דתמן ניתני בעזרה. כלומר דהש"ס מדייק לדברי רבנן דתמן דאף שאין דעתו בקרב ע"ג המזבח נדר בקרבן א"כ ניתני נמי במתני' אם אמר בעזרה. א"נ הואיל ואין שייך למזבח הוי ליה לפרש ולומר כאימרא בעזרה ושפיר הוי מפרשינן דעתו על ולד חטאת דבעזרה הוא דמשכחת לה כגון שילדתו שם והיינו דקאמר בעזרה משום דלא שייכא על המזבח: ניתני כקרבנות המזבח. שהם וכאילו של אברהם אבינו שהיה קרבן מזבח ובשלמא לר' יוחנן ל"ק דלהכי נקיט כאימרא משום דדעתו על התמיד וסתם תמיד אימרא הוא: על דעתי' דרבי יוחנן. נמי איכא למידק דמאי שנא כאימרא דתמידא דנקט ואי משום שהוא תמיד בכל יום א"כ ניתני נמי כדישון מזבח הפנימי והמנורה שהן נמי בכל יום:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"א מהלכות נדרים סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רז

יז
ב מיי' פ"ב מהלכו' שבועו' טוש"ע יו"ד סי' רלו ספי' י

רידב"ז

אהרת' אסור ע"כ דאדם אוסר בקונס נכסים על כל העולם והיינו דמסיק אלו קאמר נכסיו מותרין וקם לו פי' אם התנא הי' נקט סתם נכסיו מיתרין שפיר הוי ר"ת קיסריא מקשה שפיר דמזה אין מוכח דע"כ נתקדש הקרדום דאל"כ אמאי נכסיו מותרין הא יש לו קרדום ז"א דאפילו תימר דלא נתקדש הקרדום אפ"ה נכסיו מותרין מזה הטעם גופי' דלא נתקדש הקרדום אבל מדמסיק אם אין לו קרדום אבל יש לו קרדום אחרת נכסיו אסורין א"כ הדא אמרה נתקדש הקרדום נתקדשו הנכסים וכמו כן אדם מקדיש לשמים בלשון קונס דמקדיש נכסיו על כל העולם הוי כמו מקדיש לשמים וחד דינא הוא ובפירוש גרסינן נכסו עליך וגרסינן בפירוש אילו אמר נכסיו מותרין הרי מוכח כגירסת הגר"א ז"ל ודוק:

הא מה דנא אכול מן דידך לא יהא חולין לא כשר לי אלא למזבח לא דכי לי אלא למזבח טהור למזבח ולא לי טמא לי ולא למזבח והנה במתניתן גבי כשר ודכי גרסינן לא כשר ולא דכי ואילו בטהור וטמא גרסינן טהור וטמא ולכאורה גבי טהור וטמא נמי משכח"ל בלשון לא טהור לי אלא למזבח לא טמא למזבח אלא לי וכן בכשר ודכי נמי דכוותי' משכח"ל בלשון כשר ודכי כשר למזבח ולא לי דכי למזבח ולא לי והיינו דמסיק דכשר ודכי וטהור וטמא הכל אחד דמלא כשר ולא דכי שפיר ידעינן וילפינן לא טהור ולא טמא ומטהור וטמא ילפינן ה"ה כשר ודכי ותיבת מ' מסיפא מלא טהור נ"ל המ' ברישא גבי לא כשר וגרסינן מלא כשר לא דכי לא טהור וטמא והכי פירושא כשר ודכי ילפינן מטהור וטמא ומלא כשר ודכי ילפינן לא טהור וטמא וכנון הוא בעזרת השם כי הלמד מלי טהור הוא כמו לא טהור וזה פשוט ודוק:

מהו כאימרה ר' יוחנן כאימר תמידא תמן אמרינן כוולד חטאת רשב"ל אמר כאילו של אברהם אבינו כו' ופריך ע"ד דרבנן דתמן/דס"ל דמיירי אף בדבר שאינו קרב ואינו להקרבה נתני בעזרה ואף שבעזרה אין נקרב אלו פסולי ק"ק נשרפין בעזרה ולרבנן דתמן דולד חטאת לאו להקרבה הוא א"כ קשיא למה שבק עזרה ומזכיר היכל ומזבח וירושלים בכלל ולמה לא נקט נמי עזרה בשלמא בלא רבנן דתמן י"ל דלא מיירי רק מקרבנות הנקרבין אבל לרבנן דתמן קשיא א"ר אבין ע"ד דרשב"ל נתני בקרבנות המזבח פי' לקיץ המזבח דכל הקרבנות נקרבין או משום חובה או משום נדבה משא"כ בקיץ המזבח לא בא אלא שלא יהא המזבח בטל בשלמא בלא רשב"ל איכא למימר דלא נקט רק אותן קרבנות שבאין בשביל חובת אדם או נדבת אדם ולא בהקרבנות שבאים רק בשביל המזבח לבד משא"כ לרשב"ל דתני אילו של אברהם אבינו והוא היה לאחר שהעלה יצחק בנו מע"ג המזבח העלה אותו כיון שויכן שם אברהם את המזבח וע"כ כשנלטוה אל תשלח ידך אל הנער ע"כ העלה האיל ע"ג המזבח והוי בשביל המזבח והוי כמו קיץ המזבח אמר ר' יוסי כרבנן ע"ד דר' יוחנן דתני אימר תמיד ומיירי התנא מקרבן תמידי מדוע לא תני כדישון מזבח הפנימי והמנורה דצריך דישון בכל יום לשיטת רש"י ז"ל עי' במסכת מנחות דף פ"ח ובירושלמי בפ"ב דמסכת יומא ולרשב"א ז"ל סי' תפ"ז ובדבריגו שם בפ"ב דמס' יומא ודוק:

ר'

שנויי נוסחאות (סוי"ז) באילו בד"ו באילו. (סוי"ח) כאימרא בד"ו באימרא. (סוכ"ב) בעזרה בד"ו בעזרה. (סוכ"א) כקרבנות בד"ו בקרבנות.

נועם ירושלמי נתני בעזרה הנותם ירושלמי גרים כשעירה דהפאת כבשה בתוך שנתה דפ"א נ' להוליד בתוך שנתה וכמ"ש התוס' בתמורה י"א ע"א בד"ה הנותם התפאת כגון שעירה דאלו כבשה אי אפשר ליגד תוך שנתה כו':

כדיריים של קרבנות כעצים כשני גיזירי עצים. כאישים כשלהביות של אש. כמזבח כקרבנות המזבח. כהיכל כקרבנות ההיכל. כירושלים כקרבנות ירושלים. נדר באחד מכל משמשי מזבח כגון כף ומחתה ומזרק. ר' יודה אומר האומר כירושלים לא אמר כלום שלא נתכוון זה אלא לעצים ולאבנים שבה. כתורה הרי זה מותר. בקדושת תורה ככתוב בה הרי זה אסור. בקרבנו' הכתובין שבה. אית תניי תני כתורה וכתו' בה הרי זה מותר. ר' אבין בר כהנא אמר דר"ש היא. *אמר רבי יוחנן דברי ר"ש נמצא שאין בידו חיטין ופטור על השאר. אמר רבי יוסי דברי הכל היא. כתורה בקדושת תורה. ככתוב בה בקדושת כתוביא:

הלכה ד מתני' [א] האומר קרבן עולה ומנחה חטאת תודה ושלמים שאיני

אוכל לך אסור ורבי יהודה מתיר הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך אסור לא קרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך וידי עושה עמך ורגלי מהלכת לך אסור: **גמ'** כל עמא מודיי הקרבן מותר כקרבן אסור. מה פליגין קרבן. ר' יודה אומר האומר קרבן כאומר הקרבן והוא מותר. ורבנין אמרין קרבן כאומר כקרבן והוא אסור. אמר להן רבי יודה אין אתם מודין לי באומר שבועה כאומר השבועה והוא אסור. וכא האומר קרבן כאומר הקרבן והוא מותר. ורבנין מטילין אותו לחומרין האומר שבועה כאומר השבועה והוא אסור וכא האומר קרבן כאומר כקרבן והוא אסור. חליל החליל לחליל כחליל בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר. לחולין שאוכל לך אסור. חולין שאוכל לך מותר. ר' יסא בשם רבי יוחנן דברי ר"מ ממשמע לאו את שומע הין. לא קרבן מזה דל נא אכיל מן דילך הא מה דנא אכיל מן דידך לית הוא חולין אלא הוא קרבן. הילוכי עליך דיבורי עליך לא אמר כלום. למה שמתפים את הנדר בדבר שאין בו ממש. נדר נדר מה נדר שנאמר להלן דבר שיש בו ממש. אף

פני משה

כדיריים כו'. כדפריש' במתני': ר' יהודה אומר האומר כירושלים לא אמר כלום. האי תנא דברייתא אליבא דר"י סבר דאפי' אמר כירושלים בכ"ף לא אמר כלום שלא נתכוון לדבר הקרב בה ופליג אתנא דמתני' וכן קאמר בבלי דף י"א תרי תנאי ואליבא דר' יודה: כתורה. אם התפיס דבר בתורה ואמר ככר זה עלי כתורה ה"ז מותר כדמפרש טעמא בקדושת תורה קאמר כלומר דעתו היה על קדושת התורה ואין זה דבר המקודש בידי אדם ולא הוי מתפיס בדבר הנדור: ככתוב בה. אם התפיס בדבר הכתוב בה ה"ז אסור משום דדעתו היה בקרבנות הכתובין שבה והוי מתפיס בדבר הנדור: אית תניי תני. אם התפיס בשניהם בתורה וככתו' בה ה"ז מותר: וקאמר ר' אבין דר"ש היא דאמר ר' יוחנן דברי ר"ש נמצא שאין בידו חיטין פטור על השאר. בפ' שבועת הפקדון תנן תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל א' ואחת וקאמר שם בהאי תלמודא לדברי ר"ש אם נמצא שאין בידו חטין ואיסתכה דכי אשתבע אחטין בקושטא הוא משתבע פטור נמי על השאר כדקאמר טעמ' התם דמיירי במתפיס שאמר שעורין יהו כחטין כוסמין יהו כחטין וכלומר דהואיל והתפיס כולן בחטין ועל החטין לא חיילא שבועה מש"ה לא חיילא נמי אשעורין וכוסמין ואע"ג דאי לא אדכר חטין הוי חיילא שבועה אשעורין וכוסמין וה"נ אע"ג דאי לא אמר אלא ככתוב בה להוד הוי חיילא כיון דאמר כתורה וככתוב בה כמאן דהתפיס כתוב בה בתורה דמי ומגו דלא חיילא אתורה לא חיילא נמי אכתוב בה: א"ר יוסי ד"ה היא. ושאני הכא דכ"ע מודים בה דמכיון שאמר בתחלה כתורה ודעתו היה על קדושת התורה ומשום הכי כי אמר אח"כ ככתוב בה אמרינן נמי דדעתו היה בקדושת כתוביא בקדושה של הכתוב בה ואכתי לא הוי מתפיס בדבר הנדו' דלא היה דעתו אקרבנות הכתובים בה:

הלכה ד מתני' האומר קרבן עולה כו'.

כל הני בקרבנו' חובה איירי ותודה דמיא נמי לחובה דארבעה צריכין להודות וסד"א דאין זה נודר בדבר הנדו' קמ"ל וטעמא משום דאפשר שיביא ע"י נדר שידור בנזיר ומתחייב להביא חטאת וכן כולם אפשר נמי ע"י נדר: ור' יודה מתיר. מפני שאמרן בלא כ"ף ודמי לנשבע בחיי הקרבן ואין כאן לא נדר ולא שבועה: הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך אסור. אע"ג דכל הני שמעינן להו כבר הקרבן אינטריכא לי' דס"ד אמינא בחיי הקרבן קאמר קמ"ל והא דתנן לקמן פ"ב קרבן שאוכל לך מותר מפרש לה בבבלי שאמר הא קרבן דבחיי קרבן משמע: לא קרבן כו'. מפרש בגמ': קונם פי מדבר עמך. אסור ואע"ג דהדיבור אין בו ממש והוי נדרים הלים על דבר שאין בו ממש מ"מ כשאמר קונם פי מדבר עמך אסור שהפה דבר שיש בו ממש הוא וכן אם אמר יאסרו ידי לעושיהם ורגלי להלוכן וכל כיוצא בזה: **גמ'** כל עמא מודיי הקרבן מותר. באומר הא קרבן בשתי תיבות דבחיי קרבן משמע: כקרבן אסור. דמתפיס בקרבן הוא ולא פליגי אלא אם אמר קרבן כדפריש' במתני': אין אתם מודין לי. דאין חילוק בשבועה בין אומר בה"א או לא ובשניהם אסור וכן הכא בקרבן נמי אין חילוק בין אמר קרבן או הקרבן להיתר: ורבנן. מספקא להו ומטילין אותו בתרוייהו לחומרא: חליל כו'. אם אמר בלשונות הללו בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר דאין כאן משמעות קרבן ולא מיקרי משמשי מזבח: לחולין. בפתח (נ"ל בקמ"ץ) הלמ"ד דמשמע לא חולין אלא קרבן מה שאוכל לך: דברי ר"מ. אמתני' קאי דקתני לא קרבן לא איכל לך ר"מ אוסר ומפרש טעמא דר"מ דממשמע לאו את שומע הין כדמפרש והזיל לא קרבן מזה דלא אנא אכיל מן דילך דמשמע הא מה דאנא אכיל מן דילך לית הוא הילין אלא קרבן הוא גרסינן: לא אמר כלום. דהילוך ודיבור אין בו ממש והנדרים אין הלין על דבר שאין בו ממש כדיליף ג"ש נדר נדר כתיב הכא נדר וכתיב בפרשת ערכין והרמים איש כי יפלא נדר מה להלן דבר שיש בו ממש גרסינן אף

קרבן העדה

כדירי'. דתנן במתני' דאסור היינו טעמא דאמרי' כוונתו לדיר של טלים או לדיר של קרבנות שבמקדש: כשלהביות של אש. שע"ג המזבח: כגון כף ומחתה ומזרק. של מזבח ואם אמר ככף שאוכל לך אע"פ שלא הזכיר קרבן ה"ז כאומר קרבן וכן כולם: שלא נתכוין זה אלא לעצים ולאבנים שבה. ואין חומת ירושלים קדושים להתפיס בהן: כתורה ה"ז מותר. דבקדושת תורה קאמר ואין זה מתפיס בדבר הנדור: ככתוב בה ה"ז אסור. שכוונתו מקרבנות הכתובין בה דה"ל מתפיס בדבר הנדור: דר"ש היא. הך ברייתא אתיא כרבי שמעון דאמר רבי יוחנן לדברי רבי שמעון דפליג אחכמים דתנן בפרק שבועת הפקדון אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב ור"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו ואר"י משל דר"ש דומה לאדם שאומר לחבירו תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך והלה אומר שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין כיון דאין לו חטין דהתחיל בו פטור גם על השאר הלכך ה"נ באנסת ופיתית כיון דקאי שבועה אקנס וקנס אין לו פטור על הכל וכאן גבי נדר נמי כיון שהתחיל בתורה דלא חייל הנדר עליו דבקדושה תורה קאמר לא חייל נדרו אף במה שכתוב בו דאמר: אר"י. לעולם ד"ה היא אלא דסובר הך תנא דבתורה היינו קדושת התורה דהיינו הגוילין ובמה שכתוב בה היינו בקדושת הכתובים הנכתבים בה דתרווייהו לאו דבר הנדור הן ולא מיתפיס בהו:

הלכה ד מתני' האומר קרבן

עולה וכו'. כל הני קרבנות חובה הם ותודה נמי דמיא לחובה דארבע צריכין להודות סד"א דאין זה נודר בדבר הנדור קמ"ל דהוי דבר הנדור דאפי' חטאת דבר הנדור הוא כגון חטאת נזיר: ור"י מתיר. טעמו מפרש בגמרא: הקרבן וכו' שאוכל לך אסור. אע"ג דכל הני שמעינן לה כבר דרישא אלא הקרבן אינטריך ליה דסד"א בחיי הקרבן קאמר: ה"ג לקרבן לא אוכל לך וכ"ה בבבלי וכ"מ בשמעתין: ור"מ אוסר. בגמרא מפרש: **גמ'** כל עמא מודיי. הכל מודים ר"י וחכמים באומר הקרבן בקמ"ץ הה"א דמותר דבחיי הקרבן משמע: ה"ג כקרבן אסור. הכל מודים באומר כקרבן שאוכל לך שאסור: מה פליגין. כי פליגי באומר קרבן עולה וכו' כאומר השבועה ואסור. דהאומר כשבועה ודאי מותר: וכא. והכא: ה"ג כאומר הקרבן ומותר: ורבנן. סוברים כיון דספק נדרים להחמיר מטילין אותו לחומרא בשבועה אמרי' כאלו אמר השבועה ובקרבן אמרי' כאלו אמר כקרבן: חליל וכו'. ולא אמרי' דחליל כינוי של חולין הוא וליפוי כאומר חולין לא אוכל לך או לא חולין שאוכל לך: לחולין שאוכל לך אסור. ואיירי באומר בקמ"ץ או בפת"ח הלמ"ד דמשתמע כאומר לא חולין יהא שאוכל לך אלא קרבן יהא: ה"ג דברי חכמים ממשמע לאו וכו': ה"ג לקרבן מה וכו'. וה"פ לקרבן יהא מה דלית אנא אכיל משלך הא דאנא אכיל משלך חולין הוא ולית הוא קרבן ור"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ומפרש לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך: נדר נדר. נאמר כאן בנדרים כי ידור נדר ונאמר להלן בערכין ע"פ אשר תשיג יד הנודר: ה"ג מה נדר שנא' להלן דבר שיש בו ממש אף

לר'

רידב"ז

ר' יסא בשם ר' יוחנן דברי ר"מ ממשמע לאו את שומע הן ולא סבירא ליה כבש"ס דילן דלר"מ בעינן תנאי ת"כ דגמרינן מב"ג וב"ר ה"ג בדברים לא שמעינן מלאו הין ז"א אלא דבנדרים לא בעינן ת"כ ילפינן מכלל לאו הין ודוק:

שנויי נוסחאות (סוכ"י) הקרבן בד"ו כקרבן. (שו"ע) כחליל בד"ו בחליל. (כול"ס) דידך לית הוא חילין אלא הוא קרבן בד"ו דידך חולין הוא לית הוא קרבן. (בג"ה אהרונים) שיש בו בד"ו שאין בו.

מהר"ם די לונזאנו. הקרבן מותר. נ"ל לפרש כדאמרינן בבבלי מ"ם חייב קרבן קאמר.

עין משפט נר מצוה

יח
א מיימוני פ"א מהלכות נדרים הלכה י סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רד סעי' א

מסורת הש"ס

שבועת הפקדון הלכה ד'

מסורת הש"ם

אף נדר האמור כאן דבר שיש בו ממש. וה"פ ערכין דבר שיש בו ממש הוא אף נדרים אינן חלין אלא על דבר שיש בו ממש: את אומר וכו'. כלומר במתני' תנינן דהאומר ידי עושות עמך חל הנדר מעתה קמיבעיא לן אם חרש הנודר עם המודר בקרקע עד כמה נאסר ממלאכתו עד כדי שכרו או עד כדי מה שהשביחה הקרקע ע"י מלאכתו: ה"ג גדר עמו בתנור. וה"פ אם גדר הנודר עמו טיח התנור נמי קמיבעיא לן עד היכן נאסר התנור לנודר כדי שכר מלאכת הנודר או עד כדי הנאת המודר ולא איפשיטא:

הורה אור

אף נדר שנאמר כאן דבר שיש בו ממש. עיני רואה לך. אזני שומעת לך אסור. את אומר ידי עושה עמך אסור. חרש עמו בקרקע עד כמה הוא אסור עמו כדי שכרו או עד כדי הניית קרקע. גדר עמו בתנור עד כמה הוא אסור עד כדי שכרו או עד כדי הניית תנור:

הדרן עלך כל כינויי נדרים

הלכה א מתני'

אילו נדרים מותרין חולין [א] שאוכל לך [ב] כבשר חזיר כע"ז מעורות לבובין כנבילות כטריפות כשקצים ברמשים [ג] כחלת אהרן וכתרומתו מותר [ד] האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר שלא יקל את ראשו לכך קונם שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך האומר לאשתו קונם שאיני משמשך הרי זה בלא יחל דברו שבועה שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך אסור: **גמ'** לה' אין אדם אוסר עליו דבר אלא שהוא לה'. תני דבית רב פליג מניין לנדרים שהן מותרין לך מן השמים ובני אדם נוהגין בהן באיסור שלא תהא נודר ומבטל ת"ל לא יחל דברו שלא יעשה דבריו חולין. הוון בעיי מימר כגון הקרבן בשבועה הא בשאר כל הדברים לא. אתא מימר לך אפי' בשאר כל הדברים. לאסור אסר על נפשו. אית תניי תני על נפשו לא על אחרים. אית תניי תני אפי' על אחרים. הוון בעי מימר מאן דמר על נפשו לא על אחרים שלא לוסר נכסיו על אחרים. ומאן דמר אפילו על אחרים לוסר נכסיו על אחרים. הא ניכסי

הדרן עלך פרק כל כינויי

הלכה א מתני' אלו נדרים

מותרין חולין שאוכל לך. מילתא דפשיטא הוא אלא איידי דתני כבשר חזיר תנא נמי חולין שאוכל לך: עורות לבובין. היו נוקבין הבהמה מחייה כנגד הלב ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע"ז ותקרובת ע"ז אסורים בהנאה: כחלת אהרן. שהיא ראשון לכהנים ולא הוי דבר הנדור דע"י דיבורו זה מתיר איסור טבל שהי' בו: מותר. דכתיב איש כי ידור נדר עד שיהא נודר בדבר הנדור: הרי את עלי כאימא. אע"ג דלאו דבר הנדור הוא מ"מ חמיר הוא מכל הני דלעיל ואם ע"ה הוא צריך התרת חכם: פותחין לו פתח ממקום אחר. כלומר מבקשים פתח וטעם לחרטתו ולא סגי לי' בכדי תהית או לבך עליך וכל זה שלא יקל ראשו ולא ירגיל לאסור אשתו עליו: קונם שאיני ישן וכו' ה"ז בלא יחל. מדרבנן אבל מדאורייתא אין הנדר חל דאין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש כדאמרי' לעיל סוף פ"ק: שבועה שאיני ישן וכו' אסור. מן התורה דשבועות חלין אפי' על דבר שאין בו ממש: **גמ'** לה'. כי ידור נדר לה' מלמד שאין אדם אוסר על עצמו אלא בדבר שהוא נדור לה' כגון קרבנות ודדמיין להו: ה"ג הוון בעי מימר כגון הקרבן כשבועה. וה"פ סברוהו למימר הא דתני שהן מותרין לך מן השמים שעובר עליהן בבל יחל היינו באומר הקרבן בקמ"ץ הה"א או שאמר כשבועה דאמרי' לעיל ספ"ק דאינו לא נדר ולא שבועה מ"מ עובר עליהן בבל יחל דדמי' לנדר ושבועה אבל הנודר בדבר אסור אינו עובר בבל יחל ולא פליגא הך ברייתא אמתני': אתא מימר לך. קמ"ל סתמא דש"ס דהך ברייתא בכל הדברים האמורים בלשון נדר ושבועה קאמרי ועובר עליהן ופליג אמתני': לוסר. לאסור נכסיו על אחרים בא למעט שאינו יכול לאסרו בלשון איסר וכ"ש נכסי אחרים עליו דלא: הא

אף נדר שנאמר כאן דבר שיש בו ממש: אסור. דעינים ואזנים דבר שיש בו ממש הן: את אומר ידי עושה עמך אסור. כלו' הא פשיטא לן כדקתני במתני' דידי' דבר שיש בו ממש הן מיהו הא קמיבעי' לן חרש עמו בקרקע עם המודר עד כמה הוא אסור עמו שלא יהנה מהנאת חרישה זו אם כדי שכרו כפי שהיה צריך ליתן בעד שכר עבודה זו סגי או שאסור עד כדי כל הניית קרקע שהועילו בזה החרישה וכן אם גדר עמו בתנור שעשה לו תנור מגדר אבנים ולא איפשיטא:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' אלו נדרים

מותרין. דלא חשיבי נדר: חולין שאוכל לך. לסימן בעלמא נקטיה כשם שחולין אוכל לך א"נ שאלה לחכם כך. כל הני דקתני במתני' ברישא אין צריכין שאלת חכם: כעורות לבובין. היו נוקבין הבהמה מחיים נגד הלב ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע"ז ותקרובת ע"ז אסור בהנאה: כחלת אהרן, מפני שהיה ראשון לכהני' תני אהרן וטעמא דכל הני לאו דבר הנדו' הן אלא דבר האסור וכתיב איש כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור: הרי את עלי כאימא. אע"ג דלאו דבר הנדור הוא חמור מכל הני דלעיל וצריך התרה מדרבנן אם הוא עם הארץ שלא ירגיל לאסור אשתו עליו: פותחין לו פתח ממקום אחר. כלומר מבקשים לו פתח וטעם להרטתו ולא סגי בכדו תהית או לבך עלך וכל זה שלא יקל ראשו לכך: קונם שאיני ישן כו' הרי זה בבל יחל. מדרבנן אבל מן התורה אין הנדר חל על דבר שאין בו ממש: קונם שאיני משמשך. וכגון דאמר הנאת תשמישך עלי קונם ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו דאל"ה הא משועבד לה ולא חייל נדרו:

גמ' לה'. כתיב איש כי ידור נדר לה' מכאן שאין אדם אוסר עליו דבר אלא בדבר שהוא לה' כגון שאמר כקרבן אבל אם אסר עליו בדבר שאינו לה' כהני דחשיב במתניתין לאו כלום הוא: תני דבית רב. בבה"מ של רב תני ופליג אהא דלעיל דדרשי מלא יחל דברו אפילו בנדרים שהן מותרין מן השמים כלומר שאין הנדר חל מן הכתוב ובני אדם נוהגין באיסור נדר זה לא יעשה דבריו חולין: הוון. בני הישיבה בעיי מימר כגון הקרבן בשבועה. כלו' דוקא אם תפס בקרבן או כשבועה וטעמא משום דכתיב בהו לה' או השבע שבועה לה': אתא מימר לך אפילו בשאר כל הדברים. יכול אדם לתפוס כדחשב פרק קמא דכתיב לאסור אסר מכל מקום: אית תניי תני על נפשו. דוקא יכול לאסור אבל לא על אחרים: הוון בעיי מימר מאן דאמר כו'. כלו' דלא פליגי אלא אם יכול לאסור נכסיו על אחרים הא נכסי אחרים עליו לכ"ע אין יכול לאסור שאינו בידו ולא מסיק הכא מידי אבל בבבלי דף מ"ז מסיק דיכול אדם לאסור נכסי

עין משפט נר מצוה

א
א מיימוני פ"א מהלכות נדרים הלכה ב סמ"ג שם

ב
ב מיימוני שם סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' ר"ה סעיף א

ג
ג מיימוני שם הלכה א

ד
מיימוני שם הל"ה יפ"ב שם הלכה יג שם טוש"ע שם סי' רכ סעי' א

רידב"ז

לד' אין אדם אוסר עליו דבר אלא שהוא לד' פי' דה"פ הכתוב איש כי ידור נדר לד' וגו' לא יחל דברו ונמצא דאינו עובר על בל יחל אלא כשהוא נדר לד' אבל אם אינו נדר לד' כלומר דלא חל עליו הנדר מן השמים ויודע שמותר מן השמים ובני אדם נוהגין בו מעלמן איסור כמו בנהוג ליפרוש חלה מארוזא עי' במס' פסחים דף נ"א בתוס' ז"ל שם דבני אדם יודעין בעלמן דמותר מן השמים ועושין כן בעלמן הנדר אע"פ שמותר מן השמים אם ידור אדם בנדר ליתן חלה מארוזא הרי אין שם חלה חל על ארוזא ונדרו אין בו ממש ולא עבר על בל יחל ואינו עובר על בל יחל אלא א"כ כשחלה עליו מן השמים הנדר ותני דבית רב פליג מניין לנדרים שהן מותרין מן השמים ובני אדם נוהגין בו באיסור שלא תהא נודר ומבטל ת"ל לא יחל דברו שלא יעשה דבריו חולין ועובר מה"ת על בל יחל אם עושה איסור זה בעלמו ומבטלו אף על פי שלא חלה עליו הנדר מן השמים. ונמצא לשיטת רב אפילו כשלא חל הנדר עובר בל יחל כשמבטלו ועובר על בל יחל בשעת הנדר כיון שנדר ע"מ לבטלו בתחלה וכ"מ ברמב"ם ז"ל בפ"ד מה"נ עיי"ש:

ובזה יתבאר כל הסוגיא הזאת דגרסינן האומר לאשתו הרי את עלי כאימא ביאתך עלי כביאת אימא כבשר אימא לא אמר כלום פי' אם לא אמר ביאתך כביאת אימא אלא בערך כבשר אימא לא אמר כלום אמר הככר הזה כביאת אימא פי' דמיבעיא לי' אם הא דצריך שאלה הוא כדי שלא יהא מתפיס לפעמים בדבר הנדור ביאת אשתו ע"כ כדי שלא יהא רגיל בכך הצריכוהו שאלה עי' בר"נ ז"ל או דילמא משום שלא יהא רגיל לבזות בביאת אימא לפיכך הצריכוהו שאלה ונפ"מ באומר ככר זו עלי כביאת אימא אם הוא משום כבוד אמו צריך שאלה ואם משום ביאת אשתו שלא יהא רגיל להדירה על תשמיש ופעמים יתפוס בדבר הנדור ע"כ בככר לא בעיא שאלה וקפשיט כשמעינה מן הדא האומר לאשתו קונם שאיני משמשך רב אמר אסור פי' דעובר בבל יחל ושמואל אמר מותר ופריך מה מקיים שמואל לא יחל דברו כאילו בל יחל דברו פי' מדרבנן צריך שאלה ורב דס"ל דעובר בבל יחל מדאורייתא לטעמי' דזיל דהא משועבד לה וע"כ דיכופו אותו ובשעת הנדר עמד ע"מ לבטל ע"כ בנדר כזה שעומד לבטלו בשעת הנדר כבר עובר בבל יחל ומסיק רב כדעתו תני דבית רב ופליג מנין לנדרים שהן מותרין לך מן השמים כו' כדי שלא תהא נודר ומבטלו ת"ל לא יחל וגו' וא"כ לשמואל בנדר מתשמיש אשתו גופי' צריך שאלה מדרבנן אפילו בלא אמר כביאת אימא והא דתני דינא דשאלה בתלה תשמיש אשתו בביאת אמו הוא משום דמחדש דפותחין לו פתח במקום אחר משום כבוד אמו אבל לרב אינו צריך שאלה בתשמיש אשתו רק משום שתלה בתשמיש אמו ונמצא בנדר על הככר ותולה אותו בתשמיש אמו א"צ שאלה אליבא דשמואל ודווקא בתשמיש אשתו צריך שאלה מדרבנן אבל לרב, בתשמיש אשתו א"צ שאלה ג"כ רק משום שתלה באמו דהא רב לא מוקי הבל יחל דקונם אשתו משמשך מדרבנן ואלא הבל יחל הוא משום נודר ומבטל וכבר עבר וא"צ שאלה בקונם תשמיש אשתו רק בתלה אותה כביאת אימא ודוק:

תני רב ופליג הפ"ק ז"ל הק' על הרמב"ם ז"ל בפ"ד לנדרים מהאי סוגיא ולדברינו לא קשה כלל מהאי סוגיא וגם מה מדייק דדיוקא

שנויי נוסחאות (ה"א) ש"ש בו בד"ו שאין בו. (סו"ו) בעורות לבובין בד"ו ליתא. (סוכ"ו) שלא בד"ו ליתא. על בד"ו של.

תורה אור

ניבסי אחרים עליו לא. האומר לאשתו הרי את עלי כאימא. ביאתך עלי כביאת אימא. כבשר אימא לא אמר כלום. אמר הככר הזה עלי כביאת אימא מהו. נישמעינה מן הדא האומר לאשתו קונם איני משמשיך. רב אמר אסור. ושמואל אמר מותר. מה מקיים שמואל בלא יחל דברו כאילו בל יחל דברו. רב כדעתיה תניי דבית רב פליג מניין לנדרים שהן מותרין לך מן השמים ובני אדם נוהגין בהן באיסור כדי שלא תהא נודר ומבטל ת"ל °לא יחל דברו. שלא במדבר ל **יעשו דבריו חולין. שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן מיד. שבועה שלא אוכל ג' ימים ממתינים אותו עד שיאכל ומלקין אותו:**

הלכה ב מתני' [א] **קרבן לא אוכל לך וקרבן שאוכל לך לא קרבן לא אוכל לך מותר** [ב] **שבועה לא אוכל לך שבועה שאוכל לך לא שבועה לא אוכל לך אסור זה חומר בשבועות מבנדרים וחומר בנדרי' מבשבועו' כיצד** [ג] **אמר קונם סוכה שאיני עושה לולב שאיני נוטל תפילין שאיני נותן בנדרים אסור ובשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצות:**

גמ' ולמה לא תנינן שבועה שלא אוכל לך מותר. אלא בגין דתנינן חומר בשבועות מבנדרים.

וסברנן

פני משה

נכסי אחרים עליו : לא אמר כלום. דהוי דבר האסור והא דקתני במתניתין פותחין לו פתח בעם הארץ מיירי ובריייתא בת"ח כדמוקי רבא בבבלי: אמר הככר זה עלי כביאת אימא מהו. מי נימא הא דקתני במתני' האומר לאשתו הרי את עלי כאימא צריך שאלה בעם הארץ דוקא באשתו אמרו מפני שדרכו לאסור אשתו עליו מתוך הקפדה ואי שרית ליה בלא פתח כי מתפים בדבר האסור אתי למשרי נמי אפי' בדבר הנדור אבל בשאר דברי' שהתפים בדבר האסור לא חיישינן ואין צריך פתח או דילמא אפי' בכה"ג צריך שאלה מדרבנן שלא יקל ראשו לכך: נישמעינה מן הדא. דפלוגתא דרב ושמואל היא: מה מקיים שמואל. הא דקתני במתני' ה"ז בלא יחל דברו כאלו בל יחל דברו קאמר כלומר מדרבנן בעלמא הוא ולרב אסור כדמסיק דלטעמיה אזיל כהני דבית רב לעיל דאמרי אפי' בכגון זה חל נדרו ועובר עליו בלא יחל וה"נ באומר על הככר כאימא לרב חל הנדר: מלקין אותו וישן מיד. דהוי שבועת שוא ולא חיילא כלל: ממתינים אותו עד שיאכל. וטעמא דבאכילה יכול לעמוד על עצמו עד שיהיה קרוב להסתכן ולפיכך ממתינים עמו:

הלכה ב מתני' קרבן לא אוכל לך כו' מותר. דהוי כנשבע בקרבן ונעשה כאומר בחיי הקרבן אם אוכל לך: שבועה לא אוכל לך. בהא לא אמרינן בחיי שבועה קאמ' כדאמרינן בקרבן דשבועה לית בה ממשא ולא שייך למימר בה בחיי שבוע': שבועה שאוכל לך. בשבועה יהא מה שאוכל לך: לא שבועה לא אוכל לך אסור. ואע"ג דמתני' ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כדקתני רישא לא קרבן כו' אפ"ה בשבועה אסור כדאמרינן בסוף פרק שבועות העדות כי לית לי' לר"מ ה"מ בממונא או באסורא דאית ביה ממשא כגון נדרים דלא משכחת להו בלא תפלא אבל באסורא גרידא כגון שבועות שהן חלין בגופו ואינן אלא איסורא גרידא אפי' ר' מאיר מודה דאמרינן בהו מכלל לאו אתה שומע הן: זה חומר בשבועות מבנדרים. בבבלי מדייק לה דלא מצינן לאוקמא אשבועה שלא אוכל לך כו' דמדקתני זה חומר משמע דנדר הוי אלא שאינו חמור כשבועה והא קתני ברישא מותר משמע דלא הוי נדר כלל ומשום הכי מוקי דאדלעיל קאי קונם שאיני ישן כו' ואוקימנא מדרבנן דמדאורייתא אין הנדר חל אלא על דבר שיש בו ממש וזה חומר בשבועות שהשבועה חלה אפי' על דבר שאין בו ממש: תפילין שאיני נותן. משום דאסר ואין נראה כנודר לבטל את המצוה שהרי לא קבל על עצמו אלא אסר החפץ והם יקיים המצוה הוי' מצוה הבאה בעבירה ודמי למי שחייב לאכול מצה בליני הפסח ולא מצא אלא מצה של הקדש ושל טבל שאסור לאכלה ולפיכך הנדר חל על המצוה אבל כל ל' שבועה הוא שאוסר עצמו מלעשות הדבר וכיון שהוא מחויב לעשות המצוה לאו כל כמיני' להפקיע עצמו מחיוב המצוה: **גמ'** ולמה לא תנינן שבועה שלא אוכל לך מותר. נראה דה"פ משום דקשיא לי' על הא דקתני שבועה שאוכל לך אסור ואמאי הא שאוכל דאכילנא משמע וע"כ דמוקמינן במסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא ושוב אמר שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע דה"ק בשבועה יהא עלי אי אכילנא לך וכדמוקי אביי בבבלי' די"ו והיינו דמקשי הי הכי ולמה לא תנינן נמי שבועה שלא אוכל לך מותר וכלו' דאי במסרבין בו מיירי וא"כ באומר שבועה לא אוכל לך נמי הוי ליה לפרש דלפעמים דאכילנא משמע ומותר שאם מסרבין בו וקאמר לא אכילנא לא אכילנא בחייה כלומר וכי אתה סבור שלא איכל עמך בודאי אוכל ואם עלה קאמר שבועה לא אוכל לך דאכילנא קאמר דלקיים דבריו הראשונים מה שאמר לא אכילנא בלשון תמיה הוא נשבע ומדלא תני הכי ע"כ שאוכל לעולם דאכילנא משמע ושלא אוכל לעולם דלא אכילנא משמע וקשיא הא דקתני שאוכל לך אסור. וזה כעין דקאמר בבבלי דרב אשי נאדי מטעמא דאביי מכח האי קושיא: אלא בגין דתנינן. כלו' דמשני לעולם במסרבין בו ושאוכל דלא אכילנא משמע ודקשיא לך א"כ לישמועינן איפכא בשלא אוכל לך כדאמרן הא ל"ק משום דתנינן במתני' חומר בשבועות מבנדרים כלומר דבא להשמיענו מה שחמור הוא בנדר ובשבועה:

וסברנן

קרבן העדה

נכסי אחרים עליו. אינו יכול לאסור בלשון איסור דאל"כ על נפשו למה לי: ביאתך עלי כביאת אמא. הוא דצריך פתח ושאלה דאיכא תרתי שלא יהא רגיל לאסור אשתו עליו יגם בביאת אמו פוגם את אמו: כבשר אמא. דאינו פוגם את אמו באכילת בשרה לא אמר כלום וא"צ שאלה: אמר הככר עלי כביאת אמא מהו. מי אמרי' כיון דפוגם כבוד אמו הוא ואסור או דלמא טעמא דמתני' כיון דאיכא תרתי וכדפרישית: נישמעינה מן הדא. את שמע: רב אמר אסור. כלומר שעובר על בל יחל וכדמסיק: ושמואל אמר מותר. דכיון דמדאורייתא משועבד לה מלי מדיר לה ובאומר הרי את עלי כאימא צריך שאלה משום כבוד אמו א"כ ה"ה באומר ככר עלי כביאת אמו צריך שאלה ולרב דאמר דאסור משום בל יחל א"כ י"ל דבעינן תרתי: ופריך מה מקיים שמואל. הא דתנן במתני' האומר לאשתו קונם וכו' ה"ז בלא יחל: ומשני כאלו. עובר על בל יחל שהשומע סובר שאסר על עצמו הנאת תשמישה: רב. לשיטתו דתני דבי רב דפליג אמתני' וסובר דבכל נדרים איכא בל יחל ורישא דאלו מותרין וסיפא דהאומר לאשתו קונם וכו' תרי תנאי נינהו: שבועה שלא אישן ג' ימים. וג' לילות רצופים לילה ויום מלקין אותו וישן מיד משום דנשבע על דבר שאי אפשר להיות ויצאה שבועה מפיו לבטלה ולוקה משום שבועת שוא: ממתינים אותו עד שיאכל. מפני שאפשר לקיימו: ומלקין אותו. משום לא תשבעו בשמי לשקר:

הלכה ב מתני' קרבן לא אוכל לך וכו' מותר. דהוי כנשבע בחיי הקרבן אם אוכל משלך דבר ונראה דגרסי' במתני' הקרבן לא אוכל לך וכ"מ בגמרא: שבועה שלא אוכל וכו' אסור. ולא אמרי' בחיי שבועה קאמר כדאמרי' בקרבן דשבועה לית בה מששא ולא שייך ביה למימר בחיי שבועה: שבועה שאוכל לך. זימנין דלא אכילנא ממך משמע כגון שהיה חבירו מסרב בו לאכול ואמר לא אכילנא ושוב אמר שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע וה"ק בשבועה יהא עלי אי אכילנא לך: זה חומר בשבועות מבנדרי'. הקרבן וכו' אע"ג דאית בהו איסור דבל יחל מ"מ מותרין משא"כ בשבועות דאיסור דאורייתא הן: תפילין שאני מניח. משום דאסר חפצא עליו ואין נראה כנודר לבטל את המצוה שהרי לא קיבל על עצמו אלא אסר החפץ עליו ואם יקיים את המצוה הוי מצוה הבאה בעבירה ודמיא למי שחייב לאכול מצה בלילי פסח ולא מצא אלא מצה של טבל או של הקדש שאסו' לאכלה אבל בשבועה הוא אוסר עצמו מלעשות הדבר ההוא וכיון שהוא מחוייב לעשות המצוה לאו כל כמיני' להפקיע עצמו מחיוב המצוה: **גמ'** ה"ג ולמה לא תנינן שבועה שאוכל לך אסור נראה דגרסי' במתני' בשבועה לא אוכל לך א"כ ה"ג ולמה לא תנינן כשבועה לא אוכל מותר והיינו כדאמרי' בס"פ דמות' והראשון עיקר:

ה"ג

רידב"ז

דדווקא בד' נדרים פסק הרמב"ם ז"ל כן אבל לא בהשוין במשנתינו לא הבנתי זאת הא הרמב"ם ז"ל פסק בהנך דמשנתינו דצריך שאלה מדרבנן וכן מה שכתב הפני משה ז"ל בריש פירקין לדבריו דברי הכסף משנה ז"ל נכונים ודיק:

ולמה לא תנינן שבועה שלא אוכל לך מותר. בגין דתנינן כו' פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לענ"ד דה"פ דהנה בפ"ק במתניתין בה' ה' פליגי ת"ק ור"י באומר קרבן אי הוי כהקרבן או כקרבן דלרבנן הוי כקרבן ואסור ולר"י מותר כהקרבן ומסיק בסיפא שם הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך אסור ופירש בתוס' ז"ל דמאי קמ"ל בשלמא הקרבן קמ"ל דלא הוי כהאי קרבן וכן עיקר דינא כקרבן אבל קרבן מאי קמ"ל יתירנו ז"ל דקמ"ל דדווקא דקאמר קרבן שאוכל לך אבל אמר לא אוכל לך לא אמרינן קרבן יהא לפיכך לא אוכל לך עיי"ש והנה במשנה דידן גרסינן בבבלי קרבן לא אוכל לך הקרבן שאיכל לך לא קרבן לא אוכל לך מותר ומוקי בבבלי המתניתין ע"כ כר"מ פי' הת"ק דר"י דאי ר"י הא לא שאני ליה בין הקרבן בין קרבן ולמה תני הקרבן שאוכל לך מותר אפילו קרבן שאוכל לך נמי מותר עיי"ש אבל בירושלמי גרסינן במתניתין קרבן שאוכל לך מותר א"כ ע"כ מתניתין אתיא כר"י ולכאורה יש לאמר מדוע בשבועה שלא אוכל לך אמרינן דה"ק באיסור שבועה לפיכך לא איכל לך ולמה לא נימר כן גבי קרבן לא אוכל לך והאמאי מותר ז"א דהא אפילו קרבן שאיכל לך נמי תני במתניתין דמותר משום דלר"י קרבן הוי כמו הקרבן אבל קשה הא רבנן לא פליגי אר"י רק אם קרבן הוי כקרבן או כהקרבן אבל עכ"פ אפילו לרבנן דס"ל דקרבן הוי כהן בו ס"ל נמי באומר קרבן לא אוכל לך מותר ולא אמרינן כקרבן הוא לפיכך לא אוכל לך כמו שכתוב התוס' ז"ל הנ"ל א"כ גבי שבועה נמי נימא הכי והיינו דמקשה ולמה לא תנינן שבועה שלא אוכל לך מותר [וא"ל דס"ל להאי תנא דאמרינן כן כקרבן יבאיסור שבועה לפיכך לא אוכל לך ואי הוי אמר מפורש כקרבן לא אוכל לך נמי הי' אסור ז"א דעכ"פ לרבנן באומר כקרבן לא אוכל לך מותר כמו שכתוב התוס' ז"ל הנ"ל וא"כ למה סתם רבי הדין הזה בשבועה דנראה דליכא פלוגתא הו"ל למיתני לכל הפחות דפלוגתא דרבנן והאי תנא היא] ומשני אלא בגין דתנינן חומר בשבועות מבנדרים והוי כאמת אף בזה ג"כ חומר בשבועות מבנדרים [מלבד חומרא דשבועה והשבועה וקרבן כקרבן] דסברין מימר שבועה לא אוכל לך דברי הכמים אסור כלומר אפילו לדברי חכמים אסור דאף בזה חומר בשבועות מבנדרים לפיכך לא תנינן ודוק:

מז

עמודי ירושלים

שבועה שלא אוכל ג' ימים כו'. הנה בילקוט נביאים (רמז תתרנ"ו) איתא איך היו נמים ג' ימים לילה ויום ולא היו מתים אלא שהיו מפסיקין מבעוד יום. וראיתי בפו"ת איתן האזרחי בק"א (דס"ג ע"א) שכתב וז"ע המדרש הזה צריך נגר ובר נגר לשלמו ואל עלינו חובת הביאור כו' כי הקושיא אינו מה שהקשה והיך היו נמים כו' והוא התמוה הלא אנחנו רואים כמה אנשים ונשים נמים כו' גם התירוץ שכתב לפי שהיו מפסיקין מבעו"י אינו מובן כלל כי איך יתיישב הקושיא ואדרבה קשיא איך לא היו מתים עכ"ל. ובאמת לק"מ דמה שהקשה על מה שהקשה המדרש והיך היו נמים כו' לק"מ דהא מבואר בירושלמי כאן שבועה שלא אוכל ג' ימים ממתינים אותו עד שיאכל ומלקין אותו ועד בפ"מ שקרוב להסתכן וכ"ב הר"ן בשבועות פ"ג. ועי' בכ"מ פ"ה מה' שבועות והיינו אף דנמצאו אנשים שיכולים להתענות כמה ימים [עי' בב"ס ת"ו ד"ת דאדם כראשון ישב ה' ימים בתענית והיינו לילה ויום עי' בתורת חיים שם. ועי' בפרקי דר"א פרק ה' נבי ר"א בן הורקנוס עשה שתי שבתות ולא טעם כלום] אבל איך הכריזו כן על כל העדה אנשים ונשים דבודאי ימצאו בהם אנשים שמסתכנים שלא יהיו יכולים לעמוד בהצום ויסתכנו וכמו שכתב בירושלמי דממתינין אותו כו'. ומה שהקשה על מ"ש המדרש דמפסיקין היו לא ראם מ"ש בפו"ת הריב"ש (סי' הט"ז) וז"ל פי' שלא היו ג' לומות שקבלו ג' לומות בלתי רצופים אלא שבכ"א יפסיקו מבעו"י כמו שאנו עושין בט"ב וביוה"כ ולזה אמר נלה ויום ... ואתי שפיר דברי המדרש ואינו טעות ספר כמו שחשב האיתן האזרחי:

עין משפט נר מצוה

ה
א מיימוני פ"ה מהלכות נדרים הלכה יג סמ"ג לאוין רמב

ו
ב מיימוני פ"ד מהלכות שבועות הלכה כב טוש"ע יו"ד סי' רלו סעיף יא

ז
ג מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה ו ופ"ה מהלכו' שבועות הלכה יח סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רטו סעי' א וסי' רלט סעי' ד

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

וסברנן מימר שבועה לא אוכל לך דברי חכמים אסור לפום כן לא תנינן. הרי הוא קרבן הרי הוא לקרבן. הרי הוא כקרבן מותר. הרי הוא שבועה. הרי הוא לשבועה. הרי הוא כשבועה אסור: זה חומר בשבועות מבנדרים. וחומר בנדרים מבשבועות כיצד (ויקרא ה) °או נפש כי תשבע לבטא בשפתים. להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות. יצא דבר של איסור בדבר של מצוה הוון בעיי מימר שוגג הא המזיד לא (במדב׳ ל) אשכח תני ר' ישמעאל אומר °ככל היוצא מפיו יעשה לא היוצא מפי שמים ומר אף בהקדש כן רבי יוסה בשם רבי הילא שכן אדם מקדיש סוכתו לשמים:

הלכה ג מתני׳

[א] יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל [ג] שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת: **גמ׳** *ר' יוסי בעי שבועה שבועה שבועה שלא אוכל ואכל אמר ר' יוסי בי ר' בון נישמעינה מן הדא שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל. אינו חייב אלא אחת מפני שאמר זו. הא אם לא אמר זו חייב על כל אחת ואחת. אבימי אחוי דחיפה אמר שמשית בנדרים שמשית בשבועות. בעי חיפה מיבדקיניה היו לפניו ה' ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זו. וחזר ואמר שנים אילו. וחזר ואמר ג' אילו. וחזר ואמר ד' אילו. וחזר ואמר חמשה אילו. ואכל את הראשון מהו. א"ל חייב על כל אחת ואחת. א"ל אינו חייב אלא אחת מכיון שהזכיר עליו שבועה עשאו כנבילה מיכן ואילך כמיחל שבועות על האיסורין. ואין שבועות הלות על האיסורין.

חזר

קרבן העדה

ה"ג וסברנן מימר. וסבר אמרנו בספ"ק קרבן שאוכל לך סברי חכמים דר"י דאסור לפיכך לא תני ליה דא"כ אין זה חומר בשבועות דאף בנדרים אסור ומתני' כרבנן נמי אתיא: ה"ג הרי הוא כקרבן אסור וכו' הרי הוא כשבועה מותר. וה"פ הרי הוא כקרבן ה"ל כהקדש דקאסר אנפשיה ואסור אבל הרי הוא כשבועה ה"ל נדר ושרי א"נ כשבועה משמע דדמיא לשבועה ולא שבועה גמורה: מה הטבה רשות. שאינה בביטול המצוה. וה"ה בהיפך מקשינן הטבה להרעה שלא יהא השבועה לקיים המצוה: ה"ג יצא דבר של איסור ודבר של מצוה: הוון בעיי מימר. סברוהו למימר דוקא אם נשבע בשוגג לקיים או לבטל המצוה הוא דאין השבועה חלה אבל אם נשבע במזיד אפי' לבטל או לקיים המצוה חיילא: ה"ג לא היוצא מפי שמים. כלומר במצות עשה ול"ת: ופריך ומר אף בהקדש כן. כלומר וקאמר אף בנדר כן שאם נדר לבטל או לקיים המצוה לא ליהוי נדר דהא בהאי קרא ככל היוצא מפיו יעשה כתיב נמי נדר: שכן אדם מקדיש סוכתו. של מצוה לשמים ונדר משום הקדש הוא:

הלכה ג מתני׳ יש נדר בתוך נדר. דנדר חל על נדר: חייב על כל אחת ואחת. ויהיה נזיר שלשים יום אם אמר הריני נזיר סתם ויביא קרבן נזיר ויחזיר להיות נזיר כמספר הפעמים שאומר שיהיה נזיר ובשבועות אינו חייב אלא אחת שאינו חייב אלא מלקות אחד אבל אם נשאל על השבועה הראשונה חלה השנייה וכן אם נשאל על השנייה חלה השלישית ואסור לאכול עד שיתירו כולם ולהכי תנן אינו חייב אלא אחת ולא תנן הרי זו שבועה אחת: **גמ׳** שבועה שבועה וכו'. קודם שהזכיר שאיני אוכל אמר ג' פעמים שבועה מהו שיהא חייב על כל אחת: נישמעינה מן הדא. תא שמע דתנן בפ"ג דשבועות שבועה שלא אוכל וכו': מפני שאמר זו. טעמא שאמר תחלה ככר זו ואח"כ הוסיף ואמר שלא אוכלנה אבל אם אמר שבועה שלא אוכלנה קודם שאמר ככר זו חייב שתים: שמשית בנדרים. למדתי הרבה דינים בנדרים ובשבועות: בעי וכו'. רלה חיפה אחיו למבדקו אם בקי הוא בדיני שבועות ושאל לו אם היו לפניו וכו': וחזר ואמר. שבועה שאיני אוכל שנים אלו הרי נשבע על ככר הראשון שני שבועת וכן כולם: מהו שיהא חייב על כל אחת ואחת. כלומר משום כל אחת ואחת שיהא חייב על ככר הראשון חמש ועל השני ד' וכן כולם: מכיון שהזכיר. על הראשון השבועה הראשונה שאינו אוכל ה"ל כנבלה כלומר כדבר האסור ואין השבועה חלה על האיסורין כדדרשינן לעיל בפרקין מדכתיב להרע או להטיב:

חזר

שבועות פ"ג ה"ח

פני משה

וסברנן מימר כו'. והילכך א: מעינן הכא בגוונא דבשבועות אסור הוא ולא תנינן הכא שבועה לא אוכל לך דמותר ובנוסחין בו כי היכי דליתני אבתרה זה חומר בשבועות מבנדרים דבשבועות אסור ובנדרים מותר: הרי הוא קרבן כו'. כלומר בכל אלו לשונות בנדרים מותר ובשבועו' אסור: וחומר בנדרים מבשבועות כילד. כלומר מנין דאין שבועה חלה על דבר מצוה דכתיב או נפש וגו' מה הטבה רשות בדבר הרשות משתעי דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל: יצא דבר איסור בדבר של מצוה. דאם נשבע שלא יעשה זה אין הרשות בידו: הוון. בני הישיבה בעיי מימר שוגג דוקא אימעיט דהא האי קרא בקרבן מיירי הא המזיד לא אימעוט מדבר מצוה וחייב בלאו דשבועה: אשכח תני ר"י. דממעט ליה מקרא ולא היוצא מפי שמים והוא נשבע לעבור עליו ומעטיה קרא אפי' מלאו. וכה"ג קאמר נמי בבבלי דף י"ז דאיצטריך תרי קראי חד למיפטרי' מקרבן שבועה וחד למיפטרי' מלאו דשבועה: ומר אף בהקדש כן. וכימא נמי דאין ההקדש חל על דבר מצוה דאימעוט מהאי קרא: שכן אדם מקדיש סוכתו לשמים. כלומר דלא היא שכן מצינו בהקדש שחל על הכל כדאמרי' בפ' ז' דתמורה:

הלכה ג מתני׳ יש נדר בתוך נדר. דנדר חל אחר הנדר: חייב. על כל פעם ופעם נזירות אחת: אינו חייב אלא אחת. אינו לוקה אלא מלקות אחת אבל אם נשאל על השבועה הראשונה חלה שבועה שנייה וכן אם נשאל על שנייה חלה השלישית ואסור לאכול עד שיותרו כולם מדלא תנן הרי זו שבועה אחת אלא אינו חייב אלא אחת:

גמ׳ ר' יוסי בעי שבועה שבועה. היו לפניו ככרים הרבה ואמר שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל מהו אם חייב על כל אחת ואחת: שבועה שלא אוכל ככר זה. דוקא מפני שאמר זה תו לא חיילא שבועה השנייה עלה דאין שבועה חלה על השבועה הא אם לא אמר זה אלא היו לפניו הרבה ואמר כמה פעמים שבועה שלא אוכל סתם אמרי' כל חדא שבועה אכל חד ככר חיילא: אבימי אחוי דחיפה. הוא עיפה הנזכר בבבלי בהרבה מקומות וכה"ג גרסי' בבבלי פ"ג דשבועות דף כ"ח והתם קאמר אבימי שאל לעיפא: שמשית בנדרים. היה מתפאר בעצמו ששימש לפני רבו ועסק במס' נדרים ובמס' שבועות: בעי חיפה מיבדקוניה. היה רוצה לנסותו בשאלות: שבועה שאוכל. בשבועה היא אם אוכל ככר זה: א"ל חייב על כל א' וא'. על כל שבועה ושבועה דקסבר דאין זו שבועה על שבועה מאחר שבשבועה השניה מוסיף הוא על האחרים ולא על הככר הראשון: א"ל טעית דאינו חייב אלא אחת דהוי כשבועה על שבועה דבשבועה שניה כולל ג"כ הראשון עמה ומכיון שהזכיר על הככר הראשון שבועה הוי כנבילה ומושבע ועומד ואין האחרונות חלין על מה שאסר עליו ככר:

הזר

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה ב סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד רכט סעי' א וסעי' ג וסי' רלט סעי' יג

ט
ב מיי' פ"ה ופ"ו מהלכות שבועות ה"ט סמ"ג לאוין רמ"א טוש"ע יו"ד סי' רלט סעי' י"

רידב"ז

מה הטבה רשות כו' לא היוצא מפי שמים ומר בהקדש כן ר' יוסי בשם ר' הילא שכן אדם מקדיש סוכתו לשמים פי' דלפיכך ע"כ חל נדרים אאיסורין ולא שבועות כדאיתא לעיל בפ"ק נדרים חלין על איסורין ואין שבועות חלין על איסורין הוא מה"ט דהא אדם יש להקדיש בקונם לשמים את כל האיסורין שיש לו כגון אם יש לו בשר טריפה ונבילה יכול להקדישן לבד"ה דהא הוי מותר בהנאה ופשיטא שחל ההקדש עליהן [למ"ד פודין את הקדשים להאכיל כו' וכן אפילו למ"ד אין פודין כו' ועי' בדברינו בירושלמי בפ"ק דמס' פסחים עיי"ש] וכיון שחל ההקדש עליהן ויכול לאסור עליו בקונם לשמים על כרחך פשיטא דיכול לאסור על עצמו בקאם והא דקאמר שכן אדם מקדיש סוכתו לשמים משום דקאי על הא דקונם סוכה שאינו עושה על כן קאמר הטעם שכן אדם מקדיש סוכתו לשמים אבל אין הכי נמי דה"ה דחל קונם על איסורין מה"ט:

ובגליל

ונפ"מ בין נדרים לשבועות הוא דבנדרים בא איסור גברא מן איסור חפץ ובשבועות בא האיסור חפצא מאיסור גברא אבל עכ"פ הוי איסור חפצא ג"כ דהא גם החפץ הזה אסור עליו ובזה ניחא טעמי' דאביי דס"ל דמתפיס בשבועה - כמוציא שבועה מפיו דמי משום דחל האיסור גם על החפץ ודמי לכל איסורין כגון נבילה וכעימה דאסור על גברא כל"ת לאכל הנבילה כמו כן הוי גוף הנבילה דבר איסור והוי איסור הגוף על הנבילה ג"כ וכמו כן בשבועה שאסר א"ע מן החפץ הוי בההפץ ג"כ איסור הגוף ע"כ ס"ל לאביי דמתפים בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי ורבא ס"ל דמפיק מקרא דלאו כמוציא שבועה מפיו דמי עיי' ברא"ש ז"ל שם אבל הכ"מ לענין קרבן אבל לכל יחל לא איתמעט וע"כ ניחא בא

דלא

תוס' הרי"ד

ר' יוסי בעי שבועה שבועה שבועה לא אוכל לך ואכל ט' חייב על כל אחת ואחת נראה לפענ"ד דה"פ דהנה הר"נ ז"ל כתב בדף י"ח ע"א דנדרים הוי איסור גברא ואיסור חפצא אבל שבועות לא הוי אלא איסור גברא ולא חפצא ונראה לפענ"ד דלרוב הראשונים ז"ל אינו כן אלא שמה הרמב"ם ז"ל והרי"י מג"ש ז"ל והראב"ד ז"ל והרא"ש ז"ל דס"ל דמתפים בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו הכ"מ לענין קרבן אבל איסורא איכא עיי' ברמב"ם ז"ל בפ"ב מה"ש ה"ט וככ"מ ז"ל בפ"ג דנדרים ה"ח עיי"ש ואי ס"ד דשבועות לא הוי איסור חפצא כלל א"כ לא הוי שום איסור כלל במתפים כחפצא וכן קשה מאד מ"ט דאביי ומצאתי בר"נ ז"ל בפ"ב דמס' שבועות דף כ"ב במאריך בזה ורצה לאמר שבשביל זה לא הוי מתפים בשבועה שום איסור משום דלא הוי איסור חפצא כלל עיי"ש דמאריך בזה וכן בדף י"ד במס' נדרים עיי"ש אבל מכל הנך מרבוותא ז"ל משמע דיש בשבועה גם איסור חפצא עיי' ברא"ש ז"ל בפ"ב דמס' שבועות שכתב בשם הראב"ד ז"ל דדרשינן נמי הנשבע שבועה עד שישבע בדבר המושבע והיינו מתפים ואתרבי לבל יחל לא לקרבן עכ"ל ז"ל עיי"ש הרי ע"כ דלשיטתם ז"ל הוי שבועות ג"כ איסור חפצא וכמו שכ' הר"נ ז"ל הע"ג דנדרים הוי איסור חפצא אבל מכיון דעבר על בל יחל הוי ככל ל"ת שבתורה והוי איסור גברא ג"כ כמו כן בשבועות כיון דאסור גופי' מן החפץ ממילא החפץ אסור עליו

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״א מהלכות נדרים הלכה ז טוש״ע יו״ד סי׳ רח סעי׳ א יא.
ב מיי׳ שם הלכה ח יב
ג מיי׳ שם הלכה ט יג
ד מיי׳ שם הלכה ו

פני משה

חזר. ושאלו אם מתחילה אמר חמשה ככרים האלו בשבועה וחזר בשבועה השניה ולא הזכיר אלא ארבעה כו׳ ואכל את כלן מהו: אמר ליה אינו חייב אלא אחת. דקסבר שבועות האחרונות בכלל הראשונות הן: אמר ליה טעית דחייב על כל אחת ואחת. ולא הוי שבועה על שבועה דאילו מי שאמר בשבועה הוא אם אוכל חמשה ולא אכל אלא ארבעה שמא אינו פטור בתמיה דהא ודאי פטור הוא דלא נשבע אלא שלא יאכל כל החמשה וכי חזר ונשבע על הד׳ שבועה אחרותא היא: מסתברא כאחוי דחיפ׳ באחריתא. בשאלה השני׳ מסתברא כוותי׳ דאכימי וטעמא דקסבר כיון שנשבע על החמשה דעתו היה שלא יאכל לא לכולם ביחד ולא לא׳ מהן והוי שבועה על השבועה ואינו חייב אלא אחת: ודחיפה בקדמיתא. וכוותי׳ דחיפה מסתברא בשאלה הראשונה דודאי על ככר הראשון אינו חייב אלא אחת:

הלכה ד מתני׳ סתם נדרים להחמי׳ ופירושן להקל. אע״ג דכשפירש דבריו אזלינן בתר פירושו כי סתם ולא פירש אזלינן להחמיר דסתם נודר דעתו לאסור: כבשר מליח. היינו קרבן דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח: אם של שמים נדר. שואלין אותו מה היה דעתו ואם אומר לא היה בלבו אלא תקרובות ע״ז ה״ז מותר שהרי נדר בדבר האסור: ואם כחרם של כהנים מותר. אע״ג דהרמי כהנים מועלין בהן עד שיבאו לידי כהנים והוי דבר הנדור מ״מ סתם הרמי כהנים משמע שכבר באו ליד כהן והוי ממון כהן ומותר כחולין לכל דבריהם: כמעשר בהמה. הוי דבר הנדור שאינו אסור עד שיקרא עליו שם מעשר: ואם של דגן. דבר האסור הוא שמעשר ותרומה בשבלין אסור: שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה. לפי שהיו רחוקים מירושלים: שאין אנשי הגליל מכירין חרמי כהנים. שלא היו כל כך כהנים ביניהם וכשמהרימין אין מחרימין אלא לשמים:

הוון

חזר ובדקיה היו חמשה ככרים ואמר שבועה חמשה ככרים האילו. וחזר ואמר ד׳ אילו. וחזר ואמר ג׳ אילו. וחזר ואמר שנים אילו. וחזר ואמר אחד זה. ואכל את כולן. א״ל אינו חייב אלא אחת. א״ל חייב על כל אחת ואחת. אילו מי שאמר שבועה שלא אוכל חמשה ואכל ארבעה שמא אינו פטור. אמר ר׳ יוסי מסתברא כאיחו דחיפא באחריתה. ודחיפא בקדמיתא:

הלכה ד מתני׳ [א] סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל כיצד אמר הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך אם של שמים נדר אסור ואם של ע״ז מותר ואם סתם אסור [ב] הרי עלי כחרם אם כחרם של שמים נדר אסור ואם של כהנים מותר ואם סתם אסור הרי עלי כמעשר אם כמעשר בהמה נדר אסור ואם של דגן מותר ואם סתם אסור [ג] הרי עלי כתרומה אם בתרומת הלשכה נדר הרי זה אסור ואם של גורן מותר ואם סתם אסור דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [ד] סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלישכה סתם חרמים ביהודה מותרין ובגליל אסורין שאין אנשי הגליל מכירין חרמי כהנים:

הוון

קרבן העדה

חזר ובדקי׳. הדר ושאלו: ואכל את כולן. מהו שיהא חייב חמש מלקיות או דלמה אינו חייב אלא אחת: א״ל אינו חייב אלא אחת. דסובר שאין השבועה השנייה חלה כמו שהשיב חיפה דאין השבועות חלין על האיסורין: שמא אינו פטור. בתמיה וכיון שכן שהוסיף בכל שבועה איסורא הלכך כי אכיל אחת חייב משום שבועה האחרונה וכשאכל השניי׳ חייב משום שבועה הרביעית וכן כולם: מסתברא כאחוי דחיפה בבתרייתא. דכיון שאכל האחרונה והפרים קרבן הנך אחרנייתא כחצי שיעור הן ואחצי שיעור לא מיחייב:

הלכה ד מתני׳ ופירושן להקל. אע״ג כשפירש דבריו אזלינן בתר פירושו כי סתם ולא פירש אזלינן להחמיר דסתם נודר דעתו לאסור מדלא שתק א״כ ה״ק אם פירש דבריו אזלינן לקולא ולא אמרי׳ דמיהדר קהדר בי׳: כבשר מליח. היינו קרבן דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח: ואם של ע״ז נדר. דגם קרבנות לע״ז היה דרכן למלחן: כחרם של שמים. אפי׳ כהקדש בדק הבית: ואם של כהנים מותר. אף על גב דחרמי כהנים מועלין בהן עד שיבואו לידי כהנים וה״ל כדבר הנדור מ״מ סתם חרמי כהנים משמע שכבר באו לידי כהן: אם כמעשר בהמה נדר אסור. דהוי דבר הנדור שצריך להקדישו ע״י מנין ואם נטל בלא מנין לא קדש ואין מעשר בהמה אוסר הדיר כמו מעשר דגן שאוסר את הגורן וה״ל דבר האסור: שאין אנשי הגליל מכירין את תרומת הלשכה. לפי שהיו רחוקים מירושלים ולא קרו לה תרומה סתמא אלא תרומת הלשכה: שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים. וכל מה שהיו מחרימין היו מפרישין לבדק הבית ולחרמי כהנים לא קרו להו חרם סתם:

התמן

מסורת הש״ס

תוס׳ הרי״ד

דלא חלה שבועה אשבועה דנשבע שלא יאכל וחזר ונשבע שלא יאכל אינו חייב אלא אחת הוא משום דאין איסור חל על איסור וכן בנשבע שלא יאכל נבילה הוא משום דאין איסור חל על איסור כדאיתא בתוס׳ ז״ל במס׳ שבועות דף כ״ז ע״א ד״ה לקיים עיי״ש:

ובזה יתבאר הירושלמי בסוגיא דידן בסמוך דה״ל אינו חייב אלא אחת מכיון שהזכיר עליו שבועה עשאו כנבילה מכאן והילך הו״ל כמיחל שבועות על איסורין ואין שבועות חלין על איסרין ע״כ עיי״ש ופשיט דה״פ דכיון שהזכיר עליו שבועה הוי הככר גופי׳ כמו נבילה ושוב אין חל שום איסור אנבילה ואי לא היו איסור חפצא ג״כ כמו נבילה רק איסור גברא היו חל שבועה אשבועה כמו שנבאר בסמוך בע״ה אבל מכיון דהוי איסור על הככר ג״כ כמו נבילה דרכיב על הנבילה גופי׳ שם איסור ע״כ לא חלה שבועה על שבועה והנה ע״כ הא דלא חל איסור על איסור הנ״מ בשרכיב על התתיכה גופי׳ ג״כ שם איסור אבל אי על התתיכה לא רכיב שם האיסור רק האיסור הוא על גברא לחוד לא שייך אין איסור חל על איסור כגון בהחורש שור וחמור והן מוקדשין כלאים בכרם דחייב על כולן דלא שייך בשום מקום לאין איסור חל על איסור הוא משום דהתם לא שייך למימר דאין איסור כלאים דחרישה חל על איסור כלאים בכרם ועל איסור עבודה בקדשים דהא אין האיסור רכיב על השור אלא על הגברא בהמנהגה לבד והיינו דשייך אין אחע״א הנ״מ שרכיב האיסור על התתיכה אמרינן דלא חל עליו עוד איסור אחר ואפילו בכ״א לא חלין על חתיכה אחת אבל אי האיסור הוא רק על הפועל הפעולה כגון מעשה החרישה וכן ההא סלע שנפלה נטלה לפני יאוש ע״מ לגוזלה דעובר בכולן ולא אמרינן אין איסור חל על איסור משום דהתם ג״כ לא רכיב האיסור על החפץ רק על פועל הפעולה דנטילה ע״מ לגוזלה ולא שייך אאחע״א רק כשאסור מן הדבר ואיכא איסור גברא ואיסור חפצא לא חל עליו עוד איסור אבל אי אין האיסור על החפץ רק על הפועל הפעולה לא שייך אאחע״א ונקט כללא זה בידך בכל האיסורין שייך בהם איסור גברא ואיסור חפצא דהא בכל האיסורין הוי איסור גברא ואיסור חפצא כמו נבילה וכדומה דהאיסור הוי על האדם וכמו כן הנבילה והחלב והדם הוי ג״כ איסור הגוף כמו דאמרינן קוממת קדושת הגוף ניהו כמו כן כל האיסורין ע״כ באיסורין דמילתא אמרינן דלאיסור הגוף ונפקע מדי שיעבוד ומוכח מזה דכל איסורין לאסור על הגברא איכא נמי איסור הגוף על הנבילה ותלב ודם וע״כ שייך בזה אאח״ע ע״א דכיון דאיכא על התתיכה איסור חלב ונבילה שוב לא חל עליו עוד איסור אבל בדבר שאינו חל על התתיכה גוף האיסור רק הגברא לא שייך למימר כיון דחל עליו איסור אחד לא חל אגברא עוד איסור אחר הלא על גוף האדם חל כמה איסורין ובמלאכת שבת ויוה״כ הוא ג״כ דלא חל איסור מלאכה מאיסור דקדושת יוה״כ על איסור דקדושת שבת דהא במלאכה גופיה אין כאן איסור אלא היום גרם בזה שייך אין אחע״א משא״כ בחורש כלאים ובו״ת ובבכור דהתם ליכא רק איסור גברא לחוד בזה לא שייך אאחע״א וכן בנטלה לפני יאוש ע״מ לגוזלה דהתם ליכא רק איסור גברא לחוד בלא איסור חפצא משא״כ בכל איסורין שבתורה יש בהם איסור גברא ואיסור חפצא כמו חלב ונותר ודם ופיגול והקדש וכדומה והנה בדף י״ג גרסינן דנדרים אין חלין על דבר שאין בו ממש באומר שאינו ישן שאינו מהלך שאינו מדבר עד שאומר עיני בשינה וידי לעושיהן ורגלי להילוכא אבל שאינו מהלך שאינו מדבר לא חל רק על פעולת השינה ועל מעשה ההילוך ועל מעשה הדיבור להוד וא״כ באומר שאינו אוכל ולא פירש ככר זו רק שאינו אוכל לא אסר על עצמו רק מעשה האכילה פעולת האכילה לחוד אלא אמרינן דנאסר באיסור חפץ כל המאכלים שבעולם ז״א כמו דלא אמרינן דנאסר כל ד׳ אמות בעולם על הילוכו ואמרינן דלא אסר עליו רק מעשה ההולך כמו כן נמי הכא באומר שלא יאכל לא נאסר רק הפעולה דאכילה והוי כמו שאמר שלא ילך והוי רק איסורא דגברא ולא איסור חפץ ונהי דשבועות חלין אפילו על דבר שאין בו ממש על השינה ועל ההילך ועל האכילה משום דהוי איסור גברא אבל מכיון דלא הוי איסור חפצא שפיר חל שבועה השניי׳ עליו ע״כ קאמר באומר שבועה שלא אוכל ולא קאמר ככר זו חלה השבועה דשני׳ עליו דהא אין כאן איסור גברא לחוד וגברא לא שייך למימר דאין אאחע״א במעשה אחת כגון באוכל בכ״א חלב ונבילה בלעיסה חדא לא שייך במימר למ״ד דל״ל איסור כ״א דפטור דזה פשיטא דבאוכל חלב ונבילה בכ״א דחייב שתיים רק באוכל חלב ונבילה בזה שייך אאחע״א דלא חל איסור נבילה על איסור חלב דלא רמי על חתיכת חלב איסור נבילה משא״כ בגברא לא שייך אאחע״א וכן באייתי ב׳ שערות חייב על כל האיסורין כדכתב הרשב״א ז״ל בשם הראב״ד ז״ל במס׳ יבמות דף ל״ג לפיכך חשוב תליקה בב״א דכשהביא ב׳ שערות נתחייב כורות ובנבילה דמתיכן חלי עליו בב״א ואע״פ שלא נמלק שף זה עדיין מ״מ איכא נבילות טובא כו׳ע יי״ש הרי בהדיא דבגברא לשום כל האיסורין הוא בכ״א וע״כ אימת לא חל שבועה על שבועה כשנשבע ב׳ פעמים שלא אוכל הנ״מ כשנשבע שלא יאכל ככר זו א״כ נתפס איסור חפצא גם בהככר אבל כשנשבע סתם שלא אכל א״כ לא נאסר רק אגברא פעולת האכילה ולא נתפס שום איסור על שום ככר כשולם ע״כ חל ב׳ שבועות עליו כמו בנטלה ע״מ לגוזלה דעובר בכולן ואין להקשות לפי דברינו דבשבועות נתפס האיסור הגוף גם על הככר א״כ מ״ט חלה נדרים אשבועה כמו שכתב הר״נ ז״ל דלהירושלמי נתפס נדרים על השבועות משום דבשבועה ליכא רק איסור גברא ובנדרים איכא תרווי׳ ולפי דברינו כיון דבשבועה איכא ג״כ תרווי׳ א״כ קשה האיך נתפס קונם אשבועה ז״א דע״כ להרמב״ם ז״ל ולהב״י נוב״ם ז״ל והרא״ש ז״ל והראב״ד ז״ל הוי בשבועה אאיסור חפצא ג״כ והא דנתפס קונם אשבועה הוא משום דנתפס גם על כל איסורין על נבילה ועל כל האיסורין והוא משום דעבר כתבנו בפי׳ הירושלמי בה״ב שכן אדם מקדיש כותו לשמים וכתבנו שם שכן מקדיש לשמים בקונם את הנבילה וחלב ודם ע״כ חל הקונם גם על עצמו באיסור כל יחל אפילו על נבילה דהא ע״כ יכול להקדיש את החלב לבד״ה ומועלין בו באכל ונהנה באכילתו וא״ל דמועלין רק על הנאה באם נהנה לחוד אבל באכל ונהנה מאכילתו לא חל היסור מעילה דהקדש ז״א דהא במס׳ מעילה דף י״ח ע״ב גמרינן כל עיקר מעילה מתרומה בג״ש ופריך אין לי אלא אוכל ונהנה כמו גבי תרומה דעיקר כתיב בתרומה איש כי יאכל קודש דאוכל ונהנה מנין הנייתו והניית חבירו כו׳ ת״ל מעל ריבה הרי ע״כ דעיקרו מעילה הוא בהוכל ונהנה וא״כ היכי שייך למימר דלא חל היסור מעילה דהקדש אלא בנהנה ולא אכל אבל באכל ונהנה לא חל איסור דמעילה ז״א דע״כ בדבר אכילה חייב מעילה על אכילה דהא גמרינן מתרומה ובתרומה החיוב על אכילה ולא משכח״ל בתרומה מידי דבר אכילה דלא יחייב על האכילה וכמו דילפינן שליחות במעילה אע״ג דבכ״מ אין שלד״ע מ״מ במעילה חייב דילפינן מתרומה כיון דאיכא שליחות בתרומה כמו כן איכא במעילה:

והק׳ לי ידידי הרב ר׳ ברוך דוב נ״י א״כ לפ״ז קשה מאי דאמרינן גבי יש אוכל אכילה אחת חייבין עליו משום פיגול וכו׳ חלב מן המוקדשין דפירש״י ז״ל דאיתוסף איסור לזרים על חלב והוא משום איסור מוסיף ול״ל איסור מוסיף הא בלא״ה אדם מקדש חלב שיש לו והשבתי לו דמשום הא לא אריא דלעולם לענין מעילה שפיר לא צריכין לאיסור מוסיף והתם מיירי לענין איסור זרות עיי״ש אבל חזר והקשה מהא דגרסינן במס׳ כריתות דף כ״ג כל חלב לד׳ לרבות אימורי קדשי קלים למעילה וקאמרינן שם בגמ׳ משום דס״ד א״ת ע״א וחל היסור מעילה אאיסור חלב וקשה הא בקונם בלא״ה א״ת ע״א משום דאדם מקדיש לשמים ויכול לאסור באיסור הקדש את החלב שלו וישנו בכל יחל וחל ההקדש ממילא ישנו במעילה והשבתי לו דז״א דהכ״מ במקדש לשמים את החלב דהוא כמקדש לבד״ה או לקרבן עולה אבל במקדים לקק״ל אינו יכול להקדיש את החלב לשמים דהא קק״ל ממון בעלים בתייהן ולאו משום קדושהו שהקדים נעשו האימורין קדשי ד׳ לאחר זריקה עיי׳ ברש״י ז״ל במס׳ חולין דף קי״ד ד״ה מנה״מ ובמס׳ מעילה דף ז׳ ע״ב דבקק״ק אין בבשר מעילה לאחר זריקה דלאחר זריקה הוי לכהנים ואין עליו רק איסור זרות ובקק״ל אין מעילה באימורין במחיים אלא לאחר זריקה הילכך הא דמועלין באימורין לאחר זריקה הוא דהזריקה עושה אותו קדשי שמים אבל הוא אינו יכול לקדש בקק״ל דאימורין לשמים

שנויי נוסחאות (פו״מ) כאיחו נד״ו כאחוי.

מסורת הש"ס

גמ' *הוון בעיי מימר מליח לעולם הא לשעה לא אמר ר' יודן מן מה דתנינן הרי עלי כבשר מלוח וכיין נסך. הדא אמרה מליח לשעה מלוח הוא. אי זהו מלוח לשעה כיי דתני ביצד הוא עושה נותן את האיברים על גבי המלח והופכן. אמר ר' אבא מרי שנייא היא שאם משהא הוא אותן שהן נמלחין. ויידא אמרה דא דמר ר' חייה בר אבא *הנוטל זיתים מן המעטן טובל אחד אחד במלח ואוכל הדא אמרה מלוח הוא לשעה מלוח הוא. הרי עלי כתרומה אם בתרומת הלשכה נדר אסור הא בתרומת תודה מותר. ואם של גורן מותר. הא בתרומת תודה אסור. הכא את אמר אסור והכא את אמר מותר. נישמעינה מן הדא כחלת אהרן וכתרומתו מותר. הא בתרומת תודה אסור. וחכמים אומרים סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת. שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה. אבל אם היו מכירין סתם אסור. סתם חרמין ביהודה מותרין ובגליל אסורין שאין בני גליל מכירין חרמי כהנים. אבל אם היו מכירין סתמן מותר. הכא את אמר מותר. וכא את אמר אסור. אמר רבי אלעזר תרין תניין אינון. אמר רבי ירמיה

חד

קרבן העדה

לקמן פ"ו ה"ג

מעשרות פ"ד

גמ' המן בעי מימר. סברוהו למימר לא מיקרי בשר מלוח אלא אם נמלח שיהי' לעולם במליחתו אבל אם נמלח לשעה לא מיקרי בשר מלוח: הדא אמרה. זאת אומרת אפי' מלוח לשעה מיקרי מלוח דהא קרבנות אינן נמלחין אלא לשעה כדמסיק ואפילו הכי תנן במתני' דמיקרי בשר מלוח: כיי דתני. כי הא דתני בת"כ ומייתי לה במנחות פ"ג: כיצד הוא עושה. במליחת הקרבנות: והופכן. תוך המלח שיהא המלח בכל צדדיו: ה"ג שנייא היא שאם משהא וכו'. וה"פ שאני התם בקרבנות שמשהה את האיברים תוך המלח שיקלט טעם המלח נמלא שהן מלוחים לעולם: ויידא אמרה דא. והיכן אמור דבר זה שמלוח לשעה הוי מליחה: דאמר רחב"א הנוטל זיתים וכו'. מתני' היא פ"ד דמעשרות: טובל אחד אחד במלח. שאין קובע למעשר אלא מלח ולירוף שתים הלכך תנן בסיפא אם מלח ונתן לפניו חייב שמעינן מינה אם לירף שתים אע"ג דאוכלן מיד חייב דה"ל מלוח ש"מ דמלוח לשעה הוי מלוח: הא כתרומת תודה. ארבעה לחם שתורמין מלחמי תודה וניתנו לכהן אסור: הכא את אמר אסור וכו'. דיוקא דרישא וסיפא קשיין אהדדי מרישא משמע כתרומת תודה מותר ומסיפא משמע דאסור: נישמעינה מן הדא. כלומר ממתני' דהכא ליכא למשמע מינה לא איסור ולא היתר אלא ממתני' דריש פרקין איכא למשמע דאסור דתנן כחלת אהרן וכתרומתו מותר ש"מ דוקא כתרומת אהרן הוא דמותר הא כתרומת תודה אסור: אבל אם היו מכירין. אע"ג דמספקא לן אי כתרומת הלשכה אי כתרומת הגורן נדר סתם אסור דספיקא לחומרא: הכא את אמר מותר וכו'. דיוקא דרישא וסיפא קשיין אהדדי ברישא משמע ספיקא לחומרא ובסיפא משמע לקולא: תרין תניין אינון. תרין תנאים הן רישא ר' יהודה דסובר ספיקא לחומרא וסיפא ראב"ל דסובר ספיקא לקולא:

חד

פני משה

עין משפט נר מצוה

גמ' הוון בעיי מימר. היו רוצין בני הישיבה מתחילה לומר מלוח לעולם נקרא מלוח וכ"מ לנודר מן המלוח כדתנן לקמן פ"ו ועלה דהתם קאי הא מלוח לשעה לא: אמר ר' יודן. לא היא דמן מה דתנינן במתני' הרי עלי כבשר מלוח ואחרי הקרבן לא היו נמלחין אלא לשעה כדלקמן ש"מ מלוח לשעה נמי נקרא מלוח: איזהו מלוח לשעה. שאסור בנודר וילפת לה מבשר מלוח דמתני': כהאי דתני. בברייתא דקדשים ומייתי לה בבבלי מנחות דף כ"א: כיצד הוא עושה. במליחת אברי הקרבנות נותן כו' ושם גרים נותן המלח ע"ג האבר וחוזר והופכו ונותן עליו מלח: שנייא היא. התם דלאו מלוח לשעה מיקרי שהרי אם משהה אותן כך במלחן ואינו מקריבן ודאי הן נמלחין לגמרי ואכתי לא ידעינן הי המלוח לשעה דקאמרת ומנא לך דמיקרי מלוח: ויידא אמרה. ומהיכן שמענו זה: דא. מן ההיא דאמר ר' חייה כלומר ר' חייה למד לנו מן ההיא מתני' דתנן במס' מעשרות: הנוטל זיתים מן המעטן. מקום שצוברין שם הזיתים נקרא מעטן: טובל אחד אחד במלח ואוכל. דלא הוי קבע הואיל וטבלן א' אחד ומותר לאכול אכילת עראי בלא מעשר אלמא שנקרא מלוח במה שטובל לפי שעה: הדא אמרה מלוח לשעה מלוח הוא. כלומר ש"מ אפילו מלוח לשעה בכה"ג נקרא מלוח ואסור בנודר מן המלוח: הרי עלי כתרומה כו'. ומדייק הש"ס דברישא משמע דוקא בתרומת הלשכה אסור דהוי דבר הנדור: הא בתרומת תודה. תרומת לחמי תודה שהיה נוטל חלה אחת מכל עשר חלות של כל מין שבה ואם התפיס בה מיתר דדבר אסור מיקריא ובסיפא קתני של גורן דוקא מותר דמשמע הא בתרומת תודה אסור וקשיא דיוקא דרישא וסיפא אהדדי הכא את אמר אסור והכא את אמר מותר: נישמעינה מן הדא. כלומר מהא ודאי ליכא למישמע מינה אלא מהא דתנן ריש פרקין כחלת אהרן וכתרומתו מותר ושמע מינה הא כתרומת תודה אסור דהוי דבר הנדור שמנדרין תודה ולהמה. וכן משמע ממסקנת הבבלי פרק קמא דף י"ב לפי שינוייא בתרא דהתם: וחכמים אומרים כו'. ומקשי נמי דיוקא דרישא לסיפא דקתני טעמא דסתם תרומה בגליל מותר שאין מכירין תרומת הלשכה ומסתמא דעתו לגורן הוא אבל אם היו מכירין לתרומת הלשכה סתם תרומה אסור אפי' בגליל מספיקא אלמא דספיקא לחומרא והדר קתני בחרמין סתם חרמין כו' דמשמע אבל אם היו מכירין חרמי כהנים סתמן מותר מספיקא אלמא ספיקא לקולא הכא כו': תרין תניין אינון. כתנאי אזלא רישא וסיפא דמתני' ומי ששנה זו לא שנה זו דמר אזיל בספיקא לחומרא ומר אזיל לקולא. וכן מוקי לה בבבלי דף י"ט כתנאי: רבי ירמיה. קאמר לעולם

חד

רידב"ז

ובגליל אסורין שאין אנשי בני גליל מכירין את חרמי הכהנים אבל אם היו מכירין סתמא מותר הכא את אמר מותר וכא את אמר אסיר דקס"ד אם היו מכירין אלו ואלו הי' מותרין וברישא אם היו מכירין אלו ואלו אסורין וקשיא מרישא לסיפא ע"ז אמר רבי אליעזר תרי תניין אינון ורבי ירמי' משני דלעולם חד תנא הוא ולעולם סתם נדרים להחמיר ואם הי' מכירין אלו ואלו מותרין והא דתני שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים לא תידוק מינה אם הי' מכירין אלו ואלו מותרין ז"א אלא משום דבחרמים איכא פלוגתא דתנאי אם סתם חרמים הוא לבד"ה אי דסתם חרמים הוא לכהנים וע"כ אנשי גליל אסורין בחרמים דאיפסק הלכתא שם מנהגי כמ"ד סתם חרמים לבד"ה אבל למאן דאמר סתם חרמים לכהנים הי' מותרין ולא תידוק הא אם היו מכירין אלו ואלו מותרין ז"א דבחרמים ליכא אלו ואלו אלא אי סתם חרמים לבד"ה אי סתם חרמים לכהנים והכי קאמר במתניתין דאין אנשי גליל מכירין בחרמי כהנים לא נהגו כמאן דאמר סתם חרמים לכהנים הא אם הי' מכירין חרמי כהנים כלומר אם היו מכירין והי' נוהגין כמאן דאמר סתם חרמים לכהנים אז אף בגליל מותר וזה שייך בחרמים דשם ליכא אלו ואלו אלא או כמאן דאמר סתם לבד"ה אי כמאן דאמר סתם חרמים לכהנים לפיכך מדייק התנא דבגליל אסורין שאין מכירין חרמי כהנים ונהג בגליל כמאן דאמר סתם חרמים לבד"ה אבל אי סבירא ליה כמ"ד סתם חרמים לכהנים אז פשיטא דמותר ע"ז קאמר ר"י בשם רבי הילא דז"א דלא אתיא כמאן דאמר סתם חרמים לבד"ה ולא תלי יהודה וגליל בפלוגתא דהתנאים אי סתם חרמים לבד"ה או לכהנים ולא משום דנהגו ביהודה כהאי תנא ובגליל כהאי תנא אלא כל עיקר הפ"מ שבין יהודה לגליל הוא משום דבגליל היו רגילין בחרס עכן וביהודה לא היו רגילין בחרס עכן ופליג על האוקימתא דר' ירמי' ודוק:

רב

תוס' הרי"ד

לשמים לענין מעילה דלא נתקדש ע"י קדושתו האימורין דהא בחיים אין מועלין בו דלא הוי קדשי שמים מחיים והא דכ' התוס' ז"ל במס' כריתות דף כ"ג ע"ב ד"ה בולדות דבקק"ל, אפילו דליכא מעילה קודם זריקה מ"מ איסורא מיהא איכא הוא ע"כ משום דכיון דעומד בע"כ להיות קדשי שמים ע"י זריקה ע"כ הוי עליו איסור דמעילה והראי' דהא בבשר אין עליו איסור לעולם אפילו איסורא בעלמא כדמדייק בגמ' במס' מעילה דף ז' ע"ב על הבשר דאין בו מעילה הא איסורא איכא ומשני ליוצאין ורע"ה עיי"ש א"כ מוכח דע"כ בבשר ליכא איסורא כלל אפילו לאחר זריקה וע"כ הא דתנינן בשר קק"ל לפני זריקת דמים אין מועלין בהם ובאימוריהן דע"כ מדייקינן מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא עיי"ש בגמ' הוא ע"כ על האימורין אבל לא על הבשר והא דנקט בשר הוא משום דבעי למתני אימורין לפיכך תני בשר כדאיתא שם בסוגיא מתחלה משום דנסיב רישא מועלין וה"ה אפילו איסורא ליכא עיי"ש היטב בסוגיא ותמצא כן לפיכך אין לנו למימר דחל הקדש על היכורין רק בדבר שהוא בעצמו הקדש לשמים והרי בידו להקדש סוכתו לשמים כירושלמי הנ"ל אבל בהקדש הזה שאין בידו להקדישו לשמים רק נתקדש מאליו ע"י הזריקה והזריקה מקדש להקדש זה הקדש לשמים מהיכי תיתי דיחול על אימורין אם לא דסבירא ליה דאתע"א ומהסוגיא הזאת מוכח גם כן כדברינו דע"כ כל מידי דבר אכילה דהוי קדשי ד' מועלין ע"כ על אכילתו דילפינן מתרומה דאל"כ מנ"ל להוכיח דרבי סבירא ליה דאתע"א בקדשים מהאי דחלב אימא דמועיל בחלב רק על הנאה לחוד בלא אכילה אלא ע"כ כיון דמידי דבר אכילה נתרבי למעילה ע"כ דמועלין גם על אכילה דגמרינן מתרומה כנ"ל ובזה ניחא להבין הרמב"ם ז"ל בפ"ד דשבועות ה"ט שבועה שלא אוכל ככר זו או שלא אוכל אותה כיון שאכל ממנה כזית חייב שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב עד שאכל את כולה אמר שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת וכה"י וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה ואכלה כולה בתוך היום אינו חייב אלא אחת וכן כל כיוצא בזה שאין שבועה חלה על השבועה אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשבע שלא יאכל כלום או שלא יאכל ככר זו ואכלה כולה חייב שתים שבועה שנשבע תחלה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה וכשחזר ונשבע שלא יאכל או שלא יאכל אותה משאכל ממנה כזית חייב כו' עכ"ל ז"ל עיי' בכ"מ ז"ל שבנה דרישא כה"ט ובנה דסיפא כה"י אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה הוא משנה וגמ' ומ"ש במליעתא וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום הוא נלמד מרבא דרישא ולכאורה יש לדקדק מדוע כה"י כתב וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה כו' כתב בדיוק שלא אוכל היום ולא כתב דבר והפוכו כמו שמסיק אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשבע שלא יאכל כלום מדוע לא כתב ברישא שבועה שלא יאכל כלום וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה למה נקט שלא יאכל היום [ונ"ל שכן לפי' הראב"ד ז"ל דפירש שלא יאכלנה הוא ג"כ היום] ועל פי דברינו ניחא דאי בנשבע שלא יאכל כלום למה לא חל השבועה שני' הא בראשונה לא חל על החפץ רק על גופו דגברא ולמה לא חל השבועה שני' שעל הככר הא י"ל דאין היסור חל על היסור כנ"ל ע"כ מדייק שלא יאכל היום ולא אסר גוף האכילה רק היום וחל האיסור על היום ונמצא דלא חל השבועה שני' על היום הזה והוי כמו שבת ויוה"כ דגוף המלאכה אינו אסור ואינו אסור רק היום דלא חל היסור מלאכה דקדושת יוה"כ אאיסור מלאכה כקדושת שבת כנ"ל וה"נ לא חל איסור שבועה השניי' שלא יאכלנה היום הככר על השבועה הראשונה שככר אסור עליו זה היום משא"כ בסיפא דחל שבועה שני' נקט דנשבע על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשבע שלא יאכל כלום כיון דחל שבועה שני' לא נצטרך עוד לדייק היום ודוק:

רשב"ל

שנויי נוסחאות (סו"א) מליח בד"ו מלוח. (סו"ג) מליח לשעה בד"ו מלוח לשעה. (סו"ב) תודה בד"ו תורה. (סו"ג) תודה בד"ו תורה.

תורה אור

חד תניי הוא כמאן דמר סתם חרמין לבדק הבית. ברם כמאן דמר סתם חרמין לכהנים אפי' בגליל יהא מותר. רבי יוסי בשם רבי הילא בגליל על ידי שרגילין בחרם עכן את אמר אסור. וביהודה על שאינן רגילין בחרם עכן את אומר מותר:

הלכה ה מתני'

[א] נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים הרי עצמי קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהינחתי לי להיות נודר בו קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי אלא מאשתי הראשונה שגירשתי על כולן אין נשאלין עליהן ואם נשאלו עונשין ומחמירין עליהן דברי ר"מ והחכמים אומרים פותחין להן פתח ממקום אחר ומלמדין אותן כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים: **גמ'** חד בר נש נדר באילין מילייא אתא לגבי רבי מאיר ושלחיה גבי רבי יודה אמר ליה אודעיה דאתית לגביי ושלחתיך לגביה. אתא לגבי רבי יודה ושלחיה לגביה ר' יוסי א"ל הודעיה דשלחך ר' מאיר לגביי ושלחתיך לגביה אתא לגביה רבי יוסי א"ל אין לית קדמאה מישרי לך לית חורן מישרי לך דאית ליה אם נשאלו עונשין אותן ומחמירין עליהן. חזר ואתא קומי רבי מאיר א"ל הויתה ידע דהוא כן למה לא אמרת לי בדקמיתא אמר ליה חמיתך מיקל וחמרית עלך:

הדרן עלך אלו נדרים

הלכה א מתני'

[ב] ארבעה נדרים התירו חכמים נידרי זירוזין ונדרי הבאי נידרי שגגות ונדרי אונסין נידרי זירוזין [ג] היה מוכר חפץ אמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל שניהם רוצין בשלשה דינרין רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו יאמר לו כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: **גמ'** *וכל הנדרים לאו חכמים הן שהן מתירין °כתיב וידבר משה אל ראשי המטות במדבר ל

תלה

פני משה

חד תנא הוא ותנא דסיפא ס"ל נמי ספיקא לחומרא ולא תידוק מינה הא מכירין בתמן מותר דאפי' אם היו מכירין סתמן אסור בחרמים וכמאן דאמר בפרק ז' דערכין סתם חרמים לבדק הבית אבל למאן דאמר סתם חרמים לכהנים אפי' בגליל יהא מותר כלומר כהאי מאן דאמר ודאי לא אתייא דאליבי' אין חילוק בין יהודה לגליל ולעולם סתמן מותר אלא כמאן דאמר סתם חרם לבדק הבית שפיר הוא דאתייא והא דביהודה סתם חרמין מותר טעמא כדמפרש ר' יוסי בשם רבי הילא שבגליל היו רגילין בחרם עכן כלומר בחרמי שמים כחרמו של עכן והילכך סתמן אסור דודאי היה דעתו לתפוס בחרם שרגילין שם אבל ביהודה לא היו רגילין בחרמי שמים והילכך מותר שמסתמא לא היה דעתו לתפוס בדבר שאין רגילין בו והיינו דקאמר במתניתין שאין בני גליל מכירין לומר שאין רגילין בחרמי כהנים ולפיכך סתמן לעולם אסור:

הלכה ה מתני' נדר בחרם. אמר חפץ זה חרם עלי ושוב אמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים לשון מצודה על שם הרשת שצדין בו את הדגים: אלא בקרבנות מלכים. דורונות שמקריבין לפני מלכים: הרי עצמי קרבן. אסר עצמו כקרבן על חבירו ושוב אמר לא נדרתי אלא בעצם אחד שיש לי בתוך ביתי שהנחתיו להיות נודר בו דרך שחוק או להטעות העולם שיסברו שאני נודר נדר גמור: על כולן אין נשאלין עליהן. אין צריכין שאלה שאינם חלים כלל: ואם נשאלו. בבבלי מפרש להסיפא בעם הארץ שצריך שאלה ואם נשאל עונשין ומחמירין עליו שאין פותחין לו פתח לחרטה ואין מתירין לו ואם עבר על נדרו מנדין אותו: וחכמים אומרים פותחין להן פתח ממקום אחר. מראין לו שזה נדר הוא ואסור ופותחין לו פתח מטעם אחר ומתירין לו נדרו אבל לא עונשין ולא מחמירין וכן הלכה: **גמ'** נדר באלין מילייא. שנדר באלו דברים שהוזכרו במשנה ובא לפני ר"מ לשאול על נדרו ושלחו לגבי ר' יודה ואמר לזה תודיע הדבר לר' יודה שבאת מתחילה לפני ואני שלחתיך אצלו וכונתו היה שיבין ר' יודה שאין דעתו להתירו וכן חזר ושלחו ר' יודה אצל ר' יוסי ואמר לו כן והבין ר' יוסי ואמר לו אם אין הראשון שהוא ר"מ מתירך אין אדם אחר מתירך: דאית לי'. לר"מ אם נשאלו כו' כדקאמר במתני' וכלומר הוא ודאי לא יתירך ואין אנו רוצים לחלוק עליו למעשה: חזר. זה ובא אצל ר"מ ואמר לו אם הייתה יודע שהוא כן שהם ג"כ לא יתירו לי: למה לא אמרת לי בקדמיתא. מפני מה לא אמרת לי בפעם הראשון כשבאתי לפניך שאין היתר בדבר ולא הייתי צריך לילך עוד אצליהם בשביל כך: אמר ליה. ר"מ מפני שראיתיך מיקל בדבר ונודר בנדרים כאלו מפני כך הייתי מחמיר עליך לילך ולנוע ולחזור אחריהם להתירך ואף על פי שידעתי שלא יתירו לך:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' ארבעה נדרים התירו חכמים. ובגמ' פליגי בהו אם צריכין היתר חכם או שהן מותרין בלא שאלה: קונם שאיני פוחת לך מן הסלע. שהוא ד' דינרין ואמר קונם ככר זה עלי אם פוחת אני לך מזה: והלה. הקונה אומר שאינו מוסיף לו על השקל שהוא שני דינרין: שניהן רוצין בשלשה דינרין. ולא היה בלבם לשום נדר אלא המוכר נדר לזרז הלוקח שיוסיף ויתן לו ג' דינרין וכן הלוקח לא נתכוון אלא לזרז המוכר שיסכים לכך והילכך לא הוי נדר ואף על גב דדברים שבלב אינם דברים היכא דמוכחא מילתא כי הכא שכן דרך המוכרים והלוקחים לעשות כן אזלינן בתר דברים שבלב: ר' אליעזר בן יעקב אומר. בבבלי מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני אף הרוצה שיאכל חבירו אצלו ומסרב בו ומדירו נדרי זירוזין הוא והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ולאו דוקא ר"ה אלא הה"ד בכל עת שירצה ולכל זמן שיקבע: ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. כלומר שצריך שיזכיר בפיו לתנאו בשעת הנדר ויאמר על תנאי הראשון אני נודר שיהיה התנאי קיים ואז הנדר בטל כדמפרשינן בגמרא והלכה כר' אליעזר בן יעקב: **גמ'** וכל הנדרים לאו חכמים הן שהן מתירין. בתמיה דקס"ד אלו נדרים שחכמים מתירין בפתח להתיר הנדר קאמר והלא כל הנדרים מתירין כדדרשינן מקראי דכתיב וידבר משה וגו':

תלה

קרבן העדה

חד תנא הוא. בפ"ח דערכין תנן ריב"ב אומר סתם חרמים לכהנים וחכ"א לבדק הבית והשתא אי אתיא כמ"ד סתם חרמים לבדק הבית ודאי דקשיין דיוקא אהדדי: ברם. אבל באמת מתני' אתיא כמ"ד סתם חרמים לכהנים הלכך אם היו מכירין סתם מותר: ע"י שרגילין בחרם עכן. כלומר בחרם שמעל בו עכן שהיה לשמים הלכך סתם אסור:

הלכה ה מתני' בחרמו של ים.. לשון מצודה כדכתיב אשר היא מצודים וחרמים: בקרבנות של מלכים. דורונות שמקריבין למלכים: הרי עצמי קרבן. אסר עצמו על חבירו כקרבן: להיות נודר בו. דרך שחוק: אין נשאלין עליהם. אין צריכין שאלת חכם שאינן חלים כלל: ואם נשאלין. אם ע"ה הוא זה שנדר באלו ובא לישאל על נדרו אין פותחין לו פתח לחרטה ואין מתירין לו ואם עבר על נדרו זה עונשין ומנדין אותו: פותחין לו פתח ממקום אחר. מראים לו שהדבר קיים ופותחין לו פתח מטעם אחר ומתירין לו נדרו אבל לא עונשין ולא מחמירין: **גמ'** חד בר נש. אדם אחד נדר באלו דברים הנזכרים במתני' ובא לפני ר"מ להתיר לו ושלחו לגבי ר"י וא"ל להאי גברא שיודיע לר"י שהיה אצלו והוא שלחו לגביה שהיה מתירא דלמה קסבר ר"י כחכמים דמתני': אתא. בא לר"י ושלחו לגבי ר' יוסי וא"ל להאי גברא שיודיע לר"י שמעיקרא שלחו ר"מ לר' יהודה והוא שלחו לר' יוסי: אתא לגבי ר"י א"ל. אם הראשון לא רצה להתיר לך כלומר ר"מ אין אחר שיתיר לך דה"ל כחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר: דאית ליה. דס"ל לר"מ אם נשאלו וכו' הלכך לא התירו ר"מ: חזר. האי גברא ובא לפני ר"מ וא"ל כיון שידעת שהוא כן שאין אדם אחר יתיר לי למה לא אמרת לי בראשונה: א"ל. ר"מ הואיל וראיתי שאתה מיקל בנדרים אמרתי להחמיר עליך גם בזה שתלך ממקום למקום לבקש התרה על נדרך וכדקאמר במתני' דמחמיר עליהן:

הדרן עלך פרק אלו נדרים

הלכה א מתני' ארבעה נדרים. כולהו מפרש להו ואזיל: קונם שאיני פוחת לך מן הסלע. קונם דמיו עלי או קונם ככר זה עלי אם אני מוכרו בפחות מסלע שהוא ד' דינרין: והלה אומר קונם. המקח עלי אם מוסיף לקנות ביותר משקל שהוא שני דינרין: שניהם רוצין בשלשה דינרין. ולא היה בלבם לשם נדר אלא המוכר נדר לזרז הלוקח שיוסיף דמים והלוקח נדר כדי שיפחות המוכר מדמי המקח הלכך לא הוי נדר אע"ג דדברים שבלב אינן דברים היכא דמוכחא מלתא כי הכא שכן דרך כל מוכרין ולוקחין לעשות אזלינן בתר דברים שבלב: ראב"י אומר אף הרוצה וכו'. חסורי מחסרא והכי קתני הרוצה שיאכל חבירו אצלו ומסרב בו ומדירו נדרי זרוזין הן והרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד ויאמר כל נדרי' שאני עתיד לדור עד זמן פלוני יהיו בטלים: ובלבד שיהא זכור. מן התנאי בשעת הנדר ודעתו על התנאי שיהיה קיים אז הנדר בטל אבל אם לא נזכר מן התנאי בשעת הנדר ולא בתוך כדי דיבור משעה שנדר הנדר קיים ואנ"ל אם נזכר מן התנאי בשעת הנדר ודעתו שיהא התנאי בטל והנדר קיים דפשיטא שהנדר קיים: **גמ'** ופריך וכל הנדרים וכו'. קס"ד הא דתנן ד' נדרים התירו חכמים ה"ק אלו ד' חכמים מתירין אותן אבל נדרים אחרים אין החכמים יכולים להתירן כדמסיק מקרא א"כ למה פרט התנא את אלו:

תלה

עין משפט נר מצוה

יד

א מיימוני פ"ב מהלכות נדרים סמ"ג לאוין רמה טוש"ע יו"ד סי' רח סעי' ב

א

ב מיי' שם פ"ד הלכה א ופ"ג מהלכו' שבועות הלכה א סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלב סעיף א

ב

ג מיימוני שם מהלכות נדרים ה"ג טור יו"ד שם סעיף ב

מסורת הש"ס

חגיגה [illegible]

שנויי נוסחאות (סוכ"ד) בדקמיתא בד"ו בקדמיתא. (סול"ה) יאמר בד"ו ואמר.

מסורת הש"ס

*תלה הפרשה בראשי המטות שיהא מתירין נדרי העם. רב יהודה בשם שמואל °לא יחל דברו הוא אינו מיחל דברו הא אחר עושה דברו חולין. ואי זה זה חכם שמתיר נדרו. חנינה בן אחי רבי יהושע אומר °נשבעתי ואקיימה פעמים שאינו מקיים רבי יהושע אומר °אשר נשבעתי באפי באפי נשבעתי חוזר אני בי. וכל הנדרים חכמים הם שהם מתירין ותנינן ארבעה נדרים התירו חכמים. רבי לעזר בשם רבי חייה רובה אילו אינן צריכין היתר חכם. רב ושמואל תריהון אמרין אלו הן צריכין היתר חכם. התיב איסי והרי לא מצינו פתח לנדרים אלא מיכן. א"ל שמואל חגר עליה מותנא. מתניתא פליגי על איסי *אף זה יכול להפר נדרו שלא על פי חכם. פתר לה כל נדרים צריכין פתח ממקום אחר. ואלו פתחן בצידן. א"ר זעירא הדא דאת אמר בשאינן מעמידים. אבל אם היו מעמידין צריכין היתר חכם. הרי זה מעמיד וזה אינו מעמיד מאחר שבטל אצל זה יבטל זה. תלמידויי דרבי חייה בר לולייני א"ר יודן שאילו היה אומר זה בסלע וזה אומר ליתן לו בשלש וזה אומר בשקל מעמיד מאחר שביטל דינר זה על זה יבטל עוד דינר אחר אצלו. ויתנו לו בשנים. א"ר אמי מאן תני נידרי זירוזין רבי טרפון דו פתר לה במעמידין. א"ר

(שם בגליון: במדבר ל · תהלים קיט · שם לה · קמן ריש פ"ט · קמן פ"ח)

קרבן העדה

תלה הפרשה. פרשת נדרים לאמרה לראשי המטות ללמדך שבהן הנדר תלה שהיכולת בידם להתיר: ר"י בשם שמואל. יליף מקרא אחרינא דהחכם יכול להתיר הנדר: פעמים שאינו מקיים. מדקאמר ואקיימ' משמע ברצונו תליא אם רוצה אינו מקיימו כיצד כגון שהתירו החכם: הורה אור

נשבעתי באפי. משמע שיכול לשאול עליו לפי שמחמת אפו היתה השבועה ש"מ כל שמולא פתח לנדרו לומר לא לדעת כן נדרתי שיקרני דבר זה שאני רואה הבא לי ע"י נדרי מתירין לו: וכל הנדרים וכו'. כיון שהפסיק בענין הכתובים חוזר לומר הקושיא הראשונה: ר"א בשם ר"ח. הגדול משני אלו ד' נדרים התירו חכמים בלי התרת החכם אבל שאר נדרים צריכין היתר חכם: ה"ג תריהון אמרין אלו אין צריכין היתר חכם. וכדר"א וכ"מ בבבלי ולפי הגירסא שלפנינו ה"פ דמתני' קמ"ל אפי' אלו ד' נדרים צריכין היתר חכם והראשון עיקר: והרי לא מצינו. במתני' דבעי פתח ולא סגי בחרטה אלא מכאן ממתני' דע"י פתח הוי כעין נדר בטעות דדמיא לארבע נדרים דמתני' וכיון שכן אלו אע"פ שהן נדר בטעות ליבעו היתר חכם: חגר עלי מותנא. חגור חרב על המתני' כלומר התאזר כגבור חיל להעמיד דבריך דהא תנן במתני' התירו חכמים משמע שהן מותרין בלא שאלה א"כ דברי הנודר הזה הן כנותן חגר על המת דלא מהני כלום: מתני'. דלקמן פ"ח קשיא לאיסי דסובר ארבעה נדרים נמי צריכין היתר חכם: אף זה וכו'. דתנן התם קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה בא ונותן לבני כור חטים ואמרו חכמים שאף זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר הריני כאלו התקבלתי והיינו מטעם דהוה כנדרי זרוזין וכ"מ לקמן פ"ח בגמ' ש"מ דנדרי זרוזין א"צ היתר חכם: פתר לה. תפרש למתני' כל הנדרים צריכין פתח ממקום אחר אבל הלו א"צ פתח ממקום אחר שפתחן בצידן מ"מ היתר חכם צריך ושלא ע"פ חכם דמתני' דלקמן נמי ה"ק אין החכם צריך לבקש פתח לנדרו: הדא דאת אמר. לא אמרן דנדרי זרוזין מותרים אלא בשאין מעמידים דבריהם שאמרו בשעת הנדר לא נדרו בדוקא אלא לזרז אבל אם בשעת הנדר נדרו בדוקא אלא שעכשיו הן רוצין לחזור צריך היתר חכם שהרי בשעת הנדר היה פיו ולבו שוין: היה זה מעמיד וכו'. היה מוכר חפץ לשנים ואמר קונם שאיני פוחת לכם מן הסלע והיה דעתו וכו' לידר לאחד מהם בדוקא ולהשני כדי לזרז מאחר שבטל הנדר לגבי זה שנדר לו לזרז בטל נמי לגבי זה שנדר לו בדוקא: תלמידי דר"ח אמרו בשם ר' יודן. שאלו היה מוכר חפץ לשנים לוקחים שזה אומר ליתן שלשה וזה אומר ליתן שקל ואמר הלוקח קונם שאיני פוחת לכם מסלע ולזה שאמר בשלשה אינו מעמיד אלא כדי לזרז ולזה שאמר בשנים מעמיד בדוקא נדר: ה"ג מאחר שבטל דינר אלל זה יבטל עוד וכו' וכ"ה ברשב"א. וה"פ מאחר שבטל נדרו אלל זה שאומר שלשה לפחות דינר ממה שאמר בטל נמי נדרו אלל זה שאמר בשקל ויכול לפחות לו עוד דינר ונותנו לו בשני דינרים שהשקל הוא שני דינרים: דו פתר לה במעמידין. שהוא מפרש למתניתו במעמידין בשעת הנדר נדר בדוקא ולא לזרז והא דתנן שניהן רוצים היינו שעכשיו רוצים לחזור מנדרן ואפ"ה מותר וע"כ לומר דמתני' ר"ט דהכיא רי"א משום ר"ט אין נזירות הלא להפלאה כלומר אין נזירות חל אלא בדבר ברור בלא שום ספק וה"ה נדרים דהוקשו לנזירות לא חיילי בדבר המסופק כגון שתלה נדרו בתנאי הלכך מוכר ולוקח שתלו נדרים בתנאי אע"ג שעברו על התנאי אין הנדר חל אבל לרבנן דסברי אפי' תלאו בתנאי ועבר על התנאי חייל נדרו ה"כ במעמידין אסורין:

היפתר

פני משה

תלה הפרשה בראשי המטות. לומר לך שיהו ראשי המטות והן המומחים מתירין נדרי העם ורב יהודה בשם שמואל יליף לה מלא יחל דברו כו' וכן אמר בבבלי פ"ק דחגיגה: פעמים שאינו מקיים. אם רצה ילן אלל חכם ויתירנו: באפי נשבעתי. ולפיכך חוזר אני בי לשאול על הנדר והשתא חוזר להקושיא וכל הנדרים כו' ותנינן ד' בתמיה ומשני ר"א דה"ק אילו אינן צריכין היתר חכם שאינם צריכין שאלה מפני שהתירו חכמים לו ואין כאן נדר כלל: אלו הן צריכין היתר חכם. כלומר שצריך שאלה לחכם אע"פ שפתחיהן בלדן כדלקמן: התיב איסי. נמי על דברי ר' לעזר דקאמר שאין צריכין היתר חכם והרי לא מצינו פתח לנדרים אלא מכאן כלו' שאין מתירין שום נדר אלא אם יש לו פתח כעין נדרים דמתני' והיינו דקסבר אין פותחין בחרטה שאין החכם מתיר לו בחרטה בלא פתח אלא דוקא בפתח שהוא ניכר שהנדר בטעות כארבעה נדרים אלו: אמר ליה שמואל. לאיסי חגר עליה מותנא קשרת עליה החבל כלומר שהחזקת הדבר דנשמע מדבריך שהן צריכין היתר הכם. א"נ יש לומר דאיסי הקשה לשמואל דקאמר הן צריכין היתר חכם וקס"ד דדוקא נדרים אלו צריכין היתר חכם והלא בכל הנדרים שצריכין פתח מכאן הוא דלמדו וא"ל שמואל תקשור עליה החבל כלומר למוד מכאן למקום אחר ואלו הן לאו דוקא אלא כל הנדרים שהן כאילו ניתרין בהיתר הכם: מתני' פליגא על איסי. דתנן לקמן פ' קונם יין האומר להבירו קונם שאני נהנה לך אם אין את בא ונוטל לבנך כור א' של חטין ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר נדרו שלא על פי הכם וכן בסיפא התם אם אין את בא ונותן לבני כור א' של הטין כו' אף זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ הכם משום דהוו כנדרי זרוזין אלמא שאין צריכין היתר חכם: פתר לה. הא דקאמר שלא על פי הכם ה"ק דשאר נדרים שהן צריכין פתח ממקום אחר והחכם צריך להמציא לו פתח אבל הלו פתחיהן בצדן שלא נתכוון אלא לזרזו ומאליהן יש להן פתח וכמו כל הני דמתני' אבל לעולם צריכין שאלה להכם: הדא דאת אמר. להני אמוראי דלעיל שאין צריכין היתר הכם בשאין מעמידין דבריהם שאומרים שלא נדרו בדוקא אלא לזרז ושניהם רוצים דקאמר במתני' רולין מתחילה קאמר: אבל. במעמידין דבריהם שבדוקא נדרו לד"ה צריכין היתר הכם: הרי זה מעמיד וזה אינו מעמיד. היה אחד מהן מעמיד בדבריו המוכר או הלוקח והשני לא העמיד דבריו אלא נתרלה בג' דינרין: מאחר שבטל. הנדר אלל זה יבטל אלל זה ומותרין שניהם לקיים המקח בג' דינרין: שאילו היה אומר זה בסלע כו'. כלומר דגם בשני לוקחין הדין כן שאם היה מוכר לשנים זה בסלע המוכר אומר בסלע וא' מהלוקחי' אומר ליתן לו בשלש דינרין והשני אומר בשקל ומעמיד בדבריו: מאחר שביטל דינר זה על זה. כלומר שהמוכר ביטל דינר על זה שאומר בשלש ובטל הנדר אללו ומותר ליתנו לו בשלש: יבטל עוד דינר אחר אללו. בטל היא ג"כ אלל השני ומותר ליתן לו בשנים אם רוצה המוכר בכך ואין כאן משום נדר: מאן תנא נדרי זרוזין ר' טרפון. דאמר בפ"ה דנזיר גבי שנים שהיו מהלכין בדרך ואחד עובר לפניהם ואמר אחד הריני נזיר שזה פלוני והאחד אמר הריני נזיר שאין זה פלוני ר' טרפון אומר אין אחד מהן נזיר שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה שיהא ברור לו הדבר בשעת קבלת נזירות בלי שום ספק וכן הוא בנדרים דאיתקש לנזירות: דו פתר לה במעמידין. כלומר שהוא מפרש המתני' שאפי' במעמידין דבריהן מיירי ואפ"ה כיון שלא היה ברור לשום אחד מהן בשעת הנדר שיחול נדרו שכל אחד חשב בדעתו שמא יתרצה חבירו לו בשומת החפץ לא הוי נדר דבעינן הפלאה בשעת הנדר כר' טרפון:

אמר

עין משפט נר מצוה

רידב"ז

רב ושמואל תריהון אמרין אילו הן צריכין היתר הכם גי' הרא"ש ז"ל אין צריכין היתר חכם וכן מוכח דהל"כ תיבת הן מיותר והכי הול"ל אילו צריכין היתר חכם ותיבת הן מיותר ע"כ דבמקום אין נדפס תיבת הן ע"ז: התיב איסי והלא לא מצינו פתח לנדרים אלא מיכן והוא כעין דגרסינן בבבלי דף כ"א ע"ב אר"י א"ר אסי אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו פי' הרא"ש ז"ל שיאמר אדעתא דהכי לא נדרי ונמצא שלא הי' מעולם נדר כמו ד' נדרים הללו שלא הי' בלבו לשם נדר עכ"ל ז"ל וע"כ פריך איסי והא לא מצינו בשום מקום דיליף לן התנא דין דהתרת נדרים כיצד מתירין את הנדר וע"כ דילפינן מזה המשנה דכעין ארבעה נדרים דנמצא ע"י הפתח שלא הי' מעולם נדר כמו[...]ים הללו וע"כ לא קשה קושייתן וכל הנדרים לאו חכמים הן שהן מתירין ו[...] ארבעה נדרים התירו חכמים ז"א דהתנא מורי לן דכל הנדרים שהחכמים מתירין צריך להיות כד' נדרים הללו ובזה המשנה מורי לן התנא דרך של פתח נדרים שהחכמים מתירין את הנדר וא"כ קשה על רב ושמואל דס"ל דד' נדרים הללו אין צריכין היתר חכם וזהו כלישנא קמא דרב אסי בבבלי דקאמר ד' נדרים צריכין שאלה לחכם א"ל שמואל חגר עלי' מותנא כלומר קשיר על הך מתניתין במותנא בחבל כלומר לדבריך המשנה הזאת כוללת

כל

שנויי נוסחאות (כו"ף) שיהא כד"ו שיהו. (סופ"ו) נדרים כד"ו הנדרים.

א"ר בא תיפתר דברי הכל שאין מעמידין אין תימר במעמידין ניתני רבי אליעזר בן יעקב ורבי טרפון שניהן אמרו דבר אחד. אית תניי תני הרוצה אית תניי תני אף הרוצה. מאן דמר הרוצה מסייע לרבי בא מאן דמר אף הרוצה מסייע לר' אמי. רבי פדת בשם רבי יוחנן מאן תנא נידרי זירוזין רבי טרפון. כיני מתניתא כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר בשלא התנה אבל אם התנה אע"פ שאינו זכור. בנדרים אבל בשבועות [ז]תניי בנדרים ואין תניי בשבועות כהדא דתני *שבועות הדיינין כתניין שבלבינו לא כתנויי שבלבכם. אמר רבי יודה כתניי שבליבו הוא משביעו. ולמה הוא מתנה עמו מפני ההדיוטות שלא יאמרו יש תניין בשבועות. תני ר' חנניה קומי רבי מנא והא כתיב °כי את אשר ישנו פה. מה את שמע מינה א"ל מה דורות הבאים אחרינו אין בליבן תניי אף אנו אין בלבינו תניי:

°דברים כט

הלכה ב מתני' [א] נידרי הבאי אמר אם לא ראיתי בדרך הזו כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד [ב] נדרי שגגות כיצד אמר אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה שאיני אוכל ושאיני שותה ושכח ואכל ושתה אמר קונם אשתי נהנית לי שגנבה

פני משה

אמר ר' בא. דלא היא דתיפתר המתני' ד"ה ובשאין מעמידין דבריהם מיירי ואפי' לחכמים דפליגי על ר"ט וס"ל דלא בעינן הפלאה מודו הכא כיון ששניהם רוצים מעיקרא בכך ולא נתכוונו אלא לזרז לא הוי נדר כלל. והכי מוקי לה רבא בבבלי ריש פירקין: אין תימר במעמידין. דאי מוקמית לה למתני' אפי' במעמידין דבריהן וטעמא משום דבעינן הפלאה וא"כ הא דקתני ר"א בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו נמי אפי' במעמיד דבריו הוא דהא אף הרוצה קאמר וטעמיה משום דאין כאן הפלאה דלא סמכה דעתיה בשעת הנדר שיקיים זה דבריו וא"כ קשיא ליתני ר"א בן יעקב ור"ט שניהן אמרו דבר אחד שלא ניתנו נדרים אלא להפלאה ואכן לא אשכחן שום תנא דס"ל הכי אלא ר"ט בלבד אלא ע"כ בשאין מעמידין מיירי וטעמא משום דמעיקרא לא נתכוונו אלא לזרז ולא משום דבעינן הפלאה ורא"ב י דקאמר אדברי ת"ק אף הרוצה נמי טעמיה משום דהוי נדרי זירוזין: אית תניי תני. בדברי ר"א בן יעקב במתני' הרוצה להדיר כו' ולא קאי אדברי ת"ק: ה"ג מ"ד הרוצה מסייע לרבי אמי ומ"ד אף הרוצה מסייע לר' בא. לדר' אמי דמוקי מתני' אפילו במעמידין דבריהם קתני הרוצה ול"ק ניתני ר"א בן יעקב ור"ט שניהן אמרו דבר אחד דרא"ב י מילתא אחריתא קאמר ולא קאי אדברי ת"ק וטעמיה משום נדרי זירוזין ולר' בא אף הרוצה תנינן כדלעיל: ר' פדת כו'. מפרש לה נמי כר' אמי: כיני מתני' כו'. משום דקשיא ליה הא דקתני ובלבד שיהא זכור אדרבה אי זכור הוא לתנאו ואע"פ כן נדר עקרי' לתנאיה והנדר קיים הילכך מפרש דהא דקאמר ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר בשלא התנה כלומר שלא התנה על נדר זה וכגון שהתנה על דבר מיוחד שרגיל בו לידור ושוב שכח במה שהתנה ואינו משים אל לבו עכשיו אם התנאי היה מזה הנדר או לא ולפיכך צריך שיהא זכור לתנאו בשעת הנדר וכלומר שיזכיר בפיו ויאמר על דעת הראשונה אני עושה שאם מתחילה התניתי על נדר זה גם עכשיו אני רוצה שיהא בטל ואם נזכר אח"כ שעל דבר זה התנה הנדר בטל: אבל בהתנה. כלומר שהתנה סתם ולא על דבר מיוחד או שיידע בודאי שעל נדר זה התנה: אע"פ שאינו זכור. כלומר אע"פ שלא הזכיר בפיו בשעת הנדר שעל דעת הראשונה הוא נודר הנדר בטל. וזהו כענין אוקימתא דרבא בבבלי דף כ"ג: בנדרים. הא דאמרי' דהתנאי מהני בנדרים דוקא אבל בשבועות לא דאין תנאי בשבועות: כהדא דתני כו'. מפרש לעיל בפ' אילו נאמרין וע"ש:

הלכה ב מתני' נדרי הבאי. גוזמא ושפת יתר והוא בעצמו יודע שלא היה כך: קונם. עלי ככר זה אם לא ראיתי כו': נדרי שגגות כילד. אמר קונם ככר זה עלי אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה ובשעת הנדר היה סבור שלא אכל ולא שתה לא הוי נדר: שאיני אוכל. אמר לחבירו קונם שאיני אוכל לך ואיני שותה ושכח ואכל ושתה וזהו שוגג בשעה שהנדר ראוי לחול שבשעת אכילה ושתיה שכח את הנדר ומותר דילפינן משבועה דכתיב האדם בשבועה דבעינן שיהא אדם בשעה שהשבועה חלה עליו כלומר שיהא זכור מן השבועה וה"ה בנדר: שגנבה

קרבן העדה

תיפתר. תפרש למתני' דאתיא כדברי הכל אפי' כרבנן ואיירי בשאין מעמידין ומעיקרא היה דעתן לזרז והנדר לא חייל כלל: אין תימר במעמידין. דאס"ד דבמעמידין איירי מתני' קשיא ליתני ר"ט ורא"ב י אמרו דבר א' שאין נזירות אלא להפלאה דהא תנן בסיפא רא"ב י אומר אף הרוצה וכו' וכל היכא דאמר אף משמע דמודה בקדמייתא: אית תניי תני. איכא דתני במתני' בדברי רא"ב י הרוצה ולא תני אף ואיכא דתני אף הרוצה: ה"ג מ"ד הרוצה מסייעא לר' אימי מ"ד אף הרוצה מסייעא לר' בא. וה"פ מ"ד הרוצה איכא לאוקמי רישא כר"ט ול"ק ליתני ר"ט ורא"ב י אמרו דבר א' דהא לא מודה לו רא"ב י לת"ק דלא קתני אף: כיני מתני'. כן היא מתני': ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. מן התנאי שהתנה שיהיו כל נדריו בטלים דכיון דאמר סתם כל הנדרים שאני עתיד לידור בטלים אמרי' דכוונתו שאם ירצה לידור בפני חבירו ולא יהא נודר לחבירו שמבטלו לכך התנה דרך כלל אבל ודאי אין דעתו שאם לא יזכור התנאי בשעת הנדר שיהי' הנדר בטל: אבל אם התנה בשעת התנאי שכל הנדרים שידור יהיו בטלים אפי' לא יזכור התנאי בשעת הנדר לעולם הנדר בטל אע"פ שאינו זוכר התנאי בשעת הנדר: בנדרים. הוא דמהני התנאי לבטלו: ה"ג אבל לא בשבועות דתנאי וכו'. וה"פ בשבועות לא מהני התנאי דתנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות: ופריך כהדא דתני הדיינין. כשמשביעין את האדם אומרין לו הוי יודע שעל תנאי שבלבנו אנו משביעין אותך ולא על תנאי שבלבך ואס"ד דאין תנאי בשבועות למה צריכין להתנות על כך: ומשני א"ר יודן. לעולם אין תנאי בשבועות ואפי' התנה בלבו אינו מבטל השבועה והא דמתנין שע"ד הב"ד משביעין אותו מפני ההדיוטות עמי הארצות שסוברים דמהני תנאי אף בשבועה וישבעו לשקר לכך מתנין עמהן: והא כתיב. בשבועה שהשביע משה את ישראל בערבות מואב: כי את אשר ישנו פה. משמע דמהני תנאי אף בשבועה: ופריך מה את ש"מ. איך שמעי' מהכא דים תנאי בשבועות: א"ל. דדרשי' לקרא הכי את אשר ישנו פה אנו משביעין כדרך אותן אשר איננו פה והן אותן דורות הבאים דודאי אין להם עתה תנאי בלבם כך אתם לא על תנאי שבלבכם אני משביע אתכם ודייק ליה מקרא יתירא דברישא כתיב ולא אתכם לבדכם אני כורת וגו' ש"מ דגם עם הדורות הבאים כורת ברית ולמה לי את אשר איננו פה אלא ללמד שיהיו אשר ישנו פה בלי תנאי כאותן אשר איננו פה:

הלכה ב מתני' הבאי. דבר שאינו כלום והוא בעצמו יודע שאינו כך: אמר. קונם עלי ככר זה אם לא ראיתי וכו': נדרי שגגות כילד אמר. קונם עלי ככר זה אם אכלתי אם שתיתי ונזכר שאכל ושתה ובשעת הנדר סבר שלא אכל ולא שתה אינו נדר: קונם שאיני אוכל ואיני שותה ושכח ואכל ושתה. דבשעה שחל הנדר שהוא בשעה שאוכל ושותה שכח את הנדר מותר דילפינן משבועה דכתיב האדם בשבועה דבעינן שיהא אדם בשעת שבועה כלומר שיהא לבו עליו שיזכור את השבועה וה"ה בנדר: קונם אשתי נהנית לי שגנבה

רידב"ז

כל דיני היתר נדרים ופריך מתניתא פליגי על איסי אף זה יכול להפר נדרו שלו ע"פ חכם מדקתני אף זה משמע דאיכא עוד נדרים דלא בעי חכם וע"כ איזהו וע"כ דהיא ארבעה נדרים הללו דא"ל חכם דליכא בשום מקום הוץ ממקום זה דא"ל חכם ול"ל דאף קאי על הרישא אם אין את בא ונוטל ז"א דה"א ר"מ פליג על הרישא ג"כ כדאיתא בירושלמי ס"פ קונם והרישא ג"כ דברי הכמים הן וע"כ דד' נדרים א"ל שאלה לחכם ומשני פתר לה כל נדרים צריכין פתר ממקו' אחר ואלו פתרין בגידן פי' דא"ל השתדלות דחכם שימלא לו פתר ממקו' אחר וא"ל להכמת החכם שימלא לו פתר אלא בקל יכולין להתירו ולעולם בעינן מתיר ודוק: **ובלבד** שיהא זכור בשעת הנדר בשלא התנה אבל אם התנה פי' דאימתי בעינן עלה לבטל הנדר דיאמר כל נדר שאני עתיד לנדור כו' הא בלא"ה אין לו עלה לבטל הנדר הנ"מ כשלא נדר על תנאי שבלבו אבל אם הי' ינדר לחבירו על תנאי שבלב אז לא בעינן שיזכור הא דהתנה כל נדר שאני עתיד לנדור יהא בטל דמהני בלא"ה התנאי שבלב לבטל הנדר שנדר לחבירו [דהירושלמי לא ס"ל דהא דרא"ב י בהרוצה שיאכל הבירו אצלו ומדירו דהוי נדרי זרוזין כמו הבבלי דהא לא גרסינן בדרא"ב י ואף לחד מ"ד וכבר הק' הר"נ י"ל דנימא דאומר כל נדר שאני עתיד לנדור באמאי ומשני משום דתני אף משמע דהוא משום נדרי זרוזין עיי"ש] אבל בשבועות תני בנדרים ואין תנאי בשבועות פי' דבשבועות לא מהני תנאי בלב ואע"פ שבלבו חושב להיפוך וחושב על תנאי לא מהני לבטל מה שבלב כהדא דתני שבועת הדיינין כתנאי שבלבינו לא כתנאי שבלבכם א"ר יהודה כתנאי שבלבינו הוא משביעו לגה הוא מתנה עמו מפני ההדיוטות שלא יאמרו יש תניין בשבועות פי' מבהדא דתני שבועות הדיינין כו' וא"ר הדא כתנאי שבלבינו הוא מועתק ממס' סוטה פ"ז עיי"ש אות באות ומביא ראי' מר' יודה דלא חיישינן התנאי שבלבו דאין בכחו בתנאי לבטל השבועה רק שצריך להגיד לו על תנאי שבלבינו מכדי להוציא מלב ההדיוטות שיטעה לאמר דמהני תנאי שבלב ולא חשוב לו לשבועה אבל באמת לא מהני מחשבתו שבלב ומביא ראי' מר' יודה דאינו מועיל תנאי שבלב והא דמביא כהדא דתני הוא דמביא על מה דאמר ר' יודה זאת ומעתיק כל מה שנשנית במס' סוטה כדרך הירושלמי בכמה מקומות כן וגרסינן הכא כמו בסוטה א"ר יודה כתנאי שבלבינו כמו במס' סוטה הג"ל תני ר"ח קומי ר"מ והא כתיב כי את וכו' מה את ש"מ א"ל מה דורות הבאים אחרינו אין בלבם תנאי אף כו' פי' דפריך על ר"י והא שמעינן שהוצרך מרע"ה להתנות עמם שלא יועיל התנאי והתם לא הייש' משו' הדיוטו' וע"כ מוכח דמהני תנאי וכן אי' במס' סוט' הנ"ל ודוק:

עבר

שנויי נוסחאות (סוי"ג) כתנויי בד"ו כתניין. (סוי"ג:) כתניי בד"ו כתניין.

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ג מהלכו' שבועות סמ"ג לאוין רמ"א טוש"ע יו"ד סי' רל"ב סעי' ד

ד
ב מיי' פ"ד הלכה א ופ"ח מהלכות נדרים הלכה ג ופ"ג מהלכו' שבועות הלכה א סמ"ג לאוין רמא רמב טוש"ע יו"ד סי' רלב סעי' ו וסי' רלט סעי' טו

ציון ירושלים

[ז]תנאי בנדרים אין תנאי בשבועות ע' חיבורי יד שאול סי' רי"א סעיף קטן ד' שהארכתי פירוש דברי הירושלמי ושם קושיא על מהרי"ו הירושלמי עי' שם:

מסורת הש"ס

סוטה פ"ז הלכה א

שנגבה את כיסי ושהיכת את בני ונודע שלא הכתו ונודע שלא גנבה ראה אותן אוכלין תאנים ואמר להן הרי הן עליכם כקרבן ונמצאו אביו או אחיו והיו עמהן אחרים בית שמאי אומרים הן מותרין ומה שעמהן אסורין ובית הלל אומרים א אילו ואילו מותרין: **גמ'** *איפשר שלא עבר בה כעולי מצרים. אלא כן אנן קיימין בראייה אחת. והא לוליינוס מלכא כד נחת לתמן נחות עימיה מאה כ' ריבוין. אלא אכן אנן קיימין בראייה אחת. והא חויה דשבור מלכא בלע גמלין בלע קרונין כד בעי מיקטלוניה מלון פחליץ של גמלין תבן ויהבון בון גומרין ובלעון ומית. אמר רבי יודה בר פזי אנא חמי' משך דחיוי עבד אורי על עומני מססטולא. א"ר שמואל בר יעקב אנא חמית משך דחיוי סליק קרובין למלכותא. שמואל אמר במרובע אין תימר בשאינו מרובע למה לי גדול אפי' קטן. א"ר מתניה לית אורחין דהדין תנייה מתפיס אלא מילה רובא. תדע לך שהוא כן דתנינן גמל פורח באויר. ניתני עכבר פורח באויר. תני רשב"ג אומר אין מרובע מששת ימי בראשית. התיב רבי ברכיה והתנינן *5גופה של בהרת כגרים האיטלקי מרובע. אמר ר' ביסנא כל גרמא דא דלית הוא מרובע. ולמה תנינן מרובה ירבענה הוא. והא כנעה מלי קיטרין. והא ארכובה דיעלא עגיל הוא מלמטה אית דבעי מימר לא אמר רבן גמליאל אלא בבריות. ותני כן מרובע באוכלין אין מרובע בבריות. °שוא °ושקר שניהם נאמרו בדיבור אחד מה שאי איפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע. °זכור °ושמור שניהם בדבור אחד נאמרו מה שאי אפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע. °מחלליה מות יומת °ושני כבשים בני שנה תמימים נאמרו בדיבור אחד מה שאי אפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע. °ערות אשת אחיך לא תגלה. °יבמה יבא עליה שניהן נאמרו בדיבור אחד. °ולא תסוב נחלת בני ישראל ממטה למטה אחר. וכל

תורה אור: דברים ה · שמות כ · דברים ה · שמות לא · במדבר כח · ויקרא יח · דברים כה · במדבר לו · דברים כה כמדבר לו

מסורת הש"ס: שבועות פ"ג הלכה ט · נגעים פ"ו

קרבן העדה

שגנבה את כיסי. היינו נדרי שגגות דכיון שנודע לו שלא גנבה נמצא שלא היה נדר: אלו ואילו מותרים. קס"ד משום נדר שהותר מקלתו הותר כולו דאינו רוצה שיחול הנדר אלא כעין שנדר וכיון שמקלתו היה שוגג נתבטל כולו: **גמ'** ופריך אפשר שלא עבר בדרך זה כעולי מצרים בתמיה הא אפשר שעברו כל כך בני אדם ולמה תנן שהוא נדרי הבאי: אלא. הכא במאי עסקינן באומר שראה בראייה אחת בדרך הזה עם רב כעולי מצרים וזהו מן הנמנע: והא וכו'. כלומר דהא נמי קשיא והא המלך לוליינס כשירד לבבל ירדו עמו ק"כ רבוא בני אדם שהוא כפל כיוצאי מצרים אלא ודאי כדשנינן שאומר שראה ס' רבוא בראייה אחת: והא חויא וכו'. אמתני' פריך דתנן אם לא ראיתי נחש כקורות בית הבד וקס"ד גדול כקורות בית הבד הוי נדר הבאי וקשיא האי נחש דהוי בימי שבור מלכא שבלע גמלים: ה"ג בלע קרווינן וכ"ה בשבועות. וה"פ בלע גמלים ועגלות דכשרצו להרגה מלאו עורו' של גמלים תבן ונתנו בתוכו גחלים בוערות ובלע אותן ומהה שמעינן מינה דהיתה גדולה מקורת בית הבד: אנא. ראיתי עור נחש שעשו ממנו חיפויין לשמנה ספסלים: ה"ג אנא חמית משך דחיוי עבד אותו על תמני מססטול' וכ"ה בשבועות: ה"ג סליק בקרונין דמלכותא. שהיה גדול כל כך שכסה העגלה של מלכות שהיא גדולה מאוד: ומשני שמואל. מתני' ה"ק באומר שראה נחש מרובע כקורת בית הבד וזהו דברי הבאי שאין גב נחש מרובע: ה"ג אין תימר במרובע למה לי גדול אפי' קטן. וה"פ אם"ד דבמרובע איירי מתני' למה לי למתני נחש גדול כקורת בית הבד הל"ל כהמוא אם לא ראיתי נחש מרובע דהא אפי' קטן מרובע ליתא בעולם: לית אורחיה וכו'. אין דרך דקך תנא לשנות בנדרי הבאי אלא גוזמא מדבר גדול אע"ג דהוה גוזמא נמי בדבר קטן: דתנינן. בשבועות פ"ג איזו היא שבועת שוא אם לא ראיתי גמל פורח באויר וה"מ למתני עכבר פורח באויר דהוי נמי שבועת שוא אלא שדרכו לשנות גוזמא בדבר גדול: אין מרובע מששת ימי בראשית. קס"ד אין דבר נברא מרובע מבריאת העולם: והתנינן. פ"ו דנגעים: גופה של בהרת. עיקרה של בהרת כמה תהא גדול': כגרים האיטלקי מרובע. קס"ד כגרים הגדל באיטליא שהוא מרובע ש"מ דיש בריה מרובע בעולם: ה"ג כל גרמא אמרה שאינה מרובע וכ"ה בשבועות. וה"פ מתני' עצמה אמרה שאין הגרים הזה גדל מרובע דאל"כ למה תנינן מרובע הא באיטלקי כולן מרובעים אלא ודאי לשיעורו קאמר שתהא הבהרת גדולה כגרי' האיטלקי והכהן הרואה אותה ירבענה להבהרת שתהא מרובעת: ופריך והא כנעה. דבר אחד ששמו כנעה שגידולו מרובע: ומשני מלי קיטרין. אינו מרובע ממש שיש בו קשרים: ופריך והא ארכובא דיעלה. חיה ששמה יעל כדכתיב יעלי סלע שיש לה עצם ארכובה שהוא מרובע: ומשני עגיל הוא. העצם מלמטה בסופו: אית דבעי מימר. איכא דאמרי לא אר"ג אלא שאין בעולם מרובע בבריות בעלי חיים אבל עצם מעלמיו איכא: ותני כן. והניא נמי הכי: שוא ושקר. בדברות הראשונות נאמר לא תענה ברעך עד שקר ובאחרונות כתיב לא תענה ברעך עד שוא וקאמר שאין בזה סתיר' שבדבור אחד נאמרו מפי הגבור' ואתי לאשמועי' שלוקין על שוא כמו על השקר דסד"א גבי שוא כתיב לא ינקה אפי' בב"ד שלמטה לא ינקה קמ"ל: זכור ושמור. בדברות הראשונות כתיב זכור את יום השבת לקדשו ובאחרונו' כתיב שמור ונאמרו בדיבור אחד ללמד כל שישנו במצות שמירה ישנו במצות זכירה ונשים איתנהו בשמירה דמצות ל"ת היא חייבות נמי בקידוש היום: מחלליה מות יומת. משמע אפי' במקדש וכתיב ושני כבשים תמימים שנים ליום אפי' בשבת קאמר דאין זו סתירה שבדבור א' נאמרו א"נ סד"א דכהנים ליתנהו בחיוב שמירת שבת הואיל והותרה עבודה לגבייהו קמ"ל דלא: ערות אשת אחיך לא תגלה. סד"א אם גירשה לאחר היבום אסור להחזירה קמ"ל יבמה יבא עליה מ"מ דלאחר שיבמה פקעה איסורא מינה א"נ סד"א כיון דכתיב יבמה יבא עליה לאחר שיבמה אחד מן האחין פקע איסורא מינה ומותרת לאחר שגירשה אפי' לאחד מן האחין מן האם של מת קמ"ל ערות אשת אחיך לא תגלה מ"מ: ולא תסוב נחלה וכו'. דכתיב זה הדבר דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור הזה וסד"א דלא קאי זה הדבר אלא על לא תסוב דכתיב גבי' אבל
וכל

פני משה

שגנבה את כיסי. היינו נדרי שגגות דכיון שנודע שלא גנבה בו נמצא שלא היה נדר: ונמצאו אביו ואחיו. וכיון שאלו היה יודע שאביו או אחיו היו עמהן היה מוציאן מן הכלל ה"ז מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם לידור עליהן והנדר בטל מאליו אבל בקונם אשתי נהנית לי צריך שיאמר בפירוש שגנבה כו' דאי לא אמר אע"פ שהיה דעתו בשביל כך מ"מ כיון דלהדיר את אשתו נתכוון ליכא טעות בעיקר הנדר: אלו ואלו מותרין. דנדר שהותר מקלתו הותר כולו דאינו רוצה שיחול נדרו אלא כעין שנדר אותו וכיון שמקלתו היה שוגג נתבטל כולו:

גמ' איפשר שלא עבר בה כעולי מצרים. בתמיה מה חידוש הוא זה וכי לא אפשר שבאמת עבר בדרך הזה כיוצאי מצרים ואמאי קרית לה נדרי הבאי: אלא כן אנן קיימין. שאמר שראה אותם בראיה אחת וזהו דבר שאי אפשר: והא כו'. מייתי ראיה נמי לקושיא דלעיל: והא חויה. על הא דקאמר אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד והא האי נחש בימי שבור מלכא שהיה גדול כ"כ שבלע הגמלין וקרונין של המלך וכשרצו להמיתו היו ממלאין עורות הגמלים תבן ונתנו בתוכם גחלים לוחשות ובלעום ומת: פחלץ. עורות. כמו הפוחלץ של גמלים פ' כ"ד דכלים: אנא חמית משך דחיוי עביד אורי. כמו עורו: על עומני. ובשבועות גרים תמני שהיה עורו גדול כ"כ כמו שמנה מססטולא שם המדה שהיה בימיהם: סליק קרובין למלכותא. שהעלוהו למתנה להמלך להראות פלא גדלו אלמא דיש נחש גדול כל כך ואמאי נדרי הבאי הוא: במרובע. מתני' מיירי שאמר ראיתי נחש מרובע ואין בריה מרובע בעולם כדלקמן: אין תימר במרוב' גרסינן וכן הוא שם. ואי במרובע קאמר מאי אריא גדול כקירת בית הבד ואפי' קטן נמי דברי הבאי הוא: א"ר מתניה. כן הוא באמת אלא דדרך התנא לתפוס דבר הגדול במשנתו: תדע לך שהוא כן. דקתני התם אם לא ראיתי גמל פורח באויר וניתני עכבר פורח דמ"ם אלא כך דרכו של התנא למינקט דבר הגדול: אין מרובע מששת ימי בראשית. אין לך בריה בעולם שנבראת מרובע ממש ברבוע היושר: והתנינן. בנגעים גופה של בהרת כגרים הקלקי מרובע גרסי' שם: כל גרמא. כל עצמה של זו המשנה שמעינן דלאו מרובע הוא דאל"כ למה לו למיתני מרובע אלא דלמה תנינן מרובע שירבע הוא ושער הנגע כמות הגרים ומרובע: והא כנעה. שם ארץ ותולעת אחת ובפ"ט דפרה הדירה והכנה שבתבואה ובריה מרובע היא: מלא קיטרין. מלא קשרי' כלומר שאינו חלק כ"כ כמו שטח המרובע: והא ענילא דפילא גרסינן. וכן הוא בשבועות שם ענב' של פרי א' ומרובע הוא ומשני עגיל הוא מלמטה: ואית דבעי מימר דלא אמר רשב"ג אלא בבריות. לא מצינו אבל במיני אוכלין יש ותני נמי כן: שוא ושקר כו'. בשבועות גרים לה על מתני' דהתם שבועות שוא כו' ואגב הא דלקמן נקט לה וכל הני שניהם בדיבור א' נאמרו השיב בספרי: חיזהו

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה ז סמ"ג לאוין רמא רמב טוש"ע יו"ד סי' רלב סעי' ז

ציון ירושלים

5גופ' של בהרת כגרים האיטלקי עי' בירושלמי פרק סנהדרין ס"ד ובמה"פ שם ובתשובה להגאון המנות מהו' אליעזר חרל"פ ז"ל אבד"ק מעזריטש הנקראת כרכס ותכ"מ:

שנויי נוסחאות (סו"ס) ריבוין בד"ו ריבוון. (סוי"א) קרונין בד"ו קברין. פחליץ בד"ו פחלין. (סוס"ו) קרובין בד"ו בדיוין. (סוכ"ד) מרובה בד"ו מרובע. (סוכ"ס) כנעה בד"ו בנעה. (סורס אחרונה) נחלת בני ישראל בד"ו נחלה לבני ישראל וכ"ס במקרא. ממטה למטה אחר במקרא ממטה אל מטה.

עין משפט נר מצוה | מסורת הש"ס

תורה אור

וכל בת יורשת נחלה שניהן נאמרו בדיבור אחד. גדילים תעשה לך. לא תלבש שעטנז שניהן בדיבור אחד נאמרו. וכן הוא אומר אחת דיבר אלהים בדיבור שתים זו שמענו. וכתיב הלא כה דברי כאש נאם יי' וכפטיש יפוצץ סלע. אי זהו שוא ואי זהו שקר שבועת שוא בשנשבע לשנות את הידוע לאדם. שבועת שקר בשנשבע ומחליף. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן ידוע לשנים זהו שבועת שקר לג' זהו שבועת שוא. רבי הילא בשם ר"א אפילו ידוע לשנים ואחד בסוף העולם מכירו שבועת שוא היא מה נפק מן בינידון שינה בו בפני שנים והשליכו לים והתרו בו משום שבועת שוא. על דעתיה דרבי יוחנן אינו לוקה. על דעתיה דר' לעזר לוקה. התרו בו משום שבועת שקר. על דעתיה דרבי יוחנן לוקה. על דעתיה דר' לעזר אינו לוקה. ר' בא בשם רב יהודה אפילו ביעה ומרגליתא. והן אפילו. אלא כגון ביעה ומרגליתא. *תני כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרות. והתני שבועות הבאי אסורות. ר' ירמיה בשם ר' פדת כאן במעמידין וכאן בשאינן מעמידין. אמר ר' בא אפילו תימא כאן וכאן במעמידין כאן וכאן בשאין מעמידין. כאן במיחל שבועה על נכסיו. שבועת נכסי עלי נכסיו אסורין. הא ללקות אינו לוקה. כשם שנדרי זירוזין מותרין. כך שבועות זירוזין מותרות. עוד הוא במיחל שבועה על נכסיו. שבועה נכסי עלי נכסיו אסורין הא ללקות אינו לוקה. חזקיה אמר ההן דמישתבע על תרין דינון תרין לוקה משום שבועת שוא. ר' חגיי בשם ר"ש בן לקיש ההין דחמא מיטרא נחית ומר בלי קורי בריקשון לוקה משום שבועת שוא. ר' חוניא ר' יעקב בר אבון בשם ר' שמואל בר נחמן עשרים וארבע בולייות היו ביהודה וכולן חרבו משום שבועת שוא שהיא של אמת. דכתיב לשוא הכיתי את בניכם. תמן תנינן *שבועה שלא אוכל ככר זו דבר שאילו בנדרין אסור ושבועות מותר. לא הדא אמרת אלא על הדא. אחד דברים של עצמן ואחד דברים של אחרים. אמר ר' בא בשם שמואל שבועה שנתן פלוני לפלוני מנה ונמצא שלא נתן

מאחר

(במדבר לו) (דברים כב) (תהלים סב) (ירמיה כג) (שם ב)

פני משה

איזהו שוא ואיזהו שקר שבועות שוא כו'. כדתנן שם אמר על האיש שהוא אשה אבל שבועת שקר הוא שנשבע ומחליף בדיבורו: ר' יעקב. פליג דבהא גופי' שנשבע לשנות הידוע יש חילוק אם אין הדבר ידוע אלא לשנים שבועת שקר מיקרי ולא מיקרי הידוע לכל אדם: לשלשה. מיקרי ידוע לכל אדם והוי שבועת שוא: ר' הילא בשם ר"א. אפילו השלישי אינו כאן אלא בסוף העולם הוא והוא מכיר הדבר שבועת שוא היא: מה נפיק מן ביניהון. מאי בינייהו דרבי יוחנן ודרבי אלעזר הא אפילו לר"י מקרא ידוע לכל אדם ואפילו אין עכשיו כאן השלישי עכ"פ ידוע לשלשה הוא וכשיבא זה הג' יתגלה שקרו הידוע: שינה בו בפני שנים. נשבע לשנות הידוע בפני שנים המכירין בפניו והשליך הדבר לים והתרו בו משום שבועת שוא איכא בינייהו: ע"ד דר' יוחנן אינו לוקה. שאי אפשר שיכירו השלישי ולרבי אלעזר לוקה דסוף סוף שבועת שוא הוי וכן אם התרו בו משום שבועת שקר א"כ לר"י לוקה דהא בפני שני' הוי ולר"א אינו לוקה דהרי יש אחד בסוף העולם שהוא מכיר ולא הוי שבועה שקר אלא שבועת שוא: אפי' ביעה ומרגליתא. אפי' אמר שראה מרגלית גדולה כביצה נשבע לשנות הידוע הוא: והן אפי'. בתמי' כלומר דמתמה הש"ס עלה ומאי אפילו דקאמרת דפשיטא דשבועת שוא הוא דהפלגה גדולה היא ואין לך שבועת שוא יותר מזו אלא תני הכי כגון ביעה ומרגליתא שבועת שוא הויא: כך שבועו' הבאי מותרות. אם אמר בשבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים: כאן במעמידין. הא דתני שבועות הבאי אסורין במעמיד בדבריו שלא אמר דרך גוזמא ולפיכך השבועה חלה ואסור: אפי' תימא. שני הברייתות במעמיד או בשאינו מעמיד מיירי ול"ק כאן במיחל שבועה על נכסיו שאמר נכסי אסורין עלי בשבועה אם לא ראיתי כו' נכסיו אסורין דאמרי' בידאי לאסור נכסיו נתכוין כדי שלא ילקה משום שבועת שוא: האי דקתני מותרות. ללקות הוא דאינו לוקה בשבועות הבאי משום שבועת שוא: עוד הוא' במיחל שבועה על נכסיו. כלומר דהא נמי בהכי מוקמינן שאמר של נכסיו שיהו אסורין בשבועה דנכסין אסורין אלא לענין מלקות הוא דקאמר מותרות שאינו לוקה: ההן. מי שנשבע על שנים שהן שנים לוקה משום שבועת שוא: ההן. מי שראה המטר יורד ואמר קירי בלי בריקשון האלקים כלומר בשבועה שיורד מטר הרבה בריקשון בלשון יוני מטר. הערוך. בלי פירושו הרבה קיר אדון וכלומר אע"פ שהיא שבועת שוא של אמת אסור כדר' חוניא כו': בולייות. עיירות: לשוא. על עסקי שבועת שוא: תמן תנינן. פ"ג דשבועות וגי' הדפוס חסרה בכאן והגהתי כמו שהוא שם: שבועה שלא אוכל ככר זו. שבועה שלא אוכלנה אינו חייב אלא אחת שאין שבועה חלה על השבועה: דבר שאלו בנדרים אסור ובשבועות מותר. כלומר מה ששנינו בברייתא התם חומר בשבועו' מבנדרים וחומר בנדרים מבשבועות ומפרש דהיינו רישא דבר שאלו בנדרים אסור דיש נדר בתוך נדר ואין שבועה חלה על השבועה כדתנן בפרקין דלעיל: וה"ג ודבר שאילו בשבועות אסור בנדרי' מותר לא על הדא איתאמרת אלא על הדא אחד דברים כו'. לא על זו מתני' קאי אלא על האי מתני' דתנן שם אחד דברים של עצמו. ואחד דברים של אחרים אחד דברים שיש בהן ממש וא' דברים שאין בהן ממש כגון שאמר שבוע' שלא אישן דהשבועה חלה עליהן אבל הנדר אינו חל אלא על דבר שיש בו ממש כדאמרי' בפירקין דלעיל:

מאחר

קרבן העדה

וכל בת יורשת וכו' נוהג אפי' לדורות קמ"ל דשניהם בדבור אחד כאמרו שאינן נוהגין לדורות ואיכא בין לא תסוב לקרא דוכל בת יורשת דלא תסוב משמע אפי' אם ירשה לאחר הנישואין וכל בת יורשת היינו שירשה קודם הנישואין: גדילים תעשה לך וכו'. לומר דבמקום גדילים מותר ללבוש שעטנז: אחת דבר אלקים. בדבור אחד שמענו שני דברים: וכפטיש יפוצץ סלע. הפטיש מתפוצץ מהסלע לכמה חלקים כך דבר אחד מתחלק לכמה חלקים: בשנשבע ומחליף. לשנות את האמת כגון אכלתי ולא אכל לא אכלתי ואכל: ידוע לשנים. אם הדבר ידוע לשנים שאינו כן זהו שבועת שקר אבל אם ידוע לשלשה ה"ל שבועת שוא: אפי' ידוע לשנים. כאן ועוד אחד בסוף העולם שיודע בו בשקר אמר אפי' אינו שם בשעת השבועה אלא שידע בו קודם השבועה שאינו כמו שנשבע עכשיו ה"ל שבועת שוא: מה נפיק מן ביניהון. מאי בינייהו: ה"ג שינה בו בפני שנים והשליכו לים והתרו בו משום שבועת שוא וכ"ה בשבועות: וה"פ אם נשבע בפני שנים על אבן שהוא כסף והשליך האבן לים שאי אפשר שיראהו אדם עוד והתרו בו משום שבועת שוא: ע"ד דר"י אינו לוקה. שהרי לא היו שם ג' בשעה שנשבע וא"א שיוודע עוד לשלישי שנשבע לשקר: ע"ד דר"ל לוקה. שא"א שלא יהיה אחד בסוף עולם שלא נודע לו מכבר שזה אבן: התרו בו משום שבועת שקר. הדבר בהיפך לר"י לוקה שהרי לא נודע לאחר שנשבע אלא לשנים ולר"ל אינו לוקה: אפי' ביעה ומרגליתא. אמתני' דפ"ג דשבועות קאי דתנן התם איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את שידוע לאדם אמר על האבן שהוא של זהב וקאמר ר' בא אפי' אמר על ביצה שהוא מרגליות כמי הוי שבועת שוא: ופריך והן אפי'. מאי אפי' דקאמר ר' בא הא היינו שבועת שוא דתנן במתני': אלא. ה"ק ר' בא כגון ביעה וכו': כאן במעמידין. שאומר בשעת השבועה שלא כיון להבאי אלא שראה ממש אסור ולוקין עליו: וכאן בשאין מעמידין. שאומר שלא אמר אלא על דרך הפלגה: ה"ג אפי' תימא כאן וכאן במעמידין כאן במיחל שבועה על נכסיו. שבועה נכסי עלי נכסיו מותרין הא ללקות לוקה וכ"ה גי' הרשב"א. וה"פ נכסיו מותרין דשבועת הבאי היא ומילקי מיהא לקי דהא נשבע לשוא: עוד היא. אף זו איירי במיחל שבועתו על נכסיו ומותר דתני היינו שנכסיו מותרין: ה"ג נכסיו מותרין הא ללקות לוקה: ההן דמשתבע. האי מאן דמשתבע על שנים שהן שנים לוקה משום שבועת שוא: ההין דחמא. מי שרואה גשמים יורדים ומשתבע שבלי הרינק מתחזקין עכשיו לוקה משום שבועת שוא שהדבר ידוע לכל שמפני החום הן מתפרדים וע"י הגשמים מתחזקים: ה"ג כלי קורי בריכסון וכ"ה בשבועות. וה"פ כלי קורי כמו כלי קוריים בשבת פ' כל הכלים דף נ"ח וריכסון כמו וירכסו את החשן דמיתרגמינן ויחדון ית חושנא ורלאיתי בגליון בשבועות שפירש בענין אחר ואין דבריו נכונים: בולייות. איפרכיות של דוכסים: לשוא. על שבועת שוא הכיתי את בניכם: תמן תנינן. פ"ג דשבועות: שבוע' שלא אוכל ככר זו. שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת: דבר שאילו וכו'. והכי עלה דבר זה בנדרי' אסור שחייב על כל אחת ואחת כדתנן לעיל פ"ב יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה: ה"ג לא על הדא איתאמרית אלא על הדא. וה"פ לא על דבר זה נשנית ברייתא זו דהא בשבועה איסורא מיהא איכא ועוד כשנשאל על הראשונה חיילא שניי' ואיך תני ובשבועות מותר אלא על משנה אחרת נשנית דתנן התם בפ"ג דשבועות אחד דברים של עצמו וא' דברים של אחרים וא' דבר שיש בו ממש ואחד דבר שאין בו ממש כיצד אמר שבועה שאתן לאיש פלוני מנה ושלא אתן: ה"ג ואמר ר' בא וכו' וכ"ה בשבועות:

מאחר

שבועות פ"ג הלכה יא | תוספתא ז"ב

שנויי נוסחאות (סו"ה) נאמרו כד"ו ליתא. (סו"ו) אי זהו שוא ואי זהו שקר כד"ו באו הדברים בשורה השלישית אחר מלת „ומחליף". (סוכ"ז) במיחל כד"ו כמיחל. שבועה כד"ו שבועת. (סוכ"ט) הרין כד"ו תריי. הרין כד"ו תריי. (סול"ז) ושבועות כד"ו ובשבועות.

בן אריה

דחמא מיטרא נחית ומר בלי קורי בריקשון לוקה כו'. נ"ב עי' בר"ן פרק שבועות שתים בתרא פ"ג דשבועות דף כ"ט וע"ע ערוך ערך ברכסין [ובהלכות שבועות שם (סי' אלף קי"ט) הביא פירוש' הזה בל' זה אהן דחמא מיטר נחית ואמר קיה פירי ברכסין לוקה כו' וכתב הר"ן על זה בזה"ל קירי אדוניא ברכסון בזול כלומר שהוא נשבע בשם שהוא אדונו שהפירות יהיו בזול ולוקה משום שבועת שוא שהדבר ידוע לכל אדם שהוא כך עכ"ל הר"ן ובערך ברכסון כתב בזה"ל ברכסין רענין ירושלמי פ' שבועות שתים [בתרא הלכה ה'] אהן דחמא מיטרא נחית ומר קירי פולי בריכסון ובנדרים פ' ארבעה דנדרים ההן דחמי מיטרא נחית ומר פולי קירי ברנכון פי' בלשון יוני מטר ופי' פולי הרבה ופי' קירי אדון הוא שבועה האלקים המטר הרבה עכ"ל הערוך:

מהר"ם די לונזאנו

ההין דחמא מיטרא נחית ומר קירי פילי בריקשון. פי' רבש"ע חזור והמטיר ולשון יוני הוא. א"ס חיד"א עמ"ש בברכי יוסף י"ד סי' רל"ו ושיורי ברכה שם בס"ד ועי' מ"ש הרב עצמו במעתיק אות ק' [וזה לשון המעריך בירושלמי דשבועות פ"ג סוף הל' ח' זה שרואה מטר יורד ואמר אדוני חזר להמטיר בתמיהה כי הוא מגשער במטר לוקה משום שבועת שוא והא קמ"ל דאע"ג שלא הזכיר השם בלשון הקודש אלא בלשון יוני קירי שרצה לומר אדוני עכ"ז לוקה. פילי בריסכין ביוני חזר להמטיר. ובנדרים ירושלמי (ד' נ"ח) [כאן] צריך תקון [ברכסין בכ"ף] עכ"ל המעריך]. ובעל מוסיף הערוך כתב וז"ל פי' ברכסון בל"י מטר ופי' פלי הרבה ופי' קירי אדון הי א שבועה באלהים המטר הרבה. ופיים בעל ערוך השלם ומי שאומר בעוד הגשם יורד מן השמים עובר משום שבועת שוא]:

מסורת הש"ס

גמרא

מאחר שאין בידו לבא אין בידו לשעבר. אשבח תני על תרתיהון זה חומר בשבועות מבנדרין ששגגת שבועות אסורה ושגגת נדרין מותרת. ר"ש בר לקיש בעא קומי ר' בא ר' עקיבא להוסיף על דברי בית הלל כיי דתנינן תמן *עד שבא רבי עקיבה ולימד שנדר שהותר מכללו הותר כולו. א"ל מה אם תמן נדר שהוא צריך חקירת חכם את אמר נדר שבטל מקצתו בטל כולו. כאן שאינה צריך חקירת חכם לא כל שכן. רבי יוסי בשם ר' הילא משם נדר טעות שאילו הייתי יודע שאבא ואחי שם לא הייתי נודר:

הלכה ג מתני' [א] נידרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו חלה הוא או שחלה בנו או שעיכבו נהר הרי אילו נדרי אונסין:

גמ' מפני שחלה הא אם לא חלה לא. אמר ר' ירמיה דר"מ היא דר"מ אמר *אסור עד שיתן. אמר ר' יוסה ולמה לית אנן פתרין לה דברי הכל כיי דמר רבי זעירא בסתם חלוקין. מה אנן קיימין אם בזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי דברי הכל אסור.

אם

קרבן העדה

מאחר שאין בידו לבא. לישבע להבא שבועה שיתן פלוני לפלוני מנה שהרי אינו ברשותו: אין בידו לשעבר. אף דלשעבר שנתן איש פלוני לפלוני מנה לא הוי שבועת שוא דליחייב עליה ועל זה תני בברייתא חומר בנדרים משבועות דבנדרים כה"ג הוי נדר: אשכח תני ע' תרתיהון.

ארישא וסיפא דמתניתן דהכא הכאי ושגגות בשבועות אסורי' ובנדרים מותרין. ובשבועות יש גירסא אחרת ושם פירשתיה: ה"ג מה בא ר"ע להוסיף על דברי בית הלל. וה"פ מאי קמשמע לן ר"ע הא כבר ב"ה אמרו דנדר שהותר מקצתו הותר כולו: כיי. כי הא דתנינן לקמן פ"ט דמכילתין פותחין בשבתות ובי"ט בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבא ר"ע ולימד נדר שהותר מקצתו הותר כולו: א"ל. ודאי הוסיף ר"ע דאפי' בנדר שצריך חקירה והתרת חכם נמי אמרי' כיון שבטל מקצתו בטל כולו ואלו מדב"ה לא שמעינן אלא בנדר שבטל מעיקרא כדתנן בר"פ דד' נדרים אלו א"צ שאלה לחכם: משום נדר טעות. התירו ב"ה שאלו היה יודע שאביו ואחיו שם לא היה נודר ולאו משום נדר שהותר מקצתו:

הלכה ג מתני' נדרי אונסין. דמעיקרא לא עלה על דעתו שיארע לו אונס ואדעתא דהכי לא נדר ובכה"ג שהדברים מוכיחים דברים שבלב הוו דברים: שחלה בנו. וצריך לשמרו: או שעכבו נהר. כגון שגדל מהפסרת שלגים דלא שכיח ולא ה"ל לאסוקי אדעתיה: **גמ'** מפני שחלה. טעמא דחלה בנו הוא דהוי נדרי אונסין הא לא חלה צריך לקיים נדרו ואמאי לימא כלום לא עשית אלא לכבודי זהו כבודי: דר"מ היא. מתני' אתי כר"מ דתנן לקמן פ"ח האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אין אתה בא ונוטל לבנך כור של חטין וכו' רמ"א אסור עד שיתן וחכ"א אף זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו הריני כאלו התקבלתי: ולמה. לא מוקמי מתני' לד"ה וכי הא דאמר ר"ז לקמן אפלוגתייהו דר"מ וחכמים דדוקא בסתם חלוקין: ה"ג כיי דמר ר' זעירא: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם בשהמדיר אומר מפני כבודי. נדרתי שאתכבד שתקבל ממני מתנה והמודר אומר מפני כבודי שכוונתך לכבדני לקבל ממך מתנה לד"ה אינו יכול לומר הריני כאלו התקבלתי:

אם

פליגי: כהאי דאמר ר' זעירא בסתם חלוקין. כדמוקי ר"ז התם פלוגתייהו דאינן חלוקים אלא בסתם כדמפרש ואזיל דבנה אנן קיימין:

אם

לקמן פ"ט

לקמן פ"ח הלכה ח

פני משה

מאחר שאין בידו לבא. שאין בידו לישבע להבא שיתן פלוני לפלוני מנה: אין בידו לשעבר. אין השבועה חלה בכה"ג אפי' נשבע לשעבר משום דבשבועת ביטוי בעינן שיהא שייך בה להבא ולשעבר ומילתא דליתי' בלהבא ליתי' בלשעבר. והיינו מילתי' דשמואל בבבלי שבועות דף כ"ה: ה"ג כמו שהוא בשבועות אשכח תני על תרתיהון זה חומר לשעבר מבלהבא שהאומר לא אוכל לא אוכל אינו חייב אלא אחת לא אכלתי לא אכלתי חייב על כל אחת ואחת. כלומר מצינו ברייתא' דפליגא על שמואל דקחשיב נמי להא שבועה שנתן פלוני לפלוני מנה וקאמר עלה זה חומר בלשעבר מבלהבא שנוהגות בלשעבר אע"פ שאין נוהגות בלהבא וכן בלא אוכל לא אוכל חומר בלשעבר הוא דלהבא אינו חייב אלא אחת שאין שבועה חלה על שבועה אבל בלשעבר לא אכלתי לא אכלתי שבשעה שנשבע יצאה השבועה מפיו לשקר חייב על כל אחת ואחת כדאמרי' הכא בריש מכילתין: זה הומר בשבועות מבנדרים. אמתני' קאי דנדרי שגגות מותרין ושבועות שגגות אסורין. אבל בבבלי פרקין וכן התם מסקינן דשבועות שגגות מותרין: ר"ע להוסיף על דברי ב"ה. אם ר"ע להוסיף על דברי ב"ה דמתני' קאתי ומפרש הי ר"ע כהא דתנינן תמן בפ"ט פותחין בי"ט ושבתות אם נדר שלא יאכל כל ימות השנה פותחין לו בכבוד שבתות וי"ט בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבא ר"ע ולימד נדר שהותר מקצתו הותר כולו והשתא בעי דקס"ד דטעמייהו דב"ה במתני' דאמרי אלו ואלו מותרין נמי משום שנדר שהותר מקצתו הוא ומה בא ר"ע להוסיף בזה דקאמר עד שבא ר"ע ולימד הא כבר שמענו זה מב"ה במתני': א"ל. דליתא דע"כ טעמייהו דב"ה לאו משום הכי הוא דא"כ קשיא מאי קמ"ל מה אם התם שנדר שצריך חקירת חכם הוא אמרינן ביה נדר שהותר מקצתו הותר כולו הכא דנדר שגגות הוא שהרי לא ידע שהיו אביו ואחיו עמהן ומארבעה נדרים שאין צריך חקירת חכם הוא לכ"ש אלא דטעמייהו דב"ה כר' יוסי בשם ר' הילא דמשום נדר טעות הוא כגון שאמר אילו הייתי יודע שאבא ואחי שם לא הייתי נודר כלל ור"ע התם אשמעינן דנדר שהותר מקצתו הותר כלו:

הלכה ג מתני' נדרי אונסין. דמעיקרא לא היה בדעתו שיחול הנדר אם יעכבנו אונס ובכה"ג שהדברים מוכיחים דברים שבלב הוי דברים: או שחלה בנו. וצריך לשמרו: שעיכבו נהר. שגדל הנהר מהפשרת שלגים דלא שכיח ולא ה"ל לאסוקי אדעתיה להתנות: **גמ'** מפני שחלה. קושיא היא טעמא דחלה הוא דקאמרת דלא הוי נדר דאנוס הוא הא לא חלה לא ואמאי הא בלאו הכי נדרי זירוזין הוא כדתנן לעיל אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו נדרי זירוזין הוא: דר"מ היא. דתנן לקמן פ"ח האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אין את בא ונוטל לבנך כיר אחד של חיטין ה"ז יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם שאומר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי שרוצה אתה לכבדני זהו כבודי שלא אקבל ממך וכן האומר לחבירו קונם שאת נהנה לי אם אין את בא ונותן לבני כור א' של חטין ר' מאיר אומר אסור עד שיתן וחכמים אומרים אף זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם שיאמר לו הריני כאלו התקבלתי וקאמר ר' יוחנן התם בהא תלמודא אף הראשון במחלוקת דחלוק היה ר"מ אף ברישא ואסור עד שיתן אלמא דס"ל לר"מ בהדיר חבירו שיאכל ויהנה ממנו לא הוי נדרי זירוזין: ולמה לית אנן פתרין. למתני' דהכא דברי הכל היא ואפילו רבנן דהתם מודו דבכה"ג לא הוי נדר זירוזין והא דאמרי' בריש פרקין המדי' את חבירו שיאכל אצלו דנדרי זירוזין הויא דאב"ו היא כדתנן התם אבל בהא דלקמן טעמא אחרינא הוא ובמילתא אחריתא פלוגתייהו דאינן חלוקים אלא בסתם כדמפרש ואזיל דבנה אנן קיימין:

אם

עין משפט נר מצוה

ו

א מיי' פ"ג מהלכו' שבועות ופ"ד מהלכות נדרים סמ"ג לאוין רמה רמב טוש"ע יו"ד סי' רלג סעיף יב

תוס' הרי"ד

רשב"ל בעי קומי רבי בא מה בא ר"ע להוסיף על דברי ב"ה כיי דתנינן תמן עד שבא ר"ע ולימד נדר שהותר מכללו הותר כולו א"ל מה אין תמן נדר שהוא צריך חקירת חכם את אמר נדר שהותר מכללו בטל כולו כאן שא"צ חקירת חכם לא כ"ש ר"י בשם ר' הילא משום נדר טעות כו'. מכאן קשה מאד לשיטת האיכא מ"ד דמוכא בר"נ ז"ל דף כ"ו ע"ב ד"ה ולרבא שכתבו דאימתי בעינן משנה לרבה אבל במעמיד כולן אסורין חוץ מאביו דווקא דומיא דמתניתן שלא הי' יודע שאביו ביניהן הילכך כיון שהוא מעמיד אין כאן נדר שהותר מקלתו לפי שאביו לא הי' לעולם בכלל הנדר אבל בשכונן בכלל ובא"ל על אחד מהן ובמתניתן דפותחין כיון שהותר אחד מהן ע"י שאלה הותרו כולן ואין כן דעת הרמב"ן ז"ל בהלכותיו שהוא ז"ל סובר דאפילו כה"ג לא אמר נדר שהותר מקלתו הותר כולו אלא במשנה כו' עיי"ש וכדעת האיכא דאמרי פסק הטור ז"ל והד"מ ז"ל והש"ך ז"ל והב"ח ז"ל פסקו שכן עיקר ולכאורה קשה מאד מירושלמי הזה דמפורש הכא דיותר אמרינן נדר שהותר מקלתו הותר כולו גבי נדר דמתניתן דידן דלא צריך חקירת חכם מהא דשבתות ויו"ט אליבא דר"ע וא"כ כיון דבעינן במתניתן דידן משנה דווקא בנדר שא"צ שאלה מכ"ש דבעינן משנה דווקא גבי נדר שצריך שאלה דהא מפורש בירושלמי הזה כיון דנדר דצריך שאלת חכם אמרינן הו"מ הו"כ כ"ש דאמרינן הו"מ הו"כ גבי נדר שא"צ שאלת חכם כמתניתן דידן וא"כ ממילא כיון דלא אמרינן הו"מ הו"כ במתניתן דידן שא"צ שאלת חכם אלא דווקא במשנה א"כ מכ"ש דלא אמרינן הו"מ הו"כ בנדר שצריך שאלה ובמתניתן דפותחין אלא דווקא במשנה וראיתי בס' בית דוד ז"ל שיגע מאד לתרץ הקושיא הזאת ומאריך הרבה בזה בס' י"ג עיי"ש ונראה לפענ"ד לתרולי בפשיטות דלא די שלא קשה מהירושלמי הזה על השיטה אלא הדרבה מסתעיא לה דהנה לכאורה קשה מלשון הירושלמי דגרסינן מה אם תמן נדר שהוא צריך חקירת חכם כו' כאן שא"צ חקירת חכם לא כ"ש מדוע נקט לשון חקירת חכם ולא נקט כבכל מקום היתר חכם שאלת חכם עיי' בר"פ דגרסינן שם כו"כ פעמים היתר חכם בלשון היתר חכם ולא גרסינן שם חקירת חכם ולא מליס לשון חקירת חכם רק במשנה דף מ"ה ע"ב במס' גיטין דגרסינן שם נדר שהוא צריך חקירת חכם והתם לדיוקא נקט דכיון דהחכם צריך לעשות חקירה להתיר ומי יודע אם כשיחקור ימלא פתח חרטה ויטעון לא ידעתי אם ימלא החכם להתר החקירה פתח חרטה והתם שייך להענין חקירת חכם אבל מאי שייכות הוא לענין הזה הו"ל למיגרס שצריך היתר חכם כמו בר"פ דידן דגרסינן כו"כ פעמים צריך היתר חכם א"ל היתר חכם עיי"ש וע"כ דהוא עיקר גדול גם בסוגיא דידן דהנה גרסינן לעיל בר"פ גבי ארבעה נדרים הללו ר"א בשם ר"ח רובה אלו א"צ היתר חכם כו' התיב איסי והרי לא מצינו פתח לנדרים אלא מיכן וא"ל שמואל כו' נותניתא פליגי על איסי אף זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם פתר לה כל נדרים צריכין פתח ממקום אחר ואלו פתחן בלידן וכמו שפירשנו בע"ה שם דפריך על איסי מדקתני אף זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם מדקתני אף משמע דד' נדרים הללו א"צ היתר חכם ומרבה אף זה כיוצא בהן ומשני פתר לה כל נדרים צריכין פתח ממקום אחר ואלו פתחן בלידן פי' הא דקתני אף זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם משמע דכל אלו ד' נדרים א"צ חכם פי' שאין החכם צריך לבקש פתח חרטה משום דאלו פתחן בלידן עיי"ש וע"כ ר' בא ס"ל כאיסי דארבעה נדרים הללו צריכין היתר חכם אך לא צריכין חקירת חכם ע"ז למלא פתח ע"ז דהא פתחן בלידן וע"כ א' לא הי' צריך שאלה כלל ונמלא דאביו ואחיו לא נכנס בכלל הנדר כלל וע"כ לא שייך בזה הו"מ הו"כ כיון דלא הי' כלל בתוך הנדר אבל למ"ד דצריך שאלה רק דא"צ חקירת חכם דפתחן בלידן הרי נכנס בכלל הנדר ושייך ביה הו"מ הו"כ וביה שייך יותר הו"מ הו"כ מנדר שניתר מקלת ע"י חקירה דחכם דהא נדר שא"צ חקירה מחכם ופתחן בלידן הוא יותר קרוב לנדר טעות מנדר שצריך עליו חקירה דחכם והא דהו"מ הו"כ הוא משום דחשוב נדר טעות ולפיכך כתב הר"נ ז"ל כאם שניתר בחרטה מקלת לא שייך בי' הו"מ הו"כ משום דע"י פתח משוי לי' שנדר טעות משא"כ בחרטה לא משוינן לי' כנדר טעות וכיון דהו"מ הו"כ הוא משום נדר טעות וממילא בנדר שא"צ חקירה דחכם קרוב יותר לנדר טעות מנדר שצריך חקירה דחכם ולא נעשה נדר טעות רק לאחר החקירה דחכם וה"פ בירושלמי רשב"ל בעי קומי ר' בא מה בא ר"ע להוסיף על דברי בית הלל ומה הוספה ורבותא יש בדברי ר"ע יותר מדברי ב"ה דיהא דברי ר"ע רבותא שיהא בדברי ר"ע יתרון עד שיהא דברי ב"ה מוכח מדברי ר"ע נוסף בדברי ר"ע ע"ז א"ל ר' בא דס"ל בארבעה נדרים הללו צריכין היתר חכם רק דא"צ חקירה דחכם אלו פתחן בלידן דנודאי יש בדברי ר"ע דברי ב"ה ונהוסיף בדברי ר"ע דמה אם תמן נדר שהוא צריך חקירת חכם

את

שנויי נוסחאות (פוי"ט) זעירא בנ"ז ליתא.

אם בזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך אמרת דברי הכל מותר. אמר ר' הילא כן אורחא דבר נשא מימור לחבריה כורוסתי בייה :

הלכה ד מתני'

[א] נודרין להרגים ולחרמים ולמוכסין שהיא תרומה אע"פ שאינה תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאינן שלהן ב"ש אומרים בכל נודרין חוץ מבשבועה וב"ה אומרים אף בשבועה [ב] ב"ש אומרים לא יפתח לו בנדר וב"ה אומר [ג] אף יפתח לו בית שמאי אומר במה שהוא מדירו וב"ה אומר [ד] אף במה שאינו מדירו כיצד אמרו לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי בית שמאי אומרים אשתו מותרת ובניו אסורין וב"ה אומרים [ה] אילו ואילו מותרין :

גמ' [ו] להרגים בהרגה. לחרמים בשעת החרם. תני ר' יודה בן פזי בשם רבי יוחנן אם היה דבר של סכנה מותר. ר' אחא ר' חיננא בשם רבי יוחנן אם היה דבר של יישוב אסור. תני *תולים בגוים ובמלכות אבל לא בישראל שבעלי זרוע מצויין ליפול דלא יפול ויגלגל עלוהי קדמיתא. עבר ופתח על דב"ש מהו. נישמעינה מן הדא ב"ש אומרים אשתו מותרת ובניו אסורין. הדא אמרה עבר ופתח על דבית שמאי מותר.

הוון

פני משה

אם בזה אומר כו'. כלומר אם כשהמוד' אומר כלום אמרת אלא מפני כבודי חוזר המדי' ואומר לא כי אלא מפני כבודי נתכוונתי שאתכבד בזה אם תקבל ממני מתנה : ד"ה אסור. דהרי לנדר גמור נתכוון : אם בזה אומר מפני כבודי. והמדי' הודה לדבריו ואמר כן הוא מפני כבודך אמרתי ד"ה מותר אלא ע"כ כן אנן קיימין בסתם שהמדי' לא השיב לו כלום דר"מ סבר סתמן כמאן דאמר המדי' מפני כבודי הוא ורבנן אמרי סתמן כמה דאמר מפני כבודך והודה לדבריו ולפיכך אין כאן נדר כלל אבל מתני' דהכא ד"ה היא : כן אורחא דבר נש מימור לחבריה כורסותי בייה. בתמיה כלומר ר' הילא מפרש טעמייהו דהכמים דבסתם לא אמרי' שהמדיר מפני כבודו נתכוון וכי דרך בן אדם המזמין או נותן מתנה לחבירו לומר לו בחשיבותי וכבודי אני חפץ ולפיכך תקבל ממני אלא ודאי מסתמא אמרינן לכבוד המקבל נתכוון עד שיפרש דבריו. כורסותי מלשון כסא וחשיבות כמו עד די כרסין רמיו ודוגמתו. בייה כמו בייעה ולשון קבר הוא. ובבבלי דף כ"ד קאמר טענתא דאמר מפני כבודי הא לאו הכי נדר הוי ולא הוי נדרי זירוזין דמאי אמר לי' לאו כלבא אנא דמיתהנינא מינך ולא מיתהנית מינאי והיינו נמי כדפרישי' דבסתם חלוקין דקאמ' שהמדי' לא השיב לו כלום דאלו גם המודר לא אמר כלום לא פליגי רבנן דנדרא הויא :

הלכה ד מתני' נודרין להרגין. כדמפרש בגמ' בהרגה כלומר שהורגין את האדם ונוטלין את ממונו : לחרמין. בשעת החרם שמחרימין וגוזלין אבל אינן הורגין ולא זו אף זו קתני : ולמוכסין. בבבלי מפרש דוקא במוכס העומד מאיליו אבל במוכס שהעמידו המלך ולוקח דבר קלוב בחוק המלכות דינא דמלכותא דינא ואסור לברוח מן המכס וכ"ש שאסור לדור לו ולישבע בשקר : שהן של תרומה. שאע"פ שהן הורגין וגוזלין אין אוכלין דבר האסור אי נמי תרומה לא חשיבא להו שהיא נמכרת בזול הרבה מתוך שאינה נאכלת אלא לכהנים טהורים : אף בשבועה. יאסרו פירות שבעולם עלי בשבועה אם אינן של תרומה : לא יפתח לו בנדר. אם לא שאל ממנו האנס לדור לא יתחיל הוא בנדר : במה שהוא מדירו. אם שאל ממנו האנס לדור לא ידור אלא במה ששאל בלבד ולא ידור בדבר אחר : וב"ה אומר אף במה שאינו מדירו. דלא תימא אע"ג דקאמרי ב"ה שהוא פותח לו בנדר ה"מ היכא דפתח ליה ואמר ליה אין דור לי בזה אבל זה שהוא מוסיף לו ולא ידע האנס כלום שהוא רולה לידור בזה אימא נדר הוי קמ"ל : גמ' להרגים כו' כדפרישית במתני' : אם היה דבר של סכנה מותר. כלומר שידע שיש בדבר סכנה אם לא יתן לו אז מותר לידור אבל לא בפתאם : אם הי' דבר של יישוב אסור. אם היה דבר שיכול למלוא האנס בישוב ואין לריך לחזור אחר זה כ"כ אסור לידור דאפשר שלא יקפיד האנס ע"ז ביותר הואיל ויכול למלוא דבר כזה בישוב : תולין בגוים ובמלכות. תולין לומר להמוכס שפירות אלו של גוי אלם או של מלכות הן אבל אין תולין לו לומר של פלוני ישראל אלם הן : שבעלי זרוע. לפי שישראל כשהם בעלי זרוע מלוין הן ליפול : דלא יפול ויגלגל עלוהי קדמייתא. דשמא אח"כ יפול בעל זרוע הזה שתלה עליו ויבא המוכס ויגלגל עליו את המכס שהפסיד בשבילו כשהיה בגדולתו : עבר ופתח על דבית שמאי מהו. לב"ש דקאמרי לא יפתח לו בנדר אם עבר ופתח מהו שיהא נדר דאמרי' ודאי לנדר גמור נתכוון הואיל ומעלמו פתח לו או לא : נישמעינה מן הדא. דקתני בסיפא אם הוסיף לו במה שאינו מדירו דהוי בזה כאלו פתח לו בנדר שהרי האנס לא הזכיר לו בניו ואפ"ה קאמרי ב"ש אשתו מותרת ב"ש דלא אמרי' לנדר גמור נתכוון ואפי' אם עבר ופתח מותר בדיעבד :

הוון

קרבן העדה

אם בזה. המודר אומר מפני כבודי וגם המדיר אומר מפני כבודך נדרתי לד"ה מותר אלא ודאי בסתם שאין אנו יודעין כוונת המדיר פליגי ר"מ וחכמים דר"מ סובר סתם כאלו אמר המדיר מפני כבודי וחכמים סברי סתם כאומר מפני כבודך :

כורוסתי בייה. על צרתי אני זועק ואמתני' קאי שזה זועק על שאלה בנו ל"א כורוסתי לשון כורסייה וה"פ על ישיבתו בביתו הוא זועק שאינה אלא מחמת אונס ולא שברלונו הטוב לא בא אל חבירו לאכול :

הלכה ד מתני' להרגין. לסטים שהורגין בני אדם ונוטלין ממם ממונם : ולחרמים. גזלנין שאינן הורגים ולא זו אף זו קתני : ולמוכסין. במוכס העומד מאליו אבל במוכס שהעמידו מלך ולוקח דבר קלוב בדינא דמלכותא אסור לברוח הימינו וכ"ש שאסור לידור ולישבע לו בשקר : שהן של תרומה. אע"פ שהורגין וגוזלין אין אוכלין דבר האסור א"נ תרומה מתוך שאינה נאכלת אלא לכהנים טהורים נמכרת בזול ולא חשיבא להו : לא יפתח לו בנדר. אם לא שאל ממנו האנס שידור לא יתחיל הוא בנדר : במה שהוא מדירו. אם שאל ממנו האנס שידור לו לא ידור אלא במה ששאל לבד אבל לא יוסיף לידור בדבר אחר שלא שאל : גמ' להרגין. דוקא שגם עכשיו הורגים אבל אם אינן הורגים עכשיו אע"ג שמקדמת דנא הי' דרכן בכך אסור : בשעת החרם. כגון שעת מלחמה אבל לאחר שעברה המלחמה וכיולא בו אסור : אם הי' דבר של סכנה. ואע"ג שעכשיו אינן הורגין וגוזלין אלא שיש לחוש שישמרו הדבר בלבם ולאחר זמן יהרגו או ישללו אותו מותר לידור א"נ אמוכס קאי שהוא תובע מה שירלה ויש סכנה בדבר שיתבע הרבה מותר : אם הי'. המכס דבר של ישוב ומנהג מדינה מה שהוא חק קלוב למלכות אסורי' להעבירו כדפרישנא במתני' : תולין. למוכס שפירות אלו הן של עכו"ם או של מלכות : אבל לא בישראל. שהוא תקיף ואלים כעת : שדרך בעלי זרוע. תקיפו ואלמי ישראל דרכ' ליפול ולירד מגדולת' : דלא יפול ויגלגל עלוהי קדמייתא. שמא יפול מגדולתו ויגלגלו מה שהעביר מאז המכס בשביל התקיף הזה שירד מגדולתו : עבר ופתח. לב"ש דאמרי לא יפתח לו בנדר אם עבר ופתח מי סברי ב"ש דהוה נדר או דלמה לכתחלה אבל בדיעבד מותר : נשמעינה מן הדא. תא שמע מסיפא : ה"ג הדא אמרה עבר ופתח על דב"ש אסור. וה"פ השתא דסיפא שאינו אלא מוסיף קאמרי ב"ש דאסור במה שהוסיף כ"ש ברישא שהתחיל בנדר דאסור :

הוון

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג מהלכו' שבועות ופ"ד מהלכות נדרים סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי' רלב סעיף יד

ח

ב ג ד ה מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם

ציון ירושלים

ו להרגי' כהרג' ע' תמים דעים להראב"ד ז"ל סימן קט :

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב

תוס' הרי"ד

את אמר נדר שבטל מקלתו בטל כולו. כאן שא"ל חקירת חכם פי' דפתחן בלידן וקרוב יותר לנדר טעות לא כ"ש דהו"מ הו"כ ומסיק ר' יוסי בשם ר"ה משום נדר טעות שאילו הייתי יודע שאבא ואחי שם לא הייתי נודר ע"כ פי' דר' יוסי בשם ר"ה מילתא אחריתי קאמר ומפרש הטעם הא דהו"מ הו"כ הוא משום לתא דנדר טעות וע"כ דווקא בפתח הוא דאמרינן הו"מ הו"כ ולא בתרטה וע"פ מה דמבואר הפי' בירושלמי בפשיטות ממילא לא קשה כלל על הא"ש ביטה ז"ל דס"ל דגבי מתניתן דידן דנדרי שגגות לריכין להיות דווקא במשנה ולא במעמיד משום דלא הי' אביו בכלל הנדר מעולם אבל בשאלה ובמתניתן דפותחין אף במעמד נמי אמרינן הו"מ הו"כ הוא משום דהא קי"ל במתניתן דידן דאביו ואחיו א"ל כלל היתר חכם וע"כ מעולם לא הי' בכלל הנדר וע"כ לריכין שיהא משנה אף בדבר הנדר של האחרונים אבל לר' בא בירושלמי דס"ל דלריך היתר חכם רק דא"ל חקירה דחכם ופתחו בלידו בודאי קיל מנדר שלריך חקירה דחכם ומשוי לי' נדר טעות ואמרינן ביה יותר הו"מ הו"כ ולפ"ז אדרבה מהירושלמי הזה הוא ראי' גדולה לשיטת הזאת דאי כ"ד דאף בשאלה ובמתניתן דנדרים לריכין נמי להיות משנה א"כ לפי מה דקי"ל דבארבעה נדרים א"ל היתר חכם ולא הי' אביו ואחיו בכלל הנדר א"כ יקשה קושית הירושלמי דמקשה רבב"ל דמה בא ר"ע להוסיף על דברי ב"ה דהא אדרבה כ"ש הוא מתניתן דפותחין מגותניתן דתאנים דמה בתאנים דאביו ואחיו לא היו בכלל הנדר כלל דא"ל

רידב"ז

עבר ופתח על דב"ש מהו נשמעני' מן הדא ב"ש אומרים אשתו מותר ובניו אסורין הדא אמרה עבר ופתח על דב"ש מותר הק"ע ז"ל מגי' אסור והפ"מ פי' באופן אחר ולא הבנתי ונראה לפענ"ד דה"פ דהנה לכאורה קשה מאד על הא דנקט כלל הך דינא דסיפא ומאי קמ"ל בזה דתני כילד לא הול"ל אלא הרישא להוד ומדוע לא נקט גם כילד על הרישא גבי אין פותחין לו והול"ל כילד ולא נקט רק הרישא וה"כ לא הו"ל למינקט רק הרישא ב"ש אומרי' במה שהוא מדירו [אבל לא יוסיף לו] וב"ה אומרים אף במה שאינו מדירו וידעינן ממילא שלא יוסיף ובני אליבא דב"ש ואי לאשמעינן דאשתו מותרת ואף על פי כן בניו אסורין דלא אמרינן נדר שהותר מקלתו הותר כולו ז"א דהא כבר שמעינן ממתניתין הראשונה דב"ש לא ס"ל נדר שהו"מ הו"כ וא"כ קשה מאי קמ"ל אלא ע"כ דקמ"ל דבזה הבבא דבמה שאינו מדירו אסור אבל בבבא דרישא אם עבר ופתח לו כיון דהי' ירא ממנו ועבר ופתח לו מותר וז"ב ודוק :

ריב"ל

היתר חכם ואעפ"כ אמרינן הו"מ הו"כ במתניתן דפותחין דלריך שאלה לחכם לא כ"ש דהו"מ הו"כ וא"כ מה בא ר"ע להוסיף על דברי ב"ה דהא לדידן ליכא לתרוצי כתירוצא דר' בא דמתניתן דתאנים הוא כ"ש ממתניתן דפותחין ונמלא דר"ע מוסיף אדרבה כיון דקי"ל דבמתניתן דתאנים א"ל היתר חכם ונמלא דאביו ואחיו לא הי' בכלל הנדר ואעפ"כ הו"מ הו"כ במתניתן דפותחין לא כ"ש ונמלא אדרבה דמתניתן דפותחין הוא כ"ש ממתניתן דתאנים וקשיא מה בא ר"ע להוסיף על דברי ב"ה א"ו דבמתניתן דתאנים לריך דווקא שיהא משנה אף בלשון הנדר בעל אחרים וע"כ כשהותר מקלתו הותר כולו משא"כ במעמד אבל במתניתן דפותחין אף במעמד והיינו. משנה הלשון על אחר הימים מ"מ מותר משום הו"מ הו"כ ע"כ מוסיף ר"ע על מתניתן דבמתניתן דתאנים ע"כ לריך לשנות ובא ר"ע והוסיף במתניתן דפותחין דא"ל לשנות אלא דהו מ הו"כ אבל בירושלמי לא ס"ל ר' בא במשנה במתניתן דידן דתאנים דמיירי במשנה וע"כ משני דמוסיף בחקירה דחכם ולשיטת ר' בא דמוקי דפליגי במעמד לא קשה ג"כ מה בא ר"ע להוסיף על דברי ב"ה משום דר' בא מוקי לב"ה כר' יוסי ובא ר"ע והוסיף דבמתניתן דפותחין אליבא דכו"ע הו"מ הו"כ אבל ר' בא בירושלמי דס"ל דבאלו נדרים לריכין היתר חכם אך לא חקירה דחכם משני לטעמי' ודוק :

א"ד

שנויי נוסחאות (סו"ב) אמרת כל"ו אמרתי .

הוון בעיי מימר בנדרים הא בשבועות לא. אשכח ויקרא יט תני ר' ישמעאל אומר °לא תשבעו בשמי לשקר. נשבע את להרגין ולחרמין ולמוכסין:

הלכה ה מתני' [א] הרי נטיעות האילו קרבן אם אינן נקצצות וטלית זו קרבן אם אינה נשרפת יש להן פדיון הרי נטיעות האילו קרבן עד שיקצצו וטלית זו קרבן עד שתישרף אין להן פדיון: גמ' ראה קציעות המלך ממשמשין ובאין. ראה דליקה ממשמשת ובאה ואמר הרי נטיעות האילו קרבן אם אינן מקצצות. טלית זו קרבן אם אינה נשרפת ונקרעה. למפריען קדשו או מיכן ולבא. מה נפיק מביניהון. נהנה מהן אין תימר למפריען קדשו מעל אין תימר מיכן ולבא לא מעל. *חזקיה אמר פדיין חזרו לקדושתן. ר' יוחנן אמר פדיין פדויין. מתני' פליגא על ר"י אין לה פדיון. פתר לה לכשיקצצו אין להם פדיון. א"ר יוסי מ"ד חזקיה בשפדיין הוא. אבל אם פדיין אחר פקעה מהן קדושתן. מחלפיה שיטתיה דרבי יוסי תמן הוא אומר פדיין פקעה מהן קדושתן. וכא הוא אמר נישאת לאחר לא פקעו ממנה קידושין. לא

קרבן העדה

הוון בעי מימר. סברוהו למימר הא דקאמרי ב"ה דיפתח לו בנדר דוקא בנדר אבל בשבועה לא: לא תשבעו בשמי לשקר. והל"ל בשקר אלא ה"ק לא תשבעו כדי לשקר ליטול מחבירו שלא כדין אבל להציל את שלו מותר והיינו כדתנן במתני' נשבעין להרגין וכו' וכיון דמדאורייתא צריא אין חילוק בין תחלה לדיעבד:

הלכה ה מתני' הרי נטיעות אלו קרבן וכו'. בגמרא מפרש: יש להן פדיון. כשאר הקדשות ויפדו ויקנו בדמיהן קרבן דכיון דלא אמר הרי הן עלי כקרבן לאו למסרינהו עלי' כקרבן איכוין אלא שיהיו לקנות בדמיהן קרבן: אין להן פדיון. אלא המעות נתפס בקדושה והנטיעות חוזרות להיות קדושות דכיון דאמר עד שיקצצו ה"ק לכשאפדה יחזרו ויקדשו עד שיקצצו: גמ' ראה קציעות המלך. שוטרי המלך שקוצצין נטיעות התאנים הטובות להביאן לבית המלך וירא שמא יקצצו גם נטיעותיו ואמר הרי אלו קרבן אם אינן נקצצות: ראה דליקה. נופלת בעיר ומתירא שגם טליתו תשרף: אם אינה נשרפת. או נקרעת ויש להן פדיון דהוא כנדרי שגגות דסבר א"א שינצלו ולא גמר בלבו להקדישן: למפרען קדשו. מיבעי' ליה אם מיד בשעת נדרו הן קודשין אם אינן נקצצות אא"כ או דלמא אין קדושה חלה עליהן עד שנודע בודאי שלא יקצצו אותן אבל כל זמן שהן בספק אין בהן קדושה: מה נפיק מביניהון. מאי ביניהו הא מיהת קדושות הן: ומשני נהנה מהן עד שלא נודע שלא יקצצו א"ת למפרע קדושין מעל וא"ת מכאן ולהבא קדושין לא מעל ולא אפסיט': חזקיה אמר. האומר נטיעות אלו קרבן עד שיקצצו אם פדאן חוזרין לקדושתן עד שיקצצו דה"ל כאומר בפירוש הרי נטיעות אלו קרבן מעתה וקרבן לכשיפדו כל זמן שלא יקצצו נמלא פדיונם קדוש כל שעה לפי שיולאות הן לחולין אלא שלאחר חוזרות וקדושות: פדאן פדויין. והא דאמר עד שיקצצו לא בא לומר שאפי' יפדם יחזרו לקדושתן עד שיקצצו *אלא שיהיו קדושות עד אותו זמן ומאותו זמן ואילך תפקע קדושתן: פתר לה. תפרש למתניתין אין להן פדיון היינו שא"ל פדיון כשנקצצו דאז פקעה קדושתן בכדי: מה דאמר חזקיה. פדאן חוזרות וקדושות דוקא בשפדאן הוא המקדיש עצמו דלעולם לא יצאו מרשות הקדש או מרשותו אבל אם פדאן אחר אפי' הכניסום אח"כ לרשות המקדיש אינן חוזרות וקדושות שכבר נסתלק רשות בעלים הראשונים מהם וכיון דהאי שעתא לא חייל עליהן הקדישו שוב אינן חוזרות וקדושות: ופריך מחלפא שיטתי' דר"י. קשיא דר"י אדר"י: תמן. כלומר הכא בנדרי' ואשיגרת לישנא דסוגיא דקידושין נקט לשון תמן וה"ק כאן הוא אומר שאם פדאן אחר פקעה מהן קדושתן: וכא. והכא בקידושין אומר ר' יוסי האומר לאשה הילך פרוטה זו שתתקדשי לי לכשתתגרשי ספיקא הוא ולא פקעה אפי' נישאת לאחר:

ומשני

פני משה

הוון. בני הישיבה בעיי מימר הא דקאמרי ב"ה אף יפתח בנדרים דוקא אבל בשבועות לא דהמירי דכתיב בהו לא ינקה: אשכח. ברייתא דתני ר"י אומר לא תשבעו בשמי לשקר כתיב אבל נשבע את להרגין כו' ואפי' לפתוח לו בשבועה מותר:

הלכה ה מתני' הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות. ראה רוח סערה בא וירא שמא יקצצו נטיעותיו ואמר הרי אילו קרבן אם אינן נקצצות או שראה דליקה נפלה בעיר וירא על טליתו שמא תשרף ואמר הרי זו קרבן אם לא תשרף: יש להן פדיון. כשאר הקדשות ויפדו ויקנו בדמיהן קרבן דכיון דלא אמר הרי הן עלי קרבן לאו למיסרינהו עליה כקרבן איכוין אלא שיהיו לקנות בדמיהן קרבן: אין להן פדיון. אלא המעות נתפסין בקדושה והנטיעות חוזרות להיו' קדושות דכיון דאמר עד שיקצצו ה"ק לכשאפדה יחזרו ויקדשו עד שיקצצו:

גמ' ראה קציעות המלך. כמו קציני המלך והם עבדיו ומשרתיו שהן ממשמשין ובאין והיה ירא שמא יקצצו נטיעותיו כו' וכלומר דמפרש המתני' דע"כ בהכי איירי דאל"ה אימת קדשי והילכך מוקי לה דמיירי שראה עבדי המלך ממשמשין ובאין וראה דליקה ממש משמש ובאה והיה ירא שמא יקצצו אותן עבדי המלך כדי שלא תתחזק ותתוסף הדליקה וכן בטלית הי' ירא שמא תהי' נשרפת ונקרעת ואמר אם אינן נקצצות או הטלית אינה נשרפת יהו קרבן וסד"א דלא אקדשינהו אלא אדעתא דהכי שהי' סבור שא"א להיות ניצולין והוי כמו נדרי שגגות שלא גמר בלבו להקדישן קמ"ל דדברים שבלב כי הני דלא מוכחי לא הוו דברים. וכעין דמוקי לה אמימר בבבלי דף כ"ח בקצילות כגון דאיכא זיקא נפישא ובטלית כגון דאיכא דליקה: למפריען קדשו או מכאן ולבא. בעיא היא אם עבר הרוח או עברה הדליקה וקדשו למפרע הן קדושות משעה שאמר או מכאן ולהבא ונפקא מינה אם נהנה מהן קודם שעבר אם מעל או לא ולא איפשיטא: פדיין חזרו לקדושתן. אסיפא דמתני' קאי אם אמר עד שיקצצו אין להן פדיון ומפרש חזקיה דלא תימא לאחר קצילה אין להן פדיון לעולם דאמאי לא יהא להן פדיון אם נקצצו אלא הקודם שיקצצו קאי שאם פדאן חוזרין לקדושתן דכיון דאמר עד שיקצצו הרי הוא כאומר נטיעות האלו קרבן מעתה וקרבן לכשיפדו עד שיקצצו ואין להן פדיון דקאמר להוציאן מקדושתן לגמרי אלא חוזרות וקודשות אבל לאחר שנקצצו פודן פעם אחת ודיו ואע"פ שלא הקדישן אלא עד שיקצצו אפ"ה קדושה בכדי לא פקעה וצריכין פדיון פעם אחת: ר' יוחנן אמר פדיין פדויין. ושוב אינן חוזרין לקדושתן ואפי' קודם שיקצצו: מתני' פליגא על ר' יוחנן. דקתני אין להן פדיון ומשני פתר לה ר"י לכשיקצצו אין להן פדיון כלומר שאינן צריכין פדיון לאחר שיקצצו שלא נתכוין להקדישן אלא עד שיקצצו ומשיקצצו פקע קדושתן דקסבר ר' יוחנן הואיל וקדושת דמים הן פקעה בכדי: אמר ר' יוסי מה דאמר חזקיה. דאם פדאן חוזרות לקדושתן לא אמרן אלא בשפדיין הוא דכיון שלא יצאו מרשות הקדש או מרשותו דין הוא שיהא חוזרות וקודשו': אבל אם פדיין אחר. אע"פ שאח"כ חזרו ונכנסו לרשותו פקעה מהן קדושתן לפי שמיד שפדאום אחרים נסתלק רשות הבעלים הראשונים מהן וכיון דההיא שעתא אי אפשר שיחול הקדש עליהן תו לא חיילא הקדש עליהן אפי' הכניסום אח"כ לרשותו: מחלפה שיטתי' דר' יוסי תמן הוא אמר כו'. הך סוגיא עיקרה בפ"ג דקידושין והתם מקשי לה אהא דבעי ר' יוסי לעיל מינה האומר לאשה הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לכשיגרשיך מהו ועל מעשה שהביא שם קאי שאשה אחת שהלך אחד לקדשה ובא אחד ואמר לה הוי ידעת דהדין גברא דעתי' בישא ועתיד הוא מישביק ליך אלא הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לכשיגרשיך ובעי רבי יוסי אם חלו הקידושין או לא ואע"ג דפשיטא לי' התם בהומר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך דאינה מקודשת משום דתולה בדעת אחרים הוא דאין בידו לקדשה מ"מ מספקא לי' בהא הואיל ועדיין לא קידשה האחר באותו שעה כדמפרש התם בס"ד ועכ"פ מדחזינן דמספקא ליה לר' יוסי בניסת לאחר דשמא לא פקעו קידושין של זה שאמר לה כן והיינו דמקשי מחלפה שיטתיה: תמן. כלומר הכא ואגב דנקט לה התם בהאי לישנא קאמר נמי הכא כן דהא ר' יוסי אמר אם פדאום אחרים פקעו קדושתן שיצאו מרשות בעלים וא"כ האשה זאת הרי יצאת נמי לרשות אחרים ואמאי לא פקעי קידושין של זה ומאי מספקא ליה בהא: לא

ע"ש: ומשני

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה יא

מסורת הש"ס

פידוכ"ן פ"ג הלכה ה

תוס' הרי"ד

א"ר יוסי מ"ד חזקי' בשפדאן הוא אבל אם פדיין אחר פקעה מהן קדושתן מחלפי' שיטתי' דר' יוסי תמן הוא אומר פדיין אחר פקע מהן קדושתן וכא הוא אמר נישאת לאחר לא פקעה ממנה קידושין לא צורכא דלא בשנתן לה שתי פרוטות אחד עכשיו ואחד לכשיגרשנה הסוגיא הזאת חמורה ועיקרה היא שנוי' בפ' האומר בקידושין והמפרשים ז"ל עמלו לפרשה והמו"י ז"ל מגי' שם ומפלפל טובא ונראה לפענ"ד לפרש כפשיטות בע"ה וכן גרסינן במס' קידושין ר"ה רבה ור"י נשאה הוין יתבין אמרין נימא חדא מילה בקידושין האומר לאשה הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי לכשאגרשיך מהו גחכון וקמון להון א"ר יוסי ולמה גחכון לא אמר ר' בא בר ממל לכשאשתחרר נתלית בדעת אחרת והכא לכשתתגרש נתלית בדעת אחרת אין את בעי מקשייא הכין קשי חד בר נש כוי אזיל מקדשא חדא איתתא קדמי' חברי' ואמר לה הוי ידעת דהדין גברא דהוא אזיל מקדשתיך דעתא בישא עתיד הוא מסביק לך אלא הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לכשיגרשיך מהו תמן תנינן הרי הנטיעות האלו קרבן כו' וכל הסוגיא הזאת עד גמירא וה"פ דר' יוסי קאמר דשפיר גחכון לאו מי אמר ר"ב ב"מ לכשנשתחרר כו' והכא לכשתתגרש נתלית בדעת אחרת פי' דהוי כפדאן אחרים וכן הא דאמר רבב"מ לכשנשתחררו נתלית בדעת אחרת ה"נ פי' דהוי דעת אחרת שמא לא תרלה להתקדש לו ושמא לאחר הגירושין תסי' בדעת אחרת כן פי' הרשב"א ז"ל בחידושיו במס' קידושין דף ס"ב פיי"ש דכתב וז"ל ז"ל שמא תסי' אחר הגירושין בדעת אחרת וכיון שעכשיו אינה רהוי' לקבל קידושין ולאחר גירושין תסי' בדעת אחרת אין בדבריהם כלום והרשב"א ז"ל פי' כן על הא דאיתא בגמ' האומר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך דאינה מקודשת דגבי דבידו לגרשה בידה לגרשה בתמי' עיי"ש ומסיק דכן בשפחה נמי דכוותי' עיי"ש וקס"ד דמיירי דמקדש לאשה פנוי' לאחר שתקדשך ואגרשך דהא לא נקט האומר לאשתו אלא האומר לאשה הא לך פרוטה זו שתתקדש בו לכשאגרשך ואפילו דהכא כיון שהיא פנוי' הרי היא ראוי' לקבל קידושין מעכשיו ומה איכפית לן שתהי' בדעת אחרת עכ"ז ס"ל כיון דאשה כפדאוה אחרים דמי אינה חוזרת וקודשת ע"כ גחכון וקמון להון דזה אינו שאלה תמורה ופשוט דאינה מקודשת אין את בעי מקשייא פי' אם תרצה למצוא שאלה בקושי הכין קשה חד בר נש אזיל לקדש' וכו' אלא הא לך פרוטה זו שתתקדשי בה לאחר שיגרשך מהו פי' בזה יש מקום לספק דבזה י"ל דתפסי קידושין ומביא כל הסוגיא דנטיעות דע"ז אמר ר' יוסי מ"ד חזקי' בשפדאן הוא אבל אם פדאן אחר פקעה מהן קדושתן והוא שיטת ר"י דאמר דלפיכך גחכון דכשנתגרשה נתלית בדעת אחרת והוי כפדאן אחרים ואינה חוזרת וקודשת ומביא הסוגיא דנטיעות ומימרא דר' יוסי דהוא שיטת ר' יוסי הכא דגחכון דאשה כפדאוה אחרים דמי וע"כ פריך מחלפי' שיטתי' דר' יוסי תמן הוא אומר פדיין אחר פקעה מהן קדושתן לפיכך באומר לאשה הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בו לכשאגרשך אינה מקודשת משום דלכשתתגרש נתלית בדעת אחרת והכא המרי' נישאת לאחר לא פקעה ממנה קידושין פי' א"כ קשה מאי דקאמר

שנויי נוסחאות (בו"נ) לא במקרא ולא

עמודי ירושלים

למפריען קדשו או מכאן ולבא כו'. כתב בשירי קרבן והפוסקים השמיטו בעיא זו ולא ידעתי למה וע"ע עכ"ל ולענ"ד לק"מ עפ"י מ"ש בס' קהלת יעקב (אות א' סי' ק"ד) נוכיח דש"ס דילן ס"ל דאמדינן דעתו שיחול ההקדש משעה הראשונה והוי כאמר מעכשיו כו' ע"ש באורך וא"כ אין מציאות להסתפק ולא לפי סוגית ש"ס דילן דבודאי ס"ל דחל ההקדש משעה הראשונה והוי כאמר מעכשיו וא"ש:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ט מהלכות נדרים טוש"ע יו"ד סי' רין סעי' לג
יא
ב מיי' שם סעיף לג
יב
ג מיי' שם
יג
ד טור יו"ד סי' ריז

מסורת הש"ס

לא צורכא דלא בשנתן לה שתי פרוטות א' מכבר וא' לכשיגרשנה מהו :

הלכה ו מתני' [א] הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה ומיושבי היבשה אסור ביורדי הים שיורדי הים בכלל יושבי היבשה לא כאלו ההולכים מעכו ליפו אלא מי שדרכו לפרש : **גמ'** שלא תאמר אילו ההולכים מעכו ליפו. אלא במי שדרכו לפרש מיושבי היבשה אסור ביורדי הים. ולא סוף דבר אלא כגון אילו ההולכין מעכו ליפו אלא במי שדרכו לפרש. ולא מיושבי היבשה נדר. הדא אמרה שיורדי הים בכלל יושבי היבשה. נדר מיורדי הים לאחר שלשים יום נעשו בני יבשה תפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע דר"י אמר אחר הנדר. ור"ע אומר אחר האיסר. ובאילין טלייתא צריכה :

הלכה ז מתני' [ב] הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין שלא נתכוון זה אלא למי שהחמה רואה אותו [ג] הנודר משחורי הראש אסור בקרחים ובבעלי שיבות ומותר בנשים ובקטנים שאינן נקראין שחורי ראש אלא אנשים הנודר מן הילודים מותר בנולדים מן הנולדים רבי מאיר מתיר אף בילודים וחכמים אומרים [ד] לא נתכוון זה אלא

פני משה

לא צורכה דלא כשנתן לה ב' פרוטות כו'. כלומר ולאו בעיא הראשונה ליכא למיבעי מטעמא דאמרן ולא צריכא למיבעי' לר"י אלא בנותא כה"ג כגון שנתן לה ב' פרוטות אחת מכבר כלומ' באחת אמר לה התקדשי לי היום ובאחת לאחר שיגרשנה מהו דאיכא למימר מגו דתפסי בה קידושין השתא אלו נמי לאחר שיגרשנה. וזהו כבעיא דרב הושעיא בבבלי פרקין וקאמר עלה אשה כפדאוה אחרים דמיא שמיד שנתגרשה יוצאת מרשות הבעל לרשותה ולמאי דמהלך ר"י לעיל באשה אינה מקודשת :

הלכה ו מתני' הנודר מיורדי הים מותר ביושבי יבשה. שאין דרכם לרדת בים: בכלל יושבי יבשה. שסופם לרדת ולישב ביבשה: לא כאלו כו'. בגמ' מפרש לאתרוייהו קאי: למי שהחמה רואה אותו. מדלא קאמר מן הרואים: אסור בקרחים ובעלי שיבות. מדלא קאמר בבעלי השער אף קרחים בכלל וכיון דשחורי הראש לגבי קרחים לאו דוקא לבעלי שיבות נמי לאו דוקא: שאינן מקראין שחורי הראש אלא אנשים. לפי שהאנשים פעמים מכסים ראשם ופעמי' מגלים ומשחרות ראשם ניכר שהם אנשי' אבל נשים לעולם הולכות ראשן מכוסה והקטנים לעולם בגילוי הראש הולכין ומש"ה לא נקראו שחורי הראש אלא אנשים הגדולים :

גמ' שלא תאמר כו'. כלומר דהאי ש"ס מפרש דהא דקאמר לא כאלו כו' ארישא ואסיפא קאי הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה הא ביורדי הים אסור שלא תאמר באלו ההולכים מעכו ליפו אלא דוקא במי שדרכו לפרש לים אבל ההולכים מעכו ליפו לא יורדי הים מיקרי: מיושבי היבשה אסור ביורדי הים ולא סוף דבר אלא כגון אלו ההולכים מעכו ליפו. בלבד הוא אסור אלא אף במי שדרכו לפרש שסופן לירד ליבשה. ובבבלי תרי לישני חד מתני ארישא ולקולא וחד מתני אסיפא ולחומרא ולדברי האי תלמודא איכא למימר דס"ל דאתרוייהו קאי וטעמא דברישא נדר מיורדי הים ולא היה בדעתו אלא במי שדרכו לפרש שהן לבדן נקראו יורדי הים אבל בסיפא שנדר מיושבי היבשה אסור בכולן שהכל בכלל יושבי היבשה הן ולא סתרי רישא וסיפא אהדדי: ולא כו'. טעמא מפרש שכל יורדי הים בכלל יושבי היבשה שסופן לרדת עכ'. מיורדי הים לאחר שלשים יום. שלא ליהנות מהן לאחר שלשים: נעשו בני יבשה. קודם שלשים יום מהו בתר שעת אמירת הנדר אזלינן ואסור דהשתא יורדי הים נינהו או בתר חלות הנדר אזלינן ומותר בהן דהוו להו השתא יושבי היבשה וקאמר דפלוגתא דר"י ור' עקיבה היא: דר' ישמעאל אומר אחר הנדר. לקמן בפרק י"א גבי אלמנה שאמרה הריני נזירה לכשאכנס ונשאת דקאמר ר"י יפר הבעל דאזלינן בתר חלות הנדר והוא ברשות הבעל והכא נמי מותר בהן: ר' עקיבה. קאמר התם דהולכין אחר האיסור בשעת הנדר שלא היתה ברשותו ואין הבעל מיפר בקודמין וה"נ אסור בהן: ובאלין טלייתא. באלו שיורדין לים כדי לטייל: צריכה. מיבעיא לן אם הן בכלל יורדי הים או לא ולא איפשיטא ולחומרא :

הלכה ז מתני' מן הילודים. שנולדו כבר מותר בנולדים שעתידין להוולד: ר' מאיר מתיר אף בילודים. בבבלי מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני מן הנולדים אסור בילודים רבי מאיר אומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים כי היכי דהנודר מן הילודים מותר בנולדי': אלא

קרבן העדה

ומשני לא צורכה. לא קמבעיא ליה לר' יוסי אלא בנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה באחת התקדשי לי היום ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשך ודמי לפדאן אחר דמשנתגרש' יוצאת מרשות הבעל לרשותה מיהו לא דמיא ממש לפדאן אחר דהאשה מכנסת עצמה ג"כ לרשותו במקצת א"נ י"ל כיון דהוא המגרש והוא המקדש ה"ל ממש כפדאן הוא :

הלכה ו מתני' מותר ביושבי יבשה. שאין דרכן לרדת בים באניות: בכלל יושבי יבשה. אפי' הם עכשיו בים שסופם לעלות ליבשה: לא כאלו וכו'. בגמרא מפרש: במי שדרכו לפרש. היינו היורד בים באניות גדולות ומתרחק מן היבשה ריחוק גדול אבל מעכו ליפו הולכים על חוף הים וקרוב ליבשה: **גמ'** שלא תאמר וכו'. הא דתנן בסיפא לא כאלו וכו' ארישא וסיפא דמתני' קאי וה"ק הא דאמרי' הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה אבל ביורדי הים אסור לא תאמר אף אלו ההולכים מעכו ליפו בכלל יורדי הים הן אלא דוקא מי שדרכו לפרש הוא דאסור והא דתנן בסיפא מיושבי היבשה אסור ביורדי הים: ולא סוף דבר. לאו דוקא באלו ההולכין מעכו ליפו אסור אלא אף במי שדרכו לפרש נמי אסור: ופריך ולא מיושבי היבשה נדר. למה יהא אסור אף במי שדרכו לפרש: ומשני הדא אמרה. לכך תנא במתני' שיורדי הים בכלל יושבי היבשה הם שסופם לרדת ולישב ביבשה הלכך גם מי שדרכו לפרש אסור שסופו לישב ליבשה: נדר מיורדי הים. מבעיא ליה הנודר מיורדי הים שיהא אסור בהן לאחר שלשים יום ובתוך אלו שלשים יום נעשה אחד מיורדי הים מיושבי היבשה מהו בתר שעת אמירת הנדר אזלינן והשתא מיורדי הים הוא ואסור או דלמה בתר חלות הנדר אזלינן דה"ל מיושבי יבשה ושרי: ומשני תפלוגתא. פליגי בה ר"י ור"ע דאשה שאמרה הריני נזירה לאחר שאכנס וניסת קאמר ר"י יפר הבעל דבתר חלות הנדר אזלינן ואז היתה ברשות הבעל ור"ע אומר לא יפר דאחר שעת האמירה אזלינן ואין הבעל מיפר בקודמין ובאילין טלייתא. באותן שיורדים לים לטיול ואינן מפליגין: צריכה. מיבעיא לן אם הם בכלל יורדי הים או לא ולא איפשיטא וספיקא לחומרא :

הלכה ז מתני' למי שהחמה רואה אותו. מדלא קאמר מן הרואים: אסור בקרחים ובעלי שיבות. מדלא קאמר בבעלי השער: שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים. לפי שהאנשים פעמים מכסים ראשם ופעמים מגלים ומשחרות ראשם ניכר שהם אנשים אבל הנשים לעולם הולכות בכיסוי הראש והקטנים בין זכרים בין נקבות הולכים בראש מגולה ואינן ניכרים בין זכר לנקבה הלכך לא נקראו שחורי הראש אלא הזכרים הגדולים : מן הילודים. משמע שנולדו כבר : מן הנולדים. משמע שעתידין להוולד: מן הנולדים ר"מ מתיר וכו'. חסורי מחסרא והכי קתני מן הנולדים אסור בילודים רמ"א אף הנודר מן הנולדי' מותר בילודים כי היכי דהנודר מן הילודים מותר בנולדים : אלא

תוס' הרי"ד

דקאמר אין את בעי מקשייא סכי קשי חד בר נש אזיל לקדושי אתתא קדמי' חברי' כו' הא לך פרוטה זו שתתקדשי בה לכשיגרשך מהו דבזה יש מקום למימר דכשאת לאחר וגירשה דלא נפקע הקידושין שלו וקשה מר' יוסי על ר' יוסי הא הכא נמי כפדאוהו אחרים דמי ואמאי לא נפקע הקידושין ומשני לא צריכה דלא בשנתן לה ב' פרוטות אחד מכבר ואחד כשיגרשנה פי' לזה דהגה כתב הר"נ ז"ל בדף ל' ובמס' קידושין דף ס"ב בשם הרשב"א ז"ל דנפשוט היבעיה דר"ה מהא דגרסינן במס' כתובות דף נ"ט בדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש דקדשה וה"נ גבי נטיעות אם הי' מהנה שיחזור ויקדש לאחר שיקנה מן האחר הפודה הרי הוא קדוש חל ההקדש וכתב הר"נ ז"ל ז"א דל"ד להתם דהתם בידו לפקדיש זה ההקדש גופי' עכשיו קודם המכירה אבל הכא כיון שנתקדשה לו בכ"א מהבתא ועל לאחר שגירושין זה הקידושין שלאחר הגירושין לא מצי לקדש עכשיו דהא עכשיו כבר נתקדשה לו בפרוטה הראשונה והרי כבר מקודשת לו עכשיו דהא בכ"א מקדש עיי"ש וע"כ לפי' הר"נ ז"ל בהם לא הי' מקדש בכ"א אלא הי' מקדש לאשה שתתקדשו לי לאחר שתתקדש ותתגרש והיא השתא פנוי' פשיטא דמקודשת דהוי כשדה זו שאני מוכר לך דבידו לקדשה זאת הקידושין עכשיו וכן כתב הא"מ ז"ל בס' מ' עיי"ש ומסיק דס"ס בהומר לפנויי התקדשי לי לאחר שאקדשך ואגרשך דמקודשת דדמי לשדה זו שאני מוכר לך עיי"ש :

ועו"ב לפ"ז מבואר הסוגיא בע"ה על נכון דמעיקרא קס"ד דהומר לאשה הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לכשאגרשך הוא דהומר לאשה פנויי שתתקדש לי לאחר שיקדשה ויגרשנה ע"ז אומר ר' יוסי דהוי כפדאן אחרים ואינה מקודשת ואמאי אמר גבי חד בר נש דנתקדשה כלאחר שנשאת לאחר ותתגרש דתפסי הקידושין הא זה נמי כפדאו אחרים דמי ומשני לא צריכה דלא נותן לה ב' פרוטות אחד מכבר ואחד לכשיגרשנה פי' לא כדקס"ד דקידשה בחד פרוטה שתתקדש לו לאחר שיקדשנה ויגרשנה ז"א דבזה תפסי קידושין ולא הי' מנחכון דהא בידו לקדשה מעכשיו אלא בנתן לה בכ"א ב' פרוטות אחד שיחול עכשיו ואחד לאחר שיגרשנה [ותיבת מכבר הוא בירושלמי מתחלה כדאיתא פ"ג במס' מע"ש בהומר מכבר לכשאקחנה ופי' הפנו"א ז"ל דהא כתחלה עיי"ש] ע"כ אינו הל מטעם דאין בידו לקדשה עכשיו זה הקידושין שלאחר הגירושין דהא כבר מקודשת לו בפרוטה הראשונה כיון דקידשה בכ"א ואם לא הי' נתלית בדעת אחרת ולא הי' כפדיין אחרים מקודשת אפילו בב' פרוטות ונתקדשה בכ"א דהא קי"ל דפדאן הוא חוזרת וקודשת גבי נטיעות כמו כן גבי קידושין אבל מכיון דניתלית בדעת אחרת ודמי לפדאן אחרים אינו חוזרת וקודשת ע"כ אינה מקודשת אבל כנתקדשה כשתנשאת לאחר ונתגרשה תהא מקודשת לו א"כ כשתנשא לו ותתגרש תהא מקודשת ואינו מקדשה עכשיו פשיטא דמקודשת דבזה לא איכפת לן מה דהאשה כפדאוהו אחרים דמי ומ"מ יש לתרוצי שיטת הרשב"א ז"ל דלא קשה מהאי ירושלמי משום די"ל דלשיטת הש"ס דילן סברת רשב"א ז"ל במקומה עומדת דהא אפילו כשמקדשה בכ"א מ"מ הרי בידו לקדשה רק מעכשיו ואי דאז לא תתקדש רק עד הגט אבל רצוני לקדשה אפילו לאחר הגט ז"א דהא בידו לקדשה ולא יגרש אותה לעולם דהא הגירושין ברצונו תלוי אם לא ירצה לא יגרש ונמצא

בן אריה

שירי קרבן ד"ה תפלוגתא כו' הא איהו גופיה כתב בדף פ"ט ולפנין כו'. נ"ב עיין בדברי הר"ן דף פ"ד ע"א [ועיין שולחן ערוך יורה דעה סימן רי"ז סעיף נ"ט ובחידושי ר' עקיבא איגר שם ובקרבן נתנאל פ' י"א דנדרים אות כ"א. וביו"ד סימן רל"ד סעיף ל"ד וסעיף ס"ס]:

מסורת הש"ס

אלא במי שדרכו להיוולד: **גמ'** מאי טעמא דר' מאיר ועתה שני בניך הנולדים לך וכבר נולדו. מאי טעמא דרבנן הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ועדיין לא נולד:

הלכה ח מתני'

הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים מאוכלי השום אסור בישראל ואסור בכותים ומעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותים קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור באומות שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות שאיני נהני לישראל לוקח ביתר ומוכר בפחות שישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביתר אין שומעין לו שאיני נהנה להם והם לי יהנה לאומות:

גמ' ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם. כי ביצחק יקרא לך זרע. ואין עשו בכלל זרע יצחק. א"ר יודן בר שלום ביצחק במקצת יצחק. ר' הונא אמר בי"ת תרי בן שהוא עתיד לנחול שני עולמות העולם הזה והעולם הבא. ר' גרשום בשם ר' אחא דרך כוכב מיעקב. ממי דרך כוכב ועתיד לעמוד מיעקב. רבי אחא בשם ר' חונא עתיד עשו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבוא והקב"ה גוררו ומוציאו משם מה טעמא אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם יי'. ואין כוכבים אלא צדיקים כמה דאת אמר ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד:

הלכה

קרבן העדה

אלא מי שדרכו להוליד. כגון אדם ובהמה לאפוקי עופות ודגים שאין מולידי' אלא מטילי' ביצים: **גמ'** ה"ג מ"ט דרבנן ועתה שני בניך וכו'. מ"ט דר"מ הנה בן וכו' וה"פ רבנן סברי כיון דמלינו בקרא דנולדים משמע נמי דאיתילדו כדכתיב ועתה שני בניך הנולדים לך שכבר נולדו ור"מ סובר נולדים שעתידין להוולד דוקא משמע כדכתיב הנה בן נולד וכו':

הלכה ח מתני' משובתי שבת. שאין כוונתו אלא להמצווי' ואף הכותיי' שהן גרי' בכלל מצווין הן ואסורי': מאוכלי שום. מתקנות שתקן עזרא הוא לאכול שום בליל שבת שהוא זמן עונת ת"ח והשום מרבה זרע וגם הכותיים מקיימים תקנה זו: ומותר בכותים. שאינן עולין לרגל אע"ג דמדאורייתא הוא מפני שנאת ירושלים בחרו להם הר גריזים: מותר בישראל. שילאו מכלל האומות: ואסור בעכו"ם. אפי' אותן שהן מזרע אברהם כדמפרש בגמ': אסור בישראל. וגרים נמי בכלל זרע אברהם הן דכתיב כי אב המון גוים נתתיך: ומותר באומות. אפי' אותם שהם מזרע אברהם ובגמ' מפרש: שאינו נהנה לישראל. משל ישראל: שאין ישראל נהנים לי. משלי: לוקח בפחות ומוכר ביותר אם שומעין לו. כלומר ימכור הדבר ביותר משויו אם ירלה חבירו לשמוע לו ולקנות החפץ ביותר משויו: יהנה לאומות. ולא אמרי' דהוי כנודר בדבר שאי אפשר לקיימו: **גמ'** ופריך ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם. בתמיה ולמה יהא מותר בכל האומות: ומשני כתיב כי ביצחק יקרא לך זרע. דוקא יצחק ואין השאר זרעו: ופריך עשו וכו'. ולמה יהא מותר בזרעו של עשו: ביצחק. ולא כל יצחק למעט עשו שאין בכלל זרעו של אברהם: בי"ת תרי. ב' של ביצחק אתי לרמוזי על הבן שהוא עתי' לירש שני עולמות הוא הנקר' זרעו והיינו זרעו של יעקב שנחלתו שני עולמות בימי דוד ושלמה וכן לעתיד: ממי דרך כוכב. דכתיב וספור את הכוכבים ואמר כה יהיה זרעך ממי עתיד לעמוד מיעקב לבד דישמעאל ועמלק לא מיקרו זרעו: וליתב עם הצדיקים בג"ע. כדי שיראה גדולתן של הצדיקים ואח"כ יגררו משם כמלא עונשו חמור (דלא כי"מ):

הלכה

פני משה

אלא במי שדרכו להוליד. כגון אדם ובהמה לאפוקי עופות ודגים שאין מולידים אלא מטילין בלים: ואסור בכותים. אבל לא בעכו"ם שאין בכלל דבריו אלא מצווין ועושין וכותים שהם גרים מצווין ועושין הם: מאוכלי השום. אחד מעשר תקנות שתיקן עזרא שיהיו אוכלין שום לילי שבת מפני שמרבה הזרע וליל שבת הוא זמן עונה של ת"ח וכותים נמי נהגו בתקנה זו: ומותר בכותים. שאינם עולים לרגל ואף על גב דמדאורייתא הוא מפני שהם שונאים ירושלים ובחרו להם הר גריזים:

גמ' מ"ט דר"מ. דאמר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים דלא הוי בכלל נולדים דכתיב ועתה שני בניך הנולדים וכבר נולדו כלומר דמשמע אותן שנולדו-נולדים מיקרי ולא שעתידין להוולד: מ"ט דרבנין. דאמר ילודים בכלל נולדים דשם נולדים כולל שניהם דכתיב הנה בן נולד וגו' ועדיין לא נולד באותו שעה ובבבלי מקשי מקרא קמא לר' מאיר ומסיק דמשמע הכי ומשמע הכי ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובהא פליגי דר"מ סבר בלשון בני אדם לא מיקרו נולדים אלא העתידים להוולד והכמים סברי דגם בלשון בני אדם כולל שתיהן כמו כלשון תורה וכן נריך לפרש הכא והא דנייתי קרא דועתה וגו' לר"מ לומר דאין הולכין אחר לשון תורה דהא כתיב נמי הנה בן נולד וגו' ומשמע הכי ומשמע הכי:

הלכה ח מתני' מותר בישראל. שילאו מכלל בני נח: ואסור באומות. ואפילו באותם שהם מזרע אברהם: אסור בישראל. וגרים נמי בכלל זרע אברהם הם דכתי' כי אב המון גוים נתתיך: ומותר באומות. ואפי' באותם שהם מזרע אברהם כדמפרש בגמ' דלא הוי זרע אברהם אלא בני יעקב בלבד: שאיני נהנה לישראל. משל ישראל: לוקח ביות' ומוכר בפחות. ומוקי לה בבבלי בזבינא מליעתא דלא הוי זבינא הריפא שאין עליו קופצים הרבה וגם לא רמיא על אפיה שלא יהו עליו קופצים כלל והילכך כל שהוא נמכר שוה בשוה איכא הנאת לוקח ומוכר: שישראל נהנין לי. משלי לוקח בפחות או מוכר ביותר: אין שומעין לו. אין בתירק כלומר אם שומעין לו דלית ליה תקנתא אלא אם ירלה חבירו לקנות ממנו החפץ ביותר ממה ששוה: יהנה לאומות. דלא תימא דהוי נדר שאי אפשר לעמוד בו ודמיא להנהו דאמר ברים פ"ב שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו ויישן מיד וה"נ יהנה לאלתר קמ"ל דלא כיון דאיכא הקנתא באומות אע"פ שקנה רחוקה היא לו:

גמ' ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם. בתמיה: כי ביצחק וגו' כתיב ובאותו זרע נדר: ביצחק. כתיב במקלת יצחק ולא כל יצחק: בי"ת תרי. הוא רמז על יעקב בן שעתיד לנחול ב' עולמות: ממי דרך כוכב שעתיד לעמוד מיעקב. והוא נמי רמז למה שנאמר וספור הכוכבים כה יהיה זרעך מי שנאמר בו דרך כוכב הוא זרעך אבל לא ישמעאל ועשו: עתיד עשו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים בג"ע. שחושב בדעתו שתועיל לו זכות אבות והקב"ה גוררו ומוציאו משם ומראה לו שאין לו זכות אבות שלא נקרא זרע אברהם ויצחק:

הלכה

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה כ סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריז סעיף לא

טו
ב מיי' שם טוי"ד שם סעיף ט

טז
ג ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ט

ציון ירושלים

[1] ואין עשו בכלל זרע יצחק וכו' עי' ריב"ש וכש"ע או"ח סימן תקל"א ובט"ז ומג"א שם ועיין בהגהותי שם:

תוס' הרי"ד

וממילא בידו לקדשה לעולם וזהו כוונתו ז"ל בתוס' תפ"ו וז"ל ז"ל שאם בידו לקדשה לעולם אע"פ שמתנה לאחר זמן שאין ביד המקדש תיילי עכ"ל ז"ל עיי"ש וכונהו בתיבת לעולם לקדשה לעולם לתרילי בזה קושית הר"ן ז"ל דהא אין בידו לקדש הקידושין זה שלאחר הגירושין כעת כיון שמקדשה כעת נקידושין מעכשיו ולא תיילי קידושין על קידושין ולא דמי לשדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה מנוך תקדש דקדשה דהתם אינו מקדשה רק פ"א אבל הכא כשמקדשה ב' פעמים על מעכשיו ועל לאחר כך לא חלה קידושין שניים כיון שכבר נתקדשה מעכשיו ואין בידו לקדשה עכשיו עוד אבל הרשב"א ז"ל מתרץ זאת דהא כיון שבידו לקדשה עכשיו קידושין לעולם דהא בידו שלא יגרשה ותהי' ממילא מקודשת לעולם וכ"ז ניחא לשיטת הרשב"א ז"ל דס"ל דבטענת מאיס עלי אין כופין אותו להוציא ונמלא דבידו לעולם שלא לגרשה ומביא ראי' בחידושי הרשב"א ז"ל במס' גיטין דף מ"ט ע"ב מהא דגרסינן שם כי מפקעי איהי לתקנו לי' רבנן כתובה מיניה ד"ה שהיא אינו מוציא אלא לרצונו אפשר דמשהי לי' בגיטא פרש"י ז"ל דלא יהיב לה גיטא דבידו הוא וכתב דמכאן סתירה לשיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דבאומרת מאיס עלי כייפינן לי' להוציא דמהכא מוכח דלעולם אין כופין אותו להוציא ואין אשה יכולה להפקיע עצמה מבעלה שלא לרצונו ואפילו באומרת מאיס עלי דאל"כ לתקנו לי' רבנן כתובה מינה ומכאן תשובה להרמב"ם ז"ל דכתב דבאומרת מאיס עלי כופין אותו להוציא עיי"ש וא"כ לשיטת הרשב"א ז"ל דלעולם אין אשה יכולה להפקיע עצמה מבעלה שלא לרצונו א"כ בידו לקדשה מעכשיו קידושי עולם יגרש לה וממילא תהי' מקודשת לעולם אבל לשיטת הירושלמי כר"פ אע"פ דגרסינן שם שלא תחזור בה ופריך ויכולה היא לא כן תני האיש אינו מוציא אלא לרצונו ומשני מעיקה היא לי' משבק לה ע"כ וקשה הא אפילו כי מפקע איהו נמי לא ליבבק לה דמשהי לה בגיטה ומי יכוף אותו לגרשה אלא ע"כ דלשיטת הירושלמי דמעיקת לי' בטענת מאיס עלי ומשבק לה וכן מוכח מלשון הירושלמי דלא תחזור בה ופריך ויכולה היא והתנן והאיש א"מ אלא לרצונו ומשני כו' ושביק לה מלשון שלא תחזור ופריך ויכולה היא ומשני ע"ז משמע דבאמת יכולה לחזור מעיקר הקנין קידושין שלו וכן מפרש הרמב"ם ז"ל להירושלמי וסמך ע"ז א"כ לפ"ז אין בידו לקדשה עכשיו אלעולם שאין בידו שלא לגרשה ע"כ לריך הוא לקדשה אלאחר גירושין ואין בידו לקדשה עכשיו הקידושין הזה לעולם ואנו דנין בקידושין העיקר מלד הבעל ולא מלד האשה כדכתב הר"ן ז"ל בדף ל' עיי"ש ונמלא לפ"ז לשיטת הרשב"א ז"ל דלעולם אין האשה מפקיע עלמה מבעלה שלא לרצונו ע"כ שפיר בידו עכשיו לקדשה לעולם ובידו שלא לגרשה לעולם וממילא תהי' מקודשת לעולם ולא קשה מביעת הירושלמי דמחלק בפירוש בין שמקדשה אלאחר גירושין לחוד לבין שמקדשה מעכשיו ולאחר גירושין משום דלשיטת הירושלמי יכולת ביד האשה להפקיע עלמה מבעלה ע"כ כיון שמקדשה מעכשיו שוב אין בידו לקדשה אלאחר גירושין וממילא להרמב"ם ז"ל שס"ל דיכולת ביד האשה להפקיע עלמה מבעלה ע"כ לדידי' ז"ל לא נפשיט האיבעיא דר"פ משום דאין בידו עכשיו לקדשה אלאחר גירושין כיון דכבר נתפס בה עכשיו קידושין וכשיטת הר"ן ז"ל ועי"ש פי' הכ"י ז"ל דלשיטת הרמב"ם ז"ל הוי ספק קידושין כשיטת הר"ן ז"ל ולאחר כותבי זאת יתבוננתי שהר"ן ז"ל במס' כתובות דף ס"ד פסק ג"כ דאין כופין אותו להוציא באומרת מאיס עלי ולפ"ז חוזר סברת הרשב"א ז"ל למקומה דהא בידו לקדשה מעכשיו לעולם ובידו שלא יגרשה לעולם אך מ"מ שיטת הר"ן ז"ל לסברתי ולשיטתי קשה דהנה הר"ן ז"ל מביא הראיות שהביאו בתוס' ז"ל דבאומרת מאיס עלי אין כופין אותו לגרשה ולבסוף מביא עוד ראי' מהירושלמי הנזכר דר"פ אע"פ מעיקה לי' ומשבק לה ע"כ דאין כופין אותו לגרשה ומפרש הירושלמי דמעיקה לי' כ"כ עד שיגרש כרלונו אלמא דאין האשה יולאה מבעלה שלא לרצונו וע"כ לפי פירושו בירושלמי ניחא ג"כ שיטתו דהא אין בידו שלא לגרשה דילמא מעיקה לי' טובא עד שיהא מוכרח לגרשה ולא דמי לשדה זו שאני מוכר לך דבידו להקדישה לעולם ומי יכוף אותו לפדות מן הקדש ולמכור לאחר ולקנותה א"כ ע"כ בידו להקדישה מעכשיו לעולם משא"כ בקידושין הא אין בידו לקדשה מעכשיו לעולם ולא יגרשנה הלא אין בידו שמא מעיקה לי' טובא עד שיהא מוכרח לגרשה וע"כ הקידושין שלאחר הגירושין אין בידו לקדש מעכשיו כיון שפרועה אחת מקדשה עכשיו ולא בידו לקדש זה הקידושין שלאחר הגט עכשיו אבל הרשב"א ז"ל מפרש להירושלמי דמעיקה לי' והוא שביק לה דמעיקה לי' ויהא מחויב לגרשה בב"ד שלא לרצונו דהמאהם אותו באמת ותטעון מאיס עלי ע"כ מוסף לה כדי שתתכנו וכפירושו מוכרת קלת דאל"כ מי יכריח לו לגרשה דהא אינה יכולה רק למעיק לו ולא תדור עמו אבל מדוע יגרשה דהא אפשר דמשהי לה בגיטא וא"כ שיטת הירושלמי דאשה יכולה להפקיע עלמו מבעלה שלא לרצונו אבל אנן דקי"ל כבש"ס דילן אפשר דמשהי לה בגיטא ואפילו בטענת מאיס עלי אין האשה מפקיע עלמה מבעלה א"כ בידו לקדשה מעכשיו ולא יגרשנה לעולם ולפ"ז כיון דהרמב"ם ז"ל פסק כהירושלמי דאשה יכולה להפקיע עלמה מבעלה

שנויי נוסחאות (ש"ג) הנה בן נולד (מ"א י"ג).

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה כב סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריז סעיף מ

יח
ב מיי' שם טור יו"ד שם סעיף מב

יט
ג מיי' פ"ג מהלכות מילה הלכה ח טוש"ע סי' רס

כ
ד מיי' פ"א שם הלכה ט סמ"ג עשין כז טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' ב

כא
ה מיי' שם הלכה י סמ"ג עשין י טוש"ע שם

כב
מיי' שם פ"ג הלכה ט טור יו"ד סי' ר"ס

כג
ו מיי' שם פ"א הלכה ט סמ"ג עשין כז טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף א

כד
ח מיי' פ"ג הלכה ח טור י"ד סי' רס

תורה אור

הלכה ט מתני׳

א קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערילי ישראל ואסור במולי אומות העולם שאיני נהנה למולים ב אסור בערילי ישראל ומותר במולי אומות העולם שאין הערלה קרויה אלא לשם הגוים שנא׳ °כי כל הגוים ערילים וכל בית ישראל ערלי לב ואומר °והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם ואומר °פן תשמחנה בנות הפלשתים פן תעלוזנה בנות הערילים רבי לעזר בן עזריה אומר ג מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הרשעים שנאמר °כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב רבי ישמעאל אומר ד גדולה מילה ששלש עשרה בריתות נכרתו עליה רבי יוסי הגלילי אומר גדולה מילה ה שהיא דוחה שבת החמורה ר׳ יהושע בן קרחה אומר ו גדולה מילה שלא נתלה למשה הצדיק עליה מלא שעה רבי נחמיה אומר גדולה מילה ז שהיא דוחה את הנגעים רבי אומר ח גדולה מילה שכל המצוות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר °התהלך לפני והיה תמים דבר אחר גדולה מילה שאילולא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר °כה אמר יי׳ אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי דבר אחר גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה שנאמר °הנה דם הברית אשר כרת יי׳ עמכם על כל הדברים האלה:

גמ׳ אמר רבי יוחנן בר מריה כתיב °ביום ההוא כרת יי׳ ברית את אברם לאמר וגו׳ עד ואת בריתי אקים את יצחק וגו׳ שלש עשרה בריתות: °ביום השמיני ימול אפילו בשבת. מה אני מקיים °מחלליה מות יומת אף במילה. מה אני מקיים בשמיני ימול חוץ מן השבת. ת"ל וביום אפילו בשבת. בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהשבת שקולה כנגד כל המצות שבתורה. בתורה דכתיב °עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי. וכתיב °ראו כי יי׳ נתן לכם את השבת. בנביאים דכתיב °וימרו בי הבנים בחוקותי לא הלכו וגו׳. וכתיב °ואת שבתותי חיללו מאד. בכתובים דכתיב °ועל הר סיני ירדת וכתיב ואת שבת קדשך הודעת להם וגו׳. אמר ר׳ אלעזר בי ר׳ אבינה מצוות שבת מליא להודיעך שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה והמילה דוחה אותה. משל לשני מטרניות שהיו באות זו על גב זו ואין את יודע אי זו גדולה מחבירתה זו שהיא יורדת מפני חבירתה את יודע שחבירתה גדולה ממנו. ע"ז קשה מכולם °וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה. א"ר יודה בר פזי חילול השם קשה מכולן הדא הוא דכתיב °ואתם בית ישראל כה אמר יי׳ אלהי׳ ישראל איש גילוליו לכו עבודו ואת שם קדשי לא תחללו וגו׳. וע"י שנתעצל משה במילה ביקש המלאך להורגו הה"ד °ויפגשהו יי׳ ויבקש המיתו. א"ר יוסי חס ושלום לא נתעצל משה במילה אלא שהיה דן בעצמו ואומר אם לימול ולצאת סכנה היא. ואם לשהות הקב"ה אמר לו °לך שוב מצרים. אלא ע"י שנתעצל בלינה קודם המילה הה"ד

פני משה

הלכה ט מתני׳ לערלים. דעתו על מי שאינו מאמין בברית מילה ולמולים המאמינים בברית מילה: מותר בערלי ישראל. כגון מי שמתו אחיו מחמת מילה: ואסור במולי עכו"ם. כגון ערבי וגבעוני מהול: שי"ג בריתות. נאמרו בפרשת מילה שנאמרה לאברהם: שהיא דוחה שבת החמורה. ששקולה כנגד כל המצות שבתורה כדאמר בגמרא ואעפ"כ כן מילה דוחה אותה דכתיב וביום השמיני ימול ביום ואפי׳ בשבת: מלא שעה. אלא מיד שנתרשל בקש המלאך להורגו: שהיא דוחה את הנגעים. דכתיב ימול בשר ערלתו ואפי׳ יש שם בהרת יקוץ ואע"פ שיש בה עשה ול"ת דכתיב השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות וגו׳ השמר ל"ת ולעשות עשה: לא נקרא שלם עד שמל. דכשצוהו על המילה אמר לו הקב"ה התהלך לפני והיה תמים: הנה דם הברית. ואע"ג דהאי קרא לאו בדם מילה כתיב ה"ק הנה דם הברית אשר כרת ה׳ עמכם מכבר שקולה על כל הדברים האלה ומדלא כתיב אשר כורת קדריש ובנוסחת הבבלי האי ד"א ליתא:

גמ׳ כתיב ביום ההוא כרת ה׳ את אברם ברית וגו׳ עד ואת בריתי אקים את יצחק י"ג בריתות הן והאי קרא ביום ההוא וגו׳ לאו דוקא נקט לה דלא בפרשת מילה כתיבא אלא בבריתות ברית בין הבתרים דקדמה טובא אלא נ"ל וירא ה׳ אל אברם וגו׳ ואתנה בריתי. וגו׳: ה"ג מה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות או אינו אלא אף במילה ומה אני מקיים בשמיני כו׳ וכן הוא במכילת׳ ובפ׳ ר"א דמילה: מצוותי ותורתי. ולא כתיב התם אלא ראו כי ה׳ נתן לכם השבת אלמא שקולה היא כנגד כל המצות שבתורה: מצוות שבת מליא. בהאי קרא כתיב מצוות מצוה ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות חקים ותורה צוית להם להודיעך שהיא שקולה כנגד כל המצו׳ שבתורה כמו מילה שהיא ג"כ שקולה כנגד כל המצות ואעפ"כ המילה דוחה שבת שהיא יותר גדולה והיינו דקאמר משל לשתי מטרוניו׳ כלומר שהן נראות במעלה אחת ומנוה שאתה רואה האחת יורדת מפני חבירתה אתה יודע שחבירתה גדולה ממנה: קשה מכולם. מכל המצות שהיא ג"כ שקולה כנגד כולן כדכתיב וכי תשגו וגו׳ ועל ע"ז קאי דכתיב אשר צוה ה׳ אליכם וזהו אנכי ולא יהיה לך שמפי הגבורה שמענו: חילול השם. בפרהסיא יותר קשה מכולן כדכתיב ועתה וגו׳ איש גלוליו לכו עבדו בלנעא רק ואת שם קדשי לא תחללו ודרך משל ותוכחה הוא: אלא שהיה דן בעצמו. בהיותו במדין: סכנה היא. בשלשה ימים הראשונים: ע"י שנתעצל בלינה. במקום לינה נתעצל במילה ונתעסק בעסק לינה בתחילה:

קרבן העדה

הלכה ט מתני׳ לערלי׳. דעתו על מי שאינו מאמין בברית מילה: למולי׳. המאמיני׳ בברית מילה: מותר בערלי ישראל. כגון מי שמתו אחיו מחמת מילה: ואסור במולי עכו"ם. כגון ערבי מהול וגבעוני מהול: שלש עשרה בריתות. נאמרה בפ׳ מילה שנאמרה לאברהם: שהיא דוחה את השב׳. דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפי׳ בשבת: שהיא דוחה את הנגעים. דדרשי׳ ימול ואפי׳ במקום בהרת ואין כאן משום קוצץ את בהרתו שהוא בלאו דהשמ׳ בנגע לרע׳: **גמ׳** ה"ג ביום השמיני ימול אפי׳ בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או אינו אלא אף מילה ומה אני מקיים ביום הח׳ ימול חוץ משבת ת"ל וביום וכו׳ וכ"ה בת"כ ובשבת פר"א דמילה. וה"פ ביום הח׳ אפילו בשבת מה טעמא קל וחומר מצרעת שדוחה העבודה ועבודה דוחה שבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית מפני העבודה אינו דין שתהא מילה דוחה אותה והדר קאמר ממאי משום דחמירא צרעת דלמא משום דגברא לא חזי ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת תלמוד לומר ביום אפי׳ בשבת: ראו. משמע דעל שבת לחוד קאמר עד אנה מאנתם וגו׳ ולא על שאר עבירות שעשו מיום לאתם ממצרים כדכתיב וימרו על ים בים סוף: מצוות. דכתיב גבי שבת מלא בשני ווי"ן דכתיב ואת שבת קדשך הודעתם להם ומצוות וחקים וגו׳: והמילה דוחה אותה. שאף היא שקולה ככל המצות: שהם באות זו. כנגד זו: זו שהיא יורדת וכו׳. אף כאן שבת שנדחית מפני מילה נראה שהיא גדולה משבת במעלתה: ע"ז קשה מכולן. שאף היא שקולה כנגד כל המצות שכל הכופר בה כמודה בכל התורה: וכי תשגו וכו׳. בספרי ילפינן בגזירה שוה דאיירי בע"ז: איש גלוליו. היינו ע"ז וקאמר מוטב שיעבדו ע"ז משיחללו שם ה׳ ש"מ דחלול השם קשה מכולן: סכנה היא. אם ילך בדרך תוך ג׳ ימים הראשונים אחר המילה דכל ג׳ ימים כאיב ליה להנימול: ואם לשהות. לימול תחלה ולשהות במדין ג׳ ימים: אלא ע"י שנתעצל בלינה תחלה. שנא׳

מסורת הש"ס

תוס׳ הרי"ד

מבעלה וע"כ הרמב"ם ז"ל מפרש בירושלמי דמעיקא לי׳ והוא שבק לה ס"פ דשבק לה בע"כ בב"ד ולא משוי לה בגיטא דאל"כ יקשה עליו מהאי ירושלמי דהא כל הקושיות שהק׳ על הרמב"ם ז"ל כבר תירצו בתוס׳ ז"ל דף ס"ג במס׳ כתובות הוץ מן הקושיא מהירושלמי הנזכר דמקשה הר"ב ז"ל וע"כ להרמב"ם ז"ל הפי׳ דמעיקא לי׳ והוא משבק לה בב"ד א"כ דס"ל דהוי איבעיא דלא איפשיטא והוי ספק קידושין כמו שכתב הב"י ז"ל בס׳ מ׳ לביטת הרמב"ם ז"ל. [ולא הבנתי מה שמדייק המהרי"ט ז"ל מלשון הרמב"ם ז"ל דס"ל דהוי קידושי ודאי מדכתב באחת התקדשי לי היום ובאחת לאחר שאגרשיך הר"ז מקודשת ולכשיגרשה תהי׳ מקודשת עד שיגרש כו׳ וקשה דאינו מדוקדק לשון הרמב"ם ז"ל דכתב הר"ז מקודשת דמהכ"ת נימא דאינה מקודשת כלל אלא ע"כ דס"ל דתרווי׳ חלין בב"א מעכשיו ולא חלו קידושין שניים דלכתי לא גמרה למילתא דקידושין ודברי הרמב"ם ז"ל דכתב מקודשת כלומר דמקודשת מכח בתי פרוטות כדברי המקדש כלומר מהשתא תלו ב׳ הקידושין ולכי מטבחת רווחת חיילי כשגרש אותה תהי׳ מקודשת מחמת קידושי שניים כו׳ עכ"ל ז"ל ולשיטתו ז"ל דלהרמב"ם ז"ל חיילי תרווייהו בב"א ולאחר הגירושין דמטבחת רווחת חיילי הקידושין השניים למפרע ולא הבנתי דבריו הקדושים ז"ל דמדייק מהא דכתב הרמב"ם ז"ל מקודשת פשיטא דמהכ"ת נימא דאינה מקודשת כלל אלא ע"כ דמקודשת תיכף בקידושי השניים ג"כ ז"א דאיכא למימר דאדרבה לפיכך קמ"ל דמקודשת דהא סד"א דאינה מקודשת לגמרי לע"ע כלל כמו שכתב המהרי"ט ז"ל בעצמו דלא תלו קידושין הראשונים אם לא יחולו קידושין השניים דלכתי לא גמרה מילתא דקידושין וא"כ הא"מ דאינה נגמרה הקידושין הראשונים עד שגרש אותה דאז גמרה מילתא דקידושין ע"ז קמ"ל דמקודשת לגמרי לסוגיא מהך סברא דלא תלי קידושין הראשונים אם לא יחולו קידושי שניים וקמ"ל דאינו כן אלא דלא תלי בב"א ולא שייכו להדדי קידושי ראשונים לשניים וגמרה מילתא דקידושין וקמ"ל דאדרבה דלא תלי בב"א ונגמרה מילתא דקידושין ודוק:

שנויי נוסחאות

(סו"ת) הפלשתים במקרא פלשתים. (בוכ"ז) ברית את אברם במקרא את אברם ברית. (סול"ה) את במקרא ליתא. (בילו"ו) וימרו בי הבנים בחקותי במקרא וימרו בי בית ישראל במדבר בחקותי. (סו"מ) אבינה בד"ו אבונא. (סומ"ה) ה׳ אלהי ישראל במקרא אדני אלהים.

עמודי ירושלים

אמר ר׳ יוחנן בר מרייה כתיב ביום ההוא כרת כו׳. כתב ספר מסה דנ"ל וירא ה׳ אל אברהם כו׳ ואתנה בריתי כו׳ ע"ש. ובזה מיושב מה שהשיח בל"פ הש"ק על הר"מ בפי׳ המשנה והתוי"ט שכתב דבהתחלה היא מואתנה את בריתי וכ"כ נ"כ הרמב"ם בחיבורו (פ"ג מה׳ מילה ה"ט) דהוא היפוך דברי הירושלמי ולהנ"ל א"ש דגם הם היו גורסים כגירסת הפני משה. אמנם ראיתי בחי׳ המאירי לנדרים (ל"א ב׳) שכתב וז"ל וכשעיינו בבניהם לא מצינו בפרשת מילה אלא י"ב בריתות כו׳ ומ"מ פירשו בתלמוד המערב י"ג בריתות הלו מביום ההוא כרת ה׳ את אברהם ברית כו׳ והוא בפרשת בתרים עכ"ל מבואר שגרס כגרסתינו בירושלמי. אולם המהני דלא קחשיב לברית עולם (ועמ"ש המגיה שם) ואולי דסובר דוהקמותי את בריתי אתו לברית עולם הם א׳ דהפירוש שבברית שהקימותי אתו הוא ברית עולם וע"כ הם נחשבים לא׳ והוא דחוק. ועי׳ בס׳ המפתח לרבינו ניסים גאון (דנ"ב א׳) שגם שם קחשיב י"ג בריתות אך שם נדפסו בשיבוש וכמ"ש המגיה שם:

(שמות ד) הה"ד °ויהי בדרך במלון. ואמר רשב"ג חס ושלום לא ביקש המלאך להרוג למשה אלא לתינוק. בוא וראה מי קרוי חתן משה או התינוק. אית תניי תני משה קרוי חתן. אית תניי תני התינוק קרוי חתן. מאן דאמר משה קרוי חתן. חתן דמים מתבקש מידך. ומאן דמר התינוק קרוי חתן. חתן בדמים את עומד לי. (שם) °ותקח צפורה צר והכרות את ערלת בנה ותגע לרגליו וגו'. ר' יודה ורבי נחמיה ורבנין. חד אמר לרגליו של משה וחרנה אמר לרגליו של מלאך. וחרנה אמר לרגליו של תינוק. מן דמר לרגליו של משה הילך גזי חובך. מן דמר לרגליו של מלאך הילך עבד שליחתך. מן דמר לרגליו של תינוק נגעה בגופ התינוק. (שם) °וירף ממנו אז אמרה חתן דמים למולות. מיכן לשתי מילות אחת למילה ואחת לפריעה (ויקרא יב) אחת למילה ואחת לציצין. °ימול בשר ערלתו אע"פ שיש שם בהרת. מה אני מקיים (דברים כד) °השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות וגו'. אף במילה. מה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין שם בהרת. ת"ל בשר אע"פ שיש שם בהרת. *על דעתיה דר' יונה דאמר מצות עשה דוחה את מצות לא תעשה אע"פ שאינה כתובה בצידה ניחא. על דעתיה דר' יוסה דאמר אין מצות עשה דוחה למצות לא תעשה אלא אם כן היתה כתובה בצידה. מכיון דכתיב בשר ערלתו כמי שהיא כתובה בצידה:

הדרן עלך ארבעה נדרים

הלכה א מתני' [א] אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש המודר הנאת מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכבר' וריחים ותנור אבל משאיל לו חלוק וטלית נזמים וטבעות [י] וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש מקום שמשבירין כיוצא בהן אסור: **גמ'** הא *דבר שעושין בו אוכל נפש אסור. ולא ממאכל נדר. אמר רשב"ל כיני מתניתא אין בין מודר הנייה מחבירו למודר הניית מאכל מחבירו. תניי דבית ר' כן המודר הניית מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה ריחים ותנור. תני אבל משאילו כוסות וקערות ותמחויין. שאינן מהנין את האוכל אבל מכנסין את האוכל. לפסים וקדירות אסור. לטחון ולדרוך אסור. לקצור צריכא ולבצור צריכא. הניית מהו. תני אבל משאילו קורדום. הוינן סברין מימר בקורדום של בקעי'. תיפתר בקורדום של מכוש ולית שמע מינה כלום. ר' אבונא אמר ר' ירמיה בעי אהן יוסטה מכיון די מרחק וחשר בה קמחא אסור מישאל ליה. ר' בא בשם ר' זעירא שהוא כנותן

קרבן העדה

מסורת הש"ס

שנא' ויהי בדרך במלון משמע מיד שבא מן הדרך נתעסק במלון והיה לו למול תחלה ואותו מלון היה סמוך למצרים ובאורחא פורחא ליכא סכנתא: משה או התינוק. הוי אומר זה התינוק שנעשה חתן ע"י הברית: דמים מתבקש מידך. לפורה אמרה למשה אתה חתן שלי דמים של הורה אור תינוק מתבקש מידך: חתן בדמים של מילה אתה עומד לי. שלולא שמלתי אותך היית נהרג: הילך גזי חובך. אתוך החוב שיש לך שמשה כרת המילה דאשה פסולה למול וה"ק ותקח לפורה צור ונתנו למשה להכרית ערלת בנה ותגע הערלה לרגליו של משה שיהא נוח לו לכרות (והי"מ הגיה וא"ל): עבד שליחותך. כבר עשית שליחותך הלכך לך מעלי: נגעה בגוף התינוק. מרוב המהירות נגעה בצור גם ברגליו של תינוק וחתכו גם שלא במקום המילה: ה"ג מה אני מקיים השמר בנגע וגו' חוץ ממילה או אינו אלא אף במילה ומה אני מקיים ימול וכו' וכ"ה בבבלי פר"א דמילה: ת"ל בשר. ריבוייא הוא ולדרשא: אפי' אינה כתובה בצדה. סמוכה אללה כעשה דגדילים תעשה לך הסמוכה ללאו דלא תלבש שעטנז א"כ אפי' נאמרה העשה קודם מ"ת ור' יוסה לא פליג אלא אמ"ע שנאמרה קודם מ"ת אבל בכל התורה מודה ר' יוסה: ניחא. דמילה דוחה צרעת דמילה עשה וצרעת לא תעשה: אא"כ היתה כתובה בצדה. קשיא מנ"ל דמילה דוחה צרעת: ומשני מכיון דכתיב בשר ערלתו מיותר ה"ל כאלו כתובה בצדה:

הדרן עלך פרק ארבעה נדרי'

הלכה א מתני' אין. אלא דריסת הרגל. לעבור דרך ארצו וגבולו או להשאיל כלים שאין עושין בהן אוכל נפש שמותרין במודר הימנו מאכל ואסורין במודר הימנו הנאה: נפה וכברה וכו'. שמתקנים בהן אוכל נפש: מקום שמשכירין כיוצא בהם. בגמ' מפרש טעמא: **גמ'** ופריך הא דבר וכו' אסור. אפי' במודר ממאכל ואפי' במקום שאין משכירין ואמאי הא לא נדר אלא ממאכל והני לאו מאכל הן: כיני מתני'. כן היא פירושא דמתני': למודר הניי' מאכל מחבירו. שאמר הנאת מאכלך עלי שאסר על עצמו כל הגורם הנאה למאכל לחבירו: תני. במשניות דבית ר' מפורש כן במתני' כדמוקי רשב"ל וכ"ה במתני': ותמחויין. קערה גדולה שהרבה קערות קטנות בתוכו: לפסין. אילפסין והן קערות גדולות שמבשלין בהן: לקצור. דגן ולבצור יין מיבעי' לן אם אסור שהנאת מאכל הוא או דלמא כיון שצריכין תיקון גדול שרי ולא איפשיטא: ה"ג הניית מאכל מהו. כלומר מהו הנאת מאכל דאסור: הוינן סברין מימר. סברוהו למימר בקדרות של ביקוע שמבקעין בו עצים לבשל בהן נמי שרי וה"ה לשאר מכשירי דמכשירי אוכל נפש: תיפתר. מפרש דברייתא איירי בקרדום שמכבשין בה העשבים הרעים ואין עושין בה אוכל נפש וליכא למפשט מינה מידי: אהן. הך כלי ששמו יוסטא והוא מין ממיני כברה: מכיון. שהוא מרחיק את הנקבים שבו ראוי לנפות בו את הקמח דינו כנפה ואסור להשאילו או דלמא השתא מיהא לאו לנפה עביד ושרי: שהוא כנותן

פני משה

הה"ד ויהי בדרך במלון. מיד שבא מן הדרך נתעסק במלון: משה או התינוק. הוי אומר התינוק שע"י שנכנס בברית נעשה חתן וכתיב חתן דמים אתה לי וכן קאמר בבבלי: מ"ד משה קרוי חתן. ה"ק חתן דמים מתבקש מידך כלומר שהיתה מדברת נגד התינוק חתן שלי היה מתבקש בדמים להיות נהרג על ידך: חתן בדמים את עומד לי. ע"י הדמים של מילה אתה עומד ומתקיים בידי ולולא זה היית נהרג: הילך גזי חובך. נפרע ונגזז החטא ממך: הילך עבד שליחותך. כבר עשית שליחותך ולך והסתלק: נגעה בגוף התינוק. כלומר הא דכתיב ותגע לרגליו על התינוק קאי שנגעה למילתו של תינוק כמו ולא עשה רגליו ואחכה הערלה ממנו: למולו'. לשון רבים מיכן לשתי מילות אחת למילה ואחת לפריעה אחת למילה ואחת לציצים המעכבים כדאמר פר"א דמילה: ה"ג מה אני מקיים השמר וגו' חוץ ממילה או אינו אף במילה ומה אני מקיים כו' ת"ל בשר. לימד על מצות עשה דמילה שדוחה ל"ת שבצרעת: ע"ד דר' יונה ניחא. פליגתא דרבי יונה ור' יוסי בהא בהאי תלמודא בהרבה מקומות ופריך ע"ד דר' יוסי למה דוחה הלא אין כתובה בצדה ומשני שאני הכא דכתיב בהאי עשה גופי' בשר ריבוייא שתהא דוחה הצרעת וכמאן דכתיב הל"ת בצדה דמיא:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' אין בין המודר הנאה מחבירו. שנדר שלא יהנה ממנו בשום ענין: אלא דריסת הרגל. לעבור דרך ארצו או להשאיל כלים שאין עושין בהן אוכל נפש שמותרין במודר הימנו מאכל ואסורין במודר ממנו הנאה: נפה וכברה וריחים ותנור. שמתקנין בהם המאכל וכ"ש קדרה ושפוד שהאוכל עומד בתוכו: מקום שמשכירין כיוצא בהן. דכיון שדרך להשכיר כיוצא בזה והוא מוחל לו השכירות אסור שבאותן הדמים יכול לקנות אוכל נפש וכדמוקי לה בבבלי שאמר לו הנאה המביאה לידי מאכלך עלי: **גמ'** ולא ממאכל נדר. בתמיה ולמה יאסר אפי' כלים שעושין בו אוכל נפש: כיני מתני'. כן המתני' מיירי שאמר הניית מאכלך עלי דכיון שהוסיף ואמר הנאת מאכל אסר על עצמו כל הגורם ומתקן המאכל. ובבבלי מסיק דוקא באומר הנאה המביאה לידי מאכל דאי לאו הכי לא משמע אלא הנאה מגוף המאכל בלא אכילה כגון ללעום חטים וליתן על מכתו: תניי דבית ר'. בהדיא כן: שאין מהנין את האוכל. שאין מתקנין בהן המאכל אלא שמכניסין בהן המאכל בלבד: לפסין וקדרות אסור. שמתקנין בהן המאכל: לטחון לו חטים ולדרוך ענבים אסור. שהנאה קרובה המביאה לידי מאכל היא: לקצור ולבצור צריכא. מיבעיא לן לפי שהנאה רחוקה היא: הניית מהו. חסר כאן וצריך לומר הניית צורך מאכל מהו כגון קירדום לבקוע עצים: תני אבל משאילו קורדום והוינן סברין מימר. דאפי' בקורדום של בקעי' מותר אע"פ שהוא לצורך מאכל ודחי לה הש"ס תיפתר בקורדום של מכוש שמכשין בו השדה דהנאה רחוקה היא ולא לצורך מאכל מיקריא אבל בקורדום של בקיע לית ש"מ כלום: אהן יוסטה. או זוסטה והוא הגורה שעשויה כמעשה רשת מכיון שהיא עשויה נקבים ויכול לחסור ולנפות בה הקמח אם אסור להשאילו דכעין נפה היא: אזוסטיר. הגורה בלשון יוני. הערוך: ר' בא בשם ר"ז. טעמא דמתני' מפרש דקתני מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור ואפילו דבר שאין עושין בו אוכל נפש דכיון שרגילין להשכירו וזה משאילו בלא שכר הוא כנותן

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה א סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכא ס"ה

ב
ב מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם

שבת פ"כ יומא פ"ח

מגילה פ"ק

שנויי נוסחאות (שו"א) ואמר בד"ו אמר. (בי"ס"ו) אחת למילה ואחת לפריעה אחת למילה ואחת לציצין בד"ו אחת לפריעה ואחת לציצין. (בוכ"ד) לא תעשה בד"ו בלא תעשה. (שו"ג) הנאת בד"ו הנאה.

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ד ופ"ו מהלכות נדרים סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ב ג

כנותן לו מעות ליקח בהן ככר. ר' בון בר חייה בעי מעתה אסור להשאיל לו מעות שהוא כנותן לו מעות ליקח בו ככר. ר' אבינא אמר ר' ירמיה בעי אילון קוזמידייא דאית עליהון אסור מישאל לון :

הלכה ב מתני' [א] המודר הנייה מחבירו

שוקל לו את שקלו ופורע לו את חובו ומחזי' לו אבידתו מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנייה להקדש : גמ' *רבי בא בר ממל בעי הפורע שטר חובו של חבירו שלא מדעתו תפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים. אמר רבי יוסי טעמא דבני כהנים גדולים. תמן לא עלת על דעתו שימות אשתו ברעב. ברם הכא מפיים הוינא ליה והוא מוחל לי. הגע עצמך דהוה גביה משכון. מפיים הוינא ליה והוא יהיב לי משכוני. עד כדון בבעל חוב שאינו דוחק. ואפי' בבעל חוב שדוחק. נישמעינה מן הדא תדע לך שהוא כן דתנינן ומקריב עליו קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות בשלא נכנם לתוך ידיו כלום. וכא בשלא נכנם לידיו כלום. ר' יהושע בן לוי אומר אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת. רב אמר כל הנתפש על חבירו חייב לו. חייליה דרב מן הדא הגוזל שדה ונטלוה מסיקין. לא שמע דאמר רבי יוחנן קנס קנסו בגזלן. ר' אבין בעי דהוה רביה ר' יוסי בי רבי בון ורבי חייה בר לולייני תריהון אמרין בשם ר' שמואל חד אמר בארנון ובגולגולת. תמן תנינן מרפאהו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון. רבי יודה ורבי יוסי חד אמר כאן במדירה מגופו. וכאן במדירה מנכסיו. וחרנה אמר כאן בשיש לו מי שירפאנו וכאן בשאין לו מי שירפאנו.

אם

פני משה

כנותן לו מעות ליקח בהן ככר: מעתה. נמי אסור להשאיל לו מעות א"נ דלשון בעיא היא אם להשאיל לו מעות נמי אסור דהוי כנותן כו': אילן קוזמירייא. תכשיטין קטנים שעל הכלים. הערוך. ובעי מהו שיהא אסור לו להשאילן ולא איפשטו כל הני בעי' ולחומרא :

הלכה ב מתני' שוקל לו את שקלו. מחצית השקל שחייב כל אחד מישראל בכל שנה לצורך קרבנות ציבור והמדיר יכול לשקלו בשבילו ויכול לפרוע חובו שאינו אלא מונע את בע"ח שלא יתבענו ומניעת התביעה אינה בכלל הנאה : ומחזיר לו אבידתו. בין שהיו נכסי המחזיר אסורין על בעל האבידה דלאו מידי יהיב ליה אלא מדעם דנפשיה קמהדר ליה ובין שהיו נכסי בעל אביד' אסורין על המחזיר ולאו משום פרוטה דרב יוסף דכי מהדר ליה אבידה פטור מלמיתב פרוטה לעני שהעוסק במצוה פטור מן המצוה לא שכיח הוא שיהא העני לשאול ממנו באותו שעה : מקום שנוטלין עליה שכר. על השבת האבידה : תפול הנאה להקדש. וכששניהם מודרי' הנאה זה מזה מיירי שאם הוא נוטל שכר נמצא נהנה ואם אינו ניטל נמצא מהנה לפיכך תפול הנאה להקדש ולא מצי להוליך הנאה לים המלח אלא צריך ליתן להקדש דקונמות כהקדש הן ולאו כל כמיניה להפסיד להקדש :

גמ' ר' בא בר ממל. סוגיא זו פירשתי היטב בפ' שני דייני גזילות הלכה ב' וע"ש :

הלכה

קרבן העדה

כנותן וכו'. הא דתנן במתני' מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור היינו טעמא דכיון דדרך להשכיר כיוצא בזה והוא מוחל לו על השכירות ה"ל כנותן לו מעות לקנות בהן ככר והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל : אילין קוזמידייא. הנך תכשיטין שנותנין על הגוף כדי שיהא נראה כאדם וע"י כך יתנו לו מנה יפה כה"ג גרמא בעלמא הוא ומותר לשאול לו במקום שאין נותנין עליהן שכר או דלמא כהנאת מאכל הוא :

הלכה ב מתני' שוקל לו שקלו. מחלית השקל שחייב. כל אחד מישראל ליתן בכל שנה לצורך קרבנות ציבור יכול המדיר לשקול בשבילו דמצוה בעלמא קעביד : ומחזיר לו אבידתו. בגמרא מפרש : ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש. כששניהם מודרים הנאה זה מזה אם הוא נוטל שכר נמצא נהנה ואם אינו נוטל שכר נמצא מהנה לפיכך תפול הנאה להקדש ולא אמרי' יוליך הנאה לים המלח לפי שאסר עליו הנאתו כהקדש הלכך כל הנאה הבאה לידו הימנו הרי הוא הקדש :

גמ' בעי הפורע שט"ח של חבירו. למלוה שלא מדעת הלוה מי חייב הלוה לשלם להפורע חובו או לא : ומשני תפלוגתא דחנן ובני כה"ג. דתנן בפ' בתרא דכתובות מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנס את אשתו חנן אומר ישבע כמה הוציא ויטול והשתא לחנן אף הפורע חובו של חבירו פטור ולבני כה"ג חייב דהמפרנס אשת חבירו דמיא לפורע חובו של חבירו : אר"י. הכא אף בני כה"ג מודו דפטור והתם דמחייבו היינו טעמא דלא עלה על דעתו שתמות אשתו ברעב וסבר וקיבל שאחר יפרנסנה והוא ישלם לו וה"ל כמוליא ברשות : ברם הכא. אבל כאן לאו ברשות עביד דסבר היה הלוה שיפוים בע"ח עד שימחול לו : ופריך הגע עלמך. אמור לנפשך לדבריך דמתני' דהכא איירי בכל חוב ואפי' כשיש משכון ביד הבע"ח נמי איירי אמאי מותר הא קמהניא ליה דמסתמא לא היה מחזיר לו המשכון עד שישלם לו : ומשני מפיים הוינא ליה. הלוה סובר אף במשכון אפשר שאפייסנו שיחזיר לו משכונו בלא מעות : עד כאן בבע"ח. שאינו דוחקו ונוגשו שישלם לו אפשר לומר דלמא מפיים ליה : ואפי' בבע"ח דוחק. מי אמרי' דפטור מלשלם להפורע ואף במודר הנאה מותר או דלמא כיון דחזינן שאינו מקבל פיוסים חייב לשלם ואסור במודר הנאה : ה"ג נשמעינה מן הדא ושוקל את שקלו ולא שקל אין ממשכנין אותו הדא אמרה ואפי' בבע"ח שהוא דוחק וכ"ה בכתובות. וה"פ ת"ש מדתנן ברישא ושוקל את שקלו ולא שקל אין ממשכנין אותו בתמיה הא תנן בפ"ק דשקלים מי שלא שקל שקלו ממשכנין אותו אלא ודאי כל שלא בא דבר ליד המודר מיד הנודר לא מיקרי הנאה אלא גרמא בעלמא ושרי וזאת הומרת דאפי' שבע"ח דוחק נמי פטור מלשלם להפורע ובנדרים מותר : תדע לך שהוא כן. מסיפא דמתני' דהכא נמי איכא למידק כן. דתנינן ומקריב עליו קיני זבין וכו' חטאות ואשמות. שהיה על המודר להביאן והני לבע"ח דוחק דמיין דכל כמה דלא מייתי להו אסור בקדשי' ולית ליה כפרה : בשלא נכנס וכו'. אלא ודאי הטעם דשרי כיון שלא נתן לתוך ידו כלום לא מיקרי הנאה : וכא. וה"נ פורע חובו של חבירו כיון שלא בא לתוך ידו כלום פטור : אלא בארנון ובגולגלת. הפורע מס המוטל על קרקע של חבירו או על גולגולתו חייב לשלם לו שכך הוא דינא דמלכותא : חיילי' דרב. ראייתו של רבי מהא : מליקין. עוררין : ה"ג הגוזל שדה ומכרה לאחר ונטלוהו מליקין כופין אותו להחזיר את מעותיו. קנס קנסו בגזלן. מדינא פטור הגזלן מלשלם דקרקע אינה נגזלת אלא קנס קנסו חכמים לגזלן : בעי דהוה רבי'. מאי קאמר ולא שמע רב הא דאר"י וכו' הלא רב היה גדול מר"י : ה"ג חד אמר בארנון ובגלגול' וחרנה אמר אינה בארנון ובגולגולת וכ"ה בכתובות. וה"פ חד אמר הך ברייתא איירי שנטלו מסיקין בארנון ובגולגולת הלכך חייב להחזיר לו מעותיו ואידך אמר אינה בארנון ובגלגולת ואפ"ה חייב להחזיר לו כרב או כר"י ל"א חד אמר נטלו מליקין הרי הוא כארנון וכגלגולת וחד אמר אינה כארנון וכגלגולת אלא מטעם קנס וכר"י : תמן תנינן. לקמן בפרקין : אבל לא רפואת ממון. וקשיא ליה אמאי ליהוי כמחזיר אבידתו : כאן. הא דתנן ומחזיר לו אבידתו איירי במדירה מגופו שלא יהנה גופו ממנו אבל נכסיו יהנו ממנו : וכאן. הא דתנן אבל לא רפואת ממונו איירי שנדר שגם ממונו לא יהנה ממנו : כאן בשיש לו רופא אחר. שירפא בהמתו הלכך אסור הנודר לרפאותה : וכאן בשאין לו מי שירפאנו. כלומר אין שם אדם אחר שיחזיר לו אביהם :

ופריך

מסורת הש"ס

כתובות פי"ג בני דיני גזילות הלכה ב

רידב"ז

ריב"ל אמר אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון וגלגולת פי' ארנון פי' הפ"מ ז"ל בפ' ח' מה' חובל ומזיק דהוא ארנונא פי' דנותנין תשורה ומזונות להיילות וגולגולת הוא כסף גלגלתא והטעם משום שכן החוק בארנון וגולגולת שגובין מן אחד על חבירו עיי"ש ומביא ראיה לרב דכל הנתפס ע"ח חייב ליתן לו מגזלן ודחי שאני גזלן דהוא משום קנס ר' אבין בעי והכן דהוי רבה רי"ב ר"ב ור"ח בר לוליינו תריהו בשם שמואל אמרי חד אמר כארנון וגולגולת וחרנא אינה כארנון וגולגולת הפ"מ ז"ל פי' אם הי' רבו והתפיס בעד שכר לימוד והק"ע ז"ל מגי' דהא רב הוי גדול מר"י והגו"י ז"ל מגי' דלאוי בידי' ולפענ"ד דאפשר דה"פ אימתי אמרינן דהנתפס על חבירו אינו חייב ליתן לו הוא דווקא בעד חבירו שאין זה החוק אבל אם הנתפס הוא גברא רבה בזה לא הוי הדין נתפס על חבירו דהא אינו חבירו והקטן צריך לשלם לו משום דכן החוק דנפרעין מן הגדולים בעד הקטנים [כדאיתא במס' סנהדרין מבל למלך כו' מוסר את הגדולים שבהן] כההיא מעשה שסיפרו לנו אבותינו במהר"ם מרוטינבורג ז"ל שנתפס בעד הכלל או לא ע"ז אמר דנחלקו בזה חד אמר דהוי בזה הדין כארנון וגלגולת וחורנה אמר אינה כארנון וגולגולת ודוק :

ר"ז

שנויי נוסחאות (סוי"ג) שימות [צ"ל שתמות]. (סוכ"ה) [בארנון ובגולגולת בכתובות פי"ג (דף ס"ט פ"א) סגי' כארנון וכגולגולת וחרנה אמר אינה כארנון וכגולגולת והסר כאן מן וחרנה עד ובגולגולת].

נועם ירושלמי

דהוה רביה נ"ל והכן דלהוי אחוי בידיה אם לא גולה אלא דלהוי אחוי מכו כן הוא בבא קמא פרק הגוזל ומאכיל דף קט"ז פ"ב וכן כתבתי בכתובות פ' י"ג דף ס"ט.

עמודי ירושלים

ואפי' בבעל חוב שדוחק נישמעינה מן הדא תדע לך כו'. עי' פני משה כתובות (פי"ג ה"ב) מה שפי' בו והמהני שלא זכר מדברי הש"ך (סי' קכ"ח סק"ג) שכ' דסירושלמי מוכיח מדמקריב עליו קינין כו' אע"פ ששו ממשכנין אותו ומשני דהתם מיירי שכבר הפריש קרבנותיו ונאבדו ביד הכהן דתו לא מיחייב בפש"ב. וראיתי להספלאה בכתובות (דק"ח א' ד"ה אפי') שכ' ע"ד הש"ך ודבריו אינם מובנים כלל הדא דהא קיי"ל חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן וה"ה בכל מחוסרי כפרה ומ"ש דבשמסרם ליד הכהן ונאבד הכהן חייב באחריותן קשה דהא נתמעטו קדשים מדין שמירה אפי' מפשיעה כדקיי"ל בח"מ סי' ש"א עכ"ל. וכן הקשה הסירי קרבן כאן. ולענ"ד נהלדיק דברי הש"ך דמה שהקשה הספלאה דהא בחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן נ' דדעת הש"ך דבאשם יולדות ממשכנין אותן דהא הטעם דאין ממשכנין משום דכיון דאסור לאכול בקדשים א"כ ממילא מביא הקרבן אבל אשם עלדת דאין מעכבו מלאכול בקדשים כמבואר ברמב"ם פ"א מה' מח"כ ואמת שבכ"מ כ' שם דהוא ט"ס. אולם בלח"מ (פ"ו מה' נזירות) כ' דהעיקר הוא כנוסחתינו א"כ שוב ממשכנין דהייפינן דיאחר אותו מלהביא כיון שאין מעכבו מלאכול בקדשים והכא במשנה מכר אשמות וע"כ לדקן דברי הש"כ. ועי"ל לפמ"ש הרמב"ן סובא במל"מ (פי"ד מה' מעה"ק סי"ז) דהיכא דעברו ג' רגלים ממשכנין גם בחייבי חטאות ואשמות א"כ י"ל דהירושלמי סוכיח דהא סתמא קאמר כאן דמביא הכהן אע"ג דעברו עליו ג' רגלים וא"ש דברי הש"כ ומה שהקשה הספלאה על הש"כ דהא קדשים נתמעטו מדין שמירה י"ל דהש"כ אזיל לשיטתו בח"מ (סי' ש"י ס"ק קכ"ז) דחייב בפשיעה. ועי' בשדה יהושע בכתובות (דמ"ב ע"ד) שגוסחא אחרת סיתה לו בירושלמי ע"ש. וראיתי בתומים (סק"ג) שכ' על מ"ש הש"כ דאם הפריש

מסורת הש"ס

ופריך אם בשיש לו מי שירפאנו. אוקימתא להא דתנן אבל לא רפואת ממון קשיא רישא דתנן מרפאהו רפואת נפש ואי בשיש לו רופא אחר אפי' רפואת נפש אסור: ומשני לא מכל אדם זוכה להתרפות. ומשום חשש סכנת נפשות התירו לו לרפאותו אף בשיש שם רופא אחר אבל לבהמתו לא התירו משום הך חששא כיון שיש שם רופא אחר: ופריך ולא נכסי המחזיר הן שהן אסורין לבעל הפרה. כלומר לבעל האבדה כדתנן ברישא ופורע לו את חובו א"כ למה תנן בסיפא ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש למה לא יטול המחזיר שכרו הלא אין נכסי בעל האבדה אסורין עליו: כשהיו נכסיו של זה וכו'. שהדירו המחזיר ובעל האבדה זה את זה איירי מתני' לכך תפול הנאה להקדש אבל החזרת האבדה שרי דמלו' לאו ליהנות ניתנו ואין זה מהנהו אלא מסיר את הנזק: מועלין באיסרות. כלומר מועלין בנדרים אם אמר קונם דבר זה עלי הרי הוא כהקדש ומועלין בו הלכך הנאתו תפול להקדש: מהו לחמם בו את ידיו. מי אמרי' לא נדר אלא מאכילתו או דלמא אף מהנאתו נדר: הככר הזה הקדש. שאסרו בקונם הרי הוא כהקדש שאסור לכל אדם: לפיכך אכלו בין הוא בין אחר מעל. דיש מעילה בקונמות: לפיכך יש לו פדיון. דכיון דמתסר אכ"ע כהקדש תפיס פדיונו: ה"ג הרי זה עלי אכלו הוא מעל אחרים לא מעלו לפיכך אין לו פדיון דברי ר"מ וכ"ה בבבלי בפרקין. זה"פ כיון דאמר עלי לא אסרו אלא על עצמו ואי מתהני מיני' מעל אבל על חבירו לא נאסר לפיכך אין לו פדיון דכיון שלא נאסר לכל אדם לא אלים כהקדש למתפס פדיונו: לא אר"מ. אלא אם אכלו מעל הא אם מחמם את ידיו לא מעל דאל"כ ליתני אם חימם את ידיו מעל וכ"ש אם אכלו: כיני. כן היא באומר קונם ככר זה לא אוכלנו לא אטעמנו. וכיון דפירש אכילה וטעימ' ודאי מותר לחמם בו ידיו ובעיין באומר סתם ככר זה עלי: עד כדון לריכה. ועדיין בעיין לא איפשיטא:

תורה אור

אם בשיש לו מי שירפאנו אפי' רפואת נפש לא ירפאנו לא מכל אדם זוכה להתרפות. ולא ניכסי המחזיר הן שהן אסורין לבעל הפרה. עולא בר ישמעאל בשם ר' יצחק כשהיו ניכסי זה אסורין על זה וניכסי זה אסורין על זה. מאן תנא תפול הנייה להקדש. ר' מאיר. דר' מאיר אומר מועלין באיסרות. ר' בון בר חייה בעי נדר מן ככר מהו לחמם בו את ידיו. נישמעינה מן הדא אמר ככר זו הקדש אכלו בין הוא בין אחר מעל לפיכך יש לו פדיון. אם אמר הרי הוא עלי אכלו מעל בו בטוב' הנייה דברי ר"מ. אחרים לא מעלו לפיכך אין לו פדיון. לא אמר אלא אכלו הא לחמם בו את ידיו מותר. תלמידוהי דר' יונה בשם ר' בון בר חייה כיני באומר לא אוכלנו ולא אטעמנו. לא אסרו עליו אלא לאכילה. עד כדון צריכא נדר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו:

הלכה ג מתני' [א] ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו

[ב] ומקריב עליו קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות [ג] ומלמדו מדרש הלכות ואגדות ולא ילמדנו מקרא אבל מלמד הוא את בניו מקרא [ד] וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונתן ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה ר' אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהורה אמרו לו מה בין טמאה לטהורה אמר להן שהטהורה נפשה לשמים וגופה שלו והטמאה נפשה וגופה לשמים אמרו לו אף הטמאה נפשה לשמים וגופה שלו שאם ירצה הרי מוכרה לגוים או מאכילה לכלבים: **גמ'** המתקן פירותיו של חבירו שלא מדעתו טובת הניית מעשרותיו של מי. רבי אבהו אומר של מתקן. רבי זעירא אמר של בעל הפירות. רבי זעירא כדעתיה דאמר רבי זעירא בשם רבי שמעון בן לקיש הפריש קרבן נזיר קרבן מצורע של חבירו המתכפר הוא שעושה תמורה. מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש ותורם תרומתו ומעשרותיו של חבירו לדעתו. פתר לה בשלא יהא לו טובת הנייה בהן. כתיב [דברים ד] ראה לימדתי אתכם חוקים

הלכה ג מתני' לדעתו. בבבלי מוקי לה כגון שאמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום אבל לא יאמר לו לתרום שהרי עושהו שליח והנאה היא לו שעושה שליחותו: ומקריב עליו. אם היה מדיר כהן יכול להקריב קרבנותיו דכהני שלוחי דרחמנא נינהו ולא שלוחי דידן: ומלמדו מדרש. ספרא וספרי שהוא מדרש הפסוקים: הלכות. הלכה למשה מסיני: אגדות. דברי חכמים שהסמיכום על המקרא שאין אדם רשאי ליקח שכר כדי ללמד את חבירו כל אלה ואין כאן הנאה דמליה קעביד ומצות לאו ליהנות ניתנו: ולא ילמדנו מקרא. לפי שמותר ליטול שכר על לימוד המקרא שאינו נוטל אלא שכר פיסוק טעמים לנגן מקראות כהלכתן ושרי ליטול שכר על זה דלאו דאורייתא הוא ואם אינו נוטל נמצא מהנה ואם נוטל נמצא נהנה: אבל מלמד הוא את בניו מקרא. אע"ג דמצוה על האב ללמד את בנו וזה מוציאו מידי חובתו לא מיקריא הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו וגם אפשר שהיה מוצא אחר שהיה מלמדו חנם: ולא יזון את בהמתו. דניחא ליה בפטומה וקא מהני ליה: והטמאה נפשה וגופה לשמים. דלמלאכה קיימא ואינו חושש בפיטומה: שאם ירצה הרי הוא מוכרה לגוים. לאכילה ונוטל דמים יתירים בשביל פטומה:

גמ' המתקן פירותיו של חבירו. משלו שלא מדעתו של בעל הפירות: טובת הניית מעשרותיו. טובת הנאה שיש בה שיתן ישראל דבר מועט על מנת ליתנו לבן בתו כהן של מי הוא: ר' זעירא כדעתיה. לטעמיה הוא אזיל דאמר בשם ר"ל המפריש קרבן משלו בשביל חבירו המתכפר הוא שעושה תמורה דמאחר שהפרישו לצרכו קנאו המתכפר וכן נמי טובת הנאה של בעל הפירות הוא: מתני' פליגא על ר"ל. דקתני ותורם תרומותיו והא קא מהני ליה טובת הנאה שיש לבעל הפירות בה: פתר לה. ר"ל דמיירי בשהתנה התורם שלא יהא לבעל הפירות טובת הנאה בהן: אף

עין משפטנר מצוה

ד
א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ו סמ"ג לאוין רמב טוי"ד סי' רכא

ה
ב מיי' שם הלכה ה

ו
ג מיי' שם הלכה ז סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' רכא סעיף ב

ז
ד מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ד סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד שם

הלכה ג מתני' ותורם תרומותיו ומעשרותיו לדעתו. כגון שאמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום אבל לא יאמר לו יתרום שהרי עושה שליח והנאה היא לו שעושה שליחתו הכי מוקי לה בבבלי מיהו בגמרין משמע דמוקי לה בתורם משלו על של חבירו: ומקריב לו קיני זבין וכו'. כהן שהדיר את ישראל הנאה ממנו יכול להקריב קרבנות שמביא על זב וזבה ויולדת דכהנים שלוחי דרחמנא נינהו ולא שלוחי דבעל הקרבן: ומלמדו מדרש. ספרא וספרי שהוא מדרש הפסוקים: הלכות. הלכה למשה מסיני: הגדות. דברי חכמים שסמכו על הפסוקים והא דשרי ללמדו כל הני לפי שאין אדם רשאי ליקח שכר על מה שמלמד חבירו תורה ואין כאן הנאה אלא מצוה קעביד: אבל לא ילמדנו מקרא. שמותר ליטול שכר על לימוד המקרא כדמפרש בגמרא: אבל מלמד הוא את בנו. אף על גב דהאב מצווה ללמד את בנו תורה וזה מוציאו ידי חובתו לא מיקרי הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו גם אפשר שהיה מוצא אחר שהי' מלמדו בחנם: ולא יזון את בהמתו. דניחא לי' בפטומה וקא מהני לי': טמאה נפשה וגופה לשמים. דלמלאכה קיימא ואינו חושש על פטומה: שאם ירצה מוכרה לעכו"ם. לאכילה ונוטל דמים יתרים בשביל פטומ': **גמ'** טובת הניית מעשרותיו של מי. מי זכאי בנתינת מעשרו' אלו לכל כהן שירצה בעל הכרי או המתקן מי אמרי' אי לאו פירי דהך מי מתקנא כרי דההוא או דלמא אי לאו כרי דההוא לא הויין פירי דהדין תרומה: כדעתיה. לשיטתו: טובת הנאה. שיתן לו ישראל דבר מועט שיתן מעשרות אלו לבן בתו כהן: ה"ג הפריש קרבן מצורע על חבירו המתכפר הוא שעושה תמורה. וה"פ ראובן שהיה מצורע והפריש שמעון קרבנותיו משלו אם ראובן אמר על בהמה אחרת ה"ז תמורת זו ה"ז תמורה אבל ראובן אינו מימר בו שהבעלים עושים תמורה ה"ה ה"כ בעל הכרי הוא בעלי' דתרומה וטובת הנאה שלו: לדעתו. ולאי טובת הנאה דבעל הכרי הא קמהניא לי' בטובת הנאה: ומשני פתר לה. תפרש למתניתנו שלא יקח המודר טובת הנאה א"כ כשהפרישו ע"מ שלא יהא להמודר בהן טובת הנאה:

חוקים

רידב"ז

ר"ז כדעתי' דאר"ז בשם רשב"ל הפריש קרבן נזיר קרבן מצורע על חבירו המתכפר הוא שעושה תמורה כבר מבואר הוא בדברינו לעיל בפ"ז דמס' דמאי פי' הירושלמי הזה דלר' שמעון ב"ל כיון דהמתכפר עושה תמורה ע"כ דשלו הוא כדאיתא במס' יומא דף נ' ע"ב בקביעותא מתכפרי או בגופיה מתכפרי עיי"ש וע"כ דקני גוף הקרבן להמתכפר א"כ ע"כ דשייך התרומה למי שנתרמה עליו ע"כ הט"ה הוי שלו עיי"ש בדברינו שם ודוק:

פתר לה בשלא היה ליה ט"ה בהן כנ"ל ונוכח היא ומכאן מוכח בזה התרומה שניטל דמים מן הספט כשמפרים על חבירו שייך הדמים לבעל הכרי ועי' בדברינו לעיל בפ"ו דדמאי שמבואר בהורך ודוק:

ר'

שנויי נוסחאות (שו"ג) תמורה כד"ו תרומה.

עמודי ירושלים

הפריש קיני זבין ונפסלו דאין הבעה"ב חייב נקנות אחרת דמטולם לא שמעת כזאת ובודאי משנפסל חייב להביא אחר. וראיתי נקנות החתן סק"ב ולהגה"מ שם שכתבו עליו דנעלם ממנו משנה מפורשת בשקלים (פ"ו מ"ח) דהקינין הפסולות כיו באין משל ציבור או משל המספק והיא תמי' נפלאה דא"כ הבעה"ב פטור ולייטב דברי התוספתא נראה לפמ"ש בס' הפארה ישראל בשקלים שם דדוקא אם נפסלו מתוך שקנו הב"ד אבל אם הביאו הן עצמן צריכות להביא אחירות וא"כ נ"ל דגם דעת התוספתא היתה כן וסובר דכיון דמשנה סתמא קתני משמע אפי' הביאו הן עצמן ולא הב"ד וא"ש דבריו:

עמודי ירושלים תנינא

נדר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו כו' וכ"ה בכתובות (פ"ג ה"ב) הנה הב"י בי"ד (סי' רכ"א) הביא האיבעיא הזאת וכתב דלא איפשט ולהומרא וכן פסק בשו"ע ולכאורה ק"ל ע"ז דהא ברוקח (ה' ברכה הלא חו"ל כי' סנ"ס) כ' הלא האור לחמם בה ישראל אינו אסור דבירושלמי א"כ דכהונות לגבי נודר מן הככר בעי הכא אם יכול לחמם בו ומסיק דמותר מכ"ל הרי שכ' דמסקנת בירושלמי הוא להיתר וצ"ל לפ"ז דס"ל דדחית בירושלמי הוא דחוי בעלמא דפשטא דמילתא לא משמע באמר ולא אטעמנו וא"כ למה פסק מרן להחמיר והן אמת שראיתי להר"ן נדרים (ל"ה א') שכ' ירושלמי נדר מן הככר מהו לחמם בו ידיו ולא איפשיטא וכ"כ הנמוקי' פ"ב דנדרים ועי' בהר' המאירי נדרים (ל"ה א') שכ' וצריך לברר שכל שלא הזכיר בקונמו או בהקדישו לא לשון אכילה ולא לשון הנאה אלא בהקדישו בתם הם אסור לכל הנאה שבו או לאכילה יד ונראה בכוה אסור לכל הנאה שבו בכלל והוא שאמרו בתלמוד המערבי נדר מן הככר מהו לחמם בו ידיו והיו מבינין אותו ממה שאמרו קונם עלי ככר זה הקדש ואכלה כלומה בהזכיר לשון אכילה או טעימה אבל כל בסתם הרי הוא כאוסר הנאתו ונאסר בכל הנאה שבו וכן למסס בפ' השותפין אמרו בהוא קונם פירות אילו עלי אסור בחלופיהן עכ"ל נראה שס"ל שאיפשטא האיבעיא לאיסור וא"כ עלה פסק מרן כהונן לפי דברי הר"ן והנמוקי' ומה גם לדעת המאירי ויוכל להיות דלכן השמיטו דין זה בה' חלה ולא הביאו אותו המפרשים בשו"ע בם דלפ"מ דמסקינן גבי נדרים דאסור דגם גבי חלה אסור ועי' בשו"ע יו"ד

סי'

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה א טוש"ע יו"ד סי' רכא סעי' ד
ט
ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ס

מסורת הש"ס

חוקים ומשפטים מה אני בחנם אף אתם בחנם. יכול מקרא ותרגום כן ת"ל חוקים ומשפטים חוקים ומשפטים אתם מלמדים בחנם ואי אתם מלמדין בחנם מקרא ותרגום. וכן חמיי מתנייא נסבין אגריהון. א"ר יודן בי רבי ישמעאל שכר בטילין הן נוטלין. אמר רבי זעירא מדבריהן זן את עבדו ואינו זן את עבדו. הוון בעיי מימר מאן דמר הטהורה נפשה לשמים וגופה שלו. וזו הואיל וגופה ונפשה לשמים זן את עבדו. מאן דמר שאם ירצה הרי מוכרה לגוים או מאכילה לכלבים. וזה הואיל ואין גופו שלו ואין מוכרו לגוים ואינו מאכילו לכלבים זן את עבדו. אשכח תני זן את עבדו:

הלכה ד מתני' [א] המודר הנייה מחבירו ונכנס לבקרו עומד אבל לא יושב ומרפאהו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה וישן עמו במטה רבי יהודה אומר בימות החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מהניהו ומיסב עמי על המיטה ואוכל עמו על השולחן אבל לא מן התמחוי אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר: גמ' ר"ש בן יקים אמר שלא ישהא. מתניתא בשאסר הרופא נכסיו עליו. אבל אם אסר החולה נכסיו עליו של רופא הוא חטא על נפשיה. אבל לא באמבטי קטנה דהוא מפתח ליה. תני רוחץ עמו במרחץ קטנה. דו נסב אשונה. תני מן התמחוי החוזר. מהו תמחוי החוזר. תמן אמרין פוסגתא. רבנין דהכא אמרין תמחוי שיש בו לאכול ולשבוע ולהותיר. תני מן הכוס החוזר. אי זהו כוס החוזר. תמן אמרין קונדיטון. רבנין דהכא אמרין מליי מי סורס וקדחין ושתיין ומחזירין:

הלכה ה מתני' [י] לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים לא יעשה עמו באומן דברי ר' מאיר והחכמים אומרים עושה הוא ברחוק ממנו: גמ' על דעתיה דר"מ אסור ללמדו

פני משה

אף אתם בחנם. והילכך מותר ללמדו מדרש והלכות אבל לא מקרא שמותר ליטול שכר עליה: ופריך וכן חמיי מתנייא נסבין אגריהון. והא רואין אנו שמלמדי תינוקות במשנה ובגמ' נוטלין שכריהן: שכר בטילה הן נוטלין. וזה מותר הוא כמו בשכר דין: מדבריהן. של ר' אליעזר והחכמים במתני' אנו למדין זן את עבדו ואינו זן את עבדו כלומר דפליגי נמי בעבדו דקס"ד עבד דמי לבהמה טמאה ולר"א זן את עבדו ולהחכמים אינו זן את עבדו: הוון. בני הישיבה בעי מימר דלא היא אלא לכ"ע זן את עבדו דלמ"ד הטהורה כו' ובהמה טמאה קאמר דמותר לזון דנפשה וגופה לשמים דלא לאכילה קיימא אלא למלאכה זן את עבדו: מ"ד. ואפי' להחכמים דקאמרי אינו זן את הטמאה דניחא ליה בפיטומה שאם ירצה כו' וזה הואיל ואין גופו שלו גרסינן בהרי אינו יכול למכרו לגוים או להאכילו לכלבים אם מת מודו נמי שזן את עבדו: אשכח. ברייתא דתני בהדיא זן את עבדו לכ"ע וכדקאמר טעמא בבבלי דף ל"ח דעבדיו ושפחותיו אין עומדין לאכילה אלא למלאכה ואינו חושש בפיטומן אבל בהמה טמאה לפיטומא עבידא:

הלכה ד מתני' עומד אבל לא יושב. מתני' מיתוקמא בשנכסי המבקר אסורים על החולה ומותר ליכנס לבקרו משום דמליה דנפשיה קא עביד ולא להנות החולה נתכוין אבל לישב אסור כדקאמר בגמרא גזירה שמא ישהא הרבה בישיבה ואיכא הנאה מרובה לחולה ובבבלי מוקי לה עוד לחד אוקימתא במקום שנוטלין שכר על הישיבה עם החולה ואם אינו נוטל הרי מהנהו אבל עמידה זמן מועט הוא ואין רגילין ליתן עליה שכר: רפואת הנפש. רפואת גופו: אבל לא רפואת ממון. רפואת בהמתו וכשיש שם רופא אחר אבל רפואת גופו לעולם מותר שלא מכל אדם זוכה להתרפאות כדאמרי' לעיל: ורוחץ עמו כו'. מפרש בגמ':

גמ' שלא ישהא. בישיבה כדפרישית במתני': מתני'. דקתני רפואת גופו מותר בשאסר הרופא נכסיו על החולה. אבל אם אסר החולה נכסיו על הרופא הוא חטא על נפשו דנדר ממנו ואפילו רפואת נפש אסור אם אין הרופא רוצה לרפאות בחנם: אבל לא באמבטי קטנה דהוא מפתח ליה. שהוא פותח ומעלה המים עליו ומהנהו: במרחץ קטנה. מותר דנסב אשונה שלוקח ההמימות ממנו ואינו מהנהו לפי שאין בה אלא כדי לרחוץ בו אחד: תמן אמרין פיסגתא. הוא לשון חלק המתחלק ויבחר אותם בתוך תרגום ירושלמי ויפסיג ודרך בה"ב לחזור על כל המסובין לטעום מזה וקאמר דמותר לאכול עמו מקערה אחת אבל הבה"ב ואין חוששין שמא יניח זה נתח טוב בשבילו ונמצא מהנהו: שיש בו לאכול ולשבוע ולהותיר. כלומר תמחוי הגדול שאינן יכולין לאכול כל מה שבתוכו וחוזר הוא לבעל הבית ולא מיתהני חד מחבריה: קונדיטון. יין הרקח ומבוסם מפני שמספיק לאדם מעט ממנו ובכוס אחד יש בו לשתות ולהותיר: מליי מי סורס וקדחין. מלא מי עשבים ומיני שרשין ושותין ממנו מעט ומחזירין לבעל הבית והוי נמי כמו תמחוי החוזר לבה"ב:

הלכה ה מתני' מן האבוס שלפני הפועלים. כלי גדול שממלאים אותו ואוכלים כל הפועלי' ביחד: לא יעשה עמו באומן. לא יקצר עמו באותה שורה שהוא קוצר שגורם לו למהר לעשות מלאכתו כשמוצא המקום פנוי ונמצא מהנהו ואפילו במקום רחוק אסור גזירה אטו מקום קרוב ואין הל' כר' מאיר: גמ' על דעתיה דר"מ. שאוסר אפילו הנאה רחוקה ואע"פ שעכשיו אינ' נראית אלא עתיד' לבא לאחר זמן אסור נמי להמדיר ללמדו

קרבן העדה

חוקים ומשפטים כאשר צוני ה'. כלומר שציוני ללמוד בחנם דאל"כ כאשר ציוני אהיכא קאי: ואי אתם נריכין ללמוד מקרא ותרגום בחנם: ה"ג וכן חמיין וכו'. וה"פ קשיא ליה והא רואין מלמדי משניות נוטלין שכר: שכר בטילן. שמבטלין ממלאכתן ומלמדין עם התינוקות הן נוטלין וזה ודאי שרי: אר"ז מדבריהן. הא דמלמדי משניות נוטלין שכר הוא מדרבנן דיש כח ביד ב"ד לעקור דבר מן התורה בדבר שהוא לקיום התורה: ה"ג זן את עבדו או אינו זן את עבדו. וה"פ אם מותר לזון את עבדו הכנעני דאפי' למ"ד אינו יכול לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך מ"מ דמיא לאשתו ובפטומן לא נפקא מיניה מידי דלמנקרותא את הבית עביד או דלמה כיון דע"י המזונות יכול למיעבד עבידתא טפי אסור: הוון בעיי מימר. סברוהו למימר דלכ"ע זן הוא את עבדו: וזו. העבד נפשו וגופו לשמים כמו הטמאה הלכך מותר לזונו: ה"ג וזו הואיל ואינו מוכרו לעכו"ם ואינו מאכילו לכלבים זן את עבדו. ובמאי דעביד עבידתא טפי לית לן בה מידי דא"כ אשתו נמי: אשכח תני. מלא ברייתא דמפורש בה דזן את עבדו:

הלכה ד מתני' עומד אבל לא יושב. קס"ד דאיירי שנכסי המבקר אסורין על החולה כדמפרש בגמרא ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה עם החולה שאם יושב עמו ואינו נוטל שכרו כנהוג הרי מהנהו אבל עמידה זמן מועט הוא ואין רגילין לטול עליה שכר: רפואת הנפש. רפואת גופו: רפואת ממון. רפואת בהמתו לפי שחייב אדם לרפא את חבירו שנאמר והשבותו לו לרבות אבידת גופו ומלוה קעביד הלכך אף שנדר הנאה ממנו מרפאו בידיו כשחלה בגופו ואפי' יש שם רופא אחר כדאמרי' לעיל שלא מכל אדם זוכה להתרפאות: באמבטי. כיור המרחץ: אבל לא בקטנה מפני שמהנהו. שמגביה עליו את המים: אבל לא בימות הגשמים. לפי שמחממו: אבל לא מן התמחוי. לא יאכל עמו בכלי אחד שמא יניח ידו מלטול מנה יפה כדי שיאכל זה שמודר הנאה ממנו או שמא יקריב לפניו חתיכה שיאכל ונמצא מהנהו: מן התמחוי החוזר. בגמרא מפרש: גמ' שלא ישהא. אף העמידה לא התירו אלא לזמן מועט אבל לשהות בעמידה אסור דהוי כישיבה ל"א מתני' איירי אפי' במקום שאין נוטלין שכר לא על הישיבה ולא על העמידה ואפ"ה אסור דגזרינן שמא ישהא בישיבה יותר מכדי צרכו ובכה"ג בכולהו דוכתי נוטלין עליה שכר אבל בעמידה לא גזרינן שמא ישהא דכיון דדרך המבקר לישב ואתה מצריכו לעמוד אית ליה היכרא ולא ישהא: בשאסר הרופא נכסיו. על החולה: הוא חטא על נפשיה. שלא היה לו לידור: דהוא מפתח ליה. שמגביה עליו את המים ומהנהו: רוחץ עמו במרחץ קטנה. שמזיעין שם: דהוא נסב אשונה. שהוא נוטל מהבל זיעתו ולער הוא לו ולא הנאה: פיסגתא. שחתיכות מונחים בתוכו וכל אחד מבני החבורה נוטל חתיכה אחת לא פחות ולא יותר: ולהותיר. ולחזור לבעה"ב ובכה"ג לא מתהני חד מחבריה: תני מן הכוס החוזר. מותר לו לשתות עמו: תמן אמרין. חכמים שבבבל פירשו: קונדיטון. עשוי מיין ובשמים הרבה ואין שותין הרבה ממנו מפני חזקתו ומסתמא חוזר: מליי מי סורס וקרחין. כוס מלא מים העשוי לרפואה לסריסים ובעלי קרחים שאין להן שערות ועושין ממנו הרבה בכוס א' ושותים ומחזירין וי"מ סורס וקרחין מיני בשמים הן והראשון נ"ל:

הלכה ה מתני' האבוס שלפני הפועלים. כלי גדול שממלאים אותו ואוכלים בו הפועלים ומתוך שהם עמלים ואוכלים הרבה ואובסין כבהמות לפיכך נקרא אבוס: לא יעשה עמו. באומנות אחת לבעה"ב אחד שמא ילמוד חבירו ממנו דבר מה באומנות ההיא ואפי' עומד רחוק ממנו אוסר ר"מ דגזרי' רחוק אטו קרוב: עושה הוא ברחוק ממנו. דלא גזרינן א"נ סברי רבנן מחיותי' לא אדרי': גמ' ע"ד דר"מ. לר"מ המודר הנאה מחבירו אסור ללמדו

שנויי נוסחאות (פו"ו) זעירא בד"ו זעורא. עבדו בד"ו עבדיו. (סוכ"ו) דו נד"ו די. (סול"ב) וקדחין בד"ו וקרחין.

עמודי ירושלים

לא יעשה עמו באומן דברי ר' מאיר. הקרבן העדה העיר בכאן דלמה לא פסקו כר' מאיר הא הלכה כר"מ בגזירותיו ועשו"ת חקר הלכה (סי' כ') שנשאל בזה ונשב שמעתתא (כער ז' סי' י"א) תמה בזה וכו' שלא ראה מי שהעיר בזה ולא ראה דברי הש"ק כאן. וגם מ"ש שכל הראשונים ס"ל דאין הלכה כר"מ בקנסותיו לא ראה בס' יראים (סי' י' שכ"ב) דגם בקנסותיו הלכה כמותו ועי' שאילת שלום סי' פ"ו:

עמודי ירושלים הנינא

סי' שכ"ב שפסק בשם מהרי"ו דאסור לישראל ליהנות כששורף את החלה והוא מדברי התוס' פ' כל שעה (ל"ד א') ועשו"ת נוב"י מה"ת (חיו"ד סי' ר"א) ולפי"ז אולי גם לחמם בו ידיו אסור אולם י"ל דלהפסיק תחת תבשילו סו, כלדך הנאתו משא"כ לחמם ידיו עי' קהלת יעקב (סי' ל"ט) ומ"ש בספרי בק ונשרם עמודי ירושלים בערלה וגם י"ל לדברי מר"ן דהוא איבעיא דלא איפשיטא ולגבי נדר נקטינן לחומרא ולגבי הלת חו"ל אזלינן לקולא ועשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' ת"ר) שנסתפק בפירוש הירושלמי אם מיירי דוקא כשאמר הנאת ככר זה עלי א"כ י"ל דכל הנאות במשמע וגם לחמם ידיו בכלל אבל אם אמר קונם ככר זה עלי אין אסר הנאות בכלל ולא ראיתי מי שפירש הירושלמי עכ"ד הרדב"ז ולא ראה דבר במאירי שפירש דברי הירושלמי דמיירי באנדר בסתם:

ללמדו אומנות. על דעתיה דר' מאיר אסור ללמד עליו זכות:

הלכה ו מתני' [א] המודר הנייה מחבירו לפני שביעית לא יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות ובשביעית לא יורד לתוך שדהו אבל אוכל הוא מן הנוטות [ב] נדר הימנו מאכל לפני שביעית יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות ובשביעית יורד ואוכל: **גמ'** וירד כדאמר רבי שמעון בן יקים שלא ישהא. רבי יוחנן פתר מתניתא המודר הנאה מחבירו לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטו'. ובשביעית לא ירד לתוך שדהו ואוכל מן הפירות ואם נדר בשביעית יורד ואוכל רבי שמעון בן לקיש פתר מתניתא המודר הנייה מחבירו לפני שביעית לא יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות. ואם נדר בשביעית לא יורד בתוך שדהו אבל אוכל מן הפירות. נדר ממנו מאכל לפני שביעית יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות. ואם נדר בשביעית יורד ואוכל. ותייא דר' שמעון בן לקיש כרבי יוסי דו רבי יוסי אומר מפני שקדם נדרו להפקירו. כן ר' שמעון בן לקיש אמר שקדם נדרו להבקירו. ולא הבקירו לנדרו. רבי יונה רבי בא בר חייה בשם רבי יוחנן מודה רבי יוסי בהבקר תורה שהוא מותר:

הלכה ז מתני' [ג] המודר הנייה מחבירו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו לא ילוינו ולא ילוה ממנו ולא ימכור לו ולא יקח ממנו [ד] אמר לו השאילני פרתך אמר לו אינה פנויה אמר לו קונם שדי שאיני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרין ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין:

גמ'

קרבן העדה

ללמדו אומנות אע"ג דחיותיה הוא: אסור ללמד עליו זכות. בשים למודר דין כי היכא דאוסר לימוד אומנו' אע"ג דחיותיה הוא:

הלכה ו מתני' מן הנוטות. פירות התלויין על נטיעות הנוטין חוץ לפרדס: ובשביעית לא ירד לתוך שדהו. אע"ג דפירי שביעית רחמנא אפקרא גוף הקרקע לא אפקר רחמנא וחיישינן שמא בשעה שאינו אוכל מהפירות ישהא בשדה ויהנה מגוף הקרקע שאינו הפקר אלא לירד לתוכה ללקוט' פירות: **גמ'** ופריך וירד. דארעא נמי אפקרא רחמנא ללקיטת פירות ולמה לא ירד ללקוט הפירות שבתוכה: ומשני כדאר"ש בן אליקים. לעיל דגזרינן שמא ישהא ה"נ איכא למגזר שמא ישהא וכדפרישית במתני': ה"ג ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו ואוכל מן הפירות. וה"פ ר"י מפרש למתני' דחדא קתני אם נדר לפני שביעית אינו יורד ואינו אוכל וכשמגיע שביעית אינו יורד לתוך שדהו כדר"ש בן אליקים אבל אוכל מן הנוטות דאין אדם מקדים דבר שברשותו לכשילא מרשותו: ואם נדר בשביעית. דלא חייל נדרו כלל לא גזרינן שמא ישהא ואפי' לירד מותר: רשב"ל. מפרש למתני' דתרתי קתני לפני שביעית אינו יורד ואינו אוכל אע"פ שהגיעה שביעית ובשביעית היינו שנדר בשביעית נהי דלא חייל נדרי' לגבי פירי דהפקרא נינהו לגבי ארעא חייל דחיישי' שמא ישהא: ואם נדר ממנו מאכל לפני שביעית יורד לתוך שדהו. דהא לא נדר ממנו אלא הנאת מאכל לפיכך אינו אוכל הפירות אפי' כשהגיע בשביעית אבל אם נדר מאכל בשביעית דלא חייל נדריה אפירות יורד ואוכל: ותייא. ואתיא דרשב"ל כר"י דהוא אמר לקמן בפרקין לכך אוסר ר' יוסי באומר הרי הן מופקרין לפי שקדם נדרו להפקירו ש"מ כי מדיר אפילו לכשיולא מרשותו נמי אדריה ה"נ לא מהני הפקירא דשביעית הבא לאחר נדרו להתירו: ה"ג הפקירו לנדרו לא. וה"פ ואם נדר בשביעית אוכל מן הפירות דלא עלה על דעתו לאסור דבר המופקר וכן א"ר יוסי לקמן בפרקין: בשם ר' יוחנן. לעולם ר' יוסי כוותי ס"ל ובשביעית אע"ג שקדם נדרו להפקירו מותר שהתורה הפקירו ולא כל כמיניה לאסרו א"כ אמרי' מסתמא לא עלה על דעתו לאסור:

הלכה ז מתני' לא ישאילנו. מודר למדיר דגזרי' שמא ישאל או ילוה ממנו ושאלה שייכא במידי דהדרא בעינא והלואה במידי דלא הדרא בעינא כגון מעות ודבר מאכל: ולא ימכור לו. בפחות משוין גזירה שמא יקח ממנו בפחות משוין ונמלא מהנהו: א"ל השאילני פרתך. לאו במודר ומדיר איירי: אינה פנויה. דבמלאכתי היא ואמר הואיל וסירבת להשאילה לי קונם שלא אחרוש שדי בפרתך לעולם וא"כ השאילה: הוא אסור. דלא איכוין אלא שלא יחרוש הוא עצמו כמו שהיה רגיל אבל אחרים יחרישו: ואם אין דרכו וכו'. שיש לו אריסין החורשים בשבילו אמרי' מסתמא דעתו שלא יחריש בה לא הוא ולא אחרים:

גמ'

פני משה

ללמדו אומנות להמודר וכן אסיר ללמד עליו זכות בדין:

הלכה ו מתני' המודר הנאה מחבירו לפני שביעית. שהדירו חבירו קודם שביעית: לא ירד לתוך שדהו. שאסור בדריסת הרגל: ואינו אוכל מן הנוטות. פירות תלוין הנוטין חוץ מן הפרדס שיכול ליקח מהן ואין צריך לכנוס בתוך השדה ואע"ג דהוי הפקר בשביעית מפני שאדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשילא מרשותו והאי נמי כיון דהדירו לפני שביעית כי אתא נמי שביעית אסור בהן: ובשביעית. בגמרא פליגי בה היכא קאי: לא ירד. מפרש בגמרא: **גמ'** וירד. אסיפא קאי בשביעית לא ירד לתוך שדהו אבל אוכל מן הנוטות ואמאי לא ירד כיון דהפירות הפקר הן ארעא נמי בשעת אכילה הפקר הויא: כדאמר ר"ש בן יקים. לעיל הלכה ד' גזירה שלא ישהא ה"נ שמא ישהא בעמידה דהאי דהפקרה רחמנא לארעא לצורך אכילה הוא דאפקרא והיישינן שמא בשעה שאינו אוכל הפירות ישהא בשדה ויתעכב שם ויהנה מגוף הקרקע דלאו הפקר הויא שלא בשעת אכילה. והכי מפרק לה בבבלי דף מ"ב: ר' יוחנן פתר מתני'. הא דקאמר ובשביעית לא יורד ארישא קאי בנדר לפני שביעית וה"ק המודר הנאה מחבירו לפני שביעית אינו יורד ואינו אוכל ובשביעית אם הגיע שביעית אין יורד אבל אוכל מן הפירות הנוטות: ואם נדר בשביעית. סיפא דסיפא דקתני במודר מאכל ובשביעית יור' ואוכל אכולא מתני' קאי שאם נדר בשביעית אפילו במודר הנאה יורד ואוכל: ור"ל פתר מתניתא. הא דקתני ובשביעית לא ירד אבל אוכל אם נדר הנאה בשביעית קאמר וסיפא אם נדר בשביעי' יורד ואוכל אנדר ממנו מאכל לחודה קאי ולקמיה מפרש במאי פליגי: ואתייא הא דר"ל כר' יוסי. לקמן בסוף פרקין דקתני התם היו המדיר והמודר מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל מניח על הסלע והומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר ותני עלה התם טעמיה מפני שקדם נדרו להפקירו דכשהדירו היה ברשותו ואע"פ שהפקירו לאחר מיכן אסור אבל אם הפקירו קודם לנדרו מותר דמסתמא כי מדיר איניש אמידי דברשותיה קאי הוא מדיר ולא על מה שהפקיר: כן ר"ש בן לקיש אמר שקדם נדרו להבקירו ולא הבקירו לנדרו. כלומר הילכך נמי מפרש ר"ל הא דקתני ובשביעית לא יורד לתוך שדהו אבל אוכל בנדר בשביעית קאמר דאלו נדר לפני שביעית אפילו הגיעה שביעית אינו אוכל דהרי קדם נדרו להפקר דשביעית והייל נ"כ אשביעית אבל אם נדר בשביעית הוי הפקר קודם לנדר ולא חייל הנדר והילכך אוכל: ר' יונה. אומר בשם ר"י שאני הוה הכא ולא שייכא מידי לדר' יוסי דמודה הוא בהבקר שביעית שהוא הבקר תורה ואפילו בנדר קודם להבקר מפקיע ההפקר מיד הנדר כיון דמן התורה הוא ולא קאמר ר' יוסי התם אלא בהפקיר מעלמו. ובבבלי פלוגתייהו בנוסחא אחרינא:

הלכה ז מתני' לא ישאילנו. גזירה שמא ישאל ממנו והוא אסר הנאתו עליו וכן לא ילונו גזירה שמא ילוה ממנו. שאלה בכלים הלואה במעות. וכן לא ימכור גזירה שמא יקח ממנו: אם היה דרכו לחרוש הוא אסור. דלא איכוין אלא שלא יחרוש הוא עצמו כמו שהיה רגיל אבל אחרים יחרשו בשבילו: ואם אין דרכו לחרוש. דעתו היה שלא יחרשו בה שדהו לא הוא ולא אחרים:

גמ'

רידב"ז

ר' יונה ר' בא בר חיי' בשם ר' יוחנן מודה ר' יוסי בהבקר תורה שהוא מותר פי' דלא דמי ההיא דשביעית לדר' יוסי דהתם בדר' יוסי בשהפקיר בעלמו אחר שנדר אדם אוסר דבר שברשותו לכשיוליא מרשותו משא"כ בשביעית דהיא הפקר תורה חשוב ההפקר קודם וזהו כדאיתא בירושלמי בפ"ז דדמאי ובפ"ד במס' פסחים גבי הנוטע כרם להקדש פטור מן הערלה ורבעי ועוללות לחייב בשביעית א"ר מתני' למה לית אנן פתרין לה ד"ה היא בההיא דמר ר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקירו והכא מפני שקדם הפקר להקדישו ע"כ פי' דקדם השביעית להקדש וכמלא שאין בידו להקדיש שנת השביעית וכבר נתבאר הסברא בחיבורי מגדל דוד במערכה ראשונה במס' גיטין דהוא כההיא דגרסינן במס' ב"ב דף נ"ה אפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא מתקיף ר"ה ב"כ קשי בה אמימר א"כ בטלת ירושת בנו הבכור דהו"ל ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ופי' בתוס' ז"ל דלא דמי למי שיש עליו כתובות אשה ובע"ח דשיעבוד המלך שאני דכגבוי דמי ועיי"ש לפ"ז גבי שביעית דהוי ג"כ אפקעתא דמלכא כדאיתא במס' ב"מ דף ל"ט והוי כגבוי ולא הוי מחוסר גוביינא אפילו בשנת השישית ג"כ עומד ברשות הגבוה על שנה השביעית ולא דמי לב' שותפין דלאחד יש לו ששה שנים ולאחד יש לו שנה השביעית באופן שאין בו דין הלוקח לזה ששה חלקים ולזה חלק שביעי דזה משמש ששה שנים וזה שנה שביעי דאז קי"ל כראב"י דיש ברירה והוי כמו נכסי לך ואחריך לפלוני דהוי לבני רק שיעבוד בעלמא משא"כ בחלק הגבוה הוי כמו אליבא דרבנן דראב"י דהוי לעולם חלי לזה וחלי לזה ותמיד עומד ברשות שני אפי' בשעה שהראשון ישמש וה"נ קתני' הכא דאימתי ס"ל לר"י דהפקר דאח"כ אסור הנ"מ כשהפקיר הוא אח"כ דאז בא ההפקר אח"כ משא"כ בהפקר תורה דהשוב ההפקר תורה קודם ודוק:

הגא

עין משפט נר מצוה

ו

א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה יב

יא

ב מיי' שם הלכה טו

ג מיי' שם פ"ז הלכה יג סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכא ס"ס

יג

ד מיי' פ"ח שם הלכה יב שם סי' רית ס"ס

שנויי נוסחאות (שו"ב) ובשביעית לא ירד בד"ו ובשביעית יורד.

גמ' באומר קונם שדי שאיני חורש לעולם באומר קונם שדי נחרשת לעולם:

הלכה ח מתני' [א] המודר הנייה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל החנוני ואומר איש פלוני מודר ממני הנייה ואיני יודע מה אעשה הוא נותן לו ובא ונוטל ממנו: גמ' שאינו יכול להוציא ממנו בדין:

הלכה ט מתני' היה ביתו לבנות גדירו לגדור שדהו לקצור הולך אצל הפועלים ואומר איש פלוני מודר ממני הנייה איני יודע מה אעשה הן עושין עמו ובאין ונוטלין שכרן מזה: גמ' מהו דיימר מאן דעבד לא מפסיד. נישמעינה מן הדא *ביומוי דרבי אמי נפלה דליקה בכפר ואפיק רבי אמי כרוז בשוקאי דארמאי ואמר כל דעבד לא מפסד. אמר רבי אלעזר בי רבי יוסי קומי רבי יוסי סכנה הוית. ואי סכנה הוית אפילו רבי אימי יטפי. לא תני כל דבר סכנה אין אומרים ייעשו בגוים ובקטנים אלא אפילו בגדולים ואפילו בישראל. מעשה שנפלה דליקה בחצר יוסי בן סימאי בשיחין וירדו בני קצרה של ציפורין לכבותו ולא הניח להן לכבות. אמר להן הניחו לגבאי שיגבה את חובו. מיד קשר עליו הענן וירדו גשמים וכיבוהו. במוצאי שבת שלח לכל אחד ואחד מהן סלע. ולאפרכום שלהן חמשים דינר. אמר רבי חנינה לא הוה צריך לעשות כן. חד כותיי הוה מגיריה דר' יונה נפלה דליקה במגירותיה דרבי יונה אזל ההוא כותאה בעי מיטפייה ולא שבקיה רבי יונה. אמר ליה בגדך מדלי. אמר ליה אין ואישתיזיב כולה. רבי יונה דכפר אימי פרס גולתיה על גדישא ונורא ערקת מינה:

הלכה י מתני' [ב] היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחרים לשם מתנה והלה נוטל ואוכל ומותר אם אין עמהן אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מובקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ורבי יוסי אוסר: גמ' *תנא ר' מאיר אומר כיון שאדם מבקיר יצא דבר מרשותו. רבי יוסי אומר אין הבקר יוצא מתחת ידי הבעלים אלא בזכיה. רבי ירמיה רבי בא בר חייה תריהון אמרין רבי יוחנן בשם רבי ינאי

דברי

פני משה

גמ' באומר קונם כו'. אאם דרכו לחרוש קאי דהוא לבדו אסור משום שנעשה כאומר שאיני חורש לעול' בה אבל אחרים מותרין וכסיפא אסו[ר] אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין מפני שנעשה כאומר קונם שדי נחרשת בה לעולם:

הלכה ח מתני' ואין לו מה יאכל. אורחא דמילתא נקט וה"ה אפי' יש לו מה יאכל: ובא. זה ונוטל מזה אם ירצה ליתן לו ואינו עובר על נדרו כדמפרש בגמרא:

גמ' שאינו יכול להוציא ממנו בדין. מפני שאין החנוני יכול להוציא ממנו בדין לכופו לשלם שהרי לא אמר לו תן לו ואני אפרע ובא ונוטל מזה אם רצה ליתן לו קאמר אבל אם מדינא הוי חייב לשלם כגון דשליחותי' קעביד אסור דהא קמהני ליה:

הלכה ט מתני' הולך אצל פועלים. לא זו אף זו קתני ברישא אשמעינן לצורך מזונות שרי וסיפא קמ"ל דאפילו לצורך בנין ביתו התירו:

גמ' מהו. דמותר לו לומר לכתחילה מאן דעבד עמיה לא מפסיד ואע"ג דרישא ודאי מותר כל הזן אינו מפסיד וכדאוקמינן בבבלי כתובות ריש פרק המדיר התם משום מזונות התירו אבל הכא מאי: נפל' דליקה בכפ'. בשבת והוציא ר' אמי כרוז בשוק כל דעבד ומכבה אינו מפסיד אלמא דשרי: סכנה הוית. שאני התם דמפני סכנת נפשות התירו ודחי ליה ר' יוסי דאי סכנה הוית אפילו ר' אמי בעצמו היה מותר לו לכבות דמי לא תני כל דבר סכנה אין אומרים בשבת יעשו בגוים כו' אלא אפילו בלא סכנה מותר לומר כן וכן מסקי' בבבלי סוף כל כתבי: בני קצרה. אנשי המלך מפני שאפטרופוס של מלך הי' כדאמר התם: הניחו לגבאי. על הקב"ה אמר כן שבעונו בא לו זה: לא הוה צריך לעשות כן. למחות בידם שהרי שאינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה: הוה מגירי'. שכנו של ר' יונה ונפלה דליקה בשכונתו ובא הכותי ורצה לכבותה ולא הניחו ר' יונה: בגדך מדלי. במזלך יהו כל נכסיי כלומר על אחריותך שאתה מונעני מלכבות עד שלא תבא לביתי וא"ל ר' יונה כן יהיה ונעשה לו נס וניצולה כל השכונה: פרס גולתיה. פיר' טליתו על הגדיש שנפלה דליקה עליה וברחה האש ממנה:

הלכה י מתני' ור' יוסי אוסר. דכיון שאין שם אחר שיכול לזכות אלא הוא הוי כמתנה ואין הלכה כר' יוסי ודוקא באין לו מה יאכל הוא דשרו רבנן אבל באינם אחרינא לא:

גמ' כיון שאדם מבקיר יצא דבר מרשותו. ואינו יכול לחזור בו ואע"ג דלא אתי עדיין ליד הזוכה הוי הפקר ופטור מן המעש' ואפילו קדם הוא וזכה בו: ר' יוסי אומר אין הבקר יוצא מתחת ידי הבעלים אלא בזכיה. דס"ל לר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דלא אתי לרשות המקבל לא הוי מתנה אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה:

דברי

קרבן העדה

גמ' באומר קונם וכו'. בא לשנויי אם אין דרכו לחרוש כמה יהיו אחרים אסורים לחרוש הא לא אמר אלא שאיני חורש בה וקאמר דה"ל כאומר קונם שדי לחרשת בה לעולם הלכך גם אחרים אסורים:

הלכה ח מתני' ואין לו מה יאכל. אורחא דמילתא נקט וה"ה יש לו מה יאכל: הולך לו אצל חנוני הרגיל אצלו. רבותא קמ"ל אע"ג דרגיל אצלו ומקיפו תדיר לא אמרי' שליחותיה קעביד וכ"ש אם אמר סתם כל הזן אינו מפסיד דשרי כדלקמן: ובא ונוטל ממנו. אם ירצה ליתן לו ואינו עובר על נדרו אבל אינו יכול לכופו לשלם לו דהא לא אמר תן לו ואני אפרע ואם אמר כן אסור דשליח שוייה: **גמ'** שאינו יכול להוציא ממנו בדין. כלומר לכך מותר לעשות כן לפי שאינו יכול להוציא ממנו בדין וכדפרישית במתני':

הלכה ט מתני' היתה ביתו וכו'. לא זו אף זו קתני ברישא אשמועי' דלצורך מזונות שרי ובסיפא קמ"ל דאפי' לצורך בנין ביתו מותר: **גמ'** מהו. שיהא מותר לומר כל הזן אינו מפסיד דמשמע שמקבל עליו התשלומין: אפיק. הוציא ר"י כרוז בשוק של עכו"ם ואמר מי שיכבה לא יפסיד שכרו ש"מ דלא הוה כשלוחו א"כ אף במודר הנאה מותר: ארא"י. אין משם ראיה דסכנה היתה אבל שלא במקום סכנה אסור: ומשני ואי סכנה. היתה ר"א עצמו ה"ל לכבותו וכי לא תנינן כן: יטפי. יכבה: ה"ג אלא אפי' בגדולים שבישראל. וה"פ אלא ודאי שלא במקום סכנת נפשות היתה ואפ"ה שרי דלא שוית שליח בלשון זה: הניחו לגבאי שיגבה את חובו. לידק על עצמו דין שמים ואמר שלוחי המקום יגבו את החוב כדתנן באבות והגבאין מחזירין בכל יום: ולאפרכום. שר הממונה על החיל: לא היה צריך לעשות כן. להחזירם שלא יכבו דתנינן עכו"ם שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה: חד כותי היה שכינו של ר' יונה נפלה דליקה בשכונת ר' יונה והלך הכותי ורצה לכבותה: ה"ג א"ל בגדך מדלי. וה"פ הכותי אמר לר"י במזלך תהא אולרי מונחת כלומר אם יגיע לו היזק מן האש יתחייב לשלם לו: א"ל אין. שמקבל עליו כל האחריות: ואשתיזיב כולה. וניצולו כולם: פרס. גלימיה על הגדיש וברח האש ממנו:

הלכה י מתני' והלה נוטל ואוכל. ודוקא באין לו מה יאכל הוא דשרי רבנן אבל באינש אחרינא לא: ור"י אוסר. בגמר' מפרש טעמא: **גמ'** תני רמ"א. והיינו ת"ק דמתני': יצא דבר מרשותו. ואינו יכול לחזור בו אע"פ שלא זכה בו איניש אחרינא כמלא שהמודר לאו ממדיר קזכה: ה"ג אלא בזכייה וכ"ה בפ"ו דפיאה. וה"פ אין הפקר יוצא מתחת יד בעלים אא"כ זכה בו אחר אבל כל זמן שלא זכה בו אחר יכולים בעלים לחזור בו הלכך כי זכה בה מודר ממדיר קמתהני:

דברי

רידב"ז

תנא ר"מ אומר כיון שאדם מפקיר דבר יוצא מרשותו ר' יוסי אומר אין הבקר יוצא מת"י הבעלים אלא בזכי' ומובא בכמה מקומות:

ר' ירמי' ר' בא ב"ח תריהון אמרין ר' יוחנן בשם ר' ינאי דברי ר' יוסי בנותן מתנה לעשרה וזה אחד מהן פי' דהנה יש חילוף הגירסא במשנה בין בבלי לירושלמי דבבלי גרסינן ברישא היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ובירושלמי גרסינן היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחרים לשם מתנה והלה נוטל ואוכל ומותר והוי שינוי בתיבת אחר לבין אחרים דבבבלי גרסינן לאחר ובירושלמי גרסינן לאחרים ובבבלי גרסינן והלה מותר ברישא ובסיפא גבי מניח על הגדר ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שחפץ והלה נוטל ואוכל וגרסינן ברישא והלה מותר בה ובסיפא גרסינן והלה נוטל ואוכל והחילוק פשוט דבסיפא נוטל המודר בעצמו מן הסלע וברישא אינו נוטל המודר בעצמו אלא האחר מקבל לשם מתנה והאחר נותן למודר אבל לגירסת הירושלמי הוא דהלה נוטל ואוכל גם ברישא וגבי נותן לאחרים לשם מתנה ופי' דהלה נוטל ואוכל ברישא הוא כמו והלה נוטל ואוכל בסיפא דפירושו דכיון דאמר המדיר הריני נותן מתנה לאחרים המעות הללו שוב מותר המודר ליטול מן הסלע וזוכה בשביל האחרים וחוזר וזוכה לעצמו כמו דגרסינן בירושלמי במסכת דמאי פ"ו הי"ג ובפ"ב דמס' קידושין ה"א א"ר הילא פועל זוכה לבעה"ב משל חנוני וחוזר וזוכה לעצמו וה"נ המודר זוכה לאחרים מן המדיר

שנויי נוסחאות (בו"ב) באומר גד"ו כאומר. (בוכ"ס) בגדך גד"ז בגרך פי' בשכונתך. או במגורך (עי' ערוך ערך גר). (פו"מ) בזכיה גד"ו ברמיה.

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה יב סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריח ס"ח

טו
ב מיי' פ"ז שם הלכ' יד טוש"ע יו"ד סי' רכא סעיף ט

מסורת הש"ס

שבת פ' כל כתבי הלכה ו

פאה פ"ו הלכה א

מסורת הש"ס

תורה אור

דברי ר' יוסי בנותן מתנה לעשרה וזה אחד מהן. הבקיר שדהו. אית תניי תני חוזר בו ואית תניי תני אינו חוזר בו. רבי חזקיה ר' אבהו בשם רשב"ל מאן דמר חוזר כרבי יוסי מאן דמר אינו חוזר כרבי מאיר. הדא אמרה הבקר כר' יוסי וחייב במעשרות מה אמר הבקר לא מתנה. אתא רבי יעקב בר אחא בשם רבי שמעון בן לקיש הבקר כרבי יוסי וחייב במעשרות. תמן אמר הבקר כרבי יוסי ואין חייב במעשרות דאמר *רבי יוחנן בשם רבי ינאי °ובא הלוי כי אין לו וגו'. (דברים יד) ממה שיש לך ואין לו חייב אתה ליתן לו. יצא הבקר שידך וידו שוין בו. היא לקט היא שכחה היא פיאה. היא הבקר. *עד כדון כשמבקירה לזמן מרובה. אפילו הבקירה לזמן ממועט. נישמעינה מן הדא המבקיר שדהו שלשה ימים חוזר. אמר רבי זעירא לא אמר אלא שלשה הא לאחר שלשה אינו חוזר בו. תני רבי שמעון דיינא קומי רבי זעירא אפילו לאחר שלשה חוזר בו. אמר ליה מכיון דאת אמר לאחר שלשה חוזר בו היא לאחר שלשה. היא לאחר כמה ימים. מתניתא מסייעה לר' זעירא במה דברים אמורים כשהבקיר סתם אבל אם אמר שדי מובקרת יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת. שבוע אחד. עד שלא זכה בין הוא בין אחר יכול הוא להזור בו. משזכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול להזור בו.

הדא

מעשרות פ"ק הלכה א — פאה פ"ו

קרבן העדה

דברי ר"י. כלומר לדברי ר"י אף בנותן מתנה לעשרה בני אדם וזה המודר אחד מהן אסור דהא ממדיר קמהני ל"א לא אר"י אלא במתנה שנותן לי' בני אדם והמודר אחד מהן דמתנה ודאי אינה יוצא מרשות בעלים אלא בזכיה אבל בהפקר מודה: הפקיר שדהו אית תניי תני חוזר בו. לענין מעשרות איתניי' שאם הפקיר שדהו חוזר בו קודם שזכה בו אחר וא"ל לחזור ולזכות בו הלכך אם זכו בו הבעלים חייבין במעשרות שלא יצא מרשותן א"נ אפי' אינש אחרינא זכה בו חייב במעשרות דגזרינן אטו בעלים: הדא אמרה. זאת אומרת מברייתא דתני חוזר בו דמוקי לה רשב"ל כר"י שמעינן דקסבר ר"י דהפקר לר"י חייב במעשרות: מה אמר. רשב"ל דבהפקר פליג ר' יוסי ולא במתנה דבמתנה אף רבנן מודו: אתא ריב"א. ואמר בפירוש בשם רשב"ל דהפקר לר"י חייב במעשרות: תמן אמרו. דאפי' לר"י הפקר אינו חייב במעשרות דמקרא ילפינן: ובא הלוי וכו'. במעשר כתיב: יצא הפקר שידך וידו שוין בו. ואע"ג שהבעלים יכולים לחזור בו מ"מ כל זמן שלא חזרו יד ישראל ויד הלוי שוין לזכות בו הלכך פטור ממעשרות ובפ"ק דמעשרות הגירסא יצא לקט שידך וכו' והיא הגי' הנכונה: היא לקט וכו'. כשם שלקט שכחה ופיאה פטורים ממעשר דיד כולן שוין בו ה"ה הפקר: עד כדון. עד כאן אם הפקיר לזמן מרובה הוא דאמר ר"י דחוזר הא אם הפקיר לזמן מועט מי קאר"י דחוזר או דלמה אם"ד דלא הפקירו לגמרי שלא יחזור בו למה הפקירו לזמן מועט הלא יכול לחזור בו: נישמעינה מן הדא. תא שמע מהא דר"ז כדמסיק: לא אמר אלא ג' אבל לאחר ג' אינו חוזר. דקס"ד דטעמא דר"י דחוזר משום הרמאין שמפקירין שדותיהן כדי ליפטר מן המעשרות והי' דעתן מעיקר' לחזור ולזכות בהן נמצא שלא הי' הפקרן אלא להערמה בלבד לפיכך משום גזרה דהפקרא שדה ופירותיה תקנו בכל הפקר שיכול לחזור ג' ימים הראשונים ואם זכה בו בין הוא בין אחר לאו כלום הוא אע"ג דבאחר לא שייך הערמה מ"מ אי לא הא לא קיימא הא שיאמרו כי היכא דאחרינא זכו אנן נמי זכינן בו אבל לאחר ג' ימים ליכא למיחש לרמאין שאין הבעלים מתאחרין לזכות בו יותר משלשה ימים א"כ קסבר ר"ז דלא פליגי ר"י ור"מ בהפקר דאורייתא אלא ר"י גזר מדרבנן משום מתנת בית חורון והך ברייתא אתיא ככ"ע: אפי' לאחר ג' חוזר בו. לר"י מדאורייתא והא דמשמע מברייתא דלאחר ג' אינו יכול לחזור בו היינו מדרבנן דלא לישתכח תורת הפקר: אבל אם אמר שדי מופקרת ליום אחד וכו'. ואחר הזמן שקבע אם לא יזכה בו אחר יהיה שלו כבתחילה: עד שלא זכה. בשדה הוא או אחר יכול לחזור בו אע"ג דבמפקיר סתם לאחר ג' ימים אינו יכול לחזור הכא שאני דהפקר לזמן לא שכיח ואוקמוהו אדאורייתא דלעולם יכול לחזור:

הדא

עין משפט נר מצוה

פני משה

דברי ר' יוסי. טעמיה דרבי יוסי משום דדמי כנותן מתנה לעשרה וזה אחד מהן כלומר כמי שנותן מתנה סתם לעשרה בני אדם וזה הזוכה ג"כ אחד מהן דלא הוי מתנה עד דאתי לידיה שהרי נתן להרבה בני אדם להיות זוכה כל הקודם בו וכן בהפקר שהבעלים הפקירו לכל וכל הקודם בו זכה ועד דלא אתי לידיה לאו כלום הוא והבעלי' יכולין להזור. בהן: מאן דמר חוזר כרבי יוסי. דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה: הדא אמרה הבקר כרבי יוסי וחייב במעשרות. לשון בעיא הוא אם לר' יוסי הבקר חייב במעשרות דק"ד לר' יוסי הפקר לגמרי כמתנה משוי לה וחייב במעשרות ואפי' יזכה בהן אחר דלאו מתורת הפקר הוא אלא משום מתנה כיון דרשות ביד הבעלים להזור בהן והיינו דמתמה עלה אם כן ש"מ מדר' יוסי דהבקר חייב במעשר: מה אמר הבקר לא מתנה. סיומא דקושיא היא שהרי לא אמר לשון מתנה אלא הבקר ואמאי יהיה חייב במעשרו': אתא ר' יעקב בר אחא בשם ר"ל וקא מתמה עלה היאך סלקא דעתך לר' יוסי הבקר חייב במעשרות הא תמן בפרק קמא דמעשרות אמרינן הבקר לכ"ע פטור מן המעשר ואפילו ר' יוסי מודי בהא כדדרים ר' יוחנן מקרא: ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך. גבי מעשרות כתיב ודרשינן ממה שיש לך ואין לו חלק בה חייב אתה ליתן לו מעשר יצא הבקר שיד כולן שוין בו והיינו טעמא נמי דלקט ושכחה ופאה דכולן פטורין ממעשר מפני שיש לו חלק בהן וכן הבקר אלא ודאי לר' יוסי נמי הבקר פטור מן המעשר כל זמן שלא הזר בו ולא מדמי לה למתנה אלא לענין שיכול להזור בו עד דלא אתי ליד הזוכר: עד כדון כשמבקירה לזמן מרובה. אדברי ר' מאיר קאי דקאמר אינו יכול להזור בו עד כאן לא קאמר אלא בשהפקיר לזמן מרובה דאין כאן חשש הערמה ולומר שמא העריס בדבר להפקירו כדי לפוטרו מן המעשרות ואח"כ יזכה בו הוא עצמו וניחא דלא ליהוי הפקר כלל כדלקמן הא לא אמרינן משום כשמפקיר לזמן מרובה ירא הוא שמא בתוך כך יזכה בו אחר והילכך אמרינן דודאי להפקר גמור נתכוון ואינו יכול לחזור בו: אפי' הבקירה לזמן ממועט. בעיא היא אם אמרינן אפי' הפקיר לזמן מועט אינו יכול לחזור או דילמא בכה"ג דאיכא למיחש דלא מדעתיה הפקיר אלא להערמה בלבד לא הוי הפקר ויהי' יכול לחזור בו שעדיין לא נגמרה הפקרו וקס"ד השתא דאפי' בהפקר לזמן נמי חשש הרמאין איכא: נישמעינה. לזה מן הדא ברייתא דקתני בסיפא דבהפקיר לזמן אין בו חשש הערמה כדלקמן ואיידי דמייתי להאי ברייתא מפרש לה לכולה: המבקיר שדהו. סתם כל שלשה ימים הוא הוזר אע"ג דמדאורייתא הוי הפקר אע"פ דלא אתי ליד הזוכה רבנן תקינו לה מפני הרמאין שהן רולין להפקיע שדותיהן מן המעשרות ומפקירין והוזרין וזוכין בהן ולפיכך אמרו הכמים דלא הוי הפקר עד שלשה ימים ואם יזכו בהן לא יהיו כזוכים מן ההפקר: הא לאחר שלשה אינו הוזר בו. דתו ליכא למיחש להערמה שכל המפקיר שדהו מפני רמאות אינו מאחר לזכות בו יותר מג' ימים אלא ודאי להפקר גמור נתכוון: תני ר' שמעון דיינא קומי ר' זעירא. ופליג דסבירא ליה אליבא דהאי טעמא דתקינו רבנן מפני הרמאין אפי' לאחר שלשה חוזר בו: אמר ליה. רבי זעירא מכיון דאת חושש אפי' לאחר שלשה אם כן לדידך היא לאחר ג' והיא לאחר כמה ימים ויהא חוזר לעולם ואם כן תשתכח תורת הפקר לגמרי: מתני'. סיפא דהאי ברייתא דלעיל מסייע לר"ז דלא חששו להערמה אחר שלשה: במה דברים אמורים. דיכול לחזור תוך ג' ואפי' זכה בו לאו מהפקירא קא זכי בשהבקיר סתם דאיכא למיחש לרמאין: אבל. אם הפקיר לזמן בכה"ג אמרינן דליכא למיחש להערמה שאם היה בדעתו בשעת הפקר שיחזור ויזכה בו למה לו להפקירו לזמן ידוע היה לו להפקירו לגמרי דהא לא נפקא ליה מידי בזה אם יאמר נמי הפקר בסתם שהרי דעתו להזור ולזכות בו אלה אמרינן דודאי לאותו זמן שהפקיר גמר והפקיר בלא הערמה כלל ולפיכך משזכה אינו יכול להזור בו אפי' תוך ג': עד שלא זכה. יכול להזור בו ואפילו לאחר שלשה וטעמ' משום דהפקר לזמן מילתא דלא שכיחא היא דמפקרי אינשי בכה"ג וכיון שגיל' זה והפקיר לזמן אמדינן לדעתיה מכיון שלא רצה להפקירו הפקר עולם אכתי אגיד גביה אפילו באותו זמן שהפקירו ולא ניחא ליה דליפוק מרשותי' עד דזכי ביה אידך:

הדא

רידב"ז

המדיר וחוזר וזוכה לעצמו והנה לפי גי' הבבלי ר' יוסי דאוסר לא פליג רק אסיפא אבל לא ארישא דבסיפא ס"ל דלא מהני משום דאין הפקר יוצא מת"י הבעלים אלא בזכי' משא"כ ברישא דאחר זכה ונותן לו פשיטא דמותר וכן כתב רש"י ז"ל וכן בתוס' ז"ל דר' יוסי לא פליג רק אסיפא בהפקר אבל לא ארישא במתנה אבל לפי גי' הירושלמי ס"ל להירושלמי דר"י אוסר קאי ארישא ואסיפא ומפרש טעמא דר' יוסי דנותן מתנה לעשרה וזה אחד מהן פי' דהמודר הוא בכלל מקבלי מתנה דנתן המתנה אדעתא דכולהו אע"פ שאמר בפירוש דנותן המתנה אדעתא דאחרים לא מהני כמו דאיתא בבבלי דף מ"ה הא דאפקרי' באנפי תרין פי' הר"נ ז"ל דבהא בלחוד הוא דאסר ר' יוסי דס"ל דכל כה"ג הפקר כמתנה דאדעתא דחד מהנך בלחוד הוא דאפקרי' כו' עיי"ש אע"פ שאומר בפירוש הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ מ"מ לא מהני וה"נ ס"ל לר' יוסי ברישא גבי מתנה דלא מהני מה שנותן המתנה לאחרים זה לא מהני דהוי כנותן מתנה לעשרה וזה אחד מהן דהמודר הוא ג"כ אחד מן העשרה דאמרינן דאדעתא דהנך שהרה הוא נותן המתנה ונמצא זה המודר הוא בכלל העשרה המקבלים המתנה וכיון דנוטל ושותק ולא קאמר דזוכה לאחרים אלא נוטל ואוכל הרי היה אחד מן העשרה וזכה הוא מן המדיר המתנה ואף על פי שהמדיר אמר שנותן המתנה לאחרים אמרינן דאדעתא דידי' גם כן הוא נותן כמו דלא מהני בהפקר שמפקיר בפיו לכל העולם מכל מקום אמרינן דאדעתא דידי' קמפקיר ועי"ז יאיר עינינו בסוף הסוגי' בעה"י ודוק:

הפקיר שדהו אית תניי תני חוזר בו ואית תניי תני אינו חוזר בו כו' הדא אמרה הבקר כר' יוסי וחייב במעשרות מה אמר הפקר לא מתנה פי' דס"ל דהטעם דהפקר פטור ממעשרות משום דבעינן בעלים דכתי' דגנך זרעיך משא"כ הפקר דאין לו בעלים דאינו נשמר עי' בר"ש ז"ל במס' פיאה בפ"ק מ"ד דכתב דסתם קציר נשמר ועוד שדך כתיב ע"כ פטור הפקר משום דאינו נשמר דאין לו בעלים וכ"כ רש"י ז"ל במס' ב"ק דף ל"ד ד"ה חייב

נפרש

שנויי נוסחאות (סו"ס) ואיז נד"ו ואינו. (זוכ"א) כשהבקיר נד"ו בשהבקיר.

עין משפט מצוה

מסורת הש"ס

הדא אמרה הוא זמן מרובה הוא זמן ממועט. הדא אמרה שלא חשו להערמה. הדא אמרה שאדם מבקיר וחוזר וזוכה. הדא פשטא שאלת דר' זעירא דר' זעירא אמר הוא זמן מועט הוא זמן מרובה. והלה נוטל ואוכל. ורבי יוסי אוסר. מאי טעמא דרבי יוסי מפני שקדם נדרו להבקירו הא הבקירו לנדרו לא. בעון קומי ר' יוסי מפני שקדם נדרו להבקירו. מה בין שקדם הבקירו לנדרו. אמר לון לא עלת על דעתו לאסור מה שהבקיר. אמר רבי יונה הכין קשון קדמוי הא הבקר יחיד לא. והא תנינן והלה נוטל ואוכל. ורבי יוסה אוסר. אמר לון לא עלת על דעתו לאסור מה שהבקיר. רבי יונה רבי אבא רבי חייה בשם רבי שמעון בן יוצדק המבקיר שדה לעשרה בני אדם אינו חוזר בו. א"ר יוסה אתייא כר' מאיר. ר' מנא בעי מה את אמרת לשלשה לפני שלשה. על דאת מקשי על רבי מאיר קשיתה על דרבי יוסי. מה את אמרת לעשרה לפני עשרה.

אמר

הדא אמרה. השתא פשיט לה להבעיא דלעיל דפ"מ מהכא דהיכא דהפקירו לזמן בין לזמן מרובה בין לזמן מועט כדקתני יום אחד כו' שוין בזה דלא חששו להערמה בכה"ג כדפרישית וש"מ נמי שאדם מבקיר והוזר וזוכה בו עצמו משום הפקר דקאמר זכה בין הוא בין אחר אינו יכול להזור בו: הדא פשטה שאלת דר' זעירא. כלומר דמכאן תפשוט נמי כמה שהקשה ר"ז לר"ש דיינא דאם חוששין לאחר ג' ניחוש נמי אפילו לאחר כמה ימים אלא כל היכא דליכא למיחש להערמה אין חילוק בין זמן מרובה לזמן מועט כמו דאמרינן הכא בהפקר לזמן ואין חשש הערמה כדאמרן אין חילוק בין זמן מרובה לזמן מועט: מ"ט דר' יוסי מפני שקדם נדרו להבקרו. וחל האיסור על נכסיו והילכך אפילו הפקירן אח"כ אסורין על זה אבל אם היה הפקירן קודם לנדרו מודה ר' יוסי דלא חל הנדר על מה שהבקיר: בעו קומי ר' יוסי. הקשו אותו בני הישיבה דקאמרת טעמא מפני שקדם נדרו להפקירו הא לדידך לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה וא"כ מה בין שקדם נדרו להפקרו או הפקרו קדם לנדרו הא כי נדר אכתי לא זכה ביה שום אדם ולעולם יהיה אסור: אמר לון. היינו טעמא שאם קדם הפקרו לנדרו דמותר שלא עלת על דעתו בשעת הנדר לאסור מה שהפקיר ואין ה"נ דאי הוה הדר מלי הדר ביה ואי הוה אסיר ליה בפירוש הדבר שהפקיר הנדר חל אלא דמסתמא אמרינן אין דעתו על מה שהבקיר. והיינו כדמפרש ר' יוחנן טעמיה דר' יוסי בבבלי שם: וה"ג ר' יונה ר' אבא כו' עד אינו חוזר בו. וגי' הדפוס משובשת ומוחלפ' היא וכלו' אפי' לר' יוסי אינו חוזר בו: אמר ר' יונה הכין קשון קדמוי. כן היינו מקשים לפני ר"ש בן יהולדק דקאמר המבקיר לעשר' בני אדם אינו חוזר בו הא הבקר יחיד לא והא תנינן והלה כו' ור"י אוסר ומפרש טעמא משום שלא עלת על דעתו לאסור מה שהפקיר אלמא אפי' הפקר ליחיד הוי הפקר ואם ההפקר קדם לא חל הנדר: חסר כאן וע"כ דה"ג המבקיר לשלשה אינו חוזר א"ר יוסה ואתייא כר' מאיר. כלומר הא דאמר ר"מ אינו חוזר אם הבקיר לשלשה והיינו דבעי ר' מנא עלה דקאמ' לשלשה הכי הוה ליה למימר לפני שלשה דאין קפידא אם ההפקר להרבה בני אדם או לא אלא שאם הפקיר בפני רבים משום דאוושא מילתא ותו ליכא למיחש לרמאות: ומתמה הש"ס על דנטר ר' יונה ומקשי על דברי ר"מ ולמה לא הקשה לו בדברי ר' יוסי דקאמר לעשרה לפני עשרה הוה ליה למתני:

אמר

הדא אמרה. זאת אומר' בין כזמן מרובה בין לזמן מועט לאחר הפקירו א"כ בין שהפקירו לזמן מרובה בין לזמן מועט לעולם יכול לחזור בו דהא אפי' לשמיטה יכול לחזור בו: הדא אמרה. ושמעינן נמי מהך ברייתא דאין טעמו דר"י משום הרמאין אלא מדאורייתא יכול לחזור בו: הדא אמרה שאדם מפקיר וכו'. וש"מ נמי שהמפקי' עצמו יכול לחזור ולזכות בו דהא תני בין הוא בין אחר וכו' ולא אמרינן אם חוזר חוכה בו אגלאי מלתא למפרע דלהערמה בעלמא קמיכוין ומעיקרא לא הוי הפקר וליחייב במעשר: הדא פשטא. ומהכא איכא למפשט הא דשאל ר"ז לר"ש דיינא דא"כ אין חילוק בין לאחר ג' ימים בין לזמן מרובה דודאי כן הוא דכיון דשמעי' דאין הטעם משום הרמאין אין לחלק בין זמן מרוב' לזמן מועט: מפני שקד' נדרו להפקירו. שאסרו ואח"כ הפקירו: הא הפקירו לנדרו. אפי' ר"י מודה דמותר: בעון. לפני ר"י הא דתני טעמא דר"י מפני שקדם נדרו להפקירו אבל הפקירו כנדרו לא מאי איכא בין שקדם נדרו או שקדם הפקירו: לא עלה וכו'. אע"ג דאם התנה כן בפירוש מהני דיכול לחזור בו מ"מ כל האוסר נכסיו סתם אין דעתו על מה שהפקיר כבר: ה"ג א"ר יונה הכין קשון קדמוי ר' אבא ר"ח בשם רשב"י המפקיר שדה לשלשה בני אדם אינו חוזר בו א"ר יוסה אתיא כר"מ הא הפקר יחיד לא והא תנינן הלה נוטל ואוכל ור"י אוסר אמר לון לא עלה על דעתו לאסור מה שהפקיר ר' מנא בעי וכו' וכ"מ בבבלי. וה"פ ר' יונה אמר כך הקשו לפני ר' יוסה דאיהו מוקים להאי דרשב"י כר"מ וקשיא עליה מתני' דת"ק דמתני' ר"מ ותנן והלה נוטל ואוכל ובאין שם אחר איירי כמפורש במתני' שני ר' יוסה קסבר ר"מ דלא עלה על דעתו לאסור מה שהפקיר אפי' לפני אדם אחד וכיון שכן אע"ג דיכול לחזור בו מ"מ כל זמן שאינו חוזר בו אינו נאסר מחמת נדרו: מה את אמר לשלשה. הא דקאמר' המפקי' שדה לשלש' פירושו שמפקירו לג' בני אדם או דלמה בעינן שיפקירו דוקא לפני שלשה בני אדם כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידים א"כ כיון שמפקירו לפני ג' הדבר מפורסם לכל וליכא למיחש למידי: על דאת מקשי וכו'. לר' מנא פריך למה קשיא ליה לר"מ אם הוא סובר דבעינן שיפקיר לג' או לפני ג' ולמה לא קשיא לי' לר' יוסי דאמרינן לעיל בשמעתין דלר"י במפקיר לעשרה וזה אחד מהן אינו חוזר אם הכוונה לג' או לפני ג' אלא ע"כ לומר דפשיטא לי' ממתני' דאיירי במפקיר לכ"ע ואפ"ה פליג ר"י ש"מ דלפני עשרה קאמר א"כ ה"נ לפני ג' קאמר:

א"צ

רידב"ז

בפרט א"כ אינו פטור אלא הפקר ולא מתנה ואי ס"ד דהפקר הוי כנותן מתנה א"כ יש לו בעלים וע"כ אינו פטור ממעשרות ואי הוי ס"ל הטעם דהפקר פטור ממעשרות משום ובא הלוי א"כ הפטור הוא משום דידך וידו שוין בו א"כ ה"ה בנותן מתנה לכל העולם דהתם נ"כ ידך וידו שוין בו כדגרסינן בירושלמי פ"ק במס' מעשרות לפיכך הקדש פטור ממעשרות משום דכיון דאין ידך וידו שוין בו כמי שידך וידו שוין בו משא"כ אי הטעם דהפקר פטור ממעשרות הוא משום דאין לו בעלים ובעינן זרעיך א"כ אינו פטור אלא הפקר דאין לו בעלים ולא בנותן מתנה לכל העולם וה"פ מה אמר הפקר לא מתנה פי' דכל עיקר דמלינן פטור ממעשרות הוא דווקא הפקר ולא מתנה אתא ר' יעקב בר אחא בשם רשב"ל הפקר כר' יוסי וחייב במעשרות דלדידי' הפקר הוא כמתנה ומה אמרינן בעלמא הפקר פטור ולא מתנה תמן אמרינן הפקר כר' יוסי ואין חייב במעשרות דאמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי ובא הלוי וגו' יצא הפקר שידך וידו שוין בו א"כ ה אי הפקר הוי כנותן מתנה לכל העולם א"כ הרי ידך וידו שוין בו וע"כ לפ"ז פטור ממעשרות אפילו לר' יוסי דהפקר כמתנה ודוק:

והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר מ"ט דר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקירו פי' ומה מהני דהוי כעת הפקר הא עכ"פ בשעה שנדר הוי שלו ואדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו כמו בשביעית לעיל בדף מ"ב וכן מוכח בירושלמי פ"ד דמס' פסחים דטעמא דר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקירו הוא דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיוציא מרשותו וכן מוכח בירושלמי לעיל בה"ו דזהו טעמא דר"י מפני שקדם נדרו להפקירו ומה בכך דהוי כעת הפקר הא נדרו קדם ובשעת הנדר לא הי' הפקר והי' ברשותו וזהו טעמא דר' יוסי באמת לשיטת ר"י דהפקר אינו יוצא מת"י הבעלים אלא בזכי' לדידי' אין פ"מ בין קדם נדרו להפקירו או לא וזה דמסיק בעון קומי ר' יוסי מה בין הפקירו קודם לנדרו או נדרו קודם להפקירו דהא לדידך אין הפקר יוצא מת"י הבעלים אלא בזכיה ע"ז משני להו לא עלת על דעתיה לאסור מה שהפקיר א"ר יונה הכין קשין קדמוי הא הבקר יחיד לא פי' דטעמא דר' יוסי הוא לאו מפני שקדם נדרו להפקירו אלא דהוי הבקר יחיד ולא מהני כדאיתא בבבלי דאפקרי באנפי בי תרי לפיכך ס"ל לר"י דלא מהני הפקר יחיד ולא כטעמא דאמר לעיל דטעמא דר"י מפני שקדם נדרו להפקירו ומוכח מזה דאם הפקירו קודם לנדרו מותר לפיכך הקשו לו מה בין נדרו קודם להפקירו כו' ז"א אלא דטעמא דר"י משום דהוי הבקר יחיד והא דמקשי' ליה מה בין נדרו קודם הפקירו מה בין הפקירו קודם לנדרו הוא לאו מפני דקאמר ר' יוסי הטעם מפני שקדם נדרו להפקירו ומוכח מזה הטעם גופי' דהפקירו קודם לנדרו מותר ז"א אלא טעמא דר"י משום דהוי הבקר יחיד והא דמקשו ליה מה בין הפקירו קודם לנדרו הוא משום דבברייתא שנוי' כן בפירוש ומוכח בבבלי דף מ"ג וז"ל הברייתא והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר אמר ר' יוסי אימתי בזמן שנדרו קודם להפקירו כו' והיינו דמסיק והא תנינן והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר פי' דזהו הברייתא דמבואר שם בפירוש דאימתי בזמן שקדם נדרו להפקירו ומביא הרישא דברייתא וכונתו מהסיפא כדרך הירושלמי בכמה מקומות וע"ז מפני אין דעתו לאסור מה שהפקיר ודוק:

ר' יונה ר' אבא ר' חיי' בשם רבי שמעון בן יהולדק המפקיר שדה לג' בני אדם אינו חוזר בו כצ"ל וכן איתא בבבלי דף מ"ה בשם ר"ש בן יהולדק דהפקיר בפני שלשה הוי הפקר עיי"ש [ועי' בתוס' ז"ל שם דזה דווקא לענין מעשר לא מהני הפקר ביחיד מפני הרמאין אבל לכל דבר מהני ההפקר כדאמרינן גיגית נר וקדירה ושפוד אפקירי מפקר להו עיי"ש] וקס"ד דלכל מילי ס"ל לרשב"י דלא מהני הפקר ביחידיי ויש מקום לחקור אליבא דמאן קתני לה אי אליבא דר"מ קמ"ל דהבקר ביחיד לא מהני לכל דבר או אליבא דר' יוסי קתני לה דמהני הפקר לפני ג' וממנפ"ש קשיא אי אליבא דר"מ קמ"ל דלא מהני הפקר ביחיד א"כ קשיא מתניתן הא מתניתן מיירי בהפקר יחיד בסיפא דהא קתני אם אין עמהם אחר מניח על הסלע כו' ואלמא דמהני הפקר ביחיד לר"מ ואי לר' יוסי קמ"ל דמהני הפקר בפני ג' ולא אמרינן גבי ג' דאדעתא דהני מפקיר להו ודווקא ביחיד אמרינן דאדעתא דיחיד הזה מפקיר ולא מהני אע"פ שאמר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ משא"כ בג' אמרינן דלאו אדעתא דהני ג' מפקיר להו א"כ יקשה הרישא לר' יוסי דס"ל בנותן מתנה לעשרה וזה אחד מהם דניתן מתנה אדעתא דהעומדים לפניו ואע"פ שאמר בפני עשרה דנותן מתנה לאלו תשעה אין הולכין אחר אמירות פיו וחוששין לרמאות דדעתא עליו וזה אחד מהן וע"ז קאמר ר' יוסי אמורא דאתיא כר"מ וע"כ נשאר בקושיא מסיפא דמתניתן על ר"מ וע"ז בעי ר' מנא לפני ר' יוסי אמורא דאוקמי' כר"מ מה את אמרת לשלשה ע"כ דכונתו לפני שלשה וא"כ מוכח דהבקר יחיד לא מהני לר"מ לדידך דאוקמי' כר"מ א"כ קשה ויתגא לך לאוקמיה

שנויי נוסחאות (סו"ב) יוסה כד"ז יוסי.

מסורת הש"ס

קרבן העדה

א"ל. היינו דמספקא לי' בדברי רשב"י די"ל דהפקירו בפני שנים חוזר בו וחייב במעשרות וכר"י כמי אתיא דבפני שנים אינו מתיירא להפקיר דיכול להכחישם אם יזכה בו אחד מהם דאין לו אלא עד אחד הלכך חייב במעשר אבל בפני ג' מתיירא להפקיר כדי שלא יהא אחד זוכה ושנים מעידים וכיון שהפקירו בפני שלשה ודאי אין כאן הערמה הלכך אם זכו בו הבעלים פטורין ממעשרות:

אמר ליה הבקירה בפני שנים חוזר בו וחייב במעשרות. בפני שלשה אינו חוזר בו ופטור מן המעשרות:

הדרן עלך אין בין המודר

הדרן עלך פ' אין בין המודר

הלכה א מתני' השותפ'. שיש לכל אחד מהם בית וחלר והחלר שלפני הבתים שניהם שותפים בו ובזמן שיש בחלר דין חלוקה והוא שיהיה בחלר כדי שיתן לכל פתח ד' אמות בחלר לפני הפתח וישאר עוד מן החלר ד' אמות לזה וד' אמות לזה הכל מודים דשניהם אסורים לכנוס לחלר עד שיחלוקו כיון דיש בו דין חלוקה כי פליגי בחלר שאין בו דין חלוקה רבנן סברו כל אחד בשל חבירו נכנס ורא"ב"י סובר יש ברירה והאי בדידיה קאזיל והאי בדידיה קאזיל: ושניהם אסורים להעמיד שם ריחים וכו'. ומודה רא"ב"י בכל הני דשותפים מעכבים זה על זה דאסור דלא שייך להתיר מטעם ברירה דמאחר שבידו לעכב עליו ואינו מעכבו כמאן מהנהו: וכופין את הנודר למכור חלקו. דחיישינן כשירא' חבירו נכנס ישכח נדרו ויכנוס גם הוא אבל כששניהם אסורים ליכא למיחש

הלכה א מתני' השותפין שנדרו הנייה זה מזה אסורין ליכנס להצר רבי אליעזר בן יעקב אומר [א] זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו [ב] שניהן אסורין מלהעמיד ריחים ותנור ומלגדל תרנגולין היה אחד מהן מודר מחבירו הנייה לא יכנס לחצר רבי ליעזר בן יעקב אומר [ג] יכול הוא לומר לו בתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס בתוך שלך כופין את הנודר שימכור חלקו: **גמ'** רבנין אמרי כל טפח וטפח של שותפין הוא. ר' ליעזר בן יעקב אומר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו. אם היתה חצר חלוקה פסיפסם אף רבנין מודיי. עמד אחד מהן ומכר את חלקו. אף רבי אליעזר בן יעקב מודה. התנו ביניהן על מנת לוותר בחזקת שותפין הן. לא צורכא דלא התנו ביניהן על מנת לוותר מה אמר בה ר' אליעזר בן יעקב. והא

פני משה

אמר לי'. סיומא דמילתיה דר' מנא הוא אלא שהש"ס הפסיק לדייק בדבריו כדאמרן וכלומר דא"ל לא היתני לא לעשרה ולא לשלשה אלא כך שנינו אליבא דר' יוסי הבקירה בפני שנים חוזר בו וחייב במעשרות דלא הוי הפקר בפני שלשה אינו חוזר אפי' לר' יוסי דכל שהפקיר בפני ג' הדבר מפורסם ולא הוי כמתנה ופטור מן המעשרות וכן מחלק אליבא דר' יוסי בבבלי סוף פירקין:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' השותפין. שיש לכל אחד מהן בית בחלר והחלר שלפני הבתים שניהן שותפין בה ובזמן שיש בחלר דין חלוקה והוא שיהיה ארבע אמות לכל אחד מהשותפין מלבד הגר שלפני הפתחים בהא כ"ע מודים דשניהם אסורים ליכנס בחלר עד שיחלוקו ולא פליגי אלא בחלר שאין בו דין חלוקה דרבנן סברי אין ברירה וכל טפח וטפח של שותפין הוא כדאמר בגמ' וכל אחד מהם בשל חבירו הוא נכנס ורא"ב"י סבר יש ברירה וזה נכנס לתוך שלו וזה לתוך שלו: שניהם אסורין כו'. ואפילו רא"ב"י מודה בכל הני דהואיל והשותפים מעכבים זע"ז אם ירצו ואם הוא מוותר לו אסור דוויתר אסור במודר הנאה: כופין את הנודר. בגמ' מפרש לה:

גמ' רבנין אמרי. טעמא דפלוגתייהו מפר' כדפרישית במתני': חלוקה פסיפסם. אם היתה חלוקה ביניהן במסיפס וניכר חלק כל אחד אף רבנן מודו דכל א' נכנס לתוך שלו וקמ"ל דאף שאינה חלוקה אלא במסיפס בעלמא: אף רא"ב"י מודה. שאסור ליכנס דלא תימא דשייר לעצמו דריסת הרגל שיהא מותר ליכנס כבתחילה קמ"ל: התנו ביניהן ע"מ לוותר כל הדברים שרגילין השותפין להקפיד זה על זה ואם התנו ביניהן מתחלה לוותר זה לזה בהא פשיטא לן לר"א ב"י שבחזקת שותפין הן שכך התנו ביניהם וכל אחד ואחד משתמש בכלו הוא: לא צורכה. האי דקא מיבעיא לן בשלא התנו ביניהן מתחלה ע"מ לוותר מה אמר בה רא"ב"י אם הוא מתיר כשנדרו הנאה זה מזה להשתמש לכל אחד אפי' בדברים שאין דרכן לוותר: והא

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ז, מהלכות נדרים הלכה ד סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכו סעי' א וטוש"ע חו"מ סי' קפ

ב
ב מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ב

ג
ג מיי' שם . כה ו טוש"ע שם סעיף א

קרבן העדה

מידי: **גמ'** כל טפח וטפח. שבחלר של שניהם הוא לפיכך אסור בכולו דאין ברירה וכדפרישית במתני': אם היתה החלר חלוקה. במחילה שניכר חלקו של כל אחד אף רבנן מודו דכל א' מותר בשלו ולא אמרי' כיון שכבר נאסרו קודם החלוקה בכולו אף לאחר חלוקה אסורים דאכן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהן לאסרה על חבירו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה דא"כ אסר עליה נכסי דידיה וזה ודאי אינו בדין: אף רא"ב"י מודה. דאסור המוכר לכנוס לתוכו שלא לצורך השוקח שאם התנו זה את זה החלר לדריסת רגליהם ולכל מי שלריך להם לא הקנו אותו לכל העולם: התנו ביניהן וכו'. בחלר שהיא חלוקה במחילה איירי שהתנו ביניהן בשעת חלוקה ע"מ לוותר דריסת הרגל שיהא לכל א' רשות לכנוס לתוך של חבירו: בחזקת השותפין הן. אם נדרו זה מזה לא מהני החלוקה ואסורין כשותפין שנדרו הנאה זה מזה: לא נלרכא. אלא שלא התנו ביניהון ע"מ לוותר מיבעיא לן מה אמר רא"ב"י מי פליג נמי בהא דקסבר רא"ב"י וויתור מותר במודר הנאה או דלמה טעמו משום דיש ברירה והכא לא שייך ברירה שהרי כבר חלקו החלר. והא

רידב"ז

לאוקמיה כר"מ וקשה על ר"מ ואת דאת מקשי על ר"מ קשיתו על דר' יוסי כלומר הלא יש לך לאוקמי' כר' יוסי הא דרשב"י וקשיתה על דר"י האיך מהני הפקר בפני ג' ולא אמרינן דאדעתא דהנך ג' מפקרי ולא מהני מה שאומר לכל העולם אני מפקיר ז"א אלא דבפני ג' מהני אמירתו א"כ יקשה על דר' יוסי מהרישא מה את אמרת לעשרה לפני עשרה וכיון דקאמר לפני עשרה האיך תימר דכונתו על המודר שעומד לפניו וזה אחד מהן כדקאמר לעיל א"כ קשה מנ"ל לאוקמי' כר"מ וקשיתה על דר"מ מסיפא הא יש להוקמיה כר"י וקשיתה על דר' יוסי מהרישא ע"ז משני א"ל ר' יוסי הפקירה בפני ב' חוזר בו וחייב במעשרות בפני ג' אינו חוזר בו ופטור מן המעשרות פי' דהא דקאמר דבעינן ג' אבל הפקר ביחידי לא מהני הוא לענין מעשרות לחוד [כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל] הלהפקיר בבציר מג' אינו הפקר לענין מעשרות אבל לכל הדברים הוי הפקר ואם כן לא קשה כלום על רבי מאיר ע"כ אוקמינן לר' שמעון בן יהוצדק אליבא דר' מאיר ולר' מאיר לא קשה כלום וזה ברור בעזרת השם ודוק:

אם היתה חלר חלוקה פסיפסים אף רבנן מודה פי' אם חלקו אח"כ החלר ביניהם מותר אף לרבנן ולא אמרינן דכיון דהיתה דין חלוקה ונאסר עליו אפילו כשחלק אח"כ ונעשה שלו אי דאמר חלר זה אסור עליך הז אסור לעולם ואפילו כשלקח אח"כ ונעשה שלו ואפילו כשלקח מן יד אחר ואי לא אמר חלר זה אלא נכסי עליך אבל מכיון דלא איפסק אחר ביניתים אסור כדקי"ל נכסי עליך ונתנה לו במתנה או לקח ממנו כיון דמתחלה הי' שייך להמדיר לא מהני מה שלקח ממנו אח"כ אם לא איפסיקה אחר קמ"ל דשרי מטעם שכ' הרמב"ם ז"ל מובא בר"נ ז"ל דף מ"ו ע"ב ד"ה אבל דאכן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל אחד להסור על הבירו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה דאי הכי אסר עלי' נכסי דידי' ואינו בדין עכ"ל הר"נ ז"ל בטעמיה דהרמב"ם ז"ל עיי"ש בשלמא קודם הלוקה אסר עליו משום דהוי נמי דמדיר ואסר עליו נכסי דהמדיר ואף שנכסיו דידי' אינו בדין שיאסר עליו מ"מ אסור ואיסורו הוי משום חלק המדיר שזה בדין שיאסר עליו נכסיו דהמדיר משא"כ לאחר חלוקה דהוי נכסי דידי' לגמרי אינו בדין שיאסר עליו וע"מ כן נשתתפו אבל אימתי מותר כשחלקו הנ"מ כשחלקו הוא ברשותו והוי נכסי דידי' אינו בדין שיאסר עליו ואכן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יאסר עליו נכסי דידיה א"כ הנ"מ כשהוי דידיה אבל אם מכרן לאחר את חלקו לאחר חלוקה ואז לא הוי דידיה ולא שייך אינו בדין שיאסר עליו נכסיו דידי' דהא לאו נכסיו דידי' נינהו והילכך אם הדירו שלא יכנס להלר זה דאז אסיר אפילו כשנכנס ביד אחר דאז לא מהני אחר ונהי דאכן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל לאסור עליו לאחר חלוקה שאינו בדין שיאסר עליו נכסי דידי' אבל מכיון שמכר לאחר לאחר חלוקה ולא הוי נכסי דידי' שפיר יכיל לאסור עליו באומר חלר זה לעולם ולא מהני דאכן סהדי שע"מ כן נשתתפו רק כשיהי' נכסים דידי' משא"כ כשיהיה ביד אחר דאז מהני בחומר הלר זה לאסור עליו לעולם והאכן סהדי לא מהני ביד אחר דהא לאו נכסים דידי' נינהו אם לא דנימא דיש ברירה ואכן קי"ל דבדאורייתא אין ברירה כמו שכ' הר"נ ז"ל בד"ה אבל ורא"ב"י דס"ל דיש ברירה היינו דווקא בהלר שאין בו דין חלוקה כמו שכ' הר"נ ז"ל אבל בעלמא ס"ל ג"כ אין ברירה ע"כ קאמר אבל אם עמד אחד מהן ומכר חלקו לאחר חלוקה בזה אף רא"ב"י מודה דאין ברירה ונמלא דלא אמרינן למפרע היתה זה החלק שלו ואלא הי' כל טפח וטפח של שותפין וכאוסר עליו חלר זה אסור לעולם אפילו בשנכנס ליד אחר והסברא דהאכן סהדי הנ"ל לא מהני בשנכנס ליד אחר ע"כ אסיר לעולם ודוק:

התנו ביניהן ע"מ לוותר בחזקת שותפים הן פי' אם היה תנאי מפורש ביניהן להעמיד ריחים, תנור ולגדל תרנגולים בזה אין שום ספק דמותרין דהא לא הוי ויתור דויתור שייך רק בשלא הי' תנאי רק שדרכן לוותר כדכתב הר"נ ז"ל שדרכן לוותר משא"כ כשהיה תנאי מפורש ביניהן ע"ז בזה פשיטא דבחזקת שותפין הן ומותר אליבא דרא"ב"י לא צריכא דלא פי' לא צריכא אלא בדלא הותנו ביניהן ע"מ לוותר מה אמר בה רא"ב"י פי' דהא פשיטא דכל עיקר הפלוגתא דרבנן ורא"ב"י בברירה ע"כ טעמיה דרבנן דל"ל ברירה לאו משום להא דברירה דהא אפילו לדידן דקי"ל בעלמא אין ברירה מ"מ הכא קי"ל כרא"ב"י משום דברירה דהכא הוי בדרגא אחריתי אפילו למ"ד דל"ל ברירה הכא ס"ל ברירה משום דכן נשתתפו אדעתא דהכא כמו שכ' הר"נ ז"ל עיי"ש וע"כ טעמיה דרבנן דל"ל גם הכא ברירה הוא דס"ל דלגבי מודר הנאה לא מהני מה שנשתתפו אדעתא דהכי אף דלכל הדברים בודאי נשתתפי אדעתא דהכי מעיקרא אבל מ"מ לא מהני זה לענין מודר הנאה משום דקי"ל אף ויתור אסור במודר הנאה אף דבעלמא לא השוב נהנה מחבירו כיון שכן דרך לוותר אבל

והא תנינן *תמן לוקח ביתר ומוכר בפחות מה אמר בה רבי אליעזר בן יעקב. והא דתנינן תמן *לא ישאילנו ולא ישאל ממנו מה אמר בה רבי אליעזר בן יעקב. והא דתנינן תמן לא ימכור ולא יקח ממנו. והא *דאמר רבי שמעון בן יקים שלא ישהא. שניהן אסורים מלהעמיד ריחים ותנור ומלגדל תרנגולים. נצרכה לר' אליעזר בן יעקב דו מתניתא השותפין שנדרו הנייה זה מזה. מפני שנדרו הנייה זה מזה. הא אם לא נדרו הנייה זה מזה סתמן כמותרין אילו לאילו תמן *תנינן אילו דברים שיש להן חזקה כו'. אמר רבי ירמיה נהגו השותפין להיות כמותרין זה את זה בדברים הללו. אמר ר' אלעזר המגדל תרנגולין בחצר שאינה שלו הרי זו חזקה. אמר רבי יוסי ויאות מה נפשך אם יש לו רשות לגדל הרי גידל. אם אין לו רשות לגדל הרי החזיק. רבי יוחנן בשם רבי בניה בכל השותפין מעכבין זה על זה בחצר חוץ מן הכביסה מפני כבוד בנות ישראל. אמר ר' מתנייה הדא דאת אמר מקום שהנשים מכבסות. אבל מקום שהאנשים מכבסין לא בדא. ודא דאת אמר חוץ מן הכביסה בחצר. בכל החצר. ברם בד' אמות דחבריה לא מצי מימחי בידיה אם היה המקום משופע אפילו בארבע אמות דחבריה מימחי הוא בידיה דו אמר ליה את שפך והוא אתי לגבי. תני מקום התנור מקום הכיריים אין להן חזקה. על גביהן אפילו כל שהוא יש להן חזקה. א"ר זעירה ובלבד קירוי שמועיל לתנור. רבי יוחנן בשם ר' ינאי השותפין קונין זה מזה בחצר וחייבין זה בניזקי זה. א"ר בון בר כהנא באומר צבור ואקנה. אבל אם צבורין לא קנה עד שיטלטל. בתוך שלי אני נכנס ולא בתוך שלך ואת

עין משפט נר מצוה

פני משה

והא. כלומר וכן הא דתנינן תמן בפ"ג קונם שאני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר בפחות וכן הא דתנינן בפרק ד' המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו ולא ימכור כו' וכן הא דאמר רבי שמעון בן יקים לעיל גבי המודר הנאה מחברו ונכנס לבקרו עומד אבל לא יושב גזירה שמא ישהא בישיבה בכל כי הני קפידא בעי הש"ס מה אמר רבי אליעזר בן יעקב בשותפין שנדרו הנאה זה מזה אם הוא מתיר בהן כמו שמתיר בדריסת הרגל או לא: שניהם אסורים כו'. כלומר דהשתא פשיט לה דבכל הני אסור אפילו לרבי אליעזר בן יעקב דקתני שניהם אסורין מלהעמיד ריחיים וע"כ לרבי אליעזר בן יעקב נצרכה דאי לרבנן השתא דריסת הרגל דלא מצי מעכבי זה על זה אסורין הני דאי בעי מעכבי מצי מעכבי לא מיבעיא אלא דאפילו ראב"י מודה בהני והא כל הני דחשיב במתניתין מסתמן דרכן לוותר הן כדמסיק: דו מתני' השותפין כו'. כלומר דהא במתני' מפני שנדרו הנייה זה מזה קאמר הא לאו הכי סתמן של אלו הדברים כמותרין השותפין זה לזה כדאמר לקמן נהגו השותפין להיות מותרין זע"ז בדברים הללו ואפ"ה אסורין הואיל ואי בעו מצו מעכבי ומכ"ש בכל הני דקמבעיא לן דמסתמן דאין דרכן לוותר הן: תמן תנינן. בפ' חזקת הבתים אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להן חזקה היה מעמיד בהמה בחצר תנור וכירים ורחיים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר אינה חזקה ובחצר שותפין עסקינן כדמפרש ר' ירמיה טעמא מפני שנהגו השותפין להיות כמותרין זע"ז בדברים הללו וכן אמר בבבלי התם דלהעמדה כדי שותפין לא קפדי אהדדי והילכך אין להן חזקה: ויאות. הוא דדוקא בחצר השותפין אין להן חזקה דלא קפדי אהדדי אבל בחצר שאינה שלו ממה נפשך אם נתן לזה רשות לגדל הרי זה מגדל ברשות ואם אין לו רשות ואעפ"כ גידל וזה לא מיחה בו א"כ הרי החזיק: בכל השותפין מעכבין זע"ז בחצר. בכל תשמישין הקבועין יכולין לעכב זה על זה שלא לעשות בחצר השותפין: מפני כבוד בנות ישראל. שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות ולעמוד על הנהר יחפות לגלות שוק וכן אמר בבבלי שם: לא בדא. לא שייך זה הטעם ויכולין לעכב: ודא דאת אמר חוץ מן הכביסה בחצר. דייקינן מינה דבמקום שהאנשים מכבסין מעכבין בכל החצר לכבוס הוא דמעכבין: ברם בד' אמות דחבריה לא מצי מימחי בידיה. דיכול הוא לומר בשלי אני עושה: אם היה. ד' אמות שלו מקום משופע ומדרון יכול הוא לעכב מפני שהוא אומר לו אתה שופך בשלך ומכל מקום המים באין אצלי: תני מקום התנור. הא דאמרינן התם תנור וכיריים אין להם חזקה דוקא מקום התנור והכיריים דהמקום העמדה לא קפדי וכל שאין מקפידין אין להן חזקה אבל על גביהן אפילו כל שהו כדמפרש ר' זעירא שעשה להן קירוי שמועיל לתנור והוי דבר חשוב דודאי ברשות עבדי כל שצריך רשות יש להן חזקה: קונין זה מזה בחצר. קונין מטלטלין זה מזה אגב חצר כדמפרש רבי בון באומר לצבור ואקנה לך אבל אם היו מטלטלין צבורי' לא קנה עד שיטלטל וימשוך כדין חצר של שניהם ונתבאר בבבלי בהספינה ובהרבה מקומות: וחייבין זה בנזקי זה. והילוקי דינים אלו נתבארו בפרק המניח: בתוך שלי כו'. קתני במתני' כופין את הנודר שימכור חלקו וקס"ד דהנודר קאי שאם הדיר נכסי חבירו עליו כופין אותו למכור חלקו ואמאי הא יכול לומר בתוך שלי אני נכנס ואת

מסורת הש"ס

לעיל פ"ג ה"ח

לעיל פ"ד ה"ז

שם הלכה ד

ח"ה הלכה ו

קרבן העדה

והא תנינן תמן. לעיל פ"ג האומר קונם שאיני נהנה לישראל לוקח ביתר ומוכר בפחות הא זבינא מליעא לא אע"ג דלאו מהנהו ממש אלא וויתור בעלמא הוא מי פליג נמי בהא וסובר אפי' זבינא מליעא שרי דוויתור מותר או לא פליג והכא דשרי הוא מטעם דיש ברירה: והא דתנינן. לעיל פ"ד המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו ושאלה אינה אלא וויתור בעלמא דהא הדרא בעיניה מי פליג ראב"י או לא: והא דתנינן תמן. לעיל פ"ד המודר הנאה מחבירו לא ימכור לו ולא יקח ממנו זבינא מליעא דה"ל וויתור קמיבעי' לן מי פליג ראב"י או לא: והא דאר"ש בן יקים. לעיל פ"ד המודר הניי' מחבירו לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו דגזרינן שמא ישהה אע"ג כששהא אינו אלא וויתור מי פליג ראב"י או לא: נצרכה לראב"י דו מתניתא. הך בבא לא אצטריכא לרבנן דהשתא הילוך אסרו העמדת ריחי' ותרנגולי' לא כ"ש אלא לראב"י נצרכא אע"ג דמתיר בהילוך מטעם וויתור או משום דיש ברירה מודה בהעמדת ריחי' דאסור דבכל החצר הוא מעמיד ומסתמא קפדי ל"א מיבעי' לן מי מודה ראב"י דכיון דיכול לעכב עליו אסור או דלמא כיון דמתני' דייקא דדוקא בנדרו הוא דאסור אבל בלא נדר מותרין זה לזה העמדת ריחי' א"כ לראב"י דמתיר וויתור אף העמדת ריחי' שרי: נהגו השותפי'. אבל אם רצו לעכב מעכבין: תמן תנינן. פ' חזקת הבתים: אלו דברים שיש להן חזקה. ואלו שאין להם חזקה הי' מעמיד בהמה בחצר ומעמיד תנור וריחי' ומגדל תרנגולין ונותן זבלו בחצר אינו חזקה: ויאות. ושפי' קאמר: הרי גידל. הרי מותר לו לגדל אפי' בלא חזקה: בכל השותפין מעכבין וכו'. בכל תשמישין הקבועין בחצר דומיא דהעמדת בהמה תנור וכירים שממעטין אויר החצר יכולין לעכב אם האחד רוצה לעשות לבדו וחבירו אינו רוצה לעשות כן: חוץ מן הכביס'. שתקנו לו חכמים שיעשה בחצר בע"כ של שותפו: משום כבוד בנות ישראל. שאין דרכן להתבזו' ולעמוד יחיפות לגלות שוק לעמוד בנהר: לא בדא. אינו כן אלא יכול לעכב שלא יכבס בחצר: הדא דאת אמר. הא דאמרי' חוץ מן הכביסה אינו יכול למחות לאו בכל החצר איירי אלא בד' אמות שכנגד בית חבירו אינו יכול למחות בידו אבל אם היה המקום שלפני בית חבירו משופע אפי' בד' אמות דחבריה נמי יכול למחות שהוא יכול לומר לו מה שאתה שופך מי כביסה לפני ביתך הוא אזיל ואתי לפני ביתי: מקום התנור ומקום הכיריי' אין להן חזקה. כדתנן בפ' חזקת: על גביהן. אם עשה בנין למעלה מן התנור אפי' כל שהוא יש לו חזקה דבהאי ודאי קפדי אינשי: ובלבד. הא דקאמרת בנין כל שהוא הוי חזקה דוקא שיהא הקירוי דבר שהוא מועיל לתנור לשמור חומו או להעמיד עליו דבר אבל בלא"ה אין לו חזקה דכל שאין בו תועלת לא קפיד דמימר אמר למחר יטלנו משם: קונין זה מזה. בלא זכיי' כליו ובלא משיכה א"כ כליו של לוקח קונין לו אפי' בלא משיכה שהרי יש לו רשות להניח כליו בחצר: וחייבין זה בנזקי זה. אם הזיק שורו לשור שותפו חייב לשלם ולא אמרי' כיון שהכניסו ברשו' פטור אלא ה"ל כשומרי שכר זה לזה: באומר צבור. הא דאמרי' דקונין זה מזה דוקא באומר לשותפו צבור פירותיך לתוך החצר דה"ל הך צבורא כלובר לתוך רשותו של השותף וקונה אבל אם היו פירות המוכר צבורין בתוך חצר השותפין אינה קונה עד שיטלטל וימשוך: ואת

רידב"ז

אבל במודר הנאה חשוב נהנה ע"כ ס"ל לרבנן דלא מהני הברירה לענין מודר הנאה להחשיבו שאינו נהנה מחלק חבירו אף שכן הדרך שכל אחד משתמש בחלק חבירו כל אחד ביומו ולא חשוב דנהנה ביומו מן חלק חבירו אבל לענין מודר הנאה לא מהני והילכך מיבעיא לן לראב"י אם דס"ל דבאמת גם ויתור מודר בהנאה או דילמא דלא חשוב לדידי' כוויתור. וה"פ הותנו ביניהן ע"מ לוותר אם כשהותנו בשעת השותפות ע"מ לוותר לא חשוב וויתור דבחזקת השותפין הן דעומד בחזקתו ולא חשיב וויתור לא צריכא דלא פי' לא צריכא אלא בדלא הותנו ביניהן ע"מ לוותר דהז חשוב וויתו' מה אמר בה ר"א בן יעקב אם הא דמתיר בברירה דלא חשוב לה וויתור או דס"ל דמותר וויתור במודר הנאה וכן גבי לוקח בפחות כו' והיא דלא ישאילנו והיא דאמר רשב"י דהתם אסור משום וויתור מה אמר בה ראב"י ופשיט לה ממתניתן הא דשניהם אסורין להעמיד ריחים כו' למי נצרכה ע"כ לראב"י ונמצא דהאיבעיא שלך הוא ממתניתן השותפין שנדרו וכו' הא אם לא נדרו סתמן כמותרין אלו לאלו והוי דבר המותרין ואפ"ה אסור למודר הנאה אליבא דראב"י וע"כ טעמיה דראב"י ברישא דמתיר משום ברירה דלא חשוב לה כוויתור ועי' בר"ן ז"ל בר"פ השותפין ודברינו עולים ע"פ שיטתו ז"ל ודוק:

ביתך

שנויי נוסחאות (ש"י) תמן תנינן עד חזקה כו' כ"ז בד"ו בין מלת הללו למלת אמר ר' א'עזר (שבשורה י"ג). (שו"ב) כמותרין בד"ו במותרין.

בן אריה

רבי יוחנן בשם רבי בניה בכל השותפין מעכבין כו'. נ"ב עיין בבא בתרא פרק קמא [הלכה ב']: ברם בארבע אמות דחבריה לא מצי כו'. נ"ב ועיין בעיטור אות מ' מחאה [ומ"ב בביאורי שם]: תני מקום התנור כו'. נ"ב תוספתא בבא בתרא פ"ב: מקום הכיריים אין להם חזקה על גביהן אפילו כל שהוא יש להן חזקה. נ"ב נ"ל מקום הכיריים אין להם חזקה בקורה על גביהן אפי' כל שהוא יש להם חזקה [וע"ע בתוספתא דב"ב פ"ב שם]:

ואת אמר כופין. לא על הדא איתאמרת אלא על הדא בתוך של חבירך אני נכנס לא לתוך שלך עליה כופין את הנודר שימכור חלקו באומר הנייתי עליך אבל באומר הנייתך עלי לא בדא:

הלכה ב מתני' היה אחד מן השוק מודר מאחד מהן הנייה לא יכנס להצר רבי אליעזר בן יעקב [א] אומר יכול הוא לומר לו בתוך של חבירך אני נכנס איני נכנס לתוך שלך: **גמ'** ולא תנינן כופין. תני רבי הייה אם היה נדרן כופין. דו אמר ליה אתית קדמוהי עבדת ליה כן. תיניינא ועבדת ליה כן מיכן ואילך או שרי נדרך או זבין חולקך:

הלכה ג מתני' [ב] המודר הנייה מחבירו ויש לו שם מרחץ ובית הבד מושכרים אם יש לו בהן תפיסת יד אסור אין לו בהן תפיסת יד מותר [ג] האומר להבירו קונם לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או שמכרן לאחר מותר [ד] לבית זה שאיני נכנס שדה זו שאיני לוקח מת או שמכרן לאחר אסור: **גמ'** כמה היא תפיסת יד למחצית ולשליש ולרביע. ביתך זה משם מה אתה תופשו משם ביתך זה. נפל ובנאו הוא לית ליה. נישמעינה מן הדא האומר ליורשיו תנו בית חתנות לבני או בית ארמלות לבתי ותפל יורשין חייבין לבנותו. תמן תנינן *האומר לבנו קונם שאת נהנה לי. אם מת יירשנו. בחיי ובמותי מת לא יירשנו. אמר רבי ירמיה חמי היך תנינן הכא והתני בחיי אם מת יירשנו. במותי אם מת יירשנו. בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו. מה בין להוא דאמר חדא חדא להוא דאמר תריי תריי. רב ירמיה ורבי יוסי בן חנינה תריהון אמרין קונם הניית נכסיי אילו עליי בחיי ובמותי מכיון שאמר אילו אסרן עליו בין בחיים בין לאחר מיתה. אמר ר' יוסי תנינן בנזיקין מה דלא תנינן בנדרים קונם לביתך שאיני נכנס. שדך שאיני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר. לבית זה שאיני נכנס שדה זו שאיני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור. מפני

קרבן העדה

ואת אמר כופין. בתמי' דקסבר דהך בבא אתיא נמי כראב"י וקשיא ליה למה כופין הרי יכול לכנו' לחצר ועוד כיון שכופין מאי מהני שיכול לכנוס לחצר: ה"ג לא על הדא אתאמרת אלא על הדא כופין את הנודר למכור חלקו באומר הנייתי עליך וכו' וכ"ה גי' הרשב"א. וה"פ בנדרו הוא דפליג רבנן וראב"י אבל בהדירו חבירו לכ"ע כופין את הנודר שימכור חלקו: לא בדה. אלא לראב"י יכול לומר לתוך שלי אני נכנס:

הלכה ב מתני' היה אחד מן השוק וכו'. להודיעך כחו דראב"י נקט לה דאפי' אחד מן השוק שאין לו חלק בחצר מותר לכנוס:

גמ' ולא תנינן כופין. את המדיר למכור חלקו דדוקא במדיר שותפו הוא דכופין אבל במדיר אחד מן השוק אין כופין אותו: אם היה נודרן. שדרכו להדיר הנאתו על בני אדם כופין אותו למכור חלקו: דו א"ל. שהוא אומר לו בא הראשון ועשית לו כן ובא השני ועשית לו כן הלכך או התיר נדרך או מכור חלקך:

הלכה ג מתני' המודר וכו'. ראובן שנאסר עליו הנאת שמעון ויש לשמעון מרחץ ובית הבד שמשכירן לאחרים קודם לנדרו ובא ראובן להשתמש בהן רואין אם נשאר לשמעון מקום בזה המרחץ ובית הבד שלא השכירו אסור לראובן להשתמש בהם ואם לאו מותרין ובגמ' מפרש כמה היא תפיסת יד: מת או שמכרם לאחר מותר. דכיון שאמר ביתך או שדך לא נתכוון לאסור אלא כל זמן שהם שלו אבל אם אמר בית זה או שדה זו אסרם עליו לעולם:

גמ' למחצה לשליש ולרביע. דכיון דבעל המרחץ משתכר כפי מה שהמרחץ מרויח ה"ל כדידיה: ה"ג משום מה את תופס משום ביתך או משום זה נפל ובנאו לית הוא וכ"ה ברשב"א. וה"פ האומר ביתך זה מי הוה כאומר ביתך ואם מכרו לאחר מותר ואם נפל ובנאו אסור או דלמא משום זה את תופסו ואם מכרו לאחר אסור ואם נפל ובנאו מותר דהא לאו בית זה הוא: ה"ג היורשים חייבין לבנותו בית זה ונפל אין חייבין לבנותו: תמן תנינן. ב"ק פ' הגוזל קמא: שאת נהנה לי. מכל נכסי: אם מת יירשנו. דלאו מדידיה מתהני אלא מירושתו דזכי ליה רחמנא: מה בין. רישא דאמר סתם לשון שכולל הכל בין סיפא שפרט שתי לשונות ואמר בחיי ובמותי מכיון שאמר בחיי נהנה לי נמי משמע אפי' לאחר מיתה: ה"ג קונם הניית נכסי אלו עליו אסור בהן בחייו ובמותו מכיון שאמר בחיי ובמותי כאלו אמר אילו ואסרן עליו בין מחיים בין לאחר מיתה כ"מ ברמב"ם פ"ה מה"נ: ה"ג מה דלא תנינן בנזיקין. וה"פ קמ"ל מתני' דהכא מה דלא שמעי' ממתני' דב"ק כלומר מתני' דהכא מפרשה להך מתני' דב"ק דמהכא שמעינן דבלשון זה אוסר אפילו לאחר מיתה והאומר בחיי ובמותי הוי ליה כאומר זה: ה"ג מפני

בנדרים. בתמיה כלומר דר' יוסי מתמה מאי קמ"ל ר"י ור' יוסי בן חנינה הכא בסדר נזיקין מי לא כבר תנינן לה בנדרים קונם לביתך כו' מפני

פני משה

ואת אמר כופין בתמיה: לא על הדא איתאמרת. לא אהאי מתני' קאי אלא אסיפא היה אחד מן השוק מודר מאחד מהן הנייה וקאמר ראב"י דיכול לומר בתוך של חבירך אני נכנס ומיירי שאחד מבני החצר הוא שאסר נכסיו על אחד מן השוק כדמשמע לישנא דמתני' מודר הנאה מאחד מהן וכדמסיק עליה הוא דאמרו כופין את הנודר שימכור חלקו ואומר הנייתי עליך הוא דכופין אבל באומר הנייתך עלי שהוא עצמו אסר נכסי חבירו עליו לא בדא אמר שכופין וטעמא דמילתא דכשהדיר הוא נכסיו על חבירו ואף על פי שחבירו מותר ליכנס לחצר דהא לראב"י קיימינן ויכול הוא לומר בתוך של חבירך אני נכנס מכל מקום כופין המדיר למכור חלקו כדי שלא יכשל זה כשיכנס לחצר ויהנה ממנו גם כן בדברים אחרים אבל אם הוא אסר על עצמו נכסי חבירו לא חיישינן מפני שבשהוא הנודר ישמור עצמו מליהנות מחבירו:

הלכה ב מתני' היה אחד מן השוק כו'. להודיעך כחו דראב"י נקט לה דאפילו אחד מן השוק שאין לו חלק בחצר שרי ליה ראב"י לכנוס מטעם ברירה והלכה כר' אלעזר בן יעקב:

גמ' ולא תנינן כופין. בניחותא הוא דבהא אין כופין הנודר למכור חלקו (וכפי גירסת הרשב"א והר"ן ז"ל לעיל) וטעמא דדוקא כששניהם בחצר אחד כופין הנודר מפני שאין יכול להזהר ממנו ושמא יכשל אבל אם המודר הוא אחד מן השוק אין חוששין: אם היה נודרן. אם נדרן הוא ורגיל להדיר תמיד כופין וכן הוא בתוספתא פרק ב' אם היה רגיל להדיר אחרים כופין אותו כדמפרש טעמא מפני שהוא אומר לו באתי בפעם הראשון עשית לי כן להיות נודר ממני בשניה עשית לי כן מכאן ואילך או תתיר נדרך או תמכור חלקך שלא אכשל בנדרך:

הלכה ג מתני' המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ. שיש להמדיר מרחץ ובית הבד מושכרין לאחרים ובא המודר להשתמש בהן רואין אם נשאר להמדיר תפיסת היד בזה המרחץ ובית הבד אסור לזה להשתמש בו ואם לאו מותר ובגמרא מפרש כמה תפיסת היד: מת או שמכרן לאחר מותר. דכיון דאמר ביתך שדך לא נתכוון אלא בזמן שהם שלו אבל אם אמר בית זה או שדה זו אסרם עליו לעולם:

גמ' כמה היא תפיסת יד. שיהא למדיר בהן למחצית כו' אבל בשכיר בהכי לא מיקרי תפיסת יד וכרב נחמן בבבלי דף מ"ו אבל אביי קאמר התם אפי' בשכיר אסור: ביתך זה. אם אמר שתי לשונות הללו קונם לביתך זה שאיני נכנס משום מה אתה תופסו: משם ביתך זה. כלומר אי כיוא תפוס לשון ראשון משום ביתך ואם מת או מכרו לאחר מותר או זה אתה תופסו דתפוס לשון אחרון ואפי' מת או מכרו לאחר אסור: נפל ובנאו הוא לית ליה. זו בעיא אחריתא היא ובין שאמר ביתך ובין שאמר בית זה אם נפל וחזר הוא ובנאו לית ליה כלומר מי אמרינן שאין זה הבית שאמר ומות' או לא דכיון דהדר ובנאו חזר לאיסורו: נישמעינה. לזה הבעיא מן הדא ברייתא האומר ליורשיו תנו בית חתנות לבני ובית ארמלות לבתי ונפל יורשין חייבין לבנותו ומדלא מחלק בין אמר בית סתם ובין אמר בית זה אלמא בכל ענין חייבין לבנותו וכן ה"נ לענין נדר שבכל ענין אסור לכנוס בו: תמן תנינן. בפ' הגוזל עצים וגי' הדפוס בכאן חסרה ומשובשת והגהתי כמו שהוא שם: אם מת יירשנו. דלי בחיי משמע: חמי היך תנינן הכא. כלומר ראה שתדקדק ממה ששנינו בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו ומשום דהוסיף וקאמר נמי במותי הוא והה"ד אם אמר במותי לחודי' נמי אם מת לא יירשני והא דקאמר בחיי משום שרצה לאסור הנכסים עליו אף בחייו: והתני בחיי כו' במותי אם מת יירשנו. כלומר והא דתנינן בברייתא דדוקא אם אמר תרוייהו בחיי ובמותי הוא דאם מת לא יירשנו אבל במותי לחודיה לא לאו עיקר היא דהא קשיא עלה מה בין להוא דאמר חדא חדא כו' כלומר דמאי שנא אם אמר במותי להוד דקאמרת אם מת יירשנו ואם אמר שניהם בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו דאי אמרינן אין אדם אוסר על חבירו דבר ברשותו לכשיצא מרשותו א"כ אפילו אמר תרווייהו לאו כלום הוא דמאי הועיל הא דאמר בחיי לאחר מיתה ואי אדם אוסר על חבירו דבר ברשותו לכשיצא מרשותו אפילו אמר במותי להוד נמי אם מת לא יירשנו: קונם נכסיי אלו עלי בחיי ובמותי. כלומר אם אמר אלו הוי כמאן דאמר בהדיא בחיי ובמותי כדמסיק מכיון שאמר אלו לעולם משמע: תנינן בנזיקין מה דלא תנינן מפני

בגזול עצים הלכה יד

ד
[א] מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה ה וסמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכו סעי' א
ה
[ב] מיי' שם פ"ה הלכה ב סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רכא סעיף ו
ו
[ג] מיי' פ"ה שם הלכה ה ופ"ח מה"נ הלכה יא סמ"ג שם טוש"ע שם
ז
[ד] מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה

רידב"ז

ביתך זה משום מה את תופסו משום ביתך כו' מובא בפוסקים ז"ל הירושלמי הזה ועיי"ש היטב ודוק: ואתיא

שנויי נוסחאות (כ"י) נדרן כד"ו נודרן. (שם"ו) תפיסת כד"ו תפוסת. (שם"ו) תפיסת כד"ו תפוסת. (שו"ז) אמר רבי ירמיה חמי... כד „לא יירשנו" כ"ו ליתא כד"ו. (שו"ח) בן חנינה בד"ו ליתא. (שו"ד) בנזיקין כד"ז בנדרים. (שו"ה) בנדרים כד"ו בשבועות.

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ה מהלכות נדרים סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכד סעיף א

ט
ב ג מיי' שם פ"ו הלכה ב סמ"ג שם טוש"ע שם

מפני שלא אמר זה הא אמר זה אסרו עליו בין בחיים בין לאחר מיתה :

הלכה ד מתני' [א] הרי אני עליך חרם המודר אסור הרי את עלי חרם הנודר אסור הרי אני עליך ואת עלי שניהם אסורין ושניהן מותרין בדבר של עולי בבל ואסורים בדבר של אותה העיר : **גמ'** קונם שאיני נהנה לך לנשאל לו עליך נשאל על הראשון ואינו נשאל על השני. אית תניי תני נשאל בין על הראשון בין על השני. שמואל בריה דר' יוסף בי רבי בון אמר כמאן דאמר לאחר האיסור. ברם כמ"ד לאחר הנדר. נדר שבטל מקצתו בטל כולו. *הנודר מבני העיר ובא אחר וישב שם שלשים יום מותר בו. מיושבי העיר ובא אחר וישב שם שלשים יום אסור בו. קונם הנייתי על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם. הניית בני עירי עלי נשאל לזקן שיש שם. אית תניי תני אפילו על קדמייתא נשאל שאינו כמיפר נדרי עצמו. נדר של רבים אין לו היתר. הנודר ברבים אין לו היתר. הנודר הנייה מחבירו בפניו לא ישאל לו אלא בפניו. שלא בפניו נשאלין לו בין בפניו בין שלא בפניו. רבי יוחנן אמר מפני הבושה. ר' יהושע בן לוי אמר מפני החשד. [ב] ואתיין אילין פלוגוותא כאילין פלוגוותא דתני *יום הכיפורים צריך לפרוט את מעשיו דברי רבי יודה בן בתירה. רבי עקיבא אומר אינו צריך לפרוט את החטא. אית תניי תני צריך לפרוט את הנדר. אית תניי תני אינו צריך לפרוט את הנדר. חד בר נש נדר דלא מרווחא אתא לגבי רבי יודן בר שלום אמר ליה ממאי אישתבעת אמר ליה דלא מרווחא. אמר ליה רבי יודן וכן בר נש עביד דילמא בקביוסטיסא אמר ברוך שבחר בתורה ובחכמים שאמרו צריך לפרוט את הנדר :

הלכה ה מתני' ואי זהו דבר של עולי בבל כגון [ב] הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך ואי זהו דבר של אותה העיר כגון [ג] הרחבה והמרחץ ובית הכנסת והתיבה והספרים והכותב

פני משה

מפני שלא אמר זה הוא דמותר לאחר מיתה הא אמר זה אסרו עליו בין בחיים בין לאחר מיתה אע"ג דלא פירש בהדיא בחיי ובמותי וה"נ אם אמר אילו להוד סגי. וכן הוא בב"ק וצריך נמי שם קלת תיקון בנוסחא ואגב דקאמר התם תנינן בנזיקין כו' מייתי לה נמי הכא :

הלכה ד מתני' הריני עליך חרם. הנאתי תהי' אסור' עליך כחרם שלא תוכל להנות ממני : המודר אסור. אע"פ שלא ענה אמן שאדם יכול לאסור דבר שהוא שלו על חבירו שלא יהנה ממנו אבל בדבר שאינו שלו אין אדם יכול לאסור על חבירו אא"כ ענה אמן : הרי את עלי חרם. אסר על עצמו כל הנא' שתבא לו מחבירו הנודר אסור : שניהם אסורין. איידי דתני סיפא שניהם מותרין לאשמעינן דהפקר הן ולא של שותפין קתני ברישא שניהן אסורין : בדבר של עולי בבל. מפרש במתני' דלקמן :

גמ' קונם שאיני נהנה לך לנשאל לו עליך. שנדר ממנו וכן לגמי שירלה לשאול ממנו על נדרו זה : נשאל על הראשון. אין צריך לשאול אלא על הראשון שהוא עיקר הנדר וממילא הותר השני : אית תניי תני. שצריך לשאול על שניהם וכלמפרש שמואל כמ"ד לאחר האיסור שהולכין אחר אמירת הנדר בשעה שאסר עליו דהוי כב' נדרים וצריך שישאל על שניהם : ברם כמ"ד לאחר הנדר. דאין הולכין אלא אחר שעת חלות הנדר והכא אין נדרו של השני חל עד שנשאל על הראשון והוי כנדר אחד ונדר שהותר מקצתו הותר כולו והילכך אין צריך לשאול על השני. ופלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבה היא לעיל בפרק ג' הלכה ו' : מותר בו. דכל שלשים יום לאו מבני העיר מיקרי אלא יושבי העיר כדאמרינן בבבלי פרק קמא דבבא בתרא : על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם. מפני כשאסר הנאתו על בני עירו נהנה החכם בהיתרו והרי הוא נוגע בדבר והוי כמפר נדרי עצמו : עלי נשאל לזקן שיש שם. דבזה אין בני עירו נוגעין בדבר דמה תועלת יש לבני עיר כשיהנה הוא מהם : אפילו על קדמייתא. אפילו כשאמר על בני עירי נשאל לזקן שיש שם דאין זה כמפר נדרי עצמו שהרי החכם שמתיר לו לא נדר הוא עצמו : ברבים אין לו היתר. ובבבלי מסיק נדר ברבים יש לו היתר על דעת רבים אין לו היתר : מפני הבושה. אין נשאל אלא בפניו כדי שיתבייש בפני חבירו שרולה שיתירו לו נדרו : מפני החשד. שלא יחשדנו זה שהוא עובר על נדרו כשיראה שנהנה ממנו : כאלין פלוגוותא כו'. למ"ד צריך לפרט את החטא כדי שיתבייש וה"נ מפני הבושה צריך שיהא בפניו : צריך לפרוט את הנדר. כשבא אל החכם להתיר צריך לפרט מאיזה דבר נדר ומהו הנדר : נדר דלא מרווח'. נדר שלא ירויח כלום : וכן בר נש עביד. בתמיה וכי דרך אדם לנדור כן שלא ירויח שמא בקביוסטא שלא לשחוק בקוביא נדרת והודה לדבריו ואמר ברוך שבחר בתורה ובחכמים שאמרו צריך לפרט את הנדר שאלולא כן הייתי מתירו :

הלכה ה מתני' והבאר שבאמצע הדרך. בור של עולי רגלים שהיו עולים מבבל לארץ ישראל לרגל והיה אותו הבור באמצע הדרך וידן של כל ישראל שוה בו והוי כהפקר ולא דבר של שותפין : הרחבה. השווקין שבעיר : והתיבה. שנותנין עליה הספר תורה לקרות והספרים שקורין בהן :
והכותב

קרבן העדה

מפני שאמר זה אסרו עליו בין בחיים בין לאחר מיתה :

הלכה ד מתני' הריני עליך חרם. הנאתי תהא אסורה עליך בחרם של בדק הבית : המודר אסור. אע"פ שלא אמר אמן שאדם יכול לאסור על חבירו דבר שהוא שלו שלא יהנה ממנו : הרי את עלי חרם. אסר על עצמו כל הנאה שתבוא לו מחבירו הנודר אסור : בדבר של עולי בבל. כגון בור של עולי רגלים שהיו עולים מבבל לא"י לרגל והיה בור באמצע הדרך ויד כל ישראל שוה בה והיא כהפקר ולא כדבר של שותפים : **גמ'** ולנשאל לו עליך. גם לחכם שיתיר לי נדר זה שנדרתי עליך יהיו נכסי קונם : ואינו נשאל על השני. וא"צ לישאל על נדר השני שנדר על החכם : כמ"ד לאחר האיסור וכו'. דפליגי ר"י ור"ע באשה שאמרה הריני נזירה לאחר שתנשא ונישאת ר"י סבר יפר הבעל דבתר חלות הנדר אזלינן ואז היתה ברשות הבעל ור"ע אומר לא יפר דאחר שעת אמירה אזלינן ואין הבעל מיפר בקודמין וקאמר הך ברייתא דתני בה נשאל בין על הראשון בין על השני אתיא כר"י דאזיל בתר חלות האיסור ואין שני הנדרים חלים כאחד ולא שייך בהו נדר שהותר מקצתו הלכך צריך לישאל גם על השני והך ברייתא דתני בה ואינו נשאל על השני אתיא כר"ע דבתר אמירה אזלינן ואז היו שני הנדרים כאחד הלכך כיון שנשאל על הראשון ה"ל כנדר שהותר מקצתו ובטל כולו וא"צ לישאל על השני : ה"ג ברם כמ"ד לאחר הנדר : מותר בו. דלא מיקרי יושב העיר אא"כ דר בה י"ב חדש : אינו נשאל לזקן שיש שם. באותו העיר דה"ל כנוגע בדבר שהרי במה שהוא מתירו אף הוא מותר ליהנות ממנו : נשאל לזקן שיש שם. אע"ג שהוא מהנהו בהתרה זו כיון שחובה על החכם להתירו כדתנן לעיל פ"ק שהרשעים נודרין מלוה קעביד ומלות לאו ליהנות ניתנו ולא מיקרי הנאה : אפי' על קדמייתא. באומר קונם הנייתי על בני עירי נשאל לחכם שבאותה העיר ולא הוה כמיפר נדרי עצמו דספק הוא אם יהנה ממנו ואף אם יהנה ממנו ליכא איסורא דהא לאו מיפר נדרי עצמו ממש הוא : נדר של רבים. אם רבים נדרו אין לו התרה : הנודר ברבים. ע"ד רבים א"כ אפי' לא אמר על דעתם וכר"י דפ' השולח דתנן התם ר"י א"כ נדר שידעו בו רבים לא יחזיר : בפניו. בפני חבירו שנדר הימנו : מפני הבושה. כדי שיתבייש הואיל והעיז להדירו בפניו צריך שיתבייש בהתירו : מפני החשד. שלא יחשדוהו שעבר על נדרו : ואתיין. פלוגתא דר"י וריב"ל כפלוגתא דריב"ב ור"ע : יה"כ. כשהוא מתודה צריך לפרוט מעשיו כדי שיתבייש מחטאיו וה"נ צריך להיות בפני הנודר כדי שיתבייש וביומא יליף ליה מקרא דכתיב אנא חטא העם הזה חטאה גדולה : צריך לפרוט את הנדר. הנשאל לחכם על נדרו צריך לפרט איך נדר ועל מה נדר נדר הזה : דלא מרווחא. שלא ירויח : ה"ג א"ל ר' יודן וכן בר נש עביד א"ל בקביוסטיסא קאמינא. וה"פ ר"י שאל לו וכי עושה אדם כן שנודר שלא להרויח והשיב לו שנדר שלא להרויח בשחוק : שאמרו צריך לפרוט את הנדר. דאי לאו דפרטית לנדר התרתיהו לך ואין להתיר נדר של דבר איסור אפי' איסור דרבנן :

הלכה ה מתני' הרחבה. שווקין שבעיר : והתיבה. שנותנין עליה ס"ת לקרות : והספרים. שקורין בהם :
והכותב

מסורת הש"ס: תוספתא פ"ב; יומא דף כב

ציון ירושלים

ואתיין אלין פלוגתא כאלין פלוגתא וכו' [illegible]

תוס' הרי"ד

ואיזהו דבר של עולי בבל כו'. של אותה העיר הרמב"ם ז"ל פסק כסתמא דמתניתין זאת ותמה הר"נ ז"ל והרמב"ן ז"ל הא אמרינן בדף מ"ו ע"ב והא בהכנ"ס דבהלר שאין בו דין חלוקה דמיא ופליגי א"כ כיון דמסקינן דבהלר שאין בו ד"ח מותר כדקי"ל כראב"י א"כ ע"כ מתניתין דלא כראב"י אלא כרבנן עיי' בר"נ ז"ל דף מ"ח ד"ה ולא והתוי"ט ז"ל כתב כיון דהרמב"ם ז"ל והטור ז"ל והרא"ש ז"ל פסקו כן בודאי אי אפשר לשווינהו טועים ת"ו בדבר כזה ע"כ מתרץ שם והט"ז ז"ל ביו"ד סי' רכ"ו לא ניחא לי' בתירוץ הזאת ומתרץ תירוץ אחר והלח"מ ז"ל פ"ז מה' נדרים מתרץ תירץ אחר אבל איני

רידב"ז

ואתיא אילן פלוגתא כאילן פלוגתא דתניא יוה"כ צריך לפרוט את מעשיו כו' התוס' ז"ל במס' גיטין דף ל"ה מפרשין הירושלמי הזה וק"ל ודוק :
ואיזהו דבר של עולי בבל כגון הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך ואיזהו דבר של אותה העיר כגון הרחבה והמרחץ ובהכנ"ס והתיבה

שנויי נוסחאות (סו"א) שלא אמר זה הא אמר זה כד"ו שאמר זה הא לא אמר זה. (סוי"ס) הנודר כד"ו המודר.

חתם סופר

ואתיין אילין פלוגוותא כאילין פלוגוותא דהכי יוה"כ וכו' אית תני צריך לפרט את הנדר וכו'. ושמעתי מפה קדוש מ"ו החסיד שבכהונה מהו"ר נתן אדלר הכהן זצ"ל דהכי פירושו מ"ד צריך לפרט עכ"פ בינו לבין הקב"ה לא שיתבייש אלא דינא הכי שאינו נמחל אלא ע"י פירוש הפה ה"נ אין הנדר שאחרים מוחלים אינו נמחל אלא ע"י פירוש הפה ולמ"ד החטא נמחל בחרטה בלי פירוש פה הה"נ הנדר נמחל בכך ומעתה אי שנדר נמחל בלי פירוש פה ואפ"ה הקפיד רחמנא שילך אצל חכם ויתירנו לכן אע"פ שיכול להתירו בלי שידע יתרו מה התיר ע"כ הטעם משום חשד וכיון שידע שהתיר לו איזה נדר אע"פ שלא ידע מה הי' מ"מ הו לא יחשדו כי יאמר זה הי' הנדר שהתיר לו אך למ"ד צריך לפרט ע"כ הי' צריך לפרט לו כדי שיתבייש ממנו ולא יתיר מה שהוא נגד רצונו ולפ"ז למ"ד אין צריך לפרט ע"כ טעמא משום חשדא ואפילו בלא תועלת נמי אין מתירין אלא בפניו ודפח"ח ושפתים יושק :

עמודי ירושלים

קונם שאיני נהנה כו' כמ"ד לאחר האיסור. הנה ראיתי להמחנה אפרים ה' שבועות (סי' פ') שכ' ונלע"ד דהפי' למ"ד לאחר האיסור כלומר דאין חכם מתיר אא"כ חל הנדר מש"ה קתני נשאל על הראשון ואח"כ נשאל על השני שאין חכם מתיר הנדר עד שיחול ולמדנו מזה דאע"פ שהוא נדר א' לא אתריק הותר מקצתו הותר כולו כל כמה דלא חל האיסור עכ"ל ובמחכת"ה לא ראה בירושלמי נדרים (פ"ו ה"ג ופי"א ה"ע) שמבואר שם להדיא דהך מ"ד דפליגי אם לאחר הנדר או לאחר האיסור הוא ר' ישמעאל ור' עקיבא דפליגי אם הולכין אחר אמירת הנדר או אחר השעה שהנדר חל ולא כהמחנה אפרים שסבר דפליגי אם מתירין קודם שיחול הנדר ובירושלמי בהנו המקומות מבואר הסיפוך והוא ברור. ועיין בקה"ע שכ' וקאמר הך ברייתא דתני בה נשאל בין על הראשון בין על השני אתיא כר"י דאזיל בתר חלות האיסור ואין שני הנדרים חלין כאחת ולא שייך נדר שהותר מקצתו הותר כולו הלכך צריך לשאול גם על [illegible]

[illegible]

מסורת הש"ס

והכותב חלקו לנשיא רבי יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט שהכותב לנשיא אינו צריך לזכות והכותב להדיוט צריך לו לזכות וחכמים אומרים [א] אחד זה ואחד זה צריכין לזכות לא דיבר בנשיא אלא בהווה רבי יהודה אומר אין אנשי הגליל צריכין לכתוב שכבר כתבו אבותם על ידיהם: **גמ'** כיני מתניתא רחבה שדרך הרבים מפסקתה כעולי בבל היא. חד בר נש קידש בספר תורה. ר' שובתי ור' חסידא אעלון עובדא קומיי ר' יוסה ואמר אינה מקודשת. אמר ר' חזקיה אנא קרת איגרת' וכתיב בגוה ולא עוד. אמר ר' מנא קשיתה קומי רבי חזקיה מהו ולא עוד בספר תורה של יחיד קידש אמר לון אינה מקודשת. אתא מימר לך אפילו בספר תורה של רבים קידש. והיינו ולא עוד. אתא מימר לך אפילו בספר תורה של יחידי קידש והיינו אינה מקודשת. כיני מתניתא צריך לכתוב חלקו של נשיא:

הלכה

קרבן העדה

והכותב חלקו לנשיא. כלומר ומה תקנתן של אלו שנדרו הנאה זה מזה ואסורים להשתמש ברחובה של עיר ובתיבה ובספרים יכתוב כל אחד מהם חלקו שיש לו בדברים אלו לנשיא ואח"כ יוכל כל אחד מהם להשתמש בהם שבממון של נשיא משתמשים ואין אחד מהם נהנה משל חבירו:
אין צריך לזכות. ע"י אחר דמשום חשיבותו של נשיא קונה אע"פ שלא' זיכה לו ע"י אחר אבל בכותב להדיוט לא קנה אא"כ זיכה לו ע"י אחר: אנשי גליל א"צ לזכות. אנשי גליל קנטרנין היו ובכעסן נדרו הנאה זה מזה עמדו אבותיהן וכתבו חלקן לנשיא שאם ידרו בניהם אחריהם הנאה זה מזה לא יאסרו ברחבה של עיר ובתיבה ובספרים דממון נשיא הם:
גמ' כיני מתני'. כן היא מתני' לאו כל הרחבות הן של אנשי העיר אלא רחבות קטנות אבל רחבה שדרך הרבים מפסקתה הוא דבר של עולי בבל: חד בר נש. אדם אחד קידש אשה בס"ת: אעלון עובדא. הכניסו שאלה זו לפני ר' יוסי: אנא קרת אגרת. אתה תחתוך האגרת ותכתוב בה ולא עוד:
קרת. כמו כרת ל"א ה"ג אנא קרת וכו' וה"פ אנא קריתא אגרת שהיה כתוב בו דאר"י אינה מקודשת ולא עוד: מהו ולא עוד. אילימא בס"ת של יחיד קידש. ושאלו לר"י ואמר אינה מקודשת ולא. עוד אלא אפי' אם קידש בס"ת של רבים שיש לו חלק בה נמי אינה מקודשת: ה"ג או דלמה בס"ת של רבים קידש ואמר אינה מקודשת ואתא מימר לך אפילו בס"ת של יחיד אינה מקודשת והיינו ולא עוד: כיני מתני'. הא דתנן צריך לזכות היינו שצריך לכתוב חלקו לנשיא:

פני משה

והכותב חלקו לנשיא. מפרש בגמרא דלתקנה נשנית כלומר מה תקנתן של אלו שנדרו הנאה זה מזה ואסורין להשתמש בדברים אלו כל אחד צריך שיכתוב חלקו מה שיש לו ברחבה ובתיבה ובספרים לנשיא ואחר כך מותרין להשתמש בהן שבממון של נשיא הם משתמשין ואין אחד מהן נהנה משל חבירו: ר' יהודה אומר. אם ירצו יכתבו להדיוט אלא שאם כתבו לנשיא אין צריך לזכות לו על ידי אחר דמשום חשיבותו של נשיא קונה אף על פי שלא זיכה לו והדיוט לא קנה עד שיזכה לו על יד אחר: ולא דברו בנשיא אלא בהווה. שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר שמתירא שמא יאסרנו עליו אבל הנשיא אין דרכו לאסור הנאתו על הבריות והלכה כחכמים: אין אנשי הגליל צריכין לכתוב. אנשי הגליל קנטרנין היו ובכעסן היו נודרין הנאה זה מזה עמדו אבותיהן וכתבו חלקיהן לנשיא שאם בניהם אחריהם ידרו הנאה זה מזה לא יהיו אסורים ברחב' של עיר וכה"ג דממון נשיא הם:
גמ' ה"ג כיני מתניתא רחבה שאין דרך הרבים מפסקתה אבל רחבה שדרך הרבים מפסקתה כעולי בבל היא וכן הוא בתוספתא סוף פ"ב כלומר הא דקתני במתני' רחבה דבר של אנשי העיר מיקרי דוקא אם אין דרך הרבים הבאים מחוץ לעיר מפסקתה אבל דרך הרבים מעלמא מפסקתה לאו דידהו מיקרי וכדבר של עולי בבל היא: קידש. אשה בס"ת: אעלון עובדא. שאלו המעשה לפני ר' יוסי ואמר אינה מקודשת כדמפר' טעמיה לקמיה: אנא קרית אגרתא. אני קריתי האגרת מהשאלה הזאת והיה כתוב בה ולא עוד: קשיתה. שאלתי לפני ר"ח מאי ולא עוד דקאמר ומפרש ליה ר' חזקיה וה"ג בספר תורה של רבים קידש אמר לון אינה מקודשת אתא מימר לך אפילו בס"ת של יחיד קידש אינה מקודשת והיינו ולא עוד. ויתר הדברים טעות הדפוס אגב שיטפא הן: כיני מתניתא. הא דקתני והכותב חלקו לנשיא ה"ק צריך לכתוב חלקו לנשיא וזהו תקנתן כדפרישית במתני':

הלכה

רידב"ז

והספרים יש לעיין בזה להמפרשים ז"ל דמפרשים הספרים ספר תורה לקרות בו למה אסור ולמה לא דומה להנודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה במסכת ראש השנה דף כ"ח עיי"ש דמצות לאו להנות ניתנו וצ"ע בזה ואולי כשאומר ב"ל הרס אסור ואפילו בדבר מצוה עי' בר"נ ז"ל דף ע"ז ע"ב ודוק:
חד בר נש קידש בס"ת כו' מהו ולא עיד בס"ת של יחיד קידש אמר לון אינה מקודשת אתא מימר לך אפילו בס"ת של רבים קידש פי' דקידש בס"ת שאינו שלו אלא בס"ת של אחרים בספר תורה של יחיד וקמ"ל דאין מקדשין בגזילה ע"ז אתא מימר לך אפילו בס"ת של רבים כמו במתניתן דידן התיבה והספרים דנקרא דבר של אותה העיר אע"פ שיש לו ג"כ חלק בה אעפ"כ לא הוי בקידושין ולא דמי לשותפין בעלמא שקידש אחד בחלקו דקי"ל דמקודשת והכא שאני משום דמאי הנאה אית לה בחלקו אם אפילו לא יהי' לו חלק ושייך החלק שלו אצלה וכי יש לה בזה יתרון הלא אין נמכר ס"ת אלא בז' טובי העיר במעמד אנשי אותו העיר לצורך פדיון שבוים ומה הנאה יש לו זה שחלק שלו שייך לה ואף דבמודר הנאה חשוב זה הנאה שנהנה מחלק חבירו אבל לא חשוב הנאה במה שחבירו נותן לו חלקו ופריך הגמ' והייני ולא עוד בתמיה אדרבה בס"ת של יחיד הוי רבותא יותר דיש לומר דמקדשין בגזילה משא"כ בס"ת של רבים הא אינו גוזל רק דמקדש בחלקו ופשיטא דאינה מקודשת ומשני להיפוך דקידשה בס"ת של רבים ואתא מימר לך אפילו בס"ת של יחיד לא קידש והיינו אינה מקודשת כלומר והיינו ולא עוד ולשון רבותא:

תוס' הרי"ד

אינו מתורץ לפי' הרא"ש ז"ל גופי' דהא הרא"ש ז"ל מפרש ג"כ משום ברירה עיי"ש בזה: **ע"ב** נראה לפענ"ד דהרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל והטור ז"ל כגו יסודתם על גמ' מפורשת דגרסינן במס' ביצה דף ל"ט ע"ב ואי אמרת בירא דשותפין הוא אמאי מותר והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין לכנס לחצר ומשני לרחוץ ה"נ והב"ע למלאות מר מדידי' קממלא ומר מדידי' קממלא ע"כ הרי מפורש דבלרחוץ לא שייך ברירה רק בדבר הנחלק ומ"ז דבלרחוץ אמרינן דרחוץ בכולה כמו שכ' ר"ח ז"ל עיי"ש וא"כ בבהכנ"ס כיון דאינו דבר הנחלק ומ"ז הרי הוא כרחיצה ולא שייך ברירה והנה פי' הגמ' הוא כך דזה גופא מחדש הגמ' דבלרחוץ לא שייך ברירה דלכאורה קשה הא"ך הי' ס"ל מעיקרא דבור דכאמצע הדרך הוא עשוי לרחוץ שלא פשיטא דהי' בו גלגל למלאות ונקרא בור הקור במס' עירובין דף ק"ד עיי"ש ע"כ ועשוי בו גלגל למלאות מים לשאות וע"כ דה"פ דמקשה אי ס"ד דבירא דשותפין הוא והתנן השותפין שנדרו כו' וקס"ד דשייך ברירה ואפילו בדבר שאינו נחלק ובבור הזה אפילו הי' לרחוץ הי' ג"כ כן א"כ קשה מנא דתנן השותפין שנדרו כו' דהשתא ל"ל דס"ל הא תנא כרהב"י ז"א דא"כ קשה מבהכנ"ס דהא אי יש ברירה אפילו בבהכנ"ס שרי כמו דפריך במס' נדרים והא בבהכנ"ס דבחצר שאין בו ד"ת דמיא פי' הרא"ש ז"ל דכיון דקאמרת דכאין בו ד"ת לכו"ע סמכינן אברירה א"כ נסמוך אברירה גבי בבהכנ"ס וניתא דהוכרר הדבר דזה המקום בעומד שם בעת הזה הוא המקום שלו וכמו כן הי' ס"ל להגמ' במס' ביצה וע"כ מקשה אי כ"ד דבירא דשותפין הוא אמאי מיתר והא ע"כ הא תנא לא ס"ל כרהב"י דא"כ קשה מבהכנ"ס ומתרץ הגמ' דז"א דלעולם אית לי' כרהב"י והא דאסור בבהכנ"ס הוא משום דלא שייך ברירה כיון דנכנס בכל בהכנ"ס כמו הכא בבור לרחוץ והי הכא נבור הי' ג"כ לרחוץ ס"נ בבור הי' אסור כמו בבהכנ"ס והכא במ"ע למלאות וע"כ מותר משום ברירה עכ"פ סוגיא מפורשת הוא דלא שייך ברירה בלרחוץ ולא אמרינן דזה המקום שעומד בעת הוברר עכורו ז"א אלא לא שייך ברירה רק בדבר הנחלק אבל בדבר שאינו נחלק לא שייך ברירה א"כ בבהכנ"ס לא שייך ברירה כיון דאינו נחלק ורק בדבר שאי אפשר

[illegible]

להשתמש ביחד רק בזה אח"ז זה יום וזה יום שייך שפיר דבר שנחלק דנחלקו בס"מים משא"כ בדבר במשתמשים ביחד כיון שאינו דבר הנחלק לא שייך ברירה למימר דהוברר בדבר שזה המקום שעומד בו הוא חלקו ומעיקרא דמקשה על הא דקאמר דכאין בו כ"ח ד"ה מותר משום דכיון דאי אפשר להלק סמכינן הברירה והא בהכנ"ס דכמי שאין בו ד"ת דמי ומני מתניתן הוא כמו הס"ד במס' ביצה דס"ל דאף בדבר שאינו נחלק שייך ג"כ ברירה אבל לפי המסקנא דבמס' ביצה דבדבר שאינו נחלק לא שייך ברירה א"כ בבהכנ"ס נמי דאינו נחלק לא שייך ברירה וע"כ לא נוכל לסמוך על ברירה אפילו בדבר שאין בו ד"ת רק בדבר שאין בו ד"ת ונחלק לימים אז שייך שפיר ברירה וכ"ת כיון דלהמסקנא דבמס' ביצה הודא לה קושית רב יוסף מבהכנ"ס א"כ נוכל לפסוק כרבה אר"ן דבים בה דין חלוקה נתלקו ובאין בו ד"ת לד"ה מותר דסמכינן אברירה לכו"ע כיון דלא אפשר בע"א כדכתב הרא"ש ז"ל א"כ רבנן ורהב"י פליגי בים ברירה אפילו בים בו ד"ת דרבנן סבירא להו כיון דים בו ד"ת לא סמכינן אברירה ורהב"י ס"ל דאפילו בים בו ד"ת נמי סמכינן אברירה א"כ הו"ל להרמב"ם ז"ל לפסוק כרהב"י דפסק הגמ' כוותי' אפילו בים בו ד"ת ז"א דהא בעלמא קי"ל אין ברירה ולמה נפסק הכא כרהב"י דים ברירה הוא משום דברירה הואת עדיפא מכל ברירות כדכתב הר"נ ז"ל וזה שייך רק באין בו ד"ת אבל בים בו ד"ת הוי כשאר ברירות וא"כ אימתי פסק ר"ה ור"ה פסק הלכה כרהב"י היינו דווקא משום דסבירא להו כאוקימתא דרב יוסף דנתלקו באין בו ד"ה וכזה אתא שפיר מה דלכאורה יש לדקדק בלשון הגמ' א"ל רב יוסף והא בהכנ"ס דכחצר שאין בו ד"ת דמי למה נקט בהכנ"ס לחוד שלא בהכנ"ס נזכר בהמלא והכי גרסינן שם רחבה ובית המרחץ ובהכנ"ס והתיבה והספרים הו"ל למינקט בריבה הרחבה ולמה בחר רק בבהכנ"ס וע"פ דברינו ניחא דכל עיקר הטעם דס"ל דבאין בו ד"ת ד"ה מותר הוא כמו שכתב הרא"ש ז"ל כיון דלא אפשר בחלוקה סמכינן אברירה וקושיא דרב יוסף הוא מבהכנ"ס דא"ב ד"ת ולמה לא נסמוך אברירה וקס"ד דאית לן ברירה אפילו בדבר שאינו נחלק דהוברר בדבר שזה המקום שעומד בו הוא מקומו א"כ לא מצי פריך רק מאלשה מינים הראשונים מרחבה ובית המרחץ ובהכנ"ס אבל לא מספרים ותיבה דהתם פשיטא דלא שייך ברירה דהא בספרים כל אות ואות הוא של שותפות ולא שייך בו למימר דהוברר הדבר דזה התיבות שנקראים בעת הוא שלו כיון דכיהם שומעין ביחד התיבות הללו ולא דמי לבהכנ"ס דכל אחד עומד על טפח אחר מבא"כ בתיבה ובספרים ואי הוי פריך מכולם משלשה מינים הראשונים הוי צריך להאריך ולהזכיר בקיצור רק אחת מהן או יזכיר הראשון כגון רחבה הא"מ דמזכיר מריבתא וה"ה לאינך כדרך בכל מקום וקאי אכולהו וע"כ מזכיר האחרונה מג' מינים הראשונים למימר לך דפריך משום ברירה וע"כ קשה מכל ג' מינים עד בהכנ"ס ובהכנ"ס הוא התחום עכ"פ שיטת הרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל והטור ז"ל ניחא בס"ד ודוק:
בס"ת של רבים קידש עיין בדברינו בפנים ובזה מובן סמיכת הגמ' במס' גיטין דף כ' ע"א אמר רב חסדא יכילנא למיפסלנהו ואפילו גיטא דעלמא וכל הסוגיא דמסיק דכתבו על איסורי הנאה כשר ומאי שייכות הוא להסיא סוגיא דאיירינן בה אבל משום דמעיקרא מיירי בההסית גברא דעייל לבי כנישתא בקיל ס"ת ויזיב לדביתהו וקמפלפל שם בענין מי מילון אי משום כריתות דאית בה ולכאורה קשה הא הוי ס"ת של רבים בבי כנישתא א"כ לא נתן לה מאומה ואם בעינן ונתן א"כ ע"כ דלא בעינן ונתן רק נתינת גט הוא וע"כ סמיך הסיא סוגיא דר"ת מ"ע אילימא משום דכתיב ונתן והכא לא יהיב לה מדי דילמא נתינת גט היא ודוק:

ע"ד

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ב סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכג

ציון ירושלים

ור"ז כשם ר"נ מהלק בין עבירות שבין אדם למקום ובין עבירות שבין אדם לחבירו וכספר תוספת יום הכיפורי הקשה דלר"י דמחלק בין הטא מפורס' לשאינו מפורסם א"כ לא אתי בפיר לר"ע דהמר דאין צריך לפרט החטא והא חטא העגל הי' מפורסם ולר"ז בשם ר"נ קשה דלא מצי אתייא כריב"ב דהא העגל הי' מדבר שבין אדם למקום ולפענ"ד נראה דלפמ"ש במשנת חטא העגל לא [illegible]

שנויי נוסחאות (סוי"ב) אנא גד"ו אנת.

עמודי ירושלים

[illegible]

ירושלים (שייך לעמוד הקודם)

[illegible]

הלכה ו מתני׳

המודר הנייה מחבירו ואין לו מה יאכל נותן לאחר משם מתנה והלה מותר בה מעשה בבית חורון באחד שהיו אביו מודר ממנו הנייה והיה משיא את בנו אמר לחבירו הרי החצר והסעודה נתונין לך במתנה והן בפניך עד שיבוא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר לו אם שלי הם הרי הן מוקדשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתתה לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים ומתרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשי וכשבא דבר לפני חכמים אמרו כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה: **גמ׳** אמר רבי יוחנן ניכר הוא זה שהוא תלמיד חכם. שמונים זוג של תלמידים היה לו להלל הזקן גדול שבהן יונתן בן עוזיאל. והקטן שבהן רבן יוחנן בן זכאי. פעם אחת חלה ונכנסו כולן לבקרו עמד לו רבן יוחנן בן זכאי בחצר. אמר להן היכן הוא הקטן שבכם שהוא אב לחכמה ואב לדורות אין צ״ל הגדול שבכם. אמרו לו הרי הוא בחצר. אמר להן יכנס. כיון שנכנס אמר להן °להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. ואמר רבי יוחנן ניכר זה שהוא תלמיד חכם. אמר רבי יוסי בי רבי בון אבין הוה עובדא יונתן בר עוזיאל הדירו אביו מנכסיו ועמד וכתבן לשמי. מה עשה שמי מכר מקצת והקדיש מקצת ונתן לו מתנה את השאר ואמר כל מי שיבוא ויערער על המתנה הזאת יוציא מיד הלקוחות ומיד ההקדש ואחר כך יוציא מיד זה רבי ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה לשמים. כיני מתניתא כל מתנה שהיא במתנת בית חורון שהיתה בהערמה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה:

הדרן עלך השותפין שנדרו

הלכה א מתני׳

הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק אמר קונם תבשיל שאיני טועם אסור במעשה קדירה רך ומותר בעבה ומותר בביצה טרמיטן ובדלעת הרמוצה: **גמ׳** *מתניתא אמרה שהשלוק קרוי מבושל. *דתנינן היה מבשל את השלמים או שולק וקרייא שהצלוי קרוי מבושל °ויבשלו את הפסח וגו׳. אין תימר שלא כהלכה רבי יונה בוצרייא אמר כמשפט. מתניתא

פני משה

הלכה ו מתני׳ נותן לאחר משום מתנה. בפירקין דלעיל קתני היו מהלכין בדרך והכא קמ״ל דאפי׳ בעיר אם אין לו מה יאכל מותר: מעשה בבית חורון. בבבלי מפרש חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו אסור ומעשה נמי בבית חורון וכו׳ שהוכיח סופו על תחלתו שלא נתנם לו אלא כדי שיבא אביו ויאכל ואסור: והן בפניך עד שיבא אבא. ודוקא שאמר עד שיבא כו׳ אבל אם אמר והן לפניך ואם רצונך יבא אבא ויאכל מותר ואם סעודתו מוכחת עליו שהרבה בסעודה יותר ממה שצריך וניכרין הדברים שבשביל אביו עשה שיבא אסור: כל מתנה שאינה. מפרש בגמרא:

גמ׳ ניכר הוא זה שהוא ת״ח. זה שאמר אם שלי הם הרי הן מוקדשין לשמים מפני שהיה יודע שאם יקדישן לא יתרצה זה ולא הוי מתנה ולפיכך אמר לו כן ומייתי עלה האי עובדא דיונתן בן עוזיאל דלקמיה שאמר ר׳ יוחנן ג״כ עליו כלשון הזה: ועמד. אביו של יונתן בן עוזיאל וכתבן לשמאי: ונתן לו. ליונתן בן עוזיאל מתנה את השאר: כל מי שיבא ויערער על המתנה הזאת. לומר שהרי הדירו אביו מהן ולא יכול שמאי ליתן לו במתנה: יוציא מיד הלקוחות ומיד הקדש. כלומר כשם שאינו יכול להוציא מן הלקוחות ומן ההקדש שהרי אביו נתן לו במתנה סתם ובידו לעשות מה שירצה למכור ולהקדיש ויכול ג״כ לחזור וליתן ליונתן ולא דמי למתני׳ דהכא שאמר לו בפירוש והן בפניך עד שיבוא אבא ולפיכך אין בידו להקדישן כדלקמן: ר׳ ירמיה בעי. על הא דקתני במתני׳ דלא הוי מתנה מפני שאין בידו להקדיש ומעתה אין אדם נותן מתנה ע״מ שלא יקדישנה לשמי׳ בתמיה הא קי״ל מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ואע״ג דאין ביד המקבל להקדישה כיון שאמר לו על מנת שתחזירה לי ומתרץ כיני מתני׳ דה״ק כל מתנה שהיא כה״ג שהיתה בהערמה שאמר לו בפירוש שהוא נותן לו על מנת כן שיבא אביו ושאם הקדישה אינה מקודשת הוא דאינה מתנה שלא נתכוון להקנותה כלל אבל בעלמא אע״פ שאינו יכול להקדישה הוי מתנה:

סליק פירקא בס״ד

הלכה א מתני׳ הנודר מן המבושל. שאמר קונם מבושל עלי: מותר בצלי ובשלוק. שאין בכלל מבושל: אסור במעשה קדירה רך. שנאכל עם הפת: בעבה. שנאכל בלא פת: בביצה טרמיטון. מפרש בגמרא רופיטון והיא ביצה רכה ביותר שנהגו הרופאים לעשות לרפואה כדמפרש בבבלי ולא נאכל פת עמה ולאו בכלל תבשיל היא: ובדלעת הרמוצה. דלעת מרה שטומנין אותו ברמץ והוא אפר חם להתמתק בכך ולאו בכלל תבשיל היא:

גמ׳ מתניתא אמרה. על המתני׳ פריך דהכא משמע דצלי ושלוק אינה בכלל מבושל והא מתניתא דפ״ו דנזיר אמרה שהשליק קרוי מבושל דתנינן היה מבשל את השלמים או שולקן ובנזיר כתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה אלמא דשלוק קרוי מבושל: וקרייא. וכן נמי מצינו דמקרא שהצלי קרוי מבושל כדכתיב ויבשלו את הפסח: אין תימר. וכ״ת התם מבושל ממש הוא והא כהלכה עשו הא ליתא דכמשפט כתיב התם כדאמר ר׳ יונה: מתניתא

קרבן העדה

הלכה ו מתני׳ ומעשה בבית חורון וכו׳. חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו אסור ומעשה נמי בבית חורון באחד שהוכיח סופו על תחלתו ואמרו חכמים שאינה מתנה: והן לפניך עד שיבא אבא ויאכל. אלמא לא נתנם אלא כדי שיבא אביו ויאכל הלכך אסור אבל אם אמר הרי הן לפניך ואם רצונך יבא אבא ויאכל מותר ואם היתה סעודתו מוכחת עליו שהרבה בסעודה יותר ממה שהיה צריך וניכרין הדברים שבשביל אביו עשה כדי שיבא ויאכל אסור: **גמ׳** ניכר הוא זה. שאמר אם שלי הרי הם מקודשים לשמים שהיה ת״ח וידע שכל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה: עמד לו ריב״ז בחצר. מרוב ענותנותו: היכן הוא קטן שבכם. כלומר אותו שהוא מקטין עצמו מכלכם: אב לדורות. התנבא שריב״ז יהיה נשיא: כיון שנכנס א״ל. עליכם נאמר המקרא הזה להנחיל אוהבי יש נעלמות בדברי תורה ואוצרותיהם אמלא בשאר חכמות שאמרו על ריב״ז שהיה יודע שיחות דקלים וכו׳ כדאיתא בסוכה: ניכר זה שהוא ת״ח. שריב״ז הוא הגדול שבכולם א״כ שהוא כמו גופא א״ר יוחנן לפי שהפסיק בענין הלל שיונתן בן עוזיאל היה הגדול שבתלמידיו חוזר לראשונות לדברי מתני׳: ועמד עוזיאל אביו. וכתב הנכסים לשמאי הזקן: מכר מקצת לצרכו והקדיש מקצת. תחלה כדי להודיע שמה שהחזיר אח״כ ליונתן משלו החזיר ולא דמיא למתנת בית חורון שלא נתן לו מתחלה אלא להאכיל לאביו אבל כאן מתנה גמורה היתה: יוציא מיד הלקוחות ומיד ההקדש. ש״מ כל שלא פירש תנאי במתנתו יכול לעשות בה מה שירצה הלכך אפי׳ לבנו יכול ליתן: ר״י בעי מעתה וכו׳. אמתני׳ קאי דקס״ד דה״ק כל מתנה שאינו יכול להקדיש אינה מתנה וקשיא ליה מעתה אם פירש ואמר שנותן לו במתנה ע״מ שאינו יכול להקדיש לא יהא מתנה והא קי״ל אפי׳ מתנה ע״מ להחזיר שמה מתנה וכ״ש הא: ומשני כיני מתני׳. כן הוא פירושא דמתני׳ כל מתנה שאין כוונתו אלא להערמה ולא נתכוון להקנותה אלא שתקרא על שמו כדי שיהא אביו מותר לאכול אם הקדיש מתנה כזו אפי׳ לשמים אינה מקודשת א״כ אם מעיקרא לא נתנה אלא בהערמה שאם יקדישנה לא תהא מקודשת אינה מתנה:

הדרן עלך פרק השותפין

הלכה א מתני׳ הנודר מן המבושל. שאמר קונם מבושל עלי: מותר בצלי ובשלוק. כל שנתבשל יותר מבישולו כראוי נקרא שלוק: מעשה קדרה. כגון הריפות וגרש וכרמל: רך. שנאכל עם הפת: עבה. שנאכל בלא פת: בביל׳ טרמיטין. ביצה מבושלת במים חמין ומשמרים אותה שלא תקפה: ובדלעת הרמוצה. בגמ׳ מפרש:
גמ׳ מתני׳ אמרה. ממתני׳ דנזיר פ״ו שמעינן שבלוק קרוי מבושל: היה מבשל את השלמים. האיל של נזיר או שולקן ובקרא כתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל ש״מ דשלוק קרוי מבושל: וקרייא. ומקרא מוכח שהצלי קרוי מבושל דכתיב ויבשלו את הפסח וכתיב בפסח אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש: אין תימר שלא כהלכה. עשאו שבשלו הפסח: כמשפט. דכתיב ויבשלו את הפסח כמשפט ש״מ דצלאו אותו ככתוב בתורה דאי בישול ממש לאו כמשפטו הוא:
מתני׳

עין משפט נר מצוה

יא
א ב מיי׳ פ״ו מהלכות נדרים הלכה יד סמ״ג לאוין רמב טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעיף ט

א
ג מיי׳ שם פ״ה הלכה א סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ רטז סעי׳ א

ציון ירושלים

דפליגי ברומי׳ דקרא דלהבי נבוי פשע וכתיב מכסה פשעיו לא יצליח וס״ל לר״ש דאין צריך לפרט החטא משום דבינו לבין המקום אין צריך לפרט שהטא וריב״ב דסבירא ליה דצריך לפרט החטא ולפ״ז בב״ם דילן דמפרש טעמיה דריב״ב בשביל דכתיב ו עשו להם אלהי זהב ע״כ דחי להירושלמי דמפני הבושה לא שייך בם וגם מפני החשד לא שייך שם וע״כ דחי להך דירושלמי וכזה יש ליישב כל דברי הרמב״ם מקושית התוס׳ יומ״ב ואכ״מ להאריך ודו״ק:

מסורת הש״ס

מגילה ח
עירובין פ״ג הלכה א נזיר פ״ו

תורה אור

שנויי נוסחאות (סומ״ב) ויבשלו את הפסח (ד״ה ב׳ ל״ה) במקרא „ויבשלו הפסח".

עמודי ירושלים

הדירו אביו מנכסיו כו׳. עיין בשירי קרבן שכ׳ וז״ל כי תוס׳ בבבא בתרא דף קל״ג ע״ב בד״ה לא עליו כו׳ ורצה לרשב״א דהאי גברא הדירו נכסיו מבניו בחייו ובמותו כו׳ ע״ש וקשה למה לי שהדירו במותו הא אפילו אם הדירו בחייו אסור בהן כל ימי חייו וכדתנן בבבא קמא פ׳ הגוזל וכ״ע עכ״ל. ולא ידענא מאי קושיא הא אם לא הי׳ אומר במותו כודאי היו זוכין הבנים בלא המתנה מיונתן בן עוזיאל הכא ירושה כדאיתא במשנה בב״ק (דף ק״ח סוף ע״ב) דאם אמר בחייו ירשנו הבנים וכ״כ הרש״ל בח״ש והב״ח בהגהותיו שם ושוא ברור:

מסורת הש"ס

עירובין פ"ג

שבת פ"ק הלכה ה

קרבן העדה

מתני' אמרה וכו'. מעתה קשיא מתני' דהכא דתנן הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק ש"מ דצלי ושלוק לא מיקריין מבושל ומקרא ומתני' שמעינן דצלי ושלוק נקראים בישול: ומשני אר"י הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם. דאין קורין מבושל אלא למבושל ממש ולא לצלי ולשלוק: מה נפיק מן ביניהון. מאי ביניהו: אסור בי"ט האחרון. דבלשון בני אדם אף י"ט האחרון בכלל חג: מותר. דבלשון תורה לא מיקרי חג אלא שבעה ימים: אף ר"י מודה דאסור. סתמא דש"ס קאמר הא ודאי ליכא בינייהו דמודה דאף בי"ט האחרון אסור ולא אמר דאזלינן בנדרים בתר לשון תורה אלא לחומרא כגון הכא בנודר מן המבושל דאסור לר' יאשי' אף בצלי אבל היכא דלשון בני אדם לחומרא מודה דאזלינן בתרי': אכל חליטא. לביבות המבושלת במים ואמר לא טעמתי מזון יום זה שאינן חשובין מזון ובערוך גרס חלטין והן פירות גנוסר: ופריך והא תנינן. פ"ג דעירובין: מותר במים ומלח. ש"מ דשאר כל הדברים קרויים מזון: ומשני פתר לה. תפרש למתני' דעירובין דאתיא כר' יאשי' דאמר הלכו אף אחר לשון תורה לחומרא ובלשון תורה כל הדברים קרויי' מזון חוץ ממים ומלח: בר. היינו עיבור ולחם כמשמעו ומה ת"ל מזון אלא שאר מיני מאכל לידה לדרך ש"מ כל הדברי' קרויים מזון: משום תבשילי שבת. שאסור להטמין סמוך לשבת מהו שיהא מותר להניח דבר מאכל סמוך לעשן כדי שיעשן בשבת א"נ בשיל ולא בשיל כל צרכו חיישינן שמא יחתה אבל בשיל כל צרכו מותר וקמיבעיא ליה אם מעושן דינו כבשיל כל צרכו ומותר לשהות או לא: מהו שיהא בו. משום איסור בישול בשר בחלב: מהו שיטבול למעשרות. דהנן בפ"ד דמעשרות האור קובע למעשר ומיבעי' ליה אם העשן נמי קובע למעשר ואסור לאכול ממנו עראי או לא: הנודר מן המעושן וכו'. אע"ג דכבר שאל אם הנודר מן המבושל מותר במעושן מיבעיא ליה בא"ל דאין מעושן בכלל מבושל מ"מ מבושל בכלל מעושן הו לא: ה"ג משום דבית רב אחי: חביצא. היינו שנותנין פירורי לחם לתוך מים חמין והם נדבקים זה בזה: אין בו משום בישולי עכו"ם. שגזרו חכמים בבישולי עכו"ם משום חתנות ועל הנאכל כמות שהוא חי לא גזרו על בשולו דכיון שנאכל כמו שהוא חי אינו בשיל דלא אהני מידי: ויוצאין בו משום ע"ת. אם בשלן העכו"ם דהא שרו באכילה: ומה אם תבשיל. הנודר מן תבשיל אסור בצלי ובשלוק כדמשמע במתני': ופריך ויש ק"ו בנדרי'. בתמיה כיון דאזלינן בתר לשון בני אדם פעמים שאינו נכלל בלשון זה ונכלל בלשון אחר: ה"ג אלא כיני תבשיל שאסור בצלי ובשלוק מותר בעבה מבושל מותר בצלי ובשלוק מותר בעבה וכ"ה ברשב"א. וה"פ לאו מק"ו יליף אלא במה מלינו דמבושל אינו אלא בישול ממש: תני. הנודר מן התבשיל: אסור בהטריות רכות. הן דילועין רכין וקטנים: שכן דרך הרופא. לצוות לחולה שיאכל פתו בהן: מגולגלת. לאו דוקא אלא אפי' מלומקת אלא שאינה מלומק' כל כך שהפת נאכלת עמה בכלל תבשיל היא: רופיטון. מבושלת הרבה במים חמין כדפי' במתני': כדין דלעת מרה. כהך דלע' מרה. שממתקין אותה באפר ורמץ חם: **הלכה ב מתני'** אלא ממעשה הרתחתא. מדברים שצריכים להרתיח הרבה כדי לבשלם ובגמ' מפרש מאי ניהו: אסור בכל המתבשלים בקדרה. דכולהו בכלל היורד לקדרה הם: **גמ'** חילקא. חטין שנחלק אחד לשנים

טרגים

תורה אור

מתניתא אמרה שהשלוק קרוי מבושל. וקרייא אמר שהצלי קרוי מבושל. והתנינן הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. אמר ר' יוחנן הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם. א"ר יאשיה [ז]הלכו בנדרים אחר לשון תורה. מה נפיק מן ביניהון קונם יין שאיני טועם בחג. על דעתיה דרבי יוחנן אסור ביום טוב האחרון על דעתיה דרבי יאשיה מותר. אף רבי יאשיה מודה שאסור. לא אמר ר' יאשיה אלא לחומרין. רבי חייה בר בא אמר רבי יוחנן אכיל חליטה ואמר לא טעמית מזון בהדא יומא. והא תנינן *הנודר מן המזון מותר במים ובמלח. פתר לה רבי יאשיה דאמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה. ומניין שכל הדברים קרויין מזון. רבי אחא בר עולא אמר °ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון. מה תלמוד לומר ומזון. אלא מיכן שכל הדברים קרוין מזון. הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר מן המעושן. מהו שיהא מותר במטוגן. מהו שיהא מותר בתבשיל שנתבשל בה מי טבריה. רבנן דקיסרין שאלון מעושין מהו שיהא בו משום בישולי גוים. מהו שיהא בו משום תבשילי שבת. מהו שיהא בו משום בשר בחלב. מהו שיטבל למעשרות. הנודר מן המעושן מהו שיהא מותר בתבשיל. רבי בא בר יהודה בשם דבית רב אחי חביצא אין בו משום בישולי גוים ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. *רבי יוסי בי רבי בון בשם רב הונה כל אוכל שהוא נאכל חי כמות שהוא אין בו משום בישולי גוים ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. [ז]הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר בעבה. נישמעינה מן הדא אסור במעשה קדירה רך ומותר בעבה. מה אם תבשיל שהוא נאסר בצלוי ובשלוק מותר בעבה. מבושל שהוא מותר בצלוי ובשלוק אינו דין שיהא מותר בעבה. ויש קל וחומר בנדרים אלא כיני תבשיל שאסור בצלוי ובשלוק מותר בעבה. מבושל שמותר בצלוי ובשלוק מותר בעבה. תני אסור בהטריות רכות שכן דרך הרופא לוכל פתו בהן. אמר רב חסדא אסור בביצה מגולגלת שכן דרך החולה לוכל פתו בה. ומותר בביצה טרומיטא רופיטון. ובדלעת הרמוצה. אמר רבי חנינה כמין דלעת מרה והן ממתקין אותו ברימצא:

הלכה ב מתני' [א] הנודר ממעשה קדירה אינו אסור אלא ממעשה רתחתה אמר קונם יורד לקדירה שאיני טועם אסור מכל המתבשלים בקדירה [ב] מן הכבש אינו אסור אלא מן הכבש של ירק כבוש שאיני טועם אסור בכל הכבושים מן השלק אינו אסור אלא מן השלק של בשר דברי ר' יהודה שלוק שאיני טועם אסור בכל השלוקים מן הצלי אינו אסור אלא מן הצלי של בשר דברי רבי יהודה צלי שאיני טועם אסור בכל הצלויים: **גמ'** אי זו היא מעשה רותחנה. כגון הילקא

טרגים

פני משה

מתניתא כו'. אחר להקושיא אמאי תנינן הנודר מן המבושל מות' בצלי ובשלוק: הלכו בנדרים אחר לשון בני האדם. ואין דרך לקרות מבושל לצלי ושלוק: ר' יאשיה. פליג אמתני' דס"ל הלכו בנדרי' אחר לשון תורה ואסור בצלי ובשלוק: מה נפיק מן ביניהון. קס"ד דבין לקולא בין לחומרא ס"ל לר' יאשי' הולכין בנדרים אחר לשון תורה והילכך קאמר קונם יין שאני טוע' בחג היכא נמי בינייהו: אסור בי"ט האחרון. דבלשון בני אדם בכלל החג הוא: על דעתיה דרבי יאשי' מותר. דבלשון התורה חג העצרת מיקרי ורגל בפני עצמו הוא. ודחי לה הש"ס אף רבי יאשיה מודה בזה שאסור ולא קאמר דהולכין אחר לשון תורה אלא לחומרא: אכל חליטא. ובערוך גרים אליטין והיינו פירות גינוסר כדאמרי' בבבלי כילד מברכין דף מ"ד: והתנינן. פ' בכל מערבין הנודר מן המזון מותר במים ובמלח אבל בכל מילי אסור אלמא דאיקרו מזון: פתר לה. רבי יוחנן להאי מתניתא כר' יאשיה דהולכין אחר לשון תורה וכל מילי מזון מיקרו: מה ת"ל ומזון. דהא כתיב בר ולחם אלא מיכאן שכל הדברים ואפי' פירות קרוים מזון: מהו שיטבל למעשרות. משום דקי"ל אש קובעת למעשרות ואסור לאכול עראי מן המבושל עד שיעשר ובמעושן מאי: חביצא. מאכל העשוי מקמח ודבש כעין אבין קדירה בפ' כילד מברכין: ר' יוסי ברבי בון. פליג על רבי בא לדוקא הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם כגון דגים קטנים מלוחים לאפוקי הבילא שהקמח אינו נאכל חי וכדאמר רב בבבלי פרק אין מעמידין דף ל"ח: ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. אפי' לא בישלן אלא כל שראוין לאכילה סומך עליהן משום עירובי תבשילין: הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר. במעשה קדרה עבה: מה אם תבשיל. אם אמר קונם מן התבשיל שאיני טועם שהוא נאסר בכל מעשה קדרה אפילו בצלוי ושלוק שהרי נאכל בפת הוא ומותר בעבה מבושל שהוא מותר בצלוי ובשלוק לכ"ש שיהא מותר בעבה: ויש קל וחומר בנדרים. בתמיה הא הכל הולך אחר הלשון וכי שייך ללמוד דבר זה מקל וחומר: ה"ג אלא כיני תבשיל שאסור בצלוי ובשלוק מותר בעבה מבושל שמותר בצלוי ובשלוק מותר בעבה. כלומר אלא כך תאמר דלעולם מותר בעבה ובין אמר תבשיל ובין אמר מבושל דכל מידי דמאכיל באפי נפשיה בלא פת לאו בכלל תבשיל ומבושל הוא: תני אסור בהטריות רכות. הנודר מן התבשיל אסור בדלועין רכות שכן דרך הרופא כו' והילכך תבשיל מיקרי וכן ביצה מגולגלת הואיל ונאכלין עם הפת: רופיטון כו'. כדפרישית במתניתין:

הלכה ב מתני' ממעשה רתחתה. מפרש בגמרא: אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבוש של ירק הוא: כבוש שאיני טועם. משמע כל מיני כבוש כיון שהזכירו בלא ה"א הידיעה וכן שלוק צלי מליח: דברי ר' יודה. וכסדר המשנה בבבלי לא גרים ר"י אלא גבי צלי: **גמ'** כגון הילק'. שחולקין כל גרעין החטה לשני' טרגים

עין משפט נר מצוה

ב

[א] מיי' פ"ה מהלכות נדרי' הלכה ז טוש"ע יו"ד סי' רטז סעיף ב

ג

[ב] מיי' פ"ט שם הלכה ב טוש"ע שם סי' ריז סעיף ג

ציון ירושלים

[ז]הלכו בנדרים אחר ל' תורה. עי' ביו"ד סי' רכ ס"כ ועי' תבואות שור בכור שור בחידושיו לסוכ' דף מו ובבו"ת מעיל לדקה סי' ח ועמ"ש בי"ד שאול ודוק:

[ז]הנודר מן המבושל מהו שיהיה מותר בעבה. עי' ברכי יוסף סי' רז מ"ב גום כאורך:

שנויי נוסחאות (פיכ"ד) בר יהודה נד"ו רב יהודה. (שוכ"ה) אחי נד"ו אתי. (שול"ס) מותר בעבה. מבושל שהוא מותר בצלוי נד"ו אסור בעבה מבושל. מבושל שאסור בצלוי. (שומ"ו) אלא מן השלק נד"ו אלא ני"זא.

טרגים וטוסני. סולת ואורז זריד וערסן. מן היורד לקדירה אסור ביורד ללפת. מן היורד ללפת מותר ביורד לקדירה של היורד לקדירה יורד ללפס. ויש שיורד ללפס ואינו יורד לקדירה. מאי אית לך כגון החל מן נוניה הנודר מן האפוי בתנור אינו אסור אלא בפת בלבד. מן הנעשין בתנור אסור בכל הנעשין בתנור:

הלכה ג מתני' מן המליח אינו אסור אלא מן המליח של דג מליח שאיני טועם אסור בכל המלוחים [א] דג דגים שאיני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים בין מלוחים בין תפילין בין חיים בין מבושלין ומותר בטרית טרופה ובציר הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ובמוריים הנודר מטרית טרופה מותר בציר ובמוריים:

גמ' *הוון בעי מימר מלוח לעולם הא לשעה לא. אמר ר' יודן מן מה דתנינן הרי עלי כבשר מלוח וכיין נסך. הדא אמרה מלוח לשעה מלוח הוא. אי זהו מלוח לשעה כהדא דתני כיצד הוא עושה נותן האיברים ע"ג המלח והופכן. אמר רבי אבא מרי שנייא היא שאם משהה הוא אותן הן נמלחין. מן מה דאמר רבי חייה בר זבדא הנוטל זתים מן המעטן טובל אחת אחת במלח ואוכל. הדא אמרה מלוח לשעה מלוח הוא. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר אמר קונם דג שאיני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים. דגים שאיני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים. דגה שאיני טועם אינו אסור אלא בכלכיד. אי זהו קטן ואי זהו גדול. ייבא כיי דמר ר' זעירא כל נון דנא אכיל פחות מן ליטרא כילכוד אנא טעים. והכא כן ומותר בטרית טרופה הא בשאינה טרופה אסור. ר' ירמיה אמר זעירא בעי לית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם. לית אורחיה דבר נש מימר לחבריה זבין לי נון והוא זבין ליה כלכיד. רבי אבין שמע ליה מן דבתרה הנודר מטרית טרופה מותר בציר ובמוריים. הא בשאינה טרופה אסור. רבי אמר ר' זעירא בעי ולית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר הילכו בנדרי' אחר לשון בני אדם. לית אורחא דבר נשא מימר לחבריה זבון לי טרי והוא זבין ליה צחנא. תמן קריין לטריתה צחנה:

הלכה ד מתני' [ב] הנודר מן החלב מותר בקום ורבי יוסי אוסר [ג] ומן הקום מותר בחלב אבא שאול אומר [ד] הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין תפילה: **גמ'** מדו בקום חלבא כקטרא. מ"ט דר' יוסי
שם

פני משה

טרגים לג' וטסני לד' סולת כו' לפי שדרכן להרתיחן ולבשלן הרבה ודברים אלו נקראים מעשה קדירה ולא דברים אחרים אבל אם אמר קונם היורד לקדרה אסור בכל דברים המתבשלים בקדירה דכלהו בכלל היורד לקדירה הן: מן היורד לקדירה אסור ביורד ללפס. לאלפס כדמפרש טעמא שכל היורד לקדירה יורד לאלפס שמבשלין אותו קצת בקדירה ומניחין באלפס לטגן וכשירד לאלפס כבר ירד מקודם לקדרה: ויש שיורד ללפס. מתחילה ואינו יורד כלל לקדירה ולפיכך מן היורד ללפס מותר ביורד לקדרה: כגון החל מן נוניה. הטרף ומתוק של מין הירק שקרוי נוניה. בפ' תולין דף ק"מ ש"מ האי ניגיא מעלי לתחלא: הנודר מן האפוי כו'. ברייתות בבבלי דף כ"א:

הלכה ג מתני' דג דגים שאיני טועם. לא דג ולא דגים והכל במשמע: בטרית טרופה. דג ששמו טרית חותכים אותו חתיכות חתיכות ומוכרים אותו ויש לו שם בפני עצמו ואינו בכלל דג ודגים: ציר. מים היוצאים מדגים המלוחים: לחנה. תערובת מיני דגים טרופים נקראים לחנה: ובמוריים. שומן היוצא מדגים מלוחים לפי שאין עיקר ממשות הדג מובלע בהם:

גמ' הוון בעיי מימר כו'. מפורש לעיל פ"ב ע"ש: דג. גדול משמע: אינו אסור אלא בכלכיד. כמו כילכית שם דג קטן: ייבא כהאי דאמר ר"ז. כל דג שאני אוכל והוא פחות מליטרא כאלו כלכית אני טועם ש"מ דג שהוא פחות מליטרא קטן הוא: ומותר בטרית טרופה הא בטרית שאינה טרופה אסור. ואע"פ דשם מין אחר הוא: לית הדא פליג על ר' יוחנן. מי נימא דפליגא אדר"י דאמר הולכין בנדרים אחר לשון בני אדם וטרית לאו בכלל דג הוא: ומשני לית אורחיה. וכי אין דרך ב"א לומר לחבירו קח לי דג א' והוא ליקח לו כלכיד א' וא"כ כל הדגים בכלל לשון בני אדם הם אלא דטרית טרופה ה"ט דמותר שלא היה דעתו אלא על השלימי': ר' אבין שמע לה. מן הסיפא דמתני' דקתני הנודר מטרית טרופה מותר בציר ובמוריים בלבד הא בשאינה טרופה אלא שהם תערובת דגים כמו לחנה אסור ואמאי והא מטרית נדר לית הדא פליגא כו' ומשני וכי לית אורחא דב"נ מימר לחבריה זבין לי טרית והוא זבין ליה לחנה אלמא כל תערובת דגים בכלל טרית הן וכן בבבל קורין לטריתא לחנה:

הלכה ד מתני' מותר בקום. הוא נסיובי דחלבא מים היוצאין מן הגבינה: אסור בה בין מלוחה בין טפלה. דלא תימא מפני שרוב הגבינות מלוחות הן סתמא מלוחה משמע קא משמע לן:

גמ' חלבא מקטרא. חלב הקפוי ונבדלים ממנו מים והוא נקרא קום:
שם

קרבן העדה

טרגים א' לשלש טוסני אחד לארבע: זריד. הוא מין עשב כמו חבילי זרדין כ"פ בעוקץ: ערסן. הוא קמח העשוי משעורי' ישנים: אסור ביורד לאלפס. שכבר ירד לקדרה קודם שירד לאלפס שמעשה אלפס היו מרתיחין אותו בקדרה רתיח' קלה: מותר ביורד לקדרה. קמ"ל דלא תימא כל שהרתיחו רתיחה קלה יורד לאלפס מיקרי מפני שהוא מוכן לכך קמ"ל כל זמן שלא ירד אסור: ה"ג שכל היורד ללפס יורד לקדרה ויש שיורד לקדרה ואינו יורד ללפס: מאי אית לך. מאי ניהו היורד לקדרה ואינו יורד ללפס: החל מן נוני'. ציר ומיחל מן דגים: אינו אסור אלא בפת. דסתם יורד לתנור פת מיקרי:

הלכה ג מתני' אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבושין של ירק הוא: כבוש שאיני טועם. משמע כל מיני כבוש וכן שלוק ללי מליח בלא ה"א משמע כל מיני שלוק ללי מליח: דג דגים. דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו ודגים משמע קטנים לפי שאין נמכרים אלא ביחד: תפילין. נבלי מלח: בטרית טרופה. דג גדול טרוף דק דק ואינו בכלל דג ודגים דשלמים משמע ולא טרופים: ציר. מים היוצאים מן דגים מלוחים: ומוריים. שומן היוצא מן דגים מלוחים: לחנה. התערובות מיני דגים נקראים לחנה: ומותר בציר ומוריים. הואיל ואין עיקר ממשות הדג מובלע בהם: מותר בציר ומוריים. דסד"א כיון דהזכיר טרופה מכל דבר שמעורב בו מין דג משמע ואין טרופה גדולה מזו שאינם כי אם לחלוחי' הדג ושמנו קמ"ל דמותר שאין כוונתו אלא על ממשות הדג:

גמ' הוון בעי מימר. סברוהו למימר לא מיקרי בשר מלוח אלא אם נמלח שיהי' לעולם במליחתו אבל אם נמלח לשעה לא מיקרי בשר מלוח: מן מה דתנינן. לעיל פ"ב: הדא אמרה. זאת אומרת אפי' מלוח לשעה מיקרי מלוח דהא קרבנות אינן נמלחין אלא לשעה כדמסיק ואפ"ה תנן במתני' דאם אמר הרי עלי כבשר מליח אם של שמים נדר אסור: כהדא דתני. בת"כ ומייתי לה במנחות פ"ג: כיצד הוא עושה. במליחת הקרבנות: והופכן. תוך המלח שיהא המלח בכל לדדין: ה"ג שנייא היא שאם משהא וכו'. וה"פ שאני התם בקרבנות שמשהה את האיברים תוך המלח שיקלטו טעם המולח נמצא שהן מלוחים לעולם: מן מה דאמר רחב"ז וכו'. שמעי' דמלוח לשעה מלוח הוא: הנוטל זיתים וכו'. מתני' היא פ"ד דמעשרו': טובל אחת אחת במלח. שאין קובע למעשר אלא מלח וליקף שתים הלכך תנן בסיפא אם מלח ונתן לפניו חייב ש"מ אם ליקף שתים אע"ג שאוכלן מיד חייב דה"ל מלוח זאת אומרת מלוח לשעה מלוח הוא: אסור בגדולים. דדג גדול משמע שנמכר בפני עצמו: אסור בין בגדולים בין בקטנים. שדגים כלל המין יהיו גדולים או קטנים: אינו אסור אלא בכלכי'. הוא מין דג קטן מאוד דדגה משמע קטן שבקטנים: ייבא כיי. אתיא כי האי דהר"ז: כל. דג שמשקלו פחות מליטר' טעם כלכיד יש בו: והכא כן. והה"נ כל שהוא פחות מליטר' דג קטן מיקרי: לית הדא. וכי לא קשיא מתניתינו על ר"י: לית אורחיה וכו'. הא אין דרך בני אדם כשאומר לחבירו קח לי דג שיקח לו כלכיד שהוא דג קטן ה"נ אין דרך בני אדם כשאומר לו קח לי דג שיקח חתיכות קטנות של דג ולמה יאסור בטרית שאינה טרופה: מן דבתרה. מסיפא דמתני': ה"ג הא בלחנה אסור: לית אורחיה. הא אין דרך בני אדם לומר לחבירו קח לי טרית והוא יקח לו לחנה: ומשני תמן. התם בבבל קורין לטריתא לחנתא והאי תנא בבלאה הוא הלכך אסור בלחנה:

הלכה ד מתני' קום. הוא נסיובי דחלבא והן מים היוצאים מן הגבינה: בין מלוחה בין תפילה. דלא תימא מפני שרוב גבינות מלוחות הן סתמא מלוחה משמע קמ"ל: **גמ'** חלבא מקטרא. המים היוצאים לאחר שנקשר החלב ונקפא והיינו נסיובי כדפרישית במתני':
שם

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה ה טוש"ע יו"ד סי' ריז סעי' יב

ה
ב ג ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף יא

מסורת הש"ס

לעיל פ"ב ה"ד

שנויי נוסחאות (בו"א) וטוסני בד"ו וטיסני (בו"ב) ללפת בד"ו ללפס. ללפת בד"ו ללפס. (בו"ג) של בד"ו שבל. (בו"ד) בילכוד בד"ו בילכיד. (בו"ה) נש בד"ו **נשא**.

עמודי ירושלים

כל נון דלא אכיל פחות מן ליטרא כילכוד אנא טעים כו'. עיין בתפארת ישראל (ד"ע ע"ד) שהביא הגירסא פחות מליטרא טולכית כו' וכו' ומכאן קשה על המפרשים דכולכית הוא מין דג קטנה וצ"ע עכ"ל. וראיתי בביאורי מהרא"ל מכ"ר אליעזר לוי היילפרין בבאורו על רש"י בחומש (פרשה שמיני דמ"ו א') שיישב זה עפ"י מ"ש הב"ח ביורה דעה סי' פ"ג דקודם שפירשו מותר. ורק אחר שפירשו אסור יע"ש. ולדעתי גנה בזה ואינו עולה ארוכה כלל דהא אמרינן להלן בירושלמי לית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם לית אורחיה דבר נש מימר לחבריה זבין לי נון והוא זבין ליה כלכוד וא"כ נראה שהוא זבין ליה ומוציאו מן הציר כמו שמוציא שאר דגים כשקונה אותן. וא"כ שוב הוי פירש וגם אם נדחוק לומר דמיירי דלוקחו עם הציר נראה ודאי דאין לשון בני אדם כן כשאומר לחבירו ליקח לו דג בודאי כוונתו על סתם דג שיקח אותו ויבשלהו או יצלהו ולא שיקח לו כולכית בלא יוכל ליקח אותו מן הציר ויוכרח ליקח אותו בכלי שקנהו. אכן נראה דהסוברים דכולכית הוא דג קטנה גורסים כילכוד כגירסא שלנו והוא מין דג אחר שהוא טהור ואינו כולכית וז"ב [עיין ערוך השלם ערך כלכית א', ב', מ"ש ע"ו]:

מסורת הש"ס

שם אביו קרוי עליה. שקורין אותו קומא דחלבא וזה אביו שהקוס יוצא מן החלב: ה"ג אסור ביין מבושל. דחמרא מבשלא נקרא כמלא ששם אביו עליו: כגון טבל. שנתערב בחולין שיש לו היתר שיכול להפריש עליו ממקום אחר ומעשר שני והקדש יש להן היתר בפדיון: והחדש. שהאיר המזרח מתירו: ה"ג וכלאי הכרם נתנו להן חכמים שיעור במינן תרומה וחלה במאה ערלה וכלאי הכרם במאתים שלא במינן בנותן טעם: אילין נדרים. מיבעיא לי נדרים מי הוו דשיל"מ דמצי למתשל עלייהו או לא: ה"ג דתני המן. ברייתא בכתובות פ' המדיר: שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו. וכיון שכן לא הוי דשיל"מ שהרי הוא כאלו לא נאסר מעולם: אמרי אינו עוקרו אלא מכאן ולהבא. שאע"פ שעוקרו מעיקרו מ"מ הרי הי' אסור עד עתה מחמת נדרו לא הוה כדשיל"מ א"נ כיון שאין היתר בא מעלמו גם אין בידו להקנו אלא ע"י התרת חכם שאין אדם מיפר נדרי עלמו איכא למימר דלא הוה דשיל"מ: ה"ג ודא מתני' עביד לן כדשיל"מ. וה"פ הך מתניתא דמייתי בסמוך היכא למשמע דנדרים הן כדשיל"מ: דתנינן תמן. פ"ט דתרומות: ה"ג גידולי תרומה תרומה וגידולי גידולין חולין. וה"פ גידולי תרומה תרומה שגזרו משום תרומה טמאה ביד כהן דלא לשהיה לה גביה עד זמן הזריעה כדי לזרעה ואתי בה לידי תקלה אבל גידולי גידולין כגון שזרע גידולין של תרומה גידוליהן מותרין: הטבל גידוליו חולין. משום דרובו חולין: וספיחי שביעית. לפי שאינן מצויין ואינו נוהג בכל שנה ה"ל כמילתא דלא שכיח ולא גזרו בהו רבנן: ותרומות ח"ל. נמי לא שכיחא: והמדומע. שרובו חולין: וביכורים. אינן מצויין שאין נוהגין אלא בז' מינין גם כיון דלמקדש אתיין מיזהר זהירא בה: ה"ג גידוליהן חולין וגידולי הקדש ומע"ש חולין ופודה אותן בזמן זרען. וה"פ אם זרע מהן סאה אחת והוסיפו כמה סאה הכל חולין: ופודה אותו. כל מה שגדלו אח"כ פודה בדמי אותה הסאה: ותני

תרומות פ"ט

שם אביו קרוי עליה. על דעתיה דרבי יוסי הנודר מן היין אסור ביין מבושל. חמרא מבשלא. זה הכלל שהיה ר"ש אומר משם ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש והחדש לא נתנו להן חכמים שיעור אלא מין במינו כל שהוא ושלא במינו בנותן טעם. וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו להן חכמים שיעור מין במינו כל שהוא שלא במינו בנותן טעם אילין נדרין מה את עביד להון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין. מסתברא מיעבדינון כדבר שיש לו מתירין דתנינן תמן שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו. אמרו אינו עוקרו אלא מיכן ולהבא. ודא מתניתא עבד לון כדבר שאין לו מתירין דתנינן תמן *גידולי תרומה תרומה וגידולי גידולין חולין. אבל טבל ומעשר ראשון וספיחי שביעית ותרומות הוצה לארץ והמדומע והביכורין גידוליהן חולין וגידולי הקדש ומעשר שני חולין יפדה אותן בזמן זרעם. ותני

שם אביו קרוי עליה. דמיתקרי נסיובא דחלבא: ע"ד דר' יוסי הנודר מן היין אסור ביין מבושל. מפני ששם יין קרוי עליו דחמרא מבשלא קרי ליה: זה הכלל. ברייתא הובאה בבבלי פ"ז דף נ"ח ואיידי דבעי לקמן אילין נדרין כו' מייתי לה הכא: כגון טבל. שמתקנו ומתירו ומעשר שני והקדש ניתרין בפדייה והחדש עומר מתירו לא נתנו להן הכמים שיעור בתערובתן אלא מין במינו כל שהוא דאפילו באלף לא בטיל הואיל ויש לו מתירין: ושלא במינו בנותן טעם. שלא אמרו אוסר בכל שהוא אלא במינו: נתנו להם חכמים שיעור מין במינו כל שהוא. האי כל שהוא לאו משהו קאמר אלא לפי מה שהוא תרומה וחלה בא' ומאה ערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים מפני שכפל איסורן שאסורין בהנאה כפלו בשיעורן: ושלא במינן בנ"ט. דהא דבעינן בתרומה א' ומאה ובערלה וכלאי הכרם א' ומאתים דוקא במינן אבל שלא במינן בנ"ט כדתנן פ"ב דערלה: אילין נדרין מה את עביד להון. במה את מדמי להון אם הוו כדבר שיש לו מתירין הואיל ויכול לשאול על נדרו או דילמא אין החכם מתיר אלא מכאן ולהבא ולא למפרע מה שנאסר: מסתברא. דנעשה אותן כדבר שיש לו מתירין דהא תנינן תמן בפרק המדיר שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו. כלומר וכיון שעוקר אותו מעיקרו כמאן שלא נאסר מעולם ולא הוי דבר שיש לו מתירין: אמרי אינו עוקרו אלא מיכן ולהבא. כלומר עיקר העיקור מיכן ולהבא שהרי אסור היה עד עתה ואע"פ שעוקרו מעיקרו מכל מקום באיסור היה עד עכשיו והשיב דבר שיש לו מתירין: ודא מתניתא. וממתני' דתרומות שמעינן דנדרים כדבר שאין לו מתירין הן: גידולי תרומה תרומה. עבדו רבנן תקנתא משום תרומה טמאה ביד כהן דלא לישהי לגביה עד זמן הזרע כדי לזרעה ואתי בה לידי תקלה והילכך גזרו שיהו גדולי תרומה כתרומ': וגידולי גידולין. אם חזר וזרע אותן הגידולין גידוליהן חולין: אבל הטבל ומעשר ראשון. דרובן הולין וכן המדומע רובו חולין וספיחי שביעית ותרומת ח"ל לפי שאינן מצוין וכן הביכורין אינן מצוין שאינן נוהגין אלא בז' המינין ולפיכך גידוליהן חולין: וגידולי הקדש ומעשר שני חולין. אפי' בדבר שאין זרעו כלה: ופודה אותן בזמן זרעם. כל האוצר שניתוסף מחמת הזרע פודה אותו בדמי הזרע שזרע: ותני

עין משפט נר מצוה

רידב"ז

אילין נדרים מה את עביד להון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאל"מ מסתברא מעבדינן כדבר שיל"מ דתנינן המן שהזקן עוקר הנדר מעיקרו אמרו אינו עוקר אלא מכאן ולהבא פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי האיך אינו עוקר אלא מכאן ולהבא וגם הגו"י ז"ל פי' לפי דרכו ולא מובן לי ונראה לפענ"ד דה"פ עפ"מ שכ' הט"ז ז"ל ביו"ד סי' שכ"ג דלפיכך תרומה לא הוי דבר שיש לו מתירין ובנדרים הוי דשיל"מ משום דמצוה לאתשולי עליה כדאיתא בדף כ"ט ולמה לן למצוה הלא כיון דיכול לשאל מה נפ"מ בין דאיכא מצוה בין דליכא מצוה וכתב ז"ל בנדרים כיון דאיכא מצוה למשאל על עיקר הנדר ע"כ הוי דשיל"מ משא"כ בתרומה דליכא מצוה למשאל על עיקר התרומה אלא משום התערובות הוא רוצה לשאל ע"כ הוי דשאל"מ משא"כ בנדר דכיון דעומד לשאל אף בלא התערובות על עיקר הנדר ונפ"מ בין אם עומד לשאל על עיקר הנדר או רק מכח התערובות עיי"ש היטב וכס' בית יעקב ז"ל כתב אם מכח התערובות מתחרט על עיקר הנדר מהני שאלה עיי"ש ועי"ז יתבאר היטב הירושלמי דשאל אם נדרים הוי דשיל"מ או לא אם נתערב דבר איסור בקונם בתערובות אם הוי דשיל"מ דיש לו היתר בשאלה או לא די"ל כיון דאינו שואל על עיקר הנדר אלא מכח התערובות לא הוי דשיל"מ כמו תרומה או לא וקאמר מסתברא מיעבדינן כדשיל"מ דתנינן תמן שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו וא"כ נמלא דהוי דשיל"מ אף דהתערובות גורם לו להתחרט על עיקר הנדר מ"מ מהני כיון דסוף סוף זקן עיקר הנדר מעיקרו וע"ז מסיק אמרו אינו עוקר הנדר אלא מכאן ולהבא כלימר דלא מהני שאלה כיון דהתערובות גורם לו להתחרט על עיקר הנדר לא מהני שאלה דלא אמרינן דזקן עוקר הנדר מעיקרא רק כשמתחרט בלא"ה על עיקר הנדר אבל לא כשמתחרט על עיקר הדבר משום הגרמא דתערובות דהשתא כסברת הט"ז ז"ל ממש ע"ז אמר ודא מתניתן עביד ליה כדשאל"מ דתנינן תמן גידולי תרומה תרומה כו' גידולי הקדש ומע"ש חולין כו' ותני עלה בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין ותומר הוא בגידולין לאר"ז בשם ר' יונתן בגל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו הוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור פי' דהא דקי"ל דבדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין הוא בדבר שאין לו מתירין דצריך להיות בטל בכל התערובות ע"ז קמ"ל דבגידולין אינו בטל דחומר הוא בגידולין דהא כלאי הכרם דהוי דשאל"מ ועולה במאתים התערובו' ועכ"ז בגידולין אינו עולה וע"כ במקום דקמ"ל דאינה עולה בגידולין הוא ע"כ בזה שעולה בכל תערובות ולזה קמ"ל דבגידולין אינו עולה משום חומר דגידולין אבל בדבר שאינו עולה בכל תערובות לא צריך לאשמעינן דאינו עולה בגידולין וע"כ הא דתני כד"ב בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין קאי על כל המתניתן דרישא בתרומה דגידולי גדולין חולין הוא דווקא בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גדולין אסורין אף דתרומה עולה באחד ומאה אבל בגידולי גידולין אינה עולה בדבר שאין זרעו כלה ואף כל השנוין במשנתינו לא היה עולין בשום תערובות לא הוי צריך לאשמעינן בגידולין באין זרעו כלה ואף כיון דעולה בכל התערובות ע"כ קמ"ל דאינו עולה בגידולין וא"כ בנדרים דתנינן לקמן דף נ"ז ע"א גבי נדרים בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין ע"כ דס"ל דנדרים הוי דשאל"מ ועולה בכל התערובות דאי בכל התערובות אינו עולה מאי קמ"ל בגידולין משום חומר דגידולין הא בלא"ה אינו עולה אף בכל התערובות משום דהוי דשיל"מ אלא ע"כ דנדרים הוי דבר שאל"מ ועולה בעלמא ואינו עולה בגידולין דהא ראינו דקמ"ל דאינו עולה בגידולין רק משום חומר דגידולין אבל עולה בתערובות דעלמא וכל הקמ"ל הוא דגידולין חמורין מכל התערובות [ובזה ניחא הא דמביא הברייתא דתני עלה בד"א בדבר שזרעו כלה ולכאורה קשה למה מביא הברייתא ולא מביא המשנה גופה דגרסינן שם בסיפא הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גדולין אסורין הוא משום דממתניתן לא הוי ידעינן רק בטבל משום דהוי דשיל"מ ולא הוי ידעינן דהוא משום חומרא דגידולין לפיכך מביא הברייתא דתני אכל המתניתן אף על בכורים ומדומע ותרומת חו"ל וספיחי שביעית דהוי דשאל"מ מ"מ אינו בטל בגידולין משום חומר דגידולין ע"כ ידעינן מהברייתא דעיקר הקמ"ל דמתניתן הוא משום הדברים דבטלים בתערובו' דעלמא אינו בטל בגידולין ומה דקאמר במתניתן הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה והתחיל בטבל הוא משום דהתחיל ברישא בטבל כדגרסינן אבל הטבל ומע"ר כו' גידוליו מותרין לפיכך מתחיל לפרש הא דתנינן הטבל והיינו דגידוליו מותרין הוא בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה לא בטל והעיקר לאו דקמ"ל דהטבל אינו בטל אלא דאיכך דלקמי' לא בטל משום חומרא דגידולין אע"פ דבטלים בעלמא] ואי בלא הך מתניתא רק ממתניתא דקונם שאיני אוכל ושא"ט מותר בחילופיהן ובגידוליהן בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אסור לחוד הא"מ דהטעם הוא משום דנדרים הוי דשיל"מ ואינו בטל וגידוליהן לאו חמורים מתערובות דעלמא אבל מהך מתניתא דתרומות דמוכח דחומר הוא בגידולין ואפילו דבתערובות דעלמא בטל בגידולין אינו בטל א"כ ע"כ דנדרים הוי דשאל"מ דאל"כ למה נקט גידולין הא דשיל"מ אינו בטל בכל תערובות והא מתניתא עביד להון כדבר שיל"מ הרשב"א ז"ל גרים שאין לו מתירין דתנינן תמן שהנודר מן הדבר ונתערב באחר כו' תיפתר מין בשאינו מינו כדבר שיש לו מתירין ולשון הרשב"א ז"ל דמיירי במין בשאינו מינו ולעולם הוי נדרים כדבר שיל"מ ודע דהסוגיא הזאת מקומה לבתר מתניתן דה"ה ודוק:

אילין נדרים מה את עביד להון כו' ומהירושלמי הזה אין ראי' לשיטת הט"ז ז"ל ביו"ד סי' שכ"ג עי' בדברינו דאיכא למימר דלהמסקנא הוי נדרי' דשיל"מ אע"פ שמתחרט על העיקר מפני התערובות וי"ל דהיא ג"כ משום מצוה לאיתשולי עלה ע"כ אין ראיה לא לט"ז ז"ל ולא להחולקים ז"ל ודוק:

אמר

שנויי נוסחאות (שו"ג) **אסור** בד"ו **מותר**. (שו"ג) **ודא** בד"ו **וראי**. (שו"ד) **גידולי תרומה תרומה וגידולי גידולין חולין** בד"ו **גידולי התרומה וגידולי גידולין חולין**. (שו"ז) **וגידולי הקדש** בד"ו **וגידולי גידולין הקדש**.

אמרי ברוך

כל דבר שיש לו מתירין כו' ש"ק ד"ה כל דבר שיש לו מתירין כו' דבר שיש לו הפסד כו'. נ"ב נ"מ דהא בלא"ו הכי ליכא כאן כלל הפסד דאף אם לא היה נתערב שיש צריך לספרים ודע דאף דחיטה אחת פוטרת את כל הכרי מכל מקום יש שיעור מדרבנן או מדאורייתא לפי דעת הרשב"א כמבואר בחדושיו לקדושין סוף פ"ב כדי לקיים מצות נתינה ועכ"ז כיון שהאיסור נפקא בחיטה אחת אמרו חז"ל כשיעורו כך שיעורו: **מסתברא** וכו'. נ"ב בר"ן נאלפסי פ' השוכר את הפועל ד"ה חוץ מטבל ויין נסך מובא דברי הירושלמי בזה"ל שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו אמר ר' אין עקור אלא מכאן ולהבא ודא מתניתין עבדא לן כמי שאין לו מתירין דתנינן תמן שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור תפתר במין שאינו מינו: **במראה** הפנים ד"ה ודא מתניתא וכו' וע"ש שביותר וכו'. נ"ב דבריו אינם מחוורין דכוונת הכ"מ מבוארת כיון שיש מ"ד דנדרים לא הוי דשיל"מ ממילא ליכא סברא ורא"י ממשנה זו דיש חילוק בדשיל"מ בין תערובות מינו לאינו מינו ולא נקרא משנה מפורשת ובפרט דממשנה דגדולי תרומה כו' שיטת שירושלמי דנדרים לא הוי דבר שיש לו מתירין: **בא"ד** והדבר מבואר שכוונת הראב"ד ז"ל. נ"ב גם הפר"ח כתב כן אבל וי"ל דהא הרמב"ם נעלמו כתב מעמד דין זה ממשנה מפורשת אין להבין ענין ממשנה דשנל:

חדושי מהר"א גריידעץ

כל דבר שיש לו מתירין נ"ב ירושלמי שביעית פ"ז ה"א ושם כל הענין ושם הגירסא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם:

ותני עלה במה דברים אמורים בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. וחומר הוא בגידולין דאמר רבי זעירא בשם רבי יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו הוסיף כמה אסו' שאין גידולי איסור מעלין את האיסור. ודא מתניתא עבד לון כדבר שיש לו מתירין דתנינן תמן שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור. תיפתר מין בשאינו מינו בדבר שיש לו מתירין:

הלכה ה מתני׳

הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה ורבי יהודה אוסר אמר רבי יהודה מעשה ואסר עלי רבי טרפון ביצים שנתבשלו בתוכו אמרו לו וכן הדבר [א] אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי אבל הנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין אמר קונם יין זה שאיני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור: **גמ׳** אמר רבי הולא מכיון שאמר זה אסרו עליו הוא והנייתו:

הלכה ו מתני׳

[ב] הנודר מן הענבים מותר ביין ומן הזיתים מותר בשמן אמר קונם זיתים וענבים אילו שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן: **גמ׳** תני *רבי שמעון בן אלעזר אומר קונם כל דבר שדרכו ליאכל ודרך היוצא ליאכל נדר בו מותר ביוצא ממנו. נדר ביוצא ממנו יותר בו. מה אית לך כגון זתים וענבים. וכל דבר שדרכו ליאכל ואין דרך היוצא ממנו ליאכל נדר בו מותר ביוצא ממנו. מה אית לך כגון אילין תותיא. וכל דבר שאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל נדר בו לא נתכוון אלא ביוצא ממנו. מה אית לך אמר רבי יוסי בי רבי בון זירעוני גינה שאינן נאכלין:

הלכה ז מתני׳

[ג] הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרי׳ מן הסיתווניות מותר בהומץ סיתווניות ר׳ יהודה בן בתירה אומר כל ששם תולדתו קרויה עליו ונדר הימנו אסור אף ביוצא ממנו וחכמים מתירין: **גמ׳** מאי טעמא דר׳ יוסי שם אביו קרוי עליו. מאי טעמא דרבי יהודה בן בתירה שם בנו קרוי עליו. מסתברא רבי יודה בן בתירה יודי לרבי יוסי. רבי יוסי לא יודי לרבי יודה בן בתירה. רבי יודה בן בתירה יודה לרבי יוסי שם בנו לא כל שכן שם אביו. רבי יוסי לא יודה לרבי יהודה בן בתירה. לא אמר אלא שם אביו הא שם בנו לא:

הלכה

פני משה

ותני עלה. אמבל קאי כדתנן התם הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה דוקא אבל בדבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים אפילו גידולי גדולין אסורין משום דטבל דבר שיש לו מתירין הוא ואפילו באלף לא בטיל: וחומר היא בגידולין. כלומר ועוד חומר אלינו בגידולין כדאמר ר״ז בבצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו במקום אחר אפי׳ הוסיף כמה במקום היתר העיקר נשאר אסור: שאין גידולי איסור. כלומר גידולין הבאין מחמת האיסור אע״פ שהן היתר אין מעלין את העיקר האסור. וכדקאמר ר׳ יונתן בבבלי דף נ״ז בבצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם אסור שאין גידולי היתר מעלין העיקר. וקתני מיהת בהאי מתני׳ גידולי הקדש מותרין ואפילו בדבר שאין זרעו כלה מדלא מחלק כמו בטבל ואע״ג דהי בעי מיתשל עלייהו אפ״ה לא הוי כדבר שיש לו מתירין וכן נמי בנדרים אלמא דהאי מתני׳ לא עביד להו כדבר שיש לו מתירין: ודא מתני׳. דהכא עבד לון כדבר שיש לו מתירין: דתנינן. כלומר והא דתנינן במתני׳ דלקמן שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנ״ט ה״ז אסור תיפתר שנתערב מין בשאינו מינו ולפיכך מותר בשאינו נותן טעם כדבר שיש לו מתירין דלא אמרו אפילו באלף לא בטיל אלא במין במינו אבל מין בשאינו מינו אפי׳ דבר שיש לו מתירין בנותן טעם כדלעיל:

הלכה ה מתני׳ מותר ברוטב ובקיפה. קיפה היינו דק דק של בשר הנקפא בשולי קדר׳: ור׳ יהודה אוסר. הואיל ויש בו טעם בשר ואין הלכה כר״י: אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי. דכיון דאמר בשר זה שוייה עליה חתיכה דאיסורא ואסור בנותן טעם אבל אם אמר קונם בשר עלי לא אסר עצמו אלא בדבר הנקרא בשר: מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. אכנן דרבי יהודה: **גמ׳** מכין שאמר זה. כלומר דרבי הילא מפרש הא דקתני במתני׳ קונם יין שאיני טועם לאו דוקא דקאמר נמי שאיני טועם אלא מכיון שאמר זה אסרו עליו הוא עצמו וכן להנייתו אם נתערב בתבשיל בנותן טעם. ובבבלי נמי פשיט לה דזה ואלו דוקא אבל בשאיני טועם לחוד ספוקי מספקא לן ולחומרא:

הלכה ו מתני׳ קונם זיתים וענבים אילו שאיני טועם. אילו דוקא וכשאמר אלו בלבד אסור אף ביוצא מהן כדפרי׳ לעיל והא דקתני שאיני טועם לאשמועינן דאע״ג שאמר איני טועם לא סגי עד דאמר אלו:

גמ׳ קונם כל דבר כו׳. כלומר כן הדין בקונם אם הוא דבר שדרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל נדר בו מותר ביוצא ממנו אם לא אמר זה וכן אם נדר ביוצא ממנו מותר בו שלא נתכוון אלא למה שאמר וכדמפרש מה אית לך דבר שדרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל כגון זיתים וענבים: זירעוני גינה שאינן נאכלין. כיון שאינן נאכלין לא נתכוין זה אלא ביוצא מהן:

הלכה ז מתני׳ מן הסיתווניות. ענבים שאינם מתבשלים ועומדים בכרם בימות החורף ואינם ראויים ליין ועושים מהן חומץ: כל ששם תולדתו קרויה עליו. שאע״פ שנשתנה נקרא על שם עיקרו כגון דבש תמרים וחומץ סיתווניות: וחכמים מתירין. איכא בין ת״ק לחכמים דת״ק סבר הנודר בסיתווניות מותר בחומץ היוצא מהן ואסור בסיתווניות וחכמים מתירין בסיתווניות עצמן דכיון דסיתווניות לאו בני אכילה נינהו כי נדר מסיתווניות דעתו על החומץ היוצא מהן לא על הסיתווניות עצמן: **גמ׳** מאי טעמא דרבי יוסי. לעיל דקאמר הנודר מן החלב אסור בקום ואגב דלקמיה נקט לה: שם אביו קרוי עליו. קומא דחלבא: מאי טעמא דר׳ יהודה בן בתירה. במתני׳ שאוסר בדבש תמרים וחומץ סיתווניות משום דשם בנו קרוי עליו כלומר שעומד לעשות מהן דבש וכן סיתווניות לעשות מהן חומץ: שם בנו. מטעמא דשם בנו הוא אוסר במתני׳ לכ״ש דמודי לר׳ יוסי דאוסר משום שם אביו ואפי׳ לרבנן דפליגי הכא מידו התם באתרא דקרו ליה קומא דחלבא שאסור כדפרישית לעיל:

הלכה

קרבן העדה

ותני עלה. בברייתא: אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. והיינו טעמא כיון דמצי לישאל עליה הוה ליה כדבר שיש לו מתירין כ״ש נדרים דמצוה לאתשולי עלייהו: ומשני חומר הוא. שהחמירו חכמים בגידולים ולא מטעם דבר שיש לו מתירין: ה״ג שאין גידולי היתר מעלין גידולי איסור. וה״פ כיון דגידולין נמשכין ויוצאין מן העיקר שאינו כלה הוה ליה כעיקר ואסור: ודא מתניתא. והך מתני׳ דהכא מוכחת דנדרים ה״ל כדבר שאין לו מתירין: ה״ג ודא מתניתא עביד לון כדבר שאין לו מתירין: ה״ג תיפתר מין בשאינו מינו כדבר שאין לו מתירין. וה״פ כי אמרי׳ דבר שיש לו מתירין אפי׳ באלף לא בטיל דוקא מין במינו אבל בשאינו מינו בטל בנ״ט והרשב״א מקיים הגירסא ופי׳ דה״ק ולעולם הנדרים כדבר שיש לו מתירין:

הלכה ה מתני׳ קיפה. היינו דק דק של בשר הנקפא בשולי קדרה ולא קרי איניש בשר אלא חתיכות בשר שהן בעין: ר״י אוסר. הואיל ויש בו טעם בשר: בזמן שיאמר בשר זה עלי. בגמר׳ מפרש טעמא: בנותן טעם. בששים: **גמ׳** מכיון שאמר זה. הא דתנן במתני׳ קונם בשר זה עלי אסור בטעמו דכיון דאמר זה שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ואסור בו ובהנייתו.

הלכה ו מתני׳ אמר קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם וכו׳. כלומר בין שאמר אלו בין שאמר אני טועם אסור בהן וביוצא מהן: **גמ׳** ודרך היוצא ממנו לאכול. כגון תמרים ודבש תמרים: מה אית לך. מהו הדבר שדרך לאכלו וליוצא ממנו וקאמר כגון זיתים וענבים: כגון הנך תותים. שאין דרך לסחטן להוציא מהן משקה: זרעוני גינה. שסוחטין אותן ומוציאין מהן שמן:

הלכה ז מתני׳ סתווניות. ענבים רעים הנשארים בגפנים בימות הסתיו ואינן ראויין ליין ועושין מהן חומץ: מותר בחומץ סתווניות. דלא מיקריין על שם אביו אלא להבדיל בינו לחומץ יין טוב וכן דבש תמרים: כל ששם תולדתו קרויה עליו. שהפרי עצמו קרויה על שם היוצא ממנה כמו תמרים שקרויין דבש כדכתיב ארץ זית שמן ודבש וזהו תמרים הלכך הנודר בתמרים אף ביוצא ממנו אסור ובסתווניות מודה ריב״ב לת״ק דאסור בהן ומותר בחומץ היוצא מהן: וחכמים מתירין. בנודר מסתווניות דמותר בהן כיון דאינן ראוין לאכילה ופליג את״ק וריב״ב דאסרי בהן ומתירין ביוצא מהן: **גמ׳** מאי טעמא דר״י. דאוסר לעיל בקום ומשני שם אביו דהיינו החלב קרוי עליו שקורין אותו קומא דחלבא: שם בנו קרוי עליו. על התמרי׳ קרוי שם בנו והוא הדבש וכדפרישית במתני׳: ריב״ב מודה לר׳ יוסי. דהשתא בששם בנו קרוי עליו אוסר הדבש היוצא ממנו משום דמגינו תמרים קרויין דבש כ״ש קום דחלב מיקרי ושם אביו עליו דאסור:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי׳ פ״ט מהלכות נדרים הלכה יא סמ״ג לאוין רמב טוש״ע יו״ד סי׳ ריז סעי׳ ט

ז
ב מיי׳ שם פ״ה הלכה יג ופ״ט הלכה יד סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ רטו סעיף יב

ח
ג מיי׳ פ״ט שם הלכה יד סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ ריז סעיף יג

מסורת הש״ס

תוספתא פ״ג

שנויי נוסחאות (סו״ז) מן הדבר כד״ו ליתא. (סו״כ) ובקיפה בד״ו ובקופה. (סו״כ) הולא בד״ו הילא. (סו״ו) ליאכל ודרך בד״ו לאוכלו דרך.

מערכת הערוך (סו״א) כגון אילין תותיא ני׳ הערוך (ערך תת א) „כגון תותים ומי תותים״.

מסורת הש"ס

שביעית פ"ז הלכה ד

סנהדרין פ"א הלכה ב

מלכים ב ד

שם

דה"ב ל

פסחים פ"ט הלכה א

הלכה ח מתני' [א] הנודר מן היין מותר ביין תפוחים [ב] מן השמן מותר בשמן שומשמין [ג] ומן הדבש מותר בדבש תמרים מן החומץ מותר בחומץ סיתווניות [ד] מן הכרישין מותר בקפלוטות מן הירק מותר בירקו' שדה מפני שהוא שם לווי: **גמ'** מתניתא מקום שאין קורין לקפלוטות כרישין אבל במקום שקורין לקפלוטות כרישין לא בדא. לכן צריכא אפילו במקום שקורין לקפלוטות כרישין. מן הכרישין מותר בקפלוטות. מן הירק מותר בירקות שדה מפני שהוא שם לווי. *ותני עלה הנודר מן הירק בשביעית אסור בירקות שדה. תניתה רבי קריספא בשם רב חנינה בן גמליאל דאמר טעמא הדא דאמר עד שלא התיר רבי להביא ירקות מחוצה לארץ לארץ. אבל משהתיר ר' להביא מחוצה לארץ לארץ היא שביעית היא שאר שני שבוע. אמר רבי יוסי בן חנינה עולשין חשובין הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית. הדא דאת אמר עד שלא התיר רבי להביא ירקות מחוצה לארץ. אבל משהתיר רבי להביא ירקות מחוצה לארץ לארץ היא שביעית היא שאר שני שבוע. *תני אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עיברוה הרי זה מעוברת. רבי זעירא בשם רבי אבהו אמר עד שלא התיר רבי ליקח ירק מחוצה לארץ לארץ. אבל משהתיר רבי ליקח ירק מחוצה לארץ לארץ היא שביעית היא שאר שני שבוע. היה רבי מאיר אומר הרי הוא אומר °ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים וגו'. אין לך מבכר בארץ ישראל יותר מבעל שלישה ולא ביכר אלא אותו המין. והביא לאיש האלהים. אימתי הביאו לאחר העומר שנאמר °תן לעם ויאכלו. הואיל והיתה השנה צריכה לעבר מפני מה לא עיברה אלישע. אלא מלמד שהיו שני רעבון והיו הכל קופצין לגרנות. תני אין מעברין את השנה מפני הטומאה. ר' יהודה אומר מעברין שכן מצינו בחזקיה שעיבר את השנה מפני הטומאה שנא' °כי מרבית העם וגו'. ר"ש אמר אע"פ שעברו ניסן אינו מעובר אלא אדר. ר"ש בן יהודה משם ר"ש חזקיהו העשי' לציבו' לעשות פסח שני. *אית תניי תני מעברין את השנה מפני הטומאה. אית תניי תני אין מעברין.

מ"ד

הלכה ח מתני' ה"ג מן השמן מותר בשמן שומשמין. דסתם שמן של זית הוא ובמקום שמסתפקין משמן שומשמין אף של שומשמין אסור וה"ה בכל השנויים במתניתנו: קפלוטו'. מין ממיני הכרישין הגדלות בא"י: מפני שהוא שם לווי. תורה אור הבא לומר ירקות (שדה) צריך לחבר שם לירק ולומר ירקות שדה וכן כולם:

גמ' לא בדא. איט כן אלא אף בקפלוטו' אסור: לכן צריכא. לא צריכא למשמע דא אלא קמ"ל מתני' אפילו במקום דאיכא שקורין לקפלוטות כרישין כיון דרובן סתמן קפלוטו' קורין אותן ולא כרישין אם נדר מן הכרישין מותר בקפלוטו': אסור בירקות שדה. דאי אפשר לומר שנתכוון לירקות גינה דהא אין זורעין ולא נוטעין בשביעית הלכך ודאי לירק השדה שעולה מאליו נתכוון: תני ר' קריספא בשם רחב"ג. הך ברייתא אתיא אפי' כרחב"ג ואמר הטעם אע"ג דרחב"ג סובר שמותר להביא ירק מח"ל לארץ מ"מ הך ברייתא שנויה קודם שהתיר ר' להביא ירק מח"ל לארץ: הדא דאמר. בשביעית מותר בירקות גינה לא אמר אלא עד שלא התיר ר' להביא ירקות מח"ל לארץ במתחלה חששו לגוש עפר הנדבק בירק וחכמים גזרו טומאה על עפר הבא מארץ העמים: אבל משהתיר ר' וכו'. ל"ש שביעית ל"ש שאר שני שבוע לעולם אסור בירקות גינה דאדעתא דהכי נדר כיון שמסתפקין מהניהם: עולשין. תרי גווני עולשין הן עולשי גינה ועולשי שדה ובשאר שנים דשכיחי עולשי גינה עולשי שדה לא חשיבי אוכל ואין מטמא טומאת אוכלין וקמ"ל ריב"ח בשביעית דאין עולשי גינה מצוין עולשי שדה חשיבי ומטמאין טומאה אוכלין: היא שביעית וכו'. ל"ש שביעית ל"ש שאר שני שבוע לעולם אין עולשין מטמאים טומאת אוכלין דלא חשיבא דאיכא עולשי גינה הבאים מח"ל: לא בשביעית. לפי שמאריכין עליהן עבודת קרקע: ולא במוצאי שביעית. בשמינית לפי שכלה הישן ומאריכין עליהן איסור חדש: היא שביעית וכו'. ל"ש שביעית ל"ש שאר שני שבוע לעולם מעברין שהרי יכולין להביא תבואה וירק מח"ל ממה שחרשו וזרעו שם בשביעית: לחם ביכורים. לחם אביב משמע שעכשיו היה מבכר: אין לך. ארץ קלה לבכר פירותיה בכל א"י יותר מבעל שלישה: אלא אותו המין. שעורים שהן מתבשלים בקדמייתא: אימתי הביאו לאחר העומר. שלא תאמר לפני העומר היה ובזמן ביכור לכך קאמר שלאחר העומר הביאו ואפ"ה לא הביא אלא שעורים ושאר מינים עדיין לא נגמרו: שנאמ' תן לעם ויאכלו. מלמד שקרב העומר והותר החדש: הואיל וכו'. כלו' מעתה שהיתה השנה ראויה להתעבר מפני האביב שכשהגיע ניסן עדיין רוב אביב מבחוץ דהא לאחר ט"ז בניסן לא ביכרו אלא שעורין ולא קרינן ביה חדש האביב: שהיו שני רעבון. בקראי משכח' לה: קופצין לגרנות. לפי שכלה התבואה וצריכין לאכול מן החדש: אין מעברין את השנה מפני הטומא'. כגון שהיה הנשיא חולה ואמדוהו למיתה ע"פ או ב' ימים קודם ויהיו ישראל טמאים או שהיו רוב הצבור טמאים סוף אדר וכלתה אפר הפרה ואינן יכולין למצוא עכשיו פרה אדומה אין מעברין בכך ועושין בטומאה: שעיבר את השנה מפני הטומא'. לקמן מפרש מה טומאה היתה שם: אע"פ שעברו ניסן וכו'. אע"ג דמעברים השנה מפני הטומאה ביקש חזקיה רחמים על עצמו דאין מעברין אלא אדר וחזקיה לאחר שקידש החדש לשם ניסן חזר ונמלך ועשאו אדר שני: רשב"י אומר וכו'. לא עיבר חזקיה את השנה כלל אלא השיא את ישראל לעשות פסח שני ושלא כדין דחה לפסח ראשון לפיכך ביקש רחמים על עצמו

ה"ג

הלכה ח מתני' מותר ביין תפוחים. דכיון שיש לו שם לווי לא מיקרי יין סתם: מן השמן. משמע שמן זית והילכך מותר בשמן שומשמין: מותר בקפלוטות. מין ממיני הכרישין הגדולי' בא"י ולא הוו בכלל סתם כרישין: מותר בירקות שדה מפני שהוא שם לווי. שנקרא ירק השדה ולא ירק סתם: **גמ'** מתניתא. דמותר בקפלוטות במקו' שאין קורין לקפלוטות כרישין: לא כדא. לא כזה אמרו ואסור בקפלוטות. ודחי לה הש"ס לכן צריכא אלא אפי' במקום שקורין להן כרישין מותר משום דלא נדר אלא מסתם כרישין דאילו במקום שאין קורין פשיטא: בשביעית אסור בירקות שדה. לפי שאין זורעין ונוטעין. ואין ירקות גינה מצויין ולא נתכוין זה אלא על ירקות שדה: טעמא הדא דאמר עד שלא התיר ר' להביא ירקות מח"ל. ופלוגתא דתנאי הוא בבבלי סוף פרקין חד אמר אין מביאין משום חששא דגוש ארץ העמים ואמר התם בהאי תלמודא רבי התיר להביא ירק מח"ל ולאחר שהתיר היא שביעית היא שאר שני שבוע דשכיחי ירקות גינה שמביאין מח"ל ואדעתא דהכי נדר: עולשין. עולשי שדה חשובין הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית דבשאר שני שבוע דשכיחי עולשי גינה לא חשיבי עולשי שדה ולא הוו אוכלין אא"כ חישב עליהן כדתנן פ"ג דעוקצין: היא שביעית היא שאר שני שבוע. דהואיל ושכיחי עולשי גינה הבאים מח"ל עולשי שדה לא חשיבי: בשביעית. שמאריכין עליהן איסור עבודת קרקע: ולא במוצאי שביעית. בשמינית מפני שכלה הישן ומאריכין עליהן איסור חדש: היא שביעית היא שאר שני שבוע. הואיל ושכיחי מח"ל בשביעי' אין חילוק בין שביעית לשאר שני שבוע ומעברין: אין לך מבכר. אין לך קל לבכר בא"י יותר מבעל שלישה ואעפ"כ לא ביכר אלא אותו המין של שעורים כדכתיב לחם ביכורים וגו' דמשמע שעכשיו הי' מבכר וכתיב והביא וגו' ואימתי הביאו מסתמא לאחר שקרב העומר הביא דכתיב ויאכלו ש"מ שקרב העומר והותר החדש וא"כ הואיל והיתה השנה צריכה לעבר שהרי כשהגיע ניסן עדיין לא היה רוב אביב שלא ביכרו עכשיו אלא שעורים ומסתמא פירות האילן נמי לא הוו וקי"ל דעל השנים מהשלשה שהן תקופה ואביב ופירות האילן מעברין השנה ומפני מה לא עיברה אלישע: והיו הכל קופצין לגרנות. לפי שכלה התבואה והיו צריכין לאכול מן החדש: מפני הטומאה. כגון שהיו רובן טמאי מתים בסוף אדר וכלתה אפר הפרה ואין יכולין למצוא עכשיו פרה אדומה אין מעברין משום כך ועושין הפסח בטומאה: כי מרבית העם וגו'. לא הטהרו וכדכתיב לעיל מיניה ויועץ המלך וגו' לעשות הפסח בחדש השני כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא ולקמן מפרש מאי מפני הטומאה. ובבבלי סנהדרין שם מפרש לפלוגתייהו דת"ק אין מעברין מפני הטומאה ואם עיברוה מעוברת ר' יהודה אומר אינה מעוברת שכן מצינו בחזקיה שעיבר מפני הטומאה וביקש רחמים על עצמו שנאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל חזקיה עליהם וגו'. ורבי שמעון פליג וסבירא ליה דאפילו לכתחילה מעברין ומפני מה ביקש חזקי' רחמים על עצמו שאין מעברין אלא אדר והוא עיבר ניסן והיינו ביום שלשי' שראוי לקבעו ניסן ואפילו בדיעבד אינה מעוברת והיינו נמי דקאמר הכא אע"פ שעברו לניסן אינו מעובר אלא אדר: חזקיה העשי. עישה להם לעשו' פסח שני כדמפרש התם כגון שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין ולאו דוקא מחצה שאז ודאי בטומאה עושין אלא שהזכרים טמאין יותר מן הטהורין ונשים משלימות לטהורין ועודפין על הטמאין מעיקרא סבר נשים בראשון חובה והוי להו טמאין מיעוטא ומידחו לפסח שני ולבסוף סבר נשים בראשון רשות והוו להו טמאין רובא ורובא לא מידחו לפסח שני וביקש רחמים על עצמו:

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ט מהלכות נדרי' הי"ד טוש"ע יו"ד סי' רין סעיף טו

י
ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז

יא
ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד

יב
ד מיי' שם טוש"ע שם סעיט

שנויי נוסחאות (סוי"ד) דאמר עד כד"ו דאמר אמר עד. (סוי"ם) דאת אמר עד כד"ו דאת אמר אמר עד. (סו"מ) ר"ש כד"ו רבי שמעון.

עמודי ירושלים

עולשין חשובין הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית. בשירי קרבן כ' וז"ל הרמב"ם בפ' טומאת אוכלין השמים עולשין שהן מטמאין טומאת אוכלין וכו' נ"ל לפום ריהטא שטעמו דמסיק הש"ס משהתיר רבי וכו' לעולם אין העולשין מטמאין טומאת אוכלין אף קמה וכו' ול"ע עכ"ל ובמחכ"ת לא רצה כר"מ ס' טומאת אוכלים (פ"ג ה"ג) וז"ל עולשין שזרען לבהמה ונמלך עליהן לאדם אין מקבלין טומאה עד שיחשוב עליהן אחר שיתלשו שמחשבת חיבור אינה מחשבה. עולשין שליקטן לבהמתו והדיחן ונמלך עליהן לאדם צריכין הכשר שני אחר המחשבה עכ"ל מבואר להדיא שלא השמים סדין דעולשין מטמאין טומאת אוכלין דלא כשירי קרבן:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

מאן דאמר מעברין מינה °כי אכלו את הפסח (דה"ב ל) בלא ככתוב. ומ"ד אין מעברין מה מקיים כי אכלו את הפסח שעיברו את ניסן ואינו מעובר אלא אדר. *ואתייא כיי דמר רבי סימון בר זבדי גלגולתו של ארנון היבוסי מצאו תחת המזבח. כתיב °בכל לבבו הכין לדרוש האלהים (שם) אלהי אבותיו וגו' ר' סימון בר זבדי ור' שמואל בר נחמן חד אמר אפילו כמה עשה לטהרת הקודש לא יצא ידי טהרת הקודש. וחורנה אמר אפילו כל מעשים טובים שעשה לא יצא כדי טהרת הקודש. כתיב °ויחלו באחד לחדש (שם כט) הראשון וגו'. וכתיב וביום ששה עשר לחדש הראשון כלו. והלא ליום אחד יכולין היו לבער כל ע"ז שהיה שם. אמר רבי אידי מפני צלמי כשדים שחקוקים. *ששה דברים עשה חזקיה מלך יהודה על שלשה הודו לו. ועל שלשה לא הודו לו. גירר עצמות אביו והודו לו. כיתת נחש הנחשת והודו לו. גנז טבלא של רפואות והודו לו. ועל שלשה לא הודו לו. סתם מימי גיחון העליון ולא הודו לו. קיצץ דלתות ההיכל ולא הודו לו. עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו. *אין מעברין את השנה קודם ראש השנה ואם עיברוה אינה מעוברת. אבל מפני הדחק התקינו שיהו מעברין אותה אחר ראש השנה מיד אף על פי כן אינו מעובר אלא אדר. ר' אומר ניסן לא נתעבר מימיו. והא תנינן *אם בא חדש בזמנו אם בא לא בא. רב אמר תשרי לא נתעבר מימיו. והתנינן *אם היה החדש מעובר אם היה לא היה. כשקידשו את השנה באושא ביום הראשון עבר רבי ישמעאל בי רבי יוחנן בן ברוקה ואמר כדברי רבי יוחנן בן נורי. אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היינו נוהגין כן ביבנה. ביום השני עבר רבי חנניה בן ר' יוסי הגלילי ואמר כדברי רבי עקיבה. אמר רבן שמעון בן גמליאל כן היינו נוהגין ביבנה. וזהתני קדשוהו בראשון ובשני. רבי זעורא בשם רב חסדא אותה

פני משה

ה"ג מאן דאמר אין מעברין מינה דכתיב כי אכלו וגו' וביקש רחמים על עצמו ומ"ד מעברין מה מקיים כו'. וכן הוא בסנהדרין: ואתיא. הא דאמר מפני הטומאה כהאי דאמר ר' סימון בסוטה: גלגלתו של ארנון היבוסי מצאו. ולא היה הדבר מזומן להם להטהר עד הפסח: כתיב כל לבבו הכין לדרוש האלהים ה' אלהי אבותיו ולא כטהרת הקדש. ופליגי ר' סימון ור' שמואל חד אמר הא דקאמר ולא כטהרת הקדש שלא יצא ידי חובתו לענין טהרת הקדש ואפי' באמת כמה וכמה עשה לצורך טהרת הקדש מ"מ לא יצא ידי חובתו לגמרי: וחורנה אמר. בטהרת הקדש לא עשה כלום אלא כל לבבו הכין לדרוש בשאר כל מעשים טובים: מפני צלמי כשדים שחקוקים. היו שם שעשאום לע"ז והיו טרודין למחקם ולבטלן: גירר עצמות אביו. משום כפרה ומפני קידוש השם שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים: כיתת נחש הנחשת. לפי שהיו טועין אחריו: גנז טבלא של רפואות. שהיו הקוקות עליו צורות הנעשים על פי הכמת הכוכבים לעתים ידועים לרפואה וכיוצא בו מדברים המטעים וכאשר שהיתו בני אדם דרכם והיו מתרפאין מהן באותן הדברים הסירו וגנזו. ובבבלי סוף פ' מקום שנהגו גרס גנז ספרי רפואות: סתם מימי גיחון העליון. כדכתיב למען לא יבאו מלכי אשור ומצאו מים לשתות: ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בהקב"ה: עיבר ניסן בניסן. ביום ל' של אדר שראוי לקובעו ניסן נמלך ועשאו אדר ולא הודו לו דכתיב הזה זה ניסן ואין אחר ניסן: אין מעברין. אין ב"ד יושבין לעיין בשביל העיבור קודם ר"ה שלא ישתכח הדבר קודם שיגיע העיבור ואתי לזלזולי בהמן. ובבבלי התם מסיק דחשובי מחשבי גלויי לא מגלו: מפני הדחק. שלא יתעכבו מחמת העכו"ם: אינו מעובר. אין מעברין שום חדש אחר אלא אדר: ניסן לא נתעבר מימיו. לא הוקבע ר"ח ניסן מעולם ביום ל"א שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר: והתנינן. בספרי הדפוס נחסר כאן וצ"ל כמו דגרי' בשביעית ובר"ה ובסנהדרין. והתנינן אם בא חדש בזמנו. מתני' היא בפ"ד דשקלי' מותר הקטור' כו' אם בא תרומה הדשה בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה מפני שבאחד בניסן היו צריכין להביא כל הקרבנות מתרומה חדשה כדאמרי' בר"ה חדש והביא קרבן כו' וכן הוא בתוספתא בפ"ק דר"ה ניסן ר"ה למלכים כו' כילד לתרומת שקלים כל קרבנות ציבור קריבין באחד בניסן אם בא חדש בזמנו קריבין מן החדשה ואם לאו קריבין מן הישנה וס"ל להמקשה דה"ק אם בא החדשה בזמנו כלומר שלא בא אלא עד זמנו שהוא יום שלשים קריבין למחר מן החדשה שעל כרחך היו צריכין לעבר ניסן ולקבוע ר"ח ביום ל"א כדי שיקרבו תמיד של שחר וכן הקטירת בא' בניסן מתרומה הדשה ואם לאו שלא בא עדיין קרבין מן הישנה לפי שא"א בענין אחר ועכ"פ ש"מ דלפעמים עושין ר"ח ניסן ביום ל"א ומשני אם בא קאמר אבל באמת מעולם לא נזדמן להיות כך לפי שהיו מקדימין להביא שקליהן מקודם שהרי באחד באדר משמיעין על השקלי': והתנינן. בפ"י דשביעית אם היה חדש תשרי מעובר משמע בר"ה משום דשביעית משמטת לסוף ומשני נמי אם היה קאמר אבל מעולם לא היה שלא נזדמן להיות כך: כשקידשו. תוספתא בפ"ד דר"ה ולקמיה מקשה מהא אדאמר רב תשרי לא נתעבר מימיו: כדברי ר"י בן נורי. פלוגתא דריב"ן ור"ע בר"ה שם דף ל"ב לריב"ן כולל מלכיות עם קדושת השם ואינו תוקע ור"ע סבר כולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע: והתני קידשוהו כו'. כלו' הרי מברייתא זו שמעינן דעשאו שני ימים ר"ה וקשיא לרב: אותה

קרבן העדה

ה"ג מאן דאמר אין מעברין מינה כי אכלו וכו' ומ"ד מעברין מה מקיים קרא כי אכלו את הפסח בלא ככתוב והא כדין עברוהו: ומשני שעיברו ניסן. לאחר שקידש ניסן נמלך ועשאו אדר שני ואין מעברין אלא אדר: ואתיא כיי. מאן דאמר מפני הטומאה עיברוהו ושלא כדין עשה אתיא כי האי דא"ר סימון שהטומאה היתה טומאת מת: מצאו תחת המזבח. והיו הכהנים וכלי שרת טמאים ולא היה פנאי (סוטה פ"ט הלכה ג) לטהר הכל: כל לבבו כו' אל אבותיו. ולא כטהרת הקדש: אפי' כמה עשה. אע"פ שהרבה עשה לטהרתו לא יצא ידי טהרת הקדש לטהר ולשרש אחר כל טומאת ע"ז שהיה שם: וחורנה. ואידך אמר בשאר מעשים טובים הכין לבבו אבל בטהרת הקדש לא עשה כראוי שהיה לו לחפש אחריה לבערה מן העולם: ה"ג חקוקים בשטר. מצויר' בשטר (פסחים פ"ט הלכה א) ולא היו ניכרים בהדיא אלא ע"י בדיקה מרובה: גירר עצמות אביו. משום כפרה לא קברו בדרגש ומטה נאה מפני קידוש השם שיתגנה ויוסרו הרשעים: כתת נחש נחשת. כדכתיב בד"ה (ר"ה פ"ג ה"א) ועשה כן לפי שהיו טועין אחריו: גנז ספר הרפואות. שהיו צורות חקוקות על הטבלא וכתוב בו מה שיעשה לצורה ההיא ויתרפא מחליו וזהו עון גדול: סתם מי (שקלים פ"ד) גיחון העליון. כדכתיב למה יבואו מלכי אשור ומלכי מצרים (שבועות פ") וימצאו מים לשתות: ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בה' שכבר נאמר לו וגנותי על העיר הזאת להושיעה: קיצץ דלתות ההיכל. ושגרה למלך אשור שוחד להציל ירושלים מידו: ולא הודו לו שהיה לו לבטוח בה' ואע"פ שעדיין לא נאמר וגנותי וכו' מ"מ אשור הבל וריק יעזורו: עיבר ניסן בניסן. שנא' ויועץ המלך לעשות הפסח בחדש השני ולאחר שקידש ניסן עיבר את השנה: ולא הודו לו. שנא' החדש הזה לכם ר"ח זה ניסן ואין אחר ניסן לאחר שקבעוהו ניסן אין מזיזין אותו: אין מעברין. אין ב"ד יושבין קודם ר"ה לעיין בעיבור לו' התעבר שנה הבאה בשני אדרי' מפני שאפשר בתוך הזמן ישתכח הדבר ויהיה מהצורך שלא לעברו ויש זילותא לב"ד שישבו לעבר א"נ מפני שיש שכחה בדבר קודם שיגיע ויזלזלו באמן והראשון נ"ל: אבל מפני הדחק. שמא לא יהא שם ב"ד מופלא סמוך לאדר או שמא יבא אנס ויעכ' על ידן מעברין אותה ומודיעין לגולה אחר ר"ה מיד שעיברוה: ואעפ"כ. אינו מעובר בשני חדשים אחרי' אלא כשיגיע אדר יעשו שני אדרים: ניסן לא נתעבר מימיו. לא היה מעולם ביום ל"א: ה"ג והתנינן אם בא החדש בזמנו אם בא לא בא רב אמר תשרי לא נתעבר מימיו והתנינן אם היה החדש מעובר. וכ"ה בר"ה פ"ג ובסנהדרין פ"ק. וה"פ מקש' לרבי מהא דתנן פ"ד דשקלים אם בא החדש בזמנו היו מביאין הקרבנות מתרומה חדשה דעל ר"ח קאי אם בא ר"ח ניסן בזמנו דהיינו ביום ל' שהוא נקרא ליל זמנו מביאין מתרומה חדשה ואם לאו באה מתרומה ישנה ש"מ דלפעמים ר"ח ניסן יום ל"א: ומשני אם בא. התנא קמ"ל אם בא ר"ח ניסן ביום ל"א מה דינו ורב קאמר מעולם לא נזדמן להיות כך ולרב פריך מהא דתנן בשביעית פ' בתרא השוחט את הפרה וחלקו אם היה החדש מעובר משמע ששביעית משמטת בסופה ש"מ דתשרי פעמים מעוב' ומשני אם הי' וכו' התנא קמ"ל אם אירע שאלול מעובר מה דינו ורב קאמר שלא נזדמן מעולם שיהיה אלול מלא: כשקידשו וכו'. כשקידשו השנה דהיינו ר"ח תשרי: כשקידשו. באושא: ביום הראשון. של ר"ה עבר לפני התיבה ר"י בנו של ריב"ב וכלל מלכיות עם קדושת השם כדברי ריב"ן בר"ה פ"ד: ביום השני. של ר"ה עבר לפני התיבה ר"ח בן ר"י הגלילי וכלל מלכיות עם קדושת היום כר"ע: והא תני קידשוה בראשון ובשני. סיומא דקושיא היא מדהני יום ראשון ויום שני ש"מ דעיברוהו לאלול וקשיא לרב: אותה

רידב"ז

אמר רשב"ג כן היינו נוהגין ביבנה והא תני קדשוהו בראשון ובשני ר"ב בשם ר' שנה הראשונה ושנה השניה והא תני יום הראשון ויום השני ר"ז בשם ר"ח אותה השנה נתקלקל לה כו' כן גי' הגר"א ז"ל במס שביעיה פ"ז עיי"ש ודוק: תמן

שנויי נוסחאות (סו"ו) בכל במקרא „כל". האלהים אלהי בד"ו האלהים ה' אלהי. (סוכ"ז) והא תנינן אם בא חדש עד מימיו (שבשורה כ"ז) בד"ו כ"ז ליתא. (סוכ"ח) אם היה לא היה בד"ו אם היה ואם לא היה.

חדושי מהר"א גריידעץ ששה דברים עשה חזקיה מלך יהודה. נ"ב כן הוא בפסחים פ"ד ה"ט ופ"ט סוף ה"א:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

אותה השנה נתקלקלה. מה בין הראשון לשני. רבי בא בשם רבי שנה הראשונה ושנה השנייה. והא תני יום הראשון יום השני. קידשוהו קודם זמנו או לאחר עיבורו יום אחד יכול יהיה מעובר תלמוד לומר אותם. אותם הם מועדי אין אלה הם מועדי. לפני זמנו כ"ט ימים. לאחר עיבורו ל"ב ומניין שמעברין את השנה על הגליות שיצאו ועדיין לא הגיעו למקומן. ויקרא כג תלמוד לומר °וידבר משה את מועדי יי' אל בני ישראל. עשה את המועדות שיעשון כל ישראל. אמר רבי שמואל בר נחמן והן שהגיעו לנהר פרת. אין מעברין את השנה אלא ביהודה ואם עיברוה בגליל מעוברת. העיד רבי חנניה איש אונו אם אינה יכולה להתעבר ביהודה שמעברין אותה בגליל. אין מעברין את השנה בגליל ואם עיברוה מעוברת. אין מעברין את השנה בחוצה לארץ ואם עיברוה אינה מעוברת. בשיכולים לעברה בארץ ישראל אבל בשאין יכולין לעברה בארץ ישראל מעברין אותה בחוצה לארץ. ירמיה עיבר חוצה לארץ יחזקאל עיבר חוצה לארץ. ברוך עיבר חוצה לארץ. חנניה בן אחי רבי יהושע עיבר בחוצה לארץ. שלח ליה רבי תלת איגרן גבי רבי יצחק ורבי נתן בהדא כתב לקדושת חנניה. ובהדא כתב גדיים שהנחת נעשו תישים. ובהדא כתב אם אין את מקבל עליך צא לך למדבר האטד והדא שוחט ונחוניון זורק. קדמיתא ואיקרון תינייתא ואיקרון. תליתייא בעי מבסרתון אמרין ליה לית את יכיל דכבר איקרתנון. קם רבי יצחק וקרא כתיב באורייתא אלה מועדי חנניה בן אחי רבי יהושע. אמרין ליה מועדי יי'. אמר לון גבן קם ר' נתן ואשלם כי מבבל תצא ישעיה ב תורה ודבר יי' מנהר פקוד. אמרין ליה °כי מציון תצא תורה ודבר יי' מירושלים. אמר לון גבן אזל וקבל עליה גבי רבי יהודה בן בתירה לנציבין. אמר ליה אחריהם אחריהם. אמר ליה לינה ידע מה שבקית תמן. מאן מודע לי דאינן חכמים מחשבה דכוותי. מכיון דו אמר לא חכמין דכוותי ישמעון ליה. מכיון דאינון חכמין מחשבה דכוותי ישמע להון. קם ורכב סוסיא הן דמטא מטא הן דלא מטא נוהגין בקילקול. כתיב ואל

אותה שנה נתקלקלו. קטעו בחשבון וסברו ביום כ"ט שהוא יום ל' והוצרכו לעשות ב' ימים תשרי אבל אלול לא עיברוהו: ה"ג מהו בראשון מהו בשני וכ"ה בר"ה. וה"פ ואיבעית אימא לאו בראשון ושני דר"ה קאמר אלא בראשון היינו בשנה הראשונה ובשני היינו בשנה שניי': ופריך הא תני יום הראשון יום השני. משמע דבשנה אחת היה אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא: קדשוהו קודם זמנו וכו'. בסמוך מפרש ליה: ת"ל אותם. דכתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי האי אותם מיותר אלא ה"ק מועדי ה' אשר תקראו בזמנם ואותם פירושו ביונים כשהן אלים אלה הם מועדי אבל אם קרא' מקרא קדש שלא בזמנם אין אלה מועדי: ה"ג לפני זמנו יום כ"ט לאחר עיבורו יום ל"ב. דלעולם אין מקדשין החדש אלא ביום ל' דה"ל חדש שעבר חסר או יום ל"א דה"ל מלא: על הגליות שיצאו. בני הגולה הרחוקים שיצאו ממקומם לעשות פסחיהם ועדיין לא הגיעו למקומן שיוכלו לבא בי"ד בניסן לירושלים: ת"ל וידבר וכו'. האי קרא מיותר שכבר נאמר בריש הפרשה דבר אל בני ישראל אלא ללמוד שיעשו המועדים בזמן שיכולין כל ישראל לעשותן: והן. והוא שמעו הב"ד שכבר הגיעו הגליות לנהר פרת ויש דבר המעכבן בדרך מלבוא לירושלים אבל אם לא הגיעו כבר לנהר פרת שהוא גבול א"י ה"ל אלו לא נעקרו כלל ואין מעברין השנה בשבילם: אין מעברין את השנה. אלא ע"פ ב"ד הקבוע בארץ יהודה: בשיכולה לעבר בא"י. לא אמרן דאם עיברוהו בח"ל אינה מעוברת אלא בשיכולין לעבר בא"י שיש שם ב"ד מופלא וסמוך: ירמי' עיבר בח"ל ברוך. בן נרי' תלמידו של ירמיה הנביא עיבר שנים בח"ל ונראה שקבלה היתה בידן: שלח ליה ר'. שלשה כתבים ע"י ר"י ור' נתן: בחדא כתב. באחד כתב לו קדושת חנניה כלומר שהוא אדם גדול וקדוש והיתה כוונת ר' שיכבד שלוחיו אלו שדלקמן ולא ישמעו שאר העם לדבריו כשיסרב נגדו: ובחדא כתב גדיי' שהנחת. כלומר חכמים קטנים שהנחת בארץ ישראל כשיצאת משם עכשיו הם גדולים וכל זה כדי לכבד את רבי יצחק ורבי נתן: ובחדא כתב. ובאגרת שלישית כתב אם אין את מקבל עליך המועדות שקבעו בארץ ישראל: צא לך למדבר האטד. למקום שגדילים שם האטד והמשול עליהם והיינו כמשל דיותם בן ירובעל: והדא שוחט ונחוניון זורק. כלומר עשה כמו שעשה נחוניה בן שמעון כה"ג שבנה מזבח במצרים כך עשייתך שאתה קובע שנים בחוץ לארץ בזמן שיש בית דין בארץ ישראל: קדמייתא. כתנו לו כתב הראשון ועשה להם כבוד ויקר והודיע להעם שהן חכמים גדולים: תנייתא. כתנו לו כתב שני ועשה להם יקר יותר כי ראה שאף בארץ ישראל הם חשובים וגדולים: תליתייא. כשנתנו לו האגרת השלישי רצה לבזותם: אמרין ליה. אין אתה יכול לעשות כן שכבר כיבדת אותנו לעיני כל העם ולא יאמינו לך לשנות: אמרין. הליבור לר"י אלה מועדי ה' כתיב ולא מועדי חנני': אמר. להו אלליכו בא"י כתיב מועדי ה' אבל אתם אחרי שאתם סומכים על מועדי חנניא אין זה מועדי ה': קם רבי נתן. וסיים הדרשה כי מבבל תלא תורה וכו': אמר לון גבן. אלליכו כתיב כי מציון תלא תורה וגו' ש"מ שכל שיש בית דין בארץ ישראל אין סומכין על קביעת השנים שבח"ל: אזל. הלך חנניא והתרעם על ר' ותלמידיו לפני ריב"ב בנציבין: א"ל ריב"ב אחריהם. צריך שתלך אחרי הקביעות שקבאו בא"י ואין לזוז מהם: א"ל. חנניא וכי לית אנא ידע מה הנחתי שם ת"ח כשיצאתי מא"י הלא כולם היו קטנים ממני: מאן. מי מודיע לי שעכשיו הם יודעים לחשוב תקופות ומזלות כמוני: מכיון וכו'. ריב"ב השיב מכיון שהוא אומר שמא אין חכמים כמותו ישמעון לו בתמיה אדרבא מכיון שהם אומרים שהן חכמים כמותו לאן שומעין שמספק מחמירין ואין סומכין על הקביעות שבח"ל: קם. ריב"ב ורכב על הסוס להודיע לגולה זמן קביעת המועדות ע"פ חשבון ב"ד שבא"י: הן. היכא שהגיע ריב"ב אותן המקומות קבעו המועדות ע"פ קביעתן שבא"י והמקומות שלא הגיע לשם נוהגין בקלקול ע"פ קביעת חנניא: כתיב בירמיה ואלה דברי הספר אשר שלח ירמיה הנביא מירושלים אל

אותה השנה נתקלקלה מה בין הראשון לשני. כלומר שאירע להם קילקול בחשבון וטעו בין הראשון לשני ולפיכך עשו גם ביום השני קדש וכך הגי' בשביעית ועיקר: ר' בא מתרץ מאי ביום הראשון וביום השני דקאמר שנה הראשונה ושנה השנייה וליום השני לשנה הבאה הוא כדמתרץ בבבלי שם. ודחי לה הש"ם והא תני יום הראשון יום הב' אלא כדר' זעירא דאותה השנה נתקלקלה: קידשוהו. החדש קודם זמנו כו' כדמפרש ואזיל קודם זמנו בכ"ט ולאחר עיבורו ביום ל"ב: יכול יהיה מעובר. או יכול יהי' מקודש בכ"ט: אותם הם מועדי. אשר תקראו אותם במועדם בזמנן ואין שלא בזמנן מועדי: על הגליות שיצאו. בני גולה הרחוקים שיצאו לעלות לרגל ואינן יכולין להגיע ולעשות פסחיהן בזמנו: והן שהגיע לנהר פרת. שנשמע שכבר באו עד הגבולי א"י ובבבלי שם לא קאמר אלא מפני גליות שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו: אלא ביהודה. בב"ד הקבוע ביהודה: אם אינה כו'. ובבבלי שם גרים העיד חנניה איש אונו אם עיברוה בגליל אינה מעוברת: חנניה בן אחי ר' יהושע. האי עובדא מייתי לה ברכות סוף הרואה קצת בנוסחא אחרת: גבי. על ידי ר' יצחק ור' נתן: בהדא כתב לקדושת חנניה. שהיו משבחו ומזהירו שיחזור בו מחמת קדושתו וחסידתו: גדיים שהנחת נעשו תישים. ולא תאמר שלא הנחת כמותך בא"י שעכשיו יש גדולים כמותך: ובהדא כתב. להראות לו אח"כ כשלא יקבל: ונחוניון. הוא נחוניא שהיה ראש הגולה בימיו: קדמיתא. כשקרא כתב הראשון כיבדם להשלוחים וכן בשני וכשראה אגרת הג' רצה לבזותם ואמרו לו שוב אין אתה יכול לבזות אותנו שכבר נתפרסם מהכבוד שכיבדתנו: אמר לון גבן. אלליכו כך הוא כתוב מועדי ה' אבל אצליכם אינם אלא מועדי חנניה מאחר שהוא קיבע שנים בח"ל ואינם מוסכמים מהם: אזל. חנניה וקבל עליה דרבי לפני ר"י ב"ב על שכתב לו כן: אחריהם אחריהם. ראוי לילך ויפה כתב לך שאין ראוי לקבוע שנים בח"ל: לינה ידע. וכי איני יודע לתי הנהתי שם שאינם חכמים כמותי ומי מודיעני שהן חכמים ויודעים לחשב תקופות ומזלות כמוני ועליהם להביא ראיה שיודעים הם: מכיון. הם דברי ר"י בן בתירא שהשיב לו וכי מכיון דהוא אמר שהן אינם יודעים לחשב ישמעון לך אדרבה מכיון שהם אומרים שיודעים הם לחשב כמותו להם שומעין שאין לחשב ולקבוע בח"ל אלא במי שנודע ודאי שאין כמותו בא"י: קם. ר"י ורכב סוסיה להודיע לגולה זמן קביעת המועדות על פי חשבון א"י: הן דמטא מטא. במקום שהיה יכול להגיע הגיע ובמקום שלא הגיע עדיין נוהגין בקילקול שעושין ע"פ קביעות ח"ל: כתיב ואל

שינויי נוסחאות (ס"ה) אותם הם מועדי אין אלה הם מועדי גל"ו אותם אלה הם אין אלה מועדי. (סול"ח) חכמים גל"ו חכמין. (סול"ש) ישמע גל"ו ישמעון.

הגהות מהר"א גויידעץ ומנין שמעברין את השנה. ג"ב סנהדרין פ"א ס"ב ע"ש בגליון ועי' בגמ' ברכות בבלי ס"ג א' דשם משונה העובדא דחנניה:

עין משפט נר מצוה

יג

א ב ג ד מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה י' טוש"ע יו"ד סי' ריז סעי' י

מסורת הש"ס

כתובות פ"ק הלכה ב סנהדרין פ"א הלכה ב

תורה אור

ואל יתר זקני הגולה. אמר הקב"ה ביותר הן חביבין עלי זקני הגולה. חביבה עלי בת קטנה שבארץ ישראל מסנהדרין גדולה שבחוצה לארץ. כתיב °החרש והמסגר אלף. ואת אמר הכן. רבי ברכיה בשם רבי חלבו ורבנין רבי ברכיה אמר החרש אלף והמסגר אלף ורבנין אמרי כולהון אלף ר' ברכיה בשם ר' חלבו אמר אילו החברים. ורבנין אמרין אילו הבולווטין. רב הושעיה כד הוה מקבל סהדיא בעין טב הוה אמר לון הוון ידעין כמה עדות יוצא מפיכם. כמה שכר בתים יוצא מפיכם. אמר רבי אבינא אין כך הוא אפילו דיני נפשות. בת שלשה שנים ויום אחד בא עליה הרי זה בסקילה. נמלכו בית דין לעבר ובא עליה אינו בסקילה. *א"ר אבין °אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. בת שלשה שנים ויום אחד נמלכו בית דין לעברו בתולין חוזרין ואם לאו אינן חוזרין:

(מלכים ב כד; תהלים נז)

הלכה ט מתני'

הנודר [ה] מן הכרוב אסור באיספרגוס מן האיספרגוס מותר בכרוב [ו] מן הגריסים אסור במקפה ורבי יוסי מתיר [ג] מן המקפה מותר בגריסין [ז] מן המקפה אסור בשום ורבי יוסי מתיר מן השום מותר במקפה: **גמ'** מה טעמא דר' יוסי שם אביו קרוי עליו. על דעתיה דרבי יוסי הנודר מן היין מותר בקונדיטון. מן הגריסין אסור במקפה והוא שיהא רובן גריסין. מן המקפה אסור בשום והוא שיהא רובן שום. והכא את מהלך אחר הטעם וכא את מהלך אחר הרוב:

הלכה י מתני'

מן העדשים אסור באשישים ורבי יוסי מתיר מן האשישים מותר בעדשים: **גמ'** רבי יסא אזל לגבי רבי יוסי ואפיק קומוי טלופחין מקליין וטחינן ומגבלן בדבש ומטונן. אמר ליה אילין אינון אשישין שאמרו חכמים:

הלכה

פני משה

ואל יתר זקני הגולה. ודריש יתר מלשון חשיבות שאמר הקב"ה חביבין עלי זקני הגולה ביותר ואעפ"כ חביבה עלי בת קטנה שבא"י יותר מסנהדרי גדולה שבח"ל: כתיב החרש והמסגר אלף ואת אמר הכין. כלומר דמקשי על הא דקאמר חביבה בת קטנה שבא"י כו' הא זקני הגולה הוו חשיבי טפי כדדרים לה בגיטין דף פ"ח חרש בשעה שפותחין כד"ת הכל נעשו כחרשין מסגר כיון שסוגרין שוב אין פותחין וכדאמר נמי שם דלדקה עשה הקב"ה שהגלה גלות לדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת שילמדו תורה לאלו הגולים אהריקם לפי שרוב חכמי התורה מהם היו אלמא זקני הגולה חשובים ביותר ולא משני מידי: ר' ברכיה. אוידי דאיירי בהאי קרא מייתי לה לפלוגתייהו דר' ברכיה ורבנן: אילו החברים. שכלם חכמים היו: אלו הבולווטין. השרים והחשובים. ואפשר לומר דאדלעיל קאי דלרבנן דאמרי בלווטין לא קשה מידי שלא היו חכמים כ"כ ולכך מייתי לה הכא: רב הושעיה. כשהיה מקבל עדות החדש בעין טב שהיה שם בית וועד לקבל עדות החדש ולקדשו: הוון ידעין. שתזהרו מלהעד שקר שכמה עדות יוצא מפיכם שעל ידי עדותכם אתם גורמים להלקות לאותם המחללים ועושין מלאכה באלו המועדות שנקבעים על פיכם: כמה שכר הבתים יוצא מפיכם. שאף הן תלוין בקביעות החדש מלא או חסר והשוכר מפסיד היום שחסר: אין כך הוא. אם כך אתה מדקדק יש לך לומר אפי' דיני נפשות תלוין ע"פ עדותן כדמפרש ואזיל בת ג' שנים ויום אחד אם בא עליה והיא מאורסה ה"ז בסקילה שראויה לביאה היא ואם נמלכו ב"ד לעבר החדש עדיין אינה בת ביאה ואינו חייב בסקילה ועכשיו כשהעדים מעידין שראו החדש אינם יכולים לעברו ונמצא זה נסקל על ידן: אקרא וגו'. כדאיתא בפ"ק דכתובות סוף הלכה ב':

הלכה ט מתני' איספרגוס. מין כרוב הוא פ"א אספרגוס המים שבלקו בהם הכרוב: מותר בכרוב. דאין כרוב בכלל איספרגוס: מן הגריסים אסור במקפ'. אפי' אם נתנו במקפ' בעדיין שם גריסין עליו: ור' יוסי מתיר. דקסבר אין מקפה בכלל גריסין: מן המקפה מותר בגריסין. דלא תימא כי היכי דהנודר מן המקפה אסור בשום וכן יהא אסיר בגריסין משום שדרך לעשות הגריסין מקפה קמ"ל דלא דמי משום שהשום רגילין ליתן בכל מיני מקפה ליתן טעם והשום הוא המקפה אבל אין עושין מגריסין לבדן מקפה אלא מכמה מינים עושים מקפה: **גמ'** מה טעמא דרבי יוסי. דמתיר במקפה של גריסין ומאי שנא מהנודר מההלב דאוסר רבי יוסי בקום ומשני בהני קום דשם אביו קרוי עליו שקורין אותו. קומא דהלבא אבל במקפה קורין אותו מקפה סתם: על דעתיה דרבי יוסי הנודר מן היין מותר בקונדיטון. משקה שנותנין בו דבש ויין ופלפלין דלא נקרא ע"ש יין: והוא שיהא רובן גריסין. רוב של המקפה הוא גריסין ואז שם גריסין עליה: ופריך מן המקפה אסור בשום כו'. כלומר ובשום נמי אם דרך ליתן הרבה שום נסתמא דעתו נמי על השום וקרי לה מקפה וא"כ מאי שנא דמן המקפה אסור בשום ומיהר בגריסין ומשני הכא את מהלך אחר הטעם כו' כלומר דלא דמי דבשום הולכין אחר הטעם ואפילו אין דרך ליתן ממנו הרבה והילכך הנודר מן המקפה אסור בשום משום דדרך ליתן שום בכל מקפה אבל אין דרך לעשות מגריסין לבד מקפה יהילכין בו אחר הרוב והילכך הנודר מן הגריסין אסור במקפה אם הגריסין הרוב אבל הנודר מן המקפה מותר בגריסין דלא היה דעתו אלא על המקפה וגריסין לא קרו מקפה:

הלכה י מתני' אסור באשישים. בפת שמעורבת בו קמח עדשים דיש בכלל עדשים אשישים: מן האשישים מותר בעדשים. דאין עדשים בכלל אשישים ואין הלכה כרבי יוסי בתלתא בבי דמתני':

גמ' טלופחין. עדשים קלוין וטחונים ומגובל' בדבש ומטוגן וא"ל הילין הינון אשישים שאמרו חכמים דהוו בכלל עדשים לפי שנעשו מעדשים:

הלכה

קרבן העדה

אל יתר זקני הגולה ואל הכהנים וגו' וקשיא ליה למה קאמר אל יתר ודריש הכי מה שהקב"ה מחבבן אינו אלא יתרות שחביבה לפניו כת ת"ח הקטנה שבא"י מסנהדרי גדולה שבח"ל: ופריך כתיב החרש והמסגר אלף. שהיו חכמים גדולים כשפותחין בדברי תורה הכל נעשין כחרשין וסוגרי' את פיהם: ואת אמר הכין. ואיך קאמרת שחכמי הגולה אינן חשובין כלום נגד זקני א"י: ומשני ר' ברכי' ורבנין פליגי וסוגיא דהכא כרבנן: החרש אלף והמסגר אלף. דקסבר החרש והמסגר היינו ת"ח כדמסיק וכיון דחרש היינו בשעה שפותחין הכל נעשין כחרשין ואין להם פה להשיב והמסגר למה לי אלא ודאי שני אלפים היו והמסגר היינו בשעה שסגרו וסיימו דבריהן ואינן חשובין כל כך כמו אלף החרש: אלו החברים. הם הת"ח: אלו הבולווטין. הן השרים דהיינו החרש הן הממונין על בעלי אומנות שכל בעלי אומנות אחת הי' להן שר ושופט לעצמן והמסגר הן הממונין על שערי העיר וארמנות המלך וכן ת"י אומנייא ותרעייא: כד הוה. כשהיה מקבל עדות החדש בעין טב שם מקום בא"י ששם היו ב"ד יושבים לעבר השנים והחדשים אמר להעדים המעידין על החדש הזהרו בעצמכם שלא תעידו שקר שמלבד שאתם מעידים שקר אלא שאתם גורמין לאחרי' שיעידו שקר שהשלוחים היוצאים מעידין בכל המקומות שבאים לשם לפני הב"ד שבמקום ההוא שקידשו הב"ד החדש ביום שלשים מחדש העבר: כמה שכר בתים. יוצא ע"י עדותכם שאם החדש מלא ובעדותם חסרוהו כמלא השוכר מפסיד היום ההוא שחסרו: אין כך היא. אם כך הוא שהזהירן כמה רעות גורמין בעדותן אם שקר מעידים היה לו להזהירן בדיני נפשות שיוצאין מעדותן: בא עליה. ביום האחרון שכלו הג' שנים והיא מאורסה כגון שקיבל בה אביה קידושין: אינו בסקילה. שהיום ההוא מכלל השלשה שנים והבא עליה אינו בסקילה וה"ה דהמ"ל בבן ט' שנים שבא על הגדולה ובן י"ג שנים ויום אחד שעבר עבירה שחייבין עליה מיתה אלא שרוצה להביא דברי ר' אבין: נמלכו לעברו. לחדש או לשנה: בתוליה חוזרין. אם בא עליה אדם ביום ההוא:

הלכה ט מתני' איספרגוס. מין כרוב אבל אין כרוב נקרא בשם איספרגוס ל"א אספרגוס מים שבלקו בהם כרוב: מן הגריסים אסור במקפה. שאע"פ שהן כתושים בתוך המקפה עדיין שם גריסין עליהן: ור"י מתיר. בגמרא מפרש טעמו: מקפה. תבשיל עבה מקטניות או מליקי קדרה: הנודר מן המקפה אסור בשום. רגילים היו ליתן שום בכל מקפה כדי ליתן טעם במקפה: אשישין. מפרש בגמרא: חטה. פת אפוי נמי חטה מיקרי ואף שיש בו חטים הרבה מ"מ כיון שנעשו גוף אחד חטה נמי מיקרי כדמפרש בגמרא: חטים. משמע לכוס חטים שכשאדם כוסס חטים הן חלוקים לפיכך נקראו' חטים בלשון רבים: **גמ'** שם אביו קרוי עליו. שקורין אותו מקפה של גריסין אבל גריסין גרידא לא מיקרו והוא מן גריסין נדר: מותר בקנדיטון. הוא יין שנותנין בו בשמים הרבה וכיון שהיין נקרא על שם הבשמים מותר בו: והוא שיהא הגריסין הרוב. אבל אם אין הגריסין הרוב מקפה סתמא מיקרי ושרי: ה"ג מן המקפה אסור בשום ואפי' אין רובן שום. וה"פ במקפה אסור בשום אע"פ שאין רוב המקפה שום לפי שדרך ליתן במקפה שום ואפשר לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ והוא שיהא רגילין ליתן ברוב המקפות הנעשית במקום ההוא שום וכיון שהשום לטעמא עביד לא בטיל ואסור: והכא וכו'. טעמא קיהיב למילתא למה הנודר מן המקפה אסור בשום לפי שהשום לטעמא עביד אזלינן בתר הטעם: וכא. בגריסין אזלינן בתר הרוב אם רוב גריסין אסור במקפה ל"א קשיא ליה מ"ש לעיל באספרגות אזלינן בתר טעם והכא אזלינן בתר רובא והראשון עיקר: ואפיק. והוציא לפניו עדשים קלויין וטחונים וגילושין בדבש ומטוגנין: א"ל. אלו הן אשישין שאמרו חכמים:

אסור

אמרי ברוך

אמר לון הוון ידעין כמה עדות יוצא מפיכם. כתב הש"ק בד"ה א"ל כו' אע"ג דבבבלי משמע כו'. נ"ב זה אינו דעד אחד לא מהימן רק באומר קדשו ב"ד את החודש משום מילתא דעבידי לגלויי ולא על ראיית הלבנה:

חדושי מהר"א גריידעץ

חביבה עלי בת קטנה שבארץ ישראל יותר מסנהדרין גדולה כו' כנ"ל וכ"ה בסנהדרין פ"א ה"ב עיין שם השנויים וכתבתי שם על הגליון דברים אלו המה הנאמרים באבות דרבי נתן פ' כ"ח דלא כהמפרש שם וכתבתי שם מזה בגליון וכן איתא בבראשית רבה פ' ט"ז וזהב הארץ ההיא טוב מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל ועיין באליהו רבה ח"א פ"ב על הקרא תהלים י"ם בכל הארץ יצא קום אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שנתנו לרבים ומאזינין לשמוע דברי תורה ובקצה תבל מליהם זה ארץ ישראל שהיא תבלו של עולם וכתב המפרש שתורת ארץ ישראל היא כתבלין שמשובחת מאד אע"ג שבכל העולם יש בתי כנסיות ובתי מדרשות אפ"ה תורת ארץ ישראל משובחת יותר שהיא כתבלין ותבל לשון תבלין ובשמים:

הלכה יא מתני׳ א חיטה חטים שאיני טועם אסור בהן בין קמח בין פת גרים גריסין שאיני טועם אסור בהן בין חיין בין מבושלין רבי יהודה אומר קונם גרים וחיטה שאיני טועם מותר לכוס חיים: גמ׳ *תני רבי יודה אומר קונם גרים שאיני טועם אסור לכוס ומותר במקפה גריסים שאיני טועם אסור במקפה ומותר לכוס. חיטה שאיני טועם אסור לכוס ומותר בפת. חטים שאיני טועם אסור בפת ומותר לכוס. חיטה ואת אמר אכן. אמר רבי יוסי בן אורחיה דבר נשא מי חמי פיתא נקייה ומימר בריך דברא הדין חיטתא:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

הלכה א מתני׳ הנודר מן הירק מותר בדילועים ורבי עקיבה ב אוסר אמרו לו לרבי עקיבה והלא אומר אדם לשלוחו קח לנו ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דילועין אמר להן וכן הדבר או שמא אומר הוא לא מצאתי אלא קטנית אלא שהדילועין בכלל הירק ג אסור בפול מצרי לח ומותר ביבש: גמ׳ מיסבר סבר רבי עקיבה מצאתי ולא מצאתי. מעתה הנודר מן הבשר יהא אסור בבשר דגים וחגבים שכן אדם אומר לחבירו קח לנו בשר והוא אומר לחבירו לא מצאתי אלא דגים אלא ר׳ עקיבה סבר מימר הדילועין בכלל ירק. ורבנין אמרין אין הדילועין בכלל ירק. אף למידת הדין כן ירק גינה זה מכור והיו שם דילועין על דעתיה דר׳ עקיבה מכורין. על דעתון דרבנין אינן מכורין. ובהבקר ובהקדש כן. ר׳ יעקב בר אחא רבי חייה בשם רבי יוחנן אתא דיחידייא דהכא כסתמא דתמן. ודיחידייא דתמן כסתמא דהכא דתני *הנודר מן הבשר אסור בכל מין בשר ומותר בראש ובכרעים ובקנה ובלב ובכבד. ומותר בבשר דגים וחגבים. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר קרבייא לאו בשר ואכליהון לאו אינש. הכל מודין בנודר מן הדילועין שמותר בירק. כהדא דתני הנודר מן העיקר אסור בטפילה. הנודר מן הטפילה מותר בעיקר. הנודר מן הבשר אסור בגידים הנודר מן הגידים מותר בבשר. מה פליגי בדלעת מצרית אבל בדלעת יוונית כל עמא מודיי שהוא כירק. ר׳ קריספא בשם רבי יוחנן כל אלין קרייא וכרובתא דאנן אכלין דלעת יוונית אינון. ר׳ יודא בר צרדייא אומר קירמולין הן כירק. ר׳ יונה ורבי יוסה בעיי קרמולין מהו שיהו חייבין במעשרות. תני בר קפרא קרמולין פטורין מן המעשרות הדא דאת אמר עד שלא עשו דילועין. אבל אם עשו דילועין כירק הן. הורי ר׳ יוסי באילן עלי קלוקסיי׳ שאסור לגמות בהן מים מפני שהצביין אוכלין אותן. הנודר מן הירק מהו שיהא מותר במיני

קרבן העדה

אסור. במקפה של גריסין: חטה ואת אמר אכן. אמתני׳ פריך דתנן האומר חטה אסור בפת אמאי הא לא אמר אלא חטה והפת עשוי׳ מחטים הרבה: ומשני אר״י כן. דרך בני אדם כשרואה. פת חטי׳ נקיה אומר ברוך שברא חטה זו ואינו אומר חטי׳ אלו ובנדרים הולכין אחר לשון בני אדם:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

הלכה א מתני׳ הנודר מן הירק מות׳ בדילועים. דלא הוו ירק אלא פרי א״כ ירק נאכל כמות שהוא חי משא״כ דילועין: לא מצאתי אלא דילועין. ואי מין ירק הוא אמאי לא זבין ליה: כן הדבר. מזה אני מביא ראיה לאסור דילועין: שמא אומר לא מצאתי אלא קטנית. קס״ד דה״ק מדשליח ממליך על הדילועין ש״מ מין ירק הוא: אסור בפול המצרי לח. דכל שהוא לח ירק הוי: גמ׳ מיסבר סבר ר״ע. היינו טעמא דר״ע דאוסר בדילועין דקסבר כל מידי דמימלך שליח עליו ואומר מצאתי דבר זה או לא מצאתי כדילועין באומר לו קח לי ירק הוא בכלל המין ההוא ואסור גם בדבר דמימלך עליו: ופריך מעתה. אי הכי דטעמא דר״ע משום דמימלך שליח עליה א״כ אף הנודר מן הבשר יהא אסור בבשר דגים וחגבים שכן אדם וכו׳: אלא. טעמא דר״ע דקסב׳ שדילועי׳ בכלל ירק נינהו ולא משום דמימלך שליח עליה: אף למידת הדין כן. אף לענין ממון הדין כן האומר לחבירו ירק של גינה זה מכור לך ויש בתוכו דילועין לר״ע אף הן מכורין לו ולרבנן אינן מכורין: ובהפקר ובהקדש כן. המפקי׳ או המקדיש ירקות גנתו ויש בו דילועין לר״ע אף הן בכלל ולרבנן אינן בכלל: אתא דיחידיי׳ וכו׳. קסבר ר׳ יוחנן טעמו דר״ע בדילועין משום דמימלך שליח עליה לכך קאמר דיחידיי׳ דהכא דהיינו ר״ע דמתני׳ אתיא כת״ק דברייתא ורשב״ג השנוי בברייתא בלשון יחיד אתיא כת״ק דמתני׳ דפליג אר״ע: בכל מין בשר. בקר וצאן וחיה: ה״ג ואסור בראש וכו׳ ובכבד ובעופות ומותר בדגים וחגבים רשב״א הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ומותר בראש וברגלים ובקנה ובכבד ובעופות וא״צ לומר בבשר דגים וחגבים וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו׳. וה״פ דמותר ברא״ש וכו׳ כיון דצריך שלוחא למימלך עלייהו ליתנהו בכלל בשר סתמא וכת״ק דמתני׳: קרבייא. בני מעים והקנה והלב והכבד בכלל בני מעיים הן: לאו אינש. אלא הדיוט: שמותר בדילועין שדילועין טפילין לירק כדמסיק: אסור בגידים. גידי בשר הרכין הנאכלין: מה פליגי. יאמתני׳ קאי כי פליגי ת״ק ור״ע דוקא בדלעת המצרית אבל בדלעת יונית שעלין שלה ארוכין הכל מודים שבכלל ירק הוא: כל אילין. כל הנך דלעת וכרוב שאנו אוכלין כלומר אותן שהן מצויין במקומנו וראויין לאכילה בלא תיקון בכלל דלעת יונית הן: קירמולין. מין עשב ובסמוך נראה שהן עלי הדילועין: מהו שיהו חייבין במעשרות. מיבעיא ליה אם הן בכלל מאכל אדם או לא: באילין. בהנך עלים של עשב הנקרא קלוקסיי׳ שאסור לשאוב בהן מים בשביעית מפני שהצביי׳ אוכלין עשב זה ואסור להפסיד מאכל בהמה בשביעית:

פני משה

הלכה יא מתני׳ חטה. משמע פת אפויה כדמפרש בגמרא: חטים. משמע לכוס: מותר לכוס חיים. דחטה או גריס מבושלין משמע ולא חיין ור׳ יודה לא פליג את״ק: גמ׳ תני רבי יודה אומר כו׳. לפי גי׳ הספר פליג אדמתני׳ וכתוס׳ סיף פ״ג גרי׳ הכי גרים שאיני טועם מותר בחיים ואסור במבושלין חטה שאיני טועם מותר לכוס ואסור לאפות חטין שאיני טועם אסור לכוס ואסור לאפות ע״כ בתוספתא וצ״ל שם ומותר לאפות והיא הגירסא הנכונה: חטה. קאמר ואת אמר אכן שאסור בפת בתמיה: כן הורהא דבר נש. כשרואה פת יפה אומר ברוך שברא החטה זו אלמא דכל׳ בני אדם קורין לפת חטה:

סליק פירקא בס״ד

הלכה א מתני׳ הנודר מן הירק מותר בדילועי׳. דלא הוו ירק אלא פרי: ור״ע אוסר. דקסבר דילועין בכלל ירק: לא מצאתי אלא דילועין. ואם מין ירק הוא אמאי לא זבין ליה: וכן הדבר. ומשם אני מביא ראיה או שמא אומר לא מצאתי אלא קטנית ומדקא אתי להמלך על הדלועין אלמא מין ירק הוא והלכה כר״ע: אסור בפול המצרי לח. דכל שהוא לח ירק הוי:

גמ׳ מיסבר סבר ר״ע. קס״ד דטעמא דר״ע משום דקסבר הואיל ומימלך שלוחא עליה שאומר מצאתי דלועין ולא מצאתי ירק וא״כ מעתה הנודר מן הבשר יהא אסור בבשר ודגים והגבים דהא נמי אימלך שלוחא עלייהו שכן אדם כו׳ והכן קי״ל דמותר בדגים וחגבים ואם ר״ע פליג נמי עלה: אלא. היינו טעמיה דר״ע דקסבר שהדלועין בכלל ירק ולאו משום דמימלך עלה: אף למידת הדין כן. וכן לענין דיני ממונות פליגי ר״ע ורבנן אם הדלועין מכורים בכלל ירק: ובהבקר ובהקדש כן. וכן אם הקדיש או הפקיר ירק גינה שלו פליגי נמי אם הדלועין בכלל: אתיא דיחידייא דהכא. ר״ע דמתני׳ כסתמא דתמן בתוספתא דסתים לן ת״ק דברייתא כר״ע: ודיחידייא דתמן. רשב״ג בתוספתא כחכמים דמתני׳: דתני הנודר כו׳. חסר כאן דברי הת״ק ובתוספתא הכי איתא הנודר מן הבשר אסור בכל מין בשר אסור בראש וברגלי׳ ובקרביים בקנה ובעופות ומותר בבשר דגים והגבים רשב״ג אומר הנודר מן הבשר אסור בכל מין בשר ומותר בראש כו׳ וסתמא דהתם היינו ת״ק כר״ע דכל הני מין בשר מיקרי ורשב״ג כרבנן דמתני׳ וכן אמר בבבלי ריש פרקין: וכן היה רשב״ג אומר. עוד דבר אחד קרבייא לאו בשר ואכליהון לאו אינש כדמפרש בבבלי לענין זבוני שהקונה קרביים בדמים שיכול לקנות בשר לאו בר אינש הוא ובטלה דעתו אצל כל האדם: שמותר בירק. דאין דלועין בכלל ירק: מן הטפילה מותר בעיקר. ודילועין קרוי טפלה לגבי ירק: מה פליגי. ר״ע ורבנן במתני׳ בדלעת המצרית: דלעת יוונית אינון. ולד״ה בכלל ירק הן: קירמולין. מן ירק: עד שלא עשו דילועין. עד שלא גדלו ונעשו כדלועין אבל אם גדלו ונעשו כדלועין כשאר ירק הן והייב במעשרות: קלוקסייה. מין שורש נטע שגדל במצרי׳ ואוכלין אותה. הערוך: שאסור לגמות בהן מים. לענין שביעית קאמר כדתנן פרק ז׳ דשביעית כל שהוא מאכל אדם או מאכל בהמה יש להן שביעית ויש להן ביעור והלו העלין הואיל והצביים אוכלין אותן כלה לחיה מן השדה קרינן בהו וחייבין בביעור וכשהגיע זמן הביעור אסור להגות מהן ולגמות בהן מים:

במיני

מסורת הש״ס

תוספתא פ״ג

תוספתא פ״ג

עין משפט נר מצוה

יד

א מיי׳ פ״ט מהלכות נדרים ה״ט טוש״ע יו״ד סי׳ ריז סעיף כ

א

ב ג מיי׳ פ״ח שם הלכה י טוש״ע שם סעיף ד

שנויי נוסחאות (סומ״ה) יוסה נד״ו יוסי.

עמודי ירושלים

קרבייא לאו בשר כו׳. בקס״ע הניח בנ״ע ע״ד ר״י ההובא בטיו״ד סי׳ ק״י דקרבייא אינה התיכה הראויה להתכבד דהא בגמ׳ אמרינן דזה לענין זביני כו׳. וגם זה רק דברי לשב״ג ולא קיי״ל כן ע״ש. ולא ידענא מאי קושיא בא סוף סוף חזינן דאמרינן דמי שיכול לקנות בשר וקונה קרביים לאו בר איניש הוא א״כ איך נאמר דהוא חשיבה הא בודאי אינם מכבדים בזה אף שנאמר שהוא אכילה שע״י הדחק עכ״ז בודאי אינם מכבדים בזה ומ״ש דזה רק עדברי רשב״ג הנה רש״י פי׳ דהיא מילתא אחריתא ואינו חולק כלל בזה. ומצאתי בחי׳ המאירי שגם הוא פי׳ כן ומ״ש הקה״ע בשם הרשב״א נ״ל דגם לדעת הרשב״א שכ׳ דדברי רשב״ג הוא לענין נדרים. ובזה הלכה כר״ע עכ״ז הדבר ההוא בעצמו גם ר״ע מודה ולא נחלקו במציאות. וראי׳ מהא דאמר רבא בבילה (ל״ג א׳) לשמעי׳ טוי לי בר אווזא ושדי מעי׳ לשונרא א״כ מבואר שלא היה אוכל המעיים ואף לפמ״ש התוס׳ שם ורש״י בשבת (קמ״ג א׳) דביו״ט שיש בשר אינם אוכלים המעיים מבואר עכ״פ מזה שאינה אכילה חשובה והוא לא מקרי חס״ל כנ״ל פשוט וברור:

במיני אפומלייא כגון נבעה ומסרולה ופלולייה וקלוקסי'. *רבי יצחק בר חקילא רבי יהושע בן לוי תריהון אמרין קולקס כירק למעשרות ולשביעי' ולפיאה ולכלאים ולנדרים צריכה. הנודר מן הירק מהו שיהא מותר ביבש. נישמעינה מן הדא אסור בפול מצרי לח ומותר ביבש. לא אמר אלא פול מצרי דבר שיש לו גורן הא דבר שאין לו גורן אסור אפי' יבש. *הנודר מן האפייה אסור בקישואין ובדילועין ובאבטיחין ובמלפפניו' ואסור בכל פירות האילן. הנודר מן כבשה מותר בגדיים ובגוזלים ובחלב ואם אמר בגדולי שנה אסור בכל. ^ה^הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין. כמאן דאמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם ברם כמאן דאמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה. התורה קראת אותו תירוש. תירושך זה היין:

הלכה ב מתני'

הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש דברי רבי מאיר וחכ"א ^א^ אינו אסור אלא מחמשת המינין ר"מ אומר הנודר מן התבואה ^ב^ אינו אסור אלא מחמשת המינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל ומותר בפירות האילן ובירק: **גמ'** מה טעמא דרבי מאיר דגנה דארעא. מה טעמא דרבנין דגנה מעבורה. תמן תנינן *הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן דברי רבי מאיר. הא הנודר מן הפת ומן התבואה יהא אסור בכל כרבנין. ר' חייה בשם ר' יוהנן מתניתא אמרה כן שהנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן. מה אנן קיימין אם באומר פת תורה. מעתה אף האומר תבואת תורה יהא אסור בכל דכתיב °ותבואת הכרם. אם באומר פת סתם אין לך קרוי פת סתם אלא חיטין ושעורין בלבד. אמר רבי יוסי קיימתיה במקום שאוכלין כל פת. אין קרוי פת סתם אלא חמשת המינין בלבד:

הלכה ג מתני'

^ג^ הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה אמר קונם צמר עולה עלי מותר לכסות בגיזי צמר פשתן עולה עלי מותר לכסות בעניצי פשתן רבי יהודה אומר ^ד^ הכל לפי הנדר טען והזיע והיה ריחו קשה אמר קונם צמר ופשתים עולים עלי מותר לכסות ואסור להפשיל אחריו:

גמ'

(דברים כ"ח — °ותבואת הכרם)

פני משה

במיני אפומלייא כו'. כל אלו מיני ירקות הן ידועין להם בשמותן: קולקס כירק. הוא לענין מעשרות כו' ולענין נדרים לחוד הוא דצריכא ומיבעיא לן אם בכלל ירק הוא או לא: מהו שיהא מותר. בירק יבש מי אמרינן הואיל דבר שאינו לח לאו בכלל ירק הוא וכן ירק יבש: לא אמר אלא פול המצרי. שהוא מותר ביבש משום דדבר שיש לו גורן הוא שרגילין לעשות ממנו גורן כשהוא יבש והוי כמין דגן אבל דבר שאין לו גורן כגון ירק אסור אפי' ביבש: מן האפייה. שם הכולל מפירות הארץ הערוך. ובתוספתא גרים הנודר מן הפירי: ואסור בכל פירות האילן. ובתוספתא מותר בפירות האילן וגי' דהכא עיקר וכן נראה מהבבלי דאמר סתם אסור בכל פירות הארץ ואפילו פרי עץ בכלל: הנודר מן פירות שנה גרסינן מותר בגדיים כו'. דלאו פירות שנה מיקרו וכן הוא בתוספתא: אסור בכל. דכולן גידולי שנה נינהו: כמ"ד הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם. ולפיכך מותר ביין שאין דרכן לקרות תירוש אלא לדברים מתוקים ולא ליין: ברם כמ"ד הילכו בנדרים אחר לשון תורה. אסור ביין דהתורה קראה אותו תירוש דכתיב תירושך. ופלוגתא היא בריש פרקין דלעיל:

הלכה ב מתני' אסור בפול המצרי יבש. דדגן כל מיני דמידגן משמע כל דבר שעושין ממנו כרי והאי נמי מידגן הוא: הנודר מן התבואה. הוא דאינו אסור אלא מחמשת המינין: אסור בכל. בכל מיני קטניות שעושין מהן כרי ואין הלכה כר"מ:

גמ' מ"ט דר"מ דגנה דארעא. כלו' דס"ל דגן משמע כל שעושין ממנו כרי על הארץ ורבנן סברי דגנה מעבורה לא מיקרי דגן אלא מעבור הארץ והיא תבואה מחמשת המינין: תמן תנינן. בריש מסכת חלה חמשה דברים חייבין בחלה החיטים והשעורים והכוסמין ושיבולת שועל והשיפון הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן: הא הנודר מן הפת ומן התבואה יהא אסור בכל כרבנין. בתמיה דקס"ד דהכמים פליגי אדר"מ בתרתי וקאמרי הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן אבל הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בכל ואמאי הא ודאי אין פת ותבואה נקרא אלא מחמשת המינין: מתניתא אמרה כן שהנודר מן הדגן כו'. כלומר חכמים אדיוקא מדברי רבי מאיר פליגי דקאמר הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן דמשמע אבל מן הדגן אסור בכל כדקאמר ר' מאיר הכא וקאמרו ליה רבנן דלא היא אלא שאף הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן: מה אנן קיימין. הא דקאמר הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בחמשת המינין: אם באומר פת תורה גרסינן. וכן הוא שם כלומר שאמר הנקרא פת בלשון תורה עלי אם כן מעתה אף האומר תבואת תורה יהא אסור בכל ואפילו ביין כדכתיב ותבואת הכרם: אם באומר פת סתם. אמאי אסור בחמשת המינין הא סתם פת אינו קרוי אלא של חטים ושל שעורים בלבד: קיימתיה. למתני' במקום שאוכלים כל פת שעושין פת מכל דבר ואפי' מאחר המינין וקמ"ל דאפ"ה אינו אסור אלא בחמשת המינין שאין קרוי שם פת סתם אלא ה' המינין בלבד:

הלכה ג מתני' מותר בשק וביריעה ובחמילה. מיני בגדים גסים ועבים ביותר ואין בני אדם רגילין להתכסות בהם: מותר לכסות בגיזי צמר. שלא נתכוין אלא לבגד צמר: בעניצי פשתן. דדייק ולא נפיץ: הכל לפי הנדר. לפי שעת הנד' כיון שניכ' שמחמ' כובד משאו נדר מות' להתכסות והל' כר"י:

גמ'

קרבן העדה

אפומלייא. הן מיני לוף: כירק למעשרות. דאזלינן בתר לקיטה: ולנדרים צריכה. מבעיא לן הנודר מן הירק אם אסור בקולקס או לא: מהו שיהא מותר. בירק שיבש: נשמעינה מן הדא. תא שמע: דבר שיש לו גורן. שלוקטין אותו בפעם אחד כדי ליבשו: ה"ג הנודר מן הפירי אסור בקשואין וכו' וכ"ה בתוספתא פ"ד: ה"ג הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיי' וכו' וכ"ה בתוספתא שם: אסור בכל. אפי' בגדיי' וכו' שנולדו בשנה ההיא דכולן גידולי שנה נינהו: כמ"ד הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם. שדרכן לקרות תירוש לדברים המתוקים ולא ליין:

הלכה ב מתני' אסור בפול המצרי. יבש דדגן כל מילי דמדגן משמע כל שעושין ממנו כרי והאי נמי מדגן הוא: אסור בכל. מיני קטניות שעושין מהן כרי: **גמ'** דגנה דארעא. דגן הבא מהארץ: דגנה מעבורה. דגן משמע מתבואה והיינו חמשת המינין: תמן תנינן. פ"ק דחלה: אסור בהם. בחמשת המינין: דברי ר"מ. וחכ"א הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהם: הא הנודר מן הפת וכו'. אמתני' דהכא קאי דלא קאמרי רבנן אלא הנודר מן הדגן אינו אסור אלא בה' מינין אבל הנודר מן הפת ומן התבואה יהא אסור בכל לרבנן: מתני'. דפ"ק דחלה מוכחת כן דחכ"א הנודר מן הדגן אינו אסור אלא בה' מינין משמע דאתיין לאפוקי מדברי ר"מ שאומר דאף בנודר מן הפת ומן התבואה אסור בה' מינין ואינהו סברי דאינו אסור בה' מינין לחוד אלא הנודר מן הדגן אבל הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בכל: מה אנן קיימין. הא דתנן התם רמ"א הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בה' מינין במאי עסקינן: ה"ג אין באומר פת תורה מעתה אף האומר תבואת תורה יהא אסור בכל וכ"ה פ"ק דחלה. וה"פ תבואת התורה אף היין בכלל דכתיב ותבואת הכרם: אלא חטין ושעורין. ולמה יהא אסור בכל חמשת המינין: קיימתיה. מתני' איירי באומר פת סתם במקום שאוכלין פת מכל המינין מדגן וקטניות אפ"ה אינו אסור אלא בחמשת המינין שהן עיקר פת סתם בכל מקום:

הלכה ג מתני' בשק ביריעה ובחמילה. בגדים גסים ועבים הם ואין בני אדם רגילים להתכסות בהם: מותר בגיזי צמר. שלא נתכוין אלא לבגד צמר: הכל לפי הנדר. לפי שעת הנדר. אם ניכר שמחמת כובד משאו נדר מותר להתכסות:

גמ'

עין משפט נר מצוה

ב

^א^ ב מיי' פ"ט מה"נ הלכה ט טוש"ע יו"ד סי' ריז סי"ח

ג

^ג^ מיי' שם פ"ט הלכה טו טוש"ע שם סי' ריז

ד

^ד^ מיי' שם פ"ח הלכה ח סמ"ג לאוין רמב טוש"ע שם סי' רית סעיף א

ציון ירושלים

^ה^הנודר מן התירוש. עיין ר"ן דמביא הירושלמי הלז ובאלתי מדוע לא הביא הר"ן דברי הש"ס דילן ביומא דף עד ועיין בחיבורי יד שאול בהלכות נדרים סי' ריז בסק"ט ובעת מלאתי בספר א' מהאחרונים שנשאל ג"כ בזה ואמר שלא ידע מה להשיב והדברי' פשוטי' כמ"ש בחיבורי שם:

מסורת הש"ס

תורה אור

חלה פ"א ה"ב

תוספתא פ"ד

פ"ק דחלה הלכה ב

ידב"ז

תמן תנינן הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן דר"מ הא הנודר מן הפת ומן התבואה יהא אסור בכל כרבנן ר"ח בשם ר' יוהנן מתניתא אמרה כן שהנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי והגי' אמיתית הוא כמו דגרסינן האי סוגיא במס' חלה פ"ק ה"ב וגרסינן שם ר"ח בשם ר"י כיני מתניתא הנודר מן הדגן אינו אסור אלא בהן וגי' הגר"א ז"ל שם כיני מתניתא אף הנודר מן הדגן אינו אסור אלא בהם פי' דמקשה הגמ' הא ר"מ לא איירי מדגן רק מתבואה וע"כ דרבנן דאמרי דגן הוא למעוטי התבואה דל"ל דפליגי גם ר"מ בדגן הא ר"מ לא מיירי מדגן ע"ז משני ר"ח בשם ר"י כיני מתניתא דרבנן אמרין אף הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן ולפ"ז מודי רבנן בתבואה ואתו להוסיף אף דגן על דברי ר"מ ממילא תבואה לר"מ דווקא ולא דגן ורבנן מוסיפין אף דגן ומכאן מוכח בפירוש דלא גרסינן במשנה דחלה בדברי ר"מ דגן כלל והרע"ב ז"ל כתב הגי' בדברי ר"מ דדגן אסור בכל והתוי"ט ז"ל כתב שעיקר הגי' כספרים שלנו ומביא ראיות לסתור הגירסא המביא הרע"ב ז"ל ובירושלמי מפורש דהגירסא הוא כספרים שלנו ולפי הגירסא בירושלמי הכא בנדרים דגרסינן ר"ח בשם ר"י מתניתא אמרה כן שהנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן ה"נ יכולין לפרשו כמו במס' חלה דמדייק מלשון המשנה דחלה דחכמים אומרים הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן כיון דר"מ לא מיירי מדגן ע"כ במאי פליגי רבנן עליו אם לא דפליגי אתבואה ע"ז מתמה הגמ' האיך יפליגו רבנן אתבואה ומתרץ ר"ח בשם ר' יוחנן מתניתא דידן דנדרים אמרה גם כן שהנודר מן הדגן אינו אסור אלא בהם ולא באו למעט תבואה במתניתן דידן כן נמי במתניתן דהתם בחלה לא באו למעט תבואה אבל האמת דהגי' האמיתית הוא כמו במס' חלה וכגי' הגר"א ז"ל ודוק:

הא

שנויי נוסחאות (סו"ב) חקילא בד"ו חקולא. (סו"ח) יבש בד"ו ליתא. (סול"ט) תורה בד"ו סתם. (סו"ע) תורה יהא בד"ו תירה סתם יהא. (סול"ט) והזוע בד"ו והזיע.

גמ' *הנודר מן הכסות מותר בשק ביריעה ובחמילה ובסקורטיה ובפמלייה ואסור בפסיקיא ובפונדה. הנודר מן המלבוש אסור בכל מיני מלבוש ומותר באילו. רבי ירמיה אמר רבי זעירה בעי אמר קונם כסות שאיני לובש לבוש שאיני מתכסה. רבי שמעון בן אלעזר אומר אמר קונם כל דבר שדרכו להתכסות ודרך היוצא ממנו להתכסות נדר בו מותר ביוצא ממנו. נדר ביוצא ממנו מותר בו. מה אית לך כגון אילין שלחים. כל שדרכו להתכסות ואין דרך היוצא ממנו להתכסות נדר בו מותר ביוצא ממנו נדר ביוצא ממנו אסור בו. מה אית לך כגון אילין סוסרנה. וכל דבר שאין דרכו להתכסות ודרך היוצא ממנו להתכסות נדר בו לא נתכוון אלא ביוצא ממנו. מה אית לך אמר רבי יוסי בי ר' בון כגון הדין צמר גפן. כיני מתניתא טען והזיע ואמר קונם צמר ופשתן עולין עלי אסור ללבוש ומותר להפשילן אחריו:

הלכה ד מתני' הנודר מן הבית מותר בעלייה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים[א] עלייה בכלל הבית הנודר מן העלייה מותר בבית: **גמ'** *נראין דברי ר' מאיר בעירוני:

הלכה ה מתני' הנודר מן המיטה מותר בדרגש דברי רבי מאיר חכמים אומרים[ב] הדרגש בכלל המיטה הנודר מן הדרגש מותר במיטה: **גמ'** תני דרגש נזקפת ואינה נזקפת רבי שמעון בן אלעזר אומר שומט קלונטרין שלה ודיו. רבי יוסה בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. רבי יעקב בר אחא בשם רבי איסי מיטה שנקליטיה עולין ויורדין בו שומטו ודיו. אי זו היא מיטה ואי זהו דרגש. א"ר ירמיה כל שמסרגין על גופה זו היא המיטה. ושאין מסרגין על גופה זו היא דרגש. והא תנינן *מיטה ועריסה משישופם בעור הדג. ומסורג על גופה לאי זה דבר הוא שפה. אמר רבי לעזר תיפתר באילן ערסייתא קיסרייתא דאית להון ניקבין:

הלכה ו מתני' [ג] הנודר מן העיר מותר ליכנס לתחומה ואסור ליכנס לעיבורה [ד] אבל הנודר מן הבית אסור ליכנס מן האגף ולפנים: **גמ'** ומנין שעיבורה של עיר כעיר. כתיב (יהושע ו) °ויהי בהיות יהושע ביריחו. וכי ביריחו היה. כתיב (שם ו) °ויריחו סוגרת ומסוגרת ואת אמר אכין. א"ר יודן בר שלום בעיבורה היה ר' אבון בשם ר' אחא הוה

קרבן העדה

גמ' ובסקורטיי'. חלוק של עור שלובשים העבדנים על בגדיהם: ובפמליי'. בגד של הפרשים שלובשין אותו למעלה ממתנים עד ירכים ויש לו שנצין: בפסיקיי' ובפונדה. הם מלבושים של עור: ומותר באלו. שאין אלו בכלל מלבוש: קונם כסות שאיני לובש. או שאמר קונם לבוש שאיני מתכסה מהו שיהא אסור במלבוש ובכסות או לא: מה אית לך. כלומר מהו הלבוש הלזה שראוי להתכסות בו וביוצא ממנו וקאמר כגון הנך עורות שהעור עצמו ראוי לכסות וגם הצמר הדבוקה בו: כגון אילין סוסרנה. הן כתנות של עור ובהן נוצה מעזים שאינן ראויין להתכסות: כגון הדין צמר גפן. שהעץ שצמר גפן בתוכו אינו ראוי להתכסות: כיני מתני'. כן היא מתני' ולא כמו שהיא שנויה אלא כדמסיק: אסור ללבוש ומותר להפשילן לאחוריו. דלשון עולה עלי משמע לבישה ולא הפשלה:

הלכה ד מתני' הנודר מן הבית. שלא יכנס לבית מותר לכנוס לעלייה דעלייה לאו בכלל בית הוא: **גמ'** נראין דברי ר"מ בעירוני. מי שהוא מבני העיר ונדר מן הבית מותר בעלייה שאין אחד מבני העיר דר בבית ובעלייה ואין העלייה טפילה לבית שאף העלייה ראויה לדירה לבדה אבל בכפרים ודאי העלייה טפילה לבית שאין אדם דר בעלייה:

הלכה ה מתני' דרגש. מטה שעושין שרים לישא בדרך ונוקבין הארוכות ותולין בו רצועות וגם בעור שפורסין עליו תולין רצועות וכשרוצין לתקנו עונבין רצועות העור ברצועות של הארוכות אח"כ תוחבין הארוכות בכרעי' וכשרוצין לפרקן מתירין הקלמנטרין והן הרצועות והעור נופל מאליו: **גמ'** ה"ג תני דרגש נזקפת ואינה נכפית וכ"ה במ"ק. ובאבל איירי שצריך לכפות המטה שבבית וקאמר שדרגש די בזקיפה על צדה ואינו צריך לכפותה ממש והאבל שוכב על מטה אחרת כפויה: ה"ג שומט קלמנטרין. והן הרצועות שהעור קשור בהן ודיו: מטה שנקליטיה עולין ויורדין בו. שאינן מחוברין ויכול לשמטן מן המטה. נקליטין הן שני עצים אחד ארוך תחוב בראש המטה ובראשו חריץ וכן למרגלות המטה ונותנין קנה עליהן ופורסין יריעה עליהן לסאהיל על המטה מפני לניעות והחמה: שמטו. לנקליטין ודיו שזהו כפייתה דכל שעושין בו מעשה שאינו ראוי להשתמש בו כבראשונה דיו: כל שמסרגין על גופה. שאינו מכניס הרצועות בתוך חורי עצי המטה אלא מרכיב הרצועות על ארוכות המטה זו היא מטה: ופריך והא תנינן. פ"ו דכלים: משישופם בעור הדג. כדי להסיר קסמים דקים בנסרים שלא יסרט בבשרו אז הוא גמר מלאכתו וקודם שהחליקה אע"ג שכבר סרגו לא הוי גמר מלאכה: ומסורג על גופה. ואס"ד דמטה היינו שמסרגין על גופה נמצא שהעצים מחופים בחבלים מיד הויא גמר מלאכתו שהרי א"צ להחליקם שבלא"ה אינו יכול לסרט בהן: תיפתר. תפרש למתני' בהנך מטות שבקסרין שיש להם נקבים ותוחבין החבלים לתוך הנקבים וצריך לשוף העץ במקום שאין שם חבלים:

הלכה ו מתני' לתחומה. של עיר אלפים אמה לכל רוח סביבותיה: עיבורה של עיר. בתים היוצאים ממנה בתוך שבעים אמה ושיריי' כאשה מעוברת שכריסה בולט לחוץ: האגף. נעילת הדלת: **גמ'** והא אמר הכי שהיה ביריחו בתמיה אלא שהיה יהושע בעיבורה של יריחו וה"ל כיריחו עצמה הוה:

פני משה

גמ' סקורטיה. הוא מלבוש של עור שלובשין העבדנין על בגדיהן: פמלייא. מכנסיים של עור שלובשין העבדנין: פסיקיא. אזור רחב: פונדה. כמין אזור חלול: ומותר באלו. בפסיקיא ובפונדה דלאו בכלל מלבוש הן: אמר קונם כסות שאיני לובש. או שאמר קונם לבוש שאיני מתכסה מאי באיזה לשון אנו תופסין אם בתחילת דבריו ובאומר כסות שאיני לובש אסור באלו דבכלל כסות הן או בסוף דבריו ולאו בכלל מלבוש הן וכן איפכא ולא איפשיטא: ודרך היוצא ממנו להתכסות נדר בו מותר ביוצא ממנו. שכיון שדרכו להתכסות לא נתכוין אלא בו וכן איפכא: מה אית לך. דבר שדרכו להתכסות והיוצא ממנו: שלחי'. עורות והיוצא ממנו הגיזין שעברו ממנו: נדר ביוצא ממנו אסור בו. הואיל ואין דרך יוצא ממנו להתכסות לבו הוא דנתכוין: סוסרנה. לבוש של עור בעוד שהצמר עליו שאין דרך היוצא ממנו להתכסות: ה"ג כיני מתניתא טען והזיע ואמר קונם צמר ופשתן עולין עלי מותר ללבוש ואסור להפשיל אחריו היה לבוש צמר והצר ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר להפשילן אחריו. וכן הוא בתוספתא ונשמט בדפוס מעלי קמא עד עלי בתרא. כלומר דמפרש לאו דוקא בטען והזיע אמרינן הכל לפי הנדר והה"ד אם הצר מחמת הלבוש הכל לפי הנדר הוא ואסור ללבוש ומותר להפשיל:

הלכה ד מתני' מן הבית מותר בעלייה. דסבר ר' מאיר אין עלייה בכלל בית: מותר בבית. לד"ה דאין בית בכלל עלייה: **גמ'** נראין דברי רבי מאיר בעירוני. דליכא דקרי לעלייה בית אבל בכפרים איכא דקרי לה הכי והכל לפי מקום הנודר:

הלכה ה מתני' מותר בדרגש. מפרש בגמ': מותר במיטה. לד"ה דאין מטה בכלל דרגש ואין הלכה כר' מאיר בכל הני מתניתין:

גמ' נזקפת ואינה נזקפת. לענין כפיית המטה של אבל קאי כלו' דרגש אינה נזקפת לגמרי ואין צריך גם כן לכפותה לגמרי אלא על צדה: שומט קלונטרין שלה. הן הקרביטין המוזכר בבבלי: עולין ויורדין בו. שני נקליטין אחד מראשותיה ואחד מרגלותיה ומופלגין הן בראשיהן ומניחין קנה מזה ומזה ופורסין עליהן הכילה: שומטו. להנקליטין ואין צריך לכפותה: על גופה. שמסרגין החבלין על גבי ארוכו' המטה: ושאין מסרגין על גופה. אלא מתוכה זהו דרגש וכדלקמן: והא תנינן. במסכתא כלים המטה והעריסה מאימתי מקבלין טומאה משישופם בעור הדג שדרך לשופן כדי להחליק הארוכות וליפותן ואם מטה מסורגת על גופה לאיזה דבר הוא שפה לארוכות שלה הרי הן מכוסות תמיד בחבלים המסורגין על גבה: ערסייתא קיסרי תא. מטות של עיר קיסרי שיש בהן נקבים בארוכו' ומכניסין ראשי המשיחות דרך הנקבים וקושרין זה בזה והיינו על גופה שתוחבין בארוכות המטה אבל דרגש קושרין בלולאות שהן תלוין בנקבי הארוכות והיינו דקאמר שאין מסרגין על גופה והכי מפרק לה בבבלי דף נ"ו:

הלכה ו מתני' מותר ליכנס לתחומה. אלפי' אמה לכל רוח סביבותי' דכתיב בתחומין ומדותם מחוץ לעיר אלמא תחומין הון לעיר מיקרו: ואסור ליכנס לעיבורה. הבתים היוצאים ממנה בתוך שבעים אמה ושיריים שהיא חשובה כעיר כדתנן בפרק ה' דעירובין: מן האגף ולפנים. מן סגירת הדלת ולפנים מלשון יגיפו הדלתות: **גמ'** וכי ביריחו היה והכתיב ויריחו סוגרת ומסוגרת ואת אמר אכין. ויהי בהיות יהושע ביריחו אלא בעיבורה היה וקרי לה ביריחו. וכן אמר בבבלי: רבי אבין בשם רבי אחא. פליג דקאמר הוה

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ד

תוספתא פ"ד

כלים פט"ז

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ט מהלכות נדרים הט"ו טוש"ע יו"ד סי' ריז סעיף כח

ו
ב מיי' שם

ז
ג מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף כט

ח
ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ל

שנויי נוסחאות (שו"ה) זעירה כד"ו זעורה. (שו"ח) נדר בו כד"ו בדרכו. (ש"פ) שלחים כד"ו שלחיה. (שוכ"ח) ואינה נזקפת כד"ו ואינה ניקפת. (שאל"ד) זו היא כד"ו זהו.

הוה יריחו. ר' מנא בעי לית הדא פליגא על רבי יוחנן דרבי יוחנן אמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם. לית אורחיה דבר נשא מיחמי חבריה בפומא בעי מימר בטיבריה חמתיה:

הלכה ז מתני'

[א] קונם פירות האילו עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור בחילופיהן ובגידוליהן [ב] שאיני אוכל שאיני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין: **גמ'** עד אכן ייבא כיי *דמר ר' יעקב בר אידי בשם רבי יוחנן עד שלש גרנות אסורה והרביעית מותרת וכא כן:

הלכה ח מתני'

[ג] האומר לאשתו קונם מעשה ידייך עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור בחילופיהם ובגידוליהן שאיני אוכל שאיני טוע' מות' בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין [ד] שאת עושה ואני אוכל עד הפסח שאת עושה ואני מתכסה עד הפסח עשת' לפני הפסח מותר לוכל ולהתכסות לאחר הפסח: **גמ'** כיני מתניתא מה שאת עושה עד הפסח איני אוכל מה שאת עושה עד הפסח איני מתכסה:

הלכה ט מתני'

שאת עושה עד הפסח ואני אוכל שאת עושה עד הפסח ואני מתכסה עשתה לפני הפסח אסור לוכל ולהתכסות לאחר הפסח: **גמ'** כיני מתניתא מה שאת עושה עד הפסח אני מתכסה:

הלכה י מתני'

[ה] שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנייתו עד הפסח ולאחר הפסח בלא יחל דברו: **גמ'** ואסור ליהנות ממנה מכבר שמא תלך אחר הפסח ונמצאת הנייתו למפרע:

הלכה יא מתני'

[ו] שאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנייתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח: **גמ'** ואסור ליהנות ממנה מכבר שמא תלך אחר הפסח ונמצא הנייתו למפרע:

הדרן עלך הנודר מן הירק

הלכה א מתני'

[ז] קונם יין שאיני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך [ח] שבת זו אסור בכל השבת ושבת שעברה [ט] חדש זה אסור בכל החדש וראש חודש שלבא שנה

פני משה

הוה יריחו. ביריחו ממש הוה המעשה אחרי שנכבשה ואין מוקדם ומאוחר: לית הדא פליגא על רבי יוחנן. אסיפא דמתניתין קאי הנודר מן הבית אסור מן האגף ולפנים והא בלשון בני האדם מן הבית מכניסת תוך הבית משמע וקשיא על רבי יוחנן: ומשני לית אורחא דבר נשא. וכי אין דרך בן אדם הרואה חבירו עומד בפתח השער של טבריה והוא חפץ לומר ראיתיו בתוך טבריה אלמא בלשון ב"א פתח העיר כתוך העיר וכן פתח הבית כתוך הבית:

הלכה ז מתני' אסור בחילופיהן. אם החליפן לכתחילה אסור המחליף בדמיהן כדין שאר איסורי הנאה דרבנן גזרו על דמיהן: ובגידוליהן. שגידולי קונם אסורין אפילו בדבר שזרעו כלה: שאיני אוכל שאיני טועם. לא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם בלבד: בדבר שזרעו כלה. בקרקע כגון חטה וכיוצא בה: אבל בדבר שאין זרעו כלה. כגון השומים והבצלים שאינו כלה בקרקע אלא שרבה וגדל בגופו אפילו גידולי גידולין אסורין דכגופייהו דמי ואריישא נמי קאי הא דאמרינן אסור בגידוליהן דמשמע בגידולי גידוליהן מותר בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין:

גמ' עד איכן. אסור בגידוליהן בדבר שאין זרעו כלה: ייבא כהאי דאמר ר' יעקב. בפ"ט דתרומות גבי טבל דגידולי גידולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה וקאמר התם עד שלש גרנות אסורה כלומר עד שלשה גידולין שעושין מהן גרנות אסור מכאן ואילך מותר והכא נמי כן:

הלכה ח מתני' קונם מעשה ידייך עלי. אסר כל מה שהיא עושה ומכינה לו לאכול ואם נטעה אילן הגידולין אסורין: שאת עושה ואני אוכל עד הפסח. כלו' קונם עלי שאת עושה עכשיו אם אוכל עד הפסח ומשמע אבל לאחר הפסח אני אוכל:

גמ' כיני מתני'. הא דקאמר שאת עושה ואני אוכל עד הפסח היינו מה שאת עושה עכשיו עד הפסח איני אוכל ומתכסה ולפיכך מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח:

הלכה ט מתני' שאת עושה עד הפסח ואני אוכל. מה שעד הפסח את עושה קונם אם אני אוכל:

גמ' כיני מתני' מה שאת עושה עד הפסח איני מתכסה. לעולם הואיל וסמך בדבריו שאת עושה עד הפסח משמע שאת עושה מעכשיו עד הפסח קונם עלי לעולם:

הלכה י מתני' שאת נהנית לי עד הפסח. הי' עומד אחר החג ואמר לה קונם הנאתי עליך עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג: ולאחר הפסח. אם הלכה לאחר הפסח והיא נהנית ממנו קודם הפסח עוברת בבל יחל למפרע במה שנהנית מקודם שהרי הוא הדירה עד הפסח:

גמ' ואסור ליהנות ממנה מכבר. כלומר אסורה בהנאתו מקודם הפסח לעולם אע"פ שלא הלכה גזירה שמא תלך אחר הפסח ונמצא הנייתו למפרע באיסור:

הלכה יא מתני' ומותרת לילך אחר הפסח. שהרי לא הדירה אלא עד הפסח ואיידי דתני רישא עוברת משום בל יחל קתני סיפא דמותרת: **גמ'** ואסור ליהנות ממנה ומכבר. מקודם שתלך: שמא תלך קודם הפסח גרסינן. כלומר לעולם אסורה מדרבנן בהנאתו אפילו לא הלכה גזירה שמא תלך עדיין בזמן שאסר עלה והכי מסיק בבבלי בפרק ב' דף ע"ו:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' קונם יין שאיני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. דכיון דאמר היום לא משמע אלא עד שיגמר אותו יום דהיינו עד שתחשך: שבת זו. היה עומד באמצע השבוע ואמר שבת זו אסור בכל ימי השבוע ושבת עצמו בכלל איסור של שבוע שעברה דכי אמר שבת זו דעתייהו על ימי החול הבאים ועל יום השבת: חדש זה. היה עומד באמצע החודש ואמר חדש זה אסור עד תשלום החדש: וראש חדש שלבא. אין ראש חדש מכלל ימי האיסור אלא להבא הוא נמנה ומותר ואפילו בשני ימים ראש חדש מותר ביום הראשון שהוא יום שלשים לשעבר משום דאינשי קרו ליה ריש ירחא: שנה

קרבן העדה

הוה יריחו. המקום הזה שעמד שם יהושע הוה בכלל יריחו שהיו שם בתים בנויים אלא לפי שיראו מן המלור שרפו הבתים שחוץ לחומה מ"מ המקום נקרא יריחו: לית הדא פליגא. וכי לא קשיא ממתני' על ר"י דקס"ד בלשון בני אדם אין עיבורה של עיר נקראת על שם העיר: ומשני לית אורחיה וכו'. אין דרך בני אדם שרואה בפומא הוא בית שעומד בעיבורה של טבריה: בעי מימר. והוא אומר שראה אותן בטבריא:

הלכה ז מתני' אסור בחילופיהן ובגידוליהן. אם החליפן לכתחלה אסור המחליף בדמיהן דרבנן גזרו על דמי איסורי הנאה דאסורים וגידולי קונמו' אסורים כגידולי הקדש: שאיני אוכל שאיני טועם. לא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם בלבד: אבל בדבר שאין זרעו כלה. כגון השום והבצלים וכיוצא בהן אפי' גידולי גידולים הן כמו גוף האיסור כיון שאין הזרע כלה: **גמ'** עד איכן. אסורים גידולי גידולים בדבר שאין זרעו כלה: ייבא כיי. אתיא כי האי דאר"י בר אידי בשם ר"י בתרומות פ"ח גבי טבל שגידולי גידולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה שעד שלש גרנות אסורין אבל גורן הרביעית מותרין: וכא כן. והכא נמי בקונמות הדין כן שאינן אסורין אלא עד הגורן השלישי והרביעי מותר:

הלכה ח מתני' קונם מעשה ידיך עלי. אסר על עצמו כל מה שהיא עושה ומכינה לו אם נטעה אילן גידולין אסורין: שאת עושה וכו'. בגמרא מפרש: **גמ'** ה"ג כיני מתני' מה שאת עוש' איני אוכל עד הפסח מה שאת עושה איני מתכסה עד הפסח. וה"פ כן הוא סיפא דמתני' מה שאתה עושה עכשיו איני אוכל עד הפסח אבל לאחר הפסח אני אוכל ממנו אבל מה שאת עושה עד הפסח איני אוכל משמע כל מה שאתה עושה מהיום עד הפסח איני אוכל אותו לעולם אפי' לאחר הפסח:

הלכה ט מתני' שאת נהני' לי עד הפסח וכו'. היה עומד אחר החג ואסר הנאתו עליה עד הפסח אם תלך לבית אביה עד החג דהיינו חג הסוכות: לאחר הפסח בלא יחל דברו. כלומר אם הלכה לאחר הפסח עוברת על בל יחל למפרע על כל מה שנהני' ממנו קודם הפסח: **גמ'** ה"ג ואסורה ליהנות מכבר. וה"פ קוד' פסח אסורה ליהנות שמא תלך אחר הפסח נמצא עברה על בל יחל דברו אלא כשהלכה אסורה ולוקה:

הדרן עלך פרק הנודר מן הירק

הלכה א מתני' קונם יין שאיני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. דכיון דאמר היום לא משמע אלא עד שיגמור אותו היום דהיינו עד שתחשך: שבת זו. היה עומד באמצע השבוע ואמר שבת זו אסור בכל השבת: והשבת לשעבר. ואסור נמי ביום שבת כי הוא בכלל השבוע שעבר: חדש זה. היה עומד באמצע חדש ואמר חדש זה אסור עד תשלום החדש ומותר ביום ר"ה שהוא נמנ' עם החדש הבא ואפי' הי' ר"ח ביום ל' לחדש שעבר וכן שנה

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ה מהלכות נדרים הלכה יג טוש"ע יו"ד סי' ריז סעיף א
י
ב מיי' שם הלכה יד טור יו"ד שם ס"ב
יא
ג מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ג
יב
ד מיי' שם פ"י הלכה יב טוש"ע סי' רכ סעיף כא
יג
ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' כב
יד
ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג
א
ז מיי' שם הלכה א סמ"ג לאוין רמב טוש"ע שם סעיף א
ב
ח מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג
ג
ט מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד

מסורת הש"ס

תרומות פ"ט הלכה ג

שנויי נוסחאות (כוס"ו) שאיני טועם כ"ו ואיני טועם.

א שנה זו אסור בכל השנה וראש השנה לעתיד לבוא ב שבוע זה אסור בכל השבוע ושביעית שעברה ואם אמר ג יום אחד ד שבת אחת ה חדש אחד ו שנה אחת ז שבוע אחד אסור מיום ליום:

גמ' הא משחשיכה מותר. לית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם. לית אורחיה דבר נשא מימר לחבריה ברומשא לא טעמית כלום רמשית ואמר אתמול. אמור דבתרה והוא פליגא. לית אורחיה דבר נשא מימר לחבריה בצפרא לא טעמית כלום רומשית. מימור יום דין הוא. לית הוא פליגא יום זה משבת זו ושבת זו מיום זה יום זה מהיום. כמאן דמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם. ברם הכא כמאן דמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה. אמר רבי יונה בוצרייא כן אורחיה דבר נשא מימר לחבריה סובר לי הדין יומא. תמן תנינן עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר הראשון. הדא אמרה *ניסן ראש השנה לנדרים. תשרי ראש השנה לנדרים שלא תאמר יעלה ראש חדש אדר תחת אלול ויהא מותר באלול. לפום כן צריך מימר אסור בה ובעיבורה. אמר יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע אחד אסור מיום ליום מעת לעת. תני מעת לעת. *רבי אחא רבי אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה אסור לאדם להתענות עד שש שעות בשבת. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן היו מתענין וירדו להן גשמים קודם חצות לא ישלימו.

עד

קרבן העדה

שנה זו אם עמד באמצע השנה ואמר שנה זו אסור עד תשלום השנה ומותר בר"ה שהוא נמנה עם השנה העתידה לבוא: שבוע זו. היה עומד באמצע שמיטה ואמר שבוע זו אסור עד תשלום השמיטה והשביעית בכלל שמיטה שעברה: אסור מיום ליום. אם עומד באמצע היום ואמר יום אחד אסור עד למחרתו כעת הזאת וכן אם עומד בא' לחדש ואמר חדש עלי אסור עד א' לחדש הבא וכן בשנה וכן בשמיטה: **גמ'** ופריך הא משחשיכה מות'. כשאומר מהיום וכי לא קשיא מיתני' על ר"י דקס"ד בלשון בני אדם היום משמע היום והלילה שלאחריו: ומשני לית אורחי' וכו'. אין דרך בני אדם כשלא אכל ביום עד הלילה לומר לחבירו בערב לא טעמתי כלום בלילה אלא הוא אומר לו לא טעמתי כלום אתמול הרי שלפעמים אין הלילה נכלל בלשון בני אדם: ופריך אמור דבתרא והוא פליגי. תיקשי לך סיפא יום אחד אסור מעת לעת ובלשון בני אדם אין הלילה נכלל ביום: ומשני לית. אין דרך בני אדם כשלא אכל בלילה עד הבקר לומר בבקר לא טעמתי כלום בערב אלא אומר לא טעמתי כלום יום זה: ה"ג הא לית הוא פליגי. וכי לא קשיא מיום זה גופא קס"ד אע"ג דהלילה נכלל ביום אחד בלשון בני אדם מ"מ כשעומד באמצע יום ואמר יום זה ללשון בני אדם לא הוי אלא עד שתחשך ובמתני' משמע דוקא היום הוא דאינו אסור אלא עד שתחשך אבל כשאומר יום זה אסור מעת לעת: יום זה משבת זו וכו'. סיומא דקושיא היא מ"ש יום זה משבת זו ומ"ש שבת זו מיום זה ומ"ש יום זה מהיום למ"ד הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם: ברם הכא. אבל מתני' דהכא אתיא כמ"ד הלכו בנדרים אחר לשון תורה ובלשון תורה יום זה נשמע מעת לעת כדכתיב בעצם היום הזה שפירושו עלם שבמעת לעת: כן אורחיה. דבני אדם לומר המתן לי יום זה וכוונתו מעת לעת: תמן תנינן. לקמן בפרקין קונם יין שאני טועם השנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה עד ראש אדר עד ראש אדר ראשון: הדא אמרה. זאת אומרת ניסן ר"ה לנדרים מדתנן אסור בה ובעיבורה דאס"ד תשרי ר"ה לנדרים ואם אמר קונם יין שאני טועם השנה אסור עד תשרי פשיטא שאסור בעיבורה שהרי גם כל הקיץ שלאחריו אסור: ומשני תשרי ר"ה וכו'. לעולם תשרי ר"ה לנדרים ודקשיא א"כ ובעיבורה למה ליה למיתני איצטרך דסד"א לא נדר זה אלא שנה של י"ב חדש ויהי' חדש העיבור תחת אלול ויהא מותר בר"ח אלול קמ"ל דגם באלול אסו' עד ר"ח תשרי: ה"ג אסור מיום ליום תני מעת לעת. וכדפרישית במתני': אסור לאדם להתענות. בשבת עד שש שעות דה"ל כמתענה בשבת: מתני'. פ"ג דתענית מוכחת כן:

עד

פני משה

שנה זו. אם עמד באמצע השנה ואמר שנה זו אסור עד תשלום השנה ומותר בר"ה השנה שהוא נמנה עם השנה העתידה לבא: שבוע זה. היה עומד באמצע השמיטה ואמר שבוע זה אסור עד תשלום השמיטה והשביעית בכלל שמיטה שעברה: ואם אמר יום אחד כו'. אם עומד באמצע היום ואמר יום אחד עלי אסור עד למחר כעת הזאת וכן אם עומד באמצע החדש ואמר חדש עלי אסור עד יום זה מחדש הבא וכן בשנה וכן בשמיטה:

גמ' הא משחשיכ' מותר. כשאמר היום ומקשה הש"ס לית הדא פליגא על ר' יוחנן דאמר בנדרים הלך אחר לשון בני האדם והא בלשון בני האדם הלילה הולכת אחר היום כדמפרש ואזיל: לית אורחיה. וכי אין דרך בני אדם לומר לחבירו בערב לא טעמתי כלום היום לעת ערב: ואמר אתמול. בתמיה כלומר וכי הוא אומר לו לא טעמתי אתמול שהרי הלילה מיום אחר הוא אלא רמשית אומר לו והיינו היום לעת ערב אלמא דבלשון בני אדם כשעומד בלילה אומר על היום שלפניו היום ולר' יוחנן אמאי מותר משחשיכה: אמור דבתרה והוא פליגא. בתמיה כלומר דהדר מתמה על דמקשה מזה הלשון לר' יוחנן ומאי הזית דמקשת מזה אמור מזה הלשון אחר של בני האדם ולא פליגא על ר"י: לית אורחיה. וכי אין דרך בן אדם לומר לחבירו בבוקר לא טעמתי כלום מערב: מימור יום דין הוא. בתמיה וכי דעתו על זה היום ודאי אין דעתו אלא על הלילה שלפניו וא"כ מצינו ג"כ בלשון בני האדם היום הולך אחר הלילה: לית הוא פליגא. כלומר דהדר מקשי והכתי לית הוא פליגא על ר"י בתמיה והא ע"כ פליגא: יום זה משבת זו. כלו' הרי האומר לחבירו יום זה משבוע זו או שבוע זו מיום זה תעשה לי הדבר פלוני: יום זה מהיום. כלומר ודאי יום זה שאמר דעתו מהיום וגם הלילה בכלל ואכתי קשיא מתני' לר"י אמאי מותר משחשיכה דהא בלשון בני האדם גם הלילה בכלל: כמ"ד. אלא ודאי כמ"ד הלכו בנדרים אחר לשון בני האדם יום זה כמהיום הוא ואסור משחשיכה ברם מתני' דהכא אתייא כמ"ד בריש פ"ו הלכו בנדרים אחר לשון תורה והיום הולך אחר הלילה כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ומשחשיכה יום אחד הוא: רב יונה בוצרייא אמר. דלא היא דאפילו כמ"ד אחר לשון בני האדם אתייא דכן אורחיה דבר נש לומר לחבריה: סובר. המתן לי הדין יומא ודעתו עד שתחשך: תמן תנינן. לקמן בפרקין עד ראש אדר כו' ומרישא דמתני' קא דייק דתנן קונם יין שאיני טועם לשנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה וקס"ד דה"ק אסור כל השנה עם חדש העיבור ועד ניסן והיינו דקתני התם בתריה עד ראש אדר כלו' אם אמר בפירוש עד ראש אדר אינו אסור אלא עד ראש אדר הראשון והיינו דקמתמה הדא אמרה ניסן ר"ה לנדרים דאינו אסור אלא עד כלות חדש העיבור בתמיה והא אנן קיי"ל דתשרי ר"ה לנדרים: תשרי ר"ה לנדרים. כלומר לעולם תשרי ר"ה הוא לנדרים והא דקאמר אסור בה ובעיבורה לאו שלא אסור אלא בה ובעיבורה קאמר אלא שלא תאמר יעלה אדר השני תחת אלול ויהא מותר באלול דהא שנה קאמר וסתם שנה י"ב חדש: לפום כן צריך מימר. דאסור אף בעיבורה ולעולם אסור עד ר"ה דתשרי ר"ה לנדרי': אמר כו' מיום ליום מעת לעת. כלומר דמפרש מיום ליום דקתני היינו מעת לעת ואם עמד באמצע היום אסור למחרת עד אותו זמן שעמד בשעה שנדר: תני. בברייתא בהדיא מעת לעת: אסור לאדם להתענות עד ו' שעות בשבת. איידי דאיירי בנדר שבת נקט לה להאי סוגיא הכא: מתניתא אמרה כן. סוף פרק ג' דתענית היו מתענין בשביל הגשמים וירדו להם קודם חצות לא ישלימו כדמפרש טעמא

רידב"ז

הא משחשיכה מותר לית הדא פליגי על ר' יוחנן דר"י אמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם האי לית הדא פליגא על ר' יוחנן הוא בניחותא וכן איתא כה"ג בירושלמי במס' גיטין פ"ג ה"ה לית הדא פליגי על דר"י ופי' הרשב"א ז"ל דבניחותא הוא ועיי' בירושלמי בפ"ו במס' שבת נמלא ג"כ לית הדא פליגי בניחותא ועי' בדברינו שם וה"נ דכוותיה דקאמר בניחותא דלית הדא פליגי על ר"י דר"י אמר הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם דאף כלשון ב"א נמי היום הולך אחר הלילה והלילה שייך ליום המחרת לית אורחא דבר נשא מימר לחברי' ברומשא לא טעמית כלום רמשית ואמר אתמול ופירושא קמפרש הרי דקאמר אתמול אלמא דקרי ליום שעבר אתמול והלילה הולך ליום המחרת ושייך הלילה ליום המחרת לפיכך מותר משחשיכה ופריך אמור דבתרה והוא פליגי לית אורחיה דבר נשא מימר לחבריה בצפרא לא טעמית כלום רומשית אלמא דקרי ללילה שעבר אתמול מימר יום דין פי' לדבריך דבלשון ב"א ג"כ כלשון תורה היום הולך אחר הלילה שעבר הו"ל למימר יום דין ולית הוא פליגי בתמיה ודוק:

יום זה משבת זו ושבת זו מיום זה יום זה מהיום פי' פיסקא דגמ' הוא דקאמר לפי שבמתניתן לא קתני רק בבא זה יום ובבא דיום אחד ולא תנינן בבא האומר יום זה וקאמר פסקי הגמ' יום זה משבת זה אנו למידין משבת זו ושבת זו מיום זה ויום זה מהיום פי' דיום זה דמי להיום וע"כ שבת זו דמי ליום זה והנינן במתניתן בהדא בבי דהיום אינו מיום ליום ודכותי' שבת זו אינו מיום ליום משום דהיום ויום זה שוין הן ויום זה כהיום ולפיכך כמו היום אינו מיום ליום ודכוותיה יום זה אינו מיום אל יום ודכוותיה שבת זו אינו מיום ליום וע"ז קאמר הגמ' כמ"ד הלכו בנדרים אחר לשון ב"א בתמי' ברם הכא כמ"ד הלכו בנדרים אחר לשון תורה ובלשון תורה היום הזה כהיום דמי כמד"א היום הזה נהית לעם היום אתה עובר את הירדן והיום הזה והיום חד משמעות הוא וכמו שאנו אומרים בספירה היום יום אחד בעומר ומשמעותיה היום הזה אי כן הוא בל' תורה היום הזה והיום חד משמעות הוא אבל בל' ב"א היום הזה אינו כמשמעו' דהיום ע"ז אמר ר"י בוצרייא כן אורחי' דב"נ מימר לחבירו סובר לה הדין יומא הרי דבלב"א נמי אומרי' על היום היום הזה דקאמ' הדין יומא ודוק:

תמן תנינן עד ראש אדר הדא אמרה ניסן ר"ה לנדרים כונתו על הרישא דהך מתניתן קונם יין שאיני טועם השנה ומביא הסיפא והא דשייך הך סוגיא הכא הוא משום דתני במתניתן דידן אסור בכל השנה ור"ה השנה לעתיד לבוא רלה להוכיח אימתי הוי ר"ה לנדרים ודוק:

מסורת הש"ס

לקמן הלכה ו

תענית פ"ג הלכה יג

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"י מהלכות נדרים הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' רכ סעיף ו

ה
ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט

ו
ג מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף א

ז
ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג

ח
ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה

ט
ו מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ו

י
ז מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף י

עד כדון צפרא הוא . אחר חצות ישלימו שכבר עבר רובו של יום בקדושה . מילתיה דרבי יוחנן אמר מתענין שעות דרבי יוחנן אמר הריני בתעניתי עד דחסל פירקי עד דניחסל פרשתי. מילתיה דר' יונה אמר מתענין שעות. רבי יונה הוה בצור ושמע דדמך בריה דר' יוסי אף על גב דאכל גובנה ושתא מיא אסקיה צום כל ההוא יומא מילתיה דרב אמר מתענין שעות דרב אמר לווה אדם תעניתו ופורע . אמר ליה שמואל וכי נדר הוא זה נדר להתענות ושכח ואכל כזית איבד תעניתו. ר' בא בשם רבנין דתמן והוא שאמר יום סתם. הא אם אמר יום זה מתענה ומשלים. לא אמר אלא אכל. הא טעם לא. ר' בא חסידא בשם רבי זעירא הא מטעמיתה אין בה לא משום ברכה ולא משום גזל ולא משום דמאי ולא משום הפסק תענית. יחיד שגזר עליו תענית אוכל ושותה משחשיכה. ואם אמר בתענית ציבור אוכל ושותה מבעוד יום. נדר להתענות ונמצאו ימים טובים ושבתות לוקה ואינו צריך היתר חכם. נדר להתענות ונמצאו ימים הכתובים במגילת תענית רבי חזקיה רבי יודן רבי ירמיה בשם רבי חייא בר בא חד אמר מתענה ואינו משלים. וחרנה אמר לוקה ואינו צריך היתר חכם. *הדא דאת אמר עד שלא בטלה מגילת תענית אבל משבטלה מגילת תענית בטלו כל אילו. *ר' חנניה ור' יוחנן תריהון אמרי בטלה מגילת תענית. ר' יהושע בן לוי אמר בטלה מגילת תענית. אמר רבי יוחנן אמש הייתי יושב ושונה מעשה שגזרו תענית בחנוכה בלוד ועאל רבי אליעזר וסיפר ורבי יהושע ורחץ אמר להן רבי יהושע צאו והתענו על מה שהתעניתם. ואת אמר בטלה מגילת תענית. אמר רבי אבא אף על גב דתימר בטלה מגילת תענית חנוכה ופורים לא בטלו. מיליהון דרבנין אמרין בטלה מגילת תענית. [ב]רבי יונתן צייס כל ערובת ר"ה. רבי אבין צייס כל ערובת סוכות רבי זעירא צייס תלת מאוון דצומין. ואית דאמרי תשעת מאוון דצומין ולא חש על מגילת תענית. ר' יעקב בר אחא מפקד לספריי' אין איתת איתא מישאלינכון אימרון לה בכל מתענין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים וחולו של מועד וחנוכה ופורים :

הלכה ב מתני' [א] עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא עד לפני הפסח רבי מאיר אומר [ב] עד שיגיע ר' יוסי אומר עד שיצא : **גמ'** *רבי ירמיה בעי קומי ר' זעירה מחלפה שיטתיה דר' מאיר מחלפה שיטתיה דרבי יוסי. תמן הוא אמר

פני משה

עד כדון צפרא הוא ולא חל התענית : אחר חצות ישלימו שכבר עבר רובו של יום בקדושה. בתענית אלמא דעד חצות יום מיחשב כתענית והילכך אין מתענין עד חצות בשבת : מילתי' דר"י. שמענו מדר"י דמתענין לשעות שמקבלין התענית אפילו לשעות דר' יוחנן הוה רגיל לומר הריני בתענית עד שאסיים פירקי או הפרשה וקרי ליה תענית : מילתיה. וכן שמענו מדר' יונה ששמע שנפטר בנו של רבי יוסי ואע"ג דכבר אכל גבינה ושתה השלים לתענית כל היום ונחשב לו לתענית : לווה אדם תעניתו ופורע. כלומר אם מתענה ואינו יכול להשלים תעניתו לווה תעניתו וחשיב היום בכלל תענית אף על פי שאכל כיון שמקבלתו התענה עד שלא נמלך ללוות אלמא מתענין לשעות ומיהו חייב לפורעו כיון שיום שלם קיבל עליו : וכי נדר הוא זה. שצריך לפרעו דהא לא קיבל עליו אלא לצעורי נפשיה אי מצי ואי לא לא ולא דמי לשאר נדר שצריך להשלים נדרו. וזה כלישנא קמא בבבלי תענית שם : איבד תעניתו. משום שיכול להתענות יום אחר תחתיו דקי"ל כרב דלוה ופורע : והוא שאמר יום סתם. ואז יכול להתענות ליום אחר אבל אם אמר יום זה שוב אינו יכול ללוות תעניתו ולפיכך משלים תעניתו היום אף על פי שאכל כזית : לא אמר. ולא אמרן דאיבד תעניתו אלא כשאכל הא טעם ולא בלע לא כלום הוא : לא משום ברכה. אין צריך לברך כשהוא טועם בלבד ואין בה משום גזל כו' : משחשיכה. קודם יום התענית ואינו צריך להפסיק מבעוד יום : ואם אמר. בפירוש שקיבל עליו בחומר תענית צבור צריך להפסיק מבעוד יום : נדר להתענות. זמן ידוע ונמצאו בו שבתות וי"ט לוקה על נדרו ואוכל וא"צ היתר חכם דממילא בטל : חד אמר מתענה. באותן ימים הכתובים במגילת תענית הואיל ומדרבנן הוא שלא להתענות בהן אבל א"צ להשלים : וחרנה אמר. אף באלו לוקה משום נדרו וא"צ היתר חכם : אמר רבי אבא. לאו ראיה מחנוכה שאע"פ דאת אמר בטלה מגלת תענית בחנוכה ופורים לא בטלו. והכי מסיק לה בבבלי דר"ה דף י"ט : מיליהון דרבנין. דלקמן ר' יונתן ור' אבין שלמו באלו הימים ש"מ בטלה מגילת תענית שאף הן כתובים במגילת תענית וכן ר"ז לס ג' מאות צומין כו' ולא חש אם ארעו בהן ימים של מגילת תענית : מפקד. למלמדי התינוקות אם תבוא אשה לשאול אתכם אם תתענה : בכל. בכל ימי מגילת תענית מתענין : ובחנוכה ופורים. שלא בטלו :

הלכה ב מתני' עד הפסח אסור עד שיגיע. דבלשון בני אדם משמע עד ולא עד בכלל : עד שיהא אסור עד שיצא. דמשמע עד שיהא כולו : עד לפני הפסח ר' מאיר אומר אסור עד שיגיע. משום דיש במשמעות זה שלשה ענינים איכא למימר עד לפני ימים הראשונים דהיינו עד שיגיע ואיכא למימר עד לפני הימים אחרונים ויהיה מותר בימים אחרונים ואיכא למימר עד לפני הפסח עד שיצא וקאמר ר' מאיר עד שיגיע משום דקסבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא ודבר מבורר קאמר עד שיגיע : ר' יוסי אומר עד שיצא. דקסבר מעייל איניש נפשיה לספיקא ולאחי דמפכינן בגמרא דר' מאיר לדר' יוסי הלכה כרבי יוסי ואסור עד שיגיע : **גמ'** מחלפא שיטתיה דר' מאיר ודר' יוסי תמן הוא אומר

קרבן העדה

עד כדון לפרא. עד חצות מיקרי בקר ולא הגיעו לכלל תענית : שכבר עבר רובו של יום בקדושה. והוה כאלו השלימו ש"מ מיד לאחר חצות ה"ל תענית וכאלו השלים כל היום בתענית : מילתיה דר"י אמר. מדברי ר"י שמעינן שאם קיבל עליו להתענות איזה שעות אע"ג שכבר אכל ביום ההוא קודם התענית הוה נדר וצריך לקיים נדרו : עד דחסל פירקי'. עד שסיים הפרק או עד שיגמור הפרשה : ושמע שמת בנו של ר' יוסי. אע"ג שאכל גבינה ושתה מים העלה צום כל אותו יום : לוה אדם תעניתו ופורע. אם התענה מקצת היום וכבד עליו תעניתו יכול להשלים מקצת היום הנשאר ביום אחר ש"מ דמתענין לשעות : וכי נדר הוא זה. וכי כך נדר להתענות לשעות הא לא נדר אלא להתענות יום שלם ל"א וכי נדר הוא קיבל על עצמו דחיי' לשלם הא לא קיבל אלא לצער נפשיה אי מצי מצער נפשיה ואי לא מצי לא מצער נפשיה וכ"נ עיקר : אבד תעניתו. וצריך להתענות יום אחר דכיון דנדר להתענות יום אחד חייב לקיים נדרו : והוא. והא דאמרן שאבד תעניתו דוקא שאמר בשעת נדרו סתם שרוצה להתענות יום אחד אבל אם נדר להתענות יום זה ושכח צריך להשלים היום בתענית ולא יאכל ביום ההוא עוד : לא אמר. דאבד תעניתו אלא כשאכל אבל אם טעם דבר מאכל ופלטו לא אבד תעניתו : הא מטעמיתא. כך טעימה שאדם טועם ופולט אינה צריכה ברכה ואין בה משום גזל ואיירי בשלא נתקלקל ונמאס המאכל בטעימתו : ולא משום דמאי. מותר לטעום לכתחלה דמאי : ולא משום הפסק תענית. כדאמרן אם טעם ביום התענית לא איבד תעניתו : משחשיכה. בלילה שלפני התענית : ה"ג ואם אמר בתענית ציבור אוכל ושותה מבעוד יום. קודם ליל שלפני התענית אבל בלילה אסור באכילה ושתייה כדתנן בפ"ק דתענית : לוקה. מכות מרדות. מדרבנן : ימים הכתובי' במגילת תענית. ימים שנעשו בהם נסים לישראל ואסרו בהן תענית : הא דאת אמר. הא דפליגי בימים הכתובים במגילת תענית היינו עד שלא בטלה מגילת תענית דהיינו קודם החרבן : אבל משבטלה מגילת תענית. שאין קובעין עוד ימים זכר להצלת ישראל מפני שרבו הצרות לכך אף אלו שקבעו הראשונים בטלו : א"ר אבא. לעולם בטלו מ"ת והא דאר"י לאו והתענו וכו' שאני חנוכה ופורים דלא בטלו לעולם דמפורסם ניסא דידהו : ר' יונתן. ישב בתענית כל ערב ר"ה : ה"ג ר' אבון צייס כל ערובת סוכה וכ"ה בתענית. וה"פ צייס כל ערב שבת : תלת מאה צומין. ישב בתענית ש' ימים זה אחר זה : ולא חש. להפסיק מתעניותיו אף אם אירע בימים אלו ימים הכתובים במגילת תענית : ריב"א. צוה להמלמדים כשיבואו הנשים לשאול מהן אימתי מותרין ואימתי אסורין בתענית שיאמר להן בכל מתענין חוץ משבתות וי"ט וכו' ואין לחוש לימים הכתובים במגילת תענית :

הלכה ב מתני' עד הפסח אסור עד שיגיע. דבלשון בני אדם עד ולא עד בכלל : עד שיהא אסור עד שיצא. דמשמע כל זמן שהוא הווה : רבי מאיר אומר אסור עד שיגיע. דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא ודבר המבורר לקרות פני פסח קאמר והייט עד שיגיע ור"י סובר מעייל איניש נפשיה לאסור על עצמו כל מה שיוכל להסתפק : **גמ'** מחלפה שיטתיה דרבי יוסי. קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי : תמן הוא אמר

מסורת הש"ס

תענית דף ו
מגילה דף ב
תענית פ"ב הלכה
קידושין פ"ג הלכה ח

עין משפט נר מצוה

יא
א ב מיי' פ"י מהלכות נדרים הלכה ז טוש"ע יו"ד סי' רכ סעיף יא

ציון ירושלים

[ב]ר' יונתן צייס כל ערובת ר"ה. היינו דמוה ראיה דבטלה מג"ת דאל"כ למה צייס ערב ר"ה. ונשאלתי דמה ראיה מזה הא להפוסקים דמותר להתענו' בר"ה א"כ מכ"ש בער"ה ולעולם דבשאר ערב יום טוב או ער"ת אסור להתענות ולהאורה יפה שאל אמנם באמת השבתי כמו רגע דהנה זה ודאי. דגם להפוסקי' דס"ל דמותר להתענו' בר"ה היינו ביום אבל בלילה זה וודאי דצריך לקדש ולאכול ולפ"ז שוב היה אסור להתענות ער"ה דהיה ערב ליל ר"ה דאסו' להתענו' וע"כ דבטלה מגילת תענית ודו"ק וכזה נדח' גם הראיה שמבואר במפרשי הים בסוף התשובה להגאון מפ"ב מהמשנה ד' פרקי' דלפמ"ש יש לומר דשתו כדי לאכול בליל' ודו"ק :

שנויי נוסחאות (סול"ז) זעירא בד"ו זעורא. (סו"מ) איתת בד"ו אתית. (סומ"ז) מחלפא שיטתיה דר' מאיר בד"ו כ"ו ליתא .

מהר"ם די לונזאנו

אמר ליה שמואל וכי נדר הוא זה נדר להתענות ושכח ואכל כזית איבד תעניתו. נ"ב וצריך לפרוע. נ"ל לפרש כלומר אבל מלתיה דרב לאו נדר הוא אלא לצריה בעלמא דקביל עליה הלכך פשיטא דלא אבד אותו השעות אלא עולין לו לחשבון תעניתו ויפרע הנשאר ביום אחר. אבל בגמרא דידן מפרש בתענית דף י"ב האי דרב לאו נדר הוא ולפיכך א"צ לפרוע כלל ויש שם לישנא אחרינא ע"ש : רבי אבין צייס כל ערובת סוכה. נ"ב [ר"ל ערב] שבת שבין ר"ה ליוה"כ. עי' בתענית ס"ו ע"א [פ"ב הלכה י"ד] : [אמר המגיה כ"ה הגירסא כל ערובת סוכה בירושלמי תענית שם ובמגילה פ"א ה"ו ופירשו המפרשים (הפ"מ וסק"ע) בכל ערב שבת אמנם הגירסא שבכאן בכל ערב סוכות היא נירכא נכונה ופירשו שהתענה בכל ערב סוכות כדי שיאכל לתאבון הכזית פת בסוכה. או כשם שהגירסא בתענית ובמגילה הנ"ל בכל ערב שובא ר"ל בכל ערב שבת כדי שיאכל סעודת שבת לתאבון וא"ל לפי' הרמב"ל ז"ל] :

חתם סופר

דרבי יוחנן אמר הריני בתעניתי עד דחסל פירקי וכו'. ולפע"ד כך פירושו דודאי ר' יוחנן צם כל היום ואפשר אפילו בלילה שלאחריו וכמה ימים אך תלה נדרו בהתחלת פרקו ובודאי אי לא הוי צם עד שערב שזה אפילו תענית שפה

עמודי ירושלים

מעשה שגזרו תענית בחנוכה בלוד בבבלי ר"ה דף י"ח ע"ב ושם הנוסחא ר"א ורחץ ור' יהושע וסיפר ובמסורת הש"ס נכתב הגיון לר"ס : **רבי** אבין צייס כל ערובת סוכות עי' בקס"ע שהגיה שצ"ל ערב שבת. וכן מצאתי ברוקח בשורש קדושת

עמודי ירושלים תנינא

נדר להתענות ושכח ואכל כזית איבד תעניתו ר' בא בשם רבנן דתמן והוא שאמר יום סתם אבל יום זה מתענה ומשלים ולא אמרן אלא אם אכל אבל אם טועם משלים תעניתו שהמטעמת אין בה משום הפסק תענית ואין בה לא משום ברכה ולא משום גזל ולא משום דמאי כן הוא הנוסחא ברוקח סימן ר"ס וסימן ר"י וסימן ר"פ ותמצא שם שנויים בכל הענין עד סוף הלכה א' : ר' יונתן הוה צייס כל ערובת ר"ש שתא ר' אבא צייס כל עריבת סוכות. נ"ב (ברוקח כל עריבת שבת) :

אמר עד שיצאו כל הרשויות הגדולות עד שיצאו כל הרשויות הקטנות. וכא הוא אמר הכין. א"ל משמת בן עזאי ובן זומא בטלו השקדנים. לא עמד שוקד עד שעמד ירמיה. אמר רבי בא בריה דרבי חייה בר ווא למה הוא מקנתר להון. לא כבר קשונתה רבי לעזר קומי רבי יוחנן מחלפה שיטתיה דר' יוסה. א"ל לית היא מחלפה מתני' היא מחלפה. ותני דבית ר' כן עד לפני הפסח ר' מאיר אומר עד שיצא. ר' יוסי אומר עד שיגיע. אנן בעיי עד לפני ואת אמר אכין. אמר ר' זעירא לשון ניותי הוא עד לפני פיסחא. אמר רבי אבין הכל מודין בפסח שהוא מותר. מה פליגין בפרוס הפסח ההין אמר עד שיגיע. וההין אמר עד שיצא:

הלכה ג מתני'

[א] עד הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע זה הכלל כל שזמנו קבוע אמר עד שיגיע אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא [ב] וכל שאין זמנו קבוע בין שאמר עד שיהא בין שאמר עד שיגיע אינו אסור אלא עד שיגיע: **גמ'** קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין שאיני טועם עד שיגיע משתה. עד כמי שזמנו קבוע. או מאחר שיכול לדחותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע:

הלכה ד מתני'

[ג] עד הקיץ עד שיעשה הקיץ עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות [ד] עד שיעבור הקיץ עד שיכפילו המקצועות [ה] עד הקציר עד שיתחילו העם לקצור קציר חטים אבל לא קציר של שעורים הכל לפי מקום נדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקעה בבקעה: **גמ'** כלכלות. מה כלכלות של תאינים כלכלות של ענבים. נישמעינה

קרבן העדה

אמר. בקידושין פ"ג תנן מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולות שבקטנות או קטנה וכו' כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי ר"מ ר' יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות קדשתי את בתי הקטנה וכו' כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דברי ר"מ ר' יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות הרי דסובר ר' יוסי לא מעייל איניש נפשיה לספיקא: וכא. והכא הוא אומר הכי דמעייל איניש נפשי' לספיקא: עד שילא כל רשויות הגדולות וכו'. אותה שילאה מכל רשויות הגדולות דהיינו הגדולה שבגדולות וכן קטנות: א"ל. תנן סוף סוטה משמת בן עזאי וכו': בטלו השקדנים. אנשי' השוקדים על דלתי בית המדרש לילה ויום: לא עמד שוקד. שיודע להקשות הנך תרתי מתנייתא אהדדי: עד שעמד ר' ירמיה. ובדרך קנתור א"ל כן: למה הוא מקנתר ליה. וכי לא הקשה כן ר"ל לפני ר"י דר' יוסי קשיא אהדדי וא"ל ר' יוחנן לאו דברי ר' יוסי מהחלפי' אלא מתני' היא מוחלפת ור"מ אמר עד שילא ור"י אוסר עד שיגיע: ותני בברייתא כן. מפורש בה דר"מ אומר עד שילא ורי"א עד שיגיע: אנן בעיי עד לפני. במתני' תנן עד לפני הפסח רי"א עד שילא איך אפשר לפרש לפני עד שילא: לשון ניותי הוא. אנשי ניותי כשרולים לומר עד לאחר פסח אומרים עד לפני וכוונתו עד שיפנה פסח והוא מלשון כי פנה היום: ניותי. שם מקום כמו בנויות ברמה א"נ שם אומה: הכל מודים בפסח. עלמו שהוא מותר ביין שמסתמא לא היתה כוונתו רק עד פסח שאז חייב בשתיית יין וכדתנן לקמן בפרקין א"נ ה"ק הכל מודים אם אמר בפסח שמותר לשתות בפסח עלמו והראשון עיקר: מה פליגין. כי פליגי כשאומר עד לפני פרוס הפסח דהיינו ט"ו יום קודם פסח דר"מ סובר עד שיגיע פרוס הפסח דהיינו ר"ח ניסן ור"י סובר עד שילא פרוס הפסח דהיינו עד הפסח:

הלכה ג מתני' עד הקליר. של חטים ושעורים: עד הבליר. של ענבים: עד המסיק. של זיתים: אינו אסור אלא עד שיגיע. הואיל ואין לקליר ובליר זמן קבוע כדמפרש ואזיל: בין שאמר עד שיהא וכו' אינו אסור אלא עד שיגיע. שכל דבר שאין זמנו קבוע שיהא נמשך באותו זמן ולא יותר אין דעת הנודר להכניס עלמו בו ואמרינן דודאי לא היה כוונתו רק עד שיגיע: **גמ'** ה"ג עד שיגיע משתה בני כמי שזמנו קבוע. ואסור עד סוף ימי המשתה דכיון דקבע לו זמן לא מסיק אדעתיה שידחה אותו הלכך אסר נפשי' עד שיהא ממש וכל שדחה אותו לאחר מכאן אסור עד שיהא: או מאחר. שיודע שיכול לדחותו לאחר זמן אם רולה לזון ארוסתו לא מחית נפשי' אספיקא: כמי שאין זמנו קבוע. הלכך אע"ג דאמר עד שיהא עד שיגיע זמן שקבע קאמר ולא עד שיהא ממש ואינו אסור אלא עד שיגיע ולא איפשיטא:

הלכה ד מתני' עד הקיץ עד שיעשה הקיץ. בין אמר עד הקיץ בין אמר עד שיעשה הקיץ אינו אסור אלא עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות כלומר שקוללים הרבה ומכניסים בסלים: עד שיקפלו המקלועות. המחללאו' שמיבשים עליהם התאנים ולאחר שנתיבשו מקפלין המחללאות ומניחין אותן לשנה הבאה: הכל לפי מקום נדרו. אם רוב תבואת המקום חטין עד קליר חטין ואם שעורים עד קליר שעורים וכן אם היה בהר בשעת הנדר עד שיגיע זמן הקליר והבליר בהר ואם בבקעה עד שיגיע זמן הקליר והבליר בבקעה: **גמ'** מה כלכלות. מיבעיא לי באיזה כלכלות איירי של תאנים או של ענבים דקיץ שייך נמי בענבים דהתאנים לפי שקוללין אותן ביד לכך לקיטתן קרויה קיץ וענבים נמי כשיבשו עוקלי הענבים אף הם נקללין ביד: נישמעינה

פני משה

אומר. בפ"ג דקידושין תנן מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם הגדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות ר"מ אומר כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דקסבר ר' מאיר מעייל איניש נפשיה לספיקא והואיל ולא ידעינן הי' מינייהו קידש כולן אסורות ור' יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות דקסבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא ואין דעתו אלא דבר המבורר שאין להסתפק והיא הגדולה שבכולן: עד שילאו כל הרשויות הגדולות. דברי ר' יוסי דהתם מפרש לה כלומר דודאי דעתו להוליא כל הבנות הגדולות ולא נתכוין אלא לגדולה היותר מבוררת והא דנקט הרשויות משום דכולן בוגרות מיירי ונתנו רשות לאביהן לקדשן: עד שילאו כל הרשויות הקטנות. אסיפא דהתם קאי קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע כו': וכא במתני' הוא אמר הכין. דשמעינן להו איפכא וקשיא דר' מאיר אדר"מ ודר' יוסי אדר' יוסי: א"ל. תנינן בסוטה משמת בן עזאי ובן זומא בטלו השקדנים ששוקדים על הדברים לדקדק אחריהם: ולא עמד שוקד עד שעמד ירמיה. ולקנתרו בדברים נתכוין: למה הוא מקנתר לו. ר' זעירא לר' ירמיה על שמקשה לו כן וקאמר משום דכבר קדמו הרי עולם לא כבר הקשה זה ר' אלעזר לר' יוחנן וא"ל לית היא מחלפה שיטתייהו אלא מתני' דהכא היא מחלפא בגי' וכדתני דבית ר' כן לר"מ אסור עד שילא ולר' יוסי עד שיגיע: אנן בעייא עד לפני ואת אמר אכין. בתמיה כלומר אנו רולין לפרש לפני הפסח דקאמר התנא ובמאי פליגי: ואת אומר דפליגי אי מעייל נפשיה לספיקא אי לא ובשביל כך הוכרחת להחליף הגירסא הא ליתא דהכא בלישנא בעלמא פליגי: אמר ר' זעירא לשון ניותי הוא. כלומר דבאמת בלישנא בעלמא פליגי ואין אתה לריך להחליף הגי' דר' יוסי סבר עד לפני הפסח היינו עד דלפני פיסחא שמפנה ויולא כל הפסח. ניותי שם עיר ודכוותה בפ"ק: ר' אבין. פליג דמפרש עד שיגיע ועד שילא דקאמרי על פרוס הפסח קאי שהוא ט"ו יום לפני הפסח וקרי ליה לפני משום דשואלין ודורשין שלשים יום קודם הפסח ופרוס האחרון לפני הפסח הוא: ההין אמר. ר' מאיר עד שיגיע פרים הפסח וההין אמר ר' יוסי עד שילא אבל כשיגיע הפסח עלמו הכל מודים שהוא מותר דלא נדר אלא ממה שנקרא לפני הפסח:

הלכה ג מתני' עד הקליר. אמר קונם יין שאיני טועם עד הקליר של חטים ושעורים: עד הבליר. של ענבים: עד המסיק. של זיתים: אינו אסור אלא עד שיגיע. הואיל ואין לקליר ובליר זמן קבוע כדמפרש ואזיל לא שנא אמר עד שיהא לא שנא אמר עד שיגיע אינו אסור אלא עד שיגיע שכל דבר שאין זמנו קליב אין בדעת הנודר להכניס עלמו באיסור זמן שאין ידוע לו ולפיכך אמרינן דודאי עד שיגיע קאמר: **גמ'** קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין שאיני טועם עד שיגיע משתה בני. מהו למאי קא מדמינן לה: עד כמי שזמנו קבוע. כלומר כמי שזמנו קבוע הוא ואם אמר עד שיגיע אינו אסור אלא עד שיגיע אבל אם אמר עד שיהא או עד זמן משתה בני אסור עד שיעבור המשתה כמו בנדר עד שיהא הפסח דזמנו קבוע ואסור עד שילא או דילמא מאחר שיכול לדחותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע דמי ובין אמר עד שיגיע ובין אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע ולא איפשיטא:

הלכה ד מתני' עד הקיץ עד שיעשה הקיץ. בין אמר עד הקיץ בין אמר עד שיעשה הקיץ. ובנוסחת הבבלי עד הקיץ עד שיהא הקיץ: עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות. לא שיקולו ערלי אלא עד שיקולו הרבה ומכניסין בכלכלות: עד שיכפלו המקלועות. הסכינים שהן מיוחדים לחתוך התאנים כשעושין מהן עיגולים נקראין מקלועות וכלומר עד שיכפלו הסכינים וכנסין לתוך קתיהן שמלניעין אותן לשנה הבאה פ"א המקלועות מחללאות שמייבשין עליהן התאנים: הכל לפי מקום נדרו. אם היה רוב תבואות המקום חטים עד קליר חטים ואם שעורים עד קליר שעורים וכן אם היה בהר בשעת הנדר עד שיגיע זמן הקליר והבליר בהר ואם בבקעה עד שיגיע זמן הקליר והבליר של בקע': **גמ'** כלכלות. אבעי הש"ס מה הן הכלכלות של תאני' או של ענבי' משום שהבליר סמוך אחר הקיץ ומבעיא ליה אם אסור כל זמן הקיץ עד שיגיע הבליר של ענבים: נישמעינה

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

יב
א ב מיי' פ"י מהלכות נדרים סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רך סעיף יב

יג
ג טוש"ע שם סעיף טז

יד
ד טוש"ע שם סעיף יז

טו
ה מיי' שם הלכה ט סמ"ג לאוין שם טוש"ע שם סעיף יב וסי' ז

חתם סופר

מפה לא הוה דפד הערב בעי' אלא מיירי שלם ואפ"ה לא הוה אלא תענית שעות דהעניה לריך קבלה כדיליף רי"ף במס' תענית מדכתיב קדשו לום וזה כיון דכל שעה בידו לקיים פרקו ונאכול א"כ לא ס"ל קבלה אלא נשעה ולפ"ז אין בירושלמי מתנגד לבבלי ומיושב פסק הרמב"ם דפסק כירושלמי. ועובדא ידענא כד סוינא מניא בשעתי מפס קדוב מירי הגאון חסיד בבהונה מהו"ר נתן אדלר זצ"ל שהמקבלים תעניתים עד שיאמרו מזמור פלוני או ילמדו פרק פלוני שאפילו יושבים כך בתענית כמה ימים אינו אלא תענית שעות אלא כמש"ל:

על שבת שבין ר"ה ליוה"כ א"ש. ועי' במ"א סי' רמ"ע סק"ז כתב והב"ח כתב בשם הפוסקים והירושלמי דאסור להתענות בע"ש לא ידעתי היכן מלאו בירושלמי כן ועיינתי בב"ח לא כתב כן בשם הירושלמי רק בשם הרוקח ודברי המ"א צ"ע או ט"ס הם. ומה שהקשה שם מהביא דר' אבון נייס כו' ודחק לומר שפי' היססנים לפמ"ש בשם הר"ס די לונזאנו א"ש בנח"ס:

עמודי ירושלים

קדושת היחוד שהעתיק כן רק בשם הגירסא ר' אבא. ועי' בהגהת מהר"ס די לונזאנו בסוף המס' שכ' ר' אבון נייס כל ערובת שבא כנ"ל נ"ב שבת שבין ר"ה ליה"כ עכ"ל. וג"ל שכן היתה דעת המור. ומיושב מ"ש בסי' רמ"ש שדרך אנשי מעשה להתענות בכל ע"ש שהביא ראיה מדאמרינן בעירובין בפ' בכל מערבין הני בני בי רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי אלמא שדרך להתענות בע"ש. וראיתי למרן הב"י שכ' ע"ז שהראי' שהביא אינה מוכרחת וממקום אחר הו"ל להביא ראיה מבוארת מירושלמי פ"ב דתענית ר' אבון נייס כל ערובת שבא עכ"ל. אמנם אם נאמר דהמור פי' כפי' הר"מ די לונזאנו שקאי

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"י מהלכות נדרים הלכ' יא טוש"ע י"ד סי' רכ סעיף יח

יז מיי' שם טוש"ע שם סעיף יט

מסורת הש"ס

דמאי פ"ב הלכה א

שקלים פ"ו

יומא פ"ב

תענית פ"ק

תורה אור: רות ב

נישמעינה מן הדא עד שיקפלו המקצועות. אית לך למימר מקצועות תאנים ולא מקצועות ענבים. נישמעינה מן הדא *חד טעין צימוקין עאל לטיבריא. שאל גמליאל זוגא לר' בא בר זבדא א"ל אין כל ארץ ישראל עושה משאוי אחד צימוקין. ואין כל א"י עושה משאוי א' של צימוקין. אלא כן א"ל אין מקום בארץ ישראל עושה משאוי אחד צימוקין. עד הקציר. כתיב °עד כלות קציר השעורים וקציר החטים ואת אמר כן. מה דהא קרייא בדרום היא. מתניתא בגליל נדר מן הקיץ בגליל ויורד לו לעמקים אף על פי שביכר קיץ בעמקים אסור עד שיבכר בגליל:

הלכה ה מתני' עד הגשמים עד שיהו הגשמים

א עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה עד שיפסקו הגשמים ב עד שיצא ניסן כולו דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח:

גמ' רבי זעירא בעי אמר עד הגשם אסור עד שירד הגשם אחר. תמן תנינן *האומר הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירי עצים. ר' יוסי בר' אמר ר' בא בר ממל בעי הרי עלי עץ מביא גיזר אחד. אמר רבי לעזר מתניתא אמרה בן שזה קרבן בפני עצמו וזה קרבן בפני עצמו. דתנינן תמן *ושנים בידם שני גזירי עצים כדי לרבות בעצים. תני ר' יוסי אומר כל דבר שתלוי ברביעה עד שתרד רביעה שנייה ושאין תלוי ברביעה עד שיגי[...] רביעה. תני רשב"ג אומר שבעה ימים שיר[...]מים ולא פסקו ויש בהן כדי רביעה שנייה. [ו]למה נקרא שמה רביעה שרובעת לארץ. ר"מ כדעתיה ורבי יהודה כדעתיה דתנינן תמן *עד אימתי שואלין את הגשמים רבי יודה אומר עד שיעבור הפסח. [ר]"מ אומר עד שיצא ניסן:

הלכה

נישמעינה מן הדא. דקתני עד שיעבור הקיץ עד שיקפלו המקצועות אית לך מימר מקצועות תאנים ולא מקצועות ענבים בתמיה שהרי ענבים גם כן דרכן לייבשן ולעשו' מהן צמוקין ושייך שפיר מקצועות לגבייהו וכן כלכלית ואסור עד שיגיע הבציר: נישמעינה מן הדא. כלומר דדחי לה הש"ס דאין הכי נמי מקצועות תאנים דוקא ולא של ענבים משום דלא שכיחא כולי האי לעשות צימוקין מן הענבים ולא היה דעתו אלא עד זמן המקצועות של תאנים וכדשמעינן מהאי מעשה דלא שכיחי כ"כ: חד טעין צימוקין. משאוי אחד של צימוקין נכנס לטבריא: גמליאל זוגא. כך שמו וכה"ג מצינו בריש פרק ב' דערלה ר' יוחנן שאל לגמליאל זוגא כו' ושאל לו אם חוששין להן משום דמאי: אין כל א"י כו'. ומח"ל הן ואין חוששין להן: (חסר כאן והגהתי כמו שהוא שם) ואין כל א"י עושה משאוי אחד של צימוקין. בתמיה אלא כן א"ל אין מקום בא"י עושה משאוי אחד צימוקין ולא חיישינן שמא מסמוך לטבריא הן אלא ודאי ממקומות הרבה הביאו והילכך תלינן לקולא שמא מח"ל הן דבדמאי הקלו ועכ"פ שמעינן מינה דלא שכיחי צימוקין כ"כ כמו דבלה של תאנים ומקצעות של תאנים קתני בדוקא וכן כלכלה של תאנים ולא של ענבים. ובבבלי פליגי בה תנאי בברייתא והל' כת"ק וכדמסיק הכא: כתיב עד כלות קציר השעורים וגו' ואת אמר כן. בתמיה דקציר חטים לבד קרוי קציר: מה דהוא קרייה בדרום היא. קרא מיירי בדרום א"י דשכיחי שעורים טובא ומתני' בגליל מיירי דלא שכיחי שעורים כולי האי והכל לפי מקום הנודר: נדר מן הקיץ בגליל וירד לו. אח"כ לעמקים: אסור עד שיבכר בגליל. שהכל לפי המקום שעמד שם בשעת נדרו. בבבלי דף ס"ב. ובין להחמיר ובין להקל כגון שהלך למקום שמאחרין לבכר:

הלכה ה מתני' עד הגשמים עד שיהו הגשמים. באיזה לשון שאמר אסור עד שתרד רביעה שניה שג' זמנים של רביעה הן ומסתמא שניה קאמר שאינה מקדמת כ"כ כמו הראשונה ולא מאחרת כמו השלישית: עד שיגיע זמנה של רביעה. אע"פ שלא ירדה כיון שהגיע זמנה מותר: עד שילא ניסן כולו. שעד אותו זמן רגילין גשמים לירד: עד שיעבור הפסח. והלכה כר' יודה: **גמ'** עד הגשם. מאי לאיזה זמן גשם נתכוין ופשיט לה שאסור עד שירד הגשם אחר כלומר גשם האחרון והיינו רביעה שלישית: תמן תנינן. בפ"ו דשקלים ואיידי דרבי יוסי בעי כגוונא דר"ז מייתי לה הכא: הרי עלי עץ. אם מביא גיזר אחד או שני גיזרי עלים דהדא תולתא היא: מתני' אמרה כן. מהמתני' נשמע שכל א' קרבן בפני עצמו הוא דתנינן תמן בפ"ב דיומא תמיד קרב בתשעה כו' בין הערבים באחד עשר הוא עצמו בתשעה ושנים בידם שני גיזרי עלים מפני שבין הערביים היה צריך להוסיף גיזר אחד כדדריש לה התם מקרא דכתיב וערכו עלים על האש כו' וכדמסיק כדי לרבות בעלים אלמא כל גיזר קרבן בפני עצמו הוא: כל דבר שתלוי ברביעה. הדבר שנדר ממנו תלוי בגשמים עד שתרד רביעה שניה שהיא רביעה בינונית ומסתמא דעתו על הבינונית: עד שיגיע זמן רביעה. ראשונה: ויש בהן כדי רביעה שניה. כלומר יש בהן נמי כדי רביעה שניה דסבר לה כר' יוסי בבבלי דף ס"ג דחשיב זמני רביעה בי"ז במרחשון ובכ"ג ובר"ח כסלו ומי"ז עד כ"ג ז' ימים וכו ב' רביעיות: ולמה נקרא. גשם שמה רביעה ע"ש שרובעת לארץ: ר"מ כדעתיה כו'. ר"מ ור"י במתני' לשיטתייהו אזלי דפליג בפ"ק דתענית עד אימתי שואלין את הגשמים לר' יהודה עד שיעבור הפסח ותו לא זמן גשמים הוא והילכך עד שיפסקו הגשמים עד שיעבור הפסח הוא ולר"מ עד שילא ניסן כולו:

הלכה

נשמעינה מן הדא. קא שמע מסיפא דתנן עד שיקפלו המקצועות קס"ד דמקצועות של תאנים הן ולא של ענבים: ופריך אית לך מימר. מנא לך למימר מקצועות של תאנים דוקא ולא של ענבים הרי גם הענבים מיבשים לעשותן צמוקים וגם להן פורשין מחצלאות: נשמעינה מן הדא. אלא ת"ש מהא: חד. אדם אחד היה לו משא צימוקין ונכנס לטבריא: שאל גמליאל זוגא לר' בא בר זבדא. פירושא דמתני' אי כלכלות של תאנים קאמר או של ענבים: א"ל ר' בא. פשיטא דכלכלה של תאני' קאמר שהרי אין כל א"י עושה משא אחד של צימוקין: אלא כן. גמליאל זוגא א"ל אלא זה אתה שרואה שהוא טעון משא צמוקין: א"ל ר' בא. דה"ק אין מקום א' בא"י שעושה משא צמוקין א"כ לא שייך למתני' משיתחילו העם להכניס בכלכלות וזה שהביא משא צימוקין מכמה מקומות קבצם: כתיב עד כלות קציר השעורים וקציר החטים. משמע דשניהם כלים בבת אחת ובמתני' תנן עד שיתחילו העם לקצור קציר חטים ולא קציר שעורים: ומשני מה דהוא קרייה. הן קרא איירי בדרום א"י ששם קציר חטים ושעורים שוין: מתני'. איירי בגליל ששם אין קצירן שוין: וירד לו לעמקים. והלך לו מגליל לעמקים: אסור עד שיבכר בגליל. דאזלינן בתר מקום נדרו:

הלכה ה מתני' עד הגשמים. עד שיהו הגשמים. אם נדר באיזה לשון משתי לשונות הללו שהוליא מפיו מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד ברביעה שנייה בפ"ק דתענית מפורש איזו היא רביעה שנייה: רבי שמעון בן גמליאל אומר עד שיגיע זמנה. אף על פי שלא ירדו כיון שאין לירידתן זמן קבוע שהריי לפעמים מתאחרין לירד: עד שילא ניסן כולו. דעד ניסן רגילין גשמים לירד: **גמ'** ר"ז בעי. לת"ק אם אמר עד הגשם ולא אמר עד הגשמים מאי מי אמרי' כיון שאין לירידתן זמן קבוע מודה ת"ק דסגי עד שיגיע זמן רביעה ראשונה והא דפליגי בעד הגשמים היינו טעמא כיון דסגי ליה בעד הגשם ואמר עד הגשמים לטפויי קאתי או דלמא טעמייהו דרבנן בלשון בני אדם סתם גשם היינו רביעה שנייה וה"ה עד הגשם דמסתמא כוונתו על הגשם המלטרך לבני אדם ולא סגי בלא רביעה שנייה אבל רביעה שלישית אינה מן הלורך כל כך: עד שירד גשם אחד. רביעה הראשונה: תמן תנינן. שקלים פ"ו: האומר הרי עלי עלים. למערכה לא יפחות מליתן מעות שראוי לקנות בו שני גזירין: בעי. אמר הרי עלי עץ מי אמרי' כיון שאמר בלשון יחיד לא הותה כוונתו רק לגיזר אחד או דלמה כיון דשני גזירים קרבן אחד הם שבכל יום היו מביאים שני גזירין אע"ג דאמר עץ אמרי' מסתמא כוונתו על שני גזירין כפי המלטרך לקרבן: מתני' אמרה כן. ממתני' איכא למשמע דשני גזירים כל אחד קרבן בפני עצמו הוא וכיון שאמר בלשון יחיד לא כיון אלא לאחד מהם: דתנינן תמן. פ"ב דיומא: ושנים. שני כהנים בידם שני גזירי עלים וקס"ד כל אחד הי' בידו גזיר אחד: ומשני כדי לרבות בעלים. לעולם [...] אחת הם והא דתנן שנים בידן שני גזירין היינו שכל אחד מהכהנים היה בידו שני גזירין בדי לרבות בעלים על המערכה: כל דבר שתלוי ברביעה. כגון הא דתנן פ"ט דשביעי' עד אימתי עניי' נכנסים לפרדסו' עד שתרד רביעה שנייה דהיינו ירידת גשמים ממש ועיקר קביעת הזמן ההוא מפני שכבר ירדו גשמים רבים: ושאין תלוי ברביעה. כגון הא דתנן בב"מ המשכיר בית לחבירו עד הגשמים עד שתרד רביעה שנייה היינו עד שיגיע זמן רביעה שנייה אע"פ שלא ירדו גשמים: ה"ג יש בהן כדי רביעה ר[אשונ]ה ושניי'. דקסבר רשב"ג רביעה ראשונה בי"ז בחשון ושניי' בכ"ג בו וכשירדו מי"ז עד כ"ג הוי ז' ימים: שרובעת לארץ. כזכר שרובע את הנקבה שמתוך הגשמים הארץ מזריע ומוליד: ר"מ כדעתיה וכו'. ואזדו לשיטתייהו: דתנינן תמן. פ"ק דתענית: שואלין. ומבקשין על הגשמים ואומרים יתן טל ומטר בתפילתו י"ח:

הלכה

שנויי נוסחאות (שו"ו) ואין כל ארץ ישראל עושה משאוי אחד של צימוקין בד"ו כ"ז ליתא. (שו"ט) זעירא בד"ו זעורא.

חרושי הרמ"ש חד טעין וכו'. נ"ב דמאי פ"ב ומשם תגיהה כאן ותבין פירושו דלא כק"ע:

הלכה ו מתני'

[א] קונם יין שאיני טועם לשנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה עד ראש אדר [ג] עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר הראשון: **גמ'** הדא אמרה ניסן ראש השנה לנדרים. תשרי ראש השנה לנדרים שלא תאמר יעלה ראש חדש אדר תחת אלול ויהא מותר באלול. לפום כן צריך מימר אסור בה ובעיבורה. רבי אבין בשם רבי אילא והוא שנדר ואחר כן עיברו. אבל אם עיברו ואחר כן נדר לא בדא. לענין שכר בתים לא שנייא זה אומר אדר הראשון וזה אומר אדר השני. יחלקו חדש העיבור. איתא חמי לנדרים לית את חשיש. ולממון את חשש. אמר ר' הילא והן שעיברו ואח"כ השכיר אבל השכיר ואח"כ עיברו לא בדא. *ולעניין שטרות כותבין באדר הראשון ובאדר השני אלא שכותבין אדר השני תיניין. ר' יודה אומר אדר השני כותב תי"ו ודיו:

הלכה ז מתני'

ר' יהודה אומר [ג] אמר קונם יין שאיני טועם עד שיהא פסח אינו אסור אלא עד לילי פסח שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין אמר קונם בשר שאיני טועם עד הצום אינו אסור אלא עד לילי צום שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לוכל בשר רבי יוסי בנו אומר אמר קונם שום שאיני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד לילי שבת שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לוכל שום [ד] האומר לחבירו קונם שאיני נהנה לך אם אין את בא ונוטל לבניך כור אחד של חיטים ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם ויאמר לו כלום אמרתי לך אלא מפני כבודי זהו כבודי וכן האומר לחבירו קונם שאין את נהנה לי אם אין את בא ונותן לבני כור אחד של חיטין ושתי חביות של יין רבי מאיר אומר אסור עד שיתן וחכמים אומרים [ה] אף זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם ויאמר לו הריני כאילו התקבלתי: **גמ'** רבי חייה בשם רבי יוחנן אף הראשון במחלוקת. *אמר ר' זעירא בסתם חלוקין. מה אנן קיימין אם בשזה אמר מפני כבודו וזה אמר מפני כבודו הכל אסור. אם בשזה אמר מפני כבודי וזה אמר מפני כבודך אמרתי דברי הכל מותר. אלא כן אנן קיימין בסתם. ר' אומר סתמין כמן דאמר מפני כבודי. ורבנין אמרין סתמין כמי שזה אמר מפני כבודי. וזה אמר מפני כבודך אמרתי. רבי יסא בעי קומי רבי יוחנן מתניתא

קרבן העדה

מסורת הש"ס

הלכה ו מתני' עד ראש אדר. אמר סתם שאיני טועם עד ראש אדר אינו אסור אלא עד ר"ח אדר הראשון: **גמ'** הדא אמרה. זאת אומרת ניסן ר"ה לנדרים מדתנן אסו' בה ובעיבורה דאם"ד תשרי ר"ה לנדרים ואם אמר קונם יין שאני טועם השנה אסור עד תשרי פשיטא שאסור בעיבורה שהרי גם כל הקיץ שלאחריו אסור: ומשני תשרי ר"ה לנדרים. לעולם תשרי ר"ה לנדרים ודקשיא א"כ בעיבורה ל"ל למתני אילטרך דסד"א לא נדר זה אלא שנה של י"ב חדש ויהיה חדש העיבור תחת אלול ויהא מותר בר"ח אלול קמ"ל דגם באלול אסור עד ר"ח תשרי: ה"ג והוא שעיבר ואח"כ נדר אבל נדר ואח"כ עיבר לא בדא. וה"פ הא דתנן דאסור בה ובעיבורה דוקא כשנדר כבר נתעברה השנה ואמרי' דדעתו היה גם על חדש העיבור אבל אם נתעברה השנה אחר הנדר מותר בחדש העיבור: לענין שכר בתים. המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה: לא שנייא. אין חילוק אפילו נתעברה השנה לאחר השכירות לעולם נתעברה לשוכר כדתנן בב"מ המשכיר בית לחבירו ונתעברה השנה נתעברה לשוכר ומדקתני ונתעברה משמע דלאחר ששכרו נתעברה: זה אומר וכו'. במשכיר בית לחבירו עד אדר סתם והמשכיר אומר עד אדר ראשון השכרתי לך והשוכר אומר עד אדר שני יחלקו חדש העיבור: ופריך איתא חמי. בוא וראה לנדרים אינך חושש אם נתעברה אח"כ ומותר בעיבורה: ולממון. לענין שכר בתים אתה חושש ואמרת דלעולם לשוכר: א"ר הילא. כלומר אלא א"ר הילא אף לענין שכר בתים הדין כן: כותבין באדר הראשון ובאדר השני. כלומר בשניהן כותבין בשטרות אדר ולא אמרי' דאדר ראשון שבט מיקרי אלא שבאדר השני כותבין אדר תניין ובראשון כותבין סתם אדר: כותבין תי"ו. לסימן ר"ת תניין וסגי בהכי:

שקלים פ"א הלכה א מגילה פ"א הלכה ה

לעיל פ"ג ה"ג

הלכה ז מתני' שלא נתכוין וכו'. דהיינו עד ליל פסח דאזלינן בתר אומדנא אע"ג שלשון נדרו משמע דאסור דהא אמר עד שיהא: אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר. דהיינו עיה"כ כדתנן פ' או"ב: שדרך בני אדם לאכול שום. בערבי שבתות והוא מתקנת עזרא כדאמרי' לעיל פ"ג: ונוטל לבניך. דרך כבוד הוא שיקח מתנה לבניו ולא לעצמו: אלא מפני כבודי. שאתכבד על ידך בפני הבריות שיראו שאני חשוב בעיניך שאתה נותן לי מתנה זהו כבודי שאתכבד יותר כשיראו שאיני רוצה לקבל מתנה: הריני. מחזיק לך טובה כאלו התקבלתי: **גמ'** אף הראשון במחלוקת. אף ברישא באומר קונם שאיני נהנה לך וכו' פליג ר' מאיר ואוסר עד שיתן: בסתם. שלא פירשו דבריהם פליג ר' מאיר וחכמים: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם בשזה. המדיר אומר מפני כבודי נדרתי שאתכבד שתקבל ממני מתנה והמודר אומר מפני כבודי לקבל ממך מתנה: לד"ה אסור. ואינו יכול לומר הריני כאלו התקבלתי: אם בשזה. המודר אומר מפני כבודי נדרת: וזה אומר מפני כבודך. שגם המדיר אומר שנדר לכבוד המקבל לד"ה מותר: אלא. במאי עסקינן בסתם שאין אנו יודעין כוונת המדיר פליגי ר"מ וחכמים דרמ"א סתם כאלו אמר המדיר מפני כבודי נדרתי ואסור וחכמים אומרים סתם כאומר המודר מפני כבודי וגם המדיר מודה לו מפני כבודך עשיתי:

מתניתא

פני משה

הלכה ו מתני' נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה. כדמפרש בגמרא דאפילו לנודר מתחילת השנה לא אמרינן דעל סתם שנה נתכוין שהיא של י"ב חדש אלא אסור בה ובעיבורה דהיינו י"ג חדש: עד ראש אדר. סתם אינו אסור אלא עד ראש חדש אדר הראשון: **גמ'** הדא אמרה כו'. מפורש לעיל בהלכה א': והוא. הא דקתני במתני' אינו אסור אלא עד אדר הראשון דוקא בשנדר ואחר כך עיברו ולא היה דעתו בשעת הנדר אלא עד הראשון אבל אם כבר עיברו ואח"כ נדר לא בדא אמרו עד הראשון אלא אסור עד ראש אדר השני כיון שידע שנתעברה השנה סתם אדר אדר השני הוא: לענין שכר בתים לא שנייא. המשכיר בית לחבירו עד אדר אין חילוק בין עיברו קודם שהשכירו או לא ואם המשכיר אומר עד אדר הראשון והשוכר אמר עד אדר השני יחלוקו חדש העיבור: ומקשי הש"ס איתא חמי. בא וראה לנדרים לית את חשש אם לא ידע מעיבור השנה אין את חושש לאוסרו עד אדר השני ולענין ממון את חשש דאמרת יחלוקו בתמיה והא על השוכר להביא ראיה שנתכוון לאדר השני דמוציא מחבירו הוא: א"ר הילא. אלא כך הוא כדר' הילא דדוקא שעיברו ואח"כ השכיר יחלוקו חדש העיבור ואע"ג דכבר עיברו הואיל דממונא הוא יחלוקו מפני שיכול המשכי' לומר לא נתכוונתי אלא על סתם אדר: אבל השכיר ואח"כ עיברו לא בדא. אמרינן יחלוקו ואין להשוכ' אלא עד אדר הראשון: ולענין שטרות כותבין באדר הראשון ובאדר השני. לאו אכתיבה קאי שכותבין אדר הראשון ואדר השני אלא ה"ק באדר הראשון ובאדר השני בשניהן כותבין אדר וכלומר דאדר הראשון אדר קרוי ולא שבט אף על גב דהוא התוספת כדמסיק בפ"ק דמגילה: אלא שכותבין אדר השני תיניין. ואדר הראשון כותב סתם: כותב תי"ו. לסימן תיניין ודיו:

הלכה ז מתני' שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין. דודאי רוצה הוא לשתות ד' כוסות של יין שכל אדם שותין בלילי פסח: עד לילי צום. כלומר בערב צום כיפור שמצוה להרבות בסעודה עי"כ: עד לילי שבת. שעזרא תיקן שיהו אוכלין שום בלילי שבת מפני שמרבה הזרע: קונם שאיני נהנה לך. שאיני נהנה משלך: ונוטל לבניך. דרך כבוד הוא שיקח לבניו ולא לעצמו: להפר את נדרו. כמו להתיר ולישנא דקרא נקט: זה כבודי. שאפרסם בני מטלי: שאין את נהנה לי. כלומר משלי: ר"מ אומר אסור עד שיתן. והה"נ דפליג אקמייתא דאסור עד שיטול כדמפרש בגמרא: הריני. מחזיק לך טובה כאלו התקבלתי ממך והלכה כחכמים:

גמ' אף הראשון במחלוקת. דהלוק היה ר' מאיר אף ברישונה: אר"ז וכו'. כמפורש לעיל בפרק ג' הלכה ג':

מתניתא

עין משפט נר מצוה

יח
[א] מיי' פ"י מהלכות נדרים הלכה ו סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעיף ז

יט
[ב] מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח וע"ש

כ
[ג] טור שם

כא
[ד] ה מיי' פ"ח שם הלכה יד סמ"ג לאוין שם טוש"ע שם סי' רלב ס"כ

רידב"ז

ר' אבין בשם ר' אילא והוא שנדר ואח"כ עיברו כו' הק"ע ז"ל מגי' והפני משה ז"ל פירש דקאי על אדר ראשון ואינו מגי' אלא כמו הגירסא שלפנינו וכן עיקר כי כן איתא מפורש בגמ' בבבלי דף ס"ג הא דידע דמיעברא שתא הא דלא ידע ודוק:

הנובן

מתניתא דר' שמעון בן גמליאל דרשב"ג *אמר כל עכבה שאינה ממנה הרי זה גט. א"ל שנייא היא הכא מפני פתיחת נדר. אמר ר' יוסי ולא נדרים שאינן צריכן היתר חכם אנן קיימין. א"ר יונה לא בלבד התולה נדרו בדבר אנן קיימין. עד כדון הוא דבעי מיתן לה. ברם ההוא דלא בעי מיתן ליה יכיל הוא אמר ליה לא בעית אלא מיבדקינך כיון דחמיתך מצטער הרי אני כאילו נתקבלתי:

הלכה ח מתני' [א] היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם וכן המגרש את אשתו ואמר קונם אשתי נהנית לי לעולם הרי אילו מותרות ליהנות לו שלא נתכוון זה אלא לשם אישות: **גמ'** אמר רבי יוסי רבי יודה היא *דרבי יודה אמר הכל לפי הנדר. וכן המגרש את אשתו כו'. אמר רבי יוסי דרבי יודה היא דרבי יודה אמר הכל לפי הנדר:

הלכה ט מתני' [ב] היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו אמר קונם לביתך שאיני נכנס טיפת צונין שאיני טועם לך מותר ליכנס לביתו ולשתות ממנו צונין שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה: **גמ'** אמר רבי יוסי הדא אמרה ההן דמשבע להבריה דלא ייכול ההן אוכל וההן עבר:

הדרן עלך קונם יין

הלכה א מתני' רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו [ג] וחכמים אוסרין אמר ר' צדוק [ד] עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום אם כן אין נדרים [ה] מודין חכמים לר' אליעזר בדבר שבין אדם לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו: **גמ'** רבנין אמרין חזקה שאדם

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה ט סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריח ס"ג

כג
ב מיי' שם הלכה ט ש"ע שם סעיף ד

א
ג מיי' פ"ו מהלכו' שבועו' הלכה י ופ"ד מהלכות נדרים הלכה ה סמ"ג לאוין רמב טוש"ע שם סי' רכח סעיף יא

ב
ד מיי' פ"ו מהלכות שבועו' הלכה ח טוש"ע שם סעיף י

ג
ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא

פני משה

מתני' דר' שמעון בן גמליאל. ולא כחכמים דתנן בפרק מי שאחזו ה"ז גיטך על מנת שתשמשו את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאומר האב אי אפשי שתשמשי' שלא בהקפדה אינו גט. כלו' אף על פי שלא הכעיסתו ואין העכבה ממנו אינו גט דבעינן שנתקיים התנאי והכא דלא אפשר אינו גט: ר' שמעון בן גמליאל אומר כל עכבה שאינה הימנה כזה גט. הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה ממנה והוי כאלו נתקיים התנאי והשתא הכונים דמתני' דהכא דסברי שיכול לומר הריני כאלו התקבלתי ונתקיים התנאי והנדר בטל שאין המניעה מן המדיר כר' שמעון בן גמליאל דהתם אתיא מילתייהו דאלו להכמים דהתם אין הנדר בטל אף על פי שאין המניעה ממנו: שניא היא הכא. אפילו רבנן דהתם מודו הכא דהא דקאמרי טעמא במתני' שאומר הריני כאלו התקבלתי לאו משום דנתקיים התנאי הוא אלא מפני פתיחת הנדר הוא דזהו הפתח שלו להתיר נדרו שאומר כלום אמרת אלא שאתקבל ממך והריני כאלו התקבלתי והילכך הנדר בטל מחמת הפתח: ולא נדרים שאין צריכין היתר חכם אנן קיימין. דקס"ד דר' יוסי דהכא נדרי זירוזין הוי כדתנן לעיל פרק ג' המדיר את חבירו שיאכל אצלו הוי נדרי זירוזין ואין צריך היתר חכם כדאמרינן התם ואם כן ע"כ לאו דטעמא משום פתיחת נדר הוא אלא משום דנתקיים התנאי שאין המניעה ממנו ואתיא כר' שמעון בן גמליאל: אמר ר' יונה. לא היא דטעמא דמתני' לאו משום נדרי זירוזין הוא אלא דלנדר גמור נתכוין וכל אחד משום כבודו קאמר כדאמרינן לעיל והכא טעמא דתולה נדרו בדבר הוא דאומר לו ע"מ שתטול כו' וכשיאמר הריני כאלו התקבלתי הנדר בטל מפני שהוא פתח נדרו וכדאמרן וככ"ע אתיא: עד כדון. בעיא בפני עצמה עד כאן לא שמענו במתני' דמותר אלא כהאי גוונא שזה רוצה ליתן לו וזה אומר הריני כאלו התקבלתי: ברם ההוא דלא בעי מיתן ליה. ואם זה אינו רוצה ליתן לו מאי. א"כ א"ל דאדלעיל קאי דבכה"ג שזה אינו רוצה ליתן ואין כאן פתח וקאמר הש"ס אף בכה"ג יכול הוא לומר לו לא רציתי אלא לבודקך מה בלבך ולכך אמרתי ע"מ שתתן ועכשיו שאני רואה אותך מצטער על זה הריני כאלו התקבלתי ושפיר הוי פתח לנדרו ומותר:

הלכה ח מתני' היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו. מפצירין בו שישא בת אחותו מפני שהיא בת גילו וכדאמרינן בפרק ו' דיבמות הנושא את בת אחותו עליו הכתוב אומר ומבשרך לא תתעלם אז תקרא וה' יענה: הרי אלו מותרות ליהנות לו. שאר הנאה שלא נתכוין זה אלא שלא תהנה ממנו דרך אישות: **גמ'** ר' יהודה היא. דאמר בפרקין דלעיל הלכה ג' הכל לפי הנודר שרואין להיכן היה דעתו וכוונתו והכא נמי לא נתכוין זה אלא לשם אישות:

הלכה ט מתני' שלא נתכוין זה. המסרב בו אלא לאכילה ושתיה המרובה וכי אמר זה קונם לביתך כו' לא נתכוין לדור הנאה ממנו אלא לאכילה ושתיה מרובה נתכוין ולא שיהא אסור בכניסת הבית וטיפה צונן:

גמ' הדא אמרה. זאת אומרת ממתני' דקתני שלא נתכוין זה אלא לסעודה שהיה מסרב בו: ההן דמשבע להבריה דלא ייכול. מי שנשבע לחבירו שלא יאכל עמו ומסרב בו חבירו מיירי: ההן אוכל וההן עבר. כלומר ודאי אין דעתו אלא על זה המאכל והסעודה שהפציר בו חבירו כדמשמע מהמתני'. עבר מלשון עבורא דביתיה הוא הלחם שהסעודה קרוי ע"ש הלחם:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' ר' אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. אומרים לו אילו היית יודע שיאמרו העולם לאביך ולאמך ראו גידולים שגידלתם כמה בנכס קל בנדרים ונמצאת מזלזל בכבודם כלום היית נודר: וחכמים אוסרין. דחיישינן שמא משקר שהוא בוש לומר שלא היה מניח מלידור בשביל כבודם ונמצא שחכם מתיר זה הנדר בלא חרטה ומיירי שאינו מתחרט מעיקרא דהא קי"ל פותחין בחרטה וא"צ למצוא לו פתח אם הוא מתחרט מעצמו מעיקרא: עד שפותחין כו'. על מילתיה דר' אליעזר קא פריך כי היכי דפותחין בכבוד אביו ואמו ולא חיישינן שמא משקר יפתחו לו נמי בכבוד המקום ויאמרו לו אלו היית יודע שתקרא רע לפני המקום כלום היית נודר וא"כ אין נדרים. כן הוא פי' הרמב"ם במשנה לפי גירסת הספר. וגי' הרא"ש והתוס' והר"ן אמרו לו א"כ אין נדרים כלומר דחכמים השיבו לר' צדוק מהא לא תסייען דאף ר' אליעזר מודה בהא דאין פותחין בכבוד המקום דא"כ אין נדרים ניתרים יפה שאין שום אדם שיעיז פניו לומר שאפילו היה יודע שהוא מיקל בכבוד המקום היה נודר ואפילו לא היה נמנע מתחילה בשביל כך ישקר לומר כן הכל משום כבוד מצוה היתה פותחין והלכה כחכמים: בדבר שבינו לבין אביו ואמו. כגון שהדירם מנכסיו: **גמ'** רבנן אמרין חזקה שאדם

מסורת הש"ס

קרבן העדה

מתניתא. אתיא כרשב"ג: דרשב"ג אמר וכו'. בפ"ז דגיטין תנן ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים או שתניק את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי בשמושך שלא בהקפדה אינו גט רשבג"א כזה גט כלל ארשב"ג כל עכבה שאינה ממנה ה"ז גט דה"ל כאלו נתקיים התנאי וה"נ כיון שאין העיכוב ממנו ה"ז כאלו קיים תנאו ונדרו בטל: שנייא היא. שאני הכא דמודו רבנן דנדר בטל דכיון שאמר הריני כאלו התקבלתי ה"ל כאלו מצא פתח לנדרו: ולא נדרים שא"ל היתר חכם. איירי מתני' א"כ מאי מהני הפתח שהרי אין החכם מתירו אא"כ אלא כרשב"ג אתיא וכאלו קיים תנאו הוא ואין כאן נדר: לא בלבד התולה נדרו בדבר אנן קיימין. ואפי' לא נעשה א"כ אפי' כרבנן אתיא דהכא עיקר הטעם כיון שהיה הנדר על תנאי א"ל התרת חכם ל"א לא בכל תולה נדרו אמרי' דהוה כאלו קיים נדרו אלא דוקא כגון הכך דמתני' דאפי' לא נתן הוה נמי כאלו קיים נדרו: עד כדון. ע"כ בשרצה ליתן לו יכול לומר הריני כאלו התקבלתי: ברם. אבל האי שאינו רוצה ליתן לו מי מצי למימר הריני כאלו התקבלתי: ומשני יכול. הוא לומר לו לא רציתי אלא לבדקך וכיון שאני רואה שאתה מצטער הריני כאלו התקבלתי:

גיטין פ"ז

נעיל פ"ו

הלכה ח מתני' היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו. היו מפצירין בו שישא בת אחותו שהיא בת מזלו שרוב בנים הולכים אחר אחי האם: אלא לשם אישות. שלא תהנה ממנו דרך אישות: **גמ'** דרי"א. לעיל פ"ז הכל לפי ענין הנדר מפרשין כוונתו כלומר דאזלינן בתר אומדנא ה"נ כיון שהיו מסרבין לישאנה אמדי' דעתו שכוונת נדרו היתה על הנישואין ולא על שום דבר אחר:

הלכה ט מתני' אלא לשם אכילה ושתייה. ומיהו גם באכילה ושתייה מותר הואיל שלא הוציא מפיו אכילה ושתייה ובנדרים בעינן שיוציא מספתיו כדכתיב ככל היוצא מפיו יעשה ול"ד לרישא דאישות בכלל הנאה היא: **גמ'** הדא אמרה. זאת אומרת מי שמשביע חבירו שלא יאכל חבירו מותר לאכול והמדיר עובר: הדרן עלך פרק קונם יין

הלכה א מתני' ר"א אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. שיאמרו לו אלו היית יודע שיאמרו לאביך ולאמך ראו גידולים שגידלתם כמה בנכס קל ונמצאת מזלזל בכבודם כלום הייתי נודר: וחכמים אוסרין. דחיישינן שמא משקר כי הוא בוש לומר שלא היה מניח מלידור בשביל כבודם נמצא שחכם מתיר נדר זה בלא חרטה: יפתחו לו בכבוד המקום. אדר"א קא פריך כי היכי דפותחין בכבוד אביו ואמו ולא חיישינן שמא ישקר יפתחו לו נמי בכבוד המקום ויאמרו אלו היית יודע שאתה מזלזל בכבוד המקום כלום היית נודר: א"כ אין נדרים. חכמים דר"א השיבו לר' צדוק מהא לא תסייען דאף ר"א מודה בהא דא"כ אין נדרים כדמפרש בגמ': בדבר שבינו לבין אביו ואמו. כגון שהדיר אביו מנכסיו דכיון דאחליף כולי האי מעיקרא ואדרי' לאביו מנכסיו אם לא יתחרט חרטה גמורה יחלוף פניו גם עתה ויאמר שלא היה מניח בשביל כבודו: **גמ'** ה"ג ר"א אומר חזקה שאדם

שאדם מעמיד בכבוד אביו ואמו. רבי ליעזר אומר פעמים מעמיד ופעמים אינו מעמיד. מודה ר' ליעזר לאחר מיתה שאינו מעמיד. הכל מודין בכבוד רבו שאינו מעמיד דתנינן *ומורא רבך כמורא שמים. א"כ אין נדרים. לא יהו נדרים. והכתיב °וידבר משה אל ראשי המטות *תלה הפרשה בראשי המטות. שיהו מתירין את נדריהן. אם אומר את כן נמצאת עוקר פרשת נדרים מן התורה רבי ירמיה בעי את אומר פותחין לו בכבוד אביו ואמו דברים שבינו לבין המקום אל יפתחו לו בכבוד המקום. מעתה דברים שבינו לבין אביו ואמו פותחין לו בכבוד אביו ואמו. ודכוותה יפתחו לו בכבוד דברים שבינו לבין המקום. אי זהו כבוד המקום כגון סוכה שאיני עושה. לולב שאיני נוטל. תפילין שאיני נותן. והיינו כבוד המקום. משמע ליה דלנפשיה הוא מהני כהדא °אם צדקת מה תתן לו. אם חטאת מה תפעל בו אמר ר' ינאי כל השומע ליצרו כאילו עובד ע"ז. מה טעמא °לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר. זר שבקרבך אל תמליכהו עליך. רשב"ל פתח אילו היית יודע שהנודר כאילו נותן קולר על צוארו נודר היית. לקסטוריי' שהיתה עוברת וראה קולר פנוי והכניסה את ראשה לתוכו. °לאסור אסר על נפשו. כמה דאת אמר °והוא אסור בזיקים. רבי יונתן פתח אילו היית יודע שהנודר כבונה במה והמקיימו כמקריב עליו נודר היית. וקשיא ע"ז בסקילה והנדרים בלא תעשה ואת אמר אכן. לית לך אלא כיי דמר ר' ינאי כל השומע ליצרו כאילו עובד ע"ז. רבי יצחק פתח אילו היית יודע שהנודר כאילו נוטל חרב ודוקרה בלבו נודר היית. °יש בוטה כמדקרו' חרב. ר' חנינ' דציפורין בשם ר' פינחס כמדקר אין כתיב אלא כמדקרות חרב לאחר שנדר מן הככר ווי דייכול ווי דלא ייכול. אין אכיל עבר על נידריה. אין לא אכיל חטי על נפשיה כיצד הוא עושה הולך אצל חכם והוא מתיר נדרו. °ולשון חכמים מרפא. רב דימי בשם רבי יצחק לא דייך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים. לאסור אסר. ר' יוחנן פתח ותהי ואילולי דו תהא הוא אתי והות לא כנולד

קרבן העדה

שאדם מעמיד בכבוד אביו ואמו רבנן אמרין פעמים מעמיד וכו'. וה"פ ר"א סובר חזקה שאין אדם משקר לומר שמתחרט אע"ג שאינו מתחרט ויעבור על נדרו בשביל כבוד אביו ואמו וחכמים סברי חיישינן דלמה משקר דלפעמים יש אדם שמשקר בשביל כך: מודה ר"ל. לחכמים שאין פותחין בכבוד אביו ואמו שכבר מתו דודאי משקר: דתנינן. פ"ד דאבות: ומורא רבך כמורא שמים. ובכבוד המקום לדברי הכל אין פותחין: א"כ אין נדרים. דתנן במתני' ס"ד לא יהו נדרים קאמר שאין הנדרים חלים דלעולם פוגם בכבוד המקום כשנודר דה"ל כנודר במלך עלמו כדאיתא בספרי: ופריך והכתיב וידבר וכו' תלה הפרשה בראשי מטות. ולא כתיב וידבר משה אל בני ישראל כדכתיב בשאר מלות התורה אלא לומר לך שראשי המטות והן הת"ח יהיו מתירין הנדרים ע"י פתח וכיון שנדר זה ג"כ ע"י פתח שפותחין ע"י כבוד המקום ניתר פשיטא שלריך שאלה לחכם: ומשני אם אומר את כן. ה"ק אם אומר את שפותחין בכבוד המקום אתה עוקר פ' נדרים שלא ילך אצל חכם שכל אחד פותח פתח זה לעלמו שהרי כל הנדרים ראוים לפתח זה: ה"ג ר"י בעי את אומר אין פותחין בכבוד אביו ואמו דברים שבינו לבין אביו ואמו פותחין לו בכבוד אביו ואמו מעתה אין פותחין בכבוד המקום ודכוותא יפתחו לו בכבוד המקום דברים שבינו לבין המקום: ופשיט איזהו כבוד המקום. כלומר איזהו דבר שבינו לבין המקום דמיבעיא לך כגון סוכה שאיני עושה וכו' שאלו כבוד המקום הן שנודר לעבור על מלותיו: והיינו כבוד המקום משמע ליה. בתמיה דודאי אין זה בינו לבין המקום דלנפשיה הוא מהני להמקיים המלות הוא דמהני אבל להמקום ב"ה אין בקיום המלוה תועלת כדכתיב אם לדקת מה תתן לו וכו': כל השומע ליצרו. כגון המקרע בגדיו בחמתו ודומיהן שאף על פי שאין לעלמו שום הנאה מ"מ עושה נחת ליצרו הוי כאלו עובד ע"ז: זר שבקרבך וכו'. וה"פ זר שבך לא תמליכהו עליך לאל לעשות ליווי בלי הנאתך דזה הוא כאלו השתחוית לאל נכר שהיום אומר לך עשה כך ולמחר אומר עשה כך עד שיאמר לך עבוד ע"ז: כאלו נותן קולר על צוארו. שאינו יכול להסירה בלא רשות שר בית האסורים כך הנודר אע"פ שמתחרט אח"כ אינו יכול להפר נדרי עלמו: לקסטורייא. אשת שר בית האסורים: והכניסה ראשה לתוכה. שסכלות גדול הוא אחרי שהיא יודעת שלער גדול הוא הקולר להאסורים בו לא היה לה להכניס ראשה לתוכה ללא תועלת כך זה הנודר כיון שהוא יודע לערן של נודרים לא ה"ל להכניס עלמו לתוכן אחרי שהוא מלער נפשו ללא תועלת שהנודר נקרא חוטא: כמה דאת אמר. כלומר למה מדמינן ליה לקולר שאף הנודר נקרא אסור כניתן בקולר: כבונה במה. לע"ז: והמקיימו. הרי גמר עבירתו שהוא כמקריב על הבמה: ואת אמר אכן. שהנודר כעובד ע"ז: לית לך. לפרש הא דר' יונתן אלא כי האי דא"ר ינאי שאף הנודר כעובד ע"ז: יש בוטה. היינו הנודר כדכתי' מבטא שפתיה והוא כמדקרות חרב: אלא כמדקרות חרב. שתי דקירות אם יקיים ואם לא יקיים: ווי. אם יאכל ועובר על נדרו ווי אם לא יאכל מלער נפשיה: חטי על נפשיה. שמלערה כדכתיב בנזיר מאשר חטא על הנפש: ולשון חכמים מרפא. הוא סיפא דקרא דיש בוטה וכו': לאסור איסר. כלומר זהו פירושא דקרא שנודר כדי להוסיף איסור על איסורי תורה זה אסור ומלוה להתיר נדרו אבל הנודר לקיים מלות התורה זהו נדרי כשרים: ר"י פתח ותהי. פתח לנדרים והלריך לנודר שיתחרט ע"י פתח זה א"נ פתח הפתח בחרטה לחוד סגי וכ"נ עיקר: ואיל' לא דו תהא. כשבאו לפניו לשאול על הנדרים אמר אלולא שהיה מתחרט לא הוי אתי והתיר נדרו מיד: הכא גרסינן ותהות לאו נולד

פני משה

שאדם מעמיד בכבוד אביו ואמו. טעמא דפלוגתייהו מפרש כלומר דרבנן סברי חזקה שאדם מעמיד בכבוד אביו ואמו ואינו מעיז לומר אע"פ שהוא נגד כבוד אבי ואמי נדרתי והילכך חיישינן שמא משקר הוא ואינו מתחרט ומפני הבושה אומר כן. והיותר נראה דגרסינן שאין אדם מעמיד כלומר שאינו מעמיד בנדרו מפני כבוד אביו ואמו ואומר שמתחרט ואע"פ שאינו כן והילכך אין פותחין וכן מוכח מדלקמן: ר"א אומר פעמים מעמיד כו'. והילכך פותחין: מודה ר"א לאחר מיתה. של אביו ואמו שאינו מעמיד בדבריו ואינו מעיז יאין פותחין: הכל מודין בכבוד רבו שאינו מעמיד. בדבריו ואין פותחין: לא יהו נדרים. ומה בכך ומשני דה"ק דהכתיב וידבר משה אל ראשי המטות תלה הפרשה בראשי המטות לומר שיהא חכם מומחה מתיר את הנדר ואם אימר את כן שפותחין לו בכבוד המקום נמלאת עוקר פ' נדרים מן התורה שלא יהו נדרים נשאלין לחכם שכל א' וא' יפתח זה הפתח לעלמו דשייכא בכל הנדרים וכתיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין אותו: ר' ירמיה בעי את אומר פותחין לו בכבוד אביו ואמו. אמודים הכמים במתני' קאי בדברים שבינו לבין אביו ואמו את אומר דמודים שפותחין לו ומדקתני בכבוד אביו ואמו משמע הא בכבוד המקום אפילו בדברים שבינו לבין המקום אל יפתחו לו בכבוד המקום ואמאי נימא מעתה הואיל בדברים שבינו לבין אביו ואמו פותחין לו בכבוד' וכן נמי בכבוד המקום כדמפרש ואזיל אם נדר לעבור על מלות עשה יפתחו לו בכבוד המקום: והיינו כבוד המקום. בתמיה כלומר דמשני וכי כבוד המקום הוא אם מקיים המלות או לא: משמע ליה דלנפשיה הוא מהני. משמע לן מהמקרא שאינו מהנה אדם למקום בעשיית המלות אלא לנפשו הוא דמהנה כהדא דמלינו אם לדקת וגו' ואם חטאת מה תפעל בו אלא הכל לך ולעלמך: כל השומע ליצרו. כלומר בכגון זה פותחין לו שהוא שומע ליצרו לנדור מחמת כעסו: כאלו עובד ע"ג. שהיום אומר לו עשה כך ולמחר כו': לא יהיה בך אל זר ❋ זר שבך ובקרבך אל תמליכהו עליך: ר"ל פתח. להתיר נדר כזה אילו היית יודע כו' קולר על לוארו שמעלמו הוא נותן קולר עליו ואוסר עלמו כמיתר לו ושמא יבא לידי מכשול: לקסטורייא. בת של שוטרים הממונים לענות האנשים בייסורין ולתתם בקולרין: וראה קולר פנוי. ומכנים ראשו לתוכו וכן זה הנודר שלא נזהר מלראות בלער שעבר על האחרים שקדמוהו בנדרים כאלה וכן הוא אומר לאסור אסר על נפשו שנותן איסרי קולרין עליו כמד"א כו': כבונה במה. לע"ז: וקשיא. על הא דר' יונתן דמדמה נדרים לע"ז שהיא בסקילה ונדרים אינן אלא בל"ת אפילו אם עובר ואינו מקיימו: ואת אומר אכן. המקיימו כמקריב עליו אלא לית לך הפתח הזה אלא כהאי דאמר ר' ינאי ושייך שפיר לדמות לע"ז: יש בוטה. כדדרים לה בבבלי פ"ב כל הבוטה ראוי לדוקרו בחרב: כמדקרות. לשון רבים שלאחר שנדר מן הככר אוי לו אם יאכל ואוי לו אם לא יאכל שמלטער וחוטא על נפשו: אין לא אכיל חטי על נפשיה גרסינן: הולך אצל החכם והוא מתיר נדרו. כדסיפא דקרא ולשון חכמים מרפא: לאסור איסר. כלומר שאתה מוסיף איסר על איסר תורה: רבי יוחנן פתח ותהי. כלומר שאומר לו תהיה אם אתה מתחרט או כדו תהית אם אתה עומד בנדרך כדאמר בבלי שם: ואלול' דתהא הוא אתי. כלומר ואם לא תהית עדיין הוא יבא בלבך להתחרט וכלומר תן דעתך אם עומד אתה בנדרך: ותהות לא כנולד

מסורת הש"ס: אבות פ"ד; לעיל פ"ב

עין משפט נר מצוה

שנויי נוסחאות (סוי"ז וי"ח) אם צדקת וגו' אם חטאת וגו' שני מקראות הן. ובראשון מאומר נשמט. (סוי"ט) מה בד"ו טאי. (סוכ"ה) בזיקים במקרא „באזקים". (סומ"ב) והתות לא בד"ו ותהות לה.

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פ"ב מהלכות שבו"ע הל' יב טוש"ע יו"ד סי' רכח סעיף יב

מסורת הש"ס

פ"ק פ"ק ה"ג

קידושין פ"א הלכה ח

כנולד הוא. אמר ר' הילא התהות מצויה *כהדא ר"ש לא מצא פתח לנדרו עד שבא אחד מזקני גליל אית דאמרין ר' שמעון בן אלעזר הוה נסיב ליה מכא ומוקים ליה הכא. נסיב ליה מכא ומוקים ליה הכא עד דאוקמיה גו שמשא מפלי מנוהי. אמרין ליה אילו הוית ידע דההן סבא עבד לך כן נודר היית אמר לון לא ושרא ליה. אמרון מנא לך הדא אמר להן משרת ר' מאיר הייתי בברחו שניה. ואית דאמרי מקלו של ר' מאיר היתה בידי והיא מלמדת לי דעה. ר' ירמיה שרי נדרא ומקיים ליה אין משום דהוא חשש להוא דשרי ליה לא ידעין אין משום שאין היצר תאב אלא דבר שאסור לו ולא ידעין. ר' ירמיה כד לא הוה בעי מידון אמר עיני כהייא °ועל פיהם (דברים כא) יהיה כל ריב וכל נגע. הקיש ריבים לנגעים מה נגעים לכל מראה עיני הכהן אף ריבים לכל מראה עיני הכהן. ר' מנא נדר מן חמרא דאבוהי אתא אבוהי סלק לגביה א"ל אילו הוית יודע דאנא מצטער נודר היית א"ל לא ושרא ליה. מה אנן קיימין אם באומ' הנייתי על אבא הדא היא *דמר רבי יעקב בר אחא רבי שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן כופין את הבן שיזון את האב. אלא בינן קיימין באומ' הניית אבא עלי. ר' מנא נדר וסלק לגבי ר' שמי א"ל אילו הוית יודע שהבריות רחקין מינך דאת נדרן נדר הויתה. א"ל לא ושרא ליה:

הלכה ב מתני' ועוד א"ר אליעזר פותחין בנולד וחכמים [א] אוסרין

כיצד אמר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר או שהיה משיא את בנו בקרוב אמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה סופר או שהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר קונם לבית זה שאיני נכנס ונעשה בית הכנסת אמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה בית הכנסת לא הייתי נודר ר' אליעזר מתיר וחכמים [ג] אוסרין: **גמ'** רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי ממשה למד רבי אליעזר שפתח לו הקב"ה בנולד. אמר לו הקב"ה אילו היית יודע °כי מתו כל האנשים המבקשים את (שמות ד) נפשך נודר היית. וכי מתים היו והלא דתן ואבירם היו אלא שירדו מנכסיהם. א"ר ירמיה הדא דאת אמר עד שלא נשאו ונתנו בדברים בכנולד הם.

חיליה

פני משה

כנולד הוא. בתמיה וקי"ל אין פותחין בנולד: התהות מצויה. מצוי' הוא שמתחרט על נדרו ובנולד השכיח פותחין: כהדא. שמצינו שפתחו לו בחרטה לר"ש: הוה נסיב ליה מכא. כלומר שהיה לוקחו ממקום זה ומעמידו במקום אחר והיה חוקרו ודורשו אם ימצא לו איזה פתח וע"י כן נעתק ממקומו למקום עמו: עד. שהעמידו הזקן במקום השמש והיה מעיין בכליו לפלות מכנים וע"י כן היה ר"ש מצטער בעצמו שהיה עומד בשמש ומאחם עליו יעשה הזקן לנגד עיניו ואמרין ליה כו'. ובבבלי שם דף כ"ג עובדא כה"ג בנוסחא אחרת: בברחו שניה. בשנים שעברו הייתי משרת אצל ר"מ וממנו למדתי לעשות כן: מקלו של ר"מ היתה בידי. להפלגת קדושתו ושבחו של ר"מ אמר כן א"נ הכונה משענתו של ר"מ שהיה נשען עליו תמיד ללמוד ממנו: שרא נדרא ומקיים ליה. היה מתיר נדרו ואע"פ כן היה מקיים הנדר אח"כ וקאמר הש"ס דמספקא לן מ"ט עשה כך: אין משום. אם משום שהיה חושש ר' ירמיה שהמתיר לו נדרו לא היה כדאי ולא ידע למצוא לו פתח כראוי ובשביל כך לא היה סומך עליו או משום שאין היצר תאב אלא לדבר האסור וכשהתיר נדרו לא היה יצרו תוקפו כ"כ: ולא ידעין טעמיה דר' ירמיה. משום מה: ר' ירמיה. כשהיה רוצה למנוע עצמו מן הדין היה אומר עיניו כהות פסול מלדון דכתיב כל ריב וכל נגע ומקשינן ריבים לנגעים ואיידי דאמ' לעיל מנהגו של ר' ירמיה בנדרים נקט נמי להא: ר' מנא נדר. מיין של אביו ועלה אביו להתיר נדרו משום דברים שבינו לבין אביו ואמו כדלקמיה: מה אנן קיימין. במתני' דקתני דברים שבינו לבין אביו ואמו פותחין לו בכבוד אביו ואמו: אם באומר הנייתי על אבא. הא אמר ר' יעקב בקידושין שכופין את הבן שיזון האב והרי הוא משועבד לו ולא חל הנדר. אלא. ע"כ כן אנן קיימין בנדר שלא יהנה מאביו והיינו דברים שבינו לבין אביו ואמו שאביו מצטער על כך ולפיכך פתח ר' מנא בזה: דאת נדרן. שרגיל אתה לנדור ואין דעת הבריות נוחה מזה:

הלכה ב מתני' ועוד אמר רבי אליעזר. קולא אחרת בנדרים: פותחין. בנדרים בנולד כגון דבר שאינו מצוי ונולד ונתחדש אחר שנדר ואלו ידע בשעת הנדר שיתחדש דבר זה לא היה נודר: וחכמי' אוסרים. דטעמא דחרטה שע"י החרטה הנדר נעקר מעיקרו ובדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר עקור מעיקרו שבשביל זה לא היה מניח מלידור כי היה סבור שלא יבא לעולם: ונעשה סופר. ת"ח והכל צריכים לו: או שהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר. וכגון שנדר לזמן ולא היה סבור שישיא את בנו בתוך אותו זמן ויצטרך לילך להופת בנו: וחכמים אוסרין. משום דנקט גווני טובא הדר ותני דבכולהו ר"א מתיר וחכמים אוסרין והלכה כחכמים: **גמ'** ר' יוסי בשם ר' יהושע בן לוי גרסינן כדלקמן: ממשה למד ר"א. דאשכחן שפתח לו הקב"ה בנולד דכתיב כי מתו כל האנשים וס"ל מתים ממש נולד הוא: חסר כאן וה"ג ורבנן טעמייהו וכי מתים היו והלא דתן ואבירם היו דכל מקום שנאמר נצים נצבים דתן ואבירם הן אלא שירדו מנכסיהם וכמתים חשיבי והלכך פתח לו הקב"ה בזה משום דעניות שכיחא היא ולאו נולד הוא: א"ר ירמיה הדא דאת אמר. טעמא דר"א: עד שלא נשאו ונתנו בדברים בכנולד הם. כלומר קודם שנשאו ונתנו רבנן עמו באלו דברים שהם כנולד אבל לאחר מכאן חזר בו ר"א מדבריו מטעמא דאמרן דלא מוכח ממשה ור' יוסי משמע ליה שר"א עמד במחלוקתו וכדלקמן:

חייליה

קרבן העדה

כולד הוא. וה"פ מקשה על ר"י הא החרטה שהוא מתחרט עכשיו על נדרו כנולד הוא וקי"ל אין פותחין בנולד כדתנן לקמן בפרקין: ומשני התהות מצוייה. וכיון דשכיח הוא שאדם מתחרט על נדרו לאו כנולד הוא: ה"ג ר"ש לא מצא פתח לנדרו. דקסבר אין פותחין בחרטה: הוה נסיב ליה מכא וכו'. היה מעמידו מכאן ומושיבו במקום אחר כמה פעמים כלומר מקום זה נער לו להתיישב דעתו ואמר לו לילך עמו למקום אחר: עד. שהקימו במקום שהחמה זורחת והתחיל ריקן לפלות כליו של ר"ש מהכנים המתהווים מחום השמש: אמרין ליה לר"ש. אלו היית יודע שכך יעשה לך הזקן הזה היית נודר ואמר לאו והתירו לו נדרו והאי לאו נולד הוא דשכיח הוא דקמצטערי רבנן להנודר: אמרין. להאי סבא מנ"ל הא להמציא פתח כזה שידע ע"י הטורח שיטריחנו ומהעמדתו בשמש וילדו לו כנים בבגדיו: א"ל משרת ר"מ הייתי בברחו שניה. כלומר בבריחתו השנייה ששני פעמים ברח ר"מ ראשונה בשעת הגזרה כשנסמך ע"י ר"י בן בבא עם חמשה זקנים ושנייה ברח משום מעשה דברוריה אשתו: מקלו של ר"מ היה בידי. כלומר משענתו של ר"מ היתה בידי שהיה תמיד נשען עליו וממנו למד דעה והשכיל: שרי נדרא. היה מתיר נדרו ואפ"ה קיימו: א"כ אין וכו'. לא ידעינן למה עשה כך אם משום שהוא חשש להחכם שהתירו שאינו סמוך ואינו ראוי להתיר יחידי או משום שמתחלה היה בדעתו לקיים נדרו ולא בא להתירו אלא כדי שלא יעבור עליו שאין היצה"ר מתאוה אלא בדבר האסור: ולא ידעין. כלומר גם לד זה ספק כמו הצד הראשון: ר' ירמיה. כשלא היה רוצה לדון כגון שהיה אחד מהם חזק או שהיה דבר סתר בענין ההוא לא רצה לגלותו אמר שעינו כאיב ליה: כהייא. הוכהה מראיתו ופסול לדין דהוקשו ריבים לנגעים מה נגעים בעינן שיהא כל מראה עיני הכהן שלם אף ריבים כן: ר' מנא נדר. שלא לשתות יין של אביו בא אביו ונכנס אצלו וא"ל אלו היית יודע שאני מצטער בשביל נדרך היית נודר ואמר ר' מנא לא והתירו לו: מה אנן קיימין. במאי עסקינן איך נדר ר' מנא אם אסר הנאתו על אביו אם ישתה מיינו קשיא הא דאמר ריב"א וכו' בשם ר"י שכופין הבן לזון את האב א"כ איך נדר לבטל את המצוה א"כ כיון דמשועבד אין הנדר חל וכ"כ עיקר: אלא. הכא במאי עסקינן באסר הנאת אביו על עצמו אם ישתה מיינו: א"ל. ר' שמאי אלו היית יודע שהבריות מרחיקין ממך באשר שאת נדרן כלום היית נודר ואמר לא והתירו לו:

הלכה ב מתני' ועוד אר"א. קולא אחרת בנדרים: פותחין. בנדרים להתירן בנולד דבר שאינו מצוי ונולד ונתחדש אחר שנדר ואלו ידע שיתחדש דבר זה לא היה נודר: וחכמים אוסרין. דטעמא דמתירין ע"י חרטה שע"י כך נעקר הנדר מעיקרו ובדבר שאינו מצוי אין הנדר נעקר מעיקרו דבשביל זה לא היה מניח מלנדור דמימר אמר לא יתחדש דבר זה: ונעשה סופר. ת"ח והכל צריכים לו: לא היית נודר. כגון שנדר לזמן ולא סבר שישיא בנו תוך הזמן הזה ויצטרך לילך למשתה בנו: **גמ'** נודר היית. ליתרו דאע"ג דכתיב ויואל משה לשבת את האיש לא היתה השבועה אלא מפני שהיה מתירא מדתן ואבירם ופתח לו כי מתו כל האנשים: והלא דתן ואבירם היו. דכל מקום שנאמר נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם והתם כתיב שני אנשים עברים נצים ועדיין לא מתו שהרי היו בעדת קרח: אלא שירדו מנכסיהם. ועני חשוב כמת: הדא דאת אמר. זאת אומרת כל דבר שלא נתן על לבו בשעת הנדר אע"ג דאפשר דאתי הוי כנולד אבל דבר שנתן על לבו בשעת הנדר ומספקא לי' שמא יהיה לא הוי כנולד: ה"ג ור' יוסי אמר אפי' נשאו ונתנו בדבר כנולד הם:

חייליה

שנויי נוסחאות (שו"י) דעה בד"ו דעת.

מהר"ם די לונזאנו ר' ירמיה שרי נדרא ומקיים ליה אין משום דהוא חשש להוא דשרי. נ"ב פי' היה חושש שמא אחר זמן יחשוב שהתירם:

מסורה הש"ס

נזיר פ"ה ה"ג

בני העיר ה"א

חיליה דרבי יוסי מן הדא *זו טעות טעה נחום המדי. מה טעה שפתח להן בנולד אמר להן נחום המדי אילו הייתם יודעין שבית המקדש עתיד ליחרב נודרין הייתם להיות נזירין. אמר רבי זעורה הכין הוה צריך מימר לון לא הייתם יודעין שניבאו לכם נביאים הראשונים בזמן שבית המקדש קיים שעתיד ליחרב. לא הוה כנולד. אמר ר' הילא עוד הוא כנולד. יכלין הוון מימר ידעין הוינן אלא דהוינן סברין דמילייא רחוקין °החזון (יחזקאל ב) אשר הוא חוזה לימים רבים ולעתים רחוקות הוא ניבא ואתייא דר' ירמיה כרבי זעירא ודר' יוסי כר' אילא. *דתנינן תמן אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי עד כדון שבנייה לשם כנסת. בנייה לשם חצר והקדישה מהו. נישמעינה מן הדא קונם לבית זה שאיני נכנס ונעשה לבית הכנסת. הדא אמרה בנייה לשם חצר והקדישה קדשה אימתי היא קדושה מיד או בשעת תשמיש. נישמעינה מן הדא העושה תיבה לשם ספר ומטפחות לשם ספר עד שלא נשתמש בהן ספר מותר להשתמש בהן הדיוט משנשתמש בהן ספר אסור להשתמש בהן הדיוט ומה אילו שנעשו לשם ספר אינן קדושות אלא בשעת תשמיש. זו שבנייה לשם חצר לא כל שכן. אילו עשאן לשם חולין והקדישן קדשו:

הלכה ג מתני' ר' מאיר אומר יש דברים שהן כנולד [א] ואינן כנולד וחכמים מודין לו כיצד אמר קונם שאיני נושא פלנית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה קונם לבית זה שאיני נכנס שהכלב רע בתוכו או שהנחש בתוכו אמרו לו מת הכלב ונהרג הנחש הרי הן כנולד ואינן כנולד וחכמים מודין לו: **גמ'** שמואל אמר משם נדר טעות כבר מת הכלב כבר נהרג הנחש. ר' אילא בשם רבי לעזר מפני שהוא כתולה נדרו בדבר באומר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני כל הזמן שהוא לבוש שחורים לבש לבנים מותר בו. רבי זעירא בשם רבי יוחנן אף הוא אינו צריך היתר חכם:

הלכה ד מתני' [ב] ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה ואומר לו אילו היית יודע שאתה עובר על °לא תקום (ויקרא יט) ועל לא תטור ועל לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך וחי אחיך עמך שמא יעני ואין את יכול לפרנסו ואמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר: **גמ'** כתיב לא תקום ולא תטור את בני עמך. היך

קרבן העדה

חיליה דרבי יוסי. כחו ורחייתו של ר"י מהא: זו טעות וכו'. מתני' היא פ"ה דנזיר זו טעות טעה נחום המדי כשעלו נזירים מן הגולה ומלאו בית המקדש חרב אמר להו נחום אלו הייתם יודעים שבית המקדש עתיד ליחרב הייתם נודרים אמרו ליה לאו והתירן נחום המדי הורה אור ומאי היה הטעות שפתח בנולד שלאחר שנזרו חרב בית המקדש אף על גב שבשעת הנדר היה ספק בדבר שמא יחרב שהרי כבר היו לכים עכו"ם על ירושלים ואפ"ה ה"ל כנולד: הכין וכו'. הכי הל"ל להם: לא הוה כנולד. שלפי שנשאו ונתנו בדבר מקודם לא הוה נולד: עוד הוא כנולד. אף אם היה אומר להן כך הוה פותח בנולד שיכולין לומר אמת שהיינו יודעין שסופו ליחרב אלא שהיינו סוברים שהדברים רחוקים בזמן כדכתיב החזון אשר הוא חוזה וכו': ואתיא דר"י. דאמר דוקא עד שלא נשאו ונתנו בדברים הוא דהוי נולד אבל משנשאו ונתנו לא הוי נולד כר"ז דאמר הואיל ונשאו ונתנו בחרבן אע"ג דלא ידעי אימתי לא ה"ל נולד: ודר"י. דאמר אף משנשאו ונתנו הוי נולד כר' אילא: ה"ג תמן תנינן אין מוכרין בהכ"נ וכו'. וה"פ תנינן במגילה פ"ג אין מוכרין בהכ"נ לחלוטין דדרך בזיון הוא כאלו אינו כלום אבל מוכרין על תנאי אימתי שירצה יחזירוהו: עד. כאן בהכ"נ שבנאו מתחלה לשם בהכ"נ הוא דאין מוכרין אלא על תנאי: בנאו לשם חצר. לצורך הדיוט ונמלך והקדישה לשם בהכ"נ מי אמרינן כיון דלכתחלה לא נבנה לשם בהכ"נ מותר למכרו לחלוטין דהדר לקמייתא א"ד לאחר שהקדישה דמיא לבהכ"נ בכל דבר: נשמעינה מן הדא. תא שמע ממתני': ה"ג הדא אמרה בניי' לשם חצר והקדישה קדשה וכ"ה במגילה. וה"פ מדתנן ונעשה בהכ"נ ש"מ אע"ג שמתחלה היה בית יחיד לאחר שהקדישו אין שמו הראשון עליו והוא קדוש בקדושת בהכ"נ: אימתי קדשה. אם בנאה מתחלה לשם חצר מיד כשהקדישה או משעה שהשתמש בה דהיינו שהתפלל בתוכה: מותר להשתמש בהן הדיוט. דהזמנה לאו מילתא: אלו עשאן לשם חולין והקדישן קדשו. אם עשה אלו תיבה ומטפחת לשם חולין והקדישן קדשו כי היכא דאמרי' הכא חצר שעשה בית הכנסת קדש ה"נ תיבה ומטפחת אם עשאן מתחלה לשם חולין והקדישן קדשו כן מפורש במגילה (דף י"ב):

הלכה ג מתני' שהן כנולד. נראין כנולד: ואינן כנולד. ופותחין בהם: א"ל מת וכו'. בגמרא מפרש: **גמ'** משום נדר טעות. כלומר הכא איירי שהנדר היה בטעות שכבר מת הכלב קודם נדרו ורבי מאיר גוזר מת אטו לא מת: אף על גב דמת נולד הוא ה"ג מפני שהוא תולה נדרו בדבר כאומר קונם וכו'. וה"פ כיון דאמר שאביה רע משמע כל זמן שאביה רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה מותר: אף הוא א"ל היתר חכם. למאן דאמר דטעמא דרבי מאיר מפני שהוא תולה נדרו וכו' אם כן תנאי גמור הוא ומתיר רבי מאיר אפילו בלא התרת חכם:

הלכה ד מתני' ועוד אמר רבי מאיר. אף בזה חכמים מודים לו: הרי זה מותר. אחר שיתירנו חכם: היך

פני משה

חיילי' דר' יוסי. ראייתו של ר' יוסי דסבירא לי' אליבא דר"א דפותחין בנולד דמשמע ליה מתו ממש ולא ס"ל להאי דרשה כל מקום שנאמר נצים כו' מן הדא דתנן פרק ה' דנזיר: זו טעות טעה נחום המדי. שכשעלו נזירים מן הגולה ומצאו בית המקדש חרב אמר להן נחום המדי אלו הייתם יודעין שבהמ"ק חרב הייתם נודרים ואמרו לו לאו והתירן וכדמפרש התם מה טעות טעה שפתח להן בנולד ונחום המדי סבר לה כר"א ומדאשכחן דנחום המדי הורה כר"א ש"מ לא הזר בו ר"א והיינו טעמיה דר' יוסי: א"ר זעירא. כלומר דר"ז פליג ולעולם נחום המדי לא הורה כר"א דפותחין בנולד אלא דס"ל דהתם לאו נולד הוא שהרי נביאי' הראשונים היו מתנבאין בעוד שב"ה היה קיים שעתיד ליחרב וכדמצינו במקרא היכל ה' היכל ה' על מקדש ראשון ושני אלא שזה טעותו של נחום המדי דהכין הוה צריך מימר לון כזה הלשון היה לו לומר לא הייתם יודעים כו' אבל באמת לענין דינא אם היה אומר להם כן לאו נולד הוא: אמר ר' הילא. פליג על ר"ז דס"ל כר' ירמיה: עוד הוא כנולד. אע"פ שהיו יודעין שיחרב מ"מ לא היו יודעין מתי ויכולין לומר היינו סבורין שהדברים רחוקים עוד ולימים רבים כדאשכחן שאמרו ישראל ליחזקאל החזון וגו' וא"כ היה אומר להן כן לא הוי פתח כלל אלא ע"כ דבנולד פתח להן זה טעותו דס"ל כר"א וש"מ לא הזר בו ר"א: ואתייא דר' ירמיה. שהזר בו ר"א כר' זעירא ודר' יוסי דס"ל שעמד ר' אליעזר במחלוקתו כר' אילא: דתנינן. הא דתנינן בפ' בני העיר אין מוכרין בהכ"נ אלא על תנאי משום בזיון ובעי הש"ס ע"כ כשבנאה מתחילה לשם כנסת בנייה לשם חצר והקדישה אח"כ לבהכ"נ מהו אם יש לה דין קדושת בהכ"נ: נשמעינה. ופשיט לה ממתני' דקתני ונעשה לבהכ"נ ש"מ יש לה דין קדושת בהכ"נ מדקרי לה סתם בהכ"נ: מאימתי קדשה. זה החצר שהקדישה לבהכ"נ: העושה תיבה לשם ספר. תוספתא בפ"ב דמגילה שעשה תיבה או מטפחת להשתמש בהן הספר: זו שבנייה. מתחלתה לשם חצר והה"כ הקדישה לכ"ש דלא קדשה אלא משעה שנשתמשו בה לבהכ"נ: אילו כו'. זו בעיא אחריתא היא וחסר כאן והכי איתא התם אילו שעשאן לשם חולין והקדישן מהו. ועל התיבה והמטפחות קאי אם חלה הקדושה עליהן אח"כ וקאמר כמה דאת אמר תמן בנייה לשם חצר והקדישה קדשה והכא עשאן לשם חולין והקדישן קדשו:

הלכה ג מתני' יש דברים שהן כנולד. נראין כנולד ואינם כנולד ומותר וא"צ שאלה להכם כדקאמר הכא בגמרא: וחכמים מודים לו. וכך היא גירסת הרמב"ם אבל הרא"ש גורס ואין חכמים מודים לו: אמרו לו מת. ואף על גב דמיתה נולד הוי הואיל ופירש בשעת נדרו בעבור מה הוא נודר נעשה כתולה נדרו בדבר ולפיכך אם מת או שעשה תשובה שרי:

גמ' שמואל אמר. טעמא דמתני' משום נדר טעות הוא דמיירי בשעה שנדר כבר מת או עשה תשובה וכן בשאר כבר מת הכלב כו': ר' אילא בשם ר"א. מפרש טעמא מפני שהוא תולה נדרו בדבר ונעשה כאומר קונם שאיני נהנה כו' ואם לבש לבנים מותר בו וה"נ מותר וא"צ היתר הכם וכן אמר רבי זעירא בשם רבי יוחנן דסבירא ליה טעמא דר' אילא והילכך אף הוא א"צ היתר חכם:

הלכה ד מתני' שאתה עובר על לא תקום ולא תטור. שאם בקשת ממנו כלי ולא השאילך והדרת הנאתך ממנו או שעשה לך דבר שלא כהוגן ומתוך שנאה הדרתו והתורה אמרה לא תשנא את אחיך בלבבך התורה הזקיקתו לפרנסו ולאהבו ולהחיותו: שמא יעני. ואי אתה יכול לפרנסו מחמת נדרך ואם אמר אלו הייתי יודע בשעת הנדר בכל אזהרות הללו לא הייתי נודר הרי זה מותר: **גמ'** כתיב לא תקום ולא תטור היך

עין משפט נר מצוה

ה

א מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה כ סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלב סי"ט

ו

ב מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה י טוש"ע יו"ד סי' רכח ס"ק ו

שנויי נוסחאות (סו"י) החזון (יחזקאל י"ב). (סוי"ו) קדשה בד"ו מהו. (סול"ח) זעירא בד"ו זעורא.

היך עבידא הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידוי תחזור ותמחי לידיה. °ואהבת לרעך כמוך. רבי עקיבה אומר זהו כלל גדול בתורה. ^ז בן עזאי אומר °זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה. שמא יעני לא כנולד הוא. אמר רבי זעירא עניות מצויה. כהדא חד בר נש הוה בעל דיניה עתיר אתא בעי מידון קומי רב. שלח רב בתריה אמר עם ההוא אנא בעי מיתי מידון כך אין אתון גמלייא דערבייא לא טענין קורקסייא דאפותיקי דידי שמע ומר מהו מתגאה דלא ליה תהא פחתה בה. מן יד נפקת קלווסים מן מלכותא דייעול הוא ומדליה לטימיון אתא גבי רב א"ל צילי עלי דו נפשי תחזור. צלי עלוי וחזר עלה:

ויקרא יט / בראשית ה

הלכה ה מתני' ^א פותחין לאדם בכתובת אשתו מעשה באחד שנדר מאשתו הנייה והיתה כתובתה ארבע מאות זוז. ובאת לפני ר' עקיבה וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו ר' שמונה מאות זוז הניח לי אבא ונטל אחי ד' מאות ואני ד' מאות לא דייה שתיטול היא מאתים ואני מאתים אמר לו ר' עקיבה אפילו את מוכר שער ראשך את נותן לה כתובתה ואמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר והתירו רבי עקיבה: גמ' וגובין מן המטלטלין. אמר רבי בא אע"ג דתימר גובין מן המטלטלין אומר לו שיתן. ר' מישא שאל מהו לומר ליורשין לגבות מן המשועבדין. אמר ר' אבא מרי מתניתא אמרה כן שאין אומר להן דתנינן תמן *אלא ייתנו ליורשים

פני משה

היך עבידא כו'. כלו' דמפרש טעם המקרא דרך משל ה"ז דומה למי שמחתך בשר בסכין והכה הסכין על ידו שאם תעלה על דעתך לחזור ולהכות להיד שהכתה בסכין על ידו האחרת ולנקום נקמת היד שהוכתה וה"נ כמו כן שהרי אמרה תורה ואהבת לרעך כמוך: זהו כלל גדול בתורה. מקרא של ואהבת לרעך כמוך עיקר גדול הוא לקיום התורה שמתוך זה יזהר במשאו ומתנו עם הבריות ובכלל זה הקנאה והכבוד וכיוצא באלו ועי"ז ימנע מהרבה עבירות ויקיים רוב המצות: זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה. משום סיפא דקרא נקט דכתיב בדמות אלהים עשה אותו וכשיתבונן אדם בזה יזהר מאוד בכבוד חבירו וכדאמר בב"ר אם עשית כן דע למי אתה מבזה בדמות אלקים עשה אותו ולכן אמר זה כלל גדול מזה לפי שהוא כולל ב' ענינים שבהזהר אדם בכבוד חבירו לחוס על כבוד קונו שהוא בדמות אלקים מכ"ש שיזהר מלמעול מעל בה' ולהיות זריז בעשיית המצות לכבודו ית': שמא יעני לאו כנולד הוא. בתמיה והאיך פותחין בזה: עניות מצויה. היא ונולד דשכיח כוכא לאו נולד הוא ופותחין בו: כהדא. שמצינו העניות מצויה בכל עת לסיבה מן השמים כהאי עובדא: חד בר נש. שהיה לו דין עם א' והיה בעל דינו עשיר ורצה להביאו ולדון עמו לפני רב ושלח רב אחר זה העשיר והשיב עם זה אני אבא לדון כך וכך יבאו עלי אם כל גמלים ערביים יבאו לא יוכלו לטעון מפתחות האוצרות שלי ודרך גוזמא הוא לומר שכ"כ עשיר הוא ואין כבודו להתיצב עמו לדין: שמע. רב ואמר מה זה מתגאה בדבר שאינו שלו תהא פחתה וקללה בממונו וכן הוה ליה במיד נפקת קלווסים יצאת הגזרה מלפני המלך שיכנס הוא וכל אשר לו לטמיון לאוצר המלך ובא לפני רב ופייסו שיתפלל עליו שתחזור עליו נפשו שיפטרנו המלך ויחזיר לו שלו והתפלל עליו וחזר לו:

הלכה ה מתני' פותחין לאדם בכתובת אשתו. אם נדר לגרשה פותחין לו אילו היית יודע שיהא עליך לפרוע כתובתה כלום נדרת אם אמר לאו מתירין אותו: אפי' את מוכר שער ראשך. לאו דוקא כדמפרש בגמרא:

גמ' וגובין. וכי גובין כתובה מן המטלטלין דקאמר שער ראשך והא מטלטלי לא משתעבדי לכתובה ואפי' מיניה דידיה: אמר ר' בא. ה"ק אע"ג דתימר גובין מן המטלטלין בתמי' כלומר דמיירי שיש לו קרקע ואמר הא ממטלטלי לא תגבה וקרקע צריך אני בשביל עצמי אומרים לו שיתן ואפילו אתה מוכר שער ראשך ואוכל תגבה היא הקרקע. והכי מפרק לה בבבלי: מהו לומר ליורשין לגבות מן המופקדין גרסינן. וכלומר דהשתא היא אם מת הוא והיא תובעת כתובתה מן היורשין מהו לומר להן לגבות לה מן המטלטלין המופקדים ביד אחרים אם נימא דכזכתה בהן מחיים דמי ואע"ג דמטלטלי לא משתעבדו לכתובה גובה מהן או דילמא לא: מתניתא אמרה כן. ממתני' שמעינן שאין אומרין להיורשין להגבות אפילו ממטלטלי' המופקדין כדתנן פ' הכות' מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשין והיה לו מלוה או פקדון ביד אחרים ר"ט אומר יתנו לכושל שבהן למי שסטרו מאוחר או לאשה כדמפרש התם דאע"ג דמטלטלי לא משתעבדי הני הואיל ומופקדין ביד אחרים כמי שזכתה בהן מחיים דמי ר"ע אומר אין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשין

קרבן העדה

גמ' היך עבידא. היכי דמי שאם בא הכתוב להזהיר שלא ירגיל במדות רעות אף במי שאינו מבני עמיך ראוי לאסור הנקימה והנטירה א"נ ה"ק איך מסתבר שימחול אדם על עלבונו: הוה. הי' חותך בשר וירד הסכין לתוך ידו וכי תעלה על הדעת שינקום מידו ויחתוך ידו השנייה על שחתכה הראשונה כן הדבר הזה כיון שכל ישראל גוף אחד הן דין הוא שלא ינקם מחבירו שהוא כנוקם מגופו: זהו כלל גדול בתורה. שבשמירת מצוה זו ינצל מהרבה עבירות: זה ספר תולדות אדם. שכל בני אדם באים מאב אחד הוא כלל גדול מואהבת לרעך כמוך דלא קאי אלא על רעך וי"מ אסיפא דקרא דכתיב בדמות אלהים עשה אותו וראוי שיזהר בכבוד אדם חבירו: ופריך שמא יעני לאו כנולד הוא. בתמי' ואין פותחין בנולד: עניות מצוי'. ודבר המצוי לאו כנולד הוא: כהדא. כלומר אפי' בעשיר גדול העניות מצוי': חד בר נש. אדם אחד היה בעל דינו עשיר ובא העני לדון עמו לפני רב: שלח רב. אחר העשיר לבוא לדין ואמר העשיר עם עני זה אני ארד לדין וכי זה כבודי הלא אם יבואו כל הגמלים שבערביים שמם הגמלים רבים לא יוכלו לטעון מפתחות אוצרות שלי וגוזמא אמר: שמע. רב תשובתו ואמר מה מתגאה זה במה שאינו שלו כי לא יאריך בעשרו תבא קללה. ויאבד ממונו: מן יד. מיד יצאה גזרה ממלכות שיכנס העשיר ונכסיו לאוצר המלך: אתא. בא אצל רב וא"ל התפלל עלי שינצל נפשי מן המלך אף שהי' ממונו אבד התפלל עליו וניצל גופו:

הלכה ה מתני' פותחין לאדם בכתובת אשתו. אם נדר לגרש אשתו אומרים לו אלו היית יודע שיהא עליך לפרוע כתובתה כלום נדרת אם אמר לאו מתירין לו:

גמ' ופריך וגובין מן המטלטלין. בתמי' וכי גובין כתובה ממטלטלין הלא אינה נגבית אלא ממקרקעי ואיך אמר ר"ע אפי' אתה מוכר שער ראשך וכו' ופלוגתא דר"מ ורבנן היא אי כתובה נגבית ממטלטלין: ה"ג אע"ג דתימא אין גובין מן המטלטלין. וה"פ אע"פ שאין ב"ד גובין כתובה בכפיי' ממטלטלין מ"מ אומרים לבעל שיתן לה כתובתה ממטלטלין אם אין לו מקרקע: ה"ג מהו לומר ליורשין לגבות מן המטלטלין. לאלמנה בכתובתה אע"ג דקיי"ל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובת אשה מכל מקום אומרי' ליורשים לסלק לה כתובתה או דלמא דוקא לדידי' הוא דאמרי' הכי אבל לא ליורשיו: דתנינן תמן. פ"ט דכתובות מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והי' לו פקדון או מלוה ביד אחרים רבי עקיבא אומר יתנו ליורשים

רידב"ז

וגובין מן המטלטלין ומשני א"ר בא אע"ג דתימר גובין מן המטלטלין נ"ל אין גובין מן המטלטלין אומר לו שיתן פי' דאע"ג דמטלטלין שלו לא נשתעבדו לגביית כתובתה אבל עליו מוטל החוב לשלם רק דנכסי דאינש דערבין יתי' הוא רק על הקרקע והמטלטלין אינן אחראין אבל עכ"פ עליו גופי' מוטל החוב לשלם וכמו בעלמא בהניח להן אביהם אחריות נכסים חייבים לשלם ואם לא הניח כלום פטורין ואם הניח מטלטלין מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם עי' בתוס' ז"ל במס' כתובות דף פ"ו ובפוסקים ז"ל והיינו משום דהחוב מוטל על אביהם לפרוע חייבים לשלם משום מצות כיבוד וה"נ דכוותי' עלם החוב מוטל עליו לפרוע אף ממטלטלין והוי על גופי' החוב לשלם אבל המטלטלין עצמם אינן אחראין לזה החוב וע"ז שאל ר' מישא מהו לאמר ליורשין לגבות מן המשועבדים פי' בההיא דינא דמתניתן במס' כתובות דף פ"ד ע"א מי שמת והניח אשה ובע"ח ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים דס"ל לר"ט דיתנו לכתובות אשה אע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדא לבע"ח הכא כיון דעדיין לא מטי ליד היורשין ס"ל לר"ט דמוציאין בעד הכתובה ור"ע ס"ל דלא זכה האשה בכתובתה אע"פ שהוא ביד אחר ולא מהני תפיסה עי' בפרש"י ז"ל שם ע"כ מיבעיא לן דהי' דבכתובת אשה אין אומרים ליורשיו כשהניח מטלטלים דישלם כתובתה משום מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן כמו בחוב דעלמא משום דבחוב דעלמא המטלטלים גופי' משועבדים לבע"ח מיני' דידי' ע"כ בשמת והניח יורשין מצוה עליהם לשלם החוב של אביהם מן המטלטלין הללו שהי' משועבדים לבע"ח משא"כ בכתובת אשה דאף בחיי אביהן אין החוב מוטל רק על קרקפתא דאביהן ולא על מטלטליו וקרקפתא דאביהן מת וממטלטליו שנשאר ת"י היורשין אין עליהם המצוה לשלם להכתובה והוי כמו בבע"ח בלא הניח אביהם כלל מטלטלין אין עליהם המצוה לשלם בעד אביהן כי קי"ל דכיבוד משל אב ורק בהניח מטלטלין דאז מחויבין לשלם מפני כיבוד אב כדאיתא בסמ"ע ז"ל סי' ק"ז ס"ק א' וז"ל דכיבוד אב יש בו שגנאי הוא לאביהן שיהא בכלל לוה רשע ולא ישלם והם ירשו את ממונו ויאכלו ויחדו והכ"מ כשהממון זה יש לו שייכות לבע"ח משא"כ בכתובת אשה שהממון זה אין לו שייכות לבע"ח וכיון שמת הוי הממון משל בן דזכתה לו התורה בירושה ואין מצות כיבוד חל על ממון הבן וג' חילוקים יש בזה בקרקע דהוי דבר של קיימא אף דאקני אח"כ מ"מ קימו במקום האב ממש כיון דשיעבוד יכול להבריח ובמטלטלין השיעבוד דיכול להבריח אינם עומדים במקום האב אלא מצוה בעלמא ואע"פ שירשו הן הממון והוי משל בן מ"מ הרי הממון הזה היה שייך לבע"ח עד הנה וירשו את מה ששייך לבע"ח ולא ישלמו משא"כ בממון שאינו שייך לבע"ח כמו בכתובה והוי ממון בן אין כאן מצוה לשלם חוב אביהם ואף מיבעיא ליה באם הניח פיקדון או מלוה ביד אחרים אף דס"ל לר"ע דלא זכו לא הבע"ח ולא האשה בכתובתה מ"מ מצוה איכא עליהן שלא יירשו כלל הממון ויזכה הלוה או הנפקד ביד כתובתה דהא לר"ט זכה האשה לגמרי וא"כ אליבא דר"ע נהי דלא זכה האשה לכתובת' הגל מ"מ מצוה איכא דהא יש לו לאשה שייכות בזה הממון טרם שהגיע ליד היתומים ע"ז אמר ר' אבא מרי מתני' אמרה כן שאין או' להן דתנינן תמן אלא יתנו ליורשיו מלשון זה משמע דאין עליהן אף מצוה ודוק:

תני

שנויי נוסחאות (פו"כ) זעירא כד"ו זעורא. (פו"ח) אתון גמלייא כד"ו אתיין כל גמלייא.

עמודי ירושלים

וגובין מן המטלטלין אמר רבי בא אף על גב דתימר דגובין מן המטלטלין כו'. עיין מה שפירש הפני משה והוא דחוק ואתיא מרחוק ואין לו ביאור כלל ולולי דמסתפינא הייתי אומר דט"ס בירושלמי וצריך להיות אף על גב דתימר אין גובין כו'. והכוונה דהנה הב"י באבן העזר סי' קי"ט הביא פלוגתת הפוסקים אם יכול לגרש את אשתו אם אין לו לשלם כתובתה. ולדעתי היה נראה דהוא פלוגתא בין שני התלמודים. דהנה בירושלמי ב"מ (פ"ח ה"ד) איתא דאשה בנתגרשה ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה והרי"ף פ' בתרא דכתובות כ' דמתלמודא דידן לא נראה כן. והיה נראה דבזה תליא פלוגתתן דלהירושלמי דחייב במזונותיה א"כ משמע דאינו יכול לגרשה בלא כתובתה וכן כשגירשה חייב עדיין במזונותיה. אולם לשיטת תלמודא דידן דסובר שאינו חייב במזונותיה נראה דסובר דיכול לגרשה בלא כתובתה. ושוב ראיתי להג"פ (סי' קי"ט ס"ק מ"ו) שכ"כ ע"ש (וכן אמת בגל"ע ע"ז. דהא הב"י הביא שם בשם תשובת הרי"ף דאין לו לגרשה כשאין לו לשלם כתובתה וא"כ לפ"ז יהיו דברי הרי"ף סותרין זה את זה. אך הב"י כ' דלאו הרי"ף חתום עלה ע"ש) וא"כ א"ש. דהנה לכאורה מסוגית הש"ס דנדרים שם מוכח דיכול לגרשה כשאין לו לשלם כתובתה דאמרינן גם דהמטלטלים הם לפרנסתו ואינו צריך למכור המטלטלים לשלם לה כתובתה. ומצאתי בשו"ת ס' יהושע בפסקים וכתבים (סימן מ"ו) שהתעורר בזה. אך באמת הש"ס דילן אזיל לשיטתו והירושלמי אזיל נ"כ לשיטתו לכן אמר ר' בא דאע"ג דהמטלטלים אינם משועבדים לכתובתה עכ"ז אומרים לו שיתן כיון שנדרת ואתה מוכרח אותה לגרשה וצריך אתה לשלם לה כתובתה לכן תמכור המטלטלין לשלם כתובתה:

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ו מהלכות שבועו' הלכה י טוש"ע יו"ד סי' רכח סעיף ט

ציון ירושלים

ז בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה עפ"מ מ"ש בזה ולענ"ד דהנה גוף הכתוב צריך ביאור זה ספר תולדות אדם ביום ברוא אלהים את האדם בצלם אלהים ברא את האדם זכר ונקבה ברא ויקרא את שמם אדם ביום הבראם והוא כפול ומכופל ולפי עניות דעתי נראה דהנה אלהים הוא רבוי וכמ"ש עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו ואעפ"כ הוא אחד בתכלית הפשוט' וחלילי' אין שום ריבוי בתוכו אף שמתפשט כביכול כמה כחות השפעה ממנו בכ"ז הוא יחיד ומיוחד והנה כאשר ברא אלהים אדם זכר ונקבה בראם שהם בדמות אלהים כביכול דהיינו אף שיש בו רבוי' זכר ונקבה ותולדותיהם יתפשטו לכמה וכמה בכ"ז יהי' כאדם אחד שיהיה אהבה ואחוה ביניהם כאלו הם אדם אחד מורכב מכמה איברים וז"ש זה ספר תולדות אדם ביום ברוא אלהים את האדם בדמות אלהים עשה אותו והיינו שאף שכביכול מורה על ריבוי בזה בכ"ז אחד בתכלי' הפשוט' והיחיד הוא כמו כן אדם בזכר ונקבה בראם בכ"ז יהי' כדמות אלהים ויהיה אחד וזה מורה בתהי' אהבה ואחוה ביניהם וא"כ זה כלל גדול יותר מואהבת לרעך כמוך שהוא מתחילת הבריאה רמוז לזה ודו"ק היטב כי נכון הוא:

מסורת הש"ס

כתובות פ"ט

ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. מהו מישבעונה. תמן אמרין מן תבנא לא גבאי ומן גופיה גבאי :

הלכה ו מתני' [א] פותחין בימים טובים ובשבתות בראשונה היו אומרין אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבא רבי עקיבה ולימד [ב] שהנדר שהותר מכללו הותר כולו כיצד אמר [ג] קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן שאיני נהנה לזה ולזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל א' ואחד קונם יין שאיני טועם שהיין רע למעיים אמרו לו והלא המיושן יפה למעיים הותר למיושן ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין קונם בצל שאיני טועם שהבצל רע ללב אמרו לו והלא הכופרי יפה ללב הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים מעשה היה והתירו ר' מאיר בכל הבצלים : **גמ'** *תני הותר ממנו ולמטה מותר ממנו ולמעלה אסור. *תני בשם ר' נתן יש נדר שמקצתו בטל ומקצתו קיים כיצד נדר מן הכלכלה והיו שם בנות שבע. אמר אילו הייתי יודע שיש שם בנות שבע לא הייתי נודר הותר בבנות שבע. ולא בבנות שבע בלבד הותר אלא בכל הכלכלה. אבל אם אמר אילו הייתי יודע שיש שם בנות שבע לא הייתי נודר מבנות שבע לא הותר אלא בבנות שבע בלבד :

הלכה ז מתני' [ד] פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו ואומר לו אילו היית יודע שלמחר יהו אומרין עליך כך היא ווסתו של פלוני מגרש נשיו ועל בנותיך יהו אומרים בנות גרושה הן מה באת אימן של אלו להתגרש ואמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר : **גמ'** תני רבי יודה בן בתירה אומר אין פותחין לאדם אלא בכבוד עצמו בלבד. כהדא חדא איתתא נדרת מן ברתה. אתת לגבי ר' יוחנן אמר לה אילו הווית ידעת דברתיך נסבה שום ביש נודרת הוית. אמרה לא ושרא לה. ולא מתניתא היא פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו דלא תיסבור כר' יודה בן בתירה :

הלכה

קרבן העדה

ליורשים שכולן צריכין שבועה שהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבע אין אנו יודעין אם יש להן עליו כלום הלכך משמת האב זכו בהן היורשים וברשותן הן ואי ס"ד שאף ליורשים אמרי' לגבות ממטלטלין למה יתן ליורשים יתנו מיד להאשה :

מהו משביעיה. מי משביעין את הבעל אם יש לו מטלטלין או לא : תמן אמרין מן תבנא וכו'. משל הוא מן התבן אשר לו אין גובין חובו ומן גופו גובין בתמי' ה"נ אם יש לו מטלטלין אין גובין מהן אלא אומרים לו ליתן ״ש שאין משביעין אותו אם יש לו מטלטלין :

הלכה ו מתני' פותחין בי"ט ובשבתות. אם נדר להתענות או שלא לאכול בשר לזמן קצוב אומרים לו אלו שמת אל לבך לשבתות וי"ט שבתוך הזמן כלום היית נודר ואמר לא מתירין לו ואין זה פותח בכבוד המקום : אותן הימים. שמצא להם פתח להתחרט מותרים ע"י התרת חכם : ושאר הימים. שאין עליהם חרטה נשארו באיסורן : שנדר שהותר מכללו הותר כולו. אע"פ שלא מצא פתח על כולו דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שיתקיים כולו נמצא התרת מקצתו פתח לכולו : לזה ולזה. כגון שאסר הראשון בקונם ואמר על השני ה"ז כראשון ועל השלישי ה"ז כשני וכן כולם הותר הראשון הותרו כולם שכולם תלויין בו : לזה קרבן ולזה קרבן. מתני' ר"ש היא דאמר גבי שבועת הפקדון אם היו חמשה תובעי' אותו וכפר ונשבע והודה אינו חייב אלא קרבן אחד עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד הלכך הכא צריך שיאמ' לזה קרבן ולזה קרבן אבל חכמים אומרים אם אמר שבועה שאיני חייב לך ולא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד וה"נ אם אמר לזה קרבן ולזה ולזה אע"פ שלא הזכיר קרבן על כל אחד צריך פתח לכל אחד ואחד : קונם יין וכו'. וצריכא דתני דינא דנדר שהותר מקצתו לענין זמן הנדר ולענין דברי' הנשבעי' עליהם ומן האדם שנשבע עליהם ותני קונם יין וכו' לאשמועינן שהמיושן יפה למעיי' דלשון חכמים מרפא כדאמרי' בבבלי ספ"ב דפסחים : והלא המיושן יפה למעיים. חדא ועוד קאמר חדא דלאו רע הוא ובהכי שרי נדרא ועוד מפני שהוא יפה : **גמ'** ה"ג תני הותר האמצעי ממנו ולמטה מותר וכו' וכ"ה בבבלי : בנות שבע. מן תאנים לבנים וטובים : לא הותר אלא בבנות שבע בלבד. שהרי גילה דעתו שלא הותר מקצת הנדר שהי' נודר כמו שנדר אלא שהיה מתנה בתנאי מפורש על בנות שבע :

הלכה ז מתני' פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. אם נדר לגרש אשתו : מה ראתה אמן של אלו להתגרש. אם לא שנמצא בה ערות דבר נמצא פוגם את בניו דאמרי אינשי רחילא בתר רחילא אזלא ולא חיישינן שמא יעקר שהוא אינו מתחרט אלא שבוש לומר שאינו חושש לכבוד בניו : **גמ'** אלא בכבוד עצמו בלבד. ולא בכבוד בניו : אלו ידעת. שיוציאו על בתך שם רע היית נודר : ופריך ולא מתני' היא. דפותחין בכבוד בניו ומאי קמ"ל מאן דמשתעי הדין עובדא : ומשני דלא תסבור כריב"ב. הא קמ"ל דלית הלכתא כריב"ב אלא כתנא דמתני' :

הלכה

פני משה

ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה והילכך משמת זכו בהן היורשין וברשותן הן וה"נ הא צריכה שבועה כשתגבה מן היורשין. וגי' הספר קשה להולמו דמה שאלה היא זו אם היורשים גובין לה מן המשועבדין ומי גרעה משאר כתובת אשה וכן א"א לפרש על יורשים דפשיטא דאף יורשים גובין מן המשועבדין : מהו מישבעונה. לאשה זו שנדר בעלה לגרשה וכשבאת לגבות מהבעל מיירי אם משביעין אותה שלא תפסה או דילמא לא כשם דבגרושה בעלמא קי"ל דגובה כתובתה בגיטה בלא שבועה ולא חיישינן לצררי : תמן אמרין מן תבנא לא גבאי ומן גופיה גבאי. דרך משל הוא שהבריות אומרים מן החוב שלי לא גביתי ממנו ומעצמו יתן לי דבר מה בתמיה ולואי שיפרע חובי וה"נ כן הוא דלא חיישינן שמא מעצמו התפיס לה צררי מקודם והלואי שיפרע לה עכשיו וכמו דלא חיישינן בגרושה דעלמא :

הלכה ו מתני' פותחין ביו"ט ובשבתות. אם נדר להתענות או שלא לאכול בשר לזמן קצוב אומרים לו אלו שמת אל לבך לשבתות וי"ט שבתוך הזמן כלום היית נידר ואין זה פותח בכבוד המקום כדאמרינן ריש פרקין דבכבוד המקום אין פותחין : אותן הימים. שמצא להם פתח להתחרט החכם מתירן ושאר כל הימים שאין עליהם חרטה נשארין באיסורן : עד שבא ר"ע ולימד. מן המקרא כדאמרי' הכא בריש מכלתין דכתיב ככל היוצא מפיו יעשה דוקא בשכולו קיים : שהנדר שהותר מכללו שהותר מקצתו הותר כולו שלא נדר מעיקרא אלא על דעת שיתקיים כולו כמצא התרת מקצתו פתח לכולו : הותר אחד מהן. בחרטה ע"י התרת חכם הו מעצמו כגון שהיה אביו או אחיו א' מהן כדתנן לעיל פ"ג : לזה ולזה. וכגון שתלאן זה בזה שאסר על הראשון בקונם ואמר על השני ה"ז כראשון והשלישי כשני וכן כולם הותר הראשון הותרו כולם שכולם תלוין בו : שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן. בבבלי פ"י דף כ"ו מוקי להא כר"ש דאמר גבי שבועות הפקדון אם היו חמשה תובעים אותו וכפר ונשבע והודה שאינו חייב קרבן על כל א' וא' עד שיאמר שבועה לכל א' וא' והילכך ה"נ צריך שיאמר לזה קרבן ולזה קרבן אבל חכמים אומרי' אם אמר שבועה שאיני חייב לך ולא לך ולא לך חייב על כל א' וא' וה"נ אם אמר לא לזה ולא לזה אע"פ שלא הזכיר קרבן על כל א' הוי כל א' נדר בפני עצמו וכן הלכה : והלא המיושן יפה למעיים. מפרש בבבלי והא לא נדר אלא משום רע ואפי' לא יהי' טוב ולא רע מותר אלא ה"ק הדא שאין רע ובהכי שרי ועוד מפני שהיא יפה וכן נ"ל בבבל : ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין . מסקנת הבבלי בפ"ג שם דדוקא שאינו מקיים דבריו הראשונים כלל שאומר אלו ידעתי כן לא הייתי נודר כלל או הייתי אומר ישן מותר וחדש אסור אבל אם אמר אלו הייתי יודע הייתי אומר כל יין אסור עלי חוץ מן הישן אינו מותר אלא בישן בלבד וכל שאר יין אסור דהא לענין שאר יין אכתי מקיים דבריו הוא :

גמ' תני היתר ממנו ולמטה. אפשיר כגונה לזה ולזה קאי ואם הותר האמצעי ממנו ולמטה מותר ממנו ולמעלה אסור מפני שתלאן כולן זה בזה. ובנוסחת הבבלי גרים הכי במתני' בהדיא ובפ"ג שם מייתי לה נמי בשם ברייתא להכריח דמתני' תלאן זה בזה מיירי : בנות שבע. תאנים לבנים ויפות : לא הייתי נודר . כלל דבזה עוקר דבריו הראשונים הוא כדפריש' במתני' :

הלכה ז מתני' פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. אם נדר לגרש את אשתו : מה ראת אימן של אילו להתגרש . אם לא שנמצא בה ערות דבר ונמצא פוגם את בניו ולא חיישינן בהא שמא יעקר ואינו מתחרט אלא שהוא בוש לומר שאינו חושש לכבוד בניו : **גמ'** אלא בכבוד עצמו בלבד. ולא בכבוד בניו דחיישינן שמא משקר הוא : דברתיך נסבה שם ביש. שתצא עליה שם רע שיאמרו אלולא שראת בה דבר מגונה לא היית נודר ממנה : ולא מתני' היא. דפותחין בכבוד בניו ומאי קמ"ל האי עובדא דר' יוחנן ומשני דקמ"ל דלא תיסבור כר"י בן בתירה דפליג אמתני' אלא הלכה כסתם משנה :

הלכה

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ה
שם

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ד מהלכו' שבועות הלכה יא סמ"ג לאוין רמא טוש"ע יו"ד סי' רטו ס"ב וסי' רכט ס"א

ט
ב מיי' פ"ה מהלכות נדרים הלכה ו סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכב ס"א

י
ג מיי' שם פ"ד הלכה יא כמ"ג שם טוש"ע שם ע"ש

יא
ד מיי' פ"ב מהלכו' שבועות הלכה יא כמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכח ס"ט

עין משפט
נר מצוה

יב
א מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה ג סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלב סעי' ו

א
ב מיי' פי"א שם הלכה ט סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' רלד ס"ס

הלכה ח מתני' קונם שאיני נושא את פלנית כעור' היא והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה [מותר בה] לא מפני שהיא כעורה ונעשית נאה שחורה ונעשית לבנה קצרה ונעשית ארוכה א אלא שהנדר טעות מעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה אמר לו ר' ישמעאל בני מזו נדרת אמר לו לאו והתירו ר' ישמעאל באותה שעה בכה ר' ישמעאל בנות ישראל נאות הן אלא שעניות מנוולתן : **גמ'** עשה לה עין של זהב שן של זהב בלשון הזה אמר לו זכה במה שעליה :

הלכה ט מתני' וכשמת רבי ישמעאל נושאות קינה ואומרות בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה וכן הוא אומר בשאול °בנות ישראל אל שאול בכינה וגו' : **גמ'** כתיב (שמואל ב א) בנות ישראל אל שאול בכינה וגו'. ר' יודה ור' נחמיה חד אמר בנות ישראל ממש שהיו בעליהן הולכין למלחמה והיה מעלה להן מזונות. מה תלמוד לומר °המעלה עדי זהב על לבושכן (שם) שאין תכשיט נאה אלא על גוף מעודן. וחרנה אמר בנות ישראל בניות שבישראל סנהדריות של ישראל היה רואה כת חבירים ומאכילן ומשקן. ומה תלמוד לומר המעלה עדי זהב על לבושכן שהיה שומע טעם הלכה מפי חכם ומקלסו :

הדרן עלך רבי אליעזר

הלכה א מתני' י נערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה היפר האב ולא היפר הבעל היפר הבעל ולא היפר האב אינו מופר ואין צריך לומר אם קיים אחד מהן : **גמ'** כתיב °ואם היו תהיה לאיש (במדבר ל) מה אנן קיימין אם בנשואה כבר כתיב אם בית אישה נדרה. ואם בפנויה כבר כתיב ואשה כי תדר נדר לי"י. מה ת"ל ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה. ואי זו זו נערה מאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. עד כדון בנדרים שנדריה משנתארסה. נדרים שנדרה עד שלא נתארסה. ונדריה עליה לרבות את הנדרים שבא בידה מבית אביה. תני בשם רבי לעזר אם היו תהיה לאיש. בבוגרת ארוסה הכתוב מדבר. חברייא אמרי יאות

פני משה

הלכה ח מתני' אלא שהנדר טעות. מעיקרא שהיתה לבנה בשעת הנדר וא"צ שאלה לחכם: מעשה באחד שנדר כו'. בבבלי קאמר מעשה לסתור ומפרש דחסורי מחסרא והכי קתני ר' ישמעאל אומר אפי' כעורה ונעשית יפה שחורה ונעשית לבנה ומעשה נמי כו' דר' ישמעאל פליג וסבר שאע"פ שלא נעשית יפה אלא לאחר הנדר מותר דכיון שיכולין לייפותה לא היתה כעורה מעיקרא ואין הלכה כר' ישמעאל : **גמ'** עשה לה. ר' ישמעאל עין של זהב משלו תחת עין שחסרה לה שן של זהב תחת שן שחסרה לה ובלשון הזה אמר לו זכה במה שעליה זכה אותה עם מה שעליה שעשיתי לה וכן הוא בתוספתא זכיתה בה ובכלים שעליה :

הלכה ט מתני' וכן הוא אומר בשאול בנות ישראל אל שאול בכינה. סיפיה דקרא המלבישכם שני עם עדנים וגו' : **גמ'** והיה מעלה להן מזונות. להנשים והיינו עדנים שהיה מאכילן למעדנים : מה ת"ל עדי זהב. כלומר כפל המקרא למה עדנים מעלה עדי זהב אלא עדנים על מזונות קאי וע"י כך היה עדי זהב נאה להן שאין תכשיט נאה אלא על גוף מעודן : בנויות שבישראל. הם הת"ח שנקראים בנאים ועוסקים בנוין ובדומו של עולם : ומה ת"ל עדי זהב. שבהו לא שייך עדי זהב על לבושן אלא שהיה שומע טעם הלכה מפי חכם ומקלסו והיינו דקאמר המעלה עדי זהב רמז ליפוי וחיבוב דבריהם שע"י כך הת"ח מתפאר בהן כמו האיש המתפאר בלבושי עדיין זהב :

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' נערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. אפי' נדרים שנדרה בעודה פנויה דארוס מיפר בקודמין בשותפותיה דאב כדיליף בגמרא ונערה דנקט לאפוקי בוגרת שאין לאביה רשות בה ואינו מפר נדריה וארוס בלא שותפותיה דאב נמי לא מצי מיפר אבל ה"ה נמי דבת י"א שנים ויום א' שדינה להיות נדריה נבדקין אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה כדתנן בפ' יוצא דופן אם נתארסה אביה ובעלה מפירין נדריה: הפר האב. ביום שמעו ולא הפר הבעל. ומשום דברישא איכא למיטעי ולפרש אביה ובעלה מפירין נדריה אביה או בעלה הילכך הדר תני הפר האב כו' לאשמועינן דתרווייהו צריכין להפר: ואין צריך לומר אם קיים אחד מהן. שאם קיים אחד מהן אין השני יכול להפר והא קמ"ל שאע"פ שנשאל אחד מהם לחכם על הקמתו שקיים כדקי"ל נשאלין על ההקם אפילו הכי אין זה שנשאל על ההקם יכול להפר יותר הואיל ולא היו יכולין שניהם להפר בבת אחת שהרי זה לא היה יכול להפר קודם שנשאל והילכך נתבטלה הפרתו ושוב אינו מועיל : **גמ'** כתיב ואם היו תהי' לאיש ונדריה עליה וגו' במה אנן קיימין. במה הכתוב מדבר אם בנשואה כבר כתיב למטה ואם בית אישה נדרה: כבר כתיב ואשה כי תדר וגו'. ואסרה אסר בבית אביה: זו נערה מאורסה. ומדכתיב ואם היו תהיה משמע וי"ו מוסיף על ענין ראשון דכתיב לעיל מיניה כי הניא אביה אותה ולומר שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה: נדרים שנדרה עד שלא נתארסה. ונתארסה אח"כ מניין : ונדריה עליה. משמע שהיו עליה מכבר בעודה בית אביה מכאן שהארוס מיפר בקודמין בשותפותיה דאב: בבוגרת ארוסה. מדכתיב היו תהיה דריש דמשמע במהוה עומה הכתוב מדבר והיא בוגרת שאין לאביה רשות בה: יאות

קרבן העדה

הלכה ח מתני' אלא שהנדר טעות. מעיקרו שבשעת הנדר היתה לבנה וא"ל התרת חכם: מעשה באחד שנדר וכו'. חסורי מחסרא וה"ק ר' ישמעאל אומר אפי' כעורה ונעשית יפה שחורה ונעשית לבנה ומעשה נמי וכו' דת"ק לא שרי אלא בשהיתה יפה בשעת הנדר שהנדר בטעות ור"י מתיר אפי' היתה כעורה בשעת הנדר ואח"כ נעשית יפה דכיון שביד אדם ליפותה ה"ל כאלו היתה יפה בשעת הנדר : **גמ'** ה"ג עשה לה שן של זהב. וה"פ שנפל שינה והושיבו לה שן אחר במקומו ועי"כ היתה כעורה ועשה לה ר"י משלו שן של זהב במקומו וייפוה : א"ל זכה במה שעליה. כלומר שאף השן של זהב נתון לו במתנה : בנות ישראל על שאול בכינה. המלבישכן שני עם עדנים המעלה עדי זהב על לבושכן : והיה מעלה להן מזונות. משלו ונתאדם הגוף ונתעדן הבשר וזהו המלבישכן שני עם עדנים : מה ת"ל המעלה וכו'. שאין סברא לומר שנתן לכל נשי ישראל עדי זהב : ומשני שאין תכשיט נאה וכו'. וה"ק ע"י שנתייפו ממזונותיו ותכשיט נאה להן היו בעליהן נותנין להן עדי זהב להתנאות בהן : בניות. בנאות שבישראל והן הסנהדרין א"נ לשון בנין הוא שת"ח נקרא בונים כדאמרי' בעלמא אל תקרי בניך אלא בונייך וזה נ"ל: היה רואה כת. ת"ח היה מאכילן ומשקן ועי"כ היו דברי תורה שנונים בפיהם והוליאו דברים חדשים הנקראים עדנים : ומה ת"ל המעלה עדי זהב. שאין סברא שהלביש הסנהדרין עדי זהב שאין זה מלבוש ת"ח : ומשני שהיה שומע וכו'. והקילוס הזה מיקרי עדי זהב כדכתיב תורי זהב נעשה לך :

הדרן עלך פרק ר"א

הלכה א מתני' נערה המאורסה. בת י"ב שנים ויום א' והביאה ב' שערות קרויה נערה עד ששה חדשים ומאז והלאה נקראת בוגרת ובת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקים אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדריה נדר ואף היא אביה וארוסה מפירין נדריה : הפר האב ולא הפר הבעל וכו' אינו מופר. דרישא איכא לפרושי או אביה או בעלה מפירין לכך הדר תני הפר האב וכו' לאשמועי' דאם לא הפירו שניהן אינו מופר : וא"צ"ל שקיים אחד מהן. שאם קיים אחד מהן אין השני יכול להפר : **גמ'** מה אנן קיימין. במאי איירי הך קרא : ואשה כי תדור נדר לה'. ואסרה איסר בבית אביה בנעוריה : זו נערה מאורסה וכו'. דכתיב וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה ואם היו תהיה לאיש וגו' וי"ו דואם מוסיף על ענין הראשון ללמד דנערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה: עד כדון. עד כאן שמעינן נהאי קרא נדרים שנדרה משנתארס' אביה ובעלה מפירין אותן נדרים שנדרה עד שלא נתארסה ונתארסה מניין שאין האב מיפר לבדו : ונדריה עליה. דכתיב ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה והאי עליה קרא יתירא הוא ללמד אפי' נדרים שהיו עליה אין האב מיפר אלא בשותפות הארוס מיהו בשותפות האב יכול להפר : בבוגרת ארוסה. שבעלה חייב במזונותיה הכתוב ואם היו תהיה לאיש מדבר שהארוס לחוד מיפר וכדתנן לקמן בפרקין בוגרת ששהתה שנים עשר חדש רבי אליעזר אומר יפר : יאות

מסורת הש"ס

תורה אור

רידב"ז

תני בשם ר"א אם הי' תהי' לאיש בבוגרת ארוסה הכתיב דבר חבריא אמרי יאות אמר ר"א וקשיא על דר"א מכיון שבגרה לא כבר יצאה מרשות

שנויי נוסחאות (שו"ד) מותר בה כל"ו ליתא. (שו"ס) ישמעאל בנות כל"ו ישמעאל ואמר בנות.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

יאות אמר ר' לעזר. וקשיא על דר' לעזר מכיון שבגרה לא כבר יצאת מרשות אביה. יתומה שמת אביה מי מפר לה הבעל מיפר. וקשיא על רבנין אם עד שלא נכנסה לרשותו הוא מיפר לה. נכנסה לרשותו לא כל שכן. מה מקיימין רבנן ונדריה עליה. מה אנן קיימין אם בנדרים שנדרה עד שלא נתארסה ונתארסה כבר נראה לאב ולבעל להפר. אלא כי נן קיימין בנדר שנדרה עד שלא מת אביה ומת אביה והיא בוגרת. מנן לר' לעזר נערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. בין איש לאשתו עד כדון בבעל. באב. בין אב לבתו. מה מקיימין רבנן בין איש לאשתו ולא שבינה לבין אחרים. בין אב לבתו לא שבינה לבין אחרים. ולית לר' לעזר כן. אית ליה. כולה מתמן אית ליה בין איש לאשתו לא מה שבינה לבין אחרים. בין אב לבתו ולא שבינה לבין אחרים. ואין צורך לומר שקיים א' מהן. איתא חמי היפר האב אין מופר ואת אמר הכין. לא על הדא אתאמרת אלא הדא היפר האב את חלקו לא הספיק הבעל להפר עד שמת.

האב

קרבן העדה

יאות אר"ל. שפיר קאמר ר"ל דקרא אתיא כפשטא: ה"ג וקשיא על דרבנן מכיון שבגרה וכו'. וה"פ לרבנן קשיא למה לא יפר הארוס לחוד נדרי בוגרת דהא כיון שבגרה יצאה מרשות האב א"כ אין לאב שותפות בה ממילא ראוי שיפר הארוס לבד: יתומה שמת אביה. ונתארסה מי מיפר לה דלכ"ע הבעל לחוד מיפר שהרי אין עליה רשות האב א"כ בוגרת נמי: ה"ג וקשיא על ר' לעזר אם עד שלא נכנסה וכו'. וה"פ לר"א למה לי ואם בית אישה נדרה השתא עד שלא נכנסה לרשותו אפ"ה מיפר בבוגרת משנכנסה לרשותו אינו דין שמיפר: ה"ג מה מקיים ר' לעזר ונדריה עליה מה אנן קיימין אם בנדרים וכו' כבר נראו לאב להפר. וה"פ ר"א דמוקים קרא ואם היו תהיה בבוגרת שהארוס לחוד מיפר ונדריה עליה במאי מוקים ליה אם בנדרים שנדרה בבית אביה כבר נראו לאב להפר ואין הבעל מיפר בקודמין שהיה האב ראוי להפר לחוד דאל"כ ואם בית אישה נדרה למה לי השתא ארוס מיפר בעל מיבעיא אלא ודאי לאשמועינן דאין הבעל מיפר בקודמין א"כ כ"ש ארוס דאין מיפר בקודמין: ה"ג אלא כי נן קיימין בנדר שנדרה עד שלא נתארסה והיא בוגרת. שמעולם לא נראה לאב להפר: מנן וכו'. מניין לר"ל נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה דליכא למימר קסבר ר"א אף בנערה או אביה או בעלה מפירין נדריה דא"כ למה מוקי קרא ואם היו בבוגרת הא אפי' בנערה איכא לאוקמי: ומשני דכתיב בין איש לאשתו. ומשמע ליה בנערה המאורסה איירי דכתיב בהאי קרא בנעוריה בית אביה א"כ מיתורא דקרא קדריש דלאשתו ממש מדכתיב בית אישה נדרה שמעינן: עד כדון הבעל באב. עד כאן שמעינן דנערה המאורסה הארוס מיפר מנ"ל דבעינן שותפת האב להפרת הארוס: בין אב לבתו. מדסמיך אב לבתו בהדי איש משמע דאב ובעל מפירין נדריה א"כ מיתורא קדריש: מה מקיימין. במאי מוקמי רבנן קרא בין איש לאשתו: ומשני ולא שבינה לבין אחרים. אין האב והבעל מפירין אלא נדרים שבינו לבינה אבל לא בנדרים שבינה לבין אחרים: ופריך ולית ליה לר"ל כן. שאינן מפירין אלא דברים שבינו לבינה: ומשני אית ליה. אלא תרתי שמעית מיניה שאביה ובעלה מפירין ואינן מפירין אלא דברים שבינו לבינה: ופריך איתא חמי. בוא וראה ברישא תנן כשלא הפר אחד מהן אינו מופר ל"ל תו למתני קיים אחד מהן דהיינו מנוע היפר זה בלא זה ועדיפא מינה: ומשני לא על. רישא דמתני' קאי אלא על הא דתניא היפר האב חלקו ביום שמעו:

האב

פני משה

יאות א"ר אלעזר. דמשמעות המקרא כך הוא אבל קשיא על דבריו דהיכי ס"ד דקרא בבוגרת ארוסה מיירי שהאב והבעל מפירין לה בשותפות הא מכיון שבגרה לא כבר יצאת מרשות אביה והויא כיתומה שמת אביה ומי מיפר לה ודאי הבעל מיפר וה"נ בבוגרת ולא שייכא בה שותפותיה דאב: וקשיא על רבנן. ומהדר הש"ס דלרבנן דס"ל בנערה מאורסה הכתוב מדבר אבל בוגרת ארוסה הבעל לבדו מיפר נמי קשיא דאם עד שלא נכנסה לרשותו מיפר לה נכנסה לרשותו לכ"ש וא"כ אם בית אישה נדרה למה לי: מה מקיימין רבנן ונדריה עליה. השתא נחית לפרושי לרבנן דס"ל בוגרת ארוסה הבעל מיפר באיזה נדרים איגון קיימין והיכי מפרשי לקרא ונדריה עליה דמשמע שהיו עליה מכבר: אם בנדרי' שנדרה עד שלא נתארסה ונתארסה. בעודה נערה: כבר נראה לאב ולבעל להפר. ושוב אין הבעל מפר לבדו אפי' בגרה אח"כ ויצאת מרשות האב דכיון שנראה לשניהם אין אחד מהם יכול להפר: אלא כן אנן קיימין. הא דכתיב ונדריה עליה ומשכחת לה דהבעל מיפר בבגר לבדו: בנדר שנדרה עד שלא מת אביה ומת אביה והיא בוגרת. כלומר שמת אביה או שבגרה ויצאה מרשותו ונתקדשה אח"כ דבכה"ג לא נראה לשניהם מעולם ובכי הא הבעל מיפר לבדו בבגר: מנן לר' אלעזר. דמוקי קרא בבוגרת ארוסה ומניין לנערה מאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה: בין איש לאשתו עד כדון בבעל כו'. כלומר מדסמך הכתוב בין איש לאשתו בין אב לבתו ש"מ דיש נדרים שהאיש לאשתו והאב לבתו מפירין לה ואיזו זו נערה המאורסה דלא יצאת לגמרי מרשות האב ולא נכנסה לגמרי לרשות הבעל וקמ"ל קרא דברשות שניהם היא להפרת נדריה: מה מקיימין רבנן. האי קרא בין איש לאשתו בין אב לבתו דלדידהו נפקא לן נערה המאורסה מאם היו תהיה: ולא שבינה לבין אחרי'. שאין הבעל מיפר אלא נדרים שבינו לבינה וכן האב לבתו: ולית לר"א כן. לשון שאלה הוא אם ר"א פליג בזה וקאמר דאית ליה נמי הכי וכולא מתמן אית ליה כולה מהאי קרא נפקא ליה מדכתיב בין איש לאשתו וגו' דוקא דברים שבינו לבינה ומדסמכן הכתוב יליף לה לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה: ואין צ"ל שקיים א' מהן. קתני במתני' ומתמה הש"ס איתא חמי בא וראה מה צריך לאשמועינן השתא היפר האב כו' כלומר דהפרת זה בלא זה לאו כלום היא ואת אומר אכן דאין צריך לומר שקיים אחד מהן ומאי קא משמע לן בהא: לא על הדא אתאמרת. לאו ארישא דמתני' קאי אהיכא שנייהם קיימין אלא על הדא כגוונא דתנינן בברייתא: היפר האב את חלקו ולא הספיק הבעל להפר עד שמת. לא הספיק לשמוע שיפר לה עד שמת:

האב

רידב"ז

מרשות אבי' יתומה שמת אבי' מי מיפר לה הבעל פי' דהברייא אמרי תרתי דבחד לך יפה אמר ר"א ובחד לך קשיא על דר"א ומפרש במה יאות ובמה קשיא מכיון שבגרה לא יצאת מרשות אבי' בתמיה יתומה שמת אביה מי מיפר לה הבעל מיפר וכיון דבגרה הרי יצאה מרשות אביה והוי כמו יתומה שמת אביה דמיפר לה הבעל יא"כ בזה יאות אמר ר"א וקשיא על דר"א אם עד שלא נכנסה לרשותו הוא מיפר לה משנכנסה לרשותו לא כ"ש פי' בשלמא להבנן מוקמינן נדרי' עלי' שבאו עמה מבית אביה ומיפר ארום בקודמין בשותפותי' דאב ואף שהבעל אינו מיפר בקודמין דכתיב אם בית אשה נדרה אבל הארום מיפר בקודמין משום שותפותי' דאב כדאיתא בדף ס"ט ע"ב ומינה ארום מיפר בקודמין ש"מ משום שותפותי' דאב אבל לר"א דמוקי קרא לארוסה דבגר וארום לחודי' מיפר וא"כ כיון דכתיב ונדרי' עלי' דאפילו בנדרים שבאו עמה מבית אביה ומיפר הארום להוד א"כ קשה האיך ס"ד דארום מיפר בקודמין והבעל אינו מיפר בקודמין הא ק"ו אם עד שלא נכנסה לרשותו הוא מיפר לה משנכנסה לרשותו לא כ"ש וא"כ קשיא על דר"א וכ"ז הוא מדברי הברייא דיאות אמר ר"א וקשיא על דר"א דיאות הוא משום דבגרה הוי כמת אבי' והוי כיתומה דמיפר לה הבעל וקשיא א"כ לפ"ז מיפר בקודמין כיון דמוקמינן האי קרא דואם הי' תהיה לאיש על ארוסה דבוגרת וגם כתיב ונדרי' עלי דמיפר בקודמין א"כ קשיא אם עד שלא נכנסה לרשותו הא אמר יפר משנכנסה לרשותו לא כ"ש ומשני מה מקיים ר"א ונדריה עלי' לא כמו דמוקמינן לרבנן בנדרים שנדרה קודם שנתארסה ז"א אלא במה אנן קיימין אם עד שלא נתארסה ונתארסה כבר נראה לאב ולבעל להפר אלא כי נן קיימין בנדרים שנדרה עד שלא מת אביה ומת אביה והיא בוגרת פי' דגרסינן במס' נדרים דף ע' ע"ב ה"ד אילימא שקידשה כשהיא נערה ובגרה מכדי מיתה מוליאה ובוגרת מוליאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בוגרת לא נתרוקנה רשות לבעל והנה מהיכן ילפינן דמיתה לא נתרוקנה רשות לבעל הוא דילפינן לה בדף ע' ע"א מבנעורי' בית אביה עיי"ש ופי' הר"נ ז"ל דהוי בית אביה אפילו שמת אביה וילפינן מזה במה מלינו בוגרת ממיתת האב דנערות דמ"ש ומ"ז אבל אם מת האב בבוגרת פשיטא דנתרוקנה דהא בזה הוי גזה"כ מפירש בנעוריה בית אביה אימתי הוי בית אביה אע"פ שמת דווקא בנעוריה אבל בבוגרת לא הוי בית אביה ואימתי לא נתרוקן דווקא במת בנערות ודכוותי' במה מלינו אמרי' אף על בוגרת משא"כ כשהי' תרתי מיתת האב בבוגרת הוי בזה גזה"כ מפורש דבנעורי' הוי בית אביה והוי בית בלא אב דווקא בנעורי' אבל בבוגרת לא הוי בית בלא אב ודווקא בבוגרת לחוד הוי מה מלינו ממיתת האב דנערות דליכא גזה"כ למעוטי כיון דנדרה בעודה נערה לא מלינו גזה"כ דבוגרת מפקיע כח האב וע"כ אמרינן דהוי מה מלינו ממיתת האב כשם דמיתת האב אינו מפקיע כן בוגרת אינו מפקיע אבל בנדרה כשהיא נערה ומת האב בבוגרת הרי בפירוש מיעט רחמנא דאימתי הוי בית אב בלא אב אפילו מת האב דווקא בנעורי' משא"כ בבוגרת ע"כ לר"א דמוקי הקרא על בוגרת הכי מרבה האי עלי' שנדרה בנערותיה וקידשה בנערות ונדרה עד שלא מת אביה ומת אביה והיא בוגרת דאז נתרוקנה רשות לבעל ולעולם הנדר היה לאחר האירוסין ולא הוי בקודמין וזה נראה ברור שכן צריך לגרוס והכל מוכח ונדפס בטעות וקשיא על דרבנן מה מקיימין רבנן ונדרי' עלי דהא מתחיל בהברייא דיאות אמר ר"א וקשיא על ר"א ומסיק תחלה היאות דר"א ואח"כ וקשיא על דר"א ומה דמסיק מה מקיימין רבנן ונדריה עליה פשיטא ומוכח דלר"א הוא פריך דהא רבנן מוקמי' בפירוש להאי עלי' לנדרים שבאו עמה מבית אביה וגם במה דמוקי לה בבוגרת מוכח דע"כ הוא לר"א קאי וז"ב ומתורץ בזה קושית הש"ק ז"ל דמקשה על הסו' הרשב"א ז"ל דפסק דביתומה שמת אבי' אין הבעל מיפר מהאי ירושלמי ולדברינו ניחא מאד דאדרבה מהאי ירושלמי מוכח כדברי הרשב"א ז"ל דהא כיון דהירושלמי מדמי בוגרת ליתומה וכיון דאנן קיימא לן להלכה כרבנן דפליגי אר"א בבוגרת אם כן על כרחך דה"ה יתומה דליכא למימר ביתומה דיפר הבעל אם כן בבוגרת נמי יפר וכיון דלהלכה קי"ל כרבנן דר"ל א"כ שפיר פסק הרשב"א ז"ל ודוק:

האב מיפר חלקו של בעל. אמר ר' נתן זו דברי ב"ש אבל דברי חכמים אין צורך להפר בשלא הקם. אבל אם הקם אינו יכול להפר. את אמר האב מיפר חלקו של בעל ביקש להקם אמר מוקם ליך סתם מוקם ליך סתם מופר לך חלקו של בעל. פשיטא דא מילתא לא היפר האב את חלקו ועברה על נדרה לוקה. היפר האב ולא היפר הבעל מהו שתלקה. או מאחר שאם ימות הבעל מתרוקנת אצל האב אינה לוקה ניחא כמאן דמר אין מיתה בהפרה. ברם כמאן דמר יש מיתה בהפרה. מיתה כהפרה היא. וכן מכיון שאינו מיפר לה ועברה על נדרה לוקה תני היפר האב את חלקו ולא הספיק הבעל להפר עד שמת הבעל האחרון מיפר לה חלקו של ראשון. אמר יוסי מתניתא אמרה כן אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה:

הלכה ב מתני' [א] מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל [ב] מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה ייפה כח האב מכח הבעל בדבר אחר ייפה כח הבעל מכח [ג] האב שהבעל מיפר בבגר [ד] והאב אינו מיפר בבגר:

גמ' הוון בעיי מימר בשלא היפר האב חלקו ומת ולא נתרוקנה רשות לבעל. נישמעינה מן הדא דרך תלמידי חכמים עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין הדא אמרה אפילו לא היפר האב חלקו ומת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. הוון בעיי מימר כשהיפר הבעל את חלקו אבל לא היפר הבעל הלקו ומת לא נתרוקנה רשות לאב. נישמיענה

פני משה

האב. חוזר ומיפר חלקו של בעל דבהפרה ראשונה לא הפר אלא האי שלו וצריך לחזור ולהפר חלק הבעל. אבל דברי חכמים אין צריך להפר. דכיון שמת הבעל נתרוקנה לרשות האב והוא הפר לה כבר: בשלא הקם. השתא מסיק למילתיה דמתני' הא קמ"ל לדברי חכמים דסברי א"צ להפר חלקו של בעל והיינו בשלא הקם אבל אם הקם לה הבעל ואח"כ מת שוב אין האב יכול להפר דמהו דתימא הואיל והשתא נתרוקנה לרשות האב הקמה דבעל לאו כלום היא קמ"ל: את אמר. כמו אמר מר האב מיפר חלקו של הבעל כשמת הבעל ומפרש הש"ס דאם ביקש להקים כלומר אם לא הפר מתחילה ומבקש עכשיו להקים באומר מוקם ליך סתם סגי דכיון שהקם שוב אין הפרה: מופר לך חלקו של בעל. כלומר אבל בהפרה ורוצה עכשיו נ"כ להפר חלקו של בעל צריך שיאמר בפירוש מופר לך חלקו של הבעל דאי לאו הכי מחזי כחוזר ומיפר חלקו: פשיטא דא מילתא. אם הבעל היפר לבדו ולא היפר האב את חלקו דלאו כלום היא ואם עברה על נדרה לוקה דלא מצינו שתעלה הפרת הבעל לבדו שהרי אפי' אם מת האב לא נתרוקנה לרשות הבעל כדתנן לקמן ופשיטא לן דהפרת הבעל לבדו אינו מועיל כלום אפילו לענין מלקות: היפר האב. אלא הא קא מיבעיא לן אם האב היפר לבדו מהו שתלקה אם עברה על נדרה הואיל והבעל לא הפר חלקו או דילמא בכה"ג מאחר שאם ימות הבעל נתרוקנה לרשות האב אמרינן דתעלה נמי השתא הפרת האב לפוטרה ממלקות: ניחא כמ"ד אין מיתה בהפרה. כלומר דהש"ס מפרש דהבעיא אינה אלא למ"ד לעיל אין מיתה בהפרה כלומר כיון שמת הבעל שוב אין צריך הפרה מחלקו כדסברי חכמים והילכך הפרת האב לבדו הפרה מעלייתא היא ואיכא למיבעי שאפי' בחיי הבעל תיהני לפוטרה ממלקות: ברם כמ"ד יש מיתה בהפרה. אבל לב"ש דסברי לעיל דשייכא שפיר הפרה אף במיתה שאפי' מת הבעל צריך האב לחזור ולהפר חלקו וא"כ הפרת האב לבדו לאו מעלייתא היא אפי' לענין מיתה וכאן ה"נ מכיון שאינו מיפר לה הבעל ועברה על נדרה לוקה לב"ש וליכא למיבעי לדידהו: הבעל האחרון. אם חזרה ונתארסה בו ביום האחרון מפר חלקו של ראשון עם אביה: מתניתא אמרה כן. ממתני' דלקמן שמעינן כן דקתני נדרה והיא ארוסה ונתגרשה בו ביום ונתארסה בו ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה והה"ד אם מת הראשון ונתארסה בו ביום דהד טעמא אית להו הואיל ולא יצאת לרשות עצמה שעה אחת:

הלכה ב מתני' מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. שאין הבעל מיפר נדרי אשתו עד שתכנס: מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. ומפר כל ימי נערותה דכתיב בנעוריה בית אביה ומהא שמעינן נמי דכל זמן שהיא נערה לא תלא מרשות אביה אפילו היא ארוסה והילכך ברישא כי מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל: שהבעל מיפר בבגר. אם קידשה כשהיא בוגרת והך סיפא ר"א היא כדמפרש בגמ': והאב אינו מיפר בבגר. דכתיב בנעוריה: **גמ'** הוון. בני הישיבה בעיי מימר דדוקא בשלא היפר האב הלקו ומת לא נתרוקנה רשות לבעל שיפר לבדו אבל אם הפר האב חלקו ומת בהא לא קאמר לא נתרוקנה רשות לבעל אלא דהבעל מיפר נמי חלקו: נישמעינה. ת"ש ממתני' דלקמן דאין חילוק ולעולם לא נתרוקנה רשות לבעל: דרך ת"ח כו'. ומסיפא קא דייק דקתני התם וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תיכנס לרשותי הרי אלו מופרין שמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר שאין הבעל מיפר בקידמין ואע"ג שהפר לה האב חלקו כדקתני ברישא כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין אפ"ה צריך הבעל לומר לה כן ולא אמרי' מכיון שהפר האב יכול הבעל להפר אפי' אחר שתכנס לרשותו דלא מיקרי קודמין כיון דלית כאן אלא חלקו משום דבשעת הנדר היה נראה לשניהם וה"נ כן הואיל בשעת הנדר נראה לשניהם והילכך לעולם לא נתרוקנה רשות לבעל הדא אמרה אפי' הפר האב חלקו כו' גרסינן: הוון בעיי מימר. בסיפא היו רוצין לפרש איפכא דדוקא בשהפר הבעל חלקו נתרוקנה רשות לאב אבל לא הפר הבעל חלקו ומת לא נתרוקנה רשות לאב כיון שהנדר היה נראה לשניהם: נישמעינה

קרבן העדה

האב מיפר חלקו של בעל. ולא אמרי' כיון שנתרוקנה רשות לבעל תו א"צ האב להפר שהרי כבר הפר לה בחיי הבעל אלא כיון שבשעה שהפר האב לא הפר אלא כפי מה שהיה ראוי להפר אז והיינו חלקו אבל חלק הארוס קיים הלכך צריך להפר אחר מיתת הארוס חלקו: אבל דברי חכמים א"צ להפר אחר מיתת הארוס. דבהפרה הראשונה שהפר בחיי הארוס סגי: בשלא הקם. דוקא בשלא קיים הבעל בחייו הוא דהאב יכול להפר לאחר מיתתו חלקו אבל בשקיים הארוס ומת אין האב יכול להפר חלקו אע"ג דנתרוקן רשות לאב כיון שנאסרה שעה אחת ולא היה מהני לה הפרת האב היא באיסורא לעולם ועלה קאמר במתני' ואצ"ל אם קיים אחד דהשתא לאחר מיתת הבעל אין האב יכול להפר חלק הבעל אם קיים כ"ש בחייו והיא גופא קמ"ל דלא מהני הפרת האב לאחר מיתת הבעל אם קיים בחייו: ביקש להקם. לאחר מיתת הבעל ואמר מוקים לך לא הקים אלא חלקו של בעל שסתם מוקים לך וסתם מופר לך שאומר האב אין כוונתו אלא חלקו של בעל ונפקא מיניה אם עברה על נדרה לאחר הקמתו אינה לוקה כדמסיק שלא קיים אלא חלק הבעל: פשיטא. לן דבר זה שאם הפר הבעל ולא הפר האב חלקו ועברה על נדרה שלוקה דהבעל מיגז גייז וחליו האחר נשאר חזק כבתחלה ולא אקליש ליה כלל: אבל היפר האב ולא היפר הבעל. מיבעיא לן מהו שתהא לוקה אם עברה על נדרה מי אמרי' האב מיגז גייז ונשאר חליו האחר חזק כבתחלה ולוקה או דלמא מאחר שאם ימות הבעל נתרוקן רשות לאב הלכך האב מיקלש קליש לכל הנדר ואינו לוקה אבל איסורא איכא: ניחא. הניחא דקמיבעיא לן למ"ד אין מיתה הבעל מבטלת הפרת האב והיינו ב"ש דסברי היפר האב ולא הספיק הבעל להפר עד שמת האב מיפר חלקו של בעל אבל למ"ד יש מיתה בהפרה שאם מת הבעל ולא הפר אין האב יכול להפר דהאב מיקליש קליש ואין בחלק הבעל כדי להורישו לאב ולא תפסה בו זכייה הלכך אין האב יכול להפר וזו היא דעת ב"ה כמפורש בבבלי בפרקין: ה"ג מיתה כהקמה היא. וה"פ א"כ מיתת הבעל לאחר שהפר האב כהקמה היא: וכן. לענין מלקות נמי כיון שאין האב יכול להפר לא שייך למימר שנתרוקן רשות לאב שהרי נדר לא יתרוקן לעולם לאב הלכך אף דמיקלש קליש באיסורו הוא ולוקה: ולא הספיק הבעל להפר עד שמת. דהיינו שלא הספיק לשמוע עד שמת הלכך הבעל האחרון מיפר חלקו של הראשון הפי' נתארסה לאחר א"נ בששמע הבעל הראשון ומת ביום שמעו ונתארסה בו ביום איירי: ממתני'. לקמן בפירקין שמעינן כן:

הלכה ב מתני' לא נתרוקנה רשות לבעל. שאין הבעל מיפר נדרי אשתו עד שתכנוס לרשותו: נתרוקנה רשות לאב. ומיפר כל ימי נערותה: והאב אינו מיפר בבגר. דכתיב בנעוריה בית אביה: **גמ'** ה"ג הוון וכו' לא נתרוקנה רשות לבעל הא בשהפ' האב חלקו ומת נתרוקנה רשות לבעל. וה"פ ס"ברוהו למימר הא דתנן במתני' מת האב וכו' איירי בשלא הפר האב אבל הפר האב ומת נתרוקנה רשות לבעל ויכול להפר חלקו: נשמעינה מן הדא. הא שמע ממתני' לקמן בפרקין: הרי הן מופרין. וכן הבעל עד שלא תיכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תיכנס לרשותי הרי אלו מופרין שמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר: ה"ג הדא אמרה אפי' הפר האב חלקו וכו'. וה"פ זאת אומרת אפי' היפר האב חלקו ומת לא נתרוקן רשות לבעל דאס"ד נתרוקן רשות לבעל למה לי' לבעל למימר הכי עד שלא תיכנס לרשותו הא נישואין לא גריעי ממיתת האב שבשניהם יוצאה מרשותו וכיון שכבר הפר האב קודם שהלא מרשותו תיסגי לי' לבעל להפר אפי' כשתכנס לרשותו אלא ודאי אפי' הפר האב ומת לא נתרוקנה רשות לבעל: אבל לא הפר הבעל חלקו ומת לא נתרוקנה רשות לאב. דבנעוריה בית אביה לא קאי אלא אנדרים שלא נראו לארוס אבל נדרים שנראו לארוס אין האב יכול להפר: נישמעינה

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פי"א מהלכות נדרים הלכה י סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סט"ו

ג

ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא

ד

ג מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ב

ה

ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף א

מסורת הש"ס

שנויי נוסחאות (פוס"ו) יוסי בד"ו רבי יוסי. (שוכ"ס) כשהיפר בד"ו בשהיפר.

ישמעינה מן הדא נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירין את נדריה. הדא אמרה אפילו לא היפר הבעל חלקו ומת הבעל נתרוקנה רשות לאב. מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. רבי חגיי בעא קומי רבי יוסה עד כדון בנדרים שנדרה מינתארסה נדרים שנדרה עד שלא תתארס מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. אמר ליה וכי נדרים שנדרה עד שלא תתארס ונתארסה לא כבר נראו לאב לבעל להפר לה. דתימר מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. הדא אמרה אפילו נדר שנדרה משנתארסה. נדרה עד שלא נתארסה מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. א"ל וכי נדר שנדרה עד שלא נתארסה ונתארסה לא כבר נראו לאב ולבעל להפר לה דתימר מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. הדא אמרה אפילו נדר שנדרה משנתארסה מת הבעל נתרוקנה רשות לאב שהבעל מיפר בבגר. מתני' דר' לעזר דתני בשם רבי לעזר אם היו תהיה לאיש בבוגרת ארוסה הכתוב מדבר:

הלכה ג מתני'

[א] נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום אפילו למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה זה הכלל כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: **גמ'** אמר רבי הילא היו תהיה אפילו מאה הויות אביה ובעלה האחרון מיפר נדריה. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן שאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה:

הלכה ד מתני'

[י] דרך תלמידי חכמים עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין וכן הבעל עד שלא תיכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תיכנסי לרשותי הרי אלו מופרין שמשתיכנס לרשותו אינו יכול להפר בוגרת וששהת י"ב חדש ואלמנה שלשים יום רבי אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר וחכמים [ג] אומרים אין הבעל מיפר עד שתיכנס לרשותו: **גמ'** מיסבר סבר רבי אליעזר דבמזונות הדבר תלוי. קידש אשה על מנת לזון הבעל מיפר לה. נשא

קרבן העדה

נשמעינה מן הדא. הא שמע מסיפא דמתני': ה"ג עד כדון נדרים שנדרה עד שלא תתארס נדרה משנתארסה מת האב נתרוקנה רשות לבעל. וה"פ עד כאן לא שמעי' ממתני' דמת האב לא נתרוקן רשות לבעל דוקא בנדרים שנדרה עד שלא נתארסה ולא היה עדיין רשות הבעל עליה ואין הבעל יכול להפר אלא בשותפותיה דאב אבל נדרים שנדרה משנתארסה מת האב נתרוקן רשות לבעל דהא אי מת קודם האירוסין הבעל יכול להפר לבדו כדאמרי' לעיל ריש פרקין ביתומה: לא כבר נראו לאב ולבעל להפר. והרי הן כנדרים שנדרה משנתארסה ואתה אומר לא נתרוקן רשות לבעל: הדא אמרה. זאת אומרת אפי' נדר שנדרה משנתארסה נמי לא נתרוקן רשות לבעל: ה"ג נדרה עד שלא נתארסה מת הבעל נתרוקנה רשות לאב נדרה משנתארסה מת הבעל לא נתרוקנה רשות לאב. או דלמא לעולם נתרוקן רשות לאב: לא כבר נראו לאב ולבעל להפר. והן כנדרים שנדרה משנתארסה ואפ"ה אתה אומר מת הבעל נתרוקנה רשות לאב אע"ג שהי' יד שניהם שוין בה הדא אמרה אפי' נדר שנדרה משנתארסה וכו': מתני'. דתנן שהבעל דהיינו הארוס מיפר בבגר אתיא כר' לעזר:

הלכה ג מתני' נתגרש' בו ביום. ששמע האב או הארוס שאם עבר היום ולא הפר שוב אינו יכול להפר: נתארסה. לאחר בו ביום: מפירין נדריה. שנדרה בפני הארוס הראשון שהארוס מיפר בקודמין: כל. זמן שלא יצאה לרשות עצמה לא מחמת בגר ולא מחמת נישואין: עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו. קודם שתבא לרשות הבעל: וכן. הארוס אומר לה כן עד שלא תכנס לרשותו שמשנכנסה לרשותו אינו יכול להפר שאין הבעל מיפר בקודמין: **גמ'** היו תהי'. היו הוא מקור נופל על המעט ועל הרוב לפיכך דרשי' מיניה אפי' כמה הויות דהוי' אירוסין משמע וקמ"ל דלעולם אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: ה"ג תני הפר האב את חלקו ולא הספיק הבעל להפר עד שמת הבעל האחרון מיפר לה חלקו של הראשון א"ר יוסי מתני' אמרה כן וכו' וכ"ה לעיל בפרקין:

הלכה ד מתני' בוגרת. ששהתה כפי הזמן הקצוב אם נתארסה לאחר שבגרה י"ב חדש אין לה זמן לפרנס את עצמה אלא שלשים יום ואם נתארסה קודם יב"ח נותנין לה עד י"ב חדש מזמן שבגרה ונערה ששהתה י"ב חדש לאחר האירוסין: הואיל ובעלה חייב במזונותיה. הוא מיפר את נדרה: **גמ'** מיסבר סבר ר"א. טעמו דר"א דאמר בעלה יפר כל הנודרת אינה נודרת אלא על דעת הנותן לה מזונותיה וכיון דבעלה חייב במזונותיה על דעתו היא נודרת כאלו פירשה אם לא ירצה לא יהיה נדר: קידש אשה ע"מ לזון הבעל. מיד משעת הקידושין בעלה לחוד מיפר לה מיד: נשא

פני משה

ישמעינה. לזה מן מתני' דלקמן דקתני נדרה והיא ארוסה כו' אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה וע"כ בשלא הפר לה הראשון מיירי דאל"כ למה לי הפרת האחרון הרי האב יכול להפר חלקו אחר שהפר הבעל חלקו אלא בשלא הפר הראשון וקתני אביה והאחרון מפירין ואע"ג דזה הנדר היה נראה לשניהם לאביה עם הראשון אפ"ה כיון שנכנסה לרב'ת האחרון להפר בשותפות האב מיפר הוא עם האב והכא נמי אפילו לא היפר הבעל חלקו כשמת נתרוקנה רשות לאב כשאין שם ארוס אחר והוא לבדו מיפר: מת האב כו' ר' חגיי בעי. לפני ר' יוסי מי נימא דעד כאן לא קאמר אלא בנדרים שנדרה משנתארסה הואיל ובשעת הנדר היה נראה לשניהם והילכך מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל: נדרים שנדרה עד שלא נתארסה. אם בזה נמי אמרינן מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל אע"פ דבשעת הנדר לא היה רשות שניהם עליה. והיותר נראה דאפכא גרסינן הכא בבעיא ראשונה דעד כאן בנדרים שנדרה עד שלא נתארסה מפני שבשעת נדרה לא היה עליה אלא רשות האב והילכך לא נתרוקנה רשות לבעל אבל בנדרים שנדרה משנתארסה מאי דאיכא למימר הואיל ובשעת הנדר היה גם רשות בעלה עליה דבכה"ג אמרינן דנתרוקנה רשות לבעל. והשתא שייך שפיר התשובה שהשיבו: א"ל וכי נדרים שנדרה עד שלא תתארס ונתארסה. לאו דאפי' בזה כבר נראו לאב ולבעל להפר לה אחר שנתארסה: דתימר. כלומר ואפילו הכי את אומר בהן מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל וה"ה בנדרי' שנדרה משנתארסה דמאי שנא הדא אמרה אפילו נדר שנדרה משנתארסה מת האב לא נתרוקנה לרשות הבעל: חסר כאן הבעיא וניכר החסרון מתוך משמעות הענין וה"ג נדרה עד שלא נתארסה נדרה משנתארסה מת הבעל נתרוקנה לרשות האב. ואסיפא קאי מת הבעל נתרוקנה רשות לאב ובעי דילמא עד כאן בנדרים שנדרה עד שלא נתארסה הואיל ובשעת הנדר לא היה עליה אלא רשות האב והילכך עכשיו חוזרת לרשותו אבל בנדרים שנדרה משנתארסה וברשות שניהם היא אם בדא נמי אמרינן מת הבעל נתרוקנה רשות לאב ופשיט ליה נמי הכי וכי נדר שנדרה עד שלא נתארסה ונתארסה לא כבר נראו לאב ולבעל להפר לה כשנתארסה: דתימר. ואפי' הכי את אומר מת הבעל נתרוקנה רשות לאב וה"ד בנדרים שנדרה משנתארסה דמאי שנא הדא אמרה כו': שהבעל מיפר בבגר. מתני' דר' אליעזר היא. דתני לעיל בבוגרת וארוסה הכתוב מדבר ולומר שבשהיא נתארסה כשבגרה הבעל מיפר לבדו ולא איירי כלל בשותפות האב:

הלכה ג מתני' נתגרשה בו ביום. ששמע האב שאם עבר היום שוב אינו יכול להפר: ונתארסה בו ביום. לאחר: אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. שהארוס מיפר בקודמין ואפילו נדרים שנדרה בפני ארוס הראשון דכתיב ונדריה עליה נדרים שהיו עליה כבר: כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת. לא מחמת נישואין ולא מחמת בגר: **גמ'** היו תהיה. כתיב אפי' מאה הויות שנתקדשה למאה זה אחר זה בו ביום אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן. לאו אדר' הילא קאי שהרי מפורש בהדיא במתני' ור' הילא דרשא דקרא אשמועינן אלא כדקאמר לעיל סוף הלכה א' שאם מת הארוס הראשון ונתארסה לאחר בו ביום אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה כמו בנתגרשה ומהו דתימא ה"א שאני מת דנתרוקנה רשות לאב בנדר זה קמ"ל הואיל ולא יצאת לרשות עצמה שעה אחת. ואיידי דנקיט לה הכא וכן דרך הש"ס הזה:

הלכה ד מתני' עד שלא היתה בתו יוצאת מאצלו. קודם שתבא לרשות הבעל: וכן. הארוס אומר לה כן עד שלא תכנס לרשותי שמשתיכנס לרשותו אינו יכול להפר. שאין הבעל מיפר בקודמין: בוגרת וששהת י"ב חדש. בוגרת כדינה שזמנה חלוק הוא שאם תבעה להנשא ביום הבגר נותנין לה י"ב חדש לפרנס עצמה ואם לא תבעה ביום הבגר אין לה י"ב חדש אלא מיום הבגר ואם עברה עליה י"ב חדש מיום הבגר אין לה אלא שלשים יום כמו אלמנה כמפורש בפ' אע"פ: וששהת י"ב חדש. נערה שתבעה להנשא וזמנה קצוב י"ב חדש שמכאן ואילך הבעל חייב במזונותיה ובנוסחת הבבלי בוגרת ששהת י"ב חדש ומסיק לה בגמ' תני וששהת: ואלמנה. ששהתה שלשים יום משתבעה לינשא שהיא אוכלת משל בעלה: הואיל ובעלה חייב במזונותיה. שכל הנודרת על דעת בעלה נודרת וס"ל לר"א כיון שהיא ניזונת משל בעלה משהתה על דעתו נודרת: אין הבעל מיפר. יהידי עד שתיכנס לרשותו והלכה כחכמים: **גמ'** מיסבר סבר ר"א דבמזונות הדבר תלוי. כלומר למאי דשמעינן לר' אליעזר דהפרת נדרי' של הבעל במזונו' תלוי ולפיכך קידש אשה על מנת לזון אותה מיד אע"פ שלא כנסה הבעל מיפר לה לבדו: נשא

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פי"א מהלכות נדרים הלכה יא סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סי"ג וכ"ד יא יט וע"ש

ז
ב מיי' שם הלכה כ סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף י

ח
ג מיי' שם הלכה כו סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף נ וס"ס

שינוי נוסחאות (בוי"נ) מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בד"ו מת האב נתרוקנה רשות לבעל.

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פי"א מהלכות נדרים הלכה ג טוש"ע יו"ד סי' רלד ס"ז

נשא אשה על מנת שלא לזון גרסינן האב מיפר לה. ולא הבעל דהכל במזונות תלוי: דברי חכמים. ולטעמייהו דחכמים לעולם אינו מפר לבדו בארוסה ואפי' נותן לה מזונות כדר' יעקב בר אחא בשם ר"י לעולם כו' וקמ"ל דלא תימא דרבנן לא קאמרי במתני' עד שתיכנס לרשותו אלא לומר דאין הדבר תלוי במזונות לבד אלא עד שתיכנס גם כן לרשותו ומיהו עד שיזונה נמי בעינן קמ"ל דלא אלא משתיכנס לרשותו בלבד הדבר תלוי לדברי חכמים ואפילו אם נשא אשה על מנת שלא לזונה הבעל מיפר לה:

הלכה ה מתני'

שומרת יבם כו' ר' אליעזר אומר יפר. בבבלי מוקי לה בשעשה בה מאמר איירי וכן משמע הכא בגמ' בהלכה דלקמן וסבירא ליה לר' אליעזר מאמר קונה קנין גמור ואם היא נערה ויש לה אב אביה ויבמה שעשה בה מאמר מפירין נדריה: רבי יהושע אומר לאחד אבל לא לשנים. דלא סבירא ליה לר' יהושע מאמר קונה קנין גמור מיהו ס"ל דיש זיקה וזיקה ככנוסה כלומר כאשר ארוסה שהבעל מיפר בשותפות האב ובכאן אם אלא יבם אחד הוא דמיפר אבל כשיש שני יבמין אין שום אחד מהן מיפר שאין ברירה: ר' עקיבה אומר לא לאחד ולא לשנים. דקסבר זיקה אינה ככניסה ומאמר אינו קונה קנין גמור מן התורה והל' כר' עקיבה:

גמ' על דעתיה דר' אליעזר גרסינן. כלומר דבעי הש"ס לר' אליעזר דס"ל היבם מיפר ואפילו יש כאן שני יבמין דאגידא בהו והן דאמר ר' אבהו בקידושין פרק האומר גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום יבא אחר ויקדשה מעכשיו ולאחר עשרים יום כו' דאפילו קידושי מאה תופסין בה והשתא בעי לר' אליעזר מי מיפר לה נדריה הראשון מיפר או אפילו אחד מכולן הואיל וכלהו אגידא היא: והאי דאמר ר' יעקב. וכן הא דאמר ר' יעקב בשם ר' יוחנן בפ"ק דקידושין דמייעד אמה העבריה אפילו לבנו קטן ומי מיפר לה דקטן אין לו זכות ומי נימא הואיל והכתי קלת אגידא ביה בהאדון הוא מיפר לה נדרה: והאי דאמר ר' יעקב. בריש פ' חרש דאשתו של חרש ושל שוטה אפילו אשם תלוי אין בה להביא עליה מי מיפר נדרים כלומר אם האב יכול לבדו להפר נדרה הואיל דקידושי החרש לאו כלום הן או לא ולא איפשיטו כל הני בעיי:

נשא אשה ע"מ שלא לזון האב מיפר לה דברי חכמים. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוהנן לעולם אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו:

הלכה ה מתני'

שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין רבי אלעזר אומר יפר רבי יהושע אומר לאחד אבל לא לשנים ר' עקיבה אומר א לא לאחד ולא לשנים:

גמ' על דעתיה דרבי אליעזר מיפר לה והן *דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן אפילו קידושי מאה תופשין בה מי מיפר לה. ויי *דמר ר' יעקב בשם ר' יוחנן מייעדה לבנו קטן מי מפר לה. ויי *דמר ר' יעקב בר אחא בשם רבי יוהנן ורבי הילא בשם רבי לעזר אפי' אשם תלוי אין לה מי מיפר לה:

הלכה

נשא אשה ע"מ. שהאב יתן לה מזונות אף לאחר הנישואין לר"א האב לחוד מיפר לה אפילו לאחר הנישואין דבמזונות הדבר תלוי: דברי חכמים. טעמא דחכמים דמתני' אריב"א בשם ר"י דסברי ברשות הדבר תלוי אם היא ברשות האב אע"ג דהבעל נותן לה מזונות שניהן מפירין בשותפות ואם היא ברשות הבעל אע"ג שהאב נותן לה מזונות הבעל מיפר לחוד:

הלכה ה מתני'

רא"א יפר. בשעש' בה היבם מאמר ביבמה קונה קנין גמור מן התורה ואם היה נערה ויש לה אב אביה ויבמה שעשה בה מאמר מפירין נדריה: לאחד ולא לשנים. דלא ס"ל לר"י מאמר קונה קנין גמור מיהו ס"ל דיש זיקה וזיקה ככנוסה ובשאין שם אלא יבם אחד מיפר אבל כשיש שני יבמין אין אחד מהן מיפר דאין ברירה: לא לאחד ולא לשנים. דסבר זיקה אינה ככנוסה ומאמר אינו קונה קנין גמור מן התורה:

גמ' ה"ג ע"ד דר"ע מי מיפר לה. האב לחוד דהא אינה קנויה ליבמין והרי הוא כפנויה או דלמא לאו מיהת מהני זיקה דאף האב אינו יכול להפר: והן. והא דאר"א בשם ר"י פ"ג דקידושין האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום אפי' קידושי מאה תופסין בה מי מן המארסין מיפר נדרה הראשון או כולם יחד: ויי. והאי דאר"י בשם ר"י אמה העברי' מיעדה אפי' לבנו הקטן דכתיב ואם לבנו ייעדנה בנו כל דהו אפי' קטן במשמע וקסבר דיעוד נישואין עושה אפי' להפרת נדריה ומספקא לי' במייעד לקטן אם האב יכול להפר או דלמא דינה כנשואה: אפי' אשם תלוי אין לה. האומר לאשה ה"ז גיטיך אם מת מחולי זה וניסת לאחר אר"מ בעילת' תלוי' וא"ר יוחנן אם מת מחולו חולי אפי' אשם תלוי אין לה דמגורשת משעת כתיבה ומיבעיא ליה באותן הימים משעת כתיבה עד שעת מיתה מי מיפר נדריה הראשון או השני:

הלכה

מסורת הש"ס

קידושין פ"ג הלכה א שם פ"ג ה"ב

יבמות פי"ד הלכה א

תוס' הרי"ד

על דעתיה דרבי אליעזר מיפר לה וכן דמר ר' אבוה בשם ר' יוחנן אפילו קידושי מאה תופסין בה מי מיפר לה ויי דמר ר' יעקב בשם ר' יוחנן מייעדה לבנו קטן מי מיפר לה פי' דהנה ר"א ס"ל דהיבום מיפר לה אע"פ שאין היבמה גמורה לאישה כמו שארוסה גמורה לאישה כדאיתא בדף ע"ה א' אי אתה מודה שאין חייבין עלי' סקילה כנערה המאורסה מ"מ ס"ל לר"א דהיבום מיפר לה וע"כ בעי אם ר"א ס"ל כן בכל מקום דלא הוי קידושין גמורין כגון בקדושי שיור דקידושי מאה תופסין בה וכן בקידושי יעוד למ"ד דמהני בקטן והתם נמי לא נגמרה הקידושין דאין חייבין סקילה כנערה המאורסה כדאיתא במס' קידושין דף י"ט גבי יעוד דקטן אשת איש פרט לאשת קטן וכן לפרש"י ז"ל וכן להתוס' ז"ל ע"כ דאין חייבין על קידושי יעוד לקטן סקילה דכן גרסינן שם בעי ר"ל מהו שמיעד אדם לבנו קטן בנו א"ר בנו כל דהו או דילמא בנו דומיא דידי' מה הוא גדול אף בנו נמי גדול א"ר זירא ת"ש איש פרט לקטן א"א פרט לאשת קטן ואי אמרת מיעד א"כ מלינו אישות לקטן אלא מאי אינו מיעד אמאי קממעט לי' קרא תפשוט מינה דמיעד א"ר אשי הכא ביבם בן תשע ויום אחד הבא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא הוי לי' מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזי לי' ביאתו ביאה הבא עלי' מתחייב בא"א קמ"ל ע"כ ופי' התוס' ז"ל דאי לאו האי קרא דמעטי' ה"א מדאורייתא חשובה כאשתו קמ"ל שאינו קונה אותה אלא מדרבנן כדאמרינן בעלמא שבו ביאת בן תשע כמאמר בגדול פרש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל דמדאורייתא קני הותה לכל מילי דיבום לבד דהיינו הייב מיתה הבה עלי' מגזה"כ א"א פרט לאשת קטן אבל לבד זה קני לה לגמרי מן התורה ורק רבנן עשו אותו רק כמאמר בעלמא ורבנן הורידו מדרגתו בקנין מקנין דאורייתא לקנין דרבנן ונמצא לפרש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל פשיטא דהא דמיעט רחמנא א"א פרט לאשת קטן הוא רק במיתה לבד אבל לענין קנין קני לה א"כ ביעוד לבנו קטן פשיטא דאפילו שקנה לה למ"ד דמיעד לבנו קטן מ"מ מיעטה רחמנא ממיתה מא"א פרט לאשת קטן וא"כ אין יעוד קטן גמורה לקטן כמו שארוסה גמורה לאשה שאין חייבין עלי' סקילה כנערה שמאורסה ואפילו לשיטת התוס' ז"ל דמיעט רחמנא א"א פרט לאשת קטן דלא קנה לה כלל כאוקימתא דרב אשי מ"מ ביעוד למ"ד דקנה לה מודה דאין חייבין עלי' סקילה והמיעוט דא"א פרט לאשת קטן הוא רק על סקילה לחוד וכ"ת א"כ מנ"ל לרבותינו בעל התוס' ז"ל למימר דהמיעוט דא"א פרט לאשת קטן הוא למעוטי מקנין יבום לגמרי אימא נמי דלא ממעטינן לי' רק ממיתה לחוד כמו גבי יעוד ז"א כאשר נבאר בע"ה שיטת התוס' ז"ל יתבאר מעומקא עומק הענין ובזה יתורץ קושית הסג"א דכתב להוכית דקידושי קטן ע"י האב לא מהני ולא אמרינן זכין לקטן דאל"כ ל"ל לרב אשי לאוקמי' ביבם ב"ט סו"ל לאוקמי' הקרא בקטן שקידש עבורו אביו מיעטו קרא דהא"ש לחייב עלה בא"א אלא ע"כ דבקטן שקידש אביו לא מהני כפשיטות עיי"ש ולפי שיטת התוס' ז"ל לא קשה כלל לאוקמי' להקרא בקטן שקידש אביו דסא"מ דתפסי קידושין ז"א דלכאורה צ"ב להבין שיטת התוס' ז"ל דלמה מוקי רב אשי ביבם ב"ט הא כיון דלפירוש התוס' ז"ל קמ"ל הקרא דא"א פרט לאשת קטן דלא תפסי קנין כלל משום דסא"מ דתפסי הקנין ביבום וע"כ קמ"ל דלא תפסי הקנין כלל א"כ ל"ל לאוקמי' ביבם בא יש לו לדחות הא דפריך ובעי למיפשט דמיעד דאי אינו מיעד אמאי מיעטו קרא תפשוט מיני' דמיעד יש לו לאוקמי' דלעולם אינו מיעד ואי אמאי מיעטו קרא הוא משום דסא"מ דמיעד כמו דמיבעיא לן בנו א"ר בנו כ"ד ע"כ קמ"ל קרא דא"א פרט לא"ק דלא מיעד כלל וא"כ ליכא למיפשט מיני' דמיעד ול"ל לאוקמי' הקרא ביבום ב"ט בשלמא לשיטת רש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל ניחא כיון דהמיעוט דא"א פרט לא"ק הוא למעוטי ממיתה לחוד א"כ אי מוקמינן לי' על יעוד א"כ הי' תפשוט מיני' דמיעד א"כ ע"כ צריך לאוקמי' הקרא על יבום ב"ט אבל לשיטת התוס' ז"ל דהמיעוט דא"א פרט לא"ק היא הוא דלא קני כלל א"כ קשה ל"ל לאוקמי' ביבום לאשמועינן דלא קני כלל משום דהי' בא"מ דקני סא כמו כן יש לאוקמי' ביעוד קטן ולא תפשוט מיניה דמיעד משום דהקרא קמ"ל דלא קני כלל משום דהי' דהא"מ דיעוד דקטן מהני מהני משום דבנו א"ר בנו כ"ד וזהו קושיה גדולה דצריך ביאור ע"כ נראה לפענ"ד דס"פ לשיטת התוס' ז"ל דהנה ר"ז פשיט קרא דא"א פרט לא"ק ואי אמרת מיעד א"כ מלינו אישות לקטן והוא דס"ל דע"כ דאין לחלק בין תפיסת הקנין לחיוב סקילה דאי נתפס הקידושין ע"כ דיש עלה חיוב סקילה דא"א ול"ל דהקידושין נתפס הכתוב ממעטו מסקילה ז"א והנה באמת מלד הסברא ל"ל דיהא חיוב מיתה ע"י מעשה קידושי קטן רק דקרא מרבה בב"ט בעריות דנסקלו על ידו ע"י ביאה והי לאו האי קרא הא"מ דלא חשובה ביאת קטן לביאת ערוה ורק רחמנא רבי' דביאת קטן ב"ט תשוב ביאה בעריות וזוי ביאת ערוה על ידו אבל קידושי קטן דתגיבי ערוה דא"א על ידו אין שום סברא לזה א"כ ממילא כיון דאיסור דחיוב א"א ותפיסת קידושין גבי אשת קטן קשורים זב"ז אליבא דר"ז דהיכא תפיסת קידושין בלא חיובא דא"א לפי זה אין שום מקום כלל להאיבעיא די"ל דפשיטא דמסברא בנו דומיא דידי' וא"כ אדרבה ע"י סברת ר"ז מוכח מהך קרא דמיעד א"כ פריך הגמ' על ר"ז דלדידך דילפת דאין מיעד מהאי קרא דא"א פרט לא"ק וס"ל דתפיסת קידושין וחיובא דא"א קשורים זב"ז א"כ אדרבה תיפשוט מהאי קרא דמיעד דאלא מאי אינו מיעד אמאי מיעוטי קרא דל"ל דלאפוקי מהא"מ דלא תימא דמיעד דבנו א"ר בנו כ"ד ז"א כ ן דקשור בו חיובא דא"א ופשיטא דע"י קידושי קטן לא נעשה חיוב ערוה א"כ ממילא פשיטא דלא נתפס הקידושי יעוד והנא אמינא ותסברא דבנו דומיא דידי' מה הוא גדול כו' וא"כ קשה אמאי מיעטי קרא דמסב"ת נימא דע"י קידושי קטן יהא ערוה דא"א לענין חיוב אלא ע"כ אדרבה הקרא אתא לאורי לן לאימעטו ממיתה לחוד כדי למשמע לן אבל תפיסת קידושין יש בה ולריכה גט וא"כ הא"מ דחייב מיתה דתלי זב"ז ע"כ קמ"ל דאינו חייב מיתה כשלמא בלא פשיטת ר"ז שפיר יש לאיבעיא לן דמיעד לבנו קטן בנו כ"ד ולא קשור בזה חיוב ערוה דא"א ע"י קידושי קטן אבל לר"ז דס"ל דקשור זב"ז א"כ ע"כ פשיטא דלא תפסי קידושי יעוד גבי קטן וע"כ בנו דומיא דידי' וא"כ אמאי מיעטו הקרא ול"ל קרא לזה אלא ע"כ אדרבה לגלות לן דמיעד וכא הכתיב להוציאו מן חיוב ערוה ע"ז בא רב אשי ואמר דלעולם כר"ז דקשור זב"ז ומ"מ ליכא למיפשט דמיעד דאל"כ אמאי נציך קרא למעטו ממיתה פשיטא בלא קרא דלא מבכת"ל ערוה גבי קידושי קטן ז"א דהקרא אתא על יבום ב"ט שבא על יבמתו ע"י ביאה ובזה כד"א כיון דמדאורייתא חזי לי' וביאתו ביאה גבי עריות דנתרבי' לענין ביאה דעושה ערוה א"כ הא"מ דקני לה וחייב נמי משום ערוה דא"א ע"כ צריך קרא למעט דלא קני לה כלל ולעולם לא מלינן למיפשט דמיעד דאל"כ אמאי מיעטו קרא דהקרא לא צריך למעט על קידושין רק על ביאה דקטן וא"כ ע"כ דאינו מיעד דקשורים זב"ז ואי אמרת מיעד א"כ מלינו אישות לקטן ושאל הגמ' מאי הוי עלה אם כרב אשי וכר"ז או כפי דיחוי הגמ' דתפשוט דמיעד ואף דלא מלינו למיפשט משום דמקרא אי' לאי' דיש לאוקמי' ביבם כרב אשי אבל מ"מ הסברא די"ש לומר דלא כר"ז ואינו קשור זב"ז ויש לומר דמיעד ואין אישות לקטן ולא תלי אישות דקטן בחיוב דערוה בתפיסת הקידושין וע"כ האיבעיא במקומה עומדת ופשיט לי' מר"א אר"י כו' ונמצא דבעל האיבעיא דר"ל דמיבעיא לי' יעוד בקטן ס"ל דלא קשורין זב"ז ורק ר"ז ס"ל דקשורין זב"ז ופשיט האיבעיא ופריך הגמ' לדידך דקשורין זב"ז אדרבה תפשוט מאידך גיסא ע"ז בא רב אשי לתרץ לר"ז דלא תפשוט לאידך גיסא רק לסך גיסא דס"ל לר"ז דאי אמרת מיעד א"כ מלינו אישות לקטן אבל למ"ד דס"ל דיש יעוד בקטן ע"כ דס"ל דאינן קשורין זב"ז ואפילו דנתפס קידושי קטן ע"י יעוד מ"מ אין אישות לקטן ופטור ממיתה ועפ"ז יתורץ קושייתינו וכן יש לתרץ קושית התוס' ז"ל בדף י' ע"א דמקשין על פרש"י ז"ל דמפרש ותייבין משום א"א פרש"י ז"ל דקיבל בה אבי' קידושין ומקשין בתוס' ז"ל ה"א ל"ל למיתני הא הוי בכלל הסיפא ואם בא עלי' אחד מכל עריות כו' אבל לפי זה ניחא דהא קידושין מביאה גבי קטן חלוקין זמ"ז דביאה שתורה קטנה בת ג' שנים לביאה דחשובה ביאה לענין הכל לענין עריות וא"כ אם בא עלי' אחי' פשיטא דהוי בא

על

תורה אור

הלכה ו מתני'

א"ר אליעזר מה אם אשה שקנה הוא לעצמו הרי הוא מיפר נדריה אשה שקנו לו שמים אינו דין שיפר נדריה א"ל ר"ע לא אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו שאין לאחרים בה רשות תאמר באשה שקנו לו שמים שיש לאחרים בה רשות אמר לו ר' יהושע עקיבה דבריך בשני יבמין מה אתה משיב על יבם אחד אמר לו אין היבמה גמורה לאישה כשם שהארוסה גמורה לאישה: **גמ'** *אמר ר' ליעזר ומה אם אשה שלא היה לי בה רשות עד שלא נכנסה לרשותי משנכנסה לרשותי הונמרה לי. אשה שהיה לי בה רשות עד שלא נכנסה לרשותי משנכנס' לרשותי אינו דין שתיגמר לי. אמר לו רבי עקיבה לא אם אמרת באשה שלא היה לך בה רשות עד שלא נכנסה לרשותך משנכנסה לרשותך הוגמרה לך שכשם שלא היה לך בה חלק. כך לא היה לה לאחרים בה עמך חלק. תאמר באשה שהיה לך בה רשות עד שלא נכנסה ברשותך משנכנסה לרשותך הוגמרה לך שכשם שהיה לך בה חלק כך היה לאחרים עמך בה חלק. אמר לו ר' יהושע עקיבה דבריך בשני יבמין מה את משיב על יבם אחד. א"ל כשם שלא חלקת לנו בין שומרת יבם אחד לשני יבמין בין שעשה בה מאמר בין שלא עשה בה מאמר. יכול בנדרים ובשבועות כן. אמר לו אבל. אמר לו אילו היית בימי רבי לעזר בן ערך אמר אין מאמר קונה קניין גמור מודה שאינו מיפר לה עד שתיכנס לרשותו:

הלכה ז מתני'

[א] האומר לאשתו כל נדרים שתדורי מיכן עד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום הרי הן מופרין ר' אליעזר אומר מופר וחכמים אומרים [ג] אינו מופר אמר רבי אליעזר אם היפר נדרים שבאו לכלל אסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל אסור אמרו לו °אישה יקימנו ואישה יפירנו (במדבר ל) את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר: **גמ'** השיבו על דברי רבי לעזר *והרי המקוה יוכיח שמעלה את הטמאין מטומאתן ואינו מציל את הטהורין. הזור

קרבן העדה

הלכה ו מתני' מה אם אשה שקנה לעצמו. דהיינו ארוסתו: הרי הוא מיפר נדריה. בשותפות: שהקנו לו שמים. היינו יבמתו: אינו דין שיפר נדריה. בשותפות עם אביה: שיש לאחרי' בה רשות. שהיא זקוקה לשאר אחים: מה אתה משיב על יבם א'. כלומ' תשובתך טובה על דברי ר"א שאומר שמיפר אפי' כשיש שני יבמין מה תשיבני על דברי שאני אומר לא' אבל לא לשנים: אין היבמה גמורה ליבם. לחייב מיתה הבא עליה כשם שהארוסה גמורה לאשה לענין חיוב מיתה: **גמ'** שלא היה לו בה רשות. דהיינו הארוס: עד שלא נכנסה לרשותו. היינו עד שלא קידשה: משנכנסה לרשותו. משקדשה: הוגמרה לו. להפר נדריה עם אביה בשותפות: אשה שהיה לו בה רשות. יבמה שהיה לו חלק בה מחמת זיקת אחיו עד שלא עשה בה מאמר: משנכנסה לרשותו. דהיינו כשעשה בה מאמר אינו דין שיגמור המאמר שיהא זכאי בה להפר נדריה עם האב בשותפות: ה"ג כך לא היה לאחרים חלק בה. קודם שנתארסה לו: כך היה לאחרים עמך בה חלק. שהיה זקוקה לכל האחים: ה"ג בין שלא עשה בה מאמר אף בנדרים ושבועות כן א"ל אבל אלו היית בימי ר"א בן ערך וכו' כ"ה בתוספתא פ"ו. וה"פ כשם שאין חייבין סקילה על היבמה אפי' עשה בה מאמר אלמא לא עדיף מאמר דיבמה כקידושין לענין סקילה אף להפרת נדרים ושבועות כן שאינה כארוסתו ואינו מפר נדריה אפי' בשותפות וא"ל ר' יהושע אלו הייתי בימי ר"א בן ערך היו דבריך טובים דאמר אין מאמר קונה קנין גמור ה"ה דאינו מיפר אבל אני סובר שמאמר קונה:

הלכה ז מתני' הרי הן קיימים לא אמר כלום. דה"ל קיום בטעות לפי שיש נדרים שלא יחפוץ בקיומן: רא"א מופר. דמסתמא אין אדם רוצה בנדרי אשתו: שבאו לכלל אסור. דהיינו לאחר שנדרה דאז כבר נאסרה בהם עד שיפר הבעל: את שבא לכלל הקם. נדרים שחלו כבר: לא בא לכלל הקם. נדרים שלא חלו לא בא לכלל הפר אע"ג דאיכא ק"ו ע"כ הקישן הכתוב: **גמ'** והרי המקוה יוכית. שמטהרת הטמאים בטבילתן בתוכה ואינו מציל על הטהורים שטבלו שלא יבואו לידי טומאה אם נגעו אח"כ בשרץ אף אני אביא בעל אע"פ שמיפר נדרי אשתו משתדור אינו מיפר עד שלא תדור: ה"ג

פני משה

הלכה ו מתני' מה אם אשה שקנה הוא לעצמו. היינו ארוסתו: אשה שקנו לו שמי'. יבמתו: אינו דין שיפר נדריה. בשותפות עם האב: שיש לאחרים בה רשות. שגם היא זקוקה לשאר האחים שאם עשה בה יבם זה מאמר ובא אחיו אח"כ ועשה בה מאמר תפים גם השני דיש מאמר אחר מאמר: מה אתה משיב על יבם אחד. כלומר תשובתך טובה על דברי ר' אליעזר שאומר אפי' בשני יבמין היבם מיפר מה תשיבני על דברי שאני אומר לאחד ולא לשנים: אין היבם גמורה לאישה. ליבמה אינה קנויה לו לגמרי להתחייב מיתה הבא עליה כשם שהארוסה גמורה לאישה לענין חיוב מיתה הבא עליה:

גמ' עד שלא נכנסה לרשותי. קודם שארסתיה: משנכנסה לרשותי. כלומר משקידשה הוגמרה לי להיות מיפר בשותפות האב: אשה שהיה לי בה רשות עד שלא נכנסה לרשותי. היינו יבמה קודם שעשה בה מאמר היה לו חלק בה משום זיקה: משנכנסה לרשותי. כשעשה בה מאמר אינו דין שתגמור לי להיות זכאי בהפרת נדריה בשותפות האב: שכשם שהיה לך בה חלק. קודם שעשית בה מאמר והיה לך בה חלק משום זיקה כך היה לאחרים עמך בה חלק שהרי היא זקוקה לשניהם: אמר לו. ר' עקיבא כשם שלא חלקת לנו בין שומרת יבם אחד כו' היינו לענין חיוב מיתה ואין הבא על היבמה חייב סקילה ואפי' עשה בה היבם מאמר כשם שחייב על נערה המאורסה: יכול בנדרים ובשבועות כן. דברי ר' יהושע הם שאל לר' עקיבא אם לענין נדרי' ושבועות גם כן לא תחליק שאפי' ביבם אחד ועשה בה מאמר שאינו מיפר נדריה כמו הארוס: אמר לו. ר"ע אבל באמת כן הוא אף בנדרים ובשבועות: אמר לו. ר' יהושע אילו היית בימי ר' אלעזר בן ערך שאמר המאמר קונה קנין גמור גרסי' כדאמר ביבמות פרק כילד מה היית אומר והשיב לו ר"ע דהכא מודה נמי ר"א בן ערך שאינו מיפר לה נדריה אע"פ שעשה בה מאמר עד שתיכנס לרשותו ומטעמא דאינה גמירה לי לענין חיוב מיתה לכ"ע:

הלכה ז מתני' כל נדרים שתדורי מכאן. כלומר משעה שאלא מכאן עד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין: לא אמר כלום. דהוה' ליה קיום בטעות לפי שיש נדרים שאינו רוצה בקיימן: הרי הן מופרין. ר"א אומר מיפר. דמסתמא אין אדם רוצה בנדרי אשתו: אם היפר נדרים שבאו לכלל אסור. לאחר שנדרה שאסורה בהם אם אין הבעל מפר לה: את שבא לכלל הקם. נדרים שחלו כבר: לא בא לכלל הפר. ואע"ג דאיכא ק"ו בע"כ היקשן הכתוב: **גמ'** השיבו. חכמים על דברי ר' אלעזר שלמד מק"ו והרי המקוה יוכיח שמעלה את הטמאין מטומאתן בטבילה ואינו מציל את הטהורין מלטמא שאם טבל בעודו טהור לא מהניא ליה טבילה שלא יטמא אח"כ אם יגע בטומאה ואף אני אביא הבעל שאע"פ שמיפר נדרי אשתו לאחר שנדרה אינו מיפר מקודם שנדרה:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ו

שם פ"ו

עין משפט נר מצות

א ב מיי' פי"ג מהלכות נדרים הלכה ט סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף כב

תוס' הרי"ד

פל ספרוה והפרוה בא שלא ע"י קידושין רק אתו דנין על הביאה אם חשיב ביאה ע"ז ריבה הכתוב תינוקות בת ג' שנים לביאה אבל לענין ערוה דא"א דבא ע"י קידושין דנסי דסביאה הוי ביאה אבל כל עיקר דהוי ערוה היא שלא ע"י ביאה והיכן נתרבה האי ערוה וכה"מ דהוי כמו אשת קטן ע"י קידושין דלא הוי אשת קטן וקטנה ערוה ע"י קידושין ע"כ קמ"ל כתנא דכיון דבקטנה הכי' מקבל קידושי' ולא היא והאב מקדשה ולא חשוב קידושי קטן רק בקטן דהקידושין תלוין בו ביעוד או בקטן שקידש אבי' מטעם זכין לאדם אבל הקידושין הוא על שם הקטן משא"כ בקטנה דהקידושין הוא על שם אבי' דהאב הוא בע"ד דהקידושין והאב מקדשה בע"כ והוא הבע"ד דקידושין ולפיכך נקט התנא וחייבין עלי' משום א"א ולא נכלל בהסיפא דוהם בא עלי' אחד מכל העריות משום דכל והיפוכו מסיפא מקטן דבקטן ב"ט הוא ג"כ דהם בא על כל עריות מומתין על ידו ועל אשתו אין חייבין משום א"א ע"י קידושין זולת ע"י ביאתו ביבמה לשיטת רש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל אבל קידושיו אינו עושה א"א אבל בקטנה משכח"ל גם א"א ע"י קידושין משא"כ בקטן דלא שייך א"א ע"י קידושין אפילו למ"ד דמיעד לבנו קטן נמי אין חייבין עלי' סקילה כנערה המאורסה:

ועפ"ז יתורץ קושית הסג"א ז"ל דלמה לא מוקי ר"א בקטן שקידש אשה עבורו כנ"ל אבל לפי דברינו ניחא דכל קושית הסג"א ז"ל הוא לשיטת רש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל דליקמי' בקטן שקידש לי' אביו דמיעטו רחמנא ממיתה אבל לפי דברינו ניחא דלשיטת רש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל נב אבי מדתי לסברת ר"ז דס"ל דקטורין זכ"ז ואין למיפשט שהיבעיא דרשב"ל מן א"א פרט לאשת קטן דא"א מיעד א"כ מלינו אישות לקטן דא"א דא"ל דאע"ג דמיעד מ"מ אין אישות לקטן למיהם דבא ביבם ב"ט אע"ג דקני לי' מ"מ מיעט רחמנא ממיתה אבל אי כי מוקמי' לקטן שקידש לי' אביו ע"כ סי' מוגרת כסברת ר"ז דתלי זכ"ז דהא ר"ז ס"ל דאי אמרת מיעד א"כ מצינו אישות לקטן דלא משכח"ל זה בל"ז ועי"ז פריך והלא מאי אינו מיעד אמאי ממעט לי' קרא לסברת ר"ז דתלי זכ"ז א"כ אמאי ממעט לי' קרא דל"ל דקמ"ל דאינו מיעד דהי' הא"ת דמיעד ותייב ממילא מיתם ע"כ קמ"ל דאינו חייב מיתה וממילא אינו מיעד ז"א דל"ל קרא בזה פשיטא בלא קרא דמסתברא כנו דומיא דידי' כיון דלר"ז תלי זכ"ז ווה אין סברא שיתחייב מיתה ע"י קידושי קטן כנ"ל אלא ע"כ אתא קרא לאשמועינן דהדרבה מיעד ע"כ ממעט לי' קרא ממיתה לאשמועינן דמיעד וא"כ אם הי' מדחה רב אבי דמיירי קרא בקידושי קטן ע"י אביו בא ג"ז פשיטא דאינו חייב מיתה ע"י קידושי קטן וא"כ מאי קמ"ל קרא ע"כ דקמ"ל דמהני קידושי קטן דלא תימה דלא מהני משום דלא יתחייב מיתה דהא תלי זכ"ז והי' בעיקר סקמ"ל דמהני קידושי קטן וא"כ לפ"ז יש לומר דלפיכך לא מוקים רב אבי בקידושי קטן ע"י אביו לאו משום דבזה פשיטא שאין כאן קידושין אלא משום דבמוקי לה ביבם כ"ט אתא קרא לגופי' לאשמועינן דאין בו מיתה דסד"א דנסקל ע"י ביאת ב"ט כמו בעלמא אבל אי מוקי לי' בקטן שקידשו אביו הי' העיקר הקרא לאו לגופי' למעטו ממיתם אלא לרבותי' לקידושין ומסתברא קאי כמיהם ממעטו מיתה קאי במיתה ומרבה קידושין בתמיי' כיון דהפסד למוקים לי' לקרא דקאי לגופי' למעט מיתה מהכ"ת נימא דאתא לרבות קידושין ולא שייך לקושית הסג"א ז"ל דלמה לי' לרב אבי לדחוק ביבם לאוקמי' בקידושי קטן ע"י אביו ז"א דביבם קרא לגופי' איצטריך למעטו מיתה אבל בקידושי קטן ע"י אביו לא איצטריך לגופי' אלא לדיוקא דיש קידושין ומסתברא קאי במיעוט דמיתה ממעט מיתה קאי במיעוט דמיתם ומ:כם קידושין ודוק:

שנויי נוסחאות (בנ"ז) השיבו בד"ו השיב. לעזר בד"ו ליעזר

חזר ר' ליעזר ודנן דין אחר מה אם במקום שאינו מיפר נדרי עצמו משנדר הרי הוא מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור. מקום שהוא מיפר נדרי אשתו משתידור אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תידור. לא מה למיפר נדרי עצמו עד שלא ידור שכן אם רצה להקם מוקם יפר נדרי אשתו עד שלא תדור שכן אם רצה להקם אינו מוקם. ואומר אישה יקימנו ואישה יפירנו. את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר ואת שלא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר:

הלכה ח מתני' [א] הפר נדרים כל היום ויש בדבר להקל ולהחמיר

כיצד נדרה בלילי שבת מיפר בלילי שבת וביום השבת משתחשך נדרה עם חשיכה מיפר עד שלא תחשך שאם לא היפר משחשיכה אינו יכול להפר: **גמ'** *תני ר' יוסה בי ר' יודה ור' לעזר בי ר' שמעון אומר הפר נדרים מעת לעת. מה טעמא דרבנין ביום שמעו. מה טעמא דרבי יוסי בי רבי יודה מיום אל יום. מה מקיים רבי יוסי בי ר' יודה טעמא דרבנין ביום שמעו. תפתר שנדרה מתחילת הלילה. מה מקיימין רבנן טעמא דרבי יוסי בי רבי יודה מיום אל יום תיפתר שנדרה בתחילת לילי שבת ונשתתק וחזר לדיבורו על דעתיה דרבי יוסי בי ר' יודה נותנין לו כ"ד שעות על דעתיה דרבנין אין לו אלא אותו היום בלבד. נשתתק וחזר לדבורו על דעתיה דרבי יוסי בי ר' יהודה מצטרפין לו כ"ד שעות. על דעתיה דרבנין לעולם הוא מיפר והולך עד שיחזור לדבורו. לפני שקיעת החמה שעה אחת עוד אינו יכול להפר. מופר לך במנחה מופר לעולם. מוקם לך במנחה מוקם לעולם. מופר לך עד המנחה כאומר מופר ליך מן המנחה ולמעלה. תמן תנינן *מפירין נדרים בשבת. תני בין נדרים שהן לצורך השבת בין נדרים שאין לצורך השבת ונשאלין נדרים שהן לצורך השבת. הא שלא לצורך השבת לא. זקן שהוא יכול להפר למחר וכרבי

פני משה

חזר ר' אלעזר כו'. גירסת הדפוס חסרה ומשובשת והגהתי כמו שהוא בתוספתא ובבבלי: מה אם במקום שאינו מיפר נדרי עצמו משנדר. שהרי הוא בעצמו אינו יכול להפר נדרו אלא אם כן נשאל לחכם דכתיב לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו: הרי הוא מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור. כדאמרינן לעיל בפרק ג' הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה עומד בראש השנה ואומר כל נדרים שאני עתיד לידור בטלין: מקום שהוא מיפר נדרי אשתו משתידור כו'. והשיבו לו חכמים לא מה למיפר נדרי עצמו עד שלא ידור שכן אם רצה להקם מוקם. כלומר שהרי בידו להקם נדריו אם לא יתנה עליהם מראש השנה: שכן אם רצה להקם. לה מתחילה קודם שתידור אינו מוקם דבזה כ"ע מודים כדקתני ברישא דמתני': ואומר. ועוד דהקישן הכתוב אישה יקימנו וגו':

הלכה ח מתני' הפר נדרים. שאמרה תורה ואם ביום שמוע אישה יניא אותה: כל היום. עד שתחשך שנאמר ביום שמעו והא דכתיב מיום אל יום נריכא דלא תימא בימממא אין בליליא לא קא משמע לן מיום אל יום דזמנין שיש לו זמן להפר מעת לעת כגון שנדרה בתחילת הלילה: ויש בדבר להקל ולהחמיר. כלומר פעמים שיש להפרה זמן מרובה ופעמי' זמן מועט: כיצד נדרה בלילי שבת. הא דנקט בלילי שבת לאשמועינן שמפירין נדרים בשבת ואפי' שלא לצורך השבת אבל החכם אינו מתיר בשבת אלא נדרים שהם לצורך השבת. אע"פ שהיה לו פנאי מע"ש יכול להתיר לצורך השבת אבל שלא לצורך השבת לא מפני שיכול להמתין עד לאחר השבת: נדרה עם חשיכה. שנדרה בשבת סמוך לחשיכה מיפר עד שלא תחשך והיינו להחמיר שצריך להפר לה קודם שתחשך שאם לא הפר וחשיכה אינו יכול להפר ואין הפרת נדרים מעת לעת אלא אם כן נדרה מתחילת הלילה:

גמ' תני ר' יוסי בי רבי יהודה כו'. גירסת הדפוס משובשת ומוחלפת וה"ג כמו שהגהתי בכאן כפי גי' הבבלי דף ע"ו: מה טעמא דרבנין. במתני' דאמרי הפרת נדרים כל היום בלבד: ביום שמעו. כתיב דמשמע אותו היום בלבד: מה טעמא דר' יוסי בר' יהודה. דאמר מעת לעת מיום אל יום כתיב דמשמע מאותה שעה ביום זה עד למחרת באותה שעה: מה מקיים ר' יוסי בר' יודה טעמא דרבנן ביום שמעו ומשני תיפתר שנדרה בתחילת הלילה. וביום שמעו הוי נמי מעת לעת וכי תימא ביום שמעו למה לי הא ממילא ש"מ דאם נדרה מתחילת הלילה מפר לה מיום אל יום כל המעת לעת איצטריך דאי לא כתיב אלא מיום אל יום ה"א מהד משבתא לאידך חד בשבתא ליפר לה דמיום אל יום משמע אל יום שכמוהו להכי איצטריך ביום שמעו ביום אחד שלם מעת לעת. הכי מפרק לה בבבלי שם: מה מקיימין רבנן טעמא דר' יוסי בר' יודה מיום אל יום ומשני תיפתר שנדרה בתחלת לילי שבת ונשתתק בתוך מעת לעת ואינו יכול להפר ושוב חזר לדיבורו וכדמסיק לקמיה: על דעתיה דר"י בר' יודה נותנין לו כ"ד שעות. כלומר בהפרת נדרים דעלמא ר' יוסי בר"י לקולא ורבנן לחומרא דלר' יוסי נותנין לו כ"ד שעות ולרבנן אין לו אלא אותו היום בלבד עד שתחשך אבל בנשתתק וחזר לדיבורו איפכא הוא לר"י בר' יודה לחומרא ולרבנן לקולא כדמפרש ואזיל: על דעתיה דר"י בר' יודה מצטרפין לו כ"ד שעות. לומר אפי' אותן שעות שנשתתק ואינם ראוין להפרה מצטרפין לו לכ"ד שעית דהפרת נדרים אינם אלא בתוך מעת לעת: על דעתיה דרבנן. דילפי מביום שמעו דמשמע יום הראוי לשמיעה שיפר בו לאפוקי שעות שאינן ראוין להפרה אינם בתוך המנין ולעולם הוא מפר עד שיחזור לדיבורו כלומר משעה שהוא חוזר לדיבורו מחשבינן ואם חזר לדיבורו לפני שקיעת החמה שעה אחת ולא הפר עוד אינו יכול להפר ואם לא חזר לדיבורו עד למחרת מיפר והולך למחר עד שתחשך והכי אתא מיום אל יום לרבנן לומר דזמנין משכחת לה שהוא מיפר מיום אל יום ביום המחרת שאותן השעות שנשתתק אינם מן המנין: מופר לך במנחה. אם אמר לה כלשון הזה לא אמרינן דדעתו להקם עד המנחה ושוב אינו יכול להפר אלא מיפר הוא לעולם ובמנחה תחול הפרה קאמר וכן במוקם לך במנחה דעתו שתחול הקמה במנחה ומוקם לעולם: מופר לך עד המנחה. לא אמרינן דדעתו היה שאינו מופר אלא עד המנחה ולאחר מכאן יקום אלא כאומר מופר ליך מן המנחה ולמעלה ומופר לעולם: תמן תנינן. סוף פ' מי שהחשיך מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרי' שהן לצורך השבת: תני בין נדרים כו'. כלומר הא דקתני שהן לצורך השבת אנשאלין להוד קאי אבל הפרת הנדרים של בעל לאשתו מיפר הוא אפילו נדרים שאין לצורך השבת מכיון שלאחר השבת שוב אינו יכול להפר: ונשאלין. לחכם דוקא נדרים שהן לצורך השבת כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין מפני כבוד השבת הא שלא לצורך השבת לא מפני שהזקן יכול הוא להפר כלומר להתיר למחר ואין הזמן עובר לפיכך אין נשאלין אלא לצורך השבת: וכרבי

קרבן העדה

ה"ג מה אם במקום שאינו מיפר נדרי עצמו משידו' הרי הוא מפר נדרי עצמו עד שלא ידור מקום שמפר נדרי אשתו משתדור אינו דין שמפר נדרי אשתו עד שלא תדור. וה"פ במקום שאינו מיפר נדרי עצמו משידור דכתיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור כדתנן בר"פ ארבע נדרים הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בר"ה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור יהיו בטלין כ"ש שמפר נדרי אשתו עד שלא תדור: ה"ג א"ל לא מה לי וכו' שכן אם רצה להקים אינו מקים. דבהא מודה ר"א דאיכא למימר דוקא נדרים שבאו לכלל אסור דאמירי מהני הקמתו אבל נדרים שלא באו לכלל אסור דקילי לא מהני הקמתו:

הלכה ח מתני' הפרת נדרים. שאמרה תורה ואם ביום שמוע אישה יניא אותה: כל היום. עד שתחשך שנא' ביום שמעו: ויש בדבר להקל ולהחמיר. כלומר פעמים שיש זמן מועט להפרה ופעמים זמן מרובה: נדרה בלילי שבת. הא דנקט לילי שבת לאשמועינן שמפירין נדרים בשבת ואפילו שלא לצורך שבת: אינו יכול להפר. ואין הפרת נדרים מעת לעת אא"כ נדרה מתחלת הלילה: **גמ'** ה"ג מ"ט דרבנן ביום שמעו מ"ט דריב"י מיום אל יום. וה"פ ביום שמעו משמע יום השמועה בלבד ומיום אל יום משמע שיעור שיש בין תחלת יום א' לתחלת יום אחר דהיינו כ"ד שעות: ה"ג מה מקיימין רבנן טעמיה דריב"י מיום אל יום. כלומר איך אפשר שיהא זמן ההפרה כ"ד שעות שלימות: מה מקיים ריב"י טעמייהו דרבנן ביום שמעו: נשתתק וחזר לדיבורו. בו ביום: ע"ד דריב"י נותנין לו כ"ד שעות. ומה שחסר בשתיקתו משלים ביום אחר עד שיהיו כ"ד שעות ולרבנן כיון שחזר לדיבורו בו ביום ה"ז יום שמעו ואין לו אלא אותו יום עד שתחשך: נשתתק וחזר לדיבורו. ביום אחר לריב"י מצרפין לו כ"ד שעות עם אותן שעות שהי' יכול לדבר מעת שמיעתו עד שנשתתק ואפי' כלין אותן כ"ד שעות באמצע היום שחזר לדיבורו: ע"ד דרבנן. כיון שנשתתק ביום שמעו אותו היום כמאן דליתי' דמיא ומיפר והולך כל אותו היום שחזר לדיבורו אפי' חזר בתחלת הלילה מיפר עד שתחשך: לפני שקיעת החמה. אם חזר לדיבורו לפני שקיעת החמה שעה אחת אינו יכול להפר אלא עד שתחשך ל"א אמתני' קאי דתנן נדרה עם חשכה וכו' וקאמר דהיינו שנדרה שעה אחת קודם שקיעת החמה אבל לאחר שקיעת החמה ה"ל כיום שלאחריו: מופר לך במנחה. כלומר קודם שקיעת החמה מופר לעולם ולא אמרי' דה"ל כאומר קיים ליכי שעה ומופר לך לאחר שעה דאינו מופר דהא כבר קיים אלא כיון דלא אמר קיים לך עד מנחה ה"ז מופר: א"ל מוקם לך במנחה מוקים לעולם. ולא אמרי' דה"ל כאומר מופר לך עד המנחה וקיים לך לאחר זמן: מופר לך עד המנחה מופר לעולם. ולא אמרי' דהוה כאומר מופר לך עד המנחה וקיים לך לאחר מנחה דהא לא אמר הכי א"נ אפי' אמר הכי אינו כלום שאין הקמה אחר הפרה: תמן תנינן. פ' בתרא דשבת: מפירין נדרים. בעל לאשתו ואב לבתו: ונשאלין נדרים. לחכם בשבת דוקא לצורך השבת: הא שלא לצורך השבת לא. לפי שהזקן יכול להפר אף למחר ולמה יפר בשבת משא"כ בבעל שאינו יכול להפר אלא ביום שמעו ואתיא כרבנן דריב"י: וכרבי

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פי"ב מהלכות נדרים הלכה טו סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סכ"א

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ו

שלפי מס' שבת

שנויי נוסחאות (בו"ב) נדרי עצמו עד „אינו דין" בד"ו נדרי עצמו עד שלא ידור הרי הוא מיפר נדרי אשתו עד שלא הדור מקום שהוא מיפר נדרי עצמו משידור אינו דין. (בו"ב) לא מה למיפר בד"ו לא מה לו אינו מיפר. (בו"ז) יפר נדרי אשתו עד שלא תדור בד"ו יפר נדרי אשתו משתדור. (בוס"ז) יוסה בד"ו יוסי. (בו"ח) ביום שמעו בד"ו מיום אל יום. (בו"ט) מיום אל יום בד"ו ביום שמעו. (בו"כ) מקיים רבי יוסי בי ר' יודה טעמא דרבנין ביום שמעו בד"ו מקיימין רבנין טעמא דר' יוסי בי ר' יודה ביום שמעו. (בוכ"א) מתחילת בד"ו בתחילת. מה מקיימין רבנן טעמא דרבי יוסי בי רבי יודה מיום אל יום בד"ו מה מקיים רבי יוסי בי ר' יודה טעמא דרבנן מיום אל יום. (בוכ"ו) מצטרפין בד"ו מצרפין.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

וכרבי יוסי בי רבי יודה וכרבי לעזר בי רבי שמעון דאמר הפר נדרים מעת לעת. אפילו נדרים שהן לצורך השבת לא יפר. תיפתר דברי הכל שנדרה בתחילת לילי שבת. *רבי אבהו בשם רבי יוחנן הבעל שאמר אין כאן נדר אין כאן שבועה לא אמר כלום. וזקן שאמר מופר ליך בטל ליך לא אמר כלום. אלא זה כהלכתו וזה כהלכתו הבעל אמר מופר ליך בטל ליך. והזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה. אמר רבי יוחנן ראשונים היו נשאלין מהו· שישאל אדם על הקמתו. היך עבידא נדרה אשה ושמע בעלה ולא היפר לה פשיטא שאינו מיפר לה לעניין הבעל מהו שיפר לה לעניין הזקן. מה אנן קיימין אם בנדרים שבינו לבינה נדרי עצמו הן. אלא כי נן קיימין בנדרים שבינה לבין אחרים. [ז]ולא ר' יודה היא תני בשם ר' יודה ר' חייה תני לה בשם חכמים. מהו להתיר נדרים בלילה. ומה אם נדר הבעל שכתוב בהן ביום הרי הוא מיפר בלילה נדרי זקן שאין כתוב בהן ביום לא כ"ש. מהו להתיר על ידי התורגמן. נישמעינה מן הדא ר' בא בר זוטרא איתעביד תורגמן דרבי יוחנן בחדא איתא דלא הוות חכמה מישמע סוריבטי'. תני אין נשאלין נדרים אלא עטופים ויושבים והנשאל יושב. והשואל צריך להיות עומד מן הדין ועמדו שני האנשים אשר להם ריב. אין לי עומדין אלא נידונין שואל הלכות אגדות מניין תלמוד לומר עמדו ועמדו. ר' אחא בר פפא סלק מישרי נדרא דרבי אימי איחר בעמידה כדי לומר אין כאן נדר רבי מנא סלק מישרי נדרא דגמליאל דקונתיה איחר בעמידה כדי לומר אין כאן נדר אין כאן שבועה. רבי מנא סלק מישרי נדרא דגמליאל בר בריה אמר ליה לא תיעביד לי כמה דעבדת לסבי אלא תיב לך ואנא קיים לי. *רבי זעירא רב יהודה ירמיה בר אבא בשם רבי שמואל שלשה שיודעין לפתוח מתירין כזקן. סברין מימר במקום שאין זקן. רבנין דקיסרין אפילו במקום שיש שם זקן.
אמרין

קרבן העדה

וכרבי יוסי ברבי יודה וכר"ל בר"ש. דאמרו שהבעל יכול להפר כ"ד שעות א"כ אף הבעל יכול להפר לאחר שבת ונדרים שלא לצורך שבת לא יפר: ומשני תיפתר. הפרש לברייתא דאתיא כדברי הכל והא דמיפר נדרים שלא לצורך שבת בשנדרה תחילת לילי שבת: אין כאן נדר וכו'. לא אמר כלום שאין הבעל מיפר אלא מכאן ולהבא ולשון מוהר משמע שהותר הנדר מעיקרו: וזקן שאמר מופר ליך וכו' לא אמר כלום. דמשמע דמהשתא יהיה מופר והחכם עוקר הנדר מעיקרו: אלא זה כהלכתו. הבעל בלשון הפרה כדכתיב והחכם בלשון עקירה דכתיב לא יחל דברו אבל החכם עושה דבריו חולין כאלו לא היה הקדש מעולם: ראשונים היו נשאלין. שאלו לחכמים הראשונים בעל שהקים נדר אשתו אם יוכל לשאל לחכם על הקמתו ולהפר אח"כ נדרה או דלמא כיון שקיים לה אזדא ליה זכותו שזכתה לו התורה: היך עבידא. היכי דמי: ולא היפר לה. ביום שמעו דה"ל כאלו קיים לה: פשיטא שאינו מפר לה לענין בעל. שכל שלא היפר ביום שמעו אינו יכול להפר עוד אלא הא מיבעי' לן אם הבעל מ"מ יכול להתיר אחרי יום שמעו כמו החכם או לא: ה"ג מה אנן קיימין וכו' נדרי עצמו הן. ופשיטא שאין אדם מתיר נדרי עצמו דכתיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל: ופריך ולא ר"י היא. מאי קמספקא לך פשיטא דמתיר נדרי אשתו דר"י הוא דאמר דאינו מתיר וחכמים פליגי עליה דתנן בפ"ב דנגעים כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים: ומשני תני בשם ר"י. אנן תנינן במתני' דר' יהודה פליג את"ק שאינו מתיר נדרי אשתו אבל ר"ח תני לה בשם חכמים שאינו מתיר נדרי אשתו שבינה לבין אחרים ומספקא ליה אי סמכינן אדר"ח או אמתני': מהו להתיר נדרים בלילה. מי הוה כמו דין ואין דנין בלילה או לא: ופשיט ומה אם נדר הבעל. כלומר הפרת הבעל שכתוב בו ביום שמעו יכול להפר בלילה כדתנן במתני' מיפר בלילי שבת: איתעביד תורגמן. נעשה מתורגמן דר' ירמיה בהאי איתתא שלא היתה יודעת למשמע לשון ארמית ש"מ דמתירין ע"י תורגמן: ה"ג משמע סוריסטין וכ"ה ברשב"א ור"ן ודלא כגליון: עטופים. כסודר כדרך שהדיינים צריכין לישב בדין: אין לי. שצריך להיות עומדין אלא בעלי הדין: ת"ל עמדו ועמדו. דה"מ למכתב עמדו וכתיב ועמדו לרבות שואל הלכות ואגדות שצריך לעמוד וה"ה נדרים: סליק. עלה להתיר נדרו דר' אימי ושהה הוא בעמידה ע"י כך הולך גם ר' אחא לעמוד עד שיאמר לו אין כאן נדר דע"י ששהה כל כך בעמידה התירו ע"י פתח זה: דגמליאל דקונתיה. גמליאל הזקן: דגמליאל. בן בנו של גמליאל הזקן: א"ל. לר' מנא לא תעשה לי כמו שעשית לזקני ששהית בעמידה ומתוך כך נתחרט אלא שב לך ואני אקיים את נדרי: שלשה שיודעין לפתוח. פתח לנדר מתירין את הנדר כיחיד מומחה: סברין מימר. סברוהו למימר דוקא במקום שאין זקן הוא דשלשה הדיוטות יכולין להתיר אבל במקום שיש זקן בעינן דוקא חכם:
כ"ג

מיי' פ"ד ה"ב

נגעים פ"ב משנה ה

פני משה

וכרבי יוסי בר' יודה ור"א בר"ש דאמרי הפר נדרים מעת לעת אפי' נדרים שהן שלא לצורך השבת לא יפר גרסינן. והאי אפי' אהפרת נדרים דבעל לאשתו קאי כלומר אם נימא דהאי ברייתא לא אזלא אליבייהו דלדידהו אפילו בהפרת נדרים נמי אסור שלא לצורך השבת כיון דיכול להפר למחר: תיפתר דברי הכל הברייתא וכשנדרה בתחילת לילי שבת איירי דלאחר השבת שוב אינו יכול להפר אפי' לר' יוסי בר' יודה ולפיכך מפירין אפי' שלא לצורך השבת: הבעל שאמר. לאשתו אין כאן נדר אין כאן שבועה בלשון התרת חכם או שהחכם אמר מופר ליך בטל ליך בלשון הפרה לא אמר כלום אלא זה כהלכתו וזה כהלכתו הבעל בלשון הפרה דוקא כלישנא דקרא את בריתי הפר משום דהפרת הבעל מכאן ולהבא הוא ובלא טעם והזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה משום דעוקר הנדר מעיקרא ע"י פתח וחרטה: ראשונים. דורות הראשונים היו נשאלין שאלה זו מהו שישאל אדם על הקמתו. אחר שהקים לה אם יכול עוד להתירה ע"י שאלה שנשאל לחכם על הקמתו ויכול להפר לה בו ביום או לא ולא איפשיטא ובבבלי פשיט לה נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר: היך עבידא. זו בעיא אחריתא היא כלומר היך הדין אם נדרה כו': פשיטא שאינו מפר לה לענין הבעל. בלשון הפרה כמו הבעל דכהקם לה דמי כיון שלא הפר ביום שמעו ושוב אינו יכול להפר אלא מהו שיפר לה לענין הזקן כלומר שיתיר נדרה לדרך התרת החכם ע"י פתח: מה אנן קיימין. ומפרש הש"ס במאי עסקינן הבעיא זו אם בנדרים שבינו לבינה נדרי עצמו הן ומאי תיבעי ליה הא אין אדם מתיר נדרי עצמו ונדר שבינו לבינה כנדרי עצמו הן: אלא כן אנן קיימין בנדרים שבינה לבין אחרים. שאינו יכול להפר ואם מתיר הוא בדרך התרת חכם: ולא ר' יודה היא. כלומר דמתמה הש"ס ואכתי מאי קא מיבעיא ליה ואמאי לא יכול להתיר ולא ר' יהודה הוא דקאמר דאין אדם מתיר נדרי אשתו שבינה לבין אחרים ואע"פ שאין תועלת לו בהיתרה משום דאשתו כגופו כדתנן בפרק ב' דנגעים כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו רבי יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים וכיון דיחידאה היא לא קי"ל כוותיה: תני בשם ר' יודה. כלומר דמשני יש דתני בשם ר' יודה ור' חייא תני לה בשם חכמים והילכתא כוותייהו ואין יכול להתיר נדרי אשתו שבינה לבין אחרים: מהו להתיר. החכם מהו שיתיר נדרים בלילה ואמר דקל וחומר הוא ומה בהפרת הבעל שכתוב ביה ביום שמעו הרי הוא מיפר בלילה דהא לכ"ע אם נדרה בתחילת הלילה מיפר לה בלילה וביום המחרת כדכתיב מיום אל יום נדרי זקן שהוא מתיר ואין כתיב בהן ביום לא כ"ש דמתיר בלילה: מהו להתיר ע"י תורגמן. אם אין הנודר יכול לפרוש הנדר אלא על ידי תורגמן: נישמעינה מן הדא. דר' בא נעשה תורגמן לפני ר' יוחנן לאשה אחת שבאת לשאול על נדרה ולא היתה יכולה להבין סוריבטין א"נ סוריסטין לשון ארמי ש"מ שמתירין על ידי תורגמן: והשואל צריך להיות עומד מן הדין. קרא דכתיב ועמדו שני האנשים וגו': אין לי עומדין אלא נידונין. בעלי דינין: ת"ל עמדו. הוי צריך למיכתב וכתיב ועמדו לרבות כל השואל צריך להיות עומד: איחר בעמידה כדי לומר אין כאן נדר. כלו' כפי זמן שהתיר הנדר והפתח שהתיר לו היה מתעכב בעמידה וללמדו נתכוין שאף הנשאל מותר בעמידה: דקונתיה. שם המקום: מישרי נדרא דגמליאל בר בריה. של גמליאל דקונתיה וא"ל לר' מנא לא תעביד לי כמו שעשית לזקני אלא שב לך ואני עומד דס"ל כמ"ד הנשאל יושב: שלשה שיודעין לפתוח. יודעין לגלות פתח להתיר הנדר מתירין כזקן מומחה: סברין. בני הישיבה מימר במקום שאין זקן מומחה הוא דמתירין ג' הדיוטות וקאמרי רבנן דקיסרין אפי' במקום שיש שם זקן מומחה:
אמרין

ציון ירושלים

ז כרמב"ן נדרים פ"י סוגה כוז הנוסחא. ולא מתניתא היא אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים. ולא ר"י ט'

רידב"ז

ר' אחא בר פפא סליק משרי נידרו דר' אימי איחר בעמידה כדי לאמר אין כאן נדר. אפשר דה"פ דהשואל צריך להיות עומד בשעת שאלה כמו בבע"ד בשעת הטענה אבל לא ידענו עד כמה צריך להיות עומד אם עד הסוף שהחכם אומר מותר לך ע"ז קאמר דר"א איחר בעמידה עד כדי שאמר החכם אין כאן נדר כו' וכיון שעבר זה השיעור ישב כיון שעמד השיעור דראוי לומר אין כאן נדר וכן הי' כש"ר מנא סליק למשרי נדר דגמליאל דקינתיה ואחר כך כשסליק למשרי נדר גמליאל בר בריה אמר ליה גמליאל לא תיעבד ליה הקולא כמו שעשית לאבי זקני שישב כיון שעבר זמן השיעור כדי לאמר אין כאן נדר לא תעביד לו כן אלא שב לך ואני אקום ואעמוד עד הסוף ודוק:
ר"ז

בן אריה

כי נן קיימין בנדרים שבינה לבין אחרים ולא ר' יודה היא נ"ב שבינה לבין אחרים [ולאו מתניתא היא אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים] ולא ר' יהודה היא כן העתיק הרמב"ם בהלכות נדרים [בפרק אחד עשר בהתחלת הפרק אחר כל הנגעים אדם כו']:

עמודי ירושלים

אין נשאלין נדרים אלא [עטופים] (מעומד) כו'. עיין בשירי קרבן מה שתמה על הש"כ סי' רכ"ח סק"ס שכ' דבפתח צריך מיושב אבל בחרטה מתירין מעומד דהא מסקינן בסוף פרקין דגם בנדר הנית' ע"י חרטה צריך עטיפה ע"ש. ולא ידענא מאי קושיא הא הדרכה אמרינן דבעי' חרטה כמו בע"י פתח וסגי בפלינם בעלמא וא"כ היינו לפתח. ומזה ראיית הש"כ לענין מיושב. ומ"מ בעינן עטיפה קצת מפני הכבוד. ומ"ש שהש"כ סותר א"ע ממ"ש בסי' רמ"ו דהא דשואלין הלכות מעומד היינו בזמן הבית א"כ איך יליף מהירושלמי הזה דמתירין הנדרים מיושב (ס"ס וצ"ל מעומד) לק"מ דהא הש"כ כתב דאף דמן הדין היו השואל צריך לשאול מעומד עכ"ז אחר חורבן הבית שירד חולשא לעולם והיו לומדים בישיבה שוב היו רשאין לישב אבל שאר דינים ונדר בזה גם היום מעומד שצריך עטיפה והנשאל מיושב נשארים אדינם. ומה לי בזמן הבית או אח"כ. ולכן מה שהקשה עוד שם ממה דמבואר בירושלמי דגם [illegible] לק"מ דבזה גם הש"כ מודה וז"ב. ודרך אגב אעיר על מ"ש הר"מ בה' ת"ת (פ"ד ה"ו) דכשואל היו בעמידה והרמ"א בד"מ הסיק ממה דליתא בבבלי עמד השואל וכו' ובש"כ שם חילק בין זמן הבית ובין לאחר הבית וביד שאול הסיג עליו דהכוונה ר"ג היה נכון ע"ש. אולם בשו"ת רשב"א [illegible] (ד"כ ע"ב) מבואר כדברי הש"כ ובק"נ פ"ג דמגילה הסיג עליו. ועיין ביערות דבש (ח"ב סי' י"א) תירץ דהיכא דשואל לפלפולא ולהלכה ומעשה צריך לעמוד וצ"ע דהא בירושלמי אי' אגדות מעומד ומאי הלכה למעשה יש באגדות. ועיין בספר סדר משנה שכ' שדברי הר"מ מבוארים בתוספתא פ"ז דסנהדרין וכ' שם שהר"מ ס"ל דגם קודם הבית היה לומד הרב מיושב. ומיושב בזה מה שתמה הסוטה. אבן במגילה דף כ"א [illegible] היה לומד מיושב ולהכי"ל א"ש. ועמ"ש בפרשת דרכים דרוש ט"ו:

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פי"ב מה"נ ה"ט סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סע"ח

ב
ב מיי' שם ה"ט טוש"ע שם

מסורת הש"ס

תורה אור

אמרין קומי רבי יסא רב הונא ראשי מטות. מאן אינון ראשי מטות. רב הונא ראש לראשי המטות. מהו למנות זקינים לדברים יחידים. נישמעינה מן הדא רב מניתיה רבי להתיר נדרים ולראות כתמים. מן דדמך בעא גבי בריה מומי בכורות. אמר ליה איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא. אמר רבי יוסי בי רבי בון כולא יהב ליה לדון יחידי ולהתיר נדרים ולראות כתמים ולראות מומין שבגלוי מן דדמך בעא גבי בריה מומין שבסתר. אמר ליה איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא. אף על גב דתימר ממנין זקינים לדברים יחידים והוא שיהא ראוי לכל הדברים. כהדא רבי יהושע בן לוי מני לכל תלמידוי והוא מצטער על הד דהוה גבי בעייניה ולא הוה יכיל ממניתיה ומני יתיה לדברים יחידים. הדא אמרה הראוי לדבר אחד ראוי לכל הדברים. ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי. מהו למנות זקינים לימים. נישמעינה מן הדא דרבי חייה בר אבא אתא לגבי ר' לעזר אמר ליה פיים לרבי יודן נשייא דיכתוב לי חדא איגרא דאיקר דאיפוק לפרנסתי לארעא בריתא ופייסיה וכתב ליה הרי ששלחנו לכם אדם גדול שלוחינו וכיוצא בנו עד שיגיע אצלינו. רבי חזקיה רבי דוסתי רבי אבא בר זמינא ומטו בה בשם רבי דוסתי סבא אכן כתב ליה הרי שלחנו לכם אדם גדול שאינו בוש לומר לא שמעתיו. מהו להתיר בפלונס. ר' אבהו בשם ר' יוחנן מתירין בפלונס. ריב"ל התיר בפלונס. ר' הונא בשם ר' ירמיה במקום שאין טלית. א"ר יוסי בי רבי בון בנדרים הקלים:

הדרן עלך נערה מאורסה

הלכה א מתני' אילו נדרים שהוא מיפר

א נדרים שיש בהן עינוי נפש ' אם ארחץ ואם לא ארחץ אם אתקשט ואם לא אתקשט אמר רבי יוסה אין אילו נדרי עינוי נפש: **גמ'** כתיב °כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש אין לי אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש. נדרים שבינו לבינה מניין בין איש לאשתו. עד כדון בבעל. באב מניין בין

(במדב' ל)

פני משה

אמרין. חסר כאן וכך היא הגירסא מצאתי בהר"ן אמרין קומי ר' יסא רב הונא שרי נדרין ר' זירא בעא קומי דר' יסא רב הונא ראשי המטות א"ל ואין לית רב הונא ראשי מטות מאן אינון ראשי מטות רב הונא ראש לראשי מטות כלו' שהיה מתמה על שרב הונא מתיר נדרים יחידי והא ראשי המטות כתיב וקס"ד דמומחה סמוך בעינן ורב הונא לא היה סמוך ולא נקיט רשותא מריש גלותא דאי לאו הכי מאי קא מתמה והשיב ר' יסא דלא בעינן סמוך אלא מומחה ורב הונא ראש לכל המומחין: מהו למנות זקנים לדברים יחידים. כגון להתיר נדרי' לבד או להתיר בכורות לבד: רב מניתיה רבי. רבי היה נותן רשות לרב להתיר נדרים ולראות כתמים ש"מ שנותנין רשות לדברים יחידים אע"פ שאין לו רשות בכל הדברים: מן דדמך. משנפטר רבי ביקש רב מר' גמליאל בנו ליתן לו רשות להתיר מומי בכורות ולא רצה להוסיף לו: ור' יוסי בר' בון אמר. לא כך היה המעשה אלא רבי נתן לו רשות לכל הדברים ובהיתר בכורות לא נתן לו להתיר אלא מומין שבגלוי כו' וכן משמע בבבלי סנהדרין דף ה' דאמר משום דרב בקיע במומי טפי ושרי מומי דלא ידעי אינשי והאי חששא לא הוי אלא במומין שבסתר: אע"ג. ואפילו למ"ד שמותר למנות זקינים לדברים יחידים ודוקא שיהא ראוי זה לכל הדברים כהדא שריב"ל היה ממנה וניתן רשות לכל תלמידיו והיה מצטער על אחד שלא הי' יכול למנותו מפני שהיה לו גבן בעיניו והיה לו מום בעין: ומני יתיה לדברים יחידים. כלומר והיה לו למנותו לדבר אחד מה שהוא ראוי לו כגון להתיר נדרים אלא הדא אמרה הראוי למנותו לדבר אחד צריך שיהא ראוי לכל הדברים: אפילו לדבר אחד אינו ראוי. למנותו: מהו למנות זקינים לימים. על זמן מה ולא כל הימים: פיים. בקש מר' יודא הנשיא שיכתוב לי אגרת אחת של כבוד מפני שצריך אני לילך לחוצה לארץ בשביל פרנסתי: שלוחינו וכיוצא בנו. וראוי לכל הדברים וזהו נתינת רשות: עד שיגיע אצלינו. ניתן לו הרשות עד זמן שיחזור ש"מ ממנין לימים ידועים: אכן כתב ליה. בזה הלשון כתב עליו הרי שלחנו לכם אדם גדול שאינו בוש לומר על הדבר לא שמעתיו מפני ששבח הוא לאדם גדול להיות מודה על האמת ולא יבוש בדבר: מהו להתיר בפלינס. מין כתונת קטן בלשון יוני כלומר הא דתני לעיל אין נשאלין אלא עטופין מי בעינן דוקא עטיפת סודר וטלית או אפילו כעין עטיפת ערבי סגי: במקום שאין טלית. היה הדבר ואין ראייה מכאן: בנדרים הקלים. שאין צריך כ"כ פיון לבקש פתח להתיר ובאלו אין צריך עטיפה:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' אלו נדרים שהוא מיפר. הבעל לאשתו והאב לבתו: נדרים שיש בהן עינוי נפש. כדכתיב לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו: אם ארחץ כו'. בגמרא פליגי בפירושא דמתני'. ובבבלי מפרש לה הכי דמתני' נדרים ושבועות קתני דבלשון חכמים שבועות בכלל נדרים הם וה"ק אם ארחץ כלו' הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום הרי נדר אם לא ארחץ שבועה שלא ארחץ הרי שבועה וכן אם אתקשט הנאת קישוט אסורה עלי לעולם אם אתקשט היום אם לא אתקשט שבועה שלא אתקשט: אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש. אנדר בלבד פליג רבי יוסי על הת"ק דס"ל אם אמרה הנאת רחיצה אסורה עלי לעולם אם ארחץ היום אין זה נדר של עינוי נפש שהרי אפשר לה שלא תרחץ היום ולא תהיה הנאת רחיצה אסורה עליה לעולם שמניעת יום אחד מרחיצה וקישוט אינו עינוי נפש דניוול של יום אחד לא הוי ניוול: **גמ'** נדרים שבינו לבינה. כגון נדרה שלא לשמשו או שאר דברים הגורמים איבה בינו לבינה מנין מדכתי' בין איש לאשתו: באב מנין. שאינו מפר לבתו אלא באלו נדרים: בין

קרבן העדה

ה"ג אמרין קומי ר' יוסי ר"ה שרי נדרא ר"ז בעי קומי ר' יוסי ר"ה ראשי מטות א"ל אין לית ר"ה ראשי מטות מאן אינון ראשי מטות ר"ה ראש לראשי המטות וכ"ה בר"ן. וה"פ ר"ז הקשה לפני ר"י וכי ר"ה ראשי המטות בתמי' הלא אינו סמוך ולא נקיט רשותא מהנשיא או מריש גלותא וה"ל ר"י אם אין ר"ה ראשי מטות מי הוא ראשי מטות אע"פ שאינו סמוך מ"מ חכם מובהק ומופלג בדורו הוא ויש לו רשות להתיר נדרים ביחיד: לדברים יחידים. כגון להתיר בכורות ולא להתיר נדרים או בהיפך וכן שאר דברים מיוחדים או דלמא כשממנים זקן ממנין אותו לכל דבר: רב. נתן לו ר' רשות להתיר נדרים ולראות כתמי נדה: מן דדמך. לאחר שמת ר' בעא רב מר' גמליאל בנו שנעשה נשיא במקומו שיתן לו רשות להתיר מומי בכורות איזהו מום קבוע ומותר לשחטו בחוץ: כולא יהיב ליה. ר' לרב רשות אפי' על מומי בכורות שבגלוי אבל לא על מומין שבסתר לפי שהיה בקי גדול במומין וחשש שמא יתיר מומין שיתמהו בהו אינשי א"נ משום יקרא דרבב"ח כדאיתא בבבלי פ"ק דסנהדרין: והוא שיהיה ראוי לכל הדברים. הצריכים להורא' ממנין אותו לדברים יחידים אבל אם אינו ראוי לכל הדברים אע"ג שהוא בקי בדבר אחד אין ממנין אותו לדבר ההוא: ה"ג דהוה גבין בעינו. שהיה גבן בעין אחת ולא היה ראוי לכולן שפסול לחליצה ולא היה יכול למנותו: ה"ג וימנוניה לדבר אחד וכ"ה בחגיגה. וה"פ סתמא דש"ס פריך ה"ל לריב"ל למנותו לדברים יחידים אלא ש"מ כל שאינו ראוי לכל הדברים אין ממנין אותו לדברים יחידים: לימים. לזמן מה ושיעבירו אח"כ ממנויה: א"ל פיים. בקש מר"י הנשיא שיכתוב לי אגרת אחד של כבוד לכבדני נגד העם שאלך לפרנסתי לחוצה לארץ: שלוחינו. הוא והרי הוא כיוצא בנו שיהא לו רשות כאלו אני בעצמי שם: עד שיגיע אצלינו. הרשות שאני נותן לו יהי' עד שיחזור אצלינו ולא יותר ש"מ שממנים זקנים לימים: אכן כתב ליה. הכי כתב ליה ר"י נשיאה לר"ח בר אבא: שאינו בוש לומר לא שמעתיו. בהוראה שלא קיבל מרבותיו וליכא למיחש לתקלה: מהו להתיר. נדרים בפלונס והוא מלבוש העשוי לכסות בו ראשו וקצת מגופו ומיבעיא ליה אם נדרים כדין ממש וצריך להתעטף בטלית או דלמה להתרת נדרים סגי בפלונס: במקום שאין טלית. מתירין בפלונס אבל במקום שיש טלית צריך שיעטף בטליתו: בנדרים הקלים. שניתרין בחרטה לבד מתירין בפלונ' לפי שאין צריכין עיון ואינן כדין והא דאמר רבי ירמיה דבעינן טלית היינו בנדרים חמורים שניתרים על ידי פתח וצריכין עיונא שהן כדין ממש:

הדרן עלך פרק נערה מאורסה

הלכה א מתני' אלו נדרים. שהבעל מיפר וכן האב מיפר לבתו: נדרים שיש בהם עינוי נפש. דכתיב כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו וה"ה נדרים שבינו לבינה מפר אלא נקט הכי לפי שאלו מפר בין לעצמו בין לאחרים אבל נדרים שבינו לבינה אינו מפר אלא לעצמו אבל לא לאחרים: אמר רבי יוסה וכו'. בגמ' מפרש: **גמ'** נדרים שבינו לבינה מניין. תלמוד לומר בין איש לאשתו: באב מניי. שמיפר נדרי עינוי נפש אפי' בדברי' שאינו בינו לבינה: ה"ג באב מניין תלמוד לומר בין איש לאשתו בין

מסורה
השי"ס

קרבן העדה

בין אב לבתו. מקיש האב לבעל מה הבעל וכו': איתפלגון. פליגי ר"י ורשב"ל: חד בר נש. אדם אחד בא לפני ר"י להתיר נדרו והתעטף ר"י וישב לו כדרך הדיינים כדתני לעיל פ' נערה דהיתר נדרים בישיבה ולריך עיטוף · איפופי ישראל. עיקרן של ישראל כלומר באלהי ישראל אני משתבע דלא תכנוס לביתי: א"ל ר' אסי באלהי ישראל נשבעת לכך לא תכנוס לביתך שאין נזקקין לאלהי ישראל: אלו הן נדרי עינוי נפש. לר' יוסי: אלא כל זמן שהיא עמו. אבל משגרשה אל הנדר: ופריך והא רבנן וכו'. כיון דבין לרבנן בין לר"י שלא ארחץ וכו' מיפר לעולם מה ביניהן מאי איכא בין ר"י לרבנן לדינא: ומשני כשאמרה קונם הנייתי עליך אם אלא מרשותך. דס"ל דברים שבינו לבינה: ופריך

ייתר

גמרא

[בין אב לבתו] מה הבעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה. אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה. ר' יעקב בר אחא אמר איתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל רבי יוחנן אמר בין לנדרים בין לשבועות הבעל מיפר. רשב"ל אמר לנדרים מיפר ולא לשבועות. אמר רבי יוסי בי רבי בון אף בנדרי הזקן פליגי ר' יוחנן ורשב"ל. רבי יוחנן אמר בין לנדרים בין לשבועות הזקן מתיר. ורשב"ל אמר לנדרים הזקן מתיר ולשבועות אין הזקן מתיר. ואתייא דרשב"ל כהדא דאיסי. חד בר נש אתא מישרי נדרא קומי ר' יוסי מתעטף ויתיב ליה א"ל מה אשתבעת אמר ליה איפופי ישראל לא עללה לביתי. אמר ליה איפופי ישראל ולא עללה לבייתך. ר' זעירא פתר מתני' אילו נדרים שמיפר נדרים שיש בהן עינוי נפש אם ארחץ ואם לא ארחץ אם אתקשט ואם לא אתקשט אמר ר' יוסי אין אילו נדרי עינוי נפש אלא דברים שבינו לבינה. אלו הן נדרי עינוי נפש כר' יוסי כשאמר' קונם פירות העולם עלי ה"ז יפר. רבנין אמרין נדרי עינוי נפש היפר לה מופר לעולם. נדרים שבינו לבינה אינו מופר אלא כל זמן שהיא עמו. ר' יוסי אומר בין נדרי ענוי נפש בין נדרים שבינו לבינה הפר לה מופר לעולם. והא רבנין אמרין נדרי עינוי נפש הפר לה מופר לעולם. ר' יוסי אומר נדרים שבינו לבינה היפר לה מופר לעולם. מה ביניהון בשאמרה קונם הנייתי עליך אם אצא מרשותך.

יפר

פני משה

בין אב לבתו. הקישן הכתוב מה הבעל כו' כדלעיל ריש נערה מאורסה: בין לנדרי' בין לשבועות הבעל מפר. כדכתיב וכל שבועת איסר: רשב"ל אמר לנדרים מיפר. דוהפר את נדרה כתיב אבל לשבועות אינו מפר וקרא דכל שבועת איסר מוקי לה בתפסה בלשון נדר כדאמרינן ריש פ"ק: אף בנדרי הזקן פליגי. במה שהוזי מתיר: ולשבועות אין הזקן מתיר. דלא יחל דברו דמינה ילפינן שאחרים מוחלין לו בנדר כתיב וס"ל לא ילפינן שבועות מנדרים: כהדא דר' יוסי גרסינן: מתעטף ויתיב ליה. ר' יוסי לשמוע ממנו ולבקש לו פתח וא"ל מה אשתבעת כלומר מהו הל' הנדר שלך: איפופי ישראל לא עללה לביתי. איפופי הוא לשון אלהות ודוגמתו במדרש פסיקתא גבי מנשה מלך יהודה אמר אי עניית לי עניית אי לא עניית אמינא כל אפיא שוין ר"ל אלהות. כלומר שנשבע באלהי ישראל שלא תיכנס אשתו לביתו: וא"ל ר' יוסי איפופי ישראל ולא עללה לבייתך. כלומר זו שבועה גמורה בודאי ולא תיכנס לביתך שאין לך היתר דס"ל כר"ל דאין הזקן מתיר לשבועות. ובבבלי פ"ג דף כ"ה פלוגתא דב"ש וב"ה היא ולב"ה יש שאלה בשבועות: ר' זעירא פתר מתניתא. פלוגתא דרבנן ור' יוסי מפרש ולא נחית לפרושי אם ארחץ אם לא ארחץ עד לקמן ופליגי ר' זעירא ור' הילא בפירושא דפלוגתייהו דר' זעירא מפרש כר' יוסי ורבנן בתרתי פליגי דמה דקרו להו רבנן נדרי עינוי נפש פליג ר' יוסי ואמר אין אלו אלא דברים שבינו לבינה ופליגי נמי דלרבנן יש הפרש בין נדרי עינוי נפש ובין נדרים שבינו לבינה ולר' יוסי אין הילוק כדלקמן: אילו הן נדרי עינוי נפש כר' יוסי. כלומר הא דקתני במתני' דלקמן אלו הן נדרי עינוי נפש מסקנא דמילתיה דר' יוסי היא כשאמרה קונם פירות העולם עלי כו' דזה בלבד נקרא עינוי נפש לר' יוסי וכן הא דמחלק לקמן במתני' בין פירות העולם בין פירות מדינה זו הכל ר יוסי הוא דקאמר לה: רבנין אמרין. השתא מפרש מה בין עינוי נפש לנדרים שבינו לבינה לרבנן דבנדרי עינוי נפש אם הפר לה מופר לעולם אפי' לאחר שגרשה ונדרים שבינו לבינה אינו מופר אלא כל זמן שהיא עמו וכי מגרשה חייל עלה נדרה: ר' יוסי. סבר בין נדרי עינוי נפש בין נדרים שבינו לבינה אם הפר מופרין הן לעולם ולקמיה פריך במאי פליגי: והא רבנין אמרין כו'. כלומר א"כ דלר' יוסי נדרים שבינו לבינה נמי מופרין הן לעולם מאי האי דקאמר ר' יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש אלא נדרים שבינו לבינה מה ביניהן דמאי שנא אי קרית להו נדרי עינוי נפש או נדרים שבינו לבינה: ומשני בשאמרה קונם הנייתי עליך אם אלא מרשותך. כלומר שתלתה איסור הנאתה עליו אם תרחץ ותתקשט. ולא אסיק אכתי למילתיה עד לקמיה:

יפר

עין משפט
נר מצוה

ציון ירושלים

[a]ר' יוחנן אמר בין לנדרים בין לשבועות. ע"ל פ"י ה"ח שבעל שאמר אין כאן שבועה לא אמר כלום ומשמע דוקא בזה לפי שלא אמר כל' הפרה אבל אם אמר כל' הפרה גם בעל יכול להפר אף שבועות ואזל ר' יוחנן לשיטתיה דס"ל דגם שבועות יכול להפר אבל בתו"ת שגאונים מובא בכה"ג בסי' רלו דאין הבעל מיפר שבועות והוא תימא מדברי הירושלמי שלו ומש"ס בבלי בכמה מקומות ועי' ברכי יוסף סימן רלו שהאריך בזה ועיין בביורי ברכה שם ·

רידב"ז

ר"ז פתר מתניתא אלו נדרים שמיפר נדרים שיש בהם עינוי נפש הסוגיא הזאת חמורה וקשה להבין פי' המפרשים ז"ל ונראה לפענ"ד לפרש לאמת"ת בעזה"י דהנה ר"ז ור"ה פליגי בפי' המשנה דהנה במשנה יש לפרש ב' פירושים דהנה בבבא דרישא גרסינן אלו נדרים שהוא מיפר נדרים שיש בהם עינוי נפש אם ארחץ ואם לא ארחץ כו' א"ר יוסי אין אלו נדרי נפש ואח"כ מתחיל הבבא דסיפא אלו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות העולם ויש לפרש הבבא דמליעתא בשני אופנים אופן אחד דהוא סיום דברי הת"ק דקאמר נדרים שיש בהם עינוי נפש דהוא אם ארחץ ואם לא ארחץ ע"ז אמר ר' יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש ואלו הן נדרי נפש אמרה קונם פירות כו' בזה דווקא הוי עינוי נפש ואלו הן נדרו עינוי נפש הוא סיום דר"י ויש לפרש באופן אחר דבבא דמליעתא קאי על דברי ר' יוסי וה"פ אלו נדרים שהוא מיפר נדרים שיש בהם עינוי נפש ע"כ דברי הת"ק ואח"כ מתחיל ושואל אם ארחץ ואם לא ארחץ כילד אמר ר' יוסי אין אלו נדרי נפש ולפיכך נקט אמר ר' יוסי ולא ר' יוסי אומר נמלא דהת"ק קאמר סתם נדרי עינוי נפש והיא נדרי נפש גמור בקונם פירות והדר נקט המתניתן בדינא אם ארחץ וכו' כילד דינו ע"ז אמר ר' יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש והת"ק לא מיירי מזה בדין דאם ארחץ ואח"כ מפרש מהו הסתם נדרי נפש דקאמר ת"ק ומפרש אלו הן סתם נדרי נפש דקאמר הת"ק אמרה קונם פירות האלו כו' [והא דמסיים בסיפא דברי ר' יוסי קמפרש לה בבבלי לאורי לן דכל סתמא דפירקא הוא ר' יוסי] גם יש להקדים מה דאיבעיא לן בש"ס דילן אם ר' יוסי ס"ל דלא הוי עינוי נפש אבל דברים שבינו לבינה הוי או לא ופשיט דע"כ הוי דשבל"ב מהא דקתני ר' יוסי אומר אין אלו נדרי עינוי נפש דע"כ דשבל"ב הוי ופי' הר"נ ז"ל דה"פ מדלא קתני לא יפר ש"מ דבעיקר דין דהפרה מודה אלא הנפ"מ משום מאי הוא מיפר או משום עינוי נפש או משום דשבל"ב:

ועפ"ז יובן מהד הסוגיא הזאת ר"ז פתר מתניתא אלו נדרים שמיפר דברים שיש בהם עינוי נפש אם ארחץ ואם לא ארחץ אם אתקשט ואם לא אתקשט אמר ר' יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש אלא דברים שבינו לבינה אלו הן נדרי עינוי נפש כר' יוסי כשאמרה קונם פירות כו' נמלא דבבא דמליעתא קולי על הת"ק דס"ל דרהילה הוי עינוי נפש וע"ז אמר ר"י דאין אלו נדרי עינוי נפש אלא אלו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות נמלא דאלו הן דנדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות הוא סיום דדברי ר' יוסי ונמלא דהוא מחלוקת בין ת"ק ור"י ברהילה דת"ק ס"ל דהוי ע"נ ור"י פליג עליו וס"ל דהוי דשבל"ב ופירוש דברי הת"ק הוא ואלו נדרים שהוא מיפר דברים שיש בהם עינוי נפש אם ארחץ כו' בזה הוא מיפר לעולם כדאיתא בבבלי [דאל"כ ע"נ הוא דמיפר שבל"ב אינו מיפר כדאיתא בבבלי עיי"ש] ור' יוסי ס"ל דלא הוי עינוי נפש ורק דשבל"ב ומדלא קתני לא יפר ש"מ דבדין הפרה בניהן שוין בזה וס"ל לר"ז דע"כ לר' יוסי דמיפר משום דשבל"ב הוא מענין אחד דמיפר דקאמר הת"ק וכמו דלהת"ק מיפר מטעם עינוי נפש כמו כן מהני הפרה באותו אופן משום דברים שבל"ב דאל"כ ליתני ר"י אומר אינו מיפר כיון דקאי על דברי ת"ק ויהי' הפי' דאינו מיפר לעולם אלא ע"כ דלענין עיקר פעולה דהפרה לתרווי' שוין רק הנפ"מ משום מאי הוא מיפר ע"כ דס"ל לר' יוסי דשבל"ב נמי הפרה לעולם ופריך הגמ' א"כ מאי נפ"מ במה דקמיפלגי ברחילה אי משום עינוי נפש או משום שבל"ב ומשני נפ"מ באומרה קונם הנייתי עליך כשאלא מרשותך ופריך ויפר לה השתא ומשני נפ"מ באומרת קונם הניית גופי עליך לכשאלא מרשותך פי' דהכא לקמן מוקי הא דאם ארחץ דקאמרה קונם הנייתי עליך אם ארחץ ופריך שם ויפר פי' דבלא"ה הוי דבר שבל"ב דאמרה קונם הנייתי עליך ומשני דקאמרה קונם הניית גופי עליך אם ארחץ דלאו דאסרה הנייתה עליו אלא דאסרה עליו את הנאת תשמישה עיי"ש בסוף הסוגיא בדברינו ומוקי הכא באמרה קונם הניית גופי עליך אם ארחץ לכשאלא מרשותך והיינו דמסיק רבנן אמרי נדרי ע"נ הן וע"כ מצי מיפר ר"ז ור"ה תריהון אמרין דשבל"ב הן פי' דר"ז ור"ה פליגי בת"ק אם הת"ק ס"ל דהוי רחילה ע"נ או דשבל"ב כמבואר בסמוך אבל אליבא דר"י בין לר"ז בין לר"ה הוי דשבל"ב ע"ד דר"ז ר"י וריב"ל שניהן אמרו דבר אחד כו' לתרווי' מיפר בדשבל"ב לעולם וזהו שיטתי' דר"ז דת"ק ור' יוסי פליגי ברחילה אם הוי ע"נ או דשבל"ב אבל ר"ה פתר מתניתא דאם ארחץ וכו' בבא דמליעתא לא הוי סיומא דדברי הת"ק אלא התחלה הוא דהת"ק ס"ל דאלו נדרים שהוא מיפר דברים שיש בהם עינוי נפש ע"כ ואח"כ מתחיל היך הדין באם ארחץ כו' אמר ר"י אין אלו נדרי עינוי נפש וה"פ ר"ה פתר מתניתא אלו נדרים שהוא מיפר נדרים שיש בהם עינוי נפש פי' סתם ע"כ ופסקה ואח"כ מתחיל אם ארחץ ואם לא ארחץ אם אתקשט אם לא אתקשט מהו פי' היך הדין אמר ר' יוסי אין אלו נדרי ע"כ אלא אלו הן נדרים שבינו לבינה אלו הן נדרי ע"כ ד"ה דמפרש אלו הן נדרי ע"כ דקאמר הת"ק ונמלא דהת"ק ור"י לא פליגי כלל ברחילה אם הוי ע"כ או שבל"ב דהת"ק קאמר סתם עינוי נפש ושאל היך היא ברחילה ע"ז אר"י אין אלו ע"כ ואח"כ מפרש אלו דהוי ע"כ סתם דקאמר הת"ק ונמלא השתא לר"ה דר' יוסי לא קאי את"ק וע"כ אינו קאי על הרישא על דברי הת"ק דמתחיל ואלו נדרים שהוא מיפר לעולם דיהא מוכרח דר' יוסי ס"ל דגם בדשבל"ב מיפר לעולם ז"א כיון דלא קאי על הרישא כלל והשתא מובן מה דגרסינן לעיל בשיטת ר"ז קונם הניית גופי עליך לכשאלא מרשותך רבנן אמרי ע"כ הן ור"ז ור"ה תריהון אמרין נדרים שבל"ב הן פי' דקאי שם בשיטת ר"ז ומסיק רבנן אמרי ע"כ הן הוא אליבא דר"ז אבל אליבא דר"י ר"ז ור"ה תריהון אמרי שבל"ב הן והשתא הדר למתניתן אם ארחץ ואם לא ארחץ דקחשיב לת"ק לע"כ ותני כן אלו הן נדרי ע"כ אם ארחץ ואם לא ארחץ אם אתקשט ואם לא אתקשט וקפריך בין ע"ד דר"ז בין ע"ד דר"ה מחלפי' שיטתי' דר"י דתני מעיין של בני העיר כו' אר"י מ"ת כביסה היי נפש ר' יוסי דתני אין נותנין מהם למשרה כו' ר' יוסי מתיר בכביסה מחלפי' שיטתי' דר' יוסי כו' והנה בבבלי פריך נ"כ מר' יוסי א"ר יוסי וגרסינן בבבלי בהברייתא גופי' של מעיין של בני העיר דברי ר' יוסי ואילו בירושלמי גרס כן מ"ת כביסה חיי נפש ר"י ובברייתא לא גרסינן דברי ר"י משום דבבבלי כל עיקר הקושיא מר' יוסי אר"י הוא מכח הברייתא גופי' דתנינן בשם ר"י דאל"ה ליתא הוא התנא קמא דמתניתן דידן אבל בירושלמי ס"ל לר' יוחנן כר"ה דהת"ק לא מיירי ברחילה ולא נמלא תנא ס"ל דכביסה חיי נפש רק ר"י דשביעי' דנותן לכבוס' ודוק:

ג ו.

שנויי נוסחאות (שו"ה) בין אב לבתו כנ"ו ליתא. (שו"ח) לדברים כנ"ו נדרים

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

ויפר לה. בשלא אמרה קונם הניית גופי עליך לכשאצא מרשותך. רבנין אמרין נדרי עינוי נפש הן. ר' זעירא ורבי הילא תריהון אמרין נדרים שבינו לבינה הן. על דעתיה דר' זעורה רבי יוסי ורבי יוחנן בן נורי שניהן אמרו דבר אחד. דתנינן תמן רבי יוחנן אמר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו. רבי הילא פתר מתניתא אילו נדרים שהוא מיפר לה נדרים שיש בהן עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט אם לא אתקשט. מהו אמר ר' יוסי אין אילין נדרין נדרי עינוי נפש אלא אילו נדרים שבינו לבינה. אילו הן נדרי עינוי נפש דברי הכל אם ארחץ אם לא ארחץ. ותני כן נידרי עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט אם לא אתקשט. בין על דעתיה דר' זעירא בין על דעתיה דרבי הילא מחלפה שיטתיה דרבי יוסי. דתני מעיין של בני העיר הן ואחרים הן קודמין לאחרי'. אחרים ובהמתן אחרים קודמין לבהמתן. כביסתן וחיי אחרים. כביסתן קודמת לחיי אחרים. אמר רבי יוחנן מאן תנא כביסה חיי נפש ר' יוסה. דתני אין נותנין מהן לא למשרה ולא לכביסה. ר' יוסה מתיר בכביסה. מחלפה שיטתיה דרבי יוסי תמן הוא אמר אין רחיצה חיי נפש. וכא הוא אמר כביסה חיי נפש. אמר רבי מנא אדם מגלגל ברחיצה. אין אדם מגלגל בכביסה. יהודה איש הוצא עביד טמיר במערתא תלתא יומין מיקו' על הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. אתא לגבי רבי יוסי בן חלפתא אמר ליה אית לי טמי' במערתא תלתא יומין מיקום על הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. קרא לרבי אבא בריה אמר ליה הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. א"ל °תהיינה הערים האלה תהיינה עיר ואחר כך מגרשיה סביבותיה. אמר ליה מי גרם לך דלא ילפתה עם חבירך. ניחא אם ארחץ אם לא ארחץ. ותרחץ. אמר רבי מנא בשאמרה קונם הנייתי עליך משארחץ אם ארחץ.

°יהושע כא

ויפר

פני משה

ויפר לה. כלומר דקס"ד דמקשה דה"ק קונם הנייתי עליך מעכשיו אם אתגרש והגא מרשותך וא"כ יפר לה עכשיו ואכתי במאי פליגי ומשני בשלא אמרה הלא כן קונם הניית גופי עליך לכשאצא מרשותך אם ארחץ ואתקשט: ה"ג רבנין אמרין נדרי עינוי נפש הן ר' יוסי אמר נדרים שבינו לבינה הן. וגני' הספר אפשר לפרש דר' זעירא ור' הילא תריהון אמרין אליבא דרבי יוסי דנדרים שבינו לבינה הן וה"פ דר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר דלמאי דקאמרי רבנן דנדרי עינוי נפש הן אם לא תרחץ ולא תתקשט ויכול הוא להפר שלא תאסר הנאתה עליו אפי' לכשתתגרש וקאמר להו ר' יוסי לדידי מופרין הן לעולם דבין שהן נדרי עינוי נפש ובין שהן נדרים שבינו לבינה מפר הוא לעולם אלא לדידכו דנדרים שבינו לבינה אין מופרין אלא כל זמן שהיא עמי אודו לי מיהת דהנאת רחיצה יקישוט לאו נדרי עינוי נפש הן אלא נדרים שבינו לבינה ואם תלתה בהן הנאתו ממנה לאחר שתתגרש אינו יכול להפר: על דעתיה דר' זעירא. דאמר לרבי יוסי דאמר דברים שבינו לבינה אם הפר מופרין הן לעולם ר' יוסי ור"י בן נורי שניהן אמרו דבר אחד: דתנינן תמן. לקמן בפרקין קונם שאיני עושה על פיך דהוו דברים שבינו לבינה ר' יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה להזור לו מחמת נדרה אלמא כי הפר לה מועיל הפרה בדברים שבינו לבינה אף לאחר שיגרשנה כר' יוסי: ר' הילא פתר מתניתא אילו נדרים כו'. כלומר דרבי הילא פליג אדר' זעירא בהא דקאמר דרבי יוסי ורבנן בתרתי פליגי ובעיקרא דדינא נמי לרבנן יש הפרש בין נדרי עינוי נפש ובין דברים שבינו לבינה ולרבי יוסי אין שום הפרש וכן בהא דמפרש ר' זעירא דמתני' דלקמן אלו הן נדרי עינוי נפש רבי יוסי הוא דקאמר לה ולדידי' הוא דמחלקינן בין פירות עולם ובין פירות מדינה זו ורבי הילא לא מפרש הכי אלא ה"ק אילו נדרים כו': מהו אמר ר' יוסי. כלומר ובמה פליג ר' יוסי וקאמר בהא פליג שאין אילו נדרים נקראים נדרי עינוי נפש אלא אילו נדרים שבינו לבינה הן ואם הפר אינו מופר לעולם דבהא לא פליג רב יוסי אדרבנן דבעלמא יש הפרש בין נדרי עינוי נפש לדברים שבינו לבינה אלא דבנדרים דהאי מתני' לחודייהו הוא דפליגי ואילו הן נדרי עינוי נפש דקתני במתני' דלקמן דברי הכל היא ובין לרבנן ובין לר' יוסי מחלקינן בין אמרה פירות העולם עלי ובין אמרה פירות מדינה זו עלי: אם ארחץ אם לא ארחץ. פיסקא דמתני' היא: ותני כן כו'. תניא כוותי' דת"ק דאלו הן נקראין נדרי עינוי נפש: בין על דעתיה דר"ז ובין על דעתיה דרבי הילא. קשיא דמחלפה שיטתיה דרבי יוסי דהא תרוייהו סברי אליבא דר' יוסי דאין רחיצה מקרי נדר עינוי נפש והא לא שמענו כן לר' יוסי: דתני. ברייתא הובאה בבבלי דף פ' והתם רמי גם כן דר' יוסי אדר' יוסי: מעיין של בני העיר. שמושך והולך לעיר אחרת ואין בו כדי סיפוק שתיהן: הן ואחרים הן קודמין לאחרים. חייהן וחיי אחרים חייהן קודמין ורשות בידן לסותמו שלא ילך לעיר אחרת שלמטה הימנה: אחרים ובהמתן. חיי אחרים וצורך בהמתן של אותה העיר חיי אחרים קודמין. ובבבלי לא גרים חלוקה זו: כביסתן וחיי אחרים. אם אין בהן אלא כדי שיעור אחד מהן לצורך כביסת בגדיהן או לחיי אחרים כביסתן קודמת לחיי אחרי': מאן תנא כביסה חיי נפש. ודמי לחייהן וחיי אחרים ר' יוסי היא אבל לרבנן חיי אחרים קודמין לכביסתן וכן תני לה בבבלי בהדיא: דתני אין נותנין מהן. ערי מקלט ומגרשיהם אין נותנין מהן למשרה לשרות הפשתן ולא לכביסה דלחייתם כתיב ורבי יוסי מתיר בכביסה מפני שהוא חיי נפש והשתא מסיק הקושיא מחלפא שיטתיה דר' יוסי: תמן. במתני' הוא אמר דאפי' רחיצה לאו חיי נפש היא והכא הוא אמר כביסת בגדים חיי נפש בתמי': אדם מגלגל ברחיצה. מגלגל עצמו ויכול להתאפק מלרחוץ גופו ואין אדם מגלגל בכביסה וכן משני בבבלי דלר' יוסי אלימא ליה כביסה דערבוביתא דמנא מתיא לידי שעמומיתא: יהודה איש הוצא. עשה עצמו נטמן במערה ג' ימים לעיין ולעמוד על טעמו של דבר מנין לחייהן שקודמין לחיי עיר האחרת. ובבלי שם האי עובדא בנוסחא אחרת והתם קאמר דהוי קשה לי' טעמי' דר' יוסי דאמר כביסתן קודמת לחיי אחרים: אתא כו'. וקרא ר' יוסי לר' אבא בריה וא"ל מדרש המק' דכתיב תהיינה הערים האלה עיר עיר ומגרשיה סביבותיה ודרשינן תהיינה לעיר ועיר לכל צרכיה וא"כ לצורך סביבותיה: מי גרם לך. שלא ידעת הטעם דלא ילפת עם חברך אלא עשית נטמן במערה גבי עצמך: ניחא אם ארחץ. בנית אם ארחץ דמיירי שתלתה הנאתה ממנו אם תרחץ וכדאמרן אלא אם לא ארחץ קשי' ותרחץ ולא תיתסר בהנאתו: א"ר מנא בשאמרה קונם הנייתי עליך משארחץ אם ארחץ. כלו' האי אם לא ארחץ דקתני לא דאמרה קונם אם לא ארחץ אלא סיומא דמילתא דרישא היא שאמרה קונם הנייתי עליך אם ארחץ אם בלא כך אעשה שלא ארחץ ולאו אקונם קאי אלא להזק דבריה הראשונים שלא תהיה מותרת בהנייתו עד שתקיים נדרה שלא תרחץ:

ויפר

קרבן העדה

ויפר לה. דהא לכ"ע מיפר דברים שבינו לבינה ואע"ג דלרבנן אינו מיפר לעולם מ"מ השתא מיהת דברים שבינו לבינה נינהו: ה"ג אלא בשלא אמרה אלא קונם הניית גופי עליך לכשאצא מרשותך. דהא ממילא אסור בהנאת גופה רבנן סברי כיון דאסרה עליו תשמיש נדרי עינוי נפש הן ומיפר ור"י סובר נדרים שבינו לבינה הן וכיון שלא נדרה אלא לאחר שתצא מרשותו לא הוי נדרים שבינו לבינה ואינו מיפר: ה"ג ר"י אומר נדרים שבינו לבינה הן: שניהן אמרו דבר אחד. דנדרים שבינו לבינה מיפר לעולם: דתנינן תמן. לקמן בפרקין: ריב"ן אומר יפר. וקתני רישא קונם שאני עושה על פיך א"צ להפר דמשועבדת ליה ריב"נ אומר יפר שאם לא יפר יחול הנדר כשיגרשנה ותהא אסורה לחזור לו ש"מ אע"ג דמעשה ידיה דברים שבינו לבינה הן מיפר לה לעולם וכדר' יוסי: ה"ג אלו הן נדרי עינוי נפש דברי הכל אם אתקשט אם לא אתקשט והני כן נדרי עינוי נפש אם אתקשט אם לא אתקשט אבל אם ארחץ אם לא ארחץ לא: ופריך בין ע"ד דר"ז וכו'. תרווייהו מודו דלר"י רחיצה לא הוי עינוי נפש אלא מדברים שבינו לבינה וקשיא דר"י אדר"י: מעיין של בני העיר. שיוצא בעיר ואינו מספיק לשתיית כולם שתייתן קודמת לאחרים דחייהן קודמין כדמסיק: כביסתן. כביסת בגדיהם: וחיי אחרים. שאין לאחרים כדי שתייתן כביסתן קודמת: אין נותנין מהן. מן פירות שביעית לא למשרה לשרות ביין ובשמן או לכבס בהן בגדים דכתיב לאכלה: מתיר בכביסה. משום חיי נפש והוי דומיא דאכילה וקס"ד השתא כביסה אר"י דיש בה צער כי מונע מינה ודמיא לאכילה רחיצה דיש בה צער כל הגוף לא כ"ש: תמן. במתני' דהכא אמר אפי' רחיצה אין בה עינוי נפש: אדם מגלגל ברחיצה. יכול להיות בלא רחיצה אבל אין אדם יכול להיות בלא כביסה משום ערבוביא דבגדים דאית בהו ככנתא: עביד וכו'. היה מטמר עצמו במערה ביחידות כדי לעיין ולעמוד על טעמא דמלתא מנ"ל שחיי העיר הזאת קודמת לחיי העיר אחרת: תהיינה הערים האלה. עיר עיר ומגרשיה סביבותיה: תהיינה עיר. תחלה: א"ל מי גרם לך. שלא ידעת טעם הדבר הואיל ולא למדת עם חבירך שהיה רגיל ללמוד יחידי: ופריך ניחא אם ארחץ. ה"ל נדר עינוי נפש אלא אם לא ארחץ למה יפר ותרחץ: בשאמרה. תחלה קונם הנייתי עליך אם ארחץ והנאת רחיצה עלי לעולם אם לא ארחץ היום א"כ היכי תעביד תרחץ מיתסר הנייתה עליו לא תרחץ מתסרה ברחיצה לעולם: אם ארחץ.

ויפר

רידב"ז

ניחא אם ארחץ אם לא ארחץ ותרחץ אר"מ בשאמרה קונם הנייתי עליך משארחץ אם ארחץ ויפר לה אר"י בר"ב בשלא אמרה אלא קונם הניית גופי עליך לכשארחץ ויכוף לא כן כו' הסוגיא הזאת המורה ופי' המפרשים ז"ל לא הבנתי והגי' ז"ל מגי' ומהלך השורה ונראה לפענ"ד דה"פ עפ"מ דגרסינן בבבלי דף ע"ט ע"ב אילימא דאמרה קונם פירות העולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרון פרי דעלמא כו'. ופי' הר"נ ז"ל כיון דלא הוי רחיצה גופי' ע"נ וכתב הר"נ ז"ל משמע מהכא דכל אימתי דרחיצה לא מיתסרו פרי דעלמא ולא חיישינן שמא תרחץ וקשה הא אמרינן לעיל דף י"ד ע"ב קונם

שנויי נוסחאות (כו"ד) הן בד"ו כן. (שוכ"ב) יוסה בד"ו יוסי.

נועם ירושלמי

אמר ליה מי גרם לך דלא ילפתה עם חבירך וכאן צריך להיות אם ארחץ אמר רבי מנא כשאמרה קונם הנייתי עליך אם ארחץ ויפר לה אמר רבי יוסי בי רבי בון בשלא אמרה אלא קונם הניית גופי עליך לכשארחץ ויכוף לא כן אמר רב הונא הנייתי עליך כופה ומשמשתו הנייה היא שסיה הנייתו והנייתה (דהא תלתה ברחיצה שסיה הנייתה) ניחא אם ארחץ אם לא ארחץ ותרחץ א"ר אבא מרי אם ארחץ אם לא ארחץ לעולם אם אתקשט ואם לא אתקשט כו' כצ"ל:

גליון אפרים

רבי יוחנן אמר יפר שמא יגרשנה והתא אסורה לחזור לו. נ"ב נראה לי שכאן צ"ל מחלפה שיטתיה דר' יוסי כו' מי גרם לך דלא ילפתה עם חבירך ר' הילא פתר מתניתא אלו נדרים שהוא מיפר לה נדרים שיש בהן עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ (פירושו דברחיצה כולי עלמא מודי דהוי עינוי נפש) אם אתקשט אם לא אתקשט מהו אמר רבי יוסי אין אילין נדרים נדרי עינוי נפש אלו הן נדרי עינוי נפש דברי הכל אם ארחץ אם לא ארחץ ותני כן נידרי עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ. אם אתקשט אם לא אתקשט בין על דעתיה דר' זעירא בין על דעתיה דרבי הילא (דברחיצה פליגי ר' זעירא ור' הילא אליבא דר' יוסי אבל בקישוט לשניהם לר"י לא הוי עינוי נפש) ולפי זה לרבי הילא סבר במשנה ב' וצ"ל בה אלו הן נדרי עינוי נפש דברי הכל אם ארחץ אם לא ארחץ:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ג

א מיי' פי"ב מהלכות נדרים הלכה ו סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד ס"ה

ויפר לה. אמר ר' יוסי בי רבי בון בשלא אמרה אלא קונם הניית גופי עליך לכשארחץ. ויכוף. לא כן אמר רב הונא הנייתי עליך כופה ומשמשתו. הנייתך עלי ה"ז יפר. שנייא היא שהיא הנייתו והנייתה. אמר רבי אבא מרי אם ארחץ אם לא ארחץ לעולם אם אתקשט ואם לא אתקשט לעולם. רבנין דקיסרין בשם רבי נסא אם ארחץ ואם לא אתקשט אם אתקשט ואם לא ארחץ:

הלכה ב מתני'

אילו הן נדרי עינוי נפש [א] אמרה קונם פירות העולם עלי הרי זה יפר פירות המדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת פירות החנווני זה עלי אינו יכול להפר אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו הרי זה יפר דברי ר' יוסה: **גמ'** שמואל אמר אמרה קונם פירות העולם עלי והיו שם ציבורים בסידקי יקח לה מהן. רשב"ל אמר קונם פירות בני זו המדינה עלי והיו שם אכסנאין מוכרין יקח מהן. כתיב (במדב' ל) °וכל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש. כגון פילפל שאני טועמת. קלוסקין שאני טועמת. לא סוף דבר שיש מאותו המין אלא אפילו אין בו מאותו המין שמא יביא לה אחר מאותו המין. רבי יוחנן בשם רבי ינאי היו לפניו שתי חתיכות אחת יפה ואחת רעה נתנה עיניה ביפה ונדרה מן הרעה הרי זה יפר מפני מה הוא מיפר. חברייא אמרי מפני נדרי עינוי נפש שלה. רבי זעירא ורבי הילא תריהון אמרין מפני נדרי עינוי נפש שלו. ר' זעירא בשם שמואל כל הנדרים אדם מיפר חוץ מהאומרת הנייתי על פלוני הא הניית

קרבן העדה

ויפר לה. לר' יוסי פריך דודאי אם ארחץ נמי בכה"ג איירי אם ארחץ היום תאסר עלי רחיצה לעולם ואם לא ארחץ תאסר הנייתו עלי א"כ למה לא יפר הא הוה נדר עינוי נפש: אלא קונם הניית גופי עליך שארחץ. לא יהנה מגופי וקס"ד מתשמיש קאמר: ופריך ויכוף. אותה שתשמשנו: כופה ומשמשתו. שאינה יכולה לאסור עצמה עליו אבל יכולה לאסרו עליה שתהא היא מודר ממנו ולא הוא כגון שאסרה הנאת תשמישו עליה ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו: שנייא היא. שאני התשמיש שהוא הנייתו והנייתה לפיכך א"צ להפר אבל בשאר הנאות שבגופה יכולה ליאסר: אם ארחץ. היום לא ארחץ לעולם ואם אתקשט היום לא אתקשט לעולם וחדא קתני א"נ ה"ק וכן אם לא ארחץ היום או תוך י"ב חדש לא ארחץ לעולם וכן בקישוט: אם ארחץ אם לא אתקשט. חדא קתני אם ארחץ לא אתקשט לעולם ואם אתקשט לא ארחץ לעולם:

הלכה ב מתני' אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהוא מאמינו עד שירויח ויפרע לו: דברי ר"י. ר' יוסי לטעמיה דסובר אין הבעל מפר אפי' נדרי עינוי נפש שהוא לצער מועט או שהוא לזמן מועט:

גמ' בסידקי. באוצר טמון מן העין שאין כוונתה אלא על הנראין לכל העולם: אכסנאין מוכרין. אורחים הבאים ממקום אחר למכור שם פירות: קלוסקין. ככרות וי"מ מין עוף: לא סוף דבר. לאו דוקא: אפי' אין בו. באותה מדינה מאותו המין מיקרי עינוי נפש שאולי יביאו ממקום אחר: מפני מה הוא מיפר. הלא אין זה נדר עינוי נפש שהרי יכולה היא לאכול מן היפה: מפני נדרי עינוי נפש שלה. אולי לא תסגי לה ביפה בלא מתענה: מפני נדרי עינוי נפש שלו. שאינו יכול לאכול מן היפה כדי שיהיה לה לאכול ועינוי נפש שלו לאו דוקא אלא ה"ל דברים שבינו לבינה: כל הנדרים. שהן נדרי עינוי נפש: חוץ מהאומרת הנייתי על פלוני. דהא לא הוי לה עינוי נפש אבל הניית

פני משה

ויפר לה. ואמאי פליג ר' יוסי אם תלתה הנאתו בכך א"כ יפר לה: בשלא אמרה אלא קונם הניית גופי כו'. שתלתה הנאת תשמישה עליו לכשתרחץ ופריך א"כ קשה טפי דאפי' הפרה אינו צריך אלא ויכוף לה דהא משעבדא ליה ואין הנדר חל כלל: לא כן אמר רב הונא. הנייתי עליך כופה ומשמשתו שמשועבדת לו הנייתך עלי ה"ז יפר: שנייא היא כו'. לאו תירוצא הוא אלא טעמא הוא דמפרש מאי שנא באמרה הנייתי עליך כופה אותה ובאמרה הנייתך עלי צריך להפר מפני שהיא הנייתו והנייתה ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו ומכל מקום קשיא במתני' שאמרה הנייתי עליך יכוף אותה: א"ר אבא מרי אם ארחץ אם לא ארחץ לעולם. השתא הדר ביה מכל הני אוקימתא דאמר לעיל דלא בתלתה הנאתו ממנה מיירי אלא כולה בהנאת רחיצה מיתפרשא וכגון שאמרה הנאת רחיצה לעולם עלי אם ארחץ היום וה"ק קונם אם ארחץ היום ואם ארחץ לא ארחץ לעולם וכולה חדא מילתא וחד נדר הוא ובהא פליגי רבנן ור' יוסי דרבנן סברי ניוול דחד יומא ניוול הוא ומפר לה משום נדרי עינוי נפש ור' יוסי סבר לאו ניוול הוא ואפשר לה שלא תרחץ היום ולא תהיה אסורה לעולם. וזהו כגוונא דמפרק בבבלי אלא דהתם מוקי לסיפא דלא ארחץ דקאמרה בשבועה הוא וכדפרישי' במתני' והכא כולה מילתא בחדא נדרא מיתפרש' וכן אם אתקשט אם לא אתקשט לעולם שאם לא אקיים אתקשט היום לא אתקשט לעולם: רבנן דקסרין בשם ר' נסא. מפרשי דכולה מתני' בין רחיצה וקישוט חדא נדרא הוא וכגון שתלתה רחיצה בקישוט וקישוט ברחיצה ולהכי תני לתרוייהו וה"ק אם ארחץ היום לא אתקשט לעולם וכן איפכא והאי אם בתרא נמי מיתפרשא כדלעיל אם לא אקיים אלא שארחץ לא אתקשט לעולם:

הלכה ב מתני' מתני'. אלו הן נדרי עינוי נפש. מסקנא דמילתיה דר' יוסי היא כגוונא דמפרש ר"ז לעיל בהא: יביא לה ממדינה אחרת. דכיון דמותרת לאכול מפירות אין זה עינוי נפש: ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהחנווני זה מקיפו ולא ימצא אחר שיהא מקיפו ופעמים שאין לו מעות ונמצא שהוא מתענה הילכך יפר: לדברי ר' יוסי. בבבלי קאמר למה לי למיתנא תו דברי ר' יוסי אלא לאשמועינן דכל מתני' דהאי פירקא אזלא כוותיה דמחלק בין עינוי מרובה לעינוי מועט ובין עינוי לזמן מרובה לבין עינוי של זמן מועט ואין הלכה כן אלא הבעל מפר כל נדר שיש בו עינוי נפש ואפילו אינו אלא לשעה אחת ובין עינוי גדול ובין עינוי קטן וכן בנדרים ושבועות שבינו לבינה אלא דיש הפרש בין עינוי נפש לדברים שבינו לבינה כדקאמר הכא לעיל לרבנן:

גמ' אמרה קונם פירות העולם עלי והיו שם. פירות צבורין בר"ה לפני החנות יקח לה מהן דלא היתה כוונתה על אלו הפירות אלא על פירות אחרים שיבאו לאחר מכאן דלא קאמרה פירות אלו: והיו שם אכסנאין. ממדינה אחרת מוכרין פירות יקח מהן ולא אמרינן מכיון שמוכרין במדינה זו היתה כוונתה גם עליהם אלא דוקא מבני זו המדינה קאמרה: כתיב וכל נדר. ודריש וכל לרבות כל מה שאסרה עליה אפילו אין בו עינוי נפש מרובה כגון פילפל שאיני טועמת: קליסקין. כמו גלוסקא: ולא סוף דבר שיש. לפניה מאותו המין אלא אפילו אין שם מאותו המין. דדעתה הית' אפי' יביא לה אחר מאותו המין נאסו' עליה וכלומר דאשמועינן דאם אסרה עליה סתם ממין א' מהמינין ולא אמרה מפירות זו המדינה דעתה אף על אלו שיביאו ממדינה אחרת ואע"פ שאין מין זה מצוי בזה המדינה: היו לפניה שתי חתיכות אחת יפה. ויש בה עינוי נפש ואחת רעה ואין בה עינוי נפש כשהיא נתענה ממנה: ונתנה עיניה ביפה. כלומר שנתנה עיניה לאכול מן היפה ולא נדרה אלא מן הרעה ה"ז יפר: מפני מה הוא מפר. הואיל ואין בה עינוי נפש א"כ למה הוא מיפר: חברייא אמרין מפני נדרי עינוי נפש שלה. כלומ' אע"פ שאין כאן עינוי נפש שהרי יכולה להנות מן היפה אפ"ה נדר של עינוי נפש הוא שהרי נדרה שלא לאכול מזה ויכול להפר: מפני נדרי עינוי נפש שלו. כלומ' אף על פי שהיא אינה מצטערת עכשיו בנד' זה שהרי היפה לפניה אע"פ כן הוא מצטע' כשהיא מרגלת עצמה לנדו' ולהתענות: כל הנדרים אדם מיפ'. לאשתו חוץ מאומרת הנייתי על פלוני דאין כאן נדרי עינוי נפש ולא דברי' שבינו לבינ': הא הניית

רידב"ז

קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אל ישן היום אישינן שמא ישן למחר כו' לאו קושיא הוא דכי אמרה קונם פירות עלי מהיום אם ארחץ ה"נ אבל כיון שתלתה נדרה באם אין במשמע שתחול נדרה אלא לאחר שתעבור על תנאה עכ"ל ז"ל עיי"ש ועפ"ז ה"פ בפשיטות ניחא אם לא ארחץ אם לא ארחץ ותרחץ אר"מ כשאמרה קונם הנייתי עליך משארחץ אם ארחץ פי' דבתרווי' אומרה אם ארחץ ואסרה הנייתה עליו באם שתרחץ רק באם ארחץ הכוונה משארחץ ולהבא אז תאסור הנייתה אבל כ"ז שלא רחצה אין אסור ואם לא ארחץ הכוונה שאסור הנייתה מהיום אם ארחץ אפילו עדיין לא רחצה ואם ארחץ הכוונה משארחץ ואם לא ארחץ הכוונה אם ארחץ תהא אסור מהיום שלא ארחץ עדיין ומשארחץ ואם ארחץ ב' ענינים הן משארחץ הוא מזמן שתרחץ ולא ארחץ הוא מהשתא כשלא רחצה עדיין ופריך ויפר דל"ל לר' יוסי למימר דרחיצה הוי דשבל"ב ויפר הא בלא"ה יפר משום דשבל"ב דאמרה קונם הנייתי עליך אפילו הנאה שאינו משועבדת ליה הוי נמי דבר שבינו לבינה דהא לא נדרה על הרחיצה וקישוט רק אסרה רחיצה וקישוט ולא הוי רחיצה וקישוט רק תנאי אבל גוף האיסור הוא על דבר אחר א"כ יפר לה הדבר אחר דהוא הנאה ומשני אר"י בר"ב כשלא אמרה אלא קונם הניית גופי עליך לכשארחץ פי' דהנאת הגוף מרחיצה שיש להגוף שלה אסרה עליו או לכשתרחץ או אם תרחץ ולא אסרה הנאה אחרת עליו רק הנאת קישוט הגוף שלה ורחיצת הגוף שלה ולא דאסרה דבר אחר וקישוט ורחיצה רק תנאי ז"א ואלא דעיקר האיסור הוא קישוט וריחוץ ועיקר הנדר הוא דלא תתקשט על בעלה הילכך לת"ק הוי ע"נ דהא אי אפשר שתרחץ ותהי' אסורה עליו הנאת קישוט הגוף וריחוץ שלה דהא מתהני בע"כ אם לא שתמרוד והלא מביתו והרי משועבדת לו לתשמש וע"כ לא תרחוץ דאל הנדר על הקישוט דהא בהקישוט אינה משועבדת לבעל ואלא יפר לה על הקישוט לת"ק משום דהוי ע"נ ולר"י רחיצה לא הוי ע"נ אלא הוי דשבל"ב ופריך ויכוף לה ולמה לה כלל הפרה לא כן אר"ה הנייתי עליך כופה ומשמשתו הנייתך עלי הר"ז יפר והתם מיירי מתשמיש וא"כ הכ"נ הרי משועבדת לו לתשמיש וכשאינה רחוצה מאיסה עליו א"כ קשה ויכוף אותה לרחוץ ומשני שניא הוא שהיא הנייתו והנייתה פי' דתשמיש הוא להנייתו אבל רחיצה הוא להנייתה העיקר ורק דהוא נהנה מהנייתה במה שאשתו רחיצה בגוף נקי א"כ אינו יכול לכוף לאשתו שתרחוץ ותהי' גוף נקי כיון שאינה משועבדת להנות לו ברחיצה כי העיקר רחיצה הוא להנייתה ורק דהוא נהנה מהנייתה ע"כ אין יכול לכוף אותה ואינו יכול לכוף אותה אלא א"כ אסרה עליו גוף הנאת תשמישה אבל כשאסרה עליו הנאת קישוטה דהוא הנאתה אינו יכול לכופה שתהי' מקושטת אלא מחויבת שלא לקשט ולרחוץ כלל כדי שלא תמנע מאתו כל עיקר התשמיש ע"כ אינו יכול לכופה על עיקר קישוט ורחיצה וע"כ צריך למיפר לה ואינו מיפר לה אלא משום דשבל"ב או משום ע"נ לת"ק ודוק:

א"ר אבא מרי אם ארחץ לא ארחץ לעולם פי' דמשני באופן אחר אם לא ארחץ דה"פ במתניתן אם ארחץ לא ארחץ לעולם וכו' כפי' המפרשי' ז"ל ודוק:

רידב"ת

שינויי נוסחאות (שו"ח) וכל נדר במקרא „כל נדר".

עין משפט נר מצוה

א ב מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה י ופי"ב שם ה"ח סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלב סעי' סד וסה

ה מיי' שם פ"ז ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רכ"ז ס"י

מסורת הש"ס

דמאי פ"ו ה"ב

הלוים מקדש הלכה

תורה אור

הניית פלוני עלי יפר. והתנינן קונם פירות חנווני זה עלי אינו יכול להפר פתר לה כרבי יוסי וחלוקים עליו דתנינן תמן אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו הרי זה יפר. אמר רבי יוסי דו מקיף ליה. דו יב ליה. אמר רבי מנא דו יב ליה מקמה טבא:

הלכה ג מתני'

[א] קונם שאיני נהנית לבריות אינו יכול להפר [ב] ויכולה היא ליהנות בלקט ובשכחה ובפיאה [ג] קונם כהנים ולוים נהנין לי יטלו על כורחו כהנים אילו ולוים אילו נהנין לי יטלו אחרים: **גמ'** א"ר יוחנן כיני מתניתא ויכולה היא ליהנות בלקט בשכחה ובפיאה. *תני ובמעשר עני. לית כאן מעשה עני. מעשר עני ניתן בזכייה ואילו בעזיבה. *ר' יוסי בן חנינא אמר אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה. ור' יוחנן אמר אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה. מאי טעמא דר' יוסי בן חנינה °ואיש את קדשיו לו יהיה ורבי יוחנן אמר לו יהיה יתנם לכל מי שירצה. מתניתא פליגא על רבי יוסי בי ר' חנינה קונם כהנים ולויים נהנים לי יטלו על כרחו. פתר לה באומר אי איפשי ליתן מתנה כל עיקר. תדע שהוא כן דתנינן כהנים אילו לויים אילו נהנים לי יטלו אחרים. מתניתא פליגא על רבי יוחנן אומר הוא לישראל הא לך סלע זה ותן בכור זה לבן בתי כהן. פתר לה ברוצה ליתנו לשנים ובן בתו אחד מהן. אמר לו הא לך סלע ותן כולו לבן בתי כהן. בעון קומי ר' זעורא כהן לישראל רבי אוסר. מה רבי יוסי אמר לא אניבון. ר' חזקיה בשם רבי אחא אמר הכין

במדבר ה

פני משה

הניית פלוני עלי יפר והא תנינן קונם פירות חנווני זה עלי אינו יכול להפר ומשני פתר לה שמואל מתני' כרבי יוסי. דכולה ר' יוסי קאמר לה דסבירא ליה דלא הוי עינוי נפש הואיל ויכול ליקח מן האחרים וחלוקים עליו חביריו והלכה כרבנן דהוי נדרי עינוי נפש. וכן מפרק להא דשמואל בבלי דף פ"ג: דתנינן. הא דתנינן במתני' אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו דמודה רבי יוסי דהוי עינוי נפש ומפרש טעמא דהוא מקיף לי' דהוא יהב לי' כלומר שהנוני זה מכירו ומאמינו ונותן לו בהקפה ובכל עת שירצה הוא נותן לו ור' מנא קאמ' טעמא דהוא יהב לי' מוקמא טבא שנותן לו במקח הטוב וסחורה טובה והילכך מודה ר' יוסי בהא דהוי עינוי נפש ויפר:

הלכה ג מתני' קונם שאיני נהנית לבריו' אינו יכול להפר. שאין זה מנדרי עינוי נפש שהרי יכולה להתפרנס משל בעל דבעל לאו בכלל בריות הוא והא מתני' נמי ר' יוסי היא כדלעיל ואין הלכה כן אלא מפר הוא משום נדרי עינוי נפש: ויכולה היא ליהנות. הדא ועוד קאמ' כלומ' ועוד טעמא אחרינא שאינו יכול להפר שהרי יכולה היא ליהנות מלקט שכחה ופיאה שאינה נהנית מן הבריות דמתנות עניי' הן ונמצא שאין כאן עינוי נפש: קונם כהנים ולוים נהנין לי. אין זה תלוי בנד' אשה אלא לדמיון קתני כי היכי דקונם שאינה נהנית לבריות מותר' במתנו' עניי' ה"נ המדי' כהנים ולוים מנכסיו מותרין במתנות כהונה ולויה ויטלו על כרחו:

גמ' כיני מתניתא ויכולה היא ליהנות בלקט ושכחה ופאה. כלומר כן הוא ודוקא אלו קתני דיכולה היא ליהנות ולאפוקי מעשר עני כדקתני בברייתא ולקמי' ופרש טעמא: לית כן מעשר עני. הך ברייתא לאו עיקר דאין כן הדין במעש' עני שמעשר עני ניתן בזכיה כלומר שיש לבעל הבית זכיה בו ליתנם בטובת הנאה ולזכות למי שירצה ונהנית מן הבריות מיקרי והילכך אסיר: ואילו בעזיבה. אבל לקט שכחה ופאה עוזב ומפקיר אותן ולא שייכא בהו נתינה והילכך מותרת: ר"י ב"ח אומר אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה. יכול אדם ליקח דבר מה בשביל טובת הנאה שנותן לזה מעשרותיו וס"ל טובת הנאה ממון הוי כדמפרש טעמא דדריש לה מדכתיב לא יהי' משמע שיש לו ג"כ הנאה מקדשיו: ור' יוחנן אמר אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה. שאין רשאי ליקח שום דבר בשביל זה וטובת הנאה שזה מחזיק לו טובה בשביל שנתן לו לא הוי ממון ור' יוחנן דריש לו יהי' שהרשות בידו ליתנם לכל מי שירצה אבל צריך ליתן לו בחנם: מתני' פליגא על ריב"ח. דקתני יטלו ע"כ ואי טובת הנאה הוי ממון הרי אסורין בהנאתו ואמאי יטלו: פתר לה. ריב"ח דמתני' מיירי שאינו רוצה ליתן כל עיקר והילכך לא שייך בי' טובת הנאה שהרי אי אפשר לעכבם לעצמו ולפיכך שקלי בע"כ: תדע שהוא כן. דע"כ טעמא משום הכי הוא שהרי קתני בסיפא כהני' ולוים אלו יטלו אחרים. אבל להני מאי מעכב דלא שקלי אלמא טובת הנאה ממון אלא ע"כ טעמא דרישא משום דאסר להו מכולהו כהני' ולוים ולעכב לעצמו אי אפשר והוי כאילו אינם שלו: מתניתא. ברייתא פליגא על ר"י דקתני אומר הוא לישראל הא לך סלע זה כו' אלמא דרשאי ליקח בשביל טובת הנאה וקשיא לר"י: פתר לה. ר"י דהתם מיירי שרוצה ליתן לשנים ובן בתו של זה א' מהן וזה נותן לו סלע שיתן כולו לבן בתו והילכך מותר הואיל ובלאו הכי הי' רוצה ליתן לו אלא שנוטל סלע שיתן לזה את כולו: בעון. בני הישיבה קומי ר"ז כהן לישראל. מאי אם דוקא קתני הכא הא לך סלע זה ותנם לבן בתי כהן דמשמע שישראל אומר להבירו ישראל אבל כהן לישראל לא או אפי' כהן לישראל: ר' אוסר. והשיב להם שאסור משום דנראה ככהן המסייע בבית הגרנו' כדלקמן: מה ר' יוסי אמר. בדבר זה רבי יוסי בן חנינה דמתיר ליקח בשביל טובת הנא' אם אפי' בכהן לישראל: לא אגיבון. לא השיבן כלום על שאלה זו וכן הוא בסוף האיש מקדש. וכלומר שלא הם להשיבם דודאי ריב"ח אפי' בכהן לישראל מתיר כדדרים מקרא:

הכין

קרבן העדה

הנאת פלוני עלי מפר דכיון דאית לה עינוי נפש אע"פ שלא נדרה אלא מאחד יפר שמא תצטרך דבר מה ממנו: אינו יכול להפר. ואסורין עליה ש"מ דאם נדרה מאדם אחד אינו יכול להפר: ומשני פתר לה. תפרש למתניתין דאתיא כר' יוסי דלא חייש לעינוי מועט ושמואל אמר לשמעתיה כרבנן דחלוקים על ר"י: דתנינן תמן. בסיפא דמתני': ה"ז יפר. דברי ר"י ש"מ דאף רישא ר"י היא א"נ ה"ק והא דתנינן בסיפא אם לא היתה וכו' ה"ז יפר א"ר יוסי דהיינו טעמא דר' יוסי דאמר יפר: דו מקיף לה. שהחנוני מלוה ומאמין לה והוא יהב לה וה"ל נדר עינוי נפש: דו יב לה מקמה טבא. היינו טעמא כיון שאינו נוטל אלא מחנוני זה הוא נותן לה תבואה טובה:

הלכה ג מתני' אינו יכול להפר. שהרי יכולה להתפרנס משל בעל דבעל לאו בכלל בריות הוא ואין זה נדר עינוי נפש: ה"ג יכולה ליהנות בלקט שכחה ופיאה. בגמ' מפרש: קונם כהנים ולוים נהנים לי. כי היכי בקונם שאיני נהנה לבריות מותרת במתנת עניים ה"נ המדיר כהנים ולויים מנכסיו מותרים במתנת כהונה ולוייה:

גמ' כיני מתניתא. כן היא מתני' ויכולה היא ליהנות וכו'. וה"ק ועוד טעמא אחרינא איכא בקונם שאיני נהנה לבריות שאינו יכול להפר שהרי יכולה היא ליהנות מלקט שכחה ופיאה שזה אינו נהנה מן הבריות דמתנת עניים נינהו והתורה זכתה בהן: לית כאן מעשר עני. במתני' ל"ג מעשר עני א"כ סמי מן הברייתא מעשר עני: מעשר עני ניתן בזכיה. שהבעלים נותנין אותו לעני שירצו דכתיב ביה נתינה ונתת ללוי לגר וכו' וה"ל נהנה מן הבריות אבל בלקט שכחה ופיאה לא כתיב נתינה אלא לעני ולגר תעזוב אותם ואין בהן טובת הנאה לבעלים: אין אדם נותן וכו'. ואפ"ה אסור ליהנות במעשר עני כיון שיכול ליתנו לכל מי שירצה ה"ל כנהנה מן הבריות: לו יהיה. למאי הא צריך ליתנם לכהן אלא לו יהיה לטובת הנאה: לו יהיה ליתנם לכל מי שירצה. אם הרבה עניים עומדים לפניו יכול ליתן לכל מי שירצה אבל לא בטובת הנאה: מתני' קשיא לריב"ח כו'. יטלו בע"כ: ואם"ד דאית ליה בהו טובת הנאה כהנים שנאסרו בהנאתן איך נוטלין תרומתו: באומר. שאינו רוצה ליתן תרומות ומעשרות כלל א"כ אין לו בהן טובת הנאה ונוטלין בע"כ: תדע. שהוא כן דטובת הנאה ממון: יטלו אחרים. אבל המודרים לא ש"מ דטובת הנאה ממון: אומר הוא. ישראל זה לישראל אחר: ומשני פתר לה. בשכבר רצה ליתן המתנה לבן בתו הכהן הלכך מותר ליתן לו סלע שיתנהו כולו ולא מיחזי כנוטל שכר מקדשיו שהרי בלאו הכי היה דרכו ליתן לו מתנותיו: ה"ג כהן לישראל אסור. סיפא דברייתא דבסמוך ושנויה בבכורות דס"ד דוקא לישראל מותר ליתן סלע שיתן לבן בתו כהן אבל כהן לא יתן לישראל סלע שיתן לו מעשרותיו או אפי' לכהן אחר: מה אמר ר"י. איך יתרץ ברייתא זו דמשמע דאין לו בהן טובת הנאה:

הכין

רידב"ז

ריב"ח אמר אדם נותן מעשרותיו בט"ה פי' שרשאי ליטול דמים בעד ט"ה ור"י אמר אין אדם נותן מעשרותיו בט"ה שאינו רשאי ליטול דמים בעד ט"ה כו' מתניתא פליגי על ר"י אומר הוא לישראל הא לך סלע זה ותן לבן בתי כהן אלמא דרשאי ליטול דמים ומשני פתר לה ברוצה ליתן לשנים ובן בתו אחד מהן וע"כ באופן זה אינו נוטל דמים בעד ט"ה כיון דבלא"ה היה נותנו לו בעון קומי ר"ז כהן לישראל למה אסור כנ"ל פי' א"כ דמיירי ברוצה ליתן לשנים א"כ באופן זה יהא מותר אף לכהן ג"כ לומר כן לישראל ולמה בכהן אסור הא באופן זה אינו נוטל דמים בעד ט"ה ולא אגיבון ר"ח בשם ר"א הכין אגיבון ע"ד דר"י בר"ח כהן לישראל למה אסור לא מפני מראית עין אף ר"י א"ל כהן לישראל אסור מפני מראית עין כנ"ל דהא לר"י בר"ח דס"ל דמותר ליטול דמים בעד ט"ה ולמה אסור בכהו היא ע"כ מפני מראית עין בכהן לישראל הוא הדין לר"י בנותן לשנים אף דבזה לא הוי ט"ה מ"מ בכהן לישראל אסור מפני מראית עין דהא לר"י בר"ח אף באינו רוצה ליתן לשנים אף בדאיכא ט"ה מה בכך הא הוא מתיר ליטול דמים בעד ט"ה ואעפ"כ בכהן אסור א"כ ה"ה לר"י ברוצה ליתן לשנים אף דבזה לא הוי ט"ה מ"מ בכהן אסור מפני מראית עין ע"ז אמר ריב"ב חילול קדשים יש כאן ותימר מפני מראית עין דלאו משום מראית עין אסור בכהן אלא מדאורייתא הוא בכהן ולאו משום דכהן אסור ליתן דמים בעד ט"ה ז"א אלא אפילו אינו ניתן דמים ג"כ אסיר מן התורה בשהכהן מבקש שיתנו לו אף בלא דמים דעובר מן התורה על ולא יחללו ועוד מן הדא הכהנים הלוים המסייען בגרנות אין נותנין להם לא תרומה כו' הרי אפילו שאין ניתנין שום דמים רק מסייעין לאוד נמי אסור א"כ כהן לישראל אפילו בלא דמים נמי אסור והוא מן התורה ודוק:

שנויי נוסחאות (סו"ד) מקיף ליה בד"ו מקיף לה. (סו"ס) יב ליה בד"ו יב לה. (סו"ח) אמר לו נד"ו אמר לא. (סוכ"ד) אומר בד"ו אמר. (סוכ ס) לא אגיבון בד"ו ניתא.

אמרי ברוך

בש"ק ד"ה באומר אי איפשי לתן מתנה כל עיקר וכו' ותימא איך יטלו בע"כ הא תנן כו' א"כ יש לו בהן טובת הנאה כו' נ"ב כמדומה שלא שם עינו בסוגיא כאן בבבלי דף פ"ה ע"א רבא אמר כו' שויא עפרא בעלמא יעו"ש (ומה שאמרו אין לו תובעים הוא משום שיכול לומר לכהן זה או לוי אחר אזן) ועל פי קושית הרשב"א בהדושיו שמקשה על תירוצו של רבא דאכתי יכול למכור לישראל הטובת הנאה שלו א"ש מה שהוצרך הירושלמי כאן להוסיף שמיירי באומר אי אפשי ליתן מתנה כל עיקר תדע שהוא כן דתנינן כהנים אילו לויים אילו נהנים לי יטלו אחרים:

הכין אגיבון על דעתיה דר' יוסי בר חנינה כהן לישראל למה הוא אסור לא מפני מראית העין. אוף רבי יוחנן אית ליה ישראל לישראל אסור מפני מראית העין. אמר רבי יוסי בר בון חילול קדשים יש כאן ותמר מפני מראית העין. ועוד מן הדא הכהנים והלוים המסייעין בגרנות אין נותנין להן לא תרומה ולא מעשר ואם נתן חילל. ולא יחללו את קדשי בני ישראל והן מחללין אותן יותר מיכן אמרו תרומתן אינן תרומה ומעשרותן אינן מעשר. והקדישן אינן הקדש ועליהן הכתוב אומר °ראשיה בשוחד ישפוטו. והמקום מביא עליהן ג' פורעניות לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער. מתניתא פליגא על ר' יוחנן *המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות ובמי חטאת ובאפר חטאת הרי זו מקודשת אף על פי ישראל פתר לה בתרומה שנפלה לו מאבי אמו כהן:

הלכה ד מתני'

[א] קונם שאיני עושה על פי אבא ועל פי אביך ועל פי אחי ועל פי אחיך אינו יכול להפר שאיני עושה על פיך אינו צריך להפר רבי עקיבה אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו רבי יוחנן בן נורי אומר [ב] יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו: **גמ'** תמן תנינן *המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת. המותר ר' מאיר אומר הקדש. רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין. רבי שמעון בן לקיש אומר במותר חמש סלעים פליגין דו פתר לה במעלה לה מזונות ואינו נותן לה מעה כסף לצרכיה. ותנינן אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה. רבי יוחנן אמר במותר לאחר מיתה פליגין דו פתר לה בשאינו מעלה לה מזונות. אבל במעלה לה מזונות דברי הכל קידש וכא אינו יכול להפר. ר' מאיר אומר אינו צריך להפר. רבי יוחנן הסנדלר אומר שלה. ר' עקיבה אומר שלה. ר' יוחנן בן נורי אומר שלו. רבי

מסורת הש"ס

מיכה ג

קידושין פ"ב הלכה י

כתובות פ"ה הלכה ה

קרבן העדה

הכין אגיבון. כך השיבוס ר"ז על הא דפריך אר"י מרישא דברייתא דהשתא גם סיפא קשיא לרבי יוסי ב"ח כהן לישראל מ"ט אסור אלא ודאי כיון דחזיא לדידיה נראה ככהן המסייע בבית הגרנות: אוף. אף רבי יוחנן דאמר אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה לאו מקרא יליף תורה אור אלא משום מראית העין שנראה כמוכר קדשיו וברייתא דינא קאמר דישראל לישראל מותר וכהן לישראל מדינא אסור דכהן המסייע מקרא יליף דאסור דכתיב ואת קדשי בני ישראל לא תחללו וזהו חילול שנותן מעות עבור המתנות: ועוד. מהא שמעינן דאסור לכהן ליתן לישראל סלע שיתן לו מתנותיו: המסייעין לגרנות. לדוש ולזרות כדי שיתנו להן תרומות ומעשרות: ה"ג ואם נתן חילל ועליהן הכתוב אומר ולא יחללו וכו': ראשיה בשחד ישפטו וכהניה במחיר יורו. כ"ה בתוספתא פ"ד דדמאי וקדריש יורו מלשון רוה: ג' פורעניות. נגד ג' עבירות בשחד ישפטו במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ג' פורעניות ליון שדה תחרש עיין תהיה ולבמות יער: מתני'. סוף פ"ב דקידושין: המקדש בתרומות וכו' ובמתנות. זרוע ולחיים וקיבה: אע"פ ישראל. קס"ד אפי' ישראל שקידש באחת מאלו מקודשת אע"פ שאין לו בהן אלא טובת הנאה וגם היא לא זכתה בהו אלא טובת הנאה שהרי צריכה ליתנם לכהן וללוי ש"מ דטובת הנאה ממון בעלים הוא: פתר לה. מפרש למתניתו בישראל שנפלה לו תרומה מאבי אמו כהן ומעשרות מאבי אמו הלוי דשלו הן:

הלכה ד מתני' קונם שאני עושה ע"פ אבא. קרבן יהא כל מה שאני עושה מלבוא לפי אבא כלומר שלא יהנה אבא ממעשה ידי: אינו יכול להפר. שאין זה דברים שבינו לבינה: על פיך א"צ להפר. דמשעבדא ליה ולאו כל כמינה דמפקעא ליה לשעבודא: יפר שמא תעדיף עליו וכו'. בגמרא מפרש: **גמ'** תמן תנינן. כתובות פ' אע"פ: ה"ז עושה ואוכלת. אין מעשה ידיה קדוש על פיו שתקנו מעשה ידיה תחת מזונות ומתני' בשאינו מעלה לה מזונות א"כ מתוך שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה אין הקדישו חל עליהן: המותר. פליגי ר"י ורשב"ל בסמוך באיזה מותר איירי: במותר ה' סלעים פליגין. ר"מ ור"י הסנדלר דתנן פ' אע"פ מה היא עושה לו משקל חמש סלעים ביהודה והיא עושה מותר מן ה' סלעים והקדיש הבעל המותר מחמש סלעים: דו פתר לה. שהוא מפרש למתניתו במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף דתנן התם בפ' אע"פ שנותן לה יותר על המזונות בכל שבת מעה כסף לצרכיה: ותנינן. התם אם אינו נותן מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה. קסבר רשב"ל דר"מ סובר תקנו מזונות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה הלכך במעלה לה מזונות מותר שלו ויכול להקדיש ומתני' אם אינו נותן וכו' אתיא כר"מ דמעה כסף תחת מעשה ידיה דהיינו ה' סלעים שהיא עושה ור"י הסנדלר סובר דמזונות ומעה כסף תקנו תחת ה' סלעים והמותר לעולם שלה ואינו יכול להקדיש: במותר לאחר מיתה פליגין. דהוא מפרש למתניתו בשאינו מעלה לה מזונות א"כ לכ"ע כל מעשה ידיה שלה ולא פליגי אלא במה שהותירה ממעשה ידיה לאחר מיתה ור"י סובר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דהואיל ואינו זוכה בהמותר אלא לאחר מיתה ה"ל דבר שלא בא לעולם: אבל במעלה לה מזונות ד"ה קידש. דלכ"ע המותר תחת מזונות ומעה כסף תחת מעשה ידיה: וכא אינו יכול להפר ל"ג: ר' מאיר אומר א"ל להפר ר"י הסנדלר אומר שלה ר' עקיבא אומר שלה ר"י בן נורי אומר שלו. לרשב"ל ר"מ דאמר שלו כריב"ן דאמר יפר שמא יגרשנה וכו' אבל כל זמן שהיא אצלו א"ל להפר דהא משועבדת לו דמתני' איירי במעלה לה מזונות דאל"כ מ"ט דת"ק דאמר א"ל להפר הלכך אף המותר שלו ור"י הסנדלר דאמר שלה כרבי עקיבא דקסבר אפי' במעלה לה מזונות ומעה כסף המותר שלה הלכך צריך להפר שמא תעדיף וכו':

ה"ג

פני משה

הכין אגיבון. כך השיב להם ר"ז: ע"ד דר' יוסי בר חנינא כהן לישראל למה הוא אסור. כלומר וכי תעלה על דעתכם דר"י בר חנינא אוסר בכהן לישראל דא"כ קשה למה הוא אוסר הרי מדרשת הקרא נפקא לי' דמותר: לא מפני מראית העין. על כרחיך לומר משום גזירה בעלמא דנרא' ככהן המסייע בגרנו': אף ר' יוחנן אית לי' ישראל לישראל אסור מפני מראית העין. בתמי' כלו' א"כ לדבריכם במאי פליג ר' יוחנן עלי' ע"כ שאוסר אפי' בישראל לישראל וכי שייך בי' מפני מרא' העין וליכא למימר דגזר אטו כהן לישראל דהיא גופא גזירה מפני מראית העין אלא ודאי ריב"ח מתיר אפי' בכהן לישראל ור' יוחנן אוסר בכהן לישראל מפני מראית העין: ה"ג בדמאי אמר ר' יוסי בר בון כו' כמו שהגהתי כאן כלומר דמתמה על דקאמ' מפני מראית העין והא חילול וביזוי קדשים יש כאן בכהן לישראל: ועוד מן הדא. שמעינן דחילול קדשים יש ועובר בלא יחלל: ואם נתן ה"ז חילל. ועליו הכתוב אומר ולא יחללו וגו' והן מחללין אותן יותר שנותנין להמסייעין: ראשיה בשחד ישפטו. וסיפי' דקרא וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו: ג' פורעניות. כנגד ג' עבירות: מתני' פליגא על ר"י. דקתני המקדש בתרומות כו' אפי ישראל ה"ז מקודשת אלמא טובת הנאה ממון דאי לאו הכי במאי מיקדשא אי לאו בטובת הנאה שהיה לו בה: פתר לה. ר"י בתרומה שנפלה לו מאבי אמו כהן. שכל התרומה היא שלו ובידו למכור לכל מי שירצה. ובבבלי סוף האיש מקדש מוקי לה בטבלים שנפלו לו מאבי אמו כהן דאי בתרומה פשיטא דמקודשת אלא בטבלים וקמ"ל דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין וזכה הכהן בחייו בתרומה שבהן להורישו לזה:

הלכה ד מתני' קונם שאיני עושה על פי אבא כו' אינו יכול להפר. דלא הוי לא נדרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה ובהא כ"ע מודים באוסרת הנאתה על פלוני שאין הבעל מיפר: שאיני עושה על פיך א"צ להפר. משום דמשעבדא ליה ואע"ג דקונם כהקדש והקדש מוליא מידי שיעבוד אלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל שאין הקונם מפקיע שיעבודו: שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו. כדתנן בפ' אע"פ ומה היא עושה לו משקל חמש סלעים כו' וקסבר ר"ע דהמותר על זה שלה היא וחייל עלה נדרא דהא לא מעבדא ליה ולפיכך צריך להפר והפרה מועלת בו משום דהוי דברים שבינו לבינה שא"א שלא יתערב אותו העודף בשל בעלה ות"ק לא חייש להכי משום דס"ל דהעדפה נמי דידיה הוי: ר' יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה. בפ' אע"פ מפרש לה דר"י בן נורי ס"ל נמי בהעדפה כת"ק דשל בעל הוי וכדמפרש התם בהעדפה שע"י הדחק פליגי והילכך משום העדפה אין צריך להפר אלא שמא יגרשנה ומשום עיקר מעשה ידיה צריך הפרה דלאחר שיגרשנה פקע שיעבודיה דבעל ואז הנדר חייל ותהא אסורה לחזור לו והלכה כריב"ן:

גמ' תמן תנינן. פרק אע"פ ושם מפורש היטב להני אוקימתא עד ד"ה קדשו ועי"ש: וכא. והכא במתני' נמי מפרשינן לפי פלוגתייהו דהתם: אינו יכול להפר. לא קאי על מעשה ידיה לבעל אלא ברישא גבי שאיני עושה ע"פ אבא ואגב גררה נסבה: ר"מ אומר אינו צריך להפר. כלומר לר"מ דקאמר התם המקדיש מעשה ידי אשתו הקדש ולא מחלק כלום בין העדפ' לעיקר מעשה ידיה דהמותר נמי הקדש קאמר והיינו ת"ק דהכא דס"ל דהכל שלו ולא חייל הנדר וא"צ להפר: ר' יוחנן הסנדלר אומר שלה ר"ע אומר שלה. כלומר ר"י הסנדלר דהתם ס"ל כמו ר"ע דהכא דהמותר שלה ולפיכך יפר משום העדפה וכדמפרש טעמא לקמן. והיינו למאן דמוקי פלוגתייהו דרבי מאיר ור"י הסנדלר דלאו במקדיש דבר שלא בא לעולם פליגי אלא במה תיקנו מעשה ידיה והמותר למי פליגי כמפורש בכתובות: ריב"ן אומר שלו. דס"ל המותר נמי שלו כת"ק והילכך קאמר טעמא שמא יגרשנה דכל זמן שהיא תחתיו לא חל הנדר:

רבי

עין משפט נר מצוה

ו

א מיי' פי"ב מהלכות נדרים הלכה י"ח סמ"ג לאוין רמג טוש"ע י"ד סימן רנד ס"ע

ז

ב מיי' שם ה"י סמ"ג שם טוש"ע שם בפ"א וטוש"ע אה"ע סימן פא ס"ב

שנויי נוסחאות (שו"ד) אמר רבי יוסי... עד „מראית העין" כד"ו כ"ו ליתא. (שו"ב) ישפוטו במקרא „ישפטו". (שו"ד) קידש כד"ו קידשו.

רבי עקיבה אומר יפר. אמר רבי בא בשאסרו מעשה ידיה מלעשות עד ה' סלעים הוא כופה מיכן ואילך אינו כופה שמתיירא שמא תעשה יתו ונמצא נהנה מן האסור לפום כן רבי עקיבה אומר יפר שלו (רבי יוחנן בן נורי אמר יפר). אמר רבי הילא איפשר לה לעשות חמש סלעים מצומצמות עד ה' סלעים כופה מיכן ואילך אינו כופה שמתיירא שמא תעדיף כל שהוא ונמצא נהנה מן האסור לפום כן רבי יוחנן בן נורי אמר יפר. אמר רבי הילא טעמא דרבי יוחנן בן נורי שמתוך שיודעת שאם מגרשה היה אסורה לחזור לו ואף מקניטתו והוא מגרשה:

הלכה ה מתני'

נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן בקרבן וסבור שנדרה בנזיר נדרה מן התאנים וסבור שנדרה מן הענבים מן הענבים וסבור שנדרה מן התאנים הרי זה יחזור ויפר:

גמ' אפילו שמע ושתק אפילו שמע וקיים:

הלכה ו מתני'

אמרה קונם תאנים וענבים אילו שאיני טועמת קיים על התאינים כולו קיים היפר על התאינים אינו מופר עד שיפר אף לענבים אמרה קונם תאינים שאיני טועמת וענבים שאיני טועמת הרי אילו שני נדרים:

גמ' אית תניי תני יקימנו ממינו ויפירנו ממינו. אית תניי תני יקימנו כולו יפירנו כולו. אית תניי תני יקימנו ממינו ויפירנו כולו. ואית תניי תני יקימנו כולו ויפירנו ממינו. מתני' כמאן דאמר יקימנו ממינו ויפירנו כולו. דתני קיים לתאינים קיים לכולו. הפר לתאינים אינו מופר עד שיפר אף לענבים. אמרה קונם תאינה שאיני טועמת ועוד ענב תפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבה. דרבי ישמעאל אומר אחר הנדר ורבי עקיבה אומר אחר האיסור:

הלכה ז מתני'

[א] יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירים יפר יודע אני שיש מפירין אבל איני יודע שזה נדר

רבי

פני משה

רבי עקיבא אומר יפר. השתא מפרש לטעמייהו דאמאי צריך להפר לרבי עקיבא הא עיקר מעשה ידיה ודאי שלו וקאמר ר' בא דהיינו טעמא: בשאסרה מעשה ידיה מלעשות עד ה' סלעים הוא כופה. כלומר ודאי על עיקר מעשה ידיה שהיא מחוייבת לעשו' לו עד ה' סלעים לא חל הנדר אלא כופה לעשות וא"צ להפר אלא דטעמא דמפר משום מכאן ואילך כלומר המותר על שיעור הקצוב שאינו יכול לכופה ושלה הוי והילכך חל הנדר: שמתיירא כו' לפום כן ר"ע אומר יפר שלו. כלו' והילכך אף על עיקר מעשה ידיה שהן שלו קאמר ר"ע דצריך להפר דשמא לא יוכל להזהר ויהנה ג"כ מן האיסור מן העדפה שהוא שלה: ריב"ן אמר יפר ל"ג עד לקמן ואגב שיטפא דא"ר הילא דלקמן טעו המדפיסים: א"ר הילא איפשר לה לעשות ה' סלעים מצומצמות. כלומר דר' הילא מקשי על טעמיה דר"ע דאמר יפר אף שלו ואמאי הא איפשר לה להזהר שלא לעשות יותר מחמש סלעים מצומצמות ועל זה אינו חל הנדר דהא עד ה' סלעים כופה: מכן ואילך כו'. כלומר דמשני שאע"פ כן צריך להפר על הכל שהרי יותר מזה אינו כופה ולפיכך חיישינן שמא תעדיף כל שהוא מחמש סלעין ובקל לא יוכל ליזהר ונמצא שנהנה מן האיסור. לפום כן יפר שלו גרסינן: ר' יוחנן בן נורי אמר יפר א"ר הילא טעמא דר"י בן נורי. כלומר ודאי משום העדפה לא הי' צריך להפר לריב"ן דס"ל נמי כת"ק דשלו אלא שמתוך שיודעת שאם הוא מגרשה תהיה אסורה לחזור לו שאז חל הנדר ואף היא מקניטתו כדי שיגרשנה ותיאסר עליו ולפיכך אמר ריב"ן יפר:

הלכה ה מתני' נדרה אשתו וסבר שנדרה בתו. שאמרו לו בתו נדרה ומתוך כך הפר לשם בתה או איפכא: נדרה בנזיר. שאמרה הריני נזירה: בקרבן. לשום נדר: ה"ז יחזור ויפר. דהפרה קמייתא הפרה בטעות הויא ולא הוי הפרה דכתיב כי הניא אביה אותה עד שתהיה הפרה לעצמה של אותה הנודרת וכתיב ושמע אביה את נדרה עד שידע איזה נדר נדרה ועל הדבר שנדרה: **גמ'** אפילו שמע ושתק ואפילו שמע וקיים. כלומר הא דקתני במתני' יחזור ויפר משום הפרה בטעות לאו דוקא הפרה בטעות אלא הה"ד אם שמע ושתק שתיקתו לאו כלום הוא דאפשר אם ידע שהיא בתו היה מפר לה וכן אם שמע וקיים לאו כלום דהקמה בטעות נמי לאו כלום הוא והכי איתא בהדיא בתוספתא פ"ז נדרה אשתו וקיים לה וסבור בתו כו' ה"ז יפר ואם רצה להקים מקיים:

הלכה ו מתני' כולו קיים. אף על הענבים ואין יכול לחזור ולהפר דכתיב אישה יקימנו ודרשינן יקים ממנו דאם הוקם מקצת הנדר הוקם כלו אבל יפירנו דליכא למידרש הכי אינו מופר עד שיפר כולו וכבבלי מסיק דמתני' אינה להלכה אלא קי"ל כחכמים דמקשי הקמה להפרה מה הפרה מה שהפר הפר דהא ליכא למידרש מיפרנו הפרה במקצת אף ההקמה מה שהקם הקם ומה שלא קיים לא קיים ואף על גב דבהתרת חכם אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כלו בהפרת הבעל והאב אינו כן:

גמ' אית תניי תני יקימנו ממינו. דרשינן מה מינו ממקצתו וכן יפירנו ואף על גב דליכא למידרש הכי ס"ל להאי תנא מקשינן הפרה להקמה: אית תניי תני יקימנו כולו ויפירנו כולו. דוקא דס"ל מקשינן הקמה להפרה: אית תניי תני יקימנו ממינו. כמשמעות המקרא וההפרה כמשמעותיה ולא מקשינן מידי והיינו כהנא דמתני': אמרה קונם תאינה שאיני טועמת ועוד ענב. דבמתני' קתני קונם תאינים שאיני טועמת וענבים שאיני טועמת הרי אלו שני נדרים וטעמא דאמרה שאיני טועמת לכל חדא חילקה לשנים ואם קיים לענבים לא קיים לתאנים ומחייבת עליהן שני לאוין ואם לא אמרה כן אלא אמרה ועוד ענב אם הוו כב' נדרים או לא וקאמר הש"ס דפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבה היא דפליגי לקמן אם אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום ונשאת בתוך שלשים יום דרבי ישמעאל סבר הולכין אחר שעת חלות הנדר ור' עקיבה סבר הולכין אחר האיסור בשעה שנדרה ואסרה על עצמה והכא נמי לרבי ישמעאל הרי כאן שני נדרים דבשעה שעוברת על נדרה תרי איסורין איכא תאינים ועוד ענב שאסרה על עצמה ולר"ע הולכין אחר שעת האמירה ולא הוי אלא נדר אחד שהרי תלתה הענב בתאינים ולא אמרה ענב שאיני טועם:

הלכה ז מתני' יודע אני שיש נדרים. שאדם יכול לנדור אבל איני יודע שיש מפירין שהבעל יכול להפר שום נדר ואחר כך נודע לו שהפרה מועלת: יפר. בתוך אותו יום שנודע לו דעד ההוא יומא לא קרינן ביום שמעו: יודע אני שיש מפירין. שיש מקצת נדרים שהבעל מיפר אותן אבל איני יודע שזה נדר שהוא מאותן הנדרים שהבעל מיפר:

רבי

קרבן העדה

ה"ג רבי עקיבא אומר יפר מ"ט. לר"י דאמר במעלה לה מזונות ד"ה קידם פריך מה טעמא דרבי עקיבא דהא מתני' ודאי במעלה לה מזונות איירי: אמר רבי בא מתני' בשאסרה מלעשות יותר מה' סלעים. וקאמר רבי עקיבא כיון דאינה יכול לכופה לעשות יותר מחמש סלעים אינה משועבדת לו הלכך יפר שמא תעדיף ותהנ' מן האיס': לפום כן. לפיכך קאר"ע דיפר: ריב"ן אמר יפר. שמא יגרשנה וכו' תיפוק לי' שמא תעדיף וכו': א"ר הילא. קסבר ריב"ן דליכא למיחש להכי שיכולה לעשות ה' סלעים מצומצמות: ה"ג מצומצמות לפום כן אריב"ן יפר. וה"פ הואיל ולא חיישינן לפיכך אריב"ן יפר משום שמא יגרשנה ולא משום שמא תעדיף: א"ר הילא. בא לפרושי לריב"ן לר"י כיון דעכשיו ליכא למיחש למידי ולרשב"ל עכשיו הכל שלו למה יפר הא לא הוי דבר שבינו לבינה עכשיו ולכשיגרשנה ה"ל כדבר שבינה לבין אחרים שאינו יכול להפר וקא"ר הילא דהיינו טעמו שאף עכשיו הוא צריך להפרה זו דה"ל כדבר שבינו לבינה דלפי שיודעת שאם מגרשה אסורה לו היא מקניטתו ואינו מגרשה לכך יפר ואינה מקניטתו: ה"ג ואף מקניטתו ואינה מגרשה:

הלכה ה מתני' ה"ז יחזור ויפר. דהפרה בטעות לא הוי הפרה עד שיכוין לאשה שנדרה דכתיב ואם לא הניא אביה אותה עד שתהי' ההפרה לעצמה של הנודר וגם צריך שיכוין לנדר שנדרה דכתיב ושמע אביה את נדרה עד שידע איזה נדר נדרה: קיים לתאנים כולו קיים. בגמרא מפרש: **גמ'** אפי' שמע. שנדרה מתחלי' ושתק ביום שמעו אפי' שמע וקיים בפירוש לתאנים ולא לענבים לעולם הוי הקמה אף לענבים: יקימנו ממנו. דמשמע אפי' במקלתו קיים כאלו כולו קיים דה"ל כאלו כתיב יקים ממנו: ויפירנו ממנו. אף על גב דלא משמע הכי מכל מקום הא אתקש הפרה להקמה: יקימנו כולו יפירנו כולו. דמפרש לקרא הכי אם הקים מקלתו וקיים מקלתו והשאר בטל ואיתקש הפרה להקמה א"כ קסבר דמקשי' הקמה להפרה מה יפרנו משמע כולו אף יקימנו כולו: יקימנו ממנו. דהכי משמע קרא אבל יפרנו דוקא כולו ואם הפר מקלתו לא הוי כאלו הפר כולו: יקימנו כולו. דיקימנו הכי משמע מה שהקים ממנו קיים והשאר בטל ויפירנו ממנו אם הפר מקלתו ה"ל כאלו הפר כולו: ועוד. לאחר שלשים יום ענבים: תפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבה. אם יכול להפר או לקיים מקלת הנדר דשני נדרים הם או אם נדר אחד הם וקיים מקלתו כולו קיים תלי' בפלוגת' דרבי ישמעאל ורבי עקיבא לקמן בפרקין: אחר הנדר. אחר חלות הנדר אזלינן ולא בתר אמירה אם כן הכא הוי ליה כשני נדרים: אחר האיסר. הכל הולך אחר שעה שהוא נודר בו והכי נמי נדר אשניהם בבת אחת וה"ל כנדר אחד:

הלכה ז מתני' יודע אני שיש נדרים. שמה שנדרה אשתו נדר גמור הוא: אבל איני יודע שיש מפירין. שיש לו רשות להפר: יפר. ביום שנודע לו שיש לו רשות להפר שהוא עליו כיום שמעו: איני יודע שזה נדר. וצריך הפרה:

לא

עין משפט נר מצוה

ח

[א] מיי' פי"ב מהלכות נדרים הלכה כ סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רל"ד סעיף כא

מסורת הש"ס

שנויי נוסחאות (ש"ס) רבי יוחנן בן נורי אמר יפר ל"ה כד"ו. (פוי"א) שיודעת כד"ו שיודע.

מסורת הש"ס

תורה אור

רבי מאיר אומר לא יפר וחכמים אומרים [א] יפר
גמ' אמר רבי זעירא טעמא דרבי מאיר עילו
היא רוצה שתדור ויגרשנה. דל כן היה לו
לגרשה משעה ראשונה:

הלכה ח מתני'

[ב] המודר הנאה מחתנו והוא רוצה ליתן לבתו מעות
אומר לה הרי המעות האילו נתונין לך מתנה ובלבד
שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת
נושא' ונותנת בפיך: גמ' תני ולא ליך. א"ר
מאן תנא ולא ליך רבי מאיר דרבי מאיר עבד
יד העבד כיד רבו. מפני שאמר ולא ליך. הא
אם לא אמר ולא ליך זכת האשה זכה בעלה:

הלכה ט מתני'

[במדבר ל] [ג] ונדר אלמנה וגרושה כל
אשר אסרה על נפשה יקום
עליה כיצד [ג] אמרה הרי אני נזירה לאחר שלשי'
יום ואף על פי שנישאת בתוך שלשים יום אינו
יכול להפר נדרה והיא ברשות הבעל והיפר לה
אמרה [ד] הרי אני נזירה לאחר שלשים יום אף
על פי שנתאלמנה או נתגרשה בתוך שלשים יום
הרי זה מופר [ה] נדרה בו ביום נתגרשה בו ביום
והחזירה בו ביום אינו יכול להפר זה הכלל כל
שיצאת לרשות עצמה שעה אחת אינו יכול להפר:
גמ' הדא היא רבי ישמעאל אומר אחרי הנדר.
רבי עקיבה אומר אחר האיסר. היה נדר
ואסר כאחת. היך עבידא. אמרה הריני נזירה
לאחר שלשים יום ושמע בעלה ולא היפר לה
וגירשה והחזירה בתוך שלשים יום היינו נדר
ואיסר כאחת:

הלכה י מתני'

תשע נערות נדריהן קיימין
בוגרת והיא יתומה נערה
בוגרת ויתומה נערה שלא בגרה ויתומה בוגרת
ומת אביה נערה שלא בגרה ומת אביה נערה
בוגרת ומת אביה נערה שמת אביה משמת אביה
בגרה בוגרת ואביה קיים נערה בוגרת ואביה
קיים ר' יהודה אומר אף המשיא את בתו קטנה
ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו עדיין היא נערה:
גמ' אמר רבי יוחנן שתים הן ולמה תנינן תשע.
בשביל לחדד את התלמידים. וכר' יודה שלש:
הלכה

קרבן העדה

לא יפר. דכיון שיודע שיש בידו להפר אע"פ שלא ידע שהוא נדר מ"מ ה"ל להפר: גמ' עילה הוא רוצה. בתחלה היה מבקש עלילה כדי שתהי' רגילה בנדרים ויגרשנה בלא כתובה כדתנן פ' המדיר ואלו יוצאות שלא בכתובה הנודרת ואינה מקיימו ועכשיו מיהדר קהדר ביה: ה"ג דל כן הי' לו להפר משעה ראשונה. וה"פ דאל"כ ה"ל להפר מיד דמה מפסיד אם מפירו אלא ודאי דהוה ניחא ליה מעיקרא שיהא הנדר קיים:

הלכה ז מתני' ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן. ותנאו קיים ולא קנה הבעל אע"ג שנהנה במתנה זו שמלילו מן הטורח שאשתו מזונותיה עליו ועכשיו ניזונית ממעות הללו אלולי טירחא לא השיבא הנאה: גמ' תני ולא ליך. שאמר ע"מ שאין לבעלך רשות בהן ולא ליך: עביד יד העבד כיד רבו. וה"ה יד אשה כיד בעלה הלכך בעינן שיאמר נמי ולא ליך אבל אם לא אמר ולא ליך אע"פ שאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהן לא מהני דמה שזכתה האשה זכה בעלה:

הלכה ח מתני' ונדר אלמנה וגרושה וכו'. לגופיה לא לריך קרא דכיון דאין לה בעל מי יפר אלא קרא איירי כשהיא אלמנה נדרה לזמן ולא הגיע הזמן עד שניסת: אינו יכול להפר. אע"ג שהנדר חל כשהיא תחתיו שבשעת הנדר אלמנה היתה: נדרה בו ביום גרשה בו ביום והחזירה בו ביום. ואח"כ שמע נדרה: אינו יכול להפר. כיון שילאה לרשות עלמה בין נדר להפרה ואין הבעל מיפר בקודמין: גמ' אחר הנדר. היינו אחר חלות הנדר: אחר האיסר. אחר שעת קבלת הנדר ומתני' ר"ע: היה נדר ואסר כאחת. אף ר"י מודה דיפר: היך עבידא. היכי דמי: היינו נדר ואסר כאחת. שבשניהם ברשות א' דהיינו ברשות בעלה ולכ"ע יפר ומעתה מלי לאוקמי מתני' כר"ע:

הלכה ט מתני' תשע נערות וכו'. נערות לאו דוקא: והיא יתומה. שניסת ומת בעלה כשהיא נערה והיא יתומה בחיי אביה שמשניסת אין לאביה רשות בה: ובגרה. ואח"כ נדרה קיים שאין האב יכול להפר שהרי היא בוגרת ועוד שהיא יתומה בחיי האב: נערה ובגרה והיא יתומה. שניסת ומת בעלה וכשהיא נערה נדרה ואח"כ בגרה והיא יתומה בחיי האב: נערה. בשעה שנדרה ועדיין לא בגרה והיא יתומה בחיי האב והנך תלתא יתומה בחיי האב קייל להו: בוגרת ומת אביה. נדרה כשהיתה בוגרת ומת אביה דהיינו יתומה ממש והנך תלתא מת אביה קייל להו: נערה שמת אביה וכו'. הנך תלתא בוגרת קייל להו: רי"א וכו'. כיון שנכנסה לחופה ילאה מרשות אביה בהני נישואין: גמ' שתים הן. דיתומה בחיי האב ויתומה ממש בחדא קייל להו ובוגרת הרי הן שנים: וכר"י שלש. קטנה קחשיב לאחת בפני עלמה שאינה בכלל אלו:
הלכה

פני משה

רבי מאיר אומר לא יפר. לאחר זמן לכשיודע לו שזה נדר הוא שהבעל מיפר דכיון שידע בעיב הפרה ולא היפר פושע הוא אף על פי שלא ידע שזה נדר מה איכפת ליה היה לו להפר ואיכא מקלת שמיעה ככל שמיעה: וחכמים אומרים יפר. דסברי הואיל ולא ידע ביומא קמא שזה נדר לא מיקריא ביום שמעו דמקלת שמיעה אינה ככל שמיעה והלכה כחכמים: גמ' טעמא דרבי מאיר. דאמר לא יפר משום דאמרינן עילה היא שמלא הבעל עליה דהרי היה יודע שיש מפירין ומה איכפת ליה אם זה נדר או לא אלא רוצה הוא שתדור כדי לבקש עילה ולומר אי אפשי באשה נדרנית ויגרשנה לפיכך פושע הוא ואינו יכול להפר: דלא כן היה לו להפר משעה ראשונה גרסינן. ולגי' הספר אפשר לפרש דאדרבנן קאי וגרסינן ורבנן דלא כן כו' כלומר דלא חיישי להכי דאי משום זה הרי בידו לגרשה כשירצה אלא הא דלא הפר משום דלא ידע שזה נדר הוא:

הלכה ח מתני' המודר הנאה מחתנו. שהוא הדיר הנאה מהתנו והוא רוצה ליתן לבתו מעות: ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן. ותנאו קיים ולא קנה הבעל ואע"ג דבמתנה זו מלילו מן הטורח שהרי אשתו ניזונת מן המעות הללו ומזונותיה היו עליו אלולי מטרחא אינה השובה הנאה: גמ' תני. בברייתא ולא ליך כלומר שלריך נמי לומר לה שלא יהא ליך רשות בהן לעשות מה שתרלי אלא מה שאת נושאת ונותנת בתוך פיך אמר רבי מאן תנא ולא ליך רבי מאיר היא דר' מאיר עושה יד העבד כיד רבו ויד האשה כיד בעלה ומה שזכתה האשה זכה בעלה כדאמר בפרק קמא דגיטין ובקידושין ולפיכך טעמא מפני שאמר ולא ליך מותרת ליזון מהן הא אם לא אמר ולא ליך הרי זכתה בהן לכל דבר ומה שזכתה אשה זכה בעלה והוי כמי שקנה הבעל מיד האב:

הלכה ט מתני' ונדר אלמנה וגרושה וגו' יקום עליה כילד. כלומר לגופיה לא צריך קרא דכיון שאין לה בעל מי יפר לה אלא כשנדרה כשהיא אלמנה לזמן ולא הגיע זמן הנדר עד שנשאת: אינו יכול להפר. אף על פי שהנדר חל כשהיא תחתיו דבתר שעת אמירת הנדר אזלינן: נדרה והיא ברשות הבעל והוא מיפר לה. כילד ומפרש אמרה הריני נזירה כו' והפר לה הבעל אע"פ שנתאלמנה אחר כך הרי זה מופר דהכל הולך אחר שעת האמירה ואשמועי' היכא דאתה ברשות עלמה בשעת הנדר והיכא דהיא ברשות אחרים נמי: נדרה בו ביום. וגירשה בו ביום והחזירה בו ביום ואחר כך שמע את נדרה: אינו יכול להפר. כיון שילאת ברשות עלמה בין נדר להפרה דאין הבעל מיפר בקודמין: גמ' הדא היא. פלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבה שנזכר בכמה דוכתי במכילתין דר' ישמעאל סבר הולכין אחר שעת חלות הנדר ור' עקיבה סבר הולכין אחר שעת האסור ומתני' דרבי עקיבה היא: היה נדר ואסר כאחת. בעיא היא אם חלות הנדר ואמירת האיסור באין כאחת כלומר ברשות אחת מאי ומפרש היך עבידא אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום ושמע בעלה ולא היפר לה וגירשה והחזירה בתוך שלשים יום קודם חלות הנדר והיינו נדר ואסר כאחת ששתיהן הן כשהיא תחת רשות בעלה ומיבעיא לן מכיון דאפסקה גירושין בתוך הזמן אי מצי מיפר או לא ולא איפשיטא:

הלכה י מתני' תשע נערות. הנך תשע כולהו איתנהו בכלל תלת דהיינו יתומה בחיי האב ויתומה ממש ובוגרת דבכל חד מהני תלתא גווני היא יולאת מרשות אביה: בוגרת והיא יתומה. שנשאת ומת בעלה כשהיא נערה והיא יתומה בחיי האב שאחר שנשאת אין לאביה רשות בה ובגרה אחר כך ונדרה נדרה קיים שאין האב יכול להפר שהרי היא בוגרת ועוד שהיא יתומה בחיי האב. וכ' הרמב"ם בפי' המשנה שיש בכאן שתי סבות מונעות ההפרה ר"ל אפילו לא היתה בוגרת אלא שהיא יתומה בחיי האב שהוא העיקר בסדר כלל הזה אלא דהתנא חשיב בין שהיא בוגרת כו': נערה בוגרת והיא יתומה. שנשאת ומת בעלה והיא יתומה בחיי האב ונדרה כשהיא נערה ובגרה לאחר מכאן: נערה. בשעה שנדרה שלא בגרה עדיין ונשאת ומת בעלה והיא יתומה בחיי האב והנך תלתא יתומה בחיי האב כייל להו: בוגרת ומת אביה. שבשעה שנדרה היתה בוגרת ומת אביה והיינו יתומה ממש. נערה שלא בגרה כו' וכלו' בין שבגרה בין שלא בגרה ומת אביה והנך ג' יתומה ממש כייל להו: נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה כו'. כלומר בין שמת אביה בין שאביה קיים והיא בוגרת והנך תלתא בוגרת כייל להו ובגמרא אמרו דהכמים לא שנו אלא ג' נערות בוגרת ויתומה ממש ויתומה בחיי האב אלא דרבי יהודה הוא דמהלקן לתשע: ר' יהודה אומר אף המשיא בתו הקטנה כו' ועדיין היא נערה. כלומר דאשמועינן אפי' היתה קטנה כשנשאת ילתה מרשות אביה בהנהו נשואין והא דקתני ועדיין היא נערה ה"ה נמי דאפי' היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה רשות בה והא דנקט נערה משום דנדרי קטנה אינה כלום: גמ' אמר ר"י שתים הן. בבבלי אמר רב זו דברי ר' יהוד' אבל חכמים אומרים שלש נערות כדפרישית במתני'. והכא קאמר ר' יוחנן דאינן אלא שתים משום דלא חשיב יתומה ממש ויתומה בחיי האב אלא בחדא בוגרת וכל הנך נכללין באלו השתים: ולמה תנינן תשע בשביל לחדד את התלמידים. שידעו לשאול ולהשיב: וכרבי יודה שלש. כלומר רבי יהודה הוא דחשיב לשלשה כללות כדפרישית במתני' ומהלקן לתשע להדד התלמידים:

הלכ

עין משפט נר מצוה

ט
א ב מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה יז טוש"ע יו"ד סימן רכג סעיף א
י
ג מיי' שם פי"ג הלכה טו סמ"ג לאוין רמב טוש"ע שם סימן רלד סעיף לה
יא
ד מיי' שם סמ"ג לאוין שם טוש"ע יו"ד שם סעיף לד
יב
ה מיי' שם פי"א הלכה יג סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף יד

מדרי נוסחאות (שי"ג) ונדר אלמנה (במדבר ל'). (שוכ"ס) כאחת נד"ו באחת.

הלכה יא

הלכה יא מתני' [א] קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך אם עושה אני על פיך שאיני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך הרי זה יפר: **גמ'** תני רבי נתן אומר לא יפר. וחכמים אומרים יפר. מפני מה הוא מיפר חברייא אמרי מפני עינוי נפש שלו. רבי זעירא ורבי הילא תריהון אמרין מפני נדרי עינוי נפש שלה:

הלכה יב

הלכה יב מתני' בר:שונה היו אומרי' שלש נשים יוצאות ונוטלות כתוב' האומרת טמאה אני לך שמים ביני לבינך ונטולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה [ב] האומרת טמאה אני לך תביא ראייה לדבריה [ג] שמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה [ד] ונטולה אני מן היהודים יפר חלקו ומשמשתו ותהא נטולה מן היהודים: **גמ'** הא לא הביאה ראייה לדבריה פשיטא שהיא מותרת לביתה. אמר רבי הילא לא מסתברא אם היה חבר יחוש. ואם היה כהן שהיא אסורה לוכל בתרומה. אתא עובדא קומי רבי חנניה חברין דרבנין והתירה לוכל בתרומה. אמר רבי חגיי אבא ידע רישא וסיפא. איסטרטיות נכנסו לעיר ובאת אשה ואמרה איסטרטיות חבקני והטיל שכבת זרע בין ברכיי והתירה לוכל בתרומה. אתא עובדא קומי רבי יצחק בר טבליי באשה אחת שאמרה [ה] הביאם שלי פיתני אמר לה אין הביאם אסור ואסרה. הכא את אמר ואסרה. הכא את אמר והתירה. תמן באת לוסר עצמה והתירה. ברם הכא באת להתיר עצמה ואסרה. שמים ביני לבינך. כמא דשמיא רחיקין מן ארעא כן תהא האי איתתא רחיקא מן ההוא גברא. יעשו דרך בקשה. אמר רב הונא יעשו סעודה והן מתרגלין לבוא דרך סעודה. *תני כלוי אני ממך. פרוש אני ממך. רבי ירמיה בעי ולמה לא תנינן נטול. אמר רבי יוסה תניתה בסופא ונטולה אני מן היהודים. נתגרשה תלך ותידבק בערביים שחשקה נפשה בהם. *תני האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא היפר לה רבי מאיר ורבי יהודה אומרים הוא

פני משה

הלכה יא מתני' קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך כו' הרי זה יפר. דכיון דנאסרה בהנאת אביה ואביו על ידי שהיא עושה לבעלה גנאי היא לבעל והוי דברים שבינו לבינה:

גמ' תני רבי נתן אומר לא יפר. משום דאכתי לא חל הנדר שכל זמן שלא עשתה לפי בעלה לא נאסרה בהנאתה וסבר רבי נתן דאף הבעל אין יכול להפר עד שיחול הנדר כמו החכם שאינו מתיר עד שיחול הנדר: וחכמים אומרים יפר. דקסברי דוקא בהתרת חכם בעינן עד שיחול הנדר כדמפרש בבבלי דף צ' דכתיב לא יחל דברו משמע משעה שיחול אבל הפרת הבעל לא בעינן עד שיחול דכתיב מפר מחשבות ערומים כלומר לשון הפרה שייך משעת מחשבה קודם שחל: מפני מה הוא מיפר. נדר דקתני במתני': חברייא אמרי מפני עינוי נפש שלו. כלומר דהוי דברים שבינו לבינה ולו הוא גנאי וצער מזה שנאסרה בהנאת אביו על ידו: מפני עינוי נפש שלה. כלומר דלה הוא גם כן צער ועינוי נפש מזה ולא פליגי לדינא אלא כגוונא דפליגי לעיל בהלכה ג':

הלכה יב מתני' בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה. בבבלי מוקי לה באשת כהן דאי באשת ישראל אי ברצון מי אית לה כתובה ואי באונס אמאי יוצאת דהא לא מותסרה על בעלה אלא באשת כהן באונס דאסירא ליה ולא הפסידה כתובתה דמאי אמרה ליה אנא הא קאימנא וגברא הוא דנסתחפה שדהו שקדושת כהונתו גרמה לו שתהא אסורה לו דהא אונס בישראל מישרא שרי הילכך מזלו גרם ויש לה כתובה: טמאה אני לך. בא עלי אדם אחד וטימאני לך: השמים ביני לבינך. כדמפרש בגמרא שהוא מרוחק ממנה לגמרי ובבבלי מפרש דאינו יורה כחץ וכלומר קמי שמיא גליא ואינה יכולה לברר ומיירי בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרה לקבורה דאי לאו הכי אמרינן לה זיל לא מפקדת אפריה ורביה: ונטולה אני מן היהודים. שאסרה השמיש של כל היהודים עליה ובעל בכלל ואף על גב דלעיל גבי קונם שאיני נהנה לבריות אמרינן דבעל לאו בכלל בריות הכא מוכחא מילתא דמכוונה לאסור עליה המותר דכל ישראל הא קיימא עלייהו באיסור אשת איש: חזרו לומר. כשנתקלקלו הדורות וחשו שהיא נותנת עיניה באחר ומשקרת להפקיע עצמה מבעלה: תביא ראיה לדבריה. שנאנסה ובלאו הכי לא מהימנינן לה: יעשו דרך בקשה. כדמפרש בגמרא יעשו סעודה ויפיס ועצה טובה קמשמע לן: יפר חלקו ומשמשתו. דהוי דברים שבינו לבינה ומפר לעצמו ותהא נטולה מן היהודים לכשתתגרש:

גמ' הא לא הביאה ראיה לדבריה. שנטמאה פשיטא שהיא מותרת לביתה למשנה אחרונה אפילו הוא כהן אלא הא מספקא לן כדרבי הילא: אמר רבי הילא. לא מסתברא. דרך שאלה הוא כלומר מי לא מסתבר שאם היה הבעל חבר שיחוש לעצמו דילמא קושטא קאמרה ואם היה אשת כהן שתאסר בתרומה מי נימא דלא אמרו אינה נאמנת אלא לאסור עצמו על בעלה אבל גבי איסורא דידה שלא להכול בתרומה נאמנת: אבא. שהתירה בתרומה בעובדא דלקמי' ידע רישא וסיפא דמתני' כלומר מדיוקא דרישא שמע נן דבאשת כהן מיירי מדקתני ניטלת כתובה ובאשת ישראל לא מיתוקמא כלל לא באונס ולא ברצון כדפרישית במתני' וע"כ באשת כהן ובאונס ומדקתני בסיפא אינה נאמנת שתם ש"מ אפילו לתרומה דאם לא כן אתה מוציא לעז על בניה. א"נ הנא ידע רישא וסיפא גרסינן ועל העובדא דלקמי' קאי כלומר יודע אני ראש וסוף מהמעשה שהתירוה בתרומה וידגמתו בגיטין בפרק התקבל סוף הלכה ה': איסטרטיות. אנשי חיל ונבא: והטיל שכבת זרע בין ברכיי. בא עלי והתירה בתרומה שאינה נאמנת כלל: הביאם. כמו הביהס שומר הבהמות של פיתה אותי ואשה זו פנויה היתה כדמוכח לקמן: אמר לה אין הביאם אסור. שאלה אם הביאם גוי והסור שביאתו אוסרת בתרומה ואמרה לו כן ואסרה בתרומה: ופריך הכא את אומר ואסרה. שמאמינין לדבריה והא לעיל אמרינן שאינה נאמנת כלל: תמן באת לוסר עצמה. שאמרה הטיל שכבת זרע בין ברכיי ונתכוונה לאסור עצמה על בעלה ולפיכך אינה נאמנת כלל והתירה בתרומה אבל הכא ניכר מתוך דבריה שנתכוונה להתיר עצמה דסתמא קאמרה הביאם שלי ולא אמרה שהוא גוי עד ששאלה ר' יצחק אם הביאם הוא אסור ולפיכך אסרה בתרומה: כן תהא האי איתתא רחיקה. גי' הר"ן כן האי איתתא רחיקא כלומר שאומרת שהיא מרוחקת ממנו ואינו משמש עמה ולגירסת הספר תהא שאוסרת עצמה עליו: יעשו סעודה. ומתוך כך מתפייסין והן מתרגלין לבא ביחד דרך הסעודה ושלום ביניהן: תני כלוי אני ממך. אכינויי נדרים קאי דגם זה הוא כינוי נדר כדאיתא בריש מכילתין: נתגרשה. אתהא נטולה מן היהודים קאי כלומר יפר חלקו ומשמשתו ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים ותלך ותדבק בערביים שחשקה נפשה בהן ואסרה היהודים על עצמה: האשה כו' הוא

קרבן העדה

הלכה י מתני' ה"ז יפר. דכיון דנאסרה בהנאת אביה ואביו על ידי שהיא עושה לבעלה גנאי הוא לבעלה והוי דברים שבינו לבינה: **גמ'** מפני עינוי נפש שלו. דגנאי הוא לו שתהא נאסרת על ידו שכופה אותו למלאכה: מפני עינוי נפש שלה. שתהא אסורה לאביה או לחמיה וה"ל דברים שבינו לבינה:

הלכה יא מתני' האומר' טמאה אני לך. באשת כהן איירי שנאסרה על בעלה באונס ולא הפסידה כתובתה והאמינוה חכמים לאסור עצמה על בעלה דכיון דיוצא' בגט נוטלת כתובתה דמספר כתובתה נלמוד לכשתגשאי תטלי מה שכתוב ליכי: השמים ביני לבינך. בגמרא מפרש: נטולה אני מן היהודים. שאסרה תשמיש כל ישראל על עצמה: חזרו לומר וכו'. נתקלקלו הדורות וחשו שהיא משקרת להפקיע עצמה מבעלה: תביא ראיה לדבריה. ולא מהמנינן לה בלא ראיה: יעשו דרך בקשה. בגמרא מפרש: יפר חלקו ותהא משמשתו. דהוי דברים שבינו לבינה ומיפר לעצמו:

גמ' פשיטא שהיא מותרת לביתה. דסד"א אם אינ' מביאה ראיה לדבריה אבל לביתה מיהא אסורה קמ"ל דאפי' לביתה מותרת דמדינא אינה נאמנת להפקיע עצמה מבעלה שהוא משועבדת לו אלא שאמרו אי לאו דקושטא קאמרה לא אמרה טמאה אני דכסיפא לה מילתא טובא והשתא אוקמוה אדינא ומותרת לביתה אם לא הביאה ראיה לדבריה: לא מסתברא. בתמי' וכי לא מסתבר לומר שאם הי' בעלה חבר שיחמיר על עצמו אע"פ שלא הביאה ראי': ואם הי'. בעלה כהן שאסורה לאכול בתרומה דשויא אנפשה חתיכא דאיסורא: אתא. בא מעשה לפני ר"ח באשת כהן שאמרה טמאה אני והתירה לאכול בתרומה דכיון דבעלה חייב במזונותיה לאו כל כמינה לאסור עצמה בתרומה: אבא ידע רישא וסיפא. אני יודע המעשה איך נשאל ומה שהורה ר"ח: איסטרטי'. חיילות: והטיל ש"ז בין ברכי. ולא נבעלה לכך התירוה לאכול בתרומה אבל באומרת טמאה אסורה בתרומה: הביאם שלי. רועה בהמות שלי פיתני לאיסורא: אין הביאם אסור. בתמי' לפיכך אסרה בתרומ': ופריך הכא. בעובדא דר"י את אמר ואסרה ובדר"ח את אמר ומתירה והיינו לפי מאי דאמר מעיקרא שאפי' אמרה נבעלתי התירוה: ומשני תמן. התם בר"ח באתה לאסור עצמה על בעלה התירוה שאינה נאמנת הכא בדר"י כבר יצא עליה קלא דאיסורא אלא שהיא סברא שאין הביאם אוסר לכך אסרה: והן. מתרגלין לבוא. לפיוס או לתשמיש ע"י הסעודה: תני כלוי אני ממך פרוש אני ממך. שאיני אוכל לך שאיני טועם לך אסור: ר' ירמיה. הקשה למה לא תני בברייתא נטול אני ממך: תניתה בסופא. כבר תני לה בסוף מכילתין והיינו מתניתנו האומרת נטולה אני מן היהודים אוסרת עצמה על כל היהודים ש"מ דנטול לשון נדר הוא: נתגרשה. האומרת נטולה אני מן היהודים אפי' למשנה האחרונה אסורה בישראל ותלך ותדבק בערביים שהן שטופי זמה שחשקה נפשה בהם שמסתמא נתנה עיניה באחר:

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פי"ב מה"נ הי"א סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סס"ט

יד
ב מיי' פכ"ד מה"א הכ"ג סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ו ס"ב וסי' קטו ס"ו וסי' קעח ס"ט בהגה

טו
ג מיי' פע"ו שם ה"ט סמ"ג שם טוש"ע אה"ע סי' עז ס"ד

טז
ד מיי' פי"ב מה"נ ה"ט סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סכ"ח

ציון ירושלים

[ה] הביאם שלי פיתני אמר לה אין הביאם אסור ואסרה. עפ"מ שפי' ביהס שומר הבהמות ויפה כתב וע' תוס' זבחים ד' קיג ד"ה לא ומ"ש תמן באת לאסו' עצמה והתירה ע' שו"ת נ"ב מהדו"ת חלק אה"ע סי' יב שהגיע כאן ולענ"ד י"ל ע"פ דרכו שאמ' ליה אין הביאם אסור והיינו שהבועל שהוא נכרי אין אסור בה ואסרה על בעלה שהרי באת להתיר עצמה לבועל ולכך אסרה ודו"ק היטב מיהו יש לעיין דא"כ מהראוי לומר בעי"ב ראוי להתירה ול"ע ואולי בכוונה בהאשה ספרה שהביהס פיתה אותו ואמר להאשה שאין הביהס אסור ולכך אסרה שהרי היא באת להתיר עצמה שהביהס פיתה אותה שלא תאסר על בעלה ודו"ק:

מסורת הש"ס

פ"ק כג:

תוספתא פ"ג דנזיר

מערכת הערוך (סול"א) כן תהא האי איתתא רחיקא מן ההוא גברא יעשו דרך בקשה... עד דרך סעודה בערוך (פ' שמים) ני' „כן תהא אתתא איהי רחיקא מן ההוא גברא שאינו יורה כחץ יעשו דרך בקשה אמר רב הונא יעשו סעודה והן מתרגלין לבא דרך סעודה. פ"א שמים ישפטו ביני ובינך שאין שכבת זרעך יורה כחץ שארגיש בה ואתעבר יעשו דרך בקשה שמבקשין הימנה שלא תחשוב שאינה מצווה על פריה ורביה.

עמודי ירושלים

איסטרטיות נכנסו לעיר כו'. עיין בס' בני אהובה (פכ"ד מה' אישות ה"כ) אסורה לבעלה ע"ש. ולכאורה לפי מה שפי' הפני משה אין ראיה כלל אולם דבריו מבוכים מדברי הירושלמי הללו כסמהרי"ק דאשה שסברה שמותר לזנות תמוסים. עיין בשו"ת נ"ב (מה"ת אהס"ע סי' י"ב) ולפ"ד נלקו דברי השגי אהובה:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

הוא נותן אצבעו בין שיניה. שכן אם רצה להפר מיפר. אמר אי איפשי שתהא נזירה יוציא ויתן כתובה ר' יוסי ורבי שמעון אומרין היא נתנה אצבעה בין שיניה שכן אם רצה להקם מוקם. או שאמרה איפשר שאהא נזירה תצא שלא בכתובתה [כמשנה ראשונה]. דל כן מה כן א"ר מאיר ורבי יהודה (כמשנה) ואפילו כמשנה האחרונה מפני מה אינו מיפר לה רבי יוסי ור' שמעון כמשנה האחרונה ואפילו תימא כמשנה ראשונה מפני מה נדרה:

הדרן עלך אילו נדרים וסליקא לה מסכתא נדרים

קרבן העדה

הוא נתן אצבעו בין שיניה. שקיים לה והשיכה: ה"ג שכן אם רצה להפר מיפר. הלכך יתן כתובה אם אמר אי אפשי בנזירה: ה"ג שכן אם רצה להקים מיקם. ואם אמר אי אפשי באשה נזירה תצא שלא בכתובה שהיא גרמה לעצמה: דל כן ל"ג: ה"ג מה כן רבי מאיר ור' יהודה כמשנה הראשונה. דבנדרה היא שתהא נטולה מן היהודים אפילו הכא אם לא היפר לה יתן כתובה אבל לא כמשנה האחרונה דאמרינן שיפר חלקו ואם לא הפר תצא שלא בכתובה דא"כ מה בין משנה הראשונה לאחרונה דודאי לכ"ע יכול להפר: ומשני ואפי' כמשנה האחרונה. אתיא ר"מ ור"י: מפני מה נדרה. בשלמא התם בנזירה סברה מלוה קעבדה אבל הכא מאי מלוה וס"ל למשנה האחרונה דהוה ליה כאלו היא נתנה אצבעה בין שיניה: ופריך רבי יוסי ורבי שמעון כמשנה האחרונה. ודלא כמשנה הראשונה דכיון דסבירא ליה בנדרה איהי תצא בלא כתובה למה אמרו בנטולה אני מן היהודים יוציא ויתן כתובה: ה"ג ,אפי' תימא כמשנה הראשונה מפני מה אינו מיפר לה. וה"פ בשלמא בנזירות י"ל לכך לא הפר לה משום מלוה וכשרואה שאינה יכולה לסבול הנזירות מתחרט ואינו יכול לבטל משא"כ באומרת נטולה אני מן היהודים שאין מלוה בנדרה ה"ל להפר ומדלא הפר מודו דהוא נתן אצבעו בין שיניה לפיכך יתן כתובה: הדרן עלך פרק אלו נדרים וסליקא לה מסכת נדרים

פני משה

הוא נותן אצבעו בין שיניה. הוא הגורם לנזירות שלה שלא הפר לה: שכן אם רצה להפר יפר גרסינן וכן הוא בתוספתא וכך היא הגי' בבבלי פרק המדיר דף ע"א למאי דמפיך לה התם: היא נתנה אצבעה בין שיניה. היא הגורמת שכן אם רצה להקם מיקם והוי לה שלא תידור שמא יקם לה הבעל: או שאמרה. כלומר ולפיכך אם אמרה אפשי שאהא נזירה רוצה אני בכך שלא יפר לי בעלי תצא שלא בכתובתה שהיא גרמה לעצמה: וגרסינן הכא כמשנה ראשונה. כלומר דבעי הש"ס אם דברי רבי מאיר ורבי יהודה אליבא דמשנה ראשונה הם האומרת נטולה אני מן היהודים יוצאת ונוטלת כתובה אע"ג שהיא גרמת בנדרה והילכך סברי נמי רבי מאיר ור"י דנוטלת כתובה: דלא כן מה כן אמר רבי מאיר ורבי יהודה. דאם לא כן מה טעמא דרבי מאיר ור"י ומשני לעולם ואפילו כמשנה אחרונה שהזרו לומר שמפר חלקו ומפני מה אינו מיפר לה לפיכך הוא הגורם שאינו מפר ואם אמרה אפשי שאהא נזירה יוציא ויתן כתובה: רבי יוסי ורבי שמעון כמשנה אחרונה שהזרו לומר שאינה נוטלת כתובה וקאמר הש"ס דאפילו תימא דדבריהם אזלי אפילו למשנה ראשונה דמפני מה נדרה היה לה להזהר שלא תדור שמא לא יפר לה בעלה וכלומר דפלוגתא דהכי הנאי לא שייכא כלל למתני' ובין למשנה אחרונה ובין למשנה ראשונה שפיר אתיא והא דאמרו במשנה ראשונה נוטלת כתובה אף על גב שהיא גרמה בנדרה שאני הכא דנטולה אני תשמיש מכל היהודים קאמרה ומוכחא מילתא דהתשמיש קשה לה ולפיכך נדרה וכאנוסה דמיא והילכך אמרו שכופין אותו להוציא וליתן כתובה אלא שאח"כ הזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ותהא מקלקלת על בעלה אבל התם דבנזירות נדרה ולפיכך אם אמר אי איפשי באשה נדרנית או שהיא אמרה איפשי שאהא נזירה תצא שלא בכתובה שהיא הגורמת לעצמה דמפני מה נדרה:

סליק פירקא וכולא מסכת דנדרים בס"ד

בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

אחר שהשלים מסכת נדרים תני גיטין. וטעמא דהאי תלמודא לא סבירא ליה אלא איידי דתני המדיר תני נדרים אבתרה אבל איידי דתני נדרים לא מלי למיתני נזיר משום דבעי למיתני נזיר אחר גיטין שכל הרואה סוטה בקילקולה יזיר עצמו מן היין ותנא אקרא דמביא בסוף המגרש קאי כי מצא בה ערות דבר כפי' התוס' בריש נזיר וכמה שכתבתי בריש סוטה דהאי ס"ס לשיטתיה אזיל וס"ל דדוקא מחזת ודאי עבירה מותר להזיר עצמו אבל לא מחמת ראיית סוטה בניוולה לבד וע"ש ועוד אוסיף לבאר אי"ה בשלהי גיטין בהגיעי לשם ברחמי ובסייעתא דשמיא:

חדושי אמרי ברוך

באומר אי אפשי וכו'. א"כ יש לו בכאן טובת הנאה וכו'. רק שלוהו יתנס וכו'. כמדומה שלא שם עיונו בסוגיא כאן בבבלי דף פ"ד ע"ב רב אמר כו' שויא עפרא בעלמא יעו"ש (ומה שאמרו אין לו תובעים הוא משום שיכול לומר לכהן או ללוי אחר אתן) ועל פי קושית הרשב"א בחדושיו שמקשה על הירוש' של רבא דאהכי יכול למכור לישראל הטובת הנאה שלו אם כן למה שהולך הירושלמי כאן להוסיף שמיירי באומר אי אפשי ליתן מתנה כל עיקר:

השמטה סוף המפתח להרמב"ם מסדר נשים

הלכות טוען ונטען

פ"ג הלכה ה'. קדושין דף ג' ע"ב ד"ה ואתיא
פט"ו הלכה ה'. כתובות דף י' ע"א ד"ה אנא

הלכות נחלות

פ"ג הלכה ב'. יבמות דף ל"ט ע"ב ד"ה שהבכור
פ"ד הלכה א'. גטין דף מ' ע"א ד"ה אף
שם. קדושין דף מ"ז ע"ב ד"ה היה עומד
פ"ו הלכה ו'. כתובות דף מ"ב ע"א ד"ה כתב
פ"ז הלכה ג'. יבמות דף פ"ב ע"ב ד"ה שניית
פ"י הלכה ג'. קדושין דף ע"ז ע"א ד"ה ר' אבין
פי"א הלכה ה'. גטין דף כ"ט ע"ב ד"ה אדם
שם הלכה ט'. שם דף כ"ט ע"א ד"ה אלא

הלכות סנהדרין

פ"ב הלכה ט'. יבמות דף ס"ה ע"ב ד"ה שהרי
שם. נדרים דף כ"ט ע"ב ד"ה הקים
פ"ה הלכה ג'. כתובות דף י"ג ע"א ד"ה עד

שם הלכה י"ד. שם דף כ"ג ע"א ד"ה ואין
פי"ז הלכה ג'. שם דף ב' ע"א ד"ה כאן
פי"ד הלכה א'. סוטה דף ט"ו ע"א ד"ה כל
פי"ח הלכה ג'. נזיר דף כ"ה ע"ב ד"ה לית כתיב

הלכות עדות

פ"ג הלכה ג'. יבמות דף פ' ע"א ד"ה שניית
שם הלכה ז'. כתובות דף מ"א ע"א ד"ה אנוסים
פ"ד הלכה ה'. שם דף י"ב ע"א ד"ה עד
פ"ה הלכה ו'. גטין דף ז' ע"א ד"ה שטר
פ"ח הלכה ה'. כתובות דף י"א ע"ב ד"ה ותייא
פ"ט הלכה ט'. גטין דף ל"ח ע"ב ד"ה והמקרע
פי"ד הלכה ז'. כתובות דף ס"ג ע"א ד"ה כתב
שם. גטין דף א' ע"ב ד"ה ויונא
*פכ"א הלכה ח'. סוטה דף א' ע"ב ד"ה עידי
שם הלכה י'. כתובות דף כ"ו ע"ב [ובדף נ"א ע"ב ד"ה אע"פ]

הלכות ממרים

פ"ה הלכה ט'. יבמות דף ס"ב ע"ב ד"ה מודה
פ"ו הלכה ג'. קדושין דף כ"ו כ"ז ד"ה הנוהי

הלכות אבל

פ"א הלכה ז'. יבמות דף כ"ה ע"א ד"ה סימן
פ"ב הלכה י"ד. נזיר דף ל"ג ע"א ד"ה אגל
פ"ד הלכה ג'. שם דף ל"ד ע"א ד"ה הכתפים

הלכות מלכים

פ"ד הלכה ד'. כתובות דף ל"ג ע"ב ד"ה אבה
כ"ה הלכה א'. סוטה דף ל"ט ע"ב ד"ה ר' יהוד
פ"ז הלכה ב'. שם דף ל"ט ע"א ד"ה וכיפא
שם הלכה ד'. שם דף ל"ד ע"ב ד"ה אין
*שם הלכה ז'. שם דף ל"ח ע"א ד"ה קידב
*שם מהל' י"ב על הג' ט"ו. שם דף נ"ז ע"א ד"ה את
שם הלכה ט"ו. שם דף ל"ח ע"ב ד"ה הירא
פ"ט הלכה ז'. קדושין דף א' ע"ב ד"ה במה

תושלב"ע

שנויי נוסחאות (סו"א) להפר מיפר בד"ו להקם מוקם. (סו"ו) כמשנה אחרונה בד"ו ליתא. (סו"ז) כמשנה כ"ה בד"ו. כמשנה האחרונה בד"ו במשנה האחרונה. (סו"ח) ור' שמעון כמשנה בד"ו ור' שמעון במשנה. (סו"ט) כמשנה ראשונה בד"ו במשנה ראשונה.

(דף א ע"א במתני') **כל** כינוי כנדרים. כתיב איש כי ידר מה ת"ל נדר אלא מיכן שכינוי נדרים כנדרים. בבבלי דף ג' דריש לה מקרא לידות נדרים כנדרים ואפש' דחדא מינייהו נקט והה"ד דמרבינן לכינוי וכן הכא אבל הר"ן ז"ל כתב בד"ה ה"ג לעשות ידות נזירות כנזירות ולא גרסינן כינוי נזירות כנזירות דממה נפשך לאו מקרא נפקא דאי לשון נכרים הם לא צריכי קרא ואי לשון חכמים הם היכי נפקא מקרא וכן כתב הרא"ש ז"ל ולשיטתא דהאי תלמודא אפש' לומר דלמ"ד ל' נכרים הם היינו טעמיה דיליף מקרא והתורה דברה בכל לשון שהוא נודר וע"כ צ"ל ן דס"ל להאי ש"ס כמ"ד לשונות נכרים הן וכרבי יוחנן בבבלי דף י' מדקאמר לקמן ואלו תנינן וה הוינן מיתני ערפין כו' כדפרישית שם דאלו למ"ד לשונות שבדו להן חכמים מאי שנא הני מהני:

שם ע"ב בגמ') **וימר** כאותו היום. וכן משמע ממסקנת הבבלי בשבועות דף כ' דאם היה נדור באותו היום אין צריך שיאמר אסור עלי כיום שמת בו אביו אלא הרי יוס ה עלי כיום פלוני סגי דלכ"ע מתפיס בנדר הוא וכן כתב הר"ן ז"ל שם דלא כדמשמע מפרש"י שם כן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו ריש פ"ב דמכלתין וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מנדרים הלכה ה' וע"ש:

דף ב ע"א) **נדרים** אלין על האיסרין כו'. וכן פי' הר"ן ז"ל בפ' ב' דף י"ח ועיין שם ולפי זה אפי' בלהבא משכחת לה נמי דחייב על כל איסר ואיסר כגון שאמר הרהשונה בלשון שבועה איסר שלא אוכל ככר זה והשניה בלשון נדר איסר ככר זה עלי והנדר חל על השבועה והא דמוקי רבי חנני' לעיל בשעבר דוקא משום דדומיא על כל שבועה ושבועה קאמר כדפרישית ובשבועה לא משכחת נה כה"ג דהם אמר בשניה ככר זה עלי בשבועה הוי שבועה בלשון נדר ולאו כלום הוא וכר' יודן לקמן:

,שם) **אמר** ר' יודן כנדרים אסור בשבועות מותר. הרשב"א ז"ל פסק כר' יודן דנדר בל' שבועה ושבועה בלשון נדר לא מהני וטעמא דר' יודן ור' מנא קמו כחד שטתא נגד רבי יוסי יחיד ורבים הלכה כרבים וכן כתב הר"ן ז"ל בריש מכלתין והפשר דגרסי ר' מנא במקום ר' חנניה דלעיל דס"ל נמי כר' יודן כדפרישית לעיל וכן דעת הרא"ש ז"ל בפסקיו בפ"ק והטור בסי' ר"ו כתב אחר שהביא דעת א"ח הרא"ש ז"ל וז"ל והרמב"ם כתב האומר פירות פלוני אסורין עלי בכל לשון שיאסר עליו הרי הם אסורין עליו וכתב הב"י ונראה מלשונו שדעת הרמב"ם דנדר בכל לשון מהני ואפי' בלשון שבועה אבל אין בלשון זה הכרע דאיכא למימר דכל לשון דקאמר היינו לומר דאפי' לא אמרו בלשון הקדש כו' עכ"ל ועי' שם והפשר דהטור למד מדכתב הרמב"ם ז"ל דבריו ולא חילק בזה כלום ועוד נראה לי הכרע מדברי הרמב"ם ז"ל דנדר בלשון שבועה או איפכא מהני מדכתב בפ"א מנדרים הל' כ"ה האומר לחבירו הרי עלי כנדרי רשעים אם אוכל לך שמנדריהם נזיר וקרבן ושבועה ואכל חייב בכולן ע"כ והיינו שהזכיר שלשתן כדלקמן ומדחייב גם כן משום שבועה אע"פ שאמר הרי עלי בלשון נדר ש"מ דשבועה בלשון נדר מהני והה"ד איפכא וכן דעת הרמב"ן ז"ל מביאו הר"ן שם:

(שם ע"ב) **חומר** הוא בנידוי כ"ד. הרשב"א ז"ל בחדושיו הביא בשם הרב ר' ברוך בר' שמואל בפירושיו וז"ל מהא שמעינן בהדיא שמנודה שנדוהו ב"ד אסור ליהנות מנכסיו כלל והאתכרו אכ"ע כ"ש מוחרם עכ"ל וכתב עליו הוא ז"ל ושמא לא אמרו אלא בב"ד וכל ישראל כי התם שאפילו העובר על גזרתם וחרמם חייב מיתה כחרמו של עכן אלא שאני תמה על דברי הירושלמי בעצמן מפני שהם החרימו נכסיהם בפירוש והכרוז כדכתיב יחרם כל רכושו אבל נכסי מנודה ומוחרם שהם בכתמא ולא ההרימו בפירוש אינו אסו' ליהנות מנכסיו וי"ל דכיון שהחרימו רכושם ש"מ שמן הדין יש להם לעשות כן וכיון שכן סתמן כפירושן עכ"ל ועיין בב"י סי' של"ד שמביא בשם תשובת הרשב"א שהמוחרם אסור להנהותו יותר מכדי חייו שהכל נכלל בכלל לא נשכר ולא נשכרין לו כו' ע"ש ומשמע נמי דאסור ליהנות מנכסיו וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ז מהל' ת"ת הלכה ה' שכתב ואין נושאין ונותנין עמו כו' וע"ש:

(שם) **נדר** כשלשתן. כדפרישית בפנים דלא פליג ר"ז אדשמואל אלא דמוסיף על דבריו הוא ושניהן אמת לדינא וכ"כ הרשב"א ז"ל וכן נלאה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"א מנדרים הלכה כ"ה האומר לחבירו הרי עלי כנדרי רשעים אם אוכל לך שמנדריהם נזיר וקרבן ושבועה ואכל חייב בכולן והלכה דלקמן כתב אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו חייב בנזירות כנדרי רשעים עלי חייב קרבן כנדרי רשעים שלא אוכל ממנו חייב בשבועה ע"כ הרי שפסק כשמואל והוא נמי כשיטת הבבלי וכן נמי כר' זעירא דהכא ואין זה חולק ולא דרך אחר מפירוש הגמ' אלא כמוסיף על הדבר ותרווייהו אתיא אליבא דדינא וכתבם תמה כתי"ט והאריך שם ואפי' דברי הכ"מ יש לפרש מ"ש שם וזה הלעה למה שיכתוב את"כ היינו לומר אפי' ברישא דאמר שלשתן צריך נמי שיהא נזיר עובר לפניו ואם דהכ"מ לא נתכוין לזה מ"מ דברי הרמב"ם ז"ל עולין כהאי דהכא וכפי' הרשב"א ז"ל. ועוד יותר נ"ל לומר דברים דבריו השמיע בכיון ולא הצריך שיהא נזיר עובר לפניו וטעמא כיון שהרשעים הן שמודרים בנזיר ובקרבן ובשבועה מסתמא דעת הנודר על כולן כמו שאמר שמנדריהם כו' וכרבי זעירא דהכא ולפיכך נמי בריש הלכה כ"ו שם לא כתב אלא ה"ז אסור אף על פי שלא פי' ולא כתב ה"ז חייב אבל בסיפא שלא אמר אלא כנדרי רשעים הריני בזה הצריך שיהא נזיר עובר לפניו דלא לישתמע הריני בתענית כדאמר בבבלי והן הן כוונת דבריו ז"ל בלי פקפוק:

(דף ג ע"ב) **הדא** אמרה שאדם מקדיש לשמים בלשון קונם. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מנדרים הלכה י"ז הקדיש בכינויין ה"ז הקדש וכתב הר"ן ז"ל בפ"ד שם למאי דמפכינן בפ' ג' דשבועות דר"מ לרבנן קי"ל דיש מעילה בקונמות ועיין שם:

(דף ד ע"ב) **בתורה** הרי זה מותר בקדושת תורה קאמר. משמע מהכא דלא איירי אלא בנדר והילכך כתוב בה אסור משום דמתפיס בנדר הוא וכן פי' הראב"ד ז"ל בהשגות פי' י"ב מהלכות שבועות ותמה על הרמב"ם ז"ל שכתב שם לחלק גם בשבועה כן והר"ן ז"ל תירץ דהואיל ובשמעתין דהבבלי בדף י"ד קאמר כמה שכתוב בה דעתיה אהזכרות ש"מ דבשבע עסקינן ובירושלמי במתפיס בנדר עסקינן ושניהם אמת עכ"ל והכ"מ כתב שם דבתוספתא בפרק שני תני לה לענין שבועה והתוספתא הוי תיובתי' דהראב"ד ע"כ וזהו לפי הגי' הכתובה בתוספתא שלפנינו דגרים בסוף פרק ב' דשבועות האומר נשבע אני בתורה ובשמים פטור אבל גי' הרשב"א ז"ל בחידושיו האומר נשבע אני בתורה חייב ובשמים פטור וגי' זו סייעתא להראב"ד והעיקר כתירוץ הר"ן ז"ל:

(שם) **דברי** ר"מ ממשמע לאו את שומע הין. בבבלי פריך והא לית ליה לר"מ מכלל לאו את שומע הין ומשני דנעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ולפי פי' הרא"ש ז"ל שפי' הואיל ואסיק לא אוכל לך לאו מכלל לאו אתה שומע הן מיקרי וה"נ אפשר דס"ק הכא מודי ר"מ דמכלל לאו אתה שומע הן אע"ג דבעלמא לית ליה:

הדרן עלך כל כנויי נדרים

(דף ח ע"א במתני') **אילו** נדרים מותרין. רב כדעתיה כו'. משמע מהכא לרב אפילו בשארי דברים שהתפיס כדבר האסור צריך שאלה ופליג אמתני' דמשמע דרישא לא בעי שאלה כדאמר בבבלי בשבועות מי איכא לאסוקי אדעתא הא דקתני כבשר חזיר כו' דבעי שאלה דמדקתני סיפא האומר לאשתו כו' פותחין לו פתח מכלל דרישא לא בעי שאלה והרמב"ם ז"ל בפ"ב מנדרים הלכה י"ג כתב וכן האומר לאשתו הרי את עלי כאימא הו האומר פירות אלו עלי כבשר חזיר אם היה האומר ת"ח אין צריך שאלה ואם היה ע"ה צריך שאלה ותמה עליו הכ"מ דהא בגמ' אמרו דליכא לאסוקי אדעתא הכי והנית בצ"ע ופשוט הוא דהרמב"ם פסק כהאי דהכא וכרב דפליג והילכתא כוותיה באיסורי ומה שאמרו שם בגמ' לא איתמר אלא אפירושא דמתני' אלא מאי דמחלק בין ת"ח לע"ה והכא לא משמע כן דהרי רב מקרא יליף והפשר דאשמכתא בעלמא הוא ולא החמיר אלא בע"ה כדמחלק בבבלי בסיפא אבל דעת הר"ן וכן הרא"ש ז"ל בפסקיו דברישא לא בעי שאלה כלל:

(שם ע"ב) **שבועה** שלא אוכל ג' ימים ממתינין אותו כו'. וכן כתב הר"ן ז"ל בפ' ג' דשבועות אמימרא דר' יוחנן דקאמר האומר שבועה שלא אישן ג' ימים כו' דדוקא בשינה אבל באכילה ממתינין עמו כל זמן שיוכל לעמוד אבל דעת הרמב"ם בפ"ה מהלכות שבועות הל' כ' אינו כן שכתב נשבע שלא יישן שלשה ימים או שלא יאכל כלום שבעת ימים וכיוצא בזה שהיא שבועה שוא מלקין אותו מיד כו' וצ"ל דגי' אחרת היתה לו כאן:

(שם) **אלא** כגון דתנינן חומר בשבועות מבנדרים. משמע דהרישא דהאי מתני' קאי ולא כדמפרש בבבלי דאמתני' דלעיל קאי וכדפרישית במתני'. והא דקאמר וסברנן מימר שבועה לא אוכל לך דברי חכמים אסור לאו דוקא לחכמים דהא כ"ע מודי' והפשר דגרסינן לא שבועה לא אוכל לך דברי חכמים אסור כלומר דאגב בא להשמיענו דמכלל לאו אתה שומע הן והיינו לדברי חכמים דוקא אבל ר"מ פליג נמי בשבועה ולית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ולא קאי סיפא דמתני' אליב' דר מ ודלא כפי' הר"ן דהכא הפי' ר"מ מודה משום דאיסורא גנ ידא היא כמו שכתב דבריו במתני':

(דף ו ע"ב) **מסתברא** כאינו דחיפ' כאחריתא. אבל בבבלי שבועות שם דקאמר עלה נמי בכה"ג דחייב על כל אחת ואחת דבעי מיניה שבועה שלא אוכל עשר ותשע מהו אינו חייב אלא אחת א"ל אישתבאת עשר הוא דלא אכיל הא תשע מיהא אכיל ולא הוי שבועה על שבועה וכי אכל ט' חייב משום שבועה אחרונה וכשהשלימן לעשר עבר על הראשונה ומשמע מכתם דהמסקנא קיימא הכי וכן פסק הרמב"ם ז"ל פרק ד' מהל' שבועות הל' י"ג:

הדרן עלך אלו נדרים

(שם במתני') **ארבעה** מריס. רב ושמואל תריהון אמרין אלו הן צריכין היתר חכם. וגי' הרא"ש ז"ל בפסקיו דרב ושמואל נמי אילו אינן צריכין היתר חכם קאמר. וכן מוכח מסוגית הבבלי כי אמריתא קמי' דשמואל כו' וצ"ל לפי זה הא דשמואל השיב לאיסי חגר עליה מותנא בלשון בתמיה הוא כלומר וכי תאגור עלה בחבל ללמוד כל הנדרים מכאן דשאני ארבעה נדרים אלו וכן הסכמת כל הפוסקים שאלו אינן צריכין היתר חכם:

(שם) **הרי** זה מעמיד וזה אינו מעמיד כן גי' הרשב"א והרא"ש ז"ל בפסקיו ועל המוכר או הלוקח קאי וכן כ' הטור ריש סי' רל"ב אבל גירסת הר"ן ז"ל היה מעמיד אלא זה והלא זה אינו מעמיד והמוכר הפך לשנים מתפרשא שהיה בדעתו לידור לאחד מהם כדוקא ולחבירו כדי לזרז כיון שבטל אלא זה בטל אלא זה וכגירסתו נראה מהא דתלמידיו דר"ח דלקמיה ולדינא שני הפירושים אמת הן כמה שהביא הב"י בסימן הנזכר:

(דף ט ע"ב) **נכסין** אסורין הא ללקות אינו לוקה. והא דקתני שבועות הכאי מותרות לאו דוקא אלא פטורות קאמר שפטור ממלקות הוא והרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה על גירסא זו דהכי ודאי הא דתני שבועות הבאי אסורות היינו דתני במתני' פרק ג' דשבועות אינו היא שבועת שוא כו' נשבע על דבר שאי אפשר אם לא ראיתי גמל פורח באויר אם לא ראית' נחש כקורת בית הבד והתם תנינן זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות אלמא כל שמעמיד בדבריו לוקה אם כן אי אפשר דגרסינן הכא כאן וכאן במעמידין כו' הא ללקות אינו לוקה ולפיכך כתב הוא ז"ל דיש שיבוש בנוסחאות וכך היה ראוי להיות אפילו תימא במעמידין כאן כמיתל שבועה על נכסיו מותרין הא ללקות לוקה עכ"ל והרמב"ם ז"ל בפרק ג' דשבועות הלכה ה' כתב וכן שבועות הבאי או של שגגות פטור עליהן שבועות הבאי שנשבע על איל גדול כו' שהם כיוצאי מצרים כו' ובפ"ה הלכה כ"א כתב נשבע שראה גמל פורח באויר ואמרו לו היאך נשבעת לשוא ואמר עוף גדול ראיתי ומגדלו קראתיו גמל כו' בטלו' דעתו אצל כל אדם ולוקה וכן כל כיוצא בזה ע"כ. ונראה מדבריו שהוא מחלק בין דבר ששייך בי' גוזמא כגון כעולי מצרים דבזה פטור ממלקות כדנתן שם טעם שזה לא גמר בלבו שהדבר כך אלא לספר רוב העם אבל בדבר דלא שייך ביה גוזמא כגון גמל פורח באויר ונחש כקורת בית הבד דדבר שאי אפשר הוא לוקה ולא אזלינן בה במה דמתרץ דיבורו עוף גדול ראיתי מפני שבטלה דעת אצל כל אדם והיינו נמי דלא תנן בשבועות אלא גמל הפורח באויר ונחש כקורת בית הבד ולא תני כעולי מצרים כדתנן הכא ועיין בר"ן ז"ל שכתב לתרץ המתני' כעין זה אלא שהוא ז"ל כתב לפי פירושו שם ואין להאריך:

(דף יא ע"א) **הוון** בעיי מימר כנדרים הא כשבועות לא. ואע"ג דתנן ב"ה אומרים אף בשבועה ס"ד דהוון בעיי מימר דדוקא אם אמר לו האנס לישבע אבל לפתוח לו בשבועה לא כדפרישית בפנים ופשיט לה מברייתא דר"י דקתני נשבע את להרגין דמשמע אפילו לפתוח לו בשבוע' מותר וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל ריש פ"ג משבועות שכתב ואחד הנשבע מתחלתו כאונס כו' לפיכך נשבעין לחרמין כו' וכן משמע מדברי ב"י סימן רל"ב שהביא ראיה מהאי דהכא לפרש דברי הטור שכתב הנודר או הנשבע לאנס וכו' וע"ש וכתנס נדחק התי"ט הרבה בזה:

(שם) **פתר** לה כשיקללו אין להן פדיון. וע"כ אינן צריכין פדיון קאמר כן פי' הר"ן ז"ל בשם החכם הגדול ר' משה קרטב"י ז"ל וחזקי' ור"י פליגי כדפליגי בכר פדא ועולא בבבלי שם וכתרתי פליגי לחזקיה קודם שיקללו תוזרות וקודשות ולר"י פדיין פדוין ולאח' שיקללו לחזקיה צריכות פדיון פעם אחת דהא לדידיה כי קתני אין להן פדיון ע"כ לא בא לומר אלא שאין פדיונן מוליאן לחולין עד שיקללו והילכך אחר שיקללו צריכות פדיון דלא"ה לקדושה שתפקע ככדי ולר"י אחר שיקללו אין צריכות פדיון כלל דעל' קאמר במתני' אין להן פדיון אין להן קדושה שילטרכו לפדיון אבל מדברי הרמב"ם ז"ל משמע דלא מפרש הכי דבר פדא ועולא פליגי בתרתי דבסוף פ"ד דמעילה פסק כיון שנקללו אינן צריכין פדיון והיינו כעולא כדנתן שם הכ"מ טעם הואיל ורבא דהוא בתרא סבר כוותיה והפ"ה פסק שם דקודש שיקללו חוזרין להקדשן אחר שיפדו והיינו כבר פדא וש"מ דעולא וכר פדא לא פליגי אלא כלאחר שיקללו אבל מקודם שיקללו לכ"ע פדאן חוזרין לקדושתן וכן פירש הרשב"א ז"ל:

הדרן עלך ארבעה נדרים

(דף יג ע"א) **אין** בין המודר. הנייית מהו. כמו שהגהתי בפנים כן נראה מדברי הב"י בשם רבינו ירוחם בסי' רכ"א ופסק שם להומאה וכתב הטור דכל צרכי סעודה אסור לקנות לו משום דבעיא דלא איפשטא הכא ולחומרא:

(שם ע"ב) **שלא** מדעתו. וס"ל להאי ש"ס התורם משלו על של חבירו אין צריך דעת דזכות היא לו ולדעתו דקתני במתני' שתרם מדעת ולא הודיעו לבעל הפירות וע"כ דפליג אסוגי' דבבלי דף ל"ו דמסיק התורם משלו על של חבירו צריך דעת ויעובת הגלה של התורם ומתני' שתרם משל בעל הפירות על של בעל הפירות ובאומר כל הרולה לתרום יתרום כדפרישית במתני':

(דף יד ע"ב) **תמן** אמרין פיסגתי'. וכעין שכת' הרמב"ם פ"ו ומנדרי' הל"ע אבל אם אכל שמעון מקערה שהוא יודע ששיחזירנה לבעל הבית יחזור בה"כ ויניחנה לפני ראובן הרי זה מותר ואין חוששין שמא הניח נתת טוב בשבילו ע"כ וכתב עליו הראב"ד ז"ל זה הפירוש לא ידעתי מאין לו והביא שם פירוש השני מרבינן דהכא ואין זו השגה דהרמב"ם מפרש כרבנן דתמן והיינו דקאמר מקערה שהוא יודע כו' ר"ל ש"ש בה מאכל חשוב שמדרך הוא לחזור על כל אחד ואחד וכמו שאמרו לקמן בכוס החוזר ולדינא שני הפירושים אמת הן כמו שהביא הב"י סי' רכ"א:

(דף ט"ז ע"א) **המבקיר** שדהו שלשה ימים חוזר. בבבלי דף מ"ד מייתי להאי ברייתא ומוקי לה כתם עילה רישא וסיפא רבנן והיינו ר"מ דהכא דלא בעינן עד דאתי ליד הזוכה וסיפא דקתני עד שלא זכה כו' יכול לחזור משום דהפקר לזמן לא שכיחא וכן אוקא סתמא דהש"ס דהכא דמוקי לה כר"מ דאי כר' יוסי מהיכי תיתי סלקא אדעתין לחלק בין זמן מרובה לזמן מועט דהי בזמן מרובה חוזר הוא מכ"ש בזמן מועט אלא ודאי כדפרישית וטעמא דר"ז בהבקיר סתם דלאחר שלשה שוב אינו חוזר משום דאין חוששין להערמה דאי אמרת דחוששין תשתכח תורת הפקר ואע"ג דהתם קאמר לה ר"ל לר' יוסי לפרש טעמא דרישא דמוקי אליביה מ"מ הסברא אמת אפי' לר' מאיר דמשום האי טעמא לא רלו חכמים לחוש לאחר שלשה ואוקמוה אדין תורה:

הדרן עלך אין בין המודר

(דף י"ח ע"א) **השותפין** לא על הדא איתאמר' כו'. כדפרישית בפנים דדוקא להמדיר כופין אבל לא להמודר והה"ד דמלי לאוקמי להאי טעמא ארישא דמיירי שהדיר א' נכסיו על חבירו דכופין אותו ואפי' לרהב"י דיכול הא לומר בתוך שלי כו' מטעמא שלא יכשל בהעמדת הכתיי' כו' אלא דמפשטא ליגנא דמתני' דקתני היה א' מהן מודר מחבירו משמע דהוא אסר נכסי חבירו על עלמו ובכה"ג ס"ל להאי תלמודא דאין כופין כדפרישית. אבל גי' הראב"ד והרשב"א והר"ן ז"ל לא על הדא איתאמר' אלא על הדא כופין את הנודר שימכור את חלקו באומ' הנאתי עליך כו' ומשמע דקאי ארישא הנא דמחלק בין אסר נכסיו על חבירו ובין אסר נכסי חבירו על עלמו ולענין דינא הדא היא דדוקא לההוסר הוא דכופין לשיטת' דהאי תלמוד וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מנדרים הלכה ה' והשיג עליו הראב"ד ז"ל וכל המפרשים דהרי מסוגית הבבלי לא משמע הכי דמפרש למתני' בנדרו מיירי ולא בהדירו וכן הקשה הרשב"א והר"ן ז"ל ע"ש. והכ"מ תירץ דהא דאוקמוה כגמרא בנדור מחבירו הגאה אבל במודר לא היינו כדי לדחות הא דבעי למיפשט דבהדירו נמי פליגי אבל לפום קושטא גמרא דידן סבר לה כירושלמי עכ"ל וליתא דה"ג מסתברא דקאמר התם לא משמע הכי אבל העיקר דהרמב"ם ז"ל לא פסק כשיטתא דהבבלי בפרקין משום דאי בנדרו מוקמינן טעמא דפלוגתייהו דרהב"י ורבנן לאו משום ברירה הוא אלא משום קנסא הוא ואי בהדירו מוקמינן לא שייכא קנסא וטעמייהו משום ברירה ואין ברירה הוא כדכתב שם הר"ן והרא"ש ז"ל וע"ש והילכך לא קי"ל כהך שיטתא אלא כרבינא דבפרק שור שנגח את הפרה דף כ"ח דאוקי פלוגתייהו ביש ברירה ואין ברירה ולפ"ז י"ל גם לשיטת הבבלי דהתם על האדיר קאי דכופין:

(שם) **בישמעינה** מן הדא האומר ליורשיו כו'. כן היא גירסת הרא"ש ז"ל בפסקיו וכפי פירושו שם דהרי בעיות הן וכתב שם ובעיא הראשונה לא פשטה ונראה דתליא בפלוגתא דתפוס כלשון ראשון עכ"ל כלומר במה דפליגי סוף פ' השואל דף ק"ב אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון וכתבו שם הרי"ף והרא"ש ז"ל דמספק' לן הלכה כמאן והילכך בנדרים דאיסורא דאורייתא נקטינן לחומרא וכן פסק הטור בסי' רי"ו אבל הר"ן ז"ל מפ' דחדא בעיא היא דאם את הופסו משום ביתך אם מת ומכרו מותר ואם נפל ובנאו אסור דכל שהוא ביתך משמע ואם את תופסו משום זה אם מת ומכרו אסור ואם נפל ובנאו מותר דכיון דנפל אזדא ליה ופשט ליה דאם אמר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לתומרא דמכירה בין לקולא דנפילה והיינו לפי גירסתו דגרים בברייתא תנו בית חתנות לבני או בית ארמלות לבתי ונפל יורשין חייבין לבנותו בית זה ונפל אין חייבין לבנותו וע"ש ומדמי הוא ז"ל לפי פירושו ביתך זה לבית זה אע"ג דשאני ביתך זה דתרתי דסתרי אהדדי הן מכל מקום פשיט לה דלישנא דזה היא עיקר כמו התם ועיין בב"י שם ובכ"ח דהשיג על הב"י כמה שכתב שם לדעת הרמב"ם ז"ל וכן כמה שפי' שם לדעת הרא"ש וגרים כדבריו נמי כפי גירסת הר"ן

הר"ן והרא"ש לא העתיק אלא כפי הגירסא שלפנינו וכמה דפריסית בפנים. ומדברי תשובת הריב"ש סימן ש"ו משמע דגרים נמי כגי' הר"ן ופסק שם דבכית זה ונפל מותר ויש ראיה לגי' זו מדתנן סוף פ' השואל המשכי' בית לחבירו ונפל חייב לבנותו וקאמר עלה בגמרא בפשיטות ה"ד אי דקאמר בית זה נפל אזל ליה כו' וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' שכירות ומ"מ יש לדחות דשאני הכא דתרי לשונות דסתרן אהדדי הן ובאיסורא נקטינן לחומרא ואין להאריך:

(שם ע"ב) **איח** תניי תני נשאל בין על הראשון בין על השני. והכי תני בברייתא בבבלי שלהי מכלתין דף ל' וקאמר התם דנשאל תחילה על הראשון ואח"כ נשאל על השני וטעמא שאין מתירין הנדר או השבועה עד שיחולו כדפסק הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהל' שבועות הלכ' ע"ו:

(שם) **קונם** שנייתי על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם. וכן הביא הריב"ש בתשוב' סי' ת"ו וסי' תקי"א וכמו דפריסית בפנים והרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהל' נדרים הל"ט אסר על עצמו הנאת בני העיר אסור להשאל נדרו לחכם מבני אותה העיר היא ולכאורה הוא בהפך מדברי האי תלמודא והכ"מ פירש להאי דהכא דה"ק קונם שנייתי על בני העיר היינו שהוא אוסר עצמו מליהנות מבני העיר ולפיכך אינו נשאל לחכם שבאות' העיר לפי שהוא נהנה מהחכם בהתרתו וקונם הניית בני העיר עלי היינו שאוסר בני עירו ליהנות ממנו וכן פי' בב"י סי' רכ"ח וכבר השיגו הב"ח וע"ש וכבר העיד בעצמו שם דפשט משמעות הירושלמי משמע כפי' הריב"ש וגם דברי הטור בסי' הנזכר כך הם וכן פי' הב"ח שם לדברי הרמב"ם דמ"ש אסר על עצמו הניית בני העיר היינו שקיבל על עצמו שלא יהנו בני עירו מנכסיו כגון שאמר קודם נכסי על בני עירי וכן הוא דעת הרמב"ן ז"ל הביאו הרלב"ח בתשוב' סי' כ"ו:

(שם) **הנודר** הנא' מחבירו בפניו. ברייתא בבבלי דף ס"ה וכתב שם הר"ן ז"ל דנ"מ לבין ב' הטעמים דפליגי הכא דלמ"ד מפני הבושה דוקא בנדר שהיה לתועל' חבירו ובכי הא שייך ה"ט ואפילו הודיעוהו לאו כלום הוא ודוקא בפניו הא לאו הכי מתירין אפילו שלא בפניו ולמ"ד מפני החשד לעולם אין מתירין אלא בפניו אא"כ הודיעוהו דתו ליכא חשדא ורמב"ם ז"ל פסק כהאי טעמא מפני החשד כנראה מדבריו פ"ז משבועות הלכה ז' וע"ש:

(דף י"ט ע"ב) **יונתן** בן עוזיאל הדירו אביו מנכסיו. ובבבלי פ' יש נוחלין דף קל"ג האי עובדא בנוסחא אחרת וע"ש בתוס' ובהרא"ש ז"ל:

הדרן עלך השותפין

(שם במתני') **הנודר** מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. ליסנא דשלוק משמע שמבושל יותר מדאי כדמלינו פ' כל הבשר דף קי"א הכבד אוסרת ואינה נאסרת ושלוקה אוסרת ונאסרת ומשמע נמי בשיל ולא בשיל כמאכל בן דורסאי כדאמר בהאי תלמודא פ"י דתרומות הלכה א' חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירם אמר רבי יוחנן לית כאן נכבשים אלא נשלקין דכבוש כרותח הוא אלמא דשלוק בציר ממבושל ואפילו מכבוש וכתב הרשב"א ז"ל דבודאי דשלוק משמע הכין ומשמע הכין ומיהו גבי נדרים לא משמע אלא שאינו מבושל כל צרכו כדקאמר הכא בגמרא דהא דשרי בשלוק משום דבנדרים הלכו אחר לשון בני אדם וכיון שכן כל שהוא מבושל הרבה מבושל קרו ליה אינשי' ואסור אלא כשאינו מבושל כל צרכו קרוי שלוק ושרי וכן הסכים הר"ן והתו' ודלא כפי' רש"י והרא"ש ועיין בתוס' פ' כל שעה דף ל"ט ד"ה לא שלוקין וכו' ומהכא לא משמע כן אלא הא דקתני היה מבשל את השלמים או שולקן כבשיל ולא בשיל הוא דמלשון התורה קרוי בישול כדמפרש הכא בהדיא:

(דף כ ע"א בגמ') **לא** אמר רבי יאשי' אלא לחומרין. וא"כ אם אמר קונם יין שאיני טועם מיד אחר החג אסור בי"ט האחרון לרבי יאשיה אבל בבבלי ריש פרקין קאמר אפי' לרבי יאשיה הולכין בנדרים אחר לשון בני אדם והא דפליג אמתני' ואוסר בצלי ובשלוק משום דבאתרי' דרבי יאשיה קרו לצלי ושלוק מבושל וא"כ יו"ט האחרון של חג בכלל החג הוא בין להקל בין להחמיר:

(שם) **מהן** שיהא מותר מן המטוגן כו'. כל הני בעיות לא אפשיט ופסק הרמב"ם ז"ל בפרק ט' מנדרים דהולכין אחר לשון בני העיר ואם מקלתן קורין כך ומקלתן אין קורין אין הולכין אחר הרוב אלא ה"ז ספק נדרים ולהחמיר ואינו לוקה ולענין שבת פטור וכן לבב"ת ולענין בישולי עכו"ם פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ז ממ"א שאינו כמבושל ומותר משום דבישולי עכו"ם מדרבנן הוא:

(שם) **אלא** כיני תבשיל שאסור בצלוי ובשלוק מותר בשבה כו'. כאשר הגהתי בפנים כן גי' הרשב"א והר"ן ז"ל ומה שהועתק בב"י בסי' רי"ז אסור בשבה כגירסת הדפוס אשר היה לפנינו טעות דמוכח הוא:

(שם) **אסור** בבילה מגולגלת. כתב הרמב"ם פ"ט הל' ז' הנודר מן המבושל מותר בבילה שלא נתבשלה עד שכפתה אלא נתגלגלה בלבד ע"כ וכתב עליו הטור סי' רי"ז ולא נהירא דבירושלמי אסר אותו בהדיא והכ"מ מפ' דהאי דהכא בקרושה קצת מיירי וכך הם דברי הרמב"ם בשלא כפתה כלל ועיקר אבל כפתה קצת אסורה וע"ש:

(שם ע"ב במתני') **הנודר** מטרית טרופה מותר בציר ובמוריים. וכן הוא גי' הר"ן ז"ל וכתב דאיצטריך ליה למתני דסד"א כיון שנדר מטרית טרופה דק דק יאסר אף בציר ובמוריי' קמ"ל וגי' הרא"ש והתו' אסור בציר ובמוריים:

(שם בגמ') **הדא** אמרי' מלות לשעה מלוח הוא. כן פסק הטור סי' הנזכר ודברי הרמב"ם שם כאלו הדברים שהולכים אחר הלשון כדכתב שם הלכה י"ג הוזהר בעיקר גדול שהוא בנדרים הלך אחר לשון בני האדם שבאותו מקום כו':

(דף כ"א ע"א) **על** דעתיה דר' יוסי הנודר מן היין אסור ביין מבושל. כן פסק הרא"ש והטור סי' רי"ז ואע"ג דמהכא משמע דרבנן פליגי עליה דר' יוסי מ"מ משמע' הבבלי משמע דלא פליגי אלא מר כי אתרי' ומר כי אתרי' ובאתרא דר"י קומא דתלבא קרו ליה ובאתרא דרבנן לא קרו ליה אלא קומא ושמעינן מיהא דהיכא דקרו הכי מודו רבנן והילכך בחמרא מבשלא דקרו ליה הכי לכ"ע אסור וכ"כ הרשב"א ז"ל ועיין לקמן ד"ה מותר בקונדיטון:

(שם) **ודא** מתניתא עבד לון כדבר שיש לו מתירין. כן היא גי' הר"ן ז"ל והרשב"א והרא"ש ז"ל גרסי ודא מתני' עבד לון כדבר שאין לו מתירין וקאמר דלא היא תיפתר מין בשאינו מינו ולפום כדבר שיש לו מתירין והיינו הך ושמעינן מהכא דהא דאמרו בכל מקום דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל דוקא במין במינו הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהל' מ"א הל' י"ב וז"ל יראה לי שאפי' דבר שיש לו מתירין אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם מותר לא יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטבל שהרי אפשר לתקנו ואע"פ כן שלא במינו בנותן טעם כמו שבארנו ע"כ ובהשגות א"א מפני שלימה היא ועיין בכ"מ שם שטרח לפרש כוונת הראב"ד ז"ל ולייש' ההשגה ופירש דכוונתו על המתני' דשלהי בילה האשה שאלה מחבירתה כו' שממנה למד הרי"ף ז"ל לומר דאפילו מין בשאינו מינו באלף לא בטיל כו' ועוד פי' שם על מתני' דהכא וע"ש שביות' יש לתמוה על מה שכתב ועוד שבירושלמי אמרו שם על משנה אחרת ודא מתני' עבד לון לנדרים כדבר שאין לו מתירין וכיון שכן לא שייך לומר משנה שלימה עכ"ל וכי מה שייך נדרים להא דכתב הרמב"ם שם דכל דבר שיש לו מתירין הדין כן כדאמר הכא בהדיא ועוד דהרמב"ם בעצמו פסק אף בנדרים דהוו דבר שיש לו מתירין כדכתב בפ"ה מנדרים הלכה י"ב וכדאמרי' בבבלי דף נ"ט בפשיטות שאני קונמות הואיל דאי בעי מיתשיל עלייהו הוו כדבר שיש לו מתירין והוא ז"ל רצה לחלק שם משום דהוי כדבר בא על ידי טורח לכך נראה שאין צריך לכל זה והדבר מבואר שכוונת הראב"ד ז"ל על מתני' דסוף פ"ג דתרומה א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם ופירש הראב"ד כטעמא דאמר הכא משום דהוי דבר שיש לו מתירין ולדעת הרמב"ם ז"ל נראה דטעמו שאין ללמוד מהתם דאפשר שהטעם כמ"ש בפ' השוכר את הפועל דף ע"ג משום דבמין במינו היכא למימר כהיתרו כך איסורו בחטה אחת פוטרת את הכרי ואין לתמוה על מה שסבר"ע הרמב"ם כטעמא דהכא ולא כטעמא דהבבלי משום דהתוס' שם ד"ה עבל כתבו דתרווייהו צריכי דאי מטעמא דהכא דוקא בשים הבעלים בעיר שיכולין להפריש אבל אי ליתנהו בעיר לא משום דאיכא טורח והואה לילך אחריהן לא מיקרי דבר שיש לו מתירין ואי מטעמא דהתם דוקא בטבל הטבול לתרומה גדולה אבל מעשר ראשון הטבול לתרומת מעשר דהיתרו לא הוי במשהו לא כו' וע"ש ומדקתני במתני' סתמא הטבל אוסר בכ"ש מין במינו ראה הוא ז"ל להכריע שאפילו בטבל הטבול לתרומת מעשר נמי אמרו כן וכדטעמא דאמרו הכא ולכך כתב יראה לי כו' שהרי אפשר לתקנו ואף על פי כן שלא במינו בנותן טעם וזהו פשוט:

(שם ע"ב) **נדר** בו מותר ביוצא ממנו. כן הגי' בתוספתא והרשב"א ז"ל גרים נדר בו אסור ביוצא ממנו נדר ביוצא ממנו אסור בו וזהו כגירסת הבבלי דמייתי לה על מתני' דלקמן דמפרש האיכא בינייהו דת"ק לחכמים בתרתי ולפי גירסת התוספתא אתיא דר' שמעון בן אלעזר כת"ק דלקמן דלעולם אינו אסור אלא בבן אבל לא ביוצא מכן וכן מסקנת הפוסקים ומכל מקום אף לגירסא זו צריך לגרום במליעתא וכל דבר שדרכו ליאכל ואין דרך כו' מותר ביוצא ממנו נדר ביוצא ממנו אסור בו דאם לא כן מאי אתא לאשמועינן:

(דף כב ע"א) **היא** שביעית היא שאר שני שבוע. ובבבלי סנהדרין דף י"ב לא קאמר מטעם זה להתיר אלא לעבר במוצאי שביעית ומש"ה הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' קידוש החדש השמיט להא דאין מעברין השנה במוצאי שביעית:

(שם) **מלמד** שהיו שני רעבון והיו הכל קופצין לגרנות. וכן אמר בבלי שם ולמדו מכאן שאין מעברין את השנה בשני רעבון ומשמע דאפי' ראוי להתעבר מפני שני דברים כגון אביב ופירות האילן כדפירשו התוס' שם אפ"ה אין מעברין אבל דעת הרמב"ם ז"ל שם הלכה ט' דבכה"ג מעברין אפי' בשני רעבון ולדידיה צ"ל שלא היה שם אלא טעם אביב בלבד והא דקאמר ראוי' היתה אותה שנה שתתעב' שמסתמא נמי היה שם דברים אחרים שמעברין השנה בשביל הצורך כיון שנתאחר זמן האביב כגון שלא פסקו הגשמים והדרכים אינם מתוקנים כו' כדחשיב שם ועיין בכ"מ שהביא שם משום הכ"ר אהרן תירוץ אחר שהיה שם נמי מפני הגדיים והטלאים שעושין אותה פסח לשנה ולא משמע כן מדברי הרמב"ם ז"ל שהרי לא כתב שם שעושין פסח לשנה אא"כ צריכה עיבור בלא כך ועיין שם בהלכה ז' וח':

(שם ע"ב) **גלגולתו** של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח. ובפ' כשם משמע דבזמן תני בבית שני מצאו ושמא דתני הוכיחן בבית שני על שלא טיהרו הבית מאז עד ימי חזקיה:

(דף כ"ג ע"ב) **מותר** בקונדיטון. למאי דקאמר לעיל הלכה ד' הנודר מן היין אסור ביין מבושל ומשמע דאפילו רבנן מודו התם דאסור משום דחמרא מבשלא קרו ליה כדפריסית התם ולא פליגי בקום אלא באתרא דלא קרו ליה קומא דתלבא מיירי וא"כ ה"נ בקונדיטון שרו לכ"ע דלא קרו ליה חמרא אבל הרא"ש ז"ל בפסקיו כתב על דעתיה דרבי יוסי כו' אלמא לרבנן אסור בקונדיטון וכן פסק הטור סי' רי"ז וטעמו דלרבנן דהכא שאוסרין במקפה אע"פ שקורין המקפה בסתם כיון שגוף הגריסין הם בתוכו וה"ד בנודר מן היין אסור בקונדיטון כיון שהיין בתוכו אע"פ שנקרא קונדיטון בסתם ואין שם אביו עליו:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

(דף כ"ד ע"א במתני') **הנודר** מן הירק. אלא ר"ע סבר מימר הדלועין בכלל ירק ובבבלי מסיק דטעמיה דר"ע דכל מידי דשליח מימלך עלה מיני' הוא והילכך נמי הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואפילו בבשר עוף משום דהשליח מימלך עליה בכל מקום וכן בדגים במקום דמימלך שליח עלייהו אסור אא"כ מראין הדברים בשעה שנדר שלא נתכוין לדגים כגון שהקיז דם או דכייבין ליה עיניה כתחלת אוכלא דבלאו הכי לא אכיל דגים וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מנדרים הלכה ו' והרשב"א והר"ן ז"ל תמהו על מ"ש שם ובכל מקום הנודר מן הבשר אסור בבשר עופות הא בגמ' משוי להו עופות לדגים ותרווייהו לא מיתסרו אלא באתרא דמימלך שליח עלייהו ולענ"ד נראה דודאי אין דעתו של הרמב"ם לומר בכל מקום אסור בעופות אפילו במקום דלא מימלך שליח ולא זכין ליה עוף כשאומר לו ליקח בשר דהא ליתא דהכי כתב שם הלכה י"ג הוזהר בעיקר גדול שהוא בנדרים הלך אחר לשון בני האדם שבאותו מקום באותו לשון ובאותו זמן וע"ש עיקר זה תורה כו' אלא דה"ק בעופות אסור בכל מקום מסתמא דדרך השליח להמלך עליהן בכל מקום אבל בדגים עד שיודע לך אם הוא מקום שדרך השליח להמלך וכן היה מפרש דברי הש"ס דהתם דקאמר מאי שנא עופות לת"ק דאסור דעביד שליח דמימלך עליה בשר דגים נמי עביד שליח כו' כלומר מי לא איכא דוכתא דעביד שליח דמימלך עליה ואמאי קאמר סתם מותר בבשר דגים והא דלא משני בדוכתא דלא עביד שליח דמימלך משום דאתא לאשמועינן אפילו בדוכתא דעביד שליח דמימלך זימנין דשרי כגון בשהקיז דם וכו' ועיין בכ"מ דמחלק בין המלכה להמלכה ועיין בב"ח סי' רי"ז:

(שם כ"ב בגמ') **התורה** קראת אותו תירוש. וכתב הר"ן ז"ל הלכך אנן דמשתעינן בלשון לעז אם נדר מן התירוש בלשון הקודש אסור ביין ומותר בכל מיני מתיקה דאנן לא קרינן תירוש אלא ליין כלשון תורה עכ"ל וכן פסק הטור סי' רי"ז וכן נמי אם אמר בלשון לעז של תירוש אינו אסור אלא בתירוש יין דבלשון בני אדם לא נקראו מיני מתיקה תירוש:

(דף כ"ה ע"א) **נדר** בו מותר ביוצא ממנו. וכעין דאמר בפרק ו' הלכה ו' לענין דבר שדרכו ליאכל וכגי' התוספתא שם ועיין שם:

(שם ע"ב במתני') **אסור** בחילופיהן ובגידוליהן. הר"ן והרא"ש ז"ל כתבו משום דגידולי קונם אסור כגידולי הקדש וקשה הא כפ"ט דתרומות תנן גידולי הקדש ומעשר שני חולין ופודה אותן בזמן זרעם ואע"ג דלא פדה אותן הרי הגידולין חולין כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' מעילה הל' י"א ואפילו בדבר שאין זרעו כלה והכא אפי' בדבר שזרעו כלה קאמר דגידולין אסורין ואפשר דבגידולי פירות האילן מיירי הכא דבהני מועלין בגידולי הקדש כמו דפסק הרמב"ם ז"ל שם וע"ש ומשום דיש כאן דבר הנאסר בעצמו ומש"ה כתב הרא"ש במתני' דלקמן קונם מעשה ידיך עלי ואם נטעה אילן הגידולין אסורין אבל עדיין ל"ע דהא בדבר שזרעו כלה כו' קאמר ומשמע דבגידולין זרעים נמי מיירי:

הדרן עלך הנודר מן הירק

(דף כ"ו ע"א) **קונם** מתענין שעות. בבבלי פרק קמא דתענית דף י"ב אמר רב חסדא הא דאמר מתענין לשעות והוא שלא טעם כלום עד הערב א"ל אביי הא תענית מעלייתא היא לא צריכא דאימלך אימלוכי ופי' רש"י ז"ל כלומר לא היה בדעתו כלל להתענית אלא אתא ליה טרדא ולא אכל עד חצי היום ואמר הואיל והתעניתי עד חצי היום אתענה כל היום ע"כ ומשמע דתענית גמור הוא להתפלל עננו וכן כתב הר"ן והר"ש בשם הרמב"ן ז"ל דתענית גמור הוי מכיון שקבל עליו התענית קודם שעות התענית וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' תעניות הלכה י"ג בחלוקה זו אבל דעת הרא"ש ז"ל דאפילו בזה שהתענה כל היום צריך שיקבל עליו התענית מאתמול וכן כתבו התוס' בע"ז ד' ל"ד ומפרש הא דקאמר דאימלך אמלוכי כגון שקיבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום ושוב נמלך להשלים כל היום וכתב עוד שם הרמב"ם וכן אם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר היום הרי זה תענית שעות וזה כדעת רבי יונה דהכא וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל ורוב המפרשים דהרי מסוגית הבבלי לא משמע הכי שהרי והוא שלא טעם כלום עד הערב קאמר ואמר עלה אביי הא תענית מעלייתא משמע בשלא אכל כל היום מיירי והמרדכי הביא שם בשם ראבי"ה להשוות הסוגיא דהבבלי עם דהכא וה"פ דאביי קס"ד דרב חסדא קאמר שלא טעם כלום כל היום ולפיכך הקשה הא תענית מעלייתא הוי ומשני ל"צ דאימלך אימלוכי לאחר שאכל ושתה ככר בו ביום קיבל עליו תענית שעות ולא ליטעום כלום עד הערב ואשמועינן רב חסדא שגם זה בכלל מתענין לשעות ומתפלל עננו עכ"ל והרא"ש שם כתב להשוות השיטות לדעתו ז"ל דהא דקאמר ר"י ורבי יונה הכא דמתענין לשעות לאו לענין תפילת התענית קאמר אלא לענין זה שצריך לקיים נדרו דלא תימא כיון דלא מיקרי נדר כיון שלא קיבל עליו התענית יום שלם קמ"ל עכ"ל ולפענ"ד נראה דגם הרמב"ם מודה בחלוקה זו דאם אכל ושתה ואח"כ קיבל עליו התענית עד הערב דאינו מתפלל עננו ולא כדעת הראבי"ה ולא מיקרי תענית אלא לענין שצריך לקיים נדרו וזה נזכרת מדבריו מדלא כללן לב' החלוקות כחד בבא אלא אחר שכתב כילד הרי שהיה טרוד בחפציו ולא אכל עד חצות ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום ה"ז מתענה אותן שעות ומתפלל עננו ואח"כ כתב וכן אם אכל ושתה כו' הרי זה תענית שעות סתם משמע דמודה בזה דלא הוי תענית אלא לקיים נדרו ובחלוקה ראשונה דעתו כדעת הרמב"ן ז"ל וכפי פי' רש"י כמבואר וכמ"ש שם בפירוש שהרי קיבל עליו התענית קודם שעות התענית. ובב"ח בסי' תקס"ב כתב וז"ל ולראבי"ה הלך בשיטת הרמב"ם והשוה יחד הירושלמי והבבלי ע"כ ולפי מ"ש לא הלך הראבי"ה בדרך הרמב"ם במ"ש אע"פ שאכל ושתה ככר הוי מתענין לשעות אם לא טעם כלום משעה שקבל עליו ומתפלל עננו כיון שסיגף עצמו קצת ואין כן דעת הרמב"ם וכן לא משמע מהכא כן בהדיא דלענין זה נמי תענית הוי:

(שם) **ושבח** ואכל כזית איבד תעניתו הר"ן ז"ל כתב שם בשם הרא"ה ז"ל לפי גירסתו כאן ושכח ואכל ככר איבד תעניתו ופי' דוקא כשאכל ככותבת שכן שיעור אכילה לתענית ומיום הכיפורים ילפינן לה עכ"ל והריב"ש בתשו' סי' רפ"ז נתן טעם לזה דאע"ג דבעלמא שיעור אכילה בכזית הכא שנדר להתענות וכל שלא אכל ככותבת מעונה הוא והעלה שם שאפי' אכל במזיד פחות מכותבת לא איבד תעניתו אלא שעשה איסור אבל רוב המפרשים הסכימו כפי גירסת הספר שלפנינו ואכל כזית:

(שם) **והוא** שאמר יום סתם. כן פסק הרי"ף ז"ל בפ"ק דתענית וכן דעת הרמב"ם ז"ל בסוף פרק ד' מנדרים:

(שם) **הא** מטעמיתה אין בה לא משום ברכה. בבבלי פ"ב דברכות דף י"ד מפרש עד רביעי' ומשמע מדברי הרי"ף ז"ל תענית שם דבין אברכה בין אהפסד תענית קאי ודוקא טעימה בלא בליעה ועיין בטא"ח סי' ר"י וסי' תקס"ז:

(שם) **נדר** להתענות ונמלאו ימים טובים ושבתות לוקה ואינו צריך היתר חכם. והא דתנן בפרק דלקמן הלכה ו' פותחין בשבתות ויו"ט כו' אלמא דצריך התרה התם בנדר גמור מיירי שאמר הרי עלי אסור הכא מיירי שלא הוציאו בלשון נדר ממש אלא בקבלת תענית בעלמא וא"ל שאם

גלל וכדמחלק הרמב"ן ז"ל הביאו הרא"ש ז"ל בס"פ פרק דלקמן והטור י"ד סי' רט"ו וכן נראה מדברי הרא"ש ז"ל שם שמפרש להאי לוקה דאמר הכא לוקה מכת מרדות מדרבנן ש"מ דלאו נדר ממש קאמר :

(דף כ"ז ע"א) **מתני'** היא מחלפה. וכן משני בבבלי בפרקין ואע"ג דבקידושין דף ס"ד מסיק התם דלא תיפוך אלא בלישנא בעלמא פליגי כדמדתי הכא מ"מ תפס הרמב"ם ז"ל לעיקר לסוגיא דפירקין דבדוכתא דנדרים איתמר ולפיכך פסק פ"י הל' ז' אסור עד שיגיע כרבי יוסי :

(שם) **קונם** יין שאיני טועם עד שיגיע מצתה. לאו כאומר עד שיגיע קא מיבעיא ליה דאם אמר בפירוש עד שיגיע אין חילוק בין זמנו קבוע לשאינו קבוע אלא כדפרישית ולדיוקא קא מיבעיא ליה וגי' הרא"ש והר"ן ז"ל כהדיא כן קונם יין שאיני טעם עד שיהא מצתה בני ופסק הרא"ש בפסקיו לחומרא הואיל ובעיא דלא איפשיטא היא וכן פסק הטור י"ד סי' ר"כ ומשמע דאם דחה מצתה בנו לאחר מכאן אינו אסור עד שיגיע המשתה דלא קא מיבעיא ליה אלא על הזמן הראשון אם עד שיגיע הזמן או עד שיעבור המשתה הואיל וקבע לו זמן וכן נראה מדברי הרא"ש והטור להאי פירושא אבל הר"ן ז"ל בדף מ"ב גבי הא דקאמר בה מחלוקת דאמר עד הגשמים אבל אם אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר פירש הבעיא בדרך אחר וז"ל כלומר כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד ואי בעי כשהגיע דוקא דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר ולא מיתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה ומקשו הכא אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק עד הגשם ירידה ממש כי היכי דמשמע ליה עד הגשמים ונראה בעיני דהיינו טעמא דמדינא עד שיגיע משמע דכי היכי דאמרינן דכל שאין זמנו קבוע כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע לא מחית נפשיה לספיקא למיתסר ביה ומשום הכי אינו אסור אלא עד שיגיע הכי נמי כל שאין להתחלתו זמן קבוע שלפעמים מאחר הרבה כגשמים לא מחית נפשיה לספיקא ועד שיגיע זמן קאמר וראיה לדבר מדאבעיא לן בירושלמי קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין עד שיהא משתה בני אי הוי כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע וכודאי דהכי איבעיא לן מי אמרינן דכיון דקבוע לו זמן לא מסיק אדעתיה שידחה אותו הלכך אסר נפשי' עד שיהא ממש וכל שדחה אותו לאחר מכאן אסור עד שיהא או דילמא דכיון שיודע היה שיכול לדחותו לא אחית נפשיה לספיקא הילכך אע"ג דאמר עד שיהא עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר ולא עד שיהא ממש ומכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קביע עד שיגיע זמנו קאמר הלכך גשמים שאין לירידתו זמן ידוע מדינא כי אמר עד הגשם עד שיגיע זמן קאמר ובהא אפי' רבנן מודו מיהו בעד הגשמים הוא דפליגי דכיון דסגי ליה למימר עד הגשם ואמר עד הגשמים ס"ל לרבנן דלטפויי קא אתי עכ"ל ולפי זה נקטינן לחומרא גם בכה"ג ואם דחה המשתה לאחר זמן אסור עד שיהא ממש ואין ללמוד מעד הגשם דלב"ע עד שיגיע הזמן הוא דשאני הכא כיון שהוא קבע לו זמן איכא למימר לא מסיק אדעתי' שידחה אותו ועד שיהא ממש קאמר וכן כתב הוא ז"ל לעיל בדף ס"א כיון דלא איפשיט' נקטינן לחומרא וכן הש"ך תפס לב' הפירושים ולחומרא אלא דאכתי יש להסתפק לפי פירוש הר"ן באם אמר בהדיא עד שיגיע זמן משתה בני ודחה המשתה כיון דעיקר הספק לפי פירושו אם עד שיגיע הזמן שקבע או עד שיהא ממש ה"נ איכא לספוקי אם עד שיגיע זמן שקבע או עד שיגיע ממש או דילמא כיון שאמר עד שיגיע ודאי דעתו על הזמן שקבע הוא דאפשר בכה"ג אמרי' דמסיק אדעתיה שיכול לדחותו והלכך עד שיגיע זמן הקביעות קאמר :

(שם ע"ב) **אסור** עד שירד הגשם אחר. נראה דמכאן סייעתא לפירוש הרמב"ם דמפרש הא דקאמר ר' זירא בבבלי מחלוקת דאמר עד הגשמים אבל אם אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר והיינו עד הגשם האחרון שהוא זמן רביעה שלישית אלא דהכא לא בעינן עד שירד אלא עד שיגיע הזמן כדפסק בפרק י' מנדרים הלכה י"א וכדמשמע מדברי ר"ז שם עד זמן הגשמים ולא עד שירדו וכן פי' המפרשים מלבד בזה המה מחולקים הראב"ד והרא"ש עם הרמב"ם דלשיטתייהו עד זמן רביעה ראשונה קאמר כמבואר שם ודברי הרמב"ם מוכרחין מדקאמר הכא הגשם אחר שהוא האחרון :

(דף נ"ח ע"א במתני') **עד** ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר הראשון. כן הוא גירסת הראב"ד והר"ן ז"ל והרא"ש בפסקיו גרים עד סוף אדר עד סוף אדר השני דלשני האדרים חשיב חד ירחא ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה דגרים נמי כגי' הרא"ש דסתם אדר אדר שני הוא אלא דלענין ראש אדר מחלק בין אם ידע שנתעברה השנה או לא כדכתב שם הלכה ז' ומפרש להא דמחלק הכא בגמרא בין עיברו ואח"כ נדר כו' דלראש אדר קאי וכן לסוגית הבבלי כדפי' הר"ן שם לפי האי גירסא ופסק הר"מ בבבלי משום דתניא כוותיה כדכתב הכ"מ שם וכן הסכימו רוב האחרונים דסתם אדר אדר שני הוא וכן הביא הש"ך בסי' ר"כ והעלה שם ולפ"ז כשמברכין החדש אדר הראשון יש לומר בפירוש אדר הראשון ולא סתם אדר כמו שנוהגין מקלת חזנים ומה שהביא שם בשם תשובת מהר"ם מינץ שהביא בשם א"ז המשכיר בית לחבירו עד אדר כו' יתלוקו חדש העיבור (וכן הוא בהגה' אשרי סוף פ' השואל) וכתב עלה דל"ע כו' והש"ך נתן טעם דספוקי מספקא ליה אי הלכה כר"מ או כר"י ע"ש. והתלמוד ערוך הוא כאן ומכאן למד הא"ז דינו :

(שם במתני') **קונם** יין שאיני טועם עד שיהא הפסח אינו אסור אלא עד ליל הפסח. דעת הרא"ש ז"ל בפסקיו להלכה כרבי יהודה וכרבי יוסי בנו ואף על גב דתנן לעיל עד שיהא הפסח אסור עד שיצא אפשר דלא קאי אקונם יין כ"כ הר"ן בשם הרא"ה ז"ל אבל דעת הרמב"ן ז"ל הביאו הר"ן דלית הילכתא לא כהאי ולא כהרא והלכה כסתם מתני' דלעיל וכן דעת הרמב"ם ז"ל שבחבורו השמיט לזה :

(שם ע"ב בגמ') **ההן** אוכל והכן עבר. משמע דעכ"פ בסעודה זו אסור באכילה ובשתיה וכן הוא בתוספתא סוף פרק ד' היה מסרב מחבירו שיאכל אצלו במשתה ואמר קונם ביתך שאני נכנס תוך המשתה אסור אחר המשתה מותר וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ח מנדרים הלכה י' שכתב ה"ז מותר להכנס לביתו ולשתות לו לונן שלא נתכוון זה אלא שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו ע"כ והרא"ש ז"ל בפסקיו בסוף פרקין כתב וגם באכילה ושתיה הוא מותר שהרי לא הוציא בפיו ולא דמי לרישא דאישות בכלל הנאה היא עכ"ל וכתב הב"ח דלא נקטינן כוותיה אלא כדעת הרמב"ם ז"ל ולענ"ד נראה דאפשר לפרש גם דברי הרא"ש כן דמותר באכילה ושתיה אחר סעודה זו וטעמא דקאמר שהרי לא הוציא בפיו הוא כדי לחלק בין רישא לסיפא שהרי לא יחלוק הרא"ש על דמפורש בהדיא בתוספתא וכדסיים שם אמר קונם לביתך שאני נכנס וטיפת צונן שאני טועם לך מותר לכנוס ולרחוץ עמו בצונן ואסור לאכול ולשתות ע"כ והיינו בסעוד' זו כדתני ברישא אבל מכאן ואילך מותר והר"ב בפי' המשנה העתיק דברי הרא"ש והתי"ע לא כתב בזה כלום :

הדרן עלך קונם יין

(שם במתני') **רבי** אליעזר. אם אומר את כן נמלאת עוקר פרשת נדרים מן התורה. וזהו כדברי רבא בבלי ריש פרקין א"כ אין נדרים נשאלין לחכם וכפי' הרמב"ם במתני' דכולה דברי רבי לדוק הם :

(דף כ"ט ע"ב בגמרא) **הקיש** ריבים לנגעים. משמע דלכולא מילתא איתקש ריבים לנגעים ואפי' אם כהו עיניו פסול מלדון כדרבי ירמיה הכא וכדתנן בפרק ב' דנגעים סומא בא' מעיניו או שכהו מראה עיניו לא יראה את הנגעים שנאמר לכל מראה עיני הכהן ובבבלי סנהדרין דף ל"ד ונדה דף נ' משמע דפלוגתא דר"מ ורבנן היא אי מקשינן ריבים לנגעים או לא וכן דעת התוס' בנדה שם ד"ה ור"מ היא דלרבנן לא ס"ל היקישא כלל ולדידהו אפי' סומא בשתי עיניו כשר לרבנן וע"ש וכן נראה מדבריהם בסנהדרין ד"ה סתמא וע"ש דמשום הכי מקשו שם דילמא באמת לענין סומא מקשינן ריבים לנגעים אפילו לרבנן וכ"כ בזבחים דף ק"ב דרבנן לא מקשי וכן דעת בעל המאור ז"ל בסנהדרין דלרבנן לא ס"ל היקישא לענין סומא כמו דלא ס"ל לענין ביום וכתב שם אבל סומא בשתי עיניו פסול הוא לדון כשם שפסול לעדות דקי"ל כל הכשר לדון כשר להעיד הלכה היא ואף על גב דסיפא דההיא מתני' אידחי לה ואתפקא לבר מהלכתא דלא קי"ל יש שכשר להעיד ואינו כשר לדון למעוטי סומא בא' מעיניו אבל רישא ודאי הלכה היא וכיון דסומא בשתי עיניו פסול הוא להעיד דילפינן מדכתיב או ראה וגו' פסול הוא לדון ע"כ. ויש לעיין בדבריו דאם לרבנן לא ס"ל היקישא כלל מנא להו לומר דסומא בשתי עיניו פסול והב"י כתב שם דהכי משמע בריש מלות חליצה גבי פלוגתא דרבי יהודה ורבנן דמקשי שם ורבי יהודה הדיוטות מנא ליה נפקא ליה מדאיצטריך לעיני למעוטי סומין ש"מ דאפי' הדיוטות כשרין דאי ס"ד סנהדרין בעינן למה לי לעיני מדרב יוסף נפקא דסנהדרין מנוקים מכל מום כו' והשתא אי ס"ד סומין כשרין לדיני ממונות הא איצטריך שפיר לעיני למיפסל סומין בחליצה ואכתי הדיוטות מנא לן נהי דלא בעינן סנהדרין דילמא מומחין בעינן אבל אי בדיני ממונות פסולין סומין לא איצטריך לעיני אלא להכשר הדיוטות עכ"ל ויש לדחות ראיה זו דאדמהמקנא לא קאי התם כן ולעיני איצטריך לדרשה אחריתא ע"ש ועוד אפי' למאי דס"ד מעיקרא דילמא רבי יודה כר"מ ס"ל דמקיש ריבי' לנגעי' אבל לרבנן אי לית להו היקישא כלל מנא להו והנראה לענ"ד דודאי גם לרבנן אית להו היקישא והא דקאמרי גמר הדין בלילה שאני הכא דגלי קרא ושפטו את העם בכל עת כדמפרש רבא התם ובסומא בא' מעיניו דמכשרי רבנן הוא מטעמא דכתב הרי"ף ז"ל דהא כולהו איכשי לא מצו למיתוי בלילה כדחזי סומא בא' מעיניו ביום וכיון דגומרין בלילה דין הוא לסומא בא' מעיניו שידון ביום לכתחילה וכן נראה מפי' רש"י ז"ל אלא דהרי"ף מוסיף שמותר ליתן טעם דאפילו לכתחילה מותר ובזה מסולקת תמיהת התוס' בסנהדרין וכן נראה מדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' סנהדרין מדמכשיר סומא בא' מעיניו ופוסל סומא בשתי עיניו ש"מ דגם לרבנן אית להו היקשא אבל עדיין יש להסתפק דאם נימא דגם לרבנן אית להו היקישא א"כ גם בכהו שתי עיניו יש לפסול לדון כמו בנגעים כדקאמר הכא דלכאורה בזה לא שייך טעמיה דהרי"ף דלא דמי לגמר הדין בלילה ולא זכרו כלום מזה לא הרי"ף ולא הרמב"ם ולא שום א' מגדולי הפוסקים ואם נאמר דלרבנן לית להו היקישא כלל ורבי ירמיה הכא כר"מ ס"ל קשה מנ"ל דסומא בשתי עיניו פסול לדעתם ז"ל דהרי אין לנו לימוד מקרא ודילמא סתמא דנדה כר"מ אתיא ולא כרבנן ואפי' ברישא וכדעת התוס' שזכרנו :

(שם) **עד** שלא נשאו ונתנו בדברים בנולד הם. כדפרישית דחזר בו ר"א וכדקאמר בבלי נזיר דף ל"ב שטפוהו רבנן לרבי אליעזר ואקמוהו בשיטתייהו ומטעמא דקאמר הכא דלאו נולד הוא דעניות שכיחא כדלקמן הלכה ג' וכן דעת הרא"ש והר"ן ורוב הפוסקים דבנולד השכיח טובא פותחין אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שבועות נראה דלא ס"ל כן מדלכתם דבריו ולא חילק שם אלא בזה שאם נחם הוא מעצמו מפני הנולד ונהפכה דעתו שאז מתירין לו אבל אם לא נחם אין מתירין לו ומשמע לדעתו דכל נולד שוין לזה וכן כתב פ"ח דנדרים והוא ז"ל מפרש להא דקאמר וכי מתו כו' אלא שירדו מנכסיהם היינו שירדו כבר בשעת הנדר ואין כאן נדר מעיקרא כדכתב שם הכ"מ אבל קשה מהאי דאמרי' בפ"ב דף כ"ג גבי ר' ישמעאל ברבי יוסי הוי ליה נידרא למישרי כו' האי לאו נולד הוא דשכיחי אפיקורי דמלערי רבנן אלמא דמחלק בין טלד השכיח לאינו שכיח וצ"ל דס"ל דהאי סוגיא לאו אליבא דהילכתא דהא שרי לנפשיה קאמר התם וכתיב לא יחל כו' ואפי' חכם אינו מפר לעצמו ומ"מ יש לדחות דשרי לנפשיה היינו שהמליא היתר לעצמו אבל לא שהתיר בעצמו וכן משמע התם לעיל דקאמר פתח פיתחא לנפשיה :

(דף ל ע"א) **מפני** שהוא כתולה נדרו בדבר. וכה"ג פליגי אמוראי בבבלי דף ס"ה ורבי יוחנן קאמר התם כדשמואל הכא כבר מת כו' והיינו דוקא שכבר מת הוא דלא צריך התרה מפני שנדר בטעות הוא אבל אם מת או עשה תשובה אח"כ צריך התרה ורבי אילא ורבי זעירא ס"ל דאפילו מת ועשה תשובה אח"כ אינו צריך התרה מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כ"כ הר"ן ז"ל וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מנדרים :

הדרן עלך רבי אליעזר

(דף ל"א ע"ב במתני') **נערה** מאורסה. בבוגרת ארוסה הכתוב מדבר. ור"א לטעמיה דס"ל הבעל מיפר בבגר כדמוקי הכא בסוף הל' ב' דר"א היא ומש"ה נמי לא תש להרין הא דמקשי' לקמיה על ר"א מכיון שבגרה לא יצאת כבר מרשות אביה דבאמת הבעל מיפר לבדו קאמר וההכי איירי קרא לר"א וכן משמע בבבלי דף ע' דהא לרבנן לעולם אין הבעל מפר לבדו עד שתכנס לרשותו והא דמקשי אליבא דרבנן אם עד שלא נכנס' כו' דמשמע דס"ל נמי בבוגרת הבעל לבדו מיפר וכדמוכח מהא דקאמר מה מקיימין רבנן ונדריה עליה כו' צ"ל דלאו היינו רבנן דר"א דלקמן דפליגי עליה וסברי אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו אלא רבנן דהכא נמי סברי כר"א בהא ופליגי באוקימתא דקראי :

(דף ל"ב ע"א) **לא** על כלה אתאמרת כו'. ובבבלי ריש פירקין מתרץ לה כגון דהפר אחד וקיים אחד וחזר המקיים ונשאל על הקמתו כו' כדפרישית במתני' ולשיטתיה אזיל דמסיק התם בדף ס"ט דנשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר אבל לשיטתא דהאי תלמודא בעיא דלא איפשיטא היא לקמן בהלכה ח' מהו שישאל אדם על הקמתו :

(שם ע"ב) **אמר** רבי נתן ש דברי ב"ש אבל דברי חכמים אין צורך להפר. ובבבלי שם גרים אמר רבי נתן כן הן דברי בית שמאי בית הלל אומרים אין יכול להפר וכדמפרש התם במאי פליגי דבית שמאי סבר מיגז גייז מה שאחד מהם מפר לבדו האב או הבעל קוצץ החלי של הנדר לגמרי וחלק אחד כדקאי קאי והילכך כשהפר האב חלקו לא נגרע חלק הבעל כלל אלא עדיין הוא קיים לגמרי ותשוב הוא להורישו לאב ומפר עכשיו חלקו של בעל וב"ה סברי מקלש קליש דהפרתו של אחד מהם פשטה בכולא נדר וקליש ליה במעט והנדר קל ממה שהיה והילכך כשהפר האב חלקו נגרע ג"כ חלק הבעל ואינו חשוב להורישו לאב ולא מצי מפר האב עכשיו כן פי' הרא"ש והר"ן ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם פי"ח מנדרים שאין האב יכול להפר עכשיו כלל ודלא כפי' רש"י שם. והכא ע"כ דהאי תלמודא גרים לדברי חכמים א"צ להפר מטעמא דפרישית בפנים וכדמוכח מהסוגיא וניחא נמי הא דקאמר לקמן בפשיטות לא הפר האב את חלקו ועברה על נדרה לוקה אבל לפי שיטת הבבלי לב"ה דסברי אינו יכול להפר דמקלש קליש וא"כ ליכא מלקות כלל בהפרה של אחד מהם אלא איסורא בעלמא כדפשיט לה התם דתליא בפלוגתא דב"ש וב"ה :

(דף ל"ג ע"א במתני') **ובן** הבעל עד שלא תיכנס לרשותו. רוב המפרשים למדו מכאן שהבעל מפר בלא שמיעה כדפי' הרמב"ם בפי' המשנה והה"ד נמי כתב שמפר בלא שמיעה כדמשמע מרישא דמתני' ובבבלי דף ע"ב בעיא דלא איפשיטא היא לדעת הרא"ש כדדחי לה התם דממתני' לא שמעינן מידי דלכי שמע הוא דמיפר והרמב"ם ז"ל בחיבורו פי"ח מנדרים הל' כ"א כתב שהבעל מפר נדרי אשתו אע"פ שלא שמע אותם וכן בפי"ב הל' י"ב כתב אף על פי שהבעל מפר נדרי' שלא שמען כו' ומדיקדוק לשונו נראה דדוקא בבעל קאמר וטעמו דהא ממתני' לא ש"מ כלום אלא משום דקאמר התם בבעיא שני' דרמי בר חמא תרם מהו שיפר לאשתו את"ל בעל מיפר בלא שמיע' משום דבר מישמע הוא כו' ודרכו לפסוק ככ"מ כלאת"ל לפשטות הבעיא קמייתא ולפ"ז היה נראה לומר דדוקא בעל הוא דמפר בלא שמיעה לדעתו ז"ל וא"ל דמאי שנא אם ושמע אישה לאו דוקא ושמע אביה נמי לאו דוקא דיש לומר דהרמב"ם לשיטתי' אזיל דפסק שם הלכה י"ז דנערה שמאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה לריך שישמעו שניהם ביום אחד כמבואר שם דלמד מדכתיב ואם הניא אביה אותה ביום שמעו וגו' ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה ושמע אישה ביום שמעו וגו' הא למדת באתר שהפר האב ושמע הארוס ה"ז מפר ביום שמוע האב ע"כ כלומר דשמע אישה ביום שמעו אדלעיל קאי שמע ביום שמע האב והילכך איצטריך ושמע אישה להאי דרשה ולאו דוקא הוא בלריך לשמוע הנדר אלא ההפרה קאי שיפר ביום שמפר האב אבל ושמע אביה איכא למימר דדוקא הוא ואפשר לומר דזהו כוונת הפרישה שכתב בסי' רל"ד טעם הרמב"ם דשמע אביה כתיב ולא בבעל היינו לומר דשמע אביה לדוקא כתיב ובבעל לדרשה אתיא וכן ושמע אישה דבתרה למעוטי חרש ההוא והט"ז כתב עליו ואיזה תלמיד טועה כתבו דבהדיא כתיב ושמע אישה והרמב"ם כתיב בהדיא בזה דבעל והב שוין ע"כ ולא מלאתי להרמב"ם שכתב בהדיא כן אלא דמסתימות לשונו בפי"ח שכתב לפיכך דרך ת"ח כו' נראה דדעתו גם באב כן ועם כל זה יש להסתפק בדבריו שהרי סיים שם שהבעל מפר נדרי אשתו אע"פ שלא שמע אותן ואין להאריך :

(דף לד ע"ב) **ואומר** אישה יקימנו ואישה יפרנו. אע"ג דחכמים השיבו פירכא על ק"ו דר"א מייתי לדרשה דקרא משום דהשתא בעלמא דחכמים נמי דרשי ק"ו כה"ג כדאמר בבבלי דף ע"ו כדתניא יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ק"ו מכורה כבר יולאה אינה מכורה אינו דין שלא תמכר וה"נ יפר לה קודם שנדרה דהא אפילו לאחר שנדרה מפר לה והילכך קאמרי שאני הכא דאתא קרא ומפיק ק"ו כה"ג :

(דף לה ע"א) **תיפטר** דברי הכל שנדרה בתחלת ליל שבת. בבבלי דף ע"ד מוקי לה כתנאי למ"ד הפרת נדרים כל היום והיינו רבנן דמתני' דקי"ל כוותייהו מפירין אפי' נדרים שלא לצורך השבת ולהני תנאי דס"ל הפרת נדרים מעת לעת אין מפירין אלא נדרים שהן לצורך השבת וטעמא דהתם דייק ממתני' דקתני נדרה עם חשכה דאין כאן צורך השבת שהרי כבר אכלה מבעוד יום וכמי לאו זמן תכשיט הוא עם חשיכה ואפ"ה קאמר מפר לה עד שתחשך א"כ לא אתיא כרבי יוסי בר"י וכר"א בר"ש אבל הכא מפרש לברייתא דקאי על מתני' דשבת דאיכא לאוקמי כד"ה :

(שם) **רבי** חייה תני לה בשם חכמים. כת' הרא"ש ז"ל בפסקיו בפ' בתרא במעט מיהא דהלכה כר' יהודה שאין הבעל מתיר נדרי אשתו מאי טעמא אשתו כגופו דמיא ואין חכם מתיר נדרי עלמו ע"כ וכ"כ הר"ן בדף פ"א בשם הרמב"ן ז"ל מדתני ר' חייא בשם חכמים הלכה כו והטור בסי' רל"ד כתב דברים שאינן עינוי נפש ואינן בינו לבינה אינו יכול להפר וכתב הר"ר אליעזר ממיץ אבל הוא מתירן כשאר חכם וא"ח הרא"ש ז"ל כתב שאין הבעל מתיר אפילו כשאר חכם מפני שאשתו כגופו ואין אדם מתיר נדרי עלמו וכן כתב הרמב"ם ע"כ וכתב הב"י עליו ואיני יודע היכא כתב כן שהרי בפרק ו' מהל' שבועות כתב אין אדם יכול להתיר שבועת עלמו וכליבנא דת"ק משמע דס"ל דאין הלכה כר' יהודה עכ"ל והב"ח כתב דהכי משמע מדכתב באותו הפרק הקרובים כשרים להתיר נדרים ושבועות אלמא קרובים דוקא אבל אשתו שהיא כגופו הרי הוא מתיר נדרי עלמו ואסור עכ"ל ולענ"ד נראה פשוט דהטור למד כן מדברי הרמב"ם שכתב באותו הפרק הלכה ד' זה שנשבע הוא שיבא לפני החכם להתיר לו בין איש בין אשה ואינו עושה שליח להשאל לו על נדרו והבעל נעשה שליח לתרעת אשתו ומתירין לה ובלבד שיהיו השלשה מקובלים אבל לא יקבץ אותן להתיר לה לכתחילה ע"כ ולמד זה מסוגי' הש"ס בפ"ק דף ח' גבי רבינא ס"ל נידרא לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי

א"ע

א״ל בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו כו׳ ע״ש והוא ז״ל מפרש דשאלת רבינא היתה דוקא בבעל יבאדם אחר פשיטא ליה דאין נעשה שליח ודוקא בבעל התיר לו רב אשי משום דאשתו כגופו וכן מוכח מהכא דאין אחר נעשה שליח מדקא מיבעיא ליה מהו להתיר ע״י תורגמן ועיין לקמן ומדאמרינן אשתו כגופו להקל מכ״ש להחמיר דאשתו כגופו ואין יכול להתי׳ בעצמו והיינו דסיים שם הטור אחר שכתב וכ״כ הרמב״ם וכתב עוד אף על פי שאין אדם עושה שליח לשאול על נדרי עצמו הבעל נעשה שליח להתיר נדרי אשתו וכלכד כו׳ משמע דתד דינא וחד טעמא להו משום דאשתו כגופו ובענין פי׳ הסוגיא הנזכרת דקאמר התם ש״מ תלת כו׳ דלא שרי למישרי נדרא בהתרא דרבי׳ צריך לומר נמי דהרמב״ם מפרש כפי׳ הר״ן שם מדלא התיר לה בצירוף שנים אחריה או מדלא ליוה לתלמידיו להתירה ועיין שם והרשב״א והתו׳ יש להם שיטה אחרת בזה דכתבו אדרבה בהיגים דפלגא פשיטא לן שיכול לעשות שליח כו׳ כמ״ש הר״ן וע״ש ועיין בפסקי הרא״ש בפרק קמא שמביא בשם הר״א ממיץ פי׳ אחר בסוגיא זו ולשיטתיה אזיל דפוסק הלכה כרבנן דמותר להתיר נדרי אשתו ופי׳ שם שהמעשה הי׳ באשתו של רבינא אמרה לו שיתיר הוא נדרה והוא חלק כבוד לרבו והלך לפניו בלא מדעתה ושאל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו בלא מדעתה שמא אם היתה יודעת היתה מתביישת שאביא הדברים לפניך ואדעתא דהכי לא נתחרטה וא״ל אי מכנפין אין כיון שאינך צריך לפרסם הדבר ולחזור אחריהם אינה מקפדת ואי לא מכנפין היא מתביישת ואדעתא דהכי לא נתחרטה ע״כ ויש לדקדק קצת דלפ״ז מאי דייק התם ש״מ אי מכנפין שפיר דמי דמשמע דנשמע מהאי עובדא לפסוק דינא בעלמא כסוגית כל ש״ת כש״ס ולפירושו משמע דוקא הכא דאשתו של רבינא אמרה לו שיתיר בעצמו נדרה ולפיכך היה הדבר ספק אצלו אם לפרסם הדבר ולא הקפיד ולא התיר לו רב אשי כ״א דוקא בג׳ מקובצין דמסתמא אינה מקפדת ומינה דהיכא שאמרה לו לעשות שליח להתיר לה נדרה בפני ג׳ אחרים ודאי דמותר אפי׳ באינן מקובצין שהרי נתנה לו רשות אף לקבץ בעצמו וכך כתב הב״ח שם לדעת הרא״ש ואם כן מאי ש״מ דוקא דמכנפין דקאמר דזה ודאי דוחק לומר דלא קאמר ש״מ אלא דוקא בכה״ג שאמרה לו להתיר בעצמו ואין להאריך יותר:

(שם) **ומה** אם נדר הבעל שכהוב בכן כיום כו׳. האי ק״ו לאו דוקא הוא דשאני התם דהדר גלי קרא מיום אל יום דאפילו בלילא כדאמר בבבלי ריש פרקין וכדאמר הכא לעיל ובבבלי דף ע״ז קאמר בפשיטות משום דלא מתחזי כדינא ומה״ט מותר אפילו בקרובים וכ״כ הרמב״ם בפרק ו׳ משבועות שאין ההיתר הזה דין:

(שם) **מהו** להתיר ע״י תורגמן. ומסיק דשרי והיינו דוקא ע״י תורגמן שרי משום דבעל דבר נמי התם קאי אבל על ידי שליח לא ומכאן למד הרמב״ם דאין להתיר על ידי שליח ועיין לעיל כד״ה רבי חייה וכן אין להתיר על ידי כתב ומוסכם הוא מרוב הפוסקים וכ״כ הרשב״א והריב״ש בתשובה ועובדא דבת יפתת יוכיח:

הדרן עלך נערה מאורסה

(שם ע״ב במתני׳) **אלו** נדרים. אמר ר׳ יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש. אבל דברים שבינו לבינה הוי כדמסיק בבבלי דף פ״א דלרבי יוסי מפר משום דבריה שבינו לבינה נפקא מינה שאינו מפר אלא לעצמו וכו׳ הילא דהכא למאי דפרישית לקמן וע״ש והרמב״ם בריש פרק י״ב מנדרים פסק כרבי יוסי בקישוט שכתב שם וז״ל בדברי׳ שבינו לבינה כגון שנשבעה או נדרה שלא תכחול או שלא תתקשט ע״כ וכרחיל׳ נראה מדבריו שם בהלכה ה׳ דחשיב לה עינוי נפש וכתב הכ״מ וכסף רל״ד ויש לתמוה למה פסק בקישוט כרבי יוסי וברחילה פסק כרבנן והפשר שהוא ז״ל מפרש דכי תנן אמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש לאו ארחילה קאי אלא אקישוט עכ״ל ולענ״ד נראה דאינו מן הצורך לדחוק ולפרש כך במתני׳ אלא דטעמו של הרמב״ם דפסק כרבי יוסי בקישוט משום דבגמרא שם איבעיא לן אליבא דרבי יוסי מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה כו׳ ומשום האי טעמא נמי פסק הרמב״ן הלכה כרבי יוסי דמדבעי הש״ס ושקיל וטרי אליביה ש״מ דהילכתא כוותיה כדכתב הרא״ש ז״ל בפסקיו משמו אלא דהרמב״ן מפרש הבעיא ארחילה וקישוט כדפירש״י ג״כ הרא״ש והר״ן לדעת הרמב״ם נראה לומר דלא מפרש הבעיא אלא אקישוט לחוד כדמשמע מהסוגיא דהתם דקאמר לרב הונא דלא מליט שותל שמת בעפר פיר וכן משמע ג״כ מזו הסוגיא דמייתי לה בהמדיר דף ע״א והיינו דהוא ז״ל מפרש בשנדרה שלא תתקשט סתם גם קישוט של מטה בכלל והוי דברים שבינו לבינה ומדלא שמעינן מהש״ס דשקיל וטרי אליבי׳ דרבי יוסי אלא בקישוט הילכך נמי לא פסק כוותיה אלא בקישוט וברחילה פסק כרבנן:

(דף לו ע״ב) **תהיינה** ספרים האלה. הא דלא הביא מהמקרא האמור בתורה ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם משום דמשם אינו במשמע שהן קודמין ובבבלי סמוך ליה אדרשא דקרא ותי אחיך עמך חייך קודמין וצ״ל דהאי ש״ס לא ס״ל האי דרשה אלא כהאי דדרים בפרק איזהו נשך דף ס״ב דאריבית קאי אהדר ליה כי היכי דניתי:

(דף לז ע״א) **נתנה** עיניה כיפה ונדרה מן הרעה ה״ז יפר. בבבלי דף פ״ב אמר שמואל נדרה משתי ככרות באחת מתענה ובאחת אינה מתענה ופי׳ הרא״ש והר״ן שהאחת פת נקייה והאחת פת קיבר ואינה נותענה בה מתוך שהוא מפר למתענה מפר לשאינה מתענה ורבי יוחנן אמר מפר למתענה ואינו מפר לשאינה מתענה ופסק הרמב״ם ז״ל בפי״ב כרבי יוחנן וכתב הכ״מ ואע״פ שאפילו נדרה ממין רע ולא טעמה אותו מעולם מפר כמו שאתבאר בסמוך י״ל דשאני התם שלא נדרה אלא מאותו מין בלבד אבל הכא שנדרה גם מדבר שמלטערת עליו מוכחא דלית לה עינוי באידך כיון שהוא הפר לה ההיא דמצטערת עליה א״נ שאני התם דנדרה מהמין כולו אבל הכא דלא נדרה אלא מככרות אלו לבד לא עכ״ל לתירוץ הראשון ניחא דלא פליג האי ש״ס לשיטת רבי יוחנן אש״ס הבבלי דהכא בלא נדרה אלא מן הרעה איירי והילכך יפר:

(שם ע״ב) **הא** לך סלע זה והן בכור זה לבן בתי כהן. בבבלי פ״ד דבכורות דף כ״ז גרסי׳ ובכולן יש בהן טובת הנאה לבעלים כילד ישראל שהפריש פרומה מכריו ומלאו ישראל אחר ואמר לו הא לך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן מותר אם היה כהן לכהן אסור ומשמע שם לפי גרסת רש״י ז״ל דדוקא תרומה אבל בכור לא והרמב״ם ז״ל פסק בפרק י״ב מהל׳ תרומות אפילו בבכור מותר בישראל לישראל ובדולה ליתן לבנים כדקאמר הכא ונראה מדבריו דמפרש להא דהכא בשרוצה ליתן לאחד משני כהנים ואחד מהן בן בתו ואמר לו הא לך סלע ותן לזה וצ״ל דלא גרים התם כגירסת רש״י וע״ש:

(דף ל״ח ע״א במתני׳) **רבי** יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה כו׳. ובאמרה יקדשו ידי לעושיהם דידים איתנהו בעולם ואל עלייהו הקדש כדאמר בבבלי דף פ״ה וה״ה נמי אם אמרה קונם מעשה ידי עליך דכיון שהזכירה ידי הוי כאלו אמרה ידיה לעושיהם. וכן פסק הרמב״ם ז״ל בפי״ב הלכה י׳ אמרה יקדשו ידי לעושיהן או שנדרם שלא יהנה במעשה ידיה כו׳ אבל צריך הוא להפר שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו ע״כ ולא דמי להמקדיש מעשה ידי אשתו דפסק הרמב״ם בפ״ו מערכין דדוקא אמר בפירוש יקדשו ידיך לעושיהן דהתם טעמא כיון שאינו יכול לכופה למעשה ידיה לא אמרינן ביה נעשה כאומר כו׳ כמ״ש לעיל בפרק אף על פי. ועיין שם במראה דף כ״א ד״ה אבל אם היה מעלה כו׳ וכן נמי לענין זה שאם אמר יקדשו מעשה ידיך דלא כלום הוא אף על פי שהזכיר הידים אבל הכא דהיא נדרה וכיון שהזכירה ידים שפיר אמרינן בה נעשה כמי שאמרה יקדשו ידי לעושיהן ועי׳ בתי״ט בד״ה שמא שכתב שם אבל אי קשיא הא קשיא כו׳ ותקשה דאם כן במקדיש מעשה ידיה נמי לקדש כיון שהזכיר הידים ע״כ וזה אינו אלא למאי דכתב הר״ן בפרק ב׳ דף טז דאפילו בהמקדיש מעשה ידי אשתו נמי הכי אבל לדעת הרמב״ם לפי מ״ש ניחא דשאני בין הקדיש הוא להקדישה היא:

(דף ל״ט ע״א) **מאן** תנא ולא ליך ר׳ מאיר. יש לפרש דלאו דוקא דאמר בפירוש ולא ליך אלא לומר דלא סגי בלא יהא לבעליך רשות בכן אלא עד שיאמר נמי אלא מה שאת נושאת ונותנת בתוך פיך וברייתא פירושא דמתני׳ היא דבדוקא קאמר במתני׳ עד שיאמר שניהם ולפי זה אתיא הא דהכא כשיטת רב בבבלי דף פ״ח ועיין בהר״ן שם:

(שם ע״ב) **ואם** היה כהן שהיא אסורה לאכול בתרומה. כרבא בבבלי דאפשר דאכלה חולין וכן פסק הרמב״ם בפרק ח׳ מתרומות הלכה ט״ז כל אשת כהן שאמרה טמאה אני אסורה לאכול בתרומה וכה״ד בת כהן לענין חוזרת שנפסלה מתרומה כשאמרה טמאה אני דנאי בגת אלא תדא מגווני נקט:

הדרן עלך אלו נדרים וסליקא לה מסכתא נדרים

(דף א' ע"א) **אלא** מכן שכינויי נדרי' כנדרים. בבבלי דף ב' גרסי' וידות היכא כתיב ותניא נזיר להזיר לעשות כינויי נזירו' כנזירות וידות נזירות כנזירות. וכתב הרא"ש כינויי נזירות כדי נסבה למ"ד לשון שבדו חכמים הן הוי מדרבנן ולמ"ד לשון נכרי' הם לא בעי קרא ועוד דתרוייהו לא נפקי מחד קרא. ובסוגיין לא הוזכרו ידות כלל הדבר קשה להגיה בכל הסוגי' ידות במקום כינויין. וי"ל שהר"ן כ' בר"פ דמהני' תני קונם וקונח אע"פ שלשון הקודש הוא אלא שנשתב' והו"א כיון שאינו לשון גמור בפני עצמו לא יהא נדר קמ"ל כיון שהנכרי' מדברי' בהם אע"פ שאינו מעיקר לשונם אלא משיבוש שבידם אפ"ה הוי נדר וכ"ש שאר לשונות עכו"ם ע"כ לפ"ז צריכין קר' לרבוי לשונות משובשי' אלו ולמ"ד לשון חכמים הוא נמי צ"ק דהא כתב הר"ן ר"פ דאפ"ה מדאורייתא נדר גמור הוא ואיצטרך קרא כל שהסכימו חכמים לשנות לשון הקדש לשום צורך הוי נדר ובבבלי מפורש בבבלי דף י' למה שינו חכמים הלשון. ודברי הר"ן צ"ע שכתב בדף ג' בד"ה ה"ג לעשות ידות וכו' ואי לשון חכמים הם היכי נפקי מקרא. משמע שסובר כדעת הרא"ש דמדרבנן הם וזה דלא כמ"ש בר"פ. מיהו בבבלי דף ג' משמע דלמ"ד כינויין לשון חכמים הם אתיין מדרשא ולמ"ד לשון נכרים הם לא אתיין מדרשא ולפ"ז אין צורך למה שדחק הר"ן שם בד"ה מאי איכא למימר ע"ש. ובירושלמי בנזיר דף א' אמרי' למ"ד לשון שבדו חכמים הן אינו מביא קרבן על כינויי נזירות אבל לוקה עליהן א"כ ודאי דצריכין קרא לרבוי. ועיי' בתוס' דף ג' בד"ה אלא למ"ד וכו' ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה לוקין וכו':

(שם) **מה** ת"ל להזיר. משמע דמלהזיר יליף כינויי נזירות וקשה א"כ לנדור נדר למה לי וי"ל לפי המסקנא יליף כינויין מלנדור נדר לנזיר איצטרך שאדם קובע נזירות תוך נזירות וכ"כ הר"ן דף ג' ע"ב בד"ה כשערב' וכו'. וזהו דלא כמ"ש בקונטרס בד"ה ומשני איה לי' וכו'. מיהו פשטא דשמעתא משמע כפירושי וכ"ה בבבלי. ולדברי הר"ן צ"ל דפליגי תלמודייי אהדדי:

(שם) **מה** מקיי' ר"י נדר נזיר לנזיר. וקשה הא איצטרך לר"י נדר לנזרה שוה לכינויין ונזיר איצטריך לגופי' דנדר בנזיר ולא אייתר אלא לנדור ולהזיר וכיון דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם לא איית' מידי וי"ל כיון דלאו אורחי' דקרא בהכי דלעולם המקור קודם אל שם הפעולה קשי' לי' אפי' לר"י וצ"ע:

(שם ע"ב) **והלא** הערכין וכו'. כתבו תוס' דף ב' בד"ה ונזירות וכו' תימה אמאי לא תני איסורין כאיסורי' והקדשו' כהקדשו' וי"ל למ"ד לשון נכרי' הם לא נמצא לשון נכרי' אלא בהני דתנן במתני' ולמ"ד לשון שבדו חכמים צ"ל דלהכי לא תנא דלא כתיב ערך לה' איסר לה' הקדש לה' כדכתיב חרם לה' קרבן לה' ע"כ ותימה הא כתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' וא"ל בקרא כתיב קדש לה' ואין דרך בני אדם לומר קדש אלא הקדש ולא יטעו לומר לה' דהא תנן כינויי חרמין ובקרא לא כתיב חרם לה' אלא כתיב כל חרם אשר יחרים איש לה' גם ביהושע כתיב וכל כלי כסף וכלי זהב קדש הוא לה'. ועיי' בתוס' דף י' בד"ה ה"ג דלא לימא וכו'. וי"ל דהיינו קדשי בדק הבית ובכלל חרמין הן אך קשה מאיזה הקדשו' קשי' להו דבקדוש' הגוף פשיטא דכתיב קרבן לה' וגם תנן כינויין דידהו קונם קונח וכו'. גם בבבלי בר"ה דף ה' ע"ב מפורש דאין הקדש ב"ה בכלל חרמין ע"ש בגמרא ובתוס' שם וע"ק בתרומ' מ"ט לא תני כינויין דהא כתיב תרומת ה' בפ' קרח וצ"ע:

(שם) **לוקין** על האיסרות. בקונט' פירשתי דפליגי אי עיקר הנדר באיסר או בהתפסה. והר"ן בר"פ כתב עיקר הנדר באיסר ובפרק שבועות בתרא כתב עיקר הנדר בהתפס'. וכבר השיגו הרב במ"ל ריש הלכות נדרי'. ואני תמה שלא הביאו הירושלמי. ולפ"ז ניחא לן סוגי' דר"פ שבועות שתים דקאמר לאביי מדמת פי' בנדר נדר וכו' ה"פ דאביי סובר דעיקר הנדר הוא בהתפס' ורב' סובר עיקר הנדר הוא באיסר ע"ש:

(שם) **כך** משיב ר"י את ר"א. בקונט' הגהתי וכ"מ בסוגיין אבל בר"י נזיר הגירס' בהיפך דקאמר התם אע"ג דר"י אמר אין לוקין על האיסורו' וכו'. גם משמע שם דמ"ד אין לוקין על האיסורו' על הכינויי' לוק' אע"ג דמפורש שם דר"י סובר כינויין לשון שבדו חכמים הם וצ"ל לפ"ז דכינויין עדיפא מאיסורו' ונראה דהיינו טעמא דבכינויין מ"מ נעשה הנדר כדכתיב בקרא אבל באיסר אינו כדכתיב וצ"ע:

(שם) **לא** יחל. וא"ת ביקור חולים מצות עשה ואתי עשה ודחי ל"ת וי"ל הא תנן לקמן פ"ד חומר בנדרים שחלין ע"ד מצוה וכיון שעיקר הנדר חל ע"ד מצוה כ"ש דאין המצוה דוחה את הנדר:

(שם) **ותנינן** מרים אסור ושבועות מותר. בקונטרס הגהתי איפכא דאל"כ מאי פריך. אך קשה למה יהא אסור בשבועה הא תנן לקמן פ"ד דאין השבועות חלין על דבר מצוה וי"ל וצ"ע:

(שם) **כמה** לי איסר וכו'. וקשה הא לא תניא בברייתא דאמר איסר וי"ל דלשון עלי משמע שהוא איסר ודוחק. מיהו לפי פירושי בקונטרס ניחא קצת ועיי' בפי' הרא"ש דף י"ב ע"א:

(שם) **איסר** זו שבועה. מכאן נראה כפירש"י בשבועות דף כ' דהאומר איסר ככר זה עלי ה"ז שבועה וכ"מ לקמן בשמעתין דהאומר איסר ככר זה עלי אסור דלא כמ"ש תוס' שם בשם ר"ת דס"ק מכנא הכתוב בפרש' הוא שבועה אבל איסר הכתוב בפרשה אינו שבועה שיאסור עצמו בלשון איסר אלא במתפיס בשבועה הכתוב מדבר ע"ש. שהרי כאן תני בברייתא תחלה איסר זו שבועה. וי"ל דסברי תו' דלרבא דפליג התם אאביי אסר עצמו הוא שבוע' וסוגי' דהכא אליבא דרבא אזלי. אך ממ"ש שם וז"ל וקשה דלקמן תני בברייתא איזהו איסר האמור בתורה וכו' ואלו אסר ככר זה עלי לא קתני ע"כ משמע דמברייתא דייק להו דאין איסר לחו' לשון שבועה מיהו בסוף דבריהם משמע דרבא סובר דאיסר לחוד הוה שבועה וצ"ע:

(דף ב' ע"א) **עשאן** כנבלה. כתב הרמב"ם פ"ה מה' שבועות אם נשבע שלא יאכל נבלה וטרפה בין אכל בין לא אכל אין כאן חיוב שבועה כלל. וכ' הכ"מ זה פשוט מאחר שהוא מושבע מהר סיני אין שבועה חלה עליו ע"כ. ומשנה שאינה צריכה היא שהרי כבר כתב שם הלכה ט"ז נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור. ונראה שכיון למה שאמרו בסוגיין דהם נשבע על מה שנשבע כבר דמיא לנבלה:

(שם) **א"ר** יודן בנדרים אסור וכו'. מדברי הרשב"א והר"ן נראה דגרסי' ר' יודן ור' מונא בין בנדרים בין בשבועות מותר ומוכח נמי מדבריהם דלישנא אחרינא שפירשתי בקונטרס בד"ה ר"י פתר וכו' הוא עיקר. אבל מדברי הרמב"ן שמביא הר"ן דף ב' ע"ב נראה דגירסא שלפנינו עיקר ופסק כר' יוסי:

(שם) **מודר** אני ממך אריב"א שניהן אסורין וכו'. מכאן משמע דמתני' לא איירי באמר מודרני ממך שאיני אוכל ושאיני טועם לך דהך ליכא משמע דלא אסר חבירו ממנו וזה דלא כמ"ש בקונטרס במתני'. אבל בבבלי מפורש כפירושי במתני' וע"ש דף ה' ע"א:

(שם) **שניהם** אסורין זה בזה. כ' הר"ן דה"ט דמשמע מודר אני ונכסי ממך ומנכסיך הלכך כיון דבכלל אני הוו נכסים ע"כ חבירו נמי אסור בו דאי לא נכסים לאו בני אתהנויי מחבירו נינהו ע"כ. וקשה הא מצינו גם בנכסים שנהנים מחבירו כגון בהמה לרפאותה ועוד הדבר דחוק וכי בשביל שנכללים הנכסים באני נאמר שצריכים הנכסים להיות בכלל ההנאה והלא לא היה אפשר לאסור על עצמו רק בלשון אני לכך נ"ל דה"ט לפי שלשון נדר הוא שיהי' מופרש ומובדל ממנו ויש במשמעות הלשון הלזה שלא יהנה גם חבירו ממנו דא"כ פירש ואמר ואת עלי לא:

(שם) **נטולה** אני מן היהודים. לפי מאי דאמרו בבבלי דף ה' מרוחקני ממך לחוד דלא קאימנא בארבע אמות דילך משמע. קשה א"כ נטולה אני מן היהודים למה יהא נדר נאמר נמי דכוונתה שלא תבא בד' אמות של היהודים. גם על הירושלמי קשיא לי דמשמע דלשון נטול הוא כאומר מודר אני ממך שאסר עצמו ונכסיו עליו א"כ למה תנן לקמן במתני' ומשמשתו הא אסור בכל מעשה ידיה והפשר דמפרש משמשתו בכל המלאכות שחייבת לעשות לו וצ"ע:

(שם) **שבועה** לא אוכל לך תופסין אותו משום יד לשבועה. וקשה מ"ש מאני אוכל לך דתנן במתני' דאסור אע"ג דס"ל למימר קונם שאני אוכל לך וי"ל דהיינו דקאמר ר"א דתופסין אותו משום יד לקרבן דס"ל כאומר שאני אוכל לך קרבן דזהו ודאי דרך בני אדם לומר כן וה"ל יד שדרך בני אדם להשמיט סוף דבריהם. וא"ת מ"ט לא קמיבעי' לי' אם תופסין לא אוכל לך משום יד לקרבן דהא תנן לקמן ס"פ לא קרבן לא אוכל לך אסור וי"ל דפשיטא ליה דשייך לומר לא אוכל לך לא קרבן אבל בשבועה מספקא ליה וכדמסיק דאין דרך בני אדם לומר לא אוכל לך שבועה. ומ"ש הר"ן דף ב' ע"ב ואיכא למידק דהתני' בפרקין איזהו איסר האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בשר אלמא יש נדר בלשון שבועה דהא שלא אוכל קאמר ע"ב ודחק לתרץ ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דודאי נדר הוא זה דהוי יד לקרבן וכאלו אמר לא אוכל לך לא קרבן וצ"ע:

(שם ע"ב) **לוסר** כל נכסיו כד"א יחרם וכו'. כתב הרשב"א וקשה דלמה שאני התם שהחרימו נכסיהם בפירוש ואסרום וי"ל כיון שהחרימו רכושם ש"מ שמן הדין יש להם לעשות כן וכיון שכן סתמן כפירושן. ותירוצו דחוק דודאי יש יכולת שיהם להחרים כל רכושם הכל הינו מצד החיוב. לכך נ"ל דקסבר ר"ע אב"ד לנדות כל נכסיו לא הועיל כלום באמירתו וה"ז כאלו פירש ואמר שמנדהו מכל נכסיו וכגון שסברי שאין יכולת לנדות מכל רכושו רק בב"ד הגדול. מיהו מדברי הרשב"א נראה כל שהוא ב"ד הגדול אין כח ביד הב"ד לחרום כל רכושו ודבר זה לא נמצא בפוסקי' ומדברי הי"ד סי' של"ד נראה קצת בהיפך וצ"ע:

(שם) **טוב** מזה ומזה שלא תדור. פיר"ת דס"ל למכתב טוב אשר לא תדור משתדור ואנא ידענא משתדור ולא תשלם אלא לגלויי משתדור שכדרך הנודרים קאמר שנודרין ע"כ ברא"ש וכתו' ריש חולין. ותימה לי מדרכה אי לא הוה כתיב אלא משתדור לחוד עפי הוה משמע דהנודר ומשלם קאי דכתיב ברישא דקרא אשר תדור שלם ועליה קאמר טוב אשר לא תדור משתדור אבל לפי' בקונט' ניחא דהאי ולא תשלם טעמא קאמר וצ"ע:

(שם) **כיצד** הוא עושה וכו'. משמע ר"מ הוא דקאמר הכי וקשה כיון דבאומר הרי זו איירי א"כ ה"ל למימר טוב מזה ומזה נודר ומשלם וכ"ה בבבלי בפרקין דף י' ע"א וי"ל דלר"י הוא דקאמר כיון דאסור לידור כיצד הוא עושה מביא כבשתו לעזרה ואינו נודר אלא נודב ואומר הרי זו. והרשב"א ריש חולין מייתי תוספתא דתני ר"א טוב מזה ומזה מביא כבשתו לעזרה וסומך עליה ושוחט מיהו כתב שם דהיינו נודב דמתרץ התם בנדרים. משמע דר"מ הוא דקאמר הכי דבבבלי מהפך דר"מ לר"י ודר"י לר"מ. עוד כתב שם בשם הרמב"ן דלכ"ע במביא כבשתו לעזרה שהוא מותר ור"מ ור"י משמעות דורשין איכא בינייהו ע"כ ותימה מדקאמר מתני' דר"י משמע דלא כר"מ ש"מ דר"מ אפי' בכה"ג אוסר ובבבלי דף י' קאמר ואב"א ר"י וכו' ור"י לטעמי' דקאמר אדם מביא כבשתו וכו' משמע דר"מ פליג עליה אף בהא וכ"כ הר"ן שם וצ"ל דסובר הרמב"ן הא דמשני ואב"א אפי' תימא ר"י וכו' לא נייד' מאוקימתא קמייתא אלא ה"ק דאף כר"י אתיא ולא פליג אלא דר"מ מפרש נודר דקרא נדר ממש ור"י מפרש נודר דקרא נדבה וכמ"ש הרא"ש ודלא כמ"ש הר"ן בד"ה תני נודב ומקיים ור"י דריש לקרא כר"מ טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר מיהו בהא פליג אר"מ דלר"מ נקט קרא נודר וה"ה נודב ולר"י דוקא נודר אבל נודב טוב מזה ומזה ע"כ ופירושו דחוק דא"כ טוב מזה ומזה דנקט ר"י לא קאי אקרא וע"ק מדמייתי הירושלמי בדברי ר"מ שהן דברי ר"י דבבלי קר' דנדרו ושלמו וכו' משמע דאקרא קאי ר"י וצ"ע:

(דף ג' ע"א) **חסידים** הראשונים היו מתאוין וכו'. פירש"י דף י' בד"ה לפי שאין הקב"ה וכו' שהן מתייראים שלא יעשו שום חטא ורוצין להביא קרבן להתכפר עליהם וכו' ע"כ. משמע שהיו מביאין חטאת זה להתכפר בו על ספק חטא אחר שלא נודע להם. וקשה הא חטאת בעי ידיעה בתחלה דכתיב או הודע אליו חטאתו. ולפמ"ש בקונט' ניחא והרב במג"א סי' א' כתב ואף שמדברי רש"י בשבת דף ע"א משמע דלא בעי ידיעה בתחלה מדקאמר שזה איל וכו' מ"מ למסקנ' בעי ידיעה ודברי רש"י צריכין ישוב ע"כ. ונ"ל מדכתב רש"י לר"ט דאמר מה לזה מכי שתי אשמות ול"ד לאשם תלוי דספק חטאת דהתם ספיקו איל ודאי נקבה. ולא קאמר דחטאת בעי ידיעה בתחלה ואשם לא בעי ידיעה ש"מ דסובר רש"י דאף חטאת לא בעי ידיעה בתחלה אך נ"ל דלק"מ דר"ט משיב על דברי ר"ע דיליף אשם מחטאת דבעי ידיעה בתחלה א"כ איך ישיב לו ר"ט דיש בינייהו חילוק בידיע' בתחלה לכך קאמר רש"י דר"ט סובר דלא דמיין שזה איל וזה נקבה והדברים ברורים:

(שם) **מתוך** הקפדה הם נודרין וכו'. וקשה לשמעון הצדיק למה לי קרא דיקריב אותו ללמד שכופין אותו תיפוק ליה בכל מצות עשה נמי כופין אותו כדתניא מכין אותו עד שתצא נפשו וא"ל שאני הכא דכתיב לרצונו וכ"כ תוס' בר"ה דף ו' בד"ה יקריב דאכתי קשיא לרצונו למה לי דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני הא סברא היא דאגב אונסיה גמר ומקני וא"ל דסד"א כיון דע"י כפיי' מביא קרבנו ה"ל זבח רשעים וכמ"ש תוס' פ' חזקת דף מח בד"ה אלא הא לשמעון הצדיק אף שקרבן נזיר בע"כ הוא בא שהרי מתרצה הוא ואפ"ה קרבנו כשר וי"ל דהאי הכא כיון דמשו' לאתשולי אנדרו קרבן רצוי מיקרי משא"כ בשלא הפרים קרבנו:

(שם) **מהן** שיקדים לשמים כלשון קונס. וקשה למ"ד לשון נכרים הם א"כ קונס הוא כאומר קרבן א"כ ודאי דמהני דהא תנן לקמן פ"ג נטיעות אלו קרבן וכו' אין להן פדיון. ש"מ דהקדש הן כיון דאמר לשון קרבן ואפי' למ"ד לשון חכמים הן כיון דגם בהקדש כתיב קדש לה' א"כ למה לא יהא הקדש כאומר קרבן כי היכא דלא לימא קדש לה'. ובה"ג קשיא נמי אהא דמשני לעיל בהקדשות היכי לימא הנדר וכו' הא מיהא קונס ליהוי כינוי הקדשות דהא בהקדש בדק הבית איירי כמש"ל בתו' בד"ה וכו' מיהו הא איכא לשנויי דהקדש בדק הבית בכלל חרמין הם ולמ"ד לשון חכמים הם מצי למימר חרק וכו' וע"ק מאי בעי למפשט מדתניא קונס נכסי עלי נכסיו אסורין ש"מ דהקדש הן דלמא אסורין מטעם נדר גם לשון עלי משמע דכנדר קאמר וצ"ע:

(שם ע"ב) **הדא** אמרה שקדש קורדס. וקשה מאי זאת אומרת דקאמר פשיטא שקדש קורדס כשאר נדרים וא"ל דה"ק שקורדס קדש וצריכה פדיון. צריך טעם למה יהי' צריך מ"ש מאומר קונס ככר זה עלי דהוי נדר. גם לקמן פ"ד במתני' א"ל השאילני פרתך וכו' משמע בכה"ג הוי לשון נדר:

(שם) **הדא** אמרה שאדם מקדיש לשמים כלשון קונס. כ' הרמב"ם פ"ק מה' נדרים וכשם שאוסר עצמו בכנויין כך אם הקדיש בכינויין ה"ז הקדש וכ' הכ"מ והלח"מ דהכי משמע בגמרא ע"ש. ול"נ שהדבר ברור דמסוגיין יליף לה הרמב"ם ז"ל:

(שם) **דבר** שהוא משמש לשם חולין ולשם קרבן מהו וכו'. ותימה הא תנן בסמוך לא דכי טהור וטמא אע"ג דהנך ליתני משמשי נמי לשם חולין וכדפירשתי שם בקונטרס אפ"ה אסור כיון דמשמשי נמי ליתנא דקרבן א"כ ה"נ וי"ל דוקא דבר שהוא עיקר הנדר אלא שיש לפרשו נמי בלשון חולין אמרי' סתם נדרי' להחמיר אבל בכינויין הוא דאיכא לספוקי. וגם בבבלי דף י' ע"ב מיבעי' לי' בקונמא אי קונס קאמר או קינמון בשם קאמר:

(שם) **נדר** דנדר כמוסי וכו'. בקונטרס פירשתי דפלוגתא דמתני' הוא וכ"כ הר"ן דף י' בד"ה תניא וכו'. וצ"ל דלכך תנן במתני' נדר כמוסי שוב ראיתי בכ"כ התוי"ט והר"ן כתב טעם אחר ע"ש:

(שם) **ולמה** לינן אמרין במומי דנדר שאול והפשר לומר דכיון דישראל התירו נדרו של שאול דכתיב היונתן יומת אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל חי ה' אם יפול משערת ראשו ארצה ויפדו העם את יונתן ולא מת. וקשה איך היה הפדיון הזה אלא ודאי מה שאמרו היונתן ימות אשר עשה הישועה וגו' זה היה פתח לנדרו וע"י כך התירו לו הנדר וכזה פדו את יהונתן הלכך הנשבע בשבועת שאול לאו כלום הוא שהרי נעקר הנדר מעיקרא ובשבועת משה אע"ג דאמרי' במדין נדרת כמדין לך והתיר נדרך אין התרה ביטל נדרו שהרי הנדר לא היה אלא שלא יצא ממדין בלי רשות יתרו וכן עשה א"כ נתקיים נדרו ונכון הוא לפע"ד:

(שם) **דכתיב** וירם ימינו ושמאלו וכו'. בבבלי בנזיר דף ג' ע"ב גרסי' מי איכא למ"ד לא מתפיס אינש במילתא דסמיך לי' והתניא האומר ימין ה"ז שבועה מ"ט לאו משום דכתיב וירם ידו וכו' אמרי לא משום דימין גופי' איקרי שבועה דתניא מנין לאומר ימין שהוא שבועה שנאמר נשבע ה' בימינו. נראה דר' מתני' פליג וסובר דמתפיס אדם במלתא דסמיך ליה. ובש"ע י"ד סי' רל"ז סעיף ח' כתב ימין שבוע' דכתיב נשבע וגו' וכתב הרב בהג"ה והוא שיכוין ג"כ לימינו ולשמאלו של הקב"ה ע"כ. ולא ידעתי למה האומר כהיכל וכמזבח לא בעי כוונה ואמרי' מסתמא כוונתו לקרבנות שבהן א"כ ה"נ נימא כיון דסתם נדרים להחמיר מסתמא כיוון לימין הקב"ה וצ"ע:

(דף ד' ע"א) **טהור** למזבח וגו' לי. כתב הר"ן דף יא בד"ה טהור וכו' דגרסי' במתני' לטהור ואי ל"ג נראה משום דתניא למ"ד בדכי לא תם למתני' בטהור דמלתא דפשיטא היא דדכי וטהור שוה להדדי ע"כ. ובסוגיין מבואר דלא למ"ד גרסי' במתני' ופירושו שלא אמר למ"ד וכ"פ הרא"ש וצ"ע:

(שם) **כשר** ודכ' מטהור וטמא וכו'. וקשה כיון שאמר בלא למ"ד למה יהא אסור דהא במתני' משמע בלמ"ד הוא דאסור ולפשר כיון דאמר טהור וטמא לא צריך למ"ד דאתי סיפא גלויי ארישא:

(שם) **פיגול** ל"ש היא של עולה וכו'. בבבלי דף יב גרסי' והא נותר ופיגול לאחר זריקו' דמי' הוא א"ל כנותר ופיגול של עולה. וכ' הר"ן דל"ג פיגול והרא"ש כ' ופי' נמי לא מקבע בפיגול עד שיקרבו כל מתיריו וכו' ע"ש ומסוגיין מוכח כדברי הר"ן דפיגול אפי' של שלמים אסור. וכ"כ תוס'. אך מ"ש דבנותר סתם לא אמרי' דלנותר של עולה קאמר. לא נראה כן מסוגיין. ועיין ברמב"ם פ"ק מה"נ הלכה יב ובלח"מ שם. ומ"ש כבשר טמא של קדשים דמשמע דר"ל בפירוש של קדשים ל"ע דלא משמע כן במתני' ובסוגיין:

(שם) **ניתני** כעזרה. מכאן משמע דעזרות אע"ג דמשירי הלשכה אתיין לא הוי מתפיס כדבר הנדור ודלא כמ"ש הרא"ש בתחלה דבירושלים היינו חומות ירושלים. ובאמת לבסוף חזר בו. ונראה שטעם דקי"ל בונין בחולין וכדאיתא בשקלים הלכך לא הוי כדבר הנדור. ולא ידעתי למה הביאו האחרונים בי"ד סי' ר"ד דברי הרא"ש:

(שם ע"ב) **באישים** כשלהביות של אש. וקשה הא תנן בפ"ה דבילה שלהבת של הקדש' לא נהנין ולא מועלין בו דהוי דבר שאין בו ממש א"כ איך יתפיס בו וי"ל דשלהבת לאו דוקא אלא בגחלת ועיין בבילה שם:

(שם) **א"ר** יוסי ד"ה היא כתורה וכו'. כתב הרשב"א בחי' אפי' נדר בס"ת שנמחק ולא נשתייר בו הזכרה אם אמר כמה שכתוב בו אסור דגרסי' בירושלמי אר"י כתורה בקדושת תורה בקדושת כתוביה. ולפ"ז ל"ש נדר בתורה ל"ש כשאר ספרי קדש וכו' אבל לפי מה שאמרו בירושלמי

כתוב

ככתוב בס בקרבנות סכתובים משמע דדוקא בנודר בתורס ממש שכתוב בס קרבן אבל כשאר ספרי קדש לא ע"כ. דבריו תמוהים דלפי גירסתינו וכמ"ש בקונט' אין מדברי ר"י שום נדנוד ראיה לדבריו אדרבא איפכא מסתברא דבכתובים לא מהפים בנדר. סגם בעלמך לפי דבריו קשיין דברי סירושלמי אהדדי אלא ולפי דגירסתינו ופירושינו הוא נכון וברור. מיהו דעת כל המפרשים בוין דסוגיין איירי בנדר ולא בשבועה ועיין בר"ן דף י"ד ובש"ע סי' רל"ד:

(שם) **כל** עמא מודיי סקרבן מותר. בקונט' פירשתי באומר סה"א בקמ"ץ. ותו' כתבו דף יג ע"ב בד"ה הא דאמר הא קרבן בשתי תיבות או אמרי' כחיי קרבן קאמר וכו' הא דאמר סקרבן בתיבה אחת אסור וכו' ע"ש וקשה הא בסוגיין מבואר דבאומר סקרבן בקמ"ץ הה"א לכ"ע מותר והא דאמרי' בבבלי סקרבן אסור היינו באומר בפת"ח והקרבן בידוע קאי והיינו בקרבן סתמיד. וי"ל דתוס' מפרשים הא דאמרי' כאן סקרבן לכ"ע מותר היינו באומר בליר"י סה"א דנתחלף לו ה"א בחי"ת וס"ל כאומר חי הקרבן ול"ע במפרשים:

(שם) **חליל** וכו' בין שלא אוכל לך מותר. וקשה למה לא אמרי' דכוונתו לחליל שבמקדש והא תנן דהם נדר באחד מכל משמשי המזבח כנדר בקרבן הוא ודוחק לומר דחליל לאו ממשמשי מזבח דהא מיהא דבר הנדור הוא דכלי שרת הוא וי"ל אלו כיון למשמשי המזבח ס"ל דאסור אלא דאיירי במי שנראה כוונתו שרוצה לומר חולין לפיכך מותר שאינו כינוי לחולין וכעינן שיהא פיו ולבו שוין:

(שם) **דברי** ר"מ מכלל לאו וכו'. בקונט' הגהתי דברי חכמים מכלל וכו' דר"מ ודאי לית לי' מכלל לאו אתה שומע הן כדתנן פ"ג דקידושין ועוד לפי מאי דמסיק נראה דמתן דסובר מכלל לאו סובר דמותר. ומתני' דפ"ב דתנן לא קרבן לא אוכל לך מותר אתיא כר"מ דלית לי' מכלל לאו וכו'. ותוס' כתבו דף יג בד"ה קתני וכו' דאה"נ דלרבנן אסור ולרבותא נקט ר"מ הוכר אע"ג דלית ליה מכלל לאו וכו' ע"ש וקשה הא בסוגיין מפורש דפליגי רבנן עליה דר"מ. גם מה שתמה התוי"ע אדברי הר"ב שכתב ואין הלכה כר"מ פ"ש. ולפמ"ש לק"מ שסכי הר"ב גורס במתני' לקרבן לא אוכל לך והא פליגי רבנן עלי' כמפורש כאן ול"ע:

(דף ה' ע"א) **חרש** עמו בקרקע עד כמה וכו'. וקשה מ"ש ממחזיר אבידתו דתנן לקמן פ"ד מקום שנוטלין עליה שכר תפול סנאה להקדש. משמע שאינו נותן לו אלא שכרו אע"כ ה"נ אין איסור אלא כפי שכרו ואפשר לחלק ול"ע:

הדרן עלך פרק כל כינויי

(שם) **אלו** תני רב ופליג וכו'. כתב הרמב"ם פ"ד מה' נדרים ומניין שאפילו ד' נדרים שהן מותרי' שאסור לו לאדם להיות נודר בהן ע"מ לבטלן ת"ל לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין ע"כ. הוא לשון תוספתא פ"ד. נראה מדבריו דוקא הני ד' נדרים דתנן לקמן רוש פ"ג אע"ג דאין בהן לאו איסורא מיהא איכא אבל אלו השנויין במתניתינו אפי' לנדור בהן בתחלה ע"מ לבטלן מותר. וטעמא דבא איכא ביניהו דהני ד' נדרים נדר גמור הן אלא שדבר אחר גורם לבטלן משא"כ הני דמתני' דמעיקרא לאו נדר הן. ובהכי ניחא דנקט במתני' אלו מותרין כלומר שמותרין לכתחלה ודלא כמ"ש בתוי"ע דמתני' דר"מ היא ע"ש. אך קשה דכאן מפורש דהך ברייתא פליג אמתני' דהכא. וקשיא להרמב"ם בתרתי חדא למה נקט דוקא הני ד' נדרים ועוד הא לית הלכתא כהך ברייתא דמתני' פליג עלי' ול"ע:

(שם ע"ב) **הוון** בעי מימר מ"ד על נפשו וכו' לאסור נכסיו על אחרים וכו'. כתב במ"ל ריש ה' נדרים ובט"ז כתב דהרא"ש סובר דאין לשון איסור מועיל רק על עצמו אבל לא על אחרים וכ"ה משמעות הקרא לאסור איסר על נפשו וכ"כ בש"ך ונראה דכל זה דלא כהלכתא דודאי אף לאחרים יכול לאסור כלשון איסר ואין לורך להביא ראי' לזה ע"כ. ותימה שהרי מפורש כאן דאיכא תנא דסובר כך ואיך כתב שהדבר פשוט שיכול לאסור גם לאחרים כלשון איסר גם תמהני שלא הביאו הפוסקים דין זה דאינו יכול לאסור נכסי אחרים עליו בלשון דנזה כ"ע מודי' וברייתא זו שנוי' בספרי ול"ע:

(שם ע"ב) **ושמואל** אמר מותר. וא"ת תפשוט מברייתא דבאומר ככשר אימא לא אמר כלום אע"ג דאוסר אשתו עליו וי"ל ההומר ככשר אימא אינו אוסר ביאת אשתו אלא הנאתה במעשה ידיה אבל התשמיש דמשועבד לה לא אסר כלל ובכה"ג לא אמרי' שלא ירגיל עצמו לאסור אשתו עליו אך קשה מנ"ל דלשמואל לא בעינן תרתי דלמא בסיפא דוקא מותר דליכא אלא חדא שלא ירגיל וכו' וה"ה כאמה לחוד מותר לכך נראה דה"ג האומר ככר עלי כביאת אמא רב אמר אסור וכו' וכ"נ מדברי הרשב"א שכך היתה גרסתו:

(שם) **שבועה** שלא אוכל ג' ימים וכו'. וקשה מאי קאמר ממתיני' אותו עד שיאכל הא אפשר שיצום ג' ימים וג' לילות ומאי קמ"ל פשיטא העובר על שבועתו לוקה ונראה דס"ג שבועה שלא אוכל שבעה ימים ממתיני' וכו'. ואע"ג דאי אפשר לקיימו ודמיא לנשבע שלא ישן ג' ימים א"כ למה ממתינו י"ל דהכא שאני דאפשר לקיימו שלא לאכול אלא שסדבר ברור שימות הלכך קאמר דממתיני' אבל שלא ישן ג' ימים דאי אפשר לקיימו הלכך מלקין אותו מיד. והרמב"ם כתב פ"ה מה' שבועות נשבע שלא ישן ג' ימים או שלא יאכל ז' ימים מלקין אותו ויאכל מיד. וכתב בט"ז סי' רל"ז הטעם דה"ל כנשבע להמית עצמו וה"ל נשבע לבטל את המצוה. ול"ל דהירושלמי סובר דאפשר שלא יהא נשבע לבטל את המצוה כגון שנשבע לעשות כך לשם מצוה א"כ קסבר הירושלמי דמותר למסור נפשו לקיים מצוה וזה שרוצה לקיים שבועתו לא הוי נשבע לבטל את המצוה. ומחלוקות ישנה היא בין הפוסקי' אי ומי כהם רשות או חוב:

(דף ו' ע"א) **זה** חומר בשבועות וכו'. בבבלי מפרש דקאי אדלעיל קונם שאיני ישן וכו' מיהו בסוגיין לא משמע הכי:

(שם) **הוון** בעיי מימר כשוגג וכו'. וא"ת מנ"ל לחלק בין שוגג למזיד וי"ל דקרא להרע או להטיב כתיב גבי שוגג דהא כתיב בי' ונעלם ממנו:

(שם) **ומר** אף בהקדש כן. בבבלי דף טז גרסי' מ"ש נדר דכתיב איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו שבועה נמי הא כתיב או השבע שבועה לה' אמר אביי הא דאמר הנאת סוכה עלי וכו' וכתב הר"ן כלומר סברא הוא דלהי' לא קאי אשבועה אלא אכי ידור נדר וכו' ע"ש. משמע מיהא מלה' יליף דנדר חל על דבר מלוה וקשה הא איצטרך לה' עד שידור בדבר הנדור כדאמר בבבלי דף יד ע"א ע"ש וי"ל ול"ע:

(שם) **ר"י** בעי שבועס שבועה וכו'. וקשה תפשוט לי' ממתני' דאין שבועה בתוך שבועה דדוקא בנזירות הוא דאמרי' דיש נזירות הן ועל כל שלשים מגלח אבל בנדרים אפי' אמר קונס ככר זה עלי קונס ככר זה עלי אינו חייב אלא אחת. וראיתי לר"ן שכתב בדף יח וראיתי לקצת מפרשים דכי הכן יש נדר בתוך נדר לחייבו ב' על אכילה אחת קאמר שאף בענין זה חמור נדר משבועה שהאומר ב' פעמים קונס ככר זה עלי חייב שתים ומי שנשבע ב' פעמים על ככר אחד אינו חייב אלא א' וכו' ודוחק דא"כ למה ליה לתנא דמתני' למתני' בנזירות לתניי' בנדרים וכו' ע"ש. הנה גם לדידיה נמי קשיא למה לא תנא כולה בנדרים ובכר הרגיש בקושיא זו בדף יח ותרלה בדוחק. אבל לענ"ד י"ל דלכך תני בנזירות לאשמועי' כדשמואל דהריני נזיר היום חיילי שתיהן וכדדייק התם בבבלי. גם שאר קושיותיו שם י"ל ואין כאן מקום להאריך:

(דף ז' ע"א) **הוון** בעי מימר מלות לעולם הא מלות לשעה לא לריך טעם מאי נפקא מיני' אי מלות לשעה הוי מלות או לא הא בנדרים אין חילוק וכ"ל דקאי אהא דקיי"ל מלות הרי הוא כרותת אי אפי' מלות לשעה הוי כרותת או לא. ולפי מאי דמסיק דמלות לשעה הוי מלות א"כ אף מלות לשעה הוי כרותת. וזו ראי' גדולה לפיר"ת דכל מליחה שמולחין לקדרה מיקרי אינו נאכל מחמת מלח ודלא כי"א דלא מיקרי רותח אלא כגון עיבוד שמולחין אותו הרבה לצורך סדרך ועיי' בטי"ד סי' לא:

(שם) **הא** כתרומת תודה אסור. וקשה מ"ש חלות הודה מתודה עלמה דתנן לעיל בפ"ק דאסור וי"ל כיון דתרומת לחמי תודה לאחר זריק' דמים הוא סד"א בהיתירא קא מתפים ושרי קמ"ל בעיקר קמתפים ואסור. ונראה דמטעם זה השמיט הרמב"ם דין זה דתרומת תודה שכתב בפ"ק מה"נ דבעיקר קמתפים ממילא ידעינן דתרומת לחמי תודה אסור דלפני זריקת דמים ה"ל דבר הנדור:

(שם) **אבל** אם היו מכירין סתם אסור וכו'. וקשה למה פריך מדיוקא דרישא אסיפא ולא פריך מרישא לסיפא דברישא תנן סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא וסיפא קתני כתם חרמים ביהודה מותרי' אלמא ספיקא לקולא. וכבר עמדו על קושי' זו הרשב"א והר"ן והרא"ש ע"ש. וני"ל משום דאיכא לתרולי ספיקא לקולא ורישא היינו טעמא דביהודה איכא תרי תרומות האסורים תרומת הלשכה ותרומת התודה כדאמרי' בסמיך הלכך בסתמא אזלינן בתר רובא לחומרא. וזה נכון גם לשיטת הבבלי דהא קיי"ל בעיקר קמתפים וכמ"ש בסמוך. והא ליכא לאקשויי למה לא פריך מרישא דמתני' דתנן סתם אסור ש"מ דספיקא לחומרא די"ל הא לאו ר"י היא ועיין בבבלי:

(שם ע"ב) **חד** תניי הוא וכו'. מדלא משני הכי בבבלי בפרקין ומוקי למתני' כתנאי ש"מ דסובר דהלכתא כריב"ב וכדאמר רב בערכין דף כט וניחא לי' לאוקמי מתני' כתרי תנאי מלוקמי דלא כהלכתא. והרמב"ם ריש פ"ו מה' ערכין פוסקים כחכמים דסתם חרמים לכהנים וכתב

הכ"מ דפסק כעולא ע"ש וקשה הא אביי סובר כרב וליכא מאן דפליג עלי'. ובלח"מ מביא סייעתא להרמב"ם מבבלי פ"ק דמכילתין דף יג מדקאמר ומאן דשרי כי לא מקדים לי' מי לא מיקדש משמע דלכ"ע מלוה להקדישו ע"ש. ואי לאו דקלסיה גברא רבא כמ"ל שם הוה אמינא דלא ראי' היא כלל. חדא כיון דאיכא לאוקמי הנך תנאי כר' יעקב ור' יהודה דלא לפלגו בפלוג את דר"י וחכמים מוקמינן לה ועוד לשון זה נוטה דר' יהודה כר' ישמעאל ס"ל ואינו אלא ליבנא קטיעה. דאמרי' בערכין שם ור"י אי לא מקדים לי' לא קדוש קדושתו מרחם הוא וכיון דכי לא מקדים לי' קדוש לא לריך לאקדושי'. גם ראייתו של קמ"ל לא ברירא לן ואין כאן מקומו מיהו עיקר קושיתי י"ל דקשין דברי הרמב"ם אהדדי דבפ"ק דה' נדרים פסק סתם תרמים אסורים וצ"ל כמ"ש הלח"מ שם דיש לקיים לדבריו אם אפשר דנאמר דבחרמי הכהנים קאמר אין כאן נדר כלל וכו' ע"ש לפ"ז לא מלי הש"ס לשנויי הכי. אך עדיין קשיא איך נאמר לדחות בסברא זו דברי סירושלמי המפורשי' דודאי לית ליה להירושלמי הך סברא ול"ע וי"ל:

(שם) **על** ידי שרגילין כתרם עכו. וקשה הא במתני' לא תנן הכי אלא מפני שאין מכירין בחרמי כהנים וא"ל דקסבר ר' הילא בעינן תרתי וכמ"ש בסמוך בד"ה אבל וכו' דשאני התם דמכירין בהיתר והאיסור לכך בעינן תרי דאיסורא משא"כ כאן שאין מכירים ההיתר כלל ודאי דנתלא בגי ול"ע:

(דף ז' ע"ב) **אין** לית קדמתה מישרי לך וכו'. פי' בקונט' דחכם שאסר וכו' וקשה הא מלינו כיוצא בזה בכמה מקומות שאלה שהוכר לפני המתיר לפי שידע שרבים חולקים עליו ואפ"ה הורה המתיר להיתר והדבר מפורש בבבלי בחולין פ"ג דף מ"ג מדפריך הש"ס והיכי עביד הכי והתנן חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ומשני רב לא אסר מיסר א"כ ה"ג כיון שר"מ לא הורה כלום בדבר למה לא התירו לו הם וא"ל דגם ר"י ור"י סוברים כר"מ והא דקאמר הש"ס דאית ליה אם נשאלו עונשין אותו ומתמירין עליהן סיעו דר' יוסי הכי אית לי' דא"כ למה אמר אין לית קדמאה מישרי לך וכו' הא אין להתירו כלל א"ו דס"ק אם לא יחזור משמעתי' אין להתירו דחכם שאסר וכו' וי"ל דשאני הכא כיון שלא פתח לו ר"מ שום פתח ש"מ שהור' לו כשמעתי' דמחמירין עליהן וה"ל כאלו כבר אסר ואין חבירו רשאי להתיר:

הדרן עלך פרק אלו מותרין

(דף ח ע"א במתני') **ארבעה** הוא אינו מיחל דברו וכו'. משמע דמדברו יליף. ותו' כתבו בחגיגה דף יוד בד"ה לשמואל לית לי' פירכא והא דדרשי' פ"ב דנדרים דף עו אבל מיחל הוא חפלי שמים התם מדברו נפקא לי' ע"כ. וקשה הא דאחרים מוחלין לו נמי מדברו יליף כמפורש בסוגיין. גם לא ידעתי היך אפשר למשמע מלא יחל דאחרים מוחלין וכי נאמר היכא דכתיב לא תאכל שאחרים מאכילין לו. ולענ"ד בנדרים יליף לי' מלה' אפילו נדר לבטל המלוה לא יחל דברו וכ"מ שם בגמרא וע"ש בר"ן בד"ה הא דאמר וכו' וזה ברור. ודברי תוס' קשיא להלמס. ולולי דמסתפינ' אמינא שצ"ל הכא מדברו נפקא לי' ול"ע:

(שם) **באפי** כשבעתי תוזר אני בי. מדקא דאיכא בינייהו לר' יהושע סגי בתרעה לחוד ולשמואל בעינן פתח דוקא דהיינו שאחרים פותחין לו פתח אבל בחרטה לא מיהו בפתח לחוד סגי ולהנינא דאמר פעמים שאינו מקיים בעינן תרתי פתח וחרטה. גם הפוסקים חלוקים בדינים אלו ועיין בי"ד סי' רכח סעיף ז':

(שם) **מתניתא** פליגי על איסי וכו'. וקשה דלמא התם לאו משום נדר זריזין הוא אלא כדקתני טעמא במתני' שאומר לו הריני כאלו התקבלתי לפיכך אינו נדר משא"כ בארבעה נדרים דמתני' וי"ל מ"מ למ"ד נדרי זרוזין לריך שאלה לחכם גם זה לריך שאלה דמאי דקאמר הריני וכו' אינו אלא פתח. ועיין בר"ש בפירושו דף כד:

(שם בגם') **את** זה יכול וכו'. ק"ק למה לא פריך מרישא דמתני' דהתם קונס שאיני נהנה לך וכו' ה"ז יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם ואפשר כיון דברישא אמר כלום עשית מפני כבודי והו כבודי ה"ל כאלו קיים נדרו:

(שם) **בשאינן** מעמידים וכו'. כפי' בקונט' כ"כ הר"ן. וא"ת הא דאמר ר' יודן שאלו הי' וכו' דמשמע שמביא ראי' לדברי ר"ז וכפי' הר"ן שניהם אמרו דבר א' וי"ל דה"ק ר' יודן כי היכא באומר לשני לוקחים שאתי' אומר בשלשה וכו' דסברא נותנת שלא אמר לו אלא לזרוזי ובטל נמי לגבי האומר בשקל ה"נ באומר לשני לוקחי' שוין וכדאמר ר"ז דבטל לשניהם א"כ ר' יודן אמר מדברי ר"ז שמעינן שאלו הי' אומר וכו' שנותנו בשני' וכ"ש הוא וכמ"ש. והטי"ד כתב בריש סי' רל"ד פי' הירושלמי ודוקא באין מעמידים דבריהם אלא שניהם נתרלו בשלשה דינרים אבל אם לא נתרלו אלא זה בסלע וזה בשקל ונתבטל המקח ודאי לנדר גמור נתכוון וחל הנדר וכל מי שיעבור על נדרו הרי חילל דבריו ואם א' העמיד דברו והשני לא העמיד מתוך שנתבטל לא' נתבטל גם לשני וכל זה מיירי כשהם אבל באומר שלנדר גמור נתכוון הוי נדר ע"כ. הנה מדברי הרא"ש נראה דמפרש לירושלמי כפי' הר"ן. דמ"ש בשם הרא"ש ואם יאמר שלא נתכוין לזרז אלא לנדר גמור הרי פיו ולבו שוין והוא פירוש דברי הירושלמי ודלא כמו שהבין הטור דמלתא באנפי נפשה היא וכ"נ ממ"ש הרא"ש תמתני' נדרי הבאי כאן כמעמידין פי' שמעמיד דבריו. ואומר שלא כיון להבאי. אלא שראה ממש. ואני תמה על הרשב"א שגם הוא פי' בנדרי. הבאי כאן כמעמיד כפי' הרא"ש למה פי' כאן בענין אחר. ועיין בטור סי' רל"ע מיהו יש לחלק. והרשב"א בחידושיו פירשו כמ"ש הטור. וקשה למה יהא ידרו בל המעמיד בטל מפני שהאחר לא העמיד בתר כוונתו אזלינן וכוונתו להעמיד היה. גם בסמוך דקאמר זו פתר כמעמידין נראה דפי' הר"ן עיקר וכ"מ לקמן הלכה כ'. וע"ק לדברי הטור שכ' מעמיד פירושו שנתבטל המקח כאותו מעמד וכ"כ הרשב"א א"כ מאי קאמר אם א' העמיד דבריו והשני לא העמיד איך אפשר שהאחד העמיד והשני לא העמיד הרי אם נתבטל המעמד שניהם העמידו ואם לא נתבטל המעמד הרי שניהם לא העמידו וא"ל דכוונתו אם האחד העמיד היינו שקיבל הו שנתן כפי הנדר דא"כ מאי קאמר מתוך שנתבטל וכו' הא קיים נדרו ול"ע:

(שם ע"ב) **מ"ד** סרולה וכו'. בקונט' הגהתי ונכון הוא. וא"ת מאי סייעתא היא לר' אימי הא כהי נמי מלי אתי' וי"ל דלר' בא דאיירי מתני' באין מעמידין ודאי ליכא מאן דפליג דשרי א"כ ס"ל למתני' אבל לר' אימי ניחא דלא תני אף דרהב"י כרבנן דר"ע ס"ל:

(שם) **ובלבד** שיהא זכור בשעת סנדר. כאשר פירשתי בקונט' כ"פ הרמב"ם והר"ב למשנתינו. אבל הרמב"ם בחיבורו פ"ב מה"נ כתב היפך מזה אם הי' זוכר התנאי בשעת הנדר הרי נדרו קיים שהרי בטל התנאי בנדר זה אבל אם לא זכר התנאי בשעת הנדר אע"פ שקבל התנאי בלבו וקיימו ה"ז נדר בטל ע"כ. וכ"מ בבבלי דף כג דקאמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר אבל אי זכור עקרי' להנאי וקיים לנדרו ותנהגי שלא הרגיש בזה הרב בתוי"ע. שפירשו הרמב"ם והר"ב למתני' בירושלמי דלא כבבלי. ונראה דסברו דרבא בבבלי פליג אאביי וסובר דאם זוכר התנאי בשעת הנדר נדרו בטל וכ"כ תוס' בשם ר"י. וזה מסתבר כדי להשוות התלמודיים:

(שם) **תניי** בנדרים וכו'. כתבו תוס' דף כג לאו לענין ביטול ר"ה איירי אלא היינו כשמתכב בלבו שהוא נודר על דבר המותר כגון הנודר בחרמת ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים והא מילתא ליתא בשבועות אבל גבי ביטול ר"ה שוין הם ע"כ. וקשה א"כ לא שייך הך מלתא הכא ולעיל אמתני' דהנודר בחרמו של ים ה"ל לאתויי. גם מדפריך עלה משבועת הדיינין וקרא דמשה ש"מ פי' שבקונט' עיקר מיהו גם קשיא לי דא"כ דיש חילוק בין נדרים לשבועות בענין התנאי למה לא תנא לי' לעיל פ"ב במתני' דזה חומר בנדרים משבועות וי"ל דתנא ושייר דשייר נמי הא דאמרי' בפ"ק שהנדרים חלין על השבועות. אך קשה דהא לאו שיורא הוא דנכלל במה דתנן התם שהנדרים חלין על המלות וכמ"ש הר"ן פ"ב דף יח בד"ה הלכך וכו' וי"ל דהא דאין תנאי בשבועות מדרבנן הוא שלא יקל בשבועות. אבל בסוגיין משמע דמדאורייתא קאמר מדמייתי קרא כי את אשר ישנו פה. והסמ"ג כתב דבירושלמי מפורש דאין תנאי בשבועות ומביאו הב"י בי"ד סי' רל"ט. גם הרמב"ם פ"ב מה"נ כתב יש מהגאונים שהורו שאין כל אלו הדברים (דהיינו התנאי) נוהגין אלא בנדרים ולא בשבועות. וכ' הכ"מ דנפקא להו מירוש' דתנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות ע"כ. ואני תמה הא מסקינן דאיפכך מ"ד אין תנאי בשבועות. ואפשר לומר כיון דמסקינן בבבלי בשבועות דמשה השביען ע"ד כי היכא דלא תיהוי להו הפרה א"כ לא איפרכ' הך ברייתא דאין תנאי בשבועות ול"ע:

(שם) **א"ל** מה דורות הבאים וכו'. משמע מקרא כי את אשר ישנו פה יליף וכמ"ש בקונט'. מיהו רש"י פי' בבבלי דמדכתיב ולא אתכם לבדכם קדרים אני משביע אתכם על דעתכם לבדכם וכ"כ הר"ן. וקשה דבסוגיין מפורש דמכי את אשר וגו' קדרים וי"ל דהן מפרשים הא דקאמר מה את ש"מ ה"ק איך לפרש כי את אשר ישנו פה דקאי אקרא דלא אתכם לבדכם וקאמר דסיפא נמי אתנאי קאי שיהיו כלי התנאי כאותן אשר איננו פה:

(דף ט' ע"א) **אלא** כן אנן קיימין ברא"יס אתא כתב הט"ז בי"ד סי' רל"ב ס"ק ז' כיולא מגרים בגמרא ובטור הגירס' אם לא ראיתי בדרך הזה וכו' משום דקשי' והא אפשר שראה בן כמ"ש בא"ת סי' רכ"ד אלא מה שאומר בדרך הזה במפורסם שלא היו שם פ' רבוא ע"כ. ודבריו דלא כמ"ש הר"ן וע"ש בש"ך סק"ז. מיהו גם בירושלמי הגירסא בדרך הזה ואפ"ה

קשיא

קשי' לי' והא אפשר שעברו שם ס' רבוא ומוקי לה בשאומר שראה בראיי' אחת. ואני תמה שלא הביאו הפוסקים דברי הירוש' וצ"ע ועי' ברשב"א:

(שם) **שמואל** אמר במרובע. בבבלי דף כ"ה גרסי' אמר שמואל בטרוף ופי' רש"י שהוא מגומר והר"ן פי' בקעי' בקעי'. ותמהני שלא פירשו שהו' מרובע וכ"נ מפי' הרא"ש שכתב טרוף רחב ואינו עגול:

(שם) **ולמה** תנינן מרובע. ק"ק דלמא איכא נמי באיטלקי גרים עגול לפיכך איצטרך למיתני מרובע:

(שם) **זכור** ושמור שניהם בדבור א' נאמרו. משמע דדברו' הראשונות והאחרונות נאמרו מפי הגבורה לפ"ז נ"ל לפרש הא דגרסי' בירושלמי בשקלי' דף י"א ובסוטה ד' כ"ה כילד היו הלוחות כתובי' רח"ב ג"א ה' על זה וה' על זה ורבנן אמרין י' על זה וי' על זה וכו' רשב"י אומר כ' על זה וכו' ר' סימאי אומר מ' על זה וכו' ע"ש ותמהו המפרשי' לרבנן ולרשב"י ולר' סימאי בלוח א' היו בגי. ולפום סוגיין י"ל דרבנן סברי דעל לוח א' נאמרו דברות הראשונות ועל השני השניו'. ורשב"י סובר כיון דאמר הקב"ה ופרען ואמר כל דבור בפני עצמו אלא שלא פרש. אלא שני דברות הראשונות נכך נאמרו בלשון מדבר בעדו אנכי וכו' והשמנה הנשארי' אמרן משה בלשון נסתר וכמ"ש רש"י בפ' יתרו. נמצא שיש שינוי בין אלו להראשונות שנאמרו בפעם אחד שכולן נאמרו בלשון מדבר בעדו הרי שהיה שינוי בדברו' ארבע פעמים דברו' הראשונות והאחרונות כמו שנאמרו בראשונה בכלל ושניהם כמו שנאמרו בפרט. ואלו נכתבו על הלוחות. ועיי' ברא"ם פ' הנ"ל ותמצא סיוע לדברינו אלה. ור' סימאי סובר שכל עשרת הדברות אמר הקב"ה ופרען אלא שבפעם שלישי' לא יכלו לסבול ולשמוע רק שני דברות אמר משה וסיי' להם השמנה הנשארים וגם לאו כולם שמעו הדברות הראשונות מפי הגבורה כדמשמע בשבת פר"ע וכמ"ש שם והי' מסברת שיאמר להם משה כל הדברות בלשון נסתר הרי שמונה פעמים. וא"ת למה חזר הקב"ה לאמרן פעם שלישי' י"ל דאמרי' בקידושין אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם. ופירשו שצריך ללמוד לתלמידו ג' פעמים. וסמכנו דברינו על הא' קרא אלה תולדות אהרן ומשה וכו' דבני אהרן נקראו תולדות משה לפי ששמעו ממנו ג' פעמים כדאיתא בעירובין פ' כילד מעברין משא"כ הזקני' וכל ישראל לא שמעו ממנו רק פעם א' או שני פעמי'. א"נ דסובר ר' סימאי דצריך לשמוע מרבו ד' פעמים וכדאמרי' בעירובין שם נמצא שהיה מסברת שיאמר להם משה השמנה דברות הנשארים למלאות פעם השלישית גם אמרן להם שני' בפעם הרביעית כולן בלשון נסתר הרי שמנה שינויי' ואלו כולן נכתבו על הלוחות. וכבר הארכנו בכל פרט מדברינו הנ"ל בדרושי' ואין כאן מקומו להאריך והדברי' עתיקין:

(שם) **ולא** תסוב נחלה וכו'. עיי' פירושי בקונטרס. ובי"מ פי' בענין אחר ע"ש ולפ"ד לא דמי' להנך אחרינא דקתני בסמוך שנאמרו בדבור א'. ובפרושים כתבתי דולא תסוב היינו דרך מתנה בלא נישואין וכל בת יורשת לאסור אפי' דרך נישואין ע"ש שייבכתי בזה כמה דקדוקי' במקראות וקושי' בש"ס פ"א דב"ב:

(שם ע"ב) **אלא** כגון ביצי' וכו'. וקשה מאי קמ"ל ר' בא ונראה דקמ"ל דוקא כגון ביצ' ומרגליות שידוע לכל אדם אבל אם נשבע על דבר שאינו גלוי וידוע לשלשה בני אדם משאר העם שאינן חכמים או מכירים אע"פ שגלוי וידוע לחכמים אינו לוקה משום שבועת שוא. ונראה דמכאן למד הרמב"ם פ"ה מה' שבועות הלכה כ"ב דבעינן דוקא שיהא ידוע לג' בני אדם משאר העם. והמפרשים לא פירשו מוצא דין זה ואפשר בכה"ג אפי' משום שבועות ביטוי לא מחייב וכמ"ש הרמב"ם שם וע"ש בלח"מ:

(שם) **כאן** במעמידין וכו'. בקונטרס פירשתי כפי גי' הרשב"א וג"ל לקיים הגי' שלפנינו וה"פ אפי' תימא שני הברייתות איירי בין במעמידין בין בשאין מעמידין דדוקא בנדרי זרוזין הוא דאמרינן לעיל בריש פרקין דבמעמי' אסור כיון דבשעת שבועה לא היתה כוונתו לזירוז אבל הכא בנדרי הבאי אף שהיתה כוונתו בשעת שבועה שאמת הוא מ"מ אין בדבריו ממש. מיהו דוקא בנשבע אם לא ראיתי מותר אבל באומר יאסרו נכסי עלי בשבוע' אם לא ראית וכו' התמירו חכמים בשבועה דכתיב לא ינקה ואסרו נכסיו אבל אינו לוקה והא דמשמע בשבועות שלוקה משום שבועת שוא היינו מכות מרדות דרבנן. ומדברי תוס' בשבועות דף כט בד"ה באומר וכו' נראה דגורסי' כגי' הרשב"א ומפרשי' דהמלקו' הוא מדרבנן. מ"מ הרווחנו בדברינו אלה לתרץ תמיהת הרשב"א על תוס' ע"ש בחידושיו דף כ"ד ע"ב בד"ה ה"ג וכו':

(שם) **ההן** דמשתבע על תרין וכו'. הקשה הרשב"ס דמתני' אמרה דוקא כשנשבע על דבר שקר אבל על דבר אמת לא הוי שבועת שוא ותירץ היכא דהוי קלא גוזמא בעיני העם אבל הדבר אמת ונשבע על כך אין זו שבועת שוא אבל אם נשבע על תרין דאינון תרין אע"ג שהוא אמת מ"מ שבועה שא"צ היא הוי שבועת שוא:

(שם) **דבר** שאילו בנדרים אסור וכו'. נראה דה"ג דבר שאילו בנדרי' אסור ובשבועות מותר ודבר שאלו בשבועות מותר ובנדרים אסור. וקאמר דאמתני' אחד דברים של עצמן וכו' קאי דהתם תנן אחד דבר שיש בו ממש וכו' דוהו אסור בשבועות ומותר בנדרים ודבר שאינו בלשבה כמו לשעבר בנדרים אסור ובשבועות מותר. ויתיישב פי' זה לפי הגירסא בשבועות ע"ש. ולפמ"ש בקונטר' ההא דהשבת תני וכו' יש ראיה מבוררת לדברי הרמב"ם פ"ג מה' שבועות דארבעה נדרים אלו בשבועות אסורין:

(דף י' ע"א) **משם** נדר מעות. מכאן סייעתא למ"ש הרא"ש והר"ן דף כ"ד ע"ב דלא דמי' מתני' דהכא לדברי ר"ע ע"ש ולא ידעתי למה לא הביאו דברי הירושלמי:

(שם ע"ב) **אם** בשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך וכו' כתב הב"י בי"ד סוף סי' רלב בד"ס וכתב שם הר"ן וכו' אבל הרא"ש כתב ס"פ קונס יין ירושלמי אם בשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך ד"ה מותר אלא כינן קיימין בסתם עכ"ל נראה שלא הי' גורס אם בשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי ד"ה אסור והטעם אפשר שהוא משום דלא משמע לי' דאיכא כבוד אלא למקבל מתנה ולא לנותן ע"כ. ותימא הא אמרי' בבבלי בקידושין דף ז' ע"א הכא באדם חשוב עסקינן בהאי הנאה דמקבל מתנה מינה גמרה ומיקני' לי' נפשה ש"מ דאיכא כבוד לנותן ועי"ק לדבריו למה קאמר אלא בסתם אנן קיימין הא אפשר לאוקמי מתני' בשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי. א"ו קיצור לשון הוא ודברי הרב"י צ"ע ועיי' בש"ך שם:

(דף י"א ע"א) **הוון** בעיי מימר בנדרים וכו'. כתב התי"ע והש"ך סי' רלב וא"ת הא מתני' תנן וכה"א אף בשבועות ואיך ס"ד לומר דבשבועה לא וי"ל אי ממתני' ה"א דוקא שבועה דומיא דנדר שהאומר שבועה שלא אוכל פירות לעולם דהשתא בשעה דאישתבע לאו לביקרא קמשתבע אבל בשבועה דנשבע בה שנכסיו לשקר לא קמ"ל תדר"י דהפ"ה שרי ע"י שמבטל בלבו וא"ת דלמה לא איירי קרא אלא בשבועה כעין נדר י"ל כיון דקרא סתמא כתיב מסתמא איירי בכל גוונא. ולפמ"ש בקונט' אין מכאן שום ראיה להתיר שבועה ממש. וא"ת מנ"ל מקרא דאף פותחין לו בשבועה וי"ל דכתיב כרישא ולא תשקרו איש בעמיתו והדר כתיב ולא תשבעו ודרשינן דוקא בעמיתו הוא דלא תשקרו אבל מי שאינו אתך בתורה ובמצות מותר לשקר אפי' בשבועה וממילא אפי' לפתוח שרי והידלא דש"ס מורה כפירושי דלפירושם כפי סידורא דמתני' ה"ל לסדר הא דהוון בעי מימר וכו' קודם הך איבעי' דעבר ופתח על דב"ש וכו':

(שם) **כמפריען** קדשו וכו'. ותימא מאי קמיבעי' הא פלוגתא דתנאי היא למ"ד יש ברירה למפרע קדש ולמ"ד אין ברירה מכאן ולהבא קדש ואפשר לומר דקסבר דשאני הקדש זה דהברה הוא שרלונו לאחרו כל זמן שיכול. אלא דלפ"ז הייגו פלוגתייהו דר"י ור"י פ"ז דגיטין מה שיא באותן הימים ע"ש כתו'. וי"ל דהיא גופא קמיבעי' ליה אי שייך כאן לומר ברירה או לא. והפוסקים השמיטו בעי' זו. ולא ידעתי למה וצ"ע:

(שם) **מתני'** פליגא על ר"י אין לכן פדיון. וקשה דלמא כי קאר"י בדיעבד אבל לכתחלה מודה דאין לכן פדיון וי"ל דליגא דמתני' משמע לי' אפילו בדיעבד אין לכן פדיון. אך קשה למאי דמשני אמשי' לא תנא אין לריכות פדיון דהוי ש"מ כשיקללו אין לריכות פדיון וא"ל דב"א אפילו כשודן קיימי' א"ל פדיון דמרישא שמעינן אפילו לא אמר עד לריכו' פדיון כ"ש באומר עד ועוד איך תיסק הדעתין דהקדש יולא בלא פדיון ומדברי הר"מ קורטב"י שמביא הר"ן דף כט משמע דסובר לר' יוחנן בדיעבד א"ל פדיון ע"ש וקשה א"כ ליפני הכי וי"ל כיון דסובר דמ"ד כשנקללו א"ל פדיון סובר נמי דאם פדאן בדיעבד פדויין והא בהא תליא וכמ"ש שם הר"ן א"כ שפיר י"ל דחדא מינייהו משני ועיי' ברמב"ם פע"ו מה' מע"ק ובלח"מ שם:

(שם ע"ב) **תפלגתא** דר"י ור"ע. כתב הר"ן דף ל' ע"ב ומשאי ירושלמי איכא למשמע נמי היכא דהוי איפכא להתירא אבל נ"ל שאין הדין כן ויתבאר בפ"ב דמכלתין ע"כ ותימא הא היכו גופי' כתב כדף פ"ט ולעניין הלכה אזלינן בתר שעת אמירת הנדר בין לקולא בין לחומרא וכ"ה בש"ע סימן ר"ו וצ"ע:

(שם במתני') **הנודר** משחורי הראש וכו'. עמ"ש בכתובות דף כ"ו ע"ב בתוספות בד"ה לאלר אמרו וכו':

(דף י"ב ע"א בגמ') **מאי** טעמא דר"מ ועתה וכו'. וא"ת הא כתיב הנה בן נולד וכו' וי"ל קסברי רבנן אחרי שהנביאים רואי' דברי' העתידי' כאלו הם הווים כתיב הנה בן נולד וכ"כ המפרשי' וא"ת לרבנן הא כתיב ועתה (הנה) שני בניך הנולדים לך וי"ל

קסבר ר"מ שאני התם דמפרש ביה קרא עד בואי אליך מצרימה. מיהו בבבלי בפרקין מסיק דבלשון תורה נולדים דאתייליד ודמתיליד משמע ור"מ ורבנן בלשון בני אדם פליגי:

(שם) **ביצחק** ולא כל יצחק. כתב כס"מ בא"ח סי' תקכ"א ועקיד' יצחק גזרעו ביום תזכיר והמדקדק לו' לזרע יעקב טועה. וכ' הסמ"א שהטי שניגו האומר קונם מזרע אברהם מותר באומות שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע עכ"ל ריב"ש וכ"כ המפרש בנדרים ר"ל דאמרי' ביצחק ולא כל יצחק. וצ"ע דהא מילתא אמר הקב"ה לאברהם שעשו לא יקרא על שמו אבל נקרא על שם יצחק והנודר מזרע יצחק אסור בעשו וי"ל מדקאמר רחמנא ליצחק לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל ועשו לא נתן ש"מ אין עשו בכלל וכ"כ בירושלמי בנדרי'. וקשה דהא נתן לעשו קיני וקניזי וקדמוני כמ"ש רש"י בפ' דברים וי"ל דאין זה ירושה ממש כמו בבני לוט ע"כ. הנה מ"ש על דברי הריב"ש שכ"כ המפרש בנדרים. קשה הרי דברי הריב"ש מפורשים בש"ס בבלי וירושלמי דעשו אינו בכלל זרע אברהם דכתיב ביצחק ולא כל יצחק וי"ל שכוונתו שגם המפרש.סובר דמכיצחק ממעטי' שאין עשו נקרא זרע יצחק שכתב ולא כל יצחק ועשו אינו נקרא זרע יצחק להכי מותר באומות. וע"ז מקשה מנ"ל למעוטי דאינו נקרא זרע יצחק דלמא למעוטי זרע אברהם לאוד קאתי. אך למאי דמסיק כאן בי"ת יצחק מי שהוא עתיד לנחול ב' עולמו' הוא זרעו של יצחק ממילא שמעי' דאף זרעו של יצחק לא מיקרי גם הרמב"ם פ"ט מה"נ ישב קושיא זו שכתב כיצחק ולא כל יצחק והרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם ש"מ שהוא לבדו זרעו וזרע אברהם ותירוצו של המג"א תמוה דלדברינו למה ליה לש"ס לדחוק להביא ראיה מקרא ביצחק תיפוק ליה מדכתיב הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך דכה"ג דייקינן דאינן נקראים זרע יצחק. גם מ"ש וכ"כ בירושלמי ליתא שאינו בגירס' הירושלמי שלפנינו. גם מ"ש וקשה דהא נתן לעשו קני וכו' וכמ"ש רש"י. ליתא דמפור' ברש"י דלא ניתן לו רק אחת מהן שהוא הר שעיר. וביותר תמוה תקשי לי' מקרא את הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך. אלא ודאי דעל העתיד קאמר כדכתיב כי ירחיב ה' את גבולך וגו' א"כ גם אריב"ש לא קשיא מידי וצ"ע:

(שם ע"ב) **כתיב** ביום ההוא וגו' עד ואת בריתי וגו' י"ג בריתות. וקשה הא איכא י"ד וי"ל את בריתי הפר לא קחשיב דלאו בכלל כריתת ברי' הוא. ודאיתי להרמב"ם בפי' המשנה שכתב י"ג בריתות בן מהתנה את בריתי עד זאת בריתי וגו' ומקשה כתי"ע שאין כולם מורי' על כריתת ברית כמו והיה לאות ברית את בריתי הפר ע"ש שהאריך. הנה והיה לאות ברית נראה דלק"מ דגם זה על כריתת ברית קאי אבל את בריתי הפר ודאי קושיא היא וכבר תירלנו קושייתו. ואני תמה מהרמב"ם דקחשיב מגינה אחרינא דלא כירושלמי. ומהרב כתי"ע שנעלם ממנו דברי הירושלמי וצ"ע:

(דף י"ג ע"א) **ע"ד** דרבי יונה וכו' אע"פ שאינה כתובה בלידם וכו'. פי' השני שבקונט' הוא מפי' הר"ש פ"ב דחלה. וכ"נ עיקר דלפי' הראשון קשיא למה לא פריך הש"ס הך קושיא לעיל בפרקין ההא דאמר מחלליה מות יומת ושני כבשים בני שנה בדבור אחד נאמרו וי"ל כיון דאיכא הכא דפליג ויליף דתמיד דוחה שבת מבמועדו הלכך לא פריך מיניה:

(שם) **ניחא** וקשה מאי ניחותא הא לרבי יונה קשי' עפי כשר למה לי וי"ל דסד"א לעשות אתי לעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה דהשמר ל"ת הוא לכך קתיב בשר לאשמועינן דלעשות לאו לעשה אתי אלא איצטרך לעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בשיב שפ"ב רגליו ועיין בבבלי פר"א דמילה דף קלב ע"ב בגמ' ובתו' שם:

(שם) **אלא** א"כ כתובה בלדם. וקשה לפי' השני שבקונט' דלמא שאני הכא כיון דנשנית בסיני כמ"ע דלאחר מתן תורה היא וי"ל דכולן נשנו בסיני ואפ"ה פליג ר' יוסה. ועיי' בבבלי בסנהדרין פד"מ דף נ"ו:

הדרן עלך פרק ארבעה נדרים

(שם במתני') **אין**. אבל מאילו כוסו' וכו' שאין מהנין את האוכל. בבבלי בריש פרקין אמר ר"פ שק להביא פירות וכו' ואפילו לגא בעלמא הנאה המביאה לידי מאכל הוא ואסור נראה דפליג אירושלמי דמפרש למתני' באומר הנאה מאכלך עלי הלכך דוקא הפושה מעשה בגוף המאכל אסור וקרדום המבקע עלים אסור שגורם הבישול בגוף המאכל ומשו' מספק' ליה אי בגוף המאכל הוא אבל בבבלי מסיק דמתני' באומר הנאה המביאה לידי מאכלך עלי הלכך אפי' שק אסור וה"ה לכוסות וכו' דאסור. ואני תמה מהרב"י סימן רכ"א שמביא דברי הירושלמי ככוסו' וכו' דודאי לשיטת הבבלי באומר הנאה המביאה לידי מאכל אסור בכוסות ובאומר הנאת מאכלך עלי שרי אפילו בלפסין וקדרות מותר שלא אסר אלא שלא יהנה מגוף המאכל. גם הש"ך מביא דברי הירושלמי שם ולא ביאר הדבר דליתא הלכתא כוותיה וצ"ע. גם מ"ש הרמ"א שם קרדום שמבקעי' בו עלים אסור באומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי. נ"ל דמשנה שא"ל היא דהשתא שק אסור כמפורש שם בש"ע כ"ש קרדום וצ"ע:

(שם ע"ב) **מעתה** אסור להשאיל לו מעות וכו' וקשה מאי שאלה שייך במעות ואם נאמר שנתן לו להחזירם בעין א"כ פשיטא שאינו כנותן לו מעות ליקח בהן כבר ואי בהלוא' איירי פשיטא מיהו י"ל דבהלואה קמיבעי' ליה כיון שלריך להחזיר מעותיו לא הוי הנאה אך קשה מ"ש מצאלה:

(שם) **אמר** ר"י טעמון וכו', מה שיש לדקדק בסוגי' זו עיין במ"ש בתוספות בכתובות דף מ"א ע"ב:

(דף י"ד ע"ב) **אבל** אם אסר החולה וכו'. וא"ת הרי אין הרופא נהנה משל חולה כלום אלא החולה נהנה מן הרופא וי"ל כשנכנסו חולה אסורין על הרופא אסור הרופא לכנוס אלא שהרי נהנה בדריסת הרגל. מיהו בבבלי מסיק דאפילו בכה"ג אמרי' מסתמא מן חיותי' לא אדרי':

(שם) **דן** נסב אשונא. הר"ש פי' ומזיע עמו בקטנה דבזיעה בעלמא אין תוספ' תוס ע"כ. וא"ת א"כ אפי' בגדולה מותר וי"ל דנקט קטנה לרבותא. אך בסוגיין לא משמע כפירושו:

(שם) **תמחוי** שיש בו לאכול ולשבוע ולהותיר. בבבלי גרסי' אריב"א מן התמחוי החוזר לב"ס. ופיר' הרמב"ם והר"ב כפי' שמשה ראובן אוכל בקערה ביודע כשיחזירנה לבע"ה יחזיר וישלחנו לשמעון שמודר הנאה ממנו ולא חיישי' שמא ישייר בקערה כדי שיאכל ממנה שמעון ונמלא מהנהו ע"כ. וקשה הא ריב"א מרבנן דארץ ישראל הוא ומבואר בסוגי' כוונתו דבתמחוי גדולה איירי שחוזרת לבע"ס וכ"פ הר"ן. ואף רבנן דהכא לא פירשו כפי' הרמב"ם. ועו"ק למה לא ניחוש גם בתמחוי חוזר בישייר בקערה. והר"ן לא כתב טעם איסורה בתמחוי שאינה חוזרת אלא משום שמא יאכל מעט כדי שיאכל חבירו הרבה. ופי' זה נכון ונראה שזה כוונת הרא"ש בהשגתו פ"ו מה"נ וע"ש בכ"מ וצ"ע:

(שם במתני') **לא** יעשה עמו באומן דר"מ. הרמב"ם והר"ב פסקו כחכמים. ותימא לפי פירושם דר"מ גוזר רחוק אטו קרוב וחכמים לא גזרו אמאי לא פסקו כר"מ הא קי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו:

(שם בגמ') **ע"ד** דר"מ אסור ללמדו אומנות. בבבלי מפורש דאומן היינו שורת כרם וכ"ש המפרשים נראה דס"ל לבבלי מחיותי' לא אדרי' וכ"מ שם בריש פרקין לכך לא פירשו אומן מלשון אומנות. ובירושלמי סוב' דאפי' מחיותיה דידיה אדריה כמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה אבל אם וכו' מכ"ש מחיותא דתכריה נדר. ובתוספתא תניא שמודר הנאה מחבירו מעיד עליו עדות ממון ועדות נפשות ומביאה הכ"מ. מכאן נראה כפי' השני שפירשתי במתני' דאל"כ יקך ה כפתא אמאן תרמיי':

(דף ט"ו ע"א) **ותייא** דרשב"ל כרבי יוסי. וא"ת מאי דוחקי' דרשב"ל לאוקמי מתני' כרבי יוסי ודלא כחכמים וי"ל מתני' קשיתיה דלרבי יוחנן רישא דמתני' למה ליה דפשיטא דלפני שביעית אינו יורד ואינו אוכל. ודוחק לומר דרישא איידי דסיפא איתניי'. ועיי' בר"ן. ולפי מאי דמסיק שביעית שאני י"ל הא דפריך בבבלי אר"י וה"ל מפה דתנן האומר לבנו קונם וכו' ע"ש:

(שם ע"ב) **מהן** דיימר מאן דעביד וכו'. מכאן משמע דאומר כל הזן וכו' גרע טפי מאומרים לחנווני. ובבבלי פ' המדיר מסיק דלא מבעי' קאמר לא מיבעי' כל הזן וכו' דשרי אלא אפי' חנוני הרגיל אללו דסד"א דס"ל כמאן דאמר זיל הב ליה דמי קמ"ל. לפ"ז י"ל דמתני' לאו כלא זו אף זו איתניי' אלא רישא בחנוני הרגיל אללו איירי וסיפא בפועלים שאינו רגיל אללם איירי ורישא התירו אפי' בחנוני הרגיל אללו משום כדי חייו אבל בבנין לא התירו אלא כשאינו רגיל. מיהו במתני' בירושלמי בין ברישא בין בסיפא ל"ג הרגיל והך סוגיא במסכת שבת פ' כל כתבי פירשנו בסגנון אחר ופירושינו בסוגיין הוא עיקר:

(שם) **יצא** דבר מרשותו. הרא"ש בפירושו פ"ו דפיאה פי' מיד שילא מרשותו הוא הפקר ושניהם שילה בפי' זה בכל הסוגיא ע"ש. ואין פי' מתוור אלא כמ"ש בקונט' וכ"ה בבבלי. וכל מה שפי' בסוגיא זו אינו מתוור ודבריו דחוקים ורחוקים מן הפשט ואין להאריך בסתירות' ע"ש. ועוד יש לי פירוש אחר בסוגי' זו ולאהבת הקיצור לא כתבתיהו:

(דף ט"ז ע"א) **דברי** ר"י וכו'. בקונט' פירשתי שתי לשונות. ושניהן אין נוחי' לי דלל"ק קשה וכי לא מודה ר"מ במתנה דאסור ולל"ב קשה הא פליג ר"י במתני' בהפקר. ואפשר לו' דקסבר דטעמא דר"י דאוסר משום גזרה דמתנת בית חורון ודוחק. לכן נ"ל דה"ג דברי ר"י במפקיר לשערה וזה א' מהן וכ"מ לקמן סוף פרקין. אך יותר נ"ל דגרסי' דברי ר"י כנותן מתנה לשערה בני אדם וכו'. וה"פ ר"י דאוסר היינו טעמא משום דדמי' למתנה וכדאמרי' בבבלי דר"י אוסר משום גזרה דמתנת בית חורון.. והיינו דאמר בסמוך מר אמר מתנה וכי אמר ר"י לא אמר אלא הפקר ב"מ דטעמא דר"י לאו משום גזרה דמתנת ב"ח אלא משום דקסבר ר"י מדאורייתא יכול לחזור בהפקר עד שלא באה לרשות הזוכה מיהו הא דקאמר בסוף פרקין מה את אמרת לשערה וכו' משמע כגירסא הראשונה:

(שם) **עד** כדון לזמן מרובה וכו'. וא"ת אפי' הפקירו לזמן מרובה נמי קשיא למה הפקירו לזמן הלא לעולם יכול לחזור בו וי"ל דכהפקירו לזמן מרובה איכא למימר דאסיק אדעתי' כשיגלא שלא עשה כהוגן כהפקירו שיחזור בו משא"כ בזמן מועט אין סברא שדעתו לחזור בו בזמן מועט כזה:

הדרן עלך פרק אין בין המודר

(דף י"ז ע"א במתני') **השותפין** וכו'. פירשתי בקונט' דפליגי בחצר שאין בו דין חלוקה וכן מסיק בבבלי. מיהו מדמסיק בגמרא אם היתה חצר חלוקה וכו' משמע דס"ל לש"ס דילן דבחצר שיש בו דין חלוקה נמי פליגי ול"ק מכה"ג דתנן שניה' אסורים כדפריך בבבלי דבהדיא פליגי. גם מה שפירשתי בקונט' דבברירה פליגי כ"מ בבבלי אבל בסוגיין משמע דבויתור אי אסור במודר הנאה פליגי. מיהו לפמ"ש בקונט' מספקא לי' לש"ס אי פליגי בוויתור או בברירה:

(שם בגמ') **אם** היתה חצר חלוקה וכו'. מכאן ראיה לדעת הרמב"ם פ"ז מה"נ דלאחר חלוקה שרי ודלא כמ"ש הרשב"א ומביאו הר"ן דף מו ע"ב. ותמהני שלא הביאו הראשונים דברי הירושלמי. ומלבד הטעם שכתבתי בקונט' והוא מדברי הר"ן נ"ל עוד טעם אחר דלא דמיא ברירה דהכא לשאר ברירות בש"ס דאפי' אם נאמר שזהו חלק חבירו מ"מ אינו מהנהו שהרי אינו נוטל יותר ממה שהיה מגיע על חלקו:

(שם) **עמד** אחד מהן וכו'. מכאן ראיה לדעת הרשב"א ומביאו הר"ן דף מ"ז פ"א דאחד מן השוק אסור לכנוס לתוכו אם לא לצורך השותף. ודלא כהרא"ה ומהתימא שלא הביאו דברי הירושלמי. כתב הטור סימן רכו אם יש בו דין חלוקה חל הנדר ואסורין לכנס בו עד שיחלק ויכנוס כל אחד בשלו וכ"ש אם אחד מהם הדיר לא' מן השוק שאסור לכנוס בו לצרכו אם לא לצורך אחד מן השותפין כאלו. ותמהו עליו דהשתא כי הדיר לשותף עצמו אסור לכנוס כ"ש היכא שהדיר לאחר שאסור לכנוס לצורך השותף והניחו בצ"ע. ואפשר לומר דכוונת הטור כשהדיר לאחר אף לאחר שחלקו אסור לכנוס אפי' להלך אותו שלא הדירו אם לא לצורך השותף דדוקא השותף מותר בו לאחר חליקה משום דאנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יאסור עליו חלקו אבל בהניח אחרינא ליכא למימר הכי והכן. ועיין בלח"מ פ"ז מה' נדרים:

(שם) **התנו** ביניהן וכו'. קצת קשה למה לא מספקא ליה בכהאי מדיר שאינו שותף אם מותר לכנוס לחצרו לראב"י גם למה לא מייתי מהני' דר"פ אין בין המודר דאוסר דריסת הרגל ובבבלי מוקי לה כמ"ד וויתר אסור וי"ל דהיינו פלוגתייהו דראב"י ות"ק:

(שם ע"ב) **והא** דתנינן תמן לא ישאילנו וכו'. מכאן סייעתא' למ"ש הר"ן דף מ"ג אמתני' דלא ישאילנו דכל הני לא גרע מוויתר. ולפום סוגיין מותר ממש הן:

(שם) **והא** דאר"ש בן יקים בשלא ישהא. פירשתי בקונט' דקאי אהא דתנן המודר הנאה מחבירו לפני שביעי'. וליכא לפרושי דקאי אהא דתנן התם המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו והרשב"י שלא ישהא דהתם הטעם משום שמהנהו שראוי ליטול שכר על עמידה של זמן מרובה וכמ"ש שם:

(שם) **נצרכא** לראב"י. נראה דמכאן למדו הרמב"ם וטור דאף לראב"י אסורי' בהעמדת ריחים ע"ש:

(שם) **נהגו** השותפין וכו'. בב"ב פ' חזקת הגירסא אלו דברים שאין להם חזקה וכו' א"ר ירמיה נהגו השותפין להיות מוותרין זה לזה בתרנגולין א"ר יוסה מתניתא לא אמרי כן אלא שניהם אסורין להעמיד ריחי' ותנור ולהעמיד תרנגולין. ותימא מאי קשי' ליה לר' יוסה ממתני' דהכא הא תנא דמתני' סובר וויתר אסור במודר הנאה הלכך אע"ג דמוותרי אהדדי אסורין וכ"כ הר"ן וצ"ע:

(שם) **על** גביהן אפי' כל שהוא יש להן חזקה. וא"ת הא תנן שם בפ' חזקת אבל אם עשה לבהמתו מחיצה גבוה י' טפחים וכן לתנור וכו' ה"ז חזקה וי"ל מחיצה גבוה יו"ד טפחים לאו דוקא אלא כל שעשה דבר המועיל:

(שם) **וחייבין** זה בנזקי זה. בבבלי ב"ק דף י"ג ע"ב פליגי תנאי ואמוראי בהך מלתא וע"ש:

(דף י"ח ע"א) **באומר** הנייתי עליך וכו'. וכתב הרא"ש הטעם דחייבין טפי למכשול חבירו ממה שיכשל הוא עצמו בפשיעתו. וכ' הכ"מ סטעם שהנודר כיון שהוציא נדר מפיו מסתמ' זכור הוא נדרו משא"כ כמי שהדירו חבירו ע"ש פ"ז מה"נ בלח"מ שם והרמב"ן סובר שאין כופין אלא בנודר אבל במדיר את חבירו אין כופין ומביא ראיה מהבבלי ועיין ברא"ש ור"ן. וצ"ל דבהא פליגי דהירושלמי סובר כמ"ד בכל הניזקין על המזיק להרחיק את עצמו והבבלי סובר כמ"ד על הניזק להרחיק את עצמו הלכך באוסר על חבירו אין כופין אבל באוסר על עצמו הרי הוא עצמו הניזק עליו להרחיק. מיהו י"ל דגם הירושלמי סובר כמ"ד על הניזק להרחיק את עצמו אלא דשאני הכא דהוי גירא דיליה. וכ"מ בב"ב פ' לא יחפור בבבלי מודה ר"י בגירא דילי'. וזו ביוע גדולה לדעת הרא"ש דכשניהם כופין אותו למכור חלקו דלגבי עצמו מיקרי ניזק ולגבי חבירו ה"ל גירא דיליה:

(שם) **אם** היה נודרן וכו'. הרא"ש והר"ן כתבי תוספתא היה אחד מהן רגיל להדיר הנאה על חלקו כופין את הרגיל למכור חלקו וכו' הרא"ש פי' שניהם הדירו זה את זה כופין את הרגיל ע"כ. ופי' זה מוכרח בסוגיין דאל"כ קשה הא אמרינן בסמוך שאפילו בפעם אחד כופין את המדיר:

(שם) **נשמעינה** מן הדא האומר וכו'. וקשה דלמא דוקא התם שאומר בית זה אבל ביתך זה אפשר דאם מכרו לאחר אסור משום זה ואם נפל ובנאו אסור משום ביתך. וראיתי להרא"ש בפסקיו שכתב הירושלמי כפי הגירסא שלפנינו וכתב עלה ובעי' הראשונה לא איפשטא ונראה דתלוי בפלוגתא דתפוס לשון ראשון ע"כ. משמע דס"ל דתרי בעיו' הן. ועיין בב"י סימן ריו שהאריך בפי' שמוע' זו:

(שם) **מה** בין וכו'. בב"ק פ"ט הגירס' וכתני בחיי אם מת יורישנו במותי אם מת יורישנו מה בין אכן שאמר אלא וכו' נראה דקשיא ליה מתני' וברייתא אהדדי מיהו מדברי הרשב"א בחי' נראה דגרסי' התם כמו הכא ע"ש:

(שם ע"ב) **מפני** שאמר זה וכו'. בב"ק שם הגירסא הר"י תנינן בניזקין מה דלא תנינן בנדרים קונם הניית נכסיי אלו עלי בחיי ובמותי כיון שאמר אלו אסרן עליו בין בחייו בין לאחר מיתה ע"כ ותימא הא גדולה מזו תנן בנדרים דאפילו באומר זה לאוד אסרן בין מחייו בין לאחר מיתה. ולפי הגהתי בקונט' ניחא דשמועי' התם בחיי ובמותי הוה כאומר אלו. אך קשה איך מדמה מתני' דהכא למתני' דהתם דהכא אוסר על עצמו שכן אדם יכול לאסור אנפשי' בין דבר שהיא שלו בין דבר שהוא של אחרים משא"כ התם שאוסר על אחרים איכא לספוקי אם יכול לאסור דבר שברשותו לכשילא מרשותו. ועיין בבבלי דף מ"ז:

(שם) **אינן** נשאל לזקן שיש שם. פירושי שבקונט' הוא פי' הריב"ש בתשובה ומסיי' שם הלכה אינו נשאל לזקן שבעירו משום דה"ל כמיפר נדרי עצמו ומביאו הכ"מ פ"ו מה"כ. ותמה מה ענין נדרי עצמו לכאן דבנדרי עצמו כתיב לא יחל דברו אבל הכא שנדרו אחרי' למה לא יתירו לו גם מ"ש הריב"ש באוסר הניית בני עירו איך יתיר לו החכם שבעירו הרי נהנה מהחכם בשיתר זה ופי' הירושלמי בענין אחר ע"ש. הנה קושיא השניי' כבר ישבתי בקונט'. ובלח"מ תירץ כיון שאינו נוטל שכר דשוה תורה שבע"פ א"כ אינו הנאה דמלות לאו ליהנות ניתנו ע"ש ודבריו דחוקי' וכמ"ש הוא עיקר. וכמ"ל מקשה מהגדה דפ' הספינה דרבה בב"ח שמע קול אמה אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי וכו' ולפי הירושלמי לא היה יכול רבה להפר לפי שהיה נוגע בדבר וצ"ע. וע"ק מאוהו שאמרו ויחל משה מלמד שהתיר לו שבועתו ומשה היה נוגע בדבר דאמרי' לך רד רד מגדולתך וכו' ע"כ. ול"נ דאין הטעם אלא משום חשדא שמא לא מצא פתח כראוי והפ"ה התירו כדתנן פ"ב דיבמות החכם שאסר האשה בנדר על בעלה לא ישאנה משום חשדא וכן לענין התרה כמפורש שם בגמרא וכל זה לא שייך לגבי קב"ה ממילא אין מקום לקושית הכ"ל. גם קושית הראשונה של הכ"מ אינ' קושיא דהא דקאמר בסמוך שאינו כמיפר נדרי עלמו היינו שאין שם חשדא כיון דלכ"ע התירו גם אין הדבר כרור שיהיה לו הנאה ממנו ליכא חשדא וכן משמע ביבמות שם. גם דברי הריב"ש יש לפרשם כך. מ"מ פירושינו נראה נכון וברור. והא דאמרי' בסמוך האומר קונם שאיני נהנה לך ולנשאל עליך נשאל על הראשון וכו' ב"מ שאפילו בנדר הנוגע לחכם יכול להתירו י"ל דהתם ליכא חשדא דהא אם לא התירו לא היה נאסר א"נ אתי' כמ"ד שאינו כמיפר נדרי עצמו:

(שם) **נדר** של רבים אין לו היתר. ונראה דהבבלי פליג דגרסי' שם בגיטין דף מ"ו ע"א רי"א כל נדר שהודר על דעת שידעו בו רבי' לא יתיר וכו' אריב"ל מ"ט דר"י דכתיב ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה השבועה וכו' ע"ש ואס"ד דנדר של רבים אין לו התרה מאי ראי' מייתי ר"י משבועת הנשיאים שהיתה של רבים על נדר שידעו בו רבים ועוד מאי מקשי' לרבנן דלמא שאני נדר של רבים אלא ודאי דסתמא דבבלי סובר שאפילו נדר של רבים יש לו התרה. ונראה דהיינו טעמא דפוסקים שהשמיטו דין זה. ועיין בבבלי בגיטין דף ל"ה ע"ב דפלוגתא דתנאי היא:

(שם) **רי"א** מפני הבושה. פירושי בקונט' הוא מדברי תוס' והרא"ש. והר"ן פירש בנודר לתועלת חבירו הלכך לא יתירו לו אלא בפניו כדי שיתביים ממנו ויקיים נדרו. והשיגו עליו דהא במודר הנאה בפניו תני משמע שאסר עליו הנאתו. ואפשר לומר שאסר עליו הנאתו אם לא יקיים בטחתו שהבטיחו להטיב עמו. אך קשה לפירושו הא דקאמר ואתיין אילין פלוגוותא וכו' דלא דמיין כלל להדדי. מיהו לפמ"ש בסמוך כד"ה ואתיין וכו' ניחא:

(שם) **ואתיין** אילין פלוגוותא וכו'. פי' בקונט' הוא מדברי תוס' בגיטין דף ל"ה ע"ב ע"ש. ועיקר פירושם תימה דמאי מדמה נדר לתעות דהת' הטעם כדי שיתביים מהטאו ויהיה לו כפרה אבל הכא למה יתבייש בפני זה שנדר הנאה הימנו הגע בעצמך שהיה המודר בנו וכי נאמר שצריך שיתבייש האב בפניו. וכ"ל דקאי אהא דאמר בסמוך דאיכא שתי ברייתות אי צריך לפרט הנדר או לא וקאמר דאתיין הנך תנאי כהני תנאי דמ"ד שצריך לפרט את חטאיו כדי שישים אל לבו התרטה וידע על מה הוא מתחרט ה"נ צריך לפרט את הנדר כדי שישי' אל לבו התרטה שמתחרט על הנדר ומ"ד א"צ לפרט את חטאו שממילא הוא מתחרט ה"נ בנדר. ולפי פי' זה היה נראה דהלכה כמ"ד א"צ לפרט הנדר דהא קיי"ל הלכה כר"ע מחבירו. מיהו הא דא"ר יודן בסמוך כרוך שנתר וכו'. שצריך לפרט הנדר. נראה דס"ל הא דצריך לפרט הנדר משום איסורא ואף ר"ע מודה בי' ועיי' ברא"ש בגיטין פ"ד וזהו הטעם שסידר הש"ס תחלה פלוגתייהו דריב"ב ור"ע ואח"כ תנאים דפליגי אי צריך לפרט הנדר ואח"כ מעשה דר' יודן:

(דף י"ט ע"א) **בספר** תורה של יחיד קידש א"ל אינה מקודשת. וקשה האי ס"ת היכי דמי אי בס"ת שלו מ"ט אינה מקודשת הא תנן סוף ביכורים מוכרי' ס"ת ליגא אשה ולכדי תייו כ"ש אם קידש בה אשה שמקודש' ואי בס"ת של אחרים פשיטא דאינה מקודשת. ואפשר לומר דאיירי בס"ת שלו ומש"ה אינה מקודשת כיון דאינו רשאי למכר' לכתחילה ודמיא לאיסורי דרבנן וכדעת הרמב"ם ועיי' בא"ע סימן כ"ח. ולא ראיתי לפוסקים שהזכירו דין זה דמקדש בס"ת. כתב הר"ן פ' האיש מקדש יש מי שאומר אם קידש בסחורה שיש לו שותפות בה שהיא שוה ב' פרוטות מקודשת שהרי אחד מהם שלו ול"נ דכיון דא"ל התקדשי לי בזה בכולא קדיש בפלגא לא קדיש עד שיאמר התקדשי לי בחלקי שבסחורה ע"כ. משמע אי אמר בחלקי קדיש וכ"מ בש"ע א"ע סימן כ"ח ס"ח ע"ש וקשה הא בס"ת של רבים כמאן דאמר לה בחלקי דמיא שהרי הכל יודעים שאין לו אלא חלק בה ואפ"ה אינה מקודשת וקשי' בין לי"א בין להר"ן. מיהו לדעת הר"ן י"ל הא דאינה מקודשת היינו משום דס"ת לריכה שומא וכל דבר של שותפין הלריך שומא אם קידש בה אשה אינה מקודשת וכמפורש שם אך מלשונו משמע דאפילו בדבר הלריך שומא אם אמר בחלקי מקודשת וצ"ע:

(שם ע"ב) **הדירן** אביו מנכסיו וכו'. כתבו תוס' בב"ב דף קל"ג ע"ב בד"ה בא עליו וכו' נראה לרשב"א דהאי גברא הדירו נכסיו מבנו בחייו ובמותו וכו' ע"ש. וקשה למה לי שהדירו במותו הא אפילו אם הדירו בחייו אסור בהן כל ימי חייו וכדתנן בב"ק פ' הגוזל וצ"ע:

הדרן עלך פרק השותפין

(שם במתני') **הנודר** מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. כתב הר"ן שאינו בכלל מבושל שלוק בשיל ולא בשיל דנהי דשלוק נמי משמע מבושל יותר מדאי כדאמר פ' כל הבשר הבשר הכבד אוסרת ואינה נאסרת שלוקה אוסר' ונאסרת שלוק דהכא בשיל ולא בשיל דבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ע"כ. וקשה א"כ מאי פריך הירושלמי ממתני' דנזיר דלמא שלוק דהתם היינו שבשיל יותר מדאי וה"ל בכלל בישול אבל שלוק דהכא דהוא בשיל ולא בשיל אינו בכלל בישול וי"ל דקובר הירושלמי דאין לחלק בלשון המשנה דודאי בשניהם פירוש מלת שלוק שוה ולכך לא מייתי הר"ן ראי' ממתני' דנזיר. אך קשה דבירושלמי פ"י דתרומו' גרסי' אמתני' דתנן התם כל הנכבשין זה עם זה מותרין א"ר יוחנן לית כאן נכבשין אלא שלוקין דכבוש כרותח הוא. ש"מ דאף בלשון המשנה איכא שלוק דבשיל ולא בשיל דמה שמניה ר"י מתני' דכל השלוקין שניהו ודאי בדלא בשיל כל צרכו דאי ביותר מדאי איירי כ"ש דקשיא טפי מכבוש. והר"ש כתב פ"י דתרומו' דהירושלמי פליג אהבבלי. והדבר דתוק דפליגי בכוונת הלשון ועוד היך נאמר דפליג אברייתא. לכך נ"ל דלשון משנה לחוד ולשון הברייתא לחוד. ולפמ"ש הרשב"א בחי' בחולין שם דיש גורסי' שלוקה אוסר' ואינה נאסרת לק"מ. והתוי"ט כתב פ"י דתרומות דלפי מאי דמשמע בחולין שלוקה היינו בשיל טפי מתניות דתרומות קיימי בקושי' ע"ש נראה דלק"מ דהבבלי סובר דתרי מיני שלוק ניהו בשיל טפי ובשיל ולא בשיל וכמ"ש הר"ן. ותימא על התוי"ט שלא הביא מתני' דהכא. מיהו הרא"ש פי' מותר בצלי ובשלוק זה שנתבשל יותר מסתם בשול בדאיתא פ' כל הבשר ע"כ. ותימא הא בירוש' מפורש דאינו כן דא"כ מאי פריך ממתני' דנזיר וכמ"ש. ועיין בחי' רשב"א בפרקין:

(שם בגמ') **וקרייא** שהללי קרוי מבושל. אף בלשון המשנה הצלי קרוי מבושל דתנן בפ' כל הבשר הלב קורעו לאחר בישולו ופירש בבבלי פ' כיצד צולין דהיינו לאחר צלייתו:

(שם) **מה** נפיק מן ביניהון. וקשה הא איכא ביניהו הנודר מן המבושל לרבי יותנן מותר בצלי ולרבי יאשיה אסור וי"ל דרוצה למצוא נפקותא שיהא רבי יאשיה לקולא ורבי יוחנן לחומרא:

(דף כ' ע"א) **עד** דר' יאשיה מותר. מכאן נראה ראיה לדעת הפוסקים שאין לומר בתפלה את יום שמיני חג העצרת הזה. דשמיני לא איקרי' חג בלשון התורה. מיהו י"ל חג סתמא לא מיקרי אלא שבעה ימי סוכות אבל שמיני חג העצרת מיקרי. וכבר האריכתי בזה בחי' מס' חגיגה והעליתי כדעת הפוסקים לומר שמיני עצרת החג הזה וע"ש ותמצא נחת:

(שם) **אף** ר"י מודה שאסור. קצת קשה מאי דוחקיה לומר כן לכך נראה דבא לשנויי דלא תיקשי מתני' לרבי יאשיה דמודה דאזלינן בתר לשון בני אדם והא דקאמר דאזלינן בתר לשון תורה היינו בדבר המסופק בלשון בני אדם דמקצתן קורין כך ומקצתן אינן קורין אזלינן בתר לשון תורה לחומרא. וכן משמע בבבלי. מיהו הא דמוקי בסמוך מתני' דעירובין כרבי יאשיה לא משמע הכי וי"ל:

(שם) **פתר** לה כרבי יאשיה וכו'. משמע לר"י בלשון חכמים כל מילי מיקרי מזון. וקשה א"כ למה לא מברכין אכל מילי בורא מיני מזונות ואין סברא לומר דלרבי יאשיה אין ה"נ דאיך יפלוג ר"י אכולהו תנאי ואמוראי דסברי דאין מברכין במ"מ אלא אחמשת מינים ולא נשתמיע שום תנא שיאמר כן דמברכין אכל מילי במ"מ. ובבבלי פ"ג דעירובין דף ל' פריך ממתני' דהתם אהב ושמואל דאמרי אין מברכין במ"מ אלא אחמשת מינין וקאמר ולא אותבינהו תהא זימנא ומשני לימא תיהוי תיובתא נמי מהא ע"ש. וקשה לפמ"ש תוס' בברכות דף ל"ו בד"ה תיובתא דרב ושמואל באורז אבל בדוחן לא הוי תיובתיה ואפשר דהלכת' כוותיה ואין מברכין עליה במ"מ ע"כ וכ"ד הרי"ף. א"כ לריך למיתיב עלייהו ממתני' דעירובין להשיב גם אדוחן. וע"ק לפמ"ש תוס' שם בעירובין בד"ה נימא וכו' מוכח דאורז ודוחן דינן שוין והדא טעמא אית בהו למה לא מברכין במ"מ לפי שאינן נקראים מזון א"כ אין לפסוק כרב ושמואל גם בדוחן דקשי' ממתני' אתרווייהו וא"ל דסברי רב ושמואל דלא קבעי אינשי סעודתא גם אאורז ודוחן ומברייתא דברכות מוכח דקבעי אאורז אבל לא אדוחן דא"כ מאי פריך אהב ושמואל ממתני' דעירובין אע"ג דהכל מיקרי מזון נ"מ אין מברכין במ"מ אלא אחמשת מינין דקבעי סעודתא עלייהו וצ"ע. מיהו לפי מאי דמסיק בעירובין דמתני' באומר כל הזן עלי ניחא דאפשר לומר דאורז איקרי מזון אבל לא דוחן:

(שם ע"ב) **הוון** בעיי מימר וכו'. עמש"ל פ"ג ס"ד בתו' בד"ה היון וכו'. הרא"ש בפסקיו מייתי ראיה דמלות לשעם מלות הוא מהא דתנן הרי עלי כבשר מלוח. אע"ג דלא קאי הכא במסקנא נראה דלשיטתו אזיל דסובר מליחת קרבנות א"ל בשיי' במלח. ועיין בטי"ד סי' ס"ט:

(שם) **לית** הורחי' דבר נש וכו' והוא זבין ליה כלכיד. הרא"ש והר"ב פי' טרית טרופה דג גדול ותותכי' אותו חתיכות ויש לו שם בפני עצמו ע"כ. ומסוגיין משמע כפי' בקונט' וכ"פ הר"ן. מיהו י"ל שהם מפרשי' דס"ל אין דרך כשאומר לו קח לי דג שיקח לו התיכת דג. אך לכל הפירושים קשיא לשון הש"ס דמי סני ליה למימר לית אורחיה דבר נש מימר להבריה זבין לי נון והוא זבין ליה טרית שאינה טרופה וכדאמר בסמוך ועוד לפ"ז איפכא רבי יוחנן ובכמה מקומות משמע דקיי"ל כרבי יוחנן.. לכך נ"ל דה"ג והכא כן ר"י אמר זעירא בעי וכו' ואריסא קאי דתנן דג דגים אסור בקטנים ופריך רבי זעירא שאין לשון בני אדם כן ואפ"ה אסור ומשני לית אורחיה וכו' כהגי'

וכי

זכי אין דרך בני אדם שאומר לשלוחו קח לי דגים והוא מביא לו דג קטן. מיהו בסמוך משמע דלאו בדרך כתמי׳ קאמר:

(דף כ״א ע״א) **כל** דבר שיש לו מתירין כגון טבל. מדברי הבבלי פ״ה דע״ז נראה דטבל לא הוה דשיל״מ ומדברי הרמב״ם פט״ו מהמ״א נראה דסובר דטבל הוי דשיל״מ ול״נ דהא דאמרו בבבלי שם טבל מ״ט כהתירו כך איסורו כוונתו דכיון דהתירו ע״י דבר מועט ה״ל דשיל״מ מבא״כ דבר שיש בו הפסד וטורח כגון הקדש ומ״ש שצריכים פדיון לא הוו דשיל״מ. ואף שהוא דוחק קצת מ״מ הרווחנו להשוו׳ בו התלמודיי׳ בטעמא דטבל אע״ג דפליגי בהקדש ומ״ש. ועיי׳ בתוס׳ בע״ז שם. והכ״מ כתב פט״ו מהמ״א דהרמב״ם סובר דנדר לא הוה דשיל״מ כיון שאין ההיתר בא ממילא ע״ש. וקשה הא כתב הרמב״ם שם דהקדש ומ״ש ה״ל דשיל״מ ע״ש. ועוד קשה הרי מפורש בדברי הרמב״ם פ״ה מה׳ נדרים הלכה י״ב שנדרים הן כדשיל״מ וי״ל דר״ל דמתני׳ איכא לדחויי ולא ה״ל להרהב״ד לומר משנה שלימה היא. ומ״ש הכ״מ שם ועוד שבירוש׳ עלמו אמרו שם על משנה אחרת ודא מתניתא פליג לון לנדרי׳ כדשאל״מ וכיון שכן לא שייך למימר משנה שלימה היא ע״כ. שותה דמרן לא ידענא הלא זו היא מתני׳ דנדרים ועלה קאמר פירו׳ דמתני׳ בשאינו מינו איירי ועוד אדרבא אי איכא מהני׳ דתני דנדרים דשאל״מ ע״כ לומר דאיירי בשאינו מינו ואפשר דע״ם הוא וכוונתו המתני׳ דתרומות דמייתי בסמוך דנדרים דשיל״מ הן וכהגהתי בקונט׳ מ״מ אין מזה שום ראיה דהתם מין במינו הוא ועוד לדידן דקיי״ל נדרים כדשיל״מ הן קשי׳ מתני׳ דהכא וע״כ לומר דאיירי באינו מינו:

(שם) **וכל** שאין לו מתירין וכו׳ מין במינו כ״ש. בקונט׳ הגהתי. וכתי׳ רשב״א הגי׳ נתנו להן חכמים לשיעור מין במינו ושלא במינו בנ״ט וכ״ה בשביעית והיא הגי׳ הנכונה וה״ס נתנו חכמים שיעור במין במינו אבל שלא במינו בנ״ט. וכרא״ש בפסקיו הגירס׳ בין במינו בין שלא במינו בנ״ט. וזו כיא ודאי גירסא מוטעת:

(שם) **אמרי** אינו עוקרו וכו׳. לפי ליבנא בתרא שפירשתי בקונט׳ י״ל מה שהקשו על הרי״ף דס״ל דדשיל״מ אינו בטל הפי׳ במין בשאינו מינו ממתני׳ דהכא דלית לה פתרי אלא במין בשאינו מינו כדמסיק בסמוך. ולפמ״ש לק״מ דשאני הכא שאין בידו לתקנו. מיהו עדיין קשיא במדבריו נראה דאפילו בכה״ג בטל ועיין בר״ן:

(שם ע״ב) **ותני** עלה בד״א בדבר שזרעו כלה וכו׳. פשטא דברייתא משמע דאכל הנך דמתני׳ קאי אפילו הקדש ומעשר שני בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. אבל בירושלמי פ״ט דתרומות מפורש דמעשר אפי׳ בדבר שאין זרעו כלה חולין אלא שפודה אותו כשער הראשון אבל בהקדש דבר שאין זרעו כלה פודה את כל הגדול וכ״כ הר״ש. ואני תמה מהר״ש שפי׳ במס׳ תרומות פ״ק גידולי הקדש ומ״ש חולין אף בדבר שאין זרעו כלה. היך נעלם ממנו דברי הירושלמי והר״ש המפורשים. והתוי״ט לא הרגיש בזה. וגדולה מזו אני תמה מהרמב״ם שבפ״ו מה׳ מ״ש כתב הזורע מ״ש גידולין חולין ואפילו בדבר שאין זרעו כלה ופודה אותו כשעת זריעתו. משמע אף בדבר שזרעו כלה פודה אותו כשעת זריעתו ובירושלמי מפורש בדבר שזרעו כלה פודה אותו כשער שהוא עומד בו ובדבר שאין זרעו כלה פודה אותו כשער הראשון. גם בפ״ה מה׳ מעילה כתב הזורע פירות הקדש פודה אותן בשעת זרען ואע״פ שלא פדה הגידולין חולין. גם זה דלא כירושלמי דמחלק בין דבר שזרעו כלה לדבר שאין זרעו כלה וכמ״ש ומה שנראה מדבריו דמפרש למתני׳ דהכן ופודה אותן בזמן זרע׳ היינו שבשעת זריעתן הוא פודה אותן. וזה תימא שאם הוא יודע בשעת זריעתן שפירו׳ אלו הן הקדש או מ״ש ודאי שאסור לזרען. ומפני קושיא זו פירש הירושלמי בזמן זרען היינו שפודה אותן כפי שווין בשעת זריעתן אלא שחלוקין הן בהקדש בדבר שזרעו כלה וכמ״ש בדבר שאין זרעו כלה פודה אותן כשער הראשון שהיה בזמן זרען ול״ע רב. ולפי מאי דס״ד דמקשה דטעמא משום דשיל״מ נראה דהאי ספיחי שביעית בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין וא״ת בספיחי שביעי׳ מ״ט הא לא מצי למתפס עלייהו ולא הוו דשיל״מ וי״ל לענין שיעור איירי דה״ל כדשיל״מ כיון שאפשר לאכלו קודם הביעור ועיין בבבלי במכלתין דף נ״ח ע״א. והתוי״ט כתב פ״ט דתרומו׳ דטבל גידולין אסורים דטבל דשיל״מ הוא ואפי׳ בחלף לא בטיל. ולפי המסקנא הא ודאי ליתא דא״כ מ״ש טבל אפילו כל הנך דתנן התם כגון שביעית ומ״ש והקדש נמי דהא כולן דשיל״מ הן כמפורש כאן והבבלי דף נח. גם בסוף פ״ו בבבלי מפורש דאין הטעם בטבל משום דשיל״מ דפריך התם השתא בטבל גידולין אסורין כ״ש תרומה. ומאי קושיא דלמא שאני טבל דה״ל דשיל״מ מבא״כ תרומה כמפורש בבבלי דף נ״ח אלא ודאי דאין טעם איסורו אלא משום חומרא כדמסיק כאן ול״ע:

(שם) **וחכמים** מתירין. פי׳ הר״ן חכמים כרשב״א סברי דאמר לעיל כל דבר שאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו לאכול נדר בו אסור ביוצא ממנו. וכסתוונ׳ מותר בו והסור ביוצא ממנו. וקשה א״כ לא ה״ל למתני וחכמים מתירין דהא איכא נמי תומרא בדבריהן שאוסרין ביוצא מהן ות״ק מתיר לכך נ״ל דחכמים סברי דבר שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול מותר בשניהן. בו מותר שהרי אין דרכו ליאכל וביוצא הימנו׳ מותר שלא אמר אלא בו ולית להו הא דהרשב״א שודאי לא נתכוין אלא ביוצא ממנו. אך קשה לי ממתני׳ משמע בסתוונ׳ אין דרכן לאכול א״כ מאי קאמר בסמוך מה אית לך ודתק למנות זרעוני גינה למה לא קאמר סתוניות השנויים במשנתינו:

(שם) **מ״ט** דריב״ב שם בנו קרוי עליו. פירשו המפרשים הא דהריב״ב כל ששם תולדתו קרוי עליו היינו שהאוכן קרוי אותן סתווניות ע״ש. וקשה הא מפורש כאן שאין הטעם כדבריהם. ודברי הירושלמי מוכרחי׳ דלפי פירושם הל״ל כל ששם מולידו קרוי עליו:

(שם) **שם** בנו לא כ״ש שם אביו. אע״ג דאמרי׳ לעיל בפרקין דאין למידין ק״ו בנדרי׳ לא דמיא לק״ו דהכא דכיון דאמר טעמא למלתא למה יכלול הבן בשם האב ה״ה וגם בנו על האב א״כ ודאי סברא מקום שם האב על בנו שבכלל בשם האב מש״כ לעיל שרולה למילף ק״ו מבני דברים ודאי דאין כאן ק״ו וכמ״ש שם בקונט׳:

(דף כ״ב ע״א) **אבל** משהתיר רבי להביא מח״ל וכו׳. וקשה דגרסי׳ בירושלמי בשביעית פ״ו כרשבונה היה הירק אסור בספרי א״י וכו׳ התקינו שיהא מותר להביא ירק מח״ל לארץ אעפ״כ היה אסור ליקח ירק במולאי שביעית מיד רבי התיר ליקח ירק במ״ש מיד. הרי דהתירא להביא ירק מח״ל לארץ קודם רבי התירו וכ״מ בבבלי פ״ק דסנהדרין דף י״ב ע״ש:

(שם) **עולשין** חשובין הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית. הרמב״ם בהט״א השמיט עולשין שהן מטמאים טומאת אוכלין. והיה נ״ל לפום ריהטא שטעמו דמסיק הב״ם משהתיר רבי וכו׳ לעולם אין העולשין מטמאין טומאת אוכלין. אך קשה הא כרשינין ועולשין טעם אחד להם כנראה ממתני׳ דפ״ז דשביעית ופ״ב דמ״ש וכתב הרמב״ם פ״ק מהט״א כרשינין אם יחדן למאכל אדם מטמאים טומאת אוכלין. גם פ״ז מה׳ שמיטה כתב שעולשין חייבין בביעור שהן מאכל אדם ולאחר שהתיר רבי להביא ירק מח״ל אף בשביעית אינו נוהג כהן. ואפשר לומר שסמך עלמו על מ״ש כרשינין אם יחדן וכו׳ וה״ה לעולשין ודוחק ול״ע:

(שם) **אימתי** הביאו לאחר העומר בגמ׳ תן לעם ויאכלו. וקשה איך מוכח מכאן שהיה לאחר העומר וי״ל מדקאמר תן לעם ולא פירש למי ובבבלי מפורש שאמר ליתן הלחם לתלמידים ולריך טעם למה קרא אותן עם אלא ודאי על הכהנים קאמר שנקראו עם קדושיך וה״ק תחלה תן לעם שהם הכהנים שיקריבו העומר ואח״כ יאכלו התלמידים:

(שם) **מפני** מה לא עיברה אלישע וכו׳. וקשה מנ״ל שמפני שני רעבון לא עברה דלמא היה השנה במולאי שביעית ואין מעברין את השנה במולאי שביעית כדתני בברייתא בסמוך וי״ל הא דאין מעברין במולאי שביעית לא משום אלא מדאין מעברין בשני רעבון ומולאי שביעית כשני רעבון דמי וכמ״ש הטעם בקונט׳ לפי שכלה הישן ומאריכין עליהן איסור חדש. וא״ת שמא לא היתה התקופה חסירה ותניא בבבלי סנהד׳ דף י״ב ע״ב אין מעברין את השנה אא״כ היתה התקופה חסרה רובה של חדש וכו׳ ע״ש וי״ל דה״ק אין מעברין השנה על התקופה אא״כ וכו׳ וכ״פ רש״י אבל על אביב ופירות אילן מעברין אע״פ שאין התקופה חסרה. ותוס׳ כתבו וא״ת מנ״ל דראוי׳ היתה להתעבר דלמא אביב הוא דלא היה אבל פירות האילן ותקופה הוו כתיקוני׳ ואמרי׳ דעל א׳ מהן אין מעברין וי״ל מסתמא כיון דבעל שלישה לא ביכרה אלא מין אחד אף פירות אילן לא הוו ע״כ. וקשה מאי ראיה התבואה לפירות האילן דלמא מפני עלירת גשמים לא ביכרה התבואה ותנן פ״ג דתעני׳ ירדו לאילן אבל לא לגמחי׳ מתריעין עליהן הרי דאפשר שאין תבואה מתבכרת ופירות האילן טובות ונראה דקסבר ר״מ אפי׳ על אחד מהן מעברין ופליג אברייתא דאין מעברין אלא אשנים מהם. וזהו דעת הרמב״ם שכתב פ״ד מה׳ קה״ח יראה לי שזה שאמרו אין מעברין בשני רעבון ובשביעית וכו׳ אבל אם היתה השנה ראוי׳ להתעבר מפני התקופה או מפני האביב ופירות האילן לעולם מעברין וכ׳ כהשגו׳ הא מילתא ליתא דבהדיא הגיא רמ״א ואיש בא וגו׳ והא התם דהוה חזיא לעבורה מפני האביב ופירות האילן ולא עיברה מפני שנת רעבון ע״כ. ולפמ״ש ניחא דע״כ הך ברייתא דלא כהלכתא ובאמת לא היה שם אלא אביב ולכך לא עיברה. ובזה י״ל גם מה שהשיג הרמ״ה ברפ״ד אמ״ש הרמב״ם דעל התקופה לחוד׳ מעברין דהרמב״ם פוסק כרשב״ג דאמר על התקופ׳ מעברין והא דלא פסק כת״ק דהתקופה ודאי ר״מ ורשב״ג באחדא שיטתא קיימי וכמ״ש:

(שם ע״ב) **ואתייא** כיי דא״ר כר זכדא גולגולתו וכו׳. עיי׳ פי׳ בקונט׳. ויותר נ״ל אהא דאמר רשב״י קאי דאתיא כרבי שמון דהטומאה שיהא טומאת מת דאי למ״ד דטומאת ע״ז היא א״כ כדין עשה חזקיה שהשיאן לפסח שני שהרי אין פסח בא בטומאה אלא בטומאת מת אבל לא בשאר טומאות ולמה ביקש רחמים על עלמו אלא ודאי דטומא׳ מת היתה כר״ש ונראה דבהא פליגי התנאי׳ מ״ד שלא עשה כהוגן סובר טומאת מת הוה ומ״ד שכהוגן עשה שהשיאן לפסח שני סובר דטומאת ע״ז היתה ולא יכלו לעשות פסח ראשון בזמנו ודחה הלבור לפסח שני. ותוס׳ בסנהדרין שם הקשו הלא בע״ז יום היו יכולים ליטהר ע״ש וי״ל שהכהנים היו לריכין להזות עליהן שלישי ושביעי כדי לקיים מלות והזה הטהור על הטמא ולא היה זמן להזות קודם פסח על הכהנים תחלה ואח״כ על קהל ישראל. והיינו טעמא שעיבר ניסן בניסן לפי שאותו הזמן לא יספיק לטהר כולם:

(שם) **מפני** ללמי כשדיים ששם תקוקים בשבר. עיי׳ פירושי בקונט׳. אך קשה עדיין למה לא טהר הכל שהרי כמה אלפים כהנים היו שם ונ״ל שהטורח גדול היה לבער הלורות התקוקות שהרי אסור לנתוץ אבן מאבני המקדש וטורח גדול להם לגרוד הלורות בלי שיגיעו יותר מכדי לורך החקיקה ועמ״ש בתוס׳ בפסחים דף נ״א ע״ב בד״ה מפני ללמי וכו׳:

(שם) **אין** מעברין את השנה קודם ר״ה. בבבלי בסנהדרין דף י״ב גרסי׳ ת״ר אין מעברין את השנה לא משנה לחברתה ולא ג׳ שני׳ זו אחר זו ופירש״י לא משנה לחברתה אם שנה הבאה לריכה לעבר אין מעברין שנה זו מפני לרכי שנה הבאה. וכתבו תוספות ואין הלשון משמע כן אלא נראה דאיירי לחשב דאין מחשבין בשנה זו על שנה שאחריה ואע״ג דלא מגלין מ״מ אין מחשבין לסמוך על אותו חשבון שלא לעשות חשבון אחר ע״כ. והרמב״ם כתב פ״ד מהקה״ח יש לב״ד לחשוב ולקבוע ולידע איזו שנה תהי׳ מעוברת בכל עת שירלו אפילו לכמה שנים אבל אין אומרים שנה זו מעוברת אלא אחר ר״ה הוא שאומר שנה זו מעוברת ע״כ. הרי מפורש דפליג על פי׳ תוס׳ ופירש״י נמי נראה דלית ליה שהרי לא ביאר דין זה וני״ל שהרמב״ם מפרש הא דת״ר אין מעברין את השנה לא משנה לחברתה היינו שאין מעברין קודם ר״ה וזהו משנה לחברתה דתשרי ר״ה לשנים. ואע״ג דמיתנייא נמי באידך ברייתא כן דרך הברייתות כמבואר בהרבה מקומות בש״ס וזה ברור:

(שם) **והתנינן** אם היה החדש מעובר וכו׳. בקונט׳ הגהתי והתנינן אם בא החדש וכו׳. עמ״ש בר״ה דף ז׳ ע״ב בתו׳ בד״ה אם בא חדש וכו׳ ותמלא נחת. גם בפירושי שניתי כאן בא״וה דברים וכן עיקר:

(דף כ״ג ע״א) **ת״ל** וידבר משה וגו׳. בת״כ מייתי להך דרשא בריש הפרשה ופי׳ בק״א דכתיב דבר אל בני ישראל וגו׳ והאי בני ישראל מיותר דבכבר כתיב וידבר ה׳ אל משה לאמר והיינו לאמר לישראל ע״ש. והדבר תימא הלא אורחי׳ דקרא לומר כן ובכל המקומות ממעטין עבדי׳ כמפורש בריש ת״כ ובכמה מקומות שם. אבל הפי׳ הנכון שכוונת הת״כ בני ישראל דכתיב בקרא דוידבר משה הוא מיותר וכמפורש בסוגיין וכמ״ש בקונט׳:

(שם) **והן** שהגיעו לנהר פרת. כתבו תוס׳ בסנהדרין דף י״א בד״ה ומפני גליו׳ ישראל משום דהנך דיתבי בא״י א״ל לעבר דאפילו האחרון יכול להגיע מר״ח ניסן עד הפסח כדתנן פ״ק דתענית ט״ו יום עד שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת ע״כ. ומסוגיין משמע איפכא דאפילו מנהר פרת אין יכולין לבוא מחמת הדרכי׳ או עיכוב אחר והרמב״ם כתב פ״ד מה׳ קה״ח ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו לירושלים מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי ע״כ ולשון זה ועדיין לא הגיעו לירושלים לפום ריהטא תמוה שהרי עוד י״ד יום שיכולין לבוא ונ״ל שכוונתו ועדיין אין זמן שיגיעו לירושלים ודוחק. אך עדיין קשה למה לא ביאר דין זה דדוקא בשכבר הגיעו לנהר פרת ונראה דבודאי כשהגיעו לנהר פרת אפשר להן לבוא בפסח לירושלים כמ״ש תוס׳ אלא ודאי שמפני העיכוב שבדרכים אינן יכולין לבוא ולזה א״ל לומר משום גליות שנעקרו שאף כיושבי א״י הדין כן כמפורש שם בבבלי בתחלת הברייתא שמעברין מפני הדרכי׳ והגשרי׳ ש״מ שהבבלי פליג הלכך לא סמכו על הירוש׳ בזה:

(שם) **ודבר** ה׳ מירושלים. נראה דלעיכוב שני׳ ותדשי׳ קאי שהקב״ה מסכים על יד ב״ד כדאמרינן לקמן בשמעתין אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי וכ״מ בבבלי סוף מסכ׳ ברכות דמסיי׳ למעשה דחנני׳ וכל כך למה משום דכתיב כי מליון תלא תורה ודבר ה׳ מירושלים:

(שם ע״ב) **כתיב** ואל יתר זקני הגולה וכו׳. הרב בי״מ פי׳ דדרים יתר לשון יתר שאת שהיו חשובים ביותר ודרים לשון שיריים שאע״פ שהם חשובים טפלי׳ הם לגבי זקני א״י ופריך כיון דהוו חרש ומסגר לא שייך בהו לשון שיריים וכו׳ ע״ש ודבריו דחוקים וכל מה שפי׳ בסוגי׳ זו אינו מחוור ומה שפירשתי בקונט׳ הוא עיקר:

(שם) **אמר** לון הוון ידעין כמה עדות יולא מפיכם. משמע שהיו מאיימין על החדש שנראה בזמנו לקדשו. ובבבלי פ״ק דר״ה לא משמע כן. ואפשר שבכך הי׳ מאיים על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו ודוחק. והי״מ פי׳ כמה עדות יולא מפיכם לענין קביעת המועדות שהעושה מלאכה במועדיהן לוקה ואלמלא קביעותי׳ לא היה לוקה ע״כ. וקשה דבסמוך משמע שלא היה מאיימן בדבר הנוגע אל הנפשות ומלקות כדיני נפשות דמי׳ ועוד מה ענין זה לעדות טפי ה״ל למימר שגורם לכל ישראל לאכול המן בשביעי של פסח ולאכול ביוה״כ לכן פי׳ שבקונט׳ם עיקר אע״ג דבבבלי משמע דאפילו עד אחד נאמן וכ״כ הרמב״ם פ״ג מה׳ קה״ח. נראה דמ״מ לריך שיעיד עדותו לפני הב״ד:

(שם) **מ״ט** דר״י שם אביו קרוי עליו. לעיל בפרקין תנן הנודר מן החלב מותר בקום ור׳ יוסי אוסר ואמרינן מ״ט דר״י שם אביו קרוי עליו והכא בהיתירו נמי אמרי׳ הכי וי״ל דשאני הכא כיון ששם המקפ׳ קרוי עליו והמקפה עיקר אין המקפה בכלל גריסין. והר״ן כתב בפרקין דף נ״ב ריש ע״ב לר׳ יוסי הנודר מן הקום אסור בחלב אע״ג דליכא דקרי חלבא קומא כיון דקרי לקום קומא דחלבא ה״ל חלב וקום דבר אחד ע״כ. ותימא מת״ק דר״י דהכא דקאמר מן המקפה אסור בשום ומן השום מותר במקפה נשמע לרבי יוסי דאע״ג דנודר מן החלב אסור בקום הנודר מן הקום מותר בחלב וי״ל:

(שם) **והוא** שיהא רוכן גריסין. כתב הרשב״א כתי׳ מן המקפה מותר בגריסין ירושלמי והוא שיהא רוכן גריסין ע״כ וכ״ל שהוא ע״ם וגי׳ שלפנינו עיקר:

הדרן עלך פרק הנודר מן המבושל

דף כ״ד ע״א במתני׳) **הנודר** מן הירק. והסו׳ כפול המלרי לא ומותר בירק. וקשה הא קודם שנתיבשו היו לחי׳ והיסור שבהן להיפך הלך וי״ל דאיירי באותן שכבר נתיבשו בשעת הנדר וכה״ג מפני בבבלי פ׳ הנודר מן המבושל דף נ״ג ע״ש:

(שם בגמ׳) **אלא** ר״ע סבר מימ׳ הדילועין בכלל ירק. וא״ת הא תנן במתני׳ א״ל כן הדבר משמע דמביא ראיה מדמימלך שלוחא עליה הוא בכלל הירק וי״ל לדבריהם דרבנין קאמר שאין המלכת השליח מוליא הדילועין מכלל הירק ומן הסתם הוא בכלל ירק וא״ת השתא דאמרינן שאין המלכת השליח מועלת לכללו בכלל הדבר ההוא א״כ מתני׳ דר״פ כל שכשר דתנן והנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבי׳ הא עוף אסור אמאן תרמיי׳ וי״ל דקסבר הש״ם דאף בשר עוף הוא בכלל בשר ולאו משום המלכת השליח הוא ובבשר דגים וחגבים שרי אע״ג דמימלך שליח עלי׳ וא״ל לדחוק לאוקמי מתני׳ בדכתיב ליה עילא ועיין בבבלי בפרקין וכר״פ כל הבשר והרמב״ם כתב פ״ט מה״כ דדגי׳ לא מיתסרו אלא במקום דמימלך שליח׳ ועופות אסורים בכל מקום ותמהו עליו דבבבלי בפרקין משוינן להו ועיי׳ בר״ן. ואי׳ הכ״מ דיש לחלק בעופות מימלך בישרא דשליתותי׳ וקאמר מאי בישרא בעית דאוף או דבהמ׳ ואדגי׳ מימלך לבסוף כדלא משכח בשר ע״ש ותימא דבמעילה דף כ׳ גרסי׳ ולת״ק מ״ש בבשר עופות משום דרגיל איניש ואמר לא אשכחנא בישרא דחיותא ואתאי בישרא דליפרי׳ א״ה ה״נ עבד איניש דאמר לא אשכחית בישרא דחיותא ואתאי דגי׳ הרי מפורש דאין חילוק בין המלכתן ודלא כב״מ. ובלא״מ תיכן לדידן דקיי״ל כר״ע בשר עוף בחלב אסור הלכך אפילו לא מימלך עליה אסור כיון דמיקרי בשר לענין בב״ת ע״ש. ותימא א״כ מאי פריך הש״ס ר״פ כל הבשר הא עוף אסור מדאורייתא כמאן דלא כר״ע וכו׳ איתא סיפא הנודר מן הבשר וכו׳ הא עוף אסור כר״ע וכו׳ ע״ש. הא לדעת הלא״מ מ״ד בשר עוף בחלב דאורייתא פשיטא דלא תליא בהמלכת השליח א״כ שפיר אתיא מתני׳ כתד תנא ועוד לדבריו נ״ל דרשב״ג כר״י הגלילי ס״ל דבשר עוף בחלב אפילו מדרבנן מותר וזה לא שמענו בשום תלמודא וכ״ש למ״ד הלכה כרשב״ג בכל מקום אפילו בברייתא דה״ל למפסק כרשב״ג בבש׳ עוף בחלב דשרי ול״ע:

(שם) **קרבייא** לאו בשר ואוכליהן לאו איניש. כתב הטו״ד סימן קי הרר״י הור׳ על קרקבן טרפה שנתערב באחרו׳ שהוא בטל דלא הוי ראוי להתכבד כדאמרי׳ בני מעי׳ הוכליהן לאו בר איניש ולפ״ז ה״ה בכל בני מעי׳ ע״כ וכ״כ בש״ע סימן ק״א. וקשה הא מסיק בבבלי דס״ק מי שמנית בשר וקונה אלו לאו בר איניש הרי אע״ג דאינן חשובי׳ כבשר מ״מ הן חשובי׳ במקום שאין בשר וע״ק הא ת״ק דהיינו ר״ע פליג עליה וסובר דבכלל בשר הן ואוכליהן בר איניש וקיי״ל כר״ע. ואף שמדברי רש״י בפרקין נראה דוכן היא רשב״ג וכו׳ שמעתתא באנפי נפשה היא והכל מודים בה. מ״מ אין לשון הש״ס משמע כדבריו והרשב״א חולק עליו וכ״נ מדברי המפרשים ול״ע. ודברי תוס׳ במעילה דף כ׳ נ״ע ובחידושי׳ האלכתי ע״ש:

(שם) **אבל** בדלעת יונית ד״ה שהוא כירק. וכ״ל ראיה לדבריו מהא דתנן ספ״ב דכלאים תבואה נוטה ע״ג תבואה וכו׳ ירק ע״ג תבואה הכל מותר חוץ מדלעת יונית

ש"מ דדלעת יונית בכלל ירק הוא ואפשר לומר אף אם בכלל תבואה הוא מ"מ כיון שעלין שלו ארוכין מיתוי בכלאי׳ :

(שם ע"ב) **הא** הנודר מן הפת ומן התבואה יהא אסור בכל. הרא"ש פי׳ בפ"ק דחלה דקושיא היא ובתמי׳ קאמר וכי סברי רבנן דהנודר מן הפת ומן התבואה יהא אסור בכל והגיה בדברי ר"י כיני מתני׳ הנודר אף מן הדגן וכו׳ ע"ש. ואינו מחוור חדא דדוחק להגיה הכא והתם ועוד דא"כ לריכין להגיה עוד כאן במקום מתני׳ אמרה כן שצ"ל כיני מתני׳. מיהו בבבלי בפרקין גרסי׳ אמר ר׳ יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא בה׳ מינין. לכך נ"ל דה"פ מתני׳ אמרה כן כלו׳ ה"ק מתני׳ דמ"א הנודר מן הפת וכו׳ אינו אסור אלא מהן וחכמים אמרו במקום אחר והיינו מתני׳ דהכא שהנודר מן הדגן אינו אסור אלא בהם והתם לאו עיקר פלוגתייהו דר"מ וחכמים אתי לאשמועינן. והיינו דקמ"ל ר"י בבבלי דהכל מודי׳ בתבואה לאפוקי ממשמעות דמתני׳ דחלה. ודלא כמ"ש הרא"ש בפירושו דלא ניחא דפליגי בסברו׳ הפוכות ע"ש שוהו דוחק מהיכי תיתי לומר כן הא כללא הוא דלא מפכינן במחלוקות :

(שם) **מעתה** אף האומר תבואת תורה יהא אסור בכל וכו׳. בבבלי בפרקין גרסי׳ אר"י הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא בה׳ מינין פשיטא מ"ד תבואה כל מילי משמע קמ"ל דלא משמע כל מילי. הקשה הרשב"א מאי קא מתרץ ליה אדרבא היא גופא קשיא ליה מאי קמ"ל פשיטא ודחק לתרץ ע"ש והיה נ"ל דהש"ס מקשה פשיטא דבלשון בני אדם לא משמע אלא ה׳ מינין ומשני סד"א כיון דבלשון קרא תבואה משמע כל מילי כמפורש בסוגיין קמ"ל דאזלי׳ בתר לשון בני אדם דלא משמע אלא ה׳ מינין. אך קשה א"כ מאי פריך ר׳ יוסף מדכתיב ובפרוץ הדבר וכו׳ הא בבר אמרנו דבלשון המקרא כל מילי משמע וע"ק מאי פריך הש"ס פשיטא הא אילטרך לאשמועינן לאפוקי ממתני׳ דחלה ובנ"ש בסמוך. וע"ק דמסיק בבבלי אמר רבא תבואה לחוד ותבואת השדה לחוד. ורב"י פי׳ בפ׳ בהר ולא נאסוף את תבואתינו כגון יין ופירות האילן וספיחי׳ ולפי המסקנא תבואה דקרא לא משמע אלא חמשה המינין ודוחק לומר שפי׳ לפי הירושלמי וצ"ע :

(דף כ"ה ע"א) **דרגש** זוקפת ואינה נכפית. בקונט׳ פירשתי זוקפת על לדה וכ"פ רב"י והר"ן במ"ק. והרא"ש כתב בפירושו דרגש לא היה כופהו אלא זוקפו כלו׳ מניחו כמו שהוא זקוף וא"ל זוקפו על לדו דא"כ הל"ל זוקפו ודיו כדאמרינן לקמן גבי מטה שנקליטיה יולאין ועוד לקמן ניחא שמן הדין נריכה כפי׳ אלא שאינו יכול מפני הנקליטין אבל הכא יכפה אם היא טעונה כפי׳ ואם אינה טעונה למה לריך לזקפה ע"כ. הנה הרא"ש הרא"בונה קשיא אלמסייע ממימרא דר׳ יעקב תיקשי ליה מברייתא גופא לפירושו ליתני א"ל לכפותו והו לא כדתרא בכיפא גבי מטה המיוחד׳ לכלים. ומאי דקשיא ליה יכפה אם היא טעונה כפי׳ י"ל דסגי בזקיפתו שניכר בזה כפייתו מש"כ בשאר מטות ועוד מדקאמר רשב"א בזמט קלמנטרין שלה ודיו משמע דלהקל על הת"ק קאתי ואס"ד דת"ק אינו מלריך כפיי׳ כלל רשב"א להחמיר קאתי א"כ מאי ודיו דקאמר. גם מ"ש בני׳ במ"ק רשב"א אומר מתיר קרביטיו לא סגי ליה בזקיפה אלא מתיר הקבירה שבין הזרועות והאמלעי ומיד הוא נופל לארץ והזרועות עומדים במקומן ע"כ. משמע מדבריו שרשב"א מחמי׳ וקשה הרי מפור׳ כאן שרשב"א מיקל מדקאמר דיו וצ"ע :

(שם) **מטה** שנקליטיה עולין וכו׳. עמ"ש במ"ק דף ו׳ ע"ב בתו׳ בד"ה מטה וכו׳ :

(שם ע"ב) **הוה** יריתו. כתב ב"מ פי׳ יריתו ממש הוה ול"ק לי׳ מיריתו סוגרת ומסוגרת דאפשר מפשט היה אחר בכישה ואין מוקדם ומאוחר בתורה ע"כ ומלבד שדוחק לומר אין מוקדם וכו׳ כמ"ש תו׳ בפסחים הלא לפי פי׳ עיקר הסר מן הספר לכך נ"ל פי׳ בקונט׳ עיקר :

(שם) **ייבא** כיי וכו׳ עד ג׳ גרנות אסורים והרביעית מותרת. גרסי׳ בבבלי דף נ"ט ע"ב הר"י בלל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר ומוקי ליה בגידולי גידולין בדבר שאין זרעו כלה ופריך והתנינן טבל גידולי גידולין הסורי׳ בדבר שאין זרעו כלה וכו׳ ע"ש. וקשה אמאי לא מוקי לה בגידולי גידולין כגורן הרביעי דברי. והרמב"ם פ"ו מה׳ מעשרות פסק כן דגורן הרביעי מותר. וא"ל ר׳ ינאי סתמא קאמר דהא כי היכי דמוקי ליה בגידולי גידולין אפשר לאוקמי נמי בגורן הרביעי וצ"ע :

הדרן עלך פרק הנודר מן הירק

(דף כ"ו ע"א) **לית** הדא פליגי על ר"י. וקשה הא מסקינן לעיל ר"פ הנודר מן המבושל דאף רבי יאשיה מודה דלא אזלינן בתר לשון תורה אלא לחומרא וכיון דהכא לשון בני אדם לחומרא לכ"ע אזלינן בתר לשון בני אדם א"כ אף לרבי יאשי׳ קשיא מתני׳ וי"ל דהש"ס רולה לדייק מהכא דרבי יאשיה אזיל בתר לשון תורה בין לקולא בין לחומרא ודוחק :

(שם) **יום** זה משבת זו. וקשה מנ"ל דיום זה ליום אחד דמיא ואי משום דתנן בריישא שאיני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך הא יום זה כיום אחד דמי קשיא הא מסיפא איכא למידק איפכא דתנן יום אחד אסור מיום ליום הא יום זה כהיום דמי וי"ל דרישא דייק ליה עפי מדתני היום ושני בדיבורו ואמר שבת זו ולא תני כולה בבא כחד לישנא ש"מ דיום זה ליום אחד דמיא ועיי׳ בבבלי. וא"ת מעיקרא ס"ד דבלשון בני אדם אפי׳ היום משמע עם הלילה והשתא ס"ד דאפילו יום זה אינו אלא עד שתחשך וי"ל דודאי השתא נמי כוגל דיום זה משמע עם הלילה אבל לא מעת לעת :

(שם) **הדא** אמרה ניסן ר"ה לנדרים. בבבלי דף ס׳ גרסי׳ ת"ש קונם יין שאני טועם השנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה ס"ד אילימא כדקתני למה לי למימרא. וקשה דלמא קמ"ל דניסן ר"ה לנדרים י"ל דס"ל לבבלי לכ"ע בנדרים הלך אחר לשון בני אדם כמפורש שם דף מ"ט ובבבלי בר"ה דף י"ב גרסי׳ ואימא ניסן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם הלכך ליכא לפרושי מהני׳ הכי :

(שם) **אסור** לאדם להתענות עד שש שעות בשבת. פשטא דליבנא משמע אפי׳ לשם תענית מותר עד שש שעות. וכן נראה מדברי רש"י בתעני׳ דף כ"ה מחלות ואילך חל התענית כיון שלא סעדו בזמן סעודה. מיהו ברש"י בעירובין דף מ"א מפורש בהיפך שכתב אבל בשבת שאסור להתענות בו קנס לבוש תענית ע"כ וכ"כ המג"א. אך י"ל דהתם בעירובין איירי שכבר לס עד הערב הלכך אותו מקלת מיקרי תענית אבל קודם חלות אע"ג שעושה לשם תענית אינו כלום שאין שם תענית חל עליו כלל. וכ"כ מדמייתי רבי יוסי דאיה ממתני׳ דהיו מתענין וכו׳ משמע דהכא נמי כיושב ומתענה בשבת לשם תענית איירי ונראה הא דאמר בסמוך מלתיה דר"י אמרה מתענין לשעות פליג אהא דאריב"ח אסור לאדם להתענות בשבת עד ו׳ שעות דמשמע הא קודם שש שעות מותר אפי׳ לשם תענית דקסבר אין מתענין לשעות. ובהכי ניחא דלא פליגי הבבלי והירושלמי. דבבבלי בתענית דף י"ב אר"ח הא דאמרת מתענין לשעות והוא שלא טעם כלום כל אותו היום וליכא מאן דפליג עליה דר"ח כריב"ח ס"ל. ודלא כמ"ש הרא"ש שם בתעני׳ דפליגי הבבלי וירוש׳. והרא לחלק ע"ש. ובזה נ"ל ליישב דברי הרמב"ם פ"ק מה׳ תענית וכן אם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר היום ה"ז תענית שעות וכו׳ הה"מ שדבריו הן מן התמיהין ע"ש. ולפמ"ש ניחא שסמכו על הירושלמי דמעשה דר. והא דמשני בבבלי שם אהא דהר"י אהא בתעני׳ עד שאלא לביתי דלשמוטי מכי נשיאה הוא דסביר דיתובי בעלמא הוא כדמוכח בס גיין וליתא לדר"ח. ולכך השמיט הרי"ף מימרא דר"ח. ומה יש לדקדק עוד בדברי רש"י והרא"ש שם בתענית עיין בחידושי שם :

(שם ע"ב) **בילתיה** דרב אמרה וכו׳ דרב אמר לוה אדם תעניתו ופורע. וקשה מנ"ל דמתענין לשעות דלמא הא קמ"ל אע"ג שכבר התחיל בתענית יכול לאכול היום ולהתענות ביום אחר. ולא ראיתי לאחד מהראשונים שפירשו דברי רב כן. אדרבא מדברי הרא"ש והר"ן פ"ק דתענית משמע דמפרשין הא דאמרי׳ בסמוך והוא שאמר יום סתם דקאי אדרב ע"ש. ואיני מבין הא רב ודאי פליג אהא דאמר בסמוך בנת ואבל איבד תעניתו דמשמע שלריך להתענות תענית אחר יום שלם ורב קאמר דאינו מתענה אלא מה שנייר. ואפשר לומר דהא דקאמר איבד תעניתו היינו שההשלמה לא מהני ליה ודוחק. לכן נ"ל דהא דדייק מדרב דמתענין לשעות היינו משום דמשמע לנו אפילו כשקיבל עליו מבעוד יום להתענות לוה ופורע וקשיא היך יולא ידי נדרו אלא ודאי קסבר רב מתענין לשעות וכמה שהתענה כבר יצא ידי קבלתו. מיהו פי׳ זה מרפסן איגרא דלא משמע כן בפסקי הראשונים ז"ל וצ"ע :

(שם) **נדר** להתענות ושכח ואכל כזית איבד תעניתו. זו היא גירסת הרא"ש אבל הר"ן פ"ק דתעניות כתב בשם הרא"ס והוא שאכל ככותבת שכן שיעור אכילה לתעניות ומיה"כ ילפינן לה ע"כ. וקשה אי מיה"כ יליף לה אפילו בפחות מכזית נמי דבככותבת חייב כרת אבל פחות משיעור מדאורייתא מיהא אסור וי"ל כיון דאינו חייב בפחות מככותב׳ ש"מ דבכלל עינוי הוא דלא קמיתבי דעתא א"כ ה"נ בכלל תענית הוא :

(שם) **והוא** שאמר יום סתם וכו׳. עיין פי׳ בקונט׳. ויש מי שפירש דיום זה קבוע לו לתענית תמיד כגון שמת אביו וכיולא בו וביום סתם היינו שקבל עליו להתענות יום אחד ובמנחה קבל עליו התענית ועיין ברא"ש פ"ק דתעניות ובטא"ח סימן הקסת ובב"י שם :

(שם) **נדר** להתענות ונמלאו שבתות וי"ט לוקה וא"ל התרת חכם. וקשה הא תנן לעיל פ"ב שהנדרים חלים על דבר מלוה ותנן לקמן פ"ט פותחין בכבוד שבתות וי"ט ש"מ דלריך

התרה וראיתי להר"ן פ"ק דתענית שתירץ דשאני קבלת תענית דלאו נדר גמור הוא אלא שאומר אהא בתענית למחר מש"ה א"כ נדר באומר הרי עלי. וכ"כ הרמב"ן ומביאו הטו"ד סימן רס"ו ע"ש. והט"ז כ׳ בי"ד שם בשם סמ"ק הא דנדרים חלי׳ ע"ד מלוה מיירי בנודר בפירוש בי"ט והאי דתעניה איירי שאירע כך בתוך הזמן שנדר ע"ש. ותימא הא מתני׳ דפ"ט איירי בנודר כך ימים ובהם שבתות וי"ט שהרי פותחין בכבוד שבתות וי"ט ומתוך כך שאר הימים מותרין וצ"ע :

(שם) **ר׳** אבין ליים כל ערובות סוכות. כתב בטא"ח סימן רמט ודאם לי שדרך אנשי מעשה להתענות כל היום כדאיתא בעירובין וכו׳, וכתב ב"י הרא"י שהביא אינה מוכרחת וממקום אחר כ"ל להביא ראיה מבוררת גרסי׳ בירוש׳ פ"ב דתענית ר׳ אבין ליים כל ערב שבת ע"כ. ונ"ל שגירסת הטור גם בתענית הגירסא שלפנינו בר"א ליים כל ערב סוכות א"כ אין ראיה מירושלמי. ואל תתמה מ"ש ערב סוכות י"ל כדי שיאכל בסוכה לתאבון דהא ילפי׳ ט"ו מחג המלות במלוה שיאכל בסוכה כזית בלילה הראשונה כדאיתא בסיכה וכש"ע א"ח סימן תרלט :

(שם במתני׳) **עד** הפסח אסור עד שיגיע. בקונט׳ פירשתי דבלשון בני אדם עד ולא עד בכלל. וקשה א"כ תיקשי הך מתני׳ לר׳ יאשי׳ דקאמר בנדרים אזלינן בתר לשון תורה לחומרא ובבבלי בחולין דף כ"ד מסקינן דלחומרא אמרינן עד ועד בכלל וי"ל דר׳ יאשי׳ סובר כדס"ד דש"ס התם דבכל מקום אמרי׳ עד ולא עד בכלל א"כ כיון דבלשון תורה איכא לספוקי אי עד ועד בכלל או לא ובלשון בני אדם ודאי עד ולא עד בכלל מודה ר׳ יאשי׳ דאזלינן בתר לשון בני אדם :

(דף כ"ז ע"א בגמ׳) **הכל** מודים בפסח שהוא מותר. כתב הר"ן סוף פרקין בשם הרמב"ן דלית הלכתא כר"י באומר קונם עד שיהא פסח שאינו אסור אלא עד לילי פסח מדתנן הכא עד הפסח עד שיהא אסור עד שילא וסיפא בתר רישא גרירא דקתני קונם יין אלמא קונם יין עד שיהא פסח לרבנן עד שילא. והרא"ש כתב אפשר דלאו אקונם יין קאי וא"כ דעלה קאי אגב גררא דאחריני נקט ע"ש. ותימא ודאי דברי ר׳ אבין הן תיובתא להרמב"ן דש"מ דהלכתא כר"י. וגם להרא"ש קשיא מאי מספקא לי׳ הא ודאי עלה קאי דאל"כ מאי דוחקי׳ דר׳ אבין לפרושי מתני׳ בפרוש הפסח. ודוחק לומר שפירשו כפי׳ השני שבקונט׳ דאין סוגית הגמרא משמע כן וצ"ע ועיין בטי"ד סימן ר"ך ומיהו הא ל"ק לגיט׳ הרמב"ן איך תנן עד שיפסקו הגשמים ר"מ עד שיעביר הפסח למה לא נאמר לא נתכוון זה אלא עד לילי פסח דשאני הכא דאמרי׳ שלא קבע לו זמן זה אלא לשתות יין בליל פסח :

(שם) **מה** פליגין בפרוס הפסח. מכאן משמע שאין יום החג בכלל פרוס הפסח דא"כ אף בפרוס הפסח אסור לר׳ יוסי כ"ע עלמו ור׳ אבין אמר דבפסח הכל מודים דמותר. ודלא כמ"ש התוי"ט ריש פ"ג דשקלי׳ ע"ש וצ"ע :

(שם) **קבע** זמן למשתה בנו וכו׳. פירושי בקונט׳ הוא מדברי הר"ן דף סב ע"כ וכתב עוד מכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע וזמנו קאמר הלכך גשמים שאין לירידתן זמן ידוע מדינא כי אמר עד הגשם עד שיגיע זמן קאמר ע"ש ול"נ שאין מכאן ראי׳ דהכא כיון דבידו לדחות הזמן איכא למימר כשעה שנדר כבר הי׳ בדעתו לדחותו לכך אסור אבל לא מטעם שאין להתחלתו זמן קבוע וליכא למילף מהכא כאומר עד הגשם שלא יהא אסור אלא עד שיגיע :

(שם) **כמי** שזמנו קבוע. כתב הרמ"א בי"ד סימן ר"ך סט"ו בהג"ה ואפילו אם מת הבן קודם שיגיע משתה שלו לריך להמתין עד אותו זמן. ותמה עליו הש"ך ע"ש ול"נ דראיית הרב מסוגיין דכי היכא דאמרינן הכא דלא אסיק אדעתי׳ שידחה אותו ה"ה במת הבן אמרי׳ דלא אסיק אדעתיה שימות לכך אסור עד הזמן שקבע וכי היכא בשהקדים הזמן אסור עד שיגיע ה"ה במת וזה ברור :

(שם ע"ב) **משיקפלו** המקלועות. פי׳ הר"ן הסכיני׳ המיוחדים לחתוך התאני׳ כשעושין העיגולים נקראים מקלועות ע"כ. וקשה א"כ ודאי שפיר איכא למידק דכלכלות תאני׳ קאמר דומיא דסיפא. גם בבבלי מייתי ברייתא דכלכלות תאנים ולא ענבים ולפי׳ הר"ן ממתני׳ שמעינן ליה. הלכך נראה פירושי בקונט׳ עיקר והוא מדברי הרא"ש בלישנא בתרא ע"ש :

(שם במתני׳) **רשב"ג** אומר עד שיגיע זמנה של רביעה שניי׳. כל הפוסקים פסקו כת"ק והקשה הב"י בי"ד סימן ר"ך אמאי הא קיי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו ותירץ מדהר"ז מחלוקת דאמר עד הגשמים וכו׳ והיא לת"ק אילטרך וכו׳ משמע דהלכתא כוותי׳ וכ"כ בכ"מ. ותימה הא לפמ"ש הרמב"ם מפרש לדר"ז באומר עד הגשם אם ירדו גשמים ברביעה ראשונה מותר א"כ אף לרשב"ג אילטר׳ וצ"ע. ובעיקר הקושיא תמה אני היך נעלם ממאור עינינו משנה מפורשת פ"ט דשביעי׳ המודר הנאה מחבירו עד שתרד רביעה שנייה ופסקו כהך סתמא. וא"ת ה"ל כסתם ואח"כ מחלוק׳ ואין הלכה כסתם י"ל הא בתרי מסכתות קיי"ל דאין סדר למשנה וכיון דיש לספק אזלינן לחומרא כת"ק. ועיין ברא"ש ריש מס׳ ברכות. ובי"ד סימן ו׳. והא דהר"י הלכה כרשב"ג חוץ מערב וכו׳ היינו דבערב וכו׳ אין הלכה כרשב"ג אע"ג דליכא סתמא דתנן דלא כרשב"ג. ועיין בתוי"ט. ואין לורך למה שדחק שם :

(שם) **רביעה** שנייה. כתב הרמב"ם פ"י מה"נ שאנה כ"ג במרחשון. והיינו כר׳ יוסי כדתני׳ בבבלי בפרקין. וכה׳ תענית פ"ג פסק כר"מ שזמנה בשבעה במרחשון. ובפ"ו מה׳ תפלה פסק כר׳ יהודה שזמן הראשונה בשבעה וממילא השנייה בי"ז במרחשון. ותמהו עליו הלח"מ והב"ק בי"ד סימן ר"ך. וכתב הלח"מ שדברי רבינו סם כחומץ לשינים וכעשן לעינים. ואני אומר שדבריו יפים וטובים כיין מיושן למעים. וכעשן קטרת בין בדים. דגרסי׳ בבבלי בתענית דף ו׳ אמימר מתני׳ לה׳ דר"ח בהא ליצנא בג׳ במרחשון שואלין את הגשמים רב"ה בו׳ בו אר"ח הלכה כר"ג כמאן אזלא הא דתני׳ רשב"ג"א גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושנייה כמאן כר׳ יוסי אר"ח הלכה כר׳ יוסי וקשי׳ הלכתא אהלכתא. ומפני כך מחק רש"י הגירס׳ הישנה וגרס הלכה כר׳ יהודה. ודוחק למחוק כל הנוסחאו׳ הישנות וע"ק לפי גירס׳ זו ה"ל למימר אמימר אמר דהא פליג אליק בכל דבריו דבל"ק אר"ח הלכה כר׳ יוסי. לכך סובר הרמב"ם דתרי מילי נינהו גבי שאלה פסק ר"ח כר"ג והיינו כר׳ יהודה. ואפשר דבתפלה מקדמינן כיון דלפעמים לריכין לגשמים בג׳ במרחשון אע"ג דמיעוט שנים ניהו מ"מ כיון דלעולם אין הפסד בהן מקדמינן לשאול. א"כ אפילו כר"מ אתיא ולא מבחינן ברביע׳ ראשונה להתפלל עליה ולא נזכר בדברי הרמב"ם בה׳ תפלה דז׳ במרחשון רביעה שנייה היא. בנדרים פסק ר"ח הלכה כר׳ יוסי דבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם שקורין לכ"ג במרחשון רביעה שניי׳. ובתעניות פסק כר"מ כסתם מתני׳ וכוותי׳ קיי"ל דרביעה ראשונה בג׳ ובניי׳ בז׳ ושלישי׳ בכ"ג. וכ"כ הרמב"ם כפי׳ המשנה פ"ט דשביעית. אלא הא קשיא שבתיבורו פ"ק מה׳ מתנות עניי׳ כתב מאימתי מותרין כל אדם בזיתים בא"י וכו׳ מר"ח כסליו שהוא זמן רביעה שניי׳ בשנה אפילה. וזה דלא כמאן וראיתי להכ"מ שכתב שרבינו מפרש דר׳ יוסי ארביעה שניי׳ קאי וה"ק רביעה שניי׳ בשנה בכירה בי"ז ובבינוני׳ בכ"ג ובאפילה בר"ח כסליו ע"ש. לפ"ז י"ל דמודה ר׳ יוסי לר"מ בשנה בכירה ולר׳ יהודה בשנה בינוני׳ ופליג עלייהו באפילה. מעתה ניחא שכל דבכולהו פסק כר׳ יוסי. בנדרים פסק בכ"ג דלשון בני אדם כדבר בינוני וכן בתפלה פסק בבינוני׳. ובתעניות עבדינן לחומרא בשנה בכירה ובשביעית דספק מתנות עניים לחומרא פסק שזמן רביע׳ שני׳ בר"ח כסליו שנה האפילה והדברים ברורים כאין גמגום. גם דברי הרי"ף פ"ק דתעני׳ יש ליישבם ע"פ דברינו אלה. ועיין בחידושי הריטב"א בתעני׳ דף י׳ ובחידושינו שם :

(שם בגמ׳) **כדי** לרבות עלים. עיין פירושי בקונט׳. וקשה במתני׳ תנן י"ג כהני׳ זוכין בתמיד משמע שכולהו היו מן הלורך לתמיד ובפירושי למס׳ שקלים הגהתי קרבן לרבות העלים דכתיב כי תקריבו קרבן מנחה ומלינו לעלים שנקראו קרבן דכתיב והגורלות הפלנו על קרבן עלים. וברייתא היא שניי׳ במנחות דף ק"ו :

(שם) **ר"מ** כדעתיה וכו׳. כתב הרמב"ם פ"י מה"נ אם אמר עד שיפסקו הגשמים בא"י אסור עד שיעבור פסח. וכ׳ הלח"מ מחלוק׳ ר"מ ור"י ואם נאמר דתלי פלוגתייהו בהא דתנן בתעני׳ עד אימתי שואלין את הגשמים וכו׳ קשה דרמב"ם פסק בה׳ תענית עד שיעבור ניסן שואלים את הגשמים ולמה פסק כאן עד שיעבור פסח וצ"ל דסובר רבינו דלא תלי הא בהא ע"כ. ותימא הרי מפורש כאן דתלי הא בהא ועיקר קושיות הלח"מ תמיה לי שהרי לא קיי"ל כר"מ וכר"י דהך מתני׳ לענין שאלת גשמים ואין שואלין אלא עד י"ט הראשון של פסח וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מה׳ תפלה. והא דכתב בה׳ תעני׳ שהיחידין מתענים עד שילא ניסן משמע דלריכין לגשמים עד שילא ניסן. הא ודאי מילתא אחריתי היא דהתם איירי בשלא ירדו גשמים כלל אבל היכא דירדו אין לריכין אלא עד שיעבור פסח. וא"ת ה"ל למפסק עד שיפסקו הגשמים אסור עד י"ט הראשון של פסח י"ל דשאלה שאני כדאמרי׳ בירושלמי בתעני׳ כדי שיהו המועדות בטל ובנדרים פסק כר"י דקיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י וזה ברור :

(דף כ"ח ע"א במתני׳) **נתעברה** השנה אסור בה ובעיבורה. וא"ת למ"ד בנדרים הולכין אחר לשון תורה אמאי אסור בעיבורה הא תנן בעירובין המוכר בית בבתי ערי חומה אינו מונה אלא משעה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה כשהוא אומר תמימה להביא חדש העיבור טעמא דכתי׳ תמימה הא לאו הכי מונה י"ב חדש מיום ליום וי"ל כבר הסיקנא לעיל דלא אמר הולכין אחר לשון תורה אלא לחומרין. והרשב"א כתב מסיק דהא דערכין באומר שנה דכשנה אחת דמי הלכך אין חדש העיבור בכלל ומתני׳ באומר סשנה ע"ש ובר"ן ותימא אדרבא מהתם איכא למפשט דשנה לאו כשנה אחת דמי דטעמא דכתב תמימה עד שנת ממכרו שנה

אלא ולא של פולם כדאמרי' בערכין דף י"ח הא לאו הכי ה"א דשנה כהשנה דמי. וע"כ דאיצטרך תמימה לרבות שנת העיבור דה"א עד תום שנת ממכרו אתי למעט חדש העיבור וצ"ע ועיין בחידושי:

(שם) **עד** סוף אדר עד סוף אדר הראשון. יש גורסי' עד סוף אדר סוף אדר שני וקשה הרשב"א מ"ש כי אמר עד ר"ח מכי אמר עד סוף דהכא והכא אדר סתם קאמר והר"ן מקשה כיון דמוקמי' למתני' כדלא ידע דמעוברת שתא אמאי מיתסר עד סוף אדר שני. וכש"ע בי"ד סימן ר"ך הופס לעיקר לנוסחא זו. לכך נ"ל דטעמא דמילתא דהל"ל עד שילא אדר כדאמרי' לעיל עד שילא פסח וכולהו הנך דתנן במתני' אלא ודאי מדשני לישני' ואמר עד סוף כוונתו אפילו אם יתעברו השנה אוסר על עצמו עד סופו ומיתשב לשני האדרים לאחד יהכי ניחא כל מה שעמעמו הראשונים על גירסא זו. ועיי' בלח"מ פ"י מה"נ:

(שם בגמ') **איתא** חמי לנדרים לית את חשים וכו'. עיי' פירושי בקונט'. עוד יש לפרש דה"ק לענין שכר בתים ל"ש אפילו נתעברה השנה לאחר השכירו' והשוכר והמשכיר יחלוקין בחדש העיבו' כגון ששכרו בי"ב דינר לשנה מדינר לחדש יחלוקו ופרי' לנדרים לית לך ספיק' דא"כ ה"ל למיזל להומרא ובשכירות אח חושש לספק וקאמר דיחלוקו. ולשני הפירושים קשיא לי לפי מאי דפסקו הפוסקים בח"מ סימן שי"ד דהשוכר כבעל הבית והמשכיר כפועל וה"ל להתנות א"כ ודאי דיש לחלק בין שכירות לנדרים דה"ל למשכיר להתנות כשתתעבר השנה שיהי' שלו ואפשר לחלק וע"ש בסימן שנ"ד בש"ך ס"ק כ' וצ"ע. ומאי דמסיק ר' הילא דאף בשכירות השכיר וא"כ עיברו הוא למשכיר קשה דלשון המשנה בב"מ לא משמע הכי דקאמר ונתעברה השנה לשוכר משמע דאחר השכירות נתעברה. ומסוגיין כאן מבוררת לדעת הפוסקים דשכירות ונדרים שוין לענין זה ועיי' בח"מ סי' שי"ב ובסמ"ע שם:

(שם במתני') **ר"א** קונם יין וכו'. הרמב"ן מסיק להלכה דלא כר"י ודלא כר"י בנו ועמש"ל בפרקין בתו' ונ"ל ראיה לדבריו מהא דתנן בר"פ קונם יין שאני טועם שבת זו אסור בכל השבת ושבת לשעבר אמאי נימא שלא כיון לאסור ביום השבת דהא לקדש על היין בשבת מצוה ומכרך לריך שיטעום יאפי' תימא דקידוש על היין דרבנן הרי לאכול שום נמי דרבנן ואפ"ה אמרי' דאומדנא דמוכח הוא ומותר וא"ת דכלשון שבת זו נכלל שבת דלהכא י"ל הא כא מר עד הפוס שדינו אפי' קודם הפוס משום אומדנא וכמ"ש הר"ן. וק"ו הוא ומה שבת זו דאמרינן בבבלי בר"פ דאיכא למימר יומי דשבתא קאמר אפ"ה אסור כ"ש כאן. וכן דעת הרמב"ם:

(שם ע"ב בגמ') **הדא** אמר' שהן דמשבע לחברי' וכו'. וקשה הא לא דמי למתני' דבמתני' הוא עצמו הנודר וי"ל דמפרש למתני' שהמשכרב הומר קונם לביתך וכו' ולכך מותר חבירו לאכול ולשתות וצ"ע:

הדרן עלך פרק קונם יין

(שם במתני') **א"ב** אין נדרים. גירסת הרא"ש והר"ן אמרו לו א"כ אין נדרים ויתבאר בסמוך. וכתבו הרא"ש והר"ן בכבוד המקום היינו שמזכיר לו כבוד המקום ואו ודאי מפקר וכן משמע בסוגיין. והב"ח סי' רכ"ח סי"ג כתב שהש"י אגב שיטפיה כתב כן בשם הרא"ש שלא נמצא בדבריו. ונהפוך הוא שהוא אגב שיטפי' לא עיין ברא"ש שמפורש כן בדבריו. והט"ז שם סקי"ג פי' שיש לחלק בין עבירות שאדם מורגל בהם כהאי דלא תקום וכו' ובין עבירות שאין מצוי' כל כך ע"ש. וקשה הא בבבלי דף כ"ב ע"א ס"ד דפתחינן בריטא דר' נתן דבסמוך לפי שאין העבירה גדולה כל כך לא יתבייש לומר האמת. אע"ג שאינו מצוי שיבנ' אדם במה בשעת איסור הבמות. וב"ש לפי מאי דפי' הר"ן וכ"מ בסוגיין דכוונה במה לע"ז הוא ואביי קאמר התם דפתחינן בריטא דר"נ ומסתמא לא פליג אמתני'. אלא ודאי הכל תלוי בחומר הדבר. וע"כ לומר כן דלדבריו נ"ל לש"ס למיתשב התם לא פתחינן בדר' ינאי ובדרבנ"א ובדר"נ והעתיקו הפוסקים כולן הל"ל כללא לא פתחי' בעביר' שבני אדם רגילין בהן ולפמ"ש ניחא דקמ"ל דאלו עבירות חמורו' הן בעיני העם. אך הא קשיא למה לא כתב הטור דלא פתחינן בהא דשמואל דאמר אע"פ שמקיימו נקרא רשע והרא"ש הביאו בפסקיו וברמזי'. וא"ל שזה נכלל במ"ש דאין פותחין בכבוד המקום לומר אלו ידעת שאתה עושה עבירה בנדרך כ"ל אפי' אתה מקיימו נקראת רשע. דא"כ קשה מאי קמ"ל בבבלי שם דלא פתחינן בהא דשמואל הא מתניתין היא דאין פותחין בכבוד המקום וי"ל:

(דף כ"ט ע"א בגמ') **הכל** מודין בכבוד רבו וכו'. וקשה א"כ למה פליג ר"א בכבוד אביו ואמו הא הוקש כבודם לכבוד המקום וה"ס לענין מורא כמ"ש התוס' בב"מ דף ל"ב בד"ה ככד וכו' איש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה' אלהיך תירא ע"כ. והטי"ד סי' רכ"ח כ' אין פותחין בכבוד אביו שאין אדם הליף וכו' ומה"ט נמי אין פותחין בכבוד רבו. משמע דבניהם שוין, ולפ"ז בדברים שבינו לבין רבו פותחין. וליתא כיון דרבו דמיא לכבוד המקום אפי' בדברי' שבינו לבין רבו אין פותחין. ואפשר לחלק דוקא דבר שבינו לבין המקום אין פותחין בכבוד המקום שזה נמנע שאין תועלת למקום ב"ה בעשיית המצות וכדאמרינן בסמוך וכ"כ הרא"ש בפסקיו משא"כ ברבו. אך בסוגיין משמע דאין לחלק וכי היכא דבכבוד המקום מספקא לן ה"ה בכבוד רבו ואזלינן לחומרא ולפמ"ש בקונט' דאיפשיט' בעיין אפשר דלא דמיין. וצ"ע להלכה:

(שם) **אם** אמר את כן וכו'. בבבלי גרסי' מאי אין נדרים אמר אביי א"כ אין נדרים ניתרים יפה ורבא אמר א"כ אין נדרים נשאלין לחכם. נראה דבהא פליגי אביי סובר דחכמים א"ל לר"א א"כ אין נדרי' וכגירס' הרא"ש והר"ן בכתבתי בר"פ. וא"ל דבזה ר"א מודה שאין נדרים ניתרי' יפה שאין אדם מעיז נגד כבוד המקום. ורבא סובר שדברי ר"א סם וה"ק ליה ע"כ לומר לכך אין פותחין בכבוד המקום דא"כ עקרת פ' נדרים שכל א' יתיר לעצמו בפתח זה כדפירשתי בקונט' א"כ אף בכבוד אביו ואמו אין פותחין דא"כ עקר' פ' נדרים והיינו דפריך התם מהא דמודי' חכמים וכו' דאף לדברי חכמים קשיא דהנך נדרים שבין אביו לבינו יתיר לעצמו בלא חכם ומשני כיון דכל נדרים לריכין היתר חכם נהנך שבינו לאביו דמיעוטא ניניהו לא נעקרה פ' נדרים. ובזה מיושב כל מה שהקשו הראשוני' ז"ל בסוגי' זו ע"ש:

(שם) **א"ר** ינאי כל השומע ליגרו וכו'. פי' הי"מ ומשני ר' ינאי כל השומע וכו' ואם נשבע לעשות כאלו כגון לקרוע בגדיו בהמתו שייך לומר פותחין בכבוד המקום שהעושה אותן כעובד פ"ז ע"כ. ואין נראה דהא דר' ינאי מילתא באנפי נפשא היא וכ"מ בבבלי פ"ד נדרים. ועוד אפילו בכה"ג אינו בינו לבין המקום כדמשמע קרא אם לדקת וכו' דאיירי בכל המלות עשה ולא תעשה. וכ"מ לדידי פ"ל בעי' דלא איפשיט' ומספיקא מחמרינן ולפירושי ודאי אין פותחין אפילו בכה"ג בכבוד המקום:

(שם) **לית** לך אלא כיי דמר ר"י וכו' פי' הי"מ ליה לך מימר שפותחין לכל נדר כדר' יונתן אלא דוקא כדר' ינאי כשנשבע לעשות דברים שמחמת כעס דבהא שייך לומר דהוי כעובד ע"ז והתם שייך לומר הנודר כאלו בונה במה ע"כ ואין נראה דבבבלי שם משמע דכל נדרים מחמת כעס הן שאין ועוד קשה הדרא קושיא לדוכתא ע"ז בסקילה ונדרים אפילו לעשית דברים שמהמת כעס אינן אלא בל"ת לכך נ"ל פי' בקונט' עיקר ול"ק דאע"ג דהנודר מחמת כעס כעובד ע"ז לאו כע"ז ממש הוא אלא סוף שבא לידי כך כדפירשתי בקונט':

(שם ע"ב) **לא** ידעין אין משום דהוא חשש וכו'. פי' הי"מ כלומר מה שהי' מקיימו ואינו סומך בהוראתו מפני שהי' חושש שהמתיר אינו בקי בפתחי היתר ואולי לא היה פתחו כדאי להתיר ומה שהיה מתירו מפני שאין ילה"ר תאב וכו' ע"ש ותימא אף שאין החכם הי' בקי בפתחי היתר מ"מ ר"י ודאי שהיה בקי בהן ועוד משמע מדבריו דלאו ספיקא הוא. ובכמה מקומות בירושלמי מבואר בדבר שהוא מסופק אומר תרי זימני ולא ידעין והרב המגיה ולא ידעין תנייא ואינו נכון. וא"ת לפי' בקונט' למה לא לקח ר"י שלשה הדיוטות שאף הן מתירין הנדר וי"ל קסבר ר"י במקום שיש מומחה אין ג' הדיוטות יכולין להתיר:

(שם) **ר"י** כד לא הוה בעי למידין אמר עיני כהייא וכו'. וקשה למה תלה הדבר בשלא רלה לדון הא מדינא אסור שהרי היקישא הוא וי"ל ר"מ הוא דסובר מקשינן ריבים לנגעים ורבנן פליגי עליה א"נ י"ל אפילו ר"מ מודה דלאו לכל מילי הוקשו ריבי' לנגעים וכן מפורש בבבלי בסנהדר' פ"ד דף ל"ד ור"מ הכי ושפטו את העם בכל עת מאי דריש ביה אמר רבא לאתויי יום מעונן דבנגעים אסור ובריבים מותר וה"ס מי שעיניו כהות ע"ש:

(שם) **א"ל** אלו היית יודע דאנא מלטער וכו'. וקשה הא פליגו רבנן עליה דר"א וסברי דאין פותחין בכבוד אביו ואיך סמך על פתח זה להתירו ועוד הא ר' ינאי אבוה דר' מנא הוי ונראה בכמה מקומות דרבו היה ולכ"ע אין פותחין בכבוד רבו כדאמרי' בר"פ וי"ל דוקא בשהזכיר לו כבוד אביו וכ"מ בש"ע סימן רכח:

(שם) **מה** אנן קיימין אם באומר הנייתי על אבא וכו'. וקשה מאי פריך מהא דר' יונתן הא אפשר שלא ישתה ויהא אביו מותר בהנאתו וכה"ג פריך בבבלי ר"פ המדיר. ובטי"ד סימן רכח כתב הכל פותחין בדברים שבינו לבין אביו ואמו כגון אם הדירו מנכסיו פותחין לו לומר אלו ידעת שאתה חייב במזונותיהן לא היית נודר ע"כ וכ"כ בש"ע שם סי"א. וקשה הא משמע כאן שאין הנדר חל כיון דמשועבד ליה וכדפירשתי בקונט' וכ"ה בבבלי ר"פ המדיר ואפשר לומר דההב מתני' בהוצאה הוא ודאי אין הנדר חל והא דאר"י בוסין את הבן שאין את הלא היינו מצוות כבד וכיון שהנדר חל

אל דבר מצוה חל נמי לאסור אביו מנכסיו. והא דפריך הכא מר"י ה"פ דה"ל לפתוח בהא דר"י ולמה לי' למימר אלו היית יודע דאנא מלטער וניחא נמי קושייתי הראשונה:

(שם במתני') **ועוד** אר"א פותחין בנולד. כ' הר"ן אע"ג דאפסקי' רבנן למלתי' וכה"ג דייק הש"ס בפ' עושין פסין שאני הכא דהוי לההיתרא וכו' ע"ש. וקשה דבבילה דף ל"ד דאו כש"י וש"פ תירוץ זה ע"ש. וכ"ל דל"ק לשו ממתני' דהכא דכיון דסדר תני ומודים חכמים לר"א וכו' ה"ל כאלו תנא דינא דר"א כולו ושייך שפיר למיתני ועוד וכנון הוא:

(שם) **ר"א** מתיר וכו'. כתב הר"ן משום דנקט בבי טובא סדר ותני דבכולהו ר"א מתיר וחכמים אוסרין. ע"כ ול"נ כיון דהפסיק בבבי טובי' ור"מ פליג עלייהו ודעת שלישית היא בדברים שהן כנולד לכך סדר ותני פלוגתייהו. ולפי הגירסא בסיפא וחכמים מודין לו ניחא כפשטא דתני תחלה דברי חכמים ואח"כ דברי ר"מ:

(שם בגמ') **וכי** מתים היו וכו' אלא שירדו מנכסיהם. וקשה הא אמרי' בסמוך דעניות לאו נולד הוא שהעניות מצוי' וע"ק למה ליה למידק וכי מתים היו אדרבה אם נאמר מתו ממש טפי איכא למידק דפותחין בנולד דמיתה לא שכיחא לכך נראה דה"ג ורבנין וכי מתים היו וה"פ דפריך לרבנן ונילף ממשה ומשני וכי מתים היו וכו' אלא שירדו מנכסיהם א"כ ליכא למילף מהתם דעניות מלוי' ולאו כנולד הוא. וכתב הר"ן דליכא למימר שנעשו סומין או מצורעין שאף הן חשובין כמתים דהא כתי' במחלקתו של קרח העיני האנשים ההם תנקר וכתיב בקרב המחנה ומצורע טעון שילוח ע"ש. וקשה דלמא באותו זמן היו סומין ומצורעין ונתרפאו אח"כ כדדך הטבע ונראה דסומין ומצורעין ליכא למימר דלאו פתח הוא שהרי איכא למיתש אולי יתרפאו כאשר הי' באמת לפי סברא זו אבל אחרי שנתבזו בעניות ליכא למיחש מידי:

(דף ל' ע"א) **אר"ז** הכין סוה לריך וכו'. בבבלי בנזיר דף ל"ג גרסי' א"ר יוסף אי הואי התם ה"א להון הכתיב היכל ה' וכו' פירש"י להני דאמרי דמי שנזר לאחר החרבן אינו נזיר משום דהוו סבורין דהוי קאי ה"א להו ואמאי לא ידעין דליחרב ע"כ וקשה הא הני שנדרו לאחר החרבן משום נדר בטעות התירו ולא בפתח ותרטה ותו' פירשו ר"י לא בא להתיר להם בפתח זה אלא להוכית' למה לא זכרו פסוק זה ע"ש ואין לשון הש"ס משמע כדבריהם דמסיק ואכתי מי ידעין בהי יומא מ"מ לאו להוכיחם על שהכניסו עלמם בספק הוא. לכך נראה דר' יוסף בר' זעירא דס"ל לפתוח בזה לא הייתם יודעים שניבאו נביאים הראשונים ומאן דמשני וכי יודעין אימתי כרי' הילא והני תמה שלא ראו דברי הירושלמי. והדברים ברורים:

(שם) **אלו** שאין לשם חולין וכו'. כתב מהרי"ל בתשו' סימן קמ"א בשם אגודה אין לקנות מעילין שנשתמש בהן הדיוט לתשמיש קדושה ויליף ליה מדדרש מה מזבח שלא נשתמש בהן הדיוט אף עלים וכו' ואע"ג דנהגי עלמא לעשות מפות ופרוכת מבגדי' ישנים לאו מר כרי' דרבנן אתים עליה ע"כ והובא בש"ע א"ח סי' קנ"ג סכ"א. ומסוגיין משמע דברי דהא מדמי מפה לכה"כ וכס"כ ודאי אפילו לכתחלה שרי לעשות מחלר בס"כ כדמשמע מתני' וכן משמע בש"ע ס"ח וצ"ע לדינא:

(שם ע"ב) **א"ר** כא אע"ג דתימר וכו'. בבבלי מפני ה"ק אפילו אתה מוכר שער ראשך ואוכל. משמע דסובר הבבלי דאין אומרים לו לגבות ממטלטלי. וקשה ממתני' דכתובות דמייתי בסמוך משמע דאמרי' לו דאל"כ למה לי טעמא שכולן לריכין שבועה הא אפי' אין אומרים לגבות מן המטלטלים כ"ש שאין מוליאין מיד הנפקד או מיד הלוה ועיין בר"ן בפרקין וצ"ע:

(דף ל"א ע"א) **עד** שבא ר"ע ולימד וכו'. פי' מקרא דכתיב ככל היוצא מפיו יעשה אם כולו קיים ה"ז נדר ואם לאו אינו נדר וכ"מ בריש מכלתין (דף א) . מיהו מ"ש התי"ט דלימד לא משמע דמסברא נפקא אלא מקרא ע"ש. תמהני הא תנן פ"ה דמ"ש עד שבא ר"ע ולימד פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות פטורים מן הביעור והתם סברא הוא דקאמר הכי שלא מלינו לו מקרא מן התורה וע"ש בר"ש. ואף כאן מסברא הוא דקאמר הכי דקרא היכא למידרש כל דהו ועיין בפסחים דף ס"ה בבבלי ובחידושי שם ואין להאריך:

(שם) **לזה** קרבן ולזה קרבן. פירשתי בקונט' דסתמא כר"ש וכ"ה בבבלי מאן תנא אמר רבא ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד. וקשה אדדייק מסיפא כר"ש נידוק מרישא איפכא דתנן שאיני נהנה לזה ולזה וכו' משמע דוקא בוי"ו הוא דהוי כללא הא אמר לזה לזה בלא וי"ו הוי פרטא וכרבנן דר"ש דלר"ש ה"ל למיתני בריבא רבותא טפי לזה לזה הוי כללא. וכזה י"ל דברי הרמב"ם שפסק כת"ק דר"ש ועיי' בחידושי ודברי הר"ן קשיין אהדדי דבפרקין דף כ"ו כתב לענין הלכה קיי"ל כר"ש דאפילו לזה לזה כללא הוא ולעיל דף כ"ז פסק דקיי"ל כמ"ד לזה לזה פרטא הוא וצריך היתר לכל אחד וצ"ע:

(שם ע"ב במתני') **לא** מפני וכו' קרה ונעבית ארוכ'. קלת קשה למה אין פותחין בקרה ונעשית ארוכ' הא לאו נולד הוא שהרי שכיח הוא שקטן גדול יהי' ומפורש לעיל דבר דשכיח לאו נולד הוא וי"ל:

(שם) **אלא** שהנדר טעות. וקשה לשמואל דמוקי לעיל והא דאר"מ יש דברים שהן כנולד וכו' משום נדר טעות תרי זימני נדר טעות למה לי. וקושיא זו כבר מקשו לה בבבלי ואסיק בקשיא. וכתב הרא"ש אף להגורסי' במתני' דלעיל ואין חכמים מודים לו ליכא לשנויי דאתי למסת' כרבנן דכלא"ה יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד בהיתה לבנה מודה ר"מ דלא שייך למגזר אטו כעורי' כדגזרי' הכא מת אטו לא מת ע"כ. ודבריו תמוהים כיון דקיי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו איצטרך למסתם דהלכה כחכמים ותירץ השני נמי קשיא לי אי הלכתא כר"מ א"כ היא גופא קמ"ל דמודה ר"מ בהיתה לבנה ולא גזרינן. מיהו לפי הגירסא שלפנינו והחכמים מודים לו ודאי קשיא דלכ"ע אפילו במת מותר ולא גזרינן אטו לא מת כ"ש בהיתה לבנה דמותר וי"ל שמואל לד"ה במת גזרינן ואסור א"כ אילטרך סיפא לאשמועינן היתירא בהיתה לבנה. ונראה דלכך אסיק בבבלי דברי ר"י בקשיא ולא בתיובתא דאיכא לשנויי כדשנינן. אלא דקשיא ליה הלכתא אהלכתא למ"ד מדמיה דר"י הלכה כסתם משנ' וקיי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו:

(שם) **מעשה** באחד וכו'. בקונטר' פירשתי הסורי מחסר' וכו' וכ"ה בבבלי ומסיים שם אפילו קלרה ונעשית ארוכה. וקשה הא בקלרה ונעשית ארוכה ודאי ליכא למימר דהיתה ארוכה מעיקרא ולמה לא יהיה כנולד ואפשר דסובר ר"י קלרה ונעשית ארוכה שכיח הוא וכמ"ש בסמוך בתו' כד"ה לא מפני וכו' א"נ י"ל שאף מה שמתגדלת הת"כ כבר הוא בבת האדם הקטן אף שאינו בכושל והראשון נראה עיקר:

(שם בגמ') **עשה** לה שן של זהב משלו. בבבלי סוף מס' מ"ק גרסי' כשמתו בניו של ר' ישמעאל דרש ר"ע ומה האהב שלא עשה אלא מלוה אחת כך בניו של ר' ישמעאל עאכ"ו. וקשה וכי האהב לא עשה אלא מלוה א' הא אמרי' האהב שקול היה וי"ל באמת לא עשה אלא מלוה א' ואפ"ה הוה שקול דאמרי' בפ' חלק האהב ווחבן במזוגו היה ומהנה ת"ח מנכסיו וכיפרו לו מחלה. אלא לפ"ז קשיא א"כ לאו ק"ו מעליא הוא מאחאב. ולפום סוגיין ניחא שאף ר' ישמעאל וותרן בממונא היה ושפיר אמר דראויין בניו להספידן אלא מתו בעונו כי אם בעון הדור שהרי ר"י וותרן הוא כמו אחאב מלבד שאר מלותיו כי רבו עד בלי מספר:

הדרן עלך פרק ר"א

(שם) **ונדריה** עליה לרבות את הנדרים שבא בידה מבית אביה. בבבלי דף ע"א גרסי' מנלן דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון אמר שמואל ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה נדרים שהיו עליה כבר. וא"ת הא איצטרך עליה לנדרים שבאו בידה מבית אביה שאביה ובעלה מפירין אותן וי"ל דדייק ליה לשמואל מדכתיב ואם היו תהיה דמשמע הויות הרבה לעולם אביה ובעלה האחרון מפירין כל נדרים שהיו עליה כבר וכן מפורש לקמן בפרקין. אך קשה א"כ מאי פריך התם בבבלי לשמואל והימא ה"מ שלא נראו לארוס ראשון אבל נראו לארוס ראשון לא מלי מיפר ומשני עליה קרא יתירא הוא. ש"מ דלאו מכפילות דהיו תהיה קדריש שמואל. ופליג אירושלמי בתרתי דיליף הארוס מיפר בקודמין מדכתיב ואם היו תהיה וכו' אסר אסרה דמשמע לשעבר וכמ"ש הרא"ש שם א"כ קסבר שמואל דל"ל קרא דדוקא בעל מיעטו קרא שאין מיפר בקודמין שאין לאב חלק בו משא"כ בארוס וכמ"ש הר"ן דף ס"ת ע"א בד"ה מוקי לה וכו'. ואם היו תהיה איצטרך ליה לכדרבה דמקשי' הודמי סוי' שניי' לכוי' כתשובה כמפורש שם דף ע'. וניחא לפ"ז דלא פריך שם דף ס"ה לתדר"י דיליף מבין איש לאשתו וגו' שאביה ובעלה מפירין נדריה עליה למה לי כדפריך בסמוך לר' לעזר דאיצטרך ליה לכדשמואל. אך תירוצו של הרא"ש תימא שהרי גם בנדרה בית אביה וכי' היבה כתיב אסר אסרה והכי ודאי לאו בקודמין איירי. גם מדברי הר"ן והרא"ש דף ס"ז ע"ב בד"ה ומיניה וכו' משמע הא דאין ארוס מיפר בקודמין מעליה יליף ליה. גם מדקשיא ליה להר"ן דף ס"ת ע"א בד"ה מוקי ליה וכו' לתדר"י מנ"ל שהארוס מיפר בקודמין משמע לרבה ניחא דיליף מעליה ע"ש. וקשה הא דקאמר עליה קרא יתירא הוא. גם עיקר קושיתו של הר"ן לתדר"י תמיהא לי דהא"ג דמוקים קרא דאם היו תהיה לאיש לכדרבה מכל מקום עיקר קרא בארוס איירי ואייתר עליה ללמד שמיפר בקודמין וצ"ע:

(שם) **תני** בשם ר"ל אם היו וכו' בבוגרת הכתוב מדבר. וקשה לפ"ז מאי פריך בבבלי דף ס"ח ולתדר"י אם היו תהיה לאיש מאי עביד ליה ליבני דאיצטרך לגופי' לעזר וי"ל דהבבלי לשיטתו

לשיטתו דבדף ע"ג מוקי אביי לטעמיה דר"א משום דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת ולאו מקרא יליף ליה. אך קשה דלקמן בפרקין משמע דר"א מסברא קאמר דבוגרת האירוס מיפר לה דאמרי התם מיסבר סבר ר"א במזוגות הדבר תלוי וכו' וי"ל:

(דף ל"ב ע"א) **וקשיא** על דרי לעזר. בקונט' הגהתי וקשיא על דרבנן. דליכא לפרושי דקשיא לר"ל למה לי קרא הא סברא הוא שהבעל מיפר בנגר דכיון שבגרה כבר יצאה מרשותו דודאי צריך קרא דסד"א כיון שלא נכנסה עדיין לרשות הבעל אף הוא לא יפר.

(שם) **יתומה** שמת אביה מי מיפר לה הבעל מיפר. כתב הרשב"א בתשו' סימן תקסו ואם נתארסה ואין לה אב אין האירוס יכול להפר. ומביאו בש"ע סימן רלד ס"ה ותימא הרי מפורש כאן שהארוס מיפר נדרי יתומה. ומ"ש הב"ק שם דלעולי' אין הארוס מיפר אלא בשותפות ואפי' מת האב אחר שנתארס' דינא הכי כדלקמן ס"ט ע"כ דברי תימא הם מאי אפילו דקאמר דודאי כשמת האב לאחר שנתארסה גרע שככר נראו לאב ועוד אפילו בנדרים שנדרה לאחר מיתת האב כל שנתארסה בחיי האב אין הבעל יכול להפר לבדו כיון שבשעת אירוסין לא היה ראוי להפר בלא שותפות דבעל אבל אם מת האב קודם אירוסין מיד כשנתארסה נכנסה לרשות הבעל להפר נדריה ולפ"ז אין שום ראיה מהא דאמרי' בבבלי דף ס"ח ע"ב שאין הבעל מיפר אלא בשותפו' היינו בשכבר היה ביניהם שותפות וכן משמע שם בברייתא וצ"ע:

(שם) **וקשיא** על דרבנן. בקונט' הגהתי. אך קשה הא איצטרך ואם בית אשה נדרה ללמד שאין הבעל מיפר בקודמין וי"ל לפי מאי דמסיק קסבר ר"א דבשקידשה כשהיא בוגרת הבעל מיפר נדרים שהיו עליה כבר א"כ כ"ש בנשואה דכבר יצאה מרשות האב ונכנסה לרשות הבעל. אך לפמ"ש בקונט' בד"ה מה מקיים ר"ל וכו' קשיא. וא"ת מאי קשיא ליה לר"ל הא איצטרך קרא בנשואה דאפילו בנערה הבעל לחוד מלי מיפר דבארוסה דוקא בוגרת יכול להפר ולא נערה וי"ל זיל בתר טעמא למה הארו' מיפר בבוגרת משום שיצאה מרשות האב כ"ש בנערה ונשוא' וכמ"ש:

(שם) **אית** ליה כולה מתמן. כתב הר"ן דף סח לתדר"י דיליף מן בין איש לאשתו וכו' שאביה ובעלה מפירין נדריה מנ"ל שאינו מיפר אלא דברי' שבינו לבינה ואפשר דתרתי שמע מיניה. ותימא למה כתב בדרך אפשר הלא מפורש בסוגיין דר"ל דס"ל כתדר"י אית ליה דתרתי שמעי' מיניה. ונראה דחד' דריש ממשמעות' ואידך מיתור' וכמ"ש בקונט' ועיין בר"ן דף ס"ח:

(שם) **לא** על הדא התאמרית וכו'. בבבלי משני כי איצטרך ליה בשהפר א' וקיים א' וחזר המקיי' ונשאל על הקמתו וכו' ע"ש. ולא ניחא ליה לשנויי כדשנינן כאן. דגירסת הבבלי אבל דברי ב"ה אין יכול להפר. א"כ אפילו בלא הקמה דבעל אינו יכול להפר וה"ל משנה שאינה צריכה. ולא ניחא ליה לש"ס למוקמי סתם מתני' כב"ש:

(שם ע"ב) **פשיטא** הדא מילתא וכו'. בבבלי מיבעי' ליה אם היפר הבעל ולא האב אי לוקה ופשיט דאינו לוקה מדקאמרי ב"ה דהאב מיקלש קליש ה"ה בארוס ע"ש. וקשה מאי מדמי ארוס לאב שאני אב דאם מת הבעל מתרוקן לו הרשות וי"ל קסבר הבבלי כיון דאם לא מת סופה לנשא ומתבטל רשות האב לגמרי א"כ רשות שניהן שוה:

(שם) **מיתה** כהפרה היא. בקונט' הגהתי מיתה כהקמה היא. וא"ת הא תנן לקמן אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה ואס"ד מיתה כהקמה דמי ארוס אחרון מי מלי מיפר נדרים דאוקים הראשון וי"ל דאיכא לחלק בין מיתה לגירושין ודוחק. ועיי' בבבלי דף ע"ב:

(שם) **מתני'** אמרה בן אביה וכו'. וקשה מנ"ל דמתני' איירי בשהפר האב ואח"כ נתגרשה דלמא בשלא הפר איירי מתני' אבל בהפר האב דמיקלש קליש לנדרה אין בהנשאר כח לפורים לארוס האחרון. ודוחק לומר דאתיא כמ"ד בסמיך יש מיתה בהפרה והאב מיגז גייז א"כ לעולם יכול להורים האחרון וי"ל אע"ג דאיקלש לנדרה כיון דהארוס האחרון ברעיה דהראשון הוא מלי להפר ועיין בר"ן ורא"ש דף ע"א:

(שם) **הוון** בעי מימר בשלא הפר האב וכו'. עיי' בקונט'. וא"ת כשהארוס מיפר חלקו מאי נתרוקן רשות לבעל דקאמר וי"ל דה"ק אף שמת האב לא נתבטל רשותו וא"ת ק"ו הוא למה בשלא היפר האב לא נתרוקן רשות לבעל כ"ש כשהפר האב דאיקלש נדרא וי"ל קסברי שהאב מיגז גייז וכיון דכבר נתבטל המחצה אמרי' נתרוקן רשות לבעל:

(שם) **הדא** אמרה אפילו לא היפר האב וכו'. עיי' בקונט'. וא"ת דלמא לכך צריך הבעל להפר עד שלא תכנס לרשותו שאין הבעל מיפר בקודמין דכתיב ואם בית אישה נדרה וי"ל דלא מוקמי' קרא אלא שאין הבעל יכול להפר לחוד בקודמין אבל הכא שכבר סיפר האב אס"ד בשהפר האב ומת נתרוקן רשות לארוס כ"ש לבעל ממש:

(דף ל"ג ע"א) **נשמעינה** מן הדא נדרה והיא ארוסה וכו'. וא"ת שאני התם דאיכא בעל האחרון אבל להאב לחוד לא נתרוקן הרשות בשלא הפר הבעל וי"ל אס"ד שאין להאב רשות להפר לחוד ולא קרינן בה בנעוריה בית אביה אף עם בעלה האחרון לא היה לו להפר שכבר נאסרה שעה אחת. ויש ראיה לזה מהא דאמר בבבלי ר"פ בנשאל על ההקמה ע"ש בגמרא ובר"ן:

(שם) **עד** כדון בנדרים וכו'. עיין בקונט'. וא"ת מנ"ל דביתומה אין הארוס מפר נדרים שנדרה עד שלא תתארס דהא הארוס מיפר בקודמין וי"ל ע"כ לומר שאינו יכול להפר דלא עדיף ארוס מבעל ממש שאינו יכול להפר בקודמין כדכתיב ואם בית אישה נדרה אלא בשותפתי' דאב זוכה בהן וכיון שמת האב ודאי דאין הארוס יכול להפר. ואפשר לקיים הגי' שלפנינו דה"ק דוקא נדרים שנדרה משנתארסה שלא היו ראוין לאדם אחד להפר הותן אבל נדר' עד שלא נתארסה שאלו נדרים מעיקרא היו ראוי' לאדם אחד להפירן אף עכשיו חוזרין להתיקן ור' יוסי כיון שככר נראו לאב ולארוס להפר אין לחלק ודוחק וגירסתי שבקונט' נראה עיקר:

(שם במתני') **עד** שלא היתה בתו יוצאת מאללו. מדנקט האי לישנא ולא תנן עד שלא תינשא משמע דברשות הדבר תלוי ואע"פ שלא נישאת הבעל לחוד מיפר. וזה סייעתא גדולה לדעת האומרים שמסירה לשלוחי הבעל ככניס' היא אף להפרת נדרים וכמ"ש הב"י בי"ד סימן רל"ד. ועיין בתי"ט. וכן משמע לשון המשנה בסיפ' וחכ"א אין הבעל מיפר עד שתיכנס לרשותו. מיהו בירושלמי בכתובות דף י"ז ע"ב מפורש דאין מסירה ככניסה להפרת נדרים. ועמ"ש שם בתוס' בד"ה ר"ל וכו'. ונראה שע"ז סמך הט"ז שם וכתב דמסירה לאו ככניסה. ודלא כמ"ש הב"י שם ע"ש:

(שם) **וכן** הבעל עד שלא וכו'. עיין בקונט'. וקשה מנ"ל שאין הבעל מיפר בקודמין שכבר סיפ' האב ואי משום דכתיב ואם בית אישה נדרה דלמא קרא לא איירי אלא בנדרים שלא הפר האב שאין הבעל יכול להפר אחר הנישואין שהרי אין האב יכול להפר אבל נדרים שככר היפר האב בעודה ארוסה יכול הבעל להפר חלקו אפי' לאחר הנישואין וכן הדעת נותנת שהרי עלוי' עלוי' הבעל בנישואין שנדרים שנודרת אחר הנישואין מיפר לבדו. ועפי קשיא קושיא זו מהא דאמרי' בבבלי בר"פ דף ס"ז ע"ב אימא אם בית אשה נדרה שאין הבעל מיפר בקודמין ומשני ימיני' ארוס מיפר בקודמין אלא לאו משום שותפתי' דאב ופי' הרא"ש תיקשי לך ארוס מיפר בקודמין ובעל אינו מיפר בתמי' וכו' ע"ש. ומאי קושיא הא חזינן דעדיף הארוס לענין שותפות האב דמיפר בקודמין וכשנשאת אף שככר הפר האב אין הבעל יכול להפר אפילו חלקו ויש לחלק וצ"ע:

(שם) **היך** תהיה אפי' מהם הייתה. וא"ת מנ"ל לר"א הא שאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה דהא מוקי לקרא ואם היו תהיה לרבות בוגרת וי"ל דדבוי הויו' יליף מהיו לחוד וכמ"ש בקונט' ותהי' לרבית בוגרת. וכה"ג מלינו בב"מ פ"ב דדרשי' מהשב אפי' מאה פעמים ותשיבם לרבות אפי' השבה דלאו מעליותא כגון לגינתו ולחורבתו ועיי' בתי"ט שם משנה ט'. ובבבלי בפרקין דף ע"א גרסי' מנ"ל דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון אמר שמואל א"ק ונדריה עליה האי עליה קרא יתירה הוא למדרש נדרים שהיו עליה כבר. וקשה ל"ל עליה תיפוק ליה מדכתיב היו וכדדרשינן כאן ואי דרשא דחתא היא בכולא תלמודא וה"ל דאיצטרך עליה דמיפר אפי' נדרים שנראו לארוס ראשון דודאי לנדרים שלא נראו לארוס ראשון לא צריכין קרא מ"ש ראשון מאני וצ"ע:

(שם) **קידש** אשה ע"מ לזון וכו'. וא"ת אם כן אם פרנס לה אחר יהא מיפר נדריה וזה לא שמענו מעולם וי"ל דה"ק ר"א היא נודרת ע"ד אביה וע"ד בעלה מיהו אינה סומכת דעתה אלא על זה שזן אותה יהיה אביה או בעלה ועיין בר"ן דף ע"ג ע"ב:

(שם ע"ב) **דברי** חכמים הריב"א וכו'. וקשה הא מתני' היא וחכ"א אין הבעל מיפר וכו' וי"ל דסד"א חכמים מוסיפים על דר"א דלאו במזונות לחוד תליא מילתא אלא אף בכניסת רשות ונפקא מיניה אם האביה זן אותה לאחר הנישואין אין הבעל יכול להפר לבדו קמ"ל דעיקר טעמא דחכמים שאין הדבר תלוי כלל במזונות ונכון הוא:

(שם) **עד** דר"ע מי מיפר לה. כתב הר"ן דף ע"ם ע"א בד"ה כגם וכו' ומסתפקא לי כיון דיבם לא מלי מיפר אב במקום יבם מן האירוסין אי מלי מיפר אי לא ולא ידענא הכרעותא וכו' מיהו נ"ל דנדרים שנדרה בבית אביה או בעודה ארוסה מלי מיפר לה וכו' מיהו נדרים שנדרה ברשות יבם הכתי מספקא לי וכו' ע"ש. ותמיהא לי שפשיט מדנפשיה ולא ראה שספיקו בעיא דלא איפשיטא בסוגיין. גם הרא"ה שהביא הר"ן מדב"ש ע"ש. לא ברירא לן דהשתא דקיי"ל שהארוס האחרון מיפר נדרים שנראו לראשון וביבם ספיקא הוא היך יפר האב לבדו ולא דמיא להא דב"ש. וגדולה מזו אני תמה ממ"ש הרמב"ם פי"א היתה יבמתו נערה מאורס' לאחיו והביה קיים אין היבם והביה מפירין נדרים כאחת אלא האב לבדו מיפר כל שתדור ואפילו עשה בה היבם מאמר אינה כנערה המאורסה ע"כ. ובלי ספק שלא זכר הר"ן דברי הרמב"ם אך גם על הרמב"ם קשה מסוגיין דמיבעי' לן הך מילתא. ואפשר דהרמב"ם לא קאמר אלא בשלא עשה בה מאמר אבל מששעשה מאמר מודה שאין האב מיפר. אך בדברי הטור סימן רל"ד מפורש כהיפך שכתב ואפילו יש לה יבם שזוקקה לו ועשה בה מאמר מיפר האב לבדו וצ"ע:

(שם) **אפילין** אשם תלוי אין לה וכו'. וקשה הא רישא דברייתא ימים שבינתיים בעלה זכאי במליאתה ובהפרת נדריה כללו של דבר ה"ה כאשתו לכל דבר דר"י רמ"א בעילתה תלויי' משמע דאף הפרת נדריה תלוי' וי"ל:

(דף ל"ד ע"א) **משנכנסה** לרשותך. בבבלי גרסי' משבאת לרשותו. וכתב הר"ן היינו משקדשה והיינו לישנא משבאת דהלנו נשואין בלשון כניס' מדבר להו תנא כדתנן עד שתכנס לרשותו ע"כ ומסוגיין מבואר כהיפך דאף קידושין בלשון כניס' מדבר ליה:

(שם) **אמר** לו אבל. בתוספתא הגירסא א"ל אבל אלו היית בימי ר"א בן ערך והשבות תשובה זו. וגירסא נכונה היא דא"ל כיון דס"ל לר"א בן ערך דמאמר קונה קנין גמור ודאי דדינה כנערה מאורסה. וגירס' שלפנינו אי אפשר לקיימה דבירושלמי פ' ב' דיבמות (דף ה') גרסי' ר"א בן ערך אומר שמאמר קונה קנין גמור ביבמה מ"ט דר"א ולקחה לו לאשה הרי היא כקידושי אשה. וא"ת אי ס"ל לר"י מאמר קונה קנין גמור א"כ אפי' בשני יבמין נמי וי"ל כדמשני בבבל' מי איכא מידי דכי אתי אחוהי אסר עליה בביאה או בגיטא ומופר:

(שם) **והרי** המקוה יוכיח. וקשה שאני מקוה שאינו מטהרתו למפרע שכל טהרו' שנגע בהם עד שלא טבל בטומאתן הן לכך אינו כדין שתטהר על העתיד משא"כ בהפרת נדר שעוקר הנדר מעיקרו כאלו לא היה נדר כלל וי"ל אף הבעל אינו מפר אלא מכאן ולהבא כמ"ש הרא"ש בפרקין בפסקיו והר"ן דף ע"ס ע"א בד"ה דאתפי' וכו' ע"ש. והרמב"ם כתב פי"ג מה"נ שאין האב והבעל מתיר כמו החכם אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפירו ע"כ. לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא דאיכא למפרך מיוכיח שאמרו ממקוה וע"ק דבבבלי שם גרסי' איבעי' להו לר"א מיחל חלין ובטלין א"ד לא חלין כלל מאי נ"מ כגון דאתפיס אחריתא בהדין נידרא אי אמרת חלין הויא תפיסותא ואי לא חלין ליכא ממשא ואס"ד שהבעל והאב עוקר הנדר מעיקרו הא ודאי כבר נדרה ותפיס אחריתא בנדרים כשהפר האב נתבטל שני כ"ש כשהפר האב קודם חלות הנדר. ואף לפמ"ש הלח"מ שם שהרמב"ם סובר שלענין זה הבעל מיגז גייז שאינו עיקר אלא מה שתלוי באשה אבל מה שתפס אחריתא בנדרה אינו עוקר ע"ש. מ"מ כיון שבהפר' עוקר הנדר ודאי דלא מהני תפיסתו דאחריתא. גם לדעת הרמב"ם קשי' קושית הר"ן שם בד"ה הא כדאיתא וכו' ומה שתי' הכ"מ שם אינו נוח לי שלשון הרמב"ם לא משמע כדבריו. ועוד אס"ד דסובר דהבעל מכאן ולהבא הוא מיפר לא ה"ל לפרש הא דאמרו פ"ד דנזיר בעל מיגז גייז היינו שאינו עוקר אלא מה שתלוי באשה לבד וכמ"ש הלח"מ שם אלא ה"ל לפרושי כפשט' דמיגז גייז מכאן ולהבא וצ"ע:

(שם ע"ב) **נשתתק** וחזר לדיבורו וכו'. התמהני שלא ראיתי בהפוסקים דין זה דנ"מ טובא לרבנן דקיי"ל כוותייהו:

(דף ל"ה ע"א) **תיפתר** ד"ה בתחלת ליל שבת. קלא קשה למה דחק להעמידה ברגע ראשונה דליל שבת לוקמי כשמע בע"ש וכלין כ"ד שעות בשבת. ואם נאמר דאמתני' קאי נדרי בליל שבת היינו בתחלת ליל שבת קשיא סיפא דתנן נדרה עם חשכה וכו' דודאי כרבנן אתיא ולא כריב"י:

(שם) **והזקן** אומר אין כאן נדר. כתב הר"ן ריש דף ע"ח וז"ל ובירושלמי משמע דחכם נמי מלי קאמר אין כאן נדר ע"כ וקשה מלשונו משמע דאף הבעל יכול לומר כן ומסוגיין משמע דדוקא החכם מלי למימר כן אבל לא הבעל וכן מפורש ברמב"ם ריש פי"ג מה"נ וכן מסתבר דהחכם העוקר הנדר מעיקרו יכול לומר אין כאן נדר מעולם אבל הבעל שמיפר מכאן ולהבא לא שייך לומר אין כאן נדר וצ"ע:

(שם) **היך** עבידא נדרה וכו'. עיי' בקונט'. מיהו קשה מאי קשיא ליה היך עבידא הא איכא לפרושי כפשטא אם יוכל לשאול על הקמתו ולהפר אח"כ. לכך נראה דל"ג היך עבידא א"כ שינוייא הוא והכ"ק איך אפשר שישאל על ההקם שאין הפרה אחר הקמה. מיהו בבבלי דף ס"ט מפורש א"ר יוחנן נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר. לכך נראה דל"ג ליה. וכ"מ מדברי הרשב"א והרא"ש והר"ן שהעתיקו דברי הירושלמי בסמוך נדרה האשה וכו' ולא העתיקו דברי ר' יוחנן ש"מ דמילתא באנפי נפשה היא. והר"ן כתב בדף ס"ט דמיבעי' ליה לרבא אם יש שאלה בהפרה דאיתקוש' אתקוש וכו' ובדף פ"ו ע"ב כתב דלאו לכל מילי איתקוש וצ"ע וי"ל:

(שם) **נדרי** עצמו הן. מכאן ראיה מבוררת לפירושי לעיל פ' השותפין וע"ש בתו' בד"ה אינו נשאל לזקן וכו'. ומן התימא על הכ"מ שתמה על הריב"ש מה ענין נדרי עצמו לכאן כיון שהוא עצמו לא נדר אע"פ שנהנה בהתרתו לא מיקרי נדרי עצמו ע"ש הרי מבואר כאן בהיפך. דע"כ לא פליגי ת"ק ור"י אלא בנדרים שבינה לבין אחרים אבל בנדרים שבינה לבינו שנהנה בהתרתו לכ"ע אסור וכל המפרשי' הרשב"א והרא"ש והר"ן מביאים דברי הירושלמי הזה להלכה ובסמוך לו הביאו סוגיא דהשותפין וצ"ע ועמ"ש בתוס' בסמוך:

(שם) **ר"ח** תני לה בשם חכמים. כתב הרשב"א פ' אלו נדרים בשם הרמב"ן הלכתא כר' יודה דהא ר"ח תני לה בשם חכמים וכ"כ הרא"ש בפסקיו. וקשה דמשמע מדבריהם דפשיטא להו דסמכי' אהא דר"ח. וקשה כיון דמספקא ליה לירושלמי אי סמכי' אהא דר"ח איך פשיטא ליה להרמב"ן. וא"ל דה"ק ספק נדרים להחמיר וסמכינן אדר"ח לחומרא. אף שאין זה במשמע לשונם שבקיה דאיהו דחיק ומוקי אנפשי'. אך קשה הא חומרא דאתי לידי קולא היא שהנדרים תלוים על דבר מלוה ואי ס"ד שאין הבעל הזקן יכול להתיר עוברת על המלוה ויש לייסב כיון דגוף ההיתר ספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא ודוחק ומ"ש הרשב"א דבבבלי דף ח' פליג אירושלמי ע"ש ובר"ן שם נ"ל דהאי דרבינא איירי ביום שמעו אלא שרלה להתירו מטעם חכם וכ"מ שאם עברה על נדרה פטורה משא"כ בבעל שמיפר מכאן ולהבא כמ"ש הרמב"ם פי"ב אבל בירושלמי איירי בהקים או שלא הפר ביום שמעו הלכך מספקא ליה אי הוה כנדרי עלמו. ובזה י"ל מה שהקשיתי בסמוך בד"ה נדרי עלמו וכו'. עוד אני תמה על הרא"ש שכתב בפ"ק דמכלתין דברי הרא"מ בסתם דהלכה כרבנן דאדם מתיר נדרי אשתו ובפ' בתרא דמכלתין כתב דברי הרמב"ן בסתם דהלכה כר' יהודה שאין אדם מתיר נדרי אשתו. עוד כתב הרא"ש פ' הנדר אם בני ביתו של תלמיד לריכים הוראה ושאלו לו איכא לספוקי אי שרי וכו' והדעת נוטה לאיסור ע"כ. ותימא למה לא פשט מסוגיא דפ"ק דמכלתין דף ח' דאמר ש"מ מדרבינא דתלמיד אסור למשרי נדרא במקום רבו. אע"ג דנדר דדביתהו הוי לפ"ה אסור ואין לומר דהתרת נדרים תמירי דא"כ מאי צריך להוכיח מהכא הא הלכה רווחת בישראל דתלמיד אסור להורות הלכה בפני רבו. ודוחק לומר דקמ"ל אפי' להתיר נדרים לבני ביתו. שאין לשון הש"ס סובל פירוש זה וצ"ע רב כל הני מילי דאמרן:

(שם) **אין** נשאלין נדרים אלא מעומד וכו'. כתב הב"ק סי' רכח ס"ק ט' דהירושלמי איירי בפתח הוא דצריך מיושב ומעוטף אבל בחרטה מתירין מעומד ועכשיו שמתירין הכל ע"י פתח צריך להיות מיושב ע"כ ותימא דהא מסקינן בסוף פרקין דאפילו בנדרים הקלים הניתרי' בחרטה צריך עיטוף מיהא ומיושב נמי צריך גם סותר דברי עצמו שכתב בסי' רמו ס"ק י"א דהא דאמרי' בירוש' דשואלין הלכות מעומד היינו בזמן הבית ע"ש א"כ היך יליף מן הירושלמי הזה דמתירין נדרים מיושב. גם מ"ש דאינו אלא בזמן הבית ליתא דהא אמרי' בסוף פרקין ריב"ל התיר כפלוגם וכרים פ' בתרא אמרי' ר' יוסי הוה מתעטף ויתיב ליה והנך לבתר חרבן הבית היו וצ"ע:

הדרן עלך פרק נערה מאורסה

(דף ל"ו ע"א) **ולא** לשבועות. ותימא קרא ומתני' קשיא לרשב"ל קרא כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו ובזקן כתיב איש כי ידור נדר או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ודרשי' אבל אחרים מוחלין לו ש"מ שאחרים מתירין אפי' שבועות. מתני' דתנן לעיל בפ"ב זה חומר בשבועות מבנדרים ולא קתני הא שהבעל והחכם מפר ומתיר הנדרים ואין מפר ומתיר את השבועה. והיה נ"ל דרשב"ל איירי בשנשבע בשם הוא דאין הבעל והזקן מתירין וכן משמע מהא דקאמר ואתיא דרשב"ל כהדא דאיסי. ועיי' בבבלי דף כ"ב אלא דקשיא א"כ ה"ל לאפלוגי בשבועות דר"י סובר כל השבועות מתירין ורשב"ל סובר שאין מתירין אלא בשלא נשבע בשם גם סתימת לשון הש"ס לא משמע כן. לכך נ"ל דרשב"ל מפרש איסר דקרא היינו שאמר איסר ככר זה עלי שהוא לשון שבועה אבל אינו שבועה ממש וה"פ דקרא וכל שבועת אסר שאמר אסר בלשון שבועה וכ"כ תוס' בשבועות דף כ' ע"א בד"ה איסר וכו' ע"ש. וממתני' ל"ק די"ל דתני ושייר. אבל שבועה ממש אין הבעל מפר ואין הזקן מתיר. מיהו קשה דבפ"ק דף ח' ע"ב מייתי ברייתא דתני בה מנטא זו שבועה איסר זו שבועה וי"ל:

(שם) **א"ל** איפופי ישראל ולא עללה לבייתך. בגליון פירש ונתחרט ולא התיר לו. ואינו מחוור ומ"ש בקונט' עיקר וכ"ה בבבלי דף כ"ב וע"ש בר"ן:

(שם ע"ב) **אר"י** מאן תנא כינסה ר"י. וקשה מנ"ל דטעמא דר"י משום תיי נפש דלמא משום דדרים לכם לכל צרכיכם וכ"ה בבבלי בסוכה דף מ' וי"ל א"כ ה"ל להתיר גם מכרה. ובבבלי שם הגירס' דפליג ר' יוסי נמי אמכרה ובבבלי בפרקין מפור' בהך ברייתא דר' יוסי אומר כביסתן קודמים לחיי עיר אחרת:

(שם) **מנין** שחיי העיר הזאת קודמין וכו'. וקשה הא כתיב וחי אחיך עמך ודרש ר"ע חייך קודמין לחיי חבירך אבל בבבלי בפרקין קאמר דקמיבעי' ליה מנ"ל שכביסתן קודם לחיי עיר אחרת ודריש לי' מתיתם ע"ש. וא"ת הא נמי נילף מוחי אחיך עמך וי"ל אי מהתם דוקא חיות ממש אבל כיבוס סכנת' בעלמא הוא ותדע דלאו כל מילי ילפינן מיניה דבב"מ בפ"ב תנן אבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת וקאמר בבבלי שם דכתי' אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לכל אדם. ולא יליף ליה מוחי אחיך עמך. ועיין בטו"ד סימן תנא:

(דף ל"ז ע"א) **ויבוא** לא כן אר"ה וכו'. וקשה לוקמי מתני' בשאמרה הנייתך עלי אם ארחץ וכ"ה בבבלי דף פ"א ע"ב:

(שם) **ונדרה** מן הרעה. בבבלי הגירס' וגדר' משניהם כאחת ופליג ר' יוחנן ואמר מיפר למתענה ואינו מפר לשאינו מתענה. וקשה נימא הואיל ואישתרי אישתרי כדאמרי' הואיל והותר לגרעתו הותר לקירויו וכ"ה בבבלי ביבמות דף ז' וכ"ה הכא דקרא מבמע כדשמואל כמ"ש הר"ן בפרקין דף פ"ב ע"ב ויש לחלק:

(שם) **חוץ** מהנאת פלוני עלי יפר. וקשה הא נמי הוי עינוי נפש דהא תניא בכתובות דף ע"ב המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל יוציא ויתן כתובה מפני שמביאה שם רע בשכינותיה ואפשר דאין זה נדרי עינוי נפש:

(שם ע"ב) **והתנינן** קונם פירות הגוי עלי וכו'. קצת קשה למה לא פריך מרישא קונם פירות מדינה זו עלי וי"ל רישא איכא לאוקמי דאמרה כדמשני בבבלי וע"ש:

(שם) **פתר** לה כרבי יוסי ותנוקים עליו. מכאן ראי' לפסק הר"ן דף כב ע"ב דהלכה כרבנן דשמואל כוותייהו ס"ל ודלא כי"מ דשמואל כר"י דא"כ צ"ל דפליג הבבלי אירושלמי. ולא ידעתי למה לא הביא ראיה מדברי הירושלמי:

(שם) **תני** ובמעשר עני. בבבלי פריך ותנא דידן מ"ט לא תני מעשר עני ומוקי לי' כתנאי ע"ש וקשה אמאי לא משני מילתא דליתא בכל שנה לא קתני ומעשר עני אינו אלא בשלישי' ובשית. ועוד אפילו בשנת מעשר אינו נוהג אלא כשירצה בעל השדה:

(שם) **באומר** אי אפשי ליתן מתנות כל עיקר ותימה איך יטלו בע"כ הא תנן ריש תרומות התורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה. וליכא לאוקמי בשכבר הפרי' א"כ יש לו כהן טובת הנא' ועוד הא דקיי"ל מתנו' כהונה ממון שאין לו תובעי' הוא אמאי כיון שאומר שאינו רוצה ליתן יכולים ליטול בע"כ. וי"ל דאיירי בשכבר הפריש אלא שקודם שנדר כבר אמר שהוא אינו רוצה ליתן אותם רק שלוחו יתנם לכל מי שירצה א"כ אין בכהן טובת הנאה. אך קשה למה ליה כאומר וכו' הא אפילו לא אמר נמי שהרי אינו יכול ליתנם לאדם אחר חוץ מכהנים ממילא צריך להניחם עד שיאבדו ואין לו בהן טובת הנאה וכ"ה בבבלי דף פ"ה:

(דף ל"ח ע"א) **המקדש** בתרומות ומעשרות וכו'. כתב הרמב"ם פ"ה מה"א דטובת הנאה אינו ממון. ובפ"ז מה"ב פסק דכהנים ולוים אלו לא יטלו ש"מ דסובר טובת הנאה ממון ותירצו דקונמות חמירי דאפילו ויתור אסור במודר הנאה ע"ש בכ"מ. וקשה א"כ מאי פריך הש"ס מהמקדש על ר"י דלמא ר"י לא קאמר אלא בקונמות וא"ל ר"י סתמא קאמר דמשמע בכ"מ אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה. עדיין קשיא מאי קארי"ת תדע לך שהוא כן. מאי ראי' מקונמות דלמא שאני קונמות דחמירי וא"י א"כ כהנים ולוים אפילו בע"כ לא יטלו בקונמות וי"ל כשנוטלי' בע"כ ליכא טובת הנאה וי"ל:

(שם) **רשב"ל** אומר במותר מה' סלעים וכו'. עמ"ש פי' אע"פ בפירושי וכתו' שם בסוגי' זו וכתו' ר"פ מציאת האשה. ושם ביארתי שפירושי שבקונט' הוא המחוור. ונלאו כל אנשי חיל לפרש סוגיא זו ובגיסו הרבה ונדעתי מ"ש כבור ומלול הוא ואין לזוז ממנו:

(דף ל"ט ע"א) **טעמא** דר"מ עילה הוא רוצה וכו'. עיין בקונט'. וליכא לפרושי דטעמו כדי שתדר ויקיים ויאמר אי אפשי באשה נדרנית ותצא שלא בכתובה. דהא אמרי' בסוף מכלתין דסבר ר"מ הוא נותן אגבע בין שיניה א"כ יש לה כתובה מיהו קשיא דבבבלי פריך דר"מ אדר"מ ע"ש ואמאי לא משני דר"מ וחכמים בהא פליגי ר"מ סובר דהיא נתנה אגבע וכו' וכדמסיק בבבלי בכתובות פ' המדיר דהכי אית ליה לר"מ הלכך לא יפר דעילה הוא רוצה וחכמים סברי הוא נותן וכו':

(שם) **מאן** תנא ולא ליך ר"מ. וקשה הא מתני' נמי ר"מ דקא' אלא מה וכו' וכ"ה בבבלי וי"ל דמתני' לאו דוקא ואפי' אמר מה שתלי עשי נמי לא קנה הבעל וכדאמר שמואל בבבלי ע"ש:

(שם) **היינו** נדר ואיסר כאחת. עיי' בקונט' דלפ"ז אתיא מתני' אפי' כר"י וכן מוקי לה אבי בבבלי דף פ"ט ע"ש בר"ן בד"ה אפי' תימא וכו' ומן התימא על הר"ן שכתב דף פ"ז פ"א וכ"ת ר"נ מוקי למתני' כר"י וכו' ליתא דהא סתם לן תנא בהאי פירקא כר"ע דתנן אמרה הריני נזיר וכו' ע"ש. איך שכח דאביי מוקי למתני' אפי' כר"י א"כ ודאי די"ל דר"נ כוותיה ס"ל וצ"ע. ומעתה א"ל לדחוק בפי' הירושלמי פ"ג נדר מיורדי הים וכו'. מיהו מ"ש שם דף ז' ע"א בד"ה תפלוגתא וכו' נראה שכיון הר"ן למ"ש בדף פ"ד ולא למ"ש דף פ"ט וליתא לקושייתי:

(שם) **אר"י** שתים הן וכו'. כתב הר"ן כמתני' בד"ה תשע וכו' ורבנן לא מנו אלא הנך ג' וכו' אלא דר"י פליג כל חד מהנך תלת לשלשה והמדו בירושלמי שאף ר"י לא אמרה אלא לחדד את התלמידים ע"כ בגירס' שלפנינו ליתא שר"י תלקן לתשע אדרבא משמע לר"י עשר ניניהו וכמ"ש בקונט'. גם הא דאר"י אמר רב נמי ה"פ זו דברי ר"י דקסבר המשיא כתו וכו' עדיין היא נערה א"כ כללא נמי ארבע ניניהו אבל לרבנן כללא אינן אלא תלתא:

(שם) **מה** כן אר"מ ור"י כמשנה הראשונה וכו'. עיי' בקונט'. וקשה מנ"ל דלפי משנה האחרונה תלא שלא בכתובה דלמא א"כ דלמשנה הראשונה כופין אותו להוציא וכמ"ש המפרשים משא"כ למשנה האחרונה ולפ"ז אתיא כולה מתני' כר"ע וי"ל דירושלמי מפרש למתני' כפשטא דרישא איירי בשלא הפר ביום שמעו לכך יוציא ויתן כתובה אבל כשהפר ביום שמעו מותרת לכל אדם (ועיי' בר"ן דף פ"ב ע"ב) ולמשנה אחרונה קנסו אותה שלא יפר אלא חלקו ותהא נטולה מן היהודים. ובשתא כולא סוגיין מתפרשת יפה. מיהו הבבלי לית לי' הנך שינויי דמשנינן הכא. דאל"כ לא הוה צריך לדחוקי בר"פ המדיר ולאוקמי מתני' דלא כר"מ דה"מ לחלק בין נדר דנזירות ובין שאר נדרים ומן התימא על הרא"ש בפירושו דמקשה ממשנה הראשונה אמ"ד היא נתנה וכו' ולא הביא דברי הירושלמי. ועוד הא אוקימנא לכולה פרקין כר' יוסי ובכתובות שם מסיק דר' יוסי כוכב הוא נותן וכו' וצ"ע:

הדרן עלך פרק אלו נדרים וסליקא לה מסכת נדרים

גליון אפרים

לירושלמי ממסכת נדרים

(דף א' ע"א) **פ"א ה"א** עד כדון כר"ע דאמר לשונות כו' במסירת הש"ס ביבמות פ"ח ה"א ציין מכאן והיה לו להוסיף סוטה פ"ז ה"ה ופ"ח ה"א:

(שם) **ע"ב** איסר זו שבועה מבמא זו שבועה אם אומר את איסר מין שבועה חייב על כל א"א ועל כל שבועה ושבועה אם אומר את אין איסור מין שבועה כו' כצ"ל וכדלקמן:

(דף ב' ע"א) **שם** איסר ואיני טועמו את תוכנו בלשון שבועה כצ"ל:

שם ר' יוסי פתר לאסור אסר. הרי הוא עלי אסר הרי עליו אסר אסור שבועה הרי הוא עלי אסור שבועה הרי עליו אסור א"ר יודן בנדרים אסור ובשבועות מותר הרי הוא עלי אסר כו' כן צריך להיות (שם ע"ב) ר"ז אמר נדר בשלשתן כצ"ל:

שם תני וכנדבותם לא אמר כלום הדא אמרה שהרשעים מתנדבים. קצור הוא משאי הרשעים מתנדבים והוא תמיה וכי רשעים אינן מתנדבים? ומתרץ דאין ה"נ דמכיון שהתנדב אין זה רשע וכן לקמן מהדא אמרה שהכשרים נודרין הוא קצור משאי הכשרים נודרין:

(דף ג' ע"א) **ה"ב** עד כדון עצמו מהו שיקדיש לשמים בלשון קונם (הכונה אם אמר קונם על עצמו בודאי אסור מהו שיקדיש לשמים בלשון קונם כגון שאמר לחברו נכסי עליך אי שויתן עליה כהקדש ואסור אפילו נתן לו במתנה או דלא אסר עליה אלא כל זמן שהן שלו אבל אם נתן לו מותר וכן בעו לה בבבלי ל"ד ע"ב ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו ככרי א"ל כי איתא ברשותיה או דלמא עליך א"ל עילויה שויתיה הקדש) נישמעינה מן הדא א"ל השאילני קרדומך אמר קונם קרדום יש לי נכסי עליך אם יש לי קרדום בידוע שאין לו קרדום (כן גורס הגר"א ז"ל בתוספתא) לא אמר אלא שאין לו זה קרדום הא אם יש לו קרדום נכסיו אסורין הדא אמרה שקדש הקרדום הדא אמרה שקדשו נכסים. (פשיט מדכללה הברייתא איסור הקרדום ואיסור הנכסים. מדאמרה בידוע שאין לו קרדום אבל אם יש לו אסורין הקרדום והנכסים. מוכח שדינם שוה וכשם שהקורדום אסור אפילו נתנו לו דהא לא אמר קורדומי ה"נ הנכסים אף שאמר נכסי) בנייא היא שבו בלשון כו' (כלומר לפי שכללה יחד ואמר קונם אחד עליהם) אילו אמר קונם קורדום כו' וחזר ואמר קונם נכסי עליך ויש לו קורדום אסורין יאות. (אז היה מוכח שפיר דנכסיו אסורים אפילו נתן לו) אמר ר' יוסי בן חנינה (כצ"ל) אילו אמר נכסי עליך וקם ליה מותרין (כן צריך להיות):

(שם) **ע"ב** יאות כו'. הדא אמרה שאדם מקדיש לשמים בלשון קונם (ריב"א דהך דברי ר' חלפתא ואמר דדבריו יתכנו אלו היה הדין באומר לחברו נכסי עליך בלי קונם דלא הוי נדר ונכסיו מותרין אבל כיון שנם נכסי עליך הוא ג"כ נדר משום יד וכדלעיל בה"א וא"כ אין צורך לנכסי עליך לקונם שאמר על הקורדום לאסור הנכסים ומ"מ אסורין אפילו נתן לו ש"מ שאפילו באומר נכסי הרי הוא כמקדיש לשמים ואסורין אפילו נתן לו. ובנוע"י מפרש ג"כ כעין זה:

(דף ד' ע"א) **ה"ג** תמן אמרין כוולד חטאת (ואע"ג דוולד חטאת למיתה אזלא ולא מועלין מ"מ בעיקרו קא מתפיס דהא קדושה מחמת האם) ר"ל אמר כאילו של א"א אע"פ שהיה קודש מתחילתו דהא נבראת מימי בראשית. עיין פסחים נ"ד ע"א. מ"מ כיון שהקדישו אברהם מיקרי מתפיס בנדר) ע"ד דרבנן דתמן ניתני כשעירה (כצ"ל. דהא חטאת בת שנתה וכבשה א"א לה ניולד בת שנתה (כדאיתא בבכורות י"ם ע"ב) ולא שייך נבה ולד ואיך הכי כאימרה) ע"ד דר"ל ניתני כקרבנות המזבח (ויהא בכור בכלל שאף שקדוש מאליו מצוה להקדישו ודמי לאילו של א"א). (נוע"י) נדפס על הגליון בקצור:

שם אמר ריב"ב על דעתיה דרבנן דתמן ניתני כדישון מזה"פ והמנורה (כן צ"ל שצ"ל. ג"כ לא מועלין ויהיה מוכח דבעיקרו קא מתפיס):

(דף ה' ע"א) **פ"ב ה"א** הוון בעיי מימר כגון הקרבן כשבועה (כגרסת הק"ע. ופירושו פשוקא באותר הקרבן ובני האדם נוהגין בו איסור כדי שלא יבואו לטעות שגם באומר השבועה שמותר. והאומר השבועה אסור מדינא כדלעיל בסוף פ"א. הוא שלא פשא נודר ומבטל):

שם הוון בעיי מימר מאן דמר על נפשו לא על אחרים כו' ומאן דמר אפילו על אחרים לאסור נכסי אחרים עליו הא נכסיו על אחרים לא (כצ"ל שצ"ל. והכונה דלא פליגי שתי הברייתות ושתיהן מודין שאין אדם יכול לאסור בלשון איסור נכסיו על אחרים):

(שם) **ע"ב** אמר הככר עלי כביאת אמי נישמעינה מן הדא (נראה לי פירושו שהיא היא. שכמו באומר לאשתו הרי את עלי כבשר אימא לא אמר כלום וא"צ שאלה ה"נ באומר הככר הזה עלי כביאת אימא לא אמר כלום וא"צ שאלה לפי שאין דרך בני אדם לנדור כן ודוקא באומר לאשתו הרי את עלי כאימא. שכונתו ביאתך עלי כביאת אימא. הוא שאמרו שצריך שאלה. ומ"ש האומר לאשתו הוא ענין אחר ואינו שייך לשלפניו):

(שם) **פ"ג סוף ה"א** אמר ר' יודה כו' נ"ע אמר ר' יודן תוקה כתניין שבלשונו הוא משביעו כו' אמר ליה מה ד'רות הבאים אחרינו כן צריך להיות כמו שהגירסא בסוטה [פ"ז ה"א]:

(דף ט' ע"א) **ה"ב** איפשר שלא עבר בה כעולי מצרים והא נוניינום מלכא נחת לתמן נחית עימיה כו' ריבון הלא כן אנן קיימין בראיה אחת כצ"ל כמו בשבועות [פ"ג ה"ט]:

שם משך דהיוי סליק קרוכין למלכותא. בשבועות הגירסא קרוכין דמלכותא ובדפוס קאראטשין שם קרוכין. ועיין בירושלמי במגילה פ"א ה"ו עד שהגיע לקרוכין שלו וכיון שהגיע לקרוכין שלו ובתענית פ"ב הי"ב הגירסא עד שהגיע לקרוכין שלו וכיון שהגיע לקרוכין שלו. מכ"ז מוכח שפירש הפ"מ בסוגיין אינו נכון:

(שם) **ע"ב** ההין דחמא מיטרא נחית ומר קירי פלי בריכסין כצ"ל. כמו שהגירסא בשבועות [פ"ג סוף ה"ח]. והרי"ף גורס קירי פירי בריכסון ע"ש במס"פ:

שם תמן תנינן שבועה שלא אוכל ככר זו דבר שאילו בנדרין אסור ובשבועות מותר (קאי על סיפא דהאי משנה זו היא שבועת בטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עו"י וקשה לו להירושלמי זו היא למעוטי מאי. והכי דייק הבבלי בשבועות כ"א ע"ב. ואי אפשר לומר זו היא למעוטי נדרים. דהא גם בנדרים בכה"ג אין נדר בתוך נדר. וכמ"ש הר"ן בסוף דף י"ח ע"א וראיתי למקצת מפרשים כו' אלא דאפילו אמר קונם ככר זו עלי ב' פעמים אינו חייב אלא אחת וזה שאמר הירושלמי דבר שאילו בנדרים אסור ובשבועות מותר?) לא הדא אמרת אלא על הדא אחד דברים של עצמו כו' (דאיתא שם שבועה שאתן כו' שנתתי כו' ולמעוטי שנתן פלוני וכדאמר ר"ב בשם שמואל) אשכח תני על תרויהון זה חומר לשעבר מלהבא שהאומר לא אוכל לא אוכל אינו חייב אלא אחת לא אכלתי לא אכלתי חייב על כל אחת ואחת (על משנה אחד דברים של עצמו ועל משנה דשבועה שלא אוכל גופא. וכמו שהגירסא בשבועות שהביא הפ"מ. ולמעוטי אכלתי ולא אכלתי דחייב על כל אחת ואחת. [נועם ירושלמי]:

(דף י"א) **ה"ה** תמן הוא אומר פדיין אחר פקעה כצ"ל כמו שהגירסא בקדושין [פ"ג ס"ה]:

(דף ע"ז ע"א) **פ"ד ה"י** עד כדון כשמבקירה סתם (אינו יכול לחזור בו לר"מ) לזמן מרובה (כגון שבוע ושנה) לזמן ממועט (כגון חדש שבת יום) כצ"ל שצ"ל:

שם נישמעינה מן הדא המפקיר שדהו שלשה ימים חוזר (קס"ד כונת הברייתא שהפקיר שדהו לזמן שלשה ימים אלמא דבהפקיר לזמן ממועט חוזר בו ואפילו זכה בו אחר לפי שהוא הפקר גרוע) אמר ר"ז לא אמר אלא שלשה הא לאחר שלשה אינו חוזר בו (ר"ז מפרש הברייתא דמיירי בהפקיר שדהו סתם וג' ימים הראשונים חוזר אף אם זכה בו הוא או אחר מפני הרמאין וכמ"ש הר"ן בברייתא בבבלי. והא דבמתניתן מותר המודר מייד משום דכ"ז לא שייך אלא בקרקע שמפקירין להפטר מן המעשר אבל במקום שלא שייך רמאות

מיד הוה הפקר. אבל בהפקיר לזמן ס"ל לר"ז דאין נ"מ בין בתוך ג' בין לאחר ג' עד שלא זכה בו הוא או אחר חוזר בו משזכה בו הוא או אחר אינו יכול לחזור בו. ולא כדקס"ד דבהפקיר לזמן לעולם יכול לחזור בו אפילו זכה בו הוא או אחר. וס"ל לר"ז בזה כשלא בבבלי דבהפקיר לזמן כ"מ כר"י ס"ל) תני ר"ש דיינא (בפאה [פ"ו ה"א כתב הפ"מ דצ"ע] ר"ש דימא) קומי ר"ז אפילו לאחר שלשה חוזר בו (בהפקיר לזמן) א"ל מכיון כו' (כלומר דבהפקר לזמן אפילו לאחר ג' יכול לחזור בו כ"ז שלא זכה הוא או אחר) הדא אמרה הוא זמן מרובה הוא זמן ממועט (כלומר שאין נ"מ בהפקר לזמן בין זמן מרובה כגון שבוע ושנה בין זמן ממועט כגון שבת ויום וחדש) כו' הדא פשטה שאלה דר"ז דר"ז אמר הוא זמן ממועט הוא זמן מרובה (כלומר בהפקיר לזמן משזכה בו הוא או אחר אינו יכול לחזור בו אפילו בתוך ג' ימים הראשונים להפקרו):

שם מ"ט דר' יוסי הכי מפני כו' כצ"ל שנ"ל והוא ברייתה שהובאה בבבלי ועיין בסמוך:

שם א"ל לא עלת ע"ד לאסור מה שהבקיר ר' יונה ר"א ר"ח בשם רשב"י המבקיר שדהו לעשרה ב"א אינו חוזר בו אמר ר' יוסה אתייא כר"מ (קס"ד שהפירוש הוא המבקיר שדהו לעשרה ב"א היינו שהפקיר בפני עשרה ב"א) אמר ר' יונה הכין קשין קדמוי (כן הקשו לפני) הא הבקר יחיד לא והא תניי והלה נוטל ואוכל. על דלאת מקשי על ר"מ קשיתה על ר' יוסי (כלומר אפילו אם נאמר דלא כר' יוסה ואמר רשב"י הוא אליבא דר' יוסי נ"כ קשה) ור' יוסי אוסר מפני שקדם נדרו להבקירו (כלומר למה מתיר ר' יוסי כשקדם הבקירו לנדרו הא לא הפקיר בפני עשרה) אמר לון (לר' יוסי נ"ק) לא עלת ע"ד לאסור מה שהבקיר. ר' מנא בעי מה את אמרת לעשרה לפני עשרה (כלומר שהפקיר לעשרה אלו ושפיר אמר ר' יוסה ר"מ היא. וכדאמר בפאה [פ"ו ה"א] הבקיר לעניים וזכו בו עשירים דפלוגתא דר"מ ור"י ע"ד דר"מ כו' הבקירו הבקר כו' ע"ד דר' יוסי אין הבקירו הבקר וע"ש. וה"נ הכונה שהפקיר לעשרה אלו וזכו אחרים) מה את אמרת לשלשה בפני שלשה דאמר ר' יוחנן כו' כצ"ל וכדמסיק בבבלי מ"ה ע"א. טע"י. מיהו עיין בירושלמי בפסחים פ"ב [ה"ב]. הבקיר חמצו בי"ג לאחר הפסח מהו כו' אמר ר"י לר"פ נהיר את כד הוינן אמרין אתייא דר' יוחנן כר"י ודרשב"ל כר"מ ואינו מחלק ר' יוחנן שם בין הבקיר בפני שנים להבקיר בפני שלשה:

(דף י"ח ע"ב) **פ"ה ה"א** ר"י בשם ר"י השותפין כו'. ב"ק פ"ג ה"א ומכות פ"ב ה"ב:

שם אמר ר"ב בר כהנא באומר לבור ותקנה כצ"ל. והובא בב"ב פ"ו ה"א:

(דף י"ח ע"א) **שם** לא על הדא איתאמרת אלא על הדא בתוך של חבירך אני נכנס לא לתוך שלך כופין את הנודר כו'. היינו משום ששותפו טוען שהוא מונע אנשים מתוך חצרו שאף שהאחד מן השוק מותר ליכנס אומר שמ"מ לבו נוקפו ולא ירצה לכנוס ויהיה לו עי"ז היזק וכדמפרש בה"ב שמיירי ברגיל להדיר אנשים משו"ה כופין אותו למכור. כן הפירוש לגירסא שלנו יפ"ע. ועיין ברמב"ם גירסא אחרת:

(שם) **ה"ב** ולא תנינן כופין. נ"ל שנ"ל ולא תניין כופין (בולו אם כשהדיר השני כופין אותו למכור את חלקו או שאין כופין עד שידיר שלשה אנשים ופשיט מברייתא דר"א אם היה נודרן ומשמע ליה שאם הוא מוחזק לנודרן דהיינו שהדיר שלשה אנשים) דו אמר ליה אתי קדמוה כו' (כנ"ל) מיכן ואילך (היינו בשלישי):

(שם) **ה"ג** מה בין הוא דאמר הדא הדא והוא דאמר תריי תריי (וכולל ליכא למימר לשיטת הירושלמי בשבועות פ"ג ה"ג דבפורט לא מהני כולל):

שם ר"י ור' יעקב בר חנינא תריהון אמרין קונם הניית נכסי אלו עליו כו' כצ"ל. (כלומר הא דקתני בחיי ובמותו מיירי שאמר נכסי אלו והוי שפיר כולל. ודלא כהש"ז ביור"ד סימן רל"ד ס"ק נ"ט דלא מהני כולל אפי' לבטל שעבוד. ואע"ג דלעיל בפ"ב ה"ג ובשבועות פ"ג ה"ז מבואר בהיו לפניו ככרות. ואמר שבועה שלא אוכל ככר זו וחזר ואמר שנים אלו כו' דלא הוי כולל דהוי כפורט היינו משום שהככרות לפניו. וכמ"ש בשבועות שם בה"ד והשמע מינה היו לפניו עשרה זיתים של שחוטה ואחד של נבלה ואמר שלא אוכל עשרה זיתים אלו כיון שפטור על הנבלה פטור על השאר. אבל במה שאין לפניו שפיר הוי כאלו כולל) אמר ר' יוסי תנינן בנזקין כו' (דממשנתנו אינו מוכח אלא שאדם יכול לאסור על עצמו דבר שאין ברשותו אבל אינו מוכח דאדם יכול ליסור על חברו דבר שברשותו וכשיצא מרשותו אבל מהמשנה דנזיקין מוכח כן ולאו משום כולל אסור. ועיין בבבלי מ"ז ע"א ודף מ"ב ועיין לעיל בפ"ד ה"ו. ניע"י. ועיין בנמוק"י בנדרים בדף מ"ז שכתב שאע"ג דאדם אוסר דבר שברשותו על חברו לכשיצא מרשותו מוכח מהירושלמי הזה דבעינן שיאסור עליו גם כשהוא ברשותו:

(שם ע"ב) **ה"ד** דברי ר"י בן בתירה. בבבלי הגירסא ר"י בן בבא:

(דף כ"ד ע"א) **פ"ו ה"א** מעתה הנודר מן הבשר יהא אסור בבשר דגים וחגבים. עיין בר"ן בסוף דף נ"ג ע"ב שכתב ולענין חגבים בכל דוכתא שרי דלא ממליך עלייהו שליח כלל. ונראה למחוק חגבים וכן משמע מלמסיים שכן אדם אומר כו' והוא אומר לחבירו לא מצאתי אלא דגים:

שם הנודר מן הבשר אסור בגידים. עיין בסוף ההלכה ועיין בירושלמי פסחים פ"ז ה"א:

שם הורי ר' יוסי באילן עלי קלוקסייא. עמ"ש בתרומות פ"ט:

(שם ע"ב) **ה"ב** אם באומר פת סתם אין לך קרוי פת סתם אלא חטין ושעורין בלבד. עיין בשבועות כ"ו ע"ב בתוס' ד"ה גמר בלבו שכתבו דסתם פת הוא של חטין ולא של שעורים וקשה מהכא. ועיין עוד בר"ן שם ובנדרים כ"ה ע"א בד"ה היכי נדר:

(דף כ"ה ע"א) **ה"ג** כיני מתניתא טען והזיע ואמר קונם צמר ופשתן עולין עלי מותר ללבוש ואסור להפשילן אחריו (כ"ג שנ"ל. והיינו כדעת הרא"ש והר"ן דר"י במתניתין ס"ל דסתמא לבישה משמע ובעיר הירושלמי במתניתין מותר ללבוש לרבותא שאע"פ שסתמא לבישה משמע מ"מ בטען והזיע מותר ללבוש. ועיין בתוס' רע"א במשניות בהקשה אמאי לא תני במתניתין מותר ללבוש. והנך רואה שהירושלמי מגיה כן במתניתין):

(דף כ"ט ע"א) **פ"ט ה"א** חזקה שאדם מעביד כו' הוא קציר לשון שאי אדם מעמיד כמ"ש בפ"א בה"א כה"ג:

שם אמר ר' ינאי כל השומע ליצרו כאילו עובד ע"ז. שבת ק"ה ע"ב:

(דף ל' ע"ב) **ה"ה** מתניתא אמרה בן שאין אומר לשם. עיין בש"ק בד"ה אמר ר' בא שהעלה בצריך עיון. והיה בהעלם ממנו בעת כתבו דברי התוספתא בבכורות כ"א ע"ב בד"ה ולא בראוי ודברי הרא"ש שם. ועיין בחידושי הרמב"ן בב"ב:

(דף ל"ג ע"ב) **פ"י ה"א** תני היפר האב כו' הבעל האחרון כו'. הוא דלא כר"נ דס"ל אליבא דחכמים שא"ל להפר ומ"מ תני במתניתין והנ"ל אם הקים משום דאם הקים ומת אין האב יכול להפר חלקו של הארוס משא"כ אם לא הפר ומת חוזר האב ומפר חלקו של הארוס וכדאמר לעיל בשלא הקם אבל אב הקים אינו יכול להפר:

(שם) **ה"ב** אבל לא היפר הבעל את חלקו ומת לא נתרוקנה רשות לאב נישמעינה מן הדא כו' (הירושלמי ס"ל דגרסינן כשתיקה דמיא משעה שאינו יכול להפר אינה עולה מן המנין. וכדאיתא לקמן בה"ח נשתתק וחזר לדיבורו כו'. א"כ אמאי נקט ונתארסה בו ביום א"ו דאם לא היפר הבעל ומת או גרש יכול האב להפר לבדו וכיון שלא הפר האב באותו היום הוי כמו שקיים משום הכי בעינן ונתארסה בו ביום כדי שלא יהיה כשקמה מלך האב)

(דף ל"ד ע"ב) **ה"ח** ונשאלין נדרים שהן לצורך השבת כו' זקן שהוא יכול להפר למחר נ"ל שהוא זקן יכול להפר למחר:

(דף ל"ה ע"א) **שם** מישרי נדרא דגמליאל דקונתיה. מ"ק פ"ג ה"ה גמליאל זיקונתיה:

(שם) **ע"ב** מהו להתיר בפלינם. בחגיגה הלכה ג' בפלנים וג"ל שנ"ל בפליום כלשון המשנה בכלים פרק כ"ט והפליון של ראש. וכמ"ש בברכות פ"ג ה"ג. דאיתא שם סורי ר' ירמיה מעבר ליה בפליום. וכבר כתבתי שם ובחגיגה כן. ובמשנה א' בפ"ט דנדה איתא בפליום. בפוליום. ע"ש ברש"י ובמהר"ש ובתוי"ט. אבל לגרוס בפלינם. ולפרש מלשון יוני כתונת קטן לא נ"ל כי אין זה דרך כבוד להתעטף בכתונת:

(דף ל"ו ע"א) **פי"א ה"א** ר"ז פתר מתניתן כו' דהת"ק ס"ל דרחיצה וקשוט ענוי נפש הן ור' יוסי פליג וס"ל דהן דברים שבנ"ב) רבנן אמרין נדרי ע"נ היפר כו' נדרים שבנ"ב אינו מופר אלא כ"ז שהיא עמו (מדקתני אלו נדרים שהוא מיפר נדרים שיש בהם ע"נ מכלל דבנדרים שבנ"ב אינו יכול להפר והיינו שאינו יכול להפר לעולם) ר' יוסי אומר כו' מה ביניהון (כלומר לר"י מה נ"מ בין נדרי ע"נ לנדרי דשבנ"ב) כשאמרה קונם הנייתי עליך אם אלא מרשותך ויפר לה (הירושלמי ס"ל דאם אמרה אם כונתה לאסור למפרע וכמבואר לעיל בפ"ו ה"י וסי"א וא"כ אסור מיד שמא יגרשנה ויאסר למפרע) בשלא אמרה אלא (כנ"ל) קונם הניית גופי לכשאצא מרשותך (וכיון שאמרה לאחר שאצא מרשותך הנדר חל ואינו יכול להפר כיון דלא הוי נדר ע"נ אבל נדר ע"נ אפילו אמרה לכשאצא מרשותך מפר כר"ע לקמן בה"ז וה"ט ועיין בבלי פ"ט ע"א). [נועם ירושלמי]:

(שם ע"ב) **שם** רבנן אמרין כו' רבי זעירא ורבי הילא תריהון אמרין נדרים שבינו לבינה הן. נדעתי יש למחוק זה לגמרי ושייך להלכה ב' וכמו שאכתוב שם:

שם ע"ד דר"ז ר"י ור' יוחנן בן נורי שניהם אמרו דבר אחד. (דנדרים שבנ"ב מופר לעולם והא דיכול להפר משום שנדרה כשהיא תחתיו אלא שאין הנדר חל עד אחר גירושין והא דהוי מדברים שבנ"ב מפרש הירושלמי לקמן בה"ד שאם לא יפר תהא מקניטתו עד שיגרשנה):

שם ניחא אם ארחץ אם לא ארחץ ותרחץ אמר ר"מ. נ"ל אם ארחץ אמר ר"מ כשאמרה קונם הנייתי עליך אם ארחץ ויפר לה (דהא אסור למפרע וכדלעיל) אמר ר"י בי ר"ב בשלא אמרה אלא קונם הניית גופי עליך לכשארחץ ויכוף לא כן אמר רב הונא הנייתי עליך כופה ומשמשתו הנייתך עלי ה"ז יפר שהיא שהיא הנייתו והנייתה ניחא אם ארחץ אם לא ארחץ ותרחץ אמר ר"א מרי אם ארחץ כו' (כנ"ל. וכן משמע בחדושי הרשב"א בנדרים פ"ו ע"ב שגורס כן וכן מגיה בנוע"י ונדפס על הגליון בקצור ופירוש שהיא הנייתו והנייתה מפני שתלתה ברחיצה וס"ל להירושלמי כיון שבודאי לא תרחץ כדי שלא תאסר הניית גופה עליו הוי ע"נ לרבנן דס"ל דרחיצה הוי ע"נ ולר"י הוה נדר שבנ"ב. ולד"ה ברחיצה לא פליגי אלא דפליגי כה"ג בקשוט):

(דף ל"ז ע"א) **שם** רבנן דקיסרין בשם ר"נ אם ארחץ לא אתקשט אם אתקשט לא ארחץ (כנ"ל שנ"ל. ורבנן דקיסרין לא ס"ל כר' הילא דברחיצה לכו"ע הוי ע"נ ולא פליגי אלא בקשוט):

(שם) **ה"ב** לא סוף דבר שיש לו מאותו המין אלא אפילו אין לו מאותו המין. כן נ"ל שנ"ל:

שם ר' יוחנן בשם ר' ינאי היו לפניו ב' חתיכות אחת יפה ואחת רעה נתנה עיניה ביפה ונדרה מן הרעה ה"ז יפר מפני מה הוא מיפר חברייא אמרי מפני נדרי ע"נ שלה ר"ז ורבי הילא תריהון אמרין מפני נדרי ע"נ שלו רבנן אמרין (כלומר חברייא) נדרי ע"נ הן ר"ז ורבי הילא תריהון אמרין נדרים שבנ"ב הן (כנ"ל שנ"ל מלעיל ה"א. כי שם דברי רבנן ור"ז ור"ה מיותרין לגמרי וכמו שכתבתי שם. והכונה נ"ל שנדרה אם תאכל היפה אסור לה לאכול הרעה ולא היו רק ב' חתיכות ואם היא תאכל היפה יאכל הבעל הרעה ואם היא תאכל הרעה יאכל הבעל היפה. וע"פ דין אסורה לאכול הרעה דלמא תאכל אח"כ גם היפה דבתנאה לא מזדהיר. וכרב יהודה בבבלי י"ד ע"ב. ואם לא תאכל ב' החתיכות היה לה ענוי נפש שתרעב וס"ל לר"ז ור"ה כיון שהיא יכולה לאכול היפה אלא שיקפיד הבעל לא הוה אלא נדר שבנ"ב. ולא דמי לקונם הניית גופי לכשארחץ. דהתם בודאי לא תרחץ כדי שלא תאסר עליו הניית תשמישה שלכך נשאת. וכמו דאמרינן בירושלמי בכתובות פ"ד ה"ז משום הכי תלי לה לעיל בפלוגתא דר"י ורבנן אי רחיצה הויא ע"נ. אבל בחתיכות כיון שיכולה לאכול היפה לא הוי רק נדר שבנ"ב. וחברייא סברי כיון דמסתמא לא תאכל היפה כדי שלא יקפיד הבעל וצריכה לאכול הרעה והרעה אסורה לה לאכול. וכנ"ל. וא"כ לא תאכל כלל ותרעב משום הכי מיפר משום ע"נ):

(שם ע"ב) **ה"ג** בעון קומי ר"ז כהן לישראל ר' יוחנן אוסר מה ר' יוסי אומר כנ"ל:

(דף ל"ח ע"א) **ה"ד** אבל במעלה לה מזונות ד"ה קידש ר"מ אומר א"נ להפר ר"י הסנדלר אומר שלה ר"ע אומר שלה ר' יוחנן בן נורי אומר שלו. ר"ע אומר יפר וכא אינו יכול להפר (דהא העדפה לר"ע שלה ולא הוי נדר שבנ"ב ואמאי יכול להפר) אמר ר"ב כו' (כנ"ל וכן הקשו ותרצו התוס' בכתובות נ"ט ע"א בד"ה ר"ע) אמר ר"ה אפשר לה כו' מכאן ואילך אינו כופה שאי מתירא שמא תעדיף כו' (כנ"ל) כלומר כיון דריב"נ ס"ל דהעדפה היא שלו מסתמא לא תעשה יותר. שאינו יכול לכופה לעשות יותר. ואם תעשה יותר הוא שלו ומשום הכי אינו יכול להפר אלא משום שמא יגרשנה) אמר רבי הילא טעמא דריב"נ כו' (ק"ל לריב"נ מפני מה הוה דברים שבנ"ב כיון שאין הנדר חל אלא לאחר שיגרשנה. וכן הקשה הר"ן בכתובות שם וע"ש. ומתרץ שמתוך כו' ואף מקניטתו והוא מגרשה). [נוע"י]:

(דף ל"ח ע"ב) **ה"ו** אית תניי תני יקימנו ממינו כו' אית תניי תני יקימנו ממינו ויפרנו כולו מתניתא כו' כנ"ל:

שם אמרה קונם תאנה שאיני טועמת ועוד ענב כו' (כלומר שלאחר שתאכל התאנה יאסור עליה עוד ענב) הפלוגתא כו' (דלר' ישמעאל דאזיל בתר חלות הנדר הוי כב' נדרים וא"ל שיפר שניהם ולר"ע דאזיל בתר אמירה היה כנדר אחד ואינו מופר עד שיפר שניהם. וכה"ג בפ"א דנזיר בה"ג וע"ש). [נועם ירושלמי]:

(דף ל"ט ע"א) **ה"ט** היה נדר ואיסור באחת (כלומר אע"פ שהאיסור והנדר היו ברשותו מ"מ תליא בפלוגתא דר"י ור"ע) היך עבידא כו' (דלר' ישמעאל דאזיל בתר חלות הנדר יכול להפר ולא הוי קודמין. אבל לר"ע דאזיל בתר האמירה. כיון שהאמירה היתה קודם שנתגרשה ולא היפר ונתגרשה אע"פ שהחזירה אינו יכול להפר שאין הבעל מיפר בקודמין). [נועם ירושלמי]:

(דף ל"ט ע"ב) **ה"י** מפני מה הוא מיפר חברייא אמרי מפני עינוי נפש שלה ר"ז ור"ה תריהון אמרין מפני ע"נ שלו (כנ"ל שנ"ל כמו לעיל בה"א ובה"ב. ואסיפא קאי שאיני נהנית לך אם עושה אני ע"פ אבא וע"פ אביך שר"ז ור"ה ס"ל דהוי דברים שבנ"ב. כמ"ש הטור הובא בש"ך ביור"ד סי' רל"ד ס"ק פ"ה שגנאי הוא לו מה שאינה רשאי לעשות ע"פ אביה או ע"פ אביו כדי שלא תאסר. וחברייא ס"ל כיון שהיא עשויה לעבור על התנאי דצריכא לה מילתא להזהר שלא תעשה על פיהם לכן אפילו קודם שעברה חשבינן כאלו עברה ונאסרה בהנאתו והוי ע"נ:

מפתחות מפותחות

לירושלמי סדר נשים

מאת המחבר פירוש **פני משה ומראה הפנים** פתוחי חותם איש על שמו לבית אבותם בדברי הרמב"ם ז"ל בחיבורו אשר נתבארו במראה הפנים. שוק התרומה וחזה התנופה מהחידושים שחדשתי בדבריו למען ירוץ הקורא בו לידע מקומם על נכון למצוא דברי חפץ שמתי אותם סוגה בשושנים:

הלכות תלמוד תורה
פרק ו' הלכה ה'. נדרים דף נ' ע"ב ד"ה חומר

הלכות עכו"ם
פ"ג הלכה ג'. נזיר דף כ"ה ע"א ד"ה כשתחויב

הלכות תפלה
פס"ז הלכה ה'. גיטין דף ל"ב ע"ב ד"ה סלא
שם הלכה ו'. שם ד"ה שלא

הלכות שבת
פי"א הלכה ס"ז. גיטין דף י"ב ע"א ד"ה הקורע
פכ"ס הלכה י"ז. סוטה דף ל"ו ע"ב ד"ה לית
פ"ל הלכה ד'. כתובות דף ב' ע"א ד"ה לעשות

הלכות חמץ ומצה
פ"ו הלכה י"ב. נזיר דף י"ו ע"א ד"ה מכת מרדות

הלכות שקלים
פ"ג הלכה י"ג. נזיר דף כ' ע"ב ד"ה אותו השני

הלכות קדוש החדש
פ"ד הלכה ס"ז. נדרים דף כ"ב ע"א ד"ה היא וד"ה מלמד

הלכות תעניות
פ"א הלכה י"ג. נדרים דף כ"ו ע"א ד"ה מתפנין לעשות

הלכות אישות
פ"א הלכה ו'. יבמות דף י"ב ע"א ד"ה הכרכם
פ"ג הלכה ס'. שם דף ו' ע"ב ד"ה איתא
פי"א דף ס"ד ע"ב ד"ה אלא
פ"ג הלכה ד'. גטין דף י"ד ע"ב ד"ה כתב
שם הלכה ט"ז. קדושין דף כ"ג ע"ב ד"ה א"ר יוסי
פ"ד הלכה ט'. יבמות דף ע"ה ע"ב ד"ה גירש
שם הלכה י"א. שם דף כ' ע"ב ד"ה קידש
שם הלכה י"ט. קידושין דף כ"ט ע"א ד"ה מקדשין בפרוטה
פ"ה הלכה ט"ז. שם דף ט' ע"א ד"ה מלוה
פ"ו הלכה א'. שם דף ל"ה ע"ב ד"ה חומר הוא בעריות
שם הלכה ט'. כתובות דף ל"ג ע"ב ד"ה לא
פ"ז הלכה א'. קידושין דף ל"ז ע"ב ד"ה הור ר' ינאי
שם הלכה ו'. כתובות דף מ"ה ע"ב ד"ה כל נדר
שם הלכה י"ב. יבמות דף כ' ע"א ד"ה קידש
שם הלכה כ"ג. כתובות דף מ"ו ע"א ד"ה ולריכה
פ"ט הל' י"ח. קידושין דף ל"ח ע"א ד"ה לא הוחזק השליח
פ"י הלכה א'. שם דף ל"ט ע"א ד"ה והבא על ארוסתו
שם הלכה ב'. יבמות דף ל"ו ע"ב ד"ה לא סוף
שם. כתובות דף ל"ג ע"ב ד"ה הלא
שם הלכה ח'. שם דף ג' ע"א ד"ה מטבע
שם הלכה י"א. שם דף ל"א ע"ב ד"ה אע"פ
שם. שם דף ל"ג ע"ב ד"ה אלא
שם הלכה י"ו. שם דף מ"ד ע"א ד"ה הבגר
שם הלכה י"ח. שם ד"ה הוא אלמין
שם הלכה י"ט. שם ד"ה אם
פי"א הלכה ד'. שם דף ד' ע"ב ד"ה אבל
שם הלכה ד'. שם דף ד' ד"ה שמא
שם הלכה ח'. שם דף ו' ע"ב ד"ה היא
שם הלכה י"ב. שם דף ג' ע"א ד"ה היא
שם הלכה י"ג. שם דף ב' ע"א ד"ה בוגרת
שם הלכה י"ד. שם דף ג' ע"א ד"ה אמר
פי"ב הלכה ב'. שם דף כ"ח ע"א ד"ה וחייב
שם הלכה ד'. שם דף ל"ה ע"א ד"ה אבל
שם הלכה ה'. שם דף ל"ג ע"ב ד"ה לא
שם הלכה י"ב. שם דף ל"ח ע"ב ד"ה על
שם הלכה י"ד. שם דף כ"ח ע"ב ד"ה מהניתא
שם הלכה כ"ג. שם דף מ"ג ע"א ד"ה כמ"ד
שם. שם דף מ"ד ע"א ד"ה בשנדרה
פי"ג הלכה ט'. שם דף מ"ד ע"א ד"ה הדירה
שם הלכה י"ג. שם דף ל"ח ע"ב ד"ה ואם
פי"ד הלכה י"ז. שם דף ל' ע"א ד"ה קנן
שם הלכה י"ח. שם דף ל"א ד"ה לייסוב
שם הלכה כ"ג. שם דף כ"ח ע"א ד"ה כל
שם הלכה כ"ד. שם דף כ"ח ד"ה ר' יוסי
פט"ז הלכה א'. יבמות דף ל"ח ע"א ד"ה עבדו
שם הלכה כ"ה. כתובות דף ט' ע"ב ד"ה כל
פי"ז הלכה י"ט. שם דף ל"א ע"א ד"ה מהלה
פי"ח הלכה ג'. שם דף ל"א ע"א ד"ה היורשין
שם הלכה ד'. שם דף ל"ח ע"ב ד"ה בין
שם. שם דף ס"א ע"א ד"ה אלמנה
שם הלכה ה'. שם דף ל' ע"א ד"ה לא
שם הלכה ו'. שם דף ס"ב ע"א ד"ה אפילו
שם הלכה י"ד. שם דף ל"ח ע"א ד"ה אבל
[שם דף כ"ח כ"א ד"ה מי]
שם הלכה י"ז. שם דף ט"ז ע"א ד"ה אם
פי"ט הלכה ה'. שם דף כ"ט ע"א ד"ה משעה
שם הלכה י"א. שם דף ס"ד ע"ב ד"ה ומתכסיין
שם הלכה כ"א. שם דף כ"ט ע"ב ד"ה אין
פ"כ הלכה ג'. שם דף מ"א ע"א ד"ה כיני
פכ"א הלכה ט'. שם דף כ"ד ע"ב ד"ה אם
שם הלכה י"ב. שם דף ל"ו ע"ב ד"ה לא
*פכ"ב הלכה ד'. שם דף ד' ע"א ד"ה ואם
שם הלכה ז' וח'. שם דף מ"ח ע"א ד"ה אמר
שם הלכה י"ג. שם דף מ"ט ע"ב ד"ה במופקדים
[שם הלכה ט"ו דף ל"ט ע"ב ד"ה דר' יוחנן]
שם הלכה כ"ג. שם דף מ"ט ע"א ד"ה בבנכסו
פכ"ג הלכה ב'. שם דף נ"א ע"ב ד"ה כתב
שם הלכה ג'. שם דף נ"ג ע"א ד"ה מוכר
שם הלכה ו'. שם דף נ"ג ע"ב ד"ה ואילן

שם הלכה י"ד. שם דף ל"ב ע"א ד"ה ובלבד
שם הלכה ט"ו. שם דף ל"ט ע"ב ד"ה פוסק
שם הלכה י"ז. שם דף ס"ד ע"ב ד"ה הגובה
פכ"ד הלכה ד'. יבמות דף נ"א ע"ב ד"ה ולא
שם הלכה י"א. כתובות דף מ"ד ע"ב ד"ל וכולהון
שם הלכה ט"ו. שם דף מ"ה ע"ב ד"ה תדעה
שם הלכה י"ח. גיטין דף כ"ד ע"ב ד"ה ואסר

הלכות גירושין
פ"א הלכה ט'. גיטין דף מ"ה ע"ב ד"ה דר"ש
שם הלכה כ"ג. שם דף י"א ע"ב ד"ה ולמה
שם הלכה כ"ד. שם דף ו' ע"ב ד"ה ר' אילא
פ"ב הלכה ו'. שם דף ל"ג ע"ב ד"ה כיני
שם הלכה י"ג. שם דף ל"ח ע"א ד"ה הדא
שם הלכה י"ד. שם דף ל"ח ע"ב ד"ה לכשיתחפס
שם הלכה י"ו. שם דף ל"ט ע"ב ד"ה ובלבד
שם הלכה י"ז. שם ל"ט ד"ה חלוקין
שם הלכה י"ח. שם דף ל"ו ע"א ד"ה הכל
פ"ג הלכה ד'. שם דף י"ד ע"א ד"ה כל גט
שם הלכה ז'. שם דף ט"ז ע"א ד"ה ותורפו וד"ה הלכה
שם הלכה ט'. שם ע"ב ד"ה אם מלאו וד"ה עבר גוי
שם יבמות דף פ"ב ע"ב ד"ה שניא
שם הלכה י"ג. גטין דף נ"ד ע"א ד"ה כתב
שם מהל' ט"ו עד הל' י"ט. שם דף י"ג ע"ב ד"ה רב הונא
פ"ד הלכה ב'. קידושין דף ג' נ"ב ד"ה כתבו
שם הלכה ז'. גטין דף י"ב ע"א ד"ה הקורע
פ"ה הלכה ה'. שם דף מ"ה ע"א ד"ה ובלבד
שם הלכה י"ג. שם דף מ"ה ע"א ד"ה נרפות
שם. שם דף מ"ה ע"ב ד"ה המחוור
פ"ו הלכה ו'. שם דף י"ד ע"א ד"ה ולא
שם הלכה ז'. שם דף ל"ה ע"ב ד"ה הדא
שם הלכה י"ד. שם דף י"ד ע"א ד"ה והין
שם הלכה כ"ד. שם דף כ' ע"א ד"ה משום
שם הלכה כ"ח. שם דף ט"ז ע"ב ד"ה תני
שם הלכה כ"ט. שם י"ז ע"א ד"ה ועוד
פ"ז הלכה ט'. שם דף א' ע"א ד"ה סוא
שם הלכה י'. שם דף ד' ע"ב ד"ה ותני
שם הלכה י"א. שם ע"א ד"ה מפני
שם הלכה י"ב. שם דף ט' ע"ב ד"ה הני
שם הלכה י"ז. שם דף מ"ה ע"ב ד"ה דר"ש
שם הלכה כ"א. שם דף י"ח ע"א ד"ה חלה
פ"ח הלכה ד'. שם דף ט"ז ע"ב ד"ה כל התנאים
[שם דף י"ג ע"ב ד"ה ניכר]
שם הלכה ט'. קידושין דף ל"ב ע"א ד"ה הרי זו גיטס
שם הלכה י"ט. גטין דף מ"ג ע"א ד"ה בחייו
שם הלכה כ"ב. שם דף מ"ג ע"א ד"ה יונתן
פ"ט הלכה י"א. שם דף מ"ד ע"א ד"ה מעכבין
שם הלכה י"ב. שם דף מ"א ע"א ד"ה דברי
שם הלכה י"ט. שם דף מ"ב ע"א ד"ה הרי
שם. שם ע"ב ד"ה מאן
שם הלכה כ"ז. שם דף ו' ע"ב ד"ה ר' אילא
שם. שם דף ל"ח ע"א ד"ה הממונה
פ"י הלכה ז'. שם דף מ"ב ע"ב ד"ה לא
שם [ויבמות דף נ"ג ע"ב ד"ה כדין]
שם הלכה י"א. שם דף מ"ז ע"ב ד"ה עד
שם הלכה י"ב. שם דף כ"ה ע"א ד"ה שברי
שם הלכה י"ג. יבמות דף ג' ע"א ד"ה הרי
שם הלכה י"ד. שם דף י"ד ע"א ד"ה קידש
שם הלכה כ"א. גטין דף נ"ד ע"ב ד"ה ודר' עקיבא
שם הלכה כ"ג. יבמות דף ע"ו ע"א ד"ה מפני
פי"א הלכה ג'. שם דף ז' ע"א ד"ה כיני
שם הלכה ז'. שם דף מ' ע"ז ד"ה הדא
שם הלכה ט"ו. שם ע"ה ע"ב ד"ה הדא
שם הלכה כ"ח. סוטה דף פ' ע"ב ד"ה יכול
פי"ב הלכה י"א. גטין דף כ' ע"א ד"ה מאחר
שם הלכה י"ט. יבמות דף ע"ב ע"ב ד"ה אבל
שם הלכה כ'. סוטה דף מ"ג ע"ב ד"ה תני
שם הלכה כ"א. יבמות דף פ' ע"ב ד"ה תני
פי"ג הלכה א'. שם דף י"ז ע"ב ד"ה אלא
שם הלכה ה'. שם דף ע"ו ע"א ד"ה עד
שם הל' י"ו שם ד' פ"ב ע"ב ד"ה שניא וד' פ"ג ע"ב ד"ה ולא
שם הלכה כ'. דף פ"ג ע"ב ד"ה בקטנה
שם הלכה כ"ב. דף פ"ג ע"ב ד"ה הלכה
שם הלכה כ"ג. שם ע"ב ד"ה והא
שם הלכה כ"ח. שם ד"ה מלאו

הלכות יבום וחליצה
פ"א הלכה י"ג. יבמות דף ל"ב ע"ב ד"ה בלא
שם הלכה י"ט. שם דף כ"ב ע"ז ד"ה ופסלה
פ"ב הלכה ג'. שם דף ל"ה ע"א ד"ה מה
שם הלכה ה'. שם דף ע"ה ע"א ד"ה אף ד"ה והוא
שם הלכה ח'. שם דף כ"ה ע"ב ד"ה ובחרש
שם הלכה י"ד. שם דף נ"א ע"ב ד"ה בניה
שם הלכה י"ח. שם דף ע"ו ע"א ד"ה מה בינה
פ"ג הלכה ד'. שם דף מ"ב ע"א ד"ה ילדה
שם הלכה י"ט. שם דף א' ע"ב ד"ה מה
פ"ד הלכה י"ג. שם דף כ"ה ע"א ד"ה החרש
פ"ה הלכה ד'. שם דף לא ע"א ד"ה מהו
שם הלכה כ"ד. שם דף ע"ד ע"א ד"ה כונס
שם הלכה כ"ז. שם דף כ"ד ע"א ד"ה לא
פ"ו הלכה י"א. שם דף י"א ע"ב ד"ה דתני
שם הלכה י"ט. סוטה דף ג' ע"א ד"ה חולצת
פ"ז הלכה י'. יבמות דף י"א ע"ב ד"ה דתני

הלכות נערה בתולה
פ"א הלכה ח'. כתובות דף כ' ע"ב ד"ה כוץ
שם הלכה ט'. שם דף ד' ע"א ד"ה שמא
שם. שם ד"ה הרי
שם הלכה י'. שם
שם הלכה י"ג. שם דף י"ח ע"ב ד"ה לרבות
פ"ב הלכה י"ד. שם דף כ"ז ע"ב ד"ה וים
שם. שם דף כ"ג ע"א ד"ה נערה
פ"ג הלכה ג'. שם דף כ"ו ע"ב ד"ה המוצא
שם הלכה ו' והל' י'. שם דף כ"ז ע"א
שם. שם כ"ו ע"א ד"ה פרע וד"ה הפרשה וד"ה האומר

הלכות סוטה
פ"א הלכה ג'. סוטה דף ג' ע"א ד"ה רבי יוסי
שם הלכה ו'. שם דף כ' ע"א ד"ה חוץ
שם הלכה ז'. שם דף י"ג ע"ב ד"ה גירש
שם הלכה ח'. שם דף כ"ו ע"א ד"ה מי
שם הלכה י"ד. שם דף כ"ח ע"ב ד"ה בסתירה
פ"ב הלכה ד'. שם דף פ' ע"א ד"ה קטנה
שם הלכה ה'. שם דף מ"ד ע"א ד"ה ונקה
שם הלכה ו'. שם דף כ' ע"א ד"ה נרצית
שם הלכה ח'. שם דף י"ז ע"א ד"ה ונקה
שם הלכה י' שם דף י"ט ע"א ד"ה זרע
פ"ג הלכה י'. שם דף כ"ט ע"א ד"ה שלא
שם הלכה ט'. שם דף י' כ"א ד"ה והא
שם. שם ד"ה כולה
שם הלכה י"א. שם דף ו' ע"א ד"ה קריאה
שם הלכה י"ב. שם דף ס' ע"א ד"ה מפני
°פ"ד הלכה ו'. שם דף ו' ע"א ד"ה הנינא
שם הלכה י"ד. שם דף י"ז ע"א ד"ה דמיא וד"ה בלא
שם הלכה י"ו. שם דף ג' ע"א ד"ה רבי יוסי
שם הלכה י"ז. שם דף י"א ע"ב ד"ה רבי מאיר
שם הלכה י"ח. שם דף א' ע"א ד"ה שלא וד"ה אתייא

הלכות איסורי ביאה
פ"א הלכה ד'. כתובות דף ה' ע"א ד"ה הערייה
שם הלכה כ"ג. סוטה דף כ"ו ע"א ד"ה ובא
פ"ב הלכה ח'. יבמות דף א' ע"א ד"ה חמותו
שם הלכה י"ד. שם דף ה' ע"ב ד"ה זאת
פ"ג הלכה ב'. סוטה דף ס' ע"א ד"ה קטנה
פ"ד הלכה ג'. גטין דף נ"ד ע"ב ד"ה תהא
שם הלכה כ"א. יבמות דף ל"ח ד"ה הוון
פ"ה הלכה כ"ד. כתובות דף ד' ע"א ד"ה לנה
פי"ב הלכה כ"ב. שם דף ט"ו ע"ב ד"ה ועל וד"ה אין תימר
פי"ג הלכה ז'. קידושין דף נ"ב ע"א ד"ה מכיון
פי"ד הלכה ו'. יבמות דף מ"ד ע"ב ד"ה הלכה
פט"ו הלכה ג'. שם דף כ"ט ע"ב ד"ה שהם
שם הלכה י"א. כתובות דף ז' ע"א ד"ה נאמנת
שם הלכה כ'. סוטה דף ז' ע"א ד"ה אשת איש
[שם. קדושין דף מ"ג ע"ב ד"ה תינוק]
פט"ז הלכה ב'. יבמות דף מ"ו ע"ב ד"ה כולם
שם הלכה ט'. שם מ"ז ע"א ד"ה כמה
פי"ז הלכה ג'. שם דף נ"ה ע"א ד"ה באלמנה
פי"ח הלכה ה'. שם דף כ"ט ע"ב ד"ה שהם
שם. שם דף כ"ה ע"ב ד"ה פסל
שם. שם דף ל"ז ע"א ד"ה ושנבעלה
שם. שם דף מ"ג ע"א ד"ה ונשיאן
שם הלכה ג'. קידושין דף מ"ה ע"ב ד"ה בפירש
שם הלכה י' וי"א. כתובות דף ו' ע"א ד"ה חמן ושם מתבאר
סוגיא דפ"פ ובדף ו' ע"ב ד"ה הוא
שם הלכה י"ג. דף ז' ע"א ד"ה מהו
שם והל' י"ד וט"ו שם דף ז' ע"ב ד"ה קרובה דף ח' ע"א
וד"ה מודה וד"ה הוכה
שם הלכה ל'. שם דף י"ד ע"א ד"ה על ידי וד"ה אשת
פי"ט הלכה א'. יבמות דף כ"ט ע"ב ד"ה שהם
פ"כ הלכה ד'. כתובות דף י"ג ע"ב ד"ה מתניתא
שם הלכה י'. שם דף י"ג ע"ב ד"ה אני
שם הלכה י"ד. שם י"ד ע"ב ד"ה אפילו
פכ"א הלכה כ"ו. גטין דף מ"ח ע"א ד"ה המקדש

הלכות מאכלות אסורות
פ"ג הלכה ה'. כתובות דף ל"ו ע"ב ד"ה במה
פ"ד הלכה ט"ז. נזיר דף כ"ו ע"ב ד"ה כל
פ"ה הלכה ד'. שם דף כ"ה ע"ב ד"ה הוו
פ"ט הלכה ה'. שם דף ל"א ע"ב ד"ה מאן דאמ,
פט"ו הלכה א'. שם דף כ"ו ע"א ד"ה כל נותני
שם הלכה י"ב. נדרים דף כ"א ע"א ד"ה ודא
פט"ז הלכה י"ד. נזיר דף כ"ו ע"ב ד"ה כל
פי"ז הלכה י"א. נדרים דף כ' ע"א ד"ה מהו

הלכות שחיטה
פ"ב הלכה א'. נזיר דף י"ט ע"ב ד"ה ר"י ב"א
פי"ב הלכה ו'. סוטה דף מ"ג ע"ב ד"ה אמר
שם הלכה ז'. כתובות דף י"ח ע"א ד"ה הבוחש

הלכות שבועות
פ"ב הלכה י"ז. נזיר דף ע"ז ע"ב ד"ה כלי
פ"ג הלכה א'. נדרים דף י"א ע"א ד"ה הוון
שם הלכה ה'. שם דף ט' ע"ב ד"ה נכסיו
שם הלכה כ"ה. שם ושם
פ"ד הלכה י"ג. שם דף ו' ע"ב ד"ה נסתברא
פ"ה הלכה כ'. שם דף ה' ע"ב ד"ה שבועה
פ"ו הלכה ד'. שם דף ל"ה ע"א ד"ה רבי הויא
שם הלכה י"ב. שם דף כ"ט ע"ב ד"ה עד
שם הלכה ט"ז. שם דף י"ח ע"ב ד"ה אית

מפתחות לירושלמי סדר נשים

פ"ו הלכה ו'. דף י"ח ע"ב ד"ה הנודר
פ"ח הלכה י'. סוטה דף י"ב ע"א ד"ה לא
פי"ג הלכה ד'. נדרים דף ד' ע"ב ד"ה כתורה

הלכות נדרים

פ"א הלכה א'. נדרים דף ב' ע"א ד"ה אמר
שם הלכה ט"ו. נזיר דף א' ע"ב ד"ה אומר
שם הלכה י"ז. נדרים דף ג' ע"ב ד"ה הדא
שם הלכה כ"ט. שם דף ג' ע"א ד"ה אמר ושם ד"ה נדר
פ"ב הלכה י"ג. שם דף ה' ע"א ד"ה אילו
פ"ג הלכה ה'. שם דף א' ע"ב ד"ה ויאמר
פ"ד הלכה ט"ו. שם דף כ"ו ע"א ד"ה והוא
פ"ה הלכה י"ב. שם דף כ"א ע"א ד"ה ודא
פ"ו הלכה ד'. כתובות דף ס"ח ע"ב ד"ה ושוקל
שם הלכה ט'. נדרים דף י"ד ע"ב ד"ה תמן
פ"ז הלכה ה'. שם דף י"ח ע"א ד"ה השותפין
שם הלכה י"ז. נזיר דף י"ז ע"ב ד"ה במשלשת
פ"ח הלכה ב'. נדרים דף ל' ע"א ד"ה מפני
שם הלכה י'. שם דף כ"ח ע"ב ד"ה הכן
פ"ט הלכה א' והל' ד'. שם דף כ' ע"א ד"ה מהו
שם הלכה ו'. שם דף כ"ד ע"א ד"ה הנודר
שם הלכה ז'. שם דף כ' ע"א ד"ה אסור
שם הלכה י"ג. שם ע"ב ד"ה הדא
פ"י הלכה ז'. שם דף כ"ה ע"א ד"ה עד
שם הלכה ט'. שם דף י"ח ע"ב ד"ה קונס
שם הלכה י"א. שם דף כ"ז ע"ב ד"ה אסור
פי"א הלכה י"ט. שם דף ל"ב ע"ב ד"ה אמר
שם הלכה כ"א. שם דף ל"ג ע"א ד"ה וכן
שם הלכה כ"ב. כתובות דף כ"ב ע"ב ד"ה מודה
פי"ב הלכה א'. נדרים דף ל"ה ע"ב ד"ה א"ר יוסי
שם הלכה ו'. שם דף ל"ז ע"א ד"ה נתנה
שם הלכה י'. שם דף ל"ח ע"א ד"ה ר' יוחנן
פי"ג הלכה י"ד. נזיר דף ט"ו ע"ב ד"ה מיפר

הלכות נזירות

פ"א הלכה ו'. נזיר דף א' ע"ב ד"ה כאומר
שם הלכה ז'. שם דף ב' ע"א ד"ה נעשה
שם הלכה י'. שם דף ו' ע"א ד"ה בית שמאי
שם הלכה י"א. שם דף ו' ע"א ד"ה אפילו
שם הלכה י"ד. שם דף ו' ע"א ד"ה מתניתא
פ"ב הלכה ב'. שם דף כ"ג ע"א ד"ה ההוידוס
[שם הלכה ד'. דף א' ע"ב ד"ה כאומר]
שם הלכה י"ג. שם דף י"ט ע"ב ד"ה ר' יוסי ב"ח
שם הלכה ט"ו. שם ד"ה קרוב
שם הלכה י"ט. שם דף מ"ג ע"א ד"ה לפוס כן
פ"ג הלכה ב'. שם דף י"א ע"א ד"ה הדא מסייע
שם הלכה ד'. שם דף ה' ע"א ד"ה אם כמנין
שם הלכה ה'. שם דף ד' ע"ב ד"ה בנייא
שם הלכה י'. שם דף י"א ע"א ד"ה השלים
שם הלכה י"א. שם דף ד' ע"ב ד"ה הריני נזיר
שם הלכה י"ב. שם דף ג' ע"א ד"ה מן הכא
שם הלכה י"ג. שם דף ד' ע"א ד"ה יצא
שם הלכה י"ח. שם דף ג' ע"ב ד"ה ותני
פ"ד הלכה ז'. שם דף ט' ע"א ד"ה לא דמיא
שם הלכה ט'. שם דף ג' ע"ב ד"ה הריני נזיר
שם הלכה י"ג. שם דף כ"ב ע"ב ד"ה אלא
פ"ה הלכה ב'. שם דף כ"ז ע"א ד"ה חזרו לומר
שם הלכה י"ב והל' י"ד. שם דף כ"ט ע"ב ד"ה לא סוף דבר
שם הלכה י"ד. שם דף כ"ט ע"א ד"ה מה דאמר
פ"ב הלכה ט"ו. שם דף ל"ח ע"א ד"ה לטמאות
שם הלכה ט"ז. שם דף י"ד ע"א ד"ה ר' יוחנן
שם הלכה י"ח. שם דף י"ד ע"א ד"ה להלן
פ"ו הלכה ג'. שם דף י' ע"א ד"ה השותר שלשים
שם הלכה ד'. שם דף ט' ע"א ד"ה אומן
שם. שם ע"ב ד"ה סותר שבעים
שם הלכה ט"ו. שם דף ל' ע"א ד"ה נטמא
פ"ז הלכה ב'. שם דף ל"ו ע"א ד"ה וירדו
שם הלכה ח'. שם דף ל"ז ע"ב ד"ה אינו
שם הלכה י"א. שם דף ג' ע"א ד"ה נדרים
[שם דף כ"ט ע"ב ד"ה הוון]
שם הלכה ט"ו. שם דף כ"ט ד"ה לא סוף דבר
פ"ח הלכה ג'. שם דף ל' ע"ב ד"ה ואם גילח
שם הלכה ה'. שם דף ל"ב ע"ב ד"ה בית שמאי
שם הלכה י"ז. שם דף כ' ע"א ד"ה הוא נזיר
שם הלכה כ'. שם דף ז' ע"א ד"ה תני ר' חייא
פ"ט הלכה ט'. שם דף י"ז ע"ב ד"ה במשלשת
שם הלכה ט"ו. גטין דף ל"א ע"א ד"ה וכמה
שם הלכה י"ז. נזיר דף כ"ט ע"ב ד"ה ולא סוף דבר
[שם. שם דף ל"ח ע"ב ד"ה שני]
פ"י הלכה ב'. שם דף נ"א ע"ב ד"ה ר' ירמיה
שם הלכה ד'. שם דף ה' ע"א ד"ה והזייא
שם הלכה ח'. שם דף מ"א ע"ב ד"ה מניינו
שם הלכה ט'. שם דף מ"ב ד"ה לא שנייא

הלכות ערכין וחרמים

פ"ו הלכה י"ז והל' כ"ו. כתובות דף ל"ה ע"ב ד"ה המקדים
וד"ה שנייא
שם הלכה כ"ח. שם ד"ה אבל
שם. נדרים דף ל"ח ע"א ד"ה ר' יוחנן
פ"ז הלכה ז'. נזיר דף ה' ע"ב ד"ה אהן
שם הלכה י"ד. כתובות דף כ' ע"א ד"ה מועלין
שם הלכה י"ז. נזיר דף כ"א ע"ב ד"ה מודה

הלכות מתנות עניים

פ"ד הלכה י"א. גטין דף י"ח ע"א ד"ה כלום
פ"ח הלכה י"ג. שם דף כ"ה ע"ב ד"ה ואם

הלכות תרומות

פ"א הלכה י"ג. גטין דף כ"ה ע"ב ד"ה מהו
שם הלכה כ"ו. יבמות דף מ"ז ע"א ד"ה כמ"ד
פ"ד הלכה ט"ו. שם דף ע"א ע"ב ד"ה התיבון
פ"ה הלכה כ"א. גטין דף י"ט ע"א ד"ה בדק

שם הלכה כ"ד. שם ע"ב ד"ה מה
שם הלכה כ"ה. שם דף י"ט ע"א ד"ה אין
פ"ו הלכה י'. יבמות דף נ"ד ע"ב ד"ה במשוך
שם הלכה י"ח. שם דף ל"ט ע"א ד"ה הראוי
שם הלכה כ"א. שם דף ל"ו ע"ב ד"ה לא סוף
שם. סוטה דף י"ב ע"א ד"ה מנין וכתובות דף ל"ג ע"ב
ד"ה הלא
פ"ח הלכה ד'. יבמות דף מ' ע"א ד"ה אף
שם הלכה ו'. שם דף ל"ה ע"ז ד"ה מה
שם הלכה י"א. שם דף מ"ב ע"א ד"ה כמי
שם הלכה י"ד. שם מ"ג ע"א ד"ה ילדה
פ"ז הלכה ט"ו. נדרים דף ל"ט ע"ב ד"ה ואם
שם הלכה י"ז. קדושין דף כ"ד ע"א ד"ה טעמא דרב
פ"ט הלכה א'. גטין דף ט"ז ע"ב ד"ה תמן
פ"י הלכה י"ב. יבמות דף מ' ע"א ד"ה אף
פי"א הלכה ז'. שם דף מ"ה ע"ב ד"ה אין
פי"ב הלכה כ'. נדרים דף ל"ז ע"ב ד"ה הא
פי"ג הלכה י'. נזיר דף ל"א ע"ב ד"ה מאן דאמר

הלכות מעשר

פ"ו הלכה ו'. גטין דף י"ח ע"א ד"ה כלום
שם הלכה כ'. שם שם ע"ב ד"ה הא
פ"ז הלכה ד'. שם דף י"ט ע"א ד"ה ר' אלעזר
שם הלכה ז'. שם דף י"ח ע"ב ד"ה ובלבד
פי"ב הלכה א'. שם דף י"ט ע"א ד"ה ר' אלעזר

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

פ"ג הלכה א'. סוטה דף כ"ב ע"ב ד"ה ואפילו
פ"י הלכה י"ד. שם דף ל"ז ע"ב ד"ה אינן

הלכות בכורים

פ"ט הלכה ג'. גטין דף י"ח ע"א ד"ה כלום
פי"א הלכה י"ז. קדושין דף ט"ו ע"א ד"ה בכור
שם הלכה כ'. גטין דף כ"ו ע"א ד"ה אילו
פי"ב הלכה ד'. קדושין דף ל' ע"א ד"ה ובסר חמור

הלכות שמטה ויובל

פ"ט הלכה ח'. גטין דף כ"ז ע"א ד"ה מלוה
שם הלכה י"ב. כתובות דף כ"ד ע"ב ד"ה על
פי"ב הלכה ח'. גטין דף כ"ב ע"א ד"ה אינתי

הלכות ביאת המקדש

פ"ג הלכה י"ד. נזיר דף ל"ז ע"ב ד"ה אינו
פ"ד הלכה ו'. שם דף מ"ד ע"א ד"ה עובד
פ"ה הלכה י"ב. סוטה דף י' ע"א ד"ה והא
פ"ו הלכה י'. שם דף י"ט ע"א ד"ה זרע
פ"ז הלכה י"ב. נזיר דף מ"ד ע"ב ד"ה עובד

הלכות איסורי מזבח

פ"א הלכה ה'. נזיר דף כ"א ע"א ד"ה הזקיה

הלכות מעשה הקרבנות

פ"א הלכה י"ד. סוטה דף מ"ב ע"ב ד"ה הכא
פ"ג הלכה י'. שם דף מ' ע"ב ד"ה דלא
פי"ב הלכה י"ב. שם דף י"ח ע"א ד"ה בת

הלכות פסולי המוקדשין

פ"א הלכה ג'. קידושין דף ט"ז ע"ב ד"ה לרצונכם
פ"ה הלכה ו'. נזיר דף כ' ע"ב ד"ה אותו השני
שם הלכה ה'. שם דף י"ח ע"ב ד"ה מותר
פי"ח הלכה י"א. שם דף כ"ו ע"ב ד"ה כל

הלכות עבודת יום הכפורים

פ"ג הלכה י"א. סוטה דף ל"ג ע"ב ד"ה על

הלכות מעילה

[פ"ג הלכה ו'. קדושין דף כ"ח ע"א ד"ה שתיקן]
פ"ד הלכה י"א. נדרים דף י"א ע"א ד"ה פתר
פ"ה הלכה י"א. שם דף כ"ה ע"ב ד"ה אסור
פ"ז הלכה ב'. כתובות דף י"ז ע"ב ד"ה דם

הלכות קרבן פסח

פ"ב הלכה ד'. יבמות דף ע"ב ע"א ד"ה מהו
פ"ה הלכה ז'. קדושין דף כ"א ע"א ד"ה איש
פ"ו הלכה ו'. נזיר דף מ' ע"א ד"ה ליבור

הלכות חגיגה

פ"ג הלכה ג'. סוטה דף ל"ד ע"א ד"ה עשר

הלכות בכורות

פ"ח הלכה א'. נזיר דף כ"ג ע"א ד"ה הברייא

הלכות שגגות

פ"ב הלכה ב'. כתובות דף ט"ז ע"א ד"ה מזיד
פ"ג הלכה ה' גטין דף ל"ט ע"א ד"ה ר' יוחנן
פ"ז הלכה ב'. נזיר דף כ"א ע"א ד"ה הזקיה

הלכות מחוסרי כפרה

פ"א הלכה א'. נזיר דף ז' ע"ב ד"ה אבל

הלכות תמורה

פ"א הלכה ב'. נזיר דף כ"א ע"א ד"ה חזקיה

הלכות טומאת מת

פ"א הלכה א'. נזיר דף ל"ה ע"ב ד"ה ולא
שם הלכה י"ב. שם דף ל"ה ע"ב ד"ה אפילו
שם הלכה י"ג. שם דף מ"ב ע"א ד"ה הגוים
פ"ב הלכה ב'. שם דף ל"ה ע"ז ד"ה מדרסות
פ"ג הלכה ג'. שם דף ל"ו ע"ב ד"ה או בעלס
שם הלכה ד'. שם דף ל"ו ע"א ד"ה לית לך
פ"ה הלכה ג'. שם דף ל"ז ע"ב ד"ה אינו
שם הלכה י"ג. שם
שם מהלכה ג' עד הל' ו' מתבאר בסוטה דף י"ב ע"ב ד"ה
המן ושם מבואר פי' הפתיחה להרמב"ם ז"ל מסדר טהרות
בביעת הסוגיא דתני הנביא
פי"ג הלכה ב'. נזיר דף ל"ו ע"ב ד"ה רובדי

הלכות טומאת צרעת

פ"ח הלכה ג'. נזיר דף כ"ט ע"ב ד"ה לא סוף דבר

הלכות שאר אבות הטומאות

פ"א הלכה י"ז. נזיר דף כ"ו ע"ב ד"ה נבילה

פ"ט הלכה י"א. סוטה דף י"א ע"ב ד"ה מאי
פ"י הלכה ד'. שם דף כ"ב ע"ב ד"ה ובמזקין
פי"א הלכה ד'. שם דף כ"ג ע"ב ד"ה אתיא
פי"ב הלכה י"א. שם דף כ"ד ע"א ד"ה דנין
פט"ז הלכה א'. נזיר דף כ"ט ע"ב ד"ה ולא סוף דבר
שם. סוטה דף ג' ע"ב ד"ה מפני
שם הלכה ב'. גטין דף ל"א ע"א ד"ה וכמה
שם הלכה י'. סוטה דף ג' ע"ב ד"ה ברם

הלכות נזקי ממון

פ"ו הלכה ד'. כתובות דף כ"ג ע"א ד"ה ואין
פ"ח הלכה י'. גטין דף כ"ו ע"ב ד"ה ואנן
שם הלכה י"א. שם דף כ"ז ע"ב ד"ה כאן

הלכות גניבה

פ"ג הלכה א'. גטין דף ל' ע"א ד"ה בתחילה
שם הלכה י"ז. סוטה דף י"ח ע"א ד"ה ואין

הלכות גזילה ואבידה

פ"ה הלכה א'. גטין דף ל"א ע"ב ד"ה אגפרות
פ"ט הלכה ח'. שם דף כ"ח ע"א ד"ה גזל
פ"י הלכה ה'. שם דף ל"א ע"א ד"ה אין
פי"ג הלכה ס'. יבמות דף פ"ב ע"ב ד"ה שנייא

הלכות חובל ומזיק

פ"ג הלכה ה'. כתובות דף כ"ט ע"א ד"ה במקפיד
פ"ד הלכה א'. נזיר דף מ"ז ע"א ד"ה ואת
שם הלכה י"א. גטין דף כ"ב ע"ב ד"ה ברם
פ"ז הלכה ד'. שם דף ל' ע"א ד"ה מתניתא
שם הלכה י"א. שם דף כ"ג ע"ב ד"ה כזה
פ"ח הלכה ו'. כתובות דף ס"ח ע"ב ד"ה אין

הלכות רוצח ושמירת הנפש

פ"ג [קדושין דף ל"ג ע"א ד"ה זה]
פ"ד הלכה א'. נזיר דף מ"ו ע"א ד"ה ואת
שם הלכה ה'. שם דף מ"ו ע"ב ד"ה כיני
שם. שם דף מ"ז ע"א ד"ה חידוש מקרא
פ"ט הלכה א'. סוטה דף מ' ע"ב ד"ה דלא
שם הלכה ב'. שם דף מ' ע"א ד"ה ומליימין
שם. שם דף מ"ב ע"ב ד"ה ודכוותה
שם הלכה ה'. שם דף מ"א ע"א ד"ה נמצא
שם הלכה י'. שם דף מ"א ע"א ד"ה הגא
פ"י הלכה ב'. שם דף מ"ב ע"ב ד"ה אפילו
שם הלכה ג'. שם דף מ"ב ע"א ד"ה אמר מ"א ע"ב ד"ה מה
שם הלכה ו'. שם דף מ"ג ע"ב ד"ה מתניתא

הלכות מכירה

פ"א הלכה א'. קדושין דף ס"ז ע"ב ד"ה ייפה
פ"ה הלכה ד'. שם דף י"ח ע"ב ד"ה סבר ר' בא
פי"א הלכה ט"ו. כתובות דף ס"ד ע"ב ד"ה הנושא
פי"ג הלכה ח'. שם דף ס"ב ע"ב ד"ה אם
פי"ז הלכה ו'. גטין דף י"ט ע"ב ד"ה הדא
פכ"ב הלכה ו'. כתובות דף ל"ה ע"ב ד"ה והוא
[שם הל' י'. יבמות דף כ"ג ב' בפ"מ ד"ה ע"ד דר"ל]
פכ"ט הלכה א'. קדושין דף מ"ב ע"ב ד"ה א"ג...
פכ"א הלכה ה'. יבמות דף ע"ו ע"א ד"ה פעמים

הלכות זכיה ומתנה

פ"א הלכה י'. קדושין דף י"ז ע"ב ד"ה מתניתא
[פ"ב הלכה י"ז. גטין דף כ"ג ע"א ד"ה דילמא]
פ"ב הלכה י"ח. יבמות דף כ"ג ע"א ד"ה וסיפא
פ"ו הלכה י"ב. כתובות דף ל"ט ע"א ד"ה באין
פ"ד הלכה ד'. גטין דף ח' ע"ב ד"ה המתנה
פ"ו הלכה ט"ו. כתובות דף ל"ב ע"א ד"ה המשיא
[פ"י הלכה י'. שם דף ל"ב ע"ב ד"ה אלא]
פי"א הלכה א'. שם דף כ"ח ע"א ד"ה ייתנו

הלכות שלוחין ושותפין

פ"א הלכה ז'. קדושין דף כ"ג ע"ב ד"ה א"ר יוסי
פ"ט הלכה ד'. כתובות דף כ"ה ע"א ד"ה אבל

הלכות עבדים

פ"ב הלכה א'. קדושין דף ו' ע"א ד"ה סדר
שם. שם דף י"א ע"א ד"ה מי
שם הלכה ד'. שם דף ז' ע"א ד"ה יכול
שם הלכה ח'. שם דף ה' ע"ב ד"ה בכסף
פ"ג הלכה ט'. שם דף י"א ע"א ד"ה שמא
פ"ד הלכה ד' והל' ה'. שם דף י"א ע"א ד"ה שמא
שם הלכה י"ב. שם דף י' ע"ב ד"ה תיפתר
פ"ה הלכה ג'. גטין דף ג' ע"ב ד"ה צריך
שם הלכה ז'. שם דף כ"ב ע"ב ד"ה ברם
פ"ו הלכה א'. שם דף ו' ע"ב ד"ה האומר
שם הלכה ד'. קדושין דף י"ג ע"ב ד"ה ר' אבא
פ"ז הלכה ב'. גטין דף א' ע"ב ד"ה וייבא
שם הלכה ה'. קדושין דף י"ד ע"א ד"ה הרי
פ"ח הלכה ו'. גטין דף ה' ע"ב ד"ה ואפילו
שם הלכה ט"ו. שם דף כ"ב ע"ב ד"ה הלכה

הלכות שכירות

פ"ה הלכה ו'. נדרים דף י"ה ע"א ד"ה ניסמעינא

הלכות מלוה ולוה

פ"א הלכה ה'. קדושין דף ט"ז ע"א ד"ה רבי אבין
פ"ו הלכה ב'. גטין דף ט' ע"א ד"ה הדא
שם הלכה ד'. כתובות דף כ"ח ע"ב ד"ה ימים
פי"א הלכה א'. שם דף ל"א ע"ב ד"ה רואה
שם הלכה ב'. גטין דף כ"א ע"ב ד"ה הלכה
שם הלכה ד'. קדושין דף ט"ו ע"ב ד"ה מה.
פי"ג הלכה א'. כתובות דף כ"ו ע"ב ד"ה לא
פי"ו הלכה א'. גטין דף מ"ו ע"א ד"ה שכן
פי"ז הלכה י"א. שם דף י"ג ע"ב ד"ה ניכר
[פי"ח הלכה ה'. קדושין דף ט"ז ע"א ד"ה מהו]
שם הלכה ו'. גטין דף כ"ג ב' ד"ה כמה
[שם הלכה ו'. כתובות דף כ' ע"א ד"ה מועלין]
שם הלכה י"ד. יבמות דף ל"ט ע"ב ד"ה דרבי יוחנן
פכ"ד הלכה ג'. גטין דף ג"ג ע"א ד"ה צריכין
[פכ"ו הלכה ו'. כתובות דף ס"ח ע"ב ד"ה ושוקל

הלכות

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך

הדרן עלך מסכת פלוני והדרן עלן דעתן עלך מסכת פלוני ודעתך עלן לא ניתנשי מינך מסכת פלו׳ ולא תיתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך אומר יהי רצון וכו׳

יהי רצון מלפניך יי׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דבר תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה כלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם הוא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדיני חקיך. אמן אמן סלה ועד:

מודה אני לפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך ה׳ אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת פלוני כן תעזרני להתחיל ספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים. אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה: ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא דעתיד לחדתא עלמא ולאחיא מיתיא ולמיפרק חייא ולמיבני קרתא דירושלם ולשכלל היכלא קדישא ולמעקר פולחנא דאלילאי מן ארענא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה בזיויה ויקריה וימליך מלכותיה וכו׳ עד ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון חינא וחיסדא ורחמי וסייעתא ורווחא מקדם אבוהון דבשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא (ברחמיו) יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

כל [א] כינוי נזירות כנזירות [ב] האומר אהא ה"ז נזיר או אהא נאוה [ג] נזיר נזיק נזיח פזיח ה"ז נזיר [ד] הריני כזה [ה] הריני מסלסל הריני מכלכל הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר הרי עלי צפרים ר' מאיר אומר נזיר וחכמים אומרים [ו] אינו נזיר:

גמ' °כתיב איש כי ידור נדר מה תלמוד לומר נדר אלא מיכן שכינויי נדרים כנדרים °או השבע מה תלמוד לומר שבועה אלא מיכן שכינויי שבועה כשבועה גר"ש ראש"ה דנדרי"ם קדמית"א ע"ד דמט"י אשכח תני ר' ישמעאל נדר נזיר להזיר מיכן שאדם קובע עליו נזירות בתוך ימי נזירותו תני כל כינויי נזירות כנזירות ולוקין עליהן אף על גב דרבי יוחנן אמר *אין לוקין על האיסרות מודה הוא הכא שהוא לוקה אף על גב דרבי שמעון אמר אינו מביא קרבן מודה הוא הכא שהוא לוקה אף על גב דר' יודה אמר ספק נזירות מותר מודה הוא הכא שהוא לוקה מה נן קיימין

אם

מסורת הש"ס

במדבר ל — שם — נדרים רפ"ק

תורה אור

קרבן העדה

הלכה א מתני' כל כינוי נזירות. דבר שאינו עיקרו של שם כינוי מקרי כמו המכנה שם לחבירו ואם אמר כינוי של נזירות חל עליו נזירות לכל דבר כאילו קיבל עליו בעיקר השם: האומר אהא או אהא נאוה. לאו כינוי נזירות הן אלא ידות נזירות מיקריין כמו בית יד שהכלי נאחז בו כך הנדר נתפס בלשון הזה אע"פ שלא הוציא נזיר בשפתיו ומתניתין חסורי מחסרא וה"ק כל כינוי וידות נזירות כנזירות אלו הן ידות האומר אהא או נאוה ואלו הן כינויין נזיק כו': או אהא נאוה נזיר. בגמרא מפרש: מסלסל. מחליק בשיער: מכלכל. מרבה ומגדל שיער: רבי מאיר אומר נזיר. בגמרא מפרש טעמא: גמ' אלא מכאן כו'. אלא נדר יתירא ללמד בא שבכל לשון שנדר הרי זה נדר גמור: ה"ג או השבע שבועה כו' אלא שכינוי שבועה כשבועה. כדתנן ריש נדרים: גר"ש כו'. ראשי תיבות גמרו שם וה"פ סוף וגמר של סוגיא זו היא כבר שנויה ריש נדרים פרק קמא עד שתגיע לתיבת אלו אשכח תני ר"י כו': מכאן שאדם קובע כו'. האומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום לא אמרינן ליסגי ליה בשלשים יום שאין השני חל על נזירות הראשון כשם שאין שבועה חל על שבועה אלא אמרינן לשתי נזירות זה אחר זה נתכוין והוי נזיר שתים וצריך למנות ששים יום וה"פ דקרא נזיר אף על פי שהוא נזיר יכול להזיר עוד בימי נזירות הראשונה: ולוקין עליהן. נדר בנזיר על ידי כינוי ועבר על נזירותו ושתה יין או טימא למת לוקה: אע"ג דאר"י אין לוקין על האיסרות. אם נדר בלשון איסר כגון שאמר ככר זה עלי איסר ועבר ואכלו אינו לוקה אף על גב דאיסר כשבועה היינו דאסר כשבועה אבל אין לוקין דמלקות בשבועה ממש הוא דכתיב אפילו הכי מודה בכינויין דלוקין עליהן דה"ל כשבועה ממש: אע"ג דרש"א אינו מביא קרבן. דתנן לקמן פ' בית שמאי רש"א יאמר אם כדברי הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה דסבר רבי שמעון אף ע"ג דספק נזירות להחמיר מ"מ קרבן אינו מביא מספק לכן צריך להתנות אפילו הכי מודה בכינויין דה"ל כנדר ברור ולוקה: אע"ג דר"י אמר ספק נזירות מותר. דתנן לקמן פ"ה רבי טרפון אומר אין אחד מהם נזיר ותניא רי"א משום רבי טרפון לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה מודה הוא בכינויין דהוי נזיר ודאי מדאורייתא ולוקין עליו: מה אנן קיימין. אמתני' דתנן כינויי נזירות כנזירות פריך במאי עסקינן:

אם

פני משה

הלכה א מתני' כל כינוי נזירות. דבר שאינו עיקרו של שם מיקרי כינוי כמו המכנ' שם לחבירו: האומר אהא. לאו כינוי הוא אלא יד מיקרו כמו בית יד שהכלי נאחז בו כך הנדר נתפס בלשון זה ומפרש בבבלי דמתני' חסורי מחסרא והכי קתני כל כינוי נזירות כנזירות וכל ידות נזירות כנזירות אלו הן ידות נזירות האומר אהא אהא נאוה ואלו הן כינוי נזירות נזיק נזיח פזיח: האומר אהא. שראה נזיר עובר לפניו ואמר אהא אע"פ שלא אמר אהא כזה אם נתכוין להיות נזיר כמותו ה"ז נזיר: אהא נאוה נזיר. שהיה תופס בשערו ואומר אהא נוה משמע אהיה נאה בגדול שער זה ואם נתכוין לכך ה"ז נזיר אע"פ שלא פירש שאלו וכיוצא בהם ידות לנזירות הן והוי כנזירות: נזיק נזיח פזיח. לשונות של אומות העולם הן שקורין כך לנזיר ולשונם קרוב ללשון של ישראל ומיקרו כינוי נזירות: הריני כזה. ורומז לנזיר שכנגדו: הריני מסלסל. מחליק בשער מכלכל מגדל שער ודוגמתו משתכלכל העטרה משיגדל שער הערוה ודוקא כשתופס בשערו ודעתו לנזירות: הרי עלי צפרים. שתי תורים או שני בני יונה והם קרבן נזיר שנטמא וכגון שנזיר עובר לפניו: רבי מאיר אומר נזיר. הואיל ונזיר עובר לפניו וצפרים קרבן נזיר שנטמא הם מוכיחין הדברים דהרי עלי צפרים לנזירות קאמר: אינו נזיר. והלכה כחכמים שאינו נזיר אבל מביא צפרים לשלם נדרו:

גמ' כתיב איש כי ידור נדר וכו'. כתובה בריש נדרים כדמליין הש"ס גופיה עד תני כל וכו' ושם מפורש: ולוקין עליהן. אם קיבל עליו נזירות בכינוי ועבר לוקה עליו כמו בל' נזירות גופיה: אע"ג דרבי יוחנן אמר. בנדרים שם דאין לוקין על האיסרות על הקונמות דלא קאי עלייהו אלא בהיסור בל יחל מודה הוא הכא בלאו דנזירות שהוא לוקה: אע"ג דר"ש אומר אינו מביא קרבן. לקמן בפ"ב הלכה ג' יודע אני שיש נזיר אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין ה"ז אסור ור"ש מתיר וקאמר דלא אמר רבי שמעון אלא לענין קרבן אבל מודה הוא שהוא לוקה: אע"ג דרבי יהודה אמר. לקמן בפ"ב גבי אמרה פרה וכו' ספק נזירות מותר דס"ל כר"ט לא ניתנה נזירות אלא להפלאה לא אמר אלא לקרבן אבל מודה הוא לענין מלקות שהוא לוקה: מה אנן קיימין. במאי עסקינן הני כינויי נזירות דקתני במתני':

אם

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"א מה' נזירות ה"א סמ"ג עשין קנז
ב
ב מיי' שם ה"ו
ג
ג מיי' שם ה"ט
ד
ד מיי' פ"ב שם ה"ד
ה
ה מיי' פ"א שם הל' ו
ו
ו מיי' פ"ז שם

רידב"ז

כתיב איש וגו' אלא מכאן שכינוי נדרים כנדרים או השבע מה ת"ל שבועה אלא מכאן שכינוי שבועה כשבועה גריש רישא דנדרים קדמיתא עד דמטי אשכח תני ר' ישמעאל. פי' דזה גרסינן במס' נדרים פ"ק ודבר זה מצוי כמה פעמים בירושלמי עי' בירושלמי במס' יומא פ"ג עי"ש ודוק:

תני כל כינויי נזירות כנזירות ולוקין עליהן אע"ג דר' יוחנן אמר אין לוקין על האיסרות מודה הוא הכא שהוא לוקה אע"ג דר"ש אמר אינו מביא קרבן מודה הוא הכא שהוא לוקה. פי' דהנה במתני' תני כל כינוי והכונה הוא דמכוין לתרתי לכינוין ולידות כדאיתא בש"ס דילן והידות הוא האומר אהא או אהא נוה ומכאן ואילך כינוין והחילוק שבין ידות לכינוין הוא דיד נקרא כל שלא גמר דיבורו שאומר אהא ולא אמר מה יהיה אך כשהנזיר עובר לפניו מוכח עפי דדעתו הוא שיהיה נזיר הילכך אע"ג דספק נזירות להקל אבל גבי ידות הוי נזיר וכ"כ הרא"ש ז"ל בפירושו דהטעם דידות הוא משום דמוכח טפי דאדעתא דנזירות הוא ולא הוי כספק נזירות והנה במתני' תנינן ג' בבות ידות וכינוין ונזירות סתמא כגון באומר הריני מסלסל הריני מכלכל דלא הוי לא כינוין ולא ידות כדאיתא בתוס' ז"ל דף ב' ע"א ד"ה הריני והנ"מ בין ידות להריני מסלסל הריני מכלכל והריני כזה דהתם בהריני מסלסל בתפוס בשערו כדאיתא בגמ' הרי הוא גמר דיבורו רק אנן מפרשינן לדיבוריה אבל ידות הרי לא גמר דיבורו רק אמר אהא כלומר אהיה ומה יהיה לא אמר משא"כ במסלסל הרי קאמר אהיה מסלסל הרי גמר דיבורו והגיד מה שיהיה ואנן מפרשינן דיבורו והרי הדיבור יוצא מפיו ורק צריך פירוש ואנן מפרשינן ליה משא"כ באומר אהא בשנזיר עובר לפניו חשוב יד דהא לא גמר דיבורו מה יהיה וכן אפילו כשגמר דיבורו ואמר אהי' נאה חשוב נמי יד כדאיתא בתוס' ז"ל ד"ה או עי"ש ואע"ג דגמר דיבורו ואמר מה שיהיה הרי לא קאמר בפיו שיהיה מסלסל מכלכל דשייך לנזירות אלא דתפס בשערו ואמר בפה רק שיהיה נאה דאינו מעשה הנזירות דמעשה הנזירות הוא שער ושילוח פרע ולפרים משא"כ נאה אינו ממעשה הנזירות ע"כ נקרא ג"כ יד וכ"ז לשיטת הש"ס דילן דמוקמינן אהא נאה בתפוס בשערו אבל בנזיר עובר לפניו לא מהני וכדאיתא בתוס' ז"ל והרא"ש ז"ל ובהריני כזה בנזיר עובר לפניו לפיכך הוי אהא נאה יד והריני כזה הוי נזירות גמורה משא"כ לשיטת הירושלמי דמוקמינן הריני כזה בתפוס בשערו והכונה שיהא כזה שיש לו שער אע"פ שלא אמר בפה מעשה נזירות אלא התפיסה בשערו הוי כאילו הוא אמר בפה הריני לגדל שער וא"כ לפ"ז באומר אהא נאה והפוס בשערו הרי כמו שאמר הריני כזה דלא חשוב יד רק נזירות גמורה וה"נ יהי' חשוב נזירות גמורה כשאומר אהא נאה כשתפוס בשערו והוי כאמר אהא נאה בהשערות והא כמו בשאמר הריני כזה הרי הכונה בהריני כזה שיש לו שער וה"נ הכונה אהיה נאה כזה שיש לו שער ולשיטת הירושלמי בתפוס בשערו הוי כאילו אמר בפיו וא"כ קשה אמאי קרי ליה ידות כיון שאמר אהיה נאה הרי גמר דיבורו ואמר בפירוש מה שיהיה ומה שתפוס בשערו הרי הגיד שיהיה נאה בהשערות והוי כאילו הגיד הריני כזה שיש לו שערות ואין נזיר עובר לפניו רק תפוס בשערו וע"פ הדברים הללו יתבאר בע"ה הסוגיא הזאת תני כל כינויי נזירות כנזירות והכונה הוא על כינוין וידות וקאי על כל המשנה כמו דבמשנה מתחיל בכינוין והכונה ידות ג"כ ואע"ג דר"ש אמר אינו מביא קרבן פי' דר"ש דס"ל לקמן בפ"ב הלכה ח' עי"ש בסוגיא דפליגי ר"ש ור"י דר"ש ס"ל דספק נזירות להחמיר רק דאינו מביא קרבן ור"י ס"ל דספק נזירות להקל ע"ז קאמרינן הכא דבידות בין ר"י ובין ר"ש מודין דהגם דלר"י ספק נזירות להקל וכן לר"ש דאפילו דהוי להחמיר מ"מ אינו מביא קרבן מ"מ בידות מודין כדאיתא בהרא"ש ז"ל דבידות כיון דמוכח טפי דאדעתא דנזירות קאמר לא הוי כספק נזירות להקל ופריך מה אנן קיימין אם במתכוין ליזור כו' שמעון בר בא בשם ר' יוחנן בשהיו נזירין עוברין לפניו ואמר נוה נ"ל אהא וכן מוכח דהא קמיירי באהא ומפרש איזה ספק הוא דהא ידות הוא דהוי ספק נזירות רק דאינו ככל ספק נזירות להקל משום דמוכח טפי אנזירות כדכתב הרא"ש ז"ל הנ"ל וע"כ קאמרינן דאף ר"י ור"ש מודים בידות וע"כ מפרש איזה ספק הוא יש לומר בשהיה נזיר עובר לפניו ואמר אהא ומפרש מה וזה מלעיג עליהן או אהיה כמותן [והוא"ו של וזה מיותר כמובן] ע"כ הוי ספק מה וזה אם מלעיג עליהן או שרוצה להיות כמותן וריב"ב בשם שמואל מפרש ספק אחר הלואי אהיה כמותו כלומר לא דמקבל עליו להיות כמותן אלא אומר מי יתן לי שאוכל להיות כמותו

שנויי נוסחאות (ע"ג) נאוה נזיר. בד"ו נאוה לנזיר. (ס"א) שכינוי בד"ו שביטוי.

אם במתכוין ליזור אפילו אמר שאזכיר פת אהא נזיר נזיר אם בשאינו מתכוין ליזור אף על גב שהוציא נזירות מפיו לא יהא נזיר *כך אם היה קורא בתורה והזכיר נזיר נזיק אלא כי נן קיימין באומר אחד מכל הלשונות הללו נזרתי אם תופש אחד. מהן נזירות תחול עליו נזירות ואם לאו לא תחול עליו נזירות אמר לו שמור ושמעת. אהא שמעון בר בא בשם ר' יוחנן בשראה נזירין עוברין ואמר נווה מהו וזה מלעיג עליהון או אהא כמותן ר' יוסי בי ר' בון בשם שמואל הלואי אהא כמותן או אהא נווה נזיר מה אנן קיימין אם כשאמר נוה הדא היא קדמייתא אם בתפוס בשערו והתנינן הריני כזה ומדרבי יוסי בר' חנינא אם בתפוס בשערו והוא אמר הריני כזה אלא כי נן קיימין באומר אין נאה כזה. נזיק נזיח פזיק א"ר יוחנן לשונות שבירירו להן ראשונים אין רשות לבירייה להוסיף עליהן והא תני ר' חייה רזיח הזיח א"ר שילא לשונות שבירירו להן משניות אין רשות לבירייה להוסיף עליהן *והתני בר קפרא חרם לא חספא אמר ר' זעירא לשון גבוה הוא °האומר לחרס ולא יזרח וגו' אמר ר' שמעון בן לקיש לשון אומות העולם הוא אמר רבי זעירא לשון ניוותי הוא דאינון קריי לחספא כספא אמר ר' יוסי נראין דברים במקומות אחרים אבל במקום שקוראין לנזיר נזיק אנו אומרים נזיר פסילים אינו נזיר *תני ב"ש אומרים בין כינויים בין כינויי כינויים אסורין ובית הלל אומרים כינויין אסורין כינויי כינויין מותרין היי דן אינון כינויי כינויין אמר ר' בא בר זבדא מנזקא מנזיקנא מפחזנא א"ר יוסה אין אילו כינויי כינויין ממש אינון אילו האומר מנדרנא שמא אינו נזיר אילו מנזירנא כאומר

פני משה

אם במתכוין ליזור. שאומר שכונתו היה לקבל עליו נזירות בלשונות הללו: אפי' אמר שאזכיר פת. כלומר מאי שנא הכי אפי' אמר אם אזכיר פת או איזה דבר דעתי על נזירות ודאי נזיר הוא: אם בשאינו מתכוין ליזור. שאומר לא היתה כונתו על נזירות אלא שהוציא כך מפיו דרך דיבור בעלמא א"כ אע"ג שהוציא לשון נזירות ממש מפיו לאו כלום הוא דהא בעינן שיהא פיו ולבו שוין: כך אם היה קורא בתורה. כלומר דדמי ממש כמו שהוא קורא בתורה נזיר או נזיק דרך לימוד וכי ס"ד דיהא נזיר: אלא כן אנן קיימין באומר. שמתחלה כשהזכיר לשונות הללו על מנת כן היה דעתו אם רואין לתפוס בהן נזירות יהא נזיר ואם לאו לא: אמור לו שמור ושמעת. כלומר אומרים לו שהנזירות חלה בלשונות אלו ושמור ושמעת מה שקבלת עליך: אהא. הא דקתני במתניתין אהא הרי זה נזיר: בשראה נזירין עוברין. לפניו דמוכחא מילתא דנתכוין לשם נזירות ואע"פ שלא הוציא בשפתיו לשון נזירות ממש פיו ולבו שוין קרינן ביה אבל אם אין נזיר עובר לפניו לאו כלום הוא דאמרינן דילמא אהא בתענית קאמר: ואמר נווה מהו. ובעי הש"ס ואם אמר נווה בשראה נזירים עוברין מהו: וזה מלעיג עליהון. מי אמרינן דדרך לעג אמר כן או נאוה דרך שבח ואהא כמותן קאמר ופשיט לה רבי יוסי ברבי בון בשם שמואל דהלואי אהא כמותן קאמר: או אהא נווה נזיר מה אנן קיימין. מתני' אם בשאמר נווה כלומר אי כדקתני שאמר אהא נווה: הדא היא קדמייתא. הא מרישא שמעינן לה דמאי שנא אם אמר אהא בראה נזיר עובר לפניו או אם אמר אהא נווה דהא ודאי בשאין נזיר עובר לפניו לא מופקא מידי דדילמא אתנאה במצות קאמר וע"כ בשהנזיר עובר כדמפרש רבי יוסי ברבי בון אם כן היינו רישא: אם בתפוס בשערו. מיירי וקמ"ל דאף על פי שאין נזיר עובר לפניו מהני: והתנינן. בסיפא הריני כזה: ומדרבי יוסי בר חנינא. כלומר וכדקאמר רבי יוסי בר חנינא לקמן דדוקא אם תפוס בשערו והוא אמר הריני כזה ומשמע הא בנווה לא בעינן תפוס בשערו: אלא כן אנן קיימין. לעולם בשנזיר עובר לפניו ולא תימא בשאמר אהא נווה דאם כן היינו קדמייתא אלא באומר אין נאה כזה דמהו דתימא אין זה נאה קאמר קמ"ל דלשבח קאמר אין נאה אלא כזה: לשונות שבירירו להן ראשוני'. שבדו להן חכמים ואין רשות להוסיף עליהן: והתני ר"ח רזיח הזיח. נמי כינויים הן דקס"ד ראשונים דוקא קאמר: לשונות שבירירו להן משניות. ותוספתא דר"ח נמי בכלל ועליהן קאמר רבי יוחנן אין רשות להוסיף עליהן: והתני בר קפרא חרם. נמי כינוי לקרבן הוא ומאי לאו חספא קאמר כו' כדאיתא בפ"ק דנדרים הלכה ב' עד נזיר פסילים אינו נזיר ושם מפורש: היי דן אינון. איזו הן כינויי כינויים דב"ה מתירין: אמר רבי יוסה אין אילו. נקראים כינויי כינויים אלא כינויים ממש אינון דמאי שנא אילו האומר מנדרנא שמא איט נדר הוא: אילו מנזרנא. כלומר אילו אמר מנזרנא שמא אינו נזיר הוא:

קרבן העדה

אם במתכוין ליזור. שאומר שכוונתו היה ליזור אפילו הזכיר פת שאמר הריני פת ואמר שכוונתו היה לומר נזיר ה"נ כשאמר מתחלה כשאזכור פת אהיה נזיר ודאי דהרי זה נזיר: אם בשאין. כוונתו להיות נזיר בדבור זה אפילו אמר הריני נזיר לאו כלום הוא דבעינן שיהא לבו לנזירות דכתיב כל נדיב לב: וכך אם כו'. כלומר דאלת"ה אלא כל שאמר נזיר הרי זה נזיר אף על פי שאין לבו לנזירות אם כן הקורא פרשת נזיר בתורה יהא נזיר בתמיה: אלא. הכא במאי עסקינן באומר אחד מכל לשונות אלו על תנאי אם יש בלשון הזה לשון נזירות הריני נזיר ואם לאו איני נזיר וקמ"ל מתניתין כינויין אלו יש בהן לשון נזירות: א"ל. זה שפירש למתני' דאיירי באומר אחד כו' אמר לחבירו שמור פירוש זה ושמעת לפרש אף מתניתין דנדרים כן: ה"ג כשראה נזירין עוברין לפניו ואמר אהא מהו. וה"פ ודאי אמר אהא ואין נזיר עובר לפניו הוי יד לנזירות דאהא נזיר לאלתר משמע אלא ראה נזיר עובר לפניו ואמר אהא מבעי לן אם דרך שחוק ולעגה אמר וכי אהיה כמו זה או דלמא אהא בניחותא קאמר: הלואי אהא כמותן. קאמר והוי נזיר: ה"ג אם בשאמר אהא נאוה. היינו רישא דהא אפילו כשאמר אהא לחוד הוי נזיר כ"ש כשאומר אהא נאוה: אם בתפוס בשערו. ואמר נאוה קמ"ל דהוי נזיר ולא אמרינן לגדל שערו מיכוון ולא להיות נזיר הא כמי מסיפא שמעינן: ה"ג והתנינן הריני כזה ואריב"ח בתופש בשערו. וה"פ והתנינן והריני כזה ומוקי לה ריב"ח לקמן בתפוס בשערו ואומר הריני כזה ש"מ דבתפוס בשיער (לא) אמרינן דליהוי נזיר קמיכוין ואפילו לא אמר נאוה: אלא. הכא במאי עסקינן בשאינו תופס בשערו ולא אמר אהא אלא שאומר אין נאוה כזה דקמ"ל דאפילו הכי הוי נזיר: לשונות שבררו. חכמים הראשונים להיות נודרין בהן דלא לימרו לשון קרבן שיכשלו לומר לה' בלא קרבן אין כל בריה יכול להוסיף עליהן כינויין מדעתו: ופריך והתני ר"ח רזיח הזיח. הן כינויין לנזירות אע"ג שלא בירר הראשונים לשונות אלו: לשון שביררו להן משניות כו'. ור"ח כאחד מבעלי משניות הוא א"כ לשון של ר"ח נגזר מלשון הנזכר במשניות: ופריך והתני בר קפרא. האומר חרם או שאומר לא חספא כאומר חרם והא דקאמר לא חספא כלומר וכי לאו חספא הוא והא לאו מלשון המשנה הוא ובפ"ק דנדרים הגי' והתני בר קפרא חרם לא חספא הוא וה"פ וכי חרס לאו לשון חספא נמי הוא ואפ"ה מפרשינן ליה לשון כינוי לחרם: לשון גבוה הוא. בלשון המקרא כדכתיב האומר לחרס כו' כלומר אומר לדבר שהוא בגובה לא יזרח והכא נשבע בגובה דהיינו בהמקום ב"ה לפיכך הוי כינוי לנדר: לשון אומות העולם הוא. הנך כינויים דבלשונם קורין לקרבן קונח כו' וכן כל הנך השנויין פ"ק דנדרים: לשון ניותי הוא. אומה ששמה ניותא כלומר הא דתני בר קפרא חרם כינוי לנדר הוא דחרס הוא לשון חספא והן קורין לחספא כספא והרי זה כנודר בכסף דהיינו כסף שקלים שהקדש ניהו וה"ל כאומר קרבן: ה"ג נראין דברים במקומות שקורין לנזיר נזיק אבל במקומות אחרים אני אומר נזיר פסילים אינו נזיר. וה"פ הא דתנן נזיק הוי נזיר דוקא במקומות שקורין הנכרים לנזיר נזיק אבל במקום שאין קורין לנזיר נזיק אע"ג שיש מקום שקורין אותו כן לאו כלום הוא שאינו אלא לשון עלגים ואינו כלום: פסילים. מי שהוא עלג או ערל שפה נקרא פסילים וחבירו בויקרא רבא אלא על הדין פסילוסא ופירושו קטיע לישנא: בין כינויי כינויין אסורין. דגזרינן אטו כינויין: מותרין. דלא גזרינן: היי דין כו'. איזהו כינויי כינויין: שמא אינו נזיר. אפי' לב"ה דאלו האומר מנדרנא וכי לא הוי נזיר בתמיה ומפחזנא כאומר מנזרנא: ה"ג אלו האומר מנזרנא שמא אינו נזיר אלו מנזרנא כאומר

ציון ירושלים

צא"ל שמור ושמעת. עפ"מ מ"ש כזה ולפע"ד היא ע"ד שאמרו בתלמודנו במנחות דף פ"א ע"ב רבא אמר שמור וכו' ושמעת שלא תהא רגיל בכך וה"ס כאן א"ל שלא ירגיל עצמו בזה שיוכל לבוא לידי מכשול שאח"כ לא יתשוב עצמו כנזיר בכך ודו"ק:

מסורת הש"ס

לקמן ס"ב ה"ב

שם

תוספתא [illegible]

תורה אור

איוב ט

רידב"ז

כמותן אבל לא אוכל או אהיה נזיר דהכונה שמקבל עליו להיות כמותן והיינו דקאמר או אהא נאוה נזיר תיבת נוה מיותר כמובן ושייך קודם מה אנן קיימין וה"פ נוה מה אנן קיימין אם כשאמר נוה היינו קדמייתא פי' כיון שאמר אהא נאה א"כ למה נקט תרתי בבא במתני' כדאיתא בתוס' ז"ל דלפיכך נקט האומר אהא הר"ז נזיר אהא נאוה הר"ז נזיר ונקט תרתי זימני הר"ז נזיר ולמה לא נקט בחד בבא האומר אהא ואהא נוה הר"ז נזיר משום דבאהא נאוה מיירי דתפוס בשערו ואהא דרישא מיירי בנזיר עובר לפניו וע"כ פריך א"כ היינו קדמייתא ולוכא לפרש כפי' המפרשים ז"ל היינו קדמייתא דהא כבר תני אהא ומ"ש בדאמר אהא נאה זה קשה לפרש הא כבר כתב הרא"ש ז"ל דבאומר אהא נאה גרע טפי עי"ש וא"כ צריך לאשמעינן דהוי יד אלא ע"כ כדברינו היינו קדמייתא ולמה נקט תרי בבי ולמה הוי בבא אחריתי ואם בתפוס בשערו כדפירשו התוס' ז"ל דלפיכך נקט תרי בבי משום דתרי טעמי ניניהו רישא בשנזיר עובר לפניו וסיפא בתפוס בשערו והתנינן הריני כזה ומר ריבר"ח בשתפוס בשערו והוא אמר כזה פי' כיון דבאמר כזה מיירי כשאין נזיר עובר לפניו רק תפוס בשערו ואמר הריני כזה דפירושו הריני כזה שיש לו שער וא"כ כיון דתפוס בשערו ואמר אהיה נוה הרי משמע דאהי' נוה כזה השער וא"כ קשה האיך הוי יד הא כמו שאמר הריני כזה ובתפוס בשערו מפרשינן הריני כזה שיש לו שער אע"פ שלא אמר מעשה נזירות וא"כ בשאמר אהיה נאוה והוא תפוס בשערו ע"כ שרצונו להיות נאוה בשער הזה שלא יגלחנו ואע"פ דלא אמר מעשה נזירות אלא כן אנן קיימין באומר אין נאה כזה ולא באומר אהא נאה אלא אין נאה והוא תפוס בשערו ויש לפרש דאין נאה כזה השער שמגודל בפשיעות או דרוצה להיות נאוה בשער הזה

שנויי נוסחאות (פי"א) בשאמר גד"ו בשאמר (שונס אחרונס) מנזירנא גד"ו מנזדנא.

תורה אור

כאומר מפחזנא אילין אינון כינויי כינויין על דעתיה דרבי יוסי הדא היא דתנינן הרי עלי ציפורין רבי מאיר אומר נזיר וחכמים אומרים אינו נזיר אמר ר' יוחנן משום כינויי כינויין °עד די שעריה כנישרין רבא וטיפרוהי כציפורין. הריני כזה. אמר ר' יוסי בר חנינה בתפוש בשערו והוא אמר הריני כזה הריני מסלסל הריני מכלכל כאומר הריני מן המסלסלין מן המכלכלין הריני מסלסל ומכלכל כאומר לא אסלסל ולא אכלכל פחות משלשים אלא שלשים הרי עלי שלא אסלסל שלא אכלכל כאומר לא אסלסל ולא אכלכל יותר על שלשים אלא שלשים הרי עלי לשלח פרע הרי אני מסלסל מכלכל הרי עלי שלא אסלסל ושלא אכלכל הרי עלי לשלח פרע הרי עלי ציפורין ר' מאיר אומר נזיר וחכמים אומרים אינו נזיר א"ר יוחנן משום כינויי כינויין עד די שעריה כנישרין רבא וטיפרוהי כציפורין רשב"ל אמר משום נזיר טמא מביא עוף ז וכי ציפורין הוא מביא תורין ובני יונה הוא מביא אית תניי תני כל עוף טהור קרוי ציפורין ואית תניי תני כל עוף בין טמא בין טהור קרוי ציפורין מן דמר כל עוף טהור קרוי ציפורין °כל צפור טהורה תאכלו ומן דמר ז כל עוף בין טמא בין טהור קרוי ציפורין °אמור לצפור כל כנף מה טעמא דרבנן נעשה כמתנדב ציפורין לבדק הבית מ"ט דר"מ נעשה כמתנדב אשם לבדק הבית מה נפק מביניהון אמר הרי עלי אשם על דעתיה דר' מאיר מאחר שאינן מתנדבין אשם לבדק הבית נזיר על דעתין דרבנן

(דניאל ד) (דברים יד) (יחזק' לט)

קרבן העדה

כאומר מפחזנא: אילין כו'. אלא איזהו כינויי כינויין לר"י כהאי דתנינן כו' וכדמסיק ר' יוחנן: משום. דהוי כנויי כינויין לכך הוי נזיר לר"מ עד שיתגדלו שערותיו כנשרים וצפרניו כציפרים דסובר ר"מ מתפיס איניש במידי דסמיך לי' וציפרים סמוכין לגידול שיער בהך קרא וגידול שיער גופי' אינו אלא כינוי כדתנן במתני' הריני מסלסל כו': והוא תפוס בשערו. דאל"כ לא ידעינן אמאן קאמר הריני כזה: כאומר הריני מן המסלסלין כו'. והן הנזירים: הריני מסלסל כו'. כלומר א"כ האומר הריני מסלסל כאומר לא אסלסל ולא אכלכל פחות משלשים יום אלא ל' יום ואח"כ אגלחם: הרי עלי כו'. האומר הרי עלי שלא אסלסל כמי קבלת נזירות משמע לא אסלסל אלא ל' יום ולא יותר ואח"כ אגלחם: ה"ג אלא שלשים ותני כן הריני מסלסל כו' הרי עלי לשלח פרע ה"ז נזיר: משום כינויי כינויין. אר"מ דהוי נזיר וכדפרישית לעיל ורבנן סברי כינויי כינויין [מותרין:] משום דנזיר טמא מביא עוף. דהיינו צפרים לכך קאר"מ דאמרי' מסתמא מלות נזירות דשייך ביה ציפורי נזיר טמא קיבל עליה ואיירי בשמיר עובר לפניו דאל"כ אמרינן ציפורי מצורע קיבל עליה: ופריך וכי נזיר טמא ציפורים מביא והלא אינו מביא אלא תורין ובני יונה וקס"ד תורין ובני יונה אינן בכלל ציפרים: ומשני אית תניי תני. איכא דתני כל עוף טהור נקרא צפור אבל טמא לא ואיכא דתני אף עוף טמא דשם ציפרים כולל כל מיני עופות ותרווייהו מודים מיהת דתורין ובני יונה בכלל ציפרים נינהו: כל צפור טהור תאכלו. קמ"ל קרא טהור מיקרי צפור אבל לא טמא: אמור לצפור כל כנף. ש"מ דכל עוף בין טהור בין טמא איקרי צפור וכנף אלו החגבים: נעשה כמתנדב צפרין לבדק הבית. אבל דלא דליהוי נזיר קאמר: ה"ג צפרין לבדק הבית מה נפיק מן ביניהון אמר הרי עלי אשם ע"ד דרבנן מאחר שאין מתנדבין כו' ע"ד דר"מ מאחר שנזיר טמא כו'. וה"פ מאי ביניהו דר"י ור"ל וקאמר דא"ב האומר הרי עלי אשם לר"י לא הוי נזיר לכ"ע לפי שאינו בכלל כינויי כינויין ולר"ל לכ"ע הוי נזיר לרבנן

פני משה

כאומר מפחזנא. כלומר וכן נמי באומר מפחזנא דכאומר פזיז הוא וכן מנזקקנא מנזיקנא כנזיק הוא ולאו כינויי כינויין הוא: אילין אינון כינויי כינויין וכו'. כלומר אלא דהכי מפרשינן דפליגי בית שמאי ובית הלל בהא דפליגי ר' מאיר וחכמים במתני' באומר הרי עלי צפרין דטעמיה דר"מ כדקאמר רבי יוחנן לקמן דמשום כינויי כינויין הוא דאסר כדאשכחן דכתיבי שער וציפרין בחד קרא עד דשעריה וגו' והיינו כמו כינויי כינויין דמשום דסמיך ליה מהכי דסבר רבי מאיר דציפורין הסמוכין לשער קיבל עליה שיגדל שערו לנזירות ויביא צפורין: הריני כזה כו'. כדלעיל: כאומר הריני מן המסלסלין מן המכלכלין. כלומר נעשה כאומר הריני מן הנזירים שמסלסלין ומכלכלין שערן בגידול דנזירות: הריני מסלסל ומכלכל וכו'. כלומר דאשמעינן דלעולם לאומרה אזלינן דכמו באומר הריני מסלסל הריני מכלכל אמרינן דדעתו היה שלא יסלסל ויכלכל פחות משלשים יום אלא ל' יום כמנין סתם נזירות וכן נמי אם אמר הרי עלי שלא אסלסל ושלא אכלכל לא אמרינן דלאו מידי קביל עליה אלא נעשה כאומר לא אסלסל ולא אכלכל יותר על שלשים יום כי אם שלשים יום כנזיר דאל"כ למה ליה למימר לא אסלסל ולא אכלכל: הרי עלי לשלח פרע וכו'. כלומר דמפרש דמהני' לא מיירי באומר הרי עלי לשלח פרע לחוד דא"כ אפשר להעביר השער קאמר אלא באומר הרי עלי לשלח פרע הריני מסלסל ומכלכל אי נמי באומר הרי עלי שלא אסלסל ושלא אכלכל ביותר מהרי עלי לשלח פרע דבכי הא אמרינן דקיבל עליו לגדל שערו שלשים יום: רשב"ל אמר. לאו טעמא משום כינויי כינויין אלא משום דנזיר טמא מביא עוף והילכך קסבר ר"מ דנזירות קביל עליה הואיל ושייכא צפרין גבי נזיר: וכי ציפורין הוא מביא. נזיר טמא והלא תורין או בני יונה הוא מביא: אית תניי תני. דכל עוף טהור קרוי ציפורין ודעתו היה על תורין ובני יונה: ואית תניי תני כל עוף בין טמא בין טהור. בכלל צפרין הוא ואפ"ה אמרינן דדעתו לא היה אלא על מה שקרב למזבח: אמור לצפור כל כנף. פסוק הוא ביחזקאל גבי המון גוג והתם על כל העופות קאי: נעשה כמתנדב ציפורין לבדק הבית. דאמרינן אין דעתו לנזירות אלא לנדבה. והא דקאמר לבדק הבית לאו דוקא אלא לצורך קרבן נדבה: מ"ט דרבי מאיר. ואמאי לא חיישינן דילמא לנדבה קאמר: נעשה כמתנדב אשם לבדק הבית. כלומר דר"מ לא חייש להא דדמי כאומר הרי עלי אשם דודאי לא נתכוין לנדבה שהרי אין אשם בא בנדבה: מה נפיק מביניהון אמר הרי עלי אשם. כלומר ולהאי טעמא איכא נמי ביניהו באמר הרי עלי אשם דפליגי נמי בזה אם הוא נזיר או לא דלר"מ מאחר שיודע שאין מתנדבין אשם לא היה דעתו אלא לנזירות ומשום דנזיר טמא מביא אשם הוי נזיר הואיל ושייכא גבי נזירות: על דעתין דרבנן

ציון ירושלים

זוכי לפורין הוא נ"א תורין וכו' יונה הוא מביא. עיין מלמ"ל פי"א מטומאת לרעת ה"ז שהקשה דהא כתיב ואת הצפור לא בתר ולפענ"ד יש לומר דשם דכתיב תור וגוזל כריתא דקרא א"כ מה דכתיב אח"כ צפור ע"כ פירושו קמפרש וקאי על תור וגוזל דכתיב לעיל מניה הכל שהם צפור דקרא אין תור וגוזל במשמעו' צפור ובמלמ"ל כתב שם דבלשון תורה אין תור וגוזל בכלל ורק בלשון בני אדם תור וגוזל בכלל ע"ש ולפ"ז י"ל לשמ"ש הר"ן בריש הנודר מן המבושל דהירושלמי ס"ל דבנדרים הלך אחר ל' תורה וכזה נחלק הירושל' על הש"ס דילן ע"ש א"כ בזה י"ל דנחלקו הש"ס דילן על הירושלמי

עניין לפור ג"כ ודו"ק כי קצרתי כאן: זכל עוף בין טמא ובין טהור קרוי צפור אמור לצפור כל כנף. נ"ע דבש"ס דילן בחולין קל"ע אמרו דצפור טמא לא מקרי צפור ומביא שקרא הנ"ל ומשני שם ולדברי הירושלמי יקשה למה צפור טמא אינו חייב בשלוח הקן וגם למה לא מביא הירושל' מקראות הקדומות דמביא בש"ס דילן שם אי לא ס"ל דחיית השיטם וצע"ג:

רידב"ז

הריני כזה: ואמר אין נאה בעולם כשער הזה שהוא נאה: וע"כ כיון דמוכח טפי דלנזירות הוא דקאמר ע"כ הוי יד כדאיתא ברמב"ם ז"ל ודוק:

הריני כזה אר"י בר"ח בתפוש בשערו והוא אמר הריני כזה. פי' הריני כזה שיש לו גידול שער דהוא נזיר ודוק:

הריני מסלסל הריני מכלכל כאומר הריני מן המסלסלין כו'. הסוגיא הזאת המורה הק"ע ז"ל מגי' בגירסא אחרת והפ"מ ז"ל פירש דהרי עלי לשלח פרע דקתני במתני' הכונה דאמר לכולהו דקתני במתני' הרי עלי לשלח פרע הריני מסלסל ומכלכל וזה דוחק דא"כ איפא נמי דצריך שיאמר הריני כזה והריני מסלסל ומכלכל והרי עלי לשלח פרע דהא קתני כולהו בחד בבא דקתני על כולם הר"ז נזיר ונראה לפענ"ד דה"פ דסדר הגמ' הוא כך דהגמ' מפרש דיבור המתחיל דכולה מתני' והתחיל מכל הבבא הריני כזה דקתני במתני' ומפרש ריב"ח בתפוש בשערו ואח"כ מתחיל הריני מסלסל דתני במתני' כאומר הריני כו' ואח"כ מתחיל הרי עלי לשלח פרע ואח"כ מתחיל הרי עלי ציפורין והכונה במתני' תנינן הריני מסלסל הריני מכלכל בלשון הריני וגבי שילוח פרע תנינן לשון הרי עלי לשלח פרע ולמה לא תני לכולהו באופן אחד הרי עלי לסלסל ולכלכל או הריני משלח פרע ולמה שינה התנא גבי סילסול נקט לשון הריני וגבי שילוח לשון הרי עלי הוא משום דשילוח פרע הוא לשון נזירות כדכתיב גדל פרע א"כ אפילו אמר לשון הרי עלי לשלח פרע הרי קיבל עליו נזירות משא"כ באומר הרי עלי לסלסל ולכלכל דלא מצינו לשון זה בנזירות וצריכין אנחנו לפרש דהכונה הוא שיהא נזיר ע"ז אין אנו מפרשין כן אלא אמרינן שרוצה לסלסל שערותיו בפשיטות כמו שמצא דרבי דאמרה להוא גברא עד מתי אתה מסלסל בשערותיך ולא הי' נזיר רק באומר הריני מסלסל הריני מכלכל הוי כאומר הריני מן המסלסלין הריני מן המכלכלין והכונה שיהא מן אותן שמסלסלין ומכלכלין והוא רוצה להיות כמותן והכונה שלו על הנזירין שהמה מסלסלין ומכלכלין ע"כ מפרש הגמ' כאומר הריני מן המסלסלין מן המכלכלין והוי כאומר הריני כזה אבל אם אמר הרי עלי לסלסל ולכלכל דלא משמע שיהא כזה לאו כלום הוא אלא קיבל עליו להיות מסלסל אבל לא שיהי' מן המסלסלין וגבי סילסול לא מהני לשון הרי עלי רק דוקא כאומר אדרבה שלא אסלסל דקיבל עליו שלא לסלסל יותר מל' יום אלא ל' יום ע"כ דכונתו על נזירות אבל בשאמר הריני מסלסל ומכלכל דכונתו שיהא מן אותן המסלסלין ע"כ דאין כונתו על פחות מל' יום אלא ל' יום כדת נזירות והוי כאילו אמר בהדיא שיהא מסלסל לא פחות מל' יום אלא ל' יום כדת נזירות דהא פשיטא דכונתו הוא על נזירות שיהא מן המסלסלין והוא הנזירין ואין נזירות פחותה מל' יום והיינו דקמפרש מתני' הריני מסלסל כאומר הריני מן המסלסלין מן המכלכלין וכונתו דהריני מסלסל ומכלכל כאומר לא אסלסל פחות מל' יום אלא ל' יום דהא אין כונתו לסילסול פשוט וע"כ אין נזירות פחותה מל' יום והוי כסתם נזירות והיינו דווקא באומר לשון הריני מסלסל כו' דאז פשיטא דאין כונתו לסילסול פשוט משום דכונתו להיות מן המסלסלין משא"כ באומר הרי עלי לסלסל לא משמע דיהא מן המסלסלין אלא דכונתו על סילסול פשוט ורק באומר הרי עלי שלא לסלסל ולא לכלכל וכונתו שלא יהא יותר מל' יום אז ע"כ כונתו על נזירות דכיון דלא פירש זמן עד כמה לא יסלסל ע"כ כונתו על יותר מל' יום דסתם נזירות ל' יום [והא דנקט גבי הריני מסלסל כאומר לא אסלסל פחות מל' יום וגבי הרי עלי שלא לסלסל כאומר לא אסלסל יותר אלא ל' יום משום דסתם נזירות ל' יום וגבי הריני דקאמר הריני מסלסל אמרינן דמסלסל לא פחות מל' יום כדין סתם נזירות משא"כ בהרי עלי דקאמר לא אסלסל ליכא למימר דלא יסלסל לא יהי' פחות מל' יום ז"א דמקבל שיהא סילסול שייך דלא יהי' פחות מל' יום אבל במקבל דלא יסלסל לא שייך דלא יהא פחות מל' יום כלומר דל' יום לא יסלסל ולא שייך ל' יום רק דיסלסל ל' יום] והשתא מתחיל הרי עלי לשלח פרע ומפרש כל המתני' האיך צריך להיות סדר קבלת הנזירות בלשון הריני ובלשון הרי עלי ומפרש ואזיל הריני מסלסל מכלכל הרי עלי שלא אסלסל ושלא אכלכל דבזה שייך נמי הרי עלי גם גבי סילסול והדר עלי לשלח פרע כן הוא סדר דקבלת הנזירות:

רשב"ל אמר משום נזיר טמא מביא עוף כו' מ"ט דרבנן נעשה כמתנדב ציפורין לבד"ה מ"ט דר"מ נעשה כמתנדב אשם לבד"ה. פי' דבנזיר טמא איכא צפורין ואשם ע"כ קאמר ר"מ דלא אמרינן דלבד"ה קאמר דכמו באשם דבודאי לא שייך דמקדיש האשם נזיר לבד"ה משום דאשם לא בא בנדבה

עין משפט נר מצוה

פני משה

דרבנן מאחר שנזיר טמא מביא אשם אינו נזיר גרסינן. כלומר שאע"פ שאין אשם בא בנדבה מ"מ אמרינן דדעתו היה לנדבה דטעי ואמר מאחר שנזיר טמא מביא אשם כבא בנדבה הוא שהרי מתחלתו ע"י נדבה הוא אבל לא היה דעתו כלל לנזירות :

ז
א מיי' פ"א מה' נזירות ה"ט

הלכה ב מתני' מן החרצנים ומן הזגים. א. או קתני כדמפרש בגמרא: וכל דיקדוקי נזירות עליו. דהוי כאלו אמר הריני נזיר סתם ומשום דבעי למיתני סיפא דנזיר עולם ונזיר שמשון אין כל דקדוקי נזירות עליהם תנא הכא כל דקדוקי נזירות עליו: מה בין נזיר עולם. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני ואם נדר להיות נזיר עולם ה"ז נזיר עולם ומה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד את שערו מיקל בתער מי"ב חדש לי"ב חדש דילפינן מאבשלום דגמרא גמירי לה שהיה נזיר עולם וכתיב ביה ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו וכתיב התם ימים תהיה גאולתו : ומביא שלש בהמות. בשעה שמיקל מביא חטאת עולה ושלמים כדין נזיר טהור : מביא קרבן טומאה. שתי תורים ואשם : ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה. ואפילו לכתחילה מותר ליטמא דשמשון היה מטמא למתים והכי גמירי לה והא דקתני ואם נטמא דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא משום דתני רישא גבי נזיר עולם ואם נטמא תני סיפא גבי נזיר שמשון נמי ואם נטמא :

ח
ב מיי' פ"ב שם הט"ו סמ"ג לאוין רמג

ט
ג מיי' שם ה"ב

גמ' כיני מתניתא. כן מיירי המתני' שאמר הרי נזיר באחד מהן או מן החרצנים וכו' ובהא אמרינן דהוי כאלו אמר הריני נזיר סתם ואסור בכלן: אם אמר בכולן נזיר כרבי יהודה עד שיזכור ויין. ואם הזכיר בפיו לכלן הליא בפלוגתא דרבי יהודה ור"מ בפ"ה דשבועות גבי היו חמשה תובעין אותו פקדון ואמר שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד לרבי יהודה ודוקא עד שיאמר בווי"ן דקאי שבועה על כלן והכא נמי עד שיאמר מן החרצנים ומן הזגים ומן התגלחת ומן הטומאה אבל אם אמר בלא ווי"ן מן החרצנים מן הזגים וכו' דעתו היה לאסור עצמו באחד מהן מן החרצנים או מן הזגים וכו' דלא אמרינן במתני' שאסור בכלן אלא דוקא בשלא הזכיר אלא אחד מהן בהא אמרינן דעתו היה על נזירות ולא הוציא בפיו אלא אחד מהן כדין המקבל עליו נזירות מיין אסור בכלן אבל אם הוציא בפיו לכלן אמרינן דלא היה דעתו כ"א לאסור עצמו באחד מהן דאל"כ למה לו להשוב לכלן ועד שיאמר בווי"ן דבכה"ג קאי הריני נזיר על כלן: ברם רבי מאיר. אבל לר"מ דקאמר התם שבועה לא לך לא לך חייב על כל אחד ואחד וה"נ אפילו לא הזכיר ווי"ן אסור בכלן : הריני נזיר ונזיר נזיר שתים. כדמפרש טעמא דהוה יכיל מימר הריני נזיר הריני נזיר בלא וי"ו ובהא אפשר לומר דלחזק דבריו נתכוין והוא לא אמר כן אלא הריני נזיר ונזיר הילכך נזיר שתים: הריני נזיר. גי' הדפוס מטובשת בכאן והגהתי כמו שהוא בתוספתא והכי מייתי לה בבבלי סוף פרקין והכי גרסינן הריני נזיר ואחת הרי זה נזיר שתים ועוד הרי שלש ושוב נזיר ארבע. דלא תימא ועוד כי הני ויהא נזיר ארבע וכן בשוב כי כלהו קאמר וליהוי נזיר שית קמ"ל דלא: כהם. אם חזר ואמר הריני נזיר כהם נזיר שמנה ואם חזר ואמר כמותם נזיר שש עשרה וקמ"ל דלא אמרינן בהא דכמותם על הארבע הראשונות קאמר: סומכוס אמר טטרגון. אם אמר הריני נזיר טטרגון ארבע אמר טריגון שלשה דיגון שתים: הריני. אם אמר הריני להוד הוי כמו יד לנזירות וכן הרי עלי יד לקרבן הוא: ר' לעזר וכו'. לא עלה קאי אלא התם בנדרים בפ"ק על שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך קאי וגרסינן לה שם עד כולכא דקנתא וכם פירשתי והיידי דמיירי ביד לקרבן מייתי לה הכא: לא נזרתי. אם אמר על איזה דבר אילו הייתי יודע שהוא כן לא נזרתי וכלומר אע"ג דאמר בלשון תמיה דמשמע מי לא נזרתי מותר דאין זה לשון קבלת נזירות אבל אם אמר אלו כן כבר הייתי נזיר לשון נזירות הוא ואסור: הריני מיץ של ערלה. האומר הריני נזיר ממיץ פירות של ערלה לא אמר כלום דמכיון דבלאו הכי אסורין משום ערלה לא הל נזירות עלייהו: חברייא אמרין מחלוקת

דרבנין מאחר שנזיר טמא מביא אשם אינו נזיר :

הלכה ב מתני' [א] הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגין ומן התגלחת ומן הטומאה הרי זה נזיר וכל דיקדוקי נזירות עליו [ב] הריני כשמשון בן מנוח כבעל דלילה כמי שעקר דלתות עזה כמי שניקרו פלשתים את עיניו הרי זה נזיר שמשון [ג] מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד את שערו מיקל בתער ומביא שלש בהמות ואם ניטמא מביא קרבן טומאה נזיר שמשון הכביד את שערו אינו מיקל ואם ניטמא אינו מביא קרבן טומאה : **גמ'** כיני מתניתא או מן החרצנים או מן הזגין או מתגלחת או מטומאה אם אמר בכולן נזיר כרבי יהודה עד שיזכיר ווים ברם ר' מאיר אפילו לא הזכיר ווין הריני נזיר ונזיר נזיר שתים דהוה יכיל מימר הריני נזיר הריני נזיר נזיר שתים *הריני נזיר ואחת הרי זה נזיר שתים ועוד הרי שלש ושוב נזיר ארבע אמר רבי יוסי בי ר' בון כהם שמנה כמותם שש עשרה סומכוס אמר טטרגון ארבע טריגון שלשה דיגון שתים הריני יד לנזירות הרי עלי יד לקרבן *רבי לעזר בשם רבי הושעיה תופשין אותו משום יד לקרבן רבי בון בר חייה בעי אמר לא אוכל לך תופשין אותו משום יד לשבועה אמר רבי יוסי אורחיה דבר נשא מימר שבועה לא אוכל לך דילמא לאוכל לך שבועה א"ר מתנייה אורחיה דבר נשא מימר קנתה דכולכה דילמא *כולכא דקנתא לא נזרתי מותר כבר הייתי נזיר הרי זה אסור ר' בוי בר חייה בשם ר' אבינה ר' אימי בשם ר' יוסי בר חנינה האומר הריני מיץ של ערלה לא אמר כלום חברייא אמרין מחלוקת

קרבן העדה

מסורת הש"ס

לרבנן לפי שאין מתנדבין אשם לבדק הבית ודאי על נזיר קאמר ולר"מ כיון דנזיר טמא אינו מביא אלא אשם ודאי להיות נזיר קמיכוון :

הלכה ב מתני' הריני נזיר מן החרצנים כו'. אם הזכיר אחד מכל אלו ה"ז נזיר כאלו אמר סתם הריני נזיר ומשום דבעי למיתני סיפא נזיר עולם ונזיר שמשון אין כל דקדוקי נזירות עליהם תנא רישא כל דקדוקי נזירות עליו : **גמ'** כיני מתני'. כן הוא פירושא דמתני' דאו או קתני אבל אמר הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגים כו' ה"ז נזיר שתים כלומר על כל מין שהזכיר דהא כשאמר הריני נזיר מן החרצנים ה"ז נזיר פעם אחת וכשהוסיף ואמר ומן הזגים ה"ז נזיר שתים וכן כולן : כר"י עד שיזכיר ווי"ם. שיאמר ומן הזגים אז ה"ל פרט בפני עצמו ואם לאו הוי כלל ולר"מ (לא) [אפילו] אמר בלא וי"ו הוי פרט ופלוגתייהו דר"מ ור"י מפורשת בפ"ב דגיטין ופ"ד דשבועות: הריני נזיר כו'. אמר הריני נזיר ונזיר לכ"ע הוי נזיר שתים שהרי היה יכול לומר הריני נזיר נזיר בלא וי"ו מדקאמר בוי"ו ש"מ לשתים כיון. אתיא כר"י דאמר עד שיזכיר ווי"ם: ה"ג הריני נזיר ואחת ה"ז נזיר שתים הריני נזיר ועוד מונה שלש ושוב מונה ארבע וכ"ה בבבלי ובתוספתא בפרקין. וה"פ אמר הריני נזיר ואחת ועוד ושוב ה"ז נזיר ד' וכולא ברייתא לא צריכה היא אלא לאשמועינן דלא נימא ושוב כי כולהו דה"ל שית קמ"ל דושוב לא קאמר אלא להוסיף אחת : כהם. אמר הריני נזיר ואחת ועוד ושוב וכהם ה"ז נזיר שמנה דכהם משמע כי הנך דאמרי ואם אמר אחר כהם וכמותם ה"ז נזיר שש עשרה נזירות דכמותם משמע ככל הנך שהזכיר כבר : ה"ג סומכוס אמר הריני נזיר טטרגון ד' כו' דיגון שתים הן אחת וכ"ה בבבלי ובתוספתא. ומניין זה הוא לשון יון : הריני. אמר הריני ולא אמר הריני נזיר אפ"ה הוי נזיר דיד הוא לנזירות : הרי עלי יד לקרבן. ואפי' לא אמר קונם הוי נדר : תופסין אותו משום יד לקרבן. קאי אמתני' דריש פ"ק דנדרים דתנן התם שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור וקאמר לר"ה אע"פ שלא אמר קונם תופסין אותו משום יד לקרבן : אמר לא אוכל לך. ולא אמר שבועה מיבעיא ליה אי תופסין אותו משום יד לשבועה וה"ל כאומר לא אוכל לך שבועה או לא : אורחי' דבר נש. דרך בני אדם לומר שבועה לא אוכל לך אבל אין דרך לומר לא אוכל לך שבועה וכיון שכן אמרי' ודאי דלא כיון לשבוע' שאין דרך בני אדם להשמיט תחילת דיבורו : א"ר מתניי'. סייעתא לדברי ר' יוסי דדרך בני אדם לומר בית יד דנבת אבל אין דרך לומר נבת דבית יד וה"נ אין אומרי' לא אוכל לך שבועה : קנתה. כמו קנה : כולבא. הוא נבת וכ"ה בערוך : לא נזרתי. האומר לא נזרתי לבון זה משמעו שלא יהא נזיר הלכך מותר ואינו נזיר אבל אמר כבר הייתי נזיר. משמע שהייתי כבר רוצה אני גם עכשיו להיות הלכך ה"ל יד לנזירות ואסור : לא אמר כלום. אע"ג דהריני לשון קרבן משמע כדאמרי' בסמוך מ"מ כיון שהוסיף ואמר מיץ של ערלה דכלל עם הנדר דברים האסורים לכך לא אמר כלום : מחלוקת

הוספתא פ"ק

נדרים פ"ק ה"א

נד"י הגי' דכולבא

רידב"ז

בנדבה כמו כן לא הקדים האיפרין לבד"ה אע"ג דליפרין יש לומר דלבד"ה קאמר מ"מ כיון דשייך לפורין גבי נזיר אמרינן דליהוי נזיר קאמר ולפ"ז הו"א הכ"מ דפליגי ר"מ ורבנן היינו דווקא גבי ליפורין משא"כ בהרי עלי אשם מודין רבנן לר"מ דנזירות קאמר ומזה עושה ר"מ הוכחה אבל באמת אינו כן אלא דר"מ ורבנן פליגי ג"כ בהרי עלי אשם דהא דסברי רבנן דנעשה כמתנדב ליפורין לבד"ה לאו משום דבשביל זה לא הוי נזיר דאמרינן דליפורין לבד"ה קיבל עליו ז"א אלא הטעם דרבנן משום דס"ל דלא אמרינן דבשביל שנזיר טמא מביא אשם בשביל זה יהא נזיר זה לא ס"ל והא דקאמרי באומר הרי עלי לפורין דמתנדב לבד"ה קאמר הוא לאו דבשביל זה לא הוי נזיר ז"א אלא הא דלא הוי נזיר הוא משום דס"ל דבשביל שמלותו בנזיר טמא מביא לפורין בשביל זה לא הוי נזיר וע"כ קאמר מה נפיק מביניהון כלומר מאי דינא עוד נפיק מביניהון ומפרש דגם באומר הרי עלי אשם ג"כ נפיק מביניהון ע"ד דר"מ פשיטא מאחר כלומר בשביל שאין מתנדבין אשם לבד"ה נזיר אלא דנזיר לא הוי משום דס"ל דלא שייך למימר דבשביל שמלותו בנזיר שנטמא מביא לפורין ע"כ כונתו ע"ז זה אין סברא דהא אינו מקבל עליו נזירות דטומאה והא דאמרי רבנן דנעשה כמתנדב לפורין לבד"ה לומר לך דחייב להביא ליפרין לנדבה [כמו שכ' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה עי"ש] וקושטא קאמר דמחייב להביא ליפורין לנדבה אבל לאו משום זה ס"ל דלא הוי נזיר וע"ד

שנויי נוסחאות (ע"א) אינו בד"ו ניתא. (ע"ב) נזיר בד"ו ניתא. (עפ"ז) נזיר ואחת וכו' פד נזיר ארבע בד"ו נזיר אחת ושתשוב נזיר ארבע. (פי"א) כהם שמנה בד"ו בהם שמונה. (פי"ע) סומכוס אמר טטרגון בד"ו כמוכום טטרגון. (שכ"ו) דכולכה בד"ו דכולבה. (שכ"ז) כולבא בד"ו דכולבא.

עמודי ירושלים

האומר הריני מיץ של ערלה כו'. הפני משה והקרבן עדה פי' מיץ פירות של ערלה ואין הבנה כלל מה זה ענין לנזירות והברור שצ"ל מיין של ערלה וכן הוא גירסת הרמב"ן. ובשירי קרבן הקשה דאיך אמרו שם וכאן בכולל אנן קיימין דמה כולל יש ומה שכתב הפני משה דמיירי דאמר הריני מיין ומהחרצנים וממיץ של ערלה לא נהירא דאם כן מאי טעמא דריב"ח דאמר לא אמר כלום וגם הא בירושלמי מבואר בהדיא שאמר רק הריני מיין של ערלה אך הברור דנחלקו אם הריני הוי נזיר דריב"ח סבירא ליה דהוי רק כאומר שיהיה נזיר מיין של ערלה ולפיכך לא אמר

גליון אפרים

הריני מיץ של ערלה. נ"ב נ"ל מיין של ערלה וכן גורס הרמב"ן במלחמות בשבועות פ"ג ע"ש וזה לשונו עוד מצאתי שנחלקו בירושלמי ר' אמי בשם ר' יוסי בר חנינא האומר הריני מיין של ערלה לא אמר כלום חברייא אמרין מחלוקת כר"ש וכו' פי' שלדברי ר"ש אין איסור חל על איסור א"ר יודן כאן בנדרים כאן בשבועות נדרים חלים על האסורין ואין שבועות חלות על

מחלוקת כר"ש דתנינן תמן *שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ורבי שמעון פוטר אמר רבי זעירא בכולל נחלקו אבל בפורט כל עמא מודיי שאין שבועות חלות על איסורין וכאן בכולל אנן קיימין אמר ר' יודן כאן בנדרים כאן בשבועות נדרים חלין על איסורין ואין שבועות חלות על האיסורין *כשם שכינוי נזירות כנזירות כך כינוי שמשון כשמשון היידין אינון כינוי שמשון אמר ר' אבינא שמשוך שמשור שמשוץ מן הבא הכביד שערו רבי דמר ר' ירמיה משום ר' אימי דברי ר' נזיר עולם מגלח אחד לשנים עשר חדש דברי חכמים פעמים שהוא מגלח אחת לשלשים יום פעמים שהוא מגלח אחת לי"ב חדש ר' הילא בשם ר' אסי מתניתא אמרה כן הריני נזיר כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום ר' אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום אלא אחת לי"ב חדש ואי זהו שמגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשערות ראשי וכעפר הארץ וכחול הים אמר ר' זעירא בסתם חלוקין מה נן קיימין אם באומר מלא שערי כל עמא מודיי שמגלח לאחר שנים עשר חדש אם באומר כמיניין שערות ראשי כל עמא מודיי שמגלח אחד לשלשים יום אלא כי נן קיימין באומר כשיער ר' אומר מלא ראשי ורבנין אמרין באומר כמיניין שערות ראשי וכאן למה אין האיש נודר שאינו אלא כמזרז עצמו מן האסורין ועוד מן הדא *רבי יהודה הוסיף אם אמר כמלקטי

קרבן העדה

מחלוקה. פלוגתא דתנאי יש בדבר זה ודריב"ח אתיא כר"ש: דתנינן תמן. שבועות פ"ג: חייב. קרבן שבועה דראויין הן לאכילה אלא דאריה רבע עלייהו דרחמנא אסרינהו: ור"ש פוטר. דמושבע ועומד עליהן וה"ל כאלו אינן ראויין לאכילה ולא קאי השבועה עלייהו: בכולל נחלקו. בכולל

שבועות פ"ג דברים המותרין עם דברים האסורי' בשבועתו ואכל דברים האסורי' הוא דפליגי אבל בפורט שנשבע בפירוש שלא לאכול דברי' האסורים הכל מודי' דפטור שאין שבוע' חלה על האיסורי' שהרי

נזירות פ"ק מושבע ועומד הוא: וכאן בכולל אנן קיימין. דהריני לשון נדר הוא ואוסר על עצמו דברי' המותרי' וכשאומר מיין של ערלה כולל נמי דברים האסורים לכך לא אמר כלום כר"ש: כאן בנדרים כו'. ר' יודן פליג אריב"ח וקסבר בנדרי' אפי' ר"ש מודה דחל נדרו דיש לחלק בין נדרי' לשבועו' כדמסיק: נדרים חלין על האיסורין. דכי היכי דנדרים חלין על דבר מצוה כדתנן פ"ב דנדרי' ה"נ חלין על האיסורין משא"כ בשבועות:

הלכה ג מתני' הריני כשמשון

בן מנוח. או כבעל דלילה כו' ה"ז נזיר שמשון. וצריך לנהוג עצמו בנזירות שמשון כדמסיק: גמ' הידין אינון. איזהו הן כינויי שמשון:

פס

הלכה ד מתני' מה בין נזיר עולם

כו'. מתני' חסורא מחסרא והכי קתני אם נדר להיות נזיר עולם ה"ז נזיר עולם ומה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער ובגמרא מפרש אימת מיקל בתער: ואם ניטמא אינו מביא קרבן טומאה. ואפילו לכתחלה מותר ליטמא דהכי גמירא להו דשמשון היה מטמא למתים והא דתני אם נטמא דמשמע דיעבד הא אפילו לכתחלה נמי מותר ליטמא למתים איידי דתני רישא בנזיר עולם ואם נטמא תני סיפא בנזיר שמשון נמי ואם נטמא: גמ' מן הכא הכביד שערו ר'. מהא דאר"י בשם ר' אימי בסמוך שמעינן הא דתנן במתניתין נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער אתיא כר' דהכביד שערו משמע י"ב חדש: ה"ג דברי חכמים נזיר עולם מגלח אחת לשלשים יום דברי רבי פעמים כו'. הכי משמע לקמן בפרקין וכ"מ בבבלי ולפי הגירסא שלפנינו ה"פ מתניתין סתמא תנן משמע דסובר דנזיר עולם דוקא בהכבדת שיער מיקל בתער דהיינו י"ב חדש ולא בענין אחר: ה"ג מתניתין אמרה כן. מתניתין דסוף פרקין כמי דייקא דמתני' דהכא כרבי: אין זה מגלח אחת לשלשים יום. ש"מ סתם נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש והא דקאמר אלא אחת לי"ב חדש דברי ר' הילא הן ולא תנן הכי במתניתין: בסתם חלוקין. פליג ארבי הילא ואמר מתניתין איכא לאוקמי בין כרבי בין כרבנן דלתרווייהו איכא נזיר עולם שמגלח לי"ב חדש ויש מי שמגלח אחת לשלשים יום וכדמסיק אלא בסתם שאמר כשיער פליגי רבי ורבנן: ה"ג אם באומר מלא שערי כ"ע מודיי שמגלח אחת לי"ב חדש אם באומר כמנין שערות ראשי כ"ע מודיי שמגלח אחת לשלשים יום אלא כו'. וה"פ כל שלא אמר מנין חדא נזירות קביל עליה עד ימות עולם ואסור לגלח עד י"ב חדש ככל נזיר עולם אבל אמר כמנין נזירות הרבה של שלשים קיבל עליו אלא כי פליגי באומר כשיער סתמא רבי אומר ה"ל כאומר מלא ראשי וה"ל נזיר עולם ומגלח כל י"ב חודש ורבנין אומרין דהוי כאומר כמניין כו' והרי זה נזיר שלשים יום: וכאן כו'. לרבנן פריך למה לא אמרינן סתם נדרים להחמיר ואדם זה נזירות עולם קיבל עליו ומשני שאין נדר זה אלא כמזרז עצמו מן האיסורין הלכך אין להחמיר עליו: ועוד מן הדא. מוכח דסברי רבנן באומ' מלא שער שמגלח לאחר י"ב חדש: כמלקטי

פני משה

מחלוקת. היא והא דקאמר הכא לא אמר כלום כר"ש היא כדמפרש ר"ז לקמן: ור"ש פוטר. דאין איסור חל על איסור ואמר ר"ז בכולל נחלקו שכולל דברים המותרין עם דברים האסורין דרבנן סברי מגו דחיילא שבועה על דברים המותרים חיילא נמי על האיסורין ור"ש לית ליה איסור כולל: אבל בפורט. במפרש דבר האיסור לבדו כ"ע מודיי שאין שבועות הלות על האיסורין דמושבע ועומד מהר סיני הוא ואין שבועה חלה על שבועה: וכאן. נמי בכולל אנן קיימין שאמר הריני נזיר מיין ומן החרצנים וממין של ערלה ופלוגתא דר"ש ורבנן היא לרבנן חלה נזירות גם על פירות ערלה בכולל ולר"ש לא אמר כלום ואם אכלו למין של ערלה אינו חייב עליהן משום נזירות: אמר רבי יודן. לא היא דלא דמיא להתם דבשבועות איירי ואין שבועות חלין על האיסורין אבל הכא בנזירות דדין נדרים להו וקיי"ל נדרים חלין על האיסורין כדאמרינן פ"ב דנדרים: מן הכא הכביד שערו. כמאן אזלא מתניתא דהכא דקתני בנזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער: רבי. היא דס"ל לדידיה נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש כדאמר ר' ירמיה משום ר' אימי וה"נ מתני' דקתני מיקל בתער אחת לי"ב חדש קאמר כדיליף לקמן מאבשלום: דברי חכמים. אבל חכמים אמרי פעמים וכו' כדמפרש לה לקמן: מתני'. דלקמן אמרה כן דפליגי בנזיר עולם ולר' מגלח אחת לי"ב חדש: ה"ז נזיר עולם ומגלח אחת לל' יום. דס"ל נזירות הרבה קביל עליה: אין זה מגלח אחת לשלשים יום. דנזירות אריכתא קביל עליה והוי נזיר עולם ומגלח אחת לי"ב חדש: האומר הרי עלי נזירות. בהא אמרינן נזירות מרובה קביל עליה: בסתם חלוקין. כדמפרש ואזיל וה"ג אם באמר מלא שערי כ"ע מודיי שמגלה לאחר שנים עשר חדש. דמשמע נזירות אריכתא כמלא שער ראשו קביל עליה: אם באומר כמיניין שערות ראשי כ"ע מודיי שמגלח אחת לשלשים יום. דנזירות חלוקין הן: אלא כן אנן קיימין. כי פליגי בהא באומר כשער ראשי סתם רבי אומר מלא ראשי קאמר ונזירות אריכתא הוי ודינו כמו בנזיר עולם ורבנן אמרי דהוי כאומר כמנין שער ראשי ועל נזירות חלוקות נתכוין: וכאן למה. כלומר טעמייהו דרבנן מסיק למה אמרו כאן באומר סתם כשער ראשי דלנזירות הרבה נתכוין: אין האיש נודר. מפני שאין האיש נודר בנזירות אלא לפי שאינו אלא כמזרז עצמו ולהתרחק מן האיסורין והילכך לא מחמרינן עליו ובנזירות של שלשים סגי ושמעינן מיהת דלרבי נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש: ועוד מן הדא. סייעתא דלא פליגי ר' ורבנן אלא באומר כשער ראשי אבל אם אמר כמנין אפילו רבי מודה דנזירות חלוקות הן: אם אמר. הריני נזיר כמלקטי

רידב"ז

וע"ד דרבנן דס"ל מאחר כלומר בשביל שמלינו בנזיר טמא מביא אשם בשביל זה אינו נזיר פטור מכל ורק בלפרין מביא לפרי נדבה אבל לענין נזירות אפילו באומר הרי עלי אשם ג"כ אינו נזיר דאינו נזיר בשביל שמלינו בנזיר טמא מביא אשם ודוק:

מן הכא הכביד שערו. הסוגיא הזאת המורה ופי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד דמתפרש בפשיטות וה"פ מאן הכא דס"ל דבנזיר עולם דווקא הכביד שערו מיקל והכביד שערו הוא לאחר י"ב חודש מאן הנה דבנזיר עולם הוא לאחר י"ב חודש רבי הוא דמר רבי ירמי' בשם ר' אימי דברי רבי נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חודש זהו שיטת ר' ירמי' בשם ר' אימי אליבא דרבי אבל דברי חכמים פי' אמוראים אחרים פליגי על ר' ירמיה בשם ר' אימי וס"ל דגם אפילו אליבא דרבי לאו תמיד הוא לי"ב חודש אלא פעמים שהוא מגלח אחת לשלשים יום ופעמים שהוא מגלה לי"ב חודש וע"ז אמר ר' הונא בשם ר' אסי מתניתא אמרה כן כדברי חכמים אליבא דרבי דמשכח"ל פעמים ל' ופעמים י"ב חודש הריני נזיר כשער ראשי וכו' רבי אומר אין זה מגלה אחת לשלשים יום אלא אחת לי"ב חודש ואיזהו שמגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי וכו' הרי מלינו דלרבי פעמים שלשים יום ופעמים י"ב חודש ע"ז אר"ז בסתם חלוקין מה אנן קיימין אם באומר מלא שער' כו' פי' דר"ז קאמר דאתי קאמר דמתני' רבי היא הא גם רבנן מודין לרבי בזה דנזיר עולם מגלה לי"ב חדשים ולא מלינו דרבנן פליגי על רבי בזה וכו"ע ס"ל דנזיר עולם מגלה לי"ב חדשים ובאומר מלא שערי כו"ע מודין שמגלה לי"ב חדשים ובאומר כמניין שערות לכו"ע כל ל' יום לא נחלקו אלא בסתם כשערי רבי אומר דהוי כמלא שערי ורבנן אמרין דדמי כמניין שערות וע"כ לרבי הוי נזירות אריכתא ולרבנן הוי הרבה נזירות וזה"ז וטעמא דרבנן כאן הוא משום דס"ל דלא הוי נזירות אריכתא ולא נדר אותו האיש רק לזרז את עצמו מן האיסורין וע"כ לא קיבל על עצמו נזירות אריכתא אבל מנ"ל דרבנן פליגי על רבי בנזיר עולם וס"ל דמגלה בנזיר עולם בל' יום ז"ה דבנזיר עולם כו"ע מודו דמגלה לי"ב חודש ובאומר מלא שערי אף רבנן מודין והכא כל עיקר טעמא דרבנן משום דס"ל דנדר נזירות הרבה ולפיכך מגלח כל ל' יום ולא משום דטעמא דרבנן דס"ל דנזיר עולם מגלה לל' יום ז"ה ועוד מן הדא מוכח דלרבנן דאמרי כשער ראשי וכעפר הארץ דהוי נזיר עולם

שנויי נוסחאות (ע"א) אינון כינוי נד"ו אינון כינויי. (פי"ד) מתניתא נד"ו ניתא. (שכ"א) לאחר שנים עשר חודש נד"ו אחת לשלשים יום. (שכ"ג) אחד לשלשים יום נד"ו לאחר שנים עשר הודש. (שכ"ד) כשיער נד"ו בשיער. (שכ"ס) כאומר נד"ו באומר.

עמודי ירושלים

אמר כלום ותברייא סבירא להו דהריני הוי נזיר גמור וכשאומר מיין של ערלה הוי כולל. ועיין בחי' המאירי לנזיר (דף ג' ע"ב) במ"ש המגיה שם דמלא מכ"י רבני קמאי דהוי גרסי הנודר מיין של ערלה ע"ש. ולפ"ז א"ש מה שהקשה הש"ק דל"ל משל ערלה הא בלא"ה הנוזר מדבר א' לא הוי נזיר ולפי הגירסא דבנדר אנן קיימינן א"ש:

גליון אפרים

על האיסורין כלומר ואפילו ר"ש מודה מכאן ללמוד ודאי שהנדרים חלים בקיום מצות ל"ת ואף ר' אמי לא חלק אלא לדעת ר"ש דלית ליה לעולם איסור חל על איסור אפילו בכולל ומוסיף ואפילו באיסורי תורה דממילא ואעפ"כ מסקנא דנדרים עדיפא מאיסור כולל ומוסיף וחלים גם בקיום ל"ת לדברי הכל כו' ע"ש:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ד מנזירות ה"ח

כמלקטי קיץ וכשבילי שמיטה וככוכבים שברקיע הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום אין תימר ר' יהודה כרבנין כרבי הוא הוסיף ר' יהודה אבשלום נזיר עולם הוה ומגלח אחת לשנים עשר חדש. מאי טעמא משום נזירות ויידא אמרה על רבנין שהוא מגלח אחת לשלשים יום הדא היא דתנינן הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה בודקין אותו ותני עלה שהוא מגלח אחת לשלשים יום והא אמר שהוא מגלח א' לי"ב חדש מנה ששה חדשים ונטמא מונה עוד ששה חדשים או חוזר ומונה שנים עשר חדש השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שעברו עליו שנים שלשה ימים וניטמא ר' מני בעי מכיון שלא קידש שערו בדם מי מתירו לגלח *(הריני נזיר לאחר כ' ימים נזיר עולם נזיר מכבר מאחר שיש בידו לגלח נזיר) הריני נזיר לאחר עשרים יום נזיר עולם מכבר מאחר שיש בידו לגלח נזיר או מאחר שאילו ניטמא ואין לו מהיכן לסתור ס אינו נזיר הריני נזיר לאחר שלשים

פני משה

כמלקטי קיץ. כשמייבשין התאינים עושים הקיילין תילין תילין מתאנים לייבש א"נ שעושין שבילים הרבה בין הקציעות כדי שיהו מהלכין בנתיים ולא יהיו נדרכים ברגל וכן כשבילי השמיטה לפי שבשמיטה אין השדות זרועות והכל העם מרבין שבילין להלך בתוכן: אין תימר רבי יהודה כרבנין. בתמיה וכלומר וכי מניא אמרת דרבי יהודה אדרבנן קאי דהא מדקאמר הוסיף רבי יהודה בזה שאפי' לא אמר כמנין אלא כמלקטי קיץ מגלח אחת לל' יום ש"מ דכמניין רבי מודה ולא פליג אלא בדלא אמר כמנין והיינו דקאמר הוסיף רבי יהודה אדברי רבי שאפי' לא אמר אלא כמלקטי קיץ נמי נזירות הרבה קביל עליה ומגלח אחת לשלשים יום דאי תימא דרבי פליג אפי' באומר כמנין וע"כ ר' יהודה אדרבנן קאי וא"כ מאי הוסיף הא ר' יהודה כרבנן גופייהו קאמר דלדידהו נמי אין חילוק ולעולם אמרינן נזירות חלוקות הן: כר' הוא הוסיף רבי יודה. אלא ודאי אדברי ר' קאי ורבי לא פליג אלא בלא אמר כמניין והשתא שייך שפיר הוסיף ר' יהודה: אבשלום נזיר עולם הוה. טעמא דר' מפר' דמוקמינן מתני' כוותיה ומיקל בתער דקאמר לי"ב חדש הוא כדאשכחן באבשלום שהיה נזיר עולם ומגלח אחת לי"ב חדש משום נזירות: ויידא אמרה. השתא מהדר לפרש הא דאמרן לעיל לדברי רבנן נזיר עולם פעמים מגלח אחת לשלשים יום ופעמים שהוא מגלח אחת לי"ב חדש. ואיזה הוא שמעינו לרבנן כן: הדא הוא דתנינן. לקמן בהלכה ד' הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה בודקין אותו אם אמר אחת גדולה נזרתי נזירות אחת קבלתי עלי אלא שנראית לי גדולה כמלא הבית נזיר שלשים יום ואם אמר סתם נזרתי ולא היה בלבי אלא כמו שידונו הכמים בלשוני רואין את הקופה כאלו מלאה חרדל ונזיר כל ימיו: ותני עלה. בברייתא שהוא מגלח אחת לשלשים יום והיינו כרבנן דאי לרבי הא אמר נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש ואע"ג דאמרינן לעיל באומר מלא שערי דאפי' רבנן מודו מגלח אחת לי"ב חדש שאני הכא שאומר סתם נזרתי ומניח לב"ד שידונו דעתו וכונתו ולפיכך רואין את הקופה כמלאה הרדל ונזיר עולם הוא דהוי אבל מ"מ אמרינן דנזירות הלוקות הן שקיבל עליו ולא נזירות אריכתא דכולי האי לא מהדרינן עליה ומגלח אחת לשלשים יום: והא אמר. ומהא דאמרן לעיל אליבא דרבנן שמענו שנזיר עולם פעמים שהוא מגלח אחת לי"ב חדש באומר מלא שערי דהתם אמרינן מסתמא נזירות אריכתא קביל עלוי' לפי שאינו מסופק בדברי עצמו כמו הכא שאומר סתם נזרתי: מנה ו' חדשים. ובעי הש"ס בהא דאמרינן דנזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש ואם מנה ו' חדשים ונטמא מהו אם אמרינן דלא הוי כנזירות מפורש ואינו סותר את הכל אלא מונה עוד ו' חדשים ומגלח או דאמרינן דדמי לסתם נזירות או לזמן מפורש וסותר את הקודמין וחוזר ומונה י"ב חדש ולא איפשיטא: השלים נזירותיו. בעיא אחריתא היא ואנזיר דעלמא קאי אם השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנטמא מהו אם סותר הוא את הכל הואיל ועדיין לא גילח או דילמא כיון שכבר השלים וראוי הוא לגילוח אינו סותר: ר' מנא בעי. הקשה על זה דמאי מספקא ליה הא מכיון שלא קידש שערו בדם הקרבן מי מתירו לגלח הרי אין לו לגלח עד שיביא קרבנותיו כדתנן לקמן פ"ו וא"כ עדיין אינו ראוי לגילוח הוא: הריני נזיר לאחר כ' יום. אם קיבל עליו סתם נזירות לאחר עשרים יום ונזיר עולם מכבר כלומר ונזיר עולם מעכשיו מהו אם חיילא עליה נזירות עולם מהשתא או לא: מאחר שיש בידו לגלח. מי אמרינן דמאחר שיש בידו לגלח בתוך נזירות עולם כדתנן מיקל בתער והוי כמי שיש להן הפסק וכיון דאפשר לאפסוקינהו חל עליה נזירות עולם מיד ולאחר עשרים מונה נזירות של שלשים ומגלח או דילמא מאחר שאילו נטמא בתוך נזירות עולם ואין לו מהיכן לסתור דבנזירות עולם לא שייכא סתירה ואם כן הוי כמי שאין להן הפסק והכא כיון דאי אפשר ליה בלא הפסק לא חיילא עליה נזירות עולם עד שישלים נזירותו לאחר עשרים יום והדר הוי נזיר עולם ובהנך עשרים קמאי מותר ביין ובתגלחת וטומאה ולא איפשיטא: הריני נזיר לאחר שלשים

קרבן העדה

כמלקטי קיץ. מייבשי תאנים עושין תילין תילין מתאנים ואמר הריני נזיר כתילין הללו וכשבלים שבשדה שהן מועטין ונוחין להמנות מיהו רבים הם יותר מחדשים שדרך אדם לחיות לפיכך הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום: אין תימר ר"י כרבנן. ניחא דרבנן לא אמרי אלא באומר כמנין שערות ראשי אבל באומר מלא שערי מגלח לי"ב חדש והוסיף ר"י באומר מלקטי קיץ מגלח לשלשים יום: כרבי הוא. ואי ר"י כרבי ס"ל מאי קאמר הוסיף ר"י הא פליג דבשיער קאמר רבי דמגלח לי"ב חדש כ"ש באומר מלקטי קיץ וכ"ש אם נאמר דרבי אף באומר כמנין פליג פשיטא דפליג נמי אר"י וכן אם נאמר דרבנן אף באומר מלא שערי פליגי דמגלח אחת לשלשים יום קשיא מאי הוסיף ר"י הא כ"ש הוא ממלא שערי והיינו דדייק ר"ז מהכא: אבשלום כו'. כלומר טעמא דרבי דקסבר אבשלום נזיר עולם הוה שנאמר ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח ויליף ימים ימים מבתי ערי חומה מה להלן י"ב חדש אף כאן י"ב חדש: מ"ט. לא גילח אלא אחת לי"ב חדש ש"מ דנזירות עולם נדר וגילח בזמן הכבדת שיער דהיינו כל י"ב חדש: ויידא כו'. אר"י בשם רבי היינו קאי דאמר לעיל דרבנן אפילו באומר מלא שערי פליגי וקאמר והיכן אמרו רבנן כן: ומשני הא דתנן לקמן בסיפא הריני נזיר מלא הבית כו' ואם אמר סתם רואין את הקופה מליאה חרדל ונזיר כל ימיו ותני עלה שהוא מגלח אחת לשלשים יום אע"פ שאמר מלא הבית ש"מ דאפילו במלא שערי פליגי רבנן: והא אמר. גופא אמר רבי נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש מיבעיא לן מנה ו' חדשים ונטמא מהו שימנה עוד ו' חדשים ויגלח דלא בעינן שיהא נזיר טהור י"ב חודש אלא כל י"ב חודש הוא מגלח או דילמא כיון דאינו מביא קרבנותיו עד לאחר י"ב חודש משעת הטומאה אף בגילוח אסור עד לאחר י"ב חדש: השלים נזירותו. כלומר ותו קמיבעיא לן השלים נזירותו בי"ב חדש ושהה שנים או שלשה ימים ולא גילח ונטמא מהו שיגלח לאחר שעברו ימי טומאתו או דלמא צריך להשלים עוד י"ב חדש קודם שיגלח: ר' מני. פריך מאי קמיבעיא ליה כיון שלא נזרק עליו הדם פשיטא שסותר וצריך לנהוג נזירות עוד דהכי תנן לקמן פ"ג נטמא יום ק"א סותר שלשים יום רה"א אינו סותר אלא שבעה ז"כ גם כאן סותר שלשים יום. ה"ג מי מתירו לגלח הריני לאחר ל' יום נזיר עולם נזיר מכבר מאחר שיש בידו לגלח נזיר או מאחר שאילו נטמא ואין לו מהיכן לסתור אינו נזיר. וה"פ אמר הריני נזיר עולם לאחר ל' יום ונזיר מיד מי הוי נזיר קודם נזירות עולם שהרי יכול לנהוג נזירותו ל' יום ולגלח ביום ל' ואח"כ מתחיל נזירו' עולם או דלמ' מאחר שאם נטמא תוך ל' סותר כל מה שמנה כבר ואין לו עוד זמן למלאות ימי נזירותו שהרי כבר הגיעו ימי נזירות עולם שלכך מעיקרא אין נזירות חל עליו כיון שאינו יכול לקיים כל דין נזירות: הריני נזיר לאחר שלשים

מסורת הש"ס

נזיר יד

רידב"ז

עולם ומגלח כל ל' יום הוא נמי דס"ל דנזיר עולם מגלה כל ל' יום ז"א דא"כ הא דאיתא בברייתא הוסיף ר' יהודה כמלקטי קיץ כשבלי שמיטה וככוכבים שברקיע הרי זה נזיר עולם ומגלח כל שלשים יום ומאי תאמר בדרבי יהודה אין תאמר דר' יהודה גם כן כרבנן הוא דנזיר עולם מגלה כל ל' יום ז"א דהא ר' יהודה כרבי הוא דס"ל גבי נזיר עולם דהא תנן הוסיף ר' יהודה אבשלום נזיר עולם הי' ומגלח אחת לי"ב חודש משום נזירות אלא ע"כ דטעמיה דר"י גבי כמלקטי קיץ ושבלי שמיטה וכוכבים הוא ג"כ משום דלא קיבל עליו נזירות אריכתא אלא קיבל עליו הרבה נזירות וא"כ למה קמוקמינן מתני' דיקן דתני נזיר עולם מגלה ליב"ח כרבי והיכן מלינו דרבנן פליגי עליו והיינו דמסיק ווידא אמרה על רבנן שהוא מגלה אחת לשלשים יום הדא היא דתנינן הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה בודקין אותו ותני עלה שהוא מגלה אחת לשלשים יום הרי במלא הקופה הוי כמלא שערי ולא שייך שם למימר דהרבה נזירות קיבל עליו ועכ"ז תנינן מגלה אחת לשלשים יום אלמא מפורש דלרבנן נזיר עולם מגלח כל ל' יום ופריך הגמ' מהך ברייתא על ר"ז דאמר לעיל במלא שערי דאף לרבנן מגלה ליב"ח דהוי נזירות אריכתא ובנזירות אריכתא אף רבנן מודו דנזיר עולם מגלה ליב"ח והא הכא במלא הקופה דהוי נזירות אריכתא ס"ל לרבנן דמגלה כל שלשים יום והיינו דמס"ק והא אמר שהוא מגלה ליב"ח ונשאר בקושיא ודוק:

הריני נזיר לאחר עשרים יום נזיר עולם מכבר. פי' הפ"מ ז"ל דקיבל עליו נזירות עולם מעכשיו ונזירות ל' לאחר עשרים וקמבעיא לי' מי אמרינן דכיון דיש בידו לגלח בתוך נזירות עולם כדתנן מיקל בתער וכיון דאיפשר לאפסוקינהו חל עלי' נזירות עולם מיד ולאחר עשרים מונה נזירות של שלשים ומגלה כו' עי"ש וקשה לי לפרש כן הא מיקל בתער דווקא מיקל אבל לא יגלח כדאיתא בתוס' ז"ל והרא"ש ז"ל והק"ע ז"ל מפרש דנזיר עולם לאחר שלשים ונזירות סתם מיד מי הוי נזיר קודם נזירות עולם שהרי יכול לנהוג נזירותו ל' יום ולגלה ביום ל' ואח"כ מתחיל נזירות עולם והפי' הזה הוא פירוש נכון וע"כ מגי' כן הריני לאחר ל' יום נזיר עולם ונזיר מכבר פי' סתם נזיר מיד ובאמת הפי' אמיתי הוא בזה כפי' הק"ע ז"ל אך א"צ להגי' אלא כמו שהוא ממש הריני נזיר לאחר שלשים יום נזיר עולם מכבר ובמקום עשרים צ"ל שלשים ומוכח הוא מהא דבסמוך לאחר שלשים נזיר שמשון ויתבאר עפ"מ דגרסינן בירושלמי במס' קידושין פ"ג ה"א ר"א בשם ר' יוחנן הרי זה עולה לאחר ל' יום ומכרה בתוך שלשים יום הר"ז מכורה חזר ולקחה בתוך ל' יום הל עלה הקדש עולה לאחר שלשים לא חל עלה הקדש עולה וכו' רבב"ח בעי קומי ר"ז תמן את אמר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והכי את אמר הכין א"ל תמן באומר מכבר ברם הכא באומר לאחר ל' ע"כ עי"ש פי' מכבר שיהא מעכשיו לאחר ל' עולה דלא יכול לחזור בו וא"כ אי אמר שיהא נזיר עולם

שנויי נוסחאות (ס"א) וכשבילי בד"ו וכשבלי. (ס"ב) אחת בד"ו אחד. (פי"ד) הריני נזיר וכו' עד „לגלח נזיר" כ"ס בד"ו.

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ק נזיר ב)

עס ס א וע"ג

עס ז א

עס כ

עס ס א

(לקמן פ"ד ה"א)

קרבן העדה

שלשים יום נזיר שמשון ונזיר מיד. מיבעיא לן אם הוא נזיר מכבר עד שלא יבואו ימי נזירות שמשון או לא וכדמיבעיא ליה בסמוך בנזיר עולם: מסתברא שתדחה נזירות תורה לנזירות שמשון שנזירת שמשון אינו מן התורה אלא הלכה למשה מסיני ואם נטמא תוך ל' משלים נזירות התורה וכיון שכן ודאי שנוהג תחלה נזירות הראשון: יצאה נזירות שמשון שאינו תורה. אלא הלכה. לא אמר. כלומר לא תידוק ממתניתין דלא אמר אלא שאינו מביא קרבן טומאה הא ללקות לוקה אלא אפילו לכתחלה מותר לטמא דמתניתין ר"י וכדמסיק והא דנקט אינו מביא קרבן טומאה איידי דתנא סיפא נזיר עולם אם נטמא מביא קרבן טומאה תני רישא אינו מביא: מ"ט. מנ"ל דנזיר שמשון הוי נזיר ובין לר"י ובין לר"ש קאמר:

הלכה ה מתני' סתם נזירות ל' יום. בגמרא מפרש מנ"ל: הריני נזיר אחת גדולה. בין שאמר הריני נזיר אחת גדולה או אחת קטנה או אחת מכאן ועד סוף העולם ה"ז נזיר ל' יום ומכאן ועד סוף העולם דקאמר היינו ארוכה עלי נזירות הזו כאלו היא מכאן ועד סוף העולם: הריני נזיר ויום אחד. כיון דאמר הריני נזיר קיבל עליו נזירות אחת וכי אמר תו ויום אחד יש כאן נזירות אחרת דאין נזירות פחותה משלשים יום וכן האומר הריני נזיר ושעה אחת או אחת ומחצה יש כאן שתי נזירות שאי אפשר להיות נזיר שעה אחת או מחצה נזירות הלכך ה"ל נזיר שתים ומגלח סוף שלשים ונוהג נזירות אחרת: הריני נזיר ל' יום ושעה אחת ה"ז נזיר ל"א יום שאין נזירות לשעות. שנאמר ימי נזרו והרי הוא כאומר הריני נזיר ל"א יום ולא אמרינן דשעה א' ה"ל נזירות אחריתא כדתנן ברישא דשאני הכא שיש לצרף השעה אחת למנין ל' שהזכיר תחלה ובגמרא מפרש: **גמ'** יהיה. דכתיב קדוש יהי"ה בגימטריא ל' מכאן סמכו לומר סתם נזירות ל' יום: ופריך והא תלתין אינון. כשאתה יורד למנינא תמצא ל' פעמים נזיר כתיב בפרשה: אחד לחידושו יצא. כלומר לגופו איצטרך לחדש דין נזיר וכ"ט הנותרים לדרשא דכ"ט ימים סתם נזירות: אם גילח יום ל' לא יצא. דבעינן שינהוג נזירותו ל' יום שלמים וביום ל"א שהוא לאחר מלאת מגלח ולר"י מן התורה א"ל לנהוג אלא כ"ט ימים שלמים ומגלח ביום ל': ואית. ואיכא דיליף דסתם נזירות ל' יום מהכא: כמה הוא. דרך בני אדם לגדל פרע וליכא כובד ל' יום ש"מ סתם נזירות ל' יום: מה ימים שנאמר להלן ל'. שנאמר ירח ימים וסתם ירח ל' יום: אף ימים שנאמר כאן. עד מלאת הימים שלשים: והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו. וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו וקשיא תורת ל"ל דהא כתיב בסוף הפרשה וזאת תורת הנזיר אלא ללמד שיש ימים שהותרו ומי התירן משה וב"ד כלומר הלכה למשה שלא יהיה נזירות פחות משלשים יום א"כ ימים שקבען משה וב"ד והיינו ימי החדש שקביעותם ע"פ ב"ד ולפי פי' זה הגירסא ואין פחות מכ"ט יום וכ"מ בבבלי: וכמה הן ימים מלאים. כלומר איזהו ימים שהן מלאים וחסרים הוי אומר החדשים וחדש מלא הוא ל' יום: ופריך מעתה

נזיר

שלשים יום נזיר שמשון נזיר מכבר אמר ר' חיננא מסתברא שתדחה נזירות תורה לנזירות שמשון מה טעמא °כן יעשה על תורת נזרו את שנזירותו תורה ^ז יצאה נזירות שמשון שאינה תורה. ניטמא אינו מביא קרבן טומאה. לא אמר אלא אינו מביא קרבן טומאה הא ללקות לוקה מתניתא דרבי יודה *דתני בשם ר' יודה ^ה *נזיר שמשון מטמא למתים שכן היה שמשון עצמו מיטמא למתים ר' שמעון אומר אמר כשמשון לא אמר כלום שלא חלה נזירותו מפיו עליו מאי טעמא כפי נזרו את שנזירותו חלה מפיו עליו יצא נזירות שמשון שלא חלה מפיו עליו אלא מפי הדיבור מאי טעמא °כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן:

הלכה ג מתני'

^ג *סתם נזירות ל' יום אמר ^ג הריני נזיר אחת גדולה הריני נזיר אחת קטנה אפילו מיכן ועד סוף העולם נזיר שלשים יום ^ד *הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתים ^ה *הריני נזיר ל' יום ושעה אחת נזיר שלשים וא' יום שאין ניזורים שעות: **גמ'** *בר קפרא אמר °יהיה תלתין ר' שמואל בר נחמן בשם רבי יהונתן כנגד כ"ט פעמים שכתוב בתורה בפרשת נזיר נדר נזיר להזיר והא תלתין אינון אמר ר' יוסי בי ר' בון אחד לחידושו יצא על דעתיה דבר קפרא *אם גילח יום שלשים לא יצא על דעתיה דר' יוחנן אם גילח יום שלשים יצא ואית דבעי נישמעינה מן הכא °גדל פרע שער ראשו כמה הוא גידול שיער פרע שלשים יום ואית דבעי נישמעינה מן הכא °ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים מה ימים שנאמר להלן שלשים אף ימים שנאמר כאן ל' ואית דבעי מישמעינה מן הכא °והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו ימים שהותרו שהתירן משה ובית דינו ואין פחות משלשים ואית דבעי מישמעינה מן הכא °עד מלאת הימים וכמה הן ימים מלאין שלשים יום מעתה

פני משה

שלשים יום ונזיר שמשון מעכשיו. מהו מי אמרינן דחיילא עליה נזירות שמשון מיד ותו לא מצי למימני נזירות לאחר ל' יום דהא נזיר שמשון אי אפשר לו לגלח או דילמא מהאי טעמא אמרינן דלא חיילא עליה מיד נזירות שמשון ותדחה לסתם נזירות: מסתברא שתדחה נזירות תורה. סתם נזירות שמפורש בתורה לנזירות שמשון שאינה תורה שהרי לא הוציא שמשון נזירות מפיו כדלקמן ואם כן אפילו חיילא עליה מיד נזירות שמשון, מונה נזירות לאחר שלשים יום ומגלח: נטמא אינו מביא קרבן טומאה. קתני במתני' גבי נזיר שמשון ודייק הש"ס לא אמרן אלא קרבן טומאה הוא שאינו מביא הא ללקות הוא לוקה: מתני' דר' יודה. דס"ל אם אמר כנזיר שמשון חיילא עליה נזירות אלא שמטמא למתים לכתחילה והא דקאמר אם נטמא איידי דתני רישא הכי כדפרישית במתני': שלא חלה מפיו עליו. הנזירות אלא מפי הדיבור נאמר לה על ידי המלאך כי נזיר אלהים וגו' ולא הוי מתפיס בדבר הנדור:

הלכה ג מתני' סתם נזירות שלשים יום. כדמפרש בגמרא דכתיב קדוש יהיה יהי"ה בגימטריא שלשים מכאן סמכו לומר שאין נזירות פחות משלשים יום: אחת גדולה. בין שאמר הריני נזיר נזירות אחת גדולה ובין שאמר הריני נזיר אחת קטנה ובין שאמר הריני נזיר אחת מכאן ועד סוף העולם נוהג בנזירות שלשים יום דגדולה דקאמר כלומר גדול עלי הנזירות דטריחא עלי או קטנה דלא טריחא עלי כלל ומכאן ועד סוף העולם דקאמר הכי משמע זאת הנזירות ארוכה עלי כמכאן ועד סוף העולם: הריני נזיר יום אחד. ובנוסחת הבבלי הריני נזיר ויום אחד ומכיון שאמר הריני נזיר קבל עליו נזירות אחת וכי הדר ואמר ויום אחד הרי יש כאן נזירות אחרת דאין נזירות פחות מל' יום וכן נמי כי אמר הריני נזיר ושעה אחת והריני נזיר אחת ומחצה יש כאן שתי נזירות שאי אפשר להיות נזיר שעה אחת או מחצה נזירות שלא יהיה נזיר ל' יום ומשום הכי הרי זה נזיר שתים ומגלח לסוף שלשים ונוהג נזירות אחרת: נזיר שלשים ואחד יום שאין ניזורים שעות. דכתיב ימי נזרו והרי הוא כאלו אמר שלשים ואחד יום והכא לא אמרינן דשעה אחת דאמר נזירות בפני עצמה היא הואיל ויש לצרפה עם מנין שלשים שהזכיר בתחלה:

גמ' כנגד כ"ט פעמים שכתוב בתורה. והא דהוו שלשים יום משום דביום שלשים מגלח ומביא קרבנותיו: והא תלתין אינון. דכתיבי בפרשה: אחד לחידושו יצא. פסוק אחד נזר אלהיו על ראשו לחידושו יצא דלשון כתר הוא כמדתרגמינן וכלילא והיינו מן המנין: על דעתיה דבר קפרא. שלשים שלמין בעינן ואם גילח ביום שלשים לא יצא אבל לרבי יוחנן לא רמיזי בתורה אלא כ"ט ולכתחילה בעינן שלשים ואם גילח ביום שלשים יצא: ואית דבעו נישמעינה. לסתם נזירות שלשים יום: מה ימים שנאמר להלן ל'. דכתיב ירח: ימים שהתירן משה ובית דינו. הראשונים קדרים והתירן משה לאלעזר ולאיתמר בני אהרן דכתיב ראשיכם אל תפרעו וסתם פרע שלשים יום: וכמה הן ימים מלאין. ימים שצריכין למלאות שלשים יום הן שחדשה של לבנה אינה אלא כ"ט יום ומחצה ופעמים שהוא צריך להשלים החדש למנין שלשים: מעתה

רידב"ז

עולם לאחר ל' ולא אמר. מעכשיו הרי יכול לחזור וא"כ כי אמר אהי' נזיר סתם עד ל' חל עליו סתם נזירות והוי כמו שמכר בתוך ל' יום וכשנשלם הזמן דסתם נזירות הוי כמו שחזר ולקחה בתוך ל' אבל אם נטמא ונסתר וצריך להשלים הסתם נזירות לאחר ל' הוי כמו שלקח לאחר ל' וע"כ לא חל הנזירות עולם אבל הסתם נזירות פשיטא דחל ונדחה הנזירות עולם בשביל הנזירות שתמא אבל מבעיא לי' בשאמר הריני נזיר פי' סתם ולאחר שלשים יום נזיר עולם מכבר פי' מעכשיו דאז אינו יכול לחזור וכן לא מהני שם המכירה ע"כ מיבעיא לן אם חל הסתם נזירות כיון דיכול לספור הל' יום ולגלח ע"כ שפיר חל או דילמא דכיון דאין לו מהיכן לסתור אם יטמא ע"כ לא חל דבעינן בנזירות התגלחי' דיכול לסתור משא"כ הכא כיון דכשיגיע ל' יחול עליו נזירות דלעולם ואינו יכול לסתור הסתם נזירות ע"כ לא חל כלל אפילו כשלא יטמא ולא יצטרך לסתור משום דבעינן בעת חלות הנזירות התגלחי' שיהא יכול לסתור אבל אי לא אמר על נזירות עולם מכבר כלומר מעכשיו לא הוי שום איבעיא כלל דהא פשיטא דהסתם נזירות חל בכל הכוחות שלו ואם יצטרך לסתור שפיר יסתור ולא יחול כלל הנזירות עולם וכן גבי נזירות שמשון הריני נזיר פי' סתם ולאחר שלשים נזיר שמשון נזיר מכבר ע"ז אמר ר"ח מסתברא שתדחה נזירות תורה לנזירות שמשון פי' אפילו אם ת"ל בנזיר עולם לאחר ל' מכבר דיש לומר דהסתם נזירות לא חל משום שאין לו מהיכן לסתור ונדחה הסתם נזירות משום נזירות עולם אבל גבי נזיר שמשון איפכא הוא שתדחה נזירות תורה לנזירות שמשון מ"ט כו' מי שנזירותו תורה כו' ודוק:

רב

שנויי נוסחאות (פ"י) כפי נזרו במקרא כפי נדרו. (ש"ע) כאן שלשים ואית כנ"ז כאן ואית.

אמרי ברוך שאינה תורה. נ"ב עיין תשובות מהרי"ט מעלאני סימן י"ע בס"א:

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"ג מנזירות הי"ג

יב
ב ג מיי' פ"ד שם ה"א סמ"ג לאוין רמג

יג
ד מיי' שם ה"ח

יד
ה מיי' שם ה"ד

ציון ירושלים

יצאה נזירות שמשון שאינו תורה. עפ"מ מ"ש בזה וע' מהרי"ט בראשונות סי' ה' ובבניות חלק יו"ד סימן כ"ד מ"ש בזה

עין משפט נר מצוה

טו
מ מיי' פ"ג מנזירו' וכל"ו ולא"ג

טז
ב מיי' שם הל' יח

יז
ג מיי' שם הל' יז

יח
ד מיי' שם הל' א וכה"ד וכ"מ

ציון ירושלים

[5]מתניתא פליגא על רב. ע' בו"ח נוסר"לן' חביב סימן קכ"ו ובכה"ז בחידושיו על הרמב"ם בנדפסו בסוף מסכת ערכין ע"ש :

מסורת הש"ס

נזיר ח א
שם ו ב
שם דף ו
(תוספתא פ"ק עיין בבלי ח ב נשנו)

מעתה אם גילח יום שלשים לא יצא אמר ר' יצחק בר אלעזר ימים ימם כתיב חסר יו"ד תמן תנינן *האומר הריני נזיר מיכן ועד מקום פלוני וכא הוא אמר אכין שנייא היא דמר אחת רב אמר *הריני נזיר שלשים יום ויום אחד נזיר שתים דהוה יכיל מימר שלשים ואחד יום [5]מתני' פליגא על רב הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתים מה הוה ליה מימר שלשים ואחת שעה מתניתא פליגא על רב לא נחלקו ר' ישמעאל ורבי עקיבא על האומר [א] הריני נזיר שלשים יום ויום אחד שאינו נזיר אלא אחת ועל מה נחלקו על האומר הריני נזיר שלשים יום ועוד יום אחד שרבי ישמעאל אמר נזיר שתים ורבי עקיבא אמר נזיר אחת :

הלכה ד מתני'

[ב] *הריני נזיר כשיער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום ר' אומר אין זה מגלח אחד לשלשים יום ואי זהו שהוא מגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשיער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים [ג] האומר הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה בודקין אותו אם אמר אחת גדולה נזרתי נזיר שלשים יום ואם אמר סתם נזרתי רואין את הקופה כאילו מליאה חרדל ונזיר כל ימיו : **גמ'** אמר ר' מני מטילין אותו לחומרין בתחילה רואין אותה כאילו מליאה אתרוגין ואחר כך רמונים ואחר כך אגוזים ואחר כך פונדקרין ואחר כך פלפלין ואחר כך שומשמין ואחר כך חרדל ר' יוסי ברבי בון בשם רב הנותן תקוה לנזירותו אין מתירין אותו לגלח ותני כן [ד] *הריני נזיר כל ימי הרי אני נזיר עולם הרי זה נזיר עולם מאה שנה ומאתים שנה אין זה נזיר עולם :

מתני'

פני משה

מעתה. אם נימא דלהאי מ"ד אם גילח יום שלשים לא יצא דלמלאות החדש שלשים יום שלימין הן : ימם כתיב חסר יו"ד . ללמד דאפי' ביום שלשים יצא והא דדרשינן למלאות לכתחילה הוא דבעינן שלימים : תמן תנינן. לקמן הלכה ה' הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני אומדין כמה ימים מכאן עד מקום פלוני ואם יותר משלשים יום נזיר כמנין הימים : וכא. והכא במתני' הוא אמר הכין בהם אמר מכאן ועד סוף העולם אינו נזיר אלא שלשים יום דאריכא לי הדא מילתא כמכאן עד סוף העולם קאמר ואמאי לא אמרינן התם נמי אריכא לי הדא מילתא כמכאן עד מקום פלוני קאמר: שנייא היא. הכא דאמר אחת דמשמע הדא נזירות בלבד הוא דקביל עליה והילכך האי דקאמר עד סוף העולם ע"כ אריכא לי הדא מילהא קאמר אבל התם דלא קאמר אלא הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני הילכך אמרינן שקיבל עליו נזירות כמנין הימים שמכאן עד מקום פלוני : הריני נזיר שלשים יום ויום א' נזיר שתים. ולא אמרינן מדהוי לצירוף יום אחד בהדי שלשים הדא נזירות הויא משום דיום יתירא דאמר אפסקיה : דהוי יכיל מימר שלשים ואחד יום. ומדלא אמר כן לנזירות שנייה נתכוין ואין נזירות פחות משלשים יום הילכך נזיר שתים : מתני' פליגא על רב הריני נזיר וכו'. מסיפא דמתני' פריך דקתני הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום שאין נוזרים לשעות והאי ושעה אחת דקאמר ליום אחד נתכוין קתני מיהת שלשים ואחד יום ותו לא וקשיא לרב: מה הוה ליה מימר. שאני מתני' דמה הוי ליה למימר בענין אחר וכי היה יכול לומר שלשים ואחת שעה בתמיה ועל כרחו היה צריך לומר שלשים יום ואחת שעה והילכך אמרינן האי שעה יום הוא והדא נזירות היא דהוי לאצטרופי אבל הכא מדלא אמר שלשים ואחד יום ודאי לשתי נזירות נתכוין : מתניתא פליגא על רב גרסינן. האי ברייתא ודאי פליגא עליה דקתני לא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא אלא באומר ועוד יום אחד דבהא קאמר רבי ישמעאל נזיר שתים אבל באומר שלשים יום ויום אחד אע"ג דהאי יום בתרא לישנא יתירא הוא לא אמרי' לטפויי קאתי ואין נזיר אלא אחת שלשים ואחד יום:

הלכה ד מתני' הרי זה נזיר עולם. כלומר לעולם לפי שׂערות ראשו מרובים משני חייו ולא נזיר עולם ממש דאלו נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש וזה מגלח אחד לשלשים יום הואיל ותלה נזירותו בדברי חלוקים הוי כאלו נדר מנין נזירות כמנין שער ראשו ועפר הארץ מה שאין כן בנזיר עולם שלא חלק נזיריות שלו אלא נעשה הכל נזירות אחת : רבי אומר אין זה מגלח אחד לשלשים יום . דכיון דאמר הריני נזיר הכל נזירות אחת היא ואינו מגלח אלא לי"ב חדש כנזיר עולם: ואיזהו שהוא מגלח אחד לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי . דבכי הא מוכח דנזירות מופסקות קבל עליו כמנין שער ראשו ואין הלכה כרבי : מלא הבית . בית רקנית או קופה רקנית : אחת גדולה נזרתי . נזירות אחת קבלתי עלי ונראית לי גדולה כמלא הבית נזיר שלשים יום ואם אמר סתם נזרתי ולא היה בלבי אלא כמו שידונו חכמים לשוני ה"ז נזיר כל ימיו ומגלח אחת לי"ב חדש כדין נזיר עולם :
גמ' מטילין אותו להומרין. טעמא דסיפא דמתני' מפרש דלא אמרינן ליחזייה כמלאה קישואים ודלועים ותיהוי ליה תקנתא דליהוי נזיר כפי החשבון שהקופה מחזקת קישואים אלא רואין אותה להומרא: בתחילה וכו'. כלומר כל מה שאתה אומר רואין אותה כאלו מלאה באלו הפירות אני אומר שמא בקטנים ממין זה נתכוין עד שאני אומר שמא למלאה חרדל נתכוין דמגו דנתכוין לנזירות הולכין אחר ספקו להחמיר : פונדקרין. מין שקדים : הנותן תקוה לנזירותו. שנתן קצבה כך וכך שנים אין מתירין אותו לגלח ואע"פ שהקצבה יותר מכדי חייו הוא לא אמרינן דדין נזיר עולם יש לו ומגלח אחת לי"ב חדש דהואיל שנתן קצבה לדבריו אין זה נזיר עולם ; ותני. בתוספתא כן דלא מיקרי נזיר עולם אלא בשלא נתן קצבה לנזירותו :

מתני'

קרבן העדה

מעתה. למ"ד מדכתיב יום מלאת מדאורייתא בעינן ל' יום מלאים א"כ אם גילח ביום ל' לא יצא ואכן תנן לקמן ריש פ"ג אם גילח ביום ל' יצא : ימים. עד מלאת הימים כתיב חסר לומר דבחודש חסר סגי דהיינו כ"ט יום : תמן תנינן . לקמן בפרקין :

הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני. אומדין כמה ימים מכאן ועד מקום פלוני פחות משלשים יום נזיר ל' יום ואם לאו נזיר כמנין הימים : וכא אמר הכין. והכא תנן מכאן ועד סוף העולם נזיר ל' יום : ומשני שנייא היא. שאני הכא דאמר הריני נזיר אחת מכאן ועד סוף העולם דאחת דתנן ברישא קאי נמי אסיפא הלכך בל' יום סגי : דהוה יכיל למימר ל"א יום. ואמר יום שני פעמים לישנא יתירא ודאי לטפויי קאתי ובודאי לשתי נזירות כיון : ופריך מתני'. קשיא לרב דתנן הריני נזיר ושעה אחת כו' : מה הוה ליה מימר שלשים ושעה אחת. בתמיה הא ודאי משמע ל"א שעה בשלמא האומר הריני נזיר ויום אחד ניחא דהמ"ל הריני נזיר ל"א יום לכלול כל הימים בבת אחת אבל הכא ע"כ צריך לחלקן ולומר ל' יום ושעה אחת עדיף ליה למימר הריני נזיר ושעה אחת וליכא יתור לשון ואמאי הוי נזיר שתים אלא ודאי לאו ביתור לשון הדבר תלוי אלא כל שסמיך הנוסף על ל' יום למלת נזיר הוי נזיר שתים : ה"ג מתני' פליגא על רב. ברייתא דבסמוך קשיא לרב : שרי"א נזיר שתים. הואיל ואמר ועוד יום אחד נראה כוונתו להוסיף עוד נזירות כראשון ומ"מ יום אחד לאו דוקא ור"ע סובר יום אחד בא לפרש מלת עוד דלא ליהוי אלא יום אחד :

הלכה ו מתני' הריני נזיר כשער ראשי כו' ה"ז נזיר עולם. ולא נזיר עולם ממש קאמר דאלו נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש וזה מגלח אחת לשלשים יום הואיל ותלה נזירותו בדברים חלוקים הוי כאומר כמנין שער ראשי ועפר ארץ משא"כ נזיר עולם לא חלק נזירותו ונעשה הכל נזירות אחת א"כ קסבר הת"ק כל נזיר עולם מגלח אחת לשלשים יום : ר' אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום. דכיון דאמר הריני נזיר הכל נזירות אחת משמע ואינו מגלח אלא אחת לי"ב חדש כשאר נזיר עולם : הרי עלי נזירות כשער ראשי. מדאמר נזירות לשון רבים משמע נזירות מופסקת קיבל עליו כמנין שער ראשו : אם אמר אחת גדולה נזרתי . נזירות אחת קבלתי ונראית לי גדולה כמלא הבית נזיר ל' יום ואם אמר סתם נזרתי ולא היה בלבי אלא כמו שידונו החכמים מלשוני ה"ז נזיר כל ימי חייו ומגלח כל י"ב חדש :
גמ' מטילין אותו לחומרין. מתחילין לבדקו בקל ואומרין לו שמא קופה מליאה אתרוגים נדרת ואם אומר לאו מחמירין עליו עד מליאה חרדל שהוא הקטן שבקטניות שדרך למלאות מהם הקופה : פונדקרין. אגוזים קטנים : הנותן תקוה לנזירותו . שנתן קצבה לנזירותו ופרט כך ימים או שנים כדמסיים : אין מתירין אותו לגלח. כל י"ב חדש אלא סוף זמן הקצוב ולא דמי לנזיר עולם : ותני כן. ותניא נמי הכי : ה"ג הריני נזיר כל ימי הריני נזיר עולם ה"ז נזיר עולם מאה שנה כו' אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם וכ"ה בבבלי . וה"פ כיון שנתן קצבה אע"פ שמסתמא לא יחיה הזמן שקצב אפ"ה ה"ל נזיר לעולם :

מתני'

רידב"ז

רב אמר הריני נזיר שלשים יום ויום אחד נזיר שתים דהוי יכול למימר שלשים ואחד יום מתניתא פליגא על רב הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת הריני נזיר אחת ומחצה הר"ז נזיר שתים מה הוי לי' למימר שלשים ואחת שעה. דרב מדייק ממתני' הריני נזיר ל' יום ושעה אחת דלא הוי נזיר שתים הוא דווקא ל' יום ושעה אבל ל' יום ויום אחד נזיר שתים משום דדווקא באומר ל' יום ושעה דליכא יתור לשון משא"כ באומר שלשים יום ויום אחד דאיכא יתור לשון דיום מיותר דהול"ל יום לאחר ואחד והוי קאי על תרווייהו וע"כ דקיבל עליו ב' נזירות וע"ז קאמר מתניתא פליגא על רב הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת הריני נזיר אחת ומחצה הר"ז נזיר שתים ובסיפא הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים וא' יום שאין

שנויי נוסחאות (פ"י) רב בד"ו רבנין. (שם"ו) כשיער בד"ו בשיער. (שם"ז) וכעפר וכו' וכחול בד"ו ובעפר וכו' ובחול. (ש"ג) הרי זה נזיר עולם. כ"ז ליתא בד"ו.

מערכת הערוך (שכ"א) מלא הבית. בערוך (פ' פונדק ב') הגי' מלא חבית. (שכ"ו) אגוזים ואח"כ פונדקרין. בערוך (שם) הגי' ואח"כ אגוזין ואח"כ פונדקין (וכ' בעל מוסיף הערוך פי' אונטיירען בל"י ורומי פרי לוז כי היה גדל טוב בארץ פונטוס) (בארץ שנער)

הלכה ה מתני' א *הריני נזיר מיכן ועד מקום פלוני אומדין כמה ימים מיכן ועד מקום פלוני פחות משלשים יום נזיר שלשים יום ואם לאו נזיר כמיניין הימים ב הריני נזיר כמיניין ימות השנה מונה נזירות כמיניין ימות השנה אמר ר' יהודה מעשה היה וכיון שהשלים מת:

גמ' מה נן קיימין אם כמניין ימות החמה שס"ה נזיריות כמניין ימות החמה ואם כמניין ימות הלבנה שנ"ד נזירות כמניין ימות הלבנה אם כמניין ימות השנה צריכה תני בשם ר' יודה ראוי היה זה למיתה אלא שתלת לו נזירותו *מתניתא דר' יודה חסידים הראשונים היו מתאוין להביא קרבן חטאת ולא היה המקום מספיק על ידם והיו נודרים בנזיר בשביל להביא קרבן חטאת רבי שמעון אומר חוטאים היו שהיו נודרים בנזיר שנאמר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש חטא זה על עצמו שמנע עצמו מן היין ואתייא דשמעון הצדיק כר"ש דתני *אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא פעם אחד שעלה אחד אלי מדרום וראיתיהו דמות יפה עינים וטוב רואי קווצותיו תלתלים ואמרתי לו בני מה ראית להשחית השער הנאה הזה נומא לי ר' רועה הייתי בעירי והלכתי למלאות את השאוב מים וראיתי את הבוביא שלי בתוך המים ופחז יצרי עלי ובקש לאבדני מן העולם אמרתי לו רשע מה אתה מפחז בדבר שאינו שלך עלי להקדישך לשמים וחבקתיו ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו ג בני כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל עליך הכתוב אומר איש או אשה כי יפליא לנדור נדר להזיר לה' ר' מנא בעי למה לי כשמעון הצדיק אפילו כרבי שמעון לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב מימיו לא אכל שמעון הצדיק חטאת דם מימיו סבר שמעון בני אדם מתוך הקפדתן הן נודרין ומכיון שהן נודרין מתוך הקפדן סופו להתהות ומכיון שהוא תוהא נעשה קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה וזה מתוך יישוב נדר ופיו ולבו שוין:

הדרן עלך כל כינוי נזירות

הלכה א מתני' *הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה בית שמאי אומרים נזיר ובית הלל אומרים ד אינו נזיר אמר ר' יהודה אף כשאמרו בית שמאי לא אמרו אלא באומר הרי הוא עלי קרבן:

גמ'

קרבן העדה

הלכה ז מתני' הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני אומדין כו'. ולא אמרינן נזירות גדולה נזיר כדתנן לעיל דשאני התם דאמר אחת וכדאמר רב לעיל: אר"י מעשה היה כיון שהשלים מת. ר"י לסיועא לת"ק קאתי וקאמר מעשה היה וחייבוהו חכמים נזירות הרבה וכיון שהשלים מת: **גמ'** מה נן קיימין. במאי עסקינן: אם. אמר כמניין ימות החמ' ודאי צריך לנהוג שס"ה נזירות: אם כמניין ימות השנה. אמר קמיבעיא לן אם שנות החמה קאמר וה"ז שס"ה נזירות או שנות הלבנה קאמר וה"ז שנ"ד נזירות ואם היתה השנה מעוברת יש לספק אם דעתו גם על ימי העיבור או לא: ראוי היה זה. נדר נזירות כמנין ימות החמה למות זה זמן רב אלא שמלות נזירותו עמדה לו שחי כל השנים הללו שנזר ש"מ קסבר ר"י מצוה לנדור בנזיר: מתני'. ת"ק דברייתא דבסמוך כר"י הוא ופ"ק נדרים מפורש בברייתא תני בשם ר"י: היו מתאוין להביא קרבן חטאת. שלא יהא קרבן נעדר מהם: ולא היה המקום מספיק. שיבואו לידי חטא כדכתיב ורגלי חסידיו ישמור: ואתייא דשמעון הצדיק. מעשה דבסמוך כר"ש דסובר נזיר חוטא: וראיתיו אדמוני עם יפה עינים וכ"ה בנדרי': נומא לי. אמר לי: ה"ג למלאות את השאוב מים. והוא הכלי ששואבין בו מים מן הבור: וראיתי את הבוביא. היא הצורה כמים הפנים לפנים: ופחז יצרי עלי. מיהר היצר עלי לילך אחר עיני לזנות וע"י כך ביקש לטרדני מן העולם הזה והבא: ופחז. מלשון פחז כמים: ה"ג מה אתה מפחז בדבר שאינו שלך. כלומר בעה"ז שסופך למות ולעזוב הכל לאחרים א"כ על שערותיו אמר כן שאינן של היצר שאף לאחר מיתה הן גדלים: עלי להקדישן לשמים. להיות נזיר דכתיב גדל פרע שער ראשו: נזיר להזיר לה'. שנזירתו לשם ה': ר' מנא. פריך אף אם נאמר דשמעון הצדיק סובר כר"ש דנזיר חוטא למה לא אכל חטאת דשאר נזירים וכי לא אכל חטאת חלב או דשאר חייבי כריתות מימיו וכל החטאות נקראים על שם חטאת חלב דפ' חטאת כתיב בתר אזהרת חלב: ומשני סבר שמעון כו' סופו לתהות. להתחרט על נדרו: נעשו קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה. שמתוך שאין כוונתם רצויה אף קרבנותיהם אינן רצויין מיהו חולין בעזרה ממש לא הויין שכל זמן שלא התירן החכם נזירותן קיימת וקרבנותיהן חובה עליהן: ופיו ולבו שוין. גם עתה בשעת הבאת קרבנותיו לבו לשמים: הדרן עלך פרק כל כינוי

הלכה א מתני' הריני נזיר מן הגרוגרות כו' בית שמאי אומרים נזיר. בגמרא מפרש טעמייהו: אמר ר"י אף כשאמרו בית שמאי כו'. ר"י פליג את"ק וקאמר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל לענין נזירות דאינו נזיר על מה נחלקו באומר בלבי היה שיהו גרוגרות עלי קרבן בית שמאי אומרים הוי נדור מן הגרוגרות וב"ה אף מן הגרוגרות אינו נדור כיון דאמר הריני נזיר ולא שייך נזירות בגרוגרות:

גמ'

פני משה

הלכה ה מתני' פחות משלשים יום נזיר שלשים יום. שאין נזירות פחות משלשים יום: כמנין ימות השנה וכו'. בגמרא מפרש לה:

גמ' מה אנן קיימין. הא דקתני הריני נזיר כמנין ימות השנה באיזה מנין קאמר של חמה או של לבנה. א"נ דהש"ס שואל מה היא הנזירות שקבל עליו אם לנזירות של ימות השנה נתכוין שיהיו נחשבין לנזירות חדא ומונה כל כך נזירות כפי מנין ימות השנה דהיינו שס"ה פעמים שס"ה או שנ"ד פעמים שנ"ד ונזיר עולם הוי או לא נתכוין אלא לנזירות של שלשים יום ומונה שס"ה נזירות או שנ"ד של שלשים יום שהן שלשים שנה וקאמר דבהא לא מספקא לן דודאי לא קבל עליו אלא נזירות של שלשים יום ואם פירש כמנין ימות החמה מונה שס"ה נזירות כמנין ימות החמה ואם פירש של לבנה מונה כמנין ימות הלבנה אלא הא גופה קא מיבעיא לן אם אמר כמנין ימות השנה סתם לאיזו שנה נתכוין של ימות החמה או של לבנה: צריכה. מיבעיא לן: תני בשם רבי יודה. לפרושי מעשה דרבי יודה במתני' קאי דקאמר כיון שהשלים מת לאשמועינן דזכות נזירות גדולה היא שראוי היה זה למיתה אלא שתלתה לו זכות הנזירות: מתני'. ברייתא דלקמיה אתיא כרבי יודה דחשיב ליה נזירות לזכות כמו שהיו עושין חסידים הראשונים וכל הסוגיא עד סוף הפרק כתובה בריש נדרים ושם פירשתי:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה בית שמאי אומרים נזיר. דס"ל לב"ש אין אדם מוציא דבריו לבטלה וכי אמר הריני נזיר אדעתא דליהוי נזיר קאמר וכי הדר ואמר מן הגרוגרות ומן הדבילה מיהדר הוא דבעי הדר ביה ולא מצי הדר ביה ואפילו הוא בתוך כדי דיבור דסבירא להו הקדש בטעות שמיה הקדש ולא שייך ביה שאלה ולא חזרה והוא הדין בנזיר דכתיב ביה קדוש יהיה הלכך הוי נזיר: ובית הלל. סברי יש שאלה בהקדש הלכך לא הוי נזיר ומיהו נדור הוי ואסור בגרוגרות ודבילה: אמר ר' יהודה אף כשאמרו ב"ש לא אמרו. דנזיר הוי דאף לב"ש אינו נזיר אלא עד שיאמר הרי הן עלי קרבן ולפי שזכר קרבן שהוא שייך בנזיר הוי נזיר:

גמ'

רידב"ז

שאין ניזורים שבית גם כאן יש יתור לשון תיבת יום ומפרש ואז"ל מה הוי לי' מימר שלשים ואחת שעה פי' דבאומר שעה הוי כאומר יום ונתכוין ליום ורוצה לצרף עוד יום אחד להנזירות כדפי' הרמ"ש ז"ל וא"כ באומר שלשים יום ושעה אחת נמי יתור לשון הוא דהול"ל שלשים ואחת שעה והיה כאומר שלשים ואחד יום ולמה לו להזכיר כלל יום כיון דמזכיר שעה על הנזירות הו"ל לקצר בלשון ולומר ג"כ תיבת אחת קודם תיבת שעה והול"ל שלשים ואחת שעה דהשתא כשמזכיר יום כיון שאומר שלשים יום צריך אחר כך לומר תיבת ושעה קודם ותיבת אחת אחר כך מה שאין כן כשיאמר שלשים ואחת שעה וידלג תיבת יום לאחר תיבת שלשים ואם כן מאי נפקא מינה בין שלשים יום ויום אחד דקדייקא דמיותר תיבת יום דהוה ליה למימר ואחד יום הא כמו כן בשלשים יום ושעה אחת נמי מיותר תיבת יום דהול"ל שלשים ואחת שעה. ופי' הק"ע ז"ל קשה להבין כמו שהקשה בעצמו בש"ק ופי' הפ"מ גם כן קשה לפי עג"ד והפי' אמיתי הוא כדברינו בע"ה ומובן מזה הא דהרמב"ם ז"ל לא פסק כרב משום דדיוקא דרב מיפריך בירושלמי כדברינו בע"ה ודוק. וכן פי' בה"ז ז"ל דמובא בש"ק ז"ל ג"כ קשה כמו שתמה הש"ק ז"ל וכן תקשה לשון הגמ' דגבי רב גרסינן דהוי יכול מימר וגבי קושית הגמ' גרסינן מה הוי לי' למימר ומהורא פי' האמיתי כמו שכתבנו בע"ה ודוק:

ראה

מסורת הש"ס

נזיר ח א

(נדרים פ"ק כ"א) נדרים י א תוספתא פ"א

נדרים דף ט נזיר דף ד

פס ט וב"

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ג מנזירות הל' ה

כ
ב מיי' שם

כא
ג מיי' פי"ג מנדרים הלכה כג וסי' מנזירות הל' יד טוש"ע י"ד סי' רג סעיף ז

א
ד מיי' פ"א מנזירות הל' י

תורה אור

במדבר ו

שם

שנויי נוסחאות (פנ"מ) נומא גד"ו נימא. (פנ"ע) נדר להזיר גד"ו נדר נזיר להזיר. (פנ"ג) השאוב גד"ו הגיאב. (פנ"ג) דם גד"ו ליפא.

גמ' א"ר יוחנן טעמא דב"ש משום שהוציא נזירות מפיו ר"ש בן לקיש אמר משום כינויי כינויין א"ר יודה בן פזי קרייא מסייע לרבי שמעון בן לקיש *כה אמר יי' כאשר ימצא התירוש באשכול וגומר תורה קראת לאשכול תירוש ובני אדם קורין לגרוגרות תירוש משום כינויי כינויין מה נפק מביניהון אמר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה על דעתיה דרבי יוחנן נזיר על דעתיה דר"ל אינו נזיר הריני נזיר מן הככר על דעתיה דרבי יוחנן נזיר על דעתיה דרבי שמעון אינו נזיר מן הככר לא אמר כלום ר' עוקבא בעא קומי ר' מנא מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש דתנינן תמן *הרי עלי מנחה מן השעורין יביא מן החיטים ומר רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש שהוציא מנחה מתוך פיו וכא הוא אמר אכן אית ליה הכין ואית ליה הכין אית ליה משום שהוציא נזירות מפיו ואית ליה משום כינויי כינויין תדע לך שהוא כן דתנינן *אמר אמרה פרה זו כלום אמרה אמרת לא משום שהוציא נזירות מתוך פיו וכא משום שהוציא נזירות מתוך פיו כל הלשונות משמשין לשון נזירות חוץ מלשון קרבן כל הלשונות משמשין לשון קרבן חוץ מלשון נזירות אמר לאשכול כלוי אני ממך פרוש אני ממך מנוע אני ממנו הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר הרי עלי קרבן לא אסרו עליו אלא לשם קרבן אמר לככר כלוי אני ממנו פרוש אני ממנו מנוע אני ממנו הרי הוא עלי קרבן לא אסרו עליו אלא לשם קרבן הריני נזיר ממנו הרי הוא נזיר אהן מנוע משמש לשון נזירות ולשון קרבן אהן אשכול אית ביה נזירות ואית קרבן אמר לאשכול כלוי אני ממנו בא לאוכלו אומר לו לדמים קדוש פדיו ובא לאוכלו אומר לו לא נזיר אתה כל הלשונות משמשין לשון חילול חוץ מלשון תמורה כל הלשונות משמשין לשון תמורה חוץ מלשון חילול *אמר לקדשי מזבח הרי זה תחת זה תמורת זו חליפי זו הרי זו תמורה זו מחוללת על זו אינה תמורה אמר לקדשי בדק הבית הרי זו תחת זו חליפי זו נתפשה בדמים תמורה זו לא נתפסה בדמים תני רבי הושעיה חליפי זו תמורת זו לא אמר כלום אהן משמש לשון חילול ולשון תמורה אילין

תורה אור: ישעיה סה

פני משה

גמ' משום שהוציא נזירות מפיו. ותו לא מלי הדר ביה כדפרישית במתני': משום כינוי כינויין. דלא יהא גרוגרות ודבילה דקאמר אלא ככינוי כינוין לנזירות [דאמרי ב"ש בפרקין דלעיל כינוי כינויין אסורין ובתוספתא ריש פ"ב גרים הכי בהדיא ב"ש אומרין כינוי כינויין אסורין כילד אמר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה כלומר דודאי ליוצא מן הגפן נתכוין וגרוגרות ודבילה לכינוי הוא דקאמר: קרייא מסייע לר"ל. דכמו שמלינו שהמקרא קורא לאשכול תירוש אע"פ שעדיין באשכול הוא קורא אותו תירוש לכינוי וכן בני אדם קורין גרוגרות תירוש ומשום כינוי כינויין. א"נ דדרך קושיא הוא על דקאמר מסייע לר"ל והא תורה קורא לאשכול תירוש ומה ראיה היא זה למה שקורין לגרוגרות תירוש ומשני משום כינוי כינויין: מה נפק מביניהון. מטעמייהו דר' יוחנן ור"ל: אמר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה. כלו' כששואלין אותו למאי נתכונת והוא אומר שדעתו היה לגרוגרות ולדבילה ולא נתכוין אלא לאסור מהן לטעמיה דרבי יוחנן הוי נזיר לבית שמאי דכיון שאמר כבר הריני נזיר אין בדבריו אחרונים כלום דלחזור הוא נתכוין ולשאול על נזירותו ולא מלי הדר ביה: על דעתיה דר"ל. דקסבר טעמייהו דב"ש משום כינוי שהוא מכנה ליין בשם גרוגרות ודבילה והכא כיון שגילה דעתו ואמר דלשם גרוגרות ודבילה עצמן נתכוין לא הוי נזיר: הריני נזיר מן הככר. נמי איכא בינייהו אליבא דב"ש לרבי יוחנן נזיר הוא הואיל ובתחלת דבריו אמר הריני נזיר ולר"ל דקסבר משום כינוי מן הככר לא אמר כלום דאפילו לכינוי כינויין לא נחשב ולא הוי נזיר: דתנינן תמן. במנחות הרי עלי מנחה מן השעורין ואין מנחת נדבה באה שעורין יביא מן החטין ומוקמינן לה התם כב"ש דאמרי תפוס לשון ראשון וכדמפרש ר"ל טעמא לפי שהוציא מנחה מתוך פיו ונתחייב במנחה הוגנת וכי הדר ואמר מן השעורין למיהדר הוא דבעי ולא מלי הדר ביה וקביא דר"ל אדר"ל דהתם קאמר משום שהוציא מנחה מתוך פיו והכא הוא אומר אכין דטעמייהו דב"ש משום כינוי כינויין ולא משום שהוציא נזירות מתוך פיו: אית ליה הכין. לר"ל אית ליה לתרווייהו משום שהוציא נזירות מתוך פיו ומשום כינוי כינויין והא דקאמר הכא טעמא משום כינויי כינויין ה"ק דלא צריכת להאי טעמא דבלאו הכי משום כינוי כינויין איכא: תדע לך שהוא כן. דבעלמא היכא דליכא משום כינויי כינויין אית ליה טעמא משום שהוציא נזירות מתוך פיו: דתנינן. במתני' דלקמן אמר אמרה פרה זו הריני נזירה וכו' הרי זה נזיר כלום אמרה אמרת וכי תאמר התם דאמרה פרה הריני נזירה אלא ודאי טעמא משום שהוא הוציא נזירות מתוך פיו וכא נמי אית ליה גם להאי טעמא: כל הלשונות משמשין לשון נזירות. כדמפרש לקמיה וכולן משום נזירות ומשום קרבן שייכא בהו והכל הולך אחר החתום אם אמר א' מן הלשונות הללו ואמר הריני נזיר ה"ז נזיר ואם אמר הרי עלי קרבן ה"ז נדר: חוץ מלשון קרבן. דלא שייכא בנזירות וכן איפכא דלא שייכא לשון נזירות בנדר ואם אמר מתחילה הרי עלי קרבן תו לא חיילא עליה משום נזירות וכן אם אמר הריני נזיר תו לא חיילא עליה משום קרבן: אהן מנוע. זה לשון מנוע משמש לשתי הלשונות והילכך אזלינן בתר אסוקי מילתיה אם לקרבן או לנזיר והדא מינייהו נקט וה"ה לאידך: אהן אשכול אית ביה נזירות ואית ביה קרבן. ונפקא מינה אם לא אסיק למילתיה למאי הוא דנתכוין מטילין אותו להומרא דתרווייהו כדמפרש ואזיל אם אמר על אשכול כלוי אני ממנו ואם בא לאכלו אומרים לו לדמים הוא קדוש כלומר דסובל בו נמי קדושת דמים והל עליו איסור וצריך לפדותו: פדיו. פדאוהו ובא לאוכלו אומרים לו לא נזיר אתה קא ייך ביה גם היסור נזירות וכשאמר כלוי אני ממנו לשם נזירות נתכוין והוי נזיר: כל הלשונות משמשין לשון חילול. לענין פדיון הקדש: חוץ מלשון תמורה. שאינו נתפס הפדיון אם אמר זו תמורת זו וכן איפכא דלא שייכא לשון חילול בתמורה: זו מחוללת על זו אינה תמורה. שאין בהמת הקדש תמימה יוצאה לחולין ותמורה נמי לא הוי דאין חילול לשון תמורה וכדתנן במתני' פ"ה דתמורה: נתפסה בדמים. נתפסה בהמה האחרת בקדושת בדק הבית שהוא קדושת דמים משום דכל הני נמי לשון חילול הן ויצא ההקדש לחולין שקדשי בדק הבית נפדין אפילו תמימין: תמורה זו. על קדשי בדק הבית לא נתפסה בדמים דאין תמורה לשון חילול ותמורה נמי לא הויא דאין קדשי בדק הבית עושין תמורה: תני רבי הושעי'. ופליג על לשון חליפי דהוי כמו תמורה ובקדשי בדק הבית לא אמר כלום: אהן משמש. חוזר לפרש טעמא להא דאמרן מפני שכל אלו הלשונות משמשין לשניהם: אילין

קרבן העדה

גמ' משום שהוציא נזירות מפיו. ואין אדם מוציא דבריו לבטלה וכי אמר הריני נזיר אדעתא דליהוי נזיר קאמר וכי הדר ואמר מן הגרוגרת ומן הדבלה מיהדר הוא דבעי הדר ביה ואפי' תוך כדי דיבור לא מלי הדר בי' דסברי ב"ש הקדש בטעות הקדש ולא שייך ביה שאלה וחזרה וה"ה בנזירות דלהקדש דמיא דכתיב ביה קדוש יהיה הלכך הויא נזיר וב"ה סברי הקדש בטעות לא שמיה הקדש: משום כינויי כינויין. גרוגרות כינויי כינויין ליין כדמסיק וסברי ב"ש כינויי כינויין אסורי' כמפורש לעיל פ"ק ותנן התם הריני נזיר מן החרצנים או מן הזגים ה"ז נזיר וכל דקדוקי נזירות עליו: ובני אדם קורין לגרוגרת תירוש. הלכך ה"ל כינויי כינויין: מה נפיק מביניהון. מאי ביניהו: ה"ג הריני מן הגרוגרות ומן הדבלה על דעתיה דר"י אינו נזיר ע"ד דריש לקיש נזיר. וה"פ כיון דלא הוציא נזירות מפיו לר"י לא הוי נזיר ולר"ל הוי נזיר כאומר הריני מן החרצנים אע"ג דלא הזכיר מלת נזיר הוי נזיר: מן הככר. דאין כאן אפי' כינויי כינויין הלכך לר"ל לא אמר כלום: ר"ע. הקשה לפני ר' מנא קשיא דר"ל אדר"ל: דתנינן תמן. מנחות פי"ב: הרי עלי מנחה. להביא מן השעורין ואין מנחת נדבה באה שעורין לפיכך יביא מן החיטין: ואמר ר"א בשם רשב"ל. אע"ג דנדר ופתחו עמו הוא מ"מ כיון שהוציא מנחה מפיו כבר נתחייב במנחה הוגנת וכי אמר מן השעורין מיהדר הוא דקהדר ביה ולאו כלום הוא ומתני' דמנחות ב"ש היא והכא הוא אומר הכי דטעמא דב"ש משום כינויי כינויין: ומשני אית ליה הכין כו'. קסבר ר"ל דב"ש תרתי אית להו כל שהוציא נזירות מפיו נהני הלכך אפי' אמר הריני נזיר מן הככר הוי נזיר ואם אמר הריני מן הגרוגרת אע"פ שלא הזכיר נזיר הוי נזיר משום כינויי כינויין ולא בא רשב"ל אלא להוסיף על ר"י והשתא איכא בינייהו טובא: תדע לך שהוא כן. דמודה רשב"ל בזה: דתנינן. לקמן בפרקין: כלום אמר אמרה. מידי משמע אית בה אלא משום שהוציא כו': ה"ג וכא משום שהוציא מנחה מתוך פיו: כל הלשונות כו'. לקמן מפורש: אמר לככר כלוי אני ממנו כו' לא אסרו עליו אלא לשם קרבן. מן הסתם אמרינן בככר שנדרו בקרבן ואם אמר על הככר הריני נזיר הוי נזיר הואיל והוציא נזירות מפיו: אהן מנוע. האי לישנא מנוע וכן כלוי ופרוש משמשין לשון קרבן ולשון נזירות: אהן אשכול. אם אמר א' מלשונות אלו על אשכול יש בו איסור נזירות ואיסור קרבן: ה"ג בא למוכרו אומר לו לדמים קדוש פריו כו'. וה"פ האומר על אשכול כלוי אני ממנו אינו יכול למוכרו דקדוש הוא לדמים ואסור לאוכלו אפי' אחר הפדיון שקיבל נזירות על עצמו: כל הלשונות. של חילול דמסיק: אמר לקדשי מזבח. היתה בהמת קדשי מזבח ובהמת חולין עומדים לפניו ואמר על בהמת חולין ה"ז תחת זו או תמורת זו או חליפי זו ה"ז תמורה ודוקא קדשי מזבח אבל קדשי בדק הבית אינן עושין תמורה: נתפסה בדמים. חייב ליתן דמיה לבדק הבית: תני ר"ה. בקדשי בדק הבית האומר עלי חליפי זו או תמורת זו לא אמר כלום דתרווייהו לשון תמורה הן ואין קדשי ב"ה עושין תמורה: ה"ג אהן תחת משמע לשון חילול ולשון תמורה. תמורה דכתיב ואם תחתיה תעמוד הבהרת וחילול דכתיב תחת הכסף אביא את הנחשת: ה"ג אילין

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ב מתמורה ה"א
ג
כ ג מיי' פ"ז מערכין ה"ז

מסורת הש"ס

(מנחות פי"ב) בבלי קיג נזיר ג' ב
בם י
תמורה כו

שנויי נוסחאות (פי"ה) כלום אמרה גד"ו כלום אמר. (פי"א) פדיו גד"ו פריו.

מסורת הש"ס

קרבן העדה

אילין קדשי מזבח אית בהו חילול ואית בהו תמורה קדשי מזבח שקדם הקדשן את מומן. ואמר על בהמת חולין תמימה ה"ז תחת זו תופסת איסור הגוף ואיסור דמים בא להקריבה אסור שהרי לדמים קדשה בא לאכלה כבעלת מום לאחר פדיון אסור דלתמורה כמי קדשה ודוקא שקדם הקדשן את מומן דאמרינן הואיל והיתה תמימה בשעת הקדשה אף זו קדשה למזבח אבל קדמו מומן את הקדישן אינה קדושה אלא לדמים שאינה עושה תמורה כדתנן פ' הזרוע: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. משמע שני דברים הוא ותמורתו יהיה קדש דהיינו שיהיה הקדש בדק הבית והקדש מזבח: מכיון כו'. פליג אהא דאמר שחל עליו הקדש בדק הבית והקדש מזבח דכיון שהוא יודע שהממיר לוקה דכתיב לא ימירנו מסתמא לא כיון אלא להקדש בדק הבית: וכל הלשונות. דמייתי בסמוך משמשין לשון ערכין שנותן ערך הכתוב בתורה וכולן שוין אחד הנאה ואחד הכעור שבישראל: חוץ מלשון דמים. ששמין אותו ונותן דמיו כעבד הנמכר בשוק: אהן שום. האומר שומו עלי משמע שתי הלשונות ערכין ודמים יחד: אהן אדם. כלומר באומר שומו עלי על האדם צריך לשלם דמיו או כפי ערכו הכתוב בתורה אבל שאר כל הדברים אין להם ערך בתורה ולא שייך בהם לשון ערכין: נדור ונזיר. אסור בגרוגרת ודבילה וכל דיני נזירות עליו:

הלכה ב מתני' אמר אמרה הפרה הזו הריני נזירה אם עומדת אני. היתה פרה רבולה ואינה רולה לעמוד אמר פרה זו סבורה שלא תעמוד ואומרת בלבה הריני נזירה אם עומדת אני ואני אומר הריני נזיר ממנה אם לא תעמוד וכן דלת נעולה שאינה יכולה להפתח ואמר סבורה דלת זו שלא תפתח ואמרה הריני נזירה אם נפתחת אני ואני אומר הריני נזיר ממנה אם לא תפתח אח"כ עמדה הפרה מאליה או שהעמידוה אחרים ולא העמידה הוא וכן הדלת נפתחה מאיליה או שבא אחר ופתחה ולא פתחה הוא: בש"א נזיר. לטעמיהו דסברי באומר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבלה הוי נזיר הואיל והוציא נזירות מפיו ואין אדם מוליא דבריו לבטלה: אר"י כו'. לא נחלקו ב"ש וב"ה לענין נזירות דאינו נזיר כי פליגי באומר בלבי היה שתהיה בהמה זו קרבן אם לא תעמוד בש"א הואיל ולא העמידה הוא הוי קרבן ובה"א הואיל ועמדה אינה קרבן: **גמ'** ראה עכו"ם עובר כו'. מיבעיא ליה ראה ישראל עכו"ם עובר ואמר ראה מה העכו"ם אומר הריני נזיר לב"ש הוה נזיר או נאמר מאחר שאין העכו"ם נוזרין נזירות כדתנן סוף מכילתין הלכך לא אמר כלום: נשמעינה מן הדא. תא שמע ממתני': וכא. וה"נ אע"פ שאין העכו"ם נוזרין הואיל והישראל הוליא נזירות מפיו ה"ז נזיר:

ראה

א אילין קדשי מזבח ׳איות בהו חילול ואית בהו תמורה קדשי (בדק הבית) המזבח שקדם הקדישן את מומן הרי זו תחת זו בא להקריב תמימה אומר לו לדמים קדשה בא לוכל בעל מום אומר לו לתמורה קדשה °והיה הוא ותמורתו יהיה קודש אמר רבי יצחק בר לעזר מכיון שהוא יודע ב שכל המימר לוקה אף הוא לא עלת על דעתו להמיר כל הלשונות משמשין לשון ערכין חוץ מלשון דמים כל הלשונות משמשין לשון דמים חוץ מלשון ערכין אמר לאדם עילויין עלי סידורו עלי שומו עלי ערכו עלי נותן את ערכו דמיו עלי נותן את דמיו אהן שום משמש לשון ערכים ולשון דמים אהן אדם אית ביה ערכים ואית ביה דמים אמר לאדם שומו עלי אם היה נאה נותן את דמיו אם היה כאור נותן את ערכו *בית שמאי אומרים נדור ונזור ובית הלל אומרים אינו נדור ואינו ניזור:

ויקרא כז

הלכה ב מתני' *אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני אמר הדלת הזה הריני נזיר אם נפתח אני בית שמאי אומרים נזיר ובית הלל אומרים אינו נזיר אמר ר' יהודה אף כשאמרו בית שמאי לא אמרו אלא באומר פרה זו קרבן אם עומדת היא:

עי' נזיר ט

שם דף

גמ' ראה עכו"ם עובר אמר ראו מה אמר העכו"ם הזה הרי זה נזיר הוה דמר מאחר שאין עכו"ם נוזרין נזיר לא אמר נשמעינה מן הדא אמר אמרה פרה זו כלום אמרת אלא משום שהוציא נזירות מפיו וכא שהוציא נזירות מתוך פיו

ראה

פני משה

אילין קדשי מזבח אית בהו הילול ואית בהו תמורה. ומפרש אותו לאומרא כדמפרש ואזיל: קדשי המזבח גרסינן. שקדם הקדשן את מומן ואמר על בהמה אחרת הרי זו תחת זו ודוקא קדם הקדשן את מומן אבל אם מומן קדם להקדשן לא הייל עלייהו קדושת הגוף למזבח אלא קדושת דמים בעלמא כדתנן פ"י דחולין ופ"ב דבכורות: בא להקריב תמימה. אם בא להקריב בהמה האחרת בעודה תמימה אומרין לו לדמים קדשה משום דהשתא שייכא נמי לשון חילול על אותן קדשי מזבח שהרי הוממו ונפדין וחלה קדושת דמים של זו על האחרת: בא לוכל בעל מום. כלומר שרולה להמתין עד שתומם זו ולפדותה ולאכלה: אומרים לו לתמורה קדשה. שהרי קדשי מזבח היא וחל תמורה על זו שלשון תחת נמי תמורה הוא וצריך להקריבה בעודה תמימה וגם ליתן דמים לבדק הבית: והיה וגו'. כדכתיב קרא: אמר רבי יצחק בר"א. לא היא דבהא לא אמרינן הואיל ותחת משמע שתי לשונות דהיילא נמי תמורה עליה דמכיון שהוא יודע שכל המימר לוקה כדתנן בריש תמורה דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר אף הוא לא עלת על דעתו להמיר אלא אמרינן לא נתכוין כי אם לשם חילול דשייכא בה דהא הקדש בעל מום היא ומסתמא לא עבר אלאו דלא ימיר: כל הלשונות משמשין לשון ערכין וכו'. ערכין כמו שהוא קלוב בתורה דמים שמין אותו כעבד כמפורש בפרק קמא דערכין: ערכו עלי. כלומר אם אמר שנתכוון באלו הלשונות לערכין נותן ערכו הקלוב לפי שניו ואם אמר לדמיו נתכוון נותן דמיו: אהן. לשון שום משמש לשניהן וה"ה לאידך ואהן אדם כולל לשניהן ונתפס בו לשון ערכין ולשון דמים כפי מה שהוא ומטילין אותו לאומרא כדמפרש ואזיל אם אמר על אדם שומו עלי ולא פירש למה נתכוון אם היה נאה אומרין לשם דמים נתכוון ונותן דמיו אם הן יותר מכדי ערכו הקלוב ואם היה כעור ואינו שוה כ"כ לדמים נותן ערכו הקלוב: ב"ש אומרים נדור ונזיר. לפרושי מתני' מהדר לב"ש נדור מן הגרוגרות ודבילה הוא ונזיר משום שהוליא בפה לשון נזירות ולב"ה לא אמר כלום לא לנדר ולא לנזיר משום דלא נדר כדרך הנודרין ואפי' מן הגרוגרות ודבילה אינו נדור:

הלכה ב מתני' אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני. בבבלי מפרש לה הכי מי שהיתה פרתו רבולה ואינה רולה לעמוד ואמר פרה זו כסבורה היא שלא תעמוד ואומרת בלבה הריני נזירה אם עומדת אני ואני אומר הריני נזיר ממנה אם לא תעמוד וכן דלת נעולה שאינה יכולה להפתח ואמר כבורה דלת זו שלא אפתחנה ואומרת הריני נזירה אם נפתחת אני (וכתב הרמב"ם בפי' המשנה זה הלשון על דרך העברה כמו שאומרים בני אדם בזמנינו זה בשביל הרבה מן הגולמים כשקשה עליו המלאכה בהם אומר כסבר זה הדבר שהוא לא יתפעל) ואני אומר הר"נ ממנה אם לא תפתח ואח"כ עמדה פרה זו מאליה או שהעמידוה אחרים ולא העמידה הוא וכן הדלת נפתחה מאליה או בא אחר ופתחה ולא פתחה הוא: ב"ש אומרים נזיר. דאזלי לטעמייהו דאמרי בנודר מן הגרוגרות ומן הדבילה שהוא נזיר אע"פ שאין נזירות מהן וה"נ אע"פ שאין נזירות מן הבהמה ומן הדלת ה"ז נזיר ואע"פ שהבהמה עמדה והדלת נפתחה לא היתה דעתו אלא שיעמידנה או שיפתחנה בעצמו: וב"ה אומרים. לדבריהם דב"ש לדידן אפילו אם לא עמדה כלל לא הוי נזיר מפני שנדר שלא כדרך הנודרים שאין נזירות מן הבהמה ומן הדלת אלא לדידכו דאמריתו שאין אדם מוליא דבריו לבטלה וכי אמר הריני נזיר אדעתא דליהוי נזיר קאמר אודו לן מיהת היכא שעמדה מאליה או אחרים העמידוה דלא הוי נזיר שהרי הוא אמר אם לא תעמוד והרי עמדה: אמר רבי יהודה. לא נחלקו ב"ש וב"ה לענין נזירות דלא הוי נזיר לא נחלקו אלא באומר בלבי היה שתהיה בהמה זו קרבן בשעה שאמרתי שאהיה נזיר ממנה אם לא תעמוד דב"ש סברי הואיל ולא העמידה הוא הוי קרבן וב"ה סברי הואיל ועמדה אינה קרבן וכ' הרמב"ם בפי' המשנה וכמו כן דמי הדלת יהיו קרבן:

גמ' ראו מה אמר העכו"ם הזה הרי זה נזיר. שמעתי מפי העכו"ם שאמר הריני נזיר: הוה דמר. וכן הוא שהקרנו אחר העכו"ם שאמר הריני נזיר: מאחר שאין עכו"ם נוזרים נזיר. כלומר בהא פשיטא לן דמאחר שהוא יודע שאין העכו"ם נוזרים בנזירות ומה היה לו להזכיר אמירת העכו"ם אלא שנתכוין לנדור בנזירות וה"ז נזיר: לא אמר. מהו אם שאלנו את העכו"ם ולא אמר כלום מי אמרינן דאפ"ה הוי נזיר הואיל ויצאת נזירות מפיו: נשמעינה. לזה מהמתני': כלום אמרת. הפרה אלא משום שהוציא נזירות מפיו דעתו היתה לקבל עליו נזירות וה"כ כן והוי נזיר:

ראה

עין משפט נר מצוה

ד

א מיי' פ"ז מערכין ה"ט

ה

ב מיי' פ"א מתמורה ה"א

רידב"ז

ראה עכו"ם עובר אמר ראו מה אמר העכו"ם הזה הר"ז נזיר. פי' הסוגיא הזאת הוא כך ע"פ פירוש התוספות ז"ל דאמרה פרה הריני נזירה פי' דהאדם אמר בלשון הריני נזירה במפיק ה"א לומר דהוא נזיר מבהרה ותולה המחשבה בהפרה עי"ש וע"כ אם אמר הריני נזיר ותלה על ההר שאחר אומר הריני נזיר אם האחר אמר באמת הלשון הזה והוא אומר ראו מה פלוני אומר לשון הזה הריני נזיר יש להסתפק אם הוא מקבל ג"כ על עצמו נזירות או שרק מספר דברי פלוני ואם הי' הפלוני עכו"ם דאין אמירתו כלום וכמאן דלא אמר דמי והוי הוא תולה אמירתו בפלוני וכמו דתולה אמירתו בהפרה ובאמת אומר הוא הריני נזיר וע"כ אם תולה בעכו"ם האמירה אעפ"י שהעכו"ם אמר הוי כלא אמר והוי דבריו רק שתולה אמירתו על העכו"ם ובאמת הוא מקבל על עצמו וכמו דתולה על הפרה ופשיטא דאם העכו"ם לא אמר ג"כ הוי ממש כמו בהפרה שלא הגידה וע"כ הגדתו הוא הגדה על עצמו ורק תולה על הפרה אלא אפילו הגיד העכו"ם כיון דאמירתו הריני נזיר לאו כלום הוא הוי כאילו לא אמר והוי רק תולה אמירתו על העכו"ם כמו בתולה על הפרה אבל אם אומר פלוני ישראל אומר הריני נזיר או אם הפלוני לא אמר או הוי הוא האומר ורק תולה בשם פלוני כמו באומר אמרה פרה הוי הוא האומר ותולה בשם פרה אבל אם הפלוני ישראל הגיד הר"ז נזיר והוא אומר בשם פלוני בזה יש להסתפק אם בזה ג"כ הוי תולה בשם פלוני כמו באמרה פרה או מאחר שהישראל הגיד באמת והוי אמירתו אמירה וע"כ לא חשוב תולה בשם פלוני אלא שונה דברי פלוני והוי רק מספר דברי פלוני ועי"ז יש להבין בנקל הסוגיא הזאת ושיעור הענין הוא כך ראה עכו"ם עובר אמר ראו מה אמר העכו"ם הזה כלומר הריני נזיר ותיבות הריני

שנויי נוסחאות (ס"א) ואית גד"ו ואין. (פ"ג) בדק הבית (כ"ס בד"ו). המזבח גד"ו ליתא. (שכ"א) כשאמרו כד"ו בשאמרו.

גליון אפרים

באו להקריב וכו'. ל"ב נ"ל שצ"ל בא להקריב תמימה אומר לו לתמורה קדשה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש בא לוכל בעל מום אומר לו לדמים קדשה (והיינו שהירושלמי סבירא ליה דתמורת בע"מ אינה קריבה מוכיח הוא כו' כלומר דלא עדיפא קדושת התמורה מקדושת גוף הקרבן שבאה מכחו וכיון שהוא אינו קרב הכי נמי תמורתו. ועיין בזבחים מ"ט ע"א. ופ"ע מה שיליף מהך קרא והיה כו' בבכורות י"ד ע"ב. והתוס' בשיטה מקובלת בתמורה י"ז ע"ב נסתפקו למ"ד שם ולד בעל מום רועה אם הכי נמי תמורת בעל מום ובבכורות ט"ו ע"א ובשיטה מקובלת שם בשם ר"י פשיטא להו דתמורה קרבה לכולי עלמא. והירושלמי לא סבירא ליה כן וגם סבירא ליה להירושלמי כרש"י בתמורה כ"ז ע"א דרע ברע לא חל תמורה) וזה כונת הירושלמי אם זו שאמר עליה זו תחת כו' אם היא תמימה ובא להקריבה נומר שתחת הוא לשון חלול אומר לו לתמורה קדשה ואין תמורת בע"מ קרבה. בא לוכל בע"מ אם היה בעלה מום ובא לאוכלה משום דרע ברע לא חל תמורה אומר לו לדמים קדשה שהוא לשון חלול וצריכה פדייה

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ב מנזירות ה"ח

ז
ב ג מיי' פ"ה שם הלכה יא סמ"ג לאוין רמג

ראה ישראל עובר אמר ראה מה אמר ישראל זה ה"ז נזיר לא אמר מאחר שישראל נוזרין נזיר הוה דמר אפילו כן כנזיר או אינו אלא כשונה דברו *כך אני אומר היה קורא בתורה והזכיר נזיר נזיק איש מהו להתפיש לו נזירות בלשון אשה תמן אמרין הא נזירה איעבר אשה מהו להתפיש לה נזירות בלשון איש (כו') א"ר יוסי כל עצמו אינו קרוי נזירות אלא בלשון איש איש או אשה כי יפליא לנדור נדר עד שתעמוד הפרה עד שתפתח הדלת נישמעינה מן הדא *בית שמאי אומרים כולן נזירין ובית הלל אומר א אינן נזירין אלא מי שלא נתקיימו דבריו כיני מתניתא מי שנתקיימו דבריו לשון הפך הוא מל"ה דל"ה קבר"ת בר"ה אפילו (אמר) לא עמדה פרה אפילו לא נפתח הדלת בית שמאי אומר נדור ונזור ובית הלל אומרים אינו נדור ונזור:

הלכה ג מתני' ב *מזגו לו את הכוס אמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר מעשה באשה אחת שהיתה שכורת מזגו לה את הכוס ואמרה הריני נזירה ממנו אמרו חכמים ג לא נתכוונה זו אלא כלומר הרי הוא עלי קרבן:

גמ' מתניתא בשאינו יכול אבל אם יכול הדא דתנינן מעשה באשה אחת שהיתה שכורת מזגו לה את הכוס אמרה הריני נזירה ממנו ואמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא כלומר הרי הוא עלי קרבן ר' ירמיה בשם ר' זעירא אפילו לשון קרבן אינו למה שאינו קובע עליו לא נזירות בלשון קרבן ולא קרבן בלשון נזירות:

מתני'

פני משה

ראה ישראל עובר. בהא אמרינן איפכא דאם לא אמר כלום זה ישראל העובר הוי נזיר דמאחר שישראל נוזרים בנזיר וזה לא אמר כלום ודאי לא היה דעתו אלא לקבל עליו נזירות וה"ז נזיר: הוה דמר. אלא הא קא מיבעיא לן אם הכי הוא שאמר זה הישראל העובר הריני נזיר מהו: אפילו כן כנזיר. מי אמרינן אפילו הכי הוי נזיר דנתכוין להיות נזיר כמו זה או אינו אלא כשונה דבריו בעלמא ראה שזה קבל עליו נזירות ואמר הריני נזיר ולא נתכוין להזיר כמוהו: כך אני אומר. ופשיט לה דלאו כלום הוא דמאחר שישראל נוזרים אינו אלא כקורא בתורה דרך לימוד והזכיר נזיר נזיק וכן הכא שלא נתכוין אלא לשנות דבריו של זה: בלשון אשה. שאמר הריני נזירה לשון נקיבה אם נתפס הוא בנזיר: תמן אמרין הא נזירה איעבר. כשרואין נזיר אומרין הא נזירה עובר לפנינו ושייך שפיר גם לשון נקבה בנזיר: בלשון איש. שאמרה הריני נזיר: כו' ל"ג: כל עצמו. של נזירות קרוי בלשון זכר בתורה דכתיב איש או אשה כי יפליא לנדור ואע"פ שבכתוב נאמר ג"כ אשה כתיב כי יפליא לשון זכר ונתפסת ג"כ בלשון איש: עד שתעמוד הפרה. בעיא היא אם בעינן לב"ש עד שתעמוד הפרה ותפתח הדלת כמשמעות לשונו שאומר אם עומדת אם נפתח: נשמעינה. ממתני' דלקמן בפ"ה גבי היו מהלכין בדרך וא' בא כנגדן אמר אחד מהן הריני נזיר שזה פלוני ואחד אמר שאין זה פלוני ואחד אמר שאחד מכם נזיר כו' בית שמאי אומרים כלן נזירין ובית הלל אומרים אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו ומקשינן מי שלא נתקיימו דבריו ס"ד ומפרשינן התם כיני קתני במתניתין מי שנתקיימו דבריו ולשון הפוך הוא: מלה דלא קברת ברה. כלומר זו המלה כמו האומרת אם כך וכך לא תקבור בנה שאינה רוצה לומר שתקבור בנה ואומרת לשון הפוך ולדוגמא בעלמא נקט דלא נתקיימו דבריו כמו מי שנתקיימו דבריו וה"נ הא דקאמר אם עומדת היא לשון הפוך הוא שאמרה תהא נזירה ולא תעמוד וכיון שהוציא זה מפיו נזירות הוי נזיר וא"כ אפילו לא עמדה פרה ולא נפתח הדלת הוי נזיר: ב"ש אומרים נדור ונזור. לרבי יהודה דמתניתין מפרש כמו במתני' דלעיל:

הלכה ג מתני' מעשה באשה אחת. בבבלי מפרש חסורי מחסרא וה"ק אם היה שיכור ואמר הריני נזיר ממנו אינו נזיר שלא היתה דעתו אלא לאסור אותו הכוס עליו בלבד וכי היכי דלא ליתי ליה כוס אחרינא אמר הריני נזיר ומעשה נמי באשה אחת שכורת כו' והכי מפרשינן לה בגמרא: **גמ'** מתני' בשאינו יכול. כלו' רישא דמתניתין מיירי בשאינו רגיל לשתות ולהיות שיכור ואין דרך להפציר לאדם כזה הילכך אמרינן דלנזירות נתכוין אבל אם יכול הוא ורגיל לשתות ולהיות שיכור הדא הוא דתנינן כלומר ע"ז קאי המעשה וחסורי מחסרא היא המתני' ומשום דבאדם שיכור אמרינן דדעתו היה שלא להפצירו ביותר ואמר להו מילתא דפסיקא ולא נתכוין אלא מזה הכוס וכאומר הרי עלי קרבן זה הכוס: אפילו לשון קרבן אינו. כלומר דמפרש המתני' דה"ק כאומר הרי הוא עלי קרבן אבל באמת אינו אסור אפי' מאותו הכוס דאינו יכול לקבוע קרבן בלשון נזירות:

מתני'

קרבן העדה

מסורת הש"ס

ראה ישראל עובר כו'. תו מיבעיא ליה ראה ישראל עובר ואמר ראה מה ישראל זה אומר הריני נזיר האומר כך נזיר מפני שהוציא נזירות מפיו או נאמר אפי' בישראל אינו נזיר שאינו אלא כשונה דברי ישראל העובר אבל הוא לא קיבל נזירות על עצמו: ה"ג נזיר מאחר כו' אפי' כן אינו נזיר דאינו אלא כשונה דבריו: ופשיט כך אני אומר אם היה קורא בתורה והזכיר נזיר נזיק. בתמיה מי הוה נזיר אף זה אינו נזיר דאינו אלא כשונה דברו: איש. שאמר הריני נזירה שהוא לשון אשה מהו שיהא נזיר: ופשיט תמן אמרין. כשנזיר עובר הא נזירה איעבר ש"מ דשייך לשון אשה באיש: כל עצמו. עיקר נזירות בתורה הכתוב גבי אשה נמי כתיב בלשון איש דכתיב איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר ולא כתיב באשה נזירה: עד שתעמוד הפרה עד שתפתח הדלת. משמעות מתני' אם עומדת הריני נזיר א"כ כשעמדה ודאי דהוה נזיר ומ"ט דב"ה: נשמעינה מן הדא. דתנן לקמן פ' ב"ש היו מהלכין בדרך ובא אחד כנגדן אמר אחד הריני נזיר שזה פלוני ואחד אמר הריני נזיר שאין זה פלוני כו' בש"א כולן נזירין דנזירות בטעות הוי נזיר: אלא מי שלא נתקיימו דבריו. וקשי' אמאי הוה נזיר הא לא נתקיימו דבריו: ה"ג כיני מתני' מי שנתקיימו דבריו לשון הפוך הוא דלא מלה קברת ברה. וכ"ה לקמן סוף פרק ה' וה"פ כן צריך להיות מתני' בית הלל אומרים אינן נזירין אלא מי שנתקיימו דבריו ולשון מתני' הפוך הוא כדרך בני אדם שאומרי' על אשה שמת בנה בלא דבר קבר' ברה והכוונה וכי בלא דבר קברה ברה בודאי יש טעם בדבר ה"נ אינן נזירין אלא מי שלא נתקיימו דבריו אבל מי שנתקיימו דבריו נזיר: ה"ג וכא אם לא עמדה הפרה אם לא נפתח הדלת. וה"פ ה"נ הפרה אומרת הריני נזיר' אם עומדת אני ואני אומר הריני נזיר אם לא תעמוד וכן בדלת א"כ הריני נזירה אם עומדת אני בתמי' אלא הריני נזירה אם לא עמדה אני. ובבבלי בסוגיין מוסיף תיבת לא במתני' ומחסר תיבת לא ממתני' דס"פ ב"ש: נדור ונזיר. אף הפרה אסורה עליו כקרבן:

לעיל רפ"ק

(לקמן כ"ה ס"ה) בבלי לב ב

בבלי יא א

הלכה ג מתני' מעשה באשה אחת כו'. מתני' חסורי מחסרא וה"ק אם הי' שיכור ואמר הריני נזיר ממנו אינו נזיר שלא היה דעתו אלא לאסור אותו הכוס עליו בלבד וכי היכי דלא ליתי לי' כוס אחרינא אמר הריני נזיר ומעשה נמי באשה א' שאמרה כו': **גמ'** ה"ג מתני' בשיכול אבל אם אינו יכול הדא היא דתנינן כו'. וה"פ רישא מזגו לו את הכוס איירי בשיכול לשתות ואמר הריני נזיר הוא דהוה נזיר אבל אם אינו יכול לשתות כגון שהוא שכור היינו דתנן ומעשה כו' כדפרישי' במתני': אפי' קרבן אינו. אם רוצה אח"כ לשתות הכוס מותר בו שהרי לא הוציא לשון קרבן מפיו אלא לשון נזירות ואין לשון נזירות מתפיס בקרבן:

מתני'

רידב"ז

הריני נזיר לא מסיק הגמ' דהא קאי על אמירת הריני נזיר ועל האמירה הזאת סובב כל הסוגיא בזה פסק הגמ' דהר"ז נזיר ושאל הוה דמר אם היה העכו"ם אמר ע"ז קאמר הגמ' מאחר שאין עכו"ם נוזרין נזיר לא אמר פי' נחשב שלא אמר והאומר בשם פלוני ופלוני ולא אמר נחשב כתולה רק אמירתו בפלוני והוי נזיר ושמעינן זאת ממתני' דידן וכדמסיק דזה נשמעינ' מן הדא אמר אמרה פרה זו כלום אומרת אלא משום שהוציא נזירות מפיו וכא שהוציא נזירות מתוך פיו אבל ראה ישראל עובר אמר ראה מה אמר ישראל זה כלומר הריני נזיר ותיבות הריני נזיר לא מסיק הגמ' כנ"ל ופסק הגמ' הר"ז נזיר אימתי בלא אמר מאחר שישראל נוזרין נזיר ע"כ דווקא בלא אמר פשיטא לן דהר"ז נזיר דע"כ חשוב רק תולה אמירתו בפלוני ושאל הוה דמר ר"ל באם היה אמר הפלוני ישראל הריני נזיר אפילו כן הוי נזיר דחשוב דהוא מקבל הנזירות ורק תולה אמירתו בפלוני או מאחר שבאמת אמר הפלוני ע"כ אינו נודר אלא כשונה דבריו של פלוני בזה יש להסתפק ומסיק הגמ' דזה הוי כשונה דברי פלוני דאל"כ הי' קורא בתורה וכו' דהוי כמדבר דברי פלוני ודוק: **איש** מהו להתפיס לו נזירות בלשון אשה. משום דממתני' דידן לא מוכח בלשון אמרה פרה הריני נזירה דאעפ"י דלשון הריני נזירה קאי על האדם והאדם אומר ותולה האמירה בהפרה כנ"ל ונקט לשון נקיבה הריני נזירה משום די"ל כפי' התוס' ז"ל דהוא בלשון מפיק ה"א וכהאומר הריני נזיר ממנה או י"ל כפשטות המשנה דהאומר בלשון נקיבה הריני נזירה הוי כאומר הריני נזיר ופשיט תמן קורין לנזיר העובר הא נזירה איעבר הרי דבלשון נקיבה נמי הוי נזיר וכן מסיק דבלשון זכר הוי נזירות באשה ודוק: **עד** שתעמוד הפרה כו'. פי' דשאל הא הוא נודר בנזיר אם לא תעמוד ולמה נקט לשון אם עומדת אם נפתח ומסיק דנשמעינ' מן הדא ב"ש אומרים כולן נזירין כו' מי שלא נתקיימו דבריו וכיני מתני' מי שנתקיימו דבריו לשון הפך הוא מלה דלא קברת ברה הוא לשון מהופך כפי' הפ"מ ז"ל הרי דשם לשון הפך אף אלו גבי דלת ופרה [ולשון אפילו הוא מלה מורכבת מב' תיבות אף אלו וכן איתא בירושלמי במס' שבת פ"ו ובמסכת ביצה פ"ה בלשון הירושלמי במקום שצריך לומר אף אלו נקט לשון אפילו עי"ש] ואף אלו פרה ודלת לא עמדה פרה לא נפתח הדלת ב"ש אומרים נדור ונזור כדאיתא בש"ס דילן וב"ה אומרים אינו נדור ונזור ודוק: **מתניתא** בשאינו יכול. פי' דאינו יכול לשתות ע"כ אמרינן דקיבל עליו נזירות לגמרי מן היין אבל אם יכול לשתות והוא בעלם שיכור ע"כ דאין הכונה

שנויי נוסחאות (ס"ג) כנזיר בד"ו בנזיר. (ס"ז) כו' כ"ס בד"ו. (ס"ג) שנתקיימו בד"ו שלא נתקיימו. (ס"ג) מל"ה דל"ה בד"ו דל"ה מל"ה אמר כ"ס בד"ו.

מסורת הש"ס
נזיר דף יא
קידושין סא וב"ב
(תוספתא פ"ה דגיטין) עי' גיטין פד וב"מ נד
(מנחות פ"ב) בבלי קג

הלכה ד מתני' הרי זה נזיר ואסור בכולם . בגמרא מפרש טעמא : אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין ה"ז אסור ביין . דיין ותגלחת וטומאה הנודר מאחת מהן אסור בכולן הלכך לא הוי פתח : הרי זה מותר . בגמרא מפרש טעמייהו : **גמ'** מתני'. אתיא כר"מ דתנן קידושין פ"ג כל תנאי שאינו כפול כתנאי ב"ג וב"ר אינו תנאי והמעשה קיים וכאן לא כפל ואמר אם לא אהי' שותה ביין ומיטמא למתים לא אהי' נזיר הלכך אסור בכולן: ה"ג תמן אמרין ד"ה היא. בבבל אמרין מתני' אתיא ככ"ע אפי' כמ"ד דלא בעינן תנאי כפול : ה"ג א"ל שמור ושמעת מתני' ד"ה דריב"ת היא . וה"פ אמר מי שאמר לתלמידו שמור דבר זה דמתני' ד"ה והבן הטעם דאתיא כריב"ת : שעילה . עלילה היה רוצה לגרשה ותלה התנאי בדבר שאי אפשר לקיים להפליגה בדברי הבאי והיינו טעמא דריב"ת : כמי שנתקיים התנאי . וגט הוא קיים וה"נ כיון שהתנה שישתה יין וזהו דבר שאי אפשר לקיימו שא"א להיות נזיר אלא אם כן אינו שותה יין : ה"ג מתני' דלא כר"ש וה"פ תנן מנחות פרק י"ב האומר הרי עלי מנחה מן השעורין יביא מן החיטין ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין א"כ ה"נ שלא נזר כדרך הנוזרין אינו נזיר דנזירות נדר הוא ובמתני' תנן ה"ז נזיר ולא פליג ר"ש : שנייא היא. שאני הכא דשייר תגלחת דאמר ע"מ שאהא שותה יין ומיטמא למתים ואלו תגלחת שיירה הרי דלגבי תגלחת נדר כדרך הנודרים דאמר הריני נזיר הלכך הוי נזיר בכולן : ר' ירמיה . פריך אם"ד דלר"ש הוי נזיר הואיל ושייר תגלחת : אמור דבתרה . אימא מליעתא יודע אני שיש נזירות אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין ה"ז אסור ור"ש מתיר והרי הכא דשייר תגלחת וטומאה שנדר בהן כראוי ואפ"ה מתיר ר"ש : ומשני שנייא היא. שאני הכא דמתיר ר"ש ע"י שאלה לחכם וא"ל פתח אחר א"נ קסבר ר"ש שזהו כנדר ופתחו עמו וא"צ חכם להתירו : ופריך אם משום פתיחת נדר. מתיר ר"ש אימא סיפא יודע אני שהנזיר אסור ביין כו' ה"ז מותר ור"ש אוסר מ"ט דרבנן ור"ש : ומשני רש"א . אין זה פתח הואיל וידע בשעת הנדר איסורו ופתחו ואפ"ה נדר גם תלה ההתרה בהחכם: למה . אמרו חכמים שזהו פתח ובמליעתא פליגי ומשני מפני כו' ואין זה נדר : ופריך ניחא לשתות יין . הוא דהוה כתולה נדרו בחייו שזה חיי נפש אלא ליטמא למתים מ"ט דרבנן : ומשני אומנתו קובר מתים . וכיון שהוא חי מאומנותו זה הוה כתולה נדרו בחייו

הריני

הלכה ד מתני' א *הריני נזיר על מנת שאהא שותה ביין ומיטמא למתים הרי זה נזיר ואסור בכולן יודע אני שיש נזירים אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין ב הרי זה אסור ביין ור' שמעון מתיר יודע אני שהנזיר אסור ביין אבל סבור הייתי שחכמים מתירין לי מפני שאיני יכול לחיות בלא יין או מפני שאני קובר את המתים ג הרי זה מותר ורבי שמעון אוסר :

גמ' מתניתא דר' מאיר דרבי מאיר אומר ד *צריך לכפול תמן דברי הכל היא אמר לו שמור ושמעת מתניתא דרבי מאיר ורבי יהודה בן תימא דתני *הרי זה גיטך על מנת שלא תפרחי באויר שלא תעברי את הים הגדול ברגלייך ה הרי זה גט ו ועל מנת שתפרחי באויר על מנת שתעברי הים הגדול ברגלייך אינו גט ר' יהודה בן תימא אומר ו גט אמר רבי זעירא תדע לך שעילה היה רוצה לגרשה שתלאה בדברים שאינה יכולה לעמוד מה טעמא דר' יודה בן תימא מכיון שתלאה בדברים שאינה יכולה לעמוד כמי שנתקיים התנאי בגט הוא מתניתא דר"ש *דר"ש ז פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים ואמר ר' יהושע בן לוי שנייא היא ששייר תגלחת ר' ירמיה בעי אם בששייר תגלחת אמור דבתרה ה"ז אסור ור"ש מתיר הרי ששייר תגלחת טומאה ר"ש פוטר שנייא היא משום פתיחת נדר אם משום פתיחת נדר אמור דבתרה הרי זה מותר ור"ש אוסר רבי שמעון אומר אינו פתיחת נדר ורבנין אמרין פתיחת נדר הוא למה מפני שהוא כתולה נדרו בחיין ניחא לשתות יין ליטמא למתים אומנותו קובר מתים:

הריני

הלכה ד מתני' הרי זה נזיר ואסור בכולן . והא כ"ע מודו מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל : הרי זה אסור . דיין ותגלחת וטומאה האסורין בנזיר הנוזר מאחד מהן אסור בכלן : ור"ש מתיר . דקסבר אינו נזיר עד שיזיר מכלן : או מפני שאני קובר את המתים . וצריך אני להטפל בהן ה"ז מותר דהוי בכלל נדרי שגגות והוא אחד מארבעה נדרים שהתירו חכמים : ור"ש אוסר . דסבר ארבעה נדרים שהתירו חכמים צריכים שאלה לחכם ואין הלכה כר"ש בהני תרי בבי דמתני' :

גמ' מתני' דר"מ היא . דקתני ה"ז אסור בכלן אע"פ שהתנה לשתות יין ולהטמא למתים וטעמא משום שלא כפל תנאו שלא אמר ואם לא אהיה מותר לשתות יין איני נזיר וכרבי מאיר דאמר בפ"ג דקידושין כל תנאי שאינו כפול אינו תנאי : תמן דברו הכל היא . על כינויין שהוזכרו בריש פ"ק קאי כלומר ולא תיקשי לך דמוקמינן התם בשהזכיר הכינויין והא"כ אומר שעל מנת כן אמרם אם תופס אחד מהן נזירות תחול עליו נזירות ואם לאו לא תחול עליו נזירות והתם אע"פ שכפל בתנאו לאו כלום הוא ואפילו לר"מ אומרים לו שמור ושמעת משום שהולית בלשון שהנזירות חלה ולא הזכיר שום תנאי בשעת הנדר אבל הכא מתחלה על מנת כן אמר הריני נזיר אלא דטעמא משום דלא כפל בתנאו הוא וכרבי מאיר : מתני' דרבי מאיר ורבי יהודה בן תימא . כלומר דמוקמינן מתני' או כרבי מאיר וטעמא משום דלא כפל בתנאו הוא או כר"י בן תימא וטעמא משום דדברים שאינו יכול לקיימן בתנאי הוא כדלקמיה : אמר רבי זעירא . טעמא דת"ק מפרש דקאמר אינו גט תדע לך שעילה היה רוצה לגרש כלומר עילה הוא מבקש בגירושין ולבטל הגט שתלאה בדברים שאינה יכולה לעמוד ולקיים תנאו : מכיון שתלאה . כלומר אדרבא מה"ט אמרינן דהוי גט דמכיון שתלאה בדברים כאלו אינו אלא כמפליגה בדברים בעלמא וכמי שנתקיים התנאי בגט הוא דלאו תנאי הוא כלל . וה"נ במתני' דיודע הוא שאי אפשר לנזיר לשתות ביין וליטמא למתים אינו אלא כמפליג בדברים ולא לתנאי נתכוין ואסור בכלן : מתני' דר"ש . לשון שאלה הוא אם ריפא דמתני' כר"ש נמי אתיא דהא אמר במס' מנחות גבי האומר הרי עלי מנחה מן השעורין יביא מן החטין ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים דאין מנחת נדבה באה מן השעורין ובמתני' נמי הרי לא התנדב כדרך המתנדבין בנזיר ואפילו הכי קתני אסור בכלן ודלא כרבי שמעון היא או אפילו כרבי שמעון אתייא : שנייא היא . הכא ואפילו ר"ש מודי בה שהרי שייר תגלחת לאסור עליו וכדרך המתנדבין קרינן ביה והא דלאסור בכלן טעמא מכיון שחל עליו נזירות לתגלחת חלה על כלן : רבי ירמיה בעי . על זה אם דטעמא משום ששייר בתגלחת וקאמרת אפילו ר"ש מודה ברישא א"כ אמור דבתרה המליעתא יודע אני שיש נזירות אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין ורבי שמעון מתיר והא הכא הרי שייר תגלחת וטומאה מה שקבל עליו ואפילו הכי ר"ש פוטרו מנזירות : שנייא היא . הכא דמשום פתיחת נדר הוא מפני שיכול לומר אלו הייתי יודע שהנזיר אסור ביין לא הייתי נודר כלל והוי כמו נדר ופתחו עמו דלא הוי נדר : אם משום פתיחת נדר . אם כן אמור דבתרה הסיפא יודע אני שהנזיר אסור ביין אבל סבור הייתי שהכמים מתירין לי שאיני יכול לחיות אלא ביין והרי נדר ופתחו עמו ואמאי ר"ש אוסר : ר"ש אומר אינו פתיחת נדר . כלומר בהא הוא דפליגי לרבנן הוי כפתיחת נדר ולרבי שמעון אינו פתיחת נדר דכיון שידע שהנזיר אסור ביין לנדר גמור נתכוין ודבריו אינו כלום דאף על פי שלבו אנסו שסבור שיתירו לו והוי כנדרי שגגות אפ"ה שאלת הכם הוא דצריך ולא הוי כנדר ופתחו עמו : למה . טעמא דרבנן מפרש מפני מה הוי פתיחת נדר מפני שהוא כתולה נדרו בחיין שאינו יכול לחיות בלא יין ואין לך פתח גדול מזה ומותר בלא שאלת הכם : ניחא לשתות יין . ליטמא למתים מאי תולה נדרו בחייו איכא . ומשני דמיירי שאומנתו להיות קובר מתים ולטפל בהם בשכר ונמי כתולה נדרו בחייו הוא :

הריני

עין משפט נר מצוה

ח
א ב ג מיי' פ"א מנזירות הי"ג יד טו

ט
ד מיי' פ"ן מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע הס"ב סי' לח ס"ב

י
ה ו מיי' שם סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קמג סי"ב וסי' לח ס"ב

יא
ז מיי' פי"ז ממעשה הקרבנות ה"ע

ציון ירושלים

ז על מנת שהפרחי באויר ע' ב"מ דף נ"ד וגיטין דף פ"ד הוא שם בנוסח אחר מעט שכתב כאן עיי"ש :

רידב"ז

הכונה שיהא נזיר לגמרי מן היין אלא כונתו על כוס זה שיהא עליו קרבן דאי הי' רוצה להזיר א"ע מיין לגמרי מ"ש דקאמר גבי מזגו לו את הכוס זה משא"כ בהינו יכיל ולא שותה מעולם ע"כ לא קיבל עליו בפעם אהרת נזירות מן היין כיון דבלא"ה אינו שותה רק כעת שמזגו לו את הכוס והוא אינו רולה ע"כ הזיר עלמו מן היין אבל אם הוא שיכור ושותה תמיד אם היה כונתו להזיר עלמו מן היין היה לו להזיר את פנמו בפעם אהרת מ"ש דמזיר א"ע גבי כוס זה דמזגו לו אלא ע"כ דמקפיד דווקא על כוס זה ע"כ תני בסיפא מעשה באשה אחת שכורה מזגו לה את הכוס ואמרה הריני נזירה ממנו אמרו חכמים לא נתכונה זו אלא כלומר הרי הוא עלי כקרבן ולא סותר הסיפא להרישא ודוק :

מתניתא דר"מ . דבעינן תנאי כפול וכיון דלא כפלי' לתנאי התנאי בטל ומעשה קיים תמן ד"ה היא ר"ל תמן אמרי בבבל ד"ה הוא אמור לו שמור ושמעת פי' דהיתא בירושלמי וכספרי לענין העושה מלוה ועובר בזה על ד"ת אמרינן לי' שמור ושמעת ר"ל שמור לעשות המלוה אבל ושמעת מה שלותה

תוס' הרי"ד

מתניתא דר"מ דר"מ אומר צריך לכפול כו' מתניתא דר"מ ור"י בן תימא עד סוף הסוגיא . להבין זאת הסוגיא צריך לבארה היטב ויתורץ עי"ו קושית הגרע"א ז"ל דמקשה בבבלי דף י"א על התוס' ז"ל ד"ה דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה וז"ל דכשאמר הריני נזיר חייל עליו נזירות לכל מילי וכי אמר ע"מ מטיל התנאי על מה שכתוב בתורה ובטל התנאי וא"ת תיפוק ליה דנזירות אי אפשר לקיים ע"י שליח דאמרינן בהמדיר דף ע"ד דבעינן תנאי דומיא דבני גד ובני ראובן שנתקיים המעשה ע"י יהושע שהיה שליח משה והתם מפני תנאה לבטל המעשה ולא בענמא עכ"ל ז"ל וסק' הגרע"א ז"ל וז"ל לא ידעתי מאי אולמיה האי מהאי ואדרבה טעמא דא"א להיים ע"י שליח לא ברירא דהא יש פלוגתא בזה מש"ה נקט יותר משום מתנה על מה שכתוב בתורה דזה לכו"ע וצ"ע עכ"ל אבל כשנבין בע"ה הסוגיא הזאת יתורץ היטב דהכה גרסינן במס' ב"מ דף צ"ד ע"א אמר רב טבלא אמר רב זו דברי ריב"ת אבל חכמים אומרים אעפ"י שאי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו כו' אמר

עין משפט
נר מצוה

יב
א ב מיי' פ"ח מנזירות ה"ט
יג
ג מיי' פ"א ממה סר' כפר' הלכה ה

הלכה ה מתני' *הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר אם היו פקחין מגלחין זה את זה ואם לאו מגלחים לנזירים אחרים: **גמ'** אהן ואני מה את עבד לה ואני על כל דיבורו או ואני על חצי דיבורו אין תעבדינה ואני על כל דיבורו אמר ואני נזיר אין תעבדינה ג ואני על חצי דיבורו אמר הריני נזיר תני דבית רבי ואני על כל דיבורו אמר רבי יוסה הדא אמרה אחד שאמר הריני נזיר ק' יום ושמע חבירו ואמר ואני זה נזיר ק' יום וזה נזיר לל' יום עד שיאמר הריני כמותו הריני כיוצא בו תני רבי חייה הרי עלי לגלח חצי וחזר ואמר הריני נזיר אם גילח יום ל' יצא אמר ר' יוסה מתניתא אמרה כן הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ואמר ועלי לגלח נזיר אם היו פיקחין מגלחין זה את זה הא לעצמן לא מפני שאמר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר אבל אמר הרי עלי לגלח חצי נזיר וחזר ואמר הריני נזיר אם גילח לעצמו יצא ניחא שני לגלח את הראשון ראשון מגלח את השני רבי יוסי בשם רבי זעירא זאת אומרת שאדם קובע עליו קרבן נזיר ועתיד ליזור ר' הינגא בשם רבי זעירא אמר תלת הדא אמרה אם גילח לעצמו יצא הדא אמרה שאדם קובע לחבירו קרבן נזירות ליזור הדא אמרה (אם גילח עצמו יצא) *שאדם קובע לחבירו קרבן נזירות שלא מדעתו ג אבל אינו מפרישו אלא מדעתו ר' מנא בעא קומי רבי יודן אמר הרי עלי קרבן נזיר (ועתיד ליזור) בשעה שנזר

סתם

פני משה

הלכה ה מתני' הריני נזיר ועלי לגלח נזיר. קבל עליו נזירות ועוד קבל עליו להביא קרבנות על נזיר אחר שחייב דהם בשעת תגלחת אחר שנשלם הנזירות ובא חבירו גם הוא ואמר כן: אם היו פקחין. כל אחד פוטר את חבירו מקרבנותיו ואע"פ שבשעה שנדר הראשון לגלח נזיר אכתי לא הוי השני נזיר משום דה"ק אי משכחנא דהוי נזיר אגלחיה: ואם לאו. שאין להם פקחות זה יכול א' וא' הביא קרבנותיו לעצמו צריך כל א' לגלח לנזיר אחר ולהביא קרבנותיו תחתיו:

גמ' ובעי הש"ס אהן ואני מה את עבד לה. זה לשון ואני לחוד אם שמע חבירו ואמר ואני ותו לא מה את עושה ללשון זה: ואני על כל דיבורו. מי נימא דעל כל דיבורו קאי או על חצי דיבורו בלבד וכדמפרש ואזיל דאם תעבדינה ואני על כל דיבורו אמר ואני נזיר כלומר ואני נזיר גם כן כמותך הכל כפי שאמרת ולגלח נזיר אחר אבל אם תעבדינה על חצי דיבורו ואמר הריני נזיר כלומר דהוי כמי שלא אמר אלא הריני נזיר ועל חצי דבורו הראשון קאי ולא להיות מגלח לאחר ומהו: הדא אמרה. לאו אתני דבית רבי קאי אלא מדקאמר אין תעבדינה ואני על חצי דיבורו אמר הריני נזיר וא"ל לגלח נזיר אחר ומשמע דפשיטא ליה דעל חצי דבורו הראשון קאי ולא על השני ואם כן זאת אומרת אם אחד אמר הריני נזיר מאה יום ושמע זה ואמר ואני זה נזיר ק' יום וזה השני לא נזר אלא לשלשים יום דאני אפלגיה דדיבורא קמא קאי עד שיאמר הריני כמותו או כיוצא בו: אם גילח יום שלשים יצא. כלומר אם גלח לעצמו ביום ל' כדין נזיר יצא ואין צריך לגלח נזיר אחר דמכיון שמתחלה לא אמר אלא חצי נזיר הוי כמי שאמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר דדינו שמביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה ואותו נזיר הוא משלים קרבנותיו והכא שהוא אומר אח"כ הריני נזיר הוי כמשלים הוא קרבנותיו ובזה שמביא קרבנותיו לעצמו יצא: מתני' אמרה כן. ממת ני'גמי שמענו זה דקתני אם היו פקחין מגלחין זה את זה הא לעצמן לא. כלומר לעצמן בלבד אינן יוצאין דצריכין נמי לגלח זה את זה וטעמא מפני שכל א' אמר מתחילה הריני נזיר ונתחייב בשביל קרבנות עצמו וכי הדר ואמר עלי לגלח נזיר נתחייב ג"כ בשביל אחר הא אם אמר מתחלה הרי עלי לגלח חצי נזיר והדר אמר הריני נזיר אם הביא קרבנותיו לעצמו יצא דאל"כ לישמעינן במתני' רבותא טפי: ניחא. ופריך אמתני' ניחא דהשני בא לגלח את הראשון דבשעה שנזר השני כבר נזר הראשון וקאי קמיה ומסתמא אסיק אדעתיה לגלח בשביל זה אלא ראשון מגלח את השני אמאי והא כשאמר הראשון אכתי לא נזר השני ולא אסיק אדעתיה לקבל עליו בשביל זה: זאת אומרת שאדם קובע עליו קרבן נזיר ועתיד ליזור. אפילו על שעתיד ליזור וה"נ בשביל זה שעתיד ליזור ומעיקרא אסיק אדעתיה אי משכחנא למי שהוא נזיר אביא קרבנותיו: תלת. מילי שמענו ממתני': הדא אמרה אם גילח לעצמו יצא. כלומר פעמים שהוא יצא כדתני ר"ח דלעיל ודייקינן הכי ממתני': הדא אמרה שאדם קובע לחבירו קרבן נזירות. אפילו מה שעתיד ליזור אחר כך כדאמרן: הדא אמרה שאדם קובע לחבירו קרבן נזירות שלא מדעתו. וזה נמי שמענו ממתני' דאין צריך דעתו של זה שקובע עליו קרבנות: אם גילח עצמו יצא ל"ג לה וכן הא דלקמן ועתיד ליזור וטעות המדפיס הגב שיטפא דלעיל היא: אבל אינו מפרישו. מילתא באפי נפשה היא כלומר דוקא קובע הוא עליו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו להקריב בשבילו אלא מדעתו של זה: אמר הרי עלי קרבן נזיר בשעה שנזר

סתם

קרבן העדה

מסורת הש"ס

נזיר יא ב

(פסחים צ"ח ה"ה)

הלכה ה מתני' הריני מיר ועלי לגלח נזיר. קיבל על עצמו נזירות גם להביא קרבנותיו של נזיר אחר ושמע חבירו ואמר אף אני כמוהו בנדר זה: אם היו פקחים. כל אחד פוטר חבירו מקרבנותיו אע"פ שבשעה שנדר הראשון לגלח נזיר אכתי לא הוי השני נזיר אפ"ה יכול לגלח:

גמ' אהן ואני. האי ואני מה את עביד ליה כלומר אהייא קאי אי כל מה שאמר הראשון קיבל על עצמו או לא קיבל על עצמו אלא דבר ממנו וכדמסיק: אין תעבדינה ואני על כל דיבורו אמר ואני. ה"ז נזיר ועליו לגלח נזיר: אין תעבדינ' ואני על חצי דיבורו. אמר ואני הרי זה נזיר אבל אין עליו לגלח נזיר: ה"ג תני דבית ר' ואני על חצי דיבורו. כ"מ בסמוך וכ"מ בבבלי: הדא אמרה. מדקאמרה ואני לא קאי אלא על חצי דיבורו זאת אומרת: וזה. שאמר ואני אינו אלא נזיר שלשים יום שלא אמר ואני אלא על תחלת דבריו שאמר הריני נזיר ולא על מה שפירש אח"כ מאה יום: עד שיאמר הריני כמותו. או שיאמר הריני כיוצא בו: ה"ג תני ר"ח הרי עלי לגלח נזיר וחזר ואמר הריני נזיר אם גילח לעצמו יצא. וה"פ כשאמר תחלה הריני נזיר כבר קיבל עליו נזירו' וחייב בקרבנותיו וכשחזר ואמר הרי עלי לגלח נזיר נדר אחר הוא אבל כשאמר תחלה עלי לגלח נזיר ואחר כך קיבל על עצמו נזירות ודאי איכא לפרושי שאינו מוסיף אלא הנזירות ויביא קרבנות שנדר בראשונה: הא לעצמן לא. שכבר קיבל על עצמו להביא קרבנות אחרות מלבד הראשונים: מפני שאמר. ודוקא שאמר תחלה הריני נזיר כו': ניחא שני כו'. אמתני' קאי דתנן אם היו פקחין מגלחין זה את זה ופריך ניחא שני מגלח ראשון שכבר קיבל הראשון נזירותו קודם שקיבל השני לגלח נזיר אלא ראשון איך יפטור בקרבנות השני הא בשעה שקיבל על עצמו לגלח נזיר עדיין לא היה השני זה נזיר: שאדם קובע. על עצמו חוב קרבנות נזיר אע"פ שעדיין לא נדר בנזירות: אמר תלת. שלשה דברי' איכא למשמע מהך מתני': הדא אמרה. אם אמר תחלה הרי עלי לגלח נזיר וחזר ואמר הריני נזיר אם גילח לעצמו יצא וכדדייק ר' יוסה: הדא אמרה שאדם קובע כו'. כדדייק רבי יוסי בסמוך: שאדם קובע קרבן נזירות לחבירו שלא מדעתו. מדאמר אם היו פקחין מגלחין זה את זה אף על פי שעדיין לא נדר חבירו ש"מ דקובע קרבן נזיר שרוצה להפריש בשביל חבירו שלא מדעתו: אבל אינו מפריש. הקרבן לקרות עליו שם אלא מדעת חבירו: בשעה שנזר

סתם

תוס' הרי"ד

אמר רב נחמן אמר רב הלכה כריב"ת כו' ובתוס' ז"ל ד"ה אמר כתבו וז"ל דקאי ארישא דקתני כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויהיב טעמא משום דכל תנאי דאיפשר לקיימו בסופו דוקא הוי תנאו קיים אבל מתנה על מה שכתוב בתורה שאי איפשר לקיימו תנאו בטל עיי"ש דלמסקנא לא קאי ארישא עיי"ש והנה באמת בירושלמי במס' קידושין ס"ב מפורש דזהו פלוגתא מפורשת בין ר"מ וחכמים דגרסינן שם לאמר בלבד מלמד שהוא מוכרה לו ומתנה עמו ע"מ שלא יהא עליה יעודין דברי ר"מ וחכמים אומרים לא עשה כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ול"ל לר"מ כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אית ליה תנאי איפשר לו לקיימו בסופו וזה איפשר לו לקיימו בסופו ול"ל לרבנן תנאי איפשר לו לקיימו בסופו אית לון תנאי ממון וזה תנאי גוף הוא ע"כ פי' דר"מ ס"ל דאימתי מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הני מילי במתנה ע"מ שלא תהא זקוקה ליבום אבל ביעוד דאם לא ייעד אותה לא יעבור על ד"ת תנאו קיים וחכמים ס"ל דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא אפילו בתנאי

רידב"ז

שלותה התורה אם הוא ע"פ דין או לא וכזה איתא בבבלי במס' מנחות דף פ"א ע"ב ג"כ באומר הרי עלי תודה בלא להם אמרין לו שמור ושמעת שמור המלוה והבא תודה ושמעת מה שלותה התורה וה"נ מהויב א"ל בנזירות אבל לא תעבור על ד"ת ולא תשתה יין וקרי הירושלמי מתנה על מה שכתוב בתורה שמור ושמעת וכאוקימתא דרבינא בבבלי בדף י"א ע"א עי"ש ואבל ריב"ל [בבבלי שם] פליג וס"ל דלא שייך מעמשכ"ת משום דהוי חוץ כדפירשו התוס' ז"ל דהא הוי שיור בגוף הנזירות וע"כ צריך להיות המעשה בטל אבל זה תלי בטעמא דמעמשכ"ת דתנאו בטל אי משום דילפינן מב"ג וב"ר או משום דהוי תנאי דאי איפשר לקיימו דאי איפשר לעבור על ד"ת כדאיתא בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף נ"ד ע"א עי"ש ולהאי טעמא משום דילפינן מב"ג וב"ר יש לומר דבע"מ בשיור בגוף המעשה לא הוי ע"מ אלא חוץ ובטל המעשה משא"כ אי הטעם הוא משום דריב"ת דאי איפשר לקיימו והוי כמפליגה בדברים כדפרש"י ז"ל במס' ב"מ נ"ד ע"א דאין בלבו לשום תנאי ואינו אלא מפליגה בדברים א"כ אין כאן שיור כלל והמעשה קיים ע"כ קאמר הגמ' דבאמת מתנה על מה שכתוב בתורה ד"ה הוא אך מתני' דידן דהוי שיור בגוף הנזירות למה המעשה קיים והתנאי בטל הוא משום דמתני' דר"מ וריב"ת דס"ל לר"מ בשיטת הירושלמי במס' קידושין פ"א ה"ב הא דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הוא משום דריב"ת והוי מפליג בדברים ואין בלבו שום שיור כלל ועי' בתוס' הרי"ד ותבין היטב ותמצא טעם בע"ה:

אהן ואני מה את עביד לי' כו' תני דבית רבי ואני על חצי דיבורו. כצ"ל כגי' הק"ע ז"ל וכן מוכח ודוק:

מה

שנויי נוסחאות (כ"ד) ואני מה את עבד לה בד"ו ואני מתעבר לה. (ס"ז) חצי דיבורו אמר גד"ו **חצי דיבורו ואמר**. (סכ"ד) **אם גילת עצמו יצא** כ"ס בד"ו (סכ"ז) ועתיד ליזור כ"ס בד"ו.

מסורת הש"ס

סתם מגלח בין נזיר שכבר נזיר בין נזיר שעתיד ליזור פירש ייבא כהדא *רבי לוי בר חייתה בעי כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך העתידין ליפול לך מה הן ויש אדם מתנה על דבר שלא בא לעולם:

הלכה ו מתני' *הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני עלי לגלח חצי נזיר זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם דברי ר"מ וחכמים אומרים [א] זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר: גמ' רבי אבהו בשם רבי יוחנן ורב חסדא תרויהון אמרין בסתם חלוקין מה מקיימין אם באומר כל חצי ראש כל עמא מודיי שהוא מגלח נזיר שלם אם באומר חצי חובה כל עמא מודיי שהוא מגלח חצי נזיר אלא כן אנן קיימין באומר חצי ר' מאיר אומר כאומר חצי ראש ורבנן אמרין כאומר חצי חובה אמר ר' יודן אשכח אמר קלת וחומרת על דעתיה דרבי מאיר דו אמר חצי ראש מביא קרבן אחד שכן הנזיר מגלח עליו קרבן שלם על דעתיה דרבנין דאינון אמרין חצי חובה מביא קרבן ומחצה חצי חובת יחיד:

הלכה ז מתני' [ב] *הריני נזיר כשיהא לי בן נולד לו בן הרי זה נזיר בת טומטום ואנדרוגינס אינו נזיר אם אמר כשאראה לי וולד אפילו נולד לו בת טומטום ואנדרוגינס הרי זה נזיר:

בת

קרבן העדה

סתם. ואמר הרי עלי קרבן נזיר פשיטא לי שמביא קרבנו בין על נזיר שנדר כבר בין על נזיר שעתיד לידור כדדייק מתני' אבל הא קמיבעיא לי פירש ואמר הרי עלי קרבן נזיר על נזיר שעתיד לידור מהו: ופשיט ייבא כהדא. אתיא כהא דר' לוי בר חייה כו': כתב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך העתידין ליפול לך מי הוה תנאו תנאי או לאו ופשטו ויש אדם מתנה על דבר שלא בא לעולם בתמיה ה"נ אין נדרו נדר דדוקא בסתם אמרינן מנו דחייל אנזיר שכבר נדר חייל נמי על העתיד לידור משא"כ במפרש:

הלכה ו מתני' וזה מגלח נזיר שלם דר"מ. קס"ד ר"מ לטעמיה דאמר תפוס לשון ראשון וכי אמר הרי עלי לגלח תגלחת שלימה קאמר וכי הדר ואמר חצי נזיר לאו כל כמיניה למיהדר ביה אפי' תוך כדי דיבור ורבנן סברי נדרו ופתחו עמו הוא והויא כאומר חצי קרבנות נזיר עלי ואינו חייב אלא חצי קרבנות נזיר: גמ' בסתם חלוקין. וכדמסיק וקמ"ל ר"א דלא פליגי אי תפוס לשון ראשון או לא: מה מקיימין. במאי איירי מתני': ה"ג אם באומר חצי ראש. כלומר חצי בהמה של כל קרבנות נזיר הכל מודים שהוא מביא כל קרבנות דאי בהמה אי אפשר לאקדישה אי נמי באומר לגלח חצי ראשו של נזיר הכל מודים שצריך להביא קרבן שלם דהא אי אפשר לגלח אפי' חצי ראש הנזיר עד אחר הבאת הקרבן וכן עיקר: אם באומר חצי חובה. דהיינו מחצית חובו של נזיר הכל מודים דאינו מביא אלא המחצה דהרי לא קיבל אלא חצי שווין: אלא הכא במאי עסקינן באומר סתם חצי נזיר. ולא פירש דבר פליגי דמ"א כאומר חצי ראש ורבנן אמרין כאומר חצי חובה: אשכחת אמר. מצינו אומר שהקולא שאמרו חכמים היא חומרא לר"מ דאמר כאומר חצי ראש ומגלח נזיר שלם אין צריך להביא אלא קרבן אחד דהא תנן לקמן אם גילח על אחת משלשתן יצא ולרבנן דאמרי חצי חובה הנה חובו של הנזיר הוא ג' קרבנות צריך להביא קרבן ומחצה:

הלכה ז מתני' ונולד לו בן. הוא דהוי נזיר אבל נולד לו בת או טומטום ואנדרוגינס אינו נזיר דבלשון בני אדם לא מיקרי בן אלא זכר אבל ולד מיקריין אפי' טומטום ואנדרוגינס הלכך בכולן הוי נזיר:

בת

פני משה

סתם. כלומר הא ודאי פשיטא לן אם קבע קרבן בשביל נזיר אחר סתם שלא פירש שעתיד ליזור אח"כ: מגלח. הוא בין בשביל שנזיר מכבר ובין בשביל נזיר שעתיד ליזור כדאמרינן לעיל דמסיק אדעתיה אי משכחנא למי שהוא נזיר אביא קרבנותיו: פירש. אם אמר בפירוש בשעת הקביעות בשביל נזיר שעתיד ליזור מאי וקאמר הש"ס דאתיא כהדא דבעי רבי לוי בפרק הכותב גבי המתנה על נכסי אשתו וא"ל דו"ד אין לי בנכסייך ואם כתב לה כן אחר שנשאת ופירש בנכסייך העתידין ליפול ליך מאי אם מהני ופשטינן לה התם ויש אדם מתנה על דבר שלא בא לעולם ולא מהני סילוקו להתנות בדבר שאינו בעולם כ"א דוקא בעודה ארוסה הוא דמהני כמפורש שם וה"נ אם פירש בהדיא לקבוע בשביל דבר שלא בעולם לאו כלום הוא:

הלכה ו מתני' זה מגלח נזיר שלם כו' דברי ר' מאיר. ר"מ לטעמיה דס"ל תפוס לשון ראשון וכי אמר הרי עלי לגלח תגלחת שלימה קאמר וכי הדר קאמר חצי נזיר לאו כל כמיניה למיהדר ביה אפילו תוך כדי דיבור ורבנן סברי נדר ופתחו עמו הוא והוי כאומר חצי קרבנות של נזיר עלי שאינו חייב אלא ההצי והלכה כחכמים:

גמ' בסתם חלוקין. שאמר הרי עלי חצי נזיר סתם ולא פירש מה החצי: מה. דמה אנן מקיימין המתני' אם באומר כל חצי ראש כלומר שפירש החצי על ראש הנזיר ואמר חצי גילוח הנזיר עלי כ"ע מודים שהוא מביא כל הקרבנות משלם דלא אשכחן נזירות לפלגא ואם באומר חצי חובה של קרבן נזיר עלי כ"ע מודים שהוא מביא חצי קרבנות הנזיר דבקרבנות שייך שפיר החצי אלא ע"כ כן אנן קיימין באומר חצי סתם ופליגי ר"מ ורבנן במה היתה כוונתו לר"מ כאומר חצי הראש והלכך מגלח נזיר שלם ולחכמים כאומר חצי חובה: אשכח אמר קלת וחומרת. נמצאת למד קולא וחומרא קולא אליבא דר"מ וחומרא אליבא דרבנן וכלומר דאע"ג דחזינן בפלוגתייהו ר"מ מחמיר וחכמים מקילין מ"מ מצינו לפעמים איפכא דודאי אם שנים אמרו הרי עלי לגלח חצי בזה ר"מ מחמיר וחכמים מקילין אלא שאם אחד לבד אמר הרי עלי לגלח חצי בזה הוי קולא לר"מ דאמר חצי הראש הוא וא"כ מביא קרבן שלם בשביל זה: מביא קרבן אחד. כלומר בקרבן אחד שמחויב הנזיר יוצא זה: שכן הנזיר מגלח עליו קרבן שלם. שכן יוצא זה הנאמר בקרבן שלם שקבל עליו זה הנודר בשבילו ואינו צריך יותר: ע"ד דרבנן. אבל לרבנן דסברי חצי חובה הוא דאמר ולא קבל עליו הנודר אלא חצי קרבן הנזיר: מביא קרבן ומחצה חצי חובת יחיד. כלומר זה הנזיר צריך להביא קרבן שלם שהרי אינו יוצא בחצי נדבתו של זה כיון שאינו קרבן שלם וזה הנודר צריך להביא חצי חובת יחיד של זה שקבל עליו ונמצא מביאין קרבן ומחצה בין שניהם:

הלכה ז מתני' ונולד לו בן ה"ז נזיר. דבלשון בני אדם לא מיקרי בן אלא זכר ולא נקבה וטומטום ואנדרוגינוס: ולד. מקרי אפי' נקבה וטומטום ואנדרוגינס בכלל:

בת

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ח מנזירות

טו ב מיי' פ"א שם הי"ז

(כתובות פ"ט ה"ח)

נזיר יב ג

שם

רידב"ז

מה אנן קיימין אם באומר כל הני ראש כל עמא מודיי שהוא מגלח נזיר שלם אם באומר הני חובה כ"ע מודיי שהוא מגלח חצי נזיר אלא כן אנן קיימין באומר הני ר"מ אומר כאומר הני ראש ורבנן אמרי כאומר הני חובה א"ר יודן אשכח אמר קלת וחומרת ע"ד דר"מ דו אמר חצי ראש מביא קרבן אחד שכן הנזיר מגלח עליו קרבן שלם ע"ד דרבנן דאינון אמרין חצי חובה מביא קרבן ומחלה הני חובת יחיד ע"כ. פי' הפ"מ ז"ל לא הבנתי ופי' הק"ע ז"ל דהקולא שאמרו חכמים היא חומרא לר"מ דאמר כאומר חצי ראש ומגלח נזיר שלם א"צ להביא אלא קרבן אחד דהא תנן לקמן אם גילח על אחת משלשתן יצא ולרבנן דאמרי הני חובה הנה חובו של הנזיר הוא ג' קרבנות צריך להביא קרבן ומחלה עכ"ל ז"ל ופירושו הוא מובן אבל הק' בש"ק דהא לשון הזה משמע קולא וחומרא לזה ולזה ונשאר בקושיא והגו"י ז"ל מגי' ולאחר כל הפירושים נ"ב מה דגרסינן ע"ד דר"מ דו אמר הני ראש מביא קרבן אחד שכן הנזיר מגלח עליו קרבן שלם מאי פירוש הוא קרבן אחד וקרבן שלם והול"ל שכן הנזיר מגלח עליו קרבן אחד ומאי האי דקאמר מעיקרא קרבן אחד ומסיים קרבן שלם וכן נ"ב במה דמסיק ע"ד דרבנן מביא קרבן ומחלה הני חובת יחיד מאי פירוש הוא חובת יחיד. ונראה לפענ"ד שזהו גמ' מפורשת במס' זבחים דף קי"ז דגרסינן שם ת"ר כל נידר ונידב הי' קרב בבמה שאין נידר ונידב אין קרב בבמה מנחה ונזירות קריבין בבמה דברי ר"מ וחכ"א לא קרבו יחיד אלא עולות ושלמים בלבד פי' דקרבן יחיד דנזירות לא קרבו בבמה דלא קרבו חובת יחיד בבמה אלא נידר ונידב דהוא עולה ושלמים בלבד אבל נזירות הוי חובת יחיד ולא הוי נידר ונידב אעפ"י שגוף הנזירות בא ע"י נדר ונדבה אבל לאחר שקיבל הנזירות הוי הקרבנות שלו חובה וגרסינן שם אמר שמואל מחלוקת בהטאת ואשם אבל עולות ושלמים ד"ה ישרות נינהו וקרבי פי' נדבות נינהו מתיב רבה חזה ושוק כו' אלא אי איתמר הכי איתמר אמר שמואל מחלוקת בעולה ושלמים אבל בחטאת ואשם חובות נינהו ולא קרבי ע"ש ונמצא ב' לשונות בפלוגתא

תוס' הרי"ד

בתנאי דאיפשר ליה לקיימו נמי תנאו בטל ובמס' גיטין דף ע"ה בתוס' ז"ל כתבו הא דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הוא דילפינן נמי מתנאי בני גד ובני ראובן דלא היה על דבר שכתוב בתורה וז"פ דע"כ אליבא דר"מ דס"ל דמתנה על מה שכתוב בתורה היכא דאיפשר לקיים מהני ורק לא מהני באי איפשר לקיימו ע"כ דלא יליף מתנאי בני גד ובני ראובן דאל"כ האיך מהני גבי איפשר לקיימו כיון דילפינן מבני גד ובני ראובן דלא היה בדבר שכתוב בתורה א"כ מה לן אם איפשר לקיים או לא וזהו טעמא דרבנן באמת אבל ר"מ ע"כ דס"ל דלאו דילפינן מבני גד ובני ראובן אלא משום דריב"ת דהוי תנאי שאי איפשר לקיימו והוי זה כל עיקר הטעם במתנה על מה שכתוב בתורה דלא מהני הוא רק מטעם דאי איפשר לקיימו כמו שכתבו בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף נ"ד ע"א הנ"ל דכל הטעם דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא רק משום דהוי תנאי דאי איפשר לקיימו אבל רבנן פליגי על ריב"ת וס"ל דתנאי דאי אפשר לקיימו מהני תנאה אבל מתנה על מה שכתוב בתורה לא מהני אפילו באיפשר לקיים התנאי כמו ביעוד משום דגמרינן מבני גד ובני ראובן דלא הוי שם בדבר שכתוב בתורה [והא דמהני באי איפשר לקיים ולא ילפינן מבני גד ובני ראובן דהיה באיפשר לקיים הוא משום הטעם דאיתא בירושלמי בפרקין לעיל דעילה מנא דתלה בדבר שאי אפשר לקיימו ע"כ אינו רוצה המעשה כל עיקר דאי היה רוצה לא היה תולה בדבר שאי איפשר לקיימו עיי"ש] ועפ"ז מובן מאד קושית התוס' ז"ל דסמכו יסוד קושיתם על הקדמת דבריהם שהקדימו וכתבו דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה דכשאמר הריני נזיר חייל עליו נזירות לכל מילי וכי אמר ע"מ מטיל התנאי על מה שכתוב בתורה ובטל התנאי ות"ת תיפוק ליה דנזירות אי איפשר לקיים ע"י כו' וי"ל כו' מה סמיכות הוא הקושיא הזאת לההקדמתם אבל ע"פ דברינו נימא מאד דהנה הא דקאמר ריב"ל הוי ע"מ כמון דמי והא דע"מ הוה הוא שאני מכל ע"מ דדמי למון הוא כמו שמבואר בתוס' ז"ל דלא דמי לשאר כסות ועונה דהתם כיון שאמר הרי את מקודשת מקודשת הוי אמר מון מאחר לא מידי קאמר כיון דנתפסו קידושין ממילא בטל השיור משא"כ בנזירות דצריך שיזיר מכולן ואם נדר מאחד מהן לא הוי נזיר א"כ לא חל כלל הנזירות דהא אמר בפירוש שיהא שותה יין ומטמא פי' דהתם התנאי

עין משפט נר מצוה

טז
א ד מיי' פ"א מנזירות הל' יז

יז
ב מיי' שם ש"ע

מסורת הש"ס

נזיר דף יב ב

שם דף ח ע"ב

גמ' בת לא כלום טומטום ואנדרוגינס צריכה:

הלכה ח מתני' [א] *הפילה אשתו אינו נזיר ר' שמעון אומר יאמר אם היה בן קיימא הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה [ג] חזרה וילדה הרי זה נזיר רבי שמעון אומר יאמר אם הראשון היה בן קיימא הראשונה חובה וזו נדבה ואם לאו הראשונה נדבה וזו חובה:

גמ' והש לומר שמא בן קיימה הוא אמר ר' יוחנן דרבי יודה היא דרבי יודה אמר [ג] *ספק נזירות מותר אמר ליה לא אמר רבי יודה אלא לבסוף אבל לכתחילה אוף רבי יודה מודיי אי זהו בתחילה ואי זהו בסוף אמר ר' שמואל בר רב יצחק (כל עמא מודיי) איני יודע אם נזרתי ואם לא נזרתי אהן הוא בתחילה אם מ' ואם נ' אהן בסוף רבי יוסי בי רבי בון אומר איתפלגון רבי חייה בר בא ורבי שמואל בר רב יצחק כל עמא מודיי איני יודע אם נזרתי ואם לא נזרתי אהן הוא בתחילה אם ארבעים ואם חמשים אהנו בסוף מה פליגין אם אחת אם שתים רבי חייה בר בא עבד ליה כבסוף רבי שמואל עבד ליה כבתחילה רבי מנא אם אחת אם שתים צריכה לרבי שמואל בר רב יצחק הוא כבתחילה הוא כבסוף:

הלכה

פני משה

גמ' בת לא כלום. כלומר פשיטא דאינו נזיר דהא בן קאמר ולא צריכה לאשמעינן אלא אגב טומטום ואנדרוגינס נקטה דצריכה היא ולאשמעינן שאינו נזיר כלל ואפילו לרבי שמעון דאמר במתניתין דלקמן ספק נזירות להחמיר דוקא אם ספק בן קיימא או לא הוא דקאמר אבל טומטום ואנדרוגינס לא שלא היה דעתו אלא לבן ודאי:

הלכה ח מתני' הפילה אשתו. ולא ידע אי בר קיימא הוא אי נפל הוא אינו נזיר ומפרש בגמרא דמתני' ר' יהודה היא דאמר לא מהית איניש נפשיה לספיקא וכי אמר כשיהיה לי ולד על ולד ודאי קאמר: ר' שמעון. סבר ספק נזירות להחמיר הלכך צריך להיות נזיר מספק ומתנה ואומר אם בן קיימא הוא הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה ומגלח ומביא קרבנותיו לסוף שלשים יום ובלא תנאי לא היה יכול להביא קרבן מספק ואין הלכה כר"ש: חזרה וילדה ה"ז נזיר שהרי לא נהג נזירות מחמת הנפל ועכשיו שילדה ולד של קיימא חלה נזירות ולדברי ר"ש צריך לחזור ולהתנות דשמא הראשון היה ולד של קיימא:

גמ' והש לומר שמא בן קיימא הוא. אמאי אינו נזיר ניחוש להומרא שמא בן קיימא הוא: דאמר ספק נזירות מותר. כדקתני בתוספתא דפרקין בהדיא ר' יהודה פוטר שגגת נזירות מותרת: א"ל ר"ל גרסינן לא אמר ר' יהודה אלא בסוף. כדמפרש לקמיה אבל בתחילה אף ר' יהודה מודה ומתני' בתחילה הוא: אמר רבי שמואל בר רב יצחק איני יודע אם נזרתי ואם לא נזרתי אהן הוא בתחלה. דאם הוא מסופק אם נזר אם לא זהו בתחלה ואפי' ר' יהודה מודה דמחמרינן ביה להיות עכ"פ נזיר אחת. ול"ג הכא כ"ע מודיי ואגב שטפא דלקמן הוא: אם מ' ואם נ' אהן בסוף. ואם הוא מסופק אם ארבעים יום או נ' נזר כלומר אם הרבה ואם מעט זהו בסוף ובהא ר' יהודה אמר להקל ותפסת את המועט: איתפלגון ר' חייה בר בא ור' שמואל בר רב יצחק. בהא דלקמן וכ"ע ר' חייא ור' שמואל מודים בהא דאמרן דזהו בתחילה וזהו בסוף: מה פליגין. באם מסופק הוא אם אחת נזר ואם שתים דר' חייא מדמי לה כבסוף שהרי אחת הוא נזיר ודאי ועל השניה קאמר ר' יהודה דדנין אותו להקל ור' שמואל מדמי לה כבתחילה דהואיל והשני' נזירות בפני עצמה היא הוי ליה כמסופק אם נזר כלל או לא: ר' מנא. קאמר דאם הוא מסופק אם אחת או שתים צריכה לר' שמואל מיבעיא ליה דהוא גופיה ספוקי מספקא ליה למאי מדמינן לה: הוא כבתחילה הוא כבסוף. כלומר דאפשר לדמות לה לכבתחילה כדאמרן ואפשר נמי לדמות לכבסוף דהא עכ"פ נזיר אחת הוא והשניה הוי ספק אם יהיה עוד נזיר והוי כמו מ' או נ':

הלכה

קרבן העדה

גמ' בת לא כלום. האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונולד לו בת אינו נזיר אפי' בספק: טומטום ואנדרוגינס צריכה. אינו נזיר ודאי אבל ספק הוא שמא בן הוא:

הלכה ח מתני' הפילה אשתו. ולא ידעינן אי נפל אי בר קיימא הוי: אינו נזיר. בגמרא מפרש טעמא: ר"ש אומר יאמר כו'. סבר ר"ש ספק נזירות להחמיר הלכך צריך להתנות ולומר אם בן קיימא הוי הריני נזיר חובה מחמת נדרו ואם נפל הריני נזיר נדבה ומגלח ומביא קרבנותיו לסוף ל' יום ובלא תנאי אסור להביא קרבן מספק: חזרה וילדה. מהריון אחר ולד קיימא ה"ז נזיר שהרי לא נהג נזירות בראשונה ולר"ש צריך לחזור ולהתנות דחיישינן שמא הראשון בן קיימא הוי וכבר יצא ידי נדרו: גמ' ופריך והש כו'. לת"ק פריך כשהפילה למה אינו נזיר כלל ניחוש שמא היה בן קיימא ויהא נזיר מספק: דר"י היא. מתני' אתיא כר"י: ה"ג א"ל לא אר"י אלא בתחלה אבל בסוף אף ר"י מודה. דספיקו להחמיר: ה"ג אר"ש בר רב יצחק איני יודע אם נזרתי אם לא. זהו בתחלה שהספק הוא אם חל עליו נזירות כלל אבל אם הוא יודע שהוא נזיר אלא שהספק אם הוא נזיר מ' או נ' יום זהו בסוף ואף ר' יהודה מודה דהוי נזיר: כל עמא מודיי. הכל מודים: מה פליגין. כי פליגי ר"ח ור"ש בשהספק אם נזר נזירה אחת או שתי נזירות: עבד ליה כבסוף. דהא ודאי כבר חל עליו נזירות אחת: עבד ליה כבתחלה. שכל נזירות ענין בפ"ע הוא: ר' מנא. אמר ספק אם אחת אם שתים מיבעיא ליה לר"ש בר רב יצחק אם הוא כבתחלה או כבסוף:

הלכה

תוס' הרי"ד

התנאי דשאר הוא מילתא אחריתא ולא שייך לגוף הקידושין וכיון דגוף הקידושין ע"כ נתפסין ממילא לא הוי שיור משא"כ כאן דהוי בגוף הנזירות אפילו דהתנאי לא מהני מ"מ הא עכ"פ איהו לא נזר בכולן ואבל רבינא ס"ל דמ"מ כיון שאמר בלשון תנאי לא חשיב שוב שיור בנזירות ולכאורה קשה מאד על התוס' ז"ל במס' גיטין ר"פ המגרש קושית הש"ק ז"ל דמקשה מאי מקרו בתוס' ז"ל הכ"ל באומר ע"מ שלא תנשא ולא תבעלי לפלוני דהוי שיור אע"ג דאמר ע"מ בלשון תנאי מ"מ הא עכ"פ שייר בגט ואמ"כ מסקו בשם ר"י ז"ל כיון דאמר בלשון תנאי לא חשיב שיור ומאי מקרו כלל הא סוגיא מפורשת היא במס' נזיר דף י"א דתניא כוותיה דרבינא דחשיב תנאי ולא שיור אע"ג דעכ"פ שייר בגוף נזירות ולא הוי נזיר מכולן מ"מ כיון דאמר בלשון ע"מ לא חשיב שיור עיי' בש"ק ז"ל דהכים בכ"ע ולכאורה היא קושיא אלימתא ובאמת לפי הכ"ל לא קשה כלל דהא לר"מ ולר"י בן תימא הא דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הוא משום הטעם דהוי תנאי דאי אפשר לקיימו ככ"ל וטעמא דריב"ת הוא כיון דאי אפשר לקיימו אינו אלא כמפליגה בדברים ופי' רש"י ז"ל במס' ב"מ דף כ"ד דאין בלבו לתנאי כלל עיי"ש וא"כ לא קשה כלל מהאי סוגיא דלפיכך ס"ל לרבינא דלא הוי שיור כיון דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי מפליג בדברים ואין בלבו כלל לתנאי ע"כ לא שייר כלל מן הנזירות [וטעמא דריב"ל משום דס"ל כרבנן דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא משום דילפינן מבני גד ובני ראובן כנ"ל ולא משום דאין אפשר להתקיים ובתנאי דאי אפשר לקיימו ס"ל כרבנן דריב"ת וא"כ מטעם זה גבי מתנה על מה שכתוב בתורה היה לן נמי למימר דעילה מלא ואינו מפן בהמעשה כמו בתנאי דאי אפשר לקיימו אך משום דילפינן דתנאו בטל מבני גד ובני ראובן] ובזה ניחא הקדמת התוס' ז"ל לקושיתם דהקדימו לפרש הטעם דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל משום דכשאמר הריני נזיר חייל עליו נזירות לכל מילי וכי אמר ע"מ מטיל התנאי על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל א"כ הוי לא משום דמפליג בדברים ולא היה בלבו לתנאי אלא דקיבל עליו לכל מילי והתנאי הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל מגז"כ דילפינן מבני גד ובני ראובן ע"כ הקשו לפ"ז וא"ת תיפוק ליה משום ה"א לקיימו עיי"ש דכיון דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא משום דילפינן מבני גד ובני ראובן א"כ קמ"ל רבינא דאפילו בששייר עכ"פ בגוף הנזירות כיון דאמר בלשון ע"מ לא חשיב שיור והתנאי בטל והמעשה קיים א"כ למה ליה לרבינא למימר משום מתנה על מה שכתוב בתורה ולא נוכל לאשמעינן זאת בעלמא כמו בגירושין דבמקום דהשיור הוא בלשון ע"מ לא חשיב שיור די"ל

רידב"ז

בפלוגתא דר"מ ורבנן באם קרבן נזירות מקרי חובת יחיד או נדבת יחיד להד לישנא בהעאת לכו"ע הוי חובה אך רבנן ס"ל דאף עולה ושלמים הוי חובה ולחד לישנא בעולה ושלמים הוי לכו"ע נדבה אך רבנן ס"ל דהעאת של נזיר הוי קרבן חובת יחיד וכן בירושלמי בפ"ב דמס' פסחים הוי נ"כ פלוגתא הזאת עי"ש וא"כ לפ"ז נ"מ בין הני תרי לישני דלהד לישנא הוי ר"מ לקולא ורבנן להומרא ולחד לישנא הוי ר"מ להומרא ורבנן לקולא דלהך לישנא דרבנן ס"ל דאף עולה ושלמים הוי חובת יחיד א"כ בשצריך להביא הלי חובה א"כ מביא הלי מג' קרבנות וצריך להביא קרבן ומחלה ולר"מ דס"ל דכונתו על גילוח חצי הראש וכיון דאינו יכול לגלח אפילו שער אחד עד שיביא קרבן אחד ואם גילח על אחת משלשתן יצא א"כ א"ל להביא רק קרבן אחד ולרבנן צריך להביא קרבן ומחלה ונמצא דר"מ לקולא ורבנן להומרא אבל להך לישנא דבעולה ושלמים לכו"ע נדבה ורק רבנן ס"ל דהעאה הוי חובת יחיד ולא קרב בבמה א"כ לרבנן דס"ל דהוי כמו דאמר הלי חובה וא"כ א"ל להביא רק הלי חובת יחיד דהוא הלי העאת משא"כ לר"מ דס"ל דהוי כאומר הלי גילוח הראש וכיון דאינו יכול לגלח אפילו שער אחד עד שיביא קרבן אחד שלם א"כ לר"מ הוי להומרא דצריך להביא קרבן שלם ולרבנן הלי קרבן ורבנן לקולא ונמצא קולא והומרא על דר"מ וקולא והומרא על דרבנן להד לישנא מביא לר"מ קרבן אחד ולרבנן קרבן והלי קרבן ולהד לישנא לר"מ מביא קרבן שלם ולרבנן חלי קרבן והנה הא דגרסינן ע"ד דרבנן מביא קרבן ומחלה הוא לשון או או או קרבן ומחלה או חלי חובת יחיד וע"כ או דמביא קרבן ומחלה דכולהו שלשה קרבנות הוי חובת יחיד או דרק הלי קרבן מביא הלי חובת יחיד ותלי בהפלוגתא מהו חובת יחיד דנזירות ונקט לשון חובת יחיד לרמז הפלוגתא דמהו חובה דנזירות ושם לענין במה הפלוגתא אם נקרא חובת יחיד ונמצא לר"מ דתלי בגילוח הראש ממ"כ אינו מביא יותר מקרבן אחד דהא הנזיר מגלח רק על קרבן אחד ואינו מביא פחות מן קרבן שלם דהא לא מצי לגלח אפילו שער אחד עד שיביא קרבן אבל לרבנן דתלי בהלי חובה או דמביא הלי קרבן או דמביא קרבן ומחלה דהא ע"כ קיבל עליו רק קרבנות חובה דמעכב בנזירות לשתות יין ולמ"ד דכולן חובה אסור לשתות יין עד שיביא כולן ולמ"ד דעולה ושלמים נדרים ונדבות מותר לשתות יין אחר ההטאת וכן איתא בירושלמי במס' פסחים פ"ב הנ"ל ואולי גרסינן בוא"ו והלי חובת יחיד דהוא או או כמו בטל ועשה מאמר:

בת ולא כלום טומטום ואנדרוגינוס צריכה. פי' הק"ע ז"ל צריכה אולי דהוי נזיר והא דגרסינן בה"ח גבי הפילה אשתו אינו נזיר והש לומר שמא בן קיימא הוא א"ר יוחנן דר"י היא דר"י אמר ספק נזירות להקל ולא פריך על הרישא דטומטום והש לומר שמא בן זכר הוא משום די"ל דהא דתני אינו נזיר הוא משום בת דבת לאו כלום ותני להפוקי מרישא דתני נולד לו בן ה"ז נזיר ע"ז נקט בסיפא גבי בת וטומטום דאינו נזיר כלומר דאינו נזיר כמו ברישא והא דלא תני ה"ז ספק נזיר משום בת דבת באמת לאו כלום והיינו דגרסינן בת לאו כלום טומטום ואנדרוגינוס צריכה דבת לאו כלום היא אבל טומטום ואנדרוגינוס צריכה פי' דהוי ספק והא דתני בלשון אינו נזיר משום בת הוא דאינה כלום ודו"ק:

לא אמר רבי יהודה אלא לבסוף כו'. המפרשים זכרונם לברכה מגיהים אלא לכתחילה אבל לבסוף אוף ר"י מודה וכן האמת ומוכרח הוא ודו"ק:

רבי

שנויי נוסחאות (ס"ג) כל עמא מודיי כ"ס נד"ו.

מסורה הש"ס

נזיר דף יג ב

הלכה ט מתני' הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן. קיבל עליו סתם נזירות ועוד נזירות אחרת כשיהיה לו בן: משלים את שלו. תחלה ומביא קרבן ומגלח ואח"כ מונה את של בנו: הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר. שקבל נזירות בנו תחלה: התחיל מונה את שלו ואח"כ נולד לו בן. קודם שישלמו ל' יום של נזירותו: מניח את שלו ומונה את של בנו. כיון דקבל עליו תחלה נזירות בנו מיד שנולד לו בן צריך להניח את שלו ולמנות את של בנו ואח"כ משלים את שלו:

גמ' ה"ג ר"י בעי הריני נזיר לאחר עשרים יום ולשלשים יום אלו מהו. וה"פ מי אמרינן מתחיל מיד למנות הנך שלשים וכשמונה יום עשרים מתחיל למנות נזירות חדש שנזר בראשונה ואחר שלשים מונה עוד עשרה ימים להשלים נזירות הראשון ואחר כך מביא קרבן ומגלח או דלמא לא מחית איניש נפשיה להפסקת נזירות ובעשרים יום הראשונים מותר ביין ובתגלחת ובטומאה ובסוף כ' יום מונה ל' ומביא קרבנותיו ואח"כ מונה עוד ל' ומביא קרבנותיו: מניח את שלו ומונה את של בנו. ש"מ דמחית איניש נפשי' להפסקת נזירות: ה"ג ואפי' אשתו יושבת על המשבר. כלומר ולא תימא שאני מתני' דלא ידע שיקדים לידת בנו קודם גמר נזירותו משא"כ כאן שיודע בודאי שיפסוק נזירותו דמתני' סתמא תנן ואיירי אפי' אשתו יושבת על המשבר דקרוב הדבר שיפסיק נזירותו ואפ"ה מונה את שלו מיד: א"ל. ממתני' ליכא למפשט הך בעיא דנזירותו לא דמיא לנזירת בנו דמרוב שמחתו בלידת בנו שחננו ה' קיבל על עצמו להיות נזיר לכך דוחה את שלו אבל הכא בנזירותו י"ל שאינו רוצה לדחות את שלו: אלא האומר כו'. אלא האומר הריני נזיר מיד ונזיר לאחר כ' יום דבשעת נזירות הראשונה לא ידע שיופסק נזירותו ולא גילה דעתו כלל ודאי איכא למפשט ממתני' דמונה נזירות הראשונה תחלה דכ"ש הוא מנזירות בנו: השלים נזירותו. קודם שנולד לו בן ועד שלא הביא קרבנות ותגלחתו נולד לו בן אינו מונה את של בנו עד שיביא קרבנותיו וגילח על נזירות הראשון: ה"ג עד שיביא קרבן ומגלח וכן נזיר שנטמא. וה"פ וכן אם נטמא תוך ימי נזירותו אין נזירת בנו חל עד שיביא קרבן טומא' ויגלח: ופריך מחלפא כו'. קשיא דריב"ח אהדדי: טמא מת שנזר שביעי

הלכה ט מתני' [א] *הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן התחיל מונה את שלו ואחר כך נולד לו בן משלים את שלו ואחר כך מונה את של בנו הריני נזיר כשיהא לי בן ונזיר והתחיל מונה את שלו ואחר כך נולד לו בן מניח את שלו ומונה את של בנו ואחר כך משלים את שלו: **גמ'** רבי יוסי בעא אמר הריני נזיר לשלשים יום אילו ולשלשים יום אילו אמר רבי זעירא קומי רבי מנא ולא מתניתא היא מניח את שלו ומונה את של בנו אלא אפילו אשתו יושבת על המשבר אמר ליה נזירותו לנזירות בנו לא דמיא אלא אמר [ב] הריני נזיר מכבר ונזיר לאחר עשרים יום רבי לעזר ורבי יוסי בר חנינה תריהון אמרין השלים נזירותו לעולם אין נזירות בנו חלה עליו ועד שתהא קרבן מגלח נזיר שניטמא מחלפה שיטתיה דרבי יוסי בן חנינה תמן הוא אמר [ג] טמא מת שנזר שביעי

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ג מנזירות ה"ג
יט ב מיי' פ"ד שם ס"ז
כ ג מיי' פ"ז שם ס"ו

הלכה ט מתני' הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן. מי שקבל עליו נזירות סתם ועוד קבל עליו נזירות אחרת כשיהיה לי בן: משלים את שלו. תחלה ומגלח ומביא קרבן ואחר כך מונה את של בנו: הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר. שקבל עליו תחלה נזירות בנו: מניח את שלו ומונה את של בנו. דכיון שקבל עליו נזירות בנו תחלה מיד כשנולד לו בן צריך להניח את שלו ולמנות של בנו ואח"כ משלים את שלו:

גמ' ר' יוסי בעי. מי שאמר הריני נזיר לשלשים יום אלו וחזר ואמר הריני נזיר לשלשים יום אלו עצמן מהו מי אמרינן הואיל ואמר שיהא נזיר עוד על השלשים אלו עצמן עולין לו אלו השלשים לשתי נזירות ויגלח תגלחת אחת לבסוף ויביא שתי קרבנות נזיר דלא דמיא לאומר הריני נזיר ונזיר דמונה שתי נזירות דהתם אמרינן מסתמא היתה דעתו על שתי נזירות דאמר ונזיר עוד פעם אחרת אבל הכא מכיון שאמר ולשלשים אלו על השלשים עצמן שאמר מתחלה לא נתכוין אלא בשביל להביא שתי קרבנות נזיר על אלו השלשים ולא להיות מונה שתי נזירות או דילמא לא אמרינן שיהו אלו השלשים עולין לו לשתיהם אלא מונה שתים ומגלח ומביא קרבן על כל או"א כמו האומר הריני נזיר ונזיר: ולא מתניתא היא. הא ממתני' נוכל לפשוט בעיא דר' יוסי דאין עולין לו לשתיהן דהא קתני בסיפא הריני נזיר כשיהיה לי בן וכו' מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים את שלו: אלא אפילו אשתו יושבת על המשבר. כלומר מי לא עסקינן שאפי' אשתו יושבת על המשבר בשעה שאמר כן ובודאי תלד היום ואפ"ה לא אמרינן הואיל ונולד הבן ביום שהתחיל נזירותו ואלין שתי הנזירות כאחת יהיו עולין לו הנזירות לשתיהן ואח"כ יגלה עליהן אלא דצריך להניח את שלו ומונה נזירות אחרת בשביל בנו והכא נמי אין אלו השלשים עולין לו לשתים כאחת וצריך למנות שתי נזירות: א"ל נזירותו לנזירות בנו. מדמית לה בתמיה דשאני במתני' דהיכי ס"ד שתהא נזירותו עולה ג"כ בשביל נזירות בנו דנזירות אחריתא היא שקבל עליו ועוד דנהי דאשתו יושבת על המשבר אכתי לא ידע אם תלד היום ומסתמא בשעה שנזר לשתי נזירות נתכוין אבל הכא קמיבעיא לן אם שתי הנזירות שלו חלין כא' אם עולין לו לשתיהן: לא דמיא אלא המר הריני נזיר מכבר ונזיר לאחר כ' יום. כלומר נזירותו ונזירת בנו לא דמיא אלא להא אם אמר הריני נזיר מעכשיו ונזיר לאחר כ' יום דמונה נזירות של עכשיו מיד ומגלח אחר שלשים וחוזר ומונה אח"כ שלשים יום הנזירות שקבל עליו אחר העשרים וה"נ בנזירותו ובנזירת בנו דכיון שאמר הריני נזיר הלה עליו מיד וכשנולד לו בן מפסיק שלו למנות של בנו שאמר מתחילה וחוזר אח"כ להשלים שלו: השלים נזירותו. ארישא דמתני' קאי הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן דמשלים את שלו ואח"כ מונה של בנו וקאמרי דלעולם אין נזירות בנו חלה עליו עד שתהא קרבן מגלח כלומר עד שיביא קרבן ויהא מגלח ולמחרתו מתחיל למנות נזירות של בנו: נזיר שניטמא. כלומר דדמיא לנזיר טהור שנטמא שצריך לגלח בשביעי ולהביא קרבן אחר יום הז' ואין שביעי שלו עולה למנין וכן הכא אין יום התגלחת עולה לו למנין: מחלפה שיטתיה דר"י ב"ח תמן הוא אומר. דזהו ההפרש בין טמא מת שנזר לנזיר טהור שנטמא דטמא שנזר שביעי שלו עולה מן המנין דכיון דטבל והוי טהור מתחיל למנות בו ביום אבל נזיר טהור שנטמא אין

רידב"ז

רבי יוסי בעי אמר הריני נזיר לשלשים יום! אילו ולשלשים יום אינו. פי' דמיבעיא ליה לענין הפסקת נזירות דהא פשיטא באומר הריני נזיר מהיום ונזיר לאחר עשרים יום דצריך למנות תחלה שלשים הראשונים ואח"כ של אחר העשרים ואם מנה לאחר עשרים לשם נזירות השניה פשיטא דמניח נזירות השנייה ומשלים את של ראשונה כיון דהנזירות הראשונה הלה עליו מתחלה צריך להשלימה תחלה ולגלח ולהביא קרבן ואין לו להפסיק בנזירות אחרת אבל כי קמבעיא לן בקיבל עליו נזירות ראשונה על ל' יום ונזירות שניה על אותן ל' יום גופייהו דקי"ל יש נדר בתוך נדר אפילו אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום עיין במס' נדרים דף י"ז ע"ש וצריך למנות ב' פעמים נזירות ולגלח בסוף נזירות ראשונה ולהביא קרבן ואח"כ ימנה לשם שנייה אם מנה תחלה לשם שניה אם כשמנה עשרה ימים צריך להפסיק ולהניח את נזירות שניה ולמנות לשם ראשונה ואח"כ ישלים את השניה או לא כיון דקבלת נזירות השניה היה ג"כ על הימים הללו רק משום דיש נדר בתוך נדר צריך למנות ב' פעמים ע"כ אם מנה ימים הללו לשם שניה נמי שפיר דמי וע"כ אין צריך להניח את השניה אלא ישלים זמן ל' יום ויביא קרבן ויחזור למנות לשם ראשונה ולהביא קרבן ולא איכפת לן אם יגמור המנין לשם שניה ואימתי צריך להפסיק במנין הנ"מ כשהנזירות השני' לא היתה על אותן הימים ממש רק הריני נזיר היום הריני נזיר למחר או הריני נזיר היום ונזיר לאחר כ' ימים אבל הכא דהוא על אותן הימים גופייהו יש לומר דבמנה לשם שניה עשרה ימים א"צ להניח ולהתחיל לשם ראשונה ולהביא קרבן ולהשלים אח"כ כיון דתרווייהו כהדדי ניהו לא שייך בזה דין הפסקת נזירות אלא מונה ב' פעמים שלשים ומביא בנתיים קרבן ע"ז אר"ז קומי ר"מ ולא מתניתא היא מניח את שלו ומונה את של בנו ולא אפילו אשתו יושבת על המשבר וגרסינן לא אפילו כלשון הירושלמי בכ"מ עיין במס' גיטין פ"ז ה"א [והכוונה אחת אפילו כדגרסינן אלא אפילו] פי' דבמתני' דקתני הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר והתחיל מונה שלו ואח"כ נולד לו בן מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים את שלו וה"ה אפילו כשאשתו יושבת על המשבר ונולד באותו יום נמי הוא הדין דכשהתחיל למנות שלו מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ מונה את שלו ואם מנה איזה ימים שלו משלים אח"כ אלמא דבקבל ב' נזירות על אותן הימים גופייהו כשמנה בכוונת נזירות שניה צריך להניחה ולמנות לשם ראשונה ולהשלים אח"כ על השניה ע"ז א"ל נזירותו לנזירות בנו לא דמיא אלא לאומר הריני נזיר מכבר ונזיר לאחר עשרים יום פי' דבכ"מ בשקבל ב' נזירות רצופים על אותן הימים גופייהו צריך למנות ב' פעמים ואין כאן הפסקת נזירות והנ"מ בשב' הנזירות הוא בעד עצמו אבל אם אחד הוא בעדו וכו' בעד בנו אז נזירות אחריתי היא ואם מנה נזירותו קודם נזירות בנו צריך להפסיק נזירותו בשביל נזירות ההריתי דבנו ונזירותו ונזירות בנו דמי' לב' נזירות דמחולקין בזמן דזה מכבר וזה לאחר עשרים דאז אם מנה לאחר עשרים לשם שניה צריך להפסיק ולהניח השנייה ולמנות להראשונה ואח"כ משלים להשניה דכיון דהנזירות השניה מחולק בזמן אחר אז צריך להניח השניה ולמנות הראשונה ודוק כי זהו פי' הנכון בע"ה והנה הק"ע ז"ל מגיה ופי' הפ"מ ז"ל אינו מובן לי ובנו"י ז"ל מגיה ג"כ דר"ז למד מרישא דמתני' ולדבריגו אתי שפיר נכון בע"ה ודו"ק: **אפילו** אשתו יושבת על המשבר. מכאן מוכח דלא כפי' התוס' ז"ל דף י"ג ע"ב ד"ה הריני דכתבו ז"ל אם נולד בו ביום א"צ למנות ב' פעמים ומכאן מוכח בפירוש דצריך למנות ב' פעמים ודו"ק:

תוס' הרי"ד

די"ל דשאני הכא בנזיר דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה וכר"מ וכריב"ת דלא שייר כלל דהוי רק מפליג בדברים משא"כ בגירושין חשיב שיור אפילו דאמר בלשון ע"מ ולגבי גירושין לא שייך הא דריב"ת דהא אפשר לקיים שלא תנשא לפלוני ומכיון דמפרשינן לדברי רבינא דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה משום גופ"כ דבני גד ובני ראובן א"כ מוכח דס"ל דשיור בלשון ע"מ לא חשיב שיור א"כ ל"ל למימר משום מתנה על מה שכתוב בתורה דליכא לאשמעינן האי דיכא דשיור בלשון ע"מ לא חשיב שיור דאיכא למימר משום הפלגת דברים ולא שייר כלל תיפוק ליה משום א"א לקיים עיי"ש וא"כ לאשמעינן בזה הלכתא מדתא דשיור בלשון על מנת לא חשיב שיור כיון דסוף סוף אתה מפרש הטעם דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא משום דילפינן מבני גד ובני ראובן ושמעינן דשיור בלשון ע"מ לא חשיב שיור א"כ למה ליה למימר משום מתנה על מה שכתוב בתורה דאיכא למטעי; דהוא משום דחשוב הפלגת דברים לימא משום אי אפשר לקיים ע"ש והוי שמעינן שפיר ע"ז תירצו דלא שייך א"א לקיים עי"ש וע"כ ניחא הא דהקרו בתוס' ז"ל בפרק המגרש אם שיור בלשון ע"מ חשיב שיור או לא ולא הביאו ראיה מפורשת מסוגיא הואת משום דמ"ל דמתנה על מה שכתוב בתורה שאני דהוי הפלגת דברים ככ"ל משום דאי אפשר לקיימו דהא נזיר

ר"א וריב"ה תריהון אמרין השלים נזירותו לעולם אין נזירות בנו חלה עליו עד שיביא קרבן ומגלח נזיר שנטמא. פי' דמפרש אימתי בעינן עד שיביא קרבן ויגלח הוא גבי נזיר שנטמא אין חלה עליו נזירות דבנו עד שיביא ויגלח או חלה עליו נזירות בנו אבל לא קודם דיום השביעי אינו עולה מן המנין ע"ז פריך

עמודי ירושלים תניינא

ר' יוסי בעא אמר הריני נזיר לשלשים יום אלו כו'. עיין בקרבן העדה שהגיה הריני נזיר לאחר עשרים יום ולשלשים יום אינו מהו ע"ש מה שפירש ופירושו דחוק מאוד ועי' בשירי קרבן מה שהקשה לפי פירושו ובמכת"י נעלם ממנו שאלות ותשובות הרשב"א (ח"א סי' תרפ"ז) שהעתיק הנוסחא כמו שהוא לפנינו וע"ש מה שפירש בדברי הירושלמי ופירושו קרוב לפי' הפ"מ:

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"ו מנזירות ה"ז

כא
ב מיי' פ"ו מנזירות ה"ט

כב
ג מיי' פ"ד מנזירות ה"ו ז

כג
ד מיי' שם נ"ד ה ובלח"מ

שביעי עולה מן המנין אע"פ שטבל דלא חיילא עליה נזירות טהרה עד יום שמיני שמביא קרבנותיו כדתנן לקמן פ"ו תגלחת טומאה כיצד וכו' : וכא. והכא נמי לא כטמא מת שנזר הוא דהרי כמו טמא שנזר שאין הנזירות להשלמה אלא נזירות מתחלה היא וה"נ במתני' נזירות בנו הוי כמו נזירות בתחלה דנזירות אחריתא היא. ואינה באה לשם השלמה וא"כ קשיא דתעלה לו יום התגלחת מן המנין כמו טמא שנזר : ומשני דלא דמי דהרי לאו הוא טעמא דטמא מת שנזר ששביעי שלו עולה מן המנין אלא מפני שאינו זקוק לו להביא קרבן טומאה שאינו צריך להביא קרבן על טומאתו והלכך כיון שטבל וטהר מתחיל למנות מבו ביום : ולא. וכן לאו הוא טעמא דנזיר טהור שנטמא שאין שביעי שלו עולה מן המנין אלא מפני שהוא זקוק להביא קרבן טומאה ולא חלה נזירות טהרה עליו עד יום השמיני שמביא קרבנותיו : וכא. וה"נ בנזירות בנו הואיל והוא זקוק להביא קרבן אין השביעי שלו עולה מן המנין גרסינן דהרי זקוק להביא קרבן על נזירות שלו ועד שיביא קרבן ויגלח אינו מתחיל למנות של בנו. ושביעי דנקט הכא לאו דוקא דהא נזירות טהרה היא ואגב גררה דלעיל נסבה אלא כלומר יום התגלחת אין עולה לו מן המנין : ניטמא בנזירות בנו. והוא עומד עדיין בתוך ימי נזירותו כמו בסיפא דמתני' שלא השלים עדיין לנזירות שלו : והתרו בו משום נזירותו. בשעה שנטמא התרו בו אל תטמא משום נזירות שלך לוקה ואע"פ שעכשיו בנזירות בנו הוא ולא הזכירו נזירות בנו בהתראה משום דאכתי לא השלים נזירותו ושייכא שפיר התראה גם משום נזירות שלו : הפריש קרבנותיו. על נזירות שלו ועדיין הוא עומד בנזירות בנו קדשו : לא חשין. ואין חוששין בהא להדא דתני ר"ח ודריש קרבנו לה' על נזרו שיהא נזרו קודם לקרבנו אבל לא שיקדים להפריש קרבן קודם שהגיעו ימי נזירות שלו אלא דקדשו ואע"פ שעדיין לא הגיעו ימי נזירותו וטעמא דכהדא נזירות אריכתא היא : ותקדם נזירותו לנזירת בנו. אסיפא דמתני' פריך דצריך להפסיק נזירותו כשנולד לו בן ואמאי והקדים נזירות שלו ואע"ג שאמר מתחלה הריני נזיר לכשיהיה לי בן דלא כן א"ר אבהו האומר ה"ז עולה לאחר ל' יום מכרה בתוך ל' יום או הקדישה לקרבן אחר מכורה וקדושה דאכתי לא מטא זימנא להוי עלה קדושת עולה וה"נ כשאמר לכשיהיה לי בן כאומר על הבהמה שתקדיש לאחר זמן וכשהאומר אח"כ ונזיר תקדים קדושת נזירות שלו דהא אכתי לא מטי זימנא דנזירות בנו : אמרי. הכי השתא לאו הא דר' אבהו מיירי באומר הרי זו עולה ובהא הוא דאמר דמכיון שהקדישה לקדושה אחרת פקע קדושת עולה מינה : דילמא באומר הרי עלי. בתמיה הא כיון דאמר הרי עלי עולה מחויב להביא עולה אחרת מכל מקום דכמאן דטעין אכתפיה דמי וה"נ האומר הרי אני כאומר עלי וכיון שאמר הריני נזיר לכשיהיה לי בן מיד כשנולד לו בן מחויב לקיים דבריו וכמה שאמר אח"כ ונזיר אינו דוחה לנזירות בנו וצריך להפסיק נזירותו ולמנות של בנו : תני ר"ח. האומר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר למאה יום מונה עשרים יום לנזירות מעכשיו ומפסיק וחוזר ומונה עוד שלשים יום לנזירות שקבל עליו אחר עשרים ומביא קרבן ומגלח וחוזר ומונה עוד שמנים להשלים למאה לנזירות הראשונה וכלומר שאינו מפסיד עשרים הראשונים דכיון דנשארו כדי תגלחת ויותר לא הפסידן :

הלכה י מתני' נולד לו עד שבעים יום לא הפסיד כלום. לפי שכשהוא מפסיק נזירותו למנות נזירות בנו כשאחרו לו עדיין מנזירותו שלשים יום שהן כדי גידול שער ולפיכך אינו מפסיד כלום אלא מונה נזירות בנו ומגלח וחוזר להשלים נזירותו עד מאה יום ומגלח שהרי יש כאן בין תגלחת נזירות בנו לתגלחת נזירותו שלשים יום : לאחר שבעים. ואם מנה יותר משבעים קודם שנולד לו הבן ועכשיו כשהפסיק נזירותו למנות של בנו וכשיגלה על נזירות בנו ובא להשלים נזירותו עד מאה יום נמצאו פחות משלשים יום בין תגלחת נזירות בנו לתגלחת נזירותו ואי אפשר להיות בין תגלחה לתגלחת פחות משלשים יום ולפיכך הוא מפסיד כל אותן ימים שמנה אחר שבעים קודם שנולד לו הבן :

גמ' פשיטא שבסוף היום עולה לו ככולו. אם נולד הבן בסוף יום השבעים בהא פשיטא שכבר עברו כל השבעים ולמחרתו מתחיל למנות נזירות של בנו : תחילת היום. אם נולד תחלת יום השבעים מהו שיעלה לו ככולו ואינו מתחיל למנות נזירות בנו עד יום המחרת או דילמא אמרינן יום שבעים עולה לכאן ולכאן ומתחיל למנות נזירות בנו מהיום וכ"מ שא"צ למנות בשביל נזירות בנו כי אם כ"ט יום וכשישלים נזירותו אח"כ יכול לגלח ביום המאה שהוא יום ל"א להגלחת בנו : ולא מתניתא היא

שביעי שלו עולה מן המניין [ה] נזיר שניטמא אין שביעי שלו עולה מן המיניין וכא לא כטמא מת שנזר הוא ולא טמא מת שנזר שביעי שלו עולה מן המניין שאינו זקוק לו להביא קרבן טומאה ולא נזיר שניטמא אין שביעי שלו עולה לו מן המניין שהוא זקוק להביא קרבן טומאה וכא הואיל והוא זקוק להביא קרבן (טומאה) אין השביעי שלו עולה מן המיניין שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן ניטמא בנזירות בנו והתרו בו משום נזירותו לוקה הפריש קרבנותיו קדשו לא חשין להדא דתני *רבי חייה [י]קרבנו ליי' על נזרו שיקדום נזרו לקרבנו לא שיקדום קרבנו לנזרו רבי יודה בעא קומי רבי יוסי ותקדם נזירותו לנזירות בנו לא כן אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ב] *הרי זה עולה לאחר שלשים יום מכרה בתוך שלשים יום מכורה והקדישה קדשה אמר לא באומר הרי זו דילמא באומר הרי עלי והאומר הרי אני כאומר הרי עלי תני רבי חייה [ג] נזיר לאחר כ' יום נזיר מעכשיו לק' יום ה"ז מונה עשרים יום ומפסיק וחוזר ומונה עוד שלשים יום וחוזר ומונה עוד שמונים כדי להשלים נזירותו הראשונה :

הלכה י מתני' [ד] *הריני נזיר כשיהא לי בן ונזיר מאה יום נולד לו עד שבעים יום לא יפסיד כלום לאחר שבעים סותר שבעים שאין תגלחת פחות מל' יום :

גמ' *פשיטא שבסוף היום עולה לו ככולו תחילת היום מהו שיעלה לו ככולו ולא מתניתא היא

תורה אור
במדבר ו

שביעי עולה לו מן המנין כו'. קס"ד דהיינו טעמא לפי שהוא תחלת ימי נזרו הלכך מתחיל למנות בשביעי שלו משא"כ בנזיר שנטמא וקשיא ליה והכא לא כטמא מת שנזר הוא בתמיה דהא מתחיל למנות נזירות מחדש ולמה לא ימנה מיד כשֶשלמו ימי טומאתו אע"פ שלא הביא עדיין קרבן : ה"ג ולא טמא מת כו' שאינו זקוק לו להביא קרבן טומאה ולא נזיר שנטמא כו' שהוא זקוק להביא קרבן טומאה וכא הואיל והוא זקוק לקרבן טומאה אין שביעי עולה לו מן המנין. וה"פ ל"ק טמא מת שנזר לכך שביעי עולה לו מן המנין שבשעה שנדר עדיין לא היה נזיר לפיכך אינו זקוק לקרבן טומאה וראוי שיחול עליו נזירות לאלתר אבל נזיר שנטמא שזקוק להביא קרבן טומאה בשמיני לפיכך אין שביעי עולה לו מן המנין והכא נמי זקוק לקרבן טומאה בשביל נזירות הראשונה הלכך אינו מונה את של בנו עד שיביא קרבן : נטמא בנזירות בנו. אסיפא דמתני' קאי דתנן מניח את שלו ומונה את של בנו כו' וקאמר אם נטמא בנזירות בנו והתרו בו משום נזירותו לוקה קסבר ר' יוחנן חדא נזירות אריכתא היא ובאמצע נזירות הוא עומד נמצא שני הנזירות שלו ושל בנו חלין עליו : הפריש קרבנותיו. על נזרו בשעה שנהג נזירות בנו קדשו ולא חיישינן להא דתני ר"ח דבעינן שיקדים נזרו להפרשות קרבנותיו דכיון דחדא נזירות אריכתא היא ה"ל כאלו עומד בנזירות עצמו : ותקדום כו'. אמתני' פריך למה ידחה נזירות בנו נזירותו וכי לא כן א"ר אבהו בשם ר"י האומר ה"ז עולה לאחר ל' יום ומכרה או הקדישה לקרבן אחר תוך ל' ה"ז מכורה או קדושה קדושה שניה דבתוך ל' לא חלה עליה עדיין קדושת עולה כלל וכשהגיע ל' כבר יצאה מרשותו לרשות המוכר או לרשות ההקדש וה"נ כשמגיע זמן נזירת בנו כבר חל נזירת עצמו וגירסת המ"ע ותדחה נזירותיו כו' ע"ש ושני הגירסאות אחד הן : ה"ג לא אמר אלא באומר כו'. וה"פ ומשני לא אר"י אלא באומר ה"ז וכי אמר באומר הרי עלי בתמיה אלא באומר הרי עלי להביא בהמה זו לעולה אחר ל' יום מודה ר"י כשמגיע זמנו דוחה קדושה שנייה וחוזרת קדושה הראשונה למקומה דהויא מיתלא תלי וקאי והאומר הרי אני כאומר הרי עלי הלכך חל עליו נזירות בנו מיד ותליא עד שיגיע זמנו : תני ר"ח. האומר הריני נזיר לאחר כ' יום וחזר ואמר הריני נזיר מעכשיו למאה יום : וחוזר ומונה עוד ל' יום. היינו נזירות סתם שקיבל עליו לאחר כ' יום ואיפסיקא בעיא דר' יוסי דברים סוגיין וכ"ה בבבלי :

הלכה י מתני' עד שבעי' לא הפסיד כלום. כלומר כשהוא מפסיק נזירותו ומונה נזירות בנו ומגלח וחוזר ומשלים את שלו לתשלום נזירותו לשבעים שמנה כבר עד המאה שנדר הם ל' יום נמצא בין תגלחת נזירות בנו ובין תגלחת נזירותו ל' יום ואינו מפסיד כלום אבל אם מנה יותר מע' יום קודם שהתחיל נזירת בנו נמצא מתגלחת בנו עד תשלום מאה יום אינן ל' יום וא"א לגלח לנזירותו סוף מאה יום דאין בין תגלחת לתגלחת פחות מן ל' יום נמצא מפסיד כל אותן הימים שמנה יותר מן שבעים יום :

גמ' פשיטה. לי שאם נולד הבן באמצע היום שאותו המותר עד סוף היום נמנה לנזירות בנו ליום אחד מיהו הא מיבעיא לי התחלת אותו היום מהו שיעלה לנזירותו ליום אחד או דלמא כיון דנמנה אותו יום לנזירות בנו אינו נמנה לנזירותו : ופשיט ולא מתני' היא

מסורת הש"ס
(ויקרא ז' פ"כ)
ר שלמי יו' ושין פ"י ז'
יוספתא פ"ג נזיר יד
כס סו

תוס' הרי"ד

נזיר אסור ביין ושא"כ שלא תבעלי לפלוני דאפשר שלא תבעול לו וע"כ בנזיר אין בדעתו על תנאי כלל ולא הוי שיור אך להמסקנא כתב ר"י ז"ל דלא יחשב שיור בלשון ע"מ וכמו הסוגיא הולכת לפי' התוס' ז"ל. ועפ"ז עולה שפיר כהוגן שיטת הירושלמי דכנה ברפ"ק גרסינן מה אנן קיימין כו' אלא כן אנן קיימין בשנזר מאחד יהבל בלשונות הללו אם תופס אחד מהן נזירות כו' ואם לאו לא תחול נזירות אומרים לו שמור ושמעת פי' הגליון הש"ס דהוא כמו דאיתא במס' מנחות דף סלי תודה בלא לחם אומרים לו שמור ושמעת שמור הבא תודה ושמעת נגבית לחם ועיי"ש אומרים לו

רידב"ז

פריך מהלפה שיטתי' דריב"ה המן הוא אומר טמא מת שנזר שביעי שלו עולה מן המניין כו' פי' וה"כ הנזירות באה אחר הטומאה וכא לא כטמא מת שנזר הוא בתמי' ע"ז משני ולא ר"ל הכי לא טמא מת שנזר שביעי שלו עולה מן המנין

שנויי נוסחאות (פ"ד) שאינו זקוק לו גד"ו שהוא זקוק לו. (פ"ו) שהוא זקוק גד"ו שאינו זקוק. (פ"ז)טו אה אין השביעי גד"ו טומאה השביעי.

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ו מנזירות ה"ד ס ובלח"מ

היא לאחר שבעים סותר שבעים לא אפילו מקצת הדא אמרה שתחילת היום עולה לו ככולו [א] נולד ביום שמונים סותר עשרה נולד ביום תשעים סותר עשרים השלים נזירותו ובא להשלים נזירות בנו ניטמא בתוך עשרה ימים הראשונים סותר הכל בתוך כ' ימים האחרונים רבי בא בשם רב ורבי יוחנן תריהון אמרין סותר ל' ר' שמואל אמר אינו סותר אלא שבע שמואל בר בא בעא קומי רבי יוסא מיסבר סבר רבי יוחנן סתירת תער כסתירת ממש א"ר זעירא אין

קרבן העדה

פיא. בתמיה וכי לא שמעינן ממתני' דעולה דתנן לאחר ע' סותר ע'. משמע אפי' נולד במקצת יום ע"א סותר ואם"ד מקצת היום אינו עולה לנזירותו אין כאן סתירה והל"ל נולד ביום ע"ב סותר: הדא אמרה. זאת אומרת תחלת היום עולה ככולו הלכך אם נולד ביום ע"א סותר יום אחד ואם נולד קודם ע' יום הלידה עולה לכאן ולכאן: סותר עשרה. כלומר מפסיד מימים שמנה קודם לידת הבן עשרה יום שצריך לנהוג אחר נזירות בנו עוד ל' יום שאין בין תגלחת לתגלחת פחות מל' יום נמצא נהג לנזירותו ק"י יום ואם נולד ביום צ' לנזירותו מפסיד כ' יום מימים שמנה קודם לידת הבן ונהג לנזירותו ק"ך יום: ה"ג הניח נזירותו ובא כו'. איירי כשנולד ביום תשעים וקאמר אם נטמא תוך עשרה ימים הראשונים לנזירות בנו דהוי ליה עדיין תוך מאה לנזירותו דינו כנזיר שנטמא תוך מלאת שסותר את הכל נטמא תוך עשרים ימים האחרונים דה"ל אחר מאה יום לנזירותו פליגי בה: סותר שלשים. מנזירותו ולאחר שנטהר מונה שלשים לנזירות בנו ועוד שלשים לנזירותו: אינו סותר אלא שבע. מנזירותו מלבד נזירות בנו: מסבר סבר ר"י. מדברי ר"י משמע דקסבר סתירת טומאה שקודם התגלחת כסתירה ממש הלכך בעינן ל' דהא ודאי טומאה דלאחר מלאת אינה סותרת כלום:
אין

פני משה

היא. ולאו שמעינן לה ממתני' דאין יום שבעים עולה לכאן ולכאן דהא קתני נולד לאחר שבעים סותר ע' לאו אפי' מקצת כלומר אפי' נולד בתחלת יום שבעים ואהד סותר דלאחר שבעים מיקרי ואי אמרת עולה לכאן ולכאן הרי נשארו שלשים יום כדי גידול שער בין תגלחת בנו לתגלחתו ואמאי סותר: הדא אמרה שתחלת היום עולה לו ככולו. כלומר אפי' נולד בתחלת היום הוי כמו שעבר היום ומינה שמעינן נמי דאם נולד בתחלת יום שבעים שאינו עולה לכאן ולכאן: נולד ביום שמנים סותר עשרה. לפרושי מתני' קאתי דהא דקתני סותר שבעים לאו דוקא אלא סותר עד שבעים קאמר ואותן הימים שמנה יותר משבעים הוא מפסיד ואם נולד הבן ביום שמנים לנזירותו סותר עשרה שלו וביום תשעים סותר עשרים לפי שצריך למנות אח"כ להשלמת נזירות שלשים יום כדי שיעור תגלחת כדפרישנא במתני': השלים נזירותו. ולא הביא עדיין קרבנותיו: ובא להשלים נזירות בנו. כלומר שנולד לו הבן ובא למנות נזירות בנו ולהשלימו וניטמא אם בתוך עשרה ימים הראשונים נטמא סותר את הכל אפילו לנזירות שלו דכהדא נזירות הויא: בתוך עשרים ימים האחרונים. של נזירות בנו סותר ל'. מנזירות שלו ולקמן מפרש טעמא: אינו סותר אלא שבע. לעולם אינו סותר מנזירות שלו אלא שבע כימי תגלחת טומאה: מיסבר סבר ר"י סתירת תער כסתירת ממש. כלומר דהא קיי"ל טומא' סותרת את הכל ותגלחת אינה סותרת אלא ל' יום כדתנן לקמן פ"ו והיינו דמקשה היכי סבר רבי יוחנן דע"כ מדמחלק בין נטמא בימים הראשונים או בכ' האחרוני' ש"מ דלאו טעמיה משום דכהדא נזירו' הויא ומשום דטומא' דסותרת אלא דטעמיה משום סתירת תער דהא צריך לגלח תגלחת טומאה וסותרת שלשים ואם כן קשה מ"ט ברישא סותר את הכל וכי סתירת תער כסתירת ממש של טומאה היא:
אין

רידב"ז

המנין פי' שאינו זקוק להביא קרבן טומאה ולא נזיר שניטמא אין שביעי שלו עולה מן המניין שהוא זקוק להביא קרבן טומאה פי' האם לא היינו טעמא דמחולקין זמ"ז ע"כ הכ"נ הואיל והוא זקוק להביא קרבן טומאה אין השביעי שלו עולה מן המנין אעפ"י שבא אח"כ והגירסא כמו"ש ממש וכא הואיל והוא זקוק להביא קרבן טומאה דמיירי בנזיר שנטמא ונולד לו בן וע"ז קאי השקלא וטריא ומתורץ קושית הש"ק ז"ל לקמן בה"י ד"ה השלים שהקשה מהאי סוגיא והניח בצ"ע ולפי דברינו ניחא בע"ה ודוק:

נולד ביום שמונים סותר עשרה נולד ביום תשעים סותר עשרים השלים נזירותו עד סוף הסוגיא. הסוגיא הזאת המורה מאד הק"ע ז"ל מגי' הניח נזירותו ועכ"ז קשה להבין הפירוש וגם פי' הפ"מ ז"ל קשה להבין והגו"י ז"ל מחלף השורות ועכ"ז קשה להבין ונראה לפענ"ד דמתפרש בפשיטות ותבין ג"כ מה דגרסינן למה לי למימר סותר לשלשים יום ויסתור הכל היבות למה לי למימר אין להם ביאור ולפי דברי המפרשים ז"ל הול"ל אמאי סותר לשלשים ויסתור הכל ותיבות ולמה לי למימר כונה אחרת היא ונראה לפענ"ד ע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל והתוס' ז"ל דהרמב"ם ז"ל מפרש להמתני' בפירוש אחר והתוס' ז"ל מפרשין בפירוש אחר והנה בדין דמניח את נזירותו ומונה את של בנו ואח"כ משלים שלו נחלקו בזה הראשונים ז"ל דשיטת התוס' ז"ל דמונה אח"כ שלו ועולה לו הימים שמנה תחלה עבור שלו לפי שאינו צריך תגלחת אחר השלמת נזירות בנו בנזירות מועטת דאי הי' צריך תגלחת אז לא היה עולה לחשבון הימים שמנה קודם עבור נזירותו והי' צריך עוד שלשים ימים אחרים חדשים עבורו מפני שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום וע"כ בנזירות מרובה דנשאר עדיין ל' יום אחר נזירות בנו מגלח אחר נזירות בנו ושיטת הרמב"ם ז"ל דאין חילוק בין נזירות מרובה לנזירות מועטת ואפילו בנזירות מועטת מגלח בנתים לבתר השלמת נזירות בנו ומונה אח"כ שלשים יום שלמים פי' בתוס' יו"ט ז"ל וגם בפירוש המשנה דה"י דלאחר שבעים סותר פי' הרמב"ם ז"ל דאם נולד עד שבעים ונשאר עוד שלשים ימים על השלמת נזירות אינו מפסיד כלום ומונה של בנו ומגלח ואח"כ מונה השלשים שלו אבל כשנולד הבן לאחר שבעים כגון דנולד לפ' דאז לא נשאר בעד נזירותו רק כ' יום אז כשצריך למנות לאחר התגלחת מהשלמת הבן שלשים יום כי אין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום אז מפסיד עשרה ימים ראשונים שמנה אחר שבעים ואם נולד לצ' אז מפסיד כ' ימים שמנה תחלה בכדי כי צריך לאחר התגלחת מהשלמת הבן למנות עוד שלשים יום אבל התוס' ז"ל מפרשין דעד שבעים כיון דנשאר עוד ל' להשלמת נזירותו עולה הל' עבור שניהן אבל כשנולד לאחר שבעים דאז אינו מובלע השלשים של בן בתוך השלשים שלו אז מפסיד מה שצריך למנות עבור בנו בפני עצמו ל' וה"פ דמתני' לאחר שבעים סותר פי' מפסיד ולמה תלי בשבעים שאין תגלחת פחות מל' יום ע"כ מפסיד מה שצריך למנות שלשים ימים אחרים עבור בנו והנה לפי' הרמב"ם ז"ל מתפרש הירושלמי בפשיטות נולד ביום שמונים סותר עשרה פי' דמפסיד העשרה ימים שמנה לאחר שבעים עבור עצמו כיון דצריך לאחר התגלחת דהשלמת בנו למנות שלשים עבור נזירותו א"כ הפסיד העשרה ימים ונולד לצ' הפסיד עשרים יום שמנה תחלה אבל לשיטת התוס' ז"ל דס"ל גבי נזירות מרובה דכיון דנבלע הנזירות בנו בנזירותו עולה לשניהן אבל כשאינו נבלע הפסיד וצריך למנות ב' פעמים א"כ ליכא לפרש האי דבירושלמי נולד לשמונים סותר עשרה וכו' כפי' הרמב"ם ז"ל ז"א דהא לדידהו אינו מפסיד הימים שמנה ומצטרפין לחשבון אח"כ להשלים ולעולם אינו מפסיד רק שלשים דהא עולין הם לחשבון דהא א"ל גילוח לאחר השלמת נזירות הבן לשיטתם ז"ל ע"ז פירשו בתוס' ז"ל דף י"ג ע"ב ד"ה הגה דכונת הירושלמי הוא דסבירא ליה דאף בנולד לאחר שבעים כגון בנולד בפ' או בצ' הימים שעד ק' עולה לשניהן רק מה שיותר מק' הוא מונה בעד בנו וע"כ בנולד בפ' הפסיד עשרה מה שמונה עשרה ימים לאחר ק' בעד בנו וכשנולד בצ' מפסיד עשרים העשרים שמונה אחר ק' בעד בנו ואינו מונה לשתיהן רק עשרה ימים וכשנולד בפ' מונה לשתיהן עשרים יום. עיי"ש עיי' בתו"מ ז"ל בדף י"ג ע"ב דמבאר כן בכונת התוס' ז"ל וכן כונתי מעצמי ת"ל [ונראה בטעמו של הירושלמי דהה דמונה הימים לשניהן אפילו בנולד לאחר שבעים הגם דאינו נבלע הימים ממש דאינו נמשך הימים שוה בשוה והוי כמו נזירות מועטת דאינו עולה הימים לשניהן כמבואר בתוס' ז"ל דווקא בנזירות מרובה דנכלל הל' של הבן בהק' של עצמו אבל בנזירות מועטת דנמשך הל' של בנו לאחר ל' של עצמו אינו עולה לשניהן רק בשנולד הבן ביום הראשון שהתחיל בנזירות עצמו אז עולה אפילו בנזירות מועטת לשניהן כיון דנמשך הימים בשוה מ"מ שיטת הירושלמי אינו כן אלא הטעם דבנזירות מועטת כיון דאין סתם נזירות פחותה מל' יום א"כ אם יעלה לשניהן לא מנה בנזירות עצמו שלשים יום וכן בעד הבן ל' יום משא"כ בנזירות מרובה לכל הפחות מנה בעד עצמו שלשים יום ע"כ עולה לשניהן ולשיטת הירושלמי לא תלי במשיכת זמן הנזירות שוה בשוה דהא הירושלמי ס"ל בנולד הבן ביום הראשון בנזירות מועטת אפילו דמשיכת הימים שוה הוא נמי אינו עולה לשניהן דהא בה"ט גרסינן מניח את שלו ומונה את של בנו אפילו אשתו יושבת על המשבר אלמא דאין הטעם משום דנמשך הימים בשוה אלא הטעם הוא דחלוק בין נזירות מרובה לנזירות מועטת דבנזירות מרובה לכל הפחות איכא ל' בעד בנו ול' בעד עצמו משא"כ בנזירות מועטת דליכא ל' לכל חד לא]. ועכשיו שנתבאר כל אלה בע"ה יתפרש הירושלמי כעין חומר דגרסינן השלים נזירותו ובא להשלים נזירות בנו פי' כשנולד בצ' דעולה עד ק' עבור שניהן ומונה עוד עשרים עבור בנו ומשלים בשלשים יום את שניהן העשרה ימים הראשונים משלים גם בעד עצמו ובכ' ימים האחרונים משלים בעד בנו וע"ז קאמר השלים נזירותו ובא להשלים נזירות בנו נטמא בתוך עשרה ימים הראשונים סותר את הכל דהא הי' ימים הראשונים הן בעד עצמו ג"כ ע"כ סותר את הכל כדין בתוך כ' ימים האחרונים ר' בא בשם רב ור' יוחנן תריהון אמרין סותר שלשים כדין נטמא לאחר מלאת ביום הבאת הקרבן [ואולי ס"ל דנטמא ביום גידול שער נמי מותר עיי' במס' נזיר דף י"ג ע"ב כשמואל והרמב"ם ז"ל פ"ד] ר' שמואל אמר אינו סותר אלא שבע שמואל בר בא בעי קומי ר' יוסי מיסבר סבר ר' יוחנן סתירת תער כסתירת ממש פי' דאיתא לקמן השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן מגלח תגלחת אחת לשניהן הפריש קרבנותיו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן מגלח תגלחת אחת לשתיהן ר' יוחנן אמר מגלח וחוזר ומגלח ומוכח בסוגיא שם דס"ל דר' יוחנן פליג אפילו ברישא אפילו בלא הפריש קרבנותיו דמגלח וחוזר ומגלח והפריש קרבנותיו הוא לרבותא דרבנן [עי"ש בסוף הסוגיא ובדברינו שם] וא"כ אם דס"ל לר' יוחנן בנזירות מועטת דאפילו בנולד הבן ביום הבאת קרבן דאינו מעכב רק הגילוח של נזירות עצמו דהא קיבל עליו נזירות הבן תחלה נמי סותר כל הנזירות דהא ס"ל דמגלח וחוזר ומגלח וכיון דנתגלח ע"כ צריך למנות עוד שלשים ימים אחרים דהא אין בין תגלחת לתגלחת פחות מל' יום ע"ז בעי שמואל בר בא קומי ר' יוסי אם מסבר סבר ר' יוחנן סתירת תער רק הסתירת גילוח כסתירת ממש אם אפילו בשנולד הבן ביום הבאת הקרבן דאינו **מעכב רק הגילוח של עצמו דאינו יכול לגלח לנזירותו** משום שחל עליו נזירות בנו ואפילו דאינו מעכב רק הגילוח לבד נמי סותר ומגלח ב' פעמים או
דילמא

תוס' הרי"ד

לו שמור הדין דנזירות דקבלת עליך ושמעת אם הוא ע"פ דין נזירות אם הלשון הזה תופס נזירות ע"פ הדין או לא ועוד נראה לפענ"ד ע"פ הספרי ק"ב סי' פ' מעשה בר"א בן שמוע ור"י הסנדלר שהיו הולכים בנציבין אצל ר"י ב"ב ללמוד הימנו תורה והגיעו לצידון וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה שמור ושמעת עד וישבת בארצם כן גי' הגר"א ז"ל חזרו ובאו להם למקומם אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה ע"כ פי' דאע"פ שהלכו ללמוד תורה ודרשו שמור אבל ושמעת אם הוא ע"פ דת התורה דהא מסיק הכתוב וישבת בארצם הוא מ"ע וא"כ שקולה כנגד כל מ"ע שבתורה אם יהיה סתירה לישיבת ארץ ישראל משום שמור ושמעת וה"נ ה"פ מתניתא דר"מ היא דר"מ אומר צריך לכפול וע"כ התנאי בטל משום דלא הוי תנאי כפול תמן אמרין בבבל אמרינן ד"ה היא. אומרים לו שמור ושמעת פי' משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ואמרינן לו שמור הנזירות ושמעת אם הוא ע"פ הדין או לאו וע"כ כיון דאינו ע"פ הדין שיהא שותה יין ע"כ הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ומפרש הגמ' דלעולם ד"ה היא דבדין מתנה על מה שכתוב בתורה ד"ה היא ולית מאן דפליג אבל מתניתא דהכא דר"מ וריב"ת היא כו' דהטעם מתנה על מה שכתוב בתורה הוא משום דהוי הפלגת דברים וע"כ לא הוי ע"מ הוה כמון ודו"ק:
אר"מ

עין משפט
נר מצוה

כד
א מיי' פ"י מנזירות ה"א

ציון
ירושלים

בהגע עצמך שנולד בלילה וכו' ראוי וא אלא בלילה גרמה הגע עצמך שנולד בשבת וכו' ראוי הוא ולא שהשבת גרמה. ע' כריתות ז:

אין יסבור רבי יוחנן סתירת תער כסתירת ממש למה לי למימר סותר לשלשים יום ויסתור הכל א"ר אבין בר חייה קומי רבי זעירא תיפתר שנולד ביום שאינו ראוי להביא קרבן [ה]הגע עצמך שנולד בלילה הרי אינו ראוי להביא קרבן ראוי הוא לילה הוא שגרם הגע עצמך הרי שנולד בשבת הרי אינו ראוי להביא קרבן ראוי שבת היא שגרמה השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד בשבת הרי אינו ראוי להביא קרבן ראוי שבת היא שגרמה השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן מגלח תגלחת אחת לשתיהן הפריש קרבנותיו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן תמן אמרין מגלח תגלחת אחת על שתיהן רבי יוחנן אמר מגלח .וחוזר ומגלח מתניתא פליגא על רבי יוחנן *שאלו את ר"ש בן יוחי [א] הרי שהיה נזיר ומצורע מהו שיגלח תגלחת אחת ותעלה לו לנזירותו ולצרעתו אמר להן אילו זה מגלח להעברת שיער *יפה הייתם אומרים אלא שהנזיר מגלח להעביר שיער ומצורע מגלח לגידול שיער אמרו לו לא

אין יסבור רבי יוחנן כתירת תער כסתירת ממש. כלומר דהיכי ס"ד דס"ל סתירת תער כסתירת טומאה דא"כ סוף סוף תיקשי לך האי קושיא גופה אמאי מחלק בין ימים הראשונים ובין האחרונים: למה לי למימר. כלומר אמאי קאמר סותר לשלשים יום ויסתור את הכל מיבעיא ליה: תיפתר. לאו אדברי רבי יוחנן קאי אלא כלומר דודאי דברי ר' יוחנן קשיא לן ובדין אם נטמא בימי נזירות בנו אם הוא סותר גם לנזירותו תיפתר דבכה"ג הוא סותר אם נולד הבן ביום שאינו ראוי להביא קרבן שעומד בסוף ימי נזירותו אבל עדיין לא השלים נזירותו ממש ובהא הוא דאמרינן דסותר את הכל דכיון שאינו ראוי להביא קרבן על נזירותו כחדא נזירות הויא: הגע עצמך שנולד בלילה. דרך בעיא היא אם נולד הבן אחר שהשלים ימי נזירותו בלילה שלמחרתו הוא ראוי להביא קרבן ואם נמי כחדא נזירות חשיבת לה הואיל ועכשיו אינו ראוי להביא קרבן: ראוי הוא. בהא ודאי לא אמרינן חדא נזירות הוא שהרי ראוי הוא להביא קרבן שכבר השלים נזירותו לגמרי אלא שהלילה הוא שגרם שאינו יכול להביאו ואין לילה מחוסר זמן וכן בשבת: השלים נזירותו. והביא קרבנו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן בשבת: הרי אינו ראוי להביא קרבן. כלומר הרי אינו ראוי לגלח על קרבנו ואם כמי שלא הביא קרבן חשיבת ליה וקאמר ראוי הוא אלא שבת שגרמה וכמי שהשלים נזירותו לגמרי הוי: השלים נזירותו. מילתא באנפי נפשה היא ולענין תגלחת קאמר אם השלים ימי נזירותו ולא הספיק לגלח על קרבנו כלומר שלא הביא עדיין קרבנו עד שנולד לו הבן מגלח תגלחת אחת בקרבן אחת לשניהן: הפריש. כבר קרבנותיו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן בהא פלוגתא היא דתמן אמרין דאפ"ה מגלח תגלחת אחת לשתיהן ורבי יוחנן אמר דכיון שהפריש קרבנו כנזירות אחריתא היא ומגלח על נזירותו וחוזר ומגלח אחר שישלים נזירות בנו: מתני'. ברייתא דלקמיה פליגא על רבי יוחנן: הרי שהיה נזיר ומצורע. ונשלמו ימי צרעתו ביום השלמת ימי נזירותו: אילו זה. המצורע היה מגלח להעברת שיער כמו הנזיר יפה הייתם אומרים: אלא שהנזיר מגלח להעביר שיער. דשוב אין צריך לגדל שער ומצורע מגלח לגידול שער שהרי לאחר שבעה ימים צריך לגלח תגלחת שניה כדין מצורע:
לא

אין יסבור. אם"ד סובר ר"י סתירת תער כסתירה ממש הל"ל סותר הכל כדין כל סתירת טומאה: תיפתר. תפרש טעמיה דר"י הואיל ונולד הבן ביום שאינו ראוי להביא קרבן על נזירות דעדיין לא נשלמו ימי נזירותו שהן ק' יום ונתחייב בנזירות ל' יום מיד בשעת לידת הבן הלכך גם עכשיו ששלמו ימיו סותר ל' מיהת: ופריך הגע עצמך כו'. לדבריך אם נולד לאחר ק' יום בלילה נמי נימא הכי שסותר ל' מנזירותו אם נטמא בימי נזירת בנו הואיל ונולד ביום שאינו ראוי לקרבן: ומשני ראוי הוא. אין העכבה בו אלא שהלילה גורמת העכבה משא"כ כשנולד הבן ביום תשעי' העיכוב תלוי בו דעדיין לא השלים נזירותו: ופריך הגע עצמך הרי שנולד בשבת. אחר שהשלי' נזירותו ה"נ נימא דסותר ל' אם נטמא הואיל ונולד ביום השבת שאינו ראוי להבאת קרבן: ומשני ראוי הוא. בעצמו להביא קרבן ואין העיכוב תלוי בו אלא העיכוב הוא מחמת שבת מה שאין כן כאן: השלים נזירותו כו'. מיבעיא אם היה זמן קודם הלידה לגלח והוא נתעצל ולא גילח ונולד לו בן ביום השבת דהשתא הוי קלא כאלו הוא הגורם מהו שיסתור שלשים ומשני אף על פי כן שבת הוא הגורם בשעת הלידה והוי ככל טומאה שלאחר מלאת דאינו סותר ויותר נראה דל"ג ליה: תגלחת אחת לשתיהן. ואינו מביא אלא קרבן אחד: הפריש קרבנותיו. שכבר קרא עליהן שם על נזירותו ולא הספיק להקריבן עד שנולד לו בן: מגלח תגלחת אחת לשתיהן. דאם יש עליו כמה נזירות מביא קרבן אחד לכולן: מגלח וחוזר ומגלח. דכיון שהפרישן על נזירותו אי אפשר לפטור נזירות בנו בקרבנות אלו: מתני'. ברייתא דמייתי בסמוך קשיא לרבי יוחנן דתניא שאלו כו': הרי שהיה נזיר. טהור ומצורע אחר ימי גמרו שאז היא תגלחת הראשונה: מהו שיגלח תגלחת אחת. אחר טהרת שניהן ויעלה לו לשתיהן: ה"ג א"ל אילו זה מגלח להעברת שער וזה מגלח להעברת שער יפה הייתם אומרים אלא שהנזיר כו'. וה"פ אלו תגלחת שניהן שוין ניחא אלא שתגלחת הנזיר להעביר השער מכל וכל שא"ל עוד שיגדלו לשום מלוה משא"כ תגלחת המצורע בימי גמרו היא צריכה עוד לגידול שער ולגלח שנית אחר ימי ספירה יום לפני הבאת קרבנותיו והואיל דחלוקין אין אחת פוטרת שתיהן: ה"ג א"ל
ולא

מסורת הש"ס
(תוספ' פ"ה)
נזיר סב

רידב"ז

דילמא דאינו סותר רק בשנולד ביום קודם הבאת קרבן ומעכב יום אחד וסותר יום אחד מנזירות עצמו דלא חל עליו נזירות עצמו באותו יום כיון שנולד הבן וחל עליו נזירות דבן ובנזירות מועטת אינו עולה היום הזה לשניהן א"נ והוא עיקר דשאל אם ר"י פליג דווקא בשהפריש קרבנותיו או דילמא דס"ל דסתירת תער לאודי' נמי הוי כסתירה ממש ופליג אפילו על הרישא את זה שאל שמואל בר בא קומי ר' יוסי בהא דר' יוחנן דלקמן אם ס"ל דסתירת תער הוי כסתירה בנזירות ממש ביום הנזירות וע"ז אמר ר' זעירא אין יסבור ר' יוחנן סתירת תער כסתירת ממש א"כ קשיא מההיא דר' יוחנן דידן דהא לפ"ז בדינא דמתני' דידן דנולד הבן לאחר שבעים אפילו דאינו סותר הימים דהא מפ' או מל' עד ק' עולה לשניהן מ"מ ביום ק"א סותר הגילוח תער בעד עצמו דהא חל עליו נזירות דבנו ואליבא דר"י צריך לגלח וחוזר ומגלח א"כ ע"כ דצריך למנות מחדש בעד עצמו שלשים יום וא"כ ע"כ דהפסיד שלשים אליבא דר' יוחנן ולדידיה המשנה כפשוטה דלאחר שבעים סותר לעולם שלשים וכשנולד בל' מפסיד כ' הוא אותן הימים שכבר מנה ולא דמפסיד כ' דצריך למנות אחר ק' ז"א דהא מפסיד לעולם שלשים א"כ לדידי' מפסיד לעולם שלשים לפי פשוטו של המשנה א"כ למה קאמרינן בנטמא בתוך כ' ימים האחרונים דמפסיד שלשים למה לן למימר הדין הזה בנטמא דסותר שלשים איזה דין מחדש לן בנטמא דאם סותר שלשים פשיטא דבלא"ה סותר שלשים אם לא דיחדש לן דסותר הכל והיינו דגרסינן אין יסבור ר' יוחנן סתירת העער כסתירת ממש למה לי למימר סותר לשלשים יום דזה פשיטא דבלא"ה סותר שלשים יום אלא דיסתור הכל ע' , א"ר אבין בר חיי' קומי ר"ז תיפתר. בשנולד הבן ביום שאינו ראוי להביא קרבן פי' דהא קי"ל ביולדת אם ילדה לפני מלאת א"צ אלא קרבן אחד על שניהן הכל אם ילדה לאחר מלאת צריכה ב' קרבנות לפי שיצא בשעה שהיה ראוי להביא קרבן וכיון דהיה עליה החיוב של הבאת קרבן צריך להביא על כל אחד קרבן בפני עצמו והילכך התם גבי שלמה נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן ונולד הבן ביום שראוי להביא קרבן ע"כ ס"ל לר' יוחנן דמגלח וחוזר ומגלח ואינו נפטר בקרבן ובגילוח אחד דהא כבר נתחייב בגילוח ובקרבן על נזירות הזה משא"כ כשנולד ביום שאינו ראוי להביא קרבן ומעולם לא נתחייב עדיין קרבן על נזירות הראשון עד שנגמר הנזירות של בנו ובא החיוב של גילוח וקרבן בב"א אז הוי כמו בילדה לפני מלאת דאז אינו חייב אלא קרבן אחד כיון שלא יצא בשעה שראוי להביא קרבן כדאיתא במשנה במס' כריתות דף ז' וע"כ בזה גם ר' יוחנן מודה דמגלה תגלחת אחת אחר השלמת נזירות בנו [וע"כ דוקא נטמא סותר שלשים] וע"ז שאל אם נולד בליל ק"א אם חשבינן ליה שאינו ראוי להביא קרבן כמו דמפלפל במתני' דמס' כריתות הנ"ל במפלת לאור ליום שמונים מפלפלין שם גם כן אם נולד בשבת וכמו כן מפלפל הסוגיא הכא בזה ונמצא מסוגיא זו לר' יוחנן דבב' נזירות מגלח שתים כיון דילאה שעה שראוי להביא קרבן אבל בנולד הבן משכחת לה שיהא חייב שנים כגון שנולד ביום מלאת ומשכחת לה דאינו חייב אלא אחת כגון שנולד לפני מלאת ובהא סוגיא תבין היטב מה שמפלפל הש"ק ז"ל בה"ע ד"ה ואח"כ דאם ילפינן זאת תורת הנזיר כמו דאמרינן גבי יולדת זאת תורת היולדת שמביאה קרבן אחד על וולדות הרבה ורבינן מתורת ומזאת ממעטינן לאחר מלאת א"כ בנזיר נמי כן דכתיב זאת תורת הנזיר או מיבעיא לדרשא אחריתי ובאמת מבואר הוא בהסוגיא דלפני מלאת לכו"ע סגי בהאחד ולאחר מלאת נחלקו רבנן דתמן עם ר' יוחנן ועיי' לקמן בפ"ג בה"ב בדברינו שם ויאיר עינינו מהאי סוגיא דהכא לסוגיא דהתם לאמ"ת בע"ה והא דפסק הרמב"ם אפילו בנזירות מרובה אין עולה לכאן ולכאן אף שבירושלמי מוכח בפירוש דגבי נזירות מרובה עולה לכאן ולכאן דאל"ה מאי נ"מ בין עשרה ימים הראשונים לכ' ימים האחרונים מ"מ הרמב"ם ז"ל פסק דאינו עולה לשניהן משום דכן מוכח בבבלי דף י"ד דגרסינן שם נטמא בימי בנו ר"י אומר סותר רשב"ל אומר אינו סותר ואי ס"ד דעולה לשניהן האיך פליגי ר"י ורשב"ל סתם הא בעשרה הראשונים לכו"ע צריך להיות חייב דהא לכו"ע דשייך לנזירות דידיה והאיך קאמרינן סתם נטמא בימי בנו דנחלקו ר"י ורשב"ל אלא ודאי ברור דאינו עולה לשניהן אפילו בנזירות מרובה דהא דין דסותר בטומאה לא שייך להרמב"ם ז"ל רק בנזירות מרובה ועכ"ז חולק רשב"ל אפילו בי' ימים הראשונים אלא ש"מ דאינו עולה לשניהן ודוק:

סותר לשלשים יום. הק' המראה הפנים ז"ל הא גרסינן לעיל בה"ע שמי' נזירות בנו והתרו בו משום נזירותו לוקה עיי"ש ולפענ"ד נראה אדרבה כיון דאינו סותר א"כ עומד הוא עדיין בהנזירות שלו ע"כ מהני התראה על נזירותו ודוק:

השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן. מיירי בנזירות מועטת הפריש קרבנותיו וכו' ר' יוחנן אמר מגלה והוזר ומגלח פי' דר' יוחנן פליג אתרוויהו והרישא נ"כ ס"ל דמגלח והוזר ומגלח והפריש קרבנותיו הוא לרבותא דרבנן וע"כ פריך מתניתא פליגא על ר"י שאלו תלמידיו כו' אבל אם היה נזיר ונזיר מגלה תגלחת אחת לשתיהן אפילו כשנולד הבן ביום שאינו ראוי להביא קרבן כיון דאין חילוק בין זה לזה ומשני מה עביד לה ר"י פתר לה הלוקים הן על רשב"י וע"כ ע"ז סמך הרמב"ם ז"ל ופסק כר"י דאפילו בנזירות מועטת נמי מגלח לאחר השלמת נזירות דבן ומונה עוד שלשים ומגלח ודוק:

כדא

[illegible] נוסחאות (פ"ז) הייתם אומרים נד"ו הית אומר.

לא תעלה לו ימי גמרו לא תעלה לו ימי ספירו שניהן מגלחין להעברת שיער אמרו לו אילו זה מגלח לפני זריקת דמים וזה מגלח לפני זריקת דמים יפה היית אומר אלא שהנזיר מגלח לאחר זריקת דמים ומצורע מגלח לפני זריקת דמים אמרו לו לא תעלה לו ימי גמרו לא תעלה לו ימי ספירו שניהן מגלחין לפני זריקת דמים אמר להן אילו זה מגלח לפני ביאת המים וזה מגלח לפני ביאת המים יפה היית אומר אלא שהנזיר מגלח לאחר ביאת המים והמצורע מגלח לפני ביאת המים אמרו לו תקן הדבר לא תעלה לו ימי גמרו לא תעלה לו ימי ספירו לא תעלה לו לטהר לא תעלה לו לטמא הרי שהיה נזיר ומצורע אבל אם היה נזיר ונזיר מגלח תגלחת אחת על שתיהם מה עבד לה רבי יוחנן פתר לה חלוקים הן על ר' שמעון בן יוחי :

הדרן עלך הריני נזיר

הלכה א מתני'

א *מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשים ואחד ואם גילח יום שלשים יצא הריני נזיר שלשים יום אם גילח יום שלשים לא יצא : **גמ'** הדא מסייע *לבר קפרא אם גילח יום שלשים לא יצא הדא מסייע לר' יונתן אם גילח יום שלשים יצא בא תרתיי לית היא אלא חדא ב זו עדות יודעין היו שהוא אסור לגלח אלא שהן סבורין אם גילח יום שלשים לא יצא אם בא להעיד אם גלח יום שלשים יצא רבי אימי הוה ליה עובדא וגילח יום שלשים והוה ליה עובדא וגילח ליום ל"א אמר רבי זריקא מן מתניתא יליף לה רבי אימי דתנינן תמן ג מי שנזר שתי נזירות מגלח את הראשונה יום שלשים ואחד והשנייה

קרבן העדה

ולא תעלה לו ימי גמרו תעלה לו ימי ספירו וכן הוא בתוספתא ובבבלי סוף פ"ח. וה"פ דהא ודאי תגלחת שניה של מצורע אף היא להעברת שער שאין אחריה כלום תעלה תגלחת אחת לשתיהן : ה"ג אמר להן אלו זה מגלח לפני זריקת דמים כו' אלא שהנזיר מגלח לאחר זריקת דמים והמצורע מגלח לפני זריקת דמים. דבנזיר כתיב וגלח הנזיר פתח אהל מועד ולקח שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ש"מ שהגילוח הוא לאחר זריקת דמים ובמצורע כתיב וביום השביעי יגלח ורחץ במים וטהר וביום השמיני יקח שני כבשים בני שנה : ה"ג אמרו לו אף אנו אומרים לא תעלה לו טהור תעלה לו בטמא. וה"פ תעלה תגלחת אחת לגילוח נזיר טמא ומצורע בימי ספרו דשניהן לפני זריקת דמים : ה"ג אלא שהנזיר מגלח לאחר ביאת המים ומצורע מגלח לפני ביאת המים. וה"פ נזיר טמא מגלח לאחר ביאת המים דכתיב וגלח ראשו ביום טהרתו משמע לאחר טהרה יגלח ובמצורע כתיב ביום השביעי יגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר : הרי שהיה נזיר ומצורע. הא דאמרינן שאין תגלחת אחת עולה לשתיהן דוקא בנזיר ומצורע אבל נזיר ונזיר כגון שקיבל עליו שתי נזירות זה אחר זה או שאמר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר דחדא בחבירתה שייכא כדתנן במתני' תגלחת אחת לשתיהן דהא שניהן שוין : מה עביד לה ר"י. איך מפרש להך ברייתא : ומשני פתר לה. ר"י מפרש לה דחלוקים עליו חביריו על רבי שמעון בן יוחי ולית הלכתא כוותיה דיחידאה הוא : הדרן עלך הריני נזיר

הלכה א מתני' מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשים ואחד. דסתם נזירות ל' יום ומגלח ביום ל"א : ואם גילח יום שלשים יצא. דמקצת היום ככולו ה"ל כמגלח אחר כלות הנזירות : הריני נזיר ל' יום. כיון דפירש שלשים יום ודאי שלימים קאמר הלכך אם גילח יום ל' לא יצא : **גמ'** הדא. רישא דמתני' דתנן מגלח יום ל"א מסייע לבר קפרא דאמר לעיל פ"ק הלכה ה' סתם נזירות ל' יום מדכתיב יהיה וסיפא דתנן אם גילח יום שלשים יצא מסייעא לר' יונתן דאמר התם סתם נזירות כ"ט יום א"כ סיפא דתנן אם גילח יום שלשים לא יצא אתיא כבר קפרא ורישא דתנן אם גילח יום שלשים יצא אתיא כר' יונתן וכן עיקר : ופריך הא תרתיי. קשיא רישא אסיפא : ומשני לית היא אלא חדא. רישא וסיפא אתיא כבר קפרא אלא רישא שנויה לאחר העדות שהעיד ר' פפיים שאם גילח יום ל' יצא וסיפא קודם העדות נשנית והיו סוברין שאם גילח יום שלשים לא יצא ולא אמרינן מקצת היום ככולו : הוה ליה עובדא. אירע ביה אבילות וגילח ביום ל' שוב ה"ל אבילות וגילח ביום ל"א : מן מתניתא. ממשנתינו יליף לה ר"א : והשנייה

פני משה

לא תעלה לו לימי גמרו. שהן ימי חלוטו משום האי טעמא דקאמרת לא תעלה לו לימי ספרו בתמיה דלתגלחת ימי ספרו שהיא לאחר ז' ימים ששניהם להעביר שער דמכאן ואילך א"צ לגדל שערו ותעלה לו לנזירותו ולצרעתו : אלא שהנזיר מגלח לאחר זריקת דמים. כדכתיבי קראי ואת האיל יעשה וגו' וגלח וגו' וכדתנן לקמן פ"ו אבל מצורע מגלח לפני זריקת דמים שהרי ביום השביעי מגלח ומביא קרבנותיו ביום השמיני כדתנן פי"ד דנגעים : לא תעלה לו. לא לימי גמרו ולא לימי ספרו כדקאמרת : שניהן מגלחין לפני זריקת דמים. כלומר אלא תינח בנזיר טהור בנזיר טמא מה תאמר דהא שניהן מגלחין לפני זריקת דמים דנזיר שנטמא מגלח אחר טומאתו לפני זריקת דמים ותעלה לו לנזירו ולצרעתו. ובתוספתא גרים בהדיא לא תעלה לו בטהור ותעלה לו בטמא וכן בבבלי דף ס': אלא שהנזיר מגלח לאחר ביאת מים. דצריך שיטבול מטומאתו ואח"כ מגלח כדתנן בפ"ו ומצורע מגלח לפני ביאת מים כדתנן בנגעים : אמרו לו תקן הדבר. כלומר עכשיו תקנת הכל שלא תעלה לו לא לימי גמרו כו' ובין בנזיר טהור ובין בנזיר טמא : הרי שהיה נזיר ומצורע. כלומר דבריך בנזיר ומצורע דלא תעלה לו כאחת אבל אם היה נזיר ונזיר ולא הספיק לגלח על הראשונה עד שמנה השניה וכגון בגוונא דמתני' שנולד לו הבן עד שלא גלח לנזירותו מאי וקאמר להו מגלח תגלחת אחת על שתיהן וקשיא לרבי יוחנן : פתר לה. רבי יוחנן דחלוקים הן חביריו על רבי שמעון בן יוחי וס"ל דמגלח וחוזר ומגלח :

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשים ואחד. דסתם נזירות שלשים יום : ואם גלה יום שלשים יצא. דמקצת היום ככולו : הריני נזיר שלשים יום אם גילה יום שלשים לא יצא. דהואיל ופירש שלשים יום שלימים קאמר :

גמ' הדא מסייע לבר קפרא. ופריך הש"ס רישא דמתני' דקתני מגלח ביום שלשים ואחד אליבא שלשים יום שלימים בעינן וכבר קפרא דאמרינן בפ"ק לטעמיה דדריש סתם נזירות שלשים יום מיהיה דוקא שלשים בעינן והדר קתני ואם גילה ביום שלשים יצא הדא מסייע לרבי יונתן דיליף התם מדרשא אחריתא ולדידיה לא בעינן שלימים : הא תרתיי. דסתרן אהדדי : לית היא אלא חדא. לעולם הד תנא הוא דאפילו בר קפרא מודה דבדיעבד אם גלח ביום שלשים יצא : זו עדות. כלומר דמייתי ראיה ממתני' דלקמן דקתני זו עדות העיד רבי פפיים על מי שנזר שתי נזירות שאם גלה את הראשונה יום שלשים מגלה את השניה יום ששים : יודעין היו שהוא אסור לגלה וכו'. כלומר דלא תימא רבי פפיים אליבא דהאי תנא קאמר דס"ל לא בעינן שלימים הא ליתא דהא קאמר התם מי שנזר שתי נזירות מגלח את הראשונה יום שלשים ואחד וכו' ועלה קאמר שאם גלה את הראשונה יום שלשים וכו' כעדותו של רבי פפיים וש"מ דעדותו קאי אפילו למאן דסבר דאסור לגלה ביום שלשים : בא להעיד. כלומר ומכלל עדותו שמענו נמי דלכתחילה הוא דאסור אבל מודה בדיעבד אם גלה ביום שלשים יצא : רבי אימי הוה ליה עובדא. באה מעשה לפניו ופעם אחת הורה לגלה ליום שלשים ופעם אחרת הורה לגלה ליום ל"א : מן מתניתא יליף לה רבי אימי דתנינן תנן. במתני' דלקמן מי שנזר שתי נזירות כו' וקתני התם ואם גלה הראשונה יום שלשים מגלה את השניה

רידב"ז

הדא מסייע לב"ק אם גילה יום שלשים לא יצא עד סוף הסוגיא. הסוגיא הזאת חמורה מאד ונראה לפענ"ד לפרש דהא דגרסינן לעיל בפ"ק ה"ג ע"ד דב"ק אם גילה ביום ל' לא יצא אע"ג דבפירוש איתא במתני' דיצא היינו משום כמו דמשני בש"ס דילן דף ה' ע"ב משום דקסבר מקצת היום ככולו עי"ש אבל למ"ד דלא ס"ל מקצת היום ככולו לא יצא אבל לר' יונתן אם גילח ביום שלשים יצא אליבא דכו"ע והא דלכתחלה בעינן ל' הוא משום דנעשה כאומר שלימין מדרבנן אבל ביום ל' יצא אליבא דכו"ע אפילו למ"ד דלא אמרינן מקצת היום ככולו [ומתורץ קושית הש"ק ז"ל שם] והנה בש"ס דילן פריך תהלה מרישא דמתני' דבעינן ל"א על בר פדא ומשני מדרבנן נעשה כאומר שלימין ומקשה מסיפא דמתני' על ר"מ ומשני דהאי תנא ס"ל כמ"ד מקצת היום ככולו והדר מקשה מסיפא דמתני' ממי שקבל עליו ב' נזירות דמגלה לל"א ולס"א בשלמא לר"מ ניחא אלא לב"פ קשיא ומפרשי' התוס' ז"ל דלא מצי ב"פ לתרוצי כמו דתירץ הרישא דנעשה כאומר שלימין ז"א דא"כ קשיא מאי מהדש הסיפא בשלמא לר"מ מחדש המשנה ב' דמי שקיבל ב' נזירות משום סיפא דיום שלשים עולה לכאן ולכאן גבי דין גילח על הראשונה ביום ל' מגלה על השני' ביום ס' אף לכתחלה דיום ל' עולה לכאן ולכאן כדגרסינן בסמוך דבשתי נזירות קמ"ל דיום שלשים עולה לכאן ולכאן אבל לב"פ מהי קמ"ל המשנה הב' דמי שקיבל עליו ב' נזירות ואין לומר משום סיפא דיום שלשים עולה לכאן ולכאן ז"א דהא לדידי' לא שייך עולה לכאן ולכאן דהא ביום השלשים הראשון שגילח שפיר דמי ע"פ הדין מדאורייתא ויצא אף מדרבנן דלא החמירו בדיעבד ואוקמי' אדין תורה דיצא א"כ פשיטא דמגלח בפעם שני ביום ששים דהוי ל"א אף דצריך מדרבנן ל"א הרי באמת חשיב ל"א דמקצת היום ככולו דבתחלת נזירות פשיטא דחשיב ככולו לכו"ע דהא פשיטא דאדם מקבל נזירות באמצע היום. וע"כ קשיא מסיפא לב"פ ומשני הגמ' אליבא דר"מ דקמ"ל דיום שלשים עולה לכאן ולכאן והק' בתוס' ז"ל בדף ו' ע"א ד"ה ולר"מ דא"כ קשיא אליבא דב"פ כנ"ל ומהרלין עכ"ז איכא קלת הידוש גם אליבא דב"פ דאימת פשיטא דמקצת היום ככולו בתחלת נזירות אליבא דכו"ע בשקיבל נזירות באמצע היום הא"ע כשלא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מנזירות ה"ד סמ"ג עשין קט

ב ב מיי' פ"ב ה"ב

ג ג מיי' שם

מסורת הש"ס

נזיר ט"ז ה"ב

לעיל פ"ק ה"ג

שנויי נוסחאות (ע"ד) לאחר בד"ו לפני. (ע"ה) לפני בד"ו לאחר.(ע"ו) לאחר בד"ו לפני. לפני בד"ו לאחר.

והשנייה יום ששים וא' אמר רבי יוסי *תמן לשעבר וכא לכתחילה רבי ירמיה הורי לר' יצחק עטושיא ואית דאמרי לרבי חייה בר רב יצחק עטושיא [ה] לגלח יום שלשים מן מתניתא [ג] *שמונה ימים בטלו ממנו גזירת שלשים היא שמינית היא יום שלשים אמר רבי יוסי שנייא היא תמן שמפני כבוד הרגל התירו תדע לך דמר רבי חלבו בר חונה בשם רבי יוחנן [ו] חל יום שמונה שלו להיות בשבת מגלח ערב שבת אין תימר שלא מפני כבוד הרגל התירו מעתה אפילו חל יום ל' שלו להיות בשבת מגלח בערב שבת ועוד מן הדא דאמר רבי יוחנן [ז] *על כל המתים כולן שולל לאחר שבעה ומאחה לאחר ל' וישלול יום שבעה ויאחה יום ל' אמר רבי חגי די הוא שמועתא כן ושמועתא כן:

הלכה ב מתני'

[ח] מי שנזר שתי נזיריות מגלח את הראשונה יום שלשים ואחד ואת השנייה יום ששים ואחד שאם גילח את הראשונה יום שלשים מגלח את השנייה יום ששים *ואם גילח יום ששים חסר אחד יצא זו עדות העיד רבי פפיים על מי שנזר שתי נזיריות שאם גילח את הראשונה יום שלשים מגלח את השנייה יום ששים ואם גילח יום ששים חסר אחד יצא שיום שלשים עולה לו מן המניין:

גמ' *השלים נזירותו הראשונה ובא להישען על השנייה לא מצאו פתח לראשונה עד שמצאו פתח לשנייה [ו] עלת לו שנייה ראשונה מה

פני משה

השנייה ליום ששים וקס"ד דרבי אימי דאם רלא קתני אם רוצה לגלח ביום שלשים מגלח: אמר רבי יוסי. מאם אין ראיה דהתמן לשעבר קאמר אם גלח בדיעבד יצא: וכא לכתחילה. בתמיה והיכי יליף רבי אימי הכא להורות אפילו לכתחילה: מן מתניתא. דפ"ג דמועד קטן הקובר את מתו שלשה ימים קודם הרגל בטלה ממנו גזירת שבעה שמנה בטלה ממנו גזירת שלשים ומותר לגלח ערב הרגל דמקצת היום ככולו: היא שמינית היא יום שלשים. כמו דאמרינן בשמינית דמקצת היום ככולו וה"נ בשלשים וה"ה הכא בנזיר: שנייה היא תמן. דלאו טעמא משום דמקצת היום ככולו אלא במפני כבוד הרגל התירו: תדע לך. דשאני בין שמונה לשלשים וטעמא בשמנה מפני כבוד הרגל הוא דאמר רבי חלבו חל יום שמנה שלו להיות בשבת וערב הרגל בשבת מגלח ערב שבת ואי אמרת דטעמא לאו מפני כבוד הרגל הוא מעתה אפילו ביום שלשים שחל להיות בשבת יהא מותר לגלח בערב שבת דהא לא שאני לך בין שמנה לשלשים: ועוד מן הדא. שמעינן דלא אמרינן מקצת היום ככולו ובשמנה טעמא מפני כבוד הרגל הוא: על כל המתים כלן. חוץ מאביו ואמו: שולל. הקריעה בתפירה בלתי שוה: ומאחה. תופר כדרכו: יום שלשים. ואמאי לאחר דוקא אלא ש"מ לא אמרינן מקצת היום ככולו: די הוא שמועתא כן וכו'. כלומר דרבי חגי פליג ומתמה דמייתי עוד סייעתא משמעתתא דרבי יוחנן גופיה מאי שנא שמועתא דכאן משמועתא דכאן תרוייהו משמיה דרבי יוחנן הוא ורבי יוחנן הוא דלא ס"ל מקצת היום ככולו אבל אנן ס"ל מקצת היום ככולו:

הלכה ב מתני' ואת השניה יום ששים ואחד. בשנגלח הראשונה ביום שלשים ואחד נגמר הנזירות ומתחלת נזירות שניה בו ביום מידי דהוה כאדם שקבל עליו נזירות באותו היום שעולה לו אותו יום ליום שלם הלכך ביום ששים כלו שתי נזירות ובששים ואחד. מגלח על השניה ונמצא דכל תגלחת ביום שלשים ואחד:

גמ' השלים נזירותו הראשונה. מי שנזר שתי נזירות והפריש קרבנותיו והשלים הראשונה: ובא להישען על השניה. כלומר שבא לסמוך על קרבן השניה כדמפרש ואזיל: לא מצאו פתח לראשונה. שבא לשאול עליה ולא מצאו לו פתח עד שמצאו פתח להתירו מן נזירות השניה ועכשיו רוצה לסמוך עצמו על קרבן השניה. עלתה לו שניה ראשונה. עלתה לו קרבן השניה בשביל הראשונה:

קרבן העדה

והשנייה יום ששים ואחד. ואם גילח ליום ששים חסר אחד יצא שיום ל' עולה מן המנין ש"מ דמלי לגלח ביום ל' או ביום ל"א: תמן לשעבר. מתני' קאמר בדיעבד אמרינן מקצת היום ככולו אבל לכתחלה לא כדתנן ברישא דמתני' ולאו שפיר עביד ור' אימי סובר אבילות דרבנן אפי' לכתחלה אמרינן מקצת היום ככולו: מן מתני'. דפ' אלו מגלחין דייקי ליה כך: שמנה ימים. נהג אבילות שמנה ימים קודם הרגל בטלו ממנו גזירת ל' ומגלח ערב הרגל מ"ט משום דאמרי' מקצת היום ככולו: היא שמינית כו'. כי היכי דאמרי' בשמיני מקצת היום ככולו אף ביום ל' אמרינן כן: שנייה היא תמן. שאני התם דמגלח ערב הרגל הוא מפני כבוד הרגל משא"כ בשאר הימים לא אמרינן מקצת היום ככולו ואסור ביום ל' כולו: אין תימר. דאס"ד לאו משום כבוד הרגל א"כ צריכין לומר אף אם חל יום ל' בשבת שמגלח ע"ש כי היכי דאמרינן ברגל שמגלח בע"ש והא ודאי ליתא דע"ש לאו זמניה הוא דיום כ"ט הוא אלא ודאי דמשום כבוד הרגל התירו משא"כ בשאר ימים: ועוד. מהא דר"י איכא למשמע דלא אמרינן מקצת יום ל' ככולו: שולל. מחבר הקריעה בתפירות רחוקות: ומאחה. תופר כדרכו: וישלול יום ז' כו'. דהא כבר שהה מקצת היום אלא ודאי מקצת היום לא הוי ככולו: די הוא שמועתא כו'. משמועה זו אין ראיה דמשמע הכי והכי די"ל לאחר ז' ול' דקאמר. היינו לאחר שנכנס מקצת ז' ול':

הלכה ב מתני' שיום ל'. של הראשונה נמנה גם לנזירות השניה כמלאו ל' ימים שלו כלים ביום ס' חסר א' מיום התחלת נזירותו הראשונה: גמ' ה"ג השלים נזירותו הראשונה ובא להשען על השניה לא מצאו פתח לשניה עד שמצאו פתח לראשונה ועלתה לו שנייה ראשונה. וה"פ מי שנזר שתי נזירות מנה ראשונה ועד שלא הביא קרבנותיו ובא להתחיל למנות נזירות השנייה נשאל על נזירות הראשונה והתירו החכם א"ל לנהוג נזירות השנייה שכבר יצא ידי נדרו בנזירות שכבר נהג עבור הראשונה שהותרה כ"מבתוספתא פ"ג:

עס

רידב"ז

כבלא עסק תחלת היום בנזירות אבל כשעסק בתחלת היום בנזירות כמו הכא דנהג נזירות בתחלת היום אימא לא יעלה דאינו ניכר קמ"ל וראיתי בהגהת הרד"ל ז"ל דמתרץ דקמ"ל דאע"ג דכשקיבל ב' נזירות בב"א ונתחייב מתחלה לגלח ביום ס"א התגלחת השניי' אימא דיהא מחויב לכתחלה לגלח ביום ס"א וכי בשביל שעבר על דרבנן ונתגלח בראשון ביום שלשים בזה יופטר אלכתחלה שלו שהיה עליו בעת קבלת נזירות ויהא חוטא נשכר קמשמע לן דאף על פי כן רשאי לכתחלה לגלח ביום ששים דהוי לתגלחת שניה וילא אפי' תקנתא דרבנן לכתחלה לגלח ביום ל"א וע"פ הקדמה זו שביארנו בשיטת הבבלי וע"י עוד הקדמה קטנה יתבאר הסוגיא כעין חומר דהנה התוס' ז"ל במס' מ"ק דף י"ט ע"ב מקשים לב"פ דס"ל נזירות כ"ט יום א"כ קשיא מנ"ל דאבילות ל' יום דגמרינן מנזיר כדאיתא שם בסוגיא הא בנזיר נמי כ"ט אסור שלשים שרי ומתרצינן דב"פ ס"ל כאבא שאול דבאמת יום ל' מותר באבל ע"ש.ועפ"ז יומתק מאד הסוגיא דקאמרינן הדא מסייע לב"ק דאם גלח ביום ל' לא יצא כדפירשנו למ"ד דאין מקצת היום ככולו דהא בעינן ל"א לכתחלה ופריך אדרבה הדא מכי' ע לר' יונתן דאם גילח ביום ל' יצא מהסיפא אפי' למ"ד דאין מקצת היום ככולו ומפרש הא דמסייע לב"ק ולא לר"י הוא מהמשנה ב' מסיפא דמתני' כדפריך בש"ס דילן על ב"פ ועל ר"מ מתרץ כדגרסינן שם כדקתני סיפא יום שלשים עולה לכאן ולכאן מאי ניא מקצת היום ככולו והא אמרה חדא זימנא מהו דתימא הכ"מ לענין חדא נזירות אבל לב' נזירות וכו' ע"ש ואליבא דר"מ ניחא דקתני משנה הב' משום הסיפא דקמ"ל דעולה לכאן ולכאן אבל לב"פ קשיא מאי קמ"ל המשנה הב' והיינו דגרסינן הא תרתי לית היא אלא חדא פי' הא דתנינן תרתי דין דנזירות אחת ודין דב' נזירות הא הדא הוא כדגרסינן בבבלי הא אמרה חדא זימנא ומאי קמ"ל אם בא לאשמעינן עדותו של ר' פפיים גבי ב' נזירות זו עדות יודעין היו שהוא אסור לגלח פי' לכתחלה צריך ל"א יודעין היו הכל וכזה לא קמ"ל בעדותו אלא שהן סבורין אם גילח יום ל' לא יצא אם בא להעיד אם גילח ביום ל' יצא בתמיה וכי זה קאתי עדותו של ר' פפיים לאשמעינן הא זה פשיטא לתנא דידן במשנה הראשונה ומאי קמ"ל דהא מדאורייתא לא בעינן רק כ"ט ופשיטא דיצא בדיעבד כשגילח ביום ל' אליבא דכו"ע ובזה לא צריך שום תנא לאשמועינן החידוש אלא אדרבה צריך לאשמעינן דין דל"א תקנתא דרבנן ובזה יודעין אנו כולנו דהא ר' פפיים אינו מעיד על זה דהא עדותו של ר' פפיים קאי רק על דיעבד כדגרסינן העיד ר' פפיים על מי שנזר ב' נזירות שאם גילח לראשונה יום ל' מגלח השניה ביום ששים ואם גילח כו' וכל עדותו שלו הוא לאשמעינן הבדיעבד משמע דהלכתחלה הכל יודעין ואינו בא להעיד ע"ז רק על דיעבד ואם ס"ד כר' יונתן דבעינן כ"ט א"כ ע"ז אינו צריך שום עדות דהא כיון דבעינן מן התורה כ"ט א"כ פשיטא דיצא בגילוח לל' והי לאשמעינן דמקצת היום עולה לכאן ולכאן בזה א"ל דהא לא בעינן מקצת היום ככולו על הסוף נזירות אליבא דר' יונתן כנ"ל וא"כ ע"כ מוכח מהא דקתני תרתי משניות דהא ליתא אלא חדא א"כ מוכח כב"ק דבעינן בנזירות ל' והא דילא בגילח ביום ל' משום דמקצת היום ככולו ובעינן עדותו של ר' פפיים דעולה לכאן ולכאן ומביא עוד ראי' לזה דהא ר' אימי הו"ל עובדא פי' אבלות וגילח ביום ל"א ורבי הו"ל עובדא וגילח ביום ל"א כגי' הש"ס בירושלמי במס' מ"ק פ"ג ה"ה וא"ר זריקא מן מתניתא יליף לה ר' אימי דתנינן מי שנזר ב' נזירות כו' והוא כעין קושית הש"ס דילן בשלמא לר"מ ניחא דנקטה משום חידושא דסיפא אלא לב"פ קשיא א"כ מוכח כר"מ דבעינן בנזירות ל' יום ומגלח ביום ל"א מן התורה ע"כ באבלות דגמרינן מנזיר בעינן נמי ל"א אבל לב"פ ע"כ דס"ל כאבא שאול ומגלח ביום ל' א"כ חוזר הקושיא לדוכתי' דהדא מסייע לב"ק אבל לר' יונתן קשיא מהמשנה הב' הא תרתי לית הא אלא חדא ומאי קמ"ל עדותו של ר' פפיים במשנה הב' יותר מן המשנה הראשונה ע"ז מתרץ א"ר יוסי תמן לשעבר וכא לכתחלה פי' דבמשנה הראשונה קתני רק דבדיעבד יצא בשגילח ביום ל' אבל לכתחלה צריך ל"א על תקנתא דרבנן לקיים תקנתא דרבנן לגלח ליום ל"א ע"ז קמ"ל משנה הב' לעדותו של ר' פפיים דאשכחן אופן דא"ל אפילו לכתחלה דהא בתחלת קבלת נזירות שקיבל עליו הי' צריך לגלח ביום ס"א וכי בשביל שעבר בתגלחת הראשונה על תקנתא דרבנן יהא חוטא נשכר ויבטל עוד התקנתא דרבנן לכתחלה ע"ז צריך מתני' בתרא לעדותו של ר' פפיים אבל לא דקמ"ל דבדיעבד יצא בשגילח ביום ל' ז"א דבזה לא צריך לעדותו של ר' פפיים דהא מה"ת לא בעינן רק כ"ט והעיקר חידוש במשנה ראשונה על תקנתא דרבנן דצריך לכתחלה ל"א ובמשנה אחרונה על עדותו של ר' פפיים דאינו צריך לכתחלה התקנתא דרבנן על יום ל"א וע"כ שפיר אתי מתני' אף כר' יונתן ודו"ק:

השלים נזירותו הראשונה ובא להשען על השניה כו'. פי' דהא פרכינן בבבלי במס' שבועות דף כ"ה ע"א מי שנזר שתי נזירות מנה את הראשונה והפריש קרבן ונשאל עלי' כו' הא אכלה כולה אין נשאלין ומתרץ ר"א

עס

עין משפט נר מצוה

ד
[ה] מיי' פ"י מהל' כמ"ג עשין נ"ד ס"ג טוש"ע יו"ד סי' שצה ס"ף א'

ה
ב [illegible] סמ"ג שם טוש"ע שם

ו
ד מיי' פ"ט שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' שמ סעיף טו

ז
ה מיי' פ"ד מנזירות ה"ב

ח
ו מיי' פ"ג שם ה"י

מסורת הש"ס

פי' תוס' מ"ק יט כד"ה הלכה

(אלו מגלחין ס"ג)

מ"ק כב

נזיר סז

עיי' נדרים ד' וש"נ נז

מסורת הש"ס

ע' נזי' מה מו

(תוספתא פ"ב)

([illegible] פ"ט)

מה נן קיימין אם באומר הריני נזיר שתים נדר שבטל מחציתו בטל את כולו אם באומר הריני נזיר שלשים יום אילו שלשים יום אילו לא בדא עלת לו שנייה ראשונה אלא כי נן קיימין באומר הריני נזיר ונזיר באומר אילו לנזירות אבל אם אמר אילו לנזירותי ואילו לנזירות אחרת לא בדא עלת לו שנייה ראשונה אמר רבי לעזר השלים נזירותו לראשונה מכיון שהביא קרבן וגילח עלת לו ראשונה שנייה רבי יעקב בר אחא פקיד לחברייא אין שמעתון מילה מרבי אלעזר הוון ידעין דרבי יוחנן פליג עד שיביא כל קרבנותיו *כרבנין ברם כרבי שמעון אפילו לא הביא אלא קרבן א' *הפריש שתיהן כאחת אין בידו אלא א' הפרישה זו בפני עצמה וזו בפני עצמה והביא של זו בזו ושל זו בזו לא יצא הא לקדש קדשה לא כן *תני ר' חייה קרבנו ליי' על נזרו שיקדום נזרו לקרבנו ולא שיקדום קרבנו לנזרו שנייא היא שעומד בנזירותו ניחא שנייה ראשונה ראשונה שנייה א"ר יודה והדא מסייע לרבי אלעזר לא כן רבי יעקב בר אחא מפקד לחברייא אין שמעתון מילה מרבי אלעזר הוון ידעין דרבי יוחנן פליג עד שיביא כל קרבנותיו וסברין מימר כרבנין וכא כרבי שמעון אנן קיימין רבי חיננא בשם רבי פינחס תיפתר בנזירותו ובנזירותו של בנו בדא עלת לו שנייה ראשונה

קרבן העדה

מה נן קיימין. במאי עסקינן כלומר באיזה לשון נדר זה הנך שתי נזירות: נדר שבטלו מחציתו בטל כולו. כיון שמצא פתח לנזירות הראשונה גם השניי' בטלה ומאי קאמר עלתה לו שניי' בראשונה הא אין כאן נזירות: אם באומר הריני נזיר ל' יום אלו. שאנחנו עומדים בו ושלשי' יום שלאחריו: לא בדא. לא בזה עלתה לו שניי' בראשונה שהרי קבע ימים אחרים לנזירותו: אלא. הכא במאי עסקינן באומר סתם הריני נזיר ונזיר שלא קבע שום יום: באומר אלו לנזירות כו'. או באומר ימים אלו לנזירות דמשמע שתי נזירות אבל אמר אלו לנזירותו כו' לא בזה עלתה לו ראשונה בשניי' כיון שקבע הימים א"כ הא דקאמר באומר אלו לנזירות ענין בפני עצמו וקאי אני שהפריש קרבנות סתם ואמר אלו לנזירות עלתה לו שנייה ראשונה אבל הפריש שתי קרבנות נזיר ואמר אלו לנזירות זה ואלו לנזירות אחרת ודאי לא עלתה לו שניי' ראשונה והראשון נראה: מכיון שהביא קרבן וגילח לא עלתה לו שניי' בראשונה. וה"פ אם לאחר שהביא קרבן אחד מקרבנותיו וגילח ראשו לנזירות הראשונה אם נשאל אח"כ עליה לא עלתה שניי' בראשונה שכבר נגמר מעשה הראשונה: אין שמעתון. אם שמעתם דבר מר"א סתם ולא אמרה משמי' דר' יוחנן דעו שר"י פליג וה"נ פליג. וסובר דוקא אם הביא כל קרבנותיו הוא דלא עלתה שניי' בראשונה אבל אם לא הביא אלא קרבן אחד ונשאל על הראשונה עלתה לו שניי' בראשונה והיינו כרבנן לקמן פ"ו אבל לר"ש דאמר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמי' הותר הנזיר לשתות ביין ולהטמאות למתים ה"נ אם כבר הקריב קרבן א' אודא לי' מעשה הראשון: הפריש שתיהן כאחת. מנה שתיהן כאחת והביא קרבנות שתיהן כאחת כגון שאמר קרבנות אלו לנזירותי ה"ל כאלו אין בידו אלא אחת אבל הפריש קרבנות של כל נזירות בפני עצמו והקריב קרבנותיו שהפריש לנזירות שניי' בראשונה וכן להיפך לא יצא וה"ג והביא של זו בזו וז"ל התוספתא סוף פרק ב' מנה שתיהן והביא קרבנות שתיהן כא' לא עלתה בידו אלא אחד הפריש של זו בפני עצמו ושל זו בפני עצמו והלך והקריב של זו בזו ושל זו בזו לא יצא. וזו סיפא דברייתא דלעיל השלים נזירותו ובא להשען כו': ופריך הא לקדש קדשו. אם הביא של זו בזו לא יצא אבל קדושים הן כל קרבנות ואמאי יהיו קרבנות של השנייה קדושים הא עד שהיטו נוהג קרבן נזירות אין קדושה חלה עליהן וכדתני ר"ח: ומשני שנית היא. שאני הכא שעומד בנזרו ה"ל כקרבנו על נזרו: ופריך ניחא. דהיכא לאשכוחי שיצא נזירות שניי' בראשונה וכדאמרן אלא שתעלה ראשונה בשניי' קשיא הא לעולם צריך לנהוג נזירות הראשונה תחלה א"כ אברייתא קאי דתנא של זו בזו כו' משמע דפעמים מקריב שניי' בראשונה וקשה הא בעינן שיקריב קרבנותיו של תחלה: והדא מסייעא לר"א. דאמר בסמוך מכיון שהקריב קרבן אחד כבר נגמרה נזירות הראשונה נמצא פעמים כשמפריש אחר קרבנותיו הנה הוא עומד בנזירות שנייה והא דקאמר ראשונה שנייה היינו באחר קרבנות של שנייה עולין במקום הראשונה: לא כן כו'. כלומר לר"א ניחא אלא ר"י דפליג ואמר אינו מונה נזירות שניי' עד שיביא כל קרבנותיו שתעלה ראשונה בשניי' היכי משכחת לה: ומשני וכא. והכא הך ברייתא כר"ש אתיא א"כ סומא דקושי' היא הא הך ברייתא ודאי ר"ש היא: תיפתר. לעולם כרבנן נמי אתיא וה"ד שתעלה שניי' ראשונה

פני משה

מה אנן קיימין. הא דאמרינן דכשנשאל על אחת מהן השניה קיימת: אם באומר הריני נזיר שתים. וכללן בנדר אחד הא קי"ל נדר שבטל מקצתו בטל כלו וכשנשאל על השניה בטלה גם הראשונה ופטור מכלום: אם באומר הריני נזיר שלשים יום אילו. שפרט הימים לכל נזירות ונזירות בפני עצמה: לא בדא עלת לו שניה ראשונה. בזה ודאי לא אמרינן דעלתה לו קרבן אחת בשביל חבירתה שהרי כל אחת נזירות בפני עצמה הוא: אלא כן אנן קיימין באומר הריני נזיר ונזיר. שנדר לשתיהן ביום אחד ואמר הריני נזיר היום ונזיר היום: באומר אילו לנזירות. אי נמי באומר אלו הימים לשתי נזירות דנזר שתיהן בבת אחת ובהא הוא דאמרי' אם נשאל על השניה עלתה לו קרבן שניה לראשונה אבל וכו' כדלעיל: מכיון שהביא קרבן וגילח. מילתיה דר' אלעזר מיתפרשא בשנשאל על הראשונה ועלתה לו ימי נזירות ראשונה בשביל השניה ואפילו הביא קרבן וגילח לראשונה ונשאל עליה עלתה לו ראשונה לשניה: פקיד לחברייא. כשתשמעו דבר מרבי אלעזר הוו ידעין דר' יוחנן דהוא בר פלוגתיה פליג עליה וכלומר לא דפליג על הא דקאמר דאפילו נשאל אחר כפרת הראשונה שעלתה לו לשניה אלא על הא דקאמר מכיון שהביא קרבן דמשמע מדבריו אפילו קרבן אחד מקרבנות הנזיר סגי וכשיטת רבי שמעון היא כדמסיק: עד שיביא כל קרבנותיו כרבנן. פלוגתא דר"ש ורבנן לקמן פ"ו הלכה י"א דר"ש ס"ל כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר לשתות ביין ולהטמא למתים דדרש ואחר ישתה אחר מעשה יחידי ורבנן ס"ל אחר כל המעשים כלן והיינו דקאמר ברם כר"ש אפי' לא הביא אלא קרבן אחד כלומר מילתיה דר' אלעזר אליבא דר"ש היא אבל ר' יוחנן פליג עליה וס"ל כרבנן דלא הות' הנזיר לשתות ביין ולהטמא למתים עד שיביא כל הג' קרבנות החטאת והעולה והשלמים ולפיכך צוה ר' יעקב להברייא שלא יטעו מדבריו של רבי אלעזר לפסוק הלכה כר"ש בעלמא: הפריש שתיהן כאחת. לשתי הנזירות וכגון שהביא שתי הקרבנות כאחת כדתני בהדיא בתוספתא סוף פ"ב: אין בידו אלא אחת. וצריך להביא קרבנות אחרים על השניה: הפרישה זו בפני עצמה וזו בפני עצמה והביא של זו בזו ושל זו בזו גרסינן וכן הוא שם: לא יצא. שצריך להביא לכל אחת אותן קרבנות שהפריש עליה: הא לקדש קדשה. מדקתני והביא של זו בזו משמע הא להפריש ולהקדיש קרבנות של שניה בעוד שלא השלים הנזירות שפיר דמי ולא כן תני ר"ח דאסור להקדיש ולהפריש קרבנו קודם לנזרו: שנייא היא. הכא שהרי עומד כבר בנזירותו והא דר"ח בשלא קדם כלל נזירו לקרבנו: ניחא שניה ראשונה. ניחא להא דאמרינן לעיל דאם נשאל על השנייה עלתה לו קרבן של שניה לראשונה שפיר דנזרו קודם לקרבנו היא: ראשונה שניה. בתמיה כלומר אלא להא דאמר רבי אלעזר דאם נשאל על הראשונה עלתה לו ראשונה לשניה קשיא דהא קרבנו קודם לנזרו הוא דקס"ד דצריך להשלים כל הקרבנות שהפריש על הראשונה ובשעה שהפרישן עדיין לא עמד בנזירות של שניה: אמר רבי יודה. ומאי קושיא והדא מסייע לרבי אלעזר דלא כן וכו' כדאמרינן לעיל דר"א בשיטת רבי שמעון אמר דבקרבן א' סגי וכיון שהקריב קרבן אחד הותר הנזיר בכל ובהא לא קשיא מידי שהרי בשעה שהקריב הקרבן בשביל הראשונה הקריב ונזרו קודם לקרבנו הוי אלא מכיון דנשאל על הראשונה אמרינן דעלתה לו בשביל השניה וממילא פטור מכלום הוא: וסברין מימר כרבנן. כלומר והא דרבי יוחנן הא כבר סברין מימר דכרבנן ס"ל אבל הכא במילתיה דר"א כר"ש אנן קיימין ולק"מ כדאמרן: רבי חיננא בשם ר' פנחס. קאמר לעולם ככ"ע אתיא ולא קשיא דתיפתר דאלו שתי הנזירות נזירותו ונזירת בנו הן ובהא קאמרינן בפרק דלעיל דלא השון להא דתני ר' חייא ויכול להפריש קרבן נזירותו בעומד בנזירות בנו כדפרישית התם טעמא דכהדא נזירות שוינהו רבנן: בדא עלת לו שניה ראשונה

רידב"ז

שם ואילו הכא מוכח כך דלא מצא פתח לשאול על הראשונה אלא ע"י השניה כלומר דאם תתקיים הראשונה אז יש לו פתח לבטל השניה דקיומה של הראשונה הוא פתח חרטה על השניה וע"י שתתבטל הראשונה תתקיים השניה דאז אין לו פתח על השניה ע"כ יכול לשאול על הראשונה אפי' לאחר שמנה אותה דהא השניה עומדת קיים במקומה ע"י השאלה הזאת ומסיק עלתה לו שניה ראשונה פי' בראשונה כדאיתא בבבלי ומסיק באומר אלו לנזירות פי' דהקרבנות נזיר שהפריש היה אומר סתם לנזירות אבל אם הפריש בפירוש ב' קרבנות על ב' הנזירות על הראשונה ועל השניה הפריש ג"כ הקרבנות כדאמר בסמוך שיכול להפריש בזמן משך הנזירות ראשונה גם קרבנות על השניה וא"כ כיון שאמר אלו לנזירות כלומר נזירות דהשתא שעומד בה ואלו לנזירות אחרת לא בדא עלתה לו שניה בראשונה כיון דהקרבן היה בפירוש על נזירות הראשונה:

אר"א השלים נזירותו לראשונה. פי' שלא גילח ביום מלאת הראשונה והשלים נזירות האחרת לראשונה והביא קרבן וגילח עלת לו ראשונה בשנייה דס"ל כההיא דאיתא לעיל בספ"ב מגלח תגלחת אחת לשתיהן ויצא בגילות והקרבנות דהדא נזירות על שתיהם וזהו דלא כר' יוחנן דפליג שם בספ"ב וס"ל דאינו יוצא בתגלחת אחת אלא מגלח וחוזר ומגלח אליבא דרבנן ורק לר' שמעון מסיק שם דנזיר ונזיר מגלח תגלחת אחת לשתיהן אבל רבנן ס"ל דצריך ב' קרבנות נזירות וב' גילוחים וע"ז מסקינן בשם ר' יעקב בר אחא דר"י פליג וס"ל עד שיביא כל קרבנותיו אליבא דרבנן ברם כר"ש סגי בקרבנות נזירות אחת ואחר כך מביא הברייתא הפריש שתיהן כאחת מי שמנה ב' נזירות והפריש שתיהן כאחת פי' שהפריש שתיהן על נזירות הא' והב' וקאי ב' הקרבנות על כל אחד ואחד על הראשונה הב' קרבנות ועל השניה הב' קרבנות אין בידו אלא אחת הפרישה זו בפני עצמה וזו בפני עצמה והביא את של זו בזו ואת של זו בזו לא יצא פי' שהקריב בל"א יום במלאת של הראשונה את הקרבן נזירות

שנויי נוסחאות (ש"ד) והביא בד"ו או שהביא.

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"ו מנזירות ה"ג

מסורת הש"ס

ראשונה אמר רבי יוסי בי רבי בון לא כן סברנן מימר באומר הריני נזיר בדין היה שלא יהא נזיר אלא אחת את הוא שהחמרתה עליו שיהא נזיר שתים לא דייך שהחמרת עליו שיהא נזיר שתים אלא שאת אומר אין בידו כלום :

הלכה ג מתני' א *מי שאמר הריני נזיר ניטמא יום שלשים סותר את הכל ורבי אליעזר אומר לא סתר אלא שבעה הריני נזיר שלשים יום ניטמא יום שלשים סתר את הכל :

גמ' רבי אבהו בשם רבי יוחנן ממצורע למד רבי אליעזר שכן מצינו בין תגלחת לתגלחת שבעה ולמה לא יליף לה מנזיר טמא מצורע מגלח וחוזר ומגלח נזיר טמא אינו מגלח וחוזר ומגלח רבנין דקיסרין אמרין בפירוש פליגין ר' יוחנן אמר ממצורע למד רבי אליעזר ו בי אלעזר אומר מנזיר טמא למד ר' ליעזר והא רבי אליעזר מה שנה בין נזיר שנזר סתם לנזיר שפירש בשעה שנזר סתם מירט אינו סותר והשביעי שלו עולה לו מן המניין ובשעה שפירש אם היה מורט סותר ואין השביעי שלו עולה לו מן המנין : הלכה

פני משה

ראשונה. בתמיה וכי שייך לומר בנזירותו ובנזירות בנו דאם נשאל על אחת מהן עלה לו שניה בראשונה דנהי דאמרינן כהדא נזירות הויא לענין סתירה ולענין גילוח הוא כדאמרינן בפרק דלעיל אבל לענין שתהא אחת עולה לו בשביל חבירתה בהא ודאי אי אפשר לומר כן דהא כל חדא וחדא שמא אהרינא אית לה זו נזירותו וזו נזירות בנו והאיך האחת עולה לו בשביל האחרת : אמר רבי יוסי בר בון לא כן וכו'. כלומר דר' יוסי בר בון מהדר אקושיא דלעיל דפריך ניחא שניה וכו' וקאמר דלא תדחוק לאוקמי בנזירותו ובנזירות בנו דלעולם בשתי הנזירות שלו מיתוקמא ומעיקרא לק"מ דלא כן מן הסברא לומר באומר הריני נזיר וכלו' בשקיבל עליו שתי הנזירות בלשון הריני נזיר והריני נזיר שבדין היה שלא יהא נזיר אלא אחת שהרי בתיבן ביום אחד ובשעה אחת קבל עליו ולא הוסיף כלום במה שאמר עוד הריני נזיר ובנזירות על נזירות הויא : את הוא שהחמרת עליו שיהא נזיר שתים. אלא דאפ"ה החמרת עליו שיהא נזיר שתים דאמרינן לשתי נזירות נתכוין ולא דייך שהחמרת עליו בזה אלא שאתה רוצה לומר שאם נשאל על אחת מהן שאין בידו כלום ולא עלה לו בשביל האחרת בתמיה דהא בנזירות שתים חלה עליו היא גופה חומרא הויא ואין לך להחמיר יותר בכה"ג והלכך אמרינן אם נשאל על הראשונה עלתה לו ראשונה לשניה ובין לא הקריב קרבנות הראשונה ובין שהקריב לעולם עלתה לו לשניה. הדין הוא פירושא דהאי סוגיא בס"ד :

הלכה ג מתני' נטמא יום שלשים סותר את הכל שהרי נטמא בתוך ימי הנזירות דשלשים שלימין בעינן : רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה. דס"ל אמרינן מקצת היום ככלו וכאלו נטמא לאחר מלאת וטומאה דלאחר מלאת לר"א אינה סותרת אלא שבעה כדאמ' במתני' דלקמן : סותר את הכל. בין לר"א בין לרבנן דכיון דאמר שלשים יום הכל מודים דל' יום שלימין בעינן ולא אמרינן בהא מקצת היום ככלו :

גמ' ממצורע למד ר"א. דלאחר מלאת אינו סותר אלא שבעה שכן מצינו במצורע בין תגלחת ראשונה אחר ימי גמרו לתגלחת שניה של ימי ספרו שבעה ואף כאן שבעה : ולמה לא יליף לה מנזיר טמא. ולמה לא אמר רבי יוחנן דר"א מנזיר טמא גופיה יליף שכן מצינו בו דטמא שבעה ומגלח תגלחת טומאתו וה"נ דסותר שבעה אחר מלאת : מצורע מגלח וחוזר ומגלח. כלומר במצורע שפיר מצינן למילף דתגלחת שבעה קרוי תגלחת שהרי המצורע בין תגלחתו לתגלחתו שבעה מפני שיש בשבעה כדי לגדל שער לכוף ראשן לעיקרן והכא נמי בנזיר שנטמא לאחר מלאת סגי בשבעה אבל נזיר טמא דמגלח לאחר ימי טומאתו אין בו תגלחת שניה לאחר שבעה ולא מצי למילף מיניה : בפירוש פליגין. אמוראי רבי יוחנן ורבי אלעזר בר פלוגתיה בטעמא דרבי אליעזר : והא רבי אליעזר מה שנה. אמתני' קאי וטעמיה דרבי אליעזר מפרש דמאי שנה באומר הריני נזיר סתם קאמר שאינו סותר אלא שבעה ואם פירש שלשים יום סותר את הכל : בשעה שנזר סתם. כלומר אם אמר הריני נזיר סתם מירט אינו סותר דתני בתוספתא פ"ג תער אין לי אלא תער תלש מירט כל שהוא מנין תלמיד לומר קדוש יהיה גדל פרע מכל מקום וזהו דוקא בתוך ימי נזרו אבל ביום שלשים בנזיר סתם אינו סותר : והשביעי שלו עולה לו מן המנין. אם נטמא ביום שלשים שביעי שלו עולה לו מן המנין דעולה כאן ולכאן דסבירא ליה מקצת היום ככלו : ובשעה שפירש. אבל אם פירש שלשים יום אם היה מורט סותר אפילו ביום שלשים דשלימים בעינן וכן אם נטמא ביום ל' אין השביעי שלו עולה לו מן המנין דהוי כאלו נטמא בתוך ימי נזרו ולא אמרינן בהא מקצת היום ככלו והלכך סותר את הכל נמי מהאי טעמא : הלכה

קרבן העדה

ראשונה כגון דאמר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר ק' יום ובתוך נזירותו נולד לו בן דדחיא נזירות הבן לנזירותו וקאמר דאם נשאל נזירות הבן אחרי שנהג זמן מה נזירות הבן עולין לו ימים אלו לנזירותו והיינו נזירות הבן שהוא השנייה עלתה לו בראשונה שהוא נזירותו דלמנין זה ה"ל ראשונה בהנהגתו | אע"פ שהי' שנייה באמירתו : לא כן כו'. אהא דתני בברייתא הקריב של זו בזו לא יצא פריך וכי לא כן אוקמינן רישא דהך דאיירי באומר הריני נזיר ונזיר ובאומר כן מן הדין אין עליו אלא אחת ולא כפל הדברים אלא לחזק הענין אלא אתה הוא שהחמרת עליו שיהא נזיר שתים א"כ קשה לא די בחומרא זו שהחמרת עליו שיהא נזיר שתים עד שאתה מוסיף להחמיר ולומר אם הקריב של זו בזו לא יצא :

הלכה ג מתני' נטמא ביום שלשים סותר את הכל. שנטמא תוך ימי נזירות וכתיב וכי ימות מת עליו וגומ' והימים הראשונים יפלו ולא אמרי' מקצת היום ככולו אלא כשגלח והביא קרבנותיו בו ביום : רא"א אינו סותר אלא שבעה. דסובר אמרי' מקצת היום ככולו והוי ליה כאלו נטמא אחר מלאת דאינו סותר אלא שבעה לר"א : הריני נזיר שלשים יום נטמא יום שלשים סותר את הכל. בין לר' אליעזר בין לרבנן דכיון דפירש שלשים יום ודאי שלמים קאמר וליכא למימר בהו מקצת היום ככולו : **גמ'** ממצורע למד ר"א. דנזיר שנטמא ביום מלאת אינו סותר אלא שבעה ולא אמרינן אין גידול שער פחות משלשים יום דהא מצינו מצורע בימי גמרו מגלח וחוזר ומגלח בימי ספרו ואין ביניהם אלא שבעה ימים ש"מ דתוך שבעה ימים שערות גדלין כדי לכוף ראשן לעיקרן : ופריך ולמה לא יליף מנזיר טמא. שסותר הכל ל"א נילף מנזיר טמא שלאחר שבעה חוזר לטהרתו אף זה כן ופי' זה נראה : ומשני מצורע מגלח בימי גמרו וחוזר ומגלח בימי ספרו נמצא שפיר איכא למילף מיניה משא"כ נזיר טמא שאינו מגלח שנית לטהרתו עד מלאת הימים : ה"ג אמרין בפירוש. מפורש פליגי בה ר"י ור"א ר"י אמר ממצורע למד ר"ל ור"א אומר מנזיר טמא : והא ר"א. גופא רא"א אינו סותר אלא ז' ופריך מ"ש לר"א בין נזיר שנזר סתם דאר"א אינו סותר אלא ז' ומ"ש בנזיר שפירש ל' יום דמו"ר"א דסותר הכל : ומשני בשעה שנזר סתם. גילח אינו סותר דגילוח אחר מלאת אינו סותר כלל ואם נטמא ביום ל' דמונה ז' השביעי עולה לו מן המנין להיות מגלח ומביא קרבנות נזירות בו ביום אבל אם פירש ל' יום אם גילח ביום ל' סותר ואם נטמא ביום ל' אין שביעי עולה לו מן המנין דצריך להביא קרבן טומאה ואין מביא קרבנו אלא ביום מחרת לאחר הגילוח : הלכה

נזיר טז א

רידב"ז

נזירות הראשון בעד השני ואה"כ הקריב במלאת של השני בעד הראשון לא יצא ופריך הא מקדם קדשה וכו' ומשני שעומד בנזירותו ופריך ניחא שניה ראשונה פי' בשלמא מאי דתני דלא יצא בעד השניה בקרבן ראשונה שפיר ניחא דהא לא היה עדיין זמן מלאת דהשניה אלא ראשונה בשניה קשה למה לא יצא דהא יכולת בידו שיהא השניה אף על הראשונה כר"א וע"ז פריך ר' יודה מאי קושיתך והדא מסייע פי' דקושיתך הוא סיוע לר"א ולא כן ריב"א כו' עד שיביא כל קרבנותיו וסברינן מימר כרבנן וכא כר"ש אבן קימין בתמיה הא לרבנן אינו יוצא בספירת הימים שמנה לשניה קודם גילוח על הראשונה וצריך לגלח ולהזור ולגלח לאחר ל' וצריך עוד קרבנות א"כ ממילא אין יכול לעשות הקרבן מנזירות שני' שיהא גם על הראשונה א"כ שפיר ניחא דלא יצא ומאי פריך אם לא דס"ל כר"א ע"ז משני ר' חיננא בשם ר' פינחס תיפתר בנזירותו ובנזירות בנו פי' דהא מסקינן לעיל בספ"ב בסוגיא להלק בהא דר' יוחנן דס"ל דחייב ב' קרבנות בשמנה ב' נזירות אליבא דרבנן דהלוקין על ר"ש כדגרסינן שם אבל אם היה נזיר ונזיר מגלח תגלחת אחת על שתיהן מה עביד לה ר' יוחנן פתר לה הלוקין הן על ר"ש וה"מ בנזיר ונזיר משום דילא בשעה שראוי להביא קרבן והוי כמו ביולדת לאחר מלאת אבל בשנולד הבן בנזירות מרובה קודם המלאת אז גם ר' יוחנן מודה דמגלח תגלחת אחת על שתיהן דהוי כמו ביולדת לפני מלאת כדגרסינן שם אמר ר' אבין בר חייא קומי ר"ז תיפתר שנולד הבן ביום שאינו ראוי להביא קרבן ע"ש בדברינו דמבואר שם בהסוגיא דע"כ לא נהלקו ר"י ורבנן דתמן אלא בב' נזירות דילא בשעה שראוי להביא קרבן וכה"ג בנולד הבן לאחר ה' דהוי לאחר מלאת בזה ס"ל לרבנן דתמן דלא דמי ליולדת לאחר מלאת דהתם נתרבה מגזה"כ זאת תורת משא"כ בנזירות אצטריך זאת לדרשא אחריתי אבל לפני מלאת דמי נזיר ליולדת דגמרינן מתורת הנזיר ללמד שמביא קרבן א' על נזירות הרבה לכ"ע ואף ר' יוחנן מודה בזה וע"כ מוקי ר"א בשם ר"פ תיפתר בנזירותו ובנזירות בנו דאז משכח"ל לר"י ג"כ דמגלה תגלחת אחת באופן שנולד לפני מלאת דאז גם ר' יוחנן מודה דדמי ליולדת וע"כ יכול להביא על נזירותו ועל נזירות בנו קרבן אחד והברייתא מיירי על כל ב' נזירות בין בב' נזירות בעלמא בין בב' נזירות דנזירותו ודנזירות בנו א"כ פריך שפיר בנזירותו ובנזירות בנו כשהפריש על שתיהן בפני עצמן והביא של זו בזו למה לא יצא ראשונ' בשניה וקאי הקושיא אליבא דכ"ע אפילו לר' יוחנן ע"ז פריך הגמ' על אוקימתא דר"ח בשם ר"פ א"כ הוא למה קאמרינן ניחא שניה ראשונה הא באופן זה בדא עלת לו שניה ראשונה גם כן דהא זמן הקרבה הוא יבת אחת ובזה לא שייך שהקריב במלאת הראשונה לשם שניה כמו בב' נזירות בעלמא אם כן היה לן להקשות גם על שניה בראשונה והלא ע"כ דתפרש הברייתא בב' נזירות בעלמא ולא בנזירותו ובנזירות בנו א"כ חוזר הקושיא לדוכתי' מאי קפריך למה לא תעלה ראשונה בשניה הא לר' יוחנן שפיר ניחא וע"ז משני ריבר"ב דשפיר פריך אפילו לר' יוחנן דס"ל בנזיר ונזיר דלאחר מלאת חייב שתים מ"מ קשה למה לא יצא בדיעבד דהא כל עיקר הא דנזירות על נזירות הוא חומרא דהא שתיהן ביום אחד כפי' הפ"מ ז"ל א"כ כפי' הק"ע ז"ל שרק להזק הענין בא וכיון דכל עיקר שחייב ב' נזירות הוא חומרא בעלמא והאיך תני דאף בדיעבד לא יצא זהו עיקר הקושיא ודוק :

ר"א בשם ר"י ממצורע למד ר"א עד סוף הסוגיא. הסוגיא הזאת חמורה ונראה לפענ"ד דה"פ דהנה התוס' ז"ל בדף ל"ע ע"ב ד"ה ומ"ש וד"ה

מסורת הש״ס

הלכה ד מתני׳

*הריני נזיר מאה יום ניטמא יום מאה סתר את הכל ורבי אליעזר אומר לא סתר אלא שלשים [א] ניטמא יום מאה ואחד סתר שלשים רבי אליעזר אומר לא סתר אלא שבעה: **גמ׳** רבי זעירא בשם רשב״ל טעמא דרבי אליעזר [במד׳ ו] °זאת תורת הנזיר ביום מלאת המטמא ביום מלאת נותנין לו תורת נזיר שמואל בר בא בעא קומי רבי זעירא ניטמא באותן הימים מה

קרבן העדה

הלכה ד מתני׳ נטמא יום מאה סותר את הכל. רבנן לטעמייהו דאמרי נטמא יום מלאה כאלו נטמא תוך מלאת וסותר את הכל: סותר שלשים. דגזרו יום מאה ואחד שהוא יום התגלחת אטו יום מאה מכל מקום לא החמירו [תורה אור] [נזיר כו א] לעשותו כיום מאה ממש לסתור את הכל אלא סותר כשיעור סתם נזירות שהוא שלשים יום: לא סתר אלא שבעה. לטעמיה דלית ליה גזרה גם נטמא ביום שלשים בסתם נזירות: **גמ׳** נותנין לו תורת נזיר. סתם שהוא שלשים יום: נטמא באותן הימים. תוך שלשים יום שנוהג בהן נזירות בשביל סתירת הטומאה שנטמא ביום מלאת: מה

פני משה

הלכה ד מתני׳ הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סתר את הכל. טעם פלוגתייהו מפרש בגמרא דר״א ס״ל הנטמא ביום מלאת אינו סותר כי אם שלשים יום בלבד דיליף לה מקרא דכתיב וזאת תורת הנזיר ביום מלאת התורה אמרה נטמא ביום מלאת תן לו תורת נזיר כסתם נזירות שלשים יום ורבנן לא ס״ל הך דרשא ואמרי הנטמא ביום מלאת סותר את הכל. נטמא יום מאה ואחד סתר שלשים. לרבנן דגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת אטו יום מאה ומכל מקום לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה שהוא יום מלאת שהוא סותר את הכל וגזרו שיסתור סתם נזירות שהוא שלשים יום בלבד: ר״א אומר לא סתר אלא שבעה. לטעמיה אזיל דס״ל במתני׳ דלעיל באומר הריני נזיר סתם דאפי׳ נטמא ביום שלשים לא סתר אלא שבעה והלכך נמי לא גזר יום מאה ואחד אטו יום מאה ובכל הא דפליגי ר״א וחכמים הלכה כחכמים: **גמ׳** טעמא דר״א וכו׳. כדפרישית במתני׳: נטמא באותן הימים. שנותנין לו תורת נזיר ואם אחר טהרתו חזר ונטמא בתוכן מהו: מה

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מנזירות ה״ד

רידב״ז

יד״ה כגון מפרשין הא דר״א דסותר שבעה הוא לאו דצריך למנות שבעה אחר התגלחת דטומאה ז״א אלא דצריך להמתין עד שיזה עליו שלישי ושביעי וכן כתב הרא״ש ז״ל דסותר לאו דווקא סותר אלא צריך להמתין עד שיזה עליו ג׳ וז׳ ונמצא דשיטת הבבלי הוא בטעמא דר״א משום דס״ל מקצת היום ככולו כדאיתא בדף ו׳ ע״ב וממילא מובן פי׳ התוס׳ ז״ל דפירשו בדר״א דסתירה לאו דווקא משום דליכא למימר דסותר ממש דצריך למנות ז׳ אחר התגלחת של הז׳ דטומאה ז״א דהא כיון דמקצת היום ככולו והוי ל׳ כמו ל״א וא״כ הוי כמו סתם טמא ולא כנזיר שנטמא דהא שוב אינו נזיר והוי כמו בנטמא ביום גידול שער ואין עליו רק להזות ג׳ וז׳ כמו כל טמא והנה בטעמא דרבנן ביום ק״א דסותר שלשים פי׳ התוס׳ ז״ל בדף ו׳ ע״א ד״ה נטמא משום גזירה דיום ל׳ דסתם נזירות [ולא גוזרין ק״א אטו ק׳ ז״א דהא ק׳ אין לו קביעות דהא יש שנוזרין ק׳ ויש פ׳ ויש מאתים והיכי נגזור אטו ק׳ אבל גזרו משום סתם נזירות] וטעמא דר״א דסתר שבעה האי סתר לאו דווקא אלא עד שיטהר ג׳ וז׳ כנ״ל ולא גזר ר״א אטו יום ל׳ דהא א״ל לגזור דהא בהרווייהו אינו סותר לא ביום ל׳ ולא ביום ק״א והנה הרמב״ם ז״ל והתוס׳ ז״ל מחולקין בדין אם גילח בנזירות מרובה של ק׳ יום בסוף ל׳ יום הראשונים דעדיין נשאר כדי גידול שער אינו סותר תגלחת כלל דהא כל עיקר טעמא דתגלחת סותר ל׳ יום משום דבעינן גידול שער שיהא ראוי לגדל בל׳ יום דסתם נזירות וע״כ בנזירות מרובה בק׳ או בס׳ ימים עדיין איכא גידול שער של מצוה ע״כ אינו סותר כן שיטת התוס׳ ז״ל בדף ל״ט ע״א ד״ה סתם עי״ש אבל הרמב״ם ז״ל כתב בפ״י מה״נ ה״ב דאפילו בנזירות מרובה תגלחת סותר ל׳ והק׳ הלח״מ ז״ל על שיטת הרמב״ם ז״ל דהא בדף מ״ד פריך הגמ׳ ויין יסתור ל׳ יום ק״ו מתגלחת כו׳ ומשני מידי הוא טעמא אלא מפני גידול שער גבי יין הא קאים לי׳ שערו ונראה לפענ״ד לתרץ דעת הרמב״ם ז״ל דהא גרסינן בדף מ׳ ע״א אמר ר״א ללקות באחת לעכב בשתים לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו ובתער וכו׳ כעין תער תניא נמי הכי נזיר שתלש מירט סיפסף כ״ש חייב ואינו סותר אלא ברוב ראשו ובתער ופי׳ הרמב״ם ז״ל כעין התער היינו כדי שלא לכוף ראשן לעיקרן זהו כעין התער ותלש מירט וסיפסף יכול לכוף ראשן לעיקרן וכן פי׳ הלח״מ ז״ל בפ״ה הי״א עי״ש וזה מבואר מאד והנה לכאורה קשה הא בדף ל״ט גרסינן שגלהוהו אחר מלאת וכר״א עי״ש משמע דקודם מלאת סותר אפילו לר״א אפילו יש כדי לכוף ראשן לעיקרן ולרבנן סותר אפילו אחר מלאת ואפילו ביש כדי לכוף ראשן לעקרן וראיתי בלח״מ ז״ל שהק׳ כן ומשני דע״כ לר״א לא נקטינן כהאי סוגיא דדף ל״ט דלרב חסדא כעין תער דוקא סותר אבל ביש כדי לכוף ראשן לעיקרן לד״ה אינו סותר כלל והנה דינא דר״א כתבו התוס׳ ז״ל והרא״ש ז״ל דהוא הילכתא בנזיר בלא טעמא ע״ש ע״כ אליבא דר״א לא אמרינן הטעם דלפיכך סותר תגלחת ל׳ יום משום גדול שער ז״א דהא לא בעינן גידול שער של ל׳ יום דהא די בגידול שער של ז׳ כדאיתא בדף ל״ט דקים להו לרבנן דבז׳ איכא כדי לכוף ראשן לעיקרן וע״כ משום דכן הלכה בנזיר כדאיתא בתוס׳ ז״ל גבי הא דר״ה. ועפ״ז יומתק מאד הסוגיא דידן דהנה בגמ׳ גרסינן ר״א בשם ר״י ממצורע למד ר״א שכן מצינו בין תגלחת לתגלחת שבעה גבי מצורע דדינו דבין תגלחת לתגלחת הוי ז׳ ימים דהירושלמי מדייק לשון סותר דווקא וע״כ דמונה אחר תגלחת טומאה עוד ז׳ ימים בין תגלחת לתגלחת משום גידול שער לתגלחת טהרה וגידול שער דז׳ ימים דהוא כדי לכוף ראשן לעיקרן מצינו גבי מצורע ופריך ולמה לא יליף מנזיר טמא פי׳ דמגלח בסוף ז׳ ע״ז משני מצורע מגלח והוזר ומגלח כזיר טמא אינו מגלח וחוזר ומגלח ר״ל במשך ז׳ ימים האם נקבע שיעור ז׳ ימים בין תגלחת לתגלחת הא בשנטמא אפילו ביום כ׳ דהי׳ לו גידול שער דכ׳ ימים מ״מ צריך להמתין ז׳ ימים אילו מצינו בנזיר טמא שממתין שבעת ימים דווקא בשגלח ביום שנטמא אז שפיר הוי ילפינן מיניה דשיעור מתגלחת לתגלחת הוא ז׳ ימים מאח״כ השתא דאינו מגלח וחוזר ומגלח במשך ז׳ ימים אין ללמוד ממנו רק ממצורע והשתא לפ״ז ע״כ הא דנקט סותר ז׳ הוא סתירה דווקא דמונה ז׳ ימים אחר תגלחת טומאה לתגלחת טהרה וע״כ דלר״א לא אמרינן דהוא משום מקצת היום ככולו ז״א דאי היה מקצת היום ככולו והוי כמו יום ל״א א״כ א״צ לתגלחת טומאה דנזיר כלל דהא אינו השוב נזיר כלל ביום ל״א וכשנטמא הוי ככל טמא מת דצריך רק הזאה ג׳ וז׳ אבל לא תגלחת אלא הזאה שלישי ושביעי להוד וא״צ כלל לגידול שער ולא צריך למילף כלל ממצורע א״כ ע״כ דטעמא דר״א ורבנן לאו דפליגי במקצת היום ככולו ז״א אלא דפליגי באם יום מלאת סותר או לא דרבנן ס״ל דיום מלאת סותר ור״א ס״ל דביום מלאה יש לו דין אחר ולא מצינו בתורה ביום מלאת דיסתור משום דבעינן ימים אחרונים עי׳ בדף י״ט אבל תגלחת וקרבן טומאה ס״ל להרמב״ם ז״ל דזה לא תלי בסתירה ועל כן פסק בפ״ו מה״נ ה״ו דאפילו נטמא ביום הראשון דאינו סותר משום דבעינן ימים ראשונים אבל תגלחת וקרבן טומאה צריך ועיין בלח״מ ז״ל שם ונראה בטעמו משום דהא דצריך תגלחת וקרבן טומאה הוא לא תלי במנין הנזירות אלא משום דכיון דנפל עליו טומאה סותר תגלחת וקרבן טהרה וצריך קודם לעשות סדר תגלחת וקרבן טומאה וכמו כן בימים אחרונים נמי אינו סותר אבל צריך סדר תגלחת וקרבן טומאה קודם תגלחת וקרבן טהרה וכיון דצריך תגלחת ע״כ סותר ז׳ כדי גידול שער וע״כ פריך אליבא דר״א והא ר״א מה שנה בין נזיר שנזר סתם לנזיר שפירש דהא כיון דס״ל דהיום מלאת אינו סותר א״כ מ״ש סתם נזירות מאומר הריני נזיר שלשים יום הא יום מלאת אינו סותר ע״ז משני דנ״מ גדולה יש בין נזיר שנזר סתם לנזיר שפירש בשעה שנזר סתם מירט אינו סותר כדר״ה דבעינן כעין התער שלא יכוף ראשן לעיקרן אבל אם היה מורט ותולש דהוא בשהיה בו לכוף ראשן לעיקרן לפי׳ הרמב״ם ז״ל כנ״ל הרי אינו סותר דאין סתירה אלא כעין תער אבל אם יש בו כדי לכוף ראשן לעיקרן יש בו כדי גילוח די וא״ל שיהא בו כדי גידול שער של ל׳ של כל ימי הנזירות והשביעי שלו עולה לו מן המנין ובשעה שפירש אם היה מורט סותר משום דכיון דפירש ל׳ יום ע״כ כוונתו שיגלח על הגידול של כל ל׳ יום ואין השביעי שלו עולה לו מן המנין ע״כ בנזיר סתם בנטמא ביום מלאת דאינו סותר היום מלאת לר״א ע״כ אינו סותר רק ז׳ משום דצריך גידול שער של ז׳ לבתר תגלחת דטומאה משא״כ גבי נזיר שפירש דהתם בעינן שיגלח על הגידול שער של כל השלשים יום ע״כ בנטמא ביום מלאת דצריך תגלחת דטומאה וצריך להמתין בע״כ ל׳ יום כדי גידול שער של ל׳ ע״כ מודה ר״א בסיפא גבי הריני נזיר ל׳ יום נטמא יום ל׳ סתר את הכל והא דס״ל לר״א גבי נזירות מרובה בנטמא ביום ק׳ דסותר שלשים הא התם כיון שפירש הרי צריך גידול שער של ק׳ יום ז״א דהא התם גזה״כ הוא לר״א כדיליף בה״ד תן לו תורת נזיר וכדפירשו התו׳ ז״ל בדף ע״ז דהדרשה הוא דוקא על נזירות מרובה והא דס״ל לתנא קמא גבי נטמא ביום ק״א דסותר שלשים הא לא בעינן גידול שער דל׳ וגם א״ל כלל להגלחת דטומאה בשנטמא ביום ק״א הוא כדפירשו התוס׳ ז״ל הנ״ל משום גזירה דנטמא ביום שלשים והתם סתר הכל. והא דס״ל לר״א דסותר ז׳ בשנטמא ביום ק״א אף לשיטת הירושלמי דמדייק סתירה ממש דמונה ז׳ ימים אחר התגלחת דטומאה וביום ק״א א״ל תגלחת טומאה דהא ביום ק״א אינו נזיר בשלמא לשיטת הש״ס דילן שפיר ניחא דסותר לאו דוקא אלא מגלח ומביא קרבן אחר שיזה ג׳ וז׳ כדפירשו התוס׳ ז״ל הנ״ל משא״כ הירושלמי דס״ל דסתירה משום דצריך גידול שער אחר התגלחת דטומאה והכא ביום ק״א א״ל תגלחת טומאה ולמה סותר ז׳ ז״א דכמו דהת״ק גזר ק״א אטו שלשים דסתם נזירות ובעי שלשים לשיטת הת״ק כמו כן ר״א דבעי ז׳ גבי סתם נזירות גזר ג״כ ק״א אטו סתם נזירות ובעי ז׳ והיינו דקאמר הנ״מ בין סתם נזירות לנזיר שפירש בנזירות סתם א״ל במילואו כל הל׳ יום אבל בנזירות שפירש כפירוש שלשים יום בעי כל השלשים יום במילואו ואינו יכול לחסר אפילו שעה אחת דהא בנזירות סתם לא בעינן תגלחת דגידול שער של כל הל׳ יום משא״כ בנזירות שפירש ל׳ יום בעינן גידול שער של כל שלשים יום וכן בנזירות סתם אם הי׳ טמא מת ונזר בנזירות סתם יום השביעי עולה לו מן המנין כדאיתא בדף י״ז במס׳ נזיר בבבלי ובירושלמי לעיל בפ״ב הלכה ט׳ ואלו בנזיר שפירש אין עולה יום ז׳ מן המנין משום דבנזירות מפורש לל׳ יום א״י לחסר אפי׳ שעה אחת ובעינן שלימים ובעינן שיהא בטהרת נזירות כל ל׳ יום וכן בעינן בנזיר שפירש גידול שער של כל שלשים ע״כ סותר בנזירות מרובה לבתר תגלחת טומאה ל׳ יום כדי גידול שער של כל ל׳ יום ודוק:

ר׳ זעירא בשם רשב״ל טעמא דר״א זאת וגו׳ המטמא ביום מלאת נותנין לו תורת נזיר. וזה קאי איום מלאת של נזירות מרובה וגזה״כ הוא דיום מלאת של נזירות מרובה הנטמא נותנין לו תורת נזיר דסותר ל׳ יום אבל בנזירות מועטת אינו סותר אלא ז׳ דגזה״כ הוא דווקא על נזירות מרובה ולא על נזירות מועטת כדאיתא בתוס׳ ז״ל דף ז׳ המובא בהלכה דלעיל כדברינו ודוק:

שמואל בר בא בעי קומי ר״ז נטמא באותן הימים מה הן ניתן לתורת נזיר. פי׳ דקאי על הסיפא גבי נטמא יום מאה ואחד סתר שלשים לת״ק ולר״א סותר ז׳ והוא מדרבנן דגזרינן אטו יום מלאת דסתם נזירות ע״ז מיבעיא אם הני שלשים יום דמדרבנן אם ניתן לתורת נזיר מדרבנן לענין כל דבר אף לענין קרבן ואף דצריך להביא קרבן בלא״ה על הנזירות שלו דהא עדיין לא הביא קרבנות דטהרה על נזירות שלו אך נ״מ כאם נטמא באותן הימים אם מביא קרבן על תגלחת הטומאה וכה״ג מפלפלין בתוס׳ ז״ל בריש מס׳ נדרים גבי כינוי נזירות היאך הוי אם הוי נזירות גמורה להביא קרבן דלאחד שיטה מביא קרבן על כינוין דכיון דכיון שתיקנו רבנן שנודרין בהני לישני הוי כעיקר נזירות ויש כח בידם לעשות תקנותיהן כעיקר נזירות ולאחד שיטה דבאמת בכינוין מדרבנן לא משכח״ל רק בנדרים אבל לא בנזירות עי״ש וזהו האיבעיא דבעי שמואל בר בא קומי ר״ז אם נטמא באותן הימים מה הן אם ניתן לתורת נזיר גם ע״ז או כא דלא ניתן רק שיהא נוהג בטהרה ובאיסור גילוח ויין ובטומאה למתים אבל שיהא ניתן לנזירות גמורה דיביאו קרבן על ידי נזירות הזה כגון בנטמא לא ניתן תורת נזיר עליו ודוק:

מה

שנויי נוסחאות (ס״ז) זאת במקרא „וזאת״.

מה הן ניתן לתורת נזיר אמר רבי שמיי מכיון דתימר ניתק לתורתו של נזיר כמטמא ביום מלאת והמטמא ביום מלאת אין שביעי עולה לו מן המנין רבי מנא בעא אם מטמא בתוך מלאת למה לי סותר שלשים יום לא יסתור אלא שבעה אלא במטמא לאחר מלאת שביעי שלו עולה לו מן המניין:

הלכה ה מתני'

*מי שנזר והוא בבית הקברות אפילו הוא שם שלשים יום אין עולין לו מן המניין ואינו מביא קרבן טומאה יצא ונכנס עולין לו מן המניין ומביא קרבן טומאה ר' אליעזר אומר לא בו ביום שנאמר והימים הראשונים יפלו עד שיהו לו ימים ראשונים: גמ' *נזר והוא בין הקברות *ר' יוחנן אמר מתרין בו על היין ועל התגלחת ר"ש בן לקיש אמר מאחר שאין מתרין בו על הטומאה אין מתרין בו על היין ועל התגלחת מחלפה שיטתיה דר' יוחנן תמן הוא אמר מתרין בו על היין ועל הטומאה ועל התגלחת וכא הוא אמר אכן רבנין דקיסרין על כולה פליגין דרבי יוחנן אמר מתרין בו על היין ועל התגלחת רשב"ל אמר מאחר שאין מתרין בו על הטומאה אין מתרין בו לא על היין ולא על התגלחת

עודינו

פני משה

מה הן ניתן לתורת נזיר. כלומר במאי חשבת להו לאותן הימים ולפנין מאי ניתן להן תורת נזיר אם כל הימים נחשבין כיום מלאת הואיל ותורת נזיר להן או כלאחר מלאת וכ"מ דאם כיום מלאת נחשבין אין יום שביעי שנטהר מטומאתו עולה לו מן המנין כדאמרינן לר"א לעיל דנזיר שפירש אין שביעי עולה לו מן המנין: מכיון דתימר. דאותן הימים ניתקו לתורת נזיר כולן נחשבין ביום מלאת והמטמא ביום מלאת אין שביעי שלו עולה לו מן המנין: אם מטמא בתוך מלאת למה לי סותר שלשים לא יסתור אלא ז'. ה"פ דר' מנא מקשי למאי דקאמר לר"א אם נטמא באותן הימים אין שביעי עולה לו מן המנין וממ"נ הי דטעמיה דר"א דס"ל לא אמרינן מקצת היום ככלו והילכך אין שביעי עולה מן המנין א"כ קשיא אמאי קאמר נטמא ביום מלאת סותר שלשים סותר את הכל מיבעי ליה וע"כ דס"ל לר"א אמרי' מקצת היום ככלו והא דאין שביעי שלו עולה מן המנין משום דכנטמא בתוך מלאת חשבת ליה דלר"א יום מלאת כתוך מלאת הוי לענין זה וכהא אמרינן דטעמא לאו משום דלא אמרינן מקצת היום ככלו אין השביעי עולה לו מן המנין אלא דטעמא הוי משום דאכתי לא הביא קרבנותיו עד יום שמיני ולא קיילא עליה נזירות טהרה כדאמרינן בפרק דלעיל הלכה ט' והשתא קשה אם דטעמיה דר"א משום הכי הוא דמחשיב ליה כבתוך מלאת ולעולם דאמרינן מקצת היום ככלו וא"כ אמאי קאמר אם נטמא ביום מלאת סותר שלשים לא יסתור אלא שבעה דהא לענין זה אם מקצת היום ככלו אם נטמא ביום מלאת הוי כנטמא לאחר מלאת ואינו סותר אלא שבעה לר"א: אלא כמטמא לאחר מלאת. הוא אם נטמא באותן הימים וכלומר דלעולם לר"א אמרינן מקצת היום ככלו והלכך אם נטמא לאחר מלאת השביעי שלו עולה לו מן המנין ואם נטמא בתוך מלאת אין השביעי עולה לו מן המנין וטעמא כדאמרן והשתא לא תיקשי הי דס"ל לר"א מקצת היום ככלו אמאי סותר שלשים לא ליסתור אלא ז' התם טעמא משום דגזירת הכתוב הוא נטמא ביום מלאת תן לו תורת נזיר:

הלכה ה מתני' והוא בבית הקברות. וה"ה אם היה טמא ונזר אין עולין לו ימי טומאתו מן המנין: ואינו מביא קרבן טומאה. דכי כתיב קרבן טומאה בנזיר טהור שנטמא הוא דכתיב ומ"מ אם התרו בו הייב מלקות: יצא ונכנס. עולין לו מן המנין ומביא קרבן טומאה. בגמרא מפרש לה הכי יצא מבית הקברות והזה ג' וז' וטבל וטהר מטומאתו והתחיל למנות ימי נזירותו אע"פ שחזר ונכנס אח"כ לבית הקברות עולין לו מן המנין אלו ימים שמנה אחר שטהר הואיל והפסיקה טהרה בין הימים הראשונים שנזר והוא בבית הקברות ובין אלו הימים האחרונים דאע"ג שחזר ונכנס לבית הקברות טומאת בית הקברות אינה סותרת מנין הימים שמנו בטהרה דלא הויא מאותן טומאות הסותרין בנזיר כדאמרינן לקמן פ"ז והא דקאמר ומביא קרבן טומאה ה"ק אם נטמא שוב אחת מן הטומאות שהנזיר מגלח מביא קרבן טומאה וסותר: ר"א אומר לא בו ביום. כלומר אם בו ביום שטבל וטהר בו ביום נטמא באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח אינו סותר אותו היום דכתיב והימים הראשונים יפלו אין הטומאה סותרת עד שיהיו לו ב' ימים של נזירות מנויין וה"ה בנזיר בעלמא שנטמא ביום ראשון של מנין נזירותו שאין הטומאה סותרת אותו היום אלא משלים עליו מנין ימי נזירותו והלכה כרבי אליעזר: גמ' מתרין בו על היין. דקסבר רבי יוחנן נזירות חלה עליו ולוקה על היין ועל התגלחת וקס"ד דעל הטומאה רבי יוחנן נמי מודה דאינו לוקה כמו שאינו מביא קרבן טומאה: מאחר שאין מתרין בו על הטומאה. שהרי טמא ועומד הוא אינו לוקה על הכל: תמן הוא אומר. לקמן פ"ו גבי נזיר שהיה שותה יין כל היום וכו' אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת וקאמר ר' יוחנן התם דמתרין בו ולוקה על הכל אע"פ שאינו מביא קרבן טומאה אלא אחד: והכא הוא אומר אכין. שאינו לוקה הואיל ואינו מביא קרבן: רבנין דקיסרין. אמרין דבאמת על כולה פליגין ור"י מתרין על היין ועל התגלחת משום האי טעמא קאמר מאחר דמתרין בו נמי על הטומאה ור"ל לא ס"ל דמתרין על הטומאה ומאחר דאין מתרין על הטומאה אין מתרין על הכל:

עודינו

קרבן העדה

מה הן. מה דינם לאיזה דבר ניתן לתורת נזיר שיהא סותר את הכל דהיינו כל ל' יום או אינו סותר אלא ז': מכיון. דאתה אומר שניתן לתורת נזיר כל דיני נזיר עליו וה"ל כנטמא ביום מלאת עצמו והנטמא ביום מלאת אין שביעי עולה לו מן המנין שצריך להביא קרבן ביום שמיני כשאר נזיר טמא ואינו מתחיל למנות נזירותו אלא משמיני והלאה: לא יסתור אלא שבעה. דלענין זה יהיה לו תורת נזיר שאין שביעי עולה לו מן המנין דהא לאו לכל מילי ניתן לו תורת נזירות דא"כ יסתור הכל וכיון שכן די בזה שאין שביעי עולה מן המנין אלא מדכותינן לו ל' יום ש"מ דשביעי עולה לו מן המנין:

הלכה ה מתני' ואינו מביא קרבן טומאה. דכי כתיב קרבן טומאה בנזיר טהור שנטמא ומ"מ אם התרו בו שילא משם חייב מלקות ובגמרא פליגי בה: יצא ונכנס כו'. בגמרא מפרש: גמ' נזר והוא בין הקברות. דאם הוא בבית שבהלר שיורדין משם למערות שהמתים מונחים שם אינו נטמא: מתרין בו על היין ועל התגלחת. אם שתה יין או גילח מלקין אותו דנזירות חל עליו אבל על הטומאה אינו לוקה הואיל ונזר בטומאה: ופריך מחלפה כו'. קשיא דר"י אדר"י דאמר התם מתרין בו אף על הטומאה והכא אמר דאינו לוקה על הטומאה: ה"ג על כולה פליגין דרי"א מתרין בו על היין ועל הטומאה ועל התגלחת: מאחר שאין מתרין בו על הטומאה. דהא ודאי לא חייל עליו דהא בטומאה נדר:

עודנו

תורה אור ^[א] נמדבר ו

^[1] עין משפט נר מצוה: יא א מיי' פ"ו מנזירות ה"ה; יב ב מיי' שם ה"י; יג ג מיי' שם פ"ו ה"ח

^[2] מסורת הש"ס: נזיר טו ב; שם (לקמן פ"ו ה"ד)

רידב"ז

א"ר שמיי מכיון דתימר ניתק לתורתו של נזיר כמטמא ביום מלאת והמטמא ביום מלאת אין שביעי עולה לו מן המנין. פי' דקאי ג"כ הסיפא על נטמא יום ק"א דסתר שלשים לת"ק והנה בדין כילד יעשה אם מגלח תגלחת טומאה ומקריב קרבן על תגלחת טומאה שנטמא ביום ק"א ואז דינו דשביעי שלו אינו עולה לו מן המנין כיון דצריך להביא קרבן בשמיני כנ"ל בה"ג או לא דילמא אינו מגלח תגלחת טומאה ואינו מביא קרבנותיו על הטומאה של יום ק"א ואז דינו דשביעי שלו עולה לו מן המנין כנ"ל ומוכיח ר"ש מכיון דתימר ניתק לתורתו של נזיר פי' לת"ק דס"ל דסותר ל' יום ע"כ דינו דיום ק"א הוי כמו דין אם נטמא ביום מלאת כיון דיש לו כח לסתור כבנזירות גמורה ע"כ דמי לכאילו נטמא ביום מלאת גופי' דאז מגלח ומביא קרבנות דטומאה ואז אין שביעי שלו עולה לו מן המנין כדקי"ל דבמקום דצריך להביא קרבן בשמיני אין שביעי שלו עולה לו מן המנין ע"ז פריך ר"מ דלמ"ד הלי הדין הזה באם סותר שלשים או ז' כיון דיש בידו לבחור אפילו אם יסתור ז' [שהירה ממש לשיטת הירושלמי כדברינו לעיל] נמי הדין כן דלמה סותר סתירה ממש דבעי לחזור ולמנות ז' מי' חדשי' הוא משום גידול שער דמשום דצריך לגלח תגלחת טומאה ולהביא קרבנותיו ע"כ סותר ז' משום דבעינן בין תגלחת לתגלחת ז' ימים כדאיתא לעיל הלכה ג' א"כ אין נ"מ בין אם סותר ל' ימים לסותר ז' ימים דהא בין כך ובין כך כיון דסותר ע"כ דמקיים תגלחת דטומאה ומביא קרבנות דטומאה א"כ ע"כ דאין שביעי עולה לו מן המנין אבל מזה ע"כ אין ראיה דהא הא דנטמא ביום ק"א דסותר ל' לת"ק וז' לר"א הוא מדרבנן גזירה משום סתם נזירות דלזה ל' ולזה ז' וע"כ בעינן שיספור לזה ל' יום חדשים ולזה ז' ימים חדשים משום דכן הדין בסתם נזירות אבל מנ"ל בק"א דמגלח תגלחת דטומאה ומביא קרבנותיו דנימא אין שביעי עולה לו מן המנין דאין ראיה מהא דניתק לתורתו של נזיר דסותר ל' יום דיום ק"א דינו כיום מלאת דאין שביעי שלו עולה לו מן המנין דאין ראיה מסותר ל' יותר מסותר ז' אלא העיקר תלי אם יום ק"א הוי כיום מלאת או לא אם דינו דיום ק"א כיום מלאת אין שביעי שלו עולה מן המנין אפילו למ"ד סותר ז' ואם לא הוי יום ק"א כיום מלאת שביעי שלו עולה לו מן המנין אפילו למ"ד דסותר ל' וסגנון הלשון כך הוא דמקשה לו ר"מ לר"ש דמוכיח מהת"ק דסותר ל' דהוי יום ק"א כיום מלאת ע"ז מקשה ליה דו"א דאין נ"מ בין ת"ק ור"א דלא תלי כלל בסתירה דל' או דז' אלא אם מטמא ביום מלאת דהשיב כתוך מלאת למה לי סותר לל' יום אפילו לא יסתור אלא שבעה נמי הדין כן ולמה תלי במ"ד דסותר ל' אפילו אי לא יסתור אלא שבעה נמי הדין כן אלא במטמא לאחר מלאת שביעי שלו עולה לו מן המנין ג"כ אליבא דכ"ע אפילו למ"ד דסותר ל' ולא תלי כלל בסתירה דל' יום או דז' ימים אלא העיקר תלי האיך דינו דיום ק"א אי כיום מלאת או כלאחר מלאת דאפילו למ"ד סותר ל' יכול להיות שס"ל דיום ק"א הוי כלאחר מלאת ושביעי שלו עולה לו מן המנין משום דכל עיקר דצריך תגלחת דטומאה הוא משום דסותר תגלחת והבאת קרבן דטהרה אם לא עשה קודם סדר התגלחת דטומאה וע"כ בתוך המלאת דלא יצא עדיין השעה שראוי להביא קרבן ותגלחת דטהרה סותר הטומאה את התגלחת וקרבן טהרה אם לא עשה קודם סדר תגלחת וקרבן דטומאה אבל אם נטמא אח"כ ביום ק"א דכבר יצא השעה שראוי להביא קרבן הטומאה דא"כ אינו סותר התגלחת וקרבן טהרה ואפשר לומר דביום מלאת גופיה כיון דעדיין לא גילח ולא הביא קרבן בטהרה ע"כ סותר הטומאה את התגלחת וקרבן טהרה עד שיגלח ויביא קרבן טומאה אפילו למ"ד דסותר ז' והרמב"ם ז"ל פסק בפ"ו מהלכות נזירות דנטמא ביום ק"א מגלח תגלחת טומאה ומביא קרבן בשמיני ואין שביעי עולה לו מן המנין ומקורו הוא מר"ש דסוגיא דידן וז"ב בעז"ה ודו"ק:

נזר והוא בביה"ק ר"י אמר מתרין בו על היין ועל התגלחת רשב"ל אמר מאחר שאין מתרין בו על הטומאה אין מתרין בו על היין ועל התגלחת. וקס"ד דבהא פליגי ר"י ורשב"ל דכ"ע ס"ל דאין מתרין בו על הטומאה דהא טמא וקאי וכדס"ל לרבה בש"ס דילן דף ב' אך דנהלהו אם ג' האזהרות של הנזיר תלוי זה בזה דר"י ס"ל דלא תלי זה בזה ואף שאין מתרין בו על הטומאה מ"מ מתרין בו על היין ועל התגלחת ורבי שמעון בן לקיש סבירא ליה דתלי זה בזה כיון שאין מתרין בו על הטומאה אין מתרין בו על היין ותגלחת וע"כ פריך מחלפה שיטתיה דר"י דתמן הוא אומר מתרין בו על היין ועל הטומאה ועל התגלחת וכא הוא אמר הכין פי' דהא ר"י ס"ל לקמן בסמוך כרב יוסף בש"ס דילן דמתרין בו גם על הטומאה ע"ז מתרצין רבנן דקיסרין דבאמת על כולה פליגין דר' יוחנן אמר מתרין בו על היין ועל התגלחת משום דס"ל דמתרין בו

על

*עודינו שם רבי יוחנן אמר מתרין על הכל כדי פרישה ופרישה והוא לוקה רבי לעזר אומר [א] אינו מקבל עד שיפרוש ויחזור א"ר בא כך היה משיב רבי יוחנן את ר' לעזר והא כתיב °לא יבוא ולא יטמא אמר לו שאם התרו בו משום ולא יבא לוקה משום לא יטמא אינו לוקה אמר רבי הילא מהשתחויה למד רבי יוחנן דהגינן תמן *השתחוה או ששהה כדי השתחויה אמר רבי מתנייה הוינן סברין מימר מה פליגין במכות הא קרבן לא מן מה דמר רבי הילא מהשתחויה למד רבי יוחנן הדא אמרה היא במכות היא בקרבן מתני' פליגא על רבי יוחנן *נזיר שהיה שותה יין כל היום [ב] אינו חייב אלא אחת פתר לה שאין בית הבליעה פנוי [ג]מתניתא פליגא על רבי יוחנן [ד] היה מטמא למת כל היום אינו חייב אלא אחת פתר לה בשהא על כל פרישה ופרישה והוא לוקה מתניתא פליגא על ר' יוחנן *כהן שעומד בבית הקברות והושיטו לו מת אחר יכול יקבל ת"ל °לא יטמא בעל בעמיו הרי שקיבל יכול יהא חייב ת"ל [ה]להחלו את שהוא מוסיף חילול על חילולו יצא זה שאינו מוסיף חילול על חילולו א"ר זעירא אמר רבי יוחנן *להחלו יצא זה שאינו מוסיף חילול על חילולו שלא יאמר הואיל וניטמאתי על אבא אלקוט עצמות פלוני בידי להחלו בשעת מיתה ר' אומר אף במותן רשב"ל אמר מחלוקת ביניהן ואתייא דר"ש בר ווא כרבי שמעון בן לקיש שמעון בר ווא מי דמך הוה אמר הא נפיקא מיכא והא נפיקא מיכא יצא ונכנס ר' טרפון פוטר ור' עקיבה מחייב אמר לו רבי טרפון וכי מה הוסיף זה חילול על חילולו אמר רבי עקיבה בשעה שהיה שם טמא טומאת שבעה פירש טמא טומאת ערב יצא ונכנס טמא טומאת שבעה אמר לו רבי טרפון עקיבה כל הפורש ממך כפורש מחייו רב אמר יצא מונה לנזירות בטהרה נכנס

קרבן העדה

עודני שם. כל זמן שהוא בבית הקברות: מתרין על הכל כו'. אם שהה כדי שיוכל לפרוש משם ולא פירש מתרין בו שנית והוא לוקה על כל התראה והתראה כדתנן פ"ג דמכות א"ל אל תטמא אל תטמא והיה מטמא חייב על כל אחת ואחת: אינו מקבל. התראה אחרת אא"כ פירש מהטומאה וחזר אליה: לא יבא ולא יטמא. בנזיר כתיב על נפש מת לא יבא לאביו ולאמו כו' לא יטמא להם ותרתי ל"ל אלא ללמד שמלקין משום לא יטמא לחוד והיכי דמי כגון שכבר בא למקום טמא ושהה כדי פרישה והתרו משום טומאה לחוד מלקין אותו: א"ל. ר"ל קרא אתי ללמד שאין מלקין על לא יבא אלא היכא דשייך התראה דלא יטמא אבל היכא דלא שייך איסורא דלא יטמא כגון שעדיין הוא בטומאתו משעה שנזר אינו לוקה על לא יבא אע"פ ששהה הרבה א"כ כל היכא דהתרו בו משום לא יבא לקי נמי משום לא יטמא אבל לא התרו בו משום לא יבא אלא יטמא נמי לא לקי: מהשתחויה למד ר"י. דבשהייה לחוד חייב: דתנינן תמן. שבועות פ"ב נעלם ממנו מקדש וטומאה והשתחוה או ששהא בעזרה בטומאה כדי השתחויה חייב בקרבן: הוינן סברין. סברנו למימר כי פליגי ר"י ור"א במלקות אבל קרבן טומאה דנזיר לא מחייב אבל ממה דא"ר הילא מהשתחויה למד ר"י ש"מ כי היכי דחייב התם קרבן אשהייה אף בנזיר מחייב ר"י בין מלקות בין קרבן אשהייה: מתני'. לקמן פ' שלשה מינין קשיא לר"י: אינו חייב אלא אחת. אמאי ליחייב על כל שיעור שהייה:

ומשני פתר לה. תפרש למתני' שלא היה בית הבליעה פנוי כל היום מן היין דה"ל שלא כשיעור פרישה: מתני'. סיפא דהך היה מיטמא כו' קשיא לר"י: ה"ג פתר לה בשאינו יכול לפרוש אבל יכול לפרוש ושוהא על כל פרישה ופרישה הוא לוקה. דה"ל כהולך מן המקדש בדרך קצר' דאינו חייב על הטומאה והא דאר"י מתרין על כל כדי פריש' כו' נמי בשיכול לפרוש איירי: ה"ג יכול יקבל ת"ל לא יטמא בעל בעמיו. קרי ביה בעמו אפי' עוד מת אחר עמו לא יטמא: יצא זה שאינו מוסיף על חילולו. שכבר נטמא א"כ ה"נ בנזיר אמאי יהא חייב על כל שהייה כדי פרישה הא מיהא אינו מוסיף חילול: ה"ג אר"ז אר"י לא יטמא בעל בעמיו שלא יאמר הואיל ונטמאתי על אבא אלקוט עצמות פלוני בידי להחלו בשעת מיתה ר' אומר במותם. וה"פ ת"ק יליף מלהחלו שאינו מטמא עד שיהא חלל לאפוקי גוסס שאינו מטמא ור' יליף מדכתיב בנזיר לא יטמא להם במותם עד שימות ואייתר ליה להחלו למעט מי שאינו מוסיף חלול על חלולו שאינו לוקה ור' יוחנן סובר כת"ק: ה"ג ר' יוחנן אמר משמעות דורשין בינייהו רשב"ל אמר מחלוקת ביניהו וכ"ה בבבלי. וה"פ ר"י סובר אין נקרא חלל עד שימות ורשב"ל סובר משהוא גוסס נקרא חלל ואף הוא נקרא מת ור' דיליף לה מבמותם גוסס אינו מטמא. שמעון בר ווא מי דמך קודם שמת דהיינו בשעת גסיסה אמר להכהנים שעמדו שם זה יצא מכאן וזה יצא מכאן ש"מ דסובר כר"ל דלת"ק אף הגוסס מטמא: וכי מה הוסיף זה על חילולו. שהרי טמא היה: ה"ג פירש טמא טומאת ערב נכנס טמא טומאת שבעה. וה"פ כשהיה שם בקברות ונגע בקבר או במת הנוגע בו טמא טומאת ז' פירש ממת טמא טומאת ערב וכשחזר ונכנס מוסיף על חילולו שהנוגע בו יטמא שבעה: רב אמר. הא דתנן במתני' יצא ונכנס ה"פ יצא מונה לנזירות בטהרה ואותן הימים עולין מן המנין אינו מביא קרבן טומאה נכנס

פני משה

עודינו שם. בבית הקברות לאחר שנזר והוא שוהא שם ואינו יוצא: מתרין על הכל. על כל כדי פרישה ופרישה שיכול לפרוש ואינו פורש ולוקה על כל אחת ואחת: רבי אלעזר אומר אינו מקבל. התראה עד שיפרוש לגמרי וחוזר לבית הקברות אבל כל זמן שהוא בבית הקברות אינו מקבל התראה: והא כתיב לא יבא ולא יטמא. על נפש מת לא יבא לאביו ולאמו וגו' לא יטמא להם במותם ולא יטמא קרא יתירא הוא וע"כ ללאו בפני עצמו נאמר ודרשינן הכי אפילו היכא דלא איתיה בלא יבא כגון שנזר והוא בבית הקברות איתיה בלא יטמא: א"ל שאם התרו בו וכו'. כלומר להכי כתביה קרא לומר לך כל היכא דאיתיה בלא יבא לוקה נמי אם התרו בו משום לא יטמא לאפוקי הכא דאינו בלא יבא אינו לוקה משום לא יטמא: מהשתחויה למד ר"י. דחייב אם שהה אע"פ שלא פירש כמו התם: דתנינן תמן. בפ' ידיעות הטומאה נטמא בעזרה והשתחוה או ששהא כדי השתחויה חייב אלמא אפי' נטמא שם ולא בא אל המקדש טמא אם שהא כשיעור השתחויה חייב וה"נ אע"פ שהוא בבה"ק אם שהא כדי שיעור פרישה חייב: הוינן סברין מימר. דלא פליגי רבי יוחנן ורבי אלעזר אלא למלקות אבל לענין קרבן מודה רבי יוחנן דאינו מביא. אבל מן מה דאמר רבי הילא מהשתחויה למד רבי יוחנן ש"מ דלהכל למדין משם ואפילו קרבן טומאה חייב לרבי יוחנן כמו דהתם חייב בקרבן והא דקתני במתני' אינו מביא קרבן טומאה מוקי לה רבי יוחנן בדלא שהה אחר התראה כשיעור פרישה: מתני'. דלקמן בפ"ו פליגא על רבי יוחנן דקתני נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת ואמאי לא לקי אפילו בהתראה אחת על כל פרישה ופרישה שהיה יכול לפרוש כדאמר הכא: פתר לה. רבי יוחנן שאני התם שאין בית הבליעה פנוי וכל זמן שהוא שותה אינו חייב על כל כדי פרישה דכהדא שהיה בחדא התראה הויא: מתני'. סיפא דהתם פליגא על רבי יוחנן. דקתני גם בטומאה כן: פתר לה בשוהא וכו'. כלומר באמת אם שוהא הוא אחר שהתרו בו לוקה על כל כדי פרישה ופרישה ודקתני התם אינו חייב אלא אחת בשלא שהא כדי פרישה אחר שהתרו בו: מתניתא. ברייתא פליגא על רבי יוחנן: ת"ל לא יטמא בעל בעמיו. כלומר אע"פ שהוא טמא בעמיו לא יטמא עוד וה"ה נזיר: את שהוא מוסיף חילול. כלומר שאינו מחולל עדיין ומוסיף לחלל עצמו במה שהזהירתו התורה יצא זה שאינו מוסיף חילול שהרי כבר מחולל ועומד הוא וקשיא לרבי יוחנן דאמר חייב על כל כדי פרישה ופרישה: א"ת זעירא א"ר יוחנן. דהכי דרשינן להחלו וכו' כלומר דקרא איירי במי שהחלל מתחלה בהיתר כגון שניטמא לאביו שהוא מותר להיטמא דלהחלו בכהן הדיוט כתיב: שלא יאמר וכו'. כלומר בהא הוא דמיירי שהזהירה התורה דלכתחילה לא יטמא ואם נטמא לאחרים אינו חייב שהרי נדחית טומאה אצלו ומחולל ועומד בהיתר הוא אבל אם מתחילה באיסור נטמא חייב על כל כדי פרישה ופרישה: להחלו. בכהן כתיב ודרשינן בשעת מיתה כלומר מותר לעסוק בו עד שימות ואינו עובר עד שעת מיתה וה"ה בנזיר: רבי אומר אף במותם. כלומר אף מקרא דבמותם דכתיב גבי נזיר דרשינן הכי וה"ה לכהן וליכא בינייהו אלא משמעות דורשין: רשב"ל אמר מחלוקת ביניהן. ונוסח איכא בינייהו דלמאן דדריש מלהחלו אפילו בגוסס עובר והיינו דקאמר בשעת מיתה דכיון שהוא גוסס סופו להיות חלל ומאן דדריש מבמותם אינו עובר עד שעה שימות אבל בגוסס לא: ואתיא דר"ש בר ווא דלקמיה כר"ל: מי דמך. בשעת פטירתו בעוד שהוא גוסס היה מצוה זה וזה מכלים תוציאו מן הבית שלא יטמאו דסבר לה כר"ל ואליבא דרבנן: יצא ונכנס. זה שנזר בבית הקברות יצא וחזר ונכנס: בשעה שהיה שם טמא טומאת שבעה. כלומר טומאת שבעה עליו וחוזר הוא ומטמא לאדם הנוגע בו טומאת שבעה דבעודו נוגע בטומאה הוא: פירש. מבית הקברות טמא טומאת הערב כלומר טומאת הערב עליו לאדם הנוגע בו דמשפירש מהטומאה שוב אינו מטמא לאחרים אלא טומאת ערב: יצא ונכנס. כלומר וזה שיצא וחזר ונכנס טמא טומאת ז' גרסי' חוזר לטמא טומאת ז' וה"ז מוסיף חילול על חילולו: רב אמר. לפרושי מתני' קאי הא דקתני יצא ונכנס ה"ק יצא מבית הקברות מונה לנזירות בטהרה אע"פ שלא הזה ולא טבל: נכנס. לאו שנכנס בבה"ק קאמר אלא

מסורת הש"ס

ביי' נזיר מב

ג.ו.ה יד ב

(ויקרא פ"ד) נזיר מג

בב פ"ב

כה

בב מג

תורה אור

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ה מנזירות הל' טו יז

טו
ב מיי' פ"ה שם ה"י סמ"ג לאוין רמג

טז
ג מיי' שם הפ"ו וה"ג מאבל ה"ד

ציון ירושלים

[ג]מתניתא פליג על ר' יוחנן הי' מטמא למת כו'. ע' בביאור דף יז נזיר בקצר:

רידב"ז

על הטומאה גם כן ורשב"ל ס"ל כרבה בש"ם דילן וכר"א דלקמן בתלמוד הזה דאין מתרין בו על הטומאה וע"כ לכו"ע תלי ג' התראות זב"ז דאם אין מתרין בו על הטומאה אין מתרין בו על ההגלחה רק דר"י לטעמיה דס"ל כרב יוסף דמתרין בו גם על הטומאה ולפיכך ס"ל דמתרין בו על היין ותגלחת אבל רשב"ל ס"ל כרבה דאין מתרין בו על הטומאה ע"כ ס"ל מאחר שאין מתרין בו על הטומאה אין מתרין בו על התגלחת ויין ונמצא לפ"ז דתלי ג' התראות זב"ז לשיטת הירושלמי וכן מוכרח לקמן בסוף הלכה זו ודוק:

רב אמר יצא מונה לנזירות בטהרה נכנס בשביעי שלו מביא קרבן טומאה

שנויי נוסחאות

(בכ"א) טומאת שבעה בד"ו טומאת ערב.

אמרי ברוך

בשירי קרבן ד"ה פתר לה בשוהא וכו' אני יודע לכוין וכו'. נ"ב דברי התוס' פשוטים כיון שהוא טמא ככר מלך מעולתו על שקבל תחילה ליכא לחיובא על שהייתו דהוי כמת על כתיפו ונוגע גם במת אחר דליכא מינה דנזיר שהוא טמא וכ"ז שלא פירש אינו מחויב על נגיעתו עוד במת אחר: **שם בש"ק** ד"ה רשב"ל אמר וכו'. דפלוגתייהו דר"מ ור"ש וכו'. נ"ב יעויין בתפ"א להרמב"ן ז"ל דף מ"ד שסובר שבמכוין מותר אפילו לכתחילה ושלא במכוין אפילו לר"ש יש איסור. מדנריסס:

חדושי מהרי"א נריידץ

יכול לקבל תלמוד לומר לא יטמא בעל בעמיו. נ"ב תידוש על הרא"ש בהלכות טומאה אות ו' בקצרה שהחליט לפשיטות דבלא פירש מותר לכתחילה ונמשך אחריו הרמ"א ביו"ד סי' שע"ג סעיף ז' ממה דאיתא במסכת אבל רבתי (פ"ד הל' פ"ו) והירושל' הביא כאן הברייתא דאסור מה"ת לכתחילה והרא"ש שם הביא הירושלמי שאחר זה בהפלוגתא דר"מ ור"ש ויש מזה בסמפרש (שירי קרבן) בתוס' ד"ה רשב"ל. אמנם לא ביאר לתרץ זאת:

עין משפט נר מצוה

יז

א מיי' פ"ו מנזירות ה"י

נכנס בשביעי שלו מביא קרבן טומאה בו ביום רבי לעזר אומר לא בו ביום כהנא בעא קומי רב ואין טעון הזייה שלישי ושביעי א"ל תורה קראת לפורש מן הקבר טהור °אחרי טהרתו שבעת ימים יספרו לו *שמואל (יחזק' מד) אמר א יצא והזה שנה וטבל נכנס בו ביום מביא טומאה בו ביום רבי אליעזר אומר לא בו ביום עולא בר ישמעאל אמר מה צריכה ליה בנזיר טמא אבל בנזיר טהור אף רבי אליעזר מודי אפילו אין לו מהיכן להפיל שמואל בר אבא בעי יום אחד לנזירותו ויום אחד לנזירות בנו מהו שיצטרפו מה נן קיימין אם בשנולד בנו היום ומחר נכנס הרי יש לנזירות בנו שני ימים ואם כשנולד בנו למחר ונכנס למחר הרי יש לו לנזירותו שני ימים אמר רבי מנא תיפתר בין השמשות א"ר אבין אפילו תימר בחצי היום לא כן סברינן מימר ותחילת היום עולה לו סוף היום לבנו אמר רבי יוסי מה צריכה ליה בנזיר טהור אבל בנזיר טמא פשיטא ליה *שהן מצטרפין אמר רבי מנא קומי רבי יוסי לא כל שכן הוא ומה ימים שאין עולין לא בנזירותו ולא בנזירות בנו את אומר מצטרפין ימים שהן עולין בנזירותו ובנזירות בנו אינו דין שיצטרפו אמר רבי יוסי

תמן

פני משה

נכנס בשביעי שלו וטהר מביא קרבן טומאה: בו ביום. כלומר לת"ק אפילו בו ביום שנטמא נזר מביא קרבן טומאה ור"א אמר לא בו ביום אלא עד שיהיו לו ימים ראשונים כדאמר במתניתין: ואין טעון הזיה שלישי ושביעי. בתמיה דהא כשיצא טעון הזיה ג' וז' והיאך מונה הוא לנזירות בטהרה עד שלא הזה ושנה: א"ל תורה קראת. מצינו לכתוב שקורא להפורש מן הקבר טהור מכיון שפירש דכתיב ואחרי טהרתו שבעת ימים יספרו לו ובכהן שנטמא משתעי ואי אפשר לומר אחרי טהרתו אחרי שיזה דא"כ מאי שבעה ימים דקאמר אלא ה"ק אחרי שפירש מן הטומאה שבעת ימים יספרו לו ומביא קרבן: שמואל אמר. ה"ק יצא והזה ושנה וטבל וטהר מונה לנזירות בטהרה: נכנס בו ביום מביא. כלומר אפילו חזר ונכנס לבה"ק בו ביום עולין לו מן המנין כדפרישית במתני' ומביא קרבן טומאה ולא מיבעיא לא נכנס: טומאה בו ביום. לת"ק אפילו טומאה בו ביום וכו' כדלעיל: מה צריכא ליה בנזיר טמא. אדברי ר"א קאי כלומר לא אמר ר"א עד שיהיו לו ימים ראשונים אלא בנזר כשהוא טמא כדתני במתני': אבל בנזיר טהור. שנטמא אף ר"א מודי אפילו נטמא ביום הראשון ואין לו מהיכן להפיל ימים הראשונים סותר לבו ביום דכתיב והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו ונזר בטומאה קאי ובהא עד שיהיו לו ימים ראשונים: יום אחד לנזירותו ויום אחד לנזירות בנו מהו שיצטרפו. לר"א לשני ימים וכגון שאמר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר והתחיל מונה שלו יום אחד ונולד לו הבן דאמרינן בפרקא דלעיל שצריך להפסיק מנזירותו ולמנות נזירות בנו ובעי אם מצטרפין הן: מה אנן קיימין. היכי דמי הבעיא דיליה: ה"ג אם בשנולד בנו היום ומחר נכנס הרי יש לנזירות בנו שני ימים ואם בשנולד בנו למחר ונכנס למחר הרי יש לו לנזירותו שני ימים. ובספרי הדפוס נתחלפו השינוי בטעות. וה"פ אם בשנולד הבן באותו היום שהתחיל למנות לנזירותו וליום המחרת נכנס לבית הקברות למה לי צירוף והרי יש כבר לנזירות הבן שני ימים יום האתמול דמיד כשנולד הבן חל עליו נזירות הבן ויום המחרת קודם שנכנס דהא לר"א ס"ל מקצת היום ככלו כדאמרינן לעיל: ואם בשנולד בנו למחר. אחרי שמנה יום אחד לנזירותו נולד לו ביום המחר ונכנס בו ביום לטומאה הרי יש לו לנזירותו ב' ימים יום האתמול ויום המחרת קודם שנולד הבן: תיפתר. הא דקמיבעיא ליה אם מצטרפין שנולד הבן בין השמשות של יום הראשון וליום המחרת נכנס לבה"ק הרי יום אחד לנזירותו ויום אחד לנזירות הבן קודם שנכנס: אפילו תימר בחצי היום. נמי משכחת לה דנחשב יום אחד לזה ויום אחד לזה שאם נולד הבן בחצי יום הראשון שהתחיל למנות נזירותו ובאותו היום בסופו נכנס לבה"ק דלא כן סברינן למימר שתחילת היום קודם שנולד הבן עולה לו לנזירותו וסוף היום עולה לו לנזירת בנו ואפילו ביום אחד הוא כשני ימים לנזירות הוו ושפיר נמי משכחת לה בעיא דשמואל בר אבא מהו שיצטרפו: אמר רבי יוסי מה צריכא ליה בנזיר טהור. כלומר דרבי יוסי מפרש להא דשמואל בר אבא דפליג אדעולא בר ישמעאל דקאמר לעיל אליבא דר"א דלא אמר אלא בטמא שנזר אבל בנזיר טהור שנטמא אפילו אין לו ימים ראשונים סותר הוא אבל שמואל בר אבא ס"ל אליבא דר"א דאפילו בנזיר טהור שנטמא עד שיהיו לו ימים ראשונים והיינו דקאמר רבי יוסי דלא מספקא ליה לשמואל בר אבא אם נזירותו ונזירות בנו מצטרפין לשני ימים אלא בנזיר טהור שנטמא וכדמפרש טעמא לקמן אבל בנזיר טמא שנזר כשהוא טמא פשיטא ליה שהן מצטרפין גרסינן דכיון שטמא הוא מה לי נזירותו ומה לי נזירות בנו: אמר ר' מנא קומי ר' יוסי לא כ"ש הוא. בנזיר טהור שנטמא שיצטרפו: ומה ימים שאין עולין לו. ומה אם טמא שנזר שהרי אלו הימים אין עולין לו כדקתני במתני' ולא לנזירות בנו אם נזר כשהוא טמא ואפ"ה את אומר דמצטרפין: ימים שהן עולין. כגון בנזיר טהור דימים שהן עולין לו היו לכ"ש שיצטרפו יום נזירותו ויום נזירות בנו לכשנטמא דיסתור אותן הימים: א"ר יוסי גרסינן. דלא היא

תמן

קרבן העדה

מסורת הש"ס

נכנס אפי' בשביעי מביא קרבן טומאה דהא עכשיו דינו כנזיר טהור ממש שנטמא דאפי' נטמא בו ביום שנטהר אותו מקצת היום הנשאר נזיר טהור מיקרי: לא בו ביום. כיון שהוא יום ראשון לטהרתו אינו מביא קרבן טומאה: רב כהנא. הקשה לפני רב אמאי משיצא מונה מיד לנזירותו הא טעון הזייה שלישי ושביעי משיצא ואיך יקראו אותן הימים ימי טהרה: אחרי טהרתו כו'. וקשיא אחרי טהרתו ספירת ז' ימים ל"ל אלא ודאי אחרי פרישתו מן המת קאמר וקרי ליה טהרתו: יצא והזה. בשלישי ושנה בשביעי וטבל ונכנס בו ביום דהיינו ביום הז' שהוא יום א' לטהרתו מביא על טומאה זו קרבן טומאה: ה"ג מביא קרבן טומאה בו ביום: מה צריכא ליה כי פליג ר"א דווקא בנזיר שנזר בשעת טומאה דכתיב כי טמא נזרו דמשמע שנדר בטומאה קאי אקרא והימים הראשונים יפלו דבעינן שיפלו שני ימים ממנינו שמנה כבר ונטמא קאמר למה בעינן שיפלו הימים הראשונים לפי שטימא נזרו אבל נזר בשעה שהוא טהור ונטמא אפי' ביום הראשון שאין שם ימים שיפלו אפ"ה מביא קרבן טומאה: מהו שיצטרפו. לר"א בעי ליה מי הוה כשני ימים ומביא קרבן טומאה או דלמא כבו ביום ואינו מביא קרבן: ה"ג אם בשנולד בנו היום ומחר נכנס הרי יש לו לנזירות בנו שני ימים ואם בשנולד בנו למחר הרי יש לנזירתו שני ימים. וה"פ אם ביום הראשון שהתחיל לנהוג נזירותו נולד בנו דמניח נזירותו ומונה של בנו ונכנס למקום טומאה ביום השני הא ודאי ה"ל שני ימים לנזירות בנו דמקצת יום הראשון עולה לבנו ליום אחד ואם בשנהג שני ימים וביום השני נולד הבן ונטמא הא ודאי יום שני ה"ל שני ימים לנזירותו דמקצת יום שני ככולו: תיפתר. שנולד הבן בין השמשות שלאחר יום הראשון וה"ל יום הראשון לנזירותו ויום השני לבנו לחוד שאין כאן מקצת לנזירותו: אפי' תימר שנולד הבן בחצי היום. ומיבעיא ליה אם נטמא בו ביום אחר הלידה מי הוי כנטמא בו ביום ואינו מביא קרבן או דלמא כיון דתחלת היום קודם הלידה עולה לנזירותו וסוף היום שלאחר הלידה עולה לבנו ה"ל כשני ימים: מה צריכא ליה. וכי קמיבעיא ליה: ה"ג אבל בנזיר טמא פשיטא ליה שמצטרפין כ"מ בסמוך: ומה ימים. אלו של נזיר טמא שעברו בנזירותו ונזירות בנו מצטרפין נזיר טהור שראויים ימים אלו לעלות במנין פשיטא שמצטרפין:

תמן

נזיר יט

בד"י שני' שאין

רידב"ז

בו ביום. פי' דבמתני' דגרסינן יצא ונכנס עולין לו מן המנין ומביא קרבן טומאה הוא ב' דברים א' דעולין לו מן המנין ב' דמביא קרבן טומאה ובאמת דימים שהוא בבה"ק אין עולין לו מן המנין דנהי דבה"ק אינו סותר אבל אינו עולה מן המנין ג"כ עי' במס' נדה דף ל"ז ע"א וכן משמע מפורש מהרמב"ם ז"ל בפ"ו מה"כ ה"י וז"ל יצא מבה"ק ושהה ימים וחזר ונכנס אין אותן הימים עולין לו יצא והזה וטבל וטהר ומנה ימים מנזירותו וחזר לבה"ק אותן הימים שמנה עולין לו ואפילו נכנס ביום שמיני הרי השביעי שלו עולה לו מן המנין ואם נטמא שם אחר שנכנס באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח עליהן מביא קרבן טומאה וסותר הימים הקודמין ומגלח תגלחת טומאה עכ"ל ז"ל ומדמדקדק בלשונו וטהר ומנה ימים מנזירותו ואח"כ חזר ונכנס וכן מסיים בלשונו אותן הימים שמנה עולין לו ולא כתב דעולה לו הכל משמע דרק אותן הימים שמנה חוץ לבה"ק עולה לו דאל"כ למה פרט אותן הימים שמנה הול"ל סתם דעולה לו ועוד למה נקט כלל הרמב"ם ז"ל כל עיקר דמנה ימים מנזירות א"ו ברור דס"ל דימי בה"ק אף שאינו סותר משום דלא הוי מטומאות שהנזיר מגלח עליהם אבל אינן עולין לו ג"כ וע"כ ס"ל דרק אותן הימים שמנה חוץ לבה"ק עולה וקמ"ל דבה"ק אינו סותר אותן הימים שמנה קודם זולת אם נטמא שם באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח עליהן אז סותר הימים הקודמין [והא דהקשה הכ"מ ז"ל למה נקט הרמב"ם ז"ל דאם נטמא שם אחר שנכנס אפילו נטמא הוץ וקודם שנכנס מאחר שהוא טומאה שהנזיר מגלח עליהן וכו' והניח בצ"ע עי"ש לא הבנתי הקושיא דהא קמ"ל טובא דהא הו"א דאינו סותר רק בשנטמא בשעה שהוא טהור אבל כשטמא וקאי כבר מאותן הטומאות שאין הנזיר מגלח הו"א דבזה אין כח בהטומאה הסותרת לסתור הנזירות כיון דאינו מוסיף טומאה על טומאתו מאין לו כח הסתירה ע"כ שפיר קמ"ל דסותר] ומוכרח בפשיטות מהרמב"ם ז"ל דימי בה"ק אינו עולה לו רק דאינו סותר הימים שמנה אחר שנטהר וזה דלא כפי' המשניות להרמב"ם ז"ל אח"כ ראיתי שהלה"מ ז"ל כתב ג"כ כן ועי"ז יתפרש בעז"ה כל הסוגיא הזאת דקשה קושית הש"ס דילן אלא נכנס הוא דעולין לו מן המנין לא נכנס אין עולין לו מן המנין ע"כ מפרש רב דמתני' לצדדין קתני יצא ונכנס [ונטמא שם בטומאה שהנזיר מגלח] הא עליו ב' דברים אחד על יצא ואחד על נכנס ביצא עולין לו מן המנין ובנכנס [כשנטמא שם] מביא קרבן טומאה בשביעי כיון דלאחר שיצא והזה ג' וז' נכנס ונטמא השתא מביא קרבן אבל אם נטמא קודם ז' אינו מביא קרבן ואפילו נכנס בו ביום שנזר בטהרה [כדאיתא בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל] ונכנס בו ביום לבה"ק ונטמא שם בטומאה שהנזיר מגלח עליהן נמי מביא קרבן וסותר ר"א אומר לא בו ביום דס"ל דביום שנזר אם נכנס לבה"ק ונטמא שם בטומאה שהנזיר מגלח אינו מביא קרבן דבעינן הימים הראשונים יפלו ואין לו מהיכן להפיל וזה הקרא כתיב בנזיר טמא כדכתבו התוס' ז"ל בדף י"ט ד"ה לא מדכתיב כי טמא נזרו משמע דמיירי בנזירות דטומאה פי' אם נטמא מן הטומאות שהנזיר מגלח עליהן בשעה שהוא טמא בלא"ה מבה"ק אז אינו סותר ומביא קרבן רק בדאיכא ימים הראשונים אבל אם נטמא מן הטומאות שהנזיר מגלח עליהן בשעה שהוא טהור אז גם ר"א מודה דלא בעינן ימים הראשונים כהנא בעי קומי רב ואין טעון הזאה שלישי ושביעי כו' שמואל אמר יצא והזה שנה וטבל נכנס מביא טומאה דס"ל כרב בפירושא למתני' דלצדדין קתני דב' דברים הללו

שנויי נוסחאות (פ"ב) לעזר כד"ו ליעזר (פ"ד) אחרי במקרא „ואחרי". (פ"ו) ל ירות בנו כד"ו לו לנזירותו. כשנולד כד"ו בשנולד. (פי"ג) יש לו לנזירותו כד"ו יש לנזירות בנו. (פי"ו) שהן כד"ו שאין. (שורה אחרונה) יוסי כד"ו מנא.

תמן אינו ראוי לקבל התרייה ברם הכא ראוי לקבל התרייה רבי בון בר חייה בעא כמה דתימר תמן על דרבי אליעזר בתחילה והוא שיהא לו מהיכן להפיל ובסוף אף על פי שאין לו מהיכן להפיל אמר רבי זעירא קומי רבי מנא ולא מתניתא היא נטמא יום אחד ומאה סותר שלשים ורבי אליעזר אומר לא סותר אלא שבעה א"ל שמענו שהוא סותר שמענו שמביא קרבן טומאה :

מתני'

תמן כו' . קל וחומר פריכא הוא התם בנזיר טמא חלוק נזירותו מנזירות בנו שאינו ראוי לקבל התראה על נזירותו דמשנולד בנו נדחה נזירותו מכל וכל : ברם הכא . בנזיר טהור אף לאחר שנולד בנו ראוי לקבל התראה על נזירותו כדאמרי' לעיל פ"ב ה"ט נטמא בנזירו' בנו והתרו בו משום נזירותו לוקה : כמה דתימר . כי היכי דאמרי' התם לר"א אינו מביא קרבן טמא אא"כ שכבר היו לו ימים הראשונים שיפלו על ידי טומאה דכתיב והימים הראשונים יפלו עד שיהיו לו ראשונים אם נטמא לבסוף בעינן נמי שיהיו ימים אחרונים או דלמא לא בעינן ימים אחרונים ואפילו נטמא סוף מלאת סותר ולית ליה הא דאמרינן בבבלי והימים הראשונים מכלל דאיכא אחרונים : נטמא יום מאה ואחד לר"א סותר שבעה . אף על פי שאין לו להפיל : שמענו שהוא מביא קרבן . בתמיה אם כן אין ראיה משום דהא דסותר אינו אלא דאי אפשר להביא קרבנותיו ולגלח כל ימי טומאתו ובעיין אם נטמא ביום מלאת מביא קרבן או לא :

מתני'

תמן בנזיר טמא אינו ראוי לקבל התרייה שהרי טמא ועומד הוא ואינו ראוי להתרות בו אל תטמא וכיון שכן אין ניכר ההפרש בין ימי נזירותו ובין ימי נזירות בנו ובדין הוא שילטרפו : ברם הכא . בנזיר טהור ראוי הוא לקבל התרייה שאל יטמא וכשמתרין בו בנזירותו אומרים לו אל תטמא משום נזירות שלך ואם הוא בנזירות בנו מתרין בו אל תטמא משום נזירות בנך וא"כ ניכר ההפרש וההבדל ביניהן ואינו בדין שילטרפו : כמה דתימר תמן על דר"א . כמה דאמרינן במתני' לר"א שבתחלת נזירותו אינו סותר עד שיהא לו ימים הראשונים מהיכן להפיל : ובסוף אע"פ שאין לו מהיכן להפיל . כלומר מי נימא אם נטמא ביום האחרון מנזירותו שאין לו עוד להשלים ואפ"ה סותר את הקודמין הוא או דילמא בסוף נמי בעינן שישארו לו עוד ב' ימים שיכול לסתרן : ולא מתניתא היא . ומאי קמיבעיא ליה דהא תנן במתניתין דלעיל נטמא יום מאה ואחד אפילו לר"א סותר הוא אלמא דלא בעי לבסוף מהיכן להפיל : א"ל שמענו שהוא סותר . מתני' לא שמענו אלא שהוא סותר לבסוף אע"פ שאין לו מהיכן להפיל : שמענו שמביא קרבן טומאה . וכי שמענו מאנ שמביא קרבן טומאה אם נטמא אחר מלאת ואנן דקמיבעיא לן אם נטמא לבכוך. ואין לו מהיכן ליפול אם מביא קרבן טומאה או לא ולא איפשיטא :

מתני'

רידב"ז

הללו דקתני עולין לו מן המנין ומביא קרבן טומאה קאי על ב' דברים דרישא יצא ונכנס הד קאי על יצא וחד קאי על נכנס דיצא עולין לו מן המנין ובנכנס אה"כ מביא קרבן טומאה כשנטמא שם מן הטומאות שהנזיר מגלה עליהן ולא פליג על רב אלא דמה דצריך הזאה ג' וז' למנין הנזירות לרב צריך הזאה רק לענין קרבן אבל המנין עולה לו בהיציאה לבד ולשמואל צריך הזאה גם לענין מנין הנזירות [ומזה יצא להרמב"ם ז"ל כל דינו דנקט יצא והזה וטבל וטהר ומנה ימים והזר לבה"ק אותן הימים שמנה עולין לו ואם נטמא באחת מן הטומאות כו' כותר למה צריך מנין הימים והוא ע"פ הירושלמי הזה דמתניתין לגלדין קתני דעולין לו מן המנין ומביא קרבן טומאה קאי הב' דברים הללו על ב' דברים דריבא דהד קאי על יצא והד על נכנס דיצא עולין לו מן המנין ובנכנס אם נטמא שם מן הטומאות שהנזיר מגלה מביא קרבן טומאה] ועפ"מ שביארנו הפי' דבו ביום דת"ק ור"א דהת"ק ס"ל דבנזיר שנכנס בו ביום שנזר לבה"ק ונטמא שם באחת מן הטומאות שהנזיר מגלה מביא קרבן וסותר ע"ז אמר לו ר"א לא בו ביום כיון שנטמא בטומאה שהנזיר מגלה עליה בשעה שהוא טמא ע"ז בעינן ימים הראשונים ובזה יתפרש כל הסוגיא כעין חומר דמסיק עולא בר ישמעאל אמר מה צריכה ליה בנזיר טמא פי' אם נטמא מן הטומאות שהנזיר מגלה בשעה שהוא נזיר טמא כגון עומד בבה"ק בזה פליג ר"א וס"ל דבעינן שימנה ימים בטהרה קודם שיכנס דהת"ק ס"ל דלענין יצא מונה נזירות בטהרה ואם נכנס ונטמא שם מן הטומאות שהנזיר מגלה ואפי' ביום שנזר ולא מנה נזירות בטהרה סותר זה היום ומביא קרבן ע"ז ס"ל לר"א דבנכנס לבה"ק ונטמא שם בטומאה שהנזיר מגלה אינו סותר זה היום ואינו מביא קרבן וקמיבעיא ליה לשמואל בר אבא בסמוך יום אחד לנזירותו ויום אחד לנזירות בנו אם מצטרפין לר"א דיהא חשיב כנזירות אחת והוי כשנטמא ביום השני של בנו בבה"ק בטומאה שהנזיר מגלה כיום השני או דב' נזירות הן והוי יום הראשון של נזירות הבן ע"ז אמר עולא בר ישמעאל מה צריכה ליה בנזיר טמא פי' שעומד בבה"ק והוי נזיר טמא ונטמא שם בטומאה שהנזיר מגלה עליה ע"ז מיבעיא ליה אם מצטרפין נזירותו לנזירות בנו אבל בנזירות טהרה אף ר"א מודה אפילו אין לו מהיכן להפיל וכדמסיק שמואל בר אבא בעי יום אחד לנזירותו ויום אחד לנזירות בנו מהו שילטרפו והא דקאמר עולא בר ישמעאל על האיבעיה דר"ש בר אבא ולא קאמר על המתני' גופיה הוא משום דבסמוך קאמרינן דבנזיר טמא היה פשיטא דמצטרפין משום דאינו ראוי לקבל התראה להד מ"ד ולדידיה ע"כ דפליגי ר"א ורבנן בנזיר טהור דאי על נזיר טמא לא הי' שייך האיבעיא דרשב"א ע"כ נקט עולא בר ישמעאל דכל היבעיא דרשב"א הוא על נזיר טמא ע"כ דמשום בנזיר טהור לא פליג ר"א כלל ופריך מה אנן קיימין אם בשנולד בנו היום ומחר נכנס [דקמיירי בנזירות בטומאה] ונטמא בטומאה שהנזיר מגלה הרי יש כאן ב' ימים לנזירות בנו דהא לא הוי יום ראשון דבנו ואם בשנולד בנו למחר ונכנס למחר הרי יש לו ב' לנזירותו דהא ההלה היום הי' הוא טהור אר"מ תיפתר בין השמשות פי' שנולד בין השמשות ומחר נכנס לבה"ק ונטמא שם בטשהנ"מ א"כ הוי בנזירות בנו יום הראשון ואם הוי נזירותו ונזירות בנו נזירות אריכתא הרי נחשב יום הזה יום שני ור' אבין מוקי ביום אחד אך דילמא בנזירותו ובנזירות בנו חשיב כב' ימים והי' טהור בנזירותו ונולד הבן ונכנס לבה"ק ונטמא שם בטשהנ"מ ע"כ צריכה לי' אם חשיב כב' ימים או כיום אחד וכ"ז מיירי בנזיר טמא שנטמא בטומאה שהנזיר מגלה עליה בשעה שהוא טמא בלא"ה בזה פליג ר"א וס"ל דבעינן ב' ימים דהיינו בשנולד בין השמשות ומחר נכנס וכל ענין האיבעיא מיירי רק בנכנס אבל בלא נכנס לבה"ק ונטמא בטומאה שהנזיר מגלה כשהוא נזיר טהור לא שייך כלל האיבעיא דהלטרפות נזירותו ונזירות בנו דהא בהא גם ר"א מודה זהו דעתו דעולא בר ישמעאל אבל ר' יוסי פליג עליו וכדגרסינן אמר ר' יוסי מה צריכה לי' בנזיר טהור הבל בנזיר טמא פשיטא לי' שהן מצטרפין פי' דאם נטמא בטומאה שהנזיר מגלה עליה בשעה שהוא נזיר טהור בזה ג"כ ס"ל לר"א דבעינן שימנה ב' ימים לכן בזה תיבעיא לי' אם מצטרפין אבל בנזיר טמא פי' באם נכנס לבה"ק ושם נטמא בטשהנ"מ בזה פשיטא לי' דמצטרפין באם שנולד הבן בין השמשות ולמחר נכנס ונטמא שם בטומאה שהנזיר מגלה פשיטא דמצטרפין אר"מ קומי ר' יוסי לא כ"ש הוא מה ימים שאין עולין לו לא בנזירותו ולא בנזירת בנו הת אמר מצטרפין פי' דהא אם בשנטמא בטומאה שהנזיר מגלה כשהוא בבה"ק דהו אין עולין לא בנזירותו אם נזירות בנו קודמת ולא בנזירות של בנו אם נזירותו קודמת את אומר מצטרפין ימים שהן עולין בנזירותו ובנזירות בנו לא כ"ש שילטרפו א"ר יוסי תמן אינו ראוי לקבל התראה ברם הכא ראוי לקבל התראה

כפי' הפ"מ ז"ל דכיון דראוי לקבל התראה ולכתחלה צריכין להתרות לו בשביל איזה נזירות אם בשביל שלו או בשביל בנו ע"כ כל הדא נזירות באנפי' נפשי' היא [ודע שבדפוס הישן גרסינן אבל בנזיר טמא פשיטא לו שאין מצטרפין והק"ע ז"ל והפ"מ ז"ל הפכו הגי' וגורסין שהן מצטרפין משום דכן מוכח מהא דקאמר מה ימים שאין עולין לא בנזירותו ולא בנזירות בנו את אומר מצטרפין ובאמת י"ל לפי גי' הישנה גרסינן שם ג"כ אין מצטרפין וה"פ מה ימים שאין עולין לא בנזירותו ולא בנזירות בנו פי' דאין מקום לומר דזה היום בשביל נזירותו או לחשבון נזירות בנו דהא אין עולין לחשבון הנזירות ואעפ"כ את אומר אין מצטרפין ימים שהם עולין בנזירותו ובנזירות בנו פי' דהא עולה על השבון שלו או על חשבון של בנו ונמצא דמיוחד יום הזה בעד חשבון של נזירות בנו לא כ"ש שאין מצטרפין והוי ב' נזירות ע"ז אר"י תמן אינו ראוי לקבל התראה ברם הכא ראוי לקבל התראה פי' דאם התרו אותו בנזירות בנו משום נזירותו חשוב בדיעבד התראה כדאיתא לעיל בפ"ב ע"כ יש להחשיבן להדא נזירות אבל מהוורתא כגי' המפרשים ז"ל] ומוכח הוא כדברינו דפי' של נזיר טמא ונזיר טהור הוא בהאי סוגיא דנזיר טמא פי' דנטמא בטומאה שהנזיר מגלה עליה בימים שהיה טמא שהי' עומד בבה"ק דהא בשקמיירי בנזיר טמא גרסינן אם בשנילד בנו היום ומחר נכנס ואם בשנולד מחר ונכנס למחר הרי בפירוש דע"י הכניסה הוא דהוי נזיר טמא וגם מוכח כן מהמשנה גופיה דלמה קתני כלל במתניתין דין דנכנס דהא דין דעולה מן המנין לא שייך כשנכנס כדברינו לעיל כדמוכח מהרמב"ס ז"ל הנ"ל ובירושלמי מפורש מוכח דהא דקתני עולין מן המנין ומביא קרבן טומאה ב' דברים הללו קאי על ב' דברים דרישא דיצא ונכנס דעל יצא קתני דעולין לו מן המנין ועל נכנס קתני דמביא קרבן טומאה וה"כ קשה למה קתני כלל נכנס הו"ל למתני אם נטמא מביא קרבן טומאה אפילו בו ביום שנטהר לת"ק ולר"א לא בו ביום בשלמא לפי' הבבלי י"ל כמו דמשני שם לא מיבעיא יצא אלא אפילו נכנס עולין לו מן המנין משא"כ להירושלמי דנכנס הוא על מביא קרבן טומאה ולא שייך לרבותא דעולה מן המנין ימים הראשונים קשה כנ"ל אלא ע"כ דדוקא נכנס קמ"ל דהוי נזיר טמא וגם נטמא בטומאה שהנזיר מגלח ע"ז למ"ד דר"א לא פליג רק בנזיר טמא ע"כ קתני נכנס משום ר"א דדוקא על נכנס פליג ר"א ולמ"ד דלר"א אפילו בנזיר טהור נמי ס"ל הכי בו ביום נקט נכנס לרבותא דת"ק דאפילו נכנס דיותר יש לומר דבעינן ימים הראשונים דכתיב כי טמא נזרו כנ"ל מ"מ ס"ל ג"כ דאף בו ביום וגם מפי' המשניות להרמב"ם ז"ל מוכח בפירוש כן דפירש בדברי ר"א אם נכנס בו ביום שנזר אינו סותר אותו היום והלכה כר"א וכן כתב הדין בנזיר טהור מתחלתו שנטמא ביום שנזר אינו סותר אותו היום עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה דאם הזר ונכנס ביום שנזר האיך אינו סותר אותו היום הא יום הזה לא נמנה כלל ממנין הנזירות כיון דלא הוזה עליו ג' וז' וע"כ ה"פ דר"א אומר דאם ביום שנזר נכנס לבה"ק ונטמא שם בטומאה שהנזיר מגלה אינו סותר אותו היום משום דבעינן בטומאה הסותרת ימים הראשונים כשנתהוה הטומאה שהנזיר מגלח בימי טומאה כדכתיב גבי ימים הראשונים כי טמא נזרו וזהו דברי ר"א במתני' ומסיים הרמב"ם ז"ל דכן הדין דפליג ר"א גם על נזיר טהור מתחלתו שנטמא ביום שנזר אינו סותר אותו היום כלומר אף לא כדינא דמתני' בנכנס לבה"ק ונטמא שם בטומאה שהנזיר מגלח דבשעה שנטמא היה טמא מתחלה אלא אף כשהיה נזיר טהור מתחלתו קודם שנטמא בטומאה שהנזיר מגלח ג"כ הדין כן דס"ל לר"א דבעינן ימים הראשונים ואם נטמא ביום הראשון אינו סותר ועפ"ם שביארנו בע"ה הסוגיא ממילא לא יקשה קושית הש"ק ז"ל ד"ה מה והגו"י ז"ל מפלפל בזה ולפי דברינו אתי שפיר בע"ה ודו"ק :

רבב"ח בעי כמה דתימר תמן על דר"א בתחלה והוא שיהא לו מהיכן להפיל ובסוף אעפ"י שאין לו מהיכן להפיל אר"ז קומי ר"מ ולא מתניתא היא נטמא יום מאה ואחד כו' . והקשו המפרשים ז"ל מדוע לא מביא מרישא נטמא ביום שלשים סותר שבעה לר"א ונראה לפענ"ד עפ"מ דפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' נזירות ה"ו נטמא ביום שנזר אינו סותר אלא משלים עליו אחר שיביא קרבנו שנאמר והימים הראשונים עד שיהא לו ראשונים וס"ל להרמב"ם ז"ל דאימתי ס"ל לר"א דבעינן ראשונים היינו לענין סתירה אבל לענין קרבן טומאה לא שייך וכ"כ שם הלה"מ ז"ל ונראה דטעמא משום דסתירת הימים וקרבן טומאה ב' ענינים הן דהא דסותר הימים משום דנפל טומאה במשך מנין הנזירות והא דמגלח ומביא קרבן טומאה הוא משום דנסתר תגלחת והבאת קרבן דטהרה וע"כ אם נפל הטומאה ביום הראשון אינו סותר המנין משום דבעינן ימים ראשונים אבל מאי שייכות הוא לסתירה דהבאת קרבן דטהרה

הלכה ו מתני' *מי שנזר נזירות מרובה השלים את נזירותו ואחר כך בא לארץ בית שמאי אומרים נזיר שלשים יום ובית הלל אומרים [א] נזיר בתחלה מעשה בהילני המלכה שהלך בנה למלחמה ואמרה אם יבא בני מן המלחמה אהא נזירה שבע שנים ובא בנה מן המלחמה והיתה נזירה שבע שנים ובסוף שבע שנים עלת לארץ והורוה בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות ובסוף שבע שנים ניטמאת נמצאת נזירה עשרים ואחת שנה א"ר יהודה לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה:

גמ' רבי יוסי בי רבי בון אמר איתפלגון רבי חייה בר יוסף ורבי יוחנן חד אמר רבי יהודה כב"ש וחרנה אמר סבר רבי יודה שלא נטמאה כל עיקר אין תימר רבי יודה כב"ש ותני שלשים יום וי"ד שנה לא תנינן מתני חדשים גבי שנים:

הלכה ז מתני' *מי שהיו שתי כיתי עדים מעידות אותו אילו מעידין שנזר שתים ואילו מעידין שנזר חמש בית שמאי אומרים נחלקה העדות ואין כאן נזירות ובית הלל אומרים [ב] יש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים:

גמ' *[ג]רב אמר בכולל נחלקו אבל בפורט כל עמא מודיי יש בכלל ה' שתים שיהא נזיר שתים ר' יוחנן אמר במונה נחלקו אבל בכולל כל עמא מודיי נחלקה העדות אין כאן נזירות היי דינו כולל היי דינו מונה כולל אהן אומר תרתיי ואהן דמר ה' מונה אהן אמר חדא תרתיי ואהן אמר תלת ד' חמש רב אמר הכחש עדות בתוך עדות לא בטלה עדות ור' יוחנן אמר הכחש עדות בתוך עדות בטלה עדות דברי הכל מכחש עדות לאחר עדות לא בטלה אמר רבי יוחנן כדעתיה דמר רבי בא רבי חייה בשם רבי יוחנן הוחזק ממונה זה אומר מן הכים מונה וזה אומר מן הצרור מונה הכחש עדות בתוך עדות אוף רב מודה שבטלה העדות

מה

פני משה

הלכה ו מתני' השלים את נזירותו ואחר כך בא לארץ. שאין נזירות נוהגת אלא בארץ משום טומאת ארץ העמים ומי שנדר בנזיר בח"ל מחייבין אותו לעלות לא"י ולהיות נוהג שם נזירותו: נזיר בתחלה. צריך לנהוג בארץ ישראל כמנין הימים שנדר בנזירות והימים שנהג בנזירות בח"ל כאלו לא נהג בהם נזירות כלל: אמר רבי יהודה לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה. רבי יהודה כר"א סבירא ליה דאמר לעיל בפרקין הנטמא ביום מלאת אינו סותר אלא שלשים ומשום הכי קאמר דהילני המלכה שנטמאה בסוף ארבע עשרה שנה שהיה ביום מלאת לא סתרה הכל ולא הוצרכה למנות עוד שבע שנים אחרות אלא שלשים יום בלבד ולפי שלא היתה שנה שלימה לא נזכר בחשבון וכאלו אמר לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה ושלשים יום:

גמ' חד אמר רבי יודה כב"ש. ס"ל ובשנטמאה איירי כת"ק שנטמאת בסוף מלאה וסתרה הכל והוו י"ד שנה עם ז' שנים הראשונים ולקמיה פריך עלה: וחרנה אמר. דרבי יודה פליג בזה את"ק דס"ל שלא נטמאת כל עיקר ולא היתה נזירה אלא י"ד שנה שהורוה כב"ה מפני שבאת מארץ העמים ועלתה לא"י וצריכה שתנהוג שבע שנים כבתחילה: אין תימר רבי יודה כב"ש. ואיירי בשנטמאת וא"כ קשיא ותני שלשים יום וי"ד שנה דנהי דסבירא לך רבי יודה אליבא דר"א קאמר דס"ל ביום מלאת אינו סותר את הכל עכ"פ שלשים יום בעינן: לא תנינן מתני. לא שייך למיתני חדשים גבי חשבון שנים והלכך לא תני להו דלא הוי שנה ולעולם רבי יהודה כב"ש:

הלכה ז מתני' ואלו מעידים שנזר חמש. באותה שעה שאתם אומרים שנזר שתים אנו מעידים שנזר חמש נזירות והוא אומר שלא נזר כלל א"נ באומר איני יודע א"נ בשותק: נחלקה העדות. הואיל ומכחישות זו את זו נתבטלו דבריהם ואין כאן עדות כלל: יש בכלל חמש שתים. ויהא נזיר שתים:

גמ' רב אמר בכולל נחלקו וכו'. סוגיא זו כתובה פרק החשה בלוס עד לדק לדק תרדוף ושם מבואר היטב ע"ש:

ה"ג

קרבן העדה

הלכה ו מתני' ואח"כ בא לארץ. שאין נזירות נוהג אלא בארץ משום דבא"ל גזרו טומאה משום ארץ העמים הלכך מי שנדר בח"ל מחייבין אותו לעלות לא"י ולנהוג שם נזירותו: בתחלה. צריך לנהוג בארץ ישראל כמנין הימים. שנהג נזירות בח"ל כאלו לא נהג בהם נזירות כלל: אר"י כו'. בגמרא מפרש: **גמ'** איתפלגון. פליגי בה רחב"י ור"י: חד אמר ר"י כב"ש. שבא"י אין צריכה לנהוג נזירות חדש כבראשונה אלא להכי נהגה בא"י נזירות ז' שנים לפי שנטמאת ולא נהגה בא"י אלא ז' שנים נמלא שנהגה נזירות י"ד שנה: שלא נטמאה כל עיקר. ונהגה ז' שנים אחרות משום א"י והיינו כב"ה: ותני. ה"ל למיתני בדר"י שלשים יום וי"ד שנה דס"ל שבע שנים מפני הטומאה ושלשים יום משום א"י: ומשני לא.חש התנא למתני חדשים גבי שנים כלומר הפרט דחדשים היכא דתני כלל השנים:

הלכה ז מתני' אלו מעידים שנזר שתים. שתי נזירות קיבל על עלמו: ואלו מעידים שנזר חמש. נזירות באותה שעה שאתם אומרים שנזר שתים והוא מכחיש שתי הכיתות ואומר שלא נזר כלל: נחלקה העדות. הואיל ומכחישות זו את זו נתבטלו דבריהם ואין כאן עדות כלל ואינו נזיר: יש בכלל חמש שתים. והרי הכל מודים שנזר שתים ואין הכחשתו כלום נגד כל העדות והוי נזיר שתים: **גמ'** בכולל נחלקו כו'. בסמוך מפרש איזה כלל ואיזה פרט: כל עמא מודיי. הכל מודים: שיהא נזיר שתים. שאין הכחשה: במונה. בפרט אבל בכולל. לכ"ע כוונת המעידים דכי אמרו היכך שמנה שלש ארבע וחמש לא כיוונו להכחיש שלא אמר אחת ושתים: אבל חמש להכחיש שלא אמר שתים ונחלקה עדותן: היי דינו כולל כו'. איזהו כלל ואיזהו פרט או מונה: כולל. זהו שאלו אומרים שאמר הריני נזיר שתים ואלו אומרים שאמר הריני נזיר חמש: מונה. זהו שאלו אומרים הריני נזיר אחת ושתים ואלו אומרים שאמר הריני נזיר שלש ארבע וחמש: הכחש עדות בתוך עדות. הכחישו העדים זה את זה בדבר שהוא בגוף העדות אף ע"פ שההכחשה היא בדבר שנעשה קודם עיקר המעשה לא בטלה העדות כיון שאינן מכחישין זה את זה בעיקר העדות כדמסיק: ד"ה הכחיש עדות לאחר העדות. שמכחישין זא"ז במעשה שנעשה לאחר עיקר המעשה כדמסיק ד"ה לא בטלה העדות: ה"ג ר"י כדעתיה. לשיטתו: הוחזק המונה. שניהם מעידים שמנה לו מעות אלא שזה אומר מן הכים מנה מלוה מעות ללוה וזה אומר מן צרור כסף שהיה למלוה בידו מנה מעות ללוה וזהו הכחיש עדות בתוך עדות שבמעשה שנעשה בשעת ההלואה מכחיש זא"ז: אף רב מודה שבטלה העדות. סתמא דש"ס קאמר בהא אף רב מודה כיון שאינן אלא כת אחת והן מכחישין זא"ז:

מה

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ב מהל' נזירות הל"ה סמ"ג לאוין רמג

יט
ב מיי' שם פ"ג ה"ט

ציון ירושלים

[ג] רב אמר בכולל נחלקו. ע' בספר דברי קנה להג' ון כבר דוד ז"ל בקונטרס ה דף עז וע' בבו"ת גו"ב מהדו"ק חלק אה"ע סי' מו ע"ש:

מסורת הש"ס

[א] נזיר יט ב עדיות פ"ד מ"ז

[ב] שם כ עדיות שם

[ג] (יבמות פ"ט ה"ה סנהדרין פ"ה ה"ב)

רידב"ז

דטהרה ולפיכך ס"ל דלא תלי זב"ז ולא כפי' התוס' ז"ל וע"כ עולה יפה בזה מה שפירשנו בה"ג לשיטת הירושלמי דלר"א הא דבנטמא ביום שלשים סותר שבעה לאו משום מקלת היום ככולו ז"א דא"כ למה ליה תגלחת אלא משום דס"ל דהא דאינו סותר ל' הוא משום דבעינן ימים הראוים לענין מנין משא"כ לענין תגלחת וקרבן טומאה וע"כ אם נטמא ביום שלשים דהוא קודם זמן תגלחת ולא יצא עדיין השעה שהוא ראוי להביא קרבן ולהתגלח בטהרה ע"כ מחוייב לעשות סדר תגלחת וקרבן דטומאה קודם תגלחת וקרבן דטהרה וצריך ז' להזאת ג' וז' משא"כ אם נטמא ביום מלאת בשעה שהיה ראוי להביא קרבן ויצא כבר השעה שהוא ראוי לגלח ולהביא קרבן איפשר דלא צריך אז תגלחת וקרבן דטומאה ובזה נחלקו לעיל בה"ד ר"ש ור"מ אם הוי הנטמא ביום מלאת כבתוך מלאת או לא לענין קרבן טומאה עי"ש דלר"ש הוי כבתוך ולר"מ הוי כלאחר מלאת ולר"ש תלי בפלוגתא דהת"ק ור"א ור"מ פליג שם עי"ש היטב בדברינו וזהו דבעי הכא רבב"ה. כמה דתימר תמן על דר"א בתחלה והוא שיהא לו מהיכן להפיל לענין סתירה ובסוף אע"פ שאין לו מהיכן להפיל ומיבעיא לו על הכל הם כותר המנין ואם מביא קרבן טומאה והא דס"ל ביום ל' סותר ז' מהא לא נפשוט רק דבעינן ימים הראוים לענין סתירה אבל לענין אם מביא קרבן טומאה ותגלחת אינו ראי' מזה דאפילו אינו סותר המנין מ"מ צריך ז' משום התגלחת וקרבן טומאה ע"כ מונה שבעה ויזה ג' וז' ויביא קרבן דהא קודם יום מלאת דקודם השעה שהי' ראוי לתגלחת והקרבן דטהרה פשיטא דסותר תגלחת וקרבן טהרה דהא לא יצא לשעה שהוא ראוי לתגלחת ולהבאת קרבן דטהרה וע"כ פשיטא דצריך הזאה ג' וז' כסדר תגלחת וקרבן דטומאה קודם אבל לאחר יום מלאת דכבר יצא לשעה שהוא ראוי לתגלחת ולהבאת קרבן דטהרה מיבעיא לן ונחלקו בזה ר"ב ור"מ לעיל וע"ז פשיט ר"ז קומי ר"מ ממתני' דנטמא ביום מלאת ס"ל לר"א דסותר ז' עכ"פ וס"ל כר"ש התם לעיל בה"ד דהוי כבתוך מלאת וצריך קרבן טומאה ותגלחת דטומאה ע"ז א"ל ר"מ לטעמי' לעיל דעד כאן לא שמענו אלא שסותר והוא מדרבנן משום גזירה דיום שלשים כנ"ל בה"ד הנ"ל אבל לא שמענו דהוי כבתוך מלאה לענין קרבן טומאה ותגלחת דסותר ז' הוא מדרבנן אבל לא שמענו שמביא קרבן טומאה והא דפסק הרמב"ם ז"ל דביום מלאת מביא קרבן טומאה וסותר ל' מדרבנן וכיון דכל עיקר דסותר ל' הוא מדרבנן האיך מביא קרבן מדרבנן הוא משום דפסק כר"ש לעיל דתגלחת וקרבן טומאה ביום מלאת כבתוך מלאת כיון דנטמא קודם גילוח והבאת קרבן בטהרה צריך לעשות קודם סדר גילוח והבאת קרבן דטומאה דלא תלי זב"ז כנ"ל ודוק:

רב אמר בכולל נחלקו כו' היי דינו כולל אהן אומר תרתי ואהן דמר ה' מונה אהן אמר חדא תרתי ואהן אמר תלת ד' חמש. פי' כשזה אומר תרתי וזה אומר ה' הוי הכחשה בתוך גוף העדות אבל זה אומר חדא תרתי וזה אומר חדא תרתי תלת ארבע חמש ונמצא דאומר כמו הראשון אבל מוסיף שלאחר כך הוסיף עוד תלת ד' חמש והוי כמו הכחשה לאחר העדות כגון זה אומר שפנה אחר המעשה לצפון וזה אומר שפנה אחר המעשה לדרום דמסיק לקמן דזה נקרא אחר העדות כיון דהגידו עדותן בשוה רק שזה אומר שאח"כ הלך לצפון וזה אומר שאח"כ

מה פליגין בשהיו שני כיתי עדים אילו אומרים מן הכים מנה ואילו אומרים מן הצרור מנה הכחש עדות בתוך עדות בטלה העדות וכרב לא בטלה העדות זה אומר במקל הרגו וזה אומר בסייף הרגו הכחש עדות בתוך עדות אוף רב מודה שבטלה עדות מה פליגין בשהיו שתי כיתות עדים אילו אומרים במקל הרגו ואילו אומרים בסייף הרגו הכחש עדות בתוך עדות בטלה העדות וכרב לא בטלה העדות אילו אומרים לדרום פנה ואילו אומרים לצפון פנה כל עמא מודו הכחש עדות בתוך עדות לא בטלה עדות חייליה דרב מן הדא *רבי יודה ור"ש אומר [ה] הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אילו ינשאו ולא שמיע דמר רבי לעזר מודה רבי ליעזר בעדים מה בין עדים מה בין צרה לא חששו דבר צרה אצל חבירתה כלום מתניתא פליגא על רב [ו] *אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שהן מכחישות זו את זו עדותן בטילה אמר רבי מנא פתר לה רב עד בעד אמר רבי אבין אפילו תימא כת בכת שנייא היא דיני נפשות דכתיב °צדק צדק תרדוף *תני רבי ישמעאל בר רבי יוחנן בן ברוקה לא נחלקו על מי שהיו שתי כיתי עדים מעידות אותו שיהא נזיר בקל שבהן ועל מה נחלקו על שני עדים שבית שמאי אומרים נחלקה העדות ואין נזירות ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים:

הדרן עלך מי שאמר הריני נזיר

הלכה א מתני׳ [ג] *מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ואני ואני כולן נזירין [ד] הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין הריני נזיר ושמע חבירו ואמר פי כפיו ושערי כשערו [ה] הרי זה נזיר [ו] הריני נזיר ושמעה אשתו ואמרה ואני מיפר את שלה ושלו קיים הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפר: **גמ׳** כן היא מתניתא ואני ואני מאן תנא וויס *רבי יודה ברם כר"מ אני אני מתניתא שהיו כולהם בתוך כדי

תורה אור

°דברים טז

קרבן העדה

נמה פליגין. כי פליגי רב ור"י: וכרב לא בטלה העדות. דהא איכא תרי סהדי המעידים בשוה: ה"ג אלו אומרים בתוך חיקו המנה ואלו אומרים בתוך פונדתו המנה ד"ה הכחש העדות לאחר עדות לא בטלה עדות זה אמר במקל כו׳ וכ"ה ביבמות. וה"פ אלו אומרים המעות שקיבל הלוה הניחם לתוך חיקו ואלו אומרים שהניחן לתוך אזורו הוי הכחשה לאחר גמר העדות ולד"ה לא בטלה העדות וי"ג לתוך חיקו מנה והיא היא: זה אומר במקל הרגו כו׳. קמשמע לן דאף בעידי נפשות פליגי: אלו אומרים לדרום פנה. הרוצח או הגרצח לאחר שהרגו וי"ג בדרום חנה: ה"ג כל עמא מודיי הכחש עדות לאחר עדות לא בטלה העדות: חייליה דרב מן הדא. כחו ורא׳יתו דרב מהא דתנן יבמות פרק האשה שלום שתי צרות הבאות ממדינת הים אחת אומרת מת בעלה ואחת אומרת נהרג ר"מ ור"י אומרים הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אלו ינשאו ש"מ אע"ג דמכחישות בגוף המעשה כיון שאין ההכחשה בעיקר העדות לא בטלה העדות: ולא שמיע. כלומר ולא ס"ל לרב הא דאמר רבי לעזר: ה"ג מודה ר"י ור"ש בעדים וכ"ה ביבמות. וה"פ מודו ר"י ור"ש בעדים המכחישות זא"ז דבטלה העדות ולא פליגי אלא בצרה דאין צרה נאמנת על חברתה ואין כאן הכחשה: מתני׳. דר"פ היו בודקין קשיא לרב: עדותן בטלה. ובדיקות הן דברים שאינן מעיקר העדות כהאי דלעיל במה הרגו במקל או בסייף ואפ"ה כשמכחישין זא"ז עדותן בטלה: פתר לה רב עד בעד. רב מוקי למתני׳ בכת אחת ועד אחד מכחיש השני בבדיקות ובכת אחת אפילו רב מודה דעדותן בטלה וכי קאמר רב בשתי כיתות המכחישות זו את זו: אפילו תימא. מתני׳ איירי בשתי כיתי עדים ול"ק לרב דשאני דיני נפשות דכתיב לדק לדק תרדוף שלא יהא שם שום הכחשה ורב איירי בדיני ממונות ורבי אבין פליג אהא דאמר בסמוך דאף בדיני נפשות פליג רב: ה"ג תני רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מי שהיו שתי כיתי עדים מעידות אותו שיהא נזיר בקל שבהן. וה"פ לא נחלקו בשתי כיתי עדים אחת אומרת שנזר שתים ואחת אומרת שנזר חמש שיהא נזיר בפחות שבהן כלומר שתים: על שני עדים. אחד אומר שתים ואחד אומר חמש בש"א נחלקה עדותן שאין כאן שני עדים שמעידין שנים ובה"א בכלל חמש שנים נמצא ששניהם מעידין על שתים וה"ז נזיר שתים: הדרן עלך פרק מי שאמר קמא

הלכה א מתני׳ מי שאמר כו׳ ושמע חבירו. כלומר שלשה שמעו להראשון שמקבל עליו נזירות ואמר האחד ואני וכן חבירו כולן נזירין: הותר הראשון. על ידי שאלה הותרו גם האחרונים שתלו נדרם בנדרו: האחרון מותר וכולן אסורים. שהרי הראשונים לא תלו נדרם באחרון: פי כפיו כו׳. והוא שיאמר פי כפיו מיין ושערי כשערו מלהגיז: ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפר. שכבר קיים נדרה כשאמר ואני:

גמ׳ כן היא מתני׳ ואני ואני. שתים שמתפיסין בראשון ולא יותר כדמסיק טעמא ודלא כמתני׳ דתנן ג׳ פעמים ואני אני כן היא מתני׳ דגרס ואני בוי"ו והראשון כרא׳ה: מאן תנא ווי"ס. דהאומר בוי"ו הוא דהוי כלל אבל בלא וי"ו הוי פרט ולא קאי אדיבורו של הראשון ר"י דסובר הכי אבל לר"מ דוקא באומר אני הוא דהוי כלל אבל באומר ואני הוי פרט ולא קאי אהראשון: מתני׳ שהיו כולן כו׳. וטעמא דמתני׳ לפי שתופסין כולן תוך כדי דיבורו של הראשון ותוך כדי דיבור הוא כדי שיאמר שלום עליך רבי הלכך דוקא שאמרו שנים ואני דכי שקלת חדא מקמא דאמר הריני נזיר ומצרפת ליה להנך דאמרי ואני ואני כולן נדרו תוך כדי

פני משה

ה"ג כמו שהוא בתוספת׳ ריש פ"ג תני רבי ישמעאל בר רבי יוחנן בן ברוקה לא נחלקו על מי שהיו וכו׳: ועל מה נחלקו על שני עדים. אחד אומר שתי שנים נזר ואחד אומר חמש: נחלקה העדות. הואיל ואין כאן ב׳ עדים על שתי שנים: וב"ה אומרים. מכל מקום שניהם מעידים על שתי שנים שיש בכלל חמש שתים ויהא נזיר שתים: סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני׳ מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו וכו׳. כלומר כולם שמעו מהראשון שאמר הריני נזיר ואמר חבירו ואני וכן השני וכן השלישי: כולן נזירין. שכל אחד נתפס בשל חבירו כדמפרש בגמרא: פי כפיו. והוא שיאמר פי כפיו מן היין שערי כשערו מלהגז: ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפר. שכבר קיים נדרה כשאמר ואני. ואם אשה נדרה בנזיר ושמע אחר ואמר ואני ואח"כ הפר לה בעלה אינו מופר לזה שאמר ואני שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו כמו החכם:

גמ׳ כן היא מתניתא ואני ואני. דלא מיתנינן במתני׳ אלא תרי ואני ותו לא וכדדייקינן לקמן: מאן תנא ווי"ס רבי יודה. דוקא כשכל אחד אמר ואני בוי"ו בהא אמרינן כל אחד תלה בחבירו וכשהותר הראשון הותרו כולן אבל בלא וי"ו אין כל אחד תולה בחבירו הוא וכר׳ יודה דס"ל הכי בשבועות. וכה"ג איתא לעיל בפ"ק הלכה ב׳ ושם ציינתי פלוגתייהו דר"מ ור"י ולר"מ אין חילוק ואפילו אמר אני אני בלא ווי"ס כל אחד תולה בחבירו הוי דאמילתא קמייתא כלהו קאי כמו דאמר התם בשבועה וע"ש: מתנית׳ שהיו כלהם. שהתפיסו כלם בתוך כדי דיבורו של ראשון דס"ל לתנא דמתני׳ כל חד בקמא מיתפס ולא בחבריה ומהאי טעמא דייק לעיל כן היא מתני׳ ואני ואני ותו לא משום דכדי דיבור שלש תיבות הוו וכמאן דאמר לקמן כדי שאילת שלום תלמיד לרב שלום עליך רבי והילכך לא מצי למיתני אלא תרי ואני דהוו כדי תוך דבורו של ראשון מתיבת נזיר דקאמר ומצרפינן בהדי ואני ואני: מתניתא. האי ברייתא פליגא אמתני׳ דס"ל להאי תנא דכל חד וחד בחבריה מיתפס ולא בקמא דמדקתני היתר האמצעי ממנו ולמטה מותר ולא קאמר הוא מותר וכלן אסורין ש"מ כל חד בחבריה מיתפס והלכך נמי אפילו אין כולהם בתוך כדי

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי׳ פ"ג מגירושין טוש"ע אה"ע סי׳ יז סעיף ט וסעיף מז

כא
ב מיי׳ פ"כ מ-דוה סמ"ג עשין קט טוש"ע חו"מ סי׳ ל סעיף ב

א
ג מיי׳ פ"ב מנזירות ה"ד

ב
ד מיי׳ פ"ד מנדרים ה"ט סמ"ג לאוין רמב ט ב"ש יו"ד סי׳ רכט סעיף ג

ג
ה מיי׳ פ"ז מנזירות ה"ד

ד
ו מיי׳ פי"ג מנדרים הי"ז סמ"ג לאוין רמב ט"ש יו"ד סי׳ רלד סעיף יג

מסורת הש"ס

יבמות קיז ב

(סנהדרין פ"ה ה"ג) בבלי מ:

(תוספת׳ פ"ג) עי׳ נזיר כ: וב"ג

שם ע"ב

לעיל פ"א ה"ג

רידב"ז

שאח"כ פנה לדרום לד"ה נקרא הכחשה דלאחר עדות ולא בטלה וה"נ כשהעידו שניהן יחד על הד תרתי ורק שזה אומר שלאחר כך לא הגיד כלום וזה אומר שלאח"כ הגיד עוד תלת ד׳ חמש ולרב הוי הכחשה בתוך גוף העדות ג"כ לא בטלה אליבא דב"ה דהא בכולל ס"ל נמי לב"ה דלא בטלה העדות ולר"י בכולל דהוי הכחשה עדות בתוך עדות ס"ל נמי לב"ה דבטלה עדות ורק במונה דהוא הכחש׳ לאחר העדו׳ אז ס"ל לב"ה דלא בטל׳ העדות והיינו דמסיק רב אמר הכחיש עדו׳ בתוך עדות לא בטלה העדות ור"י אמר הכחיש עדו׳ בתוך עדות בטל׳ העדות ד"ה מכחיש עדות לאחר עדות לא בטלה וע"ז מפרש ר"י כדעתיה כו׳ ומסיק דבכת אחת רב מודה בהכחיש עדות בתוך עדות לא מהני כי פליגי בב׳ כיתי עדים כו׳ חיילי׳ דרב מן הדא ר"י ור"ש אומר הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אילו ינשאו ולא שמיע דמר ר"א מודו ר"י ור"ש בעדים פי׳ אם ב׳ כיתי עדים נחלקו כת א׳ אומרת מת וכת א׳ אומרת נהרג כ"ע מודים דבטל העדות ודוק:

סליק פירקא בס"ד

מתניתא שהיו כולם בתוך כדי דיבורו של ראשון. כפי׳ הפ"מ ז"ל ודוק: אחד

כדי דיבורו של ראשון תני [א] הותר האמצעי ממנו ולמטן מותר ממנו ולמעלן אסור מתניתא אפילו אין כולהם בתוך כדי דיבורו של ראשון אלא [ב] בתוך כדי דיבורו של זה וזה בתוך כדי דיבורו של זה כמה הוא כדי דיבורו ר' סימון בשם ריב"ל כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו אבא בר בר חנה בשם רבי יוחנן [ג] *כדי שאילת שלום בין הרב לתלמיד ויאמר לו שלום עליך רבי אחד שאמר הריני נזיר מאה יום ושמע חבירו ואמר ואני מאה יום וחזר ואמר ואני נעשה עיקר טפילה אחד שאמר הריני נזיר ואמר ואני בתוך דיבורו של ראשון ושמע חבירו ואמר ואני בתוך כדי דיבורו של שני הותר הראשון הותר השני הותר השני לא הותר השלישי אחד שאמר הריני נזיר שתים ושמעו שנים ואמרו ואנו נזירין שתים או כל אחד ואחד שתים הוא הותר הותרו הן הותרו הן לא הותר הוא שנים שאמרו הרי אנו נזירין ושמע אחד ואמר ואני תחת שניהן נזר או תחת כל אחד ואחד נזר *הותרו הן הותר הוא הותר הוא לא הותרו הן [ד] פי מן היין ראשי מן התגלחת ידי מן הטומאה רגלי מן הטומאה [ה] ראשי נזיר כבידי נזירה נזיר הילוכי נזיר דיבורי נזיר [ו] לא אמר כלום למה שהתפיס את הנדר בדבר שהנשמה תלויה בו נדר נדר מה נדר שנאמר להלן דבר שהנשמה תלויה בו אף נדר שנאמר כאן דבר שהנשמה תלויה בו הותר הוא היא הותרה היא הוא לא הותר מה הן ואני מה את עבד לה באמן וקיים לך או יפה עשית דרבי חייא רובה ורבי הושעיה רובה תני *האשה שנזרה בנזיר ושמע בעלה ואמר לה מה ראית שתזורי מדוע עשית שנזרת ולא הייתי רוצה שתזורי אין כאן נדר אין כאן שבועה [ז] לא אמר כלום אבל אם אמר יפה עשית שנזרת וכך הייתי רוצה שתזורי ואילו לא נזרת הייתי מזירך תני רבי חייה כולהם אינו יכול להפר תני רבי הושעיה כולהם יכול להפר עד שיאמר באמן וקיים ליך עוד אינו יכול להפר:

הלכה ב מתני'

*הריני נזיר ואת ואמרה אמן [ח] מיפר את שלה ושלו בטל הריני נזירה ואתה שמע בעלה ואמר ואני [ט] אינו יכול להפר:

הותרה

פני משה

כדי דבורו של ראשון: וחזר ואמר ואני. חזר הראשון אחרי שאמר חבירו ואני מאה יום ואמר הוא ואני: נעשה עיקר טפלה. הראשון שהיה העיקר ועד שלא אמר ואני אם הותר הוא הותר השני שהרי הוא נתפס בו ועכשיו שחזר ואמר ואני נעשה הוא טפלה להשני ואם הותר השני הותר הראשון. אי נמי שלא הותר שום אחד מהן כחבירו דכל חד וחד עיקר וטפלה זה לזה הוו: אחד שאמר הריני נזיר ואמר אני. שמע חבירו ואמר ואני כו': הותר הראשון הותר השני. ולאו דוקא השני דהשלישי הותר ג"כ אלא משום דקתני סיפא הותר השני לא הותר השלישי דס"ל כתנא דמתני' דכלהו בקמא מיתפסו נקט ברישא ג"כ השני: אחד שאמר הריני נזיר שתים ושמעו שנים ואמרו ואנו מהו מי אמרינן נזירין שתים הן ביניהן דואנו נזירין כמותך קאמרי וכל אחד הדא נזירות קבל עליה או אכולא דיבורא קאמרי וכל אחד ואחד נזיר שתים הוא ולא איפשיטא: הוא הותר. כלומר הא ודאי פשיטא לן אם הראשון הותר הותרו הן שהרי הן תלוין בו: ה"ג הותרו הן לא הותר הוא. דהוא עיקר וקמ"ל שאפילו שנים נעשין טפלה לאחד: ושמע אחד ואמר ואני. מהו תחת שניהן נזר מי אמרינן ואני כמותכן קאמר ודעתו להיות נזיר כמו השנים ונזיר שתים או תחת כל אחד ואחד נזר כלומר לכל אחד מהן ואני נזיר כמותכן קאמר ואינו נזיר אלא אחת ולא איפשיטא: הותרו הן כו'. בהא פשיטא לן והיידי דרישא נקטה: פי מן היין. הא דקתני במתני' פי כפיו דוקא במפרש פי כפיו מן היין שער ראשי כשערו מן התגלחת או שאמר ידי כידו מן הטומאה ליגע בה רגלי כרגלו מן הטומאה ליכנס במקומה אבל אי לא אמר הכי לאו כלום הוא דלא מהני אלא בדבר שהנשמה תלויה בו כדלקמיה: ראשי נזיר כבידי נזירה. מהני דהוי דבר שהנשמה תלויה בו והוי נזיר: הילוכי נזיר. דיבורי נזיר. ולא סיים ממה יהא נזיר לאו כלום קאמר: למה. אראשי וכבידי קאי ולמה בעינן דבר שהנשמה תלויה בו: נדר נדר. לג"ש כתיב הכא כי יפליא לנדור נדר וכתיב בערכין כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' מה נדר שנאמר להלן דבר שהנשמה תלויה בו דבערכך נפשות אמר רחמנא כדאמרינן פ"ה דערכין: הותר הוא היא הותרה. ההריני נזיר ושמעה אשתו ואמרה ואני קאי שאם הותר הוא הותרה ג"כ היא שהרי תלתה נזירותה בו אבל הותרה היא הוא לא הותר ולפיכך מיפר את שלה ושלו קיים: מה הן ואני. אסיפא קאי הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני ובעי הש"ס מה זה הלשון ואני ובמה את עבד ומדמי לה אם כאמן וקיים לך הוא ומתני' אתיא ככ"ע שאינו יכול להפר: או יפה עשית. או דהוי כמאן דאמר לה יפה עשית ומתני' כר"ח אתיא דאלו לרבי הושעיא יכול הוא להפר כדלקמן: דרבי חייא רובה ורבי הושעיא רובה. פליגי בהא דתני האשה כו' לא אמר כלום שאין זה לשון הפרה עד שיאמר מופר ליך בטל ליך: אבל אם אמר. וכלומר אבל בקיים לה הבעל בהא פליגי רבי חייא ורבי הושעיא דר"ח ס"ל דכל הלשונות הללו לשון קיום הן ושוב אינו יכול להפר ורבי הושעיה ס"ל דבכולהם יכול להפר דאין כאן לשון הקמה עד שיאמר באמן וקיים ליך בזה עוד אינו יכול להפר:

הלכה ב מתני' מיפר את שלה ושלו בטל. שזה כמי שתלה נדרו בנדרה והלכך אם הפר לה שלו בטל ודוקא שאמר לה בלשון תנאי על מנת ואת כדמפרש בגמרא ואם אמר לה בלשון שאלה כלומר ואת מה תאמרי אם ההוי נזירה כמוני אם לאו בהא יכול להפר שלה ושלו קיים דלא תלה נדרו בנדרה אבל אם אמר הריני נזיר ואת בניחותא וענתה אמן אינו יכול להפר שהרי קיים לה:

הותרה

קרבן העדה

כדי דיבור: ופריך תני. בברייתא הותר האמצעי ממנו ולמטה מותר כו'. ש"מ דאיכא אמצעי וכיון דאיכא תלת השלישי אינו תוך כדי דיבור של הראשון ואפ"ה תופס נזירותו ה"ה מתני' אפי' אינו תכ"ד. דהראשון אלא תכ"ד של זה בזה הוי נזיר ולפי כך גרסינן במתני' תלתא זימני ואני: בין אדם לחבירו. שהוא שלום עליך: בין הרב לתלמיד. שאומר שלום עליך ר': ה"ג אחד שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני מאה יום וחזר ואמר ואני נעשה עיקר טפילה. וה"פ וחזר הראשון ואמר על דיבורו של השני ואני כלומר גם הוא יהיה נזיר מאה יום נעשה הראשון או נזירות הראשון טפילה ואם הותר השני הותר הראשון אבל אם הותר הראשון לא הותר השני: ה"ג אחד שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני תוך כדי דיבורו של הראשון גם חבירו אמר ואני תוך כד"ד של הראשון הותר הראשון הותרו השני והשלישי הותר השני לא הותר השלישי. וה"פ שלישי הואיל ואמר תוך כדי דיבורו של הראשון בקמא מיתפיס ולא תלה עלמו בשני: ושמעו שנים ואמרו ואנו. מיבעיא לן מי אמרינן כל אחד קיבל על עלמו חדא נזירות דה"ל יחד שתי נזירות או דלמא כל אחד קיבל על עלמו שתי נזירות כמו הראשון: הוא הותר. אם הותר הראשון הותרו גם השנים שאמרו ואנו ממ"נ: הותרו הן לא הותר הוא. והא ודאי לא איצטרך לאשמועינן דהא תנן הותר האחרון הוא מותר וכולן אסורים אלא איידי דסיפא נקטיה: ושמע אחד ואמר ואני. מהו מי אמרינן תחת שניהן נזר וחייב בשתי נזירות או דלמא כפי אשר נדר אחד מהן נדר והיינו אלא נזיר אחת: הותרו הן. השנים הותר הוא הותר אחד מהן לא הותר הוא. שעדיין הוא בספק של השני: פי מן היין. אמר פי יהא נזיר מן היין וכן כולן הרי זה נזיר דקיימא לן כרבנן פרק קמא דאפילו לא נזר אלא מאחת מהן הרי זה נזיר בכולן: ה"ג כבידה נזירה נזיר ידי נזיר רגלי נזיר לא אמר כלום. וכן הוא בתוספתא ובבבלי: למה. בראשי וכבידי הוי נזיר ובידי וברגלי אינו נזיר: שהתפיס את הנדר בדבר שהנשמה תלויה בה. ראשי וכבידי מה שאין כן ידי ורגלי: נדר נדר. בקדשים כתיב נדר ובנזיר נמי כתיב נדר מה להלן במקדיש בהמה בעינן שידור בדבר שהנשמה תלויה בו ואם לאו אין כולה קדושה כדדרשינן בתמורה מקרא אף בנזיר כן:

הותרה

הלכה ב מתני' ואמרה אמן. דאי לא אמרה אמן אין הנדר חל שאין הבעל יכול להדיר אשתו בעל כרחה: **גמ'** הותר הוא. הותרה גם היא שהרי נדרה בדידיה מיתפיס ואריש' דמתני' קאי: ה"ג לא הותר הן ואני מה את עביד ליה. וה"פ הך ואני דתניא במליעתא שהבעל אומר על נדר אשתו ואני מי הוי כאומר אמן וקיים לך ואינו יכול להפר עוד או כאומר יפה עשית ויכול להפר: ר"ח. הגדול ור"א הגדול פליגי ביפה עשית אי הויא קיום כדמסיק ואיפשיטא בעיין: לא אמר כלום. שאין בלשון הזה לשון הפרה כדאמר בסמוך: כולהם אינו יכול להפר. שכולן לשונות של קיום הן: עד שיאמר. אלא אם כן אמר אמן או קיים ליך שוב אינו יכול להפר ש"מ דלאמן דמיא דאם לא כן לר' הושעיא למה אינו יכול להפר:

הותרה

רידב"ז

אחד שאמר הריני נזיר מאה יום כו' נעשה עיקר טפילה. גי' הק"ע ז"ל הריני נזיר ודוק:

אחד שאמר הריני נזיר ואמר ואני בתוך דבורו של ראשון ושמע חבירו ואמר ואני בתוך כדי דיבורו של שני הותר הראשון הותר השני הותר השני לא הותר השלישי. הק"ע ז"ל מגיה כאן והפ"מ ז"ל אינו מגי' ומפרש דס"ל כתנא דמתני' דכולהו בראשון מיתפסו ונראה לפענ"ד דאולי באמת אין כאן גי' אחרת אלא הגי' כמ"ש אך דאימתי כ"ל להבריית' דחד בחברי' מיתפס הכ"מ כשהגיד השני תכ"ד של הראשון והשלישי בתוך כ"ד של השני ולא הגיע אמירה השלישי לתכ"ד של הראשון כגון כשהשני הגיד לאחר שעבר כדי אמירת ב' תיבות מן הראשון ונשאר עוד כדי תיבה שלישית והגיד ואני בכדי שיעור תיבה השלישית לבתר האמירה של הראשון והשלישי הגיד בשיעור תיבה השלישית מן השני ונמצא דהשלישי מן הראשון הוא יותר מתכ"ד אבל אם השלישי הגיד בשיעור תכ"ד מן הראשון

שנויי נוסחאות (ס"י) נזיר ואמר ואני כנ"ו נזיר ואמר אני. (סמ"ג) הותרו הן כנ"ו ליתא. (ס"מ) נזר הותרו הן הותר הוא כנ"ו הותר הוא לא הותרו הן. כנ"ו נזר הותרו הן היום הוא הותר הן לא הותרו הן. (סכ"ו) כאמן כנ"ו באמן.

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ד מנדרים ה"ט סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכט סעיף ג

ו
ב מיי' פ"ב מנזירות ה"ד

ז
ג מיי' פ"ב משבועות הי"ז ופ"ב מעדות ה"ג סמ"ג עשין לב קז טוש"ע שם סי' במ סעיף כד כה וטוש"ע ח"מ סי' כט סעיף א בהגה"ה

ח
ד מיי' פ"ב מנזירות ה"ו

ט
ה ו מיי' פ"א שם הט"ז

י
ז מיי' פי"ג מנדרים ה"ב סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סכ"ז

יא
ח ט מיי' שם הי"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סכ"ד

מסורת הש"ס

עי' ב"ק עג וב"ב

נזיר כא ב יהוש. הא פ"ג

עי' נדרי' מז ב

נזיר כ ב

מסורת הש"ס

(נזירה כמה יפה ה"ח) ע׳ נדרים עז

נזיר כג וש"נ

כב קידושין פא

(תוספת׳ פ"ג)

(שבועה בפקדון ה"ג בבלי לו ב)

קרבן העדה

הותרה היא כו׳. אהא דתנן הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני קאי שאם הותרה היא הותר גם הוא דהא נדרו בדידה מיתפס הותר הוא לא הותרה היא כדתנן ברישא: מפני שהוא כתולה נדרו בה כו׳. קאי אהא דתנן הריני נזיר ואת והמרה אמן מיפר שלה ושלו בטל וקאמר לכך שלו בטל מפני שהוא כתולה נדרו בה דה"ל כאומר הריני נזיר על מנת שתהיה גם את נזירה לכך כשהפר את שלה ממילא גם את שלו בטל: הבעל אומר מופר ליך. כלשון הכתוב והפר משמע מכאן ולהבא בלא טעם. כדכתיב ואת בריתי הפר: וזקן אומר אין כאן נדר כו׳. שיהיה עתה כמעיקרו קודם הנדר:

הלכה ג מתני׳ הרי זה סופגת ארבעים. אע"פ שהיפר לה בעלה אח"כ מ"מ לוקה על שעברה קודם הפרה: היפר לה בעלה. מיד: תספוג מכת מרדות. מדרבנן על שעשתה שלא כהוגן:

גמ׳ מלקות. שחייבה התורה הן מ׳ חסר אחת ולא יותר ואומדין אותו אם יכול לקבל מכות אלו ואם אינו יכול מלקין אותו כפי השיעור שיכול לקבל אבל מכת מרדו׳ מלקין אותו בלי שיעור עד שיקבל עליו דברי תורה והמצות או מלקין אותו עוד עד שימות מחמת המכות אלו: ה"ג אומדין אותו אם יכול לקבל מלקין אותו ואם לאו אין מלקין אותו: כתיב וה׳ יסלח לה. וקשיא סליחה זו למה הא בדין הוא שתהא מותרת שכבר היפר לה בעלה אלא באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר ושתתה יין כו׳ אע"פ שאין כאן העברה ממש מ"מ טעונה סליחה: הראשונה מותרת והשנייה אסורה. דבעל מיגז גייז ומהשתא הוא דמבטל ליה: אף השנייה מותרת. כשהפר בעלה של הראשונה: תמן תנינן. שבועות פ"ה חמשה שהיו תובעין אותו א"ל תן לנו פקדון שיש לנו בידך שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת רא"א עד שיאמר שבועה באחרונה אין לך בידי ולא לך ולא לך בשבועה והשתא קיימי שבועה אכולהו רש"א עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד וכן בתובע לאחד תן לי חיטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך והוא אומר שבועה שאין לך נמי פליגי ת"ק ור"א ור"ש ות"ק היינו ר"י: ה"ג אר"י לדברי ר"ש נמצא שאין בידו חיטין פטור על השאר. וה"פ הא דפליג ר"ש דוקא בשאין בידו חיטין דעליה הוה קאי שבועתיה אבל בשיש בידו חיטין נמצא שחייב על החיטין מודה ר"ש דחייב נמי על השאר אע"פ שלא אמר שבועה לכל אחד: אף ר"י מודה בה. באין בידו חיטין דפטור על השאר ולא פליגי ר"י ור"ש אלא בשיש בידו חיטין: נמצא שאין בידו חטין כו׳. לר"ש מיבעיא ליה אמר שבועה על כל אחד ונמצא שאין בידו חיטין דאיהי שבועה הראשונה מהו שתחול השבועה על שאר המינין א"כ הכי מיבעיא ליה אם לא אמר אלא שבועה אחת ונמצא שאין בידו חיטין מהו שתחול שבועה זו על השאר או דלמא כי היכי דלא חלה על הראשונה אף על האחרונה פטור: ה"ג מתני׳ מסייעא לר׳ זעירא:

גמ׳ הותרה היא הותר הוא לא הותרה היא *ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן מפני שהוא כתולה נדרו בה באומר על מנת ואת רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ה] *הבעל שאמר אין כאן נדר אין כאן שבועה לא אמר כלום זקן שאמר מופר ליך בטל ליך לא אמר כלום אלא זה כהילכתו וזה כהילכתו הבעל אומר מופר ליך בטל ליך וזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה:

הלכה ג מתני׳ [ב] *האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה ביין ומיטמאה למתים הרי זו סופגת את הארבעים [ג] היפר לה בעלה והיא לא ידעה שהיפר לה בעלה והיתה שותה ביין ומיטמאה למתים אינה סופגת את הארבעים רבי יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים [ד] תספוג מכות מרדות:

גמ׳ מלקות תורה ארבעים חסר אחת [ה] אומדין אותו אם יש מלקין אותו ואם לאו אין מלקין אותו [ו]מכת מרדות חובטין אותו עד שיקבל או עד שתצא נפשו *כתיב [במדבר ל] ויי׳ יסלח לה מגיד שטעונה סליחה כשהיה ר׳ יעקב מגיע לפסוק זה היה אומר מי שנתכוון שיעלה בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר כשירה צריך כפרה המתכוין שיעלה בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה תני [ו] *האשה שנדרה בנזיר ושמעה חבירתה ואמרה ואני ושמע בעלה של ראשונה ואמר מותר ליך הראשונה מותרת והשנייה אסורה רבי שמעון אומר אם אמרה לא נתכוונתי אלא להיות כמותה וכיוצא בה אף השנייה מותרת תמן תנינן *רבי לעזר אומר עד שיאמר שבועה באחרונה רבי שמעון אומר עד שיאמר שבועה על כל אחת ואחת אמר רבי יוחנן דברי רבי שמעון נמצא שאין בידו חטים פטור על השאר אמר רבי אבא אוף רבי יודה מודה בה נמצא שאין בידו חטין מהו שתחול עליו שאר המינין חברייא אמרין לא חלה רבי זעירא אמר חלה א"ר יעקב בר אחא מתניתא מסייע לחברייא האשה שנדרה בנזיר ושמעה חבירתה ואמרה ואני ושמע בעל הראשונה והיפר לה הראשונה מותרת והשנייה אסורה רבי שמעון אומר אם אמרה לא נתכוונתי אלא להיות כמותה וכיוצא בה אף השנייה מותרת מפני שאמרה להיות כמותה וכיוצא בה הא אם לא אמרה להיות כמותה וכיוצא בה הראשונה מותרת והשנייה אסורה

מה

פני משה

גמ׳ הותרה היא הותר הוא. שהרי תלה נדרו בה ולפיכך קרינן במתני׳ מיפר את שלה ושלו בטל וכדמפרש רבי אבהו מפני שהוא כתולה נדרו בה ודוקא באמר לה על מנת ואת כלומר בלשון תנאי הריני נזיר אם תהיה נזירה דמוני כדפרישית במתני׳ דמשתמע בעל מנת ובהא הוא דבטל שלו כשמיפר לה: אין כאן נדר אין כאן שבועה לא אמר כלום. דלשון התרת חכם הוא ולא לשון הפרה: זה כהלכתו. הבעל בלשון הפרה והזקן בלשון התרה:

הלכה ג מתני׳ והיתה שותה ביין ומיטמאה למתים. ואח"כ הפר לה בעלה: הרי זו סופגת את הארבעים. על שעברה קודם הפרה: תספוג מכת מרדות. מדברי סופרים ומכת מרדות האמורה בכל מקום כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה כדאמר הכא בגמרא ודוקא בעבירה שכבר נעשתה אבל גבי מצות עשה כגון עשה סוכה ואינו עושה טול לולב ואינו נוטל מכין אותו עד שיעשה או עד שתצא נפשו:

גמ׳ מלקות תורה ל"ט ואומדין אותו אם יש. בו כדי לקבל כדתנן פ"ק אלו הן הלוקין וכדדרים התם מקראי אבל מכת מרדות שהיא מדרבנן לא ניתן בה שיעור והכל אלא הכל לפי ראות עיני הדיין: כתיב וה׳ יסלח לה. ובאשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר מגיד שהיא טעונה סליחה דאי בידעה שהפר לה בעלה אינה צריכה כפרה וסליחה: מי שנתכוין שיעלה בידו בשר חזיר. כמו זו האשה שהרי היא לאיסור נתכונה שלא ידעה שהפר לה בעלה אלא שעלה בידה בשר כשרה: הראשונה מותרת והשנייה אסורה. דקי"ל בעל מיגז גייז בהפרתו דמכאן ולהבא לא ליהוי נדר אבל מקודם הויא נזירה והילכך שנייה שתפסה בה מעיקרא חבורה: להיות כמותה וכיוצא בה. אם התקיים נדרה תהא נזירה ואם לא התקיים לא אף השנייה מותרת: תמן תנינן. פ׳ שבועת הפקדון היו חמשה תובעין אותו תן לנו פקדון שיש לנו בידך שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת שבועה שאין בידי לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת רבי אליעזר אומר עד שיאמר שבועה באחרונה ר"ש אומר עד שיאמר שבועה על כל אחת ואחת ותנן התם במתני׳ דלקמן תן לי פקדון חטין שעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת ועלה גרסינן האי סוגיא בהאי תלמודא שם: א"ר יוחנן דברי ר"ש נמצא שאין בידו חטים פטור על השאר. כלו׳ דמסתברא היא דכי היכי דפליגי ברישא בהרבה תובעין ה"נ פליגי בסיפא באחד תובע הרבה תביעות ולדברי ר"ש דקאמר לעיל דשבועה לא קאי אלא אקמא והלכך בעינן שבועה לכל אחד ואחד והכא נמי כן ושמעינן מהא לר"ש אם אמר לו שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין ונמצא שאין בידו חטין ואשתכח דאחטין קושטא הוא דמשתבע פטור נמי על השאר ואפילו יש בידו שעורין וכוסמין דשבועה דקאמר לא קאי אלא על החטין: רבי אבא. אמר אוף רבי יודה דהוא ת"ק דמתני׳ וס"ל דחייב על כל אחת ואחת כדמוקי לה התם אליביה מודה הוא הכא דפטור על השאר דלא אמרינן דשבועה אכל אחת ואחת קאי אלא אם כפר בכל התביעות וכלן שקר הן דמאי הזית לומר דעתיה אקמייתא להודה הוא דהוי אבל היכא דקמייתא קושטא הוי אמרינן מסתמא כי אשתבע אקושטא הוא דמשתבע: מהו שתחול עליו שאר המינין. אם חלה השבועה על שאר המינין שיש בידו ולר"ש קא בעי והא דרבי יוחנן מיתרצא לקמן: חברייא אמרין לא חלה. דאמרינן שבועה שאמר לא היה דעתו אלא אתחלת דיבוריה ואחטין הוא דמשתבע ולא על שאר המינין: מתניתא. ברייתא דלעיל מסייע להברייא דקתני לר"ש אם אמרה לא נתכוונתי אלא להיות כמותה ודוקא שאמרה כן הא לא אמרה מודה ר"ש הראשונה מותרת והשניה אסורה ולא אמרינן דמה שאמרה ואני נתכונה שתהיה הכל כיוצא בה ואם אח"כ יפר לה בעלה תהיה מותרת כיוצא בה אלא דאמרינן לא נתכונה אלא אתחלת דיבורה במה שאמרה הריני נזירה וה"נ כן אריש דיבוריה סמיך ולא נתכוין לומר שבועה על שאר המינין:

עין משפט נר מצוה

יב. א מיי׳ פי"ג מנדרים ה"כ טוש"ע יו"ד סי׳ רלד סנ"ו

יג ב מיי׳ פי"ב שם ה"ט סמ"ג לאוין רמב

יד ג מיי׳ שם ה"ח

טו ד מיי׳ פ"ז מסנהדרין ה"ב ג סמ"ג לאוין קנא

טז ה מיי׳ פ"ו מתמן ומלה ה"ב

יז ו מיי׳ פ"ג מנדרים הט"ו סמ"ג לא יז רמב טוש"ע יו"ד סי׳ רלד סנ"א

ציון ירושלים

[ו]מכת מרדות חובטין אותו. ע׳ מ"פ מ"ב בזה וע׳ ש"ח הגאונים נקרא בערי השוגם הנדפס מחדש בלייפציג סי׳ טו דף נמצא ד כוי נוסח ופירוש על הירושלמי הלז עיי"ש:

רידב"ז

הראשון אפילו לתנא דברייתא מיתפיס בקמא ורק התנא דברייתא קמ"ל דאפילו לאחר תכ"ד מן הראשון גמי מיתפיס השלישי בשני אבל אם הגיד בתכ"ד של הראשון מיתפיס בהראשון ולא בהשני ע"כ נקט הכא באם שאמר השני ואני בתוך דבורו של הראשון פי׳ לא בתכ"ד של הראשון שהוא בשיעור תיבה השלישית דאז השלישי שהגיד בתכ"ד שלו הי׳ לאחר כ"ד מן הראשון ז"א אלא השני הגיד בתוך דיבור של הראשון ותוך דבור ותכ"ד ב׳ ענינים הם תוך דבור הוא בתוך דבריו של הראשון ממש ועכשיו נמצא אפילו כשהשלישי הגיד בתכ"ד של השני דהוא בשיעור תיבה השלישית הוא בתכ"ד של הראשון לעולם וע"כ הותר הראשון אז הותרו כולם אבל הותר השני לא הותר השלישי דהא באופן זה לכו"ע בראשון מיתפס ודוק:

שנויי נוסחאות (סל"א) דברי רבי שמעון כ"י ליתא בל"ז.

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ט
יט ב מיי' פ"ט מנזירות ה"ט
כ ג ד מיי' שם ה"י
כא ה ו ז מיי' שם ה"ט יו"ד יפ"ד ממעילה
כב ח מיי' פ"ט מנזירות ה"ט
כג ט מיי' שם ה"ח

מה אם תמן שאין שם עיקר נזירות את אומר חלה כאן שיש כאן עיקר שבועה לא כל שכן מהו דא"ר יוחנן דברי ר' שמעון נמצא שאין בידו חיטין ופטור על השאר במתפיש באומר שעורין יהו כחיטין כוסמין יהו כחיטין פשיטא דא מילתא לא היפר לה בעלה של ראשונה ועברה על נדרה לוקה שנייה מהו שתלקה אמר רבי יוסה מאחר שזו לוקה זו לוקה אמר רבי לא רבי שמעון היא ותיעשה שנייה כאומרת הריני נזירה לאחר עשרים יום ר' שמעון כדעתיה *רבי שמעון [ח] פוטר שלא נתנדב כדרך המתנדבין:

הלכה ד מתני'

[י] *האשה שנדרה בנזיר הפרישה את בהמתה ואחר כך היפר לה בעלה אם שלו היתה בהמה תצא ותרעה בעדר ואם משלה היתה בהמה החטאת תמות ועולה תיקרב עולה ושלמים יקרבו שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם [ג] היו לה מעות סתומים יפלו לנדבה [ד] מעות מפורשים דמי חטאת ילכו לים המלח [ה] לא נהנין ולא מועלין [ו] דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן [ז] דמי שלמים יביאו שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם:

גמ' הא ליקדש קדשה אלא [ח] *בשנתן לה אחר מתנה ואמר לה על מנת שלא יהא לבעליך רשות בהן שלה הן אמר רבי מתנייה במשלטת על נכסיו ואם בא ומיחה לא קדשה ואם לאו קדשה *תמן את מוצא אומר [ט] תרעה בעדר וכא את אמר אכן

תמן

פני משה

מה אם תמן. כלומר דדוי לה הש"ס דאדרבה איפכא מסתברא מהתם וק"ו הוא דמה אם תמן שאין שם עיקר נזירות בשניה אלא במה שאמרה והאי ומסתברא הוי דואני כמותך וכיוצא בך קאמרה ואם יפר ליך בעליך מותרת גם אני ואפ"ה את אומר הלה הנזירות עד שתאמר בפירוש לא נתכוונתי אלא להיות כמותה: כאן שיש כאן עיקר שבועה. שהרי אמר שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין לכ"ש דחלה השבועה על שאר המינין דמהיכי תיתי לומר דדעתו היה שיהו שאר המינין כמו החטין וכמו דאחטין פטור הוא כן נמי אשאר מינין דהא שבועה קאמר ואחטין הוא דקושטא משתבע אבל על שאר המינין חלה השבועה: מהו דאמר רבי יוחנן וכו'. כלומר ולא תיקשי א"כ מאי הא דאמר רבי יוחנן לעיל לר"ש דפטור נמי על שאר המינין התם במתפיס מיירי שאומר בפירוש לא נתכוונתי אלא שעורין וכוסמין יהו כחטין וכמו שאני פטור על החטין כך לא היה דעתי לישבע על שאר המינין אבל מסתמא לא אמרינן כן והוי ממש דומיא דבריייתא דנזירות. וכל זה הוא לפי גי' הספר והיותר נראה דאיפכא גרסינן בבריייתא אמרינן הלה ור"ז אמר לא חלה ומה אם תמן וכו' סוף ההוכחה היא וכדפרישית ומתפרשת השמועה יותר בפשיטות: פשיטא דא מילתא. על דברי רבי שמעון קאי שאמרה השניה לא נתכוונתי אלא להיות כמותה וכיוצא בה ואם לא הפר לה בעלה של ראשונה ועברה על נדרה וכלומר אע"פ שאח"כ הפר לה אלא בשעה שעברה על נדרה לא הפר לה עדיין לוקה היא כדפרישית במתני': שנייה מהו שתלקה. אם עברה על נדרה קודם שהפר לה בעלה של זו מי אמרינן דבעיקרא קמיתפסה ומכיון שעברה קודם שהפר בעלה של הראשונה לוקה או דילמא לבסוף קא מיתפסה וכיון שהפר בעלה של הראשונה את נדרה אגלאי מילתא למפרע דהשניה לא הויא נזירה כלל שהרי כמותה וכיוצא בה אמרה וראשונה היא דלוקה דעברה קודם שהפר לה בעלה: מאחר שזו לוקה זו לוקה. שהרי כל זמן שלא הפר בעלה של זו חל גם עליה הנדר וס"ל דבעיקרא קא מיתפסא כדלקמן: אמר רבי לא ר"ש היא. ולדידיה שפיר מיהוקמת מילתא כדמפרש לקמיה: ותיעשה שניה. ובשבועות גרים דרבי יודן מקשי לה וקאמר ותנאי ב"ד הוא כלומר וכי תנאי ב"ד הוא דקאמרת מאחר שזו לוקה זו לוקה אמאי ותיעשה שניה כאומרת הריני נזירה לאחר זמן וכלומר דנתפסה לבסוף אם לא יפר לה בעלה ומכיון שהפר אגלאי מילתא דתו לא הויא השניה נזירה: ר"ש כדעתיה. לטעמיה הוא אזיל דאמר בפרק י"ב דמנחות גבי האומר הרי עלי מנחה מן השעורין מביא מן החטין ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין שאין מנחת נדבה באה מן השעורין ולא אמרינן דדעתו היה על החטין כדרך המתנדבין ולומר שאם יודע לו שאין מביאין מנחת נדבה אלא מן החטין יביא הוא ג"כ מן החטין אלא דאזלינן אחרי דיבורו הראשון ולאו כלום קאמר וה"נ אחרי דיבורא קמא אזלינן שאמרה והני ולא אמרינן דאלבסוף קא מיתפסה אלא כל זמן שלא הפר לה בעלה של זו אף זו כמותה וכיוצא בה. ובשבועות גרים ר' שמעון כדעתיה דאמר במגבה הדבר תלוי. והיינו הך דמגבה דיבורא הוא ומלשון אגיבון ליה:

הלכה ד מתני' אם שלו היתה בהמה תצא ותרעה בעדר. דלא אקני לה אלא מידי דצריכא לה: ואם משלה היתה בהמה. כדמפרש בגמרא שנתן לה אחר במתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהן דנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל כלן משועבדים לבעלה: החטאת תמות. אותה הבהמה שהפרישה לשם חטאת תמות ומטעמא דאמרינן לעיל דאשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה ועברה צריכה כפרה וסליחה והויא כחטאת שמתו בעליה וגמירי דלמיתה אזלא: ונאכלין ליום אחד. כדין שלמי נזיר שאין נאכלין אלא ליום ולילה: ואינן טעונין לחם. דכל שלמי נזיר טעונין לחם וכתיב ונתן על כפי הנזיר וזו שהפר לה בעלה אין כאן כפי נזיר: היו לה מעות סתומין. שהפרישתן סתם לקרבנות נזיר ולא פירשה אלו להוצאתי: יפלו לנדבה. לתיבות שבמקדש שמשליכים בהם שאר מעות נדבה ולוקחים בהם עולות וטעמא מפרש בגמרא דהלכה היא בנזיר: ילכו לים המלח. דבכל מקום אילו היתה בהמה אזלה למיתה בדמים הולכין לים המלח: לא נהנין ולא מועלין. לא נהנין מדרבנן ואם נהנה אינו חייב להביא קרבן מעילה האמור בנהנה מן ההקדש דכיון דלים המלח אזלי לא קרינן ביה קדש לה': דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן. דכיון דדורון הוא יכול להקריב ומועלין בהן כיון דקריבין לגבי המזבח: יביאו שלמים. ולא צריך למיתני אין מועלין בהן דלא עדיפי משאר קדשים קלים שאין בהן מעילה לפני זריקת דמים כדאמרינן פ' קמא דמעילה:

גמ' הא ליקדש קדשה. בתמיה דקתני אם משלה היתה הבהמה החטאת תמות משום דקדשה והמאי הא מה שקנתה האשה קנה בעלה ולדידה מנא לה: שלה הן. בתמיה כלומר ומי מהני בהא דאמר לה זה על מנת שלא יהא לבעליך רשות בהן הא אף על פי כן קנה הבעל כדאמרינן פרק בתרא דנדרים: במשלטת על נכסיו. מיירי שעשה לה הבעל שולטת על נכסיו שתוכל לעשות מה שתרצה ואם בא ומיחה בשעת שהקדישה לא קדשה ומתני' בשלא מיחה בה: תמן. ופריך הא לקמן בפרק ה' הלכה ד' את מוצא אומר גבי מי שנדר בנזיר ונשאל לחכם והתירו והיתה לו בהמה מופרשת תצא ותרעה בעדר דלא קדשה כלל והכא את אומר אכן דאע"פ שהפר לה בעלה החטאת תמות דקדשה:

תמן

קרבן העדה

מה אם. התם שלא הוציאה השנייה נזירות מפיה אלא תלאה עצמה בראשונה אמרינן שהשנייה אסורה אע"פ שנתבטל העיקר כאן שעיקר השבועה נאמרה מעיקרא על שאר המינין לא כ"ש שחלה עליהן השבועה אע"פ שעל הראשון לא חלה: ופריך מהו דאר"י כו' ופטור על השאר. משמע דאפי' קרבן אינו מביא אמאי לא וכ"ש דקשיא לר' אבא: ומשני במתפיס באומר שעורין יהו כחיטין כו'. דה"ל כאומרת כמותה וכיוצא בה דאר"ש השנייה מותרת וה"ה הכא פטור על השאר המינין: פשיטא. לן דבר זה אשה שנדרה בנזיר ולא היפר לה בעלה ועברה על נדרה שלוקה מיהו הא מיבעיא לן אם תפסה בה שנייה אחר שעברה מהו מי אמרי' כיון דהשתא לאו נזיר' היא כגון שנטמאת או גלחה בענין שסותר אין זו תפיסה ואינה נזירה או דלמא אע"ג דהשתא לאו נזירה מ"מ תהיה נזירה לאחר זמן ולוקה אם עברה: מאחר שזו לוקה. אם עברה שנית לוקה עוד כדתנן לקמן א"ל אל תטמא אל תטמא לוקה על כל אחת מהניא בה תפיסה ולוקה: א"ר לא. אמר ר' אילא הך דר"י ר"ש היא: ופריך ותיעשה שנייה כו'. אע"ג שעברה הראשונה וצריכה להמתין מלמנות נזירתה עד אחר טהרתה או אחר שיגדלו שערה מ"מ יהני תפיסת השניי' וליהוי כאומרת הריני נזירה לאחר כ' יום כלומר עד אחר כלות סתירתה של הראשונה: ומשני ר"ש. לשיטתו דתנן מנחות פ' המנחות והנסכים האומר הרי עלי מנחה מן השעורים כו' ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין שאין מתנדבין מנחת שעורין ה"נ כיון שלא נדרה השנייה כדרך הנודבין שלא אמרה שתהא נזירה לאחר זמן אינה נזירה:

הלכה ד מתני' אם שלו כו'. בגמרא מפרש: תצא ותרעה בעדר. דלא קדשו כלל: חטאת תמות. ממתינין לה עד שתמות: ונאכלין ליום אחד. כשלמי נזיר שאינן נאכלין אלא ליום ולילה: ואין טעונין לחם. ודלא כשלמי נזיר דטעונין לחם דהואיל והפר לה בעלה אין כאן תנופה וכתיב בלחם על כפי הנזיר: היה לה מעות סתומים. שהפרישתן סתם לקרבנות נזיר ולא פירשה אילו הם לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים: יפלו לנדבה. לתיבות שבמקדש שזורקין לתוכן מעות לנדבה וקונים מהן קרבנות שכולן עולות: לא נהנין ולא מועלין. לכתחלה אין נהנין מהן ואם נהנה אינו מביא קרבן מעילה כהנהנה משאר הקדשות:

גמ' הא ליקדש קדשה. הקרבנות שהפרישה אם לא היפר לה בעלה אע"פ שהן שלו וקשיא אמאי קדשו הא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: ומשני אלא. מתני' איירי שהפרישה בהמות שנתן לה אחר במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן: ופריך שלה הן. בתמ"ג שניתנו לה במתנה שלה הן ובמתני' תנן אם שלו הן: במשלטת על נכסיו. לעשות בהם דברים דצריכא לה הלכך אם בא הבעל ומיחה לא קדשי דהויין להו דברים שאינה צריכה להם: ה"ג ואם לא בא קדשה. ואם לא בא הבעל והיפר לה דצריכא לה קדשי: ה"ג תמן אומר תצא ותרעה בעדר וכא כו'. וה"פ קשיא ליה אהדדי לקמן פרק ה' תנן מי שנדר בנזיר ונשאל לחכם והתיר לו והיתה לו בהמה מופרשת תצא ותרעה בעדר והכא תנן אם שלה היתה הבהמה החטאת תמות כו' אף ע"פ שהפר לה בעלה: ומשני

תמן

מסורת הש"ס

(לעיל פ"ג ה"ד) מנחות קג
נזיר כד ובב"ג
כב צ
כב לא

רידב"ז

תמן את אומר תרעה בעדר וכא את אומר אכן כו' מי מיפר את שעלי'. פי' המפרשים ז"ל הא אינו יכול להפר אלא נדרי' אבל מנ"ל דמיפר קרבנותי' אריב"ה

תמן הזקן עוקר את הנדר מעיקרו ברם הכא אינו עוקר אלא מיכן ולבא מי מיפר את שעליה אמר ר' יוסי בן הנינה גזירת הכתוב היא הפר את נדרה הפר את מה שעליה מי שהוא היפר נדרה הוא מיפר מה שעליה תני אין טעונין לא לחם ולא זרוע ר' בון בר חייה בריה דרבי שמעון בעי שלמים באין לאחר מיתה מהו שיטענו לחם חזר ומר וכן בחיים לא על הבטלה הן באין את אמר טעונין לחם וכא טעונין לחם א"ר יוסה פשיטה לרבי בון בר חייה בשלמים הבאין לאחר הפרה שאין טעונין לחם מה בין מיתה מה בין הפרה מיתה כבר נראו להיטען לחם הפרה לא נראו להטען לחם תני אשם לאחר הפרה אין אשם לאחר מיתה מתה אין אשמה קרב היפר לה אשמה קרב מתה אין אשמה קרב [א] שאין לך אשם קרב לאחר מיתה היפר לה אשמה קרב שאין לך אשם בא על הבטלה כזה תמן *תנינן [ב] מותר נזירים לנזירים מותר נזיר לנדבה אמר רב חסדא והוא שקרבה חטאתו בסוף ואם קרבו שלמיו בסוף מותרו שלמים אמר רבי זעירא אפילו קרבו שלמיו לבסוף הלכה אחת היא בנזיר שתהא מותרו נדבה מתניתא מסייע לדין ומתניתא מסייע לדין מתניתא מסייעא לרבי זעירא אילו הן מעות סתומין כל שדמי חטאות מתות מעורבות בהן ואפי' הפריש דמי הטאות מתות מתוכן מעות סתומין הן מתניתא מסייע לרב חסדא *אילו לחטאתי והשאר לנזירותי ומת [ג] מועלין בכולן ואינן מועלין במקצתן ולא אמר ואם מת יפלו בנדבה אמר רב חסדא [ד] מותר לחם נזיר ירקב אמר רבי יוסי ויאות להקריבו בפ"ע אי אתה יכול שאין לך לחם קרב בפ"ע להקריבו עם נזירות אחרת אין את יכול שאין לך נזירות באה בלא לחם לפום כן צריך לומר מותר לחם נזיר ירקב סברין מימר הוא מותר לחמו הוא מותר נסכיו אמר רבי יוסי בי רבי בון [ה] מותר נסכיו

קרבן העדה

תמן. התם החכם עוקר הנדר מעיקרו כאלו לא היה נזיר מעולם הלכך הקדישו בטל אבל הכא הבעל אינו עוקר הנדר אלא מכאן ולהבא הלכך ההקדש קיים שהרי הנדר שהיה עליה בשעת ההקדש עדיין קיים: ופריך מי מיפר את שלה. נזירות כתיב ואם הפר יפר אלא קרבנות שלה היך יפר: גזירת הכתוב היא. דכתיב והפר את נדרה אשר עליה והאי עליה מיותר ללמד שמיפר את הנדר ואשר עליה מחמת הנדר כגון שנדרה בנזיר ויש עליה גם קרבנות כשמיפר הנדר מיפר גם חוב הקרבנות אשר עליה: אין טעונין כו'. הא דתנן במתני' אם שלה היתה בהמה מקריבין עולה ושלמים לשמן מ"מ אינן טעונין לחם ולא זרוע בשלה להתבשל עם האיל ולעשות תנופה כדין נזיר כיון דאין נזיר ניתר בהן: ה"ג שלמים שבאין לאחר מיתה מהו שיטענו לחם. וה"פ נזיר שמת והיתה לו בהמה מפורשת ודאי שלמים קרבין שלמים מיהו הא קמיבעיא ליה אם טעונין לחם כשאר שלמי נזיר או לא: חזר. ואמר וכן בחיים מי שהפריש קרבנותיו ונאבדו והביא אחרים ונתכפר בהן אח"כ נמצאו הראשונים אותן שלמים קריבים עם לחם ולא לבטלה אלו שלמים באין בתמיה שכבר נתכפר באחר ואפ"ה טעון לחם אף לאחר מיתה אע"ג דאינו בא לכפרה דאין כפרה לאחר מיתה טעון לחם: פשיטא לר' בון כו'. דהא מתני' היא: ופריך מה בין מיתה. דמספקא ליה להפרה דפשיטא ליה: ומשני מיתה כבר נראו להיטען לחם. כשהיה חי: תני אשם. קרבן אשם שמביא נזיר טמא: לאחר הפרה. כגון אשה שנדרה בנזיר ונטמאה ואח"כ היפר לה בעלה מביאה אשמה שהפרישה קודם הפרה: שאין לך אשם קרב לאחר מיתה. דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלה וכל שבחטאת מתה באשם רועה: ה"ג שאין לך אשם שאינו בא לבטלה כזה. דמלינו אשם תלוי שבא להגין מעונש וזה לכפרה בא דאשם טמא קרא חוטא קריא ליה: תמן תנינן. שקלים פ"ב: והוא. הא דהוי מותר נזיר לנדבה דוקא בשקרבה חטאתו לסוף שהנזיר מביא ג' בהמות חטאת עולה ושלמים וכשקרב החטאת לבסוף ה"ל מותר חטאת שהוא לנדבה כדתנן התם: מותרו שלמים. כדתנן התם מותר שלמים לשלמים: הלכה אחת היא בנזיר. כלומר הלכה כוללת היא במותר קרבנות נזיר שיהו לנדבה: מתני' מסייעא לדין כו'. תניא כוותיה דר"ח ות"כ דר"ז: אלו הן סתומין כל שדמי חטאת. שמתו בעליהן היו מעורבות בהן ואפי' הפרישו בעליהן בחייהן דמי חטאת מתוכן אפ"ה ה"ל כמעות סתומין ואלו עדיין הן מעורבין בתוכו וילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין, והיינו כר"ז: ה"ג אילו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי ומת דמי החטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין והשאר רוצה להביא בהן עולה יביא שלמים יביא ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן כ"ה בתוספתא פ"ק דמעילה. וה"פ במקצתן אין מועלין דלמא דמי שלמים הן ואין מעילה בשלמים: ולא אמר אם מת יפלו לנדבה. כמותר חטאת והיינו כר"ח: ירקב. שאין לו תקנה כדמסיק: להקריבו. ללחם בפ"ע א"א: ה"ג שאין לך לחם קרב בפ"ע. בלא קרבן: להקריבו עם. קרבנות של נזיר אחר אי אפשר: שאין לך נזירות באה בלא לחם. א"כ מעיקרא כשקיבל נזירות על עצמו כבר נתחייב להביא לחם משל עצמו: לפום כן. לפיכך מותר לחם ירקב: סברין מימר. סברוהו למימר מותר לחם ומותר נסכים שוין ושניהן ירקבו:

פני משה

תמן. שאני התם דהזקן עוקר את הנדר מעיקרו אבל הכא הבעל אינו עוקר בהפרתו אלא מכאן ולהבא כדאמרי' לעיל הבעל מיגז גייז ובשעה שהפרישה אכתי נדרה הויא וקדשה: מי מפר את שעליה. כלומר השתא דקאמרת טעמא דמכאן ולהבא הוא דעוקר א"כ מי מפר לה לקרבנות שהפרישה וקבלה חובה עליה ואמאי לא יקרבו: גזירת הכתוב הוא. דכשהבעל מפר נדרה מפר נמי לקרבנית שקבלה עליה ומהניא הפרתו לאת שקבלה עליה כמו דמהני להפרת נדרה שהרי מכח נדרה הן באין והלכך אינן קרבין כדין קרבנות נזיר אלא כמפורש במתני': לא לחם ולא זרוע. שלמים דקתני במתני' אינן טעונין לחם וכן לא זרוע בשלה מן האיל דכיון שאין הנזיר ניתר בהן אין טעון זרוע לעשות תנופה כדין שלמי נזיר: רבי בון בר חייה בריה דרבי שמעון בעי גרסינן: שלמים באין לאחר מיתה. כלומר מצינו שהשלמים באין לאחר מיתה דאין לך שאין בא לאחר מיתה אלא חטאת ואשם: מהו שיטענו לחם. ואשלמי תודה קבעי דאלו בשלמי נזיר בהדיא תנן בפ"ג דמעילה שאין טעונים לחם דעל כפי נזיר בעינן וליכא: חזר ואמר וכן בחיים. כלומר דרבי בון הדר פשיט לנפשיה דהא בחיים נמי כן כגון שהפריש קרבן ואבד ונתכפר באחר ואח"כ נמצא הראשון וכי לא על הבטלה הן באין ואפ"ה את אמר דטעונין לחם וה"נ לאחר מיתה טעונין לחם: פשיטא ליה לרבי בון בר חייה בשלמים הבאין לאחר הפרה. כלומר מדלא פשיט לה הבעיא ממתניתין דשלמים הבאין לאחר הפרה אינן טעונין לחם ש"מ דפשיטא ליה דלא דמי אחר מיתה לאחר הפרה וכי מה בין מיתה להפרה: מיתה כבר נראו להטען לחם. שאני באחר מיתה הואיל וכבר נראו ללחם קודם שמת אבל הפרה לא נראו כלל דכיון שהפר לה בעל הנדר: אשם לאחר הפרה. אם נטמאה בנזירותה ואח"כ הפר לה מביאה אשם אבל לא לאחר מיתה כדמפרש ואזיל: שאין לך אשם בא על הבטלה כזה. כלומר אע"ג דלא מצינו שאשם בא על הבטלה דאין אשם בא לאחר כפרה אם נתכפר באחר דקי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה מ"מ בזה הוא בא אע"פ שעכשיו כעל הבטלה הוא הואיל ובשעה שנטמאת אכתי לא הפר לה: תמן תנינן. בפ"ב דשקלים מותר נזירים לנזירים אם גבו מעות לקרבנות נזירים ונתותרו יביאו מהן קרבנות נזירים אחרים: מותר נזיר. אם נזיר אחד הפריש מעות לקרבנותיו ונתותרו המותר לנדבה לקיץ המזבח: והוא שקרבה חטאתו בסוף. הא דאמרינן מותר נזיר לנדבה כשקרב עולתו ושלמיו בתחלה וחטאתו לבסוף ונתותר בזה הוי כמותר חטאת וקי"ל מותר חטאת לנדבה כדתנן שם אבל אם קרבו שלמיו בסוף ונתותר מהמעות הוי כמותר שלמים ותנינן התם מותר שלמים לשלמים: רבי זעירא. אמר אפילו קרבו שלמיו לבסוף הואיל וחטאת נמי קרבה מהן דהלכה אחת היא בנזיר הל"מ שתהא מותרו נדבה: מתניתא. ברייתא דתני כוותיה דר"ז ותני כוותיה דרב חסדא: כל שדמי חטאות מתות מעורבות ביניהן. כדתנן בפרק ג' דמעילה המפריש מעות לנזירותו ומת יפלו לנדבה דהלכה היא בנזיר הואיל וסתומין הן: ואפילו הפריש דמי חטאות מתות מתוכן. לא אמרינן דהמותר דמי עולה ושלמים הן דמכיון שנתערבו בהן דמי חטאות מתחלה דין מעות סתומין להן ויפלו לנדבה והיינו כרבי זעירא: אילו להטאתי והשאר לנזירותי. לשאר קרבנות נזירותי לעולה ולשלמים ומת מועלין בכלן הואיל ואיכא דמי עולה ביניהן ואין מועלין במקצתן דאיכא למימר של שלמים הן ובשלמים ליכא מעילה לפני זריקת דמים: ולא אמר ואם מת יפלו בנדבה. אלא דמי חטאת הולכין לים המלח והשאר אזיין קרבין עולה ואזיין שלמים משום דכשאמר אלו לחטאתי הוי כהפריש דמי חטאת מהן ולא נאמרה הלכה אלא כשדמי חטאת מעורבת ביניהן והיינו כרב חסדא דאמר אם קרבה החטאת בתחלה לא הוי כמותר חטאת: מותר לחם נזיר. מה שנתותר מהלחם שמביא עם שלמיו ירקב: ויאות. שפיר א"ר חסדא דהיכי ליעבד להקריבו בפ"ע א"א שאין לך לחם קרב בפ"ע ולהקריבו עם קרבן נזיר אחר אי אפשר שאין לך נזירות בלא לחם וזה הנזיר צריך להביא לחמו עם שלמיו ולפום כן ירקב: סברין. בני הישיבה מימר הוא מותר לחמו הוא מותר נסכיו דין אחד להם ומותר נסכיו של נזיר נמי לאבוד אזלי: מותר נסכיו

רידב"ז

אריב"ח גזה"כ היא היפר את נדרה היפר את מה שעלי' מדכתיב את נדרה אשר עלי' והא דפריך הקושיא הכא משום דמסיים דבעל אינו עוקר אלא מכאן ולהבא ע"כ פריך האיך מיפר החיוב קרבנות בשלמא אם הי' מיפר מעיקרא ממילא בטל הנזירות בטל הקרבנות אבל מכיון שאינו מיפר אלא להבא כמה מופר קרבנותיה והאיך נפטרה מהקרבנות אשר עלי' בשביל הנזירות ואם הפר לה ביום שלשים הרי עברו עלי' ל' ימי הנזירות דמקצת היום ככולו וכמה נפטרה מהקרבנות אשר עלי' נתחייב בעד הנזירות שהי' עליה ל' יום ומשני גזה"כ היא דכח הבעל להפר הנזירות והקרבנות אשר עלי' וראיתי בס' נו"י ז"ל דהפרש

מסורת הש"ס

(שקלים פ"ב)

עי' נזיר כו ב תוס בס בד"ה הניח

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פ"ד מפסולי המוקדשין הי"ד

כה
ב מיי' פ"ט מנזירות ה"א וב"ה מפסולי מוקדשין ה"ט

כו
ג מיי' פ"ט מנזירות ה"ו ופ"ד מעילה ה"ג סמ"ג עשין רי

כז
ד ה מיי' פ"ב מפסולי המוקדשין ה"ח

שנויי נוסחאות (פ"ו) בריה דרבי שמעון בד"ו ליתא. (פ"ו) מיתה מהו בד"ו מיתה בריה דרבי שמעון מהו. (פכ"ס) לחם בד"ו אשם. (פל"א) בלא בד"ו על.

נועם ירושלמי

מי מיפר את שעליה. פירושו כיון דבעל מיגז גייז במה יהיה מותר שערה דשא שער נזיר אסור בהנאה כמבואר בסוף תמורה על זה מתרץ **רבי יוסי בר חנינה** דגזירת הכתוב הוא דכשמפרש נדרה מופר גם מה שעליה:

תורה אור

קדשי קדשים אינון יפלו לנדבה על דעתיה דרבי יוסי בי רבי בון שמואל ורב חסדא ורבי אלעזר שלשתן אמרו דבר אחד רב חסדא ההן דהכא שמואל דמר רבי יוסי עד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאל לרבי שמואל [א] הפריש שקלו ומת א"ל יפלו לנדבה מותר עשירית האיפה שלו רבי יוחנן אמר יוליכם לים המלח רבי לעזר אומר יפלו בנדבה רבי בא בשם רב מעות סתומין אין בהמה סתומה אמר רב ששת ותני כן *יכול לא יצא בקרבן אביו בבהמה שהפריש מן הקלה לחמורה ומן החמורה לקלה מן הקלה לקלה ומן החמורה לחמורה שכן אינו מגלח על בהמת אביו נזירות אבל יצא בקרבן אביו במעות שהפריש מן הקלה לחמורה ומן החמורה לקלה ומן הקלה לקלה ומן החמורה לחמורה שכן הוא מגלח על מעות נזירות בזמן שהן סתומין לא בזמן שהן מפורשין תלמוד לומר °קרבנו [ב] בקרבנו הוא יוצא אינו יוצא בקרבנו של אביו כשהוא אצל המעות הוא מזכיר סתומין בהמה אין עליה הילכות סתומין בתחילה יש עליה הילכות סתומין בסוף מעות יש עליהן הילכות סתומין בתחילה ואין עליהן הילכות סתומין בסוף מעות יש עליהן הלכות סתומין בתחילה דתנינן היו לו מעות סתומין יפלו לנדבה בהמה אין עליה הילכות סתומין בתחלה דתנן *רבן שמעון בן גמליאל אומר הביא שלש בהמות ולא פירש מעות אין עליהן הילכות סתומין בסוף דתנן אילו לחטאתי ושאר לשאר נזירותי ומת מועלין בכולן ואין מועלין במקצתן בהמה יש עליה הילכות סתומין בסוף בשהביא מעות וחיללן על בהמה הפריש חמור כמפריש מעות הפריש שור רבי יוסי בי רבי בון רבי חייה בר לולייני תריהון אמרין בשם שמי חד אמר כמפריש מעות וחד אמר כמפריש בהמה:

הלכה ה מתני׳

*נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר רבי עקיבה אומר [ג] אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר בד"א בתגלחת הטהרה אבל בתגלחת

פני משה

קדשי קדשים אינון. והוי כמותר חטאת ואשם דקי"ל בשקלים שם שמותרן יפלו לנדבה: על דעתיה דרבי יוסי בר בון. דקאמר לרב חסדא מותר נסכיו יפלו לנדבה: שלשתן אמרו דבר אחד. דכל מותר קדשי קדשים יפלו לנדבה: ההן דהכא. הא דאמרן: עד דאנא תמן. בעוד שהייתי בבבל שמעתי קול רב יהודה ששאל לשמואל רבו הפריש שקלו ומת מהו: יפלו לנדבה. הואיל והשקלים באין לקרבנות ציבור וקדשי קדשים הן: מותר עשירית האיפה שלו. כלומר ובהאי פלוגתא אשכחן לר"א דאמר נמי כרב חסדא מותר עשירית האיפה של כ"ג שהוא מקריב בכל יום ונשתייר ואינו יכול לגרפה למחר: רבי לעזר אומר יפלו בנדבה. דקדשי קדשים הן: מעות סתומין. כלומר אין דין סתומין אלא במעות דבהו שייכא אבל אין בהמה סתומה דהיכא הכירא דכל שהיא נקבה ראויה לחטאת והאי דהוי זכר לעולה ואיל בן שתי שנים לשלמים והלכך לא מחלק במתני' בין בהמה סתומה למפורש': ותני בברייתא כן יכול וכו'. רישא דברייתא הכי איתא בת"כ קרבנו כתיב בחטאת יחיד או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו בקרבנו הוא יוצא ואין הוא יוצא בקרבן אביו לא מן הקלה על הקלה ולא מן החמורה על החמורה ולא מן הקלה על החמור' ולא מן החמורה על הקלה. קלה אם אביו הפריש על עבירה קלה שעבר כגון שבועת העדות ושבועת ביטוי חמורה כגון חייבי כריתות: יכול לא יצא בקרבן אביו בבהמה שהפריש. כלומר יכול דבבהמה הוא דאינו יוצא בקרבן אביו בכל הני דאמרן שכן אינו מגלח על בהמת אביו בנזירות דלא מצינו שמגלח על נזירו' אביו אלא בשהניח אביו מעות סתומין לנזירותו כדתנן בסוף פרקין: אבל יצא בקרבן אביו במעות שהפריש. בכל הני דאמרן שכן מצינו שהוא מגלח על מעות נזירות אביו: בזמן שהן סתומין. כדתנן לקמן משום דהלכה היא בנזיר כן דדוקא על מעות סתומין שהניח אביו ולא על המפורשין: ת"ל קרבנו. וזיהא אבריתא בפרשת חטאת ואם כבש יביא קרבנו: כשהוא אצל המעות הוא מזכיר סתומין. השתא מסיק רב ששת לסייעתא דר' בא דחזינן בברייתא כשמדבר בענין מעות הוא מזכיר סתומין ובבהמה לא ש"מ דאין דין סתומה בבהמה: בהמה אין עליה הילכות סתומין בתחלה. מילתא באנפי נפשה היא הא דאמרן אין לבהמה דין סתומה בתחילה בשעת הבאה היא אבל יש עליו הילכות סתומין בסוף כשהוממה ובמעות איפכא הוי כדמפרש ואזיל: ה"ג מעות יש עליהן הילכות סתומין בתחילה דתנינן היו לו כו' כמו שהגהתי בעמוד ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות: בהמה אין עליה הלכות סתומין בתחל' דתנן רשב"ג אומר הביא שלש בהמות ולא פירש הראויה לחטאת תיקרב לחטאת וכו'. כדתנינן לקמן בפרק ו' משום דניכרין וכמפורשין הן: מעות אין עליהן הילכות סתומין בסוף דתנן אלו לחטאתי. בברייתא שהובאה לעיל והיינו בסוף דכשהפריש והבדיל מהן דמי חטאת דמיו אין עליהן דין סתומין דלא יפלו לנדבה כדאמרינן לעיל: בהמה יש עליה הילכות סתומין בסוף כשהביא מעות והילל על בהמה. אם הוממה והביא מעות והיללן עליה יש עליה דין סתומין כדין מעות: הפריש חמור. דאין ראוי להקרבה ואין עליו אלא קדושת דמים כמפריש מעות הוא ויש לו דין סתומין לענין שאם מת הנזיר יפלו המעות לנדבה וכן הבן מגלח עליו: הפריש שור. ואין שור ראוי לקרבן נזירות דאין הנזיר מביא שור בהא פליגי רבי יוסי ורבי חייה אליבא דשמי: כמפריש מעות. הואיל ואינו עומד להקרבה בשביל הנזיר: וחד אמר כמפריש בהמה. דהא מיהת ראוי לקרבן בעלמא הוא:

הלכה ה מתני׳ נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר. דכיון שלאחר שנזרק הדם היא יכולה לשתות יין ולהטמא למתים אין כאן יותר נדר של עינוי נפש: אפי' נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר. משום הפסד קדשים: אבל בתגלחת

קרבן העדה

קדשי קדשים אינון. וקדשי קדשים מותרן נדבה: ההן דהכא. דמותר לחם יעקב ומותר נסכים יפלו לנדבה דקדשי קדשים הן: עד דאנא. כשהייתי בבבל שמעתי קלא דר"י ששאל לשמואל: הפריש שקלו ומת. מה יעשה בו: א"ל יפלו לנדבה. דשקלים לקדשי קדשים באין: ה"ג ר"ל מותר כו'. וה"פ ר' לעזר מה הוא דאיתמר מותר עשירית האיפה של כה"ג שניתותר מה יעשה בו: יוליכם לים המלח. לא נהנין ולא מועלין בהן: ר"ל אמר יפלו לנדבה. דעשירית האיפה קדשי קדשים היא דכתיב בה חטאת: מעות סתומין. תנן במתני' דוקא מעות אבל אין בהמה סתומה אפי' איכה ראויה לקרבנות נזיר אפ"ה כמפורשת היא דאם איכה ראויה לקרבן נזיר ראויה היא לקרבן אחר: ותני כן. ותניא נמי הכי: לא יצא. זה מידי עבירה קלה כגון נדה וחלב שאין בהן מיתת ב"ד: בבהמה שהפריש אביו. על עבירה חמורה כגון חלול שבת: שכן אינו מגלח. נזירות על בהמות שהפריש אביו לנזירותו: בזמן שהן סתומין. שלא פירש אלו לחטאת ואלו לעולה: ת"ל קרבנו. דגבי חטאת כתיב קרבנו יתירא ללמד בקרבנו הוא יוצא ולא בקרבן אביו: כשהוא אצל מעות כו'. לאו סיומא דברייתא הוא אלא רב ששת הוא דדייק הכי מדתני גבי מעות בזמן שהן סתומין כו' וגבי בהמה לא תני הכי ש"מ דאין בהמה סתומה: ה"ג בהמה אין עליה הלכות סתומין בתחלה ויש עליה הלכות סתומין בסוף מעות יש עליהן הלכות סתומין בתחלה ואין עליהן הלכות סתומין בסוף ובסמוך מפרש להו לכולהו: ה"ג מעות יש עליהן הלכות סתומין בתחלה דתניגן היו לו מעות סתומין יפלו לנדבה בהמה אין עליה הלכות סתומין בתחלה דתנן הביא ג' בהמות ולא פירש מעות אין עליהן הלכות סתומין בסוף דתניא אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי ומת מועלין בכולן ואין מועלין במקצתן בהמה יש עליה הלכות סתומין בסוף כשהביא מעות וחיללן על בהמה. וה"פ מעות יש עליהן הלכות סתומין בתחלה כדתנן במתני' בהמה אין עליה הלכות סתומין בתחלה כדתנן לקמן פ"ו רשב"ג אומר הביא ג' בהמות ולא פירש הראויה לחטאת תיקרב חטאת והראויה לעולה עולה כו' מעות אין עליהן הלכות סתומין בסוף דתניא תוספתא דמעילה פרק קמא אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי דמי חטאת ילכו לים המלח והשאר יביא חציו לעולה וחציו לשלמים ומועלין בכולן דדמי עולה מעורבין בהן ומיעלין בכולן ואין מועלין במקצתן אבל בחליין אין בהן מעילה דהיכא למימר דשלמים הן ואין בשלמים מעילה שמעינן מיהת בסוף כשאין דמי חטאת מעורבין בהן אע"פ שדמי שלמים סתומין אפילו הכי אינן נופלין לנדבה כמעות מפורשין בהמה יש עליה הלכות סתומין בסוף אם הביא מעות וחיללן על בהמה דין בהמה כדין מעות ואם מת יפלו דמיהן לנדבה: הפריש חמור. דינו כמפריש מעות סתומין דחמור ודאי לדמי עומד: הפריש שור. דאינו ראוי לקרבן נזירות דקרבנו מפורש איל וכבש וכבשה: תריהון. תרווייהו אמרי בשם שמאי ופליגי איך אמר שמאי: חד אמר כמפריש מעות. סתומין כיון דאינו ראוי לקרבן נזירות: וחד אמר כמפריש בהמה. דאע"ג דלא חזיא לקרבן נזיר מ"מ ראוי לקרבן אחר וחל עליו קדושת הגוף דאינו נפדה בלא מום מידי דהוי מקדיש זכר לדמיו שלא הקדיש הדבר עצמו לעולה אלא לדמי עולה אפ"ה חל עליו קדושת הגוף ה"נ כן הוא:

הלכה ה מתני׳ נזרק עליה אחד מן הדמים. של קרבנותיה דאז כבר הותרה לשתות ביין אינו יכול להפר שאין כאן עוד נדר עינוי נפש אף ע"פ שצריכה עדיין גילוח אין בכך כלום: אפי' נשחטה עליה. אחת מכל קרבנותיה אינו יכול להפר משום הפסד קדשים דלאחר הפרה אינו יכול לזרוק הדם נמצא קרבן הנשחט יוצא לבית הפסול: אבל בתגלחת

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פ"ג משקלים הי"ב

כט
ב מיי' פט"ו מפס לי' שמוקדשין וב"ג משגגות ה"ג ופ"ד מתמורה ה"א

ל
ג מיי' פ"ד מנזירות הי"ג

מסורת הש"ס

(ת"כ פ' ויקרא) נזיר כז ב כריתות כז

(לקמן פ"ו) בבל' מה

נזיר כח

ויקרא ד

שנויי נוסחאות (פ"ד) דאנא בד"ו ליתא. (סכ"ג) בהמה אין עליה הלכות סתומין בתחלה בד"ו בהמה יש עליה הלכות סתומין בסוף. (סכ"ה) פירש מעות אין עליהן הלכות סתומין בסוף בד"ו פירש יש עליהן הלכות סתומין בתחילה. (סכ"ח) במקצתן בהמה יש עליה הילכות בד"ו במקצתן אין עליהן הילכות.

מסורת הש"ס

גזיר מו

במ כה ב סוטה כג

קרבן העדה

בתגלחת הטומאה יפר. שלריכה לחזור ולמנות נזירות טהרה ויכול לומר אי אפשי באשה מנוולת כלומר מעונה ומנועה משתיית יין: אף בתגלחת טהרה יפר. שלא תלטרך לנוול עלמה ע"י הגילוח ות"ק סובר אין הגילוח ניוול לה שיכולה לעשות פיאה נכרית בשערה: **גמ'** ה"ג תורה אור אינו מיפר לה מפני שערה. וה"פ אע"ג שלריכה עדיין תגלחת ויש ניוול משערה אפ"ה אינו יכול להפר שאפשר לה בפיאה נכרית א"נ ה"ג מי מיפר את שעליה ר' יוסי וכו' וכ"ה לעיל בפרקין וה"פ אע"פ שיכול להפר נזירותה משום עינוי נפש שאסורה ביין למה תהא פטורה מחיוב קרבנות שקיבלה על עלמה: גזירת הכתוב הוא. דכתיב והיפר את נדרה אשר עליה קרא יתירא הוא ללמוד מי שמיפר הנדר. אף הוא מיפר חוב הקרבנות שעליה: דר"ש היא. מתני' דתנן נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר ש"מ דלאחר שנזרק אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין ולהטמא למתים והיינו כדר"ש כדתנן לקמן פ"ו: ד"ה היא. מתני' כרבנן נמי אתיא דאע"ג דהנזיר אסור ביין עד לאחר כל המעשים מ"מ אין איסורו בלא תעשה אלא בעשה דמעיקרא אסור בלא תעשה דכתיב חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וגו' אבל השתא נאסר מדכתיב ואחר ישתה משמע קודם שנעשו כל המעשים לא וה"ל לאו הבא מכלל עשה כמלא אחר הקרבת אחד מקרבנותיה שנדחה איסורה מלא תעשה לעשה וכיון דאיכא עשה (ול"ת) אינו יכול להפר: רבנן אמרין כו'. סתמא דש"ס מפרש מאן ניכהו דברי הכל וקאמר דפליגי רבנן ור"ש **ו**רבנן אמרי ואחר ישתה היינו אחר כל המעשים כולן דהיינו הקרבת כל הבהמות והתגלחת ישתה ור"ש אומר ואחר שנעשה שום מעשה לטהרתו ישתה יין: ה"ג מתני' מסייעא לר' לעזר בד"א כו' שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מנוולת הא תגלחת טהרה אינה מתנוולת מאן אית ליה תגלחת טהרה אינה מנוולת לא ר"ש. וה"פ הא דקאמר אי אפשי באשה מנוולת היינו האסורה ביין דליכא למימר שלריכה תגלחת דא"כ אף תגלחת טהרה נמי אלא ודאי אשתיית יין קאי וקאמר דבתגלחת טומאה איכא איסורא לאחר טהרתה אבל בתגלחת טהרה ליכא איסורא לאחר שנזרק עליה אחד מן הדמים והיינו כר"ש: אף ר' דכוותיה. מדברי ר' נמי איכא למידק דכר"ש ס"ל: ה"ג ר' אומר אף בתגלחת הטהרה יפר שיכול לומר א"א באשה מגלחת. ואס"ד כרבנן ס"ל דאסור ביין *לאחר כל המעשים ה"ל למימר אף בתגלחת הטהרה יפר מפני שיכול לומר אי אפשי במנוולת ומגולחת אלא ש"מ כר"ש ס"ל: ה"ג אר"י לא אמר ר"ע אלא בחטאת. שאם יפר לה אחר שחיטת החטאת איכא הפסד קדשים דחטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה אבל אם נשחטה עולה או שלמים יכול להפר ואין בזה הפסד קדשים דיכול לזרוק דמן שלא לשמן והן מותרים באכילה: ופריך מעתה. אפי' לא נשחטה החטאת אלא מיד לאחר ההפרשה אע"פ שהיא עדיין בחיים נמי לא יפר מפני הפסד קדשים דהא לאחר שהפרישה החטאת והיפר לה בעלה החטאת תמות כדתנן במתני'. ומשני אינה נמסרת לגבוה אלא בשחיטה. כל זמן שלא נשחטה לא קפדינן אהפסדה שלא נקרא עליהן שם גבוה ולא דחינן בשביל הפסדו הפרת הבעל המפורש בקרא:

הלכה ו מתני' האיש מ, יר את בנו. כשהוא קטן בנזיר וכל דין נזירות עליו ואביו חייב להביא קרבנותיו ואם נטמא מביא קרבן טומאה והאי מדירו היינו שאומר לו תהא נזיר או שאומר הרי פלוני בני נזיר והוא שלא ימח' הבן ולא הקרובי' ודבר זה הלכה מפי הקבלה:

כילד

בתגלחת הטומאה יפר שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מנוולת רבי אומר אף בתגלחת הטהרה יפר שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מגולחת:

גמ' מיפר לה מפני שערה רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי יסא בן חנינא גזירת הכתוב היא הפר נדריה היפר מה שעליה בשעה שהוא מיפר נדריה מיפר מה שעליה אמר רבי לעזר דרבי שמעון היא אמר רבי יוחנן דברי הכל היא משניתק מלא תעשה לעשה רבנין אמרין *°ואחר ישתה הנזיר יין אחר כל המעשים הללו רבי שמעון אומר [א] אפילו אחר מעשה יחידי אמר חזקיה מתניתא מסייע לרבי לעזר במה דברים אמורים בתגלחת טהרה אבל בתגלחת טומאה יפר שהוא יכול לומר אי איפשי באשה מנוולת הא תגלחת טהרה אינה מנוולת מאן דאית ליה תגלחת אינה מנוולת לא רבי שמעון אמר רבי יוסי בר אבון אוף רבי דכוותה רבי אומר אוף בתגלחת טהרה יפר שהוא יכול לומר אי איפשי באשה מגולחת ויימר אי איפשי באשה מנוולת ומגולחת אמר רבי יונתן לא אמר ר' עקיבה אלא בחטאת [ב] שחטאת פסולה שלא לשמה מעתה אפילו בחיים אינה נמסרת לגבוה אלא בשחיטה:

הלכה ו מתני' [ג] *האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר

כיצד

פני משה

בתגלחת טומאה יפר. מפני שלריכה להזור ולמנות נזירות טהרה ויכול הוא לומר אי אפשי באשה מנוולת כלומר מעונה ומנועה משתיית יין: אף בתגלחת הטהרה יפר. כדי שלא תלטרך להתנוול בגלוח דגלוח באשה נוול הוא ות"ק סבר אין הגלוח נוול שהרי יכולה לעשות לה פאה נכרית ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי: **גמ'** מיפר לה מפני שערה. בתמיה ועל הא דקתני אי אפשי באשה מגולחה פריך וכי יכול הבעל להפר לה מפני שערה שלא תתגלח הא אין הבעל מפר אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש ודברים שבינו לבינה ובגלוח שער הראש לא עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה איכא: גזירת הכתוב הוא. כלומר ודאי עיקר הפרה משום עינוי נפש דשתיית יין הוא אלא דגזירת הכתוב כשהפר נדרה מיפר הוא כל מה שקבלה עליה ומגילא מופר נמי שלא תתגלח: דר"ש היא. הא דקתני כיון שנזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר כדלקמן: דברי הכל היא. דכיון שניתק מלא תעשה דגילוח שהיתה עד עכשיו אסורה לגלח לעשה דגילוח הנזיר שוב אינו יכול להפר ולבטל העשה: רבנין אמרין. כלומר מאי רבנן ומאי ר"ש ומפרש כדפליגי לקמן פרק ו' דרבנן אמרין ואחר ישתה הנזיר יין אחר כל המעשים הללו שהקריב כל קרבנותיו ור"ש ס"ל אפילו אחר מעשה יחידי והלכך כיון שנזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר דמותרת בשתיית יין ושוב לא הוי ניוול: מתניתא מסייע לרבי אלעזר גרסינן. דקתני בתגלחת הטומאה יכול הוא לומר אי אפשי באשה מנוולת הא תגלחת הטהרה אע"פ שלא גלחה עדיין אינה מנוולת מיין ומאן אית ליה האי סברא דתגלחת אינה מעכב' מלשתות יין לא ר"ש היא דס"ל כיון שנזרק עליה אחד מן הדמים כבר הותרה בכל ותו לאו מנוולת היא: אוף רבי דכוותה. הא דרבי נמי אליבא דר"ש אתיא דקתני שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מגולחת ולא קאמר מנוולת ומגולחת אלא ש"מ דאף רבי כר"ש ס"ל דכבר הותרה לשתות ביין ולאו מנוולת היא: לא אמר ר' עקיבא גרסינן. הא דקאמר ר' עקיבא במתני' אפי' נשחט אחד מכל הבהמות אינו יכול להפר לא אמר אלא בחטאת דבר הוא דאיכא הפסד קדשים שאי אפשר לזרוק דמה שלא לשמה ולהתיר בשר באכילה כשאר קדשים שהחטאת פסולה שלא לשמה אבל אם נשחט עליה העולה או השלמים אפשר בתקנה: מעתה. כלו' ושמעינן מהא דהא דאמרי' בעלמא אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט אפילו לגבוה אינה נמסרת לענין שלא יכול לבנות אלא בשחיטה אבל בחיים לא הוי כמסירה לענין זה:

הלכה ו מתני' האיש מדיר את בנו בנזיר. כשהוא קטן עד שיביא ב' שערות אחר שיהיה בן י"ג שנים ויום א' וכל דין נזירות עליו ואביו מביא קרבנותיו ואם נטמא מביא קרבן טומא' והאי מדירו שאומר לו תהא נזיר או הרי בני פלוני נזיר והוא שלא ימחה לו הבן ולא הקרובים ודוקא כשימחה הוא או מיחוהו קרובים מיד אבל אם התחיל לנהוג נזירות או שקבל עליו הנזירות תו לא מצי למחוי לא הוא ולא קרובים ודבר זה הלכה מפי הקבלה ואינו נוהג בשאר נדרים:

כילד

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ח מנזירות ה"ס ובכ"מ

לב
ב מיי' פט"ו מפסולי המוקדשין הלכה א ד

לג
ג מיי פ"ב מנזירות ה"י

רידב"ז

פירוש אחר וקאי על השער שעלי' ולא על הקרבנות וסמך א"ע על הא דלקמן ה"ה עי"ש ובאמת לפי מה שמבואר שם בה"ה כדברינו גם שם מיירי מהקרבנות וז"ב עי"ש ע"כ גם הכא הוא כפי' המפרשים ז"ל דקאי על הקרבנות וכדברינו ודוק:

מיפר לה מפני שערה ריבר"ב בשם ריב"ח גזה"כ היא היפר נדריה היפר מה שעלי'. פי' דמקשה על כלל המתני' דפליגי ת"ק ור"ע ורבי באם יכול להפר מפני גילות שער וכל הפלוגתא הוא בענין אם יש ניוול שער וכל ענין ההפרה הוא מפני השער וקשה הא גזה"כ י"א דהבעל מיפר אף מה שעלי' ויכול להפר אף קרבנות דנזיר כנדרים לעיל בה"ד אריב"ה גזה"כ הוא הפר את נדרה הפר מה שעלי' מי שהוא הפר את נדרי' הוא מיפר מה שעלי' עי"ש א"כ קשה דלמה קמפלגי במתני' דידן בהפרה של הקרבנות הנשאר מפני שערה א"א יש לו הפרה בשערה וה"א אין לו הפרה בשערה ותלי הפרת הקרבנות בשערה הא אפילו בלא השער שייך הפרה משום הקרבנות גופייהו והיינו דפריך מיפר לה מפני שערה בתמי' והא ל"ל השער ולמה תלים השער יותר מן הקרבנות גופייהו ריבר"ב בשם ריב"ח גזה"כ הוא פי' אע"פ שיש בידו להפר משום הקרבנות לחוד מגזה"כ כנ"ל אבל מ"מ הגזה"כ הוא דווקא בשעה שיש בידו להפר דבר מגוף הנזירות מיפר גם הקרבנות אבל בשעה שאין מה להפר מגוף הנזירות אינו מיפר הקרבנות לחוד וזהו דמשני אריבר"ב בשם ריב"ח גזה"כ הוא היפר נדריה היפר מה שעליה בשעה שהוא מיפר נדרי' מיפר מה שעלי' דווקא בשעה שהוא מיפר נדרי' מיפר מה שעלי' אבל בשעה שאינו מיפר נדרי' אינו מיפר מה שעלי' וע"כ שייך כל הפלוגתא דבמתני' דמיפר לה רק מפני שערה וע"כ פליגי במתני' אם שייך הפרה משום שער או לא ודוק:

א"ר יוחנן ד"ה היא משניתק מל"ת לעשה. פי' דאפילו לרבנן דעדיין אסורה לשתות ביין ולהטמא למתים עכ"ז אינו יכול להפר וכ"ת מאי נתחדש השתא כשנזרק עלי' אחד מן הדמים בשלמא לר"א דמוקי לה כר"ש שפיר נתחדש בה כעת היתר שתיית יין וכו' משא"כ לרבנן מאי נתחדש בה כעת דאמרת אינו יכול להפר ומסיק משניתק מל"ת לעשה לאחר שנזרק אחד מן הדמים אז אין בכוחו להפר על ביטול מ"ע ואח"כ גרסינן אחר ישתה כו' מחלוקת רבנן ור"ש זה קאי על הוקימתא דר"א וכך דרך הירושלמי בכו"כ מקומות דגרסינן אח"כ בפירוש מה שאמר מעיקרא בסתם וכן איתא כו"כ פעמים עלמו מספר ודוק:

הפריש

שנויי נוסחאות (פי"ב) לעזר בד"ו ביבי. (שי"ז) טהרה בד"ו ליתא. (פ"כ) עקיבה בד"ו יודה.

גליון אפרים מיפר לה. נ"ב נ"ל ויפר לה מפני שערה כו' אמר ר' לעזר דר"ש היא וכיון שכבר מותרת לשתות יין ולהטמא למת אינו יכול להפר משום שער לחוד:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ב מנזירות הט"ו ופ"ט הי"ב

לה ג מיי' פ"ג ממעילה ה"ד ופ"ד שם ה"ג

לו ד מיי' פ"ט מנזירות הי"ב

לז ה מיי' שם הי"א

לח ו מיי' פ"[illegible] מטומאת צרעת ה"ו ח סמ"ג עשין רלה

לט ז מיי' פ"ב מנדרות הט"ו

מ ח מיי' פ"ב מ[illegible] ה"ב סמ"ג עשין סג

פני משה

כיצד גילח. כלומר כיצד יעשה האב בקרבנות בזמן שגלח הבן ולא קבל הנזירות או שגלחוהו קרובים או שמיחוהו קרובים: האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה. ואפילו היא בת יורשת ודבר זה הלכה מפי הקבלה: א"ר יוסי וכו'. ואין הלכה כרבי יוסי אלא בין שמת אביו ואמר הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא ובין שהיו הוא ואביו נזירין ומת אביו מגלח על נזירות אביו ואם היו בנים רבים וקדם אחד מהן וגלח על נזירות אביו זכה:

גמ' איש. כתיב איש צרוע הוא אין לי אלא איש וכו' ואיידי דקתני הכא האיש מדיר בנו בנזיר והאיש מגלח על נזירות אביו אבל לא האשה נקט נמי להא כדקחשיב להו בפרק ג' דסוטה בדברים שבין האיש להאשה: בניזורי מרחם. בנזירות שאדם מדיר את בנו תנינן פלוגתא דהכא ועל שם שאביו יכול להדירו מרחם קרי ליה נזיר מרחם וכן הוא לקמן בפ"ו סוף הלכה א' שהקדישו אביו מרחם ופליגי בה אליבא דב"ה עד אימתי יכול להדירו: אית דבעי מימר. עד שיביא שתי שערות אחר י"ג שנים יכול להדירו לב"ה: ואית דבעי מימר עד שיבא לעונת נדרים. היינו שנת י"ג דמבן י"ב שנים ויום אחד עד י"ג ויום אחד עונת נדרים מיקרי דבודקין אותו אם יודע לשם מי נדר כדתנן בפרק יוצא דופן ועד י"ב שנים ויום אחד הוא דקאמרי ב"ה שאביו מדירו אבל משבא לעונת נדרים הכל מודים אפילו בית הלל שאינו מדירו דכיון שהוא בעצמו הגיע לעונת נדרים לא חייל עליה נדריה דאב: בכל לשונות כמי שמיחה. כלומר בכל הלשונות שאומר ומגלה דעתו שאינו רוצה בנדרו כמי שמיחה בפירוש הוא ואין כאן קפידא אם אומר אין כאן נדר או בטל הוא כדמחלקינן לעיל הלכה ב' בהפרת הבעל לאשה: ישב לו לפני הספר. כלומר בהא ודאי פשיטא לן שאם ישב לפני הספר לא אמרינן דגלה דעתו שרוצה להתגלח והוי מחאה אלא עדיין כמי שלא מיחה הוא: קרוב מהו שימחה. אלא הא הוא דמיבעיא לן אם אחר שישב לפני הספר הכתי הקרוב יכול למחות או לא וכלומר למאי דאמרן דהמחאה צריך להיות מיד כששמעו כדפריטית במתני' ולפיכך בעי הש"ס אם הקרוב יכול למחות עוד בכה"ג מי אמרינן הא דלא מיחה עד עכשיו משום שראהו יושב לפני הספר וכסבור היה שמעצמו ימחה ויתגלח והוי השתא כמו ששמע בתחלה ויש לו עדיין כח למחות או דלמא אפילו הכי אמרינן כיון שלא מיחה מיד ששמע שוב אינו יכול למחות ולא איפשיטא: מהו שתחול עליו נזירותו ונזירות אביו כאחת. בזמן אחד. ולמ"ד לעיל עד שיביא שתי שערות הוא דבעי דמשכחת לה שהגיע לעונת נדרים ואביו מדירו ונדרי עצמו ג"כ נדרים הוו ופשיט לה מהאי מעשה כו' דהלו כאחת: הריני נזיר מכבר. כלומר מעכשיו שאהא נזיר בשביל עצמו: רבי יוסי ב"ח שאל מליקת העוף שלו מהו שתיאכל. זה הבן שאביו מדירו בנזיר ואם נטמא בעי למיתי קרבן ליפרים ומליק להו ואם נזירות גמורה הוי ומותרין הן כשאר מליקת העוף שהותרה לכהנים או דלא הוי נזירות אלא מדרבנן ולא איתשרי לגביה מליקת העוף משום נבילה: עד דאת. ומתמה הש"ס עד דאת מקשי לה למליקת העוף ומשום ספק חיסור נבילה קשיתה לשחיטת העוף כלומר תיפוק ליה דבלאו הכי יש כאן ספק איסור ואפילו אי הוי שחיט להו דשמא לאו נזירות גמורה הוי ואסורין משום חולין בעזרה: תמן. בשחיטה ספק אחד הוא דהוי והכא במליקה שני ספיקות יש כאן משום נבילה ומשום חולין בעזרה והילכך נקטה להבעיא משום מליקה: אמר רבי מני. אי משום הא לא תריא דאפילו הכא במליקה לא הוי אלא ספק אחד משום נבילה אבל חולין בעזרה לא היתסר אלא בזביחה כהדא כו': רבנן דקיסרין. אמרין בשם רבי יוסי ב"ח דלא הוי קשיא ליה כלל דאפילו ספק אחד אין כאן כמ"ד אין שחיטת העוף מחוורת

משנה

כיצד גילח או שגילחוהו קרובים מיחה או שמיחוהו קרובים היתה לו בהמה מופרשת החטאת תמות והעולה תיקרב עולה ושלמים יקרבו שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם היו לו מעות סתומים יפלו לנדבה מעות מפורשים דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין דמי עולה יבואו עולה ומועלין בהן דמי שלמים יביא שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם *האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה כיצד מי שהיה אביו נזיר והפריש מעות סתומין על נזירותו ומת ואמר הריני נזיר על מנת שאגלח על נזירות מעות אבא אמר רבי יוסי הרי אלו יפלו לנדבה אין הוא מגלח על נזירות אביו ואי זהו שהוא מגלח על נזירות אביו מי שהיה הוא ואביו נזירים והפריש אביו מעות סתומין לנזירותו ומת זהו שהוא מגלח על נזירות אביו:

גמ' *איש אין לי אלא איש אשה מניין תלמוד לומר צרוע בין איש בין אשה בין קטן אם כן למה נאמר איש לענין שלמטן האיש פורע ופורם אין האשה פורעת ופורמת האיש מדיר והאיש מגלח רבי יוחנן בשם רבי מאיר *כ"ד דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל וזה אחד מהן בית שמאי אומרים אין האיש מדיר את בנו בנזיר ובית הלל אומרים מדיר בנו בנזיר תני בניזרי מרחם אית דבעי מימר *עד שיביא שתי שערות אית דבעי מימר עד שיבא לעונת נדרים הכל מודין שאם יבא לעונת נדרים שאינו מזירו גילח או שגילחוהו קרובים מיחה או שמיחוהו קרובים בכל לשונות כמי שמיחה ישב לו לפני הספר כמי שלא מיחה קרוב מהו שימחה מהו שתחול עליו נזירותו ונזירות אביו כאחת *מעשה בי רבי חנינה בן חנינה שהדירו אביו והיה רבן שמעון בן גמליאל בודקו אם הביא שתי שערות אמר לו מפני מה אתה בודקיני אם נזירות אבא עלי הריני נזיר ואם לאו הריני נזיר מכבר עמד רבן גמליאל ונשקו על ראשו ואמר לו בטוח אני שאי את יוצא מן הזקנה עד שתורה הוראות בישראל אמר רבי אלעזר בר צדוק אני ראיתיו יושב ודורש ביבנה ר' אחא ר' אימי אמר רבי יוסי בן חנינה שאל מליקת העוף שלו מהו שתיאכל עד דאת מקשי לה למליקת העוף קשיתה לשחיטת העוף תמן ספק אחד וכא שני ספיקות אמר רבי מני ואפילו הכא ספק אחד הוא כהדא דתני הנוחר והמעקר אין בו משום שחיטת חולין בעזרה רבנין דקיסרין בשם רבי יוסי בן חנינה אפילו ספק אחד אינו כמאן דאמר אין שחיטת העוף מחוורת

קרבן העדה

כיצד. יעשה האב בקרבנות שהפרים לנזירות הבן ואח"כ גילח הבן או הקרובים או שמיחו אחד מהן ונתבטל הנזירות וקאמר אם היתה לו בהמה מפורשת החטאת תמות כו': גמ' איש. כתיב איש לרוע הוא אין לי אלא איש הוא דנחלט בקרחת או בגבחת דכתיב בסיפא דקרא טמא יטמאנו הכהן אשה מנין: ה"ג ת"ל והצרוע. וה"פ כתיב סמוך ליה והצרוע אשר בו הנגע והאי והצרוע מיותר דהא כולא פרשתא במצורע כתיב אלא לרבות צרוע שאינו נזכר בקרא והיינו אשה וקטן: א"כ למה נאמר איש. איש צרוע אחרי דמרבי' הכל איש ל"ל: לענין שלמטן. לאו למעוטי נשים מטומאה האמורה במקרא זה אלא למעט נשים מפריעה ופרימה האמורה למטה לומר לך איש פורע ופורם ואין אשה פורעת ופורמת: האיש מדיר. את בנו בנזיר ואין האשה מדרת: והאיש מגלח. על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה: תני. בתוספתא דנזירות שסידרן חכם אחד ששמו מרחם איכא דאמרי האיש מדיר את בנו בנזיר עד שיביא שתי שערות והיינו עד שיהיה בן י"ג שנה ויום אחד ואיכא דאמרי עד שיבא הבן לעונת נדרים דהיינו עד שיהיה הבן י"ב שנה ויום א': הכל מודין כו'. סתמא דש"ס קאמר דהך תוספתא לאו דסמכי דהכל מודין משהגיע לעונת נדרים אינו יכול להדירו עוד ליכא אחריכא הכל מודין שאם הזירו לאחר שהגיע לעונת נדרים לאו כלום הוא כי פליגי כשהזירו קודם שהגיע לעונת נדרים ומשך הנזירות הוא עד לאחר י"ג שנה חד אמר שאינו נוהג נזירות אלא עד שיגיע לעונת נדרים וחד אמר עד שיביא שתי שערות: בכל לשונות. שמשמעו שמוחה על הנזירות הויא מחאה: ישב לו לפני הספר. ולא אמר לגלחו לאו כלום הוא שאפשר לכוונה אחרת ישב לשם או שחזר מדעתו: קרוב מהו שימחה. כלומר איזהו קרוב שימחה מי בעינן פסולי עדות כדתנן סנהדרין פ"ג ואלו הן הקרובין או דלמא כל קרוביו בכלל עד למעלה ועד למטה: מהו שתחול כו'. מיבעיא ליה שנת י"ג שהוא השנה שבו מגיע לעונת נדרים אם הדירו אביו לאותו זמן מהו שאף הבן יכול לידור או דלמא כיון שנתרוקן הרשות לאב הבן בכלל קטן ואינו יכול להזיר עצמו: ופשיט מעשה כו'. מדקאמר אם נזירות כו' משמע אם נזירות אביו עליו הא אינו יכול להדיר עצמו א"כ אם"ד שחל עליו נזירותו ונזירות אביו הא ודאי היה צריך לבודקו שמא עדיין לא הביא שתי שערות וחל עליו נזירותו ג"כ שהרי כבר הגיע לעונת נדרים נמצא חלו עליו שתי נזירות: מכבר. מעכשיו: מליקת העוף שלו. של בן י"ב שנה ויום אחד מהו שתיאכל ל"א מליקת העוף של קטן שהדירו אביו ונטמא שמביא שתי לפרים א' לעולה וא' לחטאת מהו שתיאכל מי הוה כגדול ממש ונאכל או לא ופריך עד דמיבעיא לך מליקתו אפי' הוה דינו בשחיטה תיבעי לך על אכילתו אי שריא או לא דה"ל חולין שנשחטו בעזרה: ומשני תמן. התם בשחיטה אינו אלא ספק אחד ספק חולין שנשחטו בעזרה משא"כ במליקה איכא תרתי ספק נבלה וספק שחיטת חולין בעזרה: ואפי' הכא ספק אחד הוא. במליקה ספק נבלה אבל ספק חולין בעזרה אינו כהא דתני הנוחר והמעקר אין בו משום חולין בעזרה ומליקה נמי כן הוא: אפי' ספק א' אינו. במליקת עוף דאין שחיטה לעוף מן התורה ובנחירת הסימנין להוציא דם סגי: מחוורת

מסורת הש"ס

נזיר ג סוף: כב

סוטה פ"ג ה"ו (ה"ב פ' הזריע)

(תוספתא דעדיות)

נזיר כט ב

ותוספתא כ"ה ב"ה נזיר כט

מערכת הערוך (סמ"ג) ואפי' הכא ספק אחד הוא כהדא דתני הנוחר וכו' בערוך (ערך סם ז' גד"ג (ובסמ"ס ח') סגי' ומלקה מי מיחייב עליה משום חולין שנשחטו בעזרה והתניא הנוחר והמעקר אין בו משום שוחט חולין בעזרה.

מחוורתא מדבר תורה *וישטחו להם שטוח וישטחו להם שחוט עד כדון בשוין הוא ובנו נזיר אחת הוא נזיר אחת ובנו נזיר שתים הוא נזיר טהור ובנו נזיר טמא הוא נזיר טמא ובנו נזיר טהור מאי טעמא דרבי יוסי קרבנו לה' על נזרו *שיקדום נזרו לקרבנו ולא שיקדום קרבנו לנזרו. הוון בעיי מימר רבי יהודה יודי לרבי יוסי אשכחיה אמר לא דו מודו לדו ולא דו מודו לדו :

הדרן עלך מי שאמר

הלכה א מתני' *בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש ובית הלל

אומרים אינו הקדש כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן בית שמאי אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש דינר זהב שיעלה בידי הראשון הרי הוא הקדש ועלה של כסף בית שמאי אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש חבית של יין שתעלה לידי ראשונה הרי הוא הקדש ועלה של שמן בית שמאי אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש :

גמ' תמן *תנינן המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה אמר רבי ירמיה בא לומר חולין ואמר עולה קדשה אמר רבי יוסי במתכוון להקדיש אנן קיימין אלא שהוא טועה משום דבר אחר היא מתניתא מה היא על דעתיה דרבי ירמיה במחלוקת על דעתיה דרבי יוסי דברי הכל *בשפתים לא בלב יכול שאני מוציא את הגומר בלב ת"ל לבטא שמואל אמר הגומר בלב אינו חייב עד שיוציא בשפתיו והתני כל נדיב לב זה הגומר בלב אתה אומר זה הגומר בלב או אינו אלא המוציא בשפתיו כשהוא אומר מוצא שפתיך תשמור ועשית הרי המוציא בשפתיו אמור הא מה אני מקיים כל נדיב לב זה הגומר בלב מאן

קרבן העדה

מחוורתא מד"ת. אינה ברורה מדברי תורה אלא רמז בעלמא דכתיב בשליו וישטחו להם שטוח ודרשינן שנתן להם דבר הטעון לשחוט שטוח בהיפך האתוון שחוט :

הלכה ז מתני' ואין האשה מגלחת על נזירות אביה.

אפילו היא בת יורשת ודבר זה הלכה מפי קבלה : **גמ'** עד כדון בשוין. ממתני' שמעינן האיש מגלח על נזירות אביו כשהיה נזירותו ונזירות אביו שוין מיהו הא מיבעיא לן היה הוא נזיר אחת דהיינו שלשים יום ובנו נזיר שתים שהוא ס' יום או שהאב קיבל על עצמו ב' נזירות והפריש קרבנות לאחת מהם ומת או אפי' שניהן נזיר אחת אלא שהוא היה נזיר טהור ובנו נזיר טמא או איפכא הוא נזיר טמא ובנו נזיר טהור מהו שיגלח על נזירות אביו : מ"ט דר' יוסי. דאמר דבעינן שיהא נזיר בחיי אביו דכתיב קרבנו לה' על נזרו ודרשינן בספרי קרבנו לה' על נזרו ולא נזרו על קרבנו וה"ג בסוגיין שיקדים נזרו לקרבנו ולא שיקדים קרבנו לנזרו ואם יזיר אחר מיתת אביו הרי קרבנו קודם נזרו : הוון בעי מימר. סברוהו למימר ר' יהודה היינו ת"ק דפליג אר' יוסי סובר נמי דמי שהיה הוא ואביו נזירים שמגלח על נזירות אביו ולא פליגי אלא במי שנזר לאחר מיתת אביו דלר' יהודה מגלח על נזירות אביו ולר' יוסי אינו מגלח : אשכחיה אמר. מלאו ברייתא דאמר בה שאין ר' יהודה מודה לר' יוסי ולא ר' יוסי לר' יהודה: אלא ר' יהודה דוקא בנדר לאחר מיתת אביו הוא דמגלח על נזירות אביו ולא במי שהיה הוא ואביו נזירים דכיון דכבר נתחייב בקרבן אחר בחיי אביו אינו מגלח על נזירות אביו ור' יוסי סובר דוקא מי שהיה הוא ואביו נזירים הוא דמגלח על נזירות אביו אבל נדר לאחר מיתת אביו לא :

הדרן עלך פרק מי שאמר בתרא

הלכה א מתני' בש"א הקדש טעות הקדש כו'.

בגמרא מפרש טעמא : דינר זהב כו'. רישא קמ"ל מידי דקדוש קדושת הגוף והכא קמ"ל מידי דקדוש קדושת דמים ובסיפא קמ"ל דבר הראוי למזבח ואפ"ה אינו אלא קדושת דמים דחבית של יין ראוי הוא למזבח אלא כיון דסתם הקדש לבדק הבית ימכר לצרכי אותו המין ודמיו יפלו לבדק הבית : **גמ'** תמן תנינן. תרומות פ"ג : שלמים ואמר עולה. לא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שוין : בא לומר חולין כו'. אמתני' דידן קאי הא דפליגי ב"ש ואמרי הקדש בטעות הוי הקדש היינו אפי' היה בדעתו לומר חולין ואמר עולה הוי הקדש הואיל והוציא הקדש מפיו: במתכוון להקדיש. הוא דאמרי ב"ש דהוי הקדש בטעות שהיתה כוונתו להקדש אלא שטעה להוציא מפיו מה שלא היה בלבו להוציא לכך ההקדש שהיה בלבו קיים אבל אם לא היתה כוונתו להקדש אף ב"ש מודו דלא הוי הקדש דאמירה לחוד בלא לב לאו כלום הוא : ה"ג הדא מתני' מה היא וכ"ה פ"ק דתרומות. וה"פ הך מתני' דתרומות דתנן המתכוון לומר עולה ואמר שלמים לא אמר כלום כמאן אתיא: ע"ד דר"י. לר' ירמיה במחלוקת שנויה כלומר לא אתיא אלא כב"ה דלב"ש הסתא בשלא היתה כוונתו להקדש אמרי דהוי הקדש בשהיתה כוונתו להקדש לא כ"ש: ע"ד דר' יוסי. אתיא מתני' אפי' כב"ש והא דתנן לא אמר כלום היינו שאין באמירתו כלום וההקדש הראשון שהיה בלבו קיים : ה"ג תני בשפתים ולא בלב. וה"פ כתיב נפש כי תשבע לבטא בשפתים דוקא שהוציא בשפתים מה שהיה בלבו להוציא. אם היה בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת שעורין לאו כלום הוא: יכול שאני מוציא את הגומר בלב. להוציא פת חיטין והוציא פת סתם ת"ל לכל אשר יבטא האדם : אינו חייב עד שיוציא בשפתיו. אבל גמר בלבו לאו כלום ומפרש למתניתא כדפרשינן : ופריך והתני. כתיב כל נדיב לב עולות לומר כל שגמר נדבתו בלבו ה"ז עולה או אינו אלא המוציא בשפתיו. דוקא הוא דהוי קרבן אבל קבלה בלב לאו כלום הוא: מוצא שפתיך וגו'. גבי נודר קרבן כתיב : ומשני מאי

פני משה

מחוורתא מד"ת אין לה עיקר מן התורה אלא אסמכתא בעלמא מקרא וישטחו להם שטוח לשון שחוט דבר הטעון שחיטה ואין את לא נבלה ולא חולין בעזרה דהא לאו זביחה היא : ה"ג עד כדון בשוין הוא ובנו נזיר אחת. והמתני' קאי האיש מגלח על נזירות אביו ועל כאן כשהיו נזירין שוין דשניהם לא נזרו אלא אחת : הוא נזיר אחת ובנו נזיר שתים. מהו להוסיף על מעות אביו ולהביא קרבנותיו שתים: הוא נזיר טהור ובנו נזיר טמא. מהו להביא ציפרין באותן מעות שהפרים אביו לנזירות טהרה וכן הוא נזיר טמא ובנו נזיר טהור מהו להוסיף על מעות שהפרים אביו לציפרין ולהביא קרבנות נזירות טהרה ולא אפשיטו כל הני בעיא : מאי טעמא דר' יוסי. דס"ל במתני' אין זה שמגלח על נזירות אביו אלא מי שהיה הוא ואביו נזירים דכתיב קרבנו לה' על נזרו ודרים לה מדכתיב קרבנו על נזרו משמע שנזרו יהא קודם לקרבנו ולא שיפרים קרבנו קודם לנזרו וה"נ אם לא היה הבן נזיר קרבנו קודם לנזרו הוי : הוון בעיי מימר. היו בני הישיבה רוצים לומר דרבי יודה הוא ת"ק דרבי יוסי במתני' מודי לרבי יוסי כשהוא ואביו נזירי' שמגלח על נזירות אביו אלא דרבי יוסי הוא דפליג על רבי יודה בשלא היה הוא נזיר : אשכחיה אמר. הדר אשכחו ברייתא דקאמר בהאיך דפליגי בתרוייהו ולא זה מודה לזה ולא זה לזה לרבי יוסי דוקא כשהיה הוא ואביו נזירים ולרבי יהודה דוקא אם היה אביו נזיר לבדו אבל אם היה הוא ואביו נזירים מפיון שנתחייב בקרבן בפני עצמו בחיי האב אין זה הוא שמגלח על נזירות אביו : סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' בית שמאי אומרים הקדש

טעות הקדש. דס"ל לב"ש דילפינן מתמורה דאפי' בטעות הוי דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ודרשינן יהיה לרבות שוגג כמזיד : ובית הלל אומרים אינו הקדש. דלא גמרינן תחלת הקדש מסוף הקדש תמורה שהוא בא מכח דבר אחר שהיה הקדש : שור שחור שיצא מביתי ראשון. היום יהא הקדש ויצא לבן לב"ש הוי הקדש הואיל ויצא בראשונה וכן דינר כסף וחבית של שמן אע"פ שלא נתקיימו דבריו ולב"ה לא הוי הקדש דהואיל ולא נתקיימו דבריו הקדש טעות הוא ולאו כלום הוי :

גמ' תמן תנינן. בפ"ג דתרומות : שלמים ואמר עולה. לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין שלא יהו מכחישין זה את זה : בא לומר חולין. אמתני' דהכא קאי לב"ש דקסברי הקדש טעות הקדש אפילו לא נתכוון בתחילה להקדישו כלל והיה בא לומר חולין ואמר עולה נמי קדשה : רבי יוסי אמר במתכוון להקדיש אנן קיימינן. שנתכוון מיהא להקדיש דבר אחד אלא שהוא טעה משום דבר אחר ובהא הוא דקאמרי ב"ש דהוי הקדש כמו במתני' שנתכוון להקדיש שור שחור והיה טועה בדעתו שהוא יצא ראשון ויצא לבן אבל אם לא נתכוון כלל להקדיש שהיה בלבו חולין וטעה בדיבורו ואמר הקדש אפילו לב"ש לא הוי הקדש : היא מתניתא מה היא. האי מתני' דתרומות כמאן אתיא על דעתיה דרבי ירמיה במחלוקת. שנויה ולא אתיא אלא כב"ה דאלו בב"ש לדידיה לא אתיא שאפילו בנתכוון לומר חולין ואמר עולה קדשה ומכ"ש בנתכוון לומר עולה ואמר שלמים : על דעתיה דרבי יוסי דברי הכל היא. דלא אמרי ב"ש הכא אלא בשטועה בדבר אחר דכסבור היה שזה יצא ראשון ויצא האחר דנתכוון מיהת להקדיש לזה שיצא ראשון ולא מיקרי הכחשה בדבורו אבל התם שנתכוין לעולה ואמר שלמים דהוי הכחשה בדבורו מודו ב"ש דלא אמר כלום דהוי כנתכוון לחולין ואמר הקדש שהרי לא נתכוון מעולם לשלמים : בשפתים. כתיב לבטא בשפתים ודרשינן ולא בלב כלומר שגמר בלבו להוציא ולא נתכוון שתהא שבועה עד שיוציא בשפתיו ולא הוציא : יכול שאני מוצא את הגומר בלב. כלומר שגמר בלבו שתהא שבועה אפילו לא יוציא בשפתיו : ת"ל לבטא. מסיפיה דקרא קדריש דכתיב לכל אשר יבטא ולכל לרבות הוא : שמואל אמר הגומר בלב. לאו כלום הוא עד שיוציא בשפתיו ממש : או אינו אלא המוציא בשפתיו. והא דכתיב כל נדיב לב לומר שיהו פיו ולבו שוין : זה הגומר בלב. אע"פ שלא הוציא בשפתיו וקשיא לשמואל : מאן

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי' פ"ח מנזירות ה"ז
א
ב מיי' פ"ז מערכין ה"ז ופ"ט מנזירות ה"ח
ב
ג מיי' פ"ג מתרומות הט"ז טוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף מה
ג
ד מיי' פי"ד ממעשה הקרבנות הי"ב
ד
ה מיי' פי"ב משבועות ה"י ופ"ב מנדרים ה"ב טוש"ע יו"ד סי' רי סעיף א וסימן רלב סעיף א
ה
ו מיי' פי"ד ממעשה הקרבנות הי"ב

הגהות הגליון

תורה אור: במדבר יא לב; במדבר ו כא; ויקרא ה ד; שמות לה כב; דברים כג כד

מסורת הש"ס: יומא עה; לעיל פ"ג ה"ג; נזיר לא וש"נ; תרומות פ"ג ה"ב; בבו זה כו; חגיגה י

שנויי נוסחאות (ס"ג) הוא ובנו וכו' עד נזיר שתים גז"ז הוא נזיר אחת ובנו נזיר שתים הוא ובנו נזיר את (ש"ס) שיקדום נזרו וכו' עד "קרבנו לנזרו" גז"ז שיקדום קרבנו לנזרו ולא שיקדום נזרו לקרבנו. (ש"ס) אחר גז"ז אחת.

עין משפט
נר מצוה

ו
א מיי' פ"ג משקלים ה"ג

ז
ב מיי' פ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ז

ח
ג מיי' פ"ג משקלים ה"ג

ט
מיי' שם ה"ב

י
ה מיי' פ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ז וכס"מ ולח"מ

מאן דמר שמואל לקרבן תמן *תנינן המכנס מעות ואמר הרי אילו לשקלי בית שמאי אומרים מותרן נדבה [א] ובית הלל אומרים מותרן חולין שאביא מהן שקלי שוין שמותרן חולין אילו לחטאתי שוין שמותריהן נדבה [ב] שאביא מהן חטאתי שוין שמותריהן חולין ר' יוסי בשם רבי אלעזר מה פליגא במכנס פרוטרוט אבל באומר אילו כל עמא מודי שהמותר נדבה רבי חזקיה רבי ביבי בשם רבי לעזר מה פליגא במכנס פרוטרוט אבל באומר אילו [ג] כל עמא מודיי שהמותר חולין אמר רבי חזקיה מתניתא מסייע לרבי ביבי אמר רבי שמעון מה בין שקלים לחטאת אלא שהשקלים יש להן קיצבה מה נן קיימין אם באומר שאביא מהן שקלים כל עמא מודיי שהמותר חולין אם באומר שאביא מהם חטאתי כל עמא מודיי שהמותר חולין אלא כן אנן קיימין באומר אילו שקלים על ידי שקצבתן מן התורה מותרן חולין חטאת על ידי שאין קצבתן מן התורה מותרה נדבה מה עבד לה רבי יוסי פתר לה במכנס פרוטרוט כב"ה [ד] הפריש שקלו סבור הוא שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדש הפריש שנים סבור שחייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותו השני מה את עבד ליה סבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב באומר אילו נישמעינה מן הדא [ה] הפריש חטאתו סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה הפריש שתים סבר שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותה השנייה מה את עבד לה סבור שחייב ונמצא שאינו חייב או באומר אילו אלא רועה הבא נמי אילו לנדבה היאך אתה אומר אילו תמן *תנינן האומר הרי עלי במחבת והביא

מסורת הש"ס
(שקלים פ"ב ה"ג)
(מנחות פי"ב בבלי קב ב)

פני משה

מאן דאמר שמואל לקרבן. שאינו חייב קרבן שבועה עד שיוציא בשפתיו אבל לענין נדבה והקדש מודה הוא דמשנגמר בלבו חייב דגלי רחמנא כל נדיב לב ולא גמרינן מהתם דהולין מקדשים לא גמרינן: תמן תנינן. פרק ב' דשקלים: המכנס מעות. שמכנים מעט מעט ואמר הרי אלו לשקלי וכשבא לחשוב מה שהכניס מצא שהן יותר על כדי שקלו: מותרן נדבה. יפלו לנדבה להקריב מהן עולות לקיץ המזבח וב"ש לטעמייהו דאית להו הקדש טעות הקדש: וב"ה אומרים מותרן חולין. שלא נתכוין להקדיש אלא כדי שקלו: שאביא מהן שקלי שוין שמותרן חולין. דהוי כאומר בפירוש שלא אקח מהן אלא כדי שקלי והמותר יהו חולין: אלו לחטאתי. מפרש טעמא לקמן: מה פליגין. בית שמאי ובית הלל במכנס פרוטרוט כדפרישית שהכניס פרוטה אחר פרוטה ובהא הוא דקאמרי בית הלל שמותרן חולין: אבל באומר אילו. כלומר שלא הכניסן מעט מעט אלא שהיו מעות מונחין לפניו ואמר אלו לשקלי אפילו בית הלל מודו שמותרן נדבה דלאו הקדש בטעות הוי ונתכוין הוא להקדיש הכל ומה שהוא מותר על השקל יפלו לנדבה: רבי חזקיה. קאמר משמיה דר' ביבי בשם ר"א דבמכנס פרוטרוט בהא הוא דפליגי ב"ש ואמרי מותרן נדבה וטעמא דכל חד וחד לשקלו הוי והוי כהקדש טעות והוי הקדש לב"ש: אבל באומר אלו. על המעות המונחין לפניו כ"ע מודיי ואפי' ב"ש שמותרן חולין שהרי יודע הוא שאין להוסיף על השקל ולא נתכוין אלא ליקח מאלו לשקלו ואפילו הקדש בטעות לא מיקרי: מתני' מסייע לר' ביבי. מתני' דהתם דמייתי לקמיה דמפרש ר"ש הטעם דלא פליגי בחטאת כמו בשקלים: שהשקלים יש להן קיצבה. דכתיב העשיר לא ירבה וגומר וכודאי לא נתכוין זה אלא כדי שקלו אבל החטאת אין לה קצבה אם ירצה יביא במעה כסף ואם ירצה יביא בדמים מרובין ולכך נתפסו הדמים ומותרן נדבה: מה אנן קיימין. הא דר"ש והיכא קאי לפרושי ההפרש בין שקלים לחטאת אם באומר שאביא מהן שקלים כ"ע מודים שהמותר חולין וכן באומר שאביא מהן חטאת דבהא ל"פ וכלומר דבשאביא מהן ודאי אין חילוק בין שקלים לחטאת כדקתני במתני': אלא כן אנן קיימין באומר אילו. ועלה מפרש החילוק שבין שקלים לחטאת וקס"ד דכמו בחטאת דאין חילוק באומר אלו בין אם הכניס פרוטרוט ובין היו לפניו ואמר אלו דלעולם מותרה נדבה דזיל בתר טעמא הואיל ואין לה קצבה ובהא כ"ע לא פליגי כן נמי בשקלים הא דמיירי ר"ש וקאמר מותרן חולין באלו מיירי ולכ"ע קאי דאפילו ב"ש מודים בזה והיינו כרבי ביבי: פתר לה. רבי יוסי במכנס פרוטרוט ואמר אלו וכבית הלל דרבי שמעון טעמא דבית הלל קא מפרש דבהא קאמרי ב"ה בשקלים מותרן חולין הואיל ויש להן קצבה והוי הקדש בטעות משא"כ בחטאת אבל אם היו מונחין לפניו ואמר אלו אפילו לב"ה מותרן נדבה כדאמרן: הפריש שקלו סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב. שנזכר שכבר נתן שקלו לא קדש דהקדש טעות הוא וכב"ה: אותו השני מה את עבד ליה סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב באומר אילו. כלומר למאי מדמינן לה אם לסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב ולא קדש או לאומר אילו מדמינן לה ולרבי יוסי בעי דקאמר לעיל באומר אילו ואינו מכנים פרוטרוט אפילו לב"ה מותרן נדבה וה"נ כאומר אילו והשני לנדבה ומהו: נישמעינה מן הדא. ברייתא דתניא בחטאת: הפריש חטאתו וכו' אותה השניה מה את עבד לה סבור שחייב וכו'. לסבור שחייב ונמצא שאינו חייב מדמינן לה או באומר אילו וה"נ כמו שהוא בשקלים אלא רועה ה"נ אילו לנדבה היאך אתה אומר אילו. כלומר דודאי בחטאת השניה רועה היא דהוי כמפרים שתי חטאות לאחריות דקי"ל אחת קרבה חטאת והשניה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה וה"נ אילו לנדבה: היאך אתה אומר אילו. כלומר דהש"ס מהדר ומדייק על הא דקאמר ה"נ אילו לנדבה דודאי שניהם לנדבה לא אלא אחת מהן לשקלו והשני לנדבה מיבעי ליה. וכולה אליבא דרבי יוסי: תמן תנינן. פי"ב דמנחות האומר הרי עלי במחבת והביא

קרבן העדה

מאי דאמר שמואל. בהך ברייתא דתני דאפי' גמר בלב הגי היינו לקרבן דמפורש קרא כל נדיב לב עולות אבל בשבועה בעינן שיהא פיו ולבו שוין ל"א מה דאמר שמואל דבעינן שיוציא בשפתיו היינו לענין קרבן שבועה אבל לנדבת קרבן הגי שיגמור בלבו כדכתיב כל נדיב לב: תמן תנינן. שקלים פ"ב: המכנס מעות. כונס מעות ומקבץ על יד פרוטה אחר פרוטה וכשהתחיל לכנס אמר הרי אלו לשקלי וחשב מה שכנס יחד ומצא שהותירו על שקלו: מותרן נדבה. יפלו לשופרות שבמקדש העומדים להקריב בדמיהן הנמצאים בתוכן עולות לקיץ המזבח וב"ש לטעמייהו דאמר הקדש בטעות הקדש: מותרן חולין. שלא נתכוין זה אלא לכנס עד כדי שקלו: שוין שמותרן חולין. דהוי כאומר מפורש אם אכנס יותר משקלי אביא מהן שקלי והמותר יהיה חולין: אילו לחטאתי. כנס מעות ואמר הרי אלו לחטאת מודו ב"ה שהמותר נדבה: ה"ג שאביא מהן חטאתי כו': מה פליגא. כי פליגי במכנס פרוטה אחר פרוטה אבל היה צבור מעות לפניו ואמר אלו לשקלי והותירו הכל מודים שמותרן נדבה דהא חזי להו ורואה שהן יותר מחצי שקל ולא היתה כוונתו אלא להקדישן דומיא דשקלים שהן לקרבנות ציבור לפיכך יפלו לנדבה שהן לקיץ המזבח לעולות: אבל באומר אלו כל עמא מודיי שהמותר חולין. שזה ודאי כוונתו להוסיף על שקלו ואין אדם יכול להרבות בשקלים לפיכך מותר חולין: אמר ר"ש. סיפא דמתני' המכנס כו' תנן אר"ש מה בין כו' וקס"ד ר"ש לדברי הכל קאמר ואפי' לבית שמאי. מה אנן קיימין. אהי קאי דקאמר מה בין כו': ה"ג אם באומר שאביא מהן שקלי כל עמא מודיי שהמותר חולין אם באומר כו'. כלומר באומר שאביא מהן אין חילוק בין שקלים לחטאת אלא באומר אלו דגם בית שמאי מודו בשקלים חולין ובחטאת נדבה: מה עביד לה רבי יוסי. הא ממתניתין משמע דאפילו בצבור מעות נמי מותרן חולין לפי שיש להן קצבה ולעולם לא קידש יותר מקצבתו: ומשני פתר לה. מפרש מתניתין דאיכא לחלק בין שקל לחטאת במכנס ואמר אלו ואליבא דב"ה אבל בצבור מעות ואמר אלו אף בית הלל מודו דמותר נדבה: ה"ג אותו השני מה את עביד ליה נישמעיניה מן הדא הפריש חטאתו סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה הפריש שתים וסבור שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותה שנייה מה את עביד לה אלא רועה ה"נ אלו לנדבה היאך אתה אומר אלו וכ"ה בשקלים. וה"פ קאמר ת"ש מהך ברייתא דתניא הפריש חטאתו כו' והשנייה רועה ה"נ בשקלים המותר יפול לנדבה ופריך איך מדמית שקלים לחטאת דהתם הוה כאומר אלו לחטאתי דתנן מותרן נדבה ובשקלים אמרינן באומר אלו לשקלי מותרן חולין: תמן תנינן. מנחות פי"ב: במרחשת והביא

רידב"ז

הפריש שקלו סבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב כו' סבר שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותו השני מה את עביד לי' נשמעינ' מן הדא הפריש חטאתו סבור שהוא חייב ונמצא כו' סבור שהוא חייב שתים כו' רועה הכא מאי את עביד לי' כמ"ד אלו לנדבה ה"נ נדבה כמ"ד לחולין ה"נ לחולין כן גי' הגר"א ז"ל במס' שקלים פ"ב עי"ש. פי' דבהפריש שנים ואינו חייב אלא אחת מאלו השנים א"כ הוי את צריך ליטול אחד מאלו והוי כמ"ד אלו ותלי בפלוגתא האיך הוי דינא באומר אלו ודוק:

תמן תנינן האומר הרי עלי במחבת והביא במרחשת כו' ר"י בשם רשב"ל דב"ש היא דב"ש אומרי' הקדש טעות הקדש. פי' דס"ל דמיירי דטעה בהבאתו ואעפ"כ תנינן מה שהביא הביא וי"ח לא יצא אלמא דמה שהביא הביא אע"פ שהי' הקדש טעות ואתיא כב"ש ע"ז אמר ר"ז בעי קומי ר' יוסי ילמה לי נן פתרין לה ד"ה היא באומר במחבת אמרהי פי' דיודע שנדר במחבת ואעפ"כ הביא במרחשת [כפרש"י ז"ל דלא לשם נדרו הביא אלא נדבה אחרת הוא] וזהו כשהביא סתם אמרינן דלשם נדבה הביא במרחשת אבל אם חזר ואמר במרחשת פי' קודם הפרשה של המרחשת אמר בפירוש הרי עלי במרחשת הרי נתחייב במרחשת ג"כ ולאלת י"ח הביאה ואימתי לא יצא י"ח היינו דווקא כשהפרים סתם והוא יודע שנדר לשם מחבת והוא הפריש במרחשת אמרינן דדעתו לנדבה ג"כ וכוונתו על שתיהן שאחת יהי' חובה ואחת היא נדבה אבל אם אמר הרי עלי במחבת וחזר ואמר בפיו במרחשת אמרינן דדעתו על שתיהן בחובה והבתא כשהביא במרחשת דיינינן לי' שיצא י"ח ובין כך ובין כך אמרינן דדעתו על שתיהן ואך אם לא הגיד אח"כ במרחשת והביא סתם הביאה בתורת נדבה ואם הגיד אח"כ במרחשת הביאה לצאת י"ח וע"ז בעי ר' ירמיה כיון דאמרת דכונתו על שתיהן בין שלא הזר ואמר אח"כ במרחשת אלא הביא ב"ס במרחשת בין שחזר ואמר אח"כ במרחשת והביא במרחשת כוונתו על שתיהן רק דג"ת

שנויי נוסחאות (ע"ה) שאביא נד"ו ליתא. (שי"ד) חולין נד"ו נדבה. (שכ"ד) נישמעינה מן הדא נד"ו ליתא. (שכ"ט) אלא רועה עד "אומר אילו נד"ו כ"ז ליתא.

מסורת הש"ס

(תמורה פ"ב) בבלי יג

קרבן העדה

והביא במחבת. מה שהביא הביא דאימר לא לשם נדרו הביאה אלא נדבה אחרת היא וידי חובתו לא יצא: דב"ש היא. קס"ד מתני' איירי דטעי וסבר שכך נדר ונודע לו אח"כ דטעה אפ"ה קדש ש"מ דאתיא כב"ש דאומר הקדש בטעות הקדש: ולמה. אין אנו מפרשי' למתניתין כדברי הכל ואיירי באומר יודע אני שאמרתי להביא במחבת ואפ"ה אני מביאה במרחשת הלכך מה שהביא הביא דאמרינן נדבה אחרת היא: וחזר ואמר במרחשת יצא. דאמרינן תפוס לשון אחרון: אמר הרי עלי או במחבת כו' וחזר ואמר במרחשת. מהו מי אמרינן לאו חזרה היא אלא אכוונה ראשונה קאי או דלמא חזרה היא: קובען אפילו בפה. ממתניתין מוכח כן אמר להקריב מנחה זו במחבת אע"פ שלא הניחה בתוכה נקבעת ואם לא הביא' במחבת פסולה: סברין מימר. סברוהו למימר אף האומר מנחה זו עלי להקריבה בי"ט חייב להקריבה בי"ט: אפילו כלים קובעין. הניחה לתוך מחבת אע"פ שלא אמר כלום הרי היא קבועה למחבת ואינו יכול לשנותה: תמן תנינן. תמורה פ"ב: עשה שוגג כמזיד בתמורה. דכתיב יהיה קדש לרבות שוגג כמזיד: ה"ג לשוגג בלא תעשה ולמזיד בלא תעשה. וה"פ שוגג לקי כמזיד: ה"ג אבל אם בא לומר חולין ואמר עולה לא קדש. אפי' בתמורה: ה"ג א"ר יוחנן בא לומר תמורת חולין ואמר תמורת עולה קדשה אבל בא לומר חולין ואמר עולה לא קדשה. וה"פ ר"י פליג אחזקי' וסובר הא דאריב"י עשה שוגג כמזיד כו' לאו לענין מלקות קאמר דאין מלקות בשוגג אפילו בתמורה אלא לענין זה עשה שוגג כמזיד בתמורה בא לומר תמורת חולין ואמר תמורת עולה ה"ז קדש אבל לא בקדשים: ה"ג ואתייא דר"י לריב"י בתמורה כדעתיה דר' ירמיה על דב"ש במוקדשין. וה"פ סובר ר' יוחנן דריב"י סובר בתמורה כב"ש בקדשים וכדפריש ר' ירמיה לעיל דפליגי ב"ש אפי' בא לומר חולין ואמר עולה קדשה: ופריך ע"ד דר"י. ניחא לחלק בין תמורה לקדשים דבתמורה הקדושה חלה אפי' בשוגג ובקדשי' לא חלה אלא לחזקיה דאמר בתמורה לקי אפי' בשוגג מאי ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין דאמר ריב"י הא במוקדשין אפי' במזיד לא שייך מלקות: ומשני במקדיש בכור. לזבח אחר במזיד לקי אבל לא בשוגג: ופריך ומי קדש. הא א"ר יוחנן הקדיש בכור למזבח כלומר לזבח אחר אפי' לדמים לא קדש דאין קדושה אחרת חלה עליו: הקדיש בעל מום למזבח. וליכא לאוקמי הא דאריב"י לא עשה שוגג כמזיד במוקדשין היינו שאם הקדיש בעל מום למזבח במזיד לוקה דכתיב כל אשר בו מום לא תקריבו ובשוגג אינו לוקה דהא אפי' בתמורה אין בעל מום קדש א"כ אין חילוק בין תמורה לקדשים: ומשני אלא במקדיש בעל מום עובר. לא עשה בו שוגג כמזיד במוקדשין משא"כ בתמורה: ופריך ומחובר הוא למכות. בתמיה הא אפילו המקדיש במזיד בעל מום עובר אינו לוקה: תיפתר

גמרא

יהביא במרחשת במרחשת והביא במחבת רבי יוסי בשם רבי שמעון בן לקיש דבית שמאי היא דבית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש רבי זעירא בעא קומי רבי יוסי ולמה לי נן פתרין לה דברי הכל באומר במחבת אמרתי אבל אם אמר הרי עלי במחבת וחזר ואמר במרחשת יצא אתא רבי חנינא ורבי יסא בשם רבי יוחנן דברי הכל היא ר' ירמיה בעי אמר הרי עלי או במחבת או במרחשת וחזר ואמר במחבת וחזר ואמר במרחשת רבי יודה בר פזי בשם רבי אחא רבי חמא בשם רבי יוסי קובען אפילו בפה סברין מימר אפילו ימים טובים קובעין אפילו כלים קובעין תמן *תנינן ר' יוסי בי ר' יודה אומר [א] עשה שוגג כמזיד בתמורה [ב] ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין חזקיה אמר לשוגג בלא תעשה ולממיר בלא תעשה אבל אם בא לומר חולין ואמר עולה לא קדשה אמר ר' יוחנן בא לומר חולין ואמר עולה קדשה אבל אם בא לומר עולה ואמר חולין לא קדשה ותייא דרבי יוחנן ברבי יוסי בי רבי יודה בתמורה כפתרה דרבי ירמיה על דבית שמאי במוקדשין על דעתיה דר' יוחנן ניחא עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין במקדיש בבכור ומי קדש לא כן אמר רבי חייה ורבי אחא רבי יסא בשם ר' יוחנן הקדיש בכור עולה למזבח אפילו לדמים לא קדש הקדיש בעל מום למזבח אפילו בתמורה לא קדשה אלא המקדיש בעל מום עובר ומחובר הוא למכות אמר רבי יודן אבוי דרבי מתניה תיפתר

פני משה

יהביא במרחש' במרחשת והביא במחבת מה שהביא הביא וידי חובתו לא יצא. ובפ"ה דמנחות מפרש מה בין מחבת למרחשת מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין שהשמן עומד במקום אחד ומחבת צפה ואינה עמוקה ומעשיה קשין כדי שלא תשפך לחוץ: דב"ש היא. דקס"ד טעמא דמתני' דקאמר מה שהביא הביא משום דהקדש טעות הוי הקדש וכב"ש היא: ולמה לית אנן פתרין דברי הכל באומר במחבת אמרתי. כלומר דהא מצינן לאוקמי ככ"ע ולא תליא כלל בפלוגתייהו דב"ש וב"ה דהכא טעמא משום דמקיים דבורו הראשון ולאו הקדש טעות הוי אלא דאמרינן לא לשם נדר חובתו הביאו ונדבה אחרת היא זו: אבל אם אמר הרי עלי במחבת וחזר ואמר במרחשת יצא. כלומר ולהאי טעמא דוקא במקיים דבורו הראשון והלכך לא יצא דשמא נדבה אחרת היא זו אבל אם חזר מדבריו ואמר הרי עלי במרחשת ידי חובתו נמי יצא דהא חזר בו ומרחשת קבל עליו: אתא רבי חנינא ורבי יסא. וקאמרי בהדיא משמיה דרבי יוחנן דד"ה היא: אמר הרי עלי במחבת או במרחשת. דבשעת הנדר לא קבע כלום: וחזר ואמר במחבת וחזר ואמר במרחשת. מהו מי אמרינן הואיל דבשעת הנדר לא קבע אי זו מהן הלכך לא אזלינן נמי בתר קביעותא דיליה במה שחזר בו אח"כ ואיזו שירצה יביא ויצא י"ח דמה שאמר אחר כך לשתיקן דעתו היה נמי לאחת משתיהן דאדיבוריה קמא סמיך או דילמא בתר קביעותא בתרייתא אזלינן ואותה שאמר באחרונה היא חובתו שחזר בו מהראשונה וקבע עליה הך: קובען אפילו בפה. דכל זמן שלא הפריש הוי קביעות ויכול לחזור ובמרחשת יצא ידי חובתו שהיא אחרונה כדלעיל: אפילו ימים טובים קובעין. כל י"ט לפי מה שמביאין ומקריבין מנחות בו ביום הוי קביעות ואם נדר בו ביום צריך להביא כפי מה שהוא וכעין ששנינו שם ביום טוב הראשון של חג מביאין ששים עשרונים ואחד: אפילו כלים קובעין. כאותה ששנינו התם הרי עלי שני עשרונים להביא בכלי אחד והביא בשני כלים לא יצא: תמן תנינן. פרק ב' דתמורה דקחשיב התם חומר בתמורה מבקדשים שקדושת תמורה חלה על בעלת מום קבוע מה שאין כן בקדשים רבי יוסי ברבי יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין ופליגי חזקיה ורבי יוחנן במילתיה דרבי יוסי בר"י: חזקיה אמר. דהכי קאמר עשה שוגג כמזיד לשוגג בלא תעשה ולממיר בלא תעשה כלומר כמו דהממיר במזיד בלא תעשה הוא ולקי הכי נמי בשוגג כסבור שמותר להמיר עובר בלא תעשה ולקי דבתמורה שוגג כמזיד הוא: אבל אם בא לומר חולין ואמר עולה לא קדשה גרסינן. דבהא לא קאמר רבי יוסי בר"י עשה שוגג כמזיד בתמורה שאם שגג ואמר זו עולה תמורת זו ולא היה בלבו לכך לא קדשה בתמורה: רבי יוחנן. אמר דלהא הוא דקאמר רבי יוסי עשה שוגג כמזיד שאם בא לומר חולין ואמר עולה קדשה בתמורה: אבל אם בא לומר עולה ואמר חולין לא קדשה. כלומר בזה ודאי לכולי עלמא לא קדשה דאחר דבורו אזלינן ולא אחר כוונתו: ואתייא דרבי יוחנן ברבי יוסי בר"י בתמורה כפתרה דרבי ירמיה על דבית שמאי במוקדשין. כמו דפתר רבי ירמיה לעיל לבית שמאי דמתני' הקדש טעות הוי הקדש אפילו בא לומר חולין ואמר עולה כן נמי מפרש רבי יוחנן אליבא דרבי יוסי בתמורה וכלומר דהיינו טעמייהו דבית שמאי דילפי תחלת הקדש מסוף הקדש כדפרישית במתני' וכרבי יוחנן היא: על דעתיה דר' יוחנן. דמפרש לרבי יוסי לענין התפסת הקדושה קאמר ולא לענין מלקות ניחא הא דקאמר עשה שוגג כמזיד בתמורה: ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין. מאי היא: במקדיש בכור. לעולה ועלה קאמר במוקדשין לאו כלום הוא דלא תפיס הקדושה בשוגג: ומי קדש. אפי' במזיד ולא שייך לומר לא עשה שוגג כמזיד דלא כן אמר רבי יוחנן הקדיש בכור עולה למזבח אפילו לדמים לא נתפסה הקדושה וכדאמרינן סוף פ"ו דערכין משום שנאמר בבכור אל תקדיש: הקדיש בעל מום למזבח. כלומר ולא מלי נמי לאוקמי דלענין זה קאמר ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין שאם הקדיש בעל מום למזבח בשוגג לאו כלום הוא ולענין מלקות הוא דקאמר: אפילו בתמורה לא קדשה. הא אפילו בתמורה לא אמרינן שם דהקדושה חלה על בעלת מום קבוע אלא לענין שלא יצא לחולין ליגזז וליעבד כדתנן התם בהאי מתני' דלעיל אבל לענין קדושת תמורה לא תפסה בהו ואפילו בתמורה לא לקי: אלא המקדיש בעל מום עובר. דבתמורה תפיס ועלה קאמר לא עשה שוגג כמזיד במוקדשין דאינו חייב בשוגג: ומחובר הוא למכות. בתמיה אפילו במזיד לא לקי דקסבר המקדיש בעל מום עובר אינו לוקה: תיפתר

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"א מתמורה ה"ב

יב
ב מיי' פ"א ממעילה ה"ג

רידב"ז

דנ"מ אי דאחד חובה ואחד נדבה או דשניהן חובה אבל אם אמר בפירוש הרי עלי אחד או במחבת או במרחשת וחזר ואמר במחבת וחזר ואמר במרחשת דהשתא אמרינן דאין כונתו לעולם אלא על אחד ולפיכך מה שחזר ואמר אח"כ במרחשת הוי חזרה ממה שאמר בתחלה במחבת ודעתו על המרחשת דווקא ולא על המחבת ולפיכך כשהביא מרחשת לא יצא י"ח דהא נתחייב במחבת ולא הוי נדבה נ"כ דהא כיון דאמר אח"כ במרחשת כונתו בהבאתו במרחשת לצאת י"ח ולא לנדבה דהא הפתח לי"ל דכונתו או דיהא שניהן חובה או אחד חובה ואחד נדבה כנ"ל ע"כ. לא הוי לא נדבה ולא חובה ופסולה או דילמא דה"נ יצא י"ח כיון שאמר אח"כ מרחשת הרי מחויב מרחשת אע"ג דליכא למימר דכונתו מרחשת נ"כ אלא מרחשת דווקא שמא באמת יכול להביא מרחשת לחוד ויצא י"ח בזה ומה שהבריר בתחלה מחבת בזה לא חל הנדר על מחבת דווקא דבעינן כאשר נדרת ולא כאשר פירשת כדאיתא במס' מנחות דף ק"ג ע"א עי"ש וע"כ נתקיים נדרו הראשון בכשהביא מרחשת דלא נקבע נדרו הראשון במה שהבריר אח"כ ואימתי נקבע הנדר על מחבת דווקא ולא על מרחשת דווקא כשאמר בשעת הנדר מחבת אבל מה שהבריר אח"כ בזה יכול לשנות ולא נקבע הנדר הראשון ע"ז [וכן ס"ל באמת בבבלי שם וברמב"ם ז"ל פי"ז ממעה"ק ה"ב עי"ש

שנויי נוסחאות (פנ"מ) עולה לא קדשה נ"א עולה קדשה. (פ"מ) ברבי יוסי נ"א כרבי יוסי. בי רבי יודה נ"א ברבי יודה. (פנ"ד) עולה נ"א ועלה.

עין משפט נר מצוה

תיפתר במקדיש תמימין לבדק הבית רבי יוסי בי רבי יודה בשיטת אביו א *הקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה מניין בלא תעשה תלמוד לומר °וידבר יי' אל משה לאמר לאו אמור דברי ר' יודה רבי הוה יתיב מתני בפרשת אין ממירין בבכור וחליף אבוי דבר פדיה חמתיה רבי אמר אנא ידע מה (אנא) אמר כדון אנא מימר וידבר יי' אל משה לאמר לא יימר דברי רבי יודה וכתוב כן דמר רבי אמי בשם רבי יוחנן גורעין לדרוש מתחילת הפרשה לסופה רבי חנינה בשם רבי ירמיה ואפילו באמצע התיבה °ויצקת עליה שמן מנחה היא ויצקת משמן מנחה לרבות ב כל המנחות ליציקה תמן *תנינן ג שום היתומין ל' יום ד שום הקדש ס' יום ומכריזין בבקר ובערב אמר רבי מנא רבי ליעזר חשש על הערמה רבי יהושע לא חשש על הערמה אמר רבי יוסי בי רבי בון אתיא דרבי אליעזר כבית שמאי ודרבי יהושע כבית הלל דרבי אליעזר כבית שמאי דבית שמאי אומרים אין אדם נשאל על הקדישו ה והוא דהוה אמר צריך להדיר הנייה ודרבי יהושע כבית הלל דבית הלל אומרים אדם נשאל על הקדישו והוא דהוה אמר אינו צריך להדיר הנייה מה נפשך תהא בו האיש הוה שישאל על הנייתו מודה רבי יהושע ו בערב שהוא צריך להדיר הנייה מה אמר רבי יהושע במתנה מכיון שהוא נותן מתנה בעין יפה אינו צריך להדיר הנייה או מאחר שהורע כוחו והוא הוזר בו צריך להדיר הנייה

נישמעינה

תורה אור: ויקרא כב. סס ב.

פני משה

תיפתר במקדיש תמימין לבדק הבית. דעובר בלא תעשה כדלקמן ועלה קאמר לא עשה שוגג כמזיד במוקדשין דבשוגג לאו כלום הוא ורבי יוסי בר"י בשיטת אביו הוא דקאמר כדתנא לקמיה: עובר בעשה. דכתיב בבעל מום נדבה תעשה אותו והוי אתה עושה תמימים נדבה ולאו הבא מכלל עשה עשה: לאמר לאו אמור. כלומר הכי אמר הקב"ה למשה לאו אמור להם לישראל דלאו איכא הכא: בפרשת אין ממירין בבכור. בדין זה היה עסוק אין הכהנים ממירין בבכור כדתנן בריש פ"ק דתמורה: וחליף אבוי דבר פדיה חמתיה רבי. עבר לפניו וראהו רבי ואמר אנא ידע מה הוא אמר כדון אנא מימר. יודע אני מה שישאל אותי עכשיו כשאני אומר זה הדרש דלקמיה: וכתוב כן. וכי כתיב במקרא כן לא יימר והשיבו כן הוא דאמר רבי אמי בשם רבי יוחנן גורעין ומוסיפין לדרוש מתחלת הפרשה כלומר מתחלת התיבה לסופה והכא נמי גורעין התיבה ומוסיפין ודורשין התיבה למהוה לא יימר: ואפי' באמצע התיבה. גורעין ודורשין דכתיב ויצקת עליה שמן מנחה היא ודרשינן ויצקת משמן מנחה כלומר לכל מנחה לרבות כל המנחות ליציקה כדאמרינן פרק אלו מנחות דף ע"ה: תמן תנינן. ריש פ"ו דערכין שום היתומים וכו' ומשום סיפא דהתם קאמר דתנינן שם המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר"א אומר כשיגרשנה ידור הנאה ממנה רבי יהושע אומר אינו צריך ומפרש רבי מנא טעמא דפלוגתייהו: רבי אליעזר חשש על הערמה. חיישינן שמא ערמה הוא עושה שמגרשה כדי שתגבה כתובתה מן ההקדש ואח"כ יחזירנה והלכך צריך לדור הנאה ממנה על דעת רבים שלא יחזירנה: רבי יהושע לא חשש על הערמה. דס"ל אין אדם עושה קנוניא על ההקדש: רבי יוסי ברבי בון. קאמר דלא פליגי בהא ודכ"ע אדם עושה קנוניא על ההקדש אלא דהכא במלתא אחריתא פליגי ואתייא דרבי אליעזר כבית שמאי ודרבי יהושע כבית הלל דמתני': דרבי אליעזר כבית שמאי דבית שמאי אומרים אין אדם נשאל על הקדשו והוא דהוה אמר צריך להדיר הנייה. דבית שמאי סברי אין אדם יכול להשאל על הקדשו דאפילו אומר להכם לא על דעת כן נדרתי אינו יכול להתירו דהקדש טעות הוי הקדש והלכך זה המגרש אשתו מתחרט בהקדשו הוא ואינו יכול לישאל ולהתיר נדרו ועושה קנוניא זו ולפיכך ר"א הוא דאמר צריך להדיר הנאה ממנה: ודרבי יהושע כבית הלל דב"ה אומרים אדם נשאל על הקדישו. ולפיכך והוא דהוה אמר אינו צריך להדיר הנייה כדמפרש ואזיל דמה נפשך תהא בו האיש אם תוהא הוא ומתחרט על הקדשו הוא שישאל על הנייתו היה לו לישאל על נדרו שנדר להקדישו ומליהנות בו ולפיכך אין חוששין לקנוניא: מודה רבי יהושע בערב. אם אחד ערב לה בכתובתה ובעלה מגרשה שהוא צריך להדיר הנייה דבהא ודאי חוששין לקנוניא שמגרשה כדי שתגבה כתובתה מן הערב ובבבלי התם מסקינן דדוקא בערב קבלן א"נ האב שערב לאשת בנו בכתובתה דערב סתם דכתובה לא משתעבד: מה אמר רבי יהושע במתנה. אם נתן מתנה לאחד ומגרש לאשתו אם חוששין לקנוניא או לא: מכיון. מי אמרינן דמכיון שהנותן מתנה בעין יפה הוא נותן לא הייבינן לקנוניא שיחזור בו עכשיו כדי להגבות ממנו וא"צ להדיר הנייה או דילמא מאחר שהורע כחו והוא חוזר בו כלומר שהמקבל מתנה הורע כחו בזה שהנותן יכול לחזור בו צריך להדיר הנייה דחיישינן לחזרה ומיירי שהוא בענין שיכול לחזור בו כגון שלא קנה באחד מדרכי הקניה:

נישמעינה

קרבן העדה

תיפתר. מפרש למתניתין במקדיש תמימין לבדק הבית. דבמזיד לקי וריב"י בשיטת רבי יהודה אביו קאי דאמר דיש לאו במקדיש תמימים לבדק הבית: עובר בעשה. שנאמר ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו ודריש אותו אתה עושה נדבה לבדק הבית ואי אתה עושה תמימים נדבה לבדק הבית ולאו הבא מכלל עשה עשה: רבי הוה יתיב. ודריש בפרשת תמורה בהלכה דאין ממירין בכור בחולין: ה"ג עבר אבוי דבר פדייה אמר לית אנא ידע כו'. עבר לפניו אביו דבר פדייה וראהו רבי אמר לא נודע לי פירוש הדברים שאמרתי משמי' דרבי יהודה לאמר לאו אמור איך משמע מקרא זה דלאו אית ביה וכי כתוב כן: דמר רב אסי. וה"ל אבוי דבר פדיי' אין דאמר רב אסי בשם ר"י גורעין אפילו לדרוש מתחילת התיבה לסופה כ"ש דדרשי' הכי א' דלאמר לפניה ולאחריה וה"ק אמר הקב"ה למשה אמור להם לישראל לא אמור אי עברין אהך פרשתא עוברין בלאו א"כ אל בפת"ח לאמר שיש בפרשתא מלוה שהיא באל והראשון עיקר: ה"ג גורעין לדרוש מתחלת התיב' לסופה: ה"ג ויצקת עליה שמן מנחה היא ויצקת שמן על המנחה לרבות כל המנחות ליציקה. וה"פ גורעין תיבה אחת לשנים ושלא כסדר: תמן תנינן. ערכין פ"ו: שום היתומים. ב"ד היורדין לנכסי יתומים למוכרן להגבות לבע"ח שמין את הקרקע ומכריזין עליה שלשים יום כל הרוצה ליקח יבא ויקח: שום הקדש. גיזבר המוכר קרקע ההקדש: ומכריזין בבקר ובערב. סיפא דהך מתני' תני המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר' אליעזר אומר כשיגרשנה ידור הנאה שלא יחזירנה לעולם ר' יהושע אמר אינו צריך: ר' ליעזר חשש על הערמה. לכך ידור הנאה שלא יחזירנה דחיישינן שמא ערמה הוא עושה שמגרשה כדי שתגבה כתובתה מן ההקדש ויחזירנה אח"כ: ור"י לא חשש להערמה. דסובר אין אדם עושה קנוניא להקדש: ה"ג דר"א כב"ש דבש"א אין אדם נשאל על הקדשו והוא דהוה אמר צריך להדיר הנייה ודר"י כב"ה דב"ה אמרי אדם נשאל על הקדשו והוא דהוה אמר אינו צריך להדיר הנייה. וה"פ ר"י בר בון פליג אר' מנא וסובר ד"ה אדם עושה קנוניא על ההקדש ור"א ור"י בהא פליגי ר"א סבר כב"ש דאין נשאלין על ההקדש לחכם ואפי' אומר לו לחכם לא לדעת כן נדרתי וטעה בהקדשו אפ"ה אין חכם מתיר נדרו הלכך חיישינן דלמא זה המגרש נתחרט בנדרו ולכך עושה קנוניא זו לגרש אשתו לפיכך צריך להדיר הנאה ור"י כב"ה אדם מתחרט בנדרו להקדש וחכם מתירו הלכך לא חיישינן לקנוניא שהרי יכול להתיר נדרו ע"פ חכם ולמה ליה לגרשה לפיכך אין צריך להדירה בהנאה: ה"ג מה נפשך תהא בו האיש הזה ישאל על הנייתו. וה"פ אם רצונו של האיש הזה שהוא תוהא על נדרו ומתחרט בו ישאל על הניתו ומה לו לגרשה: מודה ר"י בערב. הערב לאשה בכתובתה ובעלה מגרשה צריך הוא להדיר הנאה הימנה קודם שיגרשנה דחיישינן שמא יעשה קנוניא על נכסיו של זה ויחזיר את אשתו: מה א"ר יהושע. באדם שנתן מתנה להברו ובא הנותן לגרש את אשתו והיא רוצה לגבות כתובתה ממתנה זו מי אמרינן כל הנותן מתנה בעין יפה הוא נותן ומסתמא אינו עושה קנוניא לפיכך אין צריך להדיר הנאה או דלמא כיון דאינן שוים חושש לביטול המתנה שהרי ע"י גירושין מפסיד המקבל מתנה חיישינן שמא הזר מתנה ועושה קנוניא לפיכך צריך להדיר הנאה:

נשמעינה

מסורת הש"ס

תמורה ו ב. פסחים עב. (ערכין פ"ו) בבלי כא ב. ע' ערכין כג.

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ה מערכין ה"ו
יד ב מיי' פי"ג ממעשה הקרבנות ה"ה
טו ג מיי' פ"י מהלוה ה"ח טוש"ע ח"מ סי' קט ס"ח
טז ד מיי' פ"ד מערכין הכ"ז
יז ה מיי' פ"ז מה' בע"ז ופי"ז מאישות הלכה י
יח ו מיי' פי"ז מאישות ה"ט ובהשגות ובמ"מ טוש"ע אה"ע סי' קב סעיף ז

תוס' הרי"ד

אר"מ ר"א חשש על הערמה ר' יהושע לא חשש על הערמה כו' מודה ר' יהושע בערב שהוא צריך להדיר הנייה כו' מה אמר ר"י במתנה מכיון שהוא נותן מתנה בעין יפה א"צ להדיר הנייה או מאחר שהורע כוחו והוא חוזר בו צריך להדיר הנייה. פי' מאחר שבאחד צד הורע כח מתנה מערב דהא ערב חוזר וגובה מן הלוה ומן הבעל כשיקנה נכסים אח"כ דהא מיני' דידיה גובה מדאקני לכ"ע ואף אם ימלא אגלו מטלטלין נמי יגבה ע"כ אין כאן כל כך חשש הערמה כמו אצל המקבל מתנה דבמקבל מתנה איכא חד צד דיש יותר חשש להערמה דהא מתנה לית ביה אחריות והורע כח מתנה מכד זה מערב ומלקוחות ע"כ יש יותר חשש הערמה במקבל מתנה וקפשיט נישמעינה מן הדא קריבתיה דר"מ הוי בעל חייב קרעום פי' חייב בשט"מ [כדאיתא במס' כתובות פ"ט ה"י ע"ש] אתא מרי חובה וטרף אתא עובדא קומי דר"מ אמר א"ל להדיר הנייה [כן גי' הק"ע ז"ל ומוכרח הוא] ר' יוסי אמר צריך להדיר הנייה אמרין חברייא קומי ר"א ור"י יאות אר"מ ואין חוזר היא עליה לא אתא מרי חובה וטרף א"ל ר' יוסי עבדה לון תכשיטין עבדה לון פרה פרכון כו' פי' דחברייא מקשין דהא יאות אמר ר"מ דע"כ אין כאן חשש כלל שמא מגרשה להערמה שתגבה מן הבע"ח שני [שהכתובה היה מוקדם] דהא אם יחזירנה או החוזר גם הקרקע לבעלה דמה שקנתה אשה קנה בעלה ויחזור לגבות הבע"ח עוד הפעם בראשונה

רידב"ז

פי"ם] ופשיט ריב"פ בשם ר"א ר' חמא בשם ר"י קובעין אפילו בפה דס"ל דאל קביעת הנדר הראשון ע"י שהבריר אח"כ בפיו סברין מיגור אפילו ימים טובים קובעין כפי' הפ"מ ז"ל דאם נדר ביו"ט או זה או זה נקבע הנדר כפי מה שנדרם ליו"ט זה אפילו כלים קובעין דכשהפרים בכלי זו משני עשרון או מעשרון אחד כן נקבע הנדר הראשון אם נדר סתם מנחה ולא פירש באם ב' עשרון או אחד נקבע ע"י שהפרים לתוך כלי זו ואם שוב חזר והקריב בכלי אחרת מב' עשרון או מאחד לא כמו שהפרים הרי לא מקיים לנדר ונפשט איבעיא דר' ירמי' ודוק:

אר"מ

דפ:

שנויי נוסחאות (כ"ו) וחליף נד"ו וחולין. (כ"ז) אנא אמר כ"ה נד"ו. (מ"פ) אין נד"ו ליתא. (כ"כ) אמר צריך נד"ו אמר אינו צריך. (סכ"א) אין נד"ו ליתא. (סכ"ג) אינו נד"ו ליתא. (גכ"ג) הוה נד"ו הזה.

 נישמעינה מן הדא *קריבתיה דרבי חגיי הוה בעל חייב קרטס אתא מרי חובא וטרף אתא עובדא קומי דרבי אחא אמר צריך להדיר הנייה רבי יוסי אמר אין צריך להדיר הנייה אמרין חבריא קומי רבי אחא ורבי יוסי יאות אמר ר' אחא דאין חוזר הוא עליה לא אתי מרי חובה וטרף אמר לון רבי יוסי עבדה לון תכשיטין עבדה לון פרה פרנון אמר רבי חגיי משה יאות אמר רבי יוסי ונפק עובדא כרבי אחא תמן את אמר [א] תצא ותרעה בעדר וכא את אמר אכין אמר רבי יוסי בי רבי בון תמן לנזירותו נשאל מכח נזירות יצאו קרבנותיו לחולין רבי ירמיה בשם רבי חונה רבי חזקיה ורבי אחא בשם רבי יוחנן כל עמא מודיי [ב] שאין נשאל על תמורתו מה פליגין בהקדישו [ג] שבית שמאי אומרים כשם שאין אדם נשאל על תמורתו כך אין נשאל על הקדישו בית הלל אומרים אדם נשאל על הקדישו ואין נשאל על תמורתו רבי שמעון בן לקיש בשם בר קפרא את תופשו משם שור ראשון שור שחור שיצא מבית ראשון ויצא לבן ויצאו שחורין אחריו את תופשו משום ראש לשחורים שור לבן שיצא מביתי ראשון ויצא שחור ויצאו לבנים אחריו את תופשו משום ראש ללבנים שור שעמד על האבוס ונמצא רבוץ רבוץ ונמצא עומד יהא בה כהדא דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן נתכוון לתרום כרי חיטין ותרם שעורים בלילה לא עשה כלום ביום מה שעשה עשוי שחמתית ונמצאת אגרון אפילו ביום לא עשה כלום

איל

קרבן העדה

מסורת הש"ס

נשמעינה מן הדא. תא שמע: קריבתיה דרבי חגיי. היה בעלה חייב לאחרים בשטר ובא בע"ח וטרף קרקעותיו ורלה הבעל לגרשה: אתא עובדא. בא השאלה לפני ר' אחא אם לריך להדיר הנאה או לא: ה"ג קומי דר' אחא אמר א"ל להדיר הנאה ר' יוסי אמר לריך להדיר הנייה אמרין חברייא קומי ר"י יאות א"ר אחא. וה"פ חברייא אמרו שפיר קאמר ר"א דא"ל להדיר: דאין כו'. דאם מחזיר אשתו או אף הקרקע חוזרת לבעלה דמה שקנתה אשה קנה בעלה א"כ אף הבע"ח יכול לחזור ולטרוף קרקעו הלכך אין לחוש לקנוניא: אמר. להו ר"י אין מכאן תשובה דאיכא למיחש שימכור הקרקע ויעשה לה תכשיטין בדמיה או שיכתוב לה קודם שיחזירנה בכתובתה שיהא הקרקע שלה ע"מ שאין לבעלה רשות בה נמלא שאין הבע"ח יכול לטרפה: משה. גדול הדור שפיר קא"ר יוסי: ונפק עובדא. ויצא הלכה מבי מדרשא כר' אחא שא"ל להדיר דהלוקח מידע ידע שכל אדם איכא עליה כתובה ולמה קנה הקרקע איהו דאפסיד אנפשיה: ופריך תמן. לקמן בפרקין תנן מי שנדר בנזיר ונשאל לחכם והתירו והיתה לו בהמה מופרשת תלא ותרעה בעדר ש"מ דמהני שאלה להקדש דהא הקרבנות יולאין לחולין ומשמע ליה דהך מתני' אתיא ככ"ע: וכא. והכא את אמר הכי דאין שאלה להקדש: תמן. הפריש קרבנות לנזירותו ונשאל על נזירותו וכיון שאין כאן נזירות ההקדש ממילא יולא לחולין אבל הקדש לחוד אין שאלה: ר"י בשם ר"ה. ור"ח ור"א אמרו כך שמעתא בשם ר"י: כל עמא מודיי. הכל מודים שאין שאלה לתמורה ותמורה בטעות הוי תמורה כי פליגי בהקדש בטעות ב"ש סברי כי היכי דתמורה בטעות הוי תמורה אף הקדש בטעות הוי הקדש וב"ה סברי אין למדין תחלת הקדש מתמורה דהוי סוף הקדש שהרי אם לא קדש הקדש אין כאן תמורה: את תופשו כו'. פליג אר"י וסובר לכ"ע הקדש בטעות לא הוי הקדש ולא ילפינן מתמורה אלא היינו טעמא דב"ש דאת יכול לקיים ולפרש דבריו שנה שאמר שור שחור שילא כוונתו הראשון שבשחורים שילא ראשון וכן אם אמר שור לבן שילא מביתי ראשון כמי הדין כן אבל בהקדש לא פליגי ב"ש וסברי דלא הוי הקדש: שור שעמד על האבוס. אמר שור שהוא עומד על האבוס או שאמר שור שהוא רבוץ הקדש ונמלא עומד נהו: ופשיט יהא בה. יהא דין זה כהא דאר"א בשם ר' יוחנן: בלילה לא עשה כלום. כיון שהפרשתו היתה בטעות שלא היה אפשר לו להבחין אבל ביום אפשר להבחין ואפ"ה הפריש שעורים מסתמא היתה כוונתו לכך לתרום הכרי הזה יהיה חיטין או שעורים וה"נ ביום הוי הקדש ובלילה לא עשה כלום: שחמתית. חיטין אדומות: אגרון. לבנות: אפי' ביום לא עשה כלום. שאי אפשר להבחין בקל:

איל

פני משה

ישמעינה. לזה מן הדא עובדא: קריבתיה דרבי חגיי הוה בעל חייב קרטס. קרובתו של רבי חגיי היה הבעל שלה חייב לאחד חוב בשטר. קרטס שטר בלשון יוני: אתא. בא הב"ח וטרף ממנו בחובו: אתא עובדא קמיה דרבי אחא. שהיה הבעל רולה לגרשה ושאלו אם לריך לידור הנייה ואמר דלריך דחיישינן לקנוניא ומיירי שהיתה כתובתה מוקדמת לב"ח: אמרין חברייא. לפני רבי אחא ורבי יוסי יאות אמר רבי אחא ודאי שפיר קאמר רבי אחא דלריך לידור הנאה: דאין חזר הוא עליה. כלומר אם יחזיר הבעל אותה אח"כ לא מלי ב"ח לחזור ולטרוף ממנו ממה שטרפה בכתובתה והלכך חיישינן לקנוניא: עבדה לון תכשיטין. נעשה אותן כתכשיטין וכמתנות שהוא נותן לה נכסיו דכיון שהוא מחזירה כל מה שטרפה כמתנות הן שהרי הוא כותב לה כתובה עכשיו מחדש וא"כ ב"ח חוזר וגובה ממנו ולא חיישינן למידי: פרה פורנין. הן המתנות והנכסים מלבד הכתובה כדאמר בפרק אע"פ: משה. תלמיד חכם יאות אמר רבי יוסי בתמיה שהרי בכתובתה טרפה והיאך אתה עושה כתכשיטין וכמתנות: ונפק עובדא כרבי אחא. וש"מ דלריך לדור הנייה: תמן את אמר תלא ותרעה בעדר. במתני' דלקמן מי שנשאל לחכם והתירו תלא ותרעה בעדר והכא את אמר אכין דהקדש טעות הוי הקדש לב"ש כמו ששאלו ב"ה לב"ש במתני' אי אתם מודים בזה שהקדש טעות הוא ותלא ותרעה בעדר ולא מלינו שהשיבו להם כלום: תמן לנזירותו נשאל. שאני התם דהוא נשאל על נזירותו וממילא ילאו הקרבנות להולין וגרע מהקדש טעות ולפיכך מודים בה ב"ש אבל הכא הקדש טעות הוא דכסבור שילא השחור בראשון ולפיכך לא השיבו ב"ש להשיבם: כל עמא מודיי שאין נשאל על תמורתו. דתמורה בטעות הוי תמורה מה פליגין בהקדישו אם ילפינן מתמורה או לא כדפרישית במתני': את תופשו משם שור ראשון. כלומר לב"ש איכא לספוקי אם שור ראשון או שחור ראשון קאמר ואת תופסו משום שניהן לחומרא כדמפרש ואזיל: ויצא לבן. והוי הקדש לב"ש ויצאו אח"כ שחורין אחריו את תופשו נמי משום ראשון לשחורים והראשון שבשחורים נמי קדש וכן בשור לבן: שור שעומד על האבוס. אם אמר שור שעומד על האבוס יהא הקדש ונמצא רבוץ רבוץ ונמצא עומד מאי אם כהקדש טעות הוא לב"ה או דילמא מכיון דלשור זה בעלמו נתכוין לא הוי קפידיה קפידא: יהא בה כהדא דאמר רבי אבהו. בתרומות: ותרם שעורים בלילה לא עשה כלום. דטעות הוא דלכרי של חטין נתכוין ולא נתכוין לכרי של שעורין: ביום. שראה שהן שעורין מה שעשה עשוי דאמרינן דנמלך עכשיו לתרום כרי של שעורין ולא של חטין: שחמתית ונמלא אגרון. שחורה ונמלא לבנה אפילו ביום לא עשה כלום דטעות הוא שטעה ולאו אדעתיה ואע"פ דשחמתית ולבנה מין אחד הוא כדאמרינן בהאי תלמודא פ"ב דתרומות אפ"ה אמרינן לא נתכוין לתרום אלא השחורה כמו שאמר בתחלה וה"נ לא נתכוין שיהא הקדש אלא אם הוא עומד או רובץ כמו שאמר בתחלה:

איל

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ט מנזירות ה"ט

כ
ב מיי' פ"ד מנדרים ה"ז ונמל"מ

ציוני ירושלים

בשב"ש אומרי' כשם שאין אדם נשאל על תמורתו כך אין אדם נשאל על הקדשו. עיין רש"י נזיר דף ל"א ע"ב ד"ה ורבנן האי ראשו כו'. שכתב דלרבי אליעזר לא קשיא דזקנו אצטריך דהאי מנזיר ה"א בדין הוא שדוחה את ל"ת שכן ישנו בשאלה ועיין שקשה אותי כבוד אבא מורי הרב הגאון נ"י בשנת כהר"ו דהא ר' אליעזר שמותי הוא והוא מהלמידי ב"ש ועי' תוס' שם דף ז ובבילה דף ל"ד והרי ב"ש ס"ל דאין שאלה בנזירות כדאמרי' בנזיר ד"ט כיון דאין שאלה בהקדש אין שאלה בנזירות והוא קושיא תמוה והשבתי דהנה הטעם דאין שאלה בנזירות לב"ש הוא משום דנזיר מקריג"כ קדוש כדכתיב קדוש יהיה גדל פרע כמ"ש רש"י ותוספות שם ולפ"ז הרי בנזיר בגלערע אינו קדוש דבטיל העשה דקדוש יהיה כמ"ש הרמב"ם פ"ז מנזירות הט"ו עיי"ש וע"כ בכה"ג שוב יכול לישאל על נזירות אף לב"ש ודו"ק היטב ודברי הרמב"ם גופא שהראב"ד המה עליו הארכתי ליישב שם ואכ"מ:

תום' הרי"ד

דאף דהוי נכסי מלוג מ"מ ס"ל לאבריא בנכסי מלוג דבעל שמכר הפירות מה שעשוי עשוי דמשום מה דקנה אקני ולא משום ריווח ביתא עיין במס' כתובות דף פ' ע"א וע"ב ע"ש ובע"ח גובה מן הפירות כדכתב הרא"ש ז"ל ולכאורה לריך ביאור א"כ אף בערב ג"כ כן אמאי לריך להדיר הנייה הא אין כאן הערמה בשיקוירנה יגבה הערב מן הבעל ולכאורה יש ראיה מכאן לשיטת הש"ך ז"ל בחו"מ סי' ק"ל דמולק עם התומים ז"ל בדין אם הלוה פרע אח"כ להמלוה לאחר שנפרע מן הערב אם מחויב הלוה לשלם להערב עוד הפעם או לא דס"ל להש"ך ז"ל דפטור הלוה לשלם להערב דהא הערב הו"ל למודע לאיש שכבר פרע הוא ומשיכי תיתי הו"ל להלוה למידע שכבר פרע הערב וע"כ חוב על הערב להודיע ללוה ואם לא הודיעו פטור הלוה והסמ"ע ז"ל והתומים ז"ל ס"ל דחייב הלוה לשלם להערב אע"ג דלא הודיע הערב להלוה שכבר פרע משום דאין חוב על הערב להודיע להלוה דהא יש לו רשות לשלם להמלוה וכאילו עשאו שליח לשלם להמלוה שלו דהא הוי פורע ברשות ואדרבה הו"ל להלוה לשאול להערב אם פרע או לא ומדלא שאל איהו דאפסיד אנפשיה והא מכאן יש לסביא ראיה להש"ך ז"ל דלפיכך לריך להדיר הנייה מן החשש שמא עושין קנוניא על נכסי הערב ואע"ג דכשיחזירנה יחזור הקרקע ליד הבעל ויטרוף הערב מן הבעל וי"א דיעשה הבעל הערמה שיחזירנה טרם בכדי שיודיע אותו הערב שכבר פרע ואין על הלוה המיוב לשאול מהערב אם פרע או לא וע"כ פטור הבעל מן הערב דהא הנישואין שהחזירה הוי כאילו פרע להמלוה ויכול הבעל לטעון לפיכך החזרתי אותה כדי לפטור מן תשלומין של הכתובה ואילו הייתי יודע שפרעת לה לא הייתי מחזירה ומה שהחזרתיה ונתחייבתי בשאר כסות ועונה הוא משום כדי לפטור א"ע מהתשלומין של כתובה וע"כ פטור הבעל מן הערב [ומה גם דלריך לכתוב השתא כתובה אחריתי דע"כ לא אמרינן שהמגרש את האשה והחזירה ע"מ כתובה הראשונה מחזירה אלא דוקא בשלא פרע משא"פ בנפרע לריך לכתוב כתובה אחריתי משום דהא הכתובה. הראשונה שטר שנמחל שיעבודיו כוה כדאי' בירושלמי במס' כתובות פ"ט עיי"ש] משא"כ בבע"ח שני דשפיר טרף מן הבעל אבל ז"א דלעולם יש לומר כהתומים ז"ל דלא הוה ליה ללוה לשלם להמלוה עד שישאל את הערב ומדלא שאל ופרע איהו דאפסיד אנפשיה ומחויב לשלם להערב אבל מ"מ יעשה הערמה על נכסי הערב כשיגרשנה ויחזירנה והערב לא יגבה מיד הבעל משום שאין לו נכסים ואף כשיחזירנה יקנה לו נכסים דהוא הנכסים שיקנה מן האשה ז"א דהא לא יהיו הנכסים שתכניס האשה ליד הבעל רק נכסי מלוג ולא יוכל לגבות מהן וס"ל כמ"ד דכי תקינו ליה רבנן פירות לבעל משום ריוח ביתא כדאיתא במס' כתובות דף פ"א הנ"ל ועיי' ברא"ש ז"ל בפרק מציאת האשה דלמ"ד זה לא מלי לגבות אפילו הפירות לשעה ומשא"כ אבל הבע"ח שפיר הקשו דהא שתטרוף האשה מן הבע"ח לא משום דמיירי שהאשה היתה מוקדם ז"א אלא מיירי שאותן ג' שדות דהוא השדה שיחד לה בכתובתה או שכתב לה בכתובתה לפי' הרמב"ם ז"ל או לפירוש הר"מ ז"ל דהוא השדה שהכניסה לו בנדונייתה וקיבל עליו בכתובתה ושייך לו ונחלקו רבנן ורשב"ג בירושלמי בפ' אלמנה לכה"ג אם מכורין לשעה ולרבנן הוו מכורין לשעה והר"י ז"ל בתוס' ז"ל במס' כתובות דף פ' ע"ב ובמס' ב"ב דף נ"ט פסק דמכורין לשעה עד שעת טירפא והאשה יכולה לטרוף לאחר הגירושין וא"כ לפ"ז כ"ז שהיא יושבת תחת בעלה יכול הבע"ח לגבות וכשיגרשנה תטרוף האשה מידו וע"כ שפיר הקשו חברייא דלא שייך בזה הערמה דהא כשיחזירנה יחזור לבעל כמו שהיה דקיי"ל המגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה מחזירה ופליגי בבבלי דף נ' במס' כתובות ובירושלמי במס' דמאי פ"ו ובמס' כתובות בפ' מי שהיה נשוי וכו' שנושא אי לכתובה ולתנאיי או לכתובה אבל לא לתנאין דלמ"ד

בין

שנויי נוסחאות (פ"ה) ורבי יוסי בד"ו רבי יוסי. חוזר בד"ו הזר. (בי"ח) את בד"ו אם. (פכ"ג) בה בד"ו כה.

עמודי ירושלים

שחברתיה ונמלאת אגרון אפילו ביום לא עשה כלום. בשירי קרבן כתב וקשה דגרסינן פ"ב דתרומות כל מין חיטין אחד לכן לריכה אפי' בשחמתית על אגרון כו' שמע מינה דמאגרון על שחמתית הוי תרומה וכל שכן בכי האי גוונא שטעה דהוי תרומה וצ"ע עכ"ל ושבור הייתי לומר דאף על גב דמאגרון על שחמתית הוי תרומה כשידע דהוי מין א' עכ"ז כשטעה אמרינן דהוי תרומה בטעות דהוא לא נתכוין לתרום מן השחמתית ולא האגרון ושוב ראיתי בפני משה שכתב כן. אך בעיקר קושיתו של הש"ק אני תמה דבמח"כ נעלם ממנו ש"ס חולין (קל"ו ע"ב) דאמרינן שם דתניא היה לו שני מינים תאנים שחורות ולבנות וכן שני מיני חטין כו' אין תורמין ר' ילחק אומר משום ר"א בש"א אין תורמין ובה"א תורמין והת"ק ס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר הזה. ועי' חי' הרשב"א שם וא"כ י"ל דרבי אבוהו בשם ר' יוחנן ס"ל כהברייתא דכ"ע ס"ל דלבנות ושחורות הוי ב' מינים. ועי' שו"ת פנ"א (ח"א סי' ו') שהניח בצ"ע על הר"מ שפסק דכל מין חיטין א' דלפי סוגית הש"ס חולין הנ"ל מהראוי לפסוק דב' מינין הן וא"כ מאי קשה על ר' יוחנן אם הוא באמת ס"ל כן להלכה. ועי' בינת אדם בשער מצות הארץ (פ"ס סק"א):

איל לא כלום עגל אין דכתיב ועגל בן בקר לחטאת כבש לא כלום סלעים לא כלום פרוטרוט לא כלום דינר זהב קדש:

תורה אור: ויקרא ט

הלכה ב מתני'

*מי שנדר בנזיר ונשאל לחכמים ואסרו מונה משעה שנזר נשאל לחכמים והתירו והיתה לו בהמה מופרשת תצא ותרעה בעדר אמרו בית הלל לבית שמאי אין אתם מודין בזה שהוא הקדש טעות שתצא ותרעה בעדר אמרו להן בית שמאי אי אתם מודין במי שטעה וקרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שהוא מקודש אמרו להן בית הלל לא השבט קידשו ומה אילו טעה והניח את השבט על השמיני או על שנים עשר שמא עשה כלום אלא כתוב שקידש את העשירי והוא קידש את התשיעי ואת אחד עשר:

גמ' *תני בית שמאי אומרים משעה שנשאל וב"ה אומרים משעה שנזר מה נן קיימין אם בשגילגל בנזרו כל עמא מודיי משעה שנשאל אם בשלא גילגל בנזרו כל עמא מודיי משעה שנזר אלא כי נן קיימין בשעתיד לישאל בית שמאי אומרים מכיון שעתיד לישאל מגלגל הוא ובית הלל אומרים אילו גילגל לא היה נשאל *הרי שנזר והיה מגלגל בנזרו אין נשאלין לו אלא אם כן נהג בהן באיסור כימים שנהג בהן בהיתר דברי רבי יודא אמר רבי יוסא במה דברים אמורים בנזרו מרובה אבל בנזרו ממועט דיו שלשים יום ומה בין נזרו מרובה לנזרו ממועט אלא אכן הוא במה דברים אמורים בזמן שגילגל בנזרו זמן מרובה אבל גילגל בנזרו זמן ממועט דיו שלשים מה נן קיימין בשגילגל בטומאה כל עמא מודיי שסתר הכל אם בשלא גילגל אלא בתגלחת כל עמא מודיי שלא סתר אלא שלשים יום אלא כן אנן קיימין בשגילגל ביין בעומד בתוך נזירותו אבל בעומד לאחר נזירותו אבל סתר

תמן

פני משה

איל לא כלום. אם אמר שור שיצא ראשון ויצא איל ודאי לא כלום הוא וקמ"ל דשור ראשון קאמר ולא מה שיצא ראשון: עגל אין. יצא עגל הוי הקדש דמצינו עגל קרוי שור דכתיב ועגל בן בקר: כבש לא כלום. כדאמרי' באיל: סלעים לא כלום. אדינר זהב שיעלה ראשון קאמר ואם עלו סלעים וכן פרוטרוט פרוטות של נחשת לא כלום: דינר זהב קדש. כלומר שהרי לא אמר אלא דינר זהב שיעלה ראשון הקדש ולא נחלקו (ב"ה) [ב"ש] אלא בדינר כסף דאמרינן זהב לאו דוקא קאמר אלא דינר שיעלה ראשון אבל סלעים ופרוטות לכ"ע לאו כלום הן:

הלכה ב מתני' מי שנדר בנזיר. בלשון שהיה דומה לו שלא היה נזיר ונשאל לחכם ואסרו ואמר לו שיש בזה לשון נזירות והוא לא נזהר מלשתות יין: מונה משעה שנזר. ואותן הימים עולין לו מן המנין: נשאל לחכם והתירו. שאמר לו שאין בלשון זה לשון נזירות: תצא ותרעה בעדר. שהחכם עוקר הנדר מעיקרו והפרשה בטעות הוא ותצא לחולין ובהא מודו ב"ש דכיון דאינו נזיר כי אמר לקרבנות נזירותי לאו מידי קאמר כאדם שאינו חייב חטאת ואמר זו לחטאתי: אין אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות. ומאי שנא מריש פרקין דאמריתו הקדש בטעות הוי הקדש: אמרו להן ב"ש. לא השו להשיבם עיקר טעמא אלא לדבריהם קאמרי להו והביאו ראיה מתשיעי ואחד עשר דקדשו בטעות: לא השבט קדשו. כלומר התם אין הטעם דמקודש תשיעי ואחד עשר משום שהניח עליהן השבט בטעות וקרא להן שם מעשר דמה אלו טעה והניח את השבט על השמיני או על השנים עשר שמא עשה כלום אלא התם טעמא משום דגזירת הכתוב הוא. ולא משום טעות כדמרבינן לה בפרק בתרא דבכורות דכתיב וכל מעשר בקר וצאן ואינו מקדש אלא בסמוך לו ואין ללמוד משם לשאר הקדש:

גמ' משעה שנשאל. מונה לנזירותו ואין ימים הראשונים עולין לו מן המנין: וב"ה אומרים משעה שנזר. ואותן הימים עולין לו מן המנין: מה אנן קיימין. פלוגתייהו: אם בשגילגל בנזרו. שזילזל ועבר על נזרו קודם שנשאל. גילגל לשון ליגלג והתיבה מסורסת כדרך ש"ס הזה והכי איתא בפ"ה דתרומות ובהרבה מקומות: כל עמא מודיי משעה שנשאל. ואסרו החכם צריך למנות נזרו שאותן הימים שעבר וזלזל בהן אינן עולין לו: אלא כן אנן קיימין בשעתיד לישאל. כלומר שראינו אותו מחזר אחר החכם להשאל על נדרו אבל אין אנו יודעין אם זלזל בנזרו או לא ובהא פליגי דב"ש סברי מכיון שנתן דעתו לישאל על נזרו מסתמא מזלזל היה בנזירותו ולפיכך אותן הימים אינן עולין לו: ובה"א. אין אנו חוששין מן הסתם שמא זלזל בנזרו שאלו היה מזלזל לא היה חושש להשאל על נדרו: אין נשאלין לו. אין נזקקין להתיר נדרו אא"כ השלים כל הימים שנהג בהן היתר: ומה בין נזרו מרובה לנזרו ממועט. הא צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר: אלא אכן הוא. דקאמר רבי יוסא בד"א בזמן שגילגל בנזרו זמן מרובה צריך לנהוג איסור כפי אותו הזמן שזלזל אבל אם לא זלזל בהן אלא זמן מועט דיו שלשים יום אפילו בנזירות מרובה: מה אנן קיימין. פלוגתייהו דרבי יודה ור"י ובמאי הוא דעבר על נזרו אם בשזלזל בטומאה כ"ע מודים סתר את הכל כדתנן לקמן פ"ו טומאה סותרת הכל ותגלחת סותרת ל' יום: אלא כן אנן קיימין. בשזלזל בשתיית יין ודוקא בעומד בתוך נזירותו בשעה שנשאל דכיון שיש עוד ימים מימי נזירותו לנהוג בהן לא סתר את הכל לרבי יוסא: אבל בעומד. עכשיו לאחר נזירותו: אבל סותר. כמו הכל שאין כאן ימים מימי נזירותו שקבל עליו לנהוג בהן איסור והלכך סתר הכל:

תמן

קרבן העדה

איל לא כלום. אמר שור שיצא ראשון ויצא איל לאו כלום הוא אבל אם יצא עגל הוה הקדש דכתיב ועגל בן בקר לחטאת והיינו בן שתי שנים כדתניא בת"כ ש"מ אפי' עגל גדול מיקרי עגל וה"ה שור אבל אם יצא כבש לאו כלום הוא ל"א אמר איל ויצא שור לאו כלום הוא אבל אמר עגל ויצא שור הוה הקדש כדפרישית: סלעים לאו כלום. אמר דינר שיצא כו' והוציא סלעים שהן יותר מדינר לאו כלום: פרוטרוט. הוציא מעות פרוטרוט בדינר נמי לאו כלום הוא דדינר אמר משמע שיהא דינר ממש: דינר זהב. אם הוציא דינר זהב הוי הקדש דדינר סתם משמע אף דינר זהב:

הלכה ב מתני' מי שנדר בנזיר. בלשון שהיה דומה לו שאינו נזיר: ונשאל לחכם ואסרו. ואמר לו שיש בלשון זה לשון נזירות: מונה משעה שנדר. בגמ' מפרש: תצא ותרעה בעדר. דהפרישה בטעות היתה ולא נתקדשו הקרבנות אפי' לב"ש דכי אמר לקרבנות נזירותו לאו כלום הוא כאומר ה"ז לחטאתי ונמצא שאינו חייב חטאת: אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות. מאי שנא מהא דריש פרקין דאמריתו הקדש טעות הקדש: א"ל ב"ש כו'. לא חשו להשיבם עיקר טעמא אלא לדבריהם השיבו מתשיעי ואחד עשר דקדשו בטעות דמרבינן לה מדכתיב וכל מעשר בקר וצאן: א"ל ב"ה לא השבט קדשו. אלא גזירת הכתוב הוא דתשיעי ואחד עשר הסמוכים לעשירי השבט מקדשן אם קראן עשירי ולא ילפינן מינייהו בעלמא דהקדש טעות הוי הקדש דגם כאן אין הטעם משום הקדש טעות דא"כ אפי' שמיני ושנים עשר נמי אלא הטעם גזירת הכתוב הוא:

גמ' משעה שנשאל. הא דתנן מונה משעה שנדר היינו משעה שנשאל מתחיל למנות נזירותו: מה נן קיימין. במאי עסקינן: אם בשגלגל בנזרו. כלומר שלא נהג נזירותו משעה שנדר עד שעת שאלה הכל מודים שאינו מונה אלא משעה שנשאל: אלא. הכא במאי עסקינן בשהיה דעתו לישאל מיד אחר שנדר ושכח אם נהג נזירותו עד עתה או לא בש"א מכיון שדעתו לישאל מסתמא לא נהג נזירותו כראוי ובה"א אילו לא היה חושש לנזירותו לא היה שואל עליו אלא ודאי כיון דמספקא ליה נהג נזירותו כראוי עד עכשיו: הרי שנזיר כו'. מי שנזר מאה יום ולא נהג נזירותו ששים יום אינו מביא קרבנותיו עד שינהוג נזירות כמנין הימים שלא נהג נזירות: בד"א בנזירות מרובה. שהיה נזירותו לזמן מרובה כלומר יותר משלשים יום: ופריך מה בין נזרו מרובה לנזרו ממועט. הא אנן על שלא נהג איסור קנסינן ליה: אלא. הכי קאמר בד"א בזמן שעבר ולא נהג נזירותו יותר משלשים יום אבל עבר פחות משלשים יום לעולם מונה עוד שלשים יום: מה נן קיימין. הא דתני נוהג בהן איסור כמנין הימים שנהג בהן היתר במאי עסקינן אם בנטמא תוך ימי נזירותו הכל מודים שסותר הכל: ה"ג אם בשגלגל בתגלחת. אם בשעבר וגילח הכל מודים שאינו סותר אלא ל' יום כדתנן לקמן פ"ו: אלא. במאי עסקינן בשעבר ושתה יין דמן הדין אע"פ שחייב מלקות אינו סותר כדתנן לקמן אלא חכמים קנסוהו שינהג איסור כימים שנהג היתר: בעומד בתוך נזירותו. לא אמרן דצריך לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר בשעבר ושתה יין תוך ימי נזירות אבל שתה יין אחר ימי נזירותו עד שלא הביא קרבנותיו אינו סותר אבל מכין אותו מכות מרדות: ה"ג אינו סותר:

תמן

תוס' הרי"ד

בין לכתובה בין לתנאין חוזר כל התנאי כתובה למקומו כמו שהיה ונמצא דחוזר השדה לבבעל בנכסי צאן ברזל ושיעבוד כתובתה עליו כמו שהיה דהא זה הוי תנאי כתובה ונמצא דהוי כבראשונה ע"כ שפיר אתא מרי תיובה ועריף כבראשונה דהא הי"ל המגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה החזירה בין לכתובה בין לתנאין כשמחזירה בסתם אמרינן דמסתמא כחזרה לו על דעת הראשונה בין לכתובה בין לתנאין כמו שהיה בתחלה ותמני א"ר יוסי עבדה לון תכשיטין פי' דלא תכנים לבעלה הנכסים בשום אלא דיעבדה להן תכשיטין דתמכור השדה ותקנה תכשיטין ותטמין אותם או דתעביד פרה פרנא בפירות ולא תכנים אותן לכתובה' והיינו או דתכנים לבעלה בכתובתה אבל תעשה מהן תכשיטין ותבריח אותן מן כבע"ם או דיהו הקרקע אבל לא תכנים בהכתובה אך בפירות תעבה אותם על פרה פרנא ותיימתי אמרינן שהמגרש את אשתו ומחזירה ע"מ כתובה הראשונה חמורה הנ"מ בסתם אבל אם תתנה בפירוש על פרה פרנא שפיר דמי ונפיק עובדא כר"מ והוא כדאיתא בש"ס דילן במס' ערכין דף כ"ג ע"ב דהא הקדש ומרב דיתן תמן ולא תנן לא תנן וע"כ בלוקח ומקבל מתנה יבע"מ שני לא חששו להערמה רק בהקדש משום דיוה הקדש ובערב משום דמלוה קעביד עי"ש ודוק:

פשיטא

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ד מנזירות ה"ב
כב ב מיי' פ"ט שם ה"ח
כג ג ד מיי' פ"ח מבכורות ה"א סמ"ג עשין סי' ב
כד ה מיי' פי"ד מנזירות הי"ג טוש"ע י"ד סי' ר"ח ס"ב
כה ו מיי' פ"ד שם הי"ג טוש"ע שם

מסורת הש"ס

נזיר לא ב
(תוספתא פ"ג)
נזיר לב
נדרים כ

שנויי נוסחאות (ב"א) ועגל נמחקה „עגל". (פ"א) אלא בד"ו ליתא.

תמן *תנינן [ה] קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים [ו]יהיה קודש מלמד שהקדושה חלה על התשיעי ועל אחד עשר יכול יקרבו שניהן ת"ל [ס]בקר *בקר לרבות אחד עשר מן הבקר להוציא את התשיעי מה ראית לרבות אחד עשר ולהוציא תשיעי אחר שריבה הכתוב מיעט שתימצא אומר אימתי הקודש עושה תמורה לפניו או לאחריו הוי אומר לאחריו מרבה אני אחד עשר שהוא אחר הקדושה ומוציא אני את התשיעי שהוא לפני הקדושה עד כדון כסבור בו שהוא עשירי וקרוי עשירי היה יודע בו שהוא תשיעי וקרייו עשירי חברייא אמרין [ז] קדש רבי יודן אמר לא קדש מתניתא מסייע לחברייא *אמרו בית הלל לבית שמאי אין אתם מודין שתצא ותרעה בעדר אמרו להן בית שמאי אי אתם מודין במי שטעה וקרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שהוא מקודש ואינן מקבלין מנהון דלא כן יתיבונון מה אתם משיבין אותנו מן דבר שהיה קדוש אלא בטעות על דבר שהוא קדוש בין בטעות בין שלא בטעות *כיי דמר רבי אמי עשירי הוו בתשובה או ייבא כיי דמר רבי נסא כאינש דאית ליה תרין טעמין ומתיב חד מנהון:

הלכה ג מתני' [ג] *מי שנזר בנזיר והלך להביא את בהמתו ומצאה

שנגנבה אם עד שלא נגנבה בהמה נזר הרי זה נזיר אם משנגנבה בהמה נזר אינו נזיר זו טעות טעה נחום איש המדי כשעלו נזירים מן הגולה ומצאו בית המקדש חרב אמר להן נחום איש המדי אילו הייתם יודעים שבית המקדש עתיד ליחרב נוזרים הייתם אמרו לו לאו והתירן נחום איש המדי וכשבא דבר אצל חכמים אמרו כל שנזר עד שלא חרב בית המקדש נזיר ומשחרב בית המקדש אינו נזיר: **גמ'** מה אנן קיימין אם בשראה בהמה עוברת בשוק ואמר הריני נזיר על בהמה זאת שעברה אפילו משנגנבה בהמה נזיר אם כסבור שיש לו ונמצא שאין לו כך אנו אומרים היה עשיר והעני תיפקע ממנו נזירותו אלא אכן אנן קיימין באומר הריני נזיר על הבהמה שיש לי בתוך הבית והלך ומצאה שנגנבה אם עד שלא נגנבה הבהמה נזר הרי זה נזיר אם משנגנבה הבהמה נזר אין זה נזיר תלמידוהי דר' חייה בר לוליינא אמרין רבי יהודה שאל החזירוה הגנבים בלילה למפרע חזר עליו נזירותו או מיכן ולבא *זו טעות טעה נחום איש המדי מה טעה שפתח להם בנולד

קרבן העדה

תמן תנינן. בכורות פ"ט: הכי גרסינן מנין שלשתן קדושים תלמוד לומר יהיה קדש. וה"פ דכתיב וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש משמע כל מעשר בין שקראו הוא עשירי בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי קדש: יכול יקרבו שניהן. תורה אור התשיעי והאחד עשר: ה"ג ת"ל מן הבקר הבקר לרבות י"א מן הבקר להוציא תשיעי וכ"ה בת"כ. וה"פ כתיב ואם זבח שלמים קרבנו מן הבקר ה' דהבקר ריבויא לרבות י"א ומן מיעוטא למעט התשיעי: אחר שריבה הכתוב ומיעט. מלינו לומר לרבות את שלאחר העשירי דהיינו אחד עשר דהא דקדושים הן התשיעי והאחד עשר היינו משום דדמיין לתמורה שהן תמורת העשירי ולעולם לא שייך תמורה עד אחר ההקדש: מרבה אני י"א שהוא אחר הקדושה. שיהא קרב וממעטינן את התשיעי שלא יהא קרב לפי שהוא לפני הקדושה שהוא העשירי: עד כדון. ממתני' לא שמעינן אלא בשטעה וסבר שהתשיעי הוא עשירי וקראו עשירי שהוא קדש אבל בשהיה יודע בו שהוא תשיעי וקראו במזיד עשירי מהו: ה"ג אמרו להו ב"ש אי אתם מודים במי שטעה כו': ואינון מקבלין מינהון. וב"ה קבלו תשובה זו דאל"כ אלא אם במזיד קרא לתשיעי עשירי אינו קדוש היה להם להשיב מה אתם משיבין ממעשר שהוא דבר שאינו קדש בכוונה על הקדש שיהיה קדש בין בכוונה בין בטעות והלא עיקר הקדש הוא בכוונה אלא ודאי שמעשר קדש אפי' כיון לומר על תשיעי עשירי: ומשני כיי. כי האי דאמר רבי אמי עשירי הוו בתשובה ממעשר היה התשובה ק"ו מה מעשר שאינו קודש בכוונה קדש בטעות הקדש שקדש בכוונה לא כ"ש ל"א מעשירי עצמו היה התשובה שהעשירי ודאי קדש בכוונה וקדש נמי בטעות ה"ה שאר הקדשות שקדושים נמי בטעות: או. אתיא כהא דא"ר נסא שהיו ב"ה יכולים להשיב מה למעשר שאינו קדוש בכוונה אלא שהשיבו להם דבר אחד כאדם שיש לו שני טעמים ואינו חש להשיבו טעם אחר:

הלכה ג מתני' ומצאה שנגנבה. בגמרא מפרש: ה"ז נזיר. ולא יתיר לו החכם בפתח זה דנולד הוי ואין פותחין בנולד: ואם. לאחר שנגנבה נדר ואמר אלו הייתי יודע שנגנבה לא הייתי נודר ה"ז פתח ויתירנו החכם: ומצאו שבית המקדש חרב. והם נדרו קודם שחרב הבית והתירן ואמרו לו חכמים שזה נולד הוא ואין פותחין בנולד:

גמ' מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אפילו משנגנבה בהמה נזיר. דהכן סהדי דבהמה זו לאו דוקא דמה לו בהמה זו או אחרת הרי בהמת אחרים היתה: אם כסבור שיש לו. מעות לקנות קרבנותיו ונמצא שאין לו פשיטא דהוי נזיר אטו מי שנדר בנזיר שסובר שהוא עשיר ונעשה עני וכי מפני כך תפקע ממנו נזירותו בתמיה: אלא. הכא במאי עסקינן באומר הריני נזיר על הבהמה שיש לי בתוך ביתי ולדעתא דהכי נדר להקריב קרבנותיו מבהמות אלו ומצאה שנגנבה ומפני כך מתחרט על נדרו הלכך אם עד שלא נגנבה נדר ה"ז נזיר אם משנגנבה אינו נזיר: ה"ג אמרין ר"י החזירוה כו'. וה"פ אמרו בשם ר"י דבעי אם החזירו הגנבים הבהמות בלילה למפרע חוזר עליו נזירותו דהנדר חל עליו משעה שנדר או מכאן ולהבא הוא נזיר ומעכשיו מתחיל למנות ימי נזירותו והימים שנהג בהן נזירותו קודם שנמצאו אינן עולין לו מן המנין: שפתח להם בנולד

פני משה

תמן תנינן. סוף בכורות: יהיה קדש. העשירי יהיה קדש כתיב ודרשינן יהיה לרבות את התשיעי ואת הי"א שהקדושה חלה עליהן: יכול יקרבו שניהן. שלמים: ת"ל בקר. אם מן הבקר הוא מקריב דכתיב בשלמים דריש בקר לרבות אחד עשר מן הבקר ולא כל הבקר להוציא את התשיעי שאינו קרב שלמים אלא נאכל במומו: אחר שריבה הכתוב מיעט. שריבה ומיעט ולא מסר הכתוב אלא לחכמים כדי שתמלא אומר וכו': הוי אומר לאחריו. כלומר אחר שהוא קדוש הוא דעושה תמורה דאם לא קדש היאך עושה תמורה הלכך הכא נמי מרבה אני אחד עשר שיקרב שהוא אחר הקדושת העשירי: עד כדון עד כאן לא שמענו אלא כשהיה בטעות שכסבור בו על התשיעי שהוא עשירי וקראוהו עשירי: היה יודע בו שהוא תשיעי וקרייו עשירי. במתכוין מאי אם חלה עליו הקדושה ליקרב: מתניתא מסייע להברייא. דבמתכוין נמי קדוש מדקתני אמרו להן ב"ש הי אתם מודים במי שטעה וכו' ואינון בית הלל מקבלין מינהון התשובה לענין זה דלא השיבו להם אלא מדבר אחר וש"מ דבזה מודים להן דבמעשר לעולם קדוש ואפילו במתכוין: דלא כן. דאם לא כן אלא כרבי יודן שאינו קדוש אלא בטעות יתיבינון ב"ה לב"ש מגופא דמילתא: מה אתם משיבין אותנו מן דבר שהיה קדוש אלא בטעות. מן המעשר שאינו קדוש לפניו ולאחריו אלא בטעות: על דבר שהוא קדוש בין בטעות בין שלא בטעות. כלומר ללמד על ההקדש שיהא קדוש אפילו בטעות והא כל מעשה הקדש אינם אלא בכונה אלא ע"כ מדלא השיבו להן כן ש"מ דמעשר בכונה נמי קדוש: כהאי דאמר רבי אמי עשירי הוו בתשובה. כלומר דדחי לה הש"ס דאין ראיה מזה דאפשר כהא דאמר רבי אמי עשירין היו בתשובות הרבה ומה שבחרו להם בראשונה אותה השיבו או כהאי דאמר רבי נסא כבן אדם שיש לו ב' טעמים על הדבר ומשיב את אחד מהן וכן בית הלל השיבו לבית שמאי מדבר אחר ולעולם תשובה זו ג"כ היו יכולים להשיב ולא מסייע להו להברייא מידי:

הלכה ג מתני' ומצאה שנגנב'. ובשעה שנדר היו לו בהמות ואדעתא דהכי נדר שיקריב קרבנותיו מאותן הבהמות ועכשיו שמצא שנגנבו מתחרט מחמת זה על שנדר בנזיר: הרי זה נזיר. ולא יתיר לו החכם בפתח זה דנולד הוי ואין פותחין בנולד: אם משנגנבה בהמה נזר. ואמר אלו הייתי יודע שנגנבו בהמותי לא הייתי נודר הרי זה פתח ויתירנו החכם: זו טעות טעה נחום איש המדי שכשעלו נזירים מן הגולה ומצאו בית המקדש חרב. והם נדרו קודם שחרב הבית והתירן מכח פתח זה ואמרו לו חכמים דנולד הוא והלכה כחכמים:

גמ' מה אנן קיימין. המתני' אם בשראה בהמה עוברת בשוק. והיה דעתו לקנות אותה ואמר הריני נזיר על מנת שאקריב בהמה זו שעברה ואח"כ נודע לו שנגנבה ולא מצא לקנותה: אפילו משנגנבה בהמה נזיר. הוי שהרי בשעה שנדר לא היתה ברשותו ג"כ ואפ"ה נדר: אם. שטעה וכסבור שיש לו לקנות בהמה ונמצא אחר כך שאין לו ונגנבה דקאמר על המעות שמצא שאין לו במה לקנות ונגנבה בהמה ממנו: כך אנו אומרים היה עשיר והעני תיפקע ממנו נזירותו. בתמיה וכי אם היה עשיר בשעת נזירותו והעני אח"כ נימא דפקע נזירותו בשביל שאין לו לקנות קרבנותיו: אלא אכן אנן קיימין. שאומר על הבהמה שיש לי בתוך ביתי ומצאה שנגנבה קודם שנזר דבשעת קבלת הנדר לא היה דעתו אלא על הבהמה שהיא ברשותו וכיון דמצא שלא היתה ברשותו נדר טעות הוי: החזירוה הגנבים בלילה. מהו אם למפרע חלה עליו נזירות ומוגה משעה שנדר או מכאן ולהבא ומשעה שהחזירוה הוא דמונה. ולא איפשיטא: זו טעות וכו'. מפרש לעיל בפרק ט' דנדרים וע"ש:

עלו

מסורת הש"ס: (בכורות פ"ט) בבלי ס | (ת"כ פ' ויקרא) | נזיר לג | (פסחים פ"ו ס"ב) | נזיר לג | (נדרים פ"ט ס"ג) ע' נזיר לב ב

עין משפט נר מצוה: כו א ב מיי' פ"ח מבכורות ה"א | כז מיי' פ"ב מנזירות ה"ב

שנויי נוסחאות (ס"ז) מן הבקר נד"ו בן בקר. (ג"כ) אלא נד"ו שלא.

תורה אור

בנולד אמר להם נחום איש המדי אילו הייתם יודעין שבית המקדש עתיד ליחרב נודרין הייתם אמר רבי זעירא הוה צריך מימר לון לא הייתם יודעין שכבר נתנבאו הנביאים לכם שבית המקדש עתיד ליחרב לא הוות כנולד אמר לון רבי הילא עוד הוא כנולד יכלין הוון מימר ידעין הוינן אלא הוינן סברין דמילייא רחיקין °החזון אשר הוא חוזה (יחזק' יב כז) לימים רבים *תני שלש מאות נזירין עלו בימי שמעון בן שטח מאה וחמשים מצאו להם פתח ומאה וחמשים לא מצאו להם אתא גבי ינאי מלכא אמר ליה אית הכא תלת מאוון נזירין בעיי תשע מאוון קרבנין הב את פלגא מן דידך ואנא פלגא מן דידי שלח ליה ארבע מאה וחמשין אזל לישנא בישא אמר ליה לא יהיב מדידיה כלום שמע ינאי מלכא וכעס שמע שמעון בן שטח וערק לבתר יומין סלקין בני נש רברבי ממלכותא דפרס אמרו ליה נהירין הוינן דהוה גברא חד סב והוה אמר קומינון מילין דחכמה תני לון עובדא אמרו לון שלח אייתיתיה שלח יהב ליה מילה ואייתיתיה אתא יתב ליה בין מלכא למלכתא אמר ליה למה אפליתה בי אמר ליה אנא לא אפליתי בך את מממונך ואנא מן אורייתי דכתיב °כי בצל החכמה (קהלת ז) בצל הכסף אמר ליה ולמה ערקת אמר ליה שמעית דמרי בעס עלי וקיימית הדין קרא °חבי כמעט (ישעי' כו) רגע עד יעבר זעם וקרא עלוי °ויתרון דעת החכמה (קהלת ז) תחיה בעליה אמר ליה ולמה יתבת בין מלכא למלכתא אמר ליה *בסיפרא דבר סירה כתיב סלסלה ותרוממך ובין נגידים תושיבך אמר הבו ליה כסא וניבריך יבון ליה כסא ומר נברך על המזון שאכל ינאי וחביריו אמר ליה עד כדון את בקשיותך אמר ליה ומה נימור נברך על המזון שלא אכלנו אמר ייבון ליה ואכל ואמר נברך על המזון שאכלנו *אמר רבי יוחנן חלוקין על שמעון בן שטח רבי ירמיה אמר על הראשונה רבי בא אמר על השנייה מחלפה שיטתיה דרבי ירמיה תמן צריכא ליה וכא פשיטא ליה הן דצריכא ליה כרבנן הן דפשיטא ליה כרבן שמעון בן גמליאל דתני עלה *היסב וטבל עמהן [א] אע"פ שלא אכל עמהן כזית דגן מזמנין דברי חכמים רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן לעולם אין מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן דתני [ב] שנים בפת ואחד בירק מזמנין מתניתא דרבן שמעון בן גמליאל:

הלכה ד מתני'

*היו מהלכין בדרך ואחר בא כנגדן אמר אחד מהן הריני נזיר שזה איש פלוני ואחר אמר הריני נזיר שאינו הוא הריני נזיר שאחד מכם נזיר שאין אחד מכם נזיר ששניכם נזירין שכולכם נזירין בש"א כולן נזירין ובה"א [ג] אין נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו ורבי טרפון אומר אין אחד מהן נזיר

הרתיע

עין משפט נר מצוה

כח

א ב מיי' פ"ה מברכות טוש"ע א"ח סי' קנו ס"ב ג

כט

ג מיי' פ"ב מנזירות ה"ח ט

פני משה

עלו . לירושלים ולמאה וחמשים מצא להן שמעון בן שטח פתח להתירן : תשע מאוון קרבנין. לכל אחד ג' קרבנות חטאת עולה ושלמים : אזל לישנא בישא . הלך המלשין לפני המלך וא"ל לא נתן שמעון בן שטח משלו כלום : נהירין. זכורין אנו כשהיינו הלך היה כאן זקן א' שאמר לנו דברי חכמה וסיפר להן המלך המעשה בשביל מה ברח ואמרו לו רצוננו שהמלך ישלח אחריו להביאו : שלח יהב ליה מילה. נתן לו איזה דבר לסימן להבטיחו שלא יעשה עמו רעה. ובב"ר פרשה מקץ גריס אמר לאקטיה שלא בתריה ואייתיתי'. לאצותו של שמעון בן שטח ואשתו של ינאי היתה אמרה ליה הב לי מילא ושלחה ואייתיהיה : למה אפליתה בי. מפני מה התלת בי לומר שאתה תתן החצי : ואנא מן אורייתי. שמצאתי להם פתח להתירם ולא היו צריכים לקרבן והרי נתתי להם כמותך : עד כדון את בקשיותך. עודך מחזיק בקשיות ערפך לחזור ולהתל בי : ומה נימור. וכי היאך אומר אם נברך על המזון שלא אכלנו שהרי לא אכלתי כלום ואמר המלך יתנו לו לאכול ומשמע דלא אכל פת אלא ירק שהרי לא נטל ידיו ואפ"ה בירך להוציא אחרי' כדלקמן: חלוקין. הכיריו על שמעון בן שטח : על הראשונה. הם חלוקין שאמר ברוך שאכל ינאי ואע"פ שלא אכל עמהם כלל והא קי"ל דאינו מוציא אחרים אא"כ נתחייב גם הוא : על השניה. אף על השניה חלוקין הם שאינו יכול להוציא אחרים עד שיאכל כזית דגן : מחלפא שיטתיה דרבי ירמיה. על הא דקאמר רבי ירמיה בפרק שלשה שאכלו קאי דהתם גרסינן לעיל מינה רבי ירמיה בעי אותו שאכל ירק מהו שיברך והתם צריכא ליה לרבי ירמיה דמספקא ליה אם מוציא הוא אם לאו והכא פשיטא ליה דקאמר אין הכיריו חלוקין אלא על הראשונה אבל בשניה כדין עשה : הן דצריכא ליה כרבנן. מאי דקמיבעיא ליה לרבנן הוא כדקתני בברייתא דלקמיה היסב עמהן וטבל בציר אע"פ שלא אכל כזית דגן מזמנין דברי חכמי' ומיבעיא ליה לרבי ירמי' אם האי מזמנין לצירוף קאמר שמצרפין אותו לג' או אפילו הוא מזמן עליהם להוציאן י"ק: הן דפשיטא ליה. הכא דאין חלוקין עליו ויכול הוא להוציא אחרים אע"פ שלא אכל כזית דגן כרשב"ג הוא דס"ל הכי : דתני. והא דתני בברייתא שנים בפת ואחד בירק מזמנין ומשמ' דכולן שוין ואפילו אותו שאכל ירק מזמן עליהן : מתני' דרשב"ג. וכרבי ירמי' דס"ל הכי אליבא דרשב"ג :

הלכה ד מתני' הריני נזיר שזה איש פלו'. אם זה ההולך לנגדי הוא איש פלוני הר"נ והשני אמר אם אין זה איש פלוני הריני נזיר והג' אמר הריני נזיר אם אחד מכם נזיר והד' כו': כלן נזירין. ואפילו אותן שלא נתקיימו דבריהן דכי היכי דהקדש טעות הוי הקדש ה"נ נזירות בטעות הויא נזירות: אלא מי שלא נתקיימו דבריו. מפרש בגמרא מי שנתקיימו קאמרי: ור"ט אומר אין אחד מהן נזיר. דס"ל לר"ט אין נזירות אלא להפלאה כלומר שיהא ברור וידוע לו בשעת נדרו שיהא נזיר וכל הני לא היה ידוע לו בשעת נדרו שיהא כדבריו ואין הל' כר"ט:

הרתיע

קרבן העדה

בנולד . דחרבן בה"מ נולד הוא: הוה צריך מימר לון. דלמא ה"ק להו הלא כבר נבאו נביאים לכם שהמקדש עתיד לחרוב והלו הייתם זוכרין בשעת הנדר לדברי הנביאים הייתם נודרין בתמיה א"כ אינו כנולד אף ע"ג דנחום המדי במקדש שני היה מ"מ מדברי הנביאים נשמע שגם בית שני עתיד לחרוב דכתיב תלתא זימני היכל ה' ללמד ששנים יחרבו והשלישי יקום לעולם: עוד הוא כנולד. גם זה לנולד דמיא דאף אם היו זוכרין דברי הנביאים היו נודרין שהיו סוברין דלזמן רחוק נבאו הנביאים ועדיין לא הגיע הזמן כדכתיב החזון וגו': בעיי. והן צריכין הששה מאות קרבנות דכל נזיר צריך שלשה קרבנות חטאת עולה ושלמים כדתנן לקמן בפרקין: הב. תן אתה ארבע מאות וחמשים קרבנות משלך ואני אתן ד' מאות וחמשים משלי: אזל. הלך אחד ואמר לשון הרע לפני המלך שלא נתן שמעון בן שטח כלום משלו ורימהו: וערק. וברח: לבתר יומין. לאחר זמן עלו בני אדם מגדולי מלכות פרס לירושלים: א"ל. לינאי זוכרין אנחנו כשהיינו פעם אחר הללך היה כאן זקן אחד ואמר לפנינו דברי חכמה ואותו הזקן היה שמעון בן שטח: תני. סיפר ינאי להם המעשה שאירע עם הזקן: א"ל שלח אחריו שיבא דמסתמא ישיב לך תשובה: שלח. ויהיב דיבורו שלא יעשה לו שום דבר רע והייתוהו: א"ל למה לאקת בי ואמרת לי שקר דרמיתני: א"ל אנא לא: לאקתי בך שכך הוא האמת אתה נתת המחצה בממונך ואני נתתי המחצה בחכמת התורה שבקרבי והיינו דכתיב בצל החכמה שויא לצל הכסף: א"ל ולמה ערקת. הלא יפה אמרת: א"ל. שמעתי שאדוני כועס עלי אמרתי מתוך הכעס לא תשמע לדבריי וקיימתי בי המקרא הזה חבי כמעט רגע וגו': ויתרון דעת. שהדעת גדולה מהכסף שהרי החכמה תחיה את בעליה: סלסלה ותרוממך כו'. אחכמת התורה קאי: אמר. ינאי לא' ממשרתיו הב כסא לשמעון לברך בה"מ: יבון כו'. יהב ליה כוס ואמר נברך על המזון כו': ה"ג א"ל עד כדון בקשיותך א"ל ומה כו'. עד כאן קשיות עורפך קיים לאחק בי : חלוקין. חכמים פליגי אשמעון בן שטח : על הראשונה. שלא רצה לברך עד שיאכל הלא בשתייה סגי א"כ היה לו לשתות ולצוות שימזגו לו כוס אחר לבה"מ : על השנייה. שאכל אחר שאמר ינאי הב לן ונבריך : מחלפא שיטתיה דר' ירמיה. ברכות פ' שלשה שאכלו מיבעיא ליה אם האוכל ירק יכול לברך ברכת המזון והכא פשיטא ליה. דהוה סגי ליה לשמעון בן שטח בשתייה: ומשני הן דצריכא ליה. הא דמיבעיא ליה היינו לרבנן והא דפשיטא ליה היינו לרשב"ג והא דאר"י חלוקין על שמעון בן שטח היינו רשב"ג : ה"ג דתני רשב"ג אומר עלה והיסב כו' וכ"ה בבבלי ובתוספתא . וה"פ עלה למקום סעודה וישבו שנים והוכלים דגן והיסב וטבל עמהן בירק שכל אוכליהן ע"י טיבול היה אע"פ שלא אכל דגן יכול לזמן עמהן : דברי חכמים. כלומר חכמים דפליגי ארשב"ג איכהו איך סברין · ר' יעקב כו'. אר"י בר אחא בשם ר"י דברי חכמים לעולם אין מזמנין כו' והיינו כשמעון בן שטח : ה"ג והתני שנים בפת כו'. וקס"ד מתני' ככ"ע : ומשני מתניתא. הך ברייתא אתיא כרשב"ג ודלא כרבנן :

הלכה ד מתני' הריני נזיר שזה. האיש ההולך לנגדי הוא איש פלוני והשני אמר הריני נזיר אם אין זה איש פלוני : כלם נזירים . ואפי' אותם שלא נתקיימו דבריהם דכי היכי דהקדש בטעות הוי הקדש ה"נ נזירות בטעות הוי נזיר: רט"א אין אחד מהם נזיר. אפי' אותו שנתקיימו דבריו ובגמרא מפרש טעמו:

הרתיע

מסורת הש"ס

(ברכות פ"ז)

ע' תו' עירובין כג: ד"ה בלר

ע' ברכות מח

שם ותוספתא ברכות פ"ה וע' תו' שם ד"ה השעה

נזיר לב ב

שנויי נוסחאות (ס"ז) החזון (יחזקאל י"ב). (פי"ז) גברא חד נד"ו חד גברא. (סכ"ח) אמר הבו ליה כסא נד"ו אמר ליה הב כסא. (ס"ג) אמר ליה עד כדון את בקשיותך כ"ז ליתא בד"ו.

ה הרתיע לאחוריו אינו נזיר ר"ש אומר יאמר אם היה כדברי הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה ג *ראה את הכוי ואמר הריני נזיר שזה חיה הריני נזיר שאין זה חיה הריני נזיר שזה בהמה הריני נזיר שאין זה בהמה הריני נזיר שזה חיה ובהמה הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה הריני נזיר שאחד מכם נזיר שאין אחד מכם נזיר ששניכם נזירין שכולכם נזירין הרי כולן נזירין:

גמ' *כיני מתניתא מי שנתקיימו דברים לשון הפוך הוא דלא קברת ברה תני רבי יהודה אומר משום רבי טרפון אין אחד מהן נזיר שאין נזירות אלא על התרייה הדא היא *דרבי יהודה אמר ג ספק נזירות מותר מה נן קיימין ד אם בשזה אומר ראובן וזה אומר שמעון מה נפשך ראובן הוא נזיר הוא שמעון הוא נזיר הוא אלא כי נן קיימין בשזה אומר ראובן וזה אומר שמעון הרתיע לאחוריו אינו לא ראובן ולא שמעון אינו נזיר הדא היא *דר"ש אומר אינו מביא קרבן עד שיהיה תני וכולן מונין תשעה נזיריות והא אינון עשר אי איפשר שלא נתקיימו דברי אחד מהן אמר רבי יסא דבית שמאי היא *דבית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש:

הדרן עלך בית שמאי

הלכה א מתני'

ה *שלשה מינין אסורין בנזיר הטומאה והתגלחת והיוצא מן הגפן י וכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה י ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין רבי עקיבה אומר ס אפילו שרה פיתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב:

גמ'

הרתיע לאחוריו. זה שבא כנגדן חזר לאחוריו ולא נודע מי הוא: אינו נזיר. בגמ' מפרש טעמא: רש"א כו'. ר"ש לטעמיה דאמר ספק נזירות להחמיר ומה תקנתן שהרי אי אפשר להביא קרבן מספק אלא כל א' צריך להתנות ולומר אם אינו כדבריו יהא נזיר נדבה: ראה את הכוי. ששה בני אדם שראו את הכוי ואמר אחד מהן הריני נזיר אם זה חיה ואמר השני הריני נזיר אם אינו חיה ואמר השלישי הריני נזיר אם הוא בהמה ואמר הרביעי הריני נזיר אם אינו בהמה ואמר החמישי הריני נזיר אם הוא חיה ובהמה ואמר הששי הריני נזיר אם אינו לא חיה ולא בהמה ובאו שלשה אחריני מעלמא ואמר חד מינייהו לאלו הששה הריני נזיר אם . אחד מכם נזיר ואמר השני הריני נזיר אם אין אחד מכם נזיר ואמר השלישי הריני נזיר אם כולכם נזירים כולן בין ששה הראשונים ובין השלשה אחרונים נזירים:

גמ' כיני מתני'. כן היא מתני' בה"א אינו נזיר אלא מי שנתקיימו דבריו דמי שלא נתקיימו דבריו אמאי יהיה נזיר ולשון מתני' הפוך הוא כדרך בני אדם שאומרי' על אשה שמת בנה שלא דבר קברה ברה והכונ' וכי שלא דבר קברה ברה ודאי יש טעם בדבר ה"נ אינן נזירין אלא מי שלא נתקיים דבריו כלומר מי שלא נתקיים דבריו אינו נזיר אבל מי שנתקיים דבריו נזיר ליישנא אחרינא לשון הפוך הוא שינויא הוא כלומר אין צריך להגיה מתני' אלא ה"ק אינו נזיר אלא מי שנתקיימו דבריו שהראשון אמר הריני נזיר אם זה איש פלוני ורלה לאמת דבריו שאין זה איש פלוני נמלא שאם לא נתקיימו דבריו ר"ל רלונו אלא שזהו איש פלוני ה"ז נזיר וכן דרך הנשים כשבאת ליששע שאין לה דבר משל חבירתה כלום אומרת מי שיש לה יקבור בנה ורלונה לומר שאין לה וה"ז דמיא ממש למתני': אלא על התרייה. כלומר שיהא ברור לו בשעת נדרו שיהא נזיר וכל הני לא היו ברורים בשעת נדרם שיהיה נדר א"כ אין נזירות אלא במקום דשייך התראה והתראת ספק לא שמה התראה א"כ ה"נ אין נזירות אלא להפלאה וכ"ה בבבלי: הדא היא דר"י. הא דתנן הרתיע לאחוריו אינו נזיר אתיא כר"י דאמר לא מחית נפשיה אספיקא ודעתו היה בשעת הנדר שאם לא יבא הדבר לידי בירור אין בדבריו כלום דאי ר"ע אפילו בא לפנינו אינו נזיר כיון שלא ידע בשעת הנדר: מה נן קיימין. הא דתנן הרתיע לאחוריו אינו נזיר משמע שאין אחד מהששה הנזכרים ברישא נזיר ופריך במאי עסקינן: ה"ג אם בשזה אמר ראובן וזה אומר אינו ראובן מה נפשך כו'. וה"פ קשיא לן זה שאמר שאחד מכם נזיר יהיה נזיר ממה נפשך אם זה שהרתיע לאחוריו ראובן או שמעון מ"מ אחד מהנים הראשונים נזיר: אלא. הכא במאי עסקינן בשזה אומר הריני נזיר שזה ראובן וזה אומר הריני נזיר שזה שמעון ולא ראובן ועכשיו שהרתיע לאחוריו אפשר שאינו ראובן ולא שמעון הלכך אין אחד מהם נזיר: ה"ג הדא היא דר"ש אומר מביא קרבן עד שלא יהיה. וה"פ הא דתנן ראה את הכוי כו' הרי כולן נזירין אתיא כר"ש דאמר מביא קרבן מספק אע"פ שלא נתברר לו אם הוא נזיר והא דתנן במתני' כולן נזירים היינו מספק דלי כר"י אתיא מתני' קשיא היכפל תנא לאשמועינן כב"ש דאי כב"ה הא אמר ספק נזירות מותר אבל לרבי שמעון ניחא: וכולן. אם תדקדק כל הנזירים המנויים בכוי תמלא תשעה כדפירשתי במתני': ופריך והא אינון עשר. כשתחשוב הנך ארבע השנויים ברישא דמתני' תמלא עשר: ומשני אי אפשר שלא נתקיימו דברי אחד מהן. כלומר דברי האומר שאין אחד מכם נזיר אינו כלום דודאי אחד מהם נזיר: דב"ש. הא דתנן כולן נזירים סובר ר' יסא דהיינו ודאי נזירים א"כ לא אתיא אלא כב"ש דסובר הקדש טעות הוי הקדש: הדרן עלך פרק בית שמאי

הלכה א מתני' שלשה מינין כו' הטומאה כו'. בגמ' מפרש מנ"ל: וכל היולא מן הגפן. חרלנים וזגים ענבים לחים ויבשים מלטרפין לכזית כדי ללקות עליהן: משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין. כדרך כל שתיה ולא סגי בכזיה דלא ילפינן שתיה מאכילה: ר"ע אומר. כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל וגמרי' שתיה מאכילה מה ענבים כזית אף שתיה בכזית: אפי' שרה כו'. קסבר ר"ע היתר מלטרף לאיסור דכתיב מ..רת:

גמ'

הרתיע לאחוריו. זה שבא כנגדן חזר לאחוריו ולא נודע מי הוא: אינו נזיר. אין אחד מהם נזיר דלא מחית איניש נפשיה לספיקא ודעתו היה בשעת הנדר שאם לא יבא הדבר לידי בירור לא יהיה בדבריו כלום: רבי שמעון. לטעמיה אזיל דס"ל ספק נזירות להחמיר כדאמר לעיל פ"ב ומה תקנתן שהרי אי אפשר להביא קרבן מספק אלא צריכים להתנות ולומר אם אינו כדבריו שיהא נזיר נדבה ואין הלכה כר"ש: ראה את הכוי. אדלעיל קאי ששה שהיו מהלכין בדרך וראו את הכוי ואמר א' מהן הריני נזיר שזה חיה והשני אמר אם אינו חיה והג' אמר אם הוא בהמה והד' אמר אם אינו בהמה והה' אמר אם הוא חיה ובהמה והו' אמר אם הוא לא חיה ולא בהמה ואתו שלשה אחריני מעלמא ואמר חד מינייהו לאלו הששה הריני נזיר אם אחד מכם נזיר והשני אמר הריני נזיר אם אין אחד מכם נזיר והשלישי אמר הריני נזיר אם כלכם נזירין: כלן נזירין. הששה הראשונים והשלשה האחרונים. לבית שמאי כלן הוו נזירים דנזירות בטעות הוי נזירות ובין אותו שנתקיימו דבריו ובין אותו שלא נתקיימו דבריו ולבית הלל ששה הראשונים הוו נזירין מפני שכל אלו הדרכים יש בכוי כדתנן בפ"ב דביכורים ומהאחרונים מי שנתקיימו דבריו הוי נזיר כדאמרי לעיל:

גמ' כיני מתניתא. כן צריך לפרש המתני' דמי שנתקיימו דבריו קאמרי ב"ה הוי נזיר ולשון הפוך הוא דקתני כאשה האומר' אם כך הוא לא תקבור בנה ואינה רוצה לומר תקבור ואומרת לשון הפוך והיינו טעמא דב"ה אמרי הכא נמי הכי מפני שאין הנזירות מדרך המוסר ואין ראוי לקפוץ ולהזיר את עצמו: שאין נזירות אלא על התרייה. כלומר שיודע לו בודאי מפני מה הוא נזר וכמו על דרך התראה שצריכין לידע בבירור להתרות בו: הדא היא דרבי יודה. דאמר בפ"ב ספק נזירות מותר: מה אנן קיימין. הא דקתני הרתיע לאחוריו: אם בשזה אומר. אם ראובן הוא הריני נזיר וזה אמר אם שמעון הוא וקתני אינו נזיר אחד מהן ואמאי ליהוי אא"כ מי הוא ומה נפשך אחד מהן נזיר אם ראובן הוא נזיר הוא זה שאמר אם זה ראובן ואם שמעון הוא השני נזיר דקס"ד דהרתיע לאחוריו בשעה שנדרו קאמר ואא"כ נודע מי הוא: אלא כן אנן קיימין בזה אומר. אם ראובן הוא וזה אומר אם שמעון הוא והרתיע לאחוריו ואינו לא ראובן ולא שמעון כלו' שלא נודע מי הוא ושמא איש אחר הוא והלכך אין אחד מהן נזיר: הדא היא דר"ש. כלומר ר"ש לטעמיה דאמר לעיל בפ"ב גבי הפילה אשתו לעולם אינו מביא קרבן חובה עד שיהיה בן קיימא אבל בנדבה מיהא מייתי כדאיתא התם: וכולן מונין תשעה נזיריות. אסיפא דמתני' קאי ראה את הכוי כו' כלומר ט' נזיריות בין כלן: והא אינון עשר. כדחשיב במתני' לפי הגי' דהכא: אי אפשר שלא נתקיימו דברי א' מהן. שהרי זה שאמר שמניכם נזירין לא נתקיימו דבריו דעל איזה שנים מהן הוא מכוין: רבי יסא. פליג וקאמר דב"ש היא מתני' דקאמר כלן נזירין ואפילו מי שלא נתקיימו דבריו ועשרה הן:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' שלשה מינין אסורין בנזיר. וכל היוצא מן הגפן. כגון ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים מצטרפין לכזית ללקות עליהן: ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית. והוא הדין לשיעור שתיה בכזית דכיון דכתיב וענבים לחים ויבשים לא יאכל גמרינן מינה מה אכילה בכזית אף שתיה בכזית: משנה ראשונה. אבל משנה ראשונה איפכא שמעינן לה דגמרינן אכילה משתיה ושיעור שתיה בנזיר רביעית דגמרינן שכר שכר ממקדש ומה שיעור שתיה אסור ברביעית אף שיעור איסור אכילה ברביעית: אפילו שרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב. דס"ל לר"ע שיעור איסורי נזיר בין באכילה בין בשתיה בכזית והיתר מצטרף לאיסור להשלים לכשיעור ואין הלכה כר"ע:

גמ'

עין משפט נר מצוה

ל

א ב מיי' פ"ב מנזירות ה"ח

לא

ג מיי' שם ה"ט

לב

ד מיי' שם ה"ח

א

ה מיי' פ"ה שם ה"א סמ"ג לאוין רמג

ב

ו מיי' שם ה"ב

ג

ז מיי' שם ה"ב

ד

ח מיי' שם ה"ט

מסורת הש"ס

נזיר לד א

(לעיל פ"ב ה"ג)

(שם ה"ח) נזיר יח וש"נ

(שם) שם יג

שם לה

שם לד וש"נ

גמ' המטמאה דכתיב °כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא תגלחת דכתיב °כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו היוצא מן הגפן דכתיב °כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין וגומר תני רב זכיי קומי רבי יוחנן *זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת א"ל רבי יוחנן *בבלייא עברת בידך תלתא נהרין *ואתבדת ואינו חייב אלא אחת עד דלא יתברינה בידיה יש כאן אחת ואין כאן הנה מן דתברה בידיה יש כאן הנה ואין כאן אחת רבי בא בר ממל בעא קומי רבי זעירא ויהא חייב על כל אחת כמה דתימא בשבת °לא תעשה כל מלאכה כלל °לא תבערו אש בכל מושבותיכם פרט *והלא הבערה בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד מה הבערה מיוחדת מעשה יחידים וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה ומעשה שיש בו לחייב עליו בפני עצמו וכא °לא תעבדם כלל לא תשתחוה פרט והלא השתחויה בכלל היה ולמה יצאת מן הכלל ללמד לומר לך מה השתחויה מיוחדת מעשה יחידים וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה ומעשה שיש בה לחייב עליו בפני עצמו אמר לך בשבת כלל במקום אחד ופרט במקום אחר ובע"ז כלל שהוא בצד הפרט א"ל והכתיב °לא תשתחוה לאל אחר הרי שכלל במקום אחד ופרט במקום אחר אמר ליה מכיון שאין את למד מצידו אפי' ממקום אחר אי את למד חברייא אמרי לא שנייא היא בין שכלל במקום אחד ופרט במקום אחר בין שכלל ופרט במקום אחד כלל ופרט הוא בשבת כלל ואחר כך פרט ובע"ז פרט ואחר כך כלל רבי יוסי אומר לא שנייא בין שכלל ואחר כך פרט בין שפרט ואחר כך כלל כלל ופרט הוא בשבת כלל בעבודתה ופרט בעבודתה ובע"ז כלל בעבודתה ופרט למלאכת הגבוה אמר רבי מנא הבערה שלא לצורך יצאת השתחויה לצורך יצאת ללמד על עצמה שאינה מעשה

ותייא

פני משה

גמ' זיבח וקיטר וניסך. לע"ז בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת דבהטאת כתיב ועשה אחת מהנה ודריש לה בהאי תלמודא בפרק כלל גדול לעיל מינה דהיא הכי ועשה אחת ועשה הנה ועשה מהנה כלומר דועשה אכולהו קאי ודרשינן לה לענין שבת הכי ועשה אחת לחייב על כל אחת ואחת והיינו אחת שהיא הנה שאם עשה הרבה מלאכות בהעלם אחד וידע שהיום שבת חייב על כל אחת ואחת. הנה לחייב על כלהון אחת. שאם ידע שהמלאכות אלו אסורות ולא ידע שהיום שבת אינו חייב אלא אחת על כלן דהדא שגגה היא והיינו הנה שהיא אחת. מהנה לחייב על התולדות. ומ"ם דמהנה דריש לה על התולדות שהן מעין האבות. ופריך עלה התם או נימר בע"ז הכתוב מדבר דהא קרא בהטאה סתמא כתיבא ונדרוש על הע"ז שאם הוא בזדון ע"ז ושגגת עבודות חייב על כל אחת ואחת ואם בשגגת ע"ז וזדון עבודות אינו חייב אלא אחת. ועלה מייתי התם ההיא דתני רב זכיי דס"ל דאה"נ דדרשינן לה נמי על ע"ז ואם עשה הרבה עבודות בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: עברת בידך תלת נהרין. שבאת מדרך רחוק מבבל ועברת ג' נהרות עד שבאת לכאן ואיתבדת ונכוצת בדבריך דלא כן הוא אלא שאינו חייב אלא אחת וכלומר דקרא לא מיתוקמא בע"ז כמו שאמרת וכדמסיק רבי יוחנן גופיה: עד דלא יתברינה בידיה יש כאן אחת ואין כאן הנה. יתבריגה על ע"ז קאי וכלומר שוברה ואיסורה ודרך גנאי הוא וה"פ דדרשא דקרא לומר שלפעמים אחת שהיא הנה ולפעמים הנה שהיא אחת לא מלית לאוקמי בע"ז דהניחא א' שהיא הנה מלינן נמי בע"ז והיינו עד שלא ידע איסורה באלו העבודות אבל ידע שהיא ע"ז. וזהו דקאמר שאין שוברה בידו שנעלם ממנו שאסור לעבוד לע"ז באלו העבודות וא"כ יש כאן אחת לימר שהוא חייב על כל אחת ואחת כדדרים לעיל מאחת: ואין כאן הנה. כלומר דודאי לא אמרינן שלא יהא חייב אלא אחת על כולן שהרי הרבה שגגות יש כאן: מן דתברה בידיה יש כאן הנה ואין כאן אחת. בתמיה וכלומר אבל איפכא לא מלית למימר דלפעמים משכחת לה דרשא דהנה ולא דרשא דאחת ושלא יהיה חייב אלא אחת והיינו שידע באלו העבודות אסורות ואין כאן אלא שגגה אחת דהא ודאי ליתא דמאחר ששוברה ואיסורה מאלו העבודות לע"ז כבר בידו וא"כ דשגג במאי דאי לא ידע שהיא ע"ז א"כ אין לבו לע"ז ואמאי קמחייבת ליה אחת והלכך האי דרשא דקרא לא מיתוקמא בע"ז כלל: ויהא חייב על כל אחת. בע"ז ותיפוק לן חילוק מלאכות בע"ז מהאי דרשא כי היכי דנפקא לן חילוק מלאכות לענין שבת דיצאתה הבערה מכלל דלא תעשה כל מלאכה לחלק וללמד על הכלל כלו שכל מלאכה מיוחדת חייבין עליה בפני עצמה: וכא. והכא נמי נימא לא תעבדם כלל ויצאת השתחויה לפרט בפני עצמו וללמד על הכלל כלו: אמר לך. דלא דמיא האי להא דהבערה דהתם בשבת הכלל במקום אחד והפרט אינו כתוב בלדו אלא במקום אחר ודיינינן ליה במדה זו אבל בע"ז כלל שהוא בצד הפרט דבפסוק א' כתיב לא תשתחוה להם ולא תעבדם והואיל דכתוב בלדו והוי כפירושא דכלל ולא דיינינן ליה במדה דיצא מן הכלל: והכתיב לא תשתחוה לאל אחר. בפרשה כי תשא כי לא וגומר והרי הפרט במקום אחר הוא: מכיון. דגלי לן קרא במקום אחד שכתוב בלדו וללמד שאין דנין ליה במדה זו הילכך אין למדין ממנו אפילו במה שכתוב במקום אחר: חברייא אמרי. דטעמא לאו משום הכי הוא דלא שנייא לן במדה זו בין שהכלל והפרט במקום אחד או לא דבכל מקום ניתן לדון במדה דיצא מן הכלל אלא דהכא היינו טעמא דבשבת כלל ואח"כ פרט הוא ושייך לומר בהא יצא מן הכלל ללמד על הכלל כלו אבל הפרט דלא תשתחוה קודם הכלל דלא תעבדם הוא ולא שייך יצא מן הכלל וה"נ אמרינן כיון דגלי לן האי קרא וכו' כדלעיל: רבי יוסי אומר. היינו טעמא דלא דיינינן הכא במדה זו דודאי לא שניי' לן בין שכלל ואח"כ פרט בין שפרט ואח"כ כלל כלל ופרט הוי לענין שדנין אותו במדה דיצא מן הכלל וכו' אלא משום דבשבת הכלל והפרט בעבודת' כלומר הכל מאבות מלאכות דשבת הן אבל בע"ז הכלל בעבודת' הוא דלא תעבדם סתמא כתיב ומשמע בכל העבודות שדרך ע"ז לעשות כן ואף אותן שאין דרכן לעשות כן לגבוה בכלל: ופרט למלאכת הגבוה. השתחויה למלאכת הגבוה היא דהע"ג דלא הוי עבודת פנים מ"מ דרך כבוד הוא לעשות כן לגבוה: רבי מנא. אמר היינו טעמא דלא דיינינן לה במדה זו דבשלמא הבערה יצאת שלא לצורך ואין לה ללמד על עצמה כלום והלכך ללמד על הכלל כולו הוא דיצאת אבל השתחויה בע"ז לצורך הוא דיצאת: ללמד על עצמה שאינה מעשה. כלומר לפי שאינה מעשה כשאר עבודות כמו עבודות פנים זיבוח וקיטור וניסוך ולא הוי נפקא לן מכללא דלא תעבדם דלאו עבודה שיש בה מעשה היא ולגופ' איצטריך ולא ללמד על הכלל:

ואתייא

קרבן העדה

גמ' ה"ג זיבח וקיטר וניסך והשתחוה בהעלם אחת. עשה כל עבודות אלו להע"ז בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת דקסבר השתחויה בכלל היתה ויצאה לחלק: בבלייא. ר' זכאי מבבל היה וא"ל ר' יוחנן עברת תלתא נהרין שההולך מבבל לארץ ישראל צריך לעבור שלשה נהרות כלומר מהלך כזה הלכת וסכנת בעצמך לעבור ג' נהרות כדי ללמוד תורה: ואיתבדית. ושברת וטעית דאינו חייב אלא אחת דהשתחואה לא יצאה לחלק אלא ללאו: עד דלא יתברינה בידה. עד שלא טעית ודרשת השתחויה יתירא דכתיב בע"ז לחלק יצאה לא היה חייב על כל העבודות אלא אחת נמצא שיש כאן אחת אפי' עשה הרבה עבודות אינו חייב אלא אחת ואין כאן הנה בע"ז שיהא חייב הרבה חטאות בהעלם אחת: מן דתבר בידה. ואמרת השתחויה לחלק יצאה יש כאן הנה כלומר פעמים שהוא חייב הרבה דהיינו אם עשה הרבה עבודות בהעלם אחת ואין כאן אחת איך מלינו שיעשה הרבה ולא יביא אלא אחת: והלא הבערה בכלל. דלא תעשה כל מלאכה היתה: ללמד. ולהקיש אליה כל שאר מלאכות שנכללו עמה בכלל שזה מדה בתורה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא: מעשה יחידים. שהיא אב מלאכה לעצמה: וחייבין עליה בפני עצמה. אם עשאה עם שאר מלאכות בהעלם אחת: שיש בו. בכלל לא תעשה כל מלאכה: והלא השתחויה בכלל. לא תעבדם היה שהוא כולל כל מיני עבודה: *ובע"ז כלל במקום אחד. פ' כי תשא: ופרט במקום אחר. פ' ויקהל: שהוא בצד הפרט. דגבי הדדי כתיבי לא תשתחוה להם ולא תעבדם ולא ה"ל יוצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו: א"ל והכתיב. במקום אחר לא תשתחוה כו': א"ל מכיון שאין את למד. מפרט הנכתב אצל הכלל אף מפרט הנכתב במקום אחר אין את יכול ללמוד שהרי גילה הכתוב שאין ללמד מהפרט: חברייא אמרי. לאו משום שהפרט נכתב בלדו יש ללמד דאין חילוק בין פרט הנכתב בלדו או שנכתב במקום אחר אלא היינו טעמא דלא דרשינן בע"ז כלל ופרט דבעינן שיהא הכלל כתוב תחלה ואח"כ הפרט כמו בשבת משא"כ בע"ז שהפרט נכתב תחלה לא תשתחוה ואח"כ הכלל לא תעבדם והא דכתיב לא תשתחוה לאל אחר אע"ג דכתיב בתר הכלל אין למידין שכבר גילה קרא דאין למילף מהפרט: ה"ג ר' יוסי אומר בין שכלל ואח"כ פרט או פרט ואח"כ כלל כלל ופרט הוא. וכ"ה בשבת: כלל בעבודתה. בעבודת השבת וכן הפרט בעבודת השבת: ובע"ז כלל בעבודתה. דכתיב לא תעבדם בעבודה של אותה ע"ז: ופרט למלאכת גבוה. דהשתחויה אסורה בכל ע"ז אפי' אין עבודתה בכך כיון שעובדין לגבוה בהשתחויה: אמר ר' מנא. בלאו כל הכי אין לדמות ע"ז לשבת בשבת יצאה הבערה שלא לצורך שהיא בכלל לא תעשה מלאכה ועל כרחך לומר דלחלק יצאה אבל השתחויה בע"ז לצורך עצמה יצאה לחייב עליה אע"ג שאין בה מעשה:

ותניא

מסורת הש"ס

סנהדרין סב ירושלמי שבת פ"ז (הערל ה"ג)

בד"י הגי' והתברת

ע' שבת ע

אולי נ"ל בשבת ובפ' יתרו. או דהיינו ובע"ז שייך לדבור שקודם

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ז משגגות ה"א

רידב"ז

אר"מ הבערה שלא לצורך יצאת השתחוי' לצורך יצאת ללמד על עצמה אינה מעשה. פי' כיון שאינה מעשה לא היתה בכלל עבודה ולא שייך לומר דיצאת מן הכלל ללמד כיון דלא היתה מעולם בכלל ותיא כהדא דתני חזהי' זובח וגו' יצאת זביחה ללמד על הכל כדפירש הפ"מ ז"ל אעפ"י שאין דרכה בכך השתחוי' ללמד על עצמה שאינה מעשה ופריך או הלף פי' שמא זביחה יצאה על עצמה אעפ"י שאין דרכה בכך והשתחוי' ללמד על הכלל אעפ"י שאינה מעשה

שנויי נוסחאות (פ"א) ואתבדת נד"ז ואתברת. (פ"מ) בידיה נד"ז בידה. (פ"י) בידיה נד"ז בידה. (פ"ג) בין שכלל וכו' עד בשבת נד"ז בין שכלל במקום אחד ופרט במק"ם אחר בין שכלל ופרט במקום אחד כלל ופרט היא בשבת.

מסורת הש"ס

קרבן העדה

והניא כהדא . ותנא כהא דר' מנא : יצאה זביחה ללמד על הכלל . שחייב על מעשה יחידי : השתחויה ללמד על עצמה . אע"פ שאינה מעשה חייב עליה : או חילוף . השתחויה ללמד על הכלל וזביחה ללמד על עצמה : ומשני דבר שהוא מעשה מלמד . על הכלל ודבר שאינו מעשה מלמד על עצמו : הבערה . כמי לצורך עצמה יצאה : ללמד על בתי דינין שלא יהו . דנין בשבת : והיו אלה וכו' . גבי מיתת ב"ד כתיב בפ' רוצחים : מה מושבות שנא' להלן . במיתת ב"ד הכתוב מדבר אף מושבות שנאמר כאן במיתת בית דין ואמר רחמנא לא תבערו : מכיון דתימא לצורך יצאת . ללמד על מיתת ב"ד : כמי שיצאת שלא לצורך . דמ"מ שמעינן שחייב אף על מלאכה אחת ל"א מכיון שיצאה לצורך כו' מה שאתה אומר שיצאה לצורך לאו הבערה עצמה היא לצורך דהוה מצי למכתב מושבותיכם גבי לא תעשה כל מלאכה אלא ודאי הבערה לצורך יצאה לחלק : ופריך וכא . והכא בנזיר כתיב כל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל הרי חרצנים וזג בכלל כל אשר יעשה היו ופרטן הכתוב נימא דלחלק יצא דלא מצטרפין ובמתני' תנן וכל היוצא מן הגפן מצטרפין : ומשני אלא . התם בשבת כלל במקום א' ופרט במקום אחר אבל הכא בנזיר כלל ופרט בהדי הדדי כתיבי : ה"ג והא חברייא אמרי ל"ש בין שכלל במקום א' ופרט במקום א' אחר בין כלל ופרט במקום א' כלל ופרט הוא אלא כלל ואח"כ פרט בעינן וכא כלל ואח"כ פרט . וה"פ דהכא בנזיר כתיב תחלה הכלל ואח"כ הפרט : ה"ג והא ר' יוסי אמר ל"ש כלל ואח"כ פרט או פרט ואח"כ כלל לעולם כלל ופרט הוא . וה"פ ולדידיה פשיטא דקשיא למה לא אמרינן בנזיר דחרצנים וזג יצאו מן הכלל לחלק ללמד דאין מלטרפין : ומשני תמן . התם בשבת שלא לצורך יצא הפרט וע"כ לומר לחלק יצא אבל הכא בנזיר לצורך עצמו יצא ולא לחלק : ולמה יצאו . לאיזה צורך עצמו יצאו : אף העלים והלולבים במשמע . א"כ ע"כ לומר לחלק יצאו : ומשני תמן לצורך נכללו . בשבת אילטרך הכלל ללמד שכל מלאכות אסורות אבל הכא בנזיר נכתבו כל הפרטים יין ושכר וחומץ וחרצנים וזגים א"כ הכלל כל אשר יעשה כו' ל"ל אלא ללמד שמלטרפין זה עם זה : ופריך ולמה . אמרת הכא שלא לצורך נכללו הא אילטרך לרבות אף העלים והלולבים א"כ ה"ג ולמה לצירופין וסיומא דתירוצא הוא ולמה נכללו ללמד שמלטרפין וכן עיקר : ה"ג כל נבלה לרבות הטרפה וכ"ה בספרי . מדכתיב כל יליף ליה : האוכל אבר מן החי מטרפה . בהמה טרפה מחיים ואכל ממנה אבר בחייה : לא תאכל כל נבלה . אזהרה לטרפה : ולא תאכל הנפש עם הבשר אזהרה לאבר מן החי : ובשר בשדה טרפה לא תאכלו . אזהרה לאבר מן החי שלא יהא תולש ואוכל בשר מן הבהמה בחייה אחד כשרה ואחד טרפה ומקרא זה כמי אזהרה לטרפה למדנו דדרשינן טרפה כמשמעו וכיון שפתיכן נכללו בלאו אחד אינו לוקה אלא אחת : ה"ג אית דאמרי מה טעמא כו' א"כ מ"ט דרשב"ל ל"ג : לא סבר בטרפה כר"י . דאתי מכלל לאו דלא תאכלו כל נבלה דאי סובר כר"י בהא א"כ האוכל אבר מן החי מטרפה תרי לאוין ניהו וחייב שתים :

אמר

גמרא

ותייא כהדא דתני חזקיה זובח לאלהים יחרם יצאת זביחה ללמד על הכל השתחויה ללמד על עצמה שאינה מעשה או חלף דבר שהוא מעשה מלמד דבר שאינו מעשה אינו מלמד א"ר ירמיה *הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינין שלא יהו יושבין בשבת מה טעמא נאמר כאן בכל מושבותיכם ונאמר להלן והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם מה מושבות שנאמר להלן בתי דינין אף מושבות שנאמר כאן בבתי דינין הכתוב מדבר אמר ר' שמואל בר אבדומא מכיון דתימר לצורך יצאת כמי שיצאת שלא לצורך ודבר שיצא שלא לצורך מלמד וכא חרצנין וזגין בכלל היו ויצאו מן הכלל ויחלקו ולא יצטרפו אלא תמן כלל במקום אחד ופרט במקום אחר וכא כלל ופרט במקום אחד והא חברייא אמרי לא שנייא בין כלל במקום אחד ופרט במקום אחר בין שכלל ופרט במקום אחד כלל ופרט הוא *אלא תמן כלל ואח"כ פרט וכא פרט ואח"כ כלל והא רבי יוסי אמר לא שנייה בין כלל ואחר כך פרט בין פרט ואחר כך כלל כלל ופרט הוא תמן שלא לצורך יצאו ולמה יצאו למעט העלים והלולבים והא *תני משום רבי אליעזר מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל אף העלים והלולבים במשמע תמן לצורך נכללו ברם הכא שלא לצורך נכללו ולמה לצירופין אזהרה לאוכל נבילות מניין לא תאכלו כל נבילה עד כדון נבילה טריפה מניין אמר רבי יוחנן נבילה וכל נבילה לרבות הטריפה האוכל אבר מן החי מטריפה רבי יסא אמר אתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש *רבי יוחנן אמר חייב שתים ר' שמעון בן לקיש אמר אינו חייב אלא אחת מה טעמא דרבי יוחנן לא תאכל כל נבילה ולא תאכל הנפש עם הבשר מה טעמא דר' שמעון בן לקיש אמרו חברין קומי רבי יוסי אתייא דרבי שמעון בן לקיש כהדא דתני ר' אליעזר בן יעקב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו אל תהא תולש ואוכל מן הבהמה כדרך שאתה תולש מהקרקע ואוכל (מה טעמא דר' שמעון בן לקיש חברייה קומי רבי יוסי) רבי שמעון בן לקיש לא סבר בטריפה כרבי יוחנן אין יסבור כן שיהא חייב שתים

אמר

פני משה

ותתייה כהדא דתני חזקיה . דזביחה יצאת מן הכלל דלא תעבדם וללמד על הכלל דכל שהוא כעין עבודת פנים שחייב עליה אפילו אין דרכה של ע"ז לעבדה בכך והשתחויה ללמד על עצמה לפי שאינה מעשה : או חילוף . דנימא השתחויה יצאת ללמד על הכלל להילוק הטאות : ומשני מסתברא דבר שהוא מעשה והיינו זביחה מלמד על הכלל שיהא כיוצא בה אבל השתחויה דבר שאינו מעשה היא אינו מלמד על הכלל דלאו עבודה מיקריא ולא דמי לכללא : אמר רבי ירמיה . הדלעיל מקשי דקאמר הבערה יצאת שלא לצורך והרי הבערה נ"כ לצורך יצאת ללמד על מיתת ב"ד שאין דוחה את השבת דילפינן מושבותיכם האמור כאן ממושבותיכם האמור בפרשת רוצחים דבמיתת ב"ד הכתוב מדבר ואמר רחמנא לא תבערו : מכיון דתימר . כלומר אפי' שתאמר דלצורך יצאת אפ"ה כמי שלא לצורך היא דאי משום ללמד על מיתת ב"ד שלא תדחה שבת הוי ליה למיכתב לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם ושפיר הוי נפקא לן נמי מג"ש דבמיתת ב"ד מיירי ואין דוחה את השבת ומדפרט קרא הבערה הוי ליה שלא לצורך ודבר שיצא שלא לצורך מלמד על הכלל כולו הוא : וכא . השתא פריך למאי דקאמר' דבר שיצא מן הכלל שלא לצורך מלמד על הכלל הוא וה"כ ה"נ במתני' אמאי קתני כל היוצא מן הגפן מלטרפין זה עם זה לכזית מדכתיב מכל אשר יעשה וגו' ונימא דחרצני' וזגים יצאו מן הכלל דמכל אשר יעשה מגפן היין : ויחלוקו . ולהלק יצאו לחייב על כלן בפני עצמן ולא שילטרפו : אלא תמן . בהבערה : וכא . אבל הכא כלל ופרט במקום אחד מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים עד זג : וכא . והכא פרט ואח"כ כלל דכתיב מיין ושכר יזיר וגומר והדר כתיב מכל אשר יעשה מגפן היין : תמן . בהבערה שלא לצורך יצאת כדאמרן אבל הכא מחרצנים וגו' לצורך יצאו כדמסיק : למעט העלים והלולבים . של גפנים מועין הכין שבהן ודבר שיצא לצורך לא דייניגן ליה במדה יצא מן הכלל : והא תני משום ר"א . דמרבה להו לעלים ולולבים דנפקא ליה מכל אשר יעשה מגפן היין ואכתי שלא לצורך הוו : תמן . אלא דהיינו טעמא דהתם בשבת לצורך נכללו הכלל בעלמו לצורך הוא לא תעשה כל מלאכה אבל הכא הכלל גופיה שלא לצורך הוא דמכדי כתיב מיין ושכר יזיר חומץ יין וגומר וכל משרת ענבים וגומר מכל אשר יעשה מגפן היין למה לי ולמה נכתב לצירופין ללמדך שכלן מלטרפין זה עם זה לכזית : אמר רבי יוחנן נבילה . הוי מצי למיכתב וכתיב כל נבילה לרבות הטרפה : מטרפה . מבהמה שנטרפה בחייה : מ"ט דרבי יוחנן לא תאכל כל נבילה . נפקא לן אזהרה לטרפה ולא תאכל הנפש עם הבשר זו אזהרה לאבר מן החי דהכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר שאבר מן החי קרוי נפש שאם יהתכנו אין עושה חליפין כנפש הנטולה ואינה חוזרת וכיון דמתרי קראי נפקי ותרי לאוי איכא אפילו אכל כזית אכילה ובאזה התראה חייב שתיים : אתייא דר"ל כהדא דתני ראב"י . דקרא ובשר בשדה טרפה לאבר מן החי אתא שלא יהא תולש מן הבהמה בעודה בחיותה והכי משמע ובשר בשדה טרפה שלא יטרוף ויתלוש האבר כדרך שהוא תולש דבר מן השדה : ורבי שמעון בן לקיש לא סבר בטרפה כרבי יוחנן . לא ס"ל דנפקא לן טרפה מכל נבלה כדדריש רבי יוחנן אלא מהאי קרא גופיה דכתיב טרפה לא תאכלו ולא מפקינן קרא ממשמעותיה וכיון דאבר מן החי וטרפה מחד קרא נפקי אינו חייב אלא אחת : מ"ט כו' עד רבי יוסי ל"ג וטעות הדפוס אגב דלעיל הוא : אין יסבור כן שיהא חייב שתים . מסקנת דברי הברין הן דע"כ דלא סבר ר"ל בדרש' דקרא כרבי יוחנן דאם יסבור כן קשיא שיהא חייב שתים :

אמר

רידב"ז

מעשה חייב כיון דדרכה בכך ומשני דבר שהוא מעשה מלמד דבר שאינו מעשה אינו מלמד א"ר ירמי' הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינין כו' פי' דמקשה על ר"מ דהא הבערה נ"כ לצורך יצאת ללמד על בתי דינין א"כ האיך ילפת מינה חילוק מלאכות על הכלל ע"ז משני א"ר שמואל בר אבדומא מכיון דתימר לצורך יצאת פי' דיצאת לצורך ללמד על בתי דינין א"כ הרי יצאת ללמד והוי כמי שיצאת שלא לצורך עצמה רק ללמד ודבר שיצא שלא לצורך עצמו מלמד וכשם שמלמד על בתי דינין שלא יהיו דנין בהבערה כן נמי בכל מלאכות שבת לא ידונו דמלמד על כל הכלל וכיון שיצאת ללמד מלמד על הכל על חילוק מלאכות

שנויי נוסחאות (בס"ו) בין כלל וכו' עד „כלל ופרט הוא" מבסורה לי בד"ו בין כלל ואחר כך פרט בין שפרט ואחר כך כלל בין שכלל ואחר כך כלל ואחר כך פרט וכא כלל ואחר כך פרט והא רבי יוסי אמר לא שנייה בין כלל ואחר כך פרט ואחר כך כלל כלל ופרט הוא . (בנ"ו) מה טעמא דר' שמעון בן לקיש חברייה קומי ר' יוסי כ"ה בד"ו.

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ה מנזירות ה"ב
ז
ב מיי' פ"ה ממאכלות אסורות ה"ט

מסורת הש"ס

בד"ו הגי' ותניא
ע' נזיר לד ב
חולין קג

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ט מנזירות ה"ח

ט ב מיי' פ"ב מהלכות מאכלות אסורות ה"ד

אמר לון אפי' דיסבור כן לא יהא חייב אלא אחת שנייא היא שחזר וכלל התיבון °חלב לא תאכלו °ודם לא תאכלו וכתיב °כל חלב וכל דם לא תאכלו מעתה מכיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת אמר לון אילו היה כתיב חלב ודם יאות לית כתיב אלא כל חלב וכל דם לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו והא כתיב °וכל משרת ענבים לא ישתה וכתיב מחרצנים ועד זג לא יאכל מעתה מכיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת אמר לון אילו הוה כתיב מחרצנים וזג יאות לית כתיב אלא מחרצנים ועד זג לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו רבי אומר להברייא הוו ידעין דאיתפלגון רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש *אבר מן החי שחלקו ואכלו דברי הכל פטור מה פליגין בשחלקו בפיו ואכלו ר' יוחנן עבד פיו כלפנים רבי שמעון בן לקיש עבד פיו כלחוץ אמרין ליה את מה אמר אמר לון אנא אמרי לכון הרי עולם פליגין ואתון אמרין אכן אין כיני אפילו חלקו בחוץ ואכלו יהא חייב למה דרך אכילה היא נמלה שחלקה בפיו ואכלה תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש רבי מיישא שאל לרבי זעירא ענבה שחלקה בפיו ואכלה תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אמר ליה תמן דבר שיש בו איסור וטומאה מקום שבטלה טומאתו בטלה איסורו ברם הכא יש כאן איסור ואין כאן טומאה רבי בא *בן רבי מלל בעי כזית

תורה אור: ויקר' ז; שם; שם ג; במדב' ו

מסורת הש"ס: ע' חולין קג

פני משה

אמר לון. אפילו תימא דיסבור ר"ל כן בדרשא דטרפה מהיכא דנפקא ליה לרבי יוחנן אפ"ה ס"ל דלא יהא חייב אלא אחת באוכל אבר מן החי מטרפה דשנייא היא הכא שחזר וכלל כלומר דאע"ג דלאו דטרפה מההיא לאו דנבילה נפקא לן מ"מ הואיל ובהאי קרא ובשר בשדה וגומר כלל טרפה עם אבר מן החי דבהא הוא דס"ל ר"ל כרשב"י והוי לאו שבכללו' ואין לוקין עליו: התיבון. חברייא לרבי יוסי לדידך דאמרת דאע"ג דאיתי' בלאו בפ"ע מ"מ הואיל ומצינו דכלליה קרא בחדא דוכתא הוי לאו שבכללות והכתי' החלב ודם לכל א' לאו בפני עצמו כל חלב לא תאכלו וכל דם לא תאכלו וכתיבי נמי בחד קרא כל חלב וכל דם לא תאכלו ומעת' נימא נמי מכיון שחזר וכללן לא יהא חייב על החלב ועל הדם אלא אחת: אילו היה כתיב. הכי בהאי קרא חלב ודם לא תאכלו יאות הוי לאו שבכללות לא כתיב אלא כל חלב וכל דם לחלקן ולחייב על כל אחד בפני עצמו וה"נ אי הוי כתיב ובשר בשדה כל טרפה לא תאכלו לא הוי מיקרי לאו שבכללות: והא כתיב וכל משרת וגו'. ומעתה נימא נמי מכיון שחזר וכללן לחרצנים וזג בקרא דכל משרת שהכל בכלל לא יהא חייב אלא אחת ואנן תנן חייב על החרצנים בפני עצמן ועל הזגים בפני עצמן: לית כתיב אלא מחרצנים ועד זג. והאי ועד לחלק הוא כמו כל חלב וכל דם ולחייב על כל א' בפני עצמו: הוו ידעין. דהא דפליגי ר"י ור"ל בכזית אבר מן החי שחלקו ואכלו דאם חלקו מבחוץ ואכלו לזה לבדו ולזה לבדו לד"ה פטור דאין מצטרפין ואע"ג דכל האיסורין שבתורה מצטרפין שיעורייהו להלאין אם אכלן בתוך כדי אכילת פרס שאני אבר מן החי דחידוש הוא דבעלמא לא מחייב אגידין ועצמות ובאבר מן החי מיחייב ואין לך בו אלא חידושו דדוקא אם אכלו בבת אחת הוא דחייב ולא פליגי אלא בשחלקו בפיו קודם שבא לבית הבליעה ובלען להאי"ן: רבי יוחנן עבד פיו כלפנים. כמי שבלען בבת אחת שהרי נהנה גרונו בכזית: כלחוץ. כמו שחלקן בחוץ דבדי אכילה במעיו בעינן וליכא: אמרין ליה. חברייא לרבי את מה אמר בזה כר"י או כר"ל: הרי עולם. עמודי עולם פליגין בהא ואתון אמרין אכן להכריע כאחד מהן: אין כיני. אם לדעתי אתם צריכים לידי כן ס"ל שאפילו חלקו בחוץ ואכלו חייב ומפני שדרך אכילה היא בכך: נמלה שחלקה בפיו ואכלה. בנמלה לא בעינן כזית דהא בריה היא ומיהו דליכול כולה בעינן ואם חלקה בפיו בהא נמי פלוגתא דר"י ור"ל היא: ענבה. נזיר שחלק ענבה בפיו ואכלה: תפלוגתא דר"י ורשב"ל. אם בהא נמי פליגי כדפליגי באבר מן החי ובנמלה: אמר ליה תמן. באבר מן החי שיש בו איסור וטומאה דאבר מן החי מטמא הוא וכן נמלה אם יש בה כשיעור בהא הוא דאמרינן במקום שבטלה טומאתו דאם חלקה אין כאן שיעור טומאה הלכך נמי בטלה איסורו אבל הכא בענבה יש כאן איסור ואין כאן טומאה ואפילו חלקה מצטרפת היא:

כזית

קרבן העדה

אמר לון אפילו יסבור. כר"י דמרבינן טרפה מלא תאכלו כל נבלה אפילו הכי אינו חייב אלא אחת שהרי חזר הכתוב וכלליה ללאו דטרפה בכלל לאו דאבר. מן החי לומר שאינו חייב אלא אחת: מעתה כיון שחזר וכלל. חלב ודם בלאו אחד ה"נ נימא האוכל חלב ודם בבת אחת אינו חייב אלא אחת: א"ל אלו היה כתיב חלב ודם. לא תאכלו שפיר הוה קשיא לך אבל השתא דכתיב כל חלב וכל דם אתי כל ואפסקינהו לומר שחייב על כל אחת: מעתה כיון שחזר וכלל. דכתיב מחרצנים ועד זג נמי נימא דאינו חייב אלא אחת: אלא כתיב מחרצנים ועד זג. אתי ועד ואפסקינהו ללמד שחייב על כל אחת בפני עצמו: ה"ג ר' יוסי אמר לחברייא הוו ידעין דאיתפלגון ר"י ורשב"ל. אף בחרצנים וזג לר"י חייב שתים ולרשב"ל אינו חייב אלא אחת ל"א אדבתרא קאי הוו ידעין דפליגי באבר מן החי שחלקו ואכלו וכדמסיק וכ"נ בסמוך: אבר מן החי שחלקו לשנים. קודם שיתננו לתוך פיו ואכל זה לבדו ואח"כ אליו השני: ד"ה פטור. דבעינן אבר שלם וסתם אכילה בבת אחת משמע: מה פליגין. כי פליגי: עבד פיו כלפנים. שהרי נהנה גרונו באבר שלם: עבד פיו כלחוץ. אכילה במעיו בעינן וליכא: א"ל את. מה סברית לך כר"י או כרשב"ל: א"ל אנא אמרי לכון שהרי עולם כלומר גדולי עולם פליגי בה ואתון אמרין הכי מאי דעתי בה איך אכריע בין הרי עולם: אין כן כו'. ופריך לר"י דאמר דלא קפדינן אלא שיהנה גרונו באבר שלם אם כן אפי' חלקו מבחוץ ונתן שני החלקים בפיו בבת אחת נמי יהא חייב: ה"ג לאו דרך אכילה היא. וה"פ ומשני כיון דלאו דרך אכילה היא לחלק מבחוץ פטור: נמלה שחלקה בפיו ואכלה. דהאוכל נמלה שלימה אף על פי שאין בה כזית חייב משום בריה והשתא שחלקה בפיו פליגי בה ר"י ורשב"ל ר"י דעביד פיו כלפנים חייב ולרשב"ל דעביד פיו כלחוץ פטור: ענבה. שלימה דבריה היא שחלקה בפיו נמי פליגי בה ר"י ורשב"ל כי היכי דפליגי באבר מן החי: שבטל. מטומאתו בטל נמי מאיסורו אבל ענבה אין בה שום טומאה אף איסורא נמי לא בטל ואפי' לר"י אינו מצטרף ל"א אבר מן החי דמהני חלוקתו שלא יטמא עוד דבעינן דוקא אבר שלם מהני נמי התלוקה לרשב"ל לבטל איסורו אבל הכא בענבה שאין בה טומאה אף רשב"ל מודה דלא נתבטל איסורא:

כזית

רדב"ז

מלאכות ועל ב"ד מאח"כ השתחוי' שאינה יכולה ללמד כיון שלא היתה בכלל שאינה מעשה ולא שייך למימר היתה בכלל וע"כ דיצאת לנורך עצמה אבל מה שיצאת לנורך ללמד הרי היא כמי שלא לנורך יצאת כיון דשלא לנורך עצמה יצאת רק לנורך ללמד מה לן ללמד על ב"ד מה לן על חילוק מלאכות כיון שלא לנורך עצמה יצאת אלא ללמד: ר"י אומר להברייא הוו ידעין דאיתפלגון ר"י ורשב"ל אבר מן החי שחלקו ואכלו ד"ה פטור מה פליגין בשחלקו בפיו ואכלו ר"י עבד פיו כלפנים רשב"ל עבד פיו כלחוץ. לפירש"י במס' חולין דף ק"ג דלרשב"ל כיון שבלען חלק חלק לא בב"א אינו מיחייב ופריך שם לרשב"ל היכי משכח"ל דחייב ולפירוש התוס' ז"ל הא תמיד כדרך אכילה הוא לועס ונחלק החלקים לעולם ומשני בגרומיתא זעירתא ופירש"י ז"ל דאין אדם לועסו אלא בולעו עי"ש ולפ"ז לרשב"ל דעביד לי' פיו כלחוץ אינו מיחייב לעולם בשאוכל כיון דלועם ונתחלק בפיו ור"י ס"ל דכיון דהוי דרך אכילה כמו שכתבו התוס' ז"ל משום דדרך הוא שנתחלק בפיו בשעת לעיסה. אמרין לי' את מה אומר אמר לון הנא אמרי לכון הרי עולם פליגין ואתון אמרין אכן אין כיני אפילו חלקו בחוץ ואכלו יהא חייב כפי' הפ"מ ז"ל הרי עולם כלומר גדולי עולם פליגין איך אכריע את דעתי אם כן אם שתירצו שאתן אני הכרעה לדעתי אפילו חלקו בחוץ חייב א"כ יש לפרש כך הרי עולם פליגין לשון פליגין הוא ל' חולקין כמו בפלוגתא דגרסינן פעם בלשון חולקין ופעם בלשון פליגין והוא לשון חלוקה ואולי צ"ל הנא אמרי להון במקום לכון ולפ"ז ה"פ דשאלין לי' את מה אמר פי' את מה אמרת להם אמר לון הנא אמרי לכון [צ"ל להון] הרי עולם פליגין כלומר דכך דרך העולם לחלוק בפה בשעת לעיסה ואתון אמרין אכן ע"ז פריך הגמ' אין כיני אם כן כיון דהעולם פלגין בעת אכילה ודרך אכילה כן חייב א"כ לפ"ז צריך להיות אפילו חלקו בחוץ והכלו יהא חייב למה דרך אכילה היא א"ו משום דהוי דרך אכילה כן לא מתחייב בשביל זה א"כ הגירסא הוא כמו שהוא אמרי לכון וה"פ שאלו את מה אמר פי' האיך דעתך ומה את אומר לנו אמר להם הרי עולם פליגין כצ"ל דדרך העולם לחלוק בפה בשעת אכילה והאיך אתון אמרין הכין פי' האיך עלה על הדעת למימר כן והלשון ואתון אמרין הכין מצינו בירושלמי כו"כ פעמים אף במקום דלא מצינו שאחד אמר כן בפשיטות בההלט אלא בלשון שאלה אם יש לומר כן או כן ומשיב להם הלא בודאי הוא כן ואתם אמרין הכין דהוי לכם ספק כך הכא נמי דהברייא שאלין ממנו האיך דעתך בזה ויש להם מקום ספק האיך למימר או כך או כך ומשיב להם הנא אמרי לכון הרי עולם פליגין ואתון אמרין הכין האיך אפשר לספוקי בזה פשיטא דחייב פ"ז משיבין לי' אם כן אפילו חלקו בחוץ נמי יהא חייב למה דרך אכילה הוא ודוק: נמלה שחלקה בפיו. דנמלה נמי א"צ כזית אלא דהוי בריה והוי כאבר מן החי וכן ענבה גבי נזיר נמי הוי בריה וכן פרידה של רמון נ"כ הוי בריה לשיטת הירושלמי במס' ברכות וכן כתב בס' נו"י ז"ל וזהו דמשיב לי' על ענבה דדווקא במידי דע"י החלוקה בטלה הטומאה נתבטל נמי האיסור משא"כ במידי דלא שייך בי' טומאה וגבי מצה השיב דמ"מ נהנה הכו ולא בעינן הנאת מעיו הגם דבלע מצה יצא מ"מ לא אזלינן אחר הניית מעיו אלא לאחר הניית הכו רבנן דקיסרין אמרין רבי ניסא שאל פרידה של רמון של ערלה שחלקו בפיו ואכלו תפלוגתא דר"י ודרשב"ל והנה גבי נמלה קאמר הגמ' בפשיטות דתלי בפלוגתא דר"י ורשב"ל וגבי ענבה הוא שאלה דשאל ר' מיישא לר"ז משום דיש בזה ספק כמו שבאמת השיב לו ר"ז משום שאין בו טומאה וגבי מצה דשאל רבב"מ מקום הספק הוא משום דהתם אכילת מצוה והעיקר הבליעה ואם הקיא אינו יוצא ואם בלע ולא לעס כדרך אכילה נמי יצא. ע"כ שאל אם בזה כו"ע מודים דאזלינן בתר מעיו או דגם בזה ס"ל לר"י דאזלינן בתר הנאת גרונו והכו [דעיקר הפלוגתא בין ר"י ורשב"ל תלי אם אזלינן בתר הנאת גרונו או אחר הנאת בני מעיו כדאיתא בבבלי עי"ש] ושמא גם רשב"ל ס"ל בזה דאזלינן בתר הנאת גרונו ופשיט לי' דבזה כו"ע ס"ל דאזלינן בתר הנאת גרונו ועל הספק של פרידה של ערלה פריך הגמ' מאי ספק הוא מאיזה טעם יש להסתפק בזה אם הספק

שנויי נוסחאות (שכ"ו) בן רבי בד"ו ברי'.

אמרי ברוך

בש"ק ד"ה מה פליגין בשחלקו וכו' בבת אחת חייב ע"כ. נ"ב ביותר נ"ע פ"פ בגמרא זבחים דף ע' ע"ב וחד לשיעור אכילה בכא"פ יעוי"ש ברש"י אמנם דעת לרבנן נקל לתרץ גם קושית המחבר:

עמודי ירושלים

רבי בא בר ממל בעי כזית מצה שחלקה בפיו כו'. בשו"ת מחנה חיים (סי' נ"ב) כתב וז"ל פלא על המג"א בסי' תע"ה שסובר במצת מצוה צריך אכילה בבת אחת מירושל' הנ"ל פ"ו שמבואר במצה שרי בחילקו לתוך פיו וצ"ע עכ"ל ולא קשה מידי דהא אמרינן שם בירושלמי מכל מקום לא נהנה הכו בכזית ויש לומר דהפי' דאינו יוצא כלל כיון שלא נהנה בכזית בפעם א' וכן פי' הקה"ע בפי' הא'. וגם אם נפרש כפי' השני וכן פי' הפ"מ דהירושלמי סובר דיוצא עכ"פ לא קשה מידי על המ"א דהא כתב המ"א דזה צריך רק לכתחלה ובדיעבד כתב בעצמו דיוצא וכמבואר שם בדבריו ואם כן לא קשיא כלל מהירושלמי דהירושלמי בעי אם גם בדיעבד אינו יוצא ופשט לו דיוצא בדיעבד וא"כ לא קשה מידי. ועי' מ"ש בשירי קרבן ובמנחת השקל סי' תע"ה והבן:

מסורת הש"ס

(תרומו' פי"א)

(ת"כ פ' אחרי)

ע' מעילה טז

קרבן העדה

כזית מלה. שחייבין לאכול בלילה הראשון שחלקו בפיו ואכלו אם יוצאין בה פליגי בה ר"י ורשב"ל: מכל מקום לא נהנה חכו. כזית בפעם אחת ואפי' לר"י אינו יוצא בה לא ה"ג מ"מ נהנה חכו בכזית. ואפי' רשב"ל מודה דילא: פרידים של רימון. שכשמסלקין הקליפה מן הרימון נמלאו בתוכו גרעינין הרבה וכל אחת מהן נקרא פירוד וכן הוא בעוקלין פרד של רימון חיבור ומיבעיא ליה לר' ניסא אם חלק להפירודין בפיו מי פליגי בה ר"י ורשב"ל כי היכי דפליגי בהבר מן החי או דלמא אף רשב"ל מודה שכן דרך לאכול כל פירוד בפני עלמו ולחלקו בפיו: מה אנן קיימין. במאי קמיבעיא ליה: אי משום משקה. כשחולקין הפירודין יוצאין מהן משקין ואין לגרפן לכזית: כבר תנינן. תרומות פי"א: אין מטמא משום משקה כו'. וכיון דאוכל מיקרי פשיטא שמלטרפין: תיפתר שבלען. לכל פירוד לחוד מי אמרי' בעינן שיבלע במעיו כזית כאחד או דלמא כיון שדרך לבלוע כל פירוד בפני עלמו סגי ואפי' לרשב"ל חייב: טרפה שעשאה נבלה. כלומר שהיתה טרפה ומתה ונעשית נבלה: ה"ג רשב"ל אמר חייב שתים ר' יוחנן אמר אינו חייב אלא אחת. וה"פ רשב"ל דיליף לאו דטרפה מובשר בשדה טרפ' כדאמרינן לעיל א"כ חייב שתים אחת מובשר בשדה טרפה ואחת מלא תאכל כל נבלה ולר"י דיליף טרפה מריבוייא דכל נבלה א"כ נבלה וטרפה לאו אחד הן: ודא מסייעא לר"י. ברייתא דבסמוך סייעתא לר"י: דתניא וכל נפש אשר תאכל נבלה. וטרפה: אם טרפה חיה. אי איירי בטרפה שעדיין חיה והולש ממנה כזית בשר ואכלו: כבר נאמר נבלה. ובשר הפורש הרי הוא כפורש ממתה: אם טרפה. שמתה כבר איירי הרי היא בכלל נבלה שזו היא נבלה ממש: ויימר נבלה היא. ש"מ טרפה היא נבלה: ה"ג ר' אבהו בשם ריב"ח קומי ר' יוחנן ולא תשקצו כו'. וכ"ה הגירסא בבלי מעילה פרק רביעי: בבהמה ובעוף. ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא: והלא אין לך מטמא אלא שמנה שרצים. ושאר שרצים אינן מטמאים איך קאמר ובכל אשר תרמוש האדמה אלא ללמד דכל איסורי אכילות שיעורן כשיעור טומאתן ושמנה שרצים איסור אכילתן בכעדשה כשיעור טומאתן: מה וקבלה. לא שקיבל דרשתו והסכים לדבריו אלא כאדם ששמע דבר מבעל דינו ושותק ואינו חש להשיב: ה"ג לא תאכלו כל נבלה. לכך כתיב כל לומר כל אכילות שבתורה שוים וכולן בכזית ואפי' אותן שטומאתן בכעדשה: התיב ר"ח. הכא דריב"ח: ואכילתן כזית. בין דם בין בשר של שמנה שרצים אינו חייב עליהן עד שיאכל מהן כזית כשאר כל השרצים:

גמרא

כזית מצה שחלקו בפיו ואכלו תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אמר רבי יוסי בי רבי בון בכל מקום לא נהנה חיכו כזית רבנין דקיסרין אמרי רבי ניסא שאל פרידים של רימון של ערלה שחלקו בפיו ואכלו תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש מה אנן קיימין אי משום משקה כבר תנינן [א] *אין מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים רבנן דקיסרין אמרין תיפתר שבלען טריפה שעשאה נבלה ר' יסא בר ברתיה דרבי יסא בשם רבי ירמיה איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש רבי יוחנן אומר חייב שתים ורבי שמעון בן לקיש אמר אינו חייב אלא אחת אמר רבי אלעזר בי רבי יוסי קומי רבי יוסי ודא מסייעא לרבי יוחנן (ויקרא יז) [ב] °וכל נפש אשר תאכל כל נבלה *מה ת"ל וטריפה אם טריפה חיה והלא כבר נאמר נבלה אם טרפה מתה הרי היא בכלל נבילה ויימר נבילה היא ר' אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה טעמא דרבי יוסי (שם כ) °לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף והלא [ג] אין לך מטמא אלא שמונה שרצים בלבד *אלא כשיעור טומאותיהן [ג] כך הוא שיעור אכילתן התיב רבי אלעזר הרי איברי בהמה טהורין [ד] מטמאין כל שהן ואכילתן כזית וקבלה מהו וקבלה כאיניש דאמר בעל דינא קבליה חייה בר בא אמר לא כל נבילה התורה השוות כל האכילות שבתורה באחת התיב רבי חנינה הרי שמונה שרצים [ה] מטמאין בכעדשה [ו] ואכילתן כזית בין לדם בין לבשר

רבי

פני משה

כזית מלה שחלקו בפיו. אם בהא נמי פליגי ר"י ור"ל אם יצא י"ח: בכל מקום. מכל מקום מי לא נהנה חכו בכזית ואפילו חלקו בפיו כ"ע מודים שילא י"ח ושאני אבר מן החי דקידוש היא כדאמרן: פרידים. גרגיר רימון של ערלה שחלקו בפיו אם בהא נמי פליגי ר"י ור"ל אם מלטרפין: מה אנן קיימין. האי בעיא אי משום משקה היולא ממנה ובעי אם מלטרפין המשקין הואיל וחלקה הא כבר תנינן בפרק בתרא דתרומות אין מטמא וכו' ואין סופגין הרבעים משום ערלה אלא על היולא מן הזיתים ומן הענבים ושארי מי פירות לא חשיבי משקה: תיפתר שבלען. לפרידים גופייהו ובהא שאל רבי ניסא אם חלקן מהו שילטרפו או דפלוגתא דר"י ור"ל הויא: טרפה שעשאה נבילה. שהיתה טרפה מחיים ונעשית נבילה שמת': רבי יוחנן אומר חייב שתים. אם אכלה ואע"פ שעכשיו נבילה מיקריא לא אזיל שם טרפה מינה שהיה מחיים עליה ותרי לאוי איכא לאו דנבילה ולאו דטרפה שבכלל נבילה היא כדאמר רבי יוחנן לעיל דס"ל משום לאו דבכלל נבילה לוקה: ור"ל אמר אינו חייב אלא אחת. משום לאו דנבילה: ודא. ברייתא מסייע לרבי יוחנן דטרפה שמתה לאו כנבלה להודה הויא אלא עדיין שם טרפה עליה ובכלל נבילה מיקריא: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה וגו'. ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר ומה ת"ל וטרפה: אם טרפה חיה. כלומר אי דמיירי בטרפה שעדיין חיה היא ותלש ממנה כזית בשר ואכלה והלא כבר נאמר נבילה דוקא שהרי אין טרפה מטמאה מחיים: אם טרפה מתה. אם בטרפה שמתה וכבר נתנבלה אם כן הרי היא בכלל נבילה ומסיים בת"כ אלא להביא טרפה ששחטה שמטמאה והשתא מסיק לסייעתא דר"י דשמעינן מהאי ברייתא דטרפה שמתה לאו נבילה לחוד מיקריא דאל"כ קשיא ויימר נבילה היא ואמאי אמר ואם טרפה מתה הרי היא בכלל נבילה אלא ע"כ ה"ק דבכלל נבילה היא ועדיין שם טרפה ג"כ עליה ונפקא מינה דחייב עליה נמי משום לאו דטרפה וכרבי יוחנן: טעמא דרבי יוסי. דקאמר רבי אלעזר בר"י לפניו האי סייעתא לדרבי יוחנן וקבלה מיניה ואף על גב דהאי קרא בטומאה כתיב מכל מקום ילפינן אכילה מיניה דמה"ט לרבי יוחנן חייב שתים ומהכא למד רבי יוסי דילפינן אכילה מטומאה. א"נ טעמא דר' יוחנן גרסינן: לא תשקצו. רישיה דקרא הכי והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא פתח הכתוב באכילה דכתיב ולא תשקצו את נפשותיכם דכי אכיל להו משקץ נפשיה וסיים בטומאה אלא לומר לך כשיעור טומאתן כך שיעור אכילתן כדמפרש לה לקמן וש"מ דגמרינן אכילה מטומאה: התיב רבי אלעזר. לרבי אבהו על הא דרבי יוסי בן חנינה הרי אברי בהמה טהורה מטמאין בכל שהן בנבילתן כדתנן פ"ק דאהלות האברין אין להם שיעור אפילו בפחות מכזית מן הנבלה מטמא ואפ"ה אכילתן בכזית דקס"ד דלכל הנבלות קאמר ואפילו בנבילת בהמה שהושוו אכילתן לטומאתן: וקבלה. ומפרש הש"ס מהו וקבלה אם קיבלה רבי אבהו מיניה תשובה זו וקאמר דלא היא אלא כאינש דאמר בעל דיניה קובל עליו כך היה קובל על תשובה זו דלאו כלום היא כדרבי חייה בר בא דאמר לא כל הנבילות התורה השוות אותן ממש כטומאתן: כל האכילות שבתורה כאחת. כלומר להא לבד הוקשו נבלות בהמה כשרצים דעובר עליהן על אכילתן משום לא תשקצו אבל לענין לעשות אכילה כטומאה בשיעורה לא הוקשו נבילות בהמה לשרצים: התיב רבי חנינה הרי שמנה שרצים. טומאתן בכעדשה כדתנן באהלות שם ואפ"ה שיעור אכילתן בכזית בין לדם בין לבשר דדם השרץ כבשרו הוא וכתיב בהו לא תאכלום כי שקץ הם ואין אכילה פחותה מכזית:

רבי

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"א מטומאת אוכלין ה"ד

יא
ב מיי' פ"ד מאבות הטומאה ה"א

יב
ג מיי' פ"ב ממ"א ה"ז

יג
ד מיי' פ"ד מאה"ט ה"ג ופ"ב שם ה"ג ופ"ב ממ"א ה"ג

יד
ה מיי' פ"ב מאה"ט ה"ב

טו
ו מיי' פ"ב מאה"ט ה"ט

רידב"ז

הכפק הוא משום דהוי משקין אם שייך הפלוגתא דר"י ורשב"ל גבי משקין ושמה עד כאן לא נחלקו אלא במידי דאכילה אבל במשקה דחשיב שתיה לא שייך הפלוגתא ע"ז פריך כיון דאינו קרוי משקה אלא מזיתים וענבים והוץ מזיתים וענבים לא הוי משקה אלא אוכל כדפי' הק"ע ז"ל רבנן דקסרין תיפתר שבלען פי' דאולי עד כאן לא נחלקו ר"י ורשב"ל אלא דווקא באוכל ע"י לעיסה שלעס בפיו ונחלקה בפיו לשתים אז ס"ל לר' יוחנן דלא חשיב הלוקה משום דכן דרך האכילה ללעוס ומתחלק ואבל אם לא לעס אלא בלען ודרך הבולע שלא להלק וא"ל להלק רק באוכל ע"י לעיסה שמוכרח לחלק אבל בבולע שאין מוכרח לחלק ע"כ אם חלק בפיו חשיב נחלק ודוק:

טריפה שעשאה נבילה ר"י בר ברתי' דר' יוסא בשם ר' ירמי' איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל ר"י אומר חייב שתים ורשב"ל אמר אינו חייב אלא אחת. פי' דר"י לטעמי' דס"ל וכל נבלה לרבות את הטריפה א"כ בפירוש מרבה קרא בטריפה שהוא חייב גם משום נבלה ורשב"ל דס"ל דאינו חייב אלא אחת אזיל לטעמיה דס"ל דכל נבלה אינו מרבה לטריפה אר"א בר"י קומי ר' יוסי ודא מסייעא לר' יוחנן כל נפש וגו' מה ת"ל וטריפה אם טריפה היא כו' אם טריפה מתה פי' שמיירי שמתה הטריפה ונתנבלה במיתתה [כדפירשו התוס' ז"ל במס' זבחים דף ס"ט ע"ב ע"ש] הרי היא בכלל נבילה ע"כ לשון הברייתא וע"ז פריך ויימר נבילה היא כדפירש הפ"מ ז"ל ולמה קאמר בכלל נבילה הול"ל נבילה היא דהא הוי נבילה ממש אלא ודאי דהוי טריפה ג"כ וכדר"י דמרבינן מכל נבילה את הטריפה ואפילו אם נתנבלה הטריפה נתרבית ג"כ מכל נבילה דהוית בכלל נבילה וכדברי ר"י דס"ל דנתרבה מכל נבילה טריפה שנתנבלה דהוי בכלל נבילה ודו"ק:

ר"א בשם ריב"ח קומי ר' יוחנן. כן איתא בבבלי במס' מעילה דף י"ז וכן גרסינן גם הכא וכן גי' הק"ע ז"ל וכן האמת ודוק:

אלא כשיעור טומאותיהן כך הוא שיעור אכילתן התיב ר"א כו'. הסוגיא הזאת חמורה ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה בפשיטות דהנה ר"א בשם ריב"ח ס"ל בבבלי שם דהוי השיעור אכילה בכעדשה גבי שרצים דשיעור איסור אכילה הוא כשיעור טומאתן וקלסי' ר"י ומסיק בגמ' דמיירי במיתתן שמטמאין בכעדשה אבל בחייהן דאינן מטמאין שיעורן בכזית ופריך מאיברים דאין להם שיעור אפילו פחות מכזית וא"ר יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית אלמא דשיעור לאיסור אכילה אינו כשיעור דטומאה ומשני אמר רבא במובדלין ופי' הה"מ ז"ל לשיטת הרמב"ם ז"ל כך דמשני רבא דדוקא לענין טומאת שרצים דמובדל

שיעור

שנויי נוסחאות (פע"ו) וכל נפש (ויקרא י"ז). כל נבילה „כל" ליתא במקרא. (ש"ם) לא תשקצו במקרא „ולא תשקצו".

אמרי ברוך

בש"ק ד"ה טריפה וכו' ויש לומר סובר הש"ס וכו'. נ"ב יעויין חולין דף ק"ג סוף עמוד א': פני משה ד"ה ר' יוחנן אומר חייב שתים וכו'. נ"ב יעויין תוס' חולין דף נ"ב ע"א ד"ה ותיובתו ולפי המיבואים איתא בחולין דף ק"ג דנ"ל סובר דאין איסור טריפה חל בחיי הבהמה דקדמה איסור אבר מן החי ואין איסור חל על איסור. וי"ל דלכך בנתנבלה ליכא רק איסור נבלה דבעת שמתה שם נבלה עליה ולא טרפה אבל לר"י שסובר דאיסור טריפה חל מחיים שם לא פקע אף בשבא איסור נבלה, וכדברי התוס' כנ"ל:

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ב ממ"א הכ"ב
ב מיי' פ"ה מנזירות ה"ג
יח
ג מיי' פ"א ממ"ט ה"ז
יט
ד מיי' פט"ו ממ"א ה"כ ג

תורה אור

רבי שמואל בר סוסרטי בעי מעתה האוכל אבר מן החי מן הטהורין יהא חייב שתים משום °לא תאכלו כל נבילה ומשום °לא תאכל הנפש עם הבשר ומשיבין טהורין על הטמאים וכי רבי אליעזר לא השיב טהורין על הטמאים מעתה האוכל אבר מן החי מן הטמאין יהא חייב שלש משום לא תאכל כל נבילה ומשום לא תאכל הנפש עם הבשר ומשום °מבשרם לא תאכלו רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה אכל ה' נמלים כאחת בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת משום ברייה רסכן ואכלן אינו חייב אלא אחת והוא שיהא בהן כזית [א] אכל מן הריסוסין ויש בהן כזית חייב אכל מן הריסוסין כזית ונמלה חייב שתים אין כיני אכל מן הריסוסין פחות מכזית והשלים להם נמלה חייב שתים אין כיני אכל נמלה שיש בה כזית חייב שתים אף בצירופי נזיר כן [ב] אכל מן הצירופין ויש בהן כזית חייב אכל מן הצירופין כזית וענבה חייב שתים אין כיני אכל ענבה שיש בה כזית חייב שתים *רבי אבהו בשם ר' יוחנן *כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן כזית ונמלה חייב שתים אין כיני אכל מן האיסורין פחות מכזית והשלים להן נמלה חייב שתים (אין כיני אכל נמלה שיש בה כזית חייב שתים) רבי אבהו בשם רבי יוחנן ולאיסור משערין אותו כאילו בבצל כאילו בקפלוט ואתייא כיי דמר *ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה נבילה שביטלה בשחוטה [ג] בטל מגעה דבר תורה רבי אבהו בשם ר' יוחנן *כל נותני טעמים אין לוקין עליהן [ד] עד שיטעום טעם

פני משה

רבי שמואל בר סוסרטי בעי. על הא דקאמר רבי יוחנן לעיל האוכל אבר מן החי מטרפה חייב שתים ומעתה האוכל אבר מן החי מן הטהורין נמי יתחייב שתים: משום לא תאכלו כל נבלה. דהואיל ואבר מן החי מטמא כנבלה כדאמרי' פ' העור והרוטב נימא נמי דישנו בכלל לא תאכלו כל נבלה ומשום לא תאכל הנפש דקאי על אבר מן החי: ומשיבין טהורים על הטמאים. וכי משיבין ללמד על אבר מן החי של טהורה שאינו אסור משום נבלה דאע"ג דמטמא באכילה מיהת אינו אסור אלא משום אבר מן החי: על הטמאין. כלומר ללמד מן הטמאין דקאמר רבי יוחנן והיינו טרפה שאסורה נמי באכיל' משום טרפה: וכי ר"א. וחוזר ומתמה הש"ס דהא ר"א לעיל נמי השיב מאברי בהמה טהורה על הטמאין להא דקאמר כשיעור טומאתן כך אכילתן: מעתה. פירכא אחריתא היא לדברי רבי יוחנן דבאוכל אבר מן החי מן הטמאין יהא חייב שלש משום כל אלו השמות: משום בירייה. ואע"פ שאין בהן כזית דכל היכא דאיכא בריית נשמה אפילו בכל שהוא חייב: רסכן. מיעכן וכתתן ובטלן מתורת בריה אינו חייב אלא אחת על כלן ודוקא בכזית: אכל מן הריסוסין. משום סיפא נקט לה: ונמלה. ועוד אכל עמהן נמלה שלימה חייב שתים אחת משום בריה וא' משום כזית נבלה: אין כיני. ואם כך הוא הדין נותן שאפילו אכל מן הרסיסין פחות מכזית שלא היה בין כלן כזית אלא שהנמלה השלימה השלימן לכזית נמי חייב שתים משום בריה ומשום כזית נבלה: אין כיני. אנו אומרים שאפילו אכל נמלה אחת ויש בה כזית חייב שתים שאפילו לא היה בה כזית חייב עליה משום בריה: אף בצירופי נזיר כן. בניחותא שאם אכל מכל איסורי נזיר דקי"ל שמצטרפין זה עם זה ואכל מהן כזית חייב אחת ואם אכל עמהן ענבה שלימה חייב שתים דס"ל ענבה נמי כבריה היא וכן בענבה שיש בה כזית: כל האיסורין מצטרפין. אם אכל חצי זית חלב וחצי זית דם מצטרפין ללקות עליהן דס"ל אין איסורין מבטלין זה את זה: כזית וכו'. כלומר לדברי רבי אבהו לאו דוקא כזית מנמלת רסוסין אלא אפילו שאר איסורין מצטרפין ואם אכל עמהן בריה שלימה חייב שתים: אין כיני וכו'. כדלעיל: ולאיסור משערין אותו. כל האיסורין שנתבשלו עם היתר מין במינו ואי אפשר למיקם אטעמא משערין את האיסור כאילו הוא בצל או קפלוט ואם היה נותן טעם בהיתר בשיעור שהוא לפנינו אוסרו: ואתייא. הא לרבי אבהו בשם רבי יוחנן דמשערין מין במינו כאלו האיסור בצל וקפלוט ונותן טעם בהא אסור ומשמע דאם אינו בשיעור נותן טעם מותר הוא ואע"ג דמין במינו הוא ס"ל דבטל ואתייא כדברי רבי אבהו בשם רבי יוסי ב"ח: נבילה שביטלה בשחוטה. אם יש כאן שתי חתיכות שחוטה ואחת נבילה ואין ידוע איזו היא בטלה בהן ואם נגע באחת מהן אינו טמא ואע"ג דאיפשר לנבילה שתעשה כשחוטה דלכי מסרחה פרחה טומאתה מינה והוי לה כשחוטה ומין במינו הוא אפ"ה בטלה היא דלא ס"ל כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל: עד שיטעום טעם

קרבן העדה

רבי שמואל בר סיסרטי בעי. על חייה בר בא פריך: מעתה. דמרבינן מלא תאכל כל נבלה דשיעור אכילת אבר מן החי בכזית א"כ האוכל אבר מן החי מן בהמה טהורה יהא חייב שתים אחת משום לא תאכלו כל נבלה וא' משום לא תאכל הנפש עם הבשר דאמרינן לעיל לר"י באבר מן החי משתעי קרא: ופריך ומשיבין טהורין על הטמאים. בתמיה הא חייה בר אבא לא קאמר אלא דבא ללמד אף שמנה שרצים שטומאתן בכעדשה אכילתן בכזית ומה אתה פריך מאבר מן החי מטהורין: ומשני וכי ר"א לא השיב. בסמוך על ריב"ח מאיברי טהורין על ח' שרצים הטמאין: מעתה כו'. בא להשיב מטמאים על טמאין: רסכן. שברן וכתשן יחד דהשתא אין עליהן שם בריה: אינו חייב עליהן אלא אחת. משום לאו דשרץ הלכך בעינן שיהא בהן כזית: אכל מן הריסוסין כזית ונמלה. בבת אחת חייב שתים אחת משום שרץ ואחת משום בריה: אין כיני. אם כן אף האוכל מריסוסין פחות מכזית ונמלה שלימה משלים הכזית חייב שתים אחת משום שרץ ואחת משום בריה: אין כיני אכל נמלה כו' אם כן האוכל נמלה שיש בה כזית נמי חייב שתים: אף בצירופי נזיר כן. האוכל חרצן וענבים ושאר יוצא מן הגפן מצטרפין יחד לכזית ואף על פי שאינן שלימין חייב: חייב שתים. אחת משום כל אשר יעשה מגפן היין לא יאכל ואחת משום בריה דכתיב וענבים לחים ויבשים לא יאכל: כל האיסורין. ששיעורן שוה שהן בכזית מצטרפין לכזית ללקות עליהן כדתנן פ"ד דמעילה כל הנבלות מצטרפות זו עם זו: ולאיסור. שנפל לתוך ההיתר משערין אותו כאלו נפלו בצל או קפלוט לתוך הקדרה ואם נפל מן האיסור כשיעור זה שאלו נפלו אלו תוך הקדרה היו נותנין בו טעם אף המאכל אסור: נבלה שביטלה בשחוטה בטלה מגעה דבר תורה. כלומר בטל מגע טומאתה מדאורייתא והנוגע בנבילה זו טהור שכבר נתבטלה: כל. איסורין שנותנין טעם בקדרה אין בהם איסור דאורייתא ללקות עד שיטעום ממשו של איסור בכזית אבל אם סילק האיסור מקדרה אע"פ שנתן טעם בהיתר אינו לוקה דטעמו אלא ממשו לאו דאורייתא: ה"ג הרי לא טעם

מסורת הש"ס

(ערלה פ"ב מ"ז) ע"ע"ז סו

חולין צז ב ירושלמי סוף תרומות וערלה: בכורות כג ע"ז סו וע' הו' שם ד"ה אמר

רידב"ז

שיעור טומאתן מכל הטומאות דשיעורן בכעדשה דקרא מיירי בהנך שמובדלין כדכתיב אשר הבדלתי וגו' ופריך א"כ בכל מקום באברים דמובדל ג"כ טומאתן דהאברים אין להם שיעור דאפילו בכעדשה ומשני הא אקשינהו רחמנא לכל תשקצו כולן שוין ואין הפרש בין אכילת אברים לאכילת דבר אחר מהן וכיון שטומאתן בכזית כל אכילתן בכזית אף האוכל אבריהן עכ"ל הה"מ ז"ל עי"ש בפ"ב מהמ"א עיי"ש. ועי"ז יתבאר היטב הסוגיא דידן דר"א בשם ריב"ה קאמר דכשיעור טומאתן כן הוא שיעור אכילתן התיב ר"א מאברים דטמאין בכ"ש ואכילתן בכזית כשאכל אברים צריך כזית אע"פ שטומאתן הוי בכ"ש אלמא דלא מקשינן אכילה לאיסור לשיעור דטומאה ע"ז משני רחב"כ משום שנאמר כל נבילה התורה השוות כל אכילות כאחת דהושווה האבר דנבילה לכל הנבילה ולפיכך כתיב כל נבלה ע"כ האבר כיון דהוי ג"כ נבילה הגם שטומאתו בכ"ש אבל מכיון שהוא נבילה הוי שיעור אכילתו ככל נבילות [וזהו תירוץ אחרינא ולא כדמתרץ בבבלי דאקשינהו רחמנא לכל תשקצו והכא תירוץ אחר הוא] ע"ז התיב ר"א א"כ קשיא הרי שמונה שרצים מטמאין בכעדשה ואכילתן בכזית בין לדם בין לבשר פי' דהאוכל מהן בחייהן צריך כזית וכדאיתא בש"ס דילן כנ"ל משום דבחייהן אינן מטמאין וע"כ כשאוכל מן החי חתיכה ואף לא אבר שלם כדמסיק בין לדם בין לבשר דאינו אבר שלם ע"כ צריך כזית ולדידך דקאמרת דדבר דהוי נבילה אע"פ שטומאתו בכעדשה אעפ"כ צריך כזית משום דהוקש לכל הנבילה דצריך כזית א"כ האוכל משרצים בחייהן דהוי החתיכה האוכל אותה בחייהן נבילה דאבר מן החי מטמא טומאת נבילה כדאיתא בפ' העור והרוטב וכיון דהוי נבילה א"כ הוי נבילת שרצים וצריך להיות החתיכה של השרץ כמו גוף הנבילה של השרץ ונבלת השרץ גופי' שיעורו בלאכילה בכ"ש כמו טומאתו במיתתו בשלמא בלא הא דרחב"כ לא קשה דשרץ גופיה במיתתו דמטמא בכעדשה איסורו נמי בכעדשה אבל בחייהן דאין מטמא בכעדשה אין איסור ג"כ אלא בכזית אבל לרחב"כ דס"ל דנזה"כ הוא דהושוו כל האכילות של הנבילה כאחת א"כ כיון דמטמאה בלאו דנבלה ההתיכה מן החי של שרצים

הו"ל להיות כמו הנבילה משרץ גופיה וע"ז הקשה ר' שמואל בר סוסרטי מעתה האוכל אבר מן החי מן הטהורין יהא חייב שתים משום לא תאכלו כל נבילה ומשום לא תאכל הנפש עם הבשר כיון דס"ל לר' חנינא דהאוכל מן החי בשרצים חייב על אכילתו משום נבילה דלפיכך רוצה ר' חנינא למימר דיהא בכ"ש איסור אכילתו משום דהוי בכלל הנבילה דשרצים א"כ לפ"ז דקמדמית איסור אכילה לאיסור טומאה וס"ל כשם דהוי אבר מן החי נבילה לענין טומאה [כדאיתא בפ' העור והרוטב] כן הוי נמי נבילה לענין אכילה א"כ לפ"ז צריך להיות חייב ב' פעמים מלקות משום אבר מן החי ומשום נבילה ופריך הגמ' ומשיבין טהורין על הטמאין דלמא עד כאן לא ס"ל לר"ח דדמי אכילה לטומאה רק דוקא בשרצים דהתם גזה"כ הוא דמדמינן אכילה לטומאה וע"כ בשרצים שפיר מדמינן אכילה לטומאה והילכך הוי על אבר מן החי מן השרץ איסור אכילת נבילה כיון דלענין טומאה מטמא האבר כנבילה משא"כ גבי מינים טהורין מנ"ל דמדמינן אכילה לטומאתן דלמא במין טהורין דליכא גזה"כ לא מדמינן אכילה לטומאה ודוקא גבי שרצים מין טמאים מדמינן שם מגזה"כ אכילה לטומאה וע"כ קאמר ר"ח כיון דאבר מן החי של שרץ מטמא טומאת נבילה צריך להיות איסור אכילתו כשיעור כל הנבילה דשרץ משא"כ במין טהורים מנ"ל דמדמינן איסור אכילה לטומאתו דלמא רק לענין טומאה מטמא כנבילה אבל לאיסור אכילה אינו אסור משום נבילה ומשני ב' תירוצים א' וכי ר"א לא השיב מטהורין על הטמאין דאם תימר כן דדוקא במין טמא מדמינן איסור אכילתו לטומאתו מגזה"כ ולא ילפינן מיניה במין טהורין א"כ מאי מקשה ר"א מאברים של מין טהור דיהא איסור אכילתו כטומאתו בכ"ש ז"א דלמא במין טהור לא איתקש אכילתו לטומאתו אלא ע"כ דס"ל לר"א דאף במין טהור צריך להקיש אכילתו לטומאתו ע"כ מקשה שפיר ר"ש בר סוסרטי אר' חנינא כיון דס"ל לר"ח דאבר מן החי של שרץ צריך להיות איסור אכילתו בכ"ש כיון דלענין טומאה הוי נבלה יהא איסור אכילתו ג"כ נבילה של שרץ א"כ צריך להיות חייב במין טהור האוכל אבר מן החי על איסור אכילת נבילה ג"כ. א"כ לר"ח דמשיב מן הטהור על הטמא יקשה

שנויי נוסחאות (ס"ג) לא תאבל במקרא „ולא תאכל".

אמרי ברוך

במראה הפנים ד"ה כל האיסורין מצטרפין וכו'. ועדיין לא נתבאר וכו'. נכתב בלדו העלים עיינו מדברי הרמב"ם בפי"ח מהלכות פסולי המוקדשין שכתב לסתירת דלמדו מפי השמועה שהכתוב לא תאכל כל תועבה איש מזהיר אלא על פסולי המוקדשין והוא מספרי פרשה ראה דיליף שם בגזירה שוה ויעוין תוספות בכורות דף ל"ד ד"ה ומי קיים כמו אליעזר לעולם וכו':

טעם ממשו של איסור הותיב רבי חייא בר יוסף קומי ר' יוחנן הרי בשר בחלב ולא טעם טעם ממשו של איסור [a] ואת אמר לוקה וקבלה וא"ר בון בר חייה קומי רבי זעירא מאי וקבלה כאינש דאמר בעל דיניה קבליה *רבי אבהו בשם רבי יוחנן *כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעמים של נזיר אמר רבי זעירא כל נותן טעם אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור ונזיר אפילו לא טעם טעם ממשו של איסור *אמר ר' בא בר ממל כל נותני טעמים אין איסור והיתר מצטרפין והנזיר איסור והיתר מצטרפין מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין מתניתא מסייעה לר' זעירא כזית יין שנפל לקדירה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל כולה על דעתיה דר' בא בר ממל מכיון שאכל ממנה כזית יהא חייב מתניתא מסייעה לרבי בא בר ממל ממשמע
במדבר ו שנאמר °וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל וכי מה הניח הכתוב שלא אמר
שם אלא לפי שנאמר °מכל אשר יעשה מגפן היין
שם מחרצנים ועד זג לא יאכל וכתיב °מיין ושכר יזיר מה תלמוד לומר וכל משרת ענבים לא ישתה
ב אלא שאם שרה ענבים במים ושרה פיתו בהן ויש בהן כדי לצרף כזית חייב מיכן את דן לכל האיסורין שבתורה ומה היוצא מן הגפן שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנייה ויש לו היתר אחר איסורו עשה בו טעם כעיקר שאר איסורין שבתורה שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנייה ואין להן היתר אחר איסורן דין הוא שנעשה בהן טעם כעיקר מיכן למדו חכמים לכל נותני טעמים שהן אסורין וקשיא על דרבי זעירא בכל אתר את אמר עד שיטעום וכא את אמר אפילו לא טעם:
ג משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין: דהוון דרשין שכר [ז]מה שכר שנאמר להלן רביעית אף כאן רביעית חזרו לומר לא יאכל לא ישתה מה אכילה כזית אף שתייה כזית. רבי עקיבה אומר אפילו שרה פיתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב. אמר רבי חנניה והוא דשרייה בכזית יין רבי אימי בשם רבי יוחנן כום מזוג משום משרה לוקין עליו הדא דאת אמר בשלא התרו בו משום משרה אבל אם התרו בו משום משרה לא בדא כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה אין לי אלא משרת ענבים משרת חרצנים מניין תלמוד לומר משרת

קרבן העדה

טעם ממשו ואת אמר לוקה. וה"פ הרי האוכל כזית חלב שנתבשל בה בשר לוקה אע"פ שאין בחלב ממשו של בשר אלא טעמו: ה"ג כאינש דשמע דאמר בעל דינו דבר ושותק ואינו חש להשיב וה"נ שאני בשר בחלב דחידוש הוא: אין לוקין עליהן. עד שיטעום ממשו של איסור: חוץ מנותני טעם. באיסורי נזיר לוקה עליהן אע"פ שלא טעם ממשו: ה"ג א"ר זעירא כל נותן טעם אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור ובנזיר אפי' לא טעם כו' וכ"ה בערלה. וה"פ כל איסורין שבתורה שנתנו טעם בהיתר אע"פ שהוא אסור מ"מ אינו לוקה עליו עד שיאכל מגוף האיסור כשיעור חוץ מנזיר אפי' אכל כזית מההיתר שנתן בו איסור שיש בו שיעור כזית טעם אע"פ שאין שם מגוף האיסו' לוקה דחשבינן לטעם כעיקר: כל נותני טעמים. כל איסור שנתן טעם בהיתר אין איסור והיתר מצטרפין ללקות עליו עד שיאכל ממשות של איסור כשיעור דהיינו כזית חוץ מאיסורי נזיר אע"פ שלא אכל אלא מקצת ממשות של איסור ומקצת מן ההיתר שנתן בו האיסור טעם מצטרפין ולוקה ור' זעירא ור' בא פליגי בפירושא דמעתתא דא"ר אבהו בשם ר' יוחנן: מתני' מסייעא לדין כו'. תניא כוותיה דר"ז ותניא כוותיה דר' בא: אכל ממנה. ממה שבקדרה כזית פטור אע"פ שנתן היין טעם בהיתר מ"מ אין בכזית שאכל טעם של זית יין שהרי נתערב מטעם היין באוכל הנותר: עד שיאכל את. כל המאכל שנתערב בו הזית דתו ליכא לספוקי דודאי אכל כשיעור מן האיסור והך ברייתא דלא כר' בא דלדידיה אפי' אכל כזית מהמאכל יהא חייב שבכל כזית יש בו ממשו של האיסור גם יש בכולו טעם האיסור ומצטרף: ה"ג וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו ומה ת"ל וכל משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין חייב מכאן כו'. וכן משמע בספרי ובבבלי: לכל איסורין שבתורה. דהדא מהכך דקחשיב ודאי אית ביה בשאר איסורין: שאין איסורו איסור עולם. דקרא בסתם נזיר משתעי שאין איסורו אלא עד שלשים יום: ואין איסורו איסור הנאה. שמערבין לנזיר ביין: ויש היתר לאיסורו. ע"י שאלה לחכם שיתיר לו נזרו אף תוך שלשים יום: מכאן למדו הכמים כו'. אין זה מדברי הברייתא אלא סתמא דש"ס מסיק כיון דמכאן דהיינו מנזיר למדו חכמים לכל האיסורין אם כן קשיא לר"ז דקאמר בשאר איסורין אינו לוקה על טעם כעיקר חוץ מאיסורי נזיר הרי מפורש דגמרינן שאר איסורין מנזיר: מה שכר שנא' להלן. בביאת המקדש רביעית דבעינן שישתה מידי דמשכר והיינו רביעית אף הכא נמי ברביעית: חזרו לומר. משנה אחרונה מדכתיב וכל משרת ענבים לא ישתה וה"ל למימר לא יאכל ש"מ דמפרשים לקרא שבא לאסור הענבים עצמן שׂשרה ואפ"ה כתיב לא ישתה לומר לך מה אכילה בכזית אף שתיה בכזית: והוא דשרייה בכזית יין. דוקא שיש בו כזית יין לבלוע בתוך הפת וצריך לירוף לאוספו יחד לפי שהוא בלוע: ה"ג כוס מזוג אין לוקין עליו. וה"פ אם היה יין מזוג במים אין לוקין עליו: הדא דאת אמר. דאין לוקין עליו אלא בשלא התרו בו משום משרה אלא משום יין אבל אם התרו בו משום משרה לא כן הדין אלא לוקין עליו: תלמוד לומר משרת

פני משה

טעם ממשו של איסור. אבל כל שהוא טעמו ולא ממשו כגון חלב נימוה שנפל לקדירה ואין ממשו בעין אין לוקין עליו: הרי בשר בחלב. דלוקין עליו אע"פ שלא טעם טעם ממשו של איסור: וקבלה וכו'. כדלעיל שהיה קובל על דבריו ולא היה חושש להשיבו דשאני בשר בחלב דחידוש הוא דדוקא דרך בישול אסרה תורה ולא גמרינן מיניה: ר' אבהו בשם ר' יוחנן וכו'. חסר כאן וגרסינן כמו דאיתא בערלה אמר ר' זעירא וכו' כמו שהגהתי בעמוד. וכלומר דר' זעירא ור' בא בר ממל פליגי בפירוש מילתיה דר"י דר' זעירא מפרש דה"ק כל נותני טעמים עד שיטעום טעם ממשו אבל טעמו בלא ממשו לאו כלום הוא דלית ליה טעם כעיקר חוץ מאיסורי נזיר דלוקה בהן על טעם כעיקר דגלי לן קרא דכתיב משרה למד לנותן טעם כעיקר ולא ילפינן שאר איסורין מאיסורי נזיר: רבי בא בר ממל. מפרש דה"ק כל האיסורין שהן בנותן טעם אין איסור והיתר מצטרפין לכשיעור חוץ מנזיר דאיסור והיתר מצטרפין לכשיעור דס"ל משרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא ולא ילפינן מיניה שאר איסורין אבל בטעם כעיקר דהמיר דכוליה איסורא הוא ס"ל לרבי בא דאפי' בשאר איסורין אסיר וכהרתי פליגי כדלקמן: מתני'. האי ברייתא מסייע לרבי זעירא דאפילו באיסורי נזיר לא אמרינן היתר מצטרף לאיסור: ואכל ממנה. נזיר כזית פטור עד שיאכל כולה ומיירי שאינו בנותן טעם והילכך עד שיאכל כולה דאכיל ליה לכזית יין והיינו כרבי זעירא דאין היתר מצטרף לאיסור דאלו על דעתיה דרבי בא בר ממל למה לי עד שיאכל כולה מכיון שאכל כזית אחד נמי איכא חיובא דהיתר שבקדירה מצטרף לאיסור: מהני' מסייע לרבי בא בר ממל. דמשרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא: אלא שאם שרה ענבים במים ושרה פיתו בהן ויש בו כדי לצרף כזית חייב. והיינו היתר מצטרף לאיסור ומסייע לרבי בא בר ממל דקאמר באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור דאלו לרבי זעירא אפי' באיסורי נזיר לית ליה כדלעיל: מיכאן אתה דן לכל האיסורין שבתורה. מילתא באנפי נפשה היא ולאו אדלעיל קאי וכמ"ד דמשרת ליתן טעם כעיקר הוא דאתא ויליף מינה לכל איסורין שבתורה: שאין איסורו איסור עולם. דלאחר שלשים יום מותר בהן: ואין איסורו איסור הנאה. דקי"ל מערבין לנזיר ביין: ויש לו היתר אחר איסורו. אחר שאסר עליו ואפילו בתוך ימי נזירותו ע"י שאלה לחכם: שאר איסורין. כגון כלאי הכרם בכלן וערלה בשתים דיש היתר לאיסורו בשנה הרביעית ע"י פדיון: וקשיא על דר' זעירא. מהכא דאמר בכל אתר עד שיטעום ממשו ולא אמרינן טעם כעיקר כדאמר לעיל והא הכא את אמר אפילו בשאר איסורין אפילו לא טעם ממשו דילפינן מאיסורי נזיר: משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין. ומפרש טעמייהו דהוון דרשין שכר שכר לג"ש מה שכר שנאמר להלן בשתויי יין למקדש רביעי' דעד דמשכר בעינן אף כאן רביעית: חזרו לומר. במשנה אחרונה דילפינן מגופיה דקרא לא יאכל ולא ישתה ומקיש שתיה לאכילה דבכזית: והוא דשרייה בכזית יין. ממש ולא שיהא מזוג דדיקא ביין קאמר: כוס מזוג. יין במים לוקין עליו משום משרה: הדא דאת אמר. רבי יוחנן מסיק ליה למילתיה והא דקתני ביין ומשמע ולא במזוג הדא מיירי בשלא התרו בו משום משרה אבל אם התרו בו משום משרה לא בדא אמרו דיין דוקא. אי נמי הדא דאת אמר סתמא דגמרא קאמר על מילתיה דרבי יוחנן ואיפכא גרסינן בשהתרו בו משום משרה

משרת

מסורת הש"ס

(ערלה פ"ב ה"ו) [a] עי' תו' זבחים עט ד"ה אמר ותו' חולין נט ד"ה רבא

פסחים מג ב נזיר לה

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"ט ממ"א ה"א

כא
ב מיי' פ"ה מנזירות ה"ה

כב
ג מיי' שם ה"ב

ציון ירושלים

[ז] מה שכר שנאמר להלן רביעית. עיין פ"מ דה"נו רביעי' למקדש וכהו' עירובין דף ד ד"ה גפן לא כתבו כן וע' בהגהות הגאון מהרי"פ שם ודו"ק:

רידב"ז

יקשה על ר"ח דהאוכל אבר מן החי מן טהורין יתחייב ב' משום איסור אוכל נבלה ואבר מן החי ועוד אפילו דלא משיבין מן טהורין על טמאין יקשה על טמאין גופייהו דהאוכל אבר מן החי בטמאים יהא חייב ג' משום אוכל נבלה ומשום אוכל אבר מן החי ומשום מבשרם לא תאכלו ודוק:

מ"ע

שנויי נוסחאות (ס"ז) אמר רבי זעירא וכו' עד "ונזיר" כ"ז ליתא בד"ו.

משרת וכל משרת לרבות כל המשריות למשרה משרת יין ביין מצטרפין משרת ענבים בענבים מצטרפין משרת ענבים ביין מהו שיצטרפו אכל חצי זית יין וחצי (יין) זית משרה אינו חייב זה בפני עצמו וזה בפני עצמו פטור מפני שצירף חייב אבל כזית יין וכזית משרה אינו חייב אלא אחת זה בפני עצמו וזה בפני עצמו חייב שתים מפני שצירף לא יהא חייב אלא אחת:

הלכה ב מתני' א *וחייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל החרצנים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן ר' לעזר בן עזריה אומר אינו חייב עד שיאכל שני חרצנין וזוגן אילו הן החרצנים ואילו הן הזגין החרצנים אילו החיצונים והזגין אילו הפנימיין דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר ב שלא תטעה כזוג של בהמה החיצון זוג והפנימי עינבול:

גמ' כתיב °וענבים לחים ויבשים לא יאכל ממשמע שנאמר ענבים אין אנו יודעין שהן לחין מה תלמוד לומר ענבים לחים ויבשים לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ואתייא כהדא דתני חזקיה מה אם במקום ג שלא עשה פסולת פרי כפרי עשה לחים כיבישים כאן שעשה פסולת פרי כפרי אינו דין שנעשה לחין כיבשין מה תלמוד לומר לחים ויבשים לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ואתייא כההיא דאמר ר' הילא °לא יחבול ריחים ורכב ממשמע שנאמר רכב אין אנו יודעין שהריחים בכלל מה תלמוד לומר ריחים ורכב ד לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו לחים ה לרבות [illegible] לחים לרבות את הסמדר מתניתא דרבי יוסי [illegible] יוסי אמר סמדר אסור בנזיר מפני שהוא פרי יש אוכל אשכול וחייב משום ענבים לחים ויבישים והרצנים וזגין שריין לשם משרה סחטו לשם יין והתרו בו משום מכל אשר יצא מגפן היין וגומר אמר ר' בא בר אחא טעמא דרבי לעזר בן עזריה משום ביריה ותני חרצנים וזגין להביא את השלש שבנתיים והא *תני בשם ר' לעזר מכל אשר יעשה מגפן היין אף העלין והלולבין במשמע רבי ליעזר כרבי ישמעאל דרבי ישמעאל אמר כלל ופרט הכל בכלל וכד דבה מן דרבי ישמעאל אמר אפילו כלל ופרט הכל בכלל לאיזה דבר נאמר חרצנין וזגין להביא השלש שבינתיים

מה

פני משה

משרה כו': מצטרפין. לכזית הואיל ושם אחד הן: משרת ענבים ביין. דשני שמות הן מהו שיצטרפו ומתני' אין לפשוט דהתם ענבים ביין ודאי מצטרפין אבל הכא דלא אסר אלא משום משרה איכא למימר דלא יצטרפו ולא איפשיטא: אכל חצי זית יין וחצי זית משרה חייב גרסי'. א"נ אינו חייב אלא אחת ומשום סיפא נקט לה והוא שאכלן כאחת אבל לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו פטור: מפני שצירף חייב. כלומר הכא הצירוף להומרא הוא: אינו חייב אלא אחת. דהוי כאלו שתה הרבה בהתראה אחת אבל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו חייב שתים דכל אחת שהיה בפני עצמה היא: מפני שצירף. כלומר והכא צירוף לקולא הוא דמפני שצירף אינו חייב אלא אחת:

הלכה ב מתני' עד שיאכל שני הרצנים וזוגן. דכתיב מחרצנים ועד זג ומעוט חרצנים שנים וזג אחד ואין הלכה כראב"ע אלא כשיאכל החרצנים או הזגים כזית לוקה: החרצנים אלו החיצונים. קליפה שבחוץ ומה שבפנים אלו הן הזגין: רבי יוסי. לאיפלוגי הוא דאתא ופי' המקרא להיפך והיה נותן סימן שלא תטעה זוג של בהמה שהחיצון קרוי זוג וכן בענבים החיצון קרוי זג:

גמ' ממשמע שנא' ענבים אין אנו יודעין שהן להין. דסתם ענבים לחין משמע ומה ת"ל ענבים לחים ויבישים וכוליה קרא דלחין ויבישין יתירא הוא כדלקמן: לחייב על זה בפני עצמו. שאם אכלן בהתראה אחת בהתרו בו אל תאכל ענבים ואכל לחים ויבישים לוקה שתים משום דשתי שמות הן: מה אם במקום שלא עשה פסולת פרי כפרי. בערלה כדאמר בהאי תלמודא פ"ב דערלה הלכה ו' דדרים פרי פרי אתה פודה ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגים: עשה לחים כיבישים. כלומר כלחים כן יבישים והכל בכלל: כאן שעשה פסולת פרי כפרי. דפרי ופסולת פרי כתיבי ענבים יין והומץ: אינו דין שנעשה להין כיבישין. כלומר שהכל בכלל ומה תלמוד לומר לחים ויבישים לחייב על כל א' בפני עצמו: ואתייא כההיא דאמר רבי הילא. דדרים גבי ריחים ורכב כה"ג לחייב על כל אחת בפני עצמו: לחים לרבות הבוסר והסמדר. הוא הפרח שממנו יצא הבוסר: מתניתא. האי ברייתא רבי יוסי היא דאמר בפ"ק דערלה הסמדר אסור בנזיר מפני שהוא פרי: יש אוכל אשכול. אחד וחייב עליו משום כל השמות הללו כדמפרש והזיל שמריין במים חייב לשם משרה וסחטו חייב לשם יין וכשהתרו בו משום מכל וגו': טעמא דרבי אלעזר בן עזריה. במתני' משום בריה דלא מיקרי בריה של ענבים עד שיאכל החרצנים עם הזג: ותני. כמו תניא אידך דהרצנים ועד זג להאי דרשה הוא דאתא: להביא את השלש שבנתיים. דבר השלישי והיינו דבר הקרוש שבין הזג והחרצן שממנו נעשו השמרים. ובבבלי בין הבינים קרי לה: והא תני. לעיל בשם ר"א מכל אשר יעשה וגו' מחרצנים ועד זג למה לי אלא להביא העלים והלולבין ולר"א מנא ליה לרבות השלש שבנתיים: רבי אליעזר כרבי ישמעאל דרבי ישמעאל אמר כלל ופרט הכל בכלל. כלומר דסבירא ליה אפילו בכלל ואחר כך פרט כדכתיב הכא מכל אשר יעשה מגפן היין כלל מחרצנים ועד זג פרט ורבינן מהכלל כל מילי ולא דריש לה רבי ישמעאל כעין הפרט: וכד רבה מן דרבי ישמעאל. כלומר ומאחר שמרבינן הכל מהכלל ופרט כדרבי ישמעאל ואפילו עלין ולולבין במשמע וא"כ לאיזה דבר נאמר שניהם מהרצנים ועד זג אלא להביא השלש שבנתיים:

מה

קרבן העדה

משרת וכל משרת. ה"מ למכתב משרת וכתיב וכל משרת לרבות כל המשריות היוצאין מן הגפן לחייב אלאו דמשרה: משרה יין ביין. מזג שני מיני יין יחד מצטרפין לכזית וכן ענבים בענבים: משרת ענבים. מהו שיצטרפו ללאו דמשרה: ה"ג אכל חצי זית יין וחצי זית יין משרה חייב. דמ"מ אכל כזית יחד: ופריך זה בפני עצמו פטור כו'. אלו היה אוכל כל אחד בפני עצמו היה פטור דלאו דיין ליכא וכן לאו דמשרה אינו דבכל לאו אין בו כשיעור וכי מפני שצירפם יהא חייב בתמיה: ופריך זה בפני עצמו כו' חייב שתים. אחת אלאו דיין ואחת אלאו דמשרה וכי מפני שצירפם לא יהא חייב אלא אחת בתמיה:

הלכה ב מתני' וחייב על היין בפני עצמו כו'. עיקר חידושא דת"ק דחייב על החרצנים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן ואהא פליג ראב"ע ואמר דאינו חייב עד שיאכל שני חרצנים וזג אחד א"נ רישא קמ"ל עוד אם אכל יין וענבים וחרצנים בבת אחת חייב שלשה: החרצנים אלו החיצונים. הקליפה מבחוץ והזגין הן הגרעינים שבפנים: ור"י אומר. בהיפך החרצנים אלו הפנימיים והזגים הם מבחוץ ויהיב סימנא שלא תטעה כזוג של בהמה החיצון נקרא זוג כן בענבים החיצון נקרא זוג ממילא הפנימים נקראים חרצנים:

גמ' מה ת"ל ענבים לחים ויבשים. כלומר לחים ל"ל: לחייב על זה בפני עצמו כו'. אם אכל ענבים לחים ויבישים בהתראה אחת חייב שתים: מה אם במקום שלא עשה פסולת פרי כפרי. בערלה שלא אסר אלא הפרי ממש ולא הפסולת כדתנן פרק קמא דערלה: עשה לחים כיבישים. דאין חילוק דלעולם אסורים דפרי מיקריין: כאן. בנזיר שעשה פסולת פרי כפרי דהא כתיב חומץ והיינו פסולת אינו דין שיעשה לחים כיבישים: ואתיא כהאי דא"ר הילא. כמו דאמרינן הכא כיון דאייתר לן לחים מחייבין ע"ז בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אף על גב דשניהם נכללו בלאו אחד הכי נמי אמר רבי הילא ברחים ורכב: מתניתא. הך ברייתא דתני בה לחים לרבות את הסמדר אתיא כר' יוסי: וחייב משום ענבים לחים כו'. אם אכל מכל אחד כזית חייב מלקות על כל אחד בפני עצמו: שריו. שרה כזית ממנו חייב נמי משום משרת: סחטו. להאשכול חייב נמי משום לאו יין: התרו בו. ואם התרו בו גם משום לאו דכל אשר יעשה מגפן היין לא יאכל לקי נמי אהאי: טעמא דרבי אלעזר בן עזריה. דמחייב באוכל שני חרצנים וזג אף על פי שאין בהן כזית: משום בריה. כל שאכלן יחד הוה ליה בריה אבל פחות משני חרצנים וזג לאו בריה היא: ה"ג ותני חרצנים ועד זג להביא השלש שבינתיים. וה"פ מדכתיב ועד מרבינן מה שבין החרצן והזג והיינו האוכל וזהו השלש וקשיא ליחשיב נמי דהאוכל אשכול עובר על לאו דידיה: אף עלין ולולבין במשמע. אם כן קשיא ליחשב נמי דעובר על לאו זה ליסגא אחריגא לרבי אלעזר בן עזריה פריך דמוקים להא מחרצנים ועד זג שיאכל שני חרצנים וזג אחד מנ"ל להביא שלש שבינתיים ועוד קשיא לר' לעזר דדריש מכל אשר יעשה לרבות עלין ולולבין הא כתיב מיין ושכר דהוא מיעוטא למעט כל שאינו פרי: ה"ג ר' ליעזר כר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר פרט וכלל הכל בכלל ודרובה מן דר' ישמעאל דו אמר אפי' פרט וכלל ופרט הכל בכלל כו'. וה"פ ר"ל סובר כר"י דפרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט ומרבינן הכל ויותר מר' ישמעאל דאפי' פרט וכלל ופרט נמי מרבינן הכל והכא דכתיב מיין ושכר הוי פרט מכל אשר יעשה כלל ומרבינן הכל ואע"ג דכתיב בתר הכי חרצנים דה"ל חזר ופרט אפ"ה מרבינן הכל וא"כ קשיא פרטא בתרא ל"ל אלא להביא השלש שבינתיים:

מה

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ה מנזירות ה"ח

כד
ב מיי' שם ה"ב

כה
ג מיי' פ"ט ממע"ש ה"ג

כו
ד מיי' פ"ג ממלוה ולוה ה"ג סמ"ג לאוין קפא טוש"ע חו"מ ס' צז ס"ו

כז
ה מיי' פ"ה מנזירות ה"ב

ציון ירושלים

ב משמע שנא' רכב. ע' ספר היקר דברי אמת להגאון בכור דוד ז"ל בק נטרס ששי דף לא ע"ש:

מסורת הש"ס

תורה אור

נזיר לד: ג

במדבר ו

דברים כד

(ערלה פ"א)

ע' נזיר

שנויי נוסחאות (פמ"ו) כזוג בד"ו בזוג.

מה טעמא דרבי יוסי אכל חצי זית חרצנים וזגין מענבה אחת על דעתיה דרבי לעזר בן עזריה חייב על דעתיה דרבנין פטור מה טעמא דרבי יודה אכל כזית חרצנים וזגין משתי ענבות על דעתיה דר׳ לעזר בן עזריה אינו חייב אלא אחת על דעתיה דרבנן חייב שתים אמר רבי אבון אתייא דרבי לעזר בן עזריה כרבי יוסי אין תימר כרבי יודה אכל כזית שני זוגין וחרצנין:

הלכה ג מתני׳

א *סתם נזירות ל׳ יום ב גילח או שגילחוהו ליסטין סותר שלשים יום ג נזיר שגילח בין בזוג בין בתער או שסיפסף כל שהוא חייב ד *נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ר׳ ישמעאל אומר ה לא יחוף באדמה מפני שהיא משרת את השער:

גמ׳ ו כתיב תער לא יעבור על ראשו הא עבר חייב ז גדל פרע שער ראשו כמה הוא גידול שיער שלשים יום עד כדון *נזיר טהור נזיר טמא ח וגלח ראשו ביום טהרתו מה תלמוד לומר ביום השביעי יגלחנו מיכן שהוא חוזר ומגלה וגילח כולו ולא מקצתו *מיכן ט שאם שייר שתי שערות לא עשה כלום תער לא יעבר על ראשו אין לי אלא תער מניין לרבות את המספסף ואת המספרים כבתער תלמוד לומר לא יעבור על ראשו כל

קרבן העדה

מה טעמא דרבי יוסי. כלומר מאי איכא בין רבי יוסי לר׳ יהודה וקאמר דנפקא מיניה לר׳ יוסי אכל חצי זית חרצנים וזג מענבה אחת חייב לראב״ע דסובר בכך הוי בריה דיש ענבה שאין בה אלא שני גרעינין וזג אחד ולרבנן פטור דסברי לעולם בעינן כזית: מ״ט דר׳ יהודה. ולר׳ יהודה נפקא מיניה אכל שני חרצנים וזגין משתי ענבות דלכל אחד מהן יש בו כזית לראב״ע אינו חייב אלא אחת דאין בהן אלא לאו אחד דחרצנים וזגין לאו אחד הן ולרבנן חייב שתים על החרצנים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן: אתיא דראב״ע כר׳ יוסי. אילון זוג והפנימי ענבול דה״ל בריה ולכך מחייב ראב״ע כדאמרינן לעיל אבל לר׳ יהודה לעולם בעינן כזית א״כ אין תועלת בדבר אם אוכל שני חרצנין וזג אחד או אכל חרצן אחד שאין הדבר תלוי אלא בכזית ואין סברא לומר גזירת הכתוב הוא:

הלכה ג מתני׳ סתם נזירות ל׳ יום. אע״ג דתני ליה לעיל פ״ק איידי דבעי למיתני סיפא גילח כו׳ סותר ל׳ יום תני נמי הא: סותר ל׳ יום. כלומר צריך להמתין ל׳ יום מיום הגילוח כדי שיהיה לו גידול שיער ואז מגלח תגלחת של מצוה: או שספסף כל שהוא. שעקר והסיר אפילו שער אחד: חייב. דכתיב תער לא יעבור על ראשו לרבות כל המעבירין: חופף. מחכך בידו: ומפספס. מבדיל שערותיו זו מזו בצפרניו או בכלי אף על פי שלפעמים משיר שער כיון שאינו מכוין להשיר מותר בדבר שאין מתכוין מותר: אבל לא סורק. במסרק דהוה פסיק רישא ואסור: לא יחוף באדמה. מין ממיני האדמה שמשרת השער דהא נמי הוי פסיק רישא: גמ׳ הא עבר חייב. מלקות אבל אינו סותר הכל אלא שלשים יום מנ״ל מדכתיב גדל פרע שער ראשו למה לי אלא ללמד אם עבר וגילח צריך להמתין עד שיגדל פרע שהוא שלשים יום ואז מגלח תגלחת המצוה: ופריך עד כדון. לא שמעינן מקרא דצריך לגלח כל שערו אלא בנזיר טמא כדמסיק אבל נזיר טהור מנין: דתניא וגלח ראשו כו׳. בנזיר טמא כתיב וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו וקשיא כיון דכתיב ברישא וגלח ראשו ביום טהרתו למה לי תו ביום השביעי יגלחנו ללמד דנזיר טמא מגלח שתי תגלחת דאי מוגלח ראשו ביום טהרתו ה״א שאינו מגלח אלא תגלחת אחת ועולה לטהרתו ולנזירותו ואין צריך לגלח בסוף והא דכתיב וגילח הנזיר פתח אהל מועד בנזיר טהור שלא נטמא איירי לכך כתיב ביום השביעי: וגילח. למה לי דה״מ למיכתב ביום טהרתו ביום השביעי יגלח ללמד שיגלח כולו ולא שיגלח מקצתו ולמדנו שאם שייר שתי שערות לא עשה כלום: ה״ג תלמוד לומר לא יעבור על ראשו כל

פני משה

מה טעמא דרבי יוסי אכל וכו׳. ה״פ דרבי יוסי לפיד לומר דע״כ הזגים אלו החיצונים והגרעינים הפנימיים הן החרצנים מדקאמר ר״א בן עזריה עד שיאכל שני חרצנים וזגן ושמעינן ליה לר״א בן עזריה דטעמיה משום בריה כדאמר לעיל וא״כ אפילו לא אכל כזית חייב דבריה הוי וכשלמא אם החיצונים קרוין זגים שפיר משכחת לה בהדא עינבא דלא אכל אלא חצי זית וחייב משום בריה וכגון שאכל שני חרצנים הגרעינים עם זגן וזהו הקליפה החיצונה דלר״א בן עזריה חייב ולרבנן פטור דלא ס״ל ענבה בריה הוי אבל אי אמרינן החרצנים הן החיצונים והזגין פנימים לא משכחת לה שני חרצנים וזגן בחדא עינבא: מ״ט דר׳ יודה אכל כזית חרצנים וזגן משתי ענבות. כלומר דרבי יודה דייק מדקאמר ר״א בן עזריה אינו חייב עד שיאכל שני חרצנים וזגן ש״מ דראב״ע לקולא קאמר ובמאי דשמיע ליה דרבנן מיחייבי עלה קאמר אינו חייב עד וכו׳ וכשלמא אם אמרינן החרצנים אלו הן החיצונים והפנימים הן הזגים שפיר משכחת לה הומרא לרבנן וקולא לראב״ע שאם אכל כזית חרצנים וזגין משתי ענבות וכלומר כזית מכל הדא לרבנן חייב שתים ולר״א בן עזריה אינו חייב אלא אחת דעד שיאכל שני חרצנים בעינן ואינו חייב כלל עד שיאכל החרצנים משתי ענבות אלא אי אמרינן הזגים הן החיצונים מאי עד שיאכל דקאמר: אתייא דר״א בן עזריה כרבי יוסי. רבי אבון פליג וקאמר דלא אתייא כלל מילתיה דר״א בן עזריה אלא אליבא דרבי יוסי דאין תימר כרבי יודה אכל כזית שני זגין והרצנין מיבעי ליה וכלומר שמדברי ר״א בן עזריה שמענו דע״כ בענבה אחת הוא דפליג דאם אכל שני חרצנים וזגן חייב אע״פ שאין בה כשיעור משום דבריה הוי ואם אכל כזית ולא אכל שני הרצנים וזגן אינו חייב והיינו כרבי יוסי והו עד שיאכל דקאמר דאי כרבי יודה הוי ליה למימר לעולם אינו חייב באם אכל אפילו כזית עד שיאכל שני זגין והרצנין והיינו עוד הרצן אחד מן השניה ומדלא קאמר הכי ש״מ דהא ליתא משום דבענבה אחת מיירי כדאמרן והלכך ע״כ מילתיה דראב״ע לא מיתוקמא אלא כרבי יוסי:

הלכה ג מתני׳ סתם נזירות שלשים יום. אע״ג דכבר תני לה בפ״ק משום דבעי למיתני סיפא גלח או שגלחוהו לסטים סותר שלשים הדר תני לה הכא: סותר שלשים יום. כלומר סותר עד שיהיה לו גדול שער של שלשים יום כשהוא מגלח הגלחת של מצוה: או שסיפסף כל שהוא. שעקר והסיר אפילו שער אחד חייב דכתיב תער לא יעבור לרבות כל המעבירין: חופף. מחכך בידו: ומפספס. בצפרניו או בכלי ובלבד שלא יתכוין להסיר דדבר שאין מתכוין מותר: אבל לא סורק. במסרק דהוי פסיק רישיה ואסור. ואע״ג דהמסיר אפילו שער אחד לוקה מכל מקום אינו סותר שלשים יום עד שיגלח רוב שערו בתער כדאמר בגמרא או במספרים כעין תער שמגלה בצד עקרו של שער: לא יחוף באדמה. מין ממיני אדמה שהיא משרת השער דהא נמי הוי פסיק רישיה והלכה כרבי ישמעאל:

גמ׳ כתיב תער לא יעבר על ראשו. ודריש לא יעבר הא אם עבר חייב וכלומר בכל דבר שהוא מעביר אפילו בזוג ואפילו סיפסף דתער לאו דוקא: גדל פרע וכמה הוא גידול שער ל׳ יום. כלומר וקרא דגדל פרע להכי הוא דאתא דסותר שלשים יום דאלו לרבות שאר מעבירין לא איצטריך דמלא יעבור נפקא: עד כדון נזיר טהור. עד כאן לא שמענו דתגלחת סותרת אלא בנזיר טהור דקרא ביה משתעי: נזיר טמא. מנין דתגלחת סותרת בו אם גלח בתוך שבעה: וגלח ראשו ביום טהרתו. ומה תלמוד לומר עוד ביום השביעי יגלחנו מיכאן שהוא חוזר ומגלח אם גלח בתוך שבעה של ימי טהרתו סותר וצריך לחזור ולגלח אחר ז׳ דתגלחת כדי לכוף ראשו לעיקרו בעינן ואינה פחותה משבעה: וגילה. וגלח ראשו דבנזיר טמא דריש דכולו בעינן ואם שייר שתי שערות לא עשה כלום: ת״ל לא יעבר על ראשו כל

תורה אור

מסורת הש״ס: נזיר לט וש״נ; כ״מ מב וש״נ; נד״ה הני׳ תוספתא נזיר בנזיר פ״ד; שם

עין משפט נר מצוה: כח א מיי׳ פ״ג מנזירות ה״א סמ״ג לאוין מג; כט ב מיי׳ פ״ו שם ה״א; ל ג מיי׳ פ״ה שם ה״א; לא ד ה מיי׳ שם ה״ד; לב ו מיי׳ פ״ח שם ה״ג

רידב״ז

כ״מ דר׳ יוסי. פי׳ כמו לטעמיה דר׳ יוסי אכל חצי זית חרצנים וזגין מענבה אחת ע״ד דראב״ע חייב על דעתא דרבנן פטור. פי׳ דלטעמיה דר׳ יוסי יש בענבה כמה גרעינין דהוא כמה הרצנים וקליפה אחת לפיכך נ״מ בין ת״ק וראב״ע דאם אכל חצי זית רק שאכל הרצנים עם הזג שלהם דהוא הקליפה שלהם לראב״ע חייב מטעם בריה ולת״ק פטור דבעינן כזית ובזה יש גם כן נ״מ בין ת״ק וראב״ע דלת״ק מיחייב על כל אחד בפני עצמו דלא ס״ל כראב״ע דבעינן הרצנים וזג בב״א דכונת הכתוב או הרצנים או זג וראב״ע ס״ל דבעינן דוקא תרווייהו חרצנים וזג משום בריה כדאמר רבב״א לעיל הילכך לא בעינן כזית רק כיון דאוכל ב׳ הרצנים וזג שלהן מן ענבה אחת הרי חייב. משום בריה אבל לטעמיה דר׳ יהודה דס״ל החרצנים הוא הקליפה החיצונה וא״כ לא משכחת לה רק בב׳ ענבים דהא ליכא בענבה רק קליפה אחת א״כ ע״כ דס״ל לראב״ע דבעינן ב׳ ענבים וא״כ אין כאן בריה וע״כ דבעינן בהן כזית וקמפלגי ת״ק וראב״ע ביש בו כזית דס״ל לת״ק דאם אכל כזית מהרצן אחד חייב וכן אם אכל הרצן וזג חייב שתים ואתא ראב״ע למימר דבעינן דוקא שיאכל ההרצנים והזג ואינו חייב על כל אחד בפני עצמו ונמצא דלטעמיה דר׳ יוסי יש גם נ״מ בין ת״ק וראב״ע באכל חצי כזית ולטעמיה דר׳ יהודה אין ביניהם רק נ״מ אחת בחיוב א׳ או שנים אבל ליכא נ״מ ביניהם באכל כחצי זית ואתא ר׳ אבין למימר דמוכח ממתניתין דראב״ע בשיטת ר׳ יוסי דאי כר׳ יהודה קשה דהול״ל אכל כזית שני זגין והרצנים דהא גרסינן במתניתין עד שיאכל שני הרצנים וזגן ואכ פירוש הרצנים הוא הגרעינים א״כ פירוש זגן בלשון רבים קאי על הגרעינים דהא הזג אינו אלא אחת אך הכוונה על הזג הזה של אותן הגרעינין אבל אם הפירוש דהרצנים הוא הקליפות של ב׳ ענבים א״כ פירוש זגן בלשון רבים משום דבעינן שיאכל כל הרצן עם הזוג שלו דבזה יקוים מהרצנים ועד זג א״כ לא שייך לשון רבים של זוגן דבזה משמע דבעינן שיאכל כל הזוגין שנמצא בכל ענבה דהכי משמע ההרצנים עם הזוגין שלהם והא באמת לא בעינן רק זג אחד מכל ענבה דהוא ב׳ הרצנים וב׳ זגין והו״ל למתני ב׳ זגין וב׳ הרצנים ומדנקט ב׳ הרצנים וזוגן משמע דבעי כל הזוגין א״ו כר׳ יוסי הוא ושפיר נכון דנקט ב׳ הרצנים דהוא ב׳ גרעינין וזוגן של ההרצנים הללו ולשון רבים של זוגן קאי על ההרצנים דהוא זוגן של ההרצנים הללו דהא הוא בעצמו אינו אלא אחת אבל לר׳ יהודה ליכא למימר דזוגן של ההרצנים הרבים הללו ז״א דהא זוגן משמע כל הזוגין שנמצא בב׳ ההרצנים הללו והול״ל ב׳ זוגין [ביו״ד דהוי שנים] וההרצנים שכל הרצן צריך להיות עמו זוג והוי ב׳ זוגין וב׳ הרצנים

שנויי נוסחאות (ב״ז) נזיר טהור נזיר טמא נד״ו נזיר טמא נזיר טהור. (פי״א) ביום השביעי יגלחנו נד״ו ביום השביעי יגלח את כל שערו (ויקרא י״ד). (שכ״א) עשה נד״ו אמר. (שכ״ג) ראשי כל המעביריז נד״ו ראשי אין לי אלא תער כל המעבירין.

*כל המעבירין במשמע מיכן שאינו סותר בו אלא *תער בלבד ר' בא בר ממל ורבי אילא בעון קומי ר' יסא לא יסתרו בו שלשים אבל יסתרו בו שבעה לא בשאינו סותר בו לא שבעה ולא שלשים אין תימר לא יסתרו בו שלשים מה בין נזיר טהור מה בין נזיר טמא תני קל וחומר בנזיר טהור תני קל והומר בנזיר טמא קל בנזיר טהור [א] שאינו סותר אלא בתער וחומר שהוא סותר בו שלשים קל בנזיר טמא שהוא סותר בו שבעה וחומר שבכולן סותרין בו אין תימר לא יסתרו בו שלשים מה שני בין נזיר טהור לנזיר טמא אית דבעי מימר מה שני בין במספרים לבתער ונזיר טהור כרבי אליעזר תמן *תנינן שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה [ב] הנזיר [ג] והמצורע [ד] והלוים וכולן שגילחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו כלום אמר ר' אלעזר מתניתא בנזיר טמא אבל בנזיר טהור כיון שגילח רוב ראשו אפילו שלא בתער יצא ר' אמי בהדא ר' אלעזר (בן עזריה) בעי כל עצמו אינו קרוי תער אלא בנזיר טהור תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים הא אם השלים צריך תער דילמא לא איתאמרת אלא בנזיר טמא בשתי שערות אמר ר' יוסי לרבי יעקב בר אחא נהיר את דהויתון קיימין בנזיר ואמרינן לא שנייה בין מספרים לבתער ואמר ר' לעזר מתניתא בנזיר טמא נזיר טהור למה לא נזיר טהור מגלח לאחר זריקה כיון שקדש שלמה נזרו ברם כנשור הוא את אמר בנזיר טהור רוב ראשו מעבב בו גילח שלישו לא

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פ"ו מנזירות ה"א

לד
ב מיי' פ"ה שם ה"ו

לה
ג מיי' פ"א מטומאת צרעת ה"א סמ"ג עשין רלו

לו
ד מיי' שם ה"ג ופ"ה מנזירות ה"ו

פני משה

כל המעבירין במשמע. א"כ למה נאמר תער מיכאן שאינו סותר בו אלא תער בלבד. דתער דקרא בא ללמדינו דאינו סותר אלא תער: לא יסתרו בו שלשים. אימא דקרא לא ממעט שאר המעבירין אלא מסתירת שלשים כדין התער אבל יסתרו בו שבעה: לא. הא ודאי לא מצית אמרת הכי אלא למעט לגמרי הוא דאתא שאין שאר המעבירין סותרין בו לא שבעה ולא שלשים: אין תימר לא יסתרו בו שלשים. דוקא אתי למעט אבל שבעה סותרין א"כ קשיא מה בין נזיר טהור לנזיר טמא בשאר המעבירין והא תנינן בברייתא דלקמיה דיש חומר בנזיר טמא מבנזיר טהור בהא: תני קל וחומר בנזיר טהור. דתני מצינו קולא וחומרא בנזיר טהור מה שאין בנזיר טמא וכן בנזיר טמא מה שאין בנזיר טהור. וגי' הדפוס משובשת ומוכפלת ומוטעית וה"ג קל בנזיר טהור שאינו סותר אלא בתער וחומר שהוא סותר בו שלשים קל בנזיר טמא שהוא סותר בו שבעה וחומר שבכולן סותרין בו. שדין נזיר טהור שסותר שלשים ודוקא בתער ונזיר טמא אינו סותר אלא שבעה וכל המעבירין סותרין בו משום דבעינן שיהא בו לאחר ז' כדי לכוף ראשו לעיקרו ובכל דהו סגי ליה שיעורא: אין תימר. השתא מסיק לה למילתיה דאין תימר בנזיר טהור לא יסתרו בו שאר המעבירין שלשים דוקא אבל שבעה סותרין הן א"כ מה שני לן בין נזיר טהור לנזיר טמא בשאר המעבירין דקאמר חומר בזה בנזיר טמא מה שאין כן בנזיר טהור שסותרין בו בכלן ואפילו בכל המעבירין הא סתירת שבעה דסותרין בנזיר טמא סותרין נמי בנזיר טהור אלא ע"כ דשאר המעבירין אינן סותרין כלל בנזיר טהור: אית דבעי מימר. דכך השיבם ר' יסא: מה שני בין במספרים לבתער ונזיר טהור כר' אליעזר. כלומר לר"א דאמר לעיל בפ"ב דנזיר טהור שגלח לאחר מלאת סותר שבעה כדאמר התם דיליף תגלחת הטהרה מתגלחת הטומאה ואי אמרת דמספרים בנזיר טהור סותר שבעה א"כ מה הוליך בנזיר טהור לאחר מלאת בין מספרים לתער דהא לר"א לעולם אינו סותר לאחר מלאת אלא ז' ואפילו גלה בתער וע"כ דר"א נמי דריש תער דקרא דוקא ומאי ממעט אליביה בלאחר מלאת אלא ודאי דלגמרי ממעט להו לשאר מעבירין: תמן תנינן. בפרק בתרא דנגעים: והלוים. בעת שנכהנו לשירות כדכתיב והעבירו תער על כל בשרם: מתני'. דקאמרה גלה שלא בתער או שייר שתי שערות לא עשה כלום בנזיר טמא אבל בנזיר טהור אינו מעכב ב' שערות דכיון דגלה רוב ראשו יצא ואפילו שלא בתער: רבי אמי בהדא ר' אלעזר בעי. הקשה על דברי ר"א דהרי כל עצמו של תער לא כתיב אלא בנזיר טהור דכתיב תער וגו' עד מלאת הימים ומשמע הא אם השלים צריך תער דוקא ונזיר טמא הוא דילפינן מנזיר טהור דצריך גלוה בתער והיכי קאמר ר"א דמתני' בנזיר טמא היא: דילמא לא איתאמרת. הא דר"א אלא בנזיר טמא בשתי שערות דהא דשתי שערות מעכבין בנזיר טמא הוא אבל בנזיר טהור ברוב ראשו סגי: נהיר את. אם זכור אתה כשהיינו שונין במסכת נזיר ואמרינן דאין חילוק בנזיר טהור בין מספרים לבתער שאחר שמלאו ימי נזירותו מגלח בכל מה שרוצה: ואמר ר"א. נמי דמתני' דנגעים דצריך תער בנזיר טמא דוקא ורבי יוסי לא מפרש להא דר"א כר' אמי: נזיר טהור למה לא. ומה טעם דבנזיר טהור לא מעכב תער: נזיר טהור מגלח לאחר זריקה. מדם קרבנותיו כדתנן לקמן וכיון שקדש ראשו בזריקת דם שלמה נזרו ודרס כנשור הוא שערו דככר שלמו ימי נזירותו ואינו מעכב אם גילה במה שהוא אבל נזיר טמא עדיין לא שלמה נזרו. ולא סבירא ליה האי דרשא דרבי אמי עד מלאת הימים וכו' אלא דתער על אזהרת איסור גילוח בתוך נזרו להודיה קאי: את אומר בנזיר טהור. הא דאמר ר"א דרוב ראשו מעכב בנזיר טהור ואם גלח שלישו ולא

קרבן העדה

כל המעבירין במשמע מה תלמוד לומר תער מיכן שאינו סותר אלא זה בלבד. וה"פ מדכתיב לא יעבור ולא כתיב בתער לא יגלח ראשו אלא לרבות כל המעבירין כגון ספסף ודדמיין ליה א"כ למה נאמר תער ללמד שאין תגלחת סותר ל' יום אלא תער לבד אבל במספריים ושאר מעבירין אע"פ שלוקה עליהן אינן סותרין: לא יסתרו בו. שאר מעבירין שלשים יום כתער אבל יסתרו שבעה ימים א"נ אמתני' קאי דתנן גילחוהו לסטים סותר ל' יום ופריך לא יסתור אלא ז' ימים והראשון נראה: ומשני לא כשאינו סותר. שמיעטן הכתוב הסברא נותנת שאינן סותרין כלל לא שבעה ולא שלשים: אין תימר לא יסתרו בו ל' יום. א"ת גם תער לא יסתור אלא שבעה ימים: מה בין נזיר טהור. כשגילח ומה בין נזיר שנטמא אלא ודאי טהור שגילח תוך ימי נזירותו סותר ל' יום לאחר הגילוח ונזיר שנטמא אינו סותר אחר הטומאה אלא שבעה ימים דהיינו אחר הזאת שלישי ושביעי: תני קל וחומר בנזיר טהור. יש קולא וחומרא בנזיר הטהור ויש קולא וחומרא בנזיר הטמא: ה"ג קל בנזיר טהור שאינו סותר אלא שלשים וחומר שהוא סותר בו שלשים. וה"פ קל הוא נזיר טהור שגילח מנזיר טמא דאלו כשגילח אינו סותר אלא ל' יום ואלו נטמא סותר כל הקודמין וחומר הוא בנזיר שגילח שסותר לאחריו ל' יום עד שיגדל פרע ואלו נטמא אינו סותר אלא שבעה דהיינו עד אחר הזיית ג' וז': ה"ג קל בנזיר טמא שהוא סותר בו שבעה וחומר שבכולן סותרין בו. וה"פ קל הוא שאינו סותר לאחריו אלא שבעה וחומר שסותר כל הקודמין והיינו הקל וחומר דרישא: ה"ג אין תימר יסתרו בו שלשים יום מה בין כו'. וה"פ אנזיר טמא פריך דיסתור נמי ל' יום ומשני מה בין כו' א"כ כמו גופא הוא וה"פ לעיל פרכינן אגילוח דנזיר טהור יסתור שבעה ולא שלשים ושנינן א"כ מ"ש בין נזיר טהור לטמא: אית דבעי מימר. איכא דאמרי הכי שנינן א"כ מאי איכא בין מספרים לתער דהא ודאי אף במספרים צריך להמתין שבעה כבין תגלחת לתגלחת דמצורע א"כ ה"ג אית דבעי מימר ל"ש בין מספרים לבתער ונזיר טהור כר"א. וה"פ בברייתא תניא ל"ש בין מספרים לתער לגלח נזירות טהרה והא בנזיר טהור איירי וכר"א דאמר הכי בסמוך וכן עיקר: תמן תנינן. סוף נגעים. שלשה מגלחין. הנזיר דכתיב וגילח את ראש נזרו והמצורע דכתיב וגילח את כל שערו ולוים דכתיב והעבירו תער: ותגלחתן מצוה. דסד"א העבורי שער קפיד רחמנא ואפי' סך נשא דהיינו סם שמשיר השער קמ"ל דמצוה בגילוח דוקא: מתני'. דתנן בנזיר שלא בתער ואם שייר ב' שערות לא עשה כלום דוקא בנזיר טמא אבל גילוח דנזיר טהור אפי' שלא בתער ואפי' לא גילח אלא רובו יצא: ה"ג ר' אמי בהדא ר"א בעי כל עצמו כו'. כל עיקר מלות תער לא כתיב אלא בנזיר טהור דהא כתיב תער לא יעבור עד מלאת הימים ודרשינן מיניה הא אם השלים הימים צריך תער דוקא והיינו נזיר טהור שמלאו לו ימי נזירותו: דילמא. שמא לא אמר ודייק דמתני' איירי בנזיר טמא אלא מדתנן שייר שתי שערות לא עשה כלום וזה דוקא בנזיר טמא דביה אייתר לן וגילח כדאמרי' לעיל ולא ילפינן מיניה נזיר טהור: נהור את. זכור את כשהיינו עוסקין במסכת נזיר ושנינן ל"ש בין מספרים לתער ואר"א מתני' דנגעים דתנן ובתער בנזיר טמא איירי אבל בנזיר טהור אין חילוק בין מספרים לתער: ופריך נזיר טהור למה לא. מ"ט לחלק: ומשני נזיר טהור. דינו לגלח אחר הזריקה כמפורש בקרא וכיון שכן אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים ונתקדש ראשו בדם שלמה נזרו ושעריו כנשור הן הלכך לא קפדינן איך יסיר שערותיו אם בתער או במספריים אבל נזיר טמא שהוא מגלח קודם הבאת קרבנותיו בעינן שיגלח כל שערו: ה"ג כיון שקידש נזרו בדם שלמה נזרו וכנשור הוא: את אמר. לדבריך בנזיר טהור לא קפדינן אלא ארוב שערות ראשו דכתיב וגלח את שער ראש נזרו וקיי"ל בכל מקום רובו ככולו מיבעיא לן אם גילח שליש ראשו ולא

מסורת הש"ס

עיין נזיר דף מ כד"י סגי' זה

(נגעים פי"ד) נזיר כ

רידב"ז

רבי בא בר ממל ורבי אילא בעון קומי ר' יוסי לא יסתרו בו שלשים כו' מה בין נזיר טהור כו' תני קל והומר בנזיר כו'. כלפירש הפ"מ ז"ל דאם כן מה בין נזיר טהור לנזיר טמא ותני קל והומר בנזיר כו' ודו"ק:

חרלנים וכ"ל דבאמת שני בוג אחד עם ב' חרלנים וזוגן קאי על חרלנים כמו לר' יוסי ז"א דהא החרלנים הם מב' ענבים ואין להם זג אחד א"ו דבעי כל חרלן זג א' וס"ל דבעינן ב' זוגין וזוגן של החרלנים הללו משמע כל זוגן והול"ל ב' זוגין ודוק:

נרב

שנויי נוסחאות (פ"ז) קל בנזיר וכו' עד „אית דבעי" בטופס י"א נד"ו קל וחומר בנזיר טהור שאינו סותר אלא שלשים וחומר שהוא סותר בו שבעה אין תימר לא יסתרו בו שלשים מה שני בין נזיר מדור בין נזיר טמא ק' בנזיר טמא שבכולן סותרין בו וחומר שהוא סותר בו שבעה אין תימר לא יסתרו בו שלשים מה שני בין נזיר טהור לנזיר טמא אית דבעי. (פי"ח) בהדא נד"ו כהדא. בן עזריה כ"ס בד"ו.

ולא הספיק לגלח כל ראשו עד שצמחו כל שערות שכבר גילח מהו מי אמרי' כשחזר ומגלח שליש אחר שלא גילח בראשונה דיו דמצרפין גם השליש שכבר גילח בראשונה וה"ל רובו אע"ג שכבר צמח או דלמא בעינן שיגלח עתה כולו או רובו דהוי ככולו: ה"ג את אמר בנזיר טמא שתי שערות מעכבות ודכוותה בנזיר טהור שתי שערות סותרות. וה"פ ותו קמיבעיא לן דאמרת בנזיר טמא שתי שערות מעכבות בתגלחת טהרתו מי סותרות שתי שערות בנזיר טהור אם גילח שתי שערות תוך ימי נזירותו סותרין דמדמין ליה לעיכוב דנזיר טמא או דלמא בעינן רובא כעיכוב דנזיר טהור: וכן הוא. שתי שערות סותרות: ותני כן. ותניא נמי הכי: כשם ששתי שערות מעכבות בו. בתגלחת טומאה כך שתי שערות סותרות בו בתגלחת איסור: וגילח מהן פעם אחת. שיעור כדי לכוף ראשו לעיקרו מי אמרי' כיון שגילח שיעור אחד סגי אע"פ ששייר הרבה או דלמא אשיורא קפיד קרא וכל ששייר שיעור כדי לכוף ראשו לעיקרו לא עשה כלום: הכי גרסינן ר' אילא בשם שמואל קומי ר' יוסי. כ"מ בסמוך: למלקות אחת. אם גילח תוך נזירותו שער אחת לוקה: לעיכוב. גילח תגלחת טומאה או טהרה ושייר שתי שערות לא עלתה לו תגלחתו: לסתירה. גילח תוך ימי נזירותו אינו סותר עד שיגלח שלשה שערות: מתני' פליגא על ר' יוסי. דקסבר ר' יוסי אף למלקות בעינן שתי שערות ופריך מברייתא דספרי דתני נזיר שספסף כל שהוא חייב משמע אפי' בשער אחת חייב מלקות: פתר לה ר"י. מפרש לה ר"י להך מתני' נזיר שספסף משתי שערות מזו כל שהוא ומזו כל שהוא חייב: ופריך מתניתא. ברייתא דמייתי בסמוך קשיא לר' אילא בשם שמואל דאמר למלקות אחת: ה"ג חייב עליהן משום ד' לאוים: משום נזיר. והוא מצורע וי"ט וכשהן שתי שערות אלו פיאה בראש חייב משום לא תקיפו פאת ראשכם ש"מ דאינו חייב משום נזיר אלא בשתולש שתי שערות: ומשני לאוים. אתי התנא למיחשב כמה לאוין יכול התולש שתי שערות לעבור וקחשיב נמי י"ט ומקיף והכך אינו חייב אלא בשתי שערות אבל בנזיר חייב מלקות אפי' בשער אחת: אית תניי כו'. איכא ברייתא דתני בה נזיר מפספס בקליקן והם שערות הראש המסובכין וקשורין מחמת זיעה וערבוביא: בבריא. אדם בריא שערותיו חזקים ואינן נשירין ע"י פספוס: בתש. אדם חלוש אסור לפספס בקליקן שנשירין ע"י פספס:

ולא הספיק לגלח רובו עד שחזר וגדל כולו מהו מגלח השאר ששייר בתחלה ודיו או צריך לגלח את כולו והיינו רוב ראשו ואפילו השליש שגלח בתחלה צריך לחזור ולגלח דגלוח הראשון לאו כלום הוא ולא איפשיטא: את אמר בנזיר טמא שתי שערות מעכבות בו. ואם כן נמי סותרות בו דגילוח מיקרי אלא הא קמיבעיא לן ודכוותה בנזיר טהור אם ילפינן נזיר טהור מנזיר טמא לענין שמעכבות בו ב' שערות וסותרות ומתני' דנגעים לאו דוקא בנזיר טמא מיירי: וכן הוא ותני. נמי בברייתא כן: וגילח. אם גילח את כל ראשו ושייר בו ב' שערות דמעכבות בו והיה כהן שני פעמים כדי לכוף ראשן לעיקרן וחזר וגלח מהן כדי פעם אחת ושייר עוד כדי פעם אחת לכוף ראשו לעיקרו מהו: מאחר שגלח כדי סימן. מי אמרינן מאחר שגלח גם באותן ב' שערות כדי סימן אחד והוא כדי לכוף ראשו לעיקרו יצא או מאחר ששייר עוד כדי סימן אחד לא יצא ולא איפשיטא: למלכות. כמו למלקות ודרך הש"ס הזה להשתמש בחילוף האותיות: אחת. אם גילח שערה אחת בתוך נזרו לוקה: לעיכוב. אחר שהשלים נזרו ב' שערות מעכבין הגלוח: לסתירה. אם גלח בתוך נזרו אינו סותר עד שיגלח שלשה: מתני' פליגא על רבי אילא גרסינן. א"נ על רבי יוסי שקבלה מיניה דהא קתני והוא שסיפסף כל שהוא חייב ואפילו לא הוי שערה אחת: כל שהוא מזה וכל שהוא מזה. מב' שערות כל שהוא והוי כעין שערה אחת: מתני'. ברייתא פליגא על רבי אילא: משם ארבעה לוים. אם היה נזיר ומצורע וי"ט ומשום מקיף פאת ראשו אם היו במקום הפאות וקשיא לרבי אילא דקאמר בשערה אחת לוקה: ללוים אתינן מיתני. כלומר הואיל וחשיב לה בהדי הני לאוין דמשכחת לה דבהדא תלישה מיחייב בארבעה והלכך קאמר שתי שערות משום דקחשיב י"ט בהדייהו ואינו חייב אלא על ב' שערות: אבל למלקות. בנזיר אפי' על אחת לוקה: ומפספסין בקליקין. כמין בגד עשוי משער העזים ומפספסין בו ומותר הנזיר לפספס בהן שערו: מאן דאמר מפספסין בבריא. ושערו חזק ואין חוששין לתלישת השער בפספוס זה: בתש. שתש כחו ובפיספוס כל שהוא יבא לתלישת שערו:

לא הספיק לגלחו עד שגדל כולו מגלח השאר ודייו או צריך לגלח את כולו את אמר בנזיר טמא [א] שתי שערות מעכבות בו שתי שערות סותרות בו [ב] ודכותה בנזיר טהור שתי שערות מעכבות בו שתי שערות סותרות בו אמר ר' יוסי בי ר' בון וכן הוא ותני כן *ר' שמעון בן יהודה אומר משם ר' שמעון כשם ששתי שערות מעכבות בו כך שתי שערות סותרות בו ר' ירמיה בעי וגילח את כולו ושייר בו שתי שערות והיה בהן כדי לכוף ראשו לעיקרו שני פעמים וגלח מהן פעם אחת מאחר שגילח כדי סימן יצא או מאחר ששייר כדי סימן לא יצא רבי אילא אמר קומי רבי יוסי [ג] *למלכות אחת [ד] לעיכוב שתים לסתירה שלש מתניתא פליגא על רבי יוסי והוא שסיפסף כל שהוא חייב אמר רבי אבא בר ממל פתר ליה רבי יסא כל שהוא מזה וכל שהוא מזה מתניתא פליגא על רבי אילא *יש תולש שתי שערות חייב עליהן משם ארבעה לוים משם נזיר משם מצורע משם י"ט משם מקיף ללוים אתינן מיתני אבל למלקות לוקין אפילו על אחת אית תניי תני *מפספסין בקליקין ואית תניי תני אין מפספסין אמר רב חסדא מאן דאמר מפספסין בבריא מאן דאמר אין מפספסין בתש:

הלכה ד מתני'

[ה] *נזיר שהיה שותה ביין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת [ו] היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת [ז] היה מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תיטמא אל תיטמא והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת:

גמ' *נזיר והוא בבית הקברות ר' יוחנן אמר [ח] מתרין בו על היין ועל התגלחת ר' שמעון בן לקיש אומר מאחר שאין מתרין בו על הטומאה אין מתרין בו על היין גר"ש כו' הי"ל בפר"ק ג' [ט] היו לפניו צלוחיות שתים אחת של מים ואחת של יין נטל ושתה אותה של מים אמרו הוי יודע משאת שותה של מים את שותה של יין ויש בה עשרה זתים ואתה מתחייב עשרה מלקיות אינו מקבל התרייה בדעת הזאת אבל אם היתה צלוחית אחת של יין והתחיל לשתות בה אמרו לו תהא יודע אם תשתה את כולה יש בה עשרה זתים ותתחייב עשרה מלקיות מקבל התרייה בדעת הזאת

הלכה ד מתני' נזיר שהיה שותה ביין כל היום. ולא התרו בו אלא אחת: אל תשתה אל תשתה. שהתרו בו בין שתיה לשתיה וכן בטומאה כדמסיק: **גמ'** מתרין בו על היין ועל התגלחת. שתה שם יין או גילח והתרו בו מלקין אותו דנזירות חל עליו אבל על הטומאה אינו לוקה הואיל ונזר בטומאה: גר"ש כו'. גמרו או גרסינן שם כולא סילכתא לעיל פרק ג' הלכה ה': אינו מקבל התרייה בדעת הזאת. כלומר בהתראה זאת שכיון שאין היין בידו אפשר שלא ישתה ממנו: מקבל התרייה בדעת הזאת. ואם ישתה כולה חייב עליה עשרה מלקיות:

הלכה ד מתני' כל היום. ולא התרו בו אלא אחת: אל תשתה אל תשתה. שהתרו בו בין שתיה לשתיה: **גמ'** נזיר והוא בבית הקברות כו'. כתובה לעיל פ"ג הלכה ה' וע"ש: אמרו הוי יודע. אם בשעה ששתה של מים התרו בו הוי יודע שאם תשתה של מים ואתה רוצה לשתות של יין אח"כ ויש בו עשרה זתים לאו דוקא דשיעורי נזיר ברביעית הוו אלא יש בה כך וכך שיעורים ותתחייב כמה מלקיות: אינו מקבל התרייה בדעת הזאת. דהאי התראה לאו כלום היא אע"פ שאמרו לו הוי יודע דבעינן התראה בשעת מעשה ובשעה שהתרו בו לא שתה אלא מים: מקבל התרייה בדעת הזאת. כיון שהתרו בו בשעה שהתחיל לשתות יין וחייב על כל רביעית ורביעית אע"פ שבהתראה אחת הוי וכן בשפודין:

הלכה

הלכה

רידב"ז

גר"ש כו' הי"ל. זה דרך הירושלמי כו"כ פעמים עיין במס' יומא ודו"ק: היו לפניו צלוחיות שתים א' של מים וא' של יין נטל ושתה אותה של מים כו'. לפענ"ד ה"פ דאינו מבורר איזה הוא של מים ואיזה הוא של יין וע"כ אם התרו בו שאם לאחר שתשתה של מים ותחזור לשתות של יין א"כ תשתה מת"כ יין אין זה התראה משום דהוי התראת ספק שאינן יודעין משום מה הן מתרין אותו דהא על כל צלוחית האי ספק שמא מים הוא שותה אבל אם לא היתה רק צלוחית אחת של יין והתחיל לשתות ומתרין בו על עשרה זיתים חייב על כל אחת ואחת וכן בשני שפודין נמי כה"ג דהוי לו ספק איזהו של שחוטה ואיזהו של נבילה ע"כ הוי התראת ספק ודוק:

שנויי נוסחאות (פ"י) שני נד"ו שנים. (שם"ז) על רבי אילא נד"ו על שמואל. (פי"ז) ארבעה לוים. נד"ו ארבעה ללוים.

מסורת הש"ס
(תוספת' פ"ד)
נד"י הגי' למלקות
(תוספתא דמכות פ"ד)
ירושלמי ביצה פ"ג
נזיר מב וב"ע
לעיל פ"ג ה"ה

עין משפט נר מצוה
לז
א ב מיי' פ"ח מנזירות ה"ו
לח
ג מיי' פ"ה שם ה"א
לט
ד מיי' פ"ח שם ה"ז
מ
ה מיי' פ"ה שם ה"י סמ"ג לאוין רמג
מא
ו מיי' שם ה"ג סמ"ג שם
מב
ז מיי' שם הס"ז וס"ג מאכל ה"ד
מג
ח מיי' ז"ו מנזירות ה"ו ח

ציון ירושלים
היה לפניו צלוחיות שתים. ע' ספר עיקר דברי אמת להגאון כמור דוד ז"ל קונט' חמישי דף כט ע"ב:

הזאת היו לפניו שני שפודין אחת של שחוטה ואחת של נבילה נטל לאכול אותה של שחוטה אמרו לו תהא יודע מה שאתה אוכל של שחוטה אם את אוכל את הנבילה ויש בה עשרה זיתים ואתה מתחייב עליה עשרה מלקיות אינו מקבל התרייה בדעת הזאת אבל אם היה שפוד אחד של נבילה התחיל לאכול בו אמרו לו תהא יודע משאת אוכל כולו ויש בה עשרה זתים ואתה מתחייב עשרה מלקיות מקבל התרייה בדעת הזאת:

הלכה ה מתני'

*שלשה מינים אסורין בנזיר הטומאה והתגלחת והיוצא מן הגפן חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגפן [א] שהטומאה [ב] והתגלחת סותרים והיוצא מן הגפן [ג] אינו סותר חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ומבתגלחת שהיוצא מן הגפן [ד] לא הותר מכללו והטומאה והתגלחת הותרו מכללן [ה] בתגלחת מצוה ובמת מצוה חומר בטומאה מן התגלחת [ו] שהטומאה סותרת את הכל וחייבין עליה קרבן [ז] והתגלחת אינה סותרת אלא עד שלשים יום ואין חייבין עליה קרבן: **גמ'** הטומאה דכתיב °כל ימי הזירו ליי' על נפש מת לא יבוא תגלחת דכתיב °כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו היוצא מן הגפן דכתיב °מכל אשר יעשה מגפן היין וגומר חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגפן הטומאה דכתיב כל ימי הזירו ליי' והתגלחת דכתיב והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ובתגלחת הוון בעיי מימר בארבעה כוסות (של מים או) של יין אבל אם אמר שבועה שאשתה ונזיר אשתה אתא מימר לא ישתה הותר בתגלחת מצוה לא סוף דבר כדי ליתן סימן לנגעו אלא [ח] כדי ליתן סימן לנתקו ולידע אם פשה ואם לא פשה ובמת מצוה הדא היא דתנינן *היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה חומר בטומאה מבתגלחת הטומאה דכתיב והימים הראשונים יפלו והביא כבש בן שנתו לאשם *חומר בתגלחת [ט] שעשה בה המגלח כמתגלח והטמא [י] לא עשה בה המטמא כמיטמא:

הלכה ו מתני'

*תגלחת הטומאה כיצד [כ] היה מזה בשלישי ובשביעי ומגלח בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני ואם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום דברי ר' עקיבה אמר לו ר' טרפון מה בין זה למצורע אמר לו [ל] שזה טהרתו תלויה בימיו [מ] וזה טהרתו תלויה בתגלחתו [נ] אינו מביא את קרבנותיו אלא אם כן היה מעורב שמש: גמ'

תורה אור: במדבר ו; שם; שם

פני משה

הלכה ה מתני' שהטומאה והתגלחת סותרין. דכתיב בטומאה והימים הראשונים יפלו ותגלחת סותרת שלשים יום דבעינן גדל פרע שער ראשו ואין גידול פרע פחות משלשים יום: שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו. כגון לשתות יין מצוה דאמרינן מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות: והטומאה והתגלחת הותרו מכללן. טומאה למת מצוה דכתיב לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ותגלחת לנזיר מצורע דאתי עשה דוגלח את כל שערו ודחי לא תעשה דתער לא יעבור על ראשו:

גמ' הטומאה. דנוהגת בנזיר דכתיב כל ימי וגומר ככתוב בריש פרקין: הטומאה. שהיא סותרת דכתיב כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא ואם בא סותר כל ימי הזירו: והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו. ודריש לה על התגלחת שהרי צריך להתגלח תגלחת טומאה ורמיז לן הכתוב שמחמת כן סותר כימים הראשונים והן שלשים יום כסתם נזירות א"נ הימים שהזירו הראשונים כדדריש לעיל בפ"ק: חומר ביוצא מן הגפן הוון. בני הישיבה בעיי מימר לפרש הא דקאמר שיוצא מן הגפן לא הותר מכללו דאפי' ביין מצוה אסור בארבעה כוסות של יין בלילי פסח בהן לא הותר מכללו אבל אם אמר בתחלה שבועה שאשתה יין וחזר ונזר בנזיר לא דהא הותר מכללה דלא היילא נזירות על שבועתו: אשתה אתא מימר לא ישתה. בתמיה ומסקנא דמילתא היא כלומר שהרי כבר נשבע שישתה יין ובא להדיר בנזיר ובלא ישתה וקבלת נזירותו לאו כלום הוא: הותר בתגלחת מצו' לא סוף דבר כדי ליתן סימן לנגעו. הותר וזהו לתגלחת ימי חלוטו והוא סימן שעברו ימי נגעו אלא אפילו כדי ליתן סימן לנתקו אם יש בו נתק בראש וצריך להתגלח כדי לידע אם פשה הנתק או לא פשה כדכתיבי קראי וכדתנן פ"י דנגעים ואפילו בתוך ימי נזרו הותר בתגלחת זו: ובמת מצוה הדא היא דתנינן. כמו דתנן בריש פרק דלקמן שהותר לנזיר לטמא למת מצוה: הטומאה. סותרת את הכל דכתיב והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו: והביא וגו'. בטומאה כתיב שחייב עליה קרבן אבל לא בתגלחת: חומר בתגלחת. מצינו נמי חומר בתגלחת מבטומאה שעשה בה המגלח כמתגלח ששניהן עוברין בלאו דכתיב לא יעבר קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לאחר: והטומאה לא עשה בה המטמא כמיטמא. דכתיב וטמא ראש נזרו למיטמא הוא דקאמר מדלא כתיב וטמא לו ראש נזרו ומכאן שהמטמא לנזיר אינו לוקה:

הלכה ו מתני' ומגלח בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני. כדכתיב וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו וביום השמיני יביא שתי תורים וגו' והביא כבש בן שנתו לאשם: מה בין זה למצורע. דכתיב בפרשת מצורע בתגלחת שניה שהיא אחר ימי ספרו והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגומר וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגומר וקיימא לן במצורע דאם גלח בשמיני מביא קרבן בתשיעי: אמר לו שזה טהרתו תלויה בימיו. נזיר טהרתו תלויה בהזא' ג' וז' וטבילה הלכך כיון שטהר בשביעי אע"פ שלא גלח עד יום השמיני מביא קרבנותיו בו ביום: וזה. אבל מצורע טהרתו תלויה בתגלחתו כדכתיב ביום השביעי יגלח את כל שערו והדר כתיב ורחץ את בשרו במים וטהר ואם טבל עד שלא גלח לא עלתה לו טבילה והלכך אם גלח בשמיני אכתי צריך טבילה והערב שמש ואינו יכול להביא קרבנותיו עד התשיעי שאי אפשר להביא קרבן אלא אם כן היה מעורב שמש:
גמ'

קרבן העדה

הלכה ה מתני' הטומאה כו'. בגמרא מפרש כולה מתני': ה"ג הותרו מכללן הותר בתגלחת מצוה כו': **גמ'** הטומאה. מנ"ל דנזיר אסור בה דכתיב כל ימי וגו': דכתיב מכל אשר יעשה. נקט הך קרא בתרא אע"ג דכתיב ברישא כמה אזהרות לאיסור היינו משום דאזהרת מכל אשר כו' הוא כולל: ה"ג חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגפן הטומאה דכתיב והימים יפלו כי טמא נזרו והתגלחת דכתיב כל ימי הזירו לה': ה"ג הוון בעי מימר בד' כוסות של יין אבל כו'. וה"פ סברוהו למימר יין של מצוה היינו ארבע כוסות יין של פסח ואינו כן שאינו אלא מדרבנן ולא צריכין לזה קרא מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות: אבל. באמת צריכין קרא למי שנשבע לשתות יין ואח"כ קיבל נזירות על עצמו חייל נזירות ואסור ביין: ה"ג אבל אם אמר שבועה שאשתה ונזר אתא מימר לא ישתה. ה"ג לא סוף דבר כדי לטהר מנגעו אלא אפי' כדי ליתן סימן לנתקו כו'. וה"פ לאו דוקא לטהרת נגעו הותר בנזיר בגילוח אלא אפי' לגלח שערות סביב הנתק כדי לידע אם פשה אם לא נמי מותר וז"ל התוספתא פ"ד כיצד הותר מכלל תגלחת מצורע מוחלט ה"ז מותר לגלח וא"צ לומר מנגעתו אלא אפי' ליתן סימן לנתקו אם פשה אם לא פשה: הדא היא דתנינן. לקמן פ"ז כה"ג ונזיר שהיו מהלכין בדרך כו': הטומאה. שסותרת את הכל וחייבת בקרבן ילפינן מדכתיב והימים כו': שעשה בה המגלח. את הנזיר שלוקה כנזיר עצמו המתגלח שנאמר לא יעבר על ראשו קרי ביה לא יעביר לאחר: והטמא לא עשה בו מטמא כמיטמא. שנאמר וטמא ראש נזרו למעוטי ראש נזרו ודייק ליה מדלא כתיב וטמא לו ראש נזרו:

הלכה ו מתני' מגלח בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני. כדכתיב וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו וביום השמיני יביא *שני בני יונה או שני (בני) תורים א' לעולה וא' לחטאת וכבש בן שנתו לאשם: מה בין זה למצורע. דכתיב בפ' מצורע בתגלחת שניה והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' וביום השמיני יקח וגו' וקיי"ל במצורע אם גילח בשמיני מביא קרבן בתשיעי: א"ל שזה טהרתו תלויה בימיו. נזיר טהרתו תלויה בהזאת שלישי ושביעי וטבילה הלכך כיון שטהר בשביעי אע"פ שלא גילח עד יום השמיני מביא קרבנותיו בו ביום: אבל מצורע טהרתו תלויה בהתגלחתו. כדכתיב ביום השביעי יגלח את כל שערו והדר כתיב ורחץ בשרו במים ואם טבל עד שלא גילח לא עלתה לו טבילה הלכך אם גילח בשמיני אכתי צריך טבילה והערב שמש לכך אינו יכול להביא קרבנותיו עד התשיעי:
גמ'

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ו מנזירות ה"ג
מה ב מיי' שם ה"א ב
מו מיי' שם ה"א
מז ד ה מיי' פ"ז שם ה"א
מח ו מיי' פ"ו שם ה"ג
מט ז מיי' שם ה"א ב
נ ח מיי' פ"ח מט"מ ה"ג
נא ט מיי' פ"ז מנזירות הי"א
נב י מ"י פ"ה שם ה"ג וה"ג מ"כל ה"ה
נג כ מיי' פ"ו מנזירות הי"א סמ"ג עשין קכז
נד ל מיי' פ"ח שם ה"ה
נה מ מיי' פ"א מט"מ ה"ד ובהשגות ובכ"מ
נו נ מיי' פ"ו מנזירות הי"ג

מסורת הש"ס

נזיר מד א וב"ג
(לקמן דפ"ז) בבלי מו
שם מד
שם ע"ב
נ"ל שתי תורים או בני בני יונה

רידב"ז

הוון בעיי מימר בארבעה כוסות של יין. בזה הל' הנזירות ואסור יין של מצוה אבל אם אמר שבועה שאשתה ונזיר אשתה [נ"ל ישתה] כן הוון בעיי בני הישיבה למימר ע"ז אתא מימר לך לא ישתה שהל' הנזירות על השבועה ולא ישתה ולא כהוין בעיי מימר ודוק. והא דנקט של יין ולכאורה היה צריך לגרוס בד' כוסות ונראה משום דבפ"ב דילן דף ד' גרסינן במאי אילימא בקידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא בתמיה [לגיטת ר"ת ז"ל עיי"ש] ולמה לן קרא להכי הא יכול לצאת קידוש בפת ובהבדלה הוי דרבנן ודוקא בבבלי דקאי על קרא שפיר מקשה דהו"א דבקידושא משום דעיקר קידוש הוי מדאורייתא ע"ז פריך הא יין לאו מדאורייתא אבל בירושלמי דלא קאי על קרא אלא על המתניתין דיין לא היתר מכללו אבל מצוה משא"כ תגלחת וטומאה הותרו מכללם במקום מצוה ע"כ לא מצי למימר דבעי מימר בקידוש והבדלה דהוי מצוה מדרבנן לא הותר מכללו משום דלא הוי רק מדרבנן משא"כ בתגלחת וטומאה דמנינו

שנויי נוסחאות (ספ"ז) שבכלן בתגלחת כד"ו מכללן היוצא מן הגפן הותר בתגלחת. (שכ"מ) של מים או כ"ה בד"ו.

גמ' *כתיב והזיר לייי את ימי נזרו [א] מיום הבאת קרבנותיו דברי רבי ר' יוסי בי ר' יהודה אומר משעת תגלחתו ר' זעירא בשם רב הושעיה ר' חייה בשם ר' יוחנן מה פליגין בשגילח בשביעי והביא קרבנותיו בשמיני אבל אם גילח בשמיני והביא קרבנותיו בו ביום כל עמא מודה ביום הבאת קרבנותיו אמר ר' יוסי והוא שטבל בשביעי אבל אם טבל בשמיני נעשה שביעי שמיני ושמיני שביעי ואינו מונה אלא מן השביעי בלבד *ניטמא וחזר וניטמא מביא קרבן על כל אחד ואחד אמר ר' זעירא כרבי יוסי בי ר' יודה ברם כרבי היידא הוא עומד בנזירות בטומאה א"ר אילא מה פליגין למנות לנזירות בטהרה והזיר לייי את ימי נזרו והביא אמר רבי עד שיביא ממש רבי יוסי בי רבי יהודה אומר אפי' נראה להביא קרבן טומאה כל עמא מודיי שמביא קרבן טומאה ותני כן *ניטמא בשביעי וחזר וניטמא בשמיני מביא קרבן לכל אחד ואחד על דעתיה דרבי זעירא כרבי נדחה קרבן ראשון ומביא קרבן שני על דעתיה דרבי יוסי בי ר' יהודה לא נדחה על דעתיה דר' הילא דברי הכל לא נדחה ומביא אחר:

הלכה ז מתני'

*תגלחת הטהרה כיצד [ג] היה מביא שלש בהמות חטאת עולה ושלמים שוחט את השלמים ומגלח עליהן דברי ר' יהודה ר' אלעזר אומר לא היה מגלח אלא על החטאת [ג] שהחטאת קודמת בכל מקום [ד] ואם גילח על אחת משלשתן יצא:

גמ'

קרבן העדה

גמ' ביום הבאת קרבנותיו. דכתיב ביום השמיני יביא שתי תורים והדר כתיב והזיר לה' את ימי נזרו שחוזר ומונה נזירותו: בשעת תגלחתו. הכתוב מדבר דהיינו בשביעי דהא כתיב והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו כו' ש"מ שקודם הבאת קרבנו מתחיל למנות ימי נזירותו והיינו בשביעי: מה פליגין. כי פליגי: כל עמא מודה. הכל מודים [ר'] וריב"י: ה"ג אבל אם טבל בשמיני נעשה שמיני שביעי ותשיעי שמיני ואינו מונה אלא מן התשיעי בלבד. וה"פ אם טבל בשמיני הואיל וקפיד רחמנא שיביא נזיר קרבנו בטהרה ובעודו טבול יום לא יביא ולא ישלח קרבנותיו צריך להמתין עד יום התשיעי להביא קרבנותיו ולמנות נזירות טהרה: ה"ג נטמא וחזר ונטמא מביא קרבן אחד לכולן אר"ז כריב"י. הך ברייתא אתייא כריב"י ואיירי שנטמא בשביעי וחזר ונטמא לסוף ז' אחר שהזה ושנה וטבל דמיד כשהזה וטבל חל עליו באותו יום נזירות טהרה דהא יום ז' עולה למנין נזירותו וכיון שכן ה"ל כטומאה אחריתי ומ"מ פטור מקרבן טומאה אחר כיון שלא היה שעה שראוי להביא קרבנות טומאה הראשונה: ברם כר'. אבל לר' בשביעי עדיין הוא בטומאתו דלא נראה עדיין להתחיל נזירות טהרה עד זמן הבאת קרבנותיו דהיינו בשמיני וכטומאה אריכתא היא ואמאי אמר חזר ונטמא ואם נטמא בשמיני וחזר ונטמא בשמיני הרי יצאה שעה שראוי להביא קרבן וחייב שני קרבנות: מה פליגין. כי פליגי ר' וריב"י נזירות טהרה מהיכן מנינן ר' סובר משהביא קרבנות ממש הוא מתחיל למנות וריב"י אמר אפי' משנראה להביא קרבנו דהיינו בשמיני מתחיל למנות: ה"ג אבל עד שלא נראה להביא קרבן טומאה כל עמא מודיי שאינו מביא קרבן טומאה. וה"פ אבל אם עד שלא נראה להביא קרבן טומאה נטמא הכל מודים שאינו מביא קרבן טומאה אחר שהרי טומאה אריכתא היא: ה"ג ותני נטמא כו' ע"ד דר' הילא כרבי נדחה כו' ע"ד דר"ז דברי הכל כו'. וה"פ לר' הילא לא אתיא הך ברייתא כר' דסובר דאינו מתחיל למנות עד שיביא קרבנו א"כ כשנטמא קודם הבאת קרבנותיו עדיין לא יצא מטומאתו הראשונה וכטומאה אריכתא היא הלכך כשנטמא שנית אזדא ליה קרבן הראשון וכשמביא קרבן על טומאה השניה מהני נמי לטומאה הראשונה דכולא חדא מילתא נינהו ולריב"י כיון שנראה ביום השמיני להביא קרבן ומתחיל למנות נזירותו ה"ל כטהור וכשנטמא אח"כ טומאה אחריתי היא וצריך להביא קרבן על כל טומאה וטומאה ולר"ז דמודה ר' משראוי להביא קרבן מתחיל למנות נזירות טהרה הך ברייתא אתיא ככ"ע:

הלכה ז מתני' שוחט את השלמים ומגלח עליהם. דכתיב בנזיר וגלח את ראשו פתח אהל מועד ומפרשינן לקרא הכי וגלח את ראשו על זבח הכתוב בו פתח אהל מועד והיינו שלמים דכתיב בהו ושחטו אותו פתח אהל מועד: שהחטאת קודמת בכל מקום. לעולה ושלמים ודין הוא שיגלח על הראשון:

גמ'

פני משה

גמ' כתיב. בנזיר טמא והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו וגו' ולעיל מיניה כתיב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא: מיום הבאת קרבנותיו. מיום השמיני שהוא יום הבאת קרבנותיו הוא שמתחיל למנות ימי נזירות טהרה כדכתיב וכפר והדר והזיר שיתחיל למנות מיום שכיפר: משעת תגלחתו. שהוא ביום השביעי מתחיל הוא למנות: מה פליגין בשגלח בשביעי. דבהא קסבר רבי יוסי ברבי יהודה דמשביעי הוא דחיילא נזירות טהרה אבל אם גלח בשמיני והביא קרבנותיו בו ביום כדתנן במתני' כל עמא מידיי דלא חיילא עד יום השמיני שהוא יום הבאת קרבנותיו שהרי עדיין לא גלח תגלחת טומאה עד היום: רבי יוסי אמר. בטבילה תליא מילתא והוא שטבל בשביעי כהא קאמר רבי יוסי ברבי יודה דמונה משביעי שכבר נראה להביא קרבן: אבל אם טבל בשמיני. מכיון דבשביעי מחוסר טבילה הוא נעשה שביעי שמיני ושמיני שביעי כלומר עכשיו שניהם כיום אחד הן דהטבילה שהיתה צריכה להיות מאתמול לא טבל עד היום: ואינו מונה אלא מן השביעי בלבד. היינו ביום השמיני שהוא עכשיו שביעי לו כדאמרן ואפילו רבי יוסי ברבי יודה מודה בהא דאינו מתחיל למנות מיום האתמול: נטמא וחזר ונטמא. עד שלא הביא קרבן: אמר רבי זעירא כרבי יוסי בר יהודה. מיתוקמא הך ברייתא דלדידיה שפיר משכחת לה שחזר ונטמא בשביעי וכיון דבשביעי ראוי להתחיל ולמנות נזירות טהרה טומאה אחריתא מיקריא ומביא קרבן על כל אחד ואחד: ברם כרבי. לא מצית לאוקמי: היידא הוא עומד בנזירות טומאה. הרי זה עדיין בנזירות טומאה הוא עומד דכיון דסבר רבי נזירות טהרה לא חיילא עד יום הבאת קרבנותיו וזה שנטמא בשביעי כטומאה אחת היא ואינו מביא אלא קרבן אחד: אמר רבי אילא. דלא היא דאפילו כרבי אתייא דמה פליגין למנות לנזירות בטהרה לרבי מתחיל למנות מיום השמיני ולרבי יוסי בר"י משביעי ובהא פליגי דכתיב והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש וגו' רבי סבר עד שיביא ממש והזיר לה' ימי נזירותו ורבי יוסי בר"י סבר אפילו נראה להביא והיינו ביום השביעי לאחר שטבל שכבר נראה להביא: קרבן טומאה. אבל לענין קרבן טומאה אם חזר ונטמא בשביעי כ"ע מודים שמביא קרבן טומאה דמאחר שטבל ביום השביעי ונטמא טומאה אחריתא היא: ותני כן נטמא בשביעי וחזר ונטמא. למחרתו ביום השמיני מביא קרבן על כל טומאה וטומאה: ע"ד דרבי זעירא. דאמר אליבא דרבי דטומאת שביעי כטומאה אריכתא היא ולדידיה נדחה קרבן ראשון שהפריש על טומאה הראשונה דכיון שחזר ונטמא אינו ראוי להביא קרבן טומאה ומביא קרבן שני אחר טהרתו ולדעת' דרבי יוסי בר"י לא נדחה הקרבן וחוזר ומביא קרבן אחר על טומאה השנייה: על דעתיה דרבי הילא. דקאמר דלא פליגי בקרבן ד"ה היא הך ברייתא ולא נדחה קרבן הראשון וחוזר ומביא אחר על השניה:

הלכה ז מתני' שוחט את השלמי' ומגלח עליהם. דכתיב בנזיר וגלח את ראשו פתח אהל מועד ומפרשינן לקרא הכי וגלח את ראשו על זבח שכתוב בו פתח אהל מועד והיינו שלמים דכתיב בהו ושחטו פתח אהל מועד: שהחטאת קודמת בכל מקום. לעולה ושלמים ובדין הוא שיגלח על הראשון והלכה כרבי יהודה שלכתחלה מגלח על השלמים:

גמ'

רידב"ז

דמלינו דהוי מלוה דאורייתא הותרו מכללם ז"א דהא בקידוש והבדלה לא הוי אפילו מדרבנן מלוה דוקא על היין דהא יכול לקדש על הפת ולהבדיל על שכר תמרים משא"כ בד' כוסות דהוי המלוה מדרבנן על יין דוקא ע"כ בעי מימר דבגפן לא הותר מכללו בד' כוסות של יין ונקט של יין דוקא משום דהוי רק מדרבנן משא"כ בתגלחת ולפ"ז עיקר מלוה של ד' כוסות דוקא על היין ולא שאר משקין ודוק:

ניטמא וחזר וניטמא מביא קרבן אחד על הכל. כדאיתא בבבלי דף י"ח ובתוספתא פ"ד לגי' הגר"א ז"ל וז"ל התוספתא ניטמא בז' וחזר וניטמא בז' מביא קרבן אחד נטמא בה' וחזר וניטמא בח' מביא קרבן על כל אחד ואחד ע"כ ובזה יתפרש הסוגיא דידן כמו דאוקי בבבלי כר"י בר"י דאי לרבי לא משכחת לה חזר וניטמא דהא עדיין טומאה אחת היא אבל לר"י בר"י הוי טומאה אחריתא מז' לז' וע"ז קאמר ר"ז דאתיא כר"י בר"י ברם כרבי עדיין עומד בנזירות דטומאה ולא שייך חזר ונטמא בז' דס"ל לר"ז דתלי בהתחלת המנין דנזירות דטהרה וכיון דלרבי התחלת המנין הוא בח' א"כ בז' לא שייך חזר ונטמא דהוי עדיין הדא נזירות דטומאה ומאי קמ"ל ע"ז אמר ר"ה דז"א דלא תלי בזה דאפילו אם המנין מתחיל אח"כ מ"מ יש לומר דהוי טומאה אחריתא ומביא ב' קרבנות דטומאה דהא אפילו בח' לרבי נמי אינו מתחיל למנות עד שיביא בפועל הקרבן וא"כ צריך להיות אליבא דרבי לשיטת ר"ז דתלי במנין אם נטמא בח' וחזר ונטמא בח' אינו מביא אלא קרבן אחד דהא עדיין עומד בנזירות דטומאה כיון דלא התחיל עדיין המנין דהא לא הביא עדיין הקרבן ומ"מ נקט בסיפא דהתוספתא דאם נטמא בח' וחזר ונטמא בח' דמביא ב' קרבנות ע"כ מה פליגין למנות נזירות בטהרה והזיר וגו' והביא אמר רבי עד שיביא ממש ריבר"י אומר אפילו נראה להביא וע"כ לא פליגי רק לענין למנות נזירות אבל לקרבן טומאה כו"ע מודיי שמביא קרבן טומאה דהא תני כן נטמא בה' וחזר ונטמא בח' מביא קרבן לכל אחד ואחד אלמא דאף דעומד עדיין במנין הראשון מ"מ מביא קרבן טומאה לכל אחד ואחד א"כ שפיר קמ"ל בריישא דנטמא בז' וחזר ונטמא בז' דמביא קרבן אחד אפילו לרבי דהא לרבי בח' כי האי גוונא מביא קרבן על כל אחד ואחד אע"ג דהוא עדיין במנין הראשון

מסורת הש"ס

(פ' נזיר יד ה)

בזמן פ"ט ה"ב

זבחי' פ"ד)

נזיר מז:

תורה אור: במדב' ו

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ו מנזירות הי"ב

נח ב מיי' פ"ח שם ה"א סמ"ג עשין קכז

נט ג מיי' שם ה"ב וכ"מ כ"ט מהמידין ה"ו

ס ד מיי' שם ה"ב

גמ' ר' יהושע בן לוי אמר ואת האיל יעשה וגו' (במדבר ו) מה תלמוד לומר יעשה הקדים בו מעשה הכתיב רבי חיננא קומי ר' מנא והא כתיב ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו מעתה ועשה הקדים בו מעשה מאי כדון אתא ר' חיננא בשם ר' יהושע בן לוי שאם גילח על אחת משלשתן יצא ר' זעירא בעא קומי רבי מנא מאן תנא *כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות רבי אלעזר אמר דברי הכל היא כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות:

הלכה ח מתני'

*רבן שמעון בן גמליאל אומר הביא שלש בהמות ולא פירש הראויה לחטאת תיקרב חטאת לעולה תיקרב עולה לשלמים תיקרב שלמים *היה נוטל שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד ואם גילח במדינה משלח תחת הדוד במה דברים אמורים בתגלחת הטהרה אבל בתגלחת הטומאה לא היה משלח תחת הדוד רבי מאיר אומר הכל משלחין תחת הדוד חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד:

גמ' הוון בעיי מימר בשלא פירש הא בתוך ביתו פירש אמרין אפילו בתוך ביתו לא פירש למה *בהמה אין עליה הלכות סתומות בתחילה רבי יוסי בי רבי בון בשם רב טובלו ברוטב מה טעמא ונתן על האש אף הזבח יהא באש *תני הכל משלחין תחת הדוד חוץ מן הטמא שבגבולין הטמא שבמקדש תחת הדוד של אשם מביא דברי רבי מאיר ר' יודה אומר הטהור כך וכך מביא הטמא כך וכך אינו מביא וחכ"א הטמא שבמקדש והטהור שבגבולין אינו מביא אין לך משלח תחת הדוד אלא המגלח בטהרה פתח אוהל מועד רבנין אמרין עד שיהא ראוי וסמוך ור"מ אומר ראוי אע"פ שאינו סמוך סמוך אע"פ שאינו ראוי:

הלכה

פני משה

גמ' ואת האיל יעשה. זבח שלמים כתיב מה ת"ל יעשה הקדים בו מעשה. להקדים בו מעשה אחר שיהא מגלח על השלמים. א"נ דדריש מיעשה שיקדים מעשה השלמים כדי שיגלח עליהן ואף ע"ג דבקרא דוהקריב את קרבנו וגו' עולה וחטאת והדר שלמים כתיבי לאו דוקא אלא שלמים קודמין והיינו דמותיב רבי חיננא דהא בהאי קרא דשלמים כתיב ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו ומעתה תדרוש נמי ועשה להקדים בו מעשה בתמיה הא ודאי אין מנחתו ונסכו קודמין שהרי עם זבח השלמים הן באין: מאי כדון. והשתא מאי יעשה מאי דרשת ביה: אתא רבי חיננא. וקאמר בשם ריב"ל דלא להקדים אתיא דהחטאת קודמת בכל מקום אלא ללמדינו שאם גילח בדיעבד על אחת משלשתן יצא ולהכי כתיב האי יעשה בשלמים לפי שהוא אחרון בקרבנות ולומר לך באיזה מהן שעשה וגלח יצא: מאן תנא. הא דתנן בפ' כל התדיר כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות וקס"ד דכרבי אליעזר דמתני' אתיא דאמר החטאת קודמת בכל מקום ורבי יהודה פליג בהא: רבי אלעזר אמר ד"ה היא. התם כל החטאות כו' כדיליף התם מקראי ורבי יהודה לא פליג אלא הכא דדריש לה מדכתיב פתח אהל מועד כדפרישית במתניתין:

הלכה ח מתני' הביא שלש בהמות ולא פירש. אע"ג דכל הקרבנות צריך שיקראו להם שם הכא לא צריך דמשאמר אלו לנזירותי הוי כאלו קרא שם לכל אחד ואחד דכבשה אינה ראויה אלא לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים: ומשלח תחת הדוד. שמבשלים בו זבח השלמים: ואם גילח במדינה. בירושלים משלח תחת הדוד דאע"ג דכתיב פתח אהל מועד לאו דוקא אלא ללמד שאינו מגלח עד שיהיה פתח אהל מועד פתוח: אבל בתגלחת הטומאה. אפילו גלח במקדש אינו נוטל השער ומשלח תחת הדוד של אשם וחטאת העוף דלא כתיב נתינת שער תחת הדוד אלא בנזיר טהור: הכל משלחין תחת הדוד. טהור במקדש ובמדינה וטמא במקדש חוץ מן הטמא שגלח במדינה מפני ששערו נקבר: גמ' הוון. בני הישיבה בעיי מימר מתחלה דהאי לא פירש דקאמר שלא פירש בשעת הבאה לעזרה הא בתוך ביתו פירש איזה לעולה כו' דאי לאו הכי לא הוו כמפורשין אלא כסתומין ויכול הוא לשנותן כפי שירצה: אמרין. חזרו בהן ואמרין אפילו בתוך ביתו לא פירש ואפ"ה אמרינן כמפורשין הן: למה. מפני שבהמה אין עליה הלכות סתומין בתחלה וכדאמרי' לעיל פ"ד דבהמה לא שייכא סתומה אפי' לא פירש כלל דניכרת היא אם זכר בן שנתו לעולה ונקבה לחטאת ואיל בן שתי שנים לשלמים: טובלו. לשער ראש נזרו ברוטב של זבח השלמים ומשלה תחת הדוד דכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ודרשינן אף הזבח מן רוטב הזבח עצמו יהא באש: חוץ מן הטמא שבגבולין. שלא גלח במקדש אלא בירושלים: הטמא שבמקדש תחת הדוד של אשם. שהוא מביא היה משלח: הטהור כך וכך. כאן וכאן במקדש ובמדינה היה מביא שער נזרו ומשלח והטמא כאן וכאן אינו מביא: אלא המגלח בטהרה. ובמקדש: פתח אהל מועד. כתיב וה"ג רבנין אמרין עד שיהא ראוי וסמוך. שיהא טהור וראוי ליכנס למקדש והוא סמוך לפתח אהל מועד ולפיכך אינו משלח אלא טהור במקדש: ור"מ אומר ראוי אע"פ שאינו סמוך. וטהור אפילו גלח במדינה משלח וסמוך אף על פי שאינו ראוי וטמא במקדש משלח:

הלכה

קרבן העדה

גמ' רבי יהושע בן לוי אמר. מ"ט דר"י דאמר שוחט את השלמים תחלה: מה ת"ל יעשה. דה"מ למכתב ועשה את חטאתו ואת עולתו ואת האיל זבח שלמים אלא להקדים בו עשיה שישחוט את השלמים תחלה: והא כתיב. בפ' נזיר בתר ואת האיל ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו דה"מ למכתב ואת האיל זבח שלמים ואת מנחתו ואת נסכו ה"נ נימא שיקדים עשיית המנחה והנסכים קודם כולן בתמיה א"ו צ"ל דאורחיה דקרא למכתב הכי וא"כ אין ראיה מואת האיל יעשה: שאם גילח על אחת משלשתן יצא. היינו טעמא דר"י דסמוך לשלמים כתיב וגילח וגו' מסתברא דבתר שלמים מגלח א"כ דין הוא שיקדימו והא דכתיב חטאת ועולה תחלה ללמד שאם גילח על אחת משלשתן יצא: ה"ג מאן תנא שהחטאת קודמת בכל מקום ר' אלעזר ר' אלעזר אומר ד"ה היא כו'. וה"פ פשטא דלישנא משמע אפי' במעשיה ואנן לא תנן הכי פ' כל התדיר אלא שדם החטאת קודם לדם העולה אבל למעשיה העולה קודמת והכא למעשיה קיימינן ועוד כיון שמצינו מעלה בעולה אין הכרח להקדים החטאת וקאמר ר"א היא אבל חכמים פליגי ור"א אמר מתני' ד"ה והא דקאמר שהחטאת קודמת בכל מקום היינו שקודמת אפי' למעשיה לאשם הלכך יש לנו לומר דגילוח יהיה נמי על החטאת:

הלכה ח מתני' ולא פירש. אע"ג דכל הקרבנות צריך שיקראו הבעלים להם שם הכא לא צריך דמכי אמר אלו לנזירותי הוי כאלו קרא שם לכל אחד ואחד דכבשה אינה ראויה אלא לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים: ומשלח תחת הדוד. שמבשלים בו זבח שלמים: ואם גלח במדינה. ואע"ג דכתיב וגלח הנזיר פתח אהל מועד לאו דוקא אלא ללמד שאינו מגלח עד שיהיה פתח אהל מועד פתוח: היה משלח תחת הדוד. דכיון דאוקימנא פתח אהל מועד לדרשא אחרינא אף במדינה יכול לגלח: בד"א. שבמקדש נוטל ומשלח תחת הדוד בתגלחת טהרה: אבל בתגלחת הטומאה. אפי' גלח במקדש אינו נוטל שער ומשלח תחת הדוד של קרבנותיו דלא כתיב נתינת שער תחת הדוד אלא בנזיר טהור: הכל משלחין. טהור שבמקדש ובמדינה וטמא במקדש חוץ מטמא שגילח במדינה מפני ששערו נקבר: גמ' הוון בעי מימר. סברוהו למימר הא דתנן במתני' ולא פירש היינו בשעת הבאה למקדש אבל בשהיו עדיין תוך ביתו בשעת לקיחה פירש איזהו לחטאת כו': אמרין. שאינו כן ואפי' בשעת לקיחה אינו צריך לפרש: למה. הא כל הקרבנות צריכין קריאת שם: בהמה אין עליה הלכות סתומות בתחלה. והיינו קרבנות נזיר שאפי' בתחלה אינן צריכין קריאת שם: טובלו ברוטב. נוטל את הרוטב ונותן על שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד של שלמים: מה טעמא. כלומר מנ"ל שיטבלם ברוטב: ונתן על האש אשר. תחת זבח השלמים והאי זבח מיותר אלא ה"ק מזבחו יהא באש שמתחתיו: ה"ג חוץ מן הטמא שבגבולין תחת הדוד כו'. ששערו נקבר: הטהור. כאן וכאן במקדש ובמדינה משלח: הטמא. במקדש ובמדינה לא היה משלח: אלא המגלח בטהרה. במקדש מפני שנעשה כמלותו: ה"ג רבנן אמרין עד שיהא ראוי וסמוך ור"מ אמר ראוי אע"פ שאינו סמוך כו'. וה"פ ראוי היינו טהור וסמוך היינו בירושלים שהוא משלח תחת הדוד שמבשלין בו השלמים וא"ל הבאה וקאמר לרבנן דמצריכין ראוי וסמוך הלכך אינו משלח אלא הטהור בירושלים ולר"מ דאמר בחדא מינייהו סגי לכך קאמר טהור במדינה וטמא בירושלים משלחין:

הלכה

רידב"ז

הראשון מ"מ בה' צריך ב' קרבנות וא"כ ה"א דאף בז' כן קמ"ל ומסיק הגמ' דע"ד דר"ז כרבי נדחה קרבן ראשון ומביא שני ע"ד דריב"ר"י לא נדחה ע"ד דר"ה ד"ה לא נדחה ומביא אחר פי' דלר"ז באמת גם הסיפא גבי נטמא בה' דמביא קרבן אבל אחד ואחד גם זה לא אתיא לרבי דלרבי באמת אינו מביא אלא אחד ונדחה קרבן הראשון [ונקט לשון נדחה משום דבה' כבר הפריש הקרבן] משום דעומד עדיין במנין הראשון ורק לריב"ר"י דעומד במנין שני מביא אבל אחד ואחד גבי נטמא בה' ע"כ קמ"ל דבז' אף שעומד במנין שני אליבא דר"י בר"י מ"מ כיון שלא יצא לשעה הראויה להביא הרבן מביא קרבן אחד אבל לרבי פשיטא מאי קמ"ל אבל לר"ה גם לרבי לא נדחה קרבן ראשון ובה' אפילו עומד בנזירות הראשון מביא ב' קרבנות אפילו אליבא דרבי ע"כ קמ"ל דבז' מביא קרבן אחד ודוק:

ריב"ל אמר ואת האיל יעשה וגו' מה ת"ל יעשה הקדים בו מעשה הכתיב ר"ת כו' מאי כדון כו' שאם גילח על אחת משלשתן יצא ע"כ. פי' דהנה פי' המשנה לשיטת הרמב"ם ז"ל דצריך לגלח אליבא דר' יהודה על כולן ולכתחלה צריך לגלח לאחר שישחט כולן ושלמים באחרונה ואם גלח על חטאת או עולה יצא ע"ש ולפר"ז תתפרש המשנה יפה ולשון המשנה מדויק מאד לשיטת

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פ"ט מתמידין ה"ה

סב ב ג מיי' פ"ח מנזירות ה"ה

סג ד מיי' שם ה"ב

סד ה מיי' שם ה"ג

סה ו מיי' פ"ו שם ה"ד

מסורה הש"ס

(זבחים פ"י) בבלי נ ב

נזיר מה וש"נ

שם ע"ב

לעיל פ"ד ה"ד

(תוספתא' פ"ד) נזיר מה ב

תורה אור: במדבר ו

הלכה ט מתני׳

*היה מבשל את השלמים או שולקן וכהן נוטל את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד ונתן על כפי הנזיר ומניפן ואחר כך הותר הנזיר לשתות ביין וליטמא למתים רבי שמעון אומר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין ולהיטמא למתים:

גמ׳ *מתניתא אמרה השלוק קרוי מבושל דתנינן היה מבשל השלמים או שולקן וקרייה אמרה שהצלי קרוי מבושל דכתיב ויבשלו את הפסח באש אין תימר שלא כהלכה ר׳ יונה בוצרייה אמר כמשפט ומתניתא אמרה שהשלוק קרוי מבושל והא תנינן *הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק אמר ר׳ יוחנן הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם אמר ר׳ יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה מה נפיק מביניהון אמר קונם יין שאיני טועם בחג על דעתיה דר׳ יוחנן אסור ביום טוב האחרון על דעתיה דרבי יאשיה מותר אוף ר׳ אושעיא מודה שהוא אסור לא אמר ר׳ יאשיה אלא לחומרין ר׳ חייה בר בא אמר ר׳ יוחנן אכל חליטא ואמר לא טעמית מזון בהדין יומא והתנן *הנודר מן המזון מותר במים ובמלח פתר לה כר׳ יאשיה דאמר הילכו בנדרים אחר לשון התורה מניין שכל הדברים קרויין מזון אמר רבי אחא בר עולא ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון וגומר מה תלמוד לומר ומזון אלא מיכן שכל הדברים קרויין מזון כתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל אי בשלה יכול בפני עצמה תלמוד לומר מן האיל הא כיצד חותכה עד שהוא מניח בה כשעורה ולא הקודש בולע מן החול ולא החול בולע מן הקודש *חילפיי שאל לר׳ יוחנן ולרשב״ל טבל מהו שיוסר ביותר ממאתים אמר ליה אין טבל ביותר ממאתים והא תנינן *כל המחמץ והמטבל והמדמע אין תימר ולמאה ולמאתים אפילו לא חימץ אפילו לא טיבל אלא בענבים אנן

קרבן העדה

הלכה ט מתני׳ או שלקן. בישול יותר מדאי עד שנימוח: ואח״כ הותר הנזיר לשתות יין כו׳. דכתיב ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כולם: כיון שנזרק עליו כו׳. דכתיב הכא אחר ישתה הנזיר יין וכתיב התם אחר התגלחו את נזרו מה להלן אחר מעשה יחידי אף כאן אחר מעשה יחידי הא למדת כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים מותר לשתות יין ולהטמא למתים וגילוח א״צ להזכיר שכך מלותו או שיגלח אז:

גמ׳ היה מבשל את השלמים. איל של הנזיר או שולקן וכתיב ולקח הכהן זרוע בשלה מן האיל ש״מ דשלוק קרוי מבושל: וקרייה אמרה. ומקרא מוכח שהצלי קרוי מבושל דכתיב ויבשלו את הפסח ובפסח כתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש: אין תימר שלא כהלכה. עשאו שבישלו הפסח: כמשפט. דכתיב ויבשלו את הפסח ויעשוהו כמשפט ואי לא צלאו אינו כמשפט: ופריך מתני׳ אמרה שלוק קרוי מבושל והא תנינן נדרים פ״ו: מותר בצלי ובשלוק. ש״מ צלי ושלוק לא מיקרי מבושל ומקרא ומתני׳ דהכא שמעינן צלי ושלוק מיקריין מבושל: ומשני אר״י בנדרים הלכו אחר לשון בני אדם. דאין קורין מבושל אלא מבושל ממש ולא צלי ושלוק: מה נפיק מן ביניהון. מאי בינייהו: אסור בי״ט אחרון. דבלשון בני אדם אף י״ט האחרון בכלל חג: מותר. דבלשון תורה לא מיקרי חג אלא שבעה ימי סוכות: אף ר׳ יאשיה מודה דאסור. סתמא דש״ס קאמר בהא לא פליגי דאף ר׳ יאשיה לא אמר דאזלינן בתר לשון תורה אלא לחומרא כגון בנודר מן המבושל דאסור אף בצלי אבל היכא דלשון בני אדם לחומרא כגון קונם יין שאני טועם החג מודה דאזלינן בתר לשון בני אדם ואסור: אכל חליטא. לביבות המבושלות במים ואמר לא טעמתי מזון היום הזה שאינן חשובין מזון ובערוך גרס חלטין והן פירות גנוסר וכן נראה עיקר וכ״ה בבבלי: ופריך והא תנינן. פ״ג דעירובין: מותר במים ומלח. ש״מ שאר כל הדברים קרויים מזון: ומשני פתר לה. תפרש מתני׳ דעירובין דאתיא כר׳ יאשיה דאמר הלכו בנדרים אחר לשון תורה לחומרא ובלשון תורה כל הדברים קרויין מזון חוץ ממים ומלח: בר. הוא עיבור ולחם כמשמעו ומה ת״ל מזון אלא שאר מיני מאכל לידה לדרך ש״מ כל הדברים קרויים מזון: יכול בפני עצמה. דמשמע שהיא לבדה נתבשלה: ת״ל מן האיל. שעדיין מחוברת באיל: הא כיצד. שתהיה מחוברת ותהא בפני עצמה: חותכה. קודם בישולה מן האיל ומניחה מחוברת כשעורה ואין זה חיבור ממש: ופריך ולא הקדש. דהיינו הזרוע איקרי קדש שהיא לכהן ואסורה לזרים ושאר איל איקרי חול שנאכל לזרים וקשיא ליה איך מבשל הזרוע עם האיל הלא בולעין זה מזה ואיך יאכל הזר קדש: חילפיי כו׳. כלומר לפי מאי דמסיק בסוף הסוגי׳ מיתרצא קושיא זו: ה״ג טבל מהו שיאסור ביותר ממאתים וכ״ה פ״ק דערלה. וה״פ המתבלים את הקדרה אם אוסרים יותר ממאתים או דלמא אין מתבלין יותר ממאתים: א״ל אין. לך תבלין שנותנין טעם יותר ממאתים: ופריך והא תנינן. ערלה פ״ב: כל המחמץ והמתבל והמדמע. בתרומה ובערלה ובכלאי הכרם אסור קתני מיהא המתבל את הקדרה בתבלין של כלאי הכרם או ערלה או תרומה אין עולין באחד ומאתים ש״מ דיש תבלין שאין עולין באחד ומאתים אלא כיון דלטעמא עבידי לא בטילי כל זמן שנותנין טעם: אין תימר. אם ס״ד אף תבלין עולין בתרומה במאה ובערלה וכלאי הכרם במאתים ואסור דתנן במתני׳ דערלה היינו עד מאה ומאתים קשיא ל״ל מחמץ ומתבל הא לעולם אינן עולים פחות ממאתים אלא ודאי מתבל חמור דאפי׳ במאתים אינו עולה: אלא בענבים אנן

פני משה

הלכה ט מתני׳ או שולקן. שליקה בישול יותר מדאי עד שנימוח וקמ״ל דבשליקה אינו יוצא מתורת בישול: ואח״כ הותר הנזיר לשתות ביין. דכתיב ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כלן אחר הקרבן ואחר התגלחת דס״ל התגלחת מעכבת: ר״ש אומר כיון שנזרק עליו א׳ מן הדמים. דכתיב הכא ואחר ישתה הנזיר יין וכתיב התם אחר התגלחו את נזרו מה להלן אחר מעשה יחידי דלאחר גלוח עביד תנופה אף כאן אחר מעשה יחידי וכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים מותר לשתות ביין ולהטמא למתים ואע״פ שעדיין לא גלח דתגלחת לא מעכבת וכן הלכה:

גמ׳ מתניתא אמרה כו׳. מפורש לעיל בנדרים פ״ו וע״ש: כתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה אי בשלה יכול בפני עצמה. דהכי משמע לשון בשלה שכבר נתבשלה בפני עצמה ת״ל מן האיל דמשמע שנתבשלה מחוברת עם האיל ולוקח הזרוע מן האיל: הא כיצד. יתקיימו שני כתובים הללו: חותכה. לזרוע קודם הבישול עד שהוא מניח בה כשעורה מחוברת לאיל ומבשלה ונמצא ב׳ הכתובים קיימים: ולא הקודש כו׳. כלומר וכשהוא עושה כך נמצא שאינם בולעים זה מזה ואינו בולע האיל החולין מזרוע הקודש והאי תנא לא ס״ל דלמדין נותן טעם מזרוע בשלה כדלקמן דלדידיה לא היה האיל בולע כלל: טבל. כמו תבל בחילוף האותיות וכן הוא במס׳ ערלה: מהו שיוסר ביותר ממאתים. תבלין של ערלה ושל כלאי הכרם אם הם אוסרין ביותר ממאתים דערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים והני כיון דלטעמא עבידי אם עולין באחד ומאתים או לא: אמר ליה אין תבל ביותר ממאתים. אפי׳ תבלין בטלין באחד ומאתים: והא דתנינן. בפ״ב דערלה כל המחמץ והמתבל והמדמע בתרומה בערלה ובכלאי הכרם אסור אם חימץ את העיסה בשאור יין של ערלה וכלאי הכרם-או המתבל קדירה בתבלין שלהן וכן המחמץ עיסה של חולין בשאור של תרומה אסור ומשמע דאפי׳ בשיעורן אינם עולין: אין תימר ולמאה ולמאתים. ואי תימא דעד שיעורן קאמר דאסור לתרומה במאה והוא ולערלה ולכלאי הכרם במאתים והוא א״כ מאי אריא תבלין והומץ אפילו לא אמץ ולא תיבל כך הוא שיעורן לאסור עד מאה ומאתים אלא ודאי דאפילו ביותר ממאה ומאתים אוסרין: אלא בענבים אנן

מסורת הש״ס

נזיר מס ב | ירושלמי עירובין פ״ג ה״א | (נדרים פ״ו ה״א) | נדרים מט | (עירובין פ״ג בבלי כו) | (ערלה פ״ק ה״ד) | (שם פ״ב מ״ד)

עין משפט נר מצוה

סו: א מיי׳ פ״ח מנזירות ה״ב
סז: ב שם ה״ד
סח: ג ד מיי׳ פ״ט מנדרים הט״ג ל וין רמב בוש״ע י״ד סי׳ ריז ס״א
סט: ה טוש״ע שם ס״כ

רידב״ז

לשיטת הרמב״ם ז״ל דלשון המשנה הוא מביא ג׳ בהמות הטאת עולה ושלמים שוחט את השלמים ומגלח עליהן דברי ר״י לשון מגלח עליהן לשון רבים מוכח כהרמב״ם ז״ל דמגלה לאחר שחיטת כולם דאי כהתוס׳ ז״ל דלר״י מגלח על שלמים לבד למה נקט מגלח עליהן לשון רבים הול״ל מגלח עליו א״ו דמגלח על כולן כמשמעות הכתוב כמו שכתב התוי״ט ז״ל ור״א ס״ל דמגלח על ההטאת מפני שהוא קודם ולא צריך להמתין לאחר שהיטת כולם ואם גילח על אחת משלשתן כגון אם גילח על העולה להוד או על שלמים להוד נמי יצא כדפסק הרמב״ם ז״ל ובזה כולם מודין דאם גילח על אחת מג׳ שילא רק דפליגי ר״י ור״א בלכתחלה דלר״י צריך לכתחלה לגלח לאחר מעשה כולם ולר״א לאחר הטאת הכל מודו כ״ע דבדיעבד יצא על אחת מהן או על עולה להוד או על שלמים להוד ולכאורה קשה דאם גילח על שלמים לחוד או על עולה לחוד א״כ בע״כ שהט עולה או שלמים קודם להטאת מנ״ל דיצא אימא דוקא כדכתיב בתורה סדר שחיטתן דהוא הטאת עולה ושלמים אבל ע״י הסוגיא דידן מבואר היטב דריב״ל אמר יעשה הקדים בו מעשה כך היה שנויה שהם בשם ריב״ל וע״ז פריך ר״ה דא״כ גבי מנחהו ונסכו נימא גם כן דהקדים בו מעשה ומסיק מאי כדון פי׳ מאי האי דקאמר ריב״ל ע״ז אתא ר״ח בשם ריב״ל ומפרש מאי האי דקאמר ריב״ל דהוא מלמד לנו הא דכתיב גבי שלמים יעשה דאם גילה על אחת מכלשתן יצא דעל השלמים יעשה המעשה דגילוח וממילא מוכח דהקדים בו מעשה ואם הקדים השלמים יצא דאל״כ לא משכחת לה דיגלה על השלמים להוד וע״כ לא קשה ממנחתו ונסכו דהאי יעשה אינו מורה להקדימו אלא מורה לן על הגילוח שהוא על השלמים להוד ולאו דוקא שלמים להוד אלא ה״ה על אחת משלשתן [וגילוח על מנחתו ונסכו ל״ל דהא כתיב מפורש גבי מנחתו ונסכו ועשה הכהן ומה ענין גילוח אצל הכהן] ור״ח מפרש המימרא דריב״ל דקאמר יעשה הקדים בו מעשה הכונה על גילוח של אחת משלשתן יצא וממילא

שנויי נוסחאות (ב״י) את נמקבא ניסא

אנן קיימין ר' יוסי בשם ר' יוחנן בשלא צימיקו אבל אם צימיקו יש טבל ביותר ממאתים ר' חייה בשם רבי יוחנן בשלא בישלו אבל אם בישלו יש טבל ביותר ממאתים רבי יסא ורבי יהושע בן לוי בשם בר פדייה *כל נותני טעמים אחד ממאה רבי חייה בשם רבי הושעיה בן לוי בשם בר פדייה [א] כל נותני טעמים אחד מששים אמר רבי שמואל בר רב יצחק לרבי חייה בר אבא הא רבי יסא פליג עלך והא מתניתא פליגא על תריכון כל המחמץ מטבל מדמע אין תימר למאה ממאתים אפי' לא חימץ אפי' לא טיבל אלא ביותר אנן קיימין אמר רבי ירמיה תיפתר בשר בבשר אמר רבי יוסי הוא בשר בבשר הוא שאר כל האיסורין *רבי אבהו בשם רבי יוחנן ולאיסור משערין אותו כילו בצל כילו קפלוט מאי כדון אהן אמר נותני טעמים אחד ממאה ואהן אמר נותני טעמים אחד מששים ושניהן למידין מאיל נזיר מאן דאמר נותני טעמים אחד ממאה את עושה את הזרוע אחד ממאה לאיל ומאן דאמר נותני טעמים אחד מששים את עושה את הזרוע אחד מששים לאיל מאן דאמר נותני טעמים אחד ממאה את מוציא את הזרוע *העצמות ומאן דאמר נותני טעמים אחד מששים אין את מוציא את הזרוע מן העצמות וכשם שאת מוציא את העצמות מן הזרוע כך את מוציא מן האיל לית יכיל דתני [ב] *אין טינופת של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור את החולין אבל טינופת של חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה רב ביבי בעי טינופת של תרומה מהו שתצטרף עם החולין להעלות את התרומה מן מה דאמר רב הונא [ג] קליפין איסור מצטרפין להתיר הדא אמרה טינופת של תרומה מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה תני ר' חזקיה כל מה שאסרתי לך במקום אחר התרתי לך כאן לפי שבכל מקום מאה אסור מאה ועוד מותר וכא אפילו מאה מותר רב אמר תנופה מעכבת בנזיר [ד] *והתני תורת הנזיר בין שיש לו כנפים בין שאין לו כנפים דאמר רב בנזיר שיש לו ותני כן הראוי לתנופה תנופה מעכבת בו שאין ראוי לתנופה אין תנופה מעכבת בו שמואל אמר

שיער

פני משה

אנן קיימין. הא דאמרינן אין תבל ביותר ממאתים בענבים עסקינן אם תיבל הקדירה בענבים לפי שאינם נותנין טעם כל כך כמו שארי תבלין דאיירי במתני' דערלה והם דברים החריפין ושארי דברים הנותנין טעם הרבה דהני לא בטילי: בשלא צימיקו. הענבים הלא עדיין חדשים הן ואינם נותנים טעם הרבה אבל אם צימקו ונתקבץ הטעם לתוכן וכשנתבשל בהן נתפשט הטעם לחוץ ונותן טעם הרבה ויש תבל אפילו ביותר ממאתים: בשלא בישלו. התערובות עם הענבים אלא כבשן לבד אבל אם בישלו עמהן נותנים טעם הרבה: אחד ממאה. לקמן מפרש לה: הא רבי יסא פליג עלך. דאמר אחד ממאה והא מתני' דערלה פליגא על תריכון דקתני אסור אפילו ביו"ר ממאה ומאתים מדקאמר המחמץ והמתבל כדלעיל וקס"ד דנותני טעם דקאמרי נמי בתבלין מיירי כמו במתני' דהתם: תיפתר בשר בבשר. הא דאמרי באחד ממאה ואחד מששים בבשר היתר שנתבשל עם בשר איסור מיירי והאיסור נותן טעם בהיתר ובהא אמרו שיעורין הללו ומתני' בתבלין מיירי: אמר רבי יוסי. דלא היא דהוא בשר בבשר והוא שאר כל האיסורין הא אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן לעיל הלכה א' דלאיסור שנתערב מין במינו וליכא למיקם אטעמא משערין אותו כאילו בצל וקפלוט הן והרי הני כמיני תבלין הן משמע דבטילי וא"כ לרבי יוחנן הך מתני' דערלה פליגא: מאי כדון. מילתא באפי נפשה היא דמפרש לה במאי פליגי הני אמוראי: אהן אמר נותני טעמים אחד ממאה. זה אומר כל שאר נותני טעמים עד א' ממאה הוא וזה אומר עד א' מששים וקאמר דשניהן למדין מאיל נזיר דקסברי דהזרוע נתבשל עם האיל והרי האיל היתר שנתבשל עם זרוע האיסור שנאסרה לבעלים ואעפ"כ לא נאסר האיל: מ"ד נ"ט אחד ממאה את עושה את הזרוע א' ממאה לאיל. כדמסיק לקמן דמשער בשר הזרוע לבד חוץ מן העצמות דעלם לא בעי לשיעוריה דהא לא פליט טעמא וכי משערת בשר זרוע בהדי איל איכא מאה והזרוע אינה אוסרת האיל וה"נ ילפינן לכל האסורין: את מוציא את הזרוע העצמות. כלומר מן הזרוע תוציא העצמות שלא לשערן עם הבשר: ומ"ד נותני טעמים אחד מששים אין אתה מוציא את הזרוע מן העצמות. אלא בכולי' משערינן בשר בהדי עצמות וקים להו לרבנן דששים איכא ואינה אוסרת את האיל: וכשם שאת מוציא. להאי מ"ד פריך דס"ל דמשערין בשר זרוע בלא העצמות וכשם שאת מוציא עצמות מן הזרוע כך נימא דאת מוציא עצמות מן האיל ואם כן לית כאן מאה ומאי הוית דמשערת האיל בשר בהדי עצמות וזרוע מלבד העצמות: לית יכיל. אי את יכול לומר כן: דתני אין טינופת. פסולת וסובין של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור את החולין אבל טינופת של החולין מצטרפין עמהן להיות כשיעור ולהעלות את *החולין באחד ומאה והכא נמי כן דעצמות האיל מצטרפין עם הבשר לבטל טעם הזרוע אבל אין עצמות הזרוע מצטרפין לאסור האיל: טינופת של תרומה. הואיל והן אין מצטרפין לתרומה לאיסור מהו שיהא נחשבין כהיתר ולהצטרף עם החולין להעלות את התרומה: קליפין. ועצמות של איסור הואיל ואין בהן טעם מצטרפין להיתר וזאת אומרת דה"נ בפסול' איסור מצטרפת להיתר: התרתי לך כאן. בזרוע בשלה: לפי שבכל מקום. כלומר במקום דשיעור הוא במאה דוקא במאה מלבד האיסור ועם הכל אחד ומאה כמו בתרומה והכא אפילו מאה דקים להו לרבנן דאין כאן אלא מאה בין הכל ומותר: תנופה. כדכתיב ונתן על כפי הנזיר מעכבת מלשתות יין: ובין שאין לו כנפים. כפים להניף אלמא אין תנופה מעכבת: דאמר רב. הא דאמר רב בנזיר שיש לו כפים מיירי ובו תנופה מעכבת וברייתא בשאין לו כפים היא:

שיער

קרבן העדה

אנן קיימין. הא דמיבעיא לחילפיי דוקא במתבל בענבים שאין טעמן חזק אבל מודה חילפיי שיש תבלין הנותנין טעם ביותר ממאתים כגון פלפלין וכיוצא בהן: בשלא צמקו. ועדיין הן לחים אבל למוקצה נותנין טעם ביותר ממאתים שכשנתבשל טעמן חזק א"נ בעיא דחילפיי במתבל את הענבים וקאמר ר' יוחנן למוקים אינן בולעים כל כך: בשלא בישלו. כלומר כשלא נגמרו בגדילתן כל צרכן אבל נגמרו כל צרכן הן חזקים ונותנין טעם ביותר ממאתים א"נ כשנגמרו בולעין טעם הרבה מהתבלין: כל נותני טעמים אחד ומאה. קס"ד דה"ק אין לך דבר הנותן טעם ביותר ממאה ולר"ח אינו נותן טעם ביותר מששים: הא ר' יוסי פליג עלך. *דאמר בששים ולא יותר: ומתניתין. דתרומות קשיא לתרווייכון: ה"ג כל המחמץ המתבל והמדמע בתרומה ובערלה ובכלאי הכרם אסור. והיינו ביותר ממאתים דהס"ד במאה ומאתים ל"ל מחמץ ומתבל הא כל כלאי הכרם וערלה במאתים אפילו אינו מתבל ש"מ דתבלין נותנין טעם ביותר ממאתים: תיפתר בשר בבשר. הא דאריב"ל בששים ומאה לאו בתבלין איירי אלא בבשר נבלה שנתערב בבשר שחוטה וקאמר דאין האיסור נותן טעם בהיתר ביותר מששים ומאה: היא בשר בבשר כו'. כלומר הא דאמר ריב"ל בששים ומאה לאו דוקא בשר בבשר שאין טעמו חזק אלא כל איסורין שבתורה כל שאינן עשויים לטעם אינן אוסרין ביותר ממאה וששים ואפשר דקים להו ביותר מזה אע"פ שנרגש טעמו אינו טעם ממש שיאסור על ידו: ה"ג דאמר ר"א בשם ר"י כל האסורין משערין אותן כאלו הן בצל וקפלוט. ש"מ דסובר כל האיסורין משערין בשוה א"כ גם לריב"ל משערין הכל בשוה בששים ובמאה: מאי כדון. מהו זה כלומר מאי טעמייהו שזה אומר בששים וזה אומר במאה: ומשני ושניהם למדין מזרוע בשלה מ"ד בששים סובר הזרוע אחד מששים באיל השלמים ומ"ד במאה סובר שאין הזרוע אלא אחד ממאה מן האיל וכדמסיק: את מוציא את העצמות. שאינן נחשבין בכלל הזרוע הנותן טעם אלא הבשר שבתוכו ואינו אלא מאה נגד כל האיל והשלמים נאכלין לזרים אע"פ שנתבשלו עם הזרוע שהוא קדשים הנאכל לכהנים: ופריך וכשם שאתה מוציא כו'. וכיון שמשערינן בשר בבשר א"כ אין כאן אלא ששים: ומשני לית יכיל. אי אפשר לומר כן: אין טינופות של תרומה. כגון תרומה שנתערבה בחולין אין הטינופות שבתרומה כגון הסובין והמורסין ושאר פסולת שבתוכה מצטרפין לתרומה אלא אם יש מאה בחולין נגד המאכל שבתרומה הרי זה עולה ומצרפין הפסולת שבחולין למאה להעלותה והכא נמי מצרפין העצמות שבאיל שמותר לזרים להעלות בשר הזרוע שאסור לזרים אבל אין מצרפין עצמות שבזרוע לאיסור: קליפי איסור. כגון קליפי ביצים האסורות מצטרפות עם ההיתר להעלותה בששים: הדא אמרה. זאת אומרת: במקום אחר. היינו שאר איסורין דקסבר ר"ח כל נותני טעמים במאה היינו דבעינן מאה ועוד: הכא. בזרוע בשלה אע"פ שאין שם אלא מאה עם הזרוע אפ"ה מותר: תנופה מעכבת בנזיר. מלשתות יין: ה"ג והתני זאת תורת הנזיר בין שיש לו כפים לקיים מצות תנופה בין שאין לו כפים שהתנופה אינה מעכבת: ומשני הא דאמר רב תנופה מעכבת היינו בנזיר שיש לו כפים אבל אין לו כפים א"ל תנופה: ותני כן. ותניא נמי הכי:

שיער

עין משפט נר מצוה

ע
א מיי' פט"ו ממ"א טוש"ע י"ד סי' נ"ח

עא
ב מיי' פ"ג מתרומות ה"ז

עב
ג טוש"ע י"ד ס' נט ס"א

עג
ד מיי' פ"ח מנזירות ה"ג: וכל"מ

מסורת הש"ס

נ"ל דאמר

(לעיל פ"א)

כד"י הגי' ע העצמות

(ירושלמי תרומות פ"ה ה"ט)

נזיר מו ב

נ"ל התרומה

רידב"ז

וממילא מוכח דהקדים בו מעשה וריב"ל לא קאי על ר"י לחוד אלא על כל המתני' דלכו"ע הס גילה על אחת משלשתן ילא ע"ז מפרש הטעם ולפ"ז אתי שפיר דברי ההוי"ע ז"ל דהקשה עליו הש"ך ז"ל מסוגיא דידן ולדברינו ניחא בע"ה ודוק:

שמואל אמר שיער מעכבת בנזיר. פי' דאם אין לו שער בשעת עשיית הקרבן מעכב הקרבן כתנופות כו' והא תני תורת כו' שאין לו בהונות פתר לה כר"א דסגי בנותן על מקומן משא"כ בשאין לו שער אין עצה לזה

3

שנויי נוסחאות (פ"י) מדמע נד"ו מחמע. (שכ"ו) לאסור נד"ו להעלות.

חתם סופר

רבי אבוהו בשם רבי יוחנן וכו' ושניהן למידין מאיל נזיר וכו'. עיין ברא"ש חולין פ"ז סי' ל' ובחולין צ"ח משמע דבשר בהדי בשר משערין וכאן משמע בשר ועצמות דאיל בהדי בשר דזרוע משערין. ויש ליישב קצת דלא פליגי במציאות כולי האי ואומר דאפילו נימא דעצמות ההיתר מצטרפין לבטל משום דגם הם בולעין ונופלים חלקם מן האיסור מכל מקום בשר ההיתר ממהר לבלוע קודם העצמות ואי ליכא בתחלת הבישול שיעור מאה בבשר האיל לבדו נגד בשר הזרוע נאסר ושוב כשהתחילו העצמות לבלוע והבשר סותם בולעו לתוך העצמות מכל מקום אפשר לסוחטו אסור ואע"ג דכתבו התוס' חולין ק' ע"א ד"ה בשקדם וסלקו דכל התחיכות מסייעות לבטל הואיל וסופו להתפשט אפשר היינו בשר עם בשר שסופו להתפשט מהר אבל בשר עם עצמות לא ע"כ קאמר בש"ס בבלי בשר בהדי בשר משערין ודוה ליה מאה אמנם אחר המילוי הבישול כמה פעמים בא לפנינו שהאיל נצמק הרבה ולא הזרוע שלפעמים הוא כולו חוץ לרוטב כמו שכתוב בתוספות ושוב אין בבשר האיל המצומק מאה נגד בשר הזרוע ובכל ענין התיר הכתוב אלא בסוף הבישול כבר בלעו העצמות ומצטרפין עצמות ההיתר למאה ושיערו בירושלמי שאפילו יצמק בשר האיל בתכלית הצימוק מכל מקום א"א שלא יהיה האיל עם עצמותיו מאה נגד הזרוע ואלו ואלו דא"ח:

שיער מעכבת בנזיר כתנופות [א] וכבהונות של מצורע והתני *תורת המצורע בין שיש לו בהונות בין שאין לו בהונות פתר לה כרבי אליעזר דאמר נותן על מקומן :

הלכה י מתני׳

[ג] *גילח על זבח ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו גילח על החטאת שלא לשמה ואחר כך הביא קרבנותיו לשמה [ג] תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו [ד] גילח על העולה ועל השלמים שלא לשמן ואחר כך הביא קרבנותיו לשמן תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו ר׳ שמעון אומר אותו הזבח לא עלה לו ושאר כל הזבחים עלו לו [ה] ואם גילח על שלשתן ונמצא אחד מהן כשר תגלחתו כשרה ויביא שאר הזבחים :

גמ׳ עלת לו ולתגלחתו אין תימר לא עלת לו ולתגלחתו אפילו זבחיו לא עלו לו רבי יוחנן בעי מהו על שלמי חגיגה לגלח כרבי שמעון ולא מתניתא היא ר׳ שמעון אומר אותו הזבח לא עלה לו ושאר כל הזבחין עלו לו ואפילו שחטן לא כשלמי נדבה הן הדא אמרה שהוא מגלח על שלמי נדבה כרבי שמעון רבי יוסי בר אבון אמר רב אדא בר אהא ורבי יוחנן רב אדא בר אחוה צריכא ליה ורבי יוחנן פשיטא ליה :

הלכה יא מתני׳

*מי שנזרק עליו אחד מן הדמים וניטמא רבי אליעזר אומר סתר את הכל וחכמים אומרים [ו] יביא שאר קרבנותיו ויטהר אמרו לו מעשה במרים התדמורית שנזרק עליה אחד מן הדמים ובאו ואמרו לה על בתה שהיא מסוכנת והלכה ומצאתה שמתה ואמרו חכמים תביא שאר קרבנות ותטהר :

גמ׳ מחלפא שיטתיה דרבי אליעזר תמן *הוא אמר לא סתר אלא ל׳ וכא הוא אמר אכן רבי יוחנן אמר סותר כל קרבנותיו פשיטא דא בלא ניטמא כשר לא ידא כשר ואחר כך ניטמא אמר ר׳ חיננא ולא

קרבן העדה

שיער. נזיר שאין לו שער אין לו טהרה עד שיגדלו שערותיו דבעינן קרא כדכתיב : כתנופות וכבהונות של מצורע. דאם אין לו ידים להניף או שאין לו בהונות לתת עלין שמן אין לו טהרה עולמית : והתני זאת תורת המצורע. לרבות אפילו אין לו בהונות לעולם נוהגין בו התורה הזאת : ומשני פתר לה. להך ברייתא דאתיא כר״א דאמר אין לו בהן נותן על מקום הבהן ויוצא ושמואל סובר כת״ק דאמר אין לו בהן יד ורגל אין לו טהרה עולמית :

הלכה י מתני׳ ונמצא פסול. כגון שנשפך דמו או יצא או נטמא תגלחתו פסולה הואיל ונפסל הזבח שגילח עליו ה״ל כגלחוהו לסטים דאמרינן לעיל לר״א סותר שבעה ימים ולרבנן ל׳ יום : וזבחיו לא עלו לו. שאר זבחים שהקריב אחר תגלחתו הפסולה לא עלו לו דכיון דצריך לסתור עד שיגדל שערו הוי כאלו הקריבן קודם זמנם : על החטאת שלא לשמה. היינו על הזבח ונמצא פסול דחטאת שלא לשמה פסולה ואיידי דבעי למיתני על העולה והשלמים פלוגתא דר״ש ורבנן תני נמי על החטאת : על העולה והשלמים שלא לשמן כו׳ תגלחתו פסולה. דהואיל ולא עלו לשם עולה ושלמי נזיר ה״ל כמגלח על עולה ושלמי נדבה ור״ש סובר המגלח על עולה ושלמי נדבה יצא: אם גילח על שלשתן. אחר שהקריב שלשתן ונמצא א׳ מהן כשר והשאר פסולים כשרה לדברי הכל דהא אם גילח על אחת משלשתן יצא :

גמ׳ עלת לו לתגלחתו. הא דאר״ש שאר זבחי עלו לאו דוקא זבחיו אלא אפי׳ תגלחתו עלה לו דאס״ד אין תגלחתו כשרה אף שאר זבחיו לא יעלו דהא מהאי טעמא תנן ברישא אם גילח על זבח פסול אף שאר זבחיו לא עלו לו : ה״ג מהו לגלח על שלמי חגיגה כר״ש. כלומר שלמי נדבה ואפילו לא הביאן לקרבן נזיר עולה לו : ופשיט ולא מתניתין היא. ולא מתניתין היא זו : ואפילו שחטן. לשאר זבחים לשמן מ״מ זו שגילח עליה כשלמי נדבה הן ואפ״ה תגלחתו כשרה דאל״כ אף שאר זבחיו לא עלו כדאמרינן בסמוך. הדא אמרה. זאת אומרת שמגלח על שלמי נדבה לר״ש : רב אדא בר אהבה ורבי יוחנן. פליגי בהך מילתא לרב אדא בר אהבה מיבעיא ליה לר״ש אם גילח על שלמי נדבה יצא או לא ולרבי יוחנן פשיטא ליה ויותר נראה דה״ג רא״ב״א פשיטא ליה ור״י צריכא ליה וכ״ה בבבלי:

הלכה יא מתני׳ ר״א אומר סותר את הכל. בגמרא מפרש לה לכולא מתניתין : מרים התרמודית. מתרמוד היתה : **גמ׳** ופריך מחלפא שיטתא דר״א. קשיא דר״א אדר״א : תמן. לעיל פ״ג : ה״ג לא סתר אלא ז׳. דאר״א כל לאחר מלאת אינו סותר אלא שבעה : וכא. והכא הוא אמר אפילו לאחר מלאת סותר הכל : סותר כל קרבנותיו. שהביא קודם שנטמא וצריך להביא כל קרבנותיו אחר תשלום שבעת ימי הספירה : ופריך פשיטא דא. דבר זה פשיטא אלו לא נטמא היה קרבן זה כשר : לא בדא. ולמה לא נאמר אף בהיפך כשנקרב הקרבן בהכשר ונטמא שאין הקרבן נפסל בכך אלא שהוא אינו רלוי להביא שאר קרבנותיו וכיון שאי אפשר לא מעכב : ולא

פני משה

שיער מעכבת בנזיר. אם אין לו שיער לגלח מעכבת כתנופות וכבהונות של מצורע דמעכבין ואם אין לו בהן יד ובהן רגל אין לו טהרה עולמית : פתר לה. שמואל הא ברייתא כרבי אליעזר אחיא דאמר בפרק בתרא דנגעים אין לו בהן נותן על מקומן ויצא ושמואל סבר לה כת״ק דהתם דבעינן קרא כדכתיב :

הלכה י מתני׳ ונמצא פסול. כגון שנשפך דמו או יצא או נטמא : תגלחתו פסולה. הואיל ונפסל הזבח שגלח עליו הוה ליה כגלחוהו לסטים דאמרינן לעיל סותר שלשים יום : וזבחיו לא עלו לו. שאר הזבחים שהקריב אחר תגלחתו הפסולה לא עלו לו דכיון דצריך לסתור עד שיגדל שערו הוי כאלו הקריבן קודם זמנם : גילח על החטאת שלא לשמה. היינו על הזבח ונמצא פסול דחטאת שלא לשמה פסולה ואיידי דבעי למתני על העולה ועל השלמים פלוגתא דר״ש ורבנן תנא נמי על החטאת : על העולה ועל השלמים שלא לשמן. תגלחתו פסולה דהואיל ולא עלו לשם חובת עולת נזיר ולשם חובת שלמי נזיר הוה ליה כמגלח על עולת נדבה ושלמי נדבה : ר״ש. סבר המגלח על עולת נדבה ושלמי נדבה יצא הלכך שאר זבחים עלו לו ויצא מלות גלוח אבל אותו הזבח לא עלה לו דשלא לשמה הוא ולא עלה לבעלים לשם חובה ואין הלכה כר״ש : ואם גילח על שלשתן. אחר שהקריבו שלשתן ונמצא אחד מהן כשר והשאר פסולים תגלחתו כשרה לדברי הכל דהא תנן ואם גלח על אחד משלשתן יצא :

גמ׳ עלת לו ולתגלחתו. אדברי ר״ש קאי דאמר שאר הזבחים עלו לו ומפרש הש״ס דעלת נמי לתגלחתו קאמר ותגלחתו כשרה: אין תימר. דאי לא תימא הכי אלא לא עלה לו לתגלחתו א״כ אפילו זבחיו לא עלו לו דכיון דתגלחת זו פסולה צריך לגלח פעם אחרת אחר ל׳ יום וצריך להביא קרבנותיו בשעת התגלחת למאי נ״מ עלו לו זבחיו אלא ודאי תגלחתו כשרה : מהו על שלמי חגיגה לגלח כר״ש. לדברי ר״ש מהו שיגלח על שלמי חגיגת נדבה שלו : ולא מתניתא היא. ומאי קמיבעיא ליה דהא לר״ש אותו זבח לא עלה לו ואפי׳ שחטן לא כשלמי נדבה הן שהרי אם גילח על השלמים שלא לשמן לא הוו אלא נדבה כדאמרינן בריש זבחים כאשר נדרת לה׳ אלהיך נדבה אם כמו שנדרת עשית נדר ואם לאו נדבה וקאמר ר״ש דשאר זבחים עלו לו ותגלחתו כשרה וא״כ זאת אומרת שמגלח על שלמי נדבה כר״ש : רבי יוסי בר בון אמר. לא רבי יוחנן הוא דבעי ליה הכי אלא רב אדא בר אחא ורבי יוחנן פליגי בזה לרב אדא צריכא ליה דאיהו הוא דקא בעי ליה הך בעיא אבל לרבי יוחנן פשיטא ליה דמגלח על שלמי נדבה לר״ש :

הלכה יא מתני׳ רבי אליעזר אומר סתר את הכל. לא כל הימים קאמר דהא לר״א אחר מלאת שבעה הוא דסותר כדאמר בפ״ג אלא סותר כל הקרבנות ור״א לטעמיה דאמר שלא הותר הנזיר לשתות יין אלא אחר כל המעשים כלן אחר הבאת כל קרבנותיו וכשנטמא קודם שהקריב כלן הוי כאלו נטמא שחרית קודם שהקריב שום אחד מהן והקרבן שהקריב הוי כאלו הביאו תוך מלאת : וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו ויטהר. כלומר לכשיטהר כדמפרש בגמרא ואותו הזבח שהביא בטהרה א״צ לחזור ולהביא ורבנן לטעמייהו דס״ל כר״ש דאמר לעיל כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר בכל הלכך קודם שנטמא היה ראוי לתגלחת ולא יסתור אותו הזבח אבל שאר הזבחים שהקריב משנטמא ודאי סותר דקרא קפיד שיהו קרבנות נזיר כלן בטהרה : התדמורית. מתדמור היתה : ותטהר. לכשתטהר והלכה כחכמים : **גמ׳** מחלפא שיטתיה דר״א. דקס״ד סותר כל הימים קאמר : תמן. בפ״ג הוא אומר לא סתר אלא ל׳ ורישא דמילתיה דר״א דהתם נקט נטמא ביום מלאת סותר שלשים ולאו דוקא הוא דהכא לאחר מלאת ולא סתר אלא שבעה לר״א : וכא הוא אמר אכן. סותר את הכל ומשני רבי יוחנן דסותר כל קרבנותיו קאמר כדפרישית במתני׳ : פשיטא דא בלא נטמא כשר. קס״ד דלר״א אין תגלחת מעכבת ומאן דס״ל אין תגלחת מעכבת ס״ל נמי דאין כל הקרבנות כלן מעכבין דאחר מעשה יחידי אם הקריב קרבן אחד ואע״פ שעדיין לא גלח הותר הנזיר בכל והיינו דמקשה דהא פשיטא הוא דא דכשלא נטמא זה כשר הוא וכבר הותר בכל אחר שהקריב קרבן אחד דהשאר למצוה הן ולא לעכב וא״כ לא בדא כשר ואחר כך נטמא בתמיה וכי לא הוי, זה הנזיר כמי שכבר כשר הוא ונטמא אח״כ דאע״פ שאינו ראוי עכשיו לגלות הא תגלחת אינה מעכבת ואמאי סותר הקרבן שהקריב דבהכשר הוי :

עין משפט נר מצוה

עד א מיי׳ פ״ה ממחוסרי כפרה ה״א סמ״ג עשין ריח ריט

עה ב ג מיי׳ פ״ח מנזירות ה״ח

עו ד ה מיי׳ שם ה״ט י׳

עז ו מיי׳ פ״ז ה״ה ה״ו

מסורת הש״ס

נזירות פ״ד סנהדרין מה ושם

נזיר מו ב

שם מז

פ׳ שם סז

רידב״ז

לזה ומעכב הקרבן ולא משום דגילוח מעכב ז״א דהא מחלוקת ר״א ורבנן הוא אלא משום הקרבן דאם היה לו שער ולא גילח אינו מעכב אבל אם אין לו שער קדוש בשעת הקרבה מעכב וכן משמע ברמב״ם ז״ל בפ״ח ה״ה ועי׳ בדברינו לקמן הי״א ודוק : **מחלפא** שיטתיה דר״א תמן הוא אמר סותר ז׳ כו׳. כגירסת הקרבן עדה ז״ל ודוק : **פשיטא** דא בלא נטמא כשר לא בדא כשר ואח״כ נטמא אר״ח ולא ר״א היא עד סוף הסוגיא. הסוגיא הזאת חמורה ולא הבנתי פי׳ המפרשים

תוס׳ הרי״ד

פשיטא דא בלא נטמא כשר. עיין בביאור הסוגיא בדברינו ועי״ז תבין היטב מ״ש

שנויי נוסחאות (ס״א) כתנופות וכבהונות גד״ז בתנופות ובבהונות. (פ״מ) תגלחתו פסולה גד״ז תגלחתו לשמה פסולה. (פנ״ג) בלא גד״ז ב. א.

פני משה

ולא רבי אליעזר היא. ולא אליבא דר"א אנן קיימין ור"א שמותי הוא כלומר מתלמידי בית שמאי וס"ל דתגלחת מעכבת בנזיר ואחר כל המעשים בלן הוא. דהותר הנזיר והלכך סותר קרבנותיו שהקריב כדפרישית במתני': נזיר ומירט. ממורט שאין לו שער: ב"ש אומרים צריך להעביר תער. כלומר צריך ואין לו תקנה שהרי אין לו שער וס"ל תגלחת מעכבת: כן היא מתני' יטהר ויביא. דהא דקתני יביא שאר קרבנותיו ויטהר שלא כסדר הוא דהא צריך להביא קרבנותיו בטהרה אלא לכשיטהר יביא שאר קרבנותיו וכן בסיפא תטהר בתחלה ותביא שאר קרבנה:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' כהן גדול ונזיר אינן מיטמאין בקרוביהן. אבל מיטמאין למת מצוה דדרשינן לאביו ולאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה: היו מהלכין בדרך. לאו דוקא בכהן גדול פליגי דהוא הדין בכהן הדיוט עם הנזיר נמי פליגי דהד טעמא הוא: שקדושתו קדושת שעה. ולא משכחת ביה קדושת עולם כדמפרש בגמרא:

גמ' כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא. בכהן גדול כתיב: אם לאוסרו על הרחוקים. מלהטמא להן הרי הוא בכלל כהן הדיוט וכבר נאמר בהן לנפש לא יטמא בעמיו: תניהו עניין לקרובים. שלא יטמא להן ואע"ג דבהדיא כתיב ביה לאביו ולאמו לא יטמא איצטריך להאי דרשא כי היכי דלייתר לן קרא דלאביו ולאמו למידרש מיניה לאביו ולאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה כדלקמיה ואכתי לא אסיק למילתיה: כתיב על כל נפשות ואת אמר אכן. בתמיה דלקרובים היא דאתא: מיכאן. כלומר ע"כ מכאן את למד לקרובים דאל"כ קשיא וכי צריך לאיסור אחר איסור שהרי כבר הוזהר הוא על הרחוקים בהיותו כהן הדיוט ולמה לי איסור אחר בכ"ג: אלא להתיר מת מצוה. כלומר אלא ע"כ לקרובים דרשינן לה ואייתר לן הפסוק לאביו ולאמו למידרש מינה להתירו לטמא למת מצוה: אית דבעי נישמעינה. דמותר במת מצוה מן הדא דכתיב לא יטמא בעל בעמיו בזמן שהוא בעמיו שיש לו קוברין הוא דאינו מיטמא אבל מטמא הוא למת מצוה שאינו בתוך עמיו שאין לו קוברין: להחלו

ולא רבי אליעזר היא ורבי אליעזר שמותי הוא דתני *נזיר ומירט בית שמאי אומרים צריך להעביר תער על ראשו בית הילל אומרים [א] אין צריך להעביר תער על ראשו כן היא מתניתא יטהר ויביא שאר קרבנו כן היא מתניתא תטהר ותביא שאר קרבנה:

הדרן עלך שלשה מינין אסורין

הלכה א מתני'

*כהן גדול ונזיר [ב] אינן מיטמאין בקרוביהן היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה ר' אליעזר אומר יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר וחכמים אומרים [ג] יטמא נזיר ואל יטמא כהן גדול אמר להן רבי אליעזר יטמא כהן שאינו מביא קרבן על טומאתו ואל יטמא נזיר שמביא קרבן על טומאתו אמרו לו [ד] יטמא נזיר שקדושתו קדושת שעה ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם: **גמ'** כתיב *ועל (ויקרא כא) כל נפשות מת לא יבוא מה אנן קיימין אם לאוסרו על הרחוקים הרי הוא בכלל כהן הדיוט אלא אם אינו עניין לרחוקים תניהו עניין לקרובים כתיב ועל כל נפשות ואת אמר אכן א"ר חייה בר גמדא מיכן איסור אחר איסור בתורה אלא להתיר מת מצוה אית דבעי נישמעינה מן הדא °לא יטמא (שם) בעל בעמיו אינו מיטמא מיטמא הוא למת מצוה אית דבעי מישמעינה מן הכא להחלו להחלו

קרבן העדה

ולא ר"א היא. בתמיה הא ת"ק דמתני' ר"א הוא: ור"א שמותי הוא. מתלמידי דב"ש וס"ל כוותייהו כדמסיק: ה"ג נזיר ממורט בש"א צריך כו'. וה"פ נזיר שאין לו שער בש"א צריך להעביר תער וכיון דאינו יכול להעביר אין לו תקנה ה"נ אע"פ שאינו יכול להקריב שאר קרבנותיו מעכבין ופסלי: ה"ג כן היא מתניתא ויטהר ויביא שאר קרבנותיו. דכפי לשון המשנה משמע שהטהרה היא שנפטר מנזירותו והא ודאי אינו שכבר נפטר קודם הבאת שאר קרבנות שמשנזרק עליו אחד מן הדמים הותר לשתות ביין אלא ה"ק כשיטהר מטומאתו יביא שאר קרבנותיו אבל הזבח שהביא קודם הטומאה אינו צריך לחזור ולהביאו: כן היא מתני' תטהר כו'. אף בסיפא צריכין להגיה תטהר ותביא וכוונתו נמי לכשתטהר תביא שאר קרבנותיה והראשון כשר ועלה לו:

הדרן עלך שלשה מינין

הלכה א מתני' כהן גדול ונזיר אינן מיטמאין בקרוביהן. בגמרא מפרש מנ"ל: היו מהלכים בדרך. לאו דוקא בכה"ג פליגי אלא ה"ה בכהן הדיוט נמי פליגי דחד טעמא הוא: **גמ'** כתיב. בכהן הגדול ועל כו': מה אנן קיימין. במאי איירי קרא: ופריך כתיב על כל נפשות. מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא: ואת אמר אכן. ואיך קאמרת דעל כל נפשות קאי אקרובים הא קרובים מפורשים בקרא: מכאן איסור אחר איסור בתורה. פעמים כתיבי שני אזהרות בתורה בענין אחד לעבור עליו בשני לאוין: אלא להתיר מת מצוה. סתמא דש"ס מסיק לא מוקמינן קרא בלאוי יתירי היכא דאיכא למידרש והכא איכא לאוקמי קרא יתירא להתיר מת מצוה וה"ק דוקא לאביו לא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה: אית כו'. איכא דילפי היתר לכהנים לטמא למת מצוה מהאי קרא: לא יטמא בעל בעמיו להחלו. וה"ק לא יטמא בעל בשארו בעוד שהוא בתוך עמיו שיש לו קוברין שאינו מת מצוה ובאיזה שאר אמרתי לטמא בו באותו שהוא להחלו להתחלל הוא מכהונתו: להחלו

מסורה הש"ס

(תוספת' פ"ה) נזיר מ. יומא סא

נזיר מז א

ע' כב ב

עין משפט נר מצוה

עח
א מיי' פ"ה מנזירות ה"ה

א
ב מיי' פ"ג מהל' ה"ו סמ"ג לאוין רלו ופ"ז נזירות ה"א יב

ב
ג ד מיי' פ"ז מנזירות סי"ג ופ"ג מהל' כ"ט

תוס' הרי"ד

מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות נזירות ה"ה וז"ל נזיר ממורט א"צ להעביר תער ואע"פ שאין לו שער או אין לו כפים ה"ז מקריב קרבנותיו כו' עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה ליה נקט ואע"פ שאין לו שער הא נקט ברישא נזיר ממורט א"צ להעביר תער ועוד מאי שייכות הוא שער לכפים אלא ודאי דברישא נקט דמצות גילום אינו מעכב אע"פ שאינו ראוי לבילה והדר נקט דאין לו שער וכפים דהקרבן כשר דהו"א הגם דבאמת דמצות גילוח אם לא נתגלח ושאר בשערו אינו מעכב אבל באין לו שער הו"א דהקרבן פסול דמעכב הקרבן כדס"ל לשמואל לעיל בה"ט קמ"ל דשער וכפים אינו מעכב הקרבן והדר קמ"ל אם הביא קרבנותיו ולא גילח אין התגלחת מעכבת בראוי לבילה משום דבירושלמי ה"ט מבואר דראוי לבילה גרע מאינו ראוי לזה קמ"ל ומקורו של הרמב"ם ז"ל הוא מירושלמי בפרקין ה"ט שמואל אמר שיער מעכבת עי"ש ובדברינו ועי"ז יש להבין ולתרץ מה דקשה להתוס' ז"ל והרא"ש ז"ל בדף מ"ו דגרסינן שם אמר רב תנופה בנזיר מעכבת אליבא דמאן אילימא אליבא דרבנן תגלחת אמרי רבנן לא מעכבא תנופה מיבעיא אלא אליבא דר"א פשיטא הא אמר ר"א כל המעשים כולם מהו דתימא כיון דלענין כפרה שירי מצוה היא ה"נ לא תעכב קמ"ל ומי מעכבא והתניא זאת תורת הנזיר בין שיש לו כפים בין שאין לו כפים ואלא הא דתניא זאת תורת הנזיר בין שיש לו שער בין שאין לו שער ה"נ דלא מעכבא והתניא נזיר ממורט כו' ופי' התוס' והרא"ש ז"ל דקס"ד דה"ק כמו שאין לו כפים דאינו מניף כן נמי יש לו כפים אין תנופה מעכבת וע"כ לא אתיא כרבנן דא"כ זאת תורת הנזיר למה לי דמג"ש דאמר אמר נפקא אלא ע"כ ר"א הוא ופריך ואלא הא דתני זאת תורת בין שיש לו שער בין שאין לו שער ה"נ שבא להשוות יש לו לאין לו לומר דתגלחת לא מעכבא והתניא נזיר ממורט וכו' והוי מצי למיפרך דע"כ לא בא להשוות יש לו לאין לו לומר דתגלחת לא מעכבא לרבנן מג"ש דא"א נפקא ולר"א תגלחת מעכבא אלא ע"כ בא להשוות אין לו ליש לו מה יש לו צריך להעביר תער למר למצוה ולמר לעכב גם אין לו צריך להעביר תער על ראשו וה"נ גבי כפים משוה אין לו כפים ליש לו אלא דניחא לו לאוכוחי מברייתא כו' וכ"כ התוס' ז"ל ואיידי דידע לברייתא דאיתא בממורט בהדיא ניחא לי' לאתויי כו' עכ"ל עיי"ש ולפי דברינו י"ל דע"כ לא מקשי אלא מברייתא די"ל גבי כפים מקשינן אין לו ליש לו דצריך להניף בזרועו למר למצוה ולמר לעכב כדכתב הרא"ש ז"ל דאי בלא הברייתא הוצאת לא קשה כלל מהברייתא דזאת תורת בין שיש לו שער בין שאין לו דע"כ ל"ל דמקשינן יש לו לאין לו לומר דאינו מעכב אליבא דמאן אי אליבא דרבנן ל"ל קרא דזאת תורת הא מג"ש נפקא ואי לר"א הא אית ליה דמעכבת ז"א דאימא כרבנן אתיא והא קמ"ל בין שיש לו שער בין שאין לו שער דמרבינן אפילו אין לו שער ואין יכול לגלח וכמו כן מרבינן בין שיש לו כפים בין שאין לו כפים דמרבינן להניף ומרבינן אפילו אין לו

רידב"ז

המפרשים ז"ל ונראה לפענ"ד דה"פ וברור בעיני שצ"ל תיבה המאוחרת קודם להבירתה המוקדמת ותיבות בלא נטמא צ"ל נטמא בלא ועי"ז יעלה כעין חומר דהנה קיי"ל תגלחת לא מעכבת אבל קרבנות מעכבות ולכל הפחות קרבן אחד מעכב וקיי"ל דאם גלחוהו לסטים סותר ל' דבעינן גידול שער והנה הנך ב' משניות דה"י והי"א הוי ענין אחד דהוא גילח בלא קרבנות דבה"י גרסינן גילח על זבח ונמצא פסול הגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו פי' דנמצא הזבח פסול מעיקרא ובשעת מעשה היה פסול כפי' המפרש ז"ל כגון שנמצא הזבח טמא או הבעלים טמא או שילא או נשפך דמו דהוי הזבח שגילח עליו פסול בשעת מעשה אז הוי תגלחתו ג"כ פסולה וזבחיו לא עלו לו כפי' המפרש ז"ל והתוס' ז"ל בדף מ"ו ע"ב דשאר הזבחים שהקריב אחר תגלחת הפסולה לא עלו לו דהואיל והיה צריך לשהות עד שיגדל שערו ובהקרבת שאר הזבחים לא היה ראוי לתגלחת יש להחשיב הזבחים כאילו הקריב קודם או תוך מלאת עכ"ל ז"ל עיי"ש ובהי"א גרסינן מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא ר"א אומר סותר את הכל וחכ"א יביא שאר קרבנותיו ויטהר פי' התוס' ז"ל דר"א ס"ל דכל קרבנותיו חשובים כקרבן אחד ור"א לטעמיה דס"ל אחר המעשים כולם מותר לשתות ביין ולגלח והילכך אינו ראוי ביום זה לתגלחת עד אחר כל קרבנותיו וכיון שנטמא קודם הבאת כל קרבנותיו נמצא שלא היה שעה אחת ראוי לתגלחת וע"כ הוי הקרבן ראשון שהקריב כאילו הקריב בתוך מלאת ורבנן לטעמייהו דאמרי אחר מעשה יחידי הרי קודם שנטמא היה ראוי לתגלחת וע"כ יצאה שעה אחת שראוי לתגלחת ע"ש והנה בנוסח המשנה שבמשניות משנה ז' גרסינן ר"א אומר לא היה מגלח אלא על הטמאת וכתוב ב' נוסחאות נוסח א' ר' אלעזר ונוסח ב' ר' אליעזר ולהנוסחא דגרסינן ר' אליעזר הרי דס"ל לר"א הגם דדרש כל הקרא כדכתיב אחר מעשה כולם וצריך להיות הכל כסדר הכתוב מ"מ הגילוח יכול לגלח על הטמאת לאוד מריבוי דקראי וכפירוש מסקינן במשנה שם ואם גילח על אחת משלשתן יצא אליבא דר' אליעזר וכיון דבדיעבד כשר השיב זמנו של גילוח ביום זה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' פסחים דף ה' ובירושלמי במס' חגיגה פ"ק ה"א ע"ש ע"כ ליכא לפרש על פי נוסחא זו כפי' התוס' ז"ל ומתפרש כך דר"א לטעמיה דס"ל דאינו מותר לשתות ביין ולטמאות עד אחר הבאת כל קרבנותיו ע"כ כל קרבנותיו חשובים כקרבן אחד כדכתב הרא"ש ז"ל וע"כ ס"ל לר"א דלאחר ז' כשמביא ב' קרבנות הנשאר אינו חשיב רק חצי קרבן ונמצא דהביא חצי קרבן השתא וחצי קרבן לאחר ז' ולא הקריב קרבן שלם וכ"מ מפי' המשניות להרמב"ם ז"ל דכתב ז"ל דצריך להביא קרבנות שלמים אחר תשלום ז' ימי ספירה עכ"ל ו"ל הרי כדברינו דכולהו בב"א הוי קרבן שלם אבל שלא בב"א לא הוי שלם וכה"ג איתא בתוס' ז"ל במס' חגיגה דף ו' ע"ב ד"ה אין ע"ש א"כ מטעם אחר ס"ל

מסורת הש"ס

ע' סנהדרין מה ב

פ' נזיר מג ב (ה"כ פ' המור)

(שמחות פ"ד)

להחלו אינו מיטמא אבל מיטמא הוא על מת מצוה (דברים כא) אית דבעי מישמעינה מן הדא °כי קללת אלהים תלוי את שהוא מוזהר על קללת השם מוזהר הוא על מת מצוה ושאינו מוזהר על קללת השם אינו מוזהר על מת מצוה התיבון הרי עכו"ם אילו שמיתתן בתלייה [א] יצא זה שמיתתו בסייף [ב] קבור מצות עשה מניין את מרבה [ג] *סייף שנהרג בו עץ שנתלה בו סודר שנחנק בו מה ת"ל תקברנו יכול (שם) יקברו עצמו ת"ל °כי קבור תקברנו קבורה לו ולעצו ולאבנו הא כיצד מעמיק שלשה כדי שלא תעלם המחרישה תקברנו כולו ולא מקצתו תקברנו מיכן שאם שייר ממנו לא עשה כלום שנאמר כי קבור תקברנו מיכן שאינו נעשה מת מצוה [ד] עד שיהא ראשו ורובו תני רבי יסא קומי רבי יוחנן כשם שאדם מיטמא למת מצוה כך אדם מיטמא על אבר מת מצוה אמר ליה רבי יוחנן ויש כן זו רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא [ה] בחוזר תיפתר תני ר' יוסי אומר [ו] אין אדם מיטמא על אבר מן החי מאביו אבל אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו רבי יודה אומר כשם שאדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו כך מיטמא על אבר מן החי מאביו *מעשה ביוסי בן פכסם שעלת על רגלו נומי ונכנס הרופא לחותכה אמר לו כשתניח בו כחוט השערה הודיעני חתכה והניח בה כחוט השערה והודיעו קרא לנחונייה בנו אמר לו נחונייה בני עד כאן הייתה חייב ליטפל בי מיכן ואילך צא שאין אדם מיטמא על אבר מן החי מאביו (קהלת ז) וכשבא דבר אצל חכמים אמרו על זה נאמר °יש צדיק אובד בצדקו הצדיק אובד וצדקו עמו [ז] *אי זהו מת מצוה כל שהוא צווח ואין בני העיר באים באו בני העיר הרי זה מושך את ידו עד היכן עד כדי נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן בשאינן צריכין לו אבל אם היו צריכין לו לא בדא בשאינן מכירין אותו אבל אם היו מכירין אותו לא בדא בשאין כבודו אבל אם היה כבודו אכן לא בדא והנשיא כבודו לכן ומהו שיטמא כהן לכבוד הנשיא

קרבן העדה

להחלו אינו מטמא. טומאה שהיא לו חולין חר שאין זה כבודו שיטמא למת אבל מטמא הוא למת מצוה שאין לו בזה שום חילול: כי קללת אלקים תלוי. רישא דקרא כי קבור תקברנו ביום ההוא ודריש הכי כי קבור תקברנו כל שהוא בכלל אזהרת קללת אלקים: התיבון הרי עכו"ם. שמוזהרין תורה אור על קללת השם שהיא אחת ממצות ב"נ ואפ"ה אין מצוה בקבורתן: ומשני אילו שמיתתן. על ברכת השם בתלייה דהיינו ישראלים עליהם מצווין בקבורה שכן כתיב כי קבור תקברנו כי קללת אלקים תלוי משא"כ עכו"ם מיתתן על כל אזהרתם בסייף: קבור מצות עשה. לקבור הנהרג ביום ההריגה: ה"ג סודר שנחנק בו ת"ל תקברנו יכול יקברו עמו ת"ל כי קבור תקברנו אותו. וה"פ מניין שהדברים שנהרג בהן שהן נקברין ת"ל תקברנו יתירא שמוסיפים לו קבורה לרבות את אלו יכול שיהיו אלו נקברין עמו בקבר אחד ת"ל כי קבור תקברנו יקבר כל"ל אלא שיהא הוא לבדו בקבר ואלו נקברין בתפיסת הנהרג: קבורה לו ולעצו ולאבנו. כלומר מהך קרא שמעינן שקובר הכל בתפיסה אחת מעתה כילד קובר לעצו ולאבנו: מעמיק. בקרקע ג' טפחים וקוברן כדי שלא יעלה המחרישה: תקברנו. דרשינן מיניה שיקברנו כלו ולא יקברנו בשנים ובשלשה מקומות: מיכן שאם שייר ממנו לא עשה כלום דבעינן שיקברנו כולו שנאמר כו' והרא"ש גורס מה ת"ל כי קבור כו': מיכן שאינו נעשה מת מצוה עד שיהא ראשו ורובו. דהא הך קרא איירי במת מצוה כדאמרי' לעיל הלכך דינו כנהרג דוקא שלם ולא חסר: ויש כן זו. וכי כן הדין בתמיה ג' הרא"ש ויש כאן זו פי' וכי יש כאן מת מצוה: בחוזר תיפתר. וגי' הרא"ש תיפתר בחוזר תפרש הא דא"ר יסא שמיטמא לאבר מת מצוה בשכבר ניטמא לשאר הגוף ונשאר אבר אחד שלא קברו חוזר ומיטמא לו אבל לכתחלה לא יטמא לאבר: אבל אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו. שמת: ביוסי בן פכסם. כהן היה: נומי. מכה שגורמת לחתוך גם האבר שהיה עליו שלא יכלה הגוף כולו: הצדיק אובד וצדקו עמו. דליכא למימר כפשטיה שהצדקות גורם לצדיק שיאבד בתמיה הא כתיב דרכיה דרכי נועם אלא הכי קאמר הצדיק באבידתו עומד בצדקו כגון יוסי שסבל היסורים בשהיית חיתוך אברו שלא יטמא בנו: כל שהוא צווח. שיבואו אחרים לעסוק במת זה והן רחוקין ממנו ואין שומעין קריאתו: הרי זה מושך ידו. ולא אמרינן הואיל והתחיל בהיתר יגמור: עד היכן. כמה יבואו לעסוק במת וימשוך ידו: וחילופיהן. שכן דרך שמתחלפין לשאת לפי שהכל רוצין לזכות בו: בשאינן צריכין לו. כלל הוא דמושך ידו אבל אם בלעדו אינו נקבר מהר כל כך אינו מושך ידו א"כ שבאו כדי צרכו שכן שיתא אלפי גברי אבל אם אין שם כל צרכו אינו מושך ידו: אבל אם היו מכירין אותו. שהוא צורבא מרבנן אינו מושך ידו עד כדי שיעור: אבל אם היה כבודו לכן. שהוא גברא רבה אינו מושך ידו דאין לו שיעור: והנשיא

פני משה

להחלו אינו מיטמא. היכא דהטומאה אינו אלא שמחלל עמו בחנם שיש כהן קוברי אחרים: כי קללת אלהים תלוי. ומהאי קרא למדין הנו לאזהרת קבורת מת מצוה כדדריש לקמן מקבור תקברנו וסמכו הכתוב לו כי קללת אלהים תלוי למידרש את שהוא מוזהר על קללת השם מוזהר הוא על קבורת מת מצוה וכ"ג נמי הרי מוזהר הוא על ברכת השם מוזהר הוא על קבורת מת מצוה: הרי עכו"ם. שהן מוזהרין על ברכת השם כדאמרינן פ' ד' מיתות ונימא נמי שיהו מוזהרין על מת מצוה ואמאי לא חשיב לה בהדי מצות בני נח: אילו שמיתתן בתליה. דתלוי כתיב בקרא מי שמיתתן נמי בתליה והם הנסקלין דכל הנסקלין נתלין ואינם אלא בישראל לאפוקי עכו"ם דכל מיתתן אינן אלא בסייף ולא הוו בכלל מקרא זה: קבור. קבור תקברנו כתיב קבור זו מצוה עשה לכל הנתלין והכי דריש לה בספרי: מנין את מרבה. לכל אלו שנקברין עמו: מה ת"ל תקברנו. אלא שיכול יקברו עצמו לבדו ותו לא ת"ל תקברנו ריבויא הוא קבורה לו ולעצו שנתלה בו ולאבניו שנסקל בהן: הא כיצד. יעשה מעמיק שלשה טפחים וקוברן בכדי שלא יעכב המחרישה ותעלם: תקברנו כולו ולא מקצתו וכו'. וכל הני דרשינן מתקברנו דכולהו נפקי מיניה: מיכאן שאינו נעשה מת מצוה עד שיהא ראשו ורובו. שלמים והואיל והאי קרא משתעי במצוה כדאמר לעיל תקברנו מצות עשה דריש לה נמי למת מצוה: ויש כן זו. בתמיה דהא אמרינן דאינו נקרא מת מצוה אא"כ ראשו ורובו שלם ואין כאן באבר דין מת מצוה: בחוזר תיפתר. בנטמא כבר למת מצוה זה ועדיין נשאר אבר ממנו חוזר ומטמא גם לאבר זה מכיון שכבר היה עליו דין מת מצוה: אין אדם מיטמא על אבר מן החי. שפירש מאביו כשהוא חי ובכהן הדיוט קאמר: שעלת על רגלו נומי. בשר חי והולרך לחותכה: הצדיק אובד וצדקו עמו. אע"פ שהוא באובדו עדיין צדקו עמו שהזהיר לבנו על הטומאה בעת אובדו ומכאובו: כל שהוא צווח. כלומר שאין כאן מי להטפל בו: הרי זה מושך את ידו. אם כהן הו נזיר הוא שנטמא לו מושך את ידו שכבר יש לו קוברין: עד היכן. יהו לו קוברין שצריך זה למשוך את ידו: בשאינן צריכין לו. אם יש כאן כדי זה ואינם צריכין כלל לו אז מושך את ידיו אבל אם היו עדיין צריכין לו לזה לא בדא אמרו מושך את ידו: בשאינן מכירין אותו. לזה המת מצוה בהא אמרו אם יש שם כדי נושאי המטה והילופיהן שוב אין הכל צריכין לטפל בו והלכך אם היה זה שמצאו כהן או נזיר צריך למשוך את ידו: אבל אם היו מכירין אותו לא בדא. אמרו כן והאחרים שיש שם קאי שאף על פי שיש שם כדי נושאי המטה חייבין הכל לטפל בו: בשאין כבודו. כמי הכא דאין אחרים חייבין לטפל בו קאי דדוקא בשאין זה כבודו והלכך אם יש שם כדי צרכו אינו חייב להטפל בו אבל אם היה כבודו אכן חייב להטפל בו אע"פ שיש שם כדי צרכו: והנשיא כבודו לא כן. אין זה כבודו ואינו חייב להטפל אם יש שם כדי נושאי המטה. א"נ דכבודו אמת מצוה קאי דדוקא שאין כבודו גדול אבל אם היה כבודו גדול הכל חייבין להתעסק בו ואע"פ שיש שם כדי צרכו והנשיא כבודו לכך והכל מתעסקין בו. ועיקר: ומהו שיטמא כהן לכבוד הנשיא

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ט ממלכים ה"ד ופ"י שם ה"ה

ד
ב ג מיי' פט"ו מסנהדרין ה"ח ט

ה
ד ה טוש"ע י"ד סי' שס"ג וסי' שעד ס"כ

ו
ו מיי' פ"ב מאבל ה"ד סמ"ג לאוין רלה ועיין נת טוש"ע י"ד סי' שעג ס"ט

ז
ז מיי' פ"ג שם ה"ח טוש"ע שם סי' שפד ס"ג

רידב"ז

ס"ל לר"א דסותר כל קרבנותיו ועי"ז יתפרש היטב הסוגיא הזאת דהנה במשנה בה"י מיירי בגילח על הזבח ונמצא שהיה הזבח פסול הוי תגלחת פסולה וממילא לא נתקיים מצות גילוח והוי כגלחוהו לסטים וצריך למנות ל' ובמשנה הזאת בהי"א מיירי שהיה הזבח כשר בשעת מעשה ורק דנטמא אח"כ והדין לר"א דסותר הקרבן הראשון וכילד הדין אם גילח על הזבח הראשון וזורק עליו הדם ונטמא אח"כ ע"ז מיבעיא לן דאימא דוקא במשנה דה"י דגילח על הזבח ונמצא שהיה פסול אז התגלחת פסולה אבל אם בשעה שגילח היה כשר רק נסתר אח"כ דנמצא דהיה כשר אז והתגלחת כשירה א"כ א"ל שוב להתגלח והוי דומה להא דגרסינן בירושלמי במס' יומא פ"ד חתה והקטיר ונשפך הדם יביא פר אחר ונכנס בדמו ע"ש דאינו צריך קטורת אחרת כיון דהקטורת היתה אחר הפר הראשון אע"פ שצריך כעת להביא פר אחר והיה צריך להיות מקודם להביא אח"כ מחתה כסדר הכתוב ביוה"כ דקי"ל כל מעשה יום הכפורים האמורים על הסדר כו' ז"א דהקטורת הראשונה כשירה הוי והשניה חולין בעזרה דעיקר הקפדת הכתוב שיהא מחתה אחר הפר [אבל בבבלי דף נ' ודף ט' ס"ל דצריך לעשות אח"כ קטורת מפני דהשתא בא הפר השני אחר הקטורת

תוס' הרי"ד

לו שער לגלח וכ"ת דהא לרבנן ידעינן שאין תגלחת מעכבת מסג"ש דה"א ולמה לן קרא דואת תורת ו"א דאי מג"ש לא ידעינן רק שאין מעכבת הגילוח ואפילו נשאר בשערותיו אין מעכבו לשתות ביין אבל לא ידעינן אם אין לו שער כלל דאז מלבד החסרון שאינו מגלח יש לו חסרון היותר שמעכב ונוגע בגוף הקרבן דהקריב הקרבן בלא שער קודש ע"כ קמ"ל מואת תורת דהקרבן כשר דמרבה אין לו כפים ואין לו שער קודש דאינו מעכב הקרבן ע"כ מביא הברייתא דנזיר ממורט דס"ל לב"ש דצריך להעביר תער וכדמסיק וע"כ הפירוש דבשאין לו שער מעביר תער על מקום השער ואף על פי שאין לו שער כמו כן באין לו כפים מניף בזרוע מקום כפים כדפירש הרא"ש ז"ל ודוק:

אמרי ברוך

בש"ק ד"ה והנשיא כבודו לכן וכו'. וכן הדין שהכהנים ממאנין לכל מאן דמתני וכו'. נ"ב ליתא דאין לכהן לטמא למאן דמתני רק כשמצאו בדרך שהוא מת מצוה אף שאחר כך באו קוברין מ"מ כיון שעדיין צריכין לו לכבודו של מת שהרי מתני הרי הוא לגביה כמת מצוה. כן מבואר מדברי הרמב"ן בתה"א דף מ"ב ע"ב. ולדעתי עוד בכוונת דבריו שם. דבנשיא כשהוא מת מצוה חיוב על הכהנים שנמצאים שם להתעסק עמו. אבל כשאינו מת מצוה מותרה הטומאה לכהנים אבל אינו לחיוב עליהם ובזה אתי שפיר דברי הירושלמי במה שכתב ב' בני לגבי נשיא. ויפוין בספר יראים מצוה ש"א בד"ה כהן שמטמא לקרובים. לפ"ד שם יש לומר דאף במת מצוה ולמאן דמתני כשאין קוברין אין רשות לכהן להתעסק עמו רק אם כבר טימא את עצמו אליו קודם שבאו קוברין כיון שהוא טמא ואין איסורו בו ביום רק מדרבנן לכך התירו משום כבוד המת אבל א"א לומר כן בשיטת הרמב"ן בפוסק בתה"א כר"ע דחייב אף על טומאה בו ביום וד"ב דמדברי הירושלמי שכתב אחר זה דתף ר"ת לר' זעירא נראה שלנשיא מתוייבים הכהנים לטמא: בא"ד והכהנים. נ"ב ליתא כן בגמרא:

הנשיא *כד דמך רבי יודן נשייא אכריז רבי ינאי ואמר [ח] אין כהונה היום כד דמך רבי יודן נשייא בר בריה דרבי יודן נשייא דחף רבי חייה לרבי זעירא בר בא בכנישתא דגופנא דציפורין ומסאביה כד דמכת יהודיניי אחתיה דרבי יודן נשייא שלח רבי חנינא בתר רבי מנא ולא סלק אמר ליה אם בחייהן אין מיטמין להן לא כ"ש במיתתן אמר רבי נסא במיתתן עשו אותן כמת מצוה *מהו שיטמא לכבוד רבו רבי ינאי זעירא דמך חמוי הוא הוה חמוי הוא הוה רביה שאל לרבי יוסי ואסר ליה שמע ר' חמא ואמר יטמאו לו תלמידיו ניטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין אמר לון ר' מנא הדא מן תרתי לא פלטה לכון [ט] אם אבילים אתם למה אכלתם בשר ושתיתם יין ואם אין אתם אבילים למה נטמאתם מהו שיטמא אדם לתלמוד תורה רבי יוסי הוה יתיב ומתני ועאל מיתא מן דיתב ליה לא אמר כלום ומן דנפק ליה לא אמר ליה ולא כלום ר' ניחומי בריה דרבי חייה בר אבא אמר אבא לא הוה עביר תחות כיפתא דקיסרין ור' אמי עבר רבי הזקיה רבי כהן ור' יעקב בר אחא הוון מטיילין בפלטיא דקיסרין הגיעו לכיפה ופירש ר' כהן הגיעו למקום טהרה וחזר אצלן אמר לון במה הויתון עסקין אמר ר' חזקיה לר' יעקב בר אחא לא תימא ליה כלום אין דפריש ליה דבאש שמיטמא אדם לתלמוד תורה לא ידעין ואי משום דהוה סייסן לא ידעין תני [י] מיטמא הוא כהן ויוצא לחוץ לארץ לדיני ממונות ודיני נפשות ולקידוש החדש ולעיבור השנה *ולהציל שדה מן העכו"ם וללמוד תורה ולשאת אשה ר' יודה אומר אם יש לו מאין ללמוד אל יטמא ר' יוסי אומר אפי' יש לו מאין ללמוד יטמא שלא מהכל אדם זוכה ללמוד אמרו עליו על ר' יוסף כהן שהיה יוצא אחר רבו ומיטמא אחר רבו לציידן אבל אמרו לא יצא כהן לחוץ לארץ אלא אם כן הבטיחו לו אשה מהו שיטמא כהן גדול לנשיאות כפים גבילה אחוי דרבי בא בר כהן אמר קומי ר' יוסה בשם ר' אחא *מיטמא הוא כהן לנשיאות כפים שמע ר' אחא ואמר אנא לא אמרית ליה כלום חזר ומר או דילמא לא שמע מיני אלא כיי דמר ר' יודה בר פזי בשם ר' אליעזר [יא] כל כהן שעומד בבנסת ואינו נושא את כפיו עובר בעשה וסבר מימר שמצות עשה דוחה למצות לא תעשה אנא

פני משה

הנשיא. ופשט ליה דכד דמך רבי יודן נשיאה הוא רבינו הקדוש הכריז רבי ינאי ואמר אין כהונה היום שמותרין הכהנים להתעסק בו: דחף רבי חייה לרבי זעירא. בבהכ"נ שהיה שם המת וטמאו בע"כ: בתר רבי מנא. שהיה כהן ולא רצה לעלות אמר אם בחייהן אין מיטמאין להן בימי נדה טומאתן במיתתן לכ"ש: במיתתן. שאני הוא דעשו אותה כמת מצוה מפני כבוד הנשיא: דמך חמוי. נפטר חמיו והוא היה חמיו ורבו ושאל לר' יוסה אם מותר להטמא לכבודו ואסר ליה ושמע רבי חמא והתיר שיטמאו לו תלמידיו: הדא מן תרתי לא פלטה לכון. אחד משני דברים לא נצלתם יממ"נ שלא כדין עשיתם שאם אבילים אתם ולאו דוקא אבלים ממש אלא כמו אבלים אתם נחשבים כתלמיד לרבו ומשום זה נטמאתם כקרובים למה אכלתם בשר ושתיתם יין: מהו שיטמא אדם לתלמוד תורה. אם הלך ללמוד תורה וצריך לעבור במקום טומאה ואין שם דרך אחר: הוה יתיב ומתני. ונכנס טומאת המת לשם ומי שישב לו ולא יצא מפני הטומאה לא מיחה בידו וכן למי שיצא משם לא א"ל ולא מידי משום דמספקא ליה אם מותר להטמאות בשביל ללמוד תורה: תחות כיפתה דקסרין. שהיה שם אהל על הטומא' ולא עבר דרך שם אע"פ שהלך ללמוד תורה: ור' אמי עבר. כשהלך לתלמוד תורה: ופירש רבי כהן. מפני הטומאה וכשחזר אצלן אמר להן בהויה דין ולימוד הייתם עוסקין: לא תימא ליה כלום. וקאמר הש"ס דמספקא לן מפני מה זה שלא לומר לו אם מפני שהרע בעיני רבי חזקיה בשביל שפירש שמותר ליטמאות ללמוד תורה אי משום דהוה סייסן כמו סרסן נלהן בדברים ושלא יקפחנו בתשובות ולא ידעין טעמיה דרבי חזקיה: ויוצא לח"ל. ודוקא טומאת ארץ העמים שהיא מדרבנן הותרה לו לאלו הדברים: אחר רבו לצידון. שהיא ח"ל: אא"כ הבטיחו לו אשה. אם הולך בשביל לשאת אשה לא הותר לו אא"כ הבטיחו לו ויודע בודאי שישאנה: מהו שיטמא כהן גדול. כהן שהוא גדול וראוי לנשיאות כפים ויש טומאה בבהכ"נ אם מותר לפנות שם בשביל לישא את כפיו: גבילה. שם הכם: חזר. רבי אחא ואמר או דילמא שזה גרם לו לטעות ולהעיד שקר בשמי שלא שמע ממני אלא כהא דא"ר יודה בן פזי שאמרתי בשמו כל כהן שאינו נושא כפיו עובר בעשה דכה תברכו והיה סבור גבילה מימר שמצות עשה דנשיאות כפים דוחה למצות לא תעשה דטומאה אבל אנא

רבי ניחומי. כהן הוה: לא הוה עבר תחות כיפתא דקיסרין. שהיה מחזיק אותו המקום למקום טומאה ורבי אמי אע"פ שכהן היה עובר התחיהם ולא היה מחזיקו למקום טומאה: ר' כהן. כהן הי': ה"ג אין משום דפריש לי' באש כו'. וה"פ שתמא דש"ס קאמר לא ידעין למה כעס ר' חזקי' אר' כהן אם הטעם שלא היה לו לפרוש מהם משום שמטמא אדם לתלמוד תורה ואלו היה הולך עמהם היה לומד תורה עמהן או משום שהוא מקנתר או פחדן וחשש לדברי רבי ניחומי שאומר שיש שם טומאה והרי ר' אמי עבר ולא חשש: ה"ג ואי משום דהוה סייטן כלומר סר מן האמת מלשון כי תשטה: ויוצא לחוצ' לארץ. אע"פ שגזרו טומאה על ארץ העמים: לדיני ממונות. להציל ממונו שיש לו שם וכ"ש לדיני נפשות א"נ לדון דיני ממונות ודיני נפשות שהן מצוה: ולקידוש החדש. כשאין יכולין לקדש החדש ולעבר השנים בא"י: ולהציל שדה מן העכו"ם. ואע"פ שאין הפסד בדבר שצריך ליתן לו השדה או דמיו מ"מ שדה ניחא ליה טפי א"נ בשדה בא"י איירי דאיכא קצת מצוה שלא יהיה להם חנייה בא"י: אם יש לו. רב בא"י ללמוד ממנו אל יטמא לצאת לח"ל: ה"ג שהיה מטמא ויוצא אחר רבו לציידן. שהוא ח"ל: אא"כ הבטיחו לו אשה. ולא על ספק נישואין: ה"ג מהו שיטמא כהן לנשיאת כפים. כגון שהיה מת בבהכ"נ אם מותר לכנוס לתוכה כדי לישא כפיו: גבילה. שם תלמיד: חזר. רבי אחא ואמר אפשר דלא שמע ממני אלא הא דאמר ר"י בר פזי כו': וסבר. גבילה הטעה דאמרית כ"כ עשה א"כ אתי עשה דנשיאת כפים ודוחה לא תעשה דטומאת כהנים וטעי בזה דבטומאת כהנים ליכא למי עשה קדושים יהיו ואין עשה דוחה ל"ת ועשה: אנא

קרבן העדה

והנשיא כבודו לכן. שכל ישראל חייבין לעסוק בו: כד דמך. כשמת רבי יודן נשיאה הכריז רבי ינאי ואמר אין כהונה היום כלומר הכהנים מותרים לטמא לנשיא: בכנישתא כו'. בבית הכנסת העומד בין הגפנים בציפורא ששם היה עומד הארונא של רבי יודה הנשיא ודחפוהו לרבי זעירא וטמאוהו באהל המת: בתר רבי מנא. להתעסק בה ורבי מנא היה כהן: ולא סליק. ולא עלה: וא"ל. אם בחיי הנשיא אין מיטמאין לאחיותיהן לאחר מיתת הנשיא לא כ"ש והך מעשה בתר דמית ר"י נשיאה הוה: אמר רבי נסא. לאחר מיתת הנשיא עשאוה כמת מצוה שבחייו די לה כבוד זה שהנשיא מתעסק בה משא"כ במיתתו: רבי ינאי זעירא. כהן היה ומת חמיו: הוה. היה חמיו וגם היה רבו ושאל לר' יוסי אם מותר ליטמא לו ואסר ליה להיטמא לו: יטמאו לו תלמידיו. כלומר בשביל שהוא תלמידו יטמא לו ולא בשביל שהוא חמיו: ה"ג רבי יוסי כשמאו לו תלמידיו. וכ"ה ברכות פ"ג: ואכלו בשר ושתו יין. בשעה שהיה עדיין המת מוטל לפניהם: חדא מן תרתי לא פלט' לכון. באחת משתים לא עשיתם כהוגן: למה אכלתם בשר ושתיתם יין. שאונן אסור באכילת בשר ושתיית יין: לתלמוד תורה. כדי ללמוד תורה: ר"י. היה יושב ללמוד עם התלמידים בבה"מ והיו בתלמידי' כהנים והביאו מת לתוכו שכך היה מנהגם להכניס המת קודם הקבורה לבהכ"נ או לבה"מ: מן דיתיב ליה. כל זמן שהיה המת בתוכו לא אמר כלום גם לאחר שיצא לא אמר כלום שלא היה חושש כלל לטומאה זו כיון שהיו יושבים ולומדים א"נ למאן דיתב שם ולא יצא לא אמר כלום גם למאן דיצא לא אמר כלו' שלא רצה להתיר בפירוש להתלמידי' שמותר לטמאות לתלמוד תורה:

עין משפט נר מצוה

ח
[א] מיי' פ"ג מהל' אבל ה"י טוש"ע י"ד סי' שעד סי"א

ט
ב טוש"ע שם סי' וסי' רמב סכ"ז וסי' שמא

י
ג מיי' שם ה"ד טוש"ע שם סי' שעב ס"א

יא
ד מיי' פי"ד מהפלה סמ"ג עשין כ טוש"ע א"ח סי' קכח ס"ב

מסורת הש"ס

ע' כתובות קג ועי' הו' שם ד"ה הוגו

(ברכות פ"ג)

עי' יג הוספתא שם פ"א

ע' הו' סוטה לא ב ד"ה כל

רידב"ז

הקטורת ועיקר הקפדת הכתוב שלא יהא פר אחר קטורת וה"כ בא החטאת הפני אחר גילוח וכבר ביארנו במס' ר"ה סוף פ"ק דנהלקו אם הקפדת הכתוב שלא יהא התחייה קודם הפר או דהקפדה הוא שלא יהא הפר אחר התחייה] והכא אפשר דצריך הנזיר להיות עליו שער קדוש בעת עשיית הקרבן כשמואל לעיל בה"ע דהקפדת הכתוב שלא יהיה הקרבן אחר גילוח וההקפדה הוא על הקרבן דהא אם נתגלח קודם הקרבן חטאת והביא הקרבן החטאת הוי קרבן פסול דהביא הקרבן כמו בתוך מלאת אלא"ה דתלי זמן הקרבן בשער נזיר שלא יהיה מגולח ויהיה בעת הקרבה שער קדוש עליו או י"ל כיון דמנהגות גילוח פטור הוי הנזיר כמי נזיר שאין לו שער כלל דהוי נזיר ממורט ואין צריך להיות עליו שער קדוש בשעת עשיית הקרבן ועיקר הקפדת הכתוב שלא יהיה גילוח קודם הקרבן לכן קאמרינן פשיטא דה נטמא בלא כשר כמו במתניתין דהי"ו לא בדא כלומר בדא ליכא שום ספק אבל כשר ואח"כ נטמא מהו לר"א אם בזה שייך ג"כ דצריך תגלחת אחרת וצריך להמתין ז' אחר התגלחת של טומאה כדי לגדל שער או לא דלמא דמי לנזיר ממורט דדוקא אם גילח קודם הקרבן ואח"כ הקריב הקרבן הוי הקרבן ג"כ פסול משום דכיון דהתגלחת פסולה מלד עצמה וצריך להמתין ז' או ל' על גידול שער ע"כ השיב הקרבן כבתוך מלאת אבל אם

אבדי ברוך תני מיטמא הוא כהן. כ"כ ירושלמי ברכות פ"ג הלכה א'

עמודי ירושלים

אכריז ר' ינאי כו'. עיין בשירי קרבן שפי' דברי הרמב"ם הלכות מירות (פ"ה הט"ז) דכהנים בזה"ז מותרים לטמאות א"ע דאיכא איסורא דרבנן דלא כהמג"א (פ"ג מהל' אבל) וש"ע להרמב"ם דהכהנים מותרים לטמאות א"ע לצורך מצוה. ולא ידעתי כיון שפי' דברי הרמב"ם לענין מלקות שש"ע שאין לוקין א"כ יש לומר דאיכא איסורא דאורייתא ולפ"ז גם לצורך מצוה אסור. ועי' בדגול מרבבה ביו"ד (סי' שע"ב) שכ"כ באמת להרמב"ם דאיכא איסורא דאורייתא ואין לוקין עליו. ובשו"ת ח"ס (חיו"ד סי' של"ח) כתב שמלא כן להדיא בתמים דעים (סי' רל"ו) ולפ"ז מוכח כלל משם דכתב דאיסורא איכא יש לומר דכוונתו איסורא דרבנן ולא איסורא מן התורה וגם אם כוונתו איסורא מן התורה יש לומר דמיירי בציבורן בשעה שמתעסק עם המת אבל בשפירש יוכל להיות דרבנן וצ"ע בזה:

עמודי ירושלים תניינא

מהו שיטמא כהן גדול לנ"כ. נ"ב כ' הש"ק פירש"י והרא"ש פירש שהיה כהן בביהכ"נ כו' וכתב הישועות יעקב בא"ח (סימן קכ"ח ס"ק כ"ה) לא ידעתי לאיזה רש"י כיון שבל"ל והברור שש"ס מ"ש פירש"י וצ"ל פירוש הש"י וכוונתו להסדס יהושע שפירש כן:

כהו שיטמא לנשיאת כפים כו'. הקשה הפני משה דאמאי לא פשיט ממשנה דאלו מגילות (נ"ב א') דאם היתה האבידה בבית הקברות לא יטמא דאין עשה

מסורת הש"ס

ברכות ס ג

קידושין לא ב בשינוי

ברכות יט ב

שם ג ב

(שמחות פ"ד) ד"א זוטא פ"ח

קרבן העדה

הנא לא אמרי לי'. אחרי שעשה הביאו והכה אותו כראוי לתלמיד שהורה שלא כדין: ר"א. היה יושב ולומד עם התלמידים בבהכ"נ הנקרא מרדתא בקיסרין והיה שם בבהכ"נ מת וכשבא זמן לישא כפיו לא שאלוהו תלמידיו הכהנים אם מותרים לשהות שם לנשיאת כפים או לא וכשהגיע זמן אכילה שאלו אם מותרים לאכול בבה"מ אע"פ שיש שם מת: אמר לון כו'. כעס עלייהו ר' אבהו ואמר להו אם מצות נשיאת כפים פשיטא לכם שאינה דוחה טומאה דת"ת דוקא דוחה לכך לא שאלתם ממני ועל האכילה שאלתם: כד שמעון כן. כששמעו של' אבהו כעס כל אחד ואחד מהתלמידים היה משמט נפשיה וברח לו לילך לביתו לאכול: כד סלק. כשעלה המלך דוקלינס לא"י ראו את ר"ח פוסע על הקברים שבצור כדי לראותו: יהא יודע להפריש. יבין ויכיר א"כ כמה הפרש יש ביניהם: מהו שיטמא אדם לכבוד אביו ואמו. בטומאה דרבנן: ר' יסא שמע. דבאה אמו לבוצרה והוא א"ל ור"י כהן היה: א"ל אם מפני סכנת דרכים. שיש לאמך לבוא יחידי ואתה הולך נגדה כדי ללותה צא: ואם בשביל כבוד אמך. שאתה רוצה לילך נגדה בשביל כבודה איני יודע אי כיבוד אב דוחה איסור דרבנן או לא: עוד היא צריכה לר"י. בתמיה וכי הדבר הזה ספק הוא לר"י ודאי דדוחה אלא שהיה מספקא ליה בשביל ביטול לימודו דגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב: אטרח עלוי. ונתן אמתלאות לדבריו שאין ביטול תורה בהליכתו: ואמר. ר' יוחנן גמרת לצאת צא ותחזור בשלום: שמע ר"א ואמר כו'. סד"א הכי אמר ר"י אני איני אוסרך ואיני מתירך אם דעתך נוטה להתיר עשה כדעתך קמ"ל ר"א שאינו כן אלא התירו וכן משמע בבבלי קידושין פ"ק: אין רשות גדולה מזאת. שהרי בירכו: לכבוד רבים. ללותם: מתאימות. שוות שלכל א' יש מעלה וחסרון: ואם לאו הולך בקרובה. אע"פ שהיא טמאה אינו חושש מפני כבוד הרבים: עד כדון. מברייתא ליכא למשמע אלא בטומאה דרבנן ועדיין קמיבעיא לן אי גם טומאה דאורייתא דחינן מפני כבוד הרבים: שדוחה למצות ל"ת שעה אחת. כלומר לפי שעה הוא דדחינן אבל לזמן קבוע לא: הדא אמרה. זאת הומרת: אין שואלין הלכות לפני מטתו של מת. מפני כבודו של מת שנראה כלועג לרש: ופריך והא ר' יוחנן שאל לר' ינאי לפני מטתו של ר"ש בן יוצדק הקדיש עולתו לבדק הבית. מהו שיתפיס ההקדש על גוף העולה או לא: והוא. משיב ליה ש"מ דמותר: אמר. מעשה דר' יוחנן היה לאחר שכבר העלו הארון למקום המיוחד לו: ופריך והא ר' ירמיה שאל. הלכה לר"ז לפני מיטתן של ר"ש ורשב"י והיה ר"ז משיב לו: ומשני אמר. כלומר כשהיה רחוק מהמטה היה משיב לו וכשהגיע קרוב לה לא היה משיב לו: הכתפים. נושאי המטה: ה"ג ר"ז שרע בדיבוריה. וה"פ ר"ז נפל בעוד שהיה מדבר בהיותו מספיד אחד מהמתים: אתון. ככנסו ורצו להזקיפו ונגלו שנחלם ומחמת חולשתו נפל: א"ל מהו. שהוא כן: ה"ג א"ל. להא דאתינן והחי יתן אל לבו בשביל מה שבאנו לכאן דהיינו לתת אל לבו ענין המיתה כדכתיב והחי יתן אל לבו ומרוב עיונו ושומו על לבו דברים אלו נחלם כל כך: הרי זה. מתעסק בו וקוברו במקומו: כאלו

תלמוד

תורה אור

אנא לא אמרי ליה איתוניה ואנא מלקי ליה ר' אבהו הוה יתיב מתני בכנישתא מדרתא דקיסרין והוה תמן מיתא הגיעה עונת נשיאות כפים לא שאלון ליה עונתא דמיכלא אתא ושאלון ליה אמר לון על נשיאות כפים לא שאלתון יתי ועל מיכלא שאילתון יתי כד שמעין כן הוה כל חד וחד מינהון שמט גרמיה וערק אמר ר' ינאי [א] מיטמא כהן לראות המלך כד סלק דוקליטס מלכא להכא חמון לר' חייה מיפסע על קיברייא דצור בגין מיחמיניה ר' חזקיה ר' ירמיה ור' חייה בשם ר' יוחנן [ב] *מצוה לראות גדולי מלכות לכשתבוא מלכות בית דוד יהא יודע להפריש בין מלכות למלכות *מהו שיטמא לכבוד אביו ואמו ר' יסא שמע דאתת אימיה לבוצרה אתא ושאל לר' יוחנן מהו לצאת אמר ליה מפני סכנת דרכים צא [ג]ואם בשביל כבוד אמך איני יודע אמר רב שמואל בר רב יצחק עוד היא צריכה לר' יוחנן אטרח עלוי ואמר גמרת לצאת תבוא בשלום שמע ר' לעזר ואמר אין רשות גדולה מזאת מהו שיטמא אדם לכבוד הרבים תני *היו שני דרכים מתאימות אחת רחוקה וטהורה ואחת קרובה וטמאה אם היו הרבים הולכים ברחוקה הולך עמהן ואם לאו הולך בקרובה מפני כבוד הרבים עד כדון [ג] בטומאה שהוא מדבריהן ואפי' בטומאה שהוא מדבר תורה מן מה דאמר ר' זעירא גדול כבוד הבריות שדוחה למצוה בל"ת שעה אחת הדא אמרה ואפי' בטומאה שהיה מדבר תורה ר' יונה ר' יוסי גליליא בשם רבי יוסי בן חנינה [ד] *אין שואלין הלכות לפני מיטתו של מת והא ר' יוחנן שאל לר' ינאי קומי ערסיה דרבי שמעון בן יוצדק הקדיש עולתו לבדק הבית והוא מגיב ליה אמר כד הוה מסקין ליה לסידרא והא ר' ירמיה שאל לר' זעירא קומי ערסיה דר' שמעון ודר' שמואל בר רב יצחק והוא מגיב ליה אמר כד הוה רחיק הוה מגיב ליה כד הוה קריב לא הוה מגיב ליה תני [ה] הכתפים אסורים בנעילת הסנדל שמא יפסק סנדלו של אחד מהן ונמצא מתעכב מן המצוה ר' זעירא שרע בדיבוריה אתון בעיי מיזקפוניה ואשכחוניה איעני א"ל מהו אכן אמר לון להן דתנינן [ו]והחי יתן אל לבו [ז] המוצא מת מצוה הרי זה מיטפל בו וקוברו במקומו אימתי בזמן שמצאו חוץ לתחום אבל אם מצאו בתוך התחום הרי זה מביאו במקום הקברות וקוברו *אמר רבי עקיבה כך היתה תחילת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה וניטפלתי בו כארבעת מיל עד שהבאתיו למקום הקברות וקברתיו וכשבאתי אצל ר' אליעזר ואצל ר' יהושע אמרתי להם את הדבר אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה שהיית פוסע מעלין עליך כאילו

קהלת ז

פני משה

אנא לא אמרי ליה בהדיא כן וטעות גדול הוא זה הביאו אותו ואנא מלקי ליה שאמר דבר שלא שמע ממני: והוה תמן מיתא. ולא ישאו התלמידים שהיו לומדים בתורה וכהנים שמותר ליטמאות בשביל ת"ת: לא שאלון ליה. אם מותר להפסיק מלימוד ולשהות שם בשביל נשיאות כפים וכשהגיע זמן האכילה אתו ושאלון ליה אם יפסיקו מלימודם ויליך לאכול מפני שכשיפסיקו יהיה חל היסור טומאה עליהן וכעס עליהם בבתחלה לא שאלו אותו להפסיק בשביל נשיאות כפים ועכשיו בשביל האכילה שואלים אם להפסיק וכששמעו זה השמיט כל א' א"ע וברח ויצא מבהכ"נ לאכול: מיטמא כהן לראות המלך. אפי' למלכי עכו"ם כדלקמן שאם יזכה למלכות בית דוד ידע להבחין בין מלכות למלכות: מהו שיטמא אדם לכבוד אביו ואמו. בחייהן כדי לכבדן אם מותר לילך אפילו במקום טומאה ובטומאת ארץ העמים מיירי דהלא בטומאה דאורייתא בהדיא תנן בפרק אלו מגלחין אם אמר לו אביו היטמא אל ישמע לו: מהו לצאת. לא"ל ולקבל פניה ורבי יוחנן היה מסופק בשאלתו וא"ל אם מפני סכנת דרכים שהיא צריכה לך שתהיה לעזר לה מפני הסכנה צא ואם לא צריכה לכך אלא בשביל כבודה בלבד איני יודע אם מותר: עוד היא צריכה לרבי יוחנן. כלו' אע"פ שמענו שאמר לו רבי יוחנן גמרת בדעתך לצאת תבוא בשלום עדיין הדבר בספק אצל רבי יוחנן אלא מפני שהטריחו ר' יסא בדברים הרבה אמר לו כן: שמע רבי אלעזר ואמר אין רשות גדולה מזאת. כיון שבירכו אין לך נתינת רשות גדולה מזאת ולא מפני שהטריחו בדברים אמר לו כן: מהו שיטמא אדם לכבוד הרבים. שהולכין עמו לנחמו והכי משמע בשמחות שם: היו שני דרכים מתאימות. כלומר שתיהן פורשות זו מזו מדרך אחד: עד כדון בטומאה שהוא מדבריהן. כגון דרך ארץ העמים או בבית הפרס: ואפי' בטומאה שהוא מד"ת. אם מותר מפני כבוד הרבים: מן מה דאמר ר"ז גדול כבוד הבריות שדוחה למצות ל"ת. והיא קבורת מת מצוה דוחה ל"ת שבתורה ושמעינן דכבוד הבריות דוחה אפילו טומאה מד"ת: אין שואלין הלכות לפני מטתו של מת. משום דהוי לועג לרש: והא רבי יוחנן שאל לרבי ינאי. לפני מטתו של רבי שמעון דין הזה אם הקדיש עולתו שהוא קרבן מזבח לבדק הבית מהו אם נתפסת הקדושה הואיל וקדשי המזבח הוא: והוא מגיב ליה. ורבי ינאי היה משיבו ולא מיחה בידו: ומשני אימר כד הוו מסקין ליה לערסיה דר"ש לסידרא. לסדר והכבוד שעשו לו היה כלומר שלא בפני מטתו ממש היה המעשה: אימר כד הוה רחיק. מהמטה ד' אמות היה משיבו שמותר הוא: הכתפים. נושאי המטה: ר' זעירא שרע בדיבוריה. נפסק בתוך דיבורו והתחיל לגמגם בלשונו מלשון אי שרוע: אתון. ובאו לזקפו ולהחזיקו ומצאוהו מעונה ונחלם ואמרו לו מהו זה שנחלשת כך וא"ל להן דתנינן באלו הענייני' של מיתה ונתתי הדברים אל לבי כדכתיב והחי יתן אל לבו ונוגע בחי ונחלם עלי לבי: וקוברו במקומו. דמת מצוה קנה מקומו וזה אחד מן התנאים שהתנה יהושע בא"י: כך היתה תחילת תשמישי לפני חכמים. בשביל מעשה זו שבאת לידי נתתי אל לבי להיות משמש חכמים ולומד תורה: מעלין עליך כאלו

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"ג מהל' אבל הי"ד טוש"ע י"ד סי' שעג

יג
ב טוש"א א"ח סי' רכד ס"ט

יד
ג מיי' שם טוש"ע י"ד סי' שעב ס"א

טו
ד מיי' פי"ג שם ה"ט טוש"ע שם סי' שמג סע"ו

טז
ה טוש"ע שם סי' שנח ס"א

יז
ו מיי' פ"ה מטומאת מת ה"ז ופ"ה מנזקי ממון ה"ג טוש"ע שם סי' שסד ס"ג וטוח"מ סי' רעד

ציון ירושלים

ואם בשביל כבוד אמך איני יודע. ע' ש"ס דילן קידושין ד' לא ובהידושי מהרי"ט שם רמז להירושלמי כאן שנפל ט"ס שם וכ' ירושל' סנהדרין פרק כה"ג וצ"ל נזיר פרק כה"ג ע"ש ודו"ק:

רידב"ז

אם אין צריך לתגלחת י"ל דלא מעכב הקרבן מה שאין עליו שער קדוש בשעת עשיית הקרבן וע"ז קאמר ר"ה ולא ר"א היא ור"ה שמותי הוא דתני נזיר ממורט בש"א צריך להעביר תער כו' וכדמפרשינן בבבלי צריך ואין לו תקנה ועי"כ דגזה"כ הוא דצריך להיות עליו שער קדוש וטעמא דב"ש להו משום דס"ל דתגלחת מעכבת ז"א דא"כ למה לי' למימר דר"ה שמותי הוא הא בפירוש ס"ל לר"א דתגלחת מעכבת כדהיתא בכל הסוגיא בבבלי דף מ"ו ע"ש ובירושלמי לקמן

פ"ט

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (ס"ג) מדרתא בד"ו מרדתא. (ס"ס) יתי בד"ו לי

עמודי ירושלים

עשה דוחה ל"ת ועשה והכי נמי כן ע"ש ויש לומר דהירושלמי סובר דליכא רק ל"ת ולא עשה והא דלא דחיה היינו משום דלא הוי בעידנא וכמ"ש כס"ג ה"ה פי"א מהל' גזילה אמנם מדברי הרשב"א שבשיטה מקובצת לב"מ (דף ל' ע"א) מבואר שסבירא ליה להירושלמי דאיכא עשה ול"ת יע"ש: תני הכתפים אסורים בנעילת הסנדל שמא יפסק סנדלו של אחד מהן ונמצא מתעכב מן המצוה. בש"ך הביא הש"ס סוטה דף מ' דאמרינן אין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן שמא נפסקת לו רצועה בסנדלו ויתיר למקשרי' וחבריו מברכין ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא והקשה הש"ך דמשמע דהיכא דליכא למיחש לזה כגון שבניו נושאין כפיהן שרי ואמאי לא אמרו הטעם שמא יתעכב מן המצוה וא"ל דהכא שאני שהרבה עומדים שם לזכות במצוה זו כדתנן נושאי המטה וחלופיהן כו' וכשמתעכב אודא ליה מצוותו משא"כ בכהן ימתינו עליו דאם כן איך יאמרו שהוא בן גרושה כיון דממתינין עליו עכ"ד. והנה מה שסבין השירי קרבן הפי' היינו שהוא יתעכב ולא יעשה המצוה במהכ"ת לא כן הוא ונעלם ממנו דברי הכ"מ הלכות אבל (פ"ד ה"ג שעל מה שהביא הר"מ דין זה מהירושלמי (ונזכר מעדבי נעלמו דברי הר"מ הללו ולא ציין להר"מ רק להש"ע) כתב הכ"מ וז"ל וכ"ל דהיינו דוקא בזמנם שהיו להם אנשים מיוחדים לשאת את המטה אבל האידנא שאין לנו כתפים מיוחדים אלא הכל מסייעים ליכא נית לן בה ומיהו מדיהיב טעמא דנמצא מתעכב מן המצוה משמע דאף לדידן נמי אבל מתוך שלא נהגו להקפיד בכך נראה כלשון הראשון עכ"ל. וכ"ה בש"ע יו"ד סי'

עין משפט נר מצוה

יז
א ב מיי' פ"ח מטומאת מת ה"ז ופ"ה מנזקי ממון ה"ג טוש"ע י"ד סי' בסד ס"ג וטוח"מ סי' רעד

יח
ג מיי' פ"ז מנזירות ה"ד ובמ"ע

יט
ד מיי' שם ה"ב סמ"ג עשין קכז

פני משה

כאלו שפכת דמים. שמת מצוה קנה מקומו ויש נחת להנפש כשהגוף נקבר במקומו: נתחייבתי. מחמת הסרון הדעת בשעה שלא נתכוונתי לזכות ובאתי לידי טעות עאכ"ו: קטלא חייב. שלפעמים מהסרון ידיעה יכשל בדברים שחייב עליהם מיתה: אפילו שדה מלא כרכום. קוברו בתוך ד' אמות של מקומו: ושדה ניר. חרושה: קוברו בשדה זרע. שהכרם מבוכחת מן זרע התבואה: מפני אהל הטומאה. שלא יהיו ענפי האילן מאהילין על הטומאה ופעמים שיכנס הכהן לשם רחוק מן הקבר ולא יהא נזהר מפני האהל: מפני הכשר בצירה. דקי"ל הבוצר כרמו לגת הוכשר לקבל טומאה ושמא לא יהא נזהר מהטומאה אשר שם: החליף. אם החליף בכל אלו שאמרנו וקברו בשדה ניר במקום שהיה שם שדה בור וכן כלן: משום לא תטמא את אדמתך. שהיה לו לקוברו במקום שתקנו חכמים: כהן ולוי. שמצאו מת מצוה יטמא לוי ובשעת הדוכן קאמר כדלקמי' ואפ"ה אל יטמא הכהן שמוזהר על הטומאה: ולא הוא לוי הוא ישראל. הא לענין טומאה שניהן שוין: בשעת דוכן. שהלוים עומדים על הדוכן ואומרים שיר והלכך יטמא ישראל ולא יתבטל הלוי מן השיר: מודין חכמים לרבי אליעזר. על ברייתא דמס' שמחות קאי דגרסינן שם סי' ל"א ר"א אומר יטמא כהן ואל יטמא נזיר וחכמים אומרים יטמא נזיר ואל יטמא כהן הדיוט וקאמר הש"ס דהאי ברייתא פליגא על מתני' דפליגי נמי בכ"ג והאי ברייתא סברה דבכ"ג כ"ע לא פליגי שיטמא נזיר דקדושת כ"ג עדיפא ולא פליגי אלא בכהן הדיוט: מודין כו' ומודה רבי אליעזר. יתור לשון הוא וכלומר דכ"ע מודים בהא: הגע עצמך. אטעמייהו דחכמים פריך שזה קדושתו קדושת עולם והגע עצמך שהקדישו אביו מרחם לנזיר כשמשון והוי נמי קדושתו קדושת עולם: זו תורה. קדושת כהן מן התורה היא וזו אינה תורה דמה שאביו מדיר בנו בנזיר אינה אלא הלכה או לאחד מ"ד לגמרי מדרבנן הוא: תדיר ומקודש תדיר קודם. כהן קרוי מקודש ונזיר תדיר מפני שנוהג בכל בין בכהן בין בישראל והוא קודם למקודש ולפיכך ס"ל יטמא כהן ואל יטמא נזיר: יטמא נזיר שלשים. שאין קדושתו כמו של נזיר מאה: נזיר עולם. שנזר נזירות עולם סתם ונזיר נזירות שנזר נזירות הרבה והוי נמי כנזיר עולם כדאמרינן בפ"ק הרי עלי כשער ראשי כו' אלא שזה מגלח אחת לשלשים יום ונזיר עולם אינו מגלח אלא אחת לי"ב חדש: ה"ג מאן דאמר יטמא נזיר עולם הא נזיר נזירות לא מפני שקרבנותיו מרובין. שנזיר נזירות מגלח כל ל' יום ומביא קרבן הא נזיר עולם לא וקדושת נזיר נזירות עדיפא: מאן דאמר יטמא נזיר נזירות ונזיר עולם לא מפני שתגלחתו מרובה. שתגלח' של נזיר נזירות מרובה ונזיר עולם אינו אלא מיקל בתער פעם אחת לי"ב חדש ובהא קדושת נזיר עולם עדיפא: החליף. החליפו כל אלו וטימאו שלא כסדר שאמרנו יבוא כהדא דאמר רבי אמי לעיל שעובר משום לא תטמא והכא נמי כן:

הלכה ב מתני' על המת. אע"פ שאינו שלם אלא שיש בו רוב בנין שהם ב' שוקים וירך אחד או רוב מנין שהם קכ"ה אברים אפילו אין בהם רובע הקב מטמא באהל והנזיר מגלח עליו ואם אין במת לא רוב מנין העצמות ולא רוב בנין אין הנזיר מגלח על אהלו עד שיהיה בעצמות חצי קב: ועל כזית. בשר מן המת: ועל כזית נצל. מוהל היוצא מן המת כמין לחה היוצאת מעפוש הבשר: מלא תרווד רקב. מלא כף מעפר רקבון של מת ואין הרקבון מטמא אלא כשנקבר המת ערום בארון של שיש וכיוצא בו שאין שם רקבון אחר מעורב בו אלא מגופו של מת בלבד ושנקבר המת כלו שלם שלא נחסר ממנו אבר. תרווד כף גדולה שמחזקת מלא חפנים:

גמרא

תורה אור

כאילו שפכת דמים אמרתי אם בשעה שנתכונתי לזכות נתחייבתי בשעה שלא נתכוונתי לזכות על אחת כמה וכמה באותה שעה לא זזתי מלשמש חכמים הוא היה אומר דלא שימש חכימיא קטלא חייב [א] מת מצוה קנה מקומו ארבע אמות אפילו שדה מלא כורכמין *שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ אימתי בזמן שמצאו בשדה אבל אם מצאו בדרך קוברו או לימין הדרך או לשמאל הדרך [ב] שדה בור ושדה ניר קוברו בשדה בור שדה ניר ושדה זרע קוברין אותו בשדה ניר שדה כרם ושדה זרע קוברו בשדה זרע שדה כרם ושדה אילן אית תניי תני קוברו בשדה כרם אית תניי תני קוברו בשדה אילן מאן דאמר קוברו בשדה כרם אבל בשדה אילן לא מפני אהל טומאה מאן דאמר בשדה אילן אבל בשדה כרם לא מפני הכשר בצירה החליף ר' אימי בשם ר' שמעון בן לקיש עובר משום °לא תטמא את אדמתך היו שתיהן בור שתיהן ניר שתיהן זרע קוברו באיזה שירצה כהן ולוי יטמא לוי לוי וישראל יטמא ישראל ולא הוא לוי הוא ישראל אמר ר' אבין בשעת דוכן שנינו מודין חכמים לרבי אליעזר בכהן גדול ונזיר שיטמא נזיר ואל יטמא כהן גדול ומודה ר' אליעזר לחכמים בכהן גדול ונזיר שיטמא נזיר ואל יטמא כהן גדול *הגע עצמך שהקדישו אביו מרחם זו תורה וזו אינו תורה רבי הונא בשם רב יוסף אתיא דר' אליעזר כבית שמאי דבית שמאי אומרים *תדיר ומקודש תדיר קודם כן ר' אליעזר אומר תדיר ומקודש תדיר קודם נזיר שלשים ונזיר מאה [ג] יטמא נזיר שלשים נזיר מאה ונזיר עולם יטמא נזיר מאה [ה]נזיר עולם ונזיר נזירות אית תניי תני יטמא נזיר עולם ואית תניי תני יטמא נזיר נזירות מאן דאמר יטמא נזיר עולם הא נזיר נזירות לא מפני שתגלחתו מרובה מאן דאמר יטמא נזיר נזירות ונזיר עולם לא מפני שקרבנותיו מרובין החליף ייבא כהדא דאמר ר' אמי בשם ר' שמעון בן לקיש עובר משום לא תטמא את אדמתך וכא כן:

דברים כא

הלכה ב מתני' *על אילו הטמאות הנזיר מגלח [ד] על המת ועל כזית מן המת ועל כזית נצל ועל מלא תרווד רקב ועל

קרבן העדה

כאלו שפכת דמים. שבזית אותו שלא הבאתו לקבורה במקומו דקיי"ל מת מצוה קונה מקומו כדאמרינן בסמוך: הוא היה אומר. ר"ע אמר כל שאינו משמש ת"ח חייב מיתה: מת מצוה קנה מקומו. שהוא מונח שם לקברו באותו מקום כשיעור ד' אמות: אפי' שדה. חשוב שגדילין בו כורכמין אפ"ה אין להעבירו ממקומו וקוברין אותו שם: שדה בור ושדה ניר. היה מימין הדרך שדה בור ומשמאלו שדה ניר מפנהו וקוברו בשדה בור שאינו לא חרוש ולא זרוע. ניר חרוש ולא זרוע: קוברין אותו בשדה ניר. שלעולם קוברין אותו בשדה הגרוע שמקום הקבר נפסד ואסור בהנאה ואין מפסידין ביותר אי נמי על ידי הקבורה מרבה טומאה שאף הזרע שבתוכו נטמא: אבל בשדה אילן לא. אע"פ ששניהם שוין אפילו הכי אין קוברין אותו בשדה אילן שיאהילו הענפים על הקבר ויהיה כל האילן טמא ואין מרבין את הטומאה: מפני הכשר בצירה. שיאהילו בוצרי הכרם עם סלי הענבים על הקבר ויטמאו הענבים שכבר הוכשרו ע"י זיעה או מוהל היוצא מהענבים או שיטמאו הבוצרים עצמן באהל ע"י הסל ויעשו בטומאה: החליף. והניח בשדה זרע במקום בור או בשדה כרם במקום זרע: עובר משום לא תטמא את אדמתך שהרי מרבה את הטומאה: ה"ג ולא הוא לוי הוא ישראל. וה"פ אין ללוי שום מעל' על ישראל לענין טומא': בשעת דוכן שנו. בשעה שהיו לוים עומדים על הדוכן הוא דאמרינן יטמא ישראל ואל יטמא לוי שיתבטל ממלותו לעמוד על הדוכן: ה"ג מודין חכמים לר"א בכ"ג טמא ונזיר טהור שיטמא כה"ג ואל יטמא נזיר ומודה ר"א לחכמים בכ"ג טהור ונזיר טמא שיטמא נזיר ואל יטמא כה"ג. וה"פ שניהן מודים כל מי שנתחלל קדושתו הוא יטמא וזה שעדיין בטהרתו לא יטמא אע"ג שאם מוסיפין טומאה על טומאתו מייבין עליה מ"מ השתא מיהו לאו טהור הוא: ופריך הגע עצמך כו'. אהא דהשיבו חכמים נזיר קדושתו קדושת שעה קשיא ליה א"כ נזיר שהקדישו אביו מרחם שאין קדושתו קדושת שעה נאמר שיטמא כה"ג ומתני' סתמא תנן משמע בכל נזיר יטמא נזיר ולא כה"ג: ומשני זו תורה. קדושת כהן מן התורה קדושת עולם וקטן שהדירו אביו בנזיר אינו אלא הלכה: ה"ג דב"ש אומרים תדיר ומקודש מקודש קודם. וה"פ דתנן פ"ח דברכות בש"א מברך על היום ואח"כ מברך על היין ובה"א מברך על היין ואח"כ מברך על היום וטעמייהו דב"ש קדושת היום דהוא מקודש קודם להיין אע"פ שהוא תדיר: ה"ג כן ר"א אומר תדיר ומקודש מקודש קודם. הלכך נזיר שהוא מקודש יותר שהרי מביא קרבן על טומאתו קודם לכ"ג אע"ג שקדושתו תדיר: יטמא נזיר שלשים. שקדושתו מועטת וכן כולם: ונזיר נזירות. הרבה כגון שקיבל על עצמו מאה נזירות כל נזירות לחמש שנים שהן יותר מחיי האדם: הא נזיר נזירות לא מפני שתגלחתו מרובה. דנזיר עולם מיקל בתער אבל אינו מגלח כל שערותיו אבל נזיר נזירות כל שכלה הזמן שקבע לנזירותו מגלח כל שערותיו כדין נזיר טהור: מפני שקרבנותיו מרובין. שבכל שנה מיקל בתער ומביא קרבנותיו משא"כ נזיר נזירות אינו מביא אלא קרבן אחת לחמש שנים: החליף. שטימא עצמו הקל בקדושה מהו: ומשני ייבא. אתיא כהא דא"ר אמי לעיל במפנה המת לשדה שגורם לו טומאה יותר מחבירו שעובר על לא תטמא את אדמתך הכא נמי עובר אלאו דטומאה אם החליף:

הלכה ב מתני' על המת כו'. בגמרא מפרש: ועל כזית נצל. מפרש בגמ': ועל תרווד רקב. מלא כף מעפר רקבון של מת ובגמ' מפרש איזה מת שיש לו רקב: תרווד. כף גדול שמחזיק מלא חפנים:

מסורת הש"ס

ב"ק פא ב עירובין יז

ירושלמי יומא פ"ו ה"ב

ע' ברכות נא:

נזיר מט

ציון ירושלים

[ה]נזיר עולם ונזיר נזירות. ע' מלמ"ל פ"ז מנזירות ה"י בהמה על הרמב"ם שהשמיט זאת ולכאו' מפורש הוא שם בנזיר נזירות קבוע ונזיר עולם יטמא נזיר לזמן קבוע אבל אחר העיון זה אינו דהכי סירושלמי גופא אמר שם נזיר מאה ונזיר עולם יטמא נזיר מאה אבל נזיר עולם ונזיר נזירות היינו שנזר נזירות הרבה והוה נמי נזיר עולם וכמ"ש בפ"מ כאן ובזה היא הבעיא כיון דגם זה נזיר עולם וזה השמיט רבינו וע"ז תמה המל"מ למה השמיט רבינו וזה ברור ודו"ק

רידב"ז

פ"מ ה"ב אלא דב"ש ס"ל דאפילו אין תגלחת מעכבת ונזיר שיש לו שער ולא גילח אין מעכב אבל נזיר ממורט ס"ל לב"ש דמעכב משום דבעינן קידוש שער בשעת עשיית הקרבן וע"כ הקרבן שהקריב בלא שער קדוש פסול:

רב

אמרי ברוך

בש"ק ד"ה החליף רב אימי בשם רשב"ל וכו' אלא בא"י ולא בח"ל וכו'. כ"ב יעוין ברמב"ן על התורה בפרשת תלא מ"ש על פסוק לא תטמא וגו' וז"ל שם ועל דעת רבותינו אינגו עשה בלבד בשביל שלא תטמא את אדמתך שאם כן יהיה מותר בחולה לארץ אבל הוא לאו שני והנה המלין התלוי או אפי' המת בארץ עובר בשני לאוין ועשה ובחולה לארץ בעשה ולא תעשה כו' ע"ש:

עמודי ירושלים

(סי' שנ"ח ס"ג) במקום שיש כתפים מיוחדים לשאת את המטה אסור בנעילת הסנדל כו'. וכן ראיתי בחי' הר"ד ערמא"ה בהלכות אבל שכת ירושלמי הכתפים כו' ופירושו הם היו מיועדים לכך כו' ולפיכך חיישינן כו' אבל עתה אם לא ישא זה ישא זה עכ"ל. הנה מבואר אדרבה להיפוך ממ"ש השירי קרבן דהטעם משום שהרבה עומדים לזכות במצוה כו' דאדרבה אין החששא משום שמא יתבטל הוא מן המצוה רק שמא יתבטל המצוה לגמרי ואם כן יש לומר דלהכי אמרו בב"ש סוטה וחבריו מברכין כו' דאם כן לא יתבטל המצוה ולמאי דהוא יתבטל מן המצוה לא חיישינן וא"ש. אולם יש לעיין מדוע לא ניחוש באמת שמא יתבטל מן המצוה ומה דלא חיישינן כאן בירושלמי אין ראיה דזה אין מצוה היוצאות עליו משא"כ בנשיאת כפים דהוא חובה. ומצאתי במורי אבן ר"ה (ל"א ב') שהניח בקושיא דאמאי לא אמר הטעם דעובר על י' עשה ולמה אמר הטעם משום בן גרושה ויש לעיין בזה:

ועל השזרה ועל הגולגולת ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליהם בשר כראוי ועל חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ועל מגען ועל משאן ועל אהילן ועל עצם כשעורה ועל מגעו ועל משאו *ועל אהילו [ה] על אילו הנזיר מגלח ומזה בשלישי ובשביעי וסותר את הקודמים ואינו מתחיל למנות עד שיטהר ויביא את קרבנותיו: **גמ'** חד סב שאל מר' יוחנן *כזית מן המת מטמא כולו לא כ"ש אמר לו [ג] להביא את הנפל שאין בו כזית חזר ושאל אבר מן המת מטמא לא כל שכן כולו אמר לו [ג] להביא את הנפל שלא קר־שו איבריו אמר רבי יוסי חכים הוא ההן סבא דלא חכים משאיל מכיון דשאל לקדמיתא לא הוה צריך מישאל תנייתא ואי בעי מישאול תרתיהון שאל תנייתא וחזר מישאל קדמיתא תלמידוי דר' יוסי בן חלפתא שאלון תנייתא ולא שאלון קדמיתא דהא פשיטא לון מכיון שאין בו כזית דבר בריא הוא שלא קרשו איבריו אמר רבי מנא לר' חזקיה נהיר את דהוה ר' יעקב בר אחא קאים הכא ואף תרתין שאילתא דהן סבא באהילות להדא מילה לא שהנזיר מגלח עליהן ועוד מן הדא דאמר ר' יוחנן *היית סבור שאין הנפלים תורה [ד] ממה שהוא מושיב את אימן ימי טוהר הדא אמרה שהנפלים תורה תני ר' שמעון בן יוחי אומר מפני מה אמרו [ס] השרץ מטמא בכעדשה מפני שהשרץ תחילת ברייתו בכעדשה ר' יודן בעי המת יטמא פחות מכזית דא"ר יוחנן להביא את הנפל שאין בו כזית ונבילה מטמא כאפון דאמר ר' חנינה אני ראיתי עגל כאפון בשפיר מאי כדון מדרשות אמינא דרוש וקבל שכר אי זהו נצל בשר המת שנתוק והמוהל שקרש [י] הא עודהו מחוי לא לא כן אמר ר' חנינה בשם ר' חלבו *המת שהתיכו הרי זה טמא חתכו והתיכו הרי זה טהור ר' יודן ור' יוסי חד אמר להוציא מי בשר שבו והרנה אמר שאם יקרש

מסורת הש"ס

במשנה בנמשנ' ות חיכות ועל אסילו ליתא

נזיר מט ב חולין פט

ה"י נשי שיפי

ג' נזיר דף ג

נ"ל שאין

קרבן העדה

על השדרה. אפי' אין בה בשר כלל וכן על עלם גולגולת של הראש אפי' אין בו בשר: ועל אבר מן החי ואבר מן המת שיש עליה בשר כראוי. כל שאלו היה האבר מחובר באדם חי היה יכול להעלות ארוכה ע"י אותו בשר נקרא כראוי והוא פחות מכזית: ועל חצי קב עלמות. ואע"ג דרובע קב עלמות מטמא באהל הלל"מ שאין הנזיר מגלח אלא על חצי קב וכן על חצי לוג דם אע"ג דרובע דם מטמא באהל אין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג: ועל עלם כשעורה על מגעו ועל משאו. אבל על אהלו לא שאין עלם כשעורה מטמא באהל: וסותר את הקודמים. כדכתיב והימי' הראשוני' יפלו: עד שיטהר. שיטבול ויעריב שמשו אחר שיזה שלישי ושביעי: **גמ'** חד סב. זקן אחד שאל לר"י כיון דתנן במתני' בעל כזית מן המת מטמא ל"ל למתני ברישא שמטמא על מת שלם דכ"ש הוא שהשם מת יש בו זתים הרבה: להביא את הנפל שאין בו כזית. בכולו ואפ"ה מטמא: אבר מן המת מטמא. כדתנן במתני' לא כ"ש כולו שיש בו איברים הרבה: שלא קרשו איבריו. שכל זמן שלא נקרשו והם רכין אינן נקראים איברים הלכך על כולו הוא דמטמא ולא על מקלתו: חכים הוא ההן סבא. בתמיה וכי חכם הוא הזקן הזה הלא אינו יודע לשאול הוא: מכיון. ששאל שאילה הראשונה והשיב לו ר"י בנפל שאין בו כזית ממילא נפשטה האיבעיא השנייה דמסתמא לא נקרשו איבריו כדמסיק ואי רלה לשאול שתי שאלות היה לו לשאול תחלה השאלה השניה אף אם יפשוט לו שלא נקרשו איבריו עדיין איכא למשאל שאלה הראשונה דמ"מ מן הסתם יש במת שלם יותר מכזית: ה"ג שאלין קדמייתא ולא שאלין תנייתא. וה"פ כיון דנפשט קמייתא דאיכא מת שאין בו כזית ממילא נפשט בתרייתא דאיכא מת שלא נקרשו איבריו: נהיר את. זכור אתה שהיה ר"י בר אחא עומד כאן בבה"מ ושני שאלות של הזקן שאל בשהיינו עוסקין בהלכות אבילות אי נמי באהילות ולאיזה דבר שאל אם לא לדבר זה אם הנזיר מגלח על נפל שאין בו כזית ועל נפל שלא נקרשו איבריו ש"מ שהדין עם הזקן דאף שיש לגלח על נפל *שיש בו כזית עדיין יש לספק בנפל שלא נתקשרו איבריו אם הנזיר מגלח עליו: שאין הנפלים תורה. מדאורייתא אין טומאה בנפלים דאינו נחשב כולד מת: ממה. דתנן אשה שהפילה נפל יש לה ימי טוהר ש"מ דנפל ולד הוא וזאת אומרת שהוא ולד ונזיר מגלח עליו מדאורייתא: ר"י בעי. לפ"ז דאזלינן בתר תחילת בריאתו א"כ אף המת יטמא פחות מכזית דהא אר"י להביא את הנפל שאין בו כזית ש"מ דברייתו אדם הוא בפחות מכזית: ונבלה. יטמא אפי' הוא פחות מכזית כתחלת ברייתו שאינו אלא כאפון והוא מין קטניות כדתנן האפונין הגמלונים: אני ראיתי עגל. גדול כאפון בשפיר של בהמה: מאי כדון. מעתה איך יקויימו דברי רשב"י: ומשני מדרשות אמינא. אסמכתא בעלמא קאמר דרוש וקבל שכר אבל באמת שיעורין הלכה למשה מסיני הן: בשר המת שנתוק. והוא כמו ליחה היולאת מעיפוש הבשר: והמוהל. היולא מבשר המת שנקרש: ופריך הא עודה. המוהל מחוי ולא נקרש אינו מטמא: ה"ג לא כן אר"ח בשם רבי חלב המת שהתיכו ה"ז טמא. שהיה מעיקרא כזית שלם: חתכו. לחתיכות קטנות שאין בהן כזית ואחר כך התיכו ה"ז טהור וה"נ לחלב שהתיכו דמי וטמא ואפי' עודו מחוי: ר' יודן ור' יוסי. פליגי בתירולא דהך קושיא: להוציא מי בשר שבו. לכך טהור המחוי לפי שיש בו מי בשר שטהור גמור הוא: והרנה. ואידך: שאם יקרש

פני משה

על השזרה. אפילו אין בה בשר כלל וכן על עלם הגולגולת של ראש אפילו אין בה בשר כלל: ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליהם בשר כראוי. כל שאלו היה האבר מחובר באדם חי והיה יכול לעלות ארוכה על ידי אותו בשר הוא נקרא כראוי והוא פחות מכזית: ועל חצי קב עלמות. אע"ג דרובע קב עלמות מטמא באהל הלכה למשה מסיני שאין הנזיר מגלח אלא על חצי קב וכן על חצי לוג דם אע"ג דרביעית דם מטמא באהל אין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג ועל כל אלו מגלח על מגען ועל משאן ועל אהלן חוץ מן הרקב שאינו מטמא במגע שאי אפשר שיגע בכולו שהרי אינו גוף אחד: ועל עלם כשעורה על מגעו ועל משאו. ולא על אהלו שאין עלם כשעורה מטמא באהל: וסותר את הקודמים. כדכתיב והימים הראשונים יפלו: עד שיטהר. שיטבול ויעריב שמשו אחר שיזה שלישי ושביעי: ויביא את קרבנותיו. ביום השמיני. והאי מתמא כרבנן היא דסברי נזירות טהרה לא הוילא עד יום השמיני:

גמ' כולו לא כל שכן. ולמה לי למיתני על המת: להביא את הנפל. על המת דקתני בנפל מיירי שעדיין אין בו כזית בשר ומטמא לפי שהוא שלם: חזר ושאל. דהכתי קשה אבר מן המת קתני דמטמא לכ"ש כולו: שלא קרשו איבריו. שלא נתקשרו עדיין אבריו בגידין ומכל כזה אין אבר ממנו מטמא כיון שאין עליו גידין שאין האבר מטמא עד שיהא עליו בשר וגידין ועלמות אבל כשהוא שלם כלו מטמא אע"פ שאין עליו גידין: חכים הוא ההן סבא. בלשון תמיה וכי זה הכם נקרא שלא היה יודע לשאול כהוגן וכסדר דמכיון דשאיל לשאלה הראשונה והשיבו רבי יוחנן בנפל שאין עליו כזית בשר מיירי תו לא הוה לריך למישאל שאלה השניה דכיון שאין עליו כזית בשר דבר ברור הוא שלא נתקשרו אבריו בגידין ולא קשיא מידי: ואי בעי מישאול תרתיהון. היה לו לשאול מתחלה שאלה השניה ולחזור ולשאול לראשונה וכלומר אע"פ שהיה משיבו רבי יוחנן על שאלה השניה בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין מיירי מ"מ היה לו מקום לשאלו מכזית מן המת דהפשר יש עליו כזית בשר אע"פ שלא קשרו אבריו בגידין אבל כשהשיבו שאין עליו כזית בשר פשיטא שלא נתקשרו עדיין אבריו: שאלון תנייתא ולא שאלון קדמייתא. כלומר מהמת שלא שאלו קושיא הראשונה מכזית מן המת היה להם מקום לשאול לקושיא השניה דאלו שאלו לראשונה בתחלה תו לא הוי קשיא להו מאבר מן המת דהא פשיטא לון דבר זה מכיון שאין בו כזית כו' א"כ דאיפכא גרסינן שאלון קדמייתא ולא שאלון תנייתא: א"ר מנא לרבי חזקיה נהיר את. זכור אתה שהיה גם רבי יעקב בר אחא עומד כאן כששאל זה הסבא אלו שתי השאלות כשהיינו עומדים במתני' דאהילות ריש פ"ב אלו מטמאין באהל המת וכזית מן המת כו' ואבר מן המת: ואף תרתין שאילתא דהן סבא באהילות להדא מילה לא. בלשון תמיה כלומר מי לא שייכי נמי הני תרי שאלות להדא מילה דמתני' דהכא שהנזיר מגלח עליהן על המת כו' וקשיא נמי כולו לכ"ש והכא לא שייכא תירוצא דר' יוחנן כדמסיק שהיה סבור שאין הנפלים תורה שאין להם טומאה מן התורה שיהא נזיר מגלח עליהם ולהביא קרבן טומאה: ועוד מן הדא דא"ר יוחנן. שהשיב להוא סבא להביא את הנפל מזה הלשון ג"כ הייתי סבור שאין הנפלים תורה מדקאמר להביא אלא דהתם האמירו חכמים שיהא מטמא כמו שאר המת אבל לענין שיהא הנזיר מגלח עליהן ולהביא קרבן לא ולפיכך היה קשה לי הנך קושיות על מתני' דהכא: ממה שהוא מושיב את אימן ימי טוהר. אחר זה חזרתי בי ולמדתי ממתני' דפ"ג דנדה דתנן המפלת שפיר מרוקם שיש עליו צורת ולד ואין ידוע מה הוא תשב לזכר ולנקבה דמספק שמא נקבה היא נותנין לו ימי טומאת נקבה ושמא זכר אין לו אלא ימי טוהר של זכר ועכ"פ שמעינן מדאימן של הנפלים יושבות עליו ימי טוהר כולד מעליא מן התורה הוי וכן לענין טומאת מת והנזיר מגלח עליהן ותשובה שהשיבו רבי יוחנן שייכא נמי על מתני' דהכא: מפני שהשרץ. והוא החומט תחילת ברייתו כעדשה: רבי יודן בעי. מעתה נימא נמי המת יטמא פחות מכזית בשר דהא תחלת ברייתו פחות מכזית כדאמר רבי יוחנן להביא את הנפל שאין בו כזית בשר ונבילה נמי יהא מטמא כאפון כגרים של אפונים דא"ר חנינא אני ראיתי עגל קטן כאפון בשפיר שנולד כה: מה כדון. תשובת רשב"י היא שהשיבו ומה אתה מתמה על זה מדרשות אמינא לסמך דרש חכמים שאמרו השרץ מטמא בכעדשה ואף שאין זה גוף הטעם שהרי במת ובנבילה אינו כן מ"מ כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ודרוש וקבל שכר: בשר המת שניתוק. שניתך ונימוח והמוהל מים היולאין מבשר המת שקרש וקס"ד האי שקרש אתרווייהו קאי: הא עודהו מחוי לא. דדוקא בשר המת שניתך וקרש מיטמא הא בעודהו מחוי לא מיטמא בתמיה ולא כן אר"ה המת שהתיכו להו דוקא אלא כזית מן המת שהתיכו טמא: חתכו. ולא היה שם כזית ביחד אע"פ שחזר והתיכו טהור דאין הבורי אדם הבור: ר' יודן ור' יוסי. מתרלין להאי ברייתא דגלל חד אמר הא דקתני שקרש לא קאי על בשר המת שהתיכו אלא על המוהל לחוד ולהוליא מי הבשר שבו והיינו מוהל דדוקא בשקרש: והרנה אמר. דהכא בשאין ידוע אם היה בו כזית בתהלה מיירי והיינו דקאמר שקרש כדי לשער בו אם יש שם כזית ואם ידוע שאם

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"ז מנזירות ה"א וה"ב ופ"ו שם ה"ג

כא
ב ג מיי' פ"ז שם ה"ב וה"ג מטומאת מת ה"א

כב
ד מיי' פ"י מא"כ ה"ב

כג
ה מיי' פ"ז מאה"ט ה"ב

כד
ו מיי' פ"ב מטומאת מת ה"א

מערכת הערוך (פכ"ע) אי זהו נצל בשר המת שנתוק והמוהל שקרש בערוך (ערך נצל א') איזהו נצל בשר המת שנצל והמוהל שקרש (ובכ"ה שם) הגיה פי' הרמב"ם בפי"מ עדיות וז"ל „ונצל היא הליחה הזבה מן המתים כשנתעפש הבשר וזב והתחיל לכלות".

מהר"ם די לונזאנו

מדרשות אמינא וכו'. כ"ב בעל שלטי הגיבורים בריש מסכת ע"ז כתב וכי המדרשות אמונה הם הרי לך מבואר שלא אמרו חכמים המדרשות על דרך אמונה ועיקר אלא להרבות טעמים למקרא וכו'. ולא ירד לסוף דעת הלשון הזה וחלילה לומר כדבריו אלא ה"פ לפי (שמן) מ"ש רשב"י בטעם טומאות השרץ היה מתחייב להוליד תולדות כדין טומאת מת ונבילה שיטמאו בפחות מכזית וזה הפך ההלכה לכן אמרו שאין לדקדק כל כך על הטעם ההוא [דאין משיבין על הדרש] דהיכא דאיכא למדרש דרשינן ואין למידין משם הלכה למקום אחר [ואם לא היה המדרש אמונה ועיקר איך אמרו דרוש וקבל שכר]. [א"ה אוד"א לפום רהיטא הרגשתי דהרב שס"ג הוה גריס המדרשות אמונה הם ועפ"ז כתב מ"ש דרך אמונה ועיקר. אבל הרב גריס מדרשות אמינא. ואח"כ ראיתי שהרב ז"ע עלמו במעריך אות ש' [אות שרן] כתב כמ"ש כאן והוסיף לומר דנוסחא משובשת נזדמנה לו דגרסיק אמינה [וה"ק מדרשות קאמרת אני אומר דרוש וקבל שכר] כדכתיבנא בעניותין, ופוק חזי להרב בעל תה"ד ז"ל בכתבים סימן ק"ח כ' שאין להוליא דין מהטעמים. ועתה נמלא דדבריו הם דברי הירושלמי. ויש לתמוה על הרב מנחת יעקב בביאורו לה' נדה שהוליד דין מטעם שאמרו. וכבר כתבתי בעניותי בביורי ברכה י"ד סימן קפ"ג דנעלם ממנו דבריו של גדול מהרא"י בכתביו ע"ש ועתה תימה עליו יותר שדברי מהרא"י הם דברי הירושלמי]•

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פ"ג מהט"מ ה"א

כו
ב מיי' שם ופ"ז ה"ג

כז
ג מיי' פ"א מטומאת מת ה"ג

כח
ד מיי' פ"ז מנזירות ה"ג ופ"ג מטומאת מת ה"ד סמ"ג עשין קכז

כט
ה מיי' פ"ג מטומאת מת ה"ח

ל
ו מיי' שם ה"ה ופ"ז מנזירות ה"ד

יקרש ויהא בו כזית יהא מטמא מחוי תנינן *רבי יוסי אומר בשר המת שיבש ואינו יכול להשרות ולחזור כמות שהיה טהור מאי טעמא דרבי יוסי ולא מן הנבילה למד *מן הנבילה מה נבילה [א] אם יבשה טהורה אף המת אם יבש יהא טהור רבי אמי בעי אי מה הנבילה [ב] אם נסרחת טהורה אף המת אם נסרח יהא טהור מעתה אין נצל כרבי יוסי אשכח תני בשם רבי יוסי יש נצל חברייא בעון קומי רבי יוסי אי מה הנבילה אין לה רקב אף המת אין לו רקב אמר לון לא למד המת מן הנבילה לעצמות אלא לבשר אין רקב לבשר יש רקב לעצמות כהדא דתני בר קפרא °ורקב עצמות (משלי יד) קנאה רבי ינאי אמר °או בקבר [ג] אפילו נגע בקבר (במדב' יט) אדם הראשון חברייא אמרין מסרס קרייא או בקבר או ברקב הוא תני בר קפרא אומר או בקבר או ברקב אמר רבי יודה בן פזי מלא תרווד אחד נטל הקב"ה ממקום המזבח וברא בו אדם הראשון אמר הלואי ייברא ממקום המזבח ותהא לו עמידה הדא הוא דכתיב °וייצר יי' אלהים את האדם עפר (בראשית ב) מן האדמה וכתיב °מזבח אדמה תעשה לי מה (שמות כ) אדמה שנאמר להלן מזבח אף כאן מזבח °והיו (בראשית ו) ימיו מאה ועשרים שנה קרוב לאלף שנה חיה אדם הראשון ואת אמר והיו ימיו מאה ועשרים שנה אלא לק"כ שנה הוא חוזר למלוא תרווד אחד רקב וקשיא עוג מלך הבשן מאה ועשרים שנה ותינוק בן יומו מאה ועשרים שנה עוג מלא תרווד רקב ותינוק בן יומו מלא תרווד רקב מלא תרווד רקב שאמרו *ישנו מקישרי אצבעותיו ולמעלה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מלא היד הגדולה רבי זעירא רבי חייה בשם רבי מחוי הדא דרבי מאיר הכין והדא דרבנן הכין [ד] *אי זהו מת שיש לו רקב הנקבר ערום בארון של שייש או על גבי ריצפה או על גבי טבלה של שייש אבל נקבר בכסותו על ארון של עץ או ע"ג טבלה של עץ אין זה רקב זהו עפר קברות [ה] וצריך מלא תרווד ועוד רבי יוחנן אמר נקבר עמו אפילו גילגלין קטן אין זה רקב ר' יסא בשם רבי יוחנן [ו] *שני מתים שקברן זה בצד זה זה נעשה גילגלין לזה וזה נעשה גילגלין לזה מה נפשך גילגלין לזה ולא לזה התיב אבא בר נתן הגע עצמך שהביא חצי תרווד רקב מזה וחצי תרווד רקב מזה ועירבן זה בזה והוה עיינן ואיתחמי גהיך ואיקפד עלוי ומית אמר רבי יוסא

הא

פני משה

יקרש ויהא בו כזית מטמא ואפילו מחוי : תנינן . בריש פרק ז' דנדה דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ומטמאין יבישין ר' יוסי אומר בשר המת שיבש ואינו יכול להשרות שאם ישרהו בפושרין מעת לעת אינו יכול לחזור לכמות שהיה טהור : ולא מן הנבלה למד. דהא דמת מטמא במשא מנבלה אנו למדין ומה נבלה אם יבשה ואינה יכולה להשרות ולחזור לכמות שהיתה טהורה כדאמרינן בפרק דם הנדה דכי ימות מן הבהמה כתיב כעין מיתה אף המת אם יבש טהור : אי מה נבלה אם נסרחת טהורה . כדדרשינן מלגר וגו' הראויה לגר קרויה נבלה ושאינה ראויה לא וה"נ במת כן ומעתה מי נימא דאין נצל לרבי יוסי : אשכח תני . בברייתא בהדיא דאית ליה לר' יוסי נצל דס"ל דלהא לא איתקוש : אי מה נבילה אין לה רקב . דלא גמירי אלא באדם : לא למד . רבי יוסי מת מן הנבלה אלא לענין טומאת בשר ולא לענין עצמות ואין רקב לבשר שאין הרקב בא אלא מן העצמות כהדא דתני בר קפרא דילפינן מדכתיב ורקב עצמות קנאה: או בקבר . וכל אשר יגע על פני השדה וגו' או בקבר אפילו נגע בקבר אדם הראשון כלומר אפי' בקבר בני נח מטמא במגע : מסרס קרייא . סרס המקרא ודרשהו או בקבר או ברקב הוא ומכאן רמז לרקב שמטמא באהל דבהאי קרא טומאת אהל נמי כתיב : האדמה . משמע הנזכרת במקום אחר והיינו מזבח : קרוב לאלף שנה היה אדם הראשון . דקא סלקא דעתך דוהיו ימיו אלשעבר קאמר לא ידון רוחי בו לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו וגו' כלומר שהרי אינם חוזרים בתשובה אף כי והיו ימיו מאה ועשרים שנה בכל זאת לא שב לבו ולפיכך מתמה קרוב לאלף שנים היה אדם הראשון חי וכן בני דורו היו מאריכין ימים ביותר ואת אמר והיו ימיו מאה ועשרים שנה : אלא . מכאן רמז לק"כ שנה אחר מותו חוזר האדם למלא תרווד אחד רקב ורמז זה כאן לפי שנגזר עליהם המבול לק"כ שנה אם לא ישובו ואז יגועו וספו תמו יהדיו ויהיו לתרווד רקב כטבע המת שנעשה תרווד רקב לאחר ק"כ שנה : וקשיא . על שיעור הזה עוג מלך הבשן נרקב לאחר ק"כ שנה ונעשה לתרווד רקב ותינוק בן יומו ג"כ בשיעור הזה דסתם התנא ולא מחלק כלום . ולא חש הש"ס לקושיא זו דכל מדות חכמים כן הוא : ישנו . כפי השיעור אם היה נוטל בידו כמקשרי אצבעותיו ולמעלה : מחוי הדא דר"מ הכין . שהראה להם השיעור הוא כזה כלומר דמקשרי אצבעותיו ולמעלה דקאמר כלפי ראשן הוא ושיעור דחכמים הוא מלא היד הגדולה : הנקבר ערום . דהלכה למשה מסיני הוא שאין הרקב מטמא אלא רקב הבא מן המת עצמו בלא תערוב' מדבר אחר עמו : אין זה רקב . אלא זה עפר קברות ג"כ עמו וצריך מלא תרווד ועוד כדתנן פ"ב דאהלות מלא תרווד ועוד עפר קברות טמא ואפילו אם נקבר בתחלה בכסותו ויש כאן מלא תרווד ועוד טמא שאי אפשר למלא תרווד ועוד שלא יהיה בו מלא תרווד רקב מהמת עצמו : רבי יוחנן אמר . כל שנקבר עמו בתחלה אפילו גילגלין תערובת דבר קטן כל שהוא אין זה רקב והא דקתני התם מלא תרווד ועוד עפר קברות טמא כשנקבר ערום בתחלה מיירי אלא שאח"כ נתערב עמו מכיד הקבר עם הרקב שהיה כבר טמא בהא אמרינן מלא תרווד רקב ועוד יש לו דין רקב : ב' מתים שקברן זה בצד זה . אפי' שניהם ערומים ובארון של שיש אין זה רקב דכל אחד נעשה תערובת לחבירו דממ"נ גילגלין לזה ולא לזה כלומר דמי מצית אמרת דעם זה נתערב חבירו ועם זה לא ומכיון שאין אנו יודעין כ"א נעשה גילגלין לחבירו ואין זה רקב : התיב אבא בר נתן . לר' יסא הגע עצמך אם הביא חצי תרווד רקב וכו' מתים בעלמא וערבן זה בזה אם נמי נימא שאין זה רקב בתמיה : והוה עיינן . והיה רבי יסא מעיין על שאלתו : ואיתחמי גחיך . היה נראה לו על אבא בר נתן שהוא שוחק עליו שאינו יכול להשיבו ואיקפד עלוי רבי יסא ונענש אבא בר נתן ומית :

הא

קרבן העדה

יקרש כו' . ודאי המחוי טמא והא דקאמר והמוהל הקרוש היינו שאם יהיה המחוי כשיעור שאם יקרש יהיה כזית אבל אם כשהוא מחוי יש בו כזית וכשהוא קרוש אין בו כזית טהור : תנינן . נדה ריש פ"ז : ופריך מאי טעמא דר"י ולא מן הנבלה למד . הא ודאי דמן הנבלה למד דכתיב וכי ימות מן הבהמה כעין מותם שהן לחים לכך מטמאין לחים ולא יבשים מיהו כשיכולים להשרות ולחזור לכמות שהיו לחים קרינן אותן ופריך ר' אמי כיון דמנבלה למד נאמר נמי מה נבלה מוסרחת טהורה אף מת מוסרח יהא טהור : מעתה אין נצל כר' יוסי . לפ"ז נ"ל דנצל של המת טהור לר"י : אשכח תני . ומצאנו ברייתא השנויה בשם ר' יוסי דיש בנצל שמטמא : חברייא . הקשו לפני ר' יוסי כיון דמנבלה למד נימא נמי מה נבלה אין לה רקב דודאי לא הוי כעין מותם אף מת אין לו רקב והכן לא תנן הכי : אמר להו לא למד . ר"י מת מנבלה לענין עצמות אלא לבשר דבשר המת מקשינן לבשר נבלה : אין רקב לבשר . ראייה דתנן רקב מן המת מטמא לא על רקב מבשר המת קאי אלא על עצמות המת קאי דעצמות יש להן רקב כדמייתי בר קפרא מקרא : או בקבר . שהוא מיותר לרבות אף קבר של אדם הראשון אע"ג שהוא לפני מתן תורה אפ"ה מטמא : מסרס קרייא . סרס המקרא ודרשהו בקבר אותיות ברקב ללמד שהרקב מטמא : תני בר קפרא כו' . כלומר וכן תני בר קפרא דקרינן או ברקב במקום או בקבר : מלא תרווד אחד . מעפר שתחת המקום המיוחד למקום המזבח : אמר . הקב"ה אבראנו מן אדמת המזבח שהוא מורה על הכנעת היצר והלואי שיהיה לו ע"י כך תקומה : ופריך קרוב לאלף שנה . היו חיי אדם הראשון כדכתיב ויהיו ימי אדם תשע מאות ושלשים שנה ואיך קאמר קרא והיו ימיו מאה ועשרים שנה : אלא לק"ך שנה . אחר מותו הוא נעשה תרווד רקב : וקשיא עוג מלך הבשן . שהיה אדם גדול וחזק מתבלע לאחר ק"ך לעפר ותינוק בן יומו לריך נמי לשיעור גדול כזה ותו עוג לאחר ק"ך נעשה תרווד רקב ותו לא ותינוק נמי נעשה מלא תרווד : מקשרי אלבעותיו ולמעלה . דהיינו מתחלת פיסוק האלבעות עד ראשי האלבעות : מלא היד הגדולה . מלא פיסת היד : ר"ז ר"ח בשם ר' . היה מראה לתלמידיו הא דר"מ הכי והא דרבנן הכי כלומר ממקום שפוסק שיעורו דר"מ דהיינו בתחילת פיסוק האלבעות משם מתחיל שיעורא דרבנן דשם מתחיל פיסת היד : איזהו מת שיש לו . תורת רקב שהנזיר מגלח עליו : בארון של שיש . שאין העפר נשחק ממנו ואין להסתפק בעפר אחר אלא ברקב גוף המת : אבל נקבר בכסותו . אפי' בארון שיש טהור דכסותו נעשה לו תערובות או בארון של עץ שרקבון ועפרורים של עץ נעשים לו תערובות לפיכך אין זה רקב : זהו עפר קברות . דתנן פ"ב דאהלות אם יש שם מלא תרווד ועוד טמא אבל בפחות טהור : אפי' גילגלין קטן . דבר קטן שמתבלבל ריקבת המת ברקיבתו אין זה רקב : שקברן זה בלד זה . בארון של שיש : נעשה גלגלין זה לזה . שכל א' מתבלבל בעפר חבירו : מה נפשך כו' . דליכא למימר ששניהם טמאין דממ"כ אחד מהן גלגלין לשני ואין אנו יודעין איזה מהן גלגלין לשני לפיכך שניהן אין להן רקב : הגע עלמך . בוא וראה אלו הביא תרווד רקב משני מתים חלי מזה וחלי מזה ועירבן זה בזה טמאין משום רקב א"כ ה"נ יטמאו : והוה עיינן . אבא בעל עינים היה שהיו עיניו גדולים והיה נראה לר' יוחנן כאלו הוא משחק על דבריו או שמח על תשובתו וכעס עליו ומת וי"מ ר' ייסא היה נותן עיניו באבא ונראה שהוא משחק וקפץ עליו ומת והראשון נראה עיקר : א"ר

בא

מסורת הש"ס

(נדה פ"ז) בבלי נג

ב"י ליתא לתי' מן הנבילה

פ' נזיר כ ב

שם נא נדה מו תוספ' דאהלות פ"ב

נזיר שם

מסורת הש"ס

הא אזיל גוברא ולא שמעינן מינה כלום מאי כדון תמן אין כל אחד ראוי למלא תרווד רקב ברם הכא כל אחד ואחד ראוי למלוא תרווד רקב נחתכה רגלו מארכובה ולמעלה אין לו רקב מארכובה ולמטה יש לו רקב נקברה עמו מארכובה ולמטן היא נעשית לו גילגלין מארכובה ולמעלן אין נעשית לו גילגלין חברייא בעו קומי רבי שמואל בר אבדומא קשר גילגלין מן הארכובה ולמטן ואמר לון אין כיני אפילו לא נחתכה אראה אותה כאילו היא חתוכה ותיעשה לו גילגלין מכיון שהיא מחוברת לו כולו גוף אחד הוא חסר מהו שיהיה לו רקב נישמעינה מן הדא [א] חסר אין לו רקב [ב] *ואין לו תפישת קבר ואין לו שכונת קברות רבי יוחנן בעי כמה יחסר ולא יהיה לו רקב ייבא כיי דתנינן תמן [ג] *כדי שיינטל מן החי וימות וכא כן הגע עצמך שניקב וושטו הרי אינו חסר ואינו חיה לית לך אלא כהדא נחתכה רגלו מן הארכובה ולמטה יש לו רקב מן הארכובה ולמעלן אין לו רקב נקברה עמו מן הארכובה ולמטן נעשית לו גילגלין מן הארכובה ולמעלן אין נעשית לו גילגלין נפלים מהו שיהא להן רקב מאן דמר [ד] דמן מטמא ברביעית יש להן רקב ומאן דמר אין דמן מטמא ברביעית אין להן רקב נישמעינה מן הדא [ה] *עפר תלוליות למה הוא טמא מפני שהנשים קוברות שם נפליהן אמר רבי יודן אבוי דר' מתנייה לא מסתברא דלא דמוכי שחין קוברין שם איבריהן אית לך מימר משם רקב לא משם מגע כשעורה והא *תני נטל ממנו עפר וסמכו לו טהור תיפתר כהדין תניא דתני עקרו ממקומו טמא רבן שמעון בן גמליאל מטהר אמר רבי שמעון בן אלעזר וירדו בשיטת ר"ש דתני *השזרה והגולגולת אפי' מכותתין אפי' מפורקין טמא שהקבר מצרפן משום אדם באהל

מתניתא

קרבן העדה

הא. כלבד איש ועדיין לא שמענו דבר איך יתרץ ר' יוחנן דבריו : מאי כדון. מעתה מי יתקיימו דברי ר"י או לא : תמן. התם באלי תרווד מזה כו' איירי בשאין בזה בפני עצמו וזה בפני עצמו מלא תרווד לכך כשהרקיבו ועמדו על תרווד מלא רקב מצטרפין כיון שמעולם לא היה כל אחד ראוי לתרווד בפני עצמו : ברם. אבל ר' יוחנן איירי במת גדול שהיה כל א' לעצמו ראוי לתרווד ונתבלבלו ואפילו בקבר אין מצרפין: נחתכה רגלו מארכובה ולמעלה. שנקבר חסר מדבר שאינו יכול לחיות אין לו רקב : נקברה עמו. אותו חתיכת רגל מארכובה ולמטה ה"ל כשני מתים וכל אחד נעשה גלגילין לחבירו : מארכובה ולמעלן. כיון דהחיות תלוי בו ה"ל כגוף המת ואינו נעשה גלגילין : ה"ג קשר מן הארכובה ולמטן. אחר שנחתך מן הארכובה ולמטה חזר ונתקשר או שחזר וקשרו ודבקו בו מהו שיעשה גילגלין או לא : ואמר. להו א"כ אפי' לא נחתכה כלל נימא דרואין אותה כאלו היא חתוכה שכן דרך להפרד קודם שנעשה רקב ויהיה כגילגלין אלא ודאי מכיון שהיא מחוברת לו ה"ל כאלו הוא גוף אחת א"כ ה"ה בנקשרה : חסר. מן המת אבר מהו שיהיה לו רקב : נשמעינה מן הדא. תא שמע : ואין לו תפוסת קבר. דתנן לקמן המוצא מת מושכב בדרך נוטלו ואת תפוסתו ואלו הכא כיון דחסר אין צריך ליטול תפוסתו עמו : ואין לו שכונת קברות. דתנן לקמן מצאו שלש ה"ז שכונת קברות וקנה מקומו וכי חסר אבר אחד מהן אינו שכונת קברות ולא קנו מקומן : ייבא כיי. אתיא כהאי דתנן אהלות פ"ק כמה חסרון בגלגולת כדי שינטל מן החי וימות : וכא כן. וה"נ אם נחסר דבר שעושה אותו טרפה הוה חסרון ואין לו רקב : ופריך הגע עצמך. אמור לנפשך אם ניקב הושט ואינו חסר ואפ"ה הוא טרפה : לית לך אלא כהדא. אין לך לפשוט בעיא דחסר אלא כהא: נחתכה רגלו מן הארכובה ולמטה. לצד הארץ: יש לו רקב. דבעינן תרתי חסר מדבר שעושה אותה טרפה וזה אע"פ שחסר אינו עושה טרפה ונקובת הושט אף שעושה טרפה לא חסר. מידי אבל מן הארכובה ולמעלן לצד הגוף דאית ביה תרתי אין לו רקב : מאן דאמר דמן. של נפלים מטמאין ברביעית דדינן כמת גדול אף רקב יש להן ומ"ד דמן טהור דלא מקשינן למת גדול לכל מילי אף רקב אין להן : תלויות. תילי קרקע : שהנשים קוברות שם נפליהן. שאין בני אדם מטין מן הדרך לעבור עליהן לכך עפרן טמא כשאר עפר קברות ואם"ד שאין לנפלים רקב אף עפרן טהור : לא מסתברא. טעם דעפר תלוליות טמא אלא משום מוכי שחין שאיבריהן נופלים שקוברין שם איבריהן וכיון שכן אית לך מימר עפרן טמא משום רקב בתמיה הא אין רקב לאבר מן החי אלא טומאת עפרן משום מגע שמא יגע בעצם כשעורה שעדיין לא נרקב א"כ בנפלים נמי איכא למגזר הכי : ופריך והא תני. תוספתא פ"ב דאהלות : נטל. מן התלוליות עפר וחזר ונתן לשם עפר אחר טהור דאין לטמאה עוד משום רקב שע"י עפר חדש שנתנו לשם נעשה הרקב שהיה שם בגלגילין וטהור ואם"ד דטמאה משום נגע עצם כשעורה לעולם תהא טמאה: ומשני תיפתר. תפרש הך ברייתא אתיא כרשב"ג ור' יודן הוא דאמר כת"ק: עקרו. לאתר ממקומו טמא דטומאתו משום מגע עצם כשעורה ועדיין בטומאתו עומד אע"פ שעקרו : רשב"ג מטהר. דטומאה דתלויות משום רקב וכיון שעקרו וניתן לשם עפר חדש הו אין לו רקב : וירדו בשיטת ר"ש. מתני' דתנן על השדרה ועל הגלגול' אתיא כר"ש דהא"כ קשיא כיון דתנן רובע עצמות ל"ל למתני שדרה וגלגולת הא אין שדרה וגלגולת שאין בהן רובע : אפי' מכותתין כו'. אע"פ שאינן מונחין יחד הקבר מצרפן לטמא אדם באהל לכך נקט השדרה והגלגולת דמטמאין באהל אפי' מפוזרין מה שאין כן רובע עצמות צריך שיהיו יחד אבל מפוזרין אינן מטמאין באהל : ה"ג מטמא אדם באהל. ובתוספתא ליתא : ה"ג

מתניתא

פני משה

הא אזיל גוברא. קובל היה שהלך זה לעולמו ולא שמענו ממנו כלום תשובה על הקושיא זו : מאי כדון. וקאמר הש"ס דבאמת מ"ע ומאי שנא מרקב מבני מתים : תמן. שנקברו שניהם ביחד אין כל אחד ראוי למלא תרווד רקב שבתחלה נעשו תערובת זה לזה אבל הכא ברקב הבא מב' מתים שבתחלה נקבר כל אחד לבדו והיה ראוי למלא תרווד רקב מצטרפין חצי תרווד רקב מזה וחצי מזה : מארכובה ולמעלה. עד השוק והוי ליה חסר אבר אחד אין לו רקב שאין רקב עד שיהא המת שלם ואם נחתכה מארכובה ולמטה לא מיקרי חסר אבר ויש לו רקב : נקברה עמו מארכובה ולמטן. לאחר שנחתכה ממנו ורקב נקברה עמו היא נעשית לו תערובת כדמפרש לקמיה שעיקר התערובת הוא מארכובה ולמטה לפי שבעקבו של אדם יש בו עובי בשר שאין בו חיות ואין לו תורת רקב : קשר גילגלין מן הארכובה ולמטן. כלומר אם העיקר והשורש של גילגלין מדבר הנעשה תערובת לרקב הוא מן הארכובה ולמטן ואמר לון אין כן הוא לדבריכם אפי' לא נחתכה הארכובה לא יהא לו רקב לפי שאנו רואין כאלו נחתכה ותיעשה לו גילגלין : מכיון שהיא מחוברת לו. שאני היכא דלא נחתכה כיון שנקבר שלם כולו גוף אחד הוא וכי אמרינן דנעשית לו גילגלין דוקא אם נחתכה ונקברה עמו שאז אין לזה האבר תורת רקב ונעשית לו גילגלין : חסר מהו שיהא לו רקב. האי בעיא אם לא חסר אלא מקצ' ולא חסר אבר אחד אם מיקרי חסר או לא : נישמעינה מן הדא. דתניא דאין לו רקב : ואין לו תפוסת קבר. כדתנן בפרק בתרא המוצא מת מושכב נוטלו ואת תפוסתו מן הקרקע עמו וזה אין צריך ליטול התפוסה עמו : ואין לו שכונת קברות. דאמרינן שם אם מצא שלשה ה"ז שכונת קברות וקוברו במקומו וזה לא קנה מקומו : ייבא כהאי דתנינן תמן. בפ"ב דאהלות דבגולגולת נקרא חסרון שלא תטמא באהל אם חסרה כדי שינטל מן החי וימות ושיערו חכמים בסלע והכא נמי כן דבהכי הוי חסרון ואין לו רקב : הגע עצמך שניקב ושטו. והרי בזה אינו חסר כלום ואי אפשר לחיות ואם דהכא נמי כמת חסר חשבינן ליה משום שאין יכול להיות בתמיה : לית לך אלא כהדא. דתנינן בברייתא דלעיל דלא מיקרי חסר אלא כשנחסר אבר אחד : נפלים מהו שיהא להן רקב. מי אמרינן דוקא בולד מעליא גמירי או לא : מאן דאמר דמן מטמא ברביעית יש להן רקב. כלומר והאי להאי מ"ד דס"ל דדם נפלים ברביעית כתורת רביעית דם בשאר מת יש להן רקב דכמת גמור חשבינן להו ופלוגתא דר"ע ורבנן היא בפ"ב דאהלות דם קטן שיצא כלו ר"ע אומר כל שהוא אע"פ שאין לו שיעור רביעית והכ"א רביעית והלכה כחכמים לא קמיבעיא לן : ומ"ד אין דמן מטמא ברביעית. כי קא מיבעיא לן אליבא דר"ע דאמר אין שיעור טומאת דמן ברביעית : אין להן רקב. מי אמרי' דגמי אין להן רקב דכחסר דמן חשבינן להו וכדאמרינן בנדה דף כ"ז דהרוג אין לו רקב הואיל ונחסר דמו : נישמעינה מן הדא עפר תלוליות. דתנן בפ' ע"ז דאהלות התלוליות הקריבות בין לעיר בין לדרך טמאות תלוליות לבין תל ומפרש טעמא בתוספתא למה הוא טמא מפני שהנשים קוברות שם נפליהן וכן מפרש לה בבבלי כתובות דף כ' וקס"ד דמשום תורת רקב מטמינן להו אלמא יש לנפלי' דין רקב : לא מסתברא וכו'. מי לא מסתברא נמי טעמא אלא משום דמוכי שחין קוברין שם אבריהן הנופלין מהן דקתני התם נמי האי טעמא דמטמינן להו משום זה ואית לך למימר משום רקב באברין בתמיה הא באברין ודאי דאין להן רקב דמת שלם בעינן : לא משום מגע כשעורה. ע"כ דטעמא דמטמינן בתלוליות משום השם אברין לא הוי אלא משום מגע עצם כשעורה דדילמא נגע בהן ולאו אדעתיה וה"נ בטעמא דנפלים ולעולם אין להן דין רקב : והא תני התם נטל ממנו. מן התלוליות עפר וסמכו לו עפר אחר טהור והוי ס"ד דטעמא כדקאמרת משום מגע עצם כשעורה אמאי טהור אלא דע"כ משום רקב הוא והלכך אם ביטל לו עפר הזה שלא מן הקברות טהור : תיפתר. האי ברייתא דסמכו לו כהדין תנייא כרשב"ג : דתני עקרו. לעפר תלוליות ממקומו טמא ורשב"ג מטהר דקסבר אינו מטמא אלא במקומו דלא גזרו חכמים אלא במקומו אבל כשעקרו מכב ע"ז בא"א שלא יתערב בו מעפר אחר והאי ברייתא דסמכו לו נמי כרשב"ג היא דכשעקרו ממקומו דמיא ולעולם דטעמא לאו משום רקב הוא אלא דלא גזרו חכמים כי אם במקומו וכשהוא לבדו : וירדו בשיטת רבי שמעון. אמתני' קאי דקתני על השדרה ועל הגולגולת ומפרש דהאו או קתני ובשיטת רבי שמעון היא דקתני בתוספתא השדרה והגולגולת אפילו מכותתין ומפורקין ומונחין בקבר טמא שהקבר מצרפן לטמא באהל ומדקתני מפורקין מטמא משום צירוף קבר משמע הא אי לא מפורקין הן לא בעי צירוף קבר וכל אחד ואחד טמא בפני עצמו :

מתני'

עין משפט נר מצות

לא א מיי' פ"ג מטומאת מת ה"ד וה"ו מנזירות ה"ג

לב ב מיי' פ"ט מטומאת מת ה"ס

לג ג מיי' פ"ג שם ה"ה

לד ד מיי' פ"ג שם ה"ד

לה ה מיי' פ"ה שם פ"ג

נזיר פס

אהלות פ"ב מ"ג

(תוספתא דאהלות פ"ז) פ' כתובות כ ב

(פס)

(פס פ"ג)

מתניתא דר' לעזר בן עזריה *דתני אמר ר' (שמעון בן) אלעזר בראשונה היו בתי דינין חלוקין מקצתן אומרים רביעית דם רובע עצמות [א]מקצתן אומרים חצי לוג דם חצי קב עצמות לנזירות ולטומאת מקדש וקדשיו ר' יעקב בר אידי בשם ר' שמעון מדרש אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי:

הלכה ג מתני' [ג] *אבל הסככות והפרעות ובית הפרס וארץ העמים והגולל

והדופק ורביעית דם ואהל ורובע עצמות וכלים הנוגעין במת וימי ספירו וימי גמרו על אילו אין הנזיר מגלח [ג] ומזה בשלישי ובשביעי ואינו סותר את הקודמים התחיל מונה מיד וקרבן אין לו [ד] באמת אמרו ימי הזב והזבה וימי הסגירו של מצורע הרי אילו עולין לו: גמ' בנתיים מהו ר' יוחנן אמר [ה] בנתיים להקל רבי שמעון בן לקיש אמר בנתיים להחמיר מהו בנתיים זה אבר מן המת ואבר מן החי [ו] שאין עליהן בשר כראוי ר' יוסי בעי מניין עצם כשעורה לא מן הדין קרייא [ט]או בעצם אדם הכא את עבד לה כשעורה והכא את עבד לה פחות מכשעורה תני רבי שמואל בר אבודמא [ט]בחלל כל שהוא חלל בחלל זה אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהם בשר כראוי אמר ר' יוחנן סככות ופרעות תורה הן אצל תרומה ואין הנזיר מגלח רבי ירמיה בעי אם לשרוף [י] אפי' על ספק דבריהן שורפין אם ללקות תני רבי ציידנייה קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה [ח] *כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח חייבין עליה על ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש אמר ר' יוחנן רובדי אילן שיש בהן ארבעה על ארבעה הנזיר מגלח רבי יוסי אמר ר' יוחנן ידו אחת בצד

פני משה

מתני'. דקתני על חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם: דתני אמר רבי אלעזר גרסינן. וכן הוא בתוספתא: מקצתן אומרים רביעית דם רובע עצמות. לכל בין לטיאה הנזיר מגלח עליהן בין לתרומה ולטומאת מקדש ומקצתן אומרים חצי וכו' לכל ולפיכך הכריעו במתני' לנזירות חצי לוג דם וחצי קב עצמות ולטומאת מקדש וקדשיו ברביעית כדמסיים התם ב"ד שאחריהן אמרו רביעית דם ורובע עצמות לתרומה ולקדשים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לנזיר ולמקדש וכך צריך לגרוס הכא: מדרש אמרוה. כך קבלו מפי המדרש והשמועה מפי חגי זכריה ומלאכי דחצי לוג דם וחצי קב עצמות השיעור לנזירות ולאו הכרעת אחרונים היא:

הלכה ג מתני' אבל הסככות. אילן שיש לו ענפים מובדלים זה מזה ויש כזית מן המת תחת אחד מהן ועבר הנזיר ואין ידוע אם עבר תחת הענף המאהיל על המת: והפרעות. אבנים או עצים הבולטים מן הגדר וטומאה תחת אחד מהן: ובית הפרס. שדה שנחרש בה קבר עושה בית הפרס מאה אמה שכך שיערו שהמחרישה מולכת את העצמות: וארץ העמים. אם נזר בארץ ובתוך ימי נזירותו יצא ונכנס לארץ העמים והכמים גזרו טומאה על ארץ העמים: והגולל. כסוי הארון: והדופק. הארון עצמו שהכסוי דופק עליו: ורביעית דם. אפילו על מגעו ועל משאו אין הנזיר מגלח עליו: ואהל ורובע עצמות. אם האהיל על רובע הקב עצמות המת אינו מגלח עד שיאהיל על חצי קב אבל על מגעו ועל משאו של רובע עצמות מגלח ואפילו הם נימוקים ולא נשאר בהם עלם כשעורה שלם: וכלים הנוגעים במת. שהם מטמאים כמת עצמו והנוגע בהם טמא טומאת שבעה: וימי ספירו וימי גמרו. של מצורע ימי גמרו ימי חלוטו וימי ספירו לאחר שנטהר מצרעתו סופר שבעה דכתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים: על אילו אין הנזיר מגלח. על כל הני דחשיב במתני': ומזה בשלישי ובשביעי. הא לא קאי אימי ספירו וימי גמרו דלא שייך בהו הזאה: ואינו סותר את הקודמים והתחיל ומונה מיד. כל אלו שאמרנו אין עולין לו לימי הנזירות ואינם סותרין אלא אם נטמא בטומאת מת אחר שהיזה בשלישי ובשביעי ויטהר ואם נצטרע אחר שישלים ימי גמרו וימי ספרו משלים נזירותו על מנין הימים שמנה קודם שנטמא: וקרבן אין לו. אינו מביא קרבן טומאה על אלו הטומאות: באמת אמרו ימי הזב והזבה. כל ימי טומאתם וימי ספירתם שבעה נקיים: וימי הסגירו של מצורע. שנאמר בו והסגיר את הנגע שבעת ימים עולין לו למנין ימי הנזירות ואצ"ל שאין סותרין את הקודמין:

גמ' בנתיים מהו. כדמפרש לה לקמיה דבנתים הוי אבר שאין עליו בשר כראוי ומשום דבמתני' דלעיל קתני אבר שיש עליו בשר כראוי הנזיר מגלח עליו ובהאי מתני' דקחשיב דברים שאין הנזיר מגלח עליהן ולא חשיב אבר שאין עליו בשר כראוי בהדייהו והיינו דקבעי בנתיים של דיוקא דרישא וסיפא מהו: בנתיים להקל. דס"ל דיוקא דרישא דמתני' דוקא דאין מגלח אלא על אבר שיש עליו בשר כראוי אבל אם אין עליו בשר כראוי לא ומיירי בשנידוק ואין בו עלם כשעורה שלם דאפילו על מגעו ועל משאו אינו מגלח דאי לאו הכי תיפוק ליה משום עלם כשעורה דמיהת מגלח על מגעו ועל משאו: בנתיים להחמיר. דס"ל דהך מתני' דוקא ומדלא קחשיב אבר שאין עליו בשר כראוי בהדי הנך דאין הנזיר מגלח עליהן ש"מ דהנזיר מגלח עליו ועל מגעו ועל משאו אע"פ שאין בו עלם כשעורה: רבי יוסי בעי. על הא דר"ל וכי מנין לעלם כשעורה לאו מן הדין קרייה או בעלם אדם ודרשו מיניה לעלם כשעורה הכא את עבד לה כשעורה דוקא והכא באבר שאין עליו בשר כראוי דנמי עלם מיקרי ואת עבד לה אפילו פחות מכשעורה שיהא מטמא: תני רבי שמואל. דרחמנא רבייה דכתיב בהאי קרא או בחלל כל שהוא חלל ואפי' אין עליו בשר כראוי ואין בו עלם כשעורה מטמא במגע: תורה הן אצל תרומה. מן התורה הן לטמא את התרומה ואפ"ה אין הנזיר מגלח עליהן: רבי ירמיה בעי. לענין מאי קאמר רבי יוחנן דתורה הן אצל תרומה אם לשרוף עליהן את התרומה הא קי"ל אפילו על ספק דבריהן שורפין כדתנן פ"ד דטהרות על ששה ספיקות שורפין את התרומה ספק בית הפרס וספק ארץ העמים כו' ומכ"ש סככות ופרעות דספק דאורייתא הוו: אם ללקות. יהאי אם כמו אלא כלומר דודאי ללקות קאמר אם אכל תרומה בטומאת הגוף שנטמא בסככות ופרעות לוקה וכן נמי אם נכנס למקדש דחד דינא אית להו: ופליג על רבי ירמיה. דמפרש דברי רבי יוחנן ללקות והא תנינן במתני' דלקמן כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש וכן נמי אין לוקה עליה בתרומה: רובדי אילן שיש בהן ארבעה על ד'. ומאהילין על הטומאה הנזיר מגלח עליהן דהאי אהל מעליא הוי: ידו אחת בצד

קרבן העדה

מתניתא דרשב"א דתני כו'. ומקלתן אומרים חצי קב עלמות וחצי לוג דם בית דין שאחריהן אמרו רביעית דם ורובע הקב לתרומה ולקדשים חצי קב עלמות וחצי לוג דם לנזיר ולעושי פסח וכ"ה בבבלי ותוספתא פ"ה. וה"פ מתני' דהכא ודאהלות אתיין כב"ד שלאחריהן דתנן באהלו' רובע הקב ורביעית דם והכא תנן חצי קב עלמות וחצי לוג דם: מדרש אמרוה כו'. לא סמכו על ב"ד שלאחריהם אלא שאמרו כן משמיה דחגי זכריה ומלאכי שכך הלכה למשה מסיני:

הלכה ג מתני' אבל הסככות. אילן שיש לו ענפים מובדלים זה מזה ויש כזית מן המת תחת אחד מהן ועבר הנזיר ואין ידוע אם עבר תחת הענף המאהיל על המת: והפרעות. אבנים או עלים בולטים מן הכותל וטומאה תחת אחד מהן: ובית הפרס. שדה שנחרש בה קבר עושה בית הפרס מאה אמה שכך שיערו שהמחרישה מולכת את העלם: וארץ העמים. אם נזר בארץ ובתוך ימי נזירותו יצא חוץ לארץ טמא שגזרו טומאה על ארץ העמים אבל אינו מגלח עליה: והגולל. כיסוי הארון: והדופק. הארון עצמו שהכיסוי דופק עליו: ורביעית דם. אפי' על מגעו ועל משאו אין הנזיר מגלח עליו: ואהל. שנגע באהל או שהאהיל על רובע קב מעלמות המת אינו מגלח עד שיאהיל על חצי קב אבל על מגעו ומשאו של רובע עלמות מגלח אפי' היו נמוקים ולא נשאר בהם עלם כשעורה שלם: כלים הנוגעים במת. שמטמאים כמת עצמו והנוגע בהם טמא טומאת שבעה: וימי ספירו. לאחר שנטהר מלרעתו דכתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים: וימי גמרו. ימי חלוטו של מלורע: על אלו. על כל הנך דתנן במתני' אין הנזיר מגלח: ומזה בשלישי וכו'. לא קאי אימי ספירו וימי גמרו דלא שייך בהו הזאה ג' וז': ה"ג אינו סותר את הקודמין ומתחיל למנות מיד. כגון אם נטמא בטומאת המת אין ימי הטומאה עולין לנזירותו אלא מזה בג' וז' ויטהר ומשלים נזירותו על מנין הימים שמנה קודם הטומאה וכן הדין במלורע בימי ספירו וימי גמרו ואינו מביא קרבן טומאה: באמת אמרו ימי הזב והזבה. כל ימי טומאתם וימי ספירתם שבעה נקיים: וימי הסגרו של מלורע. שנא' בו והסגיר את הנגע שבעת ימים: עולין למנין ימי הנזירות. ואצ"ל שאין סותרין את הקודמין: גמ' זה אבר מן המת כו' שאין עליהן בשר כראוי. קרי ליה בינתים דדיוקא דרישא וסיפא סתרן אהדדי דיוקא דרישא משמע אם אין עליהן בשר כראוי טהורין לגמרי ודיוקא דסיפא משמע אלו דתנן בסיפא אין הנזיר מגלח עליהן אבל אבר מן המת אע"פ שאין עליו בשר כראוי טמא וקאמר ר"י להקל אפי' על מגעו ומשאו אינו מגלח ולכך לא מהדר ליה בסיפא דמדיוקא דרישא שמעינן כל שאין עליו בשר כראוי אינו מגלח עליו כלל ורשב"ל סובר דרישא אתי למעוטי דאינו מטמא באהל ולא מהדר ליה בסיפא לאשמועינן דבמגע ובמשא מטמא: ר' יוסי. פריך לר"ל לקיש מכדי עלם כשעורה שמטמא מנא לך מהך קרא דכתיב או בעלם אדם מעיקרא ילפת מיניה עלם כשעורה דוקא והדר ילפת אבר מן המת אע"פ שאין בה כשעורה: בחלל. משמע כל שהוא חלל ואין לו שיעור ומבחלל מרבינן אבר מן המת א"כ יש לנו לרבות אבר אע"פ שאין בו כשעורה: אר"י סככות ופרעות. אע"פ שטומאתן דאורייתא אצל תרומה אפ"ה אין הנזיר מגלח עליהן: ר' ירמיה. פריך מאי תורה אילימא שורפין את התרומה שנטמאת ע"י סככות ופרעות אפי' ספק טומאות שורפין עליהן את התרומה ול"ל למימר שהן תורה: ה"ג אלא ללקות. אם אכלן לוקה עליהן משום טומאה: ה"ג תני ר' יוסי לודכייתא. מתני' לפני ר"י והיא קשיא לר"י דמינה מוכח שאין לוקה על טומאת סככות ופרעות: רובדי אילן. הענפים היולאים מן האילן שורות שורות סמוכים ודבוקים זה בזה בארבע על ארבע וטומאה והנזיר תחתיהן הנזיר מגלח עליה: ידו אחת בצד

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"ז מנזירות ה"ב ופ"ג מביאת מקדש הי"ג יד

לז
ב ג מיי' פ"ז מנזירות ה"ו ז

לח
ד מיי' שם ה"ט

לט
ה ו מיי' שם ה"ו ופ"ג מטומאת מת ה"ג

מ
ז מיי' פי"ג מאה"ט הי"ג

מא
ח מיי' פ"ג מביאת מקדש הי"ג ופ"ג מטומאת מת ה"ג סמ"ג לאוין סד

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ה) ע' נזיר נג א

שם נד

ידב' שם יט

שם

שם מג. לקמן סוף ס"ד

תורה אור

שנויי נוסחאות (ש"א) שמעון בן כ"ס בד"ו. (ש"ד) קב בד"ו לוג. (ש"ג) אמרו בד"ו ליתא.

עמודי ירושלים תנינא אר"י רובדי אילן שיש בהן ארבע וכו'. נ"ב עיין מ"ש הפנ"י סוכה דף כ"ו ד"ה אע"ג וד"ה ר"י:

מסורת הש"ס

בצד זו וידו אחת ברובד אין הנזיר מגלח ר' יוסי בעי אם חוצץ הוא בפני הטומאה יחוץ בפני טהרה אם אינו חוצץ בפני טומאה אל יחוץ בפני טהרה אמר רבי יוחנן המת בבית והנזיר תחת המיטה נזיר מגלח כל שכן המת תחת המיטה והנזיר בבית (אינו) מגלח אמר ר' יוחנן המת והנזיר תחת כרעי המיטה תחת מעי הגמל תחת מעי השקוף תחת מלתריות אין הנזיר מגלח ולא כל דבר שנראה להגן שמע חזקיה ואמר טהרו מתים אמר ר' יוחנן המת בבית והנזיר בטריקלין הנזיר מגלח כל שכן המת בטריקלין והנזיר בבית שהנזיר מגלח ר' מנא בעי אם אהל לחוץ יהא אהל להמשיך אם אינו אהל להמשיך תיפקע טומאה אמר ר' יוחנן טומאה מחצי כותל ולחוץ הנזיר מגלח *אמר ר' יאשיה טומאה טמונה בקרקעו של בית נזיר מגלח ר' יעקב בר אחא בשם ר' יאשיה רוב בניינו ורוב מניינו של מת אין הנזיר מגלח. *באמת דאמר ר' אליעזר א כל במ"כ מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני ו יפלו כי טמא נזרו מיכן שטמאים נופלין ויסתור *אין לך סותר אלא ימי המת בלבד ולא יעלו מה אם ימים ז שעושין משכב ומושב את אומר עולין ימים שאין עושין משכב ומושב אינו דין שיעלו מה חמית מימר שאין עולין א"ר בשם רבי שמעון בן לקיש ח גדל פרע שער ראשו ימים של גידול שיער עולין ימים של העברת

תורה אור

לקמן פ"ט ה"ג

תרומות פ"ב ה"א

ע' נזיר נו

קרבן העדה

בצד זו. למעלה מהרובד כנגד הטומאה וידו אחת למטה מהרובד שלא כנגד הטומאה: אין הנזיר מגלח. דלמעלה מהרובד אין כאן טומאה שהרובד חוצץ ולמטה מהרובד לא נטמא כיון שלא האהיל על הטומאה עצמה: ר' יוסי. פריך ממ"נ אם הרובד נחשב לאהל וחוצץ בפני הטומאה א"כ ה"ל כמי אהל לטומאה ואפי' לא האהיל בידו על הטומאה עצמה טמא ואם אינו נחשב לאהל להביא את הטומאה תחת כל הרובד כ"ש דאינו אהל לחוץ וכשמאהיל על הטומאה עצמו אין הרובד מפסיק וטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע: המת בבית. למעלה: והנזיר תחת המטה. אין המטה חוצצת דכלים מביאין את הטומאה ואין חוצצין: ה"ג כ"ש המת תחת המטה והנזיר בבית מגלח. וה"פ כ"ש שהמטה נגררת להבית ואינה חולקת רשות לעצמה: ה"ג תחת השקוף. תחת המשקוף חוץ לבית שאינו אלא להגן ולא לשם אהל: מלתריות. קורות המשוקעין בכותל למעלה מהפתח ובולטין לנוי: שמע חזקיה ואמר טהרו. טומאת מתים: ה"ג המת בבית כו' שאין הנזיר מגלח כ"ש המת והנזיר בטרקלין שאינו מגלח. וה"פ בית בנוי ע"ג טרקלין הוי טרקלין אהל בפני עצמו וחוצץ בפני הטומאה וכשהמת והנזיר בטרקלין ואין הנזיר נוגע בטומאה אינו מגלח שאין אהל טרקלין אהל להמשיך הטומאה בכל הטרקלין: ר' מנא. פריך ממ"נ אם אהל טרקלין חשיב אהל לחוץ בינו ובין הטומאה שבבית הוי נמי אהל להמשיך הטומאה על כל מה שתחתיו ואם אינו אהל להמשיך תהא הטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע אפי' מה שהוא למעלה מהאהל כל מה שהוא כנגד הטומאה טמא: טומאה מחצי הכותל ולחוץ הנזיר מגלח. קאי אהא דתנן אהלות פ"ו כותל המשמש את הבית ידון מחצה למחצה כיצד כותל שהוא לאויר והטומאה בתוכה מחציו ולפנים הבית טמא והעומד מלמעלה טהור מחציו ולחוץ הבית טהור והעומד מלמעלה טמא ר' יהודה אומר כל הכותל לבית ואפי' מחציו ולחוץ הבית טמא והעומד על הכותל טהור וקאר"י דהלכתא כר"י ואפי' מחציו ולחוץ הבית טמא ואפי' נזיר מגלח על טומאה זו א"נ בשהנזיר עומד מלמעלה איירי וקאר"י דהלכתא כת"ק והנזיר מגלח עליו: טומאה טמונה בקרקעו של בית. והרי היא רצוצה דה"ל כאילו היא טמונה בתוך הבית וכל מה שבבית טמא משום אהל אם הנזיר באהל הבית מגלח עליו: רוב בניינו כו' אין הנזיר מגלח עליו. ולכך לא תני ליה במתני': ה"ג באמת אר"א כל באמת אמרו כו': יפלו כו'. כתיב והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו הא' כי טמא מיותר אלא מכאן שהימים טמאים שבנזרו אע"פ שאינו טמא מת נופלין והיינו ימי ספרו וימי גמרו כדתנן במתני': ופריך ויסתור. ויפלו נמי היינו הראשונים ובמתני' תנן ואינו סותר את הקודמין: ומשני אין לך סותר אלא ימי המת בלבד. דכתיב ברישא וכי ימות מת עליו וגו' ללמד דוקא טומאת המת הוא דסותר ולא טומאה אחרת: ה"ג ולמה לא יעלו. וה"פ כיון דמת דוקא א"כ שאר טומאות יעלו ואכן תנן ומתחיל ומונה מיד אבל ימי טומאה אין עולין לו: מה אם ימים כו'. והדין נותן שימי ספירו עולה דמה ימי הסגרו של מצורע שמטמא משכב ומושב עולין לו כדתנן במתני' ימי ספירו שאין עושין משכב ומושב ואינו מטמא במשא אינו דין שעולין ומה ראית לומר שימי ספירו אין עולין לו: גדל פרע שער ראשו. כתיב כל ימי נדר נזרו קדש יהיה גדל פרע שער ראשו דוקא אותן ימי טומאה שאין גורמין לו העברת

פני משה

בצד זו וידו אחת ברובד אין הנזיר מגלח. כלומר אם הטומאה תחת הרובד והנזיר עומד בחוץ והיינו דקאמר ידו אחת בצד זו' שאינו עומד תחת הרובד ואין הרובד מאהיל עליו אלא שידו אחת מלמעלה ברובד אינו מגלח עליו דמכיון דרחב ארבעה טפחים הוא ובריא הוא וחוצץ בפני הטומאה: רבי יוסי בעי. עלה דרבי יוחנן אם חוצץ הוא בפני הטומאה יחוץ בפני טהרה ה"פ למאי דתנן בפ"ו דאהלות אדם וכלים נעשין אהלין לטמא אבל לא לטהר אהל הנסמך ע"י אדם וכלים נחשב אהל לטמא הכלים שתחתיו אפילו שלא כנגד הטומאה כאלו נתונים באהל המת אבל לא לטהר שאם הכלים ע"ג האהל טמאין דהואיל והוא נסמך ע"י אדם או ע"י כלים אע"פ שאין ראוים לקבל טומאה הן כדאמרינן שם שאפילו הנדבך שהוא האהל נתון ע"ג כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אינם חוצצים בפני הטומאה ורבי אליעזר מטהר בתרווייהו דסבר נעשין אהל לטהר וחוצץ בפני הטומאה והיינו דמקשה רבי יוסי על דברי רבי יוחנן דס"ל דהרובד נעשה אהל להביא את הטומאה כדקאמר לעיל הנזיר מגלח והכא הוא אמר שאם ידו אחת ברובד אינו מגלח לפי שהוא חוצץ בפני הטומאה וממ"נ אם הוא אהל לחוץ בפני הטומאה יחוץ נמי בפני טהרה כדברי ר"א דקס"ד דרבי יוסי שזה הרובד כאהל הנסמך ע"י אדם הוא מדקאמר ידו אחת ברובד ואם הוא אינו חוצץ בפני הטומאה אל יחוץ בפני טהרה כלומר ואם כדברי ת"ק דהתם ואינו חוצץ בפני הטהרה שהרי נעשה אהל לטמא א"כ אל יחוץ נמי בפני הטומאה ואפילו ידו מלמעלה ע"ג רובד הוא טמא שאינו חוצץ בפני הטומאה והלשון הפוך הוא והכי מיתפרשא אם הוא שאינו חוצץ בפני הטומאה אז שפיר הוי שאל יחוץ בפני הטהרה: המת בבית והנזיר תחת המטה. מביא את הטומאה תחת המטה והנזיר מגלח ובשיש פותח טפח תחת המטה מיירי: כל שכן המת תחת המטה והנזיר בבית שהנזיר מגלח גרסינן. וכדתנן פ"ד דאהלות ובכמה מקומות שדרך הטומאה לצאת מן הבית דרך הפתח לחוץ ואין דרכה להכנס ואם הטומאה בבית והנזיר תחת המטה טמא כל שכן כשהטומאה תחת המטה והנזיר בבית שדרך הטומאה לצאת: המת והנזיר תחת כרעי המטה. שכרעי המטה מאהילין על הנזיר ועל הטומאה או תחת מעי הגמל שהוא רחב ומגין הוא או תחת מעי השקוף תחת רוחב השקוף שבבית או תחת מלתריות עלים המצוירים ועשוים כמין כיפה לנוי ולהגן אין הנזיר מגלח דקסבר רבי יוחנן כל אלו שנעשים להגן אינם חשובים אהלים להביא את הטומאה: טהרו מתים. בתמיה שטהרת כל טומאת אהל בטומאת מת דקסבר כאהלים חשובין הן: והנזיר בטריקלין. בחדר שלפנים מן הבית הנזיר מגלח וכ"ש כשהמת בטריקלין והנזיר בבית כדפרישית שטמא לעיל שדרך הטומאה לצאת: רבי מנא בעי. על הא דקאמר רבי יוחנן כל שכן הוא דמתמה דמשמע דיותר מסתב' לומר שהטריקלין חשוב אהל להביא הטומאה לחוץ כשהטומאה בתוכו מלהמשיך הטומאה לתוכו כשהטומאה בתוך הבית והיינו דמקשי אם אהל לחוץ אם הטריקלין הוי אהל להביא את הטומא' לחוץ יהא אהל להמשיך הטומאה אלא כשהיא בתוך הבית דמאי שנא ומאי קאמרת דבזה כ"ש הוא: אם אינו אהל להמשיך. הטומאה אלא וכלומר דמשום הכי קאמר כ"ש בסיפא דברישא שהטומאה בתוך הבית לא הוי הטרקלין אהל להמשיך הטומאה לפי שאין דרך הטומאה להכנס א"כ קשיא תיפקע טומאה דאמאי באמת קאמרת בהא הנזיר מגלח הרי אין דרך הטומאה להכנס: טומאה מחצי כותל ולחוץ הנזיר מגלח. בשהנזיר עומד מלמעלה מיירי כדתנן פ"ו דאהלות כותל המשמש את הבית ידון מחצה למחצה כיצד כותל שהוא לאויר שצדו אחד לאויר העולם וצדו אחד משמש לבית והטומאה בכותל אם היא מחציו כותל ולפנים הבית טמא דהוי כאילו הטומאה בתוך הבית והעומד מלמעלן טהור דלאו כטומאה רצוצה חשובה דקי"ל טומאה רצוצה שאין לה אהל טפח בוקעת ועולה והא לאו טומאה רצוצה היא דכמונחת בתוך הבית השכינן לה ואם הטומאה מחצי כותל ולחוץ לא הוי כמונח' בתוך הבית והבית טהור והעומד מלמעלן טמא דכיון דלאו מונחת באהל היא הוי לה טומאה רצוצה ובוקעת ועולה עד לרקיע וקמ"ל רבי יוחנן דהנזיר מגלח אף על הטומאה רצוצה: טומאה טמונה. בקרקעיתו של בית נזיר מגלח עליה דקי"ל אין הגינה לטומאה כדתנן פ' ט"ו דאהלות בית שמלאו בכסרים כו' טומאה באחד כלים שבבית טמאין כמו בכלי חרס המוקף צמיד פתיל דקי"ל צמיד פתיל לטהרה שאם הטומאה בבית מציל על מה שבתוכו ואין צמיד פתיל לטומאה שאם הטומאה בתוכו אין מציל מלטמא את הבית: רוב בנינו. שתי שוקים וירך אחד ורוב מנינו קכ"ה אברים אם אין בהן רובע הקב אין הנזיר מגלח אפי' על מגען ועל משאן: באמת. הא דקתני במתני' כדרבי אליעזר הוא דאמר בפ"ק דתרומות כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני הוא: יפלו כי טמא נזרו. טעמא דמתני' מפרש דקתני מתחיל ומונה מיד אבל אלו הימים אין עולין לו דכתיב והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו מכאן שטמאין נופלין הן כלומר כל ימים שטמא בהן ובאיזו טומאה שהיא אין הימים האלו עולין לו מן המנין: ויסתור. נמי את הקודמין אם אין עולין לו ומשני אין לך סותר אלא ימי המת בלבד ימים שהן של טומאת המת ממש דכתיב וכי ימות מת עליו עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת: ולא יעלו. קאמרת ואימי ספרו דמתני' קאי דקתני ימי ספרו אין עולין לימי נזירות ואמאי לא יעלו נימא ק"ו ומה אם ימים שעושין משכב ומושב והן ימי הסגר דמצורע מוסגר מטמא משכב ומושב כמו המוחלט ואת אמר עולין כדקתני במתני' ימי הסגרו של מצורע עולין לו: ימים שאין עושין משכב ומושב. והן ימי ספירו שאחר שגלח תגלחת הראשונה של החלט שוב אינו מטמא משכב ומושב כדתנן פי"ד דנגעים גלח תגלחת הראשונה ועבל טהור מלטמא בביאה ובמשכב ומושב ואינו מטמא אלא כשרץ אינו דין שיעלו לו לימי נזירותו ומה חמית מימר שאינם עולין: גדל פרע שער ראשו. כתיב ימים שיש בהן גדול שער והן ימי הסגירו שעדיין לא גלח עולין לו אבל ימים של העברת

עין משפט נר מצוה

מב
א מיי' פ"ז מנזירות ה"ט

מג
ב מיי' פ"י מט"מ ה"א סמ"ג עשין רלפ

שנויי נוסחאות (ש"ו) אינו כ"פ נד"ו.

עין משפט נר מצוה

מד א מיי׳ פ״ג מביאת מקדש ... ל׳ דין סד

מה ב מיי׳ פ״ג מטומאת מת ... ע״ג כלה

מו ג מיי׳ ... ע״ג

מז ד מיי׳ פ״ג מביאת מקדש ... וכו׳ וכו״מ

מסורת הש״ס

נזיר נו ב

(פ״ק דאהלות מ״א)

העברת שיער אין עולין עד כדון בימי ספירו בימי גמרו ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי °אל נא תהי כמת מה ימי המת אין עולין אף ימי הסגר אין עולין חד בי רבי אמר הדא דר׳ יוחנן קומי ר׳ שמעון בן לקיש ולא קיבל עלוי אמר ליה הכא את עבד לה הסגר והכא את עבד לה החלט לית יכיל דאמר ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי אל נא תהי כמת תסגר מה ימי המת שבעה אף ימי הסגר שבעה:

הלכה ד מתני׳

*ר׳ אלעזר אמר משום רבי יהושע [א]כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש אמר ר׳ מאיר לא תהא זו קלה מן השרץ אמר ר׳ עקיבה דנתי לפני רבי אליעזר מה אם עצם כשעורה שאינו מטמא את האדם באהל הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו רביעית דם שהיא מטמא את האדם באהל אינו דין שיהא הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה אמר לי מה זה עקיבה אין דנין כאן מקל וחומר וכשבאתי והרציתי את הדברים לפני ר׳ יהושע אמר לי יפה אמרת אלא כך אמרה הלכה:

גמ׳ תמן *תנינן שנים טמאין במת אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת טמאי ערב שלשה טמאים במת שנים טמאים טומאת שבעה וא׳ טמא טומאת ערב ד׳ טמאים במת ג׳ טמאים טומאת ז׳ וא׳ טמא טומאת ערב כיצד [ב]*שני בני אדם הנוגעין במת טמא טומאת שבעה [ג]ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב כו׳ ר׳ יוחנן בשם רבי ינאי וכולהון תורה הן אצל תרומה אבל על ביאת המקדש אינו חייב [שנ״א] שני שנגע בראשון מה טעם °ואיש אשר יטמא [ולא יתחטא] [ד]הטעון חיטוי חייב על ביאת מקדש ושאין טעון חיטוי אינו חייב על ביאת המקדש התיבון הרי אדם הנוגע בכלים ונוגעין במת טעון חיטוי והוא שני אמר ר׳ אבין בר חייה בטומאת איש באיש לא בטומאת איש בכלים מילתיה דרבי אבין בר חייה אינו חייב אלא על הראשון בלבד מאחר שאילו אדם באדם אינו חייב אלא על הראשון בלבד וכא אינו חייב אלא על הראשון בלבד

תורה אור: במדבר יב; במדבר יט

פני משה

העברת שיער והן ימי ספרו אחר שגלח תגלחת הראשונה אין עולין לו: עד כדון בימי ספרו. לא שמענו מטעם זה אלא ימי ספרו שאינם עולין לו בימי גמרו מנין שאין עולין דהרי נמי עדיין לא גלח: אל נא תהי כמת. מקיש מלורע בימי החלטו כמת מה ימי טומאת מת אין עולין אף ימי החלט אין עולין גרסינן. ולגי׳ הספר הפשר לפרש דהיינו הא דמקשי ר״ל להאוא חד בי רבי דאמר ליה ההיא מילתא דרבי יוחנן ולא קיבל משום דקשיא הכא את עביד לה הסגר דלמד מהאי קרא דאפילו ימי הסגר אין עולין לו דהתם תסגר כתיב והכא את עבד לה החלט דהא אמרינן במתני׳ דדוקא ימי החלטו וימי ספירו אין עולין אבל ימי הסגרו עולין ולמד החלט ממת: לית יכיל. אין את יכול לומר כן ובודאי מעולם לא אמר רבי יוחנן הכי והאי קרא לדרשא אחריתא אתיא דאמר רבי יוחנן בשם ר׳ ינאי אל נא תהי כמת וכתיב בה תסגר שבעת ימים מה ימי המת שבעה אף ימי הסגר שבעה כלומר דה״ק אהרן למשה אל נא תהי כמת שהיא צריכה הסגר שבעה כמו ימי טומאת המת שהן שבעה ולהאי מילתא אתיא ולא לשום היקישא כדקאמרת בשם רבי יוחנן:

הלכה ד מתני׳ חייבין עליה על ביאת מקדש. אם נטמא באותה טומאה ונכנס למקדש או אכל קדשים קודם שטהר מטומאתו חייב עליה כרת אם היה מזיד או קרבן עולה ויורד אם היה שוגג: לא תהא זו קלה מן השרץ. שחייבין עליו על ביאת מקדש כדכתיב או בנבלת שרץ טמא. ומלתא דר״מ ליתא שהרי מגע ומשא של עצם כשעורה והוא קל שאינו מטמא באהל הנזיר מגלח עליה כדתנן במתני׳ ורביעית דם והיא המור׳ שמטמא באהל אין הנזיר מגלח עליה: אין דנין כאן מק״ו. שאין דנין ק״ו על דבר שהוא הלכה למשה מסיני שעצם כשעורה אינו כתוב בתורה אלא הלכה הוא ואין דנין ק״ו מהלכה והן הן דברי ר׳ אליעזר והן הן דברי רבי יהושע שאמר אלא כך אמרה הלכה:

גמ׳ תמן תנינן. בריש אהלות שנים טמאין במת כדמפרש ואזיל: כיצד שני בני אדם. כלומר מהו שנים טמאים במת: הנוגעין במת. אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה כדכתיב הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים לפי שהוא נעשה אב הטומאה שהמת אבי אבות הטומאה הוא: ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. דכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב לפי שהוא נעשה ולד הטומא׳ וכל ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב והתם מפרש ואזיל כיצד שלשה כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאין טומאת שבעה שהכלים הנוגעים במת הרי הן כמת עצמו דכתיב בחלל חרב או במת חרב הרי הוא כמת ולאו דיקא כלי מתכות אלא דהוא הדין לשאר כל הכלים והשלישי הנוגע בהן בין שהוא אדם בין שהן כלים טמאים טומאת ערב. כיצד ארבעה כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאין טומאת שבעה לפי שהכלים הנוגעים במת הרי הן כמת עצמו ואדם הנוגע בהן כנוגע במת עצמו ומטמא לבגדים טומאת שבעה כדדרים בספרי פ׳ חקת הרי הוא אומר וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם והתם וכל הנוגע בחלל כתיב ואפי׳ לא נגע אלא בכלי שנגע במת מטמא בגדים טומאת שבעה והרביעי הנוגע בהן בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב: וכולהון תורה הן אצל תרומה. כל הני דקחשיב במתני׳ דטמאין טומאת שבעה ומטמאין להנוגע בהן טומאת ערב לא אמרו אלא אצל תרומה וה״ה קדשים דדוקא לתרומה וקדשים ולמנות בהן ראשון כו׳ הוי טומאתן מן התורה: אבל על ביאת המקדש אינו חייב. כרת אלא על שני שנגע בראשון כלומר על הנגיעה שהיא שניה מן המת והיינו אדם השני שנגע בראשון שנגע במת שזה אדם השני הוא ראשון לטומאה מדין תורה לחייב נמי על ביאת מקדש כדכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא קראו הכתוב לאדם השני הנוגע בראשון יטמא אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת אע״פ שיש לזה דין ראשון לטומאה כדלעיל פטור הוא על ביאת המקדש מפני שהוא שלישי לנגיעה מן המת: מה טעם. דכתיב ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה וגומר כי את מקדש ה׳ טמא הטעון חטוי חייב על ביאת המקדש כלומר דקרא הכי מתפרש איש אשר יטמא במי שטעון חיטוי והוא אדם הנוגע במת והנוגע בו הוא דחייב על ביאת מקדש אבל אם נטמא במי שאין טעון חיטוי לא: התיבון. על טעמיה דרבי יוחנן הרי אדם הנוגע בכלים הנוגעים במת דטעון חיטוי הוא שהרי הכלים הן כמת עצמו ואדם הנוגע בהן טעון חיטוי ולדידך דאמרת אינו חייב אלא על השני שנגע בראשון ואם כן שוב אין אדם הנוגע בזה שנגע בכלים שנגעו במת חייב על ביאת מקדש שהרי הוא שלישי לנגיעה ואמאי והא זה השלישי נגע במי שטעון חיטוי הוא: אמר רבי אבין בר חייה בטומאת איש באיש. מיירי קרא כדכתיב ואיש אשר יטמא ולא בטומאת איש בכלים: מילתיה דרבי אבין בר חייה אינו חייב אלא על הראשון בלבד:

קרבן העדה

העברת שער כגון המצורע מתוך ההסגר שאין צריך תגלחת עולין לו אבל ימי ספירו שגורמין לו תגלחת שער כדכתיב והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו אין עולין לו: ופריך עד כדון כו׳. עד כאן לא שמעינן מהך קרא אלא למעט ימי ספרו ימי גמרו מנין שאין עולין: ה״ג אף ימי גמרו אין עולין לו: חד בי רב. אחד מהתלמידים אמר דרשא זו דר״י בשם ר׳ ינאי לפני רשב״ל ולא קבלה ואמר פעמים שלומד ממקרא זה ימי הסגר כדמסיק ופעמים יליף מיניה ימי החלט והם ימי גמרו: לית יכיל. ואי אפשר לומר דקרא איירי בימי גמרו אלא בימי הסגרו וכדאר״י דמסמיכת תסגר שמעינן דאימי הסגר קאי וילפינן מיניה דימי הסגר הן שבעה:

הלכה ד מתני׳ חייבין עליה על ביאת המקדש. אם נטמא באותה טומאה ונכנס למקדש או אכל קדשים קודם שטיהר מטומאתן חייבין עליה כרת אם היה מזיד או קרבן עולה ויורד אם היה שוגג: לא תהא זו קלה מן השרץ. שחייבין עליה על ביאת המקדש כדכתיב או בנבלת שרץ טמא: אין דנין כאן ק״ו. שאין דנין ק״ו על דבר שהוא הלכה למשה מסיני ועצם כשעורה אינו כתוב בתורה אלא הלכה היא ואין דנין ק״ו מהלכה ודברי ר״א ור״י אחד הן שאמר אלא כך אמרה הלכה: **גמ׳** תמן תנינן. פ״ק דאהלות: הכי גרסינן כיצד שנים אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה. דכתיב הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים לפי שהוא נעשה אב הטומאה שהמת הוא אבי אבות הטומאה: ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. סיומא דמתניתין כיצד שלשה כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים טומאת שבעה והשלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב כיצד ארבעה כלים נוגעין במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאים טומאת שבעה הרביעי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב: וכולהון כל השנויין במשנתינו שהן טמאים אפי׳ הרביעי יש בהן טומאה דאורייתא ללקות עליהן בתרומה אם אכלה בטומאה זו: אלא על שני שנגע בראשון. היינו אדם שנגע בכלים שנטמאו במת: מה טעם. מאי טעמא דר״י דפטר השלישי: ואיש אשר יטמא ולא יתחטא. ונכנס למקדש ונכרתה דוקא הטעון הזיה שלישי ושביעי ונכנס למקדש טמא הוא דחייב כרת אבל מי שאינו טעון הזיה שלישי ושביעי אינו חייב על ביאת המקדש: התיבון. הקשו הרי אדם הנוגע בכלים וכלים באדם שטעון חיטוי ג׳ וז׳ כדתנן במתני׳ הרי שלשה: ה״ג והוא שלישי. בטומאת איש באיש. בקרא כתיב ואיש אשר יטמא ללמד דוקא איש באיש הוא דחייבין על ביאת המקדש אבל אדם בכלים לא וי״ו דואיש קדרים דוקא שהטומאה עצמה היא מאיש ובסמוך מפרש דאיש הראשון היינו המת: מילתיה דר׳ אבין. לדברי ר׳ אבין אינו חייב אלא הראשון בלבד שהרי באדם אין שם טומאת שבעה אלא להראשון בלבד כדתנן במתניתין וה״ק ר׳ יוחנן אלא על האדם שהוא השני שנגע במת שהוא הראשון א״כ ר׳ אבין פליג אר׳ יוחנן וסובר שאין טמא אלא הראשון וגי׳ הר״ש מאחר שאלו אדם אינו חייב אלא על הראשון בלבד וכאן אינו חייב אלא על הראשון בלבד

שנויי נוסחאות (שנ״א) אלא על הראשון כד״ו אלא הראשון.

אמרי ברוך

בש״ק ד״ה עד כדון בימי ספירו כו׳ ועוד לא נס כו׳. נכתב בגלוו י״ל דבימי חלוטו תשכחת גידול תפרע של נזירות כשכלו שלשים יום של גידול פרע תוך ימי חלוטו אבל לאחר שסבר שתגלח לסוף ימי חלוטו תגלחת לרעתו. והתחילו ימי הספירה שהם שבעה ימים לא תשכחת בהם גידול שיער של נזיר שצריך לסיות משך שלשים יום והכי יתעכך לגלח ביום השביעי של ימי הספירה:

גליון אפרים

אף ימי הסגר אין עולין. נ״ב נ״ל גמרו: שם מה ימי המת שבעה. נ״ב נ״ל מה ימי הסגר שבעה אף ימי המת שבעה ומהכא יליף ר״י בשם ר״י בירושלמי במו״ק בפ״ג ה״ה לאבילות שבעה וכן נ״ל שם. ומהש״ק נעלם הירושלמי במו״ק לכן נתחבט בזה וסיים וזה ברור ונכון על מה שלא ברור ולא נכון:

בלבד אמר רבי יוסי והוא שטבל אבל אם לא טבל הדא היא דרבי דרבי אמר כל הטמאים בטומאתן עד שיבואו במים אמר ר' אילא הוא עצמו שנגע במת חייב אמרה ואמר טעמא אשר יטמא בטומאת איש הוא והוא שלישי כדאמר רבי אבון בר חייה בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים רבי זריקא בשם רב המנונא תניי תמן פליג על רבי אילא * [ז]כלי שחציו מן האדמה וחציו מן הגללים אין חייבין עליו על ביאת המקדש מפני שחציו מן האדמה וחציו מן הגללים אבל אם היה כולו מן האדמה חייב מנו חייב לא הנוגע לא שני שנגע בראשון הוא א"ר פינחס קומי רבי יוסי תיפתר בשזרקו אמר ליה [ה] אי בשזרקו בדא תני [ו] על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו בארבעים משם מכנים כלים טמאים במקדש א"ר לעזר בי רבי יוסי קומי ר"י אוף אנן תנינן הדא מסייעא להדין תנייא קדמייא דתני ר' אלעזר אמר משום ר' יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין על ביאת מקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש ראשון שהנזיר מגלח עליו חייבין עליו על ביאת מקדש שני שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין עליו על ביאת המקדש אמר רבי יוחנן לטמאות הפורשות מן המת נצרכה, [ג] רביעית דם רובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייב עליהן [ד] *חצי לוג דם וחצי לוג עצמות שהנזיר מגלח עליהן חייבין על ביאת המקדש אמר רבי ירמיה הוינן סברין מימר מה פליגי לקרבן אבל

קרבן העדה

בלבד: והוא שטבל. הא דאדם באדם פטור היינו כשטבל האדם השני ואף על פי שהוא טבול יום אבל אי לא טבל אע"פ שאין טעון הזיה ג' וז' מ"מ כיון שהוא טמא מדאורייתא חייב על ביאת מקדש ולא יתחטא לא קאי אלא אטבול יום דאדם הנוגע במת: הוא עלמו שנגע במת חייב. דוקא כשנגע האדם בעלמו במת הוא דחייב על ביאת המקדש אבל נגע בכלים שנגעו במת אע"פ שטעון חיטוי ג' וז' כדתנן במתני' אינו חייב על ביאת המקדש: אמרה. להך שמעתתא ואמר טעמא דכתיב ואיש אשר יטמא דוקא בשטמאה מאיש משא"כ בשנטמא מכלים הנה הוא שלישי וכדא"ר אבין כו' דבעינן שיטמא מאיש ולא אדם מכלים גי' הר"ש טומאת איש באיש אדם חייב על טומאת מקדש התיבון הרי כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים: ה"ג תני תניי תמן פליג על ר' אילא וכ"ה בר"ש. מלא ברייתא דקשיא לר' אילא: ה"ג וחליו מן הגללים אין חייבין עליו כו' וכ"ה בר"ש. וכלי גללים אינן מקבלין טומאה: מפני כו'. טעמא שחליו מן הגללים הוא דאין חייבין אבל אם היה כולו מן האדמה חייבין עליו: מנו חייב. מי הוא החייב ודאי אדם שנגע בכלי טמא זה ונכנס למקדש קאמר דחייב דהא בכלי לא שייך חיוב והרי שני שנגע בראשון הוא כלומר אדם בכלים ואפ"ה חייב: תיפתר. תפרש להך ברייתא בשזרקו לכלי טמא זה למקדש וחייב עליו הזורק וכלי ראשון הוא: ופריך אי בשזרקו. א"כ חייב משמע על הזריקה וכי בזה שנינו עלה דהך על רחילת גופו אדם הנכנס במקדש בטומאה עד שלא טבל חייב כרת ועל הבגדים שנכנס בהן בטומאה חייב ארבעים הרי שבטומאת אדם הנכנס בה איירי ולא בכלים: משום מכנים כלים למקדש. בתמיה איך אפשר לאוקמי הך ברייתא דחייב משום מכנים כלים למקדש א"כ הך ברייתא דעל רחילת גופו לאו אברייתא דכלי שחליו כו' שנויה אלא הכי פריך מהך ברייתא מוכח דוקא אדם חייב על ביאת המקדש אבל הזורק כלים פטור ומשני משום מכנים כלים במקדש הא דמשמע בברייתא כלים חייבין עליו לא קאי אקרבן אלא חיוב מלקות כדין מכנים כלים במקדש: אף כו'. אף אנן נמי תנינן סייעתא לתנא קמייתא כלומר כר"ה ורבי אילא שאין חייבין על ביאת המקדש אלא על הראשון ולא על השני: ראשון שהנזיר מגלח כו'. מהו הטומאה שהנזיר מגלח עליה הראשון ושאין הנזיר מגלח עליה השני ש"מ שכן הדין בחיוב ביאת המקדש: לטומאות הפורשות מן המת נלרכה. ודאי טומאות הבאות מן המת עלמו אפי' על שני נמי חייבין ולא איירי מתני' אלא בטומאות הפורשות מן המת כגון רביעית דם ועלמות אין חייבין עליהן כיון שאין הנזיר מגלח עליהן כדמסיק: הוינן כו'. סברוהו למימר כי פליגי לענין הבאת קרבן אבל

פני משה

בלבד. כלומר דהש"ס מפרש להא דרבי אבין דלא תימא דאתא לפלוגי בין טומאת איש באיש ובין טומאת איש בכלים דטומאת איש בכלים אפילו השלישי לנגיעה חייב מפני שהוא נגע במי שטעון היטוי ולפיכך קאמר דלא היא אלא למילתיה דרבי אבין נמי לעולם אינו חייב אלא על הנוגע בראשון ואפילו בטומאת איש בכלים דמאחר דגלי לן קרא שאילו אדם באדם אינו חייב אלא על הנוגע בראשון בלבד וכא והוא הדין הכא באיש בכלים אינו חייב אלא על הנוגע בראשון בלבד דתו לא מחלקינן דכל היכא שהוא שלישי לנגיעה פטור על ביאת מקדש אע"פ שנגע במי שהוא טעון היטוי והא דקאמר לא בטומאת איש בכלים על משמעות הקרא קאי דלא איירי בהכי ולא צריך למעוטיה דאיש בכלים ממילא אימעוט הנוגע בו מדהוי שלישי לנגיעה: אמר רבי יוסי והוא שטבל. רבי יוסי פליג דהא דהשלישי בנגיעה פטור על ביאת מקדש בשטבל דוקא ועל טומאת איש בכלים קאי שנגע האדם שנגע בכלים שנגעו במת דזה השלישי בנגיעה הוי ראשון לטומאה לענין תרומה וקדשים כדלעיל אלא דעל ביאת מקדש פטור הוא לרבי יוחנן וקאמר רבי יוסי דוקא בשטבל ולא העריב שמשו דמיהת קליטא ליה טומאתו אבל אם לא טבל הרי הוא בטומאתו כדרכו: אמר רבי אילא הוא עלמו שנגע במת חייב. ה"פ להו דרבי אילא קאמר דדוקא הנוגע במת הוא דחייב על ביאת מקדש אבל אדם הנוגע בו פטור דהא ליתא דהא טמא מן התורה הוא דכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא ועוד דלפי זה לא הייתא הא דלקמיה אלא דה"ק הא דמחייב הטעון היטוי לאדם הנוגע בו על ביאת מקדש דוקא אם הוא עלמו שנגע במת ולאפוקי אם הם כלים הנוגעים במת שוב אין אדם הנוגע בהן חייב על ביאת המקדש אע"פ שהוא שני לנגיעה ופליג על ר' יוחנן דמחייב לעולם להשני לנגיעה ואפילו הוא מחמת כלים כדלעיל: אמרה ואמר טעמא. רבי אילא אמרה למילתיה והוא בעלמו פירש הטעם דכתיב ואיש אשר יטמא בטומאת איש הוא דמשתעי קרא דוקא אם איש נטמא במת מטמא לאדם הנוגע בו להייבו על ביאת מקדש: ופריך והוא שלישי. כלומר אם בטומאת איש נימא נמי אם נטמא באיש שנטמא בכלי שנגע במת דנמי טומאת איש היא דמאי שנא איש אשר נטמא במת הוא אב הטומאה ומאי שנא איש אשר נטמא בכלי שנטמא במת נמי אב הטומאה הוא ומעתה נרבה אפי שלישי לנגיעה דטומאת איש מיקריא: כדאמר רבי אבון בר חייה. כלומר דמשני דרבי אילא נמי מדייק הכתוב כרבי אבון אבל לא כטעמיה דאלו רבי אבון לפרושי מילתיה דרבי יוחנן קאמר ולמעט השלישי לנגיעה אבל השניים הראשונים לעולם חייבין ואפי' נגע בכלים שנגעו במת כדפרישית לעיל ורבי אילא ה"ק דקרא לא איירי כלל בטומאת איש בכלים ואפי' הוא שני לנגיעה אלא בטומאת איש באיש דוקא דבזה השני נמי חייב אבל אם נגע בכלים שנגעו במת פטור: תניי תמן. בתוספתא דכלים פליג על רבי אילא כלי שחליו מן החלמא גרים התם והכי איתא שם החלמא והגללים שטרפן זה בזה ועשה מהן כלים החלמא הוא טיט הדבוק כלובן ביצה מלבן אם יש טעם ברור הלמות והוא מקבל טומאה כדין כלי חרס והגללים אין מקבלין טומאה אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה על מחצה ר"א אומר שורפין עליו את התרומה ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו. ומדייק הש"ס טעמא מפני שחליו מן האדמה אבל אם היה כולו חייב ומנו חייב לא הנוגע הוא דחייב דודאי על הנוגע באלו כלים שנגעו במת קאמר דחייב על ביאת מקדש וקשיא על רבי אילא לאו שני שנגע בראשון הוא ע"י כלים ואפ"ה קתני דחייב: תיפתר בשזרקו. אדם שזורק הכלים עלמן למקדש הוא דחייב: אי בשזרקו בדא תני. בת"כ בההיא פרשתא על רחילת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו בארבעים וקס"ד דה"ק אם אדם טמא נכנס למקד' קודם שטבל חייב על גופו כרת ועל בגדיו שהכניסן עמו חייב מלקות דמשמע אבל המכניס את הבגדים לבדן פטור: ומשני משום מכנים כלים טמאים במקדש. קאמר דחייב ועל כיבוס בגדיו מילתא אחריתא היא ולא בשנכנס הוא עם הבגדים מיירי אלא אם הכנים בגדים טמאים קאמר ולעולם בשזרקו: אוף אנן תנינן הדא מסייע להדין תנייא קדמייא. נראה דעל רבי אילא קאי וקרי ליה תנייא קדמייא משום דרבי זריקא פליג עליה ורמי עליה מהאי ברייתא דפליגא עליה דרבי אילא וקאמר רבי אלעזר דהאן תנינן במתני' מסייע לרבי אילא דאדם הנוגע בכלים שנטמאו במת אינו חייב על ביאת מקדש וה"פ דהא תנינן כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה הוא דחייבין על ביאת מקדש: ראשון שהנזיר מגלה עליו חייבין עליו על ביאת מקדש. חייב השני הנוגע בראשון על ביאת המקדש וכלומר דממתני' שמעינן דלעולם אינו חייב על ביאת מקדש אא"כ נגע בזה שהנזיר מגלח עליו אם נטמא כיולא בו והיינו באדם הראשון שנגע במת שהנזיר מגלח ג"כ דוקא בשנטמא במת עלמו וכן אם נגע בזה שנטמא במת חייב על ביאת מקדש: שני שאין הנזיר מגלח עליו. כלומר אבל אם הנגיעה הוא באדם השני מנגיעת המת והיינו אם נגע באדם שנגע בכלים שנטמאו במת שאע"פ שלענין דין תרומה וקדשים הרי הוא כמו הראשון שנגע במת אפ"ה זה הנוגע בו אינו חייב על ביאת מקדש שהרי אין הנזיר מגלח כשנגע בכלים שנטמאו במת כדקתני במתני'. וזהו דקרי ליה ברישא ראשון ובסיפא שני משום דבטומאת אדם באדם משכחת לה שנגע בראשון שנגע במת אבל בטומאת אדם בכלים לעולם זה הראשון שני לנגיעה הוא. וכללא דמתני' הכי מיתפרשא כל טומאה מן המת שיש בה גלות נזיר דהיינו כאדם שנטמא במת חייבין עליו על ביאת מקדש הואיל דמינו כיולא בזה שהנזיר מגלח אם הוא עלמו נגע במת וכל טומא' שלא מלינו שהנזיר מגלח עליה והיינו כלים שנגעו במת אין חייבין עליו על הנוגע בו על ביאת מקדש והיינו כדרבי אילא: ומשני רבי יוחנן. דהאי כללא דמתני' לא קאי אלא לטומאות הפורשות מן המת נלרכה והיינו רביעית דם רובע עלמות שאין הנזיר מגלח עליהן: וחלי לוג עלמות. לאו דוקא אלא הכי קב: הוינן סברי מימר מה פליגי. רבי יוחנן ורבי אילא לענין הבאת קרבן אם נכנס למקדש בטומאה אבל

מסורת הש"ס

(תוספתא ב"ק דכלים פ"א)

נזיר פ"ב

עין משפט נר מצוה

כח א ב מיי' פ"ג מביאת מקדש הל' יז וכלה"ג וכ"מ

כט ג מיי' פ"ז מנזירות ה"ו

ל ד מיי' פ"ג מביאת מקדש ה"ב וה"ג מביאת מקדש ס"ג יד

ציון ירושלים

בכלי שחליו מן האדמה. ע' פ"מ בגרס בתוספתא החלמא ועי' פ"א מכלים ... מביאת מקדש ... ולא מוזכר לא במשנה ולא בתוספתא ... הגה"ה לא קי"ל כן ודו"ק:

שנויי נוסחאות (פ"מ) אילא בד"ו אלעזר. (פ"מ) אין בד"ו ליתא. (פמ"ג) יוסי קומי ר"י בד"ו יוסה קמי רבי יוסי. (פ"מ) ומביא קרבן טהרה בד"ו ומביא קרבן טומאה וקרבן טהרה.

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ט מנזירות ה"ד טו

ב
ב מיי' שם

ג
ג מיי' שם הי"ז

ד
ד מיי' פט"ו מאה"ע הי"ח

אבל למלקות לוקין אפי' על השלישי אפי' על הרביעי תני ר' יוסי ציידנייה קומי רבי ירמיה ופליג על רבי ירמיה כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש אמר ר' יוסי בי ר' בון ר' ינאי ר' יוחנן לטמאות הפורשות מן המת נצרכה רביעית דם רובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייבין עליהן חצי לוג דם וחצי לוג עצמות שהנזיר מגלח עליהן לוקין עליהן:

הדרן עלך כהן גדול

הלכה א מתני' א *שני נזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שניטמא ואיני יודע אי זה מכם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה ואומר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך וסופרים שלשים יום ומביאין קרבן טהרה ואומר אם אני הוא טמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך וזה קרבן טהרתי ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך וזה קרבן טהרתך *מת אחד מהן אמר ר' יהושע יבקש אחד מן השוק וידור כנגדו נזיר ויאמר אם טמא הייתי הרי אתה נזיר מיד ואם טהור הייתי הרי אתה נזיר לאחר שלשים יום וסופרים שלשים יום ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה ויאמר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה בספק וסופרים שלשים יום ומביאין קרבן טהרה ואומר אם אני הוא טמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך וזה קרבן טהרתי ואם אני הוא טהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה בספק וזה קרבן טהרתך אמר לו בן זומא מי שומע לו שידור כנגדו ג אלא מביא חטאת העוף ועולת בהמה ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעולה נדבה ואם טהור הייתי העולה מחובתי והחטאת בספק וסופר שלשים יום ומביא קרבן טהרה ואומר אם טמא הייתי העולה ראשונה נדבה וזו חובה ואם טהור הייתי העולה ראשונה חובה וזו נדבה וזה שאר קרבני א"ר יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו חציים אבל הודו חכמים לדברי בן זומא:

גמ' ולא סוף דבר כשאמר להן אחד ראיתי את אחד מכם שניטמא ואיני יודע אי זה מכם ג אלא אפילו אמר להם ראיתי אחד מכם שנזר ואיני יודע אי זה מכם שניהן נוהגין נזירות על פיו בשאינן מכחישין אותו אבל אם מכחישין אותו לא בדא היו שניהן מכחישין ייבא כהדא *עד אומר ניטמא והוא אומר לא ניטמאתי טהור ב' אומרין ניטמאת והוא אומר לא ניטמאתי שניהן נאמנין ממנו דברי ר"מ וחכ"א ז הוא נאמן ע"י עצמו רב יהודה בשם רב כיני

פני משה

אבל במזיד ולמלקות לוקין אפילו על השלישי אפילו על הרביעי לנגיעה דעדיין ראשון לטומאה מקרי כשהנגיעות ע"י כלים שנטמאו במת הן וכדקתני במתני' דאהלות דלעיל: ופליג על רבי ירמיה. שהרי שנינו כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה ומשמע שאין חייבין עליה כלל לא קרבן ולא מלקות: אמר רבי יוסי בר בון. דמתני' לא תיקשי מידי שהרי רבי ינאי ורבי יוחנן בעצמן פירשו דהאי כללא לענין טומאות הפורשות מן המת אמרו ולא לטומאת נגיעה דלא איתמר בהאי כללא:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' שני נזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנטמא. ומיירי שהן שותקין כדאמר בגמרא דאי במכחישין אותו עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא: מביאים קרבן טומאה וקרבן טהרה. בשותפות לאחר שמנו לנזירותן וגלחו ואומר אחד מהן אם אני הוא וכו' ועדיין אינם מותרין לשתות ביין לפי שכל אחד מהן בספק נזיר טמא הוא ותגלחתו שגלח תגלחת טומא' היתה אלא חוזרין וסופרין ל' יום: וסופרין שלשים יום. וכגון שנדרו שניהם נזירות ביחד לשתם נזירות או שנדרו שניהם ביחד ופירשו נזירותם לזמן קבוע חוזרין ומונים הזמן הקבוע לנזירותם ומפרישין קרבן טהרה בשותפות: ואומר. אחד מהן אם אני הוא הטמא קרבן טומא' שנעשה כבר שלי וקרבן טהרה שנעשה כבר שלך וזה קרבן טהרתי ואם אני כו' ומעכשיו מותרין לשתות ביין ולהטמא למתים: יבקש אחד מן השוק. שידור כנגדו להיות נזיר כמו זה שמת ויאמר לו אם טמא הייתי הרי אתה נזיר מיד ולאחר שלשים יום מותר אתה לגלח ולשתות ביין ואם טהור הייתי וחבירי טמא הרי אתה נזיר לאחר שלשים יום: וסופרין שלשים. מעכשיו ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה בשותפות ויאמר לאותו שהביא מן השוק אם אני הוא הטמא הרי קרבן הטומאה שלי וקרבן טהרה שלך ואם אני הוא הטהור ועדיין לא חלה עליך נזירות עד לאחר שלשים הרי קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה בספק וחטאת העוף שמביא על הספק אינה נאכל' ועדיין אסורין לשתות ביין עד שחוזרין וסופרין שלשים ומביאין קרבן טהרה בשותפות: ואומר אם אני. שהייתי טמא וקרבן טומאה היה שלי וקרבן טהרה היה שלך זה של עכשיו קרבן טהרתי ואם אני הוא הטהור ואותו שמת היה טמא וקרבן טהרה היה שלי וקרבן טומאה היה בספק הרי זה קרבן טהרתך ומכאן ואילך מותרין ביין ולהטמא למתים: מי שומע לו. לזה שידור כנגדו בנזיר אלא משלים נזירותו ויביא חטאת העוף בספק שהיא באה על ספק טומאה ועולת בהמה מקרבן נזירות טהרה עמה ושאר קרבנות אינו צריך להביא לאחר שהרי עדיין אסור לשתות ביין ולהטמא למתים עד לאחר שלשים יום השניים: ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי. של קרבן טומאה ועולה זו לנדבה דנזיר טמא לא מייתי עולת בהמה ואם טהור אני העולה זו מחובתי והחטאת בספק ואינה נאכלת וחוזר וסופר שלשים יום ומביא קרבן נזירות טהרה בלבד החטאת והעולה והשלמים: ואומר אם טמא הייתי העולה ראשונה נדבה וזו חובה. עם שאר קרבנותיי ואם טהור אני הרי העולה ראשונה חובה וזו נדבה ואלו שאר קרבנותיי: נמצא. אתה אומר שאם טהור היה שמביא קרבנותיו לחצאים שהרי בתגלחת הראשונה הביא קרבן עולת בהמה ועכשיו מביא חטאת והשלמים: אבל הודו חכמים לדברי בן זומא. דמה בכך ואין לחוש אם מביא הוא קרבנותיו לחצאין והלכה כבן זומא: **גמ'** ולא סוף דבר. לאו דוקא קאמר במתני' שמאמינין לאחד שאמר ראיתי שנטמא אחד מכם אלא אפילו בעיקר נזירות נמי נאמן הוא שאם אומר יודע אני שאחד מכם נזר ואיני יודע איזה הוא שניהם נוהגין נזירות על פיו ומתני' דנקטה להאי גוונא לאשמעינן היאך נוהגין הן בקרבן טומאה וקרבן טהרה: בשאינן מכחישין אותו. והא דאחד נאמן בשהן שותקין ואין מכחישין אותו אבל אם מכחישין אותו לא בדא אמרו נאמן דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא: היו שניהם מכחישין. היו שנים מעידין והן מכחישין אותם: יבוא כהדא. דפלוגתא דר"מ ורבנן היא אם הכחשה נגד שני עדים הוי הכחשה אי לא: טהור. דהוי עד אחד בהכחשה: שניהן נאמנין ממנו. דהכחשה נגד בי תרי לאו הכחשה היא: הוא נאמן ע"י עצמו. כדמפרש טעמא לקמן: כיני

קרבן העדה

אבל לענין מלקות אף השלישי והרביעי דתנן במתני' דאהלות חייב על ביאת המקדש: תני רבי יוסי צוידנייא. ברייתא לפני ר"י וקשיא לר"י: ה"ג לוקין עליה על ביאת המקדש: א"ר יוסי בר' בון. הך ברייתא ל"ק לר' ירמיה דאתיא כדאמרו ר' ינאי ור"י אברייתא דבסמוך דקאי אטומאות הפורשות מן המת הך ברייתא נמי בטומאות הפורשות מן המת איירי:

הדרן עלך פרק כהן גדול

הלכה א מתני' שני נזירים שאמר להם אחד כו'. בגמ' מפרש: וסופרים ל' יום. וכגון ששניהם נדרו נזירות ביחד ונדרו סתם נזירות א"נ שנדרו יחד ופירשו הנזירות לזמן קבוע שלאחר שהביאו קרבן טומאה וקרבן טהרה חוזרים ומונים הזמן הקבוע לנזירותם ומפרישין קרבן טהרה: וקרבן הטומאה ספק. חטאת העוף הבא על הטומאה ספק ואינה נאכלת: אלא מביא חטאת. הטומאה לספק טומאת נזירות ואשם אינו מביא כרבנן דאמרי לעיל הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה: נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאין. אם נזיר טהור הוא עולה הראשונה היתה חובה ועתה הוא מקריב חטאת ושלמים: אבל הודו חכמים לבן זומא. ולא חשו חכמים לזה שמקריב קרבנותיו לחצאים: **גמ'** ולא סוף דבר. לאו דוקא כשאמר להן אחד כו' שמעיד על הטומאה ולא על התחלת הנזירות אלא אפי' מעיד על התחלת הנזירות נמי חייבין לנהוג נזירות מספק: בשאינן מכחישין אותו. אלא שותקין אז העד נאמן דכתיב או הודע אליו מ"מ אבל אם מכחישין אותו אינו נאמן דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא נגד אחד וכ"ש נגד שתים: לא בדא. אינו כן: ה"ג היו שנים ומכחישין. וה"פ אם שנים הן שאמרו להן ראינו אחד מכם שנטמא כו' והן מכחישין מיבעיא ליה השנים נאמנין או לא: ייבא כהדא. אתיא כהא דתנן פ"ה דטהרות: כיני

מסורת הש"ס

נזיר נז א

שם נט ב

(טהרות פ"ה משנה ג) עי' כריתות יב

רידב"ז

רב יהודה בשם רב כיני מתניתא ר"מ מטמא ר"י וחכמים מטהרין אר"י כיני מתניתא רבי מאיר מטמא ור"י מטהר. פי' דנחלקו במה דאיתא בבבלי במס' כריתות דף י"ב וכדי שתבין כל הסוגיא הזאת המחורה מוכרחין אנחנו להציע שיטת הבבלי שם ומזה נבין בעז"ה כל הענין דאיבעיא שם אם טעמא דחכמים משום דאדם נאמן על עצמו או משום מיגו כ"מ בטומאה ומביא הגמ' המתניתין דמס' טהרות דתנינן גם שם פלוגתא דר"מ ור"י גבי טומאה והתם ליכא מיגו ומדחה שם דמיירי בטומאה ישינה דאיכא מיגו שם ופריך א"כ היינו חלב ואמאי תני פלוגתייהו בכריתות ובטהרות ומשני מהו דתימא לא

כיני מתניתא רבי מאיר מטמא רבי יהודה וחכמים מטהרים אמר ר' יוחנן כיני מתניתא ר"מ מטמא ור' יהודה מטהר מיליהון דרבנן מסייעין לר' יוחנן דא"ר גוריון בשם ר' יוסי בן חנינה לא א"ר יודה אלא בטומאה ישנה שיכול לומר נטמאתי וטהרתי ותני כן הדבר על אכילת חלב הוא הדבר על ביאת המקדש ויודון ליה בטומאה מפני טומאת נזיר שאין אומר לו איכן הוא קרבנך שהבאת ויודון ליה בתרומה עד כאן קשי רבי חנינה ר' מנא שמע לן מן דבתרה *אמרו לו [א] אם ירצה לומר מזיד הייתי [ב]בשפחה חרופה מה אית לך שוגג חייב מזיד חייב [ג] שיכול לומר לו היערתי אבל לא גמרתי

כיי

מסורת הש"ס

(כריתות פ"ג)

כיני מתני'. כן היא מתני' ר' יהודה וחכמים מטהרים: אר"י. כן היא מתני' ר"מ מטמא ור"י מטהר ולא אמרו חכמים ור"י דבר אחד: מיליהון דרבנן. דברי חכמים דמייתי כלומר דברי ר' גוריון מסייעין לר' יוחנן: לא א"ר יהודה. ופשק לחכמים ש"מ דלא אמרו דבר אחד: אלא בטומאה ישנה. אתמול נטמאת והיום נכנסת דאי בעי אמר טבלתי ונכנסתי אבל בטומאה חדשה דאמרו לו עדים השתא נטמאת ונכנסת דליכא מגו חייב: ותני כן. ותניא נמי הכי דחכמים פליגי אר"י: ה"ג ומודין חכמים לר' יהודה בחלבין הוא הדבר על אכילת חלב הוא הדבר על ביאת המקדש אבל לא בטומאה וכ"ה בכריתות פ"ג. וה"פ מודים חכמים דפליגי אר"מ במתני' דכריתות לר"י בחלבין כגון אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ובביאת מקדש אמרו לו נכנסת למקדש טמא והוא אומר לא נכנסתי דבהניהן איכא מיגו דמיתרץ דיבוריה כגון לא עביתי שוגג אלא מזיד: ופריך ויודון ליה בטומאה. שהרי האוכל קדשים בטומאת הגוף נמי איכא מגו זה: ומשני מפני טומאת נזיר. שאינו יכול לומר מזיד הייתי שאף במזיד חייב קרבן ואכן אמרין ליה אם כדבריך היכן קרבן טומאה שהבאת: ופריך ויודון ליה בתרומה. שאין חיוב קרבן באכילתה ולא מצי למימר היכן קרבנך: עד כאן. הקשה ר' חנינא: ר' מנא. דייק לה מסיפא דמתני' דכריתות דחכמים ור"י לא אמרו דבר אחד מדא"ל אם ירצה כו' א"כ בשפחה חרופה ודאי מודים חכמים לר"מ דחייב דהא בשפחה חייב על השוגג כמזיד כדתנן פ"ב דכריתות א"כ ממתני' דייק ר' מנא דטעמא דרבנן משום מגו והדר פריך מ"ט דפליגי רבנן בשפחה חרופה: ומשני שיכול כו'. אף בשפחה פליגי דתנן התם בשפחה אינו חייב עד שיגמור ביאתו כמנא שיש לו מגו דאי בעי אמר לו היערתי ולא גמרתי ביאתי:

כיי

כיני מתניתא. כן היא המתני' דחכמים נמי כרבי יהודה ס"ל בטומאה ופליגי על ר"מ ורבי יוחנן קאמר דלא גרסינן במתני' וחכמים מטהרין אלא רבי יהודה לחודיה הוא דפליג על ר"מ ואין חכמים מודים לו בטומאה כדלקמן: מיליהון דרבנן. רבי גוריון ור"י בן חנינה מסייעין לרבי יוחנן דאין חכמים מודים לרבי יהודה בטומאה דאינהו מפרשי לרבי יהודה דלא תימא בין בטומאה ישנה בין בטומאה חדשה קאמר וטעמיה משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש דהא ליתא דלא אמר אלא בטומאה ישנה שאמרו לו אתמול נטמאת והיום נגעת בטהרות וטעמא דבהא איכא מיגו שיכול לומר נטמאתי וטהרתי והלכך אפילו אמר לא נטמאתי נאמן דמתרצינן דיבוריה מאי לא נטמאתי דקאמר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי אבל בטומאה חדשה שאמרו לו בשעת שנטמאת נגעת בטהרות אינו נאמן דליכא מיגו והיינו דמסייע לרבי יוחנן דמשום הכי אין חכמים מודים לר"י בטומאה דאינהו סברי דמיגו בטומאה לא אמרינן כדמסיק: ותני כן הדבר על אכילת חלב. דבהא חכמים מודו לרבי יהודה שאם שנים אמרו לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי והוא הדבר על ביאת המקדש שאם אמרו לו נטמאת ונכנסת למקדש והוא אומר לא נכנסתי שהוא נאמן דבהני איכא מיגו שהן בני קרבן ואם ירצה לומר מזיד הייתי באכילת חלב ובכניסה למקדש פטור הוא מקרבן הלכך נאמן אבל בטומאה גרידתא דליכא קרבן אין חכמים מודים לו: ויודון ליה בטומאה. גרידתא נמי דהא איכא מיגו דטבלתי: מפני טומאת נזיר. משום דאשכחן בחד דוכתא דאפילו בטומאה גרידתא איכא קרבן וליכא מגו שהרי בנזיר שאומרים לו שנטמא והוא אומר לא נטמאתי אינו יכול לומר טבלתי שהן אומרים לו היכן קרבנך שהבאת על הטומאה ומזיד נמי לא שייך בנזיר שהנזיר חייב בקרבן טומאה על המזיד כשוגג כדדרים לקמן בפתע לרבות המזיד ומכיון דמלינו בשם טומאה דליכא מיגו לפיכך אין חכמים מודים לרבי יהודה בטומאה כלל ואפילו בטומאה ישנה דלא פלוג עבדי רבנן בטומאה: שאין אומר לו. כלומר לאו שיכולין לומר לו: ויודון ליה. חכמים לרבי יהודה בתרומה שאם אמרו לו אכלת תרומה ולהייבו בהומש והוא אומר לא אכלתי דנאמן דאיכא מיגו דאי בעי אמר אכלתי במזיד ואין מזיד משלם הומש דאיש כי יאכל קדש בשגגה כתיב: עד כאן קשי ר' חנינה. שדקדק והקשה במה דהחכמים מודים לר"י ובמאי שאינם מודים לו וס"ל דאין החכמים מודים לרבי יהודה בנזירות ור' מנא שמע לה מן הסיפא ודקדק באיזה דבר דהחכמים פליגי על ר"י וס"ל דבנזירות החכמים מודו לרבי יהודה דנאמן: אמרו לו אם ירצה לומר מזיד הייתי. ברים פ"ג דכריתות גבי פלוגתא דר"מ ורבנן שנים אומרים אכל חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב וחכמים פוטרין שאם ירצה יכול לומר מזיד הייתי ופטור מקרבן: בשפחה חרופה מה אית לך. למימר אם שנים אמרו לו בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי דמי ניחא דאינו נאמן דהא ליכא מיגו דבין בשוגג בין במזיד חייב בקרבן כדדרים התם בפ"ב דכתיב ונסלח לו מחטאתו אשר חטא לעשות המזיד כשוגג: שיכול לומר. אפ"ה מיגו איכא דמאי לא בעלתי דקאמר היערתי אבל לא גמרתי הביאה ובשפחה חרופה אינו חייב אלא על הגמר ביאה דשכבת זרע כתיב:

כיי

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ג משגגות ה"ה

ו
ב מיי' פ"ט שם ה"ד

ציון ירושלים

[ג] בשפח' חרופה מה אית לך שוגג חייב מזיד חייב. עלא"מ פ"ט משגגות ה"ד שהקשה למה לא אמר מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי וזה שנים רבות אבר כבוד אבי מורי הרב הגאון נ"י ציין בדבריו תמוה' בשפחה חרופה חייב מזיד כשוגג ואני יגבתי הדברים על פי פלפול על פי דברי התוס' ביבמות ריש הא ה רבה. וכ"מ ע"פ דברי התוס' הנ"ל ביבמות יב מקום לייבב קושית ה[illegible] והמ"[illegible]

רידב"ז

לא אכלתי הלב קמתרץ לדיבוריה אבל גבי לא נטמאתי לא מתרץ לדיבוריה קמ"ל ה"נ מתרץ לדיבוריה לא עמדתי בטומאתי אבל טבלתי והדר פריך מברייתא דפליגי ר"מ ור"י וחכמים וס"ל דמודים לר"י בחלב ובביאת מקדש אבל לא בטומאה א"כ ש"מ דע"כ טעמא דרבנן משום מיגו ודוקא גבי חלב וטומאה ישינה דאיכא מיגו פליגי חכמים על ר"מ אבל גבי טומאה חדשה כההיא דברייתא מודין חכמים לר"מ ע"ש ועפ"ז נתבאר היטב בע"ה כל הסוגיא דמביא המשנה דטהרות דפליגי ר"מ מטמא וחכמים מטהרין והוא כמו דמוקי בבבלי דמיירי בטומאה ישינה דאיכא מיגו ג"כ והירושלמי ס"ל דע"כ ממתניתין דכריתות מוכח דע"כ משום מיגו פליגי הכמים ור"מ דקתני בהדיא אם ירצה לומר מזיד הייתי וכמו המסקנא בבבלי והירושלמי ס"ל כן מתחלה ועד סוף והא דפליגי בטומאה מיירי נמי בטומאה ישינה ואיכא מיגו אבל ר"י לא ניחא ליה לאוקמי מתניתין דטהרות כחכמים ומיירי משום מיגו בטומאה ישינה ז"א כקושית הגמ' אי הכי היינו חלב ע"כ מוקי המשנה דטהרות דכיני מתני' ר' יהודה מטהר אבל חכמים דס"ל משום מיגו לא מטהרי שם ולא מוקמינן בטומאה ישינה ע"ז קאמרינן דמיליהון דרבנן מסייעין לר' יוחנן דא"ר גוריון משום ריבר"ח לא אמר ר"י אלא בטומאה ישינה ותני כן הדבר על אכילת הלב הוא הדבר על ביאת מקדש פי' דמביא הברייתא המובא בבבלי דמודין הכמים לר' יהודה בחלב ובביאת מקדש ופליגי עליו בטומאה אלמא דחכמים דפליגי על ר"מ בהלב פליגי על ר"י בטומאה וע"כ במשנה דטהרות לא גרסינן הכמים ואין לומר דבמשנה דטהרות מיירי בטומאה ישינה ז"א דהא ר' גוריון בשם ריב"ח ס"ל דאף ר' יהודה לא קמטהר הלא בטומאה ישינה משום מיגו וא"כ היכי קתני בברייתא דהכמים מודים לר' יהודה בהלבים ופליגי עליו בטומאה א"כ ע"כ דאפילו על טומאה ישינה נמי פליגי כדמסיק משום גזירה דטומאת נזיר א"כ ע"כ לא גרסינן במשנה דטהרות רק ר' יהודה לבד וכר' יוחנן וע"כ מביא הברייתא המובא בבבלי דהכמים מודו לר"י בחלבים ופליגי בטומאה ומקדים ע"ז המימרא דר' גוריון בשם ריב"ח דאף ר' יהודה לא קאמר הלא בטומאה ישינה מכלל דהכמים פליגי אפילו על טומאה ישינה והשתא לא מצינן למיגרס במתניתין דטהרות הכמים כמו דגרס רב יהודה בשם רב ומיירי במתניתין בטומאה ישינה דאיכא מיגו אף להכמים ז"א וסגנון הלשון כך הוא ר' גוריון בשם ריב"ח לא אמר ר' יהודה אלא בטומאה ישינה ותני כן הדבר פי' שכן הוא כר' יהודה על אכילת הלב והוא הדבר על ביאת מקדש כלומר דתני בברייתא דחכמים מודין לר"י בחלבים ופליגי עליו בטומאה ומיירי בטומאה ישינה דאף ר' יהודה לא מטהר אלא בטומאה ישינה א"כ ע"כ דהכמים פליגי אפילו על טומאה ישינה א"כ ע"כ ליכא לאוקמי מתניתין דטהרות כהכמים רק ר' יהודה לבד דהא רבנן פליגי אפילו על טומאה ישינה ופריך מ"ע באמת פליגי עליו הטומאה ישינה הא איכא מיגו ומשני מפני טומאת נזיר שאין [כמו אנן] אומרים לו היכן קרבנך שהבאת ופריך ויודון לו בתרומה ונשאר בקושיא ומסיק הגמ' עד כאן קשי ר"ח ר"מ שמע לה מן דבתרה פי' דכן מלוי בירושלמי בלשון הזה עיין במס' תרומות פ"א ה"ב עד כאן קשי ר"ח ר' מנא לא אמר כן דלשון הזה הוא דמפלפל שם ונשאר בקושיא בסתמא דגמ' ומסיק דעד כאן מקשי ר"ח ור' מנא לא אמר כן ומביא מימרא דר' מנא ע"ש וה"נ כן דמביא כל הסוגיא דמיליהון דרבנן מסייעין לר' יוחנן עד ויודון לי' בתרומה ומסיים עד כאן קשי ר"ח ר' מנא שמע לה מן דבתרה דר' מנא מביא ראיה דע"כ מסייע לר' יוחנן ולא כרב יהודה בשם רב דגרסינן במתני' דטהרות חכמים ואף דטעמא דרבנן לשיטת הירושלמי במסכת כריתות הוא רק משום מיגו מ"מ גרסינן במשנה דטהרות חכמים משום דמיירי בטומאה ישינה דאיכא ג"כ מיגו ואי דאי הכי היינו חלב משום דקמ"ל דגבי טומאה שייך נמי מתרץ דיבורו כדאיתא במס' כריתות הנ"ל ע"ז קאמר ר' מנא דאינו כן דשמע לה מן דבתרה פי' דשמע לה להבין המשנה דטהרות מן דבתרה דהמשנה דכריתות ממה דמסיק בסיפא במשנה דכריתות אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי וקשה בשפחה חרופה מה אית לך שוגג חייב מזיד חייב וע"כ שיכול לומר היערתי אבל לא גמרתי כו' בנזירות מה אית לך שוגג חייב מזיד חייב כו' ע"כ תנאי היה בלבי כו' בשבועות מה אית לך שוגג חייב מזיד חייב ותנאי אינו מועיל דתנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות כו' אבל אמר סבור הייתי שאין זה שבועה פטור וע"כ שיכול לומר תנאי היה בלבי וקחשיב כל הקרבנות שבאין על ל"ת דבהן יש ג"כ מיגו שיכול לומר היערת שיכול לומר תנאי היה בלבי שיכול לומר סבור הייתי שאין זה שבועה וא"כ ע"כ הא דתנינן דבתרה אם ירצה לומר מזיד הייתי אין זה כלל על כל החטאות דהא בשפחה חרופה ובנזיר ובשבועות שוגג ומזיד שוין אלא דאיכא מיגו הרבה על כל אחד ואחד על חלב שיכול לומר מזיד הייתי על טומאה שיכול מימר נטמאתי וטהרתי ועל שפחה חרופה שיכול לומר היערתי ועל נזיר שיכול לומר תנאי היה בלבי ועל שבועות שיכול למימר סבור הייתי שאין זה שבועה א"כ קשה מ"ש דנקט הפלוגתא דר"מ והכמים רק בהלב ובטומאה כדפריך בבבלי אי הכי היינו הלב ומשני כיון דלא דמי האי מיגו להאי מיגו דמיגו דחלב הוא שיכול לומר מזיד אבל מיגו דטומאה הוא שיכול לומר נטמאתי וטבלתי ע"כ קמ"ל מפני שזה הוי שיכול לומר כך וזה הוי שיכול לומר מיגו אחרת ע"כ תנינן בין בחלב בין בטומאה ע"ז פריך הא א"כ הוי הרבה שיכול לומר שכל אחד אינו דומה לחבירו ולמה לא תני לכולהו והיינו דמסיק הא כל אילין מילייא לא מני תניי' וכא מני תניי' וא"כ למה הכא במשנה דטהרות מני תניי' וכל הילין מילייא דשפ"ה ונזיר ושבועה לא מני תניי' ולמה לא תני התנא למיתני בכל אלו פלוגתא דר"מ והכמים א"ו דמסייע לר' יוחנן דלא גרסינן במשנה דטהרות רק ר' יהודה לבד וטעמא דרבנן במשנה דכריתות הוא משום מיגו ומתני' דטהרות מיירי בטומאה הדשה והכמים מודים בזה והא דלא פליגי הכמים גם במשנה דטהרות ויפלגו על טומאה ישינה ז"א דאי הכי היינו הלב ולא תני התנא רק מיגו אחד דהוא שיכול לומר אחד ובטהרות לא תני התנא עוד הפלוגתא דר"מ והכמים אבל לשיטת הבבלי מתורץ הקושיא בסוף הסוגיא דמסיק

דמסיק

תורה אור

כיי דאמר רשב"ל נאנסתי מפני כשפים שעשת לי בנזירות מה אית לך א *שוגג חייב מזיד חייב אנוס חייב ב בפתע לרבות השוגג בפתאום לרבות המזיד (במדבר ו) תנאי היה בלבי לכשאטמא תיפקע נזירותי ממני ו תחול עלי נזירות אחרת מ"מ לא נתחייב בנזירות עד עכשיו תניי היה בלבי לכשאטמא תפקע נזירותי ממני תחול עלי נזירות אחרת בשבועות מה אית לך ג שוגג חייב מזיד חייב ג *תניי בדברים אין תניי בשבועות ואתיא כיי דמר רבי בא רב יהודה ד בשוגג בקרבנה ובמזיד בקרבנה אבל אם אמר סבור הייתי שאין זו שבועה פטור הא כל אילין מילייא לא מצי תנייה וכא מצי תנייה *מה דרבי יוסי אמר פלוני אכל חלב והתריתי בו אינו לוקה ה אמר לו אחד חלב הוא והתרו בו שנים לוקה ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא מה דרבי יודה אמר פלוני נזיר וניטמא התריתי בו אינו לוקה ו אמר לו אחד נזיר והיה נוהג בנזירות על פיו ושתה יין וניטמא למתים והתרו בו שנים לוקה עיקר עדותו לא בעד אחד הוא מה דר' מנא אמר פלוני כהנת וזינת ובא עליה בעלה כהן והתריתי בו אינו לוקה ו נסתרה בפני שנים אמר אחד מהם אני ראיתיה שניטמאת ובא עליה בעלה והתרו בו שנים לוקה ועיקר עדותו לא בעד אחד ומביאין קירבן טומאה וקרבן טהרה הדא בעומד בסוף שלשים אבל בעומד בתוך שלשים ממתינין לו עד שלשים בשהיה זה נזיר שלשים וזה נזיר שלשים אבל אם היה זה נזיר שלשים וזה נזיר מאה ממתינין לו עד מאה ר' יעקב דרומיא בעא קומי ר' יוסי ניטמא באותן הימים מה הן אמר לו כמי שחבירו מבקש לו מאחד

מן

פני משה

כיי דאמר רשב"ל. אי נמי כהאי דאמר ר"ל שיכול לומר נאנסתי מפני כשפים שעשתה לי להיות עמה ואונס אפילו בשפחה הרופה פטור: בנזירות מה אית לך. למימר מאי מיגו איכא דבין שנטמא בשוגג או מזיד או אונס חייב בקרבן דכתיב בפתע פתאום ודרשינן בפתע לרבות השוגג כדלקמן אם בפתע בלא איבה הדפו בפתאום לרבות המזיד והאונס אונס דכתיב ויאמר ה' פתאום מזיד דכתיב פתאים עברו ונענשו: תנאי היה בלבי. יכול הוא לומר בשעה שנזרתי היה תנאי בלבי לכשאטמא תפקע ממני נזירותי להפרע אי נמי תחול עלי נזירות אחרת דמכל מקום לא נתחייב בנזירות עד עכשיו כלומר שלא נתחייב בקרבן על נזירות עד עכשיו שהרי אמר תנאי היה וכו': בשבועות מה אית לך. אם שנים מעידין אותו שנשבע בשבועת העדות או בשבועת הפקדון יהא אומר לא נשבעתי מאי מיגו איכא דבין בשוגג בין במזיד חייב בקרבן כדאמרינן בפ"ג דשבועות בכלן נאמר ונעלם ובשבועת העדות לא נאמר ונעלם להייב על המזיד כשוגג ושבועת הפקדון גמר תחטא תחטא משבועת העדות: תניי בדברים אין תניי בשבועות. כלומר ותנאי נמי ליכא למימר דתנאי שייך בדברים שמקבל עליו א"כ תניי בנדרים וכן הוא במסכת נדרים אבל בשבועות אינו יכול לומר בלבי היה לדעת אחרת שהרי לא על דעתו משביעין אותו: ואתייא כהאי דאמר רבי בא. תירוצא היא כלומר דאפ"ה איכא מיגו בשבועות כהא דאמר רבי בא בשם רב יהודה בשוגג בקרבנה ובמזיד בקרבנה שמזיד הוא על הקרבן שיודע שהייבין עליה קרבן אי נמי בשוגג הוא על הקרבן שיודע ששבועה זו אסורה אבל אינו יודע שחייבין עליה קרבן בהא אמרינן מזיד ושוגג אחד הוא לקרבן: אבל אם אמר סבור הייתי שאין זו שבועה. שלא הייתי יודע כלל אם זו שבועה היא או כסבור הייתי שאיני יודע עדות לזה פטור דמקרי אנוס בשבועה והלכך אשכחן נמי מיגו בשבועה לפטור מקרבן: הא כל אילין מילייא לא מצי תנייה. הרי כל אלו הדברים שאמרנו לא מצי למיתני בהנך דלא מודו ליה רבנן לרבי יהודה דודאי מודו ליה דבכל הני איכא מיגו ואפילו נגד שני עדים נאמן הוא: וכא מצי תנייה. אלא דהני דהשיב לקמיה הוי מצי למיתני הכא דבהו לא שייכא הכחשה: מה דרבי יוסי אמר. בפרק מי שקינא לאשתו דאם אחד אמר פלוני אכל חלב והתריתי בו לאו כלום הוא אבל אם אמר לו חלב הוא ואח"כ התרו בו שנים אל תאכל חלב זה ואכל לוקה דבכה"ג לא שייכא הכחשה דאף ע"ג דעיקר עדותו לא בעד אחד הוא מ"מ כיון שעד אחד נאמן באיסורין כשאמר לו זה חלב הוא לוקה אח"כ ע"פ שנים ואינו יכול להכחיש ולומר לא חלב הוא זה וכן בנזיר כיון שכבר נהג נזירותו על פי אחד תו לא מצי להכחישו ולוקה כשנטמא ע"פ שנים אע"ג דעיקר עדותו באחד הוא וכן בהא דרבי מנא ובלומר דהש"ס רבותא קמ"ל דלפעמים אפי' בעדות אחד לא שייכא הכחשה: ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה. קתני במתני' הדא דוקא בעומדין בסוף הנזירות אבל אם בתוך הנזירות ממתינין לו עד סוף הנזירות ואז מגלחין ומביאין וקא משמע לן דלא תימא הואיל דבלאו הכי צריכין להזור ולספור ימי הנזירות מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה מיד קא משמע לן: בשהיה זה נזיר שלשים. ודוקא בשהיו נזירין שניהן בשוה דאז מגלחין יחד אבל אם היה אחד מהן נזיר מאה ממתין זה עד מאה ומגלחין ומביאין קרבן בשותפות: ניטמא באותן הימים. שהוא ממתין ונמצא שהוא סותר מה דינן: א"ל כמי שחבירו מבקש לו מאחד

מן

קרבן העדה

כיי. כי האי דאמר רשב"ל שיכול לומר שבאונס ע"י כשפים בעל כ"ש שיכול לומר שלא גמר ביאתו א"כ ה"פ ותו איכא לשנויי כי האי דאמר רשב"ל אף בביאה אע"ג דאין קישוי אלא לדעת יכול לומר אונס הייתי מפני כשפים: ופריך בנזירות. מאי איכא למימר דהא בנזירות חייב על שוגג כמזיד ואונס' כרלון: ה"ג פתאום לרבות את המזיד והאונס וכ"ה בבבלי כריתות פ"ב: ומשני תנאי כו'. יכול לומר תנאי היה בלבי בשעת הנדר לכשאטמא תיבטל נזירות הראשונה כאלו לא היה מעולם ואז יחול עליו נזירות אחת מחדש מ"מ לא נתחייב קרבן נזירות טומאה עד עכשיו: ה"ג עד עכשיו בשבועות מה אית לך כו'. פריך בשבועות שמעידים עליו שנשבע שלא לעשות דבר זה מאי מגו איכא דהא בין בשוגג בין במזיד חייב כדתנן פ"ב דכריתות ואלו מביאין קרבן על שוגג כמזיד שבועת הפקדון ותנאי ליכא למימר דהא קיי"ל תנאי מהני בדברים ואין תנאי מהני בשבועות: ואתיא. כי האי דאמר ר' בא בשם רב יהודה בשבועה בשוגג בקרבנה במזיד בקרבנה כלומר בין בשוגג בין במזיד חייב בקרבן: סבור הייתי שאין זו שבועה פטור. שזה אנוס הוא: הא כל כו'. סיומא דקושיא היא בשלמא בכל הדברים אלינו לומר תנאי הוא אבל הכא בשבועות ליכא תנאי ולפי פי' זה ה"ג הא כל אילין מילייא מצי תנייה וכא לא מצי תנייה א"כ אפשר לקיים הגי' ש פנינו ושינויא הוא בכל מקום אין תנאי בשבועות אבל הכא בעל"ד אומר שעבר על שבועתו יכול לטעון שהיה לו תנאי: ה"ג ממה דר' יוסי אומר פלוני אכל חלב והתריתי בו אינו לוקה אמר לו אחד חלב הוא והתרו בו שנים לוקה ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא ממה דר' יודא אומר פלוני נזיר ונטמא התריתי בו אינו לוקה אמר לו אחד נזיר אתה והיה נוהג כו' וכ"ה בסוטה. וה"פ מיבעיא ליה התם מי שנאמן בעיקר העדות כשנים אם נאמן נמי בדברים היוצאים מעדות זה כשנים ופשיט מדר' יוסי דאע"ג דנאמן בעיקר העדות דהיינו לומר שהוא חלב אפ"ה אינו נאמן להלקותו כשנים ה"ה בכל מקום וכן מוכח מדר' יהודה: ה"ג פלונית כהנת זינתה כו' אינו לוקה אמר אחד כו' וכ"ה בסוטה: הדא בעומד בסוף ל'. מתני' איירי שבסוף זמן הקצוב לנזירותם אומר העד שראה אחד מהם שנטמא הלכך מגלחין מיד אבל אם הוא עדיין תוך זמן נזירותן אסורין לגלח שזה שלא נטמא אסור בתגלחת תוך ימי נזרו אלא ממתינין עד שיכלה זמן נזירותן ואח"כ מגלחין: בשהיה כו'. מתני' דוקא בשהיה נזירותם שוה בזמן כדפירשתי במתני' אבל אם לא היו נזירותן שוה צריכין להמתין מלגלח עד שיכלה נזירות של זה שקיבל נזירות לזמן ארוך: נטמא. אחד מן הנזירים תוך אותן הימים שהן בספק נזירות טהרה או נזירות טומאה מה דינו: אמר לו כמי שחבירו מבקש לו אחר

מן

רידב"ז

למסיק שם דבשפ"ח ובנזיר אף ר"מ מודה דשם ע"ב אמר רשב"ל דמודה ר"מ בשפ"ח ור"ש קאמר דמודה ר"מ בנזיר והביי ס"ל דמודה ר"מ בעדות ובזה ניחא מה דקשה לכאורה מנ"ל לר"ל ולר"ש ולאביי דמודה ר"מ בשפ"ה ובנזיר ובעדות והא דפירש"י ז"ל דדוקא מזיד הייתי לא ס"ל לר"מ דלא משוי נפשי' רשע קשה הא בטומאה ישינה ל"ל לר"מ ג"כ המיגו אבל לפי דברינו ניחא דהא כיון דמוכח מהברייתא דטעמא דהכמים הוא משום מיגו א"כ ע"כ דהמשנה דטהרות מיירי בטומאה ישינה וא"כ קשה היינו חלב וע"כ דקמ"ל דבזה הוי נמי מיגו דהאי מיגו להוד והאי מיגו להוד א"כ קשה למה לא תני גם מיגו דנזיר ועדות ובפ"ח אלא ע"כ דבזה ליכא פלוגתא ור"מ ג"כ מודה וליכא כאן פלוגתא כלל אבל בירושלמי ס"ל לר"מ דזה דווקא להכמים אבל לא לר"מ ונקוט כללא זו בידך דהבבלי במסקנא והירושלמי אף מהתלה שוין בזה דע"כ פירוש המתני' דכריתות הוא ע"כ משום מיגו וליכא פירוש אחר על המתני' דכריתות רק משום מיגו ורק הבבלי מוקי להמתני' דטהרות דמיירי ע"כ בטומאה ישינה דל"ל בטומאה הדשה דא"כ קשיא מהכמים דכריתות וע"כ גרסינן שם חכמים והברייתא דמביא אה"כ מיירי בטומאה הדשה ותרתי אצטריך משום דהאי מיגו להוד והאי מיגו להוד וליכא פלוגתא בין ר"מ וחכמים אלא רק בהנך תרתי מיגות ואילו בירושלמי ס"ל דר"מ וחכמים פליגי בכל המיגות והשתא ליכא לשנויי משום דהאי מיגו להוד כנ"ל אלא ע"כ מיירי בטומאה הדשה ולא קשה מהכמים דכריתות משום דגרסינן שם רק ר"י להוד כן הוא לשיטת ר' מנא ולשיטת ר"ח הא דמוקי הברייתא בבבלי בטומאה הדשה ס"ל לר' גורין בשם ריב"ה דמיירי בישנה וא"כ הכמים פליגי גם על ישינה וע"כ גרסינן במשנה דטהרות רק ר' יהודה לבד ואתי שפיר בע"ה כל הסוגיא ודוק:

מה דר' יוסי אמר פלוני אכל הלב כו' מה דר"י אמר פלוני נזיר מה דר"מ אמר פלונית כהנת. תיבת מה נשתרבב מהסוגיא דפ"ו דמס' סוטה כדרך הירושלמי ומייתי הכא משום דבמתני' קמ"ל דמביא קרבן ע"י עד אחד בשאינו מכחישו בין שע"א אומר לו נטמאת בין שאמר לו בעיקר נזירות כדאיתא לעיל מביא הא דר' יוסי אמר ור' יהודה אמר ור' מנא אמר דמשכה"ל אפילו מלקות ע"י ע"א בשאינו מכחישו כדמסיק ועיקר עדותו לא בע"א הוא ודוק:

כפפו

שנוי נוסחאות (שי"ר) אמר לו אחד חלב הוא וכו' עד אינו „לוקה" (בסוטה פ"ו) כד"ו כ"ז ליתא.

חתם סופר

מה דרבי יוסי אמר פלוני אכל חלב וכו' לא יעלה על דעת אדם בעולם לומר דהני תלתא אמוראי סתמו דבריהם וסמכו אמ"ש שלהי קידושין דחזקה בעי שלשים יום ובדבריהם לא הוזכר לשון הוחזק או הוקבע. ונראה דתחלה מייתי בע"א מעיד על חלב וה"ה על כל איסורי תורה כיון שהלה שותק הו"ל כנתקבל עדותו בב"ד ושוב לוקה עליה אמנם אם אח"כ יבא אחר ויכחשנו להריטב"א שבנמק"י ר"פ האשה רבה הו"ל הראשון כשנים ושוב אין יכולין להכחישו כיון שכבר נתקבל אמנם ש"ך סי' קכ"ז ס"ל דע"א באיסורין לא האמינו כשנים ועדיין יוכל ע"פ להכחישו:

(שם) עד אחד [אומר] אתה נדרת בנזיר וכו'. בזה לא סגי בשתיקתו לחוד כיון שאינו מעיד על דבר אחר חלב הוא זה אלא על עצמו של זה אומר אתה נדרת אפשר לא תם להשיב כי ידע בנפשו שלא נדר מעולם ואו אמר לחשוב מחשבות בנפשו בדאמרינן כה"ג בסוגיא דאמר לשנים גזלתי שתיקה דהאי לאו הודאה היא וכן ר"פ אמרו ליה שנים אכלת חלב ע"כ לא הוה קבלה עד שינהג נזירות ומנהג נזירות הוא שראינו מונע עצמו פ"א מיין או מלטמאות עצמו למתים מחמתו או מכאן ואילך עקם ע"כ בכבא צ אמר וניהג נזירתו על פיו כנלע"ד:

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ו מנזירות ה"ג

ח ב מיי' פ"ב משבועות הל"ו ופ"ט משגגות ה"ג

ט ג מיי' פ"ב מנדרים ה"ו ובכל"מ ובלח"מ שם ופ"ג כל"ה ס"ד

י ד מיי' פ"א משבועות ה"א יג

יא ה מיי' פ"ב משגגות ה"ב וכמ"ג

יב ו מיי' פ"ט מנזירות פי"ו יג

ו מיי' פ"א מא"ב הל"ב ופ"ב מסנהדרין ה"ו

מסורת הש"ס

כריתות ט

(נדרים פ"ג ה"א שבועות פ"ג כ"א)

(סוטה פ"ו ה"ב)

מן השוק שתה יין בתוך שלשים יום הראשונים אינו לוקה בתוך שלשים יום האחרונים לוקה הבא מן השוק אינו לוקה לא על השניים ולא על האחרונים עד כדון בשהתרו בו על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו התרו בו על שניהן כאחד פלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל *דאיתפלגון בשני ימים טובים של גליות ר' יוחנן אמר מקבלין התרייה על ספק רשב"ל אמר אין מקבלין התרייה על ספק נזרתי ואיני יודע מה נזרתי אם לעכשיו אם לאחר זמן אמר לו זו לעכשיו וזו לאחר זמן שתה יין בתוך שלשים ימים הראשונים לוקה בתוך שלשים האחרונים אינו לוקה וחש לומר שמא הראשונים בתוך נזירותו והאחרונים לאחר נזירותו כל ימי נזרו לעשות ימים שלאחר מלאת כבתוך מלאת ליין לטומאה ולתגלחת ויביא קרבנותיו חציים שלא תנעול תשובה מבית הוועד *נזיר שנטמא בספק רשות היחיד ואינו בפסח ר' הושעיא רבה אמר הנזיר מגלח ר' יוחנן אמר אין הנזיר מגלח דהנינן תמן [א] *כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת מקדש יחיד שנטמא בספק רשות היחיד בפסח רבי הושעיה אמר [ב] ידחה לפסח שני רבי יוחנן אמר משלחין אותו דרך רחוקה ואתייא כיי דאמר רבי יוחנן ניטמא טומאת התהום משלחין אותו דרך רחוקה ציבור שניטמא בספק רשות היחיד בפסח ר' יוחנן אמר יעשה בספיקן ור' הושעיה אמר [ג] יעשה בטומאה אף ר' הושעיה רבה מודי שיעשו בספיקן לא אמר ר' הושעיה אלא

קרבן העדה

מן השוק. כך דינו כדמסיק: ה"ג שתה יין תוך ל' האחרונים אינו לוקה הבא מן השוק כו'. וה"פ זה המבקש תוך ל' הראשונים נזיר ודאי הוא שהרי אפי' הוא טהור נזיר הוא שהרי עדיין לא הביא קרבן נזירותו אבל תוך ל' האחרונים אינו לוקה דספק הוא שמא טהור היה אבל הבא מן השוק אינו לוקה אפי' שתה בראשונים ובאחרונים דכל אחד ספק הוא שאם היה המבקש טהור הבא מן השוק אינו נזיר בראשונים ואם טמא היה אינו נזיר באחרונים: עד כדון. עד כאן לא אמרינן שהבא מן השוק אינו לוקה אלא בשהתרו בו על הראשונים בפני עצמן ועל האחרונים בפני עצמן דכל אחד ספק הוא אבל אם התרו בו על שניהן כאחד שאמרו לו אם תשתה בראשונים ואחרונים תתחייב מלקות פליגי בה ר"י ור"ל אי הוי התראה או לא: דאיתפלגון. דפליגי בעושה מלאכה שלא לצורך אוכל נפש בשני י"ט של גליות דכל אחד ספק י"ט או חול מיהו אחד משניהן י"ט ודאי והתרו בו על שניהן כאחת רי"א הוי התראה ולוקה על ידה ור"ל אומר מ"מ כל אחד מלאכה בפני עצמה וספיקא היא וה"ל התראת ספק ואין לוקה עליה: אם לעכשיו. אינו יודע אם קיבל נזירות על עצמו מיד או שהתנה שלא יחול כי אם לאחר ל' יום: אמרו לו כו'. והתרו בו שתי התראות אחת על עכשיו ואחת על לאחר זמן: ה"ג שתה יין בתוך ל' ימים הראשונים אינו לוקה בתוך שלשים האחרונים לוקה. דהראשונים ספק ואין האחרונים ספק: ופריך וחש לומר כו'. אמאי אין האחרונים ספק וניחוש שמא קבל הנזירות מיד נמצא הראשונים תוך ימי נזירות והאחרונים לאחר הנזירות ואין עליהן מלקות: ומשני כל ימי נזרו. כתיב ללמד שחייב על היין והטומאה ותגלחת לאחר מלאת ימי נזרו קודם הבאת קרבנו כעל קודם מלאת נמצא שחייב על האחרונים ממה נפשך: ויביא קרבנותיו חליין. אמתני' קאי דתנן א"ר יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו לחלאין ופריך ומה בכך אם הביא קרבנותיו לחלאין: ומשני שלא תנעול תשובה מבית הועד. יודע היה ר"י שאין תשובתו כלום אלא ללמד לתלמידים שבבית הועד שלא ימנעו מלהשיב: ה"ג נזיר שנטמא בספק רה"י ואינו בפסח ר' הושעיא רבה אמר הנזיר מגלח ר' יוחנן אמר אין הנזיר מגלח דתנינן תמן כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש יחיד שנטמא בספק רשות היחיד בפסח כו' וכן הוא בפסחים. וה"פ נזיר שנטמא בשאר ימות השנה ואינו בפסח בספק ובספק רשות היחיד דאלו היה ודאי רשות היחיד אף על פי שהטומאה בספק היה מגלח דספק טומאה ברשות היחיד טמא ודאי אבל השתא שהוא ספק רשות היחיד פליגי ר"ה אמר צריך לגלח כיון שאינו יכול לנהוג נזירות טהרה עד לאחר גילוח נזירות טומאה והשתא שהוא ספק צריך למנות ג' וז' הלכך מגלח דלענין זה כמי מיקרי טמא ור"י אמר אינו מגלח כיון שאין טומאתו אלא מספק אין לדחות איסור גילוח דנזיר טהור ולא מיקרי טמא ודאי כדחזינן שלא בכל הטומאות הנזיר מגלח כדתנן כל טומאה כו' א"כ כיון דאין חייבין קרבן על ביאת המקדש דהא אין מביאין קרבן על הספק אף הנזיר אינו מגלח: יחיד שנטמא בספק רשות היחיד. אם חייב לעשות פסחו שהוא דוחה ספק טומאה זו או לא פליגי בה ר"ה ור"י: ידחה לפסח שני. דהוי ליה טומאה ודאי: משלחין אותו לדרך רחוקה. דה"ל ספק טומאה וכיון שהוא בדרך רחוקה אף אם הוא טהור אינו עובר אעשה דפסח ואי לאו דה"ל בדרך רחוקה אינו עושה את השני: ואתיא. כי הא דאר"י: נטמא בטומאת התהום. דלטומאת ספק דמיא הלכך משלחין אותו לדרך רחוקה: ה"ג ציבור שנטמא בספק רה"י בפסח וכ"ה בפסחים: יעשו כספיקן. כלומר אותן שהן בספק יעשו פסחן כפי ספיקן אבל לא יעשו פסחן בטומאה ודאית כגון בכלים טמאים ודאי וכן הטמאין וודאין לא יעשו הפסח: יעשו בטומאה. קס"ד אפי' הספיקים בטומאה יעשו וכן הטמאין וודאי יעשו עמהן ככל פסח הבא בטומאה:

אלא

פני משה

מן השוק. הרי זה דומה לדין דמת אחד מהן דקתני בסיפא שיבקש ילו אחד מן השוק שידור כנגדו וצריכין לספור שני פעמים שלשים מפני שהוא ספק אם הוא נזיר מיד או לאחר שלשים והכא נמי כשנטמא אחד מהן צריך לחזור ולספור שלשים ואז מגלחין ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה בשותפות וחוזרין וסופרין שלשים ומביאין קרבן טהרה: שתה יין. אסיפא דמתני' קאי שמבקש אחד מן השוק שידור כנגדו וצריכין לספור שני פעמים שלשים ואם זה שתה יין בתוך שלשים הראשונים לוקה גרסינן שהרי ממ"נ אסור לשתות ביין אם טמא היה עדיין לא השלים נזירותו וצריך לחזור ולספור שלשים יום ואם טהור הוא עדיין לא הביא קרבנותיו עד לאחר שלשים וכל זמן שלא הביא קרבן אסור בכל והתראת ודאי היא ולוקה: בתוך שלשים יום האחרונים אינו לוקה. דספק הוא שמא טהור היה ואחר ספירת שלשים הראשונים שהביאו קרבן כבר עלה לו בשביל קרבן טהרה ומותר לשתות ביין או שמא טמא היה וצריך עוד שלשים ועד שיביא קרבן טהרה ולפיכך אינו לוקה: הבא מן השוק. ששתה אינו לוקה לעולם דבכל חד מאלו השלשים התראת ספק אלו דלא ידעינן אם חבירו הוא הטמא ונזיר מיד הוא או אם חבירו הטהור ואינו נזיר אלא בשלשים האחרונים: עד כדון. שאמרנו שאינו לוקה לא על הראשונים ולא על האחרונים בשהתרו בו על הראשונים בפני עצמן ועל האחרונים בפני עצמן דלאו התראה היא כלל: התרו בו על שניהם. של השלשים ימים כאחד שאמרו לו אל תשתה באלו הימים פלוגתא דר"י ור"ל היא דלר"ל בכה"ג נמי התראת ספק מיקריא: אם לעכשיו ואם לאחר זמן. לאחר ל' דאמרים לו זו לעכשיו וזו לאחר זמן כלומר שצריך לנהוג שתי נזירות מספק ומביא קרבן אחד על השתים: בתוך שלשים ימים הראשונים לוקה. דהא עדיין לא נהג בנזירות וממ"נ הדא היא דמיחייב אבל שתה בתוך האחרונים אינו לוקה דספק הוא דשמא כבר קיים נזירותו בשלשים שעברו. והיותר נראה דה"נ איפכא גרסינן בשלשים הראשונים אינו לוקה דשמא עדיין לא הלה הנזירות עליו עד לאחר זמן אבל בשלשים האחרונים לוקה שהרי עדיין לא הביא קרבן והיינו דפריך ורש לומר דהמאי לוקה בשלשים האחרוני' וניחוש דשמא הראשונים נזירות גמורה הוין ואלו האחרונים כבר לאחר נזירותו הן ומשני כל ימי נזרו כתיב לעשות ימים שלאחר מלאת כבתוך מלאת שכל זמן שלא הביא קרבן אסור בכל וממ"נ לוקה ואפי' הימים הראשונים היו לנזירותו שלא הותר עד שיביא קרבן: ויביא קרבנות חליין. אדרבי יהושע דמתני' פריך דאמר נמצא זה מביא קרבנותיו לחלאין ומה בכך ויביא לחלאין: שלא תנעול תשובה מבית הועד. כלומר אף רבי יהושע לא אמר זה אלא כדי לחדד התלמידים שלא ימנעו מלהשיב בביהמ"ד ואפילו בדברים שיודעים שאינם משנה ויצאו ק"ו בעלמא מרבי יהושע: גי' הדפוס משובשת בכאן והגהתי כמו שהוא בפסחים פ"פ האשה. נזיר שנטמא בספק רה"י ואינו בפסח. ואינו יכול לעשות הפסח שאם יצטרך לגלח ולהביא קרבן טומאה יעבור זמן הפסח א"נ ואינו בפסח אלא בשאר ימות השנה משום דבנזיר אין הילוק ואגב דלקמיה נקט לה: רבי הושעיה רבה אמר הנזיר מגלח. דכיון דק"ל ספק טומאה ברה"י טמא כודאי טומאה מחשבינן לה והנזיר מגלח עליה ואע"ג שידחה מקרבן פסח: אין הנזיר מגלח. לעולם על ספק טומאה ברה"י: דתנינן תמן. בסוף פרק דלעיל כל טומאה שהנזיר מגלח וכו' וכיון דעל ספק טומאה ברה"י אין חייבין עליה על ביאת מקדש ש"מ דאין הנזיר מגלח עליה: יחיד שנטמא בספק רה"י בפסח רבי הושעיה אמר ידחה לפסח שני. דספק טומאה ברה"י כודאי טומאה הויא: רבי יוחנן אמר משלחין אותו דרך רחוקה. כדי לפוטרו מפסח הואיל וספק טומאה היא וכהאי דא"ר יוחנן בנטמא טומאת התהום ובפסחים גרים בנטמא טומאת בית הפרס ועיקר דאע"ג דנטמא ודאי הואיל ומדבריהן הוא כספק טומאה מחשבינן לה ומשלחין אותו בדרך רחוקה: ציבור שנטמא בספק רה"י בפסח ר"י אמר יעשה בספיקן. יעשו קרבן פסח בספק טומאתן דהואיל והטומאה נדחית היא בציבור אפי' נטמאו בספק טומאה יעשו בספקן: יעשה בטומאה. ומפרש הש"ס דאף ר' הושעיה רבה מודה שיעשו בספקן כלומר דלא תימא רבי הושעיה לקולא קאמר שאינם צריכין עוד להזהר מטומאה ודאית דלדידיה ספק טומאה ברה"י כודאי מיחשב וכמאן דנטמאו בטומאה ודאית דמי הלכך קמ"ל דבהא מודה הוא לרבי יוחנן ולא אמר רבי הושעיה יעשה בטומאה

אלא

מסורת הש"ס

[א] פסחים פ"ח ה"ח (ירושלמי) פסחים פ"ט ה"ד

(פסחים פ"ח ה"ח) ע' נזיר נט ב

[ג] פס מב

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ג מביאת מקדש ה"ג

טו
ב ג מיי' פ"ז מק"פ ה"ו

שנויי נוסחאות (כת"י) נזיר שנטמא וכו' עד יעשה בטומאה" (ס"פ כ"מ) בד"ו צ"ם ,' שניטמא בספק רשות היחיד בפסח ר' הושעיה אמר (ידחה) [ידחה] לפסח שני ר' יוחנן אמר משלחין אותו דרך רחוקה ואתייא כיי דאמר ר' יוחנן ניטמא טומאת התהום משלחין אותו דרך רחוקה נזיר שניטמא בספק רשות היחיד בפסח ר' יוחנן אמר יעשה כספיקן ור' הושעיה אמר יעשה בטומאה.

עין משפט
נר מצוה

טז
א מיי' פי"א מפרה אדומה ה"ג סמ"ג עשין רכ

יז
ב מיי' פ"ז מנזירות הט"ו

יח
ג מיי' פ"ט מב' הט"ו ופ"י ה"א

יט
ד מיי' פ"י מב' ה"א ב ונכ"מ

אלא לחומרין. לענין שיעשו כלן בטומאה אפילו מיעוט הטהורין כמו פסח הבא בטומאה וכ"ש לחומרא שאין כאן פסח שני דקי"ל שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה אבל אם נעשה הראשון בטומאה אין שם פסח שני: שכן מצינו שקיבלו אבותינו במדבר הזיית ערלים. בימי יהושע בפסח גלגל שהיו צריכין להזות עליהן שרובן טמאי מתים היו שנטמאו באבותיהן במדבר וקבלו הזייתן כשהן ערלים דכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ובעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא וכדמסיק רב חסדא כמ"ד בי"א מלו ואם לא הזו עליהן כשהן ערלים לא משכחת לה ד' ימים עד י"ד כמשפט בין הזאת ג' להזאת ז': ברם כמ"ד בעשירי מלו. לא היו צריכין למנות להזיית ערלים שבשביעי היו מזין הזאת שלישי ובי"ד הזאת שביעי: מכל מקום לא מנו הזיית ערלים. רבי אבין פליג דאפילו כמ"ד בי"א מלו אין ראיה מכאן דמנו להזיית ערלים דס"ל פסח הבא בטומאה הוה: והוכשרו הזיותיו. הכשירו אותו דס"ל ערל מקבל הזייה: איסטרטיות. ממונים ושומרי שערים היו בירושלים וערלים היו וטבלו לאחר מילתן ואכלו פסחיהן לערב דערל ישראל לד"ה טובל ואוכל פסחו לערב:

הלכה ב מתני' נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק. ספק אם נטמא במת וספק אם הוא מצורע מוחלט: אוכל בקדשים אחר ששים יום. אבל קודם לכן לא דספק מצורע הוא ועד שיביא כפרתו אסור לאכול בקדשים. אבל משום ספק נזיר טמא לא מתסר לאכול בקדשים דלא מקרי מחוסר כפרה שאסור לאכול בקדשים אלא מי שהטומאה יוצאה עליו מגופו. ופרטי דיני דמתני' מפורשין היטב בגמרא:

גמ' איזהו מוחלט מספק. כלומר דלא תימא שהחליטו מספק דהא אין מחליטין על ספק וצריך אלא שנים שבאו אצל הכהן והחליט את אחד מהן ולא הספיק להחליט את השני עד שנתחלפו לו ואינו יודע למי מהם החליט כל אחד ספק מוחלט הוא:

הדא היא דתני רבי חייה. לפרושי המתני' דנזיר שהיה טמא בספק לאו בספק נזירות מיירי אלא שהיה נזיר ודאי וספק אם הוא טמא או טהור וכן מצורע ודאי היה אלא שהוא ספק אם הוא טמא או טהור שהספק אם החליטו או לא: כיצד אמרו לו נזיר טמא אתה. ומפרש לה לכולה מתני' כיצד אמרו אוכל בקדשים אחר ששים ושותה יין ומטמא למתים אחר ק"כ יום דמיירי שאירעו לו אלו הספקות ביום ראשון של ימי נזירותו ולפיכך אומרים לו בתחלה שמא נזיר טמא אתה צא ומנה שבעה והזה ושנה עליך לטהר מטומאת מת: וגלח והביא. כלומר שהרי אתה צריך לגלח תגלחת טומאה ולהביא קרבן: מנה שבעה ורצה לגלח. אומרים לו נזיר טהור אתה ואין נזיר טהור יכול לגלח עד לאחר שלשים: צא ומנה שבעה. כלומר אע"פ שמנית שבעה צא והשלימן לשלשים ובהוספתא גרים צא ומנה עשרים ושלשה להשלים שלשים: מנה שלשים. ומותר בתגלחת ורצה לגלח אומרים לו נזיר טהור אתה ואין נזיר טהור מגלח אלא על מיני דמים שצריך להביא קרבנותיו והשתא מפרש מה הוא מביא. ודין נזיר טהור ג' בהמות החטאת והעולה והשלמים ודין נזיר טמא חטאת העוף ועולת העוף וכבש לאשם ודין המצורע שתי צפרים בתגלחת הראשונה ולאחר ז' שמגלח תגלחת שניה מביא שלש בהמות החטאת והאשם והעולה ואם דל הוא מביא כבש לאשם וחטאת העוף ועולת העוף: ה"ז מביא עולה ומגלח עליה חטאת העוף ומתנה עליה. שהרי תגלחת זו היא ספק תגלחת נזיר טהור וספק תגלחת נזיר טמא וספק תגלחת מצורע מוחלט ומביא עולת בהמה משום ספק נזיר טהור ואף על גב דדין נזיר טהור שלש בהמות. החטאת והעולה והשלמים הא אמרינן לעיל בפ"ו אם גילח על אחד משלשתן יצא הלכך מביא עולה שיכול להתנות עליה והעוף

אלא להומרין ר' יוחנן אמר בשם רבי בנייה *ישראל ערל [א] מזין עליו שכן מצינו שקיבלו אבותינו במדבר הזיית ערלים אמר רב חסדא אתייא כמ"ד בי"א מלו ברם כמ"ד בעשירי מלו לא מנו הזיית ערלים אמר רבי אבין מכל מקום לא מנו הזיית ערלים רבי אלעזר בשם רבי חנינה מעשה בכהן ערל שהוזה והוכשרו הזיותיו תני רבי אליעזר בן יעקב אומר איסטרטיות ושומרי צירים היו בירושלים וטבלו ואכלו פסחיהם לערב:

הלכה ב מתני' *נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק אוכל בקדשים לאחר ששים יום ושותה ביין ומיטמא למתים אחר מאה ועשרים יום [ב] שתגלחת הנגע דוחה לתגלחת הנזיר בזמן שהיא ודאי [ג] אבל בזמן שהיא ספק אינה דוחה: גמ' אי זהו מוחלט מספק שנים שבאו אצלו והחליט את אחד מהן ולא הספיק להחליט את השני עד שנחלפו לו זהו מוחלט בספק הדא היא דתני רבי חייה [ד] *ספק נזיר טמא ספק נזיר טהור אבל נזיר ודאי היה ספק מצורע טמא ספק מצורע טהור אבל מצורע ודאי היה אוכל בקדשים אחר ששים יום ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ק"כ ימים כיצד אמרו לו נזיר טמא אתה צא ומנה שבעה והזה ושנה וגילח והביא מנה שבעה ורצה לגלח אמרו לו נזיר טהור צא ומנה שבעה והשלימן לשלשים מנה שלשים ורצה לגלח אמרו לו נזיר טהור אתה ואין נזיר טהור מגלח אלא על מיני דמים ה"ז מביא עולה ומגלח עליה חטאת

אלא לחומרין. לר"י הטמאים אינן עושין לא את הראשון ולא את השני ולר"ה הטמאים עושין פסח הראשון לבד אבל הספיקים לא יעשו עמהן וכ"ש שלא יעשו בטומאה: ערל. ישראל שנטמא מזין עליו ליטהר מטומאתו וכשימול אינו צריך הזיה שנית אלא אוכל בקדשים מיד ולא אמרינן הזאת ערלות לא שמה הזאה: שכן מצינו באבותינו. בפסח גלגל בימי יהושע שקבלו הזאה כשהן ערלים שרוב טמאי מתים היו שכל יוצאי מצרים מתו במדבר ואלו בניהן: אתיא כמ"ד באחד עשר מלו. ובעשרה לא מלו משום חולשא דאורחא דכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש וכיון דמלו בי"א לחדש ועשו פסח ע"כ לומר הזייה הראשונה בשלישי היתה בעשירי לחדש קודם שנימולו: ברם כמ"ד בעשירי מלו. א"כ הזו עליהם בו ביום אחר שנימולו והוזה עליהם בע"פ שהוא השביעי והיה להן הפסק ד' ימים כמשפט בין הזאה להזאה: ה"ג לא קבלו הזיית ערלים: מ"מ לא מנו הזיית ערלים. בתמיה וכי לא מנו ראשון ושני כשהיו ערלים וכיון שכן אף הזייה כשרה בערל: מעשה בכהן ערל שהיזה. על טמאים והכשירו הזיותיו וכ"ש שהוא עצמו מקבל הזייה: איסטרטיות. חיילות ושומרי שערים היו בירושלים שמלו עצמן בע"פ וטבלו ואכלו את פסחיהן לערב כב"ש דאמרי התם גר טובל ואוכל את פסחו לערב:

הלכה ב מתני' נזיר שהיה טמא בספק כו'. כולה מתני' מפורשת בגמ': גמ' שנים שבאו. אצל הכהן לראות נגעיהם: ה"ג ולא הספיק לטהר את השני עד שנחלפו לו. מי הוא הטמא ומי הוא הטהור וליכא למימר הא יש לו עוד זמן לראות אצל מי פשה הנגע ומי הוא שעמד הנגע בעיניי דמיד שהחליטו הכהן כבר נטמא וצריך להביא קרבנו ואיירי לאחר שהחליטו נתמעט הנגע ואי אפשר לידע מי טהור ומי טמא: הדא הוא דתני ר"ח. פירושא דמתני' שמעינן מברייתא דר"ח: ספק נזיר טמא כו'. ספק אם הוא טמא או טהור אבל הוא ודאי נזיר ונראה דאמתני' קאי דסד"א שהספק הוא בנזירות קמ"ל ר"ח שאינו כן אלא שהספק הוא בהטומאה ובהחלטה וכדמסיק: ספק מצורע טמא כו'. ומסתפק ספק נזיר טמא זה גם בטומאת צרעת הלכך דינו שלא יאכל בקדשים עד אחר ששים יום אבל קודם לכן לא דספק מצורע הוא ועד שיביא כפרתו אסור לאכול בקדשים אבל משום ספק נזיר טמא לא מיתסר לאכול בקדשים דלא מיקרי מחוסר כפרה שאסור לאכול בקדשים אלא מי שטומאה יוצאת עליו מגופו ואסור ביין ולהיטמא למתים עד אחר ק"כ יום עד שיביא קרבנות נזירותו בודאי ובסמוך מפרש: ה"ג כיצד א"ל נזיר טמא אתה ואין נזיר טמא מגלח אלא עד שבעה צא ומנה שבעה והזה ושנה וגלח והביא קרבן מנה שבעה וביקש לגלח וא"ל נזיר טהור אתה ואין נזיר טהור מגלח עד שלשים צא ומנה עשרים ושלשה להשלים שלשים גלח והביא קרבן מנה ל' ורצה לגלח א"ל נזיר טהור אתה ואין נזיר טהור מגלח אלא על מיני דמים כיצד הוא עושה מביא עולת בהמה וחטאת העוף ומתנה עלייהו ואומר אם טהור אני ה"ז עולה חובה וחטאת ספק ואם טמא אני עולה נדבה וחטאת חובה כיצד עושין לו להחמיר מביא פיילי של חרס חדשה ונותן לתוכה רביעית מים חיים ומביא שתי צפורי דרור כו' וכ"ה בתוספתא. וה"פ כיצד מי שנזיר ל' יום וביום הראשון אירע לו ספק טומאת מת וספק צרעת צריך תחלה ליטהר מטומאת מת ואמרי' לו נזיר טמא אתה ואי אתה יכול לגלח נזירות טומאה עד לאחר שבעה ימים הלכך מנה שבעה והזה בשלישי ושונה בשביעי וגלח והביא קרבן לאחר שמנה שבעה והזה בג' ובז' ונטהר מטומאת מת ורוצה לגלח כדין נזיר טמא או כדין מצורע שנתרפא אומרים לו איך יכול לגלח עד ל' יום מיום שנזרת ושמא נזיר טהור אתה ואסור לגלח עד מלאת ימי נזרו ועד שיזרוק עליו אחד ממיני הדמים וגילוח ספק מצורע אינו דוחה איסור גילוח נזיר הלכך מנה עוד עשרים ושלשה ימים כדי להשלים ל' יום מיום שנזרת ואח"כ תגלח ותביא קרבן השלים אותן ל' יום אומרים לו שמא נזיר טהור אתה אסור לך לגלח עד שתביא קרבנות נזיר טהור הלכך מביא עולת בהמה משום ספק נזיר טהור ואע"ג דקרבנות נזיר טהור הן חטאת עולה ושלמים מ"מ חטאת בהמה אינה באה על הספק ושלמי נזיר נמי לא דטעונין תנופה וזה אין יכול להניף שספק מצורע טמא הוא ועוד שהן טעונים לחם וזרוע בשלה ואין שלמים כאלו באים נדבה אבל עולה מביא על תנאי ואע"פ שאינו מביא שאר קרבנותיו הא אמרי' אם גלח על אחת משלשתן יצא ומביא חטאת

מסורת הש"ס

יבמות עא א זבחים קיא

נזיר נט ב וב"ב

תוספתא פ"ו

שינויי נוסחאות (שכ"ד) נזיר טהור בד"ו נזיר טמא. ([illegible]) אלא בד"ו ליתא.

מסורת הש"ס

א חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעולה נדבה אם טהור העולה מחובתי והחטאת ספק (מגלח את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו כדרך שמצורע מגלח) כיצד עושין לו להחמיר מביא שתי ציפורי דרור שוחט אחד מהן על כלי חרש על מים חיים חופר וקוברה בפניו ואסורה בהנייה וגילח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שמצורעין מגלחין אותה ומונין שלשים יום ומביא עולת בהמה אחרת ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי העולה הראשונה נדבה וזו חובה והחטאת מחובתי ואם טהור הייתי העולה הראשונה חובה וזו נדבה והחטאת ספק מגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שמצורע מגלח ר"ש אומר ב *למחרת הוא מביא אשמו ולוג שמן על גביו ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי הרי הוא חובתי ואם לאו הרי הוא ספיקי וישחוט בצפון וטעון מתן בהונות ונאכל לזכרי כהונה בכל מקום ליום ולילה עד חצות אבל חכמים לא הודו לרבי שמעון שהוא מביא את הקדשים לבית הפסול הביא חטאת בהמה אינו יכול שאין לו חטאת בהמה חטאת העוף אינו יכול שהרי עשיר שהביא קרבן עני לא יצא ג כיצד יעשה יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני נמצא עשיר מביא חטאת עוף ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי הרי זה חובתי ואם לאו הרי הוא ספק אוכל בקדשים מיד לשתות יין וליטמא למתים אינו יכול שאין נזירותו עולה לו מתוך צרעתו כיצד עושין לו כדברי בן זומא הרי זה מונה שלשים יום ומביא עולת בהמה ומגלח עליה חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעולה נדבה אם טהור הייתי העולה מחובתי וחטאת ספק מונה שלשים יום ומביא קרבנותיו שלמין ומתנה עליהן ואומר אם טמא הייתי העולה הראשונה נדבה וזו חובה ואם טהור הייתי העולה הראשונה חובה

קרבן העדה

חטאת העוף כדין נזיר טמא ואין מתחילין נזירות טהרה עד שיביא חטאת נזיר טמא שחטאתו מעכבתו אבל אשמו אינו מעכב ומתנה עלייהו ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעולה נדבה ואם טהור הייתי העולה מחובתי והחטאת נדבה ומשום חומרא דספק מלורע טמא כיצד הוא עושה מביא כוס של חרס חדשה ונותן לתוכו רביעית מים חיים ומביא שתי ציפורי דרור טהורות ושוחט את האחת על המים חיים וחופר וקוברה בפניו לפי שאסורה בהנאה ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדין תגלחת מצורע שתגלחת נזיר אינו אלא בראשו ותגלחת מצורע אף בזקנו וגבות עיניו ומצורע מוחלט צריך שני תגלחות אחת לאחר גמר חלוטו כשנתרפא מצרעתו ואחת לאחר ימי ספירו לאחר שספר שבעה מן התגלחת הראשונה כדכתיב והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וזה שהוא ספק נזיר טמא אינו יכול לגלח דשמא אינו מצורע מוחלט וטמא היה נמצא תגלחת הראשונה תגלחת הטומאה היה ואסור לגלח עד ל' יום אחר תגלחה הראשונה כדין נזיר שנטמא הלכך צריך להמתין ל' יום של ספק נזירות טהרה ומביא עולת בהמה של ספק נזירות טהור כדי לגלח על אחת מקרבנות ומביא חטאת העוף משום ספק נזירות טמא ומתנה עליה ואח"כ מגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדין תגלחת מצורע: למחרת. יום תגלחתו השנייה שהוא יום ח': ה"ג ולוגו עמו ומעמידו בשער נקנור ומתנה עליו ואומר אם מצורע אני ה"ז אשמו ולוגו עמו ואם לאו אשם זה יהא שלמי נדבה ואשם זה נשחט בצפון וטעון מתן בהונות וסמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק ונאכל לזכרי כהונה וליום ולילה ולא הודו לו חכמים לר"ש כו' וכ"ה בתוספתא ובבבלי. וה"פ מתנה על האשם שהוא בא על הספק וטעון צפון ומתן בהונות ונאכל ליום ולילה כחומר אשם וסמיכה ותנופה חזה ושוק כחומר שלמים דבאשם ליכא סמיכה: שהוא מביא קדשים לבית הפסול. דלמא לאו מצורע הוא והוי שלמים וממעט זמן אכילתו שטורף את הנותר ליום ולילה והיה לו לאכלו בשני ימים: ה"ג להביא חטאת בהמה אינו יכול שאין חטאת בהמה באה על הספק כו'. וה"פ אדלעיל קאי דאמרינן שמביא חטאת על ספק נזיר טמא קאמר כיצד יעשה חטאת בהמה אינו יכול להביא שאין חטאת בהמה באה על הספק ואם עשיר הוא אינו יכול להביא חטאת העוף מספק שהרי עשיר שהביא קרבן עני לא יצא וחטאת העוף קרבן עני הוא הלכך יכתוב נכסיו לאחר והרי הוא עני ומביא קרבן עני: ה"ג נמצא עני מביא חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם מצורע אני ה"ז חטאתו ואם לאו כו'. וה"פ כיון שהוא עני לכך הוא מביא חטאת העוף ויכול להתנות עליה: ה"ג ואוכל בקדשים מיד אבל לשתות יין כו' שאין ימי נזרו עולין לו בתוך ימי צרעתו וכ"ה בתוספתא. וה"פ וליכא למימר דהנך ב' תגלחת הראשונות יעלו לו לשתי תגלחות דמצורע ולשתי תגלחות של נזיר טמא וטהור שהרי אם מוחלט היה כל מה שמנה לימי נזירותו אין עולין לו שימי חלוטו וימי ספרו אין עולין וכדתנן לעיל הלכך צריך למנות עוד ל' יום לתגלחת טומאה ול' יום לתגלחת טהרה כדמסיק: ה"ג מתוך צרעתו כיצד עושין לו כדברי בן זומא סופר ל' יום ומביא עולת בהמה ומגלח עליה ומביא חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם טמא אני החטאת מחובתי והעולה נדבה ואם טהור אני העולה מחובתי והחטאת ספק ומונה ל' יום ומביא קרבנותיו שלמין ומביא עולה ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי העולה הראשו' נדבה וזו חובה ואם טהור הייתי העולה הראשונה חובה וזו נדבה והחטאת ספק ומגלח ושותה יין ומטמא למתים מיד. וה"פ כיצד יעשה לבן זומא דאמר בריש' דמתני' שאין צריך לבקש אחד מן השוק שידור כנגדו בנזיר ופליג אדר"י סופר ל' יום ומגלח דשמא מצורע היה ושני תגלחת הראשונות היו לטהרת מצורע ותגלחת זו לנזירות וטהור היה הלכך מביא עולת בהמה דאין נזיר טהור מגלח עד שיזרוק עליו אחד מן הדמים ולאחר הגילוח מביא חטאת עוף מספק דשמא מצורע וטמא היה וב' תגלחות הראשונות לצרעתו וזו לטומאתו ואינו יכול להתחיל מנין נזירות טהרה עד שיביא חטאת ומתנה עליה כתנאי שהתנה בתגלחה הראשונה וסופר ל' יום ומביא קרבנותיו בשלימות דהיינו עולה וחטאת ושלמים של נזיר טהור שעדיין לא הקריבן ומתנה על העולה ואומר אם מצורע וטמא הייתי העולה של ג' תגלחות הראשונות נדבות וזו חובה ואם מצורע וטהור הייתי שתים הראשונות נדבה ושלישית חובה

וזו

פני משה

והטאת העוף שהיא באה על ספק משום ספק נזיר טמא. והכתי לא מפרש משום ספק תגלחת מצורע עד לקמיה: ומתנה עליה ואומר. אם נזיר טמא הייתי החטאת מחובתי ועולת בהמה נדבה ואם טהור הייתי עולה מחובתי והחטאת העוף בספק. ול"ג הכא מגלח את ראשו כו' עד לקמן לאחר כיצד וכן הוא בתוספתא' שהרי א"צ כ"א שתי תגלחת של מצורע משום ספק כדלקמן: כיצד עושין לו להחמיר. ומפרש מה צריך עוד להביא בתגלחת הראשונה משום ספק מצורע מוחלט: מביא שתי צפרים דרור. כדין תגלחת חלוטו של מצורע וגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שהמצורע מגלח ועדיין אסור לאכול בקדשים דשמא מוחלט היה וטעון עוד תגלחת שניה של מצורע והבאת קרבנותיו לאחר שבעה ימי ספרו וזה אי אפשר לו לגלח סוף שבעה דשמא לא היה מצורע מוחלט אלא נזיר טמא היה ותגלחת זו בשביל תגלחת טומאה היתה וכדנקט הכלל במתני' דספק תגלחת מצורע אינו דוחה לאיסור תגלחת בימי נזירות והלכך צריך לחזור ולמנות עוד ימי נזירות טהרה שלשים יום: ומביא עולת בהמה אחרת. לספק נזירות טהרה ומביא עוד חטאת העוף משום ספק תגלחת שניה של מצורע כדי להתירו בקדשים כדלקמן: ומתנה עליה ואומר. אם נזיר טמא הייתי העולה ראשונה נדבה שלא היה מחויב אז להביא קרבן טהרה של נזיר וזו עכשיו חובה בשביל נזירות טהרה והטאת העוף הראשונה שהקרבתי מאז היתה מחובתי ואם טהור הייתי העולה ראשונה חובה וזו נדבה והטאת העוף היתה מספק ומגלח ראשו וזקנו כו' דשמא תגלחה שניה של מצורע היא: ר"ש אומר למחרת הוא מביא אשמו. כדין המצורע שמביא למחרת יום תגלחתו אשמו ולוג שמן עמו ומתנה עליה ואומר אם טמא מוחלט הייתי הרי זה האשם והלוג מחובתי ואם לאו הרי הוא ספיקי ויהא לשלמי נדבה: וישחט בצפון כו'. כדין חומר האשם ובתוספתא מסיים לדברי ר"ש וסמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק וזהו כדין חומר השלמים: אבל חכמים לא הודו לר"ש. שאין להתנות בכך דשמא שלמים הן וממעט בזמן אכילתן ומביאן לידי נותר ואין מביאין קדשים לבית הפסול: הביא חטאת בהמה אינו יכול. השתא מפרש מה הוא מביא בתגלחת שניה בשביל ספק מצורע להביא חטאת בהמה אינו יכול: שאין לו חטאת בהמה. כלומר שמא אינו מחויב להביא חטאת בהמה של מצורע דשמא לא היה מצורע מוחלט ואין חטאת בהמה באה על ספק ולהביא חטאת העוף נמי אינו יכול שהרי קרבן עני הוא ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא כדתנן בפי"ד דנגעים: כיצד יעשה יכתוב נכסיו לאחר. והרי הוא עני ויביא קרבן עני נמצא דלפעמי' העשיר מביא חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם מצורע טמא אני ה"ז חובתי ואם לאו הרי הוא ספק ועכשיו מותר לאכול בקדשים שהרי הביא כפרתו של ספק חלוטו ועדיין אסור לשתות ביין ולהטמא למתים דשמא מוחלט היה והלו שתי תגלחיות בשביל תגלחת מצורע היו והימים שמנה אין עולין לו לנזירותו: שאין נזירותו עולה לו מתוך צרעתו. שהרי ימי גמרו וימי ספרו של מצורע אין עולין לימי נזירות וגרסינן הכא כיצד עושין לו כו' כמו שהוא בתוספתא. ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות: כיצד עושין לו. אחר אלו שתי תגלחות הראשונות: כדברי בן זומא. עושין לו דאמר במתני' דלעיל במתנה בספק נזירות טהרה וטומאה ומביא קרבנותיו להכאן וה"ז מונה ל' יום ומביא עולת בהמה ומגלח עליה ומביא חטאת העוף בשביל ספק נזירות טומאה ומתנה עליה כו' ול"ג הכא ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו שהרי אלו תגלחות האחרונות בשביל ספק נזירות הן וטעות הדפוס הוא הגב גררא דלעיל: מונה שלשים יום. לפי שעדיין ספק שמא שתי תגלחות הראשונות בשביל מצורע היה והגלחת השלישית בשביל נזירות טומאה היתה ולפיכך צריך למנות עוד ל' יום ומביא עכשיו קרבנותיו שלמין כל הג' קרבנות של נזירות טהרה ומתנה עליהן ואומר אם טמא הייתי העולה ראשונה נדבה מה שהקרבתי בתגלחת השלישית נדבה היתה וזו עכשיו חובה ואם טהור הייתי העולה ראשונה חובה

ע' זבחים עו' ומנחות קה נדה ע

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"י מנזירות ה"א ב וככ"מ

כ ב מיי' שם ה"ז

כא ג שם ה"ד

שנויי נוסחאות (ס"ג) מגלח וכו' עד „שמצורע מגלח" כ"ס בד"ו. (ס"י) וזו בד"ו או. (ס"כ) וזו נדבה בד"ו או נדבה. (סכ"ז) צרעתו כיצד וכו' עד „שותה יין (מפנ"ד בוכה רחבוכה") בד"ו מונה ל' יום ומביא קרבנותיו שלמין ומתנה עליהן ואומר אם טמא הייתי העולה הראשונה חובה וזו נדבה ואם טהור הייתי העולה הראשונה נדבה וזו חובה והחטאת ספק ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כו' כיצד עושין לו כדברי בן זומא הרי זה מביא עולת בהמה ומגלח עליה חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעולה נדבה אם טהור הייתי העולה מחובתי וחטאת ספק מגלח עליה ראשו וזקנו וגבות עיניו ט' שותה יין.

תורה אור

וזו נדבה והחטאת ספק ומגלח שותה יין ומטמא למתים מיד בד"א בזמן שנזר מתוך ימי נזירותו אבל אם נזר מתוך ימי צרעתו אוכל בקדשים אפילו לאחר שתי שנים שותה ביין ומטמא אחר ד' שנים אמר רבי יוחנן זו דברי בן זומא אבל דברי חכמים לעולם הוא בחליטו עד שיניף האשם רבי ירמיה בעי שיניף האשם יהא זה בחליטו אמר ליה רבי יוסי למה לא מצינו כמה אשמות דוחין מפני ספיקות דתנינן תמן *אשם שנתערב בשלמים רבי שמעון אומר שניהם ישחטו בצפון ויאכלו כחומר שבהן אמרו לו [א] אין מביאין קדשים לבית הפסול רבי יעקב דרומיא בעא קומי רבי יוסי ויעשו לו תקנה ליינו אמר ליה [ו]וגלח הנזיר פתח אהל מועד [במדבר ו] הראוי לבוא אל פתח אהל מועד יצא זה שאינו ראוי לבוא אל אהל מועד שערו מהו רבי יעקב בר אחא איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש רבי יוחנן אמר [ב] שערו אסור רבי שמעון בן לקיש אמר שערו מותר רבי זעירא בעי במצורע שנזר פליגין או בנזיר שנצטרע פליגין אין תימר במצורע שנזר פליגין הא בנזיר שנצטרע דברי הכל הוא אסור אין תימר בנזיר שנצטרע פליגין הא במצורע שנזר דברי הכל [ג] מותר רבי ירמיה פשיטא ליה במצורע שנזר פליגין הא בנזיר שנצטרע דברי הכל אסור תגלחת מצוה מהו שתדחה לתגלחת הרשות נישמעינה מן הדא ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שמצורעין מגלחין וחש לומר שמא תגלחת מצוה היית רבי זעירא בשם רבי יודן מתניתא אמרה כן *שרבי שמעון אומר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמין הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים ואינו אסור אלא משום בל תשחת שמואל בר אבא אמר תיפתר בסרים והא תנינן זקן אית לך מימר סרים לית

פני משה

וזו נדבה: והחטאת ספק. על שלש תגלחות ראשונות קאי שהחטאות ספקות היו דאע"ג דכבר התנה אבל גררא נסבה דעכשיו אינו צריך להביא חטאת העוף שהרי אין עומד עכשיו בספק נזירות טומאה אלא שלש בהמית של נזירות טהרה הוא דמביא ועל העולה הוא דמתנה בשביל עולה הראשונה שהביא: שותה יין ומטמא למתים מיד. עכשיו אחר כל התגלחות הותר בכל ונמצא אוכל בקדשים אחר שנים יום ושותה יין ומטמא למתים אחר מאה ועשרים יום: ה"ג כמו שהוא בתוספתא בד"א בזמן שנזר שלשים אבל נזר שנים עשר חדש אוכל בקדשים כו'. דכמו שהדין בנזירות סתם כן הדין בנזירות מרובה שאם אירע לו ספק טומאה וספק מוחלט בתחלת ימי נזירותו מגלח תגלחת הראשונה בסוף שנה ואוכל בקדשים לאחר ב' שנים אחר תגלחת שניה כו' כמו שפירשנו לעיל: זו דברי בן זומא. שאינו צריך להביא בשביל ספק מוחלט אלא חטאת העוף עם עולת בהמה בשביל ספק נזירות כמו שנתבאר דס"ל דאין האשם מעכב: אבל דברי חכמים לעולם הוא בחלוטו עד שיניף האשם. עד שיביא אשמו ולוג השמן להניף עמו כדין המצורע בימי טהרתו דס"ל האשם מעכב: ר' ירמי' בעי. על זה שיניף האשם יהא זה בחליטו וכי בשביל הנופת האשם יהא זה עדיין בחלטו וכי היכן מצינו שהתנופה מעכבת: א"ל ר' יוסי למה לא. והרי מצינו כמה אשמות דוחין מפני ספקות שהן נדחין מחמת הספק וצריך להביא אשם אחר: דתנינן תמן. בזבחים פ' התערובות אשם שנתערב בשלמים ר"ש אומר שניהם ישחטו בצפון ויאכלו כחמור שבהן לזכרי כהונה ליום ולילה א' כדין האשם וס"ל לר"ש דעל האשם נמי מתני' ובעל השלמים נמי יוצא ידי שלמים שכל אחד קרב למי שהוא: א"ל אין מביאין קדשים לבית הפסול. כדפרישית לעיל אלא שניהם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן ממין זה ויפסיד המותר מביתו אלמא דלרבנן נדחין האשמות מפני הספק וצריך להביא אשם אחר וס"ל דאשם מעכב: ויעשו לו תקנה ליינו. אמאי אסור לשתות ביין עד לאחר *שנים יום ויעשו לו תקנה להתירו ביין דהכי דמספקא לן בתגלחות הראשונות אם עלו לו בשביל תגלחת נזיר הא קי"ל דאין תגלחת הנזיר מעכבתו לשתות ביין ולמה לא הקילו בו חכמים מספק וה"ה דשייכא האי קושיא לענין טומאה דכיון שנזרק עליו א' מן הדמים הותר בכל הוא אלא דלהטמא למתים לא שייך לבון תקנה גביה והלכך לא נקט אלא ליינו: הראוי לבא אל פתח אהל מועד. בעינן יצא זה שאיני ראוי לבא בשביל ספק טומאה מעכבתו לשתות ביין כדאמרינן בעלמא כל שאין ראוי לבילה הבילה מעכבת בו: והכא גרסינן הא דרבי זעירא בשם רבי יודן דלקמן דעלה שייכא. מתניתא אמרה כן דתנינן לעיל בפ"ו ר"ש אומר כיון שנזרק עליו א' מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין ולהטמא למתים אלמא ראוי לזרוק עליו בעינן דביה אין התגלחת מעכבת אבל אם אינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד ולזרוק עליו לא: שערו מהו. בהנאה דקיימא לן שער הנזיר אסור בהנאה וזה שיש בו ספק תגלחת מצורע מהו שיהא שערו אסור בהנאה מספק: רבי זעירא בעי. במאי פליגי אם במצורע שנזר שהל עליו ספק מצורע מוחלט קודם שנזר באותו יום או בנזיר שנצטרע פליגי ומפרש ואזיל הבעיא דאין תימר במצורע שנזר פליגי והא דקאמר ר"ל שערו מותר דלא אתי איסור שער נזיר מספק וחל על תגלחת מצורע אבל בנזיר שנצטרע ד"ה אסור הואיל וכבר חל עליו איסור שער נזיר בתחלה או דילמא בנזיר שנצטרע פליגי ובהא אמר רבי יוחנן הא במצורע שנזר ד"ה מותר: רבי ירמיה פשיטא ליה. בהא דלא פליגי אלא במצורע שנזר הא בנזיר שנצטרע ד"ה אסור גרסינן: תגלחת מצוה מהו שתדחה לתגלחת הרשות מספק. תגלחת הרשות קרי לגלוח ראשו דהתגלחת גופה רשות היא ולא מצוה והתורה אסרה להקיף פאת הראש ולהשחית פאת הזקן כשהוא מגלח בתגלחת רשות ולהגלחת מצוה התירה התורה בנזיר להקיף פאת הראש ובמצורע להשחית נמי פאת הזקן ומיבעיא ליה אם מספק נמי דוחה: נישמעינה מן הדא. דקתני לעיל מגלח ראשו וזקנו בתגלחות הראשונות ואמאי והא לומר שמא תגלחת מצוה היית כלומר דניחוש לומר שמא נזיר טהור הוא ולא מצורע ואינו אסור אלא משום בל תשחת בתמיה הא אפילו בתגלחת הראשונה דליכא לאו דלא תקיפו עכ"פ משום בל תשחית הזקן הוא עובר ובהגלחת השניה אפילו אלאו דלא תקיפו הוא עובר אלא ע"כ דאפילו מספק הוא דוחה: רבי זעירא כו'. ל"ג הכא ולעיל שייכא כדפרישית: תיפתר בסרים. שאין לו זקן והוי מצי לאקשויי דהא אכתי בתגלחות האחרונות עובר הוא על לאו דלא תקיפו מספק אלא דעדיפא מינה פריך והא תנינן מגלח זקנו ואית לך מימר סרים: לית

קרבן העדה

וזו נדבה ואם טמא הייתי ולא מצורע הראשונה נדבה והשנייה חובה והשלישית וזו נדבה ואם טהור הייתי ולא מצורע הראשונה חובה ושנייה ושלישית וזו נדבות ומגלח עליהן ומותר לשתות ביין ולהטמא למתים: ה"ג בד"א בזמן שנזר שלשים אבל נזר י"ב חדש אוכל בקדשים לאחר שתי שנים כו' וכ"ה בתוספתא. וה"פ לא תימא בנזירות מועטת החמירו בספיקו אבל בנזירות מרובה לא החמירו אלא לתגלחת הראשונה צריך י"ב חדש אבל לשלשה תגלחות אחרונות אינו צריך לספור אלא ל' יום קמ"ל דגם בנזירות מרובה צריך להמתין בין תגלחת להגלחת כזמן שנזר משום כל הנך ספיקות ומביא קרבנותיו בכל תגלחת כמו בנזירות מרובה: זו דברי בן זומא. שאומר דיש תקנה לספק זה אבל חכמים אומרים לעולם המצורע בחלוטו עד שיקריב אשמו דקסבר אשם מצורע מעכב א"כ אין לו תקנה דהאשם אינו בא בנדבה: ה"ג ר"י בעי עד שיניף האשם יהא זה בחלוטו. בתמיה כיון דאי אפשר בענין אחר משום הך חששא שמא מביאין קדשים לבית הפסול אין להחות האשם: למה לא. יהא נדחה הא מצינו כמה אשמות שנדחין מפני ספק זה: דתנינן תמן. זבחים פ"ח: ויאכלו כחמור שבהן. לזכרי כהונה ובעזרה ליום ולילה כדין אשם ובעל השלמים יצא ידי שלמים שהרי כל אחד יקרב לשם מי שהוא: לבית הפסול. שממעט בזמן אכילת שלמים ומביא לידי נותר אלא ירעו וימכרו: ויעשו לו תקנה ליינו. קסבר אע"ג דאשמו מעכבו מלאכול בקדשים מכל מקום לאו מוחלט גמור הוא כיון שכבר גילח לחלוטו ולספרו הלכך ימנה ימי נזירותו ויגלח ויביא קרבנו ויהא מותר ביין ולהטמא למתים: א"ל. כתיב וגלח הנזיר פתח אהל מועד וגילוחו ודאי לאו אפתח אהל מועד ממש הוא דהוי ליה דרך בזיון כדאמרינן בספרי ובבבלי לעיל פרק ו' אלא לומר לך הראוי לבוא אל אהל מועד מגלח לנזרו וזה אינו ראוי לבוא אל אהל מועד שהרי מחוסר כיפורים הוא: שערו. של נזיר מצורע מהו מותרין בהנאה כשער מצורע או דלמא אסורין בהנאה כשער נזיר שטעונין שרפה תחת הדוד: רבי זעירא בעי. פלוגתא דר"י ור"ל אהאי דמצורע שנזר תוך ימי לרעתו או אנזיר שנצטרע ונפקא מיניה כדמסיק: ה"ג אין תימר במצורע שנזר פליגין הא בנזיר שנצטרע ד"ה אסור אין תימר בנזיר שנצטרע פליגין הא מצורע שנזר ד"ה מותר או נימר בנזיר שנצטרע ובמצורע שנזר פליגין ר' ירמיה פשיטא ליה במצורע שנזר פליגין הא בנזיר שנצטרע ד"ה אסור. וה"פ אם נאמר במצורע שנזר פליגי יש לומר בנזיר שנצטרע ד"ה אסור דכיון שכבר נאסר שערו בימים שמנה לנזירותו ואם נאמר *במצורע שנצטרע פליגי י"ל במצורע שנזר ד"ה מותר שכבר היו שערותיו ראויין לגלח קודם מנין ימי נזירותו: תגלחת מצוה. היינו תגלחת מצורע: מהו שתדחה לתגלחת רשות. תגלחת נזיר קרי ליה רשות שמנפשיה גרס לעצמו תגלחת זה: נישמעינה מן הדא. תא שמע: ה"ג וחש לומר שמא תגלחת רשות הוית. וה"פ אמאי יגלח תחלה כדרך שהמצורעין מגלחין יגלח תחלה תגלחת נזיר שהוא קודם לתגלחת מצורע אלא ודאי שנזיר מצורע ודאי מגלח תחלה לצרעתו ואח"כ לנזירותו: מתני' אמרה כן. מתני' נמי דייקא דתנן לעיל פ"ו רש"א כיון שנזרק כו' הותר הנזיר לשתות יין כו' ש"מ שאין תגלחתו מעכבו א"כ מסברא תגלחת צרעתו קודם: ה"ג ואינו אסור משום בל תשחית. אמתני' קאי איך יגלח מספק דלמא מצורע הוא וקעביד השחתת הזקן וכתיב לא תשחית פאת זקנך: תיפתר בסרים. שאין לו זקן וליכא לאו דהשחתה: והתנינן זקן. וכי אפשר לך לאוקי מתני' בסרים הא תניא ומגלח זקנו: לית

עין משפט נר מצוה
כב
א מיי' פ"ן מפסולי המוקדשין הס"ו
כג
ב ג מיי' פ"י מנזירות ה"כ

מסורת הש"ס
(זבחים פ"ח, בבלי שם ד')
(לעיל פ"ו נזיר מו)
אולי צ"ל ק"כ או שנים יום השניים
נ"ל בנזיר

שנויי נוסחאות (שכ"ד) דברי הכל אסור נד"ו דברי הכל מותר.

לית לך אלא כדאמר רבי יעקב בשם רבי יוחנן נטלן מלמטן למעלן אסור רבי יוסי בר אבין אמר לא שנייא היא למטן למעלן היא למעלן למטן א *טמא בספק מוחלט ודאי אוכל קדשים לאחר ששים יום ושותה יין ומיטמא למתים לאחר מאה ועשרים יום טמא וודאי מוחלט בספק אוכל בקדשים לאחר עשרים יום ושותה יין ומיטמא למתים לאחר מ"ד יום טמא ודאי מוחלט ודאי אוכל בקדשים לאחר שמונת ימים שותה ביין ומיטמא למתים אחר מ"ד יום אמר רבי אבא מרי אחוי דרבי יוסי זאת אומרת שהתער סותר בנזיר טמא שבעה :

הדרן עלך שני נזירין

הלכה א· מתני׳

*העכו"ם ב אין להן נזירות ג נשים ועבדים יש להן נזירות חומר בנשים מבעבדים ד שהוא כופף את עבדו ה ואינו כופף את אשתו *חומר בעבדים מבנשים ו שהוא מיפר נדרי אשתו ז ואינו מיפר נדרי עבדו היפר לאשתו ח היפר לה עולמית היפר לעבדו ט יצא לחירות השלים את נזירותו עבר מכנגד פניו ר"מ אומר י לא ישתה ור׳ יוסי אומר ישתה :

גמ׳ * כ ל בני ישראל נודרין בנזיר ואין העכו"ם נודרין בנזיר כמה דאת אמר איש מה ת"ל איש להביא העכו"ם מ שנודרין נדרים ונדבות כישראל אמור אף הכא כן שנייא היא דכתיב וכפר עליו את שיש לו כפרה יצאו עכו"ם שאין להן כפרה

תמן

קרבן העדה

ליח לך. אין לקיים מתני׳ אלא דאיירי בשמגלח מלמעלה למטה וכדאמר ר"י בשם ר"י דוקא נטלן מלמטה למעלה אסור משום השחתה אבל מלמעלה למטה שרי: לא שנא. בין נטלן מלמטן למעלה בין מלמעלן למטה ה"ל השחתה ומתני׳ היינו טעמא דסברה הקפת כל הראש לא שמה הקפה והשחתת כל הזקן לאו שמה השחתה: ה"ג טמא בספק ומוחלט בודאי אוכל בקדשים לאחר שמנה ימים ושותה יין ומטמא למתים לאחר ששים ושמנה ימים טמא ודאי ומוחלט בספק אוכל בקדשים לאחר שבעה ושלשים יום שותה יין ומטמא למתים לאחר ע"ד יום טמא ודאי ומוחלט ודאי אוכל בקדשים לאחר ח׳ ימים ושותה יין ומטמא למתי׳ לאחר מ"ד יום וכ"ה בתוספתא. וה"פ נזיר שהוא טמא בספק ומוחלט ודאי אחר שנתרפא מצרעתו מגלח מיד תגלחת הראשונה של מצורע שתגלחת מצורע ודאי דוחה תגלחת הנזירות ומונה ז׳ ימים ומגלח תגלחת השנייה לימי ספירו ומביא קרבנות מצורע למחרתו שהוא יום השמיני ואז מותר לאכול בקדשים ומונה שלשים מלבד יום השמיני שפסק בו ומגלח תגלחת הטומאה אבל תוך ל׳ אינו יכול לגלח שמא נזיר טהור הוא ומונה עוד ל׳ ומגלח תגלחת טהרה ואז מותר לשתות יין ולהטמא למתים. טמא ודאי ומוחלט בספק מגלח אחר שבעה ממ"נ אי מצורע היה הרי מגלח לצרעתו דדוחה נזירותו ואי לאו מצורע הוא מגלח לטומאתו שהיא ודאי ומונה שלשים יום ומגלח אי מצורע היה ה"ז תגלחת שניה לצרעתו אי לאו מצורע היה הראשונה לטומאתו וזו תגלחת טהרה ומונה ז׳ ימים ומגלח ממ"נ אי מצורע היה כבר גילח שתי תגלחת לצרעתו וזו לטומאתו ואי לאו מצורע היה תגלחת הראשונה לטומאה ושנייה לטהרתו והשתא אינו נזיר כלל ומותר בגילוח ומונה עוד ל׳ יום דשמא מוחלט היה וב׳ תגלחת הראשונות לצרעתו ושלישית לטומאתו וזו לטהרתו. טמא ודאי ומוחלט ודאי מגלח מיד תגלחת לצרעתו ומונה ז׳ יום ומגלח שניה לימי ספירו ולמחרתו שהוא יום הח׳ מביא קרבנות מצורע ומותר לאכול בקדשים ומונה עוד ז׳ ומזה בשלישי ובשביעי ומגלח ביום השביעי תגלחת הטומאה שהוא יום י"ד ומונה ל׳ יום ומגלח לטהרתו ביום ל"א שהוא יום מ"ה ואז מותר לשתות ביין ולהטמא למתים: זאת אומרת. מדתניא טמא ודאי ומוחלט ודאי שותה יין לאחר מ"ד יום ש"מ תער סותר לנזיר טמא שבעה ימים דאל"כ יזה בשבעה ימים הראשונים ויגלח בשביעי לצרעתו ובשמיני לטומאתו אלא ש"מ תער סותר לנזיר טמא וצריך להמתין אחר התגלחת שבעה: הדרן עלך שני נזירים

הלכה א מתני׳ עכו"ם אין להם נזירות. עכו"ם שנדר בנזירות אין הנזירות חל עליו ומותר בגילוח ובשתיית יין ובטומאת מת ואף על גב דנודרין ונודבין כישראל אפילו הכי נזירות לא ובגמרא מפרש מנא לן: שהוא כופף את עבדו. עבד שנדר בנזיר רבו כופהו לשתות ביין בע"כ אבל אשתו שנדרה בנזיר אינו יכול לכופה וכיון שנדרה ושמע ולא היפר לה שוב אינו יכול להפר: מיפר נדרי אשתו ואינו מיפר נדרי עבדו. שאם היפר נדר אשתו ואחר כך רוצה שתקיימנו אינה חייבת לקיימו ואם כפה עבדו לעבור על נדרו ואח"כ רוצה בקיומו חייב העבד לקיימו: ה"ג יצא לחירות משלים את נזירותו. לאו דוקא הפר אלא כפה עבדו לשתות יין ואחר כך יצא העבד לחירות חייב להשלים נזירותו אחר שיצא לחירות: עבר מכנגד פניו. ברח מרבו אחר שנדר בנזיר: רבי מאיר אומר לא ישתה כו׳. בגמרא מפרש פלוגתייהו: **גמ׳** העכו"ם אין להם נזירות. מנלן דכתיב דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר וגו׳ דוקא בני ישראל נודרין בנזיר אבל לא עכו"ם: ופריך כמה דאת אמר איש. דכתיב איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם ודרשינן איש הוה סגי מה תלמוד לומר איש איש לרבות את העכו"ם שמביאין נדרים ונדבות כישראל: אמור אף הכא כן. שגם נזירות נדר הוא א"כ יחול עליהם נזירות ויביאו קרבנותיהם א"כ ה"נ ניתא איש לרבות עכו"ם ובני ישראל למעוטי עכו"ם מקרבן: ומשני שנייא היא. שאני הכא דכתיב בנזיר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש ודרשינן את שיש לו כפרה מביא קרבן יצאו עכו"ם שאין להם כפרה שאינן מביאין חטאת אלא נדרים ונדבות:

תמן

פני משה

לית לך אלא כדאמר רבי יעקב. כלומר דאין לך לתרץ אלא משום לאו דלא תקיפו הוא דלא היישינן דמשכחת לה שאינו עובר כדר"י דאמר נטלן הפאות מלמטן למעלן אסור דוקא שנטלן בפני עצמן והקיף הפאות והדר מגלה הראש אבל גלה כל הראש והקיף הפאות לא דהקפת כל הראש לאו שמה הקפה אבל משום השחתת הזקן אכתי ליכא לשנויי לך ועכ"ל דאפילו מספק דוחה: לא שנייא. רבי יוסי בר אבין אגופא דדינא פליג דאין הילוק בין שנטלן מלמטן למעלן בין מלמעלן למטן אסור דס"ל הקפת כל הראש שמה הקפה ואפי׳ מתגלחות האחרונות נמי ש"מ דמספק דוחה: ה"ג בתוספתא טמא בספק ומוחלט בודאי אוכל קדשים לאחר שמנה ימים ושותה יין ומטמא למתים לאחר ששים ושמנה ימים טמא בודאי ומוחלט בספק אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה יום שותה יין ומטמא למתים לאחר שבעים וארבעה יום טמא ודאי ומוחלט ודאי אוכל בקדשים לאחר שמנה ימים ושותה יין ומטמא למתים אחר מ"ד יום. וה"פ טמא בספק ומוחלט בודאי זקיק"ל תגלחת הנגע דוחה לנזירות בזמן שהוא ודאי וכשזה בא לפנינו מגלה תגלחת הלוטו מיד ולאחר שבעה ימים מגלה תגלחת שניה של מצורע ובשמיני מביא קרבנותיו ואוכל בקדשים ושותה ביין ומטמא למתים אחר ס"ח יום דכיון שטהר מצרעתו אינו יכול לגלח תגלחת טומאה אחר ז׳ ימים כדין נזיר טמא דשמא טהור הוא ועד שלשים אסור לגלח ומונה שלשים ומגלה ושמא טמא הוא ותגלחת זו תגלחת טומאה היתה הלכך צריך לחזור ולמנות עוד שלשים ומגלה כמלא שותה יין אחר ס"ח יום: טמא ודאי ומוחלט בספק. הרי זה אסור לגלח תגלחת ספק של מצורע בשלשים הראשונים ומונה שלשים ומגלה ומונה שבעה ימים ומגלח תגלחת שניה של מצורע ואוכל בקדשים אחר ל"ז ימים ואלו הימים לא עלו לו לנזירותו ועכשיו מונה שבעה ימים לימי טומאת נזירותו ומגלה תגלחת טומאה וחוזר ומונה שלשים לנזירות טהרה ומגלח כמלא שותה ביין ומטמא למתים אחר ע"ד יום: טמא ודאי ומוחלט ודאי. זה מגלה מיד לתגלחת הלוטו ומונה ז׳ ומגלה תגלחת שניה ואוכל בקדשים אחר כפרתו ומונה ז׳ ימים לתגלחת טומאה וחוזר ומונה שלשים לתגלחת טהרה ושותה יין ומטמא למתים אחר מ"ד יום: זאת אומרת שהתער סותר בנזיר טמא שבעה. שהרי אחר שמגלח תגלחת מצורע לעולם צריך למנות עוד שבעה לתגלחת טומאה מפני שגילוח התער סותר שבעה דבעינן שיהא בשערו כדי לכוף ראשן לעיקרן כדאמרינן לעיל בהרבה מקומות :

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני׳ העכו"ז אין להן נזירות. אם נזרו בנזירות אינה חלה עליהן ואין קרבנן קרב כדיניף טעמא בגמרא דכתיב בני ישראל ולא העכו"ז: נשים ועבדים יש להן נזירות. עבדים איתרבו מדכתיב ואמרת אליהם לרבות העבדים: שהוא כופף את עבדו. כופהו לשתות יין ולהטמא למתים בינל כרהו ובשאר הנדרים יש הילוק דאם יש בהן עינוי נפש או ביטול מלאכה אין הרב צריך לכופו אלא הם בטלים מאליהם דכתיב להסור אסר על נפשו מי שנפשו קנויה לו יצא עבד שאין נפשו קנויה לו ונדרים שאין בהן עינוי נפש וביטול מלאכה אין רבו יכול לכופו לבטלם וחייב העבד לקיימם ובשבועות אין הילוק וכן השבועות שנשבע העבד בטלים: שהוא מיפר נדרי אשתו ואינו מיפר נדרי עבדו. כדמפרש ואזיל שאם הפר נדרי אשתו היפר לה עולמית ואפי׳ רוצה אח"כ שתקיימנו אינה חייבת לקיימו מכיון שהפר לה פעם אחת ואם הפר לעבדו יצא לחירות: השלים את נזירותו. כלומר צריך הוא להשלים נזירותו אחר שיצא לחירות: עבר מכנגד פניו. שברח מרבו אחר שנדר ר"מ אומר לא ישתה יין כדי שילטער וישוב לרבו שיכופהו לעבור על נדרו ויהא מותר לשתות ביין: ורבי יוסי אומר ישתה. שלא יחלה וימות שהרי עתיד הוא לשוב לרבו שיבקש רבו אחריו ויחזירנו ונמצא כאלו היא ברשות רבו :

גמ׳ בני ישראל. כתיב למעוטי עכו"ז ופריך כמה דאת אמר בקרבנות איש לרבות העכו"ז שנודרים נדרים ונדבות כישראל ואמור אף ה"נ כן דהא בנזירות כתיב איש: שנייא היא. בנזירות דכתיב וכפר עליו יצאו עכו"ז שאין להן כפרה דלא איתרבו אלא לנדרים ונדבות אבל לא לקרבנות הובה לכפרה:

תמן

עין משפט נר מצוה

כד

א מיי׳ פ"י מנזירות ה"יא

א

ב מיי׳ פ"ג שם הט"ז

ב

ג מיי׳ שם וה"ז

ג

ד מיי׳ שם ה"ט

ד

ה מיי׳ שם טוש"ע י"ד סי׳ רלד סל"ט

ה

ו מיי׳ פי"א מנדרים הט"ג לאוין רמב טוש"ע שם ס"ב וסל"ו

ו

ז מיי׳ פ"ב מנזירות ה"ז

יח

ז

ח מיי׳ פי"ב מנדרים הט"ג שם טוש"ע ... בכ"ה

ח

ט מיי׳ פ"ב מנזירות ה"ח טוש"ע שם סי׳ רסז סע"ב

ט

י מיי׳ שם ה"ט ובכ"מ

י

כ מיי׳ פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ב

ציון ירוש"ים

צבב"י נוזרין בנזיר. ע׳ משנה למלך פ"י מה׳ מלכים ה"ז בא"ד בס :

מסורת הש"ס

נזיר ס ב

בב כח א

שם סב ג

מנחות עג ב

חולין יג

ויקרא כב

במדבר ו

תמן *תנינן העכו"ם רבי מאיר אומר א נערך אבל לא מעריך ר' יהודה אומר מעריך אבל לא נערך וזה וזה מודין ב שהן נודרין ונידרין ר' ירמיה בעי מ"ד תמן מעריך והכא מזיר מ"ד נערך הכא ניזור ניזור היך איפשר ישראל מזיר את העכו"ם ושמע הוא ליה אלא בשאמר ישראל הריני נזיר ושמע העכו"ם ואמר מה שאמר זה עלי אינו אלא כפורע חוב מזיר היך איפשר עכו"ם מזיר את ישראל ישראל לישראל אינו מזיר ועכו"ם מזיר את ישראל אלא בשאמר העכו"ם הריני נזיר ושמע ישראל ואמר מה שאמר זה עלי מה מיעטת בו ישראל בבל יחל ואין העכו"ם בבל יחל אמר רבי יונה ישראל יש להן היתר חכם עכו"ם אין להן היתר חכם אמר רבי יוסי ישראל צריכין היתר חכם והעכו"ם אין צריכין היתר חכם ואתייא דרבי יוסי כדרבי אבהו חדא נכרית אתת לגבי רבי אבהו אמר לאבימי בר טובי פוק ופתח לה בנולד ודרבי יונה כרבי אחא דאמר *הוא לבן הוא ג כושן רשעתיים. ולמה נקרא שמו כושן רשעתיים שעשה שתי רשעיות אחת שחילל את השבועה ואחת ששיעבד בישראל שמונה שנה ויכוף את אשתו לא כן *אמר רבי הונא ג הנייתי עליך כופה ומשמשתו הנייתך עלי הרי זה יפר שנייה היא שהוא הנייתו והנייתה ולא יכוף את עבדו שנייא היא דכתיב ו כי נזר אלהיו על ראשו את שאין לו אדון אחר יצא עבד שיש לו אדון אחר היה יכול למחות על דבר רבו אומר לו הלכה היא שמע לדברי רבך כפפו רבו וניטמא מהו שיביא קרבן טומאה וכי נזיר הוא לא את הוא שגזרתה עליו שיטמא

פני משה

תמן תנינן . בערכין העכו"ם רבי מאיר אומר נערך אם אמר הישראל ערכו של עכום"ז זה עלי נותן ערכו כפי שניו וכן העכום"ז שאמר ערך עצמי עלי נותן ערכו : אבל לא מעריך . אם אמר העכום"ז ערכו של פלוני עלי : רבי יהודה אומר מעריך אבל לא נערך . ומפרש התם טעמייהו דתרי קראי כתיבי חד ריבוי וחד מיעוט בני ישראל מיעט את העכום"ז איש כי יפליא ריבה ואפילו עכום"ז במשמע ר"מ סבר הואיל ומצינו שריבה הכתוב בנערכין יותר מבמעריכין שהרי חש"ו נערכין אבל לא מעריכין הלכך שדי ריבויא לנערך ומיעוטא למעריך ורבי יהודה סבר מצינו שריבה הכתוב במעריכין יותר מבנערכין שכן טומטום ואנדרוגינוס מעריכין אבל לא נערכין הלכך שדי ריבויא למעריכין ומיעוטא לנערכין : שנודרין . אם אמר דמי פלוני עלי ונידרין אם אמר אחר עליו דמי עכום"ז זה עלי או אם אמר על עצמו דמי עלי : רבי ירמיה בעי . מי אמרינן דפליגי ה"נ בנזירות כן שהרי בנזירות כתיב בני ישראל מיעוטא ואיש ריבוייא ומ"ד תמן מעריך והכא נמי מזיר ומ"ד נערך הכא ניזור : ניזור היך אפשר גרסינן . כלומר דהכא לא שייכא לתרווייהו דהיך אפשר לומר דהעכום"ז ניזור הוא דהיכי דמי אם ישראל מזיר את העכום"ז ושמע הוא ליה בתמיה : אלא בשאמר ישראל הריני נזיר ושמע העכום"ז ואמר מה שאמר זה עלי. להביא את קרבנותיו: אינו אלא כפורע חוב . של הישראל ומאי ניזור שייך הכא דודאי אין לומר שמקבל עליו נזירות כמו זה הישראל דא"כ מאי ממעטינן ממיעוטא דבני ישראל דאינו נזיר לאחרים לא צריכא דמי ישמע לו : מזיר היך אפשר . וכן נמי לא שייכא ריבויא דאיש שיהא מזיר ומיעוטא דבני ישראל שלא יהא ניזור דהיכי דמי אם עכום"ז מזיר את ישראל הא אפי' ישראל לישראל אינו יכול להזיר דאפילו האב המדיר את בנו בנזיר אי לאו דהלכה למשה מסיני הוא לא היה יכול להדירו ועכום"ז מזיר את ישראל : אלא כשאמר העכום"ז הריני נזיר ושמע ישראל ואמר מה שאמר זה עלי . הא נמי לא אפשר דא"כ מה מיעטת בו שהרי אתן דס"ל ריבויא למזיר אתא מיעוטא שלא יהא ניזור הוא ואם הנזירות לא חלה על העכום"ז א"כ מה שאמר הישראל מה שאמר עכום"ז הזה עלי לאו כלום הוא הלכך לא מצי למיתני פלוגתייהו הכא ולגמרי הוא דממעטינן לי' לעכום"ז מנזירות : ישראל בבל יחל . דנדרים דכתיב לבני ישראל ואין העכום"ז בבל יחל ופליגי רבי יונה ורבי יוסי לענין מה מיעטיה קרא רבי יונה ס"ל שאין להם היתר חכם דנפקא לן היתר חכם מדכתיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו ועכום"ז לא איתיה בהאי דלא יחל : רבי יוסי אמר . שאין צריך היתר חכם מיעטיה קרא שהוא מיחל בעצמו את נדרו : ואתייא דר' יוסי כדר' אבהו . שעכום"ז אחת באת לפניו לשאול על נדרה ואמר לאבימי לא ופתח לה בנולד דס"ל אין צריכה היתר חכם שהרי אין פותחין בנולד : אחת שחילל את השבועה . שנשבע ליעקב אבינו בכריתות ברית השלום אלמא דחל שבועה על העכום"ז מדקרי לה רשעת ומדדרים שחילל את השבוע' ש"מ שאין מועיל לו התרה : ויכוף את אשתו . ואמאי צריך להפר דקס"ד על כל נדרים קאי ואפילו נדרה האשה ממנו ולא כן אמר רב הונא האשה שאמרה הנייתי עליך כופה ומשמשתו דמשעבדא ליה ולא חל הנדר : הנייתיך עלי ה"ז יפר . שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו : שנייה היא . התם שהוא הנייתו והנייתה ומשעבדא ליה וא"צ להפר אבל הכא שנדרה שלא לשתות יין הנייתה לבד היא ויפר : ולא יכוף את עבדו . דמכיון דאיתרבו עבדים לנזירות מקרא ואמרת אליהם אמאי כופהו לעבור על נזרו : שנייה היא . בנזירות דכתיב ונזר אלהיו וגו' משמע את שאין לו אדון אחר אלא אלהיו ומסתברא דמוקמינן להאי קרא בשאין רבו מתרצה בנזירותו ויש לו אדון אחר בזה וקרא דואמרת דמרבינן עבדים היכא דרבו רוצה בנזירותו שחל עליו נזירות : היה יכול למחות על דבר רבו . שכופהו לעבור נזירותו ויש יכולת בידו שלא לשמוע לו ורוצה לקיים נזירותו אומרים לו הלכה היא כך ושמע לדברי רבך שכשאינו מתרצה אין עליך נזירות : כפפו רבו וניטמא . שכפאו להטמא ולא כפאו מקודם לעבור על נזירותו מהו שיביא קרבן טומאה דקס"ד הואיל ואינו כופהו אלא בשעת הטומאה ובתחלה חלה עליו נזירות איכא למימר דחל עליו חיוב קרבן טומאה : וכי נזיר הוא . ומאי קא מיבעיא ליה הרי בשכפאו רבו להטמא בטלה נזירותו : לא את הוא שגזרת עליו שיטמא . כלומר הא אם כפאו רבו בתחלה לעבור על נזירותו לא אתה הוא שגזרת שיטמא

קרבן העדה

תמן תנינן. ערכין פ"ק : רבי מאיר אומר נערך. אם אמר ישראל ערכו עלי נותן ערכו כפי שניו של עכו"ס : אבל לא מעריך . אם אמר העכו"ס ערכי עלי או ערך אחרים עלי לא אמר כלום : רי"א מעריך. אם אמר על ישראל ערכו עלי נותן ערכו : אבל לא נערך. אמר על עצמו ערכי עלי או שאמר ישראל ערך עכו"ס זה עלי אינו כלום : זה וזה מודים שנודרים ונידרין. אם אמר דמי ישראל עלי או שאמר הישראל דמי עכו"ס פלוני עלי חייבין ליתן : ר"י בעי. מי נימא מ"ד בערכין עכו"ס מעריך אע"ג דכתיב דבר אל בני ישראל איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' לא דריש בני ישראל למעוטי שאינו מעריך אלא שאינו נערך סובר נמי העכו"ס מזיר אחרים אבל לא ניזור דבנזיר נמי כתיב בני ישראל מ"ד נערך אף הכא ניזור אבל לא מזיר : ופריך *מזיר היך אפשר . שיהא מזיר אי בשאמר ישראל לעכו"ס שיהא נזיר קשיא וכי שמע העכו"ס לישראל בתמיה : אלא שאמר הישראל הריני נזיר ושמע העכו"ס ואמר מה שאמר זה עלי . דעיקר נזירותו מאחרים : אינו אלא כפורע חוב. שמקבל על עצמו לפרוע חוב נזירות של ישראל ואין זה נזיר : ואו ניזור היך אפשר. בשאמר העכו"ס ישראל זה יהא נזיר קשיא ישראל לישראל חבירו אינו יכול להזיר ועכו"ס לישראל יזיר בתמיה : ה"ג ועכו"ס מזיר את ישראל : מה מיעטת בו. כלומר א"כ בני ישראל מאי ממעט דהא אף ישראל אינו מזיר חבירו בענין אחר אלא בכה"ג: ומשני ישראל בבל יחל כו'. קרא אתי למעוטי שאם עבר העכו"ס על נזירותו אינו עובר על בל יחל : א"ר יונה. עוד חילוק אחר איכא וקמ"ל קרא לחלק בין ישראל לעכו"ס ישראל הוא דאינו מוחל לעצמו אבל אחרים מוחלין לו ועכו"ס אפי' אחרים אין מוחלין לו: א"ר יוסי. איכא למימר איפכא ישראל צריך היתר חכם אבל העכו"ס יכול להפר לו אדם אחר אפי' אינו חכם: ה"ג דר' יוסי כדר' אבהו: חדא נכרית אתא לגבי ר' אבהו. להתיר לה נדרה: אמר לאבימי בר טובי. דלא הוה חכם לא ופתח לה בנולד והתר לה ש"מ דא"צ חכם ונראה דגרסי' בטי בר טובי דאמרינן בבבלי פרק בתרא דקידושין דעבדא הוה וברמות רוחיה לא שקיל גיטא דחירותא: אחת שחילל את השבועה. שנשבע ליעקב אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה ולר' יוסי אין ראיה משם דשמא התיר לו אדם אחר שבועתו אבל לר' יונה ניחא שאין התרה לנדר עכו"ס: ופריך ויכוף את אשתו. שתעבור על נדרה בלא הפרה ואפי' לא ביטל הנדר בלבו וכי לא כן אר"ה שיכול לכופה: הנייתי עליך. שאסרה לעצמה בנדר הנייתה על בעלה כופה ומשמש עמה בעל כרחה וא"צ הפרה: הנייתך עלי. אינו יכול לכופה וצריכה הפרה וה"נ שאוסרת הנאתה לעצמה יכפנה : ומשני שנייה היא. שאני תשמיש שהוא הנייתו והנאתה הלכך יכול לכופה משא"כ נזירות שאינה אלא הנאת עצמה : ופריך ולא יכוף את עבדו. דהא הוקשו עבדים לנשים לכל מצות שבתורה א"כ כיון דיש להם נזירות מנ"ל דרבו יכול לכופו : ומשני שנייה היא. שאני נזירות דכתיב ביה כי נזר אלהיו על ראשו את שאין לו אדון אחר אלא אלהיו כו': היה יכול למחות על דבר רבו. שהעבד חזק ממנו ואינו יכול לכופו בעל כרחו אומרים לו כך הלכה שיכול למחות בך ואע"פ שאינו יכול לכופך שמע לדבריו : כפפו רבו. שיעבור על נזירותו ואח"כ נטמא מהו שיביא קרבן טומאה : ופשיט וכי נזיר הוא. הלא אתה הוא שגזרת עליו שישמע לדברי רבו ויעבור על נזירותו ולא אמר שיביא קרבן טומאה בתמיה וכי בכה"ג יביא קרבן טומאה ל"א אילו גזר עליו רבו שיטמא

רידב"ז

כפפו רבו וגטמא מהו שיביא קרבן טומאה. ופריך וכי נזיר הוא דקס"ד דהא דרבו יכול לכופו הוא דמבטל ממנו ע"י כפיה דיני נזירות כמו באשה ע"י הפרה א"כ פשיטא דאינו מביא קרבן טומאה ומשני דו"א דהא דרבו יכול לכופו הוא לאו דמבטל ממנו נזירות ז"א אלא דכן הלכה דאע"ג שהוא נזיר יכול לכופו והוי דומה כמו שאנו כופין לנזיר שיטמא למת מצוה ואעפ"כ נזיר הוא וה"נ דכוותיה והיינו דמשני לא את הוא שגזרת עליו שיטמא את אמר מביא קרבן

שנויי נוסחאות (פ"ס) ניזור היך בנ"ו מזיר היך. (פ"ס) מזיר היך בנ"ו ניזור היך. (פמ"ו) דרבי יוסי בנ"ו דרבי יונה.

אמרי ברוך

בפנים אמר ר' יונה ישראל יש להן היתר חכם וכו', נ"ב יעוין מל"מ פ' י' מהלכות מלכים דין ז': שם ד"ה אחת שחילל את השבועה וכו', ולר' יוסי אין ראיה וכו' נכתב בגלדו לרבי יוסי יש לומר דקבילא ליה כדברי הבבלי בחלק דף ק"ס הוא בלעם הוא כושן הוא לבן הארמי. והשתי רבקות היה אחד בימי יעקב ואחד בימי השופטים יעוי"ש בכע"י :

בקרבן העדה ד"ה אמר לאבימי בר טובי דלא הוה חכם וכו', נ"ב א"נ לפי דבכאים הוא מדפסם בנולד והדין שאין פותחין בנולד :

מסורת הש"ס

א) נזיר סב ג (תוספתא פ' בתרא)

שיטמא את אמר מביא קרבן טומאה ובא מביא קרבן טומאה כפפו רבו וניטמא מהו שיסתור וכי נזיר הוא אלא את הוא שגזרת עליו שיטמא את אומר סותר ובא סותר פשיטא דא מילתא ניטמא ואחר כך יצא לחירות מביא קרבן טומאה מהו בשכפפו רבו או בשלא כפפו רבו אין תימר בשכפפו מביא קרבן טומאה אין תימר בשלא כפפו רבו ישלם כל זמן שהוא תחתיו אמר רבי יוסי בשכפפו רבו אנן קיימין שלא תאמר הואיל ויצא לחירות תפקע ממנו נזירות בטומאה לפום כן צריך מימר א מונה לנזירות בטומאה אמר ר' יוסי עבד שאמר הריני נזיר לכשאצא לחירות כופו לנזירות *עבד ב כופה לנזירות ואינו כופה לא לנדרים ולא לשבועות רבי ירמיה בעא קומי ר"ז כפפו

קרבן העדה

שיטמא וכי תאמר שיביא קרבן טומאה ה"נ שכפאו רבו לעבור על נזירותו אף ע"פ שלא כפאו על הטומאה אינו מביא קרבן טומאה וכן יש לפרש בעיא דבסמוך לענין סתירה: פשיטא דא מילתא. פשיטא דבר זה הא דתנן מתני' יצא לחירות משלים נזירותו היינו שנטמא ויצא לחירות הוא מביא קרבן טומאה: ופריך מהו במאי קמיירי מתני' דבעבד שכפאו רבו שיעבור על נזירותו או בשלא כפאו ממ"כ קשיא: אי בשכפאו רבו. בזה תאמר שיביא קרבן טומאה בתמיה הא את שגזרת עליו שיטמא עצמו: אי בשלא כפאו רבו. איך תנן במתני' יצא לחירות משלים נזירותו הא אפי' כל זמן שהוא תחת רבו יכול להשלים נזירותו: אמר רבי יוסי. לעולם בשכפאו רבו איירי מתני' ואי קשיא למה יביא קרבן טומאה באמת א"צ להביא קרבן טומאה אלא הא קמ"ל שלא תאמר כיון שנטמא ויצא לחירות תיבטל ממנו נזירותו דבשעה שיצא לחירות לא חל עליו נזירות שהרי טמא היה לפיכך צריך למיתני דאפ"ה צריך להשלים נזירותו: כופו. רבו שיעבור על נזירותו ולא אמרינן לכפות לרבו שיוציאנו לחירות כדי שיקיים נזירותו: עבד כופהו. רבו שיעבור על נזירותו אבל אינו יכול לכופו

דאם יש בהן עינוי נפש או ביטול מלאכה אינו צריך לכופו דלא הלו עליו כלל כדפרישית במתני' ואם אין בהם ביטול מלאכה ולא עינוי נפש אינו יכול לכופו:

פני משה

שיטמא שהרי אין כאן נזירות וכי את אומר בזה כשנטמא אח"כ שמביא קרבן טומאה וכא מביא קרבן טומאה בתמיה דמאי שנא הכא כשרבו כופהו להטמא ממילא בטלה הנזירות וכן מתפרשא בעיא דלקמיה לענין סתירה דלא שייכא סתירה כשרבו כופהו להטמא: פשיטא דא מילתא. אם נטמא ואח"כ יצא לחירות שמביא קרבן טומאה על טומאתו מכבר מיהו הא קמיבעיא לן: מהו בשכפפו רבו או בשלא כפפו רבו. אימתי הוא מביא אם אפי' בשכפאו רבו הוא מביא או דוקא בשלא כפאו רבו: אין תימר. ומתמה הש"ס מאי קמיבעיא לך פשיטא בשלא כפאו רבו דאין תימר בשכפאו רבו לעבור וכי בזה הוא מביא קרבן טומאה: אין תימר. ולטעמיך דאין תימר בשלא כפפו רבו מיירי מאי אריא דקאמר ואח"כ יצא לחירות וישלים נזירותו כל זמן שהוא תחתיו שהרי אין רבו כופהו לעבור על נזירותו: אמר רבי יוסי. לעולם בשכפפו רבו אנן קיימין והיינו שאחר שנטמא כפאו לעבור על נזירותו ולא תיקשי מהשתא דא"כ מאי קמ"ל. פשיטא שאחר שיצא לחירות מביא הוא קרבן טומאה שהרי בשעה שנטמא עדיין בנזירותו היה הא קמ"ל שלא תאמר הואיל ויצא לחירות תפקע ממנו נזירות בטומאה שאלו הימים שהיה בטומאתו יפקעו ממנו ולא יעלו לו למנין ויסתרו ימים הראשונים כדין שאר נזיר: לפום כן צריך מימר מונה לנזירות בטומאה. שמונה משעה שנטמא ואין הטומאה סותרת נזירותו הואיל ובשעת הטומאה עדיין לא יצא לחירות והיינו דקאמר יצא לחירות מביא קרבן טומאה לומר שאינו בזה אלא שחייב קרבן טומאה אבל אינו סותר לימי נזירותו ומונה משעה שנטמא: עבד שאמר הריני נזיר לכשאצא לחירות כופו לנזירות. האי כופו ע"כ לאו לביטול נזירות מתפרשא שהרי כל זמן שהוא תחתיו לא חלה עליו נזירות אלא כופו לקיים נזירותו הא כיצד מוציאו לחירות והלה עליו נזירות וקמ"ל דמעכשיו היילא עליה אע"פ שאמר לכשאצא לחירות ולא הוי הולה נדרו בדעת אחרים: עבד כופו לנזירות. לענין נזירות הוא דאמרינן דכופהו אבל לא לנדרים ולשבועות

כפפו

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ב מנזירות הי"ם וכראב"ד וכס"מ

טו ב מיי' שם ה"ח ופ"כ משבועות ה' והשגות וכמ"ע

רידב"ז

קרבן טומאה וכא מביא קרבן טומאה א"כ ה"נ אע"פ שמחויב לשמוע דברי רבו מ"מ מביא קרבן טומאה [וכזה אין נ"מ בין אם נזירות העבד הוא מדאורייתא או מדרבנן דהא כתבו התוס' ז"ל במס' נדרים דף ב' ע"א דאפילו למ"ד נזירות לשון שבדו להם חכמים מביא קרבן אבל מלקות לא מלינו על דרבנן ועיין בדברינו לקמן בד"ה מהו] ודוק:

פשיטא דא מילתא נטמא ואח"כ יצא להירות מביא קרבן טומאה. פי' דקאי אדלעיל אע"ג דמיבעיא לן בשכפפו רבו ונטמא אם מביא קרבן טומאה בעודו עבד אבל פשיטא דא מילתא שמביא הקרבן טומאה כשיצא להירות אפילו אם ת"ל דבעודו עבד פטור אבל כשהוא ב"ה הייב להביא קרבן הזה ופריך הגמ' מאי קמ"ל הא זה הוי במשנה דידן מפורש דגרסינן היפר לעבדו יצא להירות משלים נזירותו הרי מפורש דכשיצא להירות משלים נזירותו וצריך לנהוג אח"כ נזירות ואם כן מאי נ"מ בין נזירות דטהרה לנזירות דטומאה ומאי קמ"ל דבנטמא ויצא להירות מביא קרבן טומאה ומסיק וקאזיל מהו בשכפפו רבו או בשלא כפפו רבו פי' דמה מיירי מתני' דתני הפר לעבדו יצא להירות משלים נזירותו אם בשכפפו או בשלא כפפו אין תימר בשכפפו מביא קרבן טומאה פי' אין תימר דתני התנא דבשכפפו רבו והיה פטור מסדר הנזירות בעודנו עבד יעשה סדר הנזירות בשיצא להירות א"כ פשיטא דמביא קרבן טומאה ומאי מחדש הגמ' בזה הא מתני' היא אין תימר בשלא כפפו רבו ישלים כל זמן שהוא תחתיו פי' למה תני במתניתין דישלים נזירותו כשיצא להירות וכי מי עכבו לעשות סדר נזירותו בעודו תחתיו בשלמא הא ניחא אם היה מוקי המתניתין בשלא כפפו דאז היה חיוב נזירות עליו אפילו בעודו עבד ע"כ צריך כשיצא לחירות להשלים או שפיר קמ"ל דבנטמא צריך להשלים כשיצא להירות אפילו כשכפפו ולא שייך קרבן טומאה כדמיבעיא לעיל להד צד איבעיא דאינו מביא קרבן טומאה בעודנו עבד וע"כ קמ"ל דאף דבעודנו עבד מיבעיא לן אם מביא קרבן טומאה אבל פשיטא דא מילתא כשנשתחרר מביא קרבן טומאה וממתניתין אין ראיה דמיירי בשלא כפפו וע"כ שפיר קמ"ל אבל הא קשיא אי בלא כפפו יביא כ"ז שהוא תחתיו וע"כ דמיירי מתניתין נמי בשכפפו ע"ז אמר ר' יוסי בשכפפו רבו אנן קיימין שלא תאמר הואיל ויצא להירות תפקע כו' פי' דע"כ מתניתין מיירי כשכפפו רבו ואע"פ שהיה פטור לעשות בעודו עבד עכ"ז משלים כשיצא להירות [כדפי' רש"י ז"ל מתחיל למנות מחדש עיי"ש] ואי דע"כ מיירי מתניתין שכפפו רבו ולא היה יכול להשלים. לגמרי סדר נזירות ומשלים כשיוצא לחירות א"כ קשה מאי קמ"ל בנזירות דטומאה ז"א דהא בשכפפו רבו והיה פטור אז והיה המנין נזירות בשעת פטור צריך מנין הדש לאחר שילא לחירות ומה שמנה בעודו עבד לא נכנס במנין וע"כ שלא תימר אף בנזירות טומאה כן הואיל ויצא להירות תיפקע ממנו נזירות בטומאה כמו הנזירות דטהרה ולא מלטרף נזירות דעבדות לנזירות דב"ח דכב' גופים חשיבי לפום כן צריך מימר מונה לנזירות בטומאה פי' דקמ"ל דעולה למנין הימים שמנה לנזירות בטומאה ומזה הוא שורש חזק שילא להרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ב מה' נזיר הי"ע וז"ל נזר והשלים נזירותו וגילח ולא ידע רבו ואח"כ יצא להירות ה"ז יצא ידי נדרו אבל אם נדר ולא גילח ויצא להירות לא יצא ידי נדרו נטמא ואח"כ יצא להירות מונה משעה שנטמא עכ"ל ז"ל וכתב הראב"ד ז"ל על בבא דנדר ולא גילח ויצא להירות לא יצא ידי נדרו א"א אין לזה שורש אלא בשכפפו רבו כו' עי' בכ"מ ז"ל שמפרש דעת הראב"ד ז"ל דה"ק אין לזה שורש אלא באחד משתי פנים או שכפאו רבו או בשלא כפאו רבו ומאי לא יצא לאו למימרא שלא עלו הימים שנזהר בנזירותו אלא היינו לומר שלא יצא עד שיביא קרבנותיו ויגלח כו' עכ"ל ז"ל ופשוט הדבר שמחולקין בגי' התוספתא בסוף מס' נזיר דגרסינן שם בנוסחה הדפוס נזר ולא גילח ויצא לחירות לא יצא ובנוסחא כ"י גרסינן

צריך לגלח עיי"ש ומהך סוגיא מוכח כשיטת הרמב"ם ז"ל דע"כ מיירי מתניתין בשכפאו רבו ולא היה צריך לנהוג נזירות בעודו עבד ומ"מ מחויב לנהוג נזירות בשילא להירות א"כ קשה מאי קמ"ל בהא דקאמר באם שצריך להביא קרבן טומאה בעודו עבד מיבעיא לן בשכפאו רבו ואבל פשיטא דא דכשילא לחירות דצריך להביא קרבן טומאה מאי קמ"ל הא בפירוש תנינן כן במתני' אפילו כשכפאו רבו ופטור מנזירות וקרבנות נזירות בעודנו עבד מ"מ מחויב הוא להנהיג נזירות וקרבנות נזירות כשילא להירות ע"ז משני דקמ"ל דלא תימר דנזירות דטומאה דמי לנזירות דטהרה וכמו בנזירות דטהרה נפקע ממנו ימים שמנה בעודו עבד וצריך להנהיג ולמנות מחדש כמו כן בנזירות דטומאה ע"ז קמ"ל דמונה לנזירות בטומאה ועיקר דקמ"ל דבטומאה עולה למנין א"כ מוכח פיסקא דהרמב"ם ז"ל דבנזירות דטומאה מונה משעה שנטמא אבל בנזירות דטהרה צריך למנין הדש והרמב"ם ז"ל מיירי נמי בשכפפו רבו כדמשמע מלשונו. נזר והשלים נזירותו וגילח ולא ידעו רבו ואח"כ יצא להירות ה"ז יצא ידי נדרו הבל אם נדר ולא גילח כו' ומדכתב ולא ידעו רבו ולמה לא נקט ולא כפפו רבו אלא ודאי מיירי נמי בשכפפו רבו אך הוא השלים נזירותו וגילח ורבו לא ידע מזה ע"כ אם לא השלים ולא גילח וכשילא לחירות החוב מוטל עליו אין יכול להוציא ידי חובו במנין שמנה בעת פטור וכן כתב הטו"ח ז"ל במס' ר"ה דף כ"ח דאם עשה המלוה בשעת פטור לא יצא ידי חובו על שעת חיוב ומביא ראיה מהלוו עבד וחליו בן חורין אף לעצמו אינו מוציא וכתב שכל שכן הוא אם תקע בעודו עבד ונשתחרר דלא יצא דלא אתי לך עבדות ונפיק לך הירות. ומבואר בחידושינו בע"ה יתברך במסכת חגיגה פ"ק דו"ה דמוכח בפירוש בירושלמי במס' פסחים פ"ח וברמב"ם ז"ל דאם עשה המלוה בעת פטור פטור אח"כ בעת חיוב ומבואר מאד שם בע"ה דהנ"מ כשעשה המלוה בשעת פטור אמרינן דבעת חיוב לא נתחייב כלל כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בקטן שעשה פסח ראשון ונתגדל בשני אמרינן דלא נתחייב כלל בשני ואינו בתורת יצא י"ח בפסח ראשון ז"א דהא דרבנן אינו מוליא דאורייתא וכ"ש שעת פטור אינו מוליא שעת חיוב והנ"מ כשחשבינן ליה לבעל חיוב רק שצריך לצאת במה שעשה בראשונה ע"ז אמרינן דלא יצא י"ח אבל קטן שעשה פסח ראשון ונתגדל בשני אמרינן דלא חל עליו החיוב כלל בשני אבל אם היה חייב והוא צריך לצאת פשיטא דלא יצא במה שעשה בעת פטור כדעת הטו"ח ז"ל הנ"ל והילכך אם כפפו רבו והוא נהג נזירות ולא גילח ורבו לא ידע בו ונשתחרר אח"כ כיון דהוי עליו עדיין החיוב דנזירות וצריך לפטור כמה ימים ממנין נזירות של שעת עבדות שעת הפטור אינו יכול לצאת ידי חוב בזה כמו תקע כשהוא עבד ונשתחרר משא"כ אם נהג נזירות כשהוא עבד והשלים וגילח ואתה רוצה להייבו מחדש השתא כשנשתחרר ז"א כיון שעשה בשלימות כשהוא בר פטור לא נתחייב השתא כמו בקטן שעשה פסח ראשון ונתגדל בשני דפטור מפסח שני ולאו בתורת יצא ידי חובו ז"א אלא בתורת פטור וה"נ הוי בתורת פטור ופטור מנזירות כשנשתחרר משא"כ בכפפו ונטמא לענין מנין נזירות דטומאה שפיר השיב מנין מיום שנטמא וקמ"ל דכשנשתחרר מביא רק הקרבן טומאה לבד ולא בעי מנין חדש אלא מנין הראשון פוטר ודוק:

א"ר יוסי עבד שאמר הריני נזיר לכשאצא לחירות כופו לנזירות. פי' אע"ג דאמר הריני נזיר לכשאצא להירות מ"מ יכולת ביד הרב לכופו משום דגמרינן מנזר אלהיו על ראשו דצריך שלא יהיה לו אלא אדון אחד לא מבעיא לענין הנהגת נזירות דבעי שלא יהיה לו אלא אדון אחד אלא אפילו לקבלת הנזירות ג"כ בעינן שבעת שמקבל הנזירות לא יהיה לו אלא אדון אחד ודוק. ועיין בחבורינו שו"ת רידב"ז דבמקנה להעבד מעות עבור המלאכה שיעשה לאחר שישתחרר נמי קני רבו וע"ש ודו"ק:

ר' ירמיה בעי קומי ר"ז כפפו רבו ונטמא מהו שילקה או אינו אלא הלכה.

פי'

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ו מנזירות ה"ג

יז ב מיי' שם ה"ב

יח ג מיי' שם ה"ד והלכה יז

כפפו רבו וניטמא מהו שילקה או אינו אלא הלכה מה אנן קיימין אם בשנזירותו הלכה והלכה יש לכוף לוקה אם בשאילו ואילו מדבריהן לא ילקה אמר רבי מנא לוקין על ההלכה אלא אכן הוא אם בשנזירותו תורה והלכה יש לכוף ולוקה אם בשאילו ואילו מדבריהן לא ילקה כפפו רבו לדבר אחד מהו שיכוף אותו לכל הדברים באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי עבר מכנגד פניו רבי מאיר אומר לא ישתה ר' יוסי אומר ישתה מה אנן קיימין אם בשאמר בין בפניי בין שלא בפניי שתה אוף רבי מאיר מודה אם באומר בפניי שתה שלא בפניי אל תשתה אוף רבי יוסי מודה אלא כן אנן קיימין באומר שתה רמ"א בפני שתה ושלא בפני אל תשתה רבי יוסי אומר כאומר בין בפניי בין שלא בפניי שתה:

הלכה ב מתני'

א *נזיר שגילח ונודע שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר ואם טומאת התהום אינו סותר אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר ביצד ב ירד לטבול במערה ונמצא מת צף על פי המערה טמא נמצא משוקע בקרקע המערה ירד להקר טהור ליטהר מטומאת המת טמא שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור שרגלים לדבר: **גמ'** *אמר רבי יוחנן מאן תנא אם גילח ואם לא גילח רבי אליעזר ברם כרבנין ג עד שלא נזרק הדם עליו עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר טעמא דרבי אליעזר ו וגילח הנזיר את שער ראש נזרו התורה תלת לנזירותו בשערו השלים לנזירותו לא הספיק לגלח עד שנודע לו בספק קבר התהום סותר הפריש ק[...]לא הספיק לגלח עד שנתוודע

פני משה

כפפו רבו וניטמא מהו שילקה. דנהי דאמרינן רשות ביד הרב לכופו לעבור על נזירותו מיהו מיבעיא לן אם הוא לוקה על שעבר לנזירותו דהוי ליה שלא לנדור שלא מדעת רבו או אינו אלא הלכה ומפרש ואזיל הבעיא ומאי הלכה: ה"ג מה אנן קיימין אם בשנזירותו הלכה והלכה יש לכוף. דלא סבירא לן דרשא דקרא שהעבד נודר בנזיר מן התורה אלא דהלכה נאמרה כך והלכה היא דיש לרבו לכופו לעבור על נזרו לוקה ולקמיה פריך עלה: אם בשאלו ואלו מדבריהן. כלומר או דאמרינן שאלו ואלו מדבריהן נזירותו והא דרבו כופהו הכל מדבריהן הוא ולא ילקה: אמר רבי מנא לוקין על הלכה. בתמיה אם עיקר נזירותו לאו מן התורה הוא וכי לוקין על הלכה: אלא אכן הוא. הכי הוא דקמבעיא לן אם בשנזירותו תורה והלכה יש לכוף ולוקה גרסינן ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות. אם אמרינן דעבד איתרבי מקרא לנזירות אלא שהכמים קבלו כן מכי הלכה שרבו כופהו לעבור וא"כ לוקה הוא שהרי הוא גרם לעבור על מן התורה או אם אמרינן בשאלו ואילו מדבריהן ולא ילקה ולא איפשיטא: כפפו רבו לדבר אחד. לשתות ביין או להטמא למתים או לגלח: מהו שיכוף אותו לכל הדברים. כלומר מהו דאמרינן דדעת רבו הוא שכופהו לעבור על כל דברי נזירות או דדעתו היה בשביל דבר זה שכופהו בלבד ועדיין חייב הוא לנהוג נזירותו בשארי דברים: באנו למחלוקת. דבר זה באנו למחלוקת ר"מ ורבי יוסי דמתני': עבר מכנגד פניו. ומפרש האי תלמודא דהדלעיל קאי הפר לעבדו כו' ואם עבר מכנגד פניו ר"מ אומר לא ישתה ורבי יוסי אומר ישתה ומה אנן קיימין פלוגתייהו: אם בשאמר לו. בפירוש בשעה שהפר לו בין בפני בין שלא בפני שתה אף ר"מ מודה שישתה אפי' הלך מנגד רבו ואם שאמר לו בפירוש אל תשתה אלא בפני אף רבי יוסי מודה שלא ישתה אם הלך מפניו: אלא כן אנן קיימין באומר שתה. סתם ובהא פליגי ר"מ סבר סתמא בפניו דוקא משמע ור' יוסי סבר סתמא כאומר לו שתה בין בפני בין שלא בפני וה"נ אם כפאו לדבר אחד לר"מ כאומר לו לדבר זה דוקא אבל לא לשארי דברים ולר' יוסי סתמא לכל הדברים משמע:

הלכה ב מתני' נזיר שגילח. שהביא קרבנותיו וגלח עליהן ואח"כ נודע לו שנטמא בימי נזירותו: אם טומאה ידועה. טומאה שאפשר שהיתה ידועה מעולם כגון שאינה קבר התהום סותר וחוזר ומונה נזירות אחרת: ואם טומאת התהום. אם נודע לו שבמקום שעבר היתה טומאת התהום והיא טומאה שאין אדם אחר מכירה ואפי' בסוף העולם אע"פ שודאי טמא היה אינו סותר דהלכה היא כך בנזיר: אם עד שלא גילח. נודע לו אע"פ שהביא כבר קרבנותיו: בין כך ובין כך. בין טומאה ידועה בין טומאת התהום סותר דהא דגמירי דטומאת התהום אינה סותרת היינו דוקא אם נודע לו אחר גלוח של טהרה: כיצד. דין טומאת התהום: ירד לטבול במערה. שהיה טמא טומאת שרץ או טומאה אחרת כיוצא בה שאינה של מת וירד לטבול מטומאתו: ונמצא. כזית מן המת צף על פני המים כספק נטמא בו או לא טמא והא דתנן בפ"ד דטהרות ספק טומאה צפה על פני המים טהור ה"מ בשרץ אבל בטומאת מת טמא ואם נודע לו ספק זה אפילו לאחר שגלה טמא דזהו טומאה ידועה הואיל והיתה במקום שאפשר שיראוה בני אדם וירד לטבול לרבותא נקט דאע"ג שהיורד לטבול מטומאתו נזהר הוא מכל דבר הנטמא אפ"ה טמא: נמצא משוקע בקרקע המערה. במקום שטבל ובודאי נטמא אם נודע לו אחר שגלה וירד להקר כלומר אע"פ שלא ירד אלא להקר ולהצטנן ולא לטבול כדי שיהא נזהר מטומאה אפ"ה טהור אם לא היה טמא מת: ליטהר מטומאת מת. ירד לטבול במערה וליטהר מטומאת מת והיה שם מת משוקע בקרקע המערה טמא וסותר שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור: שרגלים לדבר. יש להעמיד דבר על חזקתו: **גמ'** מאן תנא אם גלה ואם לא גלח. דבתגלחת תליא מילתא רבי אליעזר היא דאמר לעיל בפ"ו דתגלחת מעכבת דס"ל ואחר ישתה אחר כל המעשים כלן ואם עד שלא גלח נטמא הוי כנטמא בתוך מלאת וסותר: ברם כרבנין עד שלא נזרק הדם עליו. הוא דסותר אבל אם נזרק עליו אחד מן הדמים שוב אינו סותר דס"ל ואחר ישתה אחר מעשה יחידי ותגלחת אינה מעכבת: טעמא דרבי אליעזר. דס"ל התגלחת מעכבת דכתיב וגלח הנזיר וגומר התורה תלת לנזירותו בשערו ועד שלא גלח נזיר מיקרי: השלים לנזירותו ולא הספיק לגלח. כלומר הא ודאי פשיטא לן דאם עד שלא גלח נודע לו שנטמא בקבר התהום סותר הוא לר"א ולרבנן כיון שנזרק עליו א' מן הדמים שוב אינו סותר מיהו הא קמיבעיא לן: הפריש קרבנותיו ולא הספיק לגלח עד שנתוודע

קרבן העדה

לכופו שיעבור על נדרו ושבועתו: מה אנן קיימין. מאי קמיבעיא ליה: אם כו'. הכי קמיבעיא אם נזירות שהעבד מקבל על עצמו הוא נזירות מן התורה והא דרבו יכול לכופו הוא הלכה לכך לוקה או דלמא מדאורייתא אין נזירות העבד כלום אלא מדרבנן והם אמרו רבו יכול לכופו הלכך לא ילקה על הטומאה: א"ר מנא לוקין על הלכה. בתמיה ואפי' אם הכפייה הלכה למה ילקה אחרי שההלכה כך היא שיעבור: ה"ג אלא אכן הוא אם בשנזירותו תורה ומדבריהן יש לכוף לוקה כו'. וה"פ אלא הכי קמיבעיא ליה אם מדאורייתא נזיר הוא אלא חכמים אמרו שכופו מפני תקנת העולם שאם יקניטנו רבו ילך וידור עצמו בנזירות ומתבטל ממלאכת רבו הלכך ראוי הוא למלקות ואם גם נזירותו דרבנן אינו לוקה ואפשר לקיים הגי' שלפנינו וה"ק מיבעיא ליה אם כך ההלכה שכופהו ולוקה והראשון נראה: באנו למחלוקת ר"מ ור"י. לר"מ דסובר שלא בפניו לא ישתה ש"מ מיחה לדבר אחד לא הוי מחאה לשאר דברים לר"י דאמר מיחה סתם הוי מחאה אפי' שלא בפניו ה"ה מיחה לדבר אחד הוי מחאה לכל דבר: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אף ר"מ מודה. אפי' עבר מכנגד פניו ישתה שהרי פירש ואמר אפי' שלא בפניו ישתה: אף ר"י מודה. דלא ישתה שהרי פירש שלא בפניו לא ישתה: אלא. כי פליגי באומר סתם שתה ר"מ סובר דה"ל כאומר בפני שתה ושלא בפני אל תשתה ור"י סובר דה"ל כאומר בין בפני בין שלא בפני שתה:

הלכה ב מתני' נזיר שגילח. נזיר שהביא קרבנותיו וגילח עליהן אח"כ נודע לו שנטמא בימי נזירותו: אם טומאה ידועה. בשעה שעבר על הטומאה נודע לאדם שיש שם טומאה סותר וחוזר ומונה נזירות אחרת אע"פ שכבר גילח: אם טומאת התהום. בגמ' מפרש איזה טומאת התהום: אינו סותר. אע"פ שודאי טמא היה כיון שלא נודע אינו סותר דכך הלכה בנזיר: אם עד שלא גילח. תגלחת טהרה אע"פ שכבר הביא קרבנותיו הואיל ונודע לו קודם הגילוח: בין כך ובין כך. בין טומאה ידועה בין טומאת התהום סותר דכך גמירי טומאת התהום סותר אא"כ נודעה אחרי טהרתו כולה:

גמ' מאן תנא. דמחלק בין קודם גילוח לאחר הגילוח: ר"א היא. דאמר תגלחת מעכב הנזיר מלשתות ביין הלכך כל שלא גילח ה"ל כאלו הוא בתוך מלאת ואפילו טומאת התהום סותר: ברם כרבנן. אבל לרבנן דאמרי אין התגלחת מעכב אלא משנזרק עליו אחד מן הדמים מותר ביין ה"נ אם נזרק עליו אחד מן הדמים ואח"כ נודע לו שנטמא בטומאת התהום אינו סותר דה"ל כלאחר מלאת: וגילח הנזיר את ראש נזרו. מיתורא דהנזיר קדריש דהא ביה מבתעי קרא אי נמי מיתורא דנזרו קדריש דהוה ליה למכתב וגלח את ראשו אלא לומר לך בגילוח תלה הנזירות כל זמן שלא גילח הרי זה נזיר ואסור ביין אי נמי הכי קאמר מדכתיב וגילח הנזיר את ראש נזרו ולקח את שער ראשו ונתן על האש שער דסיפא למה לי לומר לך דבשער נזרו תלוי ופי' זה נראה עיקר: ה"ג השלים לנזירותו ולא הספיק להפריש קרבנותיו עד שנתוודע כו'. וה"פ פשיטא לן אם נתוודע לו טומאת התהום עד שלא הפריש קרבנותיו שסותר מיהו הא קמיבעיא לן אם נתוודע

רידב"ז

פי' אע"ג דכפפו רבו ונטמא מ"מ אסור לו בעלמו לטמא דהא כפפו רבו הוי כמו דמטמא למת מצוה דאע"ג דהוא נזיר מ"מ מותר לו לטמאות וה"נ אע"ג דהוא נזיר מ"מ הא הוא שגזרת עליו לטמאות וכדאיתא לעיל בסמוך וכמו דנטמא במת מצוה מ"מ אסור לו לטמאות לטומאה אחרת כמו כן הכא וע"ז שאל מה אנן קיימין אם בשנזירותו הלכה והלכה יש לכוף לוקה אם בשאלו ואלו מדבריהן לא ילקה פי' דהא מיבעיא ליה אם אלו ואלו הלכה ע"כ לוקה או שאלו ואלו מדבריהן ואינו לוקה ע"ז שאל ר"מ ולוקין על ההלכה בתמיה אלא הכן הוא אם בשנזירותו תורה והלכה יש לכוף לוקה אם בשאלו ואלו מדבריהן לא ילקה ודוק: אלא

מסורת הש"ס: נזיר סג א; שם

תורה אור: וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו

שנויי נוסחאות (ר"ג) הלכה והלכה נד"ו תורה והלכה. (פ"ה) תורה והלכה נד"ו הלכה והלכה. (פי"ד) כאומר נד"ו באומר. (פכ"ז) וגילח הנזיר את שער ראש נזרו במקרא "וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו".

שנתוודע לו קבר התהום אמר רבי זעירא קומי רבי מנא ולא מתניתא היא ולא הוא גילח הוא לא גילח כרבי ליעזר הוא עד שלא נזרק עליו הדם הוא משנזרק עליו הדם כרבנין *מניין לספק קבר התהום ר' יעקב בר אחא בשם רבנן °או בדרך רחוקה לכם מה לכם בגלוי אף כל דבר שהוא בגלוי יצא קבר התהום שאינו בגלוי עד כדון עושי פסח נזיר מנין רבי יוחנן בשם רבי °וכי ימות מת עליו מה עליו שהוא בגלוי אף כל דבר שהוא בגלוי יצא קבר התהום שאינו בגלוי ציבור שניטמא בספק קבר התהום מהו שירצה עליו הציץ ק"ו ה ומה אם יחיד שהורעתה כוחו בטומאה ידועה ייפיתה כוחו בקבר התהום ב ציבור שיפיתה כוחו בטומאה ידועה אינו דין שתייפה כוחו בקבר התהום קל שאתה מיקל ביחיד את מחמיר בציבור קל שאתה מיקל ביחיד שאם נתוודע לו לפני זריקה יעשה כמי שניטמא לאחר זריקה בשביל שלא ידחה לפסח שני את מחמיר עליו בציבור שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שניטמא לפני זריקה בשביל שלא יאכל הבשר קל שאת מיקל בנזיר טהור את מחמיר בנזיר טמא קל שאת מיקל בנזיר טהור שאם נתוודע לו לפני זריקה יעשה כמי שניטמא לאחר זריקה בשביל שלא יביא קרבן טומאה את מחמיר בנזיר טמא שאם נודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שניטמא וחזר וניטמא בשביל שיביא קרבן טומאה על כל אחד ואחד כהדא דתני *ניטמא וחזר וניטמא מביא קרבן על כל אחד ואחד עובד של פסח מהו שירצה עליו הציץ קל וחומר מה אם הבעלים ג שהורעתה כוחן בזקן וחולה ד ייפיתה כוחן בקבר התהום עובד ה שייפיתה כוחו בזקן וחולה אינו דין שתייפה כוחו בקבר התהום לא אם אמרת בבעלים שייפיתה כוחן בשאר כל טומאות שבשנה תאמר בעובד שהורעתה כוחו בשאר כל הטומאות שבשנה הואיל והורעתה כוחו בשאר כל הטומאות שבשנה הורע כוחו בטמא מת בפסח מאי כדון לכם

במדב' ט

שם י

קרבן העדה

נתוודע לי אחר שהפריש קרבנותיו קודם הגילות מהו שיסתור : אר"ז. לפני ר' מנא ולא מתני' מפורשת היא דקודם הגילות סותר : ולא הוא גילח כו'. ר' מנא השיב לו שאין לפשוט ממתני' דמתני' ר"א היא ולר"א ודאי יש לחלק בין קודם הגילות ובין אחר הגילות דסובר גילוח מעכב והא דקמיבעיא לן לרבנן מי אמרי לחלק בטומאת התהום בין קודם שנזרק עליו אחד מן הדמים לאחר שנזרק או דלמא לגבי טומאת התהום מודו דבגילוח תליא מילתא שכך ההלכה א"כ סיומא דשינוייא דר' מנא הוא וה"ק ולא מתני' היא כי היכי לר"א יש חילוק בין קודם גילוח [לאחר גילוח] ה"נ לרבנן יש לחלק בין קודם שנזרק עליו א' מן הדמים לאחר שנזרק אבל הפרשה לאו כלום : ה"ג מה דרך בגלוי אף כל כו' וכ"ה בבבלי. וה"פ כתיב טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם בעינן שתהיה הטומאה דומיא דדרך מה דרך בגלוי אף טומאה בגלוי לאפוקי טומאת התהום א"נ הכי קאמר כתיב בדרך רחוקה לכם משמע שיהא הדרך גלוי לכם דרשי' האי לכם נמי אטמא לנפש דכתיב ברישא דקרא ובעינן שתהא הטומאה גלוי לכם : ה"ג ציבור שנטמא בספק כו' וכ"ה בפסחים : ופשיט ק"ו . שירצה הציץ לציבור בטומאת התהום : שהורעתה כחו בטומאה ידועה . שאם נטמא היחיד בטומאה ידועה נדחה לפסח שני שאין טומאה הותרה אלא בציבור : ייפיתה כחו בספק קבר התהום . שיהא הציץ מרצה : ציבור שייפיתה כחו בטומאה ידוע'. דציבור עושין בטומאה : ופריך קל שאתה מיקל ביחיד כו'. בין בפסח בין בנזיר איכא חומרא וקולא כדמפרש ואזיל כמנא לאו יפוי כח הוא וליכא למילף ציבור בק"ו: ה"ג קל שאתה מיקל ביחיד שאם נתוודע לו לפני זריקה ייעשה כמי שנטמא לאחר זריקה בשביל שלא ידחה לפסח שני את מחמיר עליו בציבור שאם נתוודע לו לפני זריקה ייעשה כמי שנתוודע לאחר זריקה בשביל שלא יאכל הבשר . וה"פ ביחיד אף שנתוודע לו לפני זריקה שהוא טמא הרי הוא כאלו נתוודע לו לאחר זריקה ופטור מפסח שני את מחמיר עליו בציבור שאם נטמא הציבור לפני זריקה אוכלין הבשר בטומאה כמפורש פרק כיצד צולין לרבנן ואם נאמר שהציץ מרצה עליהם ה"ל כאלו נתוודע להם לאחר זריקה ואסורים לאכול הבשר דלכולי עלמא אם נטמא הציבור לאחר הזריקה אל יאכלו הבשר בטומאה : ה"ג קל שאתה מיקל בנזיר טהור שאם נתוודע לו לפני זריקה ייעשה כמי שנטמא לאחר זריקה שלא יביא קרבן טומאה את מחמיר בנזיר טמא כו' וכן הוא בפסחים . וה"פ נזיר טהור שנטמא לאחר זריקת קרבנותיו אינו כלום שכבר נסתלק ממנו תורת נזיר : ה"ג את מחמיר בנזיר טמא שאם נתוודע לו לפני זריקה ייעשה כמי שנתוודע לו לאחר זריקה כו' וה"פ אם נתוודע לו לפני זריקת קרבנות טומאה שנטמא שנית אינו מביא אלא קרבן אחד על טומאות הרבה אם נתוודע לו לאחר זריקה צריך להביא קרבן על כל טומאה בפני עצמה . ויש לקיים הגירסא שלפנינו אלא שהש"ס קיצר בלשונו : כהדא דתני . בברייתא שנזיר צריך להביא קרבן על כל טומאה והיינו בשנתוודע לו לאחר זריקה דלא תיקשי מתני' דכריתות דתנן ומביא קרבן אחד על טומאות הרבה : עובד של פסח . כהן שנטמא בטומאת התהום והקריב הפסח ואחר כך נודע לו מי מרצה הציץ עליו כמו על הבעלים או לא : ופשיט ק"ו . שהציץ מרצה על הכהן : שהורעתה כחו בזקן ובחולה . שאין שוחטין את הפסח על זקן וחולה שאין יכולין לאכול ממנו כזית : עובד שייפיתה כחו בזקן וחולה . דכהן זקן וחולה כשר לעבודה כדתני בבבלי ב"ק פ"ט : ה"ג לא אם אמרת בבעלים שייפיתה כוחו בשאר כל הטומאות שבשנה וכן הוא בפסחים . שבכל השנה בעלים טמאים משלחין קרבנותיהם : תאמר בעובד כו' . כהן טמא אסור בעבודה : מהו כדון . הלכתא מאי : ה"ג ר' נחמן בשם ר' מנא לכם

פני משה

שנתוודע לו . שנטמא בקבר התהום מהו לרבנן הוא דקמיבעיא ליה מי אמרינן כיון שהפריש קרבנותיו שוב אינו סותר והא דתנינן לעיל סוף פ"ו מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא להודיע כחו דר"א דאפי' נזרק עליו אחד מן הדמים סותר הוא אבל לרבנן לאו דוקא נזרק אלא אפילו הפריש קרבנותיו נמי או דילמא לרבנן נזרק דוקא : ולא מתניתא היא . היינו רך מתני' שאמרנו : ולא הוא גלח הוא לא גלח כר"א . כלומר כמו דאליבא דר"א נפרשינן על שלא גלח ומשגלח דוקא כן נמי אליבא דרבנן הוא עד שלא נזרק הדם או משנזרק לדוקא קתני דבשנזרק עליו א' מן הדמים הוא דאינו סותר אבל לא בהפריש : מנין לספק קבר התהום . שהוא טהור בעושה פסח . מה לכם בגלוי . שהיא ידועה לכם . וחסר כאן בספרי הדפוס מבגלוי קמא עד בגלוי בתרא והגהתי כמו שהוא בפסחים : מה עליו שהוא בגלוי . שהיא מחוורת לו וטומאה ברורה וידועה : ציבור שנטמא בספק קבר התהום מהו שירצה עליו הציץ . אע"ג דקרבן ציבור דוחה טומאה מ"מ מיבעיא ליה היכא שנטמאו בטומאת התהום לאחר זריקה אם הציץ מרצה להתיר הבשר לאכילה כדלקמן : ק"ו . הוא מה אם היחיד שהורעתה כחו בטומאה ידועה שאין קרבן היחיד דוחה טומאה בקרבן שאין קבוע לו זמן : ייפיתה כחו בקבר התהום . בנזיר ועושה פסח כדתנן בפרק כיצד צולין הנזיר ועושה פסח הציץ מרצה בטומאת התהום אפילו בטומאת הגוף ציבור שיפיתה כוחו בטומאה ידועה שדוחה טומאה אינו דין שתייפה כחו בספק קבר התהום שירצה הציץ להתיר בשר באכילה ואע"פ שבטומאה ודאית אין הציץ מרצה להתיר הבשר כדלקמן : קל שאתה מיקל ביחיד את מחמיר בציבור . ודחי לה הש"ס דלאו ק"ו הוא דמצינו קולא ביחיד וחומרא בציבור בכה"ג : קל שאתה מיקל ביחיד שאם נתוודע לו לפני זריקה . דקי"ל בעושה פסח הציץ מרצה בטומאת התהום אפילו נודע לו לפני זריקה כמו אם נתוודע לו לאחר זריקה ולא יצטרך לדחות לפסח שני : את מחמיר עליו בציבור . שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שנטמא לפני זריקה בשביל שלא יאכל הבשר . כלומר אבל בציבור מצינו חומרא בזה בנטמאו לפני זריקה כדאמר שם בהאי תלמודא על הא דתנן התם הלכה ה' חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה דקיי"ל אין הציץ מרצה על האכילות והפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחלתו אלא לאכילה וגרסינן שם אר"א מתניתא בבא בטומאה מטעה ראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא אינו נאכל בטומאה שהטו בטהרה נטמא הציבור יזרוק הדם בטהרה ואל יאכל הבשר בטומאה . אלמא דמצינו חומרא בציבור מביחיד שאם נטמאו לאחר שחיטה ולפני זריקה אין הבשר נאכל בטומאה ודין הוא שנחמיר שאם נתוודע להם שנטמאו טומאת התהום אפי' לאחר זריקה שיעשה כמי שנטמאו לפני הזריקה ואל יאכל הבשר : קל שאת מיקל בנזיר טהור . אגב דלעיל מייתי לה : שאם נתוודע לו לפני זריקה . ספק קבר התהום : יעשה כמי שנטמא לאחר זריקה בשביל שלא יביא קרבן טומאה . דע"י ריצוי ציץ אפילו נודע לו לפני זריקה הוי כנודע לו לאחר זריקה ושוב אינו סותר ואינו צריך להביא קרבן טומאה : את מחמיר בנזיר טמא . מצינו חומרא בכהאי גוונא בנזיר טמא שאם נודע לו קבר התהום לאחר זריקה יעשה כמי שנטמא טומאה ודאית וחזר ונטמא שמביא קרבן טומאה על כל אחד ואחד כדאמרינן לעיל פרק שביעי שאם נטמא לאחר זריקה לכולי עלמא מביא קרבן על כל טומאה וטומאה : עובד של פסח . כהן העובד בקרבן של פסח מהו שירצה עליו הציץ אם נטמא בספק טומאת התהום : שהורעתה כוחן בזקן וחולה . שאין שוחטין את הפסח על זקן וחולה שאינן יכולין לאכול כזית דשלא לאוכליו הוי : ייפיתה כחן . של הבעלים בקבר התהום שהציץ מרצה עליו : עובד שייפיתה כחו בזקן וחולה . דזקן וחולה כשר לעבודה אם אינו רותת ורועד כשהוא עומד : לא אם אמרת בבעלים שייפיתה כחן בשאר כל טומאות שבשנה . שהרי טמא משלח קרבנותיו אם הוא טמא שרץ תאמר בכהן שהורעתה כחו שאין כהן הטמא מקריב בכל ימות השנה בקרבן יחיד ולפיכך הורע כחו נמי בטמא מת בפסח בטומאת התהום שלא יהא הציץ מרצה עליו : מאי כדון . מאי הוי עלה : לכם

עין משפט נר מצוה
יט א מיי' פ"ו מק"פ ה"ב
כ ב מיי' פ"ג שם ה"א
כא ג מיי' פ"ז שם ה"ג
כב ד מיי' פ"ד מביאת מקדש ה"ו
כג ה מיי' שם פ"ז ה"ב

מסורת הש"ס
כיצד צולין כ"ז) ע' פסחי' פא ב
(לעיל פ"ו ה"ז)

שנויי נוסחאות (ב"ז) עד כדון וכו' עד „ציבור (סורס י') בד"ו ליתא. (ס"י) ציבור שניטמא בד"ו ציבור בגלוי שניטמא. (סס"ז) לפני בד"ו לאחר. (פי"ז) לאחר זריקה בשביל שלא ידחה וכו' עד „כהדא דתני" (סורס כ"ס) בד"ו לפני זריקה בשביל שיאכל הבשר קל שאת מיקל בנזיר טהור את מחמיר בנזיר טמא קל שאת מיקל בנזיר טהור שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שניטמא לאחר זריקה בשביל שיביא קרבן טומאה את מחמיר בנזיר טמא שאם נודע לו שאחר זריקה יעשה כמי שניטמא וחזרו וניטמא בשביל שיביא קרבן טומאה על כל אחד ואחד כהדא דתני. (סכ"ז) עובד בד"ו עובר. (ס"ג) עובד בד"ו עובר. (סל"ג) שייפיתה בד"ו שהורעתה. (סל"ג) בעובד בד"ו בעובר.

עין משפט
נר מצוה

כד
א מיי' פ"ד מביאת מקדש ה"ו

כה
ב מיי' פ"ו מנזירות הי"ח יט ובר"כ"ד ובכ"מ

כו
ג ד מיי' שם ובר"א"כ"ד ובכ"מ

לכם . כתיב דמיניה ילפינן היתר לטומאת התהום בין לו בין לעובד שלו בין לבעלים בין לכהן : עד כדון עושי פסח נזיר מנין . דהותרה לו לכהן העובד : הוינן סברין מימר . בתחלה דבאמת גבי נזיר לא הותרה לו לכהן העובד דעליו כתיב ומיניה ילפינן היתר לטומאת התהום בנזיר ומשמע מיעוטא הוא דוקא עליו ולא על העובד שלו : מן מה דתני הוא נזיר הוא עושה פסח . דקחשיב להם במתני' נזיר ועושה פסח בהדדי ש"מ דשוין הן ומה דנפל לדין נפל לדין זה שהותר בזה הותר בזה : המת שנקבר בקש ובתבן . שהן עשוין להתגלגל ע"י הרוח ואפשר שלא הכיר בו אדם מעולם דאין טומאת התהום אלא בשלא הכיר בו אחד מעולם וכן עפר וצרורות עשוין להתגלגל מעלמן : במים ובאפילה ובנקיקי הסלעים . הואיל ואדם יכול להסתכל בהן ע"י הדחק ואפשר שהכיר אחד מעולם אין עושה קבר התהום : ה"ג כל שאי אתה יכול לפנותו עושה קבר התהום וכל שאתה יכול לפנותו אין עושה קבר התהום . דברים שאין אדם עשוי לפנותן אלא בעלין הן במקומן לא היישינן נמי שאדם נתנן לשם מדעת אלא מעלמן נתגלגלו לשם אבל דברים שאדם עשוי לפנותן אין עושה קבר התהום דהואיל ודרך לפנותן חיישינן שמא אדם אחד מדעת נתנו לשם ועתיד לפנותו וכבר הכיר בו אחד : וקש ותבן אין את יכול לפנותו . וקשבת להו דעושין קבר התהום נימא הך ברייתא דלא כרבי יוסי : דרבי יוסי אומר תבן וביטלו בטל . הא דרבי יוסי בתוספתא פרק ט"ו דאהלות ואמתני' דפרק ט"ו דאהלות מיתניא דתנן התם בית שמלאו עפר וצרורות ותבן ויש בו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת דטומאה רצוצה היא שאין בה חלל טפח וקי"ל טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע וקאמר רבי יוסי התם תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר דמשמע דוקא אם ביטלו בפירוש הוא דבטל אבל התבן סתם עתיד לפנותו הוא וכמאן דאיכא ביה חלל טפח דמיא והכא אמרינן דאפילו סתם תבן כאין עתיד לפנותו הוא ודלא כרבי יוסי : רבי יוסי ברבי בון . אמר ד"ה היא הכא דמה דאמר רבי יוסי בשבללו לתבן בעפר כמו שעושין לבנין עם הטיט דבהא מסתמא עתיד לפנותו הוא והלכך לא בטיל עד שיבטלו בפירוש : יש תבן שהוא כעפר . מסקנת דברי רבי יוסי הוא שם : תבן שאין יכול לפנותו . שהוא מפוזר הרבה וידוע הוא שאין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר סתם ובטל : ועפר שאת יכול לפנותו . שידוע הוא שעתיד לפנותו הרי הוא כתבן סתם ולא בטל ורבי יוסי ברבי בון מפרש לה נמי כתבן שבודאי עשוי לפנותו הוא כדמוקי לעיל : חיפהו מחללות . הטומאה בבית קאי ויש חלון בין בית לבית ובו פותח טפח דטומאה בוקעת לצד השני ואם חפהו במחללת בטל : איתא חמי . ומתמה הש"ס תא חזי מה דאמרי מלאוהו לבית במחללות לא בטל דודאי עתיד לפנותן הוא חיפהו במחללות בטל בתמיה אלא ודאי לא בטל : מלאו חריות . של דקל צריכה מיבעיא לן אם עתיד לפנותו הוא או לא : אפילו ריק . ליטנא קלילא הוא וכמו רקיק הררה דקה ורכה וס"ל לר"ל דממעט נמי בטומאה הואיל והוא דק ונרקב מהלהות ונמאס מבטל ליה : כל שאין אדם זוכרו . שלא הכיר בה אדם אחד מעולם : וחש לומר . ומנין אנו יודעין שאין מכיר בה אחד וניחוש לומר שמא יש א' בסוף עולם שהכיר בו וקברו לשם : בחזקת החי בחיי . כלומר כדרך וכחזקת הכי כחי שאין אחד בסוף העולם שאינו מכירו א"כ כחזקת החי לטפל בהכירו ולקברו ולשון בחיי לשון נחה ומתוקן ע"ד סגי נהור : תיפתר שמלאו קמצוץ . מרוצץ וממועך ואינו קבור כדרכו כדלקמן שאני אומר גל נפל עליו והרגו ולא הכיר בו אדם א' מעולם : אין לך עושה קבר התהום . למיחשיב ליה לספק טומאה אלא למת בלבד ולא הקילו הכמים בשאר ספק טומאה : הא נבילה לא . והא ק"ו הוא והגי' משובשת דמה ענין נבלה למשכב ומושב וה"ג ומה אם המת שהוא מטמא טומאת שבעה הרי הוא עושה קבר התהום ומקילינן בספיקו נבילה שאינו מטמא טומאת שבעה אינו דין שתעשה קבר התהום : להוציא משכב ומושב . כלומר טומאת התהום דזיבה וכגון זב בשביעי שלו דספק שמא יראה היום ויסתיר כל שבעה ספק לא יראה והוי ליה טומאת התהום ופסלא ביה ואין שוחטין וזורקין עליו בפסח : בר פיקה שאל לרבי . הא דקתני במתני' כמצא מת צף על פי המערה טמא מי נימא

לעד

לכם בין לו [א] בין לעובד שלו עד כדון עושי פסח נזיר מניין ר' יוסי בי רבי בון בשם רב חסדא הוינן סברין מימר עליו לא על העובד שלו מן מה דתני הוא נזיר הוא עושה פסח הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין [ב] *אי זה הוא קבר התהום המת שנקבר בקש ובתבן ובעפר ובצרורות אבל אם נקבר במים ובאפילה ובנקיקי הסלעים אינו עושה קבר התהום כללו של דבר כל שאת יכול לפנותו עושה קבר התהום וכל שאי אתה יכול לפנותו אינו עושה קבר התהום וקש ותבן אין את יכול לפנותו מתניתא דלא כרבי יוסי *דרבי יוסי אומר תבן וביטלו בטל רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חסדא דברי הכל היא מה דאמר ר' יוסי בשבללו בעפר *יש תבן שהוא כעפר ועפר שהוא כתבן תבן שאין יכול לפנותו הרי הוא כעפר ועפר שאת יכול לפנותו הרי הוא כתבן דבי ר' ינאי אמרי חיפהו מחצלות בטל איתא חמי מלאוהו מחצלות לא בטל חיפהו מחצלות בטל מילאהו חריות צריכה רבי זריקן רבי אמי בשם ריש לקיש אפילו ריק אי זהו קבר התהום [ג] *כל שאין אדם זוכרו וחש לומר שמא אחד בסוף העולם בחזקת החי בחיי תיפתר שמצאו קמצוץ *תני אין לך עושה קבר התהום [ד] אלא מת בלבד הא נבילה לא קל וחומר ומה אם המת שאינו עושה משכב ומושב הרי הוא עושה קבר התהום נבילה שעושה משכב ומושב אינו דין שתעשה קבר התהום לאי זה דבר נאמר אין לך עושה קבר התהום אלא מת בלבד להוציא משכב ומושב רבי יוסי ב' ר' בון אמר בר פיקה שאל לרבי

עד

לכם בין לו בין לעובד שלו וכ"ה בפסחים וה"פ כתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם וקאי האי לכם גם אטומאה ומדכתיב ל' רבים שמעינן כל טומאה שאינה פוסלת בבעלים אף בעובד אינה פוסלת : הוינן סברין מימר . סברוהו בני הישיבה למימר : עליו. בנזיר כתיב כי ימות מת עליו משמע עליו לבדו אם רחמנא דהותרה לו טומאת התהום אבל לא על העובד א"כ חלוק הוא נזיר מעושי פסח : מן מה דתני . בתר דשמעו הא דתניא הוא נזיר הוא עושי פסח כלומר חד דינא לשניהם : הדא אמרה . זאת אומרת דין עובד דנזיר כדין העובד דפסח : המת שנקבר בקש ובתבן ובעפר ובצרורות . שהטומא' כפי מה שמלאוהו עכשיו מכוסה מכל אדם ואיכא למימר שמא גל אבנים או עפר או צרורות נפל עליו ולא הכיר בו אדם מעולם : אבל אם נקבר במים כו' . אע"פ שאין כל אדם יכול לראותה המליץ או ע"י אבוקה מיהא יכול לראותה ולא גמירי הלכתא אלא בטומאה שהיא בתהום ומכוסה מעיני כל : ה"ג כללו של דבר כל שאי את יכול לפנותו עושה קבר התהום וכל שאת יכול לפנותו אינו עושה קבר התהום: כל שאת יכול לפנותו. כלומר עומד לפנותו : ופריך וקש ותבן . סתמא אינו עומד לפנותו לימא ברייתא זו דלא כר"י : דרי"א תבן וביטלו בטל . באהילות תנן טומאה שיש לה אהל חלל טפח אינה בוקעת ועולה למעלה מגג האהל אבל טומאה רצוצה שאין בינה ובין הגג שעליה חלל טפח כנגדה עד לרקיע טמא שבוקעת ועולה כך היא הלכה למשה מסיני הלכך בית שיש בו מת או כזית מן המת ומילאוה תבן או קש וביטלו בטל הויא רצוצה ובוקעת לא ביטלו הוי כמאן דפנייה ויש להטומאה חלל טפח ואלו הכא תניא תבן או קש סתמא אין עתיד לפנותו : דברי הכל היא . לעולם ברייתא כ"ע היא ואפי' כר' יוסי : מה דאר"י בשבללו בעפר . שנתן עפר על התבן הלכך אמרי' מסתמא היתה כוונתו שייעשה זבל ודעתו לפנותו אבל תבן המונח בשדה בלא עפר סתמא בטל : יש תבן שהיא כעפר כו' . סתמא דש"ס קאמר אין צורך לאוקמי דר"י בשבללו בעפר אלא איכא לאוקמי בתבן שעתיד לפנותו וקמ"ל מ"מ אם ביטלו מבוטל וברייתא בתבן שאין עתיד לפנותו ל"א הש"ס מקשה אדר"ח דקאמר ר"י איירי בשבללו בעפר הא אמר ר"י יש תבן כו' ש"מ אף בסתם תבן סובר דאינו בטל : הרי הוא . כסתם עפר שאין אנו יודעין אם דעתו לפנותו דאמרי' מסתמא ביטלה : הרי הוא . כסתם תבן שאין ידוע אם דעתו לפנותו דאמרי' מסתמא לא ביטל : חיפהו מחצלות . ע"ג התבן אמרינן מסתמא אין דעתו לפנותו לכך ביטל התבן : ה"ג איתא חמי מילאוהו מחצלות לא בטיל כו' . הש"ס מקשה אר' ינאי בוא וראה אם מילא כל הבית במחצלות לא ביטל דלא גרע מתבן דסתמא לא מבטל ליה וכשכיסה המחצלת על התבן נאמר דביטל המחצלת והתבן : מילאוהו חריות . מילא בית או חריץ בחריות של דקל : צריכה . מיבעיא לן אי הוה כסתום או לא דמספקא ליה אי לתבן דמי וסתמי' לא בטל או לעפר דמיא וסתמי' בטל : חריות . ענפי' : אפילו רוק . אפילו מילאוהו ברוק הפה הוה סתימה לשעתו : ה"ג וחש לומר שמא א' בסוף העולם יודע וחזקת החי בחיי' . וה"פ קשיא ליה וניחוש שמא אחד בסוף העולם יודע בטומאה זו שמונחת כאן וכ"ת אמרינן מי שידע בטומאה זו מסתמא כבר מת דאינו כן דמוקמי' החי בחזקתו שעדיין חי וכדתנן בגיטין : תיפת' שמצאו קמצוץ . מרגלותיו מונחים אצל ראשו שאלו אדם קברו היה מונח כדרכו : אין לך . שהותר קבר התהום אלא לטומאת המת בלבד : ה"ג הא נבלה לא ק"ו מה אם המת שמטמא באהל עושה קבר התהום נבלה שאינה מטמאה באהל אינו דין שתעשה קבר התהום . וה"פ אינו דין שהותרה בה טומאת התהום כגון שהכנים ידו בעפר ונגע וא"כ לאיזה דבר אמרו שאינו עושה קבר התהום אלא למת בלבד : להוציא משכב ומושב. לאפוקי טומאת זיבה שלא הותרה בה טומאת התהום דחמירא ממת שעושה משכב ומושב :

הלכה ג מתני' כיצד . דין טומאת התהום : ירד לטבול במערה . שהיה טמא טומאת שרץ או טומאה אחרת כיוצא בה שאינה של מת וירד לטבול מטומאתו : ונמצא . כזית מן המת צף על פני המים ספק נטמא בו או לא טמא ואם נודע לו טומאה זו אף אחר הגילות טמא שזו היא טומאה ידועה שאפשר שיראוה אדם והא דנקט

ירד

מסורת הש"ס

פסחים פא ב
נזיר סג
ירושלמי פסחי' פ"ז ה"ו

תוספתא דא יות פט"ו
עירובין עט
ירושלמי שם פ"ז ה"ג
סוכה ד

נזיר סג

שם פסחי' פ פא

שנויי נוסחאות (פ"א) לעובד נד"ו לעובר . (פ"ג) העובד נד"ו העובר . (ספ"ו) מלאוהו נד"ו חיפהו .

עד כדון במערה מקורה אפילו במערה שאינה מקורה סבר בר פיקה אין ספק טומאה צפה על פני המים (טהור) אמר ליד רבי עדיין בר פיקה עומד בשטותו אין *ספק טומאה צפה על פני המים טהור אלא שרץ אבל במת כעומד הוא כהדא דתאני *כל הנזרקין ספיקן טהור חוץ מכזית מן המת המאהילין שהן מטמאין מלמטן למעלן לית הדא פליגא על רבי יאשיה *דרבי יאשיה אמר טומאה טמונה בקרקעו של בית הנזיר מגלח אמר רבי יוחנן כאן מן הצד וכאן מכנגדן ר' עזרה בשם רבי יודן אמר ואפילו תימר כאן וכאן מן הצד ותימר כאן וכאן מכנגדן מהו טמא טמא ואינו מגלח:

הלכה ג מתני' *המוצא מת בתחילה מושכב כדרכו נוטלו ואת תפושתו מצא שנים נוטלן ואת תפושתן מצא שלשה אם יש בין זה לזה מד' אמות ועד שמונה כמלוא המיטה וקובריה הרי זו שכונת קברות בודק ממנו ולהלן עשרים אמה מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק הימנו ולהלן עשרים אמה שרגלים לדבר שאילו בתחילה מצאו נוטלו ואת תבוסתו:

גמ' אי זהו מושכב כדרכו רגליו מפושטות וידיו על לבו אבל אם מצאו קמצוץ אני אומר גל נפל עליו והרגו והתני מצא שנים ראשיהם בצד מרגלותיהם נוטלן ואת תפוסתן סברין מימר קמצוץ מהו ראשיהם בצד מרגלותיהם אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר כגון

קרבן העדה

ירד לטבול רבותא קמ"ל אף ע"ג שהטובל מטומאתו נזהר מכל דבר המטמא אפ"ה לא אמרינן שאח"כ נכל או שהיה זהיר מליגע בה וטמא: כמלא משוקע בקרקע המערה. במקום שטבל ובודאי נטמא אם נודע לו אחר שגלח טהור ואינו סותר דהיינו טומאת התהום שלא ידע בה אדם:

ירד להקר. ואפילו ירד להקר ולהצטנן ולא לטבול שעכשיו אינו זהיר מטומאה אפ"ה טהור אם לא היה טמא טומאת מת אבל אם ירד ליטהר מטומאת מת וטבל במערה שהיה המת משוקע שם והשלים נזירותו או טמא מת שטבל ואח"כ קיבל עליו נזירות והביא קרבנותיו וגילח ואח"כ נודע לו שהיה טמא בטבילה שטבל קודם הנזירות טמא וסותר שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור: שרגלים לדבר. כלומר טעם ועיקר לדבר לומר דלא גמירי הלכתא לטומאת התהום שהיא טהורה בנזיר אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור ולא כשהיה בחזקת טמא: **גמ'** עד כדון. לא תנן במתני' וטומאה לף על פי המערה טמא אלא במערה שהיא מקורה דהויא כמכוסה וטמא משום אהל אבל המערה שאינה מקורה כיון שהטומאה לפה איכא למיבעיה טהור או טמא: ה"ג סבר בר פיקה ספק טומאה כו'. וה"פ סובר בר פיקה הא דתני טומאה לפה טהור אפי' במת תני' הלכך צריכין לאוקמי מתניתין במקורה דטמא משום אהל אפילו לף: ה"ג אבל במת כעומד. וה"פ אין חילוק בין לף לעומד: כהא דתניא כל הנזרקין ספיקן טהור. כגון שספק אם נגע בהן אדם וכלים בשעת זריקתן או לא טהור דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי: חוץ מכזית מן המת. שזרק ע"ג אדם או טהרות ספק נגע או לא נגע: והמאהילין שהן מטמאין מלמטן למעלן. כגון זב וזבה שמטמאין באבן מסמא וכן עליונו של זב מלמעלה כמלמטה אין לטהר משום טומאה לפה: ופריך לית הדא פליגא. וכי לא קשיא מתני' לר' יאשיה: ה"ג דרי"א טומאה טמונה בקרקעו של בית אין הנזיר מגלח. וה"פ מדר"י משמע לעולם אין הנזיר מגלח עליה ואלו במתני' תנן ליטהר מטומאת מת טמא: כאן מן הצד. ר"י איירי שהטומאה מונחת מן הצד מסתבר טפי לומר שלא נגע הלכך אינו מגלח עליה ומתני' בשמונחת כנגדן: ואפי' תימר. מתני' ור"י תרווייהו איירי במן הצד או כנגדן אפ"ה לא קשיין אהדדי דטמא דתנן במתני' היינו שסותר אבל מיהו אינו מגלח על טומאה זו תגלחת הטומאה כמו שמגלח אשאר טומאות דאינה אלא מדרבנן:

פני משה

דעד כאן לא אמרו אלא במערה מקורה משום דהוי ספק טומאה ברה"י או אפילו במערה שאינה מקורה נמי החמירו בה: סבר בר פיקה אין ספק טומאה לפה על פני המים. ול"נ הכא טהור עד לקמן כלומר דבר פיקה דמסתפק בשאינו מקורה טעמיה משום דקסבר ספק טומאה לפה על פני המים טהור כדתנן בפ"ד דטהרות והלכך לא מטמאינן אלא במערה מקורה ומשום ספק רה"י נגעו בה: עדיין בר פיקה עומד בשטותו. להסתפק בדבר זה דודאי אפילו אינו מקורה טמא שאין ספק טומאה לפה על פני המים טהור אלא בשרץ בלבד כדדרשינן מקראי כתוב א' אומר בכל שרץ השורץ דמשמע בכל מקום שהוא שורץ ואפילו לף וכתיב על הארץ דמשמע שיהא מונח על הארץ ולא לף הא כיצד ודאי מגעו טמא ספק מגעו טהור אבל במת לא חילקו חכמים ואפילו לף כעומד הוא: כל הנזרקין. ממקום למקום ובשעת זריקתן ספק נגע בהן אדם וכלים ספק לא נגע בהן ספיקן טהור דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא והוי לה כטומאה לפה דספיקה טהור: חוץ מכזית מן המת. שזרקו וספק נגע או לא: המאהילין. או שדלג אדם על טומאת המת וספק האהיל או לא: שהן מטמאין מלמטן למעלן. או זב וזבה שהן מטמאין מלמטן המשכבות ומושבות ומלמעלן עליונו של זב שכל אלו הספקן טמא: לית הדא פליגא על רבי יאשיה. מתני' דקתני כמצא מת משוקע בקרקע המערה וירד להטהר מטומאת מת טמא וקס"ד דטמא ואינו מגלח הוא כהני טומאות דחשיב בפ"ז שאין הנזיר מגלח עליהן ומי נימא דפליגא על רבי יאשיה דאמר התם טומאה טמונה הנזיר מגלח עליה: כאן מן הצד וכאן מכנגדן. דרבי יאשיה בטומאה כנגדו והנזיר עומד עליה: ואפילו תימר כאן וכאן מן הצד או מכנגדן. ול"ק דמהו טמא טמא ואינו מגלה קאמר בתמיה דמי תנן בהדיא ואינו מגלה אלא ודאי מגלח הוא כטומאות מן המת ממש שהנזיר מגלה עליהן וכרבי יאשיה:

הלכה ג מתני' המוצא מת בתחלה. שלא היה ידוע שהיה שם קבר ודוקא מת ולא הרוג: מושכב. ולא שהיה יושב: כדרכו. ולא שהיה ראשו מונח בין ירכותיו דכל הני הייטנן שמא עכו"ם הן שאין דרכן של ישראל לקבור מתיהן בכך: נוטלו ואת תפוסתו. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר וצריך ליטול מן עפר של הקבר עמו כדי תפיסה שהוא כל עפר תיחוח שתחתיו וחופר בקרקע בתולה ג' אצבעות דכתיב ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם שאין צריך לומר ממצרים אלא ה"ק מעפר של מצרים טול עמי ואסמכתא בעלמא הוא: מצא שלשה אם יש בין זה לזה מארבע אמות עד שמנה. כלומר מקבר ראשון עד השלישי אין פחות מארבעה אמות ולא יותר מח' אמות: כמלא מטה וקובריה. מפרש בגמרא: הרי זו שכונת קברות. שנכר שמשם קבורה נתנום שם ואסור לפנותם ואפילו מת אחד אם ניכר שמשם קבורה נתון שם אסור לפנותו אלא שבאחד או בשנים אנו תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם אבל בשלשה מוכח שזה המקום מיוחד לקברות. ואורך המערה דרכה להיות ששה אמות ורחבה ארבעה ואלכסונה עודף שני אמות והיינו שמנה ולהכי תנן מארבע אמות ועד שמנה: בודק ממנו ולהלן עשרים אמה. מפרשינן לה בגמרא: שרגלים לדבר. שזו השדה עשויה לקברים והיו בה גם מערות אחרות ומשום רגלים לדבר תני כל הני מסקנות הכא:

גמ' קמצוץ. שהוא נקמץ ומרוצץ אני אומר גל נפל עליו והרגו ואין לו תפוסה דכמת הסר הוא שאין לו תפוסה: והתני מצא כו' וסברין מימר. דמהו קמצוץ היינו שמושכבין ראשיהן בצד מרגלותיהן וקתני דיש להן תפוסה: א"ר יצחק ברבי אלעזר. לא היא דבבריית' מושכבין כדרכן הן ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה וכגון

הלכה ד מתני' המוצא מת בתחלה. שלא נודע לו שיש שם קבר ולשם קבורה ניתן שם ותני המוצא פרט למצוי ותני מת לאפוקי הרוג מושכב פרט ליושב: כדרכו. בגמרא מפרש: נוטלו ואת תבוסתו. מותר לפנותו משם ולקוברו במקום אחר וצריך שיטול מן העפר של קבר עמו כדי תפיסה: מצא ג'. מתים מושכבים כדרכן אם יש מקבר ראשון עד שלישי אין פחות מארבע אמות ולא יותר משמנה: ה"ז שכונת קברות. וככר שלשם קבורה נתנום שם ואסור לפנותם ואפי' מת אחד אם נכר שלשם קבורה נתון שם אסור לפנותו אלא שבאחד או בשנים אנו תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם אבל בשלשה מוכח שזה מיוחד לקברות. ואורך המערה דרכה להיות ששה ורחבה ארבעה ואלכסונה עודף שני אמות דהיינו שמנה להכי תנן מארבעה עד שמנה דאפשר שבודק באלכסונה: ובודק הימנו ולהלן עשרים אמה. שהמערה ד' אמות על שש והחצר שהמערות פתוחין לו מכאן ומכאן שש על שש נמצא אורך בני מערות והחצר שביניהן י"ח אמות ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה והאלכסון של מערה אחת עודף ב' אמות בקירוב נמצא כ' אמות שמנה דמערה ראשונה באלכסונה ושש דחצר בין שתי המערות ושש דמערה שנייה דחד אלכסון אמרי' תרי אלכסוני לא אמרי' והיינו דתנן עשרים ועוד צריך לבדוק מלמעלה ולמטה ד' אמה דהיינו ארבעים אמה דשמא זו היא מערה שבמזרח החצר ועדיין יש אחרת כנגדה במערב החצר א"נ זו היא שבמערב החצר ויש עדיין אחרת במזרח החצר: מצא אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן ד' אמה. דמי יימר דמבית הקברות הוית ההיא מערה שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת מאדם אחר הוא וצריך לעשות גם לשם כל בדיקות דלעיל דכמו שיש שם קבר זה כמו כן יש אחרים: שרגלים לדבר. שהשדה זו עשויה לקברים והיו בה גם מערות אחרות ומשום רגלים לדבר תני כל הני מסקנות הכא: **גמ'** ה"ג אבל אם מצאו קמצוץ אני אומר גל נפל עליו והרגו. וה"פ אפי' מצא שלשה לא מחזקינן ליה בשכונת קברות כיון דלאו לשם קבר נקברו שם ומותר לפנותן ואין להן תפוסה: ראשיהם בצד מרגלותיהם. כלומר ראשו בין ברכיו וסברוהו למימר קמצוץ היינו ראשו בין מרגלותיו וקשיין אהדדי: כגו

שנויי נוסחאות (ד"ג) טהור נ"ב בד"ו.

מערכת הערוך (סכ"ג) מצאו קמצוץ פי' ראשו בצד מרגלותיו דאי אומר גל נפל עליו והרגו גם זה מדברי בעל פיקרי התלמוד כ"י. וכם בירושלמי מגומב קמצ"ץ מהו ראשיהם בצד מרגלותיהם וכו' כגון אילין נוניא צלייא רישיה דהן גבי עוקציה דהן עוקציה דהן גבי רישיה דהן. ירושלמי פסחים פ"ט דף ל"ד ע"ד תיפתר שמצאו קמצוץ. ובבבלי דף פ"א איתא משובר ומפורק. ירושלמי מ"ק פ"א וסוטה פ"ט וה"ג מת קמצוץ ובפ"ט סד"ו בירושלמי בצד מרגלותיהם ... מת מצוץ.

מסורת הש"ס

נזיר סג סד (תוספתא פ"ס דטהרות)

(נזיר פ"ז ס"ג)

נזיר סד: ב ר"ע קא אהלות פט"ז מ"ג

עין משפט נר מצוה

כז ה ג מיי' פי"ד מהל' טומאת מת הל' ... סמ"ג ...

כח ג מיי' פ"ט שם ה"ו

כט ד מיי' פ"ט שם ה"ח

ל ה מיי' פ"ט מט"מ ה"ב

עין משפט נר מצוה

לא ה מיי' פ"ט מט"מ ה"ב

לב ב מיי' שם ה"ה

לג ג ד מיי' פ"ח מה' טו"מ

לד ה מיי' פ"ב מהלכות

לה ו מיי' פ"ו מהלכות

ובנון אילין נוניא צלייא רישי דהן גבי עוקציה דהן עוקציה דהן גבי רישיה דהן רבי יצחק בר גופתא בעא קומי רבי מנא תמן את אמר ה *מלקט עצם עצם והכל טהור וכא את אמר הכין אמר ליה אמור דבתרה אם התקינו לקבר מתחילה יש לו תפוסה כמה הוא תפוסת קבר י קולף שלשה אצבעות עד מקום שהמוהל יורד אמר רב חסדא הדא אמרה מת מצוה מותר לפנותו אמר רבי זעירא תיפתר שנקבר שלא ברשות או שנקבר לשאלה וחש לומר שמא מת מצוה הוא סבר ר' זעירא שאין מיתי מצוה מצויין *נמצאתה אומר שלשה מיני קברות הן ג *קבר הנמצא מפנין אותו פינהו מקומו *טהור ואסור בהנייה קבר הידוע אין מפנים אותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנייה קבר שהוא מזיק את הרבים מפנין אותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנייה הורה רבי אבא בר כהן בכפר עקביה מקומו מותר בהנייה מה ופליג ד כאן בשקדם הוא את העיר וכאן בשקדמתו העיר *תני קבר שהקיפתו העיר משלש רוחות מפנין אותו משתי רוחות אית תניי תני מפנין אותו אית תניי תני אין מפנין אותו אמר רב חסדא מאן דאמר מפנין אותו בנתון בתוך שבעים אמה ושיריים מאן דאמר אין מפנין אותו בנתון חוץ לשבעים אמה ושיריים מאן דאמר מפנין אותו בעשוי כמין ג"ם מאן דאמר אין מפנין בעשוי כמין היא *כל הקברות מתפנין חוץ מקברי המלך ומקברי הנביא אמרו לו לר"ע והלא קיברי בני דוד מתפנין וקיברי בני חולדה היו בירושלים ולא נגע אדם בהן לפנותן מעולם אמר להן ר' עקיבה משם ראיה מחילה היה שם ומשם היתה טומאה מקדדת ויוצאה לנחל קדרון תמן *תנינן ה ועושה חצר על פתח המערה שש על שש כמלא המיטה והכא הוא אמר הכין תמן מלא המיטה עומדת ברם הכא מלוא מיטה חוזרת עד איכן עד כדי נושאי המיטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן תמן *תנינן כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות ר"ש אומר אינו כרם וחכ"א י כרם

ורואין

פני משה

וכגון אילין נוניא צליי' דנים צלויין שמניחים ראשו של זה בצד זנבו של זה וזהו כדרכן דכל אחד מושכב כדרכו וכי קאמרינן את קמצין כמת אחד שהוא מונח ראשו בצד מרגלותיו דזהו שלא כדרכו הוא: תמן את אמר. באהלות תנן המפנה קברו מתוך בדהי מלקט עצם עצם והכל טהור ואין לו תפוסה והכא את אמר הכין דיש לו תפוסה: א"ל אמור דבתרה. ומסיים למתני' דקתני התם ר"ש אומר אם התקינו לקבר מתחלה יש לו תפוסה וקסבר דר"ש לאו לאפלוגי אתא אלא דרישא בלא נתקנה לקבר מיירי: קולף שלשה אצבעות. מקרקע בתולה עד מקום שהמוהל של מת יורד שם: הדא אמרה מת מצוה מותר לפנותו. בתמיה דקתני נוטלו והא קי"ל מת מצוה קנה מקומו: תיפתר. דהיינו טעמא דתלינן שמא נקבר שם שלא ברשות בעל השדה או שנקבר דרך שאלה על זמן מועט והלכך לא קנה מקומו: וחש לומר שמא מת מצוה הוא. ואמאי תלינן לקולא ניהוי שמא מת מצוה הוא: שאין מיתי מצוה מצוין. ולא חיישינן להא: קבר הנמצא. כגון שהוא הדש ויודע בעל השדה שלא ניזה מעולם לקביר שם ובגזילה נקבר מפנין אותו שלא קנה מקומו: פינהו מקומו טהור גרסינן. וכן הוא בתוספתא דלאו קבר הוא: קבר הידוע. שנקבר שם מדעת בעל השדה אין מפנין אותו שאסור לפנותו: קבר שהוא מזיק את הרבים. שקבור במקום הילוך הרבים ומיטמאין באהלו מפנין אותו מפני נזקן של רבים: בכפר עקביה. שהיה שם קבר מזיק את הרבים והורה שמקומו מותר בהנייה: מה ופליג. אם רבי אבא בר כהן פליג על הברייתא: כאן בשקדם הוא את העיר. ברייתא מיירי בשקדם הקבר את העיר דאע"ג דמזיק את הרבים הוא ומפנין אותו מ"מ תורת קבר עליו שהרי קדם שם ומקומו אסור בהנייה: וכאן. הא דרבי אבא בשקדמתהו העיר ולאו כל כמיניה לאסור עליהן: שהקיפתו העיר. קברות שמקיף את העיר משלש רוחותיה מפנין אותו מפני הטומאה: מ"ד מפנין אותו בנתון בתוך ע' אמה ושיריים. שהן עיבורה של העיר וכמו בתוך העיר הוא: מאן דאמר מפנין. היכא דאמרי דמ"ד מפנין אותו בעשוי הקברות כמין ג"ם יונית ומקפת העיר משתי רוחות: מ"ד אין מפנין בעשוי כמין היא. כמו העיר עומד נגד שתי רוחותיה מכאן ומכאן דלאו מוקפת מיקריא: כל הקברות מתפנין. מפני הטומאה: חוץ מקברי המלך וקברי הנביא. מפני כבודן: והלא קברי בני דוד היו מתפנין. ואפילו הן מלכים: וקברי בני חולדה. משפחה אחת שהיתה בירושלים ולא היו מתפנין מעולם: משם ראיה. על קבר בני חולדה קאי וכן הוא בשמחות: מחילה. תחת הקרקע היה שם ולפיכך לא היו מפנין שלא היה בהן משום טומאה שיוצאת דרך מחילה לנחל קדרון: תמן תנינן. סוף פ' המוכר פירות המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ששם הכוכין ארבע אמות על שש ופותח לתוכה שמנה כוכין שלש מכאן ושלש מכאן ושתים כנגדן רבי שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש אמות על שמנה כו' ועושה חצר על פי המערה שש על שש כמלא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן: והכא הוא אומר הכין. בודק מארבע אמות ועד שמנה כמלא המטה וקובריה והא התם שש על שש קאמר: תמן מלא המיטה עומדת. התם לענין מקח וממכר איירי ובחצר שש על שש סגי שהוא כמלא המטה עומדת: ברם הכא. דהטעם משום בדיקת טומאה משערינן במלא מטה חוזרת וצריך יותר שתהא חוזרת בריוח: עד איכן. משערינן כדי קובריה: תמן תנינן. פ"ה דכלאים כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות שהיו רצופין הרבה ואין בין שורה לשורה ארבע אמות: ר"ש אומר אינו כרם. דכיון שאינו יכול להרוש בשוורים ביניהם אין תורת כרם עליו להרחיק הזרעים ממנו ארבע אמות כדין הכרם אלא מרחיק ששה טפחים כדין גפן יחידית וזורע:

ורואין

קרבן העדה

כגון כו'. ראשיהם בצד מרגלותיהם היינו כגון מחרוזות דגים ראשו של זה בצד זנבו של זה דליהוי שוין אבל קמצין היינו ראשו בין ברכיו ניכר שלא לשם קבורה ניתן לשם אלא אני אומר גל נפל עליו הלכך אין לו תפוסה: ה"ג תמן את אמר מלקט עצם עצם כו'. וניכר שלשם קבירה ניתנו לשם אלא מדמונחים כך מוכח שדעתו לפנותם אח"כ וה"פ פט"ז דאהלות תנן המפנה קברו מתוך שדהו מלקט עצם עצם ואלו הכא תנן בקבר אחד נוטלו ואת תבוסתו: א"ל אמור דבתרה. אימא סיפא דהך מתני' דתנן אם התקינו לקבר מתחלה יש לו תבוסה והכא כיון שמונחו מושכב כדרכו אמרינן שהתקינו לקבר ולפי שעה נקבר שם לכך נוטלו ואת תבוסתו: קולף ג' אצבעות. מן העפר שבקבר שכן מוהל המת יורד בקרקע עד ג' אצבעות: הדא אמרה. זאת אומרת כלומר ממתני' שמעינן הקובר מת מצוה במקומו אע"פ שקונה מקומו מותר לפנותו דאי ס"ד אסור לפנותו יהא אסור לפנות אפי' מת אחד דשמא מת מצוה הוא: תיפתר. תפרש מתני' לכך מותר לפנותו דתלינן שנקבר שם שלא ברשות או שהשאיל לו בעל השדה רשותו שיקבור שם מתו כדי לפנותו אח"כ: ופריך וחש כו'. וניחוש לחומרא שמה מת מצוה הוא ואסור לפנותו: ומשני סבר ר"ז שאין מת מצוה מצויין. ואי ס"ד דמת מצוה הוא ה"ל קלא א"כ תולין במצוי: ג' מיני קברות הן. חלוקים בהלכותיהן: קבר הנמצא. שאין אנו יודעים שריה שם קבר מותר לפנותו דכיון שלא נודע מסתמא אמרינן שנקבר שלא ברשותו או ע"י שאלה: פינהו מקומו טמא. שדה שסביבותיו היכא דאיכא למיחש לקברים: קבר הידוע. שאין שם אלא הוא לבדו ונקבר שם מדעת בעל השדה אסור לפנותו: פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה. כיון שידוע שאין שם קברים אחרים: קבר שהוא מזיק את הרבים. כגון שהוא סמוך לדרך אפי' נקבר שם מדעת בעל השדה מותר לפנותו מפני נזקן של רבים: מקומו טמא. שדה שסביבותיו אי איכא למיחש לקברים: ופריך מה ופליג. בתמיה וכי פליג ר' אבא אברייתא דתניא מקומו טמא: ומשני כאן. ברייתא איירי שנעשה הקבר קודם שנבנה העיר ור' אבא איירי בשקדמה העיר את הקבר: מג' רוחות. משלש צדדיו מפנין אותו שזה ודאי מזיק את הרבים: אמר ר"ח. ולא פליגי: בנתון תוך ע' אמה ושיריים. דחשוב כעיר עצמה הלכך מפנין: כמין גם. כ"ף פשוטה והקבר נתון באמצע קו הארוך כזה ד: כמין הי"א. כזה ה והקבר נתון בסוף כמו הנקודה שבתוך הה"א כמלא שאין העיר מקיפו כל כך: כל הקברות מתפנין. אם התנה מתחלה לפנותן: חוץ מקברי המלך ומקברי הנביא. מפני כבודן: וקברי בני חולדה. הנביאה לא פינהו ש"מ אפי' שאר קברים אין מפנין: מחילה היה שם. תחת הקברים ומפנין אותן דרך המחילה ולא נודע לבני אדם שפינהו: תמן תנינן. בבא בתרא פרק המוכר פירות המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר כו' עושה חצר שש על שש כמלוא המטה וקובריה: ופריך והכא הוא אמר הכין. ובמתני' תנן מארבע אמות עד שמנה הוי מלא המטה וקובריה: ומשני תמן. במוכר צריך שתהא המטה עוברת דרך שם לקבר לכך בעינן שש על שש אבל הכא לא חיישינן אלא לחצר העשוי שתהא המטה חוזרת ממקום שנספד שם אינו צריך כל כך: עד איכן. עד כמה נקראין קובריה: תמן תנינן. כלאים פ"ה: כרם שהוא נטוע על פחות מד' אמות. שאין בין שורה לשורה ד' אמות: אינו כרם. ומרחיק ו' טפחים וזורע את השאר דכיון שאין יכול לחרוש בשוורים ביניהן דצריך לחרישת שוורים ד' אמות אין שם כרם עליו: וחכ"א כרם. לפי שדרך בני אדם ליטע שורות רצופות יחד ואותן הראויות להתקיים ולהעשות מהן כרם ישארו כרם והשאר לעצים הלכך

רואין

ר ולפמ"ש ההי שפיר דבאמת הוה ספק אם העיר קדם לקבר או הקבר קדם לעיר ולפ"ז ל"מ ספק טומאה ברה"ר דהא באמת הקבר ודאי הי' שם והמקום טמא א"כ לא שייך לומר ספק טומאה באמה כאן היה קבר בודאי וכ"ז שלא פינהו בודאי טמא ולכך הוצרך רשב"י לומר דאי היכא שידע בהחזק טהרה כאן והיינו שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו דהיינו בהספק כל זמן

שנויי נוסחאות (ס"ג) תמן כד"ו תני. (ס"ג) טהור כד"ו טמא. (פ"כ) אותו אית תניי תני כד"ו אותו אית תני. (סכ"ו) לר"ע כד"ו ליתא.

עמודי ירושלים

כל הקברות מתפנין כו' אמרו לו לר"ע כו'. עיין בפ"מ ובקס"ע מה שפירשו בזה ודבריהם תמוהים הדא מה אמרו לו לר"ע וכי היכן נזכר מאמר ר"ע בזה ותו דלפי דבריהם קברי בית דוד היה מתפנין ובמח"כ נעלם מהם דבדי הר"מ ה' בית הבחירה (פ"ז הי"ד) שכתב וז"ל ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה כו' מבואר שגם קברי בית דוד לא היו מפנין ובאמת שבירושלמי ובמסכת שמחות הגירסא משובשת וצ"ל כמו שהוא בתוספתא פ"ק דב"ב וז"ל כל הקברות מתפנין חוץ מקבר המלך ומקבר הנביא רע"א אף קבר המלך וקבר הנביא מתפנין אמרו לו והלא קברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה בירושלים ולא נגע בהן אדם מעולם אמר להם משם ראיה מחילה היתה להם והיתה מוציאה טומאה לנחל קדרון עכ"ל וכצ"ל בירושל' וא"ש ועכ"מ שם. ועיין בתוספתא נגעים פי"ב דאי' התם ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה שהיה שם מימות נביאים הראשונים. וראיתי בפני זקן שם שכ' חולדה הנביאה קבורה ברגלי ההר חוץ לירושלים וצ"ע עכ"ל ובמח"כ נעלם ממנו שכבר ישב על מדוכה זו בשו"ת מהרי"ט (חיו"ד סי' ל"ז) וע"ש מה שתירץ בזה בב' אופנים ועשו"ת רדב"ז (ח"ב סי' רל"ג) שגם הוא האריך ליישב זה ע"ש:

מסורת הש"ס

תורה אור

ורואין את האמצעיות כאילו אינן שמעון בר בא בשם רבי יוחנן *כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקין בשכונת קברות אמר רבי יונה ולא דמייא [ו]תמן יש עליהן שכונת קברות ברם הכא אין עליה שכונת קברות אמר רבי יוסי ולא דמייא תמן מרווחין ורצפן במחלוקת רצופין וריווחן דברי הכל ברם הכא מהו פליגין בשבא ומצאן רצופין רבי שמעון אומר גל נפל עליהן ורצפן ורבנן אמרי מרווחין היו ורצפן עד כמה מטריחין עליו רבי יוסי בשם רבי מיישא בר ירמיה עד ארבעים אמה בדק עשרים ומצא בודק עד עשר בדק עשרים ומצא בודק עד עשר אית תניי תני בדק עשר ומצא בודק עד עשר בדק עשר ומצא בודק עד עשר:

הלכה ד מתני׳ [א] *כל ספק נגעים בתחילה טהור עד שלא נזקק לטומאה

[ב] משנזקק לטומאה ספיקו טמא [ג] *בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לטומאה במאכל במשתה במשא בקפיצה בחולי במראה ובהירהור [ד] ומשנזקק לטומאה אין בודקין אותו [ה] אונסו וספיקו ושכבת זרעו טמאים שרגלים לדבר:

כי ויקרא יג **גמ׳** [ו]וטמא אותו את הוודאי הוא מטמא אינו מטמא את הספק לעולם הוא בטומאתו עד שידע שטהר

שם [ו]וטיהרו את הוודאי הוא מטהר אינו מטמא את הספק

קרבן העדה

רואין האמצעיים כאלו הן עלים והחילונים אם יש ביניהם ריוח כראוי מצטרפים להיות כרם: כשם. שר"ש ורבנן חולקין כאן לענין כרם אם רואים את האמצעיים כאלו אינן כך הן חלוקין לענין שכונת קברות דתנן במתני׳ אלא ג׳ אם יש ביניהן מד׳ ועד ח׳ ה"ז שכונת קברות אם יש קברות ביניהן פחות מד׳ ויש מהם שהם רחוקים ארבע לרבנן רואין את האמצעיים כאלו אינן וה"ל שכונת קברות ולר"ש מצטרפין האמצעיים: ולא דמיא. דהתם גבי שכונת קברות [לא לפנותם] ניתנו לשם שאלו כן למה הניחום כ"כ סמוכים אלא ודאי שאין דעתו לפנותם אבל הכא בכרם לא שייך שכונת קברות אלא דאמרינן לשם עלים נטעם וכדפרישית טעמייהו דרבנן: תמן. בכרם דוקא בשהיו מתחלה נטועים מרווחין וחזר ונטעם מרוצפין הוא דפליגי דקסבר ר"ש כיון שרצפן מסתמא דעתו לבטל את הראשונות מלהיותן כרם: רצופין וריווחן. היו נטועות רצופין וחזר וריווחן ועקר את האמצעיות אפי׳ ר"ש מודה דהוי כרם: ברם הכא. אבל כאן בשכונת קברות פליגי בשמצאן מונחין רצופין ר"ש סובר אני אומר מתחלה לא ניתנו שם לשם קבורה אלא גל נפל עלייהו ורצפן ורבנן סברי מתחלה היו מרווחין וגל או הרוח הוא שרצפן הלכך הוי שכונת קברות אבל מרווחין ורצפן הוא אף רבנן מודו דלא הוי שכונת קברות דגילה דעתו דמעיקרא לאו לשכונת קברות הניחן: עד כמה מטריחין עליו. אמתניתין קאי דתנן מצא אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן ך׳ אם מצא בסוף עשרים השניים אם מטריחין עליו לבדוק יותר או לא: עד מ׳ אמה. אבל יותר אין מטריחין עליו כיון דלא מצא אלא אחד בסוף עשרים הראשונים: ה"ג אית תניי תני בדק עד ך׳ ומצא בודק עד עשר כו׳. וה"פ איכא תנא דתני הא דתנן בודק ממנו ולהלן עד ך׳ היינו שבודק עשרים למזרח ועשרים למערב ואם מצא בסוף ך׳ בודק ממנו ולהלן עשר וכן בלד השני דה"ל ך׳ אמה והיינו דתנן בסיפא מצא א׳ בסוף ך׳ בודק הימנו ולהלן כ׳ ואיכא דתני בדק עשר כו׳ כלומר הא דתנן ברישא בודק ממנו ולהלן כ׳ אמה היינו שבודק מכל לד עשר ואם מצא בסוף עשר בודק הימנו ולהלן עוד עשר מכל לד והיינו עשרים דתנן בסיפא:

הלכה ה מתני׳ כל ספק נגעים בתחלה טהור. כגון ב׳ שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה בהרת כסלע ובסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ואין ידוע באיזה מהן פשה שניהם טהורין אע"ג דודאי אחד מהן טמא: משנזקק לטומאה ספיקו טמא. כגון שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע ובסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד חזרו להיות כסלע אע"פ שהא׳ מהם ודאי טהור שכבר הלך הפסיון שניהן טמאים כיון שנזקקו לטומאה עד שיחזרו לכגרים: **גמ׳** וטמא אותו. הכי תניא בת"כ וטימא אותו את הודאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק כילד ב׳ שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים כו׳ וטהרו את הודאי מטהר ואינו מטהר את הספק כילד שנים כו׳. סתמא דש"ס מייתי דרשת ת"כ לפרושי מתני׳ דתנן ספק נגעים להקל בתחלה וקשיא הא קיי"ל ספק דאורייתא לחומרא כל שכן כאן שאחד מהן ודאי טמא וליכא למימר אוקמא אחזקה אלא היכא דליכא טומאה ודאי וקאמר דגזירת הכתוב הוא דכתיב בשחין ואם פשה תפשה הצרעת בעור וטמא הכהן אותו וקרא מיותר הוא דהא כתיב נגע הוא ואותו ל"ל אלא ללמד את הודאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק

פני משה

ורואין את האמצעיות כאלו אינן. ואם יש בין החילונים ריוח הראוי להם ה"ז כרם לפי שדרך בני אדם ליטע שורות הרבה רצופין ביחד ואותם שהם ראוין להתקיים ולעשות כרם יהיו כרם והשאר יהיו לעלים הלכך רואין את האמצעיי׳ כאלו הן עלים והחילונים מצטרפין להיות כרם: כך הן חולקין בשכונת קברות. שאם היו הקברים רצופין הרבה לר"ש אין זו שכונת קברות ולרבנן רואין את האמצעיים כאלו אינן: א"ר יונה ולא דמיא. דבשכונת קברות לא פליגי והכל מודים בזה: תמן יש עליהן שכונת קברות. כלומר במתני׳ דקתני אם יש ביניהן מד׳ אמות ועד שמנה ה"ז שכונת קברות ודוקא אם יש ביניהן כשיעור הזה הוא דיש עליהן שכונת קברות: ברם הכא אין עליהם שכונת קברות. כלומר אבל אם היה שם כדאמרינן הכא בכרם והכי נמי שרצפן וקבר הרבה ואין ביניהן מקבר ראשון עד הג׳ ארבע אמות נתבטל מתורת שכונת קברות וכ"ע מודים בהא דאמרי׳ דרך מקרה הוא שקברן שם ודעתו לפנותן ושמא נאנס או שכח: א"ר יוסי ולא דמיא. רבי יוסי פליג אדרבי יונה בהא דקאמר דהכל מודים הכא וקאמר דלא היא דודאי פליגי אבל לא כדקאמר שמעון בר בא כשם שהן חולקין בכרם דלא דמיא אלא איפכא שמעינן להו הכא דלר"ש אית ליה רואין ולרבנן אין זו שכונת קברות כדמפרש ואזיל: תמן. בכרם מרווחין ורצפן במחלוקת ואם לאחר שנטעו רצופין חזר וריוחן דברי הכל מודים דהוי כרם דהא עיקר פלוגתייהו אם תלינן שיחזור וירויחן כשהן רצופין דר"ש קסבר הואיל והוא בעצמו רצפן לא אמרי׳ שיחזור וירויחן דדעתו לכרם הוא ולא לעלים ורבנן ס"ל דתלינן שיחזור וירויחן והאמצעים לעלים הן: ברם הכא מהו פליגין. במילתא אחריתא ואיפכא ס"ל דכשבא ומצאן רצופין לר"ש לא נתבטל מתורת שכונת קברות כמו שהיה בתחלה שאני אומר בתחלה היה ביניהן כשיעור וגל נפל עליהן ורצפן ודרך מקרה הוא ועתיד לתקנן לאחר זמן: ורבנן אמרי מרווחין היו ורצפן. הוא בעצמו ואדעתא שיהיו נקברין שם לגמרי ואינו עתיד להזור ולטלן ולעשותן מרווחין כבתחלה וכיון דאין זה מקומן לא הוי שכונת קברות: עד כמה מטריחין עליו. לבדוק: עד ארבעים אמה. משום דבמתני׳ קתני בודק הימנו ולהלן עשרי׳ אמה וזהו כשיעור שתי מערות עם החצר שהמערה ארבע אמות על שש והחצר ששתי מערות פתוחין לתוכו מכאן ומכאן הוא שש על שש וכרבנן דלעיל נמצא אורך שתי מערות והחצר שביניהן י"ה אמות ועוד צריך לבדוק באלכסונה של מערה אחת כדי שימלא יפה את המתים שלפעמים זה נמשך לפנים יותר מזה ובאלכסון נקל הוא למצוא כלן אבל מערה שניה א"ל לבדוק באלכסון דחד אלכסון ההמירו הכמים תרי לא והאלכסון של מערה אחת עודף ב׳ אמות בקירוב נמצא בדיקה אחת היא כ׳ אמה ולפי שצריך לבדוק בדיקה זו מלמעלה ולמטה כנגדו שהרי כשבדק זה ללפון העולם עדיין יש להסתפק שמא מערה זו שמצא בתחלה ממנה ולדרום העולם יש לה חצר ועוד מערה אחת והלכך לריך לבדוק כ׳ אמה לדרום העולם וכמו כן יש להסתפק למזרח ולמערב ולריך בדיקת כ׳ למזרח ובדיקת כ׳ למערב ונמצא בדיקה הראשונה הוית מ׳ אמה לכל לד: בדק עשרים ומצא בודק עוד עשרים גרסינן. כדקתני במתני׳ לפי שאחר שמצא בסוף עשרים יש לחוש שמא זה קבר אחר הוא ולא מבית הקברות שמצא בתחלה אלא זה של אדם אחר ויש כאן ב׳ מערות והחצר ולריך לעשות גם שם כל הבדיקות שאמרנו: אית תניי תני. ופליג על המתני׳ בדק עשר כו׳ וס"ל להאי תנא דלא חיישינן למערה זו שמצא בתחלה שהיא בתחלת הכ׳ אלא כל הבדיקה היא עם הכל כ׳ ולא הטריחוהו הכמים יותר ואם בדק עשר ומצא בודק עוד עשר כפי שתי מערות והחצר וכן לכל לד וכן אם מצא אחר בדיקה זו וכן כולם:

הלכה ד מתני׳ כל ספק נגעים בתחלה טהור. כגון שנים שבאו אצל הכהן בזה בהרת כגרים ובזה בהרת כסלע והסגירם ובא בסוף שבוע ומצא בזה כסלע ובזה כסלע ואין ידוע לו איזה מהן שפשה שניהן טהורין אע"ג דודאי א׳ מהן טמא וכן הדין באיש אחד ובו ב׳ נגעים ואינו ידוע איזה מהן פשה וכחכמים דר"ע בפ"ה דנגעים דסברי אפילו באיש א׳ טהור: משנזקק לטומאה ספקו טמא. כגון שנים שבאו אצל הכהן בזה בהרת כגרים ובזה בהרת כסלע ובסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד ונזקקו לטומאה ואח"כ הזרו להיות כסלע שאע"פ שאחד מהן ודאי טהור שכבר הלך הפסיון אפ"ה שניהן טמאין כיון שנזקקו לטומאה עד שיחזרו לכגרים: בשבעה דרכים בודקין את הזב. שאם ראה מחמת אונס טהור דדרשינן זב מבשרו ולא מחמת אונסו: עד שלא נזקק לטומאה. דהיינו כשרואה ראיה שניה שבה נעשה זב גמור לטמא משכב ומושב וכראיה זו בודקין אותו אבל בראיה ראשונה מטמא באונס טומאת ערב כדין בעל קרי ומצטרפת היא לעולם עם ראיה השניה: במאכל. אם אכל אכילה גסה או שאכל דברים המביאין לידי זיבה ואפילו כל שהן כגון בשר שמן חלב וגבינה ביצים יין ישן וגריסין של פול ושחלים: במשתה. ברבוי שתיה: במשא. ככד שנשא: במראה. ראה אשה אפילו לא הרהר: בהרהור. אע"פ שלא ראה אשה ואם אירע לו אחד מאלו הז׳ קודם שראה ראיה שניה אינו נעשה זב מחמת אותה ראיה והנפה אינה מטמאה במשא כשאר טפה של זוב: משנזקק לטומאה. אחר שראה ראיה שניה שלא באונס בזוב אין בודקין אותו לראיה שלישית שאף אםראה ראיה שלישית באונס נעשה זב לקרבן: אונסו. טמא: ספיקו ושכבת זרעו. מפרש בגמרא דה"ק ספיקו הבא מחמת שכבת זרעו כגון אם ראה שכבת זרע תחלה וקי"ל זיבה הבאה אחר הקרי אינו מטמא עד מעת לעת שכל מעת לעת שלאחר הקרי תולין האי זיבה מחמת הולכה דקרי הוא וזהו דוקא עד שלא נזקק לטומאה אבל לאחר שנזקק לטומאה אין הקרי מטהר את הזיבה ואין תולין שמחמת הקרי באה הזיבה: שרגלים לדבר. שאין אותה ראיה מזומנת אונס כיון שכבר נעשה זב: **גמ׳** וטמא אותו. הכהן כתיב ודרשינן את הודאי הוא מטמא ולא את הספק ולפיכך עד שלא נזקק לטומאה ספקו טהור: לעולם הוא בטומאתו. משנזקק לטומאה עד שיוודע שהוא טהור דכתיב וטהרו הכהן את הודאי הוא מטהר ולא את הספק

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי׳ פ"ז מט"ל ה"ס

לז
ב מיי׳ שם ה"ט

לח
ג מיי׳ פ"ב ממחוסרי כפרה ה"ב סמ"ג עשין ריח ריט

לט
ד מיי׳ שם ה"ס

מ
ה מיי׳ פ"א ממשכב ומושב ה"ב יב יד

ציון ירושלים

זמן שמא היה ביה"ק גמור והיינו שנהגו לביה"ק או שהקברו׳ קודם דאז לא הוי רבאין לפנותו ובודאי היה עמא אבל כיון שכן זכאי קנך תורמסו תרומ׳ שם ע"כ שלא היה ביה"ק גמור וניתן לפנותו שהיה בעיר קודם וא"כ שוב היה מותר לפנות כן נלע"ד ודו"ק היטב: [ו]תמן יש עליהן שכונת קברות. ע׳ בשו"ת תוס יאיר בסופו מה שמביא בשם הגאון מוהר"ר דוד אופנהיים ז"ל והינו כשם לפני:

פ"ב קא ופ"ג

נזיר סה ב נגעים פ"ה מ"ד

נזיר סה קידושין ב פ"ב מ"ב

הספק לעולם הוא בטהרתו עד שידע שניטמא כתיב °והדוה בנידתה והזב את זובו מה נידה [א] מטמאה מאונסים אף הזב מטמא מאונסים מעתה אפילו מראייה הראשונה אמר רבי זעירא לכשייעשה כנידה אונסו אמר רבי אלעזר אונסו ממש ספיקו ספק זוב ספק קרי זובו ושכבת זרעו בלא כך אינו מטמא אלא שאין תולין בה מעת לעת :

הלכה ה מתני'

[י] *המכה את חבירו ואמדוהו למיתה היקל ממה שהיה ולאחר מיכן הכביד ומת חייב רבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר : גמ' *כיני מתניתה ר' נחמיה פוטר וחכמים מחייבין [ג] שרגליים לדבר רבנין אמרין שני עומדין רבים על עומד אחד רבי נחמיה אומר עומד האמצעי רבה על שניהם מה טעמא דרבי נחמיה °אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה וכי עלת על דעתך שיהא זה מהלך בשוק והלה נהרג על ידיו אלא אפילו מת מחמת עמדה ראשונה פטור מה טעמון דרבנין ולא ימות ונפל למשכב וכי אין אנו יודעים שאם אינו מת שהוא נופל למשכב אלא בשלא אמדוהו למיתה אם בשלא אמדוהו למיתה הה"ד אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו הא אם לא קם חייב אלא בשאמדוהו

תורה אור: ויקרא טו · שמות כא

פני משה

הספק : לעולם הוא בטהרתו . אזב קאי דעד שלא נזקק לזיבה תולין אותו בדרכים האלו עד שידע שנטמא שלא באונס : כתיב והדוה בנדתה והזב את זובו . היקש זב לנדה והיינו זבה מה היא מטמא באונס דלא כתיב בה מקרה אף הזב מטמא באונס בראיה שלישית כדמסיק : מעתה אפילו מראיה ראשונה . כלו' מראיה ראשונה והילך והיא ראיה שניה יטמא באונס טומאת זיבה : לכשיעשה כנידה. דהיינו כשראה ראיה שניה דאז הוי כזבה לטמא משכב ומושב וספירת שבעה כזבה ומטמא בראיה שלישית אפי' באונס למיחש בג' ראיות לחיוב קרבן : אונסו ממש . כלומר דמפרש דהאי אונסו לאו אדלעיל קאי אונסו וספיקו אלא אונסו אונסו ממש אם ראה ראיה השלישית מחמת אונס מאכל ומשתה שמא : וספיקו . הוא ספק זיבה ספק קרי שמא משנזקק לטומאה מחמרינן בספקן וזובו הוא : ושכבת זרעו בלא כך אינו מטמא. טומאת ערב בהדיא ומאי שכבת זרעו דקתני : אלא . ה"ק שאין תולין בה מעל"ע וספיקו ושכבת זרעו חדא מילתא היא שאין תולין ספק זובו במעת לעת אחר שכבת זרעו כדפרישית במתני' :

הלכה ה מתני' המכה את חבירו ואמדוהו למיתה. אבל אם אמדוהו מתחלה לחיים אפילו לרבנן פטור : היקל ממה שהיה. וחזרו ואמדוהו לחיים : רבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר. שלא מחמת מכה מת כיון שהקל ממה שהיה ואין הלכה כרבי נחמיה :

גמ' כיני מתני' רבי נחמיה פוטר וחכמים מחייבין שרגלים לדבר. כלומר דהש"ס מפרש לא תימא שרגלים לדבר אדברי ר"נ קאי אלא אדברי חכמים שמחייבין לפי שרגלים לדבר שמחמת המכה מת שהרי אמדוהו למיתה בתחלה : רבנין אמרין. ומפרש טעמייהו דרבנן סברי שני עומדין כמו אומדין רבים על אומד אחד שהרי מתחילה אמדוהו למיתה ועכשיו נמי הרי אנו רואין שהכביד ומת מהמת המכה והולכין אנו אחר אלו שני האומדין ואין משגיחין על מה שהקל ממה שהיה : עומד האמצעי . זהו אומד השני שראו שהקל רבה הוא על שני האומדין דכיון שהקל אין תולין שמת לאחר מיכן מהמת המכה : אלא אפילו מת מהמת עמידה ראשונה פטור . כלומר דהכי מפרשינן לקרא אם יקום והתהלך בחוץ אחר שאמדוהו למיתה ונקה המכה לעולם ואפילו הכביד אח"כ ומת כמו שאמדוהו בתחלה למיתה מהמת מכה זו פטור : מה טעמון דרבנין. שפיר קאמר רבי נחמיה : ולא ימות ונפל למשכב . כתיב וכי אין אנו יודעין שאם אינו מת שהוא נופל למשכב כלומר דכפל לשון הוא ולא הוי ליה למיכתב אלא ונפל למשכב או ולא ימות להוד : אלא בשלא אמדוהו למיתה . והכי משמע קרא שאמדוהו בתחלה שלא ימות : אם בשלא אמדוהו למיתה . קשיא הה"ד אם יקום וגו' ונקה המכה ומשמע הא אם לא קם חייב ואמאי הרי לא אמדוהו למיתה ויצא זה זכאי מפי ב"ד ושוב אין מחייבין אותו : אלא בשאמדוהו למיתה. הא כיצד אלא על כרחך תרווייהו צריכי ומשתמעי בהאי קרא חד לאמדוהו למיתה וחד ללא אמדוהו למיתה והכי דרשינן אמדוהו למיתה ואח"כ יקום והתהלך בחוץ ולא מת ונקה המכה רק שבתו יתן אבל אם הכביד ומת לאחר מכאן חייב מיתה . וחד ללא אמדוהו למיתה והכי משמע ולא ימות שאם אמדוהו שלא ימות אפילו מת לאחר מכאן רק שבתו יתן מפני שכבר יצא מפי ב"ד זכאי : ופריך אם בשאמדוהו

קרבן העדה

הספק : ה"ג לעולם הוא בטהרתו עד שידע שניטמא . ולא תאמר א"כ אף משנזקק לטומאה יהא טהור דהא גזירת הכתוב הוא לכך כתיב בסיפא ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה צרבת השחין היא וטהרו הכהן וה"ל למיכתב בהיפך וטהרו הכהן צרבת השחין היא כדכתיב בכל הנגעים אלא ללמד את הודאי הוא מטהר משנזקק לטומאה ולא את הספק : ה"ג לעולם הוא בטומאתו עד שידע שטהר :

הלכה ו מתני' בשבעה דרכים בודקין את הזב. ואם ראה מחמת אונס טהור ובגמ' מפרש : עד שלא נזקק לטומאה . דהיינו כשרואה ראייה שניה שבה נעשה זב גמור לטמא משכב ומושב אבל ראיה ראשונה מטמא באונס טומאת ערב כדין בעל קרי ומצטרפת עם השניה אפי' היתה באונס : במאכל . אם אכל דברים הבאים לידי זיבה כגון בשר שמן חלב וגבינה ביצים ויין ישן : ובמשתה. בריבוי שתיה : במשא . כבד שנשא : ובמראה . ראה אשה אע"פ שלא הרהר : ובהרהור . בעיני חכמים אע"פ שלא ראה אשה אם אירע לו אחד מאלו השבעה קודם שראה ראייה שנייה אינו נעשה זב והטפה הינה מטמאה במשא : משנזקק לזיבה. שראה ראייה שניה שלא באונס אין בודקין אותו ואף אם ראה שלישית באונס נעשה זב לקרבן : וספיקו. ספק זוב ספק קרי : ושכבת זרעו . כגון אם ראה שכבת זרע תחילה טיפת זיבה הבאה אח"כ אינה מטמאה שהרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת ועד שלא נזקק לטומאה הקרי מטהר את הזיבה משום דהוי אונס ולאחר שנזקק לטומאה אין הקרי מטהר את הזיבה שאין תולין שמחמת הקרי באה הזיבה : שרגלים לדבר. שאין אותה ראייה מחמת אונס כיון שכבר נעשה זב : גמ' ופריך מעתה. שזב מטמא באונס אף ראייה ראשונה יטמא באונס : לכשיעשה כנדה . משיהיה הזב כנדה שהיא טמאה טומאת שבעה אז מטמא באונס והיינו ראייה שלישית דהא בשנייה כבר נטמא הזב טומאת שבעה אבל קודם שנטמא לא : אונסו ממש . דהיינו שיוכה על גביו או יפחד : ופריך ושכבת זרעו בלא כך אינו מטמא . בתמיה הא אף בשלא נזקק לטומאה שכבת זרע מטמא במגע : ומשני אלא שאין תולין בה מעת לעת. דעד שלא נזקק לטומאה אין הזב מטמא אחר קרי מעל"ע דתולין בקרי אבל משנזקק לטומאה אין תולין וכדפרישית במתני' :

הלכה ז מתני' ר"נ פוטר שרגלים לדבר . ס"ד ר"נ הוא דאמר שרגלים לדבר שלא מחמת מכה מת כיון שהיקל ממה שהיה : גמ' ה"ג כיני מתני' כו' וכ"ה בסנהדרין . וה"פ הא דתנן שרגלים לדבר רבנן הוא דקאמרי וה"ק שרגלים לדבר שמת מחמת מכה זו שהרי מתחלה אמדוהו למיתה אבל ר"נ קרא קדריש כדמסיק ולא שייך לומר שרגלים לדבר : ה"ג שני אמודין רבים על אומד אחת . וה"פ רבנן סברי דכיון דאיכא האומד הראשון למיתה גם האומד האחרון שמחמת המכה מת הם רבים על האומד האמצעי שלא מחמת המכה מת כיון שהיקל הלכך חייב : רבי נחמיה אומר האומד האמצעי . עדיף שביטל הראשון והאומד האחרון נמי כלום דאמרינן דבר אחר גרם המיתה : על משענתו . מתרגמינן על בורייה שנתרפא לגמרי ונשען על כחו : וכי תעלה על דעתך . ל"ל למימר ונקה המכה ממיתה : אלא . אפי' אמדוהו מתחלה למיתה והיקל ממה שהיה והכביד לאחר מכאן ומת בא הכתוב ללמדך אם יקום והתהלך בחוץ ואמדוהו למשענת חיים ונקה המכה ואפי' מת לאחר מכאן שחזר והכביד : מה טעמון דרבנן. כלומר איך מפרשים לקרא : וכי אין אנו יודעין שאם אינו מת שהוא נופל למשכב. דהא הך ונפל למשכב כמי כוונתו שלא מת א"כ היינו הך א"נ א"כ קשיא ליה כיון דכתיב ונפל למשכב ממילא ידעינן שלא מת : ה"ג אלא בשלא אמדוהו למיתה אם בשלא אמדוהו למיתה הדא הוא דכתיב אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה הא אם לא קם חייב אלא בשאמדוהו למיתה אם בשאמדוהו למיתה הדא הוא דכתיב רק שבתו יתן ורפא ירפא וכן הוא בירושלמי בסנהדרין . וה"פ אלא ולא ימות דקרא היינו שלא אמדוהו למיתה ונפל למשכב הוא דחייב בשבת אבל אמדוהו למיתה אף על פי שנתרפא אחר כך פטור משבת דכיון דאמדוהו למיתה כבר נפטר משבת דקים ליה בדרבה מיניה ופריך אם בשלא אמדוהו למיתה הדא הוא דכתיב אם יקום כו' הוא דנקה המכה הא אם לא קם חייב מיתה ואמאי הא מתחלה לא אמדוהו למיתה וכבר יצא מבית דין זכאי ושוב אין חיוב מיתה עליו ומשני אלא בשאמדוהו

רידב"ז

אלא בשלא אמדוהו . כל הסוגיא איתא במס' סנהדרין ושם הגירסא נכונה וכמו שכתב הק"ע ז"ל ודוק

סליק פירקא וכולא מסכתא בס"ד

שנויי נוסחאות (פ"א) כיני נד"ו סני . (פ"ב) בשלא אמדוהו נד"ו בשאמדוהו . (פכ"א) בשלא אמדוהו נד"ו בשאמדוהו . הה"ד נד"ו הדא היא דכתיב .

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי' פ"ב מא"ב ה"א סמ"ג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפג ס"א

מב
ב ג מיי' פ"ד מרוצח ה"ט

מסורת הש"ס

נזיר [illegible] סנהדרין [illegible]

(סנהדרין [illegible] פ"ט)

מסורת הש"ס

בשאמדוהו למיתה אם בשאמדוהו למיתה הה"ד רק שבתו יתן ר' אילא בשם רשב"ל חידוש מקרא הוא שיתן ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה עמד של טעות היה מה נפק מביניהון הקל ממה שהיה והכביד ומת מ"ד הידוש מקרא הוא שיתן אם נתן נתן לא נתן מהו שיתן מ"ד עומד של טעות לא נתן אין אומרין לו שיתן נתן מהו שיטול מתניתא מסייע לדין ומתניתא מסייע לדין מתניתא מסייע לרבי יוסי בן חנינה עמדוהו למיתה וחיה מאימתי נותנין לו משעה שיקל מתניתא מסייעא ליה לרשב"ל אמדוהו לחיים ומת מאימתי נותנין לו משעה שיכביד אמר רבי יוסי לית כאן משעה שיכביד אלא משעה שיקל הכהו על ידו וצמתה אמרין אסייא אין מקטעה היא חייה הוא מהו שיתן דמי היד נישמעינה מן הדא °וכי ינצו וכי יריבון והלא היא מצות היא מריבה היא מריבה היא מצות מה ת"ל וכי ינצו וכי יריבון אלא ליתן את המתכוין על שאינו מתכוין ואת שאינו מתכוין על המתכוין אם בשאינו מתכוין הוא חייב לא כ"ש במתכוין אלא כיני הכהו על ידו וצמתה אמרין אסייא אין מקטעה היא חיה הוא מהו שיתן דמי היד כמה דאת אמר תמן חידוש מקרא הוא שיתן דמי *וולדות וכא חידוש מקרא הוא שיתן דמי היד:

הלכה ו מתני' א *נזיר היה שמואל כדברי רבי נהוריי שנאמר °ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון מורה ונאמר בשמואל מורה מה

קרבן העדה

בשאמדוהו למיתה וה"ק אמדוהו למיתה ולא ימות שהיקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד ונפל למשכב אם יקום כו' ונקה המכה הא אם לא קם חייב מיתה אף על גב שהיקל בינתיים וכרב"י ופריך הדא הוא דכתיב רק שבתו יתן כו' א"כ דאיירי בשאמדוהו למיתה מאי האי דכתיב רק שבתו יתן הא אף שחזר לבריאותו אין לו ליתן שבת דאיפטר ליה משעה ראשונה שהיה עליו חיוב מיתה שהרי אמדוהו למיתה: חידוש מקרא הוא שיתן. גזירת הכתוב הוא שיתן שבת אם לא מת אע"ג שאמדוהו תחלה למיתה: אומד של טעות היתה. לכך חייב בשבת דלא מיפטר באומד הראשון דהא אזיל שהיה האומד בטעות: מה נפיק מביניהון. הא מיהת לתרווייהו חייב בשבת: ומשני אמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה והכביד לאחר מכאן ומת: ה"ג מ"ד חידוש כו' אם לא נתן צריך שיתן מ"ד אומד של טעות לא נתן אין אומרים לו שיתן נתן מהו שיטול מתני' מסייע לדין כו' וכ"ה בסנהדרין. וה"פ למ"ד חידוש מקרא הוא שיתן כל שנתחייב פעם א' חל עליו החוב אע"ג שנפטר בראשונה ובאחרונה ומ"ד אומד של טעות היה א"כ ה"נ אמרי' אומד האמצעי היה בטעות שהרי בא"ה מת ואנו אומרים מחמת מכה מת והשתא מיבעיא ליה למ"ד האומד של טעות היה אם כבר נתן שבת משעה שאמדוהו לחיים או משעה שהיקל ואח"כ מת מהו שצריכין יורשי המת להחזיר או לא: ה"ג מתני' מסייע לריב"ח אמדוהו לחיים ומת מאימת מונין לו משיכביד הדא אמרה אומד של טעות היה ואין תימר חידוש מקרא הוא שיתן משעה הראשונה מתני' מסייעא לרשב"ל אמדוהו למיתה וחי' מאימתי מונין לו משיכביד א"ר יוסי לית כאן משיכביד אלא משעה שיקל הדא אמרה חידוש מקרא הוא שיתן אין תימר אומד של טעות היה נותן עד שימות וכ"ה בסנהדרין. וה"פ הא דתניא אמדוהו לחיים ומת מונין משעה שיכביד ופטור משבת ש"מ דאמרינן אומד טעות היה דאס"ד חידוש מקרא הוא לעולם הוא חייב בשבת שכבר נתחייב משעה הראשונה וברייתא דתניא אמדוהו למיתה וחי מונין משעה שיקל אתיא כמ"ד חידוש מקרא הוא דאס"ד אומד של טעות היה אינו נותן משעה שיקל אא"כ חזר לבריאותו ממש דהא אם הכביד לאחר מכאן ומת פטור דאמרי' אומד האמצעי בטעות היה: וצמתה. שנתכווצו הגידים ואינו יכול לפשטה לעשות בה מלאכה: אמרין אסייא. ואמר הרופא אם חותכים הגידים שנתכווצו חוזרת היד לקדמותה ומתרפאת: ה"ג מהו שיתן דמי היד וכ"ה בירושלמי בסנהדרין. וה"פ מי אמרינן כיון דסופה לחזור ע"י הרופא לא יהיב ליה דמי ידו או דלמא השתא מיהת אפחתיה: נשמעינה מן הדא. תא שמע: וכי ינצו וכי יריבון. בהכאה שאין בה מיתה שחייב בתשלומין כתיבי תרי קראי בשינוי הלשון וכי יריבון וכי ינצו וקשיא הא מצה ומריבה א' הן ולמה שינה קרא לשונו: אלא ליתן כו'. דקרא דוכי יריבון איירי במתכוין וכי ינצו איירי באינו מתכוין אלא שכיון להרוג את זה והרג את זה ובפ' וכי יריבון כתיב ריפוי ושבת ובפ' וכי ינצו כתיב נזק וצער ושינה לשונו ליתן את הכתוב במתכוין דהיינו ריפוי ושבת על שאינו מתכוין ואת הכתוב באינו מתכוין והיינו נזק וצער על מתכוין לענין תשלומין וקשיא אם בשאינו מתכוין הוא חייב לא כ"ש במתכוין ותרי קראי ל"ל לא לכתוב אלא פ' ואם ינצו ולכתוב בה כל הד' דברים ול"ל פ' וכי יריבון: אלא כיני. אלא כן הוא קרא יתירא אתי לאשמועינן בכה"ג שחוזרת המכה ומתרפאת הואיל ונתקלקלה פעם אחת חייב ליתן דמי היד: מהו שיתן דמי היד. מספקא לן אם גזירת הכתוב הוא שכל שנתחייב בו פעם אחת אע"פ שמשתנה אח"כ חייב או לא: כמה דאת אמר תמן חידוש מקרא הוא שיתן דמי שבתו וכא חידוש כו'. לכך כתיב קרא במתכוין השמעינן מיניה דחידוש מקרא הוא כמה דאמרינן בסמוך בהיקל ומת שחייב בשבת דחידוש מקרא הוא כל שנתחייב פעם אחת חייב לשלם ה"נ כיון שנתחייב בדמי היד אף על גב שנתרפאת אחר כך חייב לשלם דמי היד:

הלכה ח מתני' נזיר היה שמואל. והאומר הריני כשמואל או כבן אלקנה או כמי שספק אגג בגלגל הויא נזיר לדברי ר' נהוראי: מה

פני משה

בשאמדוהו למיתה. מוקמית להאי קרא דאם יקום הדא הוא דכתיב רק שבתו יתן והאמאי הא אפילו לא מת אינו מתחייב בממון שהרי לא אמדוהו לממון כלל: חידוש מקרא הוא שיתן. גזירת הכתוב הוא שיתן אף על פי שלא אמדוהו לממון: עמד של טעות היה. היינו טעמא דנותן ממון דאגלאי מילתא למפרע שאומד שאמדוהו למיתה בטעות היה שהרי חיה והוי כאלו מתחלה אמדוהו לממון: מה נפק מביניהון. מבין הני טעמי: הקל ממה שהיה והכביד ומת. איכא בינייהו דלמ"ד גזירת הכתוב הוא שיתן אם נתן נתן כלומר בהא פשיטא לן שאם נתן קודם שהכביד הרי כבר נתן דגזירת הכתוב הוא דמשהקל יתן אע"פ שלא אמדוהו לממון: לא נתן מהו שיתן. מיהו הא קא מיבעיא לן להאי מ"ד דמגזירת הכתוב האם נותן קודם שהכביד ועכשיו שהכביד ומת אגלאי מילתא דאומד הראשון למיתה אומד הוא והרי חייב מיתה ופטור מממון או דילמא אע"פ שלא נתן מקודם כבר נתחייב בממון הוא כשהקל בתחלה: מ"ד. אבל למ"ד דטעמא משום אומד של טעות הוא איפכא הוא שאם לא נתן עד שהכביד ומת ודאי הוא שאין אומרים לו שיתן דהא השתא אגלאי מילתא דאומד הראשון שלא בטעות הוי: נתן מהו שיטול. והאי הוא דמספקא לן באע"פ שנתן קודם שהכביד הרי לא נתחייב בממון מגזירת הכתוב אלא משום דהוי מיחשב אומד הראשון אומד בטעות וכיון דאגלאי השתא דאומד גמור הוי וא"כ אפילו כבר נתן יחזור ויטול ממנו שהרי אי אפשר לחייבו מיתה וממון או דילמא הואיל ונתן נתן: מתניתא מסיי לדין. תניא כוותיה דרבי יוסי ב"ח ותניא כוותיה דר"ל: שמדוהו למיתה וחיה. ואחר כך הכביד ומת מאימתי נותנין לו משעה שיקל ושמעינן מינה דפשיטא ליה להאי תנא דדוקא משעה שיקל הוא דנותן לו אבל אם לא נתן עד שעה שהכביד שוב לא יתן וש"מ דלאו מגזירת הכתוב הוא אלא מטעמא דהאומד טעות הוא וכרבי יוסי ב"ח: אמדוהו לחיים. והכביד ומת מאימתי נותנין לו משעה שיכביד כלומר אפילו משעה שהכביד הוא נותן וש"מ דטעמא לאו משום אומד בטעות הוא דא"כ איפכא הוי מיבעי ליה דאגלאי מילתא שהאומד הראשון בטעות הוי וחייב מיתה ואינו נותן ממון אלא לאו ש"מ דגזירת הכתוב דלעולם הוא נותן ואפילו הכביד: א"ר יוסי לית כאן משעה שיכביד. סמי מכאן הא דודאי האי ברייתא משבשתא היא דהא לכ"ע בשלא נתן קודם שהכביד לא יתן ואפילו לר"ל מיהת מספקא לן אם נותן הוא עכשיו ולא הוי ליה למינקט בפשיטות נותן משהכביד ועוד שהרי אומד הראשון לחיים היה ונתחייב בממון ולא שייך הכא לומר מאימתי נותנין לו משעה שיכביד אלא תני משעה שיקל דאז הוא נותן ולא הסייע ליה לר"ל מידי: הכהו על ידו וצמתה. ומסוכן הוא מחמת מכה זו ואמדוהו למיתה ואמרו הרופאים שיש לו תקנה שאם יקטעו לו היד יחיה מהו שיתן דמי היד מי נימא הואיל וזה לא נתכוין לקטוע לידו פטור הוא מלשלם לו דמי היד שדבר זה נולד לו אח"כ ולתקנתו הוא שיחיה ואינו נותן אלא דמי שבתו ורפואתו ונזק וצער כדין החובל דממיתה נ"כ כבר פטור הוא שהרי זה חיה או דלמא מכיון שמחמת מכתו באה לו לזה שנקטע ידו משלם לו ג"כ דמי היד: נישמעינה מן הדא. ברייתא דדריש כפל המקראות שבפרשה וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וגו' וכתיב לעיל וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו וגומר ומה צריך הכתוב להשמיענו בפרשה דוכי ינצו דהא כבר שמעינן מלעיל דהיכא שמתחייב מיתה אינו משלם ממון: אלא ליתן את המתכוון כו'. כלומר דבפרשה דלעיל במתכוין מתעי שנתכוין לזה שהכהו ואשמעינן הכתוב בפרשה דוכי ינצו דאפילו נתכוין לזה והרג לזה חייב שהרי זה לא נתכוין להשה וכתיב ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון חייב מיתה: אם בשאינו מתכוין הוא חייב. וקשיא לן לפי האי דרשא דא"כ ניכתוב קרא בשאינו מתכוין ומכל שכן בנתכוין לזה שהכהו דחייב וכי יריבון למה לי: אלא כיני הכהו כו'. אלא כן בא הכתוב ללמדינו דלפעמים הוא חייב לשלם ממון אפילו בשאינו מתכוין: וכמה דאת אמר תמן חידוש מקרא הוא שיתן דמי ולדות והכא נמי כן. כן הגירסא בסוגיא זו בפרק הנשרפין ושם גם כן נשתבשה הגי' במקצת בהאי דקאמר התם מתניתא מסייע כו' וביררתי כאן משתיהן הגירסא הנכונה והישרה:

הלכה ו מתני' נזיר היה שמואל. והאומר הריני כשמואל או כבן אלקנה או כמי שספק אגג בגלגל הרי זה נזיר לדברי רבי נהוראי וכן הלכה: מה

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מנזירות הל'

שנויי נוסחאות (ס"א) בשאמדוהו למיתה אם בשאמדוהו כד"ו בשלא אמדוהו אם בשלא אמדוהו. הה"ד כד"ו הדא הוא דכתיב. (ב"ד) ממה שהיה וכו' עד „לרשב"ל" (בשורה י"א) כד"ו ממה שהיה מ"ד הידוש מקרא הוא שיתן אם נתן נתן לא נתן מקרא שיתן. מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין מתניתא מסייעא לר' יוסי בן חנינה אמדוהו למיתה וחיה מאימתי נותנין לו משעה שיקל מ"ד אומד של טעות הוא לא נתן אין אומרין לו שיתן נתן מהו שיטול מסייעא לו לרשב"ל. (סמ"ו) היד כד"ו העבד. (סכ"ג) וולדות כד"ו העבד.

מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר אמר רבי יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם אמר לו רבי נהוראי והלא כבר נאמר °ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וכבר היה עליו מורא של בשר ודם:

ש"א טז

גמ' אמר רבי ינאי כתיב °וכל ההרים אשר במעדר יעדרון לא תבוא שמה יראת שמיר ושית מה הדין ביזרא דחיל מן הדין פרזלא אף הדין סערה דחיל מן הדין פרזלא:

ישעי' ז

הדרן עלך העכו"ם אין להם נזירות וסליקא לה מסכתא דנזיר ברחמי שמיא.

מה מורה האמורה בשמשון נזיר. דכתיב כי נזיר אלהים יהיה וגו': והלא אין מורא אלא של בשר ודם. שלא תהא מרות ואימת אדם עליו: א"ל רבי נהוראי. אי אפשר לומר כן שהרי כבר נאמר ויאמר איך אלך וגו' וכבר היה עליו מורא של בשר ודם אלא ודאי נזיר קאמר:

גמ' כתיב וכל ההרים וגו' לא תבא שמה יראת שמיר ושית. וכי מה שייך לשון יראה על שמיר ושית אלא על הברזל קאי ולדוגמא הוא: מה הדין ביזרא. מה הזרע הזה נתיירא הוא מן הברזל שהוא קוצרו אף השער הזה נתיירא הוא מן הברזל שהוא מגלחו ומכאן רמז דמורה דקרא על התער קאי שלא יעבור תער על ראשו לגלחו ומסייע ליה לרבי נהוראי דמורה האמור בשמואל נזיר:

סליק פירקא וכולא מסכת דנזיר ברחמי ובסייעתא דשמיא. בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען.

מה מורה האמורה בשמשון נזיר. דכתיב כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן: אין מורא אלא של בשר ודם. שלא תהא מורא ואימת אדם עליו:
גמ' אמר ר"י כתיב כו'. מייתי ראיה מקרא לר' נהוראי שיש מורא שאינה של בשר ודם: וכל ההרים אשר במעדר יעדרון. והם שדות לבן להבואה לא תבא שמה יראת שמיר ושית כי יתעסקו בו והשמיר והשית בורחים משם: שמיר ושית. הן קוצים ועקרבי': ה"ג מה הדין ביזרא דחיל מן הדין שמיר ושית אף הדין כו'. וה"פ כמה דקאמר קרא שהזרעים שבהרים לא יהיה להם יראת שמיר ושית שדרך הזרעים ליירא מהם ה"נ השערות מתיראים מפני התער לכך נקרא התער מורא:

תורה אור

הדרן עלך פרק העכו"ם אין להם וסליקא לה מסכת נזיר.

שירי קרבן
כל כינוי פרק ראשון

(דף א ע"א) **כל** כינוי נזירות כו'. בבבלי גרסי' מכדי תנא בסדר נשים קאי מ"ט תני נזיר דשייך בקדשים הנא אקרא קאי והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וה"ק מי גרם לעבירה יין וקאמר כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. וכ' תוס' וקשה דל"ל להאריך כל כך כו' ומה ענין זה לזה לכך נ"ל כו' דקאי אקרא דתנא סוף גיטין כו' ע"ש ודוחק. ול"נ דהקרא דכתיב בפרשה קאי דכפ' כי תנא כתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך וגו' וסמיך ליה כי תבא בקמת רעך וגו' ובתר הכי כתיב כי יקח איש וגו' והיה אם לא תמצא וגו' ובמשנה תורה לכ"ע דרשינן סמוכים ונ"ל כי יקח וגו' אכי תבא בכרם רעך קאי אע"ג דמפסיק בקמת רעך היינו משום דדמי ליה והדר לראשונות אם אוכלת ענבים יותר משבעה גורם זנות שגם ענבים משכרים כמו תמרים. ולכך הני תחלה נזיר והדר קתני סוטה. ומייתי ראיה שהשכרות גורם עבירה כדמוכח מקרא סמיך פ' נזיר לפ' סוטה בחומש הפקודים. אלא שההנא בסדרו סמיך עפי הסמיכה דמשנה תורה דלכ"ע דרשי' שם סמוכים והתם כתיב אזהרת שכרות תחלה ובתר הכי כתיב פ' סוטה. ועמ"ש בריש הסדר טעם לסדר המסכה לפי הירושלמי. ונראה דסובר הש"ס דסוחה ההנא כסידרן זה כר"י ודלא כר"ש דאמר נזיר נקרא חוטא. דהא בנשים חובה לראות סוטה בקלקולה כדתנן פ"ק דסוטה וכיון בראות חובה עליהן להזיר כדמוכח מקרא וכי תעלה על דעתינו דליחייב קרא במידי דהוית ביה חטא. מיהו י"ל כיון דאין החוב לראות הסוטה בקלקולה אלא בנשים. ולאו עלייהו קאמר קרא שידורו בנזיר דודאי יקפיד הבעל על כך שאינו רוצה שאשה מנוולת כדתנן לקמן ולא איירי קרא אלא באנשים ואין עליהן חובה לראות הסוטה בקלקולה י"ל דגם מצות נזיר אין עליהן חובה:

(שם) **אן** אהא נאוה נזיר. בתוס' מפורש דנזיר דהכן במהני' לא קאי אהא נאוה אלא אנזיק כו'. וכסוגיין ובבבלי מפורש דאינו כן אלא אהא נאוה קאי. וכ"כ במהני' דנדרים פ"ק ולא אמר אהא או אהא נאוה ה"ז נזיר היינו טעמא כמ"ש הוס' שם בגמרא בד"ה ודלמא כו' ע"ש. אלא דהי' אינו עולה יפה לפום סוגיין. וכ"ל דקמ"ל דאיירי בתרי גווני רישא איירי בשאמר בלוהי אהא כמוהן כדמוקי לה בגמ'. וזהו הויין ידים מוכיחות וסיפא איירי בשומר אין נאה כזה ולשון זה לא הוי ידים מוכיחות ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה אמר:

(שם) **נזיק** כו'. פירש"י איה דאמרי לשון אומה הן אי משום דכי מתקת לרגל דקו"ף כו' משוית ליה נזיר ע"כ. ור"ל אך משום כו' כלומר הא דהכן דוקא לשונות אלו הוא דהוי נזיר אבל לשונות שאר אומות לא היינו משום דהכך שייכי בנזיר וכדמסיק. וה"נ כן בגמרא דהני ר"ח רזית כו' גם ר' בא אמר בסמוך מפהזכה הוי נזיר ב"מ דלהו משום שנראין כאותיות נזיר הוא. אלא נקט הכך לשונות לרבותא דלא תימא נזיר פסילום הוא זה שרצה לומר נזיר ואיהקל מיליה וה"ל כאלו לא הוציא בפיו מה שהיה בלבו והינו כלום קמ"ל כיון דלשון אומות כך הוא אמרינן דלכך כיון מעיקרא לומר נזיר בלשון זה וכ"ש בשאר לשונות דהוי נזיר. והוס' כתבו בהנך ג' לשונות דהכן אפי' לא נתכוין לקבל עליו נזירות הוי נזיר משום דדמי ללשון תורה ודמי לשאר לשונות ע"כ. וכתב הסי"ע הימא בלא כוונת הלב אין כאן נזירות כלל דהא בעינן שיהא פיו ולבו שוין ע"ש והירך בס' אורח מישור שיש לחלק בין טעה בדיבורו לנא טעה וכ"כ תוס' והרמב"ן והרא"ש והרשב"א והשהא במוציא פת סהם ואומר שכוונהו להוציא פת שהם ולאשוב בלבו פת הטיה אסור בכל פת אע"ג דפיו אינו מכחיש מחשבתו דפת סהם פת חטים נמי משמע כ"ש באומר הריני נזיר ואומר שלא נהכוין להיות נזיר דאזלינן בתר פיו דדברים שבלב אינן דברים ע"ש. וה"נ דמדברי הרא"ש והרשב"א משמע בהיפך דוקא כשהיתה כוונתו להוציא פת סתם כדי שיובן מהוכו שאוסר על עצמו כל פת שבעולם אלא שבלבו לבטל דבר זה ושלא לאסור אלא פת חטים ה"ל דברים שבלב ואינן דברים כיון דגם בלבו היה להוציא בפיו לאסור כל הפת אבל אם היתה כוונתו להוציא פת חטין ואיהקל מילוליה וקאמר פת סתם אינו אסור אלא בפת החטין כיון שלא היתה כוונתו להוציא בפיו איסור בכל הפת. וכן המוציא בפיו דבר שיבינו ממנו שאוסר עצמו פירוש לעולם אלא שהוא מבטל הדבר בלבו אינו כלום וכ"כ דברי הב"ח. וזה מדאורייתא נדר גמור כנראה מדברי כל הפוסקים ולאו משום דלא מהמנינן ליה דא"כ איך נאמר שיביא קרבן נזיר הא איהו יודע בעצמו שאינו חייב קרבן אלא ודאי באיסורין מהמנינן ליה והכא גזירת הכתוב הוא דפיו עדיף וזה ברור בדברי פוסקים אלו. והרמב"ם כתב פ"ב מה' שבועות לפיכך אם נשבע אחד בפנינו שלא יאכל היום והלך והתרו בו ואמר אני לא היה בלבי אלא שלא אכל היום וטעה בשוני והוציא אכילה בלא היה בלבי ה"ז אינו לוקה עד שיודה בפני עדים קודם שיאכל שעל אכילה נשבע או שקבל עליו התראה ולא טען בשעת ההתראה אע"פ שטען אח"כ אין שומעין לו. וכן אם התרו בו ואמר מעולם לא נשבעתי או נדרתי אלא על דבר זה ואחר שנשבע או נדר אמר כן היה אבל לא היו פיו ולבו שוין או הנאי היה בלבי על הנדר אין שומעין לו ולוקה וכ' הכ"מ דאיית רבינו מן התוספתא ומנאתי כתוב בה"כ כיוצא בו הר"מ א"ל נזיר אתה ואמר תנאי היה בלבי שומעין לו ופי' הראב"ד הנאי שיה בלבי כלו' ונשאל לחכם והתירני ע"י אותו הנאי אבל שלא ע"פ חכם מה יועיל לו התנאי הא הוי דברים שבלב. מ"מ נראין דברי רבי' דפשטא לאו בשאלה חכם איירי אלא ה"ק הנאי היה בלבי והוצאתי בשפתי בלחש ע"כ. ואני המה דאין כאן מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד דפשטא דסוגיות משמעין כדברי דנאמן הנודר לפרש כוונתו אלא כל האומר שכיון לנדר אלא שסובר לבטלו בלב נדרו נדר שהרי מודה שנדר וכוונת הלב והוצאת פיו שניהם לנדר גמור כוונו אלא שבלבו חשב עוד מחשבה אחרת לבטיל הנאי בדבר ואין בכחה לבטל הוצאת פיו אבל היכא שטעה בהוצאה פיו להוציא מה שלא היה בלבו אין כאן נדר. לכן לא כתב הרמב"ם בריש' שאומר הנאי היה בלבו דודאי אין זה מהני אלא ע"פ ההרה הכם

וכמ"ש הראב"ד דפירושו כשור דהג"ה בסיפא חני אבל היה מיגעון כל היום ובאהרונה אמר הנאי היה בלבו אין שומעין לו. ויגיעה זו למה אם לא כפי' הראב"ד וע"ב בק"ה. אבל בסיפא כלל הרווייהו אם לא היה פיו ולבו שוין או תנאי היה בלבו על הנדר לוקה. וכן מפורש בדברי הרמב"ם פ"ג מה' שבועות הלכה ג' דדוקא בהגם מהני הנאי בלבו אבל לא בשאר שבועות ע"ש. וכתב הרמב"ם שם פ"ב כיוצא בו ה"ל אבהך נדרה ואמר בלבי היה להפר לה והפרתי לה שומעין לו אמרו לו נדרה והוא אומר לא נדרה וכיון שראה אותם העידו עליו אמר בלבי היה להפר אין שומעין לו ע"כ. וא"ת אמאי היהני הפרה שבלבו הא קי"ל דברים שבלב אינן דברים וי"ל כיון שהוא אינו מוציא הנדר בפיו שגי בכוונת לבו לחוד לבטל נדרה. אך קשה שבפי"ג מה' נדרים כתב המיפר נדרי אשתו צריך שיוציא בשפתיו ואם הפר בלבו אינו מופר. ונראה שזהו שדקדק בלשונו לומר והפרתי לה כלומר שהוציא בשפתיו בלחש ובלבי דקאמר היינו שלא שמעו אחרים הפרתו. מדברי כולם שמעינן דהיכא דאמר הריני נזיר ולא היה בלבו להוציא דברים אלו מפיו לשום נזירות אינו כלום וכן מפורש בסוגיין בסמוך דקאמר כך אם היה קורא בתורה נזיר נזיר בהמיה. ואפשר לומר דכוונת הו' דבלשון נזיר הכתוב בתורה אפי' לא נתכוין אלא להטעות השומעים כיון דלשם נדר הוציאו מפיו אין דברים שבלב מבטלן אבל בשאר לשונות דבריו שבלב מבטלן ואם לא היתה כוונתו לנדר ממש אלא לטעות השומעים או בתנאי אין כאן נדר. ומ"מ יתבאר שסובר הרמב"ם דתנאי מהני אם הוציאו בשפתיו בלחש דומיא דהפרה ודלא כהרא"ש ומביאו בי"ד סי' רי"ח סעיף א' ע"ש ודברי התוספתא משמעין כדבריו לפי פי' הכ"מ: (שם) **איש** כי ידור מה ת"ל נדר הלא מיכן כו'. וקשה הא כן קרא כפ' מטות כתיב עפי ה"ל לאתויי קרא דפ' נזיר איש כי יפליא לנדור נדר דמוקדם בקרא. גם בבבלי נדרים ד' ג' מייתי קרא איש כי יפליא למידרש מיניה כינויים ע"ש. וע"ק הא איצטרך קרא דאיש כי ידור נדר דבעינן שידור בדבר הנדור כמפורש בבבלי פ' שבועות שתים ונדרים פ"ב. ומ"ש הרא"ש בפי' שם דמ"ד דברה הורה כלשון בני אדם יליף ליה דבעינן שידור בדבר נדור מדכתיב לה' וה"ק קרא עד שידור בדבר הנדור לה' ע"ש. וקשיא לי הא אפי' במהפים בנדר שנדר הוא לבדו כיום שמת בו אביו באין בזה לה' אלא לענות נפשו הוי נדר כמפורש שם ועוד שגם איסורים הם לה' שהרי התורה אסרו ודבר הנדור מנ"ל דהא נדר אינו מיותר דלשון בני אדם הוא ועוד כי היכי דדרשי' נזיר להזיר לה' דבעינן שיזיר לשם שמים ה"נ נימא גבי נדר שיהיה נדריו לשם ה'. גם בירושלמי נדרים דף ג' ע"ב מפורש דלה' משמע שאינו נודר ומהפים אלא בקרבן ולא באסורים ונדרים שאסר הוא על עצמו ע"ש ועוד הא איצטרך לה' בנדרים תלין אפי' על דבר מצוה כמפו' בבבלי נדרים דף ע"ז ע"ב: (שם) **מיכן** שאדם קובע עליו כו'. כתבו הוספות בפרקין דף ה' ע"ב בד"ה מלמד כו' ודאי נראה דאם אמר הריני נזיר ונזיר לא איצטרך דמשתמע שפיר כשיעלים הראשון דמתחיל ומונה השני וכי איצטרך קרא להיכא דאמר הריני נזיר היום ונזיר דס"ד כיון דאמר היום לא חייל עלי' אלא חד נזירות ע"כ. והימא הא פלוגתא היא בבבלי נדרים פ"ב דף יח ור"ה מוקי קרא למקבל עליו שתי נזירות בבת אחת ושמואל מוקי ליה באומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום. והשתא מאי נראה דקאמרו הא ודאי לר"ה באומר הריני נזיר ונזיר לא תייל השני דדוקא בבת אחת הוא דמונה שתים ולשמואל אפי' באומר שתי פעמים היום ה"ל נזיר שתים וקרא להכי איצטרך וא"ל דדוקא באומר היום הוא דבעינן שתים בבת אחת אבל היכא דלא אמר היום אפי' אמר נזיר ונזיר ה"ל נזיר שתים דה"כ ל"ל לר"ה למימר אבל נזיר היום ונזיר למחר חל נזירות על נזירות הל"ל רבותא טפי אפי' נזיר ונזיר הוה נזיר שתים ועוד למה מוקי ליה בשקיבל עליו שתים בבת אחת ה"ל לאוקמי בנזיר ונזיר וצ"ע. ורש"י כ' נדרים פ"ק דף ג' ע"ב בד"ה שהנזירות כו' שאם אמר הריני נזיר חל עליו נזירות במסכת נזיר פ' מי שאמר הריני נזיר מחלוקת ר"י ור"ל כו' ע"כ. ותימא הא ל"פ ר"י ור"ל אלא אם נזירות חלה במקום טמא אבל לא שיחול נזירות תוך נזירות וצ"ע. והא דקאמר הש"ס שם הניחא כו' קאי אפלוגתייהו דשמואל [ור"ה] שכתבתי לעיל. והר"ן כתב שם בד"ה הניחא כו' אבל מ"ד ד"ת כלשון בני אדם ס"ל דכה"ג לא בעי קרא. ותימא מ"מ קשיא אף למ"ד ד"ת כלשון בני אדם בריתא דמייתי פ"ב דנדרים דדרשינן מדכתיב נזיר להזיר ילפינן שהנזירות חל על הנזירות וכ"ה מ"ד ד"ת כלשון בני אדם הנא הוא ופליג אהך בריתא א"כ מה לו להזכיר פלוגתייהו דהנך אמוראי דפ"ב ה"ל למימר הניחא אי ס"ל כהך הנא דברייתא ויש ליישב:

(שם) **ולוקין** עליהן. כתבו תו' בסוגיין וא"ת ולמ"ד לשון שבדו חכמים איך יביא קרבן הא מביא (קרבן) [חולין] לעזרה והומר הר"ר יחיאל לא לענין קרבן קאמר אלא לענין מלקות ע"כ. ונראה שראייתו מסוגיין וכ"כ תו' נדרים דף ג' דרבינו יחיאל אמר דבירושלמי מפורש בהדיא למ"ד לשון שבדו חכמים לאו לענין קרבן קאמר אלא לענין מלקות. וא"ת א"כ מאי קאמר אע"ג דר' יוחנן אמר אין לוקין כו' הא לא קאמר אלא למ"ד לשון שבדו חכמים ור' יוחנן קאמר לשון נכרים הם כמפורש בבבלי נדרים דף י' וי"ל הירושלמי לשיטתו דלקמן בסוגיין מפורש דר' יוחנן הוא דאמר לשון חכמים הם. וגם' אורח מישור כ' למאי דאמרי' בבבלי דף כט דקסבר ר"ל חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ליתא לקושית תו' ע"ש. ול"נ דסיפא דמהני' הרי עלי לפרים פליג ר"מ ואמר ה"ז נזיר משמע דבריפא מודה ואם"ד דריפא לא איירי אלא כמ"ד חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא נ"ל לאפלוגי גם ברישא דהא ר"מ אית ליה חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא כמפורש בבבלי פסחים דף כב. וכ"ת הא דקאמר הש"ס התם היינו לר' אבהו ואיכא למימר ר"ל כחזקיה ס"ל דפליג התם אר' אבהו ליתא דודאי אף לחזקיה סובר ר"מ חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ולא פליגי אלא דלחזקיה אף לר"י הוא דאורייתא כמפורש שם בגמרא דף כג. גם בבבלי קידושין דף נז ע"ב מפורש דר"מ סובר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא. ולפמ"ש תו' לקמן דף כט ח"א ב"ה ה"ג כו' מפורש דהגירסא אר"ל משום ריב"ת. ע"ש א"כ י"ל דר"ל סובר חולין שנש"ע דאורייתא

דאורייתא דהרבה סתמות כמ"ד דאורייתא והתם מסמיה דריב"א קאמר ולית לא ס"ל. ואף רבא סובר דר"י אית ליה חבב"ע דאורייתא. דאמר נדרים דף יט ע"ב גבי הרי הייני טעמא דר"י כל ספיקו חמיר מודלו כו' ע"ש. ואם"ד דרבנן מאי חמיר מודלו הא אף בספק יכול לגלח ולמיתי קרבן. ואף ר' יוחנן סבי פ"ל דר"י סובר חבב"ע דאורייתא כדמוכח בבבלי בפרקין דף ח' ע"א ע"ש ועמש"ל בס"ה. וקשה בגמרא מוכח דפלוגתייהו דר"מ ורבנן אף לקרבן מדפריך לקמן דף ג' ע"ב מכדי סיפי' קאמר דלמא לפרי כדבה קיבל עליו. ומאי פריך הא ר"מ נמי ל"ק אלא משום חומרא דומיא דריבא ואינו מביא חולין לעזרה אלא ודאי דאף בריבא איירי אפי' לקרבן ודוחק לומר אי משום חומרא אפי' מלקות ליתא ומתני' איירי במלקות. דהיא גופא מנ"ל הא י"ל דלמלקות נמי לא איירי. וא"ת לתי' התוס' דאינו מביא קרבן על הכינויין למ"ד שבדו חכמים אין ס"ד הש"ס בבלי נדרים דף י' ע"ב דב"ש וב"ה דפליגי בכינוי כינויין פליגי בפלוגתייהו דר"י ור"ל אי כינויין לשון חכמים הן או לשון שבדו חכמים. מ"מ לא פליגי בכינויין עצמן ולענין קרבן וממילא מתהמעי פלוגתייהו לענין כינוי כינויין וי"ל דניחא להו לפלוגי בכינויי כינויין כי היכי דלפלוגי נמי בנדרים דליכא קרבן. גם במסדר הש"ס תני נדרים קודם נזיר: (שם) אע"ג דרי"א ספק נזירות מותר כו'. עמש"ל ספ"ה:

(שם ע"ב) אפי' אמר שאזיר פת כו'. אין זה פליג אשמואל דאמר שבועות דף כו גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו ומסיק בבבלי שם גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים אינו כלום דהתם סותר במה שגמר בלבו ואפילו הוציא פת סתם דאיכא למטעי דפת שעורים קאמר סד"א דלהוי כלום משא"כ כאן שאמר שמתחם הלשון והנה הוא קורא לנזיר פת ואמור הריני פת ודאי דמהני אלא פיו ולבו שוין ולא גרע מידות. ועמש"ל בד"ה נזיק כו'. ונראה דבך סוגיא דפריך אם במתכוין כו' לא קאי אלא למ"ד לשון חכמים אבל למ"ד לשון אומות הן היא גופא קמ"ל דלא בעינן שיקבל עליו הנזירות בלשון הקדש דוקא וכן משמע דברי הרמב"ם. ולכך לא דקדקו בבבלי בזה דאמרי' התם בנדרים דר' יוחנן הוא דאמר לשון אומות הן:

(שם) בשראה נזירין עוברין לפניו ואמר אהא מהו. משמע דמוקי למתני' בשאין נזיר עובר וקתני ידים שאינן מוכיחות הוויין ידים. וספי משמע דעל נזירות קאמר שבוא אל לאלתר משא"כ אי כאמר אהא בתענית קאמר שאינו אל מיד אם ככר אכל באותו היום. כן משמע בבבלי. מיהו הא דמשמע בסוגיין דאף שמואל לא מוקי למתני' בנזיר עובר לפניו מפורש בבבלי בסיפך דשמואל מוקי למתני' דוקא בנזיר עובר לפניו. וקשיא לי הסוגיין דלמא ההא נדיק או רשע קאמר דהוי"ל נמי לאלתר: (שם) באומר אין נאה כזה. וקשה מנ"ל דאנזירות קאמר דהא בשאינו תופס בשערו איירי. והיכא למימר דאדבר נאה אחר קאמר: (שם) נראין הדברים כו'. עיין בקונט'. וכפי מה שהגהתי נראה שכך היתה גי' הרמב"ם ולכך כתב בשבועות ובנדרים ובנזירות דבעינן שיהו קורין אותו כך באותו מקום אבל לשון אומה אחרת לאו כלום הוא:

(שם) אילו האומר כו'. בבבלי נדרים דף י' ע"ב גרסי' כינוי כינויין דנזירות תני רב יוסף מהזרנא מנזקנא מפיחזנא איבעי להו מיפחזנא מאי ופירש"י מיפחזנא דמיתחלף במנזחנא מי הוי כינויי כינויין אליבא דמאן דאסר ע"כ. ותימה לפירושו קביא וכי טעמא דב"ש אתי לאשמועי' ועוד קשה כא ודאי מיפחזנא עדיף טפי מן מפיחזנא דתני רב יוסף דהוי כינויי כינויין אע"ג דאין בו אותיות דנזיר והלא מיפחזנא איה ביה גם אות זיי"ן דנזיר. ומדברי הרא"ש אין ראיה שהשמיט בפסקיו בעיא זו לא משום דסובר דלא מיבעיא לן אלא אליבא דב"ש אלא משום דסובר דמלתא דלא שכיחא היא. אך מה שהשמיט פלוגתייהו דר"י ור"ל אי לשון חכמים או לשון עכו"ם הם צ"ע דהא נפקא מיניה לדינא ושכיח טובא וכ"ל דלא פליגי בבבלי והירושלמי ותרווייהו ס"ל דמפחזנא עדיף מן מפחזנא וקמבעיא אפי' אליבא דב"ה אי הוי כינויין אליבא דב"ה ור' יוסה פשיטא ליה דהוי כינויין:

(דף ב ע"א) משום כינויי כינויין כו'. וקשה וכי פליג ר"מ אב"ה דאמרי כינויי כינויין מותרים כדתנן' בסמוך וי"ל קסבר ר"מ לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה ולכ"ע אסורין. ונראה הא דגרסי' בבלי דף ג' מ"ט דר"מ הר"ל ציפורין סמוכין לשיער קיבל עליו. היינו נמי כיון דסמיך ליה ה"ל כינויי כינויין. ור"י דפליג התם וקאמר טעמא דר"מ דחיישינן שמא ציפורי נזיר סמא קיבל עליה סובר דר"מ כב"ה ס"ל כינויי כינויין מותרין. והשתא הא דקאמר התם מאי בינייהו כלומר מאי איכא בין ר"י גר"ל דהא ודאי מודה ר"ל דכינויי כינויין מותרים או דהלכה כחכמים ומשני א"ב כגון דאמר ציפורין סמוכין לשיער דלר"ל אף רבנן מודו בכה"ג דהוי נזיר דעדיף מכינויי כינויין ולר"י בעינן שיהא נזיר עובר לפניו ולר"ל בציפרין סתמא פליגי ר"מ והחכמים. וכל זה דלא כמ"ש הו' בבבלי בד"ה ציפורים כו': (שם) בתפוס בשערו. בבבלי גרסינן נמי דתפוס בשערו הריני כזה לא אמר כלום. נראה דלשיטתו אזיל דאמר ברישא אפי' תפוס בשערו דוקא בשאומר הנאה נאה ב"מ הריני כזה לא מהני אבל בירושל' דמוקי לעיל לרישא בשאינו תפוס בשערו אלא באומר אין נאה כזה הלכך סובר באומר הריני כזה ותפוס בשערו מהני והרמב"ם כ' פ"ק מה"נ סל"ו וכן אם אחז בשערו ואמר הריני נאה כו' ה"ז נזיר. וכ' במ"ל ה"ה אם אחז בשערו ואמר הריני כזה ה"ז נזיר וכ"נ מדאמרינן הריני כזה נמי דתפוס בשעריה הריני כזה לא אמר ע"כ. ודברי היימא הם אדרבה סוגיא זו מוכח דאינו נזיר. ונראה דמפרש הריני כזה לא אמר כלום בחמיה הרי פי' דבריו כל הנורך באמרו הריני כזה ותופס בשערו וכ"ב הוא מתסיה נאה ותופס בשערו ומאי קמ"ל. מיהו פשטא דסוגיא לא משמע כן. גם אין נראה כן מדברי תוס' וצ"ע ונראין הדברים שהבבלי והירוש' חולקין בזה וכמ"ש. ועמש"ל בתוס' בד"ה הריני יד כו': (שם) ובני ציפורין הוא מביא כו'. כתב במשנה למלך דפי"א מהס"ל מסוגיין משמע דהיה להו הוריס ובני יונה אינן בכלל צפרין והדבר תימה בעיני דהא כתיב ואת הצפור לא בתר והדבר צ"ת ע"כ. ונראה דלק"מ דודאי קשיא נמי אמקשה זה מקרא דכתיב כל צפור טהורה תאכלו אלא ודאי דהמקשה טעה וסבר דציפורין שם מין עופות הקטנים כמו צפור דרור והמתרץ השיב לו דאינו כן אלא צפור שם הכולל הוא כל הטהורים או אפי' הטמאים וכמ"ש בקונט': (שם) כל עוף כשור קרוי ציפורין. הכי מסיק בבבלי פ' שילוח הקן דף קלט. ותו' כ' שם צפור דרור טהורה היא כדמוכח באלו טריפות ע"כ. וצ"ל דראייתם מהא דגרסי' התם אמר רב צפור המסרט כשר לטהרת המצורע וזו היא סנונית לננה בנחלקו בה ר"א וחכמים. וה"פ והיינו טעמא דפליגי ר"א וחכמים בסנונית לננה דר"א סבר דאינה מסרטת דאלו מסרטת ודאי טהורה היא דכל שמסרטת דרור היא שאינה דרה בבית וכל דרור טהור ורבנן סברי דמסרטת ש"מ דטהורה היא דהא כשרה לטהרת המצורע דכתיב גבי' שתי צפרים טהורות. והשתא ניחא דהמימר דאמר התם בדירוקא כרסה פליגי והלכתא כר"א לא פליג אדרב דהא רב לא קאמר אלא במאי פליגי ר"א וחכמים. וכל זה דלא כפירש"י שם בחולין דקאמר המימר פליג אדרב. וקשה פ"ל למימר המימר אמר. ונסתלקה המיהא הט"ז בי"ד סי' פ"ב. ומ"ש הש"ך שם בנק"ה דרב סימן טהרה אתי לאשמועינן דכולא פירקא דא"ט סימנים דטהורה אתי לאשמועינן ע"ש. אינו מחוור דלפירש"י מייתי האי דרב לאשמועינן דלית הלכתא כר"א אלא כרבנן ולא קאי רב כלל אסימני טהרה. ואיך כתבו הוס' כדמוכח פ' א"ט. ובכ' פ"ת בא"ח סי' תנ"ו כ' אלא העיקר דשם צפור דרור כולל טהור וטמא ואינו שם מין והדבר מוכרח מהאי דא"ט דהוורתי טהורה וירוקתא טמאה ושניהם דרים בבתים ע"כ. ולא ידעתי מי נתן לו כח להכריע שלא כדברי הו' דאינהו ודאי סברי דצפור דרור טהור הוא ולא טמא. והאי דא"ט ל"ק דמ"ד דירוקתי טמאה סובר דאינו מסרט וכמ"ש לעיל. ואיך יתורץ קושיה הו' פ' שילוח הקן מהא דכתיב גם צפור מצאה בית. מיהו י"ל דסיפא דקרא דייק דבטהורה איירי דכתיב אשר בהם אפרוחיה את מזבחותיך וגו' והא ודאי בטהורה איירי דטמאות אינן קרבות לגבי המזבח והצפור דריבא קאי דאיירי בתורין ובני יונה ודוחק. ומ"ש וכן בפ' אין מעמידין משמע דהוי טמאה דפריך והלמא אדמויי אדמיה ועיילוה כו' ע"כ אינו ראיה כלל כל שבשלה העכו"ם ודאי נבלה היא ואסורה. ומש"ע ואע"פ דאמרי' פ' שילוח הקן צפור טמאה לא אשכחן דאיקרי צפור צפור סתמא לא איקרי אבל צפור דרור איקרי כו' ע"ש. אין כאן מקום קושיא דודאי בליבא דקרא לא מצינו דאיקרי טמא צפור דרור. ואי משום דבגמרא קורא התנא לטמא צפור דרור כפי כוונתו אינו ראיה דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד וזה ברור:

(שם) אבהר לצפור כל כנף. וקשה אמאי לא מייתי ראיה מקרא דכתיב כל צפור כל כנף ואי סובר דכנף היינו טמא ותנבי' כדמשני בבלי חולין דף קלט א"כ אף מהך קרא אין ראיה דאיכא לשנויי הכי וכן משני בבבלי שם. מיהו גם בבלי צריך טעם דפריך מתהלה מקרא דתהלים וכתר הכי פריך מקרא דתורה: (שם) נעשה כמתנדב צפרין לבדק הבית. עי' בקונט' ואפשר לקיים הגי' שלפנינו דהכא פליגי רבנן סברי חיישינן שמא ציפרין שאינן קריבין למזבח קאמר אלא לבדק הבית ולא קיבל עליו נזירות כלל ור"מ סובר מסתמא צפרין דקאמר להורין ובני יונה כיון והנך מסתמא לא הקדישן לבדק הבית דהא קיי"ל המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה ומסתמא הנזירות קאמר שאם יטמא יביא צפרין. והא דכ' הרמב"ם פ"ה מה' ערכין המקדיש בהמה זנוזרה תמימה לבדק הבית אע"פ שהוא עובר בעשה מה שעשה עשוי. לא קאמר בהמה אלא משום דבעי למיתני סיפא מבא"כ בעופות דאין תמות וזכרות בעופות. והיינו דכתב בם ומנין שאסור להקדיש התמימין לבה"ב שנאמר ושור ושה וכו' ע"ב. ולא הזכיר בהמה כלל. ואע"ג דאיסור הקדש התמימין מג"מ ילפי' וזה לא שייך בעופות מ"מ היקשו כל הקדשים להדדי לענין איסורן. אך קשה אפי' לר"מ אימא נפרי בדבר קאמר וכה"ג פריך בבלי בסוגיין ועמש"ל בתו' בד"ה וקוקין כו' דאין סברא לומר דר"מ מספיקא קאמר דהוי נזיר:

שנויי נוסחאות (סי"ד) ר"ז בד"ו רבי זעירא

(שם ע"ב) ברם ר"מ אפי' לא הזכיר וי"ן. מדקאמר אפי' משמע לר"מ אפי' הזכיר וי"ן סף כלל וקשה דסוגיין דלא כגי' רש"י ודלא כגי' ר"ת פ' שבועת העדות. ועמ"ש בגיטין פ' המגרש דף פ"ב ע"א בתוס' בד"ה פרסו כו' ובד"ה ע"ד כו' וצ"ע ועיין בר"ן נדרים דף פ"ז:

(שם) כהם שמנה כמותם של עברה. וקשה הא תנן בסנהדרין פ"ב לא ירבה לו נשים רי"א שמנה עשרה. ואמרי' בירושלמי ובבבלי שם דילפי' מדכתיב ששה עגלה וכתיב כהנה וכהנה כהנה שית וכהנה שית דה"ל י"ח. ולפום סוגיין הל"ל כ"ד דכהנה י"ב וכהנה כ"ד. ואף דבבבלי שם מייתי ברייתא דהני נה כ"ד מ"מ ליה לן לשבוקי מתני' מקמי ברייתא וי"ל קסבר ר"י כר' כון דגמ' נדרים הכל מודים דה"ל ט"ו דגרסי' שם והגא דידן מ"מ לא אמר דלא ירבה לו מכ"ל א"ר כהנא מקיש כהנה באחרא לכהנה קמא מה קמא שית אף בתרא כן. ס"מ דבלשון בני אדם כמותם בפרא מוסיף הוא כנגד כולן. ועי' בבבלי יבמות דף מ"ח ע"ב:

(שם) מטרגון ארבע כו'. וכ"ה בבבלי סוף פרקין. וקשה מאי קמ"ל דאע"ג דלשון הקדש פשיטא לא מיבעיא למ"ד כינויין לשון נכרים הם פשיטא דמהני אלא אפי' למ"ד לשון חכמים הן עד כאן לא פליגי אלא בעיקר הנדר אבל במניינו למה לא יהא מהני אטו מנין נזירות בקרא כתיב דנימא דבעי לשון הקדש דוקא: (שם) הריני יד לנזירות כו'. כתב הר"ן נדרים דף ס' ע"א בשם רבותיו אמר הריני להוד ולא הריני כנדרי רשעים לא אמר כלום. והר"ן חולק דכל שאומר הריני ונזיר עובר לפניו הוי נזיר ע"כ ואני תמה מרבותיו של הר"ן דמפורש בסוגיין דהריני לחוד מהני אפי' לא אמר כנדרי רשעים. וא"ת אף לשיטת הר"ן קשה דאמר דבעינן שיהא נזיר עובר לפניו ובסוגיין קאמר סתמא הריני מהני י"ל הא ודאי א"א לפרש כי היכי דאינו מפורש במתני' כאומר אהא ואפ"ה מוקי לה בבבלי דאיירי בשנזיר עובר לפניו ועל הר"ן קשה דלא מייתי סייעתא מסוגיין וי"ל רבותיו של הר"ן דייקי ממתני' דסבא דהריני לחוד לא מהני דהא מצרכינן במתני' דוקא שיאמר הריני כזה אבל הריני לחוד לא מהני. וכ"כ הוס' בפרקין דף כ' ע"א. והירושלמי ל"ק ממתני' דהא מוקי למתני' הריני כזה בשתפוס בשערו כמפורש לעיל וקמ"ל טובא דבאומר הריני כזה אפי' אין נזיר עובר לפניו אלא שתפוס בשערו הוי נזיר משא"כ באומר הריני להוד בעינן שיהא נזיר עובר לפניו. ועוד הירושלמי דמוקי לרישא דמתני' באומר אין נאה כזה ודאי איצטרך סיפא הריני כזה לאשמועינן דתפוס בשערו מהני. ולשיטת הר"ן י"ל דהאומר הריני כזה גרע מאומר הריני לחוד בשתפוס בשערו דכזה משמע על נזיר אחר קאמר וסיינו דאמרי' בבבלי בפרקין דף ג' הריני כזה נמי דתפוס בשערו הריני כזה לא אמר כלום לשון כזה מורה דלאו על השער אמר הריני אלא על דבר אחר ואמר שמואל בשבנזיר עובר לפניו וקמ"ל מהני דגבי הריני מהני נזיר עובר לפניו אפי' לא תפיס בשערו דומיא דהאה נאה ועמש"ל בתוס' בד"ה בתפוס כו': (שם) תופסין אותו משום יד לקרבן. עיי' בקונט'. והוא כתירוץ הראשון שכתב הר"ן נדרים פ"ק דף ד' ע"ב בד"ה מ"ה כו'. ואף לתי' בתרא שכתב הר"ן שם דמתני' איירי באמר קונם שאיני אוכל לך וקמ"ל הע"פ שאמרו בלשון שבועה דמיסר נפשי' אחפצא הוי יד לנדר. איכא לפרושי דה"ק ר' לעזר מתני' קמ"ל אע"פ שאמרו בלשון שבועה הופסין אותו משום יד לקרבן. אלא דקשיא לי הא בירושלמי נדרים דף ה' ע"ב פליגי אמוראי אם יש נדר בלשון שבועה או לא היך נאמר דר"א סתם כמ"ד יש נדר בלשון שבועה וי"ל דפליגי כדר"א אי מוקי למתני' בדלא אמר קונם וגרסי' שאני אוכל או דגרסי' שאיני אוכל ומתני' בדאמר קונם. מיהו מדמייתי הש"ס בסמוך בעיא דר' כון באומר לא אוכל לך ולא אמר שבועה כו' משמע דמתני' איירי בדלא אמר קונם. ועמ"ש בסמוך ונדרים כ' ע"א בתו' בד"ה כמי והם אמר לא אוכל לך כו': (שם) לא אוכל לך תופסין אותו משום יד לשבועה. וא"ת אי גרסי' במתני' שאיני אוכל לך למה לא פשיט ליה ממתני' וי"ל דמפרש למתני' בדאמר קונם שאיני אוכל לך. מיהו לפי המסקנא דאין לתפסו משום שבועה אף מתני' איירי בדלא אמר קונם אלא שאיני אוכל לך ואפ"ה לא הוי יד לשבועה דאין דרך להשמיט ההגה הדיבור. ומכאן תימה רבה על הר"ן הנ"ל דדחיק לאוקמי' מתני' בדאמר קונם ומהשתא איכא לפרושי הך בעיא דקפ"ר כון לאו בעי' היא אלא פירכא היא על ר' לעזר דקאמר דטעמא דמתני' שאני אוכל לך אסור משום דהופסין אותו משום יד לקרבן הא איכא למהפכי' משום יד לשבועה דהא מתני' בדלא אמר קונם איירי. ובנדרים שם כתבתי וה"ה מ"ע לא קמיבעי' לי' לא אוכל לך הם הופסין אותו משום יד לקרבן דהתנן לקמן ס"פ לקרבן לא אוכל לך אסור ע"ש. לפמ"ש דפריך הר' לעזר ליתא לכך קושיא. מיהו הא ל"ק הא מהני' דספ"ק דנדרים ר"מ הוא דהוסר ורבנן פליגי עליה י"ל בלא אוכל לך לחוד אף רבנן מודו דהא כאומר לא חולין לא אוכל לך מודו רבנן. ועיי' בכ"מ ה' נדרים פ"ק הלכה י"ט. ובהי"ט ספ"ק דנדרים: (שם) הריני מין של ערלה לא אמר כלום. וקשה מאי איריא מין של ערלה אפי' אמר מדברים המותרים נמי לא אמר כלום כדתנן ריש פ"ב הריני נזיר מן הגרוגרת ומן הדבילה בה"א אינו נזיר וי"ל ר"י כר חנינא סובר דב"ה נדור ואינו נזיר קאמר. וכ"פ הרמב"ם פ"ק מה' נזיר ועמ"ש ריש פ"ב. הלכך אלו אמר הריני מדברים המותרים היה דבר המותר בכלל נדר ואלו אכלו לוקה אבל השתא אין הנדר חל על האיסור. אך קשה א"כ מאי קאמר בסמוך והכן בכולל תנן קיימין. הא אין כאן נזרות כלל וליתא כאן כולל כלל וי"ל:

(דף ג ע"א) אבל בפורש כו' שאין שבועה חלה על האיסורין. משמע שהפי' מלקות דבל יחל אין כאן שהרי אמר ריב"א לא אמר כלום. ותימה מהר"ן שכתב נדרים דף ח' ע"א בד"ה וכלא כו' ודאי לא איצטרך קרא לומר שהנשבע לקיים את המצוה שהיא חלה לגבי בל יחל כו' ע"ש. א"כ ודאי דאיכא תועלת בנדרו זה דהרי הוא פרוש מערלה מלבד איסורו. והר"ן הביא ראיה לדבריו מהא דאמרי' פ' שבועות שתים בתרא במילתא דליתא בלאו והן א"כ בלהבא אימעיטו מקרבן מלהרע או להטיב ולא אימעיטה מבל יחל וה"ה לדבר מצוה. וכ"כ מדברי תוספות בשבועות דף כו בד"ה את לבך הנסך כו' ע"ש. מיהו הא ל"ק להר"ן דאמרי' נדרים פ"ב דף טז דאיכא הרי קראי בנשבע לבטל את המצוה חד לפטור מקרבן וחד לפטור ממלקות. דדוקא לבטל את המצוה הוא דפטור ממלקות אבל לקיים את המצוה דליכא אלא חד קרא חייב מלקות. ונראה דאף הר"ן לא קאמר אלא דוקא בנשבע לקיים מצות עשה אבל כנשבע לקיים מצות לא תעשה אפי' בל יחל ליכא. וכ"כ מדברי הרמב"ם שכ' פ"ה מה' שבועות אבל אם נשבע שלא יאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן בין אכל בין לא אכל אין כאן חיוב שבועה כלל לא שבועת שוא ולא שבועת ביטוי. ובהלכה ט"ז כתב נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור משום שבועת ביטוי כו' וירלה לי שהוא לוקה משום שבועת שוא ע"כ. וקשיין אהדדי למה לא ילקה בנבילה משום שבועת שוא אלא ודאי כדאמרן שיש לחלק בין קיום עשה ללא תעשה. ואף שי"ל הא דכתב וירלה לי שהוא לוקה משום שבועת שוא. קאי אדסמיך לי' כשנשבע להרע לאחרים ולא קאי אנשבע לקיים המצוה. מ"מ פשט משמעות דבריו לא משמע כן. גם אין טעם לחלק. מיהו קשה מדכתיב בקרא דבל יחל נדר ושבועה משמע דקאי אלא תעשה. דבעשה לא שייך נדר דהוה דבר שאין בו ממש ואין הנדרים חלין עלייהו כמ"ש הרשב"א בנדרים שם: (שם) הריני כשמשון בן מנוח כו'. בבבלי גרסי' ל"ל למתני כל הלין נריכי דאי אמר הריני כשמשון ה"א שמשון אחרינא קמ"ל ואי תני כבן מנוח ה"א איכא דמתקרי הכי קמ"ל כבעל דלילה וכמי שנקרו פלשתים את עיניו. הרבה דתקו במפרשים בפי' הסך סוגיא. וכ"ל שהגי' שלפנינו במתני' עיקר דגר סי' כשמשון בן מנוח. וכ"ה גירס' הרמב"ם כנראה מדברי הכ"מ. מעתה ה"פ ל"ל למיתני כל הנך בחדא סגי דקס"ד האומר כשמשון או בן מנוח כו' ה"ל נזיר שמשון ומשני ודאי בעינן שיאמר שמשון בן מנוח דאי אמר שמשון יכול לפרש דבריו דשמשון אחרינא קאמר אבל באומר שמו ושם אביו תו אינו נאמן לומר לאיש אחרינא כיון דבכל מקום סמכינן אשמו ושם אביו וכה"ג ודאי דאמרינן התם נדרים להחמיר. וה"ה כבעל דלילה צריך שיאמר כשמשון בעל דלילה דהרבה נשים ששמם דלילה ושמשון דתנן ברישא קאי כמי אבעל דלילה. מיהו מדהכן כמי שנקרו וכו' משמע באומר כמי שנקרו כו' לחוד סגי וא"ל להזכיר שמשון דהל"כ לא ה"ל למתני כמי דבאומר שמשון צייך לומר שנקרו פלשתים את עיניו. והטעם לחלק בין שמשון בן מנוח דבעינן תרתי ובאומר כמי שנקרו בחדא סגי. היינו דבשמות העולם דשכיחי טובא ודאי דאיכא למיחש לאיניש אחרינא אבל לענין מעשים שנעשו ע"י אדם אחד ודאי דלא חיישינן דלמא לאדם אחר קמיכוין. וכל זה מבואר מתוך בדברי הרמב"ם פ"ד מה' נזירות. שכתב האומר כשמשון אם אמר לאיש אחר ששמו שמשון נתכוונתי אינו נזיר. האומר הריני כשמשון בן מנוח כבעל דלילה (ר"ל כשמשון בעל דלילה) כמי שנקרו פלשתים את עיניו ה"ז נזיר כנזירת שמשון ואע"פ שאפשר שנעשו מעשים הלו לאיש אחר. וטעמו של דבר שמות העולם שכיחי טובא משא"כ מעשים נפלאים שנעשה לא שכיחי ולחודייהו הוו סימן. ומסיים האומר הריני כשמואל הרמתי כבן חנה כבן אלקנה (ר"ל כשמואל הרמתי הוו שני סימנים והוי סימן וכן האומר כשמואל בן חנה או כשמואל בן אלקנה) כמי שבשסף אגג בגלגל ה"ז נזיר עולם ולא אמרינן שמא נעשה מעשה כזה לאיש אחר. ומעתה אין צורך לכל מה שדחקו בזה הראשונים וע"ש בכ"מ. ומכאן יש ראיה קצת לדעת הפוסקים בעדות עגונה לא בעינן שיזכיר שם עירו ובהזכרת שמו ושם עירו לא בעינן שיזכיר שם אביו ועיין בא"ע סי' י"ז סעיף יח:

(שם) מן הכא הכביד שערו כ'. עי' בקונטרס. וקשה הא רבנן דפליגי אר' נמי נזיר עולם מאבשלום ילפי אלא דסברי אבשלום נמי משלשים לשלשים גילה ובשלשים איכא כובד כמפורש בבבלי וי"ל קסבר הירושלמי מ"ד נזיר עולם מגלח אחת לשלשים לא מאבשלום יליף אלא מכהנים דה"ל קדושת עולם ומגלחין אחת לשלשים יום אף נזיר עולם כן אבל לאו משום כובד והא דנקט הכביד שערו

בפרו משמע דמשעה כוכד הוא והיינו דמאבשלום יליף דכתיב גביה כי ככד עליו ומגלח היינו י"ב חדש כדיליף ר' גז"ש ימים ימים:

(שם) **דברי** ר' נזיר עולם כו'. עי' בקונטרס. בסוגיין פרש"י נזיר עולם מגלח כל ל' ול'. וכ' כמ"ל לא ידעתי למה סתם דבריו כו' נהראה ע"כ והרמב"ם כ' פ"ג נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש. וכ"ל דפליגי בפלוגתא דר' סילא ור' זעירא. דדעת רש"י כר' הילא דת"ק סובר כל נ"ע מגלח כל ל' ול' ואר' נ"ע מגלח לי"ב חדש. והרמב"ם כר"ז דלכ"ע סתם נ"ע מגלח אחת ליב"ח. מיהו מ"ש רש"י דף ה' דמודה ר' דסתם נ"ע מגלח כל ל' ול' ע"ש. וכ' כמ"ל לא ידעתי מי הכניסו להגר זה כו' ע"ש. ודאי עדיפא מינה ה"ל לאקשויי מסוגיין דקאמר ר' אומר אין זה מגלח אלא לשלשים יום הנה א' לי"ב חדש. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה. וכל מ"ש כמ"ל שם בלי"ח לפירש"י דחוק מאוד וסותר דברי הירו' המפורשין:

(שם) **בסתם** אלוקין כו'. כ' כמ"ל פ"ג מה"נ הלי"א כד"ה או אמרי' כו' וראיתי לרבי' שכתב האומר הריני נזיר מלא הבית כו' רואין את הקופה כאלו מליאה חרדל ויהיה נזיר כל ימיו ומגלח כל יב"ח. נראה דפסק כר' דהיא ליה נזירות הרוך קיבל ובסמוך כ' האומר הריני כאלו כספר ראשי כו' ה"ז כאומר הרי נזירות עלי כמנין שער ראשי. ודין זה הוא לת"ק דהא ר' פליג עליה. ותימא דהני תרי סתרן אהדדי. וכבר נתעוררו בזה הלח"מ וכתי"ע והניחו הדבר בצ"ע ע"ש ולהכי תמה מכוון איך העלימו עיניהם מסוגיין דמפורש לר"ז לכ"ע באומר כשערי פליגי אבל מלא שערי לדברי הכל נזיר יב"ח. ואף בהבבלי וירוש' חלוקים בכמה ענינים. דבבבלי נראה דמפרש לר' אין זה מגלח כל שלשים יום אלא לית ליה תקנתא. ולירושל' לר' מגלח כל יב"ח. ולבבלי אפי' מנין לר' הוי נזירות אחת ולירושלמי מודה רבי דהוו נזירות הרבה. מ"מ נראה דבהא שוין דבאמר מלא הבית מודה ת"ק דהוי נזיר יב"ח. כמנא דאני הרי פסקי דהרמב"ם אליבא דרבנן הם. ודלא כמ"ש כמ"ל לחלק מסברא דנפשי' בין האומר כשערי בכ"ף או בלא כ"ף. ומ"ש התי"ט דהרמב"ם והר"ב פירשו מהני' כר' ע"ש הא ליתא דא"כ מאי דוחקייהו לאוקמי מתני' כר' יהודה וכר' ובאוקמתא דר' יוחנן עפי ה"ל לאוקמי כר"ש ובאוקימתא דחזקיה דהוא רביה דר"י דהא לתרווייהו מתני' שלא אליבא דהלכתא. והקשה ליה ללח"מ דהרמב"ם פסק כר' יהודה דספק נזירות להקל א"כ רואין כאלו היא מליאה קישואין ודילועין ולא מליאה חרדל ע"ש וע"ק אפי' לר' נזיר עולם מיהו הוי ומגלח אחד ליב"ח וה"ל תקנתא. והתי"ט תי' דר"ע מיקל בתער גילוח ממש א"כ לא ה"ל תקנתא ע"ש וקשה הא אפי' אם נאמר לר' דמעייל נפשיה לספיקא ורואין כאלו מליאה חרדל מ"מ אינו מגלח אלא אחת לי"ב חדש א"כ לר' יהודה ה"ל תקנתא אם הוא נזיר כשיעור נזירות ליב"ח כאלו היא מליאה קישואין ועוד הא מפורש בדברי רבינו בפי' המשנה הא דהכן מיקל בתער ר"ל שמותר לו לגלח בתער. וכ"מ נקרא באבשלום. לכך נ"ל דהא דאר"י ספק נזיר להקל דוקא היכא דאיכא לספוקי אי נחית כלל לנזירות אבל אי נחית לנזירות אלא דלא ידעינן כמה אזלינן לחומרא. והיינו דמשני בש"ס הא ס"ד נזירות הוא דקיבל עליה. כלומר הא אפי' אי רואין כאלו מליאה קישואין מ"מ נזירות קיבל עליה הלכך אזלינן בספיקו לחומרא. הא דקאמר ר"י כר' ס"ל ר"ל אפי' אם נאמר ר"י כר' ס"ל מ"מ ניחא דהא הכן ר' אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום אלא ליב"ח מפורש בסוגיין וכיון דמודה ר' דמגלח אחת ליב"ח תו לית לן למיזל בספיקו להקל וכמ"ש ופריך הש"ס דא"נ לתרץ לר' דר"י ודאי לית ליה דר'. ומעתה אין מקום לכל מה שהקשו הלח"מ ומ"ל ותי"ט משנה ה' וז' להרמב"ם. ומהני' אתיא אליבא דהלכתא ודברים ברורים ועמ"ש בסמוך ולקמן פ"ב ד' ז' ובגמ':

(שם ע"ב) **ותני** עלה שהוא מגלח אחת לשלשים יום. קצת קשה וכי פליג ר"ז אהך ברייתא וי"ל ר"ז הך ברייתא לא שמיעא לי' או לא מיתניי' בי ר"ח ור"א ולא מותבינן מינה:

(שם) **הריני** נזיר לאחר כו'. בבבלי במכילתין דף יד גרסי' אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו נזיר עולם מהו מי חיילא עליה או לא את"ל כיון דאפשר לאיתשולי חיילא אמר הריני נזיר שמשון לאחר כ' יום ומעכשיו נזיר סתם מהו. יש לפרש בעיא דסוגיין כיולא בה שאמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו נזיר עולם מי אמרי' דחייל נזירות סתם לאחר כ' ונזירות עולם לא חייל עד אחר סתם נזירות ואותן כ' ימים מותר לשתות יין ולהטמא למתים והיינו דקאמר מאחר שיש בידו לגלח נזיר או דלמא אם נטמא תוך ימי נזירות סתם אין לו תקנה לסתור שהרי מיד לאחר (שכלו) [שכלו הל'] יום של סתם נזירות חייל נזירות עולם ואסור לו לגלח הלכך אינו נזיר. וכ"ת השתא דאמרי' דממהין מלהיות נזיר עולם עד שיכלה סתם נזירות אף אם נטמא וסתר לא חייל נזירות עולם עד אחר ל' ימי טהרה נסתם נזירות י"ל הא ודאי לא אמרי' שהרי לא נתן זמן לעכב נזירות עולם אלא ל' יום. מיהו הלשון דחיק. גם בסמוך מפורש דאמר הריני נזיר לאחר ל' יום. ופי' בקונ' עיקר והרמב"ם כ' פ"ג מה"נ אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ונזיר עולם מעתה לא תלה הנזירות שנדר באחרונה. וכ' הכ"מ שפסק כהא"ל ע"ש. והדבר קשה דבגמרא מפרש דלא איפשיט אלא קמייתא. לכך נ"ל שהרמב"ם מפרש האיבעיא כפי' הכ"מ ופוסק האיבעיא לחומרא דכיון שכבר התחיל בנזירות עולם מספק אינה מפקעת הנזירות שחלה עליו וכ"כ הרמב"ם שם סלי"א ע"ש. ועמ"ש בסמוך בד"ה בסתם וכו'. עוד כ' הרמב"ם שם וכן אם אמר הריני נזיר שמשון לאחר כ' יום והזר ואמר הריני נזיר מעתה אינו מגלח לנזירות שנדר באחרונה. וכ' הכ"מ יש לתמוה מאחר דבעיא זו לא איפשיטא כו' היך פסקה רבי' בפשיטות וכ"ל שרבינו מפרש כו' ופסקה לחומרא אע"ג דקיי"ל ספק נזירות להקל י"ל ה"מ נזירות דאיתיה בשאלה אבל נזירות דליתיה בשאלה לא ע"ש. וא"ל דמפ' כפי' הוס' ופסקה לחומרא דלפי' תו' לא קאי האיבעיא אלא אעשרים יום הראשונים אם ינהוג בהם סתם נזירות ובאתם נזירות ודאי אמרי' ספיקו להקל. והלח"מ כ' דטעמו כיון דבנזירות שמשון אין ספיקו אסור מודאי אזלינן בספיקו לחומרא ע"ש. וקשיא אם אמרינן שינהוג מספק באתם נזירות א"כ לעולם הוא בספק סתם נזירות דעדיין לא גילח ורש"כ לטמא למתים הרי ספק זה אסור מודאו שהרי ודאי נזיר שמשון מותר לטמא למתים וספיקו אסור. וכ"ת אע"ג דהיינו מגלח מ"מ מקריב קרבנותיו ומותר לטמא ואין ההגלחה מעכב כמ"ש פ"ח ומסיק שם דאפי' אינו רהוי לגילוח אינו מעכבו והא דאמרי' דבנזירות שמשון דהי' לסתם נזירות אחר כ' אינו לאסרו בגילוח אבל לעולם נמנין אותן עשרה ימים למלאות ל' יום של סתם נזירות ולכך כ' הרמב"ם אינו מגלח לנזירות שנדר באחרונה דוקא גילוח הוא דלא אבל קרבנותיו הוא מקריב. מ"מ קשה הא מיהא אותן עשרה ימים ספק ניהו אם נתכוין לסתם נזירות ואסור בטומאה או בכלל נזירות שמשון הם ואין סתם נזירות חל עליהן שהרי נזיר שמשון קדם ומותר בטומאה. גם תימה הוא איך יקריב קרבנות מספק דלמא לא מנה ל' יום לסתם נזירות וכמ"ש א"כ לעולם ספיקו אסור מודאו:

(דף ד ע"א) **יצאה** נזירות שמשון שאינו תורה. לפמ"ש בסמוך דנזירות שמשון הל"מ א"כ אף נזירות שמשון תורה. ונראה מכאן רהי' למ"ש הרמב"ם בס' המצות שורש ב' דכל מקום שאינו מפורש שהל"מ תורה הנה הוא דרבנן ע"ש. וא"ת למה פסק הרמב"ם דנזירות שמשון דומה סתם נזירות וי"ל כיון דלמדו נזירות שמוהל מנזירות שמשון בגז"ש כמפורש סוף מכילתין ש"מ דסברי שהוא דאורייתא וזהו סברת הבבלי דלא אפשיטא הך בעיא וצ"ע:

(שם) **מ"ט** כו'. עיין בקונטרס. ויש עוד לומר דלר"י לאו פריך מנ"ל דהא שמשון לאו דבר כנדור הוא ומשני כי נזיר האלקים מגוה אמר והוי דבר הנדור וכ"כ הכ"מ. וגם' ה"מ נראה שלא היה בגירסתו היכא מ"ט וכולא דר"ש. ומה שכתב הרב הנ"ל לתרץ דברי הרמב"ם פ"ג דסהכן אהדדי (וכמ"ש הכ"מ ולח"מ ותי"ט ע"ש) דהרמב"ם אסוגיין סמיך דמדאצטריך ר"ש כפי נדרו ש"מ דסובר דשמשון דבר נדור הוא ע"ש. ואינו מחוור איך נאמר שעזב הרמב"ם הבבלי שמפורש דטעמא דר"ש משום דלא הוי דבר הנדור ופסק כירושלמי. לכן נ"ל דהרמב"ם מפרש פלוגתייהו דר"י ור"ש הכי ר"י סובר כל שהדירו אחר דמהכי נדרו דבר הנדור הוא אע"ג שלא יצא נדרו מפיו הלכך נזיר שמשון הוי נזיר דהא הדירו המלאך ור"ש סובר כפי נדרו אתי ללמד כל שלא הוציא נדרו מפיו לא הוי נזיר. ור"י מוקי כפי נדרו ללמד על נזירות שמשון קאתי אפי' לא נדר בנזיר גמור כמו שמשון בה"ה מותר בטומאה אפ"ה הוי נזיר. וא"ת לפ"ז אף באומר להיות נזיר מן התגלחת ומן הטומאה יהי' מותר ביין ויהיה נזיר בשני אלו י"ל בכך הדין וג"כ הכ"ן פ"א נדרים דף פג ע"ב וז"ל אפשר היתה לאיסור טומאה בלא איסור ש"ר כנזירות כמו נזירות שמשון וא"ת הא הנן בפרקין האומר הריני נזיר מן החרצנים אסור בכל וכל דיני נזירות עליו וי"ל התם בשלא פירש שאינו מקבל עליו אלא נזירות אבל הכא בשפירש מותר כדכתיב כפי נדרו. ועמב"ל פ"ב וא"ת הא אמרי' בבבלי ודלמא גוססין שוינהו אלא גמרא גמירי לה. ולפמ"ש קשיא הלכה ל"ל וי"ל אי לאו הלכה הוינא דרשין לקרא כר"ש. וא"ת השתא דאית לן הלכה קרא ל"ל וי"ל גמרא גמירי לה דשמשון (לא) היה מטמא למתים. ומנילא שמעינן האומר הריני נזיר שמשון דמותר לטמא. ומדכתיב כפי נדרו שמעינן דהוי נזיר לתגלחת ויין. ומדברי הרמב"ם נראה דנזירות עולם דילפינן מאבשלום ונזירות שמשון הלכה ניהו. וכן בדין דקביא מקמי דכתיבי קראי דשמשון ואבשלום מאן אמרה וע"כ לומר גמרא גמירי לה כדאמרי' בעלמא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה כו'. ואע"ג דמפרש הא דאמרי' בבבלי אלא גמרא גמירי לה אכולא מלתא דנזירות שמשון קאי. והשתא מ"ש הכ"מ שם הלכה י"ב בד"ה ומ"ש והדבר זה הלכה מפי הקבלה ואע"ג דמייתי ליה מוייתי מקן כו' סובר רבינו שאינו מוכרח ע"ש. ובסוגיין ובבבלי משמע שהוא מוכרח ופ"ש בתוס' ד"ה הא נדר כו'. ולפמ"ש ניחא הכל גם"ד ורב"י כ' בפ"ג דמכות דף כב בד"ה נזיר שמשון ע"י מלאך קיבל נזירות דהכוה אין לו שאלה כו'. נזיר שמשון נמי טמוי למתים הוא כלום אסור הוא לביטמא למתים אדם שקיבל נזירתו ע"י מלאך האמרי' בנזיר כו' אלא גמרא גמירה ע"כ

והימא ממי שייר' דמלאך הכא. ודאי כוונת הש"ס כנזיר שקיבל על עצמו נזירות שמשון אחרי' ופריך נזיר שמשון בר איטמויי למתים הא שמשון גופיה הותר ליטמא למתים כשי' הלכה וצ"ע:

(שם) **עי"ד** דבר קפרא אם גילח ביום ל' לא יצא. ותימא וכי פליג בר קפרא אמתני' דליש פ"ג דתנן אם גילח יום ל' יצא והכי הל"ל ע"ד דבר קפרא מגלח יום ל"א וע"ד דר' מגלח ביום ל' ועיין בבבלי וצ"ע:

(שם) **כמה** הוא גידול שיער פרע ל' יום. משמע מאן דיליף מגדל פרע לית ליה דרשא דיהיה. והו' כתבו דף ו' ע"ב בד"ה שומע כו' מ"ל גדל פרע שער ראשו ואין גידול פחות מן ל' יום כמנין יהיה ע"כ. משמע דמ"ד גדל פרע אית ליה נמי דרשא דיהיה. גם בבבלי שם לא משמע כן:

(שם) **מן** הכא ובכתה את אביה וגו'. וקשה טפי ה"ל למייתי מדכתיב עד חדש ימים דכי היכי דירח משמע ל' יום ה"ה חדש כמ"ש הו' פ' ההולך וע"ק ניליף ימים מדכתיב ויהי מקץ שנתים ימים ואי משום דלא ילפינן מימים שיש עמהם שנים כדמשני בבבלי בפרקין דף ה' לא ניליף נמי ימים שיש עמהם חדשים וצ"ע:

(שם ע"ב) **ימם** כתיב חסר יו"ד. עיין בקונט'. וי"ל עוד דמאן דיליף ממלאת הימים סובר דבעינן ל' אלא דסד"א דאפי' בדיעבד לא יצא כתיב ימם חסר ללמד דבדיעבד יצא. מיהו בבבלי דף ו' משמע כפי' בקונטרס:

(שם) **מתני'** פליגא על רב הריני נזיר יום א' וכו'. עיין פי' בקונט'. וק"ק דלמא תרווייהו מהני אי סמיך הנוסף על ל' יום למלאת נזיר הוי נזיר שתים וכן אם אמר ליטנא יתירא נמי הוי נזיר שתים. וראיתי להגה"ז סוף מס' ערכין שכ' דש"ס ברישא תנן נזיר ושעה א' נזיר שתים ובסיפא תנן נזיר שלשים יום ושעה אחת הרי זה נזיר אחד ושלשים יום תיבת יום מיותר דהל"ל שלשים ושעה ואפ"ה לא אמרי' דהוי ליטנא יתירא א"כ ה"ה הכא דאמר ל' יום ויום אחד נמי לא הוי ליטנא יתירא ע"כ. ופי' תימא רישא ל"ל וה"ת כי היכי דרישא אמר נזיר ושעה אחת ה"ס בסיפא הנ"ל ושעה אחת א"כ היקשי לנפשי' לא ברישא נזיר שתים ובסיפא ל"א יום א"כ"ל דנזיר משמע ענין בפני עצמו משא"כ באומר ל' יום ושעה א'. ועיקר הענין תימא ודאי דליכא יתורא שלא יאמר ל' ושעה אחת ליכא למשמע מיניה ל' יום כמ"ש בקונטרס ואף אם נאמר מדאמר ושעה א' הוי"ו משמע דל' יום אמר מ"מ לא מצינו אינכי הכי וכה"ג לאו יתורא הוא. והרמב"ם כ' פ"ג הריני נזיר ל"א יום ויום א' ה"ז נזיר נזירי' א' ל"א יום ע"כ וכ' הגה"ז שם שיש להפליא שבגמ' דף ז' מפורש דרב אמר דהוי נזיר שתים דסובר כר"ע דלישנא יתירא לטפויי קאתי. ויותר תימא שהכ"מ העתיק לשון הגמ' ולא הרגיש בזה ע"כ. והמיהנו זו לאו תמיה היא שהרי מפורש בכ"מ שגירסתו היא הריני נזיר שלשים ואחד יום כו'. והלח"מ הגיה מדעת עצמו ולא שם עינו על דברי הכ"מ. ומ"ש הגה"ז להרץ דברי הרמב"ם בסמך עצמו על סוגיין שמבואר דכ"ע מודים באומר הריני נזיר ל' יום ויום אחד דאינו נזיר אלא אחת ורע"ק פליג אפי' באומר הריני נזיר ל' יום ועוד יום א' ע"ש. וקשה הא בבבלי מפורש דלר"ע הוי יום יתור לשון וליתא להך ברייתא ונ"ל דלא מיתנייא בי ר"ת ור"א ולא מותבינן מינה וע"ק אי איתא להך ברייתא ה"ל להרמב"ם לאשמועינן דאפי' אמר ועוד יום אחד נמי לא הוי אלא נזיר אחת כר"ע. ע"פ מתוורתא דגירסת הכ"מ עיקר וכמ"ש. אלא דקשיא למה השמיט דין ל' יום ויום אחד דהוי נזיר שתים וי"ל:

(שם) **מטילין** אותו לקומרין וכו'. וקשה אהי קאי אי ארישא הא קאמר נזירות גדולה נזרתי ואי אסיפא הא קאמר סתם נזרתי כמו שידונו החכמים כדפירשתי במתני' א"כ מאי זו בדיקה שמטילין אותו לקומרין וי"ל שואלין אותו אם היתה כוונתו שידונו חכמים כאלו מליאה אתרוגין או שסבר וקיבל אפי' אם ידונו יותר ואם אומר שדעתו היה אפילו אם ידונו יותר מחמירין עליו:

(שם) **ותני** כן הריני נזיר כל ימי כו'. בבבלי הגי' הריני נזיר כל ימי חיי הריני נזיר עולם ה"ז נזיר עולם אפי' מאה שנה כו' אין זה נזיר עולם אלא לעולם. וכתב הכ"מ בגי' הרמב"ם בבבלי כמו בירושלמי:

(דף ה ע"א) **אר"י** מעשה היה כיון שהשלים מת. למאי דאמרי' בבבלי דף ח' דחזקי' מוקי לה לרישא רואין את הקופה כאלו היא מלאה חרדל כר"ש ודלא כר"י נ"ל רישא ר"ש וסיפא ר"י:

(שם) **אם** כמנין ימות החמה צריכה. כתב הרמב"ם פ"ג מה"נ ואם סתם מונה שנ"ד יום שכבר ביארנו בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ורוב שני האומה שס"ה ורוב שני הלבנה שנ"ד ואין קורין כל העם לשנה סתם אלא לשנת הלבנה ע"כ וקשה הא כתב הרב ה' נדרים פ"י שאינו אוכל שנה אחת אסור שנה התימה מיום ליום ואם נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה. והכי הנן במתני' פ' קונם. א"כ ה"נ נאמר אם עומד בשנת מעוברת יהא מונה נזירות כמנין שנת מעוברת. וי"ל התם בנדרים דאוסר על עצמו שנה זו שהוא עומד בה אמרי' דודאי היתה כוונתו כל מה שהיא אותה שנה ובין פשוטה ובין מעוברת קרויה שנה כמ"ש הרא"ש שם אבל הכא המנין הימים שבימות השנה דעלמא קאמר ודאי רוב בני אדם קורין לשנת הלבנה סתם שנה. והכ"מ כתב והימא בסוגיין מפורש כמנין ימות החמה צריכה איך כתב' רבי' בפשיטות לקולא ואפשר שטעמו מדאמן בטהרות ספק נזירות להקל. וכתב במ"ל והימא הא אמרי' פ"ק דר"ה המודר הנאה מחבירו לשנה מונה י"ב חדשים מיום ליום הרי סתם שנה שנת הלבנה וקיי"ל ספק נדרים להחמיר ע"כ. ולפמ"ש לק"מ דהתם לא אמר אלא על שנה דקיים בי' השתא ואסר עליו הנאת חבירו באותה השנה הלכך אזלי' בתרי' מבתא"כ הכא דלא קאי על אותו השנה אלא על מנין ימי השנה. ומפ"ע דהירושלמי לביעתו דסובר בנדרים אזלי' בתר לשון תורה לחומרה ומספקא לי' אי ס"ל כר' דאמר סתם שנה בש"ה יום או כרבנן דסברי סתם שנה שנ"ד יום אבל הכן דקיי"ל בנדרים לא אזלי' בתר לשון תורה אפי' להחמיר אלא בתר לשון בני אדם ודאי דסתם שנה שנ"ד יום ע"ש. והיפא הלא בירושלמי פ"ו נדרים מפורש דר' יוחנן סובר בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ולא אחר לשון תורה ואיך קאמר סתמא דש"ס צריכה הל"ל בפלוגתא דר' יוחנן ור' יאשי' כמנהגו. ועוד וכי לא מודה ר' יאשי' דהלכה כחכמים ולא כר' ואין כאן איבעי'. ועמ"ש נדרים דף י"ב פ"ב בתוס' ולסברת המ"ל אף על הרמב"ם יש להמוה ל"ל הטעם בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם תיפוק לי' דהלכ' כחכמים וכ"פ הרמב"ם פ"ב מה' שמיטה ויובל. והא דכתב הכ"מ הטעם משום ספק נזירו' להקל ולא סגי ליה בטעמי' דהרמב"ם משום דהולכין אחר לשון בני אדם היינו להרץ דאפי' בשנת העיבור לא אזלינן בתר הך שתא וכמב"ל:

(שם) **ואתיא** דשמעון הצדיק כר"ש. גם בבבלי נדרים דף י' גרס' אמר אביי שמעון הצדיק ור"ש ור"א הקפר כולן שיטה אחת הן דנזיר חוטא. והרמב"ם כתב סוף ה' נזירות האומר הריני נזיר אם אעשה כך כו' ה"ז רשע אבל הנודר לה' דרך קדושה ה"ז נאה ומשובח ועל"ז נאמר נזר אלקיו על ראשו קדש הוא לה' ע"כ וכתב הכ"מ כמעשה דנזיר דשמעון הצדיק ע"כ. וקשה הא קיי"ל אין הלכה כשיטה וכמ"ש הרי"ף פ"ק דסוכה ע"ב במלתמות. וע"ק הא שמעון הצדיק מודה בנזיר טהור דאינו חוטא כמפורש שם בבבלי. מיהו בסוגיין משמע דאף בנזיר טהור סובר דחוטא חוץ מנודר דרך קדושה. ונראה דהרמב"ם מפרש דלכך קחשיב הא דשמעון הצדיק בכלל השיטה דסובר שמעון דנזיר טמא חוטא אבל לא טהור והיינו כן אלא הלכה כסתם משנה דאפי' טהור חוטא. ואי קשיא א"כ היינו ר"א הקפר ולית הלכתא כר"א דהא איהו נמי שיטה וי"ל לר"א משמע דאפי' דרך קדושה הוי חוטא והא ליתא. וניחא השתא דמשני הש"ס בפרקין דף ד' ע"ב לה' מיבעיא לי' לכדתני' בשם שמעון הצדיק משמע דכ"ע הכי אית להו. דודאי לכ"ע איצטרך דבכה"ג לאו חוטא ושאר כל הנזירין חוטאין. ועמ"ש הכ"מ והלח"מ פ"ג מה' נזירות הלכה י"ג:

הדרן עלך פרק כל כינוי

פ"ב (שם) **וב"ה** אומרים אינו נזיר. כתב הרמב"ם פ"ק מה"נ האומר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבלה וכיוצא בהן ה"ז אסור בהן ואינו נזיר. וכתב הראב"ד ואינו מחוור דסתם מתני' דלא כר"ג דאמר לב"ה נדור ואינו נזיר. וכתב הכ"מ דגי' הרמב"ם מתני' דר"ג. וכתב הלח"מ ויש להמוה לר' יהודה דאמר ב"ש נמי נדור ואינו נזיר קאמר א"כ במאי פליגי ב"ש וב"ה ע"ש. וי"ל ת"ק ור"י בהא פליגי ת"ק סובר לב"ה נדור ואינו נזיר ולר"י סברי ב"ה אינו נדור ואינו נזיר. מיהו כולא סוגיא לא משמע הכי. אבל האמת יורה דרכו שנעלם מהרב בלח"מ דברי הרמב"ם בפי' המשנה ברישא ובסיפא דר"י סובר לב"ש צריך שיאמר הרי הן עלי קרבן והא הוא נדור ונזיר אבל לא אמר הרי הן עלי קרבן נדור ואינו נזיר א"כ לק"מ וזה ברור. ומה נעמו דברי הבבלי דף י' ע"ב דפריך א"ה תימא סיפא אר"י כו' פרה מאי קא מהפיס בה מידי פי' כיון דאינו הוא דקאמר הריני נזיר מיין כו' א"כ לא תמר כלום על הפרה וגם הוא אלא נזיר לב"ש ולא נדור שהרי לא הפיס הפרה בכלום היך קאר"י שאינו נדור ונזיר אא"כ אומר הרי היא עלי קרבן ומשני דאמר הריני נזיר מבשרה. ומ"ש הלח"מ להרץ דברי הרמב"ם ע"ש דברים המוקים הם וצ"ע ועמש"ל ה"ג בד"ה אפי' כו':

(שם ע"ב) **כה** אמר ה' כאשר ימלא וגו'. ק"ק אמאי לא מייתי קרא דגנך תירושך ויצהרך דקורא לביין תירוש וע"ק דגרסי' בבבלי יומא דף עו א"ל מנין לשתיה שהיא בכלל אכילה:

אכילה שנא' ואכלת מעשר דגנך ותירושך ויצהרך והירוש המרא וקא קרי לי' אכילה ממאי ודלמא דאכלי' ע"י אניגרון כו'. וקשה למה לא פריך ודלמא דאכיל אשכול דקרא תירוש. ואשכולות תירוש במעשר כדתנן פ"ח דתרומות:

(שם) **ובני** אדם קורין לגרוגרות תירוש. וקשה הא קיי"ל בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם וכיון דאינן קורין לאשכול תירוש אפי' כינויי כינויין לא הוו. ודוחק לומר דסובר כר' יאשי' דאמר בירושלמי ריש פ"ו דנדרים ולקמן פ"ו דאזלינן גם בתר לשון תורה לאומרין וי"ל דה"ק דרך בני אדם שקורין גם לגרוגרות תירוש וה"ה דקורין לאשכול תירוש:

(שם) **אמר** הריני מן הגרוגרות כו'. עיין בקונטרס. ולפמ"ש הר"ן נדרים דף ט' האומר הריני נזיר לא אמר כלום ע"ש נראה דל"צ דהכא איירי שאמר נזיר בסוף ואף בזה לא הוי נזיר לר"י דכבר אמר מן הגרוגרת תחלה ועלי' אמר נזיר:

(שם) **אית** ליה הכין כו'. וקשה מנ"ל לרשב"ל הא דלמא סובר כל שהוציא נזירות מפיו הוא דהוי נזיר כדמוכח מתני' דמנחות דאל"כ המאן הרמיי' אבל מנ"ל דדבלה וגרוגרת אוסר משום כינויי כינויין וי"ל כיון דסובר ר"ל דגרוגרות ה"ל כינויי כינויין ממילא ידעינן דהיינו טעמא דב"ש דאוסרין דהא מפורש לעיל דב"ה כינויי כינוין אסורין:

(שם) **אהן** מגוע משמע כו'. וקשה למה השמיט הרמב"ם דין זה ונראה דסובר דבבלי פליג דמיבעיא ליה נדרים פ"ק דף י' ע"ב קינמא מאי קונם קאמר או דלמא קינמון בושם קאמר היקו. ב"מ כל היכא דמשמע שתי לשונות מספקא ליה. גם בירושלמי שם פ"ק ה"א מיבעיא ליה ע"ש. והרמב"ם השמיט גם בעיא זו הטעם שסתם נדרים להחמיר. ובאמת תימא מאי מיבעיא ליה הא מתני' כיא פ"ב דנדרים נדר בבשר מלוה סתם אסור אע"ג דמשמע נמי של חולין כמפורש שם וי"ל דמיבעיא ליה אם קינמא משמע עפי קונם או קינמון אבל בשר מליח ודאי דמשמע תרווייהו. אך על הירושלמי דנדרים קשיא דמיבעיא ליה דבר שהוא משמש לשם חולין ולשם קרבן מהו לאסור עצמו בו. והא ודאי מתני' היא וצ"ע. מ"מ לדידן דקיי"ל ספק נזירות להקל ודאי דאין לחייבו בנזירות באומרי לשון שהוא משמע ג"כ קרבן. וא"ת והא מתני' היא בטהרות ספק נזירות להקל וכי פליג הירושלמי עלה וי"ל ודאי אית ליה אלא סבר כיון דתופס מיהא חדא לישנא איסורא תופס נמי נזירות. ודומה קצת לזה אמרו בבבלי פ"ק דנזיר דף ח'. מיהו בבבלי פ"ק דף כ' ע"ב מוכח דלית ליה הך סברא דקאמר האומר הא ה"ז נזיר ודלמא אהא בתענית קאמר ומוקי לה במואל בנזיר עובר לפניו. ב"מ מן הסתם לא אמרי' נזירות קיבל עליו אע"ג דמ"מ קיבל עליו איסור תענית. והירושלמי לא מוקי למתני' בבנזיר עובר לפניו כמ"ש לעיל פ"ק ה"א:

(דף ו ע"א) **מבינן** שהוא יודע כו'. כך היא סוגיא הבבלי תמורה דף כ"ז. מעולם אין שניהן חלין בבת אחת אלא לענין זה משמש אתה לשון חילול ותמורה אם מנת ידו הקדש הוה חול ידו אהול הוה קדש. אך הא דמסיק שם היה לפניו ג' בהמות חולין תמימות וג' הקדש ואחת מהן בעלת מום ואמר הרי אלו תחת אלו תמימה אחת בעלת מום לאחולי דלא שביק היתירא ועביד איסורא וכ"פ הרמב"ם. קשה כיון דבהמת תמימה דחולין נכנסה אחת הקדש לבדק הבית א"כ הף בחילול קעביד איסורא דהא קיי"ל המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה וכ"כ הרמב"ם פ"ה מה' ערכין שזהו לאו הבא מכלל עשה וי"ל דוקא המקדיש הוא דחייב אבל המחלל פטור ואין טעם להלק גם לא מצאתי זכר לחילוק זה. ולדעת האומרים לא העשה המורה מן הטעם ניחא קצת. ולפ"ז נ"ל הא דואמרי' המקדיש תמימים לבדק הבית לאו נמי איכא ליתא. ועיי' בכ"מ ובמ"ל שם פ"ה מה' ערכין. הלח"מ כ' פ"ב מה' תמורה בד"ה שתי בהמות כו' לא ידענא למה הוצרך רבינו לכתוב חלוקה זו אחר שכתב חלוקה הראשונה וכן עשר כו' ע"ש. וכ"ל ודאי טובא קמ"ל דס"ד גבי שתי בהמות אחת תמימה ואחת בע"מ אמרי' לאתפוסי קמיכוין דאי לאו לי הי' לו להניח ידו על הקדש ולמה הניח ידו על החול. בשלמא כשיבנו הרבה התמימים דאתי לאתפוסי אמרי' הואיל ורבים הם לא רצה להטריח עצמו משא"כ בשהן שוים. ובעין סברא זו כ' רש"י שם בתמורה ועי"ל דס"ד הכא ודאי לאתפוסי קמיכוין דאי לאחולי לא הועיל כלום דמעיקרא הוה בע"מ להקדש והשתא נמי. ועי"ל דקמ"ל ידע ברע עושה המורה דהס"ד דאינו עושה תמורה אמאי הבא הבעלת מום מה לא נימא דלהמורה כיון ולא עשה כלום ואין כאן איסורא כלל אלא ודאי דעושה המורה וע"כ לומר דלאחולי כיון כי היכי דלא ליעביד איסורא. ועי' בהמורה בתו' בד"ה בעלת:

(שם) **אמר** לאדם עילוי עלי כו'. לא מצאתי להרמב"ם דין זה ונראה דסובר דערכין בכלל נדרים הן וכבר ביאר בהלכות נדרים כינויי נדרים כנדרים אף ערכין כן:

(שם) **אהן** אדם כו'. וא"ת הא בקרקעות כתיב נמי ערך וי"ל ודאי יש בהן ערך הכתוב בתורה אבל האומר ערך קרקע זו עלי לאו כלום שאין ערך לקרקע אלא במקדיש שדה אחוזה:

(שם) **אמר** להדם שומו עלי כו'. וקשה האומר שומו עלי יתן ערכו ודמיו כדאמרינן לעיל בהאומר הרי זו חטאת זו דצריכה פדיון וקריבה למזבח וי"ל שאני הכא דהמועט לעולם בכלל המרובה ושניהם נופלים לבדק הבית כשנותן המרובה לבדק הבית כבר יצא ידי נדרו משא"כ לעיל שני מיני איסורים הם:

(שם) **מאחר** שאין עכו"ם כו'. וא"ת הא אמרי' בסמוך בהיפך מאחר שישראל נוזרין בנזיר אינו אלא כשונה דברו וי"ל מעיקרא הוה סבור כל שאינו יכול לנזור ואמר נזירות על שמו הפ"ס שהוציא נזירות מפיו אינו כלום בתר דפשיט דהוס נזירות סובר כל שאמר הנזירות על שם ישראל גרע דאינו אלא כשונה דבריו:

(שם ע"ב) **כך** אני אומר כו'. עיין בקונט'. עי"ל שכל זה מן האיבעיא דאינו אלא כשונה דברו שאינו אלא כקורא בתורה נזיר דודאי אינו נזיר. מיהו לשון כך אני אומר משמע כפי' בקונטרס. ולפי הפי' לשון נזיק קשה דהקורא בתורה ודאי אינו קורא אלא נזיר ולא נזיק. ואפשר אלו עלגים קורין נזיר הכתוב בתורה נזיק:

(שם) **לשון** הפוך הוא כו'. בבבלי מפני רבא כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו ואמר הריני נזיר מיין אם לא עמדה כו'. כ' תו' וא"ת השתא נמי תיקשי מידי אם לא עמדה קתני כדהקשה רבא לרב"ת מידי מאליה קתני והאריכו הרבה בהירושלם ע"ש. ולפום סוגיין לק"מ שכן דרך המשנה לדבר לשון הפוך ואין זה חסרון במשנה משא"כ היכא מאליה וזה ברור. ולסוגיין משמע הא דתנן הריני נזירה אם עומדת אני קאי על האדם כמ"ש הו' במתני' ע"ש וכמ"ל פ"ק:

(שם) **אפי'** לשון קרבן אינו כו'. כ' הרמב"ם פ"ק מה"נ וכן שכור בנתנו לו כוס כדי לרוותו ואמר הריני נזיר ממנו ה"ז אסור באותו הכוס לבד ע"כ. וקשה הרי מפורש כאן דמותר אפי' באותו הכוס ונראה דלשיטתו אזיל דפסק לעיל בהאומר הריני נזיר מן הגרוגרות כו' ה"ז אסור בהן ואינו נזיר. דסובר דלב"ה נדור ואינו נזיר וכמש"ל בריש פרקין ע"ש ש"מ דלב"ה קובע קרבן בלשון נזירות הלכך גם כאן אסור. והירושל' לשיטתו דהני לעיל בה"א אינו נדור ואינו נזיר ב"מ דאינו קובע קרבן בלשון נזירות. ופשטא דסוגיין בבבלי כדברי הרמב"ם. דגרסי' התם והדר הני מעשה בהבה יתא אלמא בהאי הוא דאסור הא ייתא אחרינא שרי. הרי מפורש דבהאי הוא דאסור וזה ראיה גדולה לדברי הרמב"ם דלב"ה נדור ואינו נזיר. דנראה ליה דשני תרי ליבנא דבבלי בר"פ דף ט' ע"ב בהא פליגין:

(דף ז ע"א) **הריני** נזיר ע"מ שאהא שותה יין כו'. וקשה א"כ הנודר נזירות שמשון נמי יהא אסור בכולן וכ"ש לפמש"ל פ"א ה"ד ד"ס מ"ע כו' דאפשר דאיכא איסור טומאה בלא שאר דיני נזירות ונראה ודאי אם אמר הריני נזיר על הטומאה חוץ מהגלחת ויין או שאמר אהי' מותר ביין ותגלחת, ונזיר על הטומאה אינו אסור אלא בטומאה אבל כאן שאמר דרך תנאי ה"ל כמתנה על מ"ש בתורה או כמתנה בדבר שאי אפשר לקיימו בסופו כדאמרי' בגמרא ובהכי ניחא דכ' הרמב"ם הטעם דהוי נזיר משום דמתנה עמ"ש בתורה. משמע דהפי' לרבנן אי הוה חוץ או תנאי גמור מהני וזה ברור דלא כמ"ש הלח"מ ע"ש. כ' הו' גיטין ר"פ המגרש ע"מ שלא תיבעלי ולא תינשאי הוי שיור כמו חוץ ע"ש. וקשה הא מפורש בבבלי בסוגיין הגי' כיותי' דרבינא דכי אמר ע"מ חשבינן ליה הכאי ולא כהומר חוץ. ואף ריב"ל דאמר האי ע"מ כחוץ דמי לא אמר כן אלא לר"ש אבל רבנן פליגי וצ"ע: (שם) **ודר"י** כן תימא. וקשה הא הכא הטעם שאינו יכול לקיימו בסופו הוא משום איבורו אם כן הל"ל דטעמא דמתני' משום דס"ל מתנה על מ"ש בתורה ותנאו בטל דבהא הכל מודים ואין צורך לאוקמי מתני' כר"י ב"ת דוקא. וכן מוקי לה בבבלי:

(שם) **מתני'** דלא כר"ש כו'. וקשה הא מיד כשאומר הריני נזיר הותיב בכולן וה"ל נזיר כדרך הנודרין א"כ הוא דמעיל תנאי בגזוי' ואינו תנאי כדאמרן וכ"ה הא גם התם אמר התלה הרי עלי מנח' ואתחייב במנחה אפ"ה אמרינן כיון שאמר בסוף מן השעורין אינו כלום שאני התם דהוי נדר ופתחו עמו אבל הכא ה"ל תנאי ואין בתנאו כלום:

(שם) **אמור** דבתרה כו'. וקשה בשלמא מציעתא דלא נדר אלא אני נזירות אינו כלום לר"ש כדתנן לעיל פ"ק דהר"ש אינו נזיר עד שיזיר בכולן וכמ"ש רש"י ותו' מבא"כ בריתא דאינו אלא תנאי וי"ל סובר הירושלמי כריב"ל דאמר הואיל והוה נזירות גמור לענין התגלחת לא מהני תנאו ה"ה במציעתא לא מהני חסרון ידיעתו לענין יין וה"ל כאלו נזיר בכולן אפי' לר"ש ודוחק א"כ הא דמשני שאני הכא משום פתיחה הנדר דה"ל כנדר ופתחו עמו ולא נדר כדרך משדרין. ולפי פי' בקונטרס דר"ש סובר דבעי התרת חכם יש מכאן ראיה לדעת הרמב"ם דאף התרת חכם לא מהני בפתח זה לרבנן ודלא כהראב"ד ועיין תו"ס:

(שם ע"ב) **אבל** אמר הרי עלי לגלח נזיר ותזר ואמר הריני נזיר אם גילח לעצמו יצא. תימא למה השמיט הרמב"ם דין זה. והידושא רבה איכא ניה שאדם קובע קרבן נזיר שעתיד ליזור:

(שם) **אבל** אינו מפרישו אלא מדעתו. ונראה דאתיא כר' יוחנן דאמר סוטה דף ו' ובבבלי נדרים דף לה הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה והטעם שכן אדם מביא על בניו הקטנים. וכ"כ הרמב"ם פ"ק מה' מחוסרי כפרה וקשה למה אינו מביא קרבן נזירות על העירו שכן האב מביא על בנו הקטן וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה"נ האב מדיר את בנו נזיר וחייב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות ואם נטמא מביא קרבן טומאה וכשישלים נזירותו מביא קרבן טהרה כשאר הנזירים הגדולים ע"כ. וא"ל שאין האב מביא קרבנותיו מדאורייתא קשה א"כ נ"ל שלעולם יהיה הבן בנזירתו עד שיגדל וזה לא שמענו אדרבא כל הסוגיא כפ"ד דמכלתין משמע שהאב מביא קרבן בנו וי"ל הא דהאב מדיר בנו בנזיר הלכה וה"ה הבאת קרבנותיו והנן לקמן פ"ז אין למדין ק"ו מהלכה וה"ה דאין למדין מהלכה אחד מכאר מדות התורה וזה ראיה גדולה לדעת האומרים כן וכ"כ רש"י וזו בנין אב הוא הלכך אין למידין:

(דף ח ע"א) **העתידין** ליפול לך מה הן. עמ"ש כתובות ריש פ"ט בקונט' ובתו'. מיהו מסוגיין נראה דמודה ר' לוי בר חייא בכותב לה סתם דין ודברים אין לי בנכסייך ונפלו לה נכסים לאחר מכאן אין לסבעל זכות בהן דמיגו דחייל סילוק זה לנכסים שברשותה חל נמי אנכסים שאינן ברשותו. כי מיבעיא ליה אם פירש שאין לו דין ודברים בנכסים העתידין ליפול דגרע דליכא למימר בהו מגו מסו ופשיט דלא הוי סילוק. וזהו הפי' הברור. ומ"ש בכתובות בקונט' כד"ה מה הן דבעיא דר' לוי מי אמרי' כיון שפירש דבריו דמסלק עצמו מדבר שעדיין לא באו לרשותה ולא זכה בהן כלל מהני הסילוק או לא. כן משמע במ"ל רפכ"ג מה"א ע"ש. ולא ראיתי להפוסקים ז"ל שהזכירו הירושלמי. וממשמעות דבריהם משמע דמהני דהרמב"ן כ' בס' מלחמות פ' הכותב דהכא כיון שעדיין אינו ראוי ליורשה אינו אלא כמתנה עליה ואפי' בדבר שלא בא לעולם מהני. וה"ה אפי' שהתנה בפירוש מהני וצ"ע. ומסוגיין יש ראיה מבוררה לדעת האומרים המקנה דבר שבא לעולם עם דבר שלא בא לעולם בקנין אחד מגו דמהני לדבר שבא לעולם מהני נמי לדבר שלא בא לעולם. ועיין ח"מ סי' ר"ע סעיף ד' בהג"ה וסי' ר"ג ה' בהג"ה ובסמ"ע שם. אך קשה ממ"ש גיטין ה"א בתו' בד"ה ויבא כו' דסוגיא דהתם והכתובות מוכחא כמ"ד בטר וקנין שנתבטל מקלתו נתבטל כולו ויש לחלק בין שטר וקנין דבעי עדים אמרי' עדות שנתבטל מקלתו נתבטל כולו. לכן דהכי שהנדר חל באמירה וכן הכותב לאשתו נמי לא בעי שטר דבאמירה סגי וצ"ע:

(שם) **וזה** מגלח נזיר שלם. כאשר פירשתי בקונט' כ"כ הר"ב. וקשה מנ"ל דקסבר ר"מ אדם תפוס לשון ראשון. ונראה ר"מ לטעמיה דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה כדתנן בערכין ומביאו הבבלי ריש פרקין. וכ"כ רש"י במתני'. וא"ת בכל התורה קיי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי ולמה לא תסני ליה אמירהו בשלמא לב"ש ריש פירקין ניחא דס"ל אין שאלה להקדש סברי נמי דס"ה חזרה נמי לא מהני אפי' תוך כדי דיבור אבל לר"מ קשה וי"ל כיון דאין אדם מוציא דבריו לבטלה לא משגחינן במאי דאמר את"כ. אך קשה כיון דפירש דאני נזיר קאמר א"כ לא הוציא דבריו לבטלה ואפשר לקיים דבריו הראשונים והאחרונים. ואף מאי דפליגי ר' יודה ור' יוסי אי תפוס לשון ראשון או אחרון היינו בסותרים זה את זה אבל אם אפשר לקיים שניהם מודים דשניהם קיימים. ולסוגיין לק"מ דלא פליגי אלא במשמעות הלשון. אבל לבבלי קשיא. וע"ק דבבלי ר"פ מפני דב"ש כר"מ ואפ"ה צריך לאוקמי ב"ש לטעמייהו דסברי אין שאלה בהקדש אבל בלאו הכי אינו נזיר כ"ש כאן דאפשר לקיים שניהם וכמ"ש וע"ק הא כשאומר הרי עלי אע"ג דהוי יד לקרבן כדאמר לעיל ה"א מ"מ לא ידעינן איזה קרבן קיבל על עצמו על כרחך לומר ממה שאמר בסוף גלח אני נזיר שמעינן דקרבן נזיר קאמר א"כ איך נאמר דאין סיפא פירושא דרישא וצ"ע:

(שם) **אשכה** אמר קלה ותומרת. עיין בקונטרס. מיהו קשה דלשון זה משמע בכל מקום קולה ותומרת לזה ולזה. ונראה שהוא קולה ותומרת משום דפעמים שאין נזיר מצוי שרולה לזווג עם זה ופעמים שאינו חפץ בקרבן אחד ודוחק:

(שם ע"ב) **טומטום** ואנדרוגינס נריכה. עיין בקונט'. וקשה אי טומטום ואנדרוגינס ספיקא הם למה לא פליג ר"ש בריטא כי היכי דפליג בהפילה אחתו וי"ל מיבעיא ליה אי פליג ר"ש גם בריטא או לא דכיון דאינו מוליד ודאי דאינו נקרא בן. ותו' כתבו ור"ש לא פליג אהא דנולד לו בן טומטום דליכא לספוקי דודאי לבן ודאי נתכוון ע"כ. וקשה הא דגרסי' בבבלי אמתני' פשיטא מהו דהימא לכשהבוה הוא דקאמר קמ"ל דלא. ולשיטת הו' הל"ל קמ"ל דלא פליג ר"ש בריטא דבן ודאי קאמר ולא ספק. דתירוץ הש"ס קשה איך ס"ד לומר דטומטום קאמר הא אינו בנין כיון דאינו מוליד ודוחק לומר דהכא לאוד קאמר וי"ל קסבר הבבלי אי לאו דאיכא למטע' דכשאבנה ממנו קאמר פשיטא דבן ודאי קאמר ולירושלמי מספקא ליה:

(שם) **א"ל** לא אר"י אלא בתחלה כו'. בקונט' הגהתי. וכן תנן לקמן בנגעים וזיבה ספק בתחלה להקל ובסוף להחמיר. וכן מפורש בבבלי פ"ק דף ח' דא"ר יוחנן כל היכא דנחית לנזירות מודה ר' יהודה ספיקו להחמיר דבמאי לסלוקי מיניה. ושמעינן מהתם דבספק אחת או שתים עבדינן כבסוף ע"ש. ונראה דחזקי' ור"י התם פליגי בפלוגתא דר"ח בר בא ור' שמואל. והרמב"ם פ"ב מה"נ פסק כמ"ד ספק נזירות להקל ולא ביאר דבר זה דדוקא בתחלה הוא דאמרינן ספיקו להקל אבל לא בסוף. ונראה אחרי שכתב דין שנים שהיו מהלכין בדרך כו' והאומר הריני נזיר אם יהיה בכרי זה מאה כור כו' כתב וכן כל כיוצא בזה בספק נזירות להקל. משמע דבעינן דוקא דומיא דהכי אבל בעניין אחר אמרי' ספיקו לחומרא:

(דף ט ע"א) **ואח"ב** משלים את שלו. כתבו הר' ואח"כ יגלח על שתיהם ומביא שתי קרבנות אחת לנזירות בנו ואחת לנזירות עצמו אבל לא יגלח כשישלים נזירות בנו דא"כ איך ישלים את שלו הא אין גידול פרע פחות מל' יום כו' ע"ש. וכ"כ תו' דף יד ע"ב כד"ה הריני כו' ע"ש. וקשה לא שמענו מעולם שנזיר יביא שני קרבנותיו בבת אחת לכתחלה אדרבה משמע בכל מקום שאינו נוהג נזירות בניי' עד שהביא קרבנות של הראשונים. וכן מפורש בסמוך דאמרו ר"ל וריב"ח לעולם אין נזירות בנו תלה כו' והיינו כמ"ש. ועמ"ש לקמן בפרקין כד"ה הפריש ולפום ריהטא יש להביא ראיה שאינו מביא אלא קרבן אחד אם"ד דאפשר שיהולו עליו שני קרבנות. דתנן כריתות פ"ב דף ט' ע"ב מצורע שנתנגע פעמים הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד ופירש"י כגון שספר שבעה ולא הספיק להביא קרבנותיו עד שנטמא שנית. אמרו בגמרא שם מנ"ל דכתיב זאת תורת המצורע תורה אחת למצורעים הרבה. א"כ בנזיר דכתיב נמי זאת תורת הנזיר נמי נימא הכי. מיהו גם במצורע קשיא לי מנ"ל דלאחר מלאת מביא קרבן אחד. דגרסי' התם זאת תורת היולדת לזכר ולנקבה מלמד שמביא קרבן אחד לוולדות הרבה (ופירש"י כל היכא דכתיב תורה לשון רבים משמע) יכול על הלידה שלפני מלאת ושלאחר מלאת ת"ל זאת. א"כ במצורע נמי נדרוש כן. ואפשר דמוקי הש"ס זאת דכתיב במצורע לדרשה אחרינא. וכך י"ל זאת תורת הנזיר נמי מוקי ליה לדרשה אחרינא ודוחק וצ"ע. ובבבלי נדרים דף לה ע"ב גרסי' אר"י הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן. וכתב הר"ן חוץ ממחוסרי כפרה זב וזבה יולדת ומצורע וכולהו כתיב תורה לע"כ. וקשה א"כ דתורה להכי הוא דאתי מנ"ל למדרש מניה שמביא קרבן אחד למצורעי' ויולדות הרבה וא"ל תורה דמשמע לשון רבים דרשי' כולהו מיני'. דהא כ' תו' שם בכריתות בד"ה תורה אחת מצורעים הרבה ובת"כ מפיק ליה מדכתיב וכבשה אחת מלמד שמביא אחת על נגעים הרבה ומתורה דרש תורה אחת למצורעים הרבה לפי שחלק בטומאותיהם ובשבועותיהם ע"כ. הרי צעינן תרי קראי ולא ילפי' מתורה אלא דרשה אחת וצ"ע. אך עדיין קשה למה לא ניליף נזיר טהור מנזיר טמא דתנן ונזיר טמא שנטמא טומאות הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד ואם"ד דיש למצוא שני קרבנות משני נזירות חלין בבת אחת למה לא יפטור בקרבן א'. ובהך סוגיא תמי' לי הא דא"כ חסרא דמתני' דהתם אתיא כריב"י דדרים וקדש את ראשו ביום ההוא ביום הגלחתו והיינו ביום השביעי דר' דאמר ביום הבאת קרבנותיו היינו ביום השמיני ואי נטמא ביום ההוא כיון דילא שעה הראויה להקריב קרבן מחייב על כל אחת ואחת. וכן הוא במכלתין פ"ג דף יח ע"א ע"ש. ושם ע"ב מפורש דחכמים סברי אפי' נטמא בשמיני מביא קרבן אחד לכולם אא"כ שהביא קרבנותיו ונטמא מביא קרבן אחר ודוחק לומר דר"ת הך בריתא לא שמיעא ליה. מ"מ קשה ה"ל לש"ס למפרך מינה וצ"ע. והרא"ש פירש דמתני' איירי בנודר נזירות מרובה אבל נזירות מועטת לעולם אין סימים הראשונים עולים לו כלל ולעולם מגלח ומביא קרבנותיו אחר נזירת בנו ועיין תו"ס:

(שם) **ר"י** בעי אמר כו'. עיין הגהתי בקונטרס. ואפשר להגיה בקצרה הריני נזיר לאחר ל' יום אלו ולשלשים יום אלו. ומיבעיא ליה מי אמרי' מאחר שבידו לגלח דהא הכן לקמן פ"ג אם גילח ביום ל' יצא ה"ז נזיר או דלמא מאחר שאם נטמא אין לו מהיכן לסתור אינו נזיר. וכה"ג מיבעיא לן לעיל פ"ק ה"ד בנזיר עולם ונזיר שמשון ע"ש. מיהו נראה דלא דמיא כלל דהתם בנזיר עולם ונזיר שמשון אין לו לסתור כלל אבל הכא אם נטמא ינהוג נזירות ראשון תחלה ואח"כ ינהוג נזירות השני. לכך נראה גי' בקונטרס עיקר. ומכאן מוכח דגרסי' לעיל פ"ק בבעי' דנזיר עולם ושמשון הריני נזיר עולם לאחר ל' יום דאי לאחר כ' יום קשיא תיבעי ליה נזירות מועטת. מיהו לפמ"ש לקמן אין מכאן ראיה דודאי נזירות מועטת איפשיטא ליה מברייתא דבסמוך ולא איבעיא ליה אלא נזירות

נזירות עולם והכי מיבעיא ליה העשרה ימים האחרונים אך קשה דגרסי' בבבלי בסוגיין בעי רבא אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו ק' יום מהו והיבעי ליה נזירות מועטת הליני נזיר לאחר כ' יום ונזיר סתם ומשני חדא מגו חדא קמיבעיא ליה ואת"ל נזירות מועטת כיון דעשרה יומין יתירין לא סליק ליה הלין עשרה נזיר ק' יום כיון דאית ליה תמנין בסוף סלקין ליה או לא וכ' הו' חדא מגו חדא קמיבעיא ליה תחלה של נזירות מועטת את"ל נזירות מועטת לא חיילי כיון דליכא אלא עשרה יומין לא סלקי כו' ומותר לשתות יין באותן כ' יום אכתי מיבעיא ליה בנזירות מרובה. ומסיק הש"ס פשיט מינייהו קדמייתא הריני נזיר לאחר כ' ומעכשיו ק' יום מונה כ' ואח"כ ל' ואח"כ פ' להשלים נזירות. נראה לפי' תו' שיפשוט נמי בעיא דנזירות מועטת דלא חיילי. דאס"ד דחייל והסור בכ' ימים הראשונים לישמעינן תנא דברייתא בנזירות מועטת דחייל כ"ש נזירות מרובה כדפריך הש"ס לרבא והיבעי ליה נזירות מועטת אלא ודאי נזירות מועטת לא חייל. והירושלמי לא פשיט בעיא דר' יוסי מהך ברייתא ובסוף סוגיין מייתי לה משמי' דר' הייא. ונראה כמ"ש הרמב"ם פ"ד הא דקאמר הבבלי את"ל כיון דעשרה יומין כו' ר"ל כיון דאין נזירות מן י' ימים הלכך מונה שלשים ומגלח וחוזר ומונה ל' יום והיא הנזירות שנדר לאחר כ'. לפ"ז בנזירות מועטת מסתבר טפי דחיילי הנך ך' יום מנזירות מרובה א"כ אין לפשוט בעיין די"ל אע"ג דשמעינן דחיילי מ"מ לא שמעינן דדוחה נזירות השנייה לנזירות הראשונה ויהא מונה כל ל' יום נזירות האחרונה קודם שינהג נזירות הראשון לכך קמיבעיא ליה לר' יוסי ועמ"ש בסמוך:

(שם) **אלא** אפי' אשתו יושבת על המשבר. בבבלי בסוגיין נמי מיבעיא ליה הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו ק' יום מהו וכ' תוס' וא"ת תפשוט ממתני' והי' דמתני' לא ידע שנזירות בנו יפסיק לנזירותו משא"כ כאן ע"ש. וקשה הא מפורש כאן דמתני' איירי בכל ענין אפי' ידע שיפסיק נזירותו אלא דלא דמיא מטעם אחר וכמ"ש בקונטרס. מיהא קשיא לי תשמעינן מאי מהני שיושבת על המשבר הא עדיין הדבר בספק אם תלד בן או בת טומטום ואנדרוגינוס ומפורש בריטא דבעינן שתלד זכר ודאי ואם לאו אינו נזיר וי"ל:

(שם) **אלא** אמר הריני נזיר מכבר כו'. עיין בקונטרס. כ' תו' דף יג ע"ב בהג"ה וצ"ע אי מאי למיבעי היכא דאמר הריני נזיר ק' יום ונזיר לאחר כ' יום דהשתא הקדים הק' יום אי חיילי מהשתא או לא ושמא דה"ה דמצי למיבעי הכי ותדא מינייהו נקט ע"כ. הנה לפי המסקנא ודאי איפשיטא בעיא זו דאפי' אמר התלה הריני נזיר לאחר כ' יום ונזיר ק' יום חיילי כ"ש באומר תחלה הריני נזיר ק' יום דחיילי. אלא די"ל עדיין מיבעיא לן אם ימנה התלה ק' יום ואח"כ ל' יום או נאמר דמונה כ' ואח"כ ל' ואח"כ פ'. מיהו אף בעיא זו איפשיטא ממתני' כמפורש בסוגיין וזה תימא על תו'. וי"ל הו' לשיטתייהו שכתבו שם נזירות בנו ספק הוא אם יפסיק נזירותו כמש"ל בסמוך בד"ה אלא אפי' כו' בשמם ע"ש א"כ יש לחלק דגבי בנו ודאי לא עקר דבריו הראשונים להיות נזיר מיד ומסתמא דעתו שיהי' נזיר בשביל בנו אחר נזירותו הלכך מונה את שלו תחלה אבל כאן דאיבעיין ועקר בפירוש דבריו הראשונים יש להסתפק דלמא דבריו האחרונים פירוש הן ולדבריו הראשונים. והירושלמי לשיטתו דסיבר דבנו ודאי יפסיק נזירותו וכמ"ש בסמוך ופשיט שפיר ממתניתא:

(שם ע"ב) **לא** כן אר"א כו'. גיטין פ"ז ה"ג בד"ה כל כו' הקשיתי דדברי הירושלמי קידושין פ"ג ה"ז סותרין זה את זה דאיתא התם אר"א בשם ר"י ה"ז עולה לאחר ל' יום מכורה תוך ל' ה"ז מכורה הקדישה הקדש. ושם בסמוך גרסי' ר"א בשם ר"י ה"ז עולה לאחר ל' מכרה תוך ל' אינה מכורה הקדישה אינה קדשה ועיין בהו' גיטין שם ד"ה כל עמא כו' מ"ש להרץ קושיא זו. ומסוגיין נראה לתרץ דהא דאמר תוך ל' ה"ז מכורה איירי באומר הרי זו. והא דאמר אינה מכורה איירי באומר הרי עלי. מיהו הירו' בגיטין נראה עיקר כמ"ש שם. וברא"ד כ' פט"ו מה' מעה"ק האומר פרה זו כל ל' או לאחר ל' יום עולה ולא אמר מעכשיו כלום דבריו קיימים אע"ג דנדר ביה תוך ל' ע"כ. והא דאר"א בשם ר"י נראה בהיפך. וצ"ל דסובר דלית הלכתא כר' יוחנן דרב פפא פליג. והדע דהא מפורש קאר"י התם בקידושין פ"ג ה"א ה"ז עולה שלשים יום כל שלשים ה"ז עולה לאחר ל' יצאת לחולין מאיליה. הרי דקסבר קדושת הגוף פקעה בכדי ודלא כבר פדא. ועיין בבבלי נדרים דף ל'. ועמ"ש ירושלמי נדרים פ"ג ה"ה:

(שם) **עד** שבעים יום כו'. פי' בקונטרס הוא כפי' הרמב"ם אבל תו' פירשו גם שבעי' לא הפסיד כלום דמונה מאז עוד שלשים לנזירותו ולנזירת בנו ומגלח סוף ... בהג"ה שם הא דקאמר בסוגיין נולד ליום פ' סותר עשרה כו' משמע דמנין של בן עולה למנין ק' לנזירותו ע"ש. לפי פי' בקונטרס אין מכאן ראיה כלל דלעולם הוא מפסיד בנזירותו י' או עשרים יום. אך הא דאמרי' בגמרא הכיא נזירותו כו' נטמא תוך י' ימים הראשונים סותר הכל כו'. קשיא להרמב"ם דהא לאו נזירותו הוא וכ"ת כיון דנזירות אריכתא הוא ה"ל כאלו נטמא תוך ימי נזירותו דא"כ קשיא נטמא תוך עשרים האחרונים אמאי אינו סותר הכל וי"ל כיון דשלמו המאה יום בנדר ה"ל כאלו כבר נשלמה הנזירות אע"ג דאין מנין הבן עולה לו דצריך למנות ל' שלאחר נזירת בנו מ"מ נשלם הנדר משא"כ בעשרים ימים האחרונים אינו סותר אלא כטומאה שלאחר מלאת א"כ י"ל לביעת הרמב"ם דה"ג השלים נזירת בנו ובא להשלים נזירתו נטמא תוך עשרה ימים הראשונים כו'. והשתא הא דפליגי בנטמא תוך כ' ימים האחרונים אי סותר ל' או שבע דוקא קאמרי דנזירות בנו ודאי דלא סתר. וקצת למה שדהקתי בפי' בקונטרס דהכי סתירות מלבד נזירות בנו איירי. וכולא סוגיא מתפרשת יפה לפי הג"ה זו. ומכאן ראיה למ"ש הרמב"ם פ"ד מה' נזיר נטמא אחר נזירת בנו כשהתחיל להשלים נזירותו אינו סותר אלא עד נזירות בנו ע"כ. הן הדברים האמורים בסוגיין. ופסק כר"י דלעולם סותר כל נזירותו שהוא משלים שהן ל' יום ודלא כמ"ש הראב"ד ע"ש:

(דף י ע"ב) **אין** יסתור ר"י כו' ויסתור הכל. וקשה הא מפורש תנן לקמן פ"ג נטמא יום ק"א סותר ל' כר"א שבעה. א"כ ה"נ כנטמא לאחר מלאת ולכ"ע אינו סותר הכל וי"ל אס"ד כסתירה דלאחר מלאת קאמר למה יסתור כלל דהא קיי"ל סתירה דלאחר מלאת אינה סותרת אלא ז' ולא פליגי ר"א ורבנן אלא ביום ק"א דוקא. והכא אין טעם לדחוהו ליום ק"א דוקא:

(שם) **השלים** נזירותו כו'. ותימא אמאי לא יגלח לנזירותו קודם נזירת בנו ע"כ לומר משום דמיד בשעת הלידה חל נזירות בנו ואסור בגילוח א"כ אף כהשלים נזירת בנו יהא אסור בגילוח דהא כבר חל נזירותו ותנן שאין תגלחת פחות משלשים יום. בשלמא לפי' תו' ניחא דכתב תגלחת לאו דוקא דלעולם אינו מגלח אלא השלים נזירת בנו ונזירותו ומגלח הגלחת אחת לשתיהן. אבל לפי' הרמב"ם שכתבתי בקונטרס במתני' קשה וי"ל קסבר הרמב"ם בשעה שנולד הבן קיבל על עצמו ג"כ התגלחת בתשלומין ואין נזירותו דקיבל עליו אח"כ הל לעכב הגלחתו משא"כ כאן. מיהו קשה דלעיל ה"ט גרסי' ר"ל וריב"ח תריהון אמרין לעולם אין נזירות בנו חלה עד שיביא קרבן ויגלח. ודוחק לומר דסתמא דש"ס דהכא פליג וצ"ע:

(שם) **הפריש** קרבנותיו כו'. משמע כל היכא דמגלח תגלחת אחת לשתיהן אינו מביא אלא קרבן אחד. וקשה דבכל הסוגיא כתבו תו' דמגלח אחת בסוף ומביא שתי קרבנות כאחת. ולפי משמעות סוגיין אינו כן. ואף ר"י לא קאמר דמגלח וחוזר ומגלח אלא בשכבר הפריש קרבנותיו של נזירותו אבל בשלא הפריש אינו מביא אלא קרבן אחד. וכן מפרש בסמוך מגלח תגלחת אחת לשתיהן. וכן משמע פ"ג מלשון התוספתא לקמן שהבאתי שם בקונטרס. ועמ"ש לעיל בפרקין בד"ה ואח"כ כו' וצ"ע: (שם) **הרי** שהיה נזיר ומצורע כו'. יש ספרים שגורסי' כך בתוספתא. אבל בבבלי ס"פ שני נזירים ליתא להך בבא אהרונ'. ש"מ דסובר כר"י דאינו מגלח אחת לשתיהן בנזיר ונזיר. וא"ת מגופא דברייתא יש להוכיח דנזיר ונזיר מגלח הגלחה אחת לשתיהן דהא גם בנזיר ומצורע אלו אין חילוק ביניהן היו מגלחין הגלחת אחת לשתיהן וי"ל ודאי אף ר"י לא פליג אלא בשהפריש קרבנותיו דאז מחוייב בשתי הגלחות אבל בשלא הפריש מודה ר"י כמפורש לעיל וא"ת א"כ לפ"ז מאי פריך הש"ס לר"י מהך ברייתא דילמא איירי בשלא הפריש קרבנותיו וי"ל דא"כ מאי קמ"ל הכא' פשיטא דבשלא הפריש אינו מגלח אלא הגלחה אחת אלא ודאי לאשמועינן דאפי' הפריש אינו מגלח אלא הגלחה אחת. והרמב"ם לא ביאר דינים אלו ולא ידעתי למה וצ"ע:

הדרן עלך הריני נזיר

פ"ג (דף יא ע"א) **מי** שאמר. לית היא אלא חדא. וא"ת עדיין קשיא מהני' לבר קפרא למה יצא בדיעבד ולר' יוחנן מ"ט יגלח לכתחלה ביום ל"א וי"ל ל"ק אמרי' בדיעבד יצא דמקצת היום ככולו ולר"י גזרי' אטו היכא דאמר ל' יום שלימים וכ"ה בבבלי פ"ק:

(שם) **והוה** ליה עובדא וגילח ביום ל"א. במ"ק דף ז' הגירסא ר' אימי ה"ל עובדא וגילח יום ל"א ור' ה"ל עובדא וגילח ביום ל"א ונראה שהגירסא דהכא עיקר. והא דקאמר ר"ז מן מתניתא יליף ר' אימי. קשה א"כ תיקשי ליה רישא אסיפא. לכן הגהתי כפי' במ"ק אימא סיפא אם גילח יום ל' יצא ושני ר"י תמן בדיעבד ור' אימי ור' לכתחלה איירי וקשה מאי קשיא ליה ממתני' הא ודאי לענין טומאה אם נטמא ביום ל' סותר הכל ולא אמרי' מקצת היום ככולו כמ"ש הו' דף ז' ע"א ד"ה נטמא א"כ ה"ל כל היום נזיר. אף באבל כן וי"ל כיון דלענין תגלחת וטומאה אמרי' מקצת היום ככולו והכן פרע פרע ילפי' נזיר מאבל איכא למילף שפיר יותר לאבל שיגלח ביום ל' וע"ש בהו'. ונראה דסברי כבר קפרא ולכתחלה לא אמרי' מקצת היום ככולו. דאי כר"י קשה הא ודאי באבילות לא שייך גזרה דשלימים. מיהו בבבלי מ"ק דף יט ע"ב ל' יום מנלן יליף פרע פרע מנזיר

כו' והתם מנ"ל קדוש יהי' בגימט' תלתין הוה. וכ' תוס' ולב"ש דאמר נזיר כ"ט יום ע"כ דסבר כאבא שאול מיהו י"ל לכתחלה אינו מגלח נזיר עד ל' יום מדרבנן כדמשמע הכא ובירוש' מקשה מן המשנה דאמר גלח ביום ל' יצא ומשני המן לשעבר הכא לכתחלה והיינו כדפרישית ע"כ. מדבריהם נראה שכך היה בגירסתם כהגהתי. אך דבריהם תימה דכ' מ"ד נזיר כ"ט יום סובר כאבא שאול. הא אבא שאול נמי ל' יום קאמר וי"ל כוונתם למ"ש שם בסמוך בד"ה אתי' כו' בשם הר"ר י"ש דלאבא שאול מגלח ביום כ"ט. אבל קשה וכי נאמר דבר פדא פליג אדרבנן וע"ק הא מפורש בבבלי פ"ק מ"ד כ"ט יום לית ליה מקצת היום ככולו דלא כאבא שאול וכן מפורש בתו' שם ובפרקין וי"ל. ומ"ש כיון דלכתחלה אין בנזיר מגלח עד ל' יום מדרבנן אף אבילות כן. קשה התם משום גזרה דאמר שלימים וכמ"ש. וכ"ת כיון דילפי' גז"ש דפרע פרע אף באבל כן ליתא דלא ילפי' בגז"ש אלא מאי דמפורש בקרא. גם מה שמגיהין ראיה מהא דמשני תמן לשעבר כו'. קשה דלא משני הכי אלא למ"ד ל' יום וכמ"ש בקונטרס, וכן משמע בסמוך דעיקר הטעם להתיר יום ל' משום דאמרי' מקצת היום ככולו. ונראה הא דאמרי' בסמוך ר"י הורי לגלח ביום ל' טעמו דסובר כבר פדא ובנזיר אינו אלא כ"ט יום ולא אמרי' ביה מקצת היום ככולו.וה"ה באבל הלכך מגלח תחלת יום ל':

(שם ע"ב) **מעתה** אפי' חל יום ל' כו'. יש נוהגין לגלח בע"ש כשחל יום ל' שלו בשבת וסמכו עצמן אהא דכ' בש"ע א"ח סי' תצג בהג"ה כשחל ל"ג בעומר ביום ראשון נוהגין להסתפר בע"ש מפני כבוד שבת. וטעות הוא בידם כמפורש כאן. וא"ל סוגיין כרבנן כמ"ש תו' במ"ק שם ואנן קיי"ל כאבא שאול דודאי אף אבא שאול מודה ביום כ"ט אסור ולא פליגי אלא ביום ל' אי אמרי' מקצת היום ככולו. ודלא כמ"ש תו' במ"ק שם בד"ה אתיא כו' וכ"מ בירו' דמ"ק שם. ומהאי דל"ג בעומר אין ראיה דההם אינו אלא מנהג:

(דף יב ע"א) **אם** באומר הריני נזיר שתים כו'. בבבלי נדרים דף יח ע"א גרסי' מי שנדר ב' נזירות ומנה את הראשונה והפריש קרבן ונשאל עליה עלתה שניי' בראשונה כגון שקיבל עליו ב' נזירות בבת אחת. וקשה הא אי אפשר למוקמי בהכי דתיקשי מתני' נדר שבטל מקצתו בטל כולו כדמקשי' הש"ס הכא וי"ל לפמ"ש תו' במכלתין פ"ק דף ה' דבאומר נזיר ונזיר הוי כאומר בבת אחת ע"ש היכא לפרושי הא דמוקי לה בש"ס בשקיבל ב' נזירות בבת אחת היינו באומר הריני נזיר ונזיר. ובכה"ג לא אמרי' נדר שבטל מקצתו בטל כולו כדמסיק. מיהו כבר כתבתי לעיל פ"א ה"א בד"ה מיכן כו' שדברי תו' אלו המוקי' ע"ש. שוב ראיתי לתו' שבועות דף כז שכ' קושיא זו בשם ריב"ם ותי' ונראה דיש לחלק דהכא כיון דסליק למנין שני נזירות כקיבל כל אחד בפני עצמו דמי ע"כ. ותימא שלא ראו דברי הירושלמי. גם תירו' קשה דגרסי' בנדרים דף כז נדר מחמשה בני אדם הותר לאחד מהן הותרו כולן. מדתני חמשה ולא הני מהרבה בני אדם ומכינא ל"ל אלא ודאי לאשמועינן אע"ג דסליק למנין ואמר חמשה הפ"ז ה"ל נדר אחד. וכן נראה מגופא דמתני' פ"ט דנדרים דתנן שיפא קונם שאיני נהנה לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן. הרי אפי' פרטן ה"ל נדר א' כ"ש כי סליק למנינא לחוד מיהו הא י"ל הך סיפא איירי בשאמר זה בזה כדמוקמי' לה פ"ג דנדרים הלכך ה"ל נדר א'. אך מסתימת הפוסקים משמע אפי' שלא אמר נמי הוי נדר א' ודלא כריב"ם וצ"ע:

(שם) **מכיון** שהביא קרבן וגילח כו'. קלא קשה בתוספתא הניא מי שנדר שתי נזירות מנה הראשונה ולא הביא קרבנותיו ואח"כ נשאל כו'. משמע כל שלא הביא כל קרבנותיו לאו כלום הוא. מיהו בבבלי נדרים דף יח הגירסא והפרים קרבנותיו. משמע דוקא הפריש אבל הקריב אפי' אחד מהן לא עלהם. אך אין משאן ראיה די"ל רבותא קמ"ל אפי' הפרים כולן אינו כלום. אבל בבבלי שבועות דף כח מפורש דאפי' הביא כל קרבנותיו וגילח ונשאל על הראשונה עלתה שניי' ראשונה והא ודאי פליג על הירו' דהא ר"י לא פליג אלא עד שיביא כל קרבנותיו אבל משהביא ודאי לא מהני השאלה. והרמב"ם כ' פ"ג מה' נזירות הלכה י' מי שנזר שתי נזיריות בין שנדר בבת אחת בין שנדר בזה אחר זה כגון שאמר הריני נזיר ל' יום ומנה את הראשונה והפריש קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה והתיר נדרו עלהם לו ראשונה בשניי' ומביא זה הקרבן ונפטר ואפי' הביא כפרתו ואפי' גילח שערו ואח"כ נשאל עליה עלתה לו ראשונה בשנייה. וכ' הכ"מ מי שנזר שתי נזיריות כו' תוס' פ"ב ע"כ. ונראה שנעלם ממנו שזו גמרא ערוכה נדרים פ"ב ושבועות פ' ג'. וכ' עוד הכ"מ בין שנדר שתיהן כאחת בין שנדר זו אחר זו. כן משמע בירושלמי דנזיר פ"ג ע"כ. ותימא הא מפורש בסוגיין אם נדר בבת אחת אינו כלום דנדר שבטל מקצתו בטל כולו. ואף דמנינן הכי בבבלי נדרים פ"ב אף הבבלי צריכין לתרץ דרב הונא מפרש להך ברייתא דנשנית קודם שבא ר"ע ולימד נדר שהותר מקצתו הותר כולו. ועמ"ש בסמוך בד"ה אם כו'. עוד כ' הכ"מ הפי' הביא כפרתו כו' כן משמע בירושלמי ע"כ. תימא דסוגיא כולא מפורש בהיפך וכמ"ש. ואין ספק דראיית הרמב"ם מסוגיא דשבועות דף כח ע"ש וצ"ע:

(שם) **ברם** כר"ש אפי' לא הביא אלא קרבן אחד. וקשה א"כ מ"ט דר' יוחנן דפליג הא איהו דקאמר הלכה כסתם משנה וע"ש מחלוקת והא"כ סתם דתנן לקמן ספ"ו והביא שאר קרבנותיו ויטהר והיינו כר"ש וכמ"ש הה"ע שם משנה ט' בד"ה כיון כו' ע"ש. וכן פסק הרמב"ם. א"כ שפיר קא"ה וצ"ע:

(שם) **ולא** שיקדיש קרבנו לנזרו. וא"ת הא אמרי' לעיל פ"ב ה"ה אדם קובע עליו קרבן נזיר ועתיד ליזור וי"ל דוקא קובע אבל הפרשה לא ור"ת קאמר דאינו יכול להפריש קרבן קודם נזרו:

(שם ע"ב) **בדין** היה שלא יהא נזיר אלא אחת כו'. עיין בקונטרס. וקשה למה היה בדין שלא יהא נזיר אלא אחת מ"ש מהא דתנן פ"ק הריני נזיר ויום אחד דהוי נזיר שתים וי"ל דהתם ודאי כוונתו להוסיף ואין נזירות יום אחד כמ"ש שם בקונטרס משא"כ כאן ודאי אפשר לומר דכוונתו להזק הענין ה"נ קסבר ר' יוס אין נזירות חל על נזירות בכה"ג כרב הונא בנדרים פ"ב דף יח. ועמ"ש לעיל בסמוך בד"ה אם כו'. ומדברי תו' שכהבתי לעיל פ"ק ה"א כד"ה מיכן כו' שמעינן דמילתא דפשיטא הוא באומר נזיר ונזיר דהוי נזיר שתים וצ"ע:

(שם) **ולמה** לא יליף מנזיר טמא. עיין בקונט'. ולפי' קמא קשה הא ביום מלאת קיימינן והיך ניליף מנזיר טמא שהוא תוך מלאת ולפי' בתרא קשה שאני נזיר טמא שסותר ל' יום השטרות גדלין מבא"כ מצורע דאמרי' דמגלח שנית בהר שבעה. ובבבלי לקמן פ"ו דף לו גרס' ומ"ט דר"א יליף הגלחה טהרה מתגלחת טומאה. וכ' תו' דקאי ללעיל דקאר"א הגלחת טהרה לאחר מלאת אינו סותר אלא ז' ע"כ. מיהו סוגיין משמע דקאי אהא דאמר ר"א טומאה דלאחר מלאת אינו סותר אלא ז'. וכן משמע בבבלי שם. אך קשה הא ודאי טומאה דלאחר מלאת ודאי אין שם גילות לטהרת טומאתו והוך מלאת דסותר ל' גזירת הכתוב הוא. לכך נראה דר"י נמי הגלחת דלאחר מלאת קאי ופי' כמ"ש הוס' בבבלי שם. ופריך ניליף מנזיר טמא דלאחר מלאת שאינו סותר אלא ז' אע"ג דאין שם גילות מ"מ מדמינן סתירת הגלחה לסתירת טומאה וכ"כ תו' שם ומשני שפיר דליכא למילף מנזיר טמא שאינו מגלח וחוזר ומגלח:

(שם) **מה** שנה בין נזיר כו'. וא"ת ודאי דיש לחלק בנזיר סתם ה"ל כלאחר מלאת ובפירש ה"ל כתוך מלאת וכדפירשתי במתני' וי"ל דמ"ש הוא מאי בינייהו מלבד הא דתנן שזה סותר ל' וזה שבעה. ומאי דקאמר נזיר מיהו אינו סותר כו' קשה מנ"ל לחלק ונראה דמקרא יליף דכתיב קדוש יהיה גדל פרע כו' ויהי"ה גימט' ל' וה"ק קרא קדוש יהיה אם ימשכו ימי נזירותו כמנין יהיה אז גדל פרע לא גידל כגון שמירט סותר אבל סתם נזירות שהוא כ"ט יום אם גילח אינו סותר:

(דף יג ע"א) **זאת** תורת הנזיר כו' המטמא ביום מלאתו וכו'. כ' תוס' וא"ת בריטא נמי כי נטמא ביום ל' לר"א אמאי אינו סותר אלא ז' יסתור כל ל' שהרי נטמא ביום מלאת וי"ל קרא משמע דלא איירי בסתם נזירות כו' ע"ש והוא דחוק מאוד. וכ"ל דדייק ימי נזרו מיותר דהא כתיב תורת נזיר בריטא אלא ביום מלאת ימי נזרו בהזיר והוסיף הוא דנוהגין לו תורת נזיר אבל אי להו מלאת ימי נזרו הוא אלא מלאת נזירות התורה והיינו סתם אין נותנין לו ביום מלאת תורת נזיר אלא ה"ל כנטמא לאחר מלאת:

(שם ע"ב) **לא** יסתור אלא ז'. עיין בקונטרס. וקשה הא קרא תורת נזיר קאמר והיינו סתם נזיר א"כ אי אפשר לומר שיסתור הכל ואין השביעי עולה לו מן המנין כיון דצריך להביא קרבנותיו בשמיני וכ"מ בבבלי פ"ק וי"ל סובר הירושל' דקרא לא אתי אלא להשמועי' שנוהגין לו בענין מה תורת נזיר ולא יותר ודוחק:

(שם) **והוא** בין הקברות. משמע שנטמא בקבר עצמו ונטמא נ"ג המת. וקשה לפי פי' הרמב"ם בפי' המשנה משמע דרישא איירי בשנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה וכ"כ הלח"מ בשמו ע"ש ונראה דהרמב"ם מפרש והוא בין הקברות היינו שנוגע או מאהיל על גולל ודופק שזהו מטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן:

(שם) **מתרין** בו על היין ועל הטומאה כו'. בבבלי בסוגיין דף יז גרסי' בעי רבא נזיר והוא בבית הקברות בעי שהיי' למלקות או לא כו' אלא כגון שנכנס כו' תיקו. הנה לפירש' והו' כאן ובשבועות דף יז איבעיא דבעי רבא הכי היינו איבעיא דרב אשי התם ע"ש. והימא שלא פי' הש"ס היינו בעיא דרבא ועוד ה"ל להביא גם התם בעיא זו בשם רבא. ועוד וכי רב אשי לא ידע הא דרבא ור"ת דחק להגיה ועיין בתוס' בשבועות שם. והרמב"ם פ"ו ב' מי שנדר והוא בבה"ק כו' לוקה על שהייתו שם נכנס לשם בשידה תיבה ומגדל כו' אע"פ ששהה אינו לוקה.

כ' בלח"מ הלכה ח' וקשה למה יתחייב בשהיי' דלמא לא גמירי שהייה במלקות אכרתי ואפי' שהה פטור ממלקות. ועוד אמאי לא מוקי הש"ס בעיא דרבא מי שנזיר בבה"ק וא"ל לא משם ושהה אי מהני שהיי' למלקות או לא ע"ש ובמהרש"א שבועות שם וכמ"ל. וי"ל דסובר הרמב"ם ודאי הא דבעינן בפנים שהיי' במזיד חידוש הוא דמסברא יש לחייב מלקות אפי' בלא שהיי'. והא דמחייב באונס מלקות ע"י שהיי' נמי חידוש הוא. והשתא רבא פשיטא ליה דבמזיד חייב על ביאת המקדש אפי' בלא שהיי' וה"ה לאחר טומאות שחייבין עליהם והא דפריך הש"ס ה"ד אילימא דא"ל לא הנזיר צ"ל שהיי'. ה"ה דה"מ למפרך אילימא דא"ל לא ואל שהה צ"ל שהיי' דתרוייהו למזיד דמיין והא ודאי דמעיקרא במזיד מיבעיא ליה אי צריך שהיי' אלא חדא מינייהו נקט. ומסיק הש"ס אלא כגון שנכנס בשידה כו' דה"ל אונס ומיבעיא אי גמרינן חוץ מפנים דאפי' באונס חייב ע"י שהיי' או דלמא דוקא פנים דחמור מהני שהיי' אבל בחוץ לא. ופ"ב דשבועות מיבעיא ליה לרב אשי התלה אי מזיד בפנים בעי שהיי' והדר מיבעיא ליה. כהא"ל דבפנים במזיד בעי שהיי' א"כ הוינן דהקיל הכתוב בטומאת מקדש מי אמרי' גם באונס הקל הכתוב בפנים דבעי שהיי' אבל בכל מקום מזיד ואונס שוין דהא חזינן דבפנים שוין ולא בעי' שהיי' א"כ גם בחוץ יש לחייב שניהן בלא שהיי' או דילמא כיון דאין סברא לחייב אונס אפילו ע"י שהיי' די אם נחמיר לחייב ע"י שהיי'. וה"ס דאיכא למיבעיא אי מזיד דחוץ צריך שהיי' דמפנים גמרינן דחמיר ובעי שהיי' כ"ש חוץ או לא בעי שהיי' דמן הסברא לא בעי שהיי' וכה"ג איכא למיבעיא אאונס אי מהני שהיי' אלא דהיינו בעיא דרבא וכמ"ש. ורב אשי הדיא לן דלתימרא נמי איכא למיבעי באונס אי צריך שהיי' והשתא אין אנו צריכין למ"ש תו' שבועות שם בד"ה טימא עצמו כו'. ומעתה דברי הרמב"ם מוזהרין כיון דאף במזיד מיבעיא לרב אשי אם צריך שהיי' בפנים א"כ גם בחוץ ספיקא הוא ואזלינן לקולא דבעי שהיי'. ואונס בחוץ נמי בעיא היא אי מהני שהיי' או לא והיינו בעיא דרבא ואזלינן לקולא דלא מהני שהיי'. ולפ"ז אין מקום לקושיית הלח"מ. גם מ"ש הראב"ד שם ואם התרו שלא יזיר א"צ שהיי' ע"כ. ליתא דהשתא דאמרי' בפנים במזיד בעי שהיי' אף בהתרו בו שלא יזיר בעי שהיי'. והא דכ' הרמב"ם ואם התרו בו שלא יזיר שם אינו מגלח שערו כשיצא משם. אין הכוונה שאם לא התרו בו מגלח כמ"ש הכ"מ שם. אלא ר"ל אף כשהתרו בו שלא יזיר אין כאן הגלחת טומאה וכן לשון הגמרא בהרבה מקומות במסכתא זו. שוב ראיתי בלח"מ פ"ה שהרגיש בסברות שכתבנו:

(דף יד ע"א) **איננו** מקבל עד שיפרוש ויחזור. כ' הרמב"ם פ"ה נטמא למת פעמים הרבה אם התרו על כל פעם ופעם לוקה על כל אחד ואחד בד"א כשנטמא ופירש וחזר ונגע אבל אם היה נוגע במת ועדיין המת בידו ונגע במת אחר אינו חייב אלא אחת. ע"ש בכ"מ דפסק כרב יוסף וטעמו דחוק. והלח"מ כ' דפסק כרבה ע"ש. ול"נ דפסק כרב יוסף או כרבה לפי' הו' משום דר"י. ור"א סברי כוותיה. והא דפסק כר"א ודלא כר"י משום דרבה ורב יוסף נמי פליגי עליה דר"י.. גם בבבלי דף מב משמע דר' יוחנן כרבה ס"ל. והירוש' והבבלי חלוקים בזה ע"ש:

(שם) **והא** כתיב לא יבא ולא יטמא. בבבלי דף מב גרסי' איתמר אמר רבה א"ה מקרא מלא דיבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהירו על הטומאה להזהירו על הביאה אבל על טומאה וטומאה לא ופירש"י מקרא מלא כו' לא יטמא להזהירו על הטומאה כשחוזר ואמר לא יבא להזהירו על ביאה אבל המת לומר לך כשנטמא במת וחזר ונטמא באהל המת חייב שתים אבל טומאה וטומאה לא דהא מחולל וקאי ע"כ. ודבריו צ"ע הא ברישא כתיב לא יבא והדר כתיב לא יטמא. ואף קושית ר"י הכי מתפרשת דמשמע קרא לאחר שכבר בא ונטמא איכא דחייב משום לא יטמא בשהה כדי פרישה ור"א מוקי קרא פעמים שהוא לוקה שתים היכא דאיכא לא יבא ולא יטמא אבל על לא יטמא לחוד אי אפשר שיהא חייב שתים בלא פרישה. ופי' זה נ"ל עיקר דלפי' הקונטרס לפי' קמא קשה הא מודה ר"א כשחוזר ופירש דחייב שתים וביאה חדשה כחוזר ופירש דמי. וללישנא בתרא קשה וכי לא מצינו שחייב אלא יטמא לחוד כגון שהמת בשדה. ורבה קאמר דאפי' ע"י פרישה אי אפשר למצוא לחייב שתים אטומאה. ולפי המסקנא ר"א ורבה אמרו דבר אחד דשלא בחיבורין דהיינו פירש מודה רבה ורב יוסף כר"י. ועמ"ש בסמוך:

(שם) **מהשתחויה** למד ר"י. וקשה הא גם ר"א מודה דחייב על הראשונה אם שהה שם ומהשתחויה למד. וכ"ת מהשתחויה למד שחייב על כל שהיי' קשיא היא גופא מנ"ל דחייב על כל שהייה דלמא אינו חייב אלא אחת ע"י שהיי' דהא בלא שהיי' פטור כמבואר בבבלי שבועות פ"ב. וכ"ת ר"א פליג גם על טומאה הראשונה דלא בעיא שהיי' ולא איירי בטומאת בית הקברות שהרי מפורש קאמר בעודנו שם פליגי ומחייב ר"א אטומאה הראשונה. ודוחק לומר כשאמרו לו אל הנזור איירי ר"א שאין כאן שום משמעות דבכה"ג איירי:

(שם) **הדא** אמרה היא במכות היא בקרבן. וקשה הא בטומאת בית הקברות איירי וכמ"ש בסמוך ותנן במתני' ואינו מביא קרבן טומאה אא"כ יצא ונכנס אבל בלא"ה לא וכי נחמור בטומאה שנייה טפי מבראשונה וצ"ע:

(שם) **מתני'** פליגא על ר"י נזיר שהיה שותה כו' ותימה אדמקשה ליה מרישא תסייעי' ליה מסיפא דהכא ה"ל אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ב"מ דטעמא דרישא דאינו חייב אלא אחת משום שלא היה שם אלא התראה אחת. וכ"ת קסבר ר"י דחייב על כל שהיי' בהתראה הראשונה א"כ תיקשי ליה סיפא ל"ל לחלק שא"ל פעמים הרבה אל תשתה הא אפי' בלא התראה יש לחייב על כל אחת דהיינו על כל רביעית כי היכי דמחייבין על הטומאה על כל שהיי'. ואפשר לחלק דשאני זה בין טומאה ליין דבטומאה דגמירין שהיי' הוא דחייב על כל שהיי' בלא התראה משא"כ בשתיית יין. מ"מ כיון דחייב ממנה על כל רביעית למה נחלק בין ההתראות. גם הא דמשני שאין בית הבליעה פנוי קשה למה לא יחלק כל רביעית כי היכי דמחלקה הפרישה. גם הא דפריך בסמוך מטומאה נמי קשה דמסיפא מוכח דאיירי בהתראה אחת וכמ"ש וצ"ע:

(שם) **פתר** לה בביאה כו'. ועיין הגהתי בקונטרס. וכ"מ בתו' שבועות דף יז ע"ב בד"ה נזיר. אך הא דקשיא להו אהא דבעי רב אשי שם נזיר בקבר צריך שהיי' למלקות אמאי ילקה על השהיי' כל זמן שלא פירש כדאמרי' בנזיר פ"ג מינין ע"ש. איני יודע לכוין דבריהם ודאי הלו כבר נטמא ניחא אלא דבעי' דר"א מי שנזר והוא בבית הקברות ועדיין אינו חייב על הטומאה ומיבעיא ליה אם צריך שהיי' אחר קבלת הנזירות או לא. וכן מבואר בבבלי בפרקין דף יז דבהכי איירי. ואף דנראה מדברי התוס' שם בד"ה צריך כו' דאיבעיא דרב אשי לאו היינו איבעיא דרבא וכמ"ש הרב במ"ל פ"ג מה' ביאת המקדש ע"ש. מ"מ נראה דבעי' דר"א נמי בכה"ג איירי דנזר בבית הקברות. ואף שדברי רש"י בשבועות הם מורין כדעת הו' דאיירי בשהיה נזיר מקודם שבא לבית הקברות מ"מ מודה דבעי' דש"ס אטומאה ראשונה קאי אי בעי שהיי'. גם דברי רש"י בנזיר הם מפורשים דבנזיר בבית הקברות איירי. ועיין במ"ל פ"ו מה' נזיר. גם מה שהזירו דכל שהספיק להשליך את הראשון מעל כתיפיו ה"ל מוסיף על הטומאה וחייב על כל שהייה ע"ש. קשה א"כ מאי דוחקי' דה"ס דנזיר דף מב לשנויי כאן בחיבורין כאן בלא בחיבורין וצ"ל דרבה פליג אדרב הונא ליבני כאן בשהספיק להשליך וכאן בשלא הספיק. וניחא גם לר"ה דאיירי בשהספיק. וביותר קשה קושיא זו לפי' רש"י בנזיר שם. ועיין בלח"מ פ"ה מה' נזיר בד"ה נטמא כו' וא"ל כיון דבעיא היא לכך לא בעי לשנויי הכי דהא ע"כ איבעיא לר"א אי צריך שהיי' או לא אבל הא פשיטא ליה דע"י שהיי' טמא. וע"ק הפשוט מהם דבעי שהיי' דאס"ד דלא בעי שהיי' א"כ אף בשמתו מונח על כתיפיו ליחייב. ועמש"ל בפרקין בד"ה מתרין כו' וצ"ע:

(שם) **רשב"ל** אמר מחלוקת ביניהון. עיין בקונטרס הגהתי. מיהו נ"ל דגירסא שלפנינו עיקר. דלירוש' אף לר"י מחלוקת ביניהון דמאן דדריש מלהחלו בשעת מיתה סובר דלוקין על כל פרישה ומאן דיליף מכמותם איתר ליה להחלו למעט כל שאינו מוסיף חילול דפטור והבבלי לשיטתו דמסיק שם דף מג ע"א דאיכא למדרש תרתי מלהחלו ע"ש א"כ ליכא נפקותא ביניהון אלא משמעות דורשין. והיינו דפריך סתם אביי לרב הונא מברייתא דלהחלו יצא זה כו' ולא רצה לאוקמי ברייתא כר' ורב הונא כרבנן. משום דסובר דהך ברייתא אתיא ככ"ע. תניא שמחות פ"ד היה עומד וקובר מת עד שהוא עומד בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר פירש ה"ז לא יטמא. נטמא בו ביום ר"ט מחייב ור"ע פוטר נטמא לאחר אותו היום ד"ה שהוא חייב מפני שהוא סותר יום אחד. ונראה דרישא לר"י לא קשיא דמוקי לה כר'. אך קשה הא לכ"ע לכתחלה אסור מדכתיב לא יטמא בעל בעמיו. וצ"ל קסבר הנא דשמחות דלא דרשינן בעמיו. והשתא מ"ש תוס' פ"ג דף מג בד"ה מהכא כו' דמסברא יש לאסור לכתחלה למחולל שנטמא ע"ש. ולא הביאו ראייה מסוגיין דמפורש דאסור מדכתיב לא יטמא בעל בעמיו. דהנך דברייתא פליג ועיין בס' ה"מ. מיהו סוגין וסוגיא דנזיר שם אתיא כר"ע ודלא כר"ט. וכ"כ תוס' שבועות פ"ב דף יז בד"ה נזיר ע"ש. ונראה דפלוגתייהו דר"ט ור"ע לא קאי אעומד בקבר אם יטמא שנית אלא קאי אנזיר שנטמא ביום הראשון לטהרתו ופליגי בפלוגתא דר"א ורבנן דמתני'. ודלא כמ"ש תוס' שבועות דף יז סוף ד"ה נזיר כו' ע"ש. מיהו בסמוך מבואר דפלוגתייהו דר"ט ור"ע ביצא ונכנס וחזר בו ר"ט והודה לדברי ר"ע. ובמס' שמחות לא סיימו דברי ר"ט. והמה אני שלא הביאו הו' בשבועות דברי הירושלמי אלו:

(שם) **ואתיא** דר"ש בר ווה כרשב"ל. מסוגיין ראיה דר"י סובר כרבנן וסובר נמי דבגוסס לא שייך חילול דאל"כ ר"ש בר ווה אף כר"י אתיא. ותמה אני ממ"ש הסמ"ג ס' רל"ד בשם הרא"ש דמתמיר בגוסס ואפי' לר' יוחנן דאמר משמעות דורשין איכא בינייהו שמא אין חולק על ר"ש לקיים בזה שרבנן יהיו אוסרין בגוסס ע"כ. והרי בסוגיין מבואר כמ"ש. גם מבואר מסוגיין דגירסת הבבלי שלפנינו עיקר ודלא כמ"ש תו' בשם ה"ג ע"ש:

(שם) **יצא** מונה לנזירות בטהרה כו'. וקשה למה יעלו לו הימים האלה למנין הא מיהת טמא הוא השתא וטומאה סותרת אינו דין שלא יעלו למנין נזירות וי"ל רב מפרש למתני' בנטמא בטומאת בית הקברות שאין הנזיר מגלח עליה כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה לפיכך עולין לו ימים אלו. ואף שכ' הרמב"ם פ"ז מה' נזירות כל ימי טומאה אין עולין לו ממנין ימי נזירותו י"ל רב פליג. דמהיכא יליף לה הרמב"ם מדתנן לקמן באמת אמרו ימי הזב והזבה והסגרו של מצורע עולין לו משמע דוקא הני אבל ימי טומאת מת אפי' אותן שאין הנזיר מגלח עליהן אין עולין וכמ"ש הכ"מ. ולדידי אין ראיה משם הני איצטרך לאשמועינן דסד"א ניליף ממצורע בימי חלוטו דמטמא משכב ומושב ואין עולין לו מן המנין הכך נמי קמ"ל דלא דמיין דימי חלוטו בעי תגלחת כו' וכן מפורש בבבלי פ"ז דף נו ע"ב דסד"א למילף מימי חלוטו ומנאו סך פירכא מכאן אמרו ימי הזב והזבה כו' ע"ש. ודברי הכ"מ צ"ע. ועמ"ש בסמוך. אך קשה לרב מ"ט דר"א דאמר לא בו ביום משום דבעינן שיפלו הימים הראשונים הא הכא נמי נופלים הימים הראשונים דהא שבעה ימי הטהרה דטומאת בית הקברות עולין לו ועכשיו ע"י כניסתו בשביעי ומיטמא בטומאה שהנזיר מגלח עליה נופלים אלו הימים כדין כל טומאה שסותרת וי"ל רב סובר פלוגתייהו דר"א ות"ק בנזיר טהור שנטמא ביום הראשון לטהרתו אבל נזיר זה שנכנס בבה"ק כל שבעה ימי טהרה עולין לו. וצ"ל דממתני' דייק הרמב"ם שאין ימי טומאה עולין לו דקסבר ודאי ר"א ורבנן בנזיר שנטמא בבה"ק איירי ואה"ד דעולין תיקשי מ"ט דרבנן:

(שם ע"ב) **א"ל** הורה קראת כו'. ביחזקאל פירש"י אקרא אחרי טהרתו כו' אחרי פרישתו מן המת כך שנוי' במ"ק ע"כ. והדבר תימה דבמ"ק בבבלי דף ז' מפורש דאמצורע קאי דאמרי' התם אחרי טהרתו יספרו לו שבעת ימים ר"י אומר ימי ספירו ולא ימי חלוטו כו' ע"ש. לכך נראה שהיוה הלמ"ד כתב שכך שנויה במ"ק לפי שלא ידע מי שפירש כן. ואין ספק שמסוגיין לאו לפרש כן דאמת קאי. ופשטא דקרא משמע טפי כדרב דאלו לריב"י קשיא אמאי קרי ימי ספרו ימי טהרתו אע"ג דשקיל ממה שהיה מ"מ עדיין אב הטומאה הוא ואמיר מימי חלוטו שאסור בתשמיש המטה אבל אי אטומאת מת קאי ודאי מקרא טהור בשעת פרישתו דמעיקרא הי' מטמא טומאת ז' ועכשיו אינו מטמא אלא טומאת ערב. אך קשה הא קרא קריא ליה למצורע בימי ספרו טהור דכתיב זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו:

(שם) **נכנס** בו ביום כו'. וא"ת מאי ועולין לו מן המנין דתנן י"ל ה"ק אפי' נכנס בו ביום עולה לו אותו מקצת היום משהזה עד שנטמא מן המנין וה"ל כנזיר טהור שנטמא ומביא קרבן טומאה. ומכאן ראיה לגי' תוס' בפירקין דף יט ע"א. ודלא כגי' רש"י והרמב"ם פ"ו מה"נ:

(שם) **מה** נריכא ליה בנזיר טמא כו'. כ' תוס' צ"ע מנ"ל למדרש הכי אליבא דר"א הא לרבנן לא מיפלג קרא בין טהור לטמא ע"כ. ונראה דדייק ליה לעולא מדתנן פלוגתייהו הכא בנזיר טמא ותני יצא ונכנס משמע דוקא בכה"ג פליגי:

(שם) **תיפתר** בין השמשות. וקשה א"כ ל"ל למיבעי דאיכא נמי נזירות בנו תיבעי ליה בשהם נזירות ונטמא ביום הראשון בה"ש ומספקא ליה אי בה"ש יממא וה"ל יום אחד או ליליא וה"ל שני ימים וי"ל ודאי דאיכא למימר שנטמא בתחלת הלילה או ביום ואינו מביא קרבן מספק אלא בכה"ג שנולד לו בן בה"ש א"כ הוו שני ימים אחד לו וא' לבנו מיבעיא ליה שפיר אין מצטרפין. אך קשה הא השתא נמי איכא לספוקי דלמא נולד ונטמא ביום א"כ ליכא אלא חד יומא לתרוייהו וצ"ע:

(שם) **מה** נריכא ליה בנזיר טהור כו'. וא"ת מאי קמיבעיא ליה בנזיר טהור הא אמרינן בסמוך בנזיר טהור ר"א מודה וי"ל ר' יוסי פליג אעולא וסובר דפליג ר"א בין בטהור בין בטמא וכקושית הו' שכתבתי בסמוך. וקשה האי נזיר טמא היכי דמי אי בנטמא בימי נזירותו ניבעי למה ליה. אי בשנזר כשהוא טמא ונטהר ביום השביעי ובו ביום נולד בנו ונטמא ה"נ היינו נזיר טהור וכ"ת בנזיר שנזר בבה"ק ומונה שבעה ואותן הימים עולין לו לפי שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עלי' וכרב וכמ"ש בסמוך בד"ה יצא כו' ואחר שנולד בנו נטמא בטומאה שהנזיר מגלח עליהן ומביא קרבן. קשה א"כ מאי קאמר בסמוך ומה ימים אלו שאין עולין כו' הא ודאי עולין וי"ל בנזיר כשהוא טמא איירי ודקשיא לן א"כ היינו נזיר טהור איכא למימר כיון דתחלת נזירותו בטומאה הוי מצטרפין דהא מיהת בטומאה נזר ולענין טומאה נזירותו ונזירות בנו שוין דהא מתרין בו משום נזירתו ודוחק:

(דף טו ע"א) **תמן** כו'. עיין בקונטרס. וקשה מאי התראה שייך בנזיר טמא שיהרהר בנזירות בנו הנזירותו הא אינו יכול למנות את של בנו עד שיטהר וע"ק אדרבה לפי שאינו ראוי לקבל התראה הדין נותן שאין מצטרפין לכך נראה דה"פ תמן בנזיר טהור כשגילח או שתה יין תוך ימי נזירות בנו והתרו בו משום נזירותו אינו לוקה דאתרי נזירות הן הלכך אין מצטרפין משא"כ לענין טומאה דמקבל התראה דלענין טומאה כנזירות אריכתא דמיין לפיכך מצטרפין. והיינו טעמא דמחלקין בין טומאה לשאר איסורי נזיר לפי שטומאה סותרת אף הימים שמנה בנזירותו משא"כ בשאר איסורין:

(שם) **ולא** מתני' היא כו'. וקשה מרישא ה"ל למפרך דתנן נטמא ביום מלאת סותר הכל ר"א אומר אינו סותר אלא שלשים ולא הכל והיינו מטעם שאין לו ימים אחרונים אבל מסיפא אין ראיה דאין כאן טומאת נזירות ואפי' לת"ק אינה אלא מדרבנן וע"ק הא דמשני שמענו בהוא סותר כו' מהיכן שמענו בהוא סותר אדרבה מדאינו סותר אלא שבעה להזאה שמענו שאינו סותר לכך נראה דה"ג ולא מתני' נטמא יום ק' סותר הכל רא"ת אינו סותר אלא ל' יום. ודייק מדסותר ל' יום ש"מ דלא בעינן אחרונים ומשני שפיר. ומעתה אין מקום לקושית תו' דף יט ע"ב בד"ה ה"ג כו' ע"ש:

(שם ע"ב) **חד** אמר ר"י כב"ש. בתוס' בסוגיין מסקי אי אמרי' ר"י כב"ש איירי בשנטמאת סוף ל' יום שנהגה בא"י ע"ש. וקשה כיון דהנך ל' יום אינן אלא קנסא ולא החמירו לקנסו יותר משלשים יום איך יעלה על הדעת בהטומאה שאירע בהן הסתור הכל. וכי עדיף מנטמא ביום מלאת שאינו סותר אלא ל' והנטמא תוך אותן ל' נמי אינו סותר אלא ל'. דדוקא לב"ה דאמרי' דצריך לנהוג בא"י כפי נדרו הלכך אם נטמא דינו כנטמא תוך נזירות משא"כ לב"ש לכך נראה דסובר הש"ס והאי לכ"ע סוף שבע שנים עלתה ונטמאת ביום מלאת וסתרם הכל והיתה נזירה י"ד שנים ולב"ה אין אנו צריכין לומר דנטמאת דבלא"ה היתה נוהגת עוד ז' שנים בא"י. ומשני א"כ דטעמא דר"י משום דנטמאת ביום מלאת סותרת הכל קשה י"ד שנים ול' יום ה"ל למימר דודאי מה שנהגה בא"י ז' שנים לאחר הטומאה לא מהני ואין עולין בשביל ל' יום אלו דאין כאן קנס אלא דינא כך הוא. ובבבלי מסיק עוד הנ"ה רי"א משום ר"א זאת תורת הנזיר התורה אמרה ביום מלאת הן לו תורת נזיר ע"כ והתוס' מתקו שאין לו ענין לכאן. ולפמ"ש ניחא דמייתי סייעתא דסובר ר"י יום מלאת אינו סותר אלא ל' א"כ אף שנטמאת ביום מלאת אינה נזירה אלא ז' ול' יום, ומ"ש הו' עוד שם וא"ת ודלמא ל' יום היו מובלעים בז' שנים הראשונות ע"ש לפמ"ש לק"מ כל שאיתה נוהגת מנזירות מצד התורה אינו עולה לקנסא דא"י:

(שם) **בבולל** נחלקו. בבבלי בסוגיין גרסי' אמר רב הכל מודים במונה א"ל רב חמא לרב חסדא מאי קאמר אילימא א' אומר חמש ולא שתים וא' אומר שתים ולא חמש הא קא מכחשי אהדדי אלא א' אומר אחת ושתים ואחד אומר ג' ד' ה' הא ל"ל השתא י"ל אמירתא אמר רב קילותא לא כ"ש אמרי במערבא אין הכחשה במונה. ופירש"י ותוס' דחוקים למאוד. וכ"ל דקשה עוד אהרב חמא למה לא איפשיט ליה דרב בזה אמר חמש וזה שתים כדאמרי' בסוגיין דזה הוא מונה. אלא כ"ש מספקא ליה אי מונה הוא חמש ושתים או אחת ושתים בלא ארבע וחמש. והאי קאמר רב הכל מודים בחמש ושתים יש בכלל חמש שתים וה"ז נזיר שתים א"כ עכ"ל דפליגי ב"ש אף בשזה אומר שתים ולא חמש וזה אומר חמש ולא שתים דהוי נזיר שתים וקשיא אמאי הא ודאי מכחשי אהדדי ואי קאמר רב באחת ושתים כו' הכל מודים דהוי נזיר שתים קשיא הא תנן במתני' בחמש ושתים אמרי ב"ה דהוי נזיר שתים דמגירהא כ"ש באחת ושתים כו' דהוי נזיר שתים וכי רב טעמא דב"ה אתא לאשמועינן (ויותר נראה דגרסינן השתא המ רתא אמרי ב"ה קילותא לא כ"ש) ומשני אמרי במערבא אין הכחשה במונה ר"ל במונה אחת ושתים כו' אין כאן הכחשה לב"ה והוי נזיר חמש אם יש כאן שתי כיתי עדים כמתני'. והשתא טובא קמ"ל לב"ש וב"ה. ומה יפה ונעים לשון הש"ס לפי פירושינו זה ואף שהירוש' חולק הרי לרש"י והתוס' נמי חולק הירושלמי כמפורש בדבריהם. ועמ"ש יבמות פט"ז ה"ו בד"ה בכלל כו' ועוד בבבלי מפורש דרב כר"י בנו של ריב"ב ס"ל דאמר ר"ח מאי קאמר אילימא אחד אומר חמש כו' משמע דרב כר"י סובר וכ"כ תוס' שם דרב כר"י ע"ש:

(דף טז ע"א) **אוף** רב מודה שבטלה כעדות. כ' הרמב"ם פ"ג מי שהיו שתי כיתי עדים מעידין אותו אלו מעידין שנזר שתים ואלו מעידין שנזר חמש ה"ז נזיר שתים שבכלל חמש שתים והרי כולן מעידין בשתים ע"כ וכ' הלח"מ וקשה כפ"ג מה' עדות פסק הרמב"ם כרשב"א דאפילו

דאפי' בכת אחת. זה אומר מנה וזה אומר מאתים מצטרפין ולמה פסק כאן דוקא בשתי כיתות. והי' בס' א"מ האם דהטעות הוא בין אחת או שתים עבידי אינשי דטעי משא"כ בין חמש לשתים ע"ש שהאריך. ודברי תימא הן דמייתי התם בסנהדרין פ' ז"ב א' אומר דמי חבית יין ואחד אומר דמי חבית שמן מצטרפין. ואפשר דשמן חשיב טפי מיין כמה זימני ואפ"ה אמרינן דלא דק. ומאי דמבית ראיה מהא דפ' הכשבעין אחד אומר גבוה שני מרדעות כו' דאמרי' דוקא שתים ושלש אבל לא ג' וה'. אינה ראיה כלל דהתם הטעות בשיקול הדעת אמרינן דאי אפשר שיטעו כל כך אבל הכא דהטעות בדיבור אחד שהוציא מפיו אי הוציא שתים או חמש ודאי כי היכי דאפשר למיטעי בין אחד לשנים כך אפשר למטעי בין שתים לחמש. ונראה מדאמרי' התם דוקא בדיני ממונות מצטרפין אבל לא בדיני נפשות ש"מ דקאת ספק מיהא איכא וה"ל הכחשה ה"ה לענין נזירות משום חשש חולין בעזרה קרינן ליה הכחשה וקיי"ל ספק נזירות להקל. ואע"ג דמחמרינן בדיני נפשות טפי מנזירות דהא בשתי כיתות ודאי סברי ב"ה יש בכלל חמש שתים ובדיני נפשות קאמר ר' אבין בסמוך דנחלקה העדות מ"מ לא נמצא סברא זו בבבלי. ומ"ש הרמב"ם פ"ב מה' עדות היו העדים מרובים ושניים כיוונו עדותן ואחד מכחישן אפילו בבדיקות עדותן בטלה. אין סתירה מדבריו אדרבה דבריו נוטין לדברינו דדוקא בשלשה שהן עדות אחת אבל בשתי כיתות המכחישין זו את זו בבדיקות לא נחלקה עדותן אם הוא כי הכא דאיכא למימר ישנו בכלל המש שתים. גם בסוגין מפורש דבשתי כיתי עדים אפי' בדיני נפשות עדותן קיימת ואף דר' אבין פליג לא שבקינן סתמא דש"ס ור' מנא ועבדינן כר' אבין:

הדרן עלך פרק מי שאמר קמא

פ"ד (שם) **מי** שאמר כו' ואמר ואני ואני כו'. סוגיא דבבלי ריהטא דגרסי' במתניתין הלכה זימני ואני וזה הוי תוך כ"ד ור"י נשיאה פליג וסובר דאפי' לאחר כ"ד נמי תופס וא"נ למה שדחקו רש"י ותו' בפירושם ע"ש. אך מהא דאמר ההם לימא מסייעא ליה כו' מוכח דנ"ג דקשיה לא ליהני אלא הרי ואני או ליהני הרבה דנשמע מ ניה דלא בעינן תכ"ד ע"ש. ואני המה ממ"ש תוס' דף כ' ע"ב בד"ה יתיב כו' הכי נמי יכולין ג' אנשים להתפיס עצמן בראשון שנדר בנזיר בכל אחד אמר ואני הם ג' תיבות דאפי' האחרון תכ"ד מן הראשון אבל הרביעי לא כו' ע"ש. ש"מ לגירסת' במתני' הרי זימני ואני והו לא ה"כ מאי קאמר שם בגמרא לימא מסייע ליה לר"ל ממתני' דתני תרי זימני ואני והו לא הא אף לדברי ר"ל ה"ל למתני' ג"פ ואני וצ"ע. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה מתני' כו':

(שם) **מאן** תנא ווי"ס ר"י כו'. מכאן מוכח כגי' ר"ת בבבלי שבועות פרק שבועת הפקדון. ועמ"ש גיטין פ"ט ה"ז בד"ה פרטו כו'. ונראה הא דקאמר מאן תנא ווי"ס ר"י לא אתי אלא לאפוקי דאתיא דלא כר"מ וכדמסיק אבל כר"ש אתיא דכ"ש הוא דהא לדידי' לא הוי פרטא עד שיאמר שבועה לכל אחד. וא"ת לר"ש אף כשהותר האחרון יהו כולם מותרים דהוה ליה כאומר כולכם שאם הותר אחד מהן כולן מותרין וי"ל דמודה ר"ש דלא הוה ככולכם אלא כמו שתלאן זה בזה וכ"כ התי"ע נדרים פ"ט ע"ש ובנדרים פ"ט ה"ו בד"ה לזה כו' כהבתי דקיין דברי הר"ן אהדדי ע"ש. ומ"ש הר"ן דף פ"ז ע"ב בד"ה אמר רבא כו' דהלכה כר"ש ע"ש. ונראה דאין ראיה מהם מבנה זו דאמרה קונם האנים כו'. דכולא מתני' לאו הלכתא הוא כמפורש שם בגמרא חכמים פליגי עלה והלכתא כוותייהו הלכך לא הש התנא למיתניי' כהלכתא אף לענין זה ועמ"ש גיטין פ"ט ה"ז בד"ה חיילי':

(שם ע"ב) **מתני'** אפי' כו'. עיין בקונטרס וכ"פ רש"י וכ"מ בבבלי. ותו' כתבו ב"ק דף פג ע"ב בד"ה כי כו' תימא הא דאמר רב אחא מדיפתי תוך כדי שאילת תלמיד לרב כמאן לרבנן לית להו כלל כדי דיבור ור' יוסי נמי מודה כתלמיד לרב לאו כדי דיבור דמי והירושלמי דחוק ע"ש. וכ"ל הא דקאמר התם כדי שאילת הרב להלמיד איות ליה לר' יוסי היינו באם ההפסק כדי שאילת הרב לתלמיד שהיא שתי תיבות ואם מתחיל אחר הפסק שתי תיבות הוא תוך כדי דיבור אבל אם היה ההפסק כדי שאילת תלמיד לרב שהן ג' תיבות ומתחיל בסמוך לו זהו לאחר כ"ד. ורב אחא אמר תוך כ"ד כדי שאילת תלמיד לרב היינו שהתחיל קודם שהפסיק ג' תיבות וזהו תוך כ"ד וכדיבור דמי. וע"כ לומר דרב אחא בהכי מיירי דהא הניא כוותיה דר"ל דבסמוך לו הוה לאחר כ"ד. מיהו כל זה לפי' תוס' שכתבתי בסמוך בד"ה מי כו' אבל לפי' רש"י שכתבתי שם קשה דא"כ לר' יוסי לא הוה הפסק אלא תיבה אחת אבל יותר מזה הוה לאחר כ"ד דהא תיבה אחת תבינן להא דאמר ברא"שונה. לפ"ז נ"ל לרבנן אפי' בכה"ג לא הוה תוך כ"ד והא ודאי ליתא בגאמר בזריך להגיד הכל בנשימה אחת. ועמש"ל בד"ה מי כו' שדעת תוס' נ"ע. מיהו גם פירש"י קשיא לי הא לימא בהפסק שתי תיבות הוה לאחר כ"ד ומה לו לתלות בשאילת הלמיד לרב בשלמא לפי' תוס' ניחא דתנו חכמים כשיעור צריך לשאול או להשיב שלום שלא יהא הפסק ור"ל לא הם לשאילת שלום דהלמיד לרב דלא שכיח ור"י נשיא' תם לכך הלכך אמר דאפי' בסמוך לו שגי אבל לפירש"י קשה דהא לאו לתשובה תשו דאף בשאר כל אדם נמי אם שאל בשלום שהן שתי תיבות הוי הפסק. ועוד תימה לפי' אמאי אר"י תוב לא שבקת רווחא להלמידא הא הפי' לשאר כל אדם לא שבק רווחא דנאמירת שתי תיבות הוי הפסק וצ"ע. ולולי דמסתפינא אמינא דבב"ק ה"ג תרי הכ"ד הוו שאילת הלמיד לרב ותשובת תלמיד לרב. דבלא"ה נ"ל דטעות נפל בספרים שם דגרסי' שם כדי שאילת הלמיד לרב שלום עליך ר' ומרי. ואינו כן דהא השאלה אינה אלא שלום עליך ר' והתשובה של התלמיד היא שלום עליך ר' ומרי. כמפורש בבבלי ברכות אבל לפמ"ש ניחא. גם צריכין ליתן טעם לנסא דקאמר תרי תוך כ"ד הן. שלא הרבה הן דכמו שיש להלק בין שתים לשלש תיבות כן יש לחלק בין שלש לארבע וכן למעלה אלא ודאי דה"ק לאחרי תכ"ד איכא למיתם דליהוי כדיבור והיינו כדי שאילת הרב להלמיד ותלמיד לרב שימגאנו לפעמים בשעת המקח וישאל בשלומו ויאבד מקחו וכמ"ש ר"ת. א"כ ה"נ בין שאילת הרב לתלמיד ותשובת הלמיד לרב נמי איכא למיתם. ולתוי' ספיר ליסנא דגמרא דקאמר דנפיש מילייהו דסתאם תלתא כדי דיבור הן מן שתים ושלש וארבע תיבות. וקאמר דהגדול שבו דהיינו תשובת התלמיד לרב נפיש מילי'. והרמב"ם כ' פ"ג מי שנשבע והיו פיו ולבו שוין ואחר שנאסר אמר הכ"ד והוא כדי שיאמר תלמיד לרב שלום עליך ר' ואמר אין זה שבועה כו' ה"ז מותר ונעקרה השבועה שזה דומה לטועה ע"כ. ומדברי הכ"מ שם נראה שהיה גורס בדברי הרמב"ם כדי שאילת רב להלמיד ובזה סרו כל תמיהות שתמה הרב בעל מ"ל ע"ש. אך האמת יורה דרכו שגירס' בלפנינו הוא עיקר וכ"כ בס' עדות פ' עשרים. ולפי גירסתינו בפ' מרובה ניחא הגל. ואף לפי גי' שלפנינו ל"ק דהרמב"ם פסק כרב אחא וכמ"ש תו' פ' מרובה כ"כ בעל מבנה למלך שם. ולא שרב אחא חולק אלא כיון דסובר רב אחא דבהקדש תכ"ד לאו כדיבור דמי ל"ק דר"י אדר"י דגבי הקדש הוא דסובר לאו כדיבור דמי משא"כ בעדות. והיינו דקאר"י אם כיון לכך מתחלה א"כ לא היו פיו ולבו שוין לומר תמורת עולה דוקא אלא היתה כוונתו לומר גם שלמים דבריו קיימין ואם נמלך אפי' תכ"ד דבריו קיימין דבהקדש תכ"ד לאו כדיבור דמי משא"כ בשאר כל הדברים אע"פ דמעיקרא היו פיו ולבו שוין אפ"ה יכול לחזור וזה מבואר מאוד בדקדוק לשון הרמב"ם בהזכרתי. ומקדש דקאמר רב אחא היינו מקדיש. וכן מבואר מדברי הרמב"ם פ"ב מה' תמורה ע"ש מיהו מדברי הרמב"ם בפי' המשנה נראה דמוקדש היינו קידושין והקדש דלא מהני חזרה ווכך מהני' דתמורה שמעינן. והא דאמרי' בהקדש לא מהני חזרה היינו דוקא למ"ד כדי דיבור היינו כדי שאילה הלמיד לרב אבל למ"ד כדי רב להלמיד מודה דאף בהקדש בפחות מזה הוי חזרה דאל"כ היינו ב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש לכך לא מהני שום חזרה. הכי משמע בבבלי מכלתין רפ"ב. והא דכתב הב"ך ה"מ סי' רנ"ה ס"ק י"ז דקשיא להרמב"ם סוגיא דב"ק ע"ש. נראה דרמב"ם פוסק כרב אחא דפליג הסוגיא דב"ק וכמ"ש תו' שם. ולרב אחא ל"ק כלל דר"י אדר"י דהקדש שאני. וראיתי לרב במ"ל ריש פט"ו מה' מעה"ק שהי' קושית הש"ך כמ"ש. אך מ"ש לרב ההא אי אפשר להרץ קושית הש"ס אלא דהקדש שאני ע"ש. ולענ"ד אין זה מוכרח דודאי י"ל בין שאילת תלמיד לרב ובין תשובת תלמיד לרב וכמש"ל. ובעיקרא דדינא קשיא לי לפי מאי דקיי"ל בהקדש תוך כד"ד לאו כדיבור דמי ה"נ י"ל בנדר ובסוגיין ובנדרים דף פז מפורש בהיפך וצ"ע:

(שם) **אחד** שאמר כו' נעשה עיקר טפילה. ולא אמרי' כשהותר הראשון על ל' יום הראשונים יהיה גם השני מותר ל' יום ולא ינהוג נזירות אלא ע' יום דהא לא תלי עצמו בראשון אלא הוא אמר בעצמו ק' יום אך קשה למה לא יהא השני נזיר ל' ונזיר ק' יום דכשאמר ואני הרי הוא נזיר ל' כראשון וכשאמר ק' הוי נזיר בפני עצמו ק' יום וי"ל הא דקאמר ק' יום אינו אלא פירושו דואני שגם הוא רוצה להיות נזיר ויותר מן הראשון שרוצה להיות נזיר ק' יום כדאמרי' לעיל פ"ב גבי הרי עלי לגלח נזיר כו':

(שם) **ושמע** חבירו ואמר ואני בתוך כדי דיבורו של שני כו'. בקונט' הגהתי דלגי' שלפנינו קשה כיון דהשלישי מתפיס תכ"ד של שני ולא תכ"ד של ראשון ש"מ דהשלישי בהשני מתפיס מ"מ לא הותר השלישי בההרהו של שני אלא ודאי סובר הירושלמי צריך שיתפסו כולן תכ"ד דראשון הלכך הותר השני לא הותר השלישי. וזה מבואר מאוד בבבלי בפרקין. אך קשה הא אמרינן לעיל בריש סוגיין תני הותר האמצעי ממנו ולמטן מותר כו' ש"מ דכל אחד בחבריה מיתפס וכ"מ בבבלי. גם מדקאמר בתר הכי מתני' אפי' אין כולהם בתכ"ד דראשון כו' ש"מ דפליג אהא דהכא וצ"ע:

(שם) **ושמעו** שנים ואמרו ואנו כו'. אף שסמ"ל פ"ד מה' נדרים מביא בעיא זו תמי' לן הלא אמר אחד ואני ודאי שהיה נזיר שהיה למה נחלק אם אמרו שנים ואנו דהא בודאי א"ידי שכל אחד משניהם אמר ואנו שהרי אין אחד יכול להתפיס חבירו בלא דעתו:

(שם) **הילוכי** נזיר כו'. בקונט' הגהתי. וכן עיקר דהילוך ודיבור דבר שאין בהן ממש ואין נדר חל בהן כדתנן בפ"ק דנדרים וה"ה בנזירות. גרסי' המורה דף יא ע"ב ת"ר יכול האומר רגלה של זו עולה כולה עולה ת"ל כל אשר יתן כו' דר"מ ורבי יוד' ר"י ור"ש אומרים מנין לאומר רגלה של זו עולה כולה עולה שנאמר כל אשר יתן כו' אמר ר"א מודה רבי יהודה בדבר שעושה אותה טרפה רבא אומר בדבר שעושה אותה נבלה ר"ש אומר בדבר שהיא מתה ומסיק ר"ח סובר טרפה אינה חי' וה"ל דבר שהנשמה תלויה בו ורבא סובר טרפה חי' ואינה דבר שהנשמה תלוי' בו הלכך בעינן דוקא דבר שעושה אותה נבלה ואיכא בין רבא לרב ששת ניטל ירך וחלל שלה דלרבא הוי נבלה מחיי' וה"ל דבר שהנשמה תלויה בו ולר"ש לא הוי נבלה מחיי' ע"ש. ותימא הא מברייתא דסוגיין מבואר דאפי' דבר שעושה אותה טרפה כגון כבד ה"ל דבר שהנשמה תלויה בו. וברייתא ע"כ כר"מ ור' יהודה אתיא דאלו לר' יוסי אפי' ידי ורגלי נזירות מהני דלא בעינן דבר שהנשמה תלויי' בו דומיא דהקדש כדמסיק. וכ"כ הרמב"ם ספ"ק מה"נ האומר הרי ידי נזירה כו' לא אמר כלום הרי ראשי נזיר כבדי נזירה ה"ז נזיר זה הכלל כל דבר שאם ינטל מן החי ימות אם אמר הרי הוא נזיר ה"ז נזיר. ונראה שלכך פסק הרמב"ם ריש פט"ו מעה"ק כר' יהודה האומר רגלה של זו עולה לא אמר כלום ודלא כר' יוסי דברייתא. ופשטא דסוגיין כירוש' ובבבלי כר' יהודה. וע"ק תנן ערכין פ"ה דף כ' ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום ערך ראשי וערך כבידי עלי נותן ערך כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו. ואמרו בגמרא זה הכלל לאתויי מאי מן הארכובה ולמעלה וכ' תו' ה"ה כל י"ח טרפות ונקט ארכובה ולמעלה לאפוקי מדר"ש. הרי מפורש דבר שעושה אותו טריפה מיקרי דבר שהנשמה תלויה בו. וקשיא לרבא ולרב ששת. ולזה העירני אחי המשכיל מ' שלמה נר"ו. וכ"ת דוקא כבדי מיקרי דבר שהנשמה תלויה בו לפי שאי אפשר להבראות חסרת הכבד וכ"כ הכ"מ פ"ו מה"ש ע"ש. הרי הרשב"א בת"ה ומהרא"י כ' דיכולה להבראות חסרת הכבד כמ"ש ה"ל בתשובה סי' ע"ז ע"ש. ועוד הרי כ' הרמב"ם רפ"ב מה' ערכין ערך לבו או כבדו של פלוני עלי וכן כל אבר שאם ינטל מן החי וימות נותן ערך כולו. ש"מ אף שיכול להבראה כך מ"מ אם ינטל ימות מיקרי דבר שהנשמה תלויה בו. ועוד חסרת רגל מן הארכובה ולמעלה ודאי שיכולה להבראות כך וכלליה התנא בכלל דבר שהנשמה תלויה בו וא"ל דיש לחלק דהכא בנזיר ובערכין איירי באדם ובתמורה איירי בבהמה דעד כאן לא אמר ר"א לחלק בין אדם לבהמה אלא אף שבהמה אינה חי' באדם חי אבל אבר שאדם נטרף בו ואינו חי כ"ש שבהמה אינה חיה וכ"כ ה"ה בתשו' שם ע"ש. ועוד בסוגיין מפורש דאדם מבהמה ילפינן בגז"ש דנדר נדר. ומסוגי' דערכין דלעיל נראה כדעת הכ"מ שכתבתי דאינה יכולה להבראות חסרת הכבד. דאל"כ זה הכלל ל"ל הל"ל שהמה ערך ראשי וערך כבדי עלי נותן ערך כולו מפני שהוא דבר שהנשמה תלויה בה. וממילא שמעי' כל הטרפות כולן אלא ודאי אי תנא הכי סד"א דוקא הני ראשי משום דהוי נבלה מחיים וכבד משום דא"א להברא חסר כבד לכך איצטריך זה הכלל. והא דכתבו תו' דנקט הארכובה ולמעלה לאפוקי מדר"ש. לא קאי אמתני' דהא כבר תנן חולין פ"ד דף עו בהמה שנחתכה רגליה מן הארכובה ולמעלה טרפה אלא אלישנא דש"ס קאי. וכ"ל שזהו כוונת הרמב"ם רפ"ב מה"ע ששינה לשון המשנה דתנ' ערך ראשי או כבדי עלי והוא כתב ערך לבי או כבדי עלי (וככר תמה התי"ע עליו בזה) אלא לומר ראשי וכבדי לאו דוקא דה"ה כל הטרפות. ולכך לא ביאר הא דאמרי' בגמרא זה הכלל לאתויי מן הארכובה ולמעלה. והא"מ כ' ריש פט"ו מה' מעה"ק וקשה אי סבר טרפה אינה חיה ה"ל למפסק בדבר שעושה אותה טרפה כר"א ואי סובר טרפה חיה ה"ל למפסק כרבא וכר"א כו' ע"ש. ואני תמה מאי מספקא ליה הרי מבואר בדברי הרמב"ם פ"ד מהמ"א טרפה אינה חיה. וכן אמר רבא כמפורש פ"ק דבכורות דף ג' ע"ש. ועוד אחרי שכ' הרמב"ם שם דהאומר רגלה של זו עולה כולה עולה דה"ל דבר שהנשמה תלויה בה ממילא שמעינן דכל דבר שעושה אותה טרפה כולה עולה וכמו שביאר בנזיר ובערכין. מיהו לזה י"ל שסובר כלה"מ הסרת לב נבלה מחיי' הוא דהוי וכ"נ דעת הכ"מ פ"י מה' שחיטה שכ' לכך לא מנה ניטל הלב או נבראת חסר לפי שאם ניטל א"א לבהמה לסתקיים אפי' בשעה אחת ולא תקרא טרפה אלא נבלה ע"כ. אך לענ"ד אין זה מוכרח די"ל שלא מנאו הרמב"ם לפי שלא נמנה טריפות זה מפורש בהלמוד וכ"כ הכ"מ שם בטרפות אחרות. ודברי רבי' בערכין ופט"ו מה' מעה"ק מורין כמ"ש דניטל הלב אינו אלא טרפה ולא נבלה ודלא כמ"ש א"ל שם. גם מ"ש שם בתשו' הרי מפורש דלרבא ס"ל טרפה אינה חיה והוא ודאי הוית תיובתא כלפי סגאי' דרש"י ונ"ל שהוא גורס בחד מינייהו רבה בה"א ע"כ. תימא איך נעלם ממנו דברי תו' במקומו דהך דבכורות דמותיב מינ' והיא מסוגיות ההפוכות ובתמורה מפורש דרבא סובר טרפה חיה. ועיקר כגי' שבתמורה וכ"כ בתמורה ובבכורות. וסיימו שם דיש לקיים הגי' שבבכורות דרבא סובר טריפה אינה חיה והא דקאמר רבא בנדה ובטו נקוב אמו טמאה לידה רע"ג דהינו חי מ"מ כיון שאינו ניכר כל כך ונראה כאדם הוה ולד ולא דמי לאטום מארכובה ולמעלה דאמרי' התם בנדה דאינו ולד דניכר לכל שאינו הי. וזהו עיקר פי' תו' ודלא כמהרש"א ומ' צאן קדשים ע"ש. וכ"נ דרבא סובר טרפה אינה היה כדדייקי תו' בתמורה ע"ש. ונראה שזהו כוונת הרמב"ם פ"י מהא"ב דהשמיט הא דתני' איזהו גוף אטום ר' אומר כדי שינטל מן החי וימות. דמשמע בדבר שעושה אותו טרפה אין אמו טמאה לידה דרבא הוא בהרא פליג עליה וכמ"ש. והא דר' בס נבראת חסר עד טיבורו והרי הוא אטום אין אמו טמאה לידה. היינו דסמיך אהא דתני בברייתא גוף אטום אין אמו טמאה לידה ולדברי הכל עד טיבורו גוף אטום הוא. והרב ה"ל שם כתבו' האריך להרץ דברי הרמב"ם ע"ש. ודבריו תמוהים. מ"ש אף דר"ז תני טעמא דאמו טמאה לידה בטרפה חיה הא אינה חיה אין אמו טמאה לידה הכן לא קיי"ל כוותיה אלא כרבא כו' והא דאמר הש"ס ר' ינאי סובר כמ"ד טרפה חיה אינו מוכרח דאפשר דאף דס"ל טרפה אינה חיה מ"מ סובר דאמו טמאה לידה כדרבא ע"כ. תימא הא ר' זכאי ור' ינאי לא קאי אלא לפרושי הא דאמר עד כמה כדי שינטל מן החי וימות וכיון דפליג ר' ינאי וסובר דעד הארכובה לא הוי כדי שינטל מן החי וימות ש"מ דסובר טרפה חיה. ולא פליגי כלל בטומאת לידה. וכן הא דאר"י עד טיבורו הוי כדי שינטל מן החי וימות ובפחות מזה לא ימות ש"מ דסובר טרפה חיה וניטל ירך וחלל שלה לא הוי נבלה מחיי'. ומ"ש הא"ל שם א"נ והוא הנכון דס"ל להרמב"ם דר"ז דאמר עד הארכובה ולא הרכובה בכלל אלא בלמטה מננה כמי הויא נבלה ולית ליה דר"א ור' יוחנן דאמר עד טבורו היינו שיעורא דר"א בבהמה ובאדם שיעור זה עד טיבורו ע"כ. איני יודע לכוין דבריו אלה הא ר"ז לא איירי בנבלה כלל אלא בטרפה כמפורש בש"ס. אם לא שנאמר שיש כאן ט"ס וצ"ל ור' ינאי אומר עד נקביו ולא נקביו בכלל נמי הויא נבלה כו'. מ"מ כמה רחוק פי' זה מן הדעת דנאמר ר' זכאי פליג אמתני' דחולין וסובר מארכובה למטה טרפה הוא דהוי וליכא מאן דאמר הכי ואפי' למעלה מארכובה פליג ר"ש ומכשיר וכמש"ל. ועוד קשה ה"ל להלמודא למימר בין ר' זכאי לר' ינאי איכא עד ארכובה אי טרפה הוי או לא ולמה מוקי ר' ינאי כמ"ד טרפה אינה חיה. והא דקאמר דשיעורא דר"א הוי עד טבורו. הוא רחוק קצת שיהא שיעורו גדול כל כך. והנכון כמ"ש. והויא פלוגתייהו דר"י ור' ינאי ור"י כפלוגתייהו דר"א ורבא ורב ששת בתמורה ע"ש. ומ"ש דלפירש"י קשה דה"ל נ"ס להקשות והאר"י הלכה כסתם מבנה ע"ש. אם נאמר דדברי ר"ז ור"י מלשון ברייתא הם כנראה מפשטא דסוגיא דבבלי ודאי הך ר' יוחנן לאו סתם ר"י דתלמודא הוא שאינו מוזכר בברייתא כמ"ש תו' כהובות דף ח' ע"א. ואי ליסנא דתלמוד הוא נמי ל"ק דהא בירושלמי דנדה שם מפורש דאף מסמי' דר"ז ור' ינאי ר' יוחנן הוא דאמרה משמייהו. ומ"ש הרב שם בתשו' ובס' עת ותרי תמיה היכא הכא חדא דנקובת הושט אינה נבלה מחיי' אלא שאין בהיטה מועלת בה כו' ע"ש יש לתמוה על תמיהתו הא כ' הרמב"ם פ"ג מה' שחיטה ניקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה ה"ז נבלה מחיים ואין השחיטה מועלת בה. שמענו מהכא דושט נקוב נבלה הוי ואפ"ה אמו טמאה לידה. וכל זה דלא כמ"ש הרב הנ"ל. כללא דהך מילתא חסרת כבד דבר שעושה אותה טרפה וכן חסרת הלב כדמשמע דעת הרמב"ם וכמ"ש וצ"ע.

(שם) **תני** האשה שנדרה בנזיר כו'. בבבלי נדרים דף עז ע"ב גרסי' תניא האומר לאשתו כל נדרי שתדורי אי אפשי שתדורי אין זה נדר לא אמר כלום יפה עשית ואין כמותך ואם לא נדרה מדיכך אני דבריו קיימין. וכ' הר"ן תניא האומר לאשתו אחר שנדרה כל נדרים שתדורי מכאן והילך אי אפשי אע"ג דמשמע דנדרים שנדרה עכשיו מקיים לא אמר כלום שאין זו הקמה אבל אמר לה יפה עשית כו' דבריו קיימין דכל הני ליסני הקמה משמע ילפי' זה ל"ג אין זה נדר לא אמר כלום. ומאן דגרס לה מפרש האומר לאשתו בנדרים שעברו אי אפשי בהן או אין זה נדר לא אמר כלום. דבהפרה בעינן לשון מפורש וסיפא דאמר יפה עשית כו' דבריו קיימים דבהקמה לא בעינן לשון מפורש ע"ש. ומסתימ' בלא הביא ראיה לשון ברייתא שבסוגיין שמבואר דרישא אהפרה קאי על נדרים שעברו וכליסנ' בתרא. וכ"ל טעמא דמלתא דגזירת הכתוב דבעל יאמר דוקא לשון הפרה כדיליף שם בנדרים מדכתיב זה הדבר הלכך כל הנך ליסנא לאו כלום ניניהו משא"כ בהקמה מסברא דכל לשון מהני ועמ"ש הר"ן שם:

(דף יז ע"א) **מפני** שהוא כהולה נדרו בה כו'. בבבלי הגירסא במתני' הריני נזיר ואת ואמרה אמן מיפר שלה ושלו קיים. אבל הרמב"ם כ' פי"ג מה' נדרים אמר לה הריני נזיר ואת כלומר ואת נזירה כמותי ואמרה אמן אינו יכול להפר אמר הריני נזיר ומה תאמרי

הלא

סאה נזירה כמותי והמרה אמן ה"ז יפר ואם היפר לה שלו בטל שזה כמו שהלה נדרו בנדרה . והמהו עלו שדברי הבבלי משמע דלא כוותי'. והב"ק בנק"ה הי' דגירסת הרמב"ם בבבלי כגי' הירושלמי דאמר הריני נזיר והא דתלה ממש נדרו בנדרה ולא נעשה כמי כו' ומתני' דאמר הריני נזיר והא מאי דנעשה כמי שהלה נדרו בנדרה ולא ממש כדקאמר בירושלמי דהיינו כאלו אומר הריני נזיר אם הקים את נזירה ומה שהעשה בנזירות שלך יהיה בנזירות שלי ע"כ. דברי תימא הם תנא השתא בשלא תלה נדרו ממש בנדרה בטל נדרו כשנדרה בטל כ"ש בתולה ממש נדרו בנדרה שיהיה נדרו בטל כשיתבטל נדרה ועוד הרי מפורש בירושלמי מתני' באומר על מנת ואת והיינו תולה נדר בנדרה . והא דקאמר נעשה כמי כו' ה"ק אם אמר הריני נזיר ואת ולא אמר ואת מאי נעשה כו' ועוד סתמא דש"ס משמע דאביי משני הא דתנית בברייתא שניהם אסורין היינו מפני שהלה נדרו בנדרה ולהרמב"ם וכ"ה לסברת הב"ק עפי יש להקל בתולה נדרו כו' משלא הלה. ולולי דמסתפינא המינא להשוות התלמודיי' דגם גי' הבבלי במתני' מיפר שלה ושלו בטל וז"ל התוספתא האומר לאשתו הריני נזיר ואת אם אמרה הן שניהן אסורין אם רצה להפר לה מיפר מפני שקדם נדר להקם אם לאו הוא אסור והיא מותרת האומר לאשתו הריני נזיר ואת אם אמרה הן שניהן אסורים ואם לאו שניהן מותרי' מפני שהלה נדרו בנדרה. והש"ס פריך מרישא דהני שניהן אסורים והס"ד מיפר שלה ושלו בטל לא שייך למימר בדידיה איסור דהא יכול להפר שלה וממילא שלו בטל ובני רב יהודה הני במתני' מיפר שלה ושלו קיים . וא"ת היקשי סיפא דברייתא לר"י וי"ל ודאי דקשיא ליה רישא לסיפא אלא סיפא קאמר חסורי מחסרא ואיירי באומר בפירוש הריני נזיר ע"מ ואת אבל מתני' לא ניחא ליה לחסרא בשלמא סיפא דברייתא מוכחא דאיירי באומר ע"מ ואת דהא סיים בה מפני שתולה נדרו בנדרה אבל מתני' דתנן סתמא אין לאוקמי בהכי. וכ"נ אביי אמר אפילו תימא כדקתני מתני' כגון דקאמר לה הריני נזיר ואת סתמא נמי משמע דקא תני נדרו בנדרה ברייתא דקאמר לה ואת מאי דלא תלי עצמו בה הלכך מיפר שלה ושלו קיים. (מיהו בתוספתא ודאי דליכא ט"ס וצ"ל מפני שקדם הקם לנדר. דהקמה ה"א מה שאמר ואת ונדר לא הוי עד שאמר' אמן הלכך אין הקמתו כלום כדתנן נדרים פ"י האומר כל נדרים שהדורי מכאן עד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום. דבעינן ביטול הנדר קודם ההקמה. ואם רצה להפר יפר. והא דתנא בתוספתא בתר הכי הריני נזירה ואתה ואמר הן שניהן אסורים אם רצה להפר אינו יכול להפר מפני שקדם הקם לנדר. נמי ט"ס הוא וצ"ל מפני שקדם נדר להקם. דנדר הוא מה שאמרה הריני נזירה והקם הוא מה שאמר הוא אח"כ אמן. וגם' א"מ העתיק לשון התוספתא כצורתה ואינו נכון). מיהו כל זה דלא כשיטת הרמב"ם. ולשיטתו צ"ל דמרישא פריך ובדאביי גרסי' ברייתא כגון דקאמר הריני נזיר ואת דלא תלי נדרו בנדרה. ועמ"ש בסמוך בד"ה רש"א כו'. וגם' א"מ כ' דעפי יש להגיה הירושלמי דבבלי מוגה יותר ע"ש וא"נ דדברי רבי יוחנן מפורשין דגי' הירושלמי במתני' עיקר וכמ"ש בקונטרס. ומ"ש בס' א"מ והו איך נוכל לקיים גי' הירוש' ומהיכי תיתי אם אמר בלשון שהלה יפר שלה ושלו בטל הלא נדרו קודם להקם כמ"ש בתוספתא כו' ע"ש. מפני שלא עיין יפה בתוספתא גרם לו לפרש פי' זה. ודברי הירוש' מפורשין דמתני' באומר ע"מ איירי. ומ"ש שם בפי' הירושלמי בזותר היה כו' ע"ש א"נ והעיקר כמ"ש בקונט' ואין להאריך :

(שם) מכת מרדות מכטין אותו כו'. נראה דלא קאי אמתני' דודאי אחר שכבר הפר מה לה לעשות עוד ואין מלקין אותה יותר מכל תורה אלא איירי במזיד המממכת וכ"כ הר"ן פ"ד דכתובות ע"ש וכ"נ דעת הרמב"ם ודלא כתי"ט ע"ש ובא"מ :

(שם) רש"א אם אמרה לא נתכוונתי כו'. לפום ריהטא מכאן ראיה למ"ש תו' דף כב בד"ה ה"ם כו' והומר מהר"ף לר"ש אפי' והכי לבד מפרשים דבריה כאלו אמרה בפי' לא נתכוונתי אלא להיות כמותה ובהא פליגי ר"ש ורבנן. ודלא כמ"ש שם בשם ר"י דלר"ש צ"ל בפי' מההלה ואני אהיה כמותך כו' דה"ל מאי קאמר ולא נתכוונתי כו' משמע דאמרה השתא שכך היתה כוונתה. וכ"נ מדברי הש"ס בסמוך. מיהו אחר העיון נראה דאף ר"י לא פליג אלא אי לא אמרה היא שכך היתה כוונתה אבל לא מפרשינן דבריה לומר שכך היתה כוונתה. ודבריו נראין דהא אמרינן מפני שאמרה הא לא אמרה כו' משמע דבאמירתה הדבר תלוי. ומסוגיין קשיא למ"ש לעיל בסמוך בד"ה מפני כו' דהא סתמא משמע כתולה נדרו בנדרה וכ"מ דברי הש"ס לעיל. דאף לפי' מהר"ף היינו דוקא לר"ש אבל רבנן פליגי. גם לפי' התוס' בבבלי דף כב ע"ב בד"ה אביי נמי קשה ע"ש. ודוחק לאוקמי סתמא כר"ש ודלא כרבנן וי"ל מתני' או ברייתא איירי במפרש דבריו ואמר לכך נתכוונתי להיות כמותה וניחא בין לפי' מהר"ף בין לר"י. דלמהר"ף לא פליגי ת"ק ור"ש אלא בשלא אמרה ולר"י לא פליגי ת"ק ור"ש כלל ואינו אלא מפרש דבריהם כמפורש בדבריו. אך קשה מאי פריך בבלי דף כב ע"ב מתני' וברייתא אהדדי לוקמי חדא מינייהו במפרש וחדא בסתם וצ"ע:

(שם) נמצא שאין בידו חטין כו'. קשה הא תנן קידושין פ"ב התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת וגרסי' בבבלי שם אמר רבא מאן תנא התקדשי התקדשי ר"ש. ואס"ד בשיש בידו חטין אף ר"ש מודה הא קידושין ליש בידו חיטין דמיין וי"ל רבא כר' אבא ס"ל ועמ"ש בגיטין :

(שם) נמצא שאין בידו חיטין מהו כו'. לפי' קמא בקונטרס קשה כיון דאמר שבועה על כל אחת מאי ס"ד דלא תחול שבועה שניה ולפי' בתרא קשה הא היינו פלוגתייהו דר' יוחנן ור' אבא לר"י פליגי בה ת"ק ור"ש ולר"א לכ"ע לא חלה. ומהא דגרסי' בבבלי ס"פ שבועת הפקדון הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי כלל והשתא חיטין הוא דלית ליה אבל שעורין וכוסמין אית ליה דמחייב. ליכא למפשט מידי די"ל דוקא התם דכללן ואמר שאין לך בידי כלל אבל פרטן ונמצא שאין בידו חיטין אפשר לומר דלא חלה. וע"ק לבני הפירושים מאי קאמר ריב"א מתני' מסייעא לר"ז הא לא דמיא כלל להכא בשלמא בנזירות מעיקרא היה נדר הראשונה קיים ושפיר תפסה בה וכ"ש אם נאמר בעל מיגז גייז עד עכשיו נדרה של הראשונה קיים משא"כ הכא דמשעה הראשונה היתה שבועה הראשונה בטעות שלא היו חיטין בידו וי"ל קסבר ר' יעקב ר"ש פליג את"ק וסובר בעל מיעקר עקר וכ"נ מדברי תו' וה"ל כנמצא שאין בידו חיטין ואפ"ה השנייה אסורה אם לא אמרה. והאיבעיא לר"ש אע"ג שאמר שבועה לכל אחד מכל מקום בתר שבועה ראשונה גרירה וכס"ד דבבלי בשבועות שם ע"ש. ובירושלמי שבועות פ"ה הגירסא נמצא שיש בידו חיטין מהו כו' ואין נראה דכולא סוגיין כגי' דהכא דייקי:

(שם ע"ב) שנייה מהו שתלקה. עיין בקונטרס. וקשה מ"ש דמיבעיא ליה באשה שהתפסה בחברתה תיבעי ליה בשאר כל אדם שהפס בחברי' לאחר שעבר על נזירותו. ובשבועות פ"ה הגירסא א"ר יודן והכי בית דין הוא ותיעשה שניה כאומר הריני נזירה שלשים יום ר"ש כדעתיה דאמר במגבה בדבר תלוי. ואיני יודע לקיימה ואף דבגיטין פ"ה קאר"ש במגבה בדבר תלוי ואין עניינו לכאן. לכן נ"ל דה"ג פשיטא דא מילתא היפר לה בעלה כו' ועברה על נדרה אינה לוקה שנייה מהו שתלקה א"ר יוסי מאחר שזו אינה לוקה זו אינה לוקה. וה"פ פשיטא אי עברה הראשונה ואח"כ היפר לה בעלה שאינה לוקה כדתנן במתני' מיהו הא קמיבעיא לן אם עברה השנייה ואח"כ היפר לה בעלה של הראשונה מי מהני הפרה גם לשנייה שאינה לוקה או לא ופשיט ר' יוסי מאחר דמהני הפרה לראשונה שאינה לוקה אף שנייה אינה לוקה ואמר ר' אילא ר"ש היא דאמר השנייה כראשונה. ופריך לר"ש ותיעשה שנייה כו' כיון דבעל מיגז גייז ה"ל כאומרת הריני נזירה עד לאחר כ' יום דלא מהני והויא נזירה ל' יום ומשני ר"ש לטעמיה דבעי שתהא נוזרת כדרך הנוזרין וזו אמרה ואני משמע שרוצה להיות כמותה בלי שום זמן. ועיין בתו' דף כב ועדיין הדבר צ"ע :

(דף יח ע"א) ברם הכא אינו עוקר אלא מכאן ולהבא. כ"מ במתני' דבסמוך דוקא בשעברה לאחר שהיפר לה בעלה אבל עברה ואח"כ היפר לה לוקה וכ"כ הרמב"ם פי"ב מה' נדרים. וכ' הכ"מ רפי"ג מה' נדרים הא דמיבעיא ליה בבבלי דף כא ע"ב בעל מיעקר עקר או מיגז גייז היינו אי מיעקר עקר ה"ל כלא היה ה נדר חל מעולם ואי מיגז גייז השתא הוא דעקר ליה ע"ש. וקשה תיפשוט ממתני' דמיגז גייז דאס"ד מיעקר עקר א"כ ה"ל כאלו מעיקרא לא נדרה ואין בין התרת חכם להפרת הבעל ולא כלום א"כ הדרא קושיא לדוכתא אף בהפרת הבעל תנא ותרע' בעדר. ותו' כ' דף לא ע"ב במתני' מי שנדר בנזיר ונשאל לחכם כו' וקשה מ"ש מאשה שהיפר לה בעלה דאמרי' החטאת תמות והכא תנא בעדר וי"ל בעל מיגז גייז וא"נ מעקר עקר מ"מ הא אוקמה כר"א הקפר אבל לרבנן נפקי לחולין ואפי' לר"א לא דמי דהתם חל הנדר רגע אחד דמיפר בלא חרטה ופתח משא"כ בחכם לא חל הנדר כלל. ודבריהם המוהים קושייהם והירושלמי הראשון הן דברי הש"ס בסוגיין. ומ"ש מ"מ כו'. אי אפשר לומר כן דהא ודאי אין סברא לומר דמתני' דפרקין ר"א ודלקמן רבנן ותיקשי לן סתמא אסתמא דהא לפום הך סברא אין לחלק כלל לר"א בין בעל לחכם. גם מ"ש לחלק לר"א בין חכם לבעל. קשה הא אי מיעקר עקר אף נדרה לא חל אפי' רגע אחד והוי כלא היה וכמ"ש הכ"מ. גם תו' בעצמם כתבו כן לעיל דף כא ע"ב בד"ה ואי ס"ד כו'. והר"ש כ' בד"ה החטאת תמות כדפירש"י בגמרא לעיל (דאשה שהיפר לה בעלה והיא לא ידעה ועברה צריכה כפרה שנאמר אשה הפרם וה' יסלח לה) והויא כחטאת שמתו בעליה דגמירי דלמיתה אזלי רש"י ע"כ. ותימא הא הכא לא באשה שעברה איירי א"כ זו אינה צריכה כפרה ולמה תמות החטאת ונ"ל רש"י בגמרא החטאת תמות וכהאי טעמא דפרשינן לעיל דצריכה כפרה והויא כחטאת כו'. וכוונתו מבוארת שכיון לדברי הש"ס בבלי דף כא ע"ב דמשני הכא וצריכה כפרה דקאמר היינו כר"א הקפר כמפורש שם. וע"ק הכא משמע דמוקי למתני' כר"א הקפר דבעל מיעקר עקר ולקמן פ"ה כ' דלכך תמות דבעל מיגז גייז. והרמב"ם כ' פ"ט מה"נ מי שדימה שחייב בנזירות והפריש קרבנותיו ואח"כ נשאל לחכם והורהו שאין זה נדר ואינו חייב בנזירות יצא וירעה בעדר שזה הקדש טעות שאינו הקדש לפ"ז ל"ק מתנייתא אהדדי אפי' למ"ד מיעקר עקר דהכא אין כאן הקדש. מיהו סוגיין לא משמע הכי וצ"ע :

(שם) מי מיפר את שעליה. וא"ת כיון שהנדר בטל ממילא אין כאן קרבנות ואפי' למ"ד מיגז גייז מ"מ עוקר עכשיו מעיקרו וכמ"ש הכ"מ והלח"מ רפי"ג מה"נ וי"ל כיון דהבעל אינו מיפר אלא מכאן ולהבא אין סברא לפטרה מחיוב קרבנותיה דס"ד דוקא הפרת נדרים גזרת הכתוב הוא וחיוב קרבנותיה להיכן הלך לכך איצטרך פליה :

(שם) תני אין טעונין לא לחם ולא זרוע. ובמנחות דף ד' ע"ב כ' תו' בד"ה ואין טעונין לחם כו' ומיהו קשה למה הטעינו כאן זרוע בשלא יותר משלא כמצותו ושלא לשמו בפ' התכלת וי"ל דשלא כמצותו הוי משונה יותר מדלא' ע"כ. משמע מדבריהם כל היכי דתנן ואינן טעונין לחם ולא תני ולא זרוע בעי זרוע. א"כ אף הכא במתני' בעי זרוע ותימא הא מפורש הכא בברייתא דלא בעי זרוע ומתני' תנן ואין טעונין לחם וה"ה דאין טעונין זרוע וכ"כ תו' בסוגיין דף כד ע"ב. והרמב"ם ספט"ו מה' פס"מ כתב וכן שלמי נזיר שנשחטו שלא כמצוותן כו' ואינן טעונין לחם ע"כ ולא כ' שאין טעונין זרוע ובבבלי בסוגיין ובפ' התכלת מפורש דאינן טעונין לחם ולא זרוע וי"ל דסמך עצמו אמ"ש בה"כ פ"ט שלמי נזיר שנשחטו שלא כמצוותן כו' אינן טעונין לא לחם ולא מתנות ולא זרוע והא דכ' ולא מתנות נראה דר"ל חזה ושוק אין להן וא"ת הא מיהת שלמי נדבה ניתנו ובשלמי נדבה מתנות חזה ושוק איתנהו וי"ל מדכתיב והניף אותם הכהן כו' על חזה התנופה ועל שוק התרומה וכיון שאין כאן לחם ולא זרוע אף מתנות חזה ושוק אין כאן ומפרש על שהוא לשון עם ודלא כפירש"י פ' נשא. ואף דמשמע כן בספרי י"ל דסיים התם דברי ר"א משמע דרבנן פליגי ע"ש. ועמ"ש בלח"מ שם :

(שם) שלמים הבאין לאחר מיתה כו'. תימא מאי מיבעיא ליה הא מתני' היא דתנן מעילה פ"ג המפריש מעות לנזירותו סתומים ומת יפלו לנדבה מפורשים כו' דמי שלמים יקרבו שלמים כו' ואינן טעונין לחם. ובבבלי בסוגיין מייתי לה להך מתני' ודוחק לומר דוקא דמי שלמים אבל ר' בון מיבעיא ליה בשכבר הפרים בהמתו דאין טעם לחלק דכיון דכתיב על כפי הנזיר וליכא יש למעט הכל:

(שם) חזר ומר וכן בחייס כו'. וקשה היא גופא מנ"ל דאם נמצא אחר הכפרה דטעונין לחם. ובבבלי בסוגיין מפורש בהיפך לאחר הכפרה אינן טעונין לחם ויליף ליה ממת ע"ש. והרמב"ם השמיט דין דנמצא לאחר כפרה וי"ל סמך עצמו אמ"ש דין דהפרים ומת ותרווייהו חד טעמא אית להו כמפורש בבבלי ע"ש ודוחק וצ"ע :

(שם) מיתה כבר נראו כו'. וקשה במאי נראו הא כל שלא הגיע זמן הקרבה לא נראו ללחם וכ"ת מיד שנזר נתחייב בלחם א"כ גם באשה כן מאי קאמרת כיון שהבעל יכול להפר ה"ל כאלו לא נראו במיתה נמי כיון שאם ימות פטור ה"ל כלא נראו. ואפשר אשה להפרה עומדת משא"כ מיתה דלא שכיח :

(שם) תני אשם לאחר הפרה. כ' רש"י דף כב ע"א בד"ה ניתי נמי עולת העוף ומאשם לא פריך דניתי דאין אשם בא אלא במקום שצריך למנות נזירות אחרת כי היכי דתיחול עליו נזירות בטהרה. ותימא הרי מפורש כאן דמייתי אשם לאחר הפרה ועוד אי ס"ד דאשם נזיר בא דתיחול עליו נזירות בטהרה קשה הא דגרסי' בבבלי כריתות דף כז א"ר יוחנן משום רשב"י אין לך דבר בא לבטלה כאשם נזיר. ולפירש"י הרי אינו בא לבטלה. לכן נראה דמביאה אשם לאחר הפרה כמפורש כאן וכ"כ תו' והא דנקט עולת העוף דחטאת ועולה בחד קרא כתיבי והרמב"ם פ"ו מה' נזיר השמיט הא דמייתי אשם ואפשר דנקט לשון הברייתא כדרכו :

(שם) שאין לך אשם בא לבטלה כזה. עיין בקונטרס ומיהו בבבלי כריתות מוכח שהגי' שלפנינו עיקר כמ"ש בסמוך. ונראה דכיון דמביא גם חטאת לכך קאמר שהאשם בא לבטלה א"נ קסבר ר"ש דהאשם אינו מעכב כרבנן דפליגי על רבי ישמעאל כמפורש בבבלי דף יח ע"ש לכך קאמר דבא לבטלה :

(שם) והוא שקרבה חטאתו בסוף כו'. כ' הרמב"ם פ"ט מה"נ המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירות והקריב מהן והותירו יביאו במותרן קרבנות נזירים אחרים שמותר נזירים לנזירים הפריש מעות סתומין לנזירותו והותירו יפלו המותרות לנדבה. מדלא חילק משמע דפסק כר"ז הלכה אתא היא בנזיר כו'. וקשה למה הכריע כר"ז ודלא כר"א וי"ל דמספקא ליה הלכתא כמאן ופסק כר"ז לחומרא דעולה חמירא משלמים. כי הא דתנן רפ"ז דשקלים מותר למותר יפלו לנדבה דאזלינן לחומרא. אך קשה אין לדמות התם ספק לספיקא דדינא וכמ"ש הפוסקים וע"ק דפריך הש"ס שקלים דף יד וקשיא ויש חטאת קריבה עולה ומשני הכי ב"ד הוא. והכא לא שייך לשנויי הכי וא"ל דסובר דבבלי פליג אהך הסדא דגרסי' דף כו אמר רב אשי הא דאמרת מפורשין לא תימא עד דאמר אלו לחטאתי כו' אלא אפילו אמר אלו לחובתי הרי הן כמפורשין. ש"מ דוקא באומר הרי אלו לחובתי הא לא אמר הכי לעולם כסתומין הן דרב אשי לא איירי אלא אי מעיקרא כסתומין הן אבל לאחר הקרבה לא קמיירי. וא"ל דדייק מהא דאמר רבא התם הא דאמרן מעות סתומין יפלו לנדבה אם נפלה דמי חטאת מביניהם הרי הן כמפורשין. דוקא נפלה אבל נטלה מהם ע"י הקרבה לא. די"ל רבותא קמ"ל דאם נאבד נמי הוה כמפורשין וה"ה אם כפרו או שקרבה החטאת הרי הן כמפורשין וכ"נ מדברי רש"י. ואף במדברי הרמב"ם פ"ט נראה דסובר דנאבד כסתומין מ"מ מדברי רבא אין הכרע. גם מדכתב הרמב"ם שם כאומר אלו לחטאתי כו' והשאר יביא בחציין עולה ובחציין שלמים. יש לתמוה שלא הביא דברי ר"ה דהא מהך ברייתא מסייע בסמוך לר"ה. ולא ידעתי למה לא כתב הרמב"ם הא דמסיים במתני' דשקלים מותר נזיר לנדבה. דהא דכתב הפריש מעות סתומין והותירו יפלו המותרות לנדבה. היינו שהותירו כולן ולא המותר לאחר שקנו מהן כל צרכן וכ"נ מדברי הכ"מ. ודברי הר"ב בפי' מתני' נראין שסובר דמתני' קאי אניהותרו כל המעות ע"ש וא"נ. מיהו לפי פירושי נ"ל דגם זה הלכה שכל המותר לאחר שקנה בקרבנות יפול לנדבה. וכ"נ מהתוספתא דפ"ק דמעילה דמותר נזיר לאחר שקנה שלמים יפלו לנדבה ע"ש וצ"ע. ובבבלי דף כה גרסי' מעות סתומים יפלו לנדבה והלא דמי חטאת מעורבין בהן. וקשה מאי פריך מחטאת הא מותר חטאת הן ותנן שקלים פ"ב מותר חטאת לנדבה ועפי ה"ל למפרך משלמים ואפשר לומר דלכך פריך אמתני' דמעילה כי היכי דלפרוך גם אחטאת דה"ל חטאת שמתו בעליה ועמ"ש בתוס' :

(שם) אלו לחטאתי כו'. עיין בקונטרס. וקשה הא דתניא בתוספתא רצה והביא בהן עולה כו' הטו ברצונו הדבר תלוי לכך נ"ל דט"ס הוא וגי' הבבלי דף כו ע"ב והשאר יביא חציו לעולה וחציו לשלמים וכן נכון. ובתו' שקלים כתבתי בד"ה ולא אמר כו' וא"ת אדדייק מסיפא לדיוק מרישא דהני ואין מועלין במקצתן ש"מ דלאו לנדבה נופלין דהא דמי נדבה לעולות באין ויש בהן מעילה ע"ש ולאו קושיא היא דודאי מרישא דייק דקאמר יביא מהן עולה ושלמים ולא אמר שיפלו לנדבה. מיהו הא קשיא דליפגא דש"ס דחוק ע"ש :

(שם) להקריבן עם נזירות אחרת כו'. עיין בקונטרס. וקשה מאי פשיטא ליה לר' יוסי הא ודאי שאף שזה הנודר בנזיר נתחייב גם בלחם מ"מ יכול לצאת בלחם שנדר חבירו וכ"מ בבבלי פ"ק דחולין דף כג. וכ"מ לעיל פ"ב במתני' אם היו פקחין מגלחין זה אח זה. וא"ל דוקא כשנדיר לכתחלה לצורך נזירות חבירו אבל כשהדירו לצורך עצמו אינו יכול להקריבו לצורך חבירו שאין לשון הש"ס משמע כן. וע"ק הא אין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח כדכתיב על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח והובא ברייתא זו במנחות דף עח ע"ב ומשמע שם במתני' ובגמרא דף ע"ט דלחמי נזיר שוין ללחמי תודה. והכא במתני' איירי בשלא נשחט הזבח וכיון שלא קידש הלחם יוצאין לחולין ע"י פדיון ואמאי ירקבו וכ"מ ירוש' פסחים פ"א ה"ה רשב"ל בשם ר' ינאי כשרוה סיו ומשום מאי היא פוסלן שלא לכתוב עליהן את הזבח ופריך ולא בשחיטה הן קדושות ויפדה ויאכל אר"ח חולין לפניו ואת הוכל ואת אמרת יפדה ויאכל. והכא ליכא לשנויי הכי. והרמב"ם כ' פ"ב מה' פה"מ מותר לחמי תודה ומותר לחמי נזיר ירקבו. מיהו קשה דתנן התם בתודה שהטה שלא לשמה וכן איל המילואים וכן שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן לא קידש הלחם ה"ר פפא בבך תנא דידן איל נזיר דשכיח ונקט איל מילואים והנא דידן עיקר מילתא נקט. והאי דלא קידש הלחם בשחט שלא לשמה מתודה יליף כמפורש שם בגמרא דכתיב זבח תודה אם שחטה שלא לשמה לא קדש הלחם. ונראה דסובר הירושלמי מדשביק תנא דמתני' איל נזיר ש"מ דלא ילפי' לחמי נזיר מלחמי תודה וכל שנאפו בתנור לשם לחמי נזיר קדשו. והבבלי פליג. אך קשה אי ס"ד קסבר הירושלמי התנור מקדש הלחם קדושת הגוף הלכך אין להם פדיון אמאי ירקבו הא משקידשו קדושת הגוף נפסלו בלינה כדתנן פ"ב דמעילה ומשיפסלו בלינה נשרפין ככל פסולי המוקדשין וצ"ע ועמ"ש בסמוך :

(שם) הוא מותר לחמו הוא מותר נסכיו. אמותר נסכים של אשה שהיפר לה בעלה או נזיר שמת ויש לו קרבנות נזיר ונסכיו קאי. והא דתנן פ"ד דשקלים רע"א מותר התרומה לקיץ המזבח מותר נסכים לכלי שרת איירי בבירורי המדות או מה שהשתכרו בהן כמפורש מס' שקלים ירושלמי ובבבלי מנחות פ"י. אך קשה כיון דכאן איירי בשעדיין לא נשחט הזבח א"כ אין הנסכים

קדושים קדושת הגוף ויגול לקרבן עם זבח אחר. ואפי' לאחר שנתקדשו בכלי נמי ראויין לזבח אחר דהכן מנחות פ"ח הנסכים שקדשו בכלי ונמלא זבח פסול אם יש זבח אחר יקרבו עמו ואם לאו יפסלו בלינה. גם בברייתא דמייתי בבבלי מנחות דף טו מפורש דחכמים סברי שאפשר לשנותן לזבח אחר אפי' לאחר שתיעה הזבח מיהו תו' שם כ' דדוקא לענין פיגול פליגי חכמים אבל פסול אחר מבנשחטו אין יכול לשנותן לזבח אחר ע"ש מ"מ קודם שחיטה יכול לשנותן א"כ מאי ס"ד שירקבו כמו הלחם וי"ל כי נהי דמסיק הש"ס שם דוקא בקרבן ליבור הוא דמותר לשנותן לזבח אחר דלב ב"ד מתנה עלייהו אבל קרבן יחיד לא גזרה שמא יאמרו נסכים שהפריבן לזבח זה כשרים לזבח אחר אפי' בלא פסול. א"כ ה"א לשנותן דומיא דהלחם. אך קשה ממ"נ אי בשקדשו הנסכים בכלי א"כ למה ירקבו הא עעונין לינה ושרפה ואי בשלא קדשו יכול להוציאן לחולין ע"י פדיון. וכמ"ש בסמוך. והרמב"ם כ' פ"ה מה' פה"מ מותר נסכי נזיר יפלו לנדבה ומותר עשירית האיפה של כה"ג ירקב. ופ"ג דשקלים כ' הפריש שקלו ומת יפול לנדבה ע"ש. ולפום סוגיין דידן שוין הן ונראה דפוסק כבבלי פ' בתרא דמנחות דיליף מקרא דמותר עשירית לא הוה קדשי קדשים ועיין שם ברמב"ם:

(שם ע"ב) **רבי** בא בשם רב מעות סתומין אין בהמה סתומין. עיין בקונטרס וכתבו תוס' ואין לפרש דרב איירי בבהמה דחזיא לנזיר כגון כבשה לחטאת וכבשה לעולה ואיל לשלמים וכמפורשין דקאמר ר"ה היינו שיקריב כ"א כדיניה וקמ"ל אע"ג דלא פי' יקריב כל אחד כדיניה וא"כ דמאי קמ"ל ר"ה מהני' היא רשב"א הביא ג' בהמות ולא פי' כו' ועוד דמסתמא ממעט נמי ר"ה מעות ולא נסכא דלא חזי להקרבה לכ"ע דאיירי בבהמה דלא חזיא להקרבה וכו' ע"ש שהאריכו ודחקו להעמיד פי' זה. ולענ"ד נראה דר"ה בבהמת נזיר איירי וממתני' לא שמעינן אלא בשהביא ג' בהמות כבש וכבשה ואיל דהוויין כמפורשין דמוכח כן מגוף הבהמות כדאמרינן בבבלי דף כו ע"ב ור"ה בשם רב קמ"ל אפי' ספרים ג' כבשים או כבשות או אילים דאינן כסתומין הואיל והוויין לקרבן נזיר אחר אבל הפריש ג' פרים איכא למימר כסתומין דמיין. ועוד נראה דמתני' איכא לפרושי בתוך ביהו פרש כדאמרי' לקמן פ"ו בירושלמי וקמ"ל רב אפי' לא פירש תוך ביהו סויין כסתומין. והדע דהא ר' בא דירושלמי ור"ה דבבלי הרווייהו בשם רב אמרי אין בהמה סתומין ולקמן בסוגיין פליגי בהפריש שור. גם הא דקאמרי מ"ד מעות אין בהמה לא ממעט נמי נסכא. אין נראה כן מסוגיין דהא אמרינן הפריש המיר הרי הוא כמעות ואין לחלק בין חמור לנסכא כבתרווייהו חד טעמא הוא כיון דאינן ראויין אלא לדמי הרי הן כמעות וזה ברור:

(שם) **יכול** לא יצא בקרבן אביו כו'. בבבלי גרסי' קרבנו ולא קרבן אביו יכול לא יצא כו'. כתבו תו' צ"ע נ"ל קרא הא ודאי חטאת שמתו בעליה הא ולמיתה אזלי ומאי האי נמי דקאמר בתר הכי יכול יצא בקרבן אביו מן הקלה על הקלה כו' ע"כ. ונ"ל דס"ד דהלכה דהטאת שמתו בעליה למיתה אזלי אלא כשאין הבן לריך לו אבל כשהבן לריך לו לא דכיון דיורש הוא ה"ל כאלו בעליה עדיין קיימים דמלינו כה"ג בתמורה דכתיב קרבנו בקרבנו הוא מימר ולא בקרבן חבירו ויורש ממ"ר דקיי"ל כר"מ דמרבה יורש מדכתיב ואם המר ימיר כמפורש ריש תמורה וסתמא דמתני' כר"מ. לכך הולרך למעט דאינו יוצא בקרבן אביו. וכיון דמלינו דמגלח על נזירות אביו במעות סתומין סד"א אף במעות שאר קרבנות כן הוא לכך אילטרך למכתב קרבנו אתריבה למעט אף במעות שאינו יוצא ונכון הוא:

(שם) **בשהוא** אבל מעות הוא מזכיר סתומין. כ' הוס' דף כח ע"א בד"ה קתני כו' וליכא למדחי הא דתני לעיל דאינו מגלח על בהמת אביו דהיינו במפורשין דא"כ היכי מסיק אבל אינו יוצא במעות אביו שהרי מגלח על מעות אביו והא אין מגלח אלא על מעות סתומין של אביו כדקתני בסדיא במתניתין לקמן ע"כ. לא ידעתי למה ליה להוויי ראיה ממהני' דלקמן הא בברייתא מפורש שכן הוא מגלח על מעות של אביו בזמן שהן סתומין ולא בזמן שהן מפורשין. לכך נ"ל דט"ס הוא וצ"ל במתניתא. ר"ל בברייתא והמרא"ה מקום הוא טעות. אך עפי ה"ל לאכותי מדלא חילק בבהמה בין סתומין למפורשין ש"מ דאין בהמה סתומה ואפי' בעלת מום וכדדייק רב ששת בסוגין:

(שם) **אין** ע יהן הלכות סתומין בסוף כשהביא מעות כו'. עיין בקונטרס וקשה למה יהיה על כבהמה הלכות סתומין בסוף משהביא הבהמה אפילו ע"י חילול מ"מ מפורשין הן וכ"מ בהוספתא פ"ק דמעילה ובתו' בפרקין ריש דף כו ע"ב. לכך נ"ל דה"ג מעות אין עליהן הלכות סתומין בסוף והינו טעמא כשחיללן על בהמה מפורשין הן:

(שם) **הפריש** שור כו'. לא ידעתי למה לא ביאר הרמב"ם דין זה ובבבלי דף כו ע"ב כ' הוי' המפריש שור כמפורש הוא ע"ש. וא"ל מדכתב המפריש בהמה בעלת מום היא כמעות סתומין. שמעי' מינה דהתמימה כמפורש' היא דאיכא למימר קמ"ל בעלת מום מקרבנות נזיר וא"ה שור בא נו ממין קרבנות נזיר אף הוא כמפריש מעות וכסתומין דמי וצ"ע:

(דף יט ע"א) **דברי** הכל היא. כ' הרמב"ם פ"ח מה' נזיר משיזרק עליו א' מן הדמים הותר לשתות ביין. והיינו כר"ש. וכ' הכ"מ טעמו דסמיך אסתם מתני' דהכא דאתיא כר"ש ע"ש. ולפום סוגיין ליתא דהא ר"י מוקי למתני' כד"ה. אך מדמסיק הבבלי מתני' דלא כד"ה ליתא לדר' יוחנן. ואף ר' חזקיה מייתי סייעתא לרבי לעזר. גם דברי ר"י בעלמא תמוהים וכי זו עשה הא אינה אלא ביאור המלוה כל זמן שלא נקרבו כולם עדיין הוא נזיר וצ"ע:

(שם) **רשיא** אפי' אחר מעשה יחידי. וקשה מנ"ל לר"ש הא. גם פשטי' דקרא כרבנן משמע דהא אחר כל המעשים כתיב ואחר ישתה הנזיר יין. ובבבלי סוף פ"ו מלריך הש"ס לרבנן גז"ש ד פרש ואחר היינו לאחר כל המעשים וקשה קרא ל"ל וא"ל מדכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ודרש ר"ש מדלא כתיב על זבח שלמיו ללמד אפילו גילח על שלמי נדרים יצא כמפורש בבלי ספ"ו שמעינן מינה דאין הקרבנות מעכבים דמכאן ליכא למילף הכרה בשתיית היין דעדיין איכא למימר דאסור בשתיי' עד לאחר כל המעשים. ואפשר לומר כיון דכתיב זאת תורת הנזיר דדרשי' מיניה שאין תנופה מעכבת אע"ג דתנופה כתיב קודם ואחר ישתה אלא ש"מ ואחר היינו אחר מעשה יחידי ועדיין הדבר צ"ע:

(שם) **מתני'** מסייעא לר"ל כו'. וקשה מאי סייעתא הא רבנן מודו דאינו יכול להפר בתגלחת טהרה וי"ל דליסנא דמתני' קשיא ליה דקאמר בטומאה הוא דיכול נומר אי אפשי באשה מגוול' משמע בתגלחת טהרה אינה מנוולת דמותרת ביין הא ודאי כר"ש אתיא. ורבי יוסי בר' בון דייק הכי הא ע"כ לומר דרבי לית ליה הך סברא דניתק מלא תעשה לעשה דא"כ מאי מהני אמירתו אי אפשי באשה מגולחת וכיון דלית ליה הך סברא א"כ הל"ל אי אפשי באשה מנוולת ומגולחת:

(שם) **אינה** נמסרת לגבוה אלא בשחיטה. וקשה נ"ל הך טעמא לימא בשלמא לאחר שחיטה איכא הפסד קדשים אבל מחיים איכא הקנאה ברעיי' וכה"ג מבני הש"ס זבחים פ' התערובות דף עו:

(שם ע"ב) **א"ב** למה נאמר איש לענין שלמטן כו'. כ' הרב נק"א וקשה הצרוע שממנו מרבה האשה בקרא דפרימה כתיב והיא צרוע דממעט האשה כתיב בקרא דטומאה ואיך נרבה מהצרוע טומאה וממעט מאיש צרוע פרימה ע"ש וצ"ל היינו דקאמר בבבלי דכריתות פ"ב ה"ל והצרוע הרי כאן שנים א"כ מה ת"ל איש נהקו הכתוב מענין שלמעלה לענין שלמטה וה"פ כשתא דכתיב והצרוע שמעינן דשני מצורעי' הם מדפרש הכתו' והצרוע הידוע משמע שיש מצורע אחד דממעטי' מפריע' ולא ידעינן מאן הוא לכך כתיב איש בריכא לומר איש הוא המצורע הידוע וזה ברור:

(שם) **ב"ד** דברי' מקולי ב"ש כו'. עמדתי לספר כל בני קולי ב"ש וחומרי ב"ה דהכי פ"ד דעדיות ומלאתי שהם כ"ט אך הא דהני ב"ש מתירין הצרות לאחי' וב"ה אוסרין תנינו ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין נמיגמו ב"ש מכשירין וב"ה פוסלין הני הלתא הדא ניהו דחד טעמא היא בכו והסרין הרי וכדאמרי' דפליגי נמי בהא דאין האיש מדיר את בנו בנזיר הרי כ"ד וכן נראה התם בעדיות פ"ה דר' יהודה ורבי יוסי ורבי ישמעאל פליגי אמ"ד פ"ד דאיהו סובר הנך הן ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ולא יותר וכ"כ הרהב"ד. וסתם מתני' ר"מ אלא רבי יוחנן פליג וקאמר משמיה דר"מ כ"ד הן:

(שם) **הכל** מודין שאם יבוא כו'. עיין בקונטרס. וליסני' קמא קשיא לי דפליג אבבלי דפרקין דמפורש התם דריב"י סובר עד שיגיע עונת נדרים ורבי סובר עד שיביא שתי שערות. ועוד ברייתא דמייתי בסמוך מעשה דרהב"א מפורש שבדקו אם הביא שתי שערות. ואף דבבבלי מייתי בכך מעשה שבדקו אם הגיע לעונת נדרים הא ודאי ל"ק דהסיא אליבא דריב"י שנוי' והך דהכא אליבא דרבי וכן מפורש שם בבבלי. וליסנא בתרא נמי קשיא דנ"ל לריב"י עונת נדרים מפסקת נזירות אביו ולהבבלי נ"ל דאינה מפסקת וכמ"ש תוס' שם אליבא דר"ת מיהו לפירש"י ניחא ע"ש וכ"כ עיקר. והרב במ"ל הפס לדעת תו' עיקר. וסוגיין מורה בהיפך. אך קשה לי אס"ד דלד"ה אינו יכול להדירו משהגיע לעונת נדרים א"כ הא דקאמר בסמוך שהביאו לר"ת לבודקו אם הביא שתי שערות הא כבר חל עליו הנזירות שהרי הר' קודם שהגיע לעונת נדרים וי"ל שרלו לבדקו אם הביא ב' שערות כדי שיפסוק נזירות אביו דהא לרבי אינו יכול להדירו אלא עד שיביא ב' שערות ור"ת קיבל על עצמו הנזירות עד סוף הזמן שקבע אביו. ומ"ש בגליון בפי' מכפר א"כ:

(שם) **מיחה** או שמיחו קרוביו בכל הלשונות כמי שמיחו. הרמב"ם השמיט דין זה. ולא ידעתי למה דודאי י"ל דבעינן שימחה בפירוש מסברא י"ל כן דהא לא מלינו בכל התורה שיהא כח לקרובים בכגון זה ולמה נוסיף לומר דאפילו ברמיזה הוי מחאה והא דאמרינן בקידושין דף יח ע"א ומפדין את האמה בעל כרחי' דאב משום פגם משפחה. הרי מפורש ברמב"ם פ"ד מה' עבדים דכופין את האב לפדות אבל לא בני משפחה ודלא כמ"ש התוס' ע"ש. גם לא ביאר דספק הוא אי בעינן דוקא פסולי עדות או לא. ומסברא יש לומר דבעינן פסולי עדות דוקא. גם שדה אחוזה הנגאלת בקרובים לא מלאתי מבואר מי הן הקרובים שגואלים אותה. ונראה מדכתיב גבי הנמכר לעכו"ם או דודו או בן דודו יגאלנו משמע דוקא דודו שהוא לאביו בשר או בן דודו שהוא שני בשני והיינו פסול עדות הוא בכלל הגאולה אבל רחוק מזה כגון שני בשלישי לא דזה לאו קרוב מקרי. והא דכתיב גביה או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו משמע אפי' רחוק יותר מבן דודו ככר פי' אונקלוס בתרגומו או מקרוב בשרי' מזרעיתיה. נמצא שזה קרוב מכולן כדאמרי' בבבלי ב"ב דף ק"י ע"ב דבן קרוב יותר מבת ע"ש. ורש"י פי' בקידושין דף כא ע"א בד"ה לקרוב קרוב קודם דגבי שדה אחוזה כתיב ובא גואלו הקרוב אליו ולא פירש הקרוב קרוב קודם כי הכא דפרים דודו בריבא ואם אין לו דוד בן דודו ואי לאו משאר בשרו ע"כ. וקשה הא מדברי אונקלוס שמעינן בהיפך דמקרא זה לא נאמר על סדר הקורבה והרחוק יותר מבן דודו אינו בכלל גאולה הקרובים. ואי קשיא בעבד עברי הנמכר לעכו"ם גופיה מנ"ל דקרוב קרוב קודם יש לומר מיגאלנו יתירא קדריש דהלחא יגאלנו כתיב גבי עבד עברי הנמכר לעכו"ם חד ללמד קרוב קרוב קודם וחד ללמד לבתי חצרים ושדה אחוזה דקרוב קודם וחד ללמד יגאלנו לזה ולא לאחר. והו' בקידושין שם ע"ב כתבו ושלשה יגאלנו אתי חד לגופיה וחד לבתי חצרים כו' ע"ש ולענ"ד קשה הא לגופיה לא לריך קרא דה"מ למכתב אחרי נמכר גאולה תהיה לו מאחד מאחיו או מדודו או מבן דודו או משאר בשר וגו' אלא כולן לדרשא נאמרו וכמ"ש. וע"ק טפי ה"ל לרש"י לדייק דקרוב קרוב קודם מדכתיב התלה אחיו והדר כתיב דודו וגו'. וכת"כ פ' בהר הגיא מנין שאחיו מאביו קודם לאחיו מאמו שנאמר אחד מאחיו יגאלנו דודו זה אחי אביו בן דודו זה בן אחי אביו או משאר בשרו ממשפחתו מלמד שהקרוב קודם. ונראה דלא פליג התרגום אדרשא מדמפרש משאר בשרו היינו זרעא קשיא ליה ממשפחתו למה לי אלא ללמד קרוב קרוב קודם. ויתא בזה קושית הלח"מ הלכות עבדים פ"ב הלכה ה' וז"ל ויש לתמוה שלא הזכיר דין זה קרוב קרוב קודם בשדה אחוזה ובתי חצרים דהתם ודאי לריך לאודועי' דלא מפרש ביה קרא ע"ש. דהשתא גם בעבד עברי נמי לא מפרש ביה קרא דקרוב קרוב קודם. היולא מזה שמיחוי הקרובים בנזיר ובגאולת קרובים בעינן דוקא פסולי עדות. ושמעינן מינה נמי דקרובי האם פסולים לעדות מדאורייתא דאינו ממעט קרובי האם לגמרי אלא דאחיו מן האב קודם לאחיו מן האם. אך המיהא לי אחרי שסופינו לרבית הקרוב קרוב קודם מדכתיב משאר בשרו ממשפחתו א"כ ל"ל קרא שאחיו מן האב קודם לאחיו מן האם דודאי אחיו מן האב הוא קרוב יותר שכן קם תחתיו ליורשו. דהא מהאי טעמא ס"ד דבבלי ב"ב דף קח ע"ב דאח קרוב יותר מן הבן אבל באחי האם לא שייך למימר הכי וכ"מ בבבלי שם דף קי ע"ב. וע"ק בת"כ הגיא בשדה אחוזה ובא גואלו הקרוב אליו מלמד שהקרוב קודם וכ' בק"א מלמד שהקרוב יותר קודם לגאולה. וגבי הנמכר לעכו"ם תניא בת"כ מה ת"ל יגאלנו יגאלנו יגאלנו ג' פעמים לרבות כל הגאולות שיהו כסדר הזה. וכתב בק"א היינו לרבות שדה אחוזה ובתי חצרים ואין לאוקי דקאי על גאולת קרובים עצמן דהא כתיב בשדה אחוזה בהדיא ובא גואלו הקרוב אליו ובבתי חצרים כתיב על שדה הארץ אלא כסדר הזה לענין קרוב קרוב קודם הוא דלא כתיב בשדה אחוזה ע"ש. ואי אפשר לקיים פי' זה בת"כ דהא גם בשדה אחוזה כתיב הקרוב ללמד דקרוב קרוב קודם ולא לריך יגאלנו לרבות שדה אחוזה ובתי חצרים בקרוב קרוב קודם. וע"כ לומר דת"כ מוקי ריבויא דיגאלנו לבתי ערי חומה ועבד עברי. מיהו הבבלי בקידושין שם ודאי דפליג אה"כ ומוקי קרא דוקא לשדה אחוזה ובתי חצרים כמפורש שם. אך גם על הבבלי יש לתמוה נ"ל יגאלנו הא כתיב הקרוב אליו דמשמע הקרוב קרוב קודם כמפורש בבבלי ב"ב דף קי ע"ב וצ"ע:

(שם) **מהו** שהחול עליו כו'. עיין בקונטרס. וקשה דילמא ה"ק הני אינייורוהו לקבל עלי אלא נזירות אחת או בשביל אבא או בשביל עצמי ולעולם אינו חל על אלא נזירות אחת. ועיין בבבלי ברש"י לכך נ"ל דהכי קמיבעיא ליה הדירו אביו חמשה עשר יום קודם הבאת שתי שערות והדיר עצמו חמשה עשר יום אחר הבאת שתי שערות ופשיט ממעשה דר"ת אם"ד דאין מלטרפין הא לריכין לבודקו כדי שנדע אם כל הימים שנוהג בשה נזירות קודם הבאה או לאחר הבאה דאי הייתי כי מילעי לריך לנהוג שלשים יום מתחם. וא"ל א"כ מאי מהניא הבדיקה הינח אם הביא שתי שערות מיד ידעינן דגדול אלא אי לא מלא לא ידעינן וי"ל כיון דבדיק ביומא דמשלים ה"ל בדיקה ומחזקינן בקטן עד שיודע שיביא שתי שערה ועיין יבמות ס"פ האשה רבה פירוש' ובבלי:

(שם) **מליקת** העוף שלו מהו שתיאכל. נראה דסובר ריב"א הא דמדיר בנו בנזיר לא הלכה הוא אלא מטעם חינוך לכך מיבעיא ליה אמליקתו דקרבנו אינו אלא מדרבנן וכ"ה בבבלי. ומסוגיין נראה דגי' ר"ח עיקר דבב"ל אמר משום ריב"א. מיהו הלשון משמע קצת דאמור' הוי. ולפום סוגיין משמע דס"ל לריב"א חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא. וקשה למה לא קשיא ליה קרבנות טהרה היך מביאין הא הוו ספק חולין שנשחטו בעזרה ובמתני' מפורש דהאב מביא קרבנותיו כדתנן בהשתא התנו' וי"ל כ"ה דה"מ למפרך הכי אלא עדיפא ליה למפרך מיניה וביה. כ' הרא"ם פ' ג"ה וכן ר' יוחנן בנזיר גבי האיש מדיר את בנו בנזיר סובר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ע"כ. ואין אני רואה לזה שום הוכחה בגמרא ודאי דלר"ל מוכרחין אנו לומר דסובר חשב"ע לאו דאורייתא אבל לר' יוחנן אין הכרח. ול"כ ראייה ממכלהין בבלי דף ח' דחזקיה ור' יוחנן סברי דלר"י חשב"ג דאורייתא דאמרי' התם ר' יהודה מתיר בספק נזירות בדבר שבספיקו אמור מודאי. ופי' רש"י והו' שם דטעמו כיון דאין לו הקנה דמספק אסור להביא קרבנותיו דה"ל חולין בעזרה וכ"כ המפרשים נדרים דף יט. וכן אמר רבא התם. והא דאמר רב אשי נדרים שם הסיא רבי יהודה שאמר משום ר"ע היא ע"ש א"כ אין משם ראיה י"ל סתמא דבבלי פ"ה משמע דליתא לדרב אשי וע"ש בתו' אלא כו'. ועוד לפמ"ש הר"ן שם בנדרים לא אמר רב אשי אלא בנזיר במשון אבל באידך מודה דסובר רבי יהודה דספק נזירות להקל. ועוד הא סתמא תנן במס' טהרות ספק נזירות להקל והיינו מטעם דאין לו הקנה דאי אפשר להביא חולין בעזרה. וכ"ה ר"י סובר חולין שנשחטו בעזרה דרבנן אסור לכך אינו יכול להביא קרבן. דהא בסוגיין בבבלי מפורש דריב"י סובר חשב"ע דרבנן ואפ"ה סובר כדי לקיים מלות חינוך דרבנן דאינן הך איסורא דחשב"ע ומביאין קרבנו ואוכלין אותו. מיהו לזה י"ל דוקא הכא הוא דשרי דהם אמרו והם אמרו אינהו אסרו חשב"ע והם התירוהו גבי חינוך הבל בספק נזירות אמרי' לא מעייל נפשיה לספיקא אפילו לעבור אאיסורא דרבנן וא"ל א"כ הקילו חכמים מדאורייתא דמדאורייתא הוה נזיר ומכת גזירת חכמים אינו נזיר דאין זה קולא חכמים אלא לאחר הקנתם אמרי' מסתמא לא קיבל על עצמו נזירות. אך דוחק לומר כן דהעמידו דבריהם במקום מלוה וטפי יש לנו לומר דבחב"ג התירו חכמים כי היכי דמלינו שהתירו משום מלות חינוך. וכ"כ המ"ל ה"ג פ"ג הלכה יח בד"ב תו תנן התם כו' למ"ד הקפת כל הראש דרבנן בדבר דליכא הקנאה לא גזרו רבנן ע"ש. לכך נ"ל קסברו חזקיה ור' יוחנן ורבא לרבי יהודה חשב"ע דאורייתא ופליגי אדר' אבהו בבבלי פסחים דף כג ע"ב. והיינו דקאמר התם ב"ק דף עג לימא קסבר ר' יוחנן חשב"ע לאו דאורייתא. ר"ל א"כ קשיא דידי' אדידי'. ועיין בלח"מ פ"ב מה' שחיטה. ובס' ע"י קידושין דף נח ועמש"ל פ"א ה"א:

(דף כ ע"א) **וישמחן** נהס בטות. עיין בקונטרס. בבבלי יומא פ"ח דף סט משמע דהך דרשא אינה אסמכתא. דגרסי' התם תני משמיה דר' יהושע בן קרחה אל תקרי שטוה אלא שהוט מגלה שירד להם לישראל עם המן דבר הטעון שחיטה א"ל ר' יוסי וכי מכאן אתה למד שעון שחיטה והלא כבר נאמר וימטר עליהם כעפר שאר כחול ימים עוף כנף ותניא ר' אומר וזבחת כאשר צויתך מלמד שנלטווה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה כו'. לפום ריהטא קשיא נ"ל לר' יוסי להוויי קרא דוימטר וגו' הא בקרא מפורש דידו להם שלוי' וכיון דמר' שמעינן דעופות לריכין שחיטה ממילא אין לריכין לדרשא דב"ק וי"ל דמקרא ה"א דשלוים היו מין חגבים שאינן טעונין שחיטה אבל מקרא דוימטר שמעינן דשלוים היינו מין עוף וקשיא ליה שפיר. הא מיהת שמעינן דדרשא גמורה היא דאי אסמכתא היא לא שייך לאפרך קרא נ"ל ועוד אי אסמכתא היא איכא למימר דדרים מהורה משה ואינו לריך למידק מכתובים דשליו מין עוף הוא. אבל אי דרשה גמורה היא קשיא ליה שפיר לדבריך הלכתא נ"ל:

(דף יט ע"ב במתני') **ואין** האשה מגלחת כו'. עיין בקונטרס. וכ"כ הרמב"ם בפי' ובחיבורו. וק"ק ודאי אין כקבלה שאין האשה מגלחת כו' דהסברא אין אדם מגלח על נזירות אביו אלא דקבלה היא האיש מגלח על נזירות אביו והאשה באיסורה קיימא כן משמע בבבלי בסוגין וי"ל דס"ק הלכה זו מדברי קבלה שמעינן מדקאמר איש מגלח כו' ולא קאמר יורש מגלח אלא למעט האשה ודוחק:

(דף כ ע"א) **עד** כדון בשוין כו'. משמע כל שאינן שוין בכל לד מיבעיא. ומדברי הרמב"ם פ"ח נראה דכל ששוין בנזירות טהרה או טומאה שוין הן. ודייק ליה מבבלי דקאמר אביו נזיר עולם והוא נזיר סתם מאי סתם נזירות גמירין או דלמא ל"ס ואת"ל הכא אידי

ופדי

ואידי נזירות טהרה בעי רב אשי אביו נזיר טמא כו'. ופסיק כאת"ל כדרכו. מ"מ עדיין יש להסתפק דוקא נזירות עולם וסתם נזירות שוין דשניהם מביאין קרבנותיהם לשלשים יום אבל בשאר נזירות יש לאיבעיא כדבעי הש"ס בסוגיין:

(שם) **אשכחית** אמר לא דו כו'. כאן מבורש כפירש"י בבבלי בסוגיין. ודלא כמ"ש הר' והרמב"ם דמפרשין דרבנן מודו לר' יוסי. ואני תמה מהרמב"ם ז"ל דדחה דברי פירש' בלי טעם דודאי איכא למסמך עפי אמה שמפורש בירושלמי מלסמוך אגירסא מסופקת בבבלי. ועוד דגרסי' הבלי בסוגיין בעי רבא היו לו שני בנים נזירים כו'. לשון זה משמע שכבר היו נזירים בחיי אביהם ואפ"ה כשקבלו עליהם נזירות לאחר מיתת אביהן לא פליגי ה"ל למיבעי בכה"ג אלא ודאי אין אחד מודה להבירו לכך נקט בעייתו אליבא דרבנן וצ"ע:

הדרן עלך פרק מי שאמר בתרא

פ"ה (שם) **בש"א**. הר"י בא לומר חולין כו'. עיין בקונטרס. וכ"כ הר"ש בתרומות פ"ג. וא"ת טעמא דב"ש אתי לאשמועינן וי"ל גם לב"ה נפקא מיניה לר' ירמיה יודו ב"ה במתכוין להקדיש דהוי הקדש ולר' יוסי אפי' במתכוין להקדיש פליגי ב"ה:

(שם) **ע"ד** דר' יוסי כו'. וקשה ה"כ הא דתנן לא אמר כלום אין פירושו שוה דלב"ש הכוונה דהקדש ראשון קיים ולב"ה פי' שאין כאן הקדש כלום וי"ל מ"מ לדברי הכל אין אמירתו כלום. והר"ש פי' דהכא שאני שכיון להקדיש הראשון אלא שהיה סובר שהשחור יצא ראשון. וסיים הרא"ש מבא"ב הכא גבי עולה ואמר שלמים לא כיון לשלמים מעולם הלכך אף לב"ש לא אמר כלום ע"כ. ועדיין הדבר דחוק הא מיהת גם גבי שור שחור לא הוציא מפיו מה שהיה בלבו וי"ל הכא מ"מ בשעת הקדש כיוון גם לזה שהיה בלבו וטעה בזה שסבר אף אם לא יצא השחור מ"מ יהיה שור היוצא ראשון קודש אבל התם בתרומות בשעת האמירה לא כיון כלל לשלמים ויותר מרווח סוגיין אם נאמר לב"ש השחור קדש דאמרי' כוונתו היה שור שחור שבעדרו שיצא ראשון מכל השחורים יהיה הקדש אלא שטעה בדיבורו ולא פירש כל הצורך וכ"כ תוס' דף לג בד"ה והא הקדש כו' וכ"מ לקמן פ"ה ה"ב:

(שם) **בשפתים** ולא בלב. כ' הר"ש תרומות פ"ג ובעינן פיו ולבו שוין דכתיב מוצא שפתיך וכתיב לבטא בשפתים וכתיב כל נדיב לב בעינן גומר בלבו ומבטא בשפתיו ודוקא כשבשפתיו ולבו מכחשין זה את זה אבל לא מכחשי זה את זה מהני בתרומה וקדשים כדדרשינן פרק שבועות שתים שאני גומר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו ע"כ. ואני תמה מדבריו הלא דהא מבואר בש"ס והו' שם דבהולין בעינן שיגמור בלבו ויוציא בפיו את שהם ואין צריך לפרש את חיטין דכל שאין השפה מכחישו הוי נדר ולנדבה בגמר לבו סגי אפי' לא הוציא בפיו שום דבר. ונראה שיש חסרון בדברי הר"ש וכצ"ל ודוקא כשבשפתיו ולבו מכחישין זא"ז לאו כלום כגון בגמר להוציא פת חיטין והוציא פת שעורים אבל לא מכחשי זא"ז כגון שהוציא פת סתם מהני ובתרומה וקדשים אפילו לא הוציא כלום בפיו אם גמר בלבו מהני כדדרשי' פ' שבועות שתים שאני התם דכתיב כל נדיב לב. והרא"ש כתב הגומר בלב להקדיש דבר לגביה חייב אע"פ שלא הוציא בשפתיו אבל אם אין הדבר נגמר בלבו רק מחשבה בעלמא בעינן דוקא בשפתים ולא בלב ע"כ ודא ברותא היא לא שמענו חילוק זה מעולם וכמדומה שנשגג בדברי הר"ש הנזכרים ולא עיין יפה בשבועות שם:

(שם) **ת"ל** לבטא. כ' הרא"ש מדלא כתיב בשפתים לבטא שמע לה ע"כ. ואין אני רואה בזה שום משמעות. גם הו' בשבועות שם כ' דאין שום יתור או שינוי בהן קרא. ובבבלי הגי' ת"ל לכל אשר יבטא האדם. ונראה דמלכל דריש אפילו לא הוציא מפיו אלא פת סתם סגי. והא דכתיב לבטא בשפתים היינו שלא יכחיש בפיו מה שבלבו ולהכי איצטרך נמי מוצא שפתיך. ועמ"ש בחידושינו שם. ובברייתא דמייתי בסמוך בשבועות הומר מוצא וכו' קשה מאי קאמר הרי כמוצא שפתיו אמור הא מעולם לא נסתפק במוצא שפתיו מהני. ולשון הבבלי מתוקן. מוצא שפתיך שמור ועשית אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב. ופירושו כמו שכתבתי דמוצא שפתיך איצטריך שלא יכחיש מוצא שפתיו למה שבלבו. וכ"כ הרמב"ם פי"ד מה' מעה"ק. וא"ת אי לאו קרא כל נדיב לב ה"א מוצא שפתיך האמור אפי' היה בלבו לומר חולין ואמר עולה וכדאמר רבי ירמיה אליבא דב"ש וי"ל סבר הך תנא דסברא הוא דלא מהני דמיא לאנוס:

(שם ע"ב) **מה** פליגא במכנס פרוטרוט. כ' הרמב"ם פ"ג מה' שקלים הלוקח מעות בידו ואמר אלו לשקלים או שהיה מלקט מעט מעט או פרוטה ובשהתחיל ללקט אמר הריני מלקט מעות לשקלי אפילו לקט הרבה נותן שקל והשאר חולין שמותר השקלים חולין וכ' הכ"מ ופסק כר' ביבי דמהני' מסייעא ליה ע"כ. וקשה הא ר' יוסי מהרן למהני' שפיר ד היא כב"ש. ור' יוסי הוא מאחרי' דגמרא טפי מר' ביבי גם בפי' המשנה כ' הרמב"ם בהומר אלו הכל מודים שמותרן נדבה ולא פליגי אלא במכנס. וכן פי' אהא דתנן מותר שקלים חולין זהו דעת ב"ה על הפ.ים שזכרנו ע"ש וכ"פ הר"ב. והאפשר שבחיבורו חזר בו וסובר כיון דר' חזקיה ור' ביבי פליגי לר' יוסי וה"ל הרי במקום אחד פסק כוותייהו ועמ"ש בסמוך. כ' הרמב"ם פ"ה מה' פסולי המוקדשין הלוקח מעות בידו או שהי' מלקט ואמר אלו לביאת מהם חטאתי המותר חולין. וכ' הכ"מ בירושלמי חילק גבי שקלים בין מכנים פרוטרוט ובין האומר אלו לשקלי ורבינו השוה אותם לענין שאביא מהם חטאת וצ"ע מהיכא יליף לה. וכ' הלח"מ טעמו דפסק פ"ד מה' שקלים כר' ביבי דאמר במכנס פליגי ובאומר אלו שוין שמותרן נדבה וכיון דריפא דמתני' במכנס סיפא שאביא מהן חטאתי נמי בכה"ג ועל דא קאמר שהמותר נדבה כ"ש באומר אלו שמותר נדבה דהא לרבי ביבי טפי אית לן למימר המותר נדבה בלוקח מעות בידו משמלקט ע"כ. והימא הא רבי ביבי קאמר באומר אלו לד"ה חולין ועוד הרי הרמב"ם פ"ג מה' שקלים פסק דבאומר אלו הוה חולין וכמ"ש ועוד לדבריו הא במתני' הנך שאביא מהן חטאתי חולין וכר' שע"ס הוא וצ"ל דפסק כרבי ביבי באומר אלו מותרן חולין ובמתני' הנך במכנס שאביא מהן חטאת מותרן חולין כ"ש באומר אלו דהא לרבי ביבי טפי אית לן לומר באומר אלו מותרן חולין מבמכנס. אך קשה לי לפמ"ש בקונטרס אין כאן ק"ו דוקא בשקלים באומר אלו חולין דנראה שדעתו להרבות בשקלו ובחטאת אם רוצה להרבות בחטאתו מותר שאין לו קצבה והאי מותרו נדבה. וצ"ל קושיא זו מעיקרא ליתא דהאומר שאביא מהן חטאתי כאלו פירש דבריו שאינו מפריש אלא כדי הותו קרבן וכ"כ הרא"ב"ד והכ"מ בעצמו שם וזה פשוט וברור:

(שם) **הפריש** שנים סבור שהוא חייב כו'. כתב הרמב"ם פ"ג מה' שקלים המפריש שניים ונמצא שאינו חייב אלא אחד אם בזה אחר זה האחרון לא קדש ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים. וכ' הרא"ב"ד בירושלמי אינו כן אלא האחד חולין לפי שהוא או כמי שסובר שהוא חייב ואינו חייב או כמי שהוא אמר הרי אלו לשקלי דלב"ה מותרן חולין ע"כ. וצ"ל שגירס' הרמב"ם כגי' שבשקלים וכמ"ש בקונטרס. וגי' הרא"ב"ד היא הגי' שלפנינו וה"פ אותו השני מה את עביד ליה אי כסובר שהוא חייב ואינו חייב ולא קדש או כאומר אלו לשקלי ויפול לנדבה כדא"ר יוסי לעיל באומר אלו לד"ה נדבה וה"נ בחטאת הפריש חטאה שתים כו' אותה השני' מה את עביד לה כסבור שהוא חייב ואינו חייב ולא קדשה או כאומר אלו לחטאתי דהנך שוין שמותריהן נדבה. והשתא לדידן דקיי"ל כר' ביבי בשקלים אין ספק שהשני חולין דאפי' אי הוה כאומר אלו נמי מותר חולין מיהו בחטאת מיבעיא ליה. וכ"כ מדברי המגדל עוז דגי' הרמב"ם והרא"ב"ד חלוקים ע"ש. ולכך לא השיג אמ"ש הרמב"ם פ"ה מה' פסה"מ המפריש שתים וסבור שהייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת יביא אחת והשאר לנדבה. דגם לגי' הרא"ב"ד ניחא דמספיקא אזלינן לחומרא ונופל לנדבה. וא"ת לגי' הרמב"ם כמ"ש וכ"כ הכ"מ והלה"מ שם אמאי קאמר והשאר לנדבה הל"ל והשניי' תרעה כבר תי' הכ"מ דקאי אדמי שתים ואם הפריש שתים רועה ודמיו יפלו לנדבה. גם הא דכ' בה' שקלים ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים פירשתי שקלים פ"ב ה"ג בהו' שכוונתו השני חולין כדין מותר שקלים וכ"כ הלח"מ ה' פה"מ ע"ש. לפ"ז ליתא להשגת הרא"ב"ד. ונראה שהר"א פירש מדלא כ' הרמב"ם והשני חולין או מילא כ' שהם והשני לא קדש ש"מ דס"ל שדינו כמותר השקלים שעושין מהן רקועי זהב צפוי לבית קדשי הקדשים כדתנן פ"ד דשקלים. והיינו מוכרח דקמ"ל שבידו להביא איזה מהן שירצה דלענין זה אל הסקדש על שניהם והיינו דאיכא בין הפרישן בבת אחת או בזה אחר זה. ולפמ"ש מתבאר שלא היה בגי' הרמב"ם הא דמסיים בשקלים כהיך אתה אומר אלו לנדבה דא"כ לא איפשיטא בעיין א"נ הכי מפרש לה וה"ק בחטאה במפריש דמי הוה כאומר אלו שהמותר לנדבה והכא היך אומר דה"ל כאומר אלו דהא באלו לד"ה חולין וכר' ביבי. והיינו טעמו דפסק כר' ביבי ועמ"ש בסמוך. והרא"ש בפי' למס' שקלים כ' בזה דברים מעורבבים ע"ש:

(דף כא ע"א) **במרחשת** והביא במחבת. עיין בקונטרס. וכ"פ רבי' והיינו כדקאמר ר"ז בסמוך. וקשה ובשיל' איך היתה דעתו וי"ל באומר שיודע בשעת הנדבה ידע שנדר להביא במרחשת אבל נשכח ממנו אי הקריבה לפטור נדרו וחזר ממה שאמר ההלה להביאה במרחשת או נדבה אחרת ומספיקא אסרינן לה ואמרינן מה שהביא הביא. אך קשה איך היא נאכלת מספק וי"ל ממה נפשך נאכלת אי חזר בו הרי יצא ידי נדרו כדאמר ר' יוסי ואי לא חזר בו הרי נדבה אחרת היא וא"ת איך מביא שניי' לצאת ידי נדרו מספק שמא מביא חולין לעזרה וי"ל דמייתי ומתנה כדאמרי' מנחות דף ק"ו. אך קשה מאי מהני הזרתו עד כאן לא פליגי

ב"ה ואמרי יכול לחזור בו היינו בשחזר תוך כדי דיבור אבל לאחר כ"ד לאו כלום הוא. וכ"ש דקשה לדעת הרמב"ם דאמר בהקדש תכ"ד לאו כדיבור דמי ועמש"ל פ"ד ה"א ודוחק לומר שהביאה תוך כדי דיבור במחבת:

(שם) **סברין** מימר אפי' ימים טובים קובעין. וקשה מ"ש ימים טובים משאר ימות השנה אם אמר להקריב ביום זה נימא נמי דקובע ועוד למ"ד אין נדרים ונדבות קרבין בי"ט א"כ ודאי דאין י"ט קובעין:

(שם) **אפי'** כלים קובעין. וקשה מנ"ל דכלים קובעין והא לא דמיא קדושת כלים לקדושת פה כלל דהא פה ודאי עדיף מכלי דאין כלי מקדש אלא דבר דשייך בו כדתנן פ' המזבח מקדש אין כלי שרת מקדשות את היבש ואלו קדושת הפה שייך בכל דבר ועוד הא א"ר יוחנן אין כלי שרת מקדשין אלא לדעת כמפורש בבבלי מנחות דף ז'. והא דהר"פ פ' התודה אף לר' יוחנן כלי שרת מקדשין שלא לדעת היינו דוקא בכה"ג שאפה תודה על שמנים חלות אמרינן מתחמה לא כיון אלא לארבעים כי היכי דליקדשו כלי ואין כלי שרת מקדשים אלא הראוי להם וע"ש בהתודה ברש"י ובדף ז' בתוס':

(שם) **לשוגג** בלא תעשה כו'. עיין בקונט'. והכי מוכח כל הסוגיא דהכא פליגי חזקיה ור"י דלחזקיה עשה שוגג כמזיד בתמורה לענין מלקות דאפי' בשוגג לקי משא"כ בקדשים ולר"י עשה שוגג כמזיד בתמורה דאפי' המיר בשוגג קדשה משא"כ בקדשים אבל לענין מלקות אף בתמורה לא עשה שוגג כמזיד דלא מיתו מלקות בשוגג. ותו' כתבו המורה דף יז בד"ה גבי תמורה לקי כו'. ואיה ספרי' דגרסי גבי תמורה קדיש כו' ולגי' הראשונה אפי' בשוגג לקי דגזירת הכתוב הוא יהיה קדש ורבי' ברוך ור"ש משנץ פליגי בה אם יש מלקות בשוגג ע"כ. ואני הומר לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא חזקיה ור"י פליגי בפלוגתייהו דר"ב ור"ש. והגירסא בש"ס בדברי חזקיה המורה לקי כו' ובדר"י תמורה קדיש כו' ואין אנו צריכין להגהת ר"ב ור"ש אלא הגירסאות הישנות נכונות. כ' הרמב"ם פ"א מה' תמורה ה' המימר בזדון או בהמיר בשוגג ה"ז התמורה ולוקה כיצד המתכוין לומר המורת עולה ואמר תמורת שלמים לוקה אבל אם דימה שמותר להמיר והמיר או שאמר הכנס לבית ואמור מדעתי והמיר שלא מדעתו ה"ז תמורה ואינו לוקה. וכ' הרא"ב"ד בפי' אמרו בגמרא כסבור שמותר להמיר והמיר גבי המורה לקי ובקדשים לא לקי. וכ' הכ"מ דעת הרמב"ם כמתכוין לומר עולה ואמר שלמים לוקה משום דכיון להמיר אבל כסבור מותר להמיר אינו לוקה דהוי כאנוס ובהא פליגי ר"י ור"ל עלה דחזקי' וכן בההיא דר"ש כו' ויש להמוה למה השמיט ההיא דר' יוחנן באומר תלא זו והכנס זו ע"ש ובלח"מ שם. ודברי הכ"מ המוהים דמאי דוחקי' דחזקי' לומר בכסבור מותר להמיר לקי הא אנוס הוא ונהי דבשגג ליכא בגג גמור לוקה אפי' אינו מתכוין להקדש כלל כגון שבא לומר חולין ואמר עולה ושייך שפיר פלוגתייהו וכ"ל דבעינן דוקא מכוין להקדיש שום דבר כגון שלמים ואמר עולה או שור שחור שיצא מביתו ראשון כו'. וכדאמרינן בסוגיין ר' יוחנן כר' ירמיה. ועוד איך אפשר לומר דר"י סובר כסבור מותר אנוס הא מפורש בש"ס המורה באומר תלא זו והכנס זו כי' א"ר יוחנן גבי המורה לקי וה כו באומר מותר כמפורש ברש"י שם והכ"מ מניחו. וז"ק דרש"י פי' בד"ה גבי קדשים אם בעל מום הוא למזבח לא לקי דהא הקדש בטעות אינו הקדש. ש"מ כל דקדים מילקא נמי לקי ובפ"א מה' איסורי מזבח כ' הרמב"ם דאם דימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח קדוש ואינו לוקה. וע"ק שתמה למה השמיט הא דר"י ונהפוך הוא שהרי כתב הא דר"י אלא שכתב בהיפך באומר מותר דאינו לוקה ור"י הומר דלקי. ונראה דגי' הרמב"ם בש גירסתינו שכתבתי לעיל דחזקיה הוא דאמר בשוגג בהמירה לקי ור"י אמר בשוגג אינו לוקה אף בתמורה אלא דהמימר בשוגג קדש אבל לא בקדשים. וקשיא איך קאמר רבי יוחנן באומר מותר דלקי בתמורה דהא ודאי גרע משוגג. וע"ק ליכא דקאר"י באומר תלא זו והכנס זו (דליירי בתמורה) גבי קדשים באומר קדשי' שנפלו בהן מום נאכלין בלא פדיון לא לקי גבי המורה (אם אומר תלא זו והכנס זו) לקי וכמה דחוק פי' זה לכל מעיין לכך גרס הרמב"ם באומר תלא זו והכנס זו גבי קדשים באומר קדשים בלא מום נאכלים בפדיון קדש גבי המורה לא לקי. וה"פ האומר על בהמה תמימה תלא זו והכנס בעלת מום זו התחיה גבי קדשי' כגון באומר קדשים תמימים נאכלים בפדיון והא בעלת מום זו קדושה התחיה ותהא פדיונה קדש אע"פ בדימה שזה מותר אפ"ה קדשה אע"פ שאין בפדיון זה ממום גבי המורה אם אמר תלא זו והכנס זו להמורה שדימה כל שאין שניהן שוין מותר להמיר לא לקי דזה אנוס הוא וכ"כ גי' רבינו ברוך דלא היקשי ליה קושית הו' שם בד"ה גבי כו'. וניחא בזה כל הקושיות שהקשו המפרשים לדברי הרמב"ם גם כל מה שהקשיתי למעלה. גם הא דכ' הרמב"ם פ"א מה' איסורי המזבח דין דימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח ה"ז קדושה. אע"פ שלא נזכר דין זה בהלמוד ואין זה דרכו של הרמב"ם לחדש חילוקי דינים שלא נזכרו בש"ס:

(שם) **הקדיש** בכור למזבח כו'. וקשה דגרסי' בערכין דף כט ע"א ורבנן אל תקדים מיבעי' ליה ללאו. ופירש"י שאם מהפיסו לזבח אחר עובר בלאו. וכ"כ הרמב"ם פ"ד מה' תמורה. ומסברא נראה דאין הופס דמים דהא אין פדיון לבכור ולמה יתפוס קדושה לדמי. מיהו י"ל כי היכי דחל עליו הקדש בדק הבית ה"נ חל עליו הקדש לדמי. אך קשה היך נאמר המקדיש לעולה או לשלמים שיחול עליו קדושת דמים גם ליתנא דמתני' פ' בתרא דתמורה משמע הכי דתנן התם אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין מבנין אותן מקדושה לקדושה ומקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן. מדלא תנן שמקדישין אותן לדמי למזבח ש"מ דאין תופסין קדושה לדמי. ועוד ראיה אם"ד אע"ג דלקי תופס קדושה לדמי תיקשי לאביי ריש תמורה דאמר כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. לפ"ז דאע"ג דעובר בלאו אפ"ה אינו קדוש לדמי מאי פריך מר' יוחנן אע"ג דאמר דלא קדיש מ"מ ללו ליכא:

(שם) **אפי'** בתמורה לא קדשה. וקשה הא תנן פ"ב דתמורה הומר בתמורה מבקדשים שהקדושה חל על בעל מום קבוע ואין יוצא לחולין ליגזז וליעבד וקאמר טעמא בגמרא דכתיב לא ימיר רע בטוב וטוב ברע. ורע היינו בעל מום ואם המיר מומר ולוקה. וע"ק אע"ג דאינו קדש מ"מ לקי בתמימה אפילו בשוגג משא"כ בקדשים:

(שם) **ומחובר** הוא למכות. וקשה אמאי לא ילקה וכ"כ הרמב"ם פ"א מה' איסורי מזבח ויליף ליה מהא דתני' בספרי לא הזבח לה' שור או שה אשר יהיה בו מום לרבות בעל גרב כו' וזהו מום עובר הוא ונראה דסובר הש"ס קרא לא אתי אלא לאיסור וכיחה אבל איסור הקדש לא. ודלא כמ"ש הכ"מ שם כיון דחזינן דקפיד קרא הזביחה ה"ה בלאו דאל תקדישו עובר ע"ש. מיהו הרמב"ן מייתי ליסנא דספרא דתניא אשר בו מום אין לי אלא מום קבוע מום עובר מניין ת"ל כל אשר בו מום ובכניסם עובר בכל המשה במות הללו בל תקדישו כו' ע"ש. וכ' שם שכן הוא בבבלי תמורה. מיהו בגי' שלפנינו ליתא בבבלי. ונראה שכן היתה גי' הרמב"ם. דלגי' הרמב"ן קשה מה לו להרמב"ם להביא ראיה לאיסורי בעל מום עובר. מדכתיב לא הזבח וגו'. אך גי' הילקוט היא כגי' הרמב"ן וצ"ל דהירושלמי והבבלי פליגי:

(שם ע"ב) **מניין** בלא תעשה ת"ל להמר. כ' הרמב"ם פ"ה מה' ערכין המקדיש בהמה תמימה לבדק הבית עובר בעשה. וכ' הכ"מ בתמורה אמרינן דעובר נמי בלא תעשה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו. וכ' הלח"מ האי לא תעשה דמפיק מלאמר דהיינו לא תמור אינו אלא אסמכתא ולהכי כשהקשו פ"ק דתמורה והרי המקדיש תמימי' דאמר רחמנא נדבה תעשה אותו אלו קדשי ב"ה לא הזכיר בדבריו כמקשה כלל לא תעשה משום דהוי אסמכתא ע"כ. והימא הרי מפורש בגמרא דתמורה דהמקשה פריך מלא תעשה דמסיי' בה והניח המקדיש תמימי' לבדק הבית אע"פ שהיא בלא תעשה מה שעשה עשוי. וה"ל דגירסא אחרת היתה לו איך ופרש קושית המקשה הא בכל הסוגיא לא פרין הש"ס אלא מדבר שיש בו לאו מכני אבל מאיסור עשה אפי' נאו הכא מכלל עשה לא פריך. ועוד בסוגיין מפורש דלאו גמו' הוא וכמזיד לקי ובשוגג לא לקי. והנכון כמ"ש המ"ל דלית הלכתא כר"י אלא כהכמים דפליגי עלי'. וכן כתבתי מגילה פ"ד ה"ג עד שלא היו ספרי ברב מצויין אצלי. ומסוגיין מבואר דהכמים פליגי עלי' דר"י:

(שם) **ויצקת** עליה שמן כו'. עיין בקונטרס. ובבבלי מנחות דף ע"ה גרסי' ויצקת שמן מנחה לרבות כל המנחות ליציקה יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה ת"ל עליה שמן. וכ"ה בת"כ. וקשה לפי פירושי איצטריך מנחה לגופיה א"כ מנ"ל לרבות כל המנחות ועוד מיעוטא דמנחת מאפה מנ"ל. וכ"ה הא דדרשינן מנחה לרבות כל המנחות לאו ד"ה היא דרבנן פליגי דגרסי' מנחות ס"ח ע"ב רב"א והבאת את המנחה לרבות שאר מנחות ותנא דפליג את"ש יליף ליה מדכתיב מאלה ולא יליף ליה ממנחה. לאו מילתא היא ודאי כ"ע אית ליה מנחה לרבות כל המנחות אלא מנחה דוהבאת את המנחה איצטרך לת"ק ללמד דאפי' שיריי' צריכין הגשה כדאמרי' התם ע"א אלו נאמר והבאת אבר יעשה מאלה הייתי הומר אין לי שטעון הגשה אלא קומץ בלבד מנחה מניין ת"ל מנחה. מנחת חוטא מנין ת"ל את המנחה. וכ"ה בת"כ אלא דגרסי' התם מנין לרבות שאר כל המנחות (פי' מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת חוטא) ת"ל את המנחה. והא דפרט בש"ס מנחת חוטא לסי' בה ודין הוא כו' ע"ש בהו' בד"ה מנחת כו' ולפמ"ש ניחא המיהתם:

(שם) **מודה** ר"י בערב כו'. במתני' דערכין הנן וכן היה רשב"א אף הערב לאשה בכתובתה ומגרשה ידיר הנאה כו'. לפום ריהטא נראה רשב"ג כר"א דאמר צריך להדיר

הנאה

הגאה. מיהו נראה דרשב"ג כר"י והא דאמר וכן היה רשב"ג כו' לאו לענין הדרת הנאה קאמר אלא כמה דר"י אומר דוקא בהקדש הוא דא"נ להדיר הנאה אבל לא בהדיוט. דאס"ד סובר ר"י אפי' בהדיוט ליתני הדיוט דאין שאלה וכ"ש הקדש. דאי להודיעך כחו דר"א ודאי כחא דהיתירא עדיף. והא דאר"שב"ג אף הערב כו' מדקאמר אף אין ראיה דכר"א ס"ל אלא ה"ק אף הערב אפי' אינו קבלן צריך להדיר הנאה דסובר ערב דכתובה משתעבד. ולית הלכתא כוותיה כמפורש בבבלי ב"ב דקע"ד בריתא דהך דהכן רשבג"א בין ערב בין קבלן אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב. דסובר ערב וקבלן שוים וכן היה רשבג"א לענין הדרת הנאה נמי ערב וקבלן שוין. ודלא כמ"ש הנ"י והרי"ט ע"ש. והכ"מ כ' פ"ז מה' ערכין הל' י"ז משום דרשב"ג אתי כר"א דאמר אף משמע דפשיטא ליה בהקדש דחיישינן לקנוני' וקיי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו ע"כ. ותימא הא ערב כ"ש הוא מהקדש דמסברא אין אדם עושה קנוניא גם יש שאלה להקדש א"כ אי כר"א ס"ל לא צריך אף ועוד מאי ראיה מייתי מהא דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו. הא סיים בה ת"ק מערב והיינו ריש' דהך. וה"ה ערב דסיפא ותדע הא מפורש בפ"ק ערכין וב"ב דערב דכתובה לא משתעבד. ודוחק לומר דערב דקאמר רשב"ג היינו קבלן. דהא ערב דתנן ברישא היינו ערב ולא קבלן סיפא נמי וכ"נ מדברי הנ"י שם. וא"ת הא ודאי לית הלכתא כר"י דר"ה דוקא בש"מ אמר אין אדם עושה קנוני' אבל לא בבריא ואי כר"י אפי' בבריא נמי לא י"ל ר"ה לא איירי אלא בשאמר לאחר שהקדיש הלכך דוקא ש"מ אבל בשעה שהקדיש לעולם נאמן ופלוגתא דר"א ור"י בשעה שהקדיש. והכי דייק לשון המשנה בערכין דתנן המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה כו' משמע בהי' גלוי לכל בשעה שהקדיש היה עליו כתובת אשה. והשתא ש"מ לר"ה לא חיישינן לקנוניא אבל בריא לר"א אפי' בשעה שהקדיש אינו נאמן וקאי מיעוטא דר"ה בין בשעה שהקדיש בין לאחר שהקדיש ולר"י קאי מיעוטא דוקא הלאחר שהקדיש אבל בשעה שהקדיש אפי' בריא נמי לא חיישינן לקנוניא. ודלא כמ"ש תו' ערכין דף כג בד"ה ללא כו' ובד"ה בשאלה כו'. וא"ת לדעת המקשה דאף בברי קאר"ה קשיא לר"ה גנובי גנבי למה לך לימא הלכה כר"י י"ל היא גופא קמ"ל פלוגתייהו באדם עושה קנוניא להקדש. מיהו הרמב"ם פ"ז מה"ע מחלק בש"מ בין שאמר בשעה שהקדיש לאחר שהקדיש. ומפרשים דר"ה דוקא בשעה שהקדיש איירי ופסק כוותיה וע"ש בכ"מ ובלח"מ. מיהו דברי הרמב"ם ל"ע שכ' הלכה י"ח וכן אין נאמן לומר אחר שהקדיש מנה לפלוני עלי כו' בד"א בבריא אבל בחולה שהקדיש כל נכסיו ואמר בשעה שהקדיש כו' נאמן ע"כ מדכ' בד"א בבריא שמעינן דריפא וכן אין נאמן לומר אחר שהקדיש כו' בבריא איירי ודוקא לאחר שהקדיש אבל בשעה שהקדיש נאמן א"כ מאי איכא בין בריא לחולה. וכ"נ דעת הראב"ד ודלא כמ"ש הכ"מ ועיין ת"מ סי' רנ"ה בב"ך וצ"ע:

(שם) **מה** אר"י כמתנה כו'. בפוסקים לא הזכירו דין מתנה. וכ"ל טעמייהו דמסיק בש"ס בלוקח דא"נ לידור בהנייה מכדי מידע ידע כל חד וחד איכא עליה כתובה אמאי ניזיל ניזבון אהו דאפסיד אנפשיה. ודוקא לוקח אבל מתנה דלא שייך הך טעמא צריך לידור הך אין ראיה מהא די"ל בלוקח פשיטא ליה דא"נ לידור אבל במתנה מיבעיא ליה. ותדע דהא בסמוך פשיט בבע"ח א"נ להדיר הנאה ובמתנה מיבעיא ליה. ועמ"ש בסמוך:

(דף כב ע"א) **נישמעינה** מן הדא כו'. וקשה איך נפשוט איבעיא דמתנה מבע"ח הא ודאי יש נחלק ביניהם דב"ח איהו דאפסיד אנפשי' משא"כ במתנה וכ"ל דהיינו טעמא דנפק עובדא ככר אחא שאין הטעם משום דיכול לחזור ולגבות אלא משום דאפסיד אנפשיה ויש לייש' בדוחק דה"ק הספתא ב"ח דלא שייך עין יפה א"נ להדיר הנייה כ"ש מתנה מאי קאמרה שאני בע"ח דאפסיד אנפשיה דידע שיש עליו כתובה ה"נ בנתן כמתנה ידעו הנותן והמקבל שיש עליו כתובת אשה ואדעתא דהכי יהיב ליה. ויותר נ"ל דה"ג בעל חוב מאי נשמעינה מן הדא כו'. ועיקר בעיא דמתנה לא איפשיטא ועמ"ש בסמוך:

(שם) **עבדה** לון הכ"ביתין. כ"ב פ"י הגירסא יהזיר ויעבדינון מטלטלין. ופי' הרא"פ מטלטלין דכתובה לא משתעבדי לבעל חוב ע"כ. ולא ידענא מאי מטלטלי דכתובה דקאמר אי מטלטלי בביעבד לכתובתה אמאי לא גבי מינייהו ואי במטלטלי בהכנס' לבוש בגדוניתה ודאי דגבי' מינייהו. אלא ודאי במטלטלי בנעבו לגרכה והיינו תכשיטין דקאמר הכא גם לא דק להגיה הסוגיא על נכון ולא הרגיש בטעותיה:

(שם) **תמן** את אמר תנא כו'. וקשה הא ודאי סהרי אהדדי דהא תנן בהסיפא דמהני' א"ל לב"ה אי אתם מודים בזו כו' וקשיא מרישא ונראה הא דאמרי ב"ה אי אתם מודים כו' נמי קשה אי דמילא סיפא גריבא מנ"ל לב"ה הא ודאי דב"ש אינן מודים בזו אלא פשיטא בסיפא כיתה הלכה פסוקה ביד כל התלמידים וליכא מאן דפליג בה לכן שפיר השיבו ב"ה. לפ"ז ניחא דקושית הב"ם לבתר הסיפא אמאי לא תשו להשיב הא לפום ריהטא נראה דקשיין אהדדי ומתרץ ר' יוסי בר' בון דלא דמיין:

(שם) **כל** עמא מודיי שאין נשאל על תמורהו כו'. וקשה מ"ש שאלה דנקט הא מקרא יהיה קדש שמעינן דהקדש טעות הוי הקדש כמפורש לעיל והא דאין שאלה בתמור' מיניה ילפינן א"כ הל"ל הכל מודי' המורה בטעות הוי המורה וכי פליגי בהקדש והרמב"ם כ' פ"ד מה' נדרים ואין נשאלין על התמורה. וכ' הכ"מ דדייק ליה מגמרא דתמורה ע"ש. ועפי הנ"ל דיליף ליה מהא דערכין דף כג דאמרי' לב"ה הקדש בטעות הוי הקדש הלכך אין בו שאלה:

(שם) **שור** שעומד על האבוס כו'. פשטא דשמעתא משמע דגם לב"ש בעיא ליה מדפשיט מהא דר' יוחנן. וקשה מ"ש מאומר שור שחור שיצא ראשון ויצא לבן דלא הוי הקדש וי"ל שור שחור ויצא לבן גוף הדבר שרצה להקדיש לא יצא ראשון משא"כ הכא אותו השור שרצה לנקדים עליו הנו מדייכים ואין שום שינוי בגוף ההקדש אלא בהנועותיו הלכך הוי הקדש ודוחק:

(שם) **נתכוין** להרום כרי תיטין כו'. וקשה הא מיהא לא גרע מתורם שלא מדעת שאין תרומתו תרומה ומ"ש בקונטרס מדלא הבחין מסתמא היתה כוונתו לכל מה שיהיה קשה א"כ לא הוי בכלל נתכוין להרום תיטין וע"ק אם גם ביום נתכוין לחיטין אין תרומתו תרומה ה"ל לפרש דאיירי בשלא פירש דבריו ואמר לחיטין מתכוין דאי אומר כן אינן תרומה וע"ק אמאי הוי תרומה גמורה הא אם אמר דודאי לא לכך נתכוין פשיטא דאינו תרומה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם דבעינן מחשבה:

(שם) **שחמתית** ומצאה איגרון אפי' ביום לא עשה כלום. וקשה דגרסי' פ"ב דתרומות כל מין תיטים אחד לכן נריכה אפי' בשחמתית על אגרון ומאגרון על שחמתית. ש"מ דמאגרון על שחמתית הוה תרומה וכ"ש בכה"ג שטעה דהוי תרומה וצ"ע:

(שם ע"ב) **אלא** כי נן קיימין בשעתיד לישאל. מסוגיין משמע דלא איירי מהני' בעבר ודאי וב"ש וב"ה אמתני' קאי. ולב"ש סותר הכל דכיון דאמרי שלא אם ליזהר איכא למיחש שמא נטמא וסתר הכל כדאמרי' בסמוך ולא ניתא ליה לאוקמי בעבר ומשום קנס קאמרי ב"ש משעה שנשאל דמתני' איירי בשעה בשוגג שסבור שאין נדרו נדר ואין לקנסו בשביל כך ועיי' לח"מ פ"ד מה"ג. אבל בבבלי בסוגיין משמע דמפרש מהני' דאיירי במי שעבר על נדרו דקאמרי' התם מני מהני' לא ר"י ולא רבנן דתניא מי שנדר ועבר על נזירותו כו' והיינו בריתא דמייתי בסמוך ופריך התם אי רבנן קשיא נזירות מרובה זו היא גי' רש"י ופי' ע"ש הוא תמוה דודאי לר"י אף בנזירות מועטת קנסינן מיהא הלא די"ל דסובר דלא קנסינן ליה ל' יום שלמים אלא כימים שנהג בהן איסור וכן משמע לשון הש"ם דקאמר דיו ל' יום ולפי' במתני' לא קנסינן ליה כלל בין בנזירות מרובה בין בנזירות מועטת א"כ קשיא גם לרבי יוסי נזירות מועטת. ומה שפירש בליגנא בתרא דרבי יוסי מפרש דברי ת"ק דקיימא לן כל בפה אינו אלא לפרש ע"ש. קשה הא פליגי בה אמוראי בבבלי פ"ג דסנהדרין ור' יוחנן אומר אימתי לפרש ובמה להלוק וריב"ל אמר כל מקום שא"כ יהודה במשנתינו אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים. הרי שההנה ג' הנאים דוקא ר' יהודה ולא הנאי אחריני. ודוקא במשנתינו אבל לא בברייתא וכ"כ הו' עירובין. ודוקא כשבא לפרש דברי חכמים אבל לא הנא אחריו וכ"כ בס' יבין שמועה. וכאן הסרי' כל הגלשה דהא בריתא גרסי' דברי ר' יהודה כמפורש בסמוך ובבלי נדרים דף כ'. ומה שכתבו הו' דהמקשה סובר משעה שנדר היינו מקצת הימים שנדר ע"ש. תימא מי דחקו לפרש כן ואין הלשון סובל פי' זה. גם מ"ש דלר' יוסי נזירות מועטה צריך שלשים יום. קשה הא ר' יוסי מיקל מר' יהודה ולפירושם בנזירות מועטת ר' יוסי מחמיר מדר' יהודה גם מדאמר ר' יוסי בד"א כו' משמע מפורש דבנזירות מועטת מודה לר' יהודה. לכך נ"ל דגירסת תוספות עיקר אי רבנן קשיא נזירות מרובה אי רבי יוסי קשיא נזירות מרובה והכי פירושא מהני' משמע אע"פ שעבר על נזירותו אינו סותר כלל אלא לעולם מונה משעה שנדר ול"ק לרבי יוסי נזירות מרובה דמהני' נמי איירי בשנשתיירו ל' יום אבל לרבנן קשיא אפי' מנזירות מרובה וגם לרבי יוסי קשיא נזירות מועטת דמהני' משמע שאינו סותר כלל ומשני לרבי יוסי מהני' דוקא בנזירות מרובה איירי ולרבנן כמשעה שנדר קאמר מתחיל למנות משעה שנשאל:

(שם) **אבל** בנזרו ממועט דיו ל' יום. קשה מאי דיו דקאמר הא נזירות מועטת אינו אלא ל' יום ור' יוסי מהמיר מדר' יהודה לכך נראה דה"ג בד"א בנזירות ממועט אבל בנזירות מרובה דיו ל' יום וכ"ה בבבלי נדרים דף כ':

(שם) **אם** כשגלגל בתגלחת כו'. וקשה דלמא איירי כשגלגל בתגלחת שניה ושלשה פעמים ואפ"ה אין קונסין אותו לר' יוסי אלא ל' יום ולמה יגרע לר' יהודה התגלחת מעתיית היין:

(שם) **בעומד** בתוך ימי נזירותו כו'. וקשה מאי קמ"ל הא אפי' נטמא או גילח לאחר מלאת אינו סותר. וכ"כ הרמב"ם פ"ו מה' נזירות כ"ש שתיית יין איננה סותרת וי"ל ס"ד הא דאין טומאה וגילוח סותרין אחר מלאת היינו דאורייתא אבל מדרבנן סותרין א"כ קמ"ל אפי' שתה ביום מלאת אין קונסין אותו:

(דף כג ע"א) **ואינון** מקבלין מינהון. וא"ת הא לא קיבלו מינהון שהרי השיבו לא כשבט קידשו כו' וי"ל ה"ק למה לא השיבו מיניה והיה דלא דמי למעשר תשיעי ואחד עשר שהקדש דוקא בכוונה והכא לא קדשו אלא שלא בכוונה וכ"כ רש"י ותו'. והא דתני עשירי היה התשובה. לל"ק שפירשתי בקונטרס קשה שאין זה ק"ו הקדש דבעינן דעת לכך בטעות אינו הקדש משא"כ מעשר דלא בעי דעת הלכך בטעות הוי מעשר. ולל"ב קשה שאני עשירי עצמו דלא בעי הקדשו שהרי אילו לא הקדישו העשירי קדש מעצמו. ונראה דהיינו דאמרי בבבלי ולא היא דהקדש בדעתא דמאדי תליא. ולאחר העיון נראה דה"ג עשירין הוו התשובה. וה"פ אף בהיו יכולין להשיב מיניה והיה השיבו ממקום אחר כדי להראות רוב תבונתן. וכ"ה הגירסא בירושלמי פסחים פ"ו ה"ב. וקראתי עליו מאמר חז"ל דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. ותוס' כתבו לא קשה לר"נ למה לא השיבו מיניה והיה די"ל תד מהכי טעמא נקט ע"כ. אף דמשני בסמוך או ייבא כהאי דא"כ נסא כו' מ"מ אין לזה ענין לדברי הבבלי דמשמע דר"נ הניק בקושיא. וכ"נ מדברי הרמב"ם דפסק כרב חסדא. מיהו אין ראיה כל כך מדבריו די"ל כיון דר"א ורבה בר ר"ה פליגי אר"נ פסק כוותייהו:

(שם) **אם** כסבור שיש לו ונמצא שאין לו כו'. וקשה הא הכן ומצאה בנגנבה משמע שבבהמה נגנבה ולא מעות וע"ק מאי מתיב מעשיר והעני שאני התם בבשעה הנדר היה עשיר משא"כ כאן שגם בשעה הנדר היה עני ונראה דה"ק אם בשלא אמר בפירוש שעל בהמות שבביתו נדר אלא שמצא אח"כ בנגנבה בהמותיו הא ודאי דמי' לעשיר והעני ואין סברא שיפקע ממנו נזירותו בשביל כך בלי הזרת חכם ועמ"ש בסמוך:

(שם) **באומר** הריני נזיר על הבהמה שיש לי בתוך הבית כו'. וקשה כיון דתלי נדרו בבהמה א"כ אפי' אם עד שלא נגנבה נזר לא יהא נזיר וי"ל דלא מיקרי' תולה נדרו בדבר אלא בדבר שבגללו נדר אבל הכא אין הפרשת הקרבנות סבה לנדרו א"כ אם משנגנבה נזר אינו נזיר ואפי' בהרת חכם א"ל דהוי נדר בטעות בשעה הנדר בהרי פירש שהוא נודר הואיל ויש לו בהמה בביתו אבל עד שלא נגנבה ה"ז נזיר שבשעת הנדר לא היה שום טעות ומה שנגנבה אח"כ ה"ל נולד. ועל כרחך לומר כן דלא תיקשי מאי פריך בסמוך מעשיר והעני הא ודאי שאותחין בכך שהיה עשיר והעני. דהא זה נולד כמפורש בירושלמי נדרים פ"ט ה"ד ועוני לאו כנולד שהעניות מצויה אלא ודאי דקשיא ליה וכי עשיר והעני תיפקע ממנו נזירותו בלי התרת חכם ומתניתא משמע דא"ל התרת חכם וכ"מ לשון הש"ס דקאמר תיפקע ממנו נזירותו. גם מסתף דקמיבעיה בסמוך הנזירות הנגנבים בלילה ומפרע כו' מוכח דא"ל התרת חכם. דאס"ד ע"י התרה וכי לאחר התרה יהזור לאיסורו הלא כבר נעקר הנדר מעיקרו ואי משום דהתרתה היתה בטעות שלא נדרו בשעה התרעה היה בטעות ורש"י והו' לא פירשו כן אלא מתני' להתיר ע"פ חכם איירי. ומקשי הו' כל פתחי נדרים ליהוי כנולד ומתרצי' שאני נולד שהיה ע"כ. אף שכן הוא בירושלמי נדרים פ"ט ה"א ותהוא לאו כנולד הוא א"ר הילא התהו' מצוי'. מ"מ קשה להירוקם שהרי ידעו שיחרב הבית א"כ שכיח הוא שיחרב בימי נזירותו. מיהו הרמב"ם בפי' המשנה כ' דכולא מתני' איירי בלא התרת חכם ומתוך שטעה והתירו ר"ל שאין בנזירותן ממש וא"נ התרה. והחכמים אמרו מי שנדר קודם שנחרב הבית ה"ז נזיר וצריך התרת חכם לפי שלא הי' נדר בטעות בשעת נדרו והיינו דפריך דא"ל למימר לא הייתם יודעין שהבית עתיד להרוב א"כ היה נדר בטעות בשעת הנדר ומשני כיון שלא היו יודעין באיזה יום הי' אפשר שינהוג נזירת' בעוד שהבית קיים א"כ לא הוי נדר בטעות בשעת הנדר. וכ"כ רפ"ב מה' נזירות מי שנדר בנזיר והלך להביא קרבנותיו שנזר על דעת שיביא' במלאת ימי נזרו (והיינו כדאמרי' בסמוך באומר הריני נזיר על הבהמה שיש לי בתוך הבית) מצאן שנגנבו אם עד שלא נגנבה הבהמה נזר ה"ז נזיר ואם אחר שנגנבה נזר אינו נזיר שזה נזר בטעות ע"כ. הרי דסובר שא"ל התרת חכם בכל נדרי טעות. ונראה שדעתו היכא שהי' נדר טעות בשעת הנדר אף התרת חכם אינו צריך. אבל אי לא היה טעות בשעת הנדר לרבנן אף התרת חכם לא מהני אי פתח לו פתחו מנולד לפי שלא ניחם על שבועתו והיה רוצה שלא יתחדש לו דבר ויעמוד בנדרו. וכ"כ פ"ו מה' שבועות. אבל לר"א דאמר פותחין בנולד מתיר בכה"ג ע"י שאלה לחכם וכ"כ נדרים פ"ט בפי' המשנה. הכל אי ניחם הוא מעצמו מפני הנולד והפכה דעתו מתירין לו וכ"כ פ"ו מה"ש. והא דקאמר בבבלי אמהני' אמר רבה שטפוהו רבנן לר"א ואוקמיה בשיטתייהו. היינו הא דמשמע מר"א דאמר פותחין בנולד שמע וטעה ודאי נולד כהאי שהיה טעות בשעת הנדר פותחין בו וא"ל שאלה אבל הא דפליג ר"א ואמר שפותחין בנולד שלאחר הנדר להתיר ע"י חכם אין הדין כן. וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה ומכאן יתבאר שענין מאמר ר"א פותחין בנולד ר"ל שא"ל הפרה ונתבאר מדבר שבא בנדרים שהוא צריך הפרה לדעת ר"א וכבר באמנו זה לשם. ודבריו תמוהים לפום ריהטא. אך לפמ"ש ניחא שכוונתו לומר רבנן פירשוהו לקבלהו (דר"א לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו) ומאמר דר"א שפותחין בנולד שהיה הטעות בשעת הנדר משום נדר טעות שא"ל הפרה אבל ר"א בעצמו פי' הדבר שצריך הפרה כשפתח לכנודר פתחו מנולד שלאחר הנדר. ומעתה מ"ש הלח"מ פ"ב מה' נזירות שנראה מדברי רמב"ם בפי' המשנה שרבנן לקחו דברי ר"א לעצמן וסברי כמותו דפותחין בנולד כו' וזה מתמיה מאוד שנולד הוי אפי' לאחר שנדר כדאמרי' בנדר מפלוני ונעשה סופר וא"כ נזר עד שלא חרב בה"מ אינו נזיר. ובודאי בחיבורו חזר בו דא"כ מהני כר"א לכך אינו נזיר וכיון דלא קיי"ל כר"א דפותחין בנולד אמאי פסק כמהני' ומ"ש בפי' המשנה צ"ע שדבריו מתמיהין ע"כ. ונ"פוך הוא שדבריו מתמיהין. דודאי לא חזר בו מפירושו. ולאו מדברי עצמו אומר כן אלא שכן מבואר מסוגיין כמ"ש. גם דברי הבבלי מתפרשין יפה ופירש"י והו' דהוקים בסוגיית הבבלי. ותימא היך תפס הלח"מ דר"א בכל מילי אמר שא"ל הפר' כרי היים ונתבאר מדברי ר"א שצריך הפרה וכ"כ בנדרים. ולדברי הלח"מ סותר דברי עצמו תכ"ד גם פי' כאן סותר פי' בנדרים גם מ"ש הרמב"ם פ"ח מה' נדרים מי שנדר ונולד לו דבר שלא הי' גלוי בשעת הנדר ה"ז אסור עד שישאל לחכם ויתיר את נדרו ע"כ. היינו ע"פ נולד שישאל לחכם ויאמר אלו הייתי יודע הנולד לא הייתי נודר וערה נהפכה דעתי ואני מנחם על נדרי וזה שכתב ויתיר נדרו כמו שביארנו היינו כמ"ש פ"ו מה' שבועות. ומה שמקשה הכ"מ שם פ"ו לשיטת הרמב"ם מאי ראיה מייתי הש"ס לר"א ממשה ע"ש. נ"ל דלק"מ דלרבנן הרתי בעינן שיפתח הנודר בפתח דנולד ויתחם על נדרו ולר"א פותחין להנודר בנולד וא"ל שינחם על נדרו ומייתי ראיה ממשה שהתם פתח בנולד שהרי הקב"ה אמר למשה כי מתו וכו' ורבנן אמרי בהיו עניים ואין עניות נולד דשכיח טובא. ומ"ש הרמב"ם בפי' המשנה אלו התיר נחום להם נדרם בהתרת חכם אין מחלוקת שזה מותר. נראה דר"ל שהיה מהיר להם ע"פ חרטת עצמם. אך לשון מהני' משמע שהוא פתח בהנולד א"כ אפי' בהגה' חכם לא מהני וי"ל סובר הרמב"ם שדין זה אינו טעות דאף לרבנן בכה"ג אם עבר הזמן והתיר הוי התרה ועוד אי סובר כר"א אין לקרותו טועה. הרי בירורת הדברים כשמלה שכל דברי הרמב"ם בפי' ובחיבורו אמת הן ומיוסדים על אדני אמת ודק:

(שם ע"ב) **אר"ז** הוה נריך כו'. בבבלי בסוגיין גרס' א"ר יוסף אי הואי התם ה"א להו הכתיב היכל ה' כו' ופירש"י להגי דאמרו שנזרו לאחר החרבן כו' איך טעיתם דקאי ולא ידעיהון דליחרוב ע"כ. שהקשיתי נדרים פ"ט ה"ד בהו' בד"ה אר"ז כו' וקשה הא הני שנדרו לאחר החרבן משום נדר בטעות התירו ולא בפתח וחרטה. ואף שרש"י פי' במתני' שההירן ממש בהתרת חכם מ"מ עיקר ההיתר משום נדר בטעות שסבר היה חרב כמ"ש תו' מיהו י"ל דרש"י סובר זה שהיו אומרים דנדר בטעות היה אינו שהדי דשקר טעו בו דודאי ידעו שנחרב א"כ אין כאן טעות אלא כיוונו אף שיהיה הבית חרב אנו נזירים. וכל זה דחוק. והעיקר כמ"ש בנדרים שם דרב יוסף כר"ז וסתמא דש"ס כר' הילא ע"ש:

(שם) **הן** דצריכה ליה כרבנן כו'. וקשה הא רבנן אמרי דלעולם אין מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן וא"ל ר"י בר אחא הוא דאמר הכי לרבנן אבל ר' ירמיה מספקא ליה אי פליגי רבנן לחומרא וסברי דבעינן כזית דגן או דלמא לקולא דרשב"ג סובר דבירק מזמנין עליו אבל אינו מברך להוציא אחרים ידי חובתן דא"כ מאי קאמר רשב"ג חולק אשמעון בן שטח הא שמעון לא להוציא אחרים ולא סגי דלא אכל ונראה פשיטא ליה לר' ירמיה דרשב"ג סובר אפי' להוציא אחרים סגי בהאכילת ירק אבל לרבנן מספקא ליה אי פליגי לחומרא וסברי להוציא אחרים בעינן כזית דגן או דלמא לקולא פליגי וסברי דאפי' ירק לא בעי לאכול להוציא אחרים בברכת המזון דכל המחוייב בדבר מוציא אחרים ידי חובתן. והא דאמרינן בירושלמי דברכות פ"ג שניה היא ברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך. היינו כשמעון בן שטח אבל רבנן מפרשי לקרא דוקא מי שאכל כזית דאין אכילה פחותה מכזית הוא יברך אבל אם שבע בפחות מכזית לא יברך. וא"ת מדבעי לר"י אם האוכל ירק יכול לבוציא אחרים ש"מ דמודו רבנן דמצטרף אלא דאינו מוציא דאל"כ במאי פליגי וי"ל תדא מינייהו נקט וה"ה ומיבעיא ליה אי מצטרף. וא"ת אי לא אכל

כלל

כל׳ איך יאמר ברוך שאכלנו משלו ויש לומר לרבנן ודאי נריך שיאמר ברוך שאכל משלו. והרא"ש פי׳ בברכות פרק שלשה שאכלו יהבו ליה ואכל והיינו ירק שהרי לא נאמר בהם שנטל ידיו ע"כ. ואין נראה דא"כ למה לא שתה כוסו כדי לברך עליו דעדיף מירק שמברכין עליו מעין ג׳ ופשיטא הוא באמר ינאי שיתנו לו לאכול שגם מים נתנו לו. וכתב עוד על הראשונה במה דס"ל היכא דלא אכל הוא יכול להוציא אחרים שהרי אמר ברוך שאכל ינאי ותבירין הוא שלא כדין ע"כ. וא"נ ודאי מה שאמר ההלה בברך שאכל ינאי לא אמר אלא דרך שחוק וביתול שהרי ינאי כעס על זה ואין נברך עיקר ברכת הזימון אלא ברוך כו׳. גם בבבלי מפורש שאמר היכי אברך ברוך שאכל ינאי. ועוד מה לו להזכיר ינאי לימא נברך שאכלהם משלו וכ"ע על הבבלי׳ שהוא לא אכל אלא ירק והפ"ה היה מברך בה"מ והוציא אחרים שאכלו פת ומדפליג ר׳ ירמיה ש"מ דסובר דהבבלי׳ כדין עשה ופשיטא ליה ולעיל מיבעיא ליה ע"כ. והימא מנ"ל שלא אכל אלא ירק דלמא אכל פת הבאה בכסנין וקבע סעודתי׳ עלייהו ונריך לברך המוציא ובה"מ וא"נ נטילה כמ"ש בשל"ה. מיהו הט"ז ומג"א כתבו ריש סי׳ דנריך נטילה. מ"מ עדיין איכא למימר שאכל דבר הנריך לאחריו ברכה מעין ג׳ וסובר ינאי בכה"ג יכול לברך ברכה מעין ג׳ וכ"כ הרשב"א בחדושיו. ועיד אם כן ר׳ אחא הייני כר"י בר אחא בסמוך ומאי קמ"ל ריב"א. ועוד א"כ פשיטא דחלוקין נמי על הראשונה והוה ליה למימר אכולא הולקין או אף על השני׳. ועוד דסובר ר׳ ירמיה שהבבלי׳ כדין עשה דלמא ספוקי מספקא ליה. וכ"ע סן דנריכא ליה הא דמיבעיא ליה אליבא דרבנן דלא שמיע לו איך סבירא ליה אבל לרשב"ג פשיטא ליה דכדין עשה ע"כ. וא"נ מדמיבעיא ליה אם האוכל ירק יכול להוציא אחרי׳ ש"מ שמצרפין הוהו פשיטא ליה קשה מאי קמיבעיא ליה הא ודאי דסברי רבנן דאינו מוציא אחרים דאל"כ במאי פליגי. וא"ל דמיבעיא ליה אי פליגי רבנן מדקאמר לרבנן מיבעיא ליה. משמע מפורש דרבנן פליגי על רשב"ג. וכן משמע לשון הברייתא. וכ"ע דברי חכמים ריב"א ור"י אמרו אין מזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן אפי׳ להצטרף ע"כ. גם זה אינו מחוור שאין לשון דברי חכמים מתפרש כן בכל מקום ועוד מדקאמר בסמוך מתני׳ רשב"ג משמע דפשיטא דרבנן פליגי. ופירושינו בסוגיא מחוור כשמלה ואין נפהל כלשונה. ועיי׳ ביפ"ת פ׳ מקן והראה שדחק הרבה ליישבה. ולפמ"ש אין מקום לקושיותיו. והא דקשיא להרשב"א מהא דרב ושמואל (ברכות דף מז) נראה אי גמרי סעודה לא מצטרף איך בירך שמעון לינאי והי׳ מסתברא דהא נמי לגרמי הוא דעבדי ע"ש לפמ"ש הן הן דברי ר׳ אחא דחלוקין על השניי׳. וצ"ל דר׳ אחא אף על השניי׳ קאמר לגרמי הוא דעבד. עוד כ׳ הרשב"א שם ולענין שנים שאכלו דגן וא׳ ירק אפי׳ להיצטרופי לא עד דאיכא ג׳ דאכלי דגן וכ"כ הרי"ף והאיה מסוגין דמסיק מהניהא כרשב"ג ורבנן פליגי עליה והא דמקשי בבבלי מרשב"ג דסובר המקשה דלא פליג רשב"ג כדטעה דרשב"ג אף להוציא אחרים אמרה. והא דלא משני חכמים פליגי ארשב"ג משום דבעי לתרוני ככולהו הנהי ובקושטא דמלתא דאף רשב"ג לא אמרה אלא לאצטרופי ורבנן פליגי עלה אפי׳ לענין צירוף ע"כ. ואני תמה הא ודאי חלוקין הירושלמי והבבלי בלשון מזמנין דהירושלמי סובר מזמנין פירושו להוציא אחרים לפ"ז צ"ל דרבנן ורשב"ג פליגי דרבנן קאמרי לעולם אין מזמנין עד שיאכל כזית דגן. והבבלי סובר דאיכא לפרושי נמי מזמנין לשון צירוף ואין הכרח דפליגי רשב"ג ורבנן. אבל להרחיק פלוגתייהו ולומר דרשב"ג סובר דבשלשה האוכל ירק מוציא אחרים ולרבנן אפי׳ היצטרופי לא. ודאי רחוק הוא מדעת. והשתא להבבלי דלא פליגי רשב"ג ורבנן הך ברייתא דסוגיין שנים פת ואחד ירק אתיא ככ"ע ומזמנין היינו אצטרופי. ותדע דר׳ ירמיה קאמר רשב"ג פליג אשמעון בן שטח. ואם"ד מזמנין היינו אצטרופי י"ל דלא פליגי והא דשמעון היינו להוציא אחרים ורשב"ג אצטרופי קאמר כדמשני בבבלי אלא ודאי כדאמרן. והא ליכא למימר דירושלמי אינו מחלק בין אצטרופי להוציא אחרים דהא ר׳ ירמיה מיבעיא ליה לרבנן אע"ג דמצטרף אי יכול להוציא אחרים. ומעתה מ"ש תו׳ ברכות דף מח בד"ה הטעה כו׳ ועוד דא"כ דלרבנן לשלשה מצטרף קשה דר"י אדר"י דהכא הר"י לעולם אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן הא מצטרף שפיר אפי׳ שהה ובירושלמי קאמר ר"י לעולם אין מזמנין עד שיאכל כזית ומשמע אפי׳ מצטרף אלא ש"מ כאן בעשרה וכאן בשלשה ע"כ לפמ"ש ל"ק ר׳ יוחנן אהדדי אלא הירושלמי והבבלי בפירושו דמזמנין פליגי אבל חלילה לעשות מחלוקת חדש בין רבנן ורשב"ג ובין שני התלמודים:

(דף כד ע"א) **לשון** הפוך הוא. עיין בקונט׳. וליתנא בתרא הוא מפי׳ הרמב"ם. והתי"ט מביאו אלא שנריכין להגיה בדבריו. וסיים מה שפי׳ זה הוא נגד הגמרא.

ולי נראה שאין הדבר כן אלא שהוא מפרש הא דאמר אביי כגון דאמר א"כ לאו פלוני הוא אהי׳ נזיר כו׳. שאין רצונו לומר שזה פלוני אלא ה"ק אין זה איש פלוני ואם זה פלוני הריני נזיר נמלא שדבריו הראשונים הן מה שאמר שאין זה איש פלוני ונשנמלא שזהו איש פלוני הרי נתקיימו דבריו האחרוני׳ ולא הראשונים וזה כפתור ופרח. והתי"ע לא ירד אל המכוון:

(שם) **הדא** היא דר"ש כו׳. אפשר לדחוק ולקיים הגי׳ שלפנינו וה"ש אינו מביא קרבן ודאי עד שיהיה אבל קרבן מספק מביא. וגי׳ שבקונט׳ נ"ל עיקר ואיך שיהיה נראה מסוגיין מהני׳ ר"ש. ואני תמה ממ"ש הרמב"ם שגם לר"י כאן נזירים ע"ש ובתי"ט. הרי מפורש דכר"ש אתיא מהני׳ וכ"כ הו׳ וצ"ע:

(שם) **והא** אינון עשר כו׳. והתי"ט כתב אבל הא קשיא ארבעה ה"מ למתני הכא בכוי דומיא דרישא ע"ש. ותימא שלא ראה סוגיין דלכך לא קחשיב ארבעה שאחד מהם נזיר ודאי. גם תירוצו אינו עולה יפה דעדיין קשה בברייתא ה"ל למיחשב עשרה ולא שייך כאן דומיא וצ"ע:

הדרן עלך פרק ב"ש

פ"ו (שם ע"ב) **שלשה**. עד דלא יתבריגה כו׳. בקונטרס קצרתי. ועיקרן של הדברים היא בבבלי סנהדרין דף סב. דאמרי׳ התם גבי שבת דרבינן קרא דועשה מאחת מהנה דה"מ למכתב ועשה אחת מהנה א"נ ועשה מהנה א"נ. ועשה אחת אלא למדרש על אחת ועל מקצת מאחת ועל מקצת מהנה ומדסמיכנהו להדדי למדרש על אחת שהיא הנה ועל הנה שהיא אחת וגבי ע"ז דרשינן אחת זביחה מאחת מקצת סימן הנה אבות זיבח וניסך כו׳ מהנה הולדות אחת שהיא הנה זדון ע"ז ושגגת עבודות הנה שהיא אחת שגגת ע"ז וזדון עבודות ופריך שגגת ע"ז אי אפשר או מזיד הוא או דלאו כלום הוא ע"ש. והשתא ר׳ יוחנן הכי פריך אי אמרת שאינו חייב על חילוק מלאכות אלא אחת יש כאן אחת כלומר הנה שהיא אחת שאפי׳ עשה הרבה עבודות בזדון ע"ז אינו חייב אלא אחת ואין כאן הנה כלומר אחת שהיא הנה. מן דהברה בידיה ואמרת לחייב על כל אחת יש כאן הנה כלומר אחת שהיא הנה דהיינו זדון שבת ושגגת מלאכות ואין כאן אחת כלומר הנה שהיא אחת שאי אפשר למצוא אלא בשגגת ע"ז וזדון עבודות ובשגגת ע"ז אין כאן איסורא כלל וכיון דליכא לקיומי קרא דמאחת מהנה בע"ז מסתבר טפי לומר דהשתחויה ללאו יצאה מלומר דהוי יצא מן הכלל דא"כ כללא למה לי. אלא ללמד שאם עשאן לכולן בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת. והיינו דמסיים בירושלמי שבת ר"פ כלל גדול והיכן בע"ז בעבודתה בעבודות הגבוה בהשתחוי׳ בעבודתה לחייב על כולהן אחת בעבודת הגבוה לחייב על כל אחת ואחת בהשתחויה לחייב על מקצתה כן נראה הגי׳ הנכונה וה"פ בעבודתה הנה שהיא אחת דאף שעשה עבודות הרבה מעבודות שעובדין אותה בהן בזדון ע"ז ושגגות מלאכות אפ"ה אינו חייב אלא אחת. בעבודת הגבוה היא אחת שהיא הנה שאם עשה עבודות הרבה מעבודות גבוה בהעלם אחת בזדון ע"ז ושגגות מלאכות חייב על כל אחת ואחת מאחת ואפי׳ מקצת אחת היינו שלא השתחוה בפישוט ידים ורגלים אפ"ה חייב. מיהו בירושלמי סנהדרין פ׳ ארבע מיתות גרס׳ אע"ג דרשב"א אומר זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת מודה שאם עבדה בעבודתה בעבודות גבוה בעבודת השתחוי׳ שהוא חייב על כל אחת ואחת. לפ"ז נראה דה"פ והיכן בע"ז שיהא חייב על כל אחת ואחת כגון בעבודתה כו׳. אך סוף הסוגיא לא משמע אלא כדפירשתי. וא"ת בבבלי שם משמע מ"ד חייב על כל אחת ואחת סובר דקרא דועשה מאחת מהנה לא קאי אע"ז וכדפריך רב יוסף שם וי"ל היינו אי דרשינן השתחויה יצאה לחלק אבל בסוגיין משמע מאן דמחייב על כל אחת ואחת מקרא מאחת מהנה יליף ושפיר השיב ר׳ יוחנן. ור׳ זכאי סובר כסוגיא דכריתות שיש למצוא שגגת ע"ז א"כ מפרש לקרא כדכתיבנא. וסוגיית הבבלי והירושלמי הפוכות דבירושלמי קאמר ר׳ זכאי דחייב על כל אחת ור"י קאמר שאינו חייב אלא אחת ובבבלי שם אמרי׳ ר"ז אמר אינו חייב אלא אחת ור"י אמר דחייב על כל אחת. ובקונט׳ הגהתי בדר׳ זכאי והשתחוה. משום דקשיא אמאי יגרע השתחויה משאר עבודות. בשלמא אי ס"ל דאינו חייב אלא אחת ניחא דסובר השתחויה אינה בכלל שאר עבודות וכמ"ש רש"י סנהדרין דף סג ע"א וע"ש בתו׳ אבל לגירסתינו אין חילוק בין השתחויה לשאר עבודות. מיהו י"ל לפמ"ש לגיסת הירושלמי סובר ר"ז דחילוק מלאכות בע"ז ילפי׳ מאחת מהנה א"כ נ"ל השתחוי׳ ללאו יצאה הלכך ל"ג השתחוה בדברי ר׳ זכאי. ועמ"ש לקמן בסוגיין כד"ה השתחוה כו׳. ותימא על הרמב"ם ז"ל שכ׳ פ"ז מה׳ שגגות חילוק מלאכות דע"ז ילפי׳ מאחת מהנה א"כ נ"ל דהשתחוי׳ ללאו יצאה וכדא"ר יוסף סנהדרין דף סב ובהלכות ע"ז פ"ז כ׳ דהמשתחוה לע"ז חייב כרת וצ"ע:

(שם) **ובע"ז** כלל שהוא בצד הפרט. וא"ת ניחא שהכלל מוסיף על הפרט ומרבינן כל מילי כמפורש בבבלי בסוגיין וי"ל דכתיב לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם דמיותר ללמד דכל מיני עבודות בלאו וכ"כ רש"י סנהדרין דף ס׳ ע"ב:

(שם) **א"ל** והכתיב לא תשתחוה וגו׳. וא"ת נדרשנו בפרט וכלל ופרט ונמעט כל דלא דמי לפרט שהוא דרך כבוד ונמעט כל שאינו דרך כבוד ואפי׳ היא עבודתה וא"ל מדמחייב הכתוב אפעור שעבודתו דרך בזיון דאיכא למימר אף בפעור אינו חייב אלא בעובדה כאחת מעבודה פני׳ ונראה דס"ל כלל ופרט וכלל הוא. דגרסי׳ בירושלמי סנהדרין פ׳ ארבע מיתות ר׳ בון בר חיי׳ בעי קומי ר"ז לא תשתחוה פרט לא תעבדם כלל לא תשתחוה לאל אחר חזר ופרט פרט וכלל ופרט הוא אין בכלל אלא מה שבפרט ר׳ בון בר כהנא בעי קומי ר׳ הילא לא תעשון כן כלל זובח לאלהים יחרם פרט בלתי לה׳ לבדו חזר וכלל כלל ופרט וכלל והכל בכלל וריב׳ המגפף והמנשק את לאיזה דבר נאמרה השתחויה לא ללמד על עצמה שהוא מעשה לאפוקי המגפף והמנשק שאינן מעשה. כך היא הגי׳ הנכונה והגירסא שלפנינו מוטע׳. שמעינן מהכא כל שיש בה מעשה מרבינן בכלל ופרט וכלל ולא ממעטי׳ בפרט וכלל ופרט ועדיין הדבר צ"ע:

(שם) **מכיון** שאין את למד כו׳. שבת פ"ז ה"ב הגירסא מכיון שאת למד מלדו אפי׳ כלל במקום אחר את למד. ואנ"ו נכון וגירסא שלפנינו עיקר. וא"ת כל הני פרטי למה לי וי"ל ככר אמרו בבבלי סנהדרין דף סג שלש השתחויות בע"ז למה לי כו׳. ועמ"ש בסמוך:

(שם) **ובע"ז** פרט וא"כ כלל וקשה הא הניא בת"כ תחלת ויקרא (ובבבלי פ"ק דיבמות וכריתות מביא) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וטומאתו עליו. והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו (דכתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל) להקיש אליה ולומר לך מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח. והא הכא הפרט התלה פ׳ נו והכלל פ׳ אמור ואפ"ה דרשינן בדבר היוצא מן הכלל. וא"ל התם אין הפרט סמוך לכלל הא איהו אמרי דאף שכלל ופרט במקום אחד דרשינן בדבר שיוצא מן הכלל. ואף שבת"כ פ׳ נו נמצא גי׳ אחרת מ"מ דרשינן דבר שיצא מן הכלל בכה"ג. וכמדומה שנעלם או הרב בק"א סוגית הבבלי דיבמות וכריתות פ"ק ע"ש. ודוחק לומר דפליגי תבריא אא"כ. גם בירושלמי שבת פ"ז ס"ב פריך מברייתא זו ע"ש וצ"ע:

(שם) **ופרט** למלאכת גבוה. עיין בקונט׳. וקשה השתחויה לאו מלאכה גבוה היא שאין עבודת גבוה בכך. וכן מפורש בבבלי דף ס׳ ע"ב ולמה יצאה זביחה להקיש אליה ולומר לך מה זביחה שהיא עבודת פנים וחייבין עליה אף כל שהיא עבודה פני׳ חייבין עליה מיתה יצאה השתחויה לידון בעצמה ופירש"י שאין השתחויה דומה לזביחה שאינה עבודת פני׳. ובשבת פ"ז ה"ב כתבתי בתו׳ שאין השתחויה דומה לזביחה לפי שאין בה מעשה וכן מפורש בירושלמי בש"ס בסמוך. אך תוקים הוא דקאמר התם הכי ורש"י פי׳ הברייתא אליבא דר׳ יוחנן דמוקי לברייתא דמייתי הבבלי סנהדרין דף סב אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון זיבח וקיטר וניסך והשתחוה דאתיא כרבנן דסברי עקימת שפתיו וכפיפת קומתו הוי מעשה. ודוחק לומר דמ"מ אין למילף השתחואה מזביחה דהשתחואה מעשה זוטא וזביחה מעשה רבא. גם לשון הש"ס שם בסנהדרין משמע כפירש"י. ובירושלמי סנהדרין פ׳ ארבע מיתות מבואר שהשתחויה מעשה וכמ"ש בסמוך בתו׳ בד"ה א"ל כו׳ ע"ש. ומה שכתבתי עוד שם בשבת בתו׳ בד"ה לצורך כו׳ דהשתחויה מיקרי עבודת פנים שמשתחוין לגבוה ע"ש. נראה מדלא מרבי׳ אלא זיבח וקיטר וניסך ולא קחשבינן השיר ש"מ דעבודה ממש בעינן:

(שם) **השתחויה** לצורך יצאת כו׳. וא"ת כיון דיצאה מיהת ומלמדת על עצמה שחייבין עליה מלמדין הכלל כולו ממנה וי"ל הא דקאמר לצורך יצאה לאו דוקא אלא ר"ל שלא היתה מעולם בכלל א"כ ה"ק אי לאו לא תשתחוה ה"א שאין השתחויה בכלל לא תעבדם והשתא קמ"ל קרא שגם היא בכלל ונפקא מיניה בין שני תירוצים. אלו דלהירושלא קמא אי עשה זיבוח והשתחויה בבת אחת חייב שתים ול"ג בדר׳ זכאי השתחוה דא"כ איך פליג ר׳ יוחנן ואמר דאינו חייב אלא אחת ולתירוצא בתרא אפי׳ השתחוה ועשה עבודה אחרת בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת וגרס׳ בדר׳ זכאי השתחוה. ועיי׳ בתו׳ סנהדרין דף סג. וכמ"ש לעיל בסוגין בד"ה עד כו׳. מיהו קשה ל"ל קרא להשתחויה לצורך עצמה אי ללאו הא ודאי לא גרע השתחויה מגיפוף וניפוק או כך ומנעיל דתנן במתני׳ דחייבין עליהן בל"ת ואי לכרת הא לא כתיב בהאי קרא דלא תשתחוה ולא תעבדם חיוב מיתה. (ודברי רש"י סנהדרין דף ס׳ ע"א בד"ה הזהרה כו׳ צ"ע.) ואם נאמר דמיתורא קדרים חיוב מיתה קשה הא דאמרי׳ ג׳ השתחויות בע"ז נ"ל אחת לכדרכה כו׳. גם בסנהדרין דף ס׳ לא משמע הכי:

(דף כה ע"א) **ולמה** יצאו למעט כו׳. וא"ת מנ"ל דלמעט יצאו דלמא לחלק יצאו וי"ל אם אמרינן למעט יצאו ה"ל ככל כלל ופרט דאמרינן אין בכלל אלא מה שבפרט ולא נגרע הכלל בשביל כך אבל אי אמרינן לחלק יצאו אין הכלל שלם א"כ טפי אית לן למימר דדרשינן בכלל ופרט וא"ת תרי מיעוטי חרצנים וזג ל"ל וי"ל הני אצטריכו ללמד אע"פ שאינן ראויין לאכילה חייב עלייהו ולא דייק ליה אלא מדלא כתיב חרצן וזג וכ"כ תו׳. והא ליכא למימר דאצטריכו לחייב על כל זג ותרצן שתים וכמ"ש תוס׳ והא אמרי׳ לקמן בסמוך ובבבלי דף לא מדכתיב ענבים לחים ויבשים שמעינן דחייב על כל א׳ בפני עצמו והיינו לחלק דהא ודאי לחים ויבשים בכלל כל אשר יעשה מגפן היין נינהו. והיינו טעמא דפריך הש"ס ויחלקו ולא יצטרפו ולא קאמר קרא אתי לפלוג שחייב על כל א׳ דזה שמעינן מדכתיב ענבים לחים ויבשים:

(שם) **והא** תני משום ר"א כו׳ אף עלים ולולבים במשמע. וא"ת הא מתני׳ דלא כר"א מדקתני היוצא מן הגפן ולא הגי הגפן עצמו וי"ל אע"ג דמתני׳ דלא כר"א מ"מ אין סברא לומר דר"א פליג ארבנן בענין הצטרפות דא"כ ה"ל לפלוגי נמי בהא. אלא דקשיא לי הא לר"א נמי איצטריך חרצנים וזג למידרש ריבוי ומיעוט וממעטינן ממיעוטא שביעתא כדאמרי׳ בבבלי בסוגיין וי"ל דירוש׳ ל"ל הך דרשא אליבא דר"א. אך קשה לי להבבלי נימא אליבא דרבנן פרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט ומרבינן כל מילי ופרטא בתרא אתי למעט דלא יצטרפו. ועפי אית לן למימר הכי מלמימר דפרטא בתרא לאו לגופיה אתי אלא ללמוד במקום אחר כמפורש שם. גם מאי דמשני המן לצורך נכללו כו׳ קשה נימא דכלל לרבויי עלי׳ ולולבים קאתי ופרטא למעוטי דלא מצטרפי וצ"ע:

(שם) **טריפה** מנין. וא"ת הא כתיב וטריפה לא תאכלוהו וי"ל ההוא לא קאי על טרפה רק על חלב דכתיב ברישא. וכז"ר כ׳ ואפשר דמקשה על שאר מיני טרפיות וממ"ש לקמן יתבאר שנכון כמ"ש. וא"ת הא כתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו וי"ל קרא איצטרך ליוצא חוץ למחיצה דומיא דשדה אסור. אך קשה א"כ נריכין לומר בשר היוצא הרי הוא כטרפה ואסור שמעינן מינה דאף טרפה אסורה וי"ל מקרא לא שמע כן אלא דטרפה ממש הנדרסת מחיה ועוף הטורפים אסורים אבל שאר טרפות לא שמעינן. לפ"ז אפשר לקיים הגירסא נבלה לרבות הטרפה וה"ק מדכתיב נבלה ולא חילק הכתוב בין נבית בין בשדה אף טרפה אין חילוק בין שנטרפה בבית ע"י חיה או עוף בין שנטרפה בבית וכ"ה במכילת׳ וברמב"ם פ"ד מהמ"א. מיהו אין לשון הש"ס משמע כן דמדומיה נפקא לן אלא מריבויא הוא דמרבינן:

(שם ע"ב) **שנייא** היא שחזר וכלל. וא"ת א"כ כל לרבות טרפה למה לי הא מבשר בשדה טרפה שמעינן וי"ל ודאי אי לא כתיב כל ה"א דאין טרפה אלא דרוסה אבל השתא דכתיב כל שמעינן טרפה לאו דוקא אלא דיבר קרא בהווה וכמ"ש בסמוך וא"ת בשר בשדה טרפה ל"ל י"ל דאיצטרך שלא ילקה על אבר מן החי מטרפה שתים. והרמב"ם כ׳ פ"ד מהמ"א דמהיקישא דנבלה וטרפה ילפי׳. וקשה אף שכן הוא במכילתא מ"מ מש"ס דזבחים דף סט אין נראה כן דקאמרי׳ התם אמר ר׳ יהודה טרפה למה נאמרה כו׳ אלא להביא טרפה שנשחט שמטמאה ומסיק התם כל מקום שנאמר נבלה וטרפה מיותר טרפה לדרשא ובין לר"מ ובין לר"י איצטריכו ע"ש. ולפמ"ש הרמב"ם קשה הא איצטרך טריפה להיקישא. ודוחק לומר דהסמכתא בעלמא היא הך היקישא דבכל מקום משמע דכל טרפיות דאורייתא הן. וכ"כ ממ"ש הרמב"ם פ"ה מהמ"א אע"פ שכל הטרפות הל"מ הן הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוס׳ התמירו בה. ש"י דסובר דכל טרפיות דאורייתא הן אלא שאינן מפורשין דמהיקישא שמעינן. ועפי ה"ל למימר דמכל ילפי׳ שאר טרפיות וכמ"ש. ואף דהבבלי חולין דף קג פליג הסוגיין לרשב"ל דיליף נמי אבר מן החי מלא תאכל הנפש עם הבשר ע"ש. מ"מ בהא לא פליג אי ילפינן שאר טרפיות מכל או מהיקישא ע"ש וצ"ע:

(שם) **מעתה** כיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת. וא"ת א"כ למה פרטן הכתוב וי"ל אי מכלל ה"א דוקא כשאוכל חלב ודם יחד הוא דחייב אבל כשאוכל אחת מהן פטור. אך קשה הניחא לר׳ יאשי׳ אלא לר׳ יוחנן דאמר משמע כל א׳ בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו מאי איכא למימר ועי"ק למאי דמשני קרא דכל חלב וכל דם נמי משמע דחייב על כל אחד בפני עצמו הנך פרטי דחלב ודם למה לי ונראה דהפרטים מיצרך צריכי להו. וכן פירש"י פ׳ חרש לא יאכל כל דם מיותר דכתיבי כמה הזהרות בדם ואיצטריך ליה למעט קטנים וכן חלב נמי איצטריך לשום דרשא:

(שם) **אמר** לון אלו הוה כתיב חלב ודם יאות כו׳. ותו׳ כתבו חולין דף קב כד"ה לר"י כו׳ שאני התם דכתיב ובשל בו"ו דקאי אאל תאכלו וה"נ אי הוה כתיב ובשר בשדה וטרפה לא תאכלו היה לוקה שתים ע"כ. וקשה א"כ אי הוה כתיב חלב ודם לא תאכלו לא היה יאות דעדיין היה חייב שתים. אם לא שנגיה אי הוה כתיב חלב דם לא תאכלו יאות וכן נריכין להגיה בסמוך אי הוה כתיב חרצנים זג יאות וצ"ע:

(שם) **והא** כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה כו'. וקשה הא מכך קרא לא משמע כלל חרצנים וזגים והא דאמרינן לקמן בסוגיין משרת חרצנים מנין ת"ל משרת וכל משרת. היינו לאמר דכתיב חרצנים וזג מפורש בקרא אבל בלא"ה לא הוה מרבינן מכל חרצנים. ונראה דה"ג והא כתיב כל אשר יעשה מגפן היין. דמהאי כללא ודאי מרבינן הכל. אך קשה לפמ"ש לעיל בסוגיין בתו' בד"ה ולמה כו' דאיצטריך חרצנים וזג לגופייהו אע"פ שאינן ראויין. לאכילה א"כ מעולם לא היו בכלל ולמה ליה לש"ס למפרך מכללא מספרט למודיה ה"ל נמפרך וע"ק דאמרי' בבבלי בסוגיין ועד לרבות בין הביניים א"כ מאי משני הא איצטרך ועד ומנ"ל דאתי לאפסוקינהו מיהו הא י"ל מ"מ כיון דאפסוקינהו קרא מהילא אמרינן דמיחייב על כל אחד בפני עצמו:

(שם) **מה** פליגין כשהלקו בפיו ואכלו כו'. כ' תוס' חולין דף קג ע"ב בד"ה הלקו מן בחוץ פירש"י כזית אבר מהחי הלקו לשנים קודם שיתננו לתוך פיו ואכל זה לבדו ואח"כ אכל אליו השני משמע דאם נתן שני החלקים בפיו ובלען בבת אחת חייב לכ"ע ואין נראה כו' ונראה לפרש דהלקו מבחוץ פטור ואפי' אכלו בבת אחת דבעינן שיהא מחובר בפיו ויהיה עליו שם אבר דהכא מידום הוא כדפי' בקונטרס ואין לך בו אלא מידושו אבל הלקו בפנים חייב דדרך הוא שנחלק בפיו בשעת לעיסה וכו' ע"ש. ואני תמה אפרש"י הרי בסוגיין מפורש כפי' תוס' דלפירש"י קשה למה קאמר הלקו בפיו פליגי ה"ל למימר נתן שניהם בפיו בבת אחת פליגי ועוד מדפריך א"כ אפי' הלקו בחוץ כו' ש"מ אם הניח שני החלקים בפיו בבת אחת אפי' לר' יוחנן פטור וכמ"ש בקונטרס. ומ"ש תו' דלכך פטור דבעינן שיהא עליו שם אבר כו'. אין נראה כן מסוגיין אלא הטעם דלאו דרך אכילה היא. ותדע דאין הטעם משום מידוש כפירש"י דהא מסיק דאף בנמלה ובערלה ומלה פליגי. גם עיקר פירושו תמיה לן דכתב או דלמא כיון דמידוש הוא דהא גידין ועצמות דעלמא לא מחייב עלייהו והכא מחייב אימא אין לך בו אלא מידושו וכי אכיל ליה בבת אחת חייב ע"כ. וקשה דגרסינן בנדרים דף ד' ועוד מידוש הוא לחומרא ופי' הר"ן היכי מי תית מיניה קולא דהא ליקום בבל תאמר וה"נ אמרינן בחולין דף לא חדוש הוא ומחדוש לא גמרינן כו' אטו אכן לקולא גמרינן לחומרא גמרינן הרי מפורש כל היכא דמידוש הוא לחומרא כל החומר דאיכא בהאי מוקמינן ליה א"כ יש לנו לומר באבר מן החי דמצטרפין ככל איסורי תורה. אלא דלא קשיא מידי בכל איסורי תורה אמרינן דמצטרפין שיעורייהו לאלאחין תוך כדי אכילת פרס אם אכל כזית בבת אחת יהיה מאותו המין או מין אחר אבל כמות מכזית לא הוי דרך אכילה כדאמרינן בסוגיין ועדיין הדבר צ"ע ובמקום אחר הארכתי:

(שם) **ענבה** שהלקה בפיו כו'. עיין בקונטרס. וקשה מאי עינה דקאמר אי בנזיר שאכל ענבה קאמר מ"ש נזיר משאר איסורי תורה ועוד הא בנזיר בעינן כזית דכתיב לא יאכל ואין אכילה פחותה מכזית ונראה דסובר הירושלמי נזיר חייב על ענבה כשהיא שלימה אע"פ שאין בה כזית. והא דתנן ואינו חייב עד שיאכל ענבים כזית היינו כשאינן שלמין. ולכך נקט ענבים אע"ג דהרבה וזג נמי דאיכא הכי קמ"ל דוקא ענבים שלמים הוא דלא בעינן כזית אבל רסקן בעינן כזית. ונראה דיליף ליה מיתורא דקרא וענבים לחים ויבשים ל"ל הא כתיב כל אשר יעשה מגפן היין הילמא מרבן וזג איצטריך לפרטא כמפורש בבבלי אבל ענבים קשה אלא ללמד דחייב על ענבים שלמים אע"ג דאין בהן כזית. והא דאמרי' לקמן בהלכה ז' דאיצטריך וענבים לחים ויבשים לחייב על זה בפני עצמו כו' מיתורא דלחים יליף וכן משמע לקמן בסוגיין דקאמר אף בצירופי נזיר כן הי' אכל מן הצירופין כזית וענבה חייב שתים. ש"מ דסובר דחייב אענבים משום בריה. ורש"י עי' במתני' והא דקתני ענבים לאפוקי מדר"א ע"כ וקשה תינח לאמן דדייק מרישא אלא לאמן דדייק מרישא לא משני מידי דהא ענבים דמתני' מיותר דה"ל למתני ואינו חייב עד שיאכל ממנו כזית דהא ביוצא מן הגפן קאי מיהו הרמב"ם לא חילק בכך אלא סובר אפי' בענבים שלימים בעינן כזית. ונראה שסובר שהבבלי פליג. דגרסי' בירושלמי פ' כיצד מברכין ר' יוחנן בירך אזית בלא גרעינתו משום בריה ואפי' אכל פרידה אחת של ענב או רימון טעון ברכה. ובבלי שם משני ר"י זית גדול אכל. ש"מ דסובר דאין לברך על בריה וכ"כ תו' והרשב"א שם ופליגי נמי בכל איסורי תורה אי בעינן כזית אפי' בבריה דאין אכילה פחותה מכזית או דלמא אף פחות מכזית מיקרי אכילה כשהוא בריה. והשתא הירושלמי הכא לשיטתו. אך תוס' והרשב"א שם מתרצים להשוות התלמודים ע"ש לפ"ז יש לחייב על כל איסורי תורה. ולא מצאתי דבר זה מבואר וצ"ע בהרבה מקומות בש"ס. ולפמ"ש אין אנו צריכין ליתורא דענבים לחים וצ"ע:

(שם) **א"ל** תמן דבר שיש בו איסור וטומאה כו'. וקשה א"כ נמלה נמי לא פליגי בה ר"י ורשב"ל דהא אין בה טומאה דאין מטמאין אלא שמנה שרצים בלבד וי"ל ר"ז פליג נמי אנמלה. והא דקאי ר' בא בר ממל בסמוך מולה כמי פליג אר' זעירא:

(שם) **מקום** שבטלה טומאתו בטלה איסורו. לכאורה בתרא שבקונטרס קשיא הא החלוקה מהני נמי לבטל איסורו שבשעה שלם מצטרפין הגידים והעצמות ומשחלקו לא מצטרפין ובעינן כזית בשר וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מהמ"א וא"ל והו דוקא למ"ד הלקו ואכלו פטור כמ"ש הה"מ שם דמהי' יליף לה הרמב"ם ע"ש ועלה אנו מדייקים דהא בהלקו מבחוץ אף ר"י מודה דפטור א"כ ה"נ כיון דהלקו מבחוץ מהני לבטל איסורו ה"נ יש לנו לומר אף בחלוקה מבפנים הלכך מסורתא כלישנא קמא:

(דף כו ע"א) **אבל** מקום לא נהנה אכו בזית. עי' בקונטרס שהגהתי. והוא הנכון וכן איתא בבבלי חולין דף קג כל שנהנה אכו בכזית אפי' בזה אחר זה חייב. והא דאמרינן לעיל הלקן מבחוץ לד"ה פטור היינו בדבר שאין בו כזית בשר ושלימותו מהני דליהוי כשיעור וכ"כ הרמב"ם פ"ה מהמ"א וזה דלא כפירש"י שם והמג"א כ' בא"ח סי' תע"ה ס"ק ד' ומהרי"ל כ' דיכול לאכול מעט מעט ובלבד שלא ישהא יותר מאכילת פרס אבל ס"ו משמע דוקא בדיעבד יצא אבל לכתחלה צריך לאכול בימד וכ"מ חולין ספ"ז דצריך לבלוע יחד ע"כ. ותימא אדרבה ספ"ז דחולין משמע דא"צ לבלוע כזית בבת אחת דהא קיי"ל כר' יוחנן דכל שנהנה גרונו כזית סגי ואפי' הקיאו ביני וביני ואיך נאמר דקפדינן שיבלענו יחד בבת אחת ואף דאמר רשב"ל אכילה במעיים בעינא הא לא קיי"ל הכי וכי אמר לכתחלה צריך לעשות כרשב"ל ומאי דאמר שם ס"ו אכל אגי זית כו' דדייק ליה דוקא דיעבד אבל לא לכתחלה לא נקט הכי אלא דלכתחלה צריך להניח הכזית בפיו בבת אחת משום תקלה שמא לא יאכלן תוך כדי אכילת פרס אבל בליעה לא זכר כלל. ולכוס סוגיין משמע דאף רשב"ל מודה בשנהנה אכו בכזית. ואין להרחיק פלוגתייהו כל כך להצריך בליעה בבת אחת וזה ברור:

(שם) **פרודין** של רימון כו'. עיין בקונטרס. אך קשה מ"ש ערלה דנקט ונראה דסובר הירושלמי דאף על פירוד אחד חייב בערלה משום ברי' כמ"ש לעיל בד"ה ענבה כו ופריך מה אכן קיימין מאי קמיבעיא ליה פשיטא דלכ"ע אינו כלום דהא נתבטל ברייתו ואי משום דאין השבר בפירודו דכן דרך לפרדו משום משקה הא היוצא מן הרמון אין בו משום משקה ומשני כי קמיבעי' ליה לר' כיסא כשבלע הפירודין שלם מי אמרינן כיון שיש עליהן עור אין כל פירוד למודיה מיקרי ברי' או דלמא כיון שכל אחד נמוד קאי מיקרי בריה אך קשה א"כ לא שייכא הך איבעיא בפלוגתא דר"י ורשב"ל. ואפשר בשפירד הרימון תוך פיו קמיבעיא ליה וה"ה דהוה מצי למיבעי בכל איסורים אלא חדא מגו תרתי קמיבעיא ליה אי הוה בריה ואת"ל דהוי בריה מי הוה חילוק בפיו חילוק או לא. והמג"א כ' בא"ח סי' ר"ע ס"ק ג' משמע בחולין דף קיט קטנית אחד מיקרי בריה אע"פ שהרבה גדלים בשרביט אחד ע"כ. וקשה בין לפירש"י בין לפי' תו' אין ראיה משם. רש"י הגרס שרביט היינו הכים שהקטנית מונחים בתוכו י"ל לכך אינו משני בשרביטין ברי' שאני כיון שאין בה אלא גרגיר אחד לכך לא מיקרי בריה וכ"ש לפי' תו' דשרביט היינו הקלח שהשומרים דבוקים בו פשיטא דליכא לשנויי הכי שאין הקלח מיקרי בריה כשאין כל השומרים דבוקים בו ואף דרש"י כתב שם ה"ה דמצי לשנויי בשרביטין בריה שאני היא גופא קשיא דה"ל למידק שאין קטנית א' מיקרי בריה דאל"כ ה"ל לש"ס לשנויי הכי בשרביטין וצ"ע:

(שם) **טריפה** שעשאה נבילה כו'. וא"ת הא קי"ל אין איסור חל על איסור ואיך יבוא איסור נבלה ויחול על איסור טריפה וי"ל סובר הש"ס אע"ג דבעלמא אין היסור חל על איסור הכא שאני דגלי קרא בנבילה אע"ג דכתיב ומלב נבלה אכול לא תאכלוהו ויחול איסור נבלה על איסור חלב וה"ה דחל נמי איסור נבלה על איסור טרפה וכן כתבו תוס' מעילה דף יז ומכות דף כו ע"ש:

(שם) **ודא** מסייעא לר' יוחנן כו'. וקשה א"כ ל"ל לר"י לרבות טרפה מכל נבלה תיפוק ליה טריפה היינו נבלה. וליכא למימר לפי הגי' שלפנינו לעיל בסוגיין לא יליף ליה מכל אלא ממאי דטרפה היא נבלה שמעינן טרפה דא"ג מאי לרבות טרפה דקאמר ר"י גם כתבתי לעיל שגי' בקונטרס עיקר וע"ק דמסיים בהך ברייתא אלא לשבית טרפה שמטמאה כמפורש זבחים דף סט ע"ש. ולר' יוחנן קשיא דלמה איצטרך ללמד דטרפה שעשית נבלה לוקה שתים ואף שי"ל דעפי אית לן לאוקמי הך קרא בטומאה דאיירי ביה מלהעמידו באיסור אכילה דהא בהכילה מייתר לן טרפה כדמסיק התם ומוקי ליה בין לר"מ ובין לר"י לההוא דהריגא ע"ש גם הא דמסיק ויימר נבילה היא הלשון דחוק. ומה שפירשתי בברייתא זו הוא פי' תום' שם. והוא דחוק כמ"ש תו' שם והרבה דחק בק"א בת"כ פ' אחרי בפירושו. ונראה דר' יוסי מייתי סייעתא לרבי יוחנן דטרפה מרבינן הכל וה"פ אי סבירא לן כמ"ד טרפה היא ואין עליה איסורא אלא שאין לה

ביותר בשחיטה והלא כבר נאמר נבלה דלאחר שחיטה הרי היא כנבלה ואי טרפה אינה מיה והרי היא מיד כמתה ואם תלש אבר ממנה ואכלו חייב עליו משום טריפה הרי היא בכלל נבלה דוה ודאי מרבינן מדכתיב כל נבלה. ואין לפרש הברייתא כפירושי בקונטרס דא"כ מאי קאמר והרי היא בכלל נבלה ויימר נבלה היא שוו נבלה ממש. גם אי מובטר בשוה טרפה ילפי' ערכה לא משני מידי דמהתם לא שמעינן טומאה והבן:

(שם) **והלא** אין לך מטמא כו'. וא"ת דלמא קרא פירושא קמפרש ובכל אשר תרמוש האדמה היינו אותן אשר הבדלתי לכם לטמא וכן השמונה שרצים וי"ל דא"כ בכל למה לי. אבל בבבלי מעילה פ"ד דף טז ע"ב דייק מדפתח הכתוב באכילה דאל תשקצו היינו אכילה וסיים בטומאה דכתיב אשר הבדלתי לכם לטמא. והתם ודאי קשיא דלמא קמפרש קרא איזה רמש עובר עליו משום בל תשקצו. ורש"י כתב מכות דף טו ע"ב בד"ה ברמש כו' אבל לא תשקצו כו' לא כתיב השרץ ואע"ג דכתיב ביה אשר תרמוש האדמה לשון בריות גדולות הוא ושרץ לשון קטנה ונמוכה שניכרת בהלוכה בקושי ונראה כרוחשת ע"כ. ודברי תימא הרי מפורש כאן ובמעילה דקרא בשרצים איירי ואפי' בכל השרצים. ואף אם נוקי לקרא בשמונה שרצים שמעינן דקרא איירי אפי' בקטנים. וכי תימא שמונה שרצים גדולים הם. מ"מ שמעינן מהכא דאפי' גדולים שרץ מיקריין דהא כתיב אלה הטמאים לכם בכל השרץ השורץ על הארץ וקחשיב שמנה שרצים. ומעיקרא ליתא לקושיתו דאל תשקצו בשמנה שרצים איירי כדמסיק שם במעילה במובדלין דיבר הכתוב ואכן בנמלה קיימינן ועוד לאו דאל תשקצו לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו. וכן משמע שם במכות דגרסי' התם אמר רב אחאי המסכה נקביו עובר משום לא תשקצו. ולא קאמר דלוקה עליו. מיהו נראה דהך דרב אחאי אינו אלא אסמכתא בעלמא וכ"כ במשנה למלך סוף הלכות מאכלות אסורות. אבל לא מצאתי להרמב"ם שמנה לאו דאל תשקצו במנינו וצ"ע:

(שם) **הרי** איברי בהמה טהורין כו'. וקשה מאי פריך מאברי בהמה טהורה הא הך קרא לא כתיב אלא בשרצים וע"ק למה לא קיבל ר"י תשובת ר"א וע"ק מאי קאמר ר"מ בר בא מלא תאכל כל נבלה שאני נבלה דטומאתה בכזית וע"ק מאי השיב ר"מ משמנה שרצים הא בהו קיימינן שיהיה שיעור אכילתן בכזית ונראה דה"פ ר"א השיב אי ס"ד דקרא בא ללמד שיעור אכילתן כשיעור טומאתן יש לנו לומר הבדלתי לכם לטמא על כל הכתובין ברישא קאי ואפי' על בהמה והיכא דשיעור טומאתה בכזית אף שיעור אכילתה בכזית והיכא דשיעור טומאתה בכל שהוא כגון אבר מן החי אף שיעור אכילתה בכל שהוא ואנן קיי"ל באבר מן החי דשיעור אכילתו בכזית וה"ה לשמנה שרצים שאין לדמות שיעור אכילה לשיעור טומאה. ולא קיבל ר"י תשובתו וקאר"מ בר בא דלכך לא קיבלה דשאני אבר מן החי דמרבינן ליה מדכתיב לא תאכל כל נבלה דגם אמ"ה נבלה מיקרי והשוה הכתוב כל שיעורי אכילת נבלות להדדי. והשיב ר"מ תשובה אחריתא על ריב"מ דהא בא' שרצים בעינן כזית דתנן מעילה פ"ד דם השרץ והבשר מצטרפין וסובר ר"מ לצירוף איסור אכילה בכזית קאמר דלא שייך צירוף בכעדשה ולא קיבל ר"י תשובה זו דמוקי מתני' בצירוף טומאה ובכעדשה. והא דקאמר בסמוך ומשיבין מן הטהורין על הטמאים ה"ק שאין בהמה בכלל אשר הבדלתי לכם לטמא ולא אקשינהו רמנה אלא לבל תשקצו ולא צריכין לדר' מיאשא בר בא ואין אמ"ה בכלל נבלה ומשני וכי לא השיב ר"א מטהורין על הטמאים א"כ ודאי דאיצטריך לא תאכל כל נבלה. ומתוך מ"ש יתבאר לך פי' הסוגיא דמעילה שם שוב ראיתי להה"מ פ"ב מהמ"א שפי' כן ע"ש והנאני שכוונתי לדעתו:

(שם ע"ב) **אבל** ה' נמלים כאחת כו'. ותימא וכי האוכל חמשה שיעורים ממין ושם אחד ולאו אחד יהא חייב על כל אחד בפני עצמו וכי מפני שכל אחד בריה יתחייב עליו בפני עצמו. וגדולה מזו תנן כריתות פ' אמרו לו האוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת מהו שיהא חייב על כל אחת ואחת כו' ע"ש וכ"פ הרמב"ם פ"ז מה' שגגות דאינו חייב אלא אחת. ורואה אני שהדברים ק"ו דהא התם קדשים הן והיכא למילף ממעילה והפ"ה אינו חייב אלא אחת כ"ש כאן. וע"ק מאי העלם אחת דקאמר הא לענין חיוב מלקות איירי ולא שייך כאן העלם. לכך נראה דגרסינן אכל נמלה אחת חייב עליה חמש משום בריה והכי איתא בבבלי מכות דף טז ריסק ט' נמלים והביא אחד חי והשלימן לכזית לוקה שש חמש משום בריה ואחת משום כזית נבלה והס"מ ריש פ"ד מהמ"א תמה הא אין איסור נבלה אלא במינים הטהורים. והרמב"ם ספ"ב ממ"א כ' ואחת משום כזית מנבלת הטמאים וכ' הלח"מ ולא הבינותי כיון דלוקה משום שרץ השמים כו' מאי לאו דשרץ טמא הו איכא ע"ע. והיה נ"ל לומר דהוא לאו דאל השקצו. אלא שאין לאו זה ברור אצלי וכמ"ש לעיל בסוגיין בתו' בד"ה והלא כו' ע"ש וצ"ע:

(שם) **הכן** ואכלן אינו חייב אלא אחת. וקשה למה לא יהא חייב על כל לאוי השרצים שנאמר בו אכילה. וכבר הרגישו בזה תוס' שם במכות בד"ה ריסק כו' ע"ש דלא ס"ל הכא תירוצם דהתם ונראה משנתבטלה אודאה איסור שרץ שבה וחל עליה איסור נבלה. ועמ"ש לקמן בסמוך. גם מ"ש שם וקשה איך יצטרף אותו השלם לכזית נבלות הא אין איסור חל על איסור ע"ש. תימא שלא ביארו דלשיטת רש"י גימא שכ' בד"ה משום כזית נבילה שכשבולעו הוא מת ומצטרף לכזית נבלה. נראה שמפרש הא דגרסי' התם והביא אחד חי היינו חי ממש (ודלא כמ"ש תו') נמצא שמניחן הכין בבת אחת והכל מודין דהלין שניהם. אע"ג שכבר היה בו איסור שרץ בעודו חי מ"מ אין זה איסור מדש. דאל"כ אף על הריסוקים לא יחול איסור נבילה לשיטת תוס' שכתבו שם דלעולם איסור אכילה דשרץ קאי עלה ואיסור נבלה איסור הדש נוסף בה וצ"ע:

(שם) **אין** כיני אכל נמלה שיש בה כזית חייב שתים. כ' תו' מכות דף טז בד"ה ולא כו' ולא ידענא כיון דנמיה להכי למה קאמר רסק נמלה אחת והוא חייב שם לימא בחד דהית בה כזית לוקה שם מדים בריה ומשום כזית נבלה ושמא לא שכיח דבחד איכא כזית ע"כ וסוגיין לא משמע הכי ונראה לכך נקט חד והוא לרבותא אע"ג דאין שיעורין שוה דבשהוא שלם נמי בכל שהוא חייב עליו משום בריה מצטרפין לענין כזית:

(שם) **כל** האיסורין מצטרפין כו' ונמלה חייב שתים. עיין בקונטרס. וקשה הא אמר רב התם אמתני' לא שנו אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה טהורין בפני עצמן וטמאין בפני עצמן. ור' אבא קאמר כל האיסורין מצטרפין משמע אפי' נמלה לנבלה טהורה. וכ"ש הכא דאין שיעורן שוין ואפי' לענין טומאה אין מצטרפין כדתנן התם וי"ל אע"ג דנמלה שיעורה במשהו כדין בריה מ"מ מצטרפת להשלים לכזית דנבלה ואע"ג דטמאין אין מצטרפין י"ל הכא דמצטרפין הנמלה היה היינו לכזית נמלות שנתרסקו א"כ ר' בא כלוי ס"ל דטמאין וטהורין מצטרפין אפילו לענין אכילה אלא שזה דוחק דא"כ הוה לן למפסק כלוי ולא כרב דס"ל נגים במקום אחד:

(שם) **באלו** הוא בצל וקפלוט. כ' הרא"ש ערלה פ"ב וקים להו לחכמים שאין בנותני טעם יותר מבצל וקפלוט והכי איתא בגיד הנשה ע"כ. ותימא אף שכן הוא בבבלי הירושלמי ודאי פליג בהא דגרסי' בערלה שם אמר ר' אבהו עד כדון דבר שדרכו להסתער בבצל וקפלוט (כלומר שנותנין בקדירה ממינו כדרך שנותנין מבצל וקפלוט) דבר שאין דרכו להסתער בבצל וקפלוט במה אתה משערו כו' ע"ש. ואם"ד דקים להו כו' לא פריך מידי וכן מבואר בבבלי שם דפריך אדר' אבהו ולשערו בפלפלין ותבלין דאפי' באלף לא בטלין ומשני שיערו חכמים דאין נותן טעם באיסורין יותר מבצל וקפלוט:

(שם) **ואתיא** כהאי דאר"י כו'. תימא מאי ראיה מדר' אבהו לר' יוסי וא"ל דיקא לאיסור משערינן כבצל וקפלוט אבל לענין טומאה לא אלא לעולם בטל דלמא גם לענין טומאה איירי בהכה"ג שנתבטל בענין שמועיל גם לאיסור גם במנחות ופ"ג דבכורות מפורש דאיירי שנתבטל ביבש ברוב וצ"ע:

(שם) **נבלה** שביטלה בשחוטה בטל מגעה דבר תורה. ודוקא מגעה אבל במשא מטמאה אם נשא כולן יחד טמא וכ"ה בבכורות דף כג. וא"ת מ"ש אם נגע בכולן יחד נמי לא יטמא וי"ל מחמירין במשא יותר ממגע דתניא חולין פ' העור והרוטב דף קכד בנבלתם ולא בעור שיש עליו ב' חלאי זתים יכול אף במשא ת"ל והנושא יטמא דברי ר' ישמעאל רע"א הנוגע והנושא את שבא לכלל מגע בא לכלל נושא כו'. מהשתא לר"י ודאי דמחמירין במשא יותר ממגע אלא אף לר"ע אייתר לן והנושא יטמא דסיפא אלא לאוסופי טומאה בנושא שאין בנוגע ומוקי ליה בהכי שאם נתבטלה הנבלה דליטמא במשא. וליכא לשנויי דמדרבנן מטמא במשא דהא ר' אבא דאורייתא קאמר. ומכאן מוכח דלא כמ"ש תוס' בבכורות שם בד"ה נבלה כו' בבוצו ואע"ג דמסתבר דטומאת משא גופא ליתא אלא מדרבנן דהא נתבטל ברוב כו' ע"ש. גם דברי הרמב"ם ספ"א מה' שאה"ט נראין דמדאורייתא מטמא במשא ע"ש וצ"ע:

(שם) **כל** נותני טעם אין לוקין עליהן. וא"ת הא תנן תרומות פ"י כבד אוסרת ואינה נאסרת והא הכא טעמו איכא ולא ממשו וכ"ת כיון שגוף האיסור נבלע בבשר אם כן מאי פריך בסמוך מבשר בחלב הא ודאי כגוף האיסור דמיא דהיינו מוהל היוצא מבשר נבלע בחלב אלא ודאי כל שאין שם ממשות האיסור אלא בלוע או טעמו לאו כלום הוא וי"ל הא ודאי לכ"ע מדרבנן אסור טעם כעיקר ור' אבהו לא קאמר אלא דאין לוקין עליו מדאורייתא:

(דף כז ע"א) **הרי** בשר בחלב כו'. בבבלי חולין דף קח גרסי' אמר אביי טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאם"ד דרבנן מבשר בחלב מ"ט לא גמרינן דחידוש הוא אי חידוש הוא אע"כ דליכא נותן טעם נמי א"ל רבא דרך בישול אסרה תורה וכ' תוס' וא"ת

הכא

הכא משמע דאביי טעם כעיקר יליף מבשר בחלב ובפ' אלו עוברין ופ' ג' מינין פליגי רבנן ור"ע מר יליף ממשרת ומר מגיעולי עכו"ם ואביי איירי בהך סוגיא משמע דידע הך ברייתא וי"ל בתר דשמעה מרבא קיבלה. ובפסחים שם הניחו בתימה ע"ש ול"נ דאביי ס"ק ממתני' מוכח דסובר טעם כעיקר דאורייתא מבשר בחלב גמרי' וצ"ל דסובר תנא דמתני' כר"ע משרת להיתר מצטרף לאיסור ובגיעולי נכרים סובר כרבנן דחידוש הוא דאי אפשר דלא פגמה פורתא. ומ"ש תו' שם דחידוש הוא פי' בקונטרס דשניהן מין היתר זה לבדו וזה לבדו וכשנתערבו אסור ולא כן הוא בפסחים ובפ' ג' מינין אלא דאי תרו להו כולא יומא שרי אע"ג שנבלע החלב בבשר כו' ע"ש. ול"נ שדברי רש"י נכונים דהא דבשר בחלב לא אסר ליה שרייה קולא הוא ואיך נאמר משום דחידוש הוא לקולא אף בשלא נתן טעם יאסור דחידוש הוא דקדש רחמנא גביה הא ודאי לא דמיא למילף חידושא לחומרא מחידושא דקולא וכמש"ל בסמוך לכך פי' דסובר אביי חידוש הוא זה לבדו כו' וזהו חידוש לחומרא. וא"ת הא פרש"י ועוד ש"רך בישול כאסרו בלא אכילה קשה למה לא קאמר הש"ס פסחים ונזיר הך חומרא וי"ל דהתם ס"ק מדשרי קרא בבשר בחלב השריי' ש"מ שאין טעם איסורו משום טעם כעיקר דהא הכא נמי איכא טעם ששרי החלב נבלע בבשר א"כ סובר הש"ס דשרייה מעת לעת דהוה כבוש בשאר איסורי דאורייתא אסור ואפ"ה שרי וניחא לש"ס לשנויי מיניה וביה מלשנויי חידושא אחרינא וזה ברור וא"ת מאי פריך מבב"ח דלמא שאני בב"ח דאסור בהנאה וי"ל הא לאו מילף ממש הוא אלא גילוי מילתא בעלמא אי טעם כאכילה ממש הוא או לא. והא דאמרי' לקמן מיכן אתה דן כו' משמע דצריכין למילף בק"ו זה אינו אלא לרווחא דמילתא ותדע דהא האי ק"ו אינו אלא בכלאי הכרם וערלה כמפורש בבבלי בסוגיין ואנן כל התורה מנזיר גמרינן. והא דמשנינן בבבלי בב"ח חידוש הוא היינו כיון דחידוש הוא אפי' גילוי מלתא לא הוה. והשתא מ"ש תוס' פסחים דף מד ע"ב בד"ה אלא יליף מגיעולי נכרים שהקשה הר"י היכי יליף נזיר מגיעולי נכרים הא נזיר קל מכל איסורי תורה שאין איסורו איסור עולם ותי' דחוק ע"ש. ולפמ"ש ניחא. אך קשה אמאי קאר"י כל נותני טעמים אין לוקין ה"ל למימר חוץ מבב"ח וי"ל:

(שם) **כל** נותני טעם אין איסור והיתר מצטרפין כו'. עיי' בקונט'. כ' רש"י חולין פ' גיד הנשה דף צח ע"ב טעם כעיקר דרבנן והכי שמעינן ליה לר' יוחנן בע"ז כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו והא דילפי' פסחי' פ"ג מנזיר ומשרת ליתן טעם כעיקר ס"ל לאמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא היא ולאו מילף הוא דה"ל נזיר וגיעולי עכו"ם ב' כתובים הבאים כאחד א"נ גיעולי עכו"ם חידוש ומשרת להיתר מצטרף לאיסור ע"כ ותו' הקשו מדר"ע מוקי למשרת להיתר מצטרף לאיסור ולקי ש"מ לרבנן דמוקי ליה למשרת לטעם כעיקר נמי דאורייתא ע"ש. נראה דסברי לרש"י אף בנזיר טעם כעיקר דרבנן ותימא הרי מפורש בדבריו דנזיר וגיעולי עכו"ם ב' כתובים ולא שייך לומר ב' כתובים אלא בדבר דאורייתא. אלא ודאי הא דקאמר רש"י אסמכתא בעלמא היא היינו הא דילפי' מנזיר אינו אלא אסמכתא וצ"ע. ומ"ש תו' עוד הא דא"ר יוחנן בע"ז דף סו טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו היינו במינו. וקשה הא מפורש בסוגיין דאפי' בשאינו מינו אינו לוקה דאל"כ מאי קאמר חוץ מנזיר הא נזיר בשאינו מינו איירי דהא משרת בשאינו מינו משמע וכדאר"ע ששרה פיתו ביין ובכה"ג אף בשאר איסורין לוקה אלא ודאי כמ"ש. ונראה הא דאמרי' בע"ז לר"י טעמו ולא ממשו אסור ואינו לוקה עליו איכא לפרושי דקאי אהיתר מצטרף לאיסור וכדאמר ר' בא בר ממל בסמוך. מיהו הך שמעתתא בע"ז ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמרה ובפסחים א"ר אבהו בשם ר"י בכל התורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מנזיר. משמע דתרי מימרות הן והך דהכא אטעם כעיקר קאי וכו' ועיין דבסמוך יהך דפסחים כר' בא אתיא. וא"ל אף בנזיר איירי בשרה ענבים בענבים וכדאמרי' לקמן בסוגיין דזה ודאי לא שייך בשאר איסורים ללקות עלייהו אלא משום לאו דמשרת לחודי'. ואכי תמה ממ"ש תו' שם בשם הר"י מאורלייגש ר' יוחנן ס"ל כר"ע דיליף טעם כעיקר מגיעולי עכו"ם וליכא אלא עשה לכך קאמר דאין לוקין והא דקאמר בירושלמי דערלה אר"י כל נותני טעם אין לוקין עליהן חוץ מנזיר י"ל דבהיתר מצטרף לאיסור איירי והכי איתא בהדיא בפסחים ובנזיר כו' ע"ש. הרי מפורש כאן דר"ז ור' בא פליגי בהאי דר' יוחנן אי איירי בעיקר או בהיתר מצטרף לאיסור מיהו אף ר' בא מודה דטעם כעיקר אסור ולוקה וכמש"ל. ועוד אי ס"ד בגיעולי עכו"ם ליכא אלא עשה הא דגרסי' בפסחים ובנזיר ור"ע טעם כעיקר מנ"ל ומשני מגעולי עכו"ם. וכ' תוס' דטפי מסתבר לאוקמי משרת לטעם כעיקר מלהיתר מצטרף לאיסור ע"ש. קשה מנ"ל לר"ע לאוקמי משרת להיתר מצטרף לאיסור הא איכא לאוקמי לטעם כעיקר וללאו. וקושיא זו קשיא נמי לרש"י שכתב משרת להיתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר דרבנן ואפי' בנזיר. וזה דלא כסברת הש"ס וצ"ע. ומ"ש תו' דאף רש"י מודה דטעם כעיקר ממש דאורייתא ולא איירי אלא טעם כל דהו קאמר כו' והאריכו להקשות עליו ע"ש ותימא ה"ל להקשות מדבריו אדבריו דל"ל למימר והא דילפי' בפסחים כו' אסמכתא כו'. טפי הל"ל דמשרת לטעם גמור קאתי והכא בטעם כל דהו איירי. אלא ודאי הכתה מפרשינן דאיל הוה ממשים ותשעה נגד זרוע בשלה וילפי' מהתם דעד ס' הוה עדיין טעם אבל יותר מזה אין בו טעם ואפי' מדרבנן. והשתא כל הסוגיא אתיא כהוגן. ותו' דחקו בזה לומר דלפעמים יוצא חוץ מרוטב ע"ש א"כ מעיקרא לא ה"ל למילף שיעורא מהתם וצ"ע:

(שם) **ומה** ת"ל וכל משרת כו' אלא שאם שרה כו'. בקונט' הגהתי דלפי הגי' שלפנינו קשה למה לא הביא ראיה מר"ע דמתני' מאי קאמרת דאיכא לפרושי שיש בפת כזית יין וקמ"ל דהבלוע מצטרף א"כ אף מברייתא אין ראיי'. אלא ודאי כמ"ש בקונט' ועיקר סייעתא דמסך ברייתא שמעינן דאף בכל האיסורין טעם כעיקר ולא כר"ז וכדמסיק. וא"ת כיון דמוקי משרת לטעם כעיקר היתר מצטרף לאיסור בנזיר מנ"ל וי"ל מוכל דריש ליה. וא"ת הך ברייתא תקשי נמי לר' בא ניליף כל האיסורין מנזיר לענין היתר מצטרף לאיסור כמו דילפינן מיניה טעם כעיקר וי"ל סובר ר' בא דמטאת ונזיר שני כתובין הן לענין היתר מצטרף לאיסור ואין מלמדין והכי מסיק הבבלי לר"ע. ותוס' כתבו דף לו ע"א בד"ה אין כו' אם ד' דמוכל דריש היתר מצטרף לאיסור מאי פריך לקמן ממאי דהאי משרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתי לימא אנא מוכל דרשית כו' ע"ש נראה די"ל אף הך ברייתא דדרשת משרת לטעם כעיקר לאו ממשרת גופא יליף דהא איצטרך משרת שחייב אמשרה בפני עצמו וכמפורש בסמוך מש"כ בכל האיסורין אלא מכל יליף ופריך שפיר:

(שם) **מה** שכר שנאמר להלן ברביעית כו'. וקשה דאמרי' בכריתות פ"ב ושכר אין אסור אלא כדי לשכר וכמה כדי לשכר רביעית יין. הרי מתיבת שכר גופיה דרשי' רביעית א"כ מה צורך ללמוד מהתם בגז"ש ונראה דוקא בביאת המקדש דרשי' שכר מידי דמשכר דבהכי איירי דלא ליהוי פרוע ראש אבל הכא איכא לפרושי שכר כמשמעו:

(שם) **חזרו** לומר לא יאכל לא ישתה כו'. עיין בקונט'. ועי"ל כל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל כתיבי בחד קרא ומקשינן אכילה לשתייה. והא דלא אמרינן איפכא דכתיב בקרא בתרא מחרצנים ועד זג לא יאכל ולא כתיב שתיה בהך קרא ובקרא קמא כתיב תרי פעמים לא ישתה וחד לא יאכל ש"מ דבעי לאקושי שתיה לאכילה ולא אכילה לשתיה ועמ"ש תו' פסחים דף מג ע"ב בד"ה הד"א כו'. ותוס' בסוגיין פירשו בענין אחר ע"ש ואין לשון הש"ס משמע כדבריהם:

(שם) **והוא** דשריי' בכזית יין. עיי' בקונט'. משמע דסובר ר"ע אין היתר מצטרף לאיסור אלא דסובר אפי' על כזית הבלוע חייב. ויש לדחוק ולומר דאף ר' חנניה מודה דלר"ע היתר מצטרף לאיסור אלא דסובר דבעינן שיהא בהתערובות כזית יין ואם אכל אח"כ כזית מן האיסור והיתר חייב דבעינן שיהא מעיקרא כדי איסור והראשון נראה. ומדברי הרמב"ם פ"ה מה' נזירות נראה דסובר דוכל משרת אתי דמצרפין כזית בכדי אכילת פרס ללקות עליו ע"ש. ובאמת כולא סוגיא דירושלמי ודבבלי דלא כוותיה ואף אם נאמר דר"מ דאמר והוא דשריי' בכזית יין היינו בכדי אכילת פרס. מ"מ רבנן פליגי אר"ע וצ"ל דסברי דאין לוקין על כזית בכדי אכילת פרס וצ"ע בבבלי דף לה גרסי' א"ר אבהו אר"י כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת ועירי אמר אף שאור בכל תקטירו כמאן כר' אליעזר דדריש כל א"ה ממן נמי אין ה"נ אלא לאפוקי מאביי כו' וכתבו התוספות רש"י פי' ברייתא דמכות אין לי אלא זית מכי זית מנין ת"ל כל והיינו היתר מצטרף לאיסור עירובו מנין ת"ל כי כל וק' א"כ זעירי מפרש לברייתא כאביי והש"ס קאמר לאפוקי מדאביי ועוד מאי פריך כמאן כר"א כרבנן נמי מצי אתא דנהי דלא דרשו כל כי כל דרשי ומצי למדרש דרשא קמייתא דהיינו היתר מצטרף לאיסור ע"ש שפירושם דחוק מאוד. ונראה ודאי טפי מסתבר לרבויי כזית איסור שנתערב בהיתר מלרבות חצי זית איסור עם חצי זית היתר דכל שיעורי תורה בכזית. והשתא אי לית לן אלא חד ריבויא לא מרבינן אלא תערובות כזית איסור בהיתר שאין האיסור ניכר בפני עצמו אבל לר"א מרבינן מכל איסור מצטרף להיתר ומכי כל עירובו דהיינו חצי זית איסור שנתערב בחצי זית היתר ואם תאמר גם לר"א נוקי כל לתערובת כזית וכי כל להיתר מצטרף לאיסור ועירובו דר"א מנ"ל וי"ל טפי מסתבר לאוקמי כולא ריבויא בחד גוונא שבשניהם אין בהן כזית איסור ודמיין להדדי דוק והבן:

(שם) **אבל** אם סתרה כי משום משרת לא כלא. בכולה סוגיין משמע דלוקין אלאו דוכל משרת. ובבבלי בסוגיין גרסי' אבל ענבים לחים ויבשים וחרצנים וזגים ושמע מכול של ענבים לוקה ממש. מדלא חשיב שריי' ש"מ דסובר דאין לוקין על משרת. ובסמוך קחשיב נמי שריי' משום משרת. ואפשר לומר דלא פליגי בבבלי וירו' והא דלא קחשיב שריי' י"ל דשייר מיניה כי היכי דשייר שכר וחומץ ואין השריי' בכלל הנך דחשיב. מיהו בסמוך מייתי הש"ס לאו דשרייה ולא קחשיב לאו דחומץ ושכר. ונראה דסובר הירושלמי שריי' מיני' הוא כמו השמיטה שהרי משרת ענבים בענבים מצטרפין כדאמר בסמוך מש"כ חומץ ושכר והרמב"ם כ' פ"ה מה"נ נזיר ששתה רביעי' יין ורביעית חומץ אינו לוקה אלא א' כו' ע"ש. ונראה דדייק כן מדלא קחשיב בש"ס שכר וחומץ שוב ראיתי בסמ"ק שלו מכות ר"י מפורש דדייק ליה מדלא פרי' והא שייר שכר וחומץ ע"ש. ומולק אמ"ש תו' דהנך לאו שיור' נינהו אלאו מעייר מיניה ע"ש. והרב בא"מ כ' דתו' כ' להדיא בד"ה ולילקי שם שאין לוקין על חמץ ויין שני מלקיות ע"כ והפוך הוא שמפורש שם דלוקין עליו וכ"ה דעת הראב"ד. ומ"ש הא"מ שם הגע בעצמך שאמרה תורה ומשרת וגו' אם שתה רביעית יין ורביעית משרת נחייב שתים ע"ש תימה הלא מפורש בירושלמי שלוקין על יין ועל משרת שתים איך כתב בפשיטות בהיפך וצ"ע. ומה שלא מנה הרמב"ם לאו דמשרת ללאו בפני עצמו דסובר שגם הוא נכלל בלאו דיין וז"ל מלוה ר"ב הזהיר הנזיר משתיית יין וחומץ והיינו שבפרש ערובו מן ענבים והוא אמרו וכל משרת ענבים לא ישתה ע"ש. ואף לפמ"ש בחיבורו משרת לכזית בכדי אכילת פרס הוא דאתי וכמ"ש בסמוך בד"ה והוא וכו' אף זה בכלל לאו דיין הוא. הילכך נכו מזה דלשיטת הירושלמי אייתר לן תלתא לאוין שלא הכניסם הרמב"ם במניינו וצ"ע:

(שם ע"ב) **וחייב** על היין בפני עצמו כו'. לשון ראשון שבקונט' הוא פי' תו' ול"נ כ"ל לשיטת הרמב"ם דקמ"ל דאינו חייב אלא חמשה מלקיות וענבים דקחשיב הם שנים לחים ויבשים. וכ"כ דבריו בסמ"ק סי' הנ"ל ותו' לשיטתייהו ועמ"ש בסמוך:

(שם) **ממשמע** שנאמר ענבים אין אנו יודעין שהן לחים כו'. ותוס' כתבו בסוגיין בד"ה ועל זה בעצמו לחים ויבשים קרא יתירא הוא ולכתוב ענבים והוו לחים ויבשים במשמע כו' ע"ש. וסוגיין מפורש שאינו כן וענבים לחים משמע ולא יבשים וכ"כ דבכל המקרא לא קאמר ענבים אלא על הלחים. והא דצריך מוקיה לק"ו נראה דסובר אי לא כתיב אלא וענבים ישתה לא מוקמינן קרא אלא ביבשים:

(שם) **לחים** לרבות את הבוסר. וקשה הא איפקתיה לחייב ע"ז בפני עצמו כו' וא"ל דסובר השתא וענבים גופייהו מיותר דאיכא למילף בק"ו השתא על היוצא מן הפרי חייבים על הפרי עצמו לא כ"ש ומוקמי' ענבים לחלק ואייתר לחים לבוסר דהא אמרו בספרי אם אמרת כן למילף ענבים בק"ו. עכשיו מן הדין ת"ל ענבים ללמדך שאין עונשין מן הדין. וא"ל הירושלמי סובר בכה"ג עונשין מן הדין שהרי הזוכר הלאו בקרא דמכל אשר יעשה מגפן היין אע"ג דהוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו מ"מ אהני לאו דידיה לענשו מן הדין וכמ"ש בספר הליכות עולם בשם המפרשים ע"ש דהא דרשא זו לחים להביא את הבוסר תניא בספרי. (ומזה תשובה על המפרשים הנ"ל וצ"ע) ונראה הך ברייתא דספרי פליג אדרשא דלעיל לחייב ע"ז בפני עצמו כו'. אך קשה בוסר הא כבר שמעינן מכלל ופרט כמפורש בבבלי ויש פרקין גם בספרי תניא הך ברייתא דדרשי' בכלל ופרט וצ"ע.

(שם) **לחים** לרבות את הסמדר. וא"ת מנ"ל למדרש מחד קרא בוסר וסמדר דהא ודאי סמדר גרע מבוסר דהא פליגי חכמים אסמדר ומודו בבוסר וכ"פ הרמב"ם פ"ה מה"נ. והר"ש כ' פ"ק דערלה הלכה כרבנן ודלא כר' יוסי ע"ש. ועדיין קשה לר' יוסי סמדר מנ"ל וי"ל סובר ר' יוסי בוסר מכלל ופרט שמעינן וכמ"ש בסמוך ואייתר לחים לסמדר. אך קשה למאי דמוקמי' הך ברייתא כר' יוסי קרא ל"ל דהא קאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי ואהני מכלל ופרט וי"ל הא דקאמר מפני שהוא פרי לאו פרי גמור קאמר דהא אפי' בוסר אמרי' בבבלי ובספרי דלאו פרי גמור הוא אלא דדמיא לפרי לכך מרבינן אותו מלחים. אבל קשה דגרסי' בירושלמי פ"ק דערלה ר"א סמדר אסור בנזיר מפני שהוא פרי וקשיא אם אסור בנזיר ל"ל פרי אם פרי הוא יהא אסור בכל כו' ע"ש. מאי פריך דלמא ה"ק סמדר אסור מפני שהוא פרי הצ"פ שאינו גמר פרי מרבי' ליה מלחים ואי לא הוה פרי כלל היינו ממעטין אותו מפרט כי היכי דממעטינן עלין ולולבין וצ"ע:

(שם) **והתרו** בו משום מכל אשר יעשה כו'. עיי' בקונטרס. ואין לפרש דהא מילתא קאמר שסטו לשם יין והתרו בו משום מכל אשר יעשה לוקה דא"כ למה לא קחשיב לאו דיין ועוד אפי' לא סטו לילקי אף מענבים משום מכל אשר יעשה וגו'. מיהו בבבלי בסוגיין פליגי אי לוקה אלאו דמכל אשר יעשה ולרבא הוה ליה לאו שבכללות ואין לוקין עליו ולאביי לוקין:

(שם) **משום** בריה. כ' התוי"ט ומ"ש הר"ב ואין הלכה כראב"ע אלא שאוכל מן החרצן והזג אינו לוקה עד שיאכל כזית אע"ג דלשון המשנה משמע דלחלק אתא שאם אכל כזית מן החרצנים פטור כו' נראה שסובר שיש בדראב"ע להחמיר שאם אכל שני חרצנים וזג חייב אע"פ שאין בהן כזית כו' ע"ש ותימה מהתי"ט שלא ביאר מנ"ל להר"ב הא שראב"ע להקל בא ולי נראה שיצא לו להר"ב מסוגיין וא"ת מנ"ל לר' בא הא דטעמו דראב"ע משום בריה ונראה דקשיא לר' בא למה לא מפרש ראב"ע מחרצנים ועד זג לחלק לחייב על כ"א בפני עצמו ואי משום דכתיב ועד והתני בסמוך דאצטריך ועד לרבות הבלע שבינתיים אלא ודאי טעמו דראב"ע כיון דכתיב חרצנים לשון רבים וזג לשון יחיד לאשמועינן דחייב עלייהו משום בריה שכן דרך ברייתו להיות שני חרצנים וזג. ונראה שכן דעת תוס' במתניתין ע"ש:

(שם) **להביא** את הבלע שבינתיים. עי' בקונט'. ולפמ"ש בתוס' בסמוך אין ברייתא זו קושי' אלא סייעתא לר' בא. ופי' בקונט' קשה שכ' הלח"מ פ"ה מה"נ סוף הלכה ה' כיון דמפיק ליה לבין הבינים מיתורא דועד אין בו לאו כיון דאתי מדרשא ע"כ אך דברי הלח"מ קשיא לכולהו. דא"כ מאי פריך בבלי והא שייר בין הבינים הא תני ואכל ענבים דמשמע אפי' בין הבינים על כרחך לומר לאו דידיה שייר דא"כ לילקי שם וכ"כ תוס' ש"מ שלוקין אלאו דידיה. וא"ל אף שאין לוקין עליו מ"מ ה"ל למיתני בהדי אחרינא די"ל דלא קחשיב אלא הנך דאית בהו מלקות וצ"ע. ומלשון הירושלמי דקאמר להביא את הבלע שבינתיים נראה דהא דקאמר הבבלי בין הבינים היינו כמאכל שבין חרצנים לזג וקאמר הבלע שבין החרצן והזג וכן פירש"י ודלא כמ"ש תוספות דהיינו ענבים קטנים וא"ת היינו גוף הענב ממש כבר תירצו תוספות דאיירי במלקט האוכל מבין החרצן ע"ש:

(שם) **אף** עלין ולולבין במשמע. עי' בקונט'. וקשה לל"ק הא כבר חשיב לעיל בברייתא ללאו מכל אשר יעשה וגו' ולל"ב קשה הא בין הבינים מועד מרבינן ולא מכל אשר יעשה לכך נראה דגרסי' תני בשם ר"א כו' ול"ג והא. וקשיא ליה על דר"א הא כתיב יין ושכר וכמ"ש בקונט' לכך קאמר ר"א כר"י וא"ל דגרסי' והא תני וקושית הש"ס ל"ל עד להביא הבלע הא כבר שמעינן מדכתיב חרצנים וזגים וכדדייק בסמוך דהא ודאי לראב"ע אין חרצנים וזג מיותר דהא איצטרך ללמד דבעינן שני חרצנים וזג. אך נראה דיש לקיים הגירסא שלפנינו דתני בברייתא חרצנים וזג להביא הבלע שבינתיים ולא מועד יליף וקאמר והתני בניקותא שכן תני בשם ר"ל וכדמסיק דלדידיה אייתר חרצנים וזג. וא"ת הא איצטרך חרצנים וזג לחלק וי"ל א"כ ה"ל לכתוב חרצן וזג וכ"כ תוס':

(שם) **רבי** ליעזר כר"י כו'. וא"ת הא אמרינן פי"א דתרומות א"ר פריגורי דקסרין ר"א כר"י ולא רובה מיניה וי"ל סובר ר' פריגורי ר"א מיעט וריבה דריש ומחרצנים ועד זג דריש כראב"ע כדאמרינן בבבלי בסוגיין וא"ת כיון דמחרצנים ועד זג לר"א לא הוי פרטא נימא דר"א דריש ליה בפרט וכלל יין ושכר פרט מכל אשר יעשה כלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ומרבינן כל מילי אפילו עלין ולולבין וקושיא זו קשיא טפי על הבבלי ויש לומר היינו ממעטינן מפרט דבר דלא דמי כלל לפרטא דהיינו עלין ולולבין ומרבי' מה דדמי ליה בחד צד דהיינו ענבים שהתליעו שהיו פרי מעיקרא:

(דף כח ע"א) **אבל** אכל זית חרצנים וזגין מענבה אחת כו'. וקשה מ"ש ענבה אחת הא קרא סתמא כתיב מחרצנים ועד זג ומשמע אפי' מבתי ענבים וי"ל דמשמע ליה שיהיה הזג משני החרצנים וא"ת מנ"ל דלא מחייבי רבנן אבריה שלימה דלמא הא דקתני ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית היינו בשנתרסקו אבל בשלימים אפי' על האחת חייב וכמש"ל הלכה א' בד"ה ענבה כו' וי"ל ודאי אף רבנן מודו דחייב על בריה אלא דסברי שני חרצנים וזג לאו בריה היא:

(שם) **אבל** כזית חרצנים וזגין משתי ענבות כו'. בקונט' פירשתי דאיירי בשיש בכל אחד מהן כזית וקשה ל"ל משתי ענבות הא אפילו מענבה אחת לראב"ע אינו חייב אלא אחת ולרבנן חייב שתים משום חרצן ומשום זג ועוד הא גם לר' יוסי איכא נמי הך חילוקא בין לראב"ע ורבנן ועוד לשון הש"ס משמע שבין חרצנים וזגים אין בהן אלא כזית וא"ל דאיירי בכזית אחד כפשטא דשמעתא ולראב"ע אינו חייב אלא אחת שהרי אין כאן אלא שני חרצנים ולרבנן חייב שתים אחת משום חרצן ואחת משום זג. ולר' יוסי בכה"ג אף לראב"ע חייב שתים על כל

שני מרלגיס וכו' אמת דה"ל בריש דא"כ הל"ל אכל כזית מרלגים וגיס מעכבה אמת לרמב"ם פטור לגמרי משום שאין כאן שני מרלגים ולרבנן חייב ועוד כיון שאין כאן אלא כזית אחד מהמרלגים וגין אע"ג שחלוקין הן בלאו מ"מ בעינן שיהיה בכל אחד מהן כזית וכא דתנן ומצטרפין זה עם זה היינו ללאו אחד וצ"ע :

(שם) **אבל** לא סורק. עי' בקונט' וכ"פ הר"ב וכ"כ מדברי הרמב"ם פ"ה מה"נ הלכה י"ד בסופו לא יסרוק במסרק ולא ימוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי. וכן פירש"י מס' שבת דף נ' ע"ב אבל לא סורק מפני שמשרת שער ודאי. ושם דף פ"א ע"ב סייס בה ומודה ר"ש בפסיק רישי' ע"ש וקשה דלא משמע כן בבבלי בסוגיין דקאמר כולה ר"ש הכל המסרק להסיר נימין המדולדלין קמיכוין וכן פי' רש"י ותוס' דטעמא משום דקמיכוין ולא משום פסיק רישי' ונפקא מיניה שאם התרו בו ואמר שאינו מכוין להסיר שער אלא לחכך במסרק לא"ד דחייב סורק משום דקמתכוין הכא פטור ולמ"ד דהוי פסיק רישי' חייב. ונראה שזו כוונת תוספות שבת דף נ' שכתבו אבל לא סורק התם מפרש לה כל הסורק להסיר נימין המדולדלות קמיכוין ע"כ נראה דכונת' להקשות אפרש"י וכמ"ש ונראה דהמפרשים כל הסורק להסיר נימין המדולדלים קמיכוין וכיון שכן מסתמא אינו סורק אלא בכה והוי ליה פסיק רישי' וזה ברור והריב"ש סימן שכ"ד דחק מאוד בדברי רש"י ע"ש. וראיתי להרב בא"מ שכתב בזה דברים שאינן. גם מ"ש ראיה מדברי תוספות. אינו שכן מנהגם שחולקים ארש"י ואינן מזכירים דבריו. ומ"ש הוא הנכון :

(שם) **ר"א** לא ימוף באדמה כו'. כתב הרמב"ם פ"ה מה"נ הלכה י"ד נזיר מופף על שערו בידו ומוכך בצפרניו ואם נפל שיער אינו חושש שהרי אין כוונתו להסיר ואפשר שלא יסיר אבל לא יסרוק במסרק ולא ימוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי ואם עשה כן אינו לוקה. כ' הכ"מ איבעיא בגמרא מפני שהיא משרת את השער תנן או מפני שמאברת כו' ואע"ג דלא איפשיטא פסק לקולא משום דספק נזירות להקל ואפי' באדמה המשרת כ' דאינו לוקה משום דאינו מתכוין להסיר וקי"ל כר"ש דבר שאינו מתכוין מותר ומ"מ איכא למידק אמאי פסק כר"י דיחידאה הוא ואפשר סובר דר"י לפרש דברי ת"ק אתא ע"כ. ומה מאד תמוהין דבריו. מדא דקאמר דפסק לקולא תימא אדרבא הרי פסק לחומרא ודלא כש"ס דדבריו משמעין שכל אדמה היא משרת את השער ודאי ואם"ד כמ"ש הכ"מ הל"ל ולא באדמה מפני שמשרת שער ודאי. ועוד דכאן לא שייך לומר ספק נזירות להקל דהא אין כאן קרבן וכמ"ש התי"ט. גם כבר נקיט לנזירות וכמ"ש הלח"מ. ועוד אם"ד באדמה המשרת אינו לוקה משום דאינו מתכוין אפילו לכתחלה שרי לר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר דהא מס"ט מופף. ועוד בודאי משיר אף ר"ש מודה דהוי פסיק רישי' וכדמוכח גמרא דשבת דף נ'. ועוד מנ"ל להרמב"ם דר"י לפרש קאתי וכמ"ש התי"ט ועוד דכתב בפי' המשנה והלכה כר"י משמע דת"ק פליג וכמ"ש הלח"מ. ולי תימא דודאי ר"י פליג דגרסי' בבבלי שבת דף נ' הא דתניא חפין את הכלים בנתר וחול ר"ש היא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ופריך תימא סיפא אבל לא ימוף בהם שערו ואי ר"ש שרי דתנן נזיר מופף ומפספס ופירש"י מופף שערו בנתר וחול. והדין עמו דאל"כ לא פריך מידי. והרמב"ם כ' כאן במתני' לא ימוף באדמה דקאמר ר"י היינו טיט איזהו טיט שיהיה מכל מיני טיט שרוחצין בהם השער כמו הנתר והטיט האדום כו' ע"ש הרי מפורש דר"י פליג את"ק. גם הרשב"א כ' במי' שבת ופירוש מופף אפי' בנתר וחול ותדע מדקתני ר"א לא ימוף באדמה מפני שמשרת השער. לכך נראה ודאי סובר הרמב"ם דר"י פליג את"ק דסובר אדמה אינה ודאי משרת ופסק כר"י דגמרא דשבת משמע דנזיר ושבת שוין בענין זה. ואמרי' התם א"ר יהודה עפר לבינתא שרי רב יוסף אמר עפר דיסמין שרי אמר רבא עפר פלפלי שרי כו'. ש"מ דוקא הנך שריין אבל נתר וחול אסירי. ואף שרש"י פי' עפר לבינתא כתישת לבינה ע"כ. נראה דסובר חול שרי. כבר חלקו עליו כל הראשונים ז"ל ופירשו עפר לבינהא היינו עפר לבונה וכן כתב רבינו האי גאון והרמב"ם והרשב"א והר"ן. ומהאי סוגיא דשבת איפשיטא נמי איבעיא דנזיר דע"כ לומר שכל אדמה משרת שער וכמ"ש הרמב"ם דאל"כ מאי פריך ממתני' דנזיר מופף לישני כאן בשבת בנתר וחול כאן בנזיר בשאר מיני אדמה שאינן משירין ור"י פליג אפי' בשאר מיני אדמה דגזר הא מפני הא אלא ודאי כמ"ש. והשתא ניחא הכל. ומ"ש דאינו לוקה הטעם משום שאין מלקות אלא בתער וכמ"ש שם הלכה י"ם ועמ"ש לקמן בד"ה מאן כו' ומהתימא על המפרשים ז"ל שלא הרגישו בכל זה וצ"ע :

(שם) **גדל** פרע שער ראשו. עי' בקונטרס. וקשה הא איצטרך גדל פרע למצות עשה וכ"כ הרמב"ם ריש הל' נזירות מצות עשה שיגדל שער ראשו שנאמר גדל פרע כו' ונראה כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה כתיב גדל פרע ולאחר שנתבאר אצלינו שסתם נזירות ל' יום הרי השער שיגדלו ל' יום נקרא פרע ולכך ימתין ל' יום עד שיהיה לו פרע ואז יתחיל למנות :

(שם) **עד** כדון נזיר טמא כו'. עי' בקונט'. וקשה הא עדיין לא נזכר במתני' או ברייתא דבעי' שמגלח כל שערו. ובבבלי בסוגיין גרסי' אמר מר וכולן שגילחו שלא בתער או ששיירו ב' שערות לא עשה כלום ויליף ליה מדגלי רחמנא גבי נזיר ביום השביעי יגלחנו יתירא ויליף נזיר טהור מנזיר טמא ומהשתא י"ל דקאי עד כדון כו' אמתני' דנגעים. והא דמשני הכא דקרא יתירא אתי ללמד שמזור ומגלח. סובר הבבלי דלהא לא צריך קרא דודאי אין סברא לפרש ביום טהרתו היינו הטהרה האחרונה שהיא לאחר המלא' שזו לאו טהרה היא וכיון שהגילוח הוא ביום השביעי וכתיב ונתן שער ראשו נזרו תחת זבח השלמים ש"מ שביום הבאת קרבנות טהרה מגלח. ורש"י פי' בפסוק ביום טהרתו ביום הזייתו או אינו אלא ביום השמיני שהוא טהור לגמרי ת"ל ביום השביעי אי שביעי יכול אפי' לא הזה ת"ל ביום טהרתו. לפ"ז לית כאן שום יתור דהא איצטרך ביום השביעי וכ"ה בספרי ונראה דגם בבבלי לא דריש מיתורא דיום השביעי אלא מיגלחנו יתירא קדריש. וספרי סובר דא"ל קרא דמזור ומגלח לנזירותו כמ"ש בסמוך ומוקי ביום השביעי לגופיה וכמ"ש רש"י :

(שם ע"ב) **מיכן** שאינו סותר אלא זה בלבד. בבבלי דף מ' גרסי' אר"מ ללקות באחת לעכב בשתים לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו בתער ובתער אין במידי אחרינ' לא והתני לרבות כל המעבירין אלא אימא כעין תער תנ"ה נזיר שתלש מירט סיפסף כל שהוא אינו סותר אלא ברוב ראשו ובתער. נראה מדברי הרמב"ם פ"ה וריש פ"ו מה' נזירות דמפרש ובתער דקאר"מ אריש' וסיפא קאי בין לענין מלקות בין לענין סתירה ופריך הש"ס מברייתא דמרבינן כל המעבירין ומשני כעין תער והיינו כדי לכוף ראשו לעיקרו ובתער דתני בברייתא דמייתי מינה סייעתא היינו נמי כעין תער. אבל תו' ובתער אריישא לחוד קאי אבל לענין סתירה סותר אפילו אינו משחית מעיקרו והא דמשני כעין תער היינו שמשחית מעיקרו. ורש"י פירש בלישנא קמא דמייתי סייעתא מברייתא דובתער דוקא ע"ש ואיני רואה ראיה מברייתא דכי היכי דמפרשינן ובתער דקאר"מ היינו כעין תער ה"נ איכא למפרשי לברייתא. ואפשר דסובר שהיא דש"ס דמשני אלא אימא כעין תער פליג אר"מ. אבל תימא לשיטת תום' דעפי מסתבר לומר דלוקין מלסתור וסוגיין מפורשת בהיפך. גם לשיטת הרמב"ם צ"ל דהירושלמי והבבלי פליגי. דבכך כ"ל דס"ד דמקשה ובתער קאי נמי אריישא דלוקין דאל"כ ה"ל לר"מ לפרש דבריו ולהלק בין מלקות לסתירה ומשני אלא הא דתניא לרבות כל המעבירין היינו דוקא כעין תער ושפיר קאר"מ ובתער ר"ל ברישא במלקות בעינן כעין תער ולסתור בעינן תער ממש לכך כללן תרווייהו במר לישנא א"כ סתמא דש"ס פליג אר"מ כמ"ש רש"י. אך אחרי העיון נראה שהדין עם הרמב"ם דהבבלי פליג שהרי מצריך תער דתגלחת טהרה דטמא וטהור דוקא תער ואפי כעין תער אינו כלום כמפורש בגמרא דף לט ע"ב וכ"פ הרמב"ם פ"ח הלכה ו' ע"ש א"כ אין לחלק בין סתירה למלקות. וא"ת מאי דוחקי' דש"ס לאוקמי תער בתגלחת טהרה ולא מוקי לקרא לסתירה וכשיטת הירושלמי וי"ל משום דכתיב בתרים עד מלאת וכדאמר ר' בברייתא שם. והשתא דשמעינן מהירושלמי דכל שאינן לוקין עליו פשיטא דאינו סותר א"כ ע"כ לומר כל שאינו כעין תער אינו לוקה ופשיטא דאינו סותר. ואתיא הך ברייתא דמייתי בבלי דף ל"ט ע"ב נזיר שגילחוהו לסטים ושיירו בו כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר כפשטא ואפי' תוך מלאת. דאע"ג דמלתמת רבי כל שנשתייר כדי לקיים מצות גילום אינו סותר דאתער או כעין תער קפיד קרא ואזדא לה קושית הלח"מ פ"ו מה"נ הלכה י"א ע"ש :

(שם) **אבל** יסתרו בו שבעה. וקשה הא ודאי סותרין שבעה שהרי שייר בשלא שייר לכוף ראשו לעיקרו איירי וממילא צריך להמתין שבעה ימים שיגדלו כדאמרי' בבבלי דף ל"ט קים להו לחכמים כל ז' ימים אתיא מזיא כדי לכוף ראשו לעיקרו. ודוחק לומר שהירושלמי פליג. מיהו לשיטת הרמב"ם דהא דתגלחת סותר ל' יום היינו שאותן ל' יום אינן עולין כלל כמ"ש ריש פ"ו א"כ ניחא דפריך שאר מעבירין תוך מלאת לסתרו ז' יום שלא יהו נמנין כלל בחשבון ימי נזירותו. וכן נראה בסמוך שזהו המומר בנזיר טהור וכמו שפירשתי שם ועיין לקמן הל' ה' בד"ה מומר בטומאה כו'. וכל זה משמע דלא כשיטת תום' ע"ש. והלח"מ כ' שם מתני' מסייעא לרבינו דתנן מומר בטומאה מבתגלחת שהטומאה סותרת את הכל כו' ותגלחת אינה סותרת אלא ל'. ולשיטת תום' קשה ליתני מומר בטומאה שסותרת בין בנזירות מרובה בין בנזירות מועטת ע"ש. ותימא הא גם לשיטת הרמב"ם קשה ליתני מומר בתגלחת שסותרת לאחריו ל' יום משא"כ לאחר ב' או ג' ימים לנזירותו אינה סותרת אלא שני ימים שעברו

ושבעה ימים לאחריו ס"כ קשיא נמי בסמוך ונראה דתני ושייר וכ"ת מאי שייר דהאי שייר איכא בשנוי שייר נמי הא דתני לקמן בפרקין חומר בתגלחת שעשה בה המגלח כמתגלח והטמא לא עשה בו מטמא כמיטמא :

(שם) **אין** תימר לא יסתרו בו ל' יום. וקשה מאי ס"ד שלא יסתרו בו אלא שבעה הא כתיב גדל פרע וכמ"ש לעיל בקונטרס וי"ל לאו מיתורא יליף אלא ממשמעות הענין וכמ"ש שם בתוספות ע"ש :

(שם) **מה** בין נזיר טהור כו'. וא"ת דלמא באמת אין חילוק ביניהם וי"ל דא"כ מ"ש דכתיב וכי ימות כו' משמע דוקא טומאה סותרת אך קשה הא איכא בינייהו טובא שהטומאה סותרת גם לפניה משא"כ בתגלחת :

(שם) **וכולן** שגילחו שלא בתער כו'. כ' הרמב"ם פ"י מהט"ל וכן המגלח את הנתק לוקה ואינו חייב עד שיגלח בתער. וכ' הראב"ד טעה בזה שהרי אמרו והתגלח בכל דבר וע"ז אמר ואת הנתק לא יגלח. וכ' הכ"מ ורבינו סובר דוקא היכא דשני קרא בדיבורי' דסמ"ל וגלח וכתב והתגלח מרבינן כל דבר ומ"ש וע"ז נאמר כו' י"ל כלפי לייא אדרבא משם ראיה מדלא כתיב ואת הנתק לא יתגלח משמע דלאו בגוונא דרישא סוא ע"כ. ותימא ודאי סתם גילום בכל דבר והא דאיצטרך והתגלח הטעם כמ"ש בת"כ והתגלח בכל דבר לפי שמצינו שהתגלחת האמורה בתער יכול אף זו בתער ת"ל והתגלח והשתא דכתיב והתגלח ודאי מפרשי' לא יגלח דסמיך ליה בכל דבר דומיא דתגלחת הראשונה וזה ברור :

(שם) **דלמא** לא איתאמרית אלא בנזיר טמא בשתי שערות. וקשה לפ"ז צ"ל דלא ילפינן נזיר טהור מנזיר טמא א"כ גם בנזיר טמא לא מתוקמא מתני' דמנ"ל בתער דוקא דהא תער לא כתיב אלא בנזיר טהור וכדאמר בסמוך וכן מפורש בבבלי דף מ"ב מקשי עליי במערבא מכדי נזיר טמא דבתער מנ"ל מנזיר טהור יליף ליתי נזיר טהור ולילף מנזיר טמא ונראה דסובר הש"ס מדכתיב וגלח יתירא דילפינן דבעינן תגלחת שלמה שלא לשייר כלום ילפינן נמי דבעי תער דשאר מעבירין אינן משחיתין ועוקרין השיער מעיקר ואפילו אי עשאן כעין תער אינן דומין לתער ממש לענין השחתה ואית בהן שיור קצת. א"כ תער בנזיר טמא נמי מביום השביעי יגלחנו יליף. וזהו דתניא בבלי ל"ט מה ת"ל תער לפי שלא למדנו לתגלחת האחרונה שיהיה בתער כו' לפום ריהטא קשה מ"ש תגלחת אחרונה דנקט במלתיה ולא תני סתמא תגלחת טהור ולפמ"ש ניחא דתגלחת טומאה בתער מוגילם שמעינן וצ"ל דסובר כך תנא דלא ילפי' נזיר טהור וטמא מהדדי :

(שם) **נזיר** טהור מגלח לאחר זריקה כו'. וא"ת כיון דקפיד קרא בנזיר טהור שיגלח לאחר זריקה א"כ מאו מתחיל הגילום ולמה יהיו שערותיו כנזור וי"ל דה"ק כיון דאילק קרא בין גילום דנזיר טמא וטהור דבטמא לא נטהר קודם הגילום ובטהור טהור קודם הגילום הלכך אין למילף טהור מטמא ומסתבר לחלק בין גילום טהור וטמא דבטמא בעינן שיהא גילום בתער דוקא ובטהור אפי' כעין תער יצא ועמ"ש בסמוך :

(שם) **גילח** שלישו לא הספיק כו'. בבבלי דף מ"ב גרסי' בעי אביי נזיר שגילח ושייר שתי שערות צמח ראשו וחזר וגילחן מהו מי מעכבי או לא. וכ' הרמב"ם פ"ח מה"נ גלח והניח שתי שערות וצמח ראשו כולו וחזר וגלחו כולו עם אותן שתי שערות או שגלח אחת ונשרה אחת ה"ז קיים מצות גילום. וכ' הכ"מ ותימא למה השמיט האיבעיא דחזר וגילח שתי שערות לבדן דהא לא איפשיטא וי"ל אמרי שכבר כתב מה וגילח כל ראשו עם אותן ב' שערות קיים מצות גילום מגילה שמעינן אם לא גילח אלא אותן שתי שערות דלא יצא ע"כ. ומה מאד דחוקים דבריו הלא ידוע שאין דרכו של הרמב"ם לחדש דינים ולהשמיט מאי דמפורש בגמרא. ועוד ה"ל לפרש דספיקא הוא וצ"מ אי ודאי הוא כייפינן ליה ככל מצות עשה שמכין אותו עד שתצא נפשו ואי ספיקא הוא אין כופין אותו ועוד יש לחלק לכך נראה שהוא מפרש בעייתו דאביי היינו שלאחר שצמח ראשו חזר וגילח כל שערות ראשו עם אותן שתי שערות שהניח וקמיבעי' ליה אי בעינן שיהיה גידול אחד לשערות דהיינו שיהיה זמן גידול כל השערות שוין או לא. ואיפשיטא ליה בעיא זו מהא דגרסי' בבבלי התם בעי רבא נזיר שגילח והניח שתי שערות וגילח אחת ונשרה אחת מהו א"ל רב אחא גילח שערה ק יבעיא ליה לרבא (כ' תום' בתמיה הא ודאי גילום הוא כיון שבא לגלח שיעור גילום הוה) אלא אימא נשרה א' וגילח אחת מיבעיא ליה. והא ודאי הא דקאמר רבא וגילח אחת היה זמן מה אחר שגילח כל ראשו ואפ"ה פשיטא ליה לרב אחא דהוה גילום כיון שהיה שיעור גילום דהיינו שתי שערות אע"ג שכבר למחר קלת שאר שערות שגילח מכבר. ולכך כללן הרמב"ם. ותימא מהכ"מ שכ' דסובר הרמב"ם אם לא גילח אלא אותן שתי שערות דלא יצא שהרי גדולה מזו אמר דאפי' לא גילח אלא אחת ונשרה אחת יצא כ"ש אם גילח שתיהן ד לא. וא"ת א"כ ל"ל לאשמועינן אם גילח כולו יצא י"ל הואיל והוזכר בעיא זו בגמרא שנאה וקמ"ל דמסק דרבא איפשיטא בעיא זו. וגם ס"ד לחלק ביניהם קמ"ל דאין חילוק וזה ברור. וא"ת הא בסוגיין איבעיא לן אם גילח שלישו אם צריך לחזור ולגלח כולו או שליש הנותר למודו וי"ל להירושלמי מיבעיא ליה ולהבבלי פשיטא ליה

(דף כט ע"א) **את** אמר בנזיר טהור כו'. בקונט' פירשתי דמיבעיא ליה בנזיר טהור אי שתי שערות סותרות. וקשה הא כבר אסיקנן דלא מדמינן נזיר טהור לטמא לענין עיכוב שתי שערות אם כן מהיכי תיתי לדמותן לענין סתירה וע"ק דמייתי בסמוך סייעתא מהא דאמר רשב"י כשם ששתי שערות מעכבות כו' ובתוספתא פ"ד ובבבלי דף מ' מפורש דאנזירות טהרה קאי דת"ק קאמר נזיר שגירט כל שהוא חייב אבל אינו סותר אלא בתער וברוב ראשו ומירט לא שייך בנזיר טמא. ונראה דבנזיר טמא איירי וכ"ת מה סתירה דגילום שייך בנזיר טמא י"ל אף כל ימי טומאתו אסור בגילום כשאר נזיר. וגדולה מזו נראה אף בנזיר טמא אם גילח בימי טומאתו סותר ל' יום לא מיבעיא לבבלי דילפינן טמא מטהור לענין גילום דודאי צריך להמתין ל' יום כימי גידול פרע אלא אף לירושלמי דאמר דלא ילפינן להו מהדדי אפ"ה סותר ל' יום שהרי עדיין נזיר הוא. וכ"מ בסמוך דחייב משום נזיר ומשום מצורע שמע מינה דאף שהוא מצורע חייב משום נזיר. וכן נראה מדברי הרמב"ם סוף פרק ז' מהלכות נזירות. ועיין בבבלי דף ל"ט ע"ב בגמרא ובתום' וצ"ע :

(שם) **וגילח** מכן פעם אחת כו'. מדקמיבעי' ליה בשתי שערות ששייר ש"מ דפשיטא ליה אם גילח כל ראשו פעם אחת ושייר כדי לכוף ראשו לעיקרו לא יצא. וכן בדין דהא בעינן תער או כעין תער שמשחית מעיקרו א"כ קשה מ"ש שתי שערות מאחר שערות ואפשר כיון דס"ל בכל התורה רובו ככולו והכא בעינן כולו מדכתיב וגילח יתירא איכא למימר כל שקיים גילום בתער ברובו אם גילח המיעוט אפי' אינו כעין תער יצא והיינו דמיבעיא לר' ירמיה. אך קשה אמאי לא קמיבעיא ליה אם גילח במספרי' דיצא או לא :

(שם) **לסתירה** שלשה וקשה בשלמא ללקות אחת היינו דכתיב ותער לא יעבור על ראשו כל שעבר חייב. וממצורע ליכא למילף כי היכי דחייב על שער אחת כמ"ש בסמוך ה"ס הכא דא"כ לא ליחייב אלא בשאין שם אלא שתי שערות כמצורע כמ"ש בסמוך מיהו למ"ד דון מינה ומינה ניחא. ולעכב שתים דילפינן מנגעים דהתם שתי שערות מעכבין בו לטמאו כדילפינן בת"כ אין שער פחות משתים אלא סתירה שלשה מאי טעמא. ובבבלי דף מ' גרסי' לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו וכתבו תום' וכולן הן הלכה בנזיר ולהבבלי אינו מוכרח דאף לסתירה ברוב יש טעם דכל שרוב ראשו קיים איכא לקיים מצות גילום ביום הבאת קרבנותיו דרובו ככולו ואי משום הך מיעוטא שכבר גילח כל שגדל כדי לכוף ראשו לעיקרו סגי והיינו ז' ימים דמריבויא וגלח לא מרבינן אלא גילום כל דהו וכמ"ש בסמוך אבל להירושלמי נראה דצ"ל הלכה היא בנזיר וצ"ע :

(שם) **משם** מצורע. וקשה אדפריך לשמואל מנזיר תיקשי נמי לר' יוסי ממצורע דהא אף במצורע אפילו על אחת הוא לוקה. והכי תניא בספרי אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל לשמור ולעשות וכ"מ בבבלי שבת דף צ"ד התולש א' משתי חייב וא"ל הך ברייתא איירי בשהיו שם שערות הרבה הלכך אינו חייב עד שיתלוש שתים דהא מפורש בבבלי שם א' משלשה ר"כ אמר חייב ור"ש אמר פטור וכתבו תום' אחת מארבע פטור. וא"ל דוקא בא' פטור אבל בשתים חייב הא נמי ליתא דהא עיקר הטעם משום שעוקר סימני טומאה וכל ששייר שתים אין כאן עקירה דבעינן שהועילו מעשיו וכ"ה בתוספתא וכ"כ הרמב"ם רפ"י מהט"ל :

(שם) **משום** י"ט. וא"ת למה לא תני שבת וי"ל בשבת איכא מיתה ואין לוקין אלאו דידיה אבל י"ט אע"ג דאית ביה נמי עשה מ"מ לוקין אלאו דידיה :

(שם) **לאוי'** אהינן מיתני. וא"ת אמאי לא קחשיב לאו דלא יקרחו דהכי אמרי' בבבלי שבת דף צד וכן לקרחה שתים וי"ל סובר תנא דברייתא דהכא כמ"ד קרחה בכגרים כדאיתא פ"ג דמכות וא"ת הא מיהת איכא למצוא שחייב על קרחה בתלישת שתי שערות כגון שקרח תחלה כגרים פחות שתי שערות ועתה משלימו לכגרים ויש לומר כיון דמתחלה לא הוי פחות מכגרים לא קחשיב :

(שם) **מ"ד** מפספסין בבריא כו'. נראה דהבבלי לית ליה הא דמחלק ר"מ בין בריא לחש דגרסי' שם שבת ד' כ' הא דתני חפין את הכלים בנתר וחול ר"ש היא דאמר דבר שאין

שאין מתכוין מותר ופריך אימא סיפא אבל לא יתוף בכסא שערו ואי ר"ש הרי דתנן נזיר חופף ומפספס כו' ע"ש ומאי קושיא לימא כאן בבריתא כאן במתני' ודאי לית ליה הך סברא ונראה שזהו טעמו דהרמב"ם שהשמיט דין זה ועמש"ל הל' ג' בד"ה ר"א :

(שם) **נזיר** שהיה שותה כו'. וקשה הני הלכתא ל"ל לאשמועינן ליהני יין וממילא אמרינן אף בטומאה ובתגלחת כן ויתפשר בכל חדא מינייהו ה"א לאוקמי קרא יתירא דכתיב לאלך כדאמרי' גבי הרמה וכמ"ש בסמוך לכך איצטרך למיתנייהו לכולהו :

(שם) **מקבל** התרייה בדעת הוא. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה פ"ג דמכות ע"ש. לפום ריהטא נראה כן מהבבלי דגרסי' שם פ"ג דמכות דף כ' ת"ר לא יקרחו יכול אפי' קרח ד' וה' קריחות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל קרחה לחייב על כל אחת ואחת ופריך הני ד' וה' קריחות היכי דמי. כו' אלא בחדא התראה מי מחייב כו' ומסיק דסך ממש אצבעותיו נשא כו'. והשתא מאי לא מוקי בשהתרו בו שיש בקרחה זו כדי חמשה קריחות לפיכך חייב על כל אחת אלא ודאי בכה"ג בכל איסורין לוקה על כל שיעור ולא איצטריך קרחה לרבויא לכך מוקי לה בסך נשא דלא שייך בשאר איסורי וק"ת אף בנזיר לימייב בכה"ג וי"ל דלא חייב בנזיר אלא בתער וכעין תער וכן במורט. אך קשה לפירש"י שכתב לכך חייב על כל קרחה כיון שנעשו בבת אחת. א"כ האוכל שני זיתי חלב בבת אחת ליחייב על כל אחת דהא בית הבליעה מחזיק שתי זיתים לכך נראה בהיפך דסובר הבבלי בכה"ג שמתרה בפעם אחת על כמה שיעורים לאו כלום הוא שאין כאן דבר המחלקו משא"כ בסך נשא. שהאצבעות מחלקות וכ"נ דעת הרמב"ם שלא הזכיר מזה דבר בחיבורו ועיין בתוס' שם ובק"א פ' אמור. והדבר צריך אכלי תלמוד :

(שם ע"ב) **חומר** בטומאה כו' דכתיב כל ימי הזירו. עיין בקונטרס. ועדיין תקשי לן איך שמעינן מהך קרא דתגלחת סותר ויולא דדריש הכי קדש יהיה גדל פרע שער ראשו כל ימי הזירו לה' ס"מ כל שאינו גדל פרע אינו בכלל נזיר ואין הימים הללו נחשבין בכלל הנזירות וכדעת הרמב"ם כמ"ש לעיל בתו' בד"ה אבל יסתרו כו':

(שם) **הוין** בעי' מימר בד' כוסות כו' וא"ת השתא לס"ד דלאסור רב' דרבנן קאמר התנא טפי ה"ל למימר ביין דקידושא ואבדלתא וכס"ד דבבלי וי"ל הא פשיטא ליה דהוא דרבנן אלא בארבע כוסות דפסח טעה וסבר שהן דאורייתא :

(שם) **אלא** כדי ליתן סימן לנתקו. כ' הכס"מ בסוף ספרו שהרב המאירי תמה על הרמב"ם שכתב טעם דתגלחת מצורע דמי נזיר משום דימי חלוטו אינן עולין לו ואודא ליה מצות עשה לקדש יהיה שהרי הוא כתבטלה קדושתו. וקשיא תינח ימי חלוטו אבל סימן לנתק אינו אלא בימי הסגר' יעולין כדתנן לקמן במתני' ותירץ דגילוח סימן הנתק בנזיר אינו מעיקרו אלא מסייע כדי לכוף ראשו לעיקרו כמלא שאין כאן איסורא ע"ש. וקשה הרי מפורש כאן דאיכא איסורא שהרי תני לא סוף דבר כו' ש"מ לתרווייהו בחד גוונא איירי ועוד מי לא עסקינן שעברות ראשו אינו אלא כדי לכוף ראשו לעיקרן וסתמא אמרינן ואפי' היה נזיר מגלח לכך נראה כמ"ש הת"ל ריש פ"ח מהטמ"צ מקרא דדרשינן דדמי דכתיב והתגלח ודרשו בת"כ אפי' נזיר מגלח. וסד"א דוקא לידע סימן הנתק אבל גילוח דטהרה לא דמי לכך איצטרך הרמב"ם לטעמא דדיה. ומ"ש המ"ל שם לטעמא דהראב"ד דעשה ולא תעשה דנזיר קיילי דאיתנהו בשאלה לכן נדחין א"כ ל"ל קרא לתגלחת סימן הנתק ע"ש דדחק הרבה. ול"נ דודאי קרא דוהתגלח איצטריך לדרשא טובא כמפורש בת"כ ומביאו הכ"מ שם וכן דרשא לדמות איסורא דנזיר אינו אלא אסמכתא בעלמא א"כ לפמ"ש הרב במ"ל פ"ב מה' נזירות הלכה יג שהבן אינו יכול לשאול על נזרו שהדירו אביו אפי' כשנעשה גדול ע"ש ע"כ איצטריך קרא לכה"ג דליתא בשאלה :

(שם) **הדא** היא דתנינן היו מהלכין כו'. וקשה ה"ל לאתויי רישא דמתני' דתנן כה"ג ונזיר אין מטמאין לקרוביהן אבל מטמאין למת מצוה :

(שם) **ואינו** מביא קרבן אא"כ היה מעורב שמש. בקונטרס פירשתי דקאי אמצורע. ורש"י כ' דקאי אנזיר ועיין בתי"ט. וכן משמע בסוגיין דא"ר יוסי והוא שטבל בשביעי אבל טבל בשמיני נעשה שמיני שביעי ותשיעי שמיני וא"ת מאי קמ"ל ר"י מתני' היא וי"ל היא גופא קמ"ל ואינו טעון הערב שמש דתנן במתני' אנזיר קאי :

(דף ל' ע"א) **בשעת** תגלחתו. עיין בקונטרס. וקשה אף דכתיב והזיר קודש אשם מ"מ בתר הבאת חטאת ועולה כתיב יצמע דלאחר הבאת קרבנותיו חטאת ועולה הוא דמתחיל למנות והכי אמרינן בבבלי דף יח לרבנן דאמרי דאינו מונה עד לאחר הבאת חטאת ועולה. ואמרי' נמי התם טעמא דריב"י דכתיב וקדש ראשו ביום ההוא למיותר ביום ההוא אם אינו ענין לשמיני תנהו ענין לשביעי. גם דרשה זו קשיא לי לכתוב רחמנא וקדש ראשו בתר ביום השביעי יגלחנו ותו לא איצטריך ביום ההוא. ונראה דאיצטריך קרא להסמיך ביום השביעי יגלחנו לקרא דבתרא וביום השמיני יביא שתי תורים לאשמועינן מעיקרא יגלח ביום השביעי ויביא קרבנותיו בשמיני אבל אם יגלחנו ביום השמיני יביא קרבנותיו בו ביום וכדר"ע במתני' והאי יגלחנו מידריש למעלה ולמטה. ועיין ברור הוא. ונראה דלהירושלמי מפרש ריב"י לקרא הכי והזיר לה' ימי נזרו אע"פ שלא הביא אשמו וכ"ש חטאתו ועולתו דהא כל האשמות מעכבות וגילוח לן קרא הכא דאינו מעכב כ"ש שאר קרבנותיו ולכך כתיב והזיר גבי אשם ועיין בבבלי תו' דף יט ע"א בד"ה ת"ל כו' ובזבחים דף כג ע"ב כתב רש"י בד"ה כי ימות כו' ואין ראוי לקרבנות טהרה עד שיעברו ימי טומאה ויביא כפרת נזירותו שתי תורים ואשם וימנה וישלים ויביא קרבנות תגלחתו ע"כ וקשה הא לכ"ע ראוי לקרבנות תגלחתו עד שלא הביא עולה ולר' ולריב"י אפי' לא הביא שום קרבן ראוי הוא לקרבנות תגלחתו כמפורש בבבלי דמכלתין דף יח וי"ל וצ"ע:

(שם) **כל** עמא מודה ביום הבאת קרבנותיו. וא"ת מאי קמ"ל ר' יוחנן מתניתין היא א' אם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום וי"ל קמ"ל דר"ט קיבל תשובת ר"ע וליכא מ"ד דפליג עליה ועיין בבבלי בסוגיין :

(שם) **מה** פליגין למנות נזירות בטהרה. וקשה אי גם ריב"י מודה דאינו מונה נזירות טהרה עד שיהא ראוי להביא קרבן א"כ הא דתנן פ"ג דכריתות נזיר שנטמא טומאות הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד אמאן תרמייה דאי בשנטמא בשביעי וחזר ונטמא בשביעי טומאה אריכתא היא ואי בשנטמא בשמיני וחזר ונטמא בשמיני הרי יצאה שעה שראויה להביא קרבן וכ"ה בבלי דף יח ואין לומר דהירושלמי פליג וסובר אף דמהני שעה שראויה להביא קרבן למנות נזירות טהרה מ"מ אינו מביא קרבן טומאה שני אא"כ הביא קרבנותיו דהא אמרינן בסמוך בברייתא דאם חזר ונטמא בשמיני מביא קרבן על כל אחד וצ"ע :

(שם) **ואם** גילח על א' משלשתן יצא. כ' התי"ט אתא כר"ע כדמוכח לקמן ובירו' יליף ליה מן ואת האיל יעשה דיעשה יתירא דס"מ למכתב ועשה את חטאתו ואת עולתו ואת האיל זבח שלמים ע"כ. ותימא הרי מפורש בגמרא בסוגיין דליתא להך דרשא כדמוכח מקרא. אך קשה למה יצא אם גילח על א' משלשתן הא כתיב זאת תורת נזיר לעכב כמפורש במנחות. וכמ"ש תו' דף מ"ו. ואף שכתבתי בקונטרס בגמרא קלא סמך לדבר עדיין קשיא כיון דמן הדין ראוי שסדרן יעכב דכתיב תורת אף שמגלח על השלמים אינו בדין שיקדים דיש לנו לומר גזירת הכתוב הוא לעשות כסדר שכתוב בפרשה. ותי"ט כ' ואי אפשר שיחלוק ר"י דסדור הקרבנות שהרי בפ' כך הם סדורים בעשיי' אלא סובר ר"י שמגלח אחר שחיטת כולן ע"ש וקשה הא בסוגיין מפורש בהיפך דדריש מואת האיל להקדים עשיה דאיל לכולן. ואף שהתי"ט פירשה להא דריב"ל דקאמר טעמא למה אם גילח על אחת משלשתן יצא. אין נראה חדא לשון הש"ס לא משמע כדבריו גם סדר הש"ס מורה דלא כפירושו ועוד אי מקרא יליף אפי' לכתחלה נמי יקדים ונראה ר"י סובר דמקדים השלמים ומגלח עליהן דסמוכים להדדי ולא אמרי' סדרן מעכב כיון דחזינן דלא קפיד קרא בסדרן שבהבאתן כתיב עולה תחלה ובעשייתן חטאת תחלה אלא ודאי שלמים מקריב תחלה דסמוכים לגילוח והוא הקודם וחטאת ועולה אין סדרן מעכב כדמוכחי קראי. והא דכתבן תחלה ללמד שאם גילח על אחת משלשתן יצא. ור"א סובר כיון דחטאת קודמת בכל מקום יש לנו לומר דסדר עשייה עיקר ומגלח על החטאת והא דהקדים עולה בהבאה ללמד שאם גילח על אחת משלשתן יצא וא"ל לכך הקדים עולה בהבאה לומר שצריך להפרישה ולקרות לה שם תחלה קודם לחטאת וכמ"ש תוס' ובזבחים דף צ' הא דאמר רבא עולת יולדת מוקדם לחטאת למקראה הקדימה הכתוב דהיינו להקדיש תחלה אבל להקרבה חטאת קודמת דהא בקרבנות נזיר אין שם שום הפרשה וכמ"ש בסמוך :

(שם ע"ב) **והא** כתיב ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו כו'. וא"ת איצטרך ועשה ללמד דוקא איל שלמים טעון נסכים אבל חטאת ועולה דנזיר אינן טעונין נסכים והא דכתיב מנחתו ונסכו איצטריך הוי"ו להא דדרשו בזבחים פ"ק דף ט' ועשה את מנחתו כל זמן שיעשנו הוא קרוי מנחתו ונסכו של זה אע"פ שלא קרבו עם זבחו וי"ל הא כתיב לעיל מיניה והקריב כבש לעולה וכבשה לחטאת ואיל לשלמים ומנחתם ונסכיהם ש"מ דאף אלו טעונין נסכים. ובמנחות דף צא גרסי' ומנחתם ונסכיהם בעולתו ובשלמיו הכתוב מדבר או אינו אלא אפי' חטאת ת"ל ואת האיל יעשה זבח שלמים ומנחתו ונסכו איל בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו מה איל מיוחד בא בנדר ונדבה אף כל בא בנדר ונדבה לאפוקי חטאת דלא. ופירש"י בד"ה איל בכלל היה דהא כתיב בריש' ואיל אחד תמים לשלמים. דכתיב בתריה ומנחתם ונסכיהם

אבל הרא"ש פי' פ' נשא בד"ה ומנחתם כו' איל בכלל שאר אילים שטעונין נסכים היה כדכתיב בפרשת נסכים או לאיל תעשה כו'. וכ"כ עוד שם ודבריו תמוהים דודאי מכללא דפ' נסכים ליכא למשמע איל נזיר שיצא מן הכלל דטעון לחם וכמ"ש רש"י בפסוק ומנחתם ונסכיהם ע"ש ופירש"י ברור דקאי אמנחתם ונסכיהם דרישא. אך קשה מאי פריך איל בכלל היה ולמה יצא דלמא כי היכי דלהדר קרא בעשית חטאת עולה ושלמים ה"נ מיהדר וכתב מנחתו ונסכו וכ"ת מדכתיב מנחתו בוי"ו ולא כתב מנחתם ונסכיהם ש"מ למעוטי קאתי הא ליתא דש"ס לא משמע הכי ועוד הא איצטרך לכך דרשא דפ"ק דזבחים מנחתו ונסכו אפי' אחר זמן וכן מפורש בתו' מנחות שם בד"ה איל בכלל כו' שממילת מנחתו שמעינן שיצא מן הכלל ודרשא דפ"ק דזבחים מוי"ו שמעינן ע"ש. וגם זה קשיא לי דלמא כולא קרא לדרשא דפ"ק דזבחים אתיא. והכי מסתבר דנימא דמנחתם ונסכיהם אף אחטאת קאי דהמיך ליה מלומר דקאי אעולה דכתיב לפני פניו ולא אחטאת דכתיב לפניו. וכן הדין נותן שאף מצורע מגלח ומביא חטאת ואשם וטעונין נסכים אף נזיר כן וכ"ה בספרי. ועמש"ל בתו' בד"ה ו"ס גילח כו' וצ"ע :

(שם) **הביא** שלש בהמות ולא פירש כו'. תניא בספרי ועשה הכהן אחד לחטאת שיפרישם הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה אין לי אלא הפרשה בכהן הפרשה בבעלים מנין אם מי שאינו רשאי בהקדשתו רשאי בהפרשתו מי שרשאי בהקדשתו אינו דין שרשאי בהפרשתו. וזה נראה חולק על רשב"ג. והרמב"ם כ' בפי' המשנה ומה שאמר רשב"ג הלכה כמותו משמע שאין חולק בדבר ונראה שסובר אף רשב"ג לא אמר אלא דיעבד לכך אמר הביא ולא פירש אבל לכתחלה צריך לפרש כדכתיב ונמצא דלא פליג רשב"ג אספרי. וכן נראה מלשונו בחיבורו ריש פ"ח וז"ל תגלחת הטהרה כיצד מביא ג' בהמות כבש לעולה וכבשה לחטאת ואיל לשלמים הביא שלשתן ולא פי' הראוים לחטאת תקרב חטאת כו' ע"כ והיינו כמ"ש. אלא דקשיא לי למה לא נאמר שתעכב הפרשה בקרבנות נזיר הא כתיב ואת תורת הנזיר לעכב עמש"ל בתו' בד"ה ואם גילח כו' ואפשר לומר הך דרשא דספרי אינה אלא בקרבנות נזיר טמא ויליף ליה מדכתיב את האחד וגו' שייחדנו לחטאת אבל בנזיר [טהור] סתמא כתיב ועשה הכהן את חטאתו ואת עולתו אך קשה הא גם בנזיר טהור כתיב והקריב כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת כו' נימא שהבעלים צריכין להפריש וכ"ה בספרי וזוטא אחד לעולה להקדישה לשם עולה ובגמרא אמרינן אפי' בתוך ביתו לא פירש וצ"ע:

(שם) **ואם** גילח במדינה משלח תחת הדוד. גי' הר"ב היה מגלח במדינה לא היה משלח תחת הדוד שמחוסר לקיחה והבאה ונתינה ע"כ ואני תמה אחרי שהוא מפרש במדינה היינו בירושלים אמאי לא משלח הא בירושלים היו מבשלים שהרי שלמים נאכלין בכל העיר וכ"כ תו' דף מה ע"ב בד"ה ולא במים כו' והם מפרשים במדינה היינו בגבולין אבל לא בירושלים. ונראה מאן דגורס היה משלח מפ' במדינה היינו בירושלים וגורס נמי היה מגלח במדינה דלכתחלה כך מצותו וקמ"ל בירושלים דוקא היה משלח אבל לא בגבולין. ומאן דגורס ואם גילח במדינה לא היה משלח מפרש במדינה היינו בגבולין לכך אינו משלח מיהו גי' הירושלמי והרמב"ם אם גילח במדינה היה משלח מפרש במדינה היינו בגבולין ומתני' ר"י היא טהור כאן וכאן היה משלח. וי"ל דבעינן שיגלח במקדש דוקא שהם היו מבשלין השלמים כדתנן פ"ב דמדות וכדכתיב וגלח הנזיר פתח אוהל מועד הא כתוב פתח אהל מועד לאו דוקא וכ"מ ממשנה עצמה דאם"ד פתח אהל מועד דוקא לא ליהוי גילוח כלל ואנן תנן לא היה משלח תחת הדוד אבל גילוח הוי וצ"ע ועמש"ל הלכה י' בד"ה ואם כו':

(דף לא ע"א) **או** שלקן. כ' תו' פסחים דף מא ע"ב בד"ה לא שלוקין ולא מבושלין משמע דשליקה הוי טפי מבישול דאי לאו הכי הוי זו ואצ"ל זו וכ"מ בכמה דוכתין והא דתנן בנזיר היה מבשל השלמים או שלקן לא הוי זו ואצ"ל זו דקמ"ל בשליקה אינו יוצא מתורת בישול ע"כ. משמע מדבריהם כל מקום דתני שלוק היינו בישול יותר מדאי ופי' הר"ב שם עד שנימוח. וקשה הא אמרי' בת"כ ובחולין פ' ג"ה אין בשלה אלא שלימה ואי נימוח יותר מדאי איך יקח אח"כ הזרוע שלימה וזהו מ"ש נדרים רפ"ו מתני' דהכא קשיא להרא"ש. והרמב"ם כ' ה' נדרים ריש פ"ט ואם אין דרכם לקרות מבושל אלא לבשר שנתבשל במים ונתבלין ה"ז מותר בצלי ובשלוק ע"כ נראה מדבריו דשלוק מיקרי דבר המתבשל בקדירה בלא מים והשתא ניחא הכל הא דקאמר שלוקה אוסרת ונאסרת היינו מטעם שאין שם מים מוזרת ובולעת מדמה. והא דא"ר יוחנן לית כאן כבשים אלא שלוקים. הטעם כיון שאין שם מים המבלבלים הטעם מוזרת ובולעת טעמה ולא משל אחרים. וזה כלל גדול בתורה וקרהו ועמש"ל בד"ה ושיכן:

(שם) **ואח"כ** הותר הנזיר כו'. לעיל פ"ד ה"ה כתבתי בתו' בד"ה דברי כו' גם דברי ר"י המוהים כו' ע"ש לפי מאי דאמרי' בכורות דף כו בגיזה ועבודה פסולי המוקדשין אהדדי למלתא קמייתא קשיא לר"י אלא לפמ"ש תו' ביצה דף יב כל היכא דכתיב היתירא מפורש לא אמרי' דהדר למלתא קמייתא ניחא דה"נ ההיתר מפורש דלת"ק אי לאו דכתב ואחר ישתה ה"א דשרי מיד ועדיין הדבר צ"ע ועמ"ש שם בתו' בד"ה רש"א כו' וצריכין לסגיה וכצ"ל וקשה קרא ל"ל תיפוק ליה מדכתיב ונתן כו' וי"ל מכאן ליכא למילף כו' :

(שם) **וקרייה** אמר שהכלי קרוי מבושל. נדרים פ"ו ה"א כתבתי אף בלשון המשנה (או ברייתא) כלי קרוי מבושל דתנן הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר ופירשו דהיינו כלי. והיינו לשיטת תו' מיהו רש"י פי' פ' כיצד צולין לפי המסקנא בישול ממש האמר שאני לב דשיעי וכ"פ בחולין הא דתנן לא קרעו אינו עובר עליו היינו באוכל הדם שבתוכו אבל הלב עצמו מותר דשיע ומתני' בלב עוף שהדם שבתוכו אין בו כזית אבל בבהמה חייב כרת. ותו' הקשו עליו מהא דפ' הקומץ דאמר זעירי דם שבישלו אינו עובר עליו ע"ש ול"נ דרש"י לשיטתו דמפרש הא דזעירי בקפאו. בחור ובחטאת פנימית אבל בחטאת חיצונית חייב וה"ה בחולין וע"ש ברש"י ובת"י שם :

(שם) **מה** נפיק מביניהון. בנדרים שם כתבתי וקשה הא איכא בינייהו הנודר מן המבושל לר' יוחנן מותר בצלי ובשלוק ולר' יאשיה אסור ע"ש. ועוד קשיא לר' יאשיה תיקשי מתני' דנדרים דתנן מותר בצלי ובשלוק. ונראה קושית הש"ס אינה אלא לר"י דאמר פ"י דתרומות לית כאן כבשין אלא נשלקין דכבוש הרי הוא כרותח. ש"מ דסובר שלוק הוא פחות מרותח דצלי. א"כ אין לפרש שלוק דתנן בנדרים היינו בשיל ולא בשיל דא"כ קשה השתא צלי לא מיקרי בישול שלוק מיבעיא ודוחק למוקמי מתני' בזו ואצ"ל זו אלא ודאי שלוק דנדרים בבשיל יותר מדאי ופריך שפיר ממתני' דהכא אבל ר' יאשיה סובר דשלוק בשיל ולא בשיל הוא טפי מצלי ופחות מבישול גמור והיינו שלוק דנדרים ושלוק דמתני' דהכא היינו בישול יותר מדאי ול"ק מתני' אהדדי וצלי נמי לא קשיא כי היכי דשלוק שלא בישל כל צרכו ה"נ צלי איירי בצלי שלא נצלה כל צרכו דלאו קרי קריי' צלי מבושל אלא שנצלה כל צרכו כצלי דפסח דכתיב אל תאכלו ממנו נא והוא צלי שלא נצלה כל צרכו אבל לר' יוחנן ליכא לשנויי הכי דהא איהו מפרש שלוק בישול יותר מדאי א"כ גם צלי איירי בשנצלה כל צרכו. ואין לומר דלמא לר"י נמי איירי שלוק בשיל ולא בשיל וצלי איירי בשלא נתבשל כל צרכו א"כ מתני' לא זו אף זו קתני דכל שלא נצלה כל צרכו הוי שלוק רותח טפי מצלי דאין סברא דבמשהו שלא נצלה יאבד רתיחתו כל כך שיהיה שלוק שלא נתבשל כלל לרותח והשלוק אם ממנו והשתא ליכא לשנויי דאיכא בינייהו הנודר מן מבושל דאיכא לאוקמי מתני' דנדרים בשלוק בשיל ולא בשיל ולא הוה כ"ש מצלי די"ל דוקא צלי אין בני אדם קורין אותו מבושל אבל כל שהוא מבושל אפי' כל דהו קורין אותו מבושל לכך איצטריך למתני שלוק אבל בשיל יותר מדאי אף לר' יוחנן אסור והבן.

(שם) **ע"ד** דר' יוחנן אסור כו'. בש"ע י"ד סי' ר"כ סעיף כ' פסק כר' יוחנן וכ' הט"ז בשם מהרש"ל מפראג מכאן ראיה לומר בשמיני עצרת את יום חג שמיני עצרת הזה דהא מיקרי חג ע"כ ויש לדחות ראיה זו כנדרים שאני דהולכין אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם מיקרי חג ולא בלשון תורה ע"כ. ומהתימא שנעלם מהם סוגיין שמפורש כמ"ש תוס' ועמ"ש בתו' נדרים שם. גם מ"ש הט"ז שם אבל נ"ל ראיה ברורה מסוכה דף מ"ח אי כתב רחמנא בחג הסוכות ה"א אפי' י"ט האחרון כתב רחמנא בבוא כל ישראל ש"מ אף בשל תורה מיקרי חג לכך איצטרך קרא למעוטי וזה ראיה ברורה שאין עליה תשובה ע"כ. ותימא הרי מפורש ברש"י ר"ה דף ו' ע"ב וביומא דף ג' פו"ר קפ"ב רגל בפני עצמו שאין שם חג הסוכות חל עליו וכ"כ תוס' ע"ש ש"מ אין שמיני עצרת בכלל חג הסוכות א"כ הדרא קושיתו אגמרא לדוכתא ועיין מ"ש הט"ז א"ח סימן תרסח. ובעיקר הקושיא נראה אף דאין שמיני עצרת בכלל חג הסוכות מ"מ היינו מרבינן ש"ע לענין מצות הקהל דכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות וסד"א לרבויי מבמועד י"ט האחרון אבל מבח"ה ממעטי' שפיר ועיין בבבלי בסוטה ספ"ז בתו' וא"ל א"כ כתיבו קראי שלא כסדרן יו"ט האחרון תחלה והדר כתיב חג הסוכות דודאי במועד כולל הכל בין יו"ט הראשון בין י"ט האחרון אלא כיון דכתיב בתר הכי חג הסוכות אייתר לן במועד מוקמינן ליה לרבות יו"ט האחרון בכללא דשאר ימי החג א"כ סד"א וקמ"ל דלכתחלה יקרא בי"ט האחרון דלכך קורין כי תכלה לעשר ועשר תעשר לפי שילא למוכרי שביעית הלכך א"ת לן לאחר עד יו"ט האחרון שהוא סמוך לימי המלאכה ונכון ועמ"ש בתוס' נדרים שם :

(שם) **פתר** לה כר' יאשיה. וקשה וכי פליג ר' יוחנן אסתם מתני' דעירובין והא"ר הלכה כסתם מתני'. וממשנתינו אין ראיה דאיכא לאוקמה כר' יאשיה וכמ"ש לעיל בד"ה

מה כו'. ובבבלי עירובין דף ל' מוקי למתני' דהתם באומר כל הן עלי ומודה ר' יוחנן דכל מילי מיזן זיין אבל לא סעיד אלא מידי דמזון והיינו חמשת המינין. ור' יוחנן לא טעמית מזון קאמר. והלא דעייתי בסמוך לא קשיא לר' יוחנן דלשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד א"כ קסבר ר"י ודאי מזון שהמה לא מיקרי אלא חמשת המינין אבל הכא דכבר כתיב לחם דהיינו מחמשת המינין כדאמרי' מנחות פ"י ע"ב לומר מזון היינו שאר דברים ועמ"ש נדרים שם :

(שם) אי בשלה יכול בפני עצמה כו'. בבבלי חולין דף לה ע"ב בשלה אין בשלה אלא שלמה רש"י אומר אין בשלה אלא שנתבשל עם האיל דכ"ע בהדי איל מבשל לה מ"ס מחתך לה והדר מבשל לה ומ"ס מבשל לה והדר מחתך לה ואב"א דכ"ע מחתך לה והדר מבשל לה מ"ס בהדי איל מבשל לה ומ"ס בקדרה אחרת מבשל לה. ופירש"י בד"ה אין בשלה אלא שלמה לא נתפרש באיזה לשון. ותו' כ' דהוי כמו בשל לה למ"ד דגושה ומפיק ה"א כמו שיש לה כלומר כמו שהיא ע"כ. ועדיין קשה מנ"ל לדחוק לשנות סקרי וכתיב וקאמר דאין לו פי' אחר ועוד מנ"ל לרש"י אין בשלה אלא שנתבשל עם האיל. ועוד קשה לפום פשטא נ"ל הך דרשא דסוגיין שמותכה עד כשעורה היא דעת שלישית. ונראה דה"פ דקשיא ל"ל בשלה ול"ל מן האיל דהא כתיב ואת האיל יעשה זבח שלמים על סל המצות וגו' ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ועליה כתיב ולקח הכהן את הזרוע. ממילא ידעינן דעל איל קאי דהיה מסתמי קרא ומיירי לאחר שנתבשל האיל דהא כתיב תחת זבח השלמים. וקאמר דכ"ע בהדי איל מבשל לה דכתיב בשלה ואי לאו קרא ה"א דלא מבשל להזרוע בהדי איל דאסור לבשל חולין עם קדשים. וכתיב מן האיל סובר ר"ש דאתי לאשמועינן שיהיה הזרוע בשעת הבישול מן האיל והיינו שמחתך והדר מבשל ליה ות"ק סובר בשלה אע"ג דמשמע בפני עצמה מ"מ אין הכוונה אלא שתהיה שלמה עם האיל בשעת בישולה דהא כתיב מן האיל אלא שמוחכה עד כשעורה כדאמרינן במתני'. ואידך ליסנא ה"ק דכ"ע מחתך לה והדר מבשל לה ובשלה משמע בפני עצמה אלא ר"ש סובר מן איל אתי ללמד שלוקח הזרוע מן הדוד שבגוכו האיל ש"מ בהדי הדדי מבשל להו ות"ק סובר מן האיל אתי ללמד שתהיה שלמה כמו שהיתה מחוברת לאיל ולא יחתכה לחתיכות קטנות. והכל ניחא בס"ד. ועיין בתו' שם בד"ה דכ"ע כו' ובד"ה מר סבר וכו' וא"ל למה שדחקו שם ומקום הניחו לי לפרש סוגיא זו :

(שם) עד שהוא מניח בה כשעורה. נראה דהירושלמי סובר כל שאינו מחובר אלא כשעורה הוי חיבור ואינו חיבור. הכ"מ לקמן ר"פ כה"ג שהניח בו כשעורה ואמר מכאן ואילך איני מחוייב לטפל ועמ"ש שם :

(יצא) התנינן כל המחמץ כו'. וא"ת דלמא אף הינהו לא אמרו אלא בשאינו מינו ומתני' איירי במין במינו כמפורש שם וי"ל דהא במינו אין ניכר כלל תיבולו אלא דאמדי ליה אלו היה בשאינו מינו היה נותן טעם ומתבלו ש"מ דמתבל ביותר ממאתים :

(שם) והא תנינן כל המחמץ והמתבל כו'. וקשה כאי מתבל היכי דמי אי דקיהיב טעמא א"כ אף בשאינו מינו נמי אסור ואי בדלא קיהיב טעמא אף במינו אינו אלא במאה או במאתים וא"ל תבלין לאו טעמא ממש יהבי אלא שפועלים דבר מה במאכל א"כ מאי פריך בסמוך אריב"ל דאמר כל נותני טעם בששים ממתני' דכל המחמץ דהא תבלין לאו בכלל נותני טעם הן. ודוחק לומר דהיינו טעמא דר' יוסי דאמר בסמוך ריב"ל אף בשאר איסורין קאמר ולא מש לקושית רבי שמואל בר יצחק ממתני' וצ"ע ועיין פ"ח י"ד סי' צ"ח :

(שם ע"ב) כל נותני טעמים אחד מששים. פירש"י חולין דף צ"ח ודוקא היכא דבדקיניה ולא יהיב טעמא א"נ היכא דליכא למיקם אטעמא כגון מין ומינו אבל היכא דבדקיניה ויהיב טעמא לעולם לא בטיל ונראה ראיה לדבריו מדמסיק הש"ס הוא בשר בבשר הוא שאר כל האיסורין וקשיא מתני' כל המחמץ כו' וצ"ל כסברת רש"י דאף ריב"ל לא קאמר אלא היכא דלא יהיב טעמא כו' אבל היכא דבדקיניה ויהיב טעמא לעולם לא בטיל וא"ל דריב"ל פליג אמתני' ויליף מזרוע בשלה דלעולם בטל במאה או בששים דהא מזרוע בשלה לא שמעינן אלא בשר בבשר אבל תבלין י"ל דיהבי טעמא. והרשב"א כ' בחי' בחולין שם ומדברי רש"י נלמוד כל היכא דאיכא למיקם אטעמי' אף בס' אין מתירין עד דטעם ליה קפילא ע"כ. ואין דבריו אלא מוכרחים דהא מסוף דברי רש"י משמע בהיפך דאמר אבל היכא דבדקיניה כו' ולא קאמר אבל בסתמא לא בטיל בס'. אך מהא דמסקינן בסוגיין ובבבלי דריב"ל מזרוע בשלה יליף ש"מ דבסתמא לא סמכינן אששים אלא דוקא היכא דליכא למיקם אטעמא דומיא דזרוע בשלה והשתא שפיר יליף אפי' שאר כל האיסורין :

(שם) דאמר ר' אבהו בשם ר"י כל האיסורין משערין כו'. וקשה דגרסינן פ"ב דערלה ר' אבהו בשם ר"י כל האיסורין משערין אותו כאלו בצל ואלו קפלוט עד כדון בדבר שדרכו להשתער בבצל וקפלוט דבר שאין דרכו להשתער בבצל וקפלוט במה אתה משערו הכמון במה אתה משערו לא כן אמר ר"א כו' במיני מתיקה שנו מיני מתיקה ע"י שדרכן להשתער בבצל וקפלוט משערין אותו בבצל וקפלוט שאר כל האיסורין משערין במינן הכמון משערין אותו במינו. הרי דאף ר"י לא אמר שכל המינין שוין וכ"ש בתבלין. ודוחק לומר דר' יוסי לא ידע להא דר"א במיני מתיקה שנו. והרמב"ם כ' בפי' המשנה פ"ב דערלה לא תאמר שאין נקראין תבלין אלא המרקחת כגון הזנגביל והפלפלין אלא כל דבר שמתבלין בו התבשיל כגון השומין והבצלים כולן נקראים תבלין המכוונין לתבל בהם ע"כ. וסוגיא דתרומה קשיא דהא מפורש דלא מיקרי תבלין אלא הכמון ודדמיא ליה אבל בצל לא. וכן נראה מדאמר ר"י רואין אותו כאלו הוא בצל ואי לטעמא עביד שיעורו רב ואיך יאמר ר"י לשער כל האיסורין בהן וצ"ע :

(שם) ושניהן למדין מזרוע בשלה. כתב הרשב"א בחי' חולין דף צ"ח תמיהא לי כיון דמאיל ילפינן אמאי לא בעינן טפי דהא איכא מיא דבקדרה מבטל ליה. ודחק הרבה ומסיק א"כ י"ל בכל ענין התיר הכתוב אפי' בשלו בלא מים ועשאו בלי קדר דליכא מיא ע"כ. ולמ"ש לעיל בסמוך בד"ה או שלקן כו' לדעת הרמב"ם דשליקה היינו בלא מים תנן באיל היה מבשל את השלמים או שלקן ש"מ שהיה מבשלן בלא מים ושפיר משערינן בששים ובמאה :

(שם) את מוציא את הזרוע מן העצמות. כ' הר"ש פ"ה דתרומות לפי הירושלמי עצם הזרוע נמי מצטרף עם האיל לבטל בשר הזרוע וליכא אלא מאה בין הכל ופליג אבבלי פ' ג"ה דקאמר למ"ד במאה בשר בהדי בשר משערינן משמע דאפי' עצמות דהיתר אין מצטרפין. ושמא איידי דנקט בשר בזרוע נקט בשר באיל ולאו דוקא ע"כ וכ"כ הרא"ש פ' ג"ה בשמו. ולא ידעתי מאי מספקא ליה איך תיסק אדעתין שפליגי הירושלמי והבבלי בדבר רחוק כזה בשיעור כל העצמות ואל תאמר שמועטים הם שהרי הבשר שבזרוע הוא מועט וכמ"ש הר"ן שם שבזרוע יש עצם הרבה ובשר מועט שהכתף אינו בכלל זרוע. וכבר אמרנו שהעצמות בהדי בשר הם ששים נגד בשר ועצמות שבזרוע ע"כ לומר שהעצמות שבאיל הם אלף שלשים שבאיל לפחות. והשתא דאתיא להכי נראה דמ"ד מאה סובר שאף העצמות שבזרוע מצטרפין להיתר דאל"כ למה לא קאמר בשר בהדי בשר ועצמות כדאמר לאידך מ"ד אלא ודאי דלא נטעה לומר בהדי עצמות של איל לחודא כמו לאידך מ"ד וכאן אף עצמות שבזרוע מצטרפין להיתר ועמ"ש בסמוך :

(שם) טינופת של תרומה מהו שתצטרף עם החולין כו'. הדא אמר כו'. כ' הרא"ש פ' ג"ה ותימא לי כיון דטינופת של תרומה מצטרפת עם החולין להעלות התרומה אמאי תני בברייתא אין טנופת של תרומה מצטרפת עם היתר מה לאסור את החולין לישמעינן רבותא טפי ומצטרפין עם החולין להעלות את התרומה אלא ודאי מתוך הברייתא משמע דאין טנופת של תרומה מצטרפת לא לאיסור ולא להיתר וכן מדתני אבל טנופת של חולין כו' משמע דוקא של חולין אבל לא של תרומה ע"כ. ולי קשה עוד דהל"ל בקצרה טנופת של תרומה מצטרפת עם החולין דה"ל רבותא ולא היה צריך להאריך. וביותר יש לתמוה שזה ג' פעמים איתא סוגיא זו בירושלמי כאן ופ"ה דתרומות ופ"ק דערלה ותמיד מסדר בעיא דרב ביבי אהך ברייתא ואיך נאמר דברייתא פשיטא דאין מצטרפי'. לכך נראה דבעיא דר"ב היא בשניכר טינופת של תרומה לעצמו כעצמות שבזרוע ומיבעיא ליה אי מצרפין אותו לחולין וברייתא איירי בשאינו ניכר לעצמו וקליפין דא"ר אינא נמי איירי בשנאמרו שקליפין מן האיסור וניכרין לעצמן. ופ"י דתרומות גרסי' ר"מ בשם מנינא הירק והקליפין והמים מצרפין א"ר זעירא ואיסור מתוכן אר"ה קליפי איסור מעלין את ההיתר ופי' הר"ש ואיסורו מתוכו כלומר דאין משערין בילה האסורה אלא לפי האוכל שבתוכה חוץ מן הקליפה ע"כ. וכמה רחוק הוא פי' זה ממשמעות הש"ס. ולפמ"ש ניחא דקאר"ז הא דמצרפין קליפות האיסור דוקא כשנפרד האיסור מתוכן שהקליפות ניכרים לעצמן אבל בלא"ה אין מצרפין. וראיה מבוררת מהא דגרסי' פ"ה דתרומות תני טינופת של תרומה כו' הדא אמרה טנופת של תרומה מצטרפת עם חולין להעלות את התרומה סאה תרומה שנפלה למאה אין אתה מוציא זונין טנופת שבה לפחות ממאה את מוציא זונין טנופת שבה. ולשיטת הר"ש תימא איך מייתי הא דר"ה בין הנך שתי ברייתות הא פליגי אדר"ה אלא כמ"ש דבברייתא בתרייתא קאמר דאף פסולת תרומה מצטרפת ודוקא כשהוא מוציא הטנופת שבתוכה אבל כשלא הוציא מתוכה אין מצטרפת. ודע אף שחילוק זה דבר חדש הוא לגודל המומר שבו דבר כמה ומתקבל הוא :

(שם) הדא אמרה טנופת של תרומה כו'. כ' הרמב"ם פי"ג דתרומות אין פסולת התרומה מצטרפת עמה לאסור החולין אבל פסולת דחולין מצטרפת עם החולין להעלות התרומה וכ' הראב"ד יותר טוב אמרו בירושלמי פסולת התרומה מצטרפת עם החולין להעלותה וכ' הכ"מ מדאמרי' פ' ג"ה למ"ד עצמות האיסור מצטרפות עם האיסור ועצמות ההיתר עם ההיתר ש"מ דפליג אירושלמי ועוד בירושלמי גופא במחלוקת היא שנויה ע"כ. ודברי תימא הן הא ודאי הרמב"ם אינו סובר כהך מ"ד דהא פסק פסולת התרומה אינה מצטרפת ודוחק לומר דסובר כאידך מ"ד בשר בהדי בשר ובשר דקאמר הש"ס לאו דוקא כמ"ש הר"ש מיהו עצמות דחולין מצטרפין אבל לא עצמות איסור מצטרפות לחולין שלא להרחיק פלוגתייהו דמנ"ל לחלוק על הירושלמי בלי טעם הא ודאי מצטרפות כמ"ד במאה ס"ל גם הא דקאמר בירושלמי במחלוקת שנויה אינו דאין חילוק בפלוגתייהו בין הבבלי לירושלמי וצ"ע :

(שם) כל מה שאסרתי לך כו'. וא"ת הא הכא במין במינו איירי ובכל איסורין אינו אסור אלא ברובו וי"ל קסבר חזקיה טעם כעיקר דאסר רחמנא צריכין מאה ואחד אפילו במינו ובזרוע בשלה התיר הכתוב אפי' במאה. וילפינן זרוע בשלה הכי מדאיצטרך קרא לאשמועינן דשרי במאה עם הזרוע ש"מ דבמקום אחר מאה אסור וא"ת א"כ מנ"ל דסגי במאה ואחד דלמא בעי יותר וי"ל מסברא ברובא בטיל הלכך אין לנו להחמיר ביותר מק"א. ונראה הא דאמר רבא שם אברייתא דתני זהו היתר הבא מכלל איסור לא נצרכא אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור הכא שרי כחזקיה ס"ל דבזרוע אינו אלא ששים או מאה עם הזרוע וה"ק לטעם כעיקר דאסר רחמנא בקדשים אפי' במינו ובעינן ק"א הכא שרי במאה ופריך הש"ס התם יגמר מיניה דטעם כעיקר שרי בקדשים ומשני גלי רחמנא במנחת כל אשר יגע בבשרה יקדש ופריך מאי חזית דגמרית למין במינו ממנחת לאיסורא ניגמור מיני מזרוע בשלה להיתירא דטעם כעיקר בנותן שרי ומשני היתירא לא מצית למגמר מיניה דחידוש הוא שמבטלין איסור לכתחלה כדפירש"י ופריך מ"ה למאה ושישים נמי לא לגמור דחידוש הוא ויהא מין במינו שרי לגמרי וקרא דמנחת למין בשאינו מינו הוא דאתי ומשני אין ה"נ דאיכא לאוקמי קרא דמנחת למין בשאינו מינו אם כן מסברא מין במינו ברובו מדאורייתא ועיקר איסורו ילפינן מהכא. וגבי איסורא ליכא חידושא ושפיר ילפינן מדאיצטריך קרא להיתירא ש"מ דבמקום אחר אסור עד ק"א. והשתא ניחא הא דמקשה הש"ס ולגמור מיניה ולא משני לחומרא גמרינן. ועמ"ש תו' שם. וא"ת הא ליכא יתורא להיתירא דהא איצטריך קרא לגופא לאשמועינן דמבטלין איסור לכתחלה וי"ל מדכתיב ולקח את הזרוע בשלה מן האיל ולא כתיב ממנו יליף דבעינן שיהא האיל שלם (ועמש"ל בד"ה אי) ודוקא בכך התיר קרא ולא בפחות ממאה שמעינן דקפיד קרא אטעמא אלא כאן התיר במאה וילפינן מיניה בעלמא טעם כעיקר אסור אפי' במין במינו וקרא דמנחת עליה נמי קאי ומהכא שמעינן אף בשאינו מינו דעולם בק"א. והא דאמר רבא פ' התערובות מין במינו ברובא. לא אמר אלא בחולין אבל בקדשים אף במינו בששים. ואף דשמעתא זו מרפסן איגרא ידעתי כי השומע ימלא מרגוע וישמע חכם ויוסיף לקח ועמש"ל הלכה א' בד"ה כל כו' :

(שם) דאמר רב בנזיר שיש לו ותני כן כו'. אדרבא איפכא מסתברא כל שיש לו אין תנופה מעכבת וכל שאין לו תנופה מעכבת וכדר"ז דאר"ז כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת ומשמע בכולא תלמודא דבבלי שאין מי שחולק על ר"ז בזה וי"ל סובר רב שאני נזיר דמוכח שהקיל הכתוב בטהרתו דאפי' אחר מעשה יחידי הותר לשתות ביין כו' ואם נאמר מי שאין לו כפים תנופה מעכבת א"כ לא יהיה לו טהרה עולמית. אך קשה מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כת"ק דמתני' דאמר אחר מעשה כולם הותר הנזיר לשתו' יין כו' והיינו ר"א כמפורש בבבלי דאי ר"ש השתא תגלחת לא מעכבי תנופה מיבעיא ולת"ק לא הקיל הכ"ו בנזיר הדרא קושיא לדוכתא נימא איפכא מי שיש לו אין תנופה מעכבת וכו' וי"ל רב אליבא דר"ש אמר לשמעתיה וגו"ש אמר אחר לא בא אלא להקל וכתיב זאת תורת דמרבה קרא דבר המעכב מוקמינן ליה לתנופה דכתיב בתר קרא דאחר התגלחו ודוקא בשיש לו אבל אין לו אינו מעכב דכל מאי דאיכא להקל מקילינן וכמ"ש. ולפ"ז אין צריכין לכל מאי שדחקו רש"י ותוס' כלישנא אחרינא דף מ"ו ע"ב ע"ש ותוס' כ' שם ע"א דלפום סוגיא דבבלי קשיא מתני' דהקומץ דתנן הגם שני מינין שבנזיר מעכבין זה את זה ומסקי דמתני' פי' שני מינים היינו שהתגלחת מעכבת השלמים ע"ש שדחקו הרבה. והרמב"ם כ' פ"ח מה"נ נזיר מצורע א"צ להעביר תער ואע"פ שאין לו שער ואין לו כפים ה"ז מקריב קרבנותיו ושותה כו'. וכ' הלח"מ דבריו סותרין זה את זה שבפ"ה מה' מחוסרי כפרה כתב מצורע שאין לו בוהן אין לו טהרה עולמית ובבבלי קאמר ר' פדת ב"ש דאמר נזיר מצורע אין לו תקנה ור"א דאמר אין לו בהן אין לו תקנה אמרו דבר א' ע"ש ול"נ הך סוגיא דנזיר לא אזלי אלא אליבא דר"א דאמר אסור ביין עד לאחר כל המעשים וה"ק והתניא נזיר מצורע כו' ומדאמרי' ב"ש נזיר מצורע אין לו תקנה מסתמא אף ר"א סובר כוותיה כדאמרי' לקמן ר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש והיינו דר' פדת דאמר ב"ש ור"א אמרו דבר אחד דשניהם דרשי זאת תורת לעיכוב וקאמר מאי ר"א דגבי נזיר אין הכרע לר"א דדריש זאת תורת אלא מואחר דריש אחר כל המעשים מ"מ הו תנופה לא מעכבא כמו בשאר קרבנות וקאמר מדסובר אין לו בהן אין לו טהרה עולמית ש"מ דדריש זאת תורת במצורע בין שיש לו בהן בין שאין לו בהן אבל ר"ש לא דריש זאת תורה כלל אף וכן יעשה לא דריש לעיכוב דכולא פרשתא אלא מיתורא דכן יעשה קדריש עיכובא ומוקי ליה אשני מינין שבמנחה והם חלות ורקיקין שמעכבין זה את זה. והא דמוקי לקרא בשני מינין היינו טעמא דכתיב בפ' נזיר ואת האיל יעשה זבח שלמים על סל המצות ש"מ כן יעשה אהך דכתיב גביה יעשה קאי. ובשלמים ליכא למימר עיכובא דהא איכא גו"ש דאמר אחר אלא ש"מ לשני מינין שבמנחה דמעכבין קאתי. והשתא ל"ק קושית תוס' מנחות דף י"ט ע"א בד"ה ואמר רב כו' דודאי ידע המקשה ריבוייא דוכן יעשה אלא הוה מוקי ליה לאתויי מילתא דהיינו שני מינין לכך לא פריך ממתני'. ומעתה דברי הרמב"ם נכונים דפסק בנזיר כר"ש דדריש גו"ש דאחר וזאת תורת וכן יעשה לאו לעיכובא דכולא פרשתא אלא לשני המינין ומצורע שאין לו בהן אין לו טהרה עולמית דבעינן קרא כדכתיב כדאמרינן בבלי סנהדרין דף מ"ה. ותוס' כ' סנהדרין שם בד"ה אין לו בהן כו' וא"ת תימה היכי דייק מהכא דבעי קרא כדכתיב דלמא שאני התם דכתיב תהיה דדרשינן מיניה לעכב כל מילי ע"כ ונראה ודאי מתהיה לא שמעינן אלא לעכב היכא דאתי לקיומיה אבל אין לו פטור אלא טעמא דת"ק מדכתיב זאת תורת המצורע ודרשינן מיניה בין יש לו בין אין לו כדאמר בסמוך וש"מ דסובר ת"ק בכל מקום בעינן קרא כדכתיב דאל"כ נימא בין יש לו בין אין לו אינו צריך כל מילי וממעטינן מאי דמסתבר אלא ודאי כמ"ש והדברים עתיקין וארוכים במקום אחר ועי' תי"ט סוף נגעים.

(דף לב ע"א) והתני תורת המצורע בין שיש לו כו'. וקשה אמאי לא פריך מברייתא דמייתי בבבלי זאת תורת הנזיר בין יש לו שער בין אין לו שער וע"ק ליתני קרא קמ"ל בין יש לו בין אין לו שוין ומקשינן אין לו ליש לו מה יש לו צריך מתן בהונות אף אין לו צריך וכיון דאינו יכול לקיים אין לו תקנה וי"ל קושיא הסגייה סובר הירושלמי כיון דאין לו ואי אפשר לו לקיים המצוה טפי מסתבר לומר דמקשינן יש לו לאין לו דהשתא אינן מעכבין. והא דכתיב תהיה לעיכובא לא קאי אלא אארבע מינין כדתנן במנחות דף כ"ז אבל לא אשאר דברים וכ"ל הטעם דסובר תורת ריבויא הוא בין יש לו בין אין לו ודרשינן מתהיה עיכובא לארבע מינים דכתיבי בחד קרא דכתיב ולקח למיטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת. ומרבינן מתורת שאר דברים שאינן מעכבין. ותוס' כתבו מנחות שם בד"ה ארבעה שבמצורע כו' תימא דלא חשיב הזאות שבמצורע שמעכבין זו את זו וי"ל דתנא ושייר כו' ע"ש. ולפמ"ש ניחא. ואף פרש"י שם ע"ב מייתי ת"כ דקאמר ז' הזאות שבמצורע מעכבות זו את זו תנא דמתני' לא ס"ל הכי. גם לשון הת"כ איכא לפרושי דלא יחלוק אמתני' ע"ש. גם קושית תוס' סנהדרין דף מ"ז שהבאתי בסמוך איכא לשנויי כמ"ש :

(שם) ואם גילח על שלשתן כו'. עי' פי' הקונטרס. וכן הוא לשון הר"ב בפירושו מדתנן ואם גילח משמע דוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא והיינו ששוחט תחלה את השלמים ומגלח עליהן. ודלא כמ"ש התי"ט משנה ז' דסובר הר"ב ששוחט שלשתן תחלה ואח"כ מגלח על השלמים ע"ש גם מ"ש הר"ב משנה ח' היה מגלח במדינה בירושלים ואע"ג דכתיב פתח אהל מועד לאו דוקא כו' וכתב התי"ט והא דדרשינן לעיל בשלמים הכתוב מדבר תרוויהו שמעינן מינה ע"כ ותימא לסברתו דסובר הר"ב שהיה מגלח על שלשתן תחלה ואח"כ היה מגלח על השלמים קשה ל"ל פתח ללמד דבשלמים הכתוב מדבר מהיכי ס"ד שמגלח על קרבן אחר הא קראי כסדרן כתיבי וצ"ע ועמש"ל בד"ה ואם :

(שם) רי"א סותר כל קרבנותיו. בבבלי אמרי' הכ"מ דקתני וחכ"א כו' ש"מ ומעשה נמי פי' וכ' תוס' בד"ה סותר כו' כדפירש במתני' דייק נמי בברייתא דבקרבנות איירי כו' ע"ש. והדבר תימא הרי אין שום שינוי בין מתני' לברייתא דמייתי א"כ כך ברייתא ל"ל וצ"ל דה"ג ותביא שאר קרבנותיה ותטהר מפני שנזרק עליה אחד מן הדמים וכ"ה בתוספתא. ודייק שפי' דפלוגתייהו אינה אלא בקרבנות ולא סגי בטעם דמייתי מפני שנזרק כו' אבל אין כ"ד דר"א סובר דחמירה טומאה זו מכל טומאו' דלאמר מלאת אין טעם זה מספיק :

(שם ע"ב) נזיר מצורע בש"א צריך להעביר כו'. כ' הרמב"ם פ"ח מה"נ נזיר מצורע א"צ להעביר תער על ראשו כו'. וכ' הכ"מ שיש לתמוה דב"ה אמרו צריך להעביר תער ע"ש שדחק הרבה. ול"נ שהיתה גירסת הרמב"ם כגירסת הירושלמי בכ"א אינו צריך ובל"ק גרסי'

גרסי' בדרבינא מאי צריך לב"ה צריך ואין לו תקנה ובב"ב גרסי' מאי אינו צריך לב"ה אינו צריך אין לו תקנה ופסק כלישנא קמא. ומה מאד אני תמה על הכ"מ ולח"מ שנעלם מהם סוגיא דיומא פ' הוציאו לו שהם מפורש כגירס' הירושלמי וכתבו תוס' שם שהסוגיות הפוכות ע"ש ולולי גירסת הש"ס דיומא היה נ"ל להגיה הברייתא שם בש"א אינו צריך ובה"א צריך ואמר רבינא כשאמרו ב"ה צריך כו' כי היכי דתיקום שפיר הא דמסיים בה ופליגא דרבי פדת. מיהו גם ברייתא דאין לו בהן יד מהופכת הלכך יפה כתבו תוס' שסוגיו' אלו מהופכות. ואין ספק שעל סוגיא דיומא סמך הרמב"ם. גם בסנהדרין נראה שהיא עיקר וזה ברור:

הדרן עלך פרק שלשה מינין

פ"ז (שם) **כה"ג** ונזיר כו'. גירסת הבבלי אין מיטמאין בקרוביהן אבל מיטמאין למת מצוה. וגירס' שלפנינו עיקר וכ"כ תוס' ע"ש ולא ידעתי למה לא הביאו ראיה מהירושלמי והתוי"ט לא הזכיר מזה דבר. והא דפליגי ר"א וחכמים פירשתי בקונט' ה"ה כהן הדיוט וכ"פ הר"ב וכ"כ תוס' אך נ"ל שיש לחלק בין מי שקיבל האיסור על ידי אדם ובין איסור תורה לכך דוקא בכהאי גוונא פליגי חכמים דעדיף מנזיר שאיסורו מן התורה וע"י אדם דהא בקבלה הדבר תלוי משא"כ בכהן הדיוט ועמש"ל בד"ה ומודים כו'. ובד"ה הגע כו':

(שם) **הרי** הוא בכלל כהן הדיוט. בבבלי בסוגיין גרסינן על כל נפשות מת לא יבא במה הכתוב מדבר אי ברחוקים ק"ו ומה כהן הדיוט שמיטמא לקרובים אסור ברחוקים כה"ג שאסור בקרובים א"ד שאינו מיטמא לרחוקים אלא בקרובים הכתוב מדבר. וכ' תוס' וא"ת הא אי לא כתיב לאביו אין כאן ק"ו ע"ש. ונראה דה"ק ודאי איסורא דכה"ג בקרובים שמעינן לרבנן מק"ו מנזיר וליכא למימר כהן הדיוט יוכיח שאין קדושתו אף ע"י אדם וכמ"ש בסמוך. אלא דקי"ל אין עונשין מן הדין ואיסור שמעינן אבל לא מלקות מ"מ ק"ו מיהא איתא ושמעינן מק"ו דכה"ג הוא בכלל אזהרת כהן הדיוט ברחוקים:

(שם) **אית** דבעי כו' לא יטמא בעל בעמיו כו'. וקשה ברייתא זו שנויי' בת"כ ושם ילפינן מת מצוה מדכתיב לנפש לא יטמא בעמיו ולא יטמא בעל מוקי ליה לדרשא אחריתא וע"ק ממ"נ אי אית ליה דרשא דלאביו דכה"ג בעמיו ל"ל דכ"ה הוא ואי לית ליה דרשא דלאביו מנ"ל דכה"ג מטמא למת מצוה דודאי ליכא למילף כה"ג מכהן הדיוט לקולא ונ"ל דאיצטריך בעמיו לטעמו של דבר למה מטמא לאשתו אע"פ שאין זו אלא קורבה דשאר אפ"ה מטמא לה כיון שהיא ג"כ כמו מת מצוה אבל לא מת מצוה ממש כמ"ש תוס' יבמות דף כב ע"ב. מיהו אי ילפינן מלנפש הדרא קושיא זו ג"כ לדוכתא:

(דף לג ע"א) **כי** קללת כו'. וא"ת מנ"ל למדרש מיניה מת מצוה דלמא לגופיה שלא להלין הנהרג ואי מהיקישא קדרים עדיין מת מצוה מנ"ל דלמא קרא ללא תעשה קאתי כדאמרי' בבבלי פ' נגמר הדין אר"י מנין למלין את מתו עובר בל"ת שנא' כי קבור תקברנו וא"ל כיון דמצוה לקבור את המת כדכתיב כי קללת כו' עיש ולולא המלך אם אינו קוברו א"כ ה"ה מת מצוה עדיין תיקשי לן דיו לבא מן הדין להיות כנדון כל שיכול לקרות לאחרים קודם הלילה לא הוי מת מצוה ולקמן בסוגיין תניא איזהו מת מצוה כל שהוא צווח ואין בני העיר באים ואפשר כל שהוא הולך וקורא בני אדם לקברו אינו מת מצוה ואין החוב מוטל עליו לקוברו מיד וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה' אבל אם כשיקרא אחרים עונים אותו אין זה מת מצוה אלא יקרא לאחרים ויבואו ויעסקו בו. ועי' בהרא"ש הלכות טומאה:

(שם) **מנין** את מרבה סייף שנהרג בו כו'. סנהדרין דף מו ע"ב פרש"י בד"ה ת"ל קבור מריבויא משמע ליה דאף עץ בעי קבורה עוד פי' שם אהא דאר"י כל המלין את מתו עובר בל"ת ה"ג ת"ל כי קבור תקברנו מריבויא דריש כל המתים. ומסוגיין משמע דכולן מריבויא דתקברנו קדריש אבל כי קבור איצטרך לגופא למצות עשה וא"ת הא איצטרך תקברנו שיקברו אלו עמו אם כן שאר מתים מנ"ל ויש לומר שקולין הן ויבואו שניהן וכן מוכח בסמוך דדרשינן מתקברנו כמה דרשות:

(שם) **מיכן** שאינו נעשה מת מצוה עד שיהא ראשו ורובו. וא"ת הא אמרי' בסמוך תקברנו כולו ולא מקצתו וי"ל כיון דאיכא רובא ה"ל ככולו:

(שם) **תני** רי"א אין אדם כו' אבל אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו. כך פסק הרי"ף ותמה עליו הרמב"ן והרא"ש וז"ל הבבלי דף מג אר"מ אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו שנא' לאביו. בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר מיתיבי לה יטמא לה הוא מטמא אבל אינו מטמא על אבר מן החי מאביו אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה מאי מחזיר על עצם כשעורה למימרא דאי מחסר פורתא (ופי' רש"י ותוס' ה"ק כי חסר מאביו מיטמא לו וקשיא לר"מ) לא ההיא ר"י היא דתניא רי"א כו' אבל מיטמא לאבר מן המת מאביו והא תני כהנא בדרשב"י שמיטמא על שדרה וגולגלת של אביו הא נמי ר"י היא ורב דאמר כהאי תנא דתניא מעשה באביו של ר' צדוק כו' ובא ושאל את ר"י וד' זקנים ואמרו לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. וכתב הרא"ש ויש לתמוה לכאורה דברי הרי"ף אינן לא כר' יהודה ולא כר"מ דהא אף ר"י לא קאמר אלא בחזרה ואם נדחוק דהרי"ף בחזרה איירי לא יתכן לפסוק כיחידאה נגד ר"י וד' זקנים ועוד כי עשו מעשה ועוד ה"ל לפסוק כרב ועוד בדאורייתא אזלינן לחומרא ע"כ. והנה קושיא הראשונה נ"ל דל"ק כלל דלפום ריהטא קשה מאי פריך הש"ס מברייתא אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה דלמא ה"ק אם נחתך דבר מאביו לאחר מיתה חוזר עליו וא"ל בעינן לאביו שיהא שלם בכל אבריו הרי כתב הרא"ש שם שאם נחתך מאביו בחיים אבר שאינו מת בו ומת קרינן ביה לאביו ומיטמא לו ה"נ איכא למימר אם נחתך ממנו אבר כזה לאחר מיתה אף רב מודה דמיטמא הוא לו ע"י חזרה. וגדולה מזו יש לומר כשהוא מטמא לאביו חוזר אפי' על עצם כשעורה מן החי ועמ"ש בסמוך ועי' בב"י סוף סי' שע"ג. ועוד קשה לשון הש"ס דקאמר לא ההיא כו' מ"ט לא דקאמר לכך נ"ל דה"פ מעיקרא מקשה מברייתא אבל מחזיר הוא כו' וסובר דה"ק אבל מיטמא הוא על עצם כשעורה מאביו המת כלומר מחזיר לקוברו אפי' הוא לבדו ומשני מאי מחזיר דקאמר היינו כי מחסר פורתא לאחר מיתה חוזר עליו לישנא אחרינא (לא הוא ר"ת לישנא אחרינא) ההיא ר"י היא כלומר מחזיר היינו מחזיר לקוברו ולא תיקשי לרב לכך ברייתא אתיא כר"י ורב כד' זקנים וכדמסיק. ומעתה שפיר נוכל לומר דפסק הרי"ף כר' יהודה אך עדיין קשיין שאר קושיות שהקשה הרא"ש. ונראה דגירסת הירושלמי עיקר וגרסי' בבבלי ר' יוסי היא וקי"ל ר' יוסי נימוקו עמו ואע"ג דארבע זקנים פליגי שמכינן מספרים חיצונים דליתא להך ברייתא דתניא שמחות פי"ב אראב"צ כך א"ל אבא בשעת מיתתו בתחלה קברני בבקעה ולסוף לקוט עצמותי ותנם בארזים ואל תלקטם בידך שלא יהו בזוים עליך וכן עשיתי לו נכנס יוחנן ליקט ופרס עליהם את הפרקסל ונכנסתי וקרעתי עליהם ופירסתי את הסדין ונתתי עליהם הדסים יבשים וכשם שעשה לאביו כך עשיתי לו ע"כ. הרי אי לאו שלא יהי' עצמות אביו בזויות עליו מותר לכהן ליטמא להם וראב"צ שהי' כהן כמפורש בבבלי טימא לעצמות אביו שהרי פרס הסדין עליהם והא ודאי מעשה רב הוא שהרי טימא עצמו ומעשה דבבלי לאו מעשה רב הוא שאינו אלא הוראה בעלמא בשב ואל תעשה ועוד לפי הגירסא שבבבלי דגרסי' בברייתא דד' זקנים ר' צדוק ודאי ברייתא דשמחות פליגי דהא דקאמר כשם שעשה לאביו כו' א"כ פסקו של הרי"ף נכון וברור הוא. וז"ל הרמב"ם פ"ב מה' אבל אין הכהן מטמא לאבר מן החי מאביו ולא לעצם מעצמות אביו וכן המלקט עצמות אביו אינו מטמא להן אע"פ שהשדרה קיימת. וכ' הראב"ד הרב אינו פוסק כן ע"כ. לא ידעתי למה עזב הצדיק דרכו לחלוק על הרי"ף שכל דבריו בנוי' על אדני הקבלה וכמ"ש הרמב"ם בעצמו בהקדמתו לפי' המשנה. ואני תמה מהרא"ש שפסק ה' טומאה שאינו מטמא לאביו אלא כשהוא שלם ובפסקיו למס' מ"ק פ"ק הביא הא דראב"צ להלכה. גם הטור כ' סי' שע"ג דבעינן דוקא שיהא שלם ובסי' ת"ב כתב הא דראב"צ. והרמב"ם נשמר מזה וכתב שאינו מטמא לעצמות אביו וצ"ע כללו של דבר פסק הרי"ף נראה ברור להלכה. הא ר' יוסי ור' יהודה ראב"י ר' צדוק וראב"צ כולהו פליגי על ארבעה זקנים והכך הן מארי הש"ס טפי מנהון. ומקום הניחו לי לקיים דברי חכמים בפרט בפי' דברי הבבלי בנזיר:

(שם) **רי"א** כשם כו' כך מיטמא על אבר מן החי מאביו. וא"ת לר"י לה יטמא ל"ל וי"ל אף ר"י לא קאמר שמטמא לאבר מן המת אבל בחיים לא ומעשה דיוסי בן פכסם אתיא כר"ע:

(שם) **אבל** אם היו צריכין לו כו'. כ' הרא"ש ריש הלכות טומאה פי' אם היו צריכין לו אפי' יותר מאלופי אלופים ואם היו מכירין אותו דקרי ותני לא יספיק בזה אלא מיטמאין עד השיעור שהוא שיתא אלפא גברא. ואם היה כבודו לכן דהוה מתני לאחרים לא בעיא דלית ליה שיעורא והכל מיטמאין לו. והנשיא כבודו לכן. לשון בעיא הוא כלומר והנשיא אע"ג דלא מתני ומהו שיטמאו לו כל הכהנים ע"כ. מדבריו נראה הא דקאמר הש"ס שצריכין אמת קאי ול"כ דאמתעסק קאי וכמ"ש בקונט'. ובבבלי פ"ב דכתובות גרסי' מבטלין ת"ת להוצאת המת בד"א בשאין עמו כל צרכו אבל בשיש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כדי צרכו רב אמר תריסר אלפי גברא ר' יוחנן אמר ששים ריבוא כנתינתה כך נטילתה וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא. וכ' רש"י ותו' ממילא שמעינן מאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי קבורה ע"ש. וקשה מנ"ל הא דלמא ה"ק וה"מ דסגי בהך שיעורא אפי' למאן דקרי ותני אבל מאן דמתני לית ליה שיעורא ונראה מדאר"י כנתינתה כו' ש"מ הא דקאמר כמה כדי צרכו בקרי ותני איירי אבל בדלא קרי ותני לא מיבעיא ליה כמה כדי צרכו דודאי לא בעינן יותר מצרכי קבורה. וז"ל הרמב"ם פי"ד מה' אבל מבטלין ת"ת להוצאת המת בד"א בשאין לו כל צרכו אבל יש לו כל צרכו אין מבטלין ובת"מ עד ששים ריבוא מבטלין ואם היה למד לאחרים אין לו שיעור אלא הכל מבטלין לפום ריהטא קשה למה הקיל בת"ת בקום ועשה לומר דמבטלין עד ס' ריבוא למאן דקרי ותני הא איכא אמוראי טובא התם דפליגי ואחרי העיון בדבריו נראה שהחמיר בדבר שכ' דלא מיקרי קרי ותני אלא ת"מ והוא כל ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ אבל אינה אחרינא לא. ודייק ליה דמתני דומיא דקרי ותני מה קרי ותני הרבה עד שאומר הלכה בכ"מ אף מתני איירי במופלג בחכמה והא דמוקי לה לא דקרי ותני בת"מ היינו מדאר"י כנתינתה כך נטילתה ואי בקרי סתם וכי משום דקרי נשוויה נטילתו לנתינת התורה אבל אי איירי בת"מ ניחא שהוא בקי בכל התורה אפי' מסכת כלה. ואני תמה שלא הרגישו הפוסקים בדבריו. דא"כ היה להם להשמיט דין זה דהא אין ת"מ בזמן הזה ועי' סי' ש"מ ש"ך ס"ק י"ז. וביותר קשה מ"ש הריטב"א ומביאו הש"ך סי' שס"א דאידנא אין לך אדם מישראל דלא קרא או שנה ע"ש והא ודאי פליג אהרמב"ם ואיך נדחה דבריו מפני דברי הריטב"א גם לא הביא דברי הרמב"ם ונראה שלא עיין יפה. ונראה גדולה מזו הא דקאמר ומתני לית ליה שיעורא היינו מי שהוא רב גדול ומופלג בדורו ובחכמה יותר משאר העם דדינו כרבן של כל ישראל שכולן חייבין בכבודו כמ"ש הש"ע י"ד סי' רמ"ד ס"י והיינו דקאמר בסוגיין בשאין כדי כבודו אבל אם היה כבודו לכן כלומר בחייו היו הכל חייבין בכבודו אף הכל חייבין להתעסק עמו במותו. ולפ"ז פי' הראשון בקונט' עיקר. ומ"ש הרא"ש ואם היו מכירין אותו דקרי ותני כו' עד השיעור המפורש פ"ב דכתובות שהוא שיתא אלפי גברא ע"כ תימא הך שיעורא אינו שם אלא תריסר אלפי גברי ושית אלפי שיפורא ועי' הב"י בדברי הרא"ש שית אלפי שיפורא. וגם זה ליתא דרב הוא דקאמר התם הכי ור' יוחנן פליג ואמר דבעינן ששים ריבוא וכ"כ הרמב"ם והטור וצ"ע:

(שם) **והנשיא** כבודו לכן. כתב הרא"ש לשון בעיא הוא כלומר הנשיא כבודו לכן ואפי' דלא מתני ומהו שיטמאו לו כל הכהנים ואמרי' פסחים פ' אלו דברים דחייבין כל ישראל והכהנים ליטמא לו והיינו דאמרינן פ' הנושא אותו היום שמת ר' בטלה הכהונה ע"כ. ומשמע דהכא קאמר מיבעי ליה נשיא דלא מתני אם הוא כבודו בכך דלית ליה שיעור' מיטמאין לו כל הכהנים או לא. וכתב הב"י ולפ"ז אין חילוק בין מת מצוה ולמת בין קרוביו לעולם הכהנים מטמאין לו (דומיא דנשיא וכדמסיק) עד שיהא שם כפי השיעור וא"כ כל מאן דמתני מיטמאין לו כל הכהנים ויש לתמוה שלא ראיתי נוהגים כן ועוד דא"כ מאי רבותיה דאמרי' ביום שמת ר' בטלה הכהונה הא כל דמתני דינא הכי ועוד האי מיבעיא ליה בסמוך תלמיד מהו שיטמא לרב ע"ש. והלח"מ כ' פ"ג מה' אבל. דהרא"ש ה"ק תרי בעיי נינהו נשיא דלא מתני והוא מת מצוה מי הוה כבודו לכך ולית ליה שיעורא ומיטמאין לו כל הכהנים והדר מיבעי' ליה את"ל במת מצוה הוי כבודו לכך אם אינו מת מצוה מהו הא"כ למה כפל הש"ס הדברים ע"ש. והא דכ' דתרי בעיי נינהו ודאי שכן הוא דהא ברכות פ"ג לא הוזכר שם הך בעי' דכבודו לכך אלא האמר סתמא מהו שיטמא כהן לכבוד הנשיא. אלא דעדיין קשיא אי הוה מיבעי' ליה באת"ל ה"ל לאתויי גם בעיא קמייתא בברכות. לכך נראה דה"פ והנשיא כבודו לכן ומיטמאין לו הכל דאיבעי' לן מהו שיטמא כהן לכבוד הנשיא ופשיט דמיטמאין ש"מ דהנשיא כבודו לכך. וכן הדין שהכהנים מיטמאין לכל מאן דמתני מיהו בעינן שיהא ת"מ ומופלג בדורו וכמ"ש בסמוך בד"ה אבל כו'. ומעתה ליתא לכל הקושיות שהקשה הב"י ובעיא דבסמוך תלמיד לרב מהו שיטמא היינו בשאינו ת"מ. ונראה שזו הוא דעת ר"ח כהן שכתבו תו' פ' הנושא בשמו שאמר אלו הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דאמרי' יום שמת ר' בטלה כהונה. וכ' הב"י שם ויש לתמוה הא ר"ת לא היה נשיא ושמא הי' סובר דגדול הדור כנשיא ע"ש. ולפמ"ש ודאי כן הוא דמתני היינו גדול הדור ור"ת ת"מ וגדול בדורו היה. וכל מ"ש האחרונים דבזמן הזה אין ת"מ לא שייך בר"ת דכולהו איתנהו ביה. ועי' במהרי"ו סי' קס"ג. והא דמקשים אר"ח כהן דמביא ראיה שהכהנים מטמאין לנשיא מהא דאמרי' בסמוך אכריז ר' ינאי ואמר אין כהונה היום כמ"ש תו' כתובות פ' הנושא ולא מייתי ראיה מש"ס דפסחים פ' אלו דברים דאמרי' דמית נשיא ומטמאין ליה כל ישראל והכהנים נראה דלק"מ התם איכא לפרושי נשיא היינו מלך כדכתיב אשר נשיא יחטא וטעמא רבה אית ביה דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך אבל מהא דר' ינאי דייק שפיר ועמ"ש בסמוך בד"ה תני כו':

(שם ע"ב) **אכריז** ר' ינאי אין כהונה היום. כ' הראב"ד פ"ה מה"כ והכהנים בזמן הזה טמאי מתים הן ועוד אין עליהן איסור טומאה והמחייבם עליו להביא ראיה ע"כ. וקשה הרי כל הסוגיא מפורשת דאסורים לטמא דהא ר' בזמן הזה היה וכן כל הנך דבסמוך. אך לדברי האומר שהיה אפר פרה בימי האמוראים ניחא מיהו נראה דאף הראב"ד לא קאמר אלא שאין עליהם חיוב מלקות אבל איסורא דרבנן מיהו איכא ולכך כתב הרי"ף ה' טומאה דמדרבנן מיהא טומאת כהנים נוהגת בזמן הזה ודלא כמ"ש המל"מ הל' אבל פ"ג ע"ש. מיהו כ"מ להראב"ד שאידנא מותרים הכהנים לטמא לכל מצוה בטומאה דאורייתא דהא טומאתם דרבנן היא:

(שם) **אם** במייקן כו'. כ' הרא"ש אם במייקן של נשיא אינו מטמא לו אם עומד במקום טומאה אסור לילך אצלו לכבודו אע"פ שזו עיקר כבודו אפ"ה אסור כ"ש לאחר מותו שלא נימוס לכבודו להטמא לו וזו היא אמותו לא עדיפא היא מהנשיא עצמו כמת מצוה וכל העולם חייבין בכבודן ואשו להם חכמים יותר מבחייהם ואמותו כבודו היא. ע"כ. וא"כ דמאי ק"ו הוא וזה קרובים יוכיחו שבחייהם אין מטמאין לכבודם ולאחר מיתתן מיטמאין להם ואף הנשיא מיקרי כדכתיב אביהן של ישראל כדכתיב אבי אבי רכב ישראל. גם מ"ש שעשאו להנשיא כמת מצוה אינו כן אלא משום שהוקש כבודם לכבוד המקום ועדיפי מכיבוד אב ואם. הלכך אין לזוז מפי' שבקונט'. וכ"מ טובא לדינא. וראיתי להרב בשדה יהושע שכתב שני פירושים בשם הרמב"ן ומהרש"ם והשיב עליהם ובסוף כתב כעין פירושינו אלא שדחק הרבה בדברי ר' נסא ע"ש ואין צורך אלא כמ"ש:

(שם) **מהו** שיטמא לכבוד רבו. כתב הרא"ש איבעי לן בירושלמי אי כהן מטמא לכבוד רבו ולא איפשיטא הלכך לא יטמא. וקשה לפי שיטת הפוסקים דמבטלין ת"ת לאו דמתני להוצאתו לכבודו ולית ליה שיעורא ואפילו נאמר במועט זו לא נאמרה לענין טומאה וכמ"ש בסמוך בד"ה והנשיא כו' ולקמן מסיק מותר לטמא אפי' בטומאה דאורייתא לתלמוד תורה והשתא ק"ו דמטמא לכבודו וכעין ק"ו זה מפורש בבבלי מגילה דף ג'. ואפשר לומר הירושלמי סובר דאין מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת אפי' לית ליה שיעורא והבבלי סובר דאין מיטמאין לתלמוד תורה אלא בטומאה דרבנן כמו שכתב הרא"ש פרק ב' דכתובות אם כן ליכא למפשט בעיין:

(שם) **ר'** יוסי נטמאו לו תלמודיו. כך הגי' פ"ג דברכות וא"ת הא אמרי' בסמוך ר' יוסי אסר ליה ואיך עברו תלמידיו אדברי רבן וי"ל דאסר ליה סבר שרוצה לטמא מפני שהוא חמיו הלכך התיר רבי מנא לטמאות מפני שהוא רבו וכמ"ש בקונטרס. אלא דקשיא לי לפ"ז שפיר איפשטא האי בעיא דלטמא כהן לכבוד רבו דהא אף ר' יוסי מודה לר' מנא. וזה דלא כהרא"ש שכתבתי בסמוך וצ"ע:

(שם) **למה** אכלתם בשר כו'. וא"ת הא כשהיו אוננין עדיין לא נטמאו א"כ מאי קאמר ר' מנא למה נטמאתם ויש לומר לאחר הקבורה אמר ר' מנא שטעו באחת ודלא כש"י ומכאן נראה ראיה למ"ש הרמב"ם פ"ג מהלכות אבל נשיא שמת הכל מיטמאין וכן אוננין עליו. וכ"מ ירוש' חגיגה פ"ב ה"ג ע"ש:

(שם) **ר"י** הוה יתיב ומתני כו'. כ' בש"י קפשיט דספק הוא אם מטמא שר"י לא אמר מידי משמע שהרשות בידו ומתיר ור"כ לא עבר תחת הכפה וכן ר' כהן פירש משמע שאוסרין וריב"א כעס ולא ידעינן אם מפני שמתיר והוה ספיקא ולא מיטמא. ומהרש"ם אמר שר"י מתיר לכתחלה ותימא למה לא אמר להם ליטמא ללמוד להם הלכה למעשה ע"ש. וכ"פ הרא"ש. וכמה רחוקים דבריו מן האמת מ"ש שהרשות בידו ותמה על מהרש"ם. נעלם ממנו דברי הרא"ש פ"ב דכתובות שכתב והאי דירושלמי ס"פ בתרא דכלאים ה"פ אין מדקדקין במת בבה"מ כהן שיושב בבה"מ וטומאה מאהלת עליו אין מצריכין לצאת דסבר דמותר לטמאות לת"ת ומייתי עלה עובדא דר' יוסי ובגמרא דילן פליגא דלא שריא אלא במ"ל ובבית הפרס אבל טומאה' דאורייתא לא ע"כ. הרי מפורש כמ"ש מהרש"ם. ומדר"כ אין שום ראיה דלא איירי כלל בהולך ללמוד ולא מייתי הכא אלא משום דר' כהן שלא עבר וביטל מלימודו ונסתפק מאיזה טעם כעס. דמדר' יוסי שמעינן הלכה ואין מורין כן ואי הוה כעס ריב"א משום ביטל ת"ת
צ"ל

נ"ל דפליג אדר' יוסי וכל זה ברור דלירושלמי הלכתא מטמאין לת"ת אפי' בטומאה דאורייתא ולבבלי דוקא בטומאה דרבנן כמ"ש הרא"ש שם:

(שם) **תני** מיטמא הוא כהן ויוצא לח"ל כו'. בבבלי ע"ז פ"ק ד' יג גרסי' כהן מטמא בח"ל לדון, ולערער עמהם כשם שמטמא בבה"ק ס"ד טומאה דאורייתא היא אלא בבית הפרס דרבנן ומטמא ללמוד תורה ולישא אשה. וכ' תו' דוקא ללמוד תורה ולישא אשה דמצות חשובות הן בל שאר מצות לא ובשאלתות כ' הנך דקילין וכ"ש שאר מצות ע"כ. וקשה הא בסוגין מפורש דה"ה לשאר מצות גם רישא דברייתא דבבלי מפורשת בהיפך דקתני לדון ולערער עמהם. ונראה דקשיא לתו' למה הפסיק באמצע הברייתא ותני כשם כו' וכך היא שנויה בתוספתא שם. גם למה לי לשנות שנית ומטמא גבי ללמוד תורה. לכך מפרשינן הא דתני ומטמא ללמוד תורה היינו אפי' טומאה דאורייתא כדמוכח בסוגיין וכמ"ש בסמוך בשם הרא"ש ונראה שזו היא דעת ר"ח הכהן שכתבתי לעיל בד"ה והכשיא כו' לכבוד תורה אסור מת"ת ותו' כתבו כתובות פ' כנוסה אדברי ר"ח הכהן ואין נראה לרבינו שכמדומה לרבי' דסתם איירי בטומאת הפרס דרבנן אבל דאורייתא לא ע"כ נראה דלא קאי אירושלמי דכולא סוגיא איירי בטומאה דאורייתא דאף לת"ה מטמאין בטומאה דאורייתא כמ"ש לעיל בד"ה ר"י כו' בשם הרא"ש ע"ש. אלא קאי אהבבלי דסובר אף לת"ת ולישא אשה שהן מצות חשובות לא התירו אלא טומאה דרבנן. וכן היא דעת הרא"ש שם דהבבלי אוסר בטומאה דאורייתא והא דהפסיק באמצע הברייתא כדי לסיים בה פלוגתא דר"י. נמצינו למדין לדעת תו' דע"ז ור"ח כהן מותר לטמאות אפי' בטומאה דאורייתא לת"ת ולישא אשה ולתו' דכתובות ולהרא"ש לא התירו אלא בטומאה דרבנן וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה' אבל. ועמ"ש לעיל בתו' בד"ה אכריז כו':

(שם) **אבל** אמו לא יצא כהן ח"ל כו'. הרמב"ם השמיט דין זה. ונראה טעמו שגם בבבלי פ"ק דע"ז השמיטו סיום זה מברייתא ונראה שאף משום ספק יוצא ועדיין הדבר צ"ע: (שם) **מהו** שיטמא כהן לנשיאת כפים. פי' רש"י והרא"פ כהן שהיה בבהכ"נ ששם מת והגיע זמן נשיאת כפים אם מותר לישא כפיו ולהשהות שם או צריך לצאת ע"כ לא ידעתי מי הכניסם לפרש פי' דחוק זה ואי משום הא דקאמר בסמוך כל כהן שעומד בבה"כ ואינו נושא כפיו עובר בעשה משמע להו דאין כאן עשה אלא לעומד שם. ואינו כן דודאי לעולם יש מ"ע לישא כפיו אלא שאם אינו בבה"כ אינו עובר וכ"מ דברי הרמב"ם. ופי' בקונ' נכון וא"ת הא כהן מטמא לכל המצות וי"ל דוקא בטומאה דרבנן וכי קמיבעי' בטומאה דאורייתא א"כ דוקא נשיאת כפים קמיבעי' לי' דהיא מצות הכהנים ובטומאה מקלל כהונתו ודאי איכא לספוקי אי דמי אי לא א"כ מיבעי' אי אמרי' דוקא הנך מצות דממירי כדעת תו' או הנך קילי וכ"ש אחריגא כדעת השאלתות כמ"ש בסמוך מיהו הך תירוצא ליתא דהא תני נמי עיבור החדש כו' מ י קאמרת שאני הני דמצוה דרבים ניניהו הא נשיאת כפים נמי מצוה דרבים היא: (שם) **וסבר** מימר שמצות עשה כו'. עיי' בקונט'. וא"ת מ"מ כיון דמצוה דרבים היא יש לנו לדחות עשה דטומאה דה"ל עשה דיחיד וכיון דעשה ליכא אף ל"ת ליכא דעשה דוחה ל"ת וי"ל דלאו עשה דרבים היא שתדחה עשה אחריתי אלא היכא דרבי' זוכין במצוה כי הא דר"א שחרר עבדו אבל הכא אע"ג דרבים נהנים בה שמתברכים מ"מ אינן מכוונין עליה. ועיין ברא"ש פ"ג דמ"ק גבי אבילות די"ט האחרון שדעת הר"י דהא"ג מצוה דרבים היא ובה"ג חולק:

(דף ל"ד ע"א) **איתוגיה** והוא מלקי ליה. כ' המג"א א"ח סי' קנו שמע דין ונראה לו שהלכה כך מותר לאמרו בשם אדם גדול כי היכי דליקבלו מיניה. עירובין דף כא ופסחים דף קיב. ובמס' כלה איתא האומר דבר בשם מכם שלא גמרו ממנו גורם לשכינה שתסתלק וכ"ה ברכות דף כז ע"ש בתר"י וצ"ע ע"כ. ונראה ההיא דפסחים ל"ק ו.נא לפירש"י אבל לפי' רשב"ם ניחא דהכי אמרינן שם הרוצה שיחנק יתלה באילן גדול ופירש"י אם בקשת לומר דבר שיהיה נשמע לבריות ויקבלו ממך אמור בשם אדם גדול. אבל הרשב"ם פי' אם תרצה לומר דבר שישמע לבריות ויקבלו ממך למוד בפני רב ואמור שמועותיו בשמו ע"כ. גם לפירש"י י"ל דלא איירי בדבר הלכה אלא בשמועות והגדות. והאי דעירובין ל"ק דרבה א"ל ברייתא בשם ר' יוסי כי היכי דליקבלו מיניה וסמוך עליו ור' יוסי נימוקו עמו. י"ל אמר שסמך עליו גילה לר' יוסף דלאו ר' יוסי אמרה אלא סתמא תניא. א"כ דוקא הלכה שאומר מעצמו ותלאה ברבו הוא דאיכא איסורא אבל בשנאמרה סתמא ותלאה באחד החכמים ליכא איסורא אך קשה ליה דגרסי' ברכות דף מג ע"ב ר"פ איקלע לבי ר"ה בריה דרב איקא אייתו לקמייהו שמן והדס שקל ר"פ ובריך אהדס ברישא והדר בריך אשמן א"ל לא סבר מר הלכה כדברי המכריע א"ל הכי אמר רבא הלכה כב"ה ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד ופירש"י כב"ה ולא היא לא אמר רבא הלכה כב"ה אלא ר"פ איכסיף לפי שטעה והשמיט עצמו בכך ע"כ ובהא דר"פ תרתי איתנהו ביה שאמר דבר בשם רבו שלא אמרו גם דבר שאינו אמר. ונראה דמשום כך לא גרס הרי"ף סיומא דמילתא ולא היא לאשתמוטי הוא דעביד ופוסק כרבא כמ"ש תו' שם אבל לרש"י קשיא. וכד מעיינינן נראין דברי רש"י דגרסי' ברכות דף כז רב צלי של שבת בע"ש והוה מצלי ר' ירמיה בר אבא אחורי דרב כו' ופריך ור"י היכי עביד הכי והא"ר י אמר רב לא יתפלל לא כנגד רבו ולא אחורי רבו ותניא ר' אלעזר אומר המתפלל אחורי רבו והנותן שלום לרבו כו' והאומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל ע"כ. ויש לדקדק דפריך תחלה מרב והדר פריך מברייתא אף די"ל שרוצה לפרוך תחלה מרב רבי מ"מ דוחק הוא לכך נראה דסובר רש"י שאינו רוצה לפרוך מהך ברייתא תחלה דר"א אמרה ויחידאה היא. גם הך מלתא דתני בה והאומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה כו' לית הלכתא כוותיה. ואף שהגם כן כדאמרינן יומא דף סו לא שהפליגו ר"א בדברים אלא שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם ולגרמיה הוא דעבד. ומה שפירשו תר"י והאומר דבר שלא שמע מפי רבו ר"ל שלא שמע ממנו ואומר אותו בשמו. לא פירשו כן אלא לפי גירסת הרי"ף שגורס תניא ר"א בן הסמא אומר המתפלל אחורי רבו כו' אבל לגירסת רש"י פירושו כמ"ש. נמצא כל דברי רש"י קיימין. ורש"י לשיטתו והרי"ף לשיטתו ולרש"י לקה לגבילה הואיל וטעה ולהרי"ף לקה על שאמר דבר שלא שמע:

(שם) **אמר** לון על נשיאת כפים שלא שאלתון כו'. וא"ת דלמא אכילה שאני אם ילכו לביתם יבטלו מלימודם בהליכתם ובחזירתם וי"ל על האכילה עצמו כעס שהיה להם להמתין מלאכול עד אחר גמר הלימוד ומצינו כיוצא בו בר"א שדרש ביו"ט וכעס על היוצאין לאכול כדמפורש בבבלי ביצה ריש פ"ב:

(שם) **עוד** היא צריכה לר"י. נראה דסובר רב שמואל דאין ספק דמצות כיבוד דאורייתא דוחה מצות טומאה דרבנן אבל הדבר הוה ספק אצלי דלא דמיא מצות כיבוד לשאר מצות דאפי' מצוה דרבנן אינה דוחה בגם הא' חייב במצוה דרבנן והדבר צ"ת והרא"פ הגיה ללא צורך. גם הכא ובבבלי קידושין מפורש דלא כהגהתו:

(שם) **הדא** אמרה ואפי' בטומאה שהיא מדבר תורה. בבבלי ברכות ד' יט ע"ב מפרשינן לה בלאו דלא תסור ודוקא מצוה דרבנן אבל לא דאורייתא. ונראה דלא פליגי דלפי מסקנת הבבלי דוחה אף טומאה דאורייתא. דגרסינן שם ת"ש ולאחותו מה ת"ל לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה נגד ה' ומשני שאני התם דכתיב ולאחותו וליגמר מיני' שב ואל תעשה שאני ופירש"י אבל מטמא למת מצוה והוא כבוד הבריות ודוחה דבר תורה. וכ' תו' בד"ה שב ואל תעשה שאני וא"ת ונילף מנזיר וכה"ג דקום עשה הוא שמטמאין למת מצוה כו' ונראה מנזיר לא גמרינן שכן ישנו בשאלה וכן תבכן מה לכהן שכן לאו שאינו שוה בכל ע"כ שמעינן מזה דטומאת כהן ילפינן שפיר א"כ אף הא דאמר גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת אטומאת כהנים קאי דדוחה אפי' טומאה דאורייתא וא"ת הא דמיבעיא לן לעיל מהו שיטמא כהן לכבוד רבו או לכבוד אביו ואמו תפשוט לן מהכא דדמי וכ"ת הכא שאני דכבוד הרבים הוא הא ממת מצוה גמרינן לה ומת מצוה כבוד דיחיד הוא וכ"ת אף מת מצוה כבוד הרבים הוא שהכל מתבזים כשבן אדם מונח בלא קבורה דא"כ קשיא מאי פריך הבבלי שם ממת מצוה אהא דאר"י אמר רב כלאים פושטן אפי' בשוק דלמא שאני כלאים שאינו אלא בזיון דאחד משא"כ מת מצוה דהוא בזיון דרבים וכ"ת דוקא מת מצוה שהוא בזיון הוא דהותר לכבוד הבריות אבל לטמא לרבו או לאביו שאינו אלא לכבודן ואי מימנעי ליכא בזיון לא דא"כ אף לילך בדרך הטמא לכבוד הרבים אינו אלא כבוד ולא בזיון ואפ"ה פשיט ממת מצוה דשרי וי"ל הכא איירי שהולך עם הרבים ובואו לדרך הטמא רוצה לפרוש מהם ודאי דאיכא בזיון משא"כ ברבו ובאביו. ונראה לכך תני בברייתא היו שני דרכים מתאימות אח' טהורה ורחוקה כו' שאז ניכר הבזיון לכל למה אינו הולך עמהן בדרך הקרוב אלא לבוחן ואין הכל יודעין שיש טומאה בדרך הקרובה:

(שם) **אין** שואלין הלכות בפני מטתו של מת. בקונט' פירשתי משום לועג לרש. ובש"י כ' דא"כ מאי איריא הלכה ומאי איריא בפני מטתו של מת אפי' מקרא ובבה"ק אסור כדתניא בבבלי ברכות פ"ג ע"ש. ונראה דהכא איירי שאין המת עמו במחיצה אחת אלא שהמקום גלוי והולכי' לנותו אסרינן לשאול הלכה אפי' חוץ לארבע אמות דשאילת הלכה אוושא מילתא טובא ואית בי' משום לועג לרש משא"כ במקרא ודוקא בפני המת אבל אם מחזיר פניו מותר לשאול והכי תניא ר"פ מי שמת ובאונן שאוכל בבית אחר או מחזיר פניו דנראה כלועג לרש והא דאמרי' כד הוה רחיק כו' היינו דמספקא להו אם אפי' בפניו דוקא תוך ד' אמות הוא דאסור אבל חוץ לד' אמות שרי או דלמא כל בפניו אפי' חוץ לד"א אסור ושתי הסברות כתבן הטור י"ד סי' שד"מ וע"ש בב"י ולפמ"ש א"כ למה שדקדק שם וכפשטא דסוגיין משמע כהפוסקים כל שהוא חוץ לד"א שרי אפי' לשאול בהלכות וכן ראוי להורות:

(שם) **והא** ר' יוחנן שאל לר"י כו'. מכאן נראה ראיה למ"ש תו' תרי ר"ש בן יהוצדק הוו אדלא קודם ר' יוחנן האי דהכא שהרי מת בימי ר' ינאי רבי' דר' יוחנן והדא תלמידו דר"י כמפורש בבבלי סנהדרין פ' זה בורר:

(שם) **הקדיש** עולתו לבדק הבית. עיי' בקונט' והוא כפי' תוס' תמורה דף ל"ג ולפרש"י שם בעיא דר' יוחנן אם הקדש בדק הבית חל על קדשי מזבח או לא א"נ אי חל דאורייתא או דרבנן ע"ש. והרא"פ כ' הקדיש עולתו שהפריש עולה ואח"כ אמר זו לב"ה והפריש אחרת תחתיה אי תוספת דמיה כו' ע"ש ואין דבריו מקוריים דל"ל הפרשה אחרת גם שאר דבריו א"כ ומ"ש בקונט' עיקר. ומסוגיין ראיה למ"ש הב"י בשם הרמ"ה שאומרים לפני המת דברי תורה שהן לכבוד המת ומה שהוא מענין המת דאל"כ מה להש"ס להזכיר מה היתה שאלת ר' יוחנן לר' ינאי:

(שם) **אמר** כד הוה מסקין ליה לסדרא. עיי' בקונ'. ובש"י והרא"פ כ' לאחר שנשלם ההספד אכל וכל או שא"ל. הנה אין פירוש' זה עולה יפה לליטנא דש"ס דא"כ מאי מסקין ליה קאמר הש"ס גם קשה כיון דטעם איסורו מפני שנראה כלועג לרש אין חילוק בין קודם ההספד לאחר ההספד. מיהו בש"י לשיטתו אזיל דלית ליה טעמא דלועג לרש וכמ"ש בסמוך בד"ה אין כו' ופי' הטעם משום מפני שיתעצלו בהספד אבל הרא"פ שפי' הטעם משום לועג לרש לא ה"ל לפרש דלאחר ההספד שרי ודבריו סותרים זא"ז. ובברכות הגי' כימר כד הוה רחיק או כד הוה מסקין ליה לסידרא וגי' שלפנינו נראית יותר דבסמוך לא קאמר אלא חד שינוי' ומחלק בין רחוק לקרוב משמע דהם היה ברור לו דהמעשה היה קודם שהעלוהו לסידר'. ונראה שהבית הו נבה"כ או לבה"מ שכך היה מנהגם כמ"ש בסוגיין לעיל בקונט' (וכן הוא מנהג בני איטליא כאשר ראיתי בחיבור') ומשבא לשם היו לומדים כדאמרי' לעיל ר' יוסי הוה יתיב ומתני כו'. ומעתה אין צורך לכל מה שהאריך בש"י בזה ע"ש:

(שם) **הכהנים** אסורים בנעילת הסנדל שמא יפסוק כו'. בבבלי סוטה דף מ' גרסי' רבנן אמרין מהכא אין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן מאי לאו משום כבוד הציבור א"ר אשי לא התם שמא נפסקה לו רצועה בסנדלו ויתיב למקטריה ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא לכך הנך ויושב לו ע"כ. משמע במקום דליכא למיחש לכך כגון שבניו נושאין את כפיהם או שנראה לכל דממשת הסנדל הוא שרי לעלות בסנדל ולא קאמר הטעם כדאמר הכא שמא יתעכב מן המצות וליכא למימר שהבבלי חולק שהרי כל הפוסקים מביאים דברי הירושלמי להלכה ואין לומר דהכא שאני שהרבה עומדים שם לזכות במצוה זו כדתנן נושאי המטה וחילופיהן כו' וכשמתעכב הודא ליה מצותו משא"כ בכה"ג ימתינו עליו דא"כ מאי קאמר גורה שמא יאמרו עליו שהוא בן גרושה כיון דממתינים לי' תו ליכא למיחש למידי:

(שם ע"ב) **שדה** כרם ושדה זרע קוברו בשדה זרע כו'. באבל רבתי תניא בין שדה זרע לשדה אילן קוברו בשדה זרע בין שדה אילן לשדה כרם קוברו בשדה אילן. והטי"ד סי' שס"ד כ' בין שדה זרע לשדה אילן מפנה לשדה אילן. וכ' הב"י אינו יודע למה השמיט רבינו בין שדה אילן לשדה כרם ואולי לא היה בנסחתו. ושמא מפני שבירושלמי היא שנויה במחלוקת נסתפק לו ולכן לא פסק בה ע"כ. ותימא על הטור דפסק דלא כמאן שהרי באבל רבתי מפורש בין זרע לאילן קוברו בשדה זרע גם בירושלמי צ"ל דסובר כן דאי ס"ד דסובר כטור א"כ מאי מספקא ליה בין שדה כרם לאילן פשיטא דקוברו בשדה אילן דהא פשיטא ליה בזרע וכרם קוברו בזרע ואי בזרע ואילן קוברו באילן כ"ש בכרם ואילן דקוברו באילן. ותימא על הב"י שלא הרגיש בכל זה. גם מ"ש שנסתפק מפני המחלוקת שבירושלמי ליתא וצ"ע. והרמב"ם כ' פ"ח מהט"מ שדה זרע ושדה אילן ושדה כרם קוברו בשדה כרם ומפני אבל הטומאה ע"כ השמיט הא דתני באבל רבתי בין זרע לאילן שקוברו בזרע. דמלתא דפשיטא הוא מכרם וזרע שקוברו בזרע כ"ש אילן דעדיף מזרע כדמסיק. ופסק כמ"ד כרם ואילן קוברו בזרע. דסתמא דברייתא כוותיה אתיא דתני דין זורע וכרם ולא תני דינא דאילן וזרע אלא ש"מ דכ"ש הוא וכמ"ש. א"כ סובר דהך מששא דהכשר בגורה איננה אלא גורה דרבנן כמפורש בבבלי פ"ק דשבת דף יז וטומאת אהל ומאן דפליג אפשר שסובר כ"ש דאמרי הבוצר לגת הוכשר דאורייתא קאמרי וכוותייהו קיימא לן:

(שם) **החליף** רבי אימי בשם רשב"ל עובר משום לא תטמא את אדמתך. מהכא משמע שאין דין זה נוהג אלא בא"י ולא בח"ל. וקשה על הטור והש"ע י"ד שהביאו דין זה שאינו נוהג בזמנינו. והרמב"ם השמיט דבר זה. נראה שסובר שנוהג אף בח"ל ואין דרשא זו אלא אסמכתא בעלמא וכמדומה שראיתי לאחד מהראשונים שכתב בזה. ועמ"ש האחרונים שם בשם רש"ל:

(שם) **בשעת** דוכן שנינו. הרמב"ם השמיט דין זה. והמ"ל מביא דברי הירושלמי פ"ג מה' אבל. ונראה טעמו של הרמב"ם לפום מאי דקיי"ל חביבה מצוה בשעתה כמפורש ספ"ו דמנחות שהרי אברים ופדרים זמנן כל הלילה ודוחין שבת. ה"כ כאן חביבה מצות קבורת מת מצוה שהיא עכשיו ממצות דוכן שהיא לאחר זמן. והירושלמי אפשר דפליג וע' במנחות שם:

(שם) **מודין** חכמים לר"א כו'. עיין בקונטרס הגהתי ועוד אפשר להגיה בענין אחר. מודין חכמים לר"א בכהן הדיוט ונזיר שיטמא כהן הדיוט ואל יטמא נזיר ומודה ר"א לחכמים בכהן שהוא נזיר ונזיר שיטמא נזיר ואל יטמא כהן וה"פ נזיר יש בו שתי מעלות שמביא קרבן וקדושתו ע"י בני אדם וכהן הדיוט אין לו אלא מעלה אחת שקדושתו קדושת עולם לכך מודים חכמים שיטמא כה הדיוט ואל יטמא נזיר אבל כה"ג אף הוא עלתה לו בשתים שקדושתו קדושת עולם ובאה לו קדושה יתירה דכה"ג ע"י בני אדם שבחרו בו. ומה שמודה ר"א הוא פשוט ועמש"ל בר"פ בד"ה כה"ג כו':

(שם) **הגע** עצמך שהקדישו אביו מרחם. כ' הפ"מ במשנתינו בשם בנו מהר"ש שהקשה אף בנזיר יש מי שקדושתו קדושת עולם כגון שהדירו אביו מרחם ותירץ הוא שאין האב יכול להדיר בנו עד שיגיע לחינוך ע"ש. והנה הקושיא מפורשת כאן ומבואר שאין תירוצו אמת אלא העיקר כדמשני הש"ס זו תורה כו'. ובס' א"מ והון עשיר הביאו ראיה דיש נזיר מרחם כדגרסי' לעיל פ"ד ה"ו תני בנזר מרחם כו' ע"ש. ואין דבריה נכונים בזה חדא דקשה לשון הש"ס דלפירושם הל"ל נזיר מרחם ואכן בנזירי תנינן הא אין עליך לפרש אלא כדפרשתי בקונטרס שם ועוד לפירושם צ"ל שתנא דברייתא מפרש לשון המשנה ואין זה מדרך הברייתא. גם שאר דברי בעל הון עשיר א"כ ע"ש:

(שם) **זו** תורה כו'. עמש"ל פ"א ה"ד בתו' בד"ה יכאה כו' ועמ"ש הרמב"ם פ"ק מהט"מ ה"י:

(שם) **אתיא** דר"א כב"ש. וא"ת וכי לית להו לב"ה תדיר ומקודש מקודש עדיף או שוין דאייתי ראיה ועוד ברכת היין תדירה כו' כמפורש בבבלי פ' א"ד וי"ל סברי ב"ה אין זה מקודש מחבירו דמאי קדושתיה דברכת היום ששם שבת עליה שחובה לשבת היא באה אבל ברכת היין אף בחול היא באה אטו קדושת שבת לברכת היום אהני ולברכת היין לא אהני בתמיה וכ"ה זבחים דף נא. אך למאי דקיי"ל תדיר ומקודש שוין הן כמפורש מנחות פ' התכלת קשיא משנתינו מה השיבו חכמים לר"א הא נזיר מקודש הוא וכהן תדיר. והכי ה"ל למתני כה"ג ונזיר יטמא מי שירצה מהם וי"ל כהן קדושתו קדושת עולם א"כ קדושתו עדיפא וה"ל תדיר ומקודש. מיהו קשה מאי דוחקיה לומר ר"א כב"ש הא אפילו כב"ה מצי אתיא דע"כ לא קאמרי ב"ה התם תדיר עדיף משום דכי היכי דאהני קדושת שבת לקדושת היום אהני נמי לברכת היין אבל תדיר ומקודש י"ל מקודש עדיף וכ"ת ה"ק מדברי ב"ה אין הכרע אבל מדברי ב"ש מוכח דמקודש עדיף דאם"ד תדיר עדיף למה אמרו מברכין על היום ואח"כ על היין הא אף לב"ש אין הכרע דאיכא למימר אף ב"ש סברי תדיר ומקודש שוין והתם מברך על היום ואח"כ על היין שהיום גורם ליין שיבוא וכבר נתחייב בקדושת היום עד שלא יבא היין וכדקאמרי ב"ש התם טעמייהו. והכי מסתבר דאם"ד סברי ב"ש שקדושת היום מקודש טפי מהיין ומקודש עדיף למה לא אמרו נמי הך טעמא דמקודש כי היכי דאמרי הנך טעמא אחרינא. ומבבלי ברכות ר"פ אלו דברים נראה דפליג אסוגיין דקאמר שם והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפקא בת קול ומשני אבע"א קודם בת קול כו' ע"ש. ולפום סוגיין י"ל סד"א עד כאן לא פליגי ב"ה אלא משום דהתם איכא נמי תרתי שהיין גורם ותדיר כמפורש שם בבבלי בברייתא וכיון דקדושת היום מקודש א"כ התם אליבא והכא תרתי קמ"ל הלכה כב"ה דאין לקדושת היום קדושה טפי מהיין לב"ה ודלא כב"ש. אלא ודאי סובר דלדברי הכל אין קדושה באחד יותר מחבירו וצ"ע:

(שם) **מ"ד** יטמא נזיר עולם כו'. וקשה מנ"ל דפליגי דלמא מ"ד יטמא נזיר עולם איירי בנזיר סגור

אבל נזירות הרבה לשלשים יום יותר מימי חייו דאית ביה טרחי שמגלחתו וקרבנותיו מרובין ומ"ד יטמא כזיל נזירות איירי בשלא נזר אלא לחמש שנים וכמ"ש בקונטרס וי"ל :

(דף ל"ה ע"א) **ויביא** את קרבנותיו. כתבו תו' ל"נ במתני' ויביא קרבנותיו וכן מוכח בגמ' דמיבעיא ליה מתני' מני דא"כ פשיטא דרבנן היא. וכ"כ הפי"ע ע"ש.

וז"ל הבבלי איבעיא להו עד שיטהר בשביעי קאי עד דעביד הערב שמש ומני ר"א היא א"ד בשמיני קאי ומאי עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו ומני רבנן היא ת"ש מדקתני סיפא מתחיל ומונה מיד הא רישא מאי עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו ומני רבנן היא דאמרי נזירות טהרה עד שמיני לא חיילא. ופירש"י בד"ה א"ד מאי עד שיטהר דקאמר עד שיביא קרבנותיו דפירושא קמפרש ע"כ. הרי מפורש דגרסי' במתני' ויביא קרבנותיו ואפ"ה שפיר מיבעיא ליה דאף דמפרשינן עד שיטהר בשביעי ה"ק עד שטבל וגילח מתחיל למנות נזירות טהרה ויביא קרבנותיו בשמיני. וכ"כ תוס' דף כ"ד ול"ע. והא דקאמר הש"ס עד דעביד הערב שמש פירש"י דהיינו שביעי ומיעל שמיני. נראה דמפרש אף לר"א אינו מתחיל למנות עד השמיני אלא דמתחיל למנות אע"פ שלא הביא קרבנותיו דעיקר טהרה הוא בשביעי דהיינו הערב שמש ולרבנן אינו מתחיל למנות עד שיביא קרבנותיו וה"ק אף בשמיני צריך טהרה דהיינו הבאת קרבנותיו. וזה תימא דא"כ מאי פריך ליתני גם ברישא מתחיל למנות מיד. הא אי תני הכי ה"א שמתחיל למנות בשביעי לכך תני עד שיטהר שאינו מתחיל למנות אלא לאחר הערב שמש דשביעי דהיינו שמיני. וא"ל דלאו דוקא קאמר רש"י ומיעל שמיני וסובר דלר"א מתחיל למנות מיום השביעי וכ"מ מת"ש רש"י בד"ה מדקתני סיפא כו' ע"ש תיקשי לן מת"ש רש"י דף י"ח ע"ב בד"ה מתחיל ומונה לנזירות טהרה מיד כיון שהגיע שמיני ואפי' לא הביא קרבנותיו דברי ר"א. הרי דסובר לר"א אינו מתחיל למנות עד יום השמיני ול"ע. ותו' כתבו לר"א מתחיל למנות משביעי ע"ש וקשה מאי קאמר עד שיטהר בשביעי קאי עד דעביד הערב שמש. הלא לר"א מונה שביעי והיינו קודם הערב שמש. ומה שדקדקו תו' דף יח דלר"א על כרחך בשביעי מתחיל למנות דאל"כ כי נטמא בשמיני אינו סותר אלא יום אחד אינו מביא קרבן טומאה לר"א דאמר לא בו ביום כו' ע"ש נראה דאין מזה ראיה כל כך דאף דאינו מתחיל למנות אלא משמיני דכתיב וקדש ראשו ביום ההוא דהיינו ביום הבאת קרבנותיו מ"מ גם השביעי יום טהור מיקרי וקרינן ביה והימים הראשונים יפלו ימים שהיה טהור בהם אזדו ליה. מיהו בין לרש"י בין לתו' סוגית הגמרא קשיא. ואפשר שלא היה בגירסת תו' עד דעביד הערב שמש ודוחק ול"ע ולולי דבריהם היה נראה דלר"א אינו מתחיל למנות עד יום השמיני ואפי' לא הביא קרבנותיו. והא דפשיט מסיפא הכי קאמר אם"ד דלא קאי עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו ה"ל למתני ברישא אינו מתחיל למנות מיד כסיפא מסיפא עד שיטהר ל"ל אלא אשמיני קאי ועד שיטהר אקרבנותיו קאי והבן:

(שם) **דהא** פשיטא לן כו'. בבבלי גרסי' אמתני' על כזית מן המת מגלח כולו לא כ"ש לא נצרכה אלא למת שאין עליו כזית בשר ועדיין אני אומר על אבר ממנו מגלח על כולו לא כ"ש אלא כדאר"י בנפל שלא נתקשרו איבריו בגידין ה"נ בנפל שלא נתקשרו איבריו בגידין. ובחולין פ' גיד הנשה מפורש ר"י אמר למלתיה אקושיא קמייתא וקאמר הש"ס דבשתמא אין בו כזית בשר כל שלא נתקשרו אבריו בגידין (וכ"כ תו' חולין שם) ומיהו בירושלמי דנזיר משמע איפכא כיון דאין בו כזית בידוע שלא נתקשרו אבריו ע"ש. ותימא הא לפי המסקנא אמר ר' מנא בגם נפל שאין בו כזית פעמים שנתקשרו איבריו וכמ"ש בקונטרס. וכ"ת לדעת ר' מנא שיש נפל שלא נתקשרו איבריו ויש בו כזית ונפל שאין בו כזית ונתקשרו איבריו דאל"כ לשאול תנייתא וכ"ש קמייתא לאו מילתא היא ודאי אין דרך לשאול כן דהא לא ידע מה יתרץ ואפשר שלא יתורץ קושיתו קמייתא לכך שאל לו כסדר. והא דקאמר בסמוך והיכי נמתגל הלתיהון כו' דרך לחות קאמר אי מגלח עלמו מחוייב בדבר לשאול הרי שאלות ה"ל למשאל תנייתא בקדמיתא. ועוד אף אם נאמר שאין הכרח בדבר גם הבבלי איכא לפרושי הכי ר' יוחנן לא אמר אלא על הראשונה בנפל שלא נתקשרו איבריו לא מהני כזית אבל כולו מטמא ה"נ סיפא אילטריך דמוקמי' רישא בנפל שלא נתקשרו איבריו אע"ג דאבר ממנו לא מטמא כולו מטמא ופירוש זה נראה בעיני ברור ולגלג. מיהו הא ליכא לשנויי דגם בבבלי גרסי' כדאר"י בנפל שאין בו כזית ה"נ בנפל שלא נתקשרו אבריו דא"כ קשיא סוגיא דחולין פ' ג"ה. דר"י אמר אקמייתא בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין והתם אי אפשר להגיה. אך קשה מאי פריך השתא אבר ממנו מטמא כולו לא כ"ש. הא אי לא תני כולו ה"א נפל אינו מטמא כלל ואפי' כולו והא דתני כזית ואבר אילטרך לאשמועינן כזית אע"פ שאינו אבר ואבר אע"פ שאין בו כזית מטמאין וי"ל הא מדתנן אמו יושבת עליו ימי טוהר שמעינן דהוה ולד וכדאר"י בסמוך. ובבבלי בסוגיין מתני עוד רבא אמר לא נצרכא אלא לרוב בנינו ולרוב מיניו שאין בהן רובע עצמות. והרמב"ם כ' ריש פ"ז מה"נ על אלו הטומאות הנזיר מגלח עליהן על הנפל שלא נתקשרו איבריו בגידין ועל רוב מנין העצמות אע"פ שאין בהן רובע ועל רוב מנין כו'. וכ' הלח"מ על הנפל ואפי' לא נתקשרו אבריו כו' כר"י דמוקי מתניתין הכי והע"ג דרבא אוקמוה ברוב בנין ורוב מנין ופסקה רבינו בסמוך סובר רבינו לענין דינא לא פליגי ע"כ וקשה מנ"ל להרמב"ם דלא פליגי דמתני' ליכא למשמע אלא חדא מינייהו ועוד ליפנא דרבא דאמר לא נצרכא כו' משמע דמתני' לא אתיא לאשמעינן אלא הא דידיה ולא דר' יוחנן ונראה דסובר הרמב"ם ר"י לא אמר שמעתיה אמתני' דהכא אלא אמתניתין דאהלות כדמוכח בש"ס כמ"ש תוס' בסוגיין. וקשיא ליה למה לא קאמר תו' אמתני' דנזיר אלא ודאי מתני' דהכא מסתבר לאוקמי כדרבא דאתי לרבויי רוב בנין כו' אבל מתני' דאהלות ליכא לאוקמי בהכי שהרי מפורש שם ועל רוב בניינו כו' (וכ"כ תו' בסוגיין) לכך מוכח ר"י לאוקמי מתני' דאהלות דאתי לרבויי נפל שלא נתקשרו אבריו. ומעתה א"ל למ"ש תו' לר"י תני ושייר במתני' רוב בנינו ורוב מניינו אי ס"ל דנזיר מגלח עליו ע"כ דאף ר"י מודה לרבא לכך אמר שמעתיה אההיא דאהלות. וכ"ת א"כ ל"ל דתנא ושייר נפל לכ"ע וי"ל השתא דשמעינן דנפל וולד הוא ודאי דנכלל בכלל מת דתנן במתני'. אך דברי הרמב"ם וסתו' תמוהין לי דאינהו קאמרי רוב בנין או רוב מניין מטמאים באהל אע"פ שאין בהן רובע. והא פ"ב דאהלות תנן ורוב בנינו ורוב מנינו של מת מטמאין אע"פ שאין בהן רובע. ופי' הרמב"ם בעינן שיהו שניהם יחד רוב בנין ורוב מנין. וכן מוכח מרישא דתנן רובע עצמות מרוב בנין או מרוב מנין. ש"מ בעינן שיהא בו רובע וגם רוב מנין או רוב בנין. ולאותי שהכר הרבים בקושיא זו הרב בכ"מ פ"ב מהט"מ ותירץ שמלא גירסא אחרת בפי' המשנה פ"ב דאהלות ע"ש. וכ"כ עיקר שגם במשנתינו מפורש בפי' הרמב"ם כל שיש בו רובע אע"פ שאין לו רוב מנין ולא רוב בנין מטמא באהל. וכ"פ הר"ש באהלות. ורוב בנין או רוב מנין דתנן היינו שיהא בו יותר מעלם אחד וכ"פ הרמב"ם פ"ק דעדיות. ומ"ש הכ"מ שם קשיא להרמב"ם הא דאמרינן בסוגיין אר"י יכולני לעשות דברי ב"ש וב"ה כאחד כו' ע"ש. ומפי' פ"ה דעדיות מבואר דליתא לדברי יהושע ומשנים ושלשה דאמר ב"ש היינו משנים ושלשה בני אדם ובה"א מן גויה אדם אחד ומשני עצמות ובמאי אמר אפילו מעלם אחד. וא"ת תיקשי קושית הכ"מ הנכנס מ' דפסק בשדרה או גולגולת ובגמרא היא בעיא דלא איפשיטא. ומ"ש הרי"ק כיון דשמאי אמר בהדיא או שדרה או גולגולת לא שבקינן מאי דאשכחן בהדיא כו' ע"ש. דברי תימא הם הא הש"ס לא רצה לסמוך אסברא זו איך נאמר דהרמב"ם סמך עלה ועוד הא לא אמרה שמאי בהדיא אלא ר"י רצה לפרש כך וליתא לפירושו. ול"נ דטעמו דהרמב"ם מדגרסי' דף נ"ב ע"ב בעי כמי ב"ה רוב עצמות מן שדרה וגולגולת מאי כו' משמע דסובר ודאי דשדרה וגולגולת חמירי אלא מיבעי ליה לענין רובע ע"ש. א"כ אין לנו להרחיק פלוגתייהו ולומר דאף בשדרה וגלגולת בעי ב"ה שתי עצמות. ויותר נ"ל דדייק ליה מהא דאמר שמואל אפלוגתייהו דב"ש וב"ה פ"ב במה הכהן בשדרה וכן לטרפה ולאקמי אלא אשדרה ש"מ דאף בטומאה בשדרה או גולגולת מטמאין באהל. וכ"כ רש"י חולין דף נ"ז ע"ב. ודלא כמ"ש תו' בכורות ופ"ק דעירובין. כ' הר"ש פ"ב דאהלות ותימא למה לא מתני כגון מת שנשרף ושלדו קיימת דאמרי' פ' התפלת דכזית ממנו לא מטמא כו' ע"ש. ונ"ל ודאי לפמ"ש תו' נדה שם דטומאה זו אינה אלא מדרבנן אין מקום לקושיא זו. אלא גם לפי סברתו דרבי יוחנן דייק מר"א לרבנן איכא למימר דהש"ס בעי לאוקמי משנתינו בנזיר אף כר"א ולדידיה רובע מאפר שרופין מטמא כדתנן פ"ב דאהלות. ומתני' דסוף פרקין משמע דליתא כר"א. ועוד היא גופא מנ"ל דרבנן מטמאין בשלם אע"פ שאין בו רובע דלמא רובע מיהא בעינן. ועו"ק לפי' זה נ"ל הא דא"ל ינאי בהם אין שלדו קיימת פתחים קטנים נמי מטמאים כר"א ה"ל דאל"כ אין כאן שום טומאה בהולכת אבר אחד כמ"ש מהרש"א ותימא הוא כיון דרבי יוחנן כרבנן ס"ל למה דחק נמידק לאידך גיסא ומוקי לדר' ינאי כר"א ול"ע. ועיין סנהדרין דף נב ע"א בתוס':

(שם) **ועוד** מן הדה כו'. וא"ת מאי לאיה איכא מהא דר"י וי"ל דדייק דלא מוקי ר"י מתניתין בנפל שלא נתקשרו איבריו דא"כ אין ס"ד לומר שאין נפלים דבר תורה אלא ודאי מתני' איכא לאוקמי ברוב בנין או ברוב מנין וכדרבא כמ"ש בסמוך. אך קשה מאי מספקא לי' לר"י הא כתיב במת בנפש האדם ודרשי' איזהו מת שטומאתו בנפש של אדם הוי אומר זה עובר שבמעי אשה. ורבי ישמעאל דמטהר היינו משום דהוי מכוסה וכתיב כל אשר יגע על פני השדה אבל מגולה ליכא למ"ד דטהור כמפורש פ' בהמה המקשה. ועוד הא תניא בת"כ (ומביאה הרי"ף והרא"ש) לנבו ולנבתו יכול אף בנפלים ת"ל לאביו ולאמו מה אביו ואמו בני קיימין אף כל כו'. ש"מ דנפלים מטמאין מיהו הא איכא לאוקמי דקמ"ל קרא בנפלים ליכא מטה לטמוק בכן מעה"כ בבני קיימין ודוחק:

(שם) **מדרשות** אמינא דרוש וקבל שכר. כ' הרא"ש פ"ב דאהלות כל השיעורין הלכה למשה מסיני הם ובת"כ אסמכו אקרא וקאמר שכן תחלת ברייתו בכזית. וכ"כ הרמב"ם פ"ב מטמ"ת. ותימא שברפ"ב כ' הנפל אע"פ שלא נתקשרו איבריו מטמא. והיינו אפי' בפחות מכזית ש"מ שתחלת ברייתו הוא פחות מכזית וכמפורש בסוגיין ול"ע מיהו גם סוגיין קשיא אף בנפל וי"ל שהיה מתחלה כזית אלא שנחסר במעיה אפ"ה טמא כיון שהוא שלם:

(שם) **בשר** המת שנתק והמוהל שקרש. ונראה שקרש דקאמר קאי אף על הבשר. ומכאן נתיב לפירש"י בפרקין דף נ' והמוהל שהרתיח דהיינו שקרש ולא כפי' תו' שהרתיח היינו באור ע"ש. והא דקאמר התם שמא כיחו וניעו הוא. נראה דר"ל שמא מי בשר הוא. והרמב"ם כ' ה"ב מהט"מ איזו נצל זהו בשר המת שנימוח ונעשה ליחה והוא שתקרוש כו' ע"ש לא ידעתי למה השמיט המוהל בילה. ובמ"ל כ' שם ורבי' כ' לא קרש אילו תטמאה שמא כיחו וניעו הוא. וקשה הל"ל ה"ז ספק ויהיה דינו ככל ספק טומאה ואו' סובר דנצל אינו מטמא אלא בודאי ואין בו טומאת ספק והדבר צ"ע ע"כ. ומסוגיין נראה דמן הסתם יש בנצל מי בשר הילכך אינו מטמא עד שיקרש:

(שם ע"ב) **אי** מה הנבלה אם נסרחה טהור כו'. וקשה בשלמא נבלה דמעיקרא הויא ראויה לגר וכשנסרחה אזדא לה טומאת אבילה הלכך אף טומאת מגע אין לה כשנסרחה משא"כ טומאת המת דמעיקרא אין לו טומאת אוכלין אף כשנסרח בטומאתו קאי עיין חולין דף ע"ה וברשב"א שם:

(שם) **מעתה** אין נצל כר"י כו'. וא"ת אף דטומאת בשר שניתק אין לו מ"מ טומאת אבל יש לו וי"ל אף מוהל אינו יוצא אלא לאחר שנסרח הבשר ועי"ל ר"י סתמא קאמר יש לו נצל משמע אף טומאת בשר שניתק יש לו. אך קשה הא שיעורין הלכה למשה מסיני וכיון דכזית נצל הלכה א"כ פשיטא דלא ילפינן מת ונבלה לענין זה וי"ל כזית נצל אינו הלכה אלא חכמים אמרו שהנצל בשר הוא ושיעורו בכזית כשאר בשר:

(שם) **אף** המת אין לו רקב. בבבלי פ' דם הנדה גרסינן תניא כר"א בשר המת שיבש טהור מלטמא בכזית אבל טמא טומאת רקב. וא"ת הא מלא תרווד רקב ודאי הלכה הוא א"כ ליכא למילף רקב מנבלה וי"ל היינו דמשני לא למד מנבלה אלא בשר ולא עצמות ודוחק:

(שם) **או** בקבר אפי' בקבר של אדם הראשון. נראה סובר ר' ינאי שאין עכו"ם מטמא אפילו במגע דכתיב וכל הנוגע בעצם אדם וכתיב ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויים אדם ואין א"ה קרויים אדם. מיהו כשהוא שלם מטמא דלא מעטינהו קרא אלא מעצם. לכך קאמר דבא הכתוב לרבות קברו של אדם הראשון שנקרא אדם דכתיב האדם הגדול בענקים. ואני תמה ממ"ש תו' יבמות דף סא בד"ה ממגע כו' דהאי בעצם אדם דרשינן בנזיר לענין אהל ע"ש. אף דאמרו בעצם אדם זה רובע עצמות אינו אלא אסמכתא בעלמא כמ"ש תו' בנזיר. ועוד האי מבעצם דרשינן ולא מאדם. ותו' כ' בפרקין דף נד בד"ה או בקבר כו' ול"ע לרבנן דר"ש דלא דרשי אתם קרויים אדם או בקבר ל"ל ע"ש. ול"נ דכ"ע דרשי אתם קרויים אדם אלא דהכא פליגי רבנן מהיכא דכתיב או בקבר לרבות קבר שלפני דיבור ב"מ שאפי' עכו"ם מטמאים באהל ואדם נמוס דבעי. והא דתני ר"מ אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לוים וישראלים לא נאמרו אלא האדם לרבות עכו"ם שעוסק בתורה הרי הוא ככה"ג. מה"א זה האדם קדרים לרבות עכו"ם ואילטרך אדם לאשמועינן הא דכתיב ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה וגו' לא קאי אלא אישראל דעכו"ם העוסק בתורה הי' חייב מיתה וה"א דהאדם לרבות עכו"ם העוסק בשבע מצות דידהו כמפורש סנהדרין פ' ארבע מיתות. ומעתה אין צורך למה שדחקו תו' בפרקין וביבמות דף ס"א ועיין היטב:

(שם) **מלא** תרווד אחד נטל הקב"ה ממקום המזבח כו'. גרסי' בבבלי סוטה דף טו ע"ב ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן איסי בן יהודה אומר לרבות שילה נוב וגבעון ובית העולמים ופירש"י ל"ג שילה נוב וגבעון אלא בית העולמים דשילה משכן הוא ונוב וגבעון לא היו משקין בהן סוטות אבל בית העולמים צריך ריבוי' שלא נאמר משכן דוקא ולא מקדש וה"ג בספרי. וכ' תו' וקשה נ"ל קרקע לרבות בית העולמים הא מפורש פ"ב דשבועות מקדש איקרי משכן ע"ש. ונ"ל דאמרי' פ"ב דסוטה למה עפר דכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב ונראה לכך צוה הכתוב שיקח מקרקע המשכן שאם המזבח ומשם נברא. וכ"ת יקח מעפר המזבח שאין מקום המזבח שבמשכן הוא המקום שמשם נברא האדם שהרי היה נוסע ממקום למקום אלא על מקום מזבח בית העולמים קאי שמשם לקח תרווד עפר. והשתא אי לא כתיב קרקע לרבות בית העולמים שיקח מכל קרקע המקדש סד"א בבית העולמים יקח מקרקע המזבח דוקא שזהו המקום שנברא משם. ונראה דלכך נקרא האדם יציר כפיו של הקב"ה לפי שמלא תרוד היינו מלא פיסת היד כדלקמן ועיין כתובות פ"ק דף ה':

(שם) **אלא** לק"ך שנה כו'. נ"ל דזהו פירושא דקרא לא ידון רוחי באדם לעלם בשגם בו הרוח שנה הוא עדיין בשר ואין זה כלומר אלא הבשר יתקיים עד ק"כ שנה ואח"כ יחזור למולאו הראשון שהוא תרוד מלא רקב. והגימ"ל שבשגם מקום קו"ף כמנהג אותיות גיכ"ק שדרכן להתחלף. ואין צורך לכל מה שדחקו המפרשים בזה:

(שם) **וחכ"א** מלא היד הגדולה. עיין בקונטרס. מיהו בבבלי מפורש מקשרי אצבעותיו ולמעלה ומלוא פיסת היד חד שיעורא הוא. וגרסי' התם וחכ"א מלא חפניו. ועשות נפל בבבלי דל"ל תניא דלאו מתניתין היא. ובסמוך נראה כפירושו בקונטרס מלא היד היינו פיסת היד דהא רבי הרוה מלוייהו בידו. וגרסי' תו בבבלי דף נא אמר עולא אין רקב אלא הבא מבשר גידים ועצמות. והרמב"ם השמיט דין זה והלח"מ הרגיש בזה וכ' ולא ידעתי טעמו. ול"נ דסובר לפי מאי דאמרי' שם תני עולא בר חיננא מת שהסר אין לו רקב. אף הא דקאמר עולא אין רקב אלא הבא מבשר וגידים ועצמות היינו שיהא באותו מטיכה שהרקב בא ממנו בשר וגידים ועצמות אז כל הרקב שממנו מטמא יהיה מכולן או מאחד מהם. וליח הלכתא כוותיה אלא בעינן שיהא שלם בשעת קבורה אבל א"ל שיהא הרקב מכולן כמ"ש. ועיין בתו' נדה דף כז ע"ב. ועמ"ש בסמוך בד"ה נתכה. ומ"ש הרמב"ם דבעינן מלא חפנים לא ידעתי מנ"ל דמשמע דלא בעינן אלא מלא הפיסה אחת דהא תני ישנו מקשרי אצבעות ולמעלה משמע דביד אחת איירי. ועמ"ש בסמוך:

(שם) **אבל** נקבר בכסותו כו' זהו עפר קברות כו'. כ' תו' נדה דף כז ע"ב בד"ה מלא תרווד יעוד. פ"ה כגון שנקבר בכסותו וא"נ לרשב"ם דבתחלה כ"ע מודו דדבר אחר נעשה לו גלגילין ונראה דהכא איירי בנקבר ערום כו' ע"ש. ותימא הרי מפורש כאן שדברי רש"י עיקר. ואין מקום לתמיהת הרשב"ם דשיעורין הלכה וכך היא ההלכה לענין מלא תרוד נעשה גלגילין וכשיש בו עוד אין הגלגילין מעסרין אותו. וכ"ש לפמ"ש הרמב"ם פ"ג מהט"מ שטומאה זו דרבנן אף זה משיעורי דרבנן. ודלא כמ"ש הכ"מ שם וה"ל דאיירי בנקבר ערום בארון של שיש וכ"פ הר"ש ופשוט הוא דאל"כ אין לו רקב ע"כ. ומת"ש נתבאר דרש"י פליג וסוגיין מסייעתו גם לשון הרמב"ם מורה כן שכ' מלא חפנים ועוד שעפר הנמלא תחת המת או מעפר הנמלא בקבר ואין ידוע מה טיבו כו' ה"ז מטמא ע"כ ואי בנקבר ערום בארון כו' למה קאמר הנמלא בקבר ועוד למה אין ידוע מה טיבו תאי ספיקא דידיה א"ו כמ"ש. ואין קושיא בדבריו כמ"ש הכ"מ ע"ש וכן מפורש בתוספתא פ"ב דאהלות. גם סוגיין לקמן מבואר שעפר קברות היינו בשלא נקבר ערום:

(דף ל"ו ע"א) **תמן** אין כל אחד כו'. גרסי' בבבלי דף נא א"ר שבא"ה שני מתים שקברן זה עם זה נעשה גלגילין זה לזה מתיב ר"נ רקב הבא משני מתים טמא אמר רבא שקבר זה בפני עצמו וזה בפ"ע והרקיבו ועמדו על תרוד מלא רקב וכ' תו' תימא למה נקט ועמדו על מלא תרוד א' רקב שלא נתחייב כלום וי"ל לרבותא נקט אע"ג דליכא אלא תרוד אחד דאיכא השתא רקב מן הרקב כו' ע"ש. והירושלמי תימה הא אין דבר זה ברור שבא הרקב מן הרקב כמ"ש הם בעלמא שם ועוד פשיטות דאיבעיא דהתם הינה מבוררת. ובפום סוגיין נראה דה"פ רבא מרתי קאמר או שקברן זה בפני עצמו וזה בפ"ע א"נ שהיו יותר מכמה תרוודין חצי תרוד מזה וחצי מזה מצטרפין או שקברן יחד אלא שאין בכל א' מלא תרוד בפ"ע מצטרפין כמפורש בסוגיין. א"נ רבא סובר דתרתי בעינן שיקבור כל אחד בפ"ע ושלא יהא בכ' אחד בפני עצמו מלא תרוד אבל תרוד משני מתים אע"פ שקברן זה בפ"ע וזה בפ"ע אין מצטרפין. והראשון נראה יותר:

(שם) **נתחבה** רגלו מהרכובה ולמעלה כו'. גרסינן בבבלי דף נא בעי ר' ירמיה רקב הבא מן העקב מהו כו' מסוגיין נראה כפירש"י דאיבעיא דר"י אם גם רקב ממקום שאינו עושה טריפה במיני א"ד דוקא ממקום שעושה אותה טרפה בעינן. ודלא כמ"ש תו' שם דאעקב ממש קמיבעיא ליה ע"ש גם לישנא דבבלי הכי משמע דקאמר דלמא דרך עקב קאתי. והרמב"ם השמיט בעיא זו. נראה דסובר בעיא זו אינה אלא למאי דקי"ל דבעינן שיהא שלם בכל איבריו מכל הגוף הוי רקב. ועמ"ש בד"ה וחכ"א כו' מיהו בסמוך משמע כל שנתך מהרכובה ולמטה שלם מיקרי וי"ל ר' יוחנן דא' בסמוך כמה יחסר כו' פליג אהך ברייתא ול"ע:

(שם) **הגע** עצמך שניקב ושפו כו' וא"ת מאי קושיא הא כמה יחסר קאמר ממילא ידעינן דלא קאי אניקב הוושט וי"ל דהכא קאי אכל מיני טרפות והלם הדבר במידי דמית

מיניה

מיניה משמע דגם אניהב היושע קאי לכך שינה הלשון. מיהו בבבלי נדה דף כ"ג ע"ב מפורש בהיפך דגרסינן התם איזהו גוף אטום רבי אומר כדי שינטל מן המי ויִמות וכמה ינטל מן המי וימות רבי וכאי אמר עד ארכובה רבי יוחנן אומר עד טיבורו. ונראה שהבבלי סובר כיון דקאמר רבי כדי שינטל ש"מ בעינן חסרון הניכר אבל נקיבת הוושט אינו בכלל. והא דקאמר התם רבא וושט נקוב אמו טמאה לידה ווושט אטום טהורה. כרבי נמי אתיא. והדבר מוכרח. ועמ"ש לעיל כ"ד ה"א בתו' בד"ה הילוכי כו' וצ"ע:

(שם) **והא** תני נטל ממנו עפר כו'. עי' בקונטרס וקשה איך אפשר לאוקמי הך ברייתא דטומאת תלולות משום רקב הא תני רישא דהך (ומביא' הר"ש) התלולות טמאות מפני שהכשים שם קוברות נפליהן ומוכי שחין את איבריהן וגבי מוכי שחין לא שייך רקב כמ"ש בסמוך וביותר קשה למאי דמשני דהך ברייתא לרשב"ג קשיא רישא רבנן וסיפא רשב"ג. וא"ל הך ברייתא לא מיתנייה ביה ר"מ ורבי אושעי' דבבבלי כתובות פ"ב דף כ' משמע דרבי חנינא הוא דאמר טעמא דתלולות משום שהנשים כו' ומוכי שחין את זרועותיהן. דהתם ה"ק אר"מ טעמא מאי תלולות טמה משום שהנשים כו' וכדתני בתוספתא. עד חמשים. הולא איכי למודא טפי דברא איניש בהדה. ולפום ריהטא היה נ"ל לומר דל"ג בדר"מ ומוכי שחין זרועותיהם דא"כ טפי ממחשים אמה נמי ניחוש. ואף שי"ל גם מוכי שחין אין הולכין יותר ממחשים אמה לחוץ וכ"כ המהרש"א לשון הש"ס לא משמע כן דא"כ הל"ל עד כ' אמה אולי איכהו לאודייהו טפי מדברין איניש אבריהא בהדייהו מדנקט כולא מילתא בחדא משמע דחדא קאי. ונראה דסובר ר"מ דמוכי שחין אין הולכין אפילו עד חמשים ואיכא חששא עד חמשים משום נפלים לכך קאמר אף בנשים אין לחוש ביותר מחמשים ולא כמהרש"א:

(שם) **וירדו** בשיטת ר"ש. ויותר נראה דגרסינן וירדו בשיטת ר"ע. דרשב"א היה חבירו של רבי טרפון וז"ל הכריתות הלק ימות עולם ספר א' ואלו הן חביריו של ר"א הגדול רבי טרפון רבו של ר"ע ור"י הגלילי ורשב"א ע"כ. והא דקאמר ר"ט רבו של ר"ע קשה דבבבלי כתובות פ"ט דף פ"ד מסיק ר"ע חבירו של ר"ט היה. לפ"ז י"ל שהיה נמי חבירו של רשב"א אבל ר"ש שהיה תלמידו של ר"ע ודאי לא הוה רשב"א אומר עליו שירדו במתניתין בשיטתו. ובתוספתא תני שהמה ואינו מזכיר שום תנא. וניחא לן בהכי דברי הבבלי בפרקין דף נג ע"א דגרסינן התם והא דבא הוא דאמר לא נכרכא אלא לשדרה וגלגולת שאין בהן רובע עצמות בתר דשמעה מר"ע. מה מאוד דקקו תו' להגיה דברי הש"ס ע"ש. ולפמ"ש ה"פ והא רבא הוא דאמר מתני' בשדרה וגלגולת שאין בהן רובע דאס"ד אין שדרה וגלגולת שאין בהן רובע ל"ל למיתני שדרה וגלגולת הא כבר תנן רובע עצמות מטמאין. א"כ מאי דייק ממתניתין ליתני כו' ומשני שדרה כו' מעיקרא הוה סבר שדרה וגלגולת דמתניתין בשלימין דוקא הוה קשיא ליה ל"ל למתני שדרה וגלגולת הא כבר תני רובע עצמות אלא ודאי יש שדרה וגלגולת שאין בהן רובע אבל השתא דשמע מר"ע שדרה וגלגולת דמתני' אפי' במפוזרין הדרן לקמייתא אין שדרה וגלגולת שאין בהן רובע ואיצטריך לאשמועינן שדרה דאפי' מפוזרין מטמאין משא"כ ברובע וכמ"ש בקונטרס. ודייק הכא כיון דאין שדרה כו' שאין בהן רובע ליתני על רובע הבא מן שדרה וגלגולת דמרישא ליכא למשמע מידי דמפוזרין היינו טעמא שהקבר מצרפן לעשותן שלימין אבל רובע הבא מן השדרה לא. אבל אי איירי מתני' בשדרה וגלגולת שאין בהן רובע ל"ק ליתני נמי רובע הבא כו' דמסברא איכא למימר הכי כיון דשלימה מטמאה באהל אפי' אין בה רובע חסרה מטמאה ברובע. וא"ת מעיקרא מאי קשיא ליה לירושלמי ל"ל שדרה דמרובע שמעינן. הא במתני' תנן ועל חצי קב עצמות ולא רובע. וי"ל מתני' דאהלות קשיא ליה דהתם תנן רובע עצמות מטמא באהל ותנן נמי השדרה והגלגולת. ודברי תו' דף נ"ג ע"ב בד"ה אמר רבא המוהים דאיך קאמרין אין שדרה שאין בה רובע ובשליאין איירי א"כ שדרה וגלגולת באהלות ל"ל ודוחק לומר איירי דמתני' דהכא נקט להו וצ"ע:

(שם) **שהקבר** מצרפן כו'. פסחים דף פא ע"ב פירש"י בד"ה שהקבר מצרפן. כו' דכתיב או באהל וכו' תו' וא"כ לר"י ד. מא קרא מיירי בקבר מכוסה ומשום אהל ע"ש. והכא משמע דלאו משום אהל הקבר מצרפו. ודברי רש"י תמוהים דהא במכילתין לעיל דף נ' ובבבלי דף נד או בקבר זה קבר שלפני דיבור וצ"ע:

(שם ע"ב) **מקצתן** אומרים כו' בקונטרס הגהתי הכי לוג לנזיר ועושי פסח. כתב הרמב"ם ריש פ"ו מהק"פ בד"א בשנטמא בטומאה מן המת שהנזיר מגלח עליהן אבל אם היה טמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו וכשיעריב שמשו אוכל פסחו וכ' הראב"ד לא מצאתי לזה שורש אף אם סברת עצמו היא כיון שאלו אוכל קדש בטומאה זו אין חייבין עליה כרת ולא קרבן אם הזה וטבל דין הוא שלא ידחה מפסחו. וכ' הכ"מ ר"ל לדעתו אף בטומאות שהנזיר מגלח עליהן אם טבל והזה שוחטין עליו אלא אף לסברת הרמב"ם דין הוא בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן לשחוט עליו ע"ש. ודבריו תמוהים שאין זו השגה אלא מפרש דברי הרמב"ם וזה תימה מדא איך יפרש דבריו אחר שכתב שאין להם שורש. ועוד הרי כתב הראב"ד פי"א מה' פסולי המוקדשין ה' י"ד שאין חילוק בין קודם הזאה וטבילה בין לאחריה ואין הדבר תלוי אלא בהערב שמש. לכך נראה שהרמב"ם מסוגיין למד לחלק בין עושי פסח לשאר קדשים וסובר ע"י מטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן אינו משלח קרבנותיו משא"כ בפסח אבל ע"י מטומאה שהנזיר מגלח עליהן אף מפסח נדחה וע"ז השיג הראב"ד שאין לפירושו זה שורש בגמרא אדרבה לפמ"ש שם בסמוך טמא מת בשביעי לאחר שהזה וטבל ע"י הוה שוחטין וזורקין עליו ואין חילוק בין טומאה לטומאה ובין פסח לשאר קרבנות א"ו בזה הליק עושי פסח משאר קדשים דטמא בשאר טומאות עושה פסחו אפי' ביום ראשון לטומאתו דאתי עשה דכרת דפסח ודוחה ל"ת דטומאה שאין בה כרת וכן לענין אכילת פסח ויש ע"ם בדברי הראב"ד וכצ"ל ואפי' לא הזה וטבל דין הוא כו'. וצ"ל שדעת הרמב"ם בטמא לא אמרינן כן. דא"כ קשיא לשיטתו דאין שוחטין וזורקין על טמא מת בשביעי שלו אף לאחר שטבל והא אין איסור כרת באוכל קדשים או כמ"ש הרמב"ם פי"א מה' פסולי המוקדשין והאוכל קדשים אחר שטבל קודם שהעריב שמשו לוקה ואינו חייב כרת. מיהו אין זו ראיה גמורה דעל ביאת מקדש מיהת חייב כרת כמ"ש פ"ג מה' ביאת המקדש כל הטעון ביאת מים מד"ת חייב כרת על ביאת המקדש ואפילו לאחר שטבל עד שיעריב שמשו. אך היא גופא קשיא לפמ"ש הכ"מ פי"א מה' פסולי המוקדשין ה' י"ג לכך פטור כאוכל קדשים בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה דמקשינן קדש למקדש מקיש נמי מקדש לקדש שלא יתחייב על ביאת המקדש לאחר שיטבול קודם שיעריב שמשו ועמש"ל. וע"ק הא מפו' בסוגיין לתרומה ולקדשים רביעית הרי דאפילו בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן אסור בקדשים מיהו הא יש לתרץ דבקדשים יש בהן לאו ובעושי פסח מותר לכתחלה. ודייק להרמב"ם פירושו מדכתיב והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וגומר ונכרתה הנפש ההיא. וקשה לר"ע דאמר איזהו דרך רחוקה מאסקופת העזרה ולחוץ והא דכתיב ובדרך לא היה היינו שהיה בעזרה א"כ והאיש אשר הוא טהור ל"ל כיון שהוא בעזרה פשיטא שהוא טהור אלא ודאי קמ"ל קרא אפילו טמא שיכול לכנוס לעזרה פטור מלעשות פסח ואיזהו זה כגון בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן שפטור על ביאת המקדש אפ"ה אינו עושה פסח. אבל מקרא דטמא לנפש ליכא למידק מידי דאיצטרך לאשמועינן איש נדחה ואין ציבור נידחין בטומאת מת. והראב"ד סובר והאיש אשר הוא טהור איצטריך לאשמועינן דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא דקפיד רחמנא בטמא על האכילה. כדאמרי' בבבלי פסחים דף צג ע"ב. ומ"ש רש"י שם בד"ה נדידי כו' דהא יכול לשלח קרבנותיו ע"כ. קשה הא טמא מת אינו משלח קרבנותיו וי"ל ועי"ש בר"פ מי שהיה:

(שם) **אבל** הסככות כו'. ע' בקונטרס והרמב"ם פי' סככות אילני' אם היתה טומאה תחת ענפיהם ועבר הנזיר תחת אלו הענפים וכו' ע"ש. נראה דסובר התם סככות ופרעות אין אהל שלהם אהל מעליא מדאורייתא כדאמרי' נדה דף ס הלכך אפי' עבר הנזיר תחת הסכך שהטומאה תחתיו אינו מגלח שהטומאה איכה אלא מדרבנן אבל כשיכול לקבל מעזיבה יש בו טומאה דאורייתא כמ"ש הרמב"ם פי"ג מהט"מ. וברמב"ם פ"ו מה"כ יש ט"ס וצ"ל אי שהאהיל עליו ועל הטומאה' שריגי' וכו':

(שם) **ואהל** ורובע עצמות. ע' בקונטרס ונראה דפי' שני עיקר דבבבלי דף נג ע"ב מסיק דרובע עצמות תני סיפא לאשמועי' דמגלח על מגעו ועל משאו ורביעית דם תני לאשמועינן דאינו מגלח על מגעו ועל משאו. וקשה מאי דוקיא לומר כן א"ו מדתני רביעית דם ואהל של רובע עצמות ש"מ ברביעית דם אף על מגעו ועל משאו אינו מגלח אבל רובע עצמות דוקא על אהלו אינו מגלח אבל על מגעו ועל משאו מגלח. וא"ל מדנקט אהל באמצע דייק הכי דהא כן תנא לא קפיד אסדרא ברישא תני תחלה חצי קב עצמות והדר תני חצי לוג דם ובסיפא תני איפכא. וכ"ת א"כ קשיא לא ליתני רביעית דם כלל וממאי דתני אהל של רובע עצמות שמעינן אבל רביעית דם כלל לא י"ל סד"א תני רובע עצמות וה"ה רביעית דם. מיהו הא י"ל ר"י ורשב"ל פליגי בהכך שני פירושים ע"ש בגמרא. ומ"ש רש"י שם בד"ה אי לא כו' אבל על מגעו מגלח וכגון דלא איקמא איקמומי ויש בו עצם כשעורה ע"כ. תימה לזה לא צריך משנה יתירה דהא מפורש ברישא עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ועוד רובע הקב ל"ל וצ"ע:

(שם) **סככות** ופרעות תורה כן אבל תרומה וקדשים. כ' הרמב"ם פ"ג מהט"מ לפיכך אני אומר כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה איכה דין תורה ע"כ וכ"כ שם פ"ה ותימה הרי מפורש כאן שהן תורה וי"ל אדרבה מסוגיין ראיה לדבריו דהא דמ"ר יוחנן שהן תורה היינו לנקות עליהן כדמפרש ר' ירמיה בסמוך וכבר קמו דברי ר' ירמיה בתיובתא מברייתא דר"י לידכייא דהלכתא היא כמ"ש בסמוך בד"ה תני כו' ע"ש א"כ אינן תורה. אך קשה מלשון הש"ס משמע ברייתא דרבי יוסי ל"ק אלא לרבי ירמיה אבל לא לרבי יוחנן וצ"ע ועמ"ש לקמן בד"ה ולמה כו':

(שם) **אם** לשרוף אפילו על ספק דבריהן שורפין. וא"ת הא"ל ששורפין אותה עם טומאה דאורייתא וי"ל כשהוא טמא אפילו בטומאה קלה אין איסור בהוספתה כדתנן פ"ק דפסחים הוסיף ר"ע שמדליקין שמן שנפסל בכר שנטמא בטמא מת. מיהו עדיין צ"ע אם מותר לטמא קדש שטמא מדרבנן בטומאה דאורייתא:

(שם) **תני** רבי יוסי לידכייה כו'. וקשה הא מתניתין היא זו לקמן בפרקין ולמה ליה לאתויי ברייתא, גם אר' ירמיה קשה וכי לא ידע משנתינו. ועוד מאי ראיה מייתי מביאת מקדש לתרומה וקדשים ונראה דגרסינן חייבין על טומאת מקדש וקדשיו. וכן מפורש בתוספתא פ"ה. ומכאן למד הרמב"ם שהאוכל קדשים בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה פטור ולא כמ"ש הכ"מ ועמש"ל בד"ה מקצתן וכו':

(שם) **רובדי** אילן כו' עיי' בקונט'. וא"ת היינו סככו' ופרעות דתנן במתניתין שאין הנזיר מגלח עליהן י"ל מתניתין בטפח הוא דלא הוי אהל אבל ארבע על ארבע דה"ל מקום חשוב הוי נמי אהל חשוב וכה"ג נמי אמרינן בבבלי סוכה וכמ"ש בסמוך. ויש מי שפירש רובדי אילן אבנת הילן. ואין הסוגי' מוכחת כן גם הבבלי סוף חולין משמע כפירושי. והכי הכן ביומא על הרובד הרביעי שבעזרה:

(דף ל"ו ע"א) **תחת** מגי הגמל כו'. כ' הר"ש פ"ח דאהלות משנה ב' תימה אמאי לא חשיב אהל הא אף ר"י דאמר לעיל אהל שאינו עשוי בידי אדם לא הוי אהל מודה במלא אגרוף כמפורש פ' היסן. ולמ"ד התם טעמא דשורים מפני שהרועי' מגיני' תמתיהם ניחא דבגמל אין מגיני' ולאידך נמי י"ל הא דמודה ר"י במלא אגרוף דרבנן הלכך אינו מגלח כיון דלא הוי דאורייתא אבל לרבנן מגלח דמדאוריית' הוי אהל ע"כ. ותימה הא מפורש שם לכך לא היו מביאין דלתות שמא יוציא ראשו ויטמא בקבר התהום ואס"ד דאין אהל שוורים אהל מדאורייתא מה זו מששא דר"י הלא אם יהי' שם טומאת התהום יטמאו ודאי ע"י שוורי' מדאורייתא מה שאינו כן ע"י דלתות לא יטמאו אלא כשיוציאו ראשן. ועוד כיון דאין תקנ' בשוורי' לטומאת התהום שוורי' ל"ל וא"ל כיון דאין אלו אלא תקנת חכמים הם אמרו דליהוי אהל דהא מיהת לא הועילו כלום בתקנתם וצ"ל ודאי מדאורייתא הוי אהל אלא הלכה היא בנזיר שאינו טמא לגלח עליו. ותדע דהא תני ברישא דהך תוספת' וכן עדר בהמה היה ועוף כו' אין הנזיר מגלח עליו ובמתני' פ"ח דאהלות תנן ועדר בהמה הוי אהל אלא ודאי כמ"ש ועמ"ש בסמוך וצ"ע: (שם) **ולא** כל דבר שנראה להגן. וקשה אדרבה כל שהוא להגן הוי אהל וכל שאינו להגן אינו אוכל כמפורש בבבלי ריש פ"ב דסוכה וי"ל ה"ק כל דבר שנראה להגן ואינו עשוי להגן ממש אע"ג דלשאר דברים מיקרי אהל לענין נזיר היכי אהל ואינו מגלח עליו כמ"ש בתו' בסמוך. והיינו דאמר הוקים אהרו מתני' דסובר דאין חילוק בין אהל נזיר לשאר אהלים:

(שם) **המת** בבית כו'. עיי' בקונט'. ויש ליישב הגירסא המת בבית כו' הנזיר מגלח שהבי' קטן ונגרר אחר טרקלין ור' מנא פריך אם אהל הבית אהל הוא להמשך המת תחת טרקלין ה"ל נמי אהל לחוץ בפני הטומאה שהנזיר ודאי לא נגרר אחר הטרקלין ואם אינו אהל כלל אפי' להמשך תיפקע הטומאה כלומר תהא בוקעת ועולה אבל מן הגדדין טהור ולפי פי' זה יש לגרוס בדר' מנא אם אהל הוא להמשך יהא אהל לחוץ:

(שם) **טומאה** מאצי כותל ולחוץ כו'. עיי' בקונט'. והר"ש כ' פ"ח דאהלות אתוספתא דפרקין דתני טומאה שהיא נתונה תחת הכותל אפי' מחצה על מחצה אין הנזיר מגלח עליו פי' מחצה על מחצה דתנן לעיל פ"ו כותל שבין ב' בתים מחצה על מחצה שניהן טמאין ע"כ ותימה א"כ מאי אפי' דתני בברייתא. אלא ודאי כמ"ש בקונטר' דאיירי בכותל המשמש את הבית וקאמר בתרומה וקדשים הוי אוהל לטמא אבל בנזיר בעינן דוקא שתהא מאליו ולפנים וכולא תוספתא זו בכה"ג איירי ע"ש. מיהו ר' יוחנן פליג אהך תוספתא וקאמר דאפי' מאליו ולחוץ טמא וכ"ש מחצה על מחצה. אך לגירסא בתרא שבקונ' ל"ק תוספתא לר"י:

(שם) **רוב** בניינו כו'. בבבלי דף נ' פריך על המת ל"ל אמר רבא לא נצרכה אלא לרוב בניינו כו' שאין בהן רובע. וא"ת תיקשי לר' יאשי' על המת ל"ל וי"ל ר' יאשי' כר' יוחנן ס"ל דמוקי למתני' בנפל שאין בו כזית כדאמר"י לעיל ה"ב וכ"ג בבבלי שם דר' יוחנן לית ליה דרבא ע"ש בתוס' בד"ה רבא כו':

(שם) **ולמה** לא יעלו. וא"ת א"כ קרא כי טמא נזרו ל"ל וי"ל קושיתו אינו אלא אימי ספירו של מצורע שהדין נותן שיעלו כדמסיק וקרא אתי לטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה וטומאתן תורה היא לתרומה וקדשים כדא"ר יוחנן בסמוך שמלקין עליהן. וכל זה קשיא להרמב"ם פ"ג מהט"מ שכ' שאין ט מאתן תורה. והרי מקרא מן התורה שהן טמא מיהו י"ל למסקנא לא קשיא דאיכא למימר קרא כי טמא נזרו לא קאי אלא אימי ספירו וימי גמרו של מצורע ועמ"ש לעיל בד"ה סככות כו'. א"כ סובר הרמב"ם איצטרך כי טמא נזרו למעט תגלחת שאינה סותרת הכל כדאמרי' בבבלי דף מד:

(שם ע"ב) **עד** כדון בימי ספירו כו'. תימה השתא ימי ספירו שאין מטמאין משכב ומושב אין עולין ימי גמרו שמטמא משכב ומושב מיבעיא ועוד הא גם ימי גמרו הם של העברת תער לכך נראה דה"ג עד כדון ימי גמרו ימי ספירו מנין יה"פ דלמא קרא לא אתי למעט אלא ימי חלוטו שמטמא משכב אבל ימי ספירו עולין אע"ג דקרא סתמא כתיב מ"מ ימי ספירו איכא למשמע מק"ו מימי הסגר כדאמרי' בסמוך. וגרסי' בסמוך בדר' יוחנן מה ימי המת אין עולין אף ימי ספירו אין עולין והא דאמר בסמוך והכא את עביד ליה החלט ר"ל ימי ספירו שהן לאחר ההחלט:

(שם) **מה** ימי המת שבעה אף ימי הסגר שבעה תימה הא מקרא מפורש הוא והסגירו הכהן שבעת ימים. והיה נראה להגיה אף ימי החלט שבעה ר"ל אין הכהן רשאי לטהר מתוך ההחלט פחות משבעה ימים. לפ"ז אין צורך לעיל להגיה דה"ק עד כדון בימי ספירו בימי גמרו אבל ימי הסגר שעולין מנ"ל הא איכא למילף מק"ו מימי ספירו וקאמר"י בשם ר' ינאי שמקרא משמע שאין עולין שהוקשו למת ור"ל לא קיבל דבריו דהכא מקשינן ימי הסגר למת ובסמוך מקשינן ימי החלט למת. אך קשה עלי לפרש כן שלא מצינו בשום מקום שלא לטהר מתוך ההחלט פחות משבעה ועוד איך נאמר שר' ינאי פליג אמתני'. ונראה דה"ק אף ימי הסגר שבעה אינו רשאי לטהר מתוך ההסגר פחות משבעה. והכי תנן פ"ג דנגעים אבל בתחלה ובסוף שבוע. ופי' הרמב"ם שאינו מטהרו אלא בתחלת ראייתו או בסוף שבעה וכ"כ פ"ט מה' נגעים. ודבר זה מקרא לא ידענו ואמר רבי ינאי לכך הוקש למת לומר מה ימי המת אינן פחותין משבעה אף ימי הסגר אינן פחותין משבעה וזה ברור ונכון. חולין דף ז' ע"ב פירש"י אל נא תהי כמת במרים כתיב. נראה דר"ל לא תימא דלמא דלכך חשיב מצורע כמת לפי שצריך לישב בדד לכך פירש האי קרא במרים כתיב עד שלא ידע משה שתסגר:

(שם) **אלא** על שני שנגע בראשון. הר"ש פ"ק דאהלות אחרי שכתב כל הסוגיא כאשר היא לפנינו פירשה וז"ל וזהו פירושו על הראשון אדם שנוגע במת או כלים שנגעו במת והכניסן למקדש ומשום מכנים כלים נקט לשון על המכנים כלי טמא למקדש כדאיתא שני שנגע בראשון. מה טעם כלומר ולמה הוא פטור אם נכנס למקדש וכן המכניסן למקדש למה אינו חייב ודריש ליה מקרא ואיש אשר יטמא ולא יתחטא משמע דלא מיחייב אלא הטעון מיטוי ופריך מאדם הנוגע בכלים הנוגעין במת בטמא טומאה חמורה ובעי הזאה ור"י פטר כולהו לבד מראשון ומשני ר' אבון טומאת איש באיש השני פטור ממ"כ דלא בעי קיטוי ומפרש הש"ס מילתיה דר' אבין דה"ק מאחר דאדם באדם השני פטור אדם בכלים נמי פטור אע"ג דבעי מיטוי כיון שהוא שני ומסיק ר"י והוא שטבל לא מיפטר שני אא"כ טבל דקלשה ליה טומאתו ואדם בכלים דבעי הזאה לאחר שטבל בשביעי שלו מיפטר כמו שמדקדק מדר' דאמר כל הטמאין בטומאתן עד שיבואו במים ושמא פליג אדר' יוחנן דאמר דלא חילק ומשמע לר' יוסי דעל הראשון חייב אפי' טבל בשביעי שלו כיון דמחוסר הערב שמש דדומיא דפטר בשני מחייב בראשון ע"כ. הנה מ"ש על הראשון אדם כו' ר"ל על השני שנגע בראשון דנקט אע"ג דאינו חייב אלא הראשון בלבד אמר שני על האדם המכנים הכלים שנגעו במת שהן הראשון וזהו עיקר כוונתו אף שיש ט"ס בדבריו מ"מ כך מבואר מדבריו. ותימה ל"ל על שני כלל הל"ל התם אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על הראשון. ועוד מאי נגיעה שייך במכנים כלים וע"ק הא דקאמר הש"ס מילתיה דר' אבין כו' מיותר לפירושו. ועוד מה קאמר ר' אבין בטומאת איש פטור הא הך קרא ואיש אשר יטמא במיובא איירי ולא בפטור. ומ"ש ושמא פליג כו' ר"ל או דפליג ר' יוסי אר' יוחנן דלא חילק בין טבל או לא טבל משמע דסובר לעולם אינו חייב אלא

של

על הראשון בלבד בלא טבל או דמשמע ליה דר' יוחנן איירי בטבל נכך קאמר דוקא על הראשון חייב אבל לא על השני אבל בשלא טבל מודה ר' יוחנן דחייב גם על השני ולא פליג ארבי יוחנן. אך קשה כיון דסובר שכל זמן שלא העריב שמשו טמא מיקרי לענין ביאת מקדש אף שני נמי חייב דהא ולא יתחטא עליה נמי קאי דהא שניהם טעונין הזיה שלישי ושביעי. והכ"מ פ"ג מה' ביאת המקדש כ' אסוגיין וז"ל וה"פ אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון דהיינו אדם באדם שנגע במת אבל שלישי דהיינו הנוגע במי שנגע בנוגע במת פטור דכתיב ואיש אשר יטמא ולא יתחטא כו' וכיון דשני הינו טעון חיטוי דהינו טמא אלא טומאת ערב הנוגע בו אינו חייב על ביאת המקדש וה"פ דקרא ואיש אשר יטמא במי שטעון חיטוי ולא יתחטא ונכרתה אבל במי שאינו טעון חיטוי פטור. התיבון הרי אדם הנוגע בכלים שנגעו במת טעון חיטוי שבעה א"כ הנוגע בו חייב הרי אפי' שלישי חייב ושני ר' אבין בטומאת איש באיש ולא טומאת אדם בכלים. וסד"א דסובר ר' אבין אדם בכלים אינו חייב לכך פירש ואמר מילתיה דר' אבין אינו חייב אלא על הראשון בלבד כו' כלומר אלא על הראשון שנגע במי שטמא במת עצמו אבל הנוגע בשני והיינו אדם באדם שנגע בכלים שנטמאו במת אע"ג שהוא אב וטעון חיטוי פטור דומיא דאדם באדם שנגע במת שהנוגע בו פטור ע"ש. וכמה רחוק פי' זה מן הסוגיא שבסמוך דא"כ למה לא פריך לכולם לר"י ולרבי אבין מברייתא דר' זריקא ולמה הקשה דוקא אר' אילא. גם לשון הגמרא אינו מסכים לפירושו. גם דוחק לפרש קרא במי שנטמא במי שטעון חיטוי שהרי לא הוזכר בקרא שום רמז מזה וסתמא כפשטא ולא יתחטא אחיטוי דג' וז' כתיב דומיא דישא הוא יתחטא. ולפענ"ד פירושי בקונטרס הוא הנכון ובסמוך יתבארו דברי הרמב"ם:

(דף לח ע"א) **והוא** שטבל כו'. משמע אם טבל תו לא חייב על ביאת המקדש. וא"ת הא תנן פרה פי"א כל הטעון ביאת מים מדברי תורה אם בא אל המקדש בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו חייב ויש לומר היינו דוקא בטמא טומאת ז' אבל אדם באדם לא ואגי' לפני הערב שמש פטור. ור' יוסי לא קאמר אלא לר' אבין אבל לר' יוחנן אף שני בעי הערב שמש ועיין בסמוך:

(שם) **אמר** ר' אילא הוא עצמו שנגע במת חייב. כ' הר"ש כלומר חייב אדם הנוגע בו הכל כלים הנוגעים במת פטור אדם הנוגע בהן ופליג אר' יוחנן דפוטר בכל שני. אמרה ואמר טעמא. ר' אילא אמר דבר זה והוא עצמו פי' הטעם דכתיב ואיש אשר יטמא כו' דוקא באיש הנוגע במת חייב הכתוב מדבר בו ואע"ג דפשטי' במיובא דראשון איירי מיתורא דאיש דריש הכי. ופריך כלים ואדם וכלים ליחייב המכניס כלים שניים למקדש דהא מטומאת איש קאתיין ומשני כיון דאותו איש מכלים קאתיא לא מיחייב. ומסיק ר' זריקא דיש תנאים בעלמא חלוקים על ר' אילא כדמפרש כלי שכולו מן דבר המקבל טומאה אם נגע בו מת חייב ומי הוא חייב לא אדם הנוגע בו בתמיה אלמא פליג על ר' אילא ומשני לעולם לא פליג וחייב דקתני היינו אדם הזורקו למקדש ופריך אם כשזורקו וכי על זה שנינו על רקילת גופו ענוש כרת ועל בגדיו בארבעים אלא ודאי הנוגע איירי והדר מסיק מתניתא מסייעא לתנייא קדמייא דהיינו ר' יוחנן משום ר' ינאי ור' יוחנן גופיה דוחה סייעתא זו ע"כ. וקשה מנ"ל שר' הילא מחייב הנוגע באדם שנגע במת דלמא לא מחייב אלא הראשון ולא פליג אר' יוחנן לפי פירושי לעיל. ואי משום דקשיא ליה א"כ צ"ל לר' אילא כלים שנגעו במת אינו חייב עליהם י"ל לא אתי למעט כלים עצמם אלא שני שנגע בראשון אפי' אדם באדם ותדע דהא קאמר הש"ס ר' אילא כדר' אבין והא ר' אבין לא קאמר אלא הראשון בלבד. ועוד היא גופא קשיא מנ"ל למעט מקרא כלים באדם דטמאים טומאת ז' דלמא לא אתי קרא למעוטי אלא כלים בכלים שאינן טמאין אלא טומאת ערב אבל אדם באדם אע"פ שאינו טמא אלא טומאת ערב חייב אבל כלים שיש בהן טומאת ז' פשיטא דחייב מק"ו דאדם באדם ועי"ק דוחק לומר דרא"י אייתי ראיה לר' יוחנן ולאו גופיה דמיה לה. והכ"מ בסוף דבריו (שכתבתי בסמוך) כ' ואע"ג דאמר ר' אילא הוא עצמו שנגע במת חייב כלומר אבל הנוגע במי שנגע במת פטור כבר הביאו ברייתא החולקת עליו וכיון דת"כ דר' יוחנן הכי נקטינן. וברייתא דת"כ דר"י ה"פ ראשון דהיינו הנוגע במת שהנזיר אם נגע במת מגלח עליו חייבין עליו על ביאת המקדש כלומר הנוגע באותו ראשון ונכנס למקדש חייב שני דהיינו הנוגע במי שנגע במת שאם הנזיר נגע בנוגע במת אינו מגלח עליו אין חייבין עליו על ביאת המקדש כלומר הנוגע באותו שני שנכנס למקדש פטור ע"כ. ותימא למה נד מפירוש הר"ש בדברי ר' אילא הרי כל הסוגיא מפרש כן דקאי אנוגע בראשון או בשני ועי"ק מאי קאמר כיון דת"כ דר"י הכי נקטינן. הא ר' יוחנן דמי סייעתא זו ועי"ק לפירושו דת"כ אדר"י קאי ותיובתא אדר' אילא. אין מקום לראיה זו דמנ"ל דקאי אמי שנגע בראשון שדבר זה חסר מן הספר הא פשטא דברייתא סיוע לר' אילא דאמר שאין חיוב אלא על הראשון. גם אין הבנה לדחיית ר' יוחנן. והר"ש שכ' שברייתא סיוע לר' יוחנן היינו לפירושו דר' יוחנן לא חייב אלא על הראשון אבל פי' הכ"מ קשה סוף דבר כל דבריו אלו תמוהים. וז"ל הרמב"ם איזהו טמא שחייב כרת על המקדש כל שנטמא בטומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטומאות שהנזיר מגלח עליהם שהרי הוא שני לראשון שנגע במת או שנטמא בשאר אבות הטומאות. כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת המקדש ואפי' אחר שטבל עד שיעריב שמשו אבל המתטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אע"פ שהוא טמא טומאת שבעה ה"ז פטור על ביאת מקדש ע"כ. נראה שמפרש הירוש' כמ"ש בקונט' ופסק כר' יוחנן דאמר דאינו חייב אלא על שני שנגע בראשון בין אדם בין כלים וטעמו דר' יוחנן דאף שני טמא מיקרי בתורה דכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. אע"ג דבגמרין מרי' טעמו דר"י מדכתיב ואיש וכו' כל הטעון חיטוי וכו' היינו למאי דס"ד דר"י לא קאמר אלא אדם הנוגע בכלים וכמ"ש בקונט' ולמסקנא כן טעמא איפריך לה דא"כ איכא שלישי ור' אבין ור' אילא ברייתא דר' זריקא קשיא להו. וברייתא דמייתי לסיוע דר' אילא כבר שני לה ר' יוחנן. ולא שבקינן לדר' יוחנן ור' ינאי לאיעבד כר' אבין ור' אילא. ומ"ש הראב"ד בהשגות שם או ליגע באדם כו' ביגוש הוא וזה שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת וכן אינו חייב על מגען על ביאת המקדש ע"כ. ואני לפום סוגיין אין זו השגה כלל דחלוק טומאת נזיר מביאת המקדש לענין זה וגבא דתני כל טומא' כו כבר פירשה ר"י דוקא לטומאות הפורשות מן המת אין חילוק ביניהן. אלא דקשיא ליה למה לא הקשה כן על אדם הנוגע באדם שנגע במת דהא ודאי אין הנזיר מגלח עליו שהרי אינו טמא טומאת שבעה וקרא כתיב וטהרו ביום השביעי וגו'. ואפשר שסובר שיש לפרש או שיגע באדם בחיבורן ודוחק:

(שם) **א"ל** אי בזורקו כו'. כ' הרמב"ם פ"ג מה' ביאת המקדש המכניס שרץ וכיוצא בו במקדש אף שהכניס אדם טמא למקדש ה"ז חייב כרת שהרי טימא מקדש ה' אבל הזורק כלים טמאים למקדש אפי' היו כלים שנגעו במת פטור מכרת אבל חייב מלקות שנא' ולא יטמאו. מפי השמועה למדו על רקילת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו לוקה ארבעים. וכ' הראב"ד ומאחר שעל כיבוס בגדים אין בו כרת המכניס כלי טמא למקדש למה ענוש כרת לכן אני אומר הא דאמר שמואל המכניס שרץ טמא למקדש חייב מלקות. כתב הכ"מ יש לתמוה הא דברי רבינו הן דברי ת"כ ורבינו מפרש הא דשמואל במכניס אדם טמא שרץ ע"ש. ואני תמה על תמיהתו הרי כוונת הראב"ד מבואר שאין כוונתו להשיג בזה אלא דקשיא ליה דשמואל דקאמר סתם המכניס טמא שרץ למקדש חייב משמע אפילו כלי ואמאי כי היכי דאינו חייב כרת על כיבוס בגדים אף המכניס כלי טמא אין לחייבו כרת לכך קאמר שמואל חייב מלקות קאמר ולפ"ז מ"ש הרמב"ם או שהכניס אדם טמא למקדש חייב כרת. אינו מאור ומשמואל אין ראיה דחייב מלקות קאמר והיינו שכתב בסוף דבריו וצריך לדקדק אחריו. והרמב"ם סובר דיש לחלק בין הטומאה עצמה בין טומאת בגדים. ומ"ש אבל הזורק כו' אפילו היו כלים שנגעו במת פטור מכרת. דייק כן מסוגיין דמאי פריך רבי זריקא גם התרצן למה ליה לדחוקי לוקמי הך ברייתא בכלים שנגעו במת א"א ודאי דאין חילוק וזה מסכים לפירוש בתרא בקונטרס. עוד כ' הרמב"ם שם ירלה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב הטומאה אבל בגד שהוא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה כתב הראב"ד והלא טמא שרץ אינו אב הטומאה וחייב סוף דבר צריך לדקדק אחריו. וכ' הכ"מ אינו יודע מה דקדוק שייך בזה כו' ע"ש ועמ"ש בסמוך ואין ספק שכוונת הראב"ד למ"ש המ"ל מאינו אוכל נבלה שהבגדים ראשון וחייב עליהם ע"ש. ונראה ראיי' הרמב"ם מהא דאמרי' בבבלי עירובין דף ק"ד לא דכ"ע פטור' כו' וזו היא גי' הר"ח וקשיא ליה קושי' תוס' בד"ה לא כו' מ"ט דמ"ד בהמיינו הא בהמיינו איכא איסו' דאוריי' ע"ש א"ו בגד שהוא ראשון אין בו איסור דאורייתא ומבגדים שהטמא לבוש אין ראיה דבגופו משבינן להו:

הדרן עלך פרק כהן גדול

פרק שמיני (שם ע"ב) **שני** נזירין כו' ואיני יודע כו'. בבבלי פריך ואמאי כל ספק טומאה ברה"י מסוטה גמרינן מה סוטה שנים אבל הכא תלתא נינהו ב' הוייס והעד הרי תלתא וה"ל ספק ברה"ר וטהור אמר רבה בר"ה באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניהם ע"ש. וא"ת מאי פריך ספק טומאה ברה"ר טהור מפני שאי אפשר לישאל על הרבים וה"ל כאין בו דעת לישאל וכמ"ש בתוספתא דטהרות פ"ו ותלתא כיחידים דמיין שהרי הם יכולין לישאל וי"ל דז"ל התוספתא שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא א"ל מה סוטה רה"י אף שרץ רה"י ומפני מה ספק רה"ר טהור א"ל מפני שהצבור עושין פסח בטומאה בזמן שרובין טמאים ואם טומאה ודאית התירוהו ק"ו לספק טומאה רשב"א מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר להשאל על היחיד ואי אפשר להשאל על הרבים. ומתני' אולא לבן זומא כדתנן בסיפא דמתני'. ונראה דליכא לא פליג רשב"ג אבן זומא דסתם רבים שלשה כדדרשינן ימים שנים רבים שלשה אלא דבן זומא יליף דרה"ר טהור מציבור וקשיא ליה לרשב"ג א"כ נימא דוקא ספק טומאת מת הוא דטהור ברה"ר דומיא דציבור בפסח שלא הותרו אלא במת אבל לא שאר טומאות לכך קאמר שיש טעם אחר לחלק ביניהם וא"ת ל"ל לבן זומא למילף היתירא דרה"ר מפסח תיפוק ליה ספק טומאה מהיכא קילפינן מסוטה מה התם רה"י אף כל רה"י וי"ל אי לאו דמצינו היתירא במרום אחר אין סברא לחלק בין רה"י לרה"ר. ומכאן נראה דאף רשב"ג סובר דילפינן ספק טומאה מסוטה ולא קאמר אלא טעמא לחלק בין רה"י לרה"ר. והרמב"ם ריש פט"ז מהאה"ט כ' טעמא דבן זומא. והראב"ד כ' בתוספתא עיד טעם אחר מפני שאפשר להשאל כו'. והיינו טעמא דרשב"ג. וכ' הכ"מ שיש לגמגם אטעמא דרשב"ג דהא ג' הם רבים והרי הם יכולים להשאל ע"ש. וממה שכתבתי יתבאר לך דאף רשב"ג מודה דג' הם רבים ולא קאמר אלא דיש טעם לחלק הלכך בעינן דוקא דומיא דסוטה ותו' כ' בסוגיין בד"ה קאמר כו' וא"ת א"כ יביא כל אחד קרבן טומאה ודאי דכל ספק טומאה ברה"י שורפין עליה תרומה ע"ש. וקשה מאי ראיה מייתי מהא ששורפין עליה תרומה הא תנן טהרות פ"ד על ששה ספיקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס כו'. וזו ודאי לאו דאורייתא. ובדברי הרמב"ם שם מפורש שאין טומאת ספק אלא מדרבנן שכתב שאיסור כל הספיקות מדבריהן כמו שביארנו (פ"ע מהט"מ) ומפני מה החמירו חכמים בספק רה"י כו' ע"ש ואף שרבו החולקים על הרמב"ם וסברי ספק טומאה דאורייתא מן התורה להחמיר מ"מ הכל מודים שאין להביא קרבן לעזרה על הספק וזה ברור. והא דאמרו בבבלי נדה דף ג' ורבנן אמרי כי סוטה מה סוטה ספק היא ועשאוה כודאי ה"נ ספק ועשאוה כודאי. היינו שחכמים עשאוה לספק ברה"י כודאי לאומרה ושריפת תרומה תלויה אין בה איסור דאורייתא שכבר אין לה תקנה. וכ"נ מדברי הרמב"ם פי"ט מה' פסולי המוקדשין וצ"ע. כ' הרמב"ם פ"ט מה' גניזות אבל אם היה עד זה עומד בהלכה הרי שניהן טהורין כיון שהן שלשה הרי הן רבים ורבים ברה"י ספק טהור. והראב"ד כ' דוקא אם נפל הספק על שלשה הוא דהוי כרה"ר אבל אם אין השלישי בכלל הספק מיקרי רה"י ע"ש. ונראה הראב"ד לשיטתו שסובר טעם ספק ברה"ר טהור מפני שא"א להשאל על הרבים הלכך בעינן שיהא השלישי בכלל הספק. והרמב"ם לשיטתו מפסח למדין ועיקר הענין תלוי שיהיו שם שלשה דהא אפי' השלישי טהור גמור עושה בטומאה אם השנים טמאים הם הרוב. ונראה ראיה לדעת הראב"ד מהא דאמרי' נדה דף ה' כשחברותיה נושאות אותה במטה. ואמאי טמאה הא ה"ל רה"ר וכ"כ תוס' שם ונדה ע"ש ולפמ"ש לק"מ שהנושאים ודאי לאו טמאים הן ואין זה בכלל הרבים. והו' כתבו סוטה פ' כשם דף כ"ח ע"ב בד"ה ברה"ר כו' מסוגיין שמעי' דשלשה ה"ל כרה"ר וקשה מהא דתנן נדה פ' האשה שלשה נשים ישינות במטה ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות ואמאי כיון דאיכא ג' ה"ל כרה"ר ולק"מ דלא דמיא לסוטה דאפשר דלא נגע וטהור אבל התם דאחת מהן ודאי טמאה ואיך נטהר כולם ע"כ ותימא הא הכא נמי אחד מהן ודאי טמא ואפ"ה פריך הש"ס כיון והן שלשה יביאו שניהם קרבן טהרה. ולפמ"ש תוס' בסוגיין ספק טומאה ברה"ר טהור לא ילפינן מסוטה ע"ש קשיא טפי ונראה לבן זומא ניחא דיליף ספק טומאה ברה"ר מציבור בפסח לאו ק"ו גמור הוא. שהרי אפי' למ"ד טומאה הותרה בציבור אסורין לאכול קדשים בטומאה חוץ מפסח כדאמרינן ספק טומאה לטהר מתירין לו לאכול בקדשים אלא ודאי הק"ו מצינו שהיקל הכתוב בטומאת הרבים וכמ"ש לעיל בסמוך. ולפ"ז י"ל דשאני התם שהאחת ודאי טמאה גם אפשר שכולן טמאין שמכל אחת יצא טפת דם כחרדל בכה"ג ברה"ר טמא א"כ התם כיון דכולן מיהת טמאי מגע נדה הן הלכך מטמאין כולן בטומאת נדה עצמה וצ"ע:

(שם) **אבל** אם מכחישין לא בדא. כ' תוס' בד"ה שני נזירי' כו' צ"ל שהן שותקין שאם היו מכחישין אותו לא היה נאמן כדאמרי' בקידושין עד א' בהכחשה מי מהימן ע"כ. וקשה מה להם להביא מהא דבקידושין הא מתני' היא רפ"ג דכריתות עד אומר אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי נאמן ופ"ה דטהרות תנן הכי גבי טומאה:

(שם) **רב** יהודה בשם רב כיני מתני' כו'. נראה פלוגתא פלוגתייהו דרב ור"י בטעמא דמתני' דגרסי' כריתות פ"ג דף יב ע"א איבעיא להו טעמא דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים או דלמא משום מגו דאי בעי אמר מזיד הייתי פטור כי אמר נמי לא אכלתי מהימן. וכה"ג איכא לספוקי בדר' יהודה כמפורש שם בתו'. רב סובר טעמא דמתני' ודר' יהודה משום מגו א"כ ליתא להך ברייתא דתני בה ומודים חכמים לר"י דודאי אין פלוגתא בין ר"י לחכמים ור' יוחנן סובר טעמא דמתני' משום דהאדם נאמן על עצמו והכי דייק לישנא דמתני' דטהרות. וחכמים פליגי וסברי מטעם מגו יש לפטרו אבל היכא דליכא מגו לא וכ"מ בטומאה מדסה כמ"ש בקונט' וכמפורש שם בכריתות הלכך ל"ג במתני' וחכמים אלא ר' יהודה לחוד ולפ"ז גרסי' בסמוך לא אמרו חכמים אלא בטומאה ישנה כו' והיינו סייעתא לדר' יוחנן דבהא פליגי ועמ"ש בסמוך:

(דף לט ע"א) **מפני** טומאת נזיר כו'. וקשה הא למאי דא"ר גוריון בסמוך לא אר"י אלא בטומאה ישנה נ"ל דבהא פליגי אם א"ל אכלת קדשים בטומאת הגוף והוא אומר לא נטמאתי לרבנן לא מצי לתרץ דיבוריה מדקאמר לא נטמאתי ולא קאמר לא אכלתי משמע דמכחישן ואומר לא נטמאתי מעולם ור"י סובר גם בהא מצי לתרץ דיבוריה לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי וכן פירשו שם תוס' לדרבינא ע"ש א"כ מאי פריך ויודון בטומאה. ועי"ק מדמשני מפני טומאת נזיר משמע ר"י אף בטומאת נזיר פליג דליכא מגו ור' גוריון קאמר דלא אר"י אלא בטומאה ישנה. ולפי מה שכתבתי בתוס' בסמוך שיש להגיה בדר' גוריון ולא אמרו חכמים כו' ניחא. וא"ת לפי גירס' זו צ"ל דפליגי הבבלי והירושלמי וי"ל לפי רש"י שם ניחא ע"ש. והרמב"ם כ' פי"א מה' שגגות היה טמא וא"ל שנים נכנסת למקדש והוא אומר להם לא נכנסתי נאמן ואינו מביא קרבן שאם ירצה יאמר מזיד הייתי א"ל שנים טמא היית כשנכנסת למקדש ובפנינו נטמאת וידעת שאתה טמא אע"פ שהיה בין טומאה זו שמעידין בה ובין כניסתו למקדש ימים רבים שאפשר לו שיאמר כבר טבלתי הואיל והכחיש את העדים וא"ל לא נטמאתי מעולם הרי אלו נאמנים ומביא קרבן על פיהם אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה ק"ו שיביאוהו לידי קרבן הקל שהרי הכחישן. וכ' הראב"ד סוגי' שלנו לדעת החכמים דאתו לה משום מגו אבל רי"א אדם נאמן על עצמו אפי' מכחיש להו בפי' נאמן וקפסיק ר"כ הלכתא כר"י ואר"י אפי' ר"י לא אמרה אלא בינו לבין עצמו פי' שלא יאכל קדש בפני העדים שמעידין עליו ולא יגע בטהרות של אחרים. וכ' הלח"מ הרמב"ם מפרש כפי' תוס' שכתבתי בסמוך דאף ר' יהודה לא אמר אלא בטומאה ישנה ואפי' אמר לא נטמאתי יכול לתרץ דבריו דוקא כשאינו מכחיש להו בפירוש אבל מכחיש להו בפירוש מודה ר"י דנאמנים והרמב"ם בבבא דסיפא איירי במכחיש בפירוש ואומר לא נטמאתי מעולם ע"ש ודבריו תמוהים חדא שאין לשון הרמב"ם משמע כדבריו ועוד שכ' הרמב"ם ספט"ו מהאה"ט שני עדים אומרין לו נטמאת והוא אומר טהור אני הוא נאמן ע"י עצמו. שינה רבינו לשון המשנה פ"ה דטהרות דמייתי הש"ס בסמוך דתנן התם הוא אומר לא נטמאתי מכ"א אדם נאמן ע"י עצמו אלא ודאי דסובר באומר לא נטמאתי אע"ג דאינו מכחישו בפירוש העדים נאמנים וזה ברור. ונראה שגי' הרמב"ם בש"ס דכריתות ת"ש והתודה כו' א"ל ע"א אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי פטור כו' ומודה ר"י לחכמים במלבין כו' ודייק לן הך גירסא שכן היא שנויי' בתוספתא דכריתות פ"ב. ומהשתא דברי הרמב"ם מבוארים היטב ושינה לשון המשנה דטהרות דאתיא כרבנן ור"כ אמר הלכה כר"י. והא דא"ר גוריון לא א"ר יהודה אלא בטומאה ישנה נמי כוותיה דייקא. אך הא דקאמר בסוגיין ויודון ליה משמע דגי' הבבלי נכונה. והכ"מ כ' שם בה' שגגות וזה שאמר רב יוסף לא אמרה אלא בינו לבין עצמו כו' ה"פ לא אר"כ הלכה כר"י לענין קרבן אלא לענין טהרות שנגע בהם בלבד ואף זאת לעצמו דוקא הוא דנאמן לאכלם אבל אחרים לא והוא עצמו ג"כ אסור לאכלם בפני אחרים שלא יזלזלו בטהרות ע"כ. דברי תימא הם אין יעלה על הדעת שהרמב"ם מפרש כן ולא ביאר דין זה כלל. ועוד לדבריו אפי' אמר לא נטמאתי לעצמו מותר ואין זה נכון אבל פירושו ואמיתתו מבואר ברמב"ם פט"ו מהאה"ט וז"ל ב' עדים אומרין לו נטמאת והוא אומר טהור אני הוא נאמן ע"י עצמו ואעפ"כ אין אומרין לו עסוק בטהרות אלא אם עשה טהרות הרי הן טהורות ויחוש לעצמו. הרי שמפרש הא דאר"י לא אמרה ר"י דנאמן אלא בינו לבין עצמו אבל אין אומרין לו עסוק בטהרות ולעצמו נמי יחוש ולא יגע בטהרות עד שיטבול וזה ברור. והר"ש כ' פ"ק דטהרות תוספתא ב' אומרים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי טהור

טהור ואין אומרים לו עסוק בטהרות אלא יחוש לעצמו פי' יחוש לעצמו דלגבי אחרים אין מועיל מה דקאמר לא נטמאתי משמע דלהך תנא לית ליה דמתרץ דיבוריה דלגבי אחרים נמי היה לו להועיל אלא קסבר אדם נאמן על עצמו ע"כ. נראה דלא ס"ל כפי' תוס' דלדידהו אף לר"י הטעם משום מגו ואפ"ה אמר רב יוסף דאינו מועיל לאחרים:

(שם) **ויודון** לי בתרומה. וא"ת מאי איכא בין תרומה לביאת המקדש. וי"ל התם מצי לתרץ דיבוריה לא נכנסתי שוגג אלא מזיד אבל בתרומה מ"מ חייב לשלם קרן כדין אוכל תרומה מזיד. אך קשה א"כ מאי קשיא ליה לכך לא הודו חכמים לר"י דאינו יכול לתרץ דיבוריה:

(שם) **בשפחה** חרופה מאי אית לך כו'. וקשה מנ"ל דפליגי חכמים אר"מ בשפחה חרופה. וגדולה מזו גרסי' בבבלי כריתות דף יב ע"ב אר"ל מודה ר"מ לחכמים בשפחה שנים אומרים לו בעלת והוא אומר לא בעלתי מהימן דאי בעי אמר להו לא גמרתי ביאתי ותו אמרי' התם א"ר ששת מודה ר"מ לחכמים בנזיר שא"ל שנים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור דאי בעי אמר נשאלתי על נזירי. ואפשר דקושי' הירוש' דהל"ל ומודו חכמים לר"מ בשפחה חרופה ובנזיר כי היכי דאמרי' ומודים חכמים לר"י ואי איתא לסברת הבבלי הל"ל ומודה ר"מ לחכמים וא"ל דאמרי' בסמוך לרשב"ל יכול לומר אונס הייתי בבעילה ובבבלי ארשב"ל הטעם מפני שיכול לומר לא גמרתי די"ל חדא מתרתי קאמר מיהו בבבלי ר"פ הבא על יבמתו משמע דאין שייך אונס בשפיחה בבעילה דאמרי' התם אמר רבא אין אונס לערוה שאין קישוי אלא לדעת ואף די"ל רבא ה"ק אם אנסוהו עכו"ם שיבא על הערוה ויודע שאי אפשר לו אם לא יתקשה חייב למסור עצמו דאין קישוי אלא לדעת וכ"כ תוס' שם אבל איכא אונס ע"י כשפים. מ"מ סוגי' דהתם לא משמע הכי דא"כ איכא אונס ביבמה ע"י כשפים ע"ש. ועמ"ש יבמות פ"ו ה"א בתו' בד"ה עד כו' אדברי הלח"מ פ"ט מה' שגגות:

(שם ע"ב) **בנזירות** מה אית לך כו'. וא"ת אמאי לא משני שיכול לומר נשאלתי על נזרי כדמשני בבבלי וי"ל סובר הירוש' כמ"ד נדר ברבים אין לו הפרה א"כ יכול לומר מודים חכמים לר"מ כשנזר ע"ד הרבים שאינו נאמן לכך מפני שיכול לומר תנאי היה בלבי. ומדסתם הבבלי משמע דלעולם מודה ר"מ לחכמים בנזיר ש"מ דסובר אף נדר שהודר ברבים יש לו הפרה. והכי קי"ל. וכ"ת עדיין קשה לא ה"ל לסתום דהא קי"ל נדר על דעת רבים אין לו הפרה י"ל הא מסקינן גיטין פרק השולח הני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה והתרת נדר נזירות מצוה דהא חוטא מיקרי:

(שם) **תנאי** היה בלבי כו'. וקשה דתניא בתוספתא (ומביאה הר"ש טהרות ספ"ה) אמרו לו נדרת והוא אומר תנאי היה בלבי אינו נאמן משהגיעוהו אמר תנאי היה בלבי נאמן א"ל נדרת והוא אומר לא נדרתי משהגיעוהו אמר תנאי היה בלבי אינו נאמן ופירש הרמב"ם פ"ב מה' שבועות משהגיעוהו היינו משהעידו עליו שנשבע או נדר אומר תנאי היה בלבי אינו נאמן. והכא בודאי איירי שהעידו עליו שנדר א"כ אינו יכול לתרץ דבריו עוד לומר לא נדרתי אלא בתנאי ודוחק לומר הך ברייתא אתיא כר"מ דעדיין תיקשי לן דברי הרמב"ם דהא איהו פוסק כחכמים וכמש"ל. ואין סברא לומר דפליג אהירושלמי מיהו לפי' הר"ש ניחא שכתב משהגיעוהו היינו שהוא דברים וסימנים שלא היה יכול להעיז פניו ולהכחישו ע"כ. וכאן איירי בשלא חזר מדבריו כלל. ואף לסברת הרמב"ם י"ל שאני התם שא"ל מעיקרא ואח"כ הודה לדבריהם ואמר שתנאי היה ואינו מתרץ דבריו הלכך אינו נאמן. והא דקאמר בסמוך הגאי בנדרים ואין תנאי בשבועות. קשה הא נדר ושבועה שוין דבעינן פיו ולבו שוין א"כ היכי דמהני תנאי בנדר דנזיר ה"נ ראוי דליהוי מהני בשבועות וצ"ע:

(שם) **תחול** עלי נזירות אחרת. וא"ת ל"ל שיחול עליו נזירות אחרת ניחא לאמר שאטמא יתבטל כל נזירותי וי"ל כיון דאומר לא נטמאתי הנה הוא צריך להביא קרבנות נזיר טהור ואי לאו דקאמר שכך קיבל שתחול עליו נזירות אחרת היה אסור להביאן. אך קשה ממ"נ אם הוא ממתין להביא קרבנות נזירות טהרה כפי זמן נזירתו מעת שאמרו שנטמא וכדי טהרתו א"כ ל"ל לומר שכך התנה מתחלה שתחול עליו נזירות אחרת הא בידו לקבל עליו נזירות אחרת מזמן ההוא ואי בשאינו ממתין א"כ איך הוא מקריב קרבנותיו הא מכחיש את העדים. ואם נאמר דמטעם מגו דאי בעי אמר הכי נאמן השתא נמי נאמן ניחא. אבל כבר הקשו תו' כריתות דף י"ב ע"א בד"ה או דלמא כו' אפירוש זה ומסקי דהטעם דמתרץ דיבוריה וכ"כ מדברי הרמב"ם וצ"ע:

(שם) **הא** כל כו'. עי' בקונטרס ועוד יש לפרש ואתיא כי האי דא"ר בא כו' כלומר שיכול לומר שבוד הייתי שאין זו שבועה ומסיק הא כל הדברים אינו יכול להתנות והיכי מצי להתנות ולומר בתנאי שאין זו שבועה:

(שם) **מה** דר' יוסי כו'. עי' בקונטרס. ולשון הש"ס ועיקר עדותו לא בע"א הוא משמע שבא לבוכים מומרא מיניה אע"ג שעיקר העדות בע"א אפ"ה כיון שבאו אח"כ שנים להעיד על מיובו נאמנים וכן מפורש ברמב"ם בה' נזירות ושגגות ומעתה אין מכאן שום פשיטות לאיבעיא דהתם. מיהו גם לפירושי בקונט' האיבעיא וגם הפשטות דחוק. לכך נראה דה"ג באיבעיא שם בסוטה ר' בון בעי חמותה שאמרה אני ראיתי שנסתרה אח"כ בא ע"א ואמר אני ראיתי שנטמאת מי מהני עדות חמותה דה"ל עד האומר ראיתי שנטמאת ככל ע"א המעיד על הטומאה אחר עידי סתירה ונאמן לפוסלה כתובתה או דלמא כיון שעיקר העדות דהיינו הסתירה הוא ע"י חמותו שוב אין עד הטומאה נאמן. וה"נ מיבעיא לרבי יהודה בשמע מעוף הפורח. ופשיט שפיר מרבי יוסי ור"י ונראה הך בעיות אליבא דר"א ריש סוטה דאמר משקה ע"פ ע"א. והשתא ניחא שהשמיט הרמב"ם דין חמותו ועוף הפורח. ועמ"ש סוטה פ"ו ה"ב בד"ה פלוני כו':

(שם) **ממה** דרבי מנא כו'. עמ"ש בסוטה שם בתוספות בד"ה ממה כו':

(שם) **א"ל** במי שחבירו מבקש לו כו'. בתוספתא ספ"ה תניא הכא דאר"י יבקש לו אחד מן השוק כו' ל' יום הראשונים ול' יום האחרונים אסור לגלח ולשתות יין וליטמא למתים אם גלח כו' סופג את הארבעים הוא עצמו על הראשונים חייב ועל האחרונים פטור: נראה דצ"ל אינו סופג כו' דכן משמע לשון הברייתא. וסיפא דהך סייעתא להגהתי בקונט':

(דף מ ע"א) **עד** כדון כו'. משמע בשהתרו על זה בפני עצמו וע"ז בפ"ע אף ר' יוחנן מודה שאין לוקין עליו. וקשה מהא דגרסי' יבמות פי"א ה"ז הכה את זה וחזר והכה את זה פטור ר"מ בעי לית הדא קשיא לר' יוחנן דפליגי בשני י"ט של גליות רי"א מקבלין התראה על ספק רשב"ל אמר אין מקבלין אר"א תמן אפשר לך לעמוד עליו כו'. הרי דסובר הש"ס אף בהתרו על כל א' בפני עצמו נמי סובר ר' יוחנן דלוקין גם פסחים ירוש' פ"ה ה"ד משמע מפורש דפליגי ר"י ור"ש בכל התראת ספק ע"ש. גם הא דמשני ר"מ תמן אפשר לך לעמוד עליו כו'. ודאי פליג אסוגיין דהא הכא אי אפשר לעמוד עליו ואפ"ה אמרי' לר' יוחנן הוי התראה. ואפשר לדחוק ולומר דה"פ עד כדון בשהתרו בו על אחד מהן בפני עצמו אבל הותרו על שניהן כאחד כלומר בכל נזירות בפני עצמו מיהו הא דקאמר בסמוך א"ל זו לעכשיו וזו לאחר זמן משמע דבעינן שיהא שניהן בבת אחת וצ"ע. גם הרמב"ם השמיט דינים אלו ובפט"ו מה' סנהדרין פסק כר' יוחנן דהתראת ספק שמה התראה. ועמ"ש בתו' יבמות שם:

(שם) **כל** ימי נזרו כו' ליין לטומאה ולתגלחת. לאו מכל ימי נזרו שמעינן הכך תלתא אלא מתלתא כל דמייתרו מרבינן דימים שלאחר מלאת כלפני מלאת כו' מכל ימי נזרו מרבינן יין ומכל ימי הזירו מרבינן טומאה ומכל ימי נדר נזרו מרבינן תגלחת וכ"ה בבבלי דמכלתין דף י"ד. ורש"י כ' בדף ט"ו בד"ה אם גילח ושתה יין וניטמא למתים סופג את הארבעים אלמא דגמרי ימי ימי לרבות ימים שלאחר מלאת ע"כ. ולא ידעתי מאי זו גז"ש אלא מכל ילפינן כדמשמע סוגיא דהתם וצ"ע:

(שם) **ציבור** שנטמא כו'. עי' בקונט' שהגהתי כדאיתא בפסחים. אך קשה לי למה מייתי מתני' דכל הטומאות כו' ה"ל למייתי ראיה מנזיר גופיה ומרישא דמתני' דתנן אבל הסככות כו' על אלו אין הנזיר מגלח וללישנא בתרא שבקונט' קשה הא אף בנזיר איכא קרבן לכך נ"ל להגיה דאין כאן מקומה אלא בימי' שנטמא בספק רה"י בפסח דקא"ר יוחנן משלחין לדרך רחוקה אע"ג שאינו יכול לכנוס לעזרה בטומאה מ"מ בטומאה זו שאין בה חיוב כרת אפשר שיכנוס לעזרה לכך משלחין אותו לדרך רחוקה ומתי' כי הא דתנן כל טומאה כו' שאין הנזיר מגלח עליה כדאר"י בסמוך אף אין חייבין עליה על ביאת המקדש ועמ"ש בסמוך:

(שם) **משלחין** אותו לדרך רחוקה. וא"ת אף אם אינו בדרך רחוקה למה לא יעשה פסח שני הא אנוס הוא שאסור לכנוס לעזרה ועוד לא יהא אלא מזיד עושה פסח שני מיהו למ"ד אין השני תקנתא דראשון ניחא הך קושיא בתרא וקושי' הראשונה י"ל להוציא נפשיה מספק כרת משלחין אותו לדרך רחוקה:

(שם) **יטמא** טומאת התהום כו'. וקשה הא תניא בתוספת' דפסחי' (ומביא' רש"י שם) אמרו לו קבר התהום עמך בבית ונודע לו עד שלא הביא קרבנותיו מביא קרבן טומאה ע"כ ש"מ דלטומאה ודאי' חשיבן לה שהרי מביא קרבנות טומאה. והרי דאיירי כה שלא הביא פסחו א"כ ל"ל לשלחו בדרך רחוקה גם במתני' דפ' בתרא תנן אם עד שלא גילח אף טומאת התהום סותר לכך נראה שהג' שבפסחים שם עיקר ניטמא טומאת בית הפרס משלחין אותו בדרך רחוקה. שטומאה זו דרבנן היא:

(שם ע"ב) **אלא** לאומרין. בפסחים פ"ז ה"ו כתבתי בתוס' בד"ה תני כו' כ' הרמב"ם פ"ו מהק"פ יחיד שנטמא בספק רה"י ה"ז ידחה לפסח שני כשאר טמאי מת וציבור שנטמא בספק רה"י יעשו כולן בטומאה. וקשי' לי הא דאמר אף ר"ה לא אמר אלא לאומרין ע"ש. ואפשר הרמב"ם מפרש רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן כלומר יעשו הפסח בטהרה אף שהן ספק טמא ור"ה אמר יעשו בטומאה לאו שיעשו בטומאה אפי' בכלים טמאים וכן שאר טמאים יעשו עמהם בטומאה אלא אלו יעשו בטומאה אפילו בכלים טמאים ממ"כ דהשתא מיהו רוב הציבור טמאים אבל שאר טמאים אל יעשו עמהם ומסתייעא לי זה דהא גם בנזיר אר"י שאינו מגלח תגלחת הטומאה ש"מ דלנזיר טהור מדמי ליה דאל"כ אין לו תקנה לעולם שהרי אינו יכול לנהוג נזירות טהרה עד לאחר תגלחת הטומאה אלא שעדיין ה"ל להרב לבאר דבריו גם מהא דגרסי' שם דף כ"ה תני ר"ה יעשו בספיקן משמע כפי' בקונטרס וכמ"ש שם. גם תימה שלא ביאר הרב דין זה בהלכות נזירות וצ"ע:

(שם) **ישראל** ערל מזין עליו כו'. עמ"ש פסחים פ"ח ה"ה בתוס' בד"ה ערל כו':

(שם) **כמ"ד** בי"א מלו כו'. נראה הכך תנאי פליגי בפלוגתא דר"י ור"א. דגרסי' בירושלמי סוטה פ"ז ה"ג על דעתי' דרבי יהודה מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום שעברו את הירדן ע"ד דר' אלעזר לא זזו ממקומן נמצא לר"י שהלכו מהלך רב בו ביום ודאי לא נמולו בו ביום ולר"א ודאי נמולו בו ביום. ובעיקר דיוקא דר"ה קשה אפי' למ"ד בעשירי מלו מוכח שפיר ערל מקבל הזאה דאף בעשירי אי אפשר לומר שהיה שלישי שלהם דא"כ ה"ל שביעי שלהם בע"פ ואין שוחטין וזורקין על טמא מת בשביעי שלו ותניא שמלו ועשו פסחיהן בטהרה כמפורש בבבלי יבמות פ' הערל. מיהו כל זה לשיטת הרמב"ם שכתב ריש פ"ו מהק"פ טמא מת שחל ז' שלו להיות בע"פ אע"פ שטבל והוזה עליו נדחה לפסח שני אבל הראב"ד שם פליג וסובר ששוחטין עליו. ולהרמב"ם י"ל ודאי סוגיא זו אזלא למ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ דסובר נמי שוחטין על טמא מת בשביעי שלו והיינו כרב ס"ל דאמר אין שוחטין על טמא שרץ (ודברי הכ"מ שם צ"ע) אך לישנא דש"ס בבלי קשה דא"ר יוחנן ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו כו' בעשירי לא מלו משום חולשא דאורחא הוי' אימת עביד לאו כשהן ערלים. משמע מפורש דשוחטין על טמא מת בשביעי שלו. ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וי"ל:

(שם) **אוכל** בקדשים לאחר ס' יום כו'. כ' תוס' דף נח משמע ביום ס"א אוכל בקדשים וכן הוא לשון התוספתא ואוכל בקדשים מיד לאחר ס' וקשה הא תנן לעיל פ"ג מי שנזר ב' נזירות מגלח הראשונה ביום ל"א והשניה ביום ס"א וא"כ לא היה אוכל בקדשים עד יום ס"ב שהוא יום הבאת קרבנותיו וי"ל כיון דתנן אם גילח ביום ל' יצא ש"מ מדאורייתא מגלח ביום ל' והכא משום אכילת קדשים הקילו בשני תגלחות הראשונות ולפ"ז אוכל ביום ס' גופיה דהא תנן לעיל אם גילח השניה ביום ס' חסר אחת יצא ע"ש שדחקו מאוד בזה. ועי' בתי"ט. ול"נ בתגלחת הראשונה שיש שם שני ספיקות ספק תגלחת מצורע וספק תגלחת נזיר טמא ובשניהן א"צ להמתין יותר משבעה אלא משום ספק נזיר טהור צריך להמתין ל' דה"ל תרי נגד חדא הלכך אוקמוה אדאורייתא ומגלח ביום ל' אבל תגלחת השניי' אין לספק בנזיר טמא שאם טמא היה כבר יצא בתגלחת הראשונה אלא שהוא ספק תגלחת מצורע וספק נזיר טהור דה"ל חד נגד חד הלכך צריך להמתין עד יום ל"א שהוא יום ס' ומביא קרבנות מצורע ביום ס"א. ומתחיל למנות מיום ס"א אבל מיום ס' לא אע"ג דתנן לעיל יום ל' עולה לכאן ולכאן הכא שאני שאם הוא תגלחת מצורע ה"ל יום התגלחת בכלל ימי ספירו שאין עולין לו מכלל מן שלא העריב שמשו אסור בתשמיש הלכך אינו מתחיל למנות עד יום ס"א ומגלח תגלחת שלישית ביום צ"א ותגלחת רביעית ביום קכ"א ואז מותר לשתות יין כו' ולכך תנן ומותר לשתות יין לאחר ק"כ יום. והתי"ט כ' בד"ה ושותה כו' וקשה כיון דמגלח ביום ס' אין נאמר שמינו מתחיל מיום ס"א הא תנן לעיל אותו יום עולה לכאן ולכאן ודחק מאד ע"ש. ואני אומר אגב חורפי' לא דק דלא דמיא תגלחת מצורע לתגלחת נזיר וכמ"ש והוא נכון וברור:

(שם) **ושותה** יין וכו'. כ' הר"ב ועדיין הוא אסור לשתות יין דשמא מוחלט היה ותגלחת מצורע אינו עולה לו לתגלחת נזיר טהור ולא לתגלחת נזיר טמא ע"כ. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה. ותימה הא אם מוחלט היה עדיין לא מנה כלל לנזירותו דהא ימי גמרו וימי ספירו אינן עולין לו לא לנזירות טהור וטמא והכי הל"ל שימי צרעתו אינן עולין לימי נזרו. וכ"כ תוס' זבחים וסיימו ותגלחת צרעתו אינו עולה לתגלחת נזרו. גם הרמב"ם כ' בפי' המשנה זאת ההלכה צריכה לשפה עיקרי' כו' שהעקר השלישי שימי ספירו וימי גמרו אין עולין לנזירות והעקר הרביעי שאין האדם מגלח תגלחת אחת והעלה לו לנזרו ולצרעתו. ותימה העקר הרביעי ל"ל. ואף דנפקא מיניה אם נטמא בספק בתחלת נזירותו והזה ושנה אבל עדיין לא גילח מפני שהוא ספק ואח"כ נולד לו ספק צרעת תוך ימי נזירותו אע"ג דכבר מנה שבעה לנזירות טמא אפ"ה לא מהני תגלחת הראשונה לטומאה ולצרעתו. מכל מקום להלכה זו א"צ עקר זה שהרי הרמב"ם מוקי לה בשנטמא בסוף שלשים וכתבתיהו לקמן בד"ה כיצד כו'. גם אתום' קשיא דהא איהו מוקי לה דשתי הספיקות של טומאה וצרעת אירעו לו מיד בראשון לנזירותו. ואם נאמר דימי ספירת טומאה עולין בימי ספירו וימי גמרו ניחא דקאי יעלה לו תגלחת השנייה לנזרו ולצרעתו והוצרכו לומר דאין תגלחת אחת עולה לשניהן. אך אין הדעת סובל לומר כן דודאי כך ההלכה שאין עולין כלל לא לטהור ולא לטמא דהא לפי האמת אין תועלת בדבר כיון דאין תגלחת אחת לשתיהן ותגלחת מצורע קודם ממילא צריך להמתין ז' ימים בין תגלחה לתגלחת וצ"ע:

(שם) **איזהו** מוחלט בספק שנים כו'. כ' תוס' דף כ"ה וספק טומאת צרעת דספק הוא לו אם פרחה בו צרעת ממש אם בוהק הוא. ותימה הא מפרש בגמרין דספק דמתני' בשנים שנתחלפו כו' וכן עיקר. דספק שכתבו תוס' לאו ספק הוא שהטומאה והטהרה תלויה בכהן וכל זמן שלא אמר הכהן טמא בטהרתו הוא וכיון שהכהן מסופק לעולם בטהרתו הוא אבל כשנתחלפו ודאי הטמא בטומאתו. ובזבחים דף ע"ו כ' תוס' הכא דתני ר"מ בסמוך ספק מצורע טמא פירוש מוחלט ספק מצורע טהור פי' שטהר כבר אבל מצורע ודאי היה פירוש באחד גברא איירי שיש בו כל ספיקות הללו ע"כ. נראה שמפרשים שהספק באחד גברא אם הוא מצורע טמא או טהור וכמ"ש תוס' כאן. ודבר תימה הוא וכמ"ש בסמוך וא"ל שכוונתם דמתניתין באחד גברא איירי ולא בשנים דודאי אי אפשר לפרשה בענין אחר דהא תנן ושותה ביין לאחר ק"כ יום וצ"ע:

(שם) **כיצד** א"ל נזיר טמא אתה לא ומנה שבעה כו'. משמע שנטמא ונצטרע בספק מיד ביום הראשון וכ"כ תוס'. ולדעתי אין זה מוכרח שאף אם נטמא ונצטרע בספק תוך ימי נזירותו נמי כך דינו. והרמב"ם כ' ריש פ"י מה"נ לפיכך מי שנזר שנה אחת והי' בכל השנה הזאת ספק מצורע וספק טמא מת או שהיה בה ספק מצורע ובסוף השנה נטמא בספק ה"ז מונה ז' ימים ומזה בשלישי ושביעי ואינו מגלח בשביעי ואינו יכול לשתות יין ולהטמא למתים אלא לאחר ד' שנים. ודבריו תמוהים משמע ספק מצורע בעינן שיהא מתחלת השנה ואיני יודע שום חילוק בין ספק מצורע לספק טמא ואפי' שניהם אירעו בסוף שנה צריכים ד' שנים. ומדברי הראב"ד נראה שמפרש הא דכ' הרמב"ם ובסוף השנה נטמא בספק היינו בסוף שנה ממש ביום התגלחת הראשונה אחר התגלחו. ובאמת כך נראה מדבריו שהרי פיים בה ומזה בג' ושביעי ואינו מגלח בשביעי. ואי ס"ד שכבר מנה ג' וז' בשנה הראשונה א"כ בשביעי הוא מגלח. וקשיא ליה א"כ בג' שנים וז' ימים סגי ליה דהא ז' ימים אחר תגלחת הראשונה ודאי יכול לגלח שנית דאי לאו מצורע ולאו טמא היה כבר גילח נזירת טהרה בראשונה דהא אם גילח ביום מלאת יצא ועכשיו לאו נזיר הוא ואי מצורע היה הרי תגלחת הראשונה עלה לו לתגלחת מצורע הראשונה וכבר ספר לו שבעת ימים בין תגלחת ראשונה לשניה כדין מצורע. ואי לאו מצורע אבל טמא היה וכיון שנטמא בסוף שנה סתר הכל כדין הנטמא ביום מלאת ודאי שיכול לגלח עתה כדין נזיר טמא. מיהו אח"כ צריך להמתין שנה תמימה דשמא מצורע היה ושתי תגלחת הראשונות היו לטהרת מצורע ועכשיו מונה נזירותו ומגלח וממתין עוד שנה דשמא תגלחת השלישי' של נזיר טמא היה ונראה שזהו כוונת הראב"ד בהשגה אלא שצ"ל אלו נטמאו בסוף שנה ממש. וזהו טעות סופר דמוכח ומ"ש ודבריו אינו כו' ר"ל דאם נטמא תוך ז' ימים האחרונים צריך ד' שנים ואיזה ימים יותר לתשלום השבעה ימים. ונסתלקו כל תמיהותיו של הכ"מ. והלח"מ כ' שם לתרץ דברי הראב"ד והאריך מאוד. ודבריו אינן אלא תמה דודאי אם נטמא תוך ז' ימים האחרונים שבסוף שנה אסור לגלח עד אחר הזאת ג' וז' דשמא נטמא וסתר הכל ואסור לגלח אף בימי טומאתו וזה דבר מבואר מאד ודבריו צ"ע. ומה שפירשתי דברי הראב"ד הוא נכון וברור וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה וכשהוא ביום אחרון מן הל' כולם

ספק

ספק טומאה וכמו כן היה כאלו כל יום כולו בספק מוחלט :

(שם) **מביא** עולה כו'. אלשון וסדר התוספתא משמע שהביא האחר עולת בהמה ואח"כ שתי ציפרים ואח"כ חטאת העוף ואח"כ מגלח כדין המצורעין. וכן בדין שעולת בהמה היא קרבן נזיר טהור יהיה הראשונה שנזיר ודאי הוא וצריך להביא קרבן זה והשאר ספק. וקרבן זה צריך להביא קודם הגילוח שאם טהור הוא אסור בגילוח עד שיזרוק עליו (אחד) אחד מן הדמים וכמ"ש בקונט' ואח"כ מביא שתי ציפרי דרור שאם מצורע הוא צריך להביא ציפרים קודם הגילוח ואח"כ מביא חטאת העוף שהוא קרבן נזיר טמא שדינו לאחרו דהא מגלח בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני. אך קשה למה מביא חטאתו ואח"כ מגלח ה"ל לגלח קודם ואח"כ יביא חטאתו דאע"ג דתנן אם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום מ"מ לעולם צריך להקדים הגילוח ואח"כ מביא קרבנו וצ"ע :

(דף מא ע"א) **וטעון** מתן בהונות. בקונטרס הגהתי וסמיכה וכ"ה הבבלי וכ' תוס' נדה דף ע' ע"ב בד"ה וסמיכה והכהים פי' בקונטרס דבאשם ליכא סמיכה כדאמרינן במנחות פ' שתי מדות ולא עיין בה דתנן כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה חוץ מבכור ומעשר ופסח ואלו אשם לא מפיק. ובפ' כל הפסולין פליגי אי סמיכת אשם מצורע דאורייתא או לא אבל לכ"ע סמיכה בעי ע"ש. ונראה הא דכ' רש"י דבאשם ליכא סמיכה אאשם מצורע קאי דביה משתעי ואע"ג דבעי סמיכה דרבנן מ"מ נפקא מינה בין סמיכה דאורייתא לדרבנן דאלו סמיכה דאורייתא בכל כחו וסמיכה דרבנן באקפויי ידא וקמ"ל דסומך בכל כחו כשלמים ויסא דלא מפיק במתני' דשתי מדות אשם מצורע י"ל כיון דמדרבנן מיהו בעי סמיכה לא קחשיב. וכה"ג כ' תו' זבחים דף ל"ג בד"ה סמיכה כו' ע"ש. אלא דהיא גופא קשיא מ"ל לחלק בין אשם מצורע לשאר אשמות לענין סמיכה וצ"ל דלא ילפינן משאר אשמות כיון שאינו בא אלא להכשיר. וכ"כ רש"י זבחים שם בד"ה סמיכת אשם כו'. ודבר זה מבואר דפ' שתי מדות שמעינן דאמרי' שם לענין נסכים חטאת מצורע לכפר ואשם מצורע להכשיר בעינן תרי קראי ולא ילפינן אשם מצורע מחטאת א"כ ה"נ ליכא למילף. ואע"ג דכתיב כחטאת כאשם ואמרי' פ"ק דזבחים מה חטאת טעון סמיכה אף אשם טעון סמיכה היינו שאר אשמות אבל לא אשם מצורע. ותו' כ' זבחים דף ל"ג בד"ה איפוך כו' קשה הא אמרי' פ"ק דיבמות לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר חדש לידון בבהון יד ורגל יכול לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ת"ל כחטאת כאשם הוא לכהן מה חטאת טעונה כו' נימא מה חטאת טעונה סמיכה ומתן דמים ואימורים למזבח אף אשם כו' ע"כ ותימא הא ודאי ליכא למילף סמיכה מהך היקישא דהא כתיב כי כחטאת האשם הוא לכהן וכן מפורש לקמן פ' איזהו מקומן דלפון ליכא למילף מהך היקישא אלא דוקא מתן דמים ואימורים דבעי כהונה אבל שחיטה דלא בעי כהונה לא מיבעי לפון. והא דמשני שם מדכתיב האשם לומר כשאר האשמות יהיה. דוקא לפון ילפינן מיניה דכתיב בהדיא בשאר האשמות אבל סמיכה ולא כתיב באשם אלא מהיקישא דכחטאת כאשם ילפינן ליכא למשמע מהאשם מדלא כתיב כאשם. וכן מפורש בתו' פ' איזהו מקומן שם בד"ה אי אקשי' כו' ע"ש. ומ"ש תוס' פ"ק דזבחים דף י' ע"ב בד"ה הרי אומר כחטאת כאשם באשם מצורע כתיב ע"כ. דברי תימא הם שהרי במצורע כתיב כחטאת האשם ולא כאשם. ואף אם נדחקו ונאמר שגירסתם בגמרא כחטאת כאשם הרי מבורר שגירסא מוטעת היא דהא מסיק שם דף יא לרבנן הא כחטאת כאשם ל"ל לומר לך מה חטאת טעונה סמיכה אף אשם טעון סמיכה הרי דכל מילי ילפינן מהך היקישא ובדף ב' אמרי' דליכא למילף לפון מהך היקישא וכמ"ש וכ"ע וא"ת תיקשי מר"ע למ"ד סמיכה דאורייתא וי"ל בכדי נקט סמיכה כ"ש תו' נדה שם בד"ה וסמיכה כו' ע"ש :

(שם) **ומונה** ל' יום ומביא קרבנותיו שלמין. כ' תו' זבחים דף ע"ו תימא למה לא הזכיר בקרבנות תגלחת רביעית חטאת שהרי ודאי נזיר היה ועדיין לא הביא חטאת בשום פעם וכי היכי דמביא עכשיו שלמים יש לו להביא גם החטאת ע"ש. ותימא על תמיהתם שהרי מבואר כאן שאין הכוונה על השלמים. אלא שעכשיו הוא משלים כל קרבנות טהרה שיש לו להביא והיינו החטאת והשלמים. וה"ה הוה מצי להתנות בתחלה על החטאת עוף שמביא אם נזיר טהור או טמא אני יהיה חטאתי אלא שאין תנאי בחטאת א"כ דא"כ לא הוה מצי להביא חטאת בהמה לטהרתו בסוף וזה מבואר מאוד. וכ"כ הרמב"ם פ"י מה"נ ומביא בתגלחת רביעית קרבן נזיר טהור שהן שלש בהמות חטאת עולה ושלמים :

(שם) **כיצד** עושין לו כדברי בן זומא כו'. פירושי בקונטרס הוא מדברי תו' זבחים ומנחות שם. ותימא מאי שייטא פלוגתא דב"ז ור"י דמתני' הכא הא ודאי אף ר"י מודה בזה לבן זומא. אבל האמת עד לעצמי דתני לדברי בן זומא לאפוקי מחכמים דפליגי עליה וסברי דאין תקנה לספק זה וכדא"ר יוחנן בסמוך זו דברי בן זומא אבל דברי חכמים כו' וזה ברור :

(שם ע"ב) **אבל** דברי חכמים לעולם הוא בחלוטו כו'. וקשה הא ודאי כלו ימי חלוטו כשהביא ציפרים ונעשה לו כדין מצורע ביום טהרתו והכי הל"ל לעולם הוא בימי ספירו כו' וטובא איכא בינייהו בין ימי חלוטו לימי ספירו וי"ל ודאי שאין עליו תורת ימי חלוט ולא קאמר לעולם הוא בחלוטו אלא לענין זה שאסור בקדשים עדיין כמו שהיה בימי חלוטו. אך קשה מ"ש דפליגי בנזיר שנצטרע בספק בכל ספק מצורע איכא נמי הך פלוגתא אי אשם מעכב או לא וי"ל באמת פלוגתייהו דבן זומא וחכמים בכל ספק מצורע. והיינו דתניא בתוספתא לדברי בן זומא כלומר דפליג בספק מצורע וסובר דיש לו תקנה אשם אינו מעכב. והרמב"ם פ"י פוסק כבן זומא וסיים בה אבל האשם והעולה אינן מעכבין לא בתגלחת הטומאה ולא בתגלחת הצרעת. וכתב הראב"ד אינו כן שהאשם לד"ה מעכב מלמנות נזירות טהרה ובגמ' מקשה והא בעי (אשם) ומשני ר"ש היא כו' ע"ש ולפ"ז לרבנן דפליגי אר"ש אין לזה תקנה כדאמרי' בסוגיין. ובכ"מ ולפ"מ דחקו מאוד לתרץ ע"ש. והמעיין בסוגיין יראה שאין דבריהם מחוורין. ונראה בבבל תסוגיין פריך והא בעי אשם ומשני ר"ש היא דאמר למחרתו כו'. וקשה כיון דלית ליה תקנה אף רבנן מודו. וכן משמע זבחים דף ע"ו ע"א היכא דלית ליה תקנתא מודו רבנן. ואע"ג (דאמר קתי) האתיכות שכבר נתערבו ולמה לא יאכל מהן ביום ראשון הא איהו לא הפסיד מידי (לגמרי) אדרבא הוא מתקן כל מאי דאפשר ואין זה מביאין. מ"מ אין לחלק. והיינו דאמרי' ס"ל ר' שמעון (שביה) עומא דף נ"ח ע"ב ורבנן דאמרי אין מביאין קדשים לבית הפסול היכי עבדינן לפסח (באשמרב) בבכורות בפלוגתא אשם אית ליה תקנתא כדעיי' אבל בכור לית ליה תקנתא ע"ש ברש"י ומאי פריך דלמא סברי חכמים דלית להו תקנתא אלא ירעו עד שיסתאבו דאין מביאין קדשים לבית הפסול. אלא ודאי הא דאין מביאין אינו אלא משום חששא שמא יוותר ומשום הך חששא אין דוחין מצוה דאורייתא. ופריך ורבנן דפליגי אר"ש דמתני' דאמר חבורת כהנים יאכלו ש"מ דאית להו תקנתא אחריתי דאל"כ אף רבנן מודו דעבדין כר"ש והכא נמי איך נדחהו לאדם זה ממה וכמה מצוה דאורייתא. וביותר קשה לרבי יוחנן דקאמר דברי חכמים לעולם הוא בחלוטו וכו' משמע דאין לו תקנה עולמית והא ודאי דמיכן הא דאין מביאין מקמי פסח דהוא עשה שיש בה כרת ואי לא יקריב אשמו אסור בפסח. וגדולה מזו כ' תו' פסחים דף פ"ט ע"א בד"ה הני מילי כו' ותימא וכי בשביל דשמא יהיה נותר יכנס לידי ספק כרת כו' ע"ש כ"ש הכא דאיכא ודאי כרת. וכ"ת התם בעיקרא דמביא לידי ספק נותר מקיים עשה דכרת משא"כ כאן שהרי כ' תו' פסחים דף נ"ט ע"א בד"ה אתי כו' עשה דאמיר כגון פסח דוחה עשה דקיל אפילו לא מקיים עשה דאמיר בעיקרא דמיעקר עשה דקיל ע"ש. וי"ל דה"נ קאמר לעולם הוא בחלוטו עד שיביא האשם והיינו עד הפסח שהוא עשה דכרת דחי ליה. אך קשה אף שאר מצות כגון קרבנות דנזיר טהור ואכילת קדשים וביאת המקדש ראוי שידחה ספק שמא יוותר. וא"ל הא דמשני הבבלי ה"ש היא ר"ל דעבדינן הכא כר"ש דאייתי ומתני כיון דלית ליה תקנתא דהא מפורש בתוספתא לעיל דפליגי חכמים אר"ש בספק זה. והמחוור כדעת הרמב"ם שהאשם והעולה אינן מעכבין לרבנן ור"י בנו של ריב"ב פליג וסובר אשם מעכב. והא דפריך והא בעי אשם הכי קאמר ובריית' דתניא בה דבעי אשם ר"ש היא א"כ למ"ד אשם מעכב פריך א"כ לא יהא תקנה לספק מצורע ומשני ר"ש היא ורבי ישמעאל כר"ש פ"ל ה"נ יש לו תקנה ע"י תנאי וזה עיקר. וא"ת מנ"ל להרמב"ם דהאשם אינו מעכב אדרבא מהתימא יש לנו לומר דמעכב כדאמרי' מנחות פ"ק דף ה' אר"פ שאני הלכות מצורע דכתיב בהו הויי' הלכך סדרו מעכב כ"ש דכל הכתוב בו מעכב וי"ל כפרה שאני דתניא ת"כ פ' מצורע ועשה הכהן את החטאת וכפר מה ת"ל לפי שנאמר והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה יכול יהיו כולם מעכבים אותו ת"ל ועשה הכהן את החטאת וכפר מלמד שהכפרה בחטאת ע"כ. וניחא נמי הא דהוה קשיא לן מהא דתניא מנחות שם הקדים חטאתו לאשמו לא יהא אחר ממרס בדמו אלא תעובר צורתו ותצא לבית השרפה. וכ"פ הרמב"ם פ"ק מה' מחוסרי כפרה. א"כ אין יקריב חטאת בלא אשם ולפמ"ש י"ל דוקא אסדרו קפיד קרא אבל אי לא הקריב עולה ואשם כלל אינו מעכב ור' ישמעאל סובר מקשינן אשם לחטאת דכתיב כחטאת כאשם. ולית ליה לחלק בין מכפר למכשיר ועמש"ל בסוגיין בתו' בד"ה וטעון כו' ובק"א כ' ואשם בכלל חטאת הוא לענין זה שחטאתו ואשמו מעכבין והכי משמע פ' משקלי עלי ע"כ נראה דדייק מדלא הזכיר הת"כ אלא העולה והמנחה וליתא דדוקא בעולה ומנחה איכא למעטי דמעכבין כיון דכתיב בהו כפרה אבל גבי אשם לא כתיב כפרה. ועיקר כמ"ש דוקא חטאת הוא דמעכב אבל לא אשם ועולה ומנחה. ומ"ש הכ"מ שם בד"ה ומ"ש שהעולה אינה מעכבת היינו עולת העוף שמביא המצורע עני ונזיר טמא ותמיה לי אע"פ שאינה מעכבת למה לא יביאנה ויתנה עליה ע"כ ותירץ הלח"מ לא הצריכו להביא ולהתנות בדבר שאינו מעכב ע"כ. ותימא לי הרי מפורש בדברי הרמב"ם שמתנה על עולת המצורע שאומר אם מוחלט הייתי הראשונה חובת מצורע וזו חובת נזירות טהרה הרי שמביא עולת מצורע ומתנה. ולא קשיא להכ"מ אלא על עולת נזיר טמא. וכן מבואר בדבריו שבלשון יחיד הוא שונה אותה. ולא כמו שהבין הלח"מ אגם על עולת מצורע קשיא ליה. ובאמת קושיא גדולה היא מה יחסר לו לשון התנאי אחרי שאינו צריך להוסיף להביא עולה בשביל הוא מביא ארבע עולות ומ"ש הלח"מ אמאי לא קשיא ליה אמאי השלמים דנזיר אמאי לא מייתי ליה בתגלחות הראשונות ע"כ דברי תימא הן הא שלמי נזיר צריכין לחם ובלחם אי אפשר לעשות תקנה כמ"ש תוס' מנחות דף ק"ה ע"ב בד"ה ונאכל כו' ע"ש גם מ"ש תו' זבחים דף ע"ו ע"ב ועוד א"כ בשלמים ה"ל למיתני תנאי או למיהוי שלמי נדבה או שלמי נזיר לענין מורם אכן דבשאי חזה ושוק ובשלמי זרוע בשלה ע"כ דברי תימא הן דהא משום זרוע בשלה אין שלמים יכולים לבוא על תנאי דהא והו היתר הבא מכלל איסור הוא כדאמרינן לעיל פ"ו ואי שלמי נדבה הן אסור. ועוד משום לחם וכמ"ש. ואפשר לומר דר"ל א"כ בשלמים נמי ה"ל למיתני ובשלמי נזיר אי אפשר להתנות כדכתיבנא איך תני דמייתי שלמים בתגלחת האחרונה ודוחק וצ"ע. מיהו בעיקר הדין שכ' הרמב"ם שאומר אם מוחלט הייתי ראשונה חובת מצורע כבר תמהו עליו הא אין למצורע עולה בתגלחתו ואיך יקדימנה קודם חיובו וכ' הכ"מ וי"ל הא דאין המצורע מביא קרבנו אלא אחר תגלחת השניה היינו החטאת אבל העולה אף אם יביאנה קודם תגלחת שניה אין בכך כלום ע"כ. ואין לזה שום טעם. ואף שלפום ריהטא היה נ"ל שיש לו ראיה מהא דפסחים דף נט אמר רבא שאני עולת מצורע דרחמנא אמר והעלה הכהן את העולה שהעלה כבר. אבל דחוי' היא דהתם לא קאמר אלא אם העלה בזמן הבאת קרבנותיו העולה קודם לחטאת יצאתה לו דסד"א תהיה כתיב לומר שסידורו מעכב כמ"ש לעיל בחטאת קמ"ל בעולה אין סידורו מעכב וכ"כ תו' שם אבל להקריבה קודם זמנה זו לא שמענו והלח"מ כ' שהרמב"ם כתב פי"א מה' מעה"ק ופן מצורע ששחט חטאתו ואשמו תוך ימי ספירה פטור שעדיין לא נראו בעלי קרבנות אלו לכפרה אבל אם שחט עולותיהן בחוץ בתוך ימי ספירה חייבין שהעולה דורון היא והחטאת והאשם אין עיקר הכפרה לכך כתב רבינו דעולה דתגלחת הראשונה עולה לאסוף ימי הספירה דהוי כאלו הקריבה תוך ימי הספירה דבדיעבד הוי קרבן ע"ש שהאריך. ותימה הרי כוונת הרמב"ם מבוארת כיון דהבעלים אינן בני כפרה אינן מתי' ליה בפנים חטאתו ואשמו לא למובח ולא לנדבה הלכך אין חייבין עליהן משום שחוטי חוץ אבל עולה דדורון היא אם מקריבה בפנים תוך ימי הספירה אע"כ שאינו עולה לשם חובה דורון מיקרי הלכך חייב. וכ"פ רש"י זבחים פ' בתרא אבל שתעלה למובח לא. והרמב"ם בעצמו שפי' המשנה זבחים שם פי' שאם הקריב העולה אחר שהקריב החטאת חייב אבל לא תוך ימי הספירה הלכך נראה שטעות נפל בספרים ובמקום עולת מצורע צ"ל עולת נזיר טמא וניחא הכל ואין להאריך וצ"ע :

(שם) **למה** לא מצינו כו' דתנינן תמן כו'. וקשה מאי ראיה מייתי ממתני' התם איכא תקנתא ברעייה משא"כ כאן וי"ל ודאי הירושלמי לית לי' לחלק בין יש לו לאין לו תקנה וכמ"ש בסמוך ולא קשיא ליה אלא על האשם שלא ידחה וכמ"ש בקונטרס :

(שם) **ויעשו** לו תקנה לייתו. עיין בקונטרס וקשה ממ"נ אי ס"ל לאחר ימי ספירו אע"כ שלא הביא קרבנו מונה נזירותו דהלכה כך נתקבלה ימי ספירו אין עולין אבל ימים שלאחריהם עולים א"כ מאי תקנה היא ודאי שמוכה לעשות כן ואי סובר שאין עולין עד אחר שכפרה א"כ אין כאן תקנה ונראה שסובר ימים שלאחר הספירה עולין אלא כיון שמחוסר כיפורים הוא אינו יכול להביא בעצמו קרבן נזיר לזה קאמר שיעשו לו תקנה שישלח קרבנו ע"י שליח וא"ר יוסי נזיר אינו יכול לשלח קרבנותיו כדכתיב וגילח כו' וקשה הגילוח עצמו אינו מעכב ואיך נאמר שאם אינו ראוי לבא אל אהל מועד לגלח לא ישלח קרבנו ודוחק לומר דראוי לגילוח בעינן וכדר"ו כל הראוי לבילה כו'. ובבבלי פסחים אמרי' ערל וטמא משלחין קרבנותיהם נראה דפליג אירושלמי דסובר נזיר אינו משלח קרבנותיו. ונראה דבהא פליגי הבבלי מוקי לקרא וגילח הנזיר פתח א"מ אשלמים כמפורש במכלתין פ"ו א"כ ליכא קרא למעוטי קרבן נזיר והירושלמי מוקי קרא למעוטי נזיר שאינו משלח קרבנותיו וכדא"ר יוסי. והלח"מ כ' פ"י מה"נ בד"ה אבל כו' המטאת והאשם הן עיקר כפרה היינו דאינו מתכפר לו אף אם לא הקריב האשם אבל מ"מ אינו מעכבו לאכול בקדשים ע"כ. ותימא הא כתיב בקרבנות מצורע וכפר עליו הכהן וטהר ש"מ כל זמן שלא כפר לא טהר. גם ליתא דש"ס הכי משמע מחוסר כיפורים אסור בקדשים. ולפמ"ש בסמוך א"ל לדברי הרב וצ"ע :

(שם) **רבי** ירמיה פשיטא ליה במצורע שגזר פליגין כו'. כ' הרמב"ם פ"י מה"נ ושער בכל תגלחת ספק אסור בהנייה מספק שעער נזיר שנצטרע מותר בהנייה ע"כ. ומפרשין לא הראו לנו מקור דין זה והדבר ברור שמסוגיין למדו. אך בדבריו יש ט"ס וצ"ל שעער נזיר שנצטרע אסור בהנייה והיינו כדר' ירמיה וכמו שהגהתי בקונטרס. מיהו קשה נ"ל הך טעמא שעער נזיר שנצטרע אסור. הא אפי' יהא מותר הכא אסור דבכולהו איכא לאוקי שמא תגלחת נזיר טהור הוא אם אינו לא מצורע ולא טמא הראשון הוא תגלחת נזיר טהור ואם אינו מצורע אבל טמא השנייה הוא דנזיר טהור ואם מצורע ואינו טמא השלישית הוא דנזיר טהור ואם מצורע וטמא הרביעית הוא דנזיר טהור וצ"ע :

(שם) **תגלחת** מצוה מהו כו'. וא"ת הא תנן סוף נגעים שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה נזיר ומצורע כו'. הרי דתרוייהו מצוה נינהו וי"ל קסבר הש"ס הקפת כל הראש לא שמיה הקפה הלכך קרי לנזיר לגבי מצורע רשות דהא אפי' לרשות בעלמא מותר לעשות כן משא"כ תגלחת מצורע דהא איכא השחתת הזקן. וכ"מ בסמוך דלא פריך אלא אסיפא דמתני' דקעבר מספק משום בל תשחית אבל אספק דרישא ל"ק ליה דהקפת כל הראש לא שמיה הקפה ועיין הבבלי ריש פרקין. וכ"מ מהא דמשני בסרים ש"מ דאהקפת הראש ל"ק ליה. ובבבלי פ"ו דף מ' משמע נמי דתגלחת מצורע לגבי נזיר מיקרי מצוה ע"ש בתוס' :

(שם) **וחש** לומר שמא כו'. עיין בקונטרס. וקשה איך אפשר שתהיה תגלחת נזיר קודם תגלחת מצורע הא ימי גמרו וימי ספירו אין עולין לו א"כ עדיין לא מנה ימי נזירותו וי"ל איכא לאוקמי ביום מלאת נזירותו אירע לו ספק צרעת וספק טומאה דהשתא כבר כלו ימי נזירות. ועמש"ל בד"ה כיצד אך קשה הא איכא נמי ספק טומאה שסותרת את הכל א"כ אין כאן ימי נזירות טהרה כלל. וי"ל קסבר אחר שספר לו המצורע שבעה יוכל למנות נזירות טהרה. אך קשה איך יעלה על הדעת להקדים תגלחת נזירות הא אין הנזיר מגלח אא"כ נזרק עליו אחד מן הדמים ובסמוך אמרינן כל זמן שאין הנזיר ראוי לבוא אל אהל מועד אינו ראוי להקרבה. ודוחק לומר שהמה דש"ס פליג אר' יוסי וצ"ע :

(שם) **מתני'** אמרה כן כו'. עיין בקונטרס וקשה מהי סברא היא זו הא אף תגלחת מצורע אינה מעכבת וז"ל הרמב"ם פי"א דפרה הגלחת המצורע וטבילתו אינן מעכבין. מיהו הכ"מ שם מסיק שט"ס הוא וצ"ל וטבילתו מעכבין. אך פ"י מה"נ כ' הרמב"ם בד"א במגלח ד' תגלחיות בשביל קטן או אשה אבל האיש אינו מגלח מספק לא תגלחת הטומאה ולא תגלחת הצרעת שמא טהור הוא ונמצא מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה לפיכך אינו מגלח אלא תגלחת טהרה בלבד שאין ד' תגלחיות אלו לעכב אלא למצוה. וכ' הלח"מ שסובר תגלחת מצורע אינו מעכב וראייתו מריש פרקין ע"ש. ואין משם אפי' רמז ראיה. והדבר ברור שכוונת הרמב"ם הואיל וכן ספק אין דוחין מצוה דאורייתא. ולשיטתו אזיל שכ' פ"ט מהט"מ אבל כל הספקות בין בטומאות כו' אינן אלא מד"ס. והלח"מ כ' דאי אפשר לומר כן הדא דתגלחת טומאה ונזירות אפי' ודאי לא מעכבי ועד אי ודאי מעכבי ספק למה יאכל בקדשים ע"כ. ואינו מבין הלא אין הכוונה שודאי מעכב אלא כללא כייל מפני שהם ספק אינן מעכבים ומספק אוכל בקדשים שאכילתן מצות עשה ודחייה הספק ועמש"ל בד"ה אבל וזה ברור ועיין במ"ל פ"ח מה"נ :

(דף מב ע"א) **אלא** כדאר"י כו' נוטלן מלמטן למעלן אסור. וקשה אי ס"ד מלמעלה למטה אין בו השחתה א"כ אף במצורע לא יגלח דהא מוכן דקפיד קרא אשער דוקא משום דאית ביה השחתה כמפורש בבבלי פ"ו א"כ ה"נ בעינן שיהא מלמטה למעלה ואפשר דאיי' ליה שום מיעוטא בהשחתה. ולא ידעתי שום חילוק בשערות כי אם כאילין הפורשין כמפורש בבבלי שבת פ' המצניע :

(שם) **טמא** ודאי ומוחלט ודאי. כ' הרמב"ם פ"י מה"נ טמא ודאי ומצורע ודאי לאחר שיטהר מצרעתו מגלח תגלחת הראשונה ומונה ז' ובז' מגלח ראשו וזקנו כו' והיא תגלחת שנייה של מצורע ומביא קרבנותיו בשמיני ואוכל בקדשים וסופר ז' ומגלח תגלחת טומאה ואח"כ סופר ימי נזירות שלימה ומביא קרבן טהרה ותמה ביין למה סופר ז' שאין ז' ימי הטומאה עולין בז' ימי הספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצורע. והנה מ"ש שמונה בג' זו קודם תגלחת המצורע היינו מטעם שאם עדיין טמא בטומאת המת אינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד ואינו יכול להקריב קרבנות מצורע אא"כ ראוי לבוא אל פתח א"מ. גם טמא מת אינו משלח קרבנותיו וא"ת למה לא כתב הנזיר מה שמביא קרבנותיו בשמיני וקא אין מונה נזירות טהרה עד שיקריב כמ"ש פ"ו וי"ל הרי מפו' שם ואם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום ואף זה כן. מיהו ממ"ש

בסמו־

בסמוך שאין ז' ימי הטומאה עולין כו' משמע שזה למגלח בז' דמיא . וע"ק מאי קשיא ליה למה סופר ז' הא אין תגלחת עולה לצרעתו ולטומאה כמ"ש שם ואין בין תגלחת לתגלחת פחות משבעה ימים כמבואר בבבלי פ"ו וכמ"ש הלח"מ שם וכן א"ר אבא מרי בסמוך וצ"ע :

הדרן עלך שני נזירים

פ"ט (שם) **העכו"ם** . אמור אף הכא כן . כפי' השני שבקונטרס נראה דלשון הש"ס הכי משמע וכן משמע בבבלי בסוגיין בני ישראל נוזרין ומקרידין קרבן ואין העכו"ם נוזרין ומביאין הרבן יכול לא יהו נוזרין כלל תלמוד לומר איש אמר אי משום קרבן לאו מהכא נפקא ליה אלא מהתם לעולה פרט לנזירות. ה"מ אי לאו דכתיב איש הייתי ממעטין מבני ישראל שאין נוזרין כלל. והיינו דקשיא לתו' וז"ל וא"ת כיון דעכו"ם אמעיטו לגמרי מנזירות א"כ ל"ל לעולה פרט לקרבנות נזירות ר"ל כיון דמסיק איש כתיב איידי דכי יפליא קשיא לא לכתוב איש ולא איצטרך לעולה. והרב בס' א"מ כ' לא ידעתי מאי קשיא אי לאו לעולה ה"א בני ישראל אתי לקרבן נזירות לחוד כו' וכ"מ מנחות דף עג ע"כ . ולפמ"ש מבואר דליתא. ומ"ש דכן משמע במנחות. אף דפשטא הכי משמע . רש"י לא פי' כן שכ' בד"ה אי מהתם הו"א יקריבו לה' לעולה ה"א קרבן נזירות הוא דלא ליתי חטאת עולה ושלמים אבל נזירות חלה עליו קמ"ל כי יפליא שאין נודרין כלל דאפי' נזירות לא חל עלייהו כלל. אך בזה דברי רש"י תמוהין דודאי מעולם לא עלה על דעת שיהו העכו"ם מביאין חטאת שחטאת לכפרה ואין לעכו"ם כפרה ואף שלמים טעונין תנופת בעלים ואין נכרים מניפין כמפורש מנחות דף סא ע"ב. ונראה לכך ממעטו מלעולה קרבן נזירות דס"ד עולה לחוד יקריב ודי בה דהא תנן אם גילח על אחת משלשתן יצא. והשתא ניחא דלא תיקשי לר"ע דמוקי לקרא לעולה שאין מביאין אלא עולה כמפורש במנחות שם מנ"ל שאין העכו"ם נוזרים אלא דר"ע סובר איש לאו דרשא היא ומבני ישראל ממעטינן הכל . וכ"כ מדברי הרמב"ם דבפ"ג מה' מעה"ק פסק כר"ע ופ"ב מה"נ כתב העכו"ם אין להן נזירות שנאמר דבר אל בני ישראל. ש"מ דמבני ישראל לחוד ממעטינן הכל. והתוי"ט מייתי דרשא דלאביו ולאמו לא יטמא ע"ש וקשה הא לא קאי הכי כמפורש בש"ס וצ"ע :

(שם) **שניא** היא דכתיב וכפר עליו כו' . וא"ת הא וכפר עליו גבי נזיר טמא הוא דכתיב ואימא קרבן נזיר טמא לית להו אבל נזירות אית להו וי"ל מסתברא כל שאינו ראוי לכל דיני נזירות אין הנזירות חל עליו. בבבלי מפני אמר קרא לאביו ולאמו לא יטמא ועכו"ם אין להם טומאה דכתיב והזה הטהור על הטמא כל שיש לו טהרה כו' ראב"י אמר כל שיש לו נחלה יש לו טומאה כו' א"כ עבדים נמי לא. וכ' תו' וה"ה דאשינוייא קמא מי שיש לו טהרה יש לו טומאה פריך ע"כ. וקשה מנ"ל דעבדים אין להן טהרה ואי משום דכתיב לעדת בני ישראל אין למעט מיניה אלא עכו"ם אבל עבדים דאיתקשו לנשים כי היכי דנשים מקבלים הזאה אף עבדים כן וה"ה שמקבלין טומאה דאיתקשו להדדי. ואל תשיבני ממ"ש תו' פ' החובל דף פח דלא ילפינן לה לה מאשה אלא לחומרא א"כ הזאה מנ"ל שסבר אמרנו דמקשינן טהרה לטומאה וכיון דילפינן להו לחומרא שמקבלין טומאה ממילא ילפינן נמי הזיה ועוד דוקא קולא להקל בעבד משאר ישראל הוא דלא ילפינן אבל במאי דשוה לישראל ילפינן אפילו לקולא וכ"מ שם בתוס' ע"ש . ויש להביא ראיה דעבדים מקבלין טומאה דגרסינן בספרי זוטא פ' מטות ואתם חנו אין לי אלא אתם מנין לרבות גרים נשים ועבדים ת"ל אתם ואתם. הרי מפורש דעבדים מקבלין טומאה והזיה וכ"מ בז"ר וא"ת הא דפרי' פ"ק דערכין דף ג' הכל מתטמאין במת לאתויי מאי ומשני לאתויי קטן. אמאי לא קאמר לאתויי עבדים כדקאמר התם בזימון וי"ל כיון דפשיטא דנשים מתטמאין ה"ה עבדים אבל קטן ס"ד למעוטי דכתיב איש כמפורש שם. ואף שלא מצאתי כעת דבר מבואר בזה מ"מ נראה כמ"ש ולא פריך הש"ס אלא לראב"י דאמר לאביו מיעוטא א"כ טפי יש למעט עבדים שאין להן אביו כלל. ודברי תוס' י"ל. וא"ת א"כ בני ישראל ל"ל וי"ל אי לאו וכפר עליו ה"א בני ישראל למעוטינהו מקרבן אבל לא מנזירות דכתיב איש והיינו כפי' השני שבקונטרס והא דאמרי' בבבלי ואימא טהרה הוא דלית ליה כו' ה"פ דילמא והזה הטהור כו' מיבעיא לרבות כהנים שכן שמטהרים שיש להן טומאה אבל למילף מיניה כל שאין לו טהרה ולמעט עכו"ם מנ"ל :

(שם ע"ב) **אינו** אלא כפורע חובו . וקשה מאי פרעון הוא זה כיון שגם הוא מקבל על עצמו להיות נזיר לכך נראה דהא דאמר מה שאמר. זה עלי היינו שהוא מקבל על עצמו להקריב קרבנותיו של נזיר זה לכך קאמר שאינו אלא כפורע חובו. והא דקאמר בסמוך אלא כשאמר העכו"ם הריני נזיר כו' ה"ק א"כ ס"ל שהעכו"ם חל עליו נזירות דאל"כ לא שייך ניזור ואיך ממעט אלא שאינו מזיר וזה אף ישראל אינו יכול לעשות א"כ בני ישראל מאי ממעט. ותו' כ' לעולה איצטריך למעט שלא יביא העכו"ם קרבנות נזירות כדי לפטור ישראל נזיר מקרבנותיו וקשה הא מפורש בסוגיין שזה אינו אלא כפורע חובו . ודוחק לומר שסוגיין אזלא אליבא דר"ע דלא איצטריך לעולה למעט שאר קרבנות וכמ"ש בסמוך ותוס' כתבו אליבא דר"י הגלילי דהא מיהת סברא היא . והתו' הניחו הדבר בצ"ע :

(שם) **עכו"ם** אין להן היתר חכם . וא"ת מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור וי"ל כבר כתבו תוס' סנהדרין דף נ"ט בדבר שהוא מצוה לישראל לא שייך לומר מי איכא מידי כו'. והיתר נדרים מצוה כדא"ר נתן כל הנודר כאלו בונה במה והמקיימו כאלו הקריב קרבן :

(שם) **ואחת** שהלל את השבועה . עי' בקונטרס וקשה אף כר' יוסי מאי איכא דקרא מעיד שלא הותר לו שבועתו משום אדם ומצינו הרבה מקראות כיוצא בזה וא"ל דהא דא"ר יוסי העכו"ם א"ל היתר חכם הייני ברצונו הדבר תלוי לבטל שבועתו א"כ אין כאן נדרים ור' ירמיה קאמר שהנדרים חלים עליו :

(שם) **ויכוף** את אשתו כו'. וקשה הא הכא הוי כאומר הנייתך עלי שאינה רוצה לשתות יין או שאסרה עליה הנאת עצמה וי"ל ה"ד דמקשה כיון שמנוולת עצמה בנזירות כדתנן לעיל פ"ד ה"ל כאומר' הנייתה עליו וכי היכי דכופה ומשמש ה"נ יכול לכופה שלא תנוולה עצמה. וניחא נמי מה שהקשתי נדרים פי"א ה"א בד"ה ויכוף כו' ולרומי מתני' נשאמרה הנייתך עלי אם ארמן. דסובר הש"ס דמילה כהנייתו היא שלא תהא מנוולת :

(שם) **שנייא** היא דכתיב כי נזר כו'. וא"ת א"כ נימא דקרא אתי למעוטי עבדים שאין להן נזירות וא"ל היקישא הוא דהוקשו עבדים לנשים הלכך מוקמינן מיעוטא אה לכפיי' דהא קרא לא משמע הכי אלא שאין להן נזירות כלל וטפי יש לאוקמא קרא בכולא. וי"ל דכתיב ואמרת אליהם לרבות עבדים כדאמרי' בבבלי בסוגיין. אך קשה דגרסי' בהוריות פ' כהן משוח אשר נשיא יחטא יכול נשיא שבטים כנחשון ת"ל ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו ולהלן הוא אומר למען ילמד ליראה את ה' אלהיו מה להלן נשיא שאין עליו אלא ה' אלהיו אף כאן נשיא שאין עליו אלא אלהיו. א"כ אף בנזיר נאמר שאין נזירות נוהג אלא במלך דלכל ישראל יש אדון אחר עליו דהיינו מלך תנכ"ל דיקא התם דכתיב נשיא דרשינן כן שאין אדון עליו כו' אבל במקום דלא כתיב נשיא לא דרשינן כן וגם זהו טעם הבבלי דלא מייתי הך קרא וצ"ע :

(שם) **בכפפו** רבו ונטמא מהו שיביא קרבן טומאה. עיי' בקונט'. וללישנא בתרא צ"ל דאיבעיא היא לר' יוסי דסובר מחאה לדבר אחד הוה מחאה לכולן דלר"מ ע"כ איירי שכפאו רבו ליטמא ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה פשיטא כו'. וא"ת לא יהא אלא אנוס דמביא קרבן טומאה כדאמרי' בפ' שני נזירים ובבבלי כריתות פ"ב וי"ל דשאני הכא שכן הדין שיטמא ואין כאן נזירות ולא קרבן. דכתיב וכפר על הנפש אשר חטא והרי לא חטא משא"כ באונס מכל מקום טימא ראש נזרו וצריך כפרה :

(דף מג ע"א) **מהו** שיסתור. וא"ת במאי קמיבעיא ליה אי בשיצא לחירות אפי' השלים נזירותו ולא גילח צריך למנות מתחלה כדתני בתוספתא בפרקין וכ"כ הרמב"ם פ"ב ואי בשלא יצא מאי כ"מ הרי הרב מוחה בנזירותו וי"ל בשמתחלה הרב אח"כ מיבעיא ליה אם צריך למנות מעיקרא או משלים נזירותו וסגי וקשה כיון דמסיק דאינו סותר כל זמן שהוא אצל רבו למה יסתור בשיצא לחירות וז"ל התוספתא עבד שנזר והשלים נזירותו וגילח ויצא לחירות יצא ידי נדרו נזר ולא גילח ויצא לחירות לא יצא ידי נדרו. ונראה שגם זה הל' היא בנזיר שאין הימים שנהג בעבדות מצטרפין לימי החירות אלא בעינן או כולן בעבדות או כולן בחירות וגילוח דתני היינו הבאת קרבנותיו כהאי דתנן נזר שגילח כו'. והרמב"ם כתב נזר והשלים נזירות וגילח ולא ידע רבו ואח"כ יצא לחירות כו' ע"ש נראה שסובר אם כפהו הרב ימים הראשונים נופלים וצריך למנות מחדש הלכך אם כבר הביא קרבנותיו אמרי' מסתמא ניחא ליה להרב במאי דעביד גם מה לעשות לו עוד אבל כל שלא הביא קרבנותיו אפשר להרב למחות לכך מתבטלים כל הימים שכבר נהג נזירותו. והראב"ד כ' אין לזה ברם אלא בשכפאו רבו עד שלא גילח לימר שמביא קרבנותיו ומגלח. וכתב הלח"מ קמ"ל דלא תימא כיון שיצא לחירות נתבטל נזירותו ע"ש. ותימא הל"ל סתם יצא לחירות משלים נזירותו וכדתנן מתני' וזה הוי רבותא טפי לפי' הראב"ד במתני' ועוד מסיפא שמעינן דתני מונה משעה שנטמא ש"מ שאין החירות מבטל הנזירות והאי בשכפאו איירי כמ"ש בסמוך וצ"ע :

(שם) **פשיטא** דלא מילתא כו' מביא קרבן טומאה. בקונטרס פירשתי דאמתני' קאי וקשה מהיכא פשיטא ליה עד דאיבעיא ליה אהיכא קאי ועוד מאי דוחקא לאוקמי מתני' בשנטמא וכ"ש לפי' הרמב"ם במתני' ועוד מעיקרא פשיטא ליה שמביא קרבן טומאה ובסוף מסיק שמונה לנזירות ונראה דהאי דתני בתוספתא סוף מכלתין קאי דתני ניטמא ויצא לחירות מונה משעה שנטמא . וכצ"ל פשיטא דלא מילתא נטמא ואח"כ יצא לחירות מונה משעה שנטמא מהו כו' אין תימר בשכפאו מונה משעה שנטמא וה"פ ומיבעיא לן במאי איירי הך ברייתא אי בשכפאו אמאי ימנה משעה שנטמא הא אינו סותר כלל כדאמרי' בסמוך ואי בשלא כפאו למה תני ויצא לחירות הא אפי' בעודו תחתיו צריך למנות משעה שנטמא . והראב"ד כ' ובנטמא ויצא לחירות מפרש בירושלמי אפי' בשכפאו רבו וכ"ל בשכפאו השנטמא אבל בשכפאו עד שלא נטמא הרי רבו כופהו שיטמא למה יסתור והכי איתא בירושלמי ע"כ . מדבריו נראה שגירסתו היתה כהגהתי . וקשיא א"כ מאי דוחקיה דר' יוסי למימר שלא תאמר כו' הא איצטרך לאשמועינן כיון שכפאו לאחר שנטמא הויא סתירה ועוד ל"ל שיצא לחירות אפילו בעודו תחתיו כה"ג סותר דלא שייך ביה לומר את הוא שגזרת כו' דהא הרב לא גרם הטומאה וצ"ע . והרמב"ם פ"ב מה"נ כתבה לתוספתא זו הלכה יט . והלכה יח כתב נדר עבדו בנזירות ואמר מופר לך יצא לחירות וחייב להשלים נזירותו שהעבד כופין ואין מפירין ואם הפר יצא לחירות . וכ"כ בפי' המשנה. והיה נ"ל לומר דסובר הרמב"ם כפיי' מבטלת הנזירות כל זמן שהוא עבד ואפי' מתרצה הרב אח"כ אינו כלום דה"ל כאומר הריני נזיר כשאצא לחירות ולישנא דמתני' הכי משמע אלא דקשיא א"כ מאי קמ"ל אם נטמא מונה משעה שנטמא הא אפי' לא נטמא נהג מקצת משיצא מתחיל מראש דכל מה שמנה קודם הכפיי' לאו כלום הוא . ואפשר קמ"ל דלא אמרי' הטומאה גורמת לבטל הנזירות כולו וכדא"ר יוסי . אך פי' הרמב"ם תמוה לי למה יצא לחירות בשביל שהיפר לו והרמב"ם ה"ע רוצה לדמותו להא דגיטין עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות ע"ש ואיני מבין ראיה זו דהתם נוהג בו מנהג ישראל אמרי' שאמא שחררו אבל הכא הפרה לא מהני כלל במשוחרר כדאמרי' חכם שאמר בלשון הפרה לא אמר כלום ועוד הא בעינן דעת הנודר או בפתח או בחרטה. ונראה שזה כוונת הר"ב בפי' המשנה. והטור והש"ע י"ד סי' רס"ט כתבו עבד שנדר נדר שכופין אותו לעבור עליו כגון שנדר שלא לאכול בשר כו' ע"ש וקשה הא בנדר עינוי נפש א"צ הפרה אלא שהנדר אינו חל עליו כלל. ועיין בלח"מ ה"ע שם ואין דבריו מחוורים דמה לנו להוסיף בדברי הרמב"ם בזה ולהרבות המחלוקת וצ"ע :

(שם) **עבד** שאמר כו' כופו לנזירות. עי' בקונט'. דאין לפרש רבו כופו שיעבור על נזירות אפי' לאחר שיצא לחירות דהשתא אם נדר מיד וכפהו רבו וביטל נדרו מהני הנדר כשיצא חייב לקיימו כ"ש בכה"ג שחייב לנהוג נזירות לאחר שיצא לחירות. לשון הש"ס קשה מאי כופו לנזירות הא גם אם הוא שותק אינו נזיר שהרי אין הנזירות חל עד שיצא לחירות ומהיכי תיתי לומר לכפות הרב להוציאו לחירות כדי שיקיים מצוה אחת דא"כ אין כאן עבד דכשהוא עבד אינו חייב אלא במצות הנשים וכשהוא בן חורין חייב בכל המצות :

(שם) **עבד** כופו לנזירות ואינו כופו כו'. בקונטרס פירשתי אינו יכול לכופו שיעבור על נדרו. וזו היא שיטת רבא בבבלי בסוגיין אבל אביי פליג ומפרש שא"ל דכתיב להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו. ובברייתא שם תניא ת"ר למה רבו כופה לנזירות אבל לא לנדרים ולערכין וכ' תו' לאביי האי לא לערכין לא הוי דומיא דלא לנדרים דלערכין לא מהני מחאת הרב ע"ש ואני תמה הרי הדבר ברור שט"ס הוא האי אבל לא לערכין דהא בדאביי גרסי' וא"צ לכפותו לנדרים וא"צ לכפותו לשבועות. ובברייתא לא נזכר שבועות. אלא ודאי שהגירס' אבל לא לנדרים ולא לשבועות וכ"ה בתוספ' וכ"ה בסוגיין וכ"ה ברא"ש נדרים סוף פ"י וכן עיקר אך קשיא לי דכל הפוסקי' פסקו כאביי וכ"פ הרא"ש שם ורבא פליג עליה וקי"ל כרבא לגבי אביי לבר מיע"ל קג"ם. ואפשר כיון דסתמא דש"ס פריך ארבא פוסקי' כאביי ואין זה בכלל הכי שית א"כ רבא גרסי' וצ"ע :

(שם ע"ב) **מה** אנן קיימין כו'. בבבלי בסוגיין מפרש פלוגתייהו לר"מ לא ישתה כי היכי דליהוי ליה צערא ולר"י ישתה כי היכי דלא ליכחוש. משמע דמפרש שעבר מכנגד פניו ועדיין לא כהה אותו רבו אבל תוספתא איתא כסוגיין דגרסי' התם ואין שותין אלא בפניו אבל לא שלא בפניו רי"א עבד שא"ל רבו הוי שותה יין ומטמא למתים ה"ז שותה יין ומיטמא למתים בין בפניו בין שלא בפניו זו היא הגי' הנכונה. והשתא שפיר קאמר הש"ס מה אנן קיימין דקאי אתוספתא זו . וסוגית הבבלי תמוה דקאמר לימא בדשמואל קמיפלגי כו' ע"ש. לפירש"י קשה מ"ש בשמואל דנקט הא אף רב ור"י סברי המפקיר עבדו יצא לחירות ולא פליגי אלא אי צריך גט שחרור או לא כמפורש ביבמות פ' השולח. ולפי' תו' קשה מדמשני דכ"ע אית להו דשמואל משמע דהלכתא כוותיה וכ"כ תוס' בכמה מקומות וכל הפוסקים פסקו דלא כוותי'. והרמב"ם פסק פ"ב מה"נ דלא ישתה כר"מ ותמהו עליו הא קי"ל הלכה כר' יוסי לכך נראה דס"ג לא דכ"ע לית להו דשמואל . וה"פ דהש"ס אלא מ"ד ישתה לית ליה דשמואל ודרב אלא המפקיר אינו יוצא לחירות דבגיטי' דחירות' תליא מילתא וסוף דמיסדר לגבי רבי' ור"מ סובר אע"ג דיוצא לחירות צריך מיהת גט שחרור הלכך לא ישתה כי היכי דליהדר גביה וליטול מיניה גט שחרור . והשתא הלכתא כר"מ דהא כולהו אמוראי פליגי אדר' יוסי וצ"ע :

(שם) **בין** כך ובין כך כו' . עיי' בקונט' . והר"ב פי' הא דגמרי' שאין טומאת התהום סותר' דוקא אם נודע אחר התגלחת . לפ"ז מאי לאוקמי מתני' אף כרבנן דאע"ג שאין התגלחת מעכב מ"מ הכי גמירי דטומאת התהום סותרת אא"כ נודע לאחר הגילוח והתי"ט כ' מדברי הר"ב משמע דלרבנן הוא דקאמר הכי דלר"א לא איצטרך לגמירי אלא טעמיה משום דס"ל בעלמא תגלחת מעכב ע"כ . וא"כ דהא טומאת התהום הלכה היא בנזיר ואי לאו דגמירי דנודע קודם הגילוח אף טומא' התהום סותרת לא הייתי יודעים כלום . וכ"כ תום' דף סג ריש ע"א ע"ש ואף די"ל לר"א הכי גמירי דסותרת אא"כ נודע לאחר טהרה . הייתו הך ולא קפיד הר"ב בדבר . אך קשה אי לרבנן נמי סותרת אא"כ נודע אחר הגילוח וי"ל הא דתניא תוספתא דפרקין (ומביאה רש"י פסחים פ' כיצד צולין) נודעה משהקריב קרבנותיו אינו סותר אמאן תרמיי' דהא אף לרבנן סותרת עד לאחר הגילוח . גם מ"ש התי"ט אהא דפי' הרב שם בפסחים נזיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו א"צ להביא קרבן טומאה ע"כ דבריו שלא בדקדוק אי כר"א הל"ל לאחר הגילוח ואי כרבנן הל"ל אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים ע"כ . ולדידי דברי התי"ט תמוהים הלא דברי הר"ב מדוקדקים דהא מבואר בבבלי פסחים דף פא ע"ב דאפי' נודע לו קודם זריקה אינו סותר . לכך כ' הר"ב דבהקרבה תליא מילתא . וכ"ה לשון התוספתא והא דתנן רש"א כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין כו' משמע דוקא נזרק . הא לא נזרק לא . ודאי שכן הוא שאסור ביין עד אחר זריקה דבעי' מעשה יחידי דהיינו זריקה אבל נודע לו טומאת התהום אחר שחיטה א"צ להביא קרבן טומאה וזורקין הדם אע"ג שנטמא בטומאת התהום . אך תו' כ' בסוגיין דף סג ע"א בד"ה מאן תנא כו' תימא פ' כ"ל אמר מר בר רב אשי טומאת התהום מרצה אפי' נודע לו קודם זריקה ואמאי הא קודם זריקה לרבנן מעכבת כקודם גילוח לר"א והכא משמע דבר המעכב סותר לכ"ע וי"ל הפסח איירי שאין שם גילוח ולכך מהני הספיקה דכל העומד ליזרק כזרוק דמי אבל תגלחת מצוה בפני עצמה היא ע"כ לפ"ז עדיין קשיין דברי הר"ב. שהר' בנזיר בהבאת קרבנותיו הדבר תלוי. מיהא נראה שהר"ב תופס עיקר תי' השני שכתבו תו' טומאת התהום מרצה אף קודם זריקה אבל לא על התגלחת. דתי' הראשון קשה טובא מדלא מאי דוחקי' דמר בר רב אשי לאוקמי מתני' דפסחים כמ"ד כל העומד לזרוק כזרוק דמי ועוד אם ס"ד שחיטה איקרי מעשה א"כ אפי' נשחט עליו אחד מכל הקרבנות יהא מותר לשתות יין ולהטמא למתים דהא ר"ש הוא דדריש ואחר ישתה הנזיר יין אחר מעשה יחידי כמפורש בבבלי דף מו ונאמר שחיטה הוא מעשה יחידי דר"ש הוא דאמר כל העומד לזריק כזרוק דמי ועוד הא מר בר ר"א אמתני' דפסחים קאי ועלה קאמר לא תימא נודע לו לאחר זריקה כו'. ומתני' בנזיר ועושה פסח איירי ואיך יסתום דבריו כל כך ועוד מדפריך הבבלי פסחים על מר בר ר"א מהא דתני לנזיר ועושה פסח טהור דמשמע להבא ש"מ דנודע לו לפני זריקה מרצה הרי מפורש דאף בנזיר לפני זריקה מרצה. ודוחק לומר דנקט להבא משום עושה פסח ולא משום נזיר וראיתי שבס' א"מ הרגיש בזה. ואף לפמ"ש בסמוך להבא טהור היינו שמותר להקריב קרבנות בטומאה אין לומר דבנזיר נקט לשון להבא שמותר להקריב שאר קרבנות בטומאה דנראה פשוט אף דטומאת התהום אינה סותרת ומותר לשתות יין אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים מ"מ אסור להקריב שאר קרבנותיו עד שיטהר כדתנן לעיל ס"ו מי שנזרק עליו אחד מן הדמים וחכמים אומרים אינו סותר ולכשיטהר יביא שאר קרבנותיו וכתבו תוס' והר"ב אבל זבחים שהקריב משנטמא ודאי סותר דקרא קפיד שיהיו קרבנות נזיר כולן בטהרה ועמ"ש לקמן בסמוך. והדברים ברורים . והא דגרסי' בבבלי פסחים דף פא אמר מר בר ר"א לא שנו אלא שנודע לו לאחר זריקה דכי אזריק דם שפיר אזדריק אבל נודע לו לפני זריקה לא מרצה מיתיבי המוצא מת מושכב לרחבו של דרך לתרומה טמא לנזיר ועושה פסח טהור וכל טמא וטהור להבא הוא . ה"פ מדתני טהור משמע אפי' לאחר שנודע לו הוא טהור והא ליתא דהא

טמא ודאי הוא אלא שהציץ מרצה על מה שנקרב ולא על להבא אלא ודאי בשנודע לפני זריקה איירי ודאמר טהור הוא להבא לענין זה שזורקין עליו את הדם. וא"ל בהיר נקט לשון להבא שמותר לעשות שאר קרבנותיו בטומאה כיון שכבר נזרק עליו אחד מן הדמים בטהרה. דאמר שכבר גמר טהרתו למה יביא קרבנותיו בטומאה וכמ"ש בסמוך. ונראה שזה כוונת תו' שם בד"ה אלא כו' ע"כ איירי לפני זריקה שום דם דלאחר שנזרק אחד מן הדמי' אפילו טומאה ידועה אינה סותרת וכיון שאין כאן עוד סתירה מסיכי תיתי להתיר בטומאת התהום שיקריב שאר קרבנות בטומאה דהא ריצוי דטומאת התהום אינה אלא שאינו סותר. והמהרש"א כ' שם אדברי תו' וצ"ע ממתני' כיון שנזרק אחד מן הדמי' אינו סותר בטומאה ידוע' ה"ל להקשות אלישנא קמא ע"ש. ותימא הא ודאי לישנא קמא קמ"ל אפילו נטמא תוך מלאת בטומאת התהום ונודע לו אחר זריקה אבל אם נטמא בטומאה ידועה תוך מלאת אפי' נודע לאחר זריקה הובא פסול. ולפי מה שהבין בדברי תוס' ה"ל להקשות אדבריהם דלא דמי' כלל ואין מקום לדבריהם ומהא דבעי רמי בר חמא בסוגיין דף סג נטמא בתוך מלאת כו' ע"ש אין להוכיח דאף בטומאת התהום בעינן שנטמא לאחר הזריקה דהא ודאי אם נודע לאחר הזריקה אינו סותר בטומאת התהום. ואף רש"י שפירש בעיא דרב"מ אפילו נודע לאחר הזריקה הא מפורש בדבריו דרב"ס מתני' לא שמיע ליה. ובאמת פירושו דחוק דלא שמיע לרב"מ מתני' דפסחי' ונזיר. ופי' תו' דנזיר עיקר (ואף שיש לי פי' אחר בגמ' דנזיר אין להאריך כאן) מ"ש המהרש"א עוד שם לר"א אע"ג דתגלחת מעכב מ"מ גילח קודם זריקת שום דם אינו סותר בטומאת התהום ע"כ דברי תימא הם דהא בטהור לגמרי תנן גילח על זבח פסול תגלחתו פסולה ש"מ אם גילח קודם שחיטת הזבח תגלחתו פסולה כ"ש בטמא שתגלחתו פסולה. ועיקר קושיתו לאו כלום דודאי מר בר רב אשי לא קאמר אלא אליבא דרבנן דעלה דמתני' דפסחי' קאי דלאתיא כרבנן דלר"א לאו בריצוי ציץ תליא מילתא דהא אין הציץ מרצה על התגלחת כמ"ש תו' שם בפסחים וכן מבואר בסוגיין דף סג ע"א בד"ה מאן תנא כו' ע"ש והרמב"ם כ' פ"ו מה' נזירו' ואם עד שלא נודע לו שנזרק עליו אחד מן הדמים נודע לו שהוא טמא בטומא' התהום סותר הכל. וכ' הכ"מ ויש להמוה דפוסק דלא במסקנא דמר בר רב אשי ואפשר שטעמו מדאר"י מתני' ר"א היא דאמר הגלחת מעכב א"כ ה"כ לרבנן שזריקת הדם מעכב מלסתות ביין ה"כ דסות' וכ"כ תו' ע"ש. ותימא א"כ תיקשי מתני' למר בר ר"א דהא ע"כ צריך לאוקמי מתני' כר"א או שיאמר מתני' ככ"ע דאף רבנן סברי דקודם גילום טומא' התהום סותר דהכי גמירי וכרבא א"כ קשיא פשיטא כמאן אמר לשמעת'. ותו' כתבו דבריהם בדרך קושיא אבל לא שתהא סברא קיימת והלח"מ תי' דעת רבינו לא אמר מר בר אשי אלא בפסח דליכא רגלמת אבל לא בנזיר בנזיר תלה הדבר בזריקת דמי' ובפ"ו מהק"פ כ' מי שעבר בדרך ומצא מת מושכב לרוחב הדרך כו' ה"ז טהור לפסח ושוחט ואוכל את פסחו הרי כ' שם דאפילו קודם זריקה מרצה וכ"כ פ"ד מה' בהמ"ק אלא ששם כ' שמרצה בדיעבד ובפסח כ' ששוחט לכתחלה וכבר דקדק כן הכ"מ שם ע"כ. ודבריו תמוהים הרבה. מדא הרי סוף פ"ט מה' נזירו' כ' הרמב"ם מת שהי' מושכב לרוחב הדרך כו' ועבר שם נזיר ה"ז טהור ע"כ א"כ תיקשי דידי' אדידי'. אלא ע"כ לומר ספ"ט לכך הוא טהור דמת מושכב הוי ספק כמפורש בדבריו שם א"כ גם מפסקי' ל"ק שהרי גם שם מפורש בדברי הרמב"ם דוקא בספק טמא שוחט ואוכל אבל נטמ' בודאי בטומא' התהום כ' מי שעשה הפסח בפוקת טהור ואח"כ נודע לו שהי' טמא בטומא' התהום אינו חיי' בפסח שני ע"כ. ועוד כבר אסיקנן לעיל שיש לדקדק הרבה אתירוץ תו'. ומ"ש הכ"מ עוד פ"ו מה"כ דשייך למיתני לשון להבא בנזיר אחר שנזרק עליו אחד מן הדמי' לענין לזרוק עליו שאר דמים ולגלח ע"ש תימא הא אין היתר בדבר אלא שהציץ מרצ' ולמה להתי' להקריב בטומאה שאינ' צריכה הרי יכול להמתין עד אחר הזאת שלישי ושביעי ולהקריב שאר קרבנותיו ועמש"ל. ואפשר שהרמב"ם לישנא דמתני' דפסחים פ' כיצד צולין נקט דתנן הפסח שנזרק דמו כו' מפני שאמרו הנזיר ועושה פסח הציץ מרצ' כו'. וכל זה דחוק. ונראה דקשי' עוד לשיטת הרמב"ם פ"ז מהק"פ דברייתא דתניא מצא מת מושכב לרחבו של דרך כו' איירי שנטמ' בספק בט"מאת התהום הלכך טהור אפילו לשחוט עליו לכתחל' אבל בשנטמא בודאי אסור לשחוט לכתחלה. א"כ מאי פרי' הש"ס למר בר ר"א מהך ברייתא הא מר בר ר"א בטומאת ודאי איירי דהא קאי אמתני' וגם מצריך ריצוי הציץ וברייתא טהור לגמרי קאמרי. לכך נראה דסובר הרמב"ם בתר דמייתי הש"ס היכא דהך ברייתא דתני בד"א במהלך ברגליו כו' דמוכח דבספק איירי וכמ"ש הכ"מ פ"ו מהק"פ כדרינן לקמיית' דלישנא קמא דמר בר ר"א עיקר ודוקא נודע לו לאחר זריקה הציץ מרצה אבל לפני זריקה לא מרצה. ולכך השמיט הא דמר בר ר"א בלישנא בתרא ותפס עיקר לישנא קמא ותירוץ זה נ"ל עיקר ונכון וברור. גם בבבלי פסחי' דף פ' ע"ב משמע הכי דמוקי רב שילא לרישא דמתני' הפסח שנזרק דמו כו' דאיירי אפילו נודע לו קודם זריקה ומציעתא נטמא הגוף איירי לאחר זריקה ואי סיפא נטמא טומאת התהום נמי לפני זריקה איירי קשיא רישא וסיפא בלפני זריקה ומציעתא לאחר זריקה. ועמ"ש בירושלמי בתו' פסחים פ"ז ה"ו בד"ה מתניתא כו'. ועמ"ש בסמו' בתו' בד"ה קל כו' ובד"ה עובד כו':

(שם) **טמאה** דר"א וגילח הנזיר כו'. וקשה לר"א ל"ל קרא דתער דאם גזרו הא סתמא דקרא כר"א משמע דלאסור כל המעשים כתיב ואה"ר ישתה הנזיר יין ור"ש מגו"ש דאמר אמר יליף דאף זריקת אחד מן הדמי' מתיר כמפורש בבבלי דף מ"ו ע"ש. ור"א דלית ליה גו"ש ודאי דגילוח מעכב. וצ"ע:

(דף מד ע"א) **מניין** לספק קבר התהום. וקשה למה קאמר ספק הא מתני' איירי בשנטמא בודאי בקבר התהום כמפורש בברייתא' בבבלי בסוגין ובפסחי' דאיירי בשאין לו מקום לעבור אלא שיאהיל על הטומאה וי"ל ספק הוא אם הוא קבר התהום דאף כמו שנמצא עכשיו הוא רבר התהום אפשר שידע אדם בטומאה זו עד שלא נתכסית מעין כל אדם. והרמב"ם כ' ספ"ו מהק"פ ספק קבר התהום טהור לכתחלה אבל ודאי צריך ריצוי ציץ ודוקא אחר זריקה (ועמ"מ בסמוך בד"ה בין כו') מיהו סוגיין אי אפשר למוקמי בהכי דלספק ברה"ר דטהור לא איצטרך קרא. ועיי' בנמ"מ ספ"ט מה' נזירות:

(שם) **מה** לכם בגלוי. בקונ' כתבתי ב' לשונות. ובבבלי פסחים פליגי בה ר"י ור"ל ור"י הוא דיליף מלכם ור"ל יליף מהקישא דדרך. ונראה דירושלמי מדרך הוא דיליף דלקמן בסוגיין קאמר לכם איצטרך ללמד דעובד מרצה בטומאת התהום. ואף דבבלי מסיק דהנך דרשות אסמכתא בעלמא נינהו וטומאת התהום גמרא גמירא לה א"כ אייתר לכם לעובד. מיהו בירושלמי בסמוך לא משמע הכי כמ"ש בסמוך בד"ה קל כו'. ולקמן בסוגיין בד"ה הא נבילה כו': (שם) **קל** שהתיר מיקל ביחיד שאם נתוודע לו לפני זריקה כו'. בבבלי פסחים דף פא ע"ב גרסי' בעי רב יוסף כהן המרצה בתמיד הותרה לו טומאת התהום או לא כו' אמר רבה ק"ו ומה במקום שלא הותרה טומאה ידועה כגון בנזיר הותרה לו טומאת התהום מקום שהותרה טומאה ידועה כו' אמרי ומי דיינינן ק"ו מהלכה כו' אלא אמר רבא יליף מועדו מועדו מפסח ופירש"י בד"ה בתמיד כל השנה ואליבא דמ"ד טומאה דחויה בציבור קבעי ר"י אי צריך לכהן אחר טהור משום טומאת התהום או לא ואליבא דמ"ד לקמן טומאת התהום מרצה ציץ בנזיר ועושה פסח אפי' לכתחלה כגון שנודע לו לפני זריקה ע"כ. הנה מסוגיין מתבאר דסובר כמ"ד טומאת התהום מרצה ציץ בנזיר לפני זריקה מדקאמר אם נתוודע לו לפני זריקה ייעשה כו'. גם מבעיא דר"י מוכח הכי כדפירש"י. אך קשה מאי משני רבה ק"ו הא מפורש כאן שיש בכל צד קולא וחומרא למ"ד ציץ מרצה לפני זריקה וא"ל רבה תמיד מ מיד דפסח יליף ק"ו ויחיד אינו אלא קולא דהא ודאי הלכתא דטומאת התהום בפסח סתמא נתקבל בין ביחיד בין בציבור וכיון שיש חומרא בציבור ליכא למילף ק"ו. כבר תירצתי פסחים פ"ו ה"ז בתו' בד"ה קל כו' דסובר הבבלי הלכתא לגרוע קאתי אם היה חייב בדין בקרבן אתי הלכתא לפטרו אבל לא להחמיר וכ"כ הרא"ש (הובא שם בתו' ע"ש) והירוש' סובר מקרא ילפינן טומאת התהום א"כ קולא וחומרא ילפי' מיניה. וזה ראיה למ"ש בסמוך בד"ה מה לכם כו'. מיהו סוגיין ובעיא דר"י קשיא לפי' הרמב"ם דפוסק אף בנזיר אין הציץ מרצה אטומאת התהום קודם זריקה כמ"ש לעיל בסוגיין בתו' בד"ה בין כו'. ונראה דסובר הרמב"ם סוגיין ור"י סיפא דברייתא המוצא מת מושכב לא שמיע להו ואלו שמיע להו הוו הדרי בהו דלא דמיגן ברייתא מפורשת מקמי בעיא דר"י. וא"ל אמ"ש רש"י בעיא דר"י למ"ד טומאה דחויה בציבור. הא גם למ"ד טומאה הותרה בציבור איכא למיבעיא דהא לכ"ע היכא דאיכא טהורים וטמאים בהאי בית אב טהורים עבדי טמאים לא עבדי לל"ק דפ"ק דיומא בבלי דף ו' ע"ב. דודאי מ"ד טהורים עבדי כו' ה"נ כהן הטמא בטומאת התהום אינו עובד אלא הטהורים עבדי. אך הא תמיה לן שהכ' ס' כריתות וספר הליכות עולם דאין דנין אחד מי"ג מדות מהלכה וכ"כ רש"י שבת דף קלב ע"א וכ' הטעם דאין דנין י"ג מדות מתורה שבע"פ ע"ש. וקשה א"כ מאי משני רבא מועדו מועדו מפסח יליף הא גם בפסח טומאת התהום הלכה ואף בגו"ש לא ילפינן מהלכה וצ"ע:

(שם) **עובד** בפסח מהו שירצה עליו הציץ. כ' הרמב"ם פ"ד מה' ביאת המקדש כהן שעבד ואח"כ נודע שהיה טמא אם היא טומאה ידועה כל הקרבנות שהקריב פסולין הרי עבודתו פסולה ואם היא טומאת התהום הציץ מרצה וכל הקרבנות שהקריב נרצו ואפילו נודע לו קודם זירוק הדם וזרק הורצה שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהיא מזיד ע"כ. ותימא עד כאן לא איבעיא לרב יוסף ובסוגיין אלא בכהן בקרבן ציבור אבל בקרבן יחיד מי אמר גם לפי הפשיטות מק"ו ולמסקנא דבבלי דילי' יצ"ש מועדו מפסח אין למילף משם אלא קרבן ציבור וכבר כתבתי קושיא זו פסחים פ"ז ה"ו. מיהו מדברי הרמב"ם בפי' המשנה נראה שמפרש הא דתנן פ' כיצד צולין נטמא טומאת התהום הציץ מרצה קאי אכל הקרבנות שהקריב כהן שנטמא בטומאת התהום. ואיכא בין נזיר לכהן העובד דאלו בנזיר זורק הדם לכתחלה וכהן שנטמא בטומאת התהום דוקא בדיעבד אם זרק הורצה כמפו' בדבריו. ובעיא דסוגיין ודר"י אם לזרוק לכתחלה דם התמיד וכפירש"י שהבאתי בסמוך. אך תימא לפרש כן מתני' דהא לא נזכר שם כהן העובד אלא הנזיר ועושה פסח. ועוד א"כ למה השמיט רבינו בעיא דר"י. ועוד דלעיל בסוגיין בד"ה בין כו' אסיקנן דאף בנזיר ועושה פסח סובר הרמב"ם דוקא בשנודע לאחר זריקה הציץ מרצה אבל לא קודם וצ"ע. והכ"מ כ' בד"ה כהן שעבד כו' ואם היא טומאת התהום הציץ מרצה משנה פ' כיצד צולין אע"ג דבפסח איתניי' משמע דה"ה לכל הקרבנות אלא שיש הלת הפרש ביניהם כמ"ש בסמוך ע"כ. ותימא הא סתמא דסוגיין וגם ר"י לא משמע להו להשוות שאר קרבנות מניין לו שום משמעות להשוותם ועוד לסברתו דשוין הם ודאי דאין לחלק ביניהם דהא הלכתא לשניהם נאמרה בשוה ואיך נחלק ביניהם מסברא. ומ"ש הכ"מ עוד ומ"ש רבינו נראה לכתחל' אינו זורק אם נודע לו ופ"ז מהק"פ כ' דלכתחלה שוחט וזורק וצ"ל שטעמו דשאני קרבן פסח שהוא חוב ומצוה עוברת ע"כ. והלח"מ פ"ו מה' נזירות הסכים לדבריו ע"ש. ותימא עד כאן לא כ' בפסח דשוחט וזורק לכתחלה אלא בספק טומאת התהום דהיינו שהוא ספק אם נטמא אבל בנטמא בודאי אף בפסח אין הציץ מרצה אא"כ נודע לו לאחר זריקה כמפורש שם בדבריו ומהתימא על הגאונים אלו שלא עיינו כל צרכם בדברי הרמב"ם. ועמש"ל בד"ה בין כו' וצ"ע:

(שם) **לא** אם אמרת בבעלים שייפיתה כחן בשאר כל הטומאות בשנה כו'. מדקאמר בשאר כל הטומאות ולא קאמר שתמא בכל הטומאות בשנה נראה דסובר שתמא דש"ס בטומאת מת אינו משלם קרבנותיו. אע"ג אכן טמא מת בעינן למילף בק"ו מ"מ מבינן קולא בבעלים בטומאה. ואתי' כריש לקיש זבחים דף כג וכ"פ הרמב"ם ה' ביאת המקדש ספ"ב. ובפסחי' פ"ו ה"ו כתבתי בפרושי בד"ה ופריך כו' אפי' אינה טומאת מת וצ"ל ואינה טומאת מת:

(שם ע"ב) **לכם** בין לו בין לעובד שלו. וקשה אי סובר ר' מנא כרבנן דלעיל דדרשי' מלכם דבעינן שתהא הטומאה גלוי לאפוקי טומאת התהום א"כ ליכא למילף עובד מיניה דלכך נקט לשון רבים לומר שתהא גלוי' לכל ואי סובר טומאת התהום הלכתא גמירי ואייתר לכם ללמד על העובד א"כ ה"ל למכתב לכם גבי טומאה ולא גבי דרך רחוקה ודוחק לומר תרתי שמעינן מיניה וצ"ע:

(שם) **דאר"י** תבן וביטלו בטל. נראה דסובר הירושלמי מתני' דאהלות פט"ו ר' יוסי היא. כדא"ר הונא בבבלי עירובין דף עט ריש ע"א אהך מתני' מאן תנא אהלות ר"י ומדמשני הא דאר"י בשבללו בעפר ש"מ דרי"א מפורש תבן וביטלו בטל. ומכאן ראיה דגרסי' במתני' דאהלות תבן וכגירסת הספרים. אך קשה אי אמתני' דאהלות קאי קשיא הא אפילו בכולו עפר צריך ביטול כ"ש כשבללו בעפר. לכך מסהכרם לומר שברייתא מפורשת היא דאמר בה ר' יוסי תבן וביטלו בטל. והיינו דאר"ה מאן תנא אהלות ר"י. ודלא כמ"ש בתוס' שם בד"ה מאן כו' ע"ש:

(שם) **מה** דאר"י בשבללו בעפר. ותימא בעירובין פ"ז ה"ג איתא נמי להך סוגיא ומהתכרם לפרש דכשבללו בעפר מסתבר טפי שיתבטל מתבן בלא עפר וכמ"ש שם בפירושי וגאן צריכין לפרש בהיפך כשבללו בעפר אינו מתבטל כמו סתם תבן וכמ"ש בקונטרס. והכא וסתם ר"מ הוא דמוקי לה הכי. גם הא דקאמר בסמוך יש תבן כו' לפום סוגיא דעירובין נ"ל דר"י איירי בתבן שאין עתיד לפנותו ולסוגיא דהכא נ"ל דאיירי בתבן שעתיד לפנותו וכמ"ש בקונט' בלישנא קמא מיהו הך לישנא קשה דלסוגיא דהתם קשיא אי באין עתיד לפנותו איירי ר"י נ"ל לבטלו וא"ל קסבר ר"י אין עתיד לפנותו צריך ביטול הא תניא בסיפא דברייתא תבן שאין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר סתם ועפר א"צ ביטול. ודוחק לומר קסב' ר"י גם עפר צריך ביטול אפי' באין עתיד לפנותו ועפר שעתיד לפנותו הרי הוא כתבן ולא מהני ביטול. ולישנא קמא דהכא נמי קשיא אמרי שעתיד לפנותו אין כאן ביטול. ודוחק לאוקמי בשביטלו לפי שעה ועתיד לפנותו לאחר זמן. ול"ב שבקונט' בעירובין דמברייתא שמעינן דסובר ר"י בסתם תבן דבטיל. אינו מוכרח אדרבא מברייתא משמע איפכא סתם תבן לא בטיל. ולישנא בתרא דהכא נמי דחוק די"ל סובר ר"מ סתם תבן לא מהני ביטול לכך מוקי לדר"י בשבללו בעפר. ונראה הא דר"מ אמתני' דעירובין למוד אתמר והאי דיש תבן שהוא כעפר ענין באפי עצמו ולא קאי אדר"מ וצ"ע. כ' המג"א א"ח סי' שע"ב ס"ק כו בשם הרמב"ם פ"ג מה"ע סתם עפר וצרורות במרץ מבוטלים הן משמע דס"ל דלא מהני ביטול לשבת אחד דאל"כ נ"ל האי טעמא הא בנא"ה עפר אין ניטל בשבת ע"כ דברי תימא הם שכ' הרמב"ם שם בסופא וכן אם מיעט רחבו בלום או בקנה כו' מערבין א' וכל דבר הניטל בשבת אין ממעטין בו ע"כ הרי מפורש דדבר שאינו ניטל ממעטין בו ש"מ ביטול לשעה מהני. ועל הישנים אנו בושים אלא שמגלגל עלינו את החדשים שמ"ש הרמ"א סי' שנח סעיף ב' וי"מ דעפר לא הוי ביטול אא"כ אין עתיד לפנותו לעולם. השה סוגיא דעירובין דדוקא מיעט בדבר הניטל הוא דלא הוי מיעוט אבל דבר שאינו ניטל הוי מיעוט. וראיתי שהבר הרגיש הרא"ש פ"ק דסוכה בקושיא זו' והתה"ד כ' רשויות שבת דרבנן מודה הר"מ דמהני אפי' ביטול לשעה ע"ש א"כ יש לתמוה על הרמ"א שהביא דעה זו בה' שבת ומאי דקשיא ליה למג"א ל"ל האי טעמא הא אין עפר ניטל בשבת. לק"מ דיש עפר הניטל בשבת כדא"ר יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו. וצרורות נמי דבר הניטל לקנח בו לכך נ"ל טעמא דהתם עפר במרץ מבוטלין הם. והא דאר"ה בדר"י בבבלי עירובין דף ע"ט עפר וצרורות דבר שאינו ניטל הוא לית ליה הא דר' יהודה ואוסר נמי לקנח בצרור ודוחק וצ"ע. ולדידי הסיין דברי הרמב"ם אהדדי דכאן כתב סתם עפר וצרורות במרץ מבוטלין הם. משמע אבל בבית סתמן אין מבוטלין דבית לאו למיטיימ' קאי וכדא"ר אסי בעירובין שם. וכ"כ בה' סוכה פ"ד עפר סתם לא הוי מיעוט. ובפ"ו מהט"מ כ' בית שמלאו עפר או צרורות ה"ז בטל הבית. וי"ל מ"ש בהט"מ הוא כגירסתו במתני' פט"ו דאהלות בית שמלאו עפר וצרורות בטל. וסובר הרב דאיירי שמלאוהו עד הקורות דומיא דרישא דתנן בית שמילא תבן ואין בינו לבין הקורות פותח טפח. דהתם ודאי ביטל הבית אבל האי דעירובין והסוכה איירי בשלא מילא עד הקורות אלא שמיעט מקום הגבוה לכך דוקא במרץ הוא דהוי מיעוט בסתמא אבל לא בבית. וא"ת לגירס' הרמב"ם מאי פריך הש"ס בעירובין שם ביטלו אין כו' הא ל"ג וביטלו במתני'. וכבר הרגיש התי"ט באהלות שם בזה והניח הדבר בצ"ע ע"ש. וי"ל סובר הרמב"ם הא דפריך הש"ס בעירובין ברייתא היא. כמ"ש תוס' שם בד"ה והתנן כו' וא"ל דהך דמייתי היא ברייתא ואין להביא ברייתא כיון דיכול להביא המשנה ע"כ. הרי לגי' הרמב"ם במתני' ניחא שפיר לומר הך דמייתי היא ברייתא:

(שם) **מילאוהו** מריות צריכה. וא"ת הא מריות דבר שאינו ניטל הוא דלשרפה הוא וי"ל דוקא בקלגס לשרפה מוקצים הם אבל בשקלגום לישיבה או סתם מותר לטלטלם לישב עליהם כמ"ש הש"ע א"ח סי' שח סעי' מ' ובמג"א שם א"כ י"ל הא דצריכ' ליה מריות היינו דמספקא ליה אי ביטול לשעה מהני דמריות בטלים לשבת או דלאו ביטול לעולם בעינן ופשיט מדרשב"ל דאמר אפי' רוק מהני למעט אע"ג דלא מהני אלא לפי שעה ש"מ דביטול לשעה מהני. הא ודאי איכא שמעינן מדרשב"ל דביטול לשעה מהני ודלא כר"מ. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה מה כו':

(שם) **תיפתר** שמלאו קמלון. בפסחים פי' בגליון בגומא תרגום של באחת ספחתים במו קומציא ע"כ וא"כ דהא מפורש לקמן כל שאינו מופשט כדרכו קהלון מיקרי והוא מלשון קיבוץ כדכתיב וקמץ משם והואיל ואיבריו נקבצים קרי ליה קמלון. ובפסחי' פירשתי עוד ראש של זה כו' ע"ש וגם זה א"כ דהא דמשני לקמן כגון אילין כו' ע"כ לא קאי אקמלון דהא קמלון איירי במת אחד. ופי' בקונטרס עיקר:

(שם) **הא** נבלה לא ק"ו כו'. כ' הרמב"ם פ"ו מה' נזירות ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד אבל הרוג לא שהרי יודע בו זה שהרגו. וכ' הראב"ד כבר אמרו איזו היא טומא' התהום כל שאין מכירה אחד בסוף העולם ממילא אימעיט הרוג אלא מעשה פסח קאי ולמעוטי טומא' התהום דזיבה ע"כ. וכ' הלח"מ פ"ב דף ט"ו אמרו טומאת התהום חיבה התירו וזה סיוע להרמב"ם והר"א סובר דהאי תנא פליג אאידך ברייתא ע"ש. ודבריו תמוהים שהרי פסחים דף פ' מסקינן טומאת התהום דזיבה לא התירו. ובנזיר דרך דחי' אמרו טומאת התהום דזיבה התירו אבל למאי דמסיק ואף ר"א אמר למפרע מדרבנן ש"מ טומאת התהום בזיבה לא התירו. וע"ק עדיין לא תירץ כלום לקושית הר"א. ובכס' א"מ כ' הרמב"ם לאו אברייתא קאי דודאי דסובר ברייתא אתי למעוטי טומאת שרץ ולא טומא' זיבה כמש"ל אלא מפרש דברי עצמו דלא נטעה לומר דאף בהרוג שייך טומאת התהום שנהרג ע"י סן ולא נודע

לי אם מת אי לא קמ"ל דאזלינן בתר רובא ע"כ גם זה תימא עדיין לא פלטי מינן למה לא מפני כש"ם בפסחים דאתי למעוטי הרוג. דפי' היכי דאיצטרך הרמב"ם לפרש דבריו כן נפרש דברי הברייתא'. ועוד כיון דקידוש דין הוא זה היא גופא קשיא מנ"ל להרמב"ם הא. שהרי טומאה דרה"ר היא ואין לנו להחמיר משום רובא. ועוד שהרמב"ם כ' בפרקין בפי' המשנה ועוד אמרו לא אמרו טומאה' התהום אלא למת בלבד לאפוקי הרוג. דלא לפי שהבר נודע למי שהרגו בלי ספק ע"כ. הרי מפורש דלא כדבריו. ומ"ש דהרמב"ם סובר ברייתא אתי למעוטי טומאת התהום דשרץ וטומאת התהום חיבה. ובדף ע"ו האריך בזה. ואין דבריו נכונים דודאי אין סברא למעט טומאה קלה דלא תהא טומאה חמורה קילא מטומאה קלה כמפורש בסוגיין ועוד דה"ל להרמב"ם לפרש דאין טומאה' התהום בשרץ. ומ"ש עוד שם לתרץ קושית הלח"מ פ"ד מה"כ אמ"ש הרמב"ם פ"ו מהק"פ שומרת יום שטמטו עליה את הפסח ואח"כ ראתה פטורה מפסח. אע"ג דסובר למפרע הוא מטמא ולהכי פטורה משום דנשים בשני רשות ע"ש שהאריך. ולא עיין יפה. שהרמב"ם כ' שם בריפא זב שראה שתי ראיות וספר ז' ימים וטבל בשביעי שוחטין עליו ואוכל לערב ואם ראה זוב אחר שנזרק הדם ה"ז פטור מלעשות פסח שני וכן שומרת יום כנגד יום כו' ע"כ. הרי דגם בגברא איירי. וכ"מ בבבלי פסחים דף פא ע"ש. והא דכ' תוס' שם דלמא הא דפטורין היינו משום דסבר נשים בשני רשות. קאי אברייתא קמייתא דמייתי שם דלא א"ר יוסי אלא בנשים אבל מודו דמברייתא אחריתא שפיר שמעינן דאף באנשים פוטר ר"י מפסח שני. ובעיקר קושית הר"א נראה דראיית הרמב"ם מוגרסינן בפרקין בבבלי דף סה א"ר יהודה מלא פרע למצוי מת פרט להרוג. א"כ גם ברייתא דר"מ מפרשינן מת פרט להרוג. והא דלא משני הכי בפסחים לר' יוסי ה"ק אפי' לסברת רבא דלא קאמר מת למעוטי הרוג ליכא למפשט האיבעיא אבל להלכה קי"ל כרב יהודה דמת למעוטי הרוג. ובזה דברי הרמב"ם פ"ו מה"כ ופ"ו מהק"פ נכונים. ומסוגיין משמע דמקרא קדריש טומאת התהום בנזיר ועושה פסח דאי הלכה היא אין למילף בק"ו. ועמש"ל בד"ה קל כו':

(דף סג ע"ב במתני') **נמצא** משוקע כו'. כ' הרמב"ם ספ"ו מה"כ ירד להקר טהור עד שידע שנגע. וכ' הלח"מ בד"ה נמצא כו' כיון דרבינו פוסק פ"ו מק"פ היכא שהאהיל ודאי בטומאת התהום טמא א"כ היכא שירד להקר ל"ל שנגע שנגע. הרי ודאי האהיל במערה כו' ודוחק לומר דאיירי הכא במערה פתוחה ואין לה אהל ע"כ. ואין כאן קושיא כלל שהרי מבואר פ"ו מהק"פ דאם נטמא ודאי בטומאת התהום אינו טהור לגמרי אלא מהני ליה טומאת התהום שיהא הציץ מרצה. ועמ"ש לעיל בסוגיין בד"ה בין כך כו'. גם מאי דנ"ל דוחק דמתני' איירי במערה פתוחה. הרי בסוגיין מבואר דמתני' איירי בפתוחה. ומתחילה שלא עיין בסוגיין וצ"ע:

(דף סה ע"א) **המאהילין** שהן מטמאין מלמטן למעלן. בבבלי גרסי' חוץ מן כזית מן המת והמאהיל על פני טומאה וכל דבר שמטמא מלמטה למעלה לאתויי זב וזבה. ורש"י הגיה ע"ש. ולסוגיין אין נראה הגהתו אלא ה"פ והמאהיל ע"פ טומאה דהיינו כל דבר שמטמא מלמטה למעלה. וא"ל להגהת רש"י ולא לדחוקיו:

(שם) **דרי"א** טומאה טמונה כו'. לעיל פ"ו הגירסא הנזיר מגלח עליה וא"ת מאי קמ"ל הא מיטמא עכ"פ משום אהל בשנודע לו קודם הזריקה. ודוחק לומר קמ"ל דלא כר' יוסי דאמר פ' העור והרוטב טומאה טמונה אינה מטמא' דא"כ מ"ש נזיר דנקט ה"ל לאשמועינן בכל הטומאות דמט"א וי"ל ודאי ישנו טומאת אהלות שאין הנזיר מגלח עליהם קמ"ל דטומאה טמונה מגלח עליה. מיהו מסוגיין משמע דרי"א טומאה טמונה אין הנזיר מגלח עליה כדמוכח מתירוצו דר' עוריה בסמוך:

(שם) **המוצא** מת כו'. כ' הרמב"ם פ"ט מהט"מ הלכה ה' ומתים הנמצאים גלוים על פני השדה אין להן שכונת קברות ולא תבוסה וכ' הכ"מ ממה שאמרו פ"ב דנזיר פרט למצוי ע"כ. ותימא דבריש פ' הנ"ל כתב הכ"מ ומשמע לרבינו דלא אימעיטו הני (דהיינו מצוי והרוג ויושב) אלא מדין שכונת קברות אבל לא מדין תבוסה ע"ש א"כ דברי הרמב"ם סותרין זא"ז וצ"ע:

(שם) **מת** מושכב כו'. בקונט' פירשתי מה פרט להרוג וכ"ה בבבלי. ופירש"י המוצא הרוג נוטלו ואת תבוסתו וכ"כ הרמב"ם. דמשמע להו מתני' לא ממעט להרוג אלא לענין שכונת קברות אבל לא לענין תבוסה וכ"כ הכ"מ ריש פ"ט מהט"מ. וקשה א"כ ה"ל לתנא לאשמועינן כל הנך מיעוטא במלא ג' אבל בריפא במלא אחד או שנים אין חילוק. ובא"מ תמה על רש"י שכ' ראשו של זה בצד רגליו של זה אין להן תפוסה דנכרים נקברים כך. ובגמרא אמרי' טעמא דכל הני דממעט במתני' דאמרי' דלמא עכו"ם הוא. ואפ"ה יש להן תבוסה וצ"ע רב ע"כ. ונראה דסובר רש"י תבוסה דאורייתא א"כ שהיא מגוף המת הלכך מספיקא דעכו"ם יש להחמיר אבל שכונת קברות שהוא דרבנן אין להחמיר ובשנקברו ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה דודאי עכו"ם אפילו תבוסה אין לו. וזה מדוקדק מאד בלשון רש"י. ועי' בב"ב דף ק"א בתוס' בד"ה המוצא כו'. אבל הרמב"ם דסובר עכו"ם יש לו תבוסה הלכך גורס בדריי' מלא שני' ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה יש להן תבוסה כגי' התוספתא וכסוגיין. ותוס' כתבו טעמא דהרוג משום חסר א"כ אין לו תבוסה דומיא דחסר כמפורש לעיל פ"ז ה"ב ובבבלי בסוגיין והרשב"ם בב"ב דף קא כ' דכל הני אימעיטו אף מתבוס' לפ"ז ניחא דקמ"ל הנך מיעוטא בריפא דמתני' ועמ"ש לקמן בסמוך בד"ה והתני כו':

(שם) **נוטלן** ואת תבוסתן. בבבלי גרסי' היכי דמי תפוסה א"ר יהודה ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם. וכ"כ הר"ב וסיים בה שאנ"ל ממצרים אלא ה"ק מעפר של מצרים טול עמי. וכ' התי"ט ולא נמצא בכתוב שנקבר מתחלה במצרים והרמב"ם כתב דהסמכתא בעלמא היא ע"כ. ותימא טפי ה"ל לאקשויי דמקרא מלא הוא שצוה יעקב שלא יקברנו במצרים דכתיב אל נא תקברני במצרים וה"ל להקשות כן אר"י ולא אהר"ב. ונראה דר"י דייק ל"ל אל נא תקברני במצרים אחרי שא"ל ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם. אלא ודאי ושכבתי עם אבותי לשון קבורה הוא שיקברנו עם אבותיו וכפשטא דקרא דוי"ו של ושכבתי אדסמיך ליה קאי וקשיא א"כ ל"ל וקברתני בקבורתם כמ"ש רש"י בפירושו י"ל דה"ק אל נא תקברני במצרים אלא מיד לאחר מיתה ושכבתי עם אבותי ר"ל יקברני בקבורתם. אך אם לא יותן לך רשות לקברני מיד כאשר הנה באמת דבר קשה היה כמ"ש רש"י סוף פ' ויחי בפסוק כאשר השביעך. או מההכרח לקברני תחלה במצרים וכשתמצא זמן להעלות ונשאתני ממצרים או תקח גם העפר תבוסה וקברתני בקבורתם. וניחא הכל בס"ד:

(שם) **והתני** מלא שנים כו'. מהכא מוכח דהני דאימעיטו במתני' אין להם תבוסה דאל"כ לא פריך מידי. ואיפכא ליכא למימר דגרסי' בברייתא אין להן תבוסה וכמ"ש בא"מ ובמתני' משמע דיש להן תפוסה דודאי אין משמעות זה מוכרח עד דניתוב מיניה. אדרבא סתמא משמע דאין להן תבוסה מדנקט הנך מיעוטא בריפא וכמ"ש במתני' בד"ה מת כו'. ומעתה צ"ל דירושלמי דאין הטעם דהנך דממעטינן במתני' משום ספק עכו"ם אלא אפי' ודאי ישראל והוא הרוג או שלא נקבר כדרכו אין לו תפוסה. דהא קאמר אני אומר גל נפל עליו והרגו הרי דבישראל איירי ואפ"ה אין לו תפוסה וכ"מ ר' זאי דפריך בסמוך. ועמ"ש במתני' בד"ה מה כו'. ועמ"ש לעיל בד"ה תיפתר:

(שם ע"ב) **א"ל** אמור דבתרה אם התקינו כו'. וקשה הא במתני' דאהלות בסיפא תנן רש"א אם התקינו לקבר מתחלה יש לו תבוסה. משמע דרבנן פליגי עליה וכ"כ הרמב"ם והר"ב וי"ל ה"ק כיון דר"ש בסיפא פליג א"כ ל"ק מתני' דהכא דאתיא כר"ש. לפ"ז הלכה כר"ש. ודוחק לומר דה"ל סתם ואח"כ מחלוקת. והרמב"ם פוסק כמתני' דהכא א"כ לא ה"ל למיפסק דאין הלכה כרבי שמעון וא"ל דסובר ר"ש לא פליג אלא אהא דאמר ת"ק בור שמטילין לתוכה נפלים או הרוגים מלקט עצם ועליה קאמר ר"ש אם התקינו לקבר נוטלו ואת תבוסתו והכא אין הלכה כר"ש והא דקאמר ת"ק שמפנה קברו מתוך שדהו מלקט עצם עצם איירי במושכב שלא כדרכו. דא"כ לא פריך הש"ס כלו' ועוד הא לשיטת הרמב"ם אפילו מושכב שלא כדרכו יש לו תבוסה כמ"ש ריש פ"ז מהט"מ. והר"ש כ' פט"ז דאהלות הא דאר"ש יש לו תבוס' אתא למימר דאפילו לפנותו אסור כיון דהתקינו לקבר ע"כ. וכ"כ הרא"ש אלא שיש ט"ס בדבריו. ודברי תימא הם מדא מנ"ל דסובר ר"ש דאפילו לפנותו אסור ועוד לדבריהם אף כר"ש לא אתיא מתני' דתנן נוטלו ואת תבוסתו. משמע דאפילו לכתחלה מותר לפנותו כדאמרי' בסמוך וצ"ע:

(שם) **הדא** אמרת מת מצוה כו' וא"ת אם מותר לפנותו לענין מאי קנה מקומו וי"ל לענין זה קנה מקומו שאין בעל השדה רשאי להוציאו משם ולזרקו במקום אחר אלא צריך להניחו במקומו או שיקברנו במקום אחר:

(שם) **אין** היתר שנקבר שלא ברשות. וקשה דתניא בתוספתא דאהלות ומביא' הר"ש פט"ז והנקבר שלא ברשות אין לו תבוסה א"כ אי אפשר למוקמי מתני' בנקבר שלא ברשות דבמתני' תנן נוטלו ואת תבוסתו וי"ל ר"ז כרשב"ג ס"ל דתניא בתוספתא שם בסיפא רשב"א שנקבר שלא ברשות יש לו תבוסה. וזה ראיה לפסק הרמב"ם פ"ט מהט"מ דפוסק כרשב"ג ולא כרבנן. ועי' בכ"מ שם. וא"ת הא מת מצוה קונה מקומו וא"צ רשות וי"ל כגון שהי' לו לקוברו בשדה אחר כדאמרינן לעיל פ"ז ה"ב:

(שם) **וחש** לומר שמא מת מצוה הוא כו'. וא"ת אמאי לא פריך וניחוש שמא נקבר שם לשם קבורה ומקומו אסור בהנאה מאי קאמרת כיון שאינו ידוע שיש שם קבר לא מיישינן לכך א"כ מת מצוה נמי. וא"ל במת מצוה חיישינן דכל מת מצוה אינו ידוע לבעל השדה דשמא אחר קברו שם בלי ידיעת בעל השדה דהא משני מת מצוה קלא אית ליה כמ"ש בלשון ראשון בקונט' בד"ה ומשני כו'. וכן משני בבבלי סנהדרין דף מו ע"ב. אבל לל"ב שבקונט' ניחא:

(שם) **קבר** הנמצא כו'. בבבלי פרק נגמר הדין דף מו הגירס' קבר הנמצא מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר המזיק את הרבי' מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה. ופירש"י כגון שהוא חדש וידע בעל השדה שלא זה מעולם לקברו שם ובגזלה נקבר שם. ע"כ. ר"ל אלו אין שקבר חדש י"ל קודם שירד בעל שדה זה לשדהו נקבר שם מדעת בעל השדה. ובהכי איכא לפרושי מתני' דהכא. (והר"ש פי' באהלו' כגון שהי' חורש כו'. וכ"ל שהוא ט"ס) המוצא פרט למצוי שהדבר ברור וגלוי שנקבר שם שלא מדעת בעליה. ותו' ב"ב דף קא ע"ב האריכו ודחקו בפירושא דמתני' ע"ש. והר"ש שם מביא תוספתא וז"ל קבר הנמצא מפנין אותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה קבר המזיק את הרבי' מפנין אותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה קבר הידוע אין מפנין אותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה. ופי' מקומו טהור דהא פינהו ואסור בהנאה דשמא קבר דהאי מת הוא ע"כ. ודבריו אלו תמוהי' בעיני ואין לי לפרשם גם קשיא כיון דקבר הנמצא וקבר המזיק דיניהם שוין לתנינהו בחדא והכא לא שייך תי' הכ"מ ע"ש. וגירס' הרמב"ם כגירס' סוגיין ממש. והכ"מ האריך בזה ע"ש. ופירושי בקונט' כפי' הכ"מ. אך הנכון דמוק לפרש קבר הנמצ' דאיירי בשלשה קברים שאז צריך בדיקה דלא דמיא לקבר ידוע והמזיק את הרבים. וכ' הכ"מ בשם הרשב"א וז"ל וגירס' הירושלמי משובשת דאיך אפשר להחמי' בקבר הנמצא ולטמאו ולאסרו בהנאה יותר מקבר הידוע ואפילו תאמר בנמצא יש לחוש למת מצוה א"כ למה מותר לפנותו ועוד קשה נמצא שמותר לפנותו קאמר שהוא טמא ואסור בהנא' וידוע שאסור לפנותו טהור ומותר בהנאה כלפי לייא ע"כ ע"ש. ונראה דה"פ דירושלמי קבר הנמצא כגון שהיה חדש כו' ובעל השדה אומר שנקבר שם שלא ברשות כפירש"י שכתבתי לעיל הלכך מפנין אותו דעד אחד נאמן באיסורי' ואיסור פינוי דרבנן אבל מקומו טמא ואסור בהנאה שאם אתה אומר מקומו טהור ומותר בהנאה הרי נוגע בעדות הוא ואין הדבר בידו שהרי רבים יודעין שמצא שם מת ואפילו על הפינוי אין ראוי להאמינו אלא כיון שאינו נוגע בדבר דהא אין לו תועלת בפינוי דמקומו טמא ואסור בהנאה לכך נאמן. קבר הידוע היינו שנודע לרבים שנקבר שם לשאלה אלא שלא נודע אם לזמן קבוע או עד שעת הפינוי ובעל השדה אומר שכבר עבר זמן השאלה וכיון שהפינוי גורם שמקומו טהור ומותר בהנאה הלכך אינו נאמן לפנותו מ"מ אם פינהו מקומו מותר דהא ידוע לרבי' שנקבר לשם ע"מ לפנותו ולאו מפיו אנו חיין. ומעתה ניחא הכל. אך לשון הרמב"ם עד שיבדוק קשה וי"ל לאחר הבדיקה רגלים לדבר שהאמת עם בעל השדה אך קשה קבר המזיק מ"ט התירו חכמים לפנותו הא בדין נקבר כדמסיק בשקדם את העיר איירי מאי קאמרת משום הפסד הרבים שלא יטמאו א"כ אף מקומו הי' להם לטהר דהא פינוי דרבנן. והרשב"א תירץ וז"ל ומיהו בקבר המזיק יש לייסב בדוחק מותר לפנותו כדי שלא יצטרכו הרבים להרחיק ממנו ומ"מ לא לטהר מקומו כדי שלא יבואו להשתמש ולהנות בו והנאתו דאורייתא ובגמרין איירי בשקדמה העיר ונקבר שם שלא כדין לפיכך תני מקומו טהור שלא גזרו חכמים טומאה בזה ואין בו איסור הנאה. וכ' הכ"מ מה שרצה להעמיד גמרין בשקדמה העיר יש לתמוה דא"כ לא הוה שתיק גמרין מלפלוגי ב כי ע"כ. ולדידי דברי הכ"מ תמוהין. דאיך אפשר לומר דגמרין איירי אפילו בשקדם הקבר איך התירו חכמים הנאה דמדאורייתא אסור דהא כדין נעשה וכי יש יכולת ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה וצ"ע. וא"ת להרשב"א מאי מהני תקנתן לפנותו הא עדיין מקומו טמא וי"ל כל זמן שהמת בתוכו תופס ד' אמות ועכשיו שפינהו מקומו לבד טמא וא"ת מה להם לעקור תקנתם בזה הא אפשר לתקן במחילות כדאיתא בש"ע י"ד סי' שע"א סעי' ה' וי"ל דהא מיהת תופס ד' טפחים כמפורש שם. אך קשה הא אינו אסור בהנאה אלא קבר של בנין כמפורש פ' נגמר הדין וכ"כ בש"ע י"ד ריש סי' שע"ד א"כ כי היכי דהתירו מש"ס כבוד הרבים פינוי המת עצמו כך יש להקן לפנות עפרו ואבניו של הקבר. ואף שרש"י פי' שם שגזרו טומאת עולמים על הקבר כדי שלא יפנוהו. אין כוונתו שהא קרקע עולם אסורה בהנאה דאורייתא כמו שהבין הכ"מ שם ותמה עליו ע"ש. אלא ר"ל גזרו הא אטו הא בדאורייתא הלכך גם בדרבנן גזרו הא אטו הא. א"כ הדרא קושיא לדוכתא היה לנו להתירו גם בהנאה ואף שרש"י כ' בקבר המזיק דאיסור הנא' דאורייתא ר"ל כיון דאיסור הנאה דקבר בנין אסור דאורייתא גזרו נמי בקבר קרקע עולם לאסרו בהנאה אבל מקומו טהור מפני נזק הרבים. לכך נראה בקבר בנין איירי הירוש' ומקומו טמא דקאמר היינו דצריך לפנות גם עפרו ואבניו משא"כ בקבר הידוע שמעולם לא נאסר הבנין שנקבר שם ע"ד לפנותו וכמ"ש. וא"ת בין לירושלמי בין להבבלי קשה ליתני ד' קברים הן נמצא וידוע ומזיק את הרבים שקדמה העיר ושקדם הקבר וי"ל הירושלמי סובר אם העיר קדם לאו קבר מיקרי כיון שנעשה שלא כדין. והבבלי סובר אם הקבר קדם היינו קבר הידוע. וא"ת א"כ תיקשי אם העיר קדם היינו קבר הנמצא כבר תירץ הכ"מ דאין דינן שוה דמפנין דתני בקבר הנמצא היינו שרשאי לפנותו ומפנין דתני בקבר המזיק היינו שצריך לפנותו שלא יזיק את הרבים והכי דייק לשון הרמב"ם ע"ש. ואני תמה שלא הזכיר מזה דבר בב"י ובש"ע. וגדולה מזו כ' סי' שס"ג סעיף א' קבר הנמצא מצוה לפנותו. וזה היפך דעת הרמב"ם. והר"ן פ' בני העיר משמע דסובר כדעת רש"י שקרקע עולם אסור בהנאה. ודלא כמ"ש הב"י ריש סי' שסה. גם מ"ש הב"י סי' שס"ד בשם הרמב"ן דמשמע בירושלמי טעמא דמפנין הוי מפני הטומאה ע"כ. איני יודע מאי קמ"ל ועוד הא גם דברי הבבלי הכי משמעין הלכך מפנין שלא יזיק את הרבים וכן פי' רש"י שם בסנהדרין וצ"ע:

(שם) **כל** הקברות מתפנין כו'. וקשה דגרסי' בירושלמי פ"ב דמ"ק דף ד' ע"ב אין מפנין את המת ואת העצמות מקבר מכובד למכובד כו' ולא מבוזה למכובד. וא"ל דמפנין דקאמר היינו לתוך שלו כדתני בסיפא סתם ובתוך שלו אפי' ממכובד לבזוי. דא"כ מאי קמ"ל בסיפא חוץ מקברי המלך והנביא וכי תעלה על דעתך שאלו נקברין בקרקע שאינה שלהם. והכ"ג אמרו בבבלי פ' י"כ דף קי"ב וכי לדיק קבור בשאינו שלו. וא"ל בנקברים שם לפי שעה איירי דא"כ מאי ראיה מייתי מקברי חולדה גם קברי בני דוד קאמר דמפנין. ובפי"ד דמס' שמחות גרסי' כל הקברות מתפנין אמרו לו לר"ע מעשה בקבר חולדה שהיה בירושלים ולא נגע בהן אדם מעולם אמר להן ר"ע משם ראיה מחילה היתה עשויה להן ומוציאין את הטומאה לנחל קדרון ע"כ. וגי' זו נראית נכונה יותר מגירסתינו. אך מה שהקשיתי קשיא גם למס' שמחות דבפי"ג מייהו כמי לכך ברייתא דמ"ק. וכ"ל דאריפא קאי דקאמר קבר שבעיר מפנין וקאמר כל הקברות שבעיר מפנין והשיבו שקבר חולדה שבירושלים לא פינהו והשיב ר"ע שע"י מחילה פינוהו. גם במס' שמחות תני בריפא קבר שהקיפתו את העיר מג' רוחות או משתי רוחות זה כנגד זה אם היה רחוק יותר מחמשים אמה מכאן ויותר מחמשים אמה מכאן מפנין אותו כל הקברות מתפנין כו'. מיהו הירושלמי נראה דפליג אברייתא זו דא"כ ה"ל לתרוצי הברייתות דבסמוך דקשיין אהדדי מ"ד מפנין בשאין יותר מחמשים אמה מכל צד מ"ד אין מפנין בשיש יותר מחמשים אמה מכל צד:

(שם) **תמן** מלא המטה אצבית כו'. עי' בקונט'. ובפי' הרא"ש פרק י"ד דאהלות כ' כמלוא המטה אית דל"ג ליה דתנן פרק המוכר פירות חצר שש על שש כמלוא המטה ובירושלמי משמע דגרס ליה ופריך ממשנה למשנה ומשני חצר שפתוחי' לה ארבע מערות מארבע רוחותיה צריך מרובע כי המטה מוזרת לכל צד אבל במערה מכניסים מתוכה לכוך ומכוך לתוכה די בארבע אמות ע"כ. ופי' תימא דא"כ מאי קאמר בסמוך עד איכן כו'. ועוד לפירושו צריכין למוקמי מתני' דהמוכר במטה מוזרת ובסוגיין הגירסא איפכא תמן במטה עוברת. וכ"ש לגירסת הר"ש תמן מלא המטה עומדת הכא במטה המוזרת. דקשיא טפי. ועוד שאין תי' הש"ס מספיק דעדיין קשיא למה הכא על שמנה והתם על שש מיהו הא איכא לשנויי שש על שש כשתחתכו לרצועות אמה על אמה הן ל"ו וארבע על שמנה הן ל"ב וכמ"ש בקונט'. אך גי' הר"ש נראית יותר נכונה. והתי"ט כ' ומ"ש הר"ב כמלא המטה וקוברים ל"ג הכא. כלומר אבל בב"ב גרסי' לה כו' הר"ש הביא ירוש' דגרס ליה ולא עוד דבב"ב ל"ג וקובריה וקאמר התם במטה עומדת והכא במטה מוזרת ע"כ ותימא מנ"ל דבב"ב ל"ג וקובריה. ואי ממאי דל' הר"ש ובירוש' פריך תמן תנינן ועושה חצר על פתח המערה שש על שש כמלא המטה ע"כ. אין זה נכון דהא שם בסמוך לה מביא הר"ש מתני' דב"ב וגרס כמלא המטה וקובריה. ואף שבירוש' הגי' כמ"ש הר"ש. הרי בירוש' ב"ב הגירס' כמלא המטה וקובריה ועוד א"כ אין קשיין מתנייתא אהדדי הא הכא תני כמלא המטה וקוברי'. [illegible] הא י"ל דקשיא לש"ס למה מצריך שם יותר מהכא וכמ"ש. אך באהלות דש"ס קשה

בתרוייהו

בתרווייהו אלא המטה ולא הכיר וקדירה לכך נראה עיקר דבתרווייהו גרסינן וקדירה אלא שהירושלמי קיצר בלשונו כמנהגו וכו"ן:

(דף מו ע"א) **ולא** דמייא כו'. פ"ה דכלאי' הגי' א"ר יונה ולא דמייא תמן מרווחין ורצפין יש להן שכונת קבורות רצופין ורווחין אין להן שכונת קבורות ברה הכא מרווחי' ורצפין במחלוקת רצופין ורווחין ד"ה ברה הכא מה פליגין בשבא ומלאן רצופין כו'. ופי' הרא"ש ורצפין כיון שהניחן מרווחין מסתמא דעתו הי' להניחן כך וקנו מקומן ומה שרצפן אח"כ לא נעשה אלא לפי שעה ועתיד לפנותן אבל בברה לא שייך קנין מקום ולכך אמר בנזיר ברה הכא אין עליהן שכונת קבורות הלכך במרווחין ורצפין פליגי אבל רצפן ואח"כ רווחן לד"ה ברה שהרי ביטל הראשוני'. ברה הכא מה פליגין כו' אגב שיטפה דנזיר נקט לה הכא. וה"פ בשבא ומלאן רצופין פליגי דס"ל הוא לא רצפן מתחלה אלא גל אבני' רצפן וכיון דלא ידע מזה אין עתיד להרויחן ואינו שכונת קבורות שאין זה מקומן ורבנן אמרי מרווחין היו ורצפן וכיון דידע מזה דעתו להרויחן ע"כ. ואין דבריו מאירין. חדא מאי קאמר מה שרצפן אח"כ נעשה לפי שעה הא אפילו נעשה לעולם לא מהני שהרי קנו מקומן ולעולם באיסורן קיימין דהא איירי בדידעינן בודאי שהיו מרווחין תחלה דאל"כ אלא שבא ומלאן רצופין ודאי פליגי כמפורש בסמוך וא"ל אי לאו דאמרי' שרצפן לפי שעה אין לעשותו ש"ק די"ל כיון דרצפן אח"כ מסתמ' כך הוה דעתו מעיקרא ולא הרויחן להניחם כך. דא"כ אינו אלא ספק ולמה אסור לפנותו הא איסור פינוי דרבנן וספק דרבנן להקל. ועוד כלפי לייא מרוצפין ורווחן אמאי פליגי הא טפי מסתבר לומר שמעיקרא כך הי' דעתו להרויחן מלומר על מרווחין ורצפן שדעתו להרויחן. גם משעה שהרויחן נעשה ש"ק. ועוד מדנקט התם תרי זימני ברה הכא ש"מ דגירס' סוגיין היא הנכונ' ועוד לפירושו פלוגתייהו בשהיו מרווחין ומלאן רצופין ולא נודע מי רצפן דאל"כ אלא שלא נודע שהיו מרווחין תחלה א"כ ל"ל לר"ש למימר טעמא שנעשה ע"י גל של אבני' תיפוק לי' אפילו בשרצפן היה אין עליהן ש"ק שאין כאן סברא שהיו מרווחין ועוד א"כ הל"ל רבותא טפי תמן בשהרבן הוא יש עליהן ש"ק אפילו בשרצפן הוא מדקא' מרווחין ורצפן יש עליהן ש"ק משמע בשרצפן הוא מתחלה ועדיין מרוצפין פליגי ועוד ל"ל לרבנן למימר מרווחין היו כו' הא גם ר"ש איירי שהיו מרווחין תחלה. גם לפירושי בקונט' קשה ר' יונה קאמר תמן אמתני' דהכא דהיינו ש"ק ור' יוסי קאמר תמן אמתני' דכלאים. ועוד ליסנא דש"ס קשה דקאמר גבי כרם לא שייך ש"ק דמילתא דפשיטא היא. לכך נראה דה"ג א"ר יונה ולא דמיין תמן יש עליהן שם כרם ברה הכא אין עליהן ש"ק. וה"פ תמן בכרם אם בעל הכרם או אדם אחד נטל האמצעי' וריווחן יש עליהן שם כרם לכך אמרי חכמים דרואין את האמצעיים כאלו אינן אבל הכא אף אם ניטלו האמצעיים י"ל מדמעיקרא לא היה דעתו לעשותן ש"ק אף שפינה האמצעיים לאיזה סיבה פינה אותם ולאו לעשותן ש"ק ולית להו רואין האמצעיים ולא פליגי בש"ק כלל ור' יוסי אומר דוודאי פליגי גם בש"ק ואפ"ה לא דמיין כדמסיק וכדפירשתי בקונט'. וכן נראה עיקר:

(שם) **בודק** עד עשרים כו'. וקשה א"כ עד עשרים דרישא והיכא אין פרושו שזה מפני מה לא שינה התנא בלשונו ועוד קשה מ"ש עשר שיבדוק מיהו לזה י"ל שא"צ לבדוק אלא כנגד אורך הגוף ושם דקאר ורבנן דפ' המוכר פירות:

(שם) **וטמא** אותו כו'. בבבלי בסוגיין גרסי' אמתני' מה"מ א"ר אמר רב לטהרו או לטמאו הואיל ופתח הכתוב בטהרה תחלה א"ה אפילו מסופק לטומאה ספיקו טהור. וכ' תו' פי' ר"ת דהא לעד שלא נזקק לטומאה ל"ל קרא דאוקמי' אחזקתי' אלא אנזקק לטומאה ע"כ. ורפה הא בפ"ה דנגעים תנן כל ספק נגעים בתחלה טהור כו' כיצד שני' שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס כו' בין באיש אחד בין בשני אנשי'. א"כ צריך קרא לאיש אחד אע"ג דטמא וודאי ולא שייך כאן אוקמי' אחזקה אפ"ה טהור מגזרת הכתוב. ועוד מעיקרא פריך מה"מ משמע דצריכין קרא דבתחלה טהור והדר פריך דלטהור בתחלה ל"צ קרא ועוד ליכא דא"ה דחוק וצ"ע לכך נראה רב דריש קרא לטהרו כו' אעד שלא נזקק לטומא' אפילו באיש אחד טהור ופריך א"ה דמהאי קרא ילפי' כל שיש ספק בנגע מטהרינן מגזירת הכתוב א"כ ניליף נמי מנזקק לטומאה דהא לא עדיף חזקת טומאה' מטומא' וודאית דאיש אחד ומשני דרשת רב קאי אר' יהושע וטעמ' דמתני' כדדרשינן בת"כ דאיכא ריבוייא אעד שלא נזקק ומיעוטא מנזקק. אך קשה מעיקרא פריך מה"מ ולא משני מידי. והרב בק"א כ' לכך נאמ' וטהרו את שודאי הוא מטהר דמסופק לטומאה כו' אוקמי' אחזקתו ועד שלא נזקק לטומאה מספיקא מטהרו נמי משום דמוקמי' ליה אחזקת טהרה ע"כ. ודברי תימא הן א"כ קרא ל"ל ועוד באיש אחד לא שייך חזקה וכמ"ש בסמוך וא"ת לר"ע דאמר נגעים פ"ה דוקא בשני אנשים קרא ל"ל אעד שלא נזקק לטומאה הא איכא חזקה ומ"ש בקונט' כיון דאיכא טומאה ודאי' לא מוקמינן אחזקה. קשה דהא גם בשני שבילין מטהרין שניהם וקרא לא כתיב אלא בנגעי' ודוחק לומר דילפינן מיניה. דהא דילפינן ליה לרבנן לא ילפינן מיניה באיש אחד שהלך בשני שבילין שיהא טהור וי"ל דגרסי' בת"כ בין באיש א' בין בשני אנשים טהור רע"א באיש א' טמא בשני אנשי' טהור א"ל והלא נאמר נגע הוא ולמה נאמר וטימא אותו את הודאי הוא מטמא ואינו מטמא את הספק ע"כ. שמעינן מהכא או דר"ע לית ליה הך דרשא או דהדר ביה. ובו"ר כ' והלא לא נאמר נגע הוא פי' אלו נאמר נגע הוא הוי משמע שצריכין לידע באיזה נגע פשה אבל מדכתיב וטימא אותו משמע על איש ראוי שצריכין לידע באיזה איש פשה אבל אם שניהם באיש א' טמא ע"כ ר"ל מדכתיב נגע היא לשון נקבה ש"מ וטימא אותו שהוא לשון זכר לא קאי על הנגע לפי פי' זה הדרא קושיא לדוכתא קרא ל"ל. ובאמת לא מצאתי גי' זו בת"כ ובילקוט. גם לשון הרמב"ם והרא"ש בפי' המשנה דנגעים פ"ה לא משמע כן ע"ש. ועוד לשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לקולא ל"ל קרא לספק באיש דשניהם טהורים ודוחק לומר דקרא אתי לאשמועינן אפילו באו שניהם בבת אחת וצ"ע:

(שם ע"ב) **מעתה** אפילו מראיי' הראשונה. וקשה הא הראשונה אף באונס מצטרפת כדפרישית במתני' והיקישא דנדה לא קאי אקרבן ואין להגיה מעתה אפילו השני' דא"כ בשרו דדרשינן מיע' ולא מחמת אונסו למאי אתיא ונראה הא דאמרינן ראיי' ראשונה אפילו באונס מצטרפת מימרא דר"ה היא בבבלי פ' בנות כותים והירוש' פליג עליה וסובר כסתמא דמתני' דזבים דתנן ראה ראיי' ראשונה בודקין אותו. ובהא פליגי דהבבלי יליף דראיי' שלישי' אין בודקין אותו מדכתיב לזכר ולנקבה ולא כתב נדה הלכך יליף היקישא זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז כמפורש שם בפ' בנות כותים והירושלמי יליף מהיקישא ונדה דאתי למעוטי אף ראיי' ראשונה עד שיהא כנדה. ואף דהמקשה לא ידע דבעינן שיהא כנדה מ"מ היה ברור לו דאף ראיי' ראשונה אינה מטמאה באונס אלא דלא ידע מנ"ל:

(שם) **אונסו** ממש. ותו' כ' אונסו כמו אוכל ומשתה והנך ז' דאמרי' שמרגילין זיבות טמא מסופק לטומאה וכ' כתי"ט והרמב"ם פי' אונס כגון שיוכה על גביו או יפחד ע"כ ונראה שמוזר ג"כ על אחד משבעה כו' ע"ש. ומסוגיין משמע דאונסו דמתני' לא קאי אהנך שבע דהא כבר אמר אין בודקין אותו והיינו הנך שבע אלא אתי לאשמועינן דאפי' אונס ממש טמא וזה ברור:

(שם) **ספק** זוב ספק קרי זוב. כ' בא"מ הא דגרסי' בבבלי בסוגיין אלא א"ר אבא בר אהבה לומר שאין תולין בה. ר"ל הא דתנן ספיקו וש"ז מדא הוא ספיקו של ש"ז והא דפריך הש"ס ש"ז טמא למאי היינו לרבא ע"ש. ותימא הא מפורש כאן דתרי מילי ניהו דקאמר ספיקו היינו ספק זוב ספק קרי ואפ"ה קשיא ליה ש"ז טמא למאי ומשני לה שאין תולין בה מע"ל וא"ל דה"ק אלא שאין תולין ר"ל דהדר ביה ממאי דאוקי למתני' ספק זוב ספק קרי אלא פי' דמתני' ספק של ש"ז קאמר ולומר שאין תולין בה מע"ל דא"כ קשה גמה הדר ביה הא מצינו לפרש מתני' ספיקו היינו ספק של ש"ז אלא דקשה לפ' כן מתני' דא"כ מאי ושכבת זרעו דתני כמ"ש התי"ט. ויותר קשה להבבלי מאי פריך ש"ז טמא למאי הא אף לרבא איכא לשנויי ספק של ש"ז. גם הר"ש כ' פ"ב דזבי' משנה ב' וצריך לפרש ספיקו אם בא הזוב קודם הקרי או לאחר הקרי וש"ז מפרש בנזיר לטמא במשא ור"א בר אהבה מפרש לומר שאין תולין בה ע"כ. הרי דסובר אף לרא"ב תרי מילי ניהו ולא פליגי רבא ורא"ב אלא בפי' ש"ז ולא בפי' דספיקא. ונראה רבא מפרש ספיקו היינו שראה זוב תוך מע"ל אחר הקרי והיינו דקאמר א"ו הוא ספק מחמת ש"ז ספק מחמת ראייה (ולפי' תו' קשה לשון מחמת דאמר רבא) וש"ז היינו לטמא במשא ורא"ב סובר ספיקו ספק זוב ספק קרי והיינו לטמא במשא א"כ לענין זה שסותר ז' וכמ"ש תו' לרבא וש"ז לומר שאין תולין בה. ונראה דמפרש ספיקו כפי' תו' ולכך פליג אדרבא דלא ניחא ליה לאוקמי מתני' כיחידאה דסובר קרי מטמא במשא מסופק כל ז':

(שם) **ביני** מתני' כו'. רש"י והר"ב פירשו ר"נ פוטר שרגלים לדבר שלא מחמת מכה מת כיון שהיקל ממה שהיה ע"כ. בבבלי סנהדרין דף ע"ח מפרש טעמא דר"נ מקרא וקשה ל"ל קרא הא סברא הוא ולמה לא פי' טעמא דרבנן. אלא ודאי הסברא כרבנן לכך א"צ קרא לדעתן וקרא דר"נ מוקי ליה רבנן בעניינא אחרינא כמפורש שם. ועמ"ש בסמוך. גם הרמב"ם פירש מתני' כסוגיין. ומתמיהא על רש"י והר"ב ותי"ט שנעלם מהן סוגיין. ובמתני' דבסמוך דתנן אונסו וספיקו וש"ז טמאים שרגלים לדבר כ' הר"ש וקשה הא רבנן ור"א בקראי פליגי כמפורש בבבלי בסוגיין וי"ל רגלים לדבר אספיקו לחודיה קאי וכ' התי"ט אבל קשה בבא דבסמוך המכה את חבירו דפליגי בקראי' והתם ליכא לאוקמי למילתא אחריתי ע"כ. ולמאי דמוקמינן מתניתין דידן דרבנן אמרי שרגלים לדבר לק"מ דהא איכא לאו מקרא ילפי דרשתם אלא מסברא. אך תירוצו דהר"ש קשה אס"ד דאספיקו קאי ה"ל למתני' היקו לבסוף ולמה הפסיק בינו ובין רגלים לדבר ש"ז. ונראה דגם אש"ז קאי דהא לרבא ש"ז היינו לטומאת משא ולרא"ב לומר דאין תולין ותרווייהו לאו מקרא ילפינן דהא קרא היקישא לנדה אתי לאשמועינן ובהשה לא שייך ש"ז:

(שם) **אם** בשלא אמדוהו למיתה הס"ד אם יקום כו'. משמע דסובר דמוקמינן כולא קרא במד גוונא באמדוהו למיתה או לחיים וכן לפי המסקנא אמדוהו לחיים ומת פטור ממון למ"ד אומד של טעות הוה ש"מ דסובר אמדוהו לחיים ומת לא כתיב בקרא. מיהו בבבלי סנהדרין שם מפורש לר"נ קרא בתרי אומדנא איירי אלא ר"נ מוקי חד למיתה וחיה וחד למיתה והיקל ורבנן מוקי חד לחיים ומת וחד למיתה וחיה ע"ש. והמהרש"א הקשה שם בסוגיא דסנהדרין ג' קושיות. א' לפירש"י לא יתיישב קושית תו' כו'. ב' לפי' תו' מאי פריך ור"נ מנ"ל היקל ומת פטור דלמא קרא לאמדוהו לחיים ומת אתיא הא ע"כ קרא להיקל אתי כו'. ג' לר"נ ל"ל ונקה המכה לפטור מיתה תיפוק ליה מדמחייבי' ממון כו' יע"ש. ונראה לתרץ קושיא הראשונה לרבנן אף אי לא כתיב ונקה המכה שמעינן אמדוהו למיתה ומי דפטור ממיתה מדמחייבו קרא ממון דכתיב בסיפא רק שבתו יתן וכמ"ש המהרש"א שם לכך פריך לרבנן ונקה המכה ל"ל. וכ"ת א"כ לר"נ ונקה המכה ל"ל וי"ל איצטריך דלא נימא תרי אומדנא דקרא באמדוהו למיתה ומי איירי וקרא ואם יקום לדיוקא אתי לומר אם קם פטור הא אם לא קם חייב כדאמרינן בסוגיין. וא"ת ל"ל קרא לחייב היקל ומת הא סברא דחייב דהא לפי המסקנא איצטריך קרא לפוטרו וי"ל ודאי לפירש"י סברא דהיקל ומת פטור שרגלים לדבר וסד"א קרא יתירא לדיוקא אתי לחייבו מיתה לכך כתיב ונקה המכה יתירא ללמד דהיקל ומת פטור. וא"ת לא לכתוב רחמנא אומד כלל ומסברא ידעינן דהיקל ומת פטור וכ"ש מת ומי דפטור וי"ל אי לאו דאשמועי' קרא דמת ומי פטור ה"א לעולם בתר האומד הראשון אזלינן ומת ומי חייב כ"ש היקל אבל השתא דכתיב מת ומי פטור אמרי' מסברא דהיקל פטור. וא"ת ל"ל אם יקום ונקה המכה לכתוב ולא ימות דשמעי' מיניה מת ומי דפטור ומסברא שמעינן אף היקל ומת דפטור וי"ל לפי' הירושלמי שרגלים לדבר חכמים אמרוהו לק"מ דר"נ פוטר מטעם דכשהיקל ואמדוהו לחיים כבר יצא מב"ד זכאי (ודלא כמהרש"ל) וכשמת א"כ פטור וסד"א אף ממון פטור דה"ל כחייבי מיתות שוגגין וכמ"ש תו' לכך איצטריך קרא דאם יקום להיקל ומת דחייב ממון אלא דס"ד קרא לדיוקא אתי ולחייבו מיתה דטפי מסתבר לאוקמי קרא בהיקל ומת מלאוקמי לחייבי מיתות שוגגין מחייבין ממון לר"נ ונקה המכה לאשמועי' דהיקל ומת פטור ממיתה וחייב ממון אע"ג דהא חייבי מיתות שוגגין פטורין מממון הכא חייב דהאומד לחיי' עיקר. ולשיטת רש"י נמי ל"ק דהא דקאר"נ שרגלי' לדבר לא דוודאי פטור אלא ט"ק יש נמי רגלים לדבר לפוטרו דאיכא למימר שלא מת מחמת הכאתו שהרי היקל וה"ל ספק אלא שלפ"ז ה"א לפטרו ממון דמספיקא לא מפקי' ממונא לכך איצטריך אם יקום לחייב ממון אלא דלא נימא לדיוקא אתי לחייב היקל ומת במיתה לכך כ' נמי ונקה המכה וכמ"ש בסמוך. וא"ת בין לשיטת רש"י בין לשיט' תו' קשה לכתו' רחמנ' אם יקום ונקה המכה ממילא ידעי' דקאי אהיקל דאי אמת ומי ל"ל ונקה המכה דממיל' ידעי' דפטור ממיתה כיון דמחייב ממון וכיון דשמעי' מקרא דהיקל פטור כ"ש מת ומי וי"ל ס"ד ונקה המכה לדיוקא דהיקל חייב וכמש"ל. ועי"ל לשיטת רש"י מת ומי סברא לחייב מיתה די"ל רחמנא חס עליה דניזק משא"כ בהיקל ליכא למימר הכי דהא חזינן דמת. ונראה שזהו שדחקו לרש"י לאוקמי קרא דמת ומי לפטור מיתה משום דסובר לחייב ממון ל"ל קרא דוודאי לא חס רחמנא עליה דניזק שיפסיד ממונו. אבל תו' סברי פטור ממון ממילא קאתי. ומהאי טעמ' איצטריך קרא למת ומי לחייב ממון דלא הוי כ"ש מהיקל ומת כמ"ש לשיטת רש"י. לפ"ז ניחא נמי מה שהקשיתי בסמוך בתו' בד"ה היכי כו' אפרש"י דר"נ קאמר שרגלי' לדבר ע"ש. דאיצטריך ונקה המכה ללמד דלאו מטעם ספק פטור ממיתה אלא רחמנא חייבי' הלכך חייב ממון. ואין להקשו' הא קושית המהרש"א מעיקרא לית' לרבנן מיותר ונקה דלפטו' ממיתה שמעי' מדחייב ממון ולר"נ איצטרך ונקה דלא נימא חד לחי ומת וחד למת ומי דחייבין ממון כמ"ש המהרש"א בסוף דבריו וי"ל לדידי דברי המהרש"א אלו תמוהים דודאי לר"נ טפי מסתבר לאוקמי קרא לפטור היקל ומת ממיתה דהא יש רגלי' לדבר מלמוקי קרא לפטור למי ומת מממון דמסבר' פטור כחייבי מיתות שוגגין. ולכך הוכרחתי לתרץ כמ"ש. ולמהרש"א גופי' נמי ל"ק דהא דכ' דאיצטרך קרא לחי ומת לחייבו ממון היינו לשיטת תו' דסברי דאיצטריך קרא למת ומי לפוטרו ממון ש"מ אף דפטור ממיתה אין לחייבו מסברא ממון כמ"ש המהרש"א מיהו ק"ק כו' ע"ש אבל לשיט' רש"י דקרא אתי לפטור מת ומי ממיתה ודמי דאמרי' כל שפטו' ממיתה חייב ממון. מעתה יש ליישב קושי' ב' דהכי פריך ור"נ אמדוהו לחיים מנ"ל וכיון שכן מנ"ל היקל דפטור דלמא ולא ימות קאי אאמדוהו לחיים ומת דפטור ממיתה וחייב ממון ואם יקום למיתה ומי לחייבו ממון ונקה המכה לדיוקא לאשמועי' היקל ומת חייב מיתה ולא אמרי' רגלי' לדבר ומשני אמדוהו לחיים ומת ל"ל קרא לפטרו ממיתה שכבר יצא כו' לפ"ז מסתבר טפי לאוקמי קרא להיקל ומת לפטרו ממיתה דיש רגלים לדבר מלאוקמי קרא לחייב חי ומת ממון דהא הוי כחייבי מיתות שוגגין. וא"ת א"כ הדרא קושיתו השלישי למקומה ונקה ל"ל לר"נ וי"ל אי לאו ונקה ה"א תרי קראי באמדוהו למיתה ומי וקרא יתירא לדיוקא לחייב היקל מיתה כמ"ש לשיט' רש"י וניחא הכל בס"ד ומ"ש תו' בד"ה וחד כו' פי' בקונט' ושניהם משלמין ממון וקש' כו' ע"ש תימא לי ולדידהו מי ניחא הא לפטור למית' ל"צ קרא שכבר יצא מב"ד זכאי ועכ"ל דקרא לחייב ממון אתי. וא"ל סברי תו' לרבנן ולא ימות לפטור מית' אתי ולא לחייב ממון דהא מפורש במהרש"א דסברי תו' לרבנן אמדוה לחיים ומת חייב ממון ועוד קרא ודאי משמע דחייב ממון דהא רק שבתו יתן אכולא קרא קאי וא"ל סברי תו' דרבנן לית להו הך סברא דיצא מב"ד זכאי דא"כ מאי קשיא להו לפירש"י דהא לא קאי אלא לפרושי לקרא וצ"ע. וכ"ל דרש"י סובר לרבנן אי לאו קרא לפטו' ממיתה הוין מחייב להו דלא שייך הכא לומר יצא מב"ד זכאי דמעיקרא לא יצא זכאי לגמרי שעדיין הי' ספק אולי ימות ויתחייב מיתה. וכן משמעו' הגמ' דלא פריך ורבנן ל"ל קרא:

(דף מז ע"א) **הה"ד** רק שבתו יתן כו' עי' בקונט'. וק' אף שנפטר בשעה הראשונ' אין לפטרו באמדוהו דדוקא במיתה הוא דאמרי' כבר יצא מב"ד זכאי דכתי' ונקי וצדיק אל תהרוג אבל לא בממון וי"ל אמדוהו למיתה ומי מסברא י"ל דחייב מיתה הוא שהוא מב"ד חייב כמ"ש רש"י אלא דאמרי' רחמנא הוא דחס עלי' דניזק וקמשמע לן קרא דגם על המזיק חס רחמנא לפטרו ממיתה א"כ יש לנו לומר דפטור אף מממון דנפטר ממנו בראשונה ומשני רשב"ל אף דחס רחמנ' עלי' לפטרו מממון גזיר' הכתו' הוא לחייבו ממון וריב"א לעול' לא חס רחמנ' עלי' אלא דאמרי' אומד של טעות הי' הלכך אין לפטרו ממון:

(שם) **מתני'** מסייעא לרשב"ל כו'. עי' בקונט'. וקשה הא מיהת משעה שהיקל צריך ליתן ולמה ימתין. ואם נאמר אם נתן יטול פשיטא שאין לעכב לכך נראה דהך ברייתא באמדוהו למית' והיקל ומת איירי ודייק שפיר בשלמא אי אמרי' הידוע מקרא הוא נימא אע"פ שמת אח"כ צריך ליתן משעה שהיקל אבל למ"ד אומד טעו' הי' אינו נותן אלא עד שימו' אבל מת פטור דהא האומד שאמדוהו שהיקל בטעו' הי':

(שם) **מהו** שיתן דמי היד. בבבלי ב"ק דף פ"ה ע"ב גרסי' בעי רבה שבת הפוחתתו בדמי' מהו וכ' תו' כגון שהכהו על ידו ולמחר וסופ' לחזור שנפחתו דמיו שאין הכל בקיאין שסופה לחזור ואין קונין אותו אבל בדבר הידוע שסופו לחזור אף אביי מוד' שאינו נותן לו אלא שבת שבכל יום ע"כ. ותימא דאמרי' שם בגמ' הא דתני' המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה חייב בכולן היינו שגילחו ופריך גילחו מיסדר סדר והיינו בעיין ופירש"י מה לי שיער מה לי יד הא בסופו לחזור מחייבת ליה ע"כ והא שיער הכל יודעין שעתידין לגדל ואפ"ה מיבעי' ליה. והא ליכא למימר דמודו תו' דאיבעיא אפי' בדבר הידוע שיחזור ולא קאמרו אלא לאביי. הדא דהא מסיק התם מילתא דבעי' לרבה פשיט' ליה לאביי להך גיסא ולרבה להך גיסא ש"מ דאביי איירי כאיבעי' דרבה ועוד מנ"ל לתו' שאביי פליג ארבה בהא גם סוגיין משמע דאיבעי' הי' אם צריך ליתן לו דמי היד כיון שכבר נתחייב בה עתה. ואביי נמי בתשלומי כל היד איירי ולשיט' תו' אין לו אלא הפסד שמפסיד עד שיתרפא וצ"ע:

(שם) **אלא** ליתן כו'. וקשה וכי מפני שהיה לשונו נאמר דשוין הן ונותנין האמו' בזה לזה אדרבא מסתבר טפי לומר לכך שינה שלא ליתן כו':

(שם) **נזיר** הי' שמואל כו'. עמש"ל פ"א ה"ג בתו' בד"ה הריני כו':

(שם ע"ב) **מה** הדין ביזרא כו'. כתב הי"מ משום דתנן מה מורה האמור בשמשון נזיר כו' שפי' מורה תער לפי שהשיער מתיירא ממנו שמגלחו מייתי דוגמא מקרא שהברזל נקרא מורה מפני שהזרע מתיירא ממנו שקוצרו והיינו יראת שמיר ושית דהיינו אטים ומזמרות שעוקרו ע"כ. ודברי תימא הם שלדעת כל המפרשים שמיר ושית לאו אטים ומזמרות הן. וכן מוכיח רישא דהך קרא והי' ביום ההוא כל מקום אשר יהי' שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ושית יהיה בחצים ובקשת יבא שמה כי שמיר ושית תהי' כל הארץ. לכך נראה הגהתי ופירושי שבקונט' עיקר ורש"י פי' לא תבא שם יראת שמיר ושית אבני אדם קאי ע"ש. א"כ אין ראיה משם לר' נהוראי ואפשר מפרש פשטא דקרא דהוא כר' יוסי אע"ג דהלכה כר' נהוראי:

הדרן עלך העכו"ם. וסליקא לה מסכת נזיר

פרק א (דף א ע"ב) **כל** כינוי נזירות. בלומר אין נאה כוה. מסוגיא דהכא משמע דבנאה לא בעינן תפוס בשערו אלא נזיר עובר לפניו מהני דהלואי אהא נאה כמותו קאמר וכן משמע מהכא דבאומר הריני כזה תפוס בשערו לאוד הוא דמהני אבל לא מהני. כן מסוגית הבבלי אלא בנאה תפוס בשערו דוקא הוא דמהני אבל נזיר עובר לפנין לא מהני ובאומר הריני כזה נזיר עובר לפניו מהני. ואפי' אם נפרש דברי רבי יוסי ב"מ דהכא דתפוס בשערו נמי בעינן קאמר לא אתיא כסוגית הבבלי דמשמע מהתם דהא דמוקי שמואל באומר הריני כזה בשהנזיר עובר לפניו לאוד הוא דקאמר ולא בעינן תפוס בשערו וכדפירשו התוס' ד"ה הריני כזה וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"א מהל' נזירות הל"ו ובפ"ב הל"ד ולא כדמשמע מדברי המפרש בבבלי דף ג':

(שם) **אמר** רבי שמעון בן לקיש לשון אומות העולם הוא. בבבלי נדרים דף י' מספק הגי' דר"ל לדרבי יוחנן דקאמר לשון א"ה הן וכ"מ שהולכין אחר כל לשון שהם מכנים באותו מקום ובאותו זמן כדמשמע הכא לסאי מ"ד וכ"כ הרמב"ם בפ"א מנדרים הלט"ז וכרבי יוחנן דהכא ועיין בריש נדרים שכתבתי שם להכריח דסוגיא דהתם אולא כמ"ד לשונות א"ה הן ואינו סותר למה שכתבנו שהולכין אחר כל לשון דהתם ה"ק ולמה לא תנינן כינוי ערכין כלומר דקס"ד דלשונות שבדו חכמים הן וא"כ למה לא אמרו נמי בערכין ותמורות כן ומשני דלשונות נכרים הן וא"כ לא הוי אלינן למיתני ערפין ערכין כו' דבלשונות נכרים לא השכחן בהו כס"ג:

(דף ב ע"א) **הרי** עלי לשלח פרע כו'. בבבלי לא נקיט להא דהתם קאמר אהא דפריך ממאי דהדין שלוח ריבויא הוא דכתיב שלחיך פרדס רמונים אימא מידי דעבורי הוא דכתיב ושולח מים על פני חוצות תנא פרע פרע יליף כתיב הכא גדל פרע שער ראשו וכתיב התם גבי כהן ופרע לא ישלחו וצ"ל דהאי ש"ס לא ס"ל להאי ג"ש וה לכך עד דאמר נמי הריני מסלסל או הריני מכלכל:

(שם) **נעשה** כמתנדב ציפורין. משמע דלרבנן עכ"פ ציפורין הוא מביא לשלם נדבתו ולא דמי לאשם דלקמיה דהתם ודאי אינו מביא כלל דנדר בטעות הוא אבל ציפורין מביא שהרי באין בנדבה כן וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה אלא שבחיבורו נראה שחזר בו שהרי כתב בפ"א הל"ז אמר הרי עלי ציפורין אינו נזיר והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו כלום ומשמע דאפי' ציפורין אינו מחויב להביא והכי משמע מסוגית הבבלי דהרי שקיל וטרי לרבי יוחנן דגרים התם אליביה כדר"ל דהכא דאמר טעמיה דר"מ מיסינן שמא ציפורי נזיר טמא קיבל עליו ודילמא ציפורי נדבה קיבל עליו א"כ הרי עלי קן מיבעיא ליה. ולפ"ז האי דיוקא דייקינן נמי אליבא דרבנן דודאי לא נתכוין לציפורי נדבה וא"כ כמי שלא הוציא בשפתיו כלום הוא:

(שם ע"ב) **כרבי** יהודה עד שיזכיר ווי"ן. האי ש"ס לשיטתיה אזיל דמוקי לה לפלוגתייהו דר"מ ור"י בהכי וכתפורש בפרק בתרא דגיטין הל"ו וע"ש וש"ס הבבלי לא מחלק הכא בהא ועיין לקמן בפ"ב דקידושין הל"א ד"ה מאן תנא ווי"ן מ"ש מזה:

(דף ג ע"א) **נדרים** חלין על האיסורין. וה"ה בנזירות ואע"פ שלא אמר עלי ודלא כמ"ש המפרש בדף ד' ד"ה הרי מושבע ועומד דהא דנזירות חלה על דבר מצוה דיקא בנשבע מפי עצמו בהלכה שישתה יין אלא כפירוש ר"ת בתוס' ד"ה מאי היא וכן נראה דעת הרמב"ם בפ"ז מנזירות הלי"א שכתב והא"ל לומר שהוא אסור ביין קידוש שהוא מד"ם משמע דנפרש כר"ת וכגירסתו שם בגמרא וכי מושבע ועומד מהר סיני וממילא נשמע דהלה אף על מושבע מהר סיני והא דכתב שם כילד מי שנשבע שישתה יין היום וא"כ נדר בנזיר צ"ל דלאו דוקא הוא לפי גירסא זו בגמרא וכדמשמע מהכא דאפי' על איסורין שמושבע מהר סיני חלה הנזירות:

(שם) **מן** הכא הכביד שערו רבי. וכן היא פלוגתא דתנאי בבבלי דף ד'. לרבי מגלח כל י"ב חדש דילפינן מאבשלום דמגלח לי"ב הוה ולרבי נהוראי לשלשים יום ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מנזירות הלי"ב בהא כרבי דנזיר עולם מיקל בתער כל י"ב חדש ומסוגיא דהכא משמע דחכמים דפליגי אדרבי במתניתין דלקמן גבי הריני נזיר כשערות ראשי דסברי מגלח אחת לל' יום פליגי נמי הכא דלדידהו אין נזיר עולם מגלח לי"ב חדש אא"כ באומר מלא כדמפרש לקמן. אבל מסוגית הבבלי אין לנו הכרח לומר כן דהתם לרבנן מטעמא אחרינא הוא דנעשה כאומר כמנין שערות ראשי ונזירות חלוקות הן אבל הכא מודו דמגלח לי"ב חדש. וכן הא דקאמר הכא לקמן דבאומר כמנין אפי' רבי מודה דנזירות חלוקות הן פליגא אסוגית הבבלי דשלהי פרקין דקאמר התם לרבי לא שאני ליה מונה וכן הא דמשמע מסוגיא דהכא דמא לך לרבנן באומר מלא גוכים בין דין דמלא שער ראשי ובין דין דמלא הבית דהתם מגלח אחת לל' יום ומטעמא דפרישית לקמן בפנים דהואיל ואמר פתם נזרתי אין מחמירין עליו כל כך גם בזה אין לנו הכרח מסוגית הבבלי לומר כן אלא דאיכא למימר דהתם לרבנן כמי מגלח אחת לי"ב חדש ודינו כאמר נזיר עולם דמגו דנסית לנזירות מחמרינן עליה בכל. ועיין לקמן בד"ה ותני עלה שם נתבאר כוונתינו מתוך דברינו אלה:

(שם) **הוסיף** רבי יודה אם אמר כמלקטי קייץ כו'. כך היא הגירסא בתוספתא אלא דשם לא גריס הוסיף ולפי גירסא זו שפיר הוי הוכחה דר' מודה באומר כמניין ולא פליג אלא בסתם כדפרישית. אבל בבבלי שלהי פרקין גרים רבי יהודה אומר הריני נזיר מנין כלקטי קיץ ומנין שבילי שמטה והילכך מפרש התם טעמא דרבי יהודה דמנין שאני ופליג בהא ארבי דלא שאני ליה מונה כדמייתי התם ברייתא דקאמר הכי כבי בהדיא. וילא לנו עוד מזה דלשיטת הבבלי פלוגתא דרבי ורבנן במתני' הריני נזיר כשער ראשי בין במנין ובין באומר מלא דהתם לא מהלך מידי וטעמייהו דרבנן דלעולם אמרינן בכה"ג נזירות חלוקות הן ומגלח אחת לשלשים ימים מכיון דתלה נזירותו בדברים חלוקין אבל בעלמא אפילו לרבנן נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חדש. ולרבי אע"ג דתלה בדברים חלוקין כיון דאמר הריני נזיר נזירות אריכתא היא. ומיהו אחת לי"ב חדש היא דמגלח כדקאמר הכא בהדיא לרבי וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה וכן פירש הר"ב ודלא כפי' המפרש הכא במתני' רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום נזירות אריכתא היא ואינו מגלח לעולם:

(שם ע"ב) **ויידא** אמרה על רבנן שהוא מגלח אחת לשלשים יום סדא היא. איכא למידק דהא משמע והש"ס דהכא ס"ל דנזיר עולם דמתני' דהכא לרבנן נמי מגלח אחת לשלשים יום כפי שנתבאר ומאי דומקיה לאהדורי על מתני' דמלא הבית הא שפיר אשכחן תרווייהו לרבנן במתני' דהכא ובמתני' דכשער ראשי דמגלח אחת לשלשים יום ובאומר מלא שערי מגלח אחת לי"ב חדש וי"ל דרצה לחלק באומר מלא גופיה לרבנן בין מתני' דמלא שער ובין מתני' דמלא הבית ומטעמא דפרישית בפנים:

(שם) **ותני** עלה שהוא מגלח אחת לשלשים יום הך ברייתא ליתא בש"ס הבבלי. ומתוך מה שנתבאר לעיל דלפי שיטת הבבלי דבמתניתין דמלא שער פליגי ר' ורבנן לעולם בין במונה ובין אומר מלא לר' מגלח אחת לי"ב חדש הואיל ואמר מתחילה הריני נזיר הוי כאמר נזיר עולם עד שיאמר הרי עלי נזירות ולרבנן מכיון דתלה נזירות בדברים חלוקים מגלח א' לשלשים יום ולפ"ז במתני' דמלא הבית דאם אמר סתם נזרתי דנין אותו להחמיר ונזיר כל ימיו הוא ולכ"ע בין לר' ובין לרבנן מגלח א' לי"ב חדש דכאמר נזיר עולם הוא ובהא לא פליגי ר' ורבנן לפי שיטת הבבלי וטעמא דהא הכא לא תלה הוא נזירותו בדברים חלוקין והוא אומר לב"ד שידונו דעתו וכיון דמחמרינן עליה להיות נזיר עולם מטעמא דנסה לנזירות ואמר מלא החרדל קביל עליה דינו כאמר נזיר עולם. ואין להכריח מסוגית הבבלי דף ח' דקאמר עלה דהאי מתני' דאפי' ר' יהודה מודה בהא דנזיר כל ימיו הוא אע"ג דבעלמא ס"ל ספק נזירות להקל שאני הכא דנסית ליה לנזירות והאי לחלוקי מיניה ופריך אמאי לא ליהוי לקופה כאלו מלאה קישואין ותהוי ליה תקנתא לא ס"ד דנזירות הוא דקביל עליה ור' יהודה סבר לה כר' דאמר אין זה מגלח א' לשלשים יום ואיזהו במגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי ע"כ ולכאורה משמע דלענין זה נמי אמרינן ור' יהודה סבר לה בהא כר' דמגלח א' לי"ב חדש וא"כ לרבנן דפליגי התם על ר' וס"ל דמגלח א' לשלשים יום פ"כ נמי הכא כן ולא אתיא סיפא דמתני' דמלא הבית כוותייהו (וכן דעת התוי"ט לפרש כן). אבל הא ליתא כלל דהא דקאמר ר' יהודה סבר לה כר' ה"ק כמו דמצינו לר' דמחמיר התם אע"ג דתלה נזירותו בדברים חלוקין אפ"ה מכיון דאמר מתחלה הריני נזיר נזירות חדא הויא ואין זה מגלח לשלשים יום וה"נ אליבא דר' יהודה במתני' אע"ג דאיכא למימר דליחזי כאלו קופה מלאה קישואין ותיהוי ליה תקנתא הא לא אמרינן דמכיון דנסיה לנזירות מחמרינן עליה דאמר מלא חרדל קביל עליה ונזיר עולם הוי ולא מיתוקמא מילתיה דר' יהודה כרבנן דלדידהו לעולם אמרינן בהסיא דהתם נזירות חלוקין הן ולא ס"ל לרבי יהודה האי סברא שכתבנו לחלק אליבא דרבנן בין תלה הוא נזירותו בדברים חלוקין או לא ולפיכך לא מוקי הש"ס מילתיה כרבנן אלא כר' ועוד דלמסקנא דקאמר כר' יהודה שאני ליה בריסא בין מונה לאינו מונה וס"ל כוותיה דר' בהדא ופליג עליה בהדא וא"כ לא מצי לאוקמי מילתיה ככל לרבנן ולדידהו אפילו באינו מונה קאמרי התם דנזירות חלוקין הן כמו שנתבאר לעיל אבל לרבנן גופייהו והתם שפיר איכא למימר דמודו הכא לגבי דרב יהודה ומשום דלא תלה הוא נזירותו בדברים חלוקין מדה נזירות היא ומגו דנסית לנזירות מחמרינן עליה דלית ליה תקנתא במלא קישואין כמו שנתבאר דנזיר עולם הוי ובהא כ"ע ל"פ דמגלח אחת לי"ב חדש. ומתוך זה נתבארו לנו

לדברי הרמב"ם ז"ל על נכון כי שמה סובבים והולכים על קוטב הישר ונטוים על קו האמת שכתב בפ"ג הלכה יא כדין הריני נזיר כשער ראשי שמגלח אחת לשלשים יום כרבנן מטעמא שתלה נזירותו בדברים חלוקים ואפילו לא אמר כמנין ס"ז כמי שאמר כמנין ובדין דמלא הבית ומלא הקופה כתב לעיל בהלכה י"ז ואם אמר סתם נדרתי רואים את הקופה כאלו היא מלאה חרדל ויהיה נזיר כל ימיו ויש לו לגלח מי"ב חדש לי"ב חדש ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם. והן הן הדברים שאמרנו דפסק כרבנן דהתם וכר' יהודה דהכא דמודו ליה רבנן בהא. והתוי"ט כתב במשנה ה' בד"ה ונזיר כל ימיו. אחר שכתב פירושו בגמ' (והוא כפי מה שנדחה לעיל בדברינו) וז"ל ולא עוד אלא שראיתי להרמב"ם בפ' ג' מהל' נזירות שפסק כדלעיל דלא כר' ובדהכא פסק דמגלח כל י"ב חדש והא הוי כמוכי שטרא אבי תרי וצ"ע שהרא"ש והכ"מ לא העירו בזה כלל עכ"ל. ולפי מה שכתבנו יפה כתב הרמב"ם ויפה זיכה לנו דיש לחלק בין תלה הוא עצמו בדברים חלוקין לאומר סתם ותולה דעתו בב"ד וכל המעיין יודה לדברינו כי דבריו המה ברורים ומוקים כראי מוצק ובעל משנה לגולך תירץ בענין אחר והנלע"ד כתבתי:

(שם) **מנה** ו' מרבים כו'. לי אפשר לפרש הבעיא אלא בנזיר עולם דבנזיר לזמן פשיטא דסותר ואין להקשות הא לקמן קאמר גבי נזיר עולם מאמר שאילו נטמא ואין לו מהיכן לסתור משמע דנזיר עולם אין לו סתירה התם לענין הפסק קאמר דאע"פ שנטמא צריך לטהר ולנהוג נזירותו לעולם ולא שייך השלמה גביה וכיון שכן אין להוי להפסיקן כדפרישית התם אבל הכא לענין גילוח קא מיבעיא ליה אם מונה הוא מימים הראשונים כיון דלא שייכא השלמה גביה או דסותר כשאר נזיר. ובבבלי ליתא להא ומשמע דפשיט ליה דכשאר נזיר הוא לענין זה:

(שם) **מכיון** שלא קידש שערו בדם מי מתירו לגלח. עיין מזה לקמן סוף פ"ב ד"ה סותר ל' ולקמן פ"ו:

(שם) **הריני** נזיר לאחר כ' יום נזיר עולם מכבר. כה"ג בעי בבבלי פ"ב דף י"ד וכן בעיא שניה בנזיר שמשון מכבר אלא דהתם איפכא קא מיבעיא ליה בהא הריני נזיר שמשון לאחר כ' וועכשיו נזיר סתם וטעמא דהתם פשיט לה לבעיא ראשונה בדרך את"ל כיון דאפשר לאיתשולי היילא הריני נזיר שמשון כו' הכא לא אפשר לאתשולי דנזיר שמשון ליתיה בשאלה מי חיילא או לא. ולא מצי למיבעיא איפכא כדפירשו התוס' שם ד"ה אמר הריני נזיר כשמשון. ושיטתא דהכא א"א לפרש בדרך את"ל מה"ט. וכן הא דמסיק הכא דנזירות תורה דומה לנזירות שמשון לא משמע כן מש"ס דהתם דא"כ לעולם נוהג בנזירות תורה בין אמר נזירות סתם מעכשיו או נזירות שמשון מעכשיו וכן נראה מדעת הרמב"ם שפסק בפ"ד הלכה ט' בדין דבעיא שניה דאין מגלח לנזירות סתם וכדפירש הכ"מ שם שפסק לחומרא וש"מ דלית לן האי סברא דקאמר הכא דנזירות תורה דומה לנזירות שמשון. וקרא דתורת נזרו איכא למימר דאיצטריך לדרשה כדדרש בספרי יכול אפי' אמר הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין ומטמא למתים קורא אני עליו כפי נדרו ת"ל כן יעשה על תורת נזרו ועיין מזה עוד לקמן פ"ב:

(דף ד ע"א) **יצא** נזירות שמשון שלא חלה מפיו עליו אלא מפי הדיבור. הכי מסיק לה בבבלי דף ד' בהא דקאמר ושמשון להו נזיר הוה והכתיב כי נזיר אלהים וגו' התם מלאך הוא דקאמר וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג הלכה י"ג שמשון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה ואפי' הכי פסק האומר כשמשון הרי זה נזיר וכר' יהודה כדמסיק הכא וכן התם ואע"ג דבעינן דבר הנדור כבר תירץ הר"י בן לב מביאו הכ"מ שם שאני נזירות דכתיב לה' לרבות אע"ג דלאו דבר הנזור כדדרים התם גבי בכור לה' לרבות ולא בתירוץ הכ"מ שפי' דברי הרמב"ם כסברת המקשה דנזיר אלהים מנוס הוא דקאמר ליה וכבר העיר התי"ט בזה אלא במה דהקשה על הכ"מ שהרי הרמב"ם כתב שמשון לא היה נזיר גמור כו' אי משום הא לא איריא דאפשר לומר דלכך מתפרשין דבריו לא היה נזיר גמור מדעתו שהרי הוא לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו וציוה לאביו שיזירנו כשיולד וכפירוש התוס' שם בדברי המקשה ולהשמיענו דאפ"ה היה מותר לטמא למתים כדמסיק שם. לפי שכך היה הציווי ע"פ הדיבור וא"כ האומר כשמשון מתפיס בדבר הנדור הוא ואי קשיא הא קשיא דהרי הרמב"ם כתב שם לקמן בהלכה י"ד ומי שנדר נזיר כשמשון אינו יכול להשאל על נדרו שנזירות שמשון לעולם היתה. ועיקר הטעם משום דשמשון לא הוה נדור כדפירש הכ"מ שם וכדפירש רש"י ז"ל וש"מ דלא היה נזיר אלא ע"י ציווי של מעלה לבד וכדקאמר הכא אלא מפי הדיבור ומש"כ העיקר כתי' הר"י בן לב:

(שם) **אחד** למידושו ילא. כי נזר אלהיו על ראשו. וכן כתבו התוס' בדף ה' לבר פדא דס"ל כרבי יונתן דהכא ועיין לקמן ריש פ"ג ד"ה כדא מסייע לבר קפרא:

(שם) **שהתירן** משה ובית דינו. כדפרישית ובספרי וזהו גרים ר"ע אומר הימים הראשונים יפלו מה שגזרו הראשונים שלשים יום. ואין להקשות לאמי דפרישית אם כן אמאי לא נפקא ליה מהאי קרא גופיה גדל פרע כדדריש הא תנא לעיל. וכדדרים רבי יאשיה בבבלי דאיכא למימר דס"ל להאי תנא דמשמעותים דקרא לא נפקא לן דשיעור פרע שלשים יום אלא מהתם דכתיב ראשיכם אל תפרעו והתם משום אבילות התירן ושפיר יש לנו סמך מן הכתוב דפרע הוא שלשים יום כשיעור אבילות דאלינו הרבה במקרא שהן שלשים יום. ובספרי פרשת הברכה בפסוק ויתמו ימי בכי אבל משה ומכין לימי נזירות שהם שלשים יום נאמר כאן ימי ונאמר להלן ימי מה ימי האמור כאן שלשים יום אף ימי האמור להלן שלשים יום ע"כ:

(שם ע"ב) **שנייא** היא דאמר אחת. בבבלי דף ז' מקשי כה"ג ומשני רבא התם מעיקרא כגון שהמזיק בדרך והילכך אמרינן דעתו היה להיות נזיר כל זמן שהוא בדרך עד בואו למקום פלוני ושקיל וטרי התם וגבתר הכי קאמר למה לך לאקשויי כולי האי שאני התם דקתני הריני נזיר אחת כדמשני הכא ומשמע דלהאי שינויא לא צריכין להא דמחלק מעיקרא בין המזיק בדרך או לא וכן משמע מדברי התוס' שם ד"ה שאני התם והרמב"ם בפ"ג הל"ה כתב לחלק בין כשהוא בדרך או לא ושמא דסבר דאפילו למאי דמשני רבא בשינויא בתרא מ"מ הדין אמת הוא דכשהמזיק בדרך דעתו להיות נזיר עד שיבא למקום פלוני:

(שם) **לא** נחלקו כו'. בבבלי שם קאמר אליבא דרב דסבר לה כר"ע דדריש לישנא יתירא גבי לא את הבור ולא את הדות כו'. והאי ברייתא דהכא ליתא התם וצ"ל שאינה עיקרית דהא משמע דר"ע גופיה פליג בהא וא"כ קשיא דר"ע אדר"ע:

(שם) **מטילין** אותו לחומרין. עיין לעיל הל"ב ד"ה הוסיף וד"ה ותני עלה מ"ש שם בזה:

(שם) **הריני** נזיר כל ימי כו'. כך הגי' בתוספתא. ובבבלי שם גרים אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם ומדברי הרמב"ם נראה דגרים כמו הגי' דהכא שלא חילק שם בבבלי' בין אמר נזיר עולם לאמר נזיר לעולם:

(דף ה ע"א) **אם** כמנין ימות החמה כו'. והרמב"ם ז"ל בפ"ג הל"ז פסק בפשיטות ואם אמר סתם מונה שנ"ד נזירות שהרי באמרנו שבכל הנדרים הולכין אחר לשון בני האדם ואין כל העם קורין שנה סתם אלא לשנת הלבנה וכתב שם הכ"מ הטעם דפסק כן נגד בעיא דלא איפשיטא הכא משום דתנן בפ"ד דטהרות ספק נזירות מותר ע"כ ואי משום הא קשיא אמאי לא פשיט לה האי ש"ס ממתני' דהתם אלא ודאי טעמא דהאי ש"ס לשיטתיה אזיל דפליגי לעיל בפ"ט דנדרים אם הולכין בנדרים אחר לשון בני האדם או לא ולפיכך מספקא ליה והרמב"ם פסק כשיטת הבבלי דפשיטא ליה דהולכין אחר לשון בני האדם. אחר כתבי זאת מצאתי לבעל משנה לגולך שתירץ כן:

(שם) **ואתייא** דשמעון הצדיק כר"ש. משמע דהכי מסיק לה דכ"ע נזיר טהור נמי חוטא הוא ודרבי יהודה במתני' דקאמר זכות היא לו לפי פירושא דהאי ש"ס יחידאה היא אבל מש"ס הבבלי נדרים דף י' משמע דשמעון הצדיק פליג אדר"ש וס"ל דלאו חוטא מיקרי אלא אשם נזיר טמא הוא דלא אבל כדאמר התם ומסוגיא דהתם לא שמעינן מידי למסקנא דהא רבי יהודה ושמעון הצדיק באדא שיטתא קיימי ור"ש ור' אלעזר הקפר באדא שיטתא דאפילו נזיר טהור חוטא הוא והוו תרי לגבי תרי ועיין בר"ן שם ומדברי הרמב"ם בסוף הלכות נזירות משמע נמי כעין דהכא דכתב שם אבל הנודר לה' דרך קדושה ה"ז נאה ומשובח ומאחר דלא אתא אלא לסגויי בנודר דרך כעס כדמשמע מדבריו וע"ש ואין להאריך:

הדרן עלך כל כינוי נזירות

פ"ב (שם) **הריני** נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה. אית ליה הכין ואית ליה הכין. וקשה דהא לעיל קאמר לר"ל אם אמר שדעתו היה מן הגרוגרות ומן הדבילה לבד אינו נזיר כדפרישית וכן כתבו התוס' במנחות דף ק"ג בשם ר"ת דהא דקאמר הכא דקרו איכפי לגרוגרות תירום היינו כששואלין אותו ואומר כך היה בלבי והשתא למאי דהאמר דר"ל ס"ל נמי טעמא משום שהוציא נזירות מפיו א"כ לעולם הוא נזיר וצ"ל דהשתא סדר ביה ממאי דקאמר לעיל דאיכא בינייהו כא. א"כ י"ל דהכא מיירי בסתמא דלא ידעינן דעתו וליתיה קמן דלישייליה א"כ דאמר סתם נזרתי ואיני יודע למה נתכוונתי מתחילה דומיא דסתם נזרתי דגרסינן דלעיל ואפ"ה הוי נזיר משום שהוציא נזירות מפיו ולעיל מיירי במפרש דדעתו היה על הגרוגרות והדבילה לבד:

(שם ע"ב) **אהן** משמע לשון מילול כו'. סיותר נראה דגרסינן סכא אכן תמת משמש לשון מילול כו' ואדלקמי' קאי וכדאמר בתמורה דף כ"ו תמת משכחת לה ליסנא דאתפוסי וליסנא דאמולי גבי קדשי מזבח דעבדי תמורה ליסנא דאתפוסי גבי קדשי בדק סבית דלא עבדי תמורה ליסנא דאמולי וקאמר רבא אפילו בקדשי מזבח משכחת לה ליסנא דאמולי הוא כגון שסיה הקדש בעל מום וסיינו כדמפרש סכא ומדברי סרמב"ס פ"ו מהל' ערכין משמע דמפרש להא דרבא דליסנא דאמולי לבד קאמר וטעמיה כרבי יצחק בר לעזר דמכיון שהוא יודע כו':

(דף ו ע"א) **בית** שמאי אומרים נדור ונזיר כו'. וסכי משמע מסתמא דסבבלי דף ט' דקאמר מתני' דלא כי סאי. תנא דתניא רבי נתן אומר בית שמאי אומרים נדור ונזיר ובית הלל אומרים נדור ואינו נזיר וסרמב"ס בפ"א מהל' נזירות סלכס י' פסק כרבי נתן ואליבא דב"ס וכפירושו בפי' סמשנה כדפריסית במתני' וססיג עליו סראב"ד דהא סתם מתני' דלא כר' נתן וסכ"מ כתב דסרמב"ס גורס מתני' כרבי נתן ולענ"ד נראה דאין צריך למחוק סגי' אלא דסרמב"ס פסק לפי ליסנא אחרינא דקאמר סתם רבי נתן אומר ב"ש [אומרים] נדור ואינו נזיר ובית סלל אומרים לא נדור ולא נזיר וכלומר דסוי קשה ליה לסתמא דסש"ס אמאי דלא כר' נתן דקיימא מתני' נמי סכי מיתפרשא וקאמר ליסנא אחרינא כו' ועלה אמרינן דלא כרבי נתן ומתני' מיתפרשא כדאמרן מעיקרא:

(שם) **ראה** עכו"ס עובר כו'. לב"ש בעי דס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה. וכל הסוגיא משמע דלא מפרש לה למתני' כפי סוגית הבבלי דפריסית במתני' דהא לפי האי פירושא אמר נמי הריני נזיר אם לא תעמוד ופליגי אם עמדה מעצמה ובמה היתה כוונתו אם שיעמיד הוא אותה כו' כמבואר במתני':

(שם) **אפילו** לשון קרבן אינו. ולא משמע כן מסוגית הבבלי דהא קאמר הלמא בהאי הוא דאסיר כו' וכן פסק הרמב"ס בפ"א הלכה י"א וי"ב דבאותו הכום אסור. ומאי דהיב טעמא שאין אדם קובע קרבן בלשון נזירות וזהו לשיטתא דהאי ש"ס לעיל דמפרש לבית הלל אינו נדור ואינו נזיר וכבר הארנו סוף הלכה א' למסקנת הבבלי וכפי שיטת הרמב"ס דהוי נדור כי אמר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה וא"כ אדם קובע קרבן בלשון נזירות ואוסר על עצמו מדבר זה כקרבן אע"פ שלא אמר אלא הריני נזיר ממנו ולא הזכיר לשון קרבן. אבל במלוקה הראשונה שאין קובע עליו נזירות בלשון קרבן זהו ודאי מוסכם ולא מצינו שיחול עליו נזירות בלשון הזה אלא לשון נדר הוא כדאיתא בפ"ק דנדרים וכדכתב הרמב"ס בפ"א דנדרים:

(דף ז ע"א) **מתניתא** דר"מ. אבל בבבלי דף י"א מפרש טעמא דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא וא"כ כ"ע מודו בה (ועיין לעיל פ"ק הל' ב' ד"ה הריני לאחר ל' יום שם הוכחתי לשיטת הבבלי דס"ל כדרש' הספרי דנפקא ליה מקרא בהדיא הכי) ומפרש התם דמס"ט אף ר"ש מודה בריסא ובמציעתא טעמיה דר"ש דס"ל עד שיזיר מכלן כדפריסית במתני' ובסיפא טעמיה דס"ל דצריך שאלה ובהא יש לפרש גם לשיטתא דהכא דפליגי בסיפא בזה כדפריסית בפנים. ומ"מ יש ללמוד מכאן דקאמר טעמיה דרבי שמעון במציעתא משום דסבר דהוי פתיחת נדר וא"כ לרבנן לא הוי פתיחת נדר וכלומר דאפילו החכם אינו יכול להתירו משום פתח זה ומטעמא דהא עכ"פ מתגלחת וטומאה נזר וכיון שהזיר אפילו אח' מהן אסור בכלן וכך הם דברי הרמב"ס שם הל' י"ד דכתב שאין לו פתח להתיר נדרו בזה והראב"ד השיג שם דלא אמרו אלא כשהוא סבור להתיר לעצמו אבל אם בא לפני החכם מתיר לו ע"י כך דאין פתח לנדרו גדול מזה והכ"מ נתן שם ג"כ טעם לדברי הרמב"ס מסברא זו. ומה דהריסית בפנים דטעמיה דר"ש במציעתא מפני שהוא נדר ופתחו עמו כך נראה מרהטת הסוגיא למאי דמפרשינן הסיפא דר"ש סבר אינו פתיחת נדר בלא שאלה לחכם כשיטת הבבלי בזה ולכאורה היה נראה מכאן לפי פירוש זה כדברי הראב"ד וכ"כ התי"ט דמדמפרש הש"ס טעמיה דרבי שמעון בסיפא דצריך שאלה דמכאן הוי סייעתא לפירוש הראב"ד דמפרש בדברי ת"ק דריסא דאסור היינו עד שישאל מ"מ לפי שיטת הבבלי אינו מוכרח דהתם מפרש טעמיה דרבי שמעון במציעתא דעד שיזיר מכלן הוא ואין כאן לא סייעתא ולא תיובתא דבמילתא אחריתא פליגי ולא ייהיה פתח ולא איירי כלל בשאלה ואיכא למימר כדעת הרמב"ס ואיכא למימר נמי כדעת הראב"ד:

(שם ע"ב) **הדא** אמרה א' שאמר כו'. כדפריסית מדקאמר ואני על אלי דיבורו קמא קאי והכין המסקנא בבבלי שם:

(שם) **תני** רבי חייא הרי עלי לגלח חצי כו' אם גילח יום שלשים יצא. כדפריסית דיצא לעצמו וכן הוא בהוספתא פ"ב ובגי' הכפרים שלפנינו כתוב שם לא יצא וטעות דמוכח הוא וכך הם דברי הרמב"ס בפ"א הלכה כ' שכתב שם שהאומר הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח חצי נזיר זה מביא חצי קרבנותיו של זה וזה מביא חצי קרבנותיו של זה וכל אחד מהן משלים קרבנותיו אם היו פקחין ואם לאו זה מביא חצי קרבנות מאיזה נזיר שירצה וזה מביא חצי קרבנות. מאיזה נזיר שירצה ע"כ והוא דינא דמתני' דלקמן והחכמים דהחם אבל אינו מבואר שם בהדיא דאם היה כל א' נזיר בעצמו שהוא יוצא בחצי של זה ומשלים. והכ"מ כתב שם שהוא נלמד מהמשנה שכתב בסמוך. ואולי דעתו היה על המשנה זו כדלמוד הכא מהאי מתני' שאם היה הוא נזיר משלים קרבנותיו על זה החצי ומבואר בהדיא בתוספתא כן. ועיין בהלכה דלקמן ד"ה ע"ד דרבנן דמשמע דהכיא סוגיא פליגא אהכא:

(שם) **אבל** אינו מפרישו אלא מדעתו. כדרבי יוחנן בבבלי פ' אין בין המודר דף ל"ה הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה. וידוע היא דלא נקראו מחוסרי כפרה אלא הזב והזבה והיולדת ומצורע וכת"ק ריש פ"ב דכריתות וכן פסק הרמב"ס ריש פ"א מהל' מחוסרי כפרה:

(דף ח ע"א) **פירש** כו'. בבבלי אינו מבואר חילוק זה וכן לא זכרו הרמב"ס. ויש לחלק דמהכיא דכתובות אין ראיה לכאן דשאני התם דכיון דאמר שנשאת שלו הן לא מהני לסלוקי נפשיה בלשון גרוע הזה כדפריסית פרק הכותב ע"ש:

(שם) **אם** באומר חצי מוכה כ"ע מודים שהוא מגלח חצי נזיר. הכא לא מחלק בין האומר חצי קרבנות נזיר ובין האומר קרבנות חצי נזיר אבל בבבלי דף י"ב מחלק בהכי דהאומר קרבנות חצי נזיר כ"ע מודים שהוא מביא קרבן שלם כיון דסמיך היבת חצי לנזיר הוי כמאן דאמר חצי הנזירות ולא אשכחן נזירות לפלגא וכדעת הרמב"ס בפ"א הלכה י"א לחלק בהכי. ומשמע נמי מהתם דבאומר חצי סתם כ"ע ל"פ אלא דפליגי אי מלי הדר ביה כו' כדפריסית במתני':

(שם) **על** דעתיה דרבנן כו' כדפריסית. וכן יש לפרש בהוא עצמו אומר אח"כ הריני נזיר ולדברי רבנן צריך להביא קרבן ומחצה והיינו הך. ומשמע דלהשלים כ"ע ל"פ דלא אפשר. ובבבלי אינו מבואר אם יכול להשלים אח"כ חצי קרבנות להאי שקבל עליו וכבר כתבתי בהלכה דלעיל דנלמד מהתוספתא ומהסוגיא דיכול להשלים והך סוגיא פליגא אדרבי יודן דהכא:

(שם ע"ב) **לא** אמר רבי יודה אלא בסוף. קשיא דהא רבי יודה בתוספתא בהדיא בתחילה קאמר הריני נזיר על מנת שיהא בכרי זה מאה כור והלך ומצאו שנגנב רבי יודה פוטר וכן קאמר התם הדינא דמתני' ולכך נראה דל"ג א"ל כו' אלא דה"ג א"ר לא ואיפכא גרסינן לא אמר ר' יודה אלא בתחילה אבל לבסוף אוף רבי יודה מודה ומילתא בהכפי נפשה היא לפרש דברי רבי יודה דבסוף הוא מודה מכיון דנחית לנזירות וכדאמר בבבלי פ"ק דף ח' לרבי יהודה כן:

(דף ט ע"א) **לא** דריה אלא אמר הריני נזיר מכבר כו'. כדפריסית דלענין זה דומין דמונה את שלו מיד כמו דמונה נזירות מעכשיו מיד וא"ג דהכא בנזירות בנו אמרינן מפסיק את שלו ומונה של בנו וא"כ משלים את שלו ומשמע שאינו מפסיד מה שמנה תחלה לנזירות שלו והתם בנזירות מעכשיו ונזיר לאחר עשרים אמרינן שמונה כל הנזירות מעכשיו ומגלח ומונה שלשים אותן שקבל עליו לאחר עשרים ואינו מפסיק למנות הנזירות לאחר עשרים הראשונים התם היינו טעמא שאם אתה אומר מונה עשרים ופוסק ומונה שלשים ומגלח נמצא שלא נשארו מנזירות הראשונה אלא עשרה ימים שהרי בסתם נזירות אנן קיימינן ואין בין תגלחת טהרה לתגלחת טהרה פחות מל' יום והלכך אמרינן שמונה הנזירות שקבל עליו אחר כ' לאחר שהשלים כל נזירות הראשונה. וה"נ במתני' דקאמר שמשלים את שלו ע"כ דמיירי שהיתה נזירות שלו יותר משלשים יום דהיינו שעכ"פ נשארו מנזירותו ל' יום בשעה שהפסיק בתוכן למנות של בנו דבהא אמרינן משלים אח"כ ואם נשארו פחות מל' יום מונה באמת עוד שלשים אחר נזירות בנו מהאי טעמא שאין בין תגלחת כו' וכדמשמע מהלכה דלקמן וכן נמי מסוגית הבבלי דף י"ד גבי הא דקאמר מדא מגו הדא קמיבעיא ליה דכיון דעשרה ימים הוא דיתירין לא סליקין ליה הלין עשרה. ומהכא סייעתא לדברי הרמב"ס פ"ד הלכה ז' דדעתו שם לפרש דמיד נוהג הנזירות של מעכשיו אפי' בעשויים הראשונים כמ"ש הכ"מ שם ולא כפי' המפרש דלאחר העשרים מונה שתי הנזירות. וזהו מדקאמר הכא דדמיא למתני' דקתני התחיל מונה את שלו כו' וכן התם מונה נזירות של עכשיו מיד ולא שימתין עד לאחר עשרים:

(שם) **תמן** הוא אומר טמא מת כו'. הכי אמרינן בבבלי פ"ג דף י"ז אין בין טמא שמת כו' ולאו דוקא שהוא עומד בבית הקברות ונזר כדפירש המפרש שם אלא ה"ס בטמא מת דעלמא כדאמר הכא וכ"כ הרמב"ס בפ"ו הל' ד':

(שם ע"ב) **נטמא** בנזירות בנו והתרו בו משום נזירותו לוקה. משמע נמי דסותר הוא את שלו וכדאמר רבי יוחנן בבבלי שם ועיין בהלכה דלקמן ד"ה סותר שלשים:

(שם) **סותר** שבעים. לאו דוקא שבעים אלא עד שבעים כדפריסית בפנים וכן היא פי' הרמב"ס במשנה ודעתו בחבורו שם וכן מוכח מהסוגיא דהכא דקאמר נולד ביום שמנים סותר עשרה כו' כדפריסית ודלא כפי' המפרש דסותר את הכל הוא:

(דף י ע"א) **סותר** שלשים יום. קשיא דהא לעיל קאמר רבי יוחנן נטמא בנזירות בנו והתרו בו משום נזירותו לוקה ולכאורה היה נראה לחלק דהתם מדקאמר לוקה ע"כ בשלא השלים נזירותו מיירי ובכי הא הוא דסותר את הכל לנזירות שלו דהכא נזירות ארוכתא היא והכא בשהשלים נזירותו אבל הא ליתא דאפי' השלים נזירותו כל זמן שלא גלח לוקה כדכתב הרמב"ס פ"ד הלכה י"ב והכ"מ לא ציין שם מקומו ועיין לעיל פ"ק הלכה ב' גבי השלים נזירותו ומיהו בלאו הכי לא קאי דברי ר' יוחנן דהכא כדמקשי הש"ס ועוד דהא לקמן אמר בשהשלים את נזירותו מגלח ומזור ומגלח ואם כן בתרי נזירות הן דלא אמרי' דסותר גם את שלו אלא מטעמא דעדיין לא גלח לנזירות שלו וכדנראה מדברי הרמב"ס שם הלכה ג' דמשום הכי פסק שם בנטמא אחר נזירות בנו כשהתחיל להשלים נזירותו אינו סותר אלא עד נזירות בנו ומטעמא שכבר גלח לנזירות בנו כדפי' הכ"מ ומשמע מזה דלא אמרי' דסותר אלא בשהפסיק בנזירות בנו בתוך ימי נזירותו ולדעת רבי יוחנן דהכא דמגלח ומזור ומגלח א"כ לעולם יהא סותר ואין להאריך:

הדרן עלך הריני נזיר

פ"ג (דף יא ע"א) **מי** שאמר הריני נזיר. הדא מסייע לבר קפרא. בבבלי פ"ק דף ה' פליגי רב מתנה ובר פדא בפלוגתא דבר קפרא ורבי יונתן דהכא רב מתנה דריש לסתם נזירות שלשים מיהי"ה ובר פדא כרבי יונתן ומסיק נמי התם דמתני' דהכא אתיא נמי כרב מתנה ולכתחילה אסור לגלח ביום שלשים ובדיעבד אם גלח ביום ל' יצא ומטעמא דאמרינן מקצת היום ככלו וסיפא דאם גילח ביום שלשים לא יצא משום דפירש שלשים יום הוי כאלו אמר שלימין כדפריסית במתני' וכדפי' התוס' שהם ד"ה תנן הריני נזיר והרמב"ס ז"ל בפי' המשנה בפ"ק תפס דרשת רב מתנה לעיקר דאע"ג דבסוגיא דהתם מתרץ כל המשניות דמותיב מינייהו ומוקי לה שפיר אליבא דתרווייהו מ"מ סתמי דמתני' כרב מתנה משמע ליה וכן נראה דעתו בחיבורו ריש פ"ג ובפ"ד דפסק לכל הני סתמא דמתני' דהכא ודלקמן כדמוקי להו התם סתמא אליבא דרב מתנה. ועוד נראה לענ"ד לומר דמלבד מה דאיכא בינייהו דרב מתנה ורב פדא דלרב מתנה מדינא דאורייתא אסור לגלח לכתחילה ביום שלשים ולבר פדא אינו אלא איסור דרבנן דגזור בנזיר סתם אטו פירש שלשים כדמשמע זה מהסוגיא ועיין בתוספות שם ד"ה אמר לך בר פדא יצא לנו עוד נ"מ בינייהו והיינו אם פירש שיהא נזיר לכ"ט יום לרב מתנה לאו כלום הוא ונזיר שלשים יום ולבר פדא איכא למימר הואיל דס"ל דהא דסתם נזירות אין פחותה מל' יום מדרבנן הוא ולא גזרו אלא בנזיר סתם דהיא גופה גזירה אטו פירש שלשים כדאמרן. והיינו נמי דכתב הרמב"ס בפ"ג הלכה ב' פירש זמן פחות משלשים כו' שאין נזירות פחותה משלשים יום ודבר זה הלכה מפי הקבלה כלומר ענין מקובל וסמך לזה על מה שנאמר בכתוב קדוש יהיה כדכתב בפירוש המשנה ומשום דתפס העיקר כרב מתנה לא חילק בפירש ואפי' אמר לכ"ט יום אינו פחות מל' יום ועיין בדיבור דלקמן ובהלכה ד' ד"ה טעמא דר"א:

(שם ע"ב) **אמר** רבי חגיי די הוא שמועתא כן. כדפריסית דלא ס"ל טעמיה דר' יוחנן אלא דאמרינן מקצת היום ככולו וכן מסיק התם ובבבלי שם כהנא שאול דאפילו שבעה ימים קודם הרגל בטלה ממנו גזירת ל' דמקצת היום ככלו ואין חילוק בין שבעה לשלשים. ובבבלי מכלתין סוף פ"ב גבי הא דאמר רב יום שבעים עולה לכאן ולכאן וס"ד מעיקרא דיליף לה מדאבא שאול דס"ל מקצת היום ככלו ודחי לה דלא ילפינן נזירות דאורייתא מאבילות דרבנן דמן התורה אינו אבל אלא ביום ראשון כדכתיב ואחריתה כיום מר אבל נזירות דרשינן מקרא דבעינן ל' יום כדפירש המפרש והתוס' שם. ולפ"ז צריך לומר הא דיליף הכא נזירות מאבילות לשיטתא דר' יונתן ובר פדא היא דס"ל דיום ל' לאו מדאורייתא כדלעיל. וכן משמע מדקאמר הורי לגלח יום שלשים לכתחילה ואליבא דבר פדא ורב מתנה ודאי לכתחילה מדאורייתא אסור ולא ילפינן נזירות מאבילות בלכתחילה אבל בדיעבד אמרינן מקצת היום ככלו בנזירות טהרה אפילו למאי דקי"ל כרב מתנה דיום שלשים דאורייתא כאשר נתבאר. והנכון דהוה ליה עובדא כו' דלעיל לענין אבילות מיירי וכדמשמע במ"ק והתם גריס ורבי הוה ליה עובדא כו' ושפיר ילפינן אבילות מנזירות:

(שם) **השלים** נזירותו הראשונה ובא להישען על השניה. ובתוספתא סוף פרק ב' איתא מי שנזר שתי נזירות מנה ראשונה ולא הביא קרבנותיו ואחר כך נשאל על הראשונה לחכם והתיר לו יצאת שניה בראשונה וכן הוא בבבלי נדרים דף י"ז ובפ"ג דשבועות. ואין צריך לשבש הגי' בכאן אלא דריסא דסוגיא מתפרשת על הקרבן ומילתיה דרבי אלעזר דלקמן הוא כפי התוספתא וכן מוכח מדפריך נימא שניה ראשונה כו' אלא דרבי אלעזר פליג בהא דקאמר קרבן אחד דכשיטת רבי שמעון היא כפי משמעות הסוגיא כדפריסית. ולמסקנא אפי' הביא כל קרבנותיו ונשאל על הראשונה עלתה לו ראשונה לשניה וכדמסיק רבי יוסי ברבי בון והולא כמסקנת הבבלי שם וכן פסק הרמב"ס ז"ל בפ"ג מנזירות הלכה י' שכתב שם ואפילו הביא כפרתו וזה נלמד מסוגיא דהכא כמבואר:

(דף יב ע"ב) **נטמא** יום שלשים סתר את הכל. דס"ל לרבנן לא אמרינן מקצת היום ככלו אלא בנזיר טהור ולענין תגלחת והבאת קרבנותיו שאם גלח ביום שלשים בדיעבד יצא כדפריסית בהלכה א' לרב מתנה דקיי"ל כוותיה אבל בנזיר שנטמא ביום שלשים קודם תגלחת והבאת קרבנותיו לא אמרינן מקצת היום ככלו להחשיב כאלו נטמא לאחר מלאת. אלא ודאי נטמא הוא וסתר הכל כיון דלא השלים כל נזירותו בטהרה ולר"א אפי' בנזיר שנטמא ביום מלאת ס"ל דמקצת היום ככלו כ"כ התוס' ריש פרקין ופ"ק בסוגיא המוכרת בהלכה א':

(שם) **מנזיר** טמא למד ר' אליעזר. בבבלי פ"ו דף ל"ט גבי הא דאמר לר"א אם גלח לאחר מלאת אינו סותר אלא ז' דיליף תגלחת טהרה מתגלחת טומאה כלומר סתירה שהיא ע"י תגלחת מסתירה דע"י טומאה דמתני' דהכא. והכא הכי קאמר דיליף סתירת טומאה שהיא סותרת שבעה לאחר מלאת כמו דמצינו שנזיר טמא מגלח לאחר ז' ונראה דה"נ ס"ל לסוגיא דהתם דר"א יליף הכא מנזיר טמא והדר יליף לה מינה דתגלחת ג"כ אינה סותרת אלא ז':

(שם) **בשעה** שנזר סתם כו' השביעי שלו עולה לו מן המנין. לר"א קאמר דמחלק הכי דהא אמרי' לעיל בפ"ב הלכה ט' דנזיר שנטמא אין שביעי שלו עולה לו מן המנין אפילו בנזיר סתם כמפורש התם:

(דף יג ע"א) **טעמא** דרבי אליעזר זאת תורת הנזיר. האי טעמא לר"א קאי בין לבר פדא בין לרב מתנה בסוגיא דבבלי פ"ק הנזכרת בהלכה א' וכדפירשו התוספות שם דף ו' ד"ה אמר ר"ל דלבר פדא דס"ל לא אמרי' מקצת היום ככלו וקשיא לר' אליעזר דמתני' דאמר לא סתר אלא שלשים ויסתור את הכל הילכך קאמר דטעמיה דר"א אמרה תורה תן לו תורת נזיר וכן לרב מתנה דס"ל אמרי' מקצת היום ככלו וא"כ קשיא לר"א אמאי סתר שלשים לא יסתור אלא ז' אלא דטעמיה דגזירת הכתוב היא תן לו תורת נזיר ומשמעות דקרא משמע דאיירי במפרש נזירותו מדקאמר תן לו תורת נזיר סתם מכלל דעד השתא לאו בסתם נזירות קיימי והלכך במתני' דלעיל קאמר ר"א בנזירות סתם נטמא ביום מלאת לא סתר אלא שבעה. ולרבנן נמי דהיכא לא סברי מקצת היום ככלו בנזיר שנטמא כמבואר בהלכה דלעיל ד"ה נטמא ביום שלשים. וכ"מ בין רב מתנה ובין בר פדא אליבא דר"א אם יום שביעי שלו עולה לו מן המנין בנטמא לאחר מלאת. דבנטמא בתוך מלאת אפי' אי אמרינן לר"א דס"ל מקצת היום ככלו כרב מתנא אכתי איכא למימר דס"ל דאין יום שביעי עולה לו מן המנין ומטעמא דלא חייל עליה למימני נזירות טהרה עד יום שמיני יום הבאת קרבנותיו אלא דבנטמא לאחר מלאת דלא שייך האי טעמא ובהא איכא כ"מ לר"א אם אמרינן אליביה מקצת היום ככלו לענין אם יום שביעי עולה לו מן המנין והשתא יתבאר לך היטב מה דפריסית בהסוגיא אליבא דרבי מנא דעיקר הוכחת רבי מנא דר"א ס"ל מקצת היום ככלו מדקאמר סותר שלשים ולא את הכל וא"כ ע"כ דלא איקשי השתא הא דסותר עד שלשים ולא סגי בסתירת ז' משום טעמא דגזירת הכתוב הוא וכיון שכן ע"כ דמחלקינן נמי בין נטמא בתוך מלאת ובין נטמא לאחר מלאת גם לענין אם שביעי עולה לו מן המנין וביום מלאת כלאחר מלאת הוא כמבואר. ואין להקשות אמאי לא ניחא ליה לרבי מנא לפרש כבר פדא דר"א לא ס"ל מקצת היום ככלו וטעמיה נמי משום גזירת הכתוב הוא דאיכא למימר מדמחלק ר"א בין נזיר סתם לנזיר שפירש משמע ליה לרבי מנא דטעמיה דר' אליעזר כדמפרש רב מתנה אליביה וכדאמרן:

(דף יד ע"א) **רבי** יוחנן אמר מתרין על הכל כדי פרישה ופרישה והוא לוקה. בבבלי דף י"ז מסיק לה דלרבי יוחנן לוקה על הטומאה בנזיר בבה"ק אע"פ שאינו מביא קרבן

קרבן טומאה כדמסיק הכא לעיל. אבל בהא דקאמר הכא לוקה על כל פריסה ופריסה בהתראה אחת לא משמע כן מסוגית הבבלי פ"ו דף מ"ב גבי מתני' היה מטמא למתים כל היום כו' דכל זמן שלא פירש מן הטומאה אינו חייב אלא אחת ואפילו התרו בו על כל נגיעה ונגיעה מטומאה כגון שהשיטו לו מת אחר איני חייב אלא אחת שהרי הוא ממולל ועומד הוא ולדעתקשי הכא לקמן מהאי ברייתא על דברי רבי יוחנן ולא מחלק להתם בין אם המילול מעיקרו היה בהיתר או באיסור כדמחלק הכא. ובעניין אם נטמא ופירש מן הטומאה וחזר ונגע ממולקים הם הרמב"ם והראב"ד ז"ל בפ"ה מהל' נזירות הלכה ט"ו וי"ז דלדעת הרמב"ם אם התרו בו על כל פעם חייב על כל אחת וכרב יוסף בסוגיא דהתם אבל דעת הראב"ד כרבה התם דאפילו אם פירש וחזר ונגע אינו חייב אלא אחת ודשוני הא דקתני במתני' אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת בטומאה וביאה ולא בטומאה וטומאה ועיין זה לקמן פ"ו ופ"ז:

(שם) להאהיל בשעת מיתה כו'. כה"ג פליגי בבבלי דף מ"ג ופליגי התם ר' יוחנן ור"ל ורבי יוחנן קאמר משמעות דורשין איכא בינייהו ור"ל קאמר גושם איכא בינייהו כדקאמר הכא ולפי כך גירסא קי"ל כר"י לגבי ר"ל וכהן ונזיר אין מוזהרים על הגושם וכ"כ התוס' שם וכן דעת הרמב"ם ז"ל שם הל' י"ח ע"ש:

(שם) רבי טרפון פוטר כו'. פלוגתייהו למאן דמפרש יצא ונכנס מיד אבל לשמואל דמפרש לקמן יצא וסוס כו' וכן המסקנא בבבלי וכדפרישית במתני' לא שייכא כלל פלוגתייהו אמתני' אלא מלתא באנפי נפשה היא:

(שם ע"ב) אבל בנזיר טהור הא ר"א מודה אפילו אין לו מהיכן לספור. ובבבלי דף י"ט מסיק לה אפילו בנזיר טהור שנטמא עד שיהיו לו ימים ראשונים וכדמשמע נמי הכא משקלא וטריא דלקמן. ובעניין הבעיא אם נזירותו ונזירות בנו מצטרפין אינו מבואר בבבלי ומסתברא דלמאי דמרינן לעיל סוף פ"ק דהמסקנא כרבי יוחנן דהתם דס"ל אם נטמא בנזירות בנו סותר גם לנזירותו ומטעמא דנזירות מדא היא א"כ ממילא שמעי' דמצטרפין הן לשני ימים. ובענין לבסוף גרים התם בהדיא בברייתא דבעינן נמי עד שיהו לו ימים אחרונים והתוס' הקשו שם דהא קתני נטמא יום אחד סותר שלשים לר"א ותירצו בדוחק והיא קושיא דהכא דדייק לקמן ומחלק בין הסתירה לקרבן דהא דקאמר ר"א עד שיהיו לו ימים לענין קרבן טומאה קאמר אלא דלא משמע כן מסוגית הבבלי:

הדרן עלך מי שאמר הריני נזיר

פ"ד (דף טו ע"א) מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ואני ואני. הך גירסא אליבא דהנא דברייתא בגמרא היא דס"ל כל אחד במבריה מיתפס יא"כ אפי' אחד נתפסין כל אחד בתוך כדי דיבור של חבירו כדפרישית בגמרא והכי מסיק לה בבבלי והגרים התם במתניתין תרי ואני ותו לא משום דלאו תנא כי רוכלא ליחשיב וליזיל כדקאמר התם:

(שם ע"ב) כדי שאילת שלום בין הרב לתלמיד. כלומר שישאל התלמיד בשלום הרב. וכן פליגי בהא בבבלי פרק שבועת העדות דף ל"ב ופסק הרמב"ם בפ"ב משבועות הלכה י"ז כדי שאילת שלום התלמיד לרב. ולא ידעתי מה שכתב שם הכ"מ ז"ל ובפ' מרובה אמרינן גבי פלוגתא דר"מ ורבי יוסי תרי תוך כדי דיבור הוי חד כדי שאילת תלמיד לרב וחד כדי שאילת הרב לתלמיד כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומרי דנפיש כדי שאילת רב לתלמיד שלום עליך אית ליה וידוע דהלכה כרבי יוסי לגבי ר"מ עכ"ל והרי הרמב"ם פסק דלא כרבי יוסי ואם כמקשה הוא על דברי הרמב"ם ז"ל היה לו לפרש אבל עיקר טעמיה דהרמב"ם דפסק כהך סתמא דברייתא בבבלי הכא ריש פרקין כדכתבו התוס' בפ' מרובה דף ע"ג:

(שם) אחד שאמר הריני נזיר שתים כו'. בבבלי איכא מבוארים הני בעיות ומסתברא להקל כמה דפסק הרמב"ם בפ"ב גבי הני בעיות דלא איפשיטו בבבלי בפ"ב משום דקי"ל כרבי יהודה דספק נזירות להקל:

(שם) מפר את שלה ושלו בטל. ובגירסת הבבלי ושלו קיים וכדמוקי אביי התם דמתני' מיירי דקאמר לה דרך שאלה ואת מאי והכא מוקי לה באמר לה דרך תנאי. ולענין דינא שניהם אמת כדפרישית בפנים וכן הם דברי הרמב"ם בפרק י"ג מהלכ' נדרים ומסר שם בדבריו חלוקה דדין התנאי וכמו שהגיה התי"ט ע"ש:

(דף יז ע"א) מכת מרדות מכבטין אותו עד שיקבל או עד שתצא נפשו. כך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מהל' חמץ ומצה הלכה י"ב שכתב ומי שאכל מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו ומביאו הר"ן בפ"ד דכתובות גבי המוציא שם רע ולא בא"ל וכן מביא שם בשם יש אומר כן וכם דברי הערוך כמ"ש הריב"ש בתשובה סימן נ' והר"ן שם כ' דלא נראה לו כן דלפי"ז יש מוסר בד"ם מבדברי תורה אלא כר"ם הלוי שם שמכין אותו באומד ולהקל ממלקות של תורה. והרמב"ם נראה דסמיך אהאי תלמודא אלא דיש לדמות דהכא בעבירה מסכת מיירי כדמשמע ליסנא דקאמר עד שיקבל או עד שתצא נפשו ובהא כ"ע מודים כדכתב הר"ן שם. וממה שהביא הריב"ש שם בשם התו' הוי קשה לדברי הרמב"ם דמוכרח מסוגיא הבבלי דמכת מרדות נמי במספר ארבעים הן כדאמר בפ"ק דקידושין דף כ"ח הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי ממזר סופג את הארבעים וזה אינו אלא מלקות מדרבנן ואמרו בו סופג את הארבעים וע"ש בדברי התו' שכתבו סופג את הארבעים כדין עובר בלאו ולכאורה משמע כעובר לאו גמור הוא ואינו מוכרח ובעיקר קושית הר"ן י"ל דהא מצינו בהרבה מקומות שהחמירו חכמים בדברי סופרים יותר מבדברי תורה כדאמרינן ריש ברכות גבי ר' טרפון והטה כו' וכן בפרק הנחנקין גבי זקן ממרא ובהאי תלמודא חשיב התם למקומות שהחמירו חכמים בד"ס ע"ש:

(שם ע"ב) במשלטת על נכסיו. משמע דעל נכסי בעלה קאי כדפרישית בפנים ורבי מתנייה לא בעי לאוקמי כדמעיקרא שנתן לה אמר כו' מכח האי קושיא דכי שלה כן הכאי ליסנא לא מהני כדאמרי' בפ' בתרא דנדרים הלכה מ' גבי המודר הנאה מחתנו והיא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות האלו נתונים לך במתנה על מנת שאין לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך וכדמפרש התם בהאי תלמודא דקאמר לה ולא ליך כלומר דוקא דקאמר לה שאין לך גם כן רשות בהן לדברים אחרים אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך אבל על מנת שאין לבעליך רשות בהן לחוד לא מהני דקנתה אשה וקנה בעלה כדפרישית התם. ובבבלי שם פלוגתא דרב ושמואל דרב סבירא ליה כסוגיא דהאי תלמודא דדוקא דקאמר לה אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך ושמואל אמר אפילו אמר לה מה שתרצי עשי בהן לא קנה יתהין בעל ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' נדרים כשמואל וכדנתן הר"ן שם טעם לדברי הפוסקים כן דאע"ג דהלכתא כרב באיסורי מ"מ כיון דעיקר פלוגתייהו בדינא תלי אי אמרינן יד אשה כיד בעלה או לא נקטינן כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני וכ"כ בפ"ט מנזירות הלכה ט' גבי האי דינא דמתני' כגון שנתן לה במתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות אלא מה שתרצי תעשה בהן. ואע"ג דבגמרא לא אמרו כאן אלא שאמר לה ע"מ שלא יהיה לבעלך רשות בהן קילור לאין הוא ועיין שכתבו התוס' הכא אליבא דר"ת שפסק כרב דקילר הש"ס של"ל אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך וכן צ"ל לדעת הרמב"ם שפסק כשמואל דהא על מנת שלא יהא לבעלך רשות בהן לחוד לכ"ע לא מהני וכדכתב הר"ן שם וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות זכיה וכ"ל ג"כ מה שתרצי תעשה בהן ויש לפרש גם דברי רבי מתניי' דהכא אליבא דשמואל ופליג אהאי סוגיא דנדרים. וזהו ע"פ מה שכתב עוד הר"ן שם לדעת הרמב"ם דס"ל לשמואל נמי תרי לישני בעינן וז"ל והקשו עליו וכי מאי מוסיף במאי דאמר לה או מה שתרצי עשי הא אינו אלא כאומר על מנת שאין לבעלך רשות בהן בלבוד ונראה לי דהיינו טעמא דכי אמר לה מה שתרצי עשי לדידה נמי לא יהיב לה לגמרי דנימא לאלתר זכה בהן הבעל אלא הרי הוא כאומר לה לא יהו שלך אלא לאותו דבר שתרצי לעשות בהן בכל שעה ושעה עכ"ל ודברי רבי מתניי' נמי מתפרשין הכין והא דלעיל קאי במשלטת על נכסיו כלומר שזה האומר עשה לה שולטת בנכסיו שנותן לה מה שתרצה לעשות בהן והלכך לא קנה אותן הבעל והיינו נמי דקאמר אם בא זה כאומר ומיקדש לא קדשה דאפילו לדידה נמי לא יהיב לה לגמרי אלא מה שתרצה לעשות בהן בכל שעה שהן קיימין:

(דף יח ע"א) וכן במיים לא על שבעלה הן באין ואת אמר טעונין לחם. בבבלו דף כ"ד קאמר ארבעה אילים שאינן טעונין לחם כו' ושלאחר כפרה התם באיל נזיר והכא ע"כ בשלמי תודה מיירי כדפרישית בפנים. והא דתנן בפרק התודה המפרש תודתו ואבדה ונתכפרה באחרת ונמצאת הראשונה אינה טעונה לחם מוקי לה התם רבי יוחנן דף פ' דבחליפי תודת חובה מיירי אבל בחליפי תודת נדבה בין לפני כפרה ובין לאחר כפרה טעונין לחם ורבי נון נמי פשיט מילתיה מחליפי תודת נדבה:

(שם ע"ב) מותר עשירית האיפה שלו. במנחות דף ק"ח פליגי ר' יוחנן ור"א והתם מוחלפת השיטה רבי יוחנן אמר ירקב ר"א אומר ירקב והרמב"ם פסק בפ"ה מפסולי המוקדשין הלכה מ' ירקב ואע"ג דר' יוחנן פליג משום דהתם מסיק רב נחמן בר יצחק דבתרא הוא מסתברא כמ"ד ירקב ובמותר לחם נזיר פסק התם ירקב כר"ב מסולא דקאי

רבי יוסי כוותיה וכדקאמר טעמא:

(שם) בהמה יש עליה הילכות סתומין בסוף. כמו שהגהתי כך הוא עיקר ובספרי הדפוס נתחלפו הטעות בטעות דמוכח וכן מסיק בבבלי דף כ"ח דנכמה בעלת מום כסתומה דמיא דלמאי חזי לדמי והיינו מעות:

(דף יט ע"א) משניתק מלא תעשה לעשה. התוס' כתבו שם ד"ה ר"ע יש להסתפק אם היפר לה אם מופר או שמא יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ע"כ כלומר במה שאמרו אינו מופר ומשמע דהבעל ודאי אינו יכול לעקור עשה דגילום:

(שם) מתניתא מסייע לרבי לעזר. דהר"ש אתיא והכי מוקי בבבלי דלא אתיא כר' אליעזר דאמר תגלחת מעכבת והיינו רבנן דהתם והלכה כר"ש בהא כדהתם לן תנא דמתני' כמבואר סוף פ"ו וע"ש:

(שם) מערה אפילו בקיים כו'. יש לפרש דרך קושיא דהש"ס מתמה לדברי ר"ע א"כ אפי' בקיים כשהפרישה למעות כבר נמכרה לגבוה והיכא הפסד קדשים ומאי אפשר לשנות שלא לשמה וכי תעלה על דעתך דמסירה לגבוה אינה אלא בשחיטה:

(שם ע"ב) קרוב מהו שימחה. כדפרישית דאיסב לפני הספר קאי. והוו למאי דכתבו התו' דף כ"ח ד"ה ואין האשה דוקא שמיחו מיד כששמעו וכלומר שלא כשהילו עדיין לנהוג הנזירות וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה ובחבורו פ"ב מנזירות סתם דבריו ולא חילק בזה כלום והכ"מ נסתפק שם בדעתו וע"ש:

(שם) והיה רשב"ג בודקו אם הביא שתי שערות. בבבלי פליגי בה תנאי לרבי דס"ל התם הכא מדיר בנו עד שיביא ב' שערות הי' בודקו אם הב"א שתי שערות ורבי יוסי בר' יהודה דס"ל עד שיגיע לעונת נדרים היה בודקו אם הגיע לעונת נדרים ואמר אל תצטער לבודקינו אם קטן אני אהיה בשביל אבא ואם גדול אני שהגעתי לעונה נדרים אהא בשביל עצמי ומסיק התם דלרבי יוסי ברבי יהודה נימא ובנזירות אחת סגי דליכא למיחש דלתא דשהדירו אביו לא הגיע לעונת נדרים ועכשיו הגיע דלא אמר אהיה נזיר בשביל עצמי אלא בספקא נזירות האב ולא אתי עונת נדרים ולא הוי אלא דרבנן ופקע לנזירות האב אבל לר' יוסי אבו שמא כשהדירו אביו עדיין לא הביא שתי שערות ואל עליו נזירות אביו ועכשיו הכר הביא שתי שערות והוו נדרים דידיה דאורייתא ופקע דהב ונמצא שחל עליו גם נזירות עצמו מספק ולית ליה תקנתא עד דיתיב נזירות דיליה ודאבוה נמי. והשתא ניחא נמי לשיטתא דהאי ש"ס דלא מייתי אלא הא דרבי דהלכתא כוותיה ושמעינן מהא דהלו נזירותו ונזירות אביו כאחת כדאמרן:

(שם) רבי יוסי בן מגינס שאל מליקת העוף שלו מהו שתאכל. למ"ד הלכה היא בנזיר לא קמיבעיא ליה דהלכה למשה מסיני הוא הכי וליכא ביה לא משום נבילה ולא משום חולין שנשחטו בעזרה אלא למ"ד מדרבנן הוא כדי לחכי במכות הוא דקא מיבעיא ליה ומסיק הכא דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה ולעולם חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא והכא אין בו משום חולין שנשחטו בעזרה דלוקך ומעקר הוא כדהגיא בהאי ברייתא. ומינה גופה שמעינן דחולין בעזרה דאורייתא ודהימטוט כוחר ומעקר משום דחולין בעזרה נפקא לן מדכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום ולא אסרה תורה הלא בזביחה וכדקאמר בבבלי פ"ב דקידושין דף נ"ח ופ' כיסוי הדם דף פ"ו דמהאי טעמא קט"ר ר"ש השוחט את הטרפה או נמצאת טרפה דאין בהן משום חולין בעזרה דס"ל חולין בעזרה דאורייתא ודרים מוזבחת דבעינן שחיטה ראויה. ובבבלי מקיין דף כ"ט פליגי בה רבי יוחנן ורבי יוסי ב"מ דר' יוחנן אמר הלכה היא בנזיר ורבי יוסי ברבי מגינס קסבר מדרבנן הוא ופריך התם לרבי יוסה ב"מ לא תיהוי ביה משום נבילה ומשום חולין בעזרה ומשני קסבר לה כרבי יוסי ברבי יהודה דאין שחיטה לעוף מן התורה וחולין בעזרה לאו דאורייתא ואיכא למידק מאי דוחקיה לגמ' דס"ל חולין בעזרה לאו דאורייתא הא אפילו למ"ד דאורייתא שפיר מיתוקמא מילתיה דרבי יוסי ברבי מגינס כדאמרן וי"ל דלמאי דמשמע בפ' כיסוי הדם שם וכן בפרק השוחט דף כ"ח דלמ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה נחירתו זו היא שחיטתו לענין כיסוי הדם וא"כ הכא נמי כן ולרבי יוסי ב"מ דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה ע"כ דס"ל נמי חולין בעזרה לאו דאורייתא ולשיטתא דהאי תלמודא ע"כ לומר דלא ס"ל האי סברא נחירתו זו היא וביטתו דווכחת דוקא. והרמב"ם בפ"ב מנזירות פסק כמ"ד הלכה היא בנזיר וכן הוי המסקנא אליבא דרבי דס"ל התם יש שחיטה לעוף מן התורה וא"כ ע"כ דהלכה היא בנזיר ס"ל דכל הסקלא והטריא דקאמר שם לקמן בפרקין לא הוי אלא דיחויא בעלמא אבל באמת ס"ל לרבי הלכה היא בנזיר כדכתבו התוס' בפרק השוחט שם. והריש פ"ב מהלכות שחיטה פסק הרמב"ם ז"ל דחולין בעזרה דאורייתא מהאי דרשה דקרא כי ירחק ממך וגומר וכסתמא דמתני' סוף הליה מקדש וכתב שם הלכה ג' אבל הנוחר והמעקר בעזרה והשוחט ונמצא טרפה כו' הרי אלו מותרין בהנייה. וזהו כברייתא דהכא וכמשמעות הסוגיא וכ"מ כתב שם דפסק כר"ש דלעיל וצריך טעם למה ע"כ. ויש ליישב לדעת הרמב"ם דהיינו טעמיה מדאמרינן שם דף פ"ה ואה רבי דבריו של ר"ש בכיסוי הדם דס"ל שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ושנאו בלשון חכמים ומפרש טעמא דראה דבריו בהא משום דכתיב אשר יאכל וש"מ דשחיטה הראויה לאכילה בעינן והשתא נמי זהו הטעם דפסק כר"ש בהכיא דחולין בעזרה משום דבהאי קרא כי ירחק וגו' ואכלת כתיב ובעינן שחיטה הראויה לאכילה וכל הסוגיא דהכא ודפ' השוחט אזלי כחכמים דר"ש והוא ז"ל פסק כר"ש כדקי"ל בכיסוי הדם כוותיה מה"ט וזהו לענ"ד דבר נכון ומתקבל. ויש לי עוד כמה מהני מילי מעליותא בהאי ענינא ואין כאן מקומן להאריך:

(דף כ ע"א) הוא נזיר אחת ומה נזיר שתים. בבבלי סוף פרקין בעי כה"ג אם היה אחד מהן נזיר עולם ואחד נזיר סתם ופשיט באת"ל דכיון דאידי ואידי נזירות טהרה מאי נגלא וה"ה להאי דהכא ובאינך בעיות לא פשיט להו נמי התם ופסק הרמב"ם בפ"ח הלכה י"ז הואיל והדברים אלו כן ספק אינו מגלח עליהן ואם הביא ובמיו לא עלו לו:

הדרן עלך מי שאמר

פ"ה (שם ע"ב) בית שמאי. מאן דמר שמואל לקרבן. הכי מסיק לה נמי בבבלי שבועות דף כ"ו ולא בעינן עד שיוציא בשפתיו ולא בשבועות ובנדרים אבל בהקדש ובתרומה גלי רחמנא כל נדיב לב. ומשמע דמפשטא דקרא קדריש הכא בשפתיש ולא צלב ולא מיתורא דלבטא וכן פירשו התוס' שם:

(שם) אותן השני מה את עביד ליה סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב באומר אלו. כדפרישית דאליבא דרבי יוסי קאי הבעיא דאי לרבי ביבי הא קאמר באינו מכנים פרוטרוט אלא אומר אילו סתם על המונח לפניו הכל מודים שאותן חולין ולדידיה לא מיבעיא הבעיא דבין שאת מדמי לה לסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב או לאומר אלו השני לא קדש וליכא למימר נמי דלרבי ביבי ואליבא דבית שמאי בעי דהא ודאי למכנים פרוטרוט אין לומר דהפריש שנים סתמא קאמר ומשמע שהפרישן כאחת אלא ע"כ לרבי יוסי קאי ואליבא דכ"ע הוא דבעי דהאי מדמינן לאלו השני נדבה ופשיט לה נמי לשיטת רבי יוסי דכמו במטאת השני לנדבה הכא נמי כאומר אלו והשני לנדבה. והשתא אליבא דרבי ביבי דקאי המסקנא כוותיה כדפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' שקלים הלכה י"ג דאין חילוק בין מכניס פרוטרוט או שלקח מעות בידו ואמר אלו המותר חולין ומשום דקאמר הכא מתני' מסייע לרבי ביבי כדפירש הכ"מ שם. גם בהפריש שתים נמי דינא הכי והשני חולין דלא מדמי הכא שקלים לחטאת אלא לומר נמי שבחטאת הפריש שתים כאומר אלו הוא כן נמי בשקלים וא"כ לבית הלל דסברי לעולם מותר חולין באומר אלו וה"נ בהפריש שתים. וכך הם דברי הרמב"ם שם הלכה י"ב שכתב המפריש שקליו וסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדש המפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד אם בזה אמר זה האחרון לא קדש ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים ע"כ וכלומר השני מותר שקלים וחולין הוא כדכתב שם בהדיא לקמן אלא דמה שמחלק בין נתן אחת ובין זא"ו דבזה אמר זה האחרון לא קדש דמשמע שאינו יכול לשנות האחרון לשקלו והראשון לחולין ומילוק. זה לא מצינו כאן וזהו מה שהשיג עליו הראב"ד ז"ל שם וכתב בירושלמי אינו כן אלא שאחד חולין לפי שהוא או כמי שהוא סבור שהוא חייב ואינו חייב או כמי שאמר כן: אלו לשקלי דלב"ה מותרן חולין ע"כ ר"ל דהרי לב"ה לא מחלקינן בין לקח מעות בידו ואומר אלו ובין לקח אחת אחת נוטל מהן לשקלו והשאר חולין ואפילו הראשון שהיה בידו כשאמר אלו לשקלי וכדמשמע ג"כ מדברי הרמב"ם בעצמו בדין זה ע"ש וא"כ מאי שנא בהפריש שניה ונמצא שאינו חייב אלא אחד נמי כהא' חולין לפי מה שהוא ואם רצה נותן השני לשקלו והראשון יהיה חולין והו כוונת הראב"ד ז"ל בלי פקפוק. ומ"ש הכ"מ על דברי הרמב"ם בזה לא ירדתי לסוף דעתו ולפי גירסתו שם בהסוגיא דהכא דהרי הרמב"ם בהדיא קאמר והשני

מותר

מותר שהלים וידוע דמותר שקלים מולין הוא ואין ספק שה"ם בדבריו שם · ובענין השגה זו אפשר ליישב לדעת הרמב"ם דלמד מהכא דדומי שקלים לחטאת בדין זה לענין דהפריש שתים כאומר אלו דמייא והיינו כל אחד ואחד לפי דיניה בחטאת השני לנדבה ובשקלים השני מולין כדפרישית לעיל לשיטת רבי ביבי וכי היכי דבחטאת מצינו האי חילוק בדין זה דאם הפריש שתים לאחת מכפר באיזו מהן שירצה והשני' רועה כדאמר רבי אושעיא בתמורה דף כ"ד בהפריש שתי חטאות לאחריות וכן ביומא דף ס"ה ונשמע התם נמי דאם הפרישן בזה"ז מצוה בראשון כדאמר התם לרב ע"ש וה"ה נמי בשקלים בנידון זה. ובמאי דכתבתי לעיל ניחא לי נמי בהא דפסק הרמב"ם בפ"ה מפסולי המוקדשין הלכה ו' המפריש חטאתו כו' הפריש שתים או דמי שתים וכסבור שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת יביא אחת והשאר יפלו לנדבה ע"כ והלח"מ תמה על זה מאי שנא דבחטאת פסק השני לנדבה ובשקלים פסק השני חולין והא מהכא משמע דראוין להיות שוין בדינים אלו כו' ע"כ ולפי מה שכתבתי לק"מ דלא משמע הכא אלא לשיטת רבי יוסי אבל לרבי ביבי ודאי לא דמיי להדדי אלא בהא דהפריש שתים כאומר אלו דמי וכל חד לפי דינו כמבואר הכל אליבא דבית הלל ולפי המסקנא וזהו מה שנראה לע"ד אחר העיון:

(דף כא ע"א) **קובען** אפילו בפה. בבבלי מנחות דף ק"ג מסיק דדוקא בשעת הנדר קביעותא מילתא היא אבל בשעת הפרשה לא. וה"ה כל זמן שלא הפריש קביעותא בשעת הנדר הויא כדפרישית:

(שם) **חזקיה** אמר לשוגג בלא תעשה ולממיר בל"ת. כה"ג פליגי בתמורה דף י"ז אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי כו' והרמב"ם בפ"א מהל' תמורה נראה מדבריו שהוא גורס כגי' התוס' שם גבי תמורה קדיש גבי הדשים לא קדיש אלא דמחלק שם בין נתכוין לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים דלוקה ובין דימה שמותר להמיר והמיר שאינו לוקה וכתב הכ"מ הטעם שכיון שהמיר שלא מדעתו הוי כאנוס ואינו לוקה. ויש לתמוה דהא קי"ל אומר מותר שוגג הוא כדפסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות שגגות. ומסוגיא דהכא משמע דס"ל להאי ש"ס כמקדיש בעל מום עובר אינו לוקה על הקדישו כדמתמה להמן וממובר הוא למכו' אבל הרמב"ם בריש איסורי מזבח פסק דלוקה גם על הקדישו כמו בבעל מום קבוע וכתב הכ"מ דכן איתא בספרא:

(שם ע"ב) **מודה** רבי יהושע בערב. כלומר מודה לרשב"ג דקאמר התם בהדיא אף הערב לאסה בכתובתה והיה בעלה מגרשה צריך שידיר הנאה ומהאי טעמא פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות ערכין הלכה כ"א בהא דהקדש ולא כרבי יהושע משום דרשב"ג קאי כוותיה דקאמר אף הערב וכדפירש שם הכ"מ. והא דבעי הכא במתנה נראה דעיקר הבעיא אם יכול לחזור ולטרוף ממנה כשימוורנה אח"כ והיינו דפשיט לה מהאי עובדא דב"מ. אבל בערכין דף כ"ג משמע דלא"ל לדור הנאה אלא בהקדש ובערב דאע"ג דקאמר התם טעמא דבלוקח לא משום דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה דהא מידע ידע דיש לה כתובה והאי טעמא לא שייכא במתנה מ"מ מדהאמור התם דתנן תנן ודלא תנן לא תנן ש"מ דדיהא להני קאמר:

(דף כב ע"ב) **אלא** כן אנן קיימין בשגילגל ביין. כ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ד דנזירות הלכה י"ג והיה נוהג היתר בנדרו ושתה יין ומטעמא דקאמר הכא ופסק שם דמי"ם שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר כדאמר בבבלי פ"ב דנדרים והגי' שם הוכה בדברי רבי יוסי בד"ה בנזירות מיעטת אבל בנזירות מרובה דיו שלשים יום ומתפרשת כפשטה:

(דף כג ע"א) **חברייא** אמרין קדש רבי יודן אמר לא קדש. ופלוגתא דרב נחמן ורב חסדא היא בבבלי דף ל"ב ר"נ אמר טעותו ולא כוונתו רב חסדא אמר טעותו וכ"ש כוונתו ומקשי על דברי ר"נ כדמקשי הכא לרבי יודן והתם לא משני מידי ומשמע דלמסקנא קאי כרב חסדא וכרבה בר רב הונא דאמר כוותיה וכן פסק הרמב"ם בריש פ"ח מבכורות דבין בטעות בין בכוונה שלשתן מקודשין דמאי דמשני הכא לא הוי אלא דיחויא בעלמא דלא תסייע למברייא מהכא:

(שם) **ההזירוה** הגנבים בלילה כו'. נראה דס"ל להאי ש"ס דעכ"פ צריך היתר חכם כדפרישית במתני' וכ"כ התום' והיינו דבעי אם החזירוה קודם שנשאל לחכם מאי אם למפרע חזרה כו' כדפרישית דאי לאו הכי הא לא חלה עליו כלל בשעה שנדר דנדר בטעות הוא. והרמב"ם בריש פ"ב כתב ואם אחר שנגנבה נזר אינו נזיר שזה נזר בטעות ומשמע דלנדרי שגגות מדמי לה כדכתיב שם בתחלת דבריו וא"צ שאלה לחכם והכ"מ לא כתב שם כלום. ואפשר לפ"ש הבעיא דהכא דהיא גופה מספקא ליה אם למפרע הורה עליו נזירות שהרי החזירוה או מכאן ולהבא כלומר אם קיבל עליו עכשיו מחדש אבל מה שנזר בתחלה נזירות בטעות הויא. ולפ"ז בכלל ספק נזירות הוא דהספק אם חלה עליו או לא וספק נזירות להקל:

(שם ע"ב) **לעולם** אין מוזמנין עליו עד שיאכל כזית דגן. משמע לרבי יוחנן אפילו אצטרופי לא מצטרף אבל בבבלי פ' שלשה שאכלו דף מ"ח קאמר רבי יוחנן אינו מוציא את אחרים עד שיאכל כזית דגן. ופליגא אדהכא כדכתבו התום' שם ד"ה תשעה. ועוד דהכא קאמר לרשב"ג אם אכל ירק יכול להוציא אחרים כדמשמע מהא דקאמר לרבי ירמיה כן דפשיטא ליה כרשב"ג והתם מפרש לדרשב"ג כרבי יוחנן דאצטרופי הוא דמצטרף אבל להוציא את אחרים עד שיאכל כזית דגן:

הדרן עלך בית שמאי

פ"ו (דף כד ע"א) **שלשה** מינין אסורין בנזיר. תני רב זכיי כו'. ובבבלי פ' ד' מיתות דף ס"ב גריס לה לדרב זכיי דדאמר אינו חייב אלא אחת ורבי יוחנן פליג עליה התם וס"ל דחייב על כל א' ואחת ופריך התם הש"ס למאי דבעי למילף חילוק מלאכות בע"ז מקרא דאחת מהנה כדדריש האי מ"ד התם לענין שבת וכדפרישית בפנים אחת שהיא הנה זדון ע"ז ושגג' עבודות והנה שהיא אחת שגגת ע"ז וזדון עבודות. האי שגגת ע"ז היכי דמי אי כסבור בית הכנסת והשתחוה לו הרי לבו לשמי' ואי דחזא אנדרט' וסגיד ליה אי דקבליה עליה לאלוה אזיד הוא ואי לאו בר קרבן ואי דלא קביל עליה לאלוה לאו כלום הוא. והיינו נמי דפרישית דמקשי ליה רבי יוחנן הכא לרב זכיי דס"ל למילף לחילוק חטאו' דע"ז מהאי דרשא דאחת מהנה דהא שגגת ע"ז לא משכחת לה. והתם מפרק לה להאי קושיא דמשכחת לה באומר מותר דהכנו' אין ע"ז בתור'. והאי ש"ס לא ניחא ליה לשנויי הכי אי משום דלא ס"ל אומר מותר שוגג הוא אי משום דלא הוי שגגת ע"ז וזדון עבודות אלא שגגת זה וזה וס"ל האי ש"ס דחייב על כל א' וא' כדאמר רבי זעירה פ' כלל גדול. ועיין בפרק ה' דגיטין הלכה ה' מ"ש שם מענין דאומר מותר. ותו גרים לה בהאי תלמודא דשבת שם הלכה א' בתרה הא דרבי יוחנן דלעיל. ויהי כן בע"ז בעבודתה בעבודת גבוה בהשתחויה בעבודתה לחייב על כל אחת ואחת בעבודת הגבוה לחייב על כלהון אחת בהשתחויה לחייב על מקלתה. כלומר דהש"ס פריך אלמה לא מצינן לאוקמי האי קרא בע"ז ונדרוש כן לענין ע"ז דקר' מיירי באלו שלשה ענינים ועשה א' דלמד שחייב על כל א' וא' בעבודתה מיירי שעבד בעבודות שדרכה בכך כגון גיפוף וניסוק וכיוצא בהן שאינן עבודות גבוה שאם דרכה בכך חייב מיתה ובשוגג חייב על כל אחת ואחת. ודרשא דעשה הנה אתי לעבודת הגבוה זיבח קיטר וניסך שכל אלו עבודת פנים הן ואינו חייב אלא אחת על כלן דלא סבירא ליה האי ש"ס דילפת השתחויה לחלק כדמפיק לקמן לכלהו המוראי דהכא. (ועיין בדיבור דלקמן) ודרשא דועשה מהנה ללמד על השתחויה שכתובה בהדיא בע"ז שחייב אפילו על מקלתה וכלומר אע"פ שלא עבד כדרך המשתחוה אלא דומה לזה וכעין דדריש מה"ם דמהנה לתולדות לענין שבת. ומשני התם רבי בון משום דכתיב בהאי פרשתא אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והביא פר מלות שהמשיח מביא עליה פר יצאת ע"ז שאינו מביא עליה פר אלא שעירה בלבד. והלכך לא מיתוקמא קרא בע"ז דלא מיירי אלא בשאר מלות שהמשיח מביא עליהן פר וכדמסיק לה בבלי סנהדרין שם דמה"ט לא מצית לאוקמי קרא בע"ז וחילוק מלאכות בע"ז נפקא לן מדילפת השתחויה לחלק. וזהו פירוש הסוגיא דהכא ודשבת על נכון ועל קו האמת. והארכתי בה קצת מפני שראיתי בה פירושים זרים ורחוקים מן הדעת מהולכי דרך עקלקלות כסו מרולי' פניהם והבל יפצה פיהם ומבלתי ראוים להעלות על הכתב וכרון בספר:

(דף כה עא) **השתחויה** ללמד על עצמה שאינה מעשה. בבבלי סנהדרין דף ס' קאמר לפי שילתה וביחה לידון בעבודת פנים מנין לרבות השתחויה ת"ל כי לא תשתחוה לאל אחר מפני שהשתחויה לאו עבודת פנים היא כדפירש רש"י ז"ל שם אלא עבודה דרך כבוד מיקריא והא דלא קאמר התם הך טעמא לפי שאינה מעשה משום דלשיטתיה אזיל דמסיק שם הש"ס לקמן דף ס"ה דהשתחויה הויא מעשה כדאמ' רבי יוחנן דאפי' לרבנן דפליגי אדר"ע במגדף וסבירא להו דעקימת שפתיו לא הוי מעשה מודו הכא דכפיפת קומתו הוי מעשה וסוגיא דהכא אזלא אליבא דר"ל דקאמר התם מאן תנא השתחויה דמיי' עליה קרבן ר"ע היא דאמר לא בעינן מעשה ולרבנן לא הוי מעשה והלכך קאמר הכא דמה"ט יצאה ללמד על עצמה זכמה שהוכחתי לקמן. (וראיתי למי שכתב תמה על פירש"י ז"ל דלמה לא תהשב השתחויה לעבודת פנים ומפורש בקרא בהרבה מקומות שמצוה להשתחות בבית ה' ואם שאינה עבודה ממש עכ"פ עובדין בה השם ומשום זה עי' לפי הנראה לו דאף בבבלי הכוונה כמפורש כאן דס"ד דהשתחויה אינה בכלל זביחה לפי שאין בה מעשה. ואני לא תמה דנעלם ממנו הסוגיא הנזכרת לפי המסקנא כרבי יוחנן אלא שנעלם ממני הידיעה בתחלה במקומו דקאמר לפי שילתה וביחה לידון בעבודת פנים כו' ומאין למד זה דהשתחויה עבודת השם היא אם מהשתחויה דכתיב גבי בכורים דלדרך כבוד נאמרה ובשעה יציאתו כדתנן פ"ג דבכורים ולא מנה אותה הרמב"ם במצות עשה אלא להפרים ולקרות והכנתו אין קוראין כאן עבודת השם אלא כמיוחדיה לקרבן וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות ע"ז הלכה ג' וביחה בכלל עבודה היתה למה יצתה לומר לך מה זביחה מיוחדת שעובדין בה לשם וחייב כו' אף כל עבודה שהיא מיוחדת לשם אם עבד בה לאל אחר כו' לכך נאמר לא תשתחוה לאל אחר לחייב על ההשתחויה כו' ע"כ הרי לך בפירוש דמוכיחה למדנו על כל עבודת השם שחייב עליהן אפילו שלא כדרכה והשתחויה דלאו עבודת השם היא משום דרבינן מקרא כדברי האי ברייתא דהתם וכפי פי' רש"י ז"ל). ומסקנא דהכא דלא אמרי' יצתה השתחויה לחלק אבל בבבלי מסיק דילתה לחלק כדקאמר אביי התם דף ס"ג ג' השתחויות בע"ז למה דכתיב לא תשתחוה להם ולא תעבדם לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם כי לא תשתחוה לאל אחר אחת לכדרכה ואחת שלא לדרכה ואחת לחלק. וקשה לפי סוגית הש"ס דהכא ואמאי לא נלמוד מהאי קרא הג' דילתה לחלק והנראה דה"ט דהאי ש"ס ס"ל כר"ל כמ"ש לעיל דלרבנן לא הוי מעשה וא"כ לא משכחת כלל חיוב קרבן בה ולא שייכא למימר יצתה לחלק ולא קאמר הכא יצתה ללמד על עצמה אלא לענין חיוב מיתה ולרבות שלא כדרכה ומילתיה דאביי הולא לפי המסקנא דהתם כרבי יוחנן וכדאמרן:

(שם) **מכיון** דתימר לצורך יצאת כו'. כדפרישית דהוי ליה למכתב לא תעשה מלאכה בכל מושבותיכם וכן תירצו התוס' ביבמות דף ו' ד"ה טעמ' וע"ש:

(שם) **והא** תני משום רבי אליעזר כו'. בבבלי דף ל"ד מפרש לה דר"א דריש לקרא בכלל ומיעוטי ורבנן דרשי בכללי ופרטי ומה הפרט מפורש מרצנים וזגים כו' שכן פרי ופסולת פרי לאפוקי עלים ולולבים. כו' דלאו פירי ולא פסול' פירי הן וא"כ לצורך יצאו כדאמר הכא מעיקרא. ועוד דבלאו הכי לק"מ לפי שיטת הבבלי דליכא למימר דהרצנים וזגים לחלק יצאו דהוי כתובים הן ואין מלמדין ופלוגתא היא בהאי תלמודא בפרק כלל גדול אם ב' דברים שיצאו מן הכלל חולקין או לא וסוגיא דהכא אזלא אליבא דתני רבי ישמעאל התם דס"ל דבשני דברים נמי אמרינן דיצאו לחלק ומטעמא דס"ל ב' כתובי' הבאין כאחד מלמדין וכרבי יהודה בבבלי סוף פרק ד' מיתות ושיטת הבבלי הוא למאי דקי"ל כרבנן ב' כתובים הבאין כאחד אין מלמדין כדפרש"י ז"ל בסנהדרין שם דף ס"ז דכל מקום דקאמר אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימ' ר' יהודה היא כדאמר התם:

(שם) **נבילה** וכל נבלה לרבות הטרפה. ובשר בשדה טרפה לא תאכלו דריש לה לרבי יוחנן לאבר מן החי כדאמר בבבלי פרק גיד הנשה דף ק"ב אבל קשה דמאי דוחקיה למימר לקמן טעמים דרבי יוחנן באוכל אבר מן החי מן הטרפה דחייב שתים משום דנפקא ליה טרפה מלא תאכלו כל נבלה תיפוק ליה דבלאו הכי מתרי קראי נפקי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ואבר מן החי מלא תאכל הנפש עם הבשר וצ"ל לסוגיא דהאי ש"ס דס"ל לרבי יוחנן דאפקי' קרא דבשר בשדה טרפה ממשמעותיה לגמרי ולא נפקא לן טרפה מהכא אלא לאבר מן החי לחודיה והכי משמע שלא יטרוף ויתלוש הבשר כדרך שהוא תולש מן השדה ולר"ל על אבר מן החי קאתי כדרשב"י. ולא משמע הכי מסוגית הבבלי דפרק גיד הנשה והתם מפרש לפלוגתייהו בענין אחר. ובמסקנא קאמר רבא התם דלא פליגי אלא בתלש האבר ונטרפה בכך דאי לאו הכי אין איסור חל על איסור:

(שם ע"ב) **לית** כתיב אלא כל חלב וכל דם. מסוגיא דהכא משמע דבכל מקום דחזר וכללו המקרא כעין לאו שבכללות הוא לענין שאינו חייב אלא אחת ולא משמע הכי משיטת הבבלי אלא כל היכא דמפרשי בקרא לקי כדכתבו התום' שם וכמו בחרצן וזג דלקי על כל אחד ואחד ולא כדקאמר הכא א' הוה כתיב מחרצנים וזג יהוא כו' דמשמע דטעמא דכהב קרא עד לחלקן. אלא דאם אכל כלן לוקה על כל אחד ואחד חוץ מעל לאו דמכל אשר יעשה מגפן היין לא לקי דהוי מיקרי לאו שבכללות לפי שיטת הרמב"ם לפי שכולל עניינים הרבה כמבואר בדבריו פרק י"ח מהל' סנהדרין הלכה ג':

(שם) **הוו** ידעין דאיתפלגון ר"י ורבי שמעון בן לקיש אבר מן החי שחלקו ואכלו כו'. פלוגתא דר"י ור"ל בבבלי שם דף ק"ג וכפי פרש"י ז"ל. אבל הרמב"ם מפרש לפלוגתייהו בשחלק הבשר מן הגידים והעצמות משום דאבר מן החי צריך כזית בשר דאכילה כתיב ביה ואם אכל כזית בשר אע"פ שחלקו ואכלו מעט מעט אפילו לר"י חייב כדפס' בפ"ה מהלכות מ"א הלכה ד'. וכדעת רבי דהכא דאפילו חלקו בחוץ חייב שדרך אכילה היא:

(דף כו ע"א) **אם** טרפה היא כו'. כן פירשו התוס' להאי ברייתא דת"כ בזבחים דף ס"ט ד"ה אי טרפה היא ע"ש:

(שם) **לא** כל הנבלה התורה השוות. הכי מסיק לה נמי במעילה דף י"ז לענין לעשות אכילה כטומאה לא הוקשו בהמות לשרצים ובשרצים גופייהו דוקא במובדלין דיבר הכתוב והן שמנה שרצים שמובדלין מאחרים וקמורים לענין טומאה משאר שרצים ובהני אכילתן בכעדשה כמו טומאתן אבל שאר שרצים אין לוקין עליהן אלא בכזית:

(שם ע"ב) **אכל** מן הריסוסין כזית ונמלה חייב שתים. לאו דוקא שתים קאמר דהא קי"ל אכל נמלה לוקה חמש כדאמר באלו הן הלוקין דף י"ו אלא תרי חיובי קאמר ולא נקיט הכא נמינן כלאוין: (שם) **אכל** מן הצירופין כזית וענבה חייב שתים. כשיטת ר"ש אתייא דס"ל באלו הן הלוקין שם דהטה א..ת מסובה בריה וכן ענבה דלא בעי בריית נשמה וכדר' אלעזר בן עזריה לקמן הלכה ב' וע"ש:

(שם) **כל** האיסורין מצטרפין ללקות עליהן. במס' ערלה בהאי תלמודא אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן דברי רבי מאיר כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן בכזית משום לא תאכל כל תועבה והכי איתא בבבלי ע"ז דף ס"ו רבי יהודה משום ר"מ אומר כל האסורין שבתורה מצטרפין כו'. והרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' מ"א הלכה י"ו כתב כל האיסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה חוץ מאיסורי נזיר וכתב המ"מ שם מ"ש רבינו שהאסורין בשני לאוין אין מצטרפין מתבאר במס' מעילה בפ' קדשי מזבח ובביאור אמרו בספרא פרשה אחרי מות שאין שחלב והדם מצטרפין ע"כ ואני בעניי חפשתי בכל הספרים ולא מצאתי מבואר לזה גם בפרק קדשי מזבח לא מתבאר זה בשאר איסורין כ"א בנבלת בהמה טהורה ובהמה טמאה קאמר התם בדף י"ו דאין מצטרפין לאכילה ומטעמא דאין איסור חל על איסור והוא דין אחר שכתב שם הרמב"ם בסמוך. ומדלקמן שם בדף י"ז מתבאר דאיסורין מצטרפין לאכילה כדקאמר התם הפיגול והנותר מצטרפין לענין אכילה דתניא ר"א אומר לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו וכן פסק הרמב"ם בפי"ה מפסולי המוקדשין הלכה י"א דמצטרפין ועדיין לא נתבאר לנו הטעם לחלק בין פיגול ונותר לבין שאר איסורין דאין לומר דלא תאכל כל תועבה מיקרי לאו שבכללות דהא כל חד וחד מפורש בקרא בלאו בפני עצמו ולא מיקרי כה"ג לאו שבכללות כדכתבו התום' בע"ז שם ועל כרחך דהרמב"ם ז"ל נמי מודה בזה מדפסק בפיגול ונותר דמצטרפין דמה"ט נמי לא מיקרי לאו שבכללות כדכתבו התוס' בפ' כל שעה דף כ"ד והעולה על רוחי בתחלה לומר דהיינו טעמי' דהרמב"ם דלמאי דקי"ל אין היתר מצטרף לאיסור בכל האסורין א"כ נמי אין איסור מצטרף לאיסור וכדכתבו התום' בזבחים דף ע"ח ד"ה הפיגול והנותר ע"ש דהקשו על פרש"י וכתבו דאפי' היתר לא מצטרף לאיסור כ"ש איסור לא מצטרף לאיסור. אבל קשיא לי טובא על דבריהם דהא מסוגיא דבבלי בפרקין דף ל"ז משמע איפכא דמקשה לר"ע למה לי קרא מכל אשר יעשה מגפן היין לגמר על איסורי נזיר שמצטרפין השתא לר"ע אית ליה היתר מצטרף לאיסור איסור לאיסור מיבעיא. ועוד דאכתי לא הונח לנו מאי טעמא בפיגול ונותר פסק דמצטרפי לענין אכילה ובשאר איסורין פסק דאין מצטרפין. והנראה לע"ד דזהו עיקרן וטעמן של הדברים דהא דפסק בפיגול ונותר דמצטרפין הוא מטעמא דרבי אלעזר פליג התם בזבחים דדף ע"ט אהא דר"ל דקאמר איסורין מבטלין זה את זה ורבי אלעזר אמר כשם שאין מצות מבטלות זו את זו כך אין איסורין מבטלי' זה את זה וכדכתב בפסולי המוקדשין שם הלכה כ' וס"ל כשם שאם יש בכל א' כשיעור כדמיירי התם אין מבטלין וא"ז כך מצטרפין וע"ז לכשיעור דזיל בתר טעמא אבל בשאר איסורין ס"ל דאין מצטרפין דאין למידין שאר איסורין מפיגול ונותר וטעמו כהאי דאמרינן במכות ד' כ"ב גבי פלוגתא דרבי יהודה ורבנן דר"י ס"ל מין במינו לא בטיל ויליף לה מדכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר והדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר וקרי ליה אפילו לאחר שנתערבו זה בזה דם השעיר ורבנן אמרי מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז ולא ילפינן מינה בעלמא והכי נמי לא ילפינן שאר איסורין מאיסורי עולין דמצטרפין וע"ז. ולפי זה הא דכתב שם הרמב"ם כל האיסורין שבתורה אין מצטרפין כו' לפיכך הלוקט מעט חלב ומעט

דם כו' וכירף מן הכל כזית ואכלו אינו לוקה ודינו כדין אוכל חצי שיעור עכ"ל הוא הדין דאין מצטרפין כלל אפי' לאסור את הקדירה בנותן טעם והא דכתב אינו לוקה משום דבדין מלקות איירי התם וכדמוכח מדבריו בפט"ו ממ"א הלכה י"ד דפסק שם גבי תבלין שנים וג' שמות ממין אחד או ג' מינין משם אחד מצטרפין להבל ולאסור כו' ומשמע דוקא הני משום שהן שם אחד או מין אחד מצטרפין לאסור הקדירה כדאיתא פ"ב דערלה וכדפירש שם הר"ש דלענין לאסור הקדירה איירי ולא לענין מלקות ע"ש ולא קי"ל כהך דר"מ כע"ז כדכתב הכ"מ שם משום דגבת לא ס"ל כאותה התם (ועיין שם סוף הפ' דכן כתב שם והוא הנכון) אבל דם וחלב ושאר איסורין שהן לא משם אחד ולא ממין אחד אין מצטרפין לאסור בנ"ט. ולפי מה שאמרנו אפשר דלא פליג הרמב"ם אהא דכתב הטור י"ד בסוף סי' צ"ח קדירה שיש בה נ"ע ויתיר על היתר ונפלו בה ב' זיתים א' של דם וא' של חלב כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חבירו. וטעמא משום שהן ב' שמות מב' מינין אין מצטרפין זע"ז וכן מבטלין הן זה"ז כדלאמרן. אבל מה שכתב שם הב"י דדין זה נלמד מההיא דזבחים הפיגול והנותר והטמא שבללן זע"ז מבטלין זה"ז וממתני' פ"ב דערלה הערלה מעלה את הכלאים כו' וכן הוא בתשובה הרא"ש שמה מקור הדין זה. והשתא למאי דמוכח מדברי הרמב"ם דפ"ח דפסולי המוקדשין דלא פסק כההיא דזבחים אין ראיה מהתם ויש לומר דהרמב"ם לא ס"ל בהא כדעת הרא"ש אלא כדעת הראב"ד שהביאו הב"י שם דאין למדין שאר איסורין ממתני' דהערלה מעלה את הכלאים מ' ע"ש. ויש לדון נמי איפכא דאף דלא פסק הרמב"ם בההיא דפיגול ונותר הלא כר"מ דאין מבטלין זא"ז לא ילפינן שאר איסורין מפיגול ונותר כמ"ש לעיל ובשאר איסורין אין מצטרפין וכן מבטלין זא"ז ואין להאריך יותר בזה:

(שם) **נבלה** שבטלה בשחוטה. הכל מגעה דבר תורה. דוקא מגעה אבל במשא מיטמא וכדאמר רבי יוסי ב"ק בבכורות דף כ"ג לגבי הסיא דתני ר"ק נבילה ושחוטה בטילות זו בזו ומיה דקאמר במנחות דף כ"ג גבי פלוגתא דרב חסדא ורבי חנינא בהא ומוקי פלוגתייהו אליבא דרבי יהודה דס"ל מין במינו לא בטיל היינו למאי דקאמר התם רב חסדא שמועה אינה בטילה בנבילה כו' ופליגי אי בתר מבטל אזלינן או בתר בטל אזלינן וזהו אפי' למאן דס"ל כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל מודה בהא כדכתב הכ"מ סוף פ"א מהל' אבות הטומאה' וע"ש אבל פשטא דמילתא מיתפרשת אליבא דרבנן כדפרישית בפנים:

(דף כז ע"א) **כל** נותני טעמי' אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעמים של נזיר. בבבלי פריקין דף ל"ז בסוגיא דמשרת וכן בפסחים פרק אלו עוברין מתבאר דפלוגתא דר"ע ורבנן היא אם היתר מצטרף לאיסור באיסורי נזיר דרבי יוחנן קאמר התם אליבא דר"ע דמשרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא ולא ילפינן שאר איסורין מאיסורי נזיר משום דהוי נזיר ומנחת ב' כתובים ואין מלמדין וטעם כעיקר נפקא ליה לר"ע במה מצינו מגיעולי עכו"ם גבי כלי מדין דס"ל דלא אסרה תורה אלא קדירה' בת יומה ולאו אידוש מיקרי' דלאו נותן טעם לפגם הוא ורבנן סברי מגיעולי נכרים לא ילפינן דהתם חידוש הוא דאפילו קדרה בת יומה אי אפשר דלא פגמה פורתא והלכך ס"ל דמשרת בנזיר ליתן טעם כעיקר הוא דאתא וילפינן נמי שאר היסורין מיניה מק"ו מה היר שאין איסורו איסור עולם כו' כדקאמר הכא לקמן אבל היתר מצטרף לאיסור לית להו אפילו באיסורי נזיר אא"כ איכא בזית בכדי אכילת פרס דבהא בכל היסורין דאורייתא הוא. ושמעינן מהאי סוגיא דטעם כעיקר מדאורייתא הוא ואע"פ שאין כאן ממשו של היסור אלא שאין לוקין עליו בשאר איסורין דהא לרבנן מק"ו מנזיר ילפינן ואין עונשין ואין מזהירין מן הדין וזהו כשיטת ר"ת ור"י בפרק גיד הנשה דף צ"ח ובשלהי ע"ז דס"ל טעם כעיקר דאורייתא והתם כתבו דטעמא דאין לוקין משום דלא הוי אלא בעשה דיליף מגיעולי נכרים וכתיב תעבירו באש ודחה ר"ת לזה משום דאיכא למימר אהדדי' קרא ללאו דנבלה כמו בגיות פסולי המוקדשין כו' ע"ש. וכל זה הוא לשיטת ר"ע וכרבי יוחנן דקאמר לה התם כל שהוא טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו. ואיהו ס"ל הכא כר"ע דקאמר משרת להיתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר יליף מגיעולי נכרים ובמה שכתבנו אפילו לרבנן דילפי לטעם כעיקר מנזיר אתיא שפיר דאסור מדאורייתא ואין לוקין עליו. ומצאתי להרשב"א ז"ל שכתב בקידושיו פ' ג"ה שם וז"ל ויש מתרצים דהיינו טעמא דלא לקי לר"ע דיליף מגיעולי נכרים או מבשר בחלב לאביי משום דלא הוי אלא במה מצינו ולכך אין לוקין וכן לרבנן דגמרי מק"ו דנזיר משום דאין מזהירין מן הדין עכ"ל ומיהו היכא נפקא מיניה בזה דלטעמא דהתום' וכן להיש מתרצים אליבא דר"ע אפי' באיסורי נזיר אינו לוקה על טעמו ולא ממשו ולהטעם שכתבנו אליבא דרבנן הא ליתא אלא בשאר איסורין. אבל לשיטת רש"י ז"ל טעם כעיקר אינו אלא מדרבנן והני קראי אסמכתא בעלמא נינהו כדפירש בג"ה שם וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בריש פט"ו מהלכות מ"א נמצא בהן טעמו ולא נמצא בהן ממשו הרי אלו אסורין מד"ס. ודע שהרשב"א כתב שם בשם הרמב"ן ז"ל וז"ל ופי' היתר מצטרף לאיסור שהוזכר בתלמוד הוא שכל מה שהוא בנותן טעם אפילו לא אכל כזית מן האיסור אלא מן ההיתר והאיסור לוקה ומאן דאית ליה היתר מצטרף לאיסור אפשר דלית ליה טעם כעיקר שאין תלויות זו בזו כלום דכיון שאין שם ממשו של איסור גריע ליה מהיתר מצטרף לאיסור שיש שם איכת ממשו של איסור אע"פ שלא אכל מן האיסור לבדו שיעור כזית ומאן דאית ליה טעם כעיקר נמי אפשר לית ליה היתר מצטרף לאיסור דאפשר דאיהו בעי שיהא טעם גמור במה שהוא אוכל כאלו נתערב ונמחה בו כזית מן האיסור וזה חמור לו מהיתר מצטרף לאיסור עכ"ל וכ"כ נמי בספר המלחמות פ' אלו עוברין ע"ש ונראה שכל זה הוא לשיטת רש"י ז"ל וכמו שהסכים הרמב"ן ז"ל לדעתו שם אבל לשיטת ר"ת והסוברים עמו דדרשה גמורה היא לטעם כעיקר מדאורייתא אנן חזינן דר"ע אית ליה היתר מצטרף לאיסור ואית ליה טעם כעיקר אבל רבנן דלית להו היתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר אית להו ש"מ דממירא להו טעם כעיקר והלכך ס"ל דהאי קרא מיבעי ליה לטעם כעיקר ולא להיתר מצטרף לאיסור. והכי מיתפרשא סוגיא דהאי תלמודא דרבי ועירא דמפרש לה להא דר"י דמשרת לטעם כעיקר הוא דאתא ושאר איסורין לא ילפינן מיניה לענין דיהו לוקין עליו ומטעמא דכתיבנא משום דילפותא מק"ו הוי ומיהת איסורא מדאורייתא איכא אבל היתר מצטרף לאיסור לית ליה אפי' באיסורי נזיר והיינו דקאמר מתני' דכזית יין שנפל לקדירה מסייע ליה לר' ועירא וע"כ בדאיכא בנ"ט דאי בדליכא בנ"ט א"כ אתיא דלא כמאן דהא לר' בא בר ממל טעם כעיקר נמי אית ליה כדמוכח מדלקמן אלא בדליכא והלכך אכל כזית ממנה פטור דאין היתר מצטרף לאיסור והרי היין נתערב בכל הקדרה אבל אם אכל כלה חייב דכזית איסורא איכא אבל ומין בשאינו מינו לא בטיל ברובא. ור' בא בר ממל מפרש לדר' יוחנן דלהיתר מצטרף לאיסור הוא דקאמר ולא ילפינן שאר איסורין מנזיר בהא אבל טעם כעיקר אפי' בשאר איסורין דס"ל כר"ע דיליף מגיעולי נכרים והגע עצמך דע"כ אית ליה לרבי בא בר ממל נמי טעם כעיקר מדקא מסייע ליה מהך ברייתא דקתני פרס ענבים במים ופרס פתו בהן ויש בהן כדי לצרף כזית חייב והיינו לאחר שפרס הענבים במים ויש בהן בנ"ט והוי כממשו של איסור ומצטרף אח"כ להיתר ורבותא קמ"ל בזה דאפי' בכה"ג היתר מצטרף לאיסור וס"ל נמי דטעם כעיקר בשאר איסורין דאורייתא כדמסיק הכא לקמן והיינו דמקשי לר"ז ולא מקשי לרבי בא בר ממל כדפרישית בדיבור דלקמן. ומצינו לפ"ז דעולה מסקנא דהכא כשיטת ר"ת והסוברים עמו וכמו שהסכימו רוב האחרונים כמ"ש הרשב"א ז"ל שכן דעת הרב בעל הלכות וכן הכריע הוא ז"ל דטעם כעיקר דאורייתא כמה שהביא הב"י שם. וכתבו התו' עוד בג"ה שם והא דקאמר בירושלמי דערלה פ"ב א"ר יוחנן כל נותנים טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותן טעם דנזיר יש לומר דבהיתר מצטרף לאיסור איירי וקרי ליה בירושלמי נותן טעם עכ"ל ר"ל דהדלעיל קאי למאי דכתבו שם להך פירושא דהא דקאמר רבי יוחנן התם טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו במין במינו מיירי קושיא ומדאורייתא בטיל ברובא אבל במין בשאינו מינו דמדאורייתא בנותן טעם אסור ולוקין עליו ועוד פירשו שם דיש לומר דכזית בכדי אכילת פרס קרי ליה טעמו וממשו ולוקין עליו ושאינו בכדי אכילת פרס קרי ליה טעמו ולא ממשו ואסור מדאורייתא אבל אין לוקין עליו. ועל הפי' הא' קאמרי והא דאמר בירושלמי כל נותני טעם אין לוקין עליהן כלומר דהא משמע דאפילו במין בשאינו מינו אין לוקין עליו יש לומר דבהיתר מצטרף לאיסור מיירי. אבל קשה דהא פלוגתא היא הכא ועוד דהמסקנא הויא כמ"ד על נותן טעם קאי. ומצאתי בתו' זבחים דף ע"ט ד"ה המורך דבן בטעמא דהביאו נמי כההיא דהתם וסיימו שם ומיהו סוגיא דירושלמי מוכחא דבנתינת טעם איירי. ולפי מה שכתבתי לק"מ דלפ"ג דהמסקנא דבנתינת טעם איירי מ"מ אין לוקין עליו אע"פ שאסור מדאורייתא הוי מטעמא דילפינן ק"ו מנזיר ושפיר אתיא כשיטת ר"ת. ונתבאר לנו דלמאן דאית ליה היתר מצטרף לאיסור באיסורי נזיר אפי' באיסור שבא מכח טעמו של איסור לבד מצטרף עם ההיתר ואוסר כדלעיל וזהו מה שרציתי לבאר בהאי ענינא ואם יזכני השם יתברך ברוב רחמיו להדפיס קונטרס האחרון ממידותיו שלי ושם הארכתי בזה יותר ובארתי מכמה חלוקי דינים שנסתעפו ממנו ושם תראה ותמצאנו:

(שם) **מיכן** אתה דן לכל האיסורין שבתורה. נראה דהא מברייתא אמריתא היא ולא שייכא הדלעיל דבהיתר מצטרף לאיסור משתעי והכא בטעם כעיקר מיירי והכי גרסינן בספרי כרפא נשא וכל משרת ענבים לא ישתה וכי מה הניחו הכתוב שלא אמרו והלא כבר נאמר מיין ושכר יזיר חומץ יין וגו' מה ת"ל וכל משרת ענבים מגיד שאם שרה ענבים במים בנותן טעם מכאן אתה דן לכל היסורין שבתורה ומה היוצא מן הגפן כו' עשה בו טעם כעיקר שאר איסורין שבתורה כו' אינו דין שיעשה בו טעם כעיקר ע"כ והוא כג' הש"ס הבבלי. ודרך הש"ס הא להפוס היכא דברייתא כמו שתמצא בהרבה מקומות. ומקשי גם לר' ועירא בהא דלדידיה לא ילפינן שאר איסורין מנזיר והכא קאמר דילפינן אבל לרבי בא בר ממל לק"מ דאיהו מודה דילפינן שאר איסורין מאיסורי נזיר לענין טעם כעיקר דאית ליה נמי להא כמבואר לעיל אלא דבהיתר מצטרף לאיסור ס"ל דלא ילפינן שאר היסורין משום דהוי חטאת ונזיר ב' כתובים ואין מלמדין:

(שם) **חזרך** לומר לא יאכל ולא ישתה כו'. מכאן משמע כפירוש התוס' בדף לח ד"ה ואינו חייב דלא פליגי משנה הראשונה והאחרונה אלא בשתיה אם מקצינן לאכילה או לא אבל באכילה כ"ע מודו דבכזית והרמב"ם ז"ל בפ"ה הלכה ב' פסק כמשנה הראשונה ולפי פירוש זה דשתיה ברביעית כדין כל שתיה והאכילה בכזית ומשום דמשנה הראשונה כרבי עקיבא אתיא ופליגי רבנן עליה:

(שם ע"ב) **כאן** שעשה ספולת פרי הפרי אינו דין כו'. ואע"ג דשפיר נפקא לן מיבשים ית רא כדקאמר לעיל מ"מ איצטריך להאי דתני מוקים דלא תיקשי הא הוי כתיב ענבים לחים למאי ה"א למעוטי יבשים הוא דאתא כי היכי דלא תטעי לומר דיבשים בכלל ענבים ולאפוקי מדמוקים והלכך כתב קרא יבשים ולהכי לחייב כל כל א' בפני עצמו מהו לן לכן מייתי הא דתני מוקים דהשתא קשה ליכתוב ענבים סתמא והוה ידענא דהכל בכלל מק"ו דערלה אלא לחייב על כל א' בפני עצמו:

(שם) **טעמא** דרבי אלעזר בן עזריה משום בירים. מבואר הוא. במ"ש לעיל הלכה א' ד"ה אכל מן הצירופין ובד"ה וכא תני ע"ש:

(דף כח ע"א) **וגילח** כולו ולא מקצתו. ובבבלי דף מ"ב דריש לה מיגלחנו עד דאיכא כולו והכא דריש יגלחנו לדרשה אחריתא. וכל הני בקראי דנזיר טמא דריש ואף לפי המסקנא דהכא דהתם וגם בנזיר טהור שתי שערות מעכבות בו היינו משום דילפינן נזיר טהור מנזיר טמא וכדאמר לקמן ודכוותה בנזיר טהור כו'. ושמא דאפי' לפי דרשה דהכא דדריש מוגלח. לא משמע ליה למידרש הכי אלא מוגלח דנזיר טמא דכתיב ביה וגלח ראשו ועד שיגלח כל ראשו אבל בנזיר טהור לא כתיב ביה וגלח ראשו ומנזיר טמא הוא דילפינן לנזיר טהור:

(שם ע"ב) **כל** המעבירין במשמע מכאן שאינו סותר בו אלא תער בלבד. הכא משמע וה"ק להבות כל המעבירין לאוסרה וא"כ למה נאמר תער שאינו סותר אלא בתער אבל בבבלי דף מ' פריך על הא דקאמר אינו סותר אלא ברוב ראשו ובתער והתני מנין לרבות את כל המעבירין אלא איצטריך אלא היאך כעין תער משמע דכל שהוא באוסרה סותר ג"כ דהא לא תני מנין לרבות כל דבר אלא גבי אוסרה כדלעיל שם והלכך משני אימא כעין תער כלומר דאינו עובר בשאר מעבירין אלא כעין תער דלא מרבינן שאר מעבירין אלא יעבור אלא דומיא דתער וסותר ג"כ בכעין תער. והשתא לפי המסקנא ה"פ דברייתא דלעיל התם ומאמר שסופינו לרבות כל דבר מה ת"ל תער לא יעבור על ראשו כלומר דאי ללמד שאינו חייב אלא כעין תער א"כ הכי הוי ליה למיכתב כל ימי נדר נזרו לא יעבור תער על ראשו ומדסמיך תער לנזרו ש"מ דלפעמים תער דוקא ומשני ללמד לתגלחת האמור כה אמר ימי נזרו שהיא בתער דוקא. ובהכי ניחא תגניסת הכו' שם בד"ה ומאמר תימא אימא להשמעינן כעין תער:

(דף כט ע"א) **ותני** כן ר"ש בן יהודה אומר כו'. ודלא כרבי אלעזר דאמר רוב ראשו הוא דמעכב אלא ב' שערות מעכבין וי"ל ינן סתירה מעיכוב ותימא דאמאי לא פשיט ליה כת"ק דתוספתא התם דקאמר אבל אינו סותר אלא ברוב ראשו והכין הוא מסקנת ש"ס הבבלי וי"ל דס"ל להאי תלמודא להא דר"ש לעיקר והכיון דאידמי הא דר"א לענין עיכוב וילפינן נזיר טהור מנזיר טמא הוא הדין לענין סתירה נמי:

(שם) **מאן** דאמר מספספין בבריא. בבבלי לא נקיט להא משום דמוקי למתני' כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר וא"כ אין חילוק דלעולם מפספסין בכל דהא לא הוי פסיק רישיה כבסורק ועד דידעינן ודאי שהוא משיר את השער כדפסק הרמב"ם בפ"ה הלכה י"ד בהא דר' ישמעאל שלא יחוף באדמה מפני שמשיר את השער ודאי. ואע"ג דבהא בעיא דלא איפשיטא היא בבבלי מ"מ למאי דקי"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין לא הוי פסיק רישיה אא"כ ידוע הוא בודאי שמשיר. והכ"מ כתב שם דטעמא משום דספק נזירות להקל. והא לא שייכא אא"כ הספק הוא אי נקית לנזירות או לא כדאמרינן בפ"ק דף ח':

(שם ע"ב) **הוון** בעיי מימר בארבעה כוסות של יין כו'. משמע דלא אידמי הכא לדהוו בעי מימר אבל אין המסקנא הכי בבבלי ריש מכלתין דף ד' אלא אפילו אמר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתי נזירות וחיילא על שבועה וכן אלא על שנשבע ועומד מהר סיני כדקאמר הכא וכן בפ"ק הלכה ב' ועיין במ"ש שם ד"ה נדרים אלין על אסורין דכן משמע מדברי הרמב"ם בפ"ו מהל' נזירות הלכה י"א ואע"פ שלא כתב שם אלא כיצד מי שנשבע שישתה יין וחזר ואמר הריני נזיר כו' ה"ה על מצות הר סיני חיילא וא"כ לומר לדבריו כן כדמשמע מגירסתו שם בגמרא כפי גי' ר"ת וע"ש:

(שם) **לא** סוף דבר כדי ליתן סימן לנגעו כו'. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מטומאת צרעת הלכה ג' כיצד מגלחין את הנתק כו' ואפילו היה נזיר הרי זה מגלח. ובת"כ דריש לה מהרא והתגלח אפילו נזיר לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו יכול אפילו מנוגע ת"ל והתגלח אע"פ שהיה נזיר. ויש להקשות למאי דכתב הרמב"ם בסוף פ"ו מנזירות טעם שכתוב דתגלחת הנגע דוחה לנזירות אע"פ שיש בו ל"ת ועשה תער לא יעבור וגו' קדוש יהיה וגו' מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו והרי אינו קדוש בהן ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא ל"ת שהוא תער לא יעבור וגו' ע"כ והא האי טעמא לא שייכא אלא בתגלחת האחרונות של מצורע אבל לא בתגלחת הנתק שהיא בימי הסגירו והרי הן עולין לו כדתנן לקמן בפ"ז ואע"ה אמרה תורה שתדחה לנזירות. אחר כותבי זאת מצאתי בס' ברכת הזבח שהקשה כן ולא תירץ כלום. והנלע"ד ליישב קושיא זו ממה דדריש בת"כ מהאי קרא גופיה והתגלח בכל דבר אפי' שלא בתער וכן פסק הרמב"ם שם ולפ"ז לק"מ מתגלחת הנתק שהרי אתה יכול לקיים תגלחת זו אפילו בסם שמשיר את השער ובהא ליכא אלא עשה גבי נזיר כדכתב הוא ז"ל בפ"ה מנזירות הל' י"ב העביר על ראשו סם שמשיר את השער והשיר את השער אינו לוקה אלא בטל מצות עשה שנאמר גדל פרע שער ראשו. ולא תיקשי דמאי הולמיה ה"ז עשה מהאי עשה משום דעשה דמצורע עדיף דאמר מר גדול שלום שבין איש לאשתו כו' כדקאמר בפרק שלוח הקן דף קמ"א ושאני התם דגלי קרא שלא תשלח הכי' לדבר מצוה. ואין להקשות הא מצורע מוסגר מותר בתה"מ ואינו אסור אלא בימי ספרו כדמוכח ממסקנת הגמרא דמ"ק ז' וכמבואר בדברי הרמב"ם בפ"י וי"א מט"צ דיש לומר דהפ"ה משכחת לה שימנע משלום ביתו ע"י עיכוב תגלחת נתקו כגון שנולד לו פשיון אחר הסגר הראשון שהוא אחד מסימני טומאה של הנתק וניכר הפשיון אפי' בלא גילום סביבות הנתק ודין הפשיון הוא שאם החליטו ע"י כך והלך הפשיון וחזר הפשיון שהוא מוחלט כמו שהיה כדתנן בפ"י דנגעים משנה ה' ואם אתה אוסרו מגלח הנתק פעמים שילך הפשיון הניכר ויולד הספק אם חזר הפשיון או לא שדינו בזה להחליטו כדקי"ל בספק נגעים מסנוקק לטומאה ספיקו טמא והרי לזה דין מוחלט וספירת ז' ימים אחר הגלחת הראשונה שנו ואסור בתה"מ במטה כדין המצורע ואם היה מגלח הנתק אפשר שהיה ניכר שלא חזר הפשיון כבתחלה והיה טהור. ובעיקר הדין שכתב הרמב"ם בסם שמשיר את השער עיין בלח"מ שכתב ע"ז ולא ידענא מהיכן הוציא זה דכיון דבגמרא אמרינן לא יעבור לרבות כל המעבירין אפילו סם במשמע כו' וטעמו של רבינו ז"ל לא ידעתי עכ"ל. וי"ל לדעת רבינו דס"ל דלא הוי בכלל כל המעבירין אלא דוקא דבר שהוא מעביר השער בשעת העברתו עליו כמו זוג או שקלקה וכה"ג וכדכתב שם לעיל ולאפוקי סם שאינו משיר את השער בשעה שהוא מעביר על ראשו כי אם לאחר זמן ולמד זה מדאמרינן בגמ' סתמא דכעין תער בעינן והכל בכלל לענין שלא יניח בשער כדי לכוף ראשו לעיקרו וה"ה נמי לענין זה דהוי שלא כעין תער. ומבואר זה בדקדוק דבריו וכפלת לשונו ז"ל שכתב שם העביר על ראשו סם שמשיר את השער והשיר את השער דכונו לומר שהעביר הסם שטבעו להשיר השער והשיר הסם אח"כ את השער ולפיכך אינו לוקה. והיינו נמי טעמיה במה שכתב שם הלכה י"ד דלא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי ואם עשה כן אינו לוקה. ומשום דלא הויא דומיא דתער כדאמרן כך נ"ל לדעתו ז"ל:

(דף ל ע"א) **נטמא** וחזר ונטמא מביא קרבן על כל א' וא' ובתוספתא והכא ודכריתות גרים מביא קרבן אחד על הכל וכדתנן פ"ב דכריתות נזיר שנטמא טומאות הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד ומייתי לה בבבלי פ"ג דף י"ח ומוקי לה התם נמי כר' יוסי בר יהודה. ולפי גי' דהכא שפיר נמי מתפרש' הסוגיא כדפרישית בפנים ובסיפא דתוספתא דהכא גרים נטמא ביום שביעי שלו וחזר ונטמא ביום השמיני שלו מביא קרבן לכל אחד וא' דברי ר"א כו' וחכ"א קרבן אחד על הכל. וגירסא זו עיקרית לשיטתא דהאי ש"ס ומתני' דכריתות כחכמים אתיא דאמרי שם אפי' נטמא ביום השמיני מביא קרבן א' על הכל עד שיביא חטאתו דאז ג"כ מתחיל למנות לנזירות טהרה וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל פרק ו' הלכה ט"ו וע"ש:

ואף

(שם ע"ב) **ואם** גילח במדינה משלח תחת הדוד. לפי גירסא זו אתיא שפיר הא דרבי יהודה בברייתא שהובאה בגמרא דהכא ובבבלי כסתמא דמתני' וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ח הלכה ג'. והכ"מ תמה שם אמאי לא פסק כחכמים דאתיא סתמא דמתני' כוותייהו והוא לפי גי' המשנה בש"ס הבבלי ואם גלח במדינה לא היה משלח תחת הדוד והרמב"ם תפס לגי' דהכא לעיקר:

(דף לא ע"ב) **מאן** דאמר נותני טעמים אחד ומאה את מוציא מן הזרוע העצמות כו'. בפרק גיד הנשה דף צ"ח פליגי כגוונא דהכא דמר אמר במאה ומר בששים ושניהם למדין מזרוע בשלה ומפר' לה התם דמ"ד בששים סבר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן והוה ליה בששים ומ"ד במאה סבר בשר בהדי בשר משערינן והוה ליה במאה. וכתב הר"ש בסוף פ"ה דתרומות מביאו הרא"ש שם דהך סוגיא דהכא פליגא אדהתם דהכא משמע מאי דמסיק דעצם הזרוע נמי מצטרף עם ההיתר לבטל בשר הזרוע וליכא כי אם מאה בין הכל. והתם משמע דאפילו עצמות היתר אין מצטרפין לבטל למ"ד במאה דקאמר בשר בהדי בשר משערינן ולא בהדי בשר ועצמות ושמא איידי דנקט בשר בזרוע נקט בשר באיל ונאו דוקא וקולא גדול' היא ואת אלא דלכאורה לא קי"ל הכי דהא קי"ל כמ"ד בששים ואמרינן התם דמ"ד בששים קסבר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן אלמא דעצמות מצטרפין לאיסור ולהיתר ואמר נמי בירושלמי מ"ד בששים אין אתה מוציא את העצמות מן הזרוע כו' ומסיק התם דהפ"ה כיון דאזלא סוגיא דירושלמי כג' דהכי כדמייתי שם ש"מ שכן הלכה והא דיליף מזרוע בשלה ומשער בעצמות הזרוע סימנא בעלמא ואסמכתא הוא כדאיתא התם דמדאורייתא ברובא בטיל דזרוע באיל אין במינו הוא ומדאורייתא ברובא ע"כ וכן היא מסקנת הרא"ש שם דעצמות האיסור מצטרפין עם היתר וכן פסק הטור י"ד ריש סימן צ"ט והבי' שם בשם י"א דעצמות האיסור אין מצטרפין להיתר והרמב"ם ז"ל לא הזכיר מזה במ"א כלום. ולכאורה יש ללמוד מדבריו פי"ג דתרומות דסובר כי"א דכתב שם הלכה ו' אין פסולת של תרומה מצטרפת עמה לאסור החולין אבל פסולת החולין מצטרפ' עם החולין להעלו' התרומ' וכתב הראב"ד שם דיותר מכאן אמרו בירושלמי שהפסולת של התרומה מצטרפ' עם החולין לבטל התרומה וכתב הכ"מ שאין מזה השגה על רבינו שלא כתב כן משום דמשמע דגמרא דידן פליג אירושלמי דקאמר בפרק ג"ה למ"ד בששי' עצמות האיסור מצטרפין לאיסור ועצמות ההיתר מצטרפין להיתר ועוד דבירושלמי גופיה במחלוקת היא שנויה עכ"ל ולפ"ז דעת הרמב"ם לפסוק כמי שסובר דאין פסולת התרומה מצטרפות וכן אין עצמות האיסור מצטרפין אבל כל זה אינו מוכרח דמהסוגיא דפ' ג"ה אין ראיה דאסמכתא היא כדכתב הר"ש ומ"ש שבירושלמי גופ' במחלוקת שנויה בהא ליכא פלוגתא הכא ואם נתכוין למחלוקת הני אמוראי דמר אמר א' ממאה ומר אמר אחד מששים ולומר דכל השקלא וטריא דלקמן מתרומ' לא אתיא אלא אליבא דמ"ד אחד ממאה אבל למ"ד א' מששים אין מצטרפין א"כ היינו כן ראייתא. דהא מ"ד א' מס' לא פליג אמ"ד דהתם הכי ובין לסוגיא דהכא ובין לסוגיא דפ' ג"ה שמעינן להאי מ"ד דאין עצמות האיסור מצטרפין להיתר. והנראה דה"ט דהרמב"ם דלא פסק כהך דהכא בענין פסולת של תרומה דמצטרפת עם החולין כדפשיט לה מן האי דרב הונא דמליחה תברה דאי איתא אדתני בברייתא אין טיפופת של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור את החולין לאשמעינן רבותא טפי דמצטרפת עם החולין להעלות את התרומה אלא ודאי משמע מתוך הברייתא דאין הטיפופת של תרומה מצטרף לא לאיסור ולא להיתר וכדכתב הרא"ש ז"ל פרק צ"ט שם. אבל בענין עצמות האיסור אכתי יש להסתפק בדעתו אם נמי ס"ל בהא דאין מצטרפין כדמדמי לה הכא וכפי הוכחה זו מהאי ברייתא או דילמא הא גופיה ספוקי מספקא ליה הואיל והש"ס פשיט לה להיתר מדרב הונא ואע"ג דמברייתא איכא למיפשט איפכא. ובעה שלמדו מזרוע בשלה אסמכתא היא כדכתב הר"ש ואיכא למימר דס"ל עצמות האיסור מצטרפין להיתר. ויש ללמוד מדין התיכה כ"כ שכתב הכ"מ בפ"ט ממ"א הלכה ה' דדעת רבינו כדעת ר"ת דלא אמרו התיכ' עצמה נ"נ אלא בבשר בחלב וא"כ אין עצמות האיסור נעשין נבילה ממש שקבלו טעם מהבשר והפשר דמצטרפין ועיין שכתב הב"ח גם דלמ"ד חתיכה עצמה נ"נ אפילו בשאר איסורין ודאי דעצמו' האיסור אין מצטרפין להיתר וה"ה א"כ ואין להאריך כאן יותר ובמקום אחר הארכתי בזה לחזק הוכחה זו:

(דף לב ע"ב) **בית** שמאי אומרים צריך להעביר תער על ראשו ב"ה אומרים אין צריך. בבבלי דף מ"ו גרים איפכא ב"ש אומרים א"צ ובית הלל אומרים צריך כדי פרש התם וטרח הכ"מ ליישב דברי הרמב"ם בפ"ח הלכה ה' שפסק שאינו צריך וגי' דהכא עיקרית דכן גרים בתוספתא וכן הוא בבבלי יומא דף ס"א:

הדרן עלך שלשה מינין אסורין

פ"ז (שם) **כ"ג** ונזיר אינן מיטמאין בקרוביהן. ולא גרים הכא בהדיא אבל מיטמאין למת מצוה כדאיתא בנוסחת הבבלי וכן התוס' לא גרסי לה במתני' משום דבגמרא אמרו עד כאן ל"פ אלא בכה"ג ונזיר כי אזלי בהדדי אבל כל חד וחד למודי' בר איטמויי הוא מנה"מ ולא שביל על מתני' בהדיא מנה"מ ש"מ דליתא להא בנוסחת המשנה:

(שם) **בעמיו** אינו מיטמא מיטמא הוא למת מצוה. ובת"כ דריש לה מלנפש לא יטמא בעמיו והאי קרא דריש ליה לאחותו כשרה הוא דמטמא אבל לא לפסולה. ואע"ג דהאי קרא בכהן הדיוט כתיב איכא למימר דסמיך נמי אדרשא דלעיל דדריש בכ"ג ומ"מ איצטריך האי קרא בעמיו ללמדינו מה הוא דנקר' מת מצוה דממשמעות בעמיו נפקא לן דכל שאין לו קוברין הוא ועיין דתירץ הקרבן אהרן שם:

(דף לג ע"א) **אבל** אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו. והיינו בחוזר כדאמר בבבלי בפרק דלעיל דף מ"ג שאם נטמא כבר לשאר הגוף חוזר הוא לעצם כשעורה דאי בתחלה ליכא למ"ד דמיטמא לעצם כשעורה כדכתב הרא"ש בהלכות טומאה להרי"ף דפסק כן וכתב עליו דכרבי יהודה אתיא כדמוקי התם דכולה רבי יהודה היא אבל דעתו ז"ל דהלכה כרב חסדא אמר רב דאמר התם נקטע ראשו של אביו אינו מיטמא לו דלאביו כתיב בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר ואינו מיטמא כלל לעצם מעצמות אביו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' אבל הלכה י"ד:

(שם) **אבל** אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו. והיינו בחוזר כדאמר בבבלי בפרק דלעיל דף מ"ג שאם נטמא כבר לשאר הגוף חוזר הוא לעצם כשעורה דאי בתחלה ליכא למ"ד דמיטמא לעצם כשעורה כדכתב הרא"ש בהלכות טומאה להרי"ף דפסק כן וכתב עליו דכרבי יהודה אתיא כדמוקי התם דכולה רב' יהודה היא אבל דעתו ז"ל דהלכה כרב חסדא אמר רב דאמר התם נקטע ראשו של אביו אינו מיטמא לו דלאביו כתיב בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר ואינו מיטמא כלל לעצם מעצמות אביו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' אבל הלכה י"ד:

(שם ע"ב) **מהו** שיטמא כהן לנשיאות כפים. קשה אמאי לא פשיט ליה ממתני' דפרק אלו מגלחין אם היתה בבית הקברות אל יטמא לה דעשה דהשבת אבידה אינו דוחה ללא תעשה ועשה דטומאה דכתיב קדושים יהיו וגו' ואפשר דהבעיא היא היכא שהכהן הוא בב"ה ואח"כ באת טומאה לשם וכגוונא דעובדא דתלמידי דרבי אבהו דלקמן ולא הויא דומיא דהתם שאל ילך לבה"ק להיטמא מפני השבת אבידה ופשיט ליה אפילו בכה"ג מחויב לצאת דעשה ול"ת היא והיינו טעות דגבילא דסבר אין בה אלא ל"ת ועשה דוחה לא תעשה:

(דף לד ע"א) **הדא** אמרה ואפילו בטומאה שהיא מד"ת. אבל בבבלי פרק מי שמתו דף כ' מסיק דכל הני דוקא ב ומאה מדבריהן אמרו ומת מצוה שאני דגלי קרא ולאחותו:

(שם) **הכתפים** אסורין בנעילת הסנדל. כן פסק הרמב"ם פ"ד מהלכות אבל הלכה ג':

(שם ע"ב) **הגע** עצמך שהקדישו אביו מרחם זו תורה וזו אינה תורה. והתי"ט טרח כאן בחנם להשיב לשאלת בנו ששאלו שאלת ש"ס הזה והאריך שם להכריח דאין אביו מדירו בנזיר אלא דוקא בשהגיע לחינוך ואינו כן כדמשמע הכא וכן נראה מסתימת דברי הרמב"ם שאין דרכו בכך לסתום במקום שאמרו לפרש:

(שם) **אתיא** דרבי אליעזר כב"ש דב"ש אומרים תדיר ומקודש תדיר קודם. נראה דט"ס הוא דהא ב"ש סברי פרק אלו דברים מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה הוא דאמרי מברך על היין ואח"כ מברך על היום ומפרש הש"ס טעמייהו דברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה וכן נמי בהאי ש"ס שם היין תדיר וקדושה אינה תדירה. ובפרק כל התדיר דף צ"א בעי התם תדיר ומקודש איזה מהן קודם ובעי למיפשט מטעמייהו דב"ה ודחי לה דלאו שבת לברכת היום אהני לברכת היין לא אהני. ולא איפשיטא התם. ונ"ל דהאי תלמודא פשיט ליה ממתני' דהלכה כחכמים ומקודש קודם:

(דף לה ע"א) **ואי** בעי מישאול תרתיהון שאל תינייתא ומור מישאל ק מייתא. בבבלי דף כ' משני לה נמי על שאלה קדמייתא לא נצרכה אלא למת שאין עליו כזית בשר והדר אמר ועדיין יאמר על אבר ממנו מגלח על כולו לב"ש הלא כדאמר רבי יוחנן לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין. משמע דלא פשיטא ליה כהאי דאמר הכא לקמן מכיון שאין בו כזית דבר ברייא הוא שלא קשרו אבריו ואיפכא משמע דכל שלא נתקשרו אבריו בגידין מסתמא אין עליו כזית בשר דהא שינויא דר' יוחנן קאי נמי לתרץ קושיא דאשוני' דקאמר אלא כדאמר ר"י וכן פירשו התו' בהדיא בפרק גיד הנשה ע"ש. והכא לא משני כדמשני רבה התם לא נצרכה אלא לרוב בנינו ורוב מניינו שאין בהן רובע עצמו' משום דלשיטתיה אזיל האי תלמודא דקאמר לקמן הלכה ג' רוב בנינו ורוב מניינו אין הנזיר מגלח אע"פ שמטמאין באהל כדתנן בפ"ב דאהלות אבל לשיטת הבבלי כל שהוא מטמא באהל הנזיר מגלח עליו מלבד רביעית הדם כדלקמן בסוף פרקין וע"ש:

(שם) **מדרשות** אמינא דרוש וקבל שכר. ובספרי זוטא המת מטמא בכזית שכן תחלת ברייתו כזית ומביאו הר"ש בפ"ב דאהלות וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מטומאת מת הלכה ב' ולא קשיא מנפל כדקאמר הכא משום דלא חשיב ברייתו עד שנתקשרו אבריו בגידין ואז יש בו כזית כדלעיל ונפל דמטמא משום דמת שלם הוא:

(שם) **ואחרנה** אמר שאם יקרש כו'. ולעול' אפילו הוא מקוי מיטמא וכדאוקי בבבלי שם לא דקאמר בשר המת שקרש ומוהל שהרתיח דמיירי דלא ידעינן אם דמת הוא או לא וכשקרש בודאי מבשר המת הוא וה"ה למוהל שהרתיח מיירי בדלא ידוע אם מהמת הוא כדכתבו התוס' שם דחד דינא וחד טעמא אית להן אבל בידוע שבשר המת הוא אפילו התיכו טמא וכן מוהל אע"פ שלא קרש:

(שם ע"ב) **ולא** מן הנבלה למד ומן הנבלה כו'. כדדריש בספרי פרשה חקת בפסוק וכל אשר יגע על פני השדה מנין שהמת מטמא בהיסט אמרת ק"ו ומה נבלה הקלה הרי היא מטמא' בהיסט מת החמור דין הוא שיטמא בהיסט ומביא הרמב"ם להאי דרשא בריש הלכות ט"מ וכן דריש התם לכל טומאות הפורשות מן המת מק"ו מנבלה. ומשמע מהכא דפשיטא ליה להש"ס דאין נבל לבהמה דהא פריך אי מה הנבלה אם נסרחה טהורה והיינו במ"ד בבכורות דף כ"ג טומאה חמורה בנבלה לטמא אדם עד לגר דבעינן שתהא ראויה לגר דכתיב לגר אשר בשעריך וגו' אבל בבבלי פרקין בעיא דלא איפשיטא היא ולמ"ד טומאה חמורה עד לכלב אם היתה מתחלתה ראויה לגר כדקי"ל כוותיה ומיבעיא ליה דאיכא למימר דאע"ג דראויה לכלב אין נבל כבשר ועפרא בעלמא היא ואינו מטמא:

(שם) **אפילו** נגע בקבר אדם הראשון. כדר"ל בבבלי דף נ"ד או בקבר זה קבר שלפני הדיבור דאע"ג דקברי עכו"ם אין מטמאין באהל לר"ש ופסק הרמב"ם כוותיה בפ"א מט"מ במגע ובמשא מיהת מטמאין והוא כפי' כמפרש שם ולדעת הריב"א בתוס' שם דקבר אדם הראשון מטמא אפילו באהל משום דקרוי אדם. והכא משמע דוקא נגע קאמר:

(דף לו ע"א) **לית** לך אלא כהדא נתתכה כו'. וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מט"מ הלכה ד' חסר ממנו אבר כו' אין רקבו טמא. ובהא דקאמר נקברה עמו מן הארכובה ולמטה נעשית לו גילגלין בשנרקב מתחלה ואח"כ נקבר עמו והוי הרקב הבא מן העקב בבבלי דף נ"א וכן משמע מדברי הרמב"ם שם הלכה ז' וע"ש דספק הוא אם יש לו רקב דבעיא דלא איפשטא היא שם ואפשר דשאני התם דבלא נחתכה מיירי:

(שם) **וירדן** בשיטת רבי שמעון. הכי משמע בתוספתא דאהלות פ"ד גבי מעשה שהביאו קופה של עצמות ונכנס תודוס הרופא ואמר אין כאן שדרה ממת א' ולא גולגול' ממת א' וקאמר התם דר"ש מטמא. ובבבלי דף נ"ב בעי או או תנן או השדרה והגולגולת ושקיל וטרי התם ומשמע דלא איפשיטא הבעיא והרמב"ם בפ"ז מנזירות פסק או שדרה או גולגולת והמה הכ"מ דהא בעיא דלא איפשיט' היא ועיין במ"ש בפ"ב מט"מ ולענ"ד דהרמב"ם היה מפרש דשפיר נפשטה הבעיא מדאמר שם גבי הא דמשיב ששה דברים כו' כי קתני כל היכא דפליגי בה רבים כו' משמע דהכי קאי והא דקאמר בתר הכי ה"ש ב"ש אומרים רובע עצמות כו' משום דהדר בעי למיפשט איפכא ודחי לה דלא תיפשוט מהכא לא מאי גיסא ולא לאידך גיסא כדאיתא התם ומש"ה לא פסק באידך בעיא דרובע עצמות מן השדרה כו' נמי משום דלא איפשיטא ואידמי כי הך קמייתא כמ"ש התי"ט בריש פ"ב דאהלות ועוד דהכי משמע מהתוספתא הנזכרת דר"ש היה מטמא כדקאמר הכא:

(שם ע"ב) **או** בעצם אדם. לאו דוקא דהא בהאי קרא על פני השדה כתיב ודרשו מכאן לטומאת אהל ועצם כשעורה אינו מטמא באהל אלא אקרא דלקמיה קסמיך דכתיב וכל הנוגע בעצם וגומר ומהכא דריש לעצם כשעורה. ומכאן ראיה למה שכתב הרמב"ם בפרק ג' מטומאת מת הלכה ג' טומאת רובע עצמות באהל וטומאת רביעית דם וטומאת אבר שאין עליו בשר כראוי יראה לי שכולן טומאתן אינן דין תורה שהרי אין הנזיר מגלח עליהן ואינו חייב עליהן על ביאת מקדש וכל טמא בטומאה של תורה חייב על ביאת המקדש לפיכך אני אומר שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין תורה ע"כ. דקרא דעל כל נפשות מת דדרשו מיניה לרביעית דם ס"ל דאסמכתא בעלמא הוא כדכתב הכ"מ שם והראב"ד הק' עליו שהרי אבר שאין עליו בשר כראוי הינו עצם כשעורה והנזיר מגלח על מגעו ומשאו והכ"מ תירץ שהכוונה לאבר שאין עליו בשר כראוי שלא יהא בו עצם כשעורה כגון שהוא מנפל קטן. ומהכא בהדיא שמעינן כדברי הרמב"ם דהא בנתיים שנחלקו ע"כ בשאין בו עצם כשעורה מיירי ופסק כר' יוחנן לקולא:

(שם) **ופליג** על רבי ירמיה. והכי מסיק נמי בפרק תינוקת דף ס"ח דסככות ופרעות לאו אבל מדאורייתא הוו וכן משמע בסוף פרק דם הנדה וכדעת הרמב"ם שהבאתי לעיל דכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין תורה והא דקאמר פליג על ר' ירמיה ולא על ר' יוחנן משום דאפשר לפרש דברי ר' יוחנן דלעולם לשרוף עליהן את התרומה קאמר ולא ללקות שעשו אותן כתורה לענין תרומה לשרוף אפי' על ספק מגען דאלו בששה ספיקות מד"ס ששורפין עליהן את התרומה דוקא על ודאי מגען וספק טומאתן אבל על ספק מגען לא משום דהוי ס"ס כדתנן בטהרות שם והכא כודאי טומאה עשו חכמים להן וכמו שכתבו התוס' בפרקין דף כ"ד ובשלהי דם הנדה דאע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור בסככות ופרעות גזרו חכמים טומאה אפילו ברה"ר וה"ה לענין זה:

(שם) **רובדי** אילן שיש בהן ארבעה על ארבעה הנזיר מגלח. דמיא להא דתנן בפ"ח דאהלות הסככות והפרעות שהן יכולין לקבל מעזיבה בינונית מביאין את הטומאה והולכים וכדפירש שם הרמב"ם וכן במשנה בפי"ג מט"מ דטעמא שצריך שיקבלו מעזיבה מפני שהאהל שמביא ומוצא צריך שיהא חזק ובריא והלכך נקט הכא ד' על ד' וכתב עוד שם שהיכולים לקבל מעזיבה מטמאים מדאורייתא וכדר' יוחנן שהנזיר מגלח עליהן ומה"ט נמי לא קשה לר"י לקושיית רבי יוסי דלקמיה משום דסמיך אהאי מתני' דאמרן:

(דף לו ע"א) **רוב** בניינו כו'. עיין לעיל הלכה ב' ד"ה ואי בעי מ"ש שם:

(שם) **ימים** של גידול שער עולין כו'. למאי דדריש הכא מקרא לא מסיק טעמא מ"מ ... גמרו אין עולין לו ובבבלי לא קאמר אלא מסברא דימי חלוטו שכן טעון תגלחת ומביא קרבן לפיכך אין עולין לו וימי הסגירו שאין טעון תגלחת ואינו מביא קרבן לפיכך עולין ... ימי ספרו למדין מימי חלוטו שאין עולין משום שטעון תגלחת כימי חלוטו:

(שם ע"ב) **אינו** חייב אלא על השני שנגע בראשון. ממה דפרישית בפנים נקטינן מהאי סוגיא דלדעת רבי יוחנן לעולם הוא חייב על ביאת מקדש על נגיעה שניה מן המת בין אם הנגיעה הראשונה ע"י אדם או ע"י כלים שהאדם שנוגע בהן חייב וכדמפרש רבי הכ"ן מילתיה ולאפוקי אדם הנוגע באדם שנגע בכלים שנטמאו במת שאע"פ שזה נגע במי שטעון היטוי כבר שלישי לנגיעה הוא. ולדעת רבי אילא אינו חייב אלא אדם באדם שנטמא במת אבל לא אדם בכלים שנטמאו במת וכדבעי לסיועי למילתיה ממתני' ודחי לה רבי יוחנן לטומאות הפורשות מן המת לחוד קאי האי כללא. ונמצינו למדין לדעת רבי יוחנן דיש טומאות שחייב עליהן על ביאת מקדש אע"פ שאין הנזיר מגלח עליהן וזהו אדם באדם שנטמא במת ואדם בכלים שנטמאו במת שהרי אין הנזיר מגלח אא"כ נגע או האהיל בטומאות מת עצמו כדאמרינן הכא לעיל ובכלים הכינן במתני' בהדיא שאינו מגלח ואפ"ה בזה חייבין על ביאת מקדש שאלו דין תורה הן דכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא ולאפוקי השלישי לנגיעה שאע"פ שהן אב הטומאה לענין תרומה וקדשים פטור על ביאת מקדש וכן הם דברי הרמב"ם בפ"ה מט"מ מהלכה ג' עד הלכה ו' והבאתי דבריו לעיל במס' ס"ט פ"ה הלכה ב' ועיין שם במראה ד"ה מספר אבות הטומאות. ובפ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ד כתב וז"ל כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת המקדש ואפילו אחר שטבל עד שיעריב שמשו אבל המטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן אע"פ שהוא טמא טומאה שבעה ה"ז פטור על ביאת המקדש וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת אע"פ

שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולענין בשר קדשים ה"ז פטור על ביאת המקדש שהדברים האלו הלכה מפי הקבלה ואע"פ שהוא פטור מכין אותו מכת מרדות ע"כ. ומבואר הוא שדבריו הם לפי שיטת רבי יוחנן דהכא וכפי פירוש הסוגיא שכתבתי והכ"מ פירש שם ריש הסוגיא לדעת רבי יוחנן כפי דברי הרמב"ם אלא במה שפירש דברי רבי אולא כפשטן שסובר אינו חייב אלא זה הנוגע במת עצמו קשה כמבואר בפנים וכן מה שפי' דלהדין תנייא קדמייא על רבי יוחנן קאי קשה דאין הלשון סובל כן לפי פירוש זה דהא דברי רבי יוחנן הם לחייב על השני בנגיעה לעולם ועוד דלפ"ז נצטרך לדחוק ולומר דרבי יוחנן גופיה דחי לסייעתא דיליה. ומה שצריכין אנו לעיין בדברי הרמב"ם הוא זה דהרי למה שכתב אבל המטמא בטומאת נזיר וכו' משמע דאפילו אדם באדם שנטמא במת ואדם בכלים שנטמאו במת פטור שהרי אין הנזיר מגלח עליהן ועל זה סיים בדבריו וכן כלים וכו' לומר שאלו שאע"פ שהן שלישיי' לנגיעה ומאחר ראשון לענין תרומה וקדשים וכו' וזה לכאורה סותר דבריו במ"ש בפ"ה מט"מ שלעולם הראשון והשני לנגיעה חייבין על ביאת מקדש בין אדם בין כלים. וזה כוונת הראב"ד ז"ל שכתב שם עליו דבריו סותרין זה את זה. ר"ל דבריו שבכאן עם דבריו שבהל' ט"מ ולענין מה שכתב אבל המטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח כו' לכד קאי דמדבריו שבכאן משמע שאפילו השני לנגיעה פטור שאין הנזיר מגלח עליו. ודלא כמה שהבין הכ"מ לכוונת הראב"ד שם. וכן הם ממש דברי הראב"ד בפ"ה מט"מ שכתב שם ומקובלת בידנו שאין חייבין על ביאת מקדש בטומאת מת אלא בטומאה שהנזיר מגלח עליה וכו' הלכך אפי' אדם באדם שהוא מפורש בתורה אינו חייב קרבן על ביאת מקדש ע"כ ועי"ש בכ"מ שנראה מדבריו שחזר מפירושו שכתב בהל' ביאת מקדש לפרש האי דהכא ומ"מ לא העלה ארוכה לדברי הרמב"ם שאף אם נאמר דהרמב"ם פסק כרבי יוחנן דהכא דהאי כללא דמתני' לטומאות הפורשות קאי ולא לטומאות הנגיעה אכתי קשה על דברי עצמו שכתב שם האי כללא המטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח וכו' וכ"כ בריש פ"ג מט"מ לפיכך אני אומר שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין תורה והבאתי דבריו לעיל. ולענ"ד נראה לומר שהרמב"ם סמך עצמו על דבריו שכתב בפ"ז מנזירות הלכה ה' נגע באהל מת או בכלים הנוגעים במת אינו מזה בג' וז' ויראה לי שדין זה מיוחד בנזיר אבל כל אדם שנטמ' בכלי טומאת שבעה יזה בג' וז' כמו שיתבאר בהלכות ט"מ. ר"ל שדין זה יוצא מן הכלל כל שהנזיר מגלח חייבין עליו על ביאת מקדש שהרי אדם הנוגע בכלי שנטמא במת דין תורה שחייבין עליו כמבואר בט"מ אבל נזיר לא והוא ז"ל מפרש דהא דקאמר בגמרא דף כ"ג הני כלים בני הזאה נינהו וכו' לענין נזיר לחודיה הוא דאמרו שאינו מגלח ואין צריך להזות בשביל טומאת כלים שנטמאו במת אבל כל אדם מזה עליהן. ולדבריו לא קשה כלל קושית רבינו חיים כהן בתוס' פרקין דף כ"ד ד"ה ומשני שהקשה לר"ת דס"ל בכלי מתכות הנזיר מגלח ומזה ושלא לו איזה בית אשר תבנו לי דהא אמרינן במנחות כל טומאה שהנזיר מגלח עליה הכהן מוזהר עליה ואין לך בית שאין בו בזה כלי מתכות או שום מסמר שהיה באהל המת ולדעת הרמב"ם ז"ל נק"מ דלדידיה אין חילוק בין כלי מתכות לבין שאר הכלים שכל אדם מזה עליהן אבל הנזיר אינו מזה ואינו מגלח עליהן ועוד דלדלאו הכי ל"ק שאין הכלי הנטמא במת מטמא באהל שכך כתב בפירוש בפ"ה מט"מ הלכה י"ג בגדים הנוגעין במת אע"פ שהן כמת לטמא אחרים שנגעו בו טומאת שבעה אינן כמת לטמא באהל ובמשא כו'. וכבר שמענו שאין חילוק לדעתו בין בגדים לכלי מתכות כמ"ש שם הלכה ג'. וכן לדעת הרמב"ן ז"ל בזה שהאהל שנגע במת אינו מטמא באהל והביאו הרי"ט ע"ש דלדעת הרמב"ן במשא מיהא מטמא וכתב ג"כ שהנוגע בו א"צ הזייה ואין כן דעת הרמב"ם. ומ"ש הכ"מ על זה אבל הוא דבר תימה שיהא נזיר קל משאר בני האדם ע"כ והתימה זו לאו אדברי הרמב"ם שייכא דהא במתני' בהדיא קאמר אינו מגלח על הכלים שנגעו במת ואינו מזה ומבואר הוא דשאר כל האדם מזה לכ"ע אם הוא בחבורין אפילו בשאר כלים ובכלי מתכות אפילו שלא בחבורין אלא דשאני נזיר דגזירת הכתוב הוא דכתיב ביה על כל נפש מת וגומר דוקא ומ"ש שם הכ"מ דגם דברי הרמב"ם מתפרשין בחבורין כמו דברי הראב"ד הרבה יש לתמוה ע"ז שהרי מבואר הוא דדברי הראב"ד אסוף דברי הרמב"ם קאי במה שכתב אבל כל אדם וכו' ופ"ז השיג ואמר מה שאמרנו שהאדם מטמא בכלים הנוגעים במת לטומאת שבעה לא אמרו אלא בחבורין וכו' וזהו כדבריו בפ"ה מט"מ על דברי הרמב"ם שכתב שם מפי השמועה למדו שהחרב כמת וה"ה לשאר כלים וכו' והשיג הוא ז"ל וכתב אנו אין לנו אלא בחרב ובחבורין בשאר כלים וכל המקראות אינן אלא בחבורין וזהו כדעת ר"ת בתוס' שם וכן דעת הר"ש בפ"ק דאהלות אבל לדעת הרמב"ם אפי' שלא בחבורין. וכן הקשה הר"ש שם קושית הראב"ד לדעת הר"י מסימפונט שסובר כדעת הרמב"ם בזה דכל הכלים הרי הן כמת אפילו שלא בחבורין דהא קרא וכבסתם בגדיכם כתיב אותן שהיו עליכן בשעה שנגעו בחרב ובחלל וא"כ בחיבורין מיירי ועוד דבגדיכם אכלי מתכות קאי דמיקרו נמי בגדים כדכתיב בבגדי כהונה אלה הבגדים וחשיב ציץ. ובענין קושיא זו אפשר לתרץ לדברי הרמב"ם דלמד מדרשת הספרי דמרבינן שאר כלים אפילו שלא בחבורים דהכי איתא התם בפ' מטות וכבסתם בגדיכם למה נאמר לפי שהוא אומר בחלל חרב בא הכתוב ולמד על החרב שיהא טמא ז' והנוגע בו טמא טומא' ז' הא למדנו לכלים והאדם כלים ואדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם הא למדנו לכלים ואדם וכלים ע"כ ומפרש הוא ז"ל דהאפי' שלא בחבורין קאמר דאי ללמד בחבורין דוקא הא כבר כתיב לעיל וכל בגד וגומר תתחטאו והיינו דדריש וכבסתם בגדיכם למה נאמר לפי שהוא אומר בחלל חרב וכו' כלומר וע"כ בחלל חרב לאו דוקא שהרי כתיב וכל בגד ואין לומר דהכל בחבורין למה קאמר א"כ בחלל חרב למה לי אלא ע"כ וכל בגד לרבות שאר כלים שנטמאו במת לטמא אדם אפי' שלא בחיבורין וא"כ וכבסתם בגדיכם נמי לרבות בגדים שנטמאו באדם שנגע בכלים שנטמאו במת אפילו שלא בחבורין. ודע שיש להר"ש בפ"ק דאהלות פי' אחר בסוגיא דהכא שמפרש לדברי רבי יוחנן שאינו חייב אלא על הראשון שנגע במת בלבד ואפילו אדם באדם פטור. והיינו חייב אלא על לשון נכנס הוא הנכנס הראשון. שני בנגע בראשון מה טעם וכו' כלומר מה טעם שני שנגע בראשון דלא וכו' וזהו דוחק גדול וכן בהא דמפרש התם כל הסוגיא ובמילתיה דרבי אבין ע"ש ולא משמע הכי דהא קאמר לא בטומאה אית בכלים:

(דף לח ע"א) **לטמאות** הפורשות מן המת נזירה. משמע דהכי קאי המסקנא דלא איתמר האי כללא במתני' אלא לטומאות הפורשות מן המת ולא לטומאת נגיעות למת וכדמוכח מדלקמן דמהדר רבי יוסי בר בון דרבי ירמיה דקאמר למלקות לוקין כרבי יוחנן דכללא דמתני' לאו על הטומאות הנוגעות למת קאי ולפ"ז כמו שחייב מלקות עליהן על ביאת המקדש אע"פ שאינו חייב קרבן כן נמי הנזיר לוקה עליהן אע"פ שאינו מגלח ומביא קרבן דחד דינא אית להו. ובהכי ניחא לי ליישב דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ה מהלכות נזירות הלכה ע"ו ונזיר שנטמא למת טומאת שבעה בין בטומאות שהוא מגלח עליהן כמו שיתבאר בין בטומאות שאינו מגלח עליהן ה"ז לוקה ע"כ וזהו לכאורה סותר דבריו במ"ש בפ"ג מט"מ הלכה ג' והבאתיו לעיל וז"ל טומאת רובע עצמות באהל וטומאת רביעית דם וטומאת אבר שאין עליו בשר כראוי בין מן המת בין מן החי יראה לי שכלן טומאתן אינו דין תורה שהרי אין הנזיר מגלח עליהן כמו שבארנו בנזירות ואין חייבין עליהן על ביאת המקדש ועל טמא בטומאה של תורה חייב על ביאת המקדש לפיכך אני אומר שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין תורה עכ"ל דקשה אם אינה דין תורה מפני מה הנזיר לוקה באלו הטומאות שאינו מגלח עליהן ומצאתי להרב בעל משנה למלך שהקשה כן בפ"ה מנזירות והניח הדבר בצ"ע ולפי מה שכתבנו ניחא דיש חילוק בין טומאות הפורשות לטומאות הנוגעות כדמסיק הכא והיינו שכתב בנזירות נזיר שנטמא למת וכו' ה"ז לוקה ר"ל בטומאות הנוגעות קאמר דלוקה עליהן כמו שלוקה על ביאת המקדש באלו הטומאות אלא שאינו חייב עליהן כרת מגזירת הכתוב כדדרים לעיל הטעון חיטוי וכו' ופהם ונכרתה כתיב ובהלכות טומאת מת בטומאות הפורשות מיירי רובע עצמות ורביעית דם וכו' והיינו נמי דסיים וכתב לפיכך אני אומר שכל טומאה מן המת ר"ל הפורשות מן המת שאין הנזיר מגלח עליה שאותה אינה דין תורה כלל וזהו דקדוק נכון והאמת לפענ"ד ונלמד ממסקנא דהאי ש"ס כמו שכתבתי:

הדרן עלך כהן גדול

פ"ח (שם ע"ב) **שני** נזירין שאמר להן אחד. ולא סוף דבר וכו'. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מנזירות הלכה י"ז. ובבבלי ריש פרקין פריך עלה דמתני' שני נזירים והאי דקאי גביהון הא תלתא והוי ליה ספק טומאה ברה"ר וספיקו טהור ומשני כאומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם והיינו לא בהדייהו קאי וכתב הרמב"ם שם אם היה עד זה עמהן באותו הרי שניהן טהורין כיון שהן שלשה הרי הן רבים ורבים ברשות היחיד ספקן טהור כספק טומאה ברה"ר שהוא טהור והראב"ד ז"ל שם הצריך שיהו שלשה במעמד אחד אבל אם הם בחצר אחת והוא רחוק מביניהן לא. ונראה דפלוגתייהו תלוי בהא למאי דאמרו בפ"ק דחולין דף ט' וכן משמע בגמרא דסוטה דף כ"ח ספק טומאה ברה"ר הלכתא גמירי לה מסוטה מה סוטה רה"י וכו' וא"כ כי סוטה שלא יהו שלשה במעמד אחד אבל אין דעת הרמב"ם כן שכתב בריש פט"ו מאבות הטומאות דספק טומאה ברה"ר שהוא טהור מעבור שעושין הפסח בטומאה ילפינן לה והוא מהתוספתא וכדאמרינן בהאי תלמודא בריש סוטה ועיין שם בדף כ' ד"ה מפני מה אמרו ת"ש טהור וא"כ כל שהן רבים ואירע ספק טומאה ביניהן ספקו טהור אע"פ שלא היו במעמד אחד כי התם דאין חלוק בין הציבור במעמד אחד או לא ועיין לקמן בד"ה ציבור שנטמא:

(דף לט ע"ב) **תנאי** היא בבלי. בש"ס כריתות ריש פ"ג דף י"ב בקל וסכי הפס בהאי פלוגתא ומסיק כו' מנא דהכא דבכל מקום דאיכא מיגו נאמן הוא אפי' נגד שנים וקאמר דטעמא בנזיר שאמרו לו שנים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי דנאמן דאי בעי אמר נשאלתי על נזרי. וטעמא דלא אמר כדהכא משום דקי"ל דברים שבלב אינן דברים כ"א לגבי אונסין התירו לבטל בלבו את נדרו כמבואר בפ"ג דנדרים דף כ' גבי נודרין להרגין וכו' ע"ש:

(דף מ ע"א) **התרו** בו על שניהן כאחד פלוגתא דר"י ור"ל. משמע מהכא דאפי' בהתרו בו באחד פליג ר"ל והכי מפרש לה נמי לשני ימים של גליות שהתרו בו שלא יעשה מלאכה בשני הימים כאחד ולא משמע הכי בבבלי פרק אלו הן הלוקין דף י"ז גבי פלוגתא דר"י ור"ל דקאמר התם ר"ל סבר לה כרבי יהודה דתניא הכה זה וחזר והכה זה וכו' או שהכה בבת אחת חייב רבי יהודה אומר בבת אחת חייב בזה אחר זה פטור אלמא בבת אחת לא תסיבא ליה התראת ספק. ולמאי דמחלק בהאי תלמודא ביבמות סוף פרק הכונס ונושאין על האנוסה דבדבר שאי אפשר לעמוד על ספקו אפילו רבי יוחנן מודה דלאו התראה היא קשיא דלא שייכא הכא פלוגתייהו דהרי אי אפשר לעמוד על הספק:

(שם) **ציבור** שנטמא בספק רה"י בפסח. הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ז מהלכות קרבן פסח הלכה ו' כדברי רבי הושעיא ביחיד ובציבור וכתב הכ"מ הטעם משום דרבי הושעיא רבה דרבי יוחנן הוא. וקשיא לי לפ"ד דא"כ מאי טעמא לא פסק גם בנזיר כרבי הושעיא דמגלח על ספק רה"י והנראה לענ"ד דבכולא פסק כרבי יוחנן לבר מיחיד מטעמא דבעינן למימר לקמן דבנזיר ה"ט דלא פסק דמגלח על ספק רה"י לפי הכלל דנקטינן אליבא דשיטתו ז"ל דכל ספקות אפילו בספק דאורייתא שהוא לחומרא עיקר החומרא מדבריהן הוא כמ"ש בר"פ ט"ו מאבות הטומאות דספק רה"י אף שהוא כודאי טומא' מדרבנן הוא שהאיסור כל הספקות מדבריהן הוא וכמ"ש בסוף פ"ט מט"מ ובא"ב והרבה מקומות וא"כ אין חייבין עליו על ביאת המקדש ואין הנזיר מגלח עליו כדעת רבי יוחנן. ובציבור ל"פ רבי הושעיא ורבי יוחנן דהכל מודים שיעשה בטומאה אלא דרבי הושעיא מפרש דבריו יותר דכדין פסח הבא בטומא' והיית מחשבינן ליה לאומרא כדפרישית שאין פסח שני אחריו וכ"מ אם יש כאן מי שהיה בדרך רחוקה בפסח ראשון נדחה מפסח לגמרי כפי הכלל דנקטינן וכמ"ש הוא ז"ל בעצמו שם הלכה ד' והא דפסק ביחיד שנטמא בספק רה"י דידחה לפסח שני הוא מטעמא דדעת רבי יוחנן דס"ל דמשלחין בדרך רחוקה אידחי בש"ס הבבלי בפסחים דף פ' גבי היו ישראל מחצה טהורין וכו' אע"ג דהאי סוגיא לאו אליבא דהלכתא איתמר אלא אליבא דרבי יהודה דאמר אין קרבן ציבור חלוק אבל אנן קי"ל דהללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן מ"מ שמעינן מהתם דנדחו דברי האומר משלחין בדרך רחוקה כדאמר שם רב נחמן זילו ואמרו ליה לעולא מאן לית דעקר סיכיה ומשכניה ורכיש ותו לא מידי:

(שם ע"ב) **אמר** רבי אבין מכל מקום לא מנו הזיית ערלים. דעת רבי אבין כהאי דמר זוטרא בבבלי בערל דף ע"א דאתקיף ליה ודילמא פסח הבא בטומאה הוא ולא שמיע ליה הך ברייתא דמייתי רב אשי התם הגיה בהדיא טבלו והזו ועשו פסחיהן בערב:

(דף מא ע"ב) **מצינן** כמה אשמות דוחין מפני ספקות. משמע מהכא דאפילו לרבנן אשם מעכב ס"ל וכן דעת הראב"ד ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י הלכה ח' אבל האשם והעולה אינן מעכבין לא בהגלחת טומאה ולא בצרעת וכדמשמע בבבלי זבחים שם ובהרבה מקומות דאין האשם מעכב והא דמקשי בבבלי פרקין דף ס' והא בעי אשם ומשני ר"ש היא דאמר מייתי ומתני כלומר לר"ש באמת הוא מייתי ומתני דס"ל יש תקנה בתנאי ואשם מעכב אבל לרבנן אין תקנה בתנאי ואשם אינו מעכב:

(שם) **רבי** ירמיה פשיטא ליה במצורע שגזר פליגין הא בנזיר שנצטרע ד"ה אסור. כלומר בהאי נזיר דהויינן ביה שספק נצטרע הוא והלכך שערו לעולם אסור מטעמא דפרישית אבל בנזיר שנצטרע ודאי שערו מותר וכן הם דברי הרמב"ם שם הלכה ב' ושערו בכל תגלחת ספק אסור בהנייה מספק שהשער נזיר שנצטרע מותר בהנייה:

(דף מב ע"א) **לא** שנייא היא למטן למעלה וכו'. וכן מסיק בבבלי דהקפת כל הראש שמה הקפה. ומהכא משמע דאיפשיטא ליה להש"ס מכח האי קושיא דאפילו מספק דוחה אבל בבבלי מוקי לה באשה וקטן דליכא לאו דלא תקיפו ולאו דלא תשחית אבל באיש אינו מגלח מספק לא תגלחת טומאה ולא תגלחת צרעת כדכתב הרמב"ם שם ואינו מגלח אלא תגלחת טהרה בלבד שהרי ודאי נזיר הוא:

(שם) **טמא** בספק וכו'. הך ג' משובשת ומוטעית היא וא"א להעמידה והעיקר כגי' התוספתא שהבאתי בפנים וכן פסק הרמב"ם שם:

הדרן עלך שני נזירין

פרק ט (שם) **העכו"ם** אין להן נזירות. שנייא היא דכתיב וכפר עליו את שיש לו כפרה. בבבלי ריש פרקין קאמר דעכו"ם איהמעטו מדכתיב לאביו ולאמו לא יטמא את שיש לו טומאה יצא עכו"ם שאין לו טומאה וכו' ופריך אי הכי עבדים נמי לא אלא אמר רבא וכו' ומשמע דלא קאי האי טעמא ועבדים יש להן טומאה וכן הרמב"ם בפ"א מט"מ לא כתב אלא העכו"ם אין להן טומאה. ולפי דרשא דהאי תלמודא מוכפר עליו נ"ל קרא לרבות עבדים לנזירות דהא עבדים בני כפרה נינהו וכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה ומה"ט נמי פריך התם למה לי קרא והמרת אליהם לרבות את העבדים ומשני משום דה"א דאיתקש לנדרים דכתיב על נפשו יצא עבד וכו'. ולשיטתא דהאי תלמודא י"ל דלא ס"ל האי דרשא דואמרת מדמספקא ליה לקמן אם נזירותו תורה או הלכה אבל קשה תיפוק ליה מוכפר וכו' וי"ל דהא גופא מספקא ליה אם מקשינן נזירות לנדרים בהא או לא:

(שם ע"ב) **ישראל** צריכין היתר חכם והעכו"ם אין צריכין היתר חכם. וכן דריש בספרי זוטא ישראל עוברין בבל יחל ואין העכו"ם עוברין בבל יחל דיכול לנדור בנדרים כדורים בבבלי פרקין מהיכא תיתי דגבי נדרים לרבות שהעכו"ם וכו' ואי מיחל נדרו לא עבר בבל יחל והכי משמע נמי בבבלי פ' חלק דף ק"ה כרבי יוסי דהכא גבי הא דקאמר הוא בעור הוא כושן רשעתים הוא לבן הארמי ולא גרים התם שחילל השבועה אלא דעביד שתי רשעיות בישראל אחת בימי יעקב ואחת בימי שפוט השופטים וכפי' רש"י שם:

(דף מג ע"א) **לפום** כן צריך מימר מוכה לנזירות בטומאה. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מנזירות הלכה י"ט נטמא ואח"כ יצא להיות מוכה מעשה שנטמא והכי איתא בתוספתא שלפני מכלתין ומשמע דהא דקאמר רבי יוסי כשכפפו רבו דוקא לאחר שנטמא הוא דאי קודם שנטמא הא קאמר לעיל את שגזרת עליו וכו' ולא שייך לא קרבן ולא טהירה וכן פי' הראב"ד ז"ל שם:

(דף מד ע"א) **קל** שאתה מיקל ביחיד שאם נתוודע לו לפני זריקה וכו'. והכי מסיק נמי בבבלי פרק כיצד צולין דף פ"א ואפילו בנזיר הציץ מרצה בטומאת התהום אף אם נודע לו לפני זריקה והא דקאמר לעיל דלרבנן גבי נזיר אם נודע לו קודם זריקה אחד מן הדמים דסותר כבר תירצו התוספות שם וכן בפרקין דף ס"ג ד"ה מאן תנא דעי' ריצוי ציץ מרצ' אף קודם זריקה:

(שם) **עובד** שייפוחה כתו בזקן ותולה. ואע"ג דבפ"ז דבכורות חשיב גבי מומי בהמה ואדם שהן שוין זקן ותולה היינו דוקא בזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד כדאמרינן סוף פ"ק דחולין וכן תולה דוקא כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כחו כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה י"ב אבל הכא מיירי כשאינו זקן ותולה כ"כ אלא שאינו ישן. לאכול כזית דפסח שלא יאכלנו הוי וכהן כשר לעמוד. ומשמע ממה דמסיק הכא דאפילו בכהן אינו מרצה אלא בנזיר ועושה פסח אבל בבבלי פ' כיצד צולין שם מסיק רבא דיליף בתמיד נמי מועדו מפסח וכל זה הוא אפילו לכתחילה דאי בדיעבד הא אפילו בטומאה ידועה קי"ל במועדו אפילו בטומאה אלא ע"כ לכתחילה דבטומא' ידועה צריך לכתחילה לסדר אחר טהורים דקי"ל טומאה דחויה היא בציבור ובטומאת התהום מרצה ואפילו לכתחילה כ"כ התוס' בפ"ב דזבחים דף כ"ג ד"ה לא לתפוקי והיינו נמי דבפ"ו מהלכות קרבן פסח פסק הרמב"ם דאפילו לכתחילה זורק ובפ"ד מה' ביאת המקדש הלכה ו' לא כת' אלא דבדיעבד הוא דמרצה דגם בשאר קרבנות איירי דס"ל דגם בשאר הקרבנות הציץ מרצה בטומא' התהום בדיעבד וכל הסוגיא בפסחים שם וכן בזבחים דמשמע דוקא נזיר ופסח ותמיד היינו לענין לכתחילה ואין צריך להטעם שכתב הכ"מ שם משום

הקרבן

דקרבן פסח תובה היא דבלאו הכי ע"כ בפסח אפילו לכתחילה זורק כדאמרן :

(שם ע"ב) **דרבי** יוסי אומר תבן וביטלו בטל . והו כגי' התוס' בריש סוכה דף ד' דלא גרסינן במתני' דאהלות תבן וביטלו וע"ש ורבי יוסי הוא דס"ל הכי דסתם תבן לא בטיל :

(שם) **אפילו** ריק . דאפשר לפרש דהלעיל קאי דאפילו ריק לא בטיל כמו כתיפסו במחצלות וזהו כשמואל בבבלי לא יחפו' דף יט דקאמר רקיק אינו ממעט בהלון ובשבילים כמי פירות דלא מקבל טומאה כדמוקי התם :

(דף מה ע"א) **והתני** מלא שנים כו' . הכי איתא בתוספתא פ"ו דאהלות ראשו של זה כנגד מרגלותיו כל זה וראשו של זה כנגד מרגלותיו של זה יש לכן תפיסה אבל בבבלי דף סה גרים מלא שנים ראשו של זה כנגד מרגלותיו של זה אין לכם תפוסה משום דעכו"ם הם שנקברים בכך :

(שם ע"ב) **סבר** רבי זעירא שאין מתי מצוה מצוין . והכי מבני לה בבבלי סנהדרין דף מ"ז על בריתא דלקמן קבר הנמצא מותר לפנותו ודילמא מה מצוה הוא שאני מת מצוה דקלא אית ליה והגי' שם בכסף מגירסת התוספתא ע"ש :

(דף מו ע"א) **א"ר** יוסי ולא דמיא . גי' דהכא עיקרית ובכלאים כשהכשה הגי' והסרה ולמאי דפריבית הזלא פיטת רבי יוסי כעין שיטת הבבלי סוף פרק המוכר פירות כזה והתם קאמר טעמא דר"ש זימנין דמיהרמי ליה בין השמשות ומקרי ומנחי ליה והיינו כן דכל בהוא דרך מקרה קסבר ר"ם דלא מבטל ליה מתורת שכונה קברות :

(שם ע"ב) **כתיב** והדוה בנדתה והזב את זובו מה נידה וכו' . ובבבלי דרים דכתיב לזכר ולנקבה ברא' שלישית הקישו הכתוב לנקבה ומפרש התם פלוגתא דר"א ורבנן דר"א דס"ל אף בשלישית בודקין אותו משום דדריש אתים והזב חדא את הרי זיבו תלת ובריביעיה הקישו הכתוב לנקבה ורבנן לא דרשי אתים ודרשה דהאי תלמודא לא אתיא אלא אליבא דרבנן וצ"ל דס"ל דהיקישא לזכר ולנקבה לדרשה אחריתא אתיא כדדריש לה בבבלי דף כ"ט מה זכר מביא קרבן וכו' ע"ש :

(שם) **ביני** מהניתא ר"נ פוטר וחכמים מחייבין שרגלים לדבר . כן פירש הרמב"ם ז"ל כמ"ש בפ"ד מהלכות רוצח הלכה ה' ונ"מ שאין אומדין אותו אומד שני כשהקל כמ"ש שם ועיין בדיבור דלקמן :

(דף מז ע"א) **חידוש** מקרא הוא שיתן . מסוגיא דהכא משמע שאין אומדין אותו אומד שני כשהקל לאומד ממון והלכך צריך טעמא מפני מה הוא נותן והא דקאמר לעיל בני אומדים רבים על אומד אחד שאי אומד אחד לאו דוקא שאמדוהו אלא כלומר שראינו אותו שהקל וכיון שאח"כ הכביד ומת רגלים לדבר שלא הקל זה מהתלה מן מכה זו . ובבבלי פרק הנחנקין דף ע"ח גבי פלוגתא דר"ל ורבנן קאמר אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה אומדין אותו אומד שני למזון ואם לאחר מכאן הכביד ומת הלך אחר אומד האמצעי דברי רבי נחמיה והכמים אומרים אין אומד אחר אומד . ומשמע שם מפירוש רש"י ז"ל דגם לחכמים אומדים אומד שני לממון כשהקל אלא שאין הולכין אחר אומד הזה כיון שהכביד ומת ולא תשיב כיולא מב"ד וכאי באומד השני ע"ש אבל הרמב"ם בפ"ד מהלכות רוצח שם כתב וז"ל אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד ומת הרי זה נהרג ואין אומדין אותו אומד שני כשהקל שרגלים לדבר ע"כ וזהו לפי פירושו שרגלים לדבר אליבא דרבנן קאי כדקאמר הכא והיינו דקאמר אין אומדין אומד שני לומר שהע"פ שהקל מ"מ הוחיל ולא הקל לגמרי כדכתב שם בתחלה שצריך שנתרפאת רפואה שלימה והלך ברגליו כו' רגלי' לדבר איכא שעדיין מסוכן מחמת מכה הוא ואם הכביד ומת חייב והכי מפרש נמי להא דחכמים אין אומד אחר אומד שאין אומדין עוד אומד שני ולפ"ז אם אמדוהו אומד שני לממון כשהקל אפשר לומר לדעתו ז"ל שפטור הוא שהרי יצא מב"ד זכאי והוי כמו אמדוהו בתחלה לחיים ומת דודאי פטור הוא אפילו לרבנן כדקאמר התם שאע"פ שאומד בטעות היה מפני שיצא מב"ד זכאי דמאי שנא כך נלפ"ד לפי כוונה דבריו ז"ל וכדמשמע מהאי הלמודא והכ"מ לא ביאר שם כל כצורך :

(שם) **ואת** שאינו מתכוין על המתכוין . והו כדדריש שם דף ע"ט אליבא דרבנן דס"ל נתכוין להרוג זה והרג את זה חייב אבל אליבא דר"ש דס"ל פטור ופסק הרמב"ם שם כוותיה ומשום דאזלא שיטתו כתנא דבי חזקיה שם וכדמסיק בסוגיא דאלו נערות והאי קרא אתא דתיב לאלם דמי ולדות לבעל אע"פ שלא נתכוין לאשה כדכתב ריש פ"ד מהל' חובל. ונראה דה"נ גרסינן למאי דמסיק כמה דתימר תמן חידוש מקרא הוא שיתן דמי ולדות וכא חידוש מקרא כו' וגי' הדפוס שבכאן דמי העבד ודאי טעות הוא דלא צייכא למילף מהתם וכן דמי סיד כדגרים נהנחנקין לא שייכא ברישא אלא ולדות גרסינן והכא נמי חידוש מקרא הוא שיתן דמי סיד :

הדרן עלך העכו"ם אין להן נזירות וסליקא לה מסכת נזיר בס"ד בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען .

גליון אפרים

לירושלמי ממסכת נזיר

(דף ג' ע"א) **פ"א סוף ה"א** מ"ט דר"מ נעשה כמתנדב אשם לבדק הבית מה נ"מ (לדינא בין ר"י לר"ל) אמר הרי עלי אשם ע"ד דרבנן מאחר שאין מתנדבין אשם נזיר לבדק הבית (ולא דמי לניסוכין) ע"ד דר"מ מאחר שנזיר שמא מביא אשם נזיר (כצ"ל. כ"ו לר"ל אבל לר"י לא הוי נזיר) . [נועם ירושלמי] :

(דף ג' ע"א) **ה"ב** בכולל נחלקו אבל בפורש כו' וכאן בכולל אנן קיימין . עיין בירושלמי בפ"ג דשבועות ה"ס ומוכח מהתם דבפורש באומר שבועה שלא אוכל בשר שחוטה ונבלה ואפילו היו מונחים לפניו ס' זיתים של שחוטה ואחד של נבלה ואמר אלו הוי כפורש ולכו"ע לא חל וזה גם כוונה ר"ז דאפילו פורש כה"ג לא חל לכן צריך לפרש וכאן בכולל בתמיה דכיון שאמר הריני נזיר מיין של ערלה ואפילו הזכיר גם יין שאינו של ערלה עמו הוי פורש ולא חל גם לרבנן :

שם כן הכא הבביד שערו רבי (דהכביד שערו משמע שאינו מגלח אלא לזמן מרובה והיינו י"ב חדש וכמו שפירש בק"ע) ר' הילא בשם ר' אסי מתניתא אמרה כן הריני נזיר כו' רבי אומר כו' ואיזהו. שמגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשערות ראשי וכעפר הארץ וכחול הים (אלמא דלרבנן לעולם מגלח אחת לל' יום) מר ר' ירמיה משום ר' אימי דברי רבי כו' דברי חכמים פעמים שהוא מגלח אחת לל' יום פעמים שהוא מגלח אחת לי"ב חדש . (פליג על ר' הילא בשם ר' אסי דסובר דלרבנן לעולם מגלח אחת לל' יום וגם אבשלום גלח אחת לל' יום וכר' נהוראי בבבלי ה' ע"א) אבשלום נזיר עולם הוה ומגלח אחת לי"ב חדש . אמר ר"ז (לפרש דברי ר' ירמיה משום ר' אימי) בשתם חלוקין מה כן קיימין כו' אלא כי כן קיימין באומר כשיער רבי כו' ורבנן אמרין כאומר כמניין שערות ראשי . וכאן לפה אין השם נודר שאינו אלא כמוזר עצמו מן האסורין (וכפירוש בק"ע והפ"מ) וויילא אמרה על רבנן שהוא מגלח אחת לשלשים יום (הכונה מהיכן ס"ל לר"ה בשם ר' אסי דלעולם ס"ל לרבנן דמגלח אחת לל' יום) הדא היא דתנינן הריני נזיר כו' ותני עלה שהוא מגלח אחת לל' יום והא אמר שהוא מגלח א' לי"ב חדש (הלא ר' זעירא אמר לעיל אליבא דר' ירמיה משום ר' אימי דבאומר מלא כ"ע מודי' שמגלח לאחר י"ב חדש וא"כ ברייתא זו קשה עליהם) ועוד מן הדא הוסיף ר' יהודה אם אמר כמניין מלקטי קיץ וכמניין שבילי שמיטה וכמניין כוכבים שברקיע כו' (וכן הגירסא בבבלי ח' ע"א) אין תימר ר' יהודה כרבנן כרבי הוא הוסיף ר' יהודה? (הלא לדבריהם במניין לכו"ע מגלח א' לשלשים יום א"ו דפליגי גם במניין והוסיף ר' יהודה דבמניין מגלח אחת לל' יום ודלא כרבי) מ"מ (מודה רבי באומר הרי עלי נזירות כו' מגלח לל' יום . וכדלעיל) . משום דאמר נזירות כצ"ל שנ"ל . ועיין בנוע"י שמגיה כעין זה וכפי שנראה לי כתבתי :

(דף ד' ע"א) **ה"ג** ע"ד דבר קפרא אם גלח יום שלשים יצא כצ"ל . וכדלקמן ריש פ"ג במשנה והיינו משום דמקצת היום ככולו וכמפורש בבבלי :

(שם) **ע"ב** הריני נזיר שלשים יום ועוד יום אחד שר' ישמעאל אמר נזיר שתים ור"ע אמר נזיר אחת . עיין מ"ש בפי"א דנדרים ה"ז וה"נ הכונה דלר' ישמעאל דאזיל בתר תלות הנדר וא"כ הוה בב' זמנים לכן הוה ב' נזירות ולר"ע דאזיל בתר האמירה וא"כ זה מר בבת אחת לכן הוה נזירות אחת . [נועם ירושלמי] :

(דף ה' ע"ב) **פ"ב ה"א** מה נפק מביניהון אמר הריני נזיר מן הדבילה (כצ"ל שנ"ל . דדבילה לא מיקרי תירוש ומשום הכי לר"ל לא הוי נזיר ומתניתן דקתני הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה הוא לרבותא שאע"פ שאמר דבילה כיון בהזכיר גרוגרות הוי נזיר) :

שם על דעתיה דר"ל הריני נזיר מן הככר לא אמר כלום כצ"ל :

(דף ו' ע"א) **שם** אהן תחת משמש לשון חלול כו' קדשי המזבח שקדם הקדישן את מומן ה"ז תחת זו בא להקריבה תמימה אומר לו לתמורה קדשה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש בא לוכלה בעל מום אומר לו לדמים קדשה כן נראה לי שנ"ל. והכי פירושו אם על בהמה תמימה אמר זו תחת שבעל מום ובא להקריבה לומר שלשון חלול הוא אמרינן ליה דלמא לשון תמורה הוא ותמורת בעל מום שבירא ליה להירושלמי דרועה ואינה קריבה . ועיין בשיטה מקובצת בתמורה י"ז ע"ב . ואם בעל מום היא ובא לאוכלה לומר שלשון תמורה הוא ובעל מום על בעל מום אינו עושה תמורה ומותר לאוכלה . וכדעת רש"י בתמורה כ"ז ע"א דבע"מ על בע"מ אינו עושה תמורה וע"ש בתוס'. אומר לו לדמים קדשה שלשון חלול הוא וצריכה פדיה . ומ"ש בש"ק על הגמרא דתמורה כ"ז היו לפניו ג' בהמות חולין תמימות וג' הקדש ואחת מהן בע"מ ואמר אלו תחת אלו תמימה תחת בע"מ לאחולי דלא שביק היתירא ועביד איסורא שקשה כיון דבהמה תמימה דחולין נכנסת תחת הקדש לבה"ב א"כ אף בחלול קעביד איסורא דהמקדיש תמימים לבה"ב עובר בעשה . תמוה דהתם מיירי דהבע"מ הוא מקדשי מזבח ונחלל בע"מ מקדשי מזבח על בהמה תמימה זה הוא עיקר המצוה שהתמימה נכנסת תחת הבע"מ לשקרבה ואין כאן איסור כלל דבר זה נדפס מכבר גם על גליון הירושלמי בנזיר אלא שכאן הוספתי לדחות את דברי השירי קרבן :

(דף ו' ע"א) **ה"ד** מתניתא דר"מ כו' תמן דברי הכל . קאי על המשנה במנחות פ"ח ע"ב תודה עלי מן החולין ולחמה מן המעשר יביא היא ולחמה מן החולין אם ר"מ היא ומשיב הירושלמי תמן ד"ה היא . וכמו שאמר אביי שם שמור הבא תודה ושמרת להביא לחמה . משא"כ הכא שאמר דרך תנאי . דוקא ר"מ היא . [נוע"י] :

(ד"ח ע"א) **ה"ו** על דעתה דר"מ דו אמר חצי ראשו מביא קרבן א' שכן הנזיר מגלח עליו כר"ש (כצ"ל . כלומר לר"ש דס"ל לקמן בפ"ו הלכה ס' כיון שנארק עליו אחד מן סלמים הותר הנזיר לשתות יין כו' משא"כ לרבנן דהוי כאומר חצי חובה מביא קרבן ומהלה אפילו לר"ש שהרי הוא מחויב בג' בהמות . ולרבנן דפליגי על ר"מ מביא לר"מ באומר חצי כל הקרבנות) . [נועם ירושלמי] :

(דף ס' ע"א) **ה"ט** אמר רבי זעירא קומי רבי מנא ולא מתניתא היא משלים את שלו ואח"כ מונה את של בנו אפילו אפתי יושבת על המשבר א"ל נזירותו ונזירות בנו לא דמיא אלא אמר הריני נזיר מכבר ונזיר לאחר עשרים יום (כצ"ל. דהתם לא תלה בימים כהאומר ל' יום אלו ול' יום אלו . [נועם ירושלמי] :

שם רבי לעזר ורבי יוסי בר חנינה תריהון אמרין השלים נזירותו לעולם אין נזירות בנו חלה עליו עד שיביא קרבן ומגלח מחלפה שיטתיה כו' וכא לא כשמא מת שנזר הוא לא כו' וכא הואיל והוא זקוק להביא קרבן אין השביעי כצ"ל :

(דף י' ע"א) **ה"י** נולד ביום תשעים סותר עשרים השלים נזירות בנו ובא להשלים נזירותו (כצ"ל שהבן נולד ביום תשעים) נטמא בתוך י' ימים הראשונים (שאחר ל' של בנו) סותר הכל (דהא הי' ימים הם להשלמה להמאה יום) בתוך עשרים ימים האחרונים שאינן אלא משום גידול שער ר"ב כו' סותר שלשים רש"א אינו סותר אלא שבע (וכדאמרינן בבבלי י"ד ע"ב נטמא ביום גידול שער) . [נועם ירושלמי] :

(שם) **ע"ב** אמר ר' אבין בר חייה קומי ר' זעירא תיפתר . כך צ"ל השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן מגלח תגלחת אחת לשתיהם (קאי אמתניתן הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר כו') אמר ר"א בר חייה קומי ר"ז תיפתר בנולד ביום שאינו ראוי להביא קרבן (כגון שנטמא וכיון שאין עתה עליו חיוב לגלח ולהביא קרבנותיו . חלה ג"כ עליו נזירות של בנו ומגלח ומביא קרבן אחד על שתיהן משא"כ אם היה ראוי להביא קרבן ואח"כ נולד הבן לא חלה עליו נזירות בנו וכדאמר לעיל בה"ט לעולם אין נזירות בנו חלה עליו עד שיביא קרבן ומגלח) הגע עצמך שנולד בלילה הגע עצ"ך שנולד בשבת כו' שבת היא שגרמה . הפריש קרבנותיו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן (כצ"ל ומיירי ג"כ כצ"ל שנולד ביום שאינו ראוי להביא קרבן) תמן אמרין מגלח תגלחת אחת על שתיהן (א"כ מ"מ מודים שצריך להקריב קרבנות אחרים לנזירות בנו) ר' יוחנן אמר מגלח וחוזר ומגלח (דכיון שהפריש קרבנותיו לא חלה עליו נזירות של בנו עד שיקריבם לכן מגלח וחוזר ומגלח) מתניתא פליגא על ר"י כו' (אבל אם היה נזיר ונזיר מגלח תגלחת אחת על שתיהן נעשה ליה אפילו כבר הפריש קרבנותיו ובאופן הנ"ל) . [נועם ירושלמי] :

(דף י"ב ע"א) **פ"ג ה"ב** אם אומר הריני נזיר שתים נדר שבטל מקצתו כו' . בש"ק מביא מתוס' שבועות כ"ז ע"ב שהקשו קושיא זו בשם הריב"ם ותרצו כיון דסליק למנין שתי נזירות כקבל כל אחד בפני עצמו וכתב הוא דתרוצם קשה דגרסינן בנדרים כ"ו נדר שהותר מקצתו הותר כולו מדתני המפה ולא תני מהרבה ב"א מנינא ל"ל ה"ו לאשמעינן אע"ג דסליק למנין ואמר חמשה אפ"ה הו"ל נדר אחד . וכפי הנראה לא הבין שכוונתם דכיון שמונה שתי נזירות הוי כקבל כל נזירות ונזירות בפני עצמה ולא שייך נדר שבטל מקצתו כו' דהוי כשני נדרים . ומה ענין זה לנדר נדר אחד מה' ב"א . ובדעת הירושלמי נ"ל שזה תלוי בפלוגתת ר"י ור"ע דלר"י דאזיל בתר תלות הנדר הוי כשני נדרים אבל לר"ע דאזיל בתר האמירה כיון שאמר הריני נזיר שתים נדר שהותר מקצתו הותר כולו . ועיין דוגמא לזה בנדרים פ"ה לפירושו שם . אלא שלפי פירושו צ"ל שם כמ"ד אחר הנדר ברם כמ"ד לאחר האיסור נדר שבטל מקצתו כו' דאחר הנדר קורא הירושלמי אחר תלות הנדר ואחר האיסור הוא אחר האמירה. וכמו שאיתא שם פ"ג ה"ו ופי"א ה"ט וכמו שכתב והגיה שם בנוע"י :

שם אמר רבי לעזר השלים נזירותי לראשונה מכיון שהביא קרבן וגילח לא עלת לו שנייה ראשונה כצ"ל כמו שהגיה בק"ע :

שם ניחא שנייה ראשונה שנייה. (אולי ק"ל הא דקתני בברייתא הביא של זו בזו ושל זו בזו לא יצא דהיינו שהקריב קרבנות של שנייה כשנגמר נזירות הראשונה וקרבנות של הראשונה הקריב כשנגמר הנזירות השנייה וניחא שנייה ראשונה דאכתי לא הגיע זמנם להקריב. דנהי שיכול להפרישם. כדאמר. אבל הלא לא יכול להקריבם משום הכי פסולין אבל אמאי כשולין הקרבנות שהפריש לראשונה שהקריבם לשנייה. דאע"ג דקרבנות שהפריש לנזירות זו אינו יכול להקדיש לנזירות אחרת. ישאל על הראשונה. דהא קרבנות השנייה שהקריב לה פסולין והוי כמו שלא הקריב לה כלל. לכן ישאל עליה והעלה לו מניינה לשנייה ושפיר כשרים הקרבנות דהא על אותו מניין נזירות שהפרישם הקריבם) אר"י והדא מסייע לר"ע כו' (ומיירי שאחד מן הקרבנות של נזירות הראשונה הקריב כתיקונו לראשונה ונלח ובזה אינו יכול לשאול משום הכי כשהקריב קרבנותיה הנותרים לשנייה לא יצא) לא כן כו' וכא כר"ש אנן קיימין (הוא שאלה אם ברייתא זו לא מתוקמי אלא לר"ש ? ולכאורה נראה דס"ל דגם לר"ש לא ניחא ישאל על השנייה ויהיו הקרבנות שמהרים כשרים דמשום מאי יהיו פסולין הלא לנזירות אחרת לא הקריבום שהשנייה איה) ר"ח בשם ר"פ תיפתר בנזירותו ונזירות של בנו בדא תעלה לו שנייה ראשונה ? (כלומר דבזה אינו יכול לשאול על הראשונה ותעלה לו לשנייה וכמו שפירש בפ"מ דכל א' וא' שמא אחרינא ומה"ם אע"פ שישאל על השניה פסולין כיון שהקריבם לנזירות שיש לה שם אחר מהנזירות שהפרישן עליה):

(שם) **ע"ב** אמר רבי יוסי בן רבי בון דו (פליג על ר"י ור"ל באומר הריני נזיר ונזיר שאפילו הקריב כל הקרבנות ונלח יכול לשאול וכרב אשי בשבועות כ"ח ע"א מי גרס לשנייה שלא תחול ראשונה ואינה. וצ"ל לא כן סברין דאומר הריני נזיר ונזיר וכן כתב בנוע"י לפרש דברי ר' יוסף בן רבי בון):

(דף י"ג ע"ב) **ה"ה** רבנן דקיסרין אכולה פליגי דר' יוחנן אמר מתרין בו על היין ועל הטומאה ועל התגלחת כצ"ל:

(דף י"ד ע"א) **שם** א"ל שאם התרו בו משום ולא יבוא לוקה משום לא יטמא לוקה כצ"ל וכן איתא בבבלי מ"ב ע"ב להזהירו על הטומאה להזהירו על הביאה. [נועם ירושלמי]:

(שם) **ע"ב** אמר ר' אבין אפי' תימר בחצי היום לא כן סברין מימר תחילת היום עולה לו סוף היום לבנו. יש לפרש דבתחיה קאמר דאיך יום אחד יעלה לשניהם וא"כ אותו היום עולה לנזירותו ומחר עולה לנזירות בנו לכן שפיר שאל מהו שיצטרפו לשני ימים ודלא כמו שאמר אם בשנולד בנו היום ומחר נכנס כו'. [נועם ירושלמי]:

שם אמר ר' יוסי מה צריכה לה בנזיר טהור אבל בנזיר טמא פשיטא ליה שהן מצטרפין בסוף ההלכה אמר שמענו שהוא סותר כו' ומשמע דמסיק דבעינן אחרונים. ועיין בבבלי י"ט ע"ב. משום הכי אמר דפשיטא ליה בנטמא בסוף נזירותו דמצטרפים ימי נזירות בנו ליום אחרון מנזירות שלו ומיקרי אחרונים לנזירותו וא"ל ר' מנא לא כ"ש הוא ומה ימים כו' (כלומר הא נטמא בסוף נזירותו וא"כ אין עולין לא לסוף נזירותו ולא לתחילת נזירות בנו ומ"מ מצטרפין) ימים שהן עולין כו' (בנטמא בתחילת נזירות בנו א"כ היו הימים שבתחילה טהורים ועלה לו יום אחד לנזירותו ויום אחד לנזירות בנו) אינו דין שיצטרפו. אמר ר' יוסי תמן אינו ראוי לקבל התרייה ברם הכא ראוי לקבל התרייה (נזיר טהור שנטמא ביום ראשון לנזירות בנו אינו ראוי לקבל התרייה על נזירותו שכבר עברה והתרייה איכא אלא על נהבא על נזירות בנו משום הכי מיבעי ליה אם מצטרפין. משא"כ בסוף נזירותו לענין ימים אחרונים ראוי לקבל התרייה על נזירותו ונזירות בנו משום הכי מצטרפין. והא דאמרינן לעיל בפ"ב בה"ט שאם התרו בו בנזירות בנו משום נזירותו לוקה היינו אם הוא מפסיק וצריך למנות לנזירותו אח"כ לכן שייך התרייה אבל אם כבר גמר נזירותו מה שייך התרייה על לשעבר). [נועם ירושלמי]:

(דף י"ו ע"א) **פ"ד ה"ג** אמר רבי יוחנן דברי רבי שמעון נמצא שאין בידו חטים פטור על השאר (הוא בשבועות פ"ה אכסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב ור"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו. שכיון שפטור משבועתו על הקנס פטור נמי על הבושת ופגם וה"נ במשנה הקודמת שם ונשבע שאין לך בידי חטים ושעורים וכוסמין ואין לו חטים פטור לר"ש מקרבן שבועה על השאר) אמר ר"א אף ר' יהודה מודה בה (דטעמא דר"י דס"ל באנסת ופיתית את בתי שחייב קרבן שבועה משום דלא תבע ליה קנס אלא בושת ופגם או מפני שתובעו בושת ופגם וקנס ולא קנס ובושת ופגם. כדאמר בירושלמי שם. ולפיכך בנשבע שאין לך בידי חטים ושעורים וכוסמין ואין לו חטים גם ר"י מודה). [נועם ירושלמי]:

(שם) **ע"ב** פשיטא דא מילתא היפר לה בעל הראשונה ועברה על נדרה (קודם ההפרה) לוקה (כצ"ל דבעל מיגז גייז) שנייה מהו שתלקה (אם עברה קודם שהפר בעל הראשונה) אמר ר' יוסי כו' אמר ר' לא ר"ש היא (הלא האי בעי' היא לר"ש) ותעשה שנייה כאומרת הריני נזירה עשרים יום (כצ"ל ובשבועות הגירסא כאומרת הריני נזירה ל' יום. והיינו הך. וכלומר הא קשה כיון שהשנייה קבלה נזירות וחל עליה איך תהיה מותרת לר"ש בהפרת חברתה הא אין נזירות לחצאין כיון דמיגז גייז ואלו אמר היום אני נזיר ולמחר איני נזיר מי לא הוה נזיר וכן הקשו התוס' על ר"ש בנזיר כ"ב ע"א בד"ה ת"ש) אלא ר"ש כדעתיה (כצ"ל. והיותר יש למחוק. והכונה כמו שתרצו התוס' דמשמע ליה לר"ש דהכי קאמרה לה אם סופך להיות מותרת לא תחול עלי נזירות כל עיקר. וא"כ אין השנייה לוקה אם עברה קודם שהפר הבעל לראשונה דכשהפיר איגלי מילתא דלא היה עליה נזירה למפרע). [נוע"י]:

(דף י"ח ע"א) **ה"ד** ר' בון בר חייא בריה דר' שמעון בעי כו'. לא מצאתי במקום אחר בירושלמי ר' בון ב"ח בריה דר"ש. ואולי צ"ל ר"ב בר חייה בעי לר"ש שלמים כו' והכונה הוא לר"ש דס"ל לא בעינן קרא כדכתיב. כדאיתא בסוטה פ"ג ה"ב נמצא עומד על מיטתו והסכין תקועה בלבו אין עורפין (דבעינן נופל בשדה) תני רשב"י היו עורפין כו' הדא דר"ש יחידין אינון כו' ושם בה"ה הני רשב"י והורידו אע"פ שאין נחל כו'. ובעי לר"ש ולא בעי לר"א דאית ליה לקמן בפי"ז ה"ד במצורע שאין לו בהונות שנותן על מקומן משום דעכ"פ נותן על מקומן וה"נ באין לו כפים בנזיר נותן הלחם על זרועו. וגם ר"ש נראה שהכי ס"ל. דהא במצורע אית ליה נ"כ בנזיר מ"ו ע"ב יניחנו על מקומו וכפי הגירסא בסנהדרין מ"ה ע"ב אית ליה נותן על שמאלו. אבל במת שאי אפשר לקיים כלל תנופה מיבעי ליה לר"ש. לפי שמצינו שאית ליה בעגלה ערופה דלא בעינן קרא כדכתיב אע"פ שאי אפשר לקיים כלל וכצ"ל. אם ה"נ אית ליה בנזיר. וצ"ל שזה הכונה במה שחור ואמר וכן בחיים לא על הבעלה הן באין את אמר מעונין להם והיינו באין לו כפים את אמר מעונין להם גם לר"א דמה שנותן על זרועו אין זה על כפיו ובמעלה הן באים וה"צ במת מעונין להם:

(דף י"ט ע"א) **סוף ה"ה** מעתה אפילו בחיים איגה נמכרת לגבוה אלא בשחיטה דמחיים יכול לשאול עליה משא"כ לאחר שחיטה. וכן כתב בנוע"י. ועיין בתוס' בכריתות י"ג ע"ב. ומה שכתב בש"ק שקשה ל"ל הך טעמא בשלמא בשחיטה איכא הפסד קדשים אבל מחיים איכא הקנאה דרעיה תמות דהא בחיים כשהפר לה בעלה תמות כדאיתא לעיל במשנה ד':

(דף כ' ע"א) **ה"ן** וישטחו להם שטוח וישמחו להם שחוט. בבבלי ביומא (דף ע"ה ע"ב) אל הקרא וישטחו אלא וישחטו כו' אל תקרא שטוח אלא שחוט:

(דף כ"א ע"ב) **פ"ה ה"א** דמר ר' אמי בשם ר' יוחנן גורעין כו'. סוטה פ"ה ה"א:

(דף כ"ג ע"ב) **ה"ב** אבל בעומד לאחר נזירותו אבל סתר. לאחר נזירותו הוא ביום ל"א ל"ב או ק"ב דאינו סותר. כמ"ש התוס' י"ד ע"ב. ומ"מ אסור לו לגלח ולשתות יין ולטמא למתים ואם גלח ושתה יין ונטמא למת סופג את הרבעים. כי איתא שם ט"ז ע"א. ואם זלזל בטומאה ובהגלחת סותר מטעם קנס למר כימים שנהג בהם היתר ולמר ל' יום. [נועם ירושלמי]:

(דף כ"ג ע"א) **ה"ג** ר' יהודה שאל החזירוה הגנבים. עיין במה"פ ועיין ביור"ד סימן רכ"ח סעיף מ"ג ברמ"א ובבאורי הגר"א שם:

(דף כ"ד ע"ב) **פ"ו ה"א** עברת בידך הלתא נהרין ואיתברית כן צ"ל ועיין מה שכתבתי בשבת [פ"ו ה"ב]:

שם אמר רבי מנא הבערה שלא לצורך יצאת (כלומר לא לחייב על הבערה גופא אלא על המקלקל בה וכן הוא בשבת פ"ב ה"ה) כו' אמר ר"ש בר אבדומא מכיון דהימר שלא לצורך יצאת כמי שיצאת לצורך ודבר שיצא לצורך מלמד כצ"ל כמו שהגירסא בשבת:

(דף כ"ה ע"ב) **שם** הרי עולם פליגין. קדושין פ"ג ה"ט:

(דף כ"ו ע"א) **שם** רבנן דקיסרין אמרי רבי ניסא שאל פרידים של רימון של ערלה שחלקו בפיו ואכלו. בירושלמי ס"ל דפרידה של רימון וכן ענבה הוי בריה וכדאיתא בברכות בריש פ"ו מה עביד לה ר"י משום בריה מילתא דר"י אמרה שכן אפילו אכל כרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רימון שהוא טעון ברכה לפניה ולאחריה. [נועם ירושלמי]:

שם אם טרפה מתה הרי היא בכלל נבילה לומר נבילה היא (כצ"ל לומר דאתי איסור נבילה וחל על איסור טרפה) רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה טעמא דר"י (דמרבה מקרא דכתיב גבי טומאה נבלה וטרפה דאתי איסור נבילה וחל על איסור טרפה) לא תשקצו כו' אלא כשיעור טומאותיהן כך הוא שיעור אכילתן. והיינו כדאמרינן במעילה ט"ו ע"ב פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה וכיון דשיעור אכילה כשיעור טומאה א"כ יש שייכות טומאה לאכילה משום הכי חל איסור נבילה על איסור טרפה לפי דנבילה מטמאה) התיב רבי אלעזר הרי איברי בהמה טהורין מטמאין בכ"ש ואכילתן בכזית (אלמא אע"ג שמטמאין בכ"ש מ"מ אכילתן בכזית) חייא בר בא אמר לא תאכלו כל נבלה כו' (לפי דכתיב לא תאכלו לאכילה היא בכזית והתורה השוה כל אכילות בכזית משום הכי גם באבר מן החי דכתיב אכילה בעינן כזית. וכדאיתא בחולין ק"ב ע"א אמר רב אמה"ח צריך כזית מ"ט אכילה כתיב ביה) התיב רבי חנינה הרי שמונה שרצים מטמאין בכעדשה ואכילתן כזית בין לדם ובין לבשר (א"כ איך אמר ריב"ח בשרצים כשיעור טומאותיהן כך הוא שיעור אכילתן הא בשרצים נמי כתיב לא יאכל ולא תאמר דקאי על דם שאינו מטמא ושיעור אכילתו בכזית דדם שרצים נמי מטמא) רבי שמואל טוסרטי בעי מעתה האוכל אמה"ח מן הטהורין (מטרפה) יהא חייב שתים (דהא אמה"ח מטמא) ומשיבין טהורין על טמאין ? וכי רבי אליעזר לא השיב טהורין על טמאין כו' (הא פריך לעיל הרי אברי ט"מ מטמאין בכ"ש ואכילתן בכזית רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה כו' פחות מכזית והשלים להם נמלה חייב שתים (וא"כ אפשר לתרץ מה דהתיב ריב"ח הרי ח' שרצים מטמאין בכעדשה ואכילתן בכזית דבשרצים נמי כתיב לא יאכל דהא דכתיב בהו אכילה היינו אם צירף מן השרצים המטמאים שאינן מטמאין חייב בכזית ואם יש בהן כעדשה מן השרצים המטמאים חייב נ"כ על כעדשה. ועיין במכות ט"ז ע"ב ובתוס' שם. אבל באמה"ח לא שייך צירוף דאינו חייב אלא על השלם). נוע"י. ומ"ש הרי אמה"ח מן הטמאין עיין בחולין ק"א ע"ב וק"ב ע"א דחכמים ס"ל דאמה"ח אינו נוהג בטמאים ועיין במעילה ט"ז ע"א:

(שם) **ע"ב** רבי אבהו בשם רבי יוחנן ולאיסור מצטרפין אותו כאילו בצל כאילו קפלוט. עיין בחולין צ"ז ע"ב בתוס' ד"ה כל איסורין שבתורה:

שם ואתייא כיי דמר כו' בצל מגעה ד"ה אבל במשא מטמא דטומאה כמאן דאיתיה דמי. וכמ"ש בבכורות כ"ג ע"א ועיין בתוס' שם. וה"נ אף בעין במינו שאין נרגש הטעם לא בטל ומשערין את האיסור כאלו היה בצל וקפלוט והיה נרגש הטעם בשאינו מינו דכמאן דאיתא דמי. ועיין בנוע"י:

(דף ל"ב ע"א) **ה"ט** פתר לה כר"א דאמר נותן על מקומן. עיין לקמן בהי"א. ועיין בבבלי אין לו בהן יד ורגל אין לו טהרה עולמית דברי ר"א וכן בירוש' יבמות פי"ב ה"ב תמן הוא אומר הימנית מעכבת. ועיין הגירסא בסנהדרין מ"ה ע"ב:

(שם) **הי"א** פשיטא דא בלא נטמא כשר. עיין בפ"מ דמאן דס"ל אין תגלחת מעכבת ס"ל נמי דאין כל הקרבנות מעכבין ואם הקריב קרבן אחד אע"פ שעדיין לא גלח הנזיר הותר בכל. עיין לעיל בפ"ג ה"ב הוון ידעין דר' יוחנן פליג עד שיביא כל קרבנותיו כרבנן ובפ"ד ה"ה רבנן אמרין כו' ע"ש:

(דף ל"ג ע"א) **פ"ז ה"א** אילו שמיתתן בתליה. עיין בפ"מ שכתב משום דכל הנסקלין נתלין. ר"א הוא דס"ל הכי אבל רבנן פליגי עליה וס"ל דאינו נתלה אלא המגדף ועובד עו"ג כמבואר בסנהדרין פ"ו ה"ז:

(שם) **ע"ב** כד דמכת יהודיניי אחתיה דרבי יודן נשייא בברכות פ"ג ה"א הגירסא יהודאי אחתיה דרבי יודן נשייא וכל הענין שבכאן הוא שם:

(דף ל"ד ע"א) **שם** כד סליק דוקלינוס מלכא. בברכות פ"ג ה"א דוקליטיינוס ובתרומות סוף פ"ח דיקליטיאנוס:

שם והא ר' ירמיה שאל לר' זעירא קומי ערסיה דר' שמואל בר רב יצחק כן הגירסא בברכות שם:

(דף ל"ט ע"א) **פ"ח ה"א** אמר ר' יוחנן ביני מתניתא ר"מ מטמא ור' יהודה מטהר (משמע ליה לר' יוחנן הוא נאמן על עצמו שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים וסובר שדוקא ר' יהודה ס"ל כן אבל חכמים ס"ל כדאיתא במשנה בכריתות מה אם ירצה לומר מזיד הייתי והיינו משום מגו) מיליהון דרבנן מסייע כו' בשם ריב"ח לא אמרי חכמים (כצ"ל שצ"ל) אלא בטומאה ישנה כו' ותני (אליבא דחכמים) כן הדבר כו' ויודין ליה בטומאה (אמאי לא תני הוא הדבר בטומאה דהא אית ליה מגו) מפני טומאת נזיר שכן אומרין לו (כצ"ל) כו' פתאום לרבות המזיד תנאי היה בלבי לכשאטמא תחול עלי (כצ"ל) כו' הא כל אילין מיליא לא מני תנייה ? וכא מאי תנייה (כל זה דברי ר' מנא הם והוא הרוץ על קושית ר' חגינא ויודין לו בתרומה שיכול לומר מזיד הייתי ופטור מהומש. וכפירוש הפ"מ. דהא הו"מ למיתני מודים חכמים לר' יהודה בכל הני בשפחה חרופה שיש לו מגו שהיה אומר לא נמרתי ביאתי ובנזירות שהיה בלבו תנאי ובשבועה שסבור היה שאין זה שבועה ושייך כל הני ושייך נמי תרומה):

(דף מ"ב ע"ב) **פ"ט ה"א** כפפו רבו ונטמא וכו' וכי נזיר הוא לא את הוא שגזרתה עליו שיטמא את אומר כו' כפפו רבו ונטמא מהו שיסתור וכי נזיר הוא לא את הוא שגזרתה עליו שיטמא (כצ"ל). פירושו דהא במת מצוה אתה גוזר על הנזיר שיטמא ומ"מ מביא קרבן טומאה וסותר וה"נ עבד שכפפו רבו מטמא ומביא קרבן טומאה ומותר. [נועם ירושלמי]:

(דף מ"ג ע"א) **שם** אין תימר בשכפפו רבו מביא קרבן טומאה (אפילו לא יצא לחרות וכדלעיל) כו' אמר ר"י כשכפפו רבו אנן קיימין שלא תאמר הואיל ויצא לחרות תפקע ממנו נזירות בטומאה (דמעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת והוי כגוף אחר. וכדאמר בקדושין ס"ב ובירושלמי פסחים פ"ח ה"א. ועיין ברמב"ם וברא"ש בפ"ג דנזירות. [נועם ירושלמי]:

(דף מ"ו ע"א) **ה"ה** בשאמדוהו למיתה אם כשאמדוהו למיתה הה"ד רק שבתו יתן (לימא משמיה הוא דרחימו עליה וכיון שאמדוהו למיתה יהא פטור ממון וכמ"ש תוס' בסנהדרין ע"ח ע"ב בד"ה בשלמא):

שם מתניתא מסייע לרשב"ל אמדוהו למיתה והיה מאימתי נותנין לו משעה שיקל ואין תימר אומד של טעות היתה, יתן משעה הראשונה. מתניתא מסייע לריב"ח אמדוהו לחיים ומת נותנין לו עד שעה שיכביד ואין תימר הידוע מקרא הוא שיתן יתן עד שעה שימות. אמר ר' יוסי לית כאן משעה שיקל אלא משעה הראשונה (אברייתא הראשונה קאי דצ"ל בה משעה הראשונה ודלא כרשב"ל) כצ"ל. ועיין בירושלמי בסנהדרין (פ"ט ה"ג) ושם יש כמה טעות הדפוס:

הגהות והערות מהג"ם יחיאל מיכל גאלדשלאק ז"ל אבד"ק שעפס.

נזיר (פ"א ה"ב) דאומר הריני מין של ערלה. כ"ב ע' בפי' פ"מ. ויתכן שצ"ל „מיין" של ערלה ומיושב עי"ז קושית הביורי קרבן ולפי שלדי פשוטה נכתבה צורת ין לכן כשנגעה היוד להוון פשוטה, חשב המעתיק אח"כ שהיא לדי פשוטה, וחשיב לי' כולל לפי שכשאמר הריני מיין, כבר הוא נזיר גמור, ושל ערלה כגל עמה

שם (שם) לא אמר כלום. בק"ע אע"ג דהריני לשון קרבן וכו' כ"ב הריני הוי ין נזירות ולא קרבן ולע"ג.

מסורת הש"ס

גיטין ב ע"א

לקמן בסמוך בהלכה ז

גיטין דף כג ע"ב

לקמן הלכה ב

(הלכה שלום פ"ד)

לקמן פ"ב ה"ו

הלכה א מתני' המביא גט ממדינת הים. לאו דוקא מדינת הים דרחוק מא"י אלא שמא בעלמא נקט כל הכך מקומות דדמיין למדינת הים שאין שיירות מצויות ואינן בדקדוקי גיטין בכלל הזה : צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ. בגמרא מפרש טעמא : אף המביא מן הרקם ומן החגר. כיון שאינן בכלל א"י ולא שכיחי שיירות ולא גמירי : מן הרקם ומן החגר . בין קדש ובין ברד. מתרגמינן בין רקם ובין חגרא : אפי' מכפר לודים . שהוא מחוצה לארץ : ללוד . שהיא סמוכה לה והיא מארץ ישראל. נמי צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ אע"ג שבני לודים מצויין שם תמיד שלא חילקו בח"ל ובגמרא מפרש : מהגמוניא להגמוניא . שני הגמוניא בעיר אחת ומקפידין זה על זה : הגמוניא . פקידות : **גמ'** שמא חש לומר . וכי צריך לומר בפ"נ ובפ"נ בתמיה ומ"ש גט אשה דצ"ל : שנייא היא . שאני גט אשה שאין בני ח"ל בקיאין בדקדוקי גיטין ומתוך שהצריכו שיהיה השליח אצל הכתיבה והחתימה ממילא יחקרו הב"ד שניתן הגט בפניהם את השליח אם נכתב ונחתם כראוי בכל משפטיו ודקדוקיו : קל היקלו עליה וכו'. פליג אריב"ל וסובר שאין הטעם משום שאינן בקיאין בגיטין אלא לטובתה שלא תהא יושבת עגונה תקנו שיהא צ"ל בפ"נ ובפ"נ : פריך היינו קל. ומאי קולא היא זו הא איכא אלא חומרא שכל שלא אמר בפ"נ ובפ"נ הגט פסול ואסורה להנשא : חומר שהחמרת עליה בתחלתה . שצ"ל בפ"נ ובפ"נ קולא הוא לה שאם בא הבעל אח"כ ומערער לומר לא כתבתיו ואין שם עדים מצויין לקיימו אינו נאמן דהאמינו רבנן לשליח כבי תרי ואין ערעור הבעל כלום וא"צ לקיים חתימת העדים : ר' מנא סבר למימר הא דהבעל אינו נאמן לערער דוקא בערער שהוא חוץ מגופו של גט . כגון שאומר שאינו נכתב לשמה וכדומה לו אבל בערער שבגופו כגון שנכתב במחובר או מזויף ודדמיא ליה נאמן דקסבר טעמא דצ"ל בפ"נ משום דאין בקיאין ועל ערר שבגופו לא היו שואלין אותו : ה"ג בערר שאין בו ממש אבל בערר שיש בו ממש . וה"פ בערר שאין בו ממש הוא דאינו נאמן אבל בערר שיש בו ממש כגון שיש קול המסייעו נאמן : היקלתה עליה בסוף . שלא יהא הבעל נאמן לערער א"כ אין חילוק ובין ערר שחוץ לגופו וערר שבגופו ויש בו ממש לעולם אינו נאמן : וחש לומר . למ"ד קל הוא שהקילו בה וכו' פריך אף דמהני עדות השליח בפ"נ דלא מלי הבעל לערער ולומר מזוייף הוא ניחוש מיהת שמא מעיקרא החתימו בעדים פסולים והיינו ערר שבגופו והשליח אינו יודע מזה : אינו חשוד . אין הבעל חשוד לקלקלה במזיד בגט פסול דחיים דלמה תנשא קודם שיערער ועדיין היא אשת איש אלא דחיישינן שמא יקלקלנה אחר כך לערער עליה בבית דין לומר שהגט מזוייף ומעולם לא עשאו שליח וכיון דתקנו חכמים שאינו נאמן לומר מזוייף אף הוא מעיקרא מהדר שלא יהא בו שום פסול שלא לקלקלה בידי שמים : הוה כתוב בו . בגט אשה שהביא השליח הי' כתוב גם שטר מתנה והעדים חתומים למטה ואמר השליח בפ"נ ובפ"נ . מי אמרינן מגו דמהני עדות השליח להגט ואין הבעל יכול לערער אף על המתנה אינו יכול לערער או דלמה פלגינן דיבורא ונאמן הוא על הגט אבל לא על המתנה : ה"ג

או

המביא

*גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחתם רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן ההגר ר' אליעזר אומר אפי' מכפר לודים ללוד וחכ"א [א] אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך והמביא ממדינה למדינה וממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחתם רשב"ג אומר אפי' מהגמוניא להגמוניא : **גמ'** וקשיא אילו המביא שטר מתנה ממדינת הים שמא חש לומר בפני נכתב ובפני נחתם. [ס]ר' יהושע בן לוי אמר *שנייא היא שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. א"ר יוחנן קל היקלו עליה שלא תהא יושבת עגונה והיינו קל אינו אלא חומר שאילו לא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם אף את אין מתירה להינשא. א"ר יוסי חומר שההמרתה עליה מתחילה שיהא צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם היקלתה עליה בסוף [י] *שאם בא ועירער עררו בטל. רבי מנא סבר מימר בערר שחוץ לגופו אבל בערר שבגופו בערר שאין בו ממש. אפילו בערר שיש בו ממש. אמר ר' יוסי בי ר' בון מכיון דתימר דטעמא חומר שההמרתה עליה מתחילה שיהא צריך לומר בפני נחתם היקלתה עליה בסוף שאם בא וערר עררו בטל. הווי *לא שנייא הוא ערר שחוץ לגופו. הוא ערר שבגופו. הוא ערר שאין בו ממש הוא ערר שיש בו ממש. וחש לומר שמא התמו בעדים פסולין. *א"ר אבון אינו השוד לקלקלה בידי שמים. בבית דין הוא חשוד לקללה שמתוך שהוא יודע שאם בא וערר עררו בטל אף הוא מחתמו בעדים כשרין. היה כתוב בו מתנה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם מאחר שעררו בטל אצל הגט עררו בטל אצל המתנ'.

או

פני משה

הלכה א מתני' המביא גט ממד נת הים . כל חוצה לארץ קרי מדינת הים : צריך . השליח שיאמר בפ"נ ובפ"נ ובגמ' פליגי בה אמוראי חד אמר טעמא לפי שאין בני ח"ל בקיאין בדקדוקי גיטין וח"א שלא תהא יושבת עגונה לפי שאין השיירות מצויות משם לכאן ואם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו אין עדים מצוי' לקיימו להכיר חתימת העדים ולפיכך הוצרכו לומר בפ"נ ובפ"נ והאמינוהו רבנן לשליח כבי תרי ושוב לא יועיל עירעור הבעל : רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר . בין קדש ובין ברד מתרגמינן בין רקם ובין הגרא ומפרש בבבלי דבהא פליגי דת"ק סבר רקם וחגר אע"פ שהן מח"ל אין צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ לפי שהן עיירות הסמוכות לא"י וכ"ש המביא מכפר לודים שהיא ח"ל ללוד שהיא מא"י וסמוכה לה וגם מובלעת בתחומה שאין צריך שיאמר משום דס"ל בין סמוכות בין מובלעות גמירי דלשמה בעי ושכיחי עדים לקיימו ואתא ר"ג לאיפלוגי דדוקא במובלעות כמו מכפר לודים ללוד גמירי ושכיחי אבל סמוכות לבד כגון רקם וחגר לא גמירי ולא שכיחי ואתא ר' אליעזר לומר אפי' מכפר לודים ללוד דאע"פ שהן גמירי וש' צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ כדי שלא תחלוק במדינת הים : מהגמוניא להגמוניא . שני הגמונים בעיר אחת ומקפידים זה על זה . והלכה כחכמים : **גמ'** וקשיא . כן על מתני' אלו המביא שטר מתנה לחבירו ממדינת הים שמא חששו לומר בפ"נ ובפ"נ ומפני מה חששו חכמים בגיטין יותר מבשאר שטרות : שנייא היא . בגיטין לפי שאין בני מדה"י בקיאין בדקדוקי גיטין ולפיכך הוצרכו להשליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם וממילא שיילינן ליה אם נכתב כתיקונו ולשמה : ר' יוחנן אמר . היינו טעמא לפי שקל היקלו עליה כדפרישית במתני' וכדמסיק : והיינו קל . בתמיה הא אינו אלא חומר שאילו כו' וקאמר ר' יוסי דהאי שהחמרת עליה בתחילה קל הוא לבסוף שאם יבא הבעל ויערער ערעורו בטל לפי שהאמינו חכמים לשליח כשאמר בפ"נ ובפ"נ : ר' מנא סבר מימר . דדוקא בעירעור שהוא חוץ לגוף הגט הוא דלא מהימן הבעל כגון שיאמר תנאי היה עם הגט וכה"ג : אבל בערר שבגופו . בלשון תמיה הוא כלו' בעירער שבגופו של גט שאומר לא כתבתיו ומזויף הוא ודאי מן הסברא הוא דיש להאמינו : בערר שאין בו ממש . כלומר ואפילו את"ל בערער שבגופו נמי לא מהימן מן הסברא הוא דדוקא בערער שאין בו ממש בדבריו : אפי' בערער שיש בו ממש . הוא נ"כ בלשון תמיה כלומר דמי מסתברא שאפי' בערער שראין אנו שיש בו ממש שלא להאמינו אלא ודאי דמהימן : אמר ר' יוסי בר בון . דלא היא אלא מכיון דהצריכו חכמים להשליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום חומר כו' להקל עליה שלא יהא הבעל מהימן אין חילוק בין ערר שחוץ לגופו ובין ערר שבגופו וכן בערער שאין בו ממש ליש בו ממש דהאמינו הכמים לשליח כבי תרי ותו לא מהימן מידי : וחש לומר שמא התמו בעדים פסולין . כלומר הא הכתי איכא למיחש שיכוין הבעל לקלקלה להחתים הגט בעדים פסולין ומאי מהני בפני נכתב ובפני נחתם להשתא זו : א"ר אבון אינו חשוד לקלקלה בידי שמים . כלומר להא ודאי לא חיישינן שיתכוין במזיד לקלקלה שתנשא שלא כדין דלא חשדינן ליה בהא אלא בב"ד הוא דחשוד לקלקלה לבא לפני הבית דין ולומר מזויף הוא שלא יתירוה לינשא : שמתוך . כלומר אם כן אמור מעתה מתוך שהוא יודע שאם יבא ויערער אין בדבריו כלום אף הוא מחתמו בעדים כשרים שלא התקלקל בידי שמים על ידו : היה כתוב בו מתנה . בעיא היא אם כתב לה מתנה עם הגט ובא הבעל וערער מאי מי נימא הואיל והמתנה עם הגט כגט דמיא וערעורו בטל נמי אצל המתנה :

או

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ז מגי' וסין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב ס"א

ב
שם פ"ז ה"ו טוש"ע שם

תוס' הרי"ד

היה כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ מאחר שעירעורו בטל אצ"ל הגט עירעורו בטל אצל המתנה או מאחר שעירעורו קיים אצל המתנה עירערו קיים אצל הגט כל"ל ופשוט הוא הניכן דרירה אחד ג"כ והאד ביתרוני עבדים בוין במוליד ימכיא . פי' כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ מאחר שעירעורו בטל אצל הגט עירעורו בטל אצל המתנה או מאחר שעירעורו קיים אצל המתנה עירעורו קיים אצל הגט. כתב כל נכסי לטבדו את אמר הוא גיטו הוא מתנתו מה לה עביד לה וכו' וייבא כהדא כתב כל נכסי נכסי

שנויי נוסחאות (סו"כ) שבגופו בערר נד"ו שבגופו בערר. (סוכ"א) בערר נד"ו בערר.

חתם סופר

רבי מנא סבר מימר בערר שחוץ לגופו אבל בערר שבגופו וכו'. נלענ"ד כוונתו דבמהרי"ק שרש ע"ד כ' דאין לומר דהא לא מאמין לשליח אלא ימעון הבעל שלא לשמה או פסול אחר כמגו דמזויף אבל נגד מזויף ממש לא מהימן זה א"א להשמיע ע"ב ועכ"פ הייט מ"ש ערעור שחוץ לגופו היינו פסול כמגו דמזויף וערעור בגופו היינו מזויף ממש . ואין בו ממש היינו שהבעל טוען מזויף ואינו מביא עדים כל הזיוף זהו ערעור בגו ממש אבל אם מביא עדים החתומים כל שנם והומרים לא חתמנו הוה ס"ל לר' מנא דלא מהימן בפ"נ של השליח . ומסיק אפילו ביש בו ממש נמי מהימן וכן דעת המהרי"ק סי' ע"ד וע"ד סי' מ"ו חולק עליו ועיין שם בתומים : היה כתוב בו מתנה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם וכו' . לא קמבעיא ליה אי ערעור שניהם קיימין דפשיטא ליה משום שיגון לא סמכינן לבעל הגט ולקיים הערעור אך מבעיא ליה אי ערעור בטל בכניסה או פלגינן ובטעור בטל אצל הגט יקיים אצל המתנה :

עמודי ירושלים תנינא

מן הרקם ומן החגר כו'. נ"ב עי' בש"ך שכ' עמ"ש התוס' בגיטין (ב' א') להקשות דהכא משמע דהיו ישראל דרין ברקם ובגדה פ' דם הנדה תנן כל הכתמים הבאים מרקם טהורין ור"י מטמא מפני שהם גרים וטועין ואיני מבין קושיתם דהא ר"ג היה כמה דורות לפני ר' יהודה ואז היו ישראל דרים שם ובזמן ר' יהודה יצאו משם ודבריו תמוהין דהא כתם ר"ג הוא ר"ג דיבנה ושהם ר"י הוא ר"י בר אלעאי וכן היו בזמן אחד ור' יהודה למד לפני ר"ג דיבנה וכדאיתא בשבת (ק"נ ב') לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא ר"י אומר משום ר"ג אפי' לא כתב כו' וכ"ה בכ"ד דר"ג היה רביה דר"י ושפיר מקשו התוס' :

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ו מעבדים סמ"ג עשין עו טוש"ע י"ד סי' רכז כעי' מס נא

ד
ב מיי' שם טוש"ע שם סכ"ו

ה
ג מיי' פי"ד מעדות טוש"ע ח"מ סי' נא ס"א

או מאחר שערערו בטל אצל הגט ערערו קיים אצל המתנה . תנינן דבתרה *אחד גיטי נשים ואחד שיחרורי עבדים [א] שוין במוליך ובמביא . [ב] היה כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפני נתחתם מאחר שערערו בטל אצל הגט ערערו קיים אצל המתנה. או מאחר שערערו קיים אצל המתנה ערערו קיים אצל הגט. כתב כל נכסיו לעבדו את אמר [ג] הוא גיטו הוא מתנתו. מה את עבד לה. כגט הוא וערערו בטל. או כמתנה הוא וערערו קיים. וייבא כהדא *כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת והיו עדים כשרין לזה ופסולין לזה. ר' אילא בשם ר' אמי אתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר [ג] מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה וחרנה אמר כשירין לזה ופסולין לזה .

ר'

פני משה

או מאחר שבטל כו'. כלומר אפילו שערעורו בטל הוא אצל הגט וטעמא משום שהאמינו לשליח דוקא בגט הקלו משום עיגונא אבל במתנה שטמו צריך קיום בחותמיו כשאר שטרות : תנינן דבתרא. כלומר וכן נמי הא דתנינן לקמן אחד כו' ושיחרורי עבדים שוין במוליך ובמביא שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ והאמינו חכמים לשליח ושוב לא יכול האדון לערער ובעי נמי כה"ג אם כתוב בו מתנה מאי : מאחר כו'. כלומר אפי' בטל הוא אצל הגט שיחרור מכל מקום אצל המתנה קיים הוא או לא: או מאחר שערערו קיים כו'. כלומר אי נמי איפכא דמי אמרינן מאחר שהערער קיים אצל המתנה שעם הגט קיים הוא נמי לענין הגט: כתב. וכן נמי איכא למיבעי בכה"ג אם כתב כל נכסיו לעבדו דקי"ל דהוא גיטו הוא מתנתו דזכה בנכסים וזכה לעצמו כדתנן פ"ג דפיאה הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין ומה את עבד לה לענין אם העבד עצמו הביא גיטו ומתנתו כאחד ולא נתקיים בחותמיו והאדון מערער: כגט הוא. כלומר כגט שיחרור דיינין ליה ואם אמר בפ"נ ובפ"נ הואיל וא"צ לקיים לענין הגט והערער בטל בטל נמי אצל המתנה או דילמא איפכא הגט כמתנה הוא וערערו קיים אצל שניהם עד שיתקיים בחותמיו: וייבא כהדא. וקאמר הש"ס דאתיא כהאי פלוגתא דפליגי בכותב כל נכסיו לשני בני אדם כו' וגרסינן לה בכתובת פ' אלמנה ושם פירשתי וע"ש וכלומר למ"ד שאם כתב בשטר אחד דנעשית כעדות אחת ובטלה מקצתה בטלה כולה וכן הכא נמי הואיל ובשטר א' הן והמתנה לאו כלום היא עד שיתקיים בחותמיו ה"נ גיטו לאו כלום הוא ולמ"ד בב' כיתי עדים הן ה"נ כן אע"פ שהן בשטר א' לא אמרינן מדבטל אצל זה בטל אצל זה ונכסים לא קנה אבל הוא עצמו קנה :

עד

קרבן העדה

או מאחר שערר קיים אצל המתנה ערערו קיים אצל הגט. דבשאר שטרות לא תקנו חכמים דמהני בפ"נ ובפ"נ א"נ ה"ק או אע"פ שערר בטל אצל הגט קיים הוא אצל מתנה: תנינן דבתרה. גם אסיפא דמתני' כלומר גבי עבד נמי איכא למיבעי כהאי גוונא: כתב כל נכסיו לעבדו. כלומר ותו מיבעיא לן הא דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות ושטר זה הוא גט שחרור ושטר מתנה כאחד מיבעיא לן אם הביא העבד שטר מתנה זה ואמר בפ"נ ובפ"נ מי מהני אמירה זו גם למתנה וזוכה גם בנכסים וא"צ לקיימו או דלמא כיון דשניהן כלולין בלשון אחד לא פלגינן דיבורא ולא מהני גם לשחרור עד שיקיים בחותמיו : ופשיט וייבא כהדא. ואתיא כהך פלוגתא דר"י ורשב"ל: כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת. שכתב בשטר כל נכסי נתונים לראובן ושמעון והחתים עדים ואלו עדים כשרים לאחד ממקבלי המתנה וקרובים להשני: איתפלגון. פליגי בה ר"י ורשב"ל: מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה . דלא פלגינן דיבורא ובטלה עדותן אף לגבי זה שהן כשרים לו ומהכא שבטלה מקצתה בטלה כולה וה"נ לא פלגינן דיבורו וערעורו קיים אף על הגט : וחרנה. אחרינא אמר כשרין לזה שהן רחוקין ממנו ומתנתו קיימת וה"נ מהני בפ"נ על הגט ולא מהני על המתנה :

ר'

מסורת הש"ס

גיטין דף ט

(אלמנה ניזונת ס"ה) ירושלמי מכות פ"א ס"ב

ציון ירושלים

[ב] היה כתוב בו מתנה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם וכו' וייבא כהדא כו'. בש"ס דילן נחלק אביי ורבא ע"ם כד' מ' ובסברות אביי ורבא מה שנחלקו אמרתי בתבוב' דברים רבים ואכ"מ. וע' בחידושי יד שאול סי' רסו אבל ביותר מוחזר בפשוט הוא דבהמת אינו רק ע"א וא"כ גבי דלענין האיסור היינו השיחרור סימנוהו חז"ל כשני כל שאמר בפנ"כ. ובפ"נ אבל לענין נכסים דבעינן שנים אינו נאמן לאביי דאמר מתוך שאינו נאמן על הנכסים אינו נאמן על הגט אף דלענין איסור נאמן ע"א ונפלע"ד דסברתו עפמ"ש בסנהדרין ד' ל' שהומר ראיתי את אביכם שהטמין מעות ואמר של פלוני של מעשר שני דלא אמר כלום והקשה בחידושי הר"ן בשם הרמב"ן דלאף דמעשר שני איסור הוא ונאמן ע"א אפי' אינו בידו וכו' דמע"ש אפוקי ממונא שהוא מוציא ממון מרשות הדיוט לרשות גבוה ע"ש דכל דפתוך ביה ממונא אינו נאמן וא"כ זה באומר אביי מתוך שאינו נאמן על הנכס' אינו נאמן על עצמו והיינו משום דבהך איסור פתוך ביה ממונא וע"ב כתוס' שנדחקו בסברת אביי. ולפע"ד נראה כמו ובתבנתי אבל רבא ס"ל דשאני התם דבגוף האיסור דהיינו מע"ש הוא מוציא ממון אבל כאן בגוף השיחרור אינו רק איסור גרידא רק דפתוך ביה ממונא דהייט הנכסים א"כ בזה לא הוה הגט רק איסור גרידא ונאמן ואף דבגט גופא יש ממון שמוציא עצמו מרשות אדון לר"ע הא לענין זה נאמן כבי תרי כשאומר בפ"נ ובפ"נ וזה ברור כשמש ודו"ק:

תוס' הרי"ד

לשני ב"א כאחת והי' עדים כשרים לזה ופסולין לזה ר"א בשם ר"א איתפלגון ר"י ורשב"ל חד אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה ואורנה אמר כשירין לזה ופסולין לזה כו' כו' עד סוף הסוגיא והירושלמי הזאת מובא בכל הראשונים ז"ל הרב אלפס ז"ל בספ"ק דמכות. ורבו שיטות הראשונים ז"ל בזה אם הלכה כר"י או כרשב"ל דהרב אלפס ז"ל פסק כר' יוחנן. והרמב"ם ז"ל פסק ג"כ כר' יוחנן ופסק כרבא בש"ס דילן דפלגינן דיבורו גבי כל נכסי קנוין לך והנך תרי פסקי סתרי אהדדי. ורבינו אפרים ז"ל פסק כרשב"ל משום דהכי ס"ל לרבא בש"ס דילן גבי כל נכסי קנוין לך מהו וכ"כ רב האי גאון ז"ל כר"ל וכן הרמב"ן ז"ל עיי' בר"נ ז"ל בספ"ק דמכות. ובעה"מ ז"ל פסק כר"י וס"ל בטעם דר"י משום דגבי עדות פסול הקורבה נתפשט בכל השטר משא"כ גבי כל נכסי קנוין לך. וכתב במלחמות להרמב"ן ז"ל אילו ראה בעה"מ ז"ל הירושלמי בגמ' שלו במס' גיטין לא היה הטעם קל בעיני' ומביא כל הירושלמי הזה בפירוש תלי הגמ' פלוגתא דר"י ורשב"ל לנא דכל נכסי קנוין לך ומסיק הרמב"ן ז"ל וז"ל ז"ל הא נראה דשני דברים הללו שחלקו ביניהם בעה"מ ורוב המפרשים ז"ל במקומן בירושלמי הושוו אותן בגמ'. ומעתה דברי רבינו הגדול ז"ל צריכין תלמוד עכ"ל ז"ל והרשב"א ז"ל כתב לתרץ בשם הרמב"ן ז"ל דהגמ' מדמה פלוגתא דר"י ודרשב"ל הוא רק לרשב"ל קאמר אבל לא לר"י עיי"ש דמאריך שם וכן הרא"ש ז"ל בספ"ק דמכות מאריך בזה עיי"ש. ואף בדבר שככר דרכו בה הראשונים ז"ל מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך. דנלפע"ד ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שאין התירה לפסקי' מהירושלמי. דהנה כך היא הלעת הסוגיא בגיטין שם א"ל ראב"מ לרבא כמאן כר"ש דאמר פלגינן דבורא דתנן הכותב כל נכסי' לעבדו יצא ב"ת שייר קרקע כ"ש לא יצא ב"ת רש"א לעולם הוא ב"ת וכו'. ופירש"י ז"ל לא יצא ב"ת דבשלמא בישא דלא גלי דעתי' דנחית לשיורא לא אמרינן דשייר אבל הכא דנחית לשיורא אמרינן דלידי' נמי שייר. וכי אמר כל נכסי נתונין לך אבתר נכסים קאמר ולחנופי לי' קאתי ולא שחררי' כיון דלא א"ל עלמך ונכסי עכ"ל והרי"ף ז"ל כתב בטעמא דת"ק וז"ל כיון דשייר קרקע כ"ש סתם לא יכיל עבדא לברורי להוא כ"ש דליקני היהו שאר נכסי הלכך לא קני בנכסים ולא מידי וכיון דלא קני בנכסים כלום עלמו לא קנה נמי דלא פלגינן דיבורא עכ"ל דס"ל להרי"ף ז"ל דמקנה דבר שאינו מסוים לא חל הקנין עיין בר"ן ז"ל שם :

ונקדים לבאר סוגית ירושלמי במס' מעשר שני (פ"ד ס"ד) ובגיטין (פ"ו ס"א) ר' עזריה בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו [פי' דמיבעי' לי' אם גם במתנה פליגי רבי ור"נ כשיאמר לשלוחו התקבל לי מתנה מפלוני והנותן יאמר הולך ותן לו דלרבי לא יוכל לחזור בו ולר"נ יוכל לחזור בו] א"ל תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וכבר עמלו האחרונים ז"ל [עיין במתנה אפרים ז"ל ה' זכי' ומתנה] לפרש ירושלמי זה . ואנחנו בעה"ם באהרנו שם ע"פ מה שכתב הקצוה"ח ז"ל סי' ר' לחלק בין גט למתנה דבגט מהני גיטה ואגירה באין כאחד ובמתנה כה"ג לא מהני משום דבגט מה שהבעל נותן לה אינו בתורת זכי' והקנאה אלא בתורת נתינה רק דהתורה אמרה דהיא זוכה את הגט ומתגרשת בו אך אין זה מזכוי הבעל הלכך מהני בה גיטה ואגירה בכ"א דאף דלא חשיב כה"ג זכי' והקנאה מ"מ לכה"פ הויא נתינה ובגט לא בעינן יותר. אבל במתנה דבעינן זכיה והקנאה שהנותן יזכה ויקנה לו לא מהני גיטה ואגירה באים כאחד דלא חשיבא זכיה והקנאה יעוי"ש בדברי' הנחמדים [ומש"ע ניחא לפע"ד מה דלא מהני בגט טלי' גיטך מע"ג קרקע דבעינן ונתן בידה אף דבכמה דברים ג"כ כתיב ונתן כמו ונתן. לכהן את הקודש ובדומה ולא בעינן נתינה מידו דווקא דהוא משום דבעלמא הוא בתורת זכי' והקנאה משא"כ בגט דהוא רק בתורת נתינה והדברים ארוכים אכ"מ] וכזה מבואר בירושלמי בפשיטות דהכי קאמר ר"מ תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה ר"ל דבשלמא גבי גט שהאשה עשאתו שליח לקבלה. והבעל א"ל הולך ותן לה ועשאו שליח להולכה הגם דכ"ז שלא הגיע הגט ליד האשה לא זכתה אותו דהא הבעל לא יאמר להשליח שיזכה עבורה ומה שהיא אמרה להשליח שיקבל לה גיטה לא מהני דאין אדם עושה שליח לזכות דבר שאינו שלו אם לא ברשות המזכה מ"מ ס"ל לרבי דאינו יכול לחזור משום דבגט לא איכפת לן מה שהבעל לא זיכה לה דלא בעינן זכי' בגט מכח הבעל רק נתינה והתורה מזכה לה ממילא וכיון דהויא הכא נתינה שהרי הבעל נתן הגט ע"י השליח והשליח הוא גם שליח לקבלה מהאשה שפיר מתגרשת בו דהרי זה דומה כאילו נתן הבעל גט לאשתו ואמר שאינו מזכה לה דלא חיישינן לדברי' כלום משום דכיון שנתן שוב א"א להזכי' שלו דהתורה מזכה לה. וס"נ בנתן לשליח קבלה של האשה אף שלא זיכה לה לא איכפת לן דהתורה זיכתה לה ממילא ולפיכך היא עושה שליח לקבל דבר שאינו שלה משום דע"י הנתינה יהי' שלה ממילא ע"י זכוי התורה משא"כ במתנה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. ר"ל דבמתנה הא בעינן זכי' והקנאה שהנותן יזכה להמקבל. ע"כ אף רבי מודה דיכול לחזור כשאומר לו הנותן הולך ותן לו אפי' אם הוא ג"כ שלוחו של המקבל דהא כ"ז שהחפץ ביד השליח הרי הוא ברשות הנותן דלא זכה השליח להמקבל ואף דהמקבל עשאו שליח לקבלה. אך אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו אם לא ברשות הנותן והכא הרי לא אמר הניתן זכה לפלוני. וסוגית הירושלמי הכי דלעולם תן לאו כזכי דמי אך בגט לא בעינן זכי' דהתורה זכתה ממילא הלכך מהני תן, משא"כ במתנה דבעינן זכי' והכא לא זיכה הנותן ואי דהשליח בעצמו יזכה בעבורו ז"א דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. ונקדים עוד מה דגרסינן בגיטין (כד ע"א) על מתני' דהאשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שתאמר בפ"נ ובפ"נ. ופריך הגמ' אשה מכי מטי גיטה לידה איגרשה לה. ופירש"י ז"ל ואי בעית למיקלי' לגט מגורשת היא וא"ל להביאו בפנינו אלא לראי' בעלמא ולמה לה לומר בפ"נ הא לאו שליח היא . ומסקנת הסוגיא שם דמיירי בעשאה שליח עד דמטיא להתם יעוי"ש. ופסק הרמב"ם ז"ל (פ"ז מה' גירושין) דאם לא עשאה שליח א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ דא"ל קיום כלל [ולהראב"ד ז"ל שיטה אחרת בזה ועי' בדברינו בשו"ת רידב"ז סי' ו'] וה"נ פסק הרמב"ם ז"ל גבי גיטי עבדים (פ"ו מה' עבדים ס"ז) וז"ל כילד שוין במוליך ומביא וכו' כשם שהאשה עצמה מביאה גיטה וא"צ לקיימו הואיל והגט יוצא מתחת ידה כך העבד שטר שיחרור יוצא מת"י אינו צריך לקיימו וכשם שהאשה אומרת בפ"נ ובפ"נ אם עשנה שלי' כמו שביארנו במקומו. כך העבד שהביא גט ואמר בפ"נ ובפ"נ נאמן על אותו הדרך וא"ל קיום עכ"ל:

ובזה נבוא אל הביאור בעז"ה דהנה בהא דגיטין הנ"ל עבד שהביא גיטו וכתוב בו עלמך ונכסיי קנוים לך עלמו קנה נכסים לא קנה יש לפרש על שני אופנים או דהברייתא מיירי שעשאו האדון שליח להוליך את גיטו עד דמטי להתם והאופן זה צריך העבד לומר בפ"נ ובפ"נ. או דמיירי שהביא גיטו ואומר שככר נשתחרר והאופן זה א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ. והנה הרמב"ם ז"ל (פ"ז מה' עבדים ס"ג) כך לשונו עבד שהביא גט וכתוב בו עלמך ונכסיי קנוין לך עלמו קנה והוא ב"ח והנכסים לא קנה עד שיתקיים בחותמי' כשאר השטרות. וכן אם הי' כתוב בו כל נכסי קנוין לך קנה עלמו ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט בחותמי' שחולקים הדבור והומרים עלמו קנה מפני שהוא נאמן להביא גט שיחרורו וא"ל לקיימו אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא בראי' ברורה לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר עכ"ל. ומבואר מדברי' דהוא מפרש להברייתא כאופן השני דמיירי בעבד שהביא גיטו ואומר שככר נשתחרר דא"ל לומר בפ"נ ובפ"נ שהרי כתב שהוא נאמן להביא גט שיחרורו וא"ל לקיימו. ותילוק גדול יש בין שני האופנים דאם העבד הביא את גיטו בתורת שליחות דאז גם על עלמו צריך קיום או הדבור של העבד הוא בפ"נ ובפ"נ שבשטר הוא ודבור זה אין בו רק ענין אחד דהשטר הוא נכתב ונחתם כאמת. משא"כ אם העבד אינו מביא בתורת שליחות אלא אומר שככר נשתחרר. אז הדבור שלו הוא שהאדון נתן לו גט זה ואז דבורו כולל שני ענינים. א' שנתן לו השטר שחרור דע"ז א"ל קיום. ב' שהקנה לו הנכסים וע"ז צריך קיום. ולפ"ז כעבד שהביא גטו וכתוב בו כל נכסי קנוין לך והוא אומר שככר נשתחרר שפיר אמרינן דקנה עלמו אף דלא קנה נכסים וליכא למימר דלא פלגינן דבורא וכמו דבטל דבורו על הנכסים כן בטל דבורו על השיחרור ז"א כיון דדבורו כולל שני ענינים בלתי שוים דהא השיחרור הוא ע"י נתינה ולא בתורת זכי'. והנכסים הם ע"י זכי' ולא בנתינה. ואף דנתן לו שניהם ע"י בעל אחד מ"מ כ"א הוא ע"י קנין בפני עלמו והרי זה דומה למי שהקנה שני חפצים ע"י קרקע אחת תפס א' בקנין הלב ותפס ב' בקנין אגב דהוי ב' קניינים מיוחדים אף דהם ע"י קרקע אחת. ה"נ הכא אף דהשחרור והנכסים ע"י בשטר אחד מ"מ הם בשני קניינים זה בנתינה וזה בזכי'. וע"כ אף דלא קנה הנכסים מ"מ קנה עלמו דפלגינן דבורא. והאמן שהאדון נתן לו השחרור ואינו נאמן שזיכה לו הנכסים דבשני קניינים לא שייך לומר לא פלגינן דבורא וכמו דאמרו בב"ב (קל"ד ע"ב) לחלק בין חד גופא לתרי גופי דאף דבחד גופא לא פ"ד מ"מ בתרי גופי פלגינן. ה"נ בשני קניינים ולא שייך לומר לא פלגינן דבורא. ובזה ניחא מה דלכאורה קשה בסוגיא זו דהכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש לא יצא ב"ת דהקשה הגמ' מזה על רבא דסבר פלגינן דבורא ומסיק דטעמא משום כרות גיטא ולמה לן טעמא דכרות גיטא הא אפי' אם פלגינן דבורא נמי לא יצא ב"ת דהא הוא קנין שבטל מקלתו ועיין בחו"מ (סי' ר"ג) בהחליף מעות ומטלטלין ביחד דבלא שיטות

חתם סופר

תנינן דבתרה אחד גיטי נשים ואחד שיחרורי עבדים וכו'. הי' כתוב בו מתנה וכו' פי' בעבד לא מספקא ליה שיהיו שניהם קיימים והערעור בטל דמהיכי תיתי בשלמא בגט אשה כיון דעכ"פ ע"י הגט גובה כתובתה דכשהתנשא לאחר היכול מה שכתב ליכי א"כ כיון שככר האמיניהו על קלא ממון אפשר שיהי' מועיל גם על המתנה אבל בעבד דאין כאן ממון אלא מה שהעבד נעשה בן חורין וממילא משתהכר מרבו ג"כ א"כ אין סברא לומר שיאומן על הכל ע"כ מבעיא ליה אי נאמר דאינו נאמן כלל או פלגינן דבורא אבל להאמינו על הכל לא עלה על הדעת : כתב כל נכסיו לעבדו וכו' בזה לא מבעיא ליה כלל לתפלג דבורי' אלא כאביי או מהני לשניהם או לא מהני כלל מטעם שכתבתי כיון שנכסים ושחרור תליא אהדדי אין סברא לתפלג דבורא : וייבא כהדא. כתב כל נכסיו וכו' פי' דר"י ס"ל דלא פלגינן ור"ל ס"ל דפלגינן . ומסיק די"ל דטעמא דר' יוחנן לא משום דלא פלגינן דבורא בעלמא אלא משום דגז"ה בעדות שנמצא בהם קרוב או פסול עדות כולה בטלה אפילו הם מאה ולא מפלגינן העדים מהדדי הה"נ אם כתב א' מעיד על ב' בני אדם ופסולה לא פסולה גם לשני מטעם עדות שבטלה מקלתה בטלה כולה ור"ל ס"ל בעדים גילה קרא אבל לא בשני שמעידים עליהם ושפיר פלגינן דבורא וכשרים לזה ופסולים לזה:

מסורת הש"ס

מכות פ"ק ה"ב
בבלי ס ע"ב

ר' מנא לא מפרש. ר' אבין מפרש ר' יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה. וריש לקיש אמר כשרין לזה ופסולין לזה. אמר ר' אלעזר מתניתא מסייעא לר' יוחנן *מה השנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה א אף הג' נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה. ר' יעקב בר אחא אמר אתפלגון ר' חנינא חברין דרבנין ורבנין. חד אמר יאות א"ר לעזר. והרנה אמר לא א"ר לעזר יאות. מ"ד יאות א"ר אלעזר נעשית עדות אחת וכאיש אחד בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומ"ד לא א"ר לעזר יאות נעשה כשתי כתי עדים כשרים לזה ופסולים לזה ז עד שיאמר בפני נכתב ביום ונחתם ביום עד שיאמר נכתב לשמה ונחתם לשמה. בעא קומי ר' יוחנן צריך שיהא מכיר שמותן של עדים בשעת חתימתן. אמר לון י עכו"ם לוקין חתומין עליו. ואתם

קרבן העדה

ר' מנא לא מפרש. פלוגתייהו דר"י ורשב"ל מאן אמר הכי ומאן אמר הכי ור' אבין מפרש דר"י פוסל הכל ור"ל מכשיר: מתני'. פ"ק דמכות מסייעא לר"י דקסבר טעמו דר"י משום דסובר עדות שבטלה מקצתו בטלה כולה ואפשר דמודה כאן בגט אשה ושטר שחרור ומתנה דפלגינן דיבורא דהטעם משום שלא נתקיים השטר ולאו משום ביטול הוא: מה שנים נמצא אחד מהן וכו'. כלומר כי היכי דאמרינן בעדות על פה דעדות הכשרים פסול מפני שהיו הפסולים עמהם דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ה"נ עדות שבשטר שבטלה מקצתה בטלה כולה: יאות אר"ל. שפיר קאר"ל דמייתי סייעתא לר"י ממתני': ה"נ נעשה כעדות אחת באיש אחד. הכותב כל נכסיו לשני בני אדם בשטר אחד כיון דנכסים אינן מוחלקים כחד גופא דמיא א"כ כיון דבחד שטרא הוא ה"ל כאילו מעידים באיש אחד ובעדות אחד ועדות שנתבטלה מקצתה נתבטלה כולה: נעשה כשתי כיתי עדות. כיון דבתרי גופי מעידין ה"ל כשני כיתי עדים המעידין לכל גוף וגוף בפני עצמו כלומר כאילו העידו הנך סהדי לכל אחד ממקבלי המתנה בפני עצמו וכשרים לאחר ופסולין לזה דודאי לא מיפסיל עדות הכשר בשביל שהעידו להפסול ולא דמיא למתני' דמכות דהתם כל העדיות הפסולים והכשרים העידו יחד באיש א' ובדבר א' ובכה"ג ודאי כיון שבטלה מקצתה בטלה כולה: עד שיאמר וכו'. לא סגי שיאמר תיבות אלו בפ"נ ובפ"נ אלא צ"ל בפ"נ ביום וכו' א"נ ב"ד שואלין אותו אם נכתב ונחתם ביום ולשמה וה"ה לשאר דקדוקי הגט: בעא. לפני רבי יוחנן צריך שיכיר השליח המביא גט ממדינת הים בשעת החתימה ששמות העדים שמות ישראל הם כלומר אבל אם שמותן כשמות העכו"ם הגט פסול משום השם הרואים או דלמא אינו צריך דהכל יודעי' שיש ישראלים ששמותן כשם העכו"ם ואין דרך לחתום בגט אלא ישראלי' א"כ ה"ק אי סגי באמירת השליח בפ"נ אף על פי ששמות העדי' כשמות העכו"ם או דלמא חיישינן שמא טעה השליח וכבר ישראלים הן: עכו"ם לוקין חתומין עליו. אם חתומין על הגט לוקס ולוס שהן שמות מובהקין דעכו"ם: ואתם

פני משה

עד שיאמר. אמתני' קאי דצריך השליח שיאמר ג"כ שנכתב ונתחתם ביום כלומר שנחתם בו ביום שנכתב דהא תנן לקמן בפ"ב נכתב בלילה ונחתם בלילה כשר אלא באותו יום שנכתב קאמר ומשום מוקדם וכן צריך שיעיד בפירוש שנכתב ונחתם לשמה: בעא קומי ר' יוחנן. אם צריך נמי שיהא מכיר שמותן של העדים בשעת חתימתן וכלומר אם אנו רואין עכשיו לפנינו שמות העדים כשמו' העכו"ם אי ניחוש דילמא עכו"ם ניגהו וצריך שיכירן ולהעיד בפנינו או לא והאי בעיא בא"י קאי כדמוכח מדלקמן: אמר לון עכו"ם לוקין. כמו קלין ופסולין ולוגמתו אין עיקרא הוא דלקי מן דאשה בעשרה יוחסין הל' ד' כלומר עכו"ם פסולין חתומין עליו שאנו רואין שמותן כשם העכו"ם: ואתם

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ט מעדות ה"ג סמ"ג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סי' לו ס"א
ז
ב טוש"ע אה"ע סי' קל סי"ט

ציון ירושלים

ז עד שיאמר בפ"נ ביום ונחתם ביום. פ' פני יהושע בגיטין דף ג' שהקשה הא על ידי שליח אית ליה תקנה וגם מוקדם כשר ולמה צריך השליח לומר בפני נכתב ביום ובהשקפה ראשונה ראיתי ליישב ומצאתי בספרי מילואים סי' קמז שכתב ליישב כן ופ"כ קראתי ועוד אמרתי בזה והכמ"ל:

רידב"ז

מתניתא מסייעא לר"י מה השנים נמצא אחד מהן קאו"פ כו' אף ג' כו' פי' הר"ב ז"ל בספ"ק דמכות וז"ל מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או"פ כו' כלומר כמו שאנו מחמירים בעדות בע"פ לפסול הכשירים מפני שהי' במעמד אחד עם הפסולים. ה"נ כיון שנתכוין לשמוע העדות לקרובו מקבל מתנה כמו לרחוק ראוי לפסול כיון שבטל מקצת העדות בטלה כולה עכ"ל ז"ל:

מ"ד יאות אמר ר"א נעשית עדות אחת כאיש אחד. נ"ל באיש אחד בעדות שבטל מקצתו בטל כולו למ"ד לא אמר ר"א יאות נעשה כשתי כתי עדים כשירים לזה כו' פי' דלכל אחד השיב עדות בפני עצמה א"כ הוי כב' כתי עדים כשירים לזה ופסולים לזה ונמצא דהכת שהעידו לזה שהן כשירים לו הוי עדותן עדות. והכת שהעידו להפסולין לו אין עדותן עדות ודוק:

בעא קומי ר' יוחנן צריך שיהא מכיר שמותן של עדים בשעת חתימתן פי' אם צריך להעיד שהכני מכיר את העדים שהם ישראלי'. דהא שמותן הוי כשמות עכו"ם. א"ל עכו"ם לוקין החתומים עליהם בתמי' ואתם אמרין הכין. והוא כדאיתא בש"ס דילן דף י"א ע"ב לא בא לידינו אלא לוקים ולוס ודווקא לוקום ולוס דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמותייהו. אבל שמות אחריני דשכיחי ישראל דמסקי בשמותיי' לא פי' וחיישינן שמא הם נכרים וכיון דלא הוי שמות מובהקים לא מהני עדי מסירה. וה"נ ה"ק. וכי עכו"ם לוקין חתומין עליהם בתמיה ואתם אמרין הכין דלא צריך שיהא מכיר בשמותן של עדים אם הם ישראל פשיטא דצריך דהא שמהתא אחרינא דשכיחי ישראל דמסקי בשמותיי' פשיטא דצריך שיהא מכיר בשמותן דהא משמותן אין ראי' שהם ישראלי' ושפיר חיישינן דילמא נכרים ניגהו ולא מהני בהו עדי מסירה דהא אינן לוקס ולוס דהוי שמות מובהקים דתהני בזה ע"מ. וע"ז אמר מתניתא מסייעא לר' יוחנן כל הגיטין הבאים ממדנה"י כו' לא אמר אלא שבחו"ל הא שבא"י לא פי' דבא"י אם שמותן כשמות עכו"ם פסולין דשפיר חיישינן שמא הן נכרים. וע"מ לא מהני כיון דלא הוי לוקס ולוס. ובעי מאי כדון פי' האיך הלכה אם צריך דווקא להכיר אותן ממש. א"כ צריך להדר אחר שליח כזה שהוא מכיר אותן ואם לא ימצאו שליח כזה תהי' עגונה. ר"ב בשם ר"א עד שיכתוב במקום יהודקאי אם אין שם יהודקאי בבהכנ"ס אם אין שם בהכנ"ס מצטרף עשרה ב"א א"ר אבין נוח לו לקיימו בחותמי' ולא לצרף עשרה ב"א א"כ כיון דאתה מחמיר על השליח שצריך שידע ומכיר אותן ממש או שיצרף עשרה ב"א. א"כ לא הקלת בה כלל דהא כל עיקר דהאמינו חכמים וסמכו על בפ"נ הוא משום עיגונא שלא יצטרך להדר לקיים בחותמי' וכיון דאתה מחמיר על השליח שיצרף עשרה ב"א א"כ נוח לו לקיים בחותמי' ולא יצרף עשרה ב"א. ע"כ פריך מאי כדון ואלא על מה סמכינן. ומסיק אפילו בחנותן של ישראל. ודוק: אתא

תוס' הרי"ד

שיטות בדבר. י"א הואיל והליפין אינם קונים במעות ל"ק המטלטלין. וי"א דכשם דקנה המטלטלין כך קנה המעות. וי"א דמטלטלין קנה מעות לא קנה. וכולם תמכו יסודותם על הסוגיא דב"ב (קמ"ג ע"א) בקני את ותמור ונחלקו בקנין שבטל מקצתו אם בטל כולו ע' במרדכי שם פ"ט (סי' תר"ה) והא התם הוא שני דבורים ומ"מ לא חל הקנין והכא נמי דהקנה לו דבר מסוים עם דבר שאינו מסוים דהעבד בעצמו הוא מסוים והנכסים הוא אינו מסוים [כמ"ש הרי"ף ז"ל דלפיכך ל"ק הקרקע משום דהיא דבר שאינו מסוים ולא חל הקנין עלי'] מיבעי לן למימר להי"א מיגו דלא חל הקנין על שאינו מסוים לא חל על המסוים דקנין שבטל מקצתו בטל כולו. אך לפי דרכנו הדבר מבואר דבשלמא כשהקנה שני דברים בקנין אחד והקנין מועיל לדבר א' ואינו מועיל להשני זה שייך לדין קנין שבטל מקצתו אם בטל כולו או לא דשני הדברים הקנה ע"י הקנין הזה ושני הוגרע כחו של הקנין דהא אינו מועיל לדבר א' ע"כ בטל כולו. אבל הכא בכותב כל נכסיו לעבדו ושייך קרקע כ"ש דביארנו דהשחרור והנכסים הם בשני קנינים נפרדים זה בנתינה וזה בזכי' לא שייך הכא דינא דקנין שבטל מקצתו כלל דהא לא הוה קנין אחד ואיך יבטל קנין א' את השני ותליא רק אם פלגינן דבורא הם לא משום דהוי ע"י דבור אחד וע"כ כשאמר רבא דעצמו קנה נכסים ל"ק והוא משום דאחרי שהשטר הוא ככר ביד העבד לאחר שנתן לו דבו הוו ב' קנינים. והלכך ס"ל לרבא דפלגינן דבורא ונאמן על הנתינה וא"כ על הזכי' פריך הגמ' ממתני' דשייר קרקע כ"ש דלאחר הנתינה כשהשטר הוא ביד העבד הוו ג"כ שני קנינים ומ"מ ס"ל להת"ק דלא פלגינן דבורא ואמרינן כי היכי דשייר בנכסים כן שייר בעבד. וא"כ גבי כל נכסי קגוין לך נמי אף דב' קנינים הם מ"מ מיבעי לן למימר דלא פלגינן דבורא ומסיק הגמ' דאה"נ דפ"ד והכא טעמא משום כרות גיטא. ונמצא לפ"ז הסוגיא דידן מוכח דהוו ב' קנינים דהא לפיכך לא שייך כאן דינא דקנין שבטל מקצתו וכמו שביארנו בע"ה. ולפ"ז דברי הרמב"ם ז"ל מאירים ופסקיו אינם סותרים זא"ז וגם מהירושלמי לק"מ. דהנה הירושלמי ע"כ מיירי קודם הנתינה כדגרסינן שם הי' כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ. והיינו דהעבד הביא גיטו כתורת שליח והוא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וככר בארנו דדבורו מה שאומר בפ"נ ובפ"נ השטר הזה אין בו רק ענין אחד דאנו דנין אם נכתב ונחתם השטר הזה בפניו כמו שאמר אם לא לפיכך שפיר תלי הירושלמי בההיא דכתב כל נכסיו לב' בנ"א כאחת דכמו דהתם לא פלגינן דבורא לומר דפסולין לזה וכשרים לזה משום דכיון דהקנה לשניהם בקנין אחד לא פלגינן דבורא. הכי נמי כעבד שהביא גיטו כתורת שליחות וכתוב בו מתנה דהוא צריך לומר כפ"נ וכפ"נ מאחר שבערעורו קיים אלל המתנה דלא מהימנינן ליה ערעורו קיים אלל הגט דכיון דהיא ענין אחד לא פלגינן דבורא. אבל הרמב"ם ז"ל הא בארנו דנקיט הך דינא דעבד שהביא גיטו דמיירי לאחר שנתינה והוא אומר שככר נשתחרר כדמוכח מסוגית הבבלי דאיירי בהאי גונא ועל עצמו אין צריך קיום ככל דהוא נאמן לומר שהאדון נתן לו והאופן זה ככר בארנו דדבורו כולל ב' ענינים נתינת השחרור וזכוי הנכסים ואנו דנין על דבורו אם הי' נתינה והקנאה כמו שאומר או לא. ע"כ שפיר פסק הרמב"ם ז"ל כרבא דפ"ד כיון דהדבור כולל ב' ענינים וכ"א בקנין מיוחד השחרור בנתינה והנכסים בזכוי שפיר פ"ד ועצמו קנה אף דנכסים לא קנה. אבל היכא דהדבור הוא בענין אחד או שני ענינים בקנין אחד כגונא דאיירי בי' הירושלמי פסק גם הרמב"ם ז"ל כר' יוחנן דלא פלגינן דבורא:

עד שיאמר בפ"נ ובפ"נ ביום. עד שיאמר בפ"נ ובפ"נ לשמה. עיין בגליון ציון ירושלים דמביא קושית הפנ"י ז"ל דמקשה הא על ידי שליח כשר גם מוקדם ולמה לו למימר בפ"נ ביום בפ"נ ביום. וכתב דהא"מ ז"ל מפלפל בזה. וראיתי בס' א"מ ז"ל דמפלפל טובא בזה:

ונראה לפי עניות דעתי לתרץ בטוב טעם. והנה בספר פנ"י ז"ל אינו ת"י והדבר פשוט דכל קושייתו היא על שיטת התוס' ז"ל לשיטת הרא"ש ז"ל והרשב"א ז"ל לא קשה מידי דהנה שיטת הרא"ש ז"ל בתירוץ הראשון דכל גיטין שנמסרו שלא ביום כתיבתן כשירים. אפילו שלא על ידי שליח ולא דמי להקדים זמן שגט דהוי פסול משום דכי כתב שיקרא כתב. עיין בב"י ז"ל סי' קכ"ז וכן הרשב"א ז"ל כתב ג"כ כתשו'. מי שלוה לכתוב גט וליתן לאשתו ביום פלוני ונתאחר הכותב ולא כתב בתוכו יום אם יכתוב זמן קבלת הדברים או זמן הכתיבה. פסק שם דצריכין לכתוב זמן הכתיבה ואם כתבו זמן האמירה ודאי פסול דהו"ל מוקדם. ואל תשיבני מגיטין הבאין ממדינת הים שאין ההקדמות שוין. שהקדמת הכתיבה להתחימה. וכ"ש הקדמה גמורה ככתוב באייר והקדים וכתב בניסן שזה מוקדם גמור ופסול. אבל כשקדמה כתיבתו ותחימתו לנתינתו זו היא שהכשירו ומשום דאית ליה קלא ודברים אלו ברורים הם בעיני ואין בהם שום פיקפוק עכ"ל ז"ל. ומוכח בב"י ז"ל סי' קכ"ז עיי"ש וא"כ במוקדם גמור כגון נכתב ביום ונחתם בלילה פסול. ולא מהני בזה מה שנמסר ע"י שליח. אולם קושיתו על שיטת התוס' ז"ל בדף י"ז ע"ב ד"ה עד וז"ל ז"ל וא"ת נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסול הא אית ליה קלא. וי"ל דלא שייך למימר קלא אית ליה אלא כשנמסר ע"י שליח אבל נכתב ביום ונחתם בלילה יש לחוש שימסור לה בעצמו בלנעה לחפות עלי' וכו' עכ"ל ז"ל הרי מפורש דס"ל ז"ל דעל ידי שליח כשר נכתב ביום ונחתם בלילה א"כ קשה מהכא דהא מפורש בירושלמי בסוגיא דידן דהשליח המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר שנכתב ביום ונחתם ביום. והרי לשיטת התוס' ז"ל כשר ע"י שליח אפילו נכתב ביום ונחתם בלילה. ולכאורה זהו קושיא אלימתא והא"מ ז"ל מפלפל הרבה לתרץ זאת ונבוא

שנויי נוסחאות (שו"ח) לעזר יאות מ"ד נד"ז לעזר מ"ד. (שו"ש) וכאיש נד"ו ובאיש.

עין משפט
נר מצוה

ח
א מיי' פ"ו מעבדים ופכ"ז ממלוה סמ"ג עשין פא לד טוש"ע יו"ד סי' רסו סעיף ה וטוש"ע חו"מ סי' סח ס"א וטוש"ע אה"ע סי' קל סי"ע

ט
ב ספר הגט סס"ז כסנה

י
ג מיי' פי"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמח סעיף ז

פני משה

ואתם אמרין אבין. בתמיה שאתם מסופקים ורוצים להכשיר אע"פ שאינו מכירן ומאי קא מיבעיא לכו: מתניתא. ברייתא מסייע לר' יוחנן דקתני כל הגיטין הבאין ממדינת הים כו' ולא מכשרינן אלא בחוצה לארץ כדקאמר טעמא דשכיחי ישראל בח"ל ששמותם כשם העכומ"ז ולא חיישינן שמא עכומ"ז הן אבל בא"י דלא שכיחי שיהו שמותן כשם עכומ"ז לא דמספקינן להו דילמא עכומ"ז הן ופסול: מאי כדון. אכתיבת הגט קאי היאך נוהגין במקום כתיבתו דלא ליפוק חורבא מיניה: במקום יהודאיקי. במקום מושב הדיינים. בב"ר ולוט יושב בשער סדום אותו היום מינוהו ארכי יודקי ראש הדייני'. וטעמא כדי לפרס' הדבר ולא אתי למיטעי נמי בשמות העדים: אם אין שם. מקום קבוע למושב הדיינים כותבין בבית הכנסת: מצרף עשרה בני אדם. כדי לפרסם הדבר: נוח לו לקיימו בחותמיו. כלומר אי דמצרכת ליה לטרוח ולהביא עשרה בני אדם משום השבא ושיכירו שמות העדים נוח לו להתקיים בחותמיו ולא למיטרח למיכנף עשרה בני אדם: מאי כדון. ומאי הוי עלה: אפי' בחנותן של ישראל. שרי ולא חיישינן למידי: ולא אמר כו'. בעיא היא אם לא אמר השליח בפ"נ ובפ"נ וביום ולשמה כדמצרכינן לעיל מהו: נימר. ונשמע זה ממה דשאיל לאמורא קדמאה כעין בעיא זו: ויידא. ואיזה הוא דאמר רבין כו' ושאל לר' יוחנן וא"ל שיטלוהו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפ"נ ובפ"נ מפני שצריך לומר בשעת נתינה דוקא ואם כן ניפשוט נמי מינה שצריך ליטלו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר ג"כ שנכתב ונחתם ביום ולשמה דאפי' בדיעבד מעכב:
ור'

ואתם אמרין אבין. מתניתא מסייעא לר' יוחנן
א *כל הגיטין הבאין ממדינת הים אף על פי ששמותן כשם עכו"ם הרי אילו כשירין מפני שישראל שבחוצה לארץ שמותן כשם העכו"ם. לא אמר אלא שבח"ל הא שבא"י לא. מאי כדון. רבי ביבי בשם ר' אסי עד שיכתוב במקום יהודאיקי. אם אין שם יהודאיקי בבית הכנסת. אם אין שם בית הכנסת ב מצרף עשרה בני אדם. א"ר אבין נוח לו לקיימו בחותמיו ולא לצרף עשרה בני אדם. מאי כדון אפילו בחנותן של ישראל. ולא אמר נכתב ביום ונחתם ביום נכתב לשמה ונחתם לשמה. נימר מה דשאיל אמורא. א"ל ויידא דאמר *רבין בר רב חסדא אייתי גיטא ונתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם. אתא עובדא קומי ר' יוחנן א"ל ג טליהו ממנה ואמור לה בפני שנים בפני נכתב ובפני נחתם.
ור'

קרבן העדה

ואתם אמרין אבין. בתמי' איך יעשה השליח לומר שהן ישראלי' אם לא שנתברר לו הדבר הלכך סגי באמירתו בפ"נ ובפ"נ: הרי אלו כשרין. אפילו בלא עידי מסירה דלא מחזקינן להו אלא בישראל לפי שרוב ישראל שבח"ל שמותן כשמות עכו"ס: לא אמר וכו'. ששנאה דש"ס הוא דמסיק ודייק הכי מלישנא דברייתא: מאי כדון. מעתה המביא גט בארץ ישראל צריך שידע שהעדי' ישראלים הם או לא: עד שיכתוב במקום יהודאיקי. צריך שיעיד שנכתב במקום שב"ד יהודים מתאספי' שנקרא בית יהודאיקי: בבית הכנסת. שיהודי' מצויים שם ולא עכו"ם: מצטרף עשרה בני אדם. צריך שיכתוב הגט לפני עשרה מישראל דמסתמא יכירו העדים אם ישראלים הם א"נ אם נכתב הגט לפני עשרה מישראל סגי: נוח לו. טוב לו לשליח שיקיים הגט בחותמיו שא"צ אלא שני עדים ולא יצטרך להטריח עצמו לצרף עשרה: מאי כדון. מעתה איך יעשה במקום שאין שם בה"כ: ומשני אפי' נכתב בחנותן של ישראל. כמי מחזקינן לעדים בישראלים: ולא אמר וכו'. קמיבעיא ליה אם נתן השליח הגט להשה ולא א"ל בפני נכתב ובפני נחתם כילד יעשה: נימר. הך בעי' היינו בעיא דבעי אמורא אחד: א"ל ויידא. ואיזהו השאלה ששאל האמורא: ומשני דאמר רבין וכו'. ה"ג ולא א"ל בפני שנים בפ"נ וכו': א"ל טליהו ממנה. הגט ואמור לה בשעת נתינה השנייה בפ"נ:
ור"י

מסורת הש"ס

גיטין י ע"ב

עי' גיטין ה ע"ב כבשי'

תוס' הרי"ד

ונראה לפענ"ד בפ"ס דשפיר ניתא דכד נדייק בלשון הטור ז"ל סי' קכ"ז שכתב ז"ל ז"ל ופסק ר"י ז"ל דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא על ידי שליח שימסרו לה על ידי שליח דהכי א"ל קלא כדאמרינן בגיטין הבאים ממדינת הים אית להו קלא לפי שיש קול להולכת השליח וביאתו ומיד ידעו אינשי זמן המסירה. ה"ה נמי בגט שנכתב קודם שנמסר אע"פ שאם הי' מוסרו מידו לידה הי' פסול משום דאתא למיטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב. כשנותנין ליד שליח ויתן לה אית ליה קלא ולא נפיק מיני' חורבה עכ"ל ז"ל. ולכאורה צ"ב להבין כונת אריכות דברי' ז"ל מהא דמסיק ה"ה נמי בגט שנכתב קודם שנמסר מאי שייך ה"ה בזה הלא זה הוא גוף הדין דאמרו בגמ' גיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבי בניסן ולא מגיעו עד תשרי ומסיק דקלא אית להו וזהו מילתא דפשיטא מדינא דהגמרא. ובע"כ ה"פ בפשיטות דדינא דגמ' הוא בגיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבי בניסן ולא מטי עד תשרי הוא כשנמסר להשליח ביום הכתיבה ורק שגט מטי לידה בתשרי ומזה למד הר"י ז"ל דה"ה כשנתאחר בגט ביד הבעל אחר הכתיבה יש לו תקנה למסור עכשיו ליד שליח זמן רב אחר הכתיבה. וזה צריך ללמוד בה"ה מן סדינא דגמ'. ומשום דיש לדון בזה דבשלמא כשמוסר להשליח ביום הכתיבה שפיר דמי משום דיש לו קול משא"כ כשנתאחר הגט ביד הבעל לכאורה קשה האיך בידו למוסרו לשליח כשת שיוליך גט זה לאשתו והא קי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי' והאיך יעשה אותו שליח בשלמא במוסר לשליח ביום הכתיבה שפיר דמי דהא הגט כעת כשר הוא והבעל גופי' מצי מגרש בו ורק דפומי' הוא דכאיב ליה וידו כאיב ליה ואין לו יד ארוכה להוציא לאשתו. משא"כ כשנתאחר ביד הבעל דאז הגט פסול והבעל גופי' לא מצי לגרש בו. וא"כ האיך יעשה שליח הא קי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי ע"כ לזה כתב ה"ה בגט שנכתב קודם שנמסר אף על פי שאם הי' מוסרו מידו לידה הי' פסול משום דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין. כשנתנו ליד שליח ליהן לה אית לה קלא פי' אע"פ שבשעת שמוסר הגט להשליח אז הגט ככר פסול ואם הי' הבעל בעצמו מוסר לה הי' הגט פסול אעפ"כ מהני כשעושה כעת שליח להולכה וז"פ וכאמת צריך טעם לזה הא קי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי. אכן ז"א דאימת קי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי הנ"מ במילתא דאיהו לא שייך בה כלל כמו ככה"ג אונן שלא מצי משוי שליח על קרבנו משום דכיון דאיהו לא מצי עביד כעת כדאיתא במל"מ ז"ל בפ"ב מה' ביאת מקדש עיי"ש משום דאיהו לא הוי ראוי כעת לעבודה כלל אבל אם הי' ראוי אף בעת לענין הזה במקום אחר רק לאותו מעשה לחוד אינו ראוי שפיר מצי משוי שליח כיון דראוי הוא במקום אחר באותו מעשה גופי'. כמו דגרסינן במס' קידושין דף כ"ג ע"ב בעי רבה לרשב"ה עב"כ מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו כיון דגמר לה לה מאשה. כאשה או דילמא אשה דאיהי מצי מקבלת גיטה שליח נמי מצי משוי עבד דאיהו לא מצי מקבל גיטו שליח נמי לא מצי משוי בתר דאיבעיא הדר פשטה לה לה מאשה כאשה ואלא הא דאמר ר"ה בריה דר"י הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן ואינהו מצי עבדי כו' ולא היא ישראל לא שייכי בקרבנות כלל. עבד איתנהו בתורת גיטין דתניא כראין הדברים שעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו ע"כ. וע"כ אי איהו לא מצי למיעבד כלל דלא שייך בזה כלל ולא ראוי לזה או לא מצי למיעבד שלוחה. אבל אם גם איהו שייך בזה וראוי גם הוא לזה שפיר מצי למיעבד שליח אפילו כשבדבר הזה לא מצי עביד וא"כ ה"נ כיון דהבעל ראוי ליתן גט לאשתו ע"י גט אחר והע"פ דבזה הגט הוא לא מצי לגרש בי' מכל מקום מצי למיעבד עליה שליח וז"כ ופשוט וממילא לשיטת הירושלמי דס"ל בעבד אף על פי דאיתא בתורת קבלת גט ויכול לקבל גט מיד רבו של חבירו כדאיתא בפ"ג במס' פיאה ובפ"ה מס' מעשר שני עיי"ש ומכל מקום גרסינן בירושלמי פ"ק במס' קידושין דרבי אמר משחרר אדם חצי עבדו ול"ל לרבנן אדם משחרר חצי עבדו. אית להון בעבד של ב' שותפין אבל בעבד שכולו שלו שניא הוא שהוא כמזכה מימינו לשמאלו. ול"ל לרבי שהוא מזכה מימינו לשמאלו אית לי' כמזכה לי' על ידי אחרים. ול"ל לרבנן במזכה לו ע"י אחרים. סברי רבנן הראוי לזכות ע"י עצמו ראוי לזכות על ידי אחר שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. רבי אומר אף על פי שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות על ידי אחר ע"כ וסבירא ליה להירושלמי דזכי' ושליחות אחד הוא ולרשב"א דא"ל אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו סבירא לי' כרבי כדאיתא שם ואיתא כרבי עיי"ם אבל לרבנן לית לי' דרשב"א דכיון דאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. עכ"פ במשחרר חצי עבדו ס"ל לרבנן דאינו מצי לשחררו לא משום הנך טעמי דאמרי רבה ורב יוסף בש"ס דילן במס' גיטין דף מא ע"ב דהוי מדאורייתא ז"א אלא משום דהוי מזכה מימינו לשמאלו וע"י אחר נמי לא משום דכיון דאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות ע"י אחר והא ראוי הוא לקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו וכן ראוי הוא לקבל גט שיחררו על ידי עצמו דהא רבנן לא סבירא להו כרשב"א ע"כ דאל"כ האיך מקבל ע"י אחרים הג"ש וע"כ דסבירא ליה דגו"י באכ"א א"כ קשה אמאי אינו משחרר חצי עבדו אפי' ע"י אחרים משום דאינו ראוי לזכות ע"י עצמו אינו ראוי לזכות ע"י אחר. הא עבד איתא בתורת קבלת גיטין דמקבל ג"ש עבור עצמו ועבור חבירו מיד רבו של חבירו. וע"כ לא סבירא ליה כש"ס דילן סוא"ל ואיתא בתורת קבלת ג"ש עבור חבירו מיד רבו של חבירו מצי למיעבד שליח אפילו בעד עצמו אפילו לרשב"א אפילו דלא מצי בעצמו לקבל טבורו מכל מקום מצי למיעבד שליח והירושלמי לא ס"ל כן אלא מכיון דבדבר הזה אינו ראוי בעצמו למיעבד לא מצי למיעבד שליח דהא אפילו זכי' לא מהני לשיטת הירושלמי וזכי' עדיף משליחות בעלמא דהא לש"ס דילן לרשב"א זכי' מהני בשטר שיחרור על ידי אחרים אפילו דלא מצי למיעבד בעצמו. ואילו לענין שליחות מיבעיא לן וקי' סברא למימר דבשליחות כיון דאיהו לא מצי לקבל גיטו שליח נמי לא מצי למשוי ומיבעיא לי' לרבה מעיקרא. וכיון דפשט דיכול לעשות שליח אפילו איהו לא מצי עביד משום דאיתא בתורת גיטין בעלמא. מכ"ש דמהני זכי' ואילו בירושלמי סברינן למסקנא דלא מהני אפילו זכיה ומכ"ש דלא מהני שליחות אפילו דאיתא בתורת גיטין כיון דבהאי גט לא מצי למיעבד הקבלה בעצמו לא מצי נמי למיעבד שליח. וכיון שכן ע"כ לשיטת הירושלמי אימתי מהני בשליח בגט מוקדם הנ"מ כשמסר לשליח ביום הכתיבה משום דאז הגט כשר לדידי' גופי' ואיהו נמי מצי לגרש בו אבל כשמסר הגט לשליח אחר שנתאחר אצלו זמן רב לאחר הכתיבה והוא גט מוקדם והוא בעצמו אינו מצי לגרש בו לא מצי למיעבד אז שליח. אפילו דאצל השליח ליכא הפסול דמוקדם מ"מ פסול מצד אחר שאינו נעשה שליח עלי'. ע"כ צריך השליח למימר בפ"נ ביום ובפ"נ ביום אבל אי הי' נכתב ביום ונחתם בלילה אז לא הוי שליח עלי' והי' פסול:

משא"ב לשיטת הש"ס דילן כל עיקר דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול הוא משום שהבעל יתן אותו לידה בצנעה. אבל על ידי שליח לעולם כשר. ולשיטת הפוסקין ז"ל דמוקדם שנתאחר זמן נתינתו כשר אפילו על ידי עצמו דאית ליה קול. ורק כשנכתב מיקדם פסול פשיטא דלא קשה מידי. מכל מה שכתבנו מוכח דלהלכה גט מוקדם ממש כשר ויש לו תקנה על ידי שליח. ואין שום סתירה לשיטה הזה להלכה ודו"ק:

רבנן בר ר"ח אייתי גיטא ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ. אתא עובדא קומי ר' יוחנן א"ל טלוהו ממנה ואמור לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ ור"י כרשב"א דרשב"א אומר אינו גט עד שיאמר לה בשעת מתנה שהוא גיטך דר"י ריבה מן רשב"א ולא מודה רשב"א שאם אמר לה בשעת מתנה הר"ז גיטך שהוא גט. והכא אפילו אם אמר לה בשעת מתנה שהוא גיטך אינו גט עד שיאמר לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ. אלא מסבר סבר ר"י שאין האשה נאמנת לומר התקבלתי גיטי משלוחי בעלי כו' מאי כדון טעמא דר"י כדי להחזיקה גרושה בפני שנים ע"כ הסוגיא הזאת תמוהה:

ונראה לפענ"ד דה"פ. ונקדים מתחלה מה שכתבו בתוס' ז"ל דף פ"ד ע"ב ד"ה אמר הא דאמרינן דף ה' ע"ב כילד יעשה יטלנו הימני ויחזור ויתננו לה אתיא אפילו כרבי כיון שניתן הגט כהלכתו מן התורה מה שהוא אומר אחר הנתינה בפ"נ ובפ"נ לא הוי מועיל כלום עכ"ל ז"ל. לכאורה לא קשה הא בירושלמי מוקי כאמת הברייתא כרשב"א ז"א דהא ר' יוחנן דמשני כבבלי שאני הכא הואיל וקנאתו לפסול בו מן הכהונה גבי הרא"ש לכ"א ואילו בירושלמי מוקי מתניתין דהמגרש כרשב"א ולא מחלק בין קנאתו מעיקרא ולא קנאתו וע"כ מוקי בירושלמי ר"י כרשב"א:

א"נ בפשיטות כיון דבבבלי לא מוקי כרשב"א רק מתניתין דהמגרש אבל הברייתא דהמביא גט ממדה"י לא מוקי כרשב"א. ע"כ דהבבלי ס"ל לחלק כמו שחילקו בתוס' ז"ל. אבל קשה לשיטת הרמ"ה ז"ל ושיטת הר"ם מקינן ז"ל דכתבו דאם עדי מסירה עדיין לפניו סגי שיאמר אח"כ בפניהם בפ"נ ובפ"נ וכ"כ בב"י ז"ל סי' קמ"ב בשם המרדכי ז"ל דכתב בשם הר"מ מקולי ז"ל דאף לאחר זמן מרובה אם ימלא ע"מ יכול לומר בפניהם בפ"נ ובפ"נ אבל לא בפני עדים שלא מן המסירה דס"ל תלי עדות. והכא שמצריך לטול ממנה ויחזור ויתננו לה לפי שלא מלא ע"מ עכ"ל ז"ל ופי' דהוי תלי דבר ל"ב וכי מה תלי דבר שייך בזה הא הנין במתניתין אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמי' ככי נימא דהוי תלי עדות עידי הקיום ומ"ש הקיום דבפ"נ ובפ"נ דהוי תלי עדות. וע"כ בפשיטות

שנויי נוסחאות (פו"ק) כשם בד"ו בשמות.

חדושי הרמ"ש דאמר רבין בר רב חסדא כו' ובפני נחתם ולא אמר נכתב ביום כו' דבלא אמורא א"ל ויידא דאמר ר' יוחנן כר"ש בן אלעזר כו' עיין להלן:

ור' יוחנן כר"ש בן אלעזר *דר"ש בן אלעזר אמר אינו גט עד שיאמר לה בשעת מתנה שהוא ניטיך. דרבי יוחנן ייבא מן ר' שמעון בן אלעזר ולא מודה ר' שמעון בן אלעזר שאם אמר לה בשעת מתנה שהוא גיטיך שאינו גט. והכא אפילו אם אמר לה בשעת מתנה שהוא גיטיך אינו גט עד שיאמר לה בפני שנים בפני נכתב ובפני נחתם. אלא מיסבור סבר ר' יוחנן שאין האשה נאמנת לומר התקבלתי גיטי משלוחי בעלי. והא *תנינן א האשה עצמה מביאה גטה והש לומר שכא משלוחי הבעל קבלה. מאי כדון טעמא דר' יוחנן כדי להחזיקה גרושה בפני שנים. *אתא עובדא קומי ר' יהושע בן לוי אמר ליה לית צריך. מחלפה שיטתיה דר' יהושע בן לוי. תמן *אמר רבי יהושע בן לוי שנייא היא שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. והכא אמר אכן. חברייא בשם דר' יהושע בן לוי הדא

קרבן העדה

ור"י כלומר טעמא דר"י דמצריך שיאמר לה בשעת נתינה ולא מהני אם אומר בפ"נ לאחר נתינה משום דסובר כרשב"א דמצריך שיאמר בשעת נתינה שהוא גטה ולא מהני אם אומר כן לאחר נתינה ל"א קושיא היא ור"י כרשב"א בתמיה הא ר' פליג עליה וסובר שא"צ לחזור וליטלו ממנה אלא סגי באמירה לחוד אפי' לאחר הנתינה ומשני הא ר"י מחמיר טפי מדרשב"א אלא ודאי טעמא דר"י שאין האשה וכו': ה"ג דר"י דבא מן רשב"א וכו' שהוא גיטיך ה"ז גט והכא וכו'. וה"פ פריך הא ר"י מחמיר טפי מרשב"א דאלו ברשב"א סגי בשיאמר לה בשעת נתינה הא גיטיך אע"ג שלא אמר בפ"נ בפני שנים עד לאחר הנתינה ולר"י אם לא אמר בפ"נ בשעת הנתינה נמי פסול: אלא. קסבר ר"י אין האשה נאמנת לומר התקבלתי גיטי משליח בעלי וה"ל כגט פסול הלכך מצריך ר"י שיאמר כן בשעת נתינה: ופריך והא תנינן. לקמן ספ"ב: וחש לומר. וניחוש שמא קיבלה הגט משליח בעלה והיגה נאמנת: מאי כדון. מ"ט דר"י: כדי להחזיקה גרושה בפני שנים. אבל לאחר נתינה אף שאומר כן בפני שנים אין כאן חזקה דסברי הנך שנים מילי דכדי נינהו: אתא עובדא. בא מעשה לפני ריב"ל שלא אמר השליח בפ"נ וכ"ה בבבלי: א"ל לית צריך. לומר בפ"נ אלא לכתחלה אבל בדיעבד כשר: ופריך מחלפא שיטתיה דריב"ל. קשיא דריב"ל אדריב"ל: תמן. לעיל בפרקין אמר לכך הצריכו שיאמר המביא גט ממדינת הים בפ"נ משום שאין בני מדינת הים בקיאין בדקדוקי הגט א"כ אף בדיעבד אם לא אמר בפ"נ ראוי לפסול: והכא אמר אכן. בדיעבד כשר:

הדא

פני משה

ור' יוחנן. וקאמר הש"ס הא דר' יוחנן כרשב"א אתיא דאמר לקמן פ' הזורק הלכה ב' גבי הא דתנן אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחוריו קורא' והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך וקאמר רשב"א עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה בשעת המתנה הא גיטיך דנתינה הראשונה לאו כלום הוא: דרבי יוחנן ייבא מן רשב"א. בתמיה כלומר דמתמה הש"ס פשוטה לאמות הא דר"י לדרשב"א דמי לא מודה רשב"א שאם אמר לה בשעת מתנה שהוא גיטך דסגי בהא: שאינו גט. בתמיה כלומר שמא אינו גט הוא הא ודאי גט הוא ושפי לא בעינן לר' שמעון בן אלעזר: והכא לר' יוחנן הא קאמרת שאפי' אם אמר לה אחר כך בשעת מתנה הא גיטיך לאו כלום הוא עד שיאמר לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ: אלא. ע"כ דלא דמי כלל להא דרשב"א דשאני התם דהבעל הוא בעצמו נותן לה והילכך בהא גיטיך סגי דהא נתן לה מתחילה בפני ב' עדים אלא שנתן לה בתורת שט"ח ועכשיו אומר עכשיו זהו גיטיך שפיר אבל הכא גבי שליח היינו טעמא דר' יוחנן דמיסבר סבר שאין האשה נאמנת לומר התקבלתי גיטי מיד שליח בעלי ואם לא יאמר לה בפני שנים לא תהא נאמנת אח"כ להנשא בגט זה: והא תנינן. לקמן פ"ב האשה עצמה מביאה גיטה ואמאי נאמנת ניחוש לומר שמא משליח הבעל קיבלה והא קאמרת שאינה נאמנת: מאי כדון. ומ"ט דר"י וקאמר כדי להחזיקה גרושה בפני שנים והילכך צריך שיתן לה בפני שנים ולא משום חששא אחרינא: לית צריך. ליטול הימנה ולהדר ליהבו לה בפני שנים. מחלפא שיטתיה דרבי יהושע בן לוי. דהא לעיל קאמר שאני היא בגיטין שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שאין בקיאין והכא קאמר שאינו צריך ליטלו אם לא אמר: חברייא. קאמרי בשמיה

רידב"ז

אתא עובדי קומי ריב"ל א"ל לית צריך פי' דשאל האיבעיא אם לא אמר נכתב לשמה ונחתם לשמה אלא סתם בפ"נ ובפ"נ אם מעכב תיבת לשמה אף בדיעבד או לא. ע"ז אמר נימר מה דשאל אמורא פי' דאת דאיבעיא לך אם התיבת לשמה מעכב או לא. יש לך לשאול שאלה גדולה מזו מה דשאל אמורא אם לא אמר בפני האשה בפ"נ ובפ"נ ומייתי מההיא דרבין בר רב חסדא דהביא הגט ולא הגיד לפני האשה ופיסקא דר"י ע"ז ועדיין נשאר האיבעיא הראשונה ע"ז אם תיבת לשמה וכתב ביום מעכב אי לא. ע"ז פשיט דאתא עובדא קומי ריב"ל א"ל לית צריך דא"צ כלל לומר לשמה רק בפ"נ ובפ"נ סתם דא"צ רק משום קיום אבל לא משום לשמה. ע"ז פריך מחלפא שיטתי' דריב"ל תמן הוא אומר שניא היא שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין והכא אמר הכין דהטעם הוא רק משום קיום. ומשני חבריא בשם ריב"ל הדא דאת אמר בראשונה שלא היה חבירים מצוין בחו"ל וכיון שלא הי' מצוין כ"כ הי' נמצא מיעוט שלא היה בקיאין בלשמה אבל עכשיו שהבירים מצוין בחו"ל כיון דהוי חברים מצוין כולם בקיאים הם בלשמה וא"צ אלא משום קיום להוד דר"י וריב"ל לא פליגי לעיל דתרווי' ס"ל הטעם משום קיום רק ריב"ל מתרץ מ"ש גיטין ממתנה ע"ז ס"ל לריב"ל דהבפ"נ ובפ"נ תיקנו בגיטין משום חומרא משום דבגיטין איכא יותר חשש ממתנה ואחמירו בי' רבנן משום דיקדוקי גיטין. ור"י ס"ל דרק משום קולא לבד להקל עליה תיקנו בפ"נ ובפ"נ. דקל להקילו הכמים בגט משום עיגונא דלפיכך החמיר' משום הקולא דלבסוף כדמסיק מתוך חומר שהחמרת עלי' בתהילה הקלת עלי' בסוף. וקסבר ר"מ למימר דלר"י היינו בעירעור שחוץ לגופו מהני היינו על עירעור דמזויף אבל בעירעור שבגופו דלעולם הוא אינו מזויף. אבל גוף הגט פסול משום לשמה לא מהני ע"ז אמר ריבר"ב מכיון דתימר דטעמא משום חומר שהחמרת עליה בתחלה הקלת עלי' בסוף הוי לא שניא היא עירעור שבגופו ושחוץ לגופו על הכל הוי הקולא. ופריך והא תנינן והמוליך אפילו תימר אין הבירים מצוין בחו"ל אין מצוין בא"י והאיך תאמר שכיון שמצוין הבירים בקיאים הן והא בא"י לעולם מצוין חבירים. ומשני משום שלא לחלוק בגיטין בחו"ל כיון דבזה הזמן לא הי' חבירים מצוין בחו"ל ע"כ הוי החיוב אף בא"י משום הו"ל משום שלא להלוק אבל בזמן הזה דבכ"מ מצוין חבירים בכ"מ לא חיישינן על דיקדוקי גיטין רק על קיום שטרות לחוד. ופריך מעתה כיון דאמרת שלא לחלוק בגיטין חו"ל א"כ מעתה נימא להיפך דהמביא גט בחו"ל א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ שלא לחלוק בגיטי א"י הא הקלת עלי' בסוף מתוך חומר שהחמרת בתחלה וכיון דהקלת עליה בסוף מכ"ל להקל במנה"י אדרבא ניחא דלפיכך לא הקילו בסוף בחו"ל כדי שלא להקל בגיטי א"י ולא יהא מועיל בפ"נ ובפ"נ דע"א בחו"ל משום שלא יהא מועיל בא"י ומשני דאזלי' בתר החומרא דבתחיל' מחמירינן בקל מפני החמור ואין מקילין בחמור מפני הקל לפיכך החמרת בתחלה בא"י משום החומרא דבחו"ל דאזלינן בתר בתחלי' ולא כדקס"ד דהחמירו בתחילה מפני הקל דלבסוף ז"א אלא משום החומר דבתחלה הקלו לבסוף ע"כ אין מקילין בחמור מפני הקל ודוק:

נתן

תוס' הרי"ד

בפשיטות גמור דס"פ דהוי חצי עדות גמורה דהא ע"א אינו נאמן על קיום רק רבנן האמינו להשליח אבל היכי אחר כשאומר בפ"נ ובפ"נ לא מהני ודווקא שליח מהימן. ואימתי נוכל לקיים הגט ע"י ע"א הנ"מ כשהוא שליח ובעת שמוסר הגט לאשה בתורת שליח או מהימן ולפ"ז ע"מ שראו הנתינה שהוא הוא השליח יכולין לקיים הגט מבא"כ כשלא אמר בפ"נ ובפ"נ לפני ע"מ והגיד בפ"נ ובפ"נ לפני עדים אחרים שלא הי' בעת הנתינה ואינן רואין שהוא הוא השליח מה מועיל קיומו הא אינו רק ע"א משא"כ במתניתין כיש עלי' עוררין יתקיים בחותמי' ע"י ב' עדים דמהימנו דא"ל להיות שלוחין וזה פשוט וברור: ולפ"ז קשה לי מאד מהאי ירושלמי דמוקי ר"י כרשב"א ולא כרבי דאי כרבי א"ל לטול ממנה ולחזור וליתן לה אלא הומר הרז"ג בשעה שהגט בידה אחר הנתינה ז"א דלעולם ס"ל כרבי ורבי ס"ל דע"א כרתי. ע"כ די כשיאמר הרז"ג אח"כ לאחר הנתינה כשעדיין הגט בידה משא"כ גבי בפ"נ ובפ"נ דבעינן ע"כ דיאמר לה בפני ב' או בפני ג' בפ"נ ובפ"נ אף למ"ד ע"ח כרתי והנה אף דר' יוחנן א"ל לקמן בפ' המגרש דע"ח כרתי מ"מ לענין בפ"נ ובפ"נ צריך ע"כ להעיד לפני ב' עדים או ג' משום קיום. וכיון דלא הגיד בעת הנתינה בפ"נ ובפ"נ אפילו היו ע"מ או לא מהני כשיאמר אח"כ לאחר הנתינה כשהגט בידה בפ"נ ובפ"נ דצריך למימר בפני עדים וכיון דהם לא הי' בעת הנתינה הוי חצי עדות דלא נתקיים רק בצירוף שניהם ע"מ שראו הנתינה שהוא השליח והעדים ששמעו מפיו בפ"נ ובפ"נ והוי חצי דבר ע"כ צריך ליטול ממנה ויחזור ויתננו לה בפני העדים ויאמר בפ"נ ובפ"נ בפניהם והם בעצמם יראו הנתינה וזהו קושיא עצומה מא"ד ועוד קשה הא דפסק הרמ"ה ז"ל דצריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ בפני האשה ומשתברא דאי אמר להו לבהדי ולא אמר להו לדידה וליתא לשליח לחזור ולאמר לה. לא מצרכי מידי אחרינא עכ"ל ז"ל ומובא בטור ז"ל והב"י ז"ל תמה מנ"ל דצריך לומר בפני האשה עיי"ש. ובשו"ע סי' קמ"ב ס"ז פסק בשו"ע וז"ל אם איחר מלאמרו יותר מתכ"ד או שלא אמרו [והגהה לפני האשה. ע"כ] או שנתנו לה בינו לבינה אע"פ שאחת נוטל ממנה וחוזר ונותן לה בפני שנים ואומר בפניהם בפ"נ ובפ"נ ואם לא נטלו ממנה פסול עד שיתקיים בחותמי' ע"כ וקשה מאוד על הגהת רמ"א ז"ל שלא אמר בפני האשה נמי בדיעבד נ"כ פסול. והא הטור ז"ל דמביא הך דינא בשם הרמ"ה ז"ל פסק דבדיעבד כשר וראיתי בביאורי הגר"א ז"ל דמקשה כן:

ונראה לפענ"ד דה"פ בירושלמי דהנה בבבלי גרסינן המביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכ"א אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפ"נ ובפ"נ. וכדף פ"ו נמחק תיבת לה הראשון בשני עיגולין להראות שנמחק מן הספר. ואילו בירושלמי גרסינן רבנן בר רב חסדא אייתי גיטא ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ אתא עובדא קומי ר' יוחנן א"ל טלוהו ממנה והמור לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ ולא גרסינן טלוהו ממנה ותחזור ותתן לה אלא טלוהו ממנה ואמור לה בפני שנים. ונראה לפענ"ד דה"פ דהא לכאורה קשה דרבנן בר ר' חסדא דהייתי גיטא ולא יאמר בפ"נ ובפ"נ הא מתניתין היא המביא גט ממדה"י צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ והאיך לא יאמר אמורא בפ"נ ובפ"נ. ואין לאמר כההיא דמסיק במסקנא על ריב"ל דאמר דא"צ ופריך והא אמר ריב"ל שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. ומשני משום דעכשיו חבירים מצוין בחו"ל ז"א דא"כ למה נטר הגמ' להקשות עד ריב"ל ולא פריך תיכף על רבנן בר רב חסדא וע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דרבין בר רב חסדא אייתי גיטא ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ פי' דאף דאמר בפ"נ ובפ"נ הוא לפני העדים אבל לא אמר לה ובתכ"ד של הנתינה לפניי או לאחרי' שגיד לפני העדים שלא בפני האשה בפ"נ ובפ"נ אתא עובדא קומי ר' יוחנן א"ל טלוהו ממנה ואמור לה בפני שנים בפ"נ ובפ"נ דס"ל דצריך לומר בפ"נ ובפ"נ לפני האשה וכיון שלא הגיד בפניה בפ"נ ובפ"נ הוי כמו שלא אמר גם הרז"ג דהא דכיון דס"ל לר' יוחנן דתקנת חכמים היא שיאמר בפ"נ ובפ"נ לפני האשה וצריך לומר לה הרז"ג ובפ"נ ובפ"נ וכיון דלא אמר בפ"נ ובפ"נ וגייז לי' לדיבורא הוי כמו שלא אמר כלל כדאיתא בש"ס דילן דף ב' ע"א דלפיכך לא תיקנו חכמים דיאמר בפ"נ ובפ"נ לשמה דילמא גייז לי' לדיבורא ולא יאמר לשמה. ויהי' גרוע דאז דומה כמו שלא אמר אפילו בפ"נ ובפ"נ כדפירש"י ז"ל דכיון דלא אמר כתקנת חכמים עיי"ש דהוי שינוי באמירה ולא יועיל האמירה דבפ"נ. וה"נ אפילו דאמר לה הרז"ג לפני העדים בעת הנתינה רק בפ"נ ובפ"נ לא הגיד לה רק לפני העדים בלבד שלא בפני' וכיון דתק"ח דצריך לומר בפ"נ ובפ"נ לפני האשה וכיון שלא הגיד בפני' הוי שינוי בהאמירה דלפני' ולא יועיל אמירת הרז"ג לפני האשה. ונמצא שלא הגיד רק לפני העדים ע"כ אמר לו ר"י שיטול ממנה ויחזור ויתן לה בפני ב' ויאמר בפניהם בפ"נ ובפ"נ. והגם דר' יוחנן ס"ל לקמן בפ' המגרש דעת"כ ולמה צריך שנים עדים לאו משום עדי מסירה ז"א דלא בעינן בכ"מ ע"מ לקיים הדבר ולאמת הדבר ג"כ לא בעינן דכיון דהגט ביד האשה נאמנת לומר שקבלה הגט מבעלה כדאיתא בדף כ"ד וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכן איתא בתוס' ז"ל דף ד' ע"א ד"ה דקיימא וכן כתבו הפוסקים ז"ל דאפילו למ"ד דבעינן ע"מ הוא רק לקיים הדבר אבל לענין

נאמנות

מסורת הש"ס
(סוטה פ"ב) גיטין פח
(לקמן פ"ב) גיטין כג ב
גם ה
לעיל א

עין משפט נר מצוה
יא
א מיי' פ"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף ט

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"ז מגירושין וסמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף יח

יג
ב מיי' שם פ"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קלג ס"ב

פני משה

הדא דאת אמר לעיל שצריך בראשונה היה שלא היו ת"ח מצויין בח"ל אבל הכא לאחר שלמדו מיירי ובקיאין הן: והא תנינן והמוליך. מא"י למדינת הים ואי טעמא כשחבירים מצויים תלינן לקולא א"כ קשה ואפ"ת בח"ל אין מצויין הא אנן חבירים מצויין בא"י ואמאי המוליך צריך ומשני שלא לחלוק בגיטין בח"ל וגזרינן המוליך אטו המביא: מעתה. נימא איפכא שלא תחלוק בגיטי א"י שבקיאין הן והמביא ממדה"י לא יהא צריך: ומשני מחמירין בקל מפני החמור. ואמרינן לחומרא שלא תחלוק משום גזירה אבל לקולא לא אמרינן שלא יהא צריך המביא אטו המוליך: ר' יעקב בר אחא. מהדר לשנויי הא דרמי לעיל דריב"ל אדריב"ל דלא קשיא מה דאמר ריב"ל כאן דלית צריך ליטלו הימנה לשעבר בדיעבד הוא דקאמר אבל לכתחילה הוא דקאמר לעיל דצריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ: שנים שהביאו את הגט. אינן צריכין לומר דמה אילו יאמרו בפנינו נירשה מי לא מהימני: הוא עצמו אינו צריך ליתנו לה בפני שנים כדי להחזיקה. כלומר אינו צריך ליתנו לה בפני שנים משום להחזיקה גרושה דטעמא מאי אמרו רבנן כי היכי דלא ליתי הבעל לערער והכא כיון דהוא נקיט בידיה הו לא חיישינן לעירעוריה: נתן לה גיטה. ברייתא הובאה בבבלי דף י"ט:
לא

גמרא

הדא דאת אמר בראשונה שלא היו חבירים מצויין בחוץ לארץ. אבל עכשיו שחבירים מצויין בחוץ לארץ בקיאין הן. והא תנינן והמוליך. ואפילו תימר אין חבירים מצויין בח"ל אנן מצויין בא"י שלא לחלוק בגיטין בח"ל. מעתה המביא ממדינת הים לא יהא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. שלא לחלוק בגיטי א"י. מאי כדון מחמירין בקל מפני החמור ואין מקילין בחמור מפני הקל. רבי יעקב בר אחא בשם ר"ש בר אבא מה דא דא"ר יהושע בן לוי לשעבר אבל בתחילה אוף ר' יהושע בן לוי מודה. ר' בא בשם רב ר' זעירא בשם אבא בר חנה א *שנים שהביאו את הגט אינו צריך לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. ר' יוסי בן יוסי בשם ר' יוחנן צריך. הוא עצמו שהביא את הגט אינו צריך ליתנו לה בפני שנים כדי להחזיקה גרושה בפני שנים ב *נתן לה גיטה נטלו ממנה והשליכו לים או לנהר. לאחר זמן אמר לה נייר חלק היה ושטר פרוע היה
לא

קרבן העדה

הדא דאת אמר. הא דתנן המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפ"נ היינו בדורות ראשונים שלא היו בבני ח"ל תלמידי חכמים: ופריך והא תנינן. במתני' והמוליך מא"י לח"ל נמי צ"ל בפ"נ ואכ"ד דטעמא לפי שאין בקיאין לשמה אפילו נאמר שאין חבירים מצויין בחוץ לארץ הא בארץ ישראל בקיאין הן דתמיד מצויין שם חבירים: ה"ג אינון מצויין בא"י: ומשני שלא לחלוק בגיטין בח"ל. שהמביא ממד"ה לא"י צ"ל בפ"נ הלכך אף המוליך מא"י לח"ל צריך שיאמר בפ"נ: ופריך מעתה. שלא לחלוק בגיטי ח"ל נימא איפכא שאף המביא גט ממדינת הים אצ"ל בפ"נ שאף המביא מא"י לח"ל אצ"ל בפ"נ: מאי כדון. מעתה מ"ט הצריכו למביא ממדינת הים לומר בפ"נ: ומשני מחמירין בקל מפני החמור. כן דרך החכמים להחמיר בדבר המותר שלא יגע בדבר האסור אבל להקל בדבר האסור משום שלא תחלוק בינו להקל ודאי אינו נכון לעשות כן: מה דא דאמר רבי יהושע בן לוי. הא דאמר רבי יהושע בן לוי דאינו צריך דוקא בדיעבד אחר שכבר נתן לה השליח הגט סתם ולא אמר בפ"נ אבל מודה ריב"ל אף עכשיו דבני מדינת הים בקיאין צריך שיאמר בפ"נ דגזרי' שמא יחזור הדבר לקלקולו: שנים שהביאו גט. אצ"ל בפ"נ וכו'. דטעמא משום שאין עדים מצויין לקיימו והרי עדים מצויין לקיימו ומילתא דלא שכיחא היא ולא אחמור בה רבנן: צריך. אף שנים שהביאו גט צ"ל בפ"נ דסובר טעמא דמתני' לפי שאינן בקיאין ואין חילוק בין אחד לשנים: אין צריך ליתנו לה בפני שנים. דכיון שהוא עצמו נתנו לה כבר הוחזקה:
לא

מסורת הש"ס

גיטין דף ט
שם יט

תוס' הרי"ד

נאמנות נאמנת לומר דהי' ע"מ ובהכשר נעשה כיון דהגט ת"י והגט מקוים פשיטא דקיבלה דאל"כ שטרי בידך מאי בעי. לפיכך תקנו חכמים ע"א שאם ימותו ע"מ או ילכו למדה"י. תנשא ע"י ע"א ותהי' נאמנת לומר דהי' ע"מ ונעשה בהכשר. לפיכך לר' יוחנן דע"ת כרתי ולא בעינן כלל ע"מ הא דס"ל דצריך ליתן לה בפני שנים ולומר בפני האשה בפ"נ ובפ"נ לאו משום דבעינן ע"מ לקיום הדבר דבלא"ה לא חשוב מסירה ז"א אלא לאמת הדבר דהי' מסירה וגבי גט ע"י שליח בעינן לאמת הדבר שהי' נתינה כדלקמן ולפיכך כיון דצריך נתינה חדשה ע"כ צריך ב' עדים על הנתינה לאמת הדבר ואף דאיכא ב' עדים על הנתינה קמייתא הרי הם עדים שלא הגיד בפניהם בפ"נ ובפ"נ אינו מועיל אמירה דהז"ג שאמר השליח ג"כ ולא תוכל להתאמת ע"י עדי קמייתא. ואם יתן לה עוד הפעם בינו לבינה ויאמר לה הרז"ג ובפ"נ ובפ"נ הרי אין לה עדים לאמת שהי' נתינה חדשה ע"כ צריך להנתינה עוד ב' עדים לאמת. ואי ס"ד דר"י ס"ל כרבי א"כ קשה למה לן נתינה אחריתי יאמר בעת שהגט עדיין בידה בפ"נ ובפ"נ ואלא ע"כ ס"ל כרשב"א ולא קשה השתא קושיתינו דילמא שא"ה משום דבעינן ב' עדים על קיום שהאמירה בפ"נ ובפ"נ וע"כ צריך שיראו הנתינה שהוא השליח כדי לקיים הגט ע"י בפ"נ ובפ"נ ז"א דהא כבר נתקיים הגט דלענין קיום הגט כבר נתקיים בשהגיד בעת הנתינה קמייתא בפ"נ ובפ"נ בפני העדים וראו העדים שהוא הוא השליח ולא בעינן ב' עדים כעת רק משום לאמת הנתינה אחרונה. ואי ס"ל כרבי הא לא צריך נתינה אחריתא כלל וסגי די שיאמר בעת שהגט עדיין בידה בפ"נ ובפ"נ ועל שקיבלה גיטה משליח בעלה יש לה עדים ואף כשיעידו העדים על הנתינה יעידו שלא הי' אמירה להאשה הא על אמירה נאמנת שהי' בינו לבינה אח"כ כשהי' הגט בידה דבזה ע"כ אמרינן דמסתמא בהכשר נעשה כיון דנודע שקיבלה גיטה. וכמו למ"ד דבעינן ע"מ אמרינן ג"כ דמסתמא בהכשר נעשה כיון שנתקיים הגט בחותמיו ואינו מזויף ושטרי בידך מאי בעי וע"כ דנמסר לה כיון דנתן לה אמרינן דע"כ בהכשר נעשה דבזה א"צ לנאמנות ולעדות רק לענין הנתינה אם נתן לה וכיון שנתברר שנתן לה אמרינן ממילא דבהכשר נעשה אם לא כדאיכא סתירה לזה. ונמצא השתא דלא כקושייתינו דילמא לפיכך בעי נתינה אחרת משום דבעינן ב' עדים וכדי שלא יהי' תלי עדות ע"כ בעינן נתינה אחריתא ז"א אדרבה הא דבעי ב' עדים הוא משום קבלה ונתינה אחריתא. ע"כ דס"ל כרשב"א ופריך הגמ' וליכה דר"י מרשב"א מי לא מודה רשב"א אם אמר לה בשעת מתנה שהוא גיטך שהוא גט. והכא אפילו אם אמר בשעת מתנה שהוא גיטך אינו גט עד שיאמר לה בפני ב' בפ"נ ובפ"נ פי' דאפילו דסבור כרשב"א דבעינן בעת מתנה לומר הרז"ג והכא אפילו אם יאמר בשעת נתינה הרז"ג מ"מ ס"ל דלא חשוב אמירה ולא הועיל ההרז"ג עד שיאמר לה בפ"נ ובפ"נ בפני ב' הא רשב"א לא ס"ל דצריך שיאמר הרז"ג לפני ב' עדים דהא ע"ת כרתי ולמה ס"ל לר"י דר"ל ג"כ ע"ת כרתי דצריך ב' עדים הם משום לקיים הדבר הא ס"ל דע"ת כרתי אלא לאמת הדבר דמסבר סבר ר"י שאין האשה נאמנת לומר התקבלתי גיטך משלוחי בעלה וצריך לזו עדים על נאמנות של הקבלה דעדי קמייתא לא מהני דהא יודעים שלא הגיד לפני האשה בפ"נ ובפ"נ וצריכה ב' עדים דהי' נתינה חדשה ואינה נאמנת על הקבלה ואף דבכ"מ אשה נאמנת על הקבלה וא"צ עדים לאמת אבל מן שליח אינה נאמנת. והא תנינן האשה עצמה מביאה את גיטה ותא לומר שמא משלוחי הבעל קיבלה וא"כ האיך נאמנת [הא ר"י גופי' מוקי בספ"ב כשאמר לה אל תגרשי אלא במקום פלוני ובלא"ה נאמנת עיי' ברמב"ם ז"ל ובשו"ע סי' קמ"ב דעת הרמב"ם ז"ל עיי"ש] מאי כדון טעמא דר"י כדי לאחזוקי גרושה בפני שנים פי' דאפילו דע"ת כרתי מ"מ בעינן ב' עדים על המסירה משום לאחזוקי גרושה כדאיתא בתוס' ז"ל כנ"ל דף ד' בשם ר"ת ז"ל דהגיל ר"ת ז"ל לומר אפילו למ"ד ע"ת כרתי מ"מ בעי עדים בשעת נתינת הגט. ומ"מ אין ראי' מכאן לשיטת ר"ת ז"ל דהכא לגבי שליח אמרינן דצריך לאחזוקי גרושה בפני שנים. ולא משום נאמנות על הקבלה אלא משום לאחזוקי גרושה בפני שנים וע"כ צריך הקבלה בפני שנים אבל שהבעל עצמו נתן לה הגט א"צ להחזיקה גרושה בפני שנים וא"צ הקבלה בפני שנים כדאיתא לקמן. ועפ"ז מובן מאוד שיטת הפוסקים ז"ל דהנה הרמ"ה ז"ל הוציא מן הירושלמי המפורש הזה דבעינן שיאמר בפ"נ ובפ"נ בפני האשה ס"ל דר"י לא קאמר אלא לכתחילה דצריך לחזור וליתן לה ולומר בפ"נ ובפ"נ אבל בדיעבד א"ל דס"ל דגבי אמירת הז"ג כדעת הפוסקים ז"ל דאם אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה דמגורשת אע"פ שלא הגידו העדים לה אח"כ כדעת הפוסקים ז"ל בסי' קל"ו והילכך אפילו דבפ"נ ובפ"נ תקנת חכמים שלכתחילה יגיד גם בפני האשה ולא מהני אמירה לפני העדים לחוד מ"מ בדיעבד כשר ואי כיון דלא הגיד בפ"נ ובפ"נ וגיין לדיבורא הוי כמו שלא הגיד גם הרז"ג ז"א כיון דהגיד לפני העדים מהני בדיעבד דהא כאמירת דלפני האשה לא נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים דהא גם אמירת הרז"ג צריך ג"כ להגיד לכתחלה לפני האשה ומ"מ בדיעבד סגי כשאמר לפני העדים. אבל הרמ"ה ז"ל דפסק בסי' קל"ו כדעת התוס' ז"ל דבעינן האמירה לפני האשה וכשהגיד לפני העדים לא מהני רק שאח"כ יגידו לה העדים או הוא בעצמו כשהגט עדיין בידה א"כ ה"נ כשלא הגיד לפני האשה בפ"נ ובפ"נ והוי שינוי בהאמירה ולא מועיל גם אמירת הרז"ג וצריך לומר לה הרז"ג ולענין בפ"נ ובפ"נ אף רבי מודה דבעינן שיאמר בשעת נתינה לשיטת הש"ס דילן כדאיתא בתוס' ז"ל דף פ"ד ע"ב עיי"ש ע"כ הגי' הרמ"ה ז"ל בסי' קמ"ב בכ"י גבי דין דתכ"ד אם איחר מלאמרו יותר מכ"ד או שלא הגיד מגי' הרמ"ה ז"ל לפני האשה פי' כשאמר אפילו בתכ"ד רק שלא בפני האשה וסי' בתכ"ד של הנתינה שלא בפני האשה [ומתורץ קושית הב"י ז"ל דהיכי מסכח"ל עיי"ש ולהרמ"ה ז"ל ניחא באופן בתכ"ד] הרי הגט פסול עד שיחזור ויתננו לה דהרמ"ה ז"ל אזיל לטעמו דפסק בסי' קל"ו דצריך לחזור ולומר לפני האשה או הוא או העדים רק התם בהרז"ג פסקינן כרבי דלא בעינן יחזור ויתננו רק כשהגט עדיין בידו אבל בבפ"נ ובפ"נ ס"ל לש"ס דילן כרשב"א דבעינן יחזור ויתננו לה ומפורש מדמי בירושלמי דינא דאמירת בפ"נ ובפ"נ בפני האשה לאמירת הרז"ג דנחלקו רבי ורשב"א. וכיון דלא הגיד בפ"נ ובפ"נ בפני האשה וגיין לי' לדבורא והוי כשלא הגיד גם הרז"ג לפני האשה ולשיטת רמ"ה ז"ל מעכב אף בדיעבד ודוק:

רידב"ז

נתן לה גיטה נטלו ממנה השליכו לים כו' לאחר זמן אמר לה נייר חלק היה כו' לא הכל ממנו לפוסלה. רשב"א בעי קומי ר"ז הוא אינו פוסלה מי פוסלה פי' אם הוא אינו נאמן א"כ מי יהיה נאמן. כלומר למה אינו נאמן. ומשני א"ל מכיון שהוחזקה גרושה בפני שנים לא הכל ממנו לפוסלה זה מיירי בשנטל ממנה והשליכו לים ואח"כ אמר שנייר חלוק הי' בזה אינו נאמן לפסול את הגט ולעשות א"א. ואח"כ שאל הגמ' עוד דבר הדש נתן לה גיטא אשכחוני' גט בפסול כפיני' ויהיב לה חורן האיך הדין אתא עובדא קומי רבנן ואכשרון פי' אם ב"ד כפו אותו ליתן גט באלו שכופין אותם להוציא ואשכחוני' שנתן גט פסול וכפוהו ב"ד ויהב לה גט אחרת ובזה השליכו לים ואמר שטר פסים הוא נייר חלק הוא האיך הדין בזה וקאמר דאתא עובדא קומי רבנן ואכשרון את גט האחרת ולאו כל הימנו לפוסלה. ופריך מאי קמ"ל ומאי מהדש בזה ולא כן איתמר לא הכל ממנו לפוסלה ומאי קמ"ל. ומשני דזה קמ"ל דתמן לא הוכח פסול ברם הכא הוכח פסול דהא חזינן דאינו רוצה לגרשה ואפילו כשכפאהו ב"ד ואמר רוצה אני מ"מ ראינו שאינו רוצה לגרשה דהא נתן לה בתחלה גט פסול ומוכח שאינו רוצה לגרשה וע"כ מהדש בזה חדוש גדול דאי מהא דאיתמר לא הכל ממנו לפוסלה הוא משום דלא היה גט בכפי' ומהכ"ת נימא דנתן לה נייר חלק בתורת גט ומי כפה אותו על זה ואפילו אם ב"ד הי' כופין אותו כיון שאמר רוצה אני אנן סהדי דניחא ליה בגירושין דמלוה לשמוע דברי חכמים אבל הכא שנתן מתחלה גט פסול והוכח פסול מ"מ קמ"ל כיון דלא ראינו בגט האחרת שום פסול והוחזקו א"א בפני שנים לא הכל ממנו לפוסלה ומביא ראיה דאפילו הוכח פסול מ"מ הא דהוחזקו בפני ב' לא הכל ממנו לפוסלה דההוכחה אינו מבטל החזקה כהדא היגנא ברי' דר"א הוי מיסן וזרק גט לאיתתי' ונוחת ועיילון מגירתה הטף ממנה ויהב לה נייר חלק אתא עובדא קומי רבנן וחשון פי' דמביא ראי' אע"ג דהוכח פסול מ"מ בנתן גט לפני שנים סתם ולא ראו בו שום פסול והוחזקו בפניהם לגרושה א"כ לומר שהוא נייר חלק אע"פ שהוכח פסול שראינו שנתן גט פסול תחלה ואינו רוצה לגרש' דהא גבי ההיא עובדא דר"א ברדר"א דראינו דנתן לה נייר חלק לשם גט ואפ"ה חיישינן להגט הראשון דהוחזקו ע"י שם דמגורשת ע"פ נשים והתם בעי' שם לא הוי גרושה גמורה אלא חשש גרושה כדאיתא בש"ס ופוסקים ז"ל אלמא דאפילו דהוכח פסול דראינו דנתן פעם שני נייר חלק מ"מ הקול גרושה דיש לנו למיחש משום גט הראשון חוששין גם היום והוי הוחזקו גרושה בשכונותי' וחוששין לה והרי דהוכח פסול לא מבטל להחזקה דהוחזקו גרושה בשכונותי' וכמו כן בהוחזקו גרושה בפני
שנים

פי

לא הכל ממנו לפוסלה. ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא הוא אינו פוסלה מי פוסלה. אמר ליה מכיון שהוחזקה גרושה בפני שנים לא הכל ממנו לפוסלה. נתן לה גיטה אשכחוניה גט בפסול כפוניה ויהב לה חורין. אתא עובדא קומי רבנין ואכשרון. ולא כן איתמר לא הכל ממנו לפוסלה. תמן לא הוכח פסול הכא הוכח פסול. כהדא חיננא בריה דרבי אסי הוה מיסן. וזרק גיטא לאיתתיה. אמר לה הרי גיטיך. צווחת ועלון מגירתא חטפיה מינה ויהב לה נייר חלק. אתא עובדא קומי רבנין וחשון. ולא כן *א"ר ייסא בשם ר' יוחנן *נבדק השם ונמצא מפי נשים ומפי קטנים בטל השם. תמן לא הוזכר השם. ברם הכא הוזכר שם הגט. ואית דבעי מימר אם אמר גט כשר היה וכיון דצווחת ועלון מגירתה חטפיה מינה ויהב לה נייר חלק. ר' ירמיה בעי כתבו בא"י וחתמו בח"ל והלך ליתנו לה בח"ל ולא מצאה בח"ל ובא ומצאה בא"י. [א] צריך שיאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם מפני שכתבו בארץ וחתמו בח"ל. אבל נכתב בא"י ונחתם בא"י והלך ליתנו לה בח"ל. ולא מצאה ובא ומצאה בא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. [ב] נתן לה את גיטה ואחר כך אמרה תזכה לי חצירי שבעכו. אמר רבי חיננא נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה. אילו מי שהיתה ידה ארוכה והושיטה את ידה ונטלתו שמא אינו צ"ל בפני נכתב ונחתם. א"ר אבא מאן

קרבן העדה

לא הכל הימנו לפוסלה. קא סלקא דעתך שאין הבעל נאמן לפוסלה לאסרה על עצמה: הוא אינו פוסלה. שהרי אומר עדיין אשתי היא א"כ מי יפסלנה עליו: א"ל מכיון וכו'. ואינו נאמן לאסרה על אחרים ולומר שאינה מגורשת: נתן לה גיטה. ונגלה שהיה בו פסול וכפוהו ליתן לה גט אחר: והכשרון. ע"י גט השני ולא אמרי' דה"ל גט מעושה דתנן לקמן דפסול דאיירי באשת כהן ונאסרה עליו בגט הראשון משום ריח הגט לפיכך כפוהו לגרש בגט שני ל"א והכשרון והתירו להחזירה לבעלה כהן דגט הראשון פסול היה והשני אינו גט דגט מעושה אם אנסוהו שלא כדין אפי' בישראל פסול והראשון נראה: ופריך ולא כן איתמר לא הכל ממנו לפוסלה ולמה לן לכופו הא אפי' בגט הראשון יכול לגרשה שאין הבעל נאמן לפוסלה: ומשני תמן. התם באומר לאחר זמן נייר חלוק היה אין פסולו ברור כי אם על פי דבורו כיון שהוחזקה גרושה בפני שנים אינו נאמן אבל הכא שפסול גט הראשון ברור הלכך הוצרכו לכופו לגט שני: מיסן. פלגאה אינו המסו את לבבינו מתרגמינן פלגון לבינו וי"מ רופא והראשון נ"ל ויותר נראה דגרסי' הוה מסוכן: וזרב. וזרק גט לאשתו וא"ל הא גיטיך: ולוותה. אשתו ונכנסו שכינותיה וחטף אינגא הגט מיד אשתו ונתן לה נייר חלק: אתא. בא מעשה לפני חכמים וחשו לפסלה לכהונה א"נ חיננא כהן הוה ואסרוה עליו: ופריך לא כן אר"י וכו'. לקמן סוף מכילתין תנן יצא שמה בעיר מקודשת ה"ז מקודשת מגורשת ה"ז מגורשת ואמר עלה ר"י בשם ר"י בודקין הקול אם יצא מפי נשים או מפי קטנים בטל הקול וה"נ קול זה יצא מפי שכינותיה ולמה חשו לו חכמים: ומשני תמן. התם במתני' דלקמן לא הוזכר כלל שם הגט אלא מפי נשים הלכך אין חוששין אבל הכא הוזכר שם גט ממנו אלא שאומר שנתן לה מתחלה נייר חלק כיון שהנשים מעידות שהיה מתחלה גט אחר חוששין לה: ה"ג ואית דבעי מימר הוא אמר גט כשר היה וכו'. וה"פ איכא דאמרי הוא מודה דמעיקרא גט כשר היה והדר חטפיה מינה: ר"י בעי. פשיטא לי כתבו בא"י וכו': מפני שכתבו בארץ וחתמו בח"ל. והכל הולך אחר החיתום: אינו צריך שיאמר בפ"נ. דבין לריב"ל ובין לר"י אין כאן חשש: נתן לה את גיטה ואח"כ וכו'. הא קמיבעיא לי נתן גיטה שנכתב ונחתם בא"י: חצירי שבעכו. שהוא ח"ל כדתנן במתני' ועכו כלפון ואמר לה בא"י תזכה לך חצירי בעכו גיטיך שמקנה לה מקום בחצירו מהו מי הוה כמו הלך מא"י לח"ל או דלמא כיון דאומר לה בא"י תזכה לך חצירי בח"ל ה"ל כנותן בא"י א"כ כיון דמוליך א"צ"ל בפ"נ לריב"ל אלא משום שלא תחלוק בגיטי א"י כדאמרי' לעיל ולומר לה תזכה לך חצירי בח"ל מלתא דלא שכיח הוא ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן: ה"ג תזכה לך חצירי שבעכו וי"ג ואח"כ אמר' תזכה לי חצירי: נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה. והיא עומדת בארץ והשליח בח"ל ופשטה ידה ונטלתו שמא א"צ"ל בפ"נ בתמיה ה"נ כשאומר תזכה לך חצירי בעכו צ"ל בפ"נ: מאן

פני משה

לא הכל ממנו לפסלה. לא כל הימנו כדמסיק: הוא אינו פוסלה מי פוסלה'. בתמיה וכי מי פוסל זה הגט אם לא הוא שיודע מה היה: א"ל. ה"ט דמיירי שנתן לה לשם גט בפני ב' וכיון שהוחזקה גרושה בפני ב' אינו נאמן וכה"ג אמרינן בבבלי הנזקין דף נ"ה אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה והזר ואמר לה כנסי שט"ח זה אינו נאמן. ולא היישינן דילמא בעליה לגיטא דאם איתא דבטליה לעדים הוי אמר להו: אשכחוניה גט בפסול. מצאו אח"כ פסול בגט וכפוהו ליתן לה גט אחר ובא מעשה לפני רבנין ואכשרוהו ואע"פ שבכפייה היה כדמפרש ואזיל: ופריך ולא כן איתמר לא הכל ממנו לפסלה. ואמאי לא כפינן ליה התם ליתן גט אחר ומשני שאני התם דלא הוכח הפסול מתוכו וכיון שהוחזקה גרושה תו לא מהימן לפסלה אבל הכא מוכח הפסול מתוכו והילכך כפינן ליה ליתן גט אחר הואיל ומעיקרא מדעתו גירשה: כהדא. אדלעיל קאי שאם הוחזקה גרושה חוששין לגט: הוה מיסן. היה בשם המקום מיסן: צווחת. ונכנס שכנותיה לקולה והטפו ממנה ונתן לה נייר חלק: וחשין. משום גט שנתן לה מתחילה: ופריך ולא כן א"ר יסא. בסוף המגרש גבי יצא שמה בעיר מגורשת ה"ז מגורשת ואם נבדק השם שבדקו וחקרו אחר הקול ונמצא שמפי נשים ומפי קטנים יצא בטל הקול והכא נמי אמאי חוששין הרי מפי הנשים יצא הקול: תמן לא הוזכר השם. של הגט בפירוש אלא אומרים סתם מגורשת היא אבל הכא הוזכר שם הגט בפירוש בפניהם ששמעו אומר לה הא גיטך: ואית דבעי מימר אם אמר הגט כשר הי'. כלומר שצריך שידעו שמתחלה גט כשר היה ואז אינו כלום מה שהטפו ממנה ונתן לה נייר חלק אבל בלאו הכי אע"פ שאמר הא גיטך חוששין שמא היה בו איזה פסול: ר' ירמיה בעי כתבו בא"י כו' ובא ומצאה בא"י. מאי כלומר דהבעיא היא מפני שנתנו לה בא"י ואע"ג שנחתם בח"ל מי אמרינן הואיל הנתינה בא"י היא א"צ שיאמר: צריך. ופשיט לה דאעפ"כ צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ מפני שכתבו בארץ וחתמו בח"ל כלומר דהחתימה היא בח"ל ואין הולכין אחר מקום הנתינה אלא הכל הולך אחר מקום ההתימה: אבל נכתב בא"י ונחתם בא"י כו'. לאו דוקא שנכתב נמי בא"י אלא אפילו נחתם לחוד א"ל כיון שהנתינה היה בא"י והעיקר בא להשמיענו שאע"פ שהלך ליתנו בח"ל לא גזרינן אטו המוליך מא"י לח"ל שצריך. א"נ לדיוקא אינטריך טעמא שהחתימה היה נ"כ בא"י אבל אם נחתם בח"ל צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ אע"ג דהכתיבה והנתינה היה בא"י שהכל הולך אחר החתימה: נתן לה את גיטה והא"כ אמרה תזכה לי חצירי שבעכו. האי נתן לה גיטה דקאמר הדבתרה קאי שנתן הגט בחצירה של עכו והא"כ אמרה תזכה לי חצירי שבעכו הגט אחר שמה: נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה. ותוכל להגיע לגיטה וכלומר דהשמועינן שאינה צריכה עומדת בצד חצירה אלא כיון דהחצר משתמרת לדעתה מגורשת: אילו כו'. כלומר דקס"ד שא"צ בפ"נ ובפ"נ בכה"ג והילכך מתמה לא יהא אלא המוליך גט לשם שהוא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ומה בכך שרואין כמי שהיתה ידה ארוכה: א"ר אבא מאן

רידב"ז

שנים דהוי גרושה גמורה לא נתבטל אע"פ דהוכח פסול דהוי דומיא ממש להא דהיננא ברי' דר"א דהא התם נמי דכוותי' נתן לה גיטא אשכחוני' גט בפסול דהוי נייר חלק ויהיב לה חורן מעיקרא. ופריך ולא כן א"ר יוסי בשם ר' יוחנן נבדק השם ונמצא מפי נשים כו' ברם הכא הוזכר שם הגט בפירוש הפני משה ז"ל לאו קול דנתגרשה אלא הוזכר בפירוש מפי נשים ששמעו דאמר לה הרז"ג ואית דבעי מימר הוא אמר גט כשר היה פירוש דלאו קול מפי נשים הוא אלא הוא בעצמו הגיד כן ודוק:

ר' ירמי' בעי כתבו בא"י כו' צריך שיאמר לה בפ"נ ובפ"נ מפני שכתבו בארץ וחתמו בחו"ל אבל נכתב בא"י ונחתם בא"י והלך ליתנו לה בחו"ל ולא מצאה ובא ומצאה בא"י א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ זה פשיטא לי'. אלא הא מבעיא נתן לה את גיטה ואח"כ אמרה תזכה לי חצרי שבעכו. בזה הוי איבעיא אם א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ משום דהוי כתבו בא"י והתמו בא"י ונתן לה בא"י רק שהגט הלך דרך חו"ל וה"נ הרי הנתינה הוא בא"י רק שבא לידה דרך חו"ל דרך החצר שבעכו דחו"ל ע"כ א"צ. או דילמא דחשוב גוף הנתינה הוא בחו"ל וע"כ צ"ל בפ"נ ובפ"נ משום מוליך. וע"ז אמר ר' חיננא לחשוב הנתינה בחו"ל דהוי כאילו היתה ידה ארוכה ופשטתו ונטלתו משם וחשוב הנתינה בחו"ל ע"כ צריך לומר בפ"נ ובפ"נ דחשוב הנתינה בחו"ל ור' אבא פליג על ר' ירמיה ור"ל מאן אמר לן כל עיקר דיש חלוק אם הנתינה הוא בא"י דרך חו"ל דלא צ"ל בפ"נ ובפ"נ. וע"כ אנו מדקדקין אם החצר שבעכו חשוב דהנתינה הוא בעכו או דהנתינה הוא בא"י רק דבא דרך עכו. מאן יאמר לן כל עיקר דלא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ כשבא דרך חו"ל ופליג על ר' ירמי' בהא דפשיטא ליה כשבא דרך חו"ל לא"י א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ וע"ז קאמר מאן אמר לן כלל דלא צריך ודוק:

נתן לה את גיטה והא"כ אמרה תזכה לי חצירי שבעכו. הרשב"א ז"ל בפ' הזורק מביא האי סוגיא ומוכיח מזה דאפילו אם אינה עומדת בצד חצירה דהוי אז חצר משום שליחות ואין חבין לאדם שלא בפני' ואפילו אם ברצונה להתגרש אמרינן שמא חוזרת בה כדאיתא לקמן בר"פ התקבל אבל אם נתן תחלה בחצירה ואח"כ דיבר עמה ואמר לה הרז"ג בחצירך ואמרה רוצה אני דאז הוי ברצונה בשעת נתינה מגורשת. והק' הש"ק ז"ל דמאי ראי' היא הא עכו הוי חצי' בא"י וחצי' בחו"ל. וע"כ נקט עכו דמיירי דעומד בעכו בצד זה ונתן את הגט בצד אחר דהיא חו"ל והיא עומדת בצדו. ובאמת דברי הרשב"א ז"ל מוכרח מהא דנקט ואח"כ אמרה תזכה לי חצירי ומיירי בנתן תחלה ואח"כ היה האמירה

חתם סופר

נתן לה את גיטה ואח"כ אמרה תזכה לי חצירי שבעכו וכו'. כותב שאמר שליח להאשה עלי גיטך והשיבה יזכה לי חצירי בעכו נ"ל בפ"נ ובפ"נ וה"פ הפירוש דמיירי בגט שנכתב ונחתם בא"י והשליח הוליכו לעכו ולא מצא האשה ודקו במלוים שבעכו והלך ובא לו לא"י ושם מצא האשה ואמר לה אלו גיטך כלומר כמסי והשיבתו יזכה לי חצירי גם בעכו קמ"ל אע"פ שהגט נכתב ונחתם בא"י ושנים מודים שנגמר גירושין בא"י מ"מ כיון שהחצר שבעכו זוכה לה נ"ל בפ"נ ובפ"נ:

מסורת הש"ס

(תוספ' מכילתין) פ"י גיטין פט

עין משפט נר מצוה

יד

א מיי' פ"ו מגירושין הלכה יא ובראב"ד ובהה"מ טור אה"ע סי' קמב

טו

ב טוש"ע שם סי' קמ"ב

מאן אמר דלא. ר' עזרא בעי קומי ר' מנא איש ואשה שהיו תפושין בגט היא אומרת זכיתי. והוא אמר לא זכיתה. תפלוגתא דרבי ודרשב"ג דאיתפלגון *המלוה והלוה שהיו תפושין בשטר המלוה אומר שלי הוא שאבד ממני. והלוה אומר שלי הוא שפרעתיו לך א יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי. רשב"ג אומר יחלוקו. ב א"ר לעזר הכל הולך אחר התפוש בעדים. מה פליגין כשכתבו לאורך ושניהן תפושין בעדים. א"ל דברי הכל היא. הכא אפי' *כולו בידו וחוט אחד בידה ג אינו גט דכתיב °ונתן בידה. עד שיהא כולו בידה. מתיב רבי לעזר לרבנן כמא דאית לכון ג המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. אף אנא אית לי המביא ממדינה למדינה בא"י צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. א"ר יעקב בר זבדי מעשה בא' שהביא את הגט כלמינה של קיסרין אתא עובדא קומי ר' אבהו א"ל אין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם. ואין למינה של קיסרין בקיסרין. אמר ר' אבין ספינה מפרשת היתה. ותני כן *המביא גט מן הספינה כמביא מח"ל וצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. היתה הגמונייא אחת ונעשית שתים אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם וכן שתים ונעשו אחת:

תורה אור: דברים כד

הלכה ב

מתני' *רבי יהודה אומר מרקם ולמזרח ורקם כמזרח מאשקלון ולדרום ואשקלון כדרום מעכו ולצפון עכו כצפון ר' מ[illegible] כארץ ישראל לגיטין: גמ' *ר' [illegible] לציפורייא אתון אמרין בשם ר' (יוחנן) חנינה אף המביא מבבל לכאן ד אינו צריך לומר בפני נכתב ובפ"נ ואני אומר שהוא צריך דהיא מתניתא ר' יהודה אומר מרקם

פני משה

מאן אמר דלא. צריך בפני נכתב ובפני נחתם דודאי צריך אלא דעיקר הרבותא אתא ר"א לאשמועינן דאינה צריכה עומדת בצד חצרה וזכתה לה חצרה: היא אומרת זכיתי. כבר בגט זה והוא אומר לא זכיתה אלא שתפסת מידי מאי ומי מהימן: תפלוגתא. אם כפלוגתא דר' ורשב"ג תליא דפליגי בשנים אוחזין: יתקיים השטר בחותמיו. כדמפרש לה בבבלי שם דף ז' דר' סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. וה"ק אי מקיים לי' המלוה פליג ואי לא לא פליג ורשב"ג סבר אין צריך לקיימו ואע"ג דלא מקיים ליה יחלוקו: הכל הולך אחר התפוס בעדי'. כלומר דר"א מפרש דלא פליגי אם אחד מהן הוא תופס במקום העדים והשני בשאר מקום השטר שהכל הולך אחר התופס במקום עדים שהוא עיקר השטר: כי פליגי כשכתבו לאורך. כלומר שהעדים חתמו לאורך השטר ושניהן תפוסין בשוה במקום העדים וה"נ ניחא דכפלוגתא דר' ורשב"ג היא כדמוקי ר"א ואם הן חלוקין על הכתוב' שהיא אומרת זכיתי בגט ותן לי כתובתי והוא אומר לא זכית אם שניהן במקום עדים תופסין לרשב"ג יחלוקו ולר' צריכה היא לקיימו ואם א' מהן תפוס במקום העדים הכל הולך אחר מקום העדים: א"ל. ר' מנא לא היא דד"ה הכא דשאני בגט אפי' כולה בידה כו' דונתן בידה משמע עד שיהא כולו בידה: מתיב ר"א לרבנן. אר"א דמתני' קאי דאמר אפי' מכפר לודים ללוד צריך ומתיב תיובתא לרבנן דאמרי א"צ ומאי שנא מהמביא ממדינה למדינה במדה"י דסבירא לכו דצריך וכן אני אומר בהמביא ממדינה למדינה בא"י ואע"ג דכפר לודים לא היה מא"י אלא מובלעות הן בתחומה של א"י מ"מ צריך לטעמא דמדמי להו כמו ממדינה למדינה בח"ל שאע"פ שסמוכה מ"מ צריך שאין השיירות מצויות ואין העדי' מצויין לקיימו וכן נמי בסמוכות לא"י והוא ממדינה למדינה: מלמינה של קסרין. למין הוא מחוז וחוף הים וקסרין מא"י היא: אתא עובדא קומי רבי אבהו. ששאלו ממנו אם צריך: א"ל אין. כן הוא שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם: ואין למינה של קסרין כקסרין. בתמיה ואמאי צריך: ספינה מפרשת בים. היתה ועליה הביא את הגט ובספינה אע"פ שמא"י הוצא צריך לומר ותני כן המביא כו': היתה הגמוניא אחת כו'. לרשב"ג דקאמר במתניתין אפילו מהגמוניא להגמוניא ועד שיהו שני הגמוניות משעת כתיבה עד שעת נתינה אבל אם היתה אחת בשעת הכתיבה ונעשית שתים או איפכא אינו צריך:

הלכה ב מתני' ר' יהודה אומר מרקם ולמזרח. מרקם ועד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים: ורקם. עצמה נידונית כמזרח העולם ולא כא"י והמביא מרקם צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וכן כולם רקם למזרחה של א"י והולה ואשקלון לדרומ' ועכו לצפונה אבל מערב של א"י אין צריך גבול שהים הגדול גבולה. כדכתי' וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגו' והלכה כר' יהודה:

גמ' לצפורי'. לאנשי ציפורי אתון אמרין בשם רבי חנינא גרסינן וכן הוא ביבמות פ"ק הלכה ב': אף המביא מבבל לכאן אינו צריך. דרבי חנינא סבר כרב דאמר לקמן בבל כארץ ישראל לגיטין: ואני אומר שהוא צריך. כדמוכח ממתני' דר' יהודה אומר רקם

קרבן העדה

מאן אמר דלא. מי אמר לך בידה ארוכה שצ"ל בפ"נ דלמא היא גופא קמיבעיא ליה: לא [זכ]יתי. לא נתתי לך הגט מעולם אלא שהכיתו ליתן או שנכתב שלא לשמה: תפלוגתא. בפלוגתא דרשב"ג ור' דפליגו בשטר מלוה כדמסיק וה"ה בגט אף דקי"ל האשה שאמרה לבעל גירשתני נאמנת שאני הכא דמעיזה פניה דהגט מסייעה: שלי הוא שפרעתיו לך. והחזרת לי ומאי נפל: הכל הולך אחר התפוס בעדים. דשטר בלא עידי חתימה לאו שטרא הוא דהאי דכתיב וכתב אעידי חתימה קפיד קרא וכיון דהעדים הן עושין עיקר השטר מי שאחיזת עדים בידו לד"ה גובה הכל: מה פליגין. כי פליגי כשהעדים חתומי' בשטר באורך בשורה אחת וזה תפוס בעד אחד וזה בע"א דרבי סובר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים לי' פליג וכל זמן שלא נתקיים חספא בעלמא הוא ורשב"ג סובר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ואע"ג דלא מקיים לי' יחלוקו וה"נ לענין גט מי שתפוס בעדים זכה ואם שניהן תפושין בעדים לרבי אם לא נתקיים בחותמיו לאו כלום הוא ואפי' ספיקא ליכא והבעל נאמן ולרשב"ג לעולם ספיקא הוי: א"ל ד"ה היא. בגט לא פליגי דהכא בגט אף כשהיא תפוס בעדים לאו גיטא הוא דאינו גט כריתות עד שיהא כל הגט בידה ואפי' כל הגט בידה וחוט בידו אינו כריתות דבעינן שיהו מובדלים זה מזה והם עדיין אגודים בחוט זה וכל נזה שתפוס בידו ה"ל כאלו תפוס בעדים: מתיב. השיב ר"א לחכמים דמתני' כי היכי דאמריתו במביא גט ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפ"נ משום שאין עדים מצויין לקיימו אף אני אומר ממדינה למדינה בארץ ישראל צריך שיאמר שאין עדים מצויין לקיימו בזמן הזה א"נ לא פלוג רבנן: מלמינה. מן הנמל שבים בקיסרין והוא המקום שהספינות נכנסין לתוכו מן הים הגדול: אתא. ובא המעשה לפני ר"א אם צ"ל בפ"נ או לא: ה"ג א"ל צ"ל בפ"נ: ופריך ואין למינה של קסרין כקסרין. בתמיה וקסרין מארץ ישראל היא א"נ קסרין חוץ לארץ אלא דקשיא לי' דה"ל מדינה אחת: ספינה מפרש' היתה. הגט נכתב בספינה שעמדה בנמל וה"ל כמדינה אחרת: ותני כן. ותניא נמי הכי: וכן שתים ונעשו אחת. אע"ג שכבר הורגלו לומר בפ"נ א"נ אע"פ שיש לחוש שיחזרו ויפרדו אפ"ה א"צ בפ"נ:

הלכה ב מתני' מרקם. עד סוף העולם למזרח הוי מדינת הים: ורקם. עצמה נידונת כמזרח העולם ולא כא"י והמביא מרקם צ"ל בפ"נ וכן כולם רקם למזרחו של א"י ואשקלון לדרומה ועכו לצפונה אבל מערבו של א"י אין צריך גבול שהים הגדול גבולה כדכתיב וגבול ים והיה לכם הים הגדול: גמ' ה"ג רי"א לציפורי' אתון אמרין בשם רבי אף המביא וכו': מרקם

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פי"ד ממלוה הי"ד סמ"ג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' סה סעי' ו

יז ב מיי' פ"ט מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף ג

יח ג מיי' פ"ז שם סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קמב סעיף א

יט ד מיי' שם הלכה י

ציון ירושלים

א"ר א' הכל הולך אחר התפוס בעדים ע' ב"מ ש"ס דילן דף ח בענין אחר:

מסורת הש"ס

ב"מ ז ב"ב קפ: ירושלמי ב"מ פ"א ע' תוס' ב"מ שם ד"ה דאיה

גיטין עח ע"ב

שם ו ע"ב

שם כ ע"א

שם

רידב"ז

האמירה ואם כדברי הש"ק ז"ל הא מסכת לה הנתינה והאמירה כאחת ודע דמיירי בנתן לה ע"י שליח ואין להקשות היך מהימן לומר בפ"נ ובפ"נ הא לא מהימן רק בעת הנתינה. ז"א כיון דחצירה מה שקנתה האשה קנה בעלה רק משום דגו"א באכ"א א"כ לא השיב טלי גיטך מעג"ק כדאיתא בתוס' ז"ל דף ע"ז ע"ב גבי עובדא דשכ"מ ופי' הא"מ ז"ל שם דמשום דבשעה שנעשה מחצירו חצירה הוי אז דידו נתן לידה וחשוב ע"ז נתינה עיי"ש וא"כ בשעה שנתן הגט לחצירה שבחו"ל אז חשוב הגט מונח בחצירו דהבעל וכשאמר לה השליח בא"י הרז"ג מבעלך והיא אמרה תזכה לי חצירי שבעכו חשוב אז בשעה שנעשה מחצירו דהבעל חצירה והשליח הוא דעל ידו נעשית מחצירו חצירה והוא בא במקו' הבעל לעשות מחצירו חצירה והוי אז הנתינה בשעה שנעשה מחצירו לחצירה וע"כ מהימן אז לומר בפ"נ ובפ"נ ועי' בדברינו בסוף פרק בתרא ודוק:

ר' עזרא בעי קומי ר"מ איש ואשה שהיו תפושין בגט כו' א"ל ד"ה היא בעיא היא הכא דאפילו כולה בידה וחוט אחד בידו אינו גט דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולו בידה פי' דע"כ לא שייכי הך פלוגתא דרבי ורשב"ג אלא גבי ממון דאמרינן אנן סהדי דמאי דתפס האי דידי' הוא. וא"כ אנן סהדי דחצי אחד נתן להלוה והצי אחר לא נתן והוי ספק אם החזיר לו השטר או לא. אבל הכא לא שייך אנן סהדי על החצי דחצי הוי כמו לא כלום. וצ"ב להבין סדר הגמ' בהך סוגיא דהענינים מסודרים כסדרן כשמסיים הסוגיא כיון שהוחזקה גרושה בפני שנים מסדר הסוגיא נתן לה את גיטה ונטלה ממנה והשליכה ליה כו'. כיון שהוחזקה גרושה בפני שנים לא הכל ממנו לפוסלה וע"ז מיבעיא אשכחינ' גט נפסול. והיא עובדא דהיינא בריה דרב אסי. וע"ז מיבעיא כ"ז כשטען הבעל שהי' נייר חלק והאשה אומרת גט הי'. או שאנו בעצמינו מסופקים אי גירשה בגט או בנייר חלק. אבל האיך הדין כששניהם תפושין בגט והן חולקין שהוא אומר שלא נתן והיא אומרת שנתן. אבל לא אבין הך איבעיא דר' ירמיה מאי שייכות היא באמצע הסוגיא. ולכאורה צריך לומר מקומה לאחר שמסיים עד שיהא כולה בידה וצריך ביאור לזה ודוק: הבל

שנויי נוסחאות (ש"י) כולו בידו וחוט אחד בידה נד"ו כולה בידה וחוט אחד בידו. (ש"ו) יוחנן כ"ה בד"ו. חנינה בד"ו ליתא.

מרקם ולמזרח ורקם כמזרח. ואפילו תימא חלוקין על ר"י שאין רקם כמזרח. שמא מבבל לכאן. רב אמר עשינו עצמינו כארץ ישראל לגיטין. ושמואל אמר אפילו משכונה לשכונה. בעא קומי מיחזור ביה. אמר ליה כהנא ומה נעשה לראשונות שנישאו. א"ל ומה בידך דהוא סבר כהדא דרבי דתני *המביא גט ממדינת הים לא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו ויצא בשלשה עשר דבר דברי ר'. אבל חכמים לא הודו לדבר. הכל מודין [א] שאם בא ועירר עררו בטל. עד כדון כשעירר משנישאת. עירר עד שלא נישאת ונישאת. נישמעינה מן הדא *מעשה באחד שהביא את הגט לפני ר' ישמעאל א"ל מניין את אמר ליה מכפר סמיי שבתחום עכו. אמר ליה אף את צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ואל תזקק לעדים. וכשיצא אמר לו ר' אילעאי רבי והלא כפר סמיי מא"י היא קרובה לציפורין יותר מעכו. אמר ליה הואיל) ויצא המעשה בהיתר יצא. מהו הואיל ויצא המעשה בהיתר יצא. אמר ר' זעירא שאם בא ועירר עררו בטל. אילו המביא מארץ ישראל לא"י שמא הוא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. הוי לא שנייה הוא עירר משנישאת הוא עירר עד שלא נישאת ונישאת. ר' יעקב בר אדא בר עתליי בשם ר' לעזר הלכה כרבי מאיר בגיטין. והוה ר' זעירא מסתכל ביה אמר ליה [ב]למה את מסתכל בי. דיתמר הלכה כמי שהוא מיקל בדברי סופרין. סברין מימר ביחיד אצל יחיד אבל ביחיד אצל חכמים לא. והכא אפילו יחיד אצל חכמים. ר' חייה ר' בא אמר

המוכר

קרבן העדה

מסורת הש"ס

מרקם למזרח וכו'. מסיפא דייק דתנן ועכו כלפון ובבל לצפונה דארץ ישראל קיימא דכתיב ויאמר ה' אלי מצפון תפתח הרעה: ואפי' תימא חולקין על דברי ר"י. והיינו רבי מאיר דתנן רמ"א עכו כארץ ישראל לגיטין: שמא מבבל לכאן. בתמיה וכי פליג ר"מ גם אבבל דהוי כא"י: משכונה לשכונה. בבבל נ"ל בפ"נ. שפם שכונה שלש בתים: עשינו עצמינו כא"י לגיטין. כרב דלא פסק' תורה מיום גלות יכני' שהחרש והמסגר גלה עמהם וכיון דשכיחא מתיבת' ליכא למיחש למידי: בעא. הקשו לפני רב קושיא רבי יוחנן לציפוראי ממתני': ה"ג בעא מיחזר ביה. ורצה לחזור ולפסוק כשמואל דאף בבבל נ"ל בפ"נ: א"ל רב כהנא ומה נעשה לנשים שכבר נשאו בגיטין הבאים ממקומות אחרי' ולא אמר השליח בפ"נ וכי נפסלם ונוציא לעז על בניה': א"ל ומה בידך. ומה בכך אם יבא הבעל ויערער הא גם אז יכול השליח לומר וליכא לעז על בניהם שיאמרו לאחר שנתן אמר בפ"נ: ומשני דהוא. רב כהנא סובר כהא דר' דאם לא אמר בפ"נ בשעת הנתינה הולד ממזר אפי' לא ערער הבעל דה"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין: אלא בי"ג דבר. המוזכרים במתני' לקמן פ' הזורק גבי הכותב לשום מלכות שאינה הוגנת: הכל מודים שאם בא. הבעל וערער על גט שאמר השליח בפ"נ שערעורו בטל: עד. כאן שמעינן שאם ערער משניסת הוא דערעורו בטל ערער עד שלא ניסת וניסת מהו שיהא ערעורו קיים מי אמרי' דלכך תקנו שיהא השליח נאמן משום תקנת בניה מן השני הלכך עד שלא ניסת ערעור קיים או דלמא משום תקנות עגונו' הקילו רבנן ול"ש משניס' ול"ש עד שלא ניסת: נשמעינה מן הדא. תא שמע: ואל תזקק. האשה לעדים אם יקרא עליו ערער: שאם בא. הבעל וערער ערעורו בטל וה"ק הואיל ויצא המעשה בהיתר שאמר בפ"נ יצא דהא מיהת מהני שאין הבעל יכול לערער: שמא נ"ל בפ"נ. בתמיה ואפ"ה מהני ש"מ דלא פלוג חכמים ולעולם האמינו לשליח יותר מבעל ת"כ ל"ש ערער קודם שניסת או לאחר שניסת ערעורו בטל: הלכה כר"מ בגיטין. דעכו כא"י לגיטין: וא"ל. רבי יעקב למה חרה לך על אמרי הלכה כר"מ משום דמלתא דפשיטא היא: דיתמר. דאתה אומר הלכה כדברי המיקל בדברי סופרים ובפ"נ תקנת חכמים היא ואינו כן דלאו מלתא דפשיטא היא דסברוהו למימר דוקא ביחיד לגבי יחיד הוא דהלכה כדברי המיקל אבל יחיד נגד רבים הלכה כרבים והכא אף על גב דרבים פליגי עלי' דרבי מאיר אפילו הכא הלכה כרבי מאיר:

פני משה

רקם כמזרח רישא דמילתא נקט וכן כולה וקתני מעכו לצפון ועכו כצפון וככל כלפונה של א"י קיימא אלמא דצריך: ואפילו תימר חולקין על ר"י. דהרי ר"מ חולק במתני': שאין דקם כמזרח. כמו וכו' הוא כלומר שאין עכו כצפון אלא כא"י: שמא מבבל לכאן. בתמיה כלומר דאף ר"מ לא קאמר אלא על עכו דמקרבא שמא מבבל דמרחקא לכאן. ובבבלי דף ו' בעי ר' ירמיה כה"ג וקאמר הוא מותיב והוא מפרק לה נבר מבבל: עשינו עצמינו כא"י לגיטין. רב היה מקובל כך הואיל וגמירי התם ובקיאין ושכיחי מתיבת' דאזלה ממקום למקום: אפי' משכונה לשכונה. בבבל צריך לומר ולאו דוקא משכונה לשכונה אלא ממקום למקום קאמר כדקאמר טעמא התם דבני מתיבתא בגירסייהו טרידי: בעא קומי מיחזור ביה. בעא רב לחזור בו והרשב"א ז"ל גרים בהדיא בעא רב מיחזור ביה: ומה נעשה. לנשים הראשונות שנישאו בגיטין ולא הצריכו לומר בפ"נ ובפ"נ: ומה בידך. את מה סבור דקאמרת ומה נעשה כלומר מה כוונתך אם דעתך לפסול אפילו בדיעבד במקום שצריך לומר ולא אמר וקאמר באמת כן הוא לכהנא: דהוא סבר כהדא דרבי כו'. ובבבלי גרים ר"מ וכן הוא בהזורק: תנא בשלשה עשר. לדבר שמנו חכמים בפ' האשה שהלכה וכן בהזורק דלא נעשה כתיקון חכמים והיינו דקאמר מה נעשה לראשונות לדידך שאתה מוציא לעז לפסלן: אבל חכמים לא הודו לדבר. אלא יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפ"נ ובפ"נ: הכל מודים שאם בא כו'. כלומר אפילו במקום שאינו צריך כגון בא"י ואם אמר בפ"נ ובפ"נ מהני מיהת שאם בא הבעל וערער עררו בטל: עד כדון. לא שמענו דאין הבעל יכול לערער אלא משניסאת בגט זה ואין בדבריו כלום: עירער עד שלא נשאת ונשאת. מאי אם אמרינן הואיל ובא לערער מקודם שנשאת לא נתכוין לקלקלה ודילמא קושטא קאמר: נישמעינה. לזה מן הדא מעשה כו': ואל תזקק לעדים. כשתאמר בפ"נ ובפ"נ לא תיזקק לעדים אח"כ אם יבא ערעור: שאם בא וערער ערעורו בטל. והיינו דקאמר שיצא בהיתר שלא יועיל עירעור הבעל והשתא מסיק למילתיה אילו המביא כו' דודאי אינו צריך וקאמר דמהני לבטל עירער הבעל והתם עד שלא ניסאת הוה: הוי. ש"מ דאין חילוק ואפילו עד שלא נשאת אין בערערו כלום: הלכה כר"מ בגיטין. דאמר כל שלא נעשה כתיקון חכמים יוציא והולד ממזר: והוה ר' זעירא מסתכל ביה. כמתמיה על דבריו: למה את מסתכל בי. והשיב לו ר"ז דאיתמר הלכ' כמי שהוא מיקל בד"ס: סברין מימרין כו'. כלומר ועוד כמוסיף תמה הוא דאנן סברין לומר דביחיד אצל יחיד הלכה כדברי המיקל בדברי סופרים אבל ביחיד אצל רבים אפי' בדרבנן לקולא לא והכא יחיד אצל חכמים הוא ואתה מחמיר כדברי היחיד:

עין משפט נר מצוה

כ

א מיי' פ"ז מגירושין ה"ו טוש"ע אה"ע סי' קמב ס"ט

ציון ירושלים

[ב]למה את מסתכל בי וכו' הלכה כמי שהוא מיקל בד"ס ותימהני דהרי ספק בדברי סופרים כל שאתחזק איסור ספיקא להחמיר וכאן נ"כ אתחזק איסור אשת איש ואין לומר דאיתרע בהא לכתוב לה גט דז"א דעד שתתגר' כתיקון חכמים אינה מתגרשת ועדיין הזקת א"א עליה וצ"ע:

רידב"ז

הכל מודין שאם בא ועירר עירערו בטל עד כדון כשעירער משנשאת עירער עד שלא נשאת ונשאת פי' דילמא דווקא כיון דהעירעור הוא לאחר שנשאת ואז אין שום תקנה ע"כ האמינהו חכמים כתרי משום דלית תקנה אחרת כיון שאין עדים מצוין לקיימו ושמא לא תמצא עדים אבל אם עירער קודם שנשאת. אי אם לא תמצא עדים לא תנשא ותהא יושבת ומחכה על עדים ולא האמינו חכמים השליח כבתרי רק הנ"מ בשאין תקנה משא"כ קודם שנשאת לא נתנו חכמים כ"כ כח להשליח על לכתחלה שיהא במקום ב' עדים. ופשיט מההיא דר' ישמעאל מכפר סימני שבתחום עכו דא"ל ואף אתה צריך לומר בפ"נ ובפ"נ שלא תזקק לעדים וכדמסיק שאם בא ועירר עירעורו בטל וכדמסיק אילו המביא מא"י שמא נ"ל בפ"נ ובפ"נ הא א"ל והוא משום דלא צריכין להתקנה דהא עדים מצוין לפניו לקיימו וא"כ מפני מה מהני גם בא"י אמירת השליח בפ"נ ובפ"נ שאם בא הבעל ועירער אפילו דתימא דהיא לאחר משנשאת דאז עירעורו בטל אמאי הא הוי לכתחלה דהא בא"י עדים מצוין לפניו לקיימו אלא ע"כ דגם אלכתחלה מהימן השליח. וע"כ א"ל גם בא"י להביא עדים כשעירער הבעל אע"ג דהתם אפילו לאחר שנשאת הוי כלכתחלה דהא עדים לפניו אלמא דאמירת השליח הוי כב' עדים ממש ומהני דיבורו אף לכתחלה ודוק:

ר' יעקב בר אדא בר עתליי בשם ר' לעזר הלכה כר"מ בגיטין כו' הלכה כמי שהוא מקיל בדברי סופרין כו' הק"ע ז"ל מפרש דהיא ר"מ דמיקל דעכו כא"י לגיטין והפ"מ ז"ל כהרשב"א ז"ל דהוא ר"מ דנתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ ויש לעיין קצת בזה הפירוש ודוק:

הלכה כמי שהוא מיקל בדברי סופרין כו' הקשה בגליון הא קי"ל ספק בדברי סופרים כל שאתחזק איסור ספיקא להחמיר וכאן ג"כ אתחזק איסור דא"א. ואין לומר בהא דאיתרע שכתב לה גט דז"א דעד שתתגרש כתיקון חכמים אינה מתגרשת ועדיין חזקת א"א עלה וצ"ע עכ"ל וזהו באמת צ"ע והוי כמו שכתב המג"א ז"ל בסי' תמ"ז. דהא דכתב הר"ן ז"ל במפקיד אצל נכרי וקיבל הנכרי אחריות צריך ביעור מדרבנן ואם עבר ולא ביער אסור אחר הפסח שאני התם כיון דזה החמץ צריך ביעור מדאורייתא והכמים תיקנו שזה לא מקרי ביעור א"כ הו"ל כאילו עבר אדאורייתא כו' עכ"ל ז"ל עיי"ש וה"נ דכוותי'. והנראה לפענ"ד בזה דלא קשה מידי דהנה הא דתקנו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ הוא משום שלא תהא ספק גרושה דהא בלא התקנה ואילו לא אמר בפ"נ ובפ"נ הא השם מזויף והיא לא הוי רק ספק וע"כ כתב המוב"ק ז"ל בסי' פ"ה דלפיכך נאמן ע"א אף לאחר שבא הבעל ועירער אף דלהרבה פוסקים ז"ל כשבע"ד טוען מזויף הוי מדאורייתא. הוא משום דכיון דככר ניתן הגט והוי רק ספק מזויף א"כ איתרע חזקת א"א דהא הוי ספק שמא הגט אינו מזויף ונגרע חזקת א"א והוי רק ספק א"א והוי כמ"ש הש"ך ז"ל ביור"ד דאף להאוסרין ס"ס בחזקת איסור מ"מ אי איכא ס"ס בלא הספק הראשון מותר עכ"ל ז"ל עיי"ש. וכבר כתבתי בחיבורי שו"ת רידב"ז דהא דצריך הגמ' לנימר דף ג' ע"א הד"ת עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנתקרה עדותן בב"ד וכו' משום עיגונא הקילו בה חכמים. ל"ל למימר משום עיגונא הא בלא"ה מהימן ע"א ז"א דהתם מיירי קודם הגירושין א"כ בדאיכא ספק על הגט שבידו א"כ לא מני ע"א להוציאה ע"י הגט מחזקת א"א דהא היא עומדת כעת בודאי בחזקת א"א וליכא שום

שנויי נוסחאות (סוי"א) כשעירר בד"ו בשעירד.

עמודי ירושלים

הלכה כרבי מאיר בגיטין והוה ר' זעירא מסתכל ביה כו'. בשירי קרבן תמה על הרשב"א שמפרש אהא דאמר בסמוך המביא גט ולא אמר בפ"נ וע"ז תמה דאיך אפשר לומר כן שא בזה ר"מ לחומרא ואיך קאמר דאתמר הלכה כדברי המיקל בד"ס כו' יע"ש ותמהני עליו דהא מבואר מדברי הרשב"א להדיא דהאי דיתמר כו' הוא מדברי רבי זעירא וכמבואר ממ"ש הרשב"א שם וז"ל ואפשר לומר דכיון דמתמה עליו רבי זעירא ואמר כיון דד"ס הוא ועוד דיחיד אצל רבים הוא לית הלכתא כר"מ א"כ כר"ז ק"ל עכ"ל מבואר להדיא דר' זעירא הוא שהשיב לר' יעקב בר אדא שתמה עליו מה דהוה מסתכל בו והשיב לו ר' זעירא דלכן הוי מסתכל בו משום דהלכה כהמיקל בד"ס ועוד דגם לענין הקולא דביחיד אצל רבים אפי' לקולא לא אמריק ומכ"ש לחומרא וא"כ א"ש דברי הרשב"א. ועי' בפ"מ שפי' כן אף שלא ראה דברי הרשב"א. והן אמת שראיתי בתו"ז ה' גיטין (סי' ת"ס) שכ' וז"ל והא דכ בסי' ר"ח גמ' לקמן ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין ירושלמי ר' יעקב בשם ר' לעזר הלכה כר"מ כו' דהיינו דפסק ר"מ דעכו כא"י לגיטין ואצ"ל בפ"נ ובפ"נ אבל לחומרא לא פסק כותי' כו' עכ"ל מבואר שלא פי' דברי הירושלמי כהרשב"א עכ"ז אין תמי' על הרשב"א אם פי' דברי הירושלמי דפסק כר"מ גם לחומרא. וראיתי בגליון ירושלים שם שתמה ע"ז דמאי קאמר דהלכה כהמיקל בד"ס דהא כ' דרבנן באיתחזק איסורא הולכין להחמיר וה"כ הא הכא איתחזק איסורא ע"ש שהניח בצ"ע ומלבד דאינו קושיא כ"כ דהא דעת כמה פוסקים דסד"ר גם באיתחזק להקל והוא פלוגתא דתנאי א"כ י"ל דר' זעירא סובר דהולכין להקל גם באיתחזק. אולם בלא"ה זה אינו בכלל דפלוגתא דבכיל החזקה לא ישתנה הדין והולכין בזה להקל וא"ש:

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי׳ פ״ח מעבדים סמ״ג עשין פו טוש״ע יו״ד סי׳ רסו סעיף עב

כב
ב מיי׳ פ״א מטומאת אוכלין הלכה א ג ופ״י שם הלכה א

כג
ג ד מיי׳ פ״ה מת״ת סמ״ג עשין יג טוש״ע יו״ד סי׳ רמב סעיף ד

כד
ה מיי׳ שם סמ״ג שם טוש״ע שם

כה
ו מיי׳ פ״ז מגירושין ה״י

כו
ז מיי׳ שם הלכה א סמ״ג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קמב סעיף א

כז
ח מיי׳ שם סמ״ג שם טוש״ע שם סעיף ו

כח
ט מיי׳ פ״ו מעבדים סמ״ג עשין פו טוש״ע יו״ד סי׳ רסו סעיף מה נא

א *המוכר עבדו לעכו יצא לחירות. ר׳ ישמעאל אבוה דר׳ יודן בעי ואפילו מעכו לעכו. ואתייא כיי דמר *רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ אמי מן תרין עובדוי דר׳ אנן ילפין עכו יש בה א״י ויש בה חוץ לארץ. *רבי הוה בעכו חמתון אכלון פיתה נקייה אמר לון מה אתון לתין. אמרו ליה תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו ב על מי ביצים שאינן מבשירין ואנן שלקין ביעין ולתין במיהון. סברין מימר מי שלק של ביצים ולא אמר אלא של ביצים עצמן. אמר ר׳ יעקב בר אידי מאותה שעה גזרו ג שלא יהא תלמיד מורה הורייה. ר׳ חונה בשם ר׳ חונא אמר תלמיד שהורה אפי׳ כהלכה אין הורייתו הורייה. תני ד *תלמיד שהורה הלכה לפני רבו חייב מיתה. תני בשם ר׳ אליעזר לא מת נדב ואביהוא אלא ע״י שהורו הלכה לפני משה רבן. *מעשה בתלמיד אחד שהורה לפני רבו ר׳ אליעזר. אמר לאימא שלו׳ אשתו אינו מוציא שבתו. ולא יצאה שבתו עד שמת. אמרו לו תלמידיו ר׳ נביא אתה. אמר להן לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אני מקובל שכל תלמיד מורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. תני ה אסור לתלמיד להורות הלכה לפני רבו עד שיהא רחוק ממנו שנים עשר מיל כמחנה ישראל ומה טעם ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השיטים בערבות מואב. וכמה הן שנים עשר מיל כמחנה ישראל. כהדא רבי תנחום בר ירמיה הוה בחפר והוה שאלון ליה והוא מורה. אמר ליה ולא כן אולפן רבי שאסור לתלמיד להורות הלכה לפני רבו עד שיהא רחוק ממנו שנים עשר מיל כמחנה ישראל והא רבי מנא רבך יתיב בציפורין אמר לון ייתי עלי דלא ידעית. מן ההיא שעתא לא אורי. *רבי הוה בעכו. חמא חד בר נש מכיפתא ולעיל. אמר ליה לית את בריה דפלן כהנא ולא הוה אבוך כהן. אמר לי עיניו של אבא היו גבוהות ונשא אשה שאינה הוגנת לו וחילל אותו האיש. עיירות שבתחום ציפורין הסמוכות לעכו עיירות שבתחום עכו הסמוכות לציפורין מה את עבד לון ו כעכו כציפורין:

הלכה ג מתני׳ ז *המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נתחתם אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו ח *המביא גט ממדינת הים ואינו יכול שיאמר בפ״נ ובפ״נ אם יש עליו עדים מתקיים בחותמיו ט אחד גיטי נשים ואחד שיחרורי עבדים שוין במוליך ובמביא זו אחד מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשיחרורי עבדים:

גמ׳

פני משה

המוכר עבדו לעכו יצא לחירות. כדין המוכר עבדו לח״ל דקי״ל בפ׳ השולח יצא בן חורין: ואפילו מעכו לעכו. דאמרי׳ לקמן עכו חציו בא״י וחציו בח״ל ואם מכר מחצי של א״י לחציו של ח״ל אם נמי כמוכר לח״ל הוי או דילמא הואיל וסתמא קאמר המוכר לעכו יצא לחירות דמשמע אפי׳ לאותו צד שבא״י א״כ כולה כח״ל מחשבינן לה: א״נ י״ל דרבי ישמעאל דרך תמיה קאמר על ר׳ חייה אמאי קאמרת לעכו אפי׳ מעכו לעכו נמי דינא הכי: ואתייא. הא דר׳ ישמעאל כהאי דאמר ר׳ יעקב במס׳ שביעית דעכו חציו בא״י וחציו בח״ל: מן תרין עובדוי דרבי. דלקמן שפעם אחד חשיב לה כא״י ופעם כח״ל ש״מ דיש בה משתיהן: חמתון. ראה אותם אוכלין פת נקיה ביותר ושאל להם במה אתם מלתתין החטין להיות פת יפה ונקיה כל כך ונתכוין לידע אם נשמרו מהכשר לקבל טומאה: ואנן שלקין ביעין. ומלתתין במים שנתבשלו בהן: סברין. ומפרש טעותם שהיו סוברין מה שאמר התלמיד מי ביצים מי שלק של ביצים קאמר והוא לא נתכוין אלא המשקה של הביצים עצמן שהוא הלבון דהוו כמי פירות ואינן מכשירין. ובבבלי פ״ק דסנהדרין דף ה׳ האי עובדא בנוסחא אחרת דקאמר ואינהו סביר מי בלעי׳ קאמר שטעו בין ביצים לבלעים: שלא יהא תלמיד מורה הוריי׳. אא״כ נטל רשות מרבו כדקאמר התם דכי יהיב ליה רביה רשות מידק דייק כלישני׳ שלא יטעו השומעין את דבריו וש״מ מהאי עובדא דעכו וא״י היא מדקפיד על הטהרה ומעובדא דלקמן שמעינן דיש בה נמי מח״ל: תלמיד שהורה הלכה כו׳. וכן הוא בבבלי פ׳ הדר דף כ״ג: שבתו. ושם גרים שנתו: י״ב מיל כמחנה ישראל. דכתיב ויחנו וגו׳ וגמירי די״ב מיל הוה וכתיב ומשה יקח את האהל וגו׳ והיה כל מבקש ה׳ יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה ש״מ עד י״ב מיל אסור: ייתי. יבא עלי אם ידעתי מזה שר׳ מנא בציפורי: מכיפתא ולעיל. מן הגשר ולהלן שהיה עומד שם: לית את. וכי אין אתה בנו של פלוני שהיה כהן ואתה עומד בארץ העמים וחכמים גזרו טומאה עליה ומהאי עובדא שמעינן דעכו יש בה מח״ל: היו גבוהות. שהלך אחר עיניו ונשא אשה גרושה שאינה הוגנת לכהן וממנה נולדתי והילל אותי. בבלי סנהדרין שם: עיירות שבתחום ציפורין הסמוכות לעכו כו׳ מה את עבד לון. לענין גיטין אם כעכו נחשבין הואיל ובתחומה הן או כציפורי הואיל וסמוכין לה וכן איפכא וקאמר כעכו כציפורן תחום עכו כעכו וח״ל לענין גיטין הן ותחום ציפורי כציפורי וא״י הן:

הלכה ג מתני׳ המביא גט בא״י א״צ שיאמר. דגמירי ושכיחי שיירות: אם יש עליו עוררים. שהבעל מערער שהוא מזויף: יתקיים בחותמיו. אם יעידו העדים על חתימת ידן או עדים אחרים יכירו חתימתן כשר: ואינו יכול שיאמר. כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפ״נ ובפ״נ עד שנתחרש: שוין במוליך ובמביא. שהמביא גט שיחרור צריך לומר בפ״נ ובפ״נ:

גמ׳

קרבן העדה

המוכר עבדו לעכו יצא לחירו׳. דעכו ח״ל ותנן לקמן פ׳ השולח המוכר עבדו לח״ל יצא בן חורין: בעא ואפי׳ מעכו לעכו. דעכו חציו א״י וחציו ח״ל כדמסיק ומיבעיא אם מכר מצד זה של עכו לצד זה מהו מי אמרינן לגבי ארץ חשבינן צד השני כח״ל אבל לגבי ח״ל חשבינן לי׳ כארץ או דלמא לכל מילי חשבינן לי׳ כח״ל: ואתיא. בעי׳ דר׳ ישמעאל כי האי דאריב״א וכו׳ וכדפרישי׳: מן תרין. עובדיי. משני מעשים דמייתי בסמוך משמיה דר׳ מוכח דעכו יש בה מא״י ויש בה מח״ל: חמתון. ראה אותן אוכלי׳ פת נקי׳ א״ל מפני מה אתם לותתין החטין שהקמח נעשה יפה והלא מכשירין החטין וכשנותנין אותן לטוחן ע״ה מיטמאין ואסור לגרום טומאה לתבואת א״י: ואנן שלקין. והם שולקין ביצי׳ ומבשלין במימיהון: סברין מימר. סברוהו למימר שהוא דורש מי שלקו׳ של ביצי׳ אינן מכשירין והוא לא אמר אלא מים שבביצי׳ עצמן אינן מכשירין: שלא יהא תלמיד מורה הוריי׳. אא״כ נטל רשות מרבו וכי יהיב ליה רבו רשותא מידק דייק כי׳ שיהא דבריו ברורים ולא יטעו השומעין את דבריו: אפי׳ כהלכה אין הורייתו הוריי׳. לענין דיני ממונות קאמר דיכול לחזור ולטעון והמודה בפניו לא הוי הודאה בפני ב״ד א״כ אף באיסור והיתר קאמר דקיי״ל חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר והוראת תלמיד לאו הוראה ויכול חכם להתיר מה שאסר: חייב מיתה. בידי שמים: אינו מוציא שבתו. שבוע זו ימות: שכל תלמיד וכו׳. ודומיא דבני אהרן שמתו מיד כשהורו בפני משה רבן: כמחנה ישראל. דכתיב ומשה יקח את האהל וגו׳ והיה כל מבקש ה׳ יצא אל משה מחוץ למחנה והיו אסורי׳ להורו׳ מפני כבוד משה: ייתי עלי. יבא עלי כך וכך שלא ידעתי שאין המקום הזה רחוק מציפורי שלש פרסאות: מן. אותו זמן שנודע לו שאינו רחוק ג׳ פרסאו׳ מאז והלאה שוב לא הורה במקום ההוא: חמא. ראה אדם אחד שהוא עומד למעלה מסלע אשר בעכו ומאותו סלע ולהלן הוא ח״ל: א״ל. אין אתה בנו של פלוני כהן ואיך אתה יוצא לארץ העמים שהיא מטמאה: א״ל. אביו הי׳ גבה עינים כלומר הלך אחר עיניו לזנות: ונשא אשה. זונה שאינה הוגנת לו וממנה נולד והרי הוא חלל ש״מ שיש מקום בעכו שהוא ח״ל והיינו מכיפתא ולעילא: עיירות שבתחו׳ ציפורין. וגם בתחו׳ עכו וסמוכו׳ לעכו יותר מציפורי שהן תוך התחום שבין עכו לציפורי ותניא בתוספתא דפרקין עכו ותחומיה כא״י לגיטין דר״מ וחכ״א עכו ותחומיה כח״ל לגיטין: מה את עביד לון. מיבעיא לי׳ אם הם כעכו והם כח״ל לשאר דברים חוץ מגיטין או כציפורי והם כא״י לכל דבריהם:

הלכה ג מתני׳ אם יש עליו עוררין. בגמרא מפרש מי עורר: יתקיים בחותמיו. אם יעידו העדים על חתימת ידיהם או עדים אחרים מכירין חתימתן כשר ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר דהא בקיאין לשמה ועדים מצויין תמיד לקיימו:

גמ׳

מסורת הש״ס

עי׳ תוס׳ פ״ב ע״א ד״ה ואשקלון (שביעית פ״ו הלכה א)

סנהדרין ה ע״ב

כתובות לא ע״ב עירובין סג ע״א

יומא נג

סנהדרין ס ע״ב ועי׳ תו׳ שם ד״ה רבי

גיטין כ פ״ג ה

שם ט ע״א וש״נ

רידב״ז

בוס ספק עלה משא״כ אחר שנתגרשה והבעל טוען מזויף והוא הוי ספק ע״כ הוי ספק א״א ולז נאמן ע״א עי׳ בסי׳ ו׳. וא״כ שפיר ניחא קושיתו של הגליון דהא דתקנו חכמים לומר בפ״נ ובפ״נ הוא משום דלא תכשא בגט ספק ומה״ת א״כ קיום כלל ורק רבנן היא דאצרכו וחששו משום ספק מזויף. ע״ב הצריכוהו למימר בפ״נ ובפ״נ אבל כשלא אמר נשאר הספק והשבינן ליה שנתן לה ספק גט וא״כ כשנתן לה ולא אמר בפ״נ ובפ״נ נשאר החששא דרבנן דספק מזויף דהא רבנן לא עשאו אותו כודאי מזויף אלא ספק מזויף וכבר איתרע חזקת א״א אף מדרבנן ועד שנתגרשה בתיקון חכמים אינה ודאי מגורשת אלא ספק מגורשת. ולא כמו שכתב בגליון דעד שנתגרשה בתיקון חכמים אינה מתגרשת. ז״א אלא דלא הוי ודאי מגורשת אלא ספק מגורשת וכבר איתרע חזקת א״א אף מדרבנן אבל

גמ' *מי עירר רב חסדא אמר [א] הבעל עירר. אמר ר' יוסי הלקוחות עוררין שלא תיטרף מידן. *רבי יודן בעי עד כדון בערר שחוץ לגופו. ערר שבגופו *תפלוגתא דרבי יוחנן ורבנין דתמן. על דעתיה דרבנין דתמן לא שנייה הוא ערר שחוץ לגופו הוא ערר שבגופו. על דעתיה דר' יוחנן ערר שחוץ לגופו עררו בטל. וערר שבגופו עררו קיים. דתני *המביא גט ממדינת הים ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו הרי מחזירו למקומו. ועושה עליו בית דין ומקיימו בחותמיו ואינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני:

הלכה

מסורת הש"ס

קרבן העדה

גמ' מי עורר. דערער חד לא מהני דלר"י אין ערער פחות משנים ואי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכית אהני החתומי' על השטר סמוך אהני ואוקמא אשה בחזקת אשת איש: הלקוחות. שלקחו נכסים מבעלה של זו אחר זמן הכתוב בגט והאשה באת לטרוף מהם בגט זה שבידה דהכי תנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה וטוענין הלקוחות מזוייף הוא: עד כדון בערר שחוץ לגופו. כגון שאומר שלא נכתב לשמה וכדומה לו הוא דמהני הקיום בחותמיו: בערר שבגופו. כגון שבאו שנים אחרים ואומרים שהוא מזוייף מי מהני הקיום או לא: ופשיט תפלוגתא דר"י ורבנן דתמן. בפ"ב דכתובות (דף ז ע"ב) קאר"י שנים אומרים מת וניסת ואח"כ באו שנים אחרים ואומרים לא מת אוקי תרי להדי תרי ואוקי אשה בחזקת אשת איש ורבנן דתמן אמרין בשעה שניסת בעדות ברורה ניסת אפי' באו אח"כ מאה ואמרו לא מת אין מוציאין אותה וה"נ לרבנן דתמן משנתקיים בחותמיו אפי' באו אח"כ מאה וערערו ערעורן בטל דשנים הראשונים נאמנים ולר' יוחנן אמרי' אוקי תרי להדי תרי ואתהא בחזקת אשת איש ולא מהני הקיום אלא לבטל ערעורו של הבעל: ה"ג ע"ד דרבנן דתמן ל"ש ערר שחוץ לגופו ול"ש ערר שבגופו בטל ע"ד דר"י ערר שחוץ לגופו עררו בטל וערר שבגופו עררו קיים: ה"ג תני המביא גט וכו'. תוספתא בפרקין: הרי מחזירו למקומו. ממקום שקיבלו ששם מכירין חתימת העדים ומקיימו ע"י ב"ד וכשמביאו למקום האשה א"צ בפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני שלא אמרו חכמים שצ"ל בפ"נ להחמיר דאין קיום חותמיו מהני אלא להקל שמשאמר בפ"נ תו א"ל לקיימו אבל ודאי דאף הקיום מהני וכ"ה בתוספתא:

גיטין ט ע"א

לעיל דף א

שם

(תוס' פ"ק)

פני משה

גמ' מי עירר. דקתני במתני' דמהני קיום אם יש עוררין: הבעל עירר. אם הוא מערער מהני קיום אבל אם אחרים מערערין אפי' נתקיים לאו כלום הוא דאין עירעור פחות משנים ותרי ותרי נינהו ומאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני דאוקי איתתא בחזקת נשואה. וכן קאמר בבבלי דף ט': הלקוחות. אף הלקוחות יכולין לערער אם באת לטרוף מהן בשביל כתובתה וצריך קיום: עד כדון. לאו אעירער דמתני' קאי דכיון דקתני יתקיים בחותמיו אפי' ערער שבגופו אינו כלום אלא הא דהצריכו לומר בפ"נ ובפ"נ שלא יערער הבעל ובעי עד כאן דמהני שלא יערער הבעל בעירער שחוץ לגוף הגט כגון שאומר תנאי היה בינינו: ערער שבגופו. של גט שאמר מזויף הוא או העדים פסולין אם מהני לזה כשאומר בפ"נ ובפ"נ וקאמר הפלוגתא כו': לא שנייא הוא עירר שחוץ לגופו הוא עירר שבגופו. ובשניהם עירערו בטל. וחסר כאן בספרי הדפוס חסרון הניכר על דעתיה דר' יוחנן ערר שחוץ לגופו בטל כו' דסבר כרבי מנא לעיל בהלכה א': דתני. אמתני' קאי דאמרי' המביא גט ממדה"י ואינו יכול כו' יתקיים בחותמיו ומייתי ראיה נמי מהתוספתא דסגי בקיום: הרי זה מחזירו למקומו. לעשות קיום בב"ד ושוב אינו צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ אלא יאמר שליח ב"ד אני דכיון שהוא מקיום סגי כזה:

הלכה

עין משפט נר מצוה

כט

א מיי' פט"ז מגירושין ה"כ סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב ס"א

הלכה

רידב"ז

אבל כ"ז לאחר שנתן לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ. אבל בלכתחלה קודם שנתן לה והפלוגתא בין ר"מ וחכמים לענין עכו דלר"מ א"צ לכתחלה לומר ולרבנן צריך לכתחלה לומר בפ"נ ובפ"נ בזה לא שייך לומר הלכ' כמי שהיא מיקל בדברי סופרין דלא צריך לכתחלה. ז"א דהא הוי בחזקת א"א דהא עדיין לא נתגרשה ואנו דנין על הגט שבידו אז לא מצינן להקל בדברי סופרין להוציאה ע"י גט זה מחזקת א"א ע"כ שפיר פי' הרשב"א ז"ל דקאי על ר"מ דהמביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ דהוי ר"מ לחומרא. ור"ז מסתכל ביה דהול"ל דהלכה כמי שהיא מיקל בדברי סופרין ולא מפרש דקאי על ר"מ דעכו כא"י לגיטין דאז הוי ר"מ לקולא משום דהא דעכו כא"י לגיטין היא לענין לכתחלה אם קודם הנתינה צ"ל בפ"נ ובפ"נ דאז הוי בחזקת א"א בבירור ע"כ לא שייך בזה הל' כמי שהיא מיקל בדברי סופרין דהא ע"י גט זה אתה בא להוציאה מחזקת א"א. ע"כ דפי' הירושלמי היא כהרשב"א ז"ל דקאי על ר"מ דהמביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ דאז הוי לאחר הנתינה וכבר יצאת האשה מחזקת א"א כנ"ל ע"כ שייך להלכה כמי שהוא מיקל בדברי סופרין ודוק:

ר' יודן בעי עד כדון בעירעור שחוץ לגופו פי' אם יערער ויטעון מזויף אבל בעירעור שבגופו פי' דהוא עירעור דלשמה אם יועיל הא דיתקיים בחותמיו משום דיש תקנה דיועיל ע"י קיום בחותמיו על הכל אפילו על לשמה כמו דמסיק בסמוך התוספתא דהב"ד מקיימין ע"י עדים שיודעין ומכירין את העדים שבקיאין לשמה ויתקיים שאינו מזויף ג"כ וע"כ דהיא שליח דמסר לו הבעל דאל"כ שטרי בידו מאי בעי ונתקיים שליחותו ע"י ב"ד ואומר שליח ב"ד אני דזה מהני בין לרבה והירושלמי לא מוקי להמתניתין בחרש אלא מוקי ליה שאינו יכול למימר דלא נכתב ונחתם לפניו. וברישא דמתניתין תנינן המביא גט מא"י א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ אם יש עלי' עוררין והיא ערר דמזויף יתקיים בחותמיו. ובסיפא גרסינן המביא גט ממדה"י וא"י לומר בפ"נ ובפ"נ אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו אפילו בלא ערר צריך קיום בחותמיו ומהני אם יבא ויערר הבעל אח"כ וע"ז שאל ר' יודן עד כדון דמהני כשעירער הבעל על עירר שחוץ לגופו דיטעון מזויף עירר שבגופו אבל אם יערר על לשמה. אם הקיום בחותמיו דסיפא הוי כמו הקיום בחותמיו דרישא דהיא רק על זויף או דהקיום בחותמיו דהסיפא היא על הכל והפי' אם יש עליו עדים דנמצא עדים שיוכלין להכשיר הגט על הכל ואז אפילו כשיערער אח"כ על לשמה נמי לא מהני. יקפשיט דתלי בפלוגתא דרבנן מתמן ור' יוחנן דהכא דלרבנן דתמן דהיא לריב"ל דס"ל דבפ"נ ובפ"נ היא להחמיר וצריך דווקא לומר בפ"נ ובפ"נ א"כ ע"כ דצריכין שידעו העדים הכל לשמה ואינו מזויף ואף דלא מהני ידענו אבל כשנתקיים בב"ד ונעשה שליח בב"ד אומר השליח שליח ב"ד אני ודי וכיון דע"כ דצריך כן ע"כ לא מהני אז עירר הבעל ל"ש עירר שחוץ לגופו ועירר שבגופו. אבל לר' יוחנן דא"צ למיחש בהו"ל רק על קיום דלהקל התקינו חכמים בפ"נ ובפ"נ א"כ ע"כ דמפרש להמתניתין דלא נתקיים רק על עירר דמזויף. אבל באם יבא הבעל ויערר על עירר דבגופו עירורו קיים. ומסיק כהדא דתני המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו כו' ואומר שליח ב"ד אני. וא"כ לר' יוחנן דס"ל בשיטת רבא מהני מה שאומר שליח ב"ד אני על ידעתי דהא לא מהני ידעתי בשליח אפילו לרבא עד שיאמר בפ"נ ובפ"נ והכא בתוס' כשאומר שליח ב"ד אני מהני וכמו כן לרבנן דתמן מהני מה שאומר שליח ב"ד אני כיון דנתברר לבית דין על ידי העדים שהגט כשר ואינו מזויף וממילא נעשה שליח על ידי בית דין ומהני מה שאומר שליח בית דין אני כמו שהגיד בפני נכתב ובפני נחתם ואז מהני גם אף על עירר דלשמה לרבנן דתמן ומביא הך דתני לפרש האיך מהני לרבנן דתמן על כל העירורים הא לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם ע"ז מביא הברייתא דאומר שליח ב"ד אני ודוק:

תוס' הרי"ד

מי עירער כו' ר' יודן בעי עד כדון בעירעור שחוץ לגופו כו' ופלוגתא דר' יוחנן ורבנן דתמן ע"ד דרבנן דתמן. לא שניא היא עירעור שחוץ לגופו הוא עירער שבגופו ע"ד דר' יוחנן עירער שחוץ לגופו ערערו בטל וערר שבגופו עררו קיים. דתני המביא גט ממה"י כו' הר"ז מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמיו וא"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני ע"כ. המפרשים ז"ל פירשו הסוגיא הזאת וסגי' במקום דתני הגי' דל"ל תני והוא ענין בפ"ע. ולא הבנתי פירושם ונראה לפענ"ד שהסוגיא הזאת מתבארת יפה היטיב בלא שום הגה אלא כמו שהוא לפנינו. דתני. והוא שייך להסוגיא ועי"ז יאיר עינינו בפ"ס בבבלי דף ד' ע"ב דגרסינן ת"ש המביא גט ממדה"י וא"י לומר בפ"נ ובפ"נ אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו והוינן בה מאי א"י לימא אילימא חרש חרש בר אתוי גיטא הוא כו' ואמר רב יוסף הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ עד שנתחרש לרבא ניחא לרבה קשיא כו' וקשה מאוד למאי צריך הגמ' להקדים הא והוינן בה והוקימתא דרב יוסף להך דבעי להקשות על רבה. הא בפשיטות שמשנה ס"מ למקשי דתני אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו ממילא לרבא ניחא לרבה קשיא. וראיתי במהרש"א ז"ל דעמד ע"ז ומתרץ יפה עיי"ש דאי הי' מיירי באלם הי' עלה על לשמה בכתיבת ידו שיכתוב שהי' לשמה והקיום משום דרבה אית לי' דרבא. והא דלא קתני העצה שיכתוב בכ"י משום דהעיקר אם יש עליו עדים כחו"ל דהיא דבר דלא שכיח אבל כשיש העצה דהעדים פשיטא דיש עצה להכשיר הגט. וגם אנכי חשבתי לתרץ כן. אולם לפי הירושלמי הזאת מתורץ מאוד שפיר נכון דהנה בתוספתא גרסינן האי ברייתא דמובא הכא בירושלמי. המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו הר"ז מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמי' כו' וברישא דהאי תוספתא גרסינן הך ברייתא דמובא בבבלי דף ה' ע"א המביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמי' כשר ואם לאו פסול. הוי לא הוצרכו למימר בפ"נ ובפ"נ להחמיר עלי' אלא להקל עלי' ומקשי מינה בבבלי לרבא ניחא לרבה קשיא ומשני כשניסת כו' וקשה מאוד מדוע לא פריך הגמ' מסיפא דהך תוספתא דהיא המובא בירושלמי המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו הר"ז מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמי' וא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. לרבא ניחא לרבה קשיא והכא ליכא לתרוצי בשניסת דהא לא קתני שנתנו לה כמו ברישא אלא הר"ז מחזירו למקומו ועושה עליו ב"ד ומקיימו בחותמיו כו' והוא קאי על לכתחלה. ולכאורה הוא קושיא עצומה מאוד. ונראה לפענ"ד דלא קשה מידי דהנה בדף ג' ע"א נחלקו רבה ורבא אם מהני ידענו בשנים דלרבה לא מהני ידענו רק בפ"נ ובפ"נ. ולרבא מהני ידענו אבל בשליח דהיא ע"א לא מהני ידעתי לכ"ע ול"ל רק בפ"נ ובפ"נ עיי' בתוס' ז"ל דף ג' ע"א ד"ה וד"ה ועיי"ש דטעמא דרבה דידענו לא מהני דמוכיח כן ממתני' דדף ט"ו ע"א אומר בפ"נ ושנים אומרים בפנינו נחתם. דאלמא דאפילו שנים נמי לא מהני רק כשאומרים בפנינו נחתם אבל לא ידענו. ונראה להוכיח דלרבה אפילו אם נתקיים בחותמיו באמרם ידענו ומכירים אנחנו את החתימות מהאנשים שחתמו והאנשים הללו גם בקיאין לשמה עכ"ז לא מהני דהא במתניתין קתני שנים אומרים בפנינו נחתם ולפירוש רש"י ז"ל דביילינן להו אם הי' לשמה והם אומרים הן ע"כ דביילינן להו לאני דקאמרי בפנינו נחתם אם הי' לשמה. והם אומרים הן א"כ ל"ל דקתני בפנינו נחתם אפילו אם אמרו ידענו נמי צריך להיות דמהני אם אמרו ידענו שהן בקיאין לשמה והוא חתימתן וע"כ מוכח דלהוכחת רבה לא מהני בידענו כלל:

ותדע דהכי הוא דהא לרבה באם הביא השליח גט ממדה"י מבעל הידוע ומפורסם לכל העולם אפילו מן גדול הדור צריך ג"כ לומר בפ"נ ובפ"נ דלא פלוג רבנן והא כל עיקר החשש דרבנן הצרכוהו למימר בפ"נ ובפ"נ הוא לפירש"י ז"ל דילמא אתרמי שמא כשמא ונמלך. ולפירוש התוס' ז"ל דילמא כתב להתלמד ולגדול הדור פשיטא דלא חיישינן לזה ואעפ"כ לא פלוג רבנן וצריך השליח למימר דווקא בפ"נ ובפ"נ בעת הנתינה וידעתי לא מהני דאפילו ידוע לב"ד ע"י עדים שאומרים ידענו שהוא מאיש הבקי לשמה עכ"ז תיקון חכמים הוא דלא מהני דהא לרבה הוי בפ"נ ובפ"נ לחומרא. דהשליח צריך למימר בפ"נ ובפ"נ בעת הנתינה. ולרבא הוי הבפ"נ ובפ"נ לקולא דלא הוצרכו רבנן בפ"נ ובפ"נ. להחמיר עלה אלא להקל עלי'. וכזה פליגי בירושלמי ריב"ל ור"י דריב"ל ס"ל דהכא בגט הוא לחומרא יותר משטר מתנה. ור"י אמר דקל הקילו חכמים בגיטין שלא תהא יושבת עגונה עיי' בריש המסכתא. וע"כ לרבה דהוי בפ"נ ובפ"נ להחמיר שאין לה להנשא אפילו בבאו שנים ואמרו ידענא שהיא תתימת ידי העדים והעדים הללו בקיאין הן לשמה לא מהני אם לא שיאמר דבפני נכתב ובפ"נ לשמה בפני ממש. וזה הוא חומרא בגט יותר מן שטר מתנה והנה קי"ל לקמן דף כ"ט ע"ב דאין השליח האחרון צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. הרי דלא תקנו רבנן למימר בפ"נ ובפ"נ אלא כשנעשה שליח שלא ע"י קיום ב"ד אבל בנעשה שליח ע"י ב"ד א"ל למימר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני וכן הי' תקנת חכמים. וע"כ לפ"ז לאו דווקא שליח שני אלא ה"ה שליח ראשון אם נעשה בב"ד א"ל למימר בפ"נ ובפ"נ אלא שליח ב"ד אני

בותים

שנויי נוסחאות (בו"ן) על דעתיה דר' יוחנן כד"ו ליתא.

חתם

מי עירר רב חסדא אמר הבעל עירר אמר ר' יוסי הלקוחות עוררין שלא תיט"ף מידן רבי יודן בעי עד כדון בערר שחוץ לגופו ערר שבגופו תפלוגתא דר"י ורבנן וכו' לפמ"ש לעיל פ"א ה"א בהא דר' מנא נ"ל שהגירסא משובשת וכצ"ל שערעור

סופר

שחוץ לגופו ערעורו קיים שבגופו ערעורו בטל פי' ר' יוחנן ס"ל דלקוחות אינן יכולין לטעון מזויף היינו ערעור שבגופו אלא טענינן ערעור שחוץ לגופו כגון פרוע כתובה כתנו דמזויף הגט או פסול אחר נתנו זמזויף:

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פ"ו מעבדים סמ"ג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף מז
לא
ב מיי' פ"ו בר ופכ"ו מלוה סמ"ג עשין פו לד טוש"ע יו"ד סי' רסז סמ"ה ... חו"מ סי' מח סעיף א טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף יט
לב
ג מיי' פ"ו מעבדים סמ"ג עשין פו טוש"פ יו"ד סי' רסז סעיף מז
לג
ד מיי' שם פ"א מגירושין הלכה כד טוש"ע יו"ד שם סעי' ג טוש"ע אה"ע סי' קל סי"ג

פני משה

הלכה ד מתני' כל גט שיש עליו עד כותי פסול. דחשידי אעדות שקר: חוץ מגיטי נשים. שאם יש עליו עד כותי אחד כשר כדמפרש בגמרא אבל שניהם כותים פוסל ת"ק אפי' בגיטי נשים ור"ג עשה מעשה והכשיר אפי' בשניהם כותים. והאידנא דגזרו על הכותים שיהיו כעכו"ם לכל דבריהם לא שנא שאר שטרות ולא שנא גיטי נשים אפילו עד אחד כותי פסול: העולין בערכאות. שלהן שהעידו העדים עדותן לפני השופט במקום מושב משפטיהם וידענו באותו השופט ובאותם עדים דלא מקבלי שוחדא כשירין ודוקא בשטרי הלואות ושטרי מקח וממכר שהעדים ראו בנתינת הממון ולא מרעי נפשייהו לאסהודי שקר' אבל שטרי הודאות וגטי נשים וכל דבר שהוא מעשה בית דין בערכאות שלהם הכל פסול דעדות' לאו כלום הוא: לא הוזכרו. בבית המדרש לפסול אלא בזמן שנעשו בהדיוט ע"י הדיוטות שאינם דיינים ואין הלכה כר"ש:

גמ' על הממון נחשדו. הכותים ונפסלו לעדות בדבר שנחשדו אבל לא נחשדו על העריות והילכך בשאר שטרות עד כותי פסול ובגיטי נשים כשר: ועדי נפשות כעדי עריות. שלא נחשדו על הנפשות והילכך לא פסלום חכמים לעדות נפשות: מעתה. אם לא נחשדו אפי' שניהן עדים כותים יכשרו ומתני' קתני עד כותי ומשני שנייא היא בשנים לפי שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין ובדינים ולא משום חשדא: מעתה. אם טעמא לפי שאינם בקיאין אפי' כותי אחד יהי' פסול לגיטי נשים: תיפתר שחתם ישראל בסוף. אחר הכותי דאי לאו דהישראל ידע ביה דכותי חבר הוא ובקי בדיני גיטין לא הוי מחתים ליה מקמיה: אמר ר' יוסי. הא דבעינן שחתם הישראל בסוף אתייא כמ"ד עדי הגט חותמין זה שלא כנגד זה ופלוגתא היא לקמן כלומר אפילו שלא במעמד אחד שאין חבירו עומד כנגדו בשעת חתימתו והילכך דוקא כשהעד השני הוא ישראל הוא דכשר דאמרינן כשראה זה הישראל החתימה של הראשון הכותי וחתם תחתיו ש"מ שמכירו שהוא חבר ולא חיישינן שמא הישראל חתם מתחילה למטה ושבק רווחא למאן דקשיש מיניה ואח"כ חתם הכותי למעלה הימנו שלא מדעתו להא לא חיישינן לר' יוסי משום דמסתמא עד הראשון היא החותם מתחילה בסמוך להשטר: ברם כמ"ד דאין עדי הגט חותמין אלא זה בפני זה אפי' חתם כותי לבסוף כשר. דאי לאו שהי' מכירו שהוא חבר לא היה חותם עמו ביחד: וגרסינן הכא הא דר' אילא ונעתק בספרי הדפוס בטעות ואח"כ גרסינן שטר שחתמו כו' ומילתא אחריתא היא: ר' אילא בשם רבי ייסא. פליג על ר' יוסי דאדרבא איפכא מסתברא דאתייא

הלכה ד מתני' *כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים מעשה שהביאו לפני ר"ג לכפר עותני גט אשה והיו עידיו כותים והכשירו *כל השטרות העולין בערכאות של גוים אעפ"י שחותמיהן גוים כשירין חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים ר"ש אומר כולן כשירין לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט: **גמ'** על הממון נחשדו ועל הממון נפסלו. לא נחשדו על העריות. ועדי נפשות כעדי עריות. מעתה אפילו שניהן כותים. שנייא היא שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. מעתה אפילו כותי אחד יהא פסול. אמר ר' אבין תיפתר שחתם ישראל בסוף. אמר ר' יוסי אתייא כמאן דאמר *עדים חותמין זה שלא כנגד זה. ברם כמאן דאמר אין עדים חותמין אלא זה בפני זה אפילו חתם כותי בסוף כשר. ר' אילא בשם רבי יסא אתייא

קרבן העדה

הלכה ד מתני' שוין במוליך ומביא. שצ"ל בפ"נ ובפ"נ: כל גט. כל שטר קרוי גט: חוץ מגיטי נשים. אם יש עליו עד אחד כותי כשר אבל שניהם כותים פוסל ת"ק אפי' בגיטי נשים: מעשה. בר"ג שהכשיר אפי' בשני עדים כותים: בערכאות שלהם. שהעידו העדים לפני השופט במקום מושב משפטיהם והוא שידענו באותו שופט ובאותן עדים דלא מקבלי שוחדא: לא הוזכרו. בבית המדרש להפסל אלא בזמן שנעשו ע"י הדיוטות שאינן דיינים. **גמ'** על הממון נחשדו. הכותים לפיכך הם פסולים לעדות שטרי ממון אבל לא נחשדו על העריות לפיכך כשרים לעדי הגט: ועדי נפשות. ולענין עדות נפשות אף הכותים כשרים כבעל עדות עריות שאינן חשודים על הרציחה: ופריך מעתה. שאינן חשודין על העריות אפי' שניהן כותים נמי יהו כשרים ות"ק פוסל בשניהם כותים: ומשני שנייא היא. שאני הכא שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין לפיכך כששניהן כותים הגט פסול: ופריך מעתה אפי' כותי אחד יהא פסול. דהא שמא כותי אינו בקי בדקדוקי הגט ניחוש שמא לא חתם הגט לשמה: ומשני שחתם ישראל בסוף. והרי ראה הישראל חתימת הכותי ומורה ליה שיחתום לשמה: ה"ג אתיא כמ"ד עדים חותמין זה שלא בפני זה. וה"פ הא דר' אבין אתיא כמ"ד עידי הגט חותמין זה שלא בפני זה הלכך בעינן שיהא ישראל חתום לבסוף: ברם. אבל למ"ד אין עידי הגט חותמין זה בפני זה גזרה משום כלכם אפי' חתם הישראל תחלה כשר שהרי היה הישראל שם כשחתם הכותי ולמדו לחתום לשמה: שטר שחותמו וכו'. מייתי סייעתא לר' אבין דדוקא כששנים הראשונים פסולים הוא דכשר דאין דרך העדים להרחיק חתימתן ומסתמא ידעו הני בהני ומה להם לחתום ד' עדים אלא ודאי הראשונים לכבוד או לתנאי חתמו עצמן ולא לשם עדות אבל כשאחרונים פסולים בטל העדות והיינו דר' אבין ושטר דתני בברייתא היינו גט וכ"ה בתוספתא: אתיא

מסורת הש"ס
גיטין י ע"א
שם
גיטין י ע"ב

תוס' הרי"ד

אני. ותדע דהא אפילו לרבא דבפ"נ ובפ"נ להקל עלי' הוא מ"מ ידעתי בשליח שהיא חד לא מהני ועכ"ז גרסינן בתוספתא המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו הכ"ז מחזירו למקומו ועושה עלי' ב"ד ומקיימו בחותמי' וא"צ למימר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני אלמא דאע"ג דלא נכתב ולא נחתם לפני' מ"מ אם נתקיים בב"ד מהימן כשאומר שליח ב"ד אני אף דאנו לא ידענו מקיום ב"ד אלא על פיו ואימתי בעינן בפ"נ ובפ"נ דווקא כשלא נעשה שליח בב"ד אבל כשנעשה שליח בב"ד א"צ בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני וכמו כן לרבה בשהחזיר הגט למקומו ועשה עלי' ב"ד ונתקיים בחותמי' ע"י עדים המכירין את תי' העדים והעדים דהן בקיאין לשמה וכיון דנתקיים בב"ד ע"כ דמהימן אשליחות דעשאו הבעל שליח דהא"כ שטרי בידך ואי בעי כמו בתרי דמייתי גיטא לפי' התוס' ז"ל בדף ב' ע"ב עיי"ש וכן איתא שם בכל הסוגיא דכיון דנתקיים החתימות ע"כ דמהימן אשליחות וכיון שכן נתקיים השליחות שלו בב"ד וע"כ א"צ שוב למימר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני כיון דב"ד אמרו לו שהיא שליח כשר. דהא בתוספתא לא גרסינן דהבעל עושה אותו עוד הפעם שליח בפני ב"ד אלא דעושה ב"ד רק לקיים בחותמיו ותו לא. ועי"ז אומר שליח ב"ד אני כיון דנתקיים בחותמי' א"כ נעשה שליח ע"י פסק ב"ד דהב"ד פוסקים לו דהיא שליח כשר. א"כ לא קשה כלל מהך תוספתא על רבה ז"א כיון דהב"ד במקומו מקבלים עדות על החתימה ועל העדים שהן בקיאין לשמה ממילא א"צ כלל השליח לומר בפ"נ ובפ"נ כיון דהוי שליח ב"ד ודי שיאמר שליח ב"ד אני והוי כמו נכתב לפניו ואימתי צריך לומר בפ"נ ובפ"נ דווקא כשנעשה שליח שלא ע"י ב"ד ע"כ צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וידעתי וידענו לא מהני. אלא חומרא שהחמירו חכמים שהשליח צריך לומר בעת הנתינה בפ"נ ובפ"נ. משא"כ כשנעשה שליח ע"י ב"ד והב"ד יודעין שהוא גט כשר אז מהני נתינת השליח להאשה אף שלא אמר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. משא"כ ברישא דהתוספתא דגרסינן המביא גט ממדה"י נתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמיו כשר והתם צ"ל דנתקיים בחותמי' והעידו שמכירין החתימות והעדים שהם בקיאין לשמה ז"א דהא התם לא תני אם יש עלי' עדים ז"א אלא אם נתקיים בחותמיו וקיום חותמיו א"צ עדים אלא ככל קיום שטרות משטר אחר מקיימין. משא"כ הכא דהני אם יש עליו עדים דהוי נזדמן עדים במדה"י דאז יכולין לברר אם העדים החתומין בקיאין לשמה. ואפילו אם נפרש דנתקיים בחותמי' בב"ד והעידו גם על העדים שהן בקיאין לשמה מ"מ מאי מהני הא ככר נתן לה הגט ולא אמר שליח ב"ד אני ע"כ מקשה שפיר לרבה. ועפ"ז ניחא שפיר דבלא אוקימתא דרב יוסף דס"ל דמיירי המתניתין שנתן לה כשהוא פיקח ולא הספיק למימר בפ"נ ובפ"נ עד שנתחרש לא הי' קשה כלל על רבה דהא יש לתרוצי במתניתין דהמביא גט ממדה"י ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ אם יש עלי' עדים יתקיים בחותמיו ה"פ דאינו יכול לומר משום דלא נכתב לפניו כדאיתא בתוס' ז"ל וה"פ דמתניתין המביא גט בח"ל א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו דהא בח"ל מלוין לקיימו. המביא גט ממה"י וא"י לומר בפ"נ ובפ"נ והתם במדה"י א"צ עוררין ואפילו בלא עוררין צריך קיום לרבה כדא"ל מלשמה ומקיום החתימות. ולרבא כדאית לי' על קיום החתימות ובחו"ל אין עדים מלוין לקיימו. ע"כ נקט לשון אם יש עליו עדים פי' אם נמצא עדים בהזדמנות בחו"ל ע"כ אם נמצא עליו עדים שיודעין יתקיים בחותמי' למר כדא"ל ולמר כדא"ל לרבה אם יש עליו עדים דיודעין שהחתומים הם בקיאין לשמה. ולרבא אם יש עליו עדים המכירין רק החתימות יתקיים בחותמיו

וכיון דנתקיים בב"ד שהגט כשר בלשמה ואינו מזויף ע"כ נתקיים השליחות שלו על יד ב"ד וע"כ שוב א"צ בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. ומה לן אם מחזירו למקום ועושה עליו ב"ד שם מפני שבחו"ל אין מצוין לקיימו. וע"כ מחזירו למקומו כדי שימצא מי שיקיימו כהאיא תוספתא הנ"ל שאומר שליח ב"ד אני ודי להאיש שנמצא בהזדמנות עדים בכאן כדתנן אם יש עליו עדים וע"כ פטור מלומר בפ"נ ובפ"נ כיון דנתברר בב"ד שהגט הוא כשר ואינו מזויף א"כ נעשה השליח שליח ע"י ב"ד וא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. ולפיכך לא נקט במתניתין גבי א"צ בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמיו כשר כמו בברייתא דתני לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמיו כשר משום דלרבה בעינן גם לשמה ע"כ לא מהני קיום חותמיו כמו בעלמא משטר אחר משום דבעינן לשמה ע"כ נקט אם יש עליו עדים פי' על הגט עדים שיודעין את טיב הגט יתקיים בחותמיו והעיקר הוא הקיום חותמיו דע"י הקיום חותמיו נתקיים השליחות ע"י ב"ד. וע"כ לא הי' קשה על רבה מהא מתניתין כמו דלא קשה מהאיא דתוספתא הנ"ל ע"כ הקדים מאי וא"י לומר אילימא חרש כו' ואמר רב יוסף הכא במ"ע כגון שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק למימר בפ"נ ובפ"נ עד שנתחרש וכיון דמיירי בחרש א"כ אינו יכול למימר שליח ב"ד אני ומאי מהני בשנתברר לב"ד שהגט כשר בלשמה ואינו מזויף הא השליח צריך לומר בשעת הנתינה או בפ"נ ובפ"נ או שליח ב"ד אני:

ועי"ז יתבאר דהירושלמי לא מוקי לה בחרש אלא מוקי לה שאינו יכול למימר דלא נכתב ונחתם לפניו וברישא דמתניתין תנינן המביא גט מח"ל א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ. אם יש עליו עוררין והוא ערר דמזויף יתקיים בחותמיו. ובסיפא גרסינן המביא גט ממדה"י וא"י לומר בפ"נ ובפ"נ אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו אפילו בלא ערר צריך קיום בחותמיו ומהני אם יבא ויערר הבעל אח"כ. וע"ז שאל ר' יודן עד כדון דמהני כשיערר הבעל על עירר שחוץ לגופו דיטעון מזויף. עירר שבגופו אם יערר על לשמה אם הקיום בחותמיו דסיפא הוי כמו הקיום בחותמיו דרישא דהיא רק על זיוף. או דהקיום בחותמיו דהסיפא הוא על הכל והפי' אם יש עליו עדים דנמצא עדים שיכולין להכשיר הגט על הכל ואז אפילו כשיערר אח"כ על לשמה נמי לא מהני. וקפשיט דתלי בפלוגתא דרבנן דתמן ור' יוחנן דהכא דלרבנן דתמן דהיא לריב"ל. דס"ל דבפ"נ ובפ"נ היא להחמיר וצריך דווקא לומר בפ"נ ובפ"נ א"כ ע"כ דצריכין העדים שידעו הכל לשמה ואינו מזויף ואף דלא מהני ידענו אבל כשנתקיים בב"ד ונעשה שליח בב"ד אומר השליח שליח ב"ד אני ודי וכיון דע"כ דצריך כן ע"כ לא מהני אז עירר הבעל ל"ש עירר שחוץ לגופו ועירר שבגופו. אבל לר' יוחנן דא"ל למיחש כחו"ל רק על קיום דלהקל התקינו חכמים בפ"נ ובפ"נ א"כ ע"כ דמפרש להמתניתין דלא נתקיים רק על עירר דמזויף אבל באם יבא הבעל ויערר על עירר דבגופו עירר קיים. ומסיק כהדא דתני המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו כו' והומר שליח ב"ד אנו וא"כ לר' יוחנן דס"ל כשיטת רבא מהני מה שאומר שליח ב"ד אני על ידעתי דהא לא מהני ידעתי כשליח אפילו לרבא עד שיאמר בפ"נ ובפ"נ והכא בתוספתא כשאומר שליח ב"ד אני מהני וכמו כן לרבנן דתמן מהני מה שאומר שליח ב"ד אני כיון דנתברר לב"ד ע"י העדים שהגט כשר ואינו מזויף וממילא נעשה שליח ע"י ב"ד מהני מה שאומר שליח ב"ד אני כמו שהגיד בפ"נ ובפ"נ ואז מהני גם אף על עירר דלשמה לרבנן דתמן ומביא הך דתני לפרש האיך מהני לרבנן דתמן על כל העיררים הא לא אמר בפ"נ ובפ"נ. ע"ז מביא הברייתא דאומר שליח ב"ד אני ודו"ק:

ר"ח

שנויי נוסחאות (כי"ז) כשר **ר' אילא** נד"ו כשר שטר שחותמו בארבעה עדים ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים כשר ותתקיים העדות בשאר **ר' אילא** (כ"ז נמצא לקמן דף ז' שורה ד').

חתם סופר

על הממון נחשדו וכו' כל הסוגיא ולא מייתי כאן פלוגתא דתנאי דמלא כותי כבבלי. וצ"ל דהירושלמי ס"ל כל דאחזוק בקיאין בדקדוקים דלא כר"א דמלא רק בדקדוקי גטין שדיניהם מלובין ואפילו בישראל ממנים שבקי בטיב גטין מש"ה הכי לא אבל חד כשר אם ישראל חתם בסוף ולא חיים לרואה בניק ולא קייא פי הכי בעבות נמי ז"א דבממון דנחשדו ולא אחזקו לא מהני מה שהוא חבר אבל בעריות דאחזקו רק שאינם בקיאין בדקדוקי גטין לזה מועיל מה שהוא חבר וק"ל:

עמודי ירושלים

אתיא כמ"ד אין העדים חותמין כו'. הפני משה הביא פלוגתת הראב"ד והרמב"ן דהראב"ד ס"ל היכא שאמר לעדים חתמו גט לאשתי דב' משום עדים ואיכך משום הנאי כמבואר בגיטין ד"ת דמ"מ צריכים שיחתמו יחד דמשום תנאי במעמד כולן אף דשני שיחתמו עד עשרה ימים והרמב"ן ס"ל דא"צ שיחתמו במעמד כולן ומאי דאמרינן דאין עידי הגט חותמין זה שלא בפני זה גזירה משום כולכם הוא כשאמר כולכם משום עדים וכ' הפני משה דמהרמב"ם מבואר דס"ל כשיטות הרמב"ן שכ' בפ"ט מה' גירושין אמר להם כולכם חתומו אם חתמו זה ביום וזה למחר אפי' לימים הרבה ה"ז גט כשר הרי שלא הצריך שיחתמו במעמד כולן וטעמא משום שאמר כולכם סתם ולא אמר משום עדים עכ"ד ובמה"כ שגג בזה ונעלמו ממנו דברי הר"מ בהלכה כ"ט שכ' ולמה אמרו חכמים עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזירה שמא יאמר לרבים כולכם החומו אם תאמר חותמין זה שלא בפני זה שמא יעידו שנים ותפול הגט בידה ותחשוב שכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים ההנאי עכ"ל מבואר להדיא דהר"מ כ"ל דעיקר הגזירה משום כולכם הוא היכא שאמר חתומו סתם דהוי משום הנאי ושמא לא יחתמו כלל וכדברי הראב"ד ולא כהרמב"ן וסיבר דצריך לחתום זה במעמד זה וכ"כ להגיה הב"י באה"ע סי' ק"כ דהרמב"ם סובר כהראב"ד וז"ב. וראיתי להק"נ (פ"א דגיטין ס"ק ל"ח) שכ' וז"ל אבל לשיטת הראב"ד לק"מ דפי' גזירה משום כולכם הוי משום עדים כו' ובפ"ט מה' גירושין בהשגות לא מצאתי זה

מסורת הש"ס

(תוספתא פרק כתרא) פ' כ"ב קסב

לקמן פ"ט הלכה ז

פ' קידושין סה

מ"א יב

גיטין פו וב"ב קדף יג ולקמן פ"ב ה"ב

קרבן העדה

אתיא כמ"ד. הא דר' אבין והך ברייתא תרווייהו אתיין כמ"ד אין העדים חותמין וכו' ואמרינן מסתמא לא הניחו הכשרים לפסולים לחתום עמהן לעדים א"כ מה לו לבעל השטר להחתים להנך פסולים דהא איתנהו לכשרים אלא לכבודם חתמו ולא לעדים אבל למ"ד עדים חותמין זה שלא בפני זה י"ל מעיקרא חתמו הנך פסולים לעדים ואח"כ נודע לו פסולייהו והחתים להנך כשרים עמהן הלכך אפי' חתם הכשר בסוף פסול וכן לר' אבין נמי י"ל הישראל שחתם לבסוף סבר שיחתום עוד כשר אלא דהא העדים חותמין זה שלא בפני זה: ופריך ויעשה כהרחק העדות. אברייתא פריך שטר זה שהפסולים חתומים בו בראשונה יהיה כאלו הרחיקו הכשרים חתימתן שתי שיטות וקיימא לן דהשטר פסול: ומשני לית יכיל. אי אפשר לומר כן: שלא באו אלא להכשירו של גט. שכל שנתמלא החלוק יהיה באיזה מילוי שיהי' כשר השטר ואין חתימת הפסולי' לשום עדו' אלא למילוי החלוק: משום גירי אריות. בספר מלכים מפורש ויהי בתחלת שבתם שם לא יראו את ה' וישלח ה' בהם את האריות וכותים כתיבי התם דכתיב ויבא מלך אשור אנשי' מכותה: שמא אין מקבלין אותם. בתמיה וכותיים כיון שחזרו בהם ונתגיירו דכתיב בתר הכי את ה' היו יראי' גירי אמת הן: משום עכו"ס ועבד וכו'. עבדי שלמה נשאו בנו' ישראל מחמת עשרן ונטמעו בכותים וקסבר עכו"ס ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממז': ופרי' והא ר"ע. אומר כותי' גירי צדק הן: ומשני על שם וכו'. לכך הן פסולי' שהן מייבמין את הארוסות דוקא אבל הנשואות שמתו בעליהן מתירין לשוק בלא חליצה ויבום דדרשי לא תהיה אשת המת החוצה הך דיתבה חוצה שלא נכנסה עדיין לרשות הבעל לנישואין לא תהי' לאיש זר אבל הך שכבר נכנסה לרשות הבעל חוצה תהי' לאיש זר וקסבר ר"ע בני יבמה לשוק ממזרים הווין דסובר יש ממזר מחייבי לאוין: אין ממזר ביבמה. דחייבי לאוין הן ואין ממזר מחייבי לאוין: ומשני לפי וכו'. כלו' לרבנן פסלוהו מלבא בקהל משום שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין והן נושאין נשי' בגיטין פסולין ובניהם ממזרים: ופריך הא ר"ג מכשיר בגיטיהן. של כותי' כדתנן במתני': על שנתערבו בהם כהני במות. במלכים בגלות סנחריב שהגלה השבטים בימי הושע בן אלה כתי' ויעש כהני' מקצות העם: מן הקוצי' שבעם. הא דכתיב מקצות העם היינו מן הקוצים שבעם ודריש לי' לשון קוץ שהוא פסול ל"א מוקצה הן מן העם לפסול: קול יוצא בארכיים. אמתני' קאי דהנך שטרות העולין בערכאות כשרים לפי שקול יוצא בשעה שהשטר נכתב בערכאות הלכך אם לא נכתב כהוגן שמעו ופרשו מיני' ולא אתי למסמך עלייהו: ה"ג מעתה אפי' בגיטין וה"פ. ואלו במתני' תנן חוץ מגיטי נשים: ומשני שהי' הוא אומר. דס"ל להא דמתני' שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין לפיכך פסולין: ופריך והא ר"ש מכשיר בגיטיהן. וכי סובר ר"ש שהעכו"ס בקיאין בדקדוקי גיטין: ה"ג אתי' דר"ש כר"א כמה דר"א אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר. דעידי מסירה כרתי וה"ל לעידי חתימה אף ר"ש סובר כר"א ולא איכפת ליה בעידי חתימה כלל ואפי' הן עכו"ס כשר: ופריך מעתה אפי' נעשו בהדיוט. יהא כשר ובמתני' תנן לא הוכשרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט: ומשני הוי צורכא. הרי דצריכין להא דאמר רבי יעקב בר אחא קול יוצא בארכיים

תורה אור

מ"א יב

אתייא כמאן דאמר אין העדים חותמין אלא זה בפני זה. ברם כמאן דאמר עדים חותמין זה שלא בפני זה אפילו חתם ישראל בסוף פסול. *שטר שחותמו בארבעה עדים ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים [א] כשר ותתקיים העדות בשאר. [ב]ויעשה כהרחק עדות ויהא פסול. לית יכיל דקאמר ר' יסא בשם ר' ירמיה *עדים פסולין אינן נעשין כהרחק עדות שלא באו אלא להכשירו של גט. כותים משום מה הן פסולין. אמר ר' יוחנן *משום גירי אריות. יקשיא אילו מי שלא נתגייר לשום שמים וחזר ונתגייר לשום שמים [ג] שמא אין מקבלין אותו. ר' יוחנן בשם ר' אלעזר משום נכרי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר. והאמר ר' עקיבה גירי צדק הן. על שם שהן מייבמין את הארוסות ומוציאין את הנשואות. והא רבנין אמרין [ג] אין ממזר ביבמה. על שם שאינן בקיאין בדיקדוקי גיטין. הא רבן גמליאל מכשיר בגיטיהן. ר' יעקב בר אידי בשם רבי יוחנן על שנתערבו בהם כהני במות. °ויעש כהנים מקצת העם. אמר ר' אילא מן הקוצים שבעם ומן הפסולת שבעם. אמר ר' אחא קול יוצא בארכיים. מעתה אפילו שניהן כותים. שהיה הוא אומר שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין. והא ר' שמעון מכשיר בגיטיהן. ר' בא בשם רבי זעירא אתייא דרבי שמעון כרבי אלעזר כמה *דרבי לעזר אמר [ד] אע"פ שאין עליו עדים כשר. כן ר' שמעון אמר אף על פי שאין עליו עדים כשר. מעתה אפי' נעשה בהדיוט. הוי צורכא להדא דמר רבי יעקב בר אחא קול יוצא בארכיים

פני משה

דאתיא כמ"ד שאין העדים חותמין אלא זה בפני זה הוא דכשר כשהישראל לבסוף דליכא למיחש למידי: ברם כמ"ד דחותמין אפי' זה שלא בפני זה אפילו חתם ישראל בסוף פסול. דס"ל לר' אילא דחיישינן דרווחא שבק האי ישראל למאן דקשיש מיניה ולא ידע שיחתמו אח"כ הכותי למעלה הימנו: שטר שחתמו בארבעה עדים ונמצאו שנים הראשונים פסולין או קרובים כשר. דאמרינן לכבוד או למילוי החלק חתמו ותתקיים עדות השטר בנשאר: ויעשה. זה השטר כהרחק עדות כשטר שעדיו מרוחקין ממנו ב' שיטין שהוא פסול וה"נ דהרי אלו הפסולין לאו כלום הן: לית יכיל. אין אתה יכול לפסלו מטעם זה משום דאנן תלינן שלא באו להכשירו לזה השטר שמתחילה היו שניו רחוקין מן הכתב ומלאוהו בקרובין ובפסולין כדי שלא יוכל להזדייף וקי"ל מלאוהו בקרובי' כשר: כותים משום מה הן פסולין. לבא בקהל כדחשיב להו ברים עשרה יוחסין מפסולי קהל: משום גירי אריות. שלא נתגיירו מתחילה אלא מחמת פחד ויראה כדכתיב וישלח ה' בהם את האריות וגו' הרי הן כעכומ"ז גמורים לכל דבר: וקשיא. על זה אילו מי שלא נתגייר מתחילה לשם שמים כו' שמא אין מקבלין אותו וכן הכותים דמה בכך שמתחילה לא לשם שמים נתגיירו אם הם עכשיו מחזיקין בדת: משום עכומ"ז ועבד. שמתחילה כשנטמעו בישראל נשאו להם בנות ישראל ור' יוחנן לטעמי' דסבר עכומ"ז ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וכדקאמר רבי יוחנן בבבלי החולץ דף מ"ה: והאמר ר"ע גירי צדק הן. כלומר ולר"ע דסבירא ליה דגרי אמת הן כדאמר בבבלי עשרה יוחסין דף ע"ה ולדידיה מפני מה אסרום שהרי מתחילה ישראלים גמורים היו: על שם שהן מייבמין את הארוסו'. לבד ומוציאין את הנשואות ופוטרין אותן בלא חליצה כדמפרש התם דדרשי החוצה לאיש זר הך דיתבה חוצה והיא ארוסה לא תהיה לאיש זר אבל הנשואה דלא יתבה חוצה תהיה לאיש זר ור"ע לטעמיה דאמר יש ממזר מחייבי לאוין: והא רבנן. ולרבנן דאמרי אין ממזר מיבמה כדאמרי' בפ"ק דיבמות מאי טעמא אסרום ומשום גירי אריות נמי ליכא למימר כדאקשינן לעיל: על שם שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין. ויש שאירע ספק אשת איש ביה וסברי דאינו כלום ונשאת לאחר: הא ר"ג מכשיר בגיטיהן. ולר"ג דקאמר במתניתין אפי' עדיו עדי כותים כשר אלמא דסבירא ליה דבקיאין בדקדוקי גיטין ומדמכשיר אפילו בשניהם כותים ולדידיה מ"ט אסרום בקהל: על שנתערבו בהם כהני הבמות. כדכתיב שם ויעשו להם מקצותם כהני במות וכדדריש ר' אילא מן הקוצים והפסולים שבעם: אמר ר' אחא. אמתני' קאי דקתני כל השטרות העולין בערכאות של עכומ"ז כשירין משום דקול יוצא בארכיים כלומר שטרות הנעשין בערכאות שלהם יש להן קול כמו שאר שטרות היוצאין ולפיכך כשירין הן וכדמסיק לקמן: מעתה אפי' שניהן כותים. לר"ש הוא דבעי דר"ש מכשיר בערכאות אפילו בגיטי נשים אע"פ שהותמיהן עכומ"ז ומי נימא דפליג ר"ש נמי ארישא וס"ל כר"ג דמכשיר אפילו בשניהם כותים כדמסיק הבעיא לקמן: שהיה הוא אומר. כלומר לא כי אלא ר"ש פוסל בכל הם כותים דס"ל שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין ולא מכשיר אלא בחד וכטעמיה דת"ק דהאי לאו דכותי הכר כו' כדלעיל: ופריך והא ר"ש מכשיר בגיטיהן. של עכומ"ז החתומין עליהן ואע"פ שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין ומי גרע כותים מעכומ"ז: וקאמר ר' בא. דהיינו טעמיה דר"ש בסיפא דאתייא כר"א דאמר לקמן בפ' המגרש אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר כן ר"ש כו' כלומר דהכא נמי בעדי מסירה מיירי שנמסר לה בפני עדי ישראל והילכך מכשיר הוא בגיטי נשים אבל ברישא מודי הוא לת"ק דשני כותים פסולין בלא עדי מסירה: מעתה. דבעדי מסירה מיירי א"כ אפילו נעשה בהדיוט ליהכשר לר' שמעון: הוי. כלומר על כרחך דאכתי צריכא נמי לטעמא דאמר ר' יעקב בר אחא משום דקול יוצא בערכאות

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פי"ב מעדות טוש"ע חו"מ סי' מה סעיף יב

לה
ב מיי' פי"ב מא"ב סמ"ג עשין קיז טוש"ע יו"ד סי' רכח סי"ג

לו
ג מיי' פט"ו שם סמ"ג שם טוש"ע אה"ע סי' ד סי"ג

לז
ד מיי' פ"א מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף א

ציון ירושלים

[ב]ויעשה כהרחק עדות ע' ש"ך חו"מ סי' מה ס"ק יג מ"ש בזה. ובאחרונים שם הלכה ה האמור שני עבדי עבותם בן חורין ע' גיטין דף מ וע' תוס' כ"ב דף קמט וע' קה"ת סי' ריג בק"נ מה דנקט כאן שני עפ"מ ולפי ע"ד נראה דבאמת מה דנקט כאן כופין את היורשין לכתוב' כיון דכל המשחרר עבדו עובר בעשה א"כ אמאי תני כופין הא במצוה דבר איסור אין היורשין מחויבין לקיים וע"כ נקט שני דהוה כבר והי' ר"ג מתפס בגילוי לשחררו אפשר בכה"ג יכולין לכוף ומסתמא היה רצונו לשחררו ע"פ ד"ת כיון דכבר הי' ולכך בגיטין דף מ דלא נקט שני לא תני וכופין וע' והרב"א שם בש"ס דכ"ב פ"ב ודו"ק:

רידב"ז

כותים משום מה הן פסולין פי' דאסורין לבוא בקהל אר"י משום גירי אריות. ופריך מה בכך כיון דעתה היא רוצה להתגייר לש"ש וע"ז משני ר"י בשם ר"א משום נכרי ועבד כו' הולד ממזר. והוי' יכול להקשות למ"ד דס"ל הולד כשר אכן פריך עדיפא מיני' ולר"ע דס"ל גירי צדק הן מעיקרא א"כ לא נתערבו בהם נכרי ועבד ועדיפא ליה להקשות אליבא דר"ע דלדידי' לא נתערב בהם כלל טוב יותר מלהקשות דאפילו כשנתערבו למ"ד כשר מא"ל ומשני על שם שהן מייבמין את הארוסות ומוציאין את הנשואות. ופריך והא רבנן אמרין אין ממזר ביבמה אם לא דניחא דס"ל דנכרי ועבד כו' הולד ממזר א"כ יקשה למ"ד דהולד כשר ומשני משום דיקדוקי גיטין ופריך הא ר"ג מכשיר בגיטיהן אם לא דס"ל דהולד ממזר גבי נכרי ועבד. ומשני משום כהני במות. א"ר אחא קול יוצא לארכיים. כפי' המפרשים ז"ל מעתה אפילו עד ר' בא בשם ר"ז מיותר ונבהרכב מלעיל וזה פשוט ומוכרח ודוק:

שנויי נוסחאות (סו"ו) כהרחק נד"ו בהרחק. (סו"כ) מקצת נמקרא „מקצות".

עמודי ירושלים

זה בשמו עכ"ל וכ"כ בפ"ב כ"ק כ"ח ובפ"ח סק"א לשיטת הראב"ד. ובמח"כ כ' בשם הראב"ד מה [דלא] ס"ל. דאדרבה הראב"ד סובר גזירה משום כולכם שהתא ושיבר דצריך שיהי' בעומד כולם כמבואר בבעה"מ ובמלחמות ובכל הפוסקים בשמו. וראיתי בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' קי"ז) שכתב אם צריכים לחתום זה בפני זה וכו' מדלא אמר בש"ס הך איכא בינייהו משמע דאף אם משום תנאי צריכים לחתום זה בפני זה. וכן מצאתי לריטב"א שפסק כן עכ"ד והמגיה שלא זכר שהוא פלוגתת הראשונים בזה ודעת התוס' ור' משולם והרא"ש והר"ן דצריכים לחתום זה בפני זה וכ"ה שיטות הראב"ד והרמב"ן סובר דא"צ. וראיתי להעיר גם על הפני משה פ"ב דגיטין שכ' על מה שאמרו שם בירושלמי הא דגם ביש עליו כמה עדים אם צריכים שהשליח יראה חתימת ב' העדים דתליא זו בפלוגתת ר"י ור"ל וכ' בפ"מ דמש"ס דין מבואר דניחא מדלא אמרי הך איכא בינייהו בין ר"י ור"ל ואפי' אם כמה עדים מכתבו שבו כהוגן ע"ש ובמח"כ נעלם ממנו מ"ש בשו"ת הרא"ש (כלל מ"ו ס"ק ג') שהביא דברי הירושלמי ופסק כן. וע' בבית שמואל (סי' קמ"ב ס"ק ל"ד) ובתורת גיטין שם וע"ש בהרא"ש דלשיטות הפוסקים דרק בשעת הדחק סברינן דכן משום תנאי ה"נ כן בג"ד. ומה שהקשה הפ"מ מדלא אמרו בש"ס הך איכא בינייהו אין להוכיח מזה כלל וכמ"ש הר"י ן' מיגאש הובאו דבריו בש"מ לב"ק (כ"ג א') וכ"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בגיטין (ס"ג א') וכן מוכרח בלא"ה לשיטות הרמב"ן דלמ"ד משום תנאי א"צ לחתום זה בפני זה מדוע לא אמרו הך איכא בינייהו אע"כ דליתא ובזה מיושבים ג"כ דברי הבה"ל בתרומת הדשן (סי' י"א בפסקים) דבזה"ז יש להקל בזמן וההה"ד הקשה עליו מדוע לא אמרו בש"ס כך נ"מ ע"ש והנ"ל לק"מ;

עין משפט נר מצוה

לח
א מיי' פ"ו מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעיף ה

לט
ב מיי' פ"ו מעבדים סמ"ג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף עו

מ
ג מיי' פ"ד מכירה ופ"ה מעבדים טוש"ע חו"מ סי' רמג סי"ג

מא
ד מיי' פ"ו מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סכ"ח

מב
ה מיי' פ"ו מעבדים סמ"ג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף עו

מג
ו מיי' פ"ו מכירה סמ"ג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף יח

באורכיים. שטר יוצא בבית שאן והיו עדיו עדי גוים. רבי יוסי אומר איתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר פסול. וחד אמר כשר. ר' אבהו מפרש ר' יוחנן אמר פסול. וריש לקיש אמר כשר. ומה טעמא דריש לקיש שלא להפסיד לישראל ממון. ואפילו דלית מפסיד לדין מפסיד לדין. אמר ר' יודן אלא כדי שלא לנעול את הדלת לפני בני אדם שלמחר הוא מבקש ללות והוא אינו מוצא:

הלכה ה מתני'

*האומר תן גט זה לאשתי ושטר שיחרור זה לעבדי אם רצה להחזיר בשניהן יחזיר דברי ר"מ וחכמים אומרים [א] בגיטי נשים [ב] אבל לא בשיחרורי עבדים [ג] לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להן והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קנינו *האומר [ד] תן גט זה לאשתי [ה] ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יינתנו לאחר מיתה [ו] תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה:

גמ' כל אתר את אמר תן כהולך. והכא את אמר תן בזוכה. כיני מתניתא זכה גט זה לאשתי. זכה שטר שיחרור זה לעבדי. לשון מתניתא אמרה כן לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו. ר"מ אומר חובה הוא בין לזה בין לזה. ורבנין אמרין זכות הוא לעבד וחובה היא לאשה. ר' חייה בר בא אמר ר' יוחנן בעי הגע עצמך שהיה עבדו של קצין הרי חובה הוא לעבד. חברייא אמרי ר' יוחנן בעי הגע עצמך *שהיתה אשתו של מוכי שחין הוי זכות הוא לאשה. לית לך אלא כהדא. אילו המוכר את עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור והמגרש

פני משה

בערכאות והילכך דוקא בערכאות הוא דמכשר ואע"ג דהאי טעמא לא שייכא בגט דהא אפי' נעשה כתיקון פסול הוא משום דלא שייכי בגיטין ועיקר טעמא הוא משום עדי מסירה ישראל וא"כ מה לי הדיוט מה לי ערכאות דאיכא למימר דגזרינן גיטי נשים אטו גיטי ממון ובגיטי ממון ודאי פסול בהדיוט אפי' בעדי מסירה משום שלא יבאו לטעות הואיל בערכאות כשר אף בלא עדי מסירה דאית להו קלא ויאמרו הכשירו בערכאות והכשירו בהדיוט מה בערכאות שלא בעדי מסירה אף בהדיוט שלא בעדי מסירה והילכך גזרו בהדיוט לעול' שלא לסמוך על עדי מסירה: בשטר. היה יוצא בבית שאן והיו עדיו עדי עכום"ז בהדיוט: ר' אבהו מפרש. מי הפוסל ומי המכשיר: שלא להפסיד לישראל ממון. להמלוה: ואפילו דלית מפסיד לדין מפסיד לדין. בתמיה וכי היכי שייך בדיני ממונות משום הפסד ממון ישראל שאם אין אתה מפסיד להמלוה מפסיד אתה להלוה: אלא. היינו טעמא שלא לנעול את הדלת בפני הלווין כשאתה פוסל עדי עכום"ז: שלמחר הוא מבקש ללות והוא אינו מוצא. ללות דלפעמים לא ימצאו עדים אלא עכום"ז ונמצא אתה נועל דלת בפני לוין:

הלכה ה מתני' אם רצה להחזיר בשניהן. קודם שיגיע ליד האשה והעבד: יחזיר. ואין השליח יכול לזכות כהן לצרכן דחוב הוא להן: וחכמים אומרים בגיטי נשים. יכול הוא לחזור שחוב הוא לה שמאבדת מזונותיה: אבל לא בשחרורי עבדים. כדמפרשי טעמא שהרי אם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי שיכול הוא לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים והילכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מזוני אבל שלא לזון את אשתו אינו רשאי וכי מגרש לה מפסיד לה מזוני והל' כחכמי': והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה. בגט זה ואם עבד ישראל הוא מפסידו בשפחה כנענית ואע"ג דמתירו בבת חורין עבדא בהפקירא הוא דניחא ליה וא"כ חובה הוא לו: מפני שהוא קנינו. כלומר הא דאוכל בתרומה כשהוא עבד כהן אינו אלא מפני שהוא קניני של כהן ובלאו הכי יכול לפוסלו מן התרומה כדמפרש בגמרא והילכך כי משחרר לי' אע"פ שמפסידו מלאכול בתרומה אין זה קרוי חובה וכן בעבד ישראל כי משחרר ליה ומתירו בבת חורין עדיפא ליה דזכות של שיחרור גדול מהפקירא: לא יינתנו לאחר מיתה. דגיטא לא הוי עד דמטי לידה וכי מטי לידה הא מית ואין גט לאחר מיתה וכן בשטר שחרור כי מטא לידי' הא מית ופקע רשותיה מיניה: תנו מנה יתנו לאחר מיתה. דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי ואע"ג דלא אמר מנה זה לא חיישינן שמא מנה קבור בקרקע יש לו וההוא דיהיב ליה:

גמ' כל אתר את אמר תן כהולך. כלומר דמקשה הש"ס הא בעלמא אמרינן תן כהולך הוא ולאו כזכי דמי כדאמרי' בשנים אוחזין דף י' גבי המגביה מציאה להבירו קנה חבירו ומשנתינו דתנן התם. אמר תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה משום דאמר הנה לי ולא אמר זכה לי וכן אמר גם בהאי תלמודא הלכה ב' אלמא תן לאו כזכי דמי: והכא את אמר תן כזכה. דמפרש טעמא מפני שזכין לאדם שלא בפניו ומשני כיני מתניתא זכה גט זה לאשתי וכן זכה גט זה לעבדי דבאמת מיירי דאמר זכה והילכך להכמים בשחרורי עבדים זכות הוא לו וקנה אבל אם אמר תן לאו כלום הוא: לשון מתניתא אמרה כן. והכי מוכח מלישנא דמתני' דקתני לפי שזכין אלמא בלשון זכיה מיירי: רבי מאיר אומר. השתא מפרש טעם פלוגתייהו במתני' דר"מ ס"ל חובה הוא בין לאשה בין לעבד והילכך בשניהם יחזיר ורבנן כו' כדפרישית במתני': הגע עצמך. לרבנן דקאמרי לעולם זכות היא לעבד והגע עצמך אם היה עבדו של קצין ושר והרי חובה הוא לו דלא ניחא ליה ליפוק מיניה: חברייא אמרי. דהכא נמי בעי ר' יוהנן על דקאמרי דחובה היא לאשה לעולם הגע עצמך אם היתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לה שתצא ממנו: לית לך אלא כהדא. כלומר לא תימא דטעמייהו משום דזכות לעבד וחובה לאשה להוד הוא דהא זימנין איפכא משכחת לה אלא ה"ק רבנן לר"מ דקאמר דחובה הוא לעבד שפוסלו מן התרומה וע"ז השיבו לו: אילו המוכר את עבדו שלא מדעתו. שלא מידיעתו שמא אינו מכור הוא והילכך לא שייך ביה לקרות חובה משום שפוסלו מן התרומה דליבעי דעתו של עבד דהא אי בעי מוכרו לישראל בלא ידיעתו ופוסלו מן התרומה כל היכא דאיתיה:

קרבן העדה

בארכיי' ואין אנו סומכין על עידי מסירה אלא בערכאות לפי שיש להן קול: שטר יוצא וכו'. פעם אחת יצא שטר ממון בבית שאן והיו עדיו עכו"ס: ר' אבהו מפרש. מי אמר כשר מי אמר פסול: שלא להפסיד לישראל. המלוה ממונו: ופריך אפי' וכו'. אע"פ שאין הפסד בזה למלוה מ"מ הרי הוא מפסיד ללוה: אלא כדי שלא לנעול דלת וכו'. דאין עידי ישראל מצויין בכל מקום ובעידי עכו"ס לא ילוה לו:

הלכה ה מתני' אם רצה לחזור בשניהן. קודם שיגיע ליד האשה והעבד: יחזור. שאין השליח יכול לזכות בהן לצורך האשה והעבד דחוב הוא להם שמאבדין מזונותיהם: וחכ"א בגיטי נשים. יכול לחזור אבל לא בשחרורי עבדים שאם ירצה שלא לזון עבדו רשאי לפיכך אין לו הפסד מזונות בשחרורו ולאו חוב הוא לו אבל האשה מפסדת מזונותיה בגטה הלכך אינו יכול לזכות בשבילה: מפני שהוא קינו. כלומר הא דהוי אכיל בתרומה אינו אלא מפני שהיה עבדו של כהן מידי דהוי בהמתו של כהן דאוכלת בכרשיני תרומה ולאו משום מעליותא הוא לכך השחרור לאו חובה הוא לו: לא יתנו לאחר מיתה. דגיטא לא הוי עד דמטי לידה וכי מטי לידה הא מית ואין גט לאחר מיתה ושטר שחרור נמי כי מטי לידיה הא מית ופקע רשותו מיניה: יתנו לאחר מיתה. אע"ג דלא אמר מנה זה דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי:

גמ' ופריך כל אתר. בכל מקום אתה אומר תן כהולך והולך לאו כזכה דמי ואינו זוכה עד שיגיע ליד הזוכה: והכא. במתני' תנן תן גט זה וכו' זכה ובין לרבנן ובין לר"מ ה"ל תן כזכה: כיני מתני'. כן צריכין לשנות במתני' האומר זכה גט זה לאשתי וכו': ה"נ לישנא מתני' אמרה כן. וכ"ה בהרא"ש וה"פ מתני' נמי דייקא דזכה גרסי' ברישא. דבסיפא תנן שזכין לאדם וכו' ש"מ ברישא נמי באומר זכה איירי: רמ"א חובה הוא וכו'. טעמא דמתני' מפרש: הגע עצמך. אמור לנפשך הרי שהיה רבו קצין ומפרנסו בריוח דודאי חוב הוא לו: ומשני לית לך. לתרץ למתני' אלא כהא דמסיק ולאו בזכות וחוב תליא מילתא: שלא מדעתו. של עבד: שמא אינו מכור. בתמיה. דודאי א"ל דעתו של עבד וה"ל מכירה גמורה ואינו יכול לחזור בו ה"נ כיון דבא השחרור ליד השליח כבא לידו דמי אבל המגרש

מסורת הש"ס
גיטין יא ע"ב
כס קף
עיין תוס' שם יא ע"ב ד"ה בגיטי וכמהב"א

תוס' הרי"ד

ר"ח בעי הגע עצמך שהי' עבדו של קצין כו' לי"ל אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור והמגרש את אשתו שלא מדעתה שמא מגורשת היא מפני שהיא קנינו א"ר אבין קנינו היא אלא שהיא פוסלו מן התרומה ע"כ. הסוגיא הזאת המורה מאד לא הבנתי פי' המפרשים ז"ל וגם הגו"י ז"ל כתב שהספ' המפרשים ז"ל דחוק והוא ז"ל פירש ולא הבנתי פירושו. ע"כ נראה לפענ"ד בע"ה לפרש. ונקדים מה דגרסינן בבבלי דף י"ב ע"ב. השכתוני על המזונות מה תשובוני על התרומה וכי תימרו אי בעי זרק לה גיטא ופסיל לי' שבק לי' וערק ואזל לעלמא ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלים בתרומה וזה אינו אוכל כו' וכתוס' ז"ל ד"ה ומה. לכך מזכיר אשת כהן כלומר כמו שאתם מודים לי באשה שהוא חוב הודו לי נמי כעבד. והא דמסיים נמי אבל באשה חוב הוא לה הכל מדברי ר"מ מדלא קאמר אמרנו לו עכ"ל ז"ל. ואילו כפרש"י ז"ל אבל אשה חוב היא לה. רבנן קאמרי לה כלומר כהא ודאי מודינא עכ"ל ז"ל ומוכן כפשיטות דלשיטת התוס' ז"ל דס"ל דאבל אשה חוב היא לה. היא דברי ר"מ ניחא דקאמר להו וכ"ת אי בעי זרק לי' גיטא שבק כו' ומה אילו עבד שברח וא"כ שמרדה על בעלה דלמה אתם מודים לי דאבל באשה חוב היא לה. הא אם תאמרו דאי בעי זרק לה גיטא לא הוי חוב. א"כ למה באשה הוי חוב אלא ע"כ דלא הוי סברא דאי בעי זרק לה גיטא מסום דשבק לו וערק ואזל לעלמא. ומה אילו עבד שברח וא"כ שמרדה על בעלה אוכלין בתרומה הרי דכשיברח יאכל בתרומה. אבל לשיטת רש"י ז"ל דאבל אשה חוב היא לה דברי רבנן לא צריך לפרש אי תימרו הסברא דאי בעי זרק לה גיטא א"כ למה באשה הוי חוב אלא ע"כ דערק לי' ומה אילו עבד שברח וא"כ כו'. א"כ מאי אמרי לי' רבנן דמודים לו דבאשה הוי חוב הא ר"מ גופי' קאמר להו דאמאי קומדיתם לי באשה שהיא חוב ע"כ משום דא"כ שמרדה כו' א"כ מאי קמחדשי רבנן דאמרי דמודו לי' באשה הא היא גופי' כבר יודע שמודים לו באשה וכא להקשות עליהן מכח זה אלא ע"כ לפירש"י ז"ל האי דמזכיר א"כ היא אגב גררא דכיון דמזכיר עבד שברח מזכיר ג"כ אשה שמרדה. ועיקר קושיתו היא דלמה לא הוי חוב פסידת התרומה אי משום דאי בעי זרק לי' גיטא ז"א דהא יכול לברוח דמה אילו עב"כ שברח כו' וזה הפירכא דפריך ר"מ על רבנן דפליגי בעבד וקאמר סתמא דברייתא א"כ דכ"ז פליגתן הוא רק בעבד. אבל

שנויי נוסחאות (סול"ב) הוי כד"ז הרי.

חתם סופר

הגע עצמך שהיה עבדו של קצין וכו' אע"פ שמשעם מזונות אין לו זכיה שיכול לומר עשה עמי ואיני זנך אבל עכ"פ כבוד וגדולה הוא לו ביקרא שמו של קצין עליו עבד של מלך כמלך וכעבדי שלמה בספ' עזרא ותשני גם זה אינו בעות שהרי יוכל למוכרו לעפל היגע שוב הקשה שהיפך מאשתו של מוכה שחין שהרי כופין אותו להוציא שהרי ממקהו ותשני עכ"פ אינו יכול לגרשה ע"כ ע"י אחר ויקרא שמו עליה אשתו של פלוני וכו' ויגו. להיות פרושה ממנו בשאר וכסות ועונה ואין כופין אלא ביפרשו ותו יקרא שמו עליה. ונפ"ז אין ללמוד לאשת מומר אפילו של שר גדול שיקרא שמו עליה לכבודה. ומ"מ כיון שאין ביד ב"ד בזה"ז להפרישם זה מזה וכופו לשמשו נדה ולהוליד בנים לפ"ז בודאי זכות הוא לה ואינה דומה למוכה שחין ומ"מ אין לסמוך דין זה אבל אין ראיה מכאן:

עמודי ירושלים

והיו עדיו עידי נכרים כו' ור"ל אמר כשר. עי' בקרבן העדה שהקשה דבמתני' מיירי אם בערכאות מ"ט דר"י הא לכ"ע כשר כו' ע"ש ובאמת שלק"מ שי"ל בערכאות. ומה שהקשה דבזה לכ"ע כשר. נעלמו ממנו דברי הרמב"ם (פכ"ז מה' מלוה ה"א) בשם רבותיו. וכ"ה דעת הראב"ד גם דבשטרי מלוה פסול וכאן מיירי בשטרי מלוה. ומצאתי בתומים (סי' כ"ח סק"ג) שכ' שמהירושלמי הזה ראי' לרבותיו של הרמב"ם דאל"כ במאי מיירי הירושלמי. קן המה שאינו קושיא להר"מ די"ל דמיירי בשנעשה בהדיוט ובעידי מסירה וכמ"ש הש"ך. ומצאתי בא"ז בהשובתו (סי' תשמ"ה) ובס' ניסין (סי' תש"ה) שכ' וז"ל והבנתי מתוך לשונך כי זה השטר לא נעשה ע"פ ערכאות אלא בכנופיא דארמאי כו' וא"כ הוא נראה בעיני דהאי שמרא הספא בעלמא הוא ולית בי' ממשא מדאמר פ"ק דגיטין רבינא סבר לאכשורי בכנופיא דארמאי א"ל רפרם ערכאות תנן כו' הא למדת דשטר שנעשה בכנופיא שלא ע"י ערכאות דלאו כלום היא וכ"כ אמרינן בירושלמי דפלקין שטר יוצא בבית שאן כו' רשב"ל אמר כשר וקיי"ל כר"י ורשב"ל הלכה כר"י עכ"ל מבואר מדבריו דפי' הירושלמי בהדיוטות שלא ע"י ערכאות ומיירי בכנופיא ור"ל מכשיר בכנופיא ופי' המשנה שלא בכנופיא ור"י פסל והכי קיי"ל וא"כ שרה הוכחת התומים מהירושלמי הזה בשוכח כרבותיו של הרמב"ם ולפי המבואר לא שכח מידי:

מסורת הש"ס

המגרש אשתו שלא מדעתה שנתן הגט ליד אחר על מנת שתתגרש אשתו בקבלתו ודאי אינה מגורשת דבעינן ונתן בידה מדעתה ה"נ ע"י שליח יוכל לחזור בו: א"ר אבין קניינו הוא וכו'. טעמא דר"מ מפרש אע"ג דקניינו הוא ויכול למכרו מ"מ השתא מיהא מפסידו בשטר זה ממה שהיה לו זכות בו מקודם והיינו באכילת תרומה: האומר. פלוני עבדי עשיתי בן חורין וכו'. כלומר באחד מן הלשונות הללו שאמר לעבדו זכה העבד והרי הוא ב"ח: ובלבד בשטר. הא דתני האומר לאו דוקא אלא כותב שכתב אחד מן הלשונות הללו בשטר ומסרו לעבדו אבל באמירה בעלמא לא הוה בן חורין ולא פקע ממונו מיניה ונלי למיהדר ביה אם לא קנו מידו ע"י חליפין דהוה כקונה עלמו ממנו בכסף א"נ בשכיב מרע נמי נקנה באמירה דדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים דמיין: יעשה בן חורין ר' אומר זכה. דלשון יעשה משמע שיהא בן חורין בשחרור זה שאני מוסר לו עכשיו: ה"ג וחכ"א לא זכה. שאין לשון זה אלא הבטחה שיעשנו בן חורין לאחר זמן ועדיין לא עשה: ר' אומר לא זכה. דאין גט לאחר מיתה דהנו כהולך ולא כזכי: וחכ"א זכה. משום דכופין את היורשים לקיים דברי המת: בסתם חלוקין. בשאמר תנו לחוד וכדמסיק: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אף ר' מודה. שחייבין לקיים דברי המת וכופין את היורשים וכותבין לו גט שחרור: אף רבנן מודו. דכתבו ותנו משמע שהוא יתן לו גט שחרור ומחיים הוא דמהני אבל לא לאחר מיתה: אלא. הכא במאי עסקינן באומר סתם תנו ר' אומר דה"ל כאומר כתבו ותנו ואין כאן מצוה לקיים דברי המת שלא צוה להיורשים לשחררו: ורבנן סברי האומר תנו כאומר שחררו. כמאן שצוה כן להיורשים וכופין אותן לקיים דברי המת: אע"פ שאמר. כהן זה שניתנו לו העבדים בכלל הנכסים: אי אפשי. אין רצוני לקבלם אפ"ה אוכלין בתרומה כשאר עבדי כהן: זכו בהן היורשין. ואם הם ישראלים אסורין העבדים לאכול בתרומה: בסתם חלוקין. ששתק תחלה וכדמסיק: מה אנן קיימין אם. שאמר מתחלה בפירוש שרוצה לקבלם במתנה והדר צוח שאינו רוצה בהן ודאי אף רשב"ג מודה שאוכלין בתרומה דני"ר של רבו הכהן:

(תוס' דכ"ב פ"ט) ע' גיטין מ ותוס' שם ד"ה אותו והר' ע"ז לא ד"ה כל

פי' תוס' ב"ב קנא ע"ב ד"ה תני

פי' תוס' גיטין ג ע"ב כד"ה ממאי כריתו' כד כ"ב קיא חולין לט

והמגרש את אשתו שלא מדעתה שמא מגורשת היא מפני שהוא קנינו. אמר רבי אבין קנינו הוא אלא שהוא פוסלו מן התרומה. [א] *האומר טבי עבדי עשיתי בן חורין. עושה אני אותו בן חורין הרי זה בן חורין זכה. ר' אינייא בשם ר' יוחנן [ב] ובלבד בשטר. יעשה בן חורין ר' אומר זכה. וחכ"א לא זכה. תנו שטר שיחרור זה לעבדי ומת. רבי אומר לא זכה. וחכ"א זכה. כופין את היורשין לקיים דברי המת. אמר ר' זעירא *בסתם חלוקין. מה אנן קיימין אם באומר שחררו אף ר' מודה. אם באומר כתבו ותנו אף רבנין מודו אלא כן אנן קיימין באומר תנו. רבי אומר *האומר תנו כאומר כתבו ותנו. ורבנין אמרין האומר תנו כאומר שחררו. *האומר ינתנו כל נכסיו לפלוני והוא כהן והיו שם עבדים אע"פ שאמר אי איפשי בהן [ג] הרי אילו אוכלין בתרומה. רבי שמעון בן גמליאל אומר מכיון שאמר אי איפשי בהן זכו בהן היורשין. אמר רבי זעירא בסתם הלוקין מה אנן קיימין אם בשקיבל עליו משעה ראשונה אף ר"ג מודה. אם

עין משפט נר מצוה

מד א ב מיי' פ מעבדי' יוש"ע יו"ד ס' רסז סעיף עד

מה ג מיי' פ"ט מתרומות ה"ו

והמגרש את אשתו שלא מדעתה. כלומר שלא בידיעתה דאע"ג דאשה מתגרשת בעל כרחה מכל מקום ידיעתה בעינן שצריך שתדע שמגורשת ממנו: שמא מגורשת היא. בתמיה דהא כל זמן שלא קיבלה גיטה ודאי אינה מגורשת והילכך אינו יכול לזכות לה גט בלא ידיעתה: מפני שהוא קינו א"ר אבין קינו הוא כו'. כלומר דר' אבי מפרש ומסיים מילתייהו דרבנן דאכילתו בתרומה הוא מפני קינו והרי יכול לפוסלו מן התרומה בלתי ידיעתו דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל ופסיל ליה כדאמרן: האימר טבי עבדי. לאו דוקא אלא אים פלוני עבדי ונקט לטבי שהוא מפורסם לעבד בש"ס ובריייתא זו הובאה בבבלי השולח דף מ': עשיתי בן חורין כו'. כלומר אם אמר באחד מן הלשונו' הללו זכה העבד: ובלבד בשטר האי האומר דקתני כותב הוא שכותב לו אלו הלשונות בשטר ומוסר לו אבל באמירה בעלמא לא מהני: יעשה בן חורין. משמע לשון עתיד ובבבלי התם גרים אעשנו ר' אומר זכה דהכי משמע אעשנו בן חורין עכשיו בשטר זה שאני מוסר לו: והכ"א לא זכה. שאין זה אלא הבטחה שמבטיחו לעשותו בן חורין לאחר זמן ובשטר אחר: תנו שטר שיחרור זה לעבדי ומת ר' אומר לא זכה כו'. ובתוספתא גרים איפכא וכח"א לא זכה דאין שטר לאחר מיתה אבל כופין את היורשין לשחררו ולקיים דברי המת ולגי' האי תלמודא צ"ל דהא דקאמר כופין את היורשין אדברי רבי קאי: בסתם חלוקין. כדמפרש ואזיל שלא אמר אלא תנו סתם דבהא אנן קיימין אם באומר בפי' שחררו אפילו רבי מודה דזכה ואם באומר כתבו ותני אפי רבנן מודו דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: אלא. ע"כ כן אנן קיימין באומ' תנו סתם ולר' כאומ' כתבו ותנו ולא כלום הוי ולרבנן האומ' תנו לא נתכוין בשטר אלא שחררו קאמר: האומר ינתנו כל נכסיו לפלוני. ואותו פלוני הוא כהן: אע"פ. שזה אמר אי איפשי בהן זכה והעבדים אוכלין בתרומה בשבילו: זכו בהן היורשין. של הנותן: בסתם חלוקין. שבתחילה שתק ולא נתברר לנו דעתו כדמפרש ואזיל דבמה אנן קיימין אם משקיבל הלה עליו משעה ראשונה כשנתן לו ונתרצה במתנה זו אף רשב"ג מודה דזכה כהן: אם

תוס' הרי"ד

אבל באשה לכו"ע חוב הוא לה. א"כ קשה מאד לפירש"י ז"ל דהאיך ס"ל לר"מ דס"ד. דלפיכך לא הוי חוב משום דאי בעי זרק לו גיטא קשה האיך ס"ד למימר כן א"כ תקשי דלמה באשה הוי חוב. ומצאתי במהרש"ל ז"ל שעמד בזה. והמהרש"א ז"ל כתב שאין מקום לקושיהו שבאמת מקשה זאת ר"מ ומביא א"כ במרדה לומר דתדע לזה מא"כ. אבל באמת המהרש"ל ז"ל מקשה קושיתו לשיטת רש"י ז"ל דע"כ אין מקום לפי' התוס' ז"ל דהאי דמזכיר א"כ הוא תדע דלא המרינן אי בעי זרק לו גיטא רק לפי' התוס' ז"ל דמסקי' דאבל אשה חוב היא לה הוה סיומא דדברי ר"מ כדמסקי בלשונם ז"ל אבל לשיטת רש"י ז"ל דאבל אשה חוב היא לה היא דברי רבנן אין מקום לפירושו זה א"כ קמה קושית מהרש"ל ז"ל הנ"ל ועיין במהר"ם שיף ז"ל דמקשה ג"כ האי קושיא. ועוד קשה לי בפירש"י ז"ל דמפרש וזרק לי' גיטא בר"ה כתוך ד"א. מדוע כתב רש"י ז"ל ד"א הא יש לפרש בפשיטות דאי בעי זרק לי' גיטא בידו בחיקו ובקלתו וכן משמע מחידושי הרשב"א ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א עיי"ש. ולמה הוציא רש"י ז"ל ד"א בכאן:

ע"ב נראה לפענ"ד דהנה כאן דקי"ל אין חבין לאדם שלא מדעתו אבל מדעתו פשיטא דחבין לי' ויכול השליח לזכות הג"ש עבור העבד בפניו א"כ יש להבין לפ"ז דקאמר וכ"ת אי בעי זרק לי' גיטא ופסיל לי'. א"כ כיון דיכול לעשות כן לפיכך לא חשוב חוב. א"כ קשה דהאיך משכח"ל כלל האי דינא דאין חבין לאדם שלא בפניו הא נימא ג"כ כן דלא חשוב חוב דהא כיון דיכול לעשות כן בפניו וגם למה קאמר רש"י ז"ל בתוך ד"א הו"ל לפרש בפשיטות דבדבר שיכול לעשות בע"כ לא שייך אין חבין לאדם שלא בפניו דבמה אינו רוצה דמה איכפת לן אם אינו רוצה הא בלא"ה יכול לעשות כן בפניו ויזרוק לי' גיטא לידו אלא ודאי דה"פ וכ"ת אי בעי זרק לי' גיטא כו' דלפיכך לא חשוב חוב מה שהשליח מקבל שלא מדעתו דהא בלא"ה יכול נמי לגרשו שלא מדעתו דיזרוק לו בתוך ד"א והיא לא ידע כלל מזה דיזרוק להחזיריו בשעה שהוא הולך לדרכו ביום. ובשיטת רש"י ז"ל דאע"ג בדבר שחבין לאדם בפניו מ"מ אין חבין לו שלא בפניו כדמשמע לשון הש"ס אין חבין לאדם אלא בפניו. משמע אבל שלא בפניו אין חבין לו אפילו בדבר שחבין לו בפניו. א"כ מאי מביא הטעם דלפיכך חבין לו שלא בפניו דלא חשוב חובה משום שיכול לעשות כן בפניו מאי ראי' מבפניו אשלא בפניו ע"כ פירש רש"י ז"ל דיזרוק לי' בתוך ד"א שלא מדעתו ובלא"ה יכול לעשות שלא מדעתו וכיון דיועיל בשלא מדעתו. ע"כ יכול השליח נמי לקבל עבורו שלא מדעתו הג"ש דהא יכולת ביד הרב לעשות שלא מדעתו אחרת. והנה הרשב"א ז"ל כתב בדף ע"ז וז"ל ז"ל והיכי דקיימא בלד ביתה וזרק לה בתוך ביתו שלא מדעת אפשר לומר דמגורשת אם זרק לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי וכעדותו של ר"י בן גודגדא שהעיד על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ולא דמי לישנה דהכא יש לה יד לזכות לה וכיון דיש לה יד אף חלירה קונה לה דומיא דידה דידה אלו נתן לה כתם ואמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי בודאי מגורשת דלא אמרו אינה מגורשת אלא בישנה דלאו בת איגרושי היא אבל נעורה דבת איגרושי היא מגורשת וה"ה לחלירה וכ"ז ל"ע עכ"ל ז"ל. ומובא בהה"מ ז"ל בפ"ה מה"ג ובב"י ז"ל סי' קלט וכ"כ אבל בסי' קל"ח מביא הב"י ז"ל בשם הרשב"א ז"ל דמגורשת עיי"ש. והנה כבר נחלקו הראשונים ז"ל בדין אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר אמר לה כנסי שטר חוב זה דלדעת הרמב"ם ז"ל והטור ז"ל לא צריך שיאמרו לה העדים בעת הנתינה שהיא גיטך. ושיטת התוס' ז"ל בדף ע"ח ע"א דצריך שהעדים יאמרו לה בעת הנתינה שהיא גיטך עיי"ש בשו"ע סי' קל"ו ובב"ש ז"ל עיי"ש ושיטת התוס' ז"ל דע"כ בעינן שתדע שזה גיטה משום דבעינן בגט משלחת ואינה חוזרת רק לא איכפת לן אם אפילו הבעל אומר לה כנסי שט"ז ודי באמירת העדים אבל עכ"פ בעינן שתדע שהיא מגורשת כדי שתהא משלחת ואינה חוזרת א"כ לפ"ז הרשב"א ז"ל דס"ל דלא בעינן שתדע שהיא מגורשת ע"כ מלי למיסבר דבנותן לה בעומדת בלד ביתה וזרק לה בתוך ביתה שלא מדעת רק אמר לפני עדים דמגורשת משא"כ לשיטת התוס' ז"ל לא מהני בגט משום דבעינן משלחת ואינה חוזרת בגט וכ"ז הוא בגט משא"כ במכר לא בעינן משלחה ואינה חוזרת. והנה בגט שיחרור איכא ב' ענינים מפקיע קנין איסור וקנין ממון. וכבר הקשה הקלוה"ת ז"ל בסי' ר' דלמה אינו מועיל בג"ש דנכתב שלא לשמה הוי גט פסול ולמה לא מהני מתורת שטר ולמה גרע משטר מתנה דעלמא כדאמר רבי אומר אני אף היא נותן דמי עלמו ויולא מפני שהיא כמוכרו לו וה"נ לא יגרע משטר מתנה ואין לומר דלעולם מהני לקנין מיון אבל צריך לשמה משום הקנין איסור ז"א דא"כ תקשי לשמואל דס"ל המפקיר עבדו ילא לחירות וא"ל ג"ש. ומתרץ דע"כ דדין גו"י בחכ"א לא שייך רק בגט אשה ועבד משום דהוי כתורת נתינה ולא כתורת זכי' משא"כ בשטר מתנה בעלמא דכתב לי' על חלירו ונתן בחלירו לא שייך גו"י בחכ"א א"כ האיך יתגרש הא יד עבד כיד רבו דמי, וע"כ אין יכול להתגרש רק ע"י גט שיחרור מתורת גט ולא מתורת שטר מתנה. ודברים ברורים ואמיתים המה. וא"כ לפ"ז שפיר ניחא מאוד דקאמר ר"מ וכ"ת אי בעי זרק לו גיטא ופסיל לי' פי' דיזרק בתוך ד"א לשיטת רש"י ז"ל ובשיטת רש"י ז"ל כשיטת התוס' ז"ל הנ"ל דבעינן בגט שתדע בעת הנתינה שהיא מגורשת שלא תהא משלחה ואינה חוזרה, וע"כ ה"ק וכ"ת אי בעי זרק לו גיטא בתוך ד"א שלא מדעתו. וזה לא מהני בגט אשה אפילו עומדת בלד ביתה אינה מגורשת שלא מדעתה כשאינה יודעת בעת הנתינה שהיא משולחת ואינה חוזרת. וכ"ז רק בגט אשה אבל בגט עבד נהי דלא מהני בתורת גט הרי עכ"פ מהני מתורת שטר מתנה. ואם ס"ל לר"מ כשמואל דהמפקיר עבדו א"צ ג"ש הרי ממילא היה משוחרר לגמרי. ואם ס"ל כרבנן דלריך ג"ש אבל עכ"פ הקנין ממון נפקע. ורק לריך ג"ש לקנין איסור. ממילא לענין תרומה הוי איבעיא בדף מ"ב ע"ב אם מעוכב ג"ש אוכל בתרומה אי לא כיון דלאו קנין כספו הוא דבתרומה בעינן קנין כספו עיי"ש וא"כ ממנפ"ש מפסידו מן התרומה. אי דמעוכב ג"ש אינו אוכל בתרומה. או דס"ל לר"מ כשמואל וא"כ לא הוי בקבלתם הג"ש חוב לעבד דהא בלא"ה יכול לשחררו שלא מדעתו באופן אחר שלא מדעתו ע"י הד"א דהיא מתורת חלר. ואי דיהי' רק בתורת שטר מתנה אז לא יוכל העבד לזכות משום דלא שייך גו"י בחכ"א גבי שטר מתנה ז"א דאימתי בעינן גו"י בחכ"א רק כשזוכה העבד דבר מרבו. אבל כשאחר נותן לעבד חפץ דקי"ל קני עבד קני רבו דיד עבד כיד רבו דמי היא לדעת כמה מרבוותא ז"ל לא דהמתנה בא להאדון מן הנותן ז"א אלא דזכה מן העבד והעבד זכה מהאחר והאדון ממנו ועי' בקלוה"ת ז"ל סי' תכ"ד שכתב כן בשם הב"י ז"ל עיי"ש א"כ בעלמא כשהאדון נותן להעבד הג"ש אז לריך לגו"י בחכ"א מה שא"כ בזורק לו בתוך ד"א דהד"א הוא לאו דהאדון הוא אלא חכמים נתנו לכל אחד הד"א שלו כמו שכ' הר"ן ז"ל במס' גיטין פ' הזורק דהאשה מתגרשת ע"י ד"א דחכמים נתנו לה הד"א וזכתה בהד"א מדין הפקר ב"ד הפקר והוי כחלירה. א"כ הכא בד"א דהאדון זרק בתוך הד"א שלו והד"א זכה מתיקון חכמים מהפקר ב"ד ולא מרשות האדון ואף דהאדון זוכה ממנו את"כ הנ"מ כשנפל חפץ אחר בהד"א אי

עין משפט
נר מצוה

מו
א מיי' פט"ו ממלוה סמ"ג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' קכה סעיף א
מז
ב מיי' פ"א מזכירות סמ"ג עשין פט טוש"ע שם
מח
ג ד שם סעיף ח ט
מט
ה טוש"ע שם סעיף א בהגה
נ
ו שם סעיף א

אם בשלא קיבל עליו משעה ראשונה אף רבנן מודו. אלא כן אנן קיימין בסתם. ר' אומר לית בר נש אמר אי איפשי אלא מכיון שקיבל עליו. ר' שמעון בן גמליאל אומר מכיון שאמר אי איפשי הוכיח סופו על תחילתו. [א] *האומר תן מנה זה לפלוני שאני חייב לו. [ב] הולך מנה זה לפלוני בפקדון שיש לו בידי אם רצה להחזיר לא יחזיר. וחייב האיש באחריותו עד שיקבל אותו האיש את שלו. אמר רבי אילא [ג] המתנה כחוב תן מנה זה לפלוני. הולך מנה זה לפלוני תן שטר זה מתנה לפלוני. הולך שטר זה מתנה לפלוני אם רצה להחזיר לא יחזיר. [ד] הלך ומצאו שמת יחזיר למשלח. ואם מת יתן ליורשיו. זכה מנה זה לפלוני. קבל מנה זה לפלוני. זכה שטר זה מתנה לפלוני קבל שטר זה מתנה לפלוני. אם רצה להחזיר לא יחזיר. הלך ומצאו שמת יתן ליורשיו. ואם לאחר מיתה זכה יחזיר למשלח. שאין אדם זוכה בכתב לאחר מיתה. מי שאמר מנה זה לפלוני [ה] טול מנה זה לפלוני יהא מנה זה לפלוני בידך אם רצה להחזיר לא יחזיר. והדין זכה לחבריה [ו] לא יכיל חזור ביה. *דלמא רבי דוסתאי בי רבי ינאי ור' יוסי בן כיפר נחתון מיגבי לחבריה תמן ואיתאמרת עליהון לישן ביש אתון בעיי מיפקא מיניה אמרין לון כבר זכינן אמרין לון אנן בעי תקימינון טבאת אמרין לון שומר חנם אנחנו.
אתון

פני משה

אם בשלא קיבל עליו. אלא צווח מעיקרא ואמר אי אפשי בכן אף רבנן מודו דשל יורשי הנותן הן: אלא כן אנן קיימין בסתם. בשעה הראשונה שתק ולבסוף צווח: רבי אומר לית בר נש. אין אדם יכול לומר אח"כ אי אפשי אלא מכיון שקיבל עליו שלו הן ושוב אינו יכול לחזור: הוכיח סופו על תחלתו. שלא נתרצה משעה הראשונה במתנה והילכך שתק בתחילה: האומר תן מנה זה לפלוני כו' לא יחזיר. דבמלוה ובפקדון בין שאמר תן בין שאמר הולך הוי כזכי וכשהגיע ליד השליח זכה בשביל המקבל ואין המשלח יכול לחזור ובפקדון דוקא כשהוחזק הנפקד כפרן דודאי ניחא לבעליו שיצא מתחת ידו אבל בלאו הכי לא דקי"ל יכול המפקיד לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ושמא לא ניחא ליה ולא זכה זה בשבילו והכי מסיק לה בבבלי דף י"ד: וחייב האיש באחריותו. אע"פ שזכה השליח בשביל זה מכל מקום המשלח חייב באחריות עד שיקבל אותו האיש מי שנשתלח לו את שלו: המתנה כחוב. דגם במתנה הוי הולך כזכי ואינו יכול לחזור: הלך ומצאו שמת. זה שנשתלח לא יחזיר למשלח ואם מת יתן ליורשיו אבל אם אמר זכה או קבל כו' יתן ליורשיו של המקבל שכבר זכה בהן בשעת המתנה: ואם לאחר מיתה זכה. שבשעת מתן מעות כבר מת זה יחזיר למשלח: שאין אדם זוכה בכתב לאחר מיתה. אשטר מתנה קאי ולאו דוקא ובמנה נמי לא זכה כיון דליתיה למקבל בשעת מתן מעות: מי שאמר מנה זה כו'. כולן כהולך הן וזכה ואם רצה לחזור לא יחזיר: והדין. מי שזכה בדבר בשביל חבירו לא יכול ג"כ לחזור וליתנו מידו: דילמא. מעשה היה בר' דוסתאי בר' ינאי ור' יוסי בן כיפר שירדו לבבל לגבות חוב אחד בשביל חבירם של כהן ומסרום לידם: ואיתאמרת עליהון. ושוב נאמר עליהן לשון הרע ורצו להוציא המעות מידם ולא רצו להחזיר ואמרו להם כבר זכינו בשביל חבירנו: אמרין לון. בני אותה העיר אנחנו רוצים שתקבלו עליכם בטוב כלומר אחריות אם יאבדו ויאנסו מידכם ולא רצו ואמרו להם שומרי חנם אנחנו ואין אנו מתחייבין עצמינו בכלום:
אתון

קרבן העדה

אם בשלא קיבל עליו משעה ראשונה. אלא צווח מיד. ואמר אי אפשי בכן אף רבנן מודו שזכו בהן היורשין שאין מקנין לאדם דבר בע"כ: אלא. הכא במאי עסקינן בשתק מעיקרא ולבסוף צוח: ר' אומר. אין אדם אומר אי אפשי אחרי ששתק תחלה וה"ל לשתוק מתחל' ועד סוף אלא ודאי מעיקרא קבלו עליו ועכשיו הדר ביה ואין חזרתו מהני דכבר קנה אותן וקרינן ביה קנין כספו הם יאכלו בלחמו: הוכיח סופו על תחלתו. והא דשתק מעיקרא סבר כי לא אתו לידי למה אצוח: ואם רצה. המשלח לחזור שאומר לשליח החזיר לי המנה שנתתי לך שמא יאנסו ממך בדרך אינו חוזר: וחייב. המשלח הזה: באחריותו. אם יאנסו מיד השליח: ואם מת יתן ליורשיו. של המשלח: הלך ומצאו שמת יתן ליורשיו. של המקבל דכיון דאמר זכה זכה בה המקבל מיד כשבא ליד השליח: ואם לאחר מיתה זכה. כשאומר לשליח זכה כבר מת המקבל: יחזיר למשלח. דהוה זכיה בטעות שאין אדם זוכה בכתב לאחר מיתה ולא קנו יורשיו: והדין זכה לחבריה. ואותו שזכה בשביל חבירו אינו יכול לחזור וצריך לקיים שליחותו: דלמא. מעשה: נחתון. ירדו לבבל לגבות לחכמים מעות שהיה להם שם בפקדון ומסרו הנפקדים להם המעות: ואתאמרת. ונאמר עליהן לשון הרע שאין נאמנים בשליחותם ובאו הנותנים ורצו להוציא מהן המעות: אמרי. להו כבר זכינו בהממון לבעליהן ואין אנו יכולין להחזיר לכם: אמרין לון. אנו חפצים שאתם תקבלו אחריות על המעות: א"ל שומרי חנם אנחנו. ואין אנו צריכים לקבל אחריות:
אתון

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ק דמכילתין) עי' גיטין יד

(קידושין פ"ג הלכה ד) ע' גיטין יד ע"ב בש"ש

תוס' הרי"ד

זוכה אח"כ האדון מהעבד מש"כ כשנפל הג"ש שלו ונעשה כזו הרגע הד"א אלירו דהא רבנן לא תיקנו ד"א רק לקנין החפץ ועל קנין החפץ נעשה הד"א שלו כדאיתא בא"מ ז"ל ע"י הפקר ב"ד דהא כ"ז שלא נפל החפץ בהד"א עדיין הוי הד"א הפקר לכל דהא זהא ביד כל אדם לבוא ג"כ בהד"א רק כשנפל החפץ אז הוי ד"א שייך לו לבדו לזכות מתק"ח ונמצא ברגע דנפילת החפץ נעשה הד"א שלו ואז שוב אין כח אח"כ בהאדון לחזור ולזכות מהעבד דהא נעשה משוחרר על קנין ממון. ואימתי שייך גו"י בהכ"א היינו דווקא בשנתן לו הגט בידו דאז ע"כ נעשה מיד האדון ידו ע"י הגט והגט נעשה שלו ע"י ידו ונמצא דגיטו וידו באים כיד ע"י הגט והגט ע"י היד משא"כ הכא בד"א דהד"א לא נתן לו האדון רק אחרים נתנו לו דהיא רבנן נתנו לו בהפקר ב"ד וזכה בהד"א. רק דמה שזכה עבד זכה רבו אח"כ ממנו והכא כיון דזכה הד"א לקבלת הגט ממילא שוב אינו חוזר וזוכה האדון ממנו. א"כ אתא שפיר הסוגיא דס"ק וכ"ת אי בעי זרק לו גיטא ופסל לי' דיזרוק לו בתוך ד"א הגט שלא מדעתו וא"כ לא שייך אין חבין לאדם שלא בפניו דהא יכול בלא"ה לחוב לו שלא בפניו ע"י אופן אחר ע"י ד"א ואפילו דשלא מדעתו לא מהני לענין גט שיחרור דגמרינן לה לה מאשה דבעינן משלחת ואינה חוזרת. אבל עכ"פ מועיל בזה לענין שטר מתנה [דהא לא גרע משלא לשמה דמהני מתורת שטר מתנה רק דהתם החסרון מאם הגו"י בהכ"א משא"כ הכא לא שייך ההסרון הזה] ואי דבתורת מתנה לא מהני זכי' בע"כ דהא הקצוה"ח ז"ל הנ"ל כתב דלפיכך מהני הגט בע"כ משום דלא הוי בתורת זכי' דאין זכי' בע"כ. ורק משום דהוי בתורת נתינה. ז"א דזה דווקא בגט אשה הוי הוכחה דהוי בתורת נתינה ובתורת זכי' לא הי' מהני בע"כ. משא"כ בגט שיחרור של עבד מהני בע"כ בלא"ה משום דיכול למוכרו בע"כ או ליתן במתנה בע"כ לאחר וכ"כ הריטב"א ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א דמשום ב' טעמים מהני ג"ש בע"כ א' דהיא דומה לגט אשה. ב' דהיא יכול למוכרו ולהקנותו בע"כ עיי"ש. וע"כ שפיר פיתא דקאמר וכי תימא אי בעי זרק לו גיטא. ואין להקשות קושית מהרש"ל ז"ל אם כן אמאי הוי באשה חוב זה אינו דבאשה אינו יכול לעשות כן לזרוק לה בתוך ד' אמות שלא מדעתה דהא לא מהני דבעינן משלחת ואינה חוזרת וע"י דיזרוק מדעתה אם כן לא שייך למימר דזכה השליח בגט אף דאין חבין לאדם אלא בפניו ואין חבין לו שלא בפניו משום דיכול לעשות כן בפניו זה אינו לשיטת רש"י ז"ל כנ"ל דמאי ענין היא מבפניו אשלא בפניו דאפילו בדבר דיכול לחייבו בפניו אין חבין לאדם שלא בפניו כנ"ל. אבל הרשב"א ז"ל אזיל לטעמו דס"ל דלא כדעת התוס' ז"ל. ולא בעינן בגט שתהא תדע בעת הנתינה משום משלחת ואינה חוזרת לא קפדינן ע"ז אם כן יפה קושית המהרש"ל ז"ל. הא קשה על וכי תימא אי בעי זרק לי' גיטא ופסל לי' אם כן קשה לפ"ז אמאי הוי באשה חוב ואין לומר כדברינו דהא באשה לא שייך דזרק לה גט בד' אמות שלא מדעתה. זה אינו דהא לשיטתו מהני וע"כ מפרש בחידושיו ז"ל כפי' התוס' ז"ל דהאי קושיא מקשה ר"מ גופי' מהא דמזכיר א"כ שמרדה על בעלה עיי"ש. ועל כן לא מוקי הסוגיא דוכי תימא אי בעי זרק לו גיטא כד' אמות דזה לא מהני לשיטתו ז"ל לתרץ הקושיא דאמאי באשה הוי חוב. על כן מפרש כפשוטו דאי בעי זרק לו גיטא לתוך ידו ממש וס"ל ז"ל דכיון דבידו לעשות בפניו בע"כ ולחוב לו בפניו לא שייך שלא בפניו אין חבין לאדם אלא בפניו כיון דיכול לעשות החוב בע"כ בפניו. וע"כ אינו מפרש בתוך הד' אמות אלא לידו ממש. ובזה מתורץ קושית הרשב"א ז"ל על רש"י ז"ל דאזלי הרשב"א ז"ל ורש"י ז"ל לטעמי' במס' קידושין דף כ"ג ע"א והא קי"ל דגיטו וידו באין כא"ח פירש"י ז"ל שמעשים בכל יום שהעבד מקבל גיטו ואי רבנן פליגי עלה דמילתא אם כן שביק רבנן ועבדי' כר"מ עכ"ל ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל וז"ל דא"ל לזה כלל דהא בהדיא מוכח בפ"ק דגיטין דף י"ב ע"ב דס"ל לרבנן כן דאמרינן התם א"ר אלעזר אמרנו לו למאיר והלא זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידו לחירות כו' וכי תימא אי בעי זרק גיטא שבק לי' וערק לי' אלמא לרבנן אי זרק לי' גיטא יצא לחירות אם כן ס"ל דגו"י באכ"א עכ"ל ז"ל. ואילו לפי דברינו דעל ידי ד' אמות לא שייך גו"י באכ"א. אם כן לשיטת רש"י ז"ל אינו מוכרח מכאן כלל דגו"י באכ"א. ונמצא דהעולה מדברינו אלה דרש"י ז"ל אזיל בשיטת התוס' ז"ל דבעינן בגט משלחת ואינה חוזרת. והרשב"א ז"ל ס"ל דלא בעינן דעתה בשנתן לה בהלירה ואפילו שהיא לא ידעה. ואף דהעדים לא אמרו לה שזה גיטך. והתוס' ז"ל אזיל לטעמי' דהנה לכאורה קשה מאוד קושיא עצומה לשיטת הסוברין ז"ל דלא בעינן דעתה ואין צריך שתדע. אם כן קשה הא דגרסינן בפ"ח במס' תרומות האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה מת בעלך או גירשך כו' ופריך בירושלמי ניחא. מת בעלך גירשה מי לא ידעה ומשני שם. רבנן כמשנה הראשונה כו' עיי"ש בארוסה ואי ס"ד דאין צריך שתדע האשה בעת הנתינה שהיא מגורשת. אם כן בפשיטות משכח"ל דאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטח"ז וע"כ אכלה בתרומה. ולא ידעה ונתודע לה אחר כך. אך יש לומר דלא קשה על הנך מרבוותא ז"ל דיש לומר דס"ל דאין ה"נ דיכול הגמ' לתרוצי זאת אבל רבנן השיבו תירוץ אחר משא"כ רבותינו בעלי התוס' ז"ל הוכיחו מכאן בדף י' ע"א במס' קידושין דקטנה משכחת אין אביה מקבל גיטה דהל"כ לתרוצי דמיירי בקטנה שנשאת. ולמה מוקי רק בגדולה ובארוסה. הרי דס"ל זאת להוכחה גמורה. ע"כ לשיטתם ז"ל הרי מוכח בפירוש דבעינן שתדע בעת הנתינה. ומתוורתא דדעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל דמוכח מש"ס דילן דלא בעינן דעתה כדאמר רבא בדף כ"ה מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא. אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שטח"ז כו' ה"נ לא בעינן דעתה. וע"כ אליבא דרבא שפיר באמת מתורץ קושית הירושלמי:

עכ"פ לשיטת הירושלמי מוכח בפירוש דבעינן שתדע שהיא מגורשת וע"כ על ידי זה יאיר עינינו בע"ה בהך סוגיא דה"פ ל"ל אלא כהדא דנפ"מ בין עבד לאשה אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור כתמי'. והמגרש את אשתו שלא מדעתה שמא מגורשת היא אם כן בעבד דיכול למוכרו שלא מדעתו אם כן מה לי שמוכרו לאחרים או שמכרו לו בעצמו. אבל באשה דלא שייך רק בתורת גירושין לחוד לא מהני בלא דעתה אבל בעבד אפילו דהיא פוסלו מן התרומה לא נקרא חוב כלל דהא יכול למכור אותו שלא מדעתו. משא"כ באשה ודבר שהוא יכול לעשות בלא"ה שלא בפניו לא מקרי חוב משא"כ בדבר שאינו יכול לעשות שלא בפניו לעולם נקרא חוב. והלכך באשה אפילו דהגט היא זכותה מ"מ הגוב חוב ועל כן בדבר שלא מצי למיעבד שלא בפניו כי עביד לי' ע"י אחר שלא בפניו חשיב חובה. לפיכך בעבד שיכול למכור אותו שלא מדעתו לא חשיב חוב דהא לא גרע ממכירה. וע"כ השיבו חכמים לר"מ דקאמר. דמפסידו מן התרומה כמו באשה. ז"א דהא בעבד לא חשיב חוב דיכול בלא"ה למוכרו שלא בפניו משא"כ באשה דאינו יכול לגרשה רק בפני'. וע"ז קאמר ר' אבין דלא צריך למימר משום דבעבד יכול למוכרו שלא מדעתו ולא יהי' עוד קנינו. זה אינו דהא יכול לפוסלו מן התרומה אף על פי שלא ימכר אותו לגמרי דאפילו יהי' קנינו עדיין לענין איסור מכל מקום יכול להפקירו או לשחררו בתורת מתנה על קנין ממון לחוד ויהי' עוד קנינו ואעפ"כ יופסל מן התרומה. וזהו שהשיבו לו חכמים קנינו הוא אלא שפוסלו מן התרומה. ונפ"מ בין ר' אבין להריטא דסתמא דגמ' דבסתמא דגמ' קאמרינן כמו בבבלי מפני שהיא קנינו. והילכך אי בעי הוא שקיל ד"ז מישראל וימכור לו ולא יהי' עוד קנינו. ור' אבין מפרש דישאר קנינו ויופסל מן התרומה ודוק:

שנויי נוסחאות (פוכ"ב) דוסתאי צ"ל דוסתי.

אתון לגבי ר' דוסתאי בי רבי ינאי אמר לון ההנו כולה נסבין לר' יוסי בן כיפר ופטרוי ואפקון מיניה. כד סלקון להכא אתא לגבי אבוי א"ל לית את חמי כה עבד לי ברך. א"ל מה עבד לך. א"ל אילו אשוויי עמי לא הוון מפקין מינן כלום. א"ל מה עבדת כן. א"ל ראיתי אותן בית דין שוה וכובעיהן אמה ומדברין מחציים ויוסי אחי כפות ורצועה עולה ויורדת ואמרית שמא דוסתאי אחר יש לאבא. א"ר חגיי [א] הדא דתימר בהוא דלא יכיל מיקמה טבאות. ברם הוא דיכיל מיקמה טבאות מיפק לון מן הדא ויטלון לדין. [ב] דין דמחל שטר לחבריה ר"ח ור' מנא חד אמר מחל. וחרנה אמר לא מחל. עד דמסר ליה שטרא. *תן מנה זה לפלוני ומת [ג] אם רצו היורשין לעכב אינן יכולין. אין צריך לומר באומר זכה לו באומר התקבל לו הן. אמר רבא בר ממל [ד] בשכיב מרע היא מתניתא. אם בשכיב מרע בהדא אין צריך לומר זכה לו התקבל לו. א"ר מנא קיימתיה *מדאמר ר' בא בר רב הונא בשם רב [ה] עשו דברי שכיב מרע כבריא שכתב ונתן. [ו] והוא שמת מאותו חולי. הא אם הבריא לא. אין צריך לומר באומר זכה לו. התקבל לו. תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה. רבי אבין בשם רבי בא בר ממל בשכיב מרע היא מתניתא:

הדרן עלך המביא קמא

הלכה א מתני' [ז] *המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפ"נ בפני נחתם אבל לא בפני נכתב בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול [ח] אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול שנים אומרי' בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ור' יהודה מכשיר אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר: **גמ'** ניחא בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב כלום קיומו של גט אלא בחותמיו. אלא

קרבן העדה

אתון. באו אצל רבי דוסתאי בר' ינאי ורצו להוציא ממנו בע"כ: א"ל אהן הוא כולה. הנה כולו לפניכם עשו בו כטוב בעיניכם לא"א תתם ביד ר' יוסי הוא הכל: נסבין. לקחו לר"י וכפתו אותו והוציאו ממנו המעות: כד סלקון. כשעלו לא"י בא ר' יוסי לגבי ר' ינאי וא"ל ראה מה שעשה לי בנך: א"ל אלו. ישוו עמי לדעת אחת לא היו מוציאין ממני כלום: א"ל. רבי ינאי לרבי דוסתאי בנו מדוע עשית ככה: א"ל ראיתי. אותן הנפקדים הם בני אדם אימתני': כן אמה. אנשי מדה גבוה קומה: וכובעיהן אמה. גם מאוימין במלבושיהן המשונים: ומדברין מחלין. כלומר קולן עבה ונראה כאלו הדיבור יוצא מטיבורן: ויוסי אחי. היה כפות על העמוד ורצועה עולה ויורדת עליו שהיו מלקין אותו ואמרתי שמא דוסתאי אחר יש לאבי שאמסור עצמי להריגה בידם שהוא איש חלוש ואינו יכול לסבול המכות: הדא דתימא לא אמרן שהשליח יכול להחזירו למשלח אלא דוקא שאינו יכול לעמוד עצמו כנגד המשלח אבל מי שהוא יכול לעמוד עצמו נגד המשלח והחזירו לו מוציאין מן השליח כפי שקבל תחלה ונותנין למי שזכה בשבילו: דין דמחל. האי מאן דמחל שטר חוב לחבירו וא"ל הרי חוב שאתה חייב לי מחול לך ולא אמר שגם השטר מחול לו: עד דמחל ליה שטרא. שעדיין שעבודו קיים וגי' בעה"ע אות מחילה דף לג עד דחזר ליה שטרא: ה"ג באומר התקבל לי אמר וכו'. וה"פ האומר התקבל לי כאומר זכה דזכה המקבל מיד כשבא ליד השליח: בשכיב מרע היא מתני'. הך ברייתא איירי בש"מ לפיכך אין היורשין יכולין לעכב דדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים דמיין אבל בבריא לא דתנו לאו כזכי דמי: ופריך אם בשכיב מרע. מאי קאמר אצ"ל זכה לו וכו' הא בשכיב מרע אין חילוק ובאיזה לשון שאמר מהני: קיימתיה. תוקים להך ברייתא כדאמר ר' בא וכו': אבל אם הבריא לא. לא הוי כאלו כתב ונתן ויכול לחזור בו והיינו דקאמר ואצ"ל באומר זכה וכו' דהא אפי' אם הבריא אינו יכול לחזור: היא מתניתא. אמסקנינו קאי דאיירי בשכיב מרע ולכך יתנו לאחר מיתה אבל בבריא שאמר תנו ומת לא יתנו לאחר מיתה דהנו כהולך ולא קנה עד דאתי לידיה: הדרן עלך המביא קמא

הלכה א מתני' המביא. בפני נחתם חציו. בפני נכתב וכו' פסול. כשהגט יוצא מתחת יד אחד שהוא מביאו ואין חבירו שליח בהבאתו מש"ה פסול דלשליח אצרכוהו רבנן למימר תרווייהו אבל אם הגט יוצא מתחת יד שניהם כשר שנים שהביאו גט א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ ולמאן דמוקי לה בגמרא בששניהם שלוחים אפ"ה פסול כיון דחד הוא דאיכא אחתימה ואיהו לא מסהיד אכתיבה אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד א': שנים אומרים בפ"נ וא'. שלישי אומר כו' נמי פסול מהאי טעמא: ור"י מכשיר. כיון דמצרכי לאסהודי נמי אכתיבה או הוא או אחר תו לא אתי לאחלופי ובגמרא אמרינן חלוק היה ר"י אף ברא שונה אאחד אומר בפ"נ וא' אומר בפ"נ: **גמ'** ופריך ניחא בפ"נ אבל לא בפ"נ. דפסול כיון שאינו מעיד על החתימה לאו כלום הוא אלא בפני נחתם אבל לא בפ"נ דתנן במתני' דפסול קשיא מ"מ הא עיקר קיומו של גט הוא בחותמיו ולא אמרו דבעינן לומר בפ"נ ובפ"נ אלא משום שאין עדים מצויין לקיימו או משום דאין בקיאין לשמה כדאמרינן לעיל ריש פ"ק והכי חששות אינן אלא בחתימת העדים ונראה דלא פריך אלא מסיפא דתנן בפ"נ חציו ובפני נחתם כולו פסול קשיא ליה אמאי פסול הא מעיד על החתימות שהן עיקר: ומשני אלא

פני משה

אתון. באו אצל ר' דוסתאי ונתרצה להחזיר ואמר להם ההנו כולה הנה. כל המעות לפניכם: נסבון. לקחיהו לר' יוסי שלא נתרצה בכך: ופטרוי. כפתוהו ויסרו אותו והכוהו והוציאו ממנו בכח: כד סלקון. כשעלו לכאן בא רבי יוסי אצל רבי ינאי לקבול על רבי דוסתאי וא"ל ראה מה עשה לי בנך: אילו. הי' משוה בדעתו עמי לא היו מוציאין כלום מידינו: א"ל. ר' ינאי מפני מה עשית כך וא"ל ראיתי אותן ב"ד שוה כלומר כולם שוין בדעתם ואין מוחה בידם והן בעלי אימה ומרי נפש כובעיהן כו' ומדברין מחלין כלומר קולן עבה ובכח ונראה הדיבור יוצא מטיבורן ויוסי אחי כפות והרצועה להלקותו עולה ויורדת ואמרתי שמא דוסתאי אחר יש לאבא שאמסור עצמי להריג' ולכך נתרציתי להם: הדא דתימר בהוא דלא יכיל מיקמיה טבאות. כלומר דוקא בשאינו יכול לעמוד בטוב כנגדם והוי אונס כהאי עובדא שאז פטור השליח כשהחזיר אבל אם יכול לעמוד כנגדם פושע הוי אם החזיר: מיפק לון. מוציאין מזה השליח ונותנין לזה שזכה בשבילו: דין דמחל. המוחל שטר שיש לו על חבירו: מחל. שמחילה א"צ קנין: עד דמסר לי' שטרא. צריך שיחזור לו השט"ח שלו ואז הוי מחילה: אין צריך לומר כו'. שאפילו לא אמר זכה או קבל אלא תן אין היורשין יכולין לעכב: בשכיב מרע היא מתניתא. האי ברייתא מיירי בשכ"מ אבל במתנת בריא תן לאו כזכי הוא: אם בשכ"מ בהדא כו'. כלומר ומ"ט בשכ"מ אין צריך לומר זכה או קבל ובתן סגי: א"ר מנא קיימתיה. מה"ט דאמרי' דברי שכ"מ ככתובין ומסורין דמי והוי כבריא שכתב ונתן: והוא שמת כו'. כמפורש לעיל בכתובות והילכך אין צריך לומר כו': תנו מנה כו'. דקתני במתני' מוקי לה נמי ר' בא דבשכ"מ מיירי כדמוקי רב פפא בבבלי דף י"ג:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' המביא. בפני נכתב כולו ובפני נכתב חציו. אחד מן העדים חתם בפני: נכתב חציו כו' פסול. ודוקא חציו האחרון אבל בפני נכתב חציו הראשון שיש בו שם האיש ושם האשה והזמן שהוא עיקר הגט כשר וחציו הראשון נמי לא צריך שיראה הכתיבה עצמה אלא אם שמע קול הקולמוס עובר על הנייר בלבד תו לא צריך: אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. אם הגט יוצא מתחת יד אחד מהם דאצרכוהו רבנן לשליח המוביא גט למימר תרווייהו אבל אם הגט יוצא מתחת יד שניהם כשר ששנים שהביאו גט אינם צריכים שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם: שנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר. השלישי אומר בפני נחתם פסול בזמן שהגט יוצא מתחת יד אחד מהן: ור' יהודה מכשיר. אפילו יוצא מתחת ידו של אחד מהן ואין הלכה כר' יהודה: ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר. ואפילו יוצא מתחת יד אחד הואיל ונתקיים ע"י שנים המעידין על החתימה: **גמ'** ניחא בפני נכתב אבל לא בפני נחתם. דפסיל שהחתימה היא העיקר אלא בפני נחתם אבל לא בפני נכתב אמאי פסיל כלום קיומו של הגט אלא בחותמיו והרי הוא מעיד על החתימה: אלא

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ק דמכילתין)

(אלמנה ניזונת הלכה א)

גיטין טו ע"א

עין משפט נר מצוה

נא
א טוש"ע חו"מ סי' קכה ס"א

נב
ב טור חו"מ סי' יב וטוש"ע שם סי' רמא סעיף ג וכס"ך

נג
ג ד מיי' פ"א מהכירו' טוש"ע שם סעיף א ט

נד
ה מיי' פ"ז מזכיה ומתנה הלכה א סמ"ג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנב סעיף ב וסי' רנ סעיף א

נה
ו טוש"ע שם סי' רנ סעיף ב

א
ז ח מיי' פ"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף עו

רידב"ז

ניחא בפ"נ אבל לא בפני נחתם בפ"נ אבל לא בפ"נ כלום קיומו של גט אלא בחותמיו פי' דמקשה לשיטת ר' יוחנן דהוא כרבה בש"ס דילן דהוא משום שאין עדים מצוים לקיימו דלמה פסל כשלא אמר בפני נכתב הא העיקר הוא רק משום קיום וקיומו של גט אינו אלא בחותמיו. והא דלא מקשה על מתניתין דר"פ המביא גט ממדה"י צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ למ"ד לפי שאין עדים מצוין לקיימו ל"ל בפני נכתב. וי"ל דהוא משום איחלופי כדאיתא בש"ס דילן

שנויי נוסחאות (סו"א) דוסתאי בד"ו **דוסתי**. (סוי"ג) ר"ח בד"ו **ר' חנניה**. (סופ"ז) באומר התקבל לו בד"ו **כאומר התקבל לי**.

עמודי ירושלים

עשו דברי שכיב מרע כבריא שכתב ונתן והוא שמת מאותו חולי הא אם הבריא לא. עי' תומים (סי' קכ"ה ס"ק י"ג) שהניח בתימה על הסוברים דשכיב מרע שאמר תן מנה לפלוני שאינו יכול לחזור בו אף אם עמד שבירושלמי כאן מבואר להיפוך יע"ש ולא ידענא מאי קושיא דהא הקצה"ע פי' דקושית הירושלמי הוא דאם בשכיב מרע למה לי' לומר בברייתא בהדיא א"צ לומר זכה לו התקבל לו וע"ז אמר דמיירי בהבריא דיכול לחזור דבזה באומר זכה לו אינו יכול לחזור וא"כ י"ל דמיירי בשכיב מרע שלוה מחמת מיתה דבזה לכ"ע אם עמד חוזר וכמ"ש בשו"ת הריב"ש (סי' שמ"ו) ובפ"כ (סימן קכ"ה ס"ק ל"ס) וא"כ לק"מ די"ל דהירושלמי מיירי בכה"ג ובזה אם עמד חוזר לכ"ע משא"כ היכא דהש"מ הוא נותן במתנת בריא כזה אינו חוזר ואף שפי' הקצה"ע הוא דחוק כמבואר להמעיין והעיקר נראה כפי' הפני משה עכ"ז גם לפי פירושו י"ל דהירושלמי מיירי במתנת שכיב מרע ולק"מ:

עין משפט
נר מצוה

ב
א מיי' פ"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף טו

פני משה

אלא כר' יודה. מתניתין כרבי יודה היא דפוסל בטופסי' לקמן בפ"ג הלכה ב' דת"ק מכשיר לכתוב הטופס שלא לשמה מפני תקנת הסופ' שיהו מזומנים לו וכלבד שיניח התורף מקום האיש והאשה ומקום הזמן ורבי יודה פוסל כדמפרש התם טעמא דקסבר כתיבה לשמה נמי בעינן וגזרינן טופס אטו תורף והילכך בפני נחתם אבל לא בפני נכתב נמי פסול דחיישינן שמא טופס הגט כבר כתוב היה שלא לשמה:
ודר' יודה בח"ל במגרש בא"י. בתמיה כלומר דדחי לה הש"ס דהיכי מצית מוקמי' לה טעמא דמתני' אליבא דר' יודה דהא דהצריכו לומר נמי בפני נכתב גזירה משום טופס דא"כ מילתיה דר' יודה דוקא בנכתב בח"ל ומגרש בא"י כדקתני במתני' המביא גט ממדינת הים: ויש טופסי גיטין בח"ל במגרש בח"ל. מסקנת הקושיא היא דלדידך היכא דנכתב בה"ל ומגרש בח"ל והיינו באותה מדינה שאז א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ בתמיה וכי סלקא אדעתך דבכה"ג ר' יהודה מכשיר בטופסי גיטין דלא חשו חכמים גם במגרש בח"ל באותה מדינה להצריך לומר בפ"נ ובפ"נ: עד שידע שהוא גט אשה כו'. אלא דהיינו טעמא מפני שצריך לידע שהוא גט אשה ושהוא נעשה שליח לזה: ולא היה יודע שהוא גט אשה. כלומר דחיישינן שמא לא ידע בשעת מעשה שהוא גט אשה ולפיכך הצריכו חכמים עד שיכתוב ויתחתם כולו בפניו והילכך צריך להעיד נמי על הכתיבה: אם היה נכנס ויוצא. השליח אף על פי שלא היה שם במקום אחד מתחילת הכתיבה עד סופה מותר: אלא נתייחד. שנתייחד הגט ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה מהו מי חיישינן שמא החליף הבעל ולא זהו הגט שנכתב בפניו: נישמעינה. לזה מן הדא דקתני במתני' א' אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול וטעמא מפני שאחד כו' שאין כאן אלא א' המעיד על הכתיבה ואחד על החתימה אבל אם זה שאומר בפני נכתב אומר בפני נחתם אע"פ שהוא מעיד שנתייחד הגט ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה כשר דאל"כ לאשמועינן רבותא עפי: חציו מתקנה וחציו מדבר תורה. כדמפרש ואזיל אמר בפני נכתב ובפני נחתם כו' כלומר דמכיון שנתייחד ברשות בעלים לא מקיימה תקנתא דרבנן דאיכא חששא שמא הוחלף הגט אלא דמן התורה אינו צריך לקיום ולא לומר כלום דעדים החתומין על השטר כמי שנחקר' עדותן בבית דין דמי והיינו נמי כעין בעיא דרבי יוסי ופשיט ליה ממתני' כדלעיל: דרבי אבין בעי. אבפני נכתב כולו ובפני נחתם אגיו דמתני' קאי דקתני פסול ואם הוא מעיד על חתימת עד אחד שחתם בפניו ושנים אחרים מעידין על חתימת עד השני שמכירין חתימתו מהו מי אמרינן דבעינן או כולו בתקנת חכמים שהוא עדות השליח שהאמינוהו חכמים כשנים או כולו בקיום הגט והיינו עדים שמעידין על החתימה והכא חציו בתקנת חכמים וחציו בקיום הגט ולאו כלום הוא או דילמא לא שנא: בבלייא
אין

גמרא

אלא כר' יודה *דר' יודה פוסל בטופסין. ודרבי יהודה בחוצה לארץ במגרש בארץ ישראל. ויש טופסי גיטין בחוצה לארץ במגרש בחוצה לארץ. עד שידע שהוא גט אשה. עד שידע שהוא נעשה שליח. ולא היה יודע שהוא גט אשה עד שיכתוב כולו בפניו עד שיתחתם כולו בפניו. תני רבי חנין [א] אם היה נכנס ויוצא מותר. ר' יוסי בעי אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא נתייחד ברשות הבעלים בין כתיבה להתימה. נישמעינה מן הדא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. מפני שאחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם. אבל אם אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא שנתייחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה כשר. רב חסדא בעי חציו מתקנה וחציו מדבר תורה אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא שנתייחד ברשות הבעלים. נישמעינה מן הדא אחד אומר בפני נכתב ובפני נחתם פסול. מפני שאחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם. אבל אם אמר בפני נכתב ובפני נתחתם אלא שנתייחד ברשות הבעלים שעה אחת כשר. רבי אלעזר אמר רבי אבין בעי אמר בפני נכתב ובפני נחתם בעד אחד ושנים מעידין על חתימת העד השני. אמר רבי אמי בבליא
אין

קרבן העדה

אלא כר' יודה. דתנן לקמן פ' כל הגט ר"י פוסל בטופסי גיטין שנכתבו שלא לשמה הלכך אף שמעיד על חציו האחרון שהוא התורף שנכתב בפניו לשמה מכל מקום כיון שאינו מעיד על חציו הראשון שהוא הטופס נמי פסול לר"י דבעינן טופס לשמה: ופריך ודר"י בח"ל. וכי פליג ר"י במביא גט בח"ל שצריך שידע השליח שהטופס נכתב לשמה: המגרש בארץ ישראל. פליג ר"י וסובר שצריך שיהא נכתב לשמה משום דגזרינן טופס אטו תורף: וכי יש טופסי גיטין בחוצה לארץ. בתמיה הא ודאי שאין השליח צריך להעיד על כך דהיא גופא דרבנן שצ"ל בפ"נ גזרה שמא יבא הבעל ויערער וטופס לשמה נמי גזרה וה"ל גזרה לגזרה א"כ שינויא הוא וה"פ וכי יש טופסי גיטין בח"ל וכי יש לחלק בחוץ לארץ בין טופס לתורף ודאי צריך שיעיד שנכתב בפניו גם הטופס דהא במגרש בח"ל בעינן שידע שהוא גט אשה ובתורף אין שם רמז לגט אשה שהרי תורף אינו אלא מקום האיש והאשה והזמן כדתנן לקמן פ' כל הגט וגם צריך שידע השליח שהוא נעשה שליח לגט זה שנכתב לשמה ושזה האיש שולח גט לאשתו ואין השליח יודע שהוא גט אשה אלא אם כן נכתב כולו בפניו דהיינו הטופס והתורף מיהו לקמן משמע שגם הרי את מותרת לכל אדם הוא מכלל התורף: אם היה נכנס ויוצא מותר. ולא בעינן שיהא השליח עומד ורואה כתיבת כל אות ואות: אלא נתייחד. הגט ברשות הבעל ואין השליח שם מהו מי חיישינן שמא נתן שטר אחר או דלמה אינו חשוד לקלקלה בידי שמים כדאמרינן לעיל (דף א): אבל אם אמר וכו' כשר. דאל"כ לפלוג בדידיה אם נתייחד ביד הבעלים בין כתיב' לחתימה פסול אלא ש"מ בכה"ג כשר: ה"ג רב חסדא אמר חציו מתקנה וחציו מדבר תורה פסול. רבי אלעזר אמר ר' אבין בעי אמר בפני נכתב ובפני נחתם בעד אחד וכו'. וה"פ רבי אלעזר אומר חציו מתקנת חכמים דהיינו עדו' השליח שהאמינו חכמים כשנים וחציו מדבר תורה היינו שהעידו שנים על חתימת עד השני פסול דבעינן או כולו בתקנת חכמים או כלו בקיום הגט ורבי אבין מיבעיא ליה בחציו מתקנה וחציו מדברי תורה ל"א רבי אבין לפרושי דברי רב חסדא הוא דאתי:
אין

מסורת הש"ס

גיטין כו ע"א

רידב"ז

דילן אבל על המתניתין הזה קשה ליה. דלמה פסל בפני נכתב חציו. וסבירא ליה להירושלמי לא כרב אשי בש"ס דילן דסגי בחצי הראשון אלא דבעי כל הכתיבה. והא משום איחלופי סגי בחצי הראשון כדאיתא בתוס' ז"ל דף ג' ע"א ד"ה אתא לאחלופי עיי"ש. ומשני כר' יהודא דר"י פוסל בטופסין. דהגם דלא חיישינן גם במדה"י משום לשמה דגם במדה"י בקיאין הן אבל חיישינן משום בטופס שמא נכתב הטופס גבי הסופר הכותב טופסי גיטין וזה פסול לר"י דס"ל דגזרינן טופס אטו תורף ע"כ מפני חשש זה חששו ולא משום לשמה כפ"מ בין לשמה או משום קיום ממדינ' למדינ' בא"י או באותו מדינ' במדה"י ופריך א"כ כיון דמשום לשמה לא חיישינן א"כ למה חיישינן משום חשש זה. ע"כ דמשום דבגט הולכין אחר מקום הכתיבה בכל דיקדוקי הגיטין כדאיתא בשו"ע אה"ע סי' קכ"ט. ע"כ במביא מחו"ל לארץ חיישינן דמשום בחו"ל רשאי לכתוב טופסי גיטין. ובא"י אסור ע"כ במביא מחו"ל לארץ חיישינן לזה ע"ז פריך ודר"י פי' החששא אליבא דר"י היא בחו"ל. במגרש בארץ ישראל בזה חיישינן משום דבא"י אסור ובחו"ל מותר וחיישינן במקום הגירושין לזה משום דבחו"ל כותבין טופסי גיטין ומניחין שם האיש והאשה. ובא"י אוסר ר"י. ע"כ במביא מחו"ל ומגרש בא"י. ע"כ חוששין לזה משום דטופסי גיטין מצוין בחו"ל דשם מותר ע"ז פריך ויש טופסי גיטין בחו"ל במגרש בחו"ל בתמי'. משמע דבחו"ל איכא טופסי גיטין ומגרשין שם בטופסין כשמניחין מקום האיש והאשה אף דבקיאין לשמה מ"מ בחו"ל מותר ולא גזרו טופס אטו תורף. לר"י בתמי' ואמאי בחו"ל מותר יותר מבא"י א"כ קשה אמאי חיישינן לזה למ"ד דכל עיקר משום קיום הוא א"כ כל קיומו של גט היא רק בחותמיו ולא חיישינן משום לשמה ע"ז משני עד שיודע שהיא גט אשה. עד שיודע שהוא נעשה שליח ולא הי' יודע שהוא גט אשה עד שיכתוב כולו לפניו עד שיחתם כולו לפניו ע"כ. פי' דלפיכך צריך למימר בפ"נ כולו משום דאימתי יודע שהוא גט אשה דווקא בשנכתב כולו לפניו ולפיכך צריך להעיד בפני נכתב כולו ולא משום דבחו"ל מותר לכתוב טופסי גיטין ז"א אלא אי בחו"ל מותר גם בא"י מותר. ואי אסור גם בא"י אסור ורק דצריך למימר בפני נכתב לאו משום איחלופי דאי משום איחלופי הי' די בהליו הראשון אלא משום דצריך שידע שהוא גט אשה ע"כ בעינן כולו ודוק:

עד שיודע שהוא גט אשה פי' דאימתי דייק השליח על הגט דווקא כשיודע שהוא שליח אבל אם לא ידע שהוא הוא השליח לא דייק כ"כ. ולפיכך דווקא לשליח האמינו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ משא"כ לאדם אחר ומכאן מקור להא דפסק בשו"ע אה"ע סי' קנ"ד ס' כ"ה בהה"ג. וז"ל שם בשו"ע וצריך שקודם הכתיבה יודיעו שהוא יהיה השליח וע"כ ומכאן מקור נאמן היא שאימתי דייק השליח ומהימן כשנכתב לפניו הג"מ דווקא בשיודע שהוא יהיה השליח בעת הכתיבה. ובזה לא נחלקו הבבלי והירושלמי רק דבבבלי סבירא ליה דיודע שהוא גט אשה אפילו בחצי הראשון. והירושלמי סבירא ליה דלא נקרא יודע שהוא גט אשה עד שיכתוב כולו בפניו ודוק:

ר"י בעי אמר בפ"נ ובפ"נ אלא נתיחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה פי' דמיבעיא על הא ברייתא דתני ר' חנין אם הי' נכנס ויוצא מותר. ע"ז בעי אם נתיחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה היאך הדין אם יהא כשר ומסיק נשמעינה מן הדא. אחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ וכו'. אבל אם אמר בפ"נ ובפ"נ אלא שנתיחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה כשר. פי' דהנה במתניתין נקט כל הסדר של לא זו אף זו מתחלה נקט בפ"נ אבל לא בפני נחתם והדר נקט ל"ז א"ז אפילו בפ"נ אבל לא בפני נכתב בפ"נ כולו ובפני נחתם הליו ל"ז א"ז בפ"נ חליו ובפ"נ כולו פסול ל"ז א"ז א"א בפ"נ וא"א בפ"נ. וכדאיתא בבבלי דף ע"ו ע"ב עיי"ש דלרבא ולרב אשי לא נקט סדר ל"ז אף זו אלא קמ"ל רבותא בפ"נ כולו ובפ"נ חליו לרבא דאפילו הוא ואחר מעידין על חתימת עד השני. ולרב אשי אפילו קאמר אני הוא עד השני. ולרב חסדא כל המתניתין ל"ז א"ז קתני עיי"ש. וא"כ כל המתניתין נשנית במדריגות זו למעלה מזו והאחרון אחרון היא רבותא יותר. והנה א"א בפ"נ וא"א בפ"נ היא נשנית באחרונה והיא רבותא האחרונה והיא בבא האחרונה של מתני'. ע"כ מדייק מדקתני בפ"נ חליו ובפני נחתם כולו פסול. וקשה למה נקט בפני נכתב חליו והחצי השני לא נכתב לפניו הא אפילו נכתב לפניו כולו אלא שנתיחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה נמי פסול אלא ודאי מדלא נקט להאי רבותא ש"מ דווקא בנכתב לפניו הליו אבל אם נכתב כולו לפניו אלא שנתיחד ברשות הבעלים

מהורת הש"ס

אין כשר אלא זה. ודאי גט כזה כשר הוא דמי איכא מידי דאלו אמר אחד דהיינו השליח כשר השתא דאיכא תרי יהא פסול : רבי אבא לא אמר כך. כל זה מדברי רבי אמי הוא ואמר דרבי אבא לא אמר כן לפסול בכה"ג אלא דוקא באומר שהוא העד השני וכדמסיק : נעשה נוגע בעדותו. דנראה כאלו בא להעיד על חתימת השני כדי שתתקיי' עדותו בהחתימו' : אילין תרין חורנא. הנך שני עדים אחרונים אין אני יודע מה טיבן מי סגי במה שהעיד בפ"נ מאלו השני' הראשונים או צריך שיעיד השליח אף על חתימת שנים האחרונים שבפ"נ : תפלוגתא דר"י ורשב"ל. בדבר זה פליגי ר"י ור"ל לר"י פסול ולר"ל כשר : דאיתפלגון. דפליגי ר"י ור"ל באומר לעשרה כולכם חתומו גט זה וחתמו מקצתן היום ומקצתן למחר : כשר. שלא נתכוין שיהיו כולן עדי' אלא שנים עדי' והשאר משום תנאי שהטיל בגט זה דלא ליהוי גיטא אא"כ חותמין בו כולן כדי לביישה ברבים : פסול עד שיחתמו. כולן ביום אחד שכוונתו שיהיו כולן עדים ונכתב ביום ונחתם בלילה פסול : מה פליגין. כי פליגי ת"ק ור"י במתני' דוקא בשהגט יוצא מתחת יד זה שאומר בפני נחתם וטעמייהו דרבנן דפסלי כיון דלא אמר בפני נכתב דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא שיאמרו קיום שטרות באחד ור"י סובר כיון דאצריכיה תרי אחריני במקומו לאסהודי אכתיב' תו לא אתי לאחלופי : ה"ג ר' חנניה אמר רבי זעירא מה פליגין. כי פליגי ביוצא מתחת ידי אחר כלומר מתחת ידי עידי כתיבה דה"ל שנים שהביאו גט וקסבר ר"י שנים שהביאו גט א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ ות"ק סובר אפילו שנים שהביאוהו צ"ל בפ"נ אבל ביוצא מתחת יד האומר בפני נחתם לחוד אף ר' יהודה מודה דפסול דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא א"נ קסבר ר"ז כריב"ל לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין ומתני' לאחר שלמדו ות"ק סובר גזרי' שמא יחזור הדבר לקלקולו ור"י סובר לא גזרינן : ה"ג מתיב ר' אימי לרבי זעירא אם ביוצא מתחת ידי אחר רבי יודה מכשיר אפי' בקמייתא. וה"פ לדידך דקאמרת טעמא דר"י משום שנים שהביאו גט ולא גזר ר"י אם כן לפלוג ר"י אף בקמייתא באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם כיון דיוצא מתחת ידי שנים ליכא למיחש לקיימו ולשמה נמי הא למדו ולקלקול לא חיישינן דודאי רישא דומיא דסיפא איירי :

גיטין טו ע"ב ועי' תוס' שם ד"ה אני

עי' גיטין יח ע"ב ולקמן ה"ב

עי' גיטין עז

[א] אין כשר אלא זה. ר' אבא לא אמר כך אלא *אמר בפני נכתב ובפני נתחתם בעד אחד ואני הוא העד השני [ז]נעשה כנוגע בעדותו. [ב] היה מחותם בארבעה ואמר בפני נכתב ובפני נתחתם בשני עדים. אלין תרין חורנא לינא ידע מה עסקיהון תפלוגתא דרבי יוחנן ורשב"ל דאתפלגון *אמר לעשרה חתמו בגט והוחתמו מקצתן היום ומקצתן למחר ריש לקיש אמר כשר [ג] והשאר על תנאי רבי יוחנן אמר פסול עד שיחתמו בו ביום. אמר ר' אמי מה פליגין ביוצא מתחת ידו אבל ביוצא מתחת ידי אחר אף רבנן מודוי שהוא כשר. ר' חנניה דר' אמי א"ר זעירא *מה פליגין ביוצא מתחת ידי אחר. אבל ביוצא מתחת ידו אף ר' יהודה מודה שהוא פסול. מתיב ר' זעירא לר' אימי אם ביוצא מתחת ידו (אחר) ר' יודה מכשיר אפילו בקמייתא.

איתי

אין כשר אלא זה. אין לך יותר מוכשר מזה דמי איכא מידי דאלו אמר חד כשר והיינו השליח דאילו מסיק ליה לכולא דיבורא ואמר נמי בפני נחתם עד השני כשר והשתא דאיכא תרי שמעידין על חתימת השני מיבעיא : לא אמר כך לא כך היתה השאלה דודאי בכה"ג כשר הוא אלא כך שאלו אם הוא מעיד על חתימת האחד ואני העד השני מהו והשיב לו שהוא פסול משום דנעשה כנוגע בעדותו שנראה דלכך בא להעיד על חתימת השני כדי שתתקיים עדות חתימתו : היה. הגט מחותם בארבעה עדים והשליח מעיד על השנים ועל השנים אחרים אומר איני מכירן ואיני יודע מה עסקיהון מהו אם הן מעכבין הואיל וחתומים על הגט וצריך לקיים חתימתן או דילמא בהני תרי שהעיד השליח עליהן סגי וקאמר הש"ס דתליא בפלוגתא דר"י ור"ל : ריש לקיש אמר כשר והשאר על תנאי. כלומר משום דאמרינן לא עשאן עדים לכולן אלא שנים משום עדים והשאר על תנאי בעלמא והילכך אינו מעכב עד שיחתמו כולן בו ביום אלא דהוי כמו תנאי אחר בגט ומשיחתמו מקצתן אפי' למחר נתקיים התנאי והכא נמי אין צריך השליח להעיד על כלן דהואיל ומעיד על שנים שהן משום עדים סגי : ר"י אומר פסול עד שיחתמו בו ביום. כלן דס"ל דכולן משום עדים הן וה"נ צריך השליח להעיד על חתימת כולן : מה פליגין ביוצא מתחת ידו. אפלוגתא דר' יודה וחכמים במתני' קאי שנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול ור' יודה מכשיר ומפרש ר' אמי דבמה פליגין בשהגט יוצא מתחת ידו של זה המעיד על החתימה לבדו ובהא פליגי דחכמים סברי אע"ג דהימנוהו רבנן לשליח כבי תרי אפ"ה הואיל והוא אינו מעיד נמי על הכתיבה פסול דגזרינן דילמא אתי לאחלופי בקיים שטרות דעלמא בע"א מכיון דיוצא מתחת יד המעיד על החתימה ומוכחא מילתא דלקיומי אתא ומאן דחזי קסבר כל שטרות נמי בעד אחד מקיימי ור' יהוד' סבר לא גזרינן : אבל ביוצא מתחת ידי אחר. מעדי הכתיבה כלומר שיוצא נמי מיד האחר שנשיהם הביאו אף רבנן מודו שהוא כשר דקסבר שנים שהביאו גט ממדה"י אינן צריכ' לומר בפ"נ ובפ"נ שהרי עדים מצויים לקיימו ושנים שהביאו מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו ביה רבנן : ר' חנניה דר' אמי. אמר נמי כר' אמי : א"ר זעירא. פליג דמפרש ביוצא מיד שניהם פליגי ואפ"ה פסלי רבנן דקסברי טעמא דהצריכו בפני נכתב ובפני נחתם לפי שאין בקיאין לשמ' ושנים שהביאו גט ממדה"י נמי צריכין לומר והגי לאו כלום קאמרי דמאן דמעיד על הכתיבה לא מעיד על החתימה כדמפרש רבי זעירא לקמן והילכך פסול ור' יודה סבר דטעמא הוא לפי שאין העדים מצויים לקיימו והילכך שנים שהביאו אינן צריכין לומר ולא איכפת לן כלום בעדותן דהני וכשר : אבל ביוצא מתחת ידו. של זה המעיד על החתימה לבדו אף ר' יהודה מודה שהוא פסול הואיל ואין כאן אלא אחד שהביאו והוא אינו מעיד כ"א על החתימה : מתיב ר' זעירא לר' אימי אם ביוצא מתחת ידו ר' יהודה מכשיר גרסינן אפילו בקמייתא. נמי ליפלוג ר' יהודה כלומר לדידך דרבי יודה מכשיר אפי' ביוצא מתחת ידו של המעיד על החתימה לבד אם כן ליפלוג נמי ברישא באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם דכשר לר' יודה בשלמא לדידי טעמא דרבי יודה דמכשיר הכא משום שיוצא מתחת יד שניהם וקסבר שניהם שהביאו א"צ לומר אלא לדידך דמכשיר ר' יהודה אפי' ביוצא מתחת יד עד המעיד על החתימה קשיא מ"ט לא פליג ר"י נמי ברישא :

איתי

עין משפט נר מצוה

ג
א טוש"ע אה"ע סי' קמב סט"ז
ד
ב שם סעיף יז
ה
מיי' פ"ט מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ה ו

ציון ירושלים

[ז]נעשה כנוגע בעדותו. ע' תוס' שם ועי' פ"מ שם ועי' בו"ת נו"ב מהדו"ת חלק אה"ע סי' קנ"ח מ"ש בזה :

רידב"ז

הבעלים בין כתיבה לחתימה כשר. ואבל משום האי בבא לחוד לא איריא דאיכא למימר דאין ה"נ דנתיחד ברשות הבעלים נמי פסול והא דנקט בפני נכתב ואיו הוא משום דהיא בבא אמליעתא. ויש עדיין במתניתין עוד רבותות אחרים ואולי נקט הרבותא זאת אחרי' ע"כ מסיים הרבותא האחרונה דא"א בפ"נ וא"א בפ"נ דזהו הרבותא בתרייתא דמזה מוכח דיש לדייק מדלא קתני גם הרבותא דנתיחד ברשות הבעלים ש"מ דווקא נכתב אליו בפניו. אבל אם נכתב כולו לפניו אלא נתיחד ברשות הבעלים כשר מדלא קתני הרבותא זאת. ע"ז ר"ח בעי אליו מתקנה ואליו מד"ת פי' דאולי המתניתין קמ"ל בפני נכתב אני ושנים מעידין על אני השני נמי פסול וזהו רבותא גדולה יותר מנתיחד ברשות הבעלים [ואבל צ"ע דהא דמשמע דר"ח פליג על הפשיטות מדלא קתני רבותא יותר דנתיחד ברשות הבעלים ז"א דבפ"נ אליו היא הרבותא יותר דאפילו שנים מעידין על אני השני. והכי הול"ל ר"ח פריך הא מיבעיא לי' לאליו לתקנה ואליו לד"ת] וא"כ שאל בפ"נ ובפ"נ כולו אלא נתיחד ברשות הבעלים אחר כתיבה וחתימה וקאמר ג"כ נשמעינה מן הדא א"א בפ"נ וא"א בפ"נ הא אם אמר בפ"נ ובפ"נ אלא נתיחד ברשות הבעלים שעה אחת כשר. ומדייק ג"כ מהא דבפ"נ כולו ובפ"נ אליו מדלא קתני אחריו הרבותא דאפילו נחתם כולו בפניו אלא נתיחד ברשות הבעלים אחר חתימה פסול. וקתני הרבותא דא"א בפ"נ ובפ"נ משמע דבנתיחד לאחר חתימה כשר. ע"ז אמר ר"א אמר ר"א בעי אמר אחד בפ"נ ובפ"נ בע"א ושנים מעידין על החתימות עד השני ראב"א לא אמר כן אלא כו' אני הוא עד השני כנוגע בעדותו פי' שמא היא רבותא גדולה בפני נחתם אליו ואני השני מעידין שנים עלי'. והלשון צ"ע דמשמע דפליגי ולפי פשטות הלשון משמע דר"ח ור"א מיבעיא לה מילתא אחריתי ובאמת הול"ל ר"ח פריך והא מיבעיא ליה לאני לתקנה ואליו לד"ת ולשון ר"ח בעי היא קשה. וע"כ כתב הג"א ז"ל דלשון הירושלמי צ"ע דמשמע דפליגי פי' ר"ח ור"א פליגי על הא דנשמעינ' מן הדא. וניחא נמי מה שהפוסקים ז"ל לא הביאו האי דינא דנתיחד ברשות הבעלים ולדברינו ניחא דהא אנן קי"ל כרבא וכרב אשי בב"ם דילן דף ע"ו ונקט נכתב כולו ונחתם אליו לרבותא אפילו הוא עד השני ועיין ודוק :

א"ר אמי מה פליגין ביוצא מת"י כו' עד סוף הסוגיא. הסוגיא הזאת אמורה מאוד ולבי אומר לי שיש כאן טעות הדפוס דמוכח ואין בו שום חסרון ויתרון רק נתחלף בהא דנדפס בר' אמי אף רבנן מודו. ואלל ר' זעירא אף ר' יהודה מודה צ"ל איפכא. וחילוף כזה מצוי כמה פעמים בירושלמי. ועי"ז מבואר הירושלמי בטוב ומובן בנקל. ולפענ"ד כן היא האמת לאמיתה. וזה לא נקרא הג"ה כי אם חלוף דמוכח. וה"פ אמר ר"א מה פליגין ביוצא מתחת ידו פי' דהע"א האומר בפני נחתם הוא השליח והגט יוצא מתחת ידו ונאמן כשנים. ועל הכתיבה יש שנים וע"כ נעשו כשנים מעידין ע"ז ושנים מעידין ע"ז כדאיתא בבבלי דף י"ז ע"א האי סברא בשם ר' אמי גופי' עיי"ש. אבל ביוצא מתחת ידי אחר פי' לא מן יד הע"א המעיד על החתימה נמצא דאין נאמן על החתימה כשנים אף ר' יהודה מודה שהוא פסול ולא נחלקו רק כשהגט יוצא מת"י ור"א בשם ר"ז מה פליגין כשהגט יוצא מת"י אחר ולא מתוך ידו של ע"א המעיד על החתימה. אבל ביוצא מת"י דע"א המעיד על החתימה אף רבנן מודו שהוא כשר. ולא נחלקו ר' יהודה ורבנן רק בשאין הגט יוצא מת"י ע"א המעיד על החתימה. והירושלמי לא מוקי בשילא מת"י שנים ומשום לתא דשנים שהביאו גט ז"א דא"כ הול"ל כי פליגין ביוצא מת"י אחד. אבל ביוצא מת"י שנים א"כ כי פליגין ביוצא מתחת ידי שנים אבל ביוצא מת"י אחד ולא נקט הך לישנא כלל אלא ביוצא מת"י או ביוצא מת"י אחר. והעיקר הכוונה הוא כך אם הגט יוצא מת"י המעיד או מתחת ידי אחר והוי הגדה בלא הבאה או הגדה והבאה. ופי' יצא מתחת ידו היא הגדה והבאה. ופי' יוצא מת"י אחר היא הגדה בלא הבאה. ונחלקו בזה ר"א ור"ז דר"א ס"ל דנחלקו רק ביוצא מת"י והוי הגדה והבאה אז מכשיר ר' יהודא. ור"ז ס"ל דנחלקו ביוצא מת"י אחר והוי הגדה בלא הבאה ואפילו בזה מכשיר ר' יהודא ואפילו כשאחד מן השנים האומרים בפ' נכתב מוליא מת"י ג"כ מכשיר ר"י [ולא משום שנים שהביאו את הגט א"צ שיאמרו בפ"נ ובפ"נ ז"א דלא קאמר יוצא מתחת ידי אחרים אלא אחר] ונמצא דלר"א איירי המתניתין דהוי הגדה והבאה אבל כשמחוסר בהבאה בע"א כו"ע מודוי שהוא פסול. ור"ז ס"ל דמיירי המתניתין דהי' הגדה בלא הבאה בע"א ואפילו בזה מכשיר ר' יהודא. אבל אם הי' הגדה והבאה בזה לכו"

שנויי נוסחאות (סוט"ז) ידו אחר כל"ו ידי אחר.

עין משפט נר מצוה
ו
א טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף טז
ז
ב מיי' פ"א מגירושין הל"ג טוש"ע אה"ע סי' קכז סעיף ב

מסורת הש"ס
תוספתא פ"ב
גיטין יז ע"א

אייתי ר' אמי לר' יונה חמוי ותנה ליה אחד אומר בפני נכתב ובפני נחתם פסול ר' יודן מכשיר. אמר רבי אבין לישן מתניתא מסייעא לרבי זעירא *בזה רבי יודן מכשיר. וקשיא על דרבי זעירא אם ביוצא מתחת ידי אחר בהדא לא עשו אותן כשנים. אימתי עשו אותו כשנים בזמן שהוא מעיד על הכתיבה ועל החתימה. ר' יסא בשם ר' יוחנן וביוצא מתחת ידו והוה רבי זעירא מסתכל ביה. א"ל למה את מסתכל בי ואפילו יוצא מתחת ידי אחר. אתיא דרבי יוסי כרבי אימי עד לא יחזור ביה. א"ר מנא אפילו מן דחזר ביה אתיא היא שנייה היא כתיבה בשנים וחתימה בשנים בחה מיופה וכתיבה בשנים אין כחה מיופה:

הלכה ב מתני'

*נכתב ביום ונחתם ביום [א] בלילה ונחתם בלילה בלילה ונתחתם ביום כשר [י] ביום ונתחתם בלילה פסול ור"ש מכשיר שהיה רש"א כל גיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים:

גמ'

פני משה

אייתי ר' אמי לר' יונה חמיו ותנה ליה. הדא ברייתא דקתני הכי דר"י מכשיר אף ברישא: לישן מתניתא. ל' התוספתא מסייעא לר' זעירא דלא פליג אלא בסיפא ביוצא מתחת יד שניהם הוא דמכשיר דקתני בתוספתא שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם רבי יהודה מכשיר בזה דמשמע דוקא בזה הוא דפליג ר"י אבל באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם מודה ר' יודה שהוא פסול: וקשיא על דר' זעירא אם ביוצא מתחת ידי אחר. נמי פסלי רבנן בהדא לא עשו אותו כשנים בתמיה דהא הימנוהו חכמים לשליח כשנים והכא שנים שהביאו אמאי פסול. ומשני אימתי עשו אותו כשנים בזמן שהוא מעיד על הכתיבה ועל החתימה והיינו כדפרישית לעיל דבעינן שזה שהוא מעיד על הכתיבה הוא עצמו יעיד על החתימה והכא אותן השנים מעידין על הכתיבה ולא על החתימה והשלישי מעיד על החתימה ולא על הכתיבה והילכך לאו כלום הוא דקסברי שנים שהביאו נמי צריכין להעיד על הכתיבה ועל החתימה: ר' יסא בשם ר' יוחנן וביוצא מתחת ידו. אסיפא דמתני' קאי א' אומר בפני נכתב ושנים אומרי' בפנינו נחתם כשר ודוקא ביוצא מתחת ידו של האחד המעיד על הכתיבה דהואיל וחכמים האמינוהו לשליח כשנים נעשה כשנים המעידין על הכתיבה ושנים על החתימה אבל אם יוצא מתחת ידי עדי החתימה פסול קסבר שנים שהביאו צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ והכא אין מעידין על הכתיבה: והוה ר"ז מסתכל ביה. כמתמיה על דבריו: למה את מסתכל בי. ואם אין דעתך כן אף אני חוזרני בי ואפי' יוצא מתחת ידי אחר של המעידין על החתימה כשר דשנים שהביאו א"צ לומר: אתייא דר' יוסי כר' אימי. דמוקי למליעתא בשיוצא מתחת ידו של א' וה"נ לר' יוסי עד דלא יחזור ביה קודם שחזר מדבריו ומוקי להסיפא נמי בהאי גוונא: א"ר מנא. דלא היא אלא אפי' משחזר בו ר' יוסי שפיר נמי אתייא כר' אימי ומוקי למליעתא כרבי אימי דבשיוצא מתחת ידו פליגי והכא ביוצא מתחת עדי החתימה נמי כשר דשאני לן בין כתיבה בשנים לחתימה בשנים דהכא בשנים מעידין על החתימה כחה מיופה דהוי כשאר קיום שטרות שנים מעידין על החתימה ולית כאן חשש דאתי לאחלופי בשאר שטרות והילכך אפי' ביוצא מתחת ידי עדי החתימה כשר: וכתיבה בשנים אין כחה מיופה. אבל מליעתא שנים אומרים בפנינו נכתב אין כחה מיופה כשאר קיום והילכך פסול לרבנן כשיוצא מתחת יד עד החתימה לבד משום דאתי לאחלופי בשאר שטרות בקיום עד אחד כר' אמי לעיל:

הלכה ב מתני' בלילה ונתחתם ביום כשר. שהיום הולך אחר הלילה ואין זה מוקדם: ביום ונתחתם בלילה פסול. שהרי מוקדם הוא ותקנו חכמים זמן בגיטין גזירה שמא יהא נשוי לבת אחותו ותזנה עליו וחס עליה שלא תידון משום אשת איש ונותן לה גט בלא זמן וכשמעידים עליה בב"ד מוציאה גטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה וכן אמר הכא לקמן פ' השולח הלכה ג' מפני מה תקנו זמן בגיטין מפני מעשה שאירע כו': ור"ש מכשיר. דסבר ר"ש דחכמים תיקנו זמן בגיטין משום פירי כדאמר ר' יוחנן בגמרא שאם לא יהיה זמן בגט יהא הבעל מוכר והולך פירות נכסי מלוג של אשתו לאחר גירושין וכשתתבענו בדין יאמר קודם גרושין מכרתי ולהכי מכשיר ר"ש בנכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שהוא מוקדם דקסבר משנתן עיניו לגרשה אף על פי שלא גירש שוב אין לבעל פירות ואם תבא לטרוף מלקוחות הפירות משעת כתיבה שפיר טרפא דהא נתן עיניו לגרשה: כל גיטין כו' פסולין. דאתי למיטרף לקוחות מיום כתיבה ושלא כדין: חוץ מגיטי נשים. מטעמא דפרישית ואין הלכה כר' שמעון:

גמ'

קרבן העדה

אייתי רבי אמי לרבי יונה חמוי. בשבא ר"א לר' יונה חמיו תני ליה ברייתא דפליג ר"י אף ברחשונה והיינו כר"ז: ה"ג ואחד אומר בפני נחתם פסול: ה"ג לישן מתני' מסייע לר' אימי בזה רבי יודן מכשיר. וה"פ לשון התוספתא דתני שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ור"י מכשיר בזה לאו למעוטי אחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ דלא פליג ר"י ופסול כר' אימי: וקשיא על דר"ז. והך ברייתא קשיא לר"ז: עדות עד אחד אם ביוצא מתחת ידי אחר כהדא. כרישא דמתני' דא' אומר בפ"נ וא' בפ"נ ושניהם הביאוהו לא עשו חכמים עדות המעיד על החתימה כשנים קשיא א"כ אימת עשו עדות עד א' כשנים כלומר הא אפי' בשהעיד אחד על הכתיבה והחתימה הכשירו חכמים כדתנן ברישא מכלתין: ומשני בזמן. שאדם אחד מעיד על הכתיבה והחתימה הוא דהאמינוהו כבי תרי דליכא לאחלופי בקיום שטרות דעלמא כיון דצ"ל גם בפני נכתב אבל בשאינו מעיד אלא על החתימה ואתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד א': וביוצא מתחת ידו. אסיפא דמתני' קאי דתנן א' אומר בפ"נ וב' אומרים בפ"נ כשר בשהגט יוצא מתחת יד עד המעיד על הכתיבה: והוה ר"ז מסתכל ביה. דקס"ד דוקא נקט וביוצא מתחת ידו דנעשה כשנים על זה ושנים על זה אבל מתחת יד עידי חתימה פסול והיינו כדעתיה דר"ז בסמוך: ואפי' יוצא מתחת ידי אחר. כלומר וכ"ש ביוצא מתחת ידי אחר פשיטא דכשר דה"ל שנים שהביאוהו דא"צ בפ"נ ובפ"נ: אתיא. הא דר' יסא כר"א עד דלא חזר ביה דבשנים שהביאוהו אפי' רבנן מודו דכשר: אפי'. לאחר שחזר בו ר' אמי וסובר דאפי' בשהגט יוצא מתחת יד שני עידי הכתיבה נמי פסלי רבנן אפ"ה שפיר קאמר ר' יסא בסיפא אפי' יוצא מתחת יד אחד כשר דודאי יש לחלק בין שנים מעידים על הכתיבה ובין שנים מעידים על החתימה דחתימה בשנים יפה כחה דלא אתי לאחלופי אבל כתיבה בשנים אין כחה יפה:

הלכה ב מתני' בלילה ונתחתם ביום כשר. שהיום הולך אחר הלילה וה"ל חד יומא ואין זה מוקדם: ביום ונחתם בלילה. מוקדם הוא דמשמע דמההוא יומא איגרשה ולא איגרשה עד למחר ובגמרא מפרש מאי פסולים: כל גיטין. של מכר ומתנה והלואה: פסולין. דלאתי למיטרף מלקוחות מיומא דכתיבה ושלא כדין: חוץ מגיטי נשים. דלאו לגוביינא עבידא:

גמ'

רידב"ז

לכו"ע כשר ופריך ר"ז לר"א אם ביוצא מת"י ר"י מכשיר פי' דר"י דמכשיר הוא דווקא בשהי' הגדה והבאה בהאחד ומיירי המתניתין דהי' הגדה והבאה לגני שמגיד הוא המביא ולא מיירי בהגדה בלא הבאה א"כ קשה אפי' בקמייתא באחד אומר בפני כ' ואחד אומר בפ"כ בשהיו ע"כ הגדה והבאה אללם מי שמגיד הוא ג"כ מביא א"כ לשיטת ר"י יהי' כשר. אייתי ר"א לר' יונה חמוי ותני ליה דגם ברישא פליג ר"י. אחד אומר בפ"כ ואחד אומר בפ"כ פסול ור"י מכשיר. אמר ר' אבון לשון מתניתין מסייעא לר"ז בזה ר' יודן מכשיר והוא הברייתא המובא בבבלי דף ס"ז ע"ב דר"י מכשיר בזו ולא ברישא. וא"כ קשה מזה על ר"א דאוקי מתניתין באמירה והבאה דלא הוי' אמירה בלא הבאה ומי שאומר הוא הגט יוצא מת"י א"כ קשה לפ"ז ליפלוג ר"י ברישא ול"ל דפליג ר"י ברישא ג"כ הא מברייתא מוכח דבזה ר' יודן מכשיר אבל לא ברישא וליכא דמתניתין מסייעא לר"ז אבל קשיא על ר"ז דלאוקימתא שלו מיירי המתניתין דהיו אמירה בלא הבאה והאומר לחוד והגט יוצא מת"י אחר דס"ל דאין שום סברא בטעם דרבנן לפוסלו בשהגט יוצא מת"י דהא הוי כשנים מעידין ע"ז. וכשנים מעידין ע"ז ואין שום מקום למימר בטעם דרבנן רק בשיוצא מת"י אחר. אבל כשיוצא מת"י האיך נפסול אותו. דהא השליח נאמן כשנים ז"א דהא בהדיה לא עשו אותו כשנים. אימתי עשו אותו כשנים בזמן שהוא מעיד על הכתיבה ועל החתימה וזהו באמת טעמא דרבנן. א"כ קשה לר"ז דאוקים כשיוצא מת"י אחר אבל בשיוצא מת"י הוי כשנים דהא שליח הוי כשנים ז"א דלא הוי כשנים אלא בשמעיד על הכתיבה ועל החתימה וא"כ מנ"ל בשיצא מת"י דהוי כשנים בשלמא לר"א בשיוצא מת"י אחר ליכא סברא לאכשורי. והדר מתחיל הגמ' בסיפא דמתניתין באחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר. ר' יוסא בשם ר' יוחנן וביוצא מתחת ידו. דהע"א האומר הי' הוא המביא וע"כ הוי כשנים מעידין ע"ז וכשנים מעידין ע"ז א"כ לשיטת ר"א דאין הרישא בשנים אומרים בפנינו נכתב וכו' מיירי דהגט יוצא מתחת יד ע"א המעיד על החתימה דבזה פסלי רבנן. אבל בסיפא בשנים אומרים בפנינו נחתם וא"א בפ"כ בזה מודי רבנן כשהגט יוצא מת"י הע"א. אבל לשיטת ר"ז דאוקי הרישא בשהגט יוצא מת"י ע"כ אבל בשיוצא מת"י הע"א כשר א"כ קשה מאי איריא כששנים אומרים בפ' נחתם וא"א אומר בפני נכתב כשהגט יוצא מת"י הע"א כשר אפילו ברישא כשאחד אומר בפ"כ ושנים אומרים בפנינו נכתב כשהגט יוצא מת"י הע"א כשר ג"כ והוי ר"ז מסתכל בי' דלשיטת ר"ז ע"כ דהרבותא דסיפא דבשנים אומרים בפנינו נחתם כשר אפילו כשהגט אינו יוצא מת"י ע"א וחזר ר' יוסא והודה לו ואמר ליה למה את מסתכל בי ואפילו יוצא מת"י אחר ויש לפרש בשני אופנים או משום דקאי ר' יוסא בשיטת ר"ז ג"כ או דלעולם ס"ל כר' אמי וכ"ת אי כר"א ס"ל מנ"ל דבחתימה בשנים אפילו יוצא מת"י אחר כשר דילמא דווקא ביוצא מת"י דבכתיבה בשנים פסול כה"ג ומנ"ל להרחיק חתימה בשנים מכתיבה בשנים בב' מדריגות. ז"א דבלא"ה כששנים אומרים בפ' נחתם כוחה מיופה וחזר ביה בלא"ה דבשנים מעידין על החתימה הוי עיקר הקיום בהכשר לא איכפת לן כ"כ על הכתיבה ודי כשאחד אומר בפני נכתב ואפילו אין הגט יוצא מת"י ע"ז שפיר אתיא דר' יוסא כר"א עד דלא חזר בי' א"ר מנא אפילו מן דחזר ביה אתיא הוא ולא דחזר ביה משום דס"ל כר"ז ולא כר"א ז"א דאפילו דסבר כר"א מ"מ חזר בי' והרחיק החתימה בשנים בב' מדריגות מכתיבה בשנים משום דבכתיבה בשנים אין כוחה מיופה ע"כ אפילו בשיוצא מת"י הע"א נמי פסלי רבנן ומ"מ אין לאמר דבשנים מעידין על החתימה לא מכשרי רבנן רק דווקא בשה"ע מוציא הגט מת"י ז"א דשניא הוא החתימה בשנים דאפילו בשאין הגט יוצא מת"י הע"א נמי כשר ודוק:

אר"ז

שנויי נוסחאות (שו"ב) בהדא נד"ו כהדא. (שו"ו) אותן נד"ו אותו.

מסורת הש"ס
גיטין יח
לעיל פ"א ה"ד
גיטין י: וש"נ
ב"ב יח ולעיל הלכה א

גמ' אמר רבי יוחנן פסול מפני אכילת פירות. אמר ליה ריש לקיש מעתה תחוש לגיטין הבאין ממדינת הים שמא נכתבו ביום ונחתמו בלילה. א"ל זה זיופו מדבר אחר. א"ר יוחנן *לא אמר ר' שמעון אלא בלילה אבל למחר אוף רבי שמעון מודה. ריש לקיש אמר לא שנייא הוא לילה הוא למחר הוא לאחר כמה. היידן הוא למחר. ר' חנניה ור' מנא חד אמר למחר. וחרנא אמר מחרא דמחר. וקשיא דר' יוחנן על דרבי שמעון (לקיש) כן א"ר בא בשם רבי זעירא אתיא *דרבי שמעון (בן לקיש) כר' אלעזר כמה דר"א אמר א *אע"פ שאין עליו עדים כשר כן ר' שמעון אומר אף על פי שאין עליו עדים כשר. אמר ר' שמואל אחוי דרבי ברכיה כאן ברוצה לחתמו. וכאן בשאינו רוצה לחתמו. *אמר לעשרה חתמו בגט זה וחתמו מקצתן היום ולמחר מקצתן. רבי שמעון בן לקיש אמר כשר ב והשאר על תנאי. ר' יוחנן אמר פסול עד שיחתמו כולן בו ביום. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי מעשה באחד שאמר לעשרה חתמו בגט וחתמו מקצתן היום ומקצתן למחר אתא עובדא קומי רבנין וכשרין וחשון. הדא מסייעא לרבי יוחנן מן דרבנין ופליגא עלוי על דרבי שמעון הדא מסייעא לר' שמעון בן לקיש מן דרבי שמעון ופליגא עלוי מן דרבנין:

הלכה

קרבן העדה

גמ' פסול מפני אכילת פירות. שמזמן הגט ואילך אם ימכור הבעל פירות נכסי מלוג שלה כשתדע האשה מתי נכתב ונחתם הגט תגבה ואם לא היה בו זמן יהיה מוכר והולך וכשתתבע לדין יהיה ידה על התחתונה שיאמר לה קודם גירושין מכרתי לכך תקנו זמן בגיטין ומוקדם פסול נמי משום פירות שתטרוף שלא כדין: מעתה תחוש לגיטין הבאין ממדינת הים וכו'. קסבר ריש לקיש לכך תקנו לומר בפ"נ משום שאינן בקיאין לשמה וקשיא ליה ומאי מהני שאומר בפ"נ בשלמא לשמה תקנה גמורה דסהדא לשמה קמסהיד דמימר אמר מ"ט אטרחוהו רבנן למימר בפ"נ משמע דצריך לשמה ועד דידע דנכתב לשמה לא קמסהיד אלא ניחוש שמא נכתב ביום ונחתם בלילה: א"ל זה. נכתב ביום ונחתם בלילה זיופו מדבר אחר שהכתיבה והחתימה בעצמן כשרים אלא שדבר אחר גורם פסולו שלא נעשה ביום א' משא"כ פסול שלא לשמה פסולה בגופו הוא דה"ל כאלו לא נחתם מעולם: אף ר"ש מודה. דחיישינן שמא פייס אשתו בתוך כך ובא עליה וה"ל גט ישן דפסול א"נ שמא נהפייס וביטל: ל"ש. בלילה שלאחריו ול"ש למחר ואפי' לאחר כמה ימים מכשיר ר"ש דלא חיישינן שמא פייס דאם איתא דפייס קלא אית ליה למילתא שהשכנים והשכנות שומעין התגר וקטטה שביניהם וכשישקוט ריבם הכל מרגישים: היידן הוא למחר. איזהו למחר שפוסל ר"ש אליבא דר' יוחנן: ר' חנניא ור' מנא. פליגי בה: חד אמר למחר. ממש והיינו היום שלאחריו: וחרנא. ואחרינא אמר לאחר שני ימים דביום אחד ליכא לספוקי שמא פיים: ה"ג וקשיא על דר"י לא כן א"ר בא וכו' אתיא דר"ש כר"א. וה"פ וקשיא על ר' יוחנן דאמר לא הכשיר ר"ש אלא עד למחר הא א"ר בא בשם ר"ז הא דתנן לעיל פ"ק ר"ש מכשיר אף גיטי נשים העולים בערכאות של כותים משום דס"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי א"כ אין עידי החתימה מועילים כלום אלא מפני תיקון העולם א"כ למה יפסול הגט לר"ש מפני שאיחרוהו וחתמוהו הא כבר נתגרשה משעת הכתיבה: כאן ברוצה לחתמו. מתני' דהכא איירי שאינו רוצה למסרו עד שיחתמו וכיון שלא נמסר עדיין ודאי אין לו דין גט עד שיחתמו: וכאן. מתני' דפ"ק איירי בשאינו רוצה לחתמו בעדים כשרים אלא מסרו בעידי ערכאות ודאי בעידי מסירה ישראל לחוד כשר: כשר. באותן שנים שחתמו היום שלא נתכוין אלא שיהי' שנים מהם עדים והשאר משום תנאי שהטיל בגט זה דלא ליהוי גיטא אא"כ חותמין בו כולן כדי לביישה ברבים: פסול. שכוונתו שיהיו כולן עדים: וכשרון וחשון. והכשירו הגט כר"ש דשעת הדחק היה וקסבר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק אבל שלא בשעת הדחק חשו לדברי חכמים וצריכין שיחתמו כולן ביום אחד ל"א וכשרון מפני שחשו לתקנת עגונה אבל בלא"ה לא: ה"ג הדא מסייעא לר"י מן דרבנן ופליג עלוי מן דר"ש. וה"פ ממעשה זה איכא סייעתא לר"י דאמר כולן משום עדים מדחשו לדברי חכמים שלא בשעת הדחק ש"מ דחכמים פסלי במקצתן היום ומקצתן למחר וכר' יוחנן וקשיא אהא דהא דר"י מודה ר"ש בחתמו למחר דפסול והכ' מוכח דלר"ש כשר למחר ולרשב"ל הוא בהיפך אית ליה סייעתא להא דאמר לר"ש אפי' לאחר כמה ימים וקשיא אהא דאמר והשאר משום תנאי:

הלכה

פני משה

גמ' פסול מפני אכילת פירות. דקסבר ר' יוחנן מה שתקנו חכמים זמן בגיטין הוא מפני אכילת פירות כדי שתדע מתי תגבה פירות נכסי מלוג שלה אם ימכרם הבעל והילכך נכתב ביום ונחתם בלילה פסול דיסברו הדיינים שביום הכתיבה נחתם ותטרוף האשה הפירות מלקוחות משעת כתיבה עד שעת החתימה שלא כדין: מעתה. הואיל ויש כאן חשש אכילת פירות תחוש נ"כ לגיטין הבאין ממדינת הים שמא לא נחתמו ביום כתיבתן: א"ל זה זיופו בדבר אחר. כלומר בהא לא חיישינן דמשום זיוף הגט שפיר הוא דחוששין והצריכו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ לקיימו וסגי בהא אבל זה החשש שמא לא נחתם ביום כתיבתו לא הוי זיוף בגוף הגט אלא זיופו בדבר אחר הוא משום פירות ולא חשו חכמים לזה: לא אמר ר"ש. במתני' דכשר אלא דוקא נכתב ביום ונחתם בלילה לאלתר אבל אם נחתם למחר אוף ר"ש מודה דפסול דחיישינן שמא בתוך כך פיים הבעל וביטל הגט: לא שנויה. אין חילוק בין אותה לילה בין למחר או לאחר כמה ימים מכשיר ר"ש: היידן הוא למחר. לר' יוחנן מפרש איזה למחר קאמר דחוששין: הד אמר למחר. ממש ואפי' בזמן המועט הזה חוששין: וחרנא אמר מחרא דמחר. אבל למחר הראשון אין חוששין: ה"ג וקשיא דר' יוחנן דר"ש אדר"ש לא כן א"ר בא בשם ר' זעירא אתיא דר' שמעון כר' אלעזר כו'. כלומר לר' יוחנן דאמר דרבי שמעון מחלק בין לאלתר ובין לאחר זמן ומודה ר' שמעון דאם נחתם לאחר זמן פסול וא"כ לדידיה קשיא דר"ש אדר"ש דהא כן א"ר בא לעיל בפ"ק גבי הא דר"ש מכשיר בערכאות של עכו"ם ואפי' בגיטי נשים ובעדי מסירה וקאמר התם דאתיא דרבי שמעון כר' אלעזר כמה דר"א אומר דלא צריך לחתום עדים בגט אלא מפני תיקון עולם. כן ר"ש ס"ל מה"ט דערכאות כשירין בעדי מסיר' שאע"פ שאין עליו עדים כשר מדינא אלמא דר"ש סבר דאין עדי חתימה מעכבין בגט והכא קאמר ר' יוחנן לר"ש דפוסל בנחתם לאחר זמן הא אפי' אין עליו עדים כלל כשר: אמר ר' שמואל. לא קשיא כאן ברוצה לחתמו אם רוצה לחתום עליו עדים בהא קאמר ר"ש דצריך כדין וכתיקון וכדאמרי' מודה ר"א במזויף מתוכו וכאן דמכשיר בלא עדי חתימה בשאינו רוצה לחתום עליו עדים כלל אלא בעדי מסירה בלבד ובערכאות דכשר טעמא משום דלא מכשרינן אלא בשמות מובהקין ולא מיקרי מזויף מתוכו דלא אתי למיטעי כדפרישית לעיל: אמר לעשרה התמו כו' מפורש לעיל הלכה א': וכשרין וחשון. כלו' שחששו להכשיר לכתחילה משום דרבנן דפסלי בנחתם לאחר זמן ובהכהו דשוינהו עדים לכולהו צריך שיחתמו כולן בו ביום ואעפ"כ כשרין כר"ש דשעת הדחק היה שהלך הבעל לדרכו או שניסת כבר בגט זה וכדאמר בבבלי כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק: הדא מסייע לר' יוחנן מן דרבנן ופליגא עלוי מן דר"ש. כלומר למאי דאמר לעיל אליבא דרבנן דפסול עד שיחתמו כולן בו ביום מסייע ליה דבשביל כך חששו בתחילה בהכשר גט זה אבל פליגא עליה למאי דאמר לעיל אליבא דר' שמעון דמודה הוא אם נחתם לאחר זמן דפסול דהא בהאי עובדא סמכי על דר"ש והכשרון: הדא מסייע לר' שמעון בן לקיש מן דר"ש. ולר"ל איפכא הוי דמסייע ליה למאי דאמר לעיל לר"ש דמכשיר אפילו בנחתם לאחר זמן אבל פליגא עליה למאי דאמר לעיל דכשר אליבא דרבנן אם מקצתן חתמו למחר והשאר על תנאי דא"כ לא היו צריכין לחוש כאן כלל אפי' לכתחילה:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"א מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קטו סעיף א

ט
ב מיי' פ"ט שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קל סעיף ה ו

רידב"ז

אר"י פסול מפני אכילת פירות. א"ל רשב"ל מעתה תחוש לגיטין הבאין ממדה"י שמא נכתבו ביום ונחתמו בלילה. פי' דלעיל קאמרינן עד שיאמר נכתב ביום ונחתם ביום. והרי למ"ד משום לשמה מפני ריב"ל ברפ"ק על הא דפריך וקשיא אילו המביא שטר מתנה ממדה"י שמא צ"ל בפ"נ ובפ"נ ומשני ריב"ל שניא היא שאין בקיאין בדיקדוקי גיטין ומסיק שם בה"א דצריך שיאמר נכתב ביום ונחתם ביום הוי ג"כ מדיקדוקי גיטין. ואי ס"ד דהטעם הוא משום אכילת פירות ולא משום בת אחותו אלא בעניני ממונות א"כ כיון דאמרינן דבמדה"י לא בקיאין בזה דבעינן נכתב ביום ונחתם ביום א"כ מעתה יש לחוש כמו כן בגיטי ממונות הבאין ממדה"י שמא נכתב ביום ונחתם בלילה דהא בגיטי ממון נמי פסול נכתב ביום ונחתם בלילה כדאמר ר"ש במתניתין שהי' ר"ש אומר כל גיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין כו' א"כ קשה כיון דכל הטעם של נכתב ביום ונחתם בלילה היא משום פירות ומשום לתא דדיני ממונות נגעו בה א"כ הרי הוא ככל הגיטין מעתה צריך לחוש לכל גיטין הבאין ממדה"י על הך חששא שמא נכתב ביום ונחתם בלילה כיון דבני מדה"י אין בקיאין בדין נכתב ביום ונחתם בלילה ומ"ש גט זה מכל הגיטין. ואפילו דר"י ס"ל בפ"ק דהטעם משום שאין עדים מצוין לקיימו. הא אמוראי נינהו אליבא דר"י בש"ס דילן אי ס"ל משום לשמה או משום שאין עדים מצוין לקיימו עי' ברשב"א ז"ל דף י"ז ע"א שכתב כן וכה"ג בירושלמי אמוראי נינהו דהא ר' יוסי בן יוסי בשם ר' יוחנן ס"ל דצריך לאמר בפ"נ ובפ"נ גבי שנים שהביאו את הגט אלמא דהוא משום לשמה. א"כ פריך שפיר רשב"ל דלמה לא ניחוש לכל גיטין הבאים ממדה"י משום החששא הזאת כמו דחיישינן גבי גט בשלמא אם הי' הטעם משום שמא יחפה על בת אחותו ניחא דבשאר גיטין שפיר בקיאין הן משום טריפת לקוחות משא"כ בגיטין למ"ד דאין לבעל פירות משעת כתיבה ואין כאן חשש רק משום יחפה על בת אחותו בזה אין בקיאין. אבל לדידך דטעמא בגט אשה הוא ג"כ

משום

שנויי נוסחאות (שו"ס) דרבי שמעון לקיש בד"ו דריש לקיש. (שוי"א) בן לקיש כ"ס בד"ו. (שוכ"א) עיבדא בפרי"ר עובדה. (שוכ"ב) וכשרין בד"ו ובפרי"ר וכשרון, הדא בפרי"ר הדה. (שוכ"ג) ופליגא בפרי"ר ופליגה. מסייעא בפרי"ר מסייעה. (שוכ"ד) ופליגא בפרי"ר ופליגה.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ד מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכה סעיף א

יא

ב מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכד ס"ב

יב

ג ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכה ס"ד

יג

ה ו ז מיי' פי"א משבת הט"ו בסמ"ג לאוין סה

יד

ח ט טוש"ע אה"ע סי' קל סט"ז בהגה

הלכה ג מתני' א *בכל כותבין בדיו בסיקרא בקומוס ובקלקנתוס ובכל דבר שהוא רושם אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא ב על הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותנין לה את הפרה ועל היד של עבד ונותנין לה את העבד רבי יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים אף לא על האוכלין: **גמ'** °וכתב ג *לא חקק וכתב לא מטיף. כתב לא השופך כתב לא חוקק אית תניי תני אפילו חוקק. אמר רב חסדא מ"ד לא חוקק ד בפולט מקום הכתב כגון הדין דינרא מאן דאמר אפילו חוקק כגון הדין פינקסא. כתב לא המטיף. רבי יודן בר שלום ורבי מתניה חד אמר שלא עירב את הנקודות וחרנה אמר אפילו עירב את הנקודות. כתב לא השופך. א"ר חייה בר בא אילין בני מדינחא ערימין סגין וכד חד מינהון בעי משלחא כתב מסטירין לחבריה הוא כתב במי מילין והך דמקבל כתביה שפיך דיו שאין בו עפץ והוא קולט מקום הכתב. עשה כן בשבת מהו. תמן תנינן ה *כתב על גבי כתב פטור. ר' יוחנן ור"ש בן לקיש דאמרי תרוויהו ו והוא שכתב דיו על גבי דיו וסיקרא ע"ג סיקרא אבל אם כתב דיו על גבי סיקרא וסיקרא על גבי דיו חייב. רבי יצחק בר משרשיה בשם רבנין דתמן ז חייב שתים משום מוחק ומשום כותב. עדים שאינן יודעין לחתום *ר"ל אמר רושם לפניהן בדיו והן הותמין בסיקרא והן חותמין בדיו. א"ל ר' יוחנן מפני שאנן עוסקין בהילכות שבת אנו מתירין את אשת איש. אלא ח מביא נייר חלק ¹ומקרע לפניהן וחותמין. ולא כתב ידו של ראשון הוא אלא *מרהיב לפניהן את הקרע. ר' מנא בעי ט ולמה לינן אמרין רושם לפניהן במים. אם

תורה אור

°דברים כד

פני משה

הלכה ג מתני' בסיקרא. לבע אדום: בקומוס. שרף האילן: ובקלקנתוס. ויריאול"ה בלע"ז וירוקה היא כזוכית וכשמתקנים אותה לתת לתוך הדיו אז היא משחרת: על העלה של זית. וכיוצא בו דמתקיים כגון עלה חרוב ודלעת אבל עלי ירקות שאינן מתקיימין פסול: ונותנין לה את הפרה. שאינו יכול לקוצצו אחר כתיבה דכתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קצילה ונתינה: ר' יוסי הגלילי כו'. טעמיה מפרש בגמרא ואין הלכה כר"י הגלילי:

גמ' וכתב. כתיב ודרים ולא חקק על הטבלא בסכין: לא מטיף. שמטיף נקודות כצורת האות: לא השופך. כדמפרש לקמן וטעמא דכולהו לאו כתיבה מיקרי: אמר רב חסדא. לא פליגי דמ"ד לא חוקק בפולט מקום הכתב שהכתב הוא בולט מחמת שדוחק תוכות ולידי האותיות וע"י כן האותיות בולטין מאליהן: כגון הדין דינרא. כמו שעושין חותם המטבע על הדינר שדוחק תוכות וסביבות הצורה והצורה נעשית מאליה והילכך פסול דהוי חק תוכות ולא כתב האותיות: ומ"ד אפי' חוקק. כשר כגון הדין פנקסא כעין פנקס של סוחרים שחוקקים עליהם בעט ברזל וירכי האותיות בעלמן הן חוקקין: כתב לא המטיף. כמו אמר מר: שלא עירב את הנקודות. שלא משך אח"כ מנקודה לנקודה לערבן ולעשות מהן אות גמור הוא דפסול אבל אם עירבן אח"כ כשר: וחרנה אמר אפי' עירב את הנקודות. וגרפן בדיו להיות אות גמור אפילו הכי פסול כיון שמתחילה לא כתב צורת האות ממש: כתב לא השופך. ומפרש ר' חייה כגון אילן בני מזרח שהן בעלי ערמה ביותר וכשאחד רוצה לשלוח לחבירו בכתב דבר סוד וסתר כותבו במי מילין הן מים ששרה בהן עפצים שאין הכתב ניכר ע"ג קלפים שלהם שהיו מעופצים ואין מי מילין ע"ג מי מילין וזה שמקבל כתבו שופך עליו דיו שאין בו עפץ וקולט האותיות וניכר מקום הכתב וכגון זה פסול בגט: עשה כן בשבת. ששפך הדיו ע"ג מי מילין שנכתבו כבר מהו שיהא חייב ופשיט ליה מדתנינן תמן פ' הבונה כתב כו' והוא שכתב דיו על גבי דיו לפי שאינו ניכר ולא הוי כתב: אבל דיו ע"ג סיקרא חייב. וה"נ כדיו ע"ג סיקרא הוא: חייב שתים. בדיו ע"ג סיקרא: משום מוחק. שמוחק כתב התחתין ע"מ לכתוב העליון: רושם לפניהן בדיו והן חותמין. עליו בסיקרא אי נמי בסיקרא והן חותמין בדיו משום דבכה"ג הוי כתב לענין שבת: מפני שאנן עסוקין בהלכות שבת. וכי מפני שאנו מחמירין לקרותו כתב לענין שבת אנו מתירין אשת איש בתמיה שאתה מדמה נמי לסמוך על זה למעשה ולהקל בא"א: ומקרע. מסרט לפניהן כעין צורת אותיות והן חותמין: ולא כתב ידו של ראשון הוא. בתמיה דכשהן חותמין על רושם האותיות שנעשה בראשונה הוי כתב ע"ג כתב ולא כלום הוא: אלא מרהיב לפניהן את הקרע. שעושה רושם האותיות בהרחבה פי' חלולין והן ממלאין דיו בתוך האותיות ולא על רושם הראשון: ולמה לית אנן אמרין רושם לפניהן במים. והן חותמין דלא הוי כתב על גבי כתב: אם

קרבן העדה

הלכה ג מתני' בסיקרא. מין אבן שצבעו אדום: בקומוס. מין עפר שצבעו שחור ל"א מין שרף אילן גומ"א בלע"ז: ובכל דבר שהוא רושם. לאתויי מים ששרו בהן עפצים גאלו"ש בלע"ז שהוא רושם ורשומו מתקיים כדאמרינן בגמרא: על העלה של זית. תלושה: ונותן לה את הפרה. שאינו יכול לקצצו לאחר כתיבה דכתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קצילה ונתינה: ר"י הגלילי אומר אין כותבין וכו'. בגמ' מפרש טעמא:

גמ' וכתב. בגט כתיב וכתב לה דרשינן וכתב דוקא אבל אם חקק בסכין בטבלא לשון הגט פסול: וכתב לא מטיף. שמטיף הדיו שעושה נקודות כעין אותיות פסול: לא השופך. בסמוך מפרש: אית תניי תני. איכא דמתני: אר"ח. ולא פליגי: כגון הדין דינרא. שהוא מכה בקורנס חותם ומטבע על הדינר ותוכות וסביבות צורת החותם שהיא שוקעת והם מלאים דוחקין את תוכו וסביבות צורת הדינר וכנגד שקיעת רושם החותם אין הדינר של זהב נדחק וממילא הצורה עומדת במקומה: כגון הדין פנקסא. כעין אותן של סוחרים שחוקקין עליהם בעט: שלא עירב את הנקודות. שלא חזר והעביר הקולמוס על הנקודות ועשאן אות שלם אבל עירב את הנקודות יחד כשר: אפי' עירב את הנקודות יחד. פסול דאין זה כתב: הילין וכו'. אלו בני מזרח חכמים הם ביותר: וכד וכו'. וכשאחד מהם חפץ להודיע לחבירו דבר סתר הוא כותב על הנייר במי עפצים ואין אדם יודע שנכתב שום דבר עליו והך דמקבל נייר ההוא הוא שופך עליו דיו שאין בו עפצים אלא קומוס וקנקנתוס והוא קולט מקום הכתיבה של מי עפצים וניכר הכתיבה ואם כתב הגט במי עפצים ושפך אח"כ הדיו עליו פסול: עשה כן בשבת. ששפך דיו על נייר כתוב במי מילין מהו שיהא חייב מי אמרינן טעם דפסול בגט משום שאין כתב ע"ג כתב במי מילין לחוד פסול לפי שאינו ניכר ובשבת פטור על השפיכה או דלמא טעמא דפסול בגט דבעינן וכתב לה בפעם אחת הלכך בשבת חייב: תמן תנינן. שבת פ' הבונה: וסיקרא ע"ג סיקרא. הוא דפטור שהרי הוא כבתחלה לא כתב ולא מחק: חייב. שכתב אחר הוא שנשתנה מראיתו: משום מוחק. שהוא מוחק התחתונות של סיקרא: ומשום כותב. העליונות של דיו: והן חותמין בסיקרא. שהרי כתב חדש הוא: מפני שאנן עסוקין בהלכות שבת. ואומרים מאומדן לבנו שיש להחמיר: אנו מתירין את אשת איש. לעולם ונאמר דהוה גט כשר: מביא נייר חלק. דעלמא ומקרע בו שם העדים והגט כעין דפוס והעדים ממלאים את הקרעים: ופריך ולא הקריעה כתב ידו של ראשון. שקריעה זו במקום כתיבה ולא חידשו העדים שחתמו בדיו כלום א"כ הא אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כדי שיוכל לקיימו לעולם וזה אי אפשר לקיים שהכל יאמרו כתב ידו של הקורע הוא: אלא מרחיב לפניהן את הקרע. והעדים אינן ממלאין את כל הקרע אלא כפי מה שהם רוצים ואין זה כתב יד של הקורע: ר' מנא. פריך ולמה אין אנו אומרים רושמין לפניהם במים או בכל דבר שאינו מתקיים והוא ממלאו בדיו: ומשני

מסורת הש"ס

גיטין דף יט

(שבת פרק הבונה הל' ד) ע' בבלי ג

שבת קד ע"ב

גיטין יט

ע' תוס' שם ט ע"ב ד"ה מקיעין

ציון ירושלים

¹ומקרע לפניהן וחותמין. ע' פני יהושע בגיטין דף יח ועי' לח"מ בפ"ד מהלכות גירושין סי"ו פ"ש:

רידב"ז

משיב פירות א"כ מ"ש גט[אשה מכל הגיטין. ומשני זה זיופו מדבר אחר פי' דנהי דבגט ג"כ החשש משום פירי מ"מ דווקא בגט אשה אין בקיאין דבעינן נכתב ביום ונחתם ביום דהא באמת אי לאו תקנתא דרבנן דהגט פסול משום זה לא הי' נפסל הגט. אף דבשאר שטרות מוקדם פסול מ"מ בגט הי' כשר דאע"ג דהוא מוקדם אבל מאי שייכות היא לכריתות דהא גט אשה לאו משום טריפת לקוחו' עבידי דקרבנן תיקנו דהגט יהא פסול ולא יהי' כריתו' בגט והוי זיפו מדבר אחר אשר אינו נוגע לכריתות משא"כ בכל הגיטין דעיקר שטר היא משום טירפא וזהו גוף זיופו בזה בקיאין הן אף בני מדה"י ודוק:

מביא נייר חלק ומקרעין כו' ולא כתב ידו של ראשון הוא אלא מרחיב לפניהן את הקרע פי' התוס' ז"ל דמקרעין הוא נייר אחרת ומפרשין דהקושיא היא משום דאינו יכול להתקיים בחותמיו. ולפירש רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל דמסרטט בנייר הקושיא הוא הא הסירטוט גופי' חשוב ככתב דהא הקורע על העור כתבנית כתב כשר ומשני מרחיב לפניהן את הקרע והמה יחתמו באמצע ולא על גבי כתב הראשון. וע"כ ניחא הא דאסמיך לן: הברייתא דהקורע על העור כתבנית כתב כשר. והנני תמה על הב"ש ז"ל גם' ק"ל ס"ק כ"ח דמקשה האי קושיא על פירש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל מהברייתא דהקורע על העור ומשני דמקרע מקלת מכל אות ומסיק דמכאן ראי' לת"ה ז"ל בחק תוכות אם לא נגמר האות כשר ודי' עכ"ל ז"ל עיי"ש. ובאמת בירושלמי מפו' היא ומשני כדברינו ודוק:

ר' מנא בעי ולמה לינן אמרין רושם לפניהן במים. אם בא ועירר ערערו קיים פי' הק"ע ז"ל אינו מובן. והפ"מ ז"ל כתב דגרסינן עדר וג"ז אינו מובן לכן נראה לפענ"ד דנתחלף בכאן אות א' באות ע' א"כ דאל"ף ועי"ן מתחלפים באח"ע ואיידי דכמה פעמים נשנה במס' הזה תיבות הללו אם בא

שנויי נוסחאות (סוי"ט) חקק בפרי"ר חוקק. (סוי"א עד י"ג) אמר רב חסדא עד כגון בפרי"ר ליתא. (סוי"ג) פינקסא בפרי"ר פינכסא. (סוט"ו) שלא בפרי"ר בשלא. (סוי"ח) מסטירין בפרי"ר מיסטיריקון. (סוי"ט) מילין והך בפרי"ר מלין והן. (סו"כ) בו עפץ בפרי"ר בה חפץ. (סוכ"ב) דאמרי תרוויהו בפרי"ר תריהון אמרין. (סוכ"ג) דיו על גבי דיו וסיקרא על גבי סיקרא בפרי"ר דיו על דיו וסקרה על גבי סקרה. (סוכ"ד) סיקרא וסיקרא בפרי"ר סקרה וסקרה. (סוכ"ו) משום מוחק ומשום כותב בפרי"ר משם כתב ומשם מוחק. (סוכ"ח) רושם לפניהם בדיו והן חותמין בסיקרא בסיקרא והן חותמין בדיו א"ל ר' יוחנן בפרי"ר רושם לפניהם בדיו והם חותמין בדיו א' ליה ר' יוחנן. (סול"ט) שאנן עוסקין בהלכות שבת אנו מתירין בפרי"ר שאינן עסוקין בהלכות שבת אנן מתירים. (סול"א) ומקרע לפניהן ו'יתמין בפרי"ר ומקורע לפניהם והן חותמין. (סול"ג) אלא בפרי"ר ליתא. לפניהן בפרי"ר לפניהם (וכן לקמן).

מעריכת הערוך (סוי"ו) אילין בני מדינחא עד „מקום הכתב" בערוך (ע' נר ד') גרס „גברא דבעי מיכתב כתב מסטוריקון לחבריה כתיב ליה במי מילין והדין דמקביל ליה שפיך עליה דיו שאין בו עפצא והוא קולט מקום הכתב ומתראה"

אם בא ועירר ערדו קיים. [א] הקורע על העור כתבנית כתב כשר. הרושם על העור כתבני' כתב פסול. *הרי זה גיטיך על מנת שתתנהו לי פסול. [ב] ע"מ שתחזירהו לי כשר. ולא דא היא קדמייתא. אמר רבי יוסי לכשתדיני. אמר רבי יוסי בי רבי בון לכשתזכה בו ובמצוותו תחזירהו לי. *כהדא תרונגא הוון מצפצפים תמן והוה רב נחמן בר יעקב יהב תרנגא מתנה לבריה ואמר ליה לכשתזכה בו ובמצוותו תחזירהו לי. ר' ירמיה בעי כתבו על כוס של זהב ואמר לה מקום הכתב שליך [ג] ובין השיטים שלי. ויש כתב. *עור הנקרע הרי כשר. נתקרע הרי זה פסול. [ד] בשלא נתקרע כקרע בית דין. אבל נקרע כקרע בית דין. אי זהו קרע של בית דין בין כתב לעדים. על העלה של זית. ולא כמקורע הוא. אמר רבי זעירא תנא בונה בר שילא אפילו כותב אני פלוני מגרש את אשתי כשר ואתייא כיי דמר רבי אילא אם פירש פסול. ואם לא פירש כשר. על הקרן של פרה. מתני' כשאמר לה הרי גיטיך. אבל אם אמר לה הרי גיטיך והשאר לכתובתיך [ה] נתקבלה גיטה וכתובתה כאחת. אמר לה הרי גיטיך וכתובתך כאחת. ר"ז בעי קומי רבי מנא מסר לה במוסירה מהו. מידת הדין את אמר נקנה המקח והכא את אמר הבין.

קרבן העדה

ומשני אם בא. הבטל וערער קודם שנמחק הרושם מדבר שאינו מתקיים ויאמר מעולם לא חתמו העדים בדיו אלא בדבר שאינו מתקיים והאשה מילאה את החתימות בדיו: וערעורו קיים. שהרי דברים נכרים הם: הקורע על העור בתבנית כתב. אע"פ שלא מילאו בדיו כשר: פסול. דרשימה לאו כתב הוא: ע"מ שתתנו לי פסול. דה"ל כאלו לא נתן לה כלום וקרא כתיב ונתן לה: ופריך ולא דא היא קדמייתא. כלומר היינו רישא ומ"ש רישא ומ"ש סיפא: לכשתדיני. כשתעיין ותדון בו שפיר תדע טעמא של דבר: אר"י בר' בון. רישא דאמר ע"מ שתתנו לי א"כ בשעת גירושין לאו מידי נקיטא אבל סיפא דאמר ע"מ שתחזירהו לי ה"ל כאומר מעתה הוא נתונה לך ע"מ שתחזירהו לי לאחר שנעשה בו מצותו ומתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה: כהדא. מייתי ראיה דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה: תרוגא. אתרוגים היו דחוקים בבבל שלא היו מצויי' בשנה ההיא ויהב רנב"י אתרוג שלו לבנו וא"ל לאחר שיגמור מצות נטילה יחזירנו לו ש"מ אע"ג דבעינן שיהיה אתרוג שלו אפ"ה סגי במתנה ע"מ להחזיר: מלפלפים. דחוקים כדתנן עומדים צפופים ומשתחוים רווחים וי"מ כלו' היו מפלפלין שם איך יזכהו לחביריו שילאו בו ואין פי' זה מחוור ועמ"ש בסוכה: ובין השיטים שלי. מהו ואיירי שהיו אותיות אריכין המגיעין משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה דהך כשחותכין בין השיטים עדיין הגט מעורה דאל"כ פסול דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים: ופשיט ויש כתב. בתמיה וכי זה מקרי שטר והתניא בתוספתא בפרקין עור שנקרע מעלמו כשר לגט שנתקרע ע"י אחרים ה"ז פסול ואיזהו נקרע בשלא נקרע בקרע ב"ד אבל נקרע בקרע ב"ד ה"ז נתקרע ופסול ואיזהו קרע ב"ד כל שנקרע בין כתב לעדים וזה כיון שבין השיטים שלו ה"ל כאלו נקרע בין כתב לעדים ופסול: ופריך ולא כמקורע הוא. דעל עלה אחד אי אפשר לכתוב כל הגט אלא ודאי על שנים או שלשה עלין הוא ה"ל מקורע וספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים א"כ עלה של זית יש לו תרילין וקלותיו נפרדים וה"ל כמקורע: בינה שילוח. כך שמו וגי' הרשב"א בונה בר שילא: אפי' כותב. רק דבר זה בגט אני פלוני מגרש את אשתי פלונית הגט כשר וזה אפשר לכתוב על עלה אחד ושלא במקום שנקרע: ואתיא. כי הא דא"ר אילא: אם פירש. הרבה דברים בגט כגון שם עירו ושם אביו ושינה בכן פסול אבל אם לא פירש שום דבר אלא כתב אני פלוני מגרש את אשתי פלונית הגט כשר: אמר לה הרי גיטיך וכתובתך כאחת. מהו מי אמרינן כיון דלא יהיב לה אלא בתורת פירעון לא הוה גט דבעי למיתב לה מקום הגט במתנה גמורה משום גירושין ולא לשם פירעון דכתיב ונתן או דלמא כיון דשניהן באין כאחד קרינן ביה ונתן: מסר לה. הפרה שכתב עליה הגט במוסירה שמסרה לה באפסר או בשערה מהו שתהא מגורשת: ופריך מדת הדין. לענין ממון תנן בקידושין פ"ק בהמה גסה נקנית במסיר': והכא את אמר הכין. ובגט מספקא לך א"כ אף הכא הדין כן דהוה נתינה ומתגרשת בכך:

משני

פני משה

אם בא ועירער ערדו קיים. לפי גי' הספר אפשר לפרש דבטל עירער הבטל קאי כלו' דאע"פ שרושם לפניהם במים בעלמא מ"מ לאו כתב הראשונים מיקרי ואינו יכול להתקיים בחותמיו א"נ. דגרסינן אם בא ועידר עדרו קיים מלשון העדר וחסרון כלומר דמשני דמשום הכי לא מכשרינן ברושם לפניהם במים שאע"פ דלאו כתיבה מיקרי מ"מ אם בא לעדרו ולמחקו המחק קיים ורישומו ניכר לפי שעה והוי ככתב ע"ג כתב ואין תקנה אלא במקרע: הקורע על העור. שחוקק ומסרט בו: הרי זה גיטיך ע"מ שתתנהו לי. שיהא שלי פסול דלאו מידי קיהיב לה: ולא דא היא קדמייתא. ולאו היינו רישא ומאי שנא בין שתחזירהו לי לבין שתתנהו לי: לכשתדוני. לכשתדון ותבחין שיש הפרש ביניהם כדמפרש ר' יוסי בר בון דהא דקאמר שתחזירהו לי היינו לכשתזכה בו ובמצותו כלומר לאחר שתקנה להתגרש בו תחזירהו לי ולפיכך כשר דקרינן ביה שפיר ונתן בידה כדאשכחן באתרוג דמתנה בכה"ג שמה מתנה כהדא עובדא דמייתי: תרוגא הוון מלפלפין תמן. היו נדחקין באתרוג בבבל ולא היה להם כ"א בלימלום. מל' עומדים לפופין וכן דוגמתו בפ' כל קרבנות הציבור פעם אחת נצטלפו אנשי לודקיא בשמן כן היא גי' הערוך: והוה ר"נ יהיב אתרוגא. לבריה במתנה ע"מ להחזיר לכשיזכה בו ובמצותו אלמא דמתנה מיקרי וזה יצא בו וה"נ ע"מ שתחזירהו לי כשר: על כוס של זהב. אי נמי על טס של זהב גרסי': ובין השיטים שלי. המקום של בינו שיטי יהא שלי מהו: ויש כתב. בתמיה כלומר דמתמה הש"ס מאי קא מיבעיא ליה פשיטא דלאו כלום הוא דהרי אין כאן כתב עוד מאחר שמקום בין השיטים שלו דספר א' אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים: עור הנקרע הרי זה כשר. אם היה כבר נקרע וכתב עליו הגט כשר: נתקרע. אח"כ בין כתיבה לנתינה ה"ז פסול: בשלא נתקרע. הא דאמרינן הנקרע כשר בשלא נתקרע בקרע ב"ד שהוא בין הכתב לעדים אבל אם היה נקרע בקרע ב"ד פסול: על העלה של זית. קתני במתני' דכשר ולא כמקורע הוא בתמיה דהרי אי אפשר לכתוב עליו כל לשון הגט: תנא בונא בר שילא אפילו כותב אני פ' מגרש את אשתי פ' כשר. וזה יכול לכותבו על העלה של זית: ואתייא כהאי דאמר רבי אילא. על קרע ב"ד קאי וכדאמר ר' אילא דדוקא אם פירש לגמרי או שנקרע שתי וערב דהוי כפירש אבל אם לא פי' שנקרע בשתי לבדו ועדיין מעורה במקצת כשר: מתניתא. דקתני ונותנין לה את הפרה ואינו יכול לקצוץ את הקרן וליתן לה משום שמחוסר קציצה הוא כדפרישי' במתני' דוקא כשאמר לה הרי גיטיך לבד וצריך ליתן לה כל הפרה בשביל גיטה: אבל אם אמר לה גיטיך. במה שכתוב על הקרן והשאר הפרה לכתובתיך נתקבלה כו': אמר לה. כלומר נעשה כאמר לה הרי גיטיך וכתובתך כאחת: מסר לה. הפרה במוסירה מהו שתתגרש בקבלת מוסירה: מידת הדין. מי אמרינן כמו למידת הדין לענין ממון דאת אמר נקנה המקח כדקי"ל בפ"ק דקידושין בהמ' גסה ניקנית במוסיר': והכא נמי את אמר הכין. דנתגרשה בקבלת מוסירה:

הו

מסורת הש"ס
פי' גיטין כ ע"ב ודף ע"ה ע"א
(גולה הגזול הלכה יב)
והוספתא ס"פ כתרה)

עין משפט נר מצוה
טו
א מיי' פ"ד מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכה סעיף ה
טז
ב מיי' פ"א שם הלכה יד סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמג סעיף יא
יז
ג טור שם
יח
ד מיי' פ"ד שם הלכה טו ובהשגות ובהה"מ טוש"ע שם סי' קכב סעיף כ
יט
ה מיי' פ"א שם סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קכד סעיף ח

רידב"ז

בא וערר ערדו קיים ע"כ נשתבש לשון זה בדפוס והכונה פשוט עפ"מ דגרסי' בירושלמי פ"ב במס' סוטה ה"ב גבי מים המאררים מי יכול מרחה מים ת"ל הרר אי ארר יכול מרחה דיו ת"ל מי הא כילד מרחה מים ומרחה ארר שיערו חכמים הלי לוג מים מן הכיור ע"כ ופי' פשוט שם דדריש תיבת המאררים דפי' המאררים הוא שהורים ע"כ יכול דכיון דנמחק דיו של המגילה בתוך המים יהי' מים מועטין כ"כ עד שיהא ניכר המרחה דיו ת"ל מים וקפיד רחמנא שיהא מרחה מים ומרחה דיו ושיערו חכמים בהלי לוג מים מן הכיור יהי' עם דיו המגילה מרחה מים ומרחה ארר. ומסיק שם דלר"י דס"ל רביעית מים לדעתי' דממעט בכתב עיי"ש הרי מפורש שם דבנותן דיו למים נקרא ארר. וע"כ ה"נ ה"פ ר"מ בעי ולמה לינן אמרין רושם לפניהם במים. ולכאורה נ"ב הא כשירין אח"כ דיו ע"ג המים ונקרא ארר אפשר לא יהי' דבר של קיימא דאין כותבין אלא בדיו בשם בסיקרא ובכל דבר שהיא של קיימא אבל מאן יאמר לן דארר הוי דבר של קיימא. ע"כ מסיק ר"מ בקושתי' ולמה לינן אמרין רושם לפניהן במים ואם בא אח"כ וערר ערדו קיים דארר נמי הוי דבר של קיימא ודוק:

על

תוס' הרי"ד

ר"ז בעי קומי ר"מ מסר לה במוסירה מהו מדת הדין את אמר נקנה המקח והכא את אמר הכין אי שניא היא דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולו בידה ע"כ הנה הגרעק"א ז"ל מביא הירושלמי הזאת בתשו' וכתב דמהכא מוכח דבעינן להקפיל את הנייר של הגט כדי שיהא נכנס טמון כולו לתוך ידה. ותמה על הפוסקים ז"ל שלא הביאו סדין הזה הא כיון דהוי איבעיה דלא איפשיטא בירושלמי א"כ צריך ע"כ למיעבד לחומרא שיאא כל הנייר בידה. ונראה לפי ענ"ד בכונת הירושלמי דאם נייר הגט לא נכנס כולה בידה לא איכפית לן כלל אפילו אם נימא כהבנת הגרע"א ז"ל בירושלמי והוי איבעיה דלא איפשיטא מ"מ לא הי' צריך להפוסקים ז"ל להביאו למיעבד לחומרא. יען שעכ"פ נפשוט מסתמא דסוגית הש"ס בירושלמי דלא בעינן כולה בידה דגרסינן בירושלמי במס' קידושין פ"א ה"ג א"ר אבין והתה כרבי דרבי אומר אדם משחרר חלי עבדו ופריך ול"ל לרבנן אדם משחרר חלי עבדו ומשני אית להו בעבד של ב' שותפין אבל בעבד שכולו שלו שניא היא שהוא כמזכה מימינו לשמאלו ול"ל לרבי שהוא כמזכה מימינו לשמאלו אית לי' במזכה לי' על ידי אחר. ול"ל לרבנן במזכה לי' על ידי אחר ומשני סברי רבנן הראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות על ידי אחר ושאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. רבי אומר אע"פ שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות על ידי אחר ע"כ עיי"ש. והיא דלא כסוגית הש"ס דילן במס' קידושין דף כ"ג ע"ב דהתם ס"ל להש"ס דילן דזכי' זכין לאדם אפילו כשהוא בעצמו אינו ראוי לקבל ג"ש מ"מ ס"ל לרשב"א דאחרים זוכין עבורו ורק מיבעיא לן לענין שליחות עיי"ש אבל בירושלמי מוקי רשב"א דס"ל כרבי דיכול אחר לזכות עבורו אע"פ שהוא אינו ראוי לקבל בעצמו ג"ש אבל רבנן פליגי ע"ז וס"ל דכיון דאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. ושיטת הש"ס דילן במס' גיטין דף מ"א ע"ב דהא דנחלקו רבי ורבנן

תלי

שנויי נוסחאות (סו"א) ועירר בס"ר וערר. העור כתבנית כתב כשר בס"ר הצור בתבנית כתב איש. (סו"ג) גיטיך בס"ר גיטך. (סו"ד) דא בס"ר דאמ'. (סו"ה) יוסי לכשתדיני בס"ר יוסה לכשתרצה. (סו"ו) בון לכשתזכה בו ובמצוותו בס"ר בין לכשתזכי בו ובמצוותיו. (סו"ז) כהדא תרונגא הוון מצפצפים בס"ר כההדה תרונגיה הוון מצפצפין. (סו"ח) תרנגא בס"ר תרונגה. (סו"ט) ואמר ליה לכשתזכה בו ובמצוותו בס"ר אמר ליה לכשתזכי בו ובמצוותיו. (סוי"א) שלי ויש כתב עור הנקרע הרי כשר נתקרע הרי זה פסול בשלא נתקרע כקרע בית דין אבל נקרע כקרע בית דין אי זהו בס"ר שלו ויש כתב פורח נקרע הרי כשר נתקרע הרי זה (פסול) [כשר] בשלא נקרע כקרע בית דין אבל אם נקרע כקרע ב"ד פסול איזה הוא. (סוט"ו) תנא בונה בר שילא בס"ר תנה בינה בר שילה (וכד"ו בינה שילוח). (סוי"ט) מתני' בס"ר מתניתה (כד"ו מתניתא). (סוכ"ב) ר"ז בס"ר ר' עזרה (כד"ו ר' זעירא). (סוכ"ג) בעי בס"ר בעה. מנא בס"ר מנה. במוסירה בס"ר במוסרה. (סוכ"ד) נקנה המקח בס"ר נקנת המקנה. והכא בס"ר והכה. הכין בס"ר הכן.

עין משפט נר מצוה

נ
טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ב

או שנייא היא דכתיב °ונתן בידה עד שיהא כולו בידה. ומה טעמא דרבי יוסי הגלילי *ספר מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים אף כל דבר שאין בו רוח חיים. מה ספר שאינו אוכל אף כל דבר שאינו אוכל. מה טעמא דרבנין ספר מה ספר שהוא בתלוש [א] אף כל דבר שהוא בתלוש. על דעתיה דרבי יוסי הגלילי ידות האוכלין כאוכלין. נישמעינה מן הדא כתבו על קרן צבי גדדו וחתמו ונתנו לה כשר. מפני שגדדו ואחר כך חתמו. הא אם חתמו ואח"כ גדדו לא. רבי בא בשם ר' מיישא והוא שכתב על זכרותו של קרן. אבל אם כתב על נרתיקו כפרוש הוא וכשר. ר' יונה בעי אף להכשר זרעים כן. חשב שירדו על הבהמה ומן הבהמה על האוכלים. תמן א"ר יוסי הגלילי ספר מה ספר מיוח' דבר שאין בו רוח חיים אף כל דבר שאין בו רוח חיים והבא הוא אומר הכן.

או

תורה אור
דברים כד

פני משה

או. דילמא שנייא היא הכא דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולה בידה ולא במוסירה ולא איפשיטא: ומה טעמא דר' יוסי הגלילי. דקאמר במתני' אין כותבין על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלין דכתיב ספר מה ספר כו' ומ"ט דרבנן סברי קרא אילטריך להא מה ספר שהוא דבר תלוש אף כל שהוא בתלוש ואפי' רוח חיים ואוכל: על דעתיה דר"י הגלילי. מי נימא ידות האוכלין בזמן שהן מחוברין לאוכלין כאוכלין הן או לא: נישמעינה מן הדא. דתניא כתבו על קרן צבי גדדו. קצצו וחתמו ונתנו לה כשר וטעמא מפני שקצצו ואח"כ חתמו הא אם קצצו אח"כ לא מפני שבשעת חתימ' מחובר קצצה הוא והאי אליבא דרבי יוסי הגלילי נשנית דאי לרבנן היכא אקנתא שיתן לה הקרן עם הצבי אלמא דשמעינן לר"י הגלילי דכל המחובר לרוח חיים כרוח חיים הוא וה"נ ידות האוכלין בזמן שהן מחוברין לאוכלין כאוכלין הן. אי נמי י"ל דהבעיא היא בידות האוכלין שנתלשו מן האוכל אם כאוכלין הן לר"י הגלילי ופשיט ליה דמכשיר בקרן צבי שקצצו אלמא דדוקא במחוב' לרוח חיים הוא דפוסל וה"נ בידות האוכלין דהא רוח חיים ואוכל מחד קרא נפקא לי' ושוין הן: ומפני שגדדו כו'. מילתא אחריתא היא דמדייק הש"ס דוקא שקצצו כו' כדפרישית: והוא שכתב על זכרותו. הוא הקרן הקטן הקבוע בראש הבהמה ונתהב בתוך הקרן: על נרתיקו. הקרן שהוא חופה על הזכרות כפרוש ממנה הוא ולד"ה כשר: אף להכשר זרעים כן. לר"י הגלילי דחשיב דבר שיש בו רוח חיים כמחוב' לענין גט ומי נימא דאף להכשר זרעים כמחוב' חשיב ליה משום דקי"ל מחשבה חשיבא לענין הכשר זרעים אם חשב שירדו גשמים לצורך שום דבר ואח"כ נפלו פירות לתוכן אע"פ שלא ידע כשהוכשרו ולא ניחא ליה בההוא הכשר הרי הן מוכשרין לקבל טומאה כדתנן בריש מכשירין כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון הרי זה בכי יותן ודוקא כשחשב עליהן בירידתן לצורך דבר תלוש אבל אי אחשבינהו לצורך דבר מחובר לא מכשרי כדתני' בת"כ יכול אפי' חישב עליהם שירדו בבורות שיחין ומערות ת"ל בכל כלי מה כלי מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע כו' והשתא בעי אם חשב שירדו על הבהמה ונפלו מן הבהמה על האוכלי' מהו לר"י הגלילי: תמן. מי נימא כמו דהתם לענין גט משוי ליה דבר שיש בו רוח חיים כמחוב' והכא נמי לענין הכשר זרעים הוא אומ' הכין:

או

קרבן העדה

ומשני או שנייא היא. שאני הכא בגט דכתיב ונתן בידה בעינן שתהא כולה בידה ומוסירה לא מהני א"נ לאו שינויא הוא אלא סיומא דאיבעיא הוא: ספר. דכתיב וכתב לה ספר כריתות דמשמע קלף: ידות האוכלין. הוא הדבר שאוחזין בו המאכל כשרוצין לאכלו כמו עוקצי תאנים ודומיהן מיבעיא ליה אי כותבין עליו גט לר"י הגלילי דפוסל באוכלין או לא מי אמרינן כיון דלענין טומאה הן כאוכלין לענין גט נמי כן או דלמא שאני התם דרביניהו קרא דכתיב טמא הוא לכם ודרשי' לכל לרביכם: כתבו. אמר לסופר כתוב גט על קרן צבי וקללוהו וחתמו ותנו לה כשר טעמא דגרדו דתו לא הוה יד ואח"כ חתמו הא אם חתמו ואח"כ חתכו פסול מפני שהיה יד בשעת חתימה ש"מ ידות אוכלין כאוכלין: על זכרותו של קרן. שכשהקרן מחובר בבהמה בולט עצם מן הראש ונכנס לתוך חלל הקרן ועצם הבולט נקרא זכרות וקאמר ר' בא הא דצריך לחתוך הקרן קודם החתימה דוקא כשכתב הגט על הזכרות דזהו ודאי מחובר אבל הנרתיק אף שהוא על הבהמה מ"מ כפרוש הוא שאינו מחובר בגוף עצמו וכשר: ר"י בעי. לר"י הגלילי דסובר בעינן דומיא דספר בכל דבר א"כ כלי דכתיב בהכשר זרעים נמי ממעטינן מיניה כל דבר שיש בו רוח חיים ואם חישב שיפלו המים על הבהמה ה"ל כחושב שיפלו על הקרקע ומים הנופלים על הקרקע לא שייך בהם לרצון ואם נפלו אח"כ המים הלו שלא לרצון על האוכלין אין מכשירין דכתיב וכי יתן מים על זרע וקריכן וכי יותן בעינן כי יותן דומיא דכי יתן לרצון או שיפלו בתחילה על האוכלין ברצון להכשירם לטומאה או שיפלו תחלה על דבר תלוש לרצון אע"פ שנפלו אח"כ על האוכלין שלא לרצון כבר הוכשרו: והכא הוא אומר הכין. ואף כאן לענין הכשר זרעים אמרי' כן דכמחובר הוא דר"י הגלילי סובר כי היכי דממעטינן מספר מחובר ה"נ ממעטינן מיניה בעלי חיים דשניהם חד מעלה אית להו ה"נ כי היכי דממעטינן מכלי מחובר ה"נ יש לנו למעט מיניה בעלי חיים:

או

מסורת הש"ס

עיין גיטין כא ע"ב וב"ב וירושלמי עירובין פ"ג הלכה ו

תוס' הרי"ד

תלי פלוגתתן בדאורייתא עיי"ש דנחלקו בזה רבה ור' יוסף עיי"ש. והנה באמת לכאורה קשה בשיטת הש"ס דילן דהאיך באמת משחרר חצי עבדו הא הוי מזכה מימינו לשמאלו ואין לומר דמיירי על ידי אחר ז"א דבפירוש איתא במס' תמורה אליבא דרבי. המשחרר חצי עבדו קנה בגו"י כאכ"א. ועוד קשה דבדף כ"ג ע"ב גרסינן הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו והק' בתוס' ז"ל האיך מקבלת את גיטה דאפילו כשיחרר כולה חוץ מידה אין לה לזכות דבשלמא כשמשחרר כולה יש לה לזכות דגו"י כאכ"א עכ"ל ז"ל עיי"ש ולכאורה קשה דאמאי לא הקשה בתוס' ז"ל על גוף הסוגיא כמשחרר חצי עבדו האיך נשתחרר על ידי עצמו בגו"י כאכ"א. ועפ"כ נראה לפענ"ד דניחא שפיר ומתחלה נבאר דע"כ מכתימת הסוגיא מוכח לפשוט האיבעיא דכולה בידה. דהא גרסינן ול"ל לרבנן אדם משחרר חצי עבדו ומשני דה"ל כעבד של ב' שותפין אבל בעבד שכולו שלו הוי מזכה מימינו לשמאלו. וגם אחר אינו יכול לזכות עבורו דכל שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר. א"כ לפ"ז קשה האיך מהני בעבד של ב' שותפין דאפילו דלא הוי החסרון דמזכה מימינו לשמאלו. אבל הא עכ"פ הוי החסרון של כולו בידו דהא לעולם הוי חצי בידו וחצי ביד שמעון רבו. ואין לומר דשמעון יזכה עבורו ויהי' חצי על ידי עצמו וחצי על ידי שלוחו ז"א דהא סברי רבנן כשאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחרים. א"כ כמו בעבד שכולו שלו הוי החסרון של מזכה מימינו לשמאלו ולא מהני על ידי אחר: כמו כן הוי בעבד של ב' שותפין החסרון שאינו כולו ביד'. ואין לומר דראובן המשחרר את החצי יתן לו את הג"ש בתנאי שאין לרבו שמעון רשות בו ז"א דאימתי מהני התנאי שאין לרבו רשות בו הנ"מ בממון דבעינן זכי'. ע"כ כיון דהוא בתורת זכי' יכול להתנות שלא יזכה רבך בו משא"כ בגט דאינו בתורת זכי' אלא בתורת נתינה כמבואר בקצוה"ת ז"ל סי' ר' דהא אין זכי' בע"כ. וגם כתבו על אסורי הנאה כשר ואין זכי' בא"ה אפ"ה מהני משום דאינו בתורת זכי' רק בתורת נתינה וז"ב ומובא כבר בדברינו זאת בפ"ק עיי"ש. א"כ היכי שייך למימר על ידי שאין לרבך שמעון רשות בהנתינה הא כיון דחצי היד שלו ממילא נכנס הנתינה חצי לתוך ידו ולא שייך לאהנוי ע"מ שאין לרבך רשות בו רק בדבר שצריך זכי' ע"כ אפילו נכנס חצי לתוך ידו של רבו. מ"מ יכול להתנות שלא יזכה רבו אבל בדבר דתלי בהנתינה האיך שייך להתנות שלא יהי' הנתינה ברשות רבך הא בע"כ הוי חצי הנתינה ביד שמעון רבו. ואין לומר דס"ל לרבנן דהמפקיר עבדו י"ל וא"ל ג"ש ויהי' הג"ש לאו בתורת גיטין אלא בתורת קנין בעלמא כההיא דרבי אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא משני שהוא כמוכרו לו ולא יהי' צריך גט שיחרור ז"א דא"כ לא מהני גו"י כאכ"א דגיטו וידו באין כאחד לא מהני רק במקום שהוא בתורת נתינה כדאיתא בקצוה"ת ז"ל הנ"ל בדברינו עיי"ש ע"כ מוכח ע"כ מהך סוגיא. דלא בעינן כולה בידה:

וכיון דזכינו לזה יש לנו לומר בפשט הכונה באיבעיא דר"מ מסר לה במוסירה מהו כו' כולה בידה. כך דהנה לכאורה קשה לדידן דקי"ל כרהכ"י זה נכנס לתוך שלו כו' והוי כמו נכסי לך ואחריך לפלוני בחלק שאין בו ד"א ויום של רבו לרבו ויום של עצמו לעצמו לבר מאיסורא לא קאמרינן כדאיתא בדף מ"ב ע"א משום דקדוה"ג. לא פקעי בכדי כדאיתא בקצוה"ת ז"ל סי' רמ"ד עיי"ש. א"כ קשה האיך קאמר בירושלמי דהוי מזכה מימינו לשמאלו הא על יום אחר יש לו זכי' לקנות והוי יום של עצמו לעצמו. אכן ז"א דהנה קי"ל אמר ר"ת גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת כדמסיק משום כריתות בעינן עיי"ש. וזהו דפריך אלירא מה שקנתה אשה קנתה בעלה אע"פ שהגוף שלה ואין לבעל רק שיעבוד פירות ע"ז כתב הא"מ ז"ל בסי' קל"ט דכיון דיש לבעל שיעבוד לא גרע ממשיחה בידו וז"ב. והנה בהירושלמי בפ"ק בסוף ה"א גרסינן אפילו כולה בידה וחוט אחד בידו אינו גט דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולה בידה ע"כ ולא מחלקינן כלל בין אם יכול לנתקו אי אינו יכול לנתקו דאפילו באינו יכול לנתקו נמי לא מהני כשחוט אחד בידו. משום דבבבלי מחלקינן בזה משום דילפינן מכריתות וכיון דאינו יכול לנתקו שפיר הוי כריתות משא"כ להירושלמי משום דבעינן כולו בידה ומאי מהני לן כשאינו יכול לנתקו א"כ אפילו לרהכ"י דהוי כנכסי לך ואחריך לפלוני כיום שהוי שלו יש לפלוני שיעבוד על מחר ואפילו דאינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו מ"מ לא מהני לשיטת הירושלמי משא"כ לשיטת הש"ס דילן דכאינו יכול לנתקו הוי כריתות א"כ כיון שאינו יכול לנתקו כיום זה שפיר מהני שגירושין. ועפ"כ לא מלי התוס' ז"ל להקשות על שיטת הש"ס דילן בעיקר הסוגיא בדף מ"א גבי המשחרר חצי עבדו האיך מהני השיחרור ז"א דהא הוי כמו נכסי לך ואחריך לפלוני דאין לפלוני רק שיעבוד עלי' דהוי כמו חוט בידו שאינו יכול לנתקו משא"כ גבי הרי את שפחה וולדך ב"ח דאם היתה עוברה זכתה לו שפיר הק' בתוס' ז"ל דהאיך מהני הא אפילו אם ישחרר כולה חוץ מידה נמי לא מהני כיון דאין לה יד כלל:

ועכשיו דזכינו בע"ה לזה מוכן האיבעיא דר"מ בהא דכולה בידה דהרי חזינן כונת הגמ' בפ"ק בכולו בידה היא לאפוקי דהגוד גבי בעל כחוט. והנה קנין מוסירה היא דאולה בטלפה בשערה באוכף שעלי' בפרומביא שבפי' ובזוג שבצוארה דהתם גבי קנין מוסירה א"ל המוכר לסלק את ידו דהא קי"ל מאי לשון מסירה כאדם המוסר דבר לחבירו מיד ליד והמוכר נמי אוחז בידו. ולא הוי כקנין משיכה והגבה דהתם המוכר מסלק ידו משא"כ בקנין מסירה דהמוכר מחזיק ג"כ בידו. וזה מהני בדיני ממונות ובלשון הגמ' ר"ז בעי קומי ר"מ מסר לה במוסירה ולשון מסר לה היא דהבעל מוסר ואוחז ג"כ ע"כ שפיר מיבעיא לי' כיון דמהני במילת הדין דנקנה המקח והכא אמר כן. או שנייא היא הכא דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולו בידה והכא הרי הבעל אוחז ג"כ. ועפ"כ לא בעי במשיכה משום דהתם לא שייך כולו בידה כיון דהבעל אינו מחזיק כלל. וכל האיבעיא שלו היא על מסירה דווקא. אבל כשהנייר אינו כפול ולא נכנס כל הנייר של הגט לידה שפיר מגורשת ולא איכפית לן מה שמקלת הנייר היא באויר כיון שהבעל אינו אוחז אותו. והראי' שלו מעבד של ב' שותפין קמה ונלכה דהא חזינן בעבד שכולו שלו דהוי כמזכה מימינו לשמאלו משום דהוי כחוט ביד הרב המגרש דלא מהני. ומ"מ בעבד של ב' שותפין מהני הע"ג דהוי חוט ביד שמעון ולא הוי כולו בידו דהא כולו בידה קפדינן אפילו על חוט מ"מ לא קפדינן רק כשהחוט היא ביד הרב המשחרר. אבל כשהחוט הוא ביד אחר אפילו אינו אוחז כהורת שלוחו מ"מ מהני אלמא דעיקר הקפדה של כולו בידה היא שלא יאחר תגוד קלת ביד הבעל. אבל כשהוא באויר או ביד אחר לא איכפית לן על כולו בידם דהא אי קפדינן על כולו בידה יש לנו להקפיד אפילו על חוט אחד. הרי מבואר דלא קפדינן על כולו בידה אלא העיקר שלא יהא תגוד כלל ליד הבעל ודוק:

דב"ז

על דעתיה דרבי יוסי הגלילי ידות האוכלין כאוכלין נשמעינה מן הדא כתבו על קרן צבי גדדו וחתמו כו' פירש שגדדו הבשר מאתו ובלבי שחוט כשר הא אם חתמו ואחר כך גדדו לא אלמא דידות האוכלין כאוכלין וכן מבאר בס' נו"י ז"ל ודוק:

לית

שנויי נוסחאות (סו"ד) מה ספר שאינו בסרי"ר מה ספר מיוחד שאינו. (סו"ה) טעמא דרבנין בסרי"ר טעם ודרבנין. (סו"ו) ספר שהוא בסרי"ר ספר מיוחד שהוא. (סו"ח) נישמעינה מן הדא בסרי"ר נשמענה מן הדה. (סו"ט) גדדו וחתמו ונתנו בד"ו גררו וחתמו תנו. גדדו וחתמו בסרי"ר גררו וחיתמו. (סו"י) שגדדו בד"ו שגררו. שגדדו ואח"כ חתמו הא אם חתמו ואח"כ גדדו בסרי"ר שגררו ואח"כ היתמו הא אם חיתמו ואח"כ גררו. (סוי"א) גדדו בד"ו גרדו. רבי בא בסרי"ר ר' אחא. (סוי"ד) להכשר בסרי"ר לעניין הכשר. (סוט"ו) דבר בסרי"ר ליתא. (סוי"ו) והבא בסרי"ר והכה. הכן בסרי"ר אכן

עמודי ירושלים תנינא או שנייא הוא דכתיב ונתן. ג"ב עמ"ס הש"ס ומ"ש לתמוה עליו בגו"ת הגרע"א בכתבים (סימן רכ"ב סעיף קטן כ"ו).

שנייא הוא דכתיב °וכל משקה אשר ישתה בבל כלי יטמא. מעתה אפי' חישב שירדו לבורות שיחין ומערות. א שנייה היא הכא דכתיב כלי :

הלכה ד מתני' ב *אין כותבין במחובר לקרקע כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר ור' יהודה פוסל עד שתהא כתובתו והתימתו בתלוש ר' יהודה בן בתירה אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף ג וחכמים מכשירין : **גמ'** לית הא פליגא על רבי יוחנן *דר' יוחנן אמר כתב תרפו בטופס כשר. ר"ל אמר אם כתב תרפו בטופס פסול. שמואל בר אבא בעי כתבו וחתמו בתלוש חיברו ותלשו ונתנו לה מה אמר בה רבי יודה. רבי אלעזר אמר ר' אבין בעי כתבו (וחתמו) בתלוש חיברו תלשו וחתמו ונתנו לה מה אמרין בה רבנן. אמר רבי אלעזר מה פליגין בגיטין אבל בשטרות אוף רבי יהודה מודה.

די

קרבן העדה

או שנייה היא. או דלמא שאני הכא דכתיב בכל כלי ובכל ריבוייא הוא ומרבינן גם בעלי חיים שהם ככלי שהמים שנפלו עליהם לרצון מכשירין : ופריך מעתה. דקאמרת בכל ריבוייא הוא נימא אף במחובר מכשיר ואפי' חישב שירדו לבורות יכשיר ובמחובר ודאי ליכא מאן דפליג דאינו מכשיר : ומשני שנייה היא הכא דכתיב כלי. כלומר אם מרבינן גם בורות א"כ כלי מאי אהני לן אלא כלי למעט מחובר ובכל לרבות בעלי חיים :

תורה אור ויקרא יא

הלכה ד מתני' אין כותבין במחובר לקרקע. דכתיב וכתב ונתן שאינו מחוסר קציצ' : כתבו במחובר וכו'. ה"ק כתב הטופס דהיינו כל הגט חוץ ממקום האיש והאשה והזמן במחובר ותלשו וחתמו. כלומר שכתב מקום האיש והאשה וזמן אחר שנתלש כשר שאין הטופס שנכתב במחובר פוסלו : על הנייר המחוק. שיכול למחקו עד חתימת העדים ולכתוב עליו מה שירצה ולא מנכרא מילתא שגם העדים חתומים על המחק : ודפתרא. אין המחק שלו ניכר : דפתרא. עור דמליח וקמיח ולא עפיץ : וחכמים מכשירין. בגיטין בלבד דסברי כר"א דאמר עידי מסירה כרתי והעדים שהגט נמסר בפניהם הם עושין עיקר גירושין לא עידי חתימה אבל בשאר שטרות דסמכינן אעדי חתימה מודו חכמים שאין נכתבים לא על נייר מחוק ולא על דיפתרא : **גמ'** לית הדא פליגא על ר"י. בתמיה וכי לא קשיא ממתני' על ר"י : דר"י אמר כתב תורף. של גט דהיינו הרי את מותרת לכל אדם עם הטופס שלא לשמה כשר ש"מ דסובר שאין חילוק בין טופס לתורף ושם האיש והאשה לחוד פוסלין שלא לשמה דכתיב וכתב לה וקשיא מתני' ברישא תנן אין כותבין במחובר והדר תני כתבו במחובר בשלמא לר"ל איכא לשנויי אין כותבין טופס גזרה שמא יכתב תורף כתבו לטופס תלשו וחתמו ונתנו לה כשר אלא לר"י קשיא ואין להרץ סיפא על שם האיש והאשה קאי דודאי לענין מחובר אין לחלק בין שם האיש והאשה ובין שאר תורף : ר"ל אמר וכו' פסול. משום דסובר כל התורף דין אחד לו : כתבו וחתמו בתלוש. ואח"כ חיברו וחזר ותלשו ונתנו לה לר"י מהו מי אמרינן תלוש ולבסוף חיברו כמחובר מעיקרא הוא ופסול דה"ל כאלו לא נתלש קודם כתיבה וחתימה א"כ. אחר שחיברו הרי הוא מחוסר קצינה וכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר קצינה קודם נתינה או כתלוש הוא וכשר : ה"ג ר"א אמר ר"א בעי כתבו בתלוש חיברו חתמו תלשו ונתנו לה מה אמרין בה רבנן. וה"פ אפי' תימצי לומר אין החיבור מבטלו דאשעת כתיבה וחתימה קפיד קרא שלא יהא מחוסר קצינה אם נחתם בשעה שהיה מחובר וחזר ותלשו מהו מי אמרי' דהחיבור מבטלו כיון שנעשה במחובר או לא : מה פליגין. כי פליגי ריב"ב וחכמים דוקא בגיטין כדפרישית במתני' : ה"ג אבל בשטרות אף רבנן מודו :

דו

פני משה

או. דילמא שנייה היא לענין הכשר זרעים דהתורה רבתה דכתיב וכל משקה : ופריך אי דריבתה התורה מעתה אפי' חשב שירדו לבורות כו' נימא דהוי מחשבה להכשיר זרעים : שנייה היא הכא דכתיב כלי. מה כלי דבר שהוא תלוש כו' אבל דבר שיש בו רוח חיים אכתי מיבעיא לן אי חשיב כמחובר לענין הכשר או לא :

הלכה ד מתני' אין כותבין במחובר לקרקע. מפני שמחוסר קציצה : כתבו במחובר. ה"ק כתבו לטופס הגט במחובר חוץ מהתורף שהוא מקום שם האיש והאשה והזמן ותלשו והתמו כלו' שכתב התורף אחר שתלשו וחתמו כשר דכיון שנכתב התורף בתלוש אע"פ שהטופס נכתב במחובר כשר : על הנייר המחוק. שהוא על המחק ועדיו על הנייר שיכול לחזור ולמחקו וליכתב עליו מה שירצה ולא מינכרא מילתא : דיפתרא. דמליח וקמיח ולא עפיץ ואין המחק שלו ניכר : וחכמים מכשירין. פלוגתייהו מפרש בגמ' והלכה כחכמים :

גמ' לית הא פליגא כו'. בניחותא כלומר הך מתני' לא פליגי על הא דר"י ור"ל דפליגי לקמן פ"ג הלכה ב' גבי הכותב טופסי גיטין דר' יוחנן אמר כתב תרפו בטופס כשר כלומר שכתב גם התורף עם הטופס כשר ולדידיה מיתפרשא מתניתין הא דקתני כתבו במחובר אתורף נמי קאי ורישא דקתני אין כותבין ה"ק אין כותבין לכתחילה לתורף גזירה שמא יחתום דלדידיה עיקר קפידא על החתימה דס"ל כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי דקרא דוכתב אחתימה קאי כתבו לתורף תלשו והתמו ונתנו לה כשר :

ר"ל אמר כתב תרפו בטופס פסול. דבעינן דוקא שייר מקו' התורף דס"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי וקרא דוכתב אכתיב' הגט והיינו התורף ואפי' בדיעבד פסול במחובר ולדידיה מתני' הכי מיתפרשא אין כותבין לטופס גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו כתבו לתורף והתמו כשר כדפרישית במתני'. ובבבלי הגי' מהופכת דר' יוחנן מפרש לה התם והוא ששייר מקום התורף וכר"א דעדי מסירה כרתי : כתבו והתמו בתלוש. נראה דה"ג כתבו בתלוש חיברו והתמו ותלשו ונתנו לה מה אמר רבי יודה. ותלוש ולבסוף חיברו קא מיבעיא ליה לר' יודה דבעי כתיבתו והתימתו בתלוש ואם התמו בתלוש ולבסוף חיברו אי הוי כתלוש או כמחובר וכן לר"א דבעי הכי אליבא דרבנן ה"ג כתבו בתלוש חיברו התמו ותלשו ונתנו לה מה אמרי בה רבנן דלא קפדי אלא שיהא נתינה בתלוש וקא מיבעיא ליה בתלוש ולבסוף חבירו מי הוי כתלוש לענין גט או לא : מה פליגין. פלוגתייהו דר' יודה בן בתירא והכמים במתני' מפרש דלא פליגי אלא בגיטין דר' יודה מחמיר בגיטין ופוסל בכתבו בדבר שיכול להזדייף וטעמא דס"ל כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ולא בעי עדי מסירה והילכך איכא למיהש לזיופא דמאן דסמיך אעדי חתימה אשה הבאה להנשא בגט הינה מביאה לפנינו עדים התתומים בו ואם יש איזה תנאי בגט והיא מזייפתו ליכא דידע והכמים סברי כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ואשה הבאה להנשא צריכה להביא עדים שנמס' לפניהם ואי איכא תנאה הינהו הוי ידעי כדמפרש טעמייהו לקמן : אבל בשטרות אוף רבי יודה מודה. דכשר כדמפרש והזיל :

די

כא
א מיי' פ"כ מטומאת אוכלין ה"ח

כב
ב מיי' פ"א מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכב סעיף ד

כג
ג מיי' פ"ד שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ב

גיטין כא ע"ב

(פ"ג ה"ב) פיי' שם

רידב"ז

לית הא פליגא על ר' יוחנן פי' דלקמן במתניתין הכותב טופסי גיטין דמוקי שמואל כר"א והוא ששייר מקום התורף עביד הגמ' צריכותא בדף כ"ו בהא דמוקי שמואל המתניתין דאין כותבין במחובר כר"א והמתניתין דהכל כשרין לכתוב את הגט כר"א בששייר מקום התורף ובדף כ"ו משני אמוראי ניניהו ואליבא דר"י עיי"ש הרי דצריך לאוקמי כולי מתניתא או כר"מ או כר"א א"כ מתניתא דידן למאן דאמר בכתבו בכינו א"כ ע"כ מתניתין כר"א בששייר מקום התורף עיין בש"ס דילן ע"כ פריך ולית הדא מתניתא פליגא על ר' יוחנן דמוקי המתניתין דהכותב טופסי גטין כר' מאיר ואם כן קשיא מתניתין דידן דע"כ בששייר מקום התורף ור' אליעזר היא ולא משני מידי :

שמואל בר אבא בעי כתבו והתמו בתלוש חיברו תלשו ונתנו לה מה אמר בה ר' יהודה ר"א אמר ר"א בעי כתבו בתלוש חיברו חתמו תלשו ונתנו לה מה אמרי בה רבנן כן גי' הרשב"א ז"ל עיי"ש פי' דלר"י כיון דהיה הכתיבה והחתימה בתלוש אפילו נתחבר ונתלש קודם הנתינה לא חשוב מחוסר קצינה כיון שאין שום שינוי בגוף הגט דדווקא בקצינה בקרן של פרה כיון דהוי שינוי בגוף הגט. דמעיקרא היה ארוך ועכשיו קצר. אבל גבי תלישה כיון דהוי גוף הגט כמו שהי' לא חשיב מחוסר קצינה עי' ברשב"א ז"ל שכתב כן. וכל עיקר דאין כותבין במחובר הוא לאו משום מחוסר קצינה ז"א דהא יכול לתלוש אלא העיקר כמו שאמרו בירושלמי בסמוך לעיל משום דילפינן מספר דבעינן תלוש וכיון דנכתב ונחתם בתלוש לא איכפית לן בתלישה על מחוסר קצינה ונתינה. והרשב"א ז"ל כתב כן בפשיטות להלכה ואך מסיים דבירושלמי מיבעיא לה והיינו דמיבעיא אליבא דר"י בשהי' הכתיבה והחתימה בתלוש ולרבנן דהיא לר"א דע"מ כרתי ובעינן העיקר הכתיבה בתלוש מיבעיא לן אם נתלש אחר הכתיבה ודוק :

אר"א מה פליגין בגיטין אבל בשטרות אף רבנן מודיי כצ"ל וכן איתא בבבלי דף כ"ב ע"ב עיי"ש דבגט כשר משום דאינו לימים רבים ובימים מועטים אי אפשר להזדייף כמו דמסיק דו פתר לה שטר על החלק ועדים על המחק דבזה יש עלה שלא יזייף דיכתבו בין סהדי לסהדי אנהנו סהדי חתמנו על המחק ושטר על החלק כדאיתא בש"ס ב"ב דף קס"ד וכמו שמבאר הפ"מ ז"ל ומ"מ בשטרות לא מהני לאו משום חשש זיוף אלא משום דאינו כשר בשטר עד שיהא ראוי להתקיים ימים רבים ודבר המחוק אינו ראוי להתקיים ימים רבים ונמחק מעלי' כדאיתא בר"כ ז"ל. ור"ל אמר לא שניא היא בין בגיטין בין בשטרות היא המחלוקת דו פתר לה ג"כ בשטר על החלק ועדים על המחק דאי תרווייהו על המחק בזה לכו"ע כשר כדמסיק בסמוך. ואי בשטר על המחק ועדים על הנייר בזה לכו"ע פסול דהא אין שום עלה על הזיוף דבאופן זה יכול למחוק שני פעמים כדאיתא בש"ס ופוסקים ז"ל וע"כ מוקי ג"כ בשטר על החלק ועדים על המחק דאיכא תקנה לזייף וע"כ כשר אף בשטרות ואי דנמחק מעליו ובעינן דמעמד ימים רבים ז"א דס"ל כמ"ד בש"ס דילן דימים רבים בשטרות רק עלה טובה הוא. ופריך וקשיא על דר"ל ועל דר"א אם בעדים על המחק בדא חכמים מכשירין בתמיה דא"כ אמאי כשר לר"א בגט ולר"ל אף בשטרות ואפילו דאיכא עלה דזייף מ"מ לא ניחא ליה בזה הא סוף סוף חתמו העדים על דבר שאינו מתקיים ובעינן דבר המתקיים ולא שיומחק מעליו ומשני אר"ז קומי ר"מ חכמים שהן בשיטת ר"א דס"ל דע"מ כרתי וע"כ כשר ולא איכפית לן על דבר המתקיים ולפ"ז כשר אפילו בשטר על המחק ועדים על החלק דאין תקנה אפילו על הזייף מ"מ כשר וכמו דמסיק דו פתר לה כלומר דלשיטת ר' זעירא כשר אפילו בשטר על החלק ועדים על המחק כשר ג"כ ולא מיבעיא דבתרווייהו על המחק פשיטא דכשר כדמסיק בסמוך אלא אפילו בשטר

על

שנויי נוסחאות (שו"א) וכל משקה אשר ישתה בבל כלי יטמא בסרי"ר ומשקה בבלי טמא ומשקה בבל טמא. (שו"ב) חישב בסרי"ר חושב. (שו"ג) לבורות שיחין ומערות בסרי"ר לבירות לשיחים ולמערות. הכא בסרי"ר הכה. (שו"ח) כתובתו בד"ו כתיבתו. (שו"ה) הא פליגא בסרי"ר הדא פליגה. (שו"ג) בטופס כשר ר"ל אמר אם כתב תרפו בטופס פסול בסרי"ר בטפס כו' ר' זעירה בהרה פליגין ר' יודנן אמר כתב תרפו בטפס כשר ר' שמעון בן לקיש אמר כתב תרפו בטפס פסול. אם בד"ו ליתא. (שו"ד) אבא בעי כתבו והתמו בסרי"ר אבה בעי כיתבו וחיתמו. (שו"ו) אלעזר בסרי"ר ליעזר. כתבו וחתמו וכ"ה בד"ו. ובסרי"ר כיתבו וחיתמו. (שו"ו) וחתמו בסרי"ר וחיתמו. (שו"ח) אלעזר בסרי"ר ליעזר.

חתם סופר

שמואל בר אבא בעי כתבו והתמו בתלוש חיברו ותלשו וכו'. ולא איפשיטא. והרמב"ם פסק להומרא עיין טור ובחי' רשב"א כ"א ע"ב ובפר"ח סי' קכ"ד נוח כיון דאיבעי ולא אפשיטא ובש"ס לא מצינו הולק מכ"ל להקל ע"ש. ונפענ"ד בודאי לפי מה דמוקי ר"ל מתני' כר"מ וכתיבתו והתימתו ממש קאמר ול"ל דאצטרוך בינתיים איפשטא האיבעי להקל כמ"ש הרשב"א והאמוראי דכאן דאיבעי להו היינו משום דלא אסקי אדעתייהו אוקימתא דר"ל אלא כתיבתו והתימתו היינו טופסו ותרפו וכמ"ש תוס' גיטין ב' פ"ב ומש"ס מספקא להו אבל לר"ל פשיטא ליה מתתני' לפקל ונסי דבאוקימתא דמתני' לא קיי"ל כותיה מ"מ בהאי דינא לא שבקינן פשיטותא דר"ל מפני ספיקא של אמוראי דירושלמי :

עמודי ירושלים

אמר רבי אלעזר מה פליגין בגיטין אבל בשטרות כו'. עי' במראה הפנים בכ' בסוגיא זו פליגא אבבלי כו'. ומצאתי כן בבעל העיטור (מאמר ז') בכ' ע"ד הירושלמי ואיני יכול ליישבה דהא בגמ' דילן מחמיר ר"א בשטרות והכא מיקל וליסנא ונוסחא דידיה נמי לא דייקא עכ"ל :

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פכ"ז מהלכות מלוה סמ"ג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' מה סעיף כ

כה
ב מיי' פ"ג מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכג סעיף א

כו
ג מיי' שם ופ"ד שם סמ"ג שם טוש"ע שם וסי' קכד ס"ז

כז
ד מיי' פ"ז שם סמ"ג שם טוש"ע שם סימן קמא סעיף א

כח
ה מיי' פ"ג שם וכמ"מ וכ"מ סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכג סעיף ג

כט
ו מיי' שם ובכמ"מ וכ"מ סמ"ג שם טוש"ע שם

די פתר לה *שטר על החלק ועדים על המחק. ר"ל אמר לא שנייה היא בין בגיטין בין בשטרות היא המחלוקת די פתר לה שטר על החלק ועדים על המחק. וקשיא א"ל על דר' ליעזר אם בעדים על המחק בדא חכמים מכשירין. א"ר זעירא קומי רבי מנא חכמים שהן בשיטת ר' אליעזר. די פתר לה שטר על המחק ועדים על החלק. שמואל אמר זה וזה על המחק. יאות א"ר יהודה ומה טעמא דרבנין. א"ר אבא א ניכר הוא אם נמחק פעם אחת ואם נמחק שתי פעמים:

הלכה ה מתני' ג *הכל כשירין לכתוב את הגט אפי' חרש שוטה וקטן ג האשה כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו ד *הכל כשירין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן סומא ונכרי: **גמ'** רב הונא אמר ה והוא שהיה פיקח עומד על גביו. רבי יוחנן אמר והכתיב °וכתב לה לשמה. שמואל אמר ו צריך שיניח תרפו של גט עמו. ואתייא כיי דמר ר"ש בן לקיש כתב תרפו בטופס פסול:

הלכה

פני משה

די פתר לה. רבי אלעזר דמוקי לפלוגתייהו בגיטין דוקא פתר למתניתין דקתני על הנייר המחוק אעדים קאי שהשטר על הנייר החלק ועדים על המחק והילכך קאמר דבכה"ג אף רבי יודה מכשיר בשאר שטרות כדאמרינן בפרק גט פשוט דף קס"ד דשטר הבא על הנייר ועדיו על המחק כשר והיינו כדמסיק התם שכתבו בין סהדא לסהדא אנחנו עדים חתמנו על מחקא ושטרא על ניירא דאי לאו הכי איכא למיחש שמא ימחוק השטר וכתב מאי דבעי והוי ליה הוא ועדיו על המחק ויהיה כשר כדבעינן למימר לקמן: ר"ל אמר לא שנייה היא. אין חילוק בין גיטין לשאר שטרות ובשניהם היא המחלוקת: די פתר לה שטר על המחק ועדים על החלק גרסינן. כלומר ר"ל מפרש על הנייר המחוק דקתני על השטר קאי אבל עדיו על החלק דבכה"ג אינו מועיל שום תיקון שאף אם יכתבו בין עד לעד אנחנו סהדי חתמנו על ניירא ושטרא על מחקא סוף סוף חיישינן שמא יחזור וימחוק השטר ויזייף ויכתוב בו מה שירצה ואע"ג דקאמר לקמן דניכר בין נמחק פעם א' לנמחק ב' פעמים היינו דוקא אם יש אצלו מקום שנמחק פעם א' שאז יוכלו להבחין בין זה לזה אבל כאן שעדיו על הנייר אין מקום אצלו להבחין ולהכיר אם נמחק ב' פעמים או לאו והילכך פסול לר' יודה בן בתיר' אף בשאר שטרות: וקשיא אמרו לה על דר' אלעזר. הקשו בני הישיבה על דמוקי רבי אלעזר בעדי' על המחק בדא חכמי' מכשירין בגיטין בתמיה דקס"ד דעדי ההתימה עיקר ואמאי מכשרי רבנן אם העדים על המחק: ומשני ר' זעירא חכמים שהן בשיטת רבי אליעזר. חכמים דמתני' בשיטת רבי אליעזר קאמרי דס"ל לקמן פרק המגרש דאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ועדי המסירה הם העיקר והילכך מכשרי רבנן אפי' בדבר שיכול להזדייף שהרי צריכה להביא עדים שנמסר לפניהם והם יודעין הכל: די פתר לה כו'. כמו אמר מר הוא ושמואל פליג ומפרש להמתני' דזה וזה על המחק איירי השטר והעדים שניהן על המחק והילכך ר' יודה פוסל דחיישינן שמא יחזור וימחק השטר ויזייף עליו כל מה שירצה והיינו דפריך יאות אמר ר' יודה דפוסל ומ"ט דרבנן דמכשרי ומשני ר' אבא ניכר הוא אם נמחק פעם א' או ב' פעמים שהרי מקום העדים אינו נמחק אלא פעם א' והשטר ב' פעמים ויכולים להבחין בין מקום השטר למקום העדים והילכך לא חיישי רבנן לזיוף בכה"ג:

הלכה ה מתני' אפי' חש"ו. בגמ' מפרש דוקא בפיקח עומד על גביו ואומר לו כתוב לשם אשה פלונית דבעינן כתיבה לשמה והיינו דוקא טופס אבל התורף אינו כשר אלא שיכתבנו גדול בן דעת והכי מסיק לה כבבלי אבל עכומ"ז ועבד אפי' גדול עומד על גביו לכתחילה לא יכתוב טופס הגט מפני שהם בני דעת ואדעתא דנפשייהו עבדי שאפילו הגדול אומר לו כתוב לשם פלו' הוא לדעת עצמו כותב אבל בדיעבד אם העכומ"ז והעבד כתבו טופס הגט וישראל בן דעת כתב התורף הגט כשר: האשה כותבת את גיטה. ומקנתו לבעל וחוזר ומוסרו לה לגירושין: שוברו. שובר פרעון של כתובה שהאשה היה לה כתבו ולמוסרו לו להיות לו לראיה: אלא בחותמיו. היינו עדי מסירה משום דרוב עדי מסירה הם החתומים בו נקט חותמיו: חוץ מחרש שוטה וקטן. דלאו בני דעה נינהו: סומא. דוקא בחוץ לארץ פסול מפני שאינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ אבל נ"י שא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ או אפי' בח"ל אם הגט מקויים בחותמיו או להיות שליח של אשה לקבלה גיטה לכל אלו הסומא כשר: ועכומ"ז. דליתיה בתורת גיטין וקידושין וכמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחותא לאחריני:

גמ' והיא שהיה פקח עומד ע"ג. ומלמדו לכתוב: ר' יוחנן אמר והכתיב כו'. כלומר דמקשה על דמכשיר רב הונא בסתמא כשפיקח עומד ע"ג ומשמע אפי' תורף הגט ואמאי והא בעינן כתיבה לשמה מדאורייתא ובעינן שליחות לכתיבת הגט והני לאו בני שליחות נינהו: שמואל אמר צריך שיניח תרפו של גט עמו. שמואל לתרץ דברי רב הונא קאמר וכלומר הא דמכשיר רב הונא בפיקח עומד ע"ג דוקא לטופס אבל התורף של גט צריך שיניח ויכתבנו הגדול וכן דעת והשתא לק"מ דהא דבעינן כתיבה לשמה מדאורייתא אתורף הגט הוא: ואתייא כהאי דאמר ר"ש בן לקיש גרסינן כתב תרפו בטופס פסול. לקמן בפ"ג הל' ב' והובא לעיל הל' ד' גבי הכותב טופסי גיטין דקאמר ר"ל דוקא טופס לבד יכול לכתוב אבל אם כתב גם התורף פסול דבעינן לשמה מדאורייתא וכן לענין מחובר כדפרישי' לעיל:

הלכה

קרבן העדה

מסורת הש"ס: עי' כ"כ קסז · גיטין כב פ"ב עדיות פ"ב מ"ג · גיטין כג פ"א וב"ב · דגריס כד

די פתר לה. שהוא מפרש למתני' בשהשטר על החלק ועדים על המחק הלכך בגיטין כשר ובשטרות פסול כדפרישית במתני': ה"ג בין בשטרות וכו' דו פתר לה שטר על המחק ועדים על החלק. שר"ל מפרש למתני' בשהשטר על המחק ועדים על החלק וניכר הוא שטר שנמחק פעם אחת או נמחק שני פעמים לפיכך חכמים מכשירין שיש היכר בדבר: וקשיא ר"ל על דר"א. כלומר והקשה ר"ל על ר"א אם ס"ד דמתני' בשטר על החלק ועדים על המחק איירי למה מכשירי' החכמים הא בודאי יכול למחוק העליון ולכתוב עליו מה שירצה: חכמים. דמתני' בשיטת ר"א אמרו דאמר עידי מסירה כרתי וליכא שום חששא דאם איתא דהוי ביה שנוי מידכר דכירי: ה"ג ר"ל דו פתר לה וכו'. וה"פ בין לר"ל דמוקי פלוגתייהו בשטר על המחק ועדים על החלק בין לשמואל דמוקי פלוגתייהו בזה וזה על המחק קשיא שפיר קאמר אריב"ב ומ"ט דרבנן דמכשירין ניחוש שמא ימחקנו שנית: ניכר הוא וכו'. לכך מכשירין חכמים דליכא למיחש למחיקה שנית אלא בהא פליגי ר"ל ושמואל דקסבר ר"ל לעולם ניכר בין מחיקה פעם אחת למחיקה שתי פעמים אע"פ שאין מחיקה פעם אחת על אותו הנייר עצמו ושמואל סובר שאינו ניכר בין מחיקה פעם אחת לשני פעמים אלא כשיש מחיקה פעם אחת סמוך לו על אותו נייר הלכך בעינן שיהא הוא ועדיו על המחק ואז ע"י חתימת העדים ניכר שלא נמחק השטר אלא פעם אחת:

הלכה ה מתני' אפילו חרש שוטה וקטן. בגמרא מפרש לה: כותבת את גיטה. ומקנהו לבעלה וחוזר ומוסרו לה לגירושין: שוברו. שובר פרעון כתובה שהאשה היא לכותבו ולמוסרו להיות לו לראיה: **גמ'** והוא שהיה פיקח עומד ע"ג. דחרש שוטה וקטן ואומר לו כתוב לשם פלו' דקסבר ר"ה מתני' דר"א היא דבעי כתיבה לשמה וסיפא דקאמר שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו עידי מסירה דרוב גיטין נמסרין בפני החותמין ואמליעתא קאי ולא ארישא לאכשורי כתיבת חרש בלא גדול עומד על גביו: והכתיב וכתב לה לשמה. משמע ליה שהכותב יודע לכתוב לשמה ומאי מהני עמידת הגדול הא איהו לאו בני דעה נינהו אלא מתני' ר"מ היא דלא בעי כתיבה לשמה דדריש וכתב דקרא אחתימת עדי' קאי: צריך שיניח. החרש שוטה וקטן תורף של הגט וכתב בן דעת את התורף ולא בעי לאוקמי בשגדול עומד על גביו ולא לאוקמא כר"מ: ואתיא. כי האי דאמר ר"ש בן לקיש לעיל שאם כתב בתורף הרי את מותרת לכל אדם בטופס שלא לשמה פסול דעיקר כתיבה לשמה הוא התורף:

הלכה

רידב"ז

על המחק ועדים על החלק ג"כ כשר שמואל אמר אחד זה ואחד זה על המחק. וכדמסיק דניכר היא אם נמחק פ"א ואם נמחק ב' פעמים ולא מוקי לחכמים כר"א ונמצא דג' מחלוקת בדבר דל"ל ולר"א מיירי מתניתין בדאיכא תקנה להזיוף ורק משום דבעינן דבר המתקיים. ולרבנן לא איכפית להו רק לר"א חיישי רבנן על עמידת ימים רבים. ולר"ל לא חיישי על ימים רבים והגמ' לא ניחא לה בזה דבאין חשש זיוף יהא כשר משום דבעינן דבר המתקיים ולפיכך פתר ר' זעירא כר"א וע"כ מוקי כר"א דע"מ כרתי ולפי' לא איכפית לן על זיוף גם כן. ושמואל מוקי בשהכל על המחק ועל כן אינו יכול לזייף ודוק:

רב הונא אמר והוא שיהא פיקח עומד ע"ג. ר' יוחנן בעי והן הוא וכתב לה לשמה. כן גי' העיטור ז"ל שמואל אמר צריך שיניח תורפו של גט עמו. ומוקי המתניתין כר' אליעזר ובלבד שישמר מקום התורף ואתיא כו' דמר רבי שמעון בן לקיש כתב תורפו בטופסיה פסול פי' לקמן במתניתין בפ"ג הכותב טופסי גיטין קאמר רב יהודה אמר שמואל צריך להניח מקום הרי את מותרת לכל אדם ורבי אליעזר היא דאמר ע"מ כרתי וקעביד הגמרא צריכותא בהא דאוקים שמואל מתניתין דאין כותבין במחובר ומתניתין דהכל כשירין לכתוב את הגט מוקי בששייר מקום התורף ור"א היא ובדף כ"ג ע"א דמוקי רבי יוחנן מתניתין דהכל כשירין לכתוב את הגט כרבי מאיר פריך והא אמר רבב"ח א"ר יוחנן ר"א היא במתניתין דאין כותבין במחובר מוקי בששייר מקום התורף ור"א היא ומשני אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן עיי"ש אלמא מפורש דכולהו מתניתין צריך לאוקמיה כחד תנא או כרבי מאיר או כרבי אליעזר והילכך שמואל דמוקי מתניתין דידן דהכל כשירין לכתוב את הגט בששייר מקום התורף ור"א היא ס"ל כאוקימתא דרשב"ל במתניתין דהכותב טופסי גיטין כר"א בששייר מקום התורף ור"א היא וכן לעיל במתניתין דאין כותבין במחובר לקרקע מוקי בירושלמי גם כן כן למאן דאמר כתבו שניהו ע"כ בששייר מקום התורף ור"א הוא מוקי בירושלמי ג"כ כרשב"ל דמתניתין דהכותב טופסי גיטין דמוקי שם בששייר מקום התורף ור"א היא וכדברינו שם דכולהו מתניתא מתוקמא כחד תנא ודוק:

שנויי נוסחאות (סו"ב) ר"ל בכת"י ר' **שמעון בן לקיש**. **היא** בכת"י ליתא. (סו"ד) א"ל בכת"י ליתא. דר' **ליעזר** בכת"י דר' לעזר. (סו"ה) **בדא** בכת"י בדה. (סו"ו) **אליעזר** בכת"י לעזר. (סו"ו) **ועדים** בכת"י עדים. (ב"ז) ומה בכת"י ומאי. (סו"י) **שתי** בכת"י שני. (סו"י) **והוא שהיה** בכת"י **והא שיהא**. (סו"ז) **אמר והכתיב** וכתב בכת"י בעי והא הוא וכתב. (סו"ס) **בן לקיש** בד"ו ליתא. (סו"כ) **בטופס** בכת"י בטפס.

הלכה ו מתני' א *קיבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח סומא ונתפתח שוטה ונשתפה נכרי ונתגייר פסול אבל פיקח שנתחרש וחזר ונתפקח פיתח שנסתמה וחזר ונתפתח שפוי שנשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר:

גמ' אתא עובדא קומי ר' אימי בעבד שהביא את הגט כשר. אמר ליה רבי אבא והתני רבי חייה עבד שהביא את הגט פסול. אמר ר' אסי אילולא ר' בא כבר היינו להתיר את אשת איש. ואפילו תימר לא שמיע ר' אסי הדא דתני ר' חייה לא שמיע מיליהון דרבנין. נישמעינה מן הדא דאמר רבי זעירא *ר' חייה בשם ר' יוחנן נראין דברים ב שיקבל העבד גט שיחרור ג ואל יקבל גט אשה. סברין מימר לא אמר אלא אל יקבל הא אם עבר וקיבל כשר ר' יעקב בר אחא בשם רב הושעיה מעשה היה וכהנת היתה ד ולא חשו להן משום ריח פסול:

הלכה ז מתני' ה *אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח ו האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפ"נ: **גמ'** *ולא מפיה אנו מאמינין אותה. שאילו לא אמרה בפני נכתב ובפני נחתם אף אתה מתירה להינשא א"ר יוסי בי ר' בון כיי *דמר ר' אבין אינו חשוד לקלקלה בידי שמים. בב"ד הוא חשוד לקלקלה. שמתוך שהוא יודע ז שאם בא ועירר עררו בטל אף הוא מחתמו בעדים כשרים. הגע עצמך שעשת עשר שנים ברומי ונישאת. אמר רבי יוחנן מתני' כשאמר לה ח *אל תיגרשי אלא במקום פלוני:

הדרן עלך המביא תיניין

הלכה א מתני' ט *כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול הסופרים מקרים איש פלוני מגרש את אשתו פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול מלגרש בו י יתר מיכן כתב לגרש את אשתו ונמלך

קרבן העדה

מסורת הש"ס

הלכה ו מתני' חוץ מחש"ו. דלאו בני דעה נינהו וגבי שליחות איש בעינן ולא קטן דשליחות נפקא לן מויקחו להם איש שה לבית אבות אחד לוקח לכולן: וסומא. פסול להביא גט מחוץ לארץ שאינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ אבל בא"י שאצ"ל בפ"נ או בח"ל כשהגט מקויים בחותמיו או להיות שלוחה של אשה לקבל גיטה לכל אלו סומא כשר: ועכו"ם. דליתא בתורת גיטין וקידושין ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחותא לאחריני: קיבל הקטן. מיד הבעל והגדיל קודם שמסרו לה: פתוח ונסתמה וחזר ונתפתח. אפי' לא חזר ונתפתח הואיל והיה פתוח בשעת הקבלה מצי למיהוי שליח דהא יכול לומר בפ"נ אלא איידי דבעי למיתני סיפא חזר ונשתפה דצריך שיהא בן דעת בשעת נתינה תני נמי רישא וחזר ונתפתח:

גמ' אתא. בא מעשה לפני ר' אימי בעבד שהביא גט והכשירו ר' אימי: כשר. כלומר והכשיר: כבר היינו. מתירין אשת איש לעלמא שהגט פסול: ופריך ואפי' תימר. דלא שמיע להו לר' אמי ור' אסי הך ברייתא דר"ח הכתי קשיא וכי לא שמיע להו דברי אמוראים שאמרו משמיה דר' יוחנן: נשמעינה מן הדא ל"ג: נראין הדברים שיקבל העבד גט שחרור. של חבירו דכיון דאיתיה בתורת שחרור שליח נמי מצי למהוי: ה"ג ואל יקבל גט נשים. דליתא בתורת גיטין וקידושין: ומשני סברין מימר. ר' אמי ור' אסי סברו הא דהר"י ואל יקבל היינו לכתחלה אין לעשות לעבד שליח אבל בדיעבד כשר מיהו מברייתא דר"ח שמעו דאפי' בדיעבד פסול: מעשה היה. בעבד שהביא גט לאשת כהן ולא חשו חכמים לאסרה על בעלה אפי' משום ריח הגט שפוסל בכהונה:

הלכה ז מתני' חמותה ובת המותה וכו'. אינן נאמנין לומר מת בעלה וכולהו מפורש ביבמות משום דסניין לה ומכוונות לקלקלה: יבמתו. אשת אחי בעלה שונאה אותה ויראה ממנה שמא ימות אחד משני בעליהן בלא בנים ויהיו צרות זו לזו: ומה בין גט למיתה. דאמיתה לא מהימנין ואגט מהימנין: **גמ'** אפי' נכתב ולא נחתם וכו'. אהא דתנן שהכתב מוכיח פריך מאי מהני הכתב וכי אם הביאה גט שנכתב ולא נחתם מי מהימנינן לה בתמיה א"כ השתא נמי שמביאה גט שנכתב ונחתם לא תהא נאמנת דהא אדיבורא דידה שאומרה בפ"נ ובפ"נ סמכינן אחתימת העדים נמצא שהיא גורמת הכתב וסמכינן אפי' להתירה: כיי. כי האי דא"ר בון לעיל (דף א) אהא דפריך מאי מהני עדות השליח שאומר בפ"נ ניחוש שמא מעיקרא אחתימו הבעל בעדים פסולים והשליח אינו יודע מזה כלום ומשני ר' בון אין הבעל חשוד לקלקלה במזיד בגט פסול ולהכשילה באיסור אשת איש דלמה יעשה ככה הלא ברצונו הדבר תלוי לגרשה או לקיימה: בב"ד הוא חשוד לקלקלה. פעמים שמתחרט על הגט ואומר שהוא מזוייף כדי שלא תנשא: מתוך שהוא יודע. שאינו נאמן לערער נמצא שאין כאן שום נקימה אף הוא אינו מחתימו מתחלה בעדים פסולים לקלקלה בידי שמים לחוד ולא בפני ב"ד שאינן מאמינין לו וה"נ מתוך שהיא יודעת שאף אם יבא הבעל ויערער אינו מועיל כלום שהיא נאמנת באמירת בפ"נ אף היא אינה משקרת ואומרת אמת: הגע עצמך וכו'. אהא דתנן במתני' האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שהיא צ"ל בפ"נ פריך אמור לנפשך אם נתגרשה ברומי ושהתה שם עשר שנים ואח"כ באתה נאמר שאסורה לבעלה עד שתבא לפני ב"ד ותאמר בפ"נ ובפ"נ: אל תגרשי אלא במקום פלוני. בתנאי שתוליכנו עד מקום פלוני וכי מטית להתם אמור בפני ב"ד בפ"נ כדין שליח דעלמא ומשוי ב"ד שליח וליתבוה ניהליך:

הדרן עלך פ' המביא תיניין

הלכה א מתני' כל הגט. קול סופרים כותבי גיטין: יותר מיכן. בגמרא מפרש מאי יתרא דכולהו: ונמלך

פני משה

הלכה ו מתני' קיבל הקטן. הגט מיד הבעל והגדיל קודם שמסרו לה: פתוח שנסתמה וחזר ונתפתח. בבבלי מסיק לה דהה"ד אפילו לא חזר ונתפתח הואיל והיה פתוח בשעת קבלת הגט שפיר מצי למיהוי שליח דהא יכול לומר בפ"נ ובפ"נ אלא איידי דבעי למיתני סיפ' חזר ונשתפה שצריך שיהיה בן דעת בשעת נתינה תנא נמי רישא חזר ונתפתח ודייקינן הכי מדקתני זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת כשר ולא קתני תחלתו וסופו בסכרות:

גמ' בעבד שהביא את הגט כשר. כלו' רבי אימי פסק דכשר: והתני ר"ח פסול. לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין: אילולא ר' בא. שאמר לנו זה הברייתא דר"ח היינו נכשלין להתיר אשת איש בגט זה: ואפי' תימר. כלומר דמתמה הש"ס על רב אסי דאפי' לא שמע הברייתא דר"ח וכי אפשר שלא שמע מיליהון דרבנן דלקמן דשמעינן מינייהו דאפי' בדיעבד אינו גט כדמסיק נישמעיניה כו': נראין הדברים שיקבל העבד גט שיחרור. מיד רבו של חבירו לחבירו אבל לא מיד רבו אם שניהם של איש אחד דיד העבד כיד רבו ולא יצא הגט מרשות רבו אבל לעצמו מקבל דגטו וידו באין כאחד: ואל יקבל גט אשה גרסינן. גט אשה מיד בעלה. וכן הוא בפ"ק דקידושין בדברי ר' זעירא: סברין. בני הישיבה מימר לא אמרן אלא אל יקבל לכתחילה הא אם עבר וקיבל כשר לגרש בו וקאמר ר' יעקב מעשה היה בכהנת שקיבל עבד הגט ולא חשו לה אפי' משום ריח הגט לפסול לבעלה כהן:

הלכה ז מתני' חמותה כו'. אינן נאמנות לומר מת בעלה משום דסניין לה ומכוונין לקלקלה: ובלבד שהיא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ. ודוקא כשהתנה הבעל עמה בשעה שמוסר לה הגט ואמר לה לא תתגרשי אלא בב"ד של פלו' ותאמרי בפ"נ ובפ"נ והב"ד לוקחין אותו מידה אחר שאמרה בפ"נ ובפ"נ וממנין שליח שיחזור ויתן אותו לה אבל אשה שגיטה יוצא מתחת ידה בכל מקום שהיא ה"ז מגורשת ואפי' אין הגט מקויים בחותמיו אינה צריכה שתאמר בפ"נ ובפ"נ:

גמ' ה"ג ולא מפיה אנו מאמינין אותה. ועל הא דקאמרת שהכתב מוכיח פריך וכה"ג איתא ביבמות פ' ע"ו ושם מפורש ע"ש: הגע עצמך שעשת עשר שנים ברומי. על דקתני האשה עצמה כו' וצריכה לומר בפ"נ ובפ"נ פריך כלומר הגע עצמך שתלך למקום רחוק ותעשה שם זמן שתרצה ומותרת להנשא ע"פ גט שבידה דהא מכי מטא גיטא לידה איגרשה ואמאי צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ: מתני' כשאמר לה אל תגרשי אלא במקום פלוני. והיינו כדפרישית במתני' דמשוי לה שליח להולכה עד דמטיא להתם ותאמר בפני ב"ד בפ"נ ובפ"נ וב"ד משוי שליח אחרינא כדי שתהא שליחותה חוזרת אל הבעל והכי מסיק לה בבבלי:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' כל גט שנכתב שלא לשם אשה. כלומר שלא נכתב לשמה של אשה דסתמא נמי פסול: קול הסופרים מקרין. מקרין לתלמידיהם כשיבא גט לפניכם כתבו כך והזכירו שם איש ואשה בעלמא: יותר מיכן. מפרש בגמרא מאי יתר דכולהו: ונמלך

מסורת הש"ס: גיטין כג. (קידושין פ"ק הלכה ג) עיין גיטין כג ע"ב וש"נ. שם ע"ב וש"נ. (כתובות פ"ב הלכה ד) (פ"ק הלכה ה) שם כ: ע"א. שם וש"נ.

עין משפט נר מצוה: ל א מיי' פ"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סל"ב. לא ב מיי' פ"ט מעבדים טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף כה. לב ג מיי' פ"ו מגירושין טוש"ע אה"ע סי' קמא סל"ח. לג ד מיי' שם טוש"ע שם. לד ה מיי' פ"ז שם סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קמב סעיף א. לה ו שם סעיף יג. לו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף א. לז ח שם סעיף יג. א ט י מיי' פ"ג שם סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קלא סעיף א ב.

שנויי נוסחאות (סו"י) אילולא בסרי"ר אילולי. (סו"א) אסי בסרי"ר אימי. (סו"ד) שיקבל בסרי"ר שקיבל. (סופ"י) גט אשה בד"ו גט כותיך ובסרי"ר כותי'. אלא בסרי"ר ליתא. (סו"ז) היתה בסרי"ר היית. (סו"ח) להן משום בסרי"ר להם משם. (סוכ"ד) ולא מפיה אנו מאמינין אותה שאילו לא אמרה בפני נכתב ובפני נחתם אף אתה מתירה להינשא בד"ו (פיסקא אף הנשים כו') אפי' נכתב ולא נחתב מאמינין אותה שאילו לא אמרה כו' ובסרי"ר אפילו בכתב ולא מיפים מאמינים אותה שאילו לא אמרה בפני נכתב ובפני נח' אף את אין מתירה להינשא. (סוכ"ז) יוסי בי ר' בון כיי דמר בסרי"ר יוסה בר' בין כיי דאמר. (סול"ג) מתני' בסרי"ר מתניתה. תיגרשי אלא בסרי"ר הגרשי בי אלא.

ונמלך מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול מלגרש בו [א] יותר מיכן יש לו שתי נשים ושמותיהן שוין כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה [ב] יותר מיכן אמר ללבלר כתוב לאי זה שארצה אגרש פסול מלגרש בו: **גמ'** *מהו מקרין מלמדי תינוקות. מהו יותר מיכן תמן לא נכתב לשם גט. ברם הכא נכתב לשם גט. מהו יותר מיכן תמן (תנינן) לא נכתב לא לשמו ולא לשמה ברם הכא נכתב לשמו ולא נכתב לשמה. מהו יתר מכאן תמן נכתב לשמו ולא נכתב לשמה ברם הכא נכתב לשמו ולשמה אלא שלא היה לה כרות לשמה משעה ראשונה. רב אמר *כולהם אינן פסולין חוץ מן האחרון שהוא פסול. איסי אמר כולן פסולין חוץ מן הראשון שאינו פסול. ר' בא בר חיננא אמר כולן פסולין. מילתיה דריש לקיש אמר [ג] כולן אינן פסולין דריש לקיש אמר *כתב תרפו בטופס פסול. מילתיה דרבי יוחנן אמר כולן פסולין. דרבי יוחנן אמר כתב תרפו בטופס כשר. מילתיה דר"א אמר כולן אינן פסולין. ר' אלעזר שאל כתב קידושין שכתבו שלא לשמו מהו שיתפסו בה קידושין מן מה דלא צריכין לה בגיטין שאינן פסולין לפום כן שאל לה בקידושין.

אין

פני משה

ונמלך. חזר בו מלגרש: גדולה וקטנה. לאו דוקא: כתוב לאי זה שארצה אגרש. הא קמ"ל דאין ברירה דלא אמרינן הוברר הדבר שבשעת כתיבה היה דעתו לזו והרי נכתב לשמה:

גמ' מהו מקרין. למי מקרין: מלמדי תינוקות. הסופרין שמלמדין לתלמידיהם לכתוב כך וכך: מהו יותר מכאן תמן. ברישא גבי מקרין לא נכתב לשום גט כלל אבל הכא נכתב לשום גט ויתר מכאן דמציעתא דהכא נכתב לשם האיש אלא שלא לשמה סוף דנכתב ויתר מכאן דסיפא דהכא נכתב לשמו ולשמה כלומר שהרי אמר לאיזה שארצה ומהו דתימא דלשמה הוי דהוברר הדבר למפרע קמ"ל דלא שהרי לא היה כרות לשמה משעה הראשונה ואין ברירה: כולהם אינן פסולין. כל הגיטין השנויים במשנתינו לפסול כולן אינם פוסלין מן הכהונה ואם בעלה כהן לא נפסלה משום גרושה: חוץ מן האחרון שהוא פסול. ופוסל לכהונה דלחומרא אמרינן יש ברירה: איסי אמר כולן פסילין. לכהונה דבכולן יש משום ריח הגט חוץ מן הראשון שלא נכתב לשם גירושין כלל: כולן פסולין. לכהונה דקסבר אפילו הראשון יש בו ריח גט: ה"ג מילתיה דר"ל אמר כולן אינן פוסלין כו'. ממילתיה דר"ל שמעינן דס"ל לקמן גבי הכותב טופסי גיטין אם כתב לתורף עם הטופס פסול אלמא בעי כתיבה לשמה והכא במתני' כולן לא הוו גט כלל ואינן פוסלין בכהונה: מילתיה דר' יוחנן אמר כולן פוסלין. דס"ל לקמן אפי' כתב תורף בטופס שהיה לו כבר ונזדמן לו שם האיש ושם האשה כשר וכר"מ דלא בעי כתיבה לשמה וה"נ כולן פוסלין לכהונה: מילתיה דר' אלעזר. דלקמן שמעינן מינה דס"ל כולן אינן פוסלין לכהונה כדמפרש ואזיל: כתב קידושין. שטר קידושין שכתבו שלא לשם אשה זו מהו שיתפסו בה קידושין מי אמרינן דבעינן לשמה כמו בגיטין או לא: ה"ג מן מה דלא צריכין לה בגיטין שאינן פסולין. כלומר דהש"ס מסיק לה למילתא דע"כ ר"א סבר דאינן פוסלין לכהונה אם כתב בגיטין שלא לשמה דמדהזינן דלא מספקא ליה כלל בגיטין ולפיכך לא שאל ר"א אלא בקידושין:

אין

עין משפט נר מצוה

ב
א ב טוש"ע אה"ע סי' קלא סעיף ג ד
ג
ג מיי' פ"ג מגירושין סמ"ג עשין נ ולאוין קכג טוש"ע שם סעיף ג

קרבן העדה

ונמלך. וחזר בו מלגרשה: גדולה וקטנה. לאו דוקא: כתוב לאיזה שארצה אגרש וכו' פסול. דלא אמרינן הוברר הדבר בשעת כתיבה היה דעתו לזו והרי נכתב לשמה: **גמ'** מלמדי תינוקות. שהסופר מקרא לתלמידיו כשיבא גט לפניכ' כתבוהו כך והזכירו שם איש בעלמא: מהו יותר מיכן. מאי רבותא איכא בהא דכתב לגרש את אשתו ונמלך וכו' טפי ממגרש בגט שהסופר כותב להתלמד הא תרווייהו משום שלא לשמו נפסלין: תמן. ברישא שמע קול סופרים לא נכתב לשם גט אבל כתב לגרש את אשתו ונמלך וכו' שנכתב לשם גט סד"א דכשר לכך קאמר יתר מכאן נמי פסול: מהו יותר מיכן. מאי רבותא איכא בהך דכתב לשתי נשים מהך דמלאו בן עירו: ה"ג תמן לא נכתב לא לשמו ברם הכא. בשיש לו שתי נשים נכתב לשמו אלא שלא נכתב לשמה: מהו יותר מכאן. דלבלר: ה"ג תמן נכתב לשמו ולא נכתב לשמה ברם הכא וכו': אלא שלא היה. ברור משעה ראשונה שנכתב לשמה של זו שניתן לה עכשיו וקמ"ל דאין ברירה: כולן. כל גיטין השנויין במשנתינו שהן פסולין אין כשאר גיטין פסולין שפוסלין המגורשת מן הכהונה אם בעלה כהן משום ריח הגט אבל הכך דמתני' אפי' ריח הגט אין בהן ולא דמיין למגורשת מאישה ולא התירה לכל אדם דפוסלה מן הכהונה דההוא לכך מילתא מיהו נכתב לשמו ולשמה משא"כ כאן:

חוץ מן האחרון. באומר ללבלר שהוא פוסל אותה מן הכהונה דלחומרא אמרינן יש ברירה ופסולה מן כהונה: כולן פוסלין. כל גיטין השנויין במשנתינו שהן פסולין דיניהן כשאר גיטין פסולין שפוסלין המגורשת בהן מן הכהונה ואם בעלה כהן אסור להחזירה משום ריח הגט כדתניא האומר לאשתו הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם פסלה מן הכהונה שנאמר ואשה גרושה מאישה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה ולאחרים לא הותרה פסולה לכהונה: חוץ מן הראשון. שלא נכתב לשם גירושין כלל: כולן פסולין. אפי' הראשון דריח גט הוא וכל מקום ששנו חכמים גט פסול פסול ופוסל: ה"ג מילתיה דר"ל אומר כולן אינן פסולין. מדברי ר"ל דמייתי בסמוך שמעינן דאינן פוסלין: דר"ל אמר כתבו. תורף הגט והיינו הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה בטופס פסול מן התורה ואינו גט כלל אבל ר' יוחנן דמכשיר בכותב תורף שלא לשמה א"כ הרי את מותרת לכל אדם שכתוב בגיטין אלו כשר הוא אלא שם האשה כתוב בהן שלא לשמה מ"מ כיון דהרי את מותרת לכל אדם עיקרו של גט ואפשר אפילו לא נכתב שם האשה כלל כשר לא גרע משאר פסולי גט שפוסלין לכהונה משום ריח הגט וה"ג מילתיה דרבי יוחנן אמר כולן פסולין דרי"א כתבו וכו' כשר: ה"ג מילתיה דר"א אמר כולן פסולין. מאיבעי' דר"א דבסמוך שמעינן דסובר דכולן פוסלין מספק: ר"א. בעי קידש אשה בשטר שכתב על הנייר הרי את מקודשת לי ושטר זה נכתב שלא לשמה מה שיתפסו בה קידושין מי בעינן לשמה או לא: מן מה וכו'. מדמספקא ליה בגיטין אם צריך שיכתוב הרי את מותרת לכל אדם לשמה כר"ל או אינו צריך כר"י לפיכך מיבעיא ליה בקידושין שאינו כותב אלא הרי את מקודשת לי אם צריכין לשמה:

ה"ג

מסורת הש"ס

גיטין כד ע"א
שם כד ע"ב
לעיל פ"ב ה"ט

רידב"ז

רב אמר כולהם אינן פסולין חוץ מן האחרון כו' מילתי' דרשב"ל אמר כולן אינן פסולין. וכתב הק"ע ז"ל והפ"מ דה"ג מילתי' דר"ל אמר כולן אינן פסולין. ובאמת הגי' שלפנינו היא כך. וע"כ מובן מאליו דהיה לפניהם הגי' להיפוך דלרשב"ל כולן פסולין. ולר' יוחנן כולן אינן פסולין והגי' הם ז"ל להיפוך. ונראה לפענ"ד דהוא כמו הגירסא שהי' לפניהם ז"ל ממש וכן בהא דרב אמר כולהם אינן פסולין חוץ מן האחרון שהוא פסול. פי' המפרשים ז"ל. כולהם אינן פסולין פי' דאין פוסלין מן הכהונה ולשון זה דחוק לפרש כן. אך סמכו על שיטת הבבלי דנחלקו רב ורב אסי שם. אם פוסלין מן הכהונה. אבל לפי זה נמצא דמהופך הפלוגתא בין רב ורב אסי מבבלי לירושלמי. דהא בבבלי גרסינן אמר רב כולן פוסלין מן הכהונה חוץ מן הראשון. ע"כ נראה לפענ"ד ברור דהא דהגי' המפרשים ז"ל והפכו הגי' בדר"י ורשב"ל זה א"צ להפך והגי' כמ"ש ממש וכעת מצאתי בירושלמי דפוס קראטשין דנדפס ר"י אמר אינן פסולין. אך גם בדרב ודרב אסי הגי' ג"כ כמו בבבלי ממש ועי"ז יאיר עינינו בע"ה בהאי סוגיא ויהי' קולורין לעינים בכל הסוגיא בע"ה. וה"פ רב אמר כולהם אינן פסולין חוץ מן הראשון פי' דכולהם אינן פסולין גמורים דלא יהיה שום נגיעה בגירושין ז"א דאפילו דהוי פסולין דלא הוי מגורשת גמורה בגט זה מ"מ אינן פסולין גמורין דלא יהיה נגיעה בגירושין ז"א אלא דאינה מגורשת לגמרי ומ"מ אינו פסול גמור והוי נגיעה בגירושין חוץ מן הראשון דהוי פסול גמור דלא הוי אף נגיעה בגירושין ואיסי אמר כולהן פסולין לגמרי דלא נגעה שום גירושין חוץ מן האחרון דלא הוי פסול גמור ונגעו בה גירושין כו' והוי כמו בבבלי ממש מילתיה דרשב"ל אמר כולהן פסולין. דרשב"ל אמר כתב תורפו בטופס פסול דמוקי מתניתין כר"א דע"מ כרתי ובעינן כתיבה לשמה מדאורייתא. וע"כ לא נגעה בה שום תפיסת גירושין. מילתא דר"י אמר כולהן אינן פסולין דר"י אמר כתב תורפו בטופסי' כשר דאוקמי' כר"מ דע"ה כרתי ולא בעינן כלל כתיבה לשמה ואפילו מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר א"כ כולהון אינן פסולין. מילתי' דר"א אמר כולהון אינן פסולין. ר"א שאל כתב קידושין שכתבו שלא לשמו מהו שיתפסו בה קידושין פי' דאף דילפינן הוי' מיציאה ולא למדו כתב קידושין אלא מגירושין ומה בגירושין אינה מגורשת בשלא לשמה אף בקידושין אינה מקודשת. הנ"מ דווקא לענין שאינה מגורשת ואינה מקודשת גמורה דמקיש הוי' ליציאה. אבל מיבעיא ליה לענין תפיסת קידושין לענין להצריכה גט ול"ל דמיבעיא ליה אם מקשינן הוי' ליציאה כל עיקר בזה ואם מקודשת לגמרי בשלא לשמה. א"כ תיבת מהו שיתפסו בה קידושין מיותר. והכי הול"ל כתב קידושין שכתבו שלא לשמה מהו כמו בבבלי במס' קידושין דף ט'. וע"כ מן מה דלא צריכין ליה בגיטין דאינן פסולין לפום כן שאל בקידושין דהא לא מיבעיא ליה אם מקשינן הוי' ליציאה דא"כ מה שאל על תפיסת קידושין. ישאל על עיקר הקידושין אם בעינן לשמה או לא. אלא דע"כ דזה פשיטא לי' דילפינן כתב קידושין מגירושין דמה בגירושין אינה מגורשת אף בקידושין אינה מקודשת. אך מיבעיא ליה אם אינה מקודשת כלל או דתפיסת קידושין עכ"פ יש לענין גט. והא דמיבעיא ליה לענין קידושין ולא מיבעיא ליה על גט גופי' שלא לשמה אם יש נגיעת גירושין ע"כ דבגט לא מיבעיא ליה כלל ופשיטא ליה דאינן פסולין לגמרי ונגעו בה גירושין ע"כ מיבעיא ליה בקידושין דילמא דווקא בגט באף שלא לשמה אף דאינה מגורשת לגמרי מ"מ נגעו בה גירושין בנכתב שלא לשמה דהא עכ"פ נזכר שמה אף שלא בכונה דהא בגט בעינן שיזכיר את שמה אנת אשה פלונית ואפילו לא קמכוין עבורה הא עכ"פ נכתב שמה יהי' איך שיהיה שלא בכונה הרי עכ"פ נזכר שמה אבל בקידושין כל עיקר הוא הכונה שיכוין לכתוב עבורה דהא אינו כתוב שמה בפירוש אנת אשה פלונית כמו שכתב הריטב"א ז"ל בשם מרבותא ז"ל. וכן משמע מדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' אישות [וכן מוכח מלשון הגמ' דכותב הרי את מקודשת לי ולא הרי את פלונית

מקודשת

שנויי נוסחאות (שו"ס) תנינן כ"ה בד"ו ובסרי"ר ליתא. (שו"א) תמן נכתב בד"ו תמן לא נכתב. (שו"ב) ולשמה בסרי"ר ושמה. לה בסרי"ר ליתא. (שו"ו) כולן בסרי"ר כולם. (שו"ז) בא בר חיננא אמר כולן בסרי"ר זעיר בר חננא אמר כולם. מילתיה דריש לקיש אמר כולן אינן פסולין דריש לקיש אמר כתב תרפו בטופס פסול ב"ו ליתא בסרי"ר ובד"ו מילתיה דר"ל אמר כולן פסולין דר"ל אמר כתב תרפו בטופס פסול. (שו"ו) אינן בד"ו ליתא. (שו"ח) מילתיה דר' יוחנן אמר כולן פסולין בסרי"ר מלתיה דר' יוחנן אמר כולם אינן פסולין (וכ"ה בד"ו). (שו"ט) כולן פסולין בד"ו כולן אינן פסולין. דר' יוחנן אמר כתב תרפו בטופס כשרן כ"ה בד"ו ובסרי"ר דמר ר' יוחנן תרפו בטופס פסול. (שו"כ) אלעזר אמר כולן בסרי"ר לעזר אמר כולם. (שו"א) אלעזר בסרי"ר לעזר. לשמו בסרי"ר לשמה. (שו"ב) מן מה דלא צריכין לה בסרי"ר מן מה דצריכה לה ובד"ו מן מה דצריכין לה. (שו"ג) לפום כן שאל בסרי"ר לפם כן הוא שאל.

אין תימר צריכין לה בגיטין לא ישאלינה בקידושין. מה אם גיטין על ידי שהוא צריך לשמה וכתב שלא לשמה לא נגעו בה גירושין. קידושין שאינו צריך לשמה וכתב שלא לשמה א *אינו דין שיתפסו בה קידושין. ותהא פשיטא ליה הא כן הוא פשיטא ליה הואיל ולא למדו כתב קידושין אלא מגירושין מה בגירושין אינה מגורשת אף בקידושין אינה מקודשת. *רבי לעזר בר יוסי בעא קומי ר' יוסי הדא דתימר גט אחד פסול בשתי נשים ודכוותה והן שני גיטין פסולין בשתי נשים. אמר ליה וכיני. אמר ליה והתנינן ג *שני גיטין ששילחו שנים ונתערבו נותן שניהן לזו ושניהן לזו. תמן זה כרות לשמה וזה כרות לשמה תערובת היא שגרמה. ברם הכא לא זו כרות לשמה ולא זו כרות לשמה. מכיון שנתנו לה יעשה כמו שהיה כרות לשמה משעה ראשונה. ר' יוסי בשם דר' ביבון דרבי שמעון היא *דתני אמר לאומן עשה לי שני זוגין אחד לקרקע ואחד לבהמה עשה לי שני מחצלות אחת לשכיבה ואחת לאהלים. עשה לי שני סדינין אחת לאהלים ואחת לצורות ג הרי אלו טמאין עד שיפרישה בטהרה. רבי שמעון מטהר עד שיפרישם בטומאה. כמה דהוא אמר תמן עד שיהא כלי משעה ראשונה כך הוא אמר עד שיהא כרות לשמה משעה ראשונה. ר' חנניא בשם רבי ביבון בר חייה דרבי היא

אמר

קרבן העדה

ה"ג אין תימר דאין צריכין ליה בגיטין. אלא פשיטא ליה לר"א דהלכה כר"י: לא ישאלינה בקידושין. מאי קמיבעי' ליה בקידושין תפשוט ליה דתופסין בה קידושין מק"ו מגט: מה אם גיטין שהוא צריך. לכתוב שם האיש והאשה לשמה דכתיב וכתב לה לשמה אפילו הכא אם כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה כשר כ"ש בקידושין שא"צ לכתוב שם האיש והאשה לשמה דקידושין תופסין אם כתב הרי את מקודשת לי שלא לשמה: ה"ג וכתב שלא לשמה נגעו בה קידושין: ופריך ותהא פשיטא ליה. דלמא לעולם פשיטא ליה בגיטין כר"ל דצריך לכתוב הרי את מותרת לכל אדם לשמה ומיבעיא ליה לר' אלעזר בקידושין אי בעינן לשמה או לא: ומשני הא כן הוא פשיטא ליה. א"כ דבגיטין פשיטא ליה אף בקידושין פשיטא ליה דהא לא למדו דמתקדשת בכתב אלא מגירושין דכתיב ויצאה והיתה מה יציאה בשטר אף הוי' בשטר א"כ ילפינן נמי מגירושין דבעינן שיכתב שטר קידושין לשמה: הדא דתימא. כמו דתנן במתניתין אמר ללבלר וכו' דה"ל כותב גט א' לשתי נשיו פסול דכתיב וכתב לה ולא לה ולחברתה: ה"ג ודכוותה והן שני גיטין פסולין באשה אחת. וה"פ ה"נ נאמר הכותב שני גיטין לאשה אחת באיזה מהן שירצה יגרשנה יהא פסול דהא אינו מבורר איזה מהן נכתב לשם גירושין: א"ל בעי. בתמיה וכי בעי' היא זו פשיטא דפסול א"כ ודאי בעי' זו צריכה לפנים: א"ל והתנינן. לקמן פ' המגרש: שני גיטין ששלחו שנים. ששמותיהן ושמות נשותיהן שוות ונתערבו: נותן שניהן לזו ושניהן לזו. אע"ג דה"ל שני גיטין לאשה אחת: ומשני תמן. התם גט של כל אחת נכתב לשמה אלא שאין אנו יודעין איזהו הוא לפיכך נותנין לה שניהן דממ"נ זכתה בגט שנכתב לשמה והשני כמאן דליתא: ברם הכא. אבל כאן בכותב שני גיטין לאשה אחת ובאיזה שירצה יגרשנה לא נכתב אחד מהן בבירור לשם גיטה הלכך פסולין שניהן: מכיון וכו'. אמתניתין פריך דתנן אמר ללבלר וכו' פסול אמאי הא מסתימו לה הוברר הדבר למפרע שנכתב לשמה משעה ראשונה: דר"ש היא. מתניתין אתיא כר"ש דלית ליה ברירה: ה"ג דתני אמר לאומן עשה לי שני זוגין וכו'. וה"פ אומן שעשה שני זוגין אחד לקרקע לקשקש בדלת ואחד לתלות בצואר בהמה ולא פירש איזהו לקרקע ואיזהו לבהמה וקיי"ל זוג העשוי לבהמה מקבל טומאה והעשוי לקרקע אינו מקבל טומאה: אחת לישיבה. שמקבלת טומאה: ואחת לאהלים. אינה מקבלת טומאה: אחת לשכיבה. מקבלת טומאה: ואחת לעורות. לפרש ע"ג העורות ואינו מקבל טומאה: עד שיפרישם בטהרה. אבל אם נטמאו קודם שפירש איזהו לקרקע ואיזהו לבהמה אף לאחר שפירש טמא דאמרינן הוברר הדבר למפרע שזה הוא שיחדו לבהמה וטמא א"כ שניהן טמאין עד שיפרש זה לכך וזה לכך ואז פקע טומאה מהאחד: עד שיפרישם בטומאה. דוקא כשטומאתו עליו בשעת ההפרשה אבל טומאה דמעיקרא לא כיון שלא היה מבורר באותה שעה איזהו מהן לקרקע ואיזהו לבהמה ולא אמרינן הוברר הדבר למפרע: כמה. דאמר רבי שמעון התם דבעינן שיהא מבורר לכלי משעה ראשונה ה"נ בעינן שיהא הגט מבורר לאשה זו משעה ראשונה ואם לאו פסול ולא אמרינן הוברר הדבר למפרע:

אר"י

פני משה

אין תימר צריכין לה בגיטין. כלו' דאי לא תימא הכי אלא בגיטין נושה מספקא ליה אם הוי גט לענין לפוסלה לכהונה קשיא לא ישאול ר"א בקידושין דודאי תפסו בה דק"ו הוא מגיטין: מה אם גיטין. דצריך לשמה דכתיב וכתב לה לשמה: וכתב שלא לשמה לא נגעו בה גירושין. בתמיה כלומר מי לא נגעו בה גירושין לדידך דמספקא ליה גם בגיטין אם פוסלה מן הכהונה אם כתב שלא לשמה משום דלחומרא איכא למימר דהוי גט: קידושין. דאין לנו דרש מפורש דצריך לכתחילה לשמה אם כתב שלא לשמה אינו דין דנלך להחמיר ויתפסו בה קידושין אלא ע"כ דפשיטא ליה לר"א דבגיטין לא הוי גט כלל שלא לשמה ולפיכך שאל בקידושין: ותהא פשיטא ליה הא. א"כ ותיפשוט לר"א דתפסי בה קידושין הואיל דאין צריך לשמה בקידושין: כן הוא פשיטא ליה. וקאמר הש"ס דכתר דבעי הדר פשטה והכי פשיטא ליה דלא תפסי בה קידושין דבקידושין בעי נמי לשמה: הואיל ולא למדו. דאשה מתקדשת בשטר אלא מגירושין דכתיב ויצאה והיתה מה יציאה בשטר אף הויה בשטר ומה בגירושין אינה מגורשת שלא לשמה אף בקידושין אינה מקודשת: הדא דתימר. זאת אומרת ממתני' דקתני כתוב לאיזה שארצה אגרש דפסול משום דגט אחד פסול בשתי נשים ששמותיהן שוות ואי אפשר לגרש לשום אחת מהן בזה הגט ובעי אם דכוותה והן שני גיטין שכתב גט לכל אחת ואינו ידוע איזו גט של זו ואיזו של זו אם נמי פסולין בשתי נשים ששמותיהן שוות: אמר ליה וכיני גרסי'. כן הדבר דפסולין דמאי שנא וכן הוא בהמגרש: א"ל והתנינן. בהמגרש שני גיטין ששלחו שנים ששמותיהן שוין ונתערבו כשירין ונותנין שניהן לזו ולזו: תמן. שאני התם דמתחילה ניכרין וידועין היו זה הגט כרות לשמה וזה כרות לשמה אלא שלבסוף נתערבו ותערובת היא שגרמה לספיקא ונותן שניהן לזו ולזו וממ"נ מגורשת: ברם הכא. שמתחילה בספק הוא ולא זו כרות לשמה ולא זו הילכך פסול: מכיון. ופריך אמאי לא נימא מכיון שנתן לה תיגלי מילתא למפרע שזה הגט היה לשמה משעה ראשונה: ומשני ר' יוסי דר"ש היא דלית ליה ברירה: דתני. בתוספתא דכלים ובספרי הדפוס הועתק בטעות והגהתי כמו שהוא שם: אמר לאומן עשה לי שני זוגין א' לקרקע. והיינו לדלת כדתני התם זוג של דלת טהור מפני שמחובר לקרקע ושל בהמה טמא ואם א' לאומן לעשותן ולא פירש איזה של דלת ואיזה של בהמה: אחת לשכיבה ואחת לאהלים. דשל שכיבה מטמא משום משכב ומושב ושל אהלים טהור דמהללות אינן ראוין לאהלים: שני סדינין אחד לאהלים. ושל אהלים טמא: וא' לצורות. דטהור הוא כדתנן פכ"ד דכלים: הרי אלו טמאין. כולן שאינו ידוע איזה טהור ואיזה טמא: עד שיפרישם בטהרה. כלומר שיפרש איזה זוג לדלת יהא טהור וכן כלן: ר"ש מטהר. ששניהן בחזקת טהרה עד שעה שיפרש איזה הכלי הוא טמא וכמה דאמר ר"ש תמן דאזלינן אפי' לקולא ולא אמרינן לטמא טהרות שנעשו ע"ג למפרע משפי' כלי זה לדבר המקבל טומאה אלא עד שיהא כלי טמא משעה ראשונה וכן נמי הכא כך הוא אומר עד שיהא כרות לשמה משעה ראשונה ולא אמרינן הוברר הדבר למפרע: ר' חנניא כו'. קאמר דרבי היא מתני' דלית ליה ברירה:

ותני

מסורת הש"ס

א עיין קידושין ט

(במגרש ה"ו)

ג גיטין דף פו ע"ב (בס)

(תוספתא פ"א דב"מ מסכת כלים)

עין משפט נר מצוה

ד

א מיי' פ"ג מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לב סעיף א

ה

ב מיי' פ"ג מגירושין סמג עשין: טוש"ע שם סי' קלג סעיף ג

ו

ג מיי' פ"ח דכלים הל"ג

רידב"ז

מקודשת לי וכן כתב הריטב"א ז"ל בשם מרבוותא ז"ל דלא מצינן בשום מקום שיכתוב שמה בשטר קידושין] א"כ בקידושין שאינו כתוב שמה וכל העיקר הלשמה היא הכוונה דנכתב עבורה. וכיון דלא נכתב עבורה א"כ פסול ולא נגעו קידושין כלל ולא מיבעיא שאינה מקודשת לגמרי אלא דאף לא נתפס קידושין לענין גט וע"כ מיבעיא ליה משא"כ אם בגיטין גופי' מיבעיא ליה אם נגעו בה גירושין. ויש לומר דלא נגעו בה גירושין א"כ לא ישאלנה בקידושין מה אם גיטין ע"י שהיא צריך לשמה פי' שיכתוב שמה וכתב שלא לשמה לא נגעו בה גירושין קידושין שאינו צריך לשמה פי' דלא בעינן שיכתב את שמה אלא שיכוין עבורה וכתב שלא לשמה וכיוון עבור אחרת אינו דין שלא יתפסו בה קידושין ותהא פשיטא ליה בקידושין. דהא כן הוא פשיטא ליה הואיל ולא למדו כתב קידושין אלא מגירושין מה בגירושין אינה מגירשת אף בקידושין אינה מקודשת פי' דהא זה לא מספקא ליה אם מקפינן כלל הוי' ליציאה בזה דזה פשיטא ליה דאתקש הוי' ליציאה דבשלא לשמה אינה מגורשת ולא מיבעיא ליה לענין עיקר הקידושין אם מתקדשת בשלא לשמה דהא זה פשיטא ליה דאינה מקודשת לגמרי כמו דאינה מגורשת דהא לא למדו כתב קידושין כל עיקר אלא מגירושין וכל עיקר האיבעיא שלו הוא רק אם לכל הפחות יש בה תפיסת קידושין לחומרא. ואי ס"ד דיש לומר דאף בגירושין אין תפיסת גירושין אף לחומרא א"כ פשיטא דכ"ש בקידושין אין בה תפיסת קידושין אף לחומרא. ואת דאת שאיל על קידושין ישאל על גירושין שמא לא נגעו בה גירושין וממילא ידעינן בקל וחומר על קידושין. אלא על כרחך דפשיטא ליה בגירושין דיש בה תפיסת גירושין להומרא ועל כן מיבעיא ליה אם גם בקידושין יש בה תפיסת קידושין לחומרא או לא. ומהסוגיא הזאת ראי' גדולה להנך מרבוותא ז"ל לדעתם דלא בעינן בקידושין שיכתוב בשטר קידושין את שמה ודוק:

אמר

שנויי נוסחאות (שו"א) צריכין לה בסרי"ר צריכה ליה. ישאלינה בסרי"ר ישאלנה. (שו"ג) לא נגעו בה גירושין קידושין שאינו צריך לשמה וכתב שלא לשמה אינו דין שיתפסו בה קידושין בסרי"ר לא נגעו בה גירושין קידושין שאינו צריך לשמה שלא לשמה נגעו בה קידושין ותהא כן לית יכול מה אם גיטין על ידי שהוא צריך לשמה שלא לשמה נגעו בה. גירושין קידושין שאינו צריך לשמה וכתב שלא לשמה אינו דין שיתפסו בה קידושין. (שו"ס) ותהא פשיטא ליה הא כן הוא פשיטא ליה בסרי"ר ותהא פשיטא פשיטא ליה הא כן היא צריכה ליה. (שו"ס) יוסי בעא בסרי"ר יוסה בעה. יוסי הדא דתימר בסרי"ר יוסה דתמר. (שו"א) פסולין בשתי נשים אמר ליה וכיני אמר ליה והתנינן שני גיטין ששילחו שנים ונתערבו בסרי"ר פוסלין בשתי נשים. א' ליה בעו א' ליה. והא תנינן שנים ששילחו שני גיטין שווים ונתערבו. (שופ"ו) לא זו בסרי"ר לא זה. ולא זו בסרי"ר ולא זה. (שו"ו) יוסי בשם דר' ביבון בסרי"ר יוסה בשם ר' בין בר' חייה. (שו"ח) דתני אמר לאומן עשה לי שני זוגין גד"ו דתני אם לאו מן עשה לו דרבי שמעון היא שני זוגין. (שו"ט) עשה לי גד"ו עשה לו. (שו"כ) לשכיבה בסרי"ר לישיבה (וכ"ס גד"ו). עשה לי גד"ו עשה לו. (שו"ה) אחת לאהלים ואחת לצורות בסרי"ר אחד לשכיבה ואחד לצורות. הרי אלו טמאין בסרי"ר ליתא וכן ליתא גם גד"ו. שו"ב שיפרישה בסרי"ר שיפרישם (וכ"ה גד"ו). (שו"ד) כך הוא אמר עד בסרי"ר כן הוא אמר הכה עד. (שו"ו) חנניא בשם רבי ביבון בר חייה בסרי"ר ר' חנניה בשם ר' בין בר' חייא. דרבי היא גד"ו ליתא.

אמר ר' יוחנן ותני כן *כל התנאים פוסלין בגט דברי רבי וחכמים אומרים [א] את שהוא פוסל בפה פוסל בכתב. ואת שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב. הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני הואיל והוא פוסל בפה פוסל בכתב. הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הואיל ואינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב. א"ר יודן מה פליגין בשביטל תנאו אבל אם לא ביטל תנאו אף רבי מודה. הרי הוא אמר כל התנאין שהתנינו בגיטין דלא כר'. א"ר חיננא תמן בכותב על מנת כן ברם הכא בנותן על מנת כן. רבי עזרא בעא קומי ר' מנא הדא אמרה אין תופשין כרבי. אמר ליה כן את בעי מן ר' כרבי יודה דרבי יודה פוסל בטופסין. *ריש לקיש אמר כל התנאין פוסלין בגט דברי הכל. אתא עובדא קומי רבי ירמיה ועבד כריש לקיש. אמר ליה רבי יוסי שבקין רבי יוחנן ועבדין כריש לקיש אמר ליה הוריותיה דרבי יוחנן הורייה והורייתא דריש לקיש לאו הורייה. אמר רבי יעקב בר אחא לא ריש לקיש פליג על ר' יוחנן אלא מתניתא שמע ועמד עליה. אמר ר' יוסי בי ר' בון לא דריש לקיש מהרים לקבל רבי יוחנן בגין דאתפלגי עלה אלא בגין מפקין עובדא מיניה כד שמע מתני' הוא סמך עליה. כד דלא שמע מתניתא הוא מבטל דעתיה מקומי דעתיה דרבי יוחנן:

הלכה ב מתני'

[ב] *הכותב תופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך שיניח מקום המלוה ומקום הלוה ומקום המעות ומקום הזמן שטרי מקח וממכר צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר ומקום המעות ומקום השדה ומקום הזמן מפני התקנה רבי יהודה פוסל בכולן רבי אלעזר [ג] מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה: גמ' *ר' יוחנן אמר כתב תרפו בטופס כשר. ר"ל אמר [ד] כתב תרפו בטופס פסול. מתניתא פליגא על רבי יוחנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה והזמן.

פתר

פני משה

ותני כן. תנ"ה לרבי: כל התנאים פוסלין בגט. אם נכתבו בתוכו ואפילו כתב לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתקיים התנאי לפי שמשעה ראשונה לאו כרות גיטא הוא ואין אומרי' לכשנתקיים התנאי הוברר הדבר למפרע דאין ברירה: את שהוא פוסל בפה. כדמפרש ואזיל אם אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני פוסל אפי' אמר לה בעל פה משום דהוי שיור בגט כדאמרי' בריש המגרש פוסל נמי בכתב אבל בעל מנה דאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב: אמר ר' יודן מה פליגין. כלומר דר' יודן דהי לה להא דמוקי מתני' כרבי ומטעמא דאין ברירה וקאמר דלא היא דלא נחלקו אלא בשביטל התנאי אבל אם נתקיים התנאי אף רבי מודה דאמרינן הוברר הדבר למפרע: הרי הוא אומר כל התנאין כו'. סיומא דמילתי' דר' יודן היא כלו' ע"כ בשביטל תנאו פליגי דאלת"ה א"כ כל התנאים ששנינו בגיטין דלא כרבי בתמי' דקאמרת אפילו נתקיים התנאי לאו כלום הוא: א"ר חיננא. לעולם לרבי אפילו נתקיים התנאי לאו כלום הוא דאין ברירה ולא קשיא מכל התנאים ששנינו דתמן כלומר בברייתא דרבי בכותב התנאי בגט על מנת כן אני מגרשך וכן במתני' על מנת שאיזו שארצה אגרש כיון ששמותיהן שוות כמי שנכתב התנאי בגט הוי ואינו כריתות: ברם הכא. בכל תנאים שבעולם בנותן על מנת כן ואומר לה בע"פ הילכך כשנתקיים התנאי הוי גט וכן אם חזר וביטלו דכיון שלא כתבו בגט רואה הוא שתהא כתיבת הגט כרות לגמרי: הדא אמרה אין תופסין כרבי. לשון שאילה היא כלומר לרבי דמכשיר בע"פ בנותן ע"מ כן ופוסל בכותב בתוך הגט אם נימא לדידיה דאפי' כתבו לאחר התורף נמי פסול וא"כ אין חילוק בין טופס לתורף ומי נימא נמי דסבר רבי שאין הסופר רשאי לכתוב הטופס שלא לשמה כמו שאינו רשאי בתורף דהא משוי תורף לטופס ולרבי אין כותבין טופס: מן את בעי מרבי. ומאי אתה רוצה מרבי אין הכא נמי דלית ליה טופסין דכר' יודה ס"ל דר' יודה פוסל בטופסין לקמן שעושה טופס כתורף: ר"ל. פליג על ר' יוחנן ואמר כל התנאין פוסלין בגט לד"ה ולא פליגי רבי ורבנן בהא: ועבד כר"ל. דהכמים פוסלין לכל התנאים: שבקין ר' יוחנן ועבדין כריש לקיש. בתמיה: והורייתא דר"ל לאו הורייה. וכי אין לסמוך על הוראתו של ר"ל אע"פ שתלמיד ר"י היה דודאי לא פליג אר"י רבו אלא כדאמר ר' יעקב לא דריש לקיש פליג אלא מתניתא אהריתא שמע דתני בה ד"ה פסול ועמד עליה לסמוך על הברייתא: אמר ר' יוסי בר בון לא דר"ל כו'. טעמיה דר' ירמיה נמי מפרש דבשביל שהיה ר"ל פליג על ר"י לא היה מהרים לנגדו אלא בשביל לברר הלכה ומוצא הדין היה מפלפל כנגדו וכל שמע הדא ברייתא שהוא נגד ר"י הוה סמיך עלה ואם לאו היה מבטל דעתו נגד דעת ר' יוחנן רבו והכא על מתניתא סמיך:

הלכה ב מתני' הכותב טופסי גיטין. סופר שרוצה שיהיו מזומנים אצלו שפעמים אדם בא לשכרו והוא טרוד בשטרות אחרים: צריך שיניח. אם רואה הגר ביניהם לא יאמר הריני כותב כל הגט אלא מניח מקום האיש כו' ובבבלי קאמר דאף מקום הרי את מותרת לכל אדם צריך שיניח שזהו נמי תורפו של גט: שטרי מלוה. אם שמע שהיה רודף אחר חבירו להלותו מנה או ליקח ממנו שדה צריך שיניח כו' אע"ג דליכא למיחש למידי גזירה שטרות אטו גיטין: מפני התקנה. מפני תקנת סופר שיהיו מזומנים לו התירו לכתוב טופסי גיטין ושטרות ובלבד שיניח התורף לכתבו לשמה: ר' יהודה פוסל בכולן. דגזר טופס אטו תורף ושאר שטרות אטו גיטין: חוץ מגיטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה. וגזרינן טופס אטו תורף אבל שאר שטרות אטו גיטין לא גזיר והלכה כת"ק: גמ' כתב תרפו בטופס. על הרי את מותרת לכל אדם קאי שזהו נמי תרפו של גט כדאמרינן בפ' בתרא גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ואם כתב זה התורף עם הטופס כשר: פסול. שצריך שיניח גם מקום הרי את מותרת לכל אדם: מתני' פליגא על ר"י. דקתני הכותב טופסי גיטין וקס"ד דטופסי דוקא קתני ולא שיכתוב ג"כ דבר מהתורף וקשיא על ר"י:

פתר

קרבן העדה

אר"י ותני כן. אמתני' קאי הא דתנן אמר ללבלר וכו' פסול תניא נמי הכי שכל תנאי פוסל: פוסלין בגט. אם כתבו בתוכו: הואיל והוא פוסל בעל פה. דהוה שיור בגט: מה פליגין. כי פליגי בשביטל תנאו ומחקו אח"כ מן הגט דאין מועלת מחיקה בהם כי היכי דאינה מועלת בחוץ דגזרי' מחיקה דעל מנה אטו מחיקת חוץ וחכמים סברי חוץ שפוסל בעל פה בשעת נתינה פוסל בכתב אפי' נמחק משום דלא נכתב לשם כריתות על מנת שאינו פוסל על פה משום דהוי כריתות אינו פוסל בכתב אע"פ שנכתב לדעת התנאי אין נפסל בכך כיון שחזר ומחקו: אבל אם לא ביטל תנאו. אלא שקיים תנאו אף ר' מודה דכשר: הרי הוא אמר וכו'. ר' יודן מייתי ראיה לדבריו דע"כ לומר דמודה ר' בשנתקיים התנאי דכשר דאל"כ צריכין לומר כל מה ששנינו במתני' בנותן גט על תנאי דכשר דלא כר' אלא ודאי בשנתקיים התנאי מודה דכשר: אר"ח. מזה אין ראיה דהתם הא דפליגי ר' ורבנן איירי בשכותב התנאי בתוכו הלכך פוסל ר' אפי' נתקיים התנאי אבל תנאים ששנו במתני' איירי בשהתנה בעל פה לפיכך כשר כשנתקיים: ה"ג הדא אמר אין טופסין כר'. וה"פ כיון דאמר ר' כל התנאין פוסלין בגט משמע אפי' בשכתבו לאחר התורף נמי פוסל דגזר אחר התורף אטו לפני התורף א"כ אין כותבין טופס כלל דאית לן למגזר טופס אטו תורף: א"ל מן את בעי. מאי קא קשיא לך דלמא ר' כר"י ס"ל דתנן בסמוך ר"י פוסל בטופסי גיטין שנכתבו שלא לשמו דגזר טופס אטו תורף: כל התנאין פוסלין בגט דברי הכל. דכתבו לפני התורף אף רבנן מודו דפסול ולא פליגי אלא לאחר התורף דר' גוזר אטו לפני התורף ורבנן לא גזרי: ועבד כר"ל. ופסל גט שנכתב תנאי בתוכו לפני התורף: א"ל הורייתה וכו'. וכי הוראת ר"י הוראה והוראת ר"ל לאו הוראה דאת מתמה מדוע עשיתי כר"ל: לא ר"ל פליג על ר"י. מסברא אלא כמילא ברייתא כוותי' סמיך עלה ופליג על ר"י: לא דר"ל מהרים. נגד ר"י להפך סברותיו כדי לחלוק עליו אלא כדי להוציא ממנו הלכה למעשה וכששמע ברייתא דאתיא כוותי' סמיך עלה לחלוק אר"י וכשלא שמע ברייתא כוותי' היה מבטל דעתו נגד דעת רבי יוחנן ורבי יוסי בר' בון בא לפרש דברי ר' אחא בר יעקב:

הלכה ב מתני' הכותב טופסי גיטין. סופר שרגיל לכתוב גיטין וחושש שמא ישכרנו אדם לכתוב גט בעת שהוא טרוד בכתיבת שטרות אחרים לפיכך הוא מזמין מקודם טופסי גיטין וכשיבא אדם לשכרו יהיו מזומנים בידו: מפני התקנה. התירו לכתוב טופסי גיטין ושטרות שלא לשמן ובגמרא מפרש מהו מפני התקנה: ר"י פוסל בכולן. בגמרא מפרש: חוץ מגיטי נשים. שנאמר וכתב לה לשמה וגזרינן טופס אטו תורף: גמ' כתב תרפו. דהיינו הרי את מותרת לכל אדם עם הטופס שלא לשמה כשר ושם האיש והאשה לחוד פוסלין שלא לשמן: פסול. דכל התורף דין אחד לו וכתב לה אספר כריתות דסמיך ליה נמי קאי: ה"ג מתניתין פליגא על ריש לקיש הכותב וכו'. וה"פ מדלא תנן נמי שצריך להניח מקום הרי את מותרת לכל אדם ש"מ דמותר לכתבו בטופס:

ומשני

עין משפט נר מצוה

ז
מיי' פ"ח מגירושין טוש"ע אה"ע סי' קמו סעיף כ ג

ח
ב מיי' פ"ג שם הלכה ; סמ"ג עשין נ

ט
ג טוש"ע חו"מ סי' מח ס"א

י
ד מיי' שם סמ"ג שם

מסורת הש"ס

גיטין כג
שם ס
שם וכתום ב
(פ"ב הלכה ז)

רידב"ז

אר"י יוחנן ותני כן כל התנאים פוסלין בגט. דברי רבי כו' עד סוף הסוגיא. הסוגיא הזאת מובא בבעה"מ ז"ל ובמלחמות ז"ל דף פ"ד ונחלקו בפי' הסוגיא הזאת עיי"ש ודוק:

מתניתא פליגי על רשב"ל כנ"ל ופשוט הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן משמע אבל האמל"א לא צריך. ומשני פתר לה ותורפו עמו ידוק:

יקשיא

שנויי נוסחאות (שו"א) פוסלין בשרי"ר פסולין. (שו"ה) תנאו בשרי"ר תנויין, תנאו בשרי"ר תניין. (שו"ט) הרי הוא אמר בשרי"ר הרהי אמר (שו"י) שהתנינו בשרי"ר שתנינן, חיננא בשרי"ר חננא. (שו"ב) עזרא בעא בשרי"ר עזרה בעה. (שו"ג) עובדא בד"ו עובד.

מסורת הש"ס

(המגרש פ"ח ג"פ הלכה א) בבי' ב"ב קכב

גיטין כו פ"ח גם פו

(המגרש ה"ס)

פתר לה ותורפו עמו. וקשיא על דר' יוחנן אם בשכתב תרפו בטופס בדא חכמים מכשירין. רבי ירמיה בשם ר' זעירה מפסולו את למד הכשירו אילו כתב כולו לשמה ושם האיש ושם האשה שלא לשמה [א] שמא אינו פסול. ודכוותה כתב כולו שלא לשמה ושם האיש ושם האשה לשמה כשר. ר' יוסי שאל לרבי ירמיה הגע עצמך שזיווג. אמר ליה כן. אמר ליה רבי זעירא רבו מכיון שאינו מצוי לזיוג אפי' זיווג כמי שלא זיווג. וקשיא על ריש לקיש אם בשלא כתב בטופס תורפו בדא רבי יודה פוסל. ר' יוסי ברבי זעירא לעניין אחר עבד לה ר' יודה. ותייא כיי *דמר שמעון בר בא בשם רבי יוחנן [ב] חלק מקום שני שיטין לעניין אחר אפילו כל שהוא פסול. מהו מפני התקנה. רבי שבתי בשם חזקיה מפני תקנת בנות ישראל שלא יהו מצויות להתגרש. רבי שמואל בר רב יצחק שאל לרבי חייא בר בא כשר ואת אמר אכין. אין תימר פסול ויאות. מאי כדון. אמר ר' אבון [ג] *מפני תקנת הליבלר כדי שיהו חייו מצויין לו. רבי זעירא רב הונא בשם *רב הלכה כרבי יודה בגיטין וכרבי אליעזר [ד] בשטרות. נאמר הלכה כרבי אליעזר. רבי בא בשם רב הלכה כרבי ליעזר בגיטין וכרבי יהודה בשטרות. נאמר הלכה כרבי יהודה. אלא בגין *דרב ושמואל תרווייהו אמרין הלכה כר' לעזר ולא תיסבר מימר אף הכא כן צריך מימר הלכה כרבי יהודה בגיטין וכרבי אלעזר בשטרות:

הלכה

קרבן העדה

ומשני פתר לה ותורפו עמו. וכ"ש שצריך להניח מקום הרי את מותרת שזהו עיקרו של גט: בדא חכמים מכשירין. בתמיה הא זהו עיקרו של גט: מפסולו את למד הכשירו. כלומר אע"פ שזהו גופו של גט מ"מ כיון דאם כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה אינו פסול הלכך יכול לכתבו בטופס: מפסולו. מדבר שהוא פוסל הגט אם נכתב שלא לשמה את לומד איזה דבר שאינו פוסל אם נכתב שלא לשמו: שמא אינו פוסל. בתמיה דודאי גט פסול הוא: הגע עצמך שזיווג. אמתני' פריך דתנן שטרי מלוה צריך שיניח מקום המלוה והלוה וסובר טעמא דמלתא משום שלא נודע מי יהיה הלוה או המלוה וקשיא ליה למה תני גיטין עם שטרי מלוה בהדי הדדי הא לא דמיין להדדי דבגיטין לעולם פסולין ובשטרי מלוה אם כיוון שם הלוה והמלוה כשר: א"ל כן. באמת כשר אלא מלתא דלא שכיחא היא לכך לא חש התנא למיתנייהו בהדדי: מכיון שאינו מצוי לזווג. פליג אר' ירמיה וסובר דאפי' כיוון הסופר שמות הלוה והמלוה פסול דלא פלוג רבנן כיון דרוב פעמים אינו מצוי לזווג ולא התירו חכמים לכתוב טופסי גיטין אלא משום תקנת הסופר ואין כאן תקנה לסופר: בדא ר"י פוסל. בתמיה מ"ט דפוסל הא ודאי מדאורייתא א"צ שיכתוב טופס לשמו: לענין אחר עבד לה ר"י. ר' יהודה מדמי טופסי גיטין כאלו כותב שטר והניח שני שיטין חלק אע"פ שמילאוהו באותו ענין שבשטר והניח חלק כל שהוא פסול וה"נ אי אפשר לצמצם להניח חלק כשם האיש והאשה לא פחות ולא יותר לפיכך פסול: ותיי כיי וכו'. ואתיא כי האי דאמר שמעון בר בא וכו' לקמן פ' המגרש: חלק מקום שני שיטין. בין חתימת העדים אע"פ שמילא החלק בענין אחר פסול: שלא יהו מצויות להתגרש. לפיכך צריך להניח מקום האיש והאשה חלק: כשר ואת אמר הכין. הא דתנן מפני התקנה היינו דלכך כשר לכתוב טופסי גיטין ולפי טעם זה היה ראוי לפסול כתיבת טופסי גיטין: אין תימר פסול. אלו אר"י דפוסל טעמא מפני התקנה הוי אתי שפיר אבל השתא דת"ק קאמר מפני התקנה משמע דלכך מותר לכתוב טופסין: מאי כדון. מעתה מהו מפני התקנה דתנן: כדי שיהא. פרנסתו מצוי לו וכדפרישית במתני': ופריך נאמר הלכה כר"א. דהא מפורש קאר"א חוץ מגיטי נשים: ופריך נאמר הלכה כר"י. דהא לפי דבריך כולן פסולין ובמתני' תנן ר"י פוסל בכולן: ה"ג אלא בגין דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כר"א בגיטין וכ"ה בבבלי פ' המגרש וה"פ אלא לעולם כדקאמר ר"ז והא דלא קאמר הלכה כר' אלעזר בגיטין וכו': ולא תיסבר מימר. ולא תימא הלכה כר"א בגיטין דוקא ולא בשאר שטרות לכך צריך לפרש דאף בשאר שטרות הלכה כר"א:

הלכה

פני משה

פתר לה. רבי יוחנן ותורפו עמו שכתב גם הרי את מותרת בטופס הגט וסיפא דוקא צריך שיניח מקום האיש כו' ותו לא: בדא חכמים מכשירין. בתמיה מאי שנא משם האיש והאשה שהרי אף זה תורף הגט הוא: ומשני ר' ירמיה מפסולו. של גט את למד הכשירו דמי לא מודית אילו כתב כל הגט לשמה ואף הרי את מותרת לכל אדם וכתב שם האיש ושם האשה שלא לשמה שמא אינו פסול הא ודאי מעכב אפילו בדיעבד: ודכוותה. נמי בהכשירו אם כתב כולו שלא לשמה וגם הרי את מותרת אלא שכתב שם האיש והאשה לשמה כשר דהרי את מותרת אינו מעכב בדיעבד: הגע עצמך שזיווג. כלומר אם יש כאן זיווג בשמות שנודע בעיר הזאת עוד שם איש אחר כשמו ושם האשה כשמה וכמו דאמרינן בשני יוסף בן שמעון בעיר אחת שאין אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב דא"ל אני לא לויתי ממך אלא חבירו ולפיכך שאל רבי יוסי אם חיישינן ה"נ לומר שמא לא זה כתבו אלא יוסף בן שמעון אחר כתבו לאשתו ונמלך ולא גירשה והשליכו לאיבוד מדעת ולקחהו זו שהיא רוצה להתגרש: כן אמר לי ר"ז רבי מכיון שאינו מצוי לזיוג. דלא שכיחי שני יוסף בן שמעון: אפילו זיוג כמי שלא זיוג. כלומר דלא חיישינן להכי ואפי' אתרמי שנמצא אח"כ עוד יוסף בן שמעון אחר אמרינן דזו שהגט בידה היא שנתגרשה מיוסף בן שמעון בעלה: אם בשלא כתב בטופס תורפו. שלא כתב כלום מהתורף בטופס ואפילו הרי את מותרת בדא ר"י פוסל ואמאי: ומשני ר' יוסי בר"ז לענין אחר עבד לה ר' יודה. דמדמי לה להאי דענין אחר דלקמיה: ואתייא כהאי דאמר שמעון בר בא. בפ' גט פשוט דאמרי' שם הרחיק העדים מן השטר שני שיטין פסול משום דיכול להזדייף וקאמר עלה שמעון בר בא בשם ר"י דאפי' הלק ב' שיטין לענין אחר שכתב בה ענין אחר אפילו כל שהוא כלומר אפי' בכל מקום שהוא בכל השטר פסול והיינו נמי טעמא דר' יודא דפוסל בטופס משום שצריך שיניח מקום האיש כו' חלק וגזרינן אטו חלק בכל השטר דפסול שמא יזייף: מהו מפני התקנה. דקתני במתניתין ואהא קא קאי: מפני תקנת בנות ישראל. כלומר דמפרש למפני התקנה אצריך שיניח קאי דס"ל כר"מ דלא בעי כתיבה לשמה ובדין היא דאפי' תורף נמי ליכתוב אלא מפני תקנת בנות ישראל שלא יהו מצויות להתגרש דזימנין דהוי ליה קטטה בהדה ואם יהיה הגט מזומן בידו עם השמות זריק לה גיטה ומגרש לה והילכך תיקנו שיניח מקום התורף דשמא בין כך ובין כך יתפייס: שאל לר"ח בר בא. הקשה לו על מה דאמר ר' שבתי: כשר ואת אמר אכין. כלומר הא מדקתני ר' יודה פוסל ש"מ דהאי מפני תקנה דקאמר ת"ק אכשר קאי וה"ק הכותב טופסי גיטין צריך שיניח ואם עשה כן כשר ור"י פוסל אלמא אהא דהכשירו לכתוב טופסין קאמר ת"ק ולא על מה שפסלו לכתוב תורף: אין תימר פסול ויאות. מסקנת הקושיא היא כלומר אי הוי תני צריך שיניח ואם לא עשה כן פסול מפני התקנה שפיר הוי אתייא מפני תקנת בנות ישראל אבל השתא משמע דקאי אהכשר טופס: מאי כדון. ושואל הש"ס ומפני התקנה דקאמר מאי היא: מפני תקנת הליבלר. ואהכשר טופס קאי דס"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי וקרא דוכתב אכתיבה לשמה קאי ובדין הוא אפי' טופס נמי לא ליכתוב אלא מפני תקנת הסופר כדי שיהיה פרנסתו מצויה לו שיהו מזומנים בידו לכשיצטרך התירו חכמים לכתוב הטופס: הלכה כר' יהודה בגיטין. דגזור טופס אטו תורף וכר"א בשטרות דכשר ולא גזרינן שטרות אטו גיטין: נאמר הלכה כר"א. ונימא הלכה כר"א לחוד דהא היינו הך דר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים: ר' בא בשם רב. לא תימא כדר' זעירא אלא ה"ק רב הלכה כר"א בגיטין דפסול וכר' יודה בשטרות דפסול: נאמר הלכה כר' יהודה. ואכתי קשיא דנימא הלכה כר' יהודה לחוד דפוסל בכולן: אלא. לעולם כדאמרינן מעיקרא ולא קשיא נימא הלכה כר"א דמשום הכי איצטריך למימר הלכה כר' יהודה בגיטין: בגין דרב ושמואל תרווייהו אמרין. לקמן בפ' המגרש גבי הא דקאמר ר"א התם אע"פ שאין עליו עדים כשר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וקאמרי רב ושמואל הלכה כר"א דעדי מסירה כרתי: ולא תיסבור מימר אף הכא כן. כלומר אי הוי אמר הלכה כר"א לחוד הוי אמינא דרב כר"א ס"ל בכוליה דלר"א וכתב דקרא אכתיבה קאי ולשמה בעי אבל לא אחתימה דהא חתימת העדים מפני תיקון העולם הוא ולרב נמי חתימה לשמה לא בעינן: צריך מימר הלכה כר"י בגיטין. לפיכך קמ"ל הלכה כר' יהודה בגיטין וכלומר מטעמיה דרבי יהודה הוא דפסול דלרבי יהודה כתיבה וחתימה לשמה בעינן כדאמר בפ"ב הלכה ד' עד שיהא כתיבתו וחתימתו בתלוש אלמא דמשוי חתימה לכתיבה ורב כוותיה ס"ל בהא ולא קאמרי התם הלכה כר"א אלא בהא דס"ל עדי מסירה עיקר

הלכה

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"ג מגירושין ה"א טוש"ע אה"ע סי' קלה

יב
ב מיי' פ"א שם טוש"ע שם סי' קל סעיף א

יג
ג מיי' פ"ב שם הלכה ו סמ"ג שם

יד
ד מיי' פ"א ממלוה ולוה סמ"ג עשין צד טוש"ע חו"מ סי' מ סעיף ו וסי' מא סעי' ו

רידב"ז

וקשיא על דרבי יוחנן אם בשכתב תורפו בטופס בדא חכמים מכשירין ר' ירמי' בשם ר' זעירא מפסולו את למד הכשירו פי' דמקשה אם בשכתב התורף ג"כ כשר קשה אמאי כשר מ"ש תורף של האמל"א ממקום האיש והאשה דהא האי תורף והאי תורף ואפילו לרבי מאיר דעח"כ מ"מ סבירא ליה גם כן דצריך לשייר מקום האיש והאשה א"כ מ"ש האמל"א ולמה כשר בהאמל"א. ובירושלמי ליכא האוקימתא דמשום קטטה רק משום תקנות עיגונות לבד וא"כ למה כשר בתורף יותר ממקום האיש והאשה ומשני רבי ירמי' בשם רבי זעירא רבו. מפסולו את למד הכשירו אילו כתב כולו לשמה ושם האיש ושם האשה שלא לשמה פי' שנכתב לשם אשה אחרת דנכתב שרה ונקראת מרים ונמצא דמרים המגורשת לא מתגרשה בגט של שרה לכו"ע וע"כ הוי בשלא לשמה פסול גמור ודכותי' כתב כולו שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר פי' דדבר המעכב והוי פסול על ידו ע"כ בדבר זה דנכתב לשמה כשר וילפינן מהפסול את ההכשר וידעינן מהו העיקר של גט וע"כ שם האיש והאשה היא עיקר המכשיר. דהא זה פשיטא דהוא פסול שלא לשמה וכתב שם אחר ע"כ דהוא עיקר המכשיר מה שא"כ בהאמל"א דאינו עיקר של גט דהא אינו פוסלו בשלא לשמה ע"כ אינו מכשיר בלשמה רק שם האיש הוא העיקר

שנויי נוסחאות (בוכ"ח) סניין נ"ה נל"ו.

הלכה ג מתני' א *המביא גט ואבד ממנו אם מצאו על אתר כשר ואם לאו פסול מצאו בחפיסה או בדלוסקמה אם מכירו כשר ב *המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ג בת ישראל שנישאת לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ד השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים:

גמ' *איזהו על אתר. רבי יוחנן אמר ה כל שלא עבר שם ברייה. ר' יעקב בר אידי רבי שמעון בר אבא בשם רבי יהושע בן לוי כל שלא עברו שם שלשה בני אדם. עבר גוי נישמעינה מן הדא *אבא בר בר חנה איתי גיטא ובד מיניה ואשכחיה חד סירקיי. אתא עובדא קומי רבי יוחנן ואכשרון. ו הדא אמרה עבר גוי כשר. נימר סי' הוה ליה ביה. ולא כן תני אין סימן בגיטין. והוא דמר תרין תלת שורין. ברם הכא ז ה"א שבו היה נקוד. רבי עזרא בעא קומי רבי מנא הכא למה הוא פסול אני אומר אחר היה שם והיו שמו כשמו. הגע שבדקו כל אותו המקום ולא מצאו אדם ששמו כשמו אלא משום הומר הוא בעריות. והא *תנינן ח הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו הלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו. אמר ליה רבי מנא כן אמר רבי שמואל בר אחא האיש הזה שני גיטין היו בידו אחד כשר ואחד פסול איבד את הכשר והשליך את הפסול בשעה שמצא אני אומר הפסול מצא. תני בר קפרא אפילו הניחו בן מאה שנה ועשה בדרך עוד מאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא כן תני (מניין) *האומר לאשתו ט הרי זה גיטיך לפני מיתתי שעה אחת וכן האומר לשפחתו הרי שטר שחרוריך לפני מיתתי שעה אחת שהיא אסורה לוכל בתרומה מיד. תמן משעה ראשונה נתקלקלה. ברם הכא לכשימות היא מתקלקלה:

הלכה

פני משה

הלכה ג מתני' על אתר. מיד ובגמ' מפרש איזהו על אתר: ואם לאו פסול. ודוקא שאבד במקום שהשיירות מצויות דאיכא למימר מעוברי' ושכיח נפל ואפי' לא הוחזקו שני יוסף בן שמעון אבל אם אבד במקום שאין השיירות מצויות אפי' לאחר זמן מרובה כשר ואפי' אבד במקום שהשיירות מצויות אם יש לעדים סימן מובהק כגון שאומרים נקב יש בגט אות פלוני או שהשליח אומר כן קודם שראהו או שהעדים אומרים מעולם לא חתמנו בגט באלו השמות אלא בזה בלבד כשר ואפי' לאחר זמן מרובה: מצאו בחפיס' או בדלוסקמא. אמתחות שרגילין לתת בהן שטרות ויש בהן סימן שהם שלו: אם מכירו. מילתא באפי נפשה היא והו או קתני או שמכירו לגט אע"פ שמצאו בכל מקום כשר: נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישינן שמא מת ובטל שליחותו דאמרינן העמד דבר על חזקתו ודוקא הניחו זקן או חולה אבל הניחו גוסס לא דרוב גוססין למיתה. ואם נודע שמת קודם שהגיע הגט לידה הגט בטל דאין גט לאחר מיתה: מקריבין אותה. ולא חיישינן שמא מתו בעליה וחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא:

גמ' איזהו על אתר כו'. מפורש היטב בפ' בתרא דיבמות וע"ש: אפי' הניחו בן מאה שנים כו'. כלומר דאין גבול וזמן לזה ולעולם בחזקת שהוא קיים הסבינן ליה: ולא כן תני. אמתני' פריך דקתני אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים והתני האומר לאשתו כו' אסורה להכול בתרומה מיד אלמא דחיישינן למיתה: תמן. שאני התם שמשעה ראשונה נתקלקלה מלאכול בתרומה שהרי מחיים הפרה שעה אחת וכל שעתא ושעתא חיישינן שמא ימות אחר שעה אבל הכא לכשימו' הוא דמתקלקלת ולשמא כבר מת לא חיישינן:

הלכה

קרבן העדה

הלכה ג מתני' על אתר. מיד כשר ואם לאו פסול: בחפיסה או בדלוסקמא. אמתחות שרגילין לתת בהם שטרות ויש בהם סימן שהן שלו: אם מכירו כשר. מילתא באנפי נפשה היא וה"ק מצאו בחפיס' או בדלוסקמא אף על פי שאינו מכירו או שמכיר להגט אע"פ שמצאו בכל מקום כשר: נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישינן שמא מת ובטל שליחותו דאמרינן העמד דבר על חזקתו אבל אם נודע שמת קודם שהגיע הגט לידה הגט בטל דאין גט לאחר מיתה: מקריבין אותה. ולא חיישינן שמא מת וחטאת שמתו בעליה למיתה עומדת:

גמ' כל שלא עבר שם ברייה. שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם משעה שעבר השליח הזה שם עד שעת מציאת הגט: עבר עכו"ם מהו. מי חיישינן שמא ממנו נפל או לא: ה"ג ואבד מיניה: סירקי. ישמעאל: ואכשרון. דעכו"ם כיון שאינו בגט לא חיישינן שמא ממנו נפל: ופריך נימר סימן הוה ליה ביה. דלמא רבה בר בר חנה סימן הוה ליה בהך גיטא ולכך אכשרוהו ולעולם בעבר עכו"ם וליח ביה סימן חיישינן: ומשני ולא כן תני אין סימן מהני בגט ש"מ הא דהכשירוהו משום דלא חיישינן שמא מעכו"ם נפל: ופריך והוא דמר וכו'. דלמא לעולם רבב"ח סימן ה"ל ביה והא דתני אין סימן בגיטין היינו סימן שאינו מובהק כגון שאומר בכמה שורות נכתב הגט אבל אם אמר שאות פלונית היה נקוד כלומר שלא נתחבר הדיו בכל האות ונראה כאלו הוא נקודות דסימן מובהק הוא סומכין עליו: הכא. אי סלקא דעתך דסימן מובהק מהני בגט הכא במתניתין אם לא מצאו להלתר אמאי פסול הא סימן גדול יש לו בו שם איש ואשתו הכתובין בו: ומשני אני אומר. אדם אחר עבר שם שהיה שמו כשמו ושם אשתו כאשתו וממנו נאבד הגט ההוא: ופריך הגע. עצמך שבדקו כל אותו מקום ולא נמצא שם אדם ששמו כשם הכתוב בגט למה יהא הגט פסול ומתניתין סתמא תנן משמע בכל ענין פסול: ומשני אלא משום. חומרא דעריות דאשת איש שהיא בכרת החמירו חכמים וחששו שמא אדם ממקום אחר עבר שם ששמו כשמו וממנו נפל ועיקר הטעם כיון דנפל איתרע וחוששין לכל דבר שאפשר לחוש: ופריך והא תנינן. יבמות פ' האשה בתרא: הלכו וכו'. רישא דמתניתין משיאין ע"פ בת קול מעשה באחד שעמד בראש ההר ואמר איש פלוני בן איש פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו שוב מעשה בצלמון באחד שאמר אני (בן) איש פלוני בן פלוני נשכני נחש והרי אני מת הלכו והכירוהו והשיאו את אשתו ולא חששו שמא אדם אחר היה ששמו כשמו: האיש הזה וכו'. מסקנינו דפוסל לאו משום דחיישינן שמא עבר אדם ששמו כשמו וממנו נפל אלא איירי בשהיה לו לשליח או לבעל שנאבד ממנו גט זה שני גיטין אחד כשר אחד פסול שאינו נכתב לשמו או שאר פסול שאינו ניכר ואבד הכשר והשליך להשפה את הפסול ועכשיו כשמוצא גט זה חיישינן שמא אחר מצא הפסול לנור על פי ללוחיתו ונאבד ממנו וזהו הנמצא עכשיו דכיון דנפל איתרע וחיישינן לכל מילי דאיכא למיחש: ועשה בדרך. ששהה השליח בדרך קודם שהביא הגט להאשה מאה שנה: ולא כן תני. אמתני' דתנן אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים פריך דלא תני כן בברייתא: שהיא אסור' לאכול בתרומה מיד. בת ישראל הנשואה לכהן שאוכלת בשבילו אסורה מיד דכל שעתא חיישינן שמא עכשיו ימות אלמא חיישינן למיתה: ומשני תמן. התם באומר ה"ז גיטיך וכו' אפשר שמיד בשעת נתינת הגט נתקלקלה שהרי אפשר עכשיו הוא שעה אחת קודם מיתתו וכיון שאפשר שנפסלה משעת נתינה פסולה לתרומה לעולם אבל הכא ודאי בשעה שהלך לא נפסלה מתרומה שעדיין היה חי אלא דניחוש שמא מת לאחר זמן הא ודאי דלא חיישינן דאוקמינן אחזקה:

הלכה

רידב"ז

העיקר המכשיר רימלא כיון שנכתב. יקר המכשיר לשמה כשר ונא איכפית לן על הרא"מל"א ופריך ר' יוסי לר' ירמי' על תירוצא שלו דמשני בשם ר"ז רבו דלמה הוי שם האיש עיקר המכשיר יותר מהאמל"א. אם מתוך פסולו בשלא לשמה דפשיטא דהיא פסול דלמה היא פשיטא יותר מהאמל"א דאמת אם נכתב לשם אחר הרי הוא פסול אבל בשנכתב סתם וזיווג השם הרי הוא ג"כ שלא לשמה וכשר כמו האמל"א וא"כ מ"ש שם האיש והאשה מהראמל"א הא תרווייהו בוין בשלא לשמה לענין פסול ומ"ש דעשית עיקר הפסול בשלא לשמה משם האיש והשה מן הראמל"א. ושאל מר' ירמיה שיפרש לו דברי ר"ז רבו ע"ז השיב לו א"ל כן אר"ז רבי מכיון שאין מלוי לזיווג אפילו זיווג כמי שלא זיווג והוי כשנכתב בסתם שרה בת אשר הוי לכל הנשים שינוי השם וע"כ אפי' אם נודמן שרה בת אשר הוי כמי שלא נודמן וחשיבא שינוי השם דהא כל הגיטין שיכתוב בעולם הוי אבל האשה הזאת שינוי השם ואפילו נודמן בהזדמנות הוי ג"כ שלא לשמה גמור והוי כשינוי השם אבל הראמל"א לא הוי שינוי בלשמה דהא בכל הנשים צריך למיכתב הראמל"א והוי סתמא וכשר זולת בשם האיש והאשה הוי כשינוי השם. וע"כ מדמעכב הוי הוא העיקר וכיון דנכתב לשמה לא איכפית לן עוד על כולהי ודוק:

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ג מגירושין ה"ט סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלב סעיף ד

טז
ב מיי' פ"ו שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמא סעיף כח

יז
ג מיי' פ"ט מתרומות ה"כ

יח
ד מיי' פ"ד מפסולי המוקדשין הלכה יד

יט
ה מיי' פ"ג מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ד

כ
ו ז מיי' פ"ג שם סמ"ג שם טוש"ע שם

כא
ח מיי' פי"ג שם טוש"ע שם סי' יז סעי' י

כב
ט מיי' פ"ט מתרומות ה"א

ציון ירושלים

עבר גוי כשר עיין בחידושי הרשב"א שם וכבר זה שנים רבות הקשה אותי הגאון המנוח מו"ה שלמה קוועטש זצ"ל על השו"ע סי' קמא ס"ה עיי"ש וכמדומ' לי שגם הגאון בעל שו"ת אמרי אש זצ"ל הקשה מזה ואינו כעת לפני ובתשובה כתבתי אז בזה וא"כ"מ:

תמן משעה ראשונה נתקלקלה כרם הכא לכשימות היא מתקלקלה עיין מתלוקו' ר' מאיר היוני ור"ת בתוס' קידושין דף מה ובשו"ת נו"ב מהדו"ק חלק יו"ד פ"ס:

מסורת הש"ס

גיטין ס ב יח

גיטין סו

(יבמות פט"ו הלכה ו)

גיטין ז

(יבמות פט"ו הלכה ו) יבמות קכב

גיטין יא ובבלי

מסורת הש"ס

הלכה ד מתני' כרכוס. תרגום מגור כרכוס: המוטרפת. ועדיין לא טבעה: לידון. בדיני נפשות: בת ישראל לכהן. חומרי מתים: בת כהן לישראל. חומרי חיים:

גמ' כגון זוגין וכו'. ששמו סביבות העיר זוגין ושלשלאות ברזל שישמיעו קול כשירוץ איש עליהם או ששמו סביב העיר כלבים ואווזין ותרנגולים שיזעקו בבוא בן אדם לצאת חוצה: ואיסטרטיות. חיילות משמרין את העיר סביב: מעשה היה וכו'. קאי אהא דתנן פ"ב דכתובות עיר שכבשה כרקום כל הכהנות שבתוכה פסולות וקאמר מעשה היה בעיר שהקיפוה כרקום שברחה משם סומא אחת והכשירו כל הנשים דכי היכי דברחה היא יש לכל אחת מגו לומר שברחה משם ומוהרת: היתה שם פירלה א'. שיכולין לצאת משם מללת על כל הכהנות שבעיר: היה שם. בעיר ההיא מחבואה אחת שיכולה אשה אחת להסתתר בתוכה שלא יכירו בה האויבים מיבעיא לן מי מללת על הכל דכל חדא וחדא אמרינן היינו הא או לא אמרינן הכי וכולן אסורות: ובלבד כרקום של אותה מלכות. שיושבין בטח ואין עליהם אימה לפי שאין מחנה אחריהן ויש להן פנאי לבעול אבל כרקום של מלכות אחרת שאימת מלכות שבאה בגבולה עליהן פן יבואו אחריהן אין להן פנאי והרי הן כלסטים:

יומא כח פ"ב

(כתובות פ"ב הלכה ט)

(תוספתא פ"ב)

גיטין כט

(קידושין פ"ק הלכה ד) ב"מ לו וש"נ

הלכה ה מתני' המביא גט בא"י. שא"ל לומר בפ"נ ובפ"נ: משלחו ביד אחר. ועושה שליח מאליו ולא בב"ד ודוקא חלה: ואם אמר לו. בעל לשליח: טול לי ממנה חפץ פלוני. כשתתן לה הגט לא ישלחנו ביד אחר: **גמ'** מפני שחלה. טעמא דחלה דאנוס וה"ה לכל אונסין הוא דיכול לעשות שליח אבל אי לא אנוס לא ישלחנו ביד אחר: ופריך לית הדא פליגי על ר"י. הא דתנן במתני' שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר וכי לא קשיא לר"י: ה"ג דר"י אמר שומר שמסר לשומר השני חייב. משום דמסרו לבן דעת אינו יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר א"כ ה"נ אמאי לא ישלחנו ביד אחר: משום תנאי גיטין. כיון שהתנה שהוא יטול איכא למיחש שמא דוקא קאמ' דרך תנאי ואם נתנה ליד אחר לא נתקיים התנאי והגט בטל:

מה

הלכה ד מתני' א *שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוה כרקום ועל ספינה המוטרפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה:

גמ' *איזהו כרקום ר' בא בשם ר' חייא בר אשי ב כגון זוגין ושלשליות וכלבים ואווזין ותרנגולים ואיסטרטיות המקיפין את העיר. וא"ר בא בשם ר' חייה בר אשי מעשה היה וברח משם סומא אחת. ג היתה שם פירצה אחת מצלת את הכל. היה שם מחבוייה צריכה. ר"ז רבא בר זבדי ר"י בר חקולאי בשם ר' יודן נשייא. ד ובלבד כרקום של אותה מלכות. אבל כרקום של מלכות אחרת כליסטים הן. *ועוד ג' הוסיפו עליהן ה את שגררתו חיה ואת ששטפו נהר ואת שנפלה עליו מפולת ונותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים ו בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה:

הלכה ה מתני' ז *המביא גט בארץ ישראל וחלה הרי זה משלחו ביד אחר ח אם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר: **גמ'** מפני שחלה. הא לא חלה לא. לית הדא פליגא על רבי יוחנן *דרבי יוחנן אמר ט שומר שמסר לשומר הראשון חייב. רבי בא בריה דרבי חייה משום תנאי גיטין

מה

הלכה ד מתני' כרקוס. תרגום מגור כרכומין: ספינה המוטרפת. ועדיין לא טבעה: היוצא לידון. בדיני נפשות: בת ישראל לכהן. חומרי מתים ובת כהן לישראל חומרי חיים:

גמ' איזהו כרקום. מפורש בפ' האשה שנתאלמנה וע"ש: ועוד שלשה הוסיפו עליהן. שנותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים לענין תרומה וכן לענין איסור אשת איש:

הלכה ה מתני' המביא גט בא"י. שאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ: וחלה. בגמ' מפרש דוקא חלה: ה"ז משלחו ביד אחר. ועושה שליח מאליו וא"צ ב"ד: אם אמר לו. בעל לשליח: טול לי ממנה חפץ פלוני. ותתן לה גט זה:

גמ' מפני שחלה. דמהו דתימא אורחא דמילתא קתני קמ"ל דוקא חלה או שנאנס: לית הדא פליגא על רבי יוחנן. בניחותא הא דקתני במתני' שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר וכו' יוחנן דאמר בפ"ק דקידושין שומר שמסר לשומר הראשון חייב שאין רצון הבעלים שיהא פקדוני ביד אחר: משום תנאי גיטין. נגעו בה שהבעל מקפיד שיטול הראשון החפץ מתחילה ממנה ואז ליהוי גיטא ואפי' כמ"ד שומר שמסר לשומר פטור הכא שאני:

מה

עין משפט נר מצות

כג
א מיי' פ"ז מגירושין ופ"ט מתרומות ה"ג סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף סט

כד
ב מיי' פי"ח מאיסורי ביאה הכ"ו וכהס"מ טוש"ע שם סי' ז סעיף

כה
ג ד מיי' שם הלכה כט סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמא סעיף סט

כו
ה טוש"ע שם

כז
ו מיי' פ"ט מתרומות ה"ג

כח
ז מיי' פ"ז ופ"ט מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף לט

כט
ח מיי' פ"ט שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף נח

ל
ט מיי' פ"א משכירות ה"ד ז"ד מ"ג סמ"ג עשין פט טוש"ע חו"מ סימן רצא סעיף כו

תוס' הרי"ד

לית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר שומר שמסר לשומר הראשון חייב. פי' הרשב"א ז"ל בניחותא דאי למ"ד הראשון פטור אם כן רשאי אף לכתחלה ודלא כפי' התוס' ז"ל דף כט דלכתחלה אינו רשאי לכו"ע ולפי הרשב"א ז"ל לפי הירושלמי למ"ד שומר שמסר לשומר פטור מותר אף לכתחלה. ואילו במתניתין קתני שלא ישלחנו ביד אחר וע"כ כמ"ד הראשון חייב וא' בא ברי' דר"ח משום תנאי גיטין. מה נפיק מביניהון קידש הבעל ונטלה כו'. בזה הסוגיא יתבאר היטב דברי התוס' ז"ל במס' גיטין דף כח ע"א אשר נתלבטו בזה גדולי האחרונים ז"ל בהא דקי"ל כאומר לבנים תנו או לשלשה כתבו ותנו דיכתבו ויתנו אבל אינן יכולין לעשות שליח אחר משום דמילי לא מימסרן לשליח תקרו בקצוה"ח ז"ל סי' רמ"ד ומביא בשם ג"פ ז"ל התקירה הזאת ונשאל זאת לפני הגאון מהר"ס גלאנטי ז"ל. אם לאחר שכתבו וחתמו יכולין לעשות שליח על הנתינה או לא דהא י"ל דמילין לא מימסרי לאחרינהו הכל לאחר שכתבו וחתמו נתבטל המילי ומימסר לשליח. או דילמא כיון דנתהוה שליח ע"י מילי מן המשלח אינו יכול למוסרו לשליח ומביא מהר"ס גלאנטי ז"ל ראיי' מתוס' ז"ל דף כט ע"א ד"ה משום בזיון דבעל פי' בקונטרים ז"ל שעליו לכתוב את הגט והיינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכותבו והא דקאמר יכתבו ויתנו הגב יכתבו נקט יתנו. א"כ ע"י שיאמרו לאחר ליתן ירגיש בדבר שהבעל לא כתבו ומקפיד על הנתינה עכ"ל ז"ל הרי ללישנא קמא הא דנקט במתניתין יכתבו ויתנו יתנו לאו דווקא ואפילו ללשון ב' דיתנו דווקא הוא דווקא משום בזיון דבעל אבל למ"ד דמשום מילי שפיר יכולין לומר לאחרים שיתנו עכ"ל ז"ל והקשה בקצוה"ח ז"ל על הוכחת מהר"ס גלאנטי ז"ל הלא אדרבה מוכח מדברי התוס' ז"ל איפכא מדהקשו קושייתם על מ"ד משום בזיון דבעל א"כ קשה למה נקט יתנו ולמה לא הקשו על המ"ד משום מילי גם כן קשה למה נקט יתנו הא הנתינה לא הוי מילי א"ו דע"כ דכיון דקיבל מן המשלח מילי אינו יכול למסור להשליח אף במעשה כיון דתחלת קבלת השליחות הי' על ידי מילי. עכ"ל ז"ל עיין שם כאורך ולכאורה זהו קושיא עצומה על מהר"ס גלאנטי ז"ל. ועוד הק' המהר"ס שיף ז"ל על התירוץ הב' בתוס' ז"ל דלמ"ד משום בזיון דבעל אין י' לעשות שליח אחר דיש בזיון גם בהנתינה א"כ להרשב"א ז"ל דכתב דלמ"ד משום מילי דווקא בכתיבה אין יכול לעשות שליח אחר אבל בנתינה יכול לעשות שליח אחר א"כ קשה למה קאמר הגמ' מ"ב איכא ביניהו שליח מתנה הא בפשיטות נ"מ ביניהו לענין הנתינה למ"ד משום בזיון דבעל בנתינה נמי אין יכול לעשות שליח אבל למאן דאמר משום מילי בנתינה יכול לעשות שליח וכן קשה לי בפשט דברי התוס' ז"ל שכנו קושייתם על פי' הקונטרים ז"ל שאינו רוצה שידעו בו רבים שאינו יכול לכתוב אם כן למה קאמר יכתבו ותנו מאי שייכות הוא הקושיא הזאת על פירש"י ז"ל הא על כתמא דגמ' יש להקשות כן ואיזה פירוש אחר יש לפרש על בזיון דבעל אשר לא הוי שייך קושייתם ז"ל. ומה שהביא הריטב"א ז"ל בשם הר"ת ז"ל פי' משום בזיון דבעל שהוא קפיד שאינו רוצה שידעו הכל בגירושין ודוקא הכא הוא דקפיד שעדיין לא נכתב גיטא והפסד דלא מגרש לי' אבל בשליחות כיון דאיכתב גיטא לא קפיד בהוא גמר לגרש ולא מימלך. עכ"ל ז"ל ועל ירתך דאף לפי פירושו ז"ל קשה גם כן קושייתם ז"ל דלמה לא יעשה שליח שני על הנתינה הא בנתינה ליכא בזיון הא גמר לגרש בתר דאיכתב גיטא ואין לומר דהוא לא ידע שאיכתוב גיטא ועדיין לא גמר לגרש ז"א דאם כן לפי זה הוי לן לחלק כשכ ידע הבעל שכבר כתבו את הגט אז יכולין לעשות שליח על הנתינה ומתניתין בתמא קתני הרי אלו יכתבו ויתנו. ועוד קשה לפירש"י ז"ל דפירש איכא ביניהו שליח מתנה. שאמר בעל הבית לב' עדים כתבו שטר מתנה לפלוני. אי טעמא דגט משום בזיון הכא ל"ל הכי כו' שילכך אם ירצו יאמרו לאחרים ויכתבו כו' עכ"ל ז"ל וקשה למה לא נקט שאמר בעל הבית כתבו ותנו כו' אם ירצו יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו ומדוע דילג רש"י ז"ל תנו. והרי כל האחרונים ז"ל כתבו להכריע דרש"י ז"ל סבר לי' דאף הנתינה הוי מילי משום דקיבל השליחות במילי ואינו בכח לעשות שליח אפילו כשנתהוה אחר כך מעשה והוכיחו זאת מדף סג ע"ב בעי רבא מר"נ כתבו ותנו לפלוני ופירש"י ז"ל לשליח שני יתו עכ"ל ז"ל הרי מפורש דאינו יכול לעשות שליח אפילו על הנתינה עיי' בקצוה"ת ז"ל הכל אם כן קשה מפירש"י ז"ל בסוגיא הזאת ע"כ נראה לפענ"ד בהסוגיא הזאת דהא דמקשים בתוס' ז"ל על אביי דקאמר טעמא משום בזיון דבעל אם כן למה נקט יתנו על פירוש הקונטרוס ז"ל דמפרש טעמא משום בזיון דבעל שאינו רוצה שאינו יודע לכתוב הא אפילו לפירש ר"ת ז"ל נמי קשה כנ"ל. משום דלשיטת הירושלמי דסוגיא דידן ניחא שפיר דהכי פי' דלית הדא פליגא על ר"י דר"י אמר שומר שמסר לשומר הראשון חייב. וע"כ הוי הקפדה בכה"ג. ור' בא בריי' דר"ת מפרש משום תנאי גיטין:

והוא כמו דגרסינן לקמן בפ' מ"ש דע"מ שתתן לי איצטליתא ארשב"ג סבר דתתן את דמי' מסיק בירושלמי טעמא דרבנן משום תנאי גיטין ועי' פ"ט בפי' המפרשים ז"ל דאף בעלמא איצטליתא לאו דווקא ולא חשיב קפידה איצטליתא דווקא אבל בגיטין חשיב קפידא פי' לאו דמקפיד על האיצטליתא אלא מקפיד במקום גירושין שלא תפן ליתן גט רק כשתפי' איצטלא דווקא וה"נ ס"ל לר' בא בריי' דר"ת דהעיקר הקפדה היא משום תנאי גיטין ע"כ אפילו בעלמא לא חשיב פקדון הקפדה ויכול לקבל על ידי אחר אבל הכא בגט הוי הקפדה כגם דבעלמא אינו מקפיד בע"ה על החפץ על ידי אחר אבל הכא במקום גירושין מקפיד והוי קפידא גמורה שלא יקבל על ידי אחר החפץ ומש"ה מה נפיק מביניהון בגט קודם הבעל ונטלו א"ת משום תנאי גיטין יאות א"ת שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר הרי אין פקדונו ביד אחר פי' אם זה הקפדה הוי הקפדה אחרת והשיב הקפדה ולא הקפדת גירושין א"כ כשנתבטל ההקפדה הרי יכול לעשות שליח אחר משא"כ אם הוא משום תנאי גיטין והוי ההקפדה רק משום הגט אפילו אם נתבטל הכיבה דפקדון מ"מ אין לשלחו ביד אחר. וגמלא נפ"מ גדולה בין אם היא הקפדה מכח גירושין אי הוא הקפדה שלא מכח גט דאם ההקפדה היא שלא מכח גט כשההבעל ההקפדה מצלת על ידי אחר משא"כ אם ההקפדה הוא רק משום הגט לחוד אם אפילו נתבטל ההקפדה אח"כ אינו מצלת על ידי אחר כיון דבשעה הראשונה הי' ההקפדה דגט שלא ישלח על ידי אחר ונקוט כללא זו כידך דנפ"מ תלוי בזה אם מקפיד על נתינת הגט ביד אחר משום החפץ או דמקפיד על נטילת החפץ ביד אחר רק משום הגט או דמקפיד על איצטליתא שאינו רוצה דמים רק איצטלא או דמקפיד על אצטליתא משום גט ובאמת דמי הוי כאצטלה רק במקום גט מקפיד. ולפ"ז אם הבזיון דבעל היא שאינו רוצה שידעו בו רבים שאינו יודע לכתוב א"כ ההקפדה בגט הוא לאו משום הגירושין אלא משום דבר אחר משום שאינו רוצה שידעו רבים שא"י לכתוב. משא"כ אם הבזיון דבעל שאינו הפץ שידעו שהוא רוצה לגרש א"כ ההקפדה על כתיבתן עיקר הוא משום גוף הגירושין. א"כ לשיטת ר"ת ז"ל ניחא שפיר דלפיכך נקט יתנו משום דבשעה שעשאן שליח על

שנויי נוסחאות (סוי"ג) וברח משם סומא אחת נד"ו וברחה משום סומא אחת. (סוי"ד) ר"ז נד"ו ר' זעירא. (סוס"ו) ר"י נד"ו ר' יצחק. (סוי"ח) עליהם נד"ו עליה.

מערכת הערוך (סוי"ט) איזהו כרקום עד את העיר. בערוך (ע' כרקום) איזהו כרקום כגון זוגין ושלשלאות וכלבים ואווזין תרנגולין ואסטריטאות מקיפין את העיר. [בערוך כ"י ובנית מצור (דברים כ' כ') תרג' ותבני כרקומין] ויבא המעגלה (ש"א י"ז כ') תרגו' ואתא לכרקומא וכן תרגו' ושאול שוכב במעגל (שם כ"ו ה') (פי' בל"י מגור שבונים על העיר ננכדם. וכן מעגל שבונים אנשי המחנה שלא יפול עליהם האויב פתאום. מהער') (ועי' עס"ש ע' זס).

חתם סופר

לית הדא פליגי על ר' יוחנן וכו'. עיין ברשב"א גטין כ"ט מה שפירש ולענ"ד פירוש הירושלמי כמו ש"ס בבלי בתחלה אמר מתני' לא פליגי אדר' יוחנן דה"א פליגי כיון דר' יוחנן אמר ראשון חייב א"כ למה יקפיד על פקדונו קמ"ל דלא פליגי דאפ"ה אין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר. שוב אמר כמו בש"ס בבלי דגם לענין פסול הגט מיירי מתני' דכיון דשינה מתנאו נפסל הגט אלא דבש"ס בבלי אר"י זימנין דגיעא נמי לא הוס משמע אבל איכא זימנין דניעא הוא אבל בירושלמי לא איתמר האי ליבא „זימנין" ע"כ ס"ל אפילו אם הבעל עצמו נוטל חפצו מ"מ בטל השליחות וש"ס בבלי לא ס"ל הכי אלא לא מבעי אם הבעל עצמו נוטל החפץ בודאי ליכא קפידא אלא אפילו קדמה האשה ונפקא לאפיה דשליח שני ויהביה ניה החפץ שלא בשליחותו של בעל כלל אלא היא מוצאת החפץ להבעל על ידו נמצא שכבר נתבטל ענין החפץ שבינה לבעלה קודם התחלת שליחות הגט ושוב נותן לה שליח שני הגט אין החפץ והגט תלויים זה בזה וע"ש היטב ברש"י ותוס':

עין משפט נר מצוה

לא

א ש"ע אה"ע סי' לו סעיף ה וסי' לה סעי' ו בהגה

לב

ב מיי' פ"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף מ וסי' קמב סעיף ט

ציון ירושלים

[ה]מה בין גיטין מה בין קידושין וכו'. עשו"ת נוב"י מהדו"ת חלק אה"ע סי' קיב בהגהת בנו הרב הגאון ז"ל ועי' כאן במס"ם:

מסורת הש"ס

גיטין כט ע"ב

מה נפק מביניהון קידם הבעל ונטלה. אין תימר משום תנאי גיטין יאות. אין תימר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר הרי אין פקדוני ביד אחר. אף בקידושין כן. [ה]מה בין גיטין מה בין קידושין. ביד כל אדם מצוי לגרש. [א]לא ביד כל אדם מצוי לקדש:

הלכה ו מתני' [ב]*המביא גט ממדינת הים וחלה עושה בית דין ומשלחו ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח בית דין אני:

גמ' אמר רבי מנא לכן צריכה והוא שבא לארץ ישראל. שלא תאמר הואיל ובא לארץ ישראל יעשה בגיטי ארץ ישראל. וגיטי ארץ ישראל אין צריך לומר בפניי נכתב ובפניי נחתם

חלה

פני משה

מה נפק מביניהון. מאי ביניהו לענין טעמא דמתני': קידם הבעל ונטלה. להחפץ ממנה איכא בינייהו דאין תימר משום תנאי גיטין יאות כלומר שפיר עדיין הקפדת הבעל קיים דלא עשאו שליח בגט זה אלא כשהוא יטול החפץ ממנה: אין תימר. מטעם שאין רצוני כו' הרי אין פקדונו ביד אחר שכבר נטלו הימנה ויכול לשלח הגט ביד אחר: אף בקידושין כן. בעיא היא אם נתן רשות לשליח לקדש לו אשה מהו שיכול זה לעשות שליח אחר: מה בין גיטין. כלומר דמתמה הש"ס מאי קא מיבעיא לך וכי מה בין גיטין לקידושין וקאמר דלא היא דשאני קידושין שאין ביד כל אדם מצוי לקדש שצריך שיפייסנה ולדבר על לבה אם תתרצה והילכך אפשר שלא היה דעתו לעשות שליח אלא להראשון בלבד שמכירו ויודע בטיבו של זה אבל גיטין יד כולן שוה כאן למסור לה הגט. ולא איפשיט':

הלכה ו מתני' עושה ב"ד. שליח ומשלחו: שליח ב"ד אני. ומסתמא ב"ד עשו הדבר בהכשרו:

גמ' לכן צריכה והוא שבא לארץ ישראל. מתני' דקתני ואומר לפניהם בפ"נ ובפ"נ ומאי קמ"ל פשיטא אלא דלא תימא הואיל ועכשיו בא"י הוא ובא"י הוא עושה שליח שני יעשה כגיטי א"י וגיטי א"י כו' קמ"ל דצריך הואיל והראשון ממדה"י הביאו. א"נ על הא דצריך שליח השני לומר שליח ב"ד אני קאי דלא תימא הואיל ובא לא"י יעשה כגיטי א"י ואין צריך לומר כלום קמ"ל דאומר שליח ב"ד אני כדי שידעו שנעשה הדבר בהכשר:

חלה

קרבן העדה

מה נפיק מביניהון. מאי בינייהו אם אמרי' הא דתנן מתניתין אין רצונו וכו' הוא משום דאמרי' תנאי הוא או משום דאסור לשליח לעשות כן דאין השומר רשאי למסור לשומר אחר: קידם הבעל. אלא האשה ונטל החפץ ממנה א"ת הטעם משום תנאי גיטין אף בכה"ג איכא למיחש וא"ת אין רצונו וכו' בכה"ג שקידם הבעל הגט כשר ואף שליח אחר יכול למנות: ה"ג בקידושין אינו כן. וה"פ האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה פלונית אין שליח עושה שליח אפי' מסר לו דבר משלו לקדשה בו אפ"ה אינו עושה שליח: ביד כל אדם מצוי לגרש. דהא יכול לגרשה בע"כ ולא הוי מסיר' הגט כמו מילי אבל קידושין בדעתה תלוי ואם לא תאבה האשה אינה מקודשת ה"ל מילי ולא מימסרן לשליח:

הלכה ו מתני' עושה ב"ד. שליח ומשלחו: ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם. לפי שהאחרון אינו יכול לומר כן: ואומר שליח בית דין אני. דמסתמא בית דין עשו דבר בהכשרו: גמ' לכן צריכה. לא נצרכא שהשליח עושה שליח אלא שבא השליח הראשון לארץ ישראל וחלה שם והשליח השני מקבלו שם מן הבית דין דהוה ליה כגיטי א"י וגיטי ארץ ישראל אין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם כמפורש בריש מכילתין:

חלה

תוס' הרי"ד

על נתינה ועל הכתיבה קודם שנכתב הגט לא הי' להם כח לעשות שליח אחר על נתינה דהא קודם שנכתב הגט חפצו ורצונו שיהא בסוד את רצאו על גוף הגירושין וכל עיקר דמקפיד על אחר לאו דיש בזה הקפדה אחרת משום דבר אחר ז"א אלא הקפדה בגוף הגירושין על ידי אחר ע"כ אפילו לאחר שנכתב הגט ואינו שייך הקפדה זאת מ"מ אין יכולין לעשות שליח אחר כיון דבשעה הראשונה לא הי' בהם כח לעשות שליח אחר משום תנאי גיטין אפילו כשנתבטל הסיבה מ"מ אין להם כח לעשות שליח אחר דהא התם דהקפדת החפץ בשביל הגירושין הוא אפילו כשנתבטל החפץ מ"מ אינו יכול לעשות שליח אחר משום דכיון דהקפדה בשעה הראשונה על אחר הוא מכח גירושין אפילו שנתבטל ההקפדה מ"מ א"י לעשות שליח אחר. וא"כ ק"ו כשההקפדה היא בגירושין גופם דעדיף יותר מההקפדה שבא רק מכח גירושין. משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דהטעם משום שאינו רוצה שידעו בא"י לכתוב. ע"כ הוי ההקפדה על הכתיבה א"כ אין זה הקפדה רק על הכתיבה. אבל על הנתינה לא הי' מעולם ההקפדה. וא"כ לפ"ז למ"ד משום מילי לא מימסרן לשליח לענין נתינה. ל"ל משום דכיון דלא הי' יכול מעיקרא בשעה שנעשה שליח לעשות שליח שני על הנתינה משום דהי' או מילי ז"א דהא כיון דלא הוי תנאי בגירושין והוי עיכוב מחמת דבר אחר וכאשר נתבטל העיכוב של דבר אחר ממילא יכול לעשות שליח שני כמו למ"ד אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר והוי העיכוב מחמת דבר אחר כשבטל דבר בטל המניעה. וע"כ אין שום סברא בעולם למימר דשיטת רש"י ז"ל בדף ס"ג דגם בנתינה מעכב וא"י לעשות שליח שני דממנפ"ש לשיטת המרדכי ז"ל דס"ל בס"פ המקבל דשליח לקבלה עושה שליח משום דהוי השליח על גמר מעשה ואע"פ שנעשה על ידי מילי אבל מכיון דנעשה על גמר מעשה עושה שליח. ודווקא כתיבה אינו עושה שליח משום דכתיבה לא חשיב גמר מעשה. וכתב שם ואע"פ שאמר להם כתבו ותנו מ"מ הכתיבה הוי מילי עכ"ל ז"ל עיי"ש לשיטה זו פשיטא דלענין נתינה לא חשוב מילי. ואפילו לשיטת הסוברין ז"ל דשליח לקבלה אינו עושה שליח משום דאזלינן בתר אם מסר לו השליחות לשליח שני בדברים בלא שום ממש אינו בכחו למסור לשליח שני. אבל בשכבר כתב הגט פשיטא דלא חשיב זו מילי דהא השליח הראשון מוסר לו דבר שיש בו ממש. וכבר תמה בקצוה"ת ז"ל ע"ז והנית בל"ע וכבר בירנו שע"כ כן היא דליכא למימר כיון דמעיקרא בשעה שנעשה שליח לא הי' לו לעשות שליח שני אין לו כח לעולם ז"א כיון דלא הוי תנאי בגירושין אלא עיכוב מחמת דבר אחר כשבטל דבר בטל העיכוב ואי משום מילי לא חשיב מילי לכל השיטות ז"ל. והא דמדייקי האחרונים ז"ל וקצוה"ת ז"ל ומ"פ ז"ל מהא דיכתבו ויתנו סתמא קתני במשנה וכן מדייק משיטת רש"י ז"ל בדף ס"ג וכן מדייק הקצוה"ת ז"ל מתוס' ז"ל דף כ"ט הנ"ל. נראה לפענ"ד די"ל דמשיטת רש"י ז"ל אין שום דיוק כלל די"ל דאפילו לשיטת המרדכי ז"ל דבדבר שיש בו מעשה אבל השליח שפיר לא הוי מילי ואף הנ"מ כשעשאו הבעל שליח על מעשה על הנתינה או האשה על הקבלה לא חשוב מילי. אבל כשהבעל עשה שליח ראשון על מילי כגון על הכתיבה על דבר שאינו גמר מעשה פשיטא דאינו יכול למימסר לשליח שני המילי והילכך לענין נתינה כשאמר להם הבעל כתבו ותנו ועשאן שלוחים בין על הכתיבה ובין על הנתינה ליד האשה הילכך לענין כתיבה דלא הוי גמר מעשה אין יכולין לעשות שליח שני. אבל לענין נתינה דהוי גמר מעשה פשיטא דיכולין לעשות שליח שני. והנ"מ כשהשליח הראשון נעשה מיד הבעל על גמר מעשה דהיא ליתנו להאשה אבל באם השליח הראשון לא נעשה על גמר מעשה רק על מילי אינו יכול לעשות שליח שני אפילו על גמר מעשה. ואימתי ס"ל להמרדכי ז"ל דשליח ראשון עושה שליח שני על גמר מעשה הנ"מ כשאלא השליח הראשון גופי' לא הי' מילי כגון בקבלה דנעשה שליח מן הבעל על קבלה ולא הי' מילי אלא השליח הראשון ע"כ עושה ג"כ שליח שני משא"כ הכא דנ"מ רבא מרב נחמן כתבו ותנו לפלוני דלא עשאן שלוחין על גמר מעשה דהא הכתיבה לא חשיב גמר מעשה ועל הנתינה לא ליד האשה רק ליד השליח דלא הוי גמר מעשה ע"כ הוי מילי אבל הראשון וע"כ אינו יכול לעשות שליח שני משום דמילי לא מימסרן לשליח. וכמו כן לשיטת החולקין ז"ל על המרדכי ז"ל וס"ל דאינו עושה שליח שני אפילו על גמר מעשה משום דלא מסר להשליח השני דבר ממש אבל במוסר דבר ממש לא הוי מילי הנ"מ כשהשליח ראשון גופי' הי' שליח על גמר מעשה ולא על מילי. אבל כשהיא בעצמו אינו שליח רק על מילי למסור רק להשליח דאינו גמר מעשה אינן חוזרין ונמסרין לאחר דאחר יהא במקום הראשון ולפיכך אינו נעשה השליח השני שליח הבעל על ידי מילי דהשליח הראשון דהא השליח הראשון מוסר כותותיו להשליח השני וכחות דהראשון רק מילי הוא בשלמא כשהראשון הוי שליח על הנתינה להאשה מוסר כחותיו להשני בדבר שיש בו ממש במסירת גט דהוי דבר שיש בו ממש וכוחות דהראשון אינו מילי אבל השתא מה מועיל שמוסר לו דבר שיש בו ממש הא כחותיו לא הוי רק מילי ואינו בכח למסור לו. דהא עשיית השליחות שלו היה רק מילי והאיך נמסר מילי מזה לזה דתרתי בעינן שימסור לו דבר שיש בו ממש ויהי' במקומו על גמר מעשה הוי השליח ראשון עושה אותו שליח והשני נעשה שליח. משא"כ כשהשליח הראשון הוא על מילי לא נמסר המילי מזה לזה. וכל עיקר המחלוקת בין המרדכי ז"ל והחולקין ז"ל הוא דלהמרדכי ז"ל כשהשליחות הוא על גמר מעשה ולא על מילי יכול למסור להשני אף שאינו מוסר לו דבר ממש. והחולקין ז"ל ס"ל דתרתי בעינן כשהשליחות על גמר מעשה יכול למסור זל"ז ובלבד שימסור לו דבר ממש אבל אם חסר אחד מאלו או דבר ממש או גמר מעשה אינו נמסר מזל"ז והעיקר מה שס"ל להמרדכי ז"ל דבגמר מעשה לא נקרא מילי הכונה הוא שהשליח הראשון נעשה על גמר מעשה ולא הוי

רידב"ז

מה בקידושין מה בין גיטין כו' ואין ביד כל אדם מצוי לקדש לפי פי' המפרשים ז"ל משמע דזהו דינא של פסק הקדוש מרדוש ז"ל ולכאורה קשה על החולקין ז"ל עליו ז"ל אבל לפי דעתי דיש לפרש באופן אחר ולא תקשי להחולקין ז"ל כלל. והנה הב"ח ז"ל הקשה הא בקידושין דף מ"א ילפינן מלמד שהשליח עושה שליח אשכחן בגירושין בקידושין מנ"ל ת"ל ויצאה והיתה הרי דהוקש קידושין לגירושין ומפשט ההיקש משמע דלגמרי מקשינן אף לשליח עושה שליח ולדעת שלטי הגבורים ז"ל ניחא דכתב דבקדושי שטר שליח עושה שליח רק בקידושי כסף אינו עושה שליח משום דיכול לקדש בכסף אחר הו"ל מילי ואיתא בירושלמי פ' האומר בפ"ג דמס' קידושין דאע"פ דמקשינן הוי' ליציאה מ"מ בדבר שחלוקים בסברות כל אחד אמרינן כדמסתבר לבד קידושי שטר דהואיל וכל עיקר דידעינן קידושי שטר הוא מגירושין כל דיני גירושין ילפינן על שטר קידושין אע"פ שע"פ הסברא יש לחלקם עיי"ש גבי המקדש אשה לשלשים יום מקודשת הרז"ג לל' יום אינה מגורשת א"ר בא הדא דתימר שקידשה בכסף אבל אם קדשה בשטר הואיל ולא למדו כתב קידושין אלא מגירושין מה בגירושין אינה מגורשת אף בקידושין אינה מקודשת ע"כ הרי מפורש דאע"פ דחולקים בסברתן קידושין מגירושין ילא ילפי קידושין מגירושין הנ"מ בכסף אבל בקידושי שטר הואיל וכל עיקר ילפינן שטר קידושין הוא מגירושין ע"כ אין לחלק ביניהם והילכך אע"פ דילפינן ויצאה והיתה קידושין מגירושין לענין שליחות מ"מ לא לגמרי הוקש לענין שליח עושה שליח משום דהלוקין בסברתן דבזה הוי מילי ובזה לא הוי מילי אבל בקידושי שטר הואיל ולא למדו כתב קידושין כל עיקר רק מגירושין מה בגירושין שליח עושה שליח ומהני אף בקידושין א"כ והוא העיקר דמה דילפינן קידושין מגירושין מויצאה והיתה הוא רק לענין קידושי שטר אבל לא לענין קידושי כסף כדמוכח מירושלמי. וכן איתא בר"נ ז"ל בריש מס' קידושין עיי"ש ויש להאריך בכ"ז ואכ"ל ודוק:

אר"מ לכן צריכה והוא שבא לא"י כו' פי' דהא דשליח צריך לומר בפ"נ ובפ"נ הוא דהחמירו עלה מעיקרא משום להקל בסופו כדאיתא בריש מכילתין עיי"ש וא"כ כיון דנתקיים פעם אחת ע"י שליח ראשון באמירתו בפ"נ ובפ"נ הו"ל כאלו נתקיים ע"י ב' עדים. וא"כ למה צריך השליח השני לומר בפ"נ ובפ"נ דהא בא"י א"צ לעשותו בפני ב"ד ומהו"ל בגט שנתקיים בחותמיו כגון בים עליו עדים וא"צ לקיים בחותמיו א"צ לומר שליח ב"ד אני רק בבא מחו"ל ואין עליו עדים להתקיים בחותמיו. החמירו רבנן שלא יהיה גט בלא קיום משום שאין עדים מצוין לקיימו כדי להקל בסופו והילכך אע"פ שנתקיים בב"ד ע"י שליח ראשון בהו"ל מ"מ צריך קיום משום שאין עדים מצוין לקיימו מחו"ל. אבל כשהביא לא"י ונתקיים בא"י בב"ד א"כ הא"מ דא"צ לומר שוב שליח ב"ד אני במקום בפ"נ ובפ"נ כיון דנתקיים בא"י גופי' בב"ד וע"כ צריכה למימר דצריך לומר שליח ב"ד אני במקום בפ"נ ובפ"נ והטעם הוא כמו שכתב הרשב"א ז"ל בהטעם דצריך השליח השליש להיות שליח מב"ד דאל"כ איכא למיחש שמא השליח הראשון טעה ונתנו בינו לבינו ולא נתקיים בב"ד מפיו. אם לא שיאמר שליח בית דין אני והילכך אפילו כשנתקיים בשליח ראשון בב"ד בארץ ישראל מכל מקום אם לא יאמר שליח בית דין אני במקום בפני נכתב ובפני נחתם לא מהני דמ"ל דנתקיים על ידי השליח ראשון בבית דין. ופ"מ לכן צריכה דאמר ר' מנא הפירש לא מיבעיא בחוץ לארץ אלא אפילו בארץ ישראל אשמועינן נמי הדין הזה וכן רגיל ר"מ בירושלמי להך לישנא לכן צריכה עי' בפ' מי שהי' נשוי ודוק:

חלה

שנויי נוסחאות (בו"ג) פקדוני בד"ו אין פקדונו.

מסורת הש"ס

גיטין לא

(בכורות פ"ב) בבלי יז יח

גיטין לא

חלה השליח. אמר ר' חנינה בריה דרבי אבא הוה ליה עובדא ושאל ושלח לרבי חייה ולרבי יסא ולרבי אימי והורון ליה אין השליח האחרון צריך שיאמר בפניי נכתב ובפניי נחתם אלא אומר שליח בית דין אני. וצריך למסור לו כל שליחותו. רבי ירמיה אמר צריך למסור לו כל שליחותו. רבי אבין בר כהנא אמר אין צריך למסור לו כל שליחתו. מייתי לה דרבי אבין בר כהנא מן הדא אין השליח האחרון צריך שיאמר בפניי נכתב ובפניי נחתם אלא אומר שליח בית דין אני. אמר רבי ירמיה חזר ביה ר' אבון בר כהנא מן הדא אין השליח האחרון צריך שיאמר בפניי נכתב ובפניי נחתם. אלא אומר שליח ב"ד אני:

הלכה ז מתני' [א] *המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת כהן או לוי או שמא העשיר העני [ב] מתו צריך ליטול רשות מן היורשין ואם הלווה בפני בית דין אינו צריך ליטול רשות:

גמ' רבי אבהו בשם ריש לקיש דרבי יוסי היא דתנינן תמן *ר' יוסי אומר כל שיש חליפין ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר [ג] מחייב. כלום אמר רבי יוסי לא בקיים. ברם הכא עד כדון בעי מיזרע. רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ד] *במכרי כהונה ולויה היא מתניתא. [ה]והא תנינן עני. ויש מכר לעני. אתא עובדא קומי ר' אימי כהן לוי שהיה חייב לישראל מעות ואמר לו הפרש עליהן מחלקי אמר ליה ולא תנינן אלא המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקו בשהלוהו על מנת כן. הא

קרבן העדה

חלה השליח. השני מהו שיעשה שליח שלישי או לא: הוה ליה עובדא. בא לפניו מעשה כזה שחלה השליח השני: ה"ג ושאל לר"ח וכו' והורון ליה תנן אין השליח האחרון צריך שיאמר וכו'. מדתנן השליח האחרון ולא תנן השני ש"מ דשליח משוי שליח: צריך למסור לו כל שליחותו. או לא ונפקא מיניה כשמת השליח הראשון אי אמרינן שמסר לו כל שלוחותו אפ"ה שליחות השני קיים דהראשון נסתלק לגמרי ואי אמרינן דלא מסר לו כל שליחותו מת השליח הראשון נתבטל שליחות השני ל"א מיבעיא ליה אי צריך השליח הראשון למסור כל שליחותו להשני כגון שאמר לו הבעל ליתן לה הפך פלוני או שהתנה תנאי אחר לא יתן הוא החפץ והשני יתן הגט אלא צריך למסור להשני גם החפץ או דלמא יכול למסור הגט להשני והחפץ יתן הוא בעצמו וזה נראה: אין השליח האחרון צריך שיאמר וכו'. ש"מ דא"צ למסור לו הכל שהרי אינו מוסר לו דבר זה שנכתב ונחתם בפניו: חזר ביה וכו'. שהרי שנינו אלא אומר שליח ב"ד אני וה"ז כאלו אומר השני שא"צ הראשון בפ"נ ובפ"נ:

הלכה ז מתני' להיות מפריש עליהן מחלקן. כשיפרים התרומה ימכרנה ויעכב הדמים לעצמו בשביל חובו שיש לו על הכהן ומעשר ראשון ומעשר עני יעכב ויאכל בשביל החוב שיש לו על הלוי ועל העני אלא שמפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר לכהן דכיון שאין כאן גזל מתנות שכבר נתן דמיהם לכהן זה ובשעת ההלואה פסק להם דמים: צריך ליטול רשות מן היורשין. לפי שאין חוב זה מוטל על היורשין לפרוע לפיכך יטול מהם רשות אם רוצים שיתקבל חובו בשבילם יעכבם ממעשרות עלמו: אינו צריך ליטול רשות. דיש כח לבית דין להטיל חוב זה על כל הכהונה והלוייה ועל עניי ישראל לפי שתקנתם הוא שימלאו מעות להלואה:

גמ' דרבי יוסי היא. הא דתנן במתני' מפריש עליהן אף על גב דלא אתא ליד הכהן מעולם יוצא בהן ידי נתינה אתיא כר"י דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה מפני התקנה: דתנינן תמן. בכורות פ"ב שתי בהמות אחת ביכרה ואחת לא ביכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ור"י פוטר מן המתנות שר"י אומר כל שחליפין ביד כהן שהכהן נוטל אחת מן הספיקות פטור השני ממתנות דעשו שאינו זוכה כזוכה: ופריך כלום אר"י. אלא בשכבר קיים מלות נתינה שנתן לכהן אחד מן הספיקות: ברם הכא. אבל כאן כיון דלאו מכר הוא ולא זיכהו עדיין לכהן לא מיקיימא מלות נתינה בכך: עד כדון. עדיין צריך לזרען כלומר עדיין לא באו לעולם ובכה"ג לא אר"י עשו שאינו זוכה כזוכה: במכרי כהונה ולווי'. איירי מתניתין כמו איש מאת מכריו שהם מכיריו ואוהביו שאינו רגיל לתת תרומות ומעשרות אלא לכהן זה הלכך כיון דמלתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב להו אהני להו שאר כהנים דעתייהו מיני' והוה לי' כמאן דמטי לידייהו דהני: ויש מכר לעני. בתמיה הא צריך ליתן לעני שבא ראשון: אתא עובד'. בא מעשה לפני ר"א בכהן ולוי שלוו מישראל סתם וכשהגיע זמן התשלומין אמרו לו שיפרים עליהן מחלקו ויכנה מחובם ושאל ממנו אם מותר לעשות כן: הא

פני משה

חלה השליח. בעיא היא כלו' אם זה השליח השני חלה מהו אם יכול לעשות עוד שליח: והורון ליה. ממתני' דקתני אין השליח האחרון ולא קתני שליח השני מכלל דשליח שליח משוי שליח: וצריך למסור לו כל שליחותו. לשון שאילה הוא אם צריך הראשון למסור להשני כל השליחות שמסר לו הבעל וכגון שמסר לו הבעל שארי דברים בשליחותו: מייתי לה דר' אבין בר כהנא מן הדא. כלומר שמביא ראיה לדבריו מדקתני אין השליח האחרון כו' אלא אומר שליח ב"ד אני ש"מ בהא סגי וא"צ לומר יותר דלא צריך לו למסור כל שליחותו: חזר ביה ר' אבין בר כהנא מן הדא אין השליח צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ. כלומר דמעיקרא הוי דייק מסיפא אלא אומר שליח ב"ד אני וחזר בו דאדדייקת מסיפא דייק מרישא דקתני א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ ולא ממעט אלא הא אבל אם מסר לו הבעל שליחות שאר דברים צריך שימסור לו כל שליחותו:

הלכה ז מתני' להיות מפרי' עליהן מחלקן. כשיפרי' התרומה ימכרנה ויעכב הדמים לעצמו בשביל חובו שיש לו על הכהן וכן מעשר ראשון ומעשר עני בשביל החוב שיש לו על הלוי ועל העני והמעשרות יעכב ויאכל שהן מותרים לזרים מכיון שאין כאן גזל מתנות שכבר נתן דמיהן אלא שמפרי' ממעשר ראשון תרומת מעשר לכהן: צריך ליטול רשות מן היורשים. שירשו מהם קרקע ועליהם מוטל לפרוע חוב אביהם צריך ליטול מהם רשות אם רוצים לפרוע חוב זה מתרומות ומעשרות הללו דשמא רוצים הם ליקח מתנותיהן ולפרוע החוב מנכסים ממקום אחר: אינו צריך ליטול רשות. דיש כח ביד ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה והלויה לפי שתקנתם הוא שימלאו מעות להלואה:

גמ' דר' יוסי היא. מתני' דקתני מפרי' עליהן ואע"ג דלא אתי לידי כהן ולא זכה עדיין בתרומה זו שיקבלנה זה בחובו כר' יוסי אתייא: דתנינן תמן. בבכורות גבי רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים אחד לו ואחד לכהן וס"ל לרבי מאיר דשלו חייב במתנות ממ"נ אי בכור הוא כלו לכהן ואי לאו בכור הוא חייב במתנות ור' יוסי פוטר דהואיל והליפיו ביד כהן עשו שאינו זוכה כזוכה והוי ליה כאלו זכה בו הכהן והגיע לידו וכשנפל בו מום נתנו לישראל ונמצא פטור מן המתנות דבכה"ג מיד כהן לישראל השבינן ליה וה"נ הוי כמטא ליד הכהן וזכה בו הואיל וכבר קיבל המעות ונמצא זה מקבל עכשיו בחובו ויצא ידי נתינה: כלום אמר יוסי לא בקיים. מי דמי להא דהתם לא אמר ר' יוסי אלא בדבר שבעין הוא ושייך שפיר דעשו כזוכה אבל הכא שעדיין בעי למיזר' התבואה והיאך זכה הכהן בדבר שלא בא לעולם שיזכה לזה שיקבלנו בחובו לצאת בו ידי נתינה: במכירי כהונה ולויה היא מתני'. הכא במאי עסקינן שהם מכיריו ואוהביו ואינו רגיל לתת תרומותיו ומעשרותיו אלא להם ואסחי להו שאר כהני דעתייהו והוי כמאן דמטי לידייהו דהני: והא תנינן עני ויש מכר לעני. בתמיה דבעני לא שייך מכירו ואוהבו אלא לכל עני שיזדמן נותן לו: אתא עובדא כו'. שאלו לפני ר' אימי כה"ג מאי הרי שהיה כהן או לוי חייב מעות לישראל בתחילה והא"כ אמר לו הפרש עליהן המתנות מהלקי אם מהני: ולא תנינן. אנן לא תנינן אלא בהלוהו מתחילה ע"מ כן בהא אמרינן דהוי כמטא לידיה הא

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פ"ז ממעשר ה"ס ס"נ עשין קלס טוש"ע יו"ד סי' רנז סעיף ה בהג"ה

לד
ב שם הלכה ז

לה
ג מיי' פ"ט מביכורים ה"ג

לו
ד מיי' פ"ז ממעשר הלכה ז

ציון ירושלים

[ה]והא תני' עני ויש מכר לעני עיין פ"מ ועיין מל"מ פרק ז ממעשר הלכ' ובמביכורי יד שאול סי' רנז ס"ק ג עיי"ש:

רידב"ז

חלה השליח אם שליח השלישי נעשה בב"ד ומסיים אלא שליח ב"ד אני על שליח האחרון הרי דשליח דשליח משוי שליח ובב"ד כדמסיק בבבלי. וע"ז שאל אם צריך למסור לו כל שליחותו פי' אם צריך שיאמר דאני שליח מפלוני שהיה שליח מפלוני. או דלא יאמר רק שליח ב"ד אני ע"ז רצה ר' אבון בר כהנא מעיקרא למימר דלא צריך למסור לו כל שליחותו מהא דתני אלא אומר שליח ב"ד אני משמע דתו לא צריך למימר. והדר חזר בי' ומדייק מהא דתני וא"צ השליח האחרון למימר בפ"נ ובפ"נ משמע דרק בפ"נ ובפ"נ א"צ אבל צריך למסור השליחות כולו ודוק:

תוס' הרי"ד

הוי שליח הראשון על מילי וכזה מוסר זל"ז אף דהשליח הראשון לא ימסור לו דבר ממש. והחולקין ז"ל ס"ל דצריך גם שליח הראשון למסור לו דבר ממש אבל כשאינו מוסר לו דבר ממש אע"פ שהשליח הראשון נעשה על מעשה ולא על מילי אינו יכול למסור זל"ז. לפיכך פירש"י ז"ל לפלוני שמגיתיו לשליח אבל לענין באומר כתבו ותנו להאשה נהי דלענין כתיבה הוי מילי ולא מימסרן לשליח אבל לענין נתינה לא הוי מילי לכל השיטות חדא דהוי שליח ראשון ושני על גמר מעשה דהשליח ראשון מוסר לו דבר שיש בו ממש. וע"כ דשיטת רש"י ז"ל מוכרת דלענין נתינה לא הוי מילי מהא דפירש"י ז"ל בדף כ"ט שכתבנו לעיל והא דקתני במתניתין וכתבו ויתנו. וע"כ דיכתבו דווקא ויתנו דווקא והיינו משום דמתניתין דנקט האומר תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי האי לאשתי לאו דווקא היא למ"ד משום מילי דהא שליח מתנה הוא כשליח הגט וה"ה לכל מתנה הוי היתנו מעלה והנתינה יתקן את הכתיבה דהא במתנה אי עדיו בחתומיו זכין לו בשמטי אלא זכה למפרע משעת החתימה ונמלא דהוי גמר מעשה מעת החתימה ולא דמי לגט דבגט הגמר

הגע

ציטין כדאיתא בש"ס מפורש. וא"כ הא"מ כשאמר להם כתבו ותנו גבי גט מתנה הוי היתנו מעלה... לידו למפרע כדאיתא במס' ב"מ דף י"ג ע"א עיי"ש ולא אמרינן דזכי משעת הנתינה אלא זכה למ...

שנויי נוסחאות (שו"ג) האחרון בד"ו הראשון.

חתם סופר

ברם הכא עד כדון בעי מיזרע וכו'. זה לא קשה אלא למ"ד דוקא מלוה מעות בעין אבל לגירסא דאמר נקתי' אפילו מלוה שמכבר יכול לומר הפרש עני לק"מ נהי דבשעת מתן מעות בעי מיזרע ולא זכה בו מ"מ לכשיבאו הפירות לעולם ויהי' הכהן חייב לו מכבר יפרים עליו על חוב שחייב לו ועשו שאינו זוכה כזוכה ולק"מ אלא למ"ד דבעי' מעות בעין ואז עדיין לא נזרע והוכרח לתרן במכירי כהונה והוא זוכה אפילו עד שלא נזרע. והדר פריך וכי יש מכיר לעני אע"ג דהם יתרע שלא יהי' עניים בגורן ויקח המעשר לביתו יש לו ע"ס ויתנס למכירו מ"מ היינו אם יארע כך אבל אם לא יארע כך לא נמצא אין כמכיר זוכה אלא אז כשעת הגורן ואז כבר נאכל המעות ונמלוה אין קונים ולא דמי לכהן שאף על פי שלא נזרע מכל מקום בודאי יהי' לו כיון שהוא מכירו אבל בעני אע"פ שהוא מכירו אם יארע מ"מ כיון שאינו ודאי אינו כוגה בו אז וכבר הוי מלוה ואינו זוכה בו:

הא לא הלוותו על מנת כן לא. רבי זעירא אמר אפילו לא הלוהו על מנת כן. חיליה דר' זעירא מן הדא *וכן בן לוי [ה] שהיה חייב לישראל מעות אמר לו הפרש עליהן מחלקי. לא יהא גובה ומפריש שאין לוי עושה לוי. שלא אמר אלא לא יהא גובה ומפריש הא משלו מפריש. לית כאן אינו חושש אבל חושש הוא שלא יעשיר העני. ותני *כן [ו] המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליהן שאין מפרישין על האבוד. רבי חייה בר עוקבה בשם רבי יוסי בשם רבי חנינה ביורשי כהונה ולויה היא מתניתא. אבל ביורשי עני אין לעני נחלה. תני בר קפרא אין לך אדם שאינו בא לידי מידה זו אם לא הוא בנו. אם לא בנו בן בנו. הדא אמרה יכול הוא לחזור בו. המלוה מהו שיחזור בו. נישמעינה מן הדא המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליהן שאין מפרישין על האבוד וזכה העני במה שיש בידו. הדא אמרה [ג] המלוה אינו יכול לחזור בו. לית הדא פליגא על דרב דרב אמר *יורש כמשועבד. כשם [ז] שאין מלוה בעדים נגבית מן המשועבדין כך אינה נגבית מן היורשין. [ט] פתר לה במלוה בשטר. רבי אבהו בשם ר' יוחנן *מלוה בעדים נגבית מן היורשין [י] ובלבד יורשין שירשו קרקע. כהדא אילין דרב נחמיה אשאלון לציבורייא פריטין אתא עובדא קומי רבנין אמרין ליה לית ציבור כוליה עתר לית ציבור כוליה מיעני:

הלכה

פני משה

הא לא הלוהו ע"מ כן אלא שאח"כ אמר לו להפריש מחלקו ולגבות כחובו אינו כלום שלא זכה לו בשעת הלואה: חילי' דר' זירא. ראייתו של ר"ז מהאי ברייתא דתני בתוספתא דדמאי: וכן בן לוי. רישא דתוספתא הכי איתא ישראל שקבל שדה מכהן אמר לו על מנת שהמעשרות שלי ארבע או חמש שנים מותר לעולם אסיר שאין כהן עושה כהן וכן בן לוי שהיה חייב מעות לישראל לא יהא גובה מאחרי' ומפריש עליו שאין לוי עושה לוי. כלומר שאין לוי זה יכול לעשותו לישראל כמו לוי ולהגבות מעשרות באחרים בשביל חובו: שלא אמר אלא לא יהא גובה ומפריש. לא אמרו אלא שלא יהא גובה מאהרים ומפרי' הא משלו מפרי' על החוב ואע"פ שלא הלוהו מתחילה ע"מ כן וב"מ כר' זירא: לית כאן אינו חושש. אהא דקתני במתני' אינו חושש שמא העשיר העני קאי וקאמר הש"ס דסמי מכאן הא דלא אמרו אינו חושש אלא שמא מת הכהן או הלוי דאף אם מתו יכול להפרי' עליהן בחזקת היורשין או בחזקת כל השבט שהקרוב להם ראוי ליורשן וכולן זוכין במתנות כהונה ולויה אבל במעשר עני חושש הוא שלא יעשיר העני ואז אינו יכול להפריש דשמא יורשיו לאו עניים הן כדלקמן: ותני. בתוספתא כן המלוה מעות את העני להיות מפרי' עליו והעשיר אין מפרישין עליהן שאין מפרישין על האבוד שכיון שהעשיר העני כאבודין הן מעותיו שזה אינו יכול לגבות חובו ממנו מכיון שמתחילה הלוהו ע"מ שלא לפרוע וליטול מעשר עני אינו יכול והילכך צריך ליתן מעשר עני שלו לאחרי': ביורשי כהונה ולויה היא מתניתא. הא דקתני ואם מתו צריך ליטול רשות מן היורשין איורשי כהן ולוי קאי שצריך ליטול מהן רשות שמא יפרעו חוב אביהן ויעכבו המתנות לעצמן: אבל ביורשי עני אין לעני נחלה. כלומר אין לעוני נחלה דלא שייך לומר ליטול רשות מן היורשין וכי נחלה לעוני שיהיו יורשיו ג"כ עניים וראוין למעשר עני דשמא עשירים הן: לידי מדה זו. עניות וכהאי דאמר בפ' שואל לעולם יבקש אדם רחמים על עצמו שלא יבא לידי מדה זו כו' ואיידי דאיירי בהא מילתא מייתי להאי דבר קפרא א"נ דמייתי ראייה שאין עוני ירושה לדורות אלא גלגל הוא שחוזר בעולם: הדא אמרה יכול הוא לחזור בו. כלומר ממתני' שמעינן דהלוה יכול לחזור בו אם ירצה לפרוע מעותיו מדקתני צריך ליטול רשות מן היורשין ואין המלוה יכול לומר לא נתתי מעותי מתחילה אלא ע"מ להפרי' עליהן: המלוה מהו שיחזור בו. אלא הא קא מיבעיא לן אם המלוה יכול לחזור בו ולומר תן לי מעותי ואיני רוצה להפרי' עליהן: נישמעינה. לזה מן הברייתא דלעיל המלוה כו' וזכה העני [illegible] שבידו ואינו חייב לפרוע לו הובו שמתחלה ע"מ שלא לפרעו הלוה [illegible] המלוה יכול לחזור בו: לית הדא פליגא על דרב. מתני' דקתני צריך ליטול רשות מן היורשין ואם נתנו רשות מהני וכי לא פליגא על רב היא דאמר ירושה כמשועבדין הויא כשם שאין מלוה בע"פ נגבית מן המשועבדין כך אינה נגבית מן היורשין ואם כן אין עליהן לפרוע חוב אביהן ורשות דידהו לא מהני מידי וקשיא מתני' לרב: פתר לה. רב למתני' במלוה בשטר שהוא נגבית מן היורשין כשם שנגבית ממשועבדים: רבי אבהו בשם רבי יוחנן. אפילו תימא במלוה בעדים ומשכחת לה שנגבית מן היורשין ובלבד שירשו קרקע דאז מוטל עליהן לפרוע חוב אביהן ומהני רשותא דידהו: כהדא. מילתא באנפי נפשה היא כלו' מעשה כזה אירע אילו של בית ר' נחמיה הלוו מעות לציבור להפריש עליהן מעשר עני בשביל חלק העניים שבתוכן: אתא עובדא קומי רבנן. שאלו אם נחוש שמא העשירו כלן ואינם ראוין למעשר עני: לית ציבור כוליה עתר כו'. כלומר כשם שאין הציבור כולו עניים דגמירי ציבורא לא מיעני כך אי איפשר שיהו כולם עשירים ואין אתם צריכין לחוש שמא אין כאן עני:

הלכה

קרבן העדה

הא לא הלווהו על מנת כן. אלא שחייב לו מקודם אסור: אפילו לא הלווהו על מנת כן. נמי שרי: חיילי' דרבי זעירא. כחו וראייתו דר"ז מהא דתניא וכן בן לוי וכו': ה"ג לא יהא גובה ומפריש שאין לוי עושה לוי. כלומר שיגבה מאחרים חלק הלוים: ה"ג לא אמר אלא לא יהא גובה ומפריש הא משלו מפריש. אע"פ שלא הלווה עליהן כיון דעושה ברשות: לית כאן אינו חושש. ל"ג במתני' אינו חושש שמא העשיר העני דודאי היכא למיחש שמא העשיר העני ולא מפרישין בשבילו אא"כ ידעינן בודאי דעדיין עני הוא: ותני כן. ותניא נמי הכי: את העני. והעשיר ואת העשיר והעני: שאין מפרישין על האבוד. שכבר אבד שעבודו דכיון שהעשיר העני אין להפריש בשבילו וכן בעשיר והעני שהרי מתחלה לא ע"מ כן הלווהו ולא היה ראוי באותה שעה להפריש עליו: ביורשי כהונה ולוייה היא מתניתא. הא דתנן מתו צריך ליטול רשות מן היורשין איורשי כהונה ולויה קאי אבל ביורשי עני לא שייך לומר כן דהא מתני' בשירשו איירי כמפורש בברייתא בבבלי ואין לעני נחלה: לידי מדה זו. כלומר לידי עניות: הדא אמרה. הך ברייתא דתני אם העשיר העני אין מפרישין עליהן זאת אומרת שיכול לחזור בו הלוה דמאי טעמא אין מפרישין עליו שיכול העני לומר לו לא מסכת ממני פירות כ"ש הכא שרוצה לפרוע לו מעותיו שיכול לחזור בו: נשמעינה מן הדא. תא שמע: וזכה העני במה שבידו. ואין בעל הבית יכול להוציא ממנו דבר שמע מינה שאין המלוה יכול לחזור בו: ופריך לית הדא פליגי. וכי לא קשיא ממתני' אדרב: יורש כמשועבד. נכסי יורשין דינן כנכסים משועבדין כלו' כלקוחות: כך אינה נגבית מן היורשין. דקסבר שעבודא לאו דאורייתא. ובמתני' תנן מתו צריך ליטול רשות מן היורשין ואם"ד אינה נגבית מן היורשין כבר אבד שעבודו ותניא אין מפרישין על האבוד: ומשני פתר לה. מתני' דאיירי במלוה בשטר דגובה אפי' מנכסין משועבדים וכ"ש מן היורשין: ובלבד שירשו קרקע. ומתני' נמי בשירשו קרקע איירי: כהדא. כהא הנך אנשים מדבית ר' נחמיה השאילו לציבור מעות על הכנסת הצדקה שיגבו אחרי כן ובא מעשה לפני חכמים וא"ל אין ציבור כולן עשירים ולא כולן עניים וה"ל כהלוון לעני שהוא עני בשעת הגביה וגובה לעולם שאי אפשר שלא יהו עניים בהן:

הלכה

תום' הרי"ד

בגמר מעשה הוא מנתינה ואילך מאח"כ במתנה שגמר מעשה היא למפרע משעת חתימה. א"כ הא"מ דאימתי אינו יכול לעשות שליח כגט מתנה וכגט חוב הנ"מ רק על הכתיבה משום שלא נגמר שמעשה על ידו ונגמר על ידי אחר למפרע ואף דבסוף נגמר למפרע אבל זה אינו על ידו מאח"כ בההשלית השני הוא הנותן ג"כ ולא חשוב שנומר משעת הכתיבה ואילך אלא שבשעה גומר למפרע והא"מ דאז בפיר דמי ע"כ קמ"ל הרי אלו יכתבו ויתנו אבל לא אחר אפילו יכתב ויתן נמי לא. דלא מיבעיא דלא יכתוב לתוד אלא אפילו לא יכתב ויתן. משום דלא ס"ל עדיו בחתומיו זכין לו להמרדכי ז"ל בשם מורי הכהן ז"ל. ולהפוסקים ז"ל דס"ל עדיו בחתומיו זכין לו מדוע לא מהני משום דבעינן שימסור לו השליח דבר ממש וס"ל דשליח קבלה נמי לא מלי למיעבד שליח וחולקין על המרדכי ז"ל. ובפיני נכון לב' השיטות לשיטת המרדכי ז"ל ולהחולקים ז"ל עליו. ואין להקשות לדברינו למה לא פירש רש"י ז"ל בדף כ"ט ע"א גבי שטר מתנה גופי' כתבו ותנו כדדייקינן לעיל הא לענין מתנה נפ"מ גדולה וזהו רבותא גדולה ז"א אליבא ב' השיטות דהנה לחד שיטה רבא פליג אאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו עיי' בסרא"ש ז"ל כפ"ק דמליעא עיי"ש. וא"כ ממנפ"ש לשיטת המרדכי ז"ל דלא מהני במתנה כתבו ותנו משום דעדיו בחתומיו אין זכין לו. וא"כ לאביי דס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו מהני לדידי' כתבו ותנו אפילו אם הי' ס"ל ג"כ כרבא דהטעם הוא משום מילי. ולמה קאמרינן מאי איכא בין אביי ורבא א"כ שלית מתנה דלאביי דהוה. משום כוון דבעל פילכך מהני במתנה ולרבא דהוי משום מילי לא מהני. הא לאביי הי' מהני במתנה כתבו ותנו אף אי הי' סובר ג"כ משום מילי כרבא ולמה קאמר דנפ"מ הוא כאביי ורבא אי משום כוון דבעל אי משום מילי. ולהך שיטה דחולקין על המרדכי ז"ל ולא מהני במתנה [illegible] דלא אתי שליח דבר ממש. וזו הרבותא שייך דווקא אליבא דמ"ד

דעדיו בחתומיו זכין לו אבל לרבא דל"ל עדיו בחתומיו זכין לו לא שייך הרבותא זאת. והשתא ניחא נמי שיטת המהר"ם גלאנטי זצ"ל דהוכיח מלשון ראשון שכתוס' ז"ל דתנו לאו דווקא ואפילו לגיסנא ב' נמי כנ"ל. ולא קשה קושית הקלוה"ת ז"ל דאדרבה מוכח מתוס' ז"ל איפכא מדהקשו רק על מ"ד משום כוון דבעל אבל לא על מ"ד דמילי דלמה נקט ויתנו כנ"ל ז"א דעל מ"ד דמילי נקט ויתנו לרבותא דמתנה לא שמעינן דלא מהני אע"ג דעדיו בחתומיו זכין לו אפילו לרבא לשיטת הרא"ש ז"ל בספ"ק דמליעא דלשיטתו ז"ל גם רבא ס"ל כאביי עיי"ש משום דבעינן שימסור לו דבר ממש ולא קשה כלל עליו דהא למ"ד משום מילי גט אשה לאו דווקא דה"ה שטר מתנה דשטר מתנה הרי הוא כגט וע"כ לא קשה כלל על מ"ד זה דמילי. אבל עכ"פ מוכח דלאו דווקא יתנו למ"ד זה. ע"כ למ"ד דמילי ג"כ לא בעינן נתינה אבל אין הוכחה מהתוס' ז"ל לדייק איפכא כהקלוה"ת ז"ל וגו לא קשה קושית המהר"ם שיף ז"ל ללשון ב' בתוס' ז"ל דשייך כוון אף על הנתינה. ולמ"ד משום מילי יכולין לעשות שליח על הנתינה א"כ לימא דא"כ בנתינה אם יכולין לעשות שליח ז"א דהא ע"כ ללשון ב' בתוס' ז"ל יתנו דתנינן במתניתין דווקא ולאו משום אגב יכתבו נקט יתנו א"כ היכי לימא דלרבא יכול לעשות שליח על הנתינה. א"כ יקשה עליו מתניתין דמפורש נקט יכתבו ויתנו והאיך נימא דלרבא עושה שליח על הנתינה כיון דלישנא ב' אין סברא לומר דיתנו לאו דווקא. ע"כ נקט דא"כ שלית מתנה דלרבא הרי הוא כגט וכיון דגט מתנה שוה לגט אשה שפיר הוי דווקא גם לרבא הא דנקט במתניתין ויתנו לא שמעינן במתנה דלא מתקן היתנו לכתבו כנ"ל. וכיון דממתניתין אין הוכחה מיתנו דבעינן הנתינה נמי א"י לעשות שליח לאחר שנכתב הגט א"כ ממילא השתא אתן שפיר שמעינן דוה ג"כ א"כ למ"ד משום כוון דבעל גם לאחר הכתיבה א"י לעשות שליח על הנתינה. ולרבא שפיר יכול לעשות שליח אחר הכתיבה על הנתינה ודוק:

שנויי נוסחאות (סו"ו) לא יהא גובה ומפריש הא בד"ו לא יהא מפריש הא. (סו"ח) את העני והעשיר בד"ו את העני ואת העשיר. (בוס"ז) את העני והעשיר בד"ו את העשיר ואת העני.

עמודי ירושלים

ביורשי כהונה ולויה היא מתניתא אבל ביורשי עני אין לעני נחלה. כ' הפני משה דשמא עשירים הן ולא הבינותי דלמאי לא חיישינן בעני גופי' שמא עשיר הוא וע"כ דידעינן זה וא"כ גם ביורשים נוכל לידע. וראיתי בדגול מרבבה ביו"ד (סי' רנ"ז ס"ה) שנסתפק בפי' הירושלמי אם הוא דוקא כשהיורשים עשירים או אפי' הם עניים ע"ש. אולם מצאתי בחי' הריטב"א לגיטין (ל"ו א') שכ' וז"ל פי' בירושלמי דדוקא כהן ולוי שהן זוכין במתנה מכח אביהן וכירושה דמי אבל עני אינו זוכה במתנות מכח אביו אלא מחמת שהוא עני וכך אמרו שם אין לעני נחלה עכ"ל. וא"כ נתברר פי' הירושלמי דאפי' אם הם עניים בבירור מ"מ כיון שאין הדבר בתורת ירושה רק מחמת עצמו הוא זוכה לכן הם אינם שייכים בנויים. וכן הוא בבעל התרומות (שער ס"ה ח"ג סי' ב') בשם הרמב"ן. וראיתי להגר"א שתמה שם על הרמב"ן שפי' לדברי הירושלמי לית ציבור כולא עתיר דהיינו שנובה כשיתנו רשות דלמה לו רשות הא המלוה לעני כו' א"ל רשות ואי כשמתו הא כ' הרמב"ן דלא מהני רשות ע"ש. אולם לדקו דברי הרמב"ן ובמלחמות ביאר דעתו דמיירי כשמתו וסיים וז"ל ואע"ג דאמר לעיל אבל ביורשי עני אין לעני נחלה ולומר שאפי' נתן רשות אין מפרים עליהן שהם במלוה עני א' שאם הוא עני אפשר שאין עוני ירושה לדורות אלא שגלגל הוא שחוזר בעולם אבל ציבור אין כולם עשירים ולפיכך מפרים עליהן ברשותן עכ"ל ול"ק קושית הגר"ת. וראיתי ביד שאול (סי' רנ"ז סק"ג) שכ' שהוא מסופק אם בעני יוכל לחזור בו והעלה דאינו יכול ע"ש וכעלמו ממנו דברי הריטב"א שכ' וז"ל ומיהו אפי' בב"ד אם רצה לחזור בו נראה שיכול לחזור בו כיון שהוא מפסיד מעותיו אבל ביורשים שהוא מפסיד מעותיו אינו יכול לחזור בו עכ"ל וזה קאי אעני כמבואר למעיין בדבריו מבואר דלא כהיד שאול:

עמודי ירושלים תנינא חיליה דר' זעירא מן הדא. נ"ב ע' שו"ת נוב"י תנינא (חיו"ד סימן קנ"ט):

גליון אפרים

יורש כמשועבד. לקמן פ"ו ה"ה ובירושלמי דב"ק פ"י ה"א וב"מ פ"א הלכה ו': ולוה בעדים נגבית מן היורשין. לקמן פ"ו ה"ה ובב"ק בירו' ריש פרק י' סוף ה"א הגירסא ר' יוחנן נ"ל ר' יוחנן אומר בשהניח לפניהן קרקע ר"ל אמר בשהניח לפניהן גוף הגזלה. ועי' בירו' בחגיגה פ"א ר' יוחנן אמר אפילו איננה מופרשת:

עין משפט נר מצוה
לז
א מיי' פ"ז ממעשר ה"כ
לח
ב ג מיי' שם פ"ו הלכה ז טוש"ע יו"ד סי' רנ"ז ס"ה
לט
ד ה מיי' פ"א ממלוה ... ופ"ז ...
ו מיי' פ"ז ממעשר פ"ו

מסורת הש"ס
(תוספתא דדמאי פ"ו)
(תוספתא דמכילתין פ"ג)
פ' כ"ב קטו
גיטין ל ע"ב

הלכה ח מתני׳

*המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי רבי לעזר רבי יהודה אומר בשלשה פרקים בודקין את היין בקדים של מוצאי החג ובהוצאת סמדר ובשעת כניסת מים לבוסר: **גמ׳** רבי אלעזר בן אנטיגנס בשם רבי לעזר בן ינאי זאת אומרת שאין לך מקולקל מעת לעת אלא יום האחרון בלבד. אמר רבי יוחנן אין לך מתוקן מעת לעת אלא יום ראשון בלבד. דתנינן *תמן מקוה שנמדד ונמצא חסר. חיננא בריה דרב אסי בר ממל בשם רבי לעזר זו להוציא מדברי ר׳ לעזר דתנינן *אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי רבי לעזר. *תמן תנינן הלוקח יין מבין הכותים. תני [ב] רבי יוסי ורבי שמעון אוסרין שמא תבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע. והדא מתניתא לא כרבי יוסי וכרבי שמעון ; אמר רבי זעירה תמן למפרעה נתקלקלה. ברם הכא מיכן והילך נקלקלו. [ג] יין מגיתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין עד ארבעים יום ר׳ יהודה אומר עד הפרק. אשכחת אמר קולא וחומרא על רבי יהודה קולא וחומרא על רבנין. קולא על ר׳ יודה שאם בא עד הפרק ולא באו ארבעים יום. וחומרת שאם באו ארבעים יום ולא בא הפרק אינו תורם. קולת על דרבנין שאם באו ארבעים יום ולא בא הפרק אינו תורם. וחומרת שאם בא הפרק ולא באו ארבעים יום אינו תורם. ר׳ סימון בעי הגיע ארבעים יום ולא בדק נתעצל שנים שלשה ימים ובא ומצאו חומץ למפרעו הוא נעשה חומץ או מיכן ולהבא. מה נפק ביניהון עבר ותרם. אין תימר למפרע נעשה חומץ אין תרומתו תרומה אין תימר מיכן ולהבא תרומתו תרומה. *בדק חבית להיות מפריש עליה והולך ובא ומצאה חומץ רבי סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי שלשה ימים הראשונים וודאי יין ואחרונים

קרבן העדה

הלכה ח מתני׳ המניח פירות להיות מפריש עליהן וכו׳. סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן באותן פירות שהקליתי לכך: אם אבדו. הלך לבדקן ומצאן שאבדו: ה״ז חושש. לאותן טבלים שתקן בהבטחתן של אלו ואם לא אכלן צריך להפריש מהם שמא כשאמר הרי תרומה בפירות שהקליתי כבר היו אבודין: מעת לעת. בגמ׳ מפרש: בודקין את היין. שהניח להיות מפריש עליו דחיישי׳ שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין: בקדים של מוצאי החג. כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג: בהוצאת סמדר. כתוס פרח ועינביו נראין באשכול כסדרן: ובשעת כניסת מים לבוסר. כשהוא כפול הלבן נקרא בוסר וכשהלחלוחית נכנסת וגדילה בתוכה שיכול לעצור הימנו כל שהו היינו כניסת המים ל״א היו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותנין לתוכו מים ונעשין חומץ לטיבול:

גמ׳ זאת אומרת. מדתנן ה״ז חושש מעת לעת ולא תנן חושש עד מעת לעת ש״מ שאינו חושש אלא מעת לעת האחרון משבדקן ומצאן אבודין חושש שמא מאתמול בעת הזאת אבדו ואם עשאן מעשר תוך מעת לעת על פירות אחרים צריך להפריש עליהם מספק וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא סומכין אחזקה: אלא יום ראשון בלבד. הרי זה חושש למפרע כל הימים עד מעת לעת של הנחה ראשונה יום אחד שלם מחזיקין להו בחזקת קיימין בידוע ומשם ועד הבדיקה ספק ויחזור ויתרום: דתנינן תמן. פ״ב דמקוואו׳: מקוה. שהיה בחזקת שלם ונמדד לאחר זמן ונמצא חסר כל הטהרות ותרומו׳ שנגעו בכלים ואנשים שטבלו מטומאתן באותו מקוה למפרע טמאות: זו. ממשנה זו דמקוה שמעינן דחולקין עליו חביריו על ר׳ לעזר דמתני׳ וסברי לעולם חיישינן אפי׳ משעת הנחה הואיל ונמצאו אבודין כי היכי דחיישינן במקוה על כל הטהרות הנעשות ע״ג למפרע ור׳ יוחנן סובר דלא פליגי חכמים ור״א דלמפרע היינו מעת לעת של המדידה: תמן תנינן. דמאי פ״ז: הלוקח יין מבין הכותים. אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון ומיחל ושותה: ונמצא שותה טבלים למפרע. שלא הוברר התרומה מעולם: ופריך והדא מתני׳. משנתינו דתנן מותר להניח פירות להיות מפריש עליו אתיא דלא כר״י ור״ש: תמן למפרע נתקלקלה. כשיבקע הנוד הרי הכל מקולקל משא״כ כאן כשנעשה חומץ אין לחוש אלא מעת לעת ולא מקודם: עד מ׳ יום. שאינו רגיל להחמיץ תוך מ׳ יום: עד הפרק. א׳ משלשה פרקים השנויים במשנתינו שבודקין היין: אשכחת אמר. כשתדקדק בדברי חכמים ור״י תמצא שיש בדברי ר״י קולא וחומרא כגון שהפרק רחוק מעשיית היין יותר מן ארבעים יום ה״ז קולא ואם אין מ׳ יום מעשייתו עד הפרק ה״ז חומרא וכן בדרבנן איכא קולא וחומרא בהיפך וכדכתיבנא: ה״ג חומרא על ר״י שאם בא עד הפרק ולא באו מ׳ יום אינו תורם וקולא שאם באו מ׳ יום ולא בא הפרק תורם חומרא על דרבנן שאם באו מ׳ יום ולא בא הפרק אינו תורם וקולא שאם בא הפרק ולא באו מ׳ יום תורם: למפרע הוא נעשה חומץ. מי אמרינן מיד לאחר שעברו מ׳ יום נעשה ודאי חומץ או דלמא מכאן ולהבא הוא נעשה חומץ ודאי ובאותן הימים שעברו ספק: מה נפיק ביניהון. מאי בינייהו: עבר ותרם. מיין זה על חומץ לאחר שעברו מ׳ יום: בדק חבית. לקמן מפרש כילד הוא בודק: שלשה ימים הראשונים. סמוך לבדיקה ודאי יין דפחות משלשה ימים אין יי נעשה חומץ גמור:

ואחרונים

פני משה

הלכה ח מתני׳ המניח פירות להיות מפריש עליהן כו׳. סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתי באותן פירות שהקליתי לכך: ואם אבדו. הלך לבדקן ומצאן שאבדו: ה״ז חושש. לאותן טבלים שתקן בהבטחתן של אלו ואם לא אכלן צריך להפרי׳ מהן שמא כשאמר הרי תרומה בפירות שהקלתי כבר היו אבודין: מעת לעת. של בדיקה כשבדק ומצאן אבודין חושש שמא מאתמול בעת הזאת אבדו ואם עשאן מעשר תוך מעת לעת על פירות אחרי׳ צריך להפרי׳ עליהן מספק וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא סומכין אחזקה: בג׳ פרקים בודקין את היין. שהניחו להיות מפרי׳ עליו צריך לבדקו שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין: בקדים של מוצאי החג. כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג: ובהוצא׳ סמדר. כתוס פרח ועינביו נראין באשכול כסדרן: ובשעת כניסת המים לבוסר. כשהן כפול הלבן נקראין בוסר וכשהלחלוחית נכנסה וגדילה בתוכו שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת המים פי׳ אחר היו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותני׳ לתוכן מים ועושים חומץ לטבול והלכה כר׳ יהודה:

גמ׳ זאת אומרת. מדקתני ה״ז חושש מעת לעת ולא קאמר עד מעת לעת דהוי משמע דחושש הוא כל הימים למפרע משעת בדיקה עד מעת לעת של הנחה שמע מינה שאין לך מקולקל מעת לעת אלא יום האחרון בלבד משעת בדיקה הוא דחוששין מעת לעת ותו לא: ר׳ יוחנן אומר אין לך מתוקן מעת לעת אלא יום ראשון בלבד. משעת הנחה מעת לעת הוא דמחזיקינן להו בחזקת קיימין ומכאן ואילך חוששין: דתנינן תמן. כהא דתנינן במקוואות מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות עד שיודע שטבל כראוי וה״נ כל הימים למפרע חוששין עד מעת לעת של הנחה: זו להוציא מדברי ר׳ אלעזר. ממתניתין דמקוואות לאו ראיה דלא אתיא כר״א דמתני׳ דהכא דהא קתני ה״ז חושש מעת לעת והוי דמפרשת עד מעת לעת של הנחה קאמר והא התם לעולם חוששין ואפילו במעת לעת הראשון אלא ש״מ מתני׳ דמקוואות כחכמים אתייא דחלוקין על דברי ר״א: תמן תנינן. פ״ז דדמאי הלוקח יין מבין הכותים קודם שגזרו על יינן והכותים מודים על הכל על התרומה ועל המעשרות והלוקח מהן צריך לעשר ודאי ואם הוא ע״ש בין השמשות שאי אפשר להפרי׳ דתנן ספק חשיכה אין מעשרין את הודאי אומר שני לוגין שאני עתיד להפרי׳ הרי הן תרומה בתוכו עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני דעל קריאת השם בלבד לא גזרו בין השמשות ומיחל. מתחיל ושותה מיד ולאחר השבת יוציא מן הנוד ההוא כדי שיעור תרומה ומעשרות: תני. ותני עלה בתוספתא שם רבי יוסי ור״ש אוסרין שמא תבקע הנוד כו׳: והדא מתני׳. דהכא דקתני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש לכלום דלא כר׳ יוסי ור״ש: אמר ר״ז. שאני התם דלמפרע נתקלקלה שלא היתה לה חזקת תרומה שהרי לא הופרשה מעולם אבל הכא מכאן ואילך נתקלקלו ואפילו לרבנן דפליגי עלי׳ דר״א וסברי שאם מצא שאבדו למפרע חושש הוא על הכל מיהת מה שאכל בחזקת מתיקן הוא שהרי הוברר התרומה בשעה שהפרישה: יין מגיתו. הוא תירוש ואם הניחו להיות מפריש עליו תרומה: עד ארבעים יום. ומכאן ואילך חוששין שמא נתקלקל: עד הפרק. של אחד מג׳ פרקים המוזכרים במשנה שבהן בודקין את היין: אשכחת אמר. נמצאת למד קולא וחומרא לר״י וכן לרבנן. והגי׳ נשתבשה. בכאן וה״ג קולא על ר׳ יודה שאם באו ארבעים יום ולא בא עד הפרק תורם וחומרת שאם בא הפרק ולא באו ארבעים יום אינו תורם קולא על דרבנן שאם בא הפרק ולא באו ארבעים יום תורם וחומרת שאם באו ארבעי׳ יום ולא בא הפרק אינו תורם. לרבנן בארבעים יום תלי׳ מילתא ומשעברו צריך לבדוק ולר״י בפרק תליא מילתא: למפריעו הוא נעשה חומץ. וחוששין כל ג׳ ימים למפרע שמא חומץ היה או דילמא אין חוששין אלא מכאן ולהבא: מה נפק ביניהון. כלומר דמפר׳ למאי נ״מ קא מיבעיא ליה לענין דיעבד שאם עבר ותרם באותן ג׳ ימים וה״ג אין תימר למפרע נעשה חומץ אין תרומתו תרומה אין תימר מכאן ולהבא תרומתו תרומה ולא איפשיטא: בדק חבית להיות מפרי׳ עליה והולך. שסומך עליה לשתות משאר חביות ונותן עיניו בזו להפריש ממנה תרומה עליהן שהתרומה ניטלת במחשבה ולאחר זמן בא ומצאה חומץ: ג׳ ימים הראשונים. לאחר בדיקה הראשונה שמצאה בחזקתה ודאי יין הויא ואם אמר הרי זו תרומה על אלו הסמוכין לה בחזקת מתוקנים הן:

והאחרונים

מסורת הש״ס

גיטין לא פ״א
(מקואות פ״ב)
עירובין לו וש״נ
(דמאי פ״ז הלכה ה)
(מעשר פירות הלכה א) ב״ב ע

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי׳ פ״ו ממעשר ה״ד סמ״ג עשין קלס

מב
ב מיי׳ פ״ו שם הלכה א סמ״ג עשין קלה

מג
ג מיי׳ פ״ה מתרומות הלכה כט

שנויי נוסחאות (סוי״ג) ממל בד״ו מלל.

ואחרונים חומץ. והאמצעים ספק. אמר רבי אבהו אני שמעתי מר' יהושע בן לוי ורבי יוחנן לא אמר כן. אלא שלשה הראשונים ודאי יין מיכן ואילך ספק. מה ופליג ספק. מה דאמר רבי יוחנן בשמצאו חומץ דהא. מה דאמר ר' יהושע בן לוי בשמצאו חומץ ברור. ואתיין אילין פלוגתא כאילין פלוגתא. דתנינן *תמן מחט שנמצאת חלודה או שבורה טהורה. תני הניחה שיפה ובא ומצאה חלודה. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי שלשה הראשונים ודאי טמאה אחרונים טהורה. אמצעיים ספק. אמר רבי אבהו אמר רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן לא אמר כן אלא שלשה ימים הראשונים ודאי טמאה מכאן ואילך ספק. רבי אילא ורבי אבא ורבי אלעזר בשם כל רבנין דעלין לבי מדרשא ביין ובמחט הלכה כרבי יהושע בן לוי. רבי קריספא בעי כל שנה ושנה הוא בודק או אחת לשלש שנים. נישמעינה מן הדא *המוכר יין לחבירו סתם חייב באחריותו עד החג. אמר רבי יודה תיפתר באילין בני גלילא דאינון קטפין בתר קדמיתא דחגא ולית שמע מינה כלום. ויידא אמרה דא *ישן משל אשתקד ומיושן מן שלש שנים נימר משום הדא מטעומיתה. הדא אמרה דמתיישן חייב באחריותו שתי שנים. הדא אמרה מתיישן חייב באחריותו עד החג. הדא אמרה בכל שנה ושנה הוא בודק. כיצד הוא בודק. בודק חבית אחת וכולן תלויות בה כל אחת ואחת הוא בודק ואינה מחמיצות. אמר רבי שמי אית בני נש מקשין על גרבא מלבר ואינון ידעין מה אית בה מלגיו:

הדרן עלך כל גט

הלכה א מתני'

*השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר גט שנתתי לך בטל הרי הוא בטל קדם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל אם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו:

גמ'

פני משה

ואחרונים. ג' ימים האחרונים שהם קודם בדיקה אחרונה שמלאה חומץ ודאי חומץ ואינה תרומה כלל: והאמצעים. ימים שבנתיים ספק ותרומה היא ויחזור ויתרום: אני שמעתיה מריב"ל. גם אני שמעתי כן ממנו אבל ר' יוחנן לא אמר כן אלא מג' ימים הראשונים ואילך ספק ואפי' ג' ימים אחרונים: מה ופליג ספק. כלומר דהש"ס שואל אם פליגי בספק ובמאי פליגי ומפרש דלא פליגי: מה דאמר ר' יוחנן בשמלאו חומץ דיהא. חלש ואינו חזק כ"כ והילכך ג' ימים אחרונים נמי בספק הן דשמא עכשיו החמיץ: מה דאמר ר' יהושע בן לוי. שלשה ימים אחרונים ודאי חומץ בשמלאו חומץ ברור וחזק דמסתמא כבר עברו שלשה ימים משהחמיץ דבציר משלשה ימים מההחמיץ לא היה נעשה חומץ חזק וברור: ואתייא אילין פלוגתא. דרבי יהושע בן לוי ור"י כמו דפליגי במחט והיינו דיעה אחריתא דלא ס"ל להלק כדמהלק לה סתמא דהש"ס: דתנינן תמן. במסכת טהרות מחט שנמצאת חלוד' שמעכבת את התפירה שחלודה נמי מטהרה מטומאתה כמו שבירתה: טהורה. ולא חיישינן שמא כשהיתה שלימה נטמאת וכשיתקנוה תחזור לטומאתה הישנה כדין כלי מתכות שכל הטומאות כשעת מליאתן ואם טהורות טהורות: תני. עלה הניח' שיפה חלקה ויפה ובא לאחר זמן ומלאה חלידה: שלשה ימי' הראשוני'. אחר שהניחה שיפה ודאי טמאה וכל הטהרות שנעשו על גבה טמאות אחרוני' ודאי טהורה: אמר רבי אבהו. כן אמר רבי יהושע בן לוי אבל ר"י כו' כדלעיל: כל שנה ושנה הוא בודק. אותן ג' פרקים שאמרו בודקין את היין אם בכל שנה צריך לבדוק או אחת לשלש שנים ושיעור דג' שנים משום דלקמן נקט: נישמעינה. לזה מהברייתא דקתני המוכר יין לחבירו סתם חייב באחריותו. המוכר חייב באחריות אם החמיץ עד החג ומיירי שמכרו לשנה וכן הוא בהדיא בהאי תלמודא פרק המוכר פירות ומשעבר החג שוב אינו חייב באחריות לפי שדרכו להחמיץ בקדים של מוצאי החג אלמא בכל שנה ושנה הוא צריך לבדוק: אמר רבי יודה תיפתר. המתני' באילן בני גליל דאינון קטפין בתר קדמיתא דחג כלומר שהן מקטפין כרמיהן אחר קדים של מוצאי החג והילכך כשמוכר לו לשנה והיינו אחר החג חייב באחריותו עד החג ותו לא ולית ש"מ כלום מהכא ועדיין תיבעי אם בכל שנה הוא בודק או לא: הכי גרסינן ויידא כו' כמו שהוא שם: ויידא אמרה. ומהיכן שמענו זה מהאי מתני' דקתני התם המוכר יין ישן לחבירו נותן לו משל אשתקד ואם אמר לו מיושן נותן לו של ג' שנים: נימר משום הדא מטעומיתה. כלומר דמסיק הפשיטות ומפרש דמשום הבדיקה זו אמרו שצריך לבדוק ולטעום בימות החג אם יפה הוא כדמסיק: הדא אמרה דמתיישן חייב באחריותו שתי שנים. כלומר מדאמרו מיושן של שלש שנים ומשמע ג' שנים שלמות וכגון אם עמד בשנה שלישית בימות החג ואמר לו מיושן אני מוכר לך צריך להעמיד לו עד החג בשנה הבאה והיינו דקאמ' חייב באחריותו שתי שנים מפני שצריך לבדוק בחג הזה שהוא עומד בו ובכל השנה עד לאחר החג הבא: הדא אמרה מתיישן חייב באחריותו עד החג. והיינו נמי דאמרן אם אמר מתיישן והיינו מיושן חייב באחריות עד החג שיבא וחג דנקט מפני שהוא זמן הבציר וש"מ מזה שבכל שנה ושנה הוא בודק והכא ליכא למידחי כדלעיל דהא בשל שלש שנים קאמר חייב באחריות עד החג: כיצד היא בודק. אם יש לו כמה חביות אם צריך לבדוק ולטעום מכל אחת: בודק הבית אחת. ואם היא יפה שוב אינו בודק: וכולן תלויות בה. בתמיה שמא שאר החביות אינן יפות: כל אחת ואחת הוא בודק. גרסינן וכן הוא שם כלומר אלא שבודק את כלן: ואינן מחמילות. וכי אינן מחמילות אם פותח הוא כל החביות לבדקן: אמר רבי שמי. יש בני אדם שמכין על החבית מבחוץ ומקול המכה מרגישין הן מה יש בה מכפנים אם היין יפה הוא וכך הוא בודק:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' השולח גט לאשתו והגיע בשליח. שלא היה מתכוין לרדוף אחריו להשיגו אלא שנשתהא השליח בדרך והי' לו לזה דרך לשם ורלאהו וביטל הגט אפ"ה בטל ולא אמרינן לגעורא בעלמא מכוין שאם בדעתו לבטלו היה רודף אחריו: או ששלח אחריו שליח. מהו דתימא לא אלימא שליחותי' דבתרי' משליחותא דקמא דליבטליה קמ"ל: קדם אלל אשתו. קמ"ל אפי' לדידה נמי לא אמרי' לגעורא בעלמא קא מכוין ואפי' לשליה דלא איפכת ליה כי טרח לא אמרי' לגעורה מכוון: אינו יכול לבטלו. הא קמ"ל דאע"ג דחזינן דמהדר עלי' מעיקרא לבטוליה לא אמרי' אגלאי מילתא למפרע דבטולי בעלי':

גמ'

קרבן העדה

ואחרונים. שלשה ימים האחרונים סמוך לזמן שמלאו חומץ ודאי חומץ ואם הפריש ממנו תוך הזמן הזה על היין טבל ודאי ועל החומץ תרומה ודאי: והאמצעים. ימים שבין ג' ימים הראשונים ובין ג' ימים האחרונים ספק יין ספק חומץ: אני שמעתיה מריב"ל. כדאמר ר' סימון אבל ר"י לא אמר כן: ה"ג מה ופליג מה דמר וכו'. וה"פ סתמא דש"ס מיבעיא ליה מי פליג ריב"ל ור"י או לא ומשני דלא פליגי מה דאמר ר"י היינו בשמלאו לבסוף חומץ דיהא כלומר שלא היה חומץ גמור לכך אמרינן שאף ימים האחרונים הם בכלל הספק: בשמלאו חומץ ברור. לכך אמר שבג' ימים אחרונים ודאי חומץ: ואתיין וכו'. ולטעמייהו אזלי: דתנינן תמן. פ"ג דטהרות: או שבורה. בין כלים טהורה ולא אמרי' דטמאה היתה קודם שהוחלדה: הניחה שיפה. בלא חלודה: שלשה ימים הראשונים. אחר הנחתה בלא חלודה אם נגע בה טומאה ולא ידעינן אם הוחלדה ודאי טמאה דאמרינן ודאי לא הוחלדה ועדיין כלי הוא וטמאה: אחרונים. שלשה ימים אחרונים קודם שמלאה חלודה אם נגע בה טומאה טהורה דאמרינן מסתמא כבר הוחלדה בעת ההיא: ביין ובמחט. שני דינים הנזכרים: כל שנה וכו'. לר"י קמיבעיא ליה אם צריך לבדוק בכל שנה ושנה בג' פרקים אלו או דלמא אחת לשלשה שנים הוא בודק כל ג' פרקים אלו דהיינו בשנה הראשונה בודק בקדים של מולאי החג ובשנייה בהולאת הסמדר ובשלישית בשעת כניסת הבוסר: חייב באחריותו עד החג. ש"מ דאף בשנה שנייה חיישינן למולאי החג: תיפתר. תפרש להך ברייתא בהנך בני גליל שהן בולרין כרמיהן בתר החג ובשנה הראשונה לא היה יכול לבדוק במולאי החג וליכא למשמע מינה כלום: ה"ג דלא קטפין כרמיהון אלא בתר חגא וכ"ה בב"ב פ' המוכר פירות: והדא אמרה וכו'. קאי אהא דתנן התם בב"ב המוכר יין לחבירו ישן משל אשתקד ומיושן משל שלשה שנים וקאמר מהך מתני' שמעינן דאחת לשלש שנים הוא בודק: נימר משום הדא מטעומיתא. הא דמיושן הוה שלשה שנים ותו לא דכיון דטעים בג' שנים בג' פרקים תו לא צריך לחוש לדבר דאינו מחמיץ לעולם: ה"ג הדא אמרה ישן משל שתי שנים ועד אימתי חייב באחריותו עד החג הדא אמרה בכל שנה וכו'. וה"פ מדמצריך שישן שהוא משל שתי שנים צריך שיתקיים עד החג ש"מ דאף בשנה שנייה צריך לבדוק במולאי החג דבכל שנה בעינן לבדוק בכל ג' פרקים: בודק חבית אחת. בכל המרתף וכולן נגררו אחריו שאינן מחמילות: ה"ג ואינן מחמילות או כל אחת ואחת הוא בודק וכ"ה בב"ב: אית בני נש וכו'. בא לשנויי איך אפשר שיבדוק אחת וכולן תלויות בו שהרי יש בני אדם שמכים על חולר יין מבחוץ והן יודעין מה טיבו של היין שבתוכו:

הדרן עלך פרק כל הגט

הלכה א מתני' השולח. והגיע. והשיג בשליח שלא היה מתכוין לרדוף אחריו להשיגו אלא שנשתהה השליח בדרך והיה לו לזה דרך לשם ורלאהו וביטל הגט אפ"ה בטל ולא אמרינן לגעורא קמיכוין שאם בדעתו לבטלו הי' רודף אחריו: אינו יכול לבטלו. הא קמ"ל דאע"פ דחזינן ליה דמהדר עליה מעיקרא לבטוליה לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דבטליה:

גמ'

עין משפט נר מצוה

מד
א מיי' פ"ס מתרומות הלכה כד סמ"ג עשין קלג טור יו"ד סי' שלא

מה
ב מיי' פט"ו מאה"ט ה"י

מו
ג ד מיי' פי"ז ממכירה סמ"ג לאוין קע טוש"ע חו"מ סי' רל סעיף י

א
ה מיי' פ"ו מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף נט

מסורת הש"ס

(טהרות פ"ג מ"ט)

(כ"ב פ' המוכר פירות פ"ה)

בבלי צח

גיטין לג ע"א

שנויי נוסחאות (סוכ"א) ויידא כד"ו והדא. (סוכ"ד) דמתיישן כד"ו דאימתי ישן. (סוכ"ו) כל אחת ואחת הוא בודק כד"ו ליתא. ואינה כד"ו ואינן.

גמ' הדא פליגא על רבי יוחנן *דרבי יוחנן אמר א אדם מבטל שליחותו בדברים. פתר לה משום חומר הוא בעריות. עשה שליח להוליך את הגט ב צריך ליתנו לה בפני שנים ואין השליח עולה לו משום שנים. הלך השליח לבטל את הגט צריך לבטלו בפני שנים והשליח עולה משם שנים. הלך לבטל את הגט אשכחיה באיסטרט'. אמר ליה ההוא גיטא דיהבת לה אמר ליה יבילי לה. מי מישתעי שמע נפיל מיניה. אמר ליה לא אמרת לי יבילית לה אמר ליה יבילי לה ואמרת לי יהא לי בידך. מה מאחר שיש בידו לגרש נאמן. או מאחר שנמצא בידו אינו נאמן. חלה שליח מה את עבד ליה כגיטין כקידושין. אין תעבדינה כגיטין ביד כל אדם מצוי לגרש. אין תעבדינה כקידושין לא ביד כל אדם מצוי לקדש:

הלכה ב מתני' *בראשונה היה עושה בית דין במקום אחד ומבטלו ג התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהיו עושין כן מפני תיקון העולם *בראשונה היה משנה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה. ד התקין רבן גמליאל הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם:

גמ' לית הדא פליגא על ריש לקיש *דריש לקיש אמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים. פתר לה בבית דין שכחו מרובה. מפני תיקון העולם. אמרין בשם ריש לקיש *שלא תבוא לידי ממזירות. ואמרין בשם ריש לקיש שלא תהא יושבת עגונה. מאן דאמר שלא תהא יושבת עגונה סבורה שביטל והוא לא ביטל. ונמצאת יושבת עגונה. ומאן דאמר שלא תבוא לידי ממזרות סבורה שלא ביטל והוא ביטל והיא הולכת ונישאת בלא גט ונמצאו בניה באין לידי ממזירות. סבורה שביטל והוא לא ביטל ובא אחר וקידשה תופסין בה קידושין. והיא סבורה שלא תופסין בה קידושין והיא ממתנת עד שימות בעלה הראשון והיא הולכת ונישאת ונמצא בניה באין לידי ממזירות. אמר רבי מנא סלקית לשיירא ושמעית לר' יעקב בר אחא ורבי אימי בשם ריש לקיש שלא תבוא לידי ממזרות. אמר רב הונא אפילו כמאן דאמר שלא תהא יושבת עגונה אית ליה שלא תבוא לידי ממזרות

קרבן העדה

גמ' אדם מבטל שליחותו בדברים. וא"ל לומר לשליח דבטליה אלא אומר בפני אחרים שלא בפניו שביטל לשלוחו וקשיא מתני' דתנן דוקא והגיע בשליח: ומשני פתר לה. מפרש למתני' משום חומרא דעריות החמירו שלא יבטל אלא בפני השליח כדתנן בסיפא דמתני' דאפי' בפני ב"ד לא מהני לאחר התקנה: עשה שליח להוליך הגט. ממדינת הים לא"י או ממדינה למדינה של"ל בפ"נ ובפ"נ: ואין השליח עולה משום שנים. אלא צריך שנים והוא דכיון דלקיומי שטרא הוא בעינן תלתא אע"ג דשליח נעשה עד אפ"ה יכול להיות דיין דבקיום שטרות עד נעשה דיין: הלך שליח לבטל הגט. כלומר עשה הבעל שליח שילך אחר שליח הגט לומר לו שביטל הגט: צריך. הבעל לבטל בפני שנים לפי שהדבר הלכך השליח ממנין השנים: אשכחיה. הבי ל לשלוחו: באיסטרטא. ברחוב: א"ל. הבעל האי גיטא שנתתי לך מה עשית בו: א"ל יבילית לה. כבר מסרתיו לה: יבילית. מדדתי לה כדכתיב אלפים בת יכיל: ה"ג מי משתעי נפל מיניה. בעוד שהיה הבעל מספר עם שלוחו נפל הגט מיד השליח: א"ל. הבעל לא אמרת לי שכבר נתת לה הגט ועתה הנה הוא נופל מידך: א"ל. השליח אמת שכבר מסרתי לה הגט אך החזירה לי ואמרה שיהא בידי לפקדון: מה. מאי מי אמרינן כיון שביד השליח היה לגרש באמנותו קאי או דלמא מאחר שנמצא בידו איתרע נאמנותו וביד הבעל לבטלו: חלה שליח. שצלא לבטלו מי מצי לעשות שליח אחר כשליח גירושין וכדתנן לעיל פ"ג או לשליח קידושין מדמינן ליה: אין תעבדינה כגיטין. דאמרי' דעביד שליח אחר דליכא קפידא בדבר דגירושין בע"כ ויכול לגרשנה ע"י כל אדם וה"נ ביד כל אדם יכול לבטל דהא בע"כ מבטל ליה: אין תעבדינה כקידושין. דכי היכי דקידושין לאסור אף ביטול זה לאסור הלכך אינו יכול לעשות שליח אחר וטעמא דמלתא למה בקידושין אינו עושה שליח אחר משום דלאו ביד כל אדם מצוי לקדש דקידושין מדעתה דוקא וצריך לפייסה ולדבר על לבה וקרוב הדבר דקפיד הבעל על השליח אולי ירבה או ימעט בדברים ועוד כיון דבדעתה הדבר תלוי ה"ל כמו מילי ומילי לא מימסרן לשליח:

הלכה ב מתני' בראשונ'. לא היה מבטלו בפני האשה ולא בפני השליח אלא במקום שהיה עומד היה מבטלו בפני שנים ושנים נמי ב"ד קרי להו כיון שאין צריכין ליטא וליתן בדבר: מפני תיקון העולם. בגמ' מפרש: **גמ'** ופריך לית וכו'. וכי לא קשיא ממתני' על ריש לקיש דאמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים שאומר שלא בפני השליח ובמתני' תנן בראשונה היו עושה ב"ד ומבטלו ותקנת ר"ג לא היתה אלא בגיטין כדמסיק: ומשני פתר לה בב"ד. אף רשב"ל מודה דיכול לבטל שלא בפני השליח דכח ב"ד יפה: אמרין בשם ר"ל. איכא דאמרי מפמי' דר"ל שהטעם הוא שלא תבא לידי ממזרות כדמסיק בסמוך: ואמרין. ואיכא דאמרי בשם ר"ל מפני תקנת עגונות וכדמסיק בסמוך: ה"ג סבורה שביטל. מיקמי דלימטי לידה והוא לא ביטל עד לאחר שבא לידה ומיעגנא שלא כדין א"נ אפי' לא ביטל כלל חוששת שמא ביטל: סבורה שביטל וכו' ובא אחר וקידשה וכו'. כלומר ועוד בענין אחר יש לחוש אפי' בלמועות שיבואו בניה לידי ממזרות: תופסין בה קידושין. שהרי באמת לא ביטל: והיא הולכת וניסת. בלא גט מן השני: אית ליה שלא תבא לידי ממזרות

פני משה

גמ' הדא פליגא על ר' יוחנן. מתני' דקתני הגיע בשליח כו' דמשמע דוקא לשליחות הוא דיכול לבטל בדיבו' זה אבל הגט גופיה לא בטיל ואם חזר ונמלך ורוצה לגרש חוזר ומגרש בו פליגא על ר' יוחנן: דר' יוחנן אמר. בפ' עשרה יוחסין גבי האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה וקידש' את עצמה. וכדמפרשינן התם שאע"פ שלא קידשה את עצמה יכולה לחזור בה דאדם מבטל שליחותו בדברים דאתי דיבור ומבטל דיבור ולדידיה גם גופיה נמי יהא בטל: פתר לה. ר"י היינו טעמא דמתני' דהגט אינו בטל משום חומר הוא בעריות ואע"ג דבקידושין בטל התם דיבור ודיבור הוא אבל הכא בגט חשיב מעש' ולא אתי דיבור ומבטל מעשה: ואין השליח עולה משום שנים. דבעינן שנים מלבד השליח כדי שיהו עם השליח שלשה דבקיום שטרות ב"ד של ג' בעי והשליח מצטרף לב"ד: הלך השליח. שליח השני של הבעל שפלא לבטל את הגט צריך לבטלו בפני שנים: והשליח עולה משם שנים. דבביטול הגט אין צריך לישא וליתן בדבר ובשנים סגי להו: הלך. הבעל לבטל את הגט: ואשכחי' באיסטרט'. מצאו להשליח על הדרך וא"ל ההוא גיטא דיהבת לה אם נתת לה כבר את הגט והשיב השליח יבילי לה לשון הגעה כלומר שכבר הגעתי לה הגט א"נ יבילי לה: מי מישתעי שמע נפל מיניה. ובעוד שהוא מדבר עמו שמע שהגט נפל מנ.. וא"ל לא כך אמרת לי נתתי לה הגט והשיב השלי' כן הוא שכבר נתתי לידה והיא החזירה לידי ואמרה יהא לפקדון בידך: מה. ובעי הש"ס בכה"ג מאי מי נימא מאח' שהיה ביד השליח לגרש נאמן הוא במה שאומר ושוב אין הבעל יכול לבטל דהגיע הגט לידה או דילמא מאחר שנמצא הגט עכשיו בידו אינו נאמן לומר שכבר נתן לה והוא החזירה לידו ויכול לבטל השליחות ולא איפשיטא: חלה השליח. זה השליח ששלחו הבעל לבטל הגט חלה מהו אם יכול לעשות שליח אחר או לא: מה את עבד ליה כגיטין כקידושין. למאי תדמי ליה אם לשליח הגט דתנן בפרק דלעיל הלה ה"ז משלחו ביד אחר וכדמפרש ה"ס טעמ' דביד כל אדם מצוי לגרש וה"נ שליח השני נמי יכול לבטל או דילמא כקידושין מדמינן לה וכדאמרינן שם שאין שליח קידושין יכול לעשות שליח אחר לפי שאין ביד כל אדם מצוי לקד' וה"נ לא יכול לעשות שליח אחר דשמא הבעל הקפיד לעשותו שליח שהוא יכול לפייסה שתחזור בה ויבטל הגט ולא לאחר ולא איפשיטא:

הלכה ב מתני' בראשונה. לא היה מבטלו לא בפני השליח ולא בפני האשה אלא במקום שהיה עומד היה מבטלו בפני שלשה: מפני תיקון העולם. שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכו לה והיא נשאת בו: בראשונה היה משנה שמו ושמה. כשהיו לו שני שמות א' כאן וא' במדינת הים היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט ולא היה מקפיד לכתוב את שניהם: מפני תיקון העולם. שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לומר לא גירשה בעלה שאין זה שמו:

גמ' לית הדא פליגא. וכי לא פליגא המתני' דקתני היה מבטל להגט על ר"ל דפליג על ר' יוחנן ואמר דאין אדם מבטל שליחותו בדברים דלא אתי דיבור ומבטל דיבור: פתר לה. ר"ל שאני מתני' דבב"ד מיירי שכחן מרובה ולפיכך היה יכול לבטלו: שלא תבא לידי ממזירות. שאינה יודעת שביטלו וישאת בגט זה ונמלאו בניה ממזרין: ואמרין. ואית דאמרין בשם ר"ל דהיינו מפני תיקון העולם שלא תהא יושבת עגונה ומפרש ואזיל: סבורה שביטל. דהיא תחוש שמא ביטל הגט ובאמת לא ביטל ונמצאת יושבת עגונה: ומ"ד כו'. שלפעמים תסבור שהוא ביטל כו': סבורה שביטל והוא לא ביטל ובא כו'. כמו א"כ הוא כלומר דלפעמים משכחת לה גם בסבורה שביטל שתבא לידי ממזרות כגון אם בא אחר וקידשה שתופסין בה קידושין שהרי לא ביטל והיא סבורה שביטל ולא תפסו בה קידושין והיא ממתנת עד שימות בעלה והולכת ונשאת לאחר: סלקית לשיירא. להבורה של בני אדם: אפי' כמ"ד כו'. כלומר שלא תטעה לפרש דמ"ד מפני תקנת עגונה, ס"ל דמבטלו בפני ג' והילכך ליכא חשש ממזרות

מסורת הש"ס

(פסחים יוחסין הלכה ח)

גיטין לג ע"א

שם לד

תרומות פ"ג

יין גיטין לג

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף א

ג
ב מיי' פ"ו מגירושין הי"ד ובהה"מ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף א ד

ד
ג מיי' פ"ו מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף ס

ה
ד מיי' פ"ג שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכט סעיף א

שנויי נוסחאות (ס"ח) יבילי בד"ו יבילי. (סו"ס) יבילית בד"ו יבילית. (סו"י) שמע בד"ו שמא. יבילי בד"ו יבילי.

חדושי הרמ"ש

שמע נפיל מיניה. כ"ב הקרבן העדה מחקו ולי נראה של"ל שמש:

בן אריה

עשה שליח כו'. ע' רא"ש כאן סי' ב' ובקרבן נתנאל ס"ק נ' ובטור אה"ע סי' קמ"א ובב"ח שם ד"ה ומ"ש רבינו עוד הלכך נראה כו' [ובביאור הגר"א שם ס"ק כ"ו] ובבעל העיטור אות ש' שליחות גט ומה שכתבנו שם וע' קדושין דף מ"ג.:

חתם סופר הלך השליח לבטל את הגט צריך לבטלו בפני שנים. ועיין בב"י בסי' קמ"א דמהרמב"ם לא משמע כן ועיין בשו"ת חת"ם אהע"ז ח"ב סי' נ':

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ו מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמח סעיף ס

ז
ב מיי' פ"ה מתרומות הי"ח סמ"ג עשין קלט טוש"ע יו"ד סי' שלא סוף סעיף כב

ממזירות. עבר וביטלו. נישמעינה מן הדא [א] *אם ביטלו הרי זה מבוטל דברי ר'. רבן שמעון ב"ג אומר אינו יכול לבטלו ולא להוסיף על תנאו. יאות אמר רבן שמעון בן גמליאל מאי טעמא דרבי דבר תורה הוא שיבטל והן אמרו שלא ביטל. ודבריהן עוקרין דברי תורה וכי זיתים על שמן וענבים על היין לא תורה הוא שיתרום והן אמרו שלא יתרום מפני גזל השבט. ולא עוד אלא שאמרו [ב] עבר ותרם אין תרומתו תרומה. רבי אושעיה בר אבא אמר לרבי יודן נשייא באגדה דסבך מאן דייק לן. איש פלוני וכל שם שיש לו. הגע עצמך דהוה שמיה ראובן ואפיק שמיה שמעון. אלא אני פלוני וכל שם שיש לי. יותר מיכן אמרו *היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וכתב זה שביהודה לגרש זו שבגליל. ושבגליל לגרש זו שביהודה אינה מגורשת. *מתניתא שהיה מיהודה וכתב לגרש בגליל. מגליל וכתב לגרש ביהודה אבל אם היו מיהודה וכתב לגרש ביהודה מגליל וכתב לגרש בגליל הרי זו מגורשת. אמר רבי אילי בתחילה צריך לומר אני פלוני שמיהודה עם כל שם שיש לי בגליל [ג] אם היה שרוי במקום אחר מגרש לאי זה שירצה. אמר ר' יוסי הדא דאת אמר לשעבר אבל

פני משה

ממזורות דאית להו קלא אלא דס"ל נמי דמבטלו בפני שנים לית להו קלא ואיכא נמי השש ממזורות אלא דאיהו קאמר דלפעמים איכא נמי מפני תקנת עגונות דשמא תסבור שביטל: עבר וביטלו. לאחר תקנת ר"ג מאי: נשמעינה. לזה דפלוגתא דתנאי היא כדתני בתוספתא: ולא להוסיף על תנאו. אם היה בו איזה תנאי: יאות אמר רשב"ג. דא"כ מה כח ב"ד של ר"ג יפה ומ"ט דרבי: דבר תורה הוא שיבטל. מן התורה ודאי ביטולו ביטול אלא שהן אמרו שלכתחילה לא יבטל שלא בפניו ודבריהן עוקרין ד"ת בתמיה והילך קאמר רבי דבדיעבד מוקמינן אדאורייתא דמשום מה כח ב"ד יפה לא שרינן אשת איש לעלמא: וכי זיתים על שמן וענבים על היין לא תורה הוא שיתרום. שהרי מן התורה ודאי תרומה היא ואפי' מן הרע על היפה אמרינן דמדאורייתא תרומתו תרומה כדר' אילעי בפ' האשה רבה: והן אמרו שלא יתרום מפני גזל השבט. אלא שחכמים אמרו שלא יתרום כדתנן בפ"א דתרומות אין תורמין זיתים על השמן כו' מפני שגוזל לכהן ולא עוד אלא שאמרו אפי' בדיעבד אין תרומתו תרומ' כדאמרי ב"ה התם אלמא דדבריהן עוקרין דברי תורה: באגדה דסבך מאן דייק לן. בהגדת דבריו של זקנך רבי שהוא זקנו של רבי יהודה נשיאה מי מדייק לנו להגיד טעם דבריו: הגע עצמך. טעמא דמתני' מפרש שאם אינו כותב וכל שם שיש לי הגע עצמך שהיה שמו ראובן במקום אחד ואפיק שמיה שמעון במקום אחר והיאך יכול לגרש שם לפיכך צריך לכתוב אני פלוני וכל שם שיש לי: יותר מכאן אמרו היו לו כו'. וכתב זה השם שביהודה לגרש אשתו שבגליל אינה מגורשת אף על פי שהכתיבה היה ביהודה הואיל והנתינה בגליל וצריך להזכיר שם מקום הנתינה והיינו יותר מכאן ממתני' דלא שמענו אלא בכותב במקום שיש לו שם אחר: מתניתא. האי תוספתא שהוזכרה דוקא שהיה מיהודה וכתב כאן לגרש אשתו שבגליל או איפכא אבל אם כתב לגרש באותו מקום שהוא שם אע"פ שיש לו שם אחר במקום אחר ה"ז מגורשת הואיל והכתיבה והנתינה במקום אחד: ר' אילי אומר. אף על פי כן לכתחילה צריך לכתוב אני פ' שמיהודה עם כל שם שיש לי בגליל הואיל והוחזק כאן בשני שמות צריך להזכיר גם שם מקום הנתינה: אם היה שרוי במקום אחר. שלא ביהודה ולא בגליל: מגרש לאיזה שירצה. באיזה שם שירצה מכיון דלא הוחזק שם בשני שמות: הדא [...] דבמקום שלא הוחזק מגרש באיזה שם שירצה: לשעבר. בדי[עבד] אבל

קרבן העדה

ממזורות. איכא למיחש שמעה שביטל וסברה שביטל מיקמי דלימטי לידה ולא תפסי בה קידושין וכו' כדאמרן: עבר וביטלו. בפני ב"ד לאחר תקנת ר"ג מהו: מבוטל. דאע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחותו: ולא להוסיף. על תנאו אם היה בו שום תנאי דא"כ מה כח ב"ד של תקנת ר"ג יפה אם זה יכול לבטל דבריהן: ופריך יאות. שפיר קאמר ר"ג ומ"ט דר': דבר תורה הוא שיבטל. הגט שהרי ביטלו קודם שבא לידה ואין האיש מגרש אלא לרצונו ואין להתיר משום כח ב"ד יפה אשת איש לעלמא: ודבריהן. תקנת חכמים עוקרין דבר תורה בתמיה: ה"ג וכי זיתים על השמן וענבים על היין לא תורה הוא שיתרום והן אמרו שלא יתרום מפני גזל השבט ולא עוד אלא שאמרו וכו'. וה"פ בפ"ק דתרומות תנן אין תורמין זיתים על שמן ולא ענבים על היין אם תרם בש"א תרומת עצמן בהן וב"ה אין תרומתן תרומה וקאמר התם בירוש' הטעם מפני גזל השבט שהוא מבקש לתרום לפי שמן ואינו תורם אלא לפי זיתים והא התם דמדאורייתא תורם ורבנן הוא דגזרו ואפ"ה אמרו ב"ה אין תרומתן תרומה ואפי' הכך דתרם הדרי לטיבלא הרי שיש יכולת ביד חכמים לעקור דבר מן התורה: באגדה דסבך. בדברי זקנך הייתו ר' שר' יודן נשיא בנו של ר"ש בר ר' היה: מאן דייק לן. מי הוא שיפרש אותן לן על בוריין:

הלכה ג מתני'

בראשונ' היה משנה שמו ושמה. כשהיו לו שני שמות אחד כאן ואחד במ[דינת] הים היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט ולא היה מקפיד לכתוב את שניהם: מפני תיקון העולם. שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לאמר לא גרשה בעלה שאין זה שמו ואדם שהוחזק בשני שמות בשני מקומות אחד במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה אינה מגורשת עד שיכתוב שם מקום הנתינה ומקום הכתיבה אבל אם הוחזק בשני שמות במקום אחד וכתב אחד מן השמות כשר בדיעבד: **גמ'** ופריך הגע עצמך. אמור לנפשך שכותב בגט שמעון וכל שם שיש לו ובאמת אין זה שמו נמצא שהוא אינו כתוב בגט כלל דבעינן דוקא איש ששמו ראובן ומה מהני תקנתו של רבן גמליאל: אלא. תקנת רבן גמליאל היתה שיהא כותב אני פלוני וכו' וכיון שכותב אני כבר נכתב זה האיש בגט המוסרו בפני עידי מסירה והו ליכא למיחש למידי: וכתב. שם זה שביהוד' לגרש את אשתו שבגליל: מתניתא. מהך ברייתא משמע דוקא שכתב בגט שם שביהודה לגרש בו אשתו שבגליל או איפכא הוא דפסול דצריך לכתוב שם שיש לו במקום הנתינה אבל אם כתב בגט שם שיש לו ביהודה לגרש בו את אשתו שביהודה אע"ג דלא כתב בו שם שיש לו בגליל כשר: בתחלה. לכתחלה צ"א בתחלה צריך לכתוב שם מקום הכתיבה ואח"כ כותב כל שם שיש לו במקום הנתינה: אם היה. הבעל בשעת הכתיבה במקום אחר לא ביהודה ולא בגליל מגרש באיזה שם שירצה ואיירי בשלא היו מוחזקין במקום ההוא שיש לו שני שמות ביהודה ובגליל: הדא דאת אמר. אם היה שרוי במקום אחר א"צ לכתוב אלא שם אחד דוקא בדיעבד אבל

מסורת הש"ס
גיטין לג (תוספתא פ"ג)
גיטין לד ע"ב (תוספתא פ"ג)
פ' תו' שם ד"ה וכו'

ציון ירושלים
[ג] אם היה שרוי במקום אחר וכו'. ע' ספר עיקר דברי אמת מהגאון ככר דוד ז"ל בשו"ת דף קא ע"ד:

רידב"ז

הגע עצמך דהוה שמי' ראובן ואפיק שמי' שמעון אלא אני פלוני וכל שום שיש לי ע"כ. הר"ב ז"ל הביא פירוש מקלת מרבוותא ז"ל ובשיטת הרי"ף ז"ל משמע דלא מפרש כפירושם ז"ל אלא מפרש דהירושלמי מוקי בראשונה משנה שמו במקומו ולזה הי' תקנת ר"ג דבלאו בכל שום אינה מגורשת ובכל שום מועיל. ואילו בגמ' דילן לא השוו לאפיק שמו כלל ואדרבה אם כתבו לא מהני וכל שום עיי"ש דכתב כן. ונראה לפענ"ד בביאור זאת הסוגיא החמורה מאוד. דה"פ דהי' משנה שמו ושמה כשהי' לו שם עריסיה והי' משנה שמו בשם אחר וכן שם אשתו ושינה שמה לאחרת משום רמאות שרוצה לגרש שרה אשת שמעון באיזה מקום. וע"כ שינה שמו ושם אשתו לשמעון ושרה ואינו יודעין שיש לו ולאשתו שם אחר והירושלמי חושש להפוך שמו כנ"ל. ע"כ התקין ר"ג הזקן שיהא כותב כל שום שיש לו וע"כ לא יכול עוד לגרש את שרה אשת שמעון דהא לשמעון אין לו עוד שם. ובדרך זה נבין בע"ה כל הסוגיא הבא בסמוך תמן תנינן כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וכו' ובלבד שיהא מכירם א"ר אבא צריך שיהא מכיר את שניהן פי' שאין כותבין לאיש שאין מכירין אותו ואת אשתו דילמא רוצה לגרש אשת חבירו ואין כותבין אלא א"כ מכירין וס"ל לר' אבא דצריך שיהא מכיר את שניהם שזה שמו וזו אשתו וזה שמה א"ר לא צריך שיהא מכיר לאיש בגט ולאשה בשוברה אבל לא בעינן בגט רק שמו ולהכיר אותו. ע"ז פריך ר' אבון בר"ח קומי ר' הגע עצמך שהביא אשה אחרת וגירש בה כיון שאין אנו מכירין שזהו שם אשתו. ומשני לכשיבאו עדים ויעידו פי' דאין לה היתר להנשא אלא א"כ יעידו העדים שלבעלה של זו חתמו על הגט. ופריך מעדים החתומין על השטר כמו שנחקרה עדותן בב"ד. ומשני תמן באומר לא התמנו כל עיקר ברם הכא באומר כזה חתמנו ולא התמנו על זה וצריכה להביא עדים שחתמו על הגט בשביל בעלה ופריך ממתניתין דרישא על ר' אבא דהנה נפ"מ בין ר' אבא ור"א הוא באופן ההכרה לר' אבא צריך ע"כ להכיר שזה שמו. ולר"א א"צ להכיר שזה שמו כי מאי מהני בשיודעין שמו כיון שאין מכירין שם אשתו. וכל עיקר ההכרה עליו היא הכרת פנים שלו כדי שידעו להעיד שלזו התמנו ולזו לא התמנו וא"כ קשה על ר' אבא מרישא דמתני' דבראשונה היה משנה שמו ושמה. כילד היה יכול לשנות שמו כיון דאין כותבין אלא א"כ מכירין אותו והאיך ישנה שמו בשלמא לר"א כותבין אע"פ שאין מכירין אותו אפילו דהוא אורח שבא היום ממדינה אחרת מ"מ כותבין גט עבורו ובלבד שיהי' העדים מכירין אותו. כההיא דאמרינן בירושלמי במס' ר"ה פ"ב ובסוטה פ"ט. ב"ד שראו את ההורג אמרו אם רואין אנו אותו אנו מכירין אותו פי' לא שהיו מכירין אותו מעולם אלא מהיום והלאה יהיו מכירין את צורתו כדי שיוכלו ומר ע"ז חתמנו ולא חתמנו ע"ז. אבל לר' אבא דע"כ צריכין להיות מכירין אותו מכבר מי הוא. וכיון דיודעין שיש לו שם מעריסה א"כ האיך ישנה את שמו לשם אחר כיון דבאים שהוא ממקום זה ומכירין אותו ויודעין את שמו רק והוא רוצה לשנות את שמו והאיך משכח"ל באיש שיגיד לפני מכיריו שהם יודעין אותו ומכירין אותו והוא ממקום הזה שישנה א"ע בשנוי השם ולמה צריך לשנות שמו כדי לגרש אשת חבירו האיך תעלה על דעתו שישמעו לו והאיך יגיד שם אחר לפני מכיריו. ומשני אית בר נש דחכמון לחבריהון באפין ולא ידעי

שנויי נוסחאות (סו"ו) וכי זיתים על שמן כד"ו וכי שמן על זיתים. (סו"ו) שיתרום עד „גזל השבט" כד"ו שיתרום מפני גזל השבט והן אמרו שלא יתרום. (סוכ"ג) אחר כד"ו אחד.

עמודי ירושלים

בתחילה צריך לומר אני פלוני כו'. כ' הפ"מ לכתחלה צריך לכתוב אני פלוני שמיהודה עם כל שם שיש לי בגליל הואיל והוחזק כאן בב' שמות כו' ולפי פירושו כ' במראה הפנים בהירושלמי הזה הוא דלא כהלכתא דסובר דמקום הכתיבה הוא העיקר ומקדימין אותו למקום הנתינה דלא כמו דאיתא בגיטין (ל"ד ב') דמקום הנתינה עיקר ולפ"ז תקשה על הרשב"א בחי' בס של' דבתוספתא מבואר במקום הכתיבה הוא העיקר אמאי לא כ' דגם בירושלמי מבואר כן וביותר תקשה על הרא"ש פ' השולח של' להוכיח דמקום הנתינה עיקר מהירושלמי הזה ע"ש דהא אדרבה בירושלמי דמקום הכתיבה עיקר [...] בהגה עשה הפ"מ מה[...] [...] להירושלמי דתוספתא דהגירסא בם אני פלוני ביהודה ושם דגליל [...] וכיון דכתוב שביהודה מבואר [...] ביהודה השם הכתיבה והאשה היא בגליל ושם מקום הנתינה ע"כ מוכח דהתוספתא חושבת עיקר למקום הכתיבה אבל בירושלמי דהגירסא שמיהודה שפיר י"ל דעומד בגליל ששם מקום הכתיבה וכותב אני פלוני שמיהודה ושם דגליל עמו וס"ל נ"כ דמקום הנתינה עיקר והבן. גם מה שפי' הפ"מ הגע עצמך טעמא דמתני' מפורש. תמהני דלמה נטה מפי' הרמב"ן בחידושיו של' וז"ל פי' קס"ד שיכתוב בפ' אני פלוני דמתקרי פלוני ופריך מה הועילו חכמים בתקנתן אם כותב שמות אחרים אלא כותב איש פלוני עם כל שמות שיש לו סתם וכל שום אחרין דאית ליה עכ"ל וצ"ל דגם הר"ן פי' כן דאל"כ אין הבנה לדבריו. ע' בשדה יהושע בגיטין פ"א. וע' שו"ת הרא"ש (כלל ס"ו סי' ד') וכ"ז נעלם מהפני משה:

אבל לכתחילה צריך למיעבד כהדא דרבי אילי. אמר רבי אבין [א] אם יצא לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן. תמן תנינן [ב] *כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו [ג] ושובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה [ד] ובלבד שיהא מכירם והבעל נותן את השכר. אמר רבי אבא [ה] צריך שיהא מכיר את שניהן. אמר רבי לא צריך שיהא מכיר לאיש בגט ולאשה בשוברה. רבי אבון בר חייה בעי קומי ר' הגע עצמך שהביא אשה אחרת ונירש בה. אמר ליה לכשיבואו ויעידו העדים. ולא כן אמר ריש לקיש [ו] *עשו עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין. תמן בשאמרו לא חתמנו כל עיקר. ברם הכא באומר בזה חתמנו. ולא חתמנו על זה. מתניתא פליגא על ר' אבא בראשונה היה משנה שמו ושבה שם עירו ושם עירה. אם במכירה בזה צריך לשנות את שמותם. אית בר נש דחכמין להבריהון באפין ולא ידעין שמהתהון. מתניתא פליגא על רבי אילי התקין רבן שמעון בן גמליאל שיהו כותבין איש פלוני וכל שם שיש לו. אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם. מתניתא במגרש בעל כורחו. מה דאמר רבי אילא במגרש ברצונו. ואית דבעי מימר במגרש במקומות אחרים. מה דאמר רבי אילי במגרש באותו מקום. כהדא דושו אחוי דדודו הוה משבק איתתיה אתא עובדא קומי רבנן אמרין היא תתן אגרא. והתנינן הבעל נותן את השכר רבי אילי בשם שמואל במוחלת לו כתובתה:

הלכה

קרבן העדה

אבל לכתחלה צריך לכתוב שני שמות שיש לו ביהודה ובגליל וכדר' אילא א"ר אבין: אם יצא לו שם. חדש במקום אחר צריך לכתוב שלשתן דהיה לו שני שמות דתני בברייתא לאו דוקא וקמ"ל דלא סגי במה שכותב סתם וכל שם שיש לי אלא צריך לפרוט את שמותיו: תמן תנינן. ב"ב פ' גט פשוט: כותבין גט לאיש וחותמין ומתי שירצה מגרש בו: ואע"פ שאין אשתו עמו. שהרי אין צריכין דעתה שמתגרשת בע"כ: ושובר. שכותבת האשה לבעלה על כתובתה דחוב הוא לה וזכות לבעלה וזכין לאדם שלא בפניו: ובלבד שיהא מכירן בשמותן מפרש לה: והבעל נותן את השכר מן הגט ומן השובר דזכותו הוא דלא תהדר ותגבה כתובתה זימנא אחריני: ובלבד שיהא מכיר את שניהן. קס"ד הסופר והעדים צריכין שיכירו האיש והאשה בשמותיהן בין בגט בין בשובר שאם אין מכירין חיישינן שמא יכתוב גט על שם אשה איש אחד ששמו כשמו ויכתוב בו שם אשת האיש ההיא וימסרנו להאשה ההיא ותוליא הגט ותנשא ותגבה בו כתובתה וכן בשובר: א"ר אילא צריך שיהא וכו'. ר' אילא פליג אר' אבהו ושובר דמשנה דוקא תני שם האיש בגט ושם האשה בשובר: שהביא. לפני הסופר והעדים אשה אחרת הנשואה לאיש אחר ששמו כשמו אבל שם אשתו אינו כשם האשה ההיא: לכשיבואו העדים ויעידו. שזו היא האשה שחתמו לה הגט: ופריך ולא כן אר"ל עשו עדים וכו'. ותו אינן נאמנין דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: תמן. התם בשאמרו העדים לא חתמנו שטר זה מעולם הוא דאינן נאמנין וה"ה בשאר דברים שמבטלים בו השטר: ברם הכא. אבל כאן שמודים שחתימת ידם הוא זה אלא שאומרים לזה חתמנו ולזה לא חתמנו נאמנים: מתני'. משנתינו קשיא לר' אבא: אם במכירה איך שינה הסופר שמו או שמה הרי נודע לו שמותם: ומשני אית בר נש. יש אדם שמכיר לחבירו כשרואה פניו ושמו לא נודע לו ה"נ הא דתנן ובלבד שיהא מכירן היינו שיכיר שזו היא אשתו של הנותן הגט ושמו לא נודע לו: מתני'. קשיא לר' אילא וכ"ש לר' אבא: ה"ג התקין ר"ג וכו' איש פלוני וכל שם שיש לו. מדאינו יודע שמו ש"מ אפי' בשאינן מכירין האיש כותבין וחותמין: ומשני מתני' במגרש בע"כ. באלו שכופין אותו להוציא כדתנן פ' המדיר הלכך לא החמירו חכמים וסגי בכתיבת וכל שם שיש לו ור' אילא איירי במגרש ברצונו צריך שיתקרו הטיב אחר שם האיש: ואית דבעי מימר. ואיכא דאמרי מתני' איירי במגרש במקום אחר שאי אפשר לידע שמו ור' אילא איירי במגרש במקומו שבקל אפשר לידע שמו המובהק: כהדא וכו'. הך מילתא לא שייך הכא אלא קאי אמתני' דפ' גט פשוט ואגב גררא מייתי לה הכא וה"פ אדם אחד ודושו שמו אחיו של אדם אחר מפורסם ששמו דודו גירש אשתו בא המעשה לפני חכמים מי יתן שכר הגט להסופר ואמרו היא תתן השכר: ופריך והתנינן במתני' והבעל נותן השכר: במוחלת כתובתה. איירי מתני' דזכות הוא לו הלכך הוא נותן שכר הסופר אבל כשמשלם כתובתה היא נותנת שכר הסופר דגובה בה כתובתה.:

הלכה

פני משה

אבל לכתחילה צריך למיעבד כהדא דר' אילי ולכתוב עם כל שם שיש לי ביהודה ובגליל: אם יצא לו שם במקום אחר. שם שלישי צריך להזכיר שלשתן וקמ"ל שאע"פ שהוא עכשיו במקום שלא הוחזק אלא באותו שם ק"מ לכתחילה צריך להזכיר כל שמות שיש לו אע"ג דלא הוחזק שם באלו: תמן תנינן. בפ' גט פשוט: צריך שיהא מכיר את שניהן. כלומר דמפרש הא דקתני ובלבד שיהא מכירן לא תימא דאגט לאיש ואשובר לאשה קאי אלא אף בגט צריך שיכיר שניהן האיש והאשה וכן בשובר ושיהא מכירן אתרווייהו קאי: ר' לא. פליג צריך שיהא מכיר כו' כלו' לא צריך שיהא מכיר אלא האיש בגט שלא יבא לרמות ולשנות שמו כדי להגבו' לשום אשה כתובתה כדתנן הוליאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אבל האשה בגט לא צריך וכן בשוב' אינו צריך להכיר אלא האשה שלא תרמה לשנות שמה וליתן לאיש שגירש את אשתו ותפסיד כתובתה על ידה: הגע עלמך. לר' לא פריך דאין צריך שיכיר האשה בגט וא"כ ניחוש שמא הביא אשה אחרת וגירש אותה והיא תלך ותנשא בגט זה: א"ל. להא לא חיישינן דכשתבא האשה להנשא בגט זה שיילינן לעדים ואינה נשאת אלא לכשיבאו העדים ויעידו ששם האיש הנכתב בגט זהו בעלה שגירשה ואם העדים אומרים אין זה בעלה לא תנשא: ולא כן אמר ר"ל עדים החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד. ושוב אינם נאמנים לחזור מעדותן ולמה נאמין להם כשיאמרו לא זהו בעלה: תמן. ומשני היכא אמר ר"ל כשרולין להכחי' עדותן ואומרים לא חתמנו כל עיקר בהא אינם נאמנים דכמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי אבל הכא שמעידין על זה התמנו וע"ז לא בהא ודאי נאמנין הן: מתני' פליגא על ר' אבא. דאמר צריך שיכיר שניהן והא קתני בראשונה כו' ואם במכירה גם לאשה בזה צריך לשנות את שמותם כלומר בזה היאך יכ לין לשנות שמותיהן והא מכירן ואמאי חששו לתקן שיהיו כותבין וכל שם: אית בר נש. כלומר הא לא קשיא שיש הרבה בני אדם שמכירים אותם בפניהם כשרואין אותם ולא נודע שמותם ומשום זה עדיין יכולין לשנות שמותן: מתני' פליגא על ר' אילי. דהוא ר' לא דאמר אין צריך שיכיר האשה בגט ואמאי קתני במתני' התקין כו' אשה פלונית וכל שם שיש לה אלמא דחששו גם לאשה: מתני' במגרש בעל כורחו. כלומר בעל כרחה וחששו שלא תשנה שמה בשם אחרת ולא בשבילה נכתב הגט ומה דאמר ר' אילי מרצונה ואין חוששין שתשנה. א"נ בעל כורחו ממש ובהני גיטין שכופין אותו וחששו שלא ישנה הוא שמו: ואית דבעי מימר. דהכי משנינן מתני' במגרש במקומות אחרים והילכך צריך שיכירו שניהן והא דר' אילי במגרש במקומה ואין חוששין אבל האיש צריך שיכירו כדלעיל: כהדא. אהא דמייתי לעיל והבעל נותן שכר קאי: דושו. שם האיש אחיו של דודו היה מגרש את אשתו ואמרו חכמים היא תתן שכר הסופר: במוחלת לו כתובתה. הא דתנינן הבעל נותן שכר במוחלת לו הכתובה וכולה הנאה דידיה הוא ולפיכך הוא נותן שכר:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ג מגירושין טוש"ע אה"ע סי' קכט ס"א

ט
ב מיי' פ"ב שם סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קכ סעיף ג

י
ג מיי' פכ"ד ממלוה סמ"ג עשין לד טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף א

יא
ד ה מיי' פ"ד ממלוה ופ"ג מגירושין סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכ ס"ג

יב
מיי' פ"ג מעדות סמ"ג עשין קט טוש"ע חו"מ סי' מו סל"ח בהג"ה

מסורת הש"ס

ב"ב קסז (גט פשוט הלכה ז)

גיטין ג וש"נ

רידב"ז

ידעין שמהתהון ע"כ רולה לשנות את שמו. כמה אנשים דחכימין לי' ולא ידעו שמו ע"כ רולה לשנות אף לפני מכיריו כי אולי אינם יודעים כדי לגרש את אשת חבירו. וע"כ בדאחזיק בב' שמות שיש לו שם אחר מעריסה ע"כ צריך לכתוב מתקנת ר"ג הזקן כל שם שיש לי ואז לא יוכל לגרש בשמו דפקע הפתא שמעון את אשת שמעון כיון דנכתב כל שם שיש לו הרי מוכח שיש לו שם אחר מעריסה או שכותבין בפירוש דמתקרי על שם ראובן וע"כ א"י לגרש בשינוי שמו את אשת שמעון. וקאמרינן מתניתא פליגא על ר' אילא התקין ר"ג הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו ואילו כר' אילא למה לן התקנה ומאי איכפית לן אם ישנה את שמו ואינו רולה לגרש את אשתו הרי בזה לא יוכל לגרש אשת שמעון דהא אינה יכולה להנשא עד שיבאו העדים ויעידו בע"ז התמנו וע"ז לא חתמנו ולמה לא יכתבו לו. בשלמא לר' אבא דס"ל דיכולה להנשא בגט שילא נת"י על שמה ושם בעלה א"כ שפיר צריך לתקנת ר"ג הזקן משא"כ לר' אילא קשיא. ומשני מתניתא במגרש בע"כ מה דאמר ר' אילא במגרש ברצונו פי' דלעולם לא חיישינן הא דשינה שמו למען לגרש הא אשת שמעון ז"א דהא לכשיבאו העדים ויעידו. אך בהותן שכופין אותן להוציא והוא אינו רולה לגרש וב"ד כופין אותו ע"כ משנה שמו כדי שלא יועיל הגט. אבל במגרש ברלונו כל עיקר שמשנה שמו משום שרולה לגרש אשת שמעון בזה לא חיישינן. ואית דאמרי במגרש במקומות אחרים בזה ס"ל לר' אילי לכשיבאו העדים ויעידו משום דבמגרש במקומות אחרים ס"ל ג"כ כר' אבא דצריך להכיר שם האשה גם כן. משא"כ במגרש במקומה יכולין לכתוב אף על פי שאין מכירין את האשה כי במקומה יקראו ב"ד להעדים ויעידו אם חתמו על זה או לא. ודע דלר' אבא תקנת ר"ג הזקן והיא מתניתין ובלבד שיכירם הוא הכל אחד דמתניתן ובלבד שיכירם היא לאפוקי מאיש שאין אנו מכירין אותו כלל אין כותבין לו כלל ותקנת ר"ג הזקן הוא באיש שאנו מכירין אותו ומשנה שמו על זה מהני שיכתוב וכל שם שיש לי ודוק:

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פט"ז מהלכות אישות הל"ג עיין מה טוש"ע אה"ע סי' צו ס"ח
יד ב שם בסעיף יט
טו ג מיי' פ"ג מגירושין הל"ג סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קלג סעיף א
טז ד מיי' פ"ט משמיטה הל' יז
יז ה מיי' פט"ז מאישות הל"ג סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צו ס"ח
יח ו מיי' פ"ג מגירושין ה"ד סמ"ג עשין נ
יט ז מיי' פ"א מגירושין הכ"ד סמ"ג עשין נ
כ ח מיי' פ"א מתרומות הכ"ו
כא ט מיי' פ"ט משמיטה ה"ב טוש"ע חו"מ סי' סז ס"א

פני משה

הלכה ג מתני' אין אלמנה נפרעת. כתובתה מנכסי יתומים אלא בשבועה שלא נתקבלה כלום כדין כל הבא ליפרע מנכסי יתומים דהוא בשבועה: נמנעו מלהשביעה. שמפני שהיא טורחת לפני היתומים מורה התירא לעצמה לישבע שלא לקחה כלום ואע"פ שלקחה דבר מועט סבורה שבשכר שטרחה נוטלתו ואינו מפרעון כתובתה ולפיכך נמנעו מלהשביע' והיתה מפסדת כתובת': התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. כגון קונם מיני מזונות אלו עלי אם נהניתי מכתובתי ולא חשידה לעבור על נדרה ואפי' העבור אין עונשן של נדרים המור כ"כ כעונשן של שביעית שנפרעין ממנו ומן כל העולם: וגובה כתובתה. ואם נשאת לאחר קודם שהדירוה היתומים על כתובתה ואם ידירוה אחר שנשאת חיישינן שמא יפר לה בעלה כיצד יעשו משביעין אותה חוץ לב"ד שבועה דרבנן שאין עונשה מרובה ונוטלת כתובתה אחר שנשאת וכשבאת לגבית כתובתה קודם שהנשא לאחר הרשות ביד היתומים רצו משביעין אותה חוץ לב"ד או מדירים אותה בב"ד: והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם. אתרווייהו קאי גבי אלמנה שתהא נודרת ליורשים כל מה שירצו מפני תיקון העולם שיהיו הנשים נשאות לבעליהן ולא תדאגנה להפסיד כתובתן וגבי העדי' חותמין על הגט מפני תיקון העולם דהואיל ועדי מסירה כרתי שהעדים שנמסר בפניהם הגט לאשה הם עיקר הגירושין לא היה צריך שיחתמו העדים בגט אלא מפני תיקון העולם דחיישינן שמא ימות אחד מן העדים שנמסר הגט בפניהם ונמצא הגט שבידה בלא עדים כהשפא בעלמא: הלל התקין פרוזבול. כשראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל עמד והתקין פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסר אני לכם פ' ופ' דיינים שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה ואז אינו משמט: **גמ'** וקוברות את בניהם דכתיב לשוא הכיתי את בניכם. על עסקי שוא והילכך התקינו שתהא נודרת: ועוד שאימת נדרים עליהן יותר מן השבועות. מפני שאוסרת דבר מה עליה ואע"פ שאימות שבועו' המורין יותר: אם נשבעה נשבעה. וגובה כתובתה: אפילו קלוסיתה דעל ריסך. כיפה שעל ראשך שלי היא דקסבר רב אלמנה שמין כל מה שעליה לפרעון כתובתה: זכת בכלים שעליה. ואין שמין לה בכתובתה: מתני'. דערכין מסייע ליה לשמואל דקתני התם אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסו' אשתו אלמא בגדיה שלה הן. והתם מסיק דאפ"ה הלכתא כרב דלא אקני לה אלא כל זמן שהיא תחתיו:

מפני מה התקינו זמן בגט. כדתנן בפ"ב הלכה ב' ושם מבואר וע"ש ואיידי דאיירי במילי דרב הונא נקט לה הכא: קשיתא קומי רב יעקב. אהא דתנן הלל התקין פרוזבול קאי הניח' כמ"ד מעשרות מדבריהן בזמן בית שני ופלוגתא היא בשביעית פ"ו דאחד מ"ד מעשרות מדבריהן ושמיט' ויובל נמי מדבריהן ואחד מ"ד ס"ל דשניהן מד"ת ואיכא למ"ד שאינם תלוין זה בזה כדלקמן ולמ"ד התם מעשרות ושמיטה ויובל בבית שני מד"ת קשיא והיאך הילל מתקין על דבר תורה שהוא היה בבית שני ואם מן התורה שביעית משמט וכי אתא הילל ותיקן לעבור על ד"ת: אמר רבי יוסי וכי כו'. כלומר דרבי יוסי מתמה על הא דאמר למ"ד מעשרות מדבריהן ניחא וכי מה שייך שמיטת כספים למעשרות שהרי משגלו לבבל לא נפטרו אלא ממצות התלויות בארץ ואם אח"כ כשחזרו קיבלו מאליהן המעשרות הרי מדבריהן הוא אבל השמטת כספים שהיא חובת הגוף נוהג בין בארץ בין בח"ל ולעולם מן התורה הן: חזר רבי יוסי ואמר דלא הוא דאין השמטת כספים נוהגת בחוצה לארץ מדברי תורה אלא בזמן שהשמטת קרקע נוהגת בארץ מדברי תורה דכתיב וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר השמטת קרקע והשמטת כספים: בשעה שהשמיט'. השמטת קרקע נוהגת בארץ כו' וא"כ למ"ד דבבית שני קיבלו מאליהן כל שהוא חובת הקרקע ולאו מד"ת השמטת כספים אינה נוהגת ג"כ אלא מדבריהן: תמן. מן תמן קמא עד תנן בתרא ל"ג ויתור ל' הוא וכן ליתא להא בשביעית שם: תמן. בבבל אמרין שאפי' למ"ד מעשרו' בבית שני מד"ת מודה בשמיט' שהיא מדבריהן שאינו נוהג אלא בשעה שהיובל

הלכה ג מתני' [א] *אין אלמנה נפרעת מניכסי יתומין אלא בשבועה נמנעו מלהשביע התקין רבן שמעון בן גמליאל [ב] שתהא נודרת ליתומין כל מה שירצו וגובה את כתובתה [ג] והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם [ד] והלל התקין פרוזבול מפני תיקון העולם:

גמ' *בראשונה היו נשבעות לשקר וקוברות את בניהם שנאמר °לשוא הכיתי את בניכם. (ירמיה ב) ועוד שאימת נדרים עליהן יותר מן השבועות. עברה ונשבעה רב הונא אמר אם נשבעה נשבעה. *רב אמר לבלתיה אילולא דאנא ווהבן [ה] אפילו קלוסיתיה דעל רישך דידי הוא. שמואל אמר זכת בכלים שעליהם. מתניתא מסייעא ליה לשמואל [ו] *אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו. רב הונא אמר [ז] מפני מה התקינו זמן בגט מפני מעשה שאירע. *מעשה באחד שהיה נשוי את בת אחותו וזינת עד שהיא אשת איש הלך והקדים זמנו בגט אמר מוטב שתידון כפנויה ואל תדון כאשת איש. *אמר רב הונא קשיתא קומי רבי יעקב בר אחא כמאן דאמר [ח] מעשרות מן דבריהן. ברם כמאן דאמר מעשרות מן התורה. והילל מתקין על דבר תורה. אמר רבי יוסי וכי משעה שגלו לבבל כלום נפטרו אלא ממצות התלויות בארץ והשמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ. חזר רבי יוסי ואמר °זה דבר השמיטה שמוט (דברים טו) [ט] בשעה שהשמיטה נוהגת בארץ מדבר תורה השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ דבר תורה. בשעה שהשמיטה נוהגת בארץ מדבריהם השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מדבריהן (תמן תנינן אמרין אפילו כמאן דאמר מעשרות מדברי תורה השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מדבריהן) תמן אמרין אפילו כמאן דאמר מעשרות מדברי תורה מודה בשמיטה שהיא מדבריהן. *וזה דבר השמיטה שמוט. רבי אומר שני שמיטין שמיטה ויובל. בשעה שהיובל

קרבן העדה

הלכה ד מתני' אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים. את כתובתה: אלא בשבועה. שלא נתקבלה כלום: נמנעו. הב"ד מלהשביעה שקרוב הדבר דמוריא היתירא לעצמה שלא לקחה כלום אע"ג שלקחה דבר מועט סבורה בשכר טרחה שאני מטריח עצמי לפני היתומים אני נוטל ואינו מפרעון כתובתי וע"י כן היתה מפסדת כתובתה: התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. כגון קונם מיני מזונות עלי אם נהניתי מכתובתי: וגובה כתובתה. ואם נתקבלה תהא הרי היא נאסרה בכל מזון ולא הדרא ושקלה דלא חשודה לעבור על נדרה: העדים חותמין על הגט. כל אלו מתקנת ר"ג הזקן: מפני תיקון העולם. אכולהו קאי באלמנה שינשאו הנשים לאנשים ולא ידאגו להפסד כתובתן ובעדים מפ' טעמא בגמרא:

גמ' שנאמר לשוא. על עסקי שבועת שוא הכיתי את בניכם לפיכך נמנעו מלהשביעה: ועוד. טעם אחר למה נמנעו הב"ד מלהשביעה: אם נשבעה. שקפלה ונשבעה מהני שבועתה וגביא: אילולא. אי לאו שאני וותרן אפי' לניף שעל ראשך הייתי נוטל ממך שהוא שלי דרב לא מגבי כתובה לארמלתא משום דנמנעו מלהשביע' ובשני דרב קיים היו נדרים בעיניהם לעבור עליהם ולא סמיך אנדרה לאגבוייה: זכת בכלים שעליה. אפי' בלא שבועה קסבר שמואל אלמנה אין שמין בגדיה שעליה בכתובתה: מתני'. ערכין פ' שום היתומים: מסייע ליה לשמואל. דתנן התם המקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו ורב משני לה שאני הכא דאדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה אבל למיקם קמיה אקני לה וכ"ה בבבלי פ"ד דכתובות:

הלך והקדים זמנו בגט. ואמר שגירשה קודם שנבעלה באיסור כדי שתידון כפנויה ולא תידון כאשת איש שחייבת מיתה אבל עכשיו שעדים חותמין על הגט ואין חותמין אלא על גט שיש בו זמן ליכא למיחש למידי ואי לא חתמו בו עדים לא מהני כלום שהרי עדיין יכול לחפות שיכתב לה גט אחר ויקדים זמנו: כמ"ד מעשרות. בבית שני מדרבנן ניחא דתיקן הלל פרוזבול ועקר שמיטת כספים דאתי דבריהן ומבטל דבריהן אלא למ"ד מעשרות אף בבית שני דאורייתא דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא קשיא איך תיקן הלל דלא תשמט ועקר דברי תורה: וכי משעה וכו'. כלומר אפי' למ"ד מעשרות בזמן בית שני דרבנן דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא מי ניחא דהא לא נפטרו בשעת גלותן אלא ממעשרות התלויות בארץ אבל ממעשר כספים נהג אפי' בבבל דמצוה שאינה תלויה בארץ היא וכיון דמעשר דידיה נוהג בח"ל השמטתו נמי נוהג בח"ל: חזר ר' יוסי ואמר. למ"ד מעשרות דרבנן לא קשיא דתניא וזה דבר השמיטה שמוט שתי שמיטות כתובות כאן אחד שמיטת כספים ואחד שמיטת קרקעות והקישן הכתוב בשעה שנוהג שמיטת קרקע בארץ מדאורייתא נוהג שמיטת כספים בארץ ובח"ל מדאורייתא ובשעה שמיטת קרקעות בארץ דרבנן שמיטת כספים בארץ ובח"ל דרבנן: תמן תנינן וכו'. עד מדבריהן ל"ג וכ"ה פ' בתרא דשביעית: תמן אמרין. בבבל אמרו: ה"ג שהיא מדבריהן דתני וזה וכו': ר' אומר שני שמיטין. הכתובים כאן אחת שמיטת השמיטה ואחת שמיטת היובל ללמדך שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל

מסורת הש"ס

גיטין לד ע"ב
כתובות
(ערכין פ"ו) בבלי כד
ב"ק י"
(שביעית פ"י הלכה ג)
פ' רש"י גיטין לו ד"ה בשביעית ותוס' שם ד"ה בזמן ותוס' ערכין לב ד"ה מט

רידב"ז

רב הונא אמר מפני מה התקינו זמן בגט מפני מעשה כו' בת אחותו כו' פי' דתנן ג' גיטין פסולין כו' כתב בכתב ידו ואין עליו עדים כו'. ופי' בתוס' ז"ל דף ג' ע"ב ד"ה כתב טעמא דפסול משום שיכול לכתוב הזמן כמה שירצה והוי כאין בו זמן כו' עיי"ש ולפיכך הכא במתניתין דתנינן והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם ע"ז קאמר רב הונא דהא דבעינן עדים משום זמן וזמן גופי' היא משום שמא יחפה כו' ודוק: ר'

שנויי נוסחאות (כוי"ג) שעליהם כד"ו שעליה. (סו"ל) „תמן הנינן" עד „לארץ מדבריהן" כ"ז כ"ה כד"ו.

מערכת הערוך (כופ"ז) מעשה באחד עד „שהיא אשת איש" בערוך (ע' בת אחותו), מעשה באחד שהיה נשוי בת אחותו וזינת עד שהיא אשת איש ועמד וגירשה והקדים זמן הגט אמר מוטב תידון כפנויה ואל תידון כאשת איש".

חתם סופר

רב הונא אמר מפני מה התקינו זמן בגט מפני מעשה שאירע וכו' והפ"מ נדחק מה שייכא דר' הונא. ולפע"ד האמת כאשר אומר הנה ר"פ אד"מ מבואר ד"מ לריבי מה ת דו"מ ועדות בה"ת יכול להזימה פסול אלא שחז"ל ביטלו משום נעילת דלת וה"ה בגטין וקידושין וכו' בנמק"י שם היך גט שאין בו זמן אם כשרה לא תנשא והולד כשר והא מן התורה אין כאן עדות כיון שאין בו זמן א"א יכול להזימו והיכך אפקעינהו רבנן לקידושין ע"ש. והנה לפ"ז יפלא מאי קשיא מ"מ תיקנו זמן והלא ממתן תורה והיאך הוצרכו לכתוב זמן בגטין דאל"ה סו"ל עדות שאי א"י ואם אח"כ בטלו הדו"מ מ"מ מה הפסד אם יהי' בו זמן שיהי' עדות הראוי להזימם ויהי' גט מן התורה ולא נצטרך להפקעת קידושין ודי לן אם ניתן בלא זמו בנאמר לא תנא ע"י הפקעת קידושין אבל לאחר מ"מ תיקנו זמן בגטין הוא תימא. ע"כ נלע"ד אה"נ לר"מ דב"ל דעידי ההיתה כרתי ומאז ומעולם נכתב זמן מן התורה אז גם הת"כ לא עבדוהו הך הירושלמי כאן קאי אמתני' שיהיו עדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והוא לר"א דמן התורה מעולם לא חתמו עדים על הגט כ"א בכתב על הנייר הרי את מגורשת וכל הנוסח ונתנה לה בפני עדים ולא צריך זמן כי הבעדים שבע"פ ראוי' להזימם וגם תיקן חכמים ל"ם לא משום זנות ולא משום פירות דבנייר הזה שאין בו עדים לא תנצל מתיסה ולא הגבה פירות עד שתביא עידי מסירה לפנינו אך אחר כך כשתקנו משום דתייתי בידי מסירה שיקנו שיחתמו והא כבר נעלו דרישה וחקירה אם כן מאי טעמא תיקנו זמן ופי' זה קאמר רב הונא משום מעשה שאירע וכ"ז לר"א. אבל לר"מ אין צריך לטעם בלל.

מסורת הש"ס

שהיובל נוהג השמיטה נוהגת מדברי תורה. פסקו היובלות נוהגת שמיטה מדבריהן. [א] אימתי
ויקרא כה פסקו היובלות לכל יושביה בזמן שיושבין עליה ולא בזמן שגלו מתוכה היו עליה והיו מעורבבין שבט יהודה בבנימין ושבט בנימין ביהודה יכול יהא היובל נוהג תלמוד לומר יושביה. לכל יושביה. נמצאת אומר כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות:

הלכה ד מתני' [ב] *עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד לשם בן חורין לא ישתעבד רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד [ג] *עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו רבן שמעון בן גמליאל אומר [ד] אינו כותב אלא משחרר: **גמ'** רבי אבהו בשם חזקיה בדין היה שאפילו לשם עבד לא ישתעבד. ולמה אמרו ישתעבד שלא יהא העבד מבריח עצמו מן שבויין. אמר רבי זעירא מתניתא אמרה כן *רבו נותן את דמיו ומשחררו לא אמר אלא רבו. הא אחר לא. רבי אילא בשם רבי יסא בדין היה אפילו לשם בן חורין ישתעבד. ולמה אמרו לא ישתעבד שלא להוציא לוזה על בני חורין. אמר רבי יוסי אם כן *רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד [ה] שבשם שישראל מצווין לפדות בן חורין כך הן מצווין לפדות את העבדים.

אהן

קרבן העדה

שהיובל נוהג ובבית שני שפסקו היובלות כדמסיק אף שמיטות פסקו ואינן נוהגות בין בקרקעות בין בכספים אלא מדבריהן: לכל יושביה. דכתיב גבי יובל וקראתם דרור בארץ לכל יושביה: ה"ג היו עליה אבל היו מעורבבין: ת"ל יושביה לכל יושביה. דה"מ למכתב ליושביה וכתיב לכל יושביה ללמד דבעינן שיהא כל שבט ושבט בחלקו המיוחד לו ובבית שני לא ישבו כן:

הלכה ה מתני' עבד. כנעני: שנשבה. ופדאוהו ישראלים אחרים: ישתעבד. בגמ' מפרש טעמא: אפותיקי. אפה תהא
גיטין נז ע"ב קאי מזה תגבה חובך ולא ממקום אחר: ושיחררו. בגמרא מפרש לה לכולה: **גמ'** בדין היה
גיטין מ ע"ב שאפי' לשם עבד לא ישתעבד. דמוקי למתני' שפדאוהו לאחר יאוש של בעלים ראשונים לפיכך היה בדין דלא ישתעבד אפי' פדאו לשם עבד: ה"ג שלא יהא העבד מפקיע עצמו מיד רבו ומבריח עצמו לשבויין כ"ה בבבלי: מתני' אמרה כן. תניא נמי הכא: ה"ג רבו נותן
(תוספתא פ"ג) את דמיו לא אמר אלא רבו וכו'. וה"פ מדתנא לשום עבד ישתעבד ורבו נותן את דמיו ש"מ שמן הדין לא ישתעבד לכך
שם לז ע"ב תוספתא פ"ג לא ישתעבד אלא לרבו הראשון שלא יהא מבריח עצמו אבל לא לאחר: בדין היה אפי' לשם בן חורין ישתעבד. ר' אילא מוקי למתני' בלפני יאוש הלכך אפי' פדאו לשם בן חורין ישתעבד: שלא להוציא. לעז על שאר עבדים בני חורין שיאמרו אפי' לאחר ששחררו מותר להשתעבד בהם: א"כ בין לר' אבהו בין לר' אילא קשיא הא דתניא בברייתא רשב"ג וכו':

אהן

פני משה

שהיובל נוהג כדדרים רבי וזה דבר השמיט' כו': אימתי פסקו היובלות. וקאמר דכתיב לכל יושביה בזמן שיושבין עליה ישראל ולא בזמן שגלו מתוכה: היו עליה והיו מעורבבין כו' ת"ל יושביה. בזמן שהן מיושבין כתקנן ולא בזמן שהן מעורבבין ואינם ניכרין כל שבט ושבט בפני עצמו: לכל יושביה. מלכל דרשינן בזמן שכל יושביה עליה ולא מקצתן נמצאת אומר משגלו שבט ראובן וגד והצי שבט מנשה שבעבר הירדן בטלו היובלות שאין כל יושביה עליה ואפי' בבית ראשון לא היה היובל נוהג משגלו אלו השבטים:

הלכה ד מתני' עבד. כנעני שנשבה ופדאוהו ישראלים אחרים: ישתעבד. מפרש בגמרא: אפותיקי. פה תהא קאי מזה תגבה חובך וכגון שעשאו אפותיקי מפור' שא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה דאי באפותיקי סתם היאך שייך לומר כדברי רשב"ג המשחרר כותב למה ליה דליכתוב השתא הא כתוב וקאי דהא משתעבדי ליה כולהו נכסי: ושיחררו. בגמרא מפרש מי שחררו. וכולה מתני' מפרשינן בגמרא לפי המסקנא:

גמ' בדין היה שאפי' לשם עבד לא ישתעבד. ה"פ דהאי סוגיא דר' אבהו ור' הילא לא פליגי באוקמתא דמתני' אלא בפירושא ותרווייהו מוקי למתני' בלפני יאוש שעדיין לא נתייאש רבו הראשון ממנו ור' אבהו מפרש ישתעבד דקאמר לרבו שני הוא כדמפרש ואזיל: בדין היה. שאפי' אם פדאו לשם עבד לא ישתעבד לו דהא לפני יאוש הוה: שלא יהא העבד מבריח עצמו מן שבויין. כלומר שלא יפיל עצמו לגייס ויצפה שיבריח עצמו אח"כ מן השבויין ויפקיע עצמו מיד רבו לפי שהוא יודע שרבו לא יפדה אותו מתנות הברון דמים או מטעם אחר ואם יארע שבין כך על שלא יוכל להבריח יפדהו אחרים שוב לא ישתעבד ולפיכך אמרו חכמים ישתעבד לשני: מתניתא אמרה כן. מברייתא דתני בתוספתא שמעינן כן דלפני יאוש מיירי וישתעב' לרבו שני: רבו נותן את דמיו. הכי קתני התם לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשם בן חורין לא ישתעבד ואין רבו נותן דמיו: ומשחררו. ל"ג התם ולפי גי' הספר ה"ק אם רוצה אח"כ לשחרר משחררו שהרי הוא נותן דמיו לשני וחוזר לו: לא אמר אלא רבו. מדקאמר רבו נותן דמיו משמע אבל אחר לא יכול ליתן דמיו לזה ולהחזיקו לעבדו וש"מ דלפני יאוש מיירי וישתעבד לשני עד שיחזיר לו ראשון את דמיו: ר' אילא. מוקי נמי למתני' בלפני יאוש אלא דמפרש ישתעבד לרבו ראשון הוא דהא אכתי לא מייאש מניה בדין היה שאפי' אם פדאו זה לשם בן חירין ישתעבד לראשון: שלא להוציא לוזה על בני חורין. דכיון שפדאו זה לשם בן חורין ויצא עליו קול בן חורין ואתה מוציא לעז עליו שישתעבד לראשון תו מימנעי ולא פרקי: א"ר יוסי א"כ. בניחותא כלומר לפי דבריך היינו נמי דמסיים בתוספתא רשב"ג אומר בין כך כו' שכשם שישראל מצווין כו' דס"ל לעולם ישתעבד לראשון ולא חיישינן דילמא ממנעי ולא פרקי לפי שמצוה לפדות את העבדים כשם שהוא מצוה לפדות בן חורין:

אהן

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"י משמיטה ה"ח

כג
ב מיי' פ"ח מעבדים סמ"ג לאוין קמ"ט טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף כו

כד
ג ד מיי' פ"ח מעבדים ופי"ז ממלוה סמ"ג לאוין קי טוש"ע יו"ד סי' רס"ז סכ"ח וטוש"ע חו"מ סי' קיז סעיף ו

כה
ה מיי' פ"ח ממתנות עניים ה"י טוש"ע יו"ד סי' רנב סעיף

רידב"ז

ר' אבוה בשם חזקי' בדין הי' שאפי' לשם עבד לא ישתעבד הכ"פ דע"כ הא דחזקי' שלא יהא כל א"א מפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו וע"כ ישתעבד לראשון לשיטת רש"י ז"ל והרב אלפס ז"ל דא"כ יפקיע עצמו מן רבו כדי שתמות נפשי עם פלשתים. וע"כ אמרו דישתעבד לראשון. וז"ב מנין לו להעבד שישראל אחר יפדוהו ויחזיר לשיעבוד להראשון ואלא ע"כ משום דישראל מצווין על מצות פדיון שבוין וכשם שמצות פדיון שבוין על ישראל ב"ח כן נמי מצות פדיון שבוין לפדות עבדים וע"כ לא יפיל עצמו שוב לגייסות דהא ישראלים יפדוהו משום חיוב מצות פדיון שבוין אבל אי אין מצוה לפדות עבדים מי יאמר לו שיפדוהו ישראל לשם עבד או לשם ב"ח ובפרט לשם ב"ח מי יפדוהו. וע"כ הא דחזקי' נמי משום כשם שמצוה כו'. והא דפליגי רבנן ורשב"ג בממנעי ולא פרקי ליה ולרשב"ג ס"ל כשם כו'. לאו דמצוה לפדותו כדי לעשותו ב"ח ז"א דלא מצינו מצוה כזו לעשות מעבד ב"ח והרי אדרבה לעולם בהם תעבודו כתיב אלא דת"ק ס"ל דלא נצטוו ישראל על מצות פדיון שבוין העבדים וע"כ חיישינן דילמא לא פרקי ליה דבשלמא לשם עבד כי פריק ליה הרי לא יפסיד דנוטל דמיו מרבו ראשון אבל לשם ב"ח דאינו נוטל דמיו בודאי מימנע ולא פריק ליה. ורשב"ג ס"ל דמצווין ישראל על מצות פדיון שבוים אפילו בעבדים דהנה במסקנא דפריך הגמ' לרבא דאמר לרבו שני. רבו שני ממאן קני' משבאי שבאי גופי' מי קני ליה ומשני אין קני לו למעשי ידיו כדמסיק אבל הם קונין זא"ז למע"י. והנה לפי מה דקי"ל המפקיר עבדו יצא להירות וצריך ג"ש ונמצא דקנין איסור עדיין ברשות הרבו הראשון ולקנין מעשי ידים הרי הוא ברשות רבו שני א"כ כיון דלא קני ליה רק למעשי ידים אין בכחו להוציאו להירות בג"ש ורק רבו הראשון יכול ליתן לו ג"ש אבל כיון שיתן לו ג"ש הרי היא ישראל ב"ח גמור וע"כ יצא מרשות רבו הראשון דלא מצינו ישראל קינה לישראל במע"י של עב"כ ואפילו ע"ע לא יהי' ולא צריך לצאת אף בש"ש ע"כ דרבו הראשון כשיתן לו ג"ש וצריך ליתן דמיו לרבו השני. והנה רש"י ז"ל והרב אלפס ז"ל פי' דלחזקי' משתעבד לראשון משום שלא יפיל עצמו לגייסות לקיים תמות נפשי עם פלשתים ע"כ משתעבד לראשון. ושיטת התוס' ז"ל דאינו בן אלא משתעבד לשני כמו לרבנן לשם עבד משתעבד לשני כן נמי לרשב"ג. ורשב"ג לא פליג עם רבנן אם לראשון או לשני אלא בנפ"מ בין לשם עבדות בין לשם הירות עיי"ש וע"כ דלפירושם ז"ל אין לפרש דיפיל עצמו לגייסות משום תמות נפשי עם פלשתים ז"א דא"כ מאי מהני התקנה שישתעבד לשני. אלא הפי' של שלא יהא כאו"א מפיל עצמו לגייסות הוא כפי' התוס' רי"ד ז"ל שמא ירצה שהאדון יתייאש מאתו ואח"כ יברח מן הגייסות עיי"ש. אבל השתא דדינא כשם שמצוה לפדות ב"ח כך מצוה לפדות את העבדים א"כ לא יפיל עצמו לגייסות דהא ודאי דישראלים יפדנו טרם שיברה ויצטרך לעבד. ועפ"ז יתבאר היטב שיטת התלמודים והפוסקי' ז"ל דה"פ בירושלמי ר"א בשם חזקי'

בדין

תוס' הרי"ד

ר' אבוה בשם חזקי' בדין הי' שאפילו לשם עבד לא ישתעבד ולמה אמרו ישתעבד שלא יהא העבד מברית עצמו מן שבוין. גי' הק"ע ז"ל מבריח עצמו לשבוין. כגירסת הבבלי. א"ר זעירא מתניתא אמרה כן רבו נותן את דמיו ומשחררו גי' הק"ע ז"ל דתיבת משחררו נמחק אלא כמו שהוא בתוספתא רבו נותן את דמיו וכן גי' הפ"מ ז"ל ר' אילא בשם ר' יוסי בדין הי' שאפילו לשם ב"ח ישתעבד ולמה אמרו לא ישתעבד שלא להוציא לווז על ב"ח. א"ר יוסי א"כ רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד כשם שישראל מצווין לפדות ב"ח כו' אהן תניא קדמיה סבר מימר מצווין הן לפדות כו'. הסוגיא הזאת קשה מאוד דהק"ע ז"ל מפרש דהיא קושיא על ר' אילא. והפ"מ ז"ל מפרש בניחותא. ופי' שלא להוציא לווז עב"ח הוא מה דאיתא בבבלי ממנעי ולא פרקי. וקשה מאוד לפרש כן כי זה ענין אחר ולא שייך לממנעי ולא פרקי. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ ונקדים מה דגרסינן בבבלי באוקימתא דאביי ורבא. מיתיבי' א"ל רשב"ג כשם שמצוה לפדות כו' בשלמא לאביי היינו כשם אלא לרבא מאי כשם משום דחזקי' הוא א"ל רבא רשב"ג לא ידע מאי קאמרי רבנן והכי קאמר להו אי לפני יאוש קאמריתו היינו כשם. ואי לאחר יאוש קאמריתו היינו דחזקי' ולכאורה קשה מאד דהיכי שייך למימר דרבא מפרש הפלוגתא דרשב"ג ורבנן. דרשב"ג לא ידע היכי ס"ל לרבנן אי לפני יאוש אי לאחר יאוש. וע"כ אמר להם כשם משום ספק שמא מיירי לפני יאוש. מנ"ל לרבא הא כיון דע"כ השיב להם רשב"ג על לפני יאוש דילמא רק באמת לפני יאוש פליגי. והתוס' ז"ל פירשו אע"ג דרשב"ג מסתפק בדברי רבנן מ"מ לא מסתבר לי' לרבא כלל לומר לפני יאוש עכ"ל ז"ל ול"כ להבין זאת כיון דרשב"ג גופי' מסתפק היאך פשיטא לי' לרבא דפליג רשב"ג אלאחר יאוש. ועוד קשה לי בהא דכתב הרי"ף ז"ל רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון. וז היא גירסת הרב אלפס ז"ל וכן גי' רש"י ז"ל כו' כו' ישתעבד לרבו ראשון כדי שלא יהא העבד מפיל עצמו לגייסות. וכדחזקי' דאפילו אי אמרינן דלשם עבד ישתעבד לרבו שני הכתי איכא למיחש שמא יפיל עצמו לגייסות כדי שיציל עצמו מידי האדונים קשים כו' כו' משום תמות נפשי עם פלשתים כו' מיהו רבו ראשון נותן דמיו לשני והכי איתא בתוספתא דגרסינן התם עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמים. לשם ב"ח לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמיו והך תוספתא לפני יאוש מתוקמא ומש"ה לת"ק ישתעבד לרבו ראשון. ומ"מ ילפינן מני' דכשהיא משתעבד לרבו ראשון חייב ליתן דמיו לשני ופשטי' דהך תוספתא משמע דאפילו כשפדאו לשם ב"ח צריך ראשון ליתן דמיו. אלא שהרמב"ם ז"ל כתב בפ"ח מה' עבדים. דלשם ב"ח חוזר לרבו ראשון בלא כלום עכ"ל ז"ל. והרי לפנינו מפורש

דהתוספתא

מהר"ם די לונזאנו היו עליה והיו מעורבבין שבט יהודה ובנימין כו"ל. נ"ב כך היא בערכין פ' המוכר שדהו. ועיין בה"כ [א"ה חיד"א עמ"ש באלהי [?] פ' מבכשיב]:

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"ב מעבדים סמ"ג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' רסז סס"ד

כז
ב שם סעיף סו

כח
ג מיי' פ"ח מעבדי' טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף סו

פני משה

אהן תנייא קדמייא. והאי ת"ק דמחלק בין פדאו לשם עבד או לשם ב"ח משום דסבר אין מצוה לפדות את העבדים והילכך חיים דאתי למימנע למיפרק והיינו כרבי אלא דכולה מתני' מיתפרשא לרבו ראשון בין אליבא דת"ק בין אליבא דרשב"ג: המתייאש בעבדו. שאמר נתייאשתי ממנו ולשון הפקר הוא: יפה לימדני ריב"ל. שצריך גט שיחרור דכלום למדו גט שיחרור לא מאשה דגמרינן ג"ש לה לה וכתב ונתן לה או חופשה לא ניתן לה מה אשה בשטר אף עבד נמי בשטר ומה אשה אינה יוצאה משום יאוש אלא שצריכה גט אף עבד כן: אין רבו רשאי לשעבדו. אם הוא לאחר יאוש וכופין אותו לכתוב לו גט שיחרור: ואינו רשאי. כלומר שאינו מחויב דס"ל המפקיר עבדו א"צ גט שיחרור דס"ל כשמואל בבבלי דף ל"ח דדריש מדכתיב וכל עבד איש וגו' עבד איש ולא עבד אשה אלא כל עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד שאין לו רשות לרבו עליו אין קרוי עבד והאי דרשה מפקא לה לג"ש דלעיל: כ"ע אמרין דהוא צריך. גט שיחרור מג"ש ואת אמרת א"צ: שמא אינו מעכב. כלומר ואי משום קרא דכל עבד איש שמא להאי דרשה איצטריך דכל שאינו תחת רשות רבו אינו מעכבו מלאכול פסחו אם אינו נימול כהדא כו': יוצא בהן לחירות. דיוצא בשן ועין ואינו נותן לו כלום בשביל השני הואיל ונעשה כאחת: ונותן לו דמים בשניה. שכבר יצא לחירות בראשונה וכמו שסימא בן חורין הוא: כמאן דאמר א"צ לכתוב לו גט שיחרור. פלוגתא דתנאי היא בפרק קמא דקידושין היוצא בשן ועין אם צריך גט שיחרור ולמ"ד א"צ ניחא דהוי כבן חורין ממש וצריך לשלם לו בשניה: ברם כמ"ד צריך לכתוב לו גט שיחרור. וזה שהוא מעוכב עדיין גט שיחרור כעבדו הוא ואת אומר משלם לו בתמיה אלא דלא אתיא כהאי מ"ד: אין לי. היוצא לחירות אלא היוצא בשן ועין: בכיפה כו'. מיני תכשיטין הן ורוקמין עליהן צורת אותיות ומנין שאם רקם עליהן שטר שיחרור שהוא יוצא בהן: ובחרות

תורה אור

אהן תנייא קדמייא סבר מימר מצווין הן לפדות בני חורין ואין מצווין לפדות את העבדים. רבי יעקב בר אידי בשם ר"ל אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אמר יוסי בן שאול בשם רבי המתייאש בעבדו אינו רשאי לשעבדו א *וצריך לכתוב לו גט שיחרור. שמע רבי יוחנן ואמר יפה לימדני רבי יהושע בן לוי. כלום למדו גט שהרור לא מאשה מה אשה אינה יוצאה משום ייאוש שצריכה ממנו גט אף עבד אינו יוצא משום ייאוש. וצריך גט שיחרור. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן ב *עבד שברח מן השבויין אצל רבו אין רבו רשאי לשעבדו וצריך לכתוב לו גט שיחרור. ר' אבהו בשם רבי יוחנן אמר המפקיר את עבדו אינו רשאי לשעבדו ואינו רשאי לכתוב לו גט שיחרור. אמר ליה ר' זעירא כל עמא אמרין דהוא צריך. ואת אומר אינו צריך. שמא אינו מעכבו מלוכל בפסח. כהדא דתני °וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו. בשעה שהוא עובד את רבו הוא מעכבו לוכל בפסח ובשעה שאינו עובד את רבו אינו מעכבו מלוכל בפסח. סימא שתי עיניו כאחת הפיל שני שיניו כאחת יוצא בהן לחירות. זו אחר זו יוצא לחירות בראשונה ונותן לו דמים בשנייה. ר' אילא בשם ריש לקיש *כמאן דאמר אינו צריך לכתוב לו גט שיחרור. ברם כמאן דאמר ג צריך לכתוב לו גט שחרור ואת אומר משלם לו. אין לי אלא היוצא בשן ועין. מניין היוצא בכיפה ובהרנירק טיאונום ובחרות

שמות יב

קרבן העדה

אהן תנייא קדמייא. מכלל דת"ק סובר מצווין הן לפדות בני חורין ואינן מצווין לפדות עבדים הלכך לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון דאיירי בלפני יאוש ולשום בן חורין לא ישתעבד לרבו ראשון דילמא ממנעי מלעשות מצוה ולא פרקיה ועלה קאמר רשב"ג כשם שמצוה וכו' ולא ממנעי ופרקיה הלכך בין כך ובין כך ישתעבד: המתייאש בעבדו. ומצאו אח"כ: לא מאשה. שנא' וכתב לה ונאמר להלן או חפשה לא ניתן לה: אף עבד אינו יוצא משום ייאוש. לפיכך צריך גט שחרור: עבד. כנעני של ישראל שנשבה וברח מן בית אסורין של עכו"ם אצל רבו הראשון: וצריך לכתוב לו גט שחרור. להתירו בבת ישראל: ה"ג ואינו צריך לכתוב לו גט שחרור: כל עמא אמרין. כל התלמידי' אמרו משמיה דר"י שהוא צריך ולמה אמרת משמיה דאינו צריך: שמא. הכי שמעת מר' יוחנן שהמפקיר עבדו הערל אינו מעכבו לאכול בפסח ודנת שאף אינו צריך גט שחרור ואינו כן דאכילת פסח היינו טעמא כהא דתני וכל וכו': בשעה שעובד את רבו. דאיש יתירא הוא למדרש כל זמן שעובד את רבו אני קורא בו עבד איש וכשאינו עובד את רבו כגון שהפקירו אין אני קורא בו עבד איש: סימא שתי עיניו. של עבדו כנעני כאחת: יוצא בהן לחירות. ולא אמרי' כיון דיוצא בעין אחת דמי עין יתירא ישלם לו דכל שסימא שתיהן כאחת פטור משתיהן והעבד יוצא בהן לחירות: זו אחר זו. כיון שכבר יוצא לחירות בראשונה ה"ל ישראל גמור וחייב הרב על השני לשלם לו: כמאן דאמר. הך ברייתא אתיא כמאן דאמר היוצא בשן ועין אינו צריך גט שחרור וכשסימא את הראשונה כבר יצא מתחת ידו: ואת אומר משלם לו. השנייה בתמיה הא עדיין עבדו הוא דמעוכב גט שחרור הוא ולמה ישלם לו השנייה: היוצא בכיפה. שכתב גט שחרור על גבי כיפה והיא כובע של צמר: ובהרנורק טיאנום ובחרות

פ' גיטין מג ודף ע
שם לט
גיטין מב קידושין כד

תוס' הרי"ד

דהתוספתא מיירי ע"כ לפני יאוש. וא"כ קשה האיך מוקי רבא דרשב"ג מסתפק בדברי רבנן אי לפני יאוש קמיירי או לאחר יאוש דהא פשיטא דמיירי רבנן בלפני יאוש דלפיכך נותן דמיו לשני כדמבואר בלח"מ ז"ל שם דאי לאחר יאוש ומשתעבד לשני מאי נותן את דמיו. וכדכתב הר"ן ז"ל בהדיא דע"כ האי ברייתא מיהוקמא לפני יאוש א"כ היכי אפשר לומר דרשב"ג מסתפק במאי קמיירי רבנן אי לפני יאוש אי לאחר יאוש ועוד קשה באמת על הרמב"ם ז"ל דפסק בלפני יא וש כשפדאו לשם ב"ח חוזר לרבו הראשון בלא כלום קושית הר"ן ז"ל דהא מפורש בתוספתא דרשב"ג ס"ל דאפילו לשם ב"ח נותן דמיו. ונשו באמת קושיא עצומה. ומה שכתב הכ"מ ז"ל להרן זאת כבר סתר הלח"מ ז"ל תירוצו. והיא קושיא עצומה:

ע"כ נראה לפענ"ד דכל הסוגיא עולה יפה בע"ה ומן הירושלמי יש לנו יסוד גדול להבין כל הסוגיא בבבלי וירושלמי ופסקי הרמב"ם ז"ל ומה שהשגי' המפרשים ז"ל א"ל לשני' ואדרבה טוב טוב כמו שהיא לפנינו. ונקדים תחלה להבין הא דחזקי' שלא יהא כאו"א מפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו. וע"כ ישתעבד לראשון לשיטת רש"י ז"ל והרב אלפס ז"ל דאל"כ יפקיע עצמו מן רבו כדי שתמות נפשי עם פלשתים. וע"כ אמרו דישתעבד לראשון. וצ"ל מנין לו להעבד שישראל אחר יפדוהו ויחזור לשיעבוד להראשון. והלא ע"כ משום דישראל מצווין על מצות פדיון שבוין וכשם שמצות פדיון שבוין על ישראל ב"ח כן נמי מצות פדיון שבוין על עבדים לפדותן וע"כ לא יפיל עצמו שוב לגייסות דהא ישראלים יפדוהו משום חיוב מצות פדיון שבוין אבל אי אין מצוה לפדות העבדים מי יאמר לו שיפדוהו ישראל לשם עבד או לשם ב"ח. וכפרט לשם ב"ח מי יפדוהו. וע"כ הא דחזקי' נמי משום כשם שמצוה כו'. הרי הקדמה אחת. הקדמה ב' דהא דפליגי רבנן ורשב"ג בממנעי ולא פרקי לי' ולרשב"ג ס"ל כשם כו'. לאו דמצוה לפדותו כדי לעבותו ב"ח. ז"א דלא מצינו מצוה כזו לעשות מעבד ב"ח. והרי אדרבה לעולם בהם תעבודו כתיב. אלא דת"ק ס"ל דלא נצטוו ישראל על מצות פדיון שבוים בעבדים וע"כ חיישינן דילמא לא פרקי לי' דבשלמא לשם עבד כי פריק לי' והרי לא יפסיד דנוטל דמיו מרבו ראשון אבל לשם ב"ח דאינו נוטל דמיו בודאי מימנע ולא פריק לי'. ורשב"ג ס"ל דמצווין ישראל על מצות פדיון שבוין אפילו בעבדים. הרי הקדמה ב'. הקדמה ג' דהנה במסקנא דפריך הגמ' לרבא דאמר לרבו שני ממאן קני' לי' מבאי שבאי גופי' מי קני לי' ומשני אין קני לי' למעשה ידיו כדמסיק אבל הם קונין אח"ז למע"י. והנה לפי מאי דקי"ל המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך ג"ש. ונמצא דקנין איסור עדיין ברשות הרבו הראשון ולקנין מעשי ידים הרי הוא ברשות רבו שני. א"כ כיון דלא קני לי' רק למעשה ידים אין בכחו להוציאו לחירות בג"ש ורק רבו הראשון יכול ליתן לו ג"ש. אבל כיון שיתן לו ג"ש הרי הוא ישראל ב"ח גמור וע"כ יצא מרשות רבו הראשון דלא מצינו ישראל קונה לישראל במעשי' של עבד ואפילו ע"ע לא יהי' ולא צריך לצאת אף בג"ש. ע"כ דרבו הראשון כשיתן לו ג"ש צריך ליתן דמיו לרבו השני. הקדמה ד'. דהנה רש"י ז"ל והרב אלפס ז"ל פי' דלחזקי' משתעבד לראשון משום שלא יפיל עצמו לגייסות לקיים תמות נפשי עם פלשתים. ע"כ משתעבד לראשון. ושיטת התוס' ז"ל דאינו כן אלא משתעבד לשני כמו לרבנן. לשם עבד משתעבד לשני כן נמי לרשב"ג ורשב"ג לא פליג עם רבנן אם לראשון או לשני אלא בנפ"מ בין לשם עבדות בין לשם חירות עיי"ש. וע"כ דלפירושם ז"ל אין לפרש דמפיל עצמו לגייסות משום תמות נפשי עם פלשתים ז"א דא"כ מאי מהני התקנה שישתעבד לשני. אלא הפי' של שלא יהא כאו"א מפיל עצמו לגייסות הוא כפי' התוס' רי"ד ז"ל שמא ירצה שהאדון יתייאש ממנו ואח"כ יברח מן הגייסות עיי"ש אבל השתא דדינא כשם שמצוה לפדות ב"ח כך מצוה לפדות את העבדים. א"כ לא יפיל עצמו לגייסות דהא ודאי דישראלים יפדהו טרם שיברח ויצטרך לשעבד: ועפ"ז

רידב"ז

בדין הי' אפילו לשם עבד לא ישתעבד פי' לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו ראשון לא משום דהוי לאחר יאוש. לרבו שני לא דלא קנאו שבאי [כפרכת הש"ס דילן על רבא] ולמה אמרו ישתעבד פי' לרבו שני שלא יהא העבד מבריח עצמו מן השבוין. כפי' התוס' רי"ד ז"ל דהעבד יפיל עצמו לגייסות כדי שיתייאש ממנו רבו ואח"כ יבריח עצמו מן שבוין ע"כ אמרו שלשם עבד ישתעבד לשני ומצוה על ישראל לפדות ב"ח וע"כ לא יפיל עצמו לגייסות כי בודאי טרם שיברח יפדוהו ישראל וישתעבד לו. אר"ז מתניתא אמרה כן רבו נותן דמיו ומשחררו הוא התוספתא הנ"ל המובא בהר"ן ז"ל הנ"ל ומפרש דרבו נותן דמיו לשני ומשחררו דהא ע"כ רבו הראשון משחררו כדמפרש לא אמר אלא רבו הא אחר לא דאחר אינו יכול לשחררו דלא קני' לי'. והירושלמי לא מחלק בחידוש החדש דמחדש בבבלי בקנינו דאע"פ שקנה אותו לא קנה אלא למע"י. ז"א דאי קני קני לי' לגמרי ואי לא קנה לא קנה כלל. והילכך כיון דמדינא לא ישתעבד לשני דשבאי לא קני' ליה ורק רבנן תיקנו שישתעבד משום דחזקי' והילכך לא קני אותו קנין איסור. אלא השיעבוד כדי שלא יפיל לגייסות והילכך רבו הראשון משחררו ונותן את דמיו לשני דהא מפסידו מהקנין השיעבוד שיש לו. והילכך ע"כ איירי לאחר יאוש ובדין היא שלא ישתעבד בו השני כלל ורק רבנן אמרו מפני חזקי' שישתעבד לשני הילכך משחררו הראשון ונותן דמיו לשני. ר"ז בשם ר' יוסי בדין היא אפילו לשם ב"ח ישתעבד בו לפני יאוש ולמה אמרו לא ישתעבד כדי שלא להוציא לזה על ב"ח כההיא דאיתא בדף ע' בבבלי שהרי יצא עליו שם ב"ח [וכאוקימתא דאביי בבבלי אך לא מטעמי' משום ממנעי ולא פרקי אלא מטעם שלא להוציא לזה על ב"ח] וע"ז א"ר יוסי בניחותא כפי' הרמב"ן ז"ל בס' הזכות רשב"ג אומר כשם שמצוה כו' אהן תניא קדמיא סבר מימר מצווין הן לפדות ב"ה ואין מצווין לפדות עבדים. א"כ ע"כ כאוקימתא דר' אילא דליכא למימר כאוקימתא דחזקי' שלא יהא העבד מבריח עצמו מן שבוין משום דישראל יפדוהו הא רבנן לא ס"ל דמצוה על ישראל לפדות עבדים [וככר כתבנו דתלי חזקי' בכשם כנ"ל] א"כ ע"כ דמתניתין כאוקימתא דר' אילא ודוק: רבנן

מערכת הערוך (כוכ"ח) היוצא בכיפה בערוך (ע' ככס א') פי' כיפה של צמר ארוגה אם רקם באריגה גט אשה או גט חירות אינו גט.

ובחרות של מלכים. ת"ל לחפשי ישלחנו מכל מקום. בניו מה הן. היוצא בשן ועין בניו עבדים והיוצא משום ייאוש בניו בני הורין. אמר רבי יוסי בי רבי בון לא מסתברא חילופין היוצא בשן ועין הואיל ושיחררתו התורה בניו בני חורין. והיוצא משום ייאוש הואיל ולא שיחררתו התורה בניו עבדים. גר שמת וביזבזו ישראל את נכסיו והיו שם עבדים בין גדולים בין קטנים יצאו לחירות. אבא שאול אומר א *גדולים יצאו לחירות. קטנים לא יצאו לחירות. למה שהן יצאו במיתת רבן. מעתה אפילו גדולים. אמר ר' בא גדולים על ידי שיש בהן דעת לזכות את עצמן יצאו לחירות. קטנים על ידי שאין בהן דעת לזכות לעצמן לא יצאו לחירות. רבי יהושע בן לוי אמר הלכה כאבא שאול. מחלפא שיטתיה דרבי יהושע תמן אמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי ורבי יוסי בן שאול בשם רבי המתייאש מעבדו אינו רשאי לשעבד בו. אמרין מה דאמר רבי יהושע לשעבד. דלא יהב לא יהב. דילמא הלכה לשעבדו. וצריך לכתוב לו גט שיחרור והבא הוא אמר הכין. שמענו דאמר רבי יוחנן יפה לימדני רבי יהושע בן לוי. דילמא הלכה כאבא שאול. אמתיה דרבה בר זוטרא ערקת. אתייאש מינה. אתא שאל לרבי חנינה ולר' יהושע בן לוי אמר אינו רשאי לשעבדה.

מהו

קרבן העדה

ובחרות של מלכים. הם מיני בגדים שרוקמין אותו במחט ורוקמין עליו אותיות אם ריקם עליהם גט מנין שצריך גט שחרור אחר דהנך לאו כתב ניהו שאינו קבוע אלא מוטל על הבגד ושתי ראשין תתובין: מכל מקום. לעולם צריך שישלחנו לחפשי ע"י גט שחרור: בניו. של זה היוצא בשן ועין או ליוצא ע"י הפקר הנולדים לו עד שלא קיבל גט שחרור. מה הן דיניהן כעבד או דלמא כמשוחררים הן מיד או משקיבל אביהן גט שחרור הן נעשין משוחררים למפרע: ופשיט היוצא בשן ועין בניו עבדים וכו': לא מסתברא. אלא בהיפך: היוצא בשן ועין הואיל ושיחררתו התורה. דמפורש בקרא שיוצא בו לחירו' אע"פ שהוא מעוכב גט שחרור בניו בני חורין אבל היוצא משום יאוש אע"פ שאינו ראשי לשעבדו מ"מ אינו מפורש בקרא שיוצא לחירות בניו עבדים: גר שמת. ואין לו יורשין וכל נכסיו הפקר: יצאו לחירות. שהן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר לפיכך יוצאין לחירות: ופריך למה. יוצאין לחירות לא יהא אלא הפקר הא אין כאן מי שיתן להם גט שחרור והא אמרין המפקיר עבדו צריך גט שחרור: ומשני שהן יוצאו במיתת רבן. דמאי טעמא אמרינן המפקיר עבדו צריך גט שחרור משום דבעינן דומיא דאשה מה אשה אינה יוצאה בהפקר אף עבד כן אבל האשה שמת מה אשה משתלחת בלא גט אף עבדיו כן: ה"ג מעתה אפי' קטנים כיון שהן יוצאין במיתת רבן אפי' קטנים נמי יצאו לחירות: ופריך מחלפא שיטתיה דריב"ל. קשיא דריב"ל אדריב"ל: ה"ג אינו ראשי לשעבד בו וצריך לכתוב לו גט שחרור שמע ר' יוחנן ואמר יפה לימדני ריב"ל והכא אמר הכין אמרין מה דאריב"ל לשעבד דלא יהב לא יהב דלמא הלכה כאבא שאול אמתיה וכו'. וה"פ צריך לכתוב לו גט שחרור דגט שחרור מגט אשה ילפינן וכדלעיל א"כ נילף נמי מאשה מה אשה בין גדולה בין קטנה יוצאת במיתת בעלה אף עבד בין גדול בין קטן יוצא במיתת רבו ומשני אמרין מה דאריב"ל בדיעבד דלא מצי למיהב ליה גט שחרור כגון הכא שמת הוא דאמר הלכה כאבא שאול: אמתיה דרבה בר זוטרא ערקת וכו'. שפחתו של רבה בר זוטרא ברחת מיניה ואתייאש ממנה:

מהו

פני משה

ובחרות של מלכים. שמציין עליהן לשלחן לחירות: ישלחנו מכל מקום. מדלא כתיב ישלחו: בניו. של אלו היוצאין לחירות מה הן וקאמר היוצא בשן ועין בניו עבדים דלא זכתה התורה אלא לו: לא מסתברא חילופין. אדרבה איפכא מסתברא היוצא בשן ועין ששיחררתו התורה בהדיא בניו בני חורין אבל היוצא משום יאוש מדרש הכמים הוא ואין לנו לרבות אלא לעצמו: גר שמת. ואין לו יורשין וכל נכסיו הפקר: יצאו לחירות. דהן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן ולזכות מן ההפקר: למה. לא יצאו לחירות מפני שהן יצאו במיתת רבן וכל המחזיק בהן זכה א"כ מעתה אפי' גדולים ומשני שאני גדולים שיש להן דעת לזכות את עצמן: מחלפא שיטתיה דר' יהושע בן לוי תמן. לעיל אמר המתייאש מעבדו אינו ראשי לשעבד בו ולא חילק בין גדול לקטן והכא אמר הל' כאבא שאול קטנים לא יצאו לחירות ואמאי והא הפקר ניניהו: אמרין מה דאמר ר' יהושע לשעבד. לענין שיעבוד הוא דקאמר התם שכיון שהפקירו אינו ראשי לשעבד בו: דלא יהב לא יהב כלומר אבל מכל מקום מה שתן לא ניתן דהרי צריך ליתן לו גט שחרור כדקאמר לעיל: דילמא הלכה לשעבדו. בתמיה כלומר וכי קאמר הכא הלכה לשעבדו דתיקשי לא קאמר אלא הלכה כאבא שאול לענין קטנים וטעמא דאף על גב שהפקר הן מכל מקום מעוכבין גט שיחרור אלא שפקע מהן רשות רבן דהרי מת ואין לו יורשין ואין כאן מי שיכתוב להן גט שיחרור והילכך גדולים שיש להם יד לזכות עצמן פקע רשותן בלא גט שיחרור אבל קטנים שאין להם יד לא וכל המחזיק בהן זכה: וצריך לכתוב לו גט שיחרור והכא הוא אמר הכין. כלומר דעדיין היא גופה קשיא מדקאמר לעיל צריך לכתוב לו גט שיחרור וא"כ אמאי מחלק בין גדול לקטן כדמסיק הקושיא: שמענו כו'. שהרי שמענו טעמי' דריב"ל מדאמר ר' יוחנן לעיל יפה לימדני דצריך גט שיחרור כלום למדו אלא מאשה ואי מאשה יליף לה מה אשה בין גדולה בין קטנה התרתה בגט אף עבד בין גדול בין קטן לא תחלוק בו והיכי דרבו חי צריך גט שיחרור אבל הכא שאין כאן מי שיכתוב והנאי קטנים לא יצאו לחירות: דילמא הלכה כאבא שאול. בתמיה: אינו ראשי לשעבדה. דכיון שברחה ונתיאש ממנה כהפקר היא:

מהו

עין משפט
נר מצוה

כט
א מיי' פ"ט מזכיה סמ"ג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' רסז כס"ה וטוש"ע חו"מ סי' ערס סעיף כט

מסורת הש"ס

גיטין לח
קידושין כג

תוס' הרי"ד

ועפ"ז יתבאר היטב שיטת התלמודים והפוסקים ז"ל דס"פ בירושלמי ר"ה בשם חזקי'. בדין הי' אפילו לשם עבד לא יתשעבד פי' לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו ראשון לא משום דהוי לאחר יאוש. לרבו שני לא דלא קנאו לי' שבאי [כפרכת הש"ס דילן על רבה] ולמה אמרו ישתעבד פי' לרבו שני שלא יהא העבד מבריח עצמו מן השבוין. כפי' התוס' ר"ד ז"ל דהעבד יפיל עצמו לגייסות כדי שיתיאש ממנו רבו ואח"כ יבריח עצמו מן השבוין ע"כ אמרו שלשם עבד ישתעבד לשני. ומצוה על ישראל לפדות ב"ח וע"כ לא יפיל עצמו לגייסות כי בודאי טרם שיברח יפדוהו ישראל וישתעבד לו. אר"ז מתניתא אמרה כן רבו נותן דמיו ומשחררו סוא התוספתא הנ"ל המובא בהר"נ ז"ל כנ"ל ומפרש דרבו נותן דמיו לשני ומשחררו דהא ע"כ רבו הראשון משחררו כדמפרש לא אמר אלא רבו הא אחר לא דאחר אינו יכול לשחררו דלא קני' לי' והירושלמי לא מחלק בחידוש כחדש דמחדש בבבלי בקנינו דאע"פ שקנה אותו לא קנה אלא למע"י ז"א דאי קני קני לי' לגמרי ואי לא קנה לא קנה כלל. והילכך כיון דמדינא לא ישתעבד לשני דשבאי לא קני לי' ורק רבנן תקנו שישתעבד משום תוקי'. והילכך לא קנה אותו קנין איסור אלא השיעבוד כדי שלא יפיל לגייסות והילכך רבו הראשון משחררו ונותן את דמיו לשני דהא מפסידו מהקנין השיעבוד שיש לו והילכך ע"כ איירי לאחר יאוש והדין הוא שלא ישתעבד בו השני כלל ורק רבנן אמרו מפני חוקי' שישתעבד לשני הילכך משחררו הראשון ונותן דמיו לשני. ר"א בשם ר' יוסי בדין הוא אפילו לשם ב"ח ישתעבד בו לפני יאוש ולמה אמרו לא ישתעבד כדי שלא להוציא לזה על ב"ח כההיא דהיתה בדף ט' בבבלי שהרי יצא עליו שם ב"ח [וכאוקימתא דהבי' בבבלי אך לא מטעמי' משום ממנעי ולא פרקי אלא מטעם שלא להוציא לזה על ב"ח] וע"ז א"ר יוסי בניחותא כפי' הרמב"ן ז"ל בס' הזכות. רשב"ג אומר כשם במלוה כו' אהן תניא קדמיה סבר מימר מצווין הן לפדות ב"ח ואין מצווין לפדות עבדים. א"כ ע"כ כאוקימתא דר' אילא דליכא למימר כאוקימתא דחזקי'. שלא יהא העבד מבריח עצמו מן השבוים דישראל יפדוהו הא רבנן לא ס"ל דמלוה על ישראל לפדות עבדים [וכבר כתבנו דתלי חזקי' בכשם כנ"ל] א"כ ע"כ דמתניתין כאוקימתא דר' אילה ועפ"ז יתורץ מהלך קושית הר"נ ז"ל על הרמב"ם ז"ל שפסק בפיר דלפני יאוש משתעבד לראשון וכשפדאו לשם ב"ח חוזר לרבי הראשון בלא כלום משום דהא אין לו בגוף העבד כלום והדמים שנתן הא הפקרי' כמו שכתב הכ"מ ז"ל הסברא בזאת דהדמים שנתן אפקרי'. ע"כ פשיטא להרמב"ם ז"ל דא"ל ליתן כלל דמים להשני. ומה שאמר רשב"ג בתוספ' דבין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמים לשני הוא קאי אלאחר יאוש כאוקימתא דרבא וס"ל כרבא דמוקי לאחר יאוש. ולרבו שני משום דקני שבאי למע"י. והילכך ס"ל לרבנן דמשתעבד לשני והראשון נותן דמיו ומשחררו משום דקנאו לו שני למע"י. וע"כ כשמשחררו נותן לו דמיו. וכן רשב"ג דס"ל דבין כך ובין כך משתעבד היא משום דחזקי'. ולשני כדפי' התוס' ז"ל וקנה לו מתקנתא דרבנן את העבד למעשה ידיו ע"כ כשרבו הראשון משחררו נותן את דמיו לשני משא"כ בלפני יאוש דל"ל לרבו שני כלום בגופו של עבד אף למע"י וישתעבד לראשון וכיון דפדקי' לשם ב"ח הרי אפקרי' מעותיו כנ"ל. ולפ"ז ניחא נמי בהא דפשיטא לי' לרבה דרשב"ג פליג אלאחר יאוש ג"כ הה"ק אע"פ דרשב"ג גופי' מסתפק אמה קאמרי רבנן לפני יאוש ופליג עלייהו

בזה מ"מ לרבה פשיטא לי' דפליגי אלאחר יאוש דבשלמא בדברי רבנן יש להסתפק אמה קאמרי לפני יאוש ומשתעבד לראשון ונותן דמיו לשני משום אגפרות כשפדאו לשם עבד. או שמא לאחר יאוש ושייך לשני ונותן רבו הראשון דמיו כשמשחררו וכשפדאו לשם עבד דווקא אבל לשם ב"ח לא ישתעבד כלל. אבל רשב"ג דפליג עליי' וס"ל דאפילו לשם ב"ח ישתעבד ונותן דמיו לשני ואי ס"ד דקאי לפני יאוש לחוד א"כ כיון דמשתעבד לראשון ואין לשני בו כלום. דמים מאי עבידתיהו הא אפקרי' לדמיו כנ"ל. אלא ע"כ דפליג גם אלאחר יאוש וס"ל כדחזקי' דמשתעבד לשני ע"כ דנותן דמיו רבו הראשון לשני כשרוצה לשחררו וע"כ מוקי לפלוגתתן לאחר יאוש נ"כ. וכא דכתב הר"נ ז"ל דהתוספתא מיירי ע"כ לפני יאוש מדרבו נותן דמיו לשני. ואילו לדברינו אין מהתוספתא שום ראי' דמיירי לפני יאוש דיש לאוקמי' לאחר יאוש ומשתעבד לשני למע"י ורבו הראשון נותן דמיו ומשחררו כנ"ל ז"א דהר"נ ז"ל לא מדייק דהתוספתא מיירי לפני יאוש מדברי רבנן אלא מדברי רשב"ג דס"ל בין כך ובין כך ישתעבד וגי' הרב אלפס ז"ל דישתעבד לראשון א"כ ע"כ מיירי לפני יאוש ונותן דמיו משום אגפרות לשני דהא ל"ל דנותן דמיו ומשחררו ז"א דהא אין להשני בו כלום הנה ע"כ מיירי לפני יאוש וע"כ מוכח מהך תוספתא דאפילו לפני יאוש וכשפדאו לשם ב"ח רבו הראשון נותן דמיו להשני וע"כ מסיים הר"נ ז"ל אלא שהרמב"ם ז"ל כתב דחוזר לראשון בלא דמים. ולא שהק' על הרמב"ם ז"ל מהך תוספתא ז"א דאין להוכיח מהך תוספתא הנ"ל רק לשיטת הרב אלפס ז"ל. אבל להרמב"ם ז"ל דיכול לסבור כשיטת התוס' ז"ל דלחזקי' משתעבד לשני ע"כ איכא למימר דרבו הראשון נותן דמיו ומשחררו. אבל לפני יאוש משתעבד לראשון בלא דמים דהא אפקרי' דמיו כשפדאו לשם ב"ח. וניחא נמי אפילו להר"נ ז"ל הא דקשה לן האיך מסתפק רשב"ג בדברי רבנן אי לאחר יאוש או לפני יאוש דהא להר"נ ז"ל מוקמינן בע"כ להתוספתא לפני יאוש דהא"כ דמים מאי עבידתיי'. ולדברינו ניחא דהא דדייק הר"נ ז"ל דהתוספתא מיירי לפני יאוש הוא מדברי רשב"ג דאף לשם ב"ח ישתעבד לראשון ונותן דמים. וא"כ ע"כ לפני יאוש והדמים הוא משום אגפרות אבל מדברי רבנן אין הוכחה דמיירי לפני יאוש די"ל לאחר יאוש ומשתעבד לשני והדמים הוא משום השיחרור כנ"ל ולדברינו ניחא מה דלכאורה קשה האיך חזקיה רבה דפליגי לאחר יאוש משום חזקי' הא בברייתא תנינן כשם כדפריך הגמ' בשלמא לאביי היינו כשם אלא לרבא משום דחזקי' הוא ומשני רבא דרשב"ג תרתי קאמר או כשם או כדחזקי'. וקשה מאוד הא בברייתא לא תנינן רק כשם וחזקי' לית רמיזא כלל בברייתא והאיך תיסק אדעתין לאוקמי' דהיא עיקר דברי חזקי' הסר מן הספר ומנ"ל לעשות פלוגתא מזה. ולמה לא קאמר רשב"ג להיפך למידכר בברייתא כדחזקי' ולמימר אי לאחר יאוש כדחזקי' ואי לפני יאוש כשם. אבל לדברינו ניחא דבחזקי' ליכא שום פלוגתא כלל ורבנן נמי מודי משום חזקי' ורק דפליגי בכשם דרבנן ל"ל כשם וע"כ אין שום פעולה מהא דחזקי' כנ"ל ורשב"ג ס"ל כשם וע"כ איכא פעולה מהא דחזקי' כנ"ל. וזהו דקאמר להו אי לפני יאוש קאמריתי היינו כשם פי' דדי הסברא דכשם לחוד ואי לאחר יאוש קאמריתי נמי הוי כן משום כשם, ומפרש הגמ' הא דמהני כשם לאחר יאוש גם כן כמו לפני יאוש הוא משום דלאחר יאוש איכא הא דחזקי' ומהני לאחר יאוש גם כן כשם ודוק:

חתם סופר

בניו מה הן. היוצא בשן ועין בניו עבדים והיוצא משום ייאוש בניו בני הורין וגו'. עיין בבבלי גיטין דף מ' ע"א ולפע"ד בכור לסירושלמי כבבלי דאסור בשפחה בנתקדשה קצת ומ"מ מותר בשפחה כיוצא בו שיצאתה ג"כ ביאוש או בשן ועין ולא דמי לחצי ב"ח אאסור ביוצא בו משום דבכל אבר בבו איכא צד חירות וצד עבדות ואתי צד איסור ומשמש בצד היתר ובסיפוך מאח"כ הכא מיקבא קליש ליה כח עבדות ונכנס בכניסם קדושם קליבאת ומבמשין זצ"ו ויש קפק בבנים הנולדים אם הם ג"כ עבדים אין רולה לומר עבדים ממש אלא כיוצא באמותיהם או ב"ח לגמרי דכיון דמעלם לא היה בהבנים שום צד כח עבדות לא נכנס בידם כח איסור כלל ולא דמי להאותיהם בהיו עבדים ממש ולא נפקע מהם לגמרי אבל הבנים מעיקרא לא ליטול בהו איסורא כלל וסכי הם בני חורין גמורין כנלפע"ד:

עמודי ירושלים

היוצא בשן ועין בניו עבדים והיוצא משום ייאוש בניו בני חורין כו'. בשו"ת שבות חיים (סי' סד"ס) דהק אי"ע מהד בביאור הירושלמי הזה ולבסוף מיירי בבניו שהיה לו מקודם וממעיין יראה שדבריו תמוהים. ומצאתי בא"ז בתשובה (סי' תקנ"ט) שר' שמחה הביא הירושלמי הזה ופי' דמשום דמעוכב גט שיחרור לכן בניו עבדים דקרין או הופסה לא ניתן לה ופליגי האמוראים בירושלמי אם מעוכב גט שיחרור או לא ע"ש ומבואר דקאי על הבניים שנולדו אח"כ ובמה שאיתא בירושלמי הואיל ולא שחררתה התורה כו' נ"ל לפרש עפ"י מ"ש התוס' סוכה (ל"ב ב' ד"ה וקרקע) לפרש דברי הירושלמי (פ"ז דכלאים) דהא דיש יאוש לקרקע אינו אלא מדרבנן ע"ש באורך ובתוס' דרבנן (אות קנ"ט) ועל פי זה יש לומר כיון דעבד איתקש לקרקע אם כן היאוש בעבד אינו אלא מדרבנן ואם כן זו כוונת הירושלמי דיאוש כיון דאינו מן התורה לכן לא מהני לגבי הבנים ואולי זה הפלוגתא שבין האמוראים שנחלקו אם היאוש הוא מן התורה או רק מדרבנן והבן:

אמרי ברוך המתיאש מעבדו אינו רשאי לשעבד בו. כ"ב ח"ס דהתייאשו הבעלים ויעוין בחדושי מהר"י מטראני בחדושיו למס' קדושי' דף ע'.:

מהו לכתוב לה גט שיחרור. אמר ליה אם כתבת יאות את עבד. רבי חנינה בשם רבי ישמעאל בי רבי יוסה *עבד שנשא בת חורין לפני רבו יצא לחירות. אמר רבי יוחנן אמש הייתי יושב ושונה הכותב כתב קידושין לעבדו או כתב נישואין לאמתו רבי אומר זכה. וחכמים אומרים [א] לא זכה. אהן תנייא קדמייא סבר כרבי זכה. *מי משחרר *רב אמר בין רבו הראשון ובין רבו השני. אמר רבי יוחנן אין לך משחרר אלא רבו הראשון בלבד. התיב ר' חגיי קומי ר' יוסי מתניתא פליגא על רב. [ב] *ישראל שהלוה את גוי על המצו אחר הפסח מותר בהנאה. אין תימר ברשות ישראל הוא ויהא אסור מה עביד לה רב. אמר רבי יודן *קל הוא בשחרור כהדא דתני העושה עבדו אפותיקי [ג] מכרו אינו מכור. [ד] שיחררו משוחרר. חייליה דרבי יוחנן מן הדא רבן שמעון ב"ג אומר אינו כותב אלא משהרר. [ה] *אילו המשעבד שדה להבירו והלך ומכרה שמא אין בעל חוב בא וטורף. אמר רבי אבהו פתח לנו רבי יוחנן פתח רבי מאיר בדה לא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד. מעתה לא יכתוב לו שטר על דמיו. אמר רבי אילא מוטב שיאמר לו תן לי מאתים זוז שיש לי בידך ולא שיאמר לו עבדי אתה. רבנין דקיסרין אמרין בשם רבי ביסא אתיא דרבן שמעון בן גמליאל כרבי מאיר. כמה דרבי מאיר קונס בדברים. כן רבן שמעון בן גמליאל קונס בדברים. דתני שטר

פני משה

מהו לכתוב. אם צריכה גט שיחרור: אם כתבת יאות את עבד. אם תעשה ותכתוב יפה את עושה: יצא לחירות. דאי לאו דשחרריה לא הוי שביק ליה למינסב בת חורין: הכותב שטר קידושין לעבדו. שקידש העבד אשה וכתב לו רבו שטר הקידושין: או כתב נשואין לאמתו. שכתב לה הרי את מקודשת לי: רבי אומר זכה. ומקודשת וחכמים אומרים לא זכה דעדיין לא יצא לחירות בזה והיאך קאמרת דיצא לחירות בהא דנשא בת חורין לפני רבו: אהן תנייא קדמייא. האי תנא ר' ישמעאל בר' יוסי סבר כרבי דקאמר זכה וה"ה אם נשא לפני רבו: מי משחרר. הא דקתני במתני' עבד שעשאו רבו אפותיקי ושחררו מי שחררו: בין רבו הראשון ובין רבו השני. ה"פ לשיטתא דהאי תלמודא דרב סבר כמ"ד בפ' כל שעה בעל חוב למפרע הוא גובה כלומר אם בא לידי גוביינא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דמשעה שהלוהו עמדו נכסיו הללו בחזקתו ולפיכך מן הדין שחרור של שניהם לאו שחרור הוא דהלוה אינו יכול לשחררו שמא לא יהיה לו מעות לסלקו לזמן הפרעון ומשאר נכסים לא יכול לסלקו דהא באפותיקי מפורש מיירי כדפריש במתני' ונמצא משעת הגביי' קם העבד למפרע ברשותו של מלוה ושחרור דהלוה לאו כלום הוא וכן המלוה אינו יכול לשחררו שמא לא יבא לידי גוביינא מהעבד שהרי אם ירצה הלוה לסלקו במעות מסלקו ומתני' הכי מיתפרשא שורת הדין אין העבד חייב כלום במלות הנוהגות בבני חורין דמי הוא ששחררו לאו כלום הוא אלא מפני תיקון העולם הוא הואיל ויצא עליו שם בן חורין ואם הראשון שחררו ואח"כ בא לידי גוביינא כופין את רבו השני ועושה אותו ב"ח והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג סבר אין העבד כותב דאיהו מאי עביד ליה אלא המשחרר כותב ואם השני שחררו ולא בא לידי גוביינא שסילקו הלוה במעות כופין רבו הראשון ועושה אותו ב"ח והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג סבר המשחרר כותב וקמיפלגי בהיזק שאינו ניכר אי שמיה היזק או לא דהרי שחרור של שניהם לאו שחרור מן הדין הוא אלא מדרבנן והיזק שאינו ניכר מיקרי: ר' יוחנן. פליג דס"ל כמ"ד מכאן ולהבא הוא גובה והילכך לאו ברשות של המלוה כלל הוא עד שעת הגבייה ושחרור שלו אפילו מדרבנן בעלמא לאו כלום הוא ואין לך קרוי משחרר אלא רבו הראשון בלבד ומתני' הכי מיתפרשא שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני ששיחרור של רבו הראשון הפקיעו מידי שיעבוד אלא מפני תיקון העולם שלא יפגענו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כדמפרש לקמן כופין רבו שני לעשות אותו ב"ח והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג סבר המשחרר כותב מפני שהזיק שיעבודו של חבירו ות"ק סבר המזיק שיעבודו של חבירו פטור: מתניתא. ברייתא בפ' כל שעה ישראל שהלוה לעכומ"ז על חמצו לאחר הפסח אינו עובר: אין תימר ברשות ישראל הוא. כלומר לדידך דאמרת למפרע הוא גובה וא"כ החמץ בפסח ברשות ישראל הוא ויהא אסור וקשיא לרב: קל הוא בשיחרור. כלומר אימא לך בעלמא ס"ל לרב נמי ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ושאני בשחרור דקל הוא שהקלו בו הואיל ויצא עליו שם שיחרור מרבו השני ולפיכך מיתוקמא מתני' בשחררו רבו שני נמי: כהדא כו'. דיש חילוק בין מכר לשיחרור הואיל ויצא עליו שם שיחרור וה"ה נמי לענין שיחרור של רבו שני: חייליה דרבי יוחנן. ראיתו של ר"י דרבו ראשון להוד הוא דמיתוקמא מתני' מדקאמר רשב"ג אינו כותב אלא משחרר ולא קאמר המשחרר דהוי משמע מי ששחררו כדמפ' רב אלא ש"מ דעל רבו הראשון קאי דלדידיה משחרר קרינן ליה דברשותו הוא כר' יוחנן: אילו המשעבד כו'. לר' יוחנן פריך והשתא מסיק לה למילתיה לפרושי מתני' אליבי' כדאמרן: שמא אין ב"ח בא וטורף. מן הלקוחות באפותיקי מפורש והכא נמי מאי איכפת ליה לשני בשחרור של הראשון וישתעבד בעבדו שהוא אפותיקי שלו: פתח לנו ר' יוחנן. לפרש טעמא מה שפתח ג"כ ר' מאיר בזה דהיינו טעמא שלא מצינו כו' דכיון דחל עליו שיחרור תו לא פקע: מעתה לא יכתוב לו. העבד שטר על דמיו ששיחרור של הראשון הפקיעו מידי שיעבוד ומשני ר' אילא מוטב כו' כדלעיל: אתיא דרשב"ג. דאמר המשחרר כותב כר"מ דקונס בדברים וטעמיה דרשב"ג נמי משום קנס הוא: שטר

קרבן העדה

מהו. שיהא צריך לכתוב לה גט שחרור: א"ל אם כתבת. אם תכתוב לה גט שחרור יפה אתה עושה דלכתחלה צריך לכתוב לה גט שחרור א"נ כי היכי דתנשא לבן חורין דבלאו גט שחרור אסורה בבן חורין א"נ כיון דהיא מעוכבת גט שחרור אסורה בעבד ובבן חורין: ה"ג עבד שנשא בת חורין לפני רבו יצא לחירות. דאי לאו דשחרריה לא הוה שביק ליה למנסב בת חורין: זכה. וקידושין אלו הן קידושין: אהן תנייא קדמייא. הך ת"ק דהייגו ר' ישמעאל בר' יוסי כר' ס"ל דאמר זכה הלכך אמר דיוצא בו לחירות: מי משחרר. הא דתנן במתני' ושחררו מי שחררו רבו הראשון או רבו השני: בין רבו ראשון. ושורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו השני דשחרור מפקיע מידי שיעבוד אלא מפני תיקון העולם שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו השני ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו: בין רבו השני. דכיון דעשאו לו אפותיקי הרי הוא שלו ומלי לשחררו שורת הדין שאין העבד חייב כלום לרבו הראשון אפי' על העודף מחובו של השני שהרי עשאו אפותיקי לשני אלא מפני תיקון העולם שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו הראשון ועושה אותו בן חורין: אלא רבו הראשון. שגופו קנוי לו אבל רבו השני לא שהרי אין לו עליו אלא שעבוד לחוד: מתניתא. ברייתא פ' כל שעה קשיא לרב: ישראל שהלוה עכו"ם על חמצו. ולא אמר מעכשיו יהא קנוי לך מותר בהנאה דלעולם ברשות העכו"ם הוה דאין בעל חוב קונה משכון: ה"ג אין תימר ברשות ישראל הוא. ואי כרב דאמר כיון שהלוה עליו ברשותו קאי אמאי מותר בהנאה הא חמץ של ישראל הוא: מה עבד לה. רב במאי מוקי לה: קל הוא בשחרור. הקילו חכמים בשחרור אע"פ שאינו שלו לגמרי אפ"ה אם שחררו מהני דהא מתחייב הוא במלות: כהדא דתני. מהך ברייתא איכא סייעתא דהקילו חכמים בשחרור: מכרו. רבו הראשון אינו מכור ש"מ דאינו כשלו ואפ"ה אם שחררו משוחרר וטעמא משום דהקילו בשחרור: חייליה דר"י. כחו וראייתו דר"י מהא: מן הדא. ממשנתינו: אינו כותב. שטר על דמיו אלא המשחרר כותב שטר על הדמים ואם"ד רבו השני שחררו למאן כותב הלא הוא שהפסיד לעצמו: אלו המשעבד וכו'. טעמא דרשב"ג מפרש למה כותב רבו הראשון דהייגו המשחרר משום דשחרורו הוא כמכר וחייב לשלם משלו ל"א קושיא היא דפריך הש"ס למה לא יכתוב העבד שטר של דמיו הא שיעבודו של השני עליו ולא יהא אלא שדה המשועבדת לבעל חוב ומכרו שהמלוה טורף מיד הלקוחות: ה"ג פתח לנו ר"י פתח מאיר כאורה וכ"ה בפסחים. וה"פ פתח לנו ר"י פתח קטן ומאיר כאולן גדול: לא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד. כיון שנאסר איסור שאין לו פדיון לא עדיף בעל חוב שטרף מכתיבת דמים והייגו דוקא רבו הראשון אבל לא השני: ופריך מעתה. שאין העבד משתעבד לאחר שחרורו מרבו הראשון למה קאגזר ת"ק שהעבד כותב שטר על דמיו לרבו השני: א"ר אילא. הייגו טעמא טובה היא לעבד שיתן לרבו השני דמי שווי' או כפי חובו שלא יאמר לו רבו השני עבדי אתה ולא יוציא לעז על בניו: כמה דר"מ קונס בדברים. דקונס במאן שעשה שלא כהוגן דאפי' היתר שיש באותו מעשה מפסיד: כן רשב"ג קונס בדברים. כיון דעביד איסורא ושחרר העבד מחייב נמי לשלם היזקו של השני והעבד פטור: שטר

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פ"ו מעבדים ה"ב טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' ...

לא
ב מיי' פ"ד מחמץ ומצה טוש"ע או"ח סי' תמח ס"ב

לב
ג מיי' פי"ח ממלוה ה"ה סמ"ג עשין צד טוש"ע חו"מ סי' קיז ס"ה

לג
ד מיי' פ"ח מעבדים סמ"ג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רכו וס"ח יטוש"ע שם סעיף ו

לד
ה מיי' פי"ח ממלוה הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד

מסורת הש"ס

עיין גיטין לט

(כל שעה ה"ב)

עיין גיטין מב

פסחים ל ע"ב

(תוספתא לכ"ג הלכה א)

עיין תוס' ב"ב ל ע"א ד"ה הקדש ותוס' גיטין מ ע"ב ד"ס הקדש

רידב"ז

רבנן דקיסרין בשם ר' ביסא אתיא דרשב"ג כר"מ כמה דר"מ קונס בדברים כו' פי' הא דרשב"ג סבר אלא משחרר דס"ל המזיק שיעבודו ש"ח חייב. כדאיתא בש"ס דילן. וע"כ דאין דינא דגרמי ועי' בתוס' ז"ל דף מ"א ובדברינו בפ"ז דכלאים דמאן דדאין דד"ג היא דס"ל דהמזיק שיעבודו ש"ח חייב בשיטת הירושלמי והירושלמי קרי לדד"ג קונס בדברים בפ"ז דכלאים שם עיי"ש בדלא עביד מעשה אלא דיבורא הוי דד"ג ומנ"ל דר"מ דאין דינא דגרמי היא משמר שיש בו רבית דקונסין אותו ואע"פ דהוא רק דיבורא דמשעת כתיבה עביד לי' שומא אע"ג דלבסוף אינו נוטל בידים ואינו עובר על לא תקח מאתו וגו' מ"מ הוי עביד איסור בשעת הלואה וקונסין אותו וע"כ דדאין דד"ג וע"כ אתיא דרשב"ג כר"מ ועי' בדברינו לקמן בפ"ה ה"ה ודוק:

מצא

שנוי נוסחאות. (בוי"נ) ברשות ישראל כד"ו בר ישראל.

*שטר שיש בו ריבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי רבי מאיר. והחכמים אומרים [א] גובה את הקרן ולא את הריבית:

הלכה ה מתני' *מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל בית שמאי אומרים תיקנתם את רבו ואת עצמו לא תיקנתם [ב] לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפירייה ורבייה °שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה (ישעיה מה) אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: **גמ'** היאך איפשר חציו עבד וחציו בן חורין. *תיפתר או כרבי דרבי אומר אדם משחרר חצי עבדו. או דברי הכל בעבד של שני שותפין ועמד אחד מהן ושיחרר חלקו. [ז]מצא מציאה ביום של רבו של רבו ביום של עצמו של עצמו. ולית מחר בעי יעבדה ליה למריה. קידש אשה ביום של מריה אין חוששין לקידושיו. ביום של עצמו חוששין לקידושיו. ולא כן אמר *ר' חייה בשם ר' יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקידושיו. דכוותה גירש אין חוששין לגירושיו. *תמן תנינן [ג] אין נושאין נשים במועד. שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן משום ביטול פרייה ורבייה. בעון קומי רבי יוסי עבד מהו שישא אשה במועד. אמר ליה נישמעינה מן הדא ליבטיל והלא לא נברא העולם אלא לפירייה ורביה. ואמר ר' שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן כל שהוא מצווה על פרייה ורבייה אסור לו לישא אשה במועד:

הלכה ו מתני' [ד] *המוכר את עבדו לעכו"ם או לחוצה לארץ יצא בן חורין

[ה] אין פודין את השבויין יותר על דמיהן מפני תיקון העולם [ו] אין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת שבוים [ז] *אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן הגוים יותר על דמיהן מפני תיקון העולם: **גמ'** לגוי אפילו בארץ ישראל. *מי משחררו רבו ראשון נותן דמיו והשני משחררו ובחוצה לארץ אפילו ישראל. ניכר אם ידע רבו השני שניהן נותנין את דמיו ואם

קרבן העדה

שטר שיש בו רבית. שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה בשכר כך וכך לשנה:

הלכה ו מתני' מי שחציו עבד וכו'. בגמרא מפרש: תקנתם את רבו. שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חורין. אינו יכול לישא מפני צד עבדו' שבו: לא תוהו בראה. יוצר הארץ לא על תהו להיות ריקנין ברא אותם כי אם לשבת להיות בה ישוב ילרה: **גמ'** ופריך האיך איפשר. שיהיה העבד חציו בן חורין וחציו עבד דהא גמרינן לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף העבד כמי חציו לא ואי בכסף הא כתיב והפדה לא נפדתה או חופשה לא ניתן לה מה בשטר חציו לא אף כסף חציו לא: ומשני תיפתר. הפרש מתני' דאתיא או כר' דאמר אדם משחרר חצי עבדו אפי' בשטר דכתיב והפדה לא נפדתה כפל לומר דאיירי קרא בחציה שפחה וחציה בת חורין והוקש שטר לכסף דכתיב או חופשה לא ניתן לה: או ד"ה בעבד של שני שותפין. דכיון דאין לו בו אלא חציו אף רבנן מודו דקנה כי שחרריה לפלגיה דהא לא שייר מידי והוי כהאשה דנפקא מיניה לגמרי: ה"ג ולית מחר בעי לעבדו ליה למריה. וה"פ כיון דביום של רבו עבדו הוא ומה שקנה עבד קנה רבו א"כ אף מציאה זו של רבו היא: אין חוששין לקידושיו. דעבד אין לו קידושין: קידש אשה אין חוששין לקידושיו. דה"ל כמקדש חצי אשה דקיי"ל דאינה מקודשת: כוותה אם גירש. עבד עברי חצי' שפחה וחצי' בת חורין שייחדה לו רבו אין גירושיו גירושין דאין הגירושין תופסין בכולה: תמן תנינן. מ"ק פ"ק: מפני ביטול פריה ורביה. דאי שרינן נשואין בי"ט אין אדם נושא אשה כל השנה כולה אלא ממתין עד המועד שיהא עושה סעודה אחת לנישואין ולי"ט נמצא מתבטל מפריה ורביה עד המועד: עבד מהו שישא אשה במועד. מי אמרינן כיון דאינו מצווה על פריה ורביה מותר לישא או דלמא כיון דמצווה אשבת אסור: והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה. קאי אשבת ילרה וקרי ליה פריה ורביה ש"מ דשבת הוא כפריה ורביה א"כ אף העבד אסור לישא במועד דהא אר"ש וכו' כל שהוא מצווה על פ"ו אסור לישא במועד והעבד בכלל הזה:

הלכה ז מתני' יצא בן חורין. אם ברח מן העכו"ם או שקנסו אותו ב"ד לפדותו לא ישתעבד לו כשיפדנו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המלות וכן המוכר לח"ל יצא לחירות מפני שהוליאו מא"י לח"ל:

גמ' לעכו"ם אפי' בא"י. דסד"א מכרו לעכו"ם מח"ל לא"י לא קנסוהו קמ"ל דאפ"ה קנסוהו לפדותו ולהוליאו לבן חורין דהא מיהת מפקיעו ממלות: ה"ג ובח"ל אפי' ישראל מי משחררו רבו ראשון נותן את דמיו והשני משחררו נימר וכו'. וה"פ אם מוכרו לישראל לח"ל נמי חייבוהו חכמים לפדותו כדפרישית במתני' ומיבעיא ליה מי משחררו ופשיט דרבו ראשון לריך ליתן דמיו לרבו השני דמקח טעות הוא והשני משחררו דמן הדין שלו הוא ופריך נאמר אם רבו השני ידע מזה שהוא עבד ישראל מא"י ואפ"ה קנאו מי אמרינן כיון דידע שאין קנינו קנין מעות אלו לשם מתנה קיהיב ליה והשתא הוא דהדר ביה או דלמא כיון דקנס חכמים הוא ראוי שיתנו שניהם המוכר והלוקח את הקנס: ואם

פני משה

שטר שיש בו ריבית. מפורש:

הלכה ה מתני' מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהן א"נ שקבל רבו ממנו חצי דמיו ושחרר חציו באותן הדמים: תקנתם את רבו. שאינו חסר כלום: שפחה אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: בת הורין אינו יכול. מפני צד חירות שבו: לא תוהו בראה. יולר הארץ לא על תהו להיות ריקנין ברא אותם כי אם לשבת להיות בה ישוב ילרה: כופין את רבו ועושהו בן חורין. וה"ה אם היה עבד של ב' שותפין ואחד מהן שחררו כופין את כלם לשחררו:

גמ' תיפתר או כרבי דפליגי בברייתא המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה או כד"ה בעבד של ב' שותפין: מלא מליאה. זה שחציו עבד וחציו ב"ח לדברי ב"ה במשנה ראשונה: ולית מחר בעי יעבדי' ליה למריה. כלומר טעמא מפר' מפני מה ביום של עצמו כולו לעצמו שהרי למחר בעי ליה לעבוד למריה ואין לו כלום הילכך ביום של עצמו כולו לעצמו: ביום של עצמו חוששין לקידושיו. דכבן חורין הוא: ולא כן כו'. כלומר דמייתי ראי' מהא דאמר ר' יוחנן בקידושין אם קידש אשה אין חוששין לקידושיו וקאמר התם דכוותה אם גירש אין חוששין לגירושין והיכי משכחת לה גירש הא אין לו קידושין אלא על כרחך דביום של עצמו חוששין לקידושיו ואם גירש למחר ביום של רבו אין חוששין לגירושיו: תמן תנינן. במועד קטן: משום ביטול פריה ורביה. שהכל ימתינו ויצפו לישא במועד שיהיו עושין סעודה אחת למועד ולנשואין ואין אדם נושא אשה כל השנה כולה: עבד מהו שישא אשה במועד. אם מצווה הוא על פריה ורביה או לא ופשיט לה ממתניתין שהוא מצווה על פריה ורביה ואסור לישא במועד:

הלכה ו מתני' יצא בן חורין. אם ברח מן העכו"ם או שקנסו אותו ב"ד לפדותו כדאמרינן בגמרא רבו ראשון נותן את דמיו שכופין אותו לפדותו ואחר שפדאו לא ישתעבד בו וקנס חכמים הוא לפי שהפקיעו מן המלות וכן לח"ל יצא לחירות לפי שהוליאו מא"י: מפני תיקון העולם. שלא ימסרו העכו"ם עצמן להרבות להביא שבויין כשרואין שמוכרין אותן ביותר מכדי דמיהן: ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם. שמא יקלפ על השבויים העתידים לבא לידם ויתנום בשלשלאות וישימו בסד רגלם: רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת שבויין. דלא חייש רבן שמעון בן גמליאל על העתידים לבא בשביה אלא א"כ יש עתה עמו שבויים אחרים ואם אין שם שבוי אלא הוא יחידי מבריחין אותו והל' כתנא קמא: יותר על דמיהן. שלא להרגיל אותן לגונבן ולגוזלן:

גמ' לעכו"ם. אם מכרו לעכו"ם אפי' בארץ ישראל קונסין אותו לפי שהפקיעו מן המלות: מי משחררו. דקתני יצא ב"ח: רבו ראשון. נותן דמיו ורבו השני העכו"ם מניחו לחירות: ובחולה לארץ אפילו מכרו לישראל. לשון שאילה הוא דבח"ל אפילו מכרו לישראל יצא בן חירין ואם כמי לרבו ראשון קונסין אותו: נימר אם ידע רבו השני. שמא"י הוא ולקחו קונסין לשניהן והלוקח מפסיד החצי ואם

עין משפט נר מצוה

לה
א מיי' פ"ד ממלוה ה"ו סמ"ג לאוין קלו טוש"ע חו"מ סי' נג סעיף א

לו
ב מיי' פ"ז מעבדים טוש"ע יו"ד סי' רכו סעיף כב

לז
ג מיי' פ"ז מי"ט ופ"י מאישות סמ"ג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תקמו סעיף א ב וטוש"ע אה"ע סי' סד ס"ו

לח
ד מיי' פ"ח מעבדים סמ"ג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רכו סעיף פ פב

לט
ה ו מיי' פ"ח ממתנות עניים סמ"ג עשין קסב טוש"ע יו"ד סי' רנב סעיף ד ס

מ
ז מיי' פ"א מתפלין סמ"ג עשין קסב טוש"ע יו"ד סי' רפא ס"ו וטוש"ע או"ח סי' לט ס"ז

מסורת הש"ס

ב"מ עב. יבמות מא וב"ב. ירושלמי קידושין פ"א ה"ג. פסחים פ"ח ה"א קידושין פ"ק ה"ה). (מ"ק פ"ק הלכה ד) בבלי ח ע"ב ועיין תו' גיטין מא ע"ב ד"ה לא וחגיגה ב ע"ב ד"ה לא. גיטין מג ע"ב. כס דף מס. עיין גיטין מד ע"ב.

ציון ירושלים

[ז]מלא מליאה ביום של רבו לרבו ע' קלה"ת סי' קעא וסי' רמט ובחיבורי יד שאול סימן רכו ס"ק פ באורך

רידב"ז

מצא מליאה ביום כו'. קידש אשה ביום של רבו כו' ביום של עלמו כו' עי' בחיבורי מגדל דוד במערכה א' במס' גיטין דמבואר שם כל הסוגיא הזאת יהנפ"מ בין בבלי וירושלמי ועיי"ש היטב ודוק:

חתם סופר

קידש אשה ביום של מריה אין חוששין וכו'. וכתב הפני משה וכן המשנה למלך בהל' ק"פ דפליג אש"ם בבלי וס"ל איפכא נמי קאמרינן במשנה ראשונה ולפע"ג א"כ ביומו יבא ב"ח וביום של רבו יבא שפחה ואמאי כופין את רבו לשחררו אע"כ נלפע"ד הכי פירושו ביום של רבו אין חוששין לקידושיו משום בשכסף והשטר אינו שלו דס"ל להירושלמי דאין לו יד בפני עלמו כמ"ש בת"א ומה שקנה עבד קנה רבו מבא"כ ביום של עלמו שהכסף והשטר שלו חוששין לקידושיו ולא שיהי' מותר לבעול הנה אליבא גם ממנו כנלפע"ד ובגיאס נכאה דבלא"כ לא יכול לקדש בשום יום דגיאתו ס"ל פלגא של חמור ומכמת קוסים ופלגא דאדם ואינו יכול לקדש בגיאה כלל בשום יום כנלפע"ד:

אמרי ברוך

בקה"ע ד"ה קידש וכו' חלי אשה וכו'. נ"ב נ"ל דהוי כמקדש לחלאין: **אין** חוששין לגירושיו. נ"ב אינו מובן מאי קמ"ל דהא כבר אמר שאין חוששין לקידושיו א"כ לא משכחת כלל שיגרש ואין כאן שום ריח גם לפוסלה מכהונה. ודברי המחבר בפרושו כאן שקאי על עבד עברי שיחד לו רבו חלי שפחה וחלי ב"ח נ"ע:

בן אריה ולא כן אמר ר' חייה בשם ר' יוחנן מי שחליו עבד כו'. נ"ב פסחים פרק ח' הלכה א':

ואם לאו הראשון נותן את דמיו והשני משחררו *אני פלוני בן פלוני מוכר את עבדי פלוני אנטיוכי יצא לחירות. משהוא בלוד לא יצא לחירות. *תני יוצא עבד עם רבו בחוצה לארץ לפיכך אם מכרו לשם מכור. בא מחוצה לארץ על מנת לחזור כופין אותו למחר לחזור. על מנת שלא לחזור אין כופין אותו לחזור. ברח מחוצה לארץ רשאי להחזירו. ברח מארץ לחוצה לארץ רבי יאשיה בשם ר' חייה רבא אמר מותר. ר' הושעיה רבה אמר מותר. רבי מרינוס בריה דר' הושעיה רבה אמר אסור. א"ר זעירא לא פליגין מ"ד מותר בלמוד לברוח לשם. ומאן דאמר אסור בשאינו למוד לברוח לשם. אמר ר' יוסי ולא פליגין מאן דאמר מותר ביכול להביאו משם. ומ"ד אסור בשאינו יכול להביאו משם. ניתני ואם התנה עמו מותר. עד כדון בגדולים. בקטנים ניתני עם רבהון. עד כדון בשהיה רבו ישראל. היה רבו גוי. רבי טבלא זבין עבדיה ומתני עם רבהון. ר' יצחק דהבן הוון ליה עבדיה ערקין לבנותהון. אתא שאל לר' אימי ואורי ליה אוני אסור. אנטרים שרי. אפרכורים צריכא. אמתיה דרבי אבא בר אדא ערקת לקליסייא אתא שאל לרבי מנא והורי ליה כרבי אימי אוני אסור. אנטרים שרי. אפרכורים צריכה. אין פודין את השבויין יותר מדמיהן מפני תיקון העולם ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם. רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין דלא יהוון קטרינון. *תני גוי מוכר ספרים תפילין ומזוזות אסור ליקח ממנו. והא תני מעשה בגוי אחד בצידן שהיה מוכר תפילין ומזוזות ובא מעשה לפני חכמים ואמרו מותר ליקח ממנו. ר' שמואל בר נתן בשם ר' חמא בר חנינה [א] בגוי שחזר לסורו הוה:

הלכה ז מתני' י *המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו הרבים לא יחזיר ושלא ידעו בו הרבים יחזיר ר' מאיר אומר כל נדר שהוא צריך חקירת חכם לא

פני משה

יאם לאו הראשון מחזיר לו את דמיו והשני כותב לו שטר שחרור. ובבבלי דף מ"ה מסיק דללוקח לחודיה קנסינן דמסתברא היכא דאיכא איסור' התם קנסינן: אני פלוני בן פלוני. אם מכר העבד וכתב בשטר מכרתי לפלוני אנטיוכי דמשמע שהוא דר באנטיוכי והיא ה"ל יצא לחירות: משהוא בלוד. אבל אם כתוב לאנטיוכי שהוא בלוד משמע שנולד מאנטיוכי ועכשיו הוא בלוד לא יצא לחירות דאפשר לא לקחו על מנת להוליכו לאנטיוכי: יוצא עבד עם רבו. כלומר לדעת דהא אין כופין עבדים להוציאן לה"ל כדתנן שלהי כתובות הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין כו': מכור. ואינו יוצא לחירות וכגון שמתחלה לא היה דעת רבו על מנת לחזור לא"י והילכך איבד את זכותו: ה"ג בתוספתא דע"ז עבד שיצא עם רבו על מנת לחזור כופין אותו לחזור על מנת שלא לחזור כופין אותו שלא לחזור בא מחוצה לארץ על מנת לחזור אין כופין אותו לחזור שלא לחזור כופין אותו שלא לחזור. והנכון דגרסינן ברישא ע"מ שלא לחזור אין כופין אותו שלא לחזור וכן צריך לג' יש הכא: ברח. העבד מח"ל רשאי להחזירו מאחר שהיה מתחילה שם מותר: ברח מארץ לה"ל. ואח"כ בא לארץ: מותר. להחזירו: בלמוד לברוח לשם. והילכך קנסינן ליה לעבד ומחזירו ולא יצא לחירות: בשאינו למוד לברוח לשם. אסיר להחזירו דיצא לחירות: רבי יוסי. מפרש דלא פליגי אלא אם עדיין הוא בח"ל ומ"ד מותר בשיכול להביאו משם ולא יצא מרשותו שלא נתייאש ממנו: ומ"ד אסור בשאינו יכול להביאו משם. ואסור דקאמר שאפילו מגלה ידו אח"כ להביאו אסור להחזירו הואיל ומתחילה יצא מרשותו: ניתני ואם התנה עמו מותר. אמתני' פריך המוכר עבדו לה"ל יצא לחירות וניתני אם התנה עם העבד מתחילה שאינו מוכרו אלא לזמן מה מותר ואמאי קתני יצא לגמרי לחירות ומשני ע"כ בגדולים שמא בקטנים יכול להתנות בתמיה ולא פלוג רבנן: ניתני עם רבהון. ואמאי בקטנים לא הא יכול להתנות עם רבהון. ומשני ע"כ ברבהון ישראל שמא בעכו"ם הא אין תנאי כלום ולא פלוג רבנן: ומתני עם רבהון. לכשירצה להחזיר מעותיו לזה הזמן יחזיר לו העבד: ר' יצחק דהבן. משם מקום דהבן: ערקין לבנותיהן. ערקו להכפרי': בהא לר' אימי. אם מותר למכרן ולאחר זמן כשתשיג ידו להחזירן: אוני אסור. שטר מכירה ליקח עליהן אסור: אנטרים. כתב לזכרון שרי: אפרכורים. מקומות הקרובות לעיר. בפ"ט דשביעית מבית חורין ועד ים מדינה אחת פרכורין: צריכה. מיבעיא לן דאפשר במקומות הקרובים לעיר לא גזרו: לקליסיא. שם מקום הקרוב: דלא יהוון קטרינון. שלא יהו מצערין השבוים שנשארו לקבצן ולשום בסד רגלם שלא יברחו ודוקא דאיכא אחרים שבוים כדפריש' במתני': אסור ליקח ממנו. דבעינן כתיבה לשמן: בעכו"ם שחזר לסורו הוה. שנתגייר וחזר לסורו ויודע דבעי לשמן וכגון שחזר לסורו מחמת יראה שלא יהרגוהו העכו"ם דאל"כ כ"ש הוי ליה מין כדאמר בבבלי שם:

הלכה ז מתני' משום שם רע. שיצא עליה לעז זנות: משום נדר. שנדרה והוא אומר אי אפשי באשה נדרנית: לא יחזיר. ואפילו נמצאו הדברים שקר או שהנדר בטל שהתירו חכם כדמפרש טעמא בגמ' שמא תלך ותנשא לאחר וימצאו הדברים בדאין ובנדר יתירנו החכם והיא לא תהיה פרוצה בנדרים ויאמר אלו הייתי יודע שהוא כך אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ולפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר עולמית ומתוך שהוא יודע שהוא כן הוא מגרש לה גירושין גמורים ולא אתי לקלקלה: ר' יהודה. סבר טעמא דאמור רבנן המוציא משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר כדי שלא תהיינה בנות ישראל פרוצים בעריות ובנדרים והילכך קאמר נדר שידעו בו רבים עשרה מישראל או יותר איכא פריצותא טפי וקנסיה ולא יחזיר ושלא ידעו בו רבים ליכא פריצותא כולי האי ולא קנסוה: כל נדר שצריך חקירת חכם לא

קרבן העדה

ואם לאו. שלא ידע הראשון שהוא עבד ישראל מא"י: אני פלוני וכו'. כתב בשטר מכירת עבדו אני פלוני מוכר עבדי לפלוני אנטיוכי דמשמע שמוכרו לו שיקחנו לאנטיוכי שהוא ח"ל הלכך יצא לחירות והראשון נותן את דמיו אבל אם התנה בשטר משהוא בלוד כלומר שמוכרו לו כל זמן שהלוקח בלוד שהוא א"י אם הוציאו הלוקח אח"כ למקום דירתו לח"ל לא יצא לחירות שהרי לא מכרו על מנת כן: יוצא העבד. לאו דוקא שאם אינו רוצה לצאת מארץ לסוריא אין רבו יכול לכופו לצאת אלה תני יצא העבד: לפיכך אם מכרו לשם. לאחר שיצא העבד מדעתו עם רבו לח"ל מכרו רבו שם בח"ל לא יצא לחירות דלא קנסו אלא בשמכרו מא"י לח"ל: בא. עם עבדו מח"ל לא"י על מנת לחזור: כופין אותו למחר. כשירצה רבו לחזור לח"ל שיחזור עמו: ע"מ שלא לחזור. מתחלה הלך עמו לא"י על מנת שלא לחזור לח"ל: ברח מח"ל. לארץ רשאי להחזירו לח"ל: מותר. למכרו לח"ל: בלמוד. העבד לברוח לשם שעשה כן שנים או שלשה פעמים: ה"ג מ"ד מותר באינו יכול להביאו משם מ"ד אסור ביכול להביאו משם: ופריך ניתני. אמאי לא תני במתני' או בברייתא אם התנה עם העבד בשעת הקנייה שיהא מותר למכרו לח"ל שמותר דהא אפי' בילא רבו לח"ל תני לעיל שיוצא עם העבד לח"ל ל"א הכי פריך ה"ל לחלק דלא פליגי כאן בשהתנה וכאן בשלא התנה: ומשני עד כדון. עד כאן בקונה עבד גדול שייך תנאי אבל בלוקח עבד קטן לא שייך בו תנאי שהרי אין בו דעת: ופריך ניתני שיכול להתנות עם רבן הראשונים שלקחם מהם שלוקח ע"מ למכרו לח"ל: ומשני עד כדון. תינח בשקנאו מישראל שייך בו תנאי אבל בשקנה העבד מעכו"ם לא שייך בו תנאי זה: דהבן. שם עיר: ערקין. ברחו עבדיו מח"ל לעיר ששמה בנתהון ל"א לכפרים מלשון ואת בנותיה: אוני אסור. אם הנך כפרים שייכים לעיר ששמה אוני אסור להוציאן משם לח"ל דאוני מא"י היא כדכתיב לוד ואוני: אנטרים. אם שייכים לעיר ששמה אנטרים מותר להוציאן משם דאנטרים מעדי ח"ל היא: אפרכרים. לעיר ששמה אפרכרים: צריכא. מיבעיא לן אם היא מח"ל או מא"י: לקלוסייא. שם מקום:

הלכה ח מתני' מפני תיקון העולם. שלא ימסרו העכו"ם עצמם להרבות להביא שבויין לפי שרואין שמוכרין אותם ביותר מכדי דמיהן: ואין מבריחין שבויין מפני תיקון העולם. שמא יקלפו על השבויין העתידים לבוא לידם ויתנום בשלשלאות וישימו בסד רגלם: רשבג"א מפני תקנת שבויין. שהן עתה בידם אבל אם אין עתה עמהם שבויים אלא אלו הבורחים מותר להבריחם ואין לחוש על השבויים העתידים לבוא בשביה: מפני תיקון העולם. אי משום דוחקא דציבורא אי משום דלא לייתי וליגרבו טפי: **גמ'** דלא יהוון קטריגון. שלא יהיו הבורחים לקטרוג לשבויים אשר עתידים לבוא שלא יתנום לפדיון אלא בדמים רבים: אסור ליקח ממנו. לקרות בו שנא' וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה: בעכו"ם וכו'. האי עכו"ם דליידן עכו"ם שנתגייר וחזר לסורו מחמת יראה שלא יהרגוהו העכו"ם והוא כתב לשמן לכך כשר:

הלכה ט מתני' משום שם רע. שיצא עליה לעז שזינתה: משום נדר. שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית: לא יחזיר. ואפילו נמצאו דברים בדאים או שהתירו החכמים הנדר וטעמא מפרש בגמרא: נדר שידעו בו רבים לא יחזיר. דסבר ר"י הא דאמרו המוציא אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך נדר שידעו בו רבים דהיינו עשרה מישראל או יותר איכא פריצותא טפי קנסוהו ולא יחזיר ושלא ידעו בו רבים ליכא פריצותא כולי האי ולא קנסוהו: לא

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי' פ"א מתפלין טוש"ע או"ח סי' לט סעיף ג ויוש"ע יו"ד סי' רפא סעיף ב

מב
ב מיי' פ"י מגירושין סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' י סעיף ג

מסורת הש"ס

(תוספתא דע"ז פ"ד)
(שם)
(פ"ז: פ"ב ה"ב) עיין גיטין מס פ"ב
גיטין מה ע"ב וש"נ

עמודי ירושלים

בל נדר שידעו בו רבים. כ' הפני משה בד"ה ר' יהודה עשרה מישראל או יותר. תמהתי למה פי' נגד ההלכה דבשו"ע יו"ד סי' רכ"ח מבואר דרבים הם שלשה. וכ"ה בבעל העיטור (אות כ' כתובה) ואמת שהר"מ בפי' המשנה והרע"ב כ' ג"כ כפה"מ ואולי פסקו כן לדינא אולם בפה"מ לא כ"ע לפרש נגד ההלכה דרבים הם ג'. [ועי' בש"ס גיטין (דף מ"ו א') דרבים הם שנים וכן יש פוסקין כן וכמ"ש הב"י שם וכן ראיתי בפסקי תוס' נדרים סי' נ"ד ובפסקי תוס' שבועות סי' כ"ט וצ"ע דבתוס' כ' דאין ללמוד מכאן דרבים הם שנים דדעת הקב"ה שאני וא"כ מדוע פסקו בפסקי תוס' מה שדחו התוס']. וראיתי להמראה הפנים בגיטין (פ"ב ה"ו) שכ' על מ"ש הכ"מ (פ"ה מה' איסורי מזבח) לתמוה על הר"מ שהשמיט הדין בנודע לרבים שהיא גזולה אינה מכפרת כמה הם רבים וע"ז כ' המראה הפנים דבר ביאר רבינו בפ"ז מה' נזיר דרבים הם ג' ולדעתי אין ראיה מזה דנראה לדעתי מה דאיתא בירושלמי שם אהר דאמר ר"ל דרבים הם ג' ר' אבין בשם ר' יוחנן והבאתם גזול את הפסח ואת החולה מה פסח והולה בגלוי אף כל בגלוי ר"ל דר' אבין פליג על הסוה דר"ל דסובר דסגי בג' והוא סובר דצריך עשרה בכדי שיהיה בגלוי ושוב ראיתי להתוי"ט והגדה יהושע בגיטין (דף י"ג א') שפי' כן א"כ ה"ל להר"מ לבאר כאן בכדי דלא נטעה ללמוד מפסח וחולה ויש לדחות ואח"כ נדפס שירי קרבן ע"פ מ"ש בזה:

לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר אמר ר' אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה אמר ר' יוסי בי ר' יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאיני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם: **גמ'** *ותני מפני מה אמרו חכמים המוציא משום שם רע לא יחזיר שהרי המוציא את אשתו משום שם רע והלכה ונישאת לאחר וילדה ממנו בנים לאחר זמן נמצאו הדברים בדאים אמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאים אילו היה אדם נותן לי באשתי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזירין. ומתוך שהוא יודע שאם הוא מגרשה שהיא אסורה לחזור לו אף הוא נותן לה גט שלם משעה ראשונה. תני מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר שהרי המוציא את אשתו משום נדר והלכה ונישאת לאחר וילדה ממנו ונמצא נדר בטל. אמר אילו היית יודע שהיה הנדר בטל אילו היה אדם נותן לי באשתי מאה מנה לא הייתי מגרשה. ונמצא גט בטל והוולד ממזר ומתוך שהוא יודע שאם הוא מגרשה שהיא אסורה לחזור לו אף הוא נותן לה גט שלם משעה ראשונה. אמר ר' זעירה תדע לך שעילה היה רוצה לגרשה שהרי נדר שאינו צריך חקירת חכם היה. אמר ר' זעירה תדע לך שעילה היה רוצה לגרשה שהרי נדר שלא ידעו בו רבים היה *אמר רבי לעזר לא אסרו זה אלא מפני זה. בדין היה שאפילו נדר שהוא צריך חקירת חכם יחזיר שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו. מפני מה אסרו נדר שאין צריך חקירת חכם מפני נדר שצריך חקירת חכם:

הלכה ח מתני'

א *המוציא את אשתו משום איילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר נישאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה אמר ר' יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדבורייך: **גמ'** תני מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום איילונית לא יחזיר שהרי המוציא את אשתו משום איילונית והלכה ונישאת לאחר וילדה ממנו בנים ואמר אילו הייתי יודע שאשתי יולדת אילו היה אדם נותן לי באשתי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל והוולד ממזר. ומתוך שהוא יודע שאם הוא מגרשה והיא אסורה לחזור לו אף הוא נותן לה גט שלם משעה ראשונה. אמר ר' זעירה תדע לך שעילה היה רוצה לגרשה שהרי כמה נשים נשואין איילונית ועל ידי שיש להן נחת רוח מהן מקיימין אותן. רבי

קרבן העדה

לא יחזיר. דסבר ר"מ טעמא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר בעצמו אבל החכם יכול להתירו חיישינן שיקלקל הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אלו הייתי יודע שחכם יכול להתיר נדר זה לא הייתי מגרשה ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר לא הוצרכו חכמים לאסור עליו להחזירה קודם שתנשא לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אלו הייתי יודע וכו' שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא הפר: לא אסרו זה וכו'. בגמרא מפרש: אריב"י וכו'. חסורי מחסרא והכי קתני בד"א בשנדרה היא אבל נדר הוא שיגרשנה וגרשה יחזיר ולא חיישינן לקלקולא ואריב"י מעשה נמי בצידון באחד שאמר לאשתו קונם כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה: מפני תיקון העולם. כלומר לא אמרו חכמים המגרש את אשתו משום נדר לא יחזירנה אלא מפני תיקון העולם דחיישינן לקלקולא והא לא שייך אלא בנדרה היא אבל כשנדר הוא אין כאן תיקון העולם והתירו להחזיר:

גמ' אף הוא נותן לה גט שלם. שאפי' ימצאו הדברים בדאין יהיה גט גמור: תדע לך וכו'. ר' זעירא פליג אתנא דברייתא וסובר שאין הטעם משום קלקולא אלא משום שלא יהו בנות ישראל פרוצים בעריות וקאמר תדע דת"ק אפי' בנדר שאינו צריך חקירת חכם נמי קאמר לא יחזיר ואס"ד משום קלקולא הא בנדר שאינו צריך חקירת חכם ליכא למיחש לקלקולא דהיה יכול להפר אלא שעילה היה רוצה למצוא לגרשה שאינה חביבה עליו אלא הטעם משום שלא יהו בנות ישראל פרוצים בנדרים: שהרי נדר שלא ידעו בו רבים היה. ר"ז מפרש למתני' נדר שידעו בו רבים היינו נדר שהודר ברבים שאין לו הפרה ושלא ידעו בו רבים היינו נדר סתמא שלא נדרה על דעת רבים וכיון דסובר ת"ק דאפי' שלא על דעת רבים לא יחזיר אע"פ שהיה יכול להפר ש"מ שהטעם משום שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים: בדין היה וכו'. ר"א סובר טעמא משום שלא יהו פרוצים בנדרים הלכך בנדר שהחכם מיפר ליכא חששא דפרוצות דהא החכם עוקר הנדר מעיקרו ואין כאן עונש כלל אבל נדר שא"צ חקירת חכם ודאי יש לחוש לעון נדרים שעשתה נדר שאינו נעקר לגמרי ואיכא עונש על מה שעברה קודם ההפרה ואפשר שבעון נדרה זה ימותו בניו: ה"ג מפני מה אסרו נדר שצריך חקירת חכם מפני נדר שאינו צריך חקירת חכם וכ"ה בקידושין פ"ב:

הלכה י מתני' המוציא את אשתו. בגט: משום איילונית. שלא הכיר בה משכנסה ומכל מקום צריכה גט דאין אדם בועל בעילת זנות ובעל לשם קידושין: לא יחזיר. בגמרא מפרש: וחכמים אומרים יחזיר. מאן חכמים רבי מאיר דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן דלא כפליה לתנאיה שלא אמר לה הוי יודעת שמשום איילונית אני מוציאך ואם אין את איילונית לא יהא גט דהשתא הוי גט אפילו אינה איילונית: והיא תובעת כתובתה. שאיילונית אין לה כתובה ועכשיו שנמצא שאינה איילונית תובעת כתובתה: שתיקותיך יפה ליך מדיבוריך. שיאמר אלו ידעתי שאינך איילונית לא הייתי מגרשך:

גמ' תדע לך וכו'. ר' זעירה פליג אברייתא וקסבר הא דתנן המוציא את אשתו משום איילונית איירי בשהכיר בה שהיא איילונית ואפ"ה

פני משה

לא יחזיר. דר"מ סבר טעמא משום קלקולא הילכך נדר שאינו יכול להפר אלא שהחכם מתירו הוא דיכול לקלקל את הגט ויאמר אלו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה אבל שאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר לא הוצרכו הכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול להלהלה ולומר אלו הייתי יודע כו' שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא הפר: לא אסרו זה. שצריך חקירת הכם אלא מפני זה שאינו צריך דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקולא לפי שאינו יכול לומר אלו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרש דאנן סהדי שאעפ"כ היה מגרשה שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד לילך ולשאול על נדרה אלא מפני שאינו צריך חקירת הכם והבעל יכול להפר אסרו את כלן שלא יאמר אלו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשה וכן הלכה וכת"ק דקאמר סתמא לא יחזיר ואפי' לא ידעו בו רבים: א"ר יוסי. בבבלי מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני בד"א כשנדרה היא אבל נדר הוא שיגרשנה וגירשה יחזיר דמהו דתימא ליגזור משום דר' נתן דאמר הנודר כאלו בנה במה והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן והאי כיון דקיים נדריה נקנסיה מלהחזיר קמ"ל: ואמר ר' יוסי בר' יהודה מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה: מפני תיקון העולם. כלומר טעמא מאי אמרו הכמים המגרש אשתו משום נדר לא יחזירנה מפני תיקון העולם דחיישינן לקלקולא והא לא שייך אלא משום נדר דידה אבל כשנדר הוא שאין כאן משום תיקון העולם התירו לחזור והלכה כרבי יוסי:

גמ' ותני כו'. כדפרישית במתני': תדע לך שעילה היה רוצה לגרשה. אטעמא דר"מ קמהדר כלומר בודאי עילה מצא לה ורוצה לגרשה באמת שהיה יכול להפר ולא שייך כאן אילו הייתי יודע כו': תדע לך כו'. אטעמא דרבי יהודה קאי כדפרישית במתניתין: בדין היה כו'. כדפרישית במתניתין:

הלכה ח מתני' רבי יהודה אומר לא יחזיר. בבבלי מפרש אע"ג דלעיל לא חייש ר"י לקילקולא התם משום דקסבר כר"א דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין בצריך חקירת חכם ובשאינו צריך חקירת הכם סבר לה כרבי מאיר שאין יכול לומר אלו הייתי יודע כו' שהיה לו להפר אבל הכא חייש לקילקולא שמא תנשא לאחר ויאמר אלו הייתי יודע שהוא כן אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשך ולפיכך אמרו חכמים לא יחזיר ואף הוא נותן לה גט גמור משעה ראשונה: וחכמים אומרים יחזיר. ואע"ג דהתם חיישי לקילקולא חכמים דהכא היינו ר"מ דקסבר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן דלא כפליה לתנאיה שלא אמר לה הוי יודעת שמשום איילונית אני מוציאך ואם אין את איילונית לא יהא גט דהשתא הוי גט אפילו אינה איילונית ולא יכול לומר לה כן: והיא תובעת כתובתה. שהאיילונית אין לה כתובה ועכשיו שנמצאת שאינה איילונית תובעת כתובתה: שתיקותיך יפה מדבוריך. שיאמר אלו ידעתי שסופי ליתן ליך כתובה לא גרשתיך ונמצא גט בטל ובניה ממזרים והלכה כרבי יהודה:

גמ' תני כו'. כדפרישית במתניתין: תדע לך. טעמא דרבנן מפרש שבודאי באמת היה רוצה לגרשה שהרי כמה נשים יש שהן איילוניות ומקיימין אותן שלפעמים מוצא קורת רוח מהן וליכא למיחש שיאמר כו': רבי

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ג) עי' גיטין מו

(כתובות פ"ז הלכה ז)

גיטין מו ע"ב

עין משפט נר מצוה

מג

א מיי' פ"י מגירושין הי"ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' י סעיף ג

תורה אור

רבי יהודה אומר לא יחזיר. ואת אמר כן. אמר רבי יוחנן לית כאן ר' יהודה אלא רבי מאיר. ותני כן משום ר' מאיר אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך:

הלכה ט מתני'

א *המוכר את עצמו ואת בניו לעכו"ם אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן ב *המוכר שדהו לעכו"ם וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם:

גמ' מתניתא ג בשמכר עצמו ושנה. אבל אם מכר עצמו פעם אחת פודין אותו, ואם מכר עצמו ללודים אפילו פעם אחת אין פודין אותו. מעשה באחד שמכר את עצמו ללודים אתא עובדא קומי ר' אבהו אמר מה נעשה מפני חייו עשה. *מתניתא דרבי מאיר דרבי מאיר אמר ד אין קניין לעכו"ם בא"י לפוטרו מן המעשרות. רבי יודן ורבי שמעון אומרין יש קניין לעכו"ם בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. רבי אימי בשם ריש לקיש טעמא דרבי מאיר °והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה. הקיש עבדים לאחוזה. *מה עבדים ה אתם קונין מהן ואין הם קונין מכם. אף אחוזה אתם קונים מהם והם אינם קונים מכם. א"ר אלעזר בי רבי יוסי קומי ר' יוסי והא מסייעא לרבי מאיר °והארץ לא תמכר לצמיתות. לחולטנות. אמר ליה כל גרמא אמרה דהיא מסייעא לרבי שמעון לא תימכר. הא אם נמכרה חלוטה היא. רבי הונא דציפורי אמר הנהיג רבי חנינה בציפורין כהדא דר' שמעון. ר' זעורה קומי ר' אבהו בשם ר' אלעזר ו אף על גב דרבי מאיר אמר אין קניין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיעו מן המעשרות מודה שיש לו בה קניין נכסים. מהו קניין נכסים אמר רבי אבא ז אכילת פירות. והתנינן הלוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם. ויביא ביכורים דבר תורה. קנה שדה ביובל רבי אילא אמר קנה קרקע. אבא בר ממל אמר לא קנה קרקע. מתיב ר' אבא בר ממל לרבי אילא על דעתיך דאת אמר קנה קרקע יחפור בה בורות שיחין ומערות. אמר ליה התורה אמרה °ושב לאחוזתו בעיינו. איתי ר' יעקב בר אחא שמועתא קדמיהון. ולא

ויקרא כה / שם / שם

פני משה

רבי יהודה אומר לא יחזיר ואת אומר כן. אהא דקתני בסיפא אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך פריך והא ר"י קאמר לא יחזיר וכיון שתקנו חכמים שלא יחזיר ואומרים לו הוי יודע כו' כדמפרש לעיל שהוא נותן לה גט שלם משעה ראשונה והיכי מצי למימר השתא שתיקותיך יפה מדיבוריך: לית כאן רבי יהודה. לא גרסינן במתניתין רבי יהודה בהא אלא ר"מ הוא דקאמר לה דס"ל יחזיר אם ירצה ואם לא החזירה ונשאת כו' אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך ותני בברייתא בהדיא כן:

הלכה ט מתני' אין פודין אותו. והוא שרגיל בכך כדקאמר בגמרא: לאחר מיתת אביהן. שלא יטמעו בין העכו"ם: הלוקח מביא ביכורים. הלוקח הזה שלקחו ממנו מביא ביכורים וכלומר אע"פ שגדלו הפירות ברשות העכו"ם: מפני תיקון העולם. כלומר שידעו שאין קנין לעכו"ם בא"י קנין גמור ויתשדלו בפדיון זה הקרקע מידו לפי שהיא עומדת בקדושתה:

גמ' ואם מכר עצמו ללודים. אומה שאוכלין בני אדם: אין פודין אותן. שמסר נפשו למות: מפני חייו עשה. מפני דוחקו שלא היה לו ממה להתפרנס ופודין: מתניתין דר"מ היא דר"מ אמר. במסכת דמאי אין קנין לעכו"ם בא"י אם קנה העכו"ם קרקע בארץ אין קנינו קנין להפקיע מקדושתה שלא תתחייב במעשרות וישראל הקונה ממנו צריך לעשר פירותיו ולפיכך הלוקח ממנו מביא ביכורים: והתנחלתם. בעבדים כנענים כתיב: ואין הם קונים מכם. שישראל הנמכר לעכו"ם אין גופו קנוי לו כ"א לעבודה אף האחוזה אין להם קנין אלא לפירות ולא להפקיע קדושתן: והאי. האי קרא מסייע לר"מ דדרשינן היקישא דכתיב והארץ לא תמכר לצמיתות ומתרגמינן לחולטנית שלא תהא נמכרת לחלוטין: כל גרמה אמרה. אדרבה כל עצמו של המקרא לר"ש הוא דמסייע לי' דמדהזהירה התורה שלא תימכר לחלוטין כלומר שלא תמכר לעכו"ם כ"א לישראל וביובל יצא ש"מ שאם מכרה לעכו"ם מכורה לחלוטין היא: כהדא דר"ש. דיש קנין וישראל שקנה פירות ממנו פטור מן המעשרות: אכילת פירות. כלומר אם ישראל מכר הקרקע לעכו"ם לאכילת פירות יש לו בהן קנין ואם נגמרו בידו פטורין מן המעשרות דלא אמר ר"מ אין קנין אלא אם הקרקע ביד העכו"ם וישראל לקח ממנו לפירות ונגמרו ביד ישראל חייבין במעשרות אבל אם נגמרו ביד העכו"ם ונתמרחו לכ"ע יש קנין דנהי דקרקע לא קני פירות מיהא קני: והתנינן. אדלעיל קמהדר דמוקמינן למתניתין כר"מ דאמר אין קנין א"כ הא דתנינן הלוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם ויביא ביכורים דבר תורה דהא מד"ת חייב הישראל אם אין קנין לעכו"ם וקשיא אמאי קאמר מפני תיקון העולם: קנה שדה. מחבירו ביובל כלומר כל זמן שהיובל נוהג שהמכירה אינה אלא לפירות: קנה קרקע. כל זמן שהוא בידו קנין פירות שלו כקנין הגוף הוא ונ"מ לענין ביכורים כדלקמן: יחפור בה. הלוקח בורות שיחין ומערות: ושב לאחוזתו בעיניה. כמות שהיתה: שמועתא קדמיהון. הביא שמעתא זו לפני ר"י ור"ל: ולא

קרבן העדה

ואר"י לא יחזיר דר"י לטעמיה דתנן פ' הבא על יבמתו ר' יהודה אומר איילונית היא זונה האמורה בתורה וקנסינן ליה דלא יחזיר הואיל ועשה מעיקרא שלא כהוגן ובעל בעילת זנות וחכ"א לא יחזיר דקסברי אין בעילת איילונית בעילת זנות כדקאמרי התם אין זונה אלא גיורת ומשוחררת וקאר"ז תדע שאין טעם ר"י משום דחיש לקלקולא כדתני בברייתא שהרי הרבה מקיימין אשה איילונית ע"י שיש להן נחת רוח מהן אלא ודאי זה עלילה מלא לומר שאינו חפץ באיילונית ובאמת דעתו לגרשה אפי' אינה איילונית וליכא לנויחש לקלקולא אלא ודאי הטעם כדאמרן: ואת אמר כן. לר' זעירא פריך דאמר טעמא דר"י משום קנסא למה אמרינן לה שתיקותיך יפה מדיבוריך הא איהו מיהת שלא כדין עשה דהא סבר דאיילונית היא ואפ"ה נשאה והגירושין היו ברצון לשם גט שלם וליכא למיחש לקלקולא א"כ אפי' לתנא דברייתא פריך כיון דקא' דלא יחזיר כי היכי דיתן גט שלם משעה ראשונה א"כ תו ליכא למיחש לקלקולא א"כ מאי קאר"י שתיקותיך יפה מדיבוריך הא כבר נתן גט שלם בלי שום תנאי: לית כאן ר"י. תני במתני' רמ"א אומרין לה וכו': ותני כן. ותניא נמי הכי:

הלכה יא מתני' אין פודין אותו. הואיל ורגיל בכך כדמפרש בגמרא והוא שמכר ושנה:

גמ' ללודים. אומה שאוכלין בני אדם: אין פודין אותו. כיון שמסר עצמו למיתה אין לאחרים לחוס עליו: מפני חייו עשה. שלא היה לו במה להחיות את נפשו וראוי לפדותו וברייתא איירי בשהיה לו כדי חייו:

הלכה יב מתני' הלוקח מביא ביכורים. דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע ממעשרות וכשלוקח הישראל ממנו מן הדין אינו מביא ביכורים אלא מפני תיקון העולם:

גמ' מביא הלוקח ממנו ביכורים: ה"ג מתני' דלא כרבי מאיר דרבי מאיר אמר וכו'. ואגב שיטפא דסוגיא דדמאי נשתבש הגירסא כאן. וה"פ מתני' דתנן מפני תיקון העולם מביא ביכורים אבל מדאורייתא לא ש"מ דיש קנין דאי אין קנין להפקיעה מקדושתה ה"ל לענין קדושתה ברשות ישראל כאלו נשכנה וכיון דביכורים מלוה דרמיא עליה היא ולא טבלי לאסור פירות חייב לוקח להביא ולא דמי למעשר דאפי' למ"ד אין קנין לא מיחייב לעשר פירות העכו"ם דמעשר טביל ואסור ליה באכילה ולאו מלוה דרמיא עליה היא אא"כ אוכלן או מכרן דקא משתרשי ליה אבל ביכורים מלוה דרמיא עליה היא זהו לגי' רש"י אבל לפי הגירסא שלפנינו הקושיא פשוטה כשלוקח השדה פשוטה למ"ד אין קנין דחייב להביא מדאורייתא: והתנחלתם אותם. בקונה עבד כנעני כתיב: ואין הם קונים מכם. דכתיב וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו אתם קונים מהם ולא הם קונים אחד מכם: לצמיתות. תרגומו לחולטנית שתהא לחלוטין ועכו"ם כל קניינו לחלוטין דבנמכר לישראל כתיב ויצא ביובל ושב לאחוזתו אבל לא בעכו"ם ש"מ שאין קנין לעכו"ם: ה"ג כל גרמה אמרה וכו' וכ"ה בדמאי. וה"פ כל עצמו של מקרא הזה איכא סייעתא לר"ש דקאמר לא תמכר לצמיתות ש"מ דאיכא מכירה שהיה לצמיתות וע"כ לומ' דהיינו במוכ' לעכו"ם דאי במוכר לישראל הא כתיב והיה ממכרו ביד הקונה אותו עד שנת היובל ויצא ביובל ושב לאחוזתו ש"מ דיש קנין לעכו"ם בא"י: כהדא דר"ש. דיש קנין: אכילת פירות. העכו"ם קונה השדה לאכול ממנה הפירות דמהיכא קילף ר"מ דאין קנין מעבדים ועכו"ם קונה ישראל למעשה ידיו דכתיב וכי תשיג יד גר וכו' או לעקר וה"ה אחוזה כמי קונה לפירות: והתנינן. בניחותא כלומר ותדע דר"מ סובר דקונה השדה לפירות דתנן הלוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם ואם"ד דאין קנין אפי' מדאורייתא חייב להביא ביכורים וסתם מתני' ר"מ אלא ש"מ מודה ר"מ דעכו"ם קונה קרקע לפירות ואתיא מתני' אפי' כר"מ: קנה שדה ביובל. בזמן שהיובל נוהג: קנה קרקע. אע"ג שגוף הקרקע חוזרת ביובל מ"מ עד היובל קנה גם הקרקע: יחפור בה וכו'. יהא מותר לחפור בה בורות שיחין ומערות שהקונה קרקע סתם מותר לחפור בה כמו שירצה: ושב לאחוזתו בעינו. צריך להחזירה ביובל כמו שהיא בשעת מכירה: שמועתא קדמיהון. הביא הך פלוגתא דר' אילא ור' אבא בר ממל לפניהן ולא

עין משפט נר מצוה

מד
א מיי' פ"ח ממתנות עניים סמ"ג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ו

מה
ב מיי' פ"ב מביכורי' הט"ז סמ"ג עשין קלט

מו
ג מיי' פ"ח ממתנות עניים סמ"ג עשין קסב טוש"ע יו"ד סי' רנב סעיף ו

מז
ד מיי' פ"א מתרומות ה"י

מח
ה טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף ע יז

מט
ו מיי' פ"א מתרומות הי"ג וככ"מ

ציון ירושלים

א אע"ג דרבי מאיר אמר אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל וכו' עפו"ת מהר"א בגלאל ז"ל ס"ב ובחיבורי יד שאול סי' רלג ס"ק ג והארכתי הרבה בזה:

מסורת הש"ס

גיטין מו ע"ב

שם מו וש"נ ועי' תוס' שם ד"ה לוקח

(דמאי פ"ה הלכה ט)

יבמות מו ע"ב

שנויי נוסחאות (סוכ"ו) גרמא בד"ו גמרא.

אמרי ברוך

והארץ לא תמכר וכו'. כ"ב יעוין מ"ש הרמב"ן במנין המצות ל"ת רכ"ו ובמגילת אסתר ובב"מ דף ע"ט ע"א ברש"י ד"ה והארץ:

עמודי ירושלים

מהו קנין נכסים כו'. במראה הפנים השיג על התוי"ט פ"ק דפ"ז בכ' דכשנגמר ביד העכו"ם כ"ע מודו דיש קנין והביא ראיה מירושלמי שם ע"ש. אולם לפמ"ש בס' כפתור ופרח (ד"ז ע"ב) דפי' הירושלמי דר"מ לגזילה וכן פי' הר"א ס"ד דדמאי ה"ש דברי התוי"ט. וכן אמת שהכ"מ (פ"א דתרומות ה"י) פי' כהפ"מ וכ"ה בשו"ת ר' בצלאל אשכנזי (סי' מ"ם) אך זה פי' נגד"מ אבל להרא"ד בהשגות דס"ל דגם כשנגמר ביד העכו"ם חייב שפיר קשה ליה להתוי"ט וכנ:

ולא ידע דעוד אינון פליגין רבי יוחנן אמר מביא וקורא. רבי שמעון בן לקיש אמר אינו מביא וקורא. אמר רבי לעזר בי ר' יוסי קומי ר' יוסי כל עמא מודיי שהוא מביא מה פליגין בקרייה רבי יוחנן אמר מביא וקורא. רבי שמעון בן לקיש אמר [ה] מביא ואינו קורא:

הדרן עלך השולח גט לאשתו

הלכה א מתני' [ג] *הניזקין שמין להן בעידית [ג] ובעל חוב בבינונית [ד] וכתובת אשה בזיבורית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כתובת אשה בבינונית:

גמ' *קל והומר להקדש. אמר רבי אבא בר פפי קומי ר' יוסי מה אנן קיימין אם להכשר נזקין הדא *דתנינן °שור רעהו [ו] ולא שור הקדש. אם לניזקי גופו הדא היא דתני רבי חייה *נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה. אלא כן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה להקדש (והלך שורו והזיק) שלא תאמר יעשה בעל חוב ויגבה בבינונית לפום כן צריך מימר הניזקין שמין להן בעידית קל וחומר להקדש. תני רבי חייה *נזק וחצי נזק נגבין מן המשועבדין. ניחא נזק. חצי נזק לא מגופו הוא משלם. אמר רבי יוסי תיפתר בשור תם שהזיק והלך הבעל ומכרו. [ו] כבר נשתעבד גופו לבעל הנזק. רבנן דקיסרין אמרין תיפתר שזקפן עליו מלוה. מעתה לא תגבה אלא בבינונית. מאחר שעיקרו נזק גובה בעידית. שדהו פרט למשועבד. כרמו פרט להקדש. מה אנן קיימין אם בשהזיק ואחר כך הקדיש הדא היא *דתנינן הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה. [ז] אם בשהקדיש ואחר כך הזיק הדא היא דתנינן [ח] שור רעהו ולא שור הקדש. אמר ר' יודן תיפתר בשור של הקדש שרעה לתוך שדה הדיוט. אמר ליה ר' מנא אנן בעינן קרקע הקדש ואת אמרת תוך שדה הדיוט. אלא כן אנן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה להקדש והלך הוא והזיק. שלא תאמר אילו נזקין ומלוה בעדים הנזקין קודמין וכא קודם הנזק להקדש לפום כן צריך מימר כרמו פרט להקדש. שדהו פרט

קרבן העדה

ולא ידע דפליגי בפלוגתא דר"י ורשב"ל דר"י דאמר מביא וקורא סובר דקנה קרקע דכל שאין לו קרקע אינו מביא ורשב"ל סובר דלא קנה קרקע לפיכך אינו מביא וקורא: כל עמא מודיי. הכל מודים ר"י ורשב"ל דמביא דהא אפי' בקונה שתי אילנות דלא קנה קרקע תנן תורה אור דמביא אלא בקריאה פליגי ר"י אומר קורא שיכול לומר על האדמה אשר נתת לי דקסבר קנין הפירות כקנין הגוף דמי ורשב"ל סובר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אבל לכ"ע לא קני קרקע לחפור בה שיחין ומערות לפי שהיא חוזרת ביובל בעין:

הדרן עלך פרק השולח

הלכה א מתני' הניזקין שמין להן. נזקן וגובין דמי נזקן בעידית שבנכסי המזיק שנוח לו לאדם לגבות מועט מקרקע עידית ולא לגבות הרבה מזיבורית וכולן מפני תיקון העולם כדמפרש בגמרא: ואין נפרעין מנכסים משועבדים. לוה שמכר בינונית שלו והן משועבדים לבעל חוב אין יכול לטרוף מהן אם נשאר אצל הלוה נכסים בני חורין כשיעור חובו ואפי' אינן אלא זיבורית: גמ' ק"ו להקדש. קאי אהא דתנן הנזקין שמין להן בעידית וק"ו להקדש ששמין לו בעידית: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם להכשר נזקין. דננח תורא דידן לתורא דהקדש: הדא דתנינן. בתמיה וכי זהו דתנינן בב"ק כי יגח שור איש את שור רעהו להוציא את ההקדש שאינו משלם הנזק: אם לנזקי גופו. שהזיק שור הקדש את האדם: ואין נזקין לגבוה. אם הזיק שור גבוה את ההדיוט פטור ל"א אם לנזקי גופו אדם שהזיק את ההקדש הא תני ר"ח אין נזקין לגבוה כיון דגלי קרא בשור דפטור ה"ה בשאר נזקין וכן עיקר: אלא. הכא במאי עסקינן: ה"ג באומר הרי עלי מנה להקדש שלא תאמר וכו'. וה"פ אלא לאו אניזקין קאי אלא לאומר הרי עלי וכו' וקמ"ל ק"ו להקדש שמשלם מן העידית דהא מלינו דמשלם להדיוט מעידית ק"ו להקדש: נגבין מן המשועבדין. ומן העידית: ופריך ניחא נזק. שלם שמשלם המועד נגבה מן המשועבדין דמן העלייה משלם אלא חצי נזק דתם איך קאמר דמשלם ממשועבדין הא תם אינו משלם חצי נזק אלא מגופו: כבר נשתעבד גופו. לניזק וגובה חצי נזקו ממשועבדין דמזיק דקלא אית ליה: תיפתר. תפרש לברייתא דר"ח שזקף עליו אותו חצי נזק שחייב לו משורו במלוה בשטר וסד"א כיון דמכח חצי נזק קאתי לא יגבה ממשועבדין קמ"ל דכשאר חוב דמיא: ופריך מעתה. דאיירי בשזקפן עליו במלוה א"כ הוי כבעל חוב ואינו גובה אלא מבינונית: ומשני מאחר שעיקרו נזק. דמלוה זו מנזק קאתי גובה מעידית: שדהו. כתיב בניזקין מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם קדרים שדהו למעט שדות אחרים והיינו משועבדים והן עידית ויש לו בני חורין זיבורית אינו משלם אלא זיבורית: ה"ג אם בשהקדיש ואח"כ הזיק. וה"פ אם בשהקדיש שור המזיק תחלה ואח"כ הזיק שא"ל לשלם מכרמו: הדא. הא תנן שור רעהו ולא שור הקדש משלם ניזקין: תיפתר. תפרש דאיצטריך לשור של הקדש שהיה רועה בשדה הדיוט והפסידו פטור מלשלם: אנן בעינן קרקע הקדש. קרא משמע כרם הקדש פטור מלשלם ואיך קאמרת דאיירי בשרעה שור הקדש בקרקע הדיוט: והלך הוא. שורו של המקדיש והזיק נמצא שזה המקדיש חייב להקדש כפי הקדשו וחייב תשלומי נזקו סד"א ליהוי הקדש כבעל חוב וקיי"ל מי שחייב לבעל חוב ולניזקין הניזקין קודמין להתשלומין לפיכך צריך קרא למכתב כרמו לאשמועי' דתשלומי ההקדש קודם: פרט

פני משה

ולא ידע דעוד אינון פליגין. שהם בעצמן מחולקין בזה אם קנה קרקע או לא דרבי יוחנן אמר הקונה שדה בזמן היובל מביא ביכורים וקורא דקנין הפירות כקנין הגוף דמי ור"ל אמר אינו מביא וקורא דלאו כקנין הגוף דמי כדמפרש ר"א דלענין קרייה הוא דפליגי ולר"ל אינו קורא שאינו יכול לומר מראשית פרי האדמה אשר נתת לי:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' הנזקין שמין להן. ניזקין וגובין בעידית שבנכסי המזיק וכגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק דשיימינן בעידית דמזיק וגובה מהן כפי נזקו: ובעל חוב בבינונית. דמדאורייתא לא גבי אלא מזיבורית דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה ואין דרכו של אדם להוציא אלא הפחות שבנכסיו ומפני תיקון העול' אמרו בעל חוב בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לווין: וכתובת אשה בזיבורית. דליכא למיחש בה לנעילת דלת שיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא: רשב"ג. ובנוסחת הבבלי ר"מ והל' כת"ק: גמ' קל וחומר להקדש. מן הנזקין שישלם מן העידית ולקמי' מפרש לה: מה אנן קיימין. הא דקאמר ק"ו להקדש: אם להכשר נזקין. שהזיק שורו להקדש וממונו שהזיק הכשר נזקין קרי ליה: הדא דתנינן. הרי תנינן בב"ק שור רעהו כתיב ולא שור של הקדש ומשמע דבין בקרן בין בשן ורגל ממעט ליה הקדש: אם לנזקי גופו. לאדם שהזיק הקדש הא תני רבי חייא דאין נזקין לגבוה דילפינן הקדש מתרומה דכתיב איש כי יאכל קדש ודרשינן פרט למזיק: אלא כן אנן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה להקדש שלא תאמר כו'. והלך שורו והזיק ל"ג לה ואגב שטפא דלקמן הוא. ואפשר לפרש לפי גירסת הספר דמיירי שהיה עליו חוב להקדש וגם חוב נזקין ורבותא קמ"ל דלא תימא הנזקין דוחין להקדש מן העידית דלא יהא אלא כב"ח לפום כן קאמר ק"ו דאפילו בכה"ג הקדש גובה מהעידית ושניהן חולקין בהן: שלא תאמר. לא יהא אלא כבעל חוב בעלמא ואין דינו אלא בבינונית קמ"ל ק"ו להקדש שמשלם מן העידית שבנכסיו: ניחא נזק. שלם דמשלם מן העלייה והוי כבעל חוב דעלמא ונגבה מן המשועבדין אלא חצי נזק שור תם שהזיק לא מגופו הוא משלם והיאך שייך בה מן המשועבדים הא אין משתלם אלא מן הבעלים ומגופו: תיפתר בשור תם שהזיק והלך הבעל ומכרו. דמכרו מכור הוא וחוזר וגובה הניזק מהלוקח דכבר נשתעבד מעיקרא גופו לדידיה: רבנין דקיסרין. מפרשי דמיירי שזקפן עליו במלוה כלומר שעמד בדין עמו וזקפן על המזיק במלוה וככי הא נגבית מן המשועבדים: מעתה לא תגבה אלא בבינונית. ל' שאילה הוא דהואיל ונעשית כמלו' וא"כ אמור מעתה לא יגבה אלא מן הבינונית כב"ח וקאמר דלא היא מאחר שעיקר דין הניזקין בעידית כלומר היכי דמשלם מעלייה וה"נ אע"פ שתם הוא הואיל ועמד בדין עמו וזקפו עליו במלוה נגבית מן העדית ומן המשועבדין: שדהו פרט למשועבד. אם לא עמד בדין מיירי ולא פליג אדר"ח: מה אנן קיימין. הא דממעט להקדש: אם בשהזיק והה"כ הקדישו. לכרמו: הדא הוא דתנינן. כלומר הא תנן בערכין הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה בו את הנכסים הללו על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו כדמפרש התם טעמא הא דמוסיף עוד דינר שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ושמעינן מינה דהיכא שחובו קדים גובה מן ההקדש ולא יהא נזיקין כבעל חוב: אם בשהקדיש. הכרם ואח"כ הזיק הא תנינן שור רעהו וכדלעיל דמכולהו ממעטינן להו להקדש בין קרן בין שן ורגל: שרעה לתוך שדה הדיוט. והזיקו שהוא פטור: אנן בעינן קרקע הקדש. הא בקרקע הקדש אנן עוסקין כדדרים כרמו פרט להקדש ואת אמרת שור הוא של הקדש והשדה של הדיוט בתמיה: אלא כן אנן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה להקדש. ונתחייב להקדש ואין לו אלא זה הכרם לגבות ממנו: והלך הוא והזיק. ושורו הלך והזיק לשדה אחר. והנכון דגרסינן הכא בהדיא והלך שורו והזיק: שלא תאמר אילו. יש כאן עליו נזיקין ומלוה בעדים לגבות הנזקין קודמין לב"ח: וכא. וה"נ קדם הנזק להקדש לגבות דלא יהא אלא כמלוה ע"פ דהנזקין קודמין לו קמשמע לן כרמו פרט להקדש כלומר פרט לשהוא משועבד להקדש שהרי חוב ההקדש חל עליו מקודם וההקדש קודם לנזקין: פרט

מסורת הש"ס

ציטין נח ע"ב וש"נ

בס מח מע ועי' תו' שם ד"ה שור ותו' ב"ק לב ד"ה שור ותו' ב"מ לט ע"ב ד"ה פרט

(ב"ק פ"ד)

(תוספתא ב"ק פ"ד)

(תוספתא דכתובות פ"ב)

(ערכין פ"ו)

סמוה' כא

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ד מביכורים ה"ז סמ"ג עשין קלט קמ

א
ב מיי' פ"ח ופ"ת מנזקי ממון סמ"ג עשין סו טוש"ע חו"מ סי' שט סעיף ב וסי' תט סעיף א

ב
ג מיי' פי"ט ממלוה ולוה סמ"ג עשין לד טוש"ע שם סי' קב סעיף א

ג
ד מיי' שם ופט"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק ס"ב

ד
ה מיי' פ"ח מנזקי ממון הלכה א סמ"ג עשין סו

ה
ו מיי' שם הלכה ו סמ"ג עשין סו טוש"ע חו"מ סי' תו סעיף א

ו
ז ח מיי' שם הלכה א סמ"ג עשין שם

עין משפט נר מצוה

י

א ב מיי' פ"ח מהלכ' נזקי ממון הלכה ו טוש"ע חו"מ סי' תט סעיף א

פרט למטלטלין כרמו פרט לראוי כבמחוזק. שדהו פרט למטלטלין בהן דלא בעי מטלטלין משעה ראשונה. והכא כהדא דתני אין לי אלא קרקע מניין שאם רצה ליתן כסף. תלמוד לומר כסף ישיב לבעליו. מה בעית מימר קרקע עיקר. אי נימר [א] כסף עיקר. ויחליטו לו משעה ראשונה ואנן חמיי רבנין מחלטין לו קרקעות. כרמו פרט לראוי כבמוחזק. רבי לעזר בשם רבי ניסא בשחפר אביו בור והזיק בחיי אביו ונפלו לו נכסים אחר מיתת אביו הייתי אומר ישתעבדו נכסים לאותו נזק לפום כן צריך מימר כרמו פרט לראוי כבמוחזק. *מיטב שדהו ומיטב כרמו [י] של מזיק דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק. קשיא על דרבי עקיבא ניזוק ואת אמר כן. אלא בית דין רואין אי זהו שדהו יפה לפני הניזוק ושומה לה כמוה. כהדא דתני יכול אם אכלה מן העידית שמין לו מן העידית. מן הזיבורית שמין לו מן הזיבורית. היך עבידא עידית שבזיבורית טבא סגין. אם אומר את כן נמצאת משבית את הניזק. רואין את השדה באילו מליאה עידית ושמין לו מן העידית. וזיבורית שמין לו מן הזיבורית. נמצא משלם מן העידית על העידית ומן הזיבורית על הזיבורית. מניין לרבי עקיבה הניזקין שמין להן בעידית ליתה מן התורה. איתה מן התקנה. *מפני מה אמרו הניזקין שמין להן בעידית. מפני הגזלנין שיהא אדם אומר מה בידי גזל מה בידי מזיק למחר רואין בית דין שדה [יפה ש]לי ונוטלין אותה מלפני. וסומכים אותה למקרא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. עד כדון קרקעו. משכונו למד מקרקעו. מה קרקעו בעידית. אף משכונו בעידית. ובעל החוב בבינונית מפני הרמאין. שלא יהא אדם רואה את שדה חבירו יפה ומלוה אותו מעות ועוקף ונוטלה ממנו. מעתה לא ישומו לו אלא בזיבורית אמר ר' יודה וכיני אלא שלא לנעול דלת בפני אדם.

שלמחר

פני משה

פרט למטלטלין. כדמפרש ואזיל: בהן דלא בעי מטלטלין משעה ראשונה. כלומר דלא תימא דלמעט מטלטלין לגמרי הוא דאתא אלא הכי קאמר במי שלא רוצה ליקח מטלטלין מתחילה אם מוצא הוא קרקע וקמ"ל דאין כופין אותו ליקח מטלטלין מאחר שיש לגבות מן הקרקע כדמסיק: והכא. ואתיא הא דהכא כהדא דתני אין לי אלא קרקע דכתיב מיטב שדהו: מה בעית מימר קרקע עיקר. כלומר על כרחך דהכי תפרש לה דקרקע עיקר וה"ק מנין שאם אין לו קרקע ורצה ליתן כסף גובה ולא אמרינן שצריך לקנות קרקע ולהגבותו ת"ל כסף וגו' אבל אם יש לו קרקע קרקע קודם: אי נימר כסף עיקר. דאי תימא דה"ק מנין שאם יש לו קרקע ורוצה ליתן לו כסף שעל כרחו של ניזק לוקח הכסף ולא קרקע א"כ ויחליטו לו משעה ראשונה כלומר דלפ"ז מגבין להניזק מהמטלטלי' קודם מהקרקע: ואנן חמיי. והא אנן רואין דרבנין לא נהגו כן אלא מחליטין להניזק קרקעות אם יש לו אלא ש"מ דה"ק פרט למטלטלים שאינן קודמין להגבות לקרקעות: בשחפר אביו בור. לאו דוקא אלא חדא מנזקין נקט וה"ה בשן ורגל או בשורו מועד שהזיק ואינו שוה לפי הנזק: והזיק בחיי אביו. ולא היה לו ממה לשלם: ונפלו לו נכסים אחר מיתת אביו. שנפלו לו מאבי אביו שמת אחר מיתת אביו דבשעה שהזיק היו הנכסים ראוין ומהו דתימא ישתעבדו הנכסים לאותו נזק שנתחייב אביו קמ"ל כרמו שמוחזק בו פרט לראוי שאינו כמוחזק: קשיא על ר"ע ניזוק. כלומר מאי של ניזק דקאמר הרי זה ניזוק מנכסיו ואת אומר כן ומה שייך של ניזק הכא: אלא ה"ק דשמין בשל ניזק. וכדמפרש ואזיל: יכול אם אכלה מן העידית כו'. שאם אכלה ערוגה אחת שמינה ויש כאן ערוגה שמינה בין הכחושות יכול ששמין כמה יפה אותה ערוגה וכך משלם לו ואם אכלה כחושה משלם כפי ערוגה אחת מן הכחושות: היך עבידא עידית שבזיבורית טבא סגין. כלומר ודאי אי אתה יכול לומר כן דהיך עבידא הא עידית שבזיבורית יפה היא הרבה ושומת' יותר ביוקר משומת ערוגה אחת עידית בין העידית ואם את אומר כן נמצאת משביח את הניזק הרבה והורע כחו של מזיק: רואין את השדה. סיומא דברייתא היא כלומר אלא כך הוא שרואין את השדה כאלו כולה מליאה עידית ושמין ערוגה אחת שמינה בין השמינות ומשלם לו ולא הורע כחו של מזיק כ"כ: וזיבורית. ואם אכלה זיבורית בזה ודאי משלם מזיבורית נמלא כו' שהכל בשדה של ניזק שיימינן: מנין לר"ע הנזקין שמין להן בעידית. כלומר ודאי מדקתני במתני' מפני תיקון העולם דקאי על כל הני דחשיב אנזקין כו' ולר"ע ודאי בדמזיק קאמר כדפרישית במתני' דהא לדידיה מן התורה בדניזק הוא זה ומנין הוא זה ומה טעם יש בו: ליתה מן התורה. ודאי מן התורה ליתה אלא מן התקנה איתא כדתניא בתוספתא: מפני הגזלנין. שיהיו נזהרין מלהזיק שיהא אדם אומר מה לי לגזול מה לי להזיק הרי למחר ב"ד מוציאין שדה יפה שלי מלפני: וסומכין אותה למקרא. כלומר אע"פ שמן התורה באמת בשל ניזק שמין ב"ד עושין סמך מן המקרא מיטב שדהו דשל מזיק הוא ומגבין אותה ממני: עד כדון קרקעו. שמשלם ממיטב: משכונו. מטלטלין שלו וע"ש שנוטלין מיד אל יד קרוין משכון שכן מזה אל זה ומנין שהן משתלמין ממיטב: למד מקרקעו. מה קרקע ממיטב אף כל דיהיב ליה ממיטב הוא: מפני הרמאין. אמרי בבינונית ולא בעידית: ועוקף. מבקש עקיפין לשלם לו מן שדהו: וכיני. באמת כן היה מן הדין שישומו לו בזיבורית אלא שלא לנעול דלת בפני לווין:

שלמחר

קרבן העדה

פרט למטלטלין בסמוך מפ': פרט לראוי כבמוחזק. אם היה לאביו של מזיק קרקעות והן עידית מקרקע של מזיק ונפלו לו בירושה לאחר שהזיק אין צריך ליתן אותן לניזק וה"ה לשאר ראוי: בהן. לענין זה אמרינן פרט למטלטלין שאינו צריך ליתן לו מיד מטלטלין אלא אם רוצה משלם לו ממקרקע אבל אם רוצה לשלם מטלטלין הרשות בידו: והכא. ואתיא כהא דתניא: אין לי אלא קרקע. דכתיב מיטב שדהו: מנין שאם רצה ליתן כסף. הרשות בידו: מה בעית מימר. מה נאמר שעיקר תשלומי הנזק ממקרקע או דלמא כסף עיקר ואם אין לו כסף נותן קרקע: ופשיט ויחליטו לו משעה ראשונה. אי ס"ד שקרקע עיקר יחליטו לניזק מיד לאחר פסק דין קרקעו של מזיק ולמה ממתינין לו עד שימלא מעות וכותבין לו אדרכתא תחלה אלא ודאי כסף עיקר ולכך ממתינין לו אולי ימצא מעות: ה"ג ואנן חמיין רבנן אין מחליטין לו קרקעות: ה"ג בשחפר בור והזיק בחיי אביו וכו'. וכדפרישית ובור לאו דוקא דה"ה שאר ניזקין: ניזוק ואת אמר כן. הרי הוא הוזק ואיך קאמרת שהוא ישלם ממיטב שדהו: איזה שדה יפה. כמו השדה של הניזק ובה שיימינן וכמוה משלם: יכול אם אכלה מן העידית שמין לו. אותה ערוגה שאכל מן העידית וכן בזיבורית: היך עבידא. היכי דמי שיהיה בזה הפסד: עידית שבזיבורית טבא סגין. אם אכלה ערוגה אחת שהיא עידית בשדה זיבורית היא שוה הרבה יותר מערוגה אחת עידית בשדה שכולו עידית נמצא בזה משביח הניזק ובערוגה זיבורית תוך שדה זיבורית נמי משביח ניזק שערוגה זיבורית תוך שדה שכולו עידית אינה שוה כל כך כערוגה זיבורית בשדה זיבורית הלכך רואין את השדה כאלו מליאה עידית ושמין לו ערוגה מתוכה אם היתה עידית שמין לו ערוגה אחת עידית ואם היתה זיבורית שמין לו ערוגה אחת זיבורית נמצא משלם מן העידית על העידית ומן הזיבורית על הזיבורית וקאר"ע דקמ"ל קרא לעולם שמין את הערוגה כמות שהיא בשדה הניזק לטובתו לכך כתיב מיטב שדהו ל"א שמין את השדה שלא יהא הפסד לניזק ולמזיק: מנין לר"ע וכו'. והשתא דקאמרת לר"ע מיטב שדהו לאו לתשלומי עידית קאתי מנ"ל דניזקין שמין להן מן העידית וכי נאמר מתני' דלא כר"ע: ומשני ליתה מן התורה. קסבר ר"ע אין הניזקין גובין מן העידית מדין תורה אלא מחמת תקנה כדמסיק: מה בידי גזל. למה אני גוזל: עד כדון קרקע. תינח קרקע מגבינן מן העידית מפני תיקון העולם כדאמרן אלא המשכון שנוטלין מן המזיקין נמי נוטלין מן העידית מאי טעמא: ומשני למד. משכון מקרקע כי היכי דקרקע מן העידית אף משכון כן: ועוקף. ומערים: ופריך ומעתה לא ישומו. לבעל חוב אלא בזיבורית שלא יערים גם על הבינונית: וכיני. וכן הוא בדין שיטול בעל חוב זיבורית:

שלמחר

מסורת הש"ס

גיטין מח ע"ב ב"ק ו

(תוספתא דכתובות פ"ק ב"ה) גיטין מט ע"ב וב"ב

רידב"ז

כרמו פרט לראוי כבמוחזק ר"א בשם ר' ניסא כשחפר אביו בור והזיק בחיי אביו ונפלו לו נכסים כו'. פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי דהאיך שייך הא"מ שיפרע מנכסי הראוי' כבמוחזק גבי נזקין יותר מבע"ח ואי משום דקמ"ל דמאבוה דאבא קירתינא כמו שכתב בנו"י ז"ל אינו מובן לי דזה מילתא דפשיטא בכ"מ. וע"כ נראה לפענ"ד דה"פ ע"פ הסוגיא במס' ב"ק דף י"ג ע"א שור שדחף את חבירו לבור בעל השור משלם רביע ובעל הבור ג' חלקים אליבא דר"נ דקיימא לן כותי' כדאיתא שם משום דא"ל אנא תורא בבירך אשכחתי' מה דא"ל לאישתלומי מהיך משתלמנא כל היכי דליכא לאשתלומי מהיך משתלמנא ממך. ושיטת רבינו יחזקאל ז"ל בטור ז"ל סי' ת"י דדווקא היכי דפטור בעל השור אבל היכי דחייב בעל השור אלא שאין לו נכסים ליפרע מהם אין בעל הבור חייב לשלם עבורו עיי"ש. והנה יש לחקור בהא דאיתא בגמ' מאי דא"ל לאשתלומי מהיך משתלמנא מאי דנ"נ לאשתלומי מהיך משתלמנא ממך. אם בדא"ל לאישתלומי מהיך משתלם. ומשתלם מבעל השור אם אז לא חל שיעבוד על בעל הבור כלל. או דילמא דשיעבוד חל על בעל הבור אלא כיון דאיכא חלק נזק על בעל השור לא מלי למיטרף ולגבות מבעל הבור חלק נזק של בעל השור משום דמצי למידחי לי' לבעה"ש דהא שיעבודי וגבי' ב' ענינים הן כגון אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים ב"ח ע"כ דשיעבודו עומד על שדה זו רק אין גובין ממנו משום דלטענין גבי' יש לו מקום אחר לגבות. וכן ההיא דאיתא בירושלמי לקמן ה"ב אין נפרעין מנכסי יתומים קטנים אלא א"כ בשטר שקריבית וכו' ע"כ פירושו דנהי דאיכא שיעבוד מ"מ לענין גבי' אין גובין מהם. וכן בהא דקי"ל הקדש מפקיע מידי שיעבוד פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' ערכין דרק אינו גובה מן ההקדש אבל השיעבוד עומד על שדה זו

ספ"ג

שנויי נוסחאות (ס"ג) בהן נד"ו כהן.

שלמחר הוא ללוות ואינו מוצא. *דרש ר' סימאי [דברים כד] והאיש זה שליח בית דין שאם נכנס המלוה הוא מוציא את היפה. ואם נכנס הלוה הוא מוציא את הרע. הא כיצד שליח בית דין נכנס ומוציא את הבינונית. ר' ישמעאל אומר דבר תורה הוא שיכנס הלוה דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה עד כדון משכונו. קרקעו למד ממשכונו. מה משכונו בבינונית. אף קרקעו בבינונית *פשיטא דא מילתא [א] מלוה שהיא נעשית בו כפרנות אינה נשמטת. כפרנות שהיא נעשית מלוה משמט'. רבי ירמיה בעי אף למידת הדין כן היא מלוה שהיא נעשית כפרנות גובה. כפרנות שהיא נעשית מלוה גובה בבינונית. *אין שם אלא עידית [ב] גובה בעידית. בינונית גובה בבינונית. זיבורית גובה בזיבורית. [ג] עידית ובינונית הניזקין שמין להן בעידית. בעל חוב וכתובת אשה בבינונית. בינונית וזיבורית. הניזקין ובעלי חוב שמין להן בבינונית וכתובת אשה בזיבורית. היתה עידית שלו יפה משל כל אדם עידית היא בינונית שלו יפה משל כל אדם בינונית היא זבורית שלו יפה משל כל אדם זיבורית היא. [ד] היתה עידית שלו בינונית של כל אדם. ר' זירא ור' אילא בעי נישמעינה מן הדא בינונית וזיבורית הניזקין ובעלי חוב שמין להן בבינונית. וכתובת אשה בזיבורית. וכמה דאת בעי עידית ובינונית ניזקין דוחין לבעלי ח"ב בבינונית. ודכוותה בינונית וזיבורית ידחו הניזקין לבעלי חוב בזיבורית. רבי יוסי בר בון בשם רב חסדא תיפתר [ה] שהיתה לו עידית ומכרה וכבר נדחו לבעלי חוב לגבות בבינונית. *וכתובת אשה בזיבורית. אמר רבי ירמיה לא שנו אלא מנה מאתים אבל כתובת אלף דינר גובה בבינונית ורבי יוסי אומר [ו] אפילו כתובת אלף דינר אינה גובה אלא מן הזיבורת. ואתיין אילין פלוגוותא כאילין פלוגוותא *כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם. כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים

קרבן העדה

מסורת הש"ס

שלמחר. כשיבא אדם ללוות לא ימצא מי שילוה לו שיאמר לבסוף יהא צריך ליטול ממנו זיבורית בחובו: והאיש. כתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט החוצה דרש ר' סימאי והאיש זה שליח ב"ד וה"ק והאיש דהוא שליח ב"ד ואשר אתה נושה בו יוציא אליך וילפינן ממקרא זה דב"ח בבינונית: (ב"מ פ"ט הלכה טו) שאם נכנס וכו' טעמא דקרא קמפרש: ה"ג דבר תורה שיוציא הלוה דכתיב וכו': עד כדון. לר' סימאי פריך הינח משכון בבינונית שמעינן מוהאיש בינונית מקרקע מנ"ל: ומשני למד. קרקע ממשכון: פשיטא דא מילתא. כלומר הא פשיטא לן: (שביעית פ"י הלכה ב) מלוה שהיא נעשית כפרנית. הלוהו וכפר בו הלוה ולא היה למלוה עדים ועבר עליו השמיטה ואח"כ מצא המלוה עדים: אינה נשמטת. דלא קרינן ביה לא יגוש (שם הלכה ב) (ב"ק ו ע"ב) שהרי לא היה חוב זה עומד לתבוע בשביעית: כפרנית ונעשית מלוה. קודם שביעית כפר בו ובשביעית מצא עדים או ראיה: משמטת. דהא בשביעית קרינן ביה לא יגוש: ר"י בעי. אלא הא קמיבעיא לר' ירמיה: אף למידת הדין כן היא. מי אמרינן שאף לענין הדין כן או לא: ה"ג מלוה שהיא נעשית כפרנית אינו גובה. וה"פ אינו גובה בו כלל אבל כפרנית שנעשית מלוה גובה בבינונית דסד"א דה"ל כשטר שנמחל שיעבודו ודי לנו שיגבה מזיבורית כדינא דאורייתא והא דקאמר כפרנית ונעשית מלוה משמטת איירי בשלא כתבו לו פסק דין דאם לא כן (כתובות פי"ב הלכה ה) אינו משמט דה"ל כגבוי: אין שם אלא עידית. במי שהיה עליו בעל חוב וכתובת אשה וניזקין כולן גובין עידית: עידית היא. דמיטב כתיב: זיבורית היא. דאין אומרין לו ליקח (כתובות קד) זיבורית גרועים: היתה עידית כו'. מיבעיא ליה אם היתה עידית שלו כבינונית דעלמא מי אמרי' דבע"ח גובה מהן דלא שייך הכא טעמא שמא עריס דהא כשדה בינונית של כל אדם היא או דלמא בשלו הן שמין ולגביה עידית הוא: ה"ג ר"ז ור' אילא אמרי נישמעינה וכו': וכמה וכו'. וכי היכי דאמרינן בעידית ובינונית ניזקין בעידית ובע"ח בבינונית ולא אמרינן בינונית הן זיבורית שלו ועידית שלו בינונית אלא ודאי המיטב שיש לו נקרא עידית ה"נ נימא בבינונית וזיבורית בשלו הן שמין וליהוי בינונית עידית שלו שהרי אין לו שדה טובה ממנה וזיבורית שלו בינונית ויגבה הבע"ח מזיבורית שלו אלא ש"מ בשל עולם שמין ובינונית שלו בינונית דעלמא הן: ומכרה. לאחר ההלואה דאישתעבדא ליה בינונית לבע"ח מעיקרא בעוד שהיתה עידית בידו: אבל כתובת אלף דינר. דהיינו תוספת או נכסי צאן ברזל גובה בבינונית כבעל חוב: ואתיין. פלוגתייהו דהנך אמוראי דהכא כפלוגתייהו דאמוראי דהתם: דתנינן תמן. כתובות פ' הנושא: כל זמן. שהאלמנה בבית אביה והיורשים נותנים לה מזונותיה שם: גובה כתובתה. כשתרצה: עד עשרים

פני משה

שלמחר הוא ללוות. מחזר הוא ללוות: דרש רבי סימאי. ופליג דס"ל דמן התורה ב"ח בבינונית דכתיב והאיש ודריש ליה אשליח בית דין ודרכו להוציא בינונית: ד"ת הוא שיכנס הלוה גרסינן דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו וגו'. ומן התורה בזיבורית אלא מפני התקנה הוא בבינונית: ע"כ במשכונו. עד כאן במטלטלים דכתיב יוציא וגו' קרקעו מניין שהיא בבינונית למד כו': מלוה שהיא נעשית בו כפרנות. שתבעו וכפר בו והגיע השמיטה והוא בכפירתו ואחר השמיטה הודה אינה נשמטת דבשעת השמיטה לא קרינן ביה לא יגוש שהרי כפר בו: כפרנית ונעשית מלוה. שהודה או שבאו עדים קודם סוף השמיטה נמי פשיטא דמשמטת כשאר מלוה ובשלא כתבו לו ב"ד פסק דין דאי לאו הכי ה"ל כגבוי דכל מעשה ב"ד אינו משמט: אף למידת הדין כן הוא. אלא הא דקמיבעיא לן אם לענין דין הגבייה ממה להגבותו נמי כן הוא: מלוה שהיא נעשית כפרנית גובה. כלומר מי נימא לענין הגבייה נמי הכי דליכא למימר גובה מנים דהא ודאי כל זמן שהיא כפרנית אינו גובה אלא דאם אח"כ כפרנית שהיא ניעשית מלוה שהודה או שבאו עדים אם נאמר דבמילתא קמייתא קיימא ונגבית בבינונית כמו דהויא כמלוה לענין שמיטה או דילמא דהוי לי' כנמחל שיעבודו הראשון ומוקמינן אד"ת ואינו גובה אלא מזיבורית ולא איפשיטא: אין שם אלא עידית. והיו עליו ב"ח וכתובת אשה ונזקין גובה לכולם מעידית וכן אם אין שם אלא בינונית כו': היתה עידית שלו יפה משל כל אדם עידית היא. מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקטה בינונית שלו יפה משל כל אדם בינינית היא ולא אמרינן תעשה כעידית ואין ב"ח גובה ממנה דהרי יש לו שלפתן: היתה עידית שלו בינונית של כל אדם ר' זירא ור' אילא בעי. בכה"ג מאי בשלו הן שמין ואין גובין מהן אלא נזקין או בשל עולם הן שמין וב"ח נמי גובה מהן: נישמעינה. לזה מן הדא דקתני בינונית וזיבורי' הניזקין וב"ח גובין מן הבינונית אי אמרת בשל עולם שמין שפיר דאף על גב דאין לו אלא בינונית וזיבורית לא אמרינן תעשה הבינונית כעידית ואין ב"ח גובה מהן משום דלא אזלינן בתרי' אלא בשל עולם והן בינוני': וכמה דאת בעי. כלומר אלא אי אמרת דבשלו הן שמין קשיא כמה שאתה ר"ל היכא שאין לו אלא עידית ובינונית הניזקין דוחין לב"ח שיגבו מבינונית כדקאמר לעיל ה"נ ודכוותה אם יש לו בינונית וזיבורית ידחו הניזקין לב"ח בזיבורית דהא עכשיו בינונית שלו נחשב לעידית אלא לאו ש"מ דבשל עולם הן שמין: ר' יוסי בר' בון בשם רב חסדא. לעולם בשלו הן שמין והכא ל"ק דתיפתר שהיתה לזה עידית ומכרה לאחר שלוה מזה וכבר נדחו לב"ח לבינונית ואישתעבד להו האי בינונית מעיקרא ולפיכך שוב אין נדחין לזיבורית. והכי מסיק לה בבבלי ב"ק דף ח' דבשלו הן שמין: וכתובת אשה בזיבורית כו'. סוגיא זו כתובה בסוף פ' הנושא ושם פירשתי ע"ש:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ט משמיטה ה"ח טוש"ע חו"מ סי' סז ס"ז ח

ט
ב מיי' פי"ט ממלוה הלכה ז סמ"ג עשין לד טוש"ע שם סי' קב סעיף ז

י
ג מיי' שם הלכה ד סמ"ג שם טוש"ע שם

יא
ד מיי' שם הלכה א ופכ"ד שם הלכה י ופ"ח מנזקי ממון הלכה י טוש"ע שם ס"א וסי' תיט סעיף א

יב
ה טוש"ע חו"מ סי' קב ס"ד

יג
ו מיי' פט"ז מאישות טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ב

רידב"ז

עכ"ל ז"ל עיי"ש וגמלא דשיעבוד וגבי' ב' ענינים הן. ועפ"כ יש לחקור אם בעד חלק של בעה"ש לא נשתעבד כלל נכסי דבעל הבור או דילמא דהל שיעבודו על נכסי דבעל הבור בעד הלק של בעל השור. אך אין גובין מבעה"ב הלק נזק של בעה"ש. ונפ"מ לדינא באם אח"כ קנה בעה"ש את נכסי דבעל הבור ואין עיכוב בהגבי' מנכסי דבעה"ב דאז לא מצי למדחי' לבעה"ש והוי כמו גבי הקדש דפסק הרמב"ם ז"ל הנ"ל דאם פדאה הדיוט מן ההקדש כיון דשיעבודו עומד על שדה זו רק דההקדש מבטל הגבי' ועפ"כ כשבא ליד הדיוט דאין מעכב הגבי' שפיר גובה דהא שיעבודו עומד על שדה זו. וה"נ דהא הנכסי דבעה"ב משועבדים על הלק נזק דהשור ורק דלא מצי לגבות ממנו משום דבעל השור מעכב הגבי' מנכסי דבעה"ב. וכיון שבא ליד בעה"ש. ונתבטל העיכוב הגבי'. ונכסים הללו משועבדין לניזק בעד זה הנזק מן חלק השור. אבל אי אמרינן דכל היכי דאיכא לאשתלומי מבעה"ש לא משתלם מבעה"ב לאו דווקא דאינו משתלם אלא ה"ה דאין עליו שום שיעבוד כלל לפ"ז אפילו כשלקח הבע"ש נכסי דבעה"ב לא מצי לגבות מבעה"ש מנכסים הללו דהוי דאקני למ"ד דאקני לא משתעבד דהא אין כאן שום שיעבוד על נכסים הללו. ועפ"ז יתבאר הירושלמי בעז"ה באר היטב. וה"פ כרמו פרט לראוי כבמוחזק וקשה פשיטא ל"ל קרא על זה [והירושלמי ס"ל דאקני לא משתעבד עי' בירושלמי ס"פ מי שהי' נשוי] ע"ז מפרש ר"א בשם ר"כ כשחפר אביו בור והזיק בחיי אביו כלומר דהבן הזיק בהבור בחיי אביו ואין לבן נכסים ואח"כ נפלו לו נכסים לאחר מיתת אביו והגיעו נכסי אביו להבן. ותלי בזה אם יש שיעבוד על נכסי דבעל הבור בעד אותו נזק של בעל השור או לא. ועל כן מסיק הייתי אומר ישתעבדו נכסים לאותו נזק כלומר דיש שיעבוד נכסים על אותו נזק דבן. ועל כן לא הוי ראוי משום דלא נשתעבד מחדש רק דאינו מעכב הגבי' לפום כן צריך מימר כרמו פרט לראוי כבמוחזק דהוי ראוי דלא נשתעבדו נכסים לאותו נזק ועל כו ניחא דנקט בור אבל בנזקין אחר לא ודו"ק:

ר"י

שנויי נוסחאות (שו"ו) הלוה כד"ו המלוה.

עמודי ירושלים

דרש ר' סימאי והאיש זה שליח בית דין כו'. וכ"ה בב"מ (פ"ט הט"ו) מבואר מזה דהירושלמי ס"ל דב"ח מה"ת בבינונית ולפ"ז א"ש דברי הרי"ף והרא"ש בפ' הנזקין שכ' הנוסחא מפני מה אמרה תורה ב"ח בבינונית. וראיתי להק"נ שם שכ' וז"ל וטעות הוא היכן מצינו דב"ח בבינונית בתורה הא אמרינן להדיא בב"ק ד"ח ב"ח בזיבורית ע"ש. אולם לפ"ד הירושלמי א"ש דילפינן דב"ח בבינונית מקרא דוהאיש כו'. ומצאתי לספרי' בחי' בפ' הנזקין שכ"כ ובקצה"ח (סי' ק"ב סק"א) השיג עליו וכ' דפלוגתת הבבלי והירושלמי אם שליח שב"ד רשאי לכנס ובאמת זה אינו דהא כ' התוס' בב"ק (ד"ח ע"א) דגם אם שליח ב"ד נכנס לא הי' רשאי למשכנו רק מה שהלוה נותן לו ע"ש וי"ל דבזה פליגי הבבלי והירושלמי דהירושלמי סובר דהשליח ב"ד הי' רשאי למשכנו בעצמו. אולם הא גם לפ"ד הקצה"ח הא הביא דברי הרמב"ן בס' המצות דדרך הגמ' לומר אמרה תורה ע"ד דרבנן ואף שיש לפקפק בזה ממ"ש באגרא דרבנן (אות שמ"ז) דלא שייך לומר מפני מה אמרה תורה אלא בדבר שהצדוקים מודים בו אבל אמרה תורה שייך גם בדבר דרבנן ע"ש שכ"כ בשם תוס' מנחות דס"ה א"כ כאן שאמר מפני מה אמרה תורה כו' שוא רק בדבר שהוא מה"ת. אולם באמת דברי האגרא דרבנן המה תמוהים דבתוס' מבואר להיפוך וכבר העיר בזה ביעיר אזן (מערכת מ' אות כ"ה) ולפ"ז א"ש דברי הרי"ף והרא"ש וא"צ לשבש הגירסא כמו שכתב הקרבן נתנאל:

עשרים וחמש שנה. רבי סימון אמר רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא כתובת מנה מאתים אבל היתה כתובתה אלף דינר גובה כתובתה לעולם. אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן [א] ואפילו כתובה של אלף דינר אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנה. ואתייא דרבי יוסי כרבי יוחנן. ודרבי ירמיה כר' יהושע בן לוי. דתנינן תמן [ב] *הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה. רב אמר במזכה על ידה. ושמואל אמר [ג] במחלק לפניה. רבי יוסי בר חנינה אמר מקולי כתובה שנו כאן. ותני בר קפרא מקולי כתובה שנו. א"ר בא טעמא דרבי יוסי בן חנינה לא סוף דבר בכתובת מנה מאתים. אלא אפילו כתובה של אלף דינר מקולי כתובה שנו:

הלכה ב מתני' [ד] *אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית [ה] אין נפרעין מניכסי יתומין אלא מן הזיבורית: **גמ'** *רבי יוחנן בשם רבי ינאי [ו] אין נפרעין מניכסי יתומים קטנים [ז]אלא בשטר שהריבית אוכלת בו. ויש אומרים אף לכתובת אשה. אמר רבי אימי טפני מזונות. אמר רבי מתניה מאן חש למזונות ר"ש דרבי שמעון אמר בסגבה הדבר תלוי. מאי כדון *מפני חינה כדי שיהו הכל קופצין עליה לישאנה. ויש אומרים אף לגזילה ולניזקין. אמר רבי יוסי בי רבי בון אף אנן תנינן תרתיהן לגזילה מן הדא [ז] *אם היה דבר שיש לו אחריות חייבין לשלם. לניזקין מן הדא ואין נפרעין מן הנכסים של יתומין אלא מן הזיבורית. כיני מתניתא אין נפרעין מניכסי יתומים לניזקין אלא מן הזיבורית. והתני עמד הבן תחת האב הניזקין שמין להן בעידית ובעלי החוב בבינונית. וכתובת אשה בזיבורית. אמר רבי יוסי בי רבי בון כאן ביתום גדול. כאן ביתום קטן:

הלכה ג מתני' [ח] *אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות [ט] ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם · המוציא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם: **גמ'** *אמר רבי הינא [י] מפני שאין להן קצבה גזל

פני משה

הלכה ב מתני' אין נפרעין מנכסים משועבדים. כגון לוה שמכר בינונית שלו שהיא משועבדת לבעל חוב אין הב"ח יכול לטרוף אותה מהלוקח אם נשאר אצל הלוה נכסים בני חורין ואע"פ שאינן אלא זיבורית: אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית. ומפרש טעמא בבבלי משום דלא מסיק אדעתיה דמלוה דנית לוה ונפלו נכסי קמי יתמי דליהוי נעילת דלת והילכך מסיק התם דאפי' יתומים גדולים וכן הנזקין אע"ג דמדאורייתא הן בעידית דהאי תנא סבר דמדאורייתא בדניזק שיימינן ומשום תיקון העולם תיקנו בדמזיק כדקאמר הכא לעיל וגבי יתמה אוקמוה אדאורייתא:

גמ' רבי יוחנן בשם ר' ינאי כו'. סוגיא זו כתובה פ' הכותב ושם פירשתי ע"ש:

הלכה ג מתני' אין מוציאין לאכילת פירו'. כדמפרש בגמרא ראובן שגזל שדה משמעון והיא מלאה פירות ואכל הפירות ומכר השדה ללוי ובא שמעון הנגזל וטרפה מלוי וחוזר לוי הלוקח על ראובן וגובה הקרן ממשועבדים של ראובן ושמעון הנגזל גובה פירותיו מבני חורין של ראובן: ולשבח קרקעות. וכן אם לוי הלוקח השביח הקרקע בנטיעת אילנות או בזבל וכיוצא בזה ושמעון הנגזל טרפה עם השבח חוזר וגובה השבח מבני חורין של הגזלן ולא ממשועבדין: ולמזון האשה והבנות. דתנאי כתובה הוא ואת תהא יתבה בביתי ומיתזנא מנכסי בנן נוקבין די יהוון ליכי מנאי יהוון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי וכשבאות לגבות מזונותיהן אינן גובין אלא מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים: מפני תיקון העולם. דכל הני דברים שאין להם קצבה הם ולא ידע הלוקח כמה ולא מצי מזדהר: והמוציא מציאה. והחזירה והבעלים אומרים שלא החזיר כולה: לא ישבע מפני תיקון העולם. שאם אתה אומר ישבע אין לך אדם שמטפל במציאה להחזירה: **גמ'** מפני שאין להם קצבה. היינו מפני תיקון העולם דקתני כדפרישית במתני': גזל

קרבן העדה

עשרים וחמש שנים. שיש בכ"ה שנים שתשבה טובה כנגד כתובתה: ואתיא דר"י כר"י. דס"ל תנאי כתובה ככתובה דמי לכל מילי: דתנינן. ותנינן תמן פיאה פ"ג: ה"ג רב אמר במזכה על ידיה. הנכסים שחילק לבניו זיכה להם על ידה שנתנה לו סודר שלה להקנות לבנים דמוכחא מילתא מדקא משתדלא בזכיית הבנים גם נתן לה קרקע כל שהוא ואינה מערערה כלום כיון דאיכא תרתי ודאי נתרלית להם בלב שלם להיות קונין מתנה זו שלא תוכל לטרוף מהן כתובתה ומחלה להן השעבוד שעל הנכסים הללו והפסידה כתובתה אם לא תמצא מקום אחר לגבות: במחלק לפניה. והיא שותקת ואפי' אין מזכה להם על ידה כיון שהיתה שם בשעת כתיבת הנכסים לבניו ולה קרקע כל שהוא נתרלית ושתיק' כהודאה דמיא אבל אם לא נתן לה כלום שתיקתה אינה אלא לעשות נחת רוח לבעל': מקולי כתובה שנו. כלומר אפילו לא זיכה על ידה ולא חילק בפניה אלא שלא ערער' מיד כששמע' שכתב כל נכסיו לבניו ולה קרקע כל שהוא מחלה שעבודה שעל נכסים אלו אע"ג דבשאר בע"ח לא איבדו זכותם בכך עד שיאמרו בפירוש שהן מוחלין שיעבודן על נכסים אלו בכתובה הקילו כדאקילו נמי בגביית הכתובה שנגבית מזיבורית. ותני בר קפרא. וכן תני בר קפרא: טעמא דריב"ח. כלומר לטעמא דר"י בר חנינא לאו דוקא על כתובת מנה מאתים מחלה שעבודה אלא אפי' אם יש לה כתובה אלף אמרינן שמחלה השיעבוד בשתיקת' דמקולי כתובה היא והיינו כר' יוחנן:

הלכה ב מתני' אין נפרעין מנכסים משועבדים. כגון לוה שמכר בינונית שלו שהיא משועבדת כבעל חוב אין הבע"ח יכול לטרוף אותה מן הלוקח אם נשאר אצל הלוה נכסי' בני חורין אע"פ שאינן אלא זיבורית: **גמ'** אלא בשטר שהריבית אוכלת בו. שלוה אביהם מעכו"ם ברבית ואיירי שקיבל העכו"ם על עצמו לדון בדיני ישראל שלא יתבע ליתומים עד שיגדלו ולא קיבל עליו שלא יקח רבית דאל"כ בלאו הכי נמי יכריחם העכו"ם לפרוע מנכסי אביהם כשיגיע זמן פרעון: מפני מזונות. דכל זמן שלא גבתה כתובתה ניזונת משל יתומים וכדי שלא יפסידו היתומים מגבין לה כתובתה: ה"ג דרש"ה במזונות הדבר תלוי. דאר"ש פ' אלמנה ניזונת אלמנה מן הנישואין מוכרת שלא בב"ד למזונות אבל אלמנה מן האירוסין אינה מוכרת לגבות כתובתה: מאי כדון. מ"ט דרבנן דנפרעין מנכסי יתומים לכתובת אשה: משום חינה. כשיהיה לה מצות המלא חן בעיני בני אדם להשיאה ולא תתעגן עד שיגדלו היתומים: אף לגזלה. אם גזל אביהם דבר נזקקין לנכסי היתומים להוציא גזלה מתחת ידן: ולניזקין. אם הזיק אביהם נפרעין מנכסי היתומים: לגזלה. שמעינן מהא דתנן ב"ק ר"פ הגוזל ומאכיל אם הניח להן אביהן אחריות נכסים דהיינו קרקעות בין גדולים בין קטנים חייבין לשלם: לניזקין. שמעינן מהא דתנן במתני' אין נפרעין וכו': אלא מן הזיבורית. הא מן הזיבורית מיהא משלמין: כיני מתני'. כן צריכין לפרש מתני': אין נפרעין מנכסי היתומים לניזקין וכו'. וקס"ד מתני' בין ביתומים גדולים בין בקטנים איירי: ופריך והתני. מת האב עמד הבן במקום האב ומשלם לניזקין מן העידית וכו' וקשיא מתני' וברייתא אהדדי: כאן. ברייתא איירי ביתום גדול והוא עומד במקום אב ומשלם לניזקין מן העידית וכו' ומתני' איירי ביתום קטן דאפי' לניזקין משלמין הב"ד מן הזיבורית:

הלכה ג מתני' אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות. הגוזל שדה ומכרה לאחר וזרעה ולמחר ועשתה פירות ובא נגזל וגבתה עם פירותיה מן הלוקח אינו משלם ללוקח כי אם היליאה וחוזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי מכרה לו באחריות וכתב לו שטר והרי היא כמלוה בשטר ואת הפירות מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים ובגמרא מפרש טעמא וכן לשבח קרקעות אם השביחם הלוקח בנטיע' אילנות או בזבל וכיוצא בו: ולמזון האשה והבנות. דתנאי כתובה היא ואת תהא יתבא בביתי ומתזני מנכסי ובנן נוקבין די יהווין ליכי מינאי יהווין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי וכו' כשבאות לגבות מזונותיהן אין גובין אלא מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים: מפני תיקון העולם. בגמרא מפרש: **גמ'** מפני שאין להן קצבה. כל הני דמתני' אין להן קצבה ולא ידע הלוקח כמה יעלו ולא מצי מזדהר: הכי גרסינן ראובן גזל

עין משפט נר מצוה

יד
[א] מיי' פי"ז מאי"ש טוש"ע אה"ע סי' קא סעיף ג

טו
[ב] [ג] מיי' פי"ז מזכיה הלכה ט סמ"ג עשין פב טוש"ע שם סי' קו סעיף ג וטוש"ע חו"מ סי' רמו סי"ג

טז
[ד] מיי' פי"א ופי"ט ממלוה סמ"ג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' קיא ס"א

יז
[ה] מיי' פי"ט שם ופי"ה מנזקי ממון סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קח סעיף כא וסעיף יח וסי' קיט סעיף ג

יח
[ו] מיי' פי"ב שם טוש"ע שם סי' קי ס"א

יט
[ז] מיי' פ"ה מגזילה ואבידה סמ"ג עשין עג טוש"ע שם סי' שסא סעיף ו

כ
[ח] מיי' פכ"א ממלוה ופ"ט מגזילה סמ"ג עשין לד עג טוש"ע חו"מ סי' קטו ס"א וסי' שעג ס"א

כא
[ט] מיי' שם ופי"ח מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סכ"א וסי' קיב ס"ז

כב
מיי' פי"ג מאבידה סמ"ג עשין רכז טוש"ע חו"מ סי' רסז סכ"ז

כג
[י] מיי' פכ"א ממלוה ה"א

ציון ירושלים

[ז] אלא בשטר שהריביתאוכלת בכן. עי' תו' גיטין נ ע"ב ד"ה יתומים שהקשו דלרב אסי ב"ל דאין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ ריבית אוכלת נכן דא"כ אין מכחת לה שבועה והדבר תמוה. ולפמ"ש בסו"ה מיימוני לספר משפטים בהא דפירש בערכין שם דמיירי בעכו"ם ואמתי

מסורת הש"ס

(פיאה פ"ג הלכה ט) ב"ב קלב ע"ב

גיטין מח ע"ב

(כתובות פ"ט הלכה ו) ערכין כב וש"נ

עי' תוס' גיטין מט ע"ב ד"ה מפום ויבמות ק"ג ע"א ד"ה במה וכתובות כד ד"ה לכתובות

(הגזול בתרא הלכה א)

גיטין מח ע"ב

שם : ע"ב

רידב"ז

ד"ה בשם ר"י אין נפרעין מנכסי יתומין קטנים עי' ברידב"ז ממס' כתובות פ"ט בשמעתתא הזאת מה שמבואר שם:

שנויי נוסחאות (סו"פ) במזכה גד"ז במוכר.

מערכת הערוך (סוכ"ד) עליה נערוך (ערך תן ג') לא גרס „עליה"

א *[ז]גזל שדה משמעון ומכרה ללוי. ובא שמעון וטרפה מלוי. לוי גובה קרן ממשועבדין של ראובן ושמעון גובה אבילת פירות מבני חורין של לוי. עמד לוי והשביח. לוי גובה את הקרן ממשועבדין של ראובן וגובה את השבח מבני חורין של שמעון. רבי חייה בשם ר' יוחנן אמר *והוא שקדם מקחו של זה לשבחו של זה אבל אם קדם שבחו של זה למקחו של זה לוי גובה את השבח אפילו ממשועבדין של שמעון. ר' בא רבי חייה בשם רבי יוחנן אמר אף באכילת פירות כך היא עבדא. אפיק ד' דינרין והוא שבח אשתא. לוי גבי ארבעתי דינרייא ממשועבדין של ראובן וגבי תרין אחרונייא מבני חורין של שמעון. ר' אבין בשם רבנין דתמן אין לך יורד ברשות וידו לתחתונה אצל שמעון. רבי יוסי בי ר' בון בשם רבנין דתמן אין לך יורד ברשות וידו לעליונה אצל ראובן. ראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי והלך לוי ונתנה מתנה ליהודה ובא שמעון וטרפה מיהודה. יהודה לא אזיל גבי לוי דהיא מתנה. לוי אזל גבי ראובן דהיא מבירה. ולא מתנה יהבתינה. יכיל הוא מימר ליה בעי הוינא מיתן ליה וישלם לי טיבו. ראובן גזל שדה משמעון ונתנה מתנה ללוי. והלך לוי ומכרה ליהודה ובא שמעון וטרפה מיהודה. יהודה אזל גבי לוי דהוא מכרה. לוי לא אזיל גבי ראובן דהיא מתנה. דמר רבי יוסי בשם רבנין אין שיעבוד למתנה. ראובן גזל שדה משמעון ומכרה ללוי ולא הספיק לכתוב טרפו עד שמת. דמאן היא. רב הונא וחייה בריה דרב. חד אמר אם כתב שטר טרפו של ראובן. ואם לאו של לוי היא. וחרנה אמר היא כתב היא לא כתב של לוי היא. א"ר מנא מסתברא דלא דראובן דיכיל למימר ליה מילה דלא דידי זבנית לך. א"ר יוסי בי ר' בון לא מסתברא דלא דלוי דראובן יכיל למימר ליה האי דלא קומיך אקום לזביניה טביאת. מהו לגבות פרנסה מן המשועבדין. *אמר רבי זעירא רבי יוחנן לא גבי. מאן גבי ר' חנינה ור' אילאי [ב] גבי. רבי יסא איתפקד מדל דיתמין והוו תמן בעיין פרנסה. אעיל עובדא קומי ר' אלעזר וקומי ר' שמעון בן יקים. אמר רבי שמעון בן יקים לא מוטב שיתפרנסו מן של אביהן ולא מן הצדקה.

אמר

קרבן העדה: גזל שדה וכו'. לפרושי מתני' קאתי מה היא אכילת פירות: ושמעון גובה אכילת פירות. שגזל השדה עם פירותיה ומכרה ה"נ גזלה בלא פירות ומכרה לאחר ועשתה פירות ושמעון טוען ארעאי אשבח: ה"ג מבני חורין של ראובן: והוא. הא דאמרת שגובה השבח מבני חורין ולא ממשועבדין דוקא שקדם מקחו של לוקח שני זה שהראשון שלקח השדה הגזול' בא לחזור עליו: לשבחו של. לוקח הראשון שכשלקח זה השני מן המוכר עדיין לא השביח הלוקח הראשון את הקרקע הגזולה: אבל קדם שבחו של ראשון למקחו של השני וכו'. דמשהשביח' הכל יודעים שבאחריות מכרה לו ויוא כל אחריות הקרקע עם שבחה ופירותיה על נכסי הגזלן: ה"ג לוי גובה אפילו השבח ממשועבדין של ראובן: אף באכילת פירות כך הדין. אם מכר ללוקח השדה הגזולה עם פירותיה השוין ארבע דינרין קודם שמכר להשני ואחר מכירת השדה השנייה השביחו הפירות ושוין ששה דינרין לוי גובה ארבע דינרין מחמת הפירות ממשועבדין ושני דינרין הנותרים גובה מנכסים בני חורין של ראובן. וה"ג מבני חורין של ראובן: אין לך יורד ברשות. לוי זה נגד שמעון הנגזל כיורד שלא ברשות הוא שהרי שדה גזול' היא הלכך ידו על התחתונה נגד שמעון הנגזל אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו היציאה כשיעור השבח: ר"י בשם רבנן דתמן אין לך יורד ברשות. הגזלן גדול מזה שהרי לא ידע לוי שהיא גזולה הלכך ידו על העליונ' נגד ראובן הגזלן אם השבח יותר מהיציאה נותן לו כפי השבח ואם היציאה יתירה נותן לו כפי היציאה: דהיא מתנה. ומתנה אין בה אחריות נכסים כדמסיק: דהיא מכירה. ומכירה יש בה אחריות נכסי': ופריך ולא מתנה יהבתינה. א"כ מאי נפק' מינה ללוי אם ניטלה מיד יהודה: ומשני יכיל הוא לוי. לומר נתתי לו ליהודה מתנה כי היכי דיעשה לי טובה ועכשיו לא יעשה לי טובה שכבר ניטלה הימנו והריני מבקש ממך שדה שלי: ראובן גזל שדה משמעון. אביו ועמד עם ראובן אביו בדין ולא הספיקו ב"ד לכתוב שטר לשמעון שיטרוף השדה שגזל ראובן בנו עד שמת שמעון קודם הכתיבה וראובן יורש שמעון אביו: דמאן היא. שדה זו למי היא מי אמרי' מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו והויא ללוי או דלמא שמעון במקום אביו קאי ויכול לבטל המקח ומחזי' לו מעותיו: אם נכתב שטר טרפו בחיי שמעון הוא לראובן. דמשעת כתיבה כבר נתבטל המקח: הוא כתב וכו'. ל"ש נכתב טרפו בחיי שמעון ול"ש לא נכתב בחיי שמעון לעולם השדה ללוי דכל זכות שתבא לידו מכר לו: מסתברא. ל"ש נכתב ל"ש לא נכתב אינו אלא לראובן שיכול לומר ללוי דבר שאינו שלי מכרתי לך והמקח בטל: לא מסתברא אלא. בהיפך דלעולם דלוי הוא שיכול לומר לו תחילת המכירה אדעתא דהכי מכרת לי למיקם קמאי להיות למכירה יפה וקיימת: ה"ג דלוי יכיל למימר ליה האי דלאקומיך אקים זביניה טבאית. כלומר כל זכות שתבא לידך: פרנסה. להשיא הבנות לאחר מיתת אביהן: מן המשועבדין. ששעבדו האחין לאחר מיתת אביהן: ר' יסא. הופקד אללו הון של יתומים והיו שם יתומים הצריכות לפרנסה לנישואיהן: אעיל עובדא. נכנס הדין הזה לבית המדרש לפני ר"א ור"ש בר יקים אם עישור נכסי ניתן גם ממטלטלים או דלמא ממקרקע דוקא: ה"ג א"ל

פני משה: גזל. ראובן גזל שדה משמעון כו' לאכילת פירות מפרש לה כדפרישית במתני': ושמעון גובה אכילת פירות מבני הורין של ראובן גרסינן: עמד לוי כו'. היינו פירושא דלשבח קרקעות כדפרישית במתני': והוא שקדם מקחו של זה לשבחו של זה. הא דאמרי' שאין זה הלוקח חוזר לגבות השבח ממשועבדים של הנגזל והיינו לוקח שלקח שדה אחת מן הנגזל דוקא שקדם מקחו של לוקח זה שלקח מהנגזל קודם לשבחו של לוקח זה שלקח מהגזלן וכדאמרינן טעמא מפני שהשבח לא היה קצוב בשעת מכירה: אבל אם קדם שבחו של זה. וכבר נודע קודם למקחו של לוקח זה מהנגזל: לוי גובה את השבח גרסינן. ואפי' ממשועבדין של שמעון מכיון דנודע הוא וקצוב בשעת מכירה: אף באכילת פירות כך היא עובדא. כן הדין נמי באכילת פירות דהא דאמרינן דהנגזל גובה אכילת פירות מבני הורין בשלא קדם אכילת פירות שאכל הגזלן קודם למקחו של הלוקח שלקח ממנו אבל אם קדמו אכילת פירות למקחו של הלוקח גובה שמעון הנגזל אפילו אכילת פירות מהלוקח של ראובן דכבר נודע וקצובין ועומדין הן: אפיק ד' דינרין. אדלעיל קמהדר הא דאמרינן השביח לוי הלוקח גובה השבח מבנ"ח של שמעון הנגזל היינו השבח היותר על ההוצאה אבל מה שהוא כנגד ההוצאה גובה מהגזלן: אפיק. ואם הוציא ארבעה דינרין והוא שבח ששה גובה הארבעה ממשועבדים של ראובן הגזלן וכגון דקדם שבחו ללוקח של ראובן ולא ללוקח של שמעון כדאמרינן לעיל והשנים האחרים גובה מבני חירין של שמעון: אין לך יורד ברשות וידו לתחתונה אצל ראובן גרסי' וכמילתיה דר' יוסי גרסי' אין לך יורד שלא ברשות וידו לעליונה אצל שמעון. כלומר דר' אבין פליג אהא דקאמר דאין לו אלא יציאותיו מראובן ואם אין לו לגבות משמעון המותר יפסיד והנותי הא אין לך יורד ברשות יותר מזה שלקחה מראובן והנאי יהיה ידו על תחתונה אצל ראובן דמשוית ליה כדין היורד שלא ברשות ואין לו אלא ההוצאה אם השבח יתירה עליו: ור' יוסי בר' בון. פליג אהא דקאמר שנוטל מותר השבח על ההוצאה משמעון והא אצל שמעון יורד שלא ברשות הוי והנאי יהיה ידו על העליונה ליטול השבח המותר מהוצאה כדין היורד ברשות: ראובן כו' ובא שמעון. הנגזל וטרפה מיהודה יהודה ודאי לא אזיל גבי לוי לגבות ממנו כלום שהרי מתנה היתה אצלו ואין למתנה אחריות: לוי. אבל לוי הלוקח הולך וטורף מראובן הגזלן שמכרה לו: ולא מתנה יהבתינה. והא ראובן יכול הוא לומר ללוי לא מתנה נתת ליהודה ומה הפסדת בזה: יכיל הוא מימר. משום דלוי יכול לומר לו הייתי רוצה ליתן ליהודה מתנה והוא ישלם לי איזה טובה בעבורה ועכשיו הפסדתי שטרפה הנגזל ממנו: יהודה אזל גבי ליי. יהודה חוזר על לוי לגבות ממנו לפי שהוא מכרה לו ויש לו אחריות עליו: לוי. אבל לוי אינו חוזר על ראובן שהרי מתנה היתה בידו דאמר ר' יוסי אין שיעבוד אחריות למתנה שלא נתנה לו אלא כל זמן שלא יטרוף הנגזל: ולא הספיק. שמעון הנגזל לכתוב שטר טירפא לטרוף מלוי עד שמת שמעון ונפלה הקרקע בירושה לראובן דמיירי שמתחילה גזלה לאחד ממוריטיו: דמאן הוא. של מי השדה היא עכשיו של ראובן או של לוי ופליגי בה רב הונא וחייה בריה דרב: אם כתב שטר טרפו. אם כבר היה נכתב שטר טרפא לטרוף מלוי קודם שמת שמעון: של ראובן. היא דנפלה קנייה בירושה והמכר בטל וראובן מחזיר מעותיו ללוי אבל אם מת שמעון קודם שנכתב שטר הטרפא של לוי היא שהרי עדיין השדה מוחזקת בידו והמכר קיים: וחרנה אמר. דאין חילוק אלא היא כתב שטר הטרפה היא לא כתב הואיל ועדיין לא נטרפה מידו ושל לוי היא: מסתברא דלא דראובן. דלא כמו אלא כלומר מן הסברא של ראובן היא דיכיל מימר ליה דבר שהיינו שלי מכרתי לך בתחילה והמכר בטל ועכשיו שלי היא והילך מעותיך: ר' יוסי בר' בון. אמר לא מסתברא אלא דלוי ול"ג דראובן: דיכיל. לוי למימר ליה לראובן האי דלא קומיך בתמיה אם השדה עכשיו אינה לפניך הרי שלך היא: אקים לזביניה טביאת. ואני אקיים המכירה בטוב הואיל ותחת ידי היא שעדיין לא טרפה ממני שמעון: מהו לגבות פרנסה. של הבנות לנדוניא אם לגבות ממשועבדין הואיל וקצובין הן וקאמר ר' זעירא דפליגי בה כו' והאי סוגיא איתא פ' מציאת האשה הלכה ו' ושם פירשתי:

גזר

עין משפט גר מצוה
כד
א מיי' פ"ט מגזילה טוש"ע חו"מ סי' שע"ג סעיף ב
כה
ב מיי' פ"כ מאישות טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ה וסי' קיב סעיף ו

ציון ירושלים
ואמאי לא מורי כשהלוה מעות לדקה דמותר להלוות ברבית וכתב דלרווחא דמילתא נקט ועי"ש. א"כ מבוארת לה גם ביבר"ל וכה"ג הן אגות דהב"ס מקבה ... מהמשנה ומבני בקיבל עליו גוי דלמה ליה זאת ולוקמיה במעות יתומים או לדקה וצריך לומר דגם בזה לרווחא דמילתא נקט ועיין מהרי"ט תנק חו"מ דהקשה עוד קושיות ועל הכל כתב בבעה"מ פ"ה ממלו' דלרווחא דמילתא נקט וכן כשאלתי דלמה לא אוקמא בנדונית חתנים דמותר להרבית ומ"מ ריבית אוכלת בו כמבואר בסי' קכו אם כן ע"כ צריך לומר דלרווחא דמילתא נקט וא"כ לא קשה קושיות ההוי ודוק היטב:

[ז]גזל שדה משמעון. עפ"מ ועיין בו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' ... עיי"ש:

מסורת הש"ס
פי' ב"מ טו
גיטין נח ע"א
(כתובות פ"ו הלכה ו)

שנויי נוסחאות (ש"ז) השבח בד"ו הקרן. (שו"ו) טביאת בד"ו טבי את. (שו"ח) אילאי גבי בד"ו אילא גביי.

תורה אור

אמר ליה רבי לעזר רבי אילו יבואו לפני רבותינו נוגעין בו ואנו עושין בו מעשה. אמר ר' יסא אנא יהיב ואי קמון יתמין ועררין אנא יהיב לון. אפילו כן חמון ולא עררון. [צ]גזר דין נפק ציפור בת אבשלום. רבי סימון ורבי יעקב בר אידי בשם ר' שמעון בר בא אנא ורבותינו גבינו לה מן המטלטלין כמנהג מקומה. רב הוה כתיב לרבי עברון על דעתיה דר' חייה רבה והוה ר' חייה כתיב ביני שיטייא עמדו היתומין ומכרו [א] *גובין מן הפרנסה ואין גובין מן המזונות. עמדו ושיעבדו. השיעבוד הזה איני יודע מהו. תנא לוי אחד שיעבוד האב ואחד שיעבוד הבן גובין מן הפרנסה ואין גובין מן המזונות. אמר רבי אבא לית כאן בשיעבוד האב אלא בשיעבוד הבן. אם בשיעבוד האב. אם בחיי האב אינו גובה לא כל שכן לאחר מיתת האב. רבי חמא בר עוקבה בשם ר' יוסי בר חנינה נישאו הבנות [ב] אלמנה ניזונת מהן. רבי בא בדידיה. ורבי יודה בדידיה. דאחתיה דר' יוסי בר חנינה בשם ר' יוסי בי רבי חנינה אפילו מתו אלמנה ניזונות מהן. *בני בנים מה הן. רבי מנא אמר בני בנים הרי הן כבנים. רבי יוסי אמר אין בני בנים כבנים. ר' שמואל בריה דר' יוסי בי רבי בון ורבי מתנייה הוון יתבין סברין מימר היא בני בנים שכאן. היא בני בנים של הלן. אמר לון רבי יוסי בי ר' בון [ג] בני בנים קפצה עליהן ירושת תורה. *תמן תנינן מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים דינרין פטור. [ד] מפני שה[illegible]שיב אבידה. אמר ר' לעזר תקנה תיקנו בו כדרך שתיקנו במציאה. דתנינן *המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם. אמר ר' בא מתניתא בשאמר לו שני שוורין מצאת לי. אבל אם אמר לו שני שוורים מצאתי לך והחזרתי לך את שניהן. והוא אומר לו לא החזרתה לי אלא אחד לא בזה תיקנו. ר' פדת בשם רבי יוחנן בזה תקנו אבל בראשונה דבר תורה היא. כהדא דתני יבול אמר לו שני שוורים מצאת לי והוא אמר לא מצאתי אלא אחד יכול יהא חייב. תלמוד לומר °או מצא אבידה וכחש בה. פרט לזה שלא כיחש. אבל אם אמר לו עומד הייתי בראש גגי וראיתיך מושך שני שוורים קשורים. [ו] שני שוורים קשורים משכת' לי והוא אומר לא משכתי אלא אחד לא בזה תיקנו. ודכוותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה והודיתה לו. והוא אומר לא הודיתי אלא חמשים לא בזה תיקנו:

הלכה

ויקרא ה

פני משה

גזר דין נפק. הוציאה אשה אחת ציפור בת אבשלום פסק דין והיה כתוב בו ר' סימון כו' גבינו לה למזונות מן המטלטלין כמנהג מקומה שנהגו שם לגבות למזון האשה והבנות מן המטלטלין: רב הוה כתיב לרבי. כתב לו אגרת של שאלות: עברון על דעתיה דר"ח רבה. עברו הכתבי' לפני ר' חייה א"נ שרבי הרא' בעצמו לפניו להגיד דעתו בזה: והוה ר"ח כתיב. ליה תשובה בין השיטין כך: עמדו היתומים ומכרו. הנכסים גובין מן הפרנסה כלומר בשביל פרנסת הבנות גובין ממשועבדים ואין גובין מן הלקוחות בשביל מזונותיהן: עמדו ושיעבדו. כך היה לשון השאלה וע"ז השיב לו ר"ח הא דלעיל והשתא מפרש לה הש"ס השיעבוד הזה איני יודע מהו כלומר מי שיעבד אם דיקא היתומין או אפי' כששיעבד האב: אחד שיעבוד האב ואחד שיעבוד הבן. במשמע והיינו דנקט שיעבדו דאפי' שיעבד האב הנכסים בהיין גובין מהן לפרנסה: לית כאן בשיעבוד האב. לא מיירי כלל בשיעבוד האב אלא בשיעבוד הבן הוא דגובין ושיעבדו היתומים קאי: אם בשיעבוד האב. דאי ס"ד בשיעבוד האב קשיא אם בחיי האב אינו גובה לפרנסת הבנות מן הלקוחות לאחר מיתת אב לכ"ש אלא בשיעבוד הבן ה"ט דגובין דמיד כשמת האב הל על הנכסים חיוב פרנסה שלהן קודם ששיעבדו: נישאו הבנות אלמנה ניזונת מהן. דאע"ג דאמור רבנן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ואין מוציאין למזון האשה והבנות ממשועבדין הכא לגבי אלמנה שויוהו רבנן כיורש: בדידיה. נכדו ור' יודה נכד אחותו של ר"י בר"ח אמרו בשם ר"י בר"ח אפילו מתו הבנות וירשן הבעל אלמנה ניזונית מהן: בדידי'. מלשון בדי עורו מבדיו וענפיו והיותר נראה דבריריה גרסי' כמו בר בריה וקיצור לשון הוא כדרך הש"ס הזה: בני בנים מה הן. לענין פרנסת הבנות קא מיבעיא ליה אם מתו האחין והיא גובה מן הבנים שלהן מאי אם כבעלת חוב שלהן היא כמו של אביהן או לא ונפקא מינה לענין בינונית ושלא בשבועה: בני בנים הרי הן כבנים. כי היכי דגובה מן האחין מבינונית ושלא בשבועה דב"ת שלהן היא כך מבניהם: אין בני בנים כבנים. ומהן אינה גובה אלא זיבורית ובשבועה כדמפרש טעמא לקמיה: היא בני בנים של הלן. כלומר כמו בעלמא בני בנים הרי הן כבנים לענין ירושה ולכל מילי וה"נ כן ומאי אמרת אינן כבנים: בני בנים קפצה עליהן ירושת תורה. כלומר שאני הכא דהרי הבת בעלת חוב של הבנים היא ואין כאן בא לפרוע מנכסי יתומין והילכך גובה בבינונית ושלא בשבועה אבל מהבנים שלהן דהן יורשין ירושת תורה משל אביהן ולאו ב"ח שלהן היא אלא שפורעין חוב אביהן הילכך מהן לא תגבה אלא זיבורית ובשבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומין: תמן תנינן. ריש פ' שבועת הדיינין: מפני שהוא כמשיב אבידה. שהרי היה יכול לכפור בו הכל דבכנו אדם מעיז ומדלא העיז משיב אבידה הוי ופטור משבוע': כדרך שתיקנו במציאה. במתני' לא ישבע מפני תיקון העולם וה"נ בהא דכמציאה הויא: מתני'. דקאמר' המוצ' מציאה לא ישבע: בשאמר לו שני שוורים מצאתי לי. שלי והלא טוען לא מצאתי אלא אחד הילכך פטור משבועה דטענת בעל המציאה שמא הוא: לא בזה תיקנו. שיהא פטור משבועה שהרי זה טוענו ודאי לא החזרת לי אלא אחד: בזה תיקנו. בטוענין בחזרה בזה הוא דצריך תקנה וטעמא דמ"מ מפני תיקון העולם איכא שלא יומנעו מלהחזיר אבידה אבל בראשונה שחלוקין במציאה הן מדבר תורה הוא פטור ולא צריך תקנת חכמים להא: כהדא דתני. דפטור הוא מן התורה: פרט לזה שלא כיחש. בה לגמרי ומודי מקצת נמי לא הוי שהרי זה טוענו שמא: אבל. אם חלוקין בכה"ג שזה אומר ראיתיך מושך שני שוורים קשורים שלי והוא אומר לא משכתי אלא אחד בכה"ג לא תיקנו לפטרו משבועה דלא שייך כאן מפני תיקון העולם: לא בזה תיקנו. דכיון שאומר אני הייתי במעמד כשהודית לאבא בשעת מיתתו שוב אינו יכול להעיז וטענת ודאי היא:

הלכה

קרבן העדה

א"ל ר"א דבר שאילו יבואו וכו' וכ"ה בכתובות: ואין רבותי נוגעין. דמיבעיא להו פרנסה ממטלטלי או ממקרקע אבן איך נעשה מעשה לגבות ממטלטלי: אר"י. אני אתן להן ואם יגדלו היתומים ויערערו עלי להחזיר להם משלי: ה"ג ואפי' כן קמון ולא ערערו וכ"ה בכתובות. וה"פ ואפ"ה כשגדלו היתומים לא ערערו: גזר דין נפיק. פסק דין יצא על נערה אחת יתומה ושמה ציפור בת אבשלום שחתמו ר' שמעון בר בא וכתוב בו אני ורבותי הגבינו לזו ממטלטלין לפרנסה כמנהג מקומה דהתם רובן בעלי סחורה הם וגביין ממטלטלין שהן להן במקום קרקעות: ה"ג רב הוה כתיב לרבי עברון ע"ד דר"ח רבא ותלי ליה ביני שיטיא עמדו יתומין וכו' ועמדו ושיעבדו מהו והוה ר"ח יתיב ואמר השיעבוד הזה איני יודע מה הוא א"ל ר' מאי נפקא לך מיניה בין מכרו בין משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות וה"פ רב כתב לר' אגרת שלומים בלי ידיעת ר"ח וכתב ליה בין השיטין קי"ל היתומין שמכרו קרקעות שירשו גובין מלקוחות לפרנסה ולא למזונות עמדו היתומין ושיעבדו הנכסים מהו וא"ר חייא השיעבוד הזה איני יודע מה הוא מכרו או משכנו ופשיט ר' דלא נפקא מיניה מידי וכ"ה בבבלי כתובות דף נא: לית כאן בשיעבוד האב. סמי מברייתא דלוי בשיעבוד האב דהשתא בחיי האב אינה גובה עישור נכסי אפי' מבני חורין דברצון האב הדבר תלוי כ"ש שלא תגבה לאחר מיתת האב ממשועבדין ששיעבד האב בחייו אלא נכסים שירשו הבנים ושיעבדו הבנות מוציאין לפרנסה: נישאו הבנות. והכניסה הנכסים לבעלה אלמנתו ניזונת מנכסיו: ה"ג ר' יוסי כדידיה דאמר ר' יהודה בן אחותו של ריב"ח וכו' וכ"ה פ' י"נ. וה"פ ר' יוסי לשיטתו: אפי' מתו. הבנות וירשם בעליהן האלמנה ניזונת מהן דלעולם היא ניזונת עד שתינשא או שתתבע כתובתה וה"נ לענין נישואין האלמנה ניזונת מהן: בני בנים מה הן. קאי אהא דתניא בכתובות פ' נערה באושא התקינו שיהא אדם זן בניו ובנותיו כשהן קטנים ומיבעיא ליה אם מחייבין אותו לזון גם בני בניו הקטנים או לא: היא בני בנים שכאן. כשם דפליגי לענין מזונות בני בנים כך פליגי לענין ירושה שירשו בני בנים אם הם חייבין במזונות האלמנה והבנות: בני בנים קפלה עליהן ירושת תורה. והרי הן במקום אביהן ובכל מה שנתחייב אביהן אף הן חייבין לשלם וכן כל זכות שזכתה התורה לאביהן הרי הוא שלהן: תמן תנינן. שבועות פ"ו מנה לאבא בידך: מפני שהוא כמשיב אבדה. שכיון שאין המלוה חי מגו דאי בעי כפר הכל הלכך נאמן דהנך חמשים שהודה בהן כמשיב אבדה הוא ותנן במתני' המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם: תקנה תיקנו בו. בהודאה זו כדרך שתיקנו במציאה כדפרישית: בשאמר לו שני שוורים. שלי מצאת והלה אומר לא מצאתי אלא אחד הוא דלא ישבע מפני תיקון העולם שחלוקין במה שמצא וזה אינו יכול לטעון ברי אבל אם חלוקין בחזרה שזה אומר שנים החזרתי לך וזה אומר לא החזרתי לי אלא אחד: לא בזה תיקנו. אלא צריך לישבע: בזה תיקנו. עיקר תקנת חכמים היא בשחלוקין בחזרה אבל חלוקין במציאה מדאורייתא לא ישבע: פרט לזה שלא כיחש. הכל א"נ אין זו הכחשה שהרי שכנגדו אינו טוען ברי: לא בזה תיקנו. כיון שזה טוענו ברי צריך לישבע:

הלכה

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"כ מאישות טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ה וסי' קיב סעיף ז

כז
ב מיי' שם טוש"ע שם סי' לג סעיף ד

כח
ג מיי' פ"א מנחלות טוש"ע חו"מ סי' רעו סעיף א

כט
ד מיי' פי"ד ממלוה סמ"ג עשין לה טוש"ע שם סי' עב סעיף כא

ציון ירושלים

[צ]גזר דין נפק לפור בת אבשלום הנה שם נפור לנקב' לא נמצא בשמו' גיטין עי' אות ב' לאות לפור בבית שמואל ובטיב גיטין ואולי צריך לומר צפרה או לפורה.

מסורת הש"ס

עיין תוס' כתובות סט ד"ה תלם

ובש פ"ד הלכה ח

(שבועות פ"ו) בבלי לח ע"ב

עיין גיטין סג

שנויי נוסחאות (סו"א) לפני רבותינו נוגעין בד"ו לפני רבותינו אין רבותינו נוגעין. (סו"ד) חמון ולא עררון בד"ו קמון ועררון. (סו"כ) בי רבי חנינה בד"ו בי רבי חגיי.

מסורת הש"ס

גיטין נב ע"א

(תרומות פ"א ה"א שם פ"ג) מכות ג

ירושלמי ב"ב פ"ג הלכה ד

פי' הכ' גיטין נב ע"ב ד"ה הלכה ותוס' ב"מ מב ע"ב ד"ה גזמא

הלכה ד מתני'

שסמכו אצל בעל הבית. לעשות על פיו אבל לא נתמנה להן לאפטרופוס לא מאביהן ולא מב"ד מ"מ נחשב להן כאפטרופוס לענין זה שחייב לעשר פירותיהן מפני תיקון העולם משום חייהן של היתומים: ישבע. כשיגדלו היתומים שאין בידו כלום משלהן: לא ישבע. וטעמייהו מפרש בגמרא ובין למר ובין למר מפני תיקון העולם הוא: **גמ'** אתם. בתרומה כתיב כן תרימו גם אתם וקרא יתירא הוא: פרט לשותפין. שאין אחד יכול לתרום על חלק שותפו שלא מדעתו: פרט לתורם שאינו שלו. קך סיפא מפרש טעמא דרישא למה ממעטין כל הנהו דאתם משמע ולא התורם שאינו שלו והני לאו שלהן הוא א"כ זו ואצ"ל זו קתני: ופריך והתנינן. פ"ג דתרומות השותפין שתרמו ר"ע אומר תרומת שניהן תרומה וחכ"א תרומת הראשון תרומה ר' יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה וקשיא לחכמים ור' יוסי דאמרי שותפין תורמין זה על זה: אלא כאן בתרומה גדולה. תרומת השותפין תרומה: כאן בתרומת מעשר. אין תרומת השותפין תרומה דכי כתיב גם אתם בתרומת מעשר כתיב: ופריך כלום למדו. כמה דיני תרומה גדולה אלא מתרומת מעשר והאי קרא דבהריה מכל מתנותיכם תרימו וגו' כמי בתרומה גדולה איירי: אלא כאן להלכה. מתני' דתרומות איירי לדיכא אם עבר השותף ותרם תרומתו תרומה דסתם שותפין לא קפדי אהדדי וחשיב כאלו מדעת חבירו תרם וקך ברייתא דתנא בה אתם ולא שותפין למעשה כלומר לכתחלה לא יתרום דגזרינן שותף דלא קפיד אטו שותף דקפיד: ופריך והתניא יתומים וכו'. וליכא לשנויי כאן להלכה וכו' דמתני' תנן חייב לעשר פירותיהם ודאי לכתחלה קאמר: כאן. מתניתין בשמינוהו להיות אפטרופוס לעולם לכך חייב לעשר וברייתא איירי בשמינוהו אפטרופוס לפי שעה: והא דתני. בתוספתא בפרקין מוכר הוא האפטרופוס עבדים אבל לא קרקעות ואי באפטרופוס לעולם למה לא ימכור קרקעות לטובת היתומים: אלא כאן. ברייתא איירי שכבר נתגדל היתום ומתניתין בשעדיין היתומים קטנים: בתחלה מעמידין אפטרופוס ליתומין. לדון עם הבאין להוציא דבר מיד היתומים שמא יתחייבו בטענותיהם כשיגדלו היתומים ידונו עמהן: אלא לזכות להן. מעמידין אפטרופוס ואם נתחייב על ידי גלגול הטענות אין על האפטרופסים כלום: מתני'. דפ' שור שנגח קשיא לריב"ח דתנן התם שור חש"ו שנגח מעמידין להן אפטרופוס ומעמידין בפני האפטרופוס והא ודאי לדון הוא: ומשני שנייה היא. שאני שור שיש לחוש שיזיק עוד לכך מעמידין לו אפטרופוס מפני תקנת עולם: הזיק. השור לאחר שהעמידו לו אפטרופוס משל מי משלם הנזק: ואפי' דלא יסבור ר"י כן. כלומר ואפי' לא א"ר יוחנן כן בפירוש שמשלם משל יתומים הייני יודעין שסובר כן דהא אמר בסמוך ואם חבו חבו ש"מ שבמקום שמעמידין להן אפטרופוס משלם הנזק משל יתומים: שאין דרכו לבחן. לבחור אדם נאמן רק אדם שנראה כאוהבו הלכך ישבע שמא אינו נאמן כל כך: שדרכו. של ב"ד לברר אדם כשר ונאמן לאפטרופוס ל"א מינהו אבי יתומים אין דרכו של האפטרופוס לבחן לכל עניני היתומים אחרי שכבר מת מי שמינהו אבל מינהו ב"ד לא ישבע שדרכו לדקדק בכל עניני היתומים להיות נאמן או שלא יעברו הב"ד שמינו אותו: ה"ג אפטריפוס שמינהו ב"ד ישבע מפני שהוא כנושא שכר שמינהו אבי יתומים לא ישבע מפני שיכול לומר וכו'. וה"פ דנפיק עליה קלא דאינש מהימנא הוא ומינהו אבי יתומים לא ישבע שיכול לומר דברי אהבה וריעות היה ביניהם ולא הנאת ממון: ואתיא דר' יוחנן. דאמר דמשלם משל יתומים כרבנן דמתני' דאמרי מינהו ב"ד לא ישבע דמלתא בעלמא עבד לב"ד ואי רמית שבועה עליה אתי לאמנועי מלקבל אפטרופסא על עצמו ה"נ אי קאמרת משל אפטרופוס אתי לאמנועי:

ודרבי

תורה אור

הלכה ד מתני' [א] *יתומים שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להן אביהן אפיטרופוס חייב לעשר פירותיהן

אפיטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע ושמינהו בית דין לא ישבע אבא שאול אומר [ג] חילוף הדברים:

גמ' °אתם פרט לשותפין. אתם פרט לאפיטרופוס. אתם [ג] פרט לתורם שאינו שלו. אתם פרט לשותפין. והתנינן *השותפין שתרמו. אלא כאן בתרומה גדולה. כאן בתרומת מעשר. כלום למדו תרומה גדולה לא מתרומת מעשר. אלא [ד] כאן להלכה. כאן למעשה. אתם פרט לאפיטרופוס. והתניא יתומים שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להן אביהן אפיטרופוס חייב לעשר פירותיהן. חברייא אמרין כאן לאפיטרופין לעולם. כאן לאפיטרופין לשעה. ר' יוסי בעי אם באפיטרופין לעולם ודא דתני מוכר הוא עבדים אבל לא קרקעות. אלא כאן ביתום גדול. כאן ביתום קטן. א"ר יוחנן [ה] *בתחילה אין מעמידין אפיטרופוס ליתומין לחוב להן אלא לזכות להן ואם חבו חבו. ר' יוסי בר חנינה אמר בין בתחילה בין בסוף אין מעמידין להן בין לזכות בין לחובה. מתניתא פליגא על ר' יוסי בר חנינה [ו] מעמידין להן אפיטרופוס. שנייה היא בשור שלא ילך ויזיק. הזיק משל מי הן משלמין. ר' יוחנן אמר משל יתומין. רבי יוסי בר חנינה אמר [ז] משל אפיטרופוס. ואפילו דלא יסבור רבי יוחנן כן לית מילתיה אמרה כן לא דדוא אמר לבסוף אם חבו חבו. אפיטרופוס שמינהו אבי יתומין ישבע שאין דרכו לבחן. שמינהו בית דין לא ישבע שדרכו לבחן. אבא שאול אומר חילוף הדברים *אפיטרופוס שמינהו אבי יתומין לא ישבע מפני דיכיל מימר ליה טבות הוינא עבידנא לך שמינוהו בית דין ישבע מפני שהוא כנושא שכר. אתייא דר' יוחנן כרבנן

ודרבי

הלכה ד מתני'

יתומים שסמכו אצל בעל הבית. לעשות מעשיהם על פיו ולא נתמנה להן אפטרופוס אפ"ה כאפוטרופוס הוא: אפטרופוס. בלשון רומי קורין לאב פאט"ר ולקטנים פוט"ם. אביהן של קטנים: שמינהו אבי יתומים ישבע. כשיגדלו היתומים ישבע להן שאין לו בידו כלום משלהן דאי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוי ליה אפטרופוס ומשום שבועה לא אתי לאמנועי: מינהו ב"ד לא ישבע. דטובת הנס היא שזה עושה לב"ד לקבל דבריהם ולטרוח הנס ואי רמית שבועה עליה אתי לאמנועי: אבא שאול אומר חלוף הדברים. מינהו ב"ד ישבע דבההיא הנאה דנפק עליה קלא דאינש מהימנא הוא דהא סמכי עליה בי דינא משום שבועה לא אתי לאמנועי מינהו אבי יתומים לא ישבע בטובת הנס עושה לו לטרוח עם בניו ואי רמית עלי' שביעה אתי לאמנועי והלכה כאבא שאול:

גמ' אתם. בתרומה כתיב כן תרימו גם אתם ודרשינן אתם ולא שותפין שאין השותף יכול לתרום על חלק חבירו שלא מדעתו ולא אפטרופוס ולא התורם שאינו שלו וזו ואצ"ל זו קתני: והתנינן השותפין שתרמו. תרומתן תרומה: כאן בתרומה גדולה. השותפין תורמין: כאן בתרומת מעשר. דהאי קרא בתרומת מעשר כתיב כן תרימו גם אתם וגו': ופריך כלום למדו תרומה גדולה לא מתרומות מעשר. כלומר דהא בהאי פרשתא כתיב ונחשב לכם תרומתכם ואמרינן בכמה דוכתי בשתי תרומות הכתוב מדבר א' תרומה גדולה וא' תרומת מעשר מה תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה אף תרומה גדולה וא"כ נילף נמי להא: אלא כאן להלכה. לכתחילה אין לשותף לתרום על של חבירו והתם בתרומות למעשר קאמר שאם תרמו בדיעבד תרומתן תרומה: כאן. במתני' מיירי שנתמנו אפיטרופין לעולם חייב לעשר פירותיהן: כאן לאפטרופין לשעה. אינו תורם: אם באפיטרופין לעולם. היא מתני' קשיא ודא דתני עלה בברייתא: מוכר הוא. אפוטרופוס עבדים שלהן למזונות או כדי ליקח שדות אבל לא קרקעות ואם הוא אפטרופוס לעולם אמאי אין לו רשות למכור קרקעות: אלא כאן ביתום גדול. אינו תורם הואיל ויש לו דעת לעצמו אסור לתרום שלא מדעתו ומתני' ביתום קטן: בתחילה אין מעמידין אפטרופוס. לירד לדין בשביל היתומים אם חובתן הוא אלא בתחילה מעמידין לזכות להן: ואם חבו חבו. אם נתחייבו אח"כ מתוך טענותיהם נתחייבו: בין לזכות בין לחובה. כלומר אפי' על מנת לזכות אין מעמידין ואם נתחייבו אין היתומים נפסדין: מתני'. דפ' שור שנגח ד' וה' פליגא על ר' יוסי ב"ח דקתני התם שור של חש"ו שנגח מעמידין להם אפטרופוס ומעידין בפני האפטרופוס ואם נתחייבו נתחייבו: שנייה היא בשור. דהתם טעמא שמעמידין שלא ילך ויזיק ויהיה לו שמירה ע"י האפטרופוס: הזיק. שור של היתומין שיש להן אפוטרופוס משל מי משלם: ואפי' דלא יסבור ר' יוחנן כן. כלומר אפי' לא אמר בהדיא כן לאו מכללא דמילתיה דלעיל שמעינן לה דסבר משל יתומין דהא אמר מעמידין כו' ולבסוף אם חבו חבו אלמא משל היתומים הוא החיוב והפסד: שאין דרכו לבחון. בני אדם ולידע מי הוא נאמן ולפיכך ישבע אבל ב"ד דרכן לבחון ולבדוק אם הוא אדם כשר ונאמן ואם לא היה מוחזק להן בנאמן לא היו מעמידין אותו ולפיכך לא ישבע: ה"ג אבא שאול אמר חילוף הדברים אפיטרופוס שמנהו אבי יתומים לא ישבע מפני דיכול כו' שמינהו ב"ד ישבע מפני שהוא כנושא שכר. ובספרי הדפוס נתחלפ' הגי': מפני דיכיל. אפטרופוס למימר טובה בעלמא הוינא עבידנא לך שנעשיתי אפטרופוס ולא מתוך הנאת ממון ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי: מפני שהוא כנושא שכר. בההיא הנאה דמיקרי מהימן שנתמנה ע"י ב"ד כנושא שכר הוא והילכך ישבע: אתיא דר' יוחנן. דאמר לעיל משל יתומין הן משתלמין כרבנן דהכא דאמרי אם מינהו בית דין לא ישבע משום דאתי לאמנועי והכא נמי אין מחייבין האפיטרופין לשלם כי היכי דלא ליתי לאמנועי והתם נמי במינהו בית דין מיירי כדקתני בית דין מעמידין להן:

ודרבי

עין משפט נר מצוה

ל

א מיי' פ"ד מתרומות ה"י ופי"א מנחלות הלכה ט סמ"ג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רצ סעיף י"ד

לא

ב מיי' פי"א מנחלות סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ז

לב

ג מיי' פ"ד מתרומות ה"ב טוש"ע יו"ד סי' שלא ס"ל

לג

ד מיי' שם הלכה ח וכ"מ כבוסו

לד

ה מיי' פי"א מנח'ות ה"ו טוש"ע חו"מ סי' רל סעיף יב

לה

ו ז מיי' פ"ו מנ"מ הלכה ג

שנויי נוסחאות (בגל"א) חילוף הדברים אפטרפוס עד כנושא שכר בד"ו חילוף הדברים אפטרפוס שמינוהו אבי יתומין ישבע מפני שהוא כנושא שכר שמינוהו בית דין לא ישבע מפני דיכיל מימר לו טבות הוינא עבידנא לך.

עמודי ירושלים

אמר ר' יוחנן בתחלה אין מעמידין כו'. עיין מה שפי' הפני משה ולפי פירושו היה דברי ר' יוחנן היפוך שכתוב בגיטין (נ"ב א') אולם מצאתי בחמים דעים (סי' רנ"ט) שאוקים להאי דר' יוחנן בשהאפטרופוס רוצה לגבות מהאחרים בשביל טענת היתומים עליהם בזה אמרינן אם חבו חבו אבל היכא שהאחרים טוענים על היתומים בזה לא אמרינן אם חבו חבו ואתי שפיר:

עין משפט נר מצוה

לז
א מיי' פ"ז מחובל ומזיק סמ"ג עשין ע טוש"ע חו"מ סי' שפה ס"א
ב מיי' שם הלכה ד
לח
ג מיי' פ"ו מסנהדרין סמ"ג עשין לז טוש"ע חו"מ סי' כה ס"א

ודרבי יוסי בר חנינה כאבא שאול. דרבי יוחנן כרבנין ואפילו דיסבור כאבא שאול בעי הוא בר נש מיתן מהימן ומיקרייה מהימן. ודר' יוסי בר חנינה כאבא שאול אפילו דיסבור כרבנין אדם מבריח עצמו מן השבועה. ואין אדם מבריח עצמו מן התשלומין:

הלכה ה מתני׳

א *המטמא והמדמע והמנסך אם שוגג פטור ואם מזיד חייב ב *הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין:

גמ׳ *ר' יודן לא נחת לבית וועדא קם עם ר' מנא אמר ליה מה חדתין ימרון. אמר ליה כן א"ר יוסי המטמא אינו כעושה מעשה. מן הדא *תרומה וניטמאת. אמר ליה תיפתר שניטמאת מאיליה. ולית שמע מינה כלום. דהיא מתניתא ג *דן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא. דמר רב ירמיה בשם רב במגיעו לידו. ושמואל אמר במגיעו לידו. *רבי יהודה בר' אומר בדין היה

פני משה

ודרבי יוסי בר חנינה כאבא שאול. דלא חייש במינהו ב"ד משום אמנועי והילכך התם נמי האפטרופין משלמין: דר"י כרבנן כו'. כלומר דדחי לה הש"ס הא דקאמרת דר' יוחנן כרבנן ליתא דאפי' יסבור כאבא שאול כלומר אפי' כאבא שאול מצי למיסבר דמידי הוא הכא ר' יוחנן משום דרוצה בן אדם ליתן כמה כדי לקרותו מהימן וניחא ליה בכך אבל התם אי מחייבת ליה בתשלומין אתי לאמנועי שהרי לא הועמד אלא לתקנת העולם שלא יזיק השור הילכך חיישינן: ודר' יוסי בר"ח. והא נמי דאמרת ר"י בר"ח כאבא שאול ולא כרבנן ליתא דאפי' יסבור כרבנן אפ"ה בההיא ס"ל משל אפטרופו' וטעמא דאדם מבריח עצמו מן השבועה ואי רמית עליה אתי לאמנועי אבל אין אדם מבריח עצמו כ"כ מן התשלומין והילכך התם ליכא למיחש אי מחייבת ליה דאתי לאמנועי:

הלכה ה מתני' המטמא. טהרותיו של חבירו: והמדמע. מערב תרומה בחולין ומפסידו שצריך למכרן לכהנים בזול: והמנסך שמערב יין נסך ביין כשר ואוסרו בהנאה. ואית דאמרי מנסך ממש ובגמ' מפרש לה: במזיד חייב. ובדין הוא דמזיד נמי פטור דהיזק שאינו ניכר הוא ולאו שמי' היזק אלא משום קנס שלא יהא כל אח' וא' הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני: הכהנים שפיגלו במקדש. את הזבח במחשבת חוץ לזמנו ולא הורצה לבעלים: מזידים. שידעו שפסולים בכך חייבין לשלם דמיהן לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים ואי נמי נדבה היא שאינו חייב בתשלומין מ"מ קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון נתכוין:

גמ' לא נחת לבית וועדא. לא נכנס לבית המדרש ופגע בר' מנא וא"ל מה חידוש אמרו בבה"מ היום וא"ל כן אמר רבי יוסי המטמא טהרותיו של חבירו אינו כעושה מעשה. ופטור דהיזק שאינו ניכר הוא: מן הדא. מהאי מתניתין שמעינן לה דתנן בפרק הגוזל גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת אומר לו הרי שלך לפניך ופטור לשלם הזיקו: א"ל תיפתר. להאי מתני' שנטמא' מאליה ולית ש"מ כלום למטמא בידו שיהא פטור דכעושה מעשה הוא: דהיא מתניתין. וכהא דשמעינן מהאי מתניתין דבכורות דתנן דן את הדין כו' וטימא את הטהור מה שעשה עשוי וישלם מביתו דאמר רבי ירמיה במגיע לידו מיירי שנטל השרץ ביד והגיע לטהרת חבירו כדי להחזיק דבריו ומזיד מיקרי והילכך חייב וכן אמר שמואל במגיע לידו אלמא מטמא כעושה מעשה דמי: ה"ג רבי יהודה ברבי אומר בדין היה

קרבן העדה

ודרבי יוסי בר חנינה כאבא שאול. דאמר ישבע דבשביל הנאה זו דנפיק עליה קלא דאינש מהימנא הוא לא מימנע אפילו כי רמינן שבועה עליה ה"נ בשביל תשלומים נמי לא מימנע: ופריך דר"י כרבנן. קאמרת מנא לך דלמא כאבא שאול נמי אתיא אלא שאני אפטרופוס דאבא שאול שהוקם לאפטרופוס ממש לכל נכסי היתום ודאי ניחא ליה לאינש לקבלו עליו וליקרייה נפשיה אינש מהימנא מלפרוש ממנו מחשש שבועה אבל אפטרופוס זה שלא הועמד אלא לדון על שור נגח ודאי מימנעי מפני חשש תשלומין: ה"ג בעי בר נש מיתן ממון דמיקרייה מהימן: ודריב"ח. קאמרת כאבא שאול אתיא קשה אף אם כאומר דאתיא כרבנן לא קשיא דאדם מבריח עצמו מן השבועה אבל משום ספק תשלומין אדם מכניס עצמו:

הלכה ה מתני' המטמא טהרות של חבירו. כגון תרומה: והמדמע. תרומה בחולין של חבירו ומפסידן שאסורין לזרי' וצריך למכרן לכהנים בזול: והמנסך יין חבירו. בגמ' מפרש לה: פטור. מתשלומין: גמ' ר' יודן לא. בא פעם אחת לבית המדרש והגיע בר' מנא וא"ל מה חידוש אמרו בבה"מ: אינו כעושה מעשה. דהיזק שאינו ניכר הוא ולאו שמיה היזק א"כ דוקא מטמא סובר ר' יוסי דאינו כעושה מעשה לפי שאינו עושה דבר בגופו ובמזיד חייב משום קנס: מן הדא. ומייתי ראיה לדבריו מהא דתנן פרק הגוזל עצים גזל תרומה ונטמאת אומר לו הרי שלך לפניך ואי כעושה מעשה הוא יהא חייב לשלם דמי טהורה: א"ל. לעולם כעושה מעשה הוא ומתני' בשנטמאת מאיליה אבל המטמא בידי' חייב וליכא למפשט מינה כלום: דהיא מתני'. אלא מהא מתני' דתנן בכורות פ"ד היכא למשמע בהיפך דהוה כעושה מעשה: טיהר את הטמא. מה שעשה עשוי וישלם מביתו: במגיע לידו. שהביא לפניו טהרות לישאל עליהן ואמר טמאות הן וכדי להעמי' דבריו שלא יתתקפו עוד בטומאתן נגע בהן בשרץ לפיכך הואיל וטימאן בידים חייב לשלם ש"מ דהמטמא כעושה מעשה: ה"ג ר"י בר רבי אומר בדין היה

מסורת הש"ס

גיטין נג ע"ב חולין מח
גיטין נד ע"ב
(הגוזל קמא הלכה ג)
(שם)
(בכורות פ"ד) בבלי כח וש"נ
גיטין נג ע"א

תום' הרי"ד

ר' יודן לא נחת לבית וועדא קם עם ר"מ א"ל מה חדתין יימרין א"ל כן א"ר יוסי המטמא אינו כעושה מעשה מן הדא תרומה ונטמאת. א"ל תיפתר שנטמאת מאיליה. ולית שמע מינה כלום. דהיא מתניתא דן את הדין זיכה את החייב כו' כו' ר' יוחנן אמר בדין הי' שאפילו במזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס תיילי' דר"י מן הדא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב וא"ר יוחנן משום קנס ע"כ ובסוף הסוגיא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב וא"ר יוחנן משום קנס ע"כ את פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי דמפרשים מטמא אינו כעושה מעשה פי' דהיזק שאינו ניכר לאו שמי' היזק. דא"כ לפי פי' זה מאי מייתי ראי' ממתניתין דדן את הדין דאמר רב במגיע לידו הא אפילו אי היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק מ"מ חייב מדרבנן משום קנס במזיד והכא כדן את הדין הוי מזיד כדאיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין דף י"ג ד"ה שלא עיי"ש ועוד מאי מייתא ראי' ממתניתין דתרומה ונטמאת לפי הס"ד דמיירי בטימאת בידים הא עכ"פ חייב מדרבנן משום קנס. ועוד קשה בסוף הענין תיילי' דר' יוחנן מן הדא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב וא"ר יוחנן משום קנס א"כ הוא ראי' מר"י לר"י והמפרשים ז"ל פירשו דהראי' דמפני תיקון העולם קאי אמזיד לפי' הק"ע ז"ל והיא מהתוספתא. ועיקר חסר מן הספר. דהא לא גרסינן כאן מפני תיקון העולם ולפי' הפ"מ ז"ל דמדקתני ברישא בשוגג פטור והדר במזיד חייב אלמא דמדינא פטור היא כדרך התנא לשנות הפשוט. קודם וזה דחוק. והא דמסיק וא"ר יוחנן משום קנס הוא לפי פירושן לכך א"ר יוחנן הו היינו כר' יוחנן ודוחק גדול הוא ומה דמסיק בסוף הלכה במטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב. וא"ר יוחנן משום קנס פי' הפ"מ ז"ל דחוק והק"ע ז"ל מגי' הכהנים שפיגלו במקדש וכו' מזידין חייבין אר"י משום קנס דהיזק שא"כ לא שמי' היזק אם שלפי הנראה היא גי' אמיתית אבל קשה למה לר"י למימר מימרא דידי' ב' פעמים על הרישא דהמטמא והמדמע והמנסך. ועל הסיפא הכהנים שפיגלו דהיזק שא"כ לא שמי' היזק הלא משום קנס מאי נפ"מ בין רישא לסיפא. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ עפ"י הירושלמי דמס' כלאים פ"ז גבי מתניתין המסכך גפנו על תבואתו של חבירו קידש וחייב באחריותו גרסינן שם אר"א קנסא דר"מ ועבד עובדא כוותי' המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו. וכי איזה מעשה עשה וכו' עיי"ש כפי שפירשתי בע"ה. וכיון דלא עבד מעשה הוי דינא דגרמי ואיתא בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ק' ע"א ד"ה טיהר. ועוד קשה היכי דקס דינא למה לא יתחייב אפילו לרבנן דר"מ דלא דייני דינא דגרמי. מ"ש מכהנים שפיגלו במקדש דמזידין חייבין בין לרבנן בין לר"מ ואע"ג דדיבור בעלמא איפסיל ולא חשוב דינא דגרמי. ונראה לפרש כל היכי דקס דינא אפילו בדיבור חשוב כמעשה ולא כגרמא ומחייב אפילו לרבנן אבל היכי דלאו הוי קמן הוי הדר כגון מרחה דיגר ועשה כדבר משנה לר"מ חייב ולרבנן פטור דהא וודאי גרמא הוא מה שהאכילו אח"כ ע"פ או מה שעירבו עם פירותיו עכ"ל:

ועפ"ז יתבאר הענין במעתתא הזה בע"ה. דה"פ דר' יוסי קאמר דמיגוא אינו כעושה מעשה אלא דינא דגרמי דדינא דגרמי נקרא בלא מעשה ובעביד מעשה לא נקרא

רידב"ז

ר' יודן לא נחת לבית וועדא קם עם ר"מ א"ל מה חדתין יימרין א"ל כן א"ר יוסי המטמא אינו כעושה מעשה את פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ובפרט דמפרשים בסוף הענין תיילי' דר' יוחנן מן הדא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב וא"ר יוחנן משום קנס א"כ היא ראי' מר"י לר"י. והמפרשים ז"ל פירשו דהראי' דמפני תיקון העולם קאי אמזיד לפי' הק"ע ז"ל והיא מהתוספתא ועיקר חסר מן הספר דהא לא גרסינן כאן מפני תיקון העולם. ונראה לפענ"ד דה"פ דר' יוסי קאמר דמטמא אינו כעושה מעשה אלא דינא דגרמי דדינא דגרמי נקרא בלא מעשה. ובעביד מעשה לא נקרא גרמי כדאיתא בירושלמי דכלאים הנ"ל. וע"כ קאמר דמטמא אינו כעושה מעשה ולא חשיב מעשה אלא דינא דגרמי והא דתנינן במתניתן דידן. המטמא והמדמע וכו' במזיד חייב הוא משום דינא דגרמי ור"מ היא מן הדא תרומה ונטמאת כו' אע"פ שטימא בידים פטור והיא אליבא דרבנן דלא דייני דינא דגרמי א"ל תיפתר שנטמאת מאילי' ולית שמע מיני' כלום דהיא מתניתא דן את הדין וכו' טימא את הטהור דמוקי רב אליבא דרבנן דאף דלא דייני דינא דגרמי מיירי במגיעו לידו כמו דמוקי בש"ס דילן במס' סנהדרין דף ו' דאתיא אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי מ"מ גבי דן את הדין טימא את הטהור ישלם משום דמיירי בשנשא ונתן ביד אלמא דבנתן ביד לא חשיב מטמא גרמי אלא מטמא כעושה מעשה דמי. ולא מיירי כאן כלל מדין היזק שאינו ניכר כלל והלשון מוכח כן דתלי באם מטמא כעושה מעשה דמי. ואח"כ התחיל הסוגיא מענין היזק שאינו ניכר דהגם דלא הוי גרמי אלא כעושה מעשה דמי. אך מדינא דהיזק שאינו ניכר קמיפלגי ר"י ברבי אומר בדין היה אפילו שוגג שיהא חייב דהיזק שא"נ שמי' היזק וכו'. ורבי יוחנן ס"ל דבדין היה שאפילו במזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס דס"ל דהיזק שא"כ לא שמי' היזק לשיטת הירושלמי דאפילו דיבורא דקס דינא נמי חשיב גרמא ולא מעשה כמבואר בתוס' הרי"ד וכיון דס"ל להירושלמי דאפילו הדיבור דקס דינא ואי איפשר להדרו ובעת דיבור גופי' נגמר הדבר חשוב נמי דיבור וקינס ר"מ בדברים וע"כ לפ"ז הכהנים שפיגלו במקדש דווקא לר"מ דקינס בדברים אבל לרבנן דלא קנסי בדברים פטור וע"כ קאמר ר' יוחנן עוד הפעם על רישא ועל סיפא. על רישא קאמר משום קנס משום היזק שא"כ. ובסיפא קמ"ל אפילו דהיזק שא"כ שמה היזק מ"מ הכהנים שפיגלו הוא משום קנס כלומר דינא דגרמי כמו שקרא להירושלמי במס' כלאים לדד"ג קנס וע"כ שפיר מביא ראי' לר' יוחנן תיילי' דר' יוחנן מן הדא דרישא. גבי המטמא והמדמע היא משום קנס משום היזק

שא"כ ולא ע"פ הדין ותיילי' מן הסיפא הכהנים שפיגלו היא ע"כ משום קנס דהא אפילו אי היזק שאינו ניכר שמי' היזק מ"מ היא ע"כ דינא דגרמי וע"כ הוא משום קנסא דר"מ א"כ רישא נמי ע"כ הדין דמזיד חייב הוא משום קנס שלא יהא כל א' וא' הולך ומטמא טהרות של חבירו כדאיתא בש"ס דילן והאי קנס דמימרא ראשונה ומימרא אחרונה ב' ענינים הן וע"כ מביא ראי' מסיפא לרישא כמו בסיפא ע"כ משום קנס הא דמזיד חייב כמו כן רישא נמי ודוק:

תג

חתם ספר

דהיא מתניתא דן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא כו'. נ"ב נראה דכבירא ליה בפשיטות דלחזקיה א"ש דחייב גם בשוגג דבדיין לא שייך כדי שיודיעו אבל אי פטור א"כ קשה דיין דשוגג הוא אמאי חייב והדר דחי ליה דהגיע בידיו ה"נ מזיד דנה לו לישא וליתן ביד וב"מ לא פי' כן:

אמרי ברוך

מיתן מהימן וכו'. נ"ב נ"ל מיתן זוזי בגין דמתקרי מהימן. כ"ה בתוס' ד"ה הלכה דנ"ב ועי' בתוס' ב"מ מ"ב ד"ה ממא: בקרבן העדה ד"ה ודריב"ח וכו' משום ס ק וכו' יעוין בתוס' וכוונת דבריהם שמחמת חיוב תשלומין כי יפשע לא ימנע דבידו הוא שלא יפשע וכשפשע מילא א"ע מחויב בתשלומין משא"כ בשבועה דהוא מחויב לישבע ובעצמו יודע כי באמונה עשה ונשבע לחנם:

מסורת הש״ס

היה אפילו שוגג שיהא חייב ולמה אמרו פטור כדי שיהא מודיע. ורבי יוחנן אמר [א] בדין היה שאפי׳ במזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס. חייליה דר׳ יוחנן מן הדא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב. ואמר ר׳ יוחנן ומשום קנס. מתניתא מסייעא לר׳ יוחנן הנותן עול על גבי פרתו של חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. עד כדון כסבור שהוא חולין. היה יודע בה שהיא תרומה וכסבור שמותר לטמותה. נישמעינה מן הדא הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין. מה אנן קיימין אם כסבור בהן שהוא חולין. ויש פיגול בחולין. אלא כן אנן קיימין ביודע בהן שהן קודש. וסבור לומר שמותר לפגל בקודש. והכא ביודע שהיא תרומה וסבור לומר ומותר לטמותה רב הונא בשם רב [י] והוא שעירב ניסך ועירבבה בתחילה והוא חייב מיתה. ולבסוף בתשלומין. התיב ר׳ אבא

הגע

קרבן העדה

היה שאפי׳ שוגג יהא חייב ולמה אמרו פטור כדי שיודיע. וה״פ אפילו שוגג חייב דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק ולא חילוק הכתו׳ באדם המזיק בין שוגג למזיד דכתיב פצע תחת פצע לחייב על שוגג כמזיד והא דפטור כדי שיודיע שטימא או דימע דאי מחייבת ליה לא אתי מודע לבעליה וקעבדי איסורא: ה״ג ורבי יוחנן אמר בדין הי׳ שאפי׳ מזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס. וה״פ אפילו מזיד יהא פטור דהיזק שאינו ניכר שלא נשתנה מכמות שהיה לאו שמיה היזק ולמה אמרו במזיד חייב משום קנס שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו: חיילי׳ דר״י. כחו וראייתו של רבי יוחנן מהא דתני׳ בתוספתא המטמא וכו׳ בשוגג פטור ובמזיד חייב מפני תיקון העולם ואם ס״ד דמן הדין אף בשוגג חייב ה״ל למתני בשוגג פטור מפני תיקון העולם: ואר״י משום קנס. לכך אר״י במזיד חייב משום קנס ושפיר תנן במזיד חייב מפני תיקון העולם:

הנותן עול ע״ג. פרה אדומה של חבירו והיא נפסלה בעליית עול דכתיב אשר לא עלה עליה עול: פטור. לשלם בדיני אדם: וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם כרשעים שנתכוונו להפסיד ממון חבירו ש״מ היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק דאל״כ אף בדיני אדם ליחייב: עד כדון. עד כאן לא שמעינן מהך ברייתא אלא בשאינו יודע שהיא תרומה דברייתא איכא לאוקמי בשלא ידע שזו היא ראויה לפרה אדומה וה״ה בשאינו יודע שהיא תרומה וטימאה אבל ידע שהיא תרומה אלא שטעה וסבר דמותר לטמא תרומה מי אמרינן אומר מותר מזיד הוא שהיה לו ללמוד הלכך חייב לשלם או לא א״כ אמתני׳ קאי ודייק מתני׳ דוקא בשיודע שהיא תרומה וטימאה הוא דפטור בשוגג אבל בשסבור שמותר לטמא תרומה מיבעיא לן: הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין. אבל שוגגין פטורין: מה אנן קיימין. במאי עסקי׳: ויש פיגול בחולין. בתמיה וכי שייך מחשבת פיגול בחולין: אלא. הכא במאי עסקינן בשסבור שמותר לפגל הלכך שוגג פטור ה״נ בתרומה שוגג שסובר שמותר לטמא תרומה פטור: ה״ג וסבור לו׳ מותר לטמותה: והוא שעירב. אבל ניסך ועירבבה בתחלה פטור דאיך יהיה חייב מיתה בתחלה ותשלומין לבסוף א״כ ה״ג שמואל אומר והוא שעירב רב הונא בשם רב ניסך ועירבבה בתחלה חייב מיתה וכו׳ וכ״ה בבבלי וה״פ שמואל מפרש מנסך היינו מערב דמנסך ממש פטור דקים לי׳ בדרבה מיניה ורב מוקי לה במנסך ממש דמשעת הגבהה הוא דקני ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך:

הגע

פני משה

היה אפילו שוגג שיהא חייב ולמה אמרו פטור כדי שיהא מודיע ורבי יוחנן א״ר בדין הי׳ שאפילו במזיד יהא פטור כו׳ ובספרי הדפים נתחלפו השיטות והגי׳ מוטעי׳ טעות למוכח: בדין היה אפי׳ שוגג שיהא חייב. דקסבר היזק שאינו ניכר שמי׳ היזק ומן התורה אפי׳ שוגג חייב דלא חילקה התורה בהיזק הבא בידי אדם עצמו בין שוגג למזיד כדאמר בהחובל פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ולמה אמרו פטור כדי שיהא מודיע לבעלים דאי מחייבת ליה לא אתי לאודעינהו ואכלי איסורא אבל מזיד איהו ודאי מודע להו דהא לצעוריה קא מיכוין: ור׳ יוחנן אמר בדין היה שאפי׳ במזיד יהא פטור. דס״ל היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ולמה אמרו חייב משום קנס כדי שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו: חיילי׳ דר׳ יוחנן. ראייתו של ר״י דעיקר החיוב משום תקנה הוא ומן הדין פטור הוא לעולם מן הדא דקתני במתני׳ המטמא כו׳ בשוגג פטור במזיד חייב ומדקתני ברישא שוגג פטור והדר במזיד חייב אלמא דמדינא פטור הוא וכדרך התנא לשנות הפשוט פשוט קודם: ואמר ר״י. כלומר והיינו כר׳ יוחנן דשמעינן מיניה דבמזיד נמי מדינא פטור אלא משום קנס הוא דאלת״ה איפכא הוי מיבעי ליה למיתני: מתניתא. ברייתא מסייע ליה לר״י דתניא הנותן עול ע״ג פרתו של חבירו. ע״ג פרת הכאת שנפסלת במלאכה פטור לשלם מדיני אדם דהיזק שאינו ניכר הוא וכר׳ יוחנן: וחייב בדיני שמים. פורענות על שהפסיד בידים לישראל: עד כדון. בעיא היא עד כאן לא שמענו מנתני׳ שוגג פטור אלא בשגג וכסבור שהוא חולין וטימאו וכגוונא דכל שוגג דעלמא: היה יודע בה שהיא תרומה. אלא שהיה כסבור שמותר לטמאותה מהו אם אומר מותר שוגג מיקרי או כמזיד הוא שהרי בכוונה עשה: נישמעינה. לזה יהן הדא: הכהנים שפיגלו במקדש מזידים חייבין. הא שוגגין פטורין ובתוספתא פ״ג גרים הכי בהדיא וכמה אנן קיימין הא דשוגגין פטורין: אם כסבור בהן שהוא חולין. והיינו שוגג: ויש פיגול בחולין. בתמיה והיאך שייך לומר שנתכוין לפגל בזה שהוא כסבור של חולין אלא ע״כ כן אנן קיימין ביודע בהן שהוא קדש אלא כסבור שמותר והכי נמי בתרומה דאומר מיתר נמי שוגג הוא: רב הונא בשם רב. אמנסך דמתניתין קאי דמפרש ליה והוא שעירב כלומר דהיינו מערב דאי מנסך ממש קם ליה בדרבה מיניה: ניסך ועירבבה. אם בשעה שניסך לע״ז עירבבה גם כן ביין אחר אם חייב בתשלומין או לא וקאמר בתחילה כו׳ כלומר דחייב דאין מיתה ותשלומין באין כאחד מיקרי דבתחילה כשניסך חייב מיתה ולבסוף כשעירב חייב בתשלומין:

הגע

עין משפט נר מצוה

לט

א מיי׳ פ״ז מהל׳ חובל ומזיק טוש״ע חו״מ סי׳ שפה ס״ג

ב מיי׳ שם טוש״ע שם

תוס׳ הרי״ד

נקרא גרמי כדאיתא בירושלמי דכלאים הנ״ל. וע״כ קאמר דמטמא אינו כעושה מעשה ולא חשוב מעשה אלא דינא דגרמי והא דתנינן במתניתין דיקן המטמא והמדמע וכו׳ במזיד חייב הוא משום דינא דגרמי ור״מ היא מן הדא תרומה ונטמאת כו׳ אע״פ שטימא בידים פטור והיא הליכא דרבנן דלא דייני דינא דגרמי א״ל תיפתר שנטמאת מאילי׳ ולית שמע מיני׳ כלום דהיא מתניתא דן את הדין וכו׳ טימא את הטהור דמוקי רב אליבא דרבנן דאף דלא דייני דינא דגרמי מיירי במגיעו לידו כמו דמוקי בש״ס דילן במס׳ סנהדרין דף ו׳ דאתיא אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי מ״מ גבי דן את הדין טימא את הטהור ישלם משום דמיירי בשגגה וכיון כיד אלמא דכנתן ביד לא חשוב מטמא גרמי אלא מטמא כעושה מעשה דמי ולא מיירי כאן כלל מדין היזק שאינו ניכר כלל והלשון מוכח כן דתלי באם מטמא כעושה מעשה דמי. ואח״כ התחיל הסוגיא מענין היזק שאינו ניכר דהגם דלא הוי גרמי אלא כעושה מעשה דמי אך מדינא דהיזק שאינו ניכר קמיפלגי ר״י כרבי אומר בדין הי׳ אפילו שוגג שיהא חייב דהיזק שא״נ שמי׳ היזק וכו׳. ור׳ יוחנן ס״ל דבדין הי׳ שאפילו במזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס דס״ל דהיזק שא״נ לא שמי׳ היזק. והנה בענין כהנים שפיגלו במקדש דמזידין חייבין דפשיטא להו לרבותינו בעלי התוס׳ ז״ל דאתיא ככו״ע ואפילו לרבנן דלא חשוב גרמי משום דכיון דקם דינא חשוב דבור כמי מעשה. נראה לפענ״ד דלשיטת הירושלמי אינו כן. וראי׳ מפורשת לזה מהא דגרסינן בירושלמי ב׳ פעמים במס׳ פסחים פ״ב ובמס׳ גיטין פ״ד גבי העושה עבדו אפותיקי לאחרים וכו׳ רשב״ג אומר אינו כותב אלא מבחרר ואיתא בש״ס דילן דקמיפלגי במזיק שיעבודו של חבירו [ואיתא בתוס׳ ז״ל דמאן דמחייב במזיק שיעבודו של חבירו יכול להיות דל״ל דינא דגרמי] ע״ז גרסינן בירושלמי רבנן דקסרין בשם ר׳ ניסא אתיא דרשב״ג כר״מ כמה דר״מ קונס בדברים כן רשב״ג קונס בדברים דתני שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי ר״מ וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית ע״כ פי׳ דס״ל להירושלמי דמזיק שיעבודו של חבירו דחייב הוא רק משום קנס מדינא דגרמי ולא חשוב מעשה וע״כ אתיא דרשב״ג כר״מ דקונס בדברים בדינא דריבית וקשה לכאורה הא איתא בש״ס דילן במס׳ ב״ק דף ל׳ ע״ב ובמס׳ ב״מ דף ס״ב דגבי ריבית מבעת כתיבה עבד לי׳ שומא אפילו לא יגבה בסוף הריבית א״כ היכא דבדבור קם דינא ואי אפשר להדרו חשיב כמעשה ולפ״ז קשה היאך יתפרש הירושלמי הנזכר דתלי רשב״ג בהא דר״מ דקונס בדברים ואף דהתם נכתב השטר כמו דגרסינן שטר שיש בו ריבית וכתיבת השטר חשוב מעשה. מ״מ הא כיון לא כתב השטר אלא הלוה וגם העדים חתמו ולא הוא רק הוא הסכים על השטר או שהלוה כתב מעלמו ע״פ השווהה שהשוה עמו על הריבית והיינו דיבורא קעביד שהסכים על השטר וס״ל לר״מ דקונסין אותו על דיבורו לבד ומאן תנא דס״ל דקונסין אותו על הדבור לבד בלא מעשה הוא ר״מ ומטעם קנים בדינא דגרמי אפילו דלא עבד מעשה כשיטת הירושלמי דדד״ג נקרא בלא עבד מעשה ור״מ קנס ע״ז ומצינו זאת דר״מ קונס בדברים בשטר שיש בו ריבית וכמו דר״מ קונס בדברים אפילו בלא מעשה ע״כ קונס בדינא דגרמי כמו כן ס״ל לרשב״ג דהמזיק שיעבודו של חבירו חייב וס״ל להירושלמי דמאן דס״ל דמזיק שיעבודו ש״ח חייב ס״ל נמי דחייב דינא דגרמי וה״נ ס״ל אליבא דהמסקנא

בש״ס דילן במס׳ ב״ק דף ל״ג ע״ב אמר רב הינא בריה דר׳ יהושע זאת אומרת המזיק שיעבודו ש״ח פטור ופרכינן הא רבה אמרה דא״ר השורף שטרות ש״ח פטור ומשני מ״ד התם הוא דא״ל ניירי בעלמא וכו׳ קמ״ל אלמא דקמ״ל במסקנא דהמזיק שיעבודו ש״ח דומה לשורף שטרות וכו׳ אלמא כמו דפטור דד״ג כן נמי פטור כמזיק שיעב׳ ש״ח וממילא מאן דמחייב כמזיק שיעבודו ש״ח מחייב נמי בדד״ג. והא דכתבו בתוס׳ ז״ל במס׳ גיטין דף מ״א ד״ה כמזיק וז״ל והא דלא מוקי פלוגתייהו בדד״ג משום דאפילו מאן דפטר בדד״ג איפשר דמחייב במזיק שיעבודו ש״ח כדמוכח בפ׳ המניח דף ל״ג עכ״ל ז״ל הוא משום הא״מ דאפשר דמזיק שיעבודו ש״ח חמיר יותר אבל להמסקנא ואליבא דהאמת שניהן שוין ע״כ שפיר קאמר דרבי שמעון בן גמליאל ס״ל כר״מ דקונס בדברים וכיון דקנסינן בדברים א״ל דד״ג וע״כ מזיק שיעבודו ש״ח חייב דמחייב בדד״ג וזהו פירש האמיתי בירושלמי הנ״ל:

ועפ״ז מובן הירושלמי דמס׳ כלאים פ״ז הנ״ל דגרסינן שם על המתניתין דהמסכך גפנו על תבואתו ש״ח רשב״ל אמר קנסי׳ דר״מ ועבד עובדא כוותי׳ ושם בכל הסוגיא ר״א אמר קנסי׳ דרבנן ורשב״ל אמר קנסי׳ דר״מ פי׳ אם דד״ג הוא ר״מ או אפילו הליכא דר״מ ולכאורה ל״כ דרשב״ל אמר קנסי׳ דר״מ פי׳ דמתניתין ר״מ הוא לפיכך חייב במסכך גפנו ע״ג תבואתו דהוי דד״ג כמו דמסיק וכי מה עשה מעשה אלא מה שהוסיף לפי דעת הוא מוסיף דנתוסף מעלמו א״כ והוי דד״ג וכן פי׳ מהרא״פ ז״ל דמוקי מתניתין כר״מ דס״ל בעלמא דדד״ג. ולכאורה קשה הא בש״ס דילן במס׳ ב״ק דף ד׳ ע״א שקלינן וטרינן מנ״ל דר״מ דאין דד״ג ומוכיח מהך מתניתין דהמסכך גפנו דכתם מתניתין ר״מ עיי׳ בתוס׳ ז״ל שם. ואילו בירושלמי מוקי רשב״ל מתניתין כר״מ משום דשמעינן לי׳ בעלמא דדד״ג וקשה מנ״ל דר״מ דאין דד״ג בעלמא אם לא מהך מתניתין. אבל לפי הירושלמי הנזכר לעיל ניחא דהירושלמי מוכיח דר״מ קונס בדברים משטר שיש בו ריבית כנזכר לעיל. ועכשיו דזכינו לזה בעזה״י יש לה״ר מהירושלמי הנזכר לעיל דאף דיבורא דקם דינא גם הוא נחשב בדד״ג וצריכין ע״כ להא דר״מ דקונס בדברים דאל״כ מנ״ל להוכיח דאתי״ז רשב״ג כר״מ דקונס בדברים מהא דשטר שיש בו ריבית. הא יש לדחות כדדחינן בש״ס דילן במס׳ ב״ק דף ל׳ ע״ב. ע״כ לא קאמר ר״מ התם אלא דמשעת כתיבה עבד לי׳ שומא פי׳ אפילו לא יגבה הריבית לבסוף מ״מ עובר על לאו דלא תשימון. הגם דלא עבר על לאו דלא תקח עד שעת לקיחה אבל אלאו דלא תשימון עובר מיד בשעת כתיבה אפילו כשלא יגבה לבסוף עיי׳ במס׳ ב״מ דף ס״ב ע״א ברש״י ותוס׳ ז״ל עיי״ש א״כ לפ״ז לא שמעינן דר״מ קונס בדברים בלא מעשה דהא אפילו כשלא נעשה מעשה דגביות הריבית הרי ל׳ דלא תשימון עבר בעת שהסכים כפי׳ על השטר ונמלא דבדבורו שהסכים על השטר עבר על לאו דלא תשימון ואי אפשר להדרו וא״כ חשוב כמו מעשה אלא ע״כ מדלא דחינן זאת ע״כ דס״ל להירושלמי דאפילו הדיבור דקם דינא ואי אפשר להדרו ובעת דיבור גופי׳ נגמר הדבר חשוב נמי דיבור וקונס ר״מ בדברים. וע״כ לפ״ז הכהנים שפיגלו במקדש דווקא לר״מ דקונס בדברים אבל לרבנן דלא קנסי בדברים פטור וע״כ קאמר ר׳ יוחנן עיד הפעם על רישא ועל סיפא על רישא קאמר משום קנס משום

היזק

שנויי נוסחאות (סו״א) בדין היה אפילו שוגג עד „קנס" כד״ו בדין היה שאפילו במזיד יהא פטור למה אמרו חייב כדי שיהא מודיע ורבי יוחנן אמר בדין היה אפילו שוגג שיהא חייב ולמה אמרו פטור משום קנס. (סו״ב) כסבור כד״ו בסבור.

חתם סופר

והוא חייב מיתה ולבסוף בתשלומין וכו׳. ביאור הירושלמי הזה עיין בשו״ת חת״ס חלק שביעי (הנדפס מחדש) סי׳ מ׳ ד״ה והנה כאיסי:

גליון אפרים

התיב ר׳ אבא כו׳. נ״ל שצריך להיות מקודם מתיב ר׳ יוסי הגע עצמך שהדליק את גדישו של חבירו כו׳ ולבסוף בתשלומין ואח״כ צריך להיות התיב ר׳ אבא הגע עצמך כו׳ בתחילה והוא חייב מיתה וכו׳ והטעם שבשבת פטור לא השיב לו והוא מבואר בירושלמי בריש פרק ו׳ דתרומות וברים פרק ג׳ דכתובות על כל שיבולת ושיבולת יש בה התראת מיתה ועיין בחדושי הרשב״א בב״ק כ״ב ע״ב ועיין בש״ד בתוס״מ סימ׳ שנ״א ודבריו ז״ל צריך עיון:

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי' פ"ג מגניבה הי"א טוש"ע חו"מ סי' שנא

מב
ב מיי' פ"י מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קיט סעיף ו

מג
ג מיי' פ"ו מתרומות ה"ג

מד
ד מיי' פכ"ב מאישות סמ"ג עשין מח ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ג

מה
ה מיי' פ"א מגזילה טוש"ע חו"מ סי' שס סעיף א

מו
ו מיי' פ"ה מאיסורי מזבח הלכה ז סמ"ג לאוין שית שיע

ציון ירושלים

[ז]הגנע עצמך שהרג את הנפש וכו'. עיין כתובות רפ"ג בירושלמי שם ע"ש:

גמרא

[ז]הגנע עצמך שהרג את הנפש ושיבר את הצלוחית [א] בתחילה והוא חייב מיתה. ולבסוף בתשלומין. מתיב ר' יוסי הגנע עצמך שהדליק גדישו של חבירו (ביום הכיפורים) בשבת בתחילה הוא חייב מיתה ולבסוף בתשלומין. המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב ואמר רבי יוחנן משום קנס:

הלכה ו מתני' *העיד רבי יוחנן בן גודגדא [ב] על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט [ג] ועל קטנה בת ישראל שנישאת לכהן שהיא אוכלת בתרומה [ד] ואם מתה בעלה יורשה [ה] ועל מריש הגזול שבנאו בביר' שיתן את דמיו [ו] ועל החטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח: גמ' *ר' חנינה בעא קומי ר' אימי נראין דבריו בפיקחת שיש לה דעת שהיא יוצאת בין לדעת בין שלא לדעת. וחרשת שאין בה דעת לא תצא אלא לדעת. ולא עדות היא. אף זו כיוצא בה. ומוסיפין על העדות רבי חנינה סבר בפיקחת שהשיאה אביה ואמה. רבי יוסי סבר מימר בקטנה שהשיאה אביה ואמה ונתגרשה. אמר רבי יוחנן מה טעם אמרו קטנה בת ישראל אוכלת בתרומה מפני שיהו הכל קופצין עליה לישא מפני חינה. אמר רבי שמי והוא שתהא יודעת לשמור קידושין. אמר רבי אימי מתניתא אמרה כן *נישאת לכהן תאכל בתרומה. אמר רבי חנניה מן מה דאמר ר' יוחנן מפני חינה הדא אמרה אפילו לא יודעת לשמור קידושיה. רב המנונא בשם רבי אסי קטנה אין לה חופה שתאכל בתרומה. אמר רבי אמי מתניתא

פני משה

הגנע עצמך שהרג את הנפש ושיבר את הצלוחית. כאחד וכגון שזרק עליו לצלוחית והרגו ומחמת כן נשבר הצלוחית וק"ל נימא דחייב דחיוב מיתה בתחילה הוא כשזרקו עליו ואח"כ בא עליו חיוב התשלומין ואנן קי"ל דפטור: הגנע עצמך. שהדליק גדישו של חבירו בשבת גרסינן. דקי"ל בפ' המניח דפטור מפני שנידון בנפשו. א"נ ביה"כ כר' נחוניה בן הקנה שהיה עושה יוה"כ כשבת לתשלומין. ואמאי ה"נ נימא בתחילה כשהתחיל להדליק הגדי' בא עליו חיוב מיתה וההפסד של חבירו בא אח"כ אלא לאו ש"מ דכמיתה ותשלומין באין כאחד חשבינן ליה וה"נ לא שנא דפטור מתשלומין אם יש כאן חיוב מיתה: המטמא כו'. וזו נמי הוכחה היא דע"כ לאו מנסך ממש מפרשינן לה מדחשיב להו להני תלתא במתני' וקאמר ר"י דחיובא משום קנסא הוא וש"מ דמנסך נמי דומיא דהני הוי דליכא חיוב מיתה בהו אלא תשלומין משום קנס וה"ה למנסך:

הלכה ו מתני' על החרשת שהשיאה אביה. אע"ג דהויא א"א גמורה כגון שהשיאה אביה בקטנותה וקיבל קידושיה כשהיא קטנה אפ"ה היא יוצאת בגט אפי' לאחר שגדלה ופקע כח האב ממנה מקבלת היא את גיטה ואע"ג דלית בה דעת שהאשה מתגרשת בע"כ הילכך לא בעינן דעתה: ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. והיא יתומה דלא הוו נשואיה אלא מדרבנן: שאוכלת בתרומה. דרבנן ולא גזרינן תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא: מריש. קורה שגזלו ובנאו בבירה בבית גדול שיטול הנגזל את דמיו: מפני תקנת השבים. שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר המריש עצמו ימנע מלעשות תשובה: שלא נודעה לרבי'. שהיא גזולה: שהיא מכפרת. ואין צריך להביא אחרת: מפני תיקון המזבח. שלא יהיו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה ונמצא מזבח בטל. שנמנעים מלעבוד עבודה:

גמ' ר' חנינא בעי כו'. גרסינן לה ביבמות פ' חרש ושם מפורש ע"ש: מפני חינה. כלומר שחכמים תיקנו נשואין לקטנה והילכך תיקנו נמי שתהא אוכלה בתרומה כדי שיהא לה חן להנשא שידעו שנשואיה נשואין גמורין ויהיו קופצין עליה לישא אותה: והוא. שיהא בה דעת שתהא יודעת לשמור קידושיה: מתני' אמרה כן. דתנן בפ' יוצא דופן בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה כו' נישאת לכהן תאכל בתרומה והתם ע"כ ע"י אביה איירי וקתני נישאת דמשמע מעצמה אלא לאו ש"מ דאקידושין קאי שהיא יודעת בעצמה לשמור קידושי'. והיותר נראה דגרסינן להא בתר להאי דר' חנניה דפליג על ר' שמי וקאמר דאדרבה מן מה דאמר ר' יוחנן טעמא מפני חינה ש"מ דאף שאינה יודעת לשמור דזיל בתר טעמא ועלה קאמר ר' אימי מתני' אמרה כן דהתם בבת ג' ויום א' קאמר ומשמע אע"פ שאינה יודעת לשמור: אין לה חופה שתאכל בתרומה. אין חופה מאכילתה בתרומה כ"ז שלא נבעלה:

מתניתא

קרבן העדה

הגנע עצמך. אמור לנפשך: שהרג את הנפש וכו'. דחייב בתשלומין ה"נ ליחייב בתשלומין ולישנא בתרא שפירשתי ה"ק וכי חייב בכה"ג בתשלומין הא מיתה ותשלומין לא אמרינן א"כ ה"נ יהא פטור מתשלומין: ה"ג שהדליק גדישו של חבירו בשבת. על שיבולת הראשון חייב מיתה ועל השאר בתשלומין א"כ ה"נ ליחייב וצ"ל ה"ק ועל השאר פטור כדתנן פ"ג דב"ק: ה"ג כהני' שפיגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין אר"י משום קנס. וה"פ בדין היה שאפילו מזידין יהיו פטורין דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק אלא משום קנס שלא ירגילו בכך:

הלכה ו מתני' על החרשת שהשיאה אביה. אע"ג דהויא אשת איש גמורה שהרי קיבל אביה קידושיה כשהיא קטנה והן קידושין גמורים מדאורייתא אפילו הכי יוצאה בגט ומקבלת גיטה כשהיא חרשת אף על גב דלית בה דעת דהאשה מתגרשת בעל כרחה ולא בעינן דעתה ומשום תרתי בתרייתא דאיתנהו משום תקנה תני לה הכא: ועל קטנה בת ישראל שניסת לכהן. והיא יתומ' דלא הוו נישואי' אלא מדרבנן: שאוכלת בתרומה. דרבנן ולא גזרינן תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא: מריש. קורה: בירה. בית גדול: מפני תקנת השבים. שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר המריש עצמו ימנע מלעשות תשובה: שלא נודעת לרבים. שהיא גזולה: שהיא מכפרת. ואין צריך להביא אחרת ואי קשיא איך ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ולפטור את זה מחטאת שהוא חייב י"ל שב ואל תעשה שאני דלאו מיעקר הוא: מפני תיקון מזבח. בגמרא מפרש: גמ' נראין דבריו וכו'. קאי אהא דתנן ביבמות ר"פ חרש פיקחת ונתחרשת אם רצה יוציא וכו' נתחרש לא יוציא עולמית אריב"ן וכי מפני מה האשה שנתחרשה יוציא והאיש שנתחרש אינו מוציא ה"ל לא דומה שהאשה יוצאה בע"כ והאיש אינו מגרש אלא לרצונו העיד ריב"ג על החרשת שהשיאה אביה שיוצאה בגט א"ל אף זו כיוצא בה וע"ז אמר ר"ח נראין הדברים בפקחת שיכולה לצאת לדעת אף היא מתגרשת בע"כ שלא לדעת אבל חרשת שאין בה דעת לא תצא בע"כ וכדר"ז כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת: ולא עדות היא. ר' אימי השיב לר"ח הא ריב"ג העיד תנן וכל עדות הלכה ואף פקחת ונתחרשה כיוצא בה ולא שייך לומר נראין הדברים: ה"ג אף זו כיוצא בו ומוסיפין על העדות. ר"ח השיב וכי מוסיפין על העדות דקס"ד ריב"ג העיד על זו שהיתה חרשת בשעה שהשיאה אביה וקמ"ל אע"פ שהשיאה אביה כיון שהיתה חרשת בשעת נישואין מוציאה בגט אבל פקחת ונתחרשה ליכא למילף מן העדות והדברים נראין דלא דמיא לפקחת שמתגרשת שלא לרצונה א"כ כולא ר"ח קאמר לה נראין הדברים פקחת ונתחרשה שאינה מתגרשת ואי משום דריב"ג ולא עדות הוא ולא שייך לומר אף זו כיוצא בו דאין מוסיפין על העדות: ה"ג בפקחת שהשיאה אביה ונתחרשה. העיד ריב"ג והא דאמרו לו אף זו כיוצא בו אע"ג דהיינו הך הכי א"ל ר"י העיד בכיוצא דהיינו בפקחת ונתחרשה: מפני חינה. ואי לא תאכל בתרומה ימנע כהן מלישאנה שיצטרך לקנות חולין למזונותיה: והוא שתהא יודעת לשמור קידושיה. כלומר שיהיה בה דעת: מתני' אמרה כן. מתני' נמי דייקא דתנן ועל קטנה שניסת לכהן שאוכלת בתרומה ולא קתני חרשת דאיירי בה אלא ש"מ דוקא קטנה דאית בה דעת קאכלה אבל חרשת דלית בה דעת לא קאכלה: מן מה דאר"י. קטנה בת ישראל אוכלת בתרומה ולא חרשת מפני חינה ולא קאמר קטנה יש בה דעת אבל חרשת אין בה דעת ש"מ קסבר ר' יוחנן קטנה אפי' אין בה דעת אוכלת בתרומה: קטנה אין לה חופה שתאכל בתרומה. דבת ישראל גדולה לכהן אוכלת בתרומה משנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אבל קטנה לא מהני לה החופה ואינה אוכלת בתרומה עד שתבעל:

מתני'

מסורת הש"ס

גיטין נה עדיות פ"ז מ"ט וש"נ

יבמות פי"ד הלכה ג

(נדה פ"ה)

תוס' הרי"ד

היזק שא"נ וכסיפא קמ"ל אפילו דהיזק שא"נ שמה היזק מ"מ הכהנים שפיגלו הוא משום קנס כלומר דינא דגרמי כמו שקרי בירושלמי במס' כלאים לדד"ג קנס. וע"כ שפיר מביא ראי' לר' יוחנן תיילי' דר' יוחנן מן הדא דרישא גבי המטמא והמדמע הוא משום קנס משום היזק שא"נ ולא ע"פ הדין. ותיילי' מן הסיפא הכהנים שפיגלו הוא ע"כ משום קנס דהא אפילו אי היזק שא"נ שמי' היזק מ"מ ע"כ היא דינא דגרמי וע"כ הוא משום קנסא דר"מ א"כ רישא נמי ע"כ הדין דמאי דחייב הוא משום קנס שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרות של חבירו כדאיתא בש"ס דילן והאי קנס דמימרא ראשונה ומימרא אחרונה ב' ענינים הן וע"כ מביא ראי' מסיפא לרישא כמו בסיפא ע"כ משום קנס הא דמזיד חייב כמו כן רישא נמי ולפ"ז הבבלי מוקי המתניתין דהמטמא והמדמע וכו' הכהנים שפיגלו במקדש כדברי הכל דאל"כ אלא אליבא דר"מ והכהנים שפיגלו במקדש הוא משום דדד"ג א"כ למה לבבלי למידק דר"מ הוא דדאין דד"ג מברייתא דמחילת הכרם ומשום דסתם מתניתין כר"מ הוא כדפי' התוס' ז"ל. הא ממשנה זאת יכול לדייק ולהוכיח אלא ע"כ הא דהכהנים שפיגלו במקדש לא שייך לדד"ג. וע"כ שפיר מקשין בתוס' ז"ל מהא לרבנן דמ"ש הכהנים שפיגלו במקדש דחייב אפילו לרבנן דלא דייני דד"ג. דל"ל דהכהנים שפיגלו במקדש הוא נמי ר"מ וי"א דא"כ ממשנה הזאת יכול להוכיח דר"מ דאין דד"ג ולמה לן להוכיח מהברייתא דמחילת הכרם ומשום דסתם משנה דהסכך היא ר"מ הלא ממשנה הזאת דסתם משנה לבד יכול להוכיח דר"מ דאין דד"ג ואלא ע"כ דהא דהכהנים שפיגלו במקדש ד"ה הוא אפי' לרבנן ומשום דלא שייך לדד"ג. וע"כ כתבו הטעם משום דכיון דקס דינא חשוב הדיבור כמו מעשה ולא שייך לדד"ג. אבל הירושלמי אינו מוכיח דר"מ דאין דד"ג מהא דסתם משנה ר"מ ומוקי שפיר ר' יוחנן הא דהכהנים שפיגלו במקדש כר"מ ומטעם דקנים בדברים לא אתיא אלא אליבא דר"מ. וכן ר' יוסי דס"ל מהא דתרומה ונעשית דטומאה איש כשוטה מעשה והוי דד"ג א"כ ע"כ האי מתניתין דהמטמא והמדמע היא ר"מ ודוק:

פא

שנויי נוסחאות (שו"ג) והוא כד"ו הוא. (שו"ד) ביום הכפורים כ"ס כד"ו. בשבת כד"ו ליתא. (שו"ס) אף זו כד"ו אף אביו.

מסורת הש"ס

גיטין נה ירושלמי ב"ק פ"ט ה"א

פיין ב"מ קא

פיין גיטין נה

גיטין נה ע"ב וש"נ

מתני'. כמי דייקא דקתני ועל קטנה שניסת לכהן דוקא ניסת אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה אינה אוכלת בתרומה ע"ג חופתה הראשונה. אקטנה שנכנסה לחופה ולא נבעלה קאי שאוכלת בתרומה דאורייתא כשהגדילה אף על פי שלא נבעלה מכל מקום אוכלת ע"ג חופתה הראשונה: יקעקע כל הבירה ויתננו לו. שצריך להחזיר הגזלה בעינה: נותן לו. דמים כפי שווי המריש וא"צ להחזירו בעין מפני תקנת השבים וכדפרישית במתני': מה פליגין. כי פליגי בשגזל מריש שאינו צריך שום תיקון ובנאו כמות שהוא בבירה אבל אם תיקנו אחר הגזלה ואח"כ בנאו בבירה מודו ב"ש דקנאו בשינוי ואין לו אלא דמי עצים: גזלו. למריש ושיפהו על מקומו שהיה מונח קודם שגזלו מהו שיחזירו בעינו מי אמרינן הא קנאו בשינוי או דלמא כיון דמונח במקומו הראשון לא יטלנו משם: נשמעינה מן הדא. תא שמע: שמין לו. להבונה מה שבנה וידו על התחתונה אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה אם היציאה יתירה על השבח נותן לו כשיעור השבח: ביקש. הבונה ליטול עציו ואבניו אין שומעין לו אלא בעל החורבה נותן לו דמי עציו ואבניו כיון שבנאום ברשותו כ"ש כאן דמריש שלו הוא שאין הגזלן יכול ליטלו משם ואין לו אלא שכרו: ה"ג ר"י בר אחא משום רב נחמן בר יעקב: הפורק חבילתו לתוך חורבתו של חבירו. שלא מדעתו: שמא אין שומעין לו. בתמיה וכי אין שומעין לו שיטול את שלו אע"פ שבעל החצר רוצה ליתן לו דמי חבילתו וה"נ אמאי אין שומעין לו ליטול עציו ואבניו: משום יישוב. א"י שתהא מיושבת וע"י הבתים הבנויים נמלאו דורין: ה"ג הוינא סבר מימר בין בארץ בין בח"ל פליגין מן מה דאר"י בר אידי משום יישוב הדא אמרה מה פליגין בארץ אבל בח"ל לא. וה"פ תניא היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות ואמר לו הבונה עציי ואבניי אני נוטל בא"י שומעין לו ובח"ל אין שומעין לו וס"ד דר' יוסי ב"ש וב"ה בין בארץ בין בח"ל פליגין וטעמייהו דב"ה דאין שומעין לו דזכתה לו שדהו אבל מדאמר ר"י הטעם משום ישוב א"י ש"מ דוקא בארץ אין שומעין אבל בח"ל שומעין לו: ה"ג ביקש ליטול דמי עציו ואבניו מהו. כלומר מאימתי צריך בעל החורבה לשלם לו דמיו: אומרים לו המתן עד שידור בתוכה. ואז ישלם לך: נותנין לו מיד. או עציו ואבניו או דמיהם: בדין היה אפי'. חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שלא תהא מכפרת דיאוש כדי לא קני: שלא יהא המזבח שמם. שלא יהיו הכהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה ונמנעין מלעבוד עבודה ונמצא המזבח בטל: דאפילו נודעה לרבי' תכפר. דיאוש כדי קני: שלא יהא אומרים. מזבח אוכל גזילות:

הלכה ז מתני' לא היו סקריקון. עכו"ם רוצח כלו' לא דנו דין סקריקון לו' שהקונ' קרקע של ישראל מיד עכו"ם רוצח שחייב לדון עם הבעלים: בהרוגי מלחמה. בשעה שהיתה הגזירה קשה על ישראל ליהרג במלחמה שהלוקח ממנו באותה שעה מקחו קיים ואינו צריך לדון עם הבעלים הראשונים ובגמ' מפרש טעמא: מהרוגי מלחמה ואילך. שלא היתה הגזרה ליהרג דנו דין סקריקון לו' שהקונה ממנו יעשה דין עם הבעלים כמו שמפרש בסמוך: מקחו בטל. דהמורי' מירתה עבד: לקח מן האיש. קרקע המיוחדת לכתובת אשתו וכ"ש שאר שדות מקחו בטל דיכולה לו' נחת רוח עשיתי לבעלי: נותן לבעלים רביע. דשיערו חכמים שהסקריקון כיון דלא יהיב דמי מוזיל לגבי הלוקח רביעית דמי המקח:

גמ'

תורה אור

מתניתא אמרה כן נישאת לכהן תאכל בתרומה. רבי אבין בעי כשנכנסה לחופה ולא נבעלה ושלחה לבית אביה והגדילה מהו שתאכל בתרומה. נישמעינה מן הדא על גב חופתה הראשונה. *גזל מריש ובנאו בבירה. ב"ש אומרים יקעקע כל הבירה ויתננו לו. ובית הלל אומרים נותן לו דמיו בשוויו מפני תקנת השבין. אמר רבי לעזר מה פליגין *בשגזלו משופה [א] אבל אם גזלו ושיפהו דמים הוא חייב לו. גזלו ושיפהו על גב מקומו מהו. נישמעינה מן הדא [ב] היורד לתוך חורבה של חבירו ובנייה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה. ביקש ליטול עציו ואבניו אין שומעין לו. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יהושע בן לוי משום רב נחמן בר יעקב בעי אילו הפורק חבילתו לתוך חורבתו של חבירו והלך ליטלה שמא אין שומעין לו. ולא שמיע דאמר ר' יעקב בר אידי משום ר' יהושע בן לוי משום יישוב. יאות אמר ר' יוסי הוינא סבר מימר מה פליגין בארץ אבל בחוצה לארץ לא. מן מה דאמר רבי יעקב בר אחא משום יישוב. הדא אמרה היא בארץ היא בח"ל [ד]ביקש ליטול עציו ואבניו מהו. אומר לו המתן עד שידור בתוכה. ושמואל אמר נותנין לו מיד. עולא בר ישמעאל *בדין הוה אפילו לא נודעה לרבים לא תכפר למה אמרו תכפר שלא יהא המזבח שמם. ריש לקיש אמר [ג] בדין הוה דאפילו נודעה לרבים תכפר ולמה אמרו לא תכפר שלא יהא מזבח מקבל גזילות. וכמה הם רבים גוריון בשם ריש לקיש שלשה בני אדם. רבי אבין בשם ר' יונתן °והבאתם גזול את הפסח ואת החולה. מה פסח וחולה בגלוי אף כל בגלוי:

מלאכי א

הלכה ז מתני' *לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי המלחמה מהרוגי המלחמה ואילך יש בו סיקריקון כיצד לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים [ד] מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהן אמרו [ה] נותן לבעלים רבוע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל אם יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב ב"ד ונמנו [ו] שאם שהה לפני סיקריקון י"ב חדש כל הקודם ליקח יקח ונותן לבעלים רביע:

גמ'

מתני' אמרה כן. דקתני נישאת לכהן דוקא נישאת מדלא קתני נכנסה לחופה: והגדילה מהו שתאכל בתרומה. מחמת חופתה שנכנסה בעודה קטנה מי אמרינן הואיל ועכשיו הגדילה אוכלת או לא: נישמעינה מן הדא. ברייתא דקתני בהדיא אוכלת ע"ג חופתה הראשונה אע"פ שלא נבעלה משהגדילה: בשגזלו משופה. שכבר מתוקן הוא לבנין אבל אם גזלו ושיפה הוא קנאו בשינוי ודמים הוא שחייב לו: ע"ג מקומו. שלא הסיעהו ממקומו אלא במקום שהיה שם שיפהו מהו אם קנה ונוטל המריש ונותן לו דמיו: נישמעינה מן הדא. ברייתא היורד כו' וידו על התחתונה שאם השבח יתר על ההוצאה אין לו אלא הוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו אלא כשיעור שבח: אין שומעין לו. וה"נ במריש אם שיפהו במקומו ולא בנאו בבירה אין שומעין לו ליטול: אלו הפורק. על הא דקאמר ביקש ליטול עציו ואבניו אין שומעין לו פריך ואמאי מי לא הוי כאילו פורק חבילתו לתוך חרבתו של חבירו דודאי נוטל את שלו: וקאמר הש"ס ולא שמיע ליה כו'. דה"ט משום יישוב כלומר כי היכי דלא תיכחוש ארעיה שהנוטל עצים ואבנים מתוך הבנין מקלקל הוא את היסוד ונמצא זה מפסיד: יאות. שפיר הוא דקאמר ר' יוסי דהוי סבר מימר דמה פליגין התם אם שומעין לו או לאו דוקא בארץ דקס"ד משום ישוב א"י הוא: מן מה דאמר ר' יעקב משום ישוב. סתמא ש"מ בין בארץ בין בח"ל דטעמא משום כחשא דארעא הוא: ביקש ליטול עציו ואבניו. כלומר שכר מעותיהן דהא ליטלן ממש אין שומעין לו: מהו. שחייב לשלם מיד: עד שידור בתוכה. ואז ישלם לך שויין: נותנין לו מיד מעותיו: בדין הוא אפילו לא נודעה לרבים לא תכפר. חטאת הגזולה דמתני' דס"ל יאוש כדי לא קני: שלא יהא המזבח שמם. מן קרבנות ומפני תיקון המזבח אהא דמכפרת קאי כדפרישית במתני': בדין הוה דאפי' נודעה לרבים תכפר. דס"ל יאוש כדי קני: שלא יהא המזבח מקבל גזילות. כלומר שלא יאמרו המזבח מקבל גזילות ומפני תיקון המזבח אדיוקא קאי: מה פסח וחולה בגלוי. הוא אף כל מה שבגלוי ונודע הוא דאינו מכפר:

הלכה ז מתני' לא היה סיקריקון ביהוד'. סיקריקון עכו"ם הורג נפשות ונותן לו קרקע כדי שלא יהרגנו ולשון סיקריקון שא קרקע והניחני. כלומר שלא דנו דין סיקריקון לומר שהקונה קרקע של ישראל מיד עכו"ם רוצח יהיה חייב לדון עם הבעלים: בהרוגי מלחמה. בשעה שהיתה הגזירה קשה על ישראל ליהרג במלחמה שהלוקח ממנו באותו שעה היה מקחו קיים ולא היה צריך לדון עם ישראל בעל הקרקע משום דאגב אונסיה הוה גמר ומקני לסקריקון. וקי"ל תליוה וזבין זביניה זביני. ובגמרא מפרש מאי שנא ביהודה דנקט: מהרוגי מלחמה ואילך. שלא היתה הגזירה ליהרג דנו דין סיקריקון לומר שהקונה ממנו יעשה דין עם הבעלים כמו שמפורש במשנה לקמן: מקחו בטל. דאמרינן מירתה עבד: לקח מן האיש. קרקע המיוחדת לכתובת אשתו או שכתוב בכתובה או שהכניסה לו שום בכתובתה וכ"ש שאר נכסים דאי לא עבדה ליה אומר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה: מקחו בטל. דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: ניתן לבעלים רביע. ששיערו דסיקריקון מתוך שבחנם באה לידו מוזל גביה רבעא: אימתי. אמרינן דהקרקע נשארת אצל הלוקח אלא שנותן רביע לבעלים: בזמן שאין בידם ליקח. שלא היה ביד הבעלים ליקח בשעה שלקחה הלוקח מסקריקון: אבל אם יש בידן ליקח. בשעה שלקחה ליקח: הן קודמין לכל אדם. אע"פ שקדם הלוקח וקנה הבעלים מסלקין אותו כל זמן שירצו: לפני סיקריקון. ברשותו:

גמ'

עין משפט נר מצוה

מז
א מיי' פ"ב מגזילה טוש"ע חו"מ סי' שס סעיף ו

מח
ב מיי' פ"י שם טוש"ע שם סי' שעה ס"ו

מט
ג מיי' פ"ה מאיסורי מזבח הלכה ז

נ
ד מיי' פכ"ב מאישות ופ"ל מגזילה סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ל סי"ז וסי' ק סעיף ג

נא
ה ו מיי' פ"י מגזילה סמ"ג עשין עג טוש"ע חו"מ סי' רלו סעיף א

שנויי נוסחאות (שו"ג) כשנכנסה בד"ו בשנכנסה. (שול"ט) רבים גוריון בד"ו רבים רבי גוריון. (שול"ס) האיש מקחו בד"ו האיש וחזר מקחו. (שומ"א) רבוע בד"ו רביע. (שומ"ג) רבי הושיב בד"ו רבי יהושע הושיב. (שומ"ג) שהה בד"ו שהת.

גליון אפרים

בשגזלו משופה. כ"ב ירושלמי סוכה ריש פ"ג: רבי יעקב בר אחא בשם ר' יהושע בן לוי משום. כ"ב ל"ל משום ישוב (בירושלמי ב"ק פ"ט ה"א דשמע דמר ר' יעקב בר אחא משום ר"י בן לוי משום ישוב אמר יאות. כנירסא משום ישוב ארץ ישראל ונא נראה כדמוכח מלקמן) רבי נחמן בר יעקב (בב"ק הגירסא בר יצחק) בעי אילו כו' שמא אין שומעין לו. כיון וכנ"ל כאן כמו בב"ק שם ושם הגירסא אמר האמירה ע"ש בפ"מ:

עין משפט
נר מצוה

נב
א טוש"ע ח"מ סימן רלו ב"י ח

מסורת
הש"ס

(כתובות פ"א ס"ה) ועי' תו' גיטין שם ד"ה ביהודה

(תוספתא פ"ג)

(שם)

גיטין נה

גמ' *בראשונה גזרו שמד על יהודה שכן מסורת בידם מאבותם יהודה הרג את עשו דכתיב °ידך בעורף אויביך. והיו הולכין ומשעבדין בהן ונוטלין שדותיהן ומוכרין אותן לאחרים והיו בעלי בתים באין וטורפין והיתה הארץ חלוטה ביד סיקריקון. נמנעו מליקח התקינו שלא יהא סיקריקון ביהודה. *בד"א בהרוגי המלחמה לפני המלחמה אבל הרוגים שנהרגו מן המלחמה והילך יש בהן משום סיקריקון. והרוגים שלפני המלחמה לא כלאחר המלחמה הן. תפתר שבא סיקריקון וגזל וחמס לא הספיק לכתוב תרפו עד שיבוא סיקריקון לכל העולם שלא תהא הלכה למחצה. גליל לעולם יש בו משום סיקריקון. המטלטלין אין בהם משום סיקריקון. תני *חכירי בתי אבות אין בהן משום סיקריקון היורד משם חוב ומשם אנפרו' א אין בהן משום סיקריקון. אנפרות עצמה ממתנת לבעלים שנים עשר הדש. אמר רבי יהודה בן פזי *מכריזין והולכין ארבע שבתות לאחר שנים עשר חדש. פתר לה תרין פתרין. נסבה מן הכור וייבה לחכור אתא בעי מטרוף. אמר ליה ולאו חכור את שביק לי ומה דאית גזי גזי. נסבה מבעל הבית וייבה לחכור אתא בעי מיטרוף. אמר ליה מה הנייה לך דאת מסיבנא מיניה והוא מנסבא מינך אלא מה דאית לי בחיילי אנא יהיב לך. עד כדון בשני שטרות היה שטר אחד רבי זעירא ורבי אילא תריהון אמרין כ"ש מקחו בטל. והוא שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה. רבי חנניה ורבי בינון תריהון אמרין כ"ש מקחו קיים הוא שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש. ואין כל מה שיש לאשה משועבד לאיש. לאכילת פירות. רבי חזקיה בשם רבי אחא וכיני
מכר

תורה אור

גמ' בראשונה גזרו שמד על יהודה. ולפיכך קתני במתני' יהודה: והיו בעלי בתים באין וטורפין. מיד הליקה ומחמת זה נמנעו מליקח והיתה הארץ הלוטה ביד סיקריקון כדמפרש שנמנעו מליקה ולפיכך התקינו שלא יהא דין סיקריקון ביהודה לומר שלא יוכלו ליטרף מהלקוחות כדי שלא תשאר הארץ ביד הסקריקון: כמה דברים אמורים ר' הכי תני לה בתוספתא: לפני. או לפני המלחמה: הרוגים שנהרגו מן המלחמה ואילך. כלומר שעדיין הם הורגים ומחמת סכנת הריגה נותן להם קרקע יש בהן משום דין סקריקון דלאחר המלחמה לא גמר ומקני דאמר האידנא נשקול ולמחר תבענא ליה בדינא: ופריך והרוגים שלפני המלחמה לא כלאחר מלחמה הן. דאכתי לא מיקרי סכנת מלחמה ואמאי אין בהן משום דין סיקריקון: תיפתר שבא סיקריקון. קודם המלחמה וגזל וחמס ממנו הקרקע ולא הספיק לכתוב טרפו ולהציל ממנו בדין עד שבא סיקריקון לכל העולם שבאה המלחמה והילכך אין בהם משום דין סיקריקון: שלא תהא הלכה למחצה. דיש הרבה שנגזלו בשעת המלחמה ואי אמרת להאי דיינין לה דין סיקריקון ולהאי לא א"כ נראית כהלכה למחצה דאין הכל יודעין שנטלה מזה לפני המלחמה: גליל. שלא היתה שם גזירת שמד לעולם יש בו משום דין סיקריקון: המטלטלין אין בהם משום דין סיקריקון. ואינו נותן לבעלים כלום מפני שמתייאשין מהן: חכירי בתי אבות. חוכרין השדה בכך וכך כורין לשנה ורגילין להכור שדותיהן ממשפחה זו מעולם הן ואבותיהן: אין בהם משום סיקריקון. ולקמן מפרש לה: היורד משם חוב. עכו"ם שירד לשדה מחמת חובו על ישראל: ומשם אנפרות. גזלן בעלמא ואין מסור בידו ליהרג אין בהם משום סיקריקון שיהא הקרקע נשארת ביד הלוקח ולתת לבעלים רביע אלא מחזיר לו הקרקע בחנם דהאי לאו אונסא הוא ולא גמר ומקני: מכריזין. שמא עדיין יבאו הבעלים ואח"כ יש בה דין סיקריקון: פתר לה תרין פתרין. אחכירי בתי אבות דקאמר אין בהן משום סיקריקון וכלומר תפרש לה בתרי לישני: נסבה מן הכור וייבא להכור. אם לקח הסיקריקון מיד החוכר שהיתה שדה זו אצלו בחכירות ונתנה ג"כ בחכירות אצל חוכר אחר ובא הראשון לטרוף ממנו והשני רוצה לנהוג בה דין סיקריקון שתשאר בידו ויתן לו רביע: א"ל ולאו חכור את. כלומר שהראשון אומר לו וכי לאו בחכירות באה השדה לידך ולא הפסדת כלום וא"כ שבוק לי ומה דאת גזי גזי מה שאכלת ממנה בין כך אכלת וזה הריוח שלך והיינו דקאמר אין בהן משום דין סיקריקון לומר שהשני צריך להזור הקרקע להוכר הראשון: נסבה. לישנא אחרינא הוא אם לקח הסקריקון מיד בעל הבית ונתנה לאחר בחכירות ובא בעה"ב ליטרוף מיד החוכר: א"ל. החוכר מה הנאה יש לך בזה אם אתה תיליה ומני והעכו"ם יחזור ויגזול ממך אלה השאר בידי ומה שיש בכחי אראה ליתן לך דבר מה מהכורה עד שתשיג ידך לה ליא ממנו הכל ואין בה משום סיקרוקין דקאמר שאין החוכר ניתן לו רביע. א"כ יש לפרש דאמר ליה כו' אבעה"ב קאי וכעין לישנא קמא. כלומר שבעה"ב אומר לו בשעה שבא לטרוף ממנו וכי מה הנאה יש לך בהשדה אצלך בחכירות שלפעמים אתה מרויח ממנו בשכר טרחך כשהשנה מתברכת שאתה נותן לו כך וכך כורים לשנה והמותר היא שלך ולפעמים הוא לוקה ממך ואתה מפסיד כשהשנה אינה מתברכת וא"כ מוטב שתחזירנה לי ואני אתן לך מה שבכחי דבר מה לפייסך ואין בה משום סיקריקון דקאמר נמי אהא דצריך להחזיר לבעלים הוא: עד כדון בשני שטרות. אהא דקתני במתני' לקח מן האיש כו' קאי כלומר עד כאן לא שמענו אלא אם האשה כתבה ללוקח שטר אחר ולא חתמה עצמה על שטר שיש לו מבעלה דהכי משמע סתמא דלישנא דמתני' וחזר ולקח מן האשה: היה שטר אחד. שחתמה עצמה על אותו שטר של בעל מאי: כ"ש מקחו בטל והוא שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה. כלומר בזה כ"ש הוא דאמרי מקחו בטל אם בתחילה לקח מן האיש דאאמר נחת רוח עשיתי לבעלי להתים על אותו שטר עצמו שלקחת ממנו: כ"ש מקחו קיים והוא שלקח מן האשה כו'. כלומר בסיפא נמי כ"ש הוא בשטר אחד דמקחו קיים: ואין כל כו'. וכי מה שיש לאשה לא משועבד הוא לבעלה. לאכילת פירות ואמאי קאמרת מכרו בטל לגמרי: וכיני. כן הוא הדבר שודאי לפירות מכרו קיים שהרי שלו הן ואינה יכולה לעכב עליו בנכסי מלוג ומתניתין דקאמרת מכרו בטל כשימו' או כשיגרשנה הוא דאז טורפת מהלקוחות:
מכר

גמ' שכן מסורת. לאומות: והיו. בעלים הראשונים באין וטורפין בדין מיד הלקוחות כדין לוקח מגזלן וחזרו הסקריקון ונטלום מיד הבעלים הראשונים ונחלטו השדות בידם אבל מיד הלוקח לא היו הסקריקון חוזרים להוציאן מידן א"נ ה"ק והיתה הארץ חלוטה ביד הסקריקון לפי שנמנעו הישראל ליקח מהם שלאחר יעמידו בדין ישראל ויקחנה ממנו לפיכך התקינו שלא יהיה עוד דין סקריקון והלוקח ממנו א"צ להחזירו לבעלים הראשונים דהפק' ב"ד הפקר: אבל הרוגים שנהרגו מן המלחמה ואילך. לאחר ששקטה המלחמה ולא היו רשאין להרוג ובא זה והרגו ולקח קרקעו אין זה אלא כגזלן בעלמא וחוזרין יורשי הבעלים הראשונים ונוטלים מן הלוקח: ופריך והרוגים שלפני המלחמה. לא יהו דנין בו כדין הרוגים שלאחר המלחמה שהרי גם אז לא היו רשאין להרוג ישראל: ומשני תפתר שבא סקריקון וגזל וחמס. קודם הרוגי מלחמה ולא הספיק ב"ד לכתוב טרפו של בעלים הראשוני' עד שבא סקריקון כלומר שעת מלחמה לכל העולם ואז אין דנין דין סקריקון הלכך אף לזה שלפני המלחמה לא דנו דין סקריקון דלא פלוג חכמים: גליל לעולם יש בו משום סקריקון. דשם לא גזרו כל כך לפיכך לעולם נוטלין מלוקח ומחזירין לבעלים הראשונים: המטלטלין אין בהן משום סקריקון. משום תקנת השוק דא"כ לא יקח אדם שום דבר המטלטל לפיכך אין חוזרין ומוציאין מיד הלוקח: חכירי בתי אבות. שדה שאבותיו כבר החזיקו בה להיות חכורים בתוכה וגטל הסקריקון ומכרה אין החוכר הזה יכול להוציאה מיד הלוקח להיות חוכר בתוכה כיון שגוף השדה מעולם לא היתה שלו ובסמוך מפרש לה: היורד משם חוב. עכו"ם שנטל שדה מישראל מחמת החוב שהיה חייב לו: ומשם אנפרות. אנפרות גזל בעלמא ואין הישראל מסור בידו להרגו ואנס שדהו ממנו: אין בו משום סקריקון. אלא מחזיר לו הקרקע בחנם אע"ג דשהתה ביד האנס י"ב חדשים דאמרינן אז לא באת לו שעה לכופו להחזירה ואין מכירתו מכירה כלל: ואנפרות עצמה. דתרי גווני אנפרות ניניהו יש שגוזל ואינו נותן דמים כלל ויש שנותן מקצת הדמים וריצה בשלא נתן דמים כלל וסיפא בשנתן מקצת הדמים לכך ממתנת י"ב חדש: מכריזין והולכין. אם הבעלים רוצים ליקח: פתר לה תרין פתרין. הא דתני לעיל חכירי בתי אבות אין בהן משום סקריקון יש לפרשה בשני ענינים בין שלקחה הסקריקון מהחוכר בין שנתנה הסקריקון להחוכר והבעלים באים ליקח מן החוכר: נסבה. לקחה מן חוכר ונתנה לחוכר ובא החוכר הראשון לטרפה מן השני אומר לו השני הלא אתה לא היית אלא חוכר הניחה לי ומה שאכלת עד הנה אכלת: נסבה מבעל הבית. ונתנה לחוכר ובא בעל הבית לטרפה אומר לי' החוכר מה הנאה אית לך אם אתה נוטל אותה ממני יחזיר הסקריקון ויקחנה ממך אלא מה שבכחי להוסיף על החכירות ממה שאני נותן לסקריקון אתן לך: עד כדון. הא דתנן במתני' לקח מבעל הבית וחזר ולקח מסקריקון מקחו בטל דוקא שלקח מכל אחד בשטר בפני עצמו אבל אם הבע"ה וסקריקון חתומים בשטר אחד מיבעי לן אם מקחו בטל או לא: כ"ש מקחו בטל. דמירלא הסקריקון התם: הוא שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש. בשטר אחד: כ"ש מקחו קיים. שהרי ניכר לכל שהאשה חתמה תחלה ואח"כ האיש: והוא שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה. תנן במתני' מקחו בטל: ופריך ואין כל מה שיש לאשה משועבד לאיש לאכילת פירות ואפי' נכסי מלוג. שלה כ"ש שיהא מקחו קיים לפחות לאכילת פירות: וכיני. וכן הוא שהמקח קיים כל ימי חיי הבעל לאכילת פירות אלא מת הבעל האשה טורף כתובתה משדה זו:
מכר

שנויי נוסחאות (כו"ס) יש בהן בד"ו אין בהן. (סוכ"ח) שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בד"ו שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש. (סו"ה) מן האשה וחזר ולקח מן האיש בד"ו מן האיש וחזר ולקח מן האשה.

מכר לראשון וחתמה לשני לשלישי וחתמה גובה מן האחרון. לא הספיק גובה משלפניו לא הספיק גובה משלפני פניו. עלה אמר רב בנכסים שהכניסה לו בכתובתה אבל נכסים שהכניסה לו פרה פרנון גובה מאי זה שתרצה. הן אומרים בידינו ליקח והלוקח אומר לאו. אמר ר' יוסי א לעולם השדה בחזקת הבעלים שהמוציא מחבירו עליו הראייה. *רב אמר אנא הוינא ממינייא ולאו שנייא היא הוא רביע קרקע הוא רביע מעות. א"ר יוסי בי רבי בון ב קרקע דינר אגרמא רביע מעות סרימיסין:

הלכה ח מתני׳

ג *חרש רומז ונרמז בן בתירה אומר קופץ ונקפץ ד במטלטלין ה הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין: **גמ׳** בן בתירה אומר קופץ ונקפץ שוכר ומשתכר. אפיוטות פרייא. אמר רבי יוחנן מפני חייהן. *אמר ר' מנא אף על גב דרבי יוסי לא גבי עיצומין מודה באילין דיהבון בניהן לאומנות' דאינון גביי עיצומין מפני חיי הבריות:

הלכה ט מתני׳

ו *אילו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום ז מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום ח בור שהוא קרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום ט מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור י מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור כ עני המנקף בראש הזית גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור ל אין ממחין ביד עניי גוים בלקט ובשכחה ובפיאה מפני דרכי שלום:

גמ׳

פני משה

מכר לראשון כו'. מכר לשלשה וחתמה לכולן וככי הא ודאי יכולה היא שתאמר לכולן נחת רוח עשיתי לבעלי אלא דהא קמ"ל דגובה תחילה מן האחרון ואם לא הספיק כו' שהראשונים יכולין לומר הנחנו לך מקום לגבות ולאשמועינן נמי הא דלקמי': עלה אמר רב בנכסים שהכניסה לו בכתובתה. מה שמעני לרב בפ' הזקת דמחלק בין נכסים שהכניסה לו לשום בכתובה והוא ייחדן לכתובתה ובין שאר נכסים וכלומר דלא תימא דמחלק למאי דאמרו במתניתין מקחן בטל כו' דבשאר נכסים אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי הא ליתא אלא להא הוא דמחלק דדוקא בנכסים שייחד לה בכתובתה הוא דגובה מן האחרון תחילה דיכולין הראשונים לומר הנחנו לך מקום לגבות משיעבוד כתובותיך אבל בנכסים שהכניסה לו פרא פורנין והם נכסי מלוג כדא' בפ' אע"פ גובה מהן מאיזה שתרצה דשיעבוד של אלו שוין אלא אבל לענין דינא דמתניתין אפילו בנכסי מלוג יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי: הן אומרים. אהא דקתני במתניתין אימתי כו' קאי דאם הלקוחות והבעלים טוענין כזה הבעלים אומרים שהי' בידם ליקח בשעה שלקחה מהסקריקון והן קודמין עכשיו דלא זכה בה הליקח והלוקח אמר לאו שלא היה בידם כלום באותו שעה: בחזקת הבעלים. שקרקע בחזקת בעליה עומדת: אנא הוינא ממיינינא. אני הייתי באותו מנין שהושיב ר' ב"ד ונמנו שאם שהתה אצל הסיקריקון י"ב חדש ולקחה זה ממנו תאחר לעולם אצלו בין שהיה ביד הבעלים ליקח או לא אבל נותן לבעלים רביע וכך אמרו דלא שנייא בין נותן לו רביע קרקע או רביע מעות כולה חדא היא דסבר רב נכי חומשא זבן מן העכו"ם מה ששוה חמשה מוכר לו בארבעה והילכך נותן לו או רביע מעות או קרקע שוה רביע מעות דהיינו חמישית הקרקע: רבי יוסי ברבי בון. פליג וס"ל כשמואל בבבלי דסבר נכי ריבעא זבן מה ששוה ארבעה מוכר לו בשלשה הילכך נותן לו או רביע קרקע או שליש מעות דהרי הקרקע זו שוה ארבעה שליש מעות כפי שלקח ממנו: קרקע דינר אגרמה רביע. אגרמא לשון ניכוי והסרון כמו לגרס עלמות בפ' לא יחפור: מעות כרימיסין. ובערוך גרים טריסיסין שליש כלומר מה שמכר לו קרקע שוה דינר בדינר חסר רביע א"כ שליש המעות שנתן לו הן כפי שיווי רביע הקרקע שהוא מעה וחצי:

הלכה ח מתני׳ הרש רומז ונרמז. מה שהוא רומז קיים או מה שאחרים רומזין לו והראה קיים: קופץ ונקפץ. רמיזה בידו וכראשו וקפילה עקימות שפתים שאמר קפלה פיה והוא סימן ניכר כמו רמיזה: במטלטלין. אם מכר מטלטלין אבל בגיטין ד"ה ברמיזה ואין הלכה כבן בתירה: הפעוטות. הקטנים כבן ז' כבן ח' אם הוא חריף ויודע בטיב משא ומתן או כבן ט' וכן י' אם אינו חריף כל כך: מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. וכן מתנתן מתנה אחד מתנת בריא וא' מתנת שכיב מרע אחד מתנה מועטת ואחד מתנה מרובה וטעמא מפרש בגמ':

גמ׳ קופץ ונקפץ. ושוכר פועלים ע"י קפילת פיו ומשתכר לאחרים: אפיוטות פדייה. קטנים בלשון יוני: מפני חייהן. אמרו חכמים תקחן מקח דאי לאו זכייה זכינא לא מזבני ליה מזוני ולא זבנו מיניה: אע"ג דרבי יוסי לא גבי עצומים. עצומים הן שטרי חיוב על תנאי כאסמכתא וקבי איתא בתוס' פ"ק דב"מ שנים שנתעלמו זה בזה ואמר אחד מהן להבירו אם לא באתי מכאן עד יום פלוני יהא לך בידי כך וכך כו' וס"ל לרבי יוסי דאסמכתא לא קניא ולא גבי כלום בשטרות כאלו וכדאמר בהאי תלמודא בגט פשוט: מודה. ר' יוסי באלין שנותנין בניהם לאומן ללמדו אומנות וכותבין על זמן פלוני בתנאי כך וכך שהן גובין בהלו עלומין: מפני חיי הבריות. שימלאו ללמד אומנות להתפרנס מהן ואיידי דאיירי לעיל בתקנות מפני חייהן נקט להא הכא:

הלכה ט מתני׳ כהן קורא ראשון. כשהן שוין בחכמ' אבל אם הישראל גדול בחכמה קודם לכהן וללוי דתנוזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה הדין הוא דינא דגמרא והאידנא נהיג שכהן אפילו ע"ה קודם להכם גדול שבישראל: מפני דרכי שלו'. דמדאורייתא' יכול הכהן לתת רשות למי שירצה שיקרא בתורה לפניו ומפני ד"ש אמרו שיקרא הוא ראשון ולא יתן רשות לאחר שיקרא דלא ליתי לאנצויי ולומר מפני מה הרשה לזה ולא לאחר ואם אין שם כהן נתפרדה החבילה ואין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים ואית דאמרי נתפרד' החבילה נפסק הקשר ואיבד הלוי את כבודו בשביל הבילתו הנפרד' ואינו קורא כלל וכן המנהג: מערבין בבית ישן. בני חצר שרגילים ליתן עירובן בכל שבת בבית א' אין משנין את מקומן ליתנו בבית אחר: מפני דרכי שלום. שבני אדם שהיו רגילין לראות העירוב באותו בית עכשיו שאין רואין אותו יאמרו שמטלטלין בלא עירוב ואיכא חשדא: בור שהוא קרוב לאמה. למולא אמת המים הבא מן הנהר מתמלא ראשון ואחריו יתמלאו התחתונים: מצודות. שאין להם תוך דליקניה ליה כליו: יש בהן גזל מפני דרכי שלום. ולא נפיק בדיינים: ר' יוסי אומר גזל גמור. מדבריהם ונפיק בדיינים ומיהו מודה ר' יוסי דלא הוי גזל דאורייתא לעבור עליו בלאו ואין הלכה כר' יוסי: המנקף. חותך כמו ונקף סבכי היער:

קרבן העדה

מכר לראשון וחתמה. אחר הבעל דה"ל לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דמקחו בטל: גובה. כתובתה מן האחרון: לא הספיק. שכתובתה מרובה מן דמי השדה שקנה האחרון: בנכסים שהכניסו לו בכתובתה. הוא דגובה מן האחרון תחלה שיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו: אבל נכסים שהכניסה לו פרא פרנון. היינו התוספת שכתב לה עבור הנכסים שהכניסה לו גובה מאיזה שתרצה שהמקח בטל מיד ל"א פרא פרנון היינו נכסי מלוג וכ"ה במדרש מהר פרא ומתן פרא פורנון והיינו נכסי מלוג ל"א עלה אמר רב אמתני' קאי לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחה קיים דוקא בנכסים שהכניסה לו שום משלה והיינו נכסי צאן ברזל דנוקחו בעל לאלתר משמע ואין מקחו בטל אלא בנכסי צאן ברזל ומשום שבח בית אביה אבל בנכסי מלוג גובה מאיזה שתרצה הלכך אין מקחו בטל לאלתר דמאי נפקא לה מיניה מאיזה מקום היא גובה: הן אומרים וכו'. אמתני' קאי דתנן אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם וקאמר שהן מחולקים שהבעלים אומרים שהיה בידן ליקח והלוקחים אומרים שלא היה בידן ליקח הדין עם מי: הנא הוה ממיינא. דרבי בשעה שהתקנו כל הקודם ליקח זכה: ולאו שנייא היא. ולא שנא רביע קרקע או רביע מעות לעולם צריך להוסיף חומש על ארבע חומשים דנכיה חומשא זבין: קרקע דינר אגרמא. הסלע שם צריך ליתן דינר קרקע דהיינו רביעית: רביע מעות סרמיסין. כשנותן לו מעות נותן לו חמישית ממעות שנתן: סרמיסין. שרי הוא עשרה ומיסין פי' פלג כלומר מן חצי עשר אחת והוא החומש:

הלכה ח מתני׳ רומז ונרמז. מה שהוא רומז או אחרים רומזין לו והראה הכל קיים. רמיזה. בידיו ובראשו. קפילה. עקימות שפתים שנה' קפלה פיה והוא סימן ניכר כמו רמיזה: הפעוטות. קטנים בני שבע ושמנה שהן חריפין ויודעין בטיב משא ומתן או בני תשע ועשר שאינן חריפין כל כך:

גמ׳ שוכר ומשתכר. לענין שכירות לשכור או להשכיר מטלטלין אבל לא למכור וי"ג שוור ומשתור והוא תרגום של קפילה: פרייא. נערים קטנים שהגיעו לכלל גדלות וכדפרישית במתני': מפני חייהן. דאי אמרת אין זכייה זכינא לא ימכרו להן מזונות ולא יקחו מהם דבר שצריכין למזונותיהן: אע"ג דר"י רבו גבי עילומי. מחמיר בדבר שהוא בא מכחן כדתנן לקמן בפרקין מציאת חש"ו ר' יוסי אומר גזל גמור מודה בהנך שנותנין בניהן הקטנים לבעלי אומנות שהאומן נוטל מציאותן מפני חייהן שלא יהא להן איבה: עילומין. לשון שנים שנתעלמו בדין:

הלכה ט מתני׳ מפני דרכי שלו'. דלא ליתי לאנצויי והקדימו חכמים לכהן לפי שקדושתו גדולה משל לוי וכן של לוי מישראל: מערבין בבית ישן. בני חצר שרגילים לתת עירובן בכל שבת בבית של אחד מהן אין משנין את מקומו ליתנו בבית אחר: מפני דרכי שלום. שלא יאמרו לפי שלקח מפת שהניחו לעירוב לפיכך אין מניחין אותו עתה שם: בור שהוא קרוב. למולא אמת המים הבא מן הנהר מתמלא ראשון ואחריו ימלאו התחתונים: מצודות חיה ועוף. שאין להם תוך דליקניה ליה כליו: יש בהן גזל מפני דרכי שלום. ולא נפיק בדיינים: גזל גמור. מדבריהם ונפיק בדיינים דקסבר עשו מפני דרכי שלום שאינו זוכה כזוכה: המנקף. חותך כמו ונקף סבכי יער:

מסורה הש"ס
א׳ גיטין נח ע"ב
בס נט
בט כבוט פ"ה
בס

עין משפט נר מצוה

נג א טוש"ע ח"מ סימן רנו ס"א בהגה
נד ב שם ס"א
נה ג ד מיי' פכ"ט ממכירה הל"ג עיין פ"ב טוש"ע ח"מ סימן רלה סי"ז
נו ה שם
נז ו מיי' פי"ב מתפלה הל"ח עיין יו"ד טוש"ע א"ח סימן קלה סעיף ג
נח ז מיי' פ"א מעירובין הט"ו עיין מ"ד טוש"ע א"ח סימן שפ"ו סעיף ג
נט ח מיי' פי"ז משכנים טוש"ע ח"מ סי' קע סעיף ב
ס ט מיי' פ"ז מגזילה הי"ג עיין עוד טוש"ע שם סי' ער ס"ח
סא י כ מיי' פ"ו שם ופ"ה מגזי' הל"ג עיין עג טוש"ע שם סי' שע ס"ד ה
סב ל מיי' פ"א ממתנות עניים ופ"י מט"ו ה"ה שם לאוין קפד טוש"ע י"ד סי' קנא ס"ב

ציון ירושלים

א לעולם השדה בחזקת בעלים. ע' ר"ן מהר"ן להיפך ועיין ברא"ש ... קצ ...

גמ'

שנויי נוסחאות (סו"ח) ממינייא כד"ו ממינייינא. (סו"ח) דרבי יוסי לא גבי כד"ו דרבי יוסי רבו גבי. (סו"ס) גביי כד"ו גבוי. (סוכ"ס) עני כד"ו ליהא.

בן אריה

קרבן העדה ד"ה שוכר וכו' ויש גורסין שוור כו'. נ"ב וכן הוא בעיטור במאמר שביעי חלק ראשון:

עמודי ירושלים

אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת הבעלים כו' כ' הש"ך ח"ל. כ' הרמ"א בח"מ סי' רנ"ו ס"א בהג"ה הי' הבעלים אומרים שהי' בידם ליקח והלוקח אמר שלא הי' בידם ליקח על הבעלים להביא ראיה דשקרקע בחזקת הלקוחות ע"כ והוא מדברי הר"ן בסוגיין ומסתמא [illegible]

[illegible]

עין משפט נר מצוה

סג
א טוש"ע א"ח סי' קלה סי"ב

סד
ב ג מיי' פט"ו מהלכות תפלה ה"ט

סה
ד שם כל"ד

סו
ה מיי' פ"ו מהלכות פרה אדומה הלכה ז

סח
ז מיי' שם טוש"ע שם סכ"ב

סט
ח טוש"ע שם סעיף י

ע
ט טוש"ע שם סעיף לה לו

גמ' מילתיה דרבי שמעון בן יוחי אמר שהוא מדברי תורה דתני בי ר' שמעון בן יוחי °ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי וגו'. ואח"כ ואל כל זקני ישראל. מילתיה דרבי יהושע בן לוי שהוא מדבריהן *דאמר ר' יהושע מיימי' לא ברכתי לפני כהן ולא הינחתי לברך ישראל לפניו. מילתיה דרבי חנינה אומר שהוא מדבריהן דמר ר' חנינה [א] עיר שכולה כהנים ישראל קורא ראשון מפני דרכי שלום. רבי אחי ורבי תנחום בר חייה בשם ר' שמלאי [ב] *עיר שכולה כהנים כולן נושאין את כפיהן. ולמי הן מברכין לאחיהן שבצפון ושבדרום. ומי עונה אחריהן הנשים והקטנים. תני אביי בר בנימן [ג] עם העומד אחרי הכהנים אינן בכלל ברכה. העומדים לפני הכהנים אמר רבי חייה בר בא [ד] אפי' חומה של ברזל אינה מפסקת. העומדין מן הצדדין. נישמעינה מן הדא [ה] *נתכוון להזות לפניו והזה לאחריו. לאחריו והזה לפניו הזייתו פסולה. לפניו והזה על הצדדין הזייתו כשירה. הדא אמרה העומד מן הצדדין [ו] בכלל ברכה הן. *אמר רב חסדא [ז] וצריך שיהא החזן ישראל. אמר רב חסדא אם היה כהן אחד אומר כהן. [ח] *לשנים אומר כהנים. ורב הונא אמר אפילו לא' אומר כהנים שאינו קורא אלא השבט. [ט] שלא תאמר איש פלוני מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכנו. אמר הקב"ה ומי מברכך לא אני מברכך שנא' °ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם: מערבין בבית ישן. *א"ר אבין ובדיור ישן היא מתניתא. בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון. *והוא שתהא אמת המים עוברת על גביו. שמואל אמר אפילו מן הצד. תמן אמרין דרחיק וניחא למישתי קדים ליה דקריב וקשה למישתי. *על דעתיה דרבנן דתמן ניחא. תמן אמרין בשם רב נחמן בר יעקב *כל שנותנין לו אגוז ומשליכו צרור ונוטלו. המוציא בידו כמוציא לאישפה. אגוז ונוטלו צרור וזורקו גזילו גזל מפני דרכי שלום. אגוז וצרור נוטלן ומצניען ומביאן לאחר זמן גזילו גזל גמור. זוכה לעצמו אבל לא לאחרים. רב הונא אמר כשם שזוכה לעצמו זוכה לאחרים. הכל מודין שאין מתנתו מתנה שנאמר °כי יתן איש. מתנת איש מתנה ואין מתנת קטן מתנה דברי חכמים. רבי יודה בן פזי בשם ר' יוחנן לעולם אין גזילו מחוור עד שיביא שתי שערות רבי אבהו בשם ר' יוחנן הדא

תורה אור: °דברים לא. °במדבר ו. °יבמות כ (?)

פני משה

גמ' מילתיה דרשב"י אמר שהוא מדברי תורה. הא דכהן קורא ראשון ואחריו לוי כו' כדיליף מקרא דכתיב אל הכהנים בני לוי והדר אל כל זקני ישראל: מילתיה דריב"ל. מדברי ריב"ל שמעינן דס"ל שהוא מדבריהן מדהיה משבח בעצמו בזה מימיי לא ברכתי לפני כהן ש"מ דלאו מן התורה הוא: מילתיה דרח"א. יכן ממילתיה דאמר ר"ח שמעינו שסובר שהוא מדבריהן ועיקר התקנה מה שהכהן קורא ראשון מפני דרכי שלום הוא והילכך בעיר שכולה כהנים ישראל קורא ראשון: לאחיהם שבצפון ושבדרום. כלו' לאחיהן שבשדות. וכן הוא בבבלי פ' אלו נאמרין: הנשים והקטנים. והתם קאמר כגון דלא איסתייר בי' עברה הא איסתייר הם עונים אמן: אינם בכלל ברכה. דהני לא אניסי והן מראים שאין הברכה חשובה בעיניהם לעקור רגליהם ולבא לפני הכהנים דהברכה צריך להיות פנים כנגד פנים דכתיב כה תברכו: העומדים לפני הכהנים. פנים כנגד פנים אפי' אינן לפניהן ממש אלא דמפסיק ביניהן מחיצה הואיל דלא קיימי אחורי העורף לא מיקרי הפסק דאפי' חומה של ברזל אינה מפסקת ביניהם לאביהם שבשמים: העומדין מן הצדדין. מהו אם השיבי כלפניהן או לא: נשמעינה. לזה מן הדא מתני' דפרה: והזה לאחריו. שהיו גם שם כלים הצריכין הזייה: הזייתו פסול'. דבעינן שיהא מתכוין להם: לפניו והזה על הצדדין הזייתו כשרה. אלמא צדדין כלפניו השיבי: אם היה כהן אחד אומר. השליח ציבור כהן עם וגו' ולשנים קורא כהנים: שאינו קורא אלא השבט. ולעולם שייך לומר כהנים: שלא תאמר איש פלוני כו'. כלומר אם נחשד הוא בכך והעם מרננין אחריו אבל אם מגלה עריות ודאי או שופך דמים קי"ל לא ישא את כפיו: ובדיור ישן היא מתניתא. כלומר שאפילו מדירה לדירה באותו בית אין משנין דאיכא נמי חשדא: והוא שתהא אמת המים עוברת על גביו. שמתמלא מאיליו על פי בורו בדרך הילוכו ואין צריך העליון הקרו' לאמה לסכור המים שלא ירדו למטה ולהמשיך דרך נגרים קטנים עד שתתמלא בורו אבל אם הוא מן הצד וצריך העליון לסוכרו שלא ירדו המים למטה אז התחתון מעכב עליו משום דמלי אמר נהרא כפשטה לימשוך וליזיל: אפי' מן הצד. דס"ל אפילו בכהאי גוונא העליון מתמלא ראשון: תמן. בבבל אמרין מי שהוא רחוק מהאמה ונוח לו להשקות יותר מהעליון כגון שבורו של עליון מן הצד הוא וצריך לסכור כדאמרן הוא קודם מהקרוב וקשה לו להשקות שדותיו: ע"ד דרבנן תמן ניחא. סוגיא זו כתובה במסכת מעשר שני ועלה דהתם קאי והגב דלקמן מייתי לה הכא. דתנן התם מערימין על מעשר שני לפדותו בלא חומש משום דקי"ל הפודה מ"ש שלו מוסיף עליו חמישיתו ושל אחר א"צ. כיצד אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים לעבדו ולשפחתו העברים הילך מעות האלו ופדה לך מעשר שני לעצמך ופריך התם האי אמה העבריה היכי דמי אם בגדולה זכת בסימנין כלו' כבר יצאה בסימנין ומאי בעיא גביה דאדון אם בקטנה קטן זכה וכי יש זכייה לקטן וקאמר התם על דעתיה דרבנן דתמן ניחא דס"ל דקטן יש לו זכייה לעצמו כדלקמן: תמן אמרין בשם רב נחמן בר יעקב. שלש מדות הלו בקטן: המוציא. דבר בידו כמוציא לאשפה דזה אין לו דעת כלל: גזילו. הגוזל ממנו גזל הוא מפני דרכי שלום: נוטלן ומצניען. שיש לו הבחנה להצניע ולהביא לאחר זמן לכשיצטרך גזילו גזל גמור מדבריהם וזוכה לעצמו אם נתן לו אדם איזה דבר אבל אינו זוכה לאחרים אם זיכה לאחרים ע"י אותו קטן לא זכה ואם בא הנותן לחזור חוזר: שאין מתנתו. שנותן לאחרי' מתנה שנאמר כי יתן איש: דברי חכמי'. לדברי חכמים דפליגי על רבי יוסי במתניתין דסבירא ליה מציאת חש"ו יש בהן גזל גמור אבל לחכמים כדאמר רבי יודה בן פזי לעולם אין גזילו מחוור להיות גזל גמור עד שיביא ב' שערות:

הדא

קרבן העדה

גמ' מילתיה דרשב"י אמר. מדברי רשב"י שמעינן דמדאורייתא הוא שהכהן קודם לקריאת התורה משאר כל אדם: ואח"כ ואל כל זקני ישראל. ש"מ דהכהנים קודמין לתורה לכל זקני ישראל שהן התלמידי חכמים: מיומיי לא ברכתי לפני כהן. ואי דאורייתא מאי רבותיה דריב"ל: ה"ג ולא הנחתי ישראל לברך לפני. דריב"ל לוי הי': מילתיה דר"ח. מדברי ר"ח שמעינן דמדרבנן הוא להקדים הכהן: ישראל קורא ראשון וכו'. ואי דאורייתא איך רשאין לשנות מפני דרכי שלום וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה: לאחיהן שבצפון ושבדרום. כלו' לכל העולם שאינן יכולין לבוא לבית הכנסת: ומי עונה אחריהן. אמן: עם העומדין אחורי הכהנים אינן בכלל ברכה. דכיון דאינן עוקרין רגליהן לבוא לפני הכהנים להיות מתברכים פנים כנגד פנים כדת התורה דכתיב כה תברכו פנים כנגד פנים נראה שאין הברכה חשובה עליהן הלכך אינן בכלל הברכה: אינה מפסקת. והברכה חל עליהן: העומדים מן הצדדין מהו: נישמעינה מן הדא ממתני' דפרה פי"ב: נתכוין להזות. ממי חטאת על הכלים העומדין לפניו והזה על הכלים העומדים לאחריו: הזייתו פסולה. דבעינן כוונה לטהרה דכתיב והזה הטהור על הטמא שיהא מתכוין לו: והזה על הצדדין. שיש ממנו ולהלן ולא על הצדדין שהן ממנו ולאחור: הדא אמרה. זאת אומרת העומדין מן הצדדין של כהן הימנו ולהלן הן בכלל ברכה: וצריך שיהא החזן ישראל. שהא' אמור להם מכלל שאין המקרא כמותם: שאינו קורא אלא השבט. של כהנים: שלא תאמר איש פלוני. כהן מגלה עריות וכו' איך יברכני: ובדיור ישן. איירי מתני' שדר בו עתה מי שהי' דר בו בראשונ' ומשום חשדא כדפרישית במתני': עוברת על גביו. שמתמלא מאיליו בדרך הלוכו ואינו צריך לסכור הנהר: אפי'. הנהר עובר מן הצד של בורו נמי הקרוב לנהר ממלא ראשון: תמן אמרין. בבבל אומרים הרחוק ממולא הנהר כגון שהוא למטה אלא שמרולת הנהר סמוך לבורו ונוח לו לשתות מהנהר קודם להעליון שהוא קרוב להנהר ואינו נוח לשתות ממנו אין העליון יכול לסכור הנהר לעכב התחתון שלא ישתה עד שישתה הוא תחלה: ע"ד דרבנן דתמן ניחא. לא שייך הכא אלא קאי אמתני' דעירובין דתנן התם מזכה להן ע"י ינבדו ושפחתו העברים ושפחה העברית אי אפשר שתהיה גדולה שהרי יוצאה מרשות האדון בסימנין וקשיא מי אית לה יד לזכות ועוד בשפחה דהתם תנן אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים וקאמר לרבנן דתמן דאמרי דיש קטן שיכול לזכות ניחא: כמוליא לאשפה. שהרי אין בו דעת כלל: אגוז ונוטלו. קטן שנותנין לו אגוז נוטלו וכשנותנין לו צרור זורקו: מפני דרכי שלום. שיש בו דעת במקצת: ומביאן לאחר זמן. כשתובעין החפץ ממנו: אבל לא לאחרים. אם זיכה אדם לחבירו דבר על ידי אותו קטן שמסר לו חפץ וא"ל זכה בחפץ זה בשביל פלוני לא זכה ואם בא הנותן לחזור יחזור: כשם. שקטן המצניע אגוז וזורק צרור זוכה לעצמו כך זוכה לאחרים מדרבנן ואליבא דרב הונא איירי מתני' דעירובין בשפחה עברית קטנה שיודעת להצניע האגוז והצרור: שאין מתנתו מתנה. דמשום כדי חייו תקנו לו חכמים קנין ודוקא זכייה אבל מתנה לא ל"א קסבר רב הונא קטן המצניע אגוז אפי' מן התורה זוכה ומודה במתנה וכן עיקר: דברי חכמים. כלומר ר"י בן פזי וכו' יוחנן דמייתי פליגי על רב הונא וסברי לעולם אין גזלו של קטן מחוור ומבורר שיהא גזל גמור עד שיביא שתי שערות:

הדא

מסורת הש"ס: מגילה כו. ירושלמי ברכות פרק ה. סוטה לז (?). סוטה לח (?). (עירובין פ"ו). ע' גיטין נט

שנויי נוסחאות (סו"ב) בי בד"ו ליתא. (סומ"ד) מחוור בד"ו מחור.

מעיני יהושע

בש"ק סוף ד"ה אבל באילן דקיקתא כו'. ובכולה הלמודא כו' ולא מלינו שאמרו כן בכליו של אדם ע"כ. נ"ב (אי' מ"ק) עי' ב"ב דף פ' ובפרק בתרא דע"ז ובגיטין ר"פ הזורק:

עמודי ירושלים

להסמ"ע הוא הר"ן בחי' לגיטין (נ"ה ב') שכ' וז"ל ומיהו משמע דבתוך יב"ח כל שיש בידם ליקח הן קודמין ואפ"ג דמשמע בירושלמי דכי אמרינן דבים בידם ליקח הן קודמין לכל אדם דוקא כשיש בידו ליקח בשעת שמקח אבל לאחר מכאן לא דגרסינן התם הן אומרים ס' בחזקת בעליה כו' (ונ"ע שזה סותר נירסתו בתי' להלכות) דאם איתא דבכל שעה שירצו יכולים לקנות לא הי' מקום למחלוקת זה אפ"ה מכמע לי דכל שלקח בתוך יב"ח ויש לבעלים ליקח תוך זמן זה הם קודמים דבתוך יב"ח לא קפדינן אם הארץ הי' בתוך סקריקון עכ"ל. הנה מבואר ממש כדברי הסמ"ע בזה. הן אמת שראיתי להריטב"א בחי' שם שכ' וז"ל והא דאמרינן דבזמן שיש בידם ליקח שהן קודמין לכל אדם ה"מ בשעת המקח מיד שידעו בדבר אבל אם ידעו בדבר ולא רצו הבעלים ליקחו או שלא הי' בידם ליקח אחר זמן אין לבעלים כלום כו' והכי משמע בירושלמי כו' ואם [איתא] (ירצו) דכל זמן שירצו יכולים הם לקנות מה עיקר יש למחלוקת זה ואעפ"כ שזה ברור הצרכתי להאריך בזה מפני שראיתי בזה מי שסובר דהבעלים מוציאין מיד הלוקח לעולם כ"ז שהי' בידם ליקח כו' וז"א כדמוכח בירושלמי עכ"ל וזה סיוע לדברי הסמ"ע. ועי' בתוי"ט בגיטין במה שהשיג על הסמ"ע ובנה"מ כ' שכדברי הסמ"ע כן מבואר בריב"ש ואני בעניי לא מצאתי כלל בריב"ש שיסי' מוכח כדברי הסמ"ע אולם בחי' הר"ן מבואר כן וכמ"ש:

מסורת הש"ס

גיטין נט וס"ב
פירובין עט

פ' גיטין סא

(תוספתא פ"ג דמאי פ"ד ה"ד פ"ו פ"ק ה"ג)

פ"ז ה פ"א

גיטין סא (בבלי כפ"ה)

ירושל' שביעית שם

פ' תו' גיטין פ"ה ד"ה משאלת

קרבן העדה

הדא דאת אמר. הא דפליג ר' יוסי במתני' ואמר גזלת קטן גזל גמור לא אמרן אלא שמוליאין מן הגזלן בדין: אבל לקרבן ולשבועה. אינו חייב קרבן מעילה על הקדשו של קטן ואין נשבעין על טענת קטן אא"כ הביא שתי שערות כל עמה מודיי. הכל מודים: ברם כרבנן דהכא. היינו ר' יוחנן דסובר דאין זכייה לקטן עד שיביא ב' שערות קשיא מתני' דעירובין וצריכין לומר דאתיא מתני' כמ"ד קטן תורם: מעתה. לרב הונא דאמר הכל מודים דאין מתנתו מתנה דכתיב כי יתן איש ולא קטן קשיא אף לעצמו לא יזכה הקטן מדאורייתא דהא כתיב כי יתן איש אל רעהו דמשמע גדול כמותו: ירדו לה בשיטת הפעוטות. כי היכי דאמרי' במתני' הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר מדרבנן סובר רב הונא דכמו כן זוכה לעצמו ולאחרים מדרבנן ושיתופי מבואות דרבנן הוא: והא תנינן. בסיפא דמתני' דעירובין אבל אין מזכה שיתוף לא ע"י בנו ובתו הקטנים ש"מ דאפי' בדרבנן אין קטן זוכה לאחרים: כאן. רישא דמתני' שפחה העברית איירי בשיש דעת לתינוק דהיינו שנוטל אגוז וצרור ומגניע לאחר זמן: כאן. סיפא דמתני' איירי בקטן שאין בו דעת הלכך אינו זוכה לאחרים: הדא דאת אמר. לא אמרן דפליגי ר"י ורבנן אלא במצודות גדולות שאפשר להן להמלט ועדיין מחוסרים צידה אבל בחיות ועופות גדולים שאפשר להן להשמט אבל בקטנים שאינן מחוסרים צידה ה"ל כמונחין בתוך ביתו ויש בהן גזל גמור ל"א לא אמרן אלא בהנך מצודות גדולות שאינן כלים לא קנאם אבל במצודות קטנות דכלים נינהו קנייא לו כליו ויש בהן גזל גמור וכ"מ בערוך ערך אהרי: בדארעא. שנפלו לארץ מעצמן שלא ע"י עני המנקף בראשו: אבל. אם כבר לקחן ביד ונפלו אח"כ מידו או שלקחן מתוך ידו גזל גמור הוא: ה"ג. ומכבסין כלי עכו"ם וכו': גירדאי. שם מקום גירדא ואנשי המקום ההוא שאלו לר' אימי: יום משתה של עכו"ם מהו. שיהא מותר לישא וליתן עמהם מפני דרכי שלום ולא חיישינן דלמא אזיל ומודה לע"ז: וסבר. להתיר להו דהא אפי' לקט שכחה ופיאה התירו במתני' שלא למחות להם מליטול מפני דרכי שלום כ"ש הא דחשא דאיסורא דרבנן בעלמא הוא: יום משתה של עכו"ם אסור. דמשום לאו דע"ז מחמרינן בהו והיינו דמסיק וברוך שהבדילנו מהן:

הלכה י מתני' החשודה על השביעית. לשמור פירות שביעית ולהגניע מן הביעור ואילך: לא תבור ולא תטחון עמה. לסייעה מפני שאסור לסייע בידים עוברי עבירה בשעת העבירה: לאשת ע"ה. החשודה על המעשרות: ובוררת וטוחנת. לפי שרוב ע"ה מעשרין הן: אבל משתטיל מים. בעיסה לא תגע עמה שמשגלגלה הוטבלה לחלה וקא מיטמאה מחמת כלים טמאים שהרי הוכשרה לקבל טומאה וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו וכו'. לא התירו להשאילם כלים ולסייעם בלא שעת עבירה עצמה אלא מפני דרכי שלום: ומחזיקים ידי עכו"ם. בגמרא מפרש: ושואלין בשלומן. בגמ' מפרש:

גמ' מתני' בסתם. שלא אמרה שצריכה כלים אלו לפירות שביעית דאיכא למימר אימא לפירות ישנים צריכה להו אבל במפרשת שהן לצורך פירות שביעית אסור להשאילן: וסתמא לאו כפירוש הוא. בתמיה הא אין כלים אלו נצרכים בשביעית אלא לפירות שביעית דפירות ישנים כבר נתקנו קודם שביעית: במה קנסו. למי קנסו חכמים שלא לסייען לאותן שזורעין ואוכלין

תורה אור

הדא דאת אמרת להוציא ממנו בדין. אבל לקרבן ולשבועה כל עמא מודה עד שתביא שתי שערות ברם כרבנן דהכא. רבי יוסי בעי מעתה אף לעצמו לא יזכה שנאמר °איש אל רעהו עד שיהא ברעהו. רבי יוסי בי ר' בון בשם רבי שמואל בר רב יצחק וירדו לה בשיטת הפעוטות. דתנינן תמן [א] *הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. והא תנינן תמן [ב] *אבל אינו מזכה להן לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו. רבנן דקיסרין אמרין כאן בתינוק שיש בו דעת. כאן בתינוק שאין בו דעת: מצודות חיה ועופות כו'. הדא דאת אמר באילין רברבתא אבל באילין דקיקתא כמאן דאינון בגו בייתיה. העני המנקף בראש הזית מה שתחתיו [ג] גזל מפני דרכי שלום. ר' יוסי אומר גזל גמור. *הדא דאת אמר בדארעא. אבל הלוקח ביד זכתה לו ידו. אין ממחין ביד עניי גוים לקט שכחה ופיאה מפני דרכי שלום. תני *עיר שיש בה גוים וישראל מעמידין גבאי גוים וגבאי ישראל וגובין משל גוים ומשל ישראל [ד] ומפרנסין עניי גוים ועניי ישראל [ה] ומבקרין חולי גוים וחולי ישראל [ו] וקוברין מתי גוים ומתי ישראל ומנחמין אבילי גוים ואבילי ישראל ומכבסין כלי גוים וכלי ישראל מפני דרכי שלום. *גירדאי שאל לרבי אימי יום משתה של גוים מהו וסבר מישרי לון מן הדא מפני דרכי שלום. אמר ליה רבי אבא והתני ר' חייה יום משתה של גוים [ז] אסור. אמר ר' אימי אילמלא ר' אבא כבר היינו באין להתיר ע"ז שלהן וברוך שהבדילנו מהן:

(שמות כב)

הלכה י מתני' [ח] *משאלת אשה לחבירתה החשודה על השביעית נפה וכברה ריחיים ותנור אבל לא תבור ולא תטחן עמה [ט] אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה אבל משתטיל מים לא תגע בה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום [י] ומחזיקים ידי גוים בשביעית אבל לא ידי ישראל ושואלים בשלומן מפני דרכי שלום:

גמ' *ר' זעירא בעי קומי רבי מנא מתניתא בסתם. הא בפרושא לא. אמר ליה וסתמו לאו כפירוש היא. אמר ליה אני אומר *נפה לספור בה מעות. כברה לכבור בה חול. ריחים לטחון בה סממנין. תנור להטמין בו אונין של פשתן. רבי פינחס בעי במה קנסו במקום שזורעין ואוכלין

פני משה

הדא דאת אמרת. הא דאמרן לרבי יוסי גזל גמור דוקא לענין להוציא מן הגוזל ממנו בדין אבל לקרבן ולשבועה לכ"ע עד שיביא ב' שערות: ברם כרבנן דהכא. השתא מהדר אדלעיל דמתניתין דמעשר שני ע"ד דרבנן דתמן והוא רב נחמן בר יעקב ניחא כדאמרן אלא לרבנן דהכא דס"ל לית ליה זכיה לעצמו כדלקמן דדרשי איש אל רעהו עד שיהא כרעהו וכשם שאינו זוכה לאחרים כך אינו זוכה לעצמו: רבי יוסי בעי מעתה כ'. והך מתניתין דמע"ש היכי מיתוקמא: ומשני ר' יוסי ברבי בון דירדו לה בשיטת הפעוטות כמו דתנינן במתני' ובקטן כה"ג מיירי דתקינו ליה רבנן משום כדי חייו וה"נ דיש לו זכיה לעצמו מה"ט: והא תנינן תמן. לרב הונא פריך דאמר לעיל כשם שזוכה לעצמו זוכה לאחרים והא תנינן בפ' חלון אבל אינו מזכה להן העירוב ע"י בנו ובתו הקטנים: כאן. הא דרב הונא בתינוק שיש בו דעת כדאמר לעיל: הדא דאת אמר. דפליגי רבנן עלי' דרבי יוסי במצודות באילין רברבתא שאין להן תוך אבל באלו הקטנים שיש להן תוך כמו שהן בתוך ביתו דמיא וקניא ליה כליו. ובבבלי דף ס"א איפכא בלחי וקוקרי פליגי שהן מצודות קטנים ובאוזלי ואוהרי שהן גדולים דיש להן תוך כ"ע מודו: בדארעא. באותן פירות המונחין על הארץ היא דפליגי: אבל הלוקח ביד. שלקט מע"ג קרקע ונתן ביד זכתה לו ידו ודכ"ע הוי גזל גמור: ומכבסין. ובע"ז גרים ומכניסין אם מצאו אותם מושלכין: יום משתה של עכו"ם מהו. שמבקרין אותו דאלו לשאת ולתת עמו בהדיא תנן התם באותו האיום אסור: וסבר. להתירן מפני דרכי שלום א"ל רבי אבא והתני רבי חייא יום משתה של עכו"ם אסור לבקרן דשמא מתוך כך יבא לישא וליתן עמו: אלמלא ר' אבא. שהזכיר לנו ברייתא דר"ח כבר היינו באין להתיר ע"ז שלהן דאזיל האי ומודי לע"ז דיליה וברוך שהבדילנו מהן ועלינו לעשות סייג וגדר להרחיק מהן:

הלכה י מתני' החשודה על השביעית. לשמור פירות שביעית ולהצניען מן הביעור ואילך: נפה. כדמפרש טעמא בגמרא שאני אומר לספור בה מעות היא לוקחת: כברה. שאני אומר לכבור בה את החול: ריחיים. שמא לטחון בהן סממנין: תנור. שמא ליבש בו אונין של פשתן: ולא תטחן עמה. שאסור לסייע ידי עוברי עבירה בשעת עבירה: ובוררת כו'. ולא אסרו הכא באשת ע"ה החשודה על המעשרות כדאסרו בחשודה על השביעית משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן: אבל משתטיל המים. בעיסה לא תגע עמה לפי שמשגלגל' העיסה הוטבלה לחלה וקא מיטמאה מחמת כלים טמאים שהרי הוכשרה לקבל טומאה וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו. לא התירו להשאילן כלים ולסייען בלא שעת עבירה עצמה אלא מפני דרכי שלום: ומחזיקין ידי עכו"ם בשביעית. אם מצאו חורש יכול לומר לו יישר כחך וכיוצא בזה: ושואלין בשלומן. כל הימים ואפי' ביום הגם ואע"פ שמטיל שם שמים על העכו"ם. ששלום אחד משמותיו של הקב"ה:

גמ' ר' זעירא שאל לפני רבי מנא מתניתא בסתם. אם דוקא בסתם התירו להשאיל אלו הכלים אבל במפרשת לבור ולטחון אסור כדקתני התם לעיל גבי מוכר לו פירות ומשאיל לו סאתו ופורש לו מעות וכולן סתמן מותר פירושן אסור: וסתמא לאו כפירושו היא. שהרי אלו הכלים עומדים לכך: א"ל אני אומר. בסתם שמשאלת נפה כו' ולעולם פירושן אסור: במה קנסו. שלא תבור ולא תטחון עמה במקום שזורעין ואוכלין

עין משפט נר מצוה

עא
א מיי' פכ"ט ממכירה סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רלה ס"א

עב
ב מיי' פ"א מעירובין סמ"ג עשין מד"ס א ט"ש"ע א"ח סי' שם ס"ע

עג
ג מיי' פ"ו מגזילה הי"ג סמ"ג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שע ס"ס

עד
ד מיי' פ"ז ממתנות עניים ה"ז ופי' מע"ז ה"ה ופי' ממלכים הי"ב סמ"ג לאוין סח טוש"ע י"ד סי' קנא סי"ב וסי' רנא ס"א בהגה

עה
ה מיי' פ"י ממלכים ופי"ד מאבל סמ"ג עשין ב טוש"ע סי' שלה ס"ע

עו
ו מיי' פי"ד מאבל סמ"ג שם טוש"ע שם סי' שסז ס"א

עז
ז מיי' פ"ט מע"ז הט"ו סמ"ג לאוין סח טוש"ע שם סי' קיב ס"א

עח
ח מיי' פ"ח משמיטה ה"ז סמ"ג עשין קמ

עט
ט מיי' פ"ט מביכורים הי"ג

פ
י מיי' פ"ח משמיטה ה"פ סמ"ג עשין קסא

עמודי ירושלים

ומכבסין כלי עכו"ס כו'. עיין בקס"ע שסיבב הגירסא א) ולא ראה בסוה"מ (סי' רס"ו) שכ' ובכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים עם כל ישראל מפני דרכי שלום ומקורו הוא מכאן וכמ"ש הב"י שם מבואר שגרס ומכניסין כגירסא דידן וכ"ה הגירסא בירושלמי ע"ז (פ"א ה"ג). ב) ועי' בס"ק שהוכיח מדברי הר"מ שכ' מה' מלכים דס"ל דאפי' בפ"ע קוברין מתיהם מדהביא הקרא דורחמיו על כל מעשיו ואינו מוכרח כל כך דהא הוא אינו רק מפני דרכי שלום ואינו מה"ת והקרא שהביא הוא רק להראות שאינו איסור.

עמודי ירושלים תנינא

תני עיר שיש בה עכו"ס וישראל כו' ומפרנסין עניי עכו"ס ועניי ישראל כו'. כ"ב וכ"ה בירושלמי דמאי (פ"ד ה"ג) וע"ז (פ"א ה"ג) ולזה הירושלמי כיון הר"ן בס"פ הנזקין שכתב ובירושלמי לא שנו עם בכל אלו כלל עכ"ל ורא"י להמלא הרועים בהגהותיו להאלפסי הנדפס בש"ס ד' ווילנא שכ' ע"ד הר"ן האלו וז"ל נ"ב ר"ל שנה שנה עם מתי ישראל ומיהו בירושלמי לא מצאתי ברייתא זו כלל עכ"ל והוא מהתימה שנעלם ממנו שכ"ה להדיא כאן ובדמאי ובע"ז:

ואדרבה הב"ח ביו"ד (סי' קנ"א סי"א) כ' מיהו יש לדייק ממ"ש פ"י דמלכים דלקבור מתיהם הוא רק עם מתי ישראל דוקא מדכ' עם מתי ישראל הרי שהוכיח מדברי הר"מ היפוך ממה שהוכיח הס"ק ומש"ש הב"ח לפרש דברי הר"מ מ"ש עם מתי ישראל דרשאי לקבור ג"כ בהגר א' מפני דרכי שלום אני בעניי לא שמיעא לי כלומר לא סבירא לי לומר כן והם להתיר דבר זה. והנכון לפרש האי עם כמו שפי' הרשב"א בחידושיו גיטין (דס"א ע"א) לפרש כשם שמתעסק קאמר יע"ש וכן הפי' בר"מ ולא כפי' הב"ח וז"ב: גירדאי שאל לרבי אימי יום משתה של עכו"ס כו'. עי' בשירי קרבן שתמה איך נסתפק ר' אימי ורצה להתיר זה מתני' בע"ז (ח' א') דאסור וגם על ר' אימי קשה למה לא הביא ראיה ממתני' ע"ש. והנה בע"ז שם כ' הב"ח דלא גרסינן ביש ספרים במשנה שם שעשה משתה לבנו ע"ש. וכן נ"ל ממה דאיתא התם בדף י"ד ע"א והגיא עכו"ס שעשה משתה כו' משמע דאינה שנויה במשנה ומש"ש בגליון מהרי"ף דנ"ל והתנן. אולם להיש ספרים א"ש דכן היתה גירסת הרוש ולפ"ז א"ש קושית הקה"ע. הן אמת שבירושלמי ע"ז (פ"א ה"ג) ממה דמקשה שם והתני משתהו ומשתה בנו כו' משמע דהי' כן במשנה שלהם וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. אולם לפמ"ש הפ"מ דקאי אלבקר את החולה אם מותר במשתה שלהם א"ש. אולם דאיהי בר"ן פ"ק דעכו"ס שכ' דבנכנס שלא בכוונה לעכו"ס ביום אד שלו דמותר לשמוח עמו כיון דנכנס שלא בכוונה ובאקראי בעלמא ואינו אלא כמחניף ואעפ"כ בעל נפש ימנע

א) [לפניו היתה הגירסא "ומכניסין" וכתב שצ"ל "ומכבסין"]. ב) א"ה כד"ו בגיטין הגירסא "ומכבסין" ובע"ז הגירסא ומכנים:]

עין משפט נר מצוה

פא א מיי' פ"ת מבכורים ה"ג

פב ב מיי' פ"ת משמיטה ה"ת

א ג מיי' פ"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא שנ"ט וסי' קמ סעיף א

ב ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ ס"ג

ואוכלין או במקום שזורעין ולא אוכלין. מה נפיק מביניהון. ראו אותו לוקח מן הסירקי אין תימר במקום שזורעין ואוכלין ראו אותו לוקח מן הסירקי אסור. ואין תימר במקום שזורעין ולא אוכלין ראו אותו לוקח מן הסירקי מותר. ר' יוסי בי ר' חנינה בעי על כל פירקא איתמר או על הדא הילכתא איתמר. רבנין דקיסרין בשם רבי יהודה בן טיטס מן מה דלא תנינן בגיטין אלא הדא. הילכתא הדא אמרה על הדא הילכתא איתמר. *תמן תנינן [ה] נחתום שהוא עושה בטומאה לא לשין ואין עורכין עמו. ותני עלה לא בוררין ולא טוחנין עמו. והכא הוא אומר אכן. אמר רבי אילא כאן לחולין כאן לתרומה. והתנינן נחתום. אית למימר נחתום בתרומה. חברייא אמרי כאן בלותת כאן בשאינו לותת. מתניתא מסייעא לחבריא אבל משתטיל את המים לא תגע אצלה. רבי חייה ורבי אימי חד אמר *חרוש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא וחרנה אמר יישר. מאן דאמר חרוש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא. מה שואלין בשלומן [ו] *אישר. ומאן דאמר לגוי יישר. מה שואלין בשלומן של ישראל שלום עליכם. דלמא רבי חיננא בר פפא ור' שמואל בר נחמן עברין על חד מחורשי שביעית. אמר ליה רבי שמואל בר נחמן אישר. אמר ליה ר' חיננא בר פפא לא כן אלפן רבי °ולא אמרו העוברים ברכת י"י עליכם שאסור לומר לחורשי שביעית אישר א"ל לקרות אתה יודע לדרוש אין אתה יודע ולא אמרו העוברים אילו עובדי כוכבים ומזלות שהן כלים ועוברים מן העולם לא אמרו לישראל ברכת י"י עליכם. מה ישראל אומרים להן ברכנו אתכם בשם י"י לא דייכם שכל ברכות שבאות לעולם בזכותינו הן באות. ואין אתם אומרים לנו בואו וטלו מן הברכות הללו. ולא עוד אלא שאתם מגלגלין עלינו פיסים וזימיונות וגולגליות וארנוניות:

הדרן עלך הניזקין

הלכה א מתני' *האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי [ג] אם רצה לחזור יחזור [ד] האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה להחזיר לא

פני משה

ואוכלין. במקום שהן חשודין על הזריעה בשביעית וכן במקום שהן חשודין על אכילת פירות לאחר הביעור לכד נמי קנסו אע"ג שהן חשודין על הזריעה או דילמא במקום שזורעין דוקא הוא דקנסו דהואיל וחשודין על הזריעה איכא למיחש טפי שמא מפירות שנזרעו בשביעית הן: ולא אוכלין. אבל לא במקום שאין חשודין כי אם על האכילה לבד דהתם לא קנסו דהואיל ואינן חשודין על הזריעה לא שכיחי פירות שביעית כל כך ותלינן לקולא שמא לאו פירות שביעית הן: מה נפיק מביניהון. כלומר ומה הפרש יש ובאיזה לד תלינן לקולא אם במקום שזורעין דוקא: ראו אותו לוקח מן הסירקי. סוחר ישמעאל כלומר שלקח פירות מן השוק: ה"ג אין תימר כו' כמו שהגהתי בפנים וכן הוא בשביעית: על כל פירקא איתמר. הך בעיא התם בשביעית שייכא ואגב גררה נקט לה הכא. והאי דקתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום אם על כל מה ששנינו שם קאי מוכר לו פירות ומשאיל לו סאתו וכו' דטעמא מפני דרכי שלום הוא או על הדא הילכתא דמשאלת להודה איתמר ונפקא מינה במקום דליכא משום דרכי שלום: מן דלא תנינן בגיטין אלא הדא הילכתא. הכא בפרקין השיב לה לכל הני דאמרי מפני דרכי שלום ולא תני אלא האי מתניתין דמשאלת ולא חשיב להיכך דתנינן התם ש"מ על הדא הילכתא לחודא איתמר: תמן תנינן. בע"ז פ' רבי ישמעאל: לא לשין ולא עורכין עמו. שאסור לסייע ידי עוברי עבירה: והכא הוא אומר הכן. בתמיה דקתני בוררת וטוחנת עם אשת עם הארץ: כאן לחולין. מתניתין דהכא בחולין מיירי והתם בתרומה והחמירו בה: אית למימר נחתום בתרומה. וכי נחתום מוכר תרומה הוא בתמיה: כאן בלותת. מתניתין דהתם מיירי בלותת החטים במים והוכשרו לקבל טומאה ולפיכך אסור והכא בשאינה לותתת: מתניתין מסייע להבריית. דקתני משתטיל המים אסור אלמא היכא דאיכא הכשר טומאה אסור: רבי חייה ורבי אימי פליגי בהא דקתני במתניתין מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית: חרוש בה טבאות. יכול הוא לומר לו חרוש בה טוב ואני לוקח ממך אחר השביעית: וחרנא אמר יישר. כמך הוא דיכול לומר לו אבל זה אסור: מאן דאמר חרוש כו'. ולהאי מ"ד מהו שואלין בשלומן דקאמר: אייסר. אילך זהו שאילת שלום דמותר לעכו"ם: ומ"ד לעכו"ם יישר. כלומר להאי מ"ד דאמר מחזיקין הוא חרוש ושאילת שלום אייסר ומה שואלין בשלומן של ישראל: שלום עליכם. אבל לגוי ס"ל דאסור לשאול בשמו של הקב"ה ולאידך מ"ד דמחזיקין הוא אייסר סבירא ליה דשאילת שלום לגוי נמי שלום עליכם הוא: דלמא. מעשה ברבי חנינא ורבי שמואל שעברו על אחד מחורשי שביעית ואמר ליה רבי שמואל אייסר חילך: לא כן אולפן מרבי ולא אמרו העוברים ברכת ה'. לעוברים על המצות אסור לברכם: לדרוש אין אתה יודע. שחכמים דרשו הני קראי על העכו"ם אומות העולם: פיסים כו'. מיני מסים הן:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' האומר התקבל. אם רצה לחזור יחזור. דגט זוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא מדעתו: לא

קרבן העדה

ואוכלין פירות שביעית או אפי' לאותן שאוכלין אע"פ שאינן זורעין בעלמן: ה"ג או במקום שאוכלין ולא זורעין מה נפיק מבינייהו. מאי בינייהו: ראו אותו לוקח. פירות מן השוק של ישמעאלים: ה"ג ראו אותו לוקח מן הסרקי אין תימר במקום שזורעין ואוכלין ראו אותו לוקח מן הסרקי מותר אין תימר במקום שאוכלין ולא זורעין אסור. וה"פ הלוקח מן הסרקי ודאי הוא לא זרען: ריב"ח בעי וכו'. לא שייך הכא מידי ועיקרה בפ"ה דשביעית והכי קמיבעיא לי' הא דתנן התם סוף הפרק וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום אי קאי אכל מאי דתנן התם בשביעית בהך פירקא ואפי' מכירת כלים דאיכא למיתלי שאינן לצורך שביעית כדתנן התם נמי לא התירו אלא מפני דרכי שלום או לא קאי אלא אהך מתני' משאלת אשה לחברתה וכו' לחודא: ה"ג מן מה דלא תנינן בגיטין אלא הדא הלכתא הדא אמרה על הדא הלכתא אתאמרה. וה"פ מדלא תנן בפרקין דאיירי בדברים שתיקנו חכמים מפני דרכי שלום רק הלכה זו דמשאלת וכו' ולא תני שאר הלכות המוזכרות שם פ"ה דשביעית ש"מ דאינך לאו מפני דרכי שלום הן אלא דינא ניהו: תמן תנינן. ע"ז פ"ד: לא לשין ולא עורכין עמו. שהלישה והעריכה בעבירה הן ואסור לסייע ידי עוברי עבירה: לא בוררין ולא טוחנין עמו. דגזרינן אטו לישה ועריכה: והכא הוא אומר אכן. ובמתני' תנן ובוררת וכו': כאן. מתניתין איירי בחולין ולא גזרינן והתם בע"ז שהנחתום עושה תרומה: ופריך והתנינן נחתום. וכי אית לך למימר נחתום תרומה מזבין בתמיה והלא אינו מוכר אלא חולין: כאן בלותת. התם נחתום איירי בחטים לתותים שכבר הוכשרו במים הלכך אסור לסייעו אפי' בטחינה וברירה דמיד שנוגע בהן מטמאן ופירות הטבולין לחלה כחלה דמו וה"ל כמטמא חלה ומתניתין איירי בחטין שאינן לתותין הלכך מותרת לטחון ולברור עמה שאין כאן שום טומאה: אבל משתטיל את המים לא תגע אצלה. ש"מ דקודם נתינת המים לא שייך בהן טומאה דלא הוכשרו: ר"ח ור"א. פליגי בפירושא דמתני' דתנן ומחזיקין ידי עכו"ם בשביעית במאי מחזיקין: חרוש בה. בשדה זו בטוב ואני לוקח ממך השדה לאחר שביעית: וחרנא. ואידך אמר שמחזיקין אותן לו' להעובדים בה יישר כחך: ה"ג מ"ד חרוש וכו' מה שואלין בשלומן יישר מ"ד אייסר לעכו"ם מאי שואלין בשלומן לישראל שלום עליכם וכ"ה בשביעית פ"ה. וה"פ בשלמא למ"ד ומחזיקין וכו' היינו חרוש בה טבאות איכא לפרושי הא דתנן בסיפא ושואלין בשלומן נמי אעכו"ם קאי והיינו לו' לו בשעת מלאכה יישר אלא למ"ד ומחזיקין וכו' היינו דאמרינן ליה יישר א"כ מאי ושואלין בשלומן דתנן בסיפא על כרחך לפרש דשואלין בשלומן אישראל העובד בשביעית קאי אע"ג דאיסורא קעביד שואלין בשלומן מפני דרכי שלום: דלמא. מעשה בר"ח בר פפא ורשב"נ שהיו עוברין לפני אחד שחרש בשביעית: ה"ג א"ל רשב"נ אייסר א"ל ר"ח בר פפא לא כן אולפן ר' ולא אמרו העוברי' וגו' מכאן שאסור לו' לחורשי שביעית אייסר א"ל לקרות אתה יודע לדרוש אי אתה יודע ולא אמרו העוברים אומות העולם עכו"ם שהן עוברים מן העולם וכו' וכ"ה בשביעית ובע"ז. והא דאר"ח בר פפא לא כן אולפן רבי לא קאי אהא דדריש דאין אומרין להעוברים על התורה יישר אלא אקרא קאמר שלמדו א"כ דרך כבוד א"ל כן: פיסים וזימיונות. מיני מסים הן:

הדרן עלך פרק הניזקין

הלכה א מתני' האומר התקבל. אם רצה. הבעל: להחזיר יחזיר. דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא מדעתו ליעשות לו שליח להוכתי: לא

מסורת הש"ס

תורה אור

(פי"ז פ"ד ה"ג בבלי גט פ"ב)

ירושלמי שביעית פ"ה

פ' הוי' גיטין כב: ד"ס הבבתא

גיטין סב.

שנויי נוסחאות (בו ב) הסירקי אין בד"ו הסירקי אסור ואין. (בו"ד) הסירקי אסור בד"ו הסירקי מותר. ואין תימר... עד "מותר" כ"ז ליתא. (בו"ח) מה דלא תנינן... עד "איתמר" בד"ו מה דתנינן בגיטין א א הדא אמרה הדא היא הילכתא על הדא הילכתא איתמר. (בו"כ) בשלומן אישר בד"ו בשלומן של ישראל יישר. (בוכ"ה) מה שואלין בשלומן של ישראל שלום עליכם כ"ז ליתא. (בוכ"ד) אמר ליה רבי שמואל בר נחמן... עד "שהן כלים" בד"ו אמר ליה רבי שמואל בר נחמן ישראל את אמר ליה רבי חיננא בר פפא לא כן אלפן רבי ולא אמרו העוברים ברכת ה' עליכם אלו אומות העולם שהן כלין. (בול"ג) באות ואין אתם אומרים בד"ו באות לא דייכם אין אתם אומרים. (בול"ד) ולא עוד כ"ז ליתא. (בול"ט) לחזיר בד"ו להחזיר.

עמודי ירושלים

ימעט ומגיה רליה מדברי הירושלמי הללו ע"ש שכ"כ בשם הרמב"ן מבואר לבדיה מדבריו שפי' דברי הירושלמי דמיירי בכנכם שלא בכוונה ביום משתה שלו וה"ב דברי הירושלמי והתימה על סקכ"ע שלא ראה זה. ועל הפ"מ יש לתפליא ביותר שסמכ' כ"ז הביא דברי הר"ן ובאן פי' דקאי על לנכר בתוך פי' הר"ן והכן: והתני ר"ח יום משתה של עכו"ם אסור. מה שכתב הש"ך דל"ע בפוסקים שלא חילקו בכך לק"מ דהפוסקים פי' דהירושלמי קאי לנכר אותו ביום משתה ולא לשאת ולתת עמהם וכמו שכי' הפ"מ ועמ"ש לעיל בבנם שלפי לפי כי' הכה"ע מיירי במו"מ לא קשיא כלל דכיון דהירושלמי פסיק לאסור ביום משתה וכן פסקו הפוסקים בטוש"ע יו"ד (סי' קמ"ה ס"ח) א"כ לא קשיא מידי ודברי הב"ח צ"ע:

מהר"ם די לונזאנו

ראו אותו לוקח מן הסירקי. כ"ב כאן חסר וסוגיא זו כצורתה מוגהת וטובה היא בשביעית סוף פ"ה.

לא יחזיר [א] לפיכך אם אמר הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה להחזיר יחזיר רשבג"א [ב] אף האומרת טול לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר : **גמ'** בכל אתר את אמר התקבל כזכה הכא את אמר התקבל כהולך. שנייה היא שזכין לו לאדם שלא בפניו. התיב ר' שמי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא הזרה בה. הא תנינן [ג] *היא עצמה מביאה את גיטה. חש לומר שמא חזרה בה. תמן היא חבה לעצמה. ברם הכא חוב לה. רב נחמן בר יעקב אמר [ד] *אמרה הבא לי גיטי והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי אעפ"י שהגיע לידה אינו גט שהוא סבור מדעת השליח מתגרשת והיא אינה מתגרשת אלא מדעתה. התיב רב הונא בר חייה והא דתנינן האשה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה. מעתה אפילו הגיע גט לידה אינו גט. שהיא סבורה שהיא מתגרשת מדעת השליח והיא אינה מתגרשת אלא מדעתה. ביודע הלכה לומר התקבל וזכה בהולך. והתנינן [ה] *קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה. מעתה אפילו הגיע גט לידה אינו גט שהיא סבורה שמא לדעת השליח היא מתגרשת והיא אינה מתגרשת אלא מדעתה. ביודע שאין הקטן עושה שליח. רבי זעירא בעי

עד

קרבן העדה

לא יחזיר. כיון דאיהי שויתיה שליח הרי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה : לפיכך. כיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ א"ל הבעל לזה שעשתה אותו שליח לקבלה אי אפשי שתקבל לה. להיות כידה אלא שליח שלי תהא להוליכו לידה : אם רצה לחזור. כל זמן שלא הגיע הגט לידה : יחזור. שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש והרי אמר לא יהא גט עד שיגיע הגט לידה : אף האומרת טול לי גיטי. לשון קבלה הוא : **גמ'** ופריך בכל אתר. בכל מקום אמרינן האומר התקבל כאומר זכה והכא במתניתין מוכח דהתקבל כהולך דאי כזכה הוא אמאי יכול לחזור : ומשני שנייה היא. שאני הכא שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו והכא חוב הוא לה שתצא מבעלה ואפי' אמר בפי' זכה בשבילה גט זה יכול לחזור : הגע עצמך. אמור לנפשך אשה שלווחה שיגרשנה בעלה דזכות הוא לה אמאי יכול לחזור ומתניתין סתמא תנן ומשמע בכל ענין יכול לחזור : ומשני אני אומר. אפילו הכי שמא חזרה בה ואינה רוצה להתגרש דאיתתא בכל דהו ניחא לה : ופריך הא תנינן. לעיל ספ"ב האשה עצמה מביאה גיטה אמאי ניחוש שמא חזרה בה בדרך ובטלה לשליחותה : ומשני תמן. התם היא עצמה התחייבה נפשה להיות שליח להולכה אמרינן מסתמא חפצה בגט אבל הכא שהבעל בא לחייבה לא סמכינן אדיבורא דידה אע"ג דלווחה מעיקרא : אמרה. האשה לשלוחה הבא לי גיטי והלך השליח ואמר להבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי ונתנו לו סתם : שהוא סבור וכו'. הבעל כי קיהיב ליה גיטא אדעתא דשליחות קבלה קיהיב ליה ותתגרש מיד בקבלת השליח ולאו אדעתא דהולכה דלא תתגרש עד שיבוא הגט לידה והפסר אלו ידע דשליח להולכה הוא לא קיהיב ליה : ה"ג התיב ר"ה בר חיי' והא תנינן האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה להחזיר יחזיר הא משהגיע גט לידה מגורשת מעתה וכו' שהוא סבור שמגורשת וכו' וכ"ה בבבלי : וה"פ מתני' משמע דוקא כשחוזר הוא דאינו גט הא אם אינו חוזר הוי גט אע"ג שהוא טועה וסובר דמתגרשה מיד כשהגט בא ליד השליח שהרי עשאו לשליח לקבלה ובאמת אינה מגורשת עד שיבא גט לידה דהבעל לאו בר שוויי שליח לקבלה הוא וקשיא לרב נחמן בר יעקב דלדידיה אפי' משהגיע הגט לידה לא תהא מגורשת : ה"ג ביודע הלכה לומ' התקבל כהולך ולא כזכה. וה"פ משני מתני' בשהבעל ת"ח ויודע שאין הבעל יכול לעשות שליח לקבלה והתקבל הוא כאומר הולך אבל כשהבעל טועה וסומך אדברי השליח שעשאתו שליח לקבלה אינו גט : ופריך והתנינן. לקמן בפרקין : אינו גט עד שיגיע גט לידה. שאין קטן עושה שליח ולא הוי שלוחא אלא שלוחא דידיה ולרב נחמן אפי' הגיע גט לידה לא ליהוי גיטא דהא לאו שליח להולכה שוייה וה"ל טעות : ומשני ביודע. הבעל שאין קטן עושה שליח ואין זה שליח לקבלה וגמר ונתן להיות שלוחו להולכה : אין האשה וכו'. דמסברא קפיד הבעל על כך דקסבר קלותי בעיניה שאינה מקבלת הגט ממני בעצמה אבל אם עשאה שליח לקבל הגט מיד הבעל אין כאן חששא דהא ידע ולא קפיד א"כ קסבר רב דאיכא למגזר משום חצרה הבא לאחר מכאן שמא יתן הבעל גיטה בחצר שאינו שלה בשעת נתינת הגט ואח"כ נפל לה אותו חצר בירושה ולא הוי גיטא דבעינן שיהא בשעת נתינה שלה דכתי' ונתן בידה או בחצרה דהיתרבאי מידה ואם נאמר שהאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד השליח בעלה אפי' אם קדם הבעל ומסרו לשליח להולכה ואח"כ עשאה היא שליח לקבלה יאמרו אף זה הוי גט דחצר הוי שליח הבעל וכשירשה היא החצר נעשה שלוחה לקבלה : ולעתה בתרי'. וגרסה אחריו הדא שמעתתא ארבעים פעמים דלא ישכחנה : ה"ג

עד

פני משה

לא יחזור. דכיון דאיהי שויתיה שליח הרי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה : אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור. כל זמן שלא הגיע הגט לידה שאינה נתגרשת אלא מדעת המגרש והוא אינו רוצה שיהא גט עד שיגיע לידה : אף האומרת טול לי גיטי. ולשון קבלה הוא והלכה כרשב"ג : **גמ'** בכל אתר את אמר התקבל כזכה. דאע"ג דבהולך פליגי תנאי בפ"ק אי כזכה דמי או לא בהתקבל כ"ע מודו דכזכה דמי והכא את אמר התקבל כהולך דקתני בשניהם אם רצה לחזור יחזור : שנייה היא. הכא שזכין לו לאדם שלא בפניו אבל אין חבין אלא בפניו וגט חוב הוא לה ולפיכך אפי' בהתקבל יחזור : הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש ואינו חוב לה ומתני' סתמא קתני ומשני אני אומר שמא חזרה בה ואינה רוצה להתגרש: הא תנינן. סוף פרק ב' האשה עצמה מביאה את גיטה ומוקמינן התם בדשוויה הבעל שליח להולכה עד דמטיא להתם והכא נמי ניחוש לומר שמא הזרה בה אחר שקיבלתו מהבעל וגיטא לא הויא עד דאתייא להתם : תמן. שאני התם שהיא חבה לעצמה מתחילה מדעתה וקיבלה הגט ולפיכך אין אנו חוששין שמא חזרה קודם שתבא לב"ד ותאמר בפ"נ ובפ"נ אבל הכא שלא מדעתה הוא בשעה שאמר הבעל לשליח התקבל וחוב הוא לה : אמרה. לשלוחה הבא לי גיטי והלך השליח ואמר להבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי ונתן לו סתם: אע"פ שהגיע לידה אינו גט. כדמפרש טעמא לפי שהוא סבור מדעת השליח מתגרשת כלו' דבדיבורא דשליח קסמיך וכי יהיב ליה הבעל אדעתא דשליחות קבלה יהבוה ניהליה ולאו אדעתא דהולכה : והיא אינה מתגרשת אלא מדעתה. כמה שאמרה היא להולכה דהא לא עבדה לי' שליח לקבלה והילכך אינו גט כלל : והא דתנינן האשה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט כו'. ה"פ דקתני במתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור שנתגרשה מיד בקבלתו של זה ולפיכך אם אמר הבעל אי איפשי שתקבל לה אלא הולך אם רצה לחזור יחזור ואינו גט עד שיגיע הגט לידה וכי מטא גיטא לידה מיהת מיגרשה ואמאי הא לדידך דקאמרת היא אינה מתגרשת אלא מדעתה כמו שהיא אמרה לשליח וה"נ אפי' הגיע הגט לידה אינו גט : שהיא סבורה כו'. בלשון תמיה כלומר וכי על דעת השליח היא מתגרשת הרי היא אינה מתגרשת אלא מדעתה ואיהי שליח לקבלה שוייה. א"כ סבורה היתה שהשליח יעשה כמו שצוותה עליו והרי אינה מתגרשת אלא בקבלה והכא דלאו שליח לקבלה הוא שהרי הבעל אמר אי איפשי וא"כ תיבטל השליחות לגמרי ואפילו משהגיע לידה : ביודע הלכה. ומשני שאני הכא שהבעל יודע הלכה דאין יכול לעשות שליח לקבלה ויודע לומר התקבל וזכה בהולך כלומר אפי' אמר לו התקבל לחוד ודאי דעתו לומר התקבל זוכה לה להוליך לה הגט לידה והכא דאמר אי אפשי שתקבל אלא הולך שליח להולכה שוויה ומכי מטא לידה מיגרשה אבל בהא דרב נחמן אדיבורא דשליח קא סמיך דאיהי שליח לקבלה שוויתיה ובאמת לא הוי שליח לקבלה ואיהו לא מני משוי שליח לקבלה והילכך אע"פ שהגיע גט לידה אינו גט : והא תנינן. לקמן קטנה כו' וכי מטא גיטא לידה מיהת מיגרשה ואמאי מעתה נימא סבורה היא שמא כו' כדלעיל דהא איהי שליח להולכה לא שווי' והכא הבעל לא אמר להשליח כלום ואמאי הוי גט : ביודע שאין הקטן עושה שליח. ויודע הבעל דלא הוי שליח כלל במה דשויתי' איהי וכי יהיב לי' גיטא גמר ונתן לשם הולכה אבל התם בדרב נחמן אדיבורא דשליח סמיך וטעי : ר' זעירא בעי גרסינן הכא קודם מילתיה דרב הונא ובספרי הדפוס נתחלפה הגי' :

עד

מסורת הש"ס

(לעיל פ"ב) גיטין כג

שם כב סג ב"מ עו

גיטין סה

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ו מגירושין וסמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ ס"ז

ד
ב שם ס"ד

ה
ג מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"ג סי"ג

ו
ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ ס"ח

ז
ה מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמא סעיף ג

רידב"ז

בבל' אתר את אמר התקבל כזכה הכא את אמר התקבל כהולך. שנייה היא שזכין לאדם שלא בפניו כו' הא תנינן האשה עצמה מביאה את גיטה חש לומר שמא חזרה בה תמן היא חבה לעצמה ברם הכא חוב לה ע"כ. וצ"ב להבין האי קושיא ותירוצא. פי' המפרשים ז"ל שמא חזרה בדרך וביטל השליחות לא מובן לי כלל. והא דמשני היא חבה לעצמה אמרינן מסתמא לא חזרה. הא הכ"נ הרי צווחה מעיקרא ועי' בש"ק ז"ל דמקשה מכל שליח לקבלה ומשני שם ודבריו צריך באור ונראה לפענ"ד דמתפרש יפה עפ"מ שמבואר לעיל בספ"ב בדברינו שם באוקימתא דר"י כשאמר לה אל תגרשי אלא במקום פלוני דה"פ דלהירושלמי הוי גו"י בכ"א ונעשה מידו ידה. והוי זה גופי' הנתינה עיי"ש באורך. ועפ"ז עולה יפה הסוגיא הזאת דהנה בכ"מ שהבעל נותן הגט לאשה והיא הנותן והיא המקבלת מתגרשת בע"כ אבל הנ"מ כשהוא הנותן. אבל במקום שהאשה עושה את הבעל להנותן ולא הוי טגמע"ק רק כשהיא מקבלת בלא נותן וכיון דמחוסר נותן לא מהני. משא"כ כשהאשה עושה הנתינה מן הבעל לידה שפיר דמי כמו גבי תיחד ותפתח דהיא עושה קנין בהחצר ועושת הנתינה מן הבעל לידה שפיר דמי עי' בתוס' ז"ל שם דף ע"ז ע"ב ובח"מ ז"ל סי' קל"ע עיי"ש דהא דנעשה מחצרו הגירה הוי זה גופה הנתינה שפיר דמי הגט דהנתינה

שנויי נוסחאות (שוכ"ה) עושה שליח רבי זעירא כד"ו עושה שליח „רב הונא עד ארבעים זימני" ואח"כ בא המאמר „רבי זעירא עד יחזיר" ואח"כ יבוא „והא תנינן כו'".

תורה אור

עד כדון בשאמרה הבא לי ואמר לו התקבל לי אמרה התקבל לי והוא אמר לו הבא לי. אשכח תני על תרויהון הרי זה גט ואם רצה להחזיר יחזיר. *רב הונא בשם רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה משלוח' של בעלה. שמואל שמעה מיניה ולעתה בתרי' ארבעים זימני. והא תנינן °ונתן בידה אין לי אלא בידה (דברים כד) מניין ביד שלוחו ביד שלוחה משלוחו לשלוחה משלוחה לשלוחו מניין תלמוד לומר ונתן ונתן. מה תני אי איפשי רבי *דתני אמרה התקבל לי גיטי והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי הילך הוליכו לה ונתנו לה זכה לה ונתקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר דברי רבי. ר' נתן אומר [א] הוליכו לה ונתנו לה אם רצה להחזיר יחזיר התקבל וזכה לה אם רצה להחזיר לא יחזיר רבי אמר בכולן לא יחזיר עד שיאמר לו אי איפשי שתקבלו לה אלא שתוליכו לה. וקשיא על דרבי הילך מן דיבורי אם רצה להחזיר יחזיר. וקשיא על דרבי נתן הילך לדיבורה אם רצה להחזיר יחזיר. רב הונא אמר נעשה שלוחו ושלוחה. אסי אמר כל היכא דאמר שלוחו ושלוחה מגורשת ואינה מגורשת. אמר רבי חגיי קומי רבי יוסי ואתיין אילין פלוגתא כאילין פלוגתא דתנינן תמן [י] *היה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש רבי יוסי אומר דיוו. רבי יהודה אומר צריך לפרש. ואתייא דר' כרבי יוסי. ודרבי נתן כרבי יודה. אמר ליה ואת מה בידך דאמר רבי זעירא אמר ר' חייה בר אבין אדא בר תחליפא בשם ר' הושעיה
מה

פני משה

עד כדון. עד כאן קאמר רב נחמן דאינו גט כשאמרה הבא לי והשליח אמר לו אשתך אמרה התקבל לי איפכא מאי אם אמרה התקבל לי והוא אומר לו אשתך אמרה הבא לי כלומר מי אמרינן טעמיה דר"נ דסבר אדיבורא דידיה קא סמיך וה"נ אדיבורא דידיה קא סמיך ושליח להולכה שווייה וא"כ כי מטא גיטה לידה הוא דמיתגרשה או דילמא בעלמא סבר ר"נ אדיבורא דידה קא סמיך והתם טעמא דעקר לשליחותיה ודאמר לא בעינא למיהוי שליח להולכה אבל הכא דגרע לשליחותיה שהיא אמרה לקבלה והוא אומר שרוצה להטריח אפי' להולכה אמרינן אדיבורא דידה קא סמיך ומכי מטי גיטא לידיה דשליח מתגרשת: אשכח תני על תרויהון הרי זה גט ואם רצה להחזיר יחזיר גרסי'. וכן הוא בתוספתא פ"ד ופליגא אדר"נ דאמרי' כיון שנתן עיניו לגרשה תיגרש כל היכי דמיגרשא: רב הונא בשם רב אין האשה עושה שליח כו'. דהבעל מקפיד משום דבזיון הוא לו שהיא רוצה לקבל הגט בעצמה אבל כשהיא עושה שליח לקבל ממנו הא ידע ולא קפיד: ולעתה בתריה. קיבלה ממנו וחזר אחריו הלכה זו מ' זימני: והא תנינן כו' ת"ל ונתן ונתן. תרי זימני בפרשה מכל מקום וקשיא לרב הונא: מה תני אי אפשי. מאן תנא במתני' דס"ל דוקא אם אמר אי אפשי שתקבל אלא הולך אם רצה לחזור יחזור רבי היא דתני: ה"ג בתוספתא אמרה התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי הילך הוליכו לה כו' וכן הגי' בבבלי בפלוגתא דרבי ור' נתן והילך מלבד לא גרים בבבלי בפלוגתייהו: הילך הוליכו לה כו'. ואמר לו הבעל באחד מלשונות הללו אם רצה להחזיר לא יחזיר דברי ר' כדקאמר בסיפה ולקמן מפרש טעמייהו: ה"ג רבי נתן אומר הוליכו לה ונתנו לה אם רצה להחזיר יחזיר התקבל וזכה לה אם רצה להחזיר לא יחזיר רבי אומר בכולן לא יחזיר עד שיאמר לו אי אפשי כו'. וכן הוא במס' מ"ש והכי הוא בתוספתא ושם גרים רשב"ג במקום ר' נתן: וקשיא על דרבי. דקאמר בהילך נמי אם רצה לחזור לא יחזור ואמאי והא הילך מן דיבורי משמע כלומר הא לך ממני ושליח להולכה עשאו ואם רצה להחזיר יחזיר: וקשיא על דר' נתן הילך לדיבורה אם רצה להחזיר יחזיר. בתמיה כלומר דאדרבא תיקשי לך טפי אדר' נתן דהילך יותר משמע כפי דיבורה ומתגרשת בקבלהו מיד ואמאי קאמר ר' נתן זכה לה והתקבל לה אם רצה לחזור לא יחזור דמשמע דוקא באלו אבל בהילך יחזור ואמאי והא הילך לפי דיבורה משמע: נעשה שלוחו ושלוחה. היכא דקאמר' היא התקבל לי והבעל אומר הולך שלוחה ושלוחו הוא דמספקא ליה אי הולך כזכי דמי או לא: מגורשת ואינה מגורשת. כל זמן שלא הגיע הגט לידה ואם מת הבעל חולצת ולא מתייבמת: ואתיין אילין פלוגתא. דרבי ורבי נתן כפלוגתייהו דרבי יוסי ורבי יהודה במעשר שני: ולא פירש. שזה גיטה או קידושיה: ואתייא דרבי. דאמר בהולך אם רצה לחזור לא יחזור משום דס"ל לא בעינן שיפרש דבריו ויגלה דעתו שאינו מבטל שליחותה ואפי' בהולך אמרי' מסתמא דעתו הילך כמה שאמרה כרבי יוסי דס"ל נמי אע"פ שלא פירש אמרי' דעתיה אדמעיקרא הוי: ודר' נתן. דס"ל בעינן שיגלה דעתו שרוצה לקיים שליחותה ודוקא באומר התקבל וזכה לה שהודה לדברים הראשונים שאמר השליח דשליח קבלה הוא כר' יהודה דאמר צריך לפרש שעל דעת הראשונה הוא נותן לה: ואת מה בידך. ר' חגיי שאל לר' יוסא ואת מה בידך אם ס"ל נמי דהני תנאי כהני תנאי וא"ל דשאני התם ולא שייכא פלוגתייהו להדדי: דאמר ר' זעירא
מה

קרבן העדה

עד כדון בשאמרה לו הבא לי ואמר לו התקבל לי וכו'. וה"פ עד כאן לא שמעינן מדרנב"י אלא כשאמרה היא שיהא שליח להולכ' והוא אמר להבעל שעשאו שליח לקבלה הוא דאינו גט אפי' משהגיע לידה דכיון דאין הבעל עושה שליח לקבלה אינו שליח כלל אבל כשאמרה לשליח תהא שליח לקבלה והוא אמר להבעל שעשאו שליח להולכה הויא גיטה משהגיע גט לידה דלא יהא אלא שליח הבעל או דלמא כיון דאדיבורא דשליח קסמוך והוא שני בדיבוריה בטל השליחות: אשכח תני. מלא ברייתא דתני בה בין שאמרה היא הבא לי ואמר לו השליח שאמרה התקבל לי או שאמרה היא התקבל לי ואמר הוא שאמרה הבא לי לעולם משהגיע גט לידה ה"ז גט ואם עד שלא הגיע הגט לידה אם רצה להחזיר יחזיר וה"ג אם רצה לחזור יחזור: והא תנינן וכו'. אהא דאמר ר"ה בשם רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה פריך דבברייתא תניא דעושה שליח: ת"ל ונתן ונתן. תרי זימני כתיב ונתן בידה בפרשה לרבות דאפי' משלוחו לשלוחה הוי גט: מה תני. כלו' מאן תני במתני' אי אפשי וקאמר ר' היא וכדמסיק: ה"ג אמרה התקבל לי והלך ואמר אשתך אמרה התקבל לי והוא אמר הוליכו לה ונתנו לה זכה לה והתקבל לה אם רצה לחזור לא יחזיר ר' נתן אומר הוליכו לה ונתנו לה אם רצה לחזור יחזור זכה והתקבל לה אם רצה לחזור לא יחזור ר' אומר בכולן לא יחזור עד שיאמר אי אפשי שתקבל אלא שתוליכו לה וכ"ה בבבלי ופ"ד דמ"ש ובתוספתא. וה"פ ת"ק היינו ר' וקאמר אם אמר הבעל להשליח בא' מארבע לשונות אלו אינו יכול לחזור: ה"ג וקשיא על דר' הולך מן דיבורא. ואם רצה לחזור לא יחזור קסבר הש"ס דבין בהולך ובין בהילך פליגי ר' ור' נתן וקשיא מ"ט דר' בהולך הא איכא למימר דעקר שליחותה ורוצה הוא שיהא שליח להולכה ולמה קאמר ר' דלא יחזור ולר' נתן קשיא מ"ט בהילך הא ודאי משמע הילך במה שאמרה היא ולמה קאמר ר"נ דיחזור: נעשה שלוחו ושלוחה. דהיא עשאתו לשליח לקבלה והוא עשאו לשליח להולכה דא"ל הולך ר' סובר אשה עושה שליח לקבל גיטה משלוחו של בעלה הלכך לא יחזיר ומכי מטי גיטא ליד השליח מגורשת ור' נתן סובר אין אשה עושה שליח לקבל גיטה משלוחו של בעלה ואינו אלא שליח להולכה הלכך בטל שליחותו את שליחותה ואינה מגורשת עד דמטי גיטה לידה: מגורשת ואינה מגורשת. דמספקא לן הלכתא כמאן כר' או כר' נתן הלכך צריכא גט שני ואם מת חולצת ולא מתייבמת: ואתיין. מי כימא ר' ור' נתן פליגי בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודא: דתנינן תמן. פ"ד דמעשר שני: גיטה וקידושיה. או גיטה או קידושיה: ולא פי'. בשעת נתינה שנותן לה גיטה או כסף קידושיה: דיו. כיון שכבר הזכיר העניין הוא מעיקרא: ואתיא דר' כר' יוסי. דסובר ר' מדא"ל השליח מעיקרא שהוא שליח לקבלה מסתמא אדעתא דליהוי שליח לקבלה נתנו לו והא דא"ל הולך היינו הילך כדקאמרה איהי דלאו עקר לדיבורא דשליח הוה ליה לפרש ולומר אי אפשי דתיהוי שליח לקבלה אלא הולך ור' נתן כר' יהודה דלא סמכינן אמאי דאמרי מעיקרא אלא על מה שאומר בשעת נתינה וכיון דבשעת נתינה אומר הולך לשליח להולכ' שוויה הלכך אם רצה לחזור יחזור: א"ל ואת מה בידך. כיון דמספקא לן אי הני תנאי כהני תנאי ש"מ דאית לך למימר דאפשר דלא פליגי ר' ור"נ בפלוגתא דר"י ור"י ומה יש בידך דמספקא לך. ה"ג
מה

רידב"ז

דהנתינה בא ע"י האשה שפיר דמי דהא לא הוי נטילה לחוד אלא גם נתינה מן הבעל אפילו דבא ע"י האשה וא"כ כשאמר לה אל תגרשי אלא במקום פלוני ועל ידי שבאתה האשה למקום פלוני ונעשה מידו ידה והוי נתינה מן הבעל על ידי האשה והוי כמו שהאשה לוקחת יד הבעל ונותנת מידו לידה. וא"כ ניחוש כשבאתה למקום פלוני אינה רוצה להתגרש והגם דהאשה מתגרשת בע"כ הכ"מ כשהבעל בעצמו עשה הנתינה לפיכך נתגרשה בע"כ אף שהיא אינה רוצות להתגרש ע"י הנתינה לא אזלינן בתר דעתה אלא בתר דעת הנותן אבל אם היא עשתה הנתינה ע"ד שלא להתגרש בהנתינה הזאת למה תתגרש הלא העושה כל עיקר הנתינה אינה עושה נתינה ע"ד גירושין דהא חוב היא לה ובודאי אינה חבה לעצמה ואולי חזרה בתוך כ"ד דהוי מגורשת ואינה מגורשת עי' ברשב"ם ז"ל ב"ב דף ק"ל. ומשני אע"פ שחוב היא לה אך בע"כ הרי היא חבה לעצמה ע"י שבאתה למקום פלוני. ולא איכפית לן על שלא ניחא לה הא עכ"פ עושת הנתינה וכיון דיש כאן נתינה ע"כ חבה לעצמה כיון דאיכא נתינת הבעל מתגרשת ממילא בע"כ משא"כ הכא היא חב לה ואין חבין לאדם שלא בפניו ודוק:
ר'

שנויי נוסחאות (ש"ה) ואמר לו בד"ו ואמרה ... (שו"ל) להחזיר יחזיר בד"ו להחזיר לא יחזיר. (סו"י) התקבל בד"ו הבא. (סו"ב) הילך בד"ו ליתא. (סו"נ) ר' נתן אומר... עד "שתוליכו לה" בד"ו רבי נתן אומר הוליכו לה ונתנו לה אם רצה להחזיר לא יחזיר עד שיאמר לו אי אפשי שתקבלו לה אלא שתוליכו לה. (סו"נ) תחליפא בד"ו תחילפא.

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא ס"ו

ט
ב מיי' שם פ"ח הי"א סמ"ג עשין מ טוש"ע שם סימן קלו ס"ב

מסורת הש"ס

גיטין סג ע"ב וד' נד

(תוספת' פ"ד) שם סג ע"א ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ז

מע"ש פ"ד ה"ז

מסורת הש"ס

(כלפי"ד ס"ג) בבלי מע ירושלמי שביעי פ"ד ה"ז

(תוספתא פ"ד)

קרבן העדה

מה פליגין כשהפליגו עצמן לעניינות אחרים וכו' וכ"ה במעשר שני. וה"פ כי פליגי ר"י ור"י דוקא כשפסקו מלדבר בענין גיטין וקידושין עסקו בעניינים אחרים ואח"כ נתן לה סתם אבל אם בשעוסקין בענין גיטין וקידושין נתן לה סתם אף ר' יהודה מודה דדיו בכך והשתא מספקא לי אי איירי ר' ור' נתן כמי בשאין עסוקין באותו ענין או אפי' בעסוקין באותו ענין כמי פליג ר' נתן וקסבר דלשון הולך לעולם עקירה הוא דהולך לא משמע לשון זכה: אף לענין מתנה כן. מיבעיא ליה האומר לשלוחו לא וקבל בשבילי מתנה מפלוני ואמר הנותן לשליח הולך מתנה לפלוני מי אמרי' דפליגי ר' ור' נתן אם יכול לחזור בו או דלמא מודה ר' דיכול לחזור שאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו: א"ל. התם התורה זכתה האשה לקבל גיטה ובלא"ה אינה מתגרשת לפיכך יכולה לעשות שליח לקבלה שמקבלת דבר שהוא שלה אבל מתנה שהוא דבר שאינו שלו עד לאחר שיקבל ודאי שאין ממש בשליחותו: ועוד מן הדא. שמעינן דמתנה אינו כגט ויכול לחזור בו לכ"ע: וביקש לחזור חוזר בו. ואין בו משום מחוסר אמנה במתנה מרובה הלכך אע"פ שא"ל ליתן אינו יכול לעשות שליח דפטומי מילי בעלמא הוא: והן הוא הין צדק. בתמי' וכי זהו הן צדק שהזהירה התורה עליו שיהא הן שלך צדק שלא לשנות דיבורו: בשעה שאמרו. ליתן היה פיו ולבו שוין ליתן והיה הן צדק אלא עכשיו נשתני' דעתו וחוזר בו: ה"ג א"ל הולך גט אשתי גט בתך גט אחותך והלך ונתנו לה אינו גט תבעו השליח וא"ל תן גט לאשתך וא"ל הילך גט אשתי גט בתך גט אחותך והלך ונתנו לה ה"ז כשר וכ"ה בתוספתא. וה"פ כיון דמעלמו אמר הילך גט אשתי ולא אמר לאשתי ודאי לפקדון נתני לו הלכך אינו גט אבל משתבעו השליח ליתן גט אע"ג דלא אמר לאשתי מסתמא לאשתו קאמר וכשר: ה"ג אבל חכמים אומרים כאומר יהא לי בידך. אפי' תבעו השליח דכל דלא אמר לאשתי לשון פקדון משמע: ה"ג הלכה כרשב"ג. ואמשנתינו קאי: והוא שאמרה לו היא טול לי. או יהא לי בידך אבל אם אמר הבעל טול לי או יהא לי בידך לשון פקדון הוא: ה"ג אמרה ליה יהא בידך אתא עובדא קמיה דרב אמר אם רצה לחזור יחזור וכ"ה גיר' הרשב"א וכ"מ בסמוך: מה ופליג. בתמיה וכי פליג רב אהלכה דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו גם ר"ח קאמר דהלכה כרשב"ג: שנייא היא. שאני האומר יהא בידך מאומר יהא לי בידך דיהא בידך לאו לשון קבלה הוא: אני יודע. המעשה מתחלה ועד סוף איך נהיתה: מחלפא שיטתי' דרב. קשיא דרב אדרב: אני

גמרא

מה פליגין בשהפליגו עצמן לעניינות אחרים. אבל אם היה עוסק באותו עניין גט הוא והכא אפילו בעוסקין באותו עניין היא מחלוקת. ר' זעירא בעי קומי ר' מנא אף לעניין מתנה כן. אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. אמר ליה תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה. אית לך מימר במתנה [ז]אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. ועוד מן הדא דאמר רבי יוסה *ור' יעקב בר זבדי רבי אבהו בשם רבי יוחנן [א]אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר בו. קם רבי יוסי עם ר' יעקב בר זבדי אמר ליה [ב]והן הוא הין צדק. אמר ליה בשעה שאמרו הין צדק היה. *אמר לו הולך גט אשתי גט בתה גט אחותה והלך ונתנו לה אינו גט. תבעו השליח ואמר לו תן גט לאשתו אמר לו הילך גט אשתי גט בתה גט אחותה והלך ונתנו לה הרי זה גט. ר' יוסי בי ר' בון ורבי אבין בשם ר' שמי זו דברי רבי אבל חכמים אומרים באומרת יהא לי בידך. אמר רבי חנינה הלכה כרבן גמליאל. והוא שאמרה לו היא טול לי יהא (לי) בידך. חד בר נש שלח גט לאיתתיה אמרה ליה יהא לי בידך אתא עובדא קומי רב אמר אם בא להחזיר לא יחזיר. מה ופליג. שנייא הוא יהא בידך. [ג]שנייא הוא יהא לי בידך. א"ר חזקיה אנא ידע רישא וסיפא. אשה אחת עשת שליח לקבל גיטא משלוחי בעלה. אתא עובדא קומי רב אמר אם רצה להחזיר לא יחזיר מחלפה שיטתיה דרב. תמן א"ר הונא בשם רב [ד]אין האשה עושה שליח לקבל גיטה משלוחי בעלה. והכא הוא אמר הכין אני

פני משה

מה פליגין בשהפליגו עצמן לענייגות אחרי'. לא נחלקו שם ר' יוסי ור' יהודה אלא אם הפליגו עצמן מענין גיטין או קידושין לעסוק בענין אחר קודם שנתן לה אבל אם היו עסוקין באותו ענין כדיבור עסקי גיטה או קידושיה עד שעת נתינה הכל מודים דהוי גט או קידושין: והכא. אבל הכא פלוגתייהו דרבי ור' נתן אפי' בעסוקים באותו ענין הבעל עם השליח דר' סבר הולך כזכה ואינו יכול לחזור ולר' נתן לאו כזכה דמי: אף לענין מתנה כן. לר' הוא דקבעי: אם במתנה נמי הולך כזכי דמי ואדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו שנתן לו זה במתנה ואם הנותן אינו יכול לחזור בו: תמן. שאני בגט דהתם התורה זיכתה בגיטה לעשות שליח כדדרשינן מושלחה אבל במתנה אית לך למימר דאדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו שלא יוכל הנותן לחזור בו: ועוד מן הדא. דבהדיה קאמר ר' יוחנן בפ' הכסף האומר ליתן מתנה יכול הנותן לחזור בו ובהא ודאי הולך לאו כזכי דמי: קם ר' יוסי. והקשה לר' יעקב וא"ל והן הוא הין צדק וכי זה הוא הן צדק דדרשינן הין צדק שיהא הן שלך צדק: א"ל בשעה שאמרו. ליתן לו הין צדק היה כדאמר התם דבשעת אמירה צריך לומר לו בדעת גמורה וע"ז קפדה התורה אבל אם בא לחזור קודם שהגיע ליד המקבל חוזר: אמר לו. מעצמו להשליח הולך גט לאשתי ואחר שנתנו לידו חזר ואמר גט בתה גט אחותה הוא אינו גט דחיישינן שמא ביטל הגט: תבעו השליח ואמר לו תן גט לאשתך. ומיירי שהאשה עשתה לו שליח לקבלה וכן הוא בהדיא בתוספתא ואמר הילך גט אשתי וחזר ואמר גט בתה גט אחותה ה"ז גט וטעמא דמילתא כיון דאמר השליח אשתך אמרה התקבל לי גיטי סתמא דמילתא אדעתא דהכי יהיב ליה ואיהו קאמר ליה הילך דלכ"ע כזכי דמי כדפרישית ואין בדבריו אחרונים כלום: זו דברי רבי. דס"ל לא עקר הבעל שליחות הקבלה שלה אלא דוקא באומר אי אפשי שתקבל אלא הולך אבל כל זמן שלא אמר אי אפשי לא כדלעיל: אבל חכמים אומרים באומרת. מתחילה להשליח יהא הגט הזה לי בידך בהא הוא דאין הבעל יכול לחזור דכבר זכה לה השליח אבל אם לא אמרה לו כן אפילו לא אמר הבעל אי אפשי אלא הילך סתם אם רצה לחזור חוזר: הלכה כר"ג. במתני' דטול לי לשון קבלה הוא: והוא שאמרה לו היא טול לי יהא בידך גרסי'. כלומר שאמרה שניהם טול ויהא בידך: מה ופליג. אם רב פליג אהא דאמרי' דצריך שתאמר טול ויהא בידך: שנייא הוא יהא בידך. דלא מהני לחוד: שנייא הוא יהא לי בידך. דמהני דכמו שאמר זכה בשבילי: אנא ידע רישא וסיפא. אני יודע כל המעשה ולא כך היה אלא מילתא אחריתא הוה שהאשה עשתה שליח לקבל הגט משליח בעלה ובהא פסק רב אם רצה להחזיר לא יחזור: מחלפה שיטתי' דרב. דהא לעיל אמר אין האשה כו' ומשני אני

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"ו ממכירה ה"ט סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רד ס"ח

יא
ב מיי' פ"ה מדיעות ה"י

יב
ג מיי' פ"ו מגירושין ה"ט טוש"ע אה"ע סי' קמ ס"ד וסי' קמא ס"א ועי' ב"י

יג
ד טוש"ע אה"ע סי' קמא ס"א

ציון ירושלים

ז אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. עי' מחנה אפרים הל' זכי' ומתנה סל"ג ובכמה מקומות שם:

רידב"ז

ר' זעירא בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו פי' דמיבעיא ליה אם גם במתנה פליגי ר' ור"נ כשיאמר לשלוחו התקבל לי מתנה מפלוני והנותן יאמר הולך ותן לו דלרבי לא יוכל לחזור בו ולר"נ יוכל לחזור בו א"ל תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהיא שלה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וכבר עמלו האחרונים ז"ל [עי' במחנה אפרים ז"ל ה' זכי' ומתנה] לפרש ירושלמי זה ואנחנו בע"ה באדנו שם ע"פ מה שכתב הקצוה"ח ז"ל ס"י ר' לחלק בין גט למתנה דבגט מהני גיטה ואגירה באין כאחד ובמתנה כה"ג לא מהני משום דבגט מה שהבעל נותן לה אינו בתורת זכי' והקנאה אלא בתורת נתינה רק דהתורה אמרה דהיא זוכה את הגט ומתגרשת בו אך אין זה מזכוי הבעל הילכך מהני בה גיטה ואגירה באין כאחד דהא דלא חשיב כה"ג זכי' והקנאה מ"מ לכה"פ הוי נתינה ובגט לא בעינן יותר. אבל במתנה דבעינן זכי' והקנאה שהנותן יזכה ויקנה לו לא מהני גו"ח באין כאחד דלא חשיבא זכי' והקנאה יעוי"ש בדברי' הנחמדים [ומה"ע ניחא לפענ"ד מה דלא מהני בגט טלי גיטך מע"ג קרקע דבעינן ונתן בידה אף דבכמה דברים ג"כ כתוב ונתן כמו ונתן לכהן את הקודש וכדומה ולא בעינן נתינה מידו דווקא. דהיא משום דבעלמא היא בתורת זכי' והקנאה משא"כ בגט דהיא רק בתורת נתינה והדברי' ארוכים אכ"מ] וכזה מבואר הירושלמי בפשיטות דהכי קאמר ר"מ תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהיא שלה ר"ל דבעלמא גבי גט שהאשה עשאתו שליח לקבלה והבעל א"ל הילך ותן לה ועשאו שליח להולכה הגם דכ"ז שלא הגיע הגט ליד האשה לא זכתה אותו דהא הבעל לא אמר להשליח שיזכה עבורה ומה שהיא אמרה להשליח שיקבל לה גיטה לא מהני דאין אדם עושה שליח לזכות דבר שאינו שלו אם לא ברשות המזכה מ"מ ס"ל לרבי דאינו יכול לחזור משום דבגט לא איכפית לן מה שהבעל לא זיכה לה דלא בעינן זכי' בגט מצד הבעל רק נתינה והתורה מזכה ממילא וכיון דהויא הכא נתינה שהרי הבעל נתן הגט על ידי השליח והשליח היא גם שליח לקבלה מהאשה שפיר מתגרשת בו דהרי זה דומה כאילו נתן הבעל גט לאשתו ואמר שאינו מזכה לה דלא חיישינן לדבריו כלום משום דכיון שנתן שוב א"ל להזכי' שלו דהתורה מזכה לה וה"נ בנתן לשליח קבלה של האשה אף שלא זיכה לה לא איכפת לן דהתורה זיכתה לה ממילא ולפיכך היא עושה שליח לקבל דבר שאינו שלה משום דע"י הנתינה יהי' שלה ממילא ע"י זכוי התורה. משא"כ במתנה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו ר"ל דבמתנה הא בעינן זכי' והקנאה שהנותן יזכה להמקבל ע"כ אף רבי מודה דיכול לחזור כשאומר לו הנותן הולך ותן לו אפי' אם היא ג"כ שלוחו של המקבל דהא כ"ז שהחפץ ביד השליח הרי היא ברשות הנותן דלא זכה השליח להמקבל ואף דהמקבל עשאו שליח לקבלה אך אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו אם לא ברשות הנותן והכא הרי לא אמר הנותן זכה לפלוני. וסוגית הירושלמי הכי דלעולם תן לאו כזכי דמי אך בגט לא בעינן זכי' דהתורה זיכתה לה ממילא הילכך מהני תן משא"כ במתנה דבעינן זכי' והכא לא זיכה הנותן ואי דהשליח בעצמו יזכה בעבורו ז"א דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו ודוק:

פ"ד

שנויי נוסחאות (סו"א) פליגין בשהפליגו עצמן לעניינות כד"ו פליגין עצמו לעניינות. (סוכ"א) יהא לי כ"ס כד"ו.

עמודי ירושלים

אמר רבי חנינה הלכה כרבן גמליאל כו' חד בר נש כו'. הפני משה חילק דאם אמר יהא בידך לא מהני לחודא ואם אמר יהא לי בידך מהני ולא נמצא כלל סחילוק הזה בפוסקים. אולם מצאתי בחי' הרמב"ן לגיטין (דס"ג) דגרס רבא קמיה דרב אם בא לחזור יחזור והקושיא דרב סותר את עצמו ותירץ דאם אמר יהא בידי דלא מהני ואם יהיה לי בידך מהני ולא יחזור (אולם בנעס"ע אות ס' פליסות גרס בעובדא דרב לא יחזור כגירסת הפני משה ועי' בתמים דעים סי' רל"ט) וגם במה שפי' הפ"מ אם אומר אחר הדלת היה עומד ושומע דפי' בתמיה ומבואר מזה דבסתמא לא קפיד רק דוקא סיכא דידעינן הוא נגד דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכל הפוסקים דאף בסתמא אמרינן דקפיד רק **סיכא דידעינן בודאי דלא קפיד** ופירשו הירושלמי בניחותא והבן:

עין משפט נר מצוה

יד

א מיי' פ"ו מגירושין ה"ט סמ"ג עשין פב טוש"ע שם ס"ח

טו

ב מיי' פ"ב שם סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ב

טז

ג מיי' פ"ו שם סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ג

יז

ד מיי' פ"ב מגלוחין סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפח ס"ב

יח

ה מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמח סעיף ב

יט

ו שם סעיף ט

כ

ז מיי' פ"ו שם ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף לג

פני משה

אני אומר אחר הדלת היה ושמע את קולה בתמיה כלומר וכי זה ידע ושמע שהאשה עשתה שליח לקבל מיד שלוחו הוא סבר שתקבל היא מיד שלוחו והילך כשקיבלה קיבלה ולא אמר רב לעיל אין האשה עושה שליח אלא בדידע בבעל דאיכא בזיון דיליה אבל בדלא ידע אמרי' מסתמא דלא קפיד בהא אם מקבלת מיד שלוחה או שלוחו מקבל לה:

הלכה ב מתני'

צריכה. להביא לפנינו שתי כתי עדים: שנים שיאמרו בפנינו אמרה. לו לקבל: בפנינו קיבל וקרע. בבבלי מפרש בשעת השמד שגו שגזרו על המצות והיו קורעים הגט מיד שלא יראה: אפי' הן הראשונים כו'. שהשנים שאמרה בפניהם לקבל הן עצמן ראו כשקיבלו וסד"א נויחוי כשיקרא שהילך אפשר שנזדמן הדבר שאותן בעצמן ששמעו השליחות ראו הקבלה דמסתמא הבעל והאשה בשתי עיירות הן כיון שהיא ממנה שליח קמ"ל: או אחד מן הראשונים וא' מן האחרונים וא'. שלישי שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהם ומהו דתימא דנהי דלאחרי לא חיישינן דמשקרי לחד מיהא חיישינן קמ"ל: היא ואביה. או היא או אביה דנדולה היא ויש לה יד ואביה נמי זכאי לקבלו: אינה יכולה להתגרש. ואפי' בקבלת אביה דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה וחוזרת: עד שיגיע גט לידה. דאין לה אב יש לה יד: ואם אמר לו אביה. בבבלי קידושין קאמר דחסורי מחסרא וה"ק בד"א בשאין לה אב אבל אם יש לה אב ואמר לו אביה כו' והכי מפרש לה בגמרא:

גמ' שנים כו' ושנים שאמרו בפנינו קיבל. בתמיה אמאי צריך שנים לקבלה הא הוא מודה דמסתמא בשהשליח מודה איירי וא"כ הוא יצטרף עם הא': תיפתר שהיה קרוב. השליח והילך צריך שנים שיעידו על הקבלה: כמחלוקת. דר' יהודה ורבנן בגיטין

אני אומר אחר הדלת היה עומד ושמע את קולה:

הלכה ב מתני'

[א] *האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קיבל וקרע אפילו הן הראשונים והן האחרונים או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהן [ב] *נערה מאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה רבי יהודה אומר אין שתי ידיים זוכות כאחת אלא אביה מקבל גיטה בלבד וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש [ג] *קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם רצה הבעל להחזיר יחזיר [ד] שאין הקטן עושה שליח [ה] ואם אמר לו אביה צא וקבל לבתי גיטה אם רצה להחזיר לא יחזיר: **גמ'** שנים שאמרו בפנינו אמרה ושנים שאמרו בפנינו קיבל וקרע. הוא מודה [ו] יצטרף השליח. תיפתר שהיה קרוב. הדא אמרה [ז] שהקרוב נעשה שליח. נערה מאורסה היא ואביה מקבלין גיטה. *ריש לקיש אמר כמחלוקת בגיטין

קרבן העדה

אני אומר. מעשה דרב איירי בשידע הבעל דעשאתו שליח לקבל גיטה משליח בעלה ושתק ש"מ דלא קפיד אבל בסתם אמרינן דקפיד והגט פסול:

הלכה ב מתני'

האשה שאמרה התקבל לי גיטי. והוא חזר ואמר קבלתי: צריכה. להביא לפנינו שתי כיתי עדים: שני'. שיאמרו בפנינו אמרה לו לקבלו: ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע. בשעת השמד שגו שגזרו על המצות והיו קורעים הגט מיד שלא יראה וצריך שיעידו שהיה נתינת הגט במקום שמדא: ואפי' הן וכו'. שהשנים שאמרה בפניהם הם עצמם ראו שקבל הגט: ואחד. שלישי שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהם: היא ואביה. או היא או אביה היא יש לה יד דהא גדולה היא ואביה נמי זכאי לקבלו: אינה יכולה להתגרש. דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה וחוזרת לפי שאין בה דעת: **גמ'** ופריך הוא מודה. הרי הבעל נמי מודה שנתן לשליח הגט למה לי שני עדים הא בעד אחד ושליח נמי סגי: ומשני תיפתר. תפרש למשנתינו שהיה השליח קרוב לבעל או להאשה ופסול להעיד להן הלכך אי אפשר לצרפו: הדא אמרה. זאת אומרת שקרוב כשר להיות שליח לקבלת הגט במקום האשה:

מסורת הש"ס

גיטין סג ע"ב

שם כד ע"ב קידושין מג

שם גיטין סה קידושין מד

(קידושין פ"ב ה"א) בבלי מג

כך

תוס' הרי"ד

הוא מודה יצטרף השליח תיפתר שהי' קרוב הדא אמרה שהקרוב נעשה שליח ע"כ. מכאן יש להבין מקור הרמב"ם ז"ל דתמהו עליו כל הראשונים ז"ל הראב"ד ז"ל והרא"ש ז"ל והר"נ ז"ל על הא דפסק בפ"א מה' גירושין ה"ז וז"ל ז"ל אבל הנשים והקרובים כשירין ואפילו הפסולין מד"ס בעבירה כשירין לשליחות הגט. אבל הפסולין בעבירה מדברי תורה פסולין להבאת גט ואם הביאו הר"ז פסול כד"א כשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט עכ"ל ז"ל וכתב הראב"ד ז"ל על האי בבא ואם נתקיים בחותמיו. וז"ל ז"ל לא ידעתי מאין הוציא זה ועבד וכותי היא דקפסיל בגמ' לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין. אבל מי שחילל שבת או בא על א"א למה יהי' פסול להבאת גט והלא הוא ישראל גמור לכל דבר עכ"ל ז"ל וכן הרא"ש ז"ל והרשב"א ז"ל והר"נ ז"ל כולם חולקין עליו בזה. ונראה לפענ"ד שדינו של הרמב"ם ז"ל הוא מיוסד וממקור נאמן יהלך. ומקורו הוא מהאי ירושלמי. ולכאורה יש לדקדק בלשון הרמב"ם ז"ל דבה"ו וה"ז בבבא ראשונה נקט לשון שליחות הגט דשיא בין בקבלה ובין בהולכה ואילו בפסולין בעבירה מד"ת כתב דפסולין להבאת הגט וקשה למה לא קאמר כמו ברישא דפסולין לשליחות גט כמו דכתב ברישא בפסולין בעבירה מד"ס כשירין לשליחות גט. וכה"נ הל"ל דפסולין לשליחות גט ולמה שינה וקאמר להבאת גט. אבל ע"י הירושלמי שזה היא מקור נאמן להלכה זו דהא חזינן דהירושלמי מוכיח דהדא אמרה שהקרוב נעשה שליח ולכאורה למה צריך הוכחה לזה ומהכ"ת נימא דקרוב לא יהי' שליח דהא קרוב היינו פסול רק לעדות אבל מהכ"ת נימא דפסול לשליחות וכי העושה שליח לקרוב לתרום תרומה אינו נעשה שליח בתמי' וכתמיהת הראב"ד ז"ל על הפסולין וע"כ בענין דקרוב בשליחות הגט צריך תלמוד. והוא ע"פ מה דגרסינן בירושלמי ר"פ השולח עשה שליח להוליך גט צריך לתנו בפני שנים ואין השליח עולה משום שניה ונחלקו הרא"ש ז"ל והטור ז"ל. הרא"ש ז"ל ס"ל דאף משום אחד אינו עולה משום דנעשה כמקום הבע"ד. אבל הטור ז"ל בסי' קמ"א חלק עליו וס"ל ז"ל דעולה משום אחד ומביא ראי' מהרמב"ם ז"ל דס"ל דעולה משום אחד ולא בעינן רק ע"א לצרף עמו. והיתא במכלתין דף ה' ע"ב אלא הכא בהא קמיפליגי דמ"ס כיון דהאשה כשירה להביא את הגט זמנין דמייתי לה איתתא וסמכי עלה. ומ"ס אשה מידע ידעי. וכ' התוס' ז"ל. וה"ה דהמ"ל דמייתי לה קרוב עכ"ל ז"ל פי' דבקרוב איכא נמי הך פלוגתא דמ"ס דילמא מייתי לה קרוב וסמכי עלה. ומ"ס קרוב מידע ידעי. דהא בקרוב קי"ל ג"כ דמידע ידעי. כדאיתא בדף פ"א פ"ב גזלן נמי אתי למימר תשובה עבד קרוב מאי אכ"ל כו"ע ידעי דקרוב היא ע"כ עיי"ש לענין אי סמכי עליו. ועפ"ז מובן מאוד פי' הירושלמי ופסק הרמב"ם ז"ל דהנה יש מקום לומר יד קרוב אינו כשר להיות שליח משום דאימתי קרוב נעשה שליח הנ"מ בתרומה וכדומה דאין צריך לזה המעשה ותורם בינו לבין עצמו וכן כל הדברים דא"ל עדים כגון שבלחו לקנות לו מקח דא"ל בקנין עדים דהקנין מתקיים בינו לבין עצמו בשאין הכחשה וא"ל עדים רק לענין נאמנות אם הבע"ד מכחיש אבל בשאינו מכחיש א"ל עדים ומהני הקנין בינו לבינו עיי' בתוס' ז"ל במס' ב"ב דף מ' עיי"ש ד"ה קנין בפני שנים. משא"כ דבעינן במעשה נתינת הגט ע"מ ולא לאמת הדבר אלא לקיים הדבר א"כ באם הי' מצטרף השליח וע"א הי' קרוב ג"כ פסול דילמא מייתי לה קרוב וסמכי עלה. אבל אי בעינן שנים לבד מהשליח. אז קרוב ג"כ כשר למ"ד בדף ה' ע"ב דלא אמרינן אשה וקרוב מידע ידעי וע"כ בעינן שם תלתא לבר משליח. והכ"נ דבעינן ב' עד"מ לבר משליח בשליח לקבלה הי' קרוב ג"כ כשר. אבל אם לא בעינן רק ע"א להצטרף עם השליח לקבלה אז הי' קרוב פסול או דנימא להיפוך מדקרוב כשר לשליחות לקבלה ג"כ. ע"כ דבעינן ב' ע"מ לבר משליח לקבלה משום דילמא דמייתי לה קרוב וסמכי עלה. וע"כ כי פריך בירושלמי הוא מודה יצטרף השליח ולא משני דאין הכ"נ דהשליח עולה משום שנים מצטרפין ע"א עמו ואי הי' משני כן הי' הא"מ דלפ"ז קרוב פסול לשליחות לקבלה דזמנין דמייתי קרוב וסמכי עלה ולא מצינו קרוב כשר בשליחות רק להולכה ולא לקבלה. אבל מדמשני תיפתר דמייתי קרוב ולעולם מצטרפין ע"א להשליח ורק כשמייתי קרוב בעינן ב' אחריתי ע"כ דמוכח כמ"ד בדף ה' דקרוב מידע ידעי ולא סמכי עלה. וא"כ לפ"ז מסיק הדא אמרה שהקרוב נעשה שליח. וא"כ ממילא לפי מה דקי"ל בדף פ"א ע"ב הנ"ל. ודווקא קרוב מידעי ידעי אבל פסול לא ידעי ואתא למסמך עליה. ממילא לשיטת הרמב"ם ז"ל דפסק דשליח הולכה וקבלה עולה משום אחד ולא צריכין לשנים והשליח מצטרף לע"א. ממילא מוכח דפסול בעבירה פסול לשליחות הגט כיון דצריך ליתן בפני ע"מ ודי בע"א דע"מ והוא יצטרף עמו ממילא פסול לעדות פסול לשליחות הגט. א"כ לפ"ז בנה הרמב"ם ז"ל יסודותיו על סוגיות מפורשת דף ה' ע"ב מחלוקת האמוראים זמנין דמייתי איתתא וסמכי עלה וכו"ע כ"ל כן רק המ"ד דפליג היא משום דס"ל דאשה וקרוב מידעי ידעי. ממילא לפי סוגית הגמ' בדף פ"א ע"ב דפסול לא מידעי ידעי. א"כ שפיר אתא פסק הלכה דהרמב"ם ז"ל וכן מוכח מהירושלמי דמוכיח על קרוב שכבר מהא דמשני תיפתר בקרוב וס"ל דבקרוב מידעי ידעי ובעלמא א"ל רק ע"א והשליח מצטרף ובקרוב מידעי ידעי ובעינן ב' אחרים וא"כ להרמב"ם ז"ל דפסק דבעינן בע"מ רק ע"ה ושליח מצטרף א"כ לא מוכח ממתניתין ומאוקימתא תיפתר שהי' קרוב רק לגבי קרוב משום דמידעי ידעי משא"כ בפסול דלא ידעי ע"כ שפיר פסול לשליחות:

ואל תשיבני הא הרמב"ם ז"ל חולק על הגאונים ז"ל דס"ל דאף בדיעבד פסול בלא ע"מ משום דכיון דרבנן אמרו שצריך ע"מ א"כ אפילו בדיעבד פסול עי' בר"נ ז"ל פ' השולח ובלח"מ ז"ל בפ"א מה' גירושין הל' ט"ז ע"ז חולק הרמב"ם ז"ל וס"ל דאף בלא ע"מ בדיעבד כשר וס"ל דלא תיקנו רבנן ע"מ רק לכתחלה ותקנו שבדיעבד כשר. א"כ לפ"ז למה פסול בפסול בעבירה לשליחות הא כל עיקר פסולו היא מדרבנן דילמא סמכי עליו ויצטרפו לע"מ הא בע"מ גופי' בדיעבד כשר אף בלא ע"מ והכ"נ השליח יהי' פסול רק לכתחלה אבל בדיעבד יהא כשר ז"א דהא הרמב"ם ז"ל מחלק בדיעבד בלא ע"מ דכשר. בין אם נמסר הגט ע"י הבעל. לבין נמסר ע"י שליח הולכה וז"ל ז"ל בפ"ו מה' גירושין הל' ט"ז עבר השליח ונתן הגט בינו לבינה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים [כוונתו השליח עולה משום שנים כדכתב הטור ז"ל ולמד כן מפ"ט הל' כ' עיי"ש] ואם מת הוזיל והגט יוצא מת"י מקוים בחותמיו הר"ז כשר וכתב המ"מ ז"ל דבגבי שליח הנותן גט חשש הרמב"ם ז"ל לדעת הגאונים ז"ל ע"כ כ"ז שהשליח בחיים מחויב ליטול ממנה ולחזור וליתן לה בפני ב' [ונראה לפענ"ד דמקורו בירושלמי בפ"א ה"ה לגבי שליח גרסינן צריך ליתנו לה בפני שנים כדי לחזוקה גרושה בפני שנים ומסיק בסוף הלכה שם הוא עצמו שהביא את גיטו א"ל ליתנו לה בפני שנים להחזיקה גרושה בפני שנים] וכיון שכן. בפסול בעבירה שאינו נעשה שליח כל ימי חיו על הגט. וכיון דאינו יכול לעשות שליחותו בחיו דהא כ"ז שהוא חי צריך ע"מ א"כ אינו נעשה שליח אלא מהני אפילו כשמת דהא אינו כר שליחות על גט בחיו. רק כשהשליח היה כשר ויכול ליתן לה בפני הע"מ ע"כ הוא בר שליח. ע"כ אם נתן לה בלא ע"מ כשמת ואינו יכול עוד לחזור וליתן לה בפני ב' הגט כשר כיון דהיא שליח עליו משא"כ בפסול בעבירה כיון דבחיו אינו ראוי לשליחות לא מהני אפילו כשמת וע"כ בשליח להולכה דנמסר הגט ע"י שליח דהדין דצריך עד"מ לעולם אפילו בדיעבד כל ימי חיו דשליח ע"כ שפיר פסול בעבירה פסול לשליחות משא"כ בשליח לקבלה דהגט נמסר ע"י הבעל דאז א"ל ע"מ אלא לכתחלה אבל לא בדיעבד ובדיעבד מהני אף בלא ע"מ כדפסק הרמב"ם ז"ל מפורש בפ"ב עיי"ש א"כ בשליח הפסול בעבירה אינו יכול לעשות שליח משום דבעינן ע"מ כנ"ל ג"כ רק לכתחלה אבל בדיעבד כשר ודוק כי נכון הוא בעזה"ש וכן בשו"ע סי' קמ"א סל"ג מדייק ג"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל דהפסולין בעבירה אינן פסולין רק להבאת הגט. משא"כ בקבלה כשר. ואין להקשות הא בקבלה נמי הא עכ"פ עדי אמירה ובעדי אמירה אף בדיעבד פסול בדליכא עדים. ז"א דהא בעדי אמירה לכו"ע אינו מצטרף השליח ובעינן ב' עדים זולתו כדמוכח בטור ז"ל סי' קמ"א בשם בעל העיטור ז"ל דדווקא בעדי קבלה מצטרף השליח משא"כ בעדי אמירה [והוא משום דמעיד על עצמו] וא"כ אין כאן בוש חשש וע"כ כשר בדיעבד ודוק:

הוא מודה יצטרף השליח עיי' בש"ק ז"ל דהק' על הב"י ז"ל דלשיטת הרא"ש ז"ל הא דאין השליח עולה משום שנים דר"פ השולח הוא דאין השליח מצטרף לע"א משום דהיה במקום הבעל דבר. א"כ כמו שהוא במקום הבעל גבי שליח להולכה. ה"נ הכי הוא במקום האשה בשליח לקבלה וס"ל להרא"ש ז"ל דאינו מצטרף ס"ז מקשה הא מפורש הכא דמצטרף השליח. ונראה לפענ"ד דהב"י ז"ל סובר בשיטת הרא"ש ז"ל דס"ל דסוגיות הללו דר"פ השולח והאי סוגיא מחולקין הם. ואין הכ"נ דלהסוגיא דר"פ השולח לא קשה כאן דנצטרף השליח ורק הך סוגיא ס"ל דמצטרף. והסוגיא דר"פ השולח ס"ל דאינו מצטרף ע"כ יש לחוש להקל לצרף השליח ודוק:

רשב"ל אמר כמחלוקת בגיטין כן מחלוקת בקידושין א"ר יוחנן הכל מודים בקידושין כו' עד סוף הסוגיא דמסיק מן ימא לטיגני. והדר מתחיל חבריא אמרי בתלר וכד"א פליגי ר' יוחנן אמר יש לה תלר וכו' והוא סוגיא במס' ב"מ דף י' ע"ב וא"כ מאי שייכות הוא בירושלמי ב' הסוגיות הללו זו לזו. והילו בבבלי הסוגיא הכי הוא במס' ב"מ

דף

שנויי נוסחאות (בו"ס) קיבל בד"ו קיבלה

כך מחלוקת בקידושין. אמר רבי יוחנן הכל מודין בקידושין [א] שאביה מקדשה ולא היא. מודה ר"ל בנישואין לא הכל ממנה להשיא את עצמה ולהפסיד מעשה ידיה לאביה. על דעתיה דרבי יוחנן אין לה דעת אצל אביה ואינה עושה שליח. על דעתיה דריש לקיש יש לה דעת אצל אביה והיא עושה שליח. מתניתא פליגא על ר' יוחנן [ב] *האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה. פתר לה בגדולה. *והתנינן קטנה שאמרה התקבל לי גטי אינו גט עד שיגיע גט לידה פתר [ג] ביתומה. והא תנינן אם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה אם רצה להחזיר לא יחזיר. פתר לה לצדדין היא מתניתא. רישא ביתומה. וסיפא בשיש לה אב. מתניתא פליגא על ריש לקיש [ד] *האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו פתר לה כרבי יהודה דרבי יהודה אמר אין שתי ידיים זוכות כאחת. דאמר רבי יוסי חד רב נפק מבית ווערא אמר נפק עובדא כר' יוחנן. וסמכין עלוי. לא הוה צריכה מיסמוך עליו אלא דהוות מן ימא לטיגני. חברייא אמרין בחצר ובארבע אמות פליגין רבי יוחנן אמר [ה] *יש לה חצר ויש להן ארבע אמות. ריש לקיש אמר אין לה חצר ואין להן ארבע אמות. רבי אלעזר אמר בחצר פליגין ואין לה ארבע אמות.

מי

קרבן העדה

מסורת הש"ס

כך מחלוקת בקידושין. מגירושין נשמע לקידושין לרבנן אם קידשה עלמה מקודשת ולר"י אינה מקודשת: ה"ג הכל מודים בקידושין שאביה מקדשה ולא היא וכ"ה בקידושין. והיינו טעמא קידושין דבעינן דעתה והתורה זיכה כסף הקידושין לאביה וכיון דבעינן דעת המקנה הלכך אביה ולא היא אבל גירושין ישנו בע"כ סברי רבנן בין היא בין אביה דמה לנו לדעתו כי מקבל ליה איהו נמי בע"כ הוא: מודה ר"ל בנישואין. דאף רבנן מודו דלריך דעת אביה: לא הכל ממנה. לאו כל כמינה להפסיד מעשה ידיה לאביה דמשעת נשואין מעשה ידיה לבעלה אבל כשהיא ארוסה מעשה ידיה לאביה לכך באירוסין אין לריכין דעת אביה דאינה מפסידו כלום: ע"ד דר"י. לסברת ר"י כשאביה קיים היא דמיא כמאן דלית לה דעת וכ"ש שאינה עושה שליח דמידי דליתא בנפשיה לא מצי למיעבד שליח: מתני'. דריש פ"ב דקידושין דמייתי בסמוך קשיא לר"י: והאשה מתקדשת בה ובשלוחה. האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו קס"ד מדסיפא בנערה רישא נמי בנערה ואפ"ה מתקדשת בה ובשלוחה וקשיא לר"י: ומשני פתר לה. לרישא דאיירי בגדולה בבוגרת דאין לה לאביה רשות בה: ופריך והתנינן. לקמן בפרקין: אינו גט עד שיגיע הגט לידה. הא נערה הרי זה גט ש"מ דנערה עושה שליח וקשיא לר"י: ומשני פתר לה ביתומה. קטנה שאין לה אב דיש לה יד: ופריך והא תנינן. בסיפא אם אמר לו אביה וכו' ומדסיפא בשיש לה אב רישא נמי בשיש לה אב: ומשני פתר לה לצדדין היא מתני'. מתני' לצדדין קתני וכדמסיק: רישא ביתומה וסיפא בשיש לה אב. וחסורי מחסרא והכי קתני קטנה שאמרה וכו' אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט בד"א דקטנה לית לה שליחות בשאין לה אב אבל יש לה אב דשייך בה שליחות ע"פ אב אפי' היא נערה אם אמר אביה לא וקבל לבתי גיטה בין נערה בין קטנה ורולה הבעל לחזור לא יחזור: בו ובשלוחו. אבל בה ובשלוחו לא אלמא נערה שיש לה אב לא מקדשא עלמה וקס"ד מתני' דברי הכל היא: פתר לה. למתני' דקידושין דאתיא כר"י דמתני' דאמר אפי' בגט אין שתי ידים זוכות כאחת כ"ש בקידושין: ה"ג א"ר יוסי חד רב. אחד מרבנן ילא מבית המדרש ואמר שהסכימו כולם הלכה למעשה כר"י וסמכו עליו: לא. שהיה אותו תלמיד ראוי לסמוך על דבריו שמדקדק בשמועתו שאינו משכח אלא שלא היה רחוק מבית המדרש למקום שאמר הלכה זו אלא כמן הים לעיר ששמה טיגני שהיא סמוכה לים מאוד ל"א לכך סמכו עליו דכיון דמקום קרוב הוא לא משקר כדאמרי' בעלמא הרולה לשקר ירחיק עדותו אבל במקום קרוב חייש דלמא אתי איניש אחרינא ומכחישו: בחלר ובארבע אמות פליגין. ר"י ור"ל ר"י אמ' קטנה יש לה חלר וד' אמות אם זרק גט לתוך חלרה או ברה"ר בד' אמות הסמוכים לה מגורשת דה"ל כאלו נתנו לתוך ידה דקסבר ר"י חלר משום ידה אתרבאי דכתיב ונתן בידה וידה רשותה משמע כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו וכי היכי דאית לה יד דמשיודע' לשמור גיטה מגורשת דלא מיעט קרא אלא שוטה דמשלח' וחוזרת: ר"ל אמ' אין לה חלר ואין לה ד' אמות. דחלר משום שליחות אתרבי וכי היכי דאין קטן עושה שליח דתנן שאין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין בגיטין בין בפסח איש כתיב בעינן אף חלר אין לו וה"ה ד' אמות אין לו: בחלר פליגין. ר"י ור"ל אבל ד' אמות דתקנת חכמים היא דליקנו לגדול תקינו רבנן דליקנו אבל לא לקטן

מי

פני משה

כך חולקין בקידושין אם קידשה נערה עלמה לרבנן מקודשת ולר' יהודה אינה מקודשת: ר' יוחנן אמר הכל מודים בקידושין. דשאני גירושין שמכנסת עלמה לרשות אביה אבל קידושין שמפקעת עלמה מרשות אביה אפי' רבנן מודו דאביה מקדשה ולא היא: מודה ר"ל בנישואין. דלא פליגי ולכ"ע אינה יכולה להשיא עלמה בלא רשות אביה לפי שבנשואין יולאת מרשות אביה לגמרי' לא כל הימנה להפסיד מעשה ידיה שהוא של אביה: על דעתיה דר' יוחנן. דאמר לרבנן אין לנערה המאורסה כח ודעת במקום אביה לקדש עלמה אלא דבגירושין היינו טעמא דמסתמא ניחא ליה לאביה שמכנסת עלמה לרשותו אין עושה שליח לקבל גיטה דאע"ג דהיא מקבלת את גיטה לשליח מיהא לא אלימא לשוויה שתתגרש בקבלתו: מתניתא פליגא על ר' יוחנן. דקתני האשה מתקדשת בה ובשלוחה וקס"ד אפי' נערה אלמא מציא לשווי' שליח לקידושין וה"ה לגירושין: פתר לה בגדולה. בוגרת: והתנינן קטנה כו'. ודוקא קטנה הא נערה הרי זה גט אלמא מציא לשווי' שליח: פתר. למתני' דביתומה איירי ושפיר דייקינן הא נערה מציא לשווי' שליח לקבלה: התנינן אם אמר לו אביה. אלמא ביש לה אב עסקינן: פתר לה לצדדין היא. מתני' והסורי מחסרא כדפרישית במתני' ורישא ביתומה וסיפא בשיש לה אב: מתני' פליגא על ריש לקיש. דקתני האיש מקדש בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו. הא בה ובשלוחה לא: כר' יהודה. ההיא מתני' דקידושין כר' יהודה דהכא אתייא דאמר אין לה יד אצל אביה: דאמר. כמו ואמר והרבה כמוהו בש"ס הזה. ובקידושין אמר ר' יוסי: חד רב נפק. א' מרבנן יצא מבה"מ ואמר שהסכימו כלם למעשה כר' יוחנן: וסמכין עלוי. הש"ס קאמר אם כך שנוכח הוי האי מרבנן: אלא דהות מן ימא לטיגני. שני מקומות קרובין זה לזה. כלומר דאין אדם משקר בכה"ג דכיון דמקום קרוב הוא ירא שמא יבא א' ויכחישו: חברייא. בני הישיבה אמרי בחצר ובד' אמות פליגין. ר"י ור"ל דלקמן: יש לה חצר. קטנה יש לה חצר אם זרק גיטה לתוך חצרה קנתה להתגרש בו וכן אם היתה ברה"ר וזרק לתוך ד' אמותיה מגורשת: ר' אלעזר אמר בחצר. הוא דפליגין דר' יוחנן סבר הא דרבתה התורה חצר להתגרש משום יד אתרבאי וכי היכי דלקטנה אית לה יד דמשהגיע גט לידה מגורשת ה"נ אית לה חצר ור"ל סבר חצר משום שליחות אתרבאי דכשליח של אשה הוא וכי היכי דלית לה שלוחות דאין קטן עושה שליח ה"נ לית ליה חצר: ואין לה ד' אמות. אבל בד' אמות הכל מודים דאין לה:

מי

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פכ מאישות הל'... עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לז ס"א

כב
ב מיי' פ"ג שם הל"ג שם טוש"ע אה"ע סי' לה ס"א

כג
ג מיי' פ"ו מגירושין הל"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף ב

כד
ד מיי' פ"ג מאישות הל"ג עשין מח טוש"ע שם סי' לז סעיף ז

כה
ה מיי' פי"ז מאבידה ה"י ופ"ד מזכיה ה"ט ובהשגות ובמ"מ הל"ג עשין פד טוש"ע ח"מ סי' רמג סכ"ג וסי' רסח סעיף ב

קידושין מה

שם מד ע"ב

שם מה

פאה כ"ב יח

רידב"ז

ע"ד דר"י אין לה דעת אצל אבי' ואינה עושה שליח. ע"ד דרשב"ל יש לה דעת אצל אבי' והיא עושה שליח. פי' דלרשב"ל דאפילו בקידושין דהיא שבח נעורים ושייך לאב מ"מ יש לה דעת ומקבלת קידושי'. וע"כ אפילו דבגרושין לדעתו דרשב"ל הוי ג"כ עיקר המגרש האב דהיא מגרש את בתו בקבלתו מ"מ יש לה ג"כ יד דהא בקידושין פשיטא דהוא המקדש ומ"מ יש לה יד לדעתו דרשב"ל. אבל ר"י ס"ל דבקידושין כיון דהוי שבח נעורים לאב אין לה יד לקבל הקידושין של האב. ונמצא דלרשב"ל גדול כח היד של הנערה אצל אבי'. ולר"י חלש היד של הנערה אצל אבי'. וע"כ לר"י אפילו גבי גירושין כיון דיש גם יד האב לקבל הגט נחלש כחה ואינה עושה שליח. אבל לרשב"ל דחזק כ"כ כח היד שלה אפילו במקום דיש אב הוי היד של הנערה כמו דאין לה אב. ע"כ עושה שליח משא"כ לר"י אינה דומה היד של נערה באין לה אב כמו להיד שלה ביש לה אב ע"כ אינה עושה שליח ועי' בדברינו לעיל ודוק:

נשאת

תוס' הרי"ד

דף י' ע"ב והסוגיא הראשונה הוא במס' קידושין דף מ"ג ע"ב מביא המתניתין דידן תנן התם נערה המאורסה הוא ואבי' מקבלין את גיטה ומביא שם כל הסוגיא. והכא בירושלמי גרסינן ב' הסוגיות זה אצל זה. ונראה לפענ"ד בע"ה דשפיר הוי שייכות זה לזה. ועי"ז יאיר עינינו ברמב"ם ז"ל בפ"ו מה' גירושין ה"ט וז"ל ז"ל וקטנה אינה עושה שליח לקבלה אע"פ שאלירה קונה לה גיטה כגדולה. מפני ששליח לקבלה לריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינה בן דעת גמורה עכ"ל ז"ל. ובהשגות כ' הראב"ד ז"ל זה הטעם אין לו ואם טעם ולא ריח. אלא גם אתם א"ר לרבות שלוחכם ומה אתם בני דעת כו' כמלא שהשליח והמשלח לריכין להיות בני דעת עכ"ל ז"ל והיא קושיא עלומה. ועוד קשה לי א"כ לפי טעם הרמב"ם ז"ל נמלא דקטן עושה שליח בעלמא בכל הדברים שא"ל עדים ועוד קשה מהא דגרסינן במס' ב"מ דף י' ע"ב מר סבר חלר משום יד אתרבאי כי היכי דאי"ל יד חלר נמי אית לה ומ"ס חלר משום שליחות אתרבאי וכי היכא דשליחות ל"ל חלר נמי ל"ל ושם מיירי לענין גט כפירש"י ז"ל דל"ל לענין מליאה ז"א דא"כ למה נקט קטנה הול"ל קטן כמו בכ"מ א"כ קשה אפילו חלר משום שליחות אתרבאי מ"מ הו"ל להיות קונה החלר דהא כל עיקר דאינה עושה שליח היא משום דבעינן עדים וא"כ בחלר דלא בעי עדים בודאי קונה וזהו קושיא עלומה. אבל לפי הך סוגיא ניחא שפיר דהנה גרסינן במס' קידושין דף מ"ג ע"ב אר"ל כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין ור"י אמר מחלוקת בגירושין אבל בקידושין ד"ה אבי' ולא היא אר"י ברית מ"מ דר"י אליבא דרבנן גירושין דניכנסת עלמה לרשות אבי' בין היא בין אבי' קידושין דמפקעת עלמה מרשות אבי' אבי' ולא היא. ופריך והרי מאמר וכו' ומסיק אלא כי איתמר הכי איתמר דר"י כר"ת מ"מ דר"י אליבא דרבנן קידושין דמדעתה אבי' ולא היא גירושין דבע"כ בין היא בין אבי' ופירש"י ז"ל דמה לנו ולדעתו כי מקבל לי' איהו נמי בע"כ היא עכ"ל ז"ל מיי"ש והרב אלפס ז"ל כתב בפ' התקבל וז"ל ז"ל וכי פליגי רבנן עלי' דר"י אלא בגירושין אבל קידושין ד"ה אבי' ולא הוא כדגרסינן בפ' האיש מקדש אר"י מחלוקת לגירושין אבל קידושין

שנויי נוסחאות (ש"ג) שאביה נד"ו שאבה. (בו"ח) חד רב נפק נד"ו חד רב אמר נפק

מי אמר רבי יוחנן בפישוט ידים. ר' אלעזר שאל חצירו של שליח מהו שתיעשה כידו. נישאת היא לא אביה. קטנה אביה לא היא. ניסית בין היא בין אביה אם יש בה דעת היא לא אביה. אי זו היא קטנה שהיא צריכה להתגרש אמר רבי יוחנן כל שנותנין לה גיטה ודבר אחר עמו והיא מוציא' אותו לאחר זמן:

הלכה ג מתני'

*האומר תן גט לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקיבלו לה במקום אחר פסול ור' אלעזר מכשיר הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר: **גמ'** *מתניתא דלא כרבי אלעזר ברם כר' אלעזר לעולם אינה מגורשת עד שיאמר לו אל תגרשנה לי אלא במקום פלוני. הרי היא במקום פלוני והלך וגירשה במקום אחר הרי זו אוף רבי לעזר מודה שאינו אלא במראה לה מקום. אוף רבנין מודיי שאינו אלא כמראה לה מקום:

הלכה ד מתני'

*הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה התקבל לי גיטי אסורה לוכל בתרומה מיד התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום רבי אלעזר אוסר מיד: **גמ'** מה טעמא דר' לעזר אני אומר אחר הדלת מצאו. תמן *תנינן האומר למי שאינו נאמן על המעשרות קח לי ממי שהוא נאמן ממי שהוא מעשר אינו נאמן. תני ר' יוסי אומר אפילו אמר לו מפלוני אינו נאמן עד שיאמר לו קח ואני נותן מעות. מ"ט דר"י אני אומר א' קרוב מצאו ולקח ממנו. אתייא דר' אלעזר כר' יוסי ודרבי יוסי כר' אלעזר דרבי יוסי ריבה מן דרבי אלעזר. ולא מודה ר' אלעזר שאם אמרה לו אל תקבלהו לי אלא במקום פלוני שהיא אוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לאותו מקום. והכא

פני משה

מי אמר ר' יוחנן בפישוט ידים. בעיא היא דבפ' הזורק הלכה ב' גבי קרוב לה מגורשת מפרש התם ר' יוחנן בפישוט ידים כלומר כל שיכולה לפשוט ידה וליטלו קרוב לה היא והשתא בעי מי אמר ר' יוחנן הכא הא דאין לה ארבע אמות אפי' במקום קרוב כ"כ בתוך ארבע אמות. שתוכל לפשוט את ידה וליטלו או לא ולא איפשיטא: חצירו של שליח מהו שתיעשה כידו. אם חצירו הוי כידו אם זרק לו הבעל הגט לשם כמו באשה או לא דדוקא באשה הגרה איתרבאי אבל לא בשליח ולא איפשיט': נישאת. הנערה שוב אין לאביה רשות בה והיא מקבלת גיטה ולא אביה: קטנה. בעודה ארוסה אביה מקבל גיטה ולא היא: ניסית בין היא בין אביה. מקבלין את גיטה כלו' היא כיש לה דעת להבחין בין גיטה לדבר אחר כדלקמיה והביא כשאין לה דעת: שהיא צריכה להתגרש. ואינה יוצאת במיאון: והיא מוציאה אותו לאחר זמן. היינו שמבחנת בין גיטה לדבר אחר:

הלכה ג מתני' ונתנו לה במקום אחר פסול. שהבעל מקפיד דאין רצונו שילעיזו עליו שם: הרי היא במקום פלוני. אינו אלא כמראה מקום שם תמצאנה: ור"א מכשיר. דקסבר אינה אלא כמראה מקו' ואין הלכה כר"א: הבא לי גיטי כו' כשר. אפי' לרבנן כדמפרש בגמרא: גמ' מתני' דלא כר"א. כלומר דמפרש רישא דמתני' נמי לא אתייא כר"א: ברם כר"א לעולם אינה מתגרשת. לעולם האשה מתגרשת אפי' אמר לו תן לה במקום פלוני ונתן לה במקום אחר עד שיאמר לו בפירוש אל תגרשנה לי אלא במקום פלוני: הרי היא כו' הרי זו אוף ר' אליעזר מודה שאינו אלא כמראה לה מקום. כלומר בזו הוא דר"א מודה דכמראה מקום הוא וקמ"ל דלא תימא דר"א לא סבירא ליה מראה מקום אלא באשה אם איהי קאמרה אבל בבעל לעולם קפידא איכא והילכך קאמר בזו גם ר"א מודה דס"ל לעולם אזלינן לקולא ובריש' נמי מכשיר עד שיאמר בפי' אל תגרשנה אלא במקום פלוני: אוף רבנן מודיי. אסיפא קאי הבא לי גטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר אף רבנן מודו דכשר דכיון דאינה מתגרשת בקבלתו אינה אלא כמראה מקום ואינה מקפדת כשמביאו לה ממקום אחר:

הלכה ד מתני' הבא לי גיטי אוכלת בתרומ'. אם אשת כהן היא עד שיגיע הגט לידה: אסורה לאכול בתרומה מיד. שמא קבלו כבר דחזקת שליח עושה שליחותו: לאותו מקום. שכך אמרה לו אל תהי שלוחי אלא שם: ור"א אוסר מיד. מפרש מאללה כדמפרש טעמא בגמרא שאני אומר אחר הדלת מצאו וקיבל ממנו. ור"א לטעמיה דמכשר כשקיבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו ומשעת קבלה איגרשה לה והילכך חיישינן שמא במקום קרוב מצאו וקיבל הגט ממנו ואין הלכה כר"א: גמ' מ"ט דר"א. דאוסר מיד ואע"ג דס"ל מראה מקום היא לו מכל מקום מיד לא תיתסר וקאמר שאני אומר כו' כדפרישית במתני': תמן תנינן. פ"ד דדמאי: אינו נאמן. שאפי' ימצא שלקח ממי שאינו נאמן מצי לאשתמוטי ולומר בעיני היה נאמן וקתני התם ואם אמר לו מאיש פלוני ה"ז נאמן דלא מצי לאשתמוטי דהא אינו רשאי ליקח מאחר: תני ר' יוסי. פליג וס"ל אפי' אמר מפלוני אינו נאמן דאכתי חיישינן שמא יקח מאחר: עד שיאמר לו קח ואני נותן מעות. דבהא ליכא למיחש שהרי אותו פלוני צריך לבא אצלו בשביל המעות: מ"ט דר' יוסי. דהיינו אפי' אמר מפלוני: אני אומר אחד קרוב מצאו. אדם אחד במקום קרוב פגעו ולקח ממנו שלא רצה לטרוח לילך אצל פלוני: אתייא דר"א כר' יוסי ודר"י כר"א. דר"א אמר נמי דחיישינן שמא מצאו במקום קרוב כר' יוסי: ה"ג דר' יוסי ריבה מן דר' אלעזר וכן הוא בדמאי. כלומר דדחי לה הש"ס דודאי דר"א אתייא כר' יוסי אבל הא דר' יוסי עדיפא מן דרבי אלעזר דמי לא מודה ר"א שאם אמרה לו אל תקבלהו אלא במקום פלוני כדאמר לעיל שאם ייחד לו מקום אפי' ר"א מודה דקפידא הוא וא"כ אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום שייחדה לו: והכא

מ"ט דר"י. דאיש דמשקר הא אין לו שום הנא' אם קונה מנאמן או מאיש אחר: אחד. מקרובי עם הארץ מצאו ולקח ממנו: ה"ג אתיא דר"א כר"י ודר"י כר"א דר"י ריבה מן דר"א ולא מודה וכו' וכ"ה בדמאי פ"ב. וה"פ ס"ד דר"א ור"י חד טעמא אית להו וטעמא דר"י משום דאף שאמר לו קח מפלוני לאו קפידא הוא וקאמ' הש"ס דלאו בחדא שיטתא קיימו אלא ר"י מחמיר טפי מדר"א דהא אפילו בא"ל מאיש פלוני קאר"י דאינו נאמן ור"א סובר באומ' לו אל תגרשנה אלא במקום פלוני אינה מגורשת דודאי קפידא הוא:

והכא

קרבן העדה

מי אר"י בפישוט ידים. מיבעיא ליה אם זרק הגט סמוך לה שיכולה ליטלו משם בפישוט ידיה מי אמרינן בכה"ג מודה ר"י דהוה גט כמי שנתן לידה או לא: חצירו של שליח. זרק הגט לחצירו של השליח מי הוה כידו כי היכי דמהני אם זרק לתוך חצירה או דלמא דוקא לגבי דידה רביה קרא אבל לא לגבי שלוחה: ניסת. והיא נערה ונירשה היא מקבלת גיטה ולא אביה דמשניסת אין לאביה רשות בה: קטנה. ארוסה אביה מקבל את גיטה ולא היא אם יש לה אב: ניסת בין היא בין אביה. דהא מתגרשת בעל כרחה: אם יש בה דעת. אע"פ שהיא קטנה היא ולא אביה דמשניסת אין לאביה רשות בה: איזו היא קטנה שהיא צריכה להתגרש. כלומר שהיא ראויה להתגרש: והיא מוציאה לאחר זמן. ויודעת איזה מהן צריך שימור:

הלכה ג מתני' אם רצה הבעל לחזור. עד שלא הגיע הגט לידה: פסול. דאין רצונו שילעיזו עליו באותו מקום וקפידה היא: הרי היא במקום פלוני. אינו אלא כמראה מקום שם תמצאנה: גמ' מתניתין דלא כר"א. דפליג בסיפא באשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקיבלו במקום אחר דהגט כשר דמראה מקום היה לו ה"נ בבעל אמרי' לר"א דכשר דמראה מקום הוא לו: ה"ג ברם כר"א לעולם היא מגורשת עד שיאמר אל תגרשנה אלא במקום פלוני והלך וגירשה במקום אחר אף ר"א מודה שאינה מגורשת ובאומר הרי היא במקום פלוני אף רבנן מודי שאינו אלא כמראה לו מקום. ומתניתין דהכא רבנן ולא פליגי ר"א ורבנן אלא באומר סתם גירשה במקום פלוני:

הלכה ד מתני' אוכלת בתרומה. אם אשת כהן היא עד שיגיע גט לידה: לאותו מקום. שכך אומרת לו לא תהא שלוחי לקבלה אלא שם: אוסר מיד. משפירש מאללה דר"א לטעמי' דמכשיר כשקבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו ומשעת קבלה איגרשה לפיכך משעה שפירש מלפניה אסור' לאכול בתרומה שמא מצאו אחורי הדלת וקבל הגט ממנו: **גמ'** אני אומר וכו'. כדפרישית במתני': תמן תנינן. דמאי פ"ד: אינו נאמן. דאפילו ימצא שלקח מאיש שאינו נאמן יאמר בעיני היה נאמן: ה"ג אינו נאמן מאיש פלוני ה"ז נאמן תני רבי יוסי אומר אפילו א"ל מאיש פלוני אינו נאמן. ר"י פליג אתנא דמתני' וסובר לעולם חיישינן שמא ישקר דמימר אמר נאמן אני בעיני המשלח ולא יחקור אחרי עד שיאמר קח ואני אתן המעות להמוכר דאז ודאי אינו משקר כיון דאיכא לגלויי:

תוס' הרי"ד

בקידושין ד"ה אבי' ולא היא פירוש בהתורה זיכתה בבת נעורי' לאב. ולהכי שאני קידושין מגירושין עכ"ל ז"ל. ולכאורה צ"ב דהא דבריו ז"ל קאי ע"פ האוקימתא ראשונה קידושין דמפקעת עצמה מרשות אבי' אבי' ולא היא וזה איתותב בגמ' ממאמר ומסיק הוקימתא אחריתא משום דבעינן קידושין מדעתה [וראיתי במה"פ ז"ל שתמה ג"כ בזה] ועוד צ"ב הלא הרב אלפס ז"ל הוא פוסק ולא קאתא לפרש רק כדי שיהא בזה נפ"מ להלכה ומאי נפ"מ בהלכה הפירוש הזה ונראה לפענ"ד עפ"מ שדייקי' בתוס' ז"ל דנערה לאו דווקא אלא ה"ה קטנה והא דפריך מקטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה ולהא"מ הוי מוקמי כיש לה אב א"כ מוכח דגם קטנה מקבלת את גיטה ושלא כדברי הרי"ף ז"ל דכתב נערה ולא קטנה וכתב הר"ג ז"ל דמזה אין ראי' וו"ל ז"ל והאסבר עמד

רידב"ז

נשאת היא ולא אבי'. הר"נ ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל מביא הירושלמי הזה ומבאר שם פירושו עיי"ש ודוק: מתניתא

שנויי נוסחאות (סוכ"ב) אפילו אמר לו נד"י אפילו לא אמר לו. (סול"ג) דרבי נד"ו בי רבי. ריבה מן דרבי אלעזר נד"ו כ"ז ליתא.

עמודי ירושלים

נשאת בין היא בין אביה אם יש בה דעת כו'. כ' הפ"מ כלומר היא כיש לה דעת להבחין בין גיטה לדבר אחר כדלקמי' ואביה כשאין לה דעת. והוא דחוק לפרש בין היא בין אביה נלדדין ומ"ש הת"כ אם יש בה כו' קאי אדלעיל והנכון דהירושלמי סובר דבאין לה דעת בין היא בין אביה שוין דאין יכולין לקבל גיטה וזה של' דבין היא בין אביה שוין בדבר וכן פי' הרמב"ן בקידושין דמ"ג. ועשו"ת רדב"ז ח"ב סי' תקע"ו מה שהאריך בביאור דברי הירושלמי הללו: הרי הוא במקום פלוני כו' הפ"מ כ' כלומר בזו היא שמודה ר"א כו' ולא פליג כו' והוא תמוה דא"כ אמאי נקט הירושלמי בהרי הוא סרבותא דר"א פליג באומר הן גט לאשתי במקום פלוני אבל בהרי הוא גם חכמים מודים והנכון דמתחלה אמר דר"א פליג גם באומר הן לאשתי במקום פלוני ואינו אומר רק במיהד ואמר אלא במקום פלוני והא"כ אמר דבהרי הוא גם ר"א מודה כו' אף הכמים כו' כלומר דבזה גם חכמים מודו לר"א וא"ש ומצאתי להגדה יהושע שגם הוא פי' כן: מ ט דר"י אני אומר א' קרוב מצאו ולקח ממנו. הפ"מ פי' שמצא קרוב להעיר א' ולקחו ממנו כו' ולדעתי יולדק יותר לפרש דמצא א' שהוא קרוב לו ולכן לקח ממנו אע"פ שייחד לו ליקח מאחר מ"מ כיון שהוא קרוב אליו לכן לקח ממנו. ושוב ראיתי להרא"ש בדמאי (פ"ד ה"ד) שפי' כן

מהר"ם די לונזאנו

ברם כר' אלעזר לעולם מגורשת עד שיאמר כו"ל:

מסורת הש"ס

גיטין כס

פ' ירושלמי קידושין פ"ב ה"ג

שם דף כה

(דמאי פ"ד ה"ד)

גליון אפרים מי אמר ר' יוחנן בפישוט ידים. נ"ב צריך לומר כי אמר רבי יוחנן בפישוט ידים:

מסורת הש"ס

והכא. לר"י אפילו א"ל קח לי מאיש פלוני אינו נאמן ש"מ דטעמא אחריכא אית לי' לר"י ואע"ג דיודע דקפיד המשלח שינה להבאת קרובו :

הלכה ה מתני' כתבו ותנו גט לאשתי. לשון בני אדם הוא שכבר החזיקו בו לקרות לספר כריתות אשה גט : גרשוה. נמי כבר נהגו לקרות גירושין : כתבו אגרת ותנו לה. גם זה לשון הגט שכותבין בו ודין די יהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין : פטרוה לא אמר כלום. דלמא לשון פטור וחובה קאמ' להקל מעליה חובות שחייבת : פרנסוה. לשון עשיית צרכיה הלכך לא ידעינן אי צרכי הגט הוא שלא תהא זקוקה ליבם או צרכי מלבוש וכסו' הוא : כנימוס. כחוק לא ידעינן אי חק גט או חק מזון וכסות וכן כראוי איכא לספיקי בכה"ג : היוצא בקולר. במסגר והפיסה : ואמר כתבו. אע"פ שלא אמר תנו : יכתבו ויתנו. דאגב פחדי' טריד ולא פריש : המפרש. מן היבשה לים : והיוצא בשיירא. לעבור דרך המדבר : המסוכן. שקפץ עליו החולה : גמ' האומר תרכוה כאומר גרשוה. דלשון גירושין הוא : אני אומר למזונות. כדפרשתי במתני' : ולא סוף דבר. לאו דוקא היוצא בקולר בשביל עון שיש בו סכנת נפשות אלא אפילו היוצא בשביל עונש ממון נמי אין צריך לומר תנו שכל היוצא בקולר יש בו סכנה וטריד : מתנתו. של היוצא בקולר דינו כמתנת בריא וצריכה קנין או כמתנת שכ"מ דמי ואין צריך קנין : ה"ג מה דהיא צריכה לרבי אליעזר. הא דמיבעי' לי' לרבי אליעזר פשיטא לי' לר"י בר חנינא : דתנינן תמן. ערכין פרק קמא : נהנין בשערה. נשים שאין להן הרבה שערות היו רגילין לקשור שער נשים נכריות בשערן והיא נקראת פיאה נכרית אבל שערה המחובר' אסורי' כגופה : ה"ג באומרת

גיטין סט ע"ב

שם

(ערכין פ"א) בבלי

והכא אפילו אמר לו מפלוני אינו נאמן עד שיאמר לו קח ואני נותן מעות. מאי טעמא דרבי יוסי אני אומר אחד קרוב מצא ולקח ממנו :

הלכה ה מתני' [א] *האומר כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה כתבו איגרת ותנו לה הרי אילו יכתבו ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום [ב] בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אילו יכתבו ויתנו חזרו לומר [ג] אף המפרש והיוצא בשיירא ר"ש שזורי אומר [ד] אף המסוכן : גמ' *האומר תרכוה [ה] כאומר גירשוה. פטרוה פרנסוה. עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום אני אומר למזונות. אמר ר' מנא ולא סוף דבר בקולר של סכנה אלא [ו] אפי' בקולר של ממון. שכל הקולר בחזקת של סכנה. ר' אלעזר שאל [ז] מתנתו כמתנת שכיב מרע. רב נחמן בשם ר' יעקב ארמנייא מה דהיא צריכה לר' אליעזר פשיטא לר' יוסי בר חנינה דתנינן תמן [ח] *האשה שנהרגה נהנין בשערה. [ט] בהמה שנהרגה אסורה בהנייה אמר ר' יוסי בר חנינה באומרת

והכא. אבל הכא לר' יוסי אפי' אמר לו מפלוני כלומר אפי' ייחד לו ואמר אל תקח לי אלא מפלוני אפ"ה אינו נאמן : מ"ט דר' יוסי אני אומר כו' כלומר דאזיל בתר טעמא דר' יוסי חיים שמא מצא אדם במקום קרוב וא"כ אפי' אמר לו אלא מפלוני חיישינן עד שיאמר קח ואני נותן מעות :

הלכה ה מתני' האומר כתבו גט. לשון בני אדם הוא שכבר החזיקו בו לקרות ספר כריתות אשה גט : גרשוה. נמי כבר נהגו לקרות גירושין : כתבו אגרת. גם זה לשון גט שהגט קרוי אגרת שכך כתוב בו ואגרת שבוקין : פטרוה. דילמא ל' פטור וחובה קאמר להקל מעליה חובו שחייבת הילכך לא אמר כלום : פרנסוה. לשון עשיית צרכיה היא כמו מוציאין לפרנסה והילכך לא ידעינן אי צרכי הגט הוא שלא תהא זקוקה לייבם או צרכי מלבוש וכסות הוא : עשו לה כנימוס. כחוק ולא ידעינן אי חק גט הוא או חק מזונות וכן כראוי : היוצא בקולר. ליהרג בדיני מלכות : ואמר כתבו. אע"פ שלא אמר תנו : יכתבו ויתנו. דאגב פחדיה טריד ולא פריש : המפרש. לים : והיוצא בשיירא. למדברות : אף המסוכן. אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד אליו מיד והלכה כר"ש שזורי :

גמ' האומר תרכוה כאומר גירשוה. ויכתבו ויתנו. ובבבלי קאמר נמי שלחוה שבקוה : אני אומר למזונות. אמר והכנימוס וכראוי קאי אי נמי אפטרוה נמי פטרוה מהובות להקל מעליה שתיזון בריוח : ולא סוף דבר בקולר של סכנה. נפשות אלא אפילו נתפס בשביל ממון אמרינן נמי דבהול הוא ואגב טירדיה לא פריש תנו שכל הקולר בחזקת של סכנה היא : מתנתו. של היוצא בקולר ליהרג כמתנת שכ"מ הוא או לא וכ"מ דלא בעי קנין דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי : מה דהיא צריכה לרבי אליעזר גרסינן. מילתא דמיבעיא ליה לרבי אליעזר פשיטא ליה לרבי יוסי בר חנינא : דתנינן תמן. סוף פרק קמא דערכין : האשה שנהרגה נהנין בשערה. וכדמוקי לה רבי יוסי בר חנינא באומרת

עין משפט נר מצוה

לה
א מיי' פ"ג מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף סו

לו
ב ג ד שם ס"ס

לז
ה שם סעיף ש

לח
ו שם סעיף סו

לט
ז מיי' פ"ח מזכיה הכ"ד סמ"ג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' רנ ס"ח

מ
ח מיי' פי"ב מסנהדרין ס"ד

מא
ט מיי' פ"ד ממאכלות אסורות הכ"ב

תוס' הרי"ד

לומר דס"ל הוי מלי למימר ולטעמיך ולא אמר כמו בכמה דוכתי דמלי למימר ולטעמיך ולא אמר. והרמב"ן ז"ל תירץ עוד והמר דלרבא דהוי ס"ל דעושה שליח הוי ס"ד דיד אבי' יד יתירה זכי לה רחמנא ולטעמי' אסבר דאפילו קטנה מקבלת את גיטה ואינו דהוי כ"ד לאוקמי' מתניתין בים לה אב אבל כיון דקי"ל כר"נ דפשע לי' דאין עושה שליח דאין נערה במקום אב אלא כשלית שמינתה הורה לפי שירדה תורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידה בגירושין שיטנה בע"כ. ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד כשל אחרים כלל אבי' ולא כיה פכ"ל ז"ל עיי"ש. ולכאורה קשה דלדעת הרמב"ן ז"ל דנערה דמקבלת גיטה הוא משום דהוי שלית אבי'. הלא סוגיא מפורשת במס' גיטין דף כ"א ע"א והבע"א שלית לקבלה נמי אשכחן בע"כ שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בע"כ הלא אדרבה להיפך הוה דהאב הוא השלית מן הקטנה וכ"ש מן הנערה. וע"כ נ"ל דלהרמב"ן ז"ל המסקנא דקידושין מ"ד ע"ב מר"נ דלא אלימא ידה כיד אבי' לאוי' שליח. ע"כ דפליג על זה וס"ל להאי סוגיא דיד הנערה הוא רק בתורת שליחות מאבי'. ולא דאבי' הוא השליח מן הקטנה ומן הנערה :

והנה וכאמת יש לחקור דבשטר קידושין קי"ל דלשון השטר הוא בתך מקודשת לי. אם בשטר גירושין בקטנה או בנערה אם כותב ג"כ כלשון הזה בתך מגורשת או שכותב שמגרש את לאה ולא שמגרשת בת ראובן אלא מגרש את לאה. ומצאתי בריב"ש ז"ל חלק שני סי' ב' אלפים שנ"ב וז"ל ז"ל לענין קטנה המתגרשת ע"י אבי' אם כותב בלשון נוכח אבי' או נוכח המתגרשת אין לשנות כלל מלשון שאר הגיטין אלא כותב לנוכח האשה אע"ג דאבי' מקבל את גיטה דיד יתירתא זכי לה רחמנא הילכך אע"ג דנתן הגט ליד אבי' הוי כאלו נתן בידה ואע"ג דלענין קידושין קטנה כותב בתך מקודשת לי בתך מאורכת לי ומקשינן יליאה להוי' לא קביא לענין קידושין אבי' ולא ידה אבל לענין גירושין יד יתירה זכי לה רחמנא ודכותי' מתרץ בפ' האיש מקדש אר"י מחלוקת לענין גירושין אבל לענין קידושין ד"ה אבי' ולא היא הילכך כותבין לכתחלה לנוכח האשה כשאר גיטין ואם כתב לנוכח האב לא מיפסל גיטא בהכי עכ"ל ז"ל ודבריו ז"ל צריך ביאור ·מבינן מוכח מהאי סוגיא דנפ"מ בענין זה ג"כ אם כותב בלשון נוכח אבי' או לנוכחה. ונראה לפענ"ד דהרב אלפס ז"ל מפרש הכי מסקנת הגמ' גירושין בע"כ בין היא בין אבי' קידושין דמדעתה אבי' ולא היא. פירוש דע"כ בקידושין שייכה לאב דהוי כמו שדה שלו שמוכר לאחר וכמו כן מקדשה לאחר דשבח נעורי' לאב והוי קידושין ככל שבח נעורים דהוי שייך לאב וכשמקדש מקדש את בת פלונית ולא מקדש את לאה אלא מקדש בת ראובן מש"ה אין לה יד לקבל קידושין כי היא אינה ברשותה אלא ברשות האב כמו חפץ שלו. משא"כ בקבלת גיטה אינו שייך כלל שבח נעורים, דאיזה שבח הוא לו דמאי זכות יש לו בקבלת גיטה הא בע"כ מקבל ומאי זכות יש לו. אלא דהתורה זכתה לה יד יתירה דהאב דאיתקש יציאה להוי' בקבלת אב את גיטה אבל אינו שייך לשבח נעורים כיון דהוי בע"כ. א"כ העיקר הגירושין דמגרש את לאה ורק יד יתירה זכי לה רחמנא יד האב דאבי' מקבל עבורה. ויש לו ג"כ יד לקבל את הגט. וע"כ יכולה היא ג"כ לקבל את הגט דאדרבה היא העיקר המתגרשת ולא דמגרש בת ראובן אלא מגרש את לאה ורק דרחמנא זכי לה יד יתירה. ומדויק לשון הגמ' זכי לה רחמנא אלמא דהזכי' הוא לה דאבי' מקבל עבורה ונמלא לפ"ז דהאב הוא השליח כיון דמקבל עבורה. משא"כ בקידושין אינו בתורת שליח אלא הוא עיקר המקדש דמוכר בתו לפלוני. וע"כ לפ"ז נפ"מ בענין לשון הגט וקידושין דבקידושין הוי שבח נעורים ומקדש את בת ראובן משא"כ בגיטין דלא הוי שבח נעורים ולא זכי האב אלא מגרש את לאה ורק דללאה יש לה יד יתירתה דגם האב מקבל עבורה וכיון דמקבל עבורה הוי הוא השליח :

ובזה מובן כונת הריב"ש ז"ל דמביא ראי' דכותבין בלשון נוכחה ולא כמו גבי קידושין בתך נקודשת לי מהאי סוגיא דקידושין אבי' ולא היא ושאני גירושין מקידושין וכיה כדברינו דזהו עיקר הטעם דמחלק גירושין מקידושין לתירוץ השני משום דבקידושין הוי שבח נעורים והוי היא ברשות האב. משא"כ בגירושין דלא הוי שבח נעורים. ולפ"ז נמלא דבקידושין מקדש בת ראובן ובגירושין מגרש לאה ורק יד יתירה זכי רחמנא ללאה לקבלת גיטה דאבי' מקבל גט עבורה. ונמלא לפ"ז לשיטת הרב אלפס ז"ל [ויש לכוין פירש"י ז"ל לפירוש הזה] גם ממסקנא דמס' קידושין מוכח ע"כ דאבי' מקבל את גיטה מתורת שליחות כההיא סוגיא דדף כ"א ע"א הנ"ל. ולעולם יד יתירה זכי לה רחמנא אפילו לבתר דמסיק ר"נ דאין עושה שליח ולא כהרמב"ן ז"ל שכתב דדווקא לרבא הוא דס"ל דיד יתירתא זכי לה רחמנא משא"כ לר"נ דס"ל דאין עושה שליח לדידי' לא אמרינן דיד יתירתא זכי לה רחמנא. ולשיטת הרב אלפס ז"ל אינו כן דהא כתב יד יתירתא זכי לה רחמנא וכתב בהיא דר"נ אלמא דלא תלי זה בזה וע"כ דאינו מתרץ כהרמב"ן ז"ל אלא כהר"נ ז"ל דס"ה דהמ"ל ולטעמיך. וכיון שכן נמלא דקאי הסוגיא דדף כ"א דהאב הוא בתורת שליח על קבלת גיטה ולא כהרמב"ן ז"ל דהנערה הוי שליח מן האב. אלא אדרבה האב הוי שליח ממנה. אבל זה תלי בב' האוקימתות. דלאוקימתא קמייתא דמוקי ר"י בר"ת טעמא דר"י אליבא דרבנן גירושין דמכנסה עלמה לרשות אבי' בין היא בין אבי' ופירש"י ז"ל אמרינן דאבי' נמי ניחא לי' שתקבל היא והוי גיטא עכ"ל ז"ל. והיא כהרמב"ן ז"ל דירדה התורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידה בגירושין שמקבלת היא רק הרמב"ן ז"ל כתב כן. אבל לאוקימתא האחרונה ואילו להרב אלפס ז"ל לאוקימתא האחרונה אינו כן. כנ"ל אבל לאוקימתא הראשונה עכ"פ בודאי כן הוא. ונמלא לפ"ז לשיטת הרב אלפס ז"ל דקאי גם במסקנא ההיא סוגיא דגיטין דף כ"א הנ"ל דהאב הוא השליח אצל הקטנה בקבלת הגט. א"כ לפ"ז ל"ל דקטנה בגט לא הוי בתורת שליח ז"א דהא התורה רבי דהאב מקבל גט עבור קטנה בתורת שליחות. וא"כ אף דבעלמא ממעטינן קטן מתורת שליחות משום דאיש כתוב כפרש"י ז"ל במס' כ"מ דף י' הנ"ל. ולהרא"ד ז"ל מאתם גם אתם וכן ס"ל להרמב"ם ז"ל ג"כ. אבל בגיטין מלינו דקטנה איתא בתורת שליחות לקבלה. וא"כ לפ"ז גם החלר דקטנה זוכה ג"כ. אף דאם הי' נתרבה משום שליחות. אך לעשות שליח אינה יכולה לאו משום דאינה בתורת שליחות אלא משום דבעינן עדים כדברי הרמב"ם ז"ל והשתא לא קשה מהסוגיא דדף י' במס' ב"מ הנ"ל דז"א דהתם קאי לרשב"ל ורשב"ל סבר מקשינן הוי' ליליאה דנערה מקבלת גיטה לרבנן כמו כן מקבלת קידושי' וס"ל דהוי כגט כמו בקידושין דשייך להאב כמו שבח נעורים וע"כ כמו היכא דמקבלת גיטה כמו כן מקבלת קידושי'. ואי דס"ל דהעיקר המתגרשת היא לאב והאב הוי שליח. א"כ היכי ס"ל כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין. א"ו דלא שנו לרשב"ל בין גיטין וקידושין. וס"ל כי היכי דבקידושין האב היא המקדש בתו. כמו כן בגט האב הוא המתגרש בתו והנערה הוי שליח מן האב משום דניחא לי' א"כ דווקא נערה יכולה לעשות שליח דגדולה היא ולא קטנה. א"כ קטנה גבי גט אינה ג"כ בתורת שליחות כמו בכ"מ וע"כ לדידי' קאמרינן מ"ט דהיא רשב"ל חלר משום שליחות איתרבאי וכי היכי דל"ל שליחות תלירה נמי ל"ל דהא לדידי' קטנה אינה בתורת שליחות אפילו גבי גט ואין להקשות לפ"ז למה קאמר בדר"י דמ"ם משום ידה איתרבאי הא אפילו אי הוי משום שליחות מהני ג"כ גבי חלר משום דקטנה איתא בתורת שליחות בגט דאבי' מקבל גיטה בתורת שליחות. ז"א דהא לאוקימתא הראשונה לכו"ע אביה העיקר והנערה הוי שליח מאתו ולא קטנה ע"כ קאמר אליבא דכו"ע אפילו לאוקימתא הראשונה שפיר טפי עדיף דר"י ס"ל חלר משום יד איתרבי. ונמלא לפ"ז דהסוגיא דדף י' ע"ב במס' ב"מ עם הסוגיא דמס' קידושין מחלוקת ר"י ורשב"ל בענין כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין תלי זב"ז. ולפיכך בירושלמי גרסינן הסוגיא הפלוגתא דר"י ורשב"ל כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין ותוס"י לבתר ההי סוגיא גרסינן הסוגיא דר"י אמר יש לה חלר ויש לה ד"א. ורשב"ל אמר אין לה חלר דהיא שייך זל"ז. ואתא שפיר הרמב"ם ז"ל ודוק: אב"י

שנויי נוסחאות (סוי"ח) לר' אליעזר בד"ו לר' שמעון.

עין משפט
נר מצוה

מב
א מיי' פ"ד מהל' הכ"א טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ב
מג
ב מיי' פ"א ממלוה ה"ד סמ"ג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לט ס"א וסי' קיא ס"א
מד
ג מיי' פ"ו מזכיה סמ"ג עשין פט טוש"ע שם סי' רנג סעיף יח
מה
ד מיי' פ"ד ממלוה טוש"ע ח"מ סי' קז ס"א וסי' סט סעיף ב
מו
ה מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף טז
מז
ו טוש"ע י"ד סי' שלה ס"א וטוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ב
מח
ז מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף יט
מט
ח ט שם סעי' יז
נ
י שם סעיף יט
נא
כ מיי' פי"ג מגירושין סמ"ג שם טוש"ע שם סי' יז סעיף כב
נב
ל שם סעיף י

א באומרת תינתן כבינתי לבתי. *כהדא גניבה אתאפק למקטלא אמר יבון לר' אבונא זוז מן חמרא דכפר פנייא. ולא יבון ליה. חשין להא דרב. דרב אמר היורש כמשועבד ב *כשם שאין מלוה בעדים ניגבית מן המשועבד. כך אינה ניגבית מן היורשין. ולא יתנון ליה משום חוב יתנון ליה משום מתנה. חשין להא דרבי אלעזר. דר' אלעזר שאל מתנתו כמתנת שכיב מרע. אייתי דרבי זעירא לרבי יצחק עטושיא ותנון ליה כגיטין כן מתנה. אמר ליה רבי בא או מה גיטין אם לא נתן בחייו לא נותן. אף מתנה אם לא נתן בחייו לאו שמה מתנה. אמר ליה הבא אתא ר' מפקה חכמתה ומפסדה לר' אבונא זוזי. לית יכיל דתנינן תמן *תנו מנה לאיש פלוני ומת ג יתנו לאחר מיתה. כר' שמעון. דרבי יוחנן פליג יבון ליה. דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן ד מלוה בעדים נגבית מן היורשין ובלבד יורשין קרקע. אמר ר' יוסה הדא דתימר בהן דהוה קאים גביה עד שעה דמית ברם אם עליל ונפק אנא אמר כבר יהיב ליה. מילתיה דרבי חנינה אמר דלא יהיב ליה. ר' חנינה הוה מישתעי אהן עובדא לוי פריסה הוה עבר מן אתר לאתר נפקין קריביה דגניבה מיבול עימיה אמר ייבון לר' אבונא זוזיי והיתגרון לחמא. תני אף החולה. ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן הלכה כרבי שמעון השזורי במסוכן. מה בין טסוכן מה בין חולה. חולה כדרך הארץ. ומסוכן ה כל שקפץ עליו החולי. ו *דרך הארץ הקרובים נכנסין אצלו מיד והרחוקין לאחר ג' ימים. ואם קפץ עליו החולי אילו ואילו נכנסין אצלו מיד. דלמא ר' הונא ר' פינחס ר' חזקיה סלקון מבקר' לרבי יוסי בתר תלתא יומין אמר לון בי בעיתון מקיימה מתניתא:

הלכה ו מתני' ז *מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע את קולי

יכתוב גט לאשתי הרי אילו יכתבו ויתנו ח הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה מעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רבן שמעון בן גמליאל אמרו חכמים ט אם מעצמו נפל הרי זה גט ואם הרוח דחאתו אינו גט: גמ' *אמר ר' חנינה לימדנו ר' יונתן י והן שראו בובייה של אדם. תמן תנינן כ מעידין לאור הנר ולאור הלבנה. ל ומשיאין על פי בת קול. ומר רבי יונתן והן שראו בוביי' של אדם. ר' אחא בר חנינה בשם ר' חנינה הדא

פני משה:

באומרת כם ולא' ליהרג תנו כבינתי לבתי קליעת שערה ופאה נכרית שלה דכיון דאמרה מחיים תנו לאו כגופה היא ולפיכך לא נאסרה בהנאה אלמא פשיטא ליה לרבי יוסי ב"מ דלא בעי קנין דדבריה ככתובין וכמסורין הן: כהדא. מעשה בגניבה שהוליאוהו ליהרג למלכות ואמר יתנו לרבי אבינא מעות מיין דכפר פניא שהיה לו: ולא יבון ליה. וקאמר הש"ס שלא נתנו לו משום דחשו להא דרב דאמר בפ' גט פשוט היורש כמשועבד דין היורשין כדין הלקוחות דמלוה ע"פ אין נגבית מהן: ופריך ולא יתנו לו משום חוב אבל יתנו לו משום מתנה. דמתנת שכ"מ היא: חשו להא דר"א. דר"א מסופק הוא אם כמתנת שכ"מ הוא או כמתנת בריא הוא ולא נקנה לו: אייתי דרבי זעירא. תלמידי ר"ז הביאו לרבי יצחק ותנון לי' ברייתא: כגיטין כן מתנה. כמו גט של היוצא בקולר כך המתנה מה גט כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו נותנין אף מתנה כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה: או מה גיטין. אם לגיטין מדמית לה מה גט אם לא נתנו לה בחיים לאו כלום הוא דהא אין גט לאחר מיתה וצריך שיתנו לה בעודו בחיים אף מתנה כן והכא הרי לא ניתן לו מחיים: הכא אתא רבי. על רבי בא אמר דבא כאן להוציא דין מחכמתו ולהפסיד לרבי אבינא זוזי: לית יכיל. ואעפ"כ אין אתה יכול להפסידו דהא תנינן תמן סוף פ"ק תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה דמוקמינן התם בשכ"מ ונותנין: כרבי שמעון. כלומר וכרבי שמעון שזורי דמתניתין דאמר אף המסוכן אלמא דמדמי שכ"מ והיוצא בקולר להדדי: דרבי יוחנן פליג יבון ליה. כלומר השתא דסלקא לן דמתניתין היוצא בקולר כמתנת שכ"מ היא וא"כ מן הדין ליתן לרבי אבונא מאי אמרת דכהיב הוא ואין נגבית מן היורשין כרב לעיל אע"פ כן יתנו לו דהא ר' יוחנן פליג התם ואמר מלוה ע"פ נגבית מן היורשים אם ירשו קרקע דס"ל שעבודא דאורייתא וה"ג מיירי שירשו קרקע והנכון דגרסינן כך שמעין דר' יוחנן פליג יבון ליה כלומר כששמעו הקרובים דר"י פליג וס"ל דמלוה ע"פ נגבית מן היורשין נתנו לו לר' אבינא וע"ז שייך שפיר הא דבתרה מילתיה דר' חנינא אמרה דלא יהבין לי'. וטעות המדפיס הוא שהיה כתוב כך ונתחלף לו הד' בר' והדפיס כרבי והרבה כמו זה נמצא בספרי דפוס הירושלמי: הדא דתימר. לפרושי מתני' דהאומר תנו מנה קאי דוקא באם היה עומד עליו עד שעה שמת וראינו שלא נתנו לו אי נמי המילתיה דר' יוחנן מיתפרשא: ברם אם עליל ונפיק. אבל ראינו יוצא ונכנס. כלומר שלא עמדו עליו ואין אנו יודעין ודאי שלא נתן לו חוששין שמא כבר נתן לו קודם שמת: מילתיה דר"ח. ממעשה של ר"ח שמעינן שלא נתנו לו יורשי גניבה לר' אבינא דר"ח היה מספר המעשה בלוי פריסא משם מקים והיה עובר בדרך ממקום למקום ויצאו קרובים של גניבה לטעין ולהתלוות עמו על הדרך ואמר להם ייבון כלומר מפני מה אין אתם ניתנים לר' אבינא המעות: ואיתגרון להמא. והתגרו והתריסו נגדו ללחום עמו בדברים: תני אף החולה. לאו דוקא מסוכן קתני במתני' אלא אף החולה ומיירי נמי שהוא מסוכן מחמת חליו אלא שלזה שקפץ עליו חליו קראוהו מסוכן כדמפרש ואזיל: דרך הארץ. של ביקור חולים: דלמא. מעשה הי' שנכנסו ר' הונא ור' פינחס ור' חזקיה לבקר את ר' יוסי אחר ג' ימים: בי בעיתון מקיימא מתניתא. בתמיה בי אתם רוצים לקיים האי ברייתא שלא לבקר מקודם ג' ימים ומפני שהיו חביריו אמר להם כן שדינם כדין הקרובים ומיודעים:

הלכה ו מתני' ואמר כל השומע את קולי. ופי' שמו ושם אשתו ושם העיר: הרי אלו יכתבו ויתנו. דכשעת סכנה היא: רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: מעשה בבריא. בבבלי מפרש חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו ה"ז גט ומעשה נמי בבריא כו': אם מעצמו נפל ה"ז גט. דדעתו היה מתחלה לכך וסופו הוכיח והוי ליה כמפרש ליס ומסוכן והלכה כרשב"ג:

גמ' אמר רבי חנינה כו'. בפרק האשה בתרא ושם מפורש:

ספק

קרבן העדה:

באומר' תינתן שערי לבתי וכ"ה בערכין. וה"פ מתני' שאמרה תנו ולאו כגופה דמייא ש"מ דמהכתה מתנה כמתנת ש"מ ובאמירת תנו סגי אפילו בלא קנין כיון שיוצאת בקולר: כהדא. כהא מעשה בגניבא יצא לקטלא ואמר יתנו לרבי אבינא ד' מאות זוז מן היין שיש לו לגניבא בכפר פניא ולא נתנו לו שחששו להא דרב: דאמר רב היורש כמשועבד. הבא להוציא מן היורשים כאלו בא להוציא מנכסים משועבדים וכשם שאין מלוה בעדים בלא שטר נגבית ממשועבדים כך אינה נגבית מן היורשים דקסבר שעבודא לאו דאורייתא וגניבא היה חייב לרבי אבינא ד' מאות זוז: ופריך לא יתנו לו משום חוב. יתנו לו משום מתנה דהא יוצא בקולר הוה וה"ל כמתנת ש"מ דלא בעי קנין: ומשני חשו. חששו להא דר"א דמספקא לי' אי הוי מתנת היוצא בקולר כמתנת ש"מ או לא: ותנון ליה. ותני ליה ברייתא מפורשת דתניא כגיטין של היוצא בקולר אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה זכה: או. נילף נמי מתנה מגט דלא ליהוי מתנה לאחר מיתה כי היכי דאין גט לאחר מיתה: א"ל הכא. בא ר' בחכמתו ומפסיד לר' אבינא מעותיו: לית יכיל. ואי אפשר לומר כן: דתנינן תמן. לעיל פ"ג: ה"ג כד"ש. וה"פ הוא ר"ח כ"ד שמ"ע דר"י פליג ארב וכדמסיק נתנו לו לר' אבינא ד' מאות זוז דהא חוב ה"ל עליו כדפרישית לעיל ועשו כר"י ולא חשו לדרב: ה"ג ובלבד יורשין שירשו קרקע: הדא דתימר. לא אמרן דמלוה בעדים נגבית מן היורשין באותן עדים שעמדו אצל הלוה משעה שהודה שחייב עד שעת מיתה שיודעין שלא שילם הלוה אבל אם נכנסו ויצאו ממנו אינו גובה מן היורשין שאני אומר כבר פרע לו בחייו בשעה שיצאו ממנו: מילתיה דר"ח אמר. מדברי ר"ח שמעינן שלא נתנו לר' אבינא כלום: ר"ח. היה מספר הך עובדא בשם לוי פרוסא דאמר שהי' עובר ממקום למקום ויצאו קרוביו של גניבא לקראתו לאכול עמו ואמר לוי שיתנו לר' אבינא מעותיו: ואיתגרון לחמא. והתגרו בו מלחמה כלו' התקוטטו עמו ל"א התקוטטו בשעת הסעודה שכל הסעודה קרויה על שם הלחם: דרך ארץ הקרובים נכנסו אצלו מיד. אם חלה כדרך ארץ הקרובים נכנסין לבקר מיד: והרחוקים. מבקרים לאחר ג' ימים דלא ליתרע מזליה להטיל עליו שם חולה אבל קרובים הנכנסים ליכא היכירא כל כך: דלמא. מעשה ברב הונא ור"פ ור"ח שעלו לבקר לר' יוסי לאחר ג' ימים לחליו: א"ל בי. רציתם לקיים הברייתא דתני בה לאחר ג' ימים ולא עשיתם נכונה דת"ח כקרובים זה לזה:

הלכה ו מתני' כל השומע את קולו. ופירש שמו ושם עירו: רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: מעשה בבריא. חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחילתו הרי זה גט ומעשה נמי בבריא וכו':

גמ' והן. הא דתנן במתני' מי שהיה מושלך בבור וכו' דסומכין על דבריו והוא שראה לו אדם כשאמר דהל"כ חיישינן שמא שד הוא: תמן תנינן. פ' בתרא דיבמות: ומשיאין ע"פ בת קול. ששמעו קול צווח פלוני מת: הדא

מסורת הש"ס:
גיטין סה פ"ג
לעיל פ"ג ה"ג
(לעיל פ"ק גיטין יג)
(פיאה פ"ג ה"ט)
גיטין סו ה"ב
(יבמות פרק בתרא ה"ו) שם ויבמות קכב ועי' תו' גיטין סו ע"א ד"ה וליתא

מערכת הערוך (סוכ"ן) מה בין מסוכן... עד החולי בערוך (ע' מסכן א) ג' מה בין חולה למסוכן חולה כדרך ארץ מסוכן שקפץ עליו החולי.

א הדא דתימר בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בוביי' של אדם. והתנינן מי שהיה מושלך בבור. ואמר רבי יונתן והן שראו בוביה של אדם. אמר ר' אבין המזיקין היו מצויין בבורות כדרך שהן מצויין בשדות. ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחתו. נישמעינה מן הדא *רבן שמעון בן גמליאל אומר ב אם על אתר נפל הרי זה גט. ואם לאחר זמן נפל אינו גט. והחן על אתר ולא ספק הוא. הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחתו הרי זה גט. *שחטה לזרוק דמה לע"ז ולהקטיר חלבה לע"ז. רבי יוחנן אמר ג המחשבה פוסלת ריש לקיש אומר אין המחשבה פוסלת. התיב ר' יעקב בר אידי קומי ריש לקיש. *והתנינן ר' יוסי אומר קל וחומר הדברים מה אם במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין כו'. ופיגול ונותר המחשבה פוסלת. אמר ליה פיגול ונותר אין המחשבה פוסלת אבל אם *שחטה לזרוק את דמה לע"ז ולקטור חלבה לע"ז אין המחשבה פוסלת. שחטה וזרק דמה (לע"ז) והקטיר חלבה לע"ז זה היה מעשה בקיסרין ד ולא אמרו לא לאיסור ולא להיתר. ר' חנינא בשם רב חסדא זאת אומרת לא חשו. אין תימר חשו היה להם להורות איסור. רבי יוסי בשם רב חסדא זאת אומרת שחשו אין תימר לא חשו לא היה להן להורות:

הלכה ז מתני' *אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו

לאשתי ה הרי אילו יכתבו ויתנו אמר לשלשה תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים כתבו מפני שעשאן בית דין דברי ר' מאיר וזו הלכה שלח חנניה איש אונו מבית האסורין מקובל אני באומר לשלשה תנו גט לאשתי שיאמרו לאחרים כתובו מפני שעשאן בית דין אמר רבי יוסי ו נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי צריך שילמדו ויכתבו ויתנו לה ז אמר לעשרה תנו גט לאשתי אחד כותב וב' חותמין ח כולכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין ט לפיכך אם מת אחד מהן הרי הגט בטל: גמ' מתניתא דרבי מאיר

מן

קרבן העדה

הדא דתימר. לא אמרן דלריך לראות בבואה של אדם אלא בשדה אבל בעיר לא חיישינן לשד הלכך אפי' לא ראה לל אדם סומכין עליו: ואר"י והוא שראה בוביה של אדם. ובור משמע לי' שהי' בעיר: ספק מעלמו נפל ספק הרוח דחתו. מהו מי אמרי' רגלים לדבר כיון שאמר כתבו לאשתו גט ועלה לגג מסתמא מעלמו נפל והוכיח סופו על תחלתו או דלמא לא סמכינן באשת איש ארגלים לדבר והוי גט מספק: נשמעינה מן הדא. הא שמע: אם לאלתר נפל. מיד לאחר שעלה על הגג ה"ז גט: והחן על אתר. והאי לאלתר ספק הוא דהשתא דקא' רשב"ג אם לאחר זמן אינו גט דאמרי' השתא הוא דנתן דעתו ליפול א"כ לאלתר נמי ספק הוא שהרי היה קלת שהות בינתיים וניחוש שמא מתחלה לא היה דעתו להפיל עלמו מן הגג ולריך לומר תנו אלא ודאי מפני שרגלים לדבר ה"נ בספק מעלמו נפל ספק הרוח דחפו ה"ז גט: שחטה. לבהמה וחישב בשעת שחיטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לע"ז אבל השחיט' עצמה לא היתה לע"ז דאם כיון לע"ז בשחיטה עצמה דברי הכל אסורה דהוי זבחי מתים: פוסלת. ואסורה בהנאה דמחשבין מעבודה לעבודה: והתנינן. חולין פרק ב' השוחט לעכו"ם שחיטתו כשרה דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן ור"א פוסל הואיל והבהמה של עכו"ם היא אע"ג דהשוחט ישראל כיון דהבהמה הוא של העכו"ם דסתם מחשבתו לע"ז פסולה ואר"י ה"נ דלא מהני מחשבת בעלים אלא הכל הולך אחר העובד: מה אם במקום שהמחשבה פוסלת בד' עבודות. שחיטה קבלה הולכה וזריקה דהיינו במוקדשין דכתיב לא יחשב קרי בי' לא יחשוב בשעת שחיטה לאוכלה ביום השלישי כי פיגול יהיה אם חישב באחת מאלו על מנת לאכול הזבח חוץ לזמנו פיגול הוא אין הכל הולך אלא אחר העובד דכתיב המקריב לא יחשב והיינו הכהן שהוא המקריב פוסל במחשבת פיגול אבל לא הבעלים מקום שאין מחשבה פוסלת בד' עבודות אלא בשתי עבודות בשחיטה וזריקה והיינו בחולין לענין ע"ז שאין המחשבה פוסלת בהן אלא בשחיטה וזריק' דהכי כתיבין אבל קבלה והולכה לא כתיב בהו אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר העובד: ופיגול ונותר המחשבה פוסלת. מעבודה לעבודה ה"נ בחולין תהא המחשבה פוסלת מעבודה לעבודה דהא ר' יוסי יליף חוץ מפנים: ה"ג א"ל פגול ונותר המחשבה פוסלת וכו'. כלומר לקולא איכא למילף חוץ מבפנים מק"ו דר' יוסי אבל לחומרא לפסול בחוץ מעבודה לעבודה ליכא למילף חוץ מפנים דארבע עבודות יוכיחו דפסלו בפנים ובחוץ אינן פוסלים אלא שתים מהם שחיטה וזריקה: לא לאיסור. משום כבודן של חכמים דפליגי אדרשב"ג וסברי לא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו: ולא להיתר. משום כבודן של רשב"ג. דאמר אמרינן הוכיח סופו על תחלתו והכא דזרק דמה לע"ז אמרינן מסתמא בשעת שחיטה היתה כוונתו לכך ואסור': זאת אומרת לא חשו. לדרשב"ג אלא מפני כבודו דאל"כ היה להם לאסור בפירוש שלא יבואו לידי מכשול: לא היה להן להורות. בתמיה הא חכמים פליגי עליה לא היה להן לחוש לכבודו דרשב"ג ולהורות כרבנן א"ו מסתבר להן דברי ר"ג לכך חשו לדבריו:

הלכה ז מתני' אמר לשנים תנו גט לאשתי. אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי אלו יכתבו בעלמן ולא יאמרו לסופר אחר שיכתוב ולא לעדים לחתום דלאו ב"ד שויגהו לצוות על אחרים אלא עדים שויגהו והן הן שלוחיו הן הן עדיו: או. שאמר לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי אע"ג שהן ראויין ליעשות ב"ד כיון דבהדיא אמר להו כתבו לאו ב"ד שויגהו אלא עדים: אמר לשלשה תנו. ולא אמר כתבו: יאמרו. לעדים אחרים לכתוב ולחתום וליתן מפני שעשאן ב"ד: מבית האסורין. משמו של ר"ע שהיה חבוש בבית האסורים: נומינו לשליח אמרנו לר' חנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאומרה בבית המדרש: לריך שילמדו. לכתוב גט ויכתבו בעלמן ויתנו לה: **גמ'** מתני' דר"מ. כלומר רישא אמר לג' תנו וכו' כמי ר"מ. הוא:

מן

פני משה

ספק מעלמו נפל ספק הרוח דחתו. מהו: נישמעינה. גזה מן הדא דתני בתוספתא: אם על אתר. אם מיד נפל ה"ז גט שאני אומר מעלמו נפל. כן היא גי' הרשב"א ז"ל ובספרים שבידינו חסר הרישא בתוספתא ע"ש: והחן על אתר. והרי האי על אתר ספק הוא דהא אע"פ כן לא נודע לנו בבירור שמעלמו נפל ואפ"ה אמרינן ה"ז גט ש"מ דהיכא שנפל מיד אפי' ספק הוא שמא הרוח דחתו הרי זה גט: שחטה לזרוק דמה לע"ז. אגב דלקמן נקטה: המחשבה פוסלת. דמחשבין מעבודה לעבודה: אין המחשבה פוסלת. דאין מחשבין מעבודה לעבודה: והתנינן. בפ"ב דחולין תנן השוחט לנכרי ר"א פוסל שסתם מחשבת נכרי לע"ז א"ר יוסי ק"ו הדברים ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין אין הכל הולך אלא אחר העובד דבעלים לא פסלי במחשבה כ"א דוקא הכהן מקום שאין המחשבה פוסלת בחולין אינו דין שלא יהא הכל הולך אחר השוחט. והתם מפרש לה דאין המחשבה פוסלת בחולין דקאמר היינו בארבע עבודות לא פסלה כמו דפוסלה במוקדשין דאלו לא פסלה כלל ליכא למימר דהא מלינו זביחה דע"ז מיתסרא: ופיגול ונותר המחשבה פוסלת. כלומר הרי דמלינו דהמחשבה פוסלת בפיגול ונותר מעבודה לעבודה וקימא נמי במחשב לע"ז כן. ונותר דקאמר לאו דוקא דנותר לא שייך במחשבה ואגב גררא דפיגול נקט לה. א"נ פיגול קרי ליה הכא למחשבת חוץ למקומו ונותר למחשבת חוץ לזמנו: א"ל פיגול ונותר אין. ודאי בפיגול ונותר המחשבה פוסלת מעבודה לעבודה אבל אם שחטה לזרוק כו' אין המחשבה פוסלת מעבודה לעבודה דס"ל לר"ל דלא ילפינן חוץ מפני': ה"ג שחטה וזרק דמה והקטיר חלבה לע"ז. שחטה וזרק סתם ואח"כ הקטיר חלבה לע"ז ובמחשבו' לע"ז אינן פוסלין אלא ב' עבודות שחיטה וזריקה: זאת אומרת לא חשו. להא דרשב"ג דמתני' דס"ל הוכיח סופו על תחלתו דאין תימר חשו היה להם להורות איסור דה"נ הוכיח סופו על תחלתו דבשעת שחיטה וזריקה ככר הי' דעתו לע"ז: רבי יוסי אמר אדרבה זאת אומרת שחשו לדרשב"ג דאין תימר לא חשו לא היה להן להורות. בתמיה כלומר מפני מה לא הורו בה היתר כהכנים אלא חשו משום כבודו דרשב"ג ולא אמרו בה היתר ולא איסור משום כבודם דחכמים:

הלכה ז מתני' אמר לשנים תנו גט לאשתי. אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי אלו יכתבו בעלמן ולא יאמרו לסופר אחר שיכתוב ולא לעדים לחתום דלאו ב"ד שויגהו לצוות על אחרים אלא עדים שויגהו והן הן שלוחיו והן הן עדיו: או לשלשה כתבו גט ותנו. אע"פ שהן ראוין לעשות ב"ד כיון דבהדיא אמר להן כתבו לאו ב"ד שויגהו אלא עדים ויכתבו בעלמן ויתנו: אמר לשלשה תנו. ולא אמר להן כתבו הרי אלו יאמרו לעדי' אחרים לכתוב ולחתום וליתן מפני שעשאן ב"ד: מבית האסורין. משמו של רבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורין: נומינו לשליח. אמרנו לרבי חנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאמרה בבית המדרש: ילמדו. אם אינם יודעים לכתוב ילמדו לכתוב עד שיכתבו הן בעלמן: **גמ'** מתניתין דר"מ. היא כלומר רישא דמתניתין אמר לשנים תנו גט לאשתי נמי אליבא דר"מ היא:

מן

עין משפט נר מצוה

נג
א טוש"ע אה"ע סי' קסא ס"ח

נד
ב שם ס"ח

נה
ג ד מיי' פ"ב משחיטה הט"ז סמ"ג עשין סג טוש"ע י"ד סי' ד ס"א ב

נו
ה ו מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ ס"ד

נז
ז ח ט מיי' פ"ט שם סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ח ט

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ד)

חולין לט וש"נ

(חולין פ"ב) בבלי לח ע"ב

שם לט

גיטין סו

שינויי נוסחאות (פו"ב) דמה לע ז כ"ה בד"ו. (ב"ע) כתבו בד"ו כתובו. (שו"נ) תנו בד"ו כתבו.

מן דבתרה אמר לשלשה. ואמר רב חסדא טעמא דרבי מאיר מה מצינו בכל מקום אחרים כותבין ובית דין חותמין. והכא אחרים כותבין ובית דין מחתמין. רבי הילל בר וולס בעא קומי רבי מה ראו לומר הלכה כר' יוסי אמר ליה שלא ראיתיו. רבי כד הוה בעי מקשייה על דרבי יוסי אמר אנן עליבייה מקשיא על דרבי יוסי. שכשם לבין קדשי הקדשים לבין חולי הולין כך בין דורינו לדורו של רבי יוסי. אמר רבי ישמעאל בי רבי יוסי כשם שבין זהב לעפר כך בין דורינו לדורו של אבא. *אמר לעשרה [6] הוליכו את הגט הזה אחד מוליך על ידי כולן. כולכם הוליכו כולם מוליכין ואחד נותן על ידי כולן. לפיכך אם מת אחד מהן הרי הגט בטל. רבי יוחנן בשם רבי אלעזר דמן רומא [י] המונה כאומר כולכם:

הדרן עלך האומר התקבל

הלכה א מתני' [ג] *מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי

לא אמר כלום אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל. תכתבו אין דבריו האחרונים כלום [ז] נשתתק אמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלשה פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הין הין הרי אילו יכתבו ויתנו: **גמ'** *סימן שוטה היוצא בלילה. והלן בבית הקברות והמקרע כסותו והמאבד מה שנותנין לו. רבי חונא אמר והן שיהו כולהם בו. דל כן היוצא בלילה קינטרופים. והלן בבית הקברות. המקטר לשדים. והמקרע את כסותו והמאבד מה שנותנין לו קינוקום. רבי יוחנן אמר [ס] אפילו אחד מהן. אמר ר' אבין מסתברא כמה דאמר רבי יוחנן אפילו אחד מהן *ובלבד במאבד מה שנותנין לו שאפילו שוטה שבשוטין אין מאבד מה שנותנין לו. קורדייקוס אין בו אחד מכל אלו. מהו קורדייקוס. אמר רבי יוסי המים. אתא עובדא קומי ר' יוסי בחד טרסיי דהוון יהבין ליה סמיק גו אכים. והוה לעי. אכים גו סמיק והוה לעי. זהו קורדייקוס שאמרו חכמים פעמים שוטה פעמים חלום. *בשעה שהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבר. ובשעה שהוא חלום [י] הרי היא כפיקח לכל דבר. אתא עובדא קומי שמואל אמר כד דהוא חלים יתן גט. מה שמואל כר"ל דר"ל אמר לכשישתפה רובה דשמואל מר"ל דו אמר חלום יתן גט ותחלימני

פני משה

מן דבתרה אמר לשלשה. מדקתני סיפא אליבא דר"מ דמחלק באמר לשלשה בין אמר כתבו לאמר תנו ש"מ דברישא באומר לשנים אפילו לא אמר כתבו מודה ר"מ שיכתבו בעצמן כדפרישית במתני': טעמא דר"מ. דמחלק בשלשה: מה מצינו בכל מקום. ב"ד חותמין לקיים אף הכא נמי אם אמר לשלשה תנו עשאן ב"ד ויאמרו לאחרים ויכתבו: מה ראו לומר הלכה כרבי יוסי. הואיל וחביריו חלוקין עליו: שלא ראיתיו. כלומר שלא ראיתי אותו ואלמלא ראיתיו נמוקו עמו: כד הוי בעי. אחד מן החבירים להקשות על דברי רבי יוסי: אנן. העליבים רוצים להקשות על דבריו: כשם שבין זהב לעפר. זה הפלגה ביותר מבין קודש לחול שהעפר אינו נחשב לכלום: אחד מוליך ע"י כולן. ברשות כולן: ואחד נותן ע"י כולן. במעמד כולן: המונה כאומר כולכם. שמנאן א' ב' ג' ד' ואמר כתבו גט לאשתי כאומר כלכם אפי' לא אמר בהדיא כלכם כתובו צריך שיחתמו כולן:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' מי שאחזו קורדייקוס.

שנתבלבלה דעתו מחמת שד השולט על השותה יין חדש והאי רוחא קורדייקוס שמה. הכי מפרש לה בבבלי ובגמרא מפרש בענין אחר: אין דבריו האחרונים כלום. ואין צריך לחזור ולשאלו אחר שנתיישבה דעתו אלא כותבין הגט וסומכין על דבריו הראשונים ומיהו כל זמן שדעתו מבולבלת אין כותבין הגט: והרכין. הטה: בודקין אותו. בדברים אחרים: הרי אלו יכתבו ויתנו. אם הרכין על הגט הרכנת הין:

גמ' והן שיהיו כולהם בו. דוקא שיהא כל סימנים הללו בו דאם לא כן אלא עושה דבר א' מהן לאו סימן שוטה הוא דהיוצא בלילה אמרינן קינטרופים הוא חולי המחמם הגוף ויוצא למקום האויר: והלן בבית הקברות. אימר מקטר לשדים הוא וכדי שתשרה עליו רוח הטומאה הוא דקא עביד: קינוקוס. בעל מחשבות: ובלבד במאבד במה שנותנין לו. עלה קאמר רבי יוחנן אפי' בא' מהן שאפי' שוטה כו' וזה ודאי שוטה גמיר הוא: המים. חולי הנקרא כך ומחמת זה הוא משועמם ומבולבל: טרסיי. גרדי: סמיק. בשר כחוש כמו בישרא סומקא: אכים. יין המזוג ונשתנו מראהו וקרי ליה אכים שנשחר המראה כלומר שהיו נותנין לו לרפואה פעמים זה קודם ופעמים זה שדברים אלו הם רפואתו כדאמר בבבלי בישרא סומקא וחמרא מרקא והוא היה חלום שלא הועיל לו כלום ואמר להן רבי יוסי זהו קורדייקוס שאמרו חכמים: מה שמואל כר"ל. לשון שאילה אם שמואל כר"ל ס"ל דאמר לקמן לכשישתפה וקס"ד דשמואל נמי ה"ק כד דהוא חלים לכשיהיה בריא לגמרי: ה"ג רובה דשמואל מר"ל. וכן הוא בתרומות כלומר דשמואל עדיפא מדר"ל דהוא אמר חלים יתן גט בשעה שהוא חלים אע"פ שעדיין לא נשתפ' לגמרי כדקתני בברייתא בשעה שהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבר: ותחלימני

קרבן העדה

מן דבתרה אמר לשלשה. ומדסיפא רבי מאיר רישא נמי רבי מאיר ודקשיא מאי בינייהו: אמר רב חסדא מה מצינו. בכל מעשה בית דין שהסופר כותב ובית דין חותמין ה"נ אחרים כותבין והבית דין חותמין אבל ברישא דאמר כתבו קפיד אכתיבה דידהו כדפרישית במתני': מה ראו לומר הלכה כר' יוסי. דר' הוא דאמר הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח כמפורש בבבלי וקשיא ליה הא רבי מאיר ור"ח פליגי עליה: א"ל שלא ראיתיו. אלו ראיתי אותו הייתי יודע מה הוה שהיה נותן טעם לברר דבריו: רבי. כשהיה רוצה להשיב על דברי ר"י אמר אנן עלובים איך נשא פנים להקשות על דברי ר"י: כולם מוליכין. כולם ילכו עם האיש אשר בידו הגט ואחד נותן הגט במעמד כולן: ה"ג המונה כאומר כולכם. וכ"ה בבבלי וה"פ אם מנה א' ב' ג' ד' ואומר כתבו גט לאשתי הרי הוא כאומר כולכם וצריכין כל המנויים שיכתבו או שיחתמו:

הדרן עלך פרק התקבל

הלכה א מתני' מי שאחזו קורדייקוס.

מי שנתבלבלה דעתו מחמת שד השולט על השותה יין חדש והאי שידא קורדייקוס שמו: לא אמר כלום. שאין דעתו מיושבת: אין דבריו האחרונים כלום. ואין צריך לחזור ולשאלו אחר שנתיישבה דעתו עליו אלא סומכין על דבריו הראשונים: נשתתק. לאו אשאחזו קורדייקוס קאי אלא אאדם שנעשה אלם מחמת חולי קאי: הרכין. הטה: בודקין אותו. בדברים אחרים שואלין אותו דברים שראוי להשיב עליהן אם לאו שדעתו מיושבת עליו ואומר על לאו לאו ועל הן הן: הרי אלו יכתבו ויתנו. אם הרכין על נתינת הגט הן: **גמ'** סימן שוטה. מנא ידעינן שהוא שוטה ואין דעתו מיושבת עליו: והן. והוא שיעשה כל הני דקחשיב אז נקרא שוטה ודאי אבל אם חסר אחת מהן י"ל טעמא אחרינא אית ליה וכדמסיק אבל בשעושה כולהון אין סברא לומר כן: דל כן. דאם לא כן אלא שעשה איזה מהן ודאי דאין לקרותו שוטה דעל כל אחד מהן י"ל דלאו משום שטות עשאו אלא טעמא אחרינא אית ליה וכדמסיק: היוצא בלילה. יחידי איכא למימר קינטרופוס הוא והיינו חולה מחמת דאגה או שנתחמם גופו ויוצא יחידי ליישב דעתו: והלן בבית הקברות. י"ל שהוא עושה לקטר שם לשדים שתשרה עליו רוח הטומאה והמקום מיוחד לכך: קינוקוס. בעל מחשבות: ה"ג ר"א אפי' אחד מהן אר"א מסתברא כמה דאר"י אפי' אחד מהן ובלבד וכו' וכ"ה פ"ק דתרומות. מסתברא הא דאר"י אפי' באחת מהן לאו בעושה אחת מאלה שוטה הוי אלא דוקא במאבד מה שנותנין לו הוא דהוה שוטה דאפי' שוטה שבשוטין אינו עושה כן אבל לא באינך: קורדייקוס אין בו אחת מכל. הנך השנויין לעיל ולאו משום שוטה פסול אלא משום שאין דעתו צלולה: המים. כך שם החולי הזה בזמן ההוא: אתא. בא מעשה לפני ר"י באורג אחד שהיו נותנין לו דבר אדום בתוך דבר שחור והיה מדבר וחזר לבריאותו וכשהיו נותנין לו דבר שחור תוך דבר אדום לא היה מדבר ואמר ר"י זהו קורדייקוס שאמרו חכמים דפעמים חלים ולאו כל השטות שוות בו וה"ג אכים גו סמיק ולא הוה לעי: אמר הא וכו' וכ"ה בתרומות: חלים. בריא: אמר. כשהוא חלים יתן גט ולא אמרינן מידי דהוה ככפה דאפי' בשעת חלומו אין סומכין עליו דהתם לעולם דעתו משובשת משא"כ כאן: ופריך מה שמואל כר"ל. בתמי' וכי שמואל כר"ל ס"ל דבעי' דוקא שישתפה וכדמסיק ודלא כר"י: ה"ג רובה דשמואל מדר"ל וכ"ה פ"ק דתרומות. וה"פ שמואל מיקל טפי מר"ל דסובר אין כותבין עד שישתפה ממש ושמואל סובר אפי' כשלא נתרפא עדיין אפ"ה יתן גט בשעת חלומו דבשעתו פקח הוא: ותחלימני

עין משפט נר מצוה

נח
א מיי' פ"ט מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף כא כב

נט
ב מיי' וסמ"ג וטוש"ע שם וסי' קכ ס"ע

א
ג מיי' פ"ב שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכא ס"א

ב
ד שם ס"ס

ג
ה מיי' פ"ט מעדות טוש"ע י"ד סי' א ס"ה וטוש"ע ח"מ סי' לה ס"ח

ד
ו מיי' פ"ו מחמץ ומצה טוש"ע א"ח סי' תפט וטוש"ע אה"ע סי' קכא ס"ג

מסורת הש"ס

גיטין סו פ"ב תוספתא פ"ד

שם סו ע"ב

(תרומות פ"ק הלכה א) תוספ' תרומות פ"א חגיגה ג

פ' תו' חגיגה שם ד"ה דכך

תוספתא שם

שנויי נוסחאות (שוס"ו) המונה בד"ו המזבה. (שוכ"ס) קינטרופים בד"ו קניטרופים (ועי' פירושו בערה"ס ערך גנדרפוס). (בוג"ז) אבים.. אבים בד"ו אבים. (בומ"ד) כר"ל בד"ו כריש לקיש.

בן אריה

בשם שבין זהב לעפר כך כו'. נ"ב בבעל העיטור בהקדמה איתא שבין זהב לעופרת כו':

עמודי ירושלים

מי שאחזו קורדייקוס כו'. כ' הפני משה דבבלי אומר מי שאחזו רוח רעה מחמת שתיית יין ובירושלמי מפרש לה בענין אחר עכ"ל ולא ידעתי מניין לו דהירושלמי מפרש דלא כבבלי דהא בירושלמי אי' מאי קורדייקוס אמר ר' יוסי המים ופי' הפ"מ שהוא מין חולי הנקראת כך ומי יודע אם החולי הזה איננה החולי שנזכרה בבבלי (והיינו שמחמת שהוא חולה ובריאתו נפסדת יש רשות להשד לחול עליו וכמ"ש בגו"ת ח"ס חיו"ד יע"ש. ורא"ה יש דבוא א' עם מה שנאמר בבבלי ממה דאמרינן אתי עובדא קומי ר' יוסי בחד טרסיא דהוי יהבין ליה כמיק גו אכים והוי לעי אכים גו סמיק והוי לעי והוא בשר עם יין והוא עלמו הרפואה הנאמרת בבבלי (ס"ז ב') וא"כ משמע דא' הם. וראיתי בפני משה שכ' דהוי לעי היינו שהי' הולה עדיין ופי' זהו קורדייקוס שאמרו חכמים היינו על הטרסיא הזה ולא נהירא כן. ולעי. פירושו שנתרפא וכן פי' השדה יהושע והוא כמבואר בבבלי ומ"ש זהו קורדייקוס כו' קאי אלמפה דקורדייקוס כו' פעמים שוטה פעמים חלים וא"כ הבבלי והירושלמי כמה שפה אחת:

מסורת הש"ס

פ' גיטין ע"ב

פ' זבחים יב הוריות יא וש"נ ירושלמי הוריות פ"א ה"ב

תוספתא פ"ה

ירושלמי תרומות פ"ג

פ' גיטין עא

קרבן העדה

ותחלימני ותחייני. הרי כשאדם חלים מיקרי חי אע"פ שדרשו להשתנות א"נ והחלימני הוא לשון בריאות ש"מ דחלים בריא מיקרי: עודהו קורדייקוס עליו. אם אמר קודם שאחזו הקורדייקוס שיכתוב גט אע"פ שעדיין הקורדייקוס עליו יכתבו ויתנו דמדמי ליה לישן: לכשישתפה. ויחזור לבריאותו אז כותבין ונותנין ואין צריך למיהדר ולאמלוכי ביה ולעולם אין כותבין עד שישתפה דבשעת קורדייקוס לשוטה דמיא: נדחית חטאתו. שהפרים קודם לכן: לא נדחית חטאתו. ומקריב אותו בשעה שהוא חרש וכו' וקשיא דר"ל אדר"ל דהכא סובר דדוקא כשישתפה הוא שיתן גט אבל בשעה שהוא קורדייקוס לא יתן גט: ר"י מיחליף שמועתו. איפוך ור"י סובר לא נדחי' חטאתו ור"ל סובר נדחי' חטאתו ובהוריות הגירסא ר"י בר' בון א"ר אחא מחליף שמועתא: דלא. תיקשי לן דר"י אדר"י: הגוסס זורקין עליו. כשהוא גוסס מדם חטאתו ואשמו וגוסס לשוטה דמיא: רבי חייה ור' יסא. פליגי חד סובר כהנא דהכא דר"י נדחית חטאתו ור"ל אמר לא נדחית וחד מחליף כר"י בר בון: מתני' קשיא לר"ל. אין בדבריו אחרונים כלום. משמע דמיד יכתוב ויתן גט: ומשני פתר לה. תפרש למתניתין לכשישתפה אין צריך למיהדר ולאמלוכי ביה וכדפרישית: תפלוגתא דר"י ור"ל. פליגי בה ר"י ור"ל לר"י לא גרע מאומר תנו גט ואחזו קורדייקוס שנותנין בשעה שהוא קורדייקוס ה"נ הוי גט למחר ולר"ל אין נותנין: זרק לה גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר. ונעשה קורדייקוס נמי פליגי בה ר"י ור"ל דלכל שהוא קורדייקוס אין הגט חל כלל לר"ל: תרם את. כרי של תבואתו ואמר שלא תהא התרומה חלה עד למחר שעדיין דעתו תלויה אם להפריש או לא ובתוך כך נעשה קורדייקוס מיבעיא לר' אבין מי פליגי בה ר"י ור"ל אי הוי תרומה או דלמא לא פליגי: מתני'. ברייתא דמייתא בסמוך קשיא לר"ל ואי אפשר לפרשה לדבריו: מגוייד. מחותך בחתיכות לשון גודו אילנא: ה"ג כותבין ונותנין בחזקת וכו': ואיפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת. בתמיה הא אי אפשר שתהיה דעתו מיושבת עד שתצא נפשו ואפ"ה הוי גט ש"מ כל שאמר כתבו ותנו בשעה שדעתו צלולה כותבין ונותנין עוד שהנשמה באפו וקשיא לר"ל ואי אפשר לתרצו: אין תרומתו תרומה. כדתנן פ"ק דתרומות וה"ה שאין גיטו גט: בד"א. דלא הלכו בגיטין אחר רמיזת החרש: שהיה חרש מתחלתו. שאין לו כתב יד של דעת שלא היתה לו דעת לגלות מימיו ובבבלי פריך אפי' חרש מתחלתו נמי כשם שהוא כונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה ומוקי לה ביבמתו: אבל אם היה פיקח. שלמד לכתוב מדעת לגלה: כותב. גט ואחרים חותמין ומקיימים כתב ידו: ה"ג חולקין

תורה אור

פ"ס ותחלימני ותחייני. רבי יעקב בר אחא אמר איתפלגון רבי יוחנן וריש לקיש. רבי יוחנן אמר עודהו קורדייקוס עליו כותבין גט ונותנין לאשתו. ריש לקיש אמר [א] *לכשישתפה. מחלפה שיטתיה דר"ל דאיתפלגון נתחרש או נשתטה או נשתמד או שהורו בית דין לאכול חלב *ר' יוחנן אמר נדחית חטאתו. ריש לקיש אמר [ב] לא נדחית חטאתו. רבי יוסי בי רבי בון אמר רבי יוחנן מיחליף שמועתא דלא תהא מילתיה דרבי יוחנן פליגא על מילתיה. דמר רבי שמואל בר אבא בשם רבי יוחנן הגוסס זורקין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו. רבנין דקיסרין אמרין ר' חייה ר' יוסא חד כהדין וחד כהדין. מתניתא פליגא על ריש לקיש אמר כתבו גט לאשתו ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום. פתר לה לכשישתפה אין דבריו האחרונים כלום. נתן לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדייקוס תפלוגתא דר' יוחנן ודריש לקיש. זרק לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר תפלוגתא דר' יוחנן ודריש לקיש. ר' אלעזר אמר ר' אבין בעי תרם את כירייו ואמר לא יהא תרומה אלא למחר ונעשה קורדייקוס תפלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש. אמר ר' זעירא מתניתא פליגא על ריש לקיש ולית לה קיום. *הרי שהיה צלוב או מגוייד ורמז ואמר כתבו גט לאשתו [ג] כותבין ונותנין בחזקת שהנשמה תלויה בו. ואיפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת. הדא פליגא על ריש לקיש ולית לה קיום. תני *חרש שתרם אין תרומתו תרומה. *אמר רשב"ג בד"א שהיה חרש מתחילתו אבל אם היה פיקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו. ר' יעקב בר אחא רבי חייה בשם רבי יוחנן חלוקין

פני משה

ותחלימני ותחייני. מביא סמך מן המקרא דחלים משמע שעדיין לא נתרפא לגמרי והיינו דקאמר ותחלימני מתחלה חזקתני קצת מן החולי והדר ותחייני: איתפלגון ר"י ור"ל. בהא דקאמר אמר להם כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום רבי יוחנן אמר כותבין לאלתר אפילו בעודהו קורדייקוס הואיל ואמר להם כתבו בשעה שהיה בריא: לכשישתפה. והא דאמר אין דבריו האחרונים כלום שאין צריך לחזור ולהמלך בו כשנשתפה אלא סומכין על דבריו הראשונים כדמפרש לקמן: מחלפה שיטתיה דר"ל. וה"ה דמקשה לדר"י כדלקמן: נתחרש. הפריש קרבן ונתחרש או נשתטה ונדחה מקרבן דבעינן דעת: או נשתמד. דנדחה ג"כ כדאמרי' מעם הארץ פרט למומר: או שהורו ב"ד לאכול חלב. נמי נדחה מיקרי דאינו עבר השתא לאו בר קרבן הוא דע"פ הוראת ב"ד פטור: ר' יוחנן אמר נדחית חטאתו. אפי' חזר ונשתפה ומומר שחזר בו וב"ד שחזרו בהן דכיון שנדחה שוב אין חוזר ונרצה: לא נדחית חטאתו. דחרש ושוטה מדמי ליה לישן הואיל וממילא הוא וכמומר הואיל ובידו לחזור ומקריבין עכשיו הקרבן וקשיא דר"י אדר"י ודר"ל אדר"ל: ר"י אמר מיחלף שמועתא. כלומר תחליף השמועה מה שאמר ר' יוחנן התם דלא נדחית חטאתו ס"ל ור"ל סבר נדחית: דלא תהא מילתיה כו'. כלומר דבלאו הכי צריך להחליף השיטה דאל"כ קשה מילתיה דר' יוחנן אמילתיה דאמר ר' שמואל בשם רבי יוחנן הגוסס זורקין עליו דכחי הוא לכל דבר ומכ"ש בנתחרש דלא נדחית חטאתו: רבי חייה ר' ייסא. פליגי נמי בפלוגתא דר"י ור"ל ולא מסיימי: מתני' פליגא על ר"ל. דהא קתני אין דבריו האחרונים כלום ומשמע השתא הוא דכותבין ובעודו קורדייקוס: לכשישתפה' אין דבריו האחרונים כלום. שאין צריך להמלך בו כדפרישית: תפלוגתא דר"י ודר"ל. כלומר דתליא נמי בפלוגתייהו לר"ל לא הוי גט וקמ"ל דאע"פ שנתן לה הגט לאו כלום הוא דבעינן שיהא בדעתו בשעה שהגט גומר: זרק לה. בחצירה ולמחר נעשה קורדייקוס זו ואין צריך לומר זו קאמר: ר' אבין בעי תרם כו'. כלומר אם בתרומה נמי בעינן שיהא שפוי מתחלתו עד שעה שתחול התרומה ופליגי נמי בהא או דילמא הא דקי"ל תרומת שוטה אינה תרומה בשעה שתרם דוקא ולא דמי לגט: מתני'. ברייתא דלקמי' פליגא על ר"ל ולית ליה קיום לדבריו: ואיפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת. אחר שאמר כתבו בתמיה ואפ"ה כותבין ונותנין כל זמן שהוא קיים הדא פליגא על ר"ל דאמר אחזו קורדייקוס אין כותבין: אבל אם היה פיקח ונתחרש כותב. בגיטין בכתב ידו ואחרים מקיימין כתב ידו וכן בתרומה הוא תורם ואחרים מקיימין על ידו והכי איתא בהדיא בתוספתא פ"ק דתרומות: חלוקין

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ: טוש"ע אה"ע סי' קכא ס"ב בהגה

ו
ב מיי' פ"ג משגגות ה"ט

ז
ג מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ: טוש"ע אה"ע סי' קכא סעיף ח

רידב"ז

מתניתא פליגי על רשב"ג ול"ל קיום הרי שהי' צלוב או מגויד ורמז ואמר וכו' [illegible]
ארשב"ג כמה דברים אמורים שהי' חרש מתחלתו אבל אם הי' פיקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו. והיא כמו דגרסינן בתוספתא מפורשת ריש מס' תרומות רשב"ג אומר איזהו חרש שהי' חרש מתחלתו אבל פיקח שנתחרש הוא תורם והם מקיימין על ידיו. [illegible] ונתחרש שעומד ע"ג ומ"ש לרשב"ג חילוק בענין חרש דאיזה חרש דוקא חרש מתחילתו [illegible] אבל פיקח שנתחרש [illegible] בכלל חרש אלא פיקח שנתחרש אינו בכלל [illegible] דוקא בחרש מתחילתו [illegible] ועי' גרסינן בירושלמי אמר רשב"ג בד"א בחרש מתחילתו אבל פיקח שנתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו. [illegible] מקיימין כתב ידו. וזהו כוונת הירושלמי דמייתי ברייתא דתוספתא ריש מס' תרומות [illegible] ופירושו שאחרים חותמין לעדות על הגט. ולא לאחרים
מקיימין על ידו אלמא דכתיבתו מחזיק לי' לפיקח גמור. ואלו בירושלמי גרסינן כותב ואחרים מקיימין כתב ידו. ועי"ל דהוי מקיימין היא כמו מקיימין שלגבי תרומה. דל"ל דמקיימין משום קיום שטרות [illegible] קיום שטרות הכא דזה פשיטא דכי בשביל שהוא פיקח ונתחרש לא ליבעי קיום שטרות. וע"כ דאחרים מקיימין כתב ידו הוא כמו בתרומה דהוא תורם ואחרים מקיימין על ידו [illegible] [illegible] ואחרים מקיימין עליו. וע"ז התיב ר' יעקב בר אחא ר' חייה בשם ר' יוחנן חלוקין על השונה הזה [illegible] פליגא [illegible] [illegible] כתב ידו כיון דס"ל לרשב"ג דמהני בפיקח ונתחרש [illegible] שאחרים מקיימין [illegible] [illegible] ע"ש [illegible] ידו לסופר כתוב ולעדים חתמו אע"פ שכתבו ונתנו לו [illegible] לא מהני כתב ידו [illegible] שאחרים מקיימין על ידו. [illegible] [illegible] דרשב"ג דלא דמי [illegible] לכתוב בשביל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ופטורות וכו' [illegible] [illegible] רבי שמעון בן גמליאל [illegible] לסופר שיכתוב לכתוב בשביל עצמו וזה ברור:

א"ד

שנויי נוסחאות (שו"ה) לה בד"ו ליה. (שו"ו) ונותנין בד"ו וכותבין. (שו"ח) לה בד"ו ליה.

מהר"ם די לונזאנו ונעשה קורדייקוס תפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש ר' אלעזר כצ"ל והשאר טעות:

חלוקין על השונה הזה אמרין. והא מתני' פליגא [א] *נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו. קיימוניה בשאינו יודע לכתוב. התיב רבי בא בר ממל והא מתניתא פליגא [ב] *הרי שכתב בכתב ידו אמר לסופר וכתב לעדים וחתמו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה אינו גט. א"ר יוסי אמור דבתרא ולית הדא פליגא [ג] אינו גט עד שיישמעו קולו. אמר לסופר כתוב ולעדים חתומו סוף דבר עד שישמעו את קולו ולא אפילו הרכין בראשו ואת אמר לית כן. אוף הכא לית כן. אמר ר' מנא אית כן. היא שמיעת הקול [ד] היא הרכנת הראש. ר' זעירא בעא מיניה דר' מנא. כמה דתימר עד שירכין בראשו שלש פעמים. ודכוותה עד שישמעו את קולו שלשה פעמים. אמר ליה לשמיעת הקול פעם אחת. להרכנת הראש שלשה פעמים. אמר רבי יודן תמן באומר כך וכך עשיתי. ברם הכא באומר כך וכך עשו. ר' בנימין בר לוי בעי מה אנן קיימין אם יש בו דעת לבא יש בו דעת לשעבר. אין בו דעת לבא. אין בו דעת לשעבר. אמר רבי אבא מרי בחרש אנן קיימין. [ה] ואין שליחות לחרש. רבי יוסי בי ר' בון אמר בביא אנן קיימין. למה אינו גט אני אומר מתעסק בשטרותיו. ותני כן במה דברים אמורים בזמן שנשתתק מתוך בוריו. אבל אם נשתתק מתוך חולייו דייו פעם אחת. [ו] ובלבד במסרגין לו. נכתוב

פני משה

חלוקין על השונה הזה גרסינן. וכן הוא בתרומות חלוקין חביריו על רשב"ג בזה: אמרין. קושיא היא והא מתני' בהדיא פליגא עליה דקתני בפ' חרש נתחרש הוא אינו מוציא עולמית ואמאי ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו: קיימוניה. מתני' לא קשיא דהתם איכא לאוקמי בשאינו יודע לכתוב מיירי: והא מתני' פליגא. ואכתי האי ברייתא פליגא על דרשב"ג דשמעינן מינה דכתב ידו לאו כלום הוא: הרי שכתב בכתב ידו אמר לסופר וכתב. כלומר שכתב ידו ליוה לסופר כתוב ולעדים חתומו ה"ז אינו כלום אלמא כתב ידו לא מהני שצריך שיאמר בעצמו לסופר כתוב ולעדים חתומו וקשיא על דרשב"ג דאמר דאיכא תקנתא בחרש בכתב ידו: אמור דבתרה ולית הדא פליגא. כלומר ע"כ האי ברייתא לאו דוקא היא דהא קתני התם בסופו אינו גט עד שישמעו את קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו וקשיא סוף דבר עד שישמעו את קולו בתמיה ולא אפילו הרכין בראשו מהני כדקתני במתניתין גבי נשתתק דהרכנת הראש מהני: ואת אמר לית כן אוף הכא לית כן גרסינן וכן הוא בתרומות. כלומר ועל כרחך דאמר' עד שישמעו את קולו לאו דוקא וה"נ הא דקתני כתב בכתב ידו משכשתא היא דכתב ידו מהני: א"ר מנא אית כן. לעולם האי ברייתא דוקא היא ומהרכנת הראש לא קשיא דהיא שמיעת הקול היא הרכנת הראש ועד שישמעו את קולו דקאמר הרכנת הראש נמי בכלל דחדא היא כדקתני במתניתין אבל לעולם כתיבת יד לא מהני ופליגא אדרשב"ג: כמה דתימר עד שירכין בראשו ג' פעמי' ודכוותה. נמי נימא בשמיע' הקול צריך ג"פ דהא לדידך הרכנת הראש הוי כשמיעת הקול: לשמיעת הקול פעם אחת. הא לא קשיא דאע"ג דאמרינן הרכנת הראש מהני כשמיעת הקול מ"מ לא לגמרי דמיין להדדי דלשמיעת הקול סגי בפעם אחת אבל להרכנת הראש לא הוי סימן הניכר עד ג' פעמים: אמר רבי יודן תמן באומר גרסינן וכן הוא בתרומות. והתם קאי דלעיל מינה מקשי מגיטין לתרומות וקאמר רבי יודן שאני תרומות דהתם הסימן על שלעבר הוא כך וכך עשיתי ולא מהני הרכנת הראש ברם הכא בגיטין להבא הוא כך וכך עשו ומהני: רבי בנימן בר לוי בעי על זה דמה אנן קיימין מת"נ אם יש בו דעת כו' דמאי שנא לשעבר מלהבא הלא לא שנא: בחרש אנן קיימין. על מתניתין קאי הא דקתני נשתתק בודקין אותו ג' פעמים אפילו היה חרש שאינו שומע מתחילה ונשתתק מהני גביה בדיקה: ואין שליחות לחרש. כלומר וכי אין שליחות נמי לחרש בכה"ג דס"ל חרש מוציא ברמיזה: רבי יוסי ברבי בון אמר בבריא. שנשתתק אנן קיימין אבל בחרש לא מהני רמיזה: למה אינו גט. עד שיבדקו אותו ג' פעמים שאני אומר מתעסק בשטרותיו היה הואיל ובריא היה מקודם ואפשר שזה זמן מועט שמתעסק בשטרות אחרים היה ועל זה כוונתו כשהרכין בראשו והילכך בודקין אותו ג' פעמים עד שיבינו כוונתו דלשם גט הוא: ותני. בברייתא כן בד"א דצריך ג' פעמים: דיו פעם אחת. דאין כאן חשש שמתעסק בשטרותיו היה שהרי חולה היה. ובתוספתא פ"ה גרים היה חולה ונשתתק בודקין אותו ג"פ: ובלבד במסרגין לו. הבדיקה צריך שיהא בסירוגין כדמפרש ואזיל. נכתוב

קרבן העדה

חולקים על השונה הזה. כלומר חולקין עליו חביריו על רשב"ג וסברי אפי' פיקח ונתחרש אינו יכול לגרש אפי' יודע לכתוב: אמרין. בני הישיבה והא מתני' דיבמות פ' חרש פליג ארשב"ג דתנן נתחרש הוא וכו' לא יוציא עולמית ואמאי לא יוציא יכתוב הוא הגט ואחרים יקיימו על ידו: ומשני קיימוניה. מתני' איכא לאוקמי בחרש שאינו יודע לכתוב אבל חרש שלמד כתב בפקחותא כותב גט בחרשותו וכשר: והא מתניתא פליגא. והך ברייתא דמייתא קשיא לרשב"ג: ה"ג הרי שכתב בכתב ידו או שאמר אמרו לסופר כתוב ולעדים חתומו אע"פ וכו'. וכ"ג פ"ק דתרומות. וה"פ שכתב בכתב ידו שיכתוב הסופר וכו' או שאמר בפיו שיאמרו לסופר לכתוב לא מהני ש"מ כתיבה לא והא אפי' בבריא איירי וכ"ש בחרש: אמור דבתרה. דוק מסיפא דמתני' לאו דוקא: ה"ג עד שישמעו את קולו שאמר לסופר כתוב וכו': סוף דבר. משמע דוקא שישמעו קולו אבל הרכנת ראש לא מהני: ולא אפי' הרכין ראשו. בתמיה וכי לא סגי בהרכנת הראש כדתנן מתני' גבי נשתתק כ"ש בבריא: ואת אמר לית כן. ועל כרחך לומר עד שישמעו קולו לאו דוקא דבהרכנת הראש סגי מרישא נמי ליכא למידק מידי דכתב בכתב ידו כמי שכתב אמרו לסופר איירי ואי קשיא הא אפי' אמר כן בפיו לא מהני שדרך התנא הזה למתני דבר שאינו צריך כדתני עד שישמעו את קולו: אית כן. לעולם אין התנא תני דבר שאין צריך והא דתני עד שישמעו את קולו דוקא הוא דהרכנת הראש מיקרי שמיעת קול דכיון דידעינן בודאי דמתרצה בכך ה"ל כאילו דיבר בפיו: ה"ג כמה דתימר עד שירכין בראשו ג' פעמים ודכוותה עד שישמעו את קולו ג' פעמים א"ל לשמיעת הקול פעם אחת וכו' וכ"ה בתרומות וה"פ מיבעיא לר"ז לר' מנא דאמר הרכנת הראש הוא כהשמעת הקול א"כ כי היכי דבעינן בדיקה להרכנת הראש ג' פעמים כדתנן מתני' ה"נ בשמיעת הקול ניבעי שיאמר כן ג' פעמים ומשני הרכנת הראש ג' פעמים הוא דה"ל כשמיעת הקול פעם אחת דבקול א"ל בירור משא"כ בהרכנת הראש כדמסיק: באומר וכו'. בא לשנויי רומיא דברייתא ארשב"ג דברייתא איירי שכתב שאמר לסופר לכתוב וכיון שמעיד בכתבו על דבר שעבר לא מהני אבל רשב"ג איירי שכותב ומצוה לסופר לכתוב והיינו דבר דלהבא לכך הוי גט: ר' בנימין בר לוי בעי. פריך אר' יודן: ה"ג אם יש בו דעת לבא יש בו דעת לעבר אם אין בו דעת לעבר אין בו דעת לבא וכ"ה בתרומות. וה"פ קשיא ליה כיון דסובר רשב"ג דיש דעת בחרש לכתוב א"כ אפי' בדבר דלשעבר נמי יהא נאמן: בחרש אנן קיימין. הא דתנן בברייתא דכתיבה לא מהני דוקא חרש דכתיבה ה"ל כשליחות ואין שליחות לחרש דאימעיט מאיש אבל בבריא מהני כתיבת יד ואם כתב לכתוב גט ועדים חתומים על כתב ידו דלאו מזוייף הוא כותבין ונותנין: בבריא אנן קיימין. ברייתא בבריא איירי דלא מהני כתיבת ידו: למה וכו'. ולמה בבריא אינו גט הא קיי"ל כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת וזה יכול לדבר וקאמר דחיישינן שמא לא כתב אלא כמתעסק בעלמא ולא היה דעתו לשליחות: בד"א. אמתני' קאי דתנן נשתתק צריך שירכין ראשו ג' פעמים דוקא נשתתק מתוך בוריו שהיה בריא ופתאום נשתתק אבל נשתתק מתוך חולי אמרי' כחישותא הוא דאית ביה ודעתיה צלותא היא הלכך בבדיקה פעם אחת סגי: ובלבד במסרגין לו. אמתני' קאי דתנן בודקין אותו ג' פעמים הייט דוקא במסרגין שםואלין אותו בסירוגין דרך דילוג וכדמסיק אומרים לו נכתוב

רידב"ז

א"ר אבא מרי. בחרש אנן קיימין ואין שליחות לחרש הק"ע ז"ל מפרש דקאי על הברייתא ותמה על הרשב"א ז"ל עיי"ש. ובאמת לפי מה שמבואר בשו"ת רידב"ז הנ"ל מבואר ג"כ דקאי על הברייתא אבל כעת הדרנא בי כי מהרשב"א ז"ל מוכח דלא מפרש כן דהא מחולק עם התוס' ז"ל בדינא דר' אבא מרי ור"י בר"ב. וזה אי אפשר ומה גם דהרשב"א ז"ל מביא האי ירושלמי ולא מביא ראי' לדבריו ז"ל. ע"כ נראה לפענ"ד דהפי' האמיתי היא דקאי על מתניתין נשתתק והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים אם אמר על לאו לאו על הן הן כו'. ע"ז מפרש ר' אבא מרי. בחרש אנן קיימין פי' דהא דצריך לבודקו ג' פעמים למה צריך ג' פעמים ולמה לא מהני בפעם אחד משום דאנן קיימינן לי' בחרש דילמא נתחרש בהא דשותק ואפילו בפעם אחת הרכין בראשו דרוצה שיתנו גט לא מהני דבפעם אחת אינו מוחזק שאינו חרש ויכול להיות שהוא חרש ומאי מהני בשהרכין בראשו שיכתבו גט לאשתו כיון דקיימינן ליה בחרש הא אין שליחות לחרש. וע"ז אמר ר"י בר"ב בבריא אנן קיימינן דכיון דהרכין בראשו פעם אחת בודאי בריא היא דהא חרש אינו שומע מה שאומרים לו נכתוב גט לאשתך ומוחזק בבריא ולא קיימינן לי' בחרש אלא אפי' בפעם אחת קיימינן לי' בבריא. אך בפעם אחת אני אומר שהיא מתעמק בעניניו והא דשותק מפני שהפליג במחשבותיו מעמוק במחשבת עניניו. וע"כ אין אנו סומכין על הרכנת ראשו בפעם אחת שרוצה לכתוב גט לאשתו. ותני כן במה ד"א בזמן שנשתתק מתוך בוריו דאז חיישינן שמא עמוק במחשבתו ואין אנו סומכין על פ"א. אבל בזמן שנשתתק מתוך חליו. דאז היא חשש שמא מתוך החליו נתחרש. וכיון דהרכין פעם אחת הרי יצא מחשש חרש ודי בפ"א ובלבד במסרגיו פי' דמפרש סדר של שלשה פעמים ודוק:
א"ר

שנויי נוסחאות (סוי"א) השונה הזה כד"ו השיטה הוה. (סוי"א) אוף הכא לית כן כד"ו כ"ו ליתא. (סוס"ו) ודכוותה עד שישמעו את קולו שלשה פעמים כד"ו בא כ"ו לקמן אחרי המלות „להרכנת הראש שלשה פעמים". (סוי"ה) תמן כד"ו ליתא. (סוכ"א) אין בו דעת לשעבר כג"ש כ"ו ליתא. (סוכ"ד) בביא כד"ו בבריא.

עין משפט נר מצוה

ח
א טוש"ע אה"ע סי' קכא ס'
ט
ב ג ד שם ס"ד
ה
י
ה מיי' פ"ב מהלוחין טוש"ע ח"מ סי' קפח ס"ב
יא
ו מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכא סע"ף ה

מסורת הש"ס

(יבמות פי"ד) בבלי קיב גיטין עא
(תוספת' פ"ה)

*נכתוב גט לאשתך והוא אומר הין. לאמך והוא אומר לאו. לאשתך והוא אומר הין. לבתך והוא אומר לאו. לאשתך והוא אומר הין. לאחותיך והוא אומר לאו. אף בעדיות כן. אתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן אף בעדיות כן. א אדם מעיד עדותו מיושב אף בנדרים כן. תני רב ששת *כשם שבודקין אותו בגיטין שלשה פעמים ב כך בודקין אותו בירושות ובמקח וממכר ובמתנות:

הלכה ב מתני' ג *אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להן כתובו אמרו לסופר וכתב לעדים וחתמו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו:

גמ' *אמר לשנים אמרו לפלוני שיכתוב ולפלוני שיחתמו. ר' זעירה בשם ר' ירמיה מעשה היה בימי רבי ואמר ד לא יעשה כן בישראל. שמואל אמר יעשה ויעשה. רב ירמיה שאל לשמואל אמר לשנים אמרו לפלוני שיכתוב ואתם חתומו. אמר ליה הרי זה גט אלא שהדבר צריך תלמוד. מחלפה שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר יעשה ויעשה. והכא הוא אמר אכן. שנייא היא ששנו את עדותן. ניחא לעדים והתכו לסופר וכתב. לית הדא פליגא על דרבי יוחנן. *דרבי יוחנן אמר כתב תרפו בטופס כשר. פתר לה כרבי יהודה דרבי יהודה פוסל בטופסין:

הלכה ג מתני' ה *זה גיטך אם מתי זה גיטיך מחולי זה זה גיטיך לאחר מיתתי לא אמר כלום ו מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט מהיום לאחר מיתתי אינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת:

גמ' זה גיטיך אם מתי זה גיטיך מחולי זה זה גיטיך לאחר מיתתי לא אמר כלום. ורבותינו אמרו הרי זה גט. מני רבותינו. *רבי יהודה הנשיא ובית דינו. *בשלשה מקומות נקרא רבי יהודה הנשיא רבותינו. בגיטין

קרבן העדה

נכתוב גט לאשתך וכו' וה"ל בדיקה ששה פעמים: אף בעדיות כן. מיבעיא ליה אם בא להעיד על דבר ע"י הרכנת הראש אי סגי בהכי או דלמא בעינן שיעיד דוקא בפיו: אדם מעיד עדותו מיושב. דהא דכתיב ועמדו שני אנשים אבעלי דינים קאי ולא אעדים ונראה דהנך שני דינים בהדי הדדי אמרן: אף בנדרים כן. אם נדר דבר ע"י הרכנת הראש מי הוי נדרו נדר או לא: בירושות. שמעיד שזה הוריש לזה: ובמקח וממכר. למכור וליקח נכסים: ובמתנות. שנותן מתנה לאחרים וה"ה בנדרים:

הלכה ב מתני' אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע תכס: נכתוב גט לאשתך. שלא תיזקק ליבם: אמר להן כתובו. והם אמרו לסופר וכו':

גמ' ה"ג ואמר לא יעשה כן בישראל. וה"פ הגט כשר אלא לכתחילה לא יעשה כן בישראל דחיישינן שמא תשכור עדים לכך שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום: ה"ג ר' ירמיה שאל לשמואל אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמר לסופר כתב וחתמו הן מהו א"ל ה"ז הגא והדבר צריך תלמוד וכ"ה בבבלי דף ס"ו וכ"מ בסמוך. וה"פ מספקא ליה אי כתבו דקאמר היינו שיחתמו הן עצמן או שיאמרו לאחרים לחתום והם יתנו וקאמר שמואל אם ניסת בגט זה תלא מספק דמספקא לן אי כשר או לא ואין הדבר הזה ברור לן וצריכין אנו ללמוד מן הגדולים אי כשר או לא: ופריך מחלפא וכו'. קשיא דשמואל אדשמואל דס"ד דטעמא דשמואל דה"ל המר אמרו דפסול וקשיא ליה הא אמר שמואל יעשה ויעשה: ומשני שנייא היא. שאני הכא דחיישינן שמא שינו עדותן דאיהו אמר שאחרים יכתבו והן בעצמן יחתמו אבל אם אמר בפירוש אמרו לסופר וכו' ועשו כן הגט כשר: ניחא וכו'. אמתני' קאי דתנן א"ל נכתוב גט לאשתך ואמר כתבו ואח"כ אמרו לסופר וכו' פסול ששינו בשליחותן ולא תנן קודם ששאלו לו אמרו לסופר לכתוב גט אלא ודאי לכ"ע בעינן שיהא נכתב לדעתו וכל שלא לשמו פסול א"כ ניחא מה שחתמו העדים פסול דה"ל כאלו נחתם שלא לשמה אלא כתב הסופר למה פסול אלא ודאי כתיבת הגט מפסיל נמי שלא לשמה: לית הדא. וכי לא קשיא ממתני' דמהכא על ר"י דאמר כתב תורף הגט בטופס שלא לשמה כשר: ומשני פתר לה כר"י. מפרש למתני' דאתיא כר"י דתנן לעיל פ"ג ר"י פוסל בכולן אפי' כתב הטופס שלא לשמה וכ"ש התורף:

הלכה ג מתני' לא אמר כלום. דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה: זה גיטיך מחולי זה. משמע מחולי זה ואילך וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה: מהיום ולאחר מיתתי אינו גט. ר"ל גט ואינו גט דמספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו או חזרה הוי שחזר ממאי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום כיון דלא אמר מהיום אם מתי: חולצת. שמא אינו גט: ולא מתייבמת. שמא גט הוא וה"ל גרושת אחיו וקיימא עליה באיסור כרת: **גמ'** ורבותינו אמרו ה"ז גט. אהא דתנן לקמן סוף פירקין ה"ז גיטיך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש אינו גט אמרו רבותינו ה"ז גט דסברי כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו דלהכי איכתוב זמן בשטר לידע אימתי מסר לו וה"ל כאומר מעכשיו דמיא וה"כ כאומר זה גיטיך אם מתי הוה גט דלר' יוסי אע"ג דלא כתב מהיום כמאן דכתב מהיום דמי ותנן מהיום אם מתי ה"ז גט: בגיטין

פני משה

נכתוב גט לאשתך כו' שצריך ג' פעמים הן וג' פעמים לאו: אף בעדיות כן. בעיא היא אם לענין עדות מהני נמי בדיקה בהרכנת הראש אם נשתתק ופשיט לה רבי אבהו דאף בעדיות כן: אף בנדרים כן. במיושב שני ואנשאל קאי:

הלכה ב מתני' אמרו לו. לבריא או לשכ"מ תכס: נכתוב גט לאשתך. שלא תזקק ליבם: הרי הגט בטל. דמילי לא מימסרן לשליח:

גמ' אמרו לפלוני שיכתוב ולפ' שיחתמו. מהו משום דממתניתין לא שמענו אלא באומר להן כתובו והן מעצמן אמרו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו והילכך הגט בטל דמתני' רבי יוסי היא דאמר בסוף פ' התקבל אפי' אמר לב"ד הגדול כו' צריך שיכתבו בעצמן משום דמילי לא מימסרן לשליח ולפיכך קא מיבעיא ליה אם אמר להן בפירוש אמרו אתם לפלוני כו' מאי מי נימא דבכה"ג אפילו רבי יוסי מודה דהרי עשאן שלוחין לכך: לא יעשה כן בישראל. דחיישינן שמא תשכור עדים לכך שיאמרו בשם הבעל לסופר לכתוב ולעדים להתום: יעשה ויעשה. דלא חייש להא ומכשיר באומר אמרו ואפילו לכתחילה: ואתם חתומו. והן לא חתמו בעצמן אלא אמרו לאחרים וחתמו דלקמן תנא: צריך תלמוד. שאין הדבר ברור לנו אם כשר הוא או לא: מחלפה שיטתיה דשמואל. דהא לעיל מכשיר באומר אמרו אפילו לכתחילה ומכ"ש באומר להן חתמו אתם דאין כאן חשש שמא תשכור עדים שהרי אין חותמין אא"כ שמעו מפי הבעל: שניא היא. הכא ששנו את עדותן כדפרישית דמיירי שהם לא חתמו בעצמן אלא ציוו לאחרים להתום: ופריך אמתניתין ניחא הא דפסול באמר להן והן אמרו לעדים והתמו דלאו כלום הוא שלא שמעו מפי הבעל: לסופר וכתב לית הדא פליגי על רבי יוחנן. אלא הא דפוסל בכתיבת הגט שכתב הסופר ולא שמע מפי הבעל וה"כ ש"מ דמתניתין פליגא על ר"י דמכשיר לעיל בפ"ג אפי' כתב הסופר התורף בטופס הגט שיהא מוכן בידו וכדפרי' שם דהאי מותרת קאי וה"נ לא יהא אלא טופס הגט ביד הסופר ואמאי פסול: פתר לה. רבי יוחנן למתניתין כרבי יהודה דהתם דפוסל בטופסי גיטין כדמפרש שם טעמא:

הלכה ג מתני' זה גיטיך אם מתי. משמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה: מחולי זה. משמע מחולי זה ואילך וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה: מהיום אם מתי. דאם מתי שתי לשונות משמע משמע כמעכשיו ומשמע כלאחר מיתה אמר מהיום כמאן דאמר לה מעכשיו דמי לא אמר מהיום כמאן דאמר לה לאחר מיתה דמי: מהיום ולאחר מיתתי. מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו או חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום כיון דלא אמר מהיום אם מתי: חולצת. שמא אינו גט ולא מתייבמת שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו וקיימ' עלי' באיסור כרת:

גמ' ורבותינו אמרו ה"ז גט. דס"ל כרבי יוסי דלקמן דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וה"נ אע"ג דלא אמר מהיום זמנו של גט מוכיח עליו דמהיום הוא וה"ז גט: בגיטין

מסורת הש"ס

ע' תר' גיטין פ"ב ד"ה בודקין
שם פה
שם פ"ב
שם פו ע"א
(מילא"ג ה"ג)
גיטין פ"ב וה"ג
שם עו ע"ב פ"ז לג (פ"ופ"ב ה"ט)

עין משפט נר מצוה

יב
א טוש"ע ח"מ סי' כח ס"ס

יג
ב מיי' פכ"ט ממכירה ופ"ד מנחלות סמ"ג עשין פב לו טוש"ע שם סי' רלה סי"ח וסי' רעט ס"פ

יד
ג ד מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ד

טו
ה ו מיי' פ"ט שם וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמה כ"א ג

תוס' הרי"ד

מהיום ולאחר מיתתי אינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת פי' המפרשים ז"ל כלומר גט ואינו גט כגי' הבבלי. ונוסח המשנה בירושלמי הוא דלא כנוסחת הבבלי. ונראה לפענ"ד דכן הוא בע"ב. דשנה כבר הקשה הרשב"א ז"ל במס' קידושין דף ס' על ר"י דס"ל דהוי קידושי שיור היך תנינן במתניתין מקודשת ואינה מקודשת בשלמא למ"ד ספק תנאי ספק חזרה ניחא משא"כ לר"י הוי קידושין ודאים הוא נכנסים ומשתכנת לר"י לאו מקודשת ואינה מקודשת ודאית קאמר אלא מקודשת לשניהם ואינה מקודשת לשני לבדו. עכ"ל ז"ל עיי"ש ובדף ס' ע"א גרסינן מתיב ר"ת מהיום ולאח"מ גט ואינו גט כו' אלא לר"י כל גיטא דמשייר לאו כלום היא יבומי נמי תתיבם וכו' אלא אמר אביי גזירה משום מהיום כו' עיי"ש הרי דחלוק קידושין מגיטין אליבא דר"י דבקידושין מקודשת קידושי ודאי ואילו בגירושין לא הוי כלל גט אלא משום גזירה דרבנן לפיכך גי' הירושלמי כמתניתין לשיטת התלמודא בירושלמי ההיא רק לשיטת ר"י לחוד גבי גט מהיום ולאח"מ אינו גט ומ"מ אם מת חולצת ולא מתיבמת והוא משום גזירה דרבנן ודוק: אר"י

שנויי נוסחאות (כו"ז) ואמר לא גד"ו ואמר לו.

חתם סופר

אדם מעיד עדותו מיושב, פי' ר"ן ר"פ שבועות העדות שהקשה מכאן על הפוסקים דס"ל דאפי' בדיעבד נמי פסול אי קבלו עדות מיושב או שעמדו הדיינים. ועוד הקשו מיהו' פלק הרבע מיתות ה"מ דאמר כשב"ל מיכן לדיינים שקיבלו עדות עומדין בדינן דין. ולפע"ד סעד להפוסקים הנ"ל מרפ"ב [illegible]

בן אריה

אף בנדרים כן כ"ב פי' דנשאלין מיושב. ועי' בתשובות חות יאיר סי' כ"ג [פי' גם הנודר כשנשאל יוכל להיות מיושב ועי' ירושלמי נדרים סוף פרק עשירי הלכה ה' ובש"ך יורה דעה סי' רכ"ח סק"ע ובחידושי רע"ק שם ופתחי תשובה שם]:
[illegible]

עמודי ירושלים

אדם מעיד עדותו מיושב כ' המראה פנים משמע אפי' לכתחלה ופליג אהא דקיי"ל בבבלי. יושב פסול לעדות ובהס עשה פלוגתא בין הבבלי להירושלמי דגם כוונת הירושלמי הוא בדיעבד בשם"א בעינן אחר כמו שכת בלחוו קורדייקוס ומלאתי להביא כן בתולדות אדם להרשב"א (סי' ס"ד) שהביא הירושלמי הזה ראיה דבדיעבד כשר וכ"כ הר"ן בחי' שבועות ד"ו ע"ש באורך וכן ראיתי בכבש"ע (אות ק' קבלת עדות) שכ' ר' אבא בשם ר' הונא לריכים העדים

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

בגיטין. בשמן. ובסנדל. ויקראו לו בית דין שריא. שכל בית דין שהוא מתיר שלשה דברים הוא נקרא בית דין שריא. אמר רבי יודן בי ר' ישמעאל בית דינו חלוק עליו. בגיטין מהו שתהא מותרת לינשא. ר' חגיי אמר מותרת לינשא רבי יוסי אמר אסורה לינשא אני אומר נעשו לו ניסים וחיה. מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט. מהיום ולאחר מותי אינו גט. אמר רבי יודן רבנין ורבותינו. מתיבין רבנין לרבותינו למה אתון אמרין הרי זה גט. בגין דאמר אם. והא סיפא ואם ואתון אמרין אינו גט. אלא בגין דאמר מהיום. אוף אנן כן אית לן מהיום עיקר. מתיב

פני משה

בגיטין. בההיא דלקמן אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב הוי גט ותני עלה בתוספתא פ"ה ורבותינו התירו לה לינשא ומשום האי טעמא דאמרן: בשמן. בפ"ב דע"ז רבי יהודה הנשיא ובית דינו התירו בשמן של עכו"ם: ובסנדל. בפ"ג דנדה המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקיבה ופליגי התם איזהו סנדל וקאמר שם בהאי תלמודא נמנו עליו רבותינו לומר והוא שיהא בו מצורת אדם הא לאו הכי טהורה: ויקראו לו ב"ד שריא. שהרי התיר ג' דברים וכל ב"ד המתיר ג' דברים נקרא ב"ד שריא כדאמרי' בע"ז דקרו ליה ליוסי בן יועזר יוסף שריא שהתיר ג' דברים אי"ל קמצא דכן כו': אמר ר' יודן. שאני הכא שלא הסכימו עמי שבית דינו חלוק עליו בגיטין: מהו שתהא מותרת לינשא. מיד והאי דהתירו רבותינו בגיטין קאי בהאי אם לא באתי כו' כדפרישית ובעי אם מותרת לינשא מיד שמעו בו שמת או לא: מותרת לינשא. מיד שהרי ודאי לא יבא עוד ונתקיים התנאי: אסורה לינשא. בתוך י"ב חדש שאני אומר אפשר נעשו לו ניסים וחיה וצריכה להמתין עד לאחר י"ב חדש ולא יבא שאז נתקיים התנאי ותנשא: רבנין ורבותינו. נושאין ונותנין ומקשין אלו לאלו: התיבין רבנין לרבותינו גרסינן. וה"פ לשיטתא דהאי תלמודא למה אתון אמרין בהא מתי הרי זה גט: בגין דאמר אם. כלומר שאתם סוברים דאם מתי כמעכשיו דמי וא"כ קשה והא סיפא דרישא דהיינו מציעתא דקתני מהיום אם מתי ה"ז גט ומשמע דוקא באומר מהיום הא אם מתי לחוד כלאחר מיתה הוא והיינו דקאמרי ואתון אמרין אינו גט כלומר הא אתם מודים בזה דאם מתי לחודיה לאו כלום הוא: אלא בגין דאמר מהיום. סיומא דמילתא היא כלומר ודאי הא דקתני במציעתא ה"ז גט טעמא דקאמר מהיום: אוף אנן כן אית לן מהיום עיקר. כלומר וא"כ הרי לך דעיקרא דמילתא בשביל שאמר מהיום וכן אנחנו סוברים ובריש' דלא אמר מהיום אינו גט: מתיב

קרבן העדה

בגיטין. הא דלקמן: ובשמן. שהתיר שמנו של עכו"ם דמעיקרא אסרי ליה כדאמרינן פ"ק דשבת: ובסנדל. פ"ג דנדה תנן המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה ורבותינו העידו שסנדל צריך צורת פנים וכל שאין לו צורת פנים טהור: בית דינו חלוק עליו בגיטין. וסוברים דאינו גט: מהו שתהא מותרת לינשא. לרבותינו דאמרי ה"ז גט אם מת תוך י"ב חדש דודאי לא יבא עוד מי אמרינן כבר קיים התנאי ומותרת להנשא מיד או דלמא אסורה לינשא עד לאחר י"ב חדש דאז איקיים ליה תנאה: אסורה לינשא עד לאחר י"ב חדש. דאמרי' שמא יעשה לו נס ויחיה ויבא ויקיים תנאו: ה"ג רבי ורבותינו לרבנן. הקשו: ה"ג מתיב ר' לרבנן למה אתון אמרין. אמתני' מקשה דתנן בסיפא באומר מהיום אם מתי ה"ז גט מ"ט הוה גט משום דאמר אם דה"ל מעכשיו: ה"ג והא רישא ואם אתון אמרין אינו גט. דתנן ברישא זה גיטיך אם מתי לא אמר כלום: אלא. בשביל דאמר מהיום אתם אומרים דהוה גט א"כ במהיום ולאחר מיתה נמי ליהוי גט: ה"ג מתיבין

תוס' הרי"ד

אר"י רבנן ורבותינו מתיבין כו' עיי' בדבריהו בפנים. ועי"ז יתבאר לנו היטב שיטת רב"י ז"ל בדף ע"ד ע"א דגרסינן שם אר"ז כי הוינן בבבל כו' אשכחי' לר"א דקאמר משמי' דר"י הכל מודים באומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא במהיום ולאח"מ פרש"י ז"ל דרבנן מספקא להו אי תנאה הוי או חזרה הוי. ולרבי תנאה הוי עכ"ל ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל בשם התוס' ז"ל דקשה לשיטת רש"י ז"ל דהא אנן קיימינן בדר' יוחנן ור"י אית לי' במס' קידושין דף ס' דטעמא דרבנן היא דהוי קידושי שיור ובדין הוא דמצי להתיבם אך הינה מתיבמת משום גזירה כדאיתא שם א"כ קשה למה פירש הכא משום ספק תנאי ספק תורה. וזהו באמת קושיא עצומה אולם לפי הירושלמי הזאת דמבואר דמהיום היא ע"מ יתפרש היטב דהא בסוגיא הזאת מביא הגמ' ראי' דכו"ע ע"מ כאומר מעכשיו דמי מהא דתניא מהיום ולאח"מ גט וא"ג רבי אומר כזה גט כפרש"י ז"ל דהיא ראי' דבע"מ מודי. וטעמא דרבנן משום דע"מ הוי כאומר מעכשיו ומהיום הוי כאומר ע"מ רק דמספקא לן שמא הוי חזרה וחזר מן ע"מ ורצונו דווקא לאח"מ. ואי ס"ד דע"מ גופי' ספוקי מספקא לן כרב יהודה שמא הוי מעכשיו או לא הוי מעכשיו למה נחלקו במהיום והספק היא שמא חזר מן ע"מ הא אפילו בע"מ גופי' דלא הוי ספק חזרה ג"כ הוי ספק בעיקר ע"מ אי הוי מעכשיו או לא. וא"כ למה קמשמע לן הברייתא לחדש על המשנה הפלוגתא דרבי לרבותא דלא הוי חזרה. לאשמועינן רבותא לרבנן בע"מ גופי'. והוי ילפינן מהיום מכ"ש דהוי רק ספק גירושין ואי משום שלא תימר דלא הוי גירושין כלל זה ידעינן ממתניתין [כדאיתא בתוס' ז"ל ד"ה אדמיפליגי ועיי' במהרש"א ז"ל עיי"ש] וא"כ אימא שייך זאת הנפ"מ כשהטעם דרבנן הוא משום ספק אי חזר בי' מע"מ או לא והוי ספק גירושין ע"כ הוי ראי' דע"כ ס"ל דע"מ כמעכשיו דמי דאי ס"ד דבע"מ גופי' מספקי להו אי כמעכשיו או לא. הו"ל למיתני הדין הזה בע"מ וידעינן ק"ו למהיום. אבל אי נימא דטעמא דרבנן הוא משום דמהיום הוי שיור ולא הוי ע"מ כלל א"כ הוי פלוגתא אחריתי אם מהיום הוי ע"מ כל עיקר או לא ולא שייך למילף מהיום מק"ו מע"מ דהא בע"מ הוי כספק גירושין ומהיום לא הוי' גירושין כלל. והיכי שייך למביא ראי' דע"כ רבנן ס"ל דע"מ הוי מעכשיו דאי ס"ד ספיקי מספקינן לי' ליתני הדין בע"מ לחוד בלא מהיום והוי נמי כך דינא דהוי ספק אם היא מעכשיו או לאח"מ ז"א דהא הכא דין אחריתי הוא בפי' דמהיום אי הוי ע"מ כל עיקר או דפירושו שיור ולא הוי גט כלל רק משום גזירה והיכי שייך למימר דהותו פלוגתא דפליגי רבי ורבנן במהיום אי הוי גירושין נמורים אי לא הוי גירושין כלל. אלא מדרבנן יפלגו בדין אחר בע"מ דלרבי הוי גירושין ודאים ולרבנן הוי ספק גירושין מאי שייכות הוא זל"ז דהא ענין אחר הוא ודין אחר ולא בגירושין ודאי וגירושין ספק מן התורה ז"א אלא בגירושין מן התורה או מדרבנן והיכי שייך למימר למביא ראי' דע"כ לא פליגי רבנן על רבי בע"מ דהל"כ במקום דמיפליגי בפלוגתא אחרת בדין אחרת במקום זה לפלוגי בדין הזה וידעינן דין זה בק"ו דז"א כיון דהוי דין אחר ולא שייך בדין אחרת לדין הזה לדון ק"ו א"ו ברור דמיפליגי בפלוגתא הזה בע"מ דמהיום וס"ל לרב יהודה ובבבל דרבנן דפליגי על רבי בע"מ דמהיום הוא דלרבי הוי ע"מ כאומר מעכשיו ולרבנן מספקא להו אי הוי ע"מ כמעכשיו או לאחר מיתה ופליגי בע"מ דמהיום דרבנן פליגי על ע"מ גופי' דמספקא לן אי הוי כמעכשיו או לא. וס"ל לרב יהודה דמספקא להו רק בהגאי דע"מ גופי' שמא היא לאחר מיתה ולא מעכשיו כדגרסינן ולרב יהודה דאמר בע"מ פליגי ולא גרסינן נמי [כגי' ברשב"א ז"ל דע"מ נמי פליגי] ע"ז מהדר ר' אסי משמי' דר"י דז"א דלא פליגי רק משום מהיום. וזהו כפי' של לא נחלקו כמו בכל מקום דבאותו ענין לא נחלק כך אלא כך. ודוגמא לא נחלקו ב"ש וב"ה שמוליכין את הסולם משובך לשובך כו' במס' ביצה דף י' עיי"ש בפי' דבענין שובך דנחלקו לא נחלקו באופן זה אלא באופן זה וה"נ דכותי'. לא נחלקו בע"מ רק בע"מ דמהיום בזה ס"ל לרבנן דספק הוא אם מעכשיו או לאח"מ כדפירש"י ז"ל במס' קידושין דף ס' לא נחלקו כלומר לא מספקא להו לרבנן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אלא במהיום ולאח"מ עכ"ל ז"ל פי' דבמה דנחלקו רבנן אם היא מעכשיו או לאח"מ הוא רק במהיום אבל בע"מ לחוד מודי ע"כ דהוי מעכשיו ומביא ראי' דהא תניא מחלוקתן רק בע"מ דמהיום ואי ס"ד דבע"מ לחוד נמי פליגי בהאי דינא ליפליגי בע"מ לחוד לרבותא דרבנן כנ"ל וידעינן האי דינא בק"ו על מהיום:

והא דבאמת ס"ל לר' יוחנן דלרבנן הוי רק גירושי שיור ולא הוי גט כלל הוא לאו לר' אסי משמי' דר' יוחנן. כי זה הדיוק מדברי ר' יוחנן דס"ל דהוי שיור הוא רב משרשיא ברי' דר"א. כדגרסינן במס' קידושין דף ס' ע"א וכן אמר ר' אסי אר"י אפילו קידושי מאה תופסין בה. א"ל רב משרשיא ברי' דר"א לר"א אסברה לך טעמא דר"י שוי נפשי' כשרגא דליגני כו' וכפירש"י ז"ל דהוא מסבר לר' אסי דר"י לאו משום ספק תנאי ספק חזרה קאמר ומשמע להאי תנאי ולהאי חזרה ז"א אלא שיש לך קידושין ומדייק מלשון הופסין. אבל רב אסי גופי' לא קאמר משום ר"י דהוי משום שיור אלא משום ספק תנאי ספק חזרה. ומתבאר לנו מן הירושלמי הזאת דמהיום ולאח"מ דפליגי רבי ורבנן הוא כל כאומר ע"מ ויש ספק בפלוגתתן אי דפליגי בע"מ לחוד ג"כ אי הוי כמעכשיו או לא אי דווקא בע"מ דמהיום משום ספק חזרה. וזהו שיטת רש"י ז"ל דכר"ה אמר רבי ס"ל לרב יהודה ובבבל דרבנן פליגי עלה וס"ל דלאו כמעכשיו דמי היא הפלוגתה דמהיום ולאח"מ דהוי כאומר ע"מ וגי' רש"י ז"ל ולרב יהודה דאמר בע"מ פליגין ולא גרס נמי. ור"י ס"ל דלאו משום דפליגי בע"מ לחוד דמספקא להו אי הוי כמעכשיו ז"א הלא בע"מ דמהיום משום דהוי ספק חזרה. ואדרבה מוכח מזה דהוי כמעכשיו בע"מ לחוד ע"ע מכיח

רידב"ז

א"ר יודן רבנן ורבותינו כו'. הסוגיא הזאת המורה ולפע"ד דא"ל להגי' כמו שהגי' הק"ע ז"ל אלא הגי' כמו שהיא ממש. אך תיבת אינו גט גבי מתיב רבי לרבנן למה אתון אמרין אינו גט תיבת אינו מיותר והוא טעות דמוכח כאשר מבואר בסמוך. דרבנן ס"ל דמהיום ולאחר מיתה הוי גט וזהו טעות דמוכח ברור כשמש. וה"פ דהנה סדר המתניתין שנוי' בסדר הזה בבא ראשונה נקט אם מתי לא אמר כלום. ואח"כ נקט מהיום אם מתי הרז"ג. ומהיום לאחר מיתה גט וא"ג וחולצת ולא מתיבמת. וכל המשנה כולו נשנית בלא פלוגתא רק בסיפא מהיום ולאחר מיתה בזה פליגין רבי ורבנן דלשיטת הש"ס דילן מתניתין דרבנן ורבי פליג וס"ל דהוי גט ושיטת הירושלמי מבואר לקמן בהיפוך דלרבי אתיא מתניתין דידן אבל רבנן פליגי עלה וס"ל דכזה גט והיינו דמתיבין רבנן לרבותינו דפליגי ברישא גבי אם מתי וס"ל דהוי גט למה אתון אמרין דהוי גט בגין דאמר אם הא סיפא ואם ואתון אמרין אינו גט רק אלא בגין דאמר מהיום פי' דאינו גט רק משום היום ואתון גופייכו ס"ל דלא הוי גט רק משום היום. ע"כ גם אנן ס"ל דמהיום עיקר ולא משום ואם. וכן מתיב רבי לרבנן על סיפא דסיפא דמהיום ולאחר מיתה דס"ל לרבנן דהוי גט לשיטת הירושלמי למה אתון אמרין בגין דאמר מהיום והא רישא מהיום פי' רישא מהיום אם מתי דהוי מהיום ואתון אמרין הרז"ג אלא בגין דאמר אם פי' ולמה ברישא מהיום אם מתי כל עיקר דהוי גט משום היא רק משום דאמר אם. אף אנא אית לי אם עיקר. ומסיק תמן מהלפין פי' דהכא ס"ל לרבנן מהיום ולאחר מיתה דהוי כזה גט ורבי ס"ל דהוי גט ואינו גט. ואילו בבבלי מהליפין לדברי הכמים מהיום ולאה"מ גט ואינו גט. ורבי ס"ל כזה גט. וע"ז מפרש טעמא במה פליגין רבי דתמן דס"ל בשיטת רבנן דהכא דהוי גט ורבי דהכא דס"ל כרבנן דתמן דהוי גט ואינו גט במה פליגין. דהנה בבבלי גרסינן. אר"ז כי הוינן בבבל הוינן אמרין הא דאמר ר"ה אמר רב כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי דפליגי רבנן עלי'. כי סליקת להתם אשכחי' לר' אסי דקאמר משמי' דר"י הכל מודים באומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא במהיום ולאחר מיתה. והתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת דברי הכמים רבי אומר כזה גט פרש"י ז"ל דלרבי תנאה הוי ולרבנן הוי ספק תנאי ספק חזרה. פי' דמהיום הוי כמו שאמר ע"מ ולאו דפליגי הכמים וס"ל דהוי ע"מ לאו כאומר מעכשיו אלא ספוקי מספקי להו אי הוי כאומר מעכשיו או לא וכרב יהודה כפי' התוס' ז"ל דף ע"ד ע"ב ד"ה אדמיפלגי ז"א אלא דלעולם הוי ע"מ כאומר מעכשיו רק ספוקי מספקי להו אם חזר בו מהתנאי דע"מ דאמר מתחלה היום דהוי כע"מ. וכשחזר ואמר לאח"מ חזר בו. או לא חזר בו והוי תנאי דע"מ. וע"כ לפ"ז איכא ב' דיעות בטעמי' דרבנן דתמן דהוא רבי דהכא ורבי דתמן דהיא רבנן דהכא. וע"ז מפרש ר' יוסא בשם ר' יוחנן ורב תריהון אמרין דברי רבי תמן דהיא רבנן דהכא מכיון שאמר מהיום כמי שאמר ע"מ זהו הטעם של רבי דתמן. ורבנן דהכא דס"ל דהוי גט. וע"ז שאל ר"ז בעי קומי ר' יוסא ע"מ אם מתי או ע"מ לאח"מ. פי' דמיבעיא ליה במה פלוגתייהו דרבי ורבנן בע"מ אם מתי או ע"מ לאחר מתי פי' דבזה פליגי אם ע"מ הוי מעכשיו או לאחר מיתה ותרוויהו ס"ל דהיום הוי כע"מ ורק רבי ס"ל דהוי כמעכשיו ורבנן ס"ל דהוי לאה"מ. א"ל ע"מ אם מתי פי' דלכו"ע ע"מ כאומר מעכשיו דמי וטעמייהו דרבי דהכא ורבנן דתמן דסבירא להו דהוי גט ואינו גט משום דלא סבירא להו דמהיום הוי כאומר על מנת וכדמסיק ר' בא בשם רב דברי רבי הכא דהיא רבנן דתמן מכיון שאמר מהיום כמי שאמר לאחר מיתה ולא כאומר ע"מ זהו פי' האמיתי בעזרת השם:

שנויי נוסחאות (סו"ס) רבנין לרבותינו נד"ו רבותינו לרבנין.

חתם סופר

להעיד. אבל יושב שמוזהר להעיד יליף שפסול אפי' בדיעבד. ולפי"ז י"ל דהנך מתנייתא דירושלמי הנ"ל מלי אתי' כר' יוסי דסנהדרין כ"ז ע"א דגזלן נופי' אינו פסול אלא לדיני ממונות אבל לשאר עדיות כשר וה"כ ה"ס יושב דאתי מיני' כשר לשאר עדיות בדיעבד ומפו"ס עמדו הדיינים גבי מברך השם דהא בכא תליא היכי דכשר עדות מיושב ה"ס דיינים מעומד וכן ההוא דמי שאמע מיירי לשאר עדות דלאו ממונא וכר' יוסי. אמנם אנן דקיי"ל דגזלן פסול לכל עדות ה"ס דיושב פסול בדיעבד נמי לכל עדות:

עמודי ירושלים

העדים להיות עומדים בשעה שמקבלים עדות שנאמר ועמדו כו' ומסתברא דע"י הדחק וכדאמרינן בירושלמי פ' מי שאחזו עכ"ל. ונראה דל"ל ומסתברא דע"י הדחק שרי והביא ראיה מהירושלמי הזה והיינו דפי' הירושלמי דמיירי בע"י הדחק וכמ"ש הרשב"א. ושוב ראיתי בשו"ת חו"י (סי' כ"ג) שתמה על הרשב"א דמה ענין הירושלמי דמעידין יושב לכאן והחו"י (סי' כ"ג) כ' דנוסחא אחרת ה"ל להרשב"א. אולם להרשב"א בי' הגירסא כגרסתינו ופי' הירושלמי הא דיליף דאף בעדות מכני הבדיקה ואי דגעת שהוא חלוש מסתמא הוא יושב על המטה אדם מעיד עדותו מיושב והדר מיבעיא אף לנדרים כן הייני דאף לנדרים בודקין אותו ולא כהפני משה שפי' דהאיבעיא אם גם לנדרים נבאלין מיושב. והנכון כמ"ש. ועי' בבער המשפט (סי' כ"ח סק"ב) מה שהקשה ע"ד הירושלמי הללו ולפמ"ש החו"י דהוא מיגרא בפ"ע א"ש. אך לפי הנוסחא שהביא הרשב"א זאת אומרת א"א לפרש כן. שוב ראיתי נפני מבה בירושלמי סנהדרין (פ"ז ה"ח) שמלא בחי' הרשב"א שבועות (ל"ב) שמשום דעת הבבלי והירושלמי וחזר בו ממ"ש כאן והיינו כמ"ש למעלה, ועי' בהגה"ת הר"פ לסמ"ק (סי' רכ"ג) שכ' על מ"ש הסמ"ק דבדיעבד מותר בישיבה גבי כע"ד וז"ל מדאמר בירושלמי סנהדרין דיינים שקבלו עדותן מעומד פי' שהדיינים עומדים גבי מברך את השם ומסתמא ה"ה גבי עדים עכ"ל וקשה אמאי יליף לה מסתמא ולא מהירושלמי הזה דמבואר כן גבי [עדים] וי"ל דהי' מקום לחלק בין עדות אשה לשאר עדות. ושוב ראיתי בחי' הגהות בטוח"מ (סי' י"ז סק"ה) שהביא דברי הפני משה בגיטין ולא ראה מ"ש בסנהדרין גם לא ראה דברי החו"י. ושוב נדפס פי' ש"ק. ורואיתי שפי' אף

מתיב רבי לרבנין למה אתון אמרין אינו גט בגין דאמר מהיום. והא רישא מהיום ואתון אמרין הרי זה גט. אלא בגין דאמר אם אוף אנא אית לי אם עיקר. תמן מחלפין רבי יסא בשם רבי יוחנן ורב תריהון אמרין. דברי רבי תמן דהוא רבנין דהכא. מכיון שאמר מהיום כמי שאמר ע"מ. רבי זעירא בעא קומי ר' יסא ע"מ אם מתי או ע"מ לאחר מיתה. א"ל ע"מ אם מתי. ר' בא בשם רב. דברי רבי הכא דהוא רבנין דתמן. מכיון שאמר מהיום כמי שאמר לאחר מיתה. תמן תנינן *הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מותו דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר [א] אינו צריך. מה טעמא של רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו. רבי שמעון בן יקים אעיל עובדא קומי רבי יוחנן מהיום לאחר מיתה מתנתו מתנה מהיום ולאחר מיתה אינו גט. חברייא בשם רבי יוחנן אינה איסרטה. ר' זעירא בשם ר' יוחנן אינה כגיטין אינה כמתנה. אמר ר' אילא במתנה מכיון שאמר מהיום מתנה גמורה היא. לאי זה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו אכילת פירות. ובגיטין מכיון שכתב מהיום בגט כרות הוא. לאי זה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו אגופה. אמר רבי בון בר כהנא קומי רבי אילי לשייר לו מעשה ידיה. אמר ליה לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידיה של זה. והוה ר' זעירא מקלס ליה וצווח ליה בנייה דאורייתא.

אף

מסורת הש"ס: (יש נוחלין פ"ח: ב"ב קנו ע"א)

קרבן העדה

מתיבין רבותינו לרבנן וכו' והא סיפא מהיום ואתון אמרין אינו גט. דתנן בסיפא מהיום ולאחר מיתה אינו גט ש"מ דמהיום לא מהני: אלא. בשביל דאמר אם לכך הוי גט א"כ אף באומר זה גיטיך אם מתי הוי גט: תמן מחלפין. בבבל מחליפין הקושיות דר' לרבותינו ודרבותינו לר': דברי ר' תמן. הא דפליגי ר' ורבנן התם כדתניא בבבלי בפרקין דף ע"ד כרבנן דהכא התם מהני' דר' ולכך מהיום אם מתי מהני דה"ל כאומר ע"מ. אבל באומר מהיום ולאחר מיתה מודה ר' דאינו גט: ע"מ אם מתי וכו'. האומר ע"מ התם לר' מי הוי כאומר ע"מ אם מתי או דלמא כאומר ע"מ לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה: א"ל ע"מ אם מתי. משמע דהאומ' ע"מ כאומר מעכשיו דמי: ה"ג דברי רבנן דהכא דהוא רבנן דתמן. דר' ורבנן במהיום ולאחר מיתה פליגי וקסבר ר' דתנאה הוי ורבנן מספקא להו אי תנאה הוי ומתני' דהכא רבנן: תמן תנינן. פ' יש נוחלין: הכותב נכסיו לבניו. במתנת בריא צריך שיכתוב מהיום ולאחר מותי דמשמע גוף הקרקע יהא קנוי לך מהיום ולא תאכל פירות עד לאחר מיתה ואם לא כתב מהיום אין המתנה כלום דאין מתנה לאחר מיתה: אינו צריך. לכתוב מהיום: זמנו של שטר מוכיח עליו. שמאותו היום התחילה המתנה דאל"כ זמן שנכתב בשטר למה נכתב: אינה אוסרתה. דוקא מתנה שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה הוי מתנה אבל אם נתן גט ואמר מהיום ולאחר מיתה לא מהני כדתנן במתני' מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט: אינה בגיטין אינה במתנה. מהיום ולאחר מיתה לא מהני בין בגט בין במתנה: א"ר אילא במתנה וכו'. ר' אילא פליג אר"ז וסובר דאיכא לחלק בין גט למתנה כדאמרי חברייא ול"ק מתנייתא אהדדי: כגט כרות הוא. בתמיה וכי נאמר דגט כרות הוא דא"כ למה אמר ולאחר מיתה דליכא למימר לשייר לו גופה כל ימי חייו שהרי גופה הוא מגרש וכיון דלאו כרות הוא אלא חזרה הלכך אינו גט וגי' הרשב"א אין גיטו ברור: לשייר לו מעשה ידיה. דלמא ה"ק מהיום יהיה גופה מגורש מיד ומעשה ידיה יהיו שלו עד לאחר מותו: לא מצינו אשה נשואה לזה. דהא קאמרת ה"ז גט וא"כ מותרת לינשא לאחר איך יהיו מעשה ידיה של הראשון: והוה ר"ז. משבח ליה לר' אילא וקרא עלוי בן התורה כלומר אי"ש שהוא מגודל על ברכי התורה ויודע להסביר טעמיה וי"מ אומן בונה בניין של תורה והראשון נ"ל:

אף

פני משה

מתיב רבי דהיינו רבותינו לרבנין. ומסיפא דסיפא דמתני' מותיב להו ואיפכא דייק: למה אתון אמרין אינו גט. במהיום ולאחר מיתה דקתני אינו גט: בגין דאמר מהיום. דקסבר מהיום כלאחר מיתה כלומר מהיום יתחיל ולא יגמור עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה וכדלקמן וא"כ קשה והא רישא דסיפא והיינו נמי מציעתא דקתני מהיום אם מתי ה"ז גט וא"כ הא אתון אמרין במהיום דלאו כלאחר מיתה הוא אלא ודאי טעמא בגין דאמר נמי אם מתי ומשום הכי אמרינן ודאי דעתו היה מעכשיו דאי מהיום ולאחר מיתה קאמר למה ליה למימר אם מתי וא"כ ש"מ דאם מתי הוא עיקר: אוף אנא אית לי אם עיקר. וא"כ ברישא באם מתי להוי נמי ה"ז גט דכמעכשיו דמי: תמן מחלפין. כלומר דהכא משמע דרבי ס"ל מהיום כלאחר מיתה ורבנן נמי מודו ליה בהא והילכך מקשי להו מסיפא טעמא דאמר נמי אם כדפרישי' אבל התם בבבל מחלפין שיטתייהו דר' ורבנן כדמפרש ואזיל ולא קשיא מידי: דברי ר' תמן דהוא רבנן דהכא. דהתם קאמר אליבא דרבי במהיום ולאחר מיתה ה"ז גט דכיון שאמר מהיום כמי שאמר על מנת דמי דתנאה הוי ואע"פ שאמר נמי לאחר מיתה הוי כאומר על תנאי אם מתי כדמפרש ליה ר' יסא לר' זעירא והשתא לא קשיא להו לרבנן מסיפא דמתני' דבהא פליגי עלה וס"ל דמהיום ולאחר מיתה ה"ז גט דתנאה הוי ולא מספקא להו בחזרה כלל: דברי ר' הכא דהוא רבנין דתמן. ר' בא קאי לתרץ קושי' דרבנן לרבי דאקשו ליה לעיל ממציעתא דמהיום עיקר וקאמר רבי ס"ל כרבנן דתמן דמהיום לאו כלום הוא דכלאחר מיתה משמע כדפרישית לעיל מהיום יתחיל כו' וא"כ ע"כ אם עיקר הוא: תמן תנינן. פ' יש נוחלין: צריך שיכתוב מהיום. יהא קנוי לו גוף הקרקע ולאחר מיתה אף הפירות דאי לאו הכי לא נתן לו כלום דאין מתנה לאחר מיתה: רבי יוסי אמר אינו צריך. לכתוב מהיום כדמפרש טעמא דזמנו של שטר מוכיח עליו דאי לאו דהקנה לו גוף הקרקע מהיום למה כתב הזמן בשטר מתנה: חסר כאן בספרי הדפוס והגהתי כמו שהוא בפרק יש נוחלין: מהיום ולאחר מיתה מתנתו מתנה מהיום ולאחר מיתה אינו גט. כלומר שאל לו מאי שנא דבמתנה כ"ע מודים אם כתב לו מהיום ולאחר מיתה דהוי מתנה ומ"ש בגט דתנן במתני' מהיום ולאחר מיתה אינו גט: חברייא אמרין בשם ר' יוחנן אינה איסרטה. כלומר דחברייא אמרי דכן השיב לו ר' יוחנן לא זו הדרך של גט במתנה: רבי זעירא. אמר כן השיב לו אינה כגיטין אינה כמתנה כלומר לא כגיטין המתנה ולא המתנה כגט והיינו הך ובלישנא בעלמא פליגי ומפרש ר' אילא טעמא: מתנה גמורה היא. לגוף הקרקע ולאיזה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו אכילת פירות כל זמן שהוא קיים ושייכא בה שפיר לומר דלאחר מיתה שיורא הוי ולא חזרה: ובגיטין. אבל בגט מכיון שכתב בה מהיום גט כרות וגמור הוא וא"כ לאיזה דבר כתב בה לאחר מיתה על כרחך לשייר לו גופה וא"כ חזרה הויא דלא שייך בגט שיורא: ר' בון. הקשה קומי ר' אילא אלמה לא שייך שיורא בגט אימא לשייר לו מעשה ידיה כתב לה כן שאע"פ שתנשא לאחר מעשה ידיה יהיה שלו: לא מצינו כו'. אלא ודאי דחזרה היא: מקלס ליה. היה משבחו וקוראו מביני ומקיימי התורה הוא זה שהוטב טעמו בעיניו:

אף

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ט מזכיה הל"ו סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנח ס"ט

וס' הרי"ד

מכיח ראי' מזאת הברייתא גופי' דלא פליגי רק במהיום ומשום דהוי ספק חזרה הא לא"ה הוי מעכשיו. אבל שיטת התוס' ז"ל דהא דגרסינן והתניא אינו מכיח ראי' לנדון דע"מ כמעכשיו דמי לרבנן ז"א אלא דבבבלי הוינן אמרינן דרבנן פליגי על רבי בע"מ כן היתה קבלה בידם. וגירסתם ולרב יהודה דאמר בע"מ נמי בגי' הרשב"א ז"ל ור"י פליג ע"ז וכ"ל דלא אשכחן שום פלוגתא בין רבי ורבנן אי הוי מעכשיו או לא אלא כדבר אחד מהיום ולאח"מ בזה מצינו פלוגתא דרבי ס"ל דהוי מעכשיו ורבנן ס"ל דלא הוי מעכשיו אלא שיור הוא אבל לא מצינו שום פלוגתא במקום אחר בענין אי הוי כמעכשיו או לא בין רבנן ורבי אלא בענין מהיום ולאח"מ. והתניא מהיום ולאח"מ כו' פי' דהגמ' מכיח ראי' הא דאמר ר"י דיש פלוגתא בין רבי ורבנן במהיום ולאח"מ דתניא בתוספתא כן דנחלקו רבי ורבנן בזה אבל לא דהוא ראי' דבע"מ מודו רבנן לרבי דהוי כמעכשיו. דאל"כ ליפליגי בע"מ והוי ידעינן האי דינא בק"ו למהיום ז"א דהא לר"י אין ראי' כנ"ל דהא לא מצינן למילף ק"ו מהיום מן ע"מ דזה דינו כך וזה דינו כך דילמא בע"מ הוי ספק גירושין ובמהיום הוי ודאי אין גט כלל כנ"ל. ולא פריך רק על רב יהודה לפליגי בע"מ דהוי ספק חזרה והוי ספק גירושין ע"כ ליפליגי בע"מ לאחוד דהוי נ"כ ספק קידושין והוי רבותא יותר דהוי ספק גירושין אפילו בלא ספק חזרה וידעינן בק"ו דכן הדין במהיום. אבל והתניא דמכיח ראי' לר"י אין שום ראי' דבע"מ מודי רבנן דהוי מעכשיו כנ"ל. אלא דמכיח ראי' דכן מצינו כדאמר ר"ז דפליגי רבי ורבנן במהיום. אבל רש"י ז"ל דמפרש דהא דרב יהודה והוינן בבבל דהוינן אמרינן דרבנן פליגי על רבי היא לא קבלה בידם בן אלא דילפינן מהיום ולאח"מ כנ"ל בירושלמי. ע"כ והתניא היא לראי' דמודו רבנן בע"מ דל"ל דמכיח ראי' לר"י דמצינו דרבי ורבנן פליגי בזה. ז"א דהא לזה אין צריך ראי' כלל דהא רב יהודה והוינן בבבלי אמרינן כו"ע ידעי מזאת הברייתא כי זהו גוף הפלוגתא שבין רב יהודה והוינן בבבל לבין ר' יוחנן ע"כ דהיה ראי' וע"כ דהיה ספק תנאי ספק חזרה כנ"ל ולפיכך פירש"י ז"ל והתניא בניחותא דשמעינן מינה מדאיצטריך לאפליגי בהא מכלל דבע"מ מודו אליבא דר' יוחנן. ותלי בגי' הגמ' דגרסינן ולרב יהודה דאמר בע"מ פליגי ולא גרסינן נמי משום דלרב יהודה זהו כל עיקר הפלוגתא דמהיום הוא כאם ע"מ הוי כמעכשיו או לא וכן גי' רש"י ז"ל אבל התוס' ז"ל והרשב"א ז"ל גרסי ולר"י דאמר בע"מ נמי פליגי ע"כ דלא ילפינן הא מהיו' ולאח"מ אלא קבלה הוא בידם כך וכנ"ל ודוק.

אוף הנא אית לי אם עיקר. בזה יש להבין שיטת רש"י ז"ל במס' גיטין דף ע"ב ע"כ קמ"ל דלא רבי סבר לה כר' יוסי ולא ר' יוסי סבר לה כרבי. רבי לא סבר לי' כר' יוסי דקתני בזה גט למעוטי דר"י ור"י ל"ס כרבי דקתני בזה גט למעוטי דרבי. דרבי יוסי מאי הוא דתנן כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש. כתבוהו בתוך י"ב חודש ונתנו לאחר י"ב חודש אינו גט ר' יוסי אמר בזה גט ופירש"י ז"ל וז"ל ז"ל דקתני בזה גט ר' יוסי גבי תנאי לקמן וע"כ למעוטי אתא. ולא אשכחן דמעטי' אי לאו הא דמהיום ולאח"מ ולאשמועינן דאע"ג גבי מתנה כשר דהתם היא דה"ק לי' גופא מהיום ופירי לאח"מ אבל בגט כיון דלאו לשון תנאי הוא הוי לי' ספק תנאי ספק חזרה עכ"ל ז"ל ודבריו ז"ל צ"ב גדול למה צריך לן כ"ז האריכות ולאשמועינן אתא דאע"ג גבי מתנה כשר מאי בעי רש"י ז"ל בזה. ולמה לא קאמר גבי לאפוקי מדר' יוסי ג"כ כן דאתא לאשמועינן. אולם לפ"ז ניחא שפיר דהנה בבבלי קאמרינן טעמא דרבותינו היא כדר"י דזמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאומר מהיום. ואלו בירושלמי אמרינן בטעמא דרבותינו משום דאם עיקר והנה ר' יוסי דס"ל גבי מתנה דהוי כלא מהיום כמו מהיום משום דזמנו של שטר מוכיח עליו וטעמא דר' יוסי גבי כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי כו' הא התם לא הוי זמנו ש"מ מוכיח עליו דהא לא מסר לו שום שטר. וע"כ דלאו משום זמנו של ש"מ מוכיח עליו כדמוכח בהדיא דף ע"ו עיי"ש דבריא הוי בטעם דר"י משום דזש"ש מוכיח עליו. ובסיפא הוא משום דלא אמר אם לא באתי כתבו ותנו ורבנן לא בעו הכי והכי. ובודאי אם אמר כתבו ותנו לאחר י"ב חודש. ולא אם לא באתי פשיטא דאינו יכול לכותבו עד לאחר י"ב חודש ופשיטא דבזה גם ממעט דבר מתוכו כמו בכזה דרבי דמיירי במהיום ממעט היכי דלא אמר מהיום אלא לאחר מיתה כן נמי בזה דר' יוסי ממעט ג"כ דבר מתוכו דווקא כאמר אם לא באתי לאחר י"ב חודש אבל כאמר לאחר

י"ב

שנויי נוסחאות (בוי"ד) רבי שמעון בן יקים... עד „אינו גט" בד"ו כ"ז ליתא. (בוי"ו) איסרטה בד"ו איסרתה. (בוכ"ד) בון בד"ו ביבון.

עמודי ירושלים

לף לנדרים. כמו שפרשתי דקאי לענין בדיקה והניח בצ"ע דהא בנדרים קיי"ל גמר בלבו א"צ הוציא בשפתיו ולא ידענא מאי קושיא הא כבדיקה הוא דלמא מהמת הולי הוא אינו גלול בדעתו א"כ צריך לבדוק אותו אם מה שחשב הוא גלול בדעתו וה"פ: חברייא בשם ר' יוחנן אינה איסרטה ר' זעירא בשם ר' יוחנן אינה כגיטין אינה כמתנה ופי' הפ"מ אינה איסרטה כלומר דהבריא אמרו דכן השיב לו ר' יוחנן כו' ובלישנא בעלמא פליגי עכ"ל. וכן פי' הפני משה בירושלמי ב"ב (פ"ח ה"ט) ועמ"ש השדה יהושע (דנ"ד ע"ב) והוא דוחק לומר דפליגי בלישנא בעלמא וגם מלת איסרטה אין לו מובן כלל ונעלם ממנו שו"ת ר' בצלאל אשכנזי (סי' ע"ו) ששם הובא הירושלמי הזה והגירסא הוא איסהריתא והיינו שר' יוחנן מחלק בין איסור למתנה דגם דהוי איסורא הוי חזרה ובממונא דהוי מתנה לא הוי חזרה וא"ש. וראיתי בשו"ת רב"א שם שתמה על הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תקס"ג) שפסק בהקדש דלא אמרינן באומר מהיום ולאחר ל' דיהיה הקדש דבעין דא"א להיות הפרי מהיום ולאחר ל' והגוף יהיה של הקדש דא"כ היינוק החולין מכנוף של הקדש וזה א"א לכן אמרינן דהוי חזרה וע"ד הקשה הר"ב דהא בירושלמי אמרינן להדיא דבהקדש כיון דאמרינן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לא הוי חזרה ע"ש ולענ"ד נק"מ עפ"י מה שראיתי בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' קכ"ג) דמביא שם ירושלמי בקידושין (פ' האומר) דמבואר שם דסובר דהמקדש יכול לינוק מהחולין ויכול להקדיש הגוף מהיום והפירות יהי' של חולין וכ' ע"ז הרשב"א דהוא נגד ש"ס דילן נב"ב ע"ש באורך וא"כ לכ"ז א"ש דאין ראיה מהירושלמי דניסין דאנן קיי"ל כש"ס דילן דא"א להיות הגוף מהיום והפרי לאחר מיתה והפיר פסק הרשב"א דלא חל ההקדש כלל ואין ראיה מירושלמי דהוא סובר בקידושין דיכול להקדיש הגוף מהיום והפירי לאחר מיתה והירושלמי מקשה שם איך הדין בהקדש ולא כפי' הרב"א דלמה לא קחשיב גם הקדש בין ההפקר וכדומה דאינו חל רק דבאמת יוכל להיות הפירי מהיום רק מקשה איך הדין בהקדש) ומבני דבהקדש כ"ע מודו כיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט א"כ לא הוי חזרה וא"ש. וראיתי

בנוהגים

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"ט מגירושין הל"ג טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף ו

יח
ב מיי' פ"ח שם הל"ג טוש"ע שם סי' קמז ס"ג

ציון ירושלים

* אף בהבקר כן ע' מלמ"ל פ"ח מעבדי' וכקלות החושן סימן רנח ונתיבות יד שאול סי' רכו:

פני משה

אף בגט שיחרור כן. אפלוגתא דרבי ורבנן דלעיל קאי דפליגי פלוגתייהו גם בגט שיחרור אם אמר לו ה"ז גט שיחרורך מעכשיו ולאחר ל' יום: על דעתיה דרבי. והוא רבי דתמן דקאמר לעיל דמהיום ולאחר מיתה תנאה הוי דהאומר מהיום כאומר על מנת הוא וה"ג ה"ז גט: ע"ד דרבנין. דמספקא להו אם חזרה הויא או לא כדפרישית במתניתין וה"נ אינו גט שיחרור: אף בהבקר כן. כלו' בהבקר נמי לא שייך שיורא שאי הפקר שתהא גוף הקרקע מופקרת ופירות לבעלים: אף בהקדש כן. לשון בעיא היא אם פליגי בהקדש נמי באומ' ה"ז הקדש מעכשיו ולאחר ל' יום וקאמר דלא היא דבהקדש לא שייך חזרה דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכ"ע מודים בה: אף בקידושין כן. אם אמר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום אם כגיטין דמיא ופליגי בה או כהקדש דמיא: אשכה. מצינו ברייתא בהדיא דהני לרבי דמקודשת קידושין גמורין לראשון דתנאה הויא ומדקאמר רבי אומר ש"מ דפליגי בה רבנן:

הלכה ד מתני' אם מהגות חולי הראשון מת ה"ז גט. ואפי' הלך בלא משענת ואם ניתק מחולי לחולי ולא הלך בשוק ה"ז גט ואינו צריך אומד: לא תתייחד עמו. זה שאמר לה מהיום אם מתי לא תתייחד עמו שמא יבא עליה ותהא צריכה גט שני דחיישינן שמא בעל לשם קידושין: ומה היא באותן הימים. מהיום שאמר עד שעה שימות מה היא: כא"א לכל דבר. דקסבר ר' יהודה שדעתו לאחר הגט כל מה שיכול רק שיחול שעה אחת סמוך למיתתו ולפיכך הרי היא כא"א לכל דבר וס"ל לר' יהודה דטעמא דלא תתייחד עמו לאו משום חששא דקידושין דהרי עדיין אינה מגורשת אלא דטעמא משום גט ישן היא וגזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה: מגורשת ואינה מגורשת. דמספקא ליה לר' יוסי אי מהיום ממש קאמר והרי היא כפנויה או מעת שאני בעולם קאמר והוי א"א עד סמוך למיתתו והלכה כר' יוסי וכדמפרשינן בגמ':
גמ' אבל גריסין לגסה. אבל אכילה גסה מגריסין כמו שמת מאותו חולי וכלומר דלא אמרינן אכילה גסה של גריסין גרמה לו שמת ולא הוי כמאותו חולי:
פונדקאות

מתני'

אף בגט שיחרור כן. הרי גט שחרורך מעכשיו לאחר שלשים יום על דעתיה דרבי הרי זה גט. על דעתין דרבנין אינו גט. אף בהבקר כן. שדי מובקר' מעכשיו לאחר שלשים יום על דעתיה דרבי מובקרת על דעתין דרבנין אינה מובקרת. אף בהקדש כן. כל עמא מודיי אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט. *אף בקידושין כן. אשכה תני רבי אומר מקודשת קידושין גמורין:

הלכה ד מתני' *זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והילך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט *לא תתייחד עמו אלא בפני עדים אפילו עבד אפי' שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בשפחתה ומה היא באותן הימים ר' יהודה אומר כאשת איש לכל דבר ור' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת:
גמ' אבל גריסין לגסה. כמי שמת מאותו חולי.
פונדקאות

קרבן העדה

אף בגט שחרור כן. מיבעיא ליה האומר לעבדו ה"ז שחרורך מעכשיו ולאחר ל' יום מי פליגי ר' ורבנן כדמסיק או דלמא אף רבנן מודו דהוי גט ומעשה ידיו הוא דשייר: ע"ד דר' ה"ז גט. ואינו יכול לחזור בו בתוך שלשים דהא דקאמר ולאחר ל' יום תנאי הוי ולא חזרה: ע"ד דרבנן אינו גט. דחזרה הוא דהוי ויכול לחזור בו: אף בהפקר כן. בהפקר נמי מיבעיא לן האומר שדי זו מופקרת מעכשיו ולאחר ל' מי פליגי רבנן וכדמסיק או דלמא מודו הכא דהוי הפקר ופירות הוא דשייר לעצמו כל ל' יום: אף בהקדש כן. מיבעיא ליה האומר שדי זו הקדש מעכשיו ולאחר ל' יום מי פליגי רבי ורבנן או דלמא מודו רבנן דפירות הוא דשייר: ופשיט כל עמא מודיי. הכל מודים בהקדש דודאי באופן המועיל הקדיש דאמיר' לגבוה כמסירה להדיוט דמי ותנאי הוה ולא חזרה ואינו יכול לחזור: אף בקידושין כן. מיבעי' לי' האומר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום מי פליגי רבק או לא: אשכח תני. מלא ברייתא דתני בה ר' אומר מקודשת קידושין גמורין אבל רבנן פליגי עליו:
הלכה ד מתני' לא תתייחד עמו. זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי לא תתייחד עמו שמא יבא עליה ותהא צריכה גט שני דחיישינן שמא בעל לשם קידושין ואפילו מאן דלא חייש לקידושין מכל מקום פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה: מה היא באותן הימים. לאו אריישא קאי באומר מהיום אם מתי דההוא ודאי כי מיית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור אלא באומר לה במסירת הגט ה"ז גיטיך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי רבי יהודה סובר סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי אשת איש היא והבא עליה במזיד בחנק ובשוגג במיתה: רבי יוסי. סבר מכי יהיב לה גיטא כל שעתא מספקא לן דלמא שעה זו סמוכה למיתה והוי גט מספק ואע"ג דחי טפי אין ברירה הלכך ספיקא היא והבא עליה באשם תלוי:
גמ' הכל. מאכל גריסין אכילה גסה ומת אע"פ שאכילה זו עלולה קלא להמית בן אדם אפ"ה הוי כמת מאותו חולי:
פונדקאות

מסורת הש"ס
פ' קידושין נ"ט ע"ב
גיטין פב
שם ע"ג וש

תוס' הרי"ד

י"ב חודש לא יכתבו וזה פשיטא ול"ל למעוטי הלא באחר זה פשיטא דאינו מעכשיו דהא לא שייך כאן זמנו שבט"מ עליו וע"כ דממעט לאחר אחרת לומר לך דלאחר לא מהני כלל כגט אפילו כמוכר גט גמור דהוי זמנו שב"מ עליו דמהני כמתנה אליבא דר"י מ"מ בגט לא מהני וממילא נתמעט הדין דרבי באומר מהיום אם מתי דהא לר' יוסי כלא מהיום נמי כמהיום דמי ולא מהני לר' יוסי באומר לאחר בגט כלל. וע"כ דממעט לאחר במקום די"ל לומר דזשב"ם מוכיח דמהני לר' יוסי גבי מתנה והכא בגט לא מהני. וממילא נתמעט הא דרבי באומר מהיום ולאח"מ דלא מהני ודוק:

אף בגט שיחרור כן כו' אף בהפקר כן שדה מופקרת מעכשיו לאחר ל' יום כו' ע"ד דרבנן אינה מופקרת. המלמ"ל ז"ל הקשה בפ"ה מה' עבדים למה לא אמרינן גבי הפקר גוף מהיום ופירי לאח"מ וכן הקשה בקצוה"ח ז"ל סי' רנ"ח דלפירש"י ז"ל למ"ד הזכה הוי כפי' של תנאה ותזרה. למ"ד תנאה הוי אם לא אחזור לאחר ל' יום א"כ מגפ"מ בין תנאי לחזרה. למ"ד תנאה הוי לא הוי שיחרור אם חזר בי' תוך ל' כיון שהתנה אם לא אחזור וכן בהפקר ואם לא חזר תוך שלשים אף לרבנן נמי כל שלא חזר שיחרורו שיחרור והפקרו הפקר וגבי שיחרור נפ"מ בנקרע השטר תוך ל' אבל אכתי תקשה מהפקר וע"ע עכ"ל ז"ל עיי"ש וקושית המל"מ ז"ל מן הפקר למה לא אמרינן גופה מהיום ופירי לאחר ל' מתרץ יפה בשם הרשב"א ז"ל דאי אפשר שיהא השדה הפקר ופירות לבעלים עכ"ל ז"ל ובקצוה"ח ז"ל כתב הטעם משום דהפקר בעינן דומיא דשמיטה שיהא מופקר לכל עיי"ש:

ולא אבין דבריהם ז"ל דמאי מקשה הקצוה"ח ז"ל דמאי נפ"מ בין תנאה לחזרה לגבי הפקר. לכאורה י"ל דנפ"מ בזכה בו ראובן ומכר לשמעון אם תנאי הוי הוי למפרע של ראובן ומכירתו מכירה. ואם חזרה הוא לא זכה לא ראובן כמוכר ולא שמעון הלוקח משום דלא עשה חזקת קנין לאחר ל' והקנין שעשה בתוך ל' לאו כלום הוא כיון דלא היי הפקר או. ומאי דגרסינן ע"ד דרבנן אינה מופקרת הוי כמו שפירש המל"מ ז"ל. גבי ע"ד דרבנן אינה גם אין הכוונה דאינו גט כלל אלא הכוונה דאינו גט גמור משום דמספקא לן כמו גבי גט אשה עכ"ל ז"ל עיי"ש אבל משום הא לא איריא דשפיר מקשה הקצוה"ת ז"ל בשלמא בגט שפיר שייך אינו גט גמור דהוי ספק שמא הוי גט אי לא הוי גט כלל משא"כ בהפקר היכי שייך לומר דאינו הפקר כלל הא עכ"פ הוי ספק הפקר אלא נפ"מ לענין זכית ראובן אבל בגט אם נקרע תוך ל' לא הוי גט כלל אבל באמת לא אבין כלל כל קושיותיהם ז"ל וכן מה דמקשה המל"מ ז"ל הא אפילו ספק תנאי ספק חזרה ג"כ העבד מוחזק בעצמו והוי תומ"י ב"ת והקצוה"ת ז"ל מאריך לתרץ קושיתו:

ובאמת לא אבין כלל הא הירושלמי ס"ל כר' יוחנן דשיורא הוי ובגירושין אין כאן גט כלל כדאיתא במס' קידושין דף ס' עיי"ש ורק משום גזירה דרבנן לבד אינה מתיבמת משום גזירה דמהיום. אם מתי דהוי גט ולא שייך זאת רק באשה לענין יבום דאם אתה אומר תתיבם במהיום לאחר מיתה אתא נמי למימר דתתיבם גבי מהיום אם מתי. ממילא בעבד דלא שייך יבום לא הוי גט כלל ובעבד ע"כ אין שייך לומר דגזרינן מהיום לאחר מיתה משום מהיום אם מתי דיהא קלא גט שיחרור להסרו בשפחה דא"כ קשיא קושית הגמ' ולגזור נמי מהיום אם מת דיהא אסור בב"ת משום מהיום ולאחר מיתה וכזה לא שייך הירולא דגמ' שם א"ו דלא הוי גט כלל. ואף דמיירי במהיום ולאחר ל' ובאחר ל' שפיר הוי גט כדאיתא בתוס' ז"ל במס' קידושין דף ס' דכל עיקר דלא הוי גט בגט שיור הוא משום דקאמר לאח"מ ואין יכול לגמור. ובקידושין ג"כ בכ"ג אילו אמר לאחר מיתה לא הוי קידושין כלל רק באומר לאחר ל' ואז גם בגירושין

מהני ופי' הרשב"א ז"ל שם דמסיק דלשיטת הירושלמי כמש קידושין האי קידושי שיור שכונה דהוי התחלה מהיום ונגמר לאחר ל'. אבל לשיטת הבבלי הוא דלא נגמר יותר רק הוי קנין כל דהוא ונתפס קידושי מאה בקנין כל דהו וה"נ בקידושין אבל גירושין כל דהוא ליתא ור' יוחנן ס"ל כאיבעית דר' אבא עד כאן לא אמרי רבנן הכא אלא דבעינן כריתות וליכא אבל התם בקידושין קנין כל דהוא עיי"ש ברשב"א ז"ל מ"מ שפיר ניחא ממנפ"ש אי נימא דהוי התחלה וגמר ניחא ואי נימא דקנין כל דהוא ניחא דאי הוי התחלה וגמר הוי כמו באי ספק תנאי ספק חזרה דהוי נפ"מ כשלא חזר בו לענין אם נתקרע הגט או שנאבד בתוך ל' דאי הוי ספק תנאי ספק חזרה לא הוי גט כלל כדכתב הקצוה"ת ז"ל גופי' ולפ"ז למ"ד דהוי שיור אם נקרע בתוך ל' ואינו יכול להגמר פשיטא דלא הוי גט שיחרור כלל וע"כ לא קשה קושית המל"מ ז"ל דהא העבד מוחזק ואפילו כשנתקרע הגט כיון דהעבד מוחזק בעצמו להוי גט משום ספיקא דתנאה ז"א כיון דלא הוי שום ספק אלא ודאי שיור וצריך להיות נגמר לאחר ל' וכיון שנתקרע הגט ולא אתא לידי גמר אין זה גט כלל כדכתב הרשב"א ז"ל להך שיטה דהוא משום התחלה וגמר אם לא בהא לידי גמר כגון דקדש אחר קידושין גמורין נפקע קידושין הראשונים או שנקרע השטר בתוך ל' לא הוי קידושין כלל וא"כ כיון דע"כ מיירי הגפ"מ כנקרע הג"ש בתוך ל' פשיטא דאין כאן גט שיחרור כלל ולא קשה קושית המל"מ ז"ל דהעבד מוחזק בעצמו וממילא לא קשה מהפקר ג"כ כיון דלא חזר בתוך ל' למה לא הוי הפקר ז"א דהא כמו שכתב הרשב"א ז"ל גופה מהיום ופירי לאחר ל' משום דלא אפשר שיהא השדה הפקר ופירות לבעלים ופי' הקצוה"ת ז"ל גופי' שטעם משום דכל עיקר דילפינן הפקר הוא משמיטה ונשתתפו יש לך נטישה אחרת שהיא כזו וצריך להיות כמו בשמיטה הפקר לגמרי ובלא"ה לא אלינו דהוי הפקר כיון דלא הוי דומיא דשביעית נטישה גמורה א"כ לפ"ז ממילא לא מצטרכ"ל הפקר בשביעית דהנטישה דשביעית נגמר תומ"י בב"ה אבל לא נמשך ההפקר ל' יום דביום ראשון הוי התחלה ולאחר ל' נגמר וז"פ ולהך שיטה דשיור הוא בלא גמר ולא יוגמר עוד רק דבקידושין סגי בקנין כל דהוא. ובגיטין לא מהני משום דבעינן כריתות כנ"ל א"כ ממילא אין כאן ג"ש כלל בלאחר ל' כמו בלאחר מיתה כנ"ל. וכן לא הוי הפקר דבעינן נטישה גמורה:

ב"ז יש נומר לפי דבריהם ז"ל הכל נלאחר העיון נראה לפענ"ד לתרץ קושית הקצוה"ת ז"ל מהפקר וכן הקושיא שהקשה הקצוה"ת ז"ל על הרמ"א ז"ל בש"ע ח"מ סי' רנ"ז דפסק דהמקדיש נכסיו מהיום ולאחר ל' לא קדיש כלל וכן מלאתי כתבו' הגאון רע"א ז"ל בי' קמ"ב קמ"ג קמ"ד דמפלפל בהאי הגהת רמ"א ז"ל דנובע מקורו מתשו' הרשב"א ז"ל סי' תקס"ג דכתב שם ז"ל אבל הקדש בד"ה אינו כן שאני סבור שמקדיש בדהו לכד"ה מעכשיו ולאחר מ' או לאחר שלשים לא אמר כלום לפי שכל הנותן לחבירו מעכשיו ולאחר מיתה קי"ל גופי' קני מהיום ופירי לאחר מיתה. אבל לגבוה ותקדש אי אפשר לומר כן לפי שאי אפשר שהאילן של הדיוט יונק משדה הקדש אלא א"כ שייר מקום היניקה ורא' מהאי שילהי דהמוכר את הבית כו' כו' וא"ת מה ראית לבטל כל ההקדש מפני שיור זה אדרבה נבטל השיור מפני ההקדש. ולא היא שהקרקע בחזקת בעלי' קיימת וכיון שאתה צריך לבטל אחד מהם הוקי ממונא בחזקת מארי' וכדגרסינן בירושלמי בפלוגתא דרבי ורבנן באומר ז"ג מהיום ולאחר מיתה דרבי סבר מגורשת דתנאה הוי ורבנן סברי דמגורשת ואינה מגורשת דספיקא הוי אי תנאה הוי אי חזרה הוי וגרסינן התם בירושלמי הבקיר מעכשיו ולאחר ל' יום ע"ד דרבי מובקרת ע"ד דרבנן אינה מובקרת כלומר אי אפשר שיהא השדה הפקר והפירות לבעלים. וכיון שכן הרי ההפקר בטל לגמרי. ואע"ג דגבי גט מגורשת ואינה מגורשת לא דמי דהתם אילו הוי תנאי הוי מועיל ואפילו

עמודי ירושלים

במתנת אחרים (ה' לדקס סי' ד') שכשינ פ"ד כרשב"א שהביא הר"ן שכ' שיכול לחזור דהוא פלוגתא בירושלמי. וכ' שמהנה אחרים דכמדומה שכיון לירושלמי פ' האומר ואם לזה כיון אדרבה משם איכא למילף איפכא דבכל דוכתא קיי"ל כר' יוחנן בכ"ד ולק"מ דהא הני תרי אמוראי פליגי אליבא דר' יוחנן ור' זעירא ור' אבהו דסברי דהוי מכירה שי תרי וכ"כ הרשב"א (נסי' קכ"ב) לסדיא ועוד דהא ש"ס דידן פליגי אר' יוחנן לאותו מ"ד וח"פ. ושוב נדפס סי' ש"ק, וראיתי ג"כ שמפיר ע"ד כרשב"א וכנראה שלא ראה דברי הרשב"א כתשו' שהבאתי שמשם בארי"ס דדבריו נודקים ולק"מ:

פונדקאות עצמן ולא עמד כמי שלא מת מאותו חולי. א *אם מתי מחולי זה ונפל עליו גל או שנשכו נחש אינו גט שלא מת מאותו החולי אם לא עמדתי מחולי זה ונפל עליו גל או שנשכו נחש הרי זה גט שלא עמד מאותו החולי תני אף המסוכן. אמר רבי יעקב בר אחא מעשה היה בהן שבעל מת שלא עמד מאותו החולי ז ועבד ושפחה נאמנין יודעין הן העדים שבשעה שנתייחדה עמו שהיה שם עבד ושפחה. כהדא ג *נתייחדה עמו בפני שנים צריכה הימנו גט שני באחד אינה צריכה ממנו גט שני באחד בשחרית ובאחד בין הערבים זה היה מעשה ושאל רבי אליעזר בן תרדיון לחכמים ואמרו אין זה יחוד. נתייחדה עמו כדי בעילה חוששין לה משום בעילה ואין חוששין לה משום קידושין. רבי יוסי בי רבי יהודה אומר ג אף חוששין לה משום קידושין רבי ירמיה פתר מתניתא נתייחדה עמו כדי בעילה חוששין לה משום בעילת זנות ואין חוששין לה משום קידושין בבעילה. לא נתייחדה עמו כדי בעילה אין חוששין לה משום כלום. רבי יוסי בי רבי יהודה אומ' אף חוששין משום קידושין בבעילה. רבי יוסי פתר לה מתניתא נתייחדה עמו כדי בעילה חוששין לה משום בעילת זנות ואין חוששין לה משום קידושין בבעילה. לא נתייחדה עמו כדי בעילה אין חוששין לה משום קידושין בכסף. רבי יוסי בי רבי יהודה אומר אף חוששין לה משום קידושין בכסף. אמר רבי אבין אתיא

קרבן העדה

פונדקאות עצמן. והן מין פרי קטן שנותנין אותן במקפה של גריסין אם אכל מאותן פונדקאות לאחר אכילה גסה ולא עמד מחולי ומת ודאי חיישינן שמאן מת ולא מחולי הראשון: אם מתי אמר ה"ז גיטך אם מתי מחולי זה יפול עליו גל בהיותו במטה או שנשכו נחש: ה"ג אינו גט שלא מת מאותו חולי: שלא עמד מאותו חולי דהא לא עמדתי משמע בין מחולי זה בין מחולי אחר: תני אף המסוכן. לא תתייחד עמו דחיישינן שמא יבעול: ה"ג מעשה היה כיון שבעל מת. שבעל כשהיה מסוכן ומת ש"מ דיש לחוש גם במסוכן שמא יבעול: שלא עמד מאותו חולי. ל"ג ליה הכא: ופריך ועבד ושפחה נאמנין. להעיד שלא בעל בתמיה הואיל ואינן עדים כשרים שנתייחדה איך נאמר שאלו נאמנין לומר שלא בעל וקס"ד דעדות כשרים מכחישין את אלו איירי: ומשני יודעין הן. עדים הרואים הייחוד יודעים שעבד ושפחה שם א"כ אין זה ייחוד נמלא שאין אלו סותרים עדות הכשרים וקמ"ל מתני' דבכה"ג אין עדותן עדות: כהדא. כהא דתניא דבעינן לענין ייחוד דוקא עדות ברורה משני עדים אבל עד אחד לא מהני: באחד בשחרית. עד אחד ראה בשחרית שנתייחדה עמו ועד אחד בערבית: נתייחדה עמו. זמן מה שיכול לבעול באותו זמן ומפורש פ"ק דסוטה: ואין חוששין לה משום קידושין בבעילה. להצריך גט דלא בעל לשם קידושין: אין חוששין לה משום כלום. וריב"י פליג אפי' לא נתיחדה כדי בעילה חוששין לה משום קידושין דאמרי' מסתמא נתן לה כסף לקידושין: בו אין חוששין וכו'. לומר כיון דנתייחדה עמו מסתמא בזמן מועט כזה נתן לה כסף לקידושין והאיא כל"ע: אף חוששין לה וכו'. דכיון שכבר היתה אשתו ונתייחדה עמו מסתמא קידשה בביאה: אתיא

פני משה

פונדקאות עצמן היא הקליפה החיצונה שהגריסין מונחין בתוכה: כמי שלא מת מאותו חולי. בהא אמרינן אכילה זו שלאו כדרך בני אדם היא קירבה מיתתו ולא הוי מאותו חולי: אם מתי מחולי זה. אם אמר אם מתי ונפל עליו גל ונשכו נחש ומת אינו גט שלא מת מאותו חולי הוא ואם אמר אם לא עמדתי מחולי זה ה"ז גט שהרי לא עמד: אף המסוכן. אלא תתייחד עמו קאי אפי' מסוכן מחמת חולי הוא חיישינן שמא יבעול: מעשה היה בכהן שבעל מת שלא כו'. כלומר איש אחד שבעל ומת מיד ולא עמד והילכך אפילו במסוכן חיישינן: ועבד ושפחה נאמנין הן. בתמיה דקהני במתני' אפילו עבד אפילו שפחה: יודעין הן. הכי קאמר שהעדים מעידים שיודעים הן שבשעה שנתייחד עמה היה שם עבד או שפחה ומסתמא לא בעל בפניהם: כהדא מילתא באפי נפשה היא כהדא דקתני בתוספתא: בפני שנים צריכה הימנו גט שני. דחיישינן שמא בעל לשם קידושין: באחד אינה צריכה ממנו גט שני. דביאה לשם קידושין צריך שיתייחד בפני שנים דוקא: אין זה יחוד. דאין מצטרפין: נתייחדה כו'. כדמפרש לקמיה: ר' ירמיה פתר. להאי ברייתא דה"ק נתייחדה עמו כדי בעילה חוששין משום בעילת זנות ואפי' לא ראינו שנבעלה אבל אין חוששין לה משום קידושין בבעילה ואינה צריכה ממנו גט שני: רבי יוסי בר' יהודה כו' גרסינן קודם ר' יוסי פתר ובספרי הדפוס נתהלפו השיטות: אף חוששין משום קידושין בבעילה. וצריכה ממנו גט שני ובנתייחדה כדי בעילה פליג אבל בלא נתייחדה כדי בעילה לד"ה אין חוששין לה משום כלום: ר' יוסי פתר. דבהא פליגי ובנתייחדה כדי בעילה כו' כר' ירמיה אלא דלדידיה בלא נתייחדה כדי בעילה נמי פליגי דת"ק קאמר אין חוששין לה משום קידושין לא בבעילה ולא משום קידושי כסף: רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף חוששין לה. כלומר אף בזו חוששין דנהי דלבעילה ליכא למיחש מכל מקום חוששין שמא בכסף קידשה: אתיא

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ט מגירושין הל"ג
פ"י ...
הס"ם סי' קמה סעיף ד
ב
ב ג מיי' פ"י שם הי"ז יח טוש"ע שם סי' קמט ס"ב

ציון רושים

ז ועבד ושפחה נאמנים. פ' ספר סיקר דברי אמת להגאון כמור דוד ז"ל בשו"ת ס"א :

מסורת הש"ס

גיטין פג ופ' תו' שם ד"ה מ"ב

(תוספתא פ"ה סוטה פ"ק ה"א)

פ' גיט' פג ע"ב

תוס' הרי"ד

ואפילו חנינה לא בעי וכיון דמספקא לן אי תנאי הוי אי חזרה הוי הילכך תולות ולא מתיכמת. אבל הכא דאפילו תנאי לא יועיל ואתה צריך לבטל אחד מהם ואוקי ממונא בחזקת מארי' וכדאמרינן בירושלמי שכתבנו עכ"ל ז"ל ומזה פסק הרמ"א ז"ל דבהקדש מנכסיו ולאחר ל' יום לא קדוש כלל. וקשה הא אפילו נימא דכמקדיש לאחר ל' יכול לחזור בו קודם ל' עיי' בר"נ ז"ל נדרים דף כ"ט ע"ב אבל מ"מ כי לא חזר בי' הוי הקדש. וכתב הגרע"א ז"ל דע"כ כונת הרשב"א ז"ל באמת רק דיכול לחזור תוך ל' והכי קאמר דאם היינו מפרשים דתנאי הוי הי' הדיוק דחזרה לא מהני דתנאי הוי אם יחיי' לאחר ל' כמו דס"ל להרשב"א ז"ל בתשו' סי' הב"ז בקידושין מעכשיו לאחר ל' דההנאי רק אם יחיי' אבל לא על חזרה דלא כפירש"י ז"ל עיי"ש רק כיון דהוי ספק תנאי ספק חזרה אמרינן אוקי ממונא בחזקת מרא קמא. ושמא חזרה הוי ואם חזר בו והוי כאומר לאחר ל' לחוד ואם חזר בו קודם ל' מהני. אבל על הרמ"א ז"ל קשה דכתב דלא קדיש כלל ולא מהני ההקדש קשה. עכ"ל הגרע"א ז"ל. ובפירוש סכונת הרשב"א ז"ל פירש הגרע"א ז"ל בס"י קמ"ב וז"ל ז"ל עיי"ש הטעם כיון דאי אסבר כהקדש לדין גופה מהיום ופירי לאחר ל' יום דא"כ ינקי מהקדש וממילא הוי כמו כנס במהיום ולאח"מ דהוי כספק תנאי וספק חזרה וספק הקדש אוקי ממונא בחזקת מרא. וכו תמצית דברי הרשב"א ז"ל עיי"ש עכ"ל הגאון רע"א ז"ל:

וקא אבין לפ"ז למה לי' להרשב"א ז"ל להביא ראיתו מירושלמי הזה הא בזה דאוקי ממונא בחזקת מרא הוא מבואר בכ"מ. והא דאי איפשר שיהא הדיוט יונק מהקדש הוא ג"כ דין מבואר במס' ב"ב דף ע"ב שמביא הרשב"א ז"ל. ועוד לשון הרשב"א ז"ל דכתב לא דמי דהתם אילו הוי תנאי הוי מועיל כו' ואזלינן לחומרא וכו' משא"כ הכא דאפילו תנאי אינו מועיל ואתה צריך לבטל אחד מהם אוקי ממונא בחזקת מרא וכדאיתא בירושלמי שכתבנו עכ"ל ז"ל דבריה הללו צריך ביאור ע"פ כונת הגרע"א ז"ל ולשון הרשב"א ז"ל בתשו' ההיא ראיתי בדפוס ישן ג"כ אות באות כלשון הזה. ונראה לפענ"ד דה"פ בתשו' הרשב"א ז"ל ושפיר פסק הרמ"א ז"ל. דהנה הרשב"א ז"ל מפרש ג"כ כפרש"י ז"ל דההנאי הוא באם שלא יחזור בו. והא דהרשב"א ז"ל מפרש דהתנאי הוא באם יחי' ל' יום המעיין בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תש"ז כתב בם ורבותי ז"ל פירשו באין בכלל זה אלא בכלל משמעות הלשון אם יקימנו ד' ויחי' עד ל' יום לומר שאם מת בתוך ל' לא תהא זקוקה ליבום עכ"ל ז"ל עיי"ש הרי דדוקא בקידושין מפרש כן הרשב"א ז"ל משום דלומר דאם מת בתוך ל' יום לא תהא זקוקה ליבום אבל בגירושין ובכל דבר הוי נמי כשיטת רש"י ז"ל דהתנאי הוא אם לא יחזור. והנה בפירוש ספק חזרה הוא משמעות דמעיקרא אמר מהיום ואח"כ חזר בו ורוצה שיתחילו הגירושין לאחר ל' ויש עוד משמעות דלאו דחוזר בו מהתחלת הגירושין דיותחלו לאחר ל'. ז"א אלא דהא דקאמר מהיום אינו חוזר אך חוזר דרוצה דעד ל' יהא לו יניקה ממנה ורוצה דלאחר ל' תהא מרשותו לגמרי אף למע"י ועד ל' יהא המע"י שייך לו ומי יאמר לן דחוזר מכל עיקר התחלת גירושין דילמא חוזר על מע"י עד ל'. וכן בהפקר מי יאמר דחוזר על עיקר התחלת ההפקר דיהא לאחר ל' דילמא אינו חוזר עד ל' רק על הפירות וכיון דהרשב"א ז"ל מפרש ג"כ התנאי בעלמא חוץ מקידושין כתנאי שיא על חזרה. וע"כ קשה לו הירושלמי הזה מאי נפ"מ בין תנאי לחזרה ממנ"ש אי חזר בו גם לרבי לא הוי הפקר ואי לא חזר בו גם לרבנן הוי הפקר. וע"כ מפרש דיש תשב כחזרה שמא חזר על הפירות עד ל' ולא דחזר בו' על כתחלת ההפקר ז"א אלא דחזר על הפירות שיותחלו לאחר ל' וכיון שכן לא הוי הפקר כלל דהא אינו קובע זמן לאחר ל' שיותחל ההפקר ז"א אלא עיקר ההפקר מתחיל מהיום ואינו חוזר מזה רק מן הפירות הוא חוזר ומגא דגוף מהיום ופירות לאח"מ ווה אי אפשר וכדכתב הרשב"א ז"ל. כלשונו ז"ל. ע"ד דרבנן אינו הפקר כלומר שאי אפשר שיהא גוף השדה מופקר ופירותיו לבעלים וכיון שכן לא הוי הפקר כלל:

ובזה ניחא לי מאוד בהא דכתב הרשב"א ז"ל במס' קידושין דף ס' ע"א בד"ה חזרה הוי כלומר אינו רוצה שיחולו הקידושין מעכשיו אלא לאחר ל' יום ואי"ת והא כל תכ"ד כדבור דמי תוך כו' וקידושין י"ל דלאו חזרה ממש קאמר אלא כעין חזרה קאמר לומר דמספקא לי' דילמא ה"ק מעכשיו אני נותן לך המעות ולא יחולו הקידושין עד לאחר ל' יום ומפני שלשון לאחר כו'. תירץ ב' דכואמר קודם נתינת המעות מהני כו' עיי"ש ולכאורה קשה תירוץ הראשון דהכונה מהיום הוא על הנתינה א"כ בגט שכותב בתוך הגט מהיום ולאחר מיתה קשה הא התם ליכא למימר דהכונה הוא על הנתינה הא הגט הוא על גוף הכריתות ונתינה היא עושה בידו ולא בכתבו אבל לדברינו שפיר ניחא דבגירושין לא קשה כלל קושיתו האיך חוזר בו ז"א דעגן דהוזר על גוף הכריתות כמו דמפרש חזרה דקידושין דאינו רוצה שיחולו עכשיו אלא לאחר ל' ז"א דהא גבי גירושין י"ל דחוזר רק מן מע"י עד ל' אבל עיקר הגירושין רוצה שיחול מעכשיו וא"כ לא קשה כלל האיך יכול לחזור ז"א דהא היא רק עמ"ד ולא הוי חזרה ממש ג"כ אלא כמו במתנה מהיום ולאח"מ דהוי גוף מהיום ופירי לאחר ל' דזה לא הוי לא תנאי ולא חזרה ונמצא הכריתות בטל מעליו משום שלא מצינו אשה נשואה לזה ומע"י לזה כדאיתא בירושלמי. והנה בהא דאיבעיא לן במס' ב"ב דף קמ"ח בשכ"מ שהקדיש נכסיו ונשאר בתיקו הוי מחלוקת הראשונים ז"ל בספק הקדש אם אזלינן לחומרא או לקולא. ונוכל לומר דהרשב"א ז"ל בשיטת המחמירין בספק הקדש רק במקום דליכא כספק אלא דבר ברור שהקדיש גופה מהיום ופירי לאחר ל' דזה דבר שאי אפשר ולא ידעינן מי מבטל את מי או הפירות מבטל להגוף או הגוף מבטל את הפירות ווה לא שייך לס' הקדש. ע"ז מחדש הרשב"א ז"ל דאמרינן כיון שאתה צריך לבטל דבר אחד אמרינן קרקע בחזקת בעלי' עומדת ונתבטל הגוף מפני ביור הפירות. ולא נפיק מרשותו רק כדברים ברורים בלא פיקפוק. וזה אין ללמוד ממקום אחר רק מהאי ירושלמי בפיא דהפקר כמו שכתבנו נ"ל דלפיכך לא הוי הפקר לרבנן אף שלא חזר בו. ומדייק הרשב"א ז"ל כלשונו ז"ל משום דאי אפשר שיהא השדה מופקר ופירותיו לבעלים וכיון שכן הרי ההפקר בטל לגמרי עכ"ל ז"ל ומסיק הרשב"א ז"ל אע"ג דגבי גט הוי מגורשת ואינה מגורשת לא דמי דהתם אילו הי' תנאי הי' מועיל ואפילו חליצה לא בעיא וכיון דמספקא לן אי תנאי הוי אי חזרה הוי הילכך אזלינן לחומרא ותולות ולא מתיכמת. משא"כ כאן דאפילו תנאי לא יועיל ואתה צריך לבטל אחד מהן אוקי ממונא בחזקת מארי' פי' כונתו דקשה לו דהא יש כאן ספק תנאי והוי ספק הקדש לחומרא דניחוש דילמא הוי תנאי אך משום דהכי התנאי דהכא הוא חזרה. וע"כ בשלמא בגט שייך שפיר חזרה לפי תירוץ השני של הרשב"א ז"ל דחוזר קודם הנתינה משא"כ בהקדש דלא שייך נתינה ובאמירה לאיד כמסירה להדיוט דמי ואינו יכול לחזור בו. כדמסיק בירושלמי כמסקנא אף בהקדש כן כל עמא מודיי דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי. וכיון דאינו יכול לחזור כי לא יכול להתנות ג"כ על הי כה כיון דאין יכול לחזור האיך יתנה עליו ואע"ג דקי"ל מתנה על מעכ"ת לא עשה כלום ושהנאי

שנויי נוסחאות (סו"ג) שלא בד"ו אלא. (סו"ז) בהן בד"ו כהן. (סוכ"ה) רבי יוסי בי רבי יהודה אומ' אף חוששין משום קידושין בבעילה בד"ו בא כל זה לקמן אחר המלה „בבעילה" שבשורה כ"ה קודם המלות „לא נתיחדה".

מערכת הערוך (סו"ג) אם מתי מחולי זה כו'. בערוך ערך אבל כתב בזה"ל „אבלו ארי אין לנו בגיטין פ' מי שאחזו בגמרא הרי זה גיטך מהיום פי' כיון דאמר אם מתי מחולי זה, אע"פ שאכלו ארי ומת לא נתקיים הנ ו שהרי לא מת מאותו חולי והוא הדין נפל עליו הבית או נשכו נחש אבל אם התנה אם לא יעמוד מחליו ונשכו נחש הרי נתקיים התנאי כי לא עמד לפיכך זה גט וזה אינו גט עכ"ל. ונראה שלא הזכיר ע"ז שהוא מירושלמי כאן ופירש זה הפי' מעצמו. ועי' מבוא הירושלמי דף קמ"ח ע"ב.

מהר"ם די לונזאנו

תני אף המסוכן אמר רבי יעקב בר אחא מעשה היה כהן שבעל מת ועבד ושפחה כו"ל. והכאר עשות:

אמרי ברוך

מעשה היה וכו'. ע"ב יעוין תשו' הרשב"א סימן אלף רמ"ג ומובא בב"י אה"ע סימן כנ"ח:

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ג מאישות ופי"א מנדרים ופי"ז מעבודה סמ"ג עשין מח פד ולאוין רמב טוש"ע אה"ע סי' לז כ"א וי"ד סי' רלד ס"א וטוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ב

אתיא *דבית שמאי כרבנין. ובית הלל כרבי יוסי בי רבי יהודה. לײדא מילה רבי לעזר אומר לירושה. דתנינן תמן א *וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה. אמר ר' זעירא זאת אומרת שהיא באשת איש לכל דבר. מחלפה שיטתיה דרבי יודה. תמן הוא אמר מיתה מצויה. והכא הוא אמר אין מיתה מצויה. תמן בציבור כאן ביחיד. *דתניא ר' יהודה אומר לא היה שופר קינים בירושלים מפני התערובת שמא תמות אחת מהן ונמצאו דמי הטאות מתות מעורבת בהן. בעילתה מהו. *אית תניי תני בעילתה ברורה. ואית תניי תני בעילתה ספק. מאן דאמר בעילתה ברורה מביא אשם תלוי ומד"א בעילתה ספק מת פטור. לא מת מביא חטאת:

הלכה

פני משה

אתייא דב"ש כרבנן. פלוגתא דב"ש וב"ה לקמן פ' הזורק גבי המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים א"צ הימנו גט שני ורבנן דהכא דלא חיישינן שמא בעל לשם קידושין: וב"ה. קסברי התם צריכה הימנו גט שני כר"י בר' יהודה דס"ל לר' אבין דפלוגתא דב"ש וב"ה נמי בלא ראינו שנבעלה אלא בנתייחד' עמו כדי בעילה: לײדא מילה. לאיזה דבר קאמר ר' יהודה במתני' הרי היא כאשת איש לכל דבר ומאי מרבי מלכל דבר: לירושה. וכהאי דתנינן בתוספתא' שם הבעל זכאי במציאת' כו' וזהו כאשתו לכל הדברים דאמרי' בכתובות: מחלפה שיטתיה דרבי יהודה תמן הוא אומר. בברייתא דלקמן מיתה מצויה כלומר דחיים למיתה ולפיכך לא היה שופר של קיני חובה בירושלים כדלקמן והכא לא חיים למיתה דקאמר כאשת איש היא לר' יהודה אפי' אמר מעת שאני בעולם וכל שעה ושעה נתינ' איכא לספוקי דילמא זו היא שעה סמוך למיתה ואפ"ה לא חיים: תמן בציבור. חיישינן שמא מת אחד מהן הכל ביחיד לא חיישינן: בעילתה. זו שאמר מהיום אם מתי מחולי זה הבא עליה מהו חייב עליה: מאן דאמר בעילתה ברורה מביא אשם תלוי. כלומר שברורה היא בזה שמביא אשם תלוי כמו הבא על ספק אשת איש וה"נ ספק אשת איש היא: ומאן דאמר בעילתה ספק. ה"ק תלויה ועומדת בספק דבכל שעה הדבר בספק אם ימות מאותו חולי מגורשת היא למפרע מעת כתיבה ופטור ואם לא מת מאותו חולי יביא חטאת:

הלכה

קרבן העדה

אתיא דב"ש כרבנין. דתנן לקמן פ' הערק המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי בש"א אינה צריכה גט שני ובה"א צריכה גט שני ש"מ דסברי ב"ש אע"פ שנתייחד עמה לא אמרי' ודאי בעל וכרבנן דהכא וב"ה סברי כריב"י: ה"ג לײדא מילה דתנינן תמן וכו' ולמתני' קאי דתנן רי"א כאשת איש לכל דבריה וקאמר לאיזה דבר היא כאשת איש וקאמר דתנינן תמן בכתובות פ' נערה: וזכאי וכו'. הכי תנן האב זכאי בבתו בקידושיה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה וכו' ניסת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל: ה"ג ובהפרת נדריה לײדא מילה ר' לעזר אומר לירושה ריש לקיש אומר להפרת נדריה אר"ז זאת אומרת שהיא כאשת איש לכל דבר. וה"פ בכתובות אמרי' לאיזה דבר היא ברשות הבעל וא"ר לעזר לירושה ור"ל אמר להפרת נדריה ואר"ז כי היכי דפליגי התם פליגי נמי הכא לדברי ר' יהודה לאיזה דבר היא כאשת איש: ופריך מחלפא שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י: תמן. ריש יומא תנן רי"א אף אשה אחרת מתקנין לו לכה"ג קודם יה"כ שמא תמות אשתו ואינו יכול לעבוד ביה"כ דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו ודרשינן ביתו זו אשתו ש"מ דר"י חיים למיתה והכא תנן רי"א כאשת איש לכל דבריה והבא עליה חייב חטאת ולא אמרינן שמא עכשיו הוא שעה סמוך למיתתו: ומשני תמן. התם עבודת יה"כ שהכה"ג עושה היא עבודת הציבור הלכך חיים ר"י אבל הכא ביחיד איירי לא חיישינן להחמיר: ה"ג והא אשכחנא דר"י מחמיר ביחיד דתניא וכו' וכ"ה ביומא דף ג': שופר. תיבה שנותנין בה מעות והיו במקדש י"ג שופרות כדתנן פ"ו דשקלים ואר"י לא היה שם שופר לקיני חובות שהיולדת מקריב שתי תורים או בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה לא היו זורקין מעות לאלו לשופר משום תערובות חטאת שמתו בעליה ש"מ דחייש ר"י אפי' ביחיד לשמא ימות: בעילתה מהו. האומר לאשתו ה"ז גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ובנתיים בא אחד עליה ואח"כ מת מהו הויא כודאי מגורשת ופטור או באשם תלוי קאי: בעילתה ברורה. דמעת שאני בעולם קאמר וה"ק אם מתי יהא גט מעת נתינה וכשמת איגלאי מילתא דגרושה הואי בשעת ביאה ואם לא מת הבא עליה בחטאת: בעילתה ספק. לכשימות דמספקא לן על שעת ביאה או גרושה הואי דשעה זו סמוכה למיתה שמא אינה זו ואינה גרושה: ה"ג מ"ד בעילתה ספק מביא אשם תלוי ומ"ד בעילתה ברורה אם מת פטור לא מת מביא חטאת וכדפריסית וכ"מ בבבלי א"כ מ"ד בעילתה ברורה מביא חטאת [illegible] ספק מת באשם תלוי לא מת מביא חטאת והראשון נראה:

הלכה

מסורת הש"ס

גיטין פז
(כתובות פ"ד) בבלי מו
(שקלים פ"ו) יומא נה
עיין גיטין פד ע"א

תוס' הרי"ד

והתנאי בטל והמעשה קיים. ז"א מב' טעמים. א' דהנ"מ בכל התנאים כמו בע"מ שלא תאמטי שביעית וע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה לא אמרינן כיון דלא נתקדש רק ע"מ כן לא תהא מקודשת אלא אמרינן דהתנאי בטל והמעשה קיים:

ופי' הרשב"א ז"ל מובא בשטמ"ק ז"ל במס' כתובות דף נ"ו ע"א דכיון דמתנה בדבר שאי אפשר לא הוי כבגוב"ר והוי מפליג בדברים והנ"מ כשהתנה בלשון תנאי או תנאי שאי אפשר לקיימו התנאי בטל והמעשה קיים מה שא"כ הכא שלא הגיד בלשון תנאי אלא מעכשיו ולאחר ל' והא לא ילא תנאי מפיו. ותדע דהא לא בעינן דיני תנאי הכא כלל והרי להך שיטה דהתנאי הוא חזרה אם חזר בו בתוך ל' אינה מקודשת ואמאי הא לא כפל תנאו מאי מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אי"ו כרור דלא שייך דיני תנאים רק בשאומר בלשון תנאי הכל כשלא אמר בלשון תנאי לא שייך לדיני תנאי אלא פסיקת הקידושין והגירושין הוא על דעת זה שיוכל לחזור בתוך ל' ואם לא יחזור הוי למפרע קידושין [ועיי' בריטב"א ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"ב דאפילו באומר ע"מ נמי לאו בכל מקום הוי תנאה אלא שיור ואע"פ שבלשון הגמ' אהני לי' תנאו מ"מ לא הוי תנאי ולא בעינן משפטי התנאים אע"ג דהגמ' קרי בלשון תנאי] ובעינן בתנאי ב' דברים שיאמר ע"מ ויתלה במעשה או בל"ת אבל כשלא תלי במעשה לא הוי תנאי אפילו כשאומר ע"מ כההיא דהריטב"א ז"ל. ודכוותי' בשלא אמר ע"מ נמי לאו כלום היא ולא שייך לדיני תנאי וכאומר בשיהי' לי מעות תחזירם לי גבי מקח דלא בעינן משפטי תנאי דיהא שייך בו דיני תנאי אלא פסיק המקח כן הוא. ודכוותי' הכא בקידושין וגירושין מעכשיו ולאחר ל' הוי פסיקת הקידושין באופן זה ולא שייך בו דיני תנאי רק לרבנן חיישינן שמא חזר לגמרי ולרבי אמרינן דאם לא יחזור בתוך ל' תהא מקודשת למפרע. וא"כ איכתי קי"ל בתנאי שאי אפשר לקיימו כגון במתנה עמ"ש בתורה וכדומה דאין בו ממש הנ"מ כשהתנה בלשון תנאי דאז בעינן משפטי תנאי וכדכתבו בתוס' ז"ל במס' כתובות דף נ"ו דתנאי גופו חידוש הוא ורק דילפינן מב"ג וב"ר וכיון דהוי תנאי דאי אפשר לקיימו ולא הוי כב"ג וב"ר אין בו ממש ולא גמרינן מיני' א"כ דהוי כמפליג בדברים כדברי הרשב"א ז"ל משא"כ כשלא אמר בלשון תנאי לא בעינן משפטי תנאי אע"ג דהוי תנאי אך כיון שלא הגיד בלשון תנאי כגון ע"מ או באם לא בעינן משפטי התנאי אלא דפסיקת הקידושין כן ולא שייך לדיני תנאי וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו במס' גיטין דף ע"ה עיי"ש דכתב כן א"כ דלא שייך מתנה עמשב"ת רק היכי דקיום המעשה תלי בעקירת דבר מן התורה כגון ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה וע"מ שלא תאמיטני שביעית וע"מ שאין לך עלי אונאה. אבל כשהתנאי היא על בטול המעשה בעקירת דבר מן התורה. וע"י קיום ד"ת יתקיים המעשה מהני תנאה וכמו כן בתנאי שאי אפשר לקיימו אם התנה על קיום המעשה בתנאי שאי אפשר לקיימו לא הוי תנאי והמעשה קיים. כגון כרז"ג ע"מ שתעלה לרקיע אבל כשלא תעלה לרקיע לא יהי' גט דנמלא דהאופן שאי אפשר לקיימו מקיים המעשה א: לא הוי תנאי תנאי והמעשה קיים משא"כ כשאמר להיפך הרז"ג ע"מ שלא תעלה לרקיע ואם תעלה לרקיע לא יהי' גט דהדבר שאי איפשר הוא לבטול המעשה הוי תנאי קייס והראי' דהא לאביי דס"ל במס' גיטין דף פ"ד גבי ע"מ שלא תאכל בשר חזיר דהוי תנאי דאי אפשר לקיימו. ונכלל בכלל דאמר ריב"ת כל תנאי דאי איפשר לו לקיימו והתנה עליו מתחלתו כדאיתא שם בסוגיא ועכ"ז גרסינן שם בסוגיא וגו"ל בברייתא הרז"ג ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך דהוי תנאי קיים. ואם נבעלה בטל הגט ולא הוי מתנה על משב"ת ולא תנאי דאי איפשר לקיימו. עיי"ש דמפורש כן. וא"כ הכ"נ דכוותי' גבי התנאי דהקדש דתלי בחזרה עד ל' יום דהא הכ"נ קיום המעשה תלי בקיום הד"ת שלא יחזור מההקדש כדת התורה עי"ז יתקיים המעשה בפיר הוי התנאי קיים. ועל אופן זה חל ההקדש. והילכך בקידושין וגירושין שייך פסיקת קידושין וגירושין בחזרה קודם הנתינה כדברי הרשב"א ז"ל בתירוץ השני. מה שא"כ בהקדש היכי שייך פסיקת ותלות ההקדש ברשות התורם ואי אפשר תלות ההקדש באופן זה וע"כ דלריך אתה לבטל מן הפיסוק אחד מהן ואמרינן דההקדש בטל משום דאוקי ממונא בחזקת מרה. ונמצא ממה דמסיק הירושלמי אף בהקדש כל עמה מודיי דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לא קשה על הרשב"א ז"ל דאדרבה כיון דלא מלי להקדיש באופן זה שיהי' כח החזרה וא"כ לריך אתה לבטל אחד מהן. וע"כ קרקע בחזקת בעלי' קיימת. ולזה כתב הרשב"א ז"ל דכין שתאמר גופה מהיום ופירי לאחר ל' וכין שתאמר תנאי הוי כדלא יחזור ע"כ לריך אתה לבטל אחד מהן וע"כ קרקע בחזקת בעלי' עומדת ומן המסקנא דבירושלמי לא מוכח דינו דהרשב"א ז"ל. דילמא ההקדש קיים והחזרה בטל או הביור בטל ע"כ למד מההיא דהפקר כנ"ל ודוק. ואחר כותבי זאת הראני ת"א אחד הגרע"א ז"ל בכוי' ר"... מפלפל בהאי קושיא בדין תנאי כפול ומתרץ שם וג"א דמייתי כן מעיקרא אבל בתירולו ז"ל אינו מעלה ארוכה בהא דתשו' הרשב"א ז"ל בסי' תל"ז דחולק על רש"י ז"ל בפירוש התנאי דלרש"י ז"ל מהני חזרה ולדידי' ז"ל לא מהני חזרה. ולי נימא בעינן תנאי כפול מאי נפ"מ ביניהם להלכה הא לרש"י ז"ל נמי כיון דלא כפלי' להנאי התנאי בטל ומעשה קיים ודוק:

רידב"ז

לײדא מילה ר"א אומר לירושה. דתנינן תנן וזכאי במליאתה ובמע"י ובהפר נדרי' אר"ז זאת אומרת שהיא כא"א לכל דבר. פי' דבתוספתא גופי' לא גרסינן אלא זכאי במליאתה ובמע"י ובהפרת נדרי' [ולא כמו דגרסינן בש"ס דילן זכאי במליאתה ובמע"י ובהפרת נדרי' ויורשה ומטמא לה כללו של דבר הרי כאשתו לכל דבר] ולא גרסינן ליורשה ולטמא לה וא"כ הא"מ דדווקא לדברים הללו משום דכיון דבעלה חייב במזונותי'. א"כ זוכה במליאה משום איבה. וק"ו למע"י ובהפרת נדרי' משום דנתחייב לו מזונות וכדאיתא בש"ס דילן במס' נדרים דף ע"ד הכא במ"ע כגון שעמדה בדין ונתחייב לה במזונותי' וכדרב פינחס משמי' דרבא כל הנודרת ע"ד בעלה כו' אבל משא"כ ירושה ולהטמא לה. הא"מ דאינה כאשתו. והא דאיתא במתניתין אליבא דר' יהודא הרי היא כא"א לכל דבר הוא לענין אשת איש לבעילת אחר אבל לא כאשתו. דא"א ואשתו ב' ענינים הם [לפיכך גרסינן בברייתא בש"ס דילן דף ע"ד ע"א הנ"ל כללו ש"ד הרי היא כאשתו לכל דבר ולא גרסינן הרי היא כא"א לכ"ד] על כן מהדר ר"ז דהא דתני בברייתא דתנינן תמן וזכאי במליאתה כו' לאו דווקא הני אלא ה"ה ליורשה. על זה אמר ר' זעירא זאת אומרת שהיא כא"א לכל דבר ודוק:

מחלפי' שיטתי' דר"י המן היא אמר מיתה מלוי' והכא אמר אין מיתה מלוי' פי' דהירושלמי לא תלי דר"י ודר' יוסי בברירה אלא ר' יהודא ס"ל דבכל שעה מוקמינן לי' בחזקת א"א דאין מיתה מלוי' ולא חיישינן שמא הוא השעה אחרונה מעת שהיא בעולם. ור' יוסי ס"ל דאינה בחזקת א"א דכל שעה ושעה יש לספק שמא היא השעה האחרונה מעת שהיא בעולם ע"כ מחלפי שיטתי' דר"י. ומשני תמן בליבור ביוה"כ דהיא בליבור מחמרינן בק"ל אבל ביחיד לא מחמרינן וכן איתא בירושלמי במס' יומא פ"א ה"א וגרסינן שם הומר היא בליביר. והא אשכחן דר"י מחמיר ביחיד דתני אמר ר' יהודא לא היו שופר של קינין כו' פי' דמקשה הא מלינו דאף ביחיד מחמיר ג"כ ר' יהודא דתני גבי שופר של קינים דחיישינן שמא דמי חטאות מיתות מעורבת בקרבן שיביא בעד אשה אחת. והא התם לא הוי קרבן ליבור אלא קרבן יחיד דהא כל אשה מביאה קן בעדה ולא בעד הליבור. אבל הכא יש לפרש דמביא ראי' דר' יהודא מחמיר גבי קרבן ליבור מהא דשופרות של קינים דהא חיישינן שמא תמות אחת ונמלא דמי חטאות מיתות מעורבת בלשכת הליבור אף על גב דמההיא לישכה מקריבין בעד כל יחיד ויחיד ודוק:

אית תניי תני בעילתה ברורה כו' וכן היא בבבלי דף ע"ד עיי"ש ודוק:

מ"ט

שנויי נוסחאות (ס"ע) שופר קינים נד"ו שופר של קינים.

בן אריה

בשירי קרבן ד"ה לײדא מילה כו' וקשה מאי כו'. נ"ב עי' בהרב המגיד פ"א מהל' נחלות הלכה ט' ותבין בלי הג"ה ובלי קושיא:

גליון אפרים

תמן בלבור כאן ביחיד. נ"ב ביומא מסיים הומר הוא בלבור. ונ"ל שחסר כאן התירוץ וכך נ"ל והתני ר' יהודה אומר לא היה כו' שמא תמות אחת מהן ונמלאו דמי חטאות מתות מעורבות בהן. מפני חטאות שמתו בעליהם ודאי. כמו בסוף בירושלמי שקלים פ"ו וכן בירושלמי יומא פ"ק חסר התירוץ. ועיין בבבלי ביומא נ"ה ע"ב שמתרץ כן:

הלכה ה מתני׳

[א] *הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן [ב] *על מנת שתתני לי מיכן ועד שלשים יום נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת ואם לאו אינה מגורשת אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בציידן שאמר אחד לאשתו הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו אמרו חכמים תתן לו את דמיה:

גמ׳ *תני לא הספיקה ליתן עד שמת. רבן שמעון ב"ג אומר תינתן לאביו ולאחיו והיא פטורה מן החליצה ומן היבום. אף בקידושין כן. הרי את מקודשת לי על מנת שאתן ליך מאתים זוז ולא הספיק ליתן לה עד שמת רבן שמעון בן גמליאל אומר אביו ואחיו נותנין לה והיא זקוקה לחליצה ולייבום. אמר רבי יודן בשאבדה באונס אנן קיימין עשו אותה כמתנה שומר חנם להיות פטור מן השבועה א"ר יוסה וכא אתינן מיתני שומר חנם להיות פטור מן השבועה. אלא כשאבדה בפשיעה אנן קיימין דמי׳ עשו אותה כאיצטלית. [ג] רבנין אמרין אחת זו ואחת זו משום תנאי גיטין:

הלכה ו מתני׳

[ד] *הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים רבי יהודה אומר שמונה עשר חדש מת הבן או שמת האב הרי זה גט על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ועל מנת שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי איפשי שתשמשיני שלא בהקפדה אינו גט רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל כל עכבה שאינה ממנה הרי זה גט:

גמ׳ א"ר חייה בר׳ בא בחייו והוא שתשמשינו כל צורכו. והוא שתניקי כל צורכו. לאחר מיתה אפילו לא הניקתו כל צורכו. אפילו לא שימשתו כל צורכו. אלא אפילו שימשתו שעה אחת. אפילו הניקתו שעה אחת. רבי שמעון בן לקיש אמר [ה] בחייו אפילו לא שימשתו כל צורכו. אפילו לא הניקתו כל צורכו. אלא אפילו שימשתו שעה אחת. אפילו הניקתו שעה אחת. לאחר מיתה אפילו לא שימשתו ולא הניקתו כלום. מתניתא פליגא על ריש לקיש. כמה היא מניקתו שתי שנים. רבי יהודה אומר שמונה עשר חדש. אמר רבי אבין בשבר מניקה שנו. *אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן סדר סימפון כך הוא אנא פלן בר פלן מקדש ליך אנת פלנית בת פלן ע"מ ליתן ליך מיקמת פלן ומנכסייך ליום פלן

קרבן העדה

מסורת הש"ם: פ"ין גיטין פד פ"א | שם | שם קידושין פ"ג הלכה ג | שם עב פ"ג | (שבועות פ"ג קידושין פ"ג הלכה ג)

הלכה ה מתני׳ הרי זו מגורשת. מעכשיו משעת קבלת הגט וחייבת ליתן מאתים כמו שהתנה עמה: ארשב"ג מעשה בליידן. חסורי מחסרא וה"ק אם אמר ע"מ שתתן לי אצטליתי ואבדה אצטליתו דוקא קאמר לה וכל זמן שלא נתנה לו אצטליתו אבדה כתובתה רשב"א תתן לו את דמיה שלא נתכוון זה אלא להרווחא דידיה ומעשה נמי בליידן וכו׳ ואמרו חכמים תתן את דמיה: **גמ׳** תני. האומר לאשה ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי מאה זוז ולא הספיקה ליתן עד שמת: תינתן לאביו וכו׳ דקסבר רשב"ג ע"מ כמעכשיו דמי ותנאה הוא דהוי ולי משמע אפי׳ ליורשי כשאיני הלכך הוי גט למפרע ופטורה מחליצה ויבום: בשאבדה. בשאומרת שאבדה האיצטלית באונס איירי מתני׳ ונאמנת לומר כך ופטורה מן השבועה שעשאו אותה כשומר חנם שהתנה שיהא פטור משבועה דמהני תנאו ופטור: א"ר יוסי. וכי הכא בא התנא ללמד דין זה דמתנה ש"ח להיות פטור משבועה בתמיה דהא ודאי לאו לש"ח דמיא דא"כ תהא פטורה מלשלם דמיה ואנן תנן תתן לו את דמיה: אלא כשאבדה בפשיעתה איירי מתני׳ לכך תשלם דמיה ופטורה משבועה ורשב"ג סובר איצטלית דקאמר לאו דוקא אלא ה"ה דמים עשו כאיצטלי׳ וכדפרישי׳ במתני׳ ורבנן פליגי וסברי איצטלית דוקא: רבנן. פליגי אר׳ יודן ור׳ יוסי וסברי דאם נאבדה בין באונס בין בפשיעה נותנת דמיה משום חומרא דתנאי דגיטין שלא יקילו בהו:

הלכה ו מתני׳ כמה היא מניקתו שתי שנים. שיהא לולד שתי שנים שכך היא זמן הנקתו: רי"א י"ח חדש קסבר זמן הנקת התינוק עד שיהיה לו י"ח חדש: שלא בהקפדה. היא לא הכעיסתו ואין העכבה הימנה אינו גט וכ"ש אם העיכוב בהקפדה: כזה גט. הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה הימנה: **גמ׳** בחייו. כל זמן שהאב והבן בחיים אע"פ שהתנה בפירו׳ ע"מ שתשמשנו כל צרכו או שתניקנו כל צרכו אפי׳ לא שמשו או לא הניקתו כל צרכו אפ"ה הוי גט מיהו שימוש או הנקה בעינן אלא אפי לא שימשו או לא הניקו אלא שעה אחת סגי: לאחר מיתה. מת האב או הבן אע"פ שלא שימשתו או לא הניקתו כלל ה"ז מגורשת: ה"ג מתני׳ פליגא על ר"ח בר׳ בא. וה"פ מתני׳ קשיא דלדידיה בחייו סגי בשימוש או בהנקה שעה אחת ובמתני׳ תנן דבעינן שתניק שתי שנים לת"ק וי"ח חדש לר"י: בשכר מניקה שנו. לא פליגי אלא כמה שכר תשלם דהא לנעורה קמיכוין אבל שתניק בעלמא סגי אפי׳ בשעה אחת: סדר סימפון כך הוא. פי׳ שטר התנאים וכל דבר המבטל דבר קרוי סימפון שלו כגון שובר הוי סימפון של שטר וכאן קורא סימפון דבר המבטל את הקידושין: ע"מ ליתן ליך סך ממון. זה הכתוב בשטר וממון האדם נקרא יקום כדכתיב וכל היקום אשר ברגליהם: ומנכסיך ליום פלן

פני משה

עין משפט נר מצוה: כב | א ב מיי׳ פ"ד מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי׳ קמג ס"א ו | כג | ג שם כ"ו | כד | ד מיי׳ וסמ"ג שם טוש"ע שם ס"ח | כה | ה מיי׳ שם סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ט

הלכה ה מתני׳ הרי זו מגורשת ותתן. מגורשת מעכשיו משעת קבלת הגט וחייבת ליתן מה שהתנה עמה ואם אבד הגט או נקרע קודם שתתן אינה צריכה גט אחר: בתוך ל׳ יום מגורשת. מהו דת"מ לאו קפידא הוא אלא לזרוזה קא אתי קמ"ל: מעשה בצידן. בבבלי מפרש הסורי מחסרא והכי קתני ואם אמר לה על מנת שתתן לי איצטליתי ואבדה איצטליתו דוקא קאמר לה רשב"ג אומר תתן לו דמיה שלא נתכוין הבעל אלא להרווחא דידיה ומעשה נמי בצידן כו׳ ואמרו חכמים תתן לו את דמיה ואין הלכה כרשב"ג:

גמ׳ והיא פטורה מן החליצה ומן היבום. דקסבר תנאה הוי דקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וה"ק מעכשיו יהא גט ע"מ שתתקיימו התנאי והילכך יכולה לקיים התנאי אפי׳ אחר מיתה ונותנת לאביו או לאחיו כדי לפטור עצמה מן החליצה ומן היבום: אף בקידושין כן. אם אמר הרי את מקודשת כו׳ לרבן שמעון בן גמליאל יכולין אביו או אחיו לקיים התנאי כדי לזוקקה לחליצה או לייבום: בשאבדה באונס אנן קיימין. הא דקתני אם אבדה איצטליתו תתן לו את דמיה בשנאבדה באונס עסקינן דקס"ד דמים לאו כאיצטלית הן ואם בפשיעה אבדה חייבת להעמיד לו איצטלית אחרת והילכך מוקי לה באונס דמדינא פטורה אלא דהכא משום דבעיא לקיומי לתנאי׳ ותתן לו את דמיה והא דלא מחייבינן לה שבועה שלא פשע׳ משום דעשו אותה כהא דתנינן בסוף פרק השוכר את הפועלים מתנה ש"ח להיות פטור מן השבועה וה"נ כאלו התנה עמו מתחילה שתפטור מן השבועה דתקנת חכמים היא גבי אשה: וכא אתינן מיתני שומר חנם להיות פטור מן השבועה. בתמיה וכי מה שייך הכא לומר דנפטרת משבועה משום דכמתנה הוי הרי דמים משלמת היא לו: אלא בשאבדה בפשיעה אנן קיימין. ומדינא חייבת לשלם וקסבר רשב"ג דמים עשו אותה כאיצטלית ואם נותנת דמיה פטורה: רבנין אמרין. כלומר ולחכמים דפליגי עליה דרשב"ג קסברי אחת זו ואחת זו בין שנאבדה בפשיעה בין באונס הכא משום תנאי גיטין נגעו בה והילכך דוקא איצטלית צריכה שתתן לו:

הלכה ו מתני׳ כמה היא מניקתו. כלומר כמה היא זמן היניקה שאם הניקתו אפי יום אחד כזה הזמן נתקיים התנאי וכמ"ד בבבלי כל סתם שלא קבע זמן כמה תשמש את אביו וכמה תניק את בנו כמפרש יום אחד בלבד דמי: שתי שנים. ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו הוי זמן: שמנה עשר חדש. ואם הניקה אותו אחר שהשלמו ב"ש לרבנן וי"ח חדש לרבי יהודה אין זו יניקה ולא נתקיים התנאי ואין הלכה כר׳ יהודה: מת הבן. ולא הניקתו או שמת האב ולא שמשתו ה"ז גט דכיון שלא קבע זמן לאו לנעורה אכוין בתנאו אלא להרוחה דידיה והא לא איצטריך ואם היה יודע שימות אביו או בנו לא היה מתנה: שלא בהקפד׳. אע"פ שהוא שלא בהקפדה שלא הכעיסתו ואין העכבה ממנה אינו גט וכ"ש אם היה בהקפדה: כזה גט. הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה ממנה ואין הלכה כרשב"ג:

גמ׳ כל צרכו. בתינוק שתי שנים או שמנה עשר חדש לר׳ יהודה ובאב כל ימי חייו: לאחר מיתה. שאם שימשתו או הניקתו ומת אפי׳ הניקתו או שימשתו שעה אחת כבר נתקיים התנאי והא דנקט כר׳ חייה באב בחייו ליתני דכל צרכו ולאחר מיתה לא כל צרכי לאו דוקא דהא לדידיה אין חילוק באב בין בחיים בין לאחר מיתה דהכא והכא כל צרכו מיקרי דכי שימשתו שעה א׳ ומת היינו כל צרכו אלא משום פלוגתא דר"ל נקט לה דהאמר אפי׳ בחייו שעה א׳ סגי: אפי׳ לא הניקתו כל צרכו. כלומר דלא תימא זמן הראוי להנקה קאמר וכמי שפירש כך וכך שנים ואם מת תוך הזמן הראוי לכך לא הוי גט הילכך קמ"ל דכיון שלא פירש זמן קצוב כמו שפירש שתשמשנו ושתניקנו כל זמן שצריך לו קאמר: רשב"ל. סבר כל סתם כמפרש יום א׳ או אפי׳ שעה אחת דמי והילכך אפי׳ בחייו בשעה א׳ סגי: לאחר מיתה אפי׳ לא שמשתו ולא הניקתו כלום. שמת קודם שימשתו או הניקתו דכיון שהתנה עליהם סתם לא הקפיד אלא כל זמן שצריך לו ולא איכוין אלא לרווחא וכל שאינו צריך אינו מעכב שלא התנה מתחלה בכך: מתני׳ פליגא על ריש לקיש. דהא קתני ב׳ שנים ואמאי קאמר אפי׳ שעה אחת: בשכר מניקה שנו. כלומר לא דמתני׳ מיירי שהתנה עמה על מנת שתניקי את בני אלא בהתנה עליה ע"מ שתתן שכר מניקה להניק את בנו דבהא איכא למימר לנעורה קא מכוין דהוי ליה כאלו התנה עמה ע"מ שתתן לו מאתים זוז ובדוקא התנה שתתן שכר זמן הנקת הבן דהיינו שתי שנים לרבנן וי"ח חדש לר׳ יהודה: סדר סימפון. שטר קידושין שכתוב על תנאי כך וכך ומשום דאם לא נתקיים התנאי לא הוו קידושין קרי ליה סימפון דשוברו בתוכו ומשום דלקמן נקט לה הכא: מיקמת פלן

שנויי נוסחאות (כזל"נ) שהניקי כל צורכו... עד „כלום" (שבכורה מ"א) בד"ו שתניקי כל צורכו אפילו לא שימשתו כל צורכו אפילו לא הניקתו כל צורכו אלא אפילו שימשתו שעה אחת אפילו הניקתו שעה אחת לאחר מיתה אפילו לא שימשתו ולא הניקתו כלום. (שומ"ו) ומנכסייך בד"ו ומנכסים.

מערכת הערוך (שומ"ד) סימפון. בערוך ערך סמפון א׳) פי׳ שובר או תנאי. (שומ"ה) אנא פלן... עד „כלום". בערוך שם „אנא פלוני בר פלוני מקדש ליך אנת פלונית בת פלן ע"מ מיתן ליך מקמת פלן ומנכסיו (בכ"י „ומכנסתיך" עי׳ עש"ס) ליום פלן דאי אתא יום פלן ולא כנסתיך לא יהוי לי עלך כלום.

מהר"ב די לונזאנו

והוא שתניקי כל צורכו לאחר מיתה אפילו לא שימשתו כל צורכו וכו׳. אפילו הניקתו שעה אחת רבי שמעון בן לקיש אומר בחייו אפילו לא שמשתו כל צורכו ואפילו לא הניקתו כל צורכו אלא אפילו שמשתו שעה אחת ואפילו הניקתו שעה אחת לאחר מיתה אפילו לא שמשתו ולא הניקתו כלום כצ"ל:

חתם סופר

אמר ר׳ אבין בשכר מניקה שנו. לולי הרשב"א שפירש שהיא תשלם שכר מינקת או משמשת וזה דחוק בלשון מניקתו ומשמשתו. הייתי מפרש שהיא תניק ותשמש והוא הבעל ישלם לה שכר הנקה ושימוש דחזינן דלא עביד לנעורי בעלמא א"כ לא סגי ביום א׳ וא"ש נמי בסיפא א"א שתשמשני ולפי׳ רשב"א שהיא מצלמת שכר משמשת לא שייך שפיר א"א שתשמשני:

פלן דאין אתא יום פלן ולא כנסתיך לא יהוי לי עליך כלום. אירע לו אונס ר' יוחנן אמר אונסא [א]כמאן דלא עבד. ריש לקיש אמר אונסא כמאן דעבד. על דעתיה דריש לקיש אין הוה צריך למיעבד ואין אתא יום פלוני ולא כנסתה לי לא יהוי לי עליך כלום. רבי יוחנן מי דמיך פקיד לבנתיה די יהווין עבדן כריש לקיש אמר שמא יעמד בית דין אחר ויסבר דכוותיה ונמצאו בניו באין לידי ממזירות. חד בר נש אקדם פריטין לאילפא ונגב נהרא. אתא עובדא קומי רב נחמן בר יעקב הא אילפא אייתי נהרא. אבא בר הונא בשם רבי אבא הוה מצלי דייגב נהרא בגין דניסב פריטוי. אשכחת אמר רבי יוחנן ורבי בא לא סברין כרבן שמעון בן גמליאל. ר"ל ורב נחמן בר יעקב סברין כרשב"ג. התבה דדה כמי שעכבה. נחתך דדה כמי שלא עיכבה:

הלכה ז מתני'

*הרי זה גיטך אם לא באתי מיכן ועד שלשים יום היה הולך מיהודה לגליל הגיע לאנטיפטרס וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך אם לא באתי מיכן ועד שלשים יום היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותני וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך אם לא באתי מיכן ועד שלשים יום היה הולך למדינת הים הגיע לעכו וחזר בטל התנאי [ב]הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום היה הולך ובא והיה הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט: **גמ'** ליידא מיל'. רבי לעזר אמר לביתו. רבי יוחנן אמר למקומות. מתניתין מסייעא למאן דאמר לביתו. הגיע לעכו וחזר בטל התנאי. אמר רבי חגיי קומי רבי יוסי תיפתר כמאן דאמר *עכו כארץ ישראל לגיטין. ואפילו תימר עכו כארץ ישראל לגיטין שמא

פני משה

פלן. מתנה ודבר מסוים פלוני: אירע לו אונס. כשהגיע הזמן ולא היה יכול לכונסה באותו יום כפי שהתנה: אונסא כמאן דלא עבד. כמו שלא נעשה ולא נתקיים כלומר דס"ל דאין טענת אונס בקידושין ואין לו עליה כלום: כמאן דעבד. כמו שנעשה דס"ל יש טענת אונס ונתקיימו הקידושין ויתן לה מה שפסק לה: ע"ד דר"ל אין. כמו כן הוה צריך למיעבד ואין אתא כו' כלומר שאין כאן התנאה אחרת ולעולם יכול לפטור עלמו בטענת אונס אא"כ חזרה האשה והתנה עמו שאם יבא יום פלוני ולא תכנוס אותי אין לך עלי כלום שאז אין יכול לפטור עצמו בטענת אונס דבדידה קיימא מילתא: ר' יוחנן מי דמיך. בשעת פטירתו ציוה לבנותיו אם יארע להן כך שינהגו לכתוב כהדא דר"ל ולהחמיר בעצמן: אמר שמא יעמוד ב"ד אחר ויסבר דכוותיה. דר"ל שיש טענת אונס ואם אח"כ יקדשנה אחר לא הוו קידושין דהא איכא קידושי הראשון הלין ונמצאו בניו באין לידי ממזרות לפי שבאמת קידושי הראשון אינו כלום הן אליבא דר"י וקידושי השני קידושין ולפיכך ציוה להן שינהגו להחמיר בעצמן כדאמר ר"ל וא"כ אף אותו הב"ד יפסקו דקידושי הראשון אינו כלום הן: אקדים פריטין לאילפא. נתן מעות לבעל הספינה בשביל שכר הספינה שיוליך סחורתו למקום פלוני ולבסוף נתנגב הנהר: הא אילפא אייתי נהרא. כלומר דיכול לומר לו הרי הספינה מוכנת אייתי את נהרא מה אני יכול לעשות אין העיכוב ממני דס"ל לרב נחמן יש טענת אונס: אבא בר הונא. קאמר בשם רבי אבא דהוי מצלי כלו' דפליג וס"ל אין טענת אונס טענה וכשהיה מקדים מעות לבעל הספינה ורצה לחזור בו היה מתפלל שיתנגב הנהר כדי שיקח ממנו המעות בחזרה שיכול לומר הרי אין אתה יכול לעבור: ה"ג אשכחת אמר ר' יוחנן ור' בא לא סברי כרשב"ג ור"ל ורב נחמן בר יעקב סברי כרשב"ג. דרשב"ג במתני' קאמר כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט ויש טענת אונס כר"ל ורב נחמן אבל ר' יוחנן ור' אבא לא סברי כוותי': התבה דדה גרסי'. ואליבא דרשב"ג קאי אם התבה היא דדה ואינה יכולה להניק העכבה ממנה נחתך דדה אין העיכוב ממנה וה"ז גט:

הלכה ז מתני' היה הולך מיהוד' לגליל. מתני' הכי משמע דקאמר ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן עד ל' יום דהתנאי הוא מיום שאנא מכאן וקתני היה הולך מיהודה לגליל משמע שתלה הגט גם בביאתו לגליל ומפרש בבבלי דהכא מיירי שהתנה שני תנאים אי מטינא לגליל לאלתר ליהוי גיטא ואי לא מטינא לגליל אי משהיגא תלתין יומין ולא אתינא ליהוי גיטא ואי לא לא ליהוי גיטא והלך והגי' לאנטיפטר' שהוא סוף ארץ יהודה וחזר קודם שלשים יום בטל הגט דלא לגליל מטא ולא אישתהי תלתין יומין: וכן אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי. שהוא בקצה גבול הגליל: וכן אם היה הולך למדינת הים והגיע לעכו. שהוא בקצה גבול' של א"י וחזר בתוך ל' יום בטל הגט שהרי לא הלך למדה"י וגם לא נשתהא ל' יום: כ"ז שאעבו' מכנגד פניך ל' יום. כשאשתהה' ל' יום עובר מנגד פניך אז יהא גט: הרי זה גט. אע"ג שלא עבר מנגד פניך ל' יום שהרי היה הולך ובא ה"ק הרי זה גט לאחר מכאן כשישהא ל' יום עובר מנגד פניה וקמ"ל דלא אמרי' הואיל ומעיקרא היה הולך ובא ניחוש שמא פייס ובטל גיטא דמאחר שלא נתייחד עמה בשעה שהיה הולך ובא לא חיישינן שמא פייס והילכך כשיתקיים התנאי וישהא ל' יום עובר מנגד פניה הוי גיטא: **גמ'** ליידא מילה. לאיזה דבר היה התנאי דקתני אם לא באתי מכאן עד ל' יום שהיה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס והא אנטיפרס ביהודה הוי קיימא ומפרש ר' אלעזר לביתו כלו' דעיקר התנאי היה אם לא יבא לביתו מכאן עד ל' יום וה"ק שהיה רוצה לילך מיהודה ממקום שהיה שם לגליל והגיע לאנטיפרס שהוא ספר ארץ יהודה וכלומר אפי' הגיע לספר וחזר לביתו קודם ל' יום כבר ביטל תנאו דעיקר הקפידה היה שלא יחזור לביתו עד ל' יום וכהדא תנאה מיתפרשא המתני' לר"א: ר"י אמר למקומות. כלומר למקומות אלו שהוזכרו במתני' נ"כ היה תנאי שאם יגיע לשם מיד הוי גיטא והרי תנאי הוו כדפרישית במתני': מתני' מסייע למ"ד לביתו. הכל לביתו היה התנאי דהא קתני בסיפא היה הולך למדינת הים והגיע לעכו וקס"ד דעכו במדה"י קיימא וא"כ מ"ד למקומות שתלה ג"כ כשיגיע למדה"י וא"כ קשיא אמאי בטיל גיטא הרי כבר הגיע לעכו אלא ע"כ דעיקר התנאי הי' בחזירה לביתו לבד קודם ל' יום והרי חזר: תיפתר כמ"ד. בריש פ"ק עכו כא"י לגיטין ואפי' למ"ד למקומות ולמדה"י נמי היה תנאי ניחא דמשום דהגיע לעכו עדיין לא בא למדה"י: ואפי' תימר. כלומר דדחי לה הש"ס דאפ"ת עכו כא"י לגיטין היינו לדין גיטין שאנ"ל בפ"ג ובפ"ג משום דבקיאין הן או דשכיחי שיירות כדאמרי' בפ"ק: שמא

קרבן העדה

פלן. וזמן הנישואין יהיה ביום פלו' ואם יבא יום הקבוע ולא אכניסך לא יהיה לי עליך כלום והקידושין יהיו בטלים למפרע: אירע לו אונס. שלא כנסה ליום הקבוע מחמת אונס שאירע לו מהו: אונסא כמאן דלא עבד. אין טענת אונס בקידושין אע"ג דבגיטין יש טענת אונס שאני גט שאין הדבר תלוי אלא בו והוא לא נתרצה לגרש אלא אם יעבור על התנאי ברצון אבל קידושין דבעינן גם דעת האשה וכוונתה אם לא יתקיים התנאי בין באונס בין ברצון לא יהיו קידושין דאונס רחמנא פטריה אמרינן אבל אונס רחמנא חייביה לחייב האשה שתהא אגידא ביה לא אמרינן: אונסא כמאן דעבד. כאלו לא עבר על התנאי דיש טענת אונס בקידושין כמו בגיטין: הוה צריך למיעבד. לר"ל איך יכתוב הסופר שלא יכול לטעון טענת אונס: ולא כנסתה לי. שהאשה לא תתרצה בנישואין הקידושין בטלים וכשיבא זמן הקבוע ולא ישאנה אף היא תחזור בה וממילא נתבטלו הקידושין: ר"י מי דמך. כשהגיע זמנו של ר"י למות צוה לבנותיו כשיתקדשו יכתבו סמפון כר"ל דשמא יבא ב"ד אחר ויפסקו כר"ל והם יסמכו על דברי אביהן ויצאו בלא גט ולא יחושו לטענת אונס שיטעון המקדש נמצא בניהן ממזרים לדברי אותו ב"ד: חד בר נש. אדם אחד הקדים ונתן שכר הספינה שהעבירנו ונתיבש הנהר בא המעשה לפני רנב"י אמר הא הספינה לפניו ואין על המשכיר כלום אלא על השוכר מוטל להביא הנהר ואינו יכול הלכך אין המשכיר צריך להחזיר כלום: הוה מצלי וכו'. כשהקדים זוזי לאילפא ורצה לחזור היה מתפלל שיתייבש הנהר ואמר להספן החזר לי מעותי שהרי אין אתה יכול להעבירני: ה"ג אשכחת אמר ר"י ורבי אבא לא סברין כרשב"ג ור"ל ורנב"י סברין כרשב"ג כ"ה גי' הרשב"א. וה"פ כשתימלי לומר ר"י ורבי בא כת"ק ור"ל ורנב"י כרשב"ג דאמר כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט כיון דאנוס' היא ואינה יכולה לקיים התנאי בטל התנאי והמעשה קיים ה"ה בכל התנאי' אין האונס מבטל המעשה: ה"ג חתיכה ידה כמי שעיכבה. הואיל והיא בעצמה חתכה שאינו יכולה לשמש העכבה ממנה. וגי' הרשב"א חתכה דדה כמי שעיכבה נחתכ' דדה כמי שלא עכבה: נחתך ידה. אנוסה היא ואין העכבה ממנה הלכך הוי גט:

הלכה ז מתני' אם לא באתי. בגמרא מפרש: והגיע לאנטיפטרס. שהוא גבול שבין ארץ יהודה וגליל וחזר מיד: תנאו בטל. (בגמ') ושוב אינו כשר לגרש בו שכבר נתבטל: לכפר עותנאי. שהוא קצה גבול גליל: לעכו. קס"ד עכו במדינת הים קיימא: כל זמן שאעבו' מכנגד פניך ל' יום. כשאשהא להיות עובר מכנגד פניך ל' יום יהא גט: והי' הולך ובא וכו'. ונשתהא אח"כ ועבר מכנגד פניה ל' יום ה"ז גט ולא אמרי' הואיל והי' הולך ובא מסתמא פייס קטטה שביניהם ונתבטל הגט אלא כיון שלא נתייחד עמה אמרינן מסתמא לא פיים:

גמ' ליידא מילה. מיבעיא ליה לאיזה דבר אמר אם לא באתי אם לא יבא לביתו או שלא יבא חוץ למדינה שהוא שוכן בה עתה תוך ל' יום: למקומות. אם לא באתי חוץ למקומי ר"ל חוץ למדינה שהוא יושב בה: ופריך מתניתין מסייע' וכו'. מקשי' למ"ד למקומות דתנן הגיע לעכו וחזר בטל תנאו למה לי חזרה הא אפילו לא חזר נמי בטל שהלך חוץ ל', מא"י למדינת הים אלא ש"מ לביתי קאמר וכיון שחזר לביתו תוך ל' יום הוא דבטל תנאו הא לא חזר תנאו קיים ולעכו דנקט לאו דוקא: תיפת' מתני' אתיא כמ"ד עכו כא"י לגיטין. וכיון שחזר מעכו לא"י ולא הלך חוצה לה למדינת הים תנאו בטל: ופריך ואפילו תאמר עכו כא"י לגיטין. היינו דוקא לענין זה שאין השליח צ"ל בפ"נ ובפ"נ כא"י שהן בקיאין לשמה ומצויין לקיימו: שמה

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"ז מסנהדרין טוש"ע ח"מ סי' כא כ"א

כז
ב מיי' פ"ט מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג ס"ז

ציון ירושלים

[א] כמאן דלא עביד. ע' ב"ך ח"מ סק"א וע' יו"ד סי' רלו ובעי"ז ובנפ"כ שם ובחידושי יד שאול שם:

מסורת הש"ס

גיטין עו ע"א

ע' שם ב ע"ב

שנויי נוסחאות (כוי"ג) אשכחת בד"ו ליתא. (כוי"ג) לא בד"ו ליתא. (שום"ו) ר"ל ורב נחמן בר יעקב סברין כרשב"ג בד"ו כ"ז ליתא. (שום"ז) חתכה דדה כמי שעיכבה נחתך דדה בד"ו חתכה כמי שעיכבה נחתך ידה. (שו"ב) יוסי בד"ו יוסה.

חתם סופר

אונסא כמאן דלא עבד וכו'. עיין בש"ך ח"מ סי' כ"א ותומים ובקצה"ח שם ובבני אהובה כפ"ו מאישות וח"מ ובית שמואל כסי' ל"ח עיין הכל היטב ובס' אורת גטין דף ע"ו והעגה חלקי גם אני ואומר אין ספק בעולם כי אונס רחמנא פטריה אך יש להסתפק בתנאי שיש בו חיוב לזה ופטור לזה ואירע אונס אי אמר לתפוס החבל בב' ראשין מה נידון ביה ובהא מיירי ירושלמי נהדיא כמ"ש שקידשה ע"מ לתת לה מוקמת פלן וכו' ואי אתי יום פלן ולא אכניסך לא יהוי לי עליך כלום ומיירי שביני לביני כבר נתן לה המאתים זוז ובזה עדיין נתלה הדבר ביום פלן ואי אתי יום פלן ואינו מכניסה אין כאן קידושין וגם המאתים זוז יצאלו בידה דהיינו אין לי עליך כלום [וכן לקמן בספינה מיירי נהדיא בכבר הקדים שכר הספן] ועתה אירעו אונס ולא בא פליגי ר"י ס"ל כיון דמסבבת אונס רחמנא חייביה לא אמרינן א"א לחייב האשה שתהיה מקודשת ומשועבדת לבעל ע"י אונסו של זה ומדאינה מקודשת כאלו עבר על תנאו ממילא אבדו המאתים שלו שבידה ור"ל סבר בהיפך כיון דאונס רחמנא פטריה הרי נפטר מקנס מאתים זוז כאלו קיים תנאו וכיון בדנין כאלו קיים תנאו ממילא מקודשת של כרחה. ועיין בחי' ח"ם גטין דף ע"ו ד"ה הרשב"א. ובשו"ת ח"ם חו"מ סי' א':

חדושי הרמ"ש

בשירי קרבן ד"ה אונסא כמאן וכו' ועמ"ש בסמוך וכו'. נ"ב עיין בתשובת מהר"ם הלוי בשו"ת מרן דיני קדושין סי' ג' ושו"ת מהרלנ"ח סי' ק"ך:

עין משפט נר מצוה

כה
א ב מוש"ע אה"ע סימן קמד ס"ב ג
כט
ג ד שם ס"ס
א
ה מיי' פ"ה מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט ס"א
ב
ו שם ס"י

קרבן העדה

שמא לתנאי גיטין. כגון האי דהכא שהתנה אם ילך למדינת הים יהי' הגט בטל והלך לעכו בתמי' מי איכא למ"ד דלאו מדינת הים הוא: ואסור להתייחד עמה מכבר. האומר ה"ז גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום אסור להתייחד עמה משעה שנכתב הגט דחיישינן שמא יבא עלי' ותתעבר ואח"כ יעבור מכנגד פניה ל' יום והוי גט מאותה שעה וזמן הכתוב בגט היא קודם ליצירת הולד וכשיתפרסם הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהו סוברי' שניתן לה משעת הכתיבה ויאמרו מן הפנויה נולד משגרשה והוי פגם:

הלכה ח מתני' אינו גט. כיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן וצריכה לייבם: ה"ג זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת: גמ' ה"ג בגין דאקדים כתוב' ולא אקדים נתינ' וכו'. וה"פ קאמ' טעמיה דר"י מדה"ל למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי ש"מ דה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי והיך רבנן אמרין בסיפא דאינו גט ורבנן סברי לא נוח לכתבו אלא לאחר י"ב חדש אפילו אמ' תחלה כתבו וכ"ה בבבלי: ה"ז גיטיך. אם לא באתי עד אחר החג עד כמה לא יבא ויהא גט: כל שלשים וכו'. ואם בא תוך שלשים יום שלאחר החג. לא קיים תנאו ואינו גט: ה"ז גיטיך. אם לא באתי ערב פסח ובא תוך ל' יום שלפני פסח מהו ואפי' למ"ד ל' יום שלאחר החג כלאחר החג הן מ"מ ל' יום שלפני פסח לא הוי כערב פסח ולא נתבטל התנאי אם בא תוך ל' יום שלפני פסח או כיון דשלשים יום לאחר פסח כלאחר פסח הוא ה"ה ל' יום לפני פסח כערב פסח הן: ה"ג א"ל ואפי' כמ"ד וכו' כל ל' שלפני פסח אינו כלפני פסח כ"מ ברשב"א: במוצאי שבת. עד אימתי אסור ביין: א"ל במ"ש. הבא אסור ודאי ובע"ש שלאחרי' מותר ודאי יבימים שבין מ"ש לע"ש אסור מספק אם בכלל מ"ש הם או לפני שבת הבא נקראים בלשון בני אדם: והכא. בגט כמי האומר כתבו ותנו גט לאשתי במ"ש אם נתנו בליל מ"ש ה"ז גט ודאי נתנו בע"ש הבא ודאי אינו גט נתנו בימים שבינתים ה"ז ספק גט:

גמרא

שמא לתנאי גיטין. ואסור להתייחד עמה מכבר שמא יעבר מכנגד פניה ל' יום ונמצא גיטה גדול מבנה:

הורה אור

הלכה ח מתני' [א] *הרי זה גיטיך אם לא באתי מיכן עד שנים עשר חדש מת בתוך שנים עשר חדש אינו גט [ב] מעכשיו אם לא באתי מיכן ועד שנים עשר חדש מת בתוך שנים עשר חדש הרי זה גט [ג] אם לא באתי מיכן ועד שנים עשר חדש כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך שנים עשר הדש ונתנו בתוך שנים עשר חודש אינו גט כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מיכן ועד שנים עשר חדש כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט ר' יוסי אומר כזה גט [ד] כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר שנים עשר ומת אם גט קדם למיתה הרי זה גט ואם מיתה קדמה לגט אינו גט אם אינו יודע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת: גמ' מה טעמא דר' יוסי בגין דאקדים כתיבה והא לא אקדים נתינה ואתון אמרין אינו גט. ר' חייה רובה בעי קומי רבי הרי זה גיטיך לאחר החג. אמר ליה *כל שלשים יום שלאחר החג כלאחר החג הן. רבי ביבון בר חייה בעא קומי ר' זעירא הרי גיטיך ערב הפסח ואפילו כמאן דאמר כל שלשים שלאחר החג כלאחר החג הן כל שלשים שלפני הפסח אינו כלפני הפסח. רבי זעירא בעי קומי ר' יסא אמר קונם יין שאני טועם במוצאי שבת אמר ליה במוצאי שבת אסור ערב שבת מותר ימים שבנתים צריכה. והכא מוצאי שבת הרי זה גט. ערב שבת אינו גט. ימים שבנתים צריכה:

הדרן עלך מי שאחזו

הלכה א מתני' [ה] *הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה הרי זו מגורשת [ו] זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצירו אפילו עמה במיטה אינה מגורשת להוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת: גמ' [דברים כד] °*וכתב ונתן בידה. אין לי אלא בידה. בגינתה בחצירה מניין ת"ל ונתן ונתן. עד כדון כרבי עקיבה. כרבי ישמעאל. תני רבי ישמעאל [במדבר כא] °ויקח את כל ארצו מידו ועד ארנון. וכי מידו לקח. אלא מהו מידו מרשותו. *וגינתה יחצירה

פני משה

שמא לתנאי גיטין. בתמיה שיהא נקרא א"י ממש לענין תנאי המוזכר במתניתינו: ואסור להתייחד עמה. אסיפא דמתני' כ"ז שאעבור מנגד פניך קאי ואסור להתייחד עמה מזמן כתיבת הגט שמא יעבור כו' ולישנא מעליא נקט במתני':

הלכה ח מתני' מת בתוך י"ב חדש אינו גט. דכיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן וצריכה ליבם: אינו גט. דלא היימא שלא הקפיד אלא על הנתינה קמ"ל דאף על הכתיבה הקפיד: ר' יוסי אומר כזה גט. מדהוי ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי ה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי ורבנן ס"ל דל"ש הכי ול"ש הכי: ואם מיתה קדמה לגט אינו גט. אם מת אחר י"ב חדש אחר שנכתב הגט קודם שיתנוהו לה:

גמ' מ"ט דר' יוסי. דאמר כזה גט: בגין דאקדים כתיבה. כלומר וכי בשביל שהקדים הכתיבה קודם לי"ב חדש ומה בכך: והא לא אקדים נתינה גרסינן. ואתון אמרין אינו גט בתמיה כלומר ודאי אכתיבה קפדינן שלא יהא קודם י"ב חדש אבל הכתיבה אפי' מיד דלהכי קאמר כתבו ותנו אם לא באתי ולא כדקאמר ברישא אם לא באתי כתבו ותנו: ה"ז גיטך לאחר החג. עד כמה הוי לאחר: הרי גיטך ערב הפסח. כלומר לפני הפסח עד כמה מיקרי לפני ופשיט ליה אפי' כמ"ד כו' כל ל' שלפני הפסח אינו כלפני הפסח גרסינן דאין למדין לפני מלאחר: במוצאי שבת. עד כמה מיקרי מוצאי שבת: במוצאי שבת. ממש ודאי אסור ע"ש ודאי מותר ימים שבנתיים צריכה מיבעיא לן עד כמה מיקרי אפוקי שבתא: והכא. נמי לענין גט אם אמר ה"ז גיטך עד מוצאי שבת אם נתן לה במוצאי שבת ממש ה"ז גט ע"ש אינו גט ימים שבנתיים מיבעיא לן:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' הזורק. ה"ז מגורשת. כדיליף בגמרא דאיתרבי חצירה מקרא: אפילו עמה במטה. אפילו הגט עמה במטה וכגון שהמטה שלו: קלתה. כלי שהנשים נותנות בו מטוה ומהטין: ה"ז מגירשת. ואפי' היה בתוך ביתו למקום חיקה וקלתה קנוי לה. שאין אדם מקפיד לה על מקום חיקה ולא על מקום קלתה:

גמ' ת"ל ונתן ונתן. ב' פעמים כפ' לרבות: עד כדון כר"ע. דדריש לשונות רבויין כדאמר ריש נדרים ובהרבה מקומות: כרבי ישמעאל. דס"ל בכל מקום דברה תורה כלשון בני אדם ולא דריש לשונות הכפולין מנין: מרשותו. והכא נמי בידה לאו דוקא אלא ברשותה: וגינתה. וכי לאו משועבדים לבעל הן ואכתי לא נפיק גיטא מידיה דבעל דמה שקנתה אשה קנה בעלה לאכילת פירות: עד

מסורת הש"ס

גיטין עו ע"ב ופ"ג
עיין שם דף עו ע"א
גיטין עו ע"א
גיטין עו וע"ב
עיין תוס' ב"ב נא ד"ה כמתנה ותוס' גיטין דף עו ע"ב ד"ה אם

פני משה

הדרן עלך פרק מי שאחזו

הלכה א מתני' הזורק גט והיא בתוך ביתה. של נכסי מלוג וזרקו לה ע"ג קרקע: ה"ז מגורשת. דקנתה לה חצירה כאלו נתנו לה בידה כדמפרש בגמ': לתוך חיקה או לתוך קלתה ה"ז מגורשת. ואפי' היא בתוך ביתו ובגמרא מפרש טעמא: קלתה. כלי שהנשים נותנין לתוכו מחטין וליטורות: גמ' וכתב. כלומר כתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה אין לי דהוי גט אלא כשנתנו לידה ממש מנין אפי' נתנו לגינתה ולחצרה מדעתה דהוי גט: ת"ל ונתן ונתן. תרי זימני ונתן כתיב בפרשה לרבות נתינה מכל מקום אפי' ברשותה הוי נתינה כאלו נתנו בידה: ה"ג עד כדון כר' עקיבא כר' ישמעאל. וה"פ הניחא לר"ע דדורש כל כפל לשון שבתורה אלא ר"י דסובר דלא אתי לדרשא אלא דברה תורה כלשון בני אדם מנ"ל דחצרה קונה ופלוגתייהו דר' ישמעאל ור' עקיבא שנויה בכמה מקומות בש"ס ירושלמי: אלא מהו מידו מרשותו. הכי נמי ונתן בידה היינו שנותנו ברשותו: ופריך וגינתה וחצירה

רידב"ז

מ"מ דר"י בגין דאקדים כתיבה פי' דפריך על רבנן למה אתון אמרין נתינה ואם כן למה אתון אמרין אינו גט וקרוב לפירוש הפני משה אינו גט בגין דאקדים כתיבה מאי איכפית לן והא כיון דלא אקדים ז"ל ודוק:

ג"ו

שנויי נוסחאות (פו"ז) יודע בד"ו ידוע. (סוכ"ו) כלפני בד"ו כלאחר. (סומ"ב) כרבי עקיבה כרבי ישמעאל בד"ו כרבי ישמעאל כרבי עקיבה.

בן אריה

בשירי קרבן ד"ה תני ר"י והיינו רשותו וי"ל וכו'. נ"ב עי' בבלי פרק הזהב דף כ"ו ע"ב [דאיתא שם מתקיף לה כו' דכתיב ויקח את כל ארצו מידו כו' וכל היכא דכתיב ידו לאו ידו ממש וכתיב אם המצא כו' והו תניא ונתן בידה כו' אלא כל ידו ידו ממש ושאני התם דליכא למימר הכי אלא ברשותו עכ"ל הגמרא שם]:

וחצירה אינן משועבדין לאיש לאכילת פירות. [ב]רבי יהושע בשם ר' ינאי עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך. רבי יצחק בר חקולה בשם רבי הושעיה אפילו לא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך. ואתיא דרבי ינאי כרבנין ודר' הושעיה כרבי מאיר. דר' ינאי כרבנין דרבנין אמרין *על ידי שיד העבד כיד רבו הוא זכה גיטו מידו. וגינתה וחצירה הואיל והן משועבדין לאיש לאכילת פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך. וקשיא על דרבנין הוא יד העבד כיד רבו והוא זכה גיטו. ודרבי הושעיה כרבי מאיר. דרבי מאיר אמר על ידי שאין האשה כיד בעלה הוא זכתה גיטה מידו וגינתה וחצירה אף על פי שהן משועבדין לאיש לאכילת פירות אפי' לא כתב לה דין ודברים אין לי מנכסייך. נפלו לו נכסים ולה אפילו כתב כמי שלא כתב.

היה

פני משה

עד שיכתוב. כלומר דהכא מיירי שסילק עלמו מנכסי' ומפירותיהן וכגון שכתב לה בעודה ארוסה כדאמרינן בפרק הכותב: אפילו לא כתב לה. דשאני הכא דגיטה והצירה באין כאחד כדמפרש לקמן: ואתייא דרבי ינאי כרבנן ודרבי הושעיה כר"מ. פלוגתא דר"מ ורבנן בהרבה מקוות ועיקרה בפ"ק דקידושין והתם קאמר לר"מ יד העבד כיד רבו ויד האשה כיד בעלה ולרבנן אין יד העב' כיד רבו וכך צריך להגיה בפנים בדברי רבנין על ידי שאין יד העבד כיד רבו וכדברי ר"מ ע"י שיד האשה כיד בעלה וה"פ לשיטתא דהאי תלמודא דרבי ינאי כרבנין. דרבנין אמרי התם על ידי שאין יד העבד כיד רבו לפיכך יכול הוא לקבל גיטו מיד רבו וכלומר מהשתא אין לנו ראיה להכריח ולומר דהיינו טעמא דאשה מתגרשת ע"י חצירה משום דגיטה וחצירה באין כאחד דמהיכי תיתי דודאי אשה גופה לא מצינן למילף מדמקבלת היא גיטה דהתם משום אין יד האשה כיד בעלה הוא וכן מעבד נמי ליכא למילף אליבא דרבנן דסברי אין יד העבד כיד רבו והילכך על כרחך הא דמתגרשת ע"י גינתה וחצירה מיירי שכתב לה דו"ד אין לי עמך הואיל והן משועבדין לו לאכיל' פירות לא מיתוקמא אלא בהכי: וקשיא על דרבנין. על טעמייהו דרבנן גבי עבד קדייק ולא שייכא לאוקימתא דהני אמוראי. כלומר מאי דוחקייהו דרבנן לומר דהיינו טעמא דהעבד מקבל גיטו מרבו משום שאין יד העבד כיד רבו ותיפוק ליה אפילו יד העבד כיד רבו מ"מ הוא זכה גיטו דגיטו וידו באין כאחד הן: ודרבי הושעיה כר"מ. רבי הושעיה דמפרש למתני' אפי' בלא כתב לה מיירי משום דס"ל כר"מ דהתם: דר"מ אמר על ידי שיד האשה כיד בעלה הוא זכתה גיטה מידו. כלומר אע"פ דס"ל יד האשה כיד בעלה מ"מ זכתה גיטה מידו ועל כרחך דטעמא משום דגיטה וידה באין כאחד וא"כ גבי גינתה וחצירה נמי מהאי טעמא דגיטה וחצירה באין כאחד הוא והילכך אפילו בדלא כתב לה מוקמינן למתני': נפלו לו נכסים ולה. בשותפות אפילו כתב לה דין ודברי' אין לי בנכסייך כמי שלא כתב כלומר באלו הנכסים של שותפות דמסתמא לא היה דעתו לסלק עצמו אלא מנכסים שלה לבדה:

היה

קרבן העדה

וחצירה אינן משועבדין לאיש לאכילת פירות. בתמיה וכיון דברשותו הן איך קאמרת דקרינן ביה ונתן בידה: עד שיכתוב לה וכו'. קרא ומתני' איירי באשה שכתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסייך דאין לו בהן אכילת פירות כדתנן פ' הכותב והויין רשותה: ה"ג ואתיא דר' ינאי כר"מ ודר' הושעיא כרבנן דר' ינאי כר"מ דר"מ אמר ע"י שיד עבד כיד רבו הוא אינו זוכה גיטו מידו וגינתה וחצירה הואיל והן וכו'. וה"פ דר"מ סובר הואיל ויד העבד כיד רבו הלכך אינו זוכה גיטו מידו ע"י עצמו דה"ל כאלו עדיין הגט ביד רבו וה"ה גינתה וחצרה הואיל ויש לבעל בהן פירות לעולם הן שלו והגט המונח בתוכן ה"ה כאלו הוא מונח בידו וברשותו לכך צריך ר' ינאי למוקמי מתני' בשכתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך: וקשיא. מדר' ינאי על אותן רבנן דסברי לר"מ דאמר יד העבד כיד רבו אפ"ה זוכה בגיטו דידו וגיטו באין כאחד א"כ קשיא ר' ינאי כמאן: ה"ג ודר' הושעיא כרבנן דרבנן אמרין ע"י שאין יד האשה כיד בעלה היא זכתה גיטה מידו. דאף על פי דמשועבדת לו למעשה ידיה מכל מקום לאו כידו דמיא א"כ ה"ה גינתה וחצרה אף על גב שהן משועבדין לו לאכילת פירות זוכין הן לה אפי' לא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך: ה"ג נפלו לה נכסים אפי' כתב כמי שלא כתב. וה"פ נפלו לה נכסים משניסת לא מהני הכתיבה דדוקא ירושה העתידה לבוא ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה אבל בשכבר נפלה כשלו היא ולא מהני הכתיבה:

היה

מסורת הש"ס

קידושין כב ב

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

[ב] ר' יהושע בשם ר' ינאי עד שיכתו' לה דו"ד וכו' הנה לפי הנירסא ר"י בשם ר' ינאי היה מיושב קושית אחכי מילואי' שי' קלט על פני יהושע. אבל לפענ"ד לא נמלא שמאמר ר' יהושע בשם ר' ינאי וא"ל ר' יוחנן והיה כתוב בר"ת ר"י וטעו' המדפי' והדפי' ר' יהושע והוא ר"ת ר' יוחנן ודו"ס:

תוס' הרי"ד

אתיא דר"י כרבנן עיי' דברינו בפנים דמבואר היטב בע"ה ועי"ז נשכיל לכוין כפ"ה שיטת הש"ס דילן. דלכאורה קשה מן הירושלמי הזה לשיטת הש"ס דילן דר"א ס"ל דצריך לכתוב דו"ד כו' קשה כמאן ס"ל הא ע"כ מוכרח כדרבא דגו"י בכ"א מיד העבד ואין לתרץ דס"ל כרבנן דאין יד העבד כיד רבו. הא אליבא דר"א בש"ס דילן אי אפשר לומר כן. דהא לכאורה בש"ס דילן לא מלינו פלוגתא בין ר"מ ורבנן בזה אי יד עבד כיד רבו או לא. ובשביעות גרסינן בכ"מ במס' ב"מ דף נ"ו ע"א גבי אמר לעבדו השאלני עם פרתי. מסתברא יד העבד כיד רבו. וכן בדף ל"א גבי שלחה ביד עבדו פרכינן בשביעות והא יד העבד כיד רבו דמי. משמע דבש"ס דילן ליכא פלוגתא בזה דהא לא תלינן זאת בדרבנן ודר"מ אלא אמרינן מסתברא יד העבד כיד רבו. וכן פרכינן בשביעות על שלחה לו ביד עבדו יד עבד כיד רבו דמי. ולא מבני מתניתין רבנן הוא. וצ"ב מנין נובע זאת דבירושלמי הוי פלוגתא בין ר"מ ורבנן. ובש"ס דילן לא שבדינן פלוגתא. והדבר פשוט מאד דלשיטת רבה אמר ר"ש דמוקי דפליג בהקנה לו אחר מנה ע"מ שלא יהא לרבו רשות בו דרבנן ס"ל דמהני תנאה. ע"כ דס"ל לרבנן דאין יד העבד כיד רבו כמו שכתבנו בשם הרהב"ד ז"ל דס"ל דהאדון אינו זוכה מהנותן אלא מהעבד וכבר קדמו התנאי שלא יהא לרבך רשות בהם. ולדידי' מהני שפיר אליבא דרבנן קבלת ג"ש אפילו בלא גויבכ"א וכמו שכתבנו אבל לר"א דמוקי דפליגי בע"מ שתלא בהם לחירות והוא משום דהוי מקנה מעות הנותן להאדון ע"מ שיוליא עבדו לחירות כדפירש הרשב"א ז"ל. אבל בע"מ שלא יהא לרבך רשות בהם ס"ל לכו"ע כר"מ דקני עבד זכה רבו. ולא מהני ע"מ משום דהאדון זוכה מהנותן דיד עבד כיד רבו ממש ועיי' ברשב"א ז"ל בשם הרהב"ד ז"ל דמפרש כן בטעמא דר"מ דלא מהני ע"מ שלא יהא לרבך רשות משום דיד העבד כיד רבו דמי. א"כ לר"א דס"ל דבע"מ שלא יהא לרבך רשות לכו"ע זכי האדון. א"כ לכו"ע יד העבד כיד רבו. וע"כ בש"ס דילן לשיטת ר"ת ז"ל דפסק כרבה אר"ש וכדר"מ ולכך אלפס ז"ל דפסק כר"א אליבא דרבנן נמלא בסתימת הגמ' בכולם דוכתי' בשביעות דיד עבד כיד רבו דמי. אבל בירושלמי דמוקי בפלוגתא דר"מ ורבנן במס' קידושין פ"א דפליגי בע"מ שלא יהא לרבך רשות בהם ועפ"ז נמלא פלוגתא בין ר"מ ורבנן בזה כמו לרבה אר"ש. א"כ נפ"ז לר"א גופי' דס"ל דבע"מ שלא יהא לרבך רשות בהם כו"ע כר"מ א"כ ע"כ לכו"ע יד העבד כיד רבו א"כ קשיא למה ס"ל דצריך לכתוב דו"ד וכו' הא ע"כ מוכח כדרבא דגויבכ"א ומוכח מכך דעבד. דהא בירושלמי מפני לר"י בשם ר' ינאי דס"ל דצריך לכתוב דו"ד כו' דס"ל דאין יד העבד כיד רבו. א"כ נמלא לפ"ז קשה על ר"א דס"ל ג"כ דצריך לכתוב דו"ד כמאן ס"ל הא ע"כ מוכח דגויבכ"א:

אך כשנדקדק היטב בדברי הגמ' דף ע"ז ע"ב דגרסינן שם רבא אמר אטו ידה מי נא קניא לי' לבעל אלא גויבכ"א ה"נ גיטה וחצירה בכ"א. א"ל רבינא לר"א רבא יד האשה קא קשיא לי' נהי דקני לה למע"י ידה גופה מי קניא לי' א"ל הכא יד דעבד קא קשיא לי' למ"ד בשטר ע"י עצמו יד עבד כיד רבו דמי אלא גויבכ"א. ה"נ גיטה וחצירה בכ"א. ולכאורה קשה למה קאמר רבה יד דאשה כלל כיון דלא קשה לי' רק מיד העבד אבל הי' ידו כיד רבו לא היה זוכה גיטו וס"ל כסברת רשב"א דאי יד העבד כיד רבו לא מצי לקבל את גיטו. אך רבנן דס"ל דמקבל את גיטו הוא משום דס"ל שאין יד העבד כיד רבו אבל אי יד העבד כיד רבו לא מצי לקבל גיטו וקשיא על דרבנן פי' לרבנן דר"מ דס"ל יד העבד כיד רבו דבכסף ע"י אחרים מ"מ בשטר ע"י עצמו וקשיא על דרבנן פי' רבנן דר"מ הלא יד העבד כיד רבו והוא זכה גיטו מידו כתני' והאיך אפשר לומר כן. אלא ע"כ הא דזוכה גיטו מידו משום שאין יד העבד כיד רבו. ודר"ה כר"מ דר"מ אמר ע"י שיד האשה כיד בעלה היא זכתה גיטה מידו. וגינתה וחצירה אע"פ שהן משועבדין לאיש לאכילת פירות אפילו לא כתב לה דו"ד אין לי בנכסיך משום דסבירא ליה גיטו וידו באין כאחד. ויש לדקדק מדוע לא נקט גבי ר' מאיר גם כן יד העבד כיד רבו ולמה נקט אשה. ובפשיטות יש לתרץ דנקט רבותא דתרוויהו רבותא בדרבנן דאפילו בעבד ס"ל אין ידו כיד רבו ורבותא בדר' מאיר דאפילו באשה סבירא ליה ידה כיד בעלה. ודוק:

נפלו לו נכסים ולה אפילו כתב כמי שלא כתב פי' דאם הי' חלר של שותפות כגון שהי' נשוי בת אחיו ונפלו נכסים לשניהם בשוה כדעסיק לא מהני מה שכתב לה דו"ד כו' כיון דעכ"פ הוי חלר השותפין ומשועבד החלקים זל"ז וחלר השותפין אין קונין זמ"ז ואפילו אי חלר השותפין קונין זמ"י אבל גט לא קנו' משום דלאגיד גבי' והוי כמשיכה בידו. ע"ז בעי ר' ירמי' חלר שאינה של שניהן מהו

רידב"ז

ר"י בשם ר' ינאי עד שיכתוב לה דו"ד אין לי בנכסיך. ר' יצחק בר חקולה בשם ר' הושעיא אפילו לא כתב לה כו' ואתיה דר' ינאי כרבנן דרבנן אמרין ע"י שאין יד העבד כיד רבו כו' כצ"ל ופשוט הוא וכדמוכח בירושלמי במס' קידושין בפ"א כו"כ פעמים דר"מ עביד יד העבד כיד רבו ורבנן לא עבדו יד העבד כיד רבו. וה"פ דהנה במתניתין איתא שלש מחלוקת כדגרסינן במס' קידושין דף כ"ג ע"א עיי"ש על המתניתין. דעב"כ נקנה בכסף כו' וקונה א"ע בכסף ע"י אחרים ובשטר ע"י עצמו דברי ר"מ והכמים אומרים בכסף ע"י עצמו ובשטר ע"י אחרים ומוקמינן בגמ' במסקנא דסיפא דמתניתין בשטר ע"י אחרים הוא מחלוקת שליש' ורשב"א היא דרשב"א אומר בין בכסף בין בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו. והנה בירושלמי שם גרסינן רשב"א אומר משום ר"מ בין בכסף כו' ונמלא דהיא מחלוקת אליבא דר"מ רבנן אליבא דר' מאיר ורשב"א אליבא דר"מ. ורבנן דמתניתין אית להו בנותן להעבד ע"מ שלא יהא לרבו רשות בו שפיר דמי וזוכה העבד ולא זכי רבו. והיא כדפירוש הראב"ד ז"ל דרבנן ס"ל דאין יד העבד כיד רבו והזכי' בא להעבד ורק האדון זוכה ממנו וכיון שהתנה ע"מ שלא יהא לרבו רשות כבר קדם התנאי לזכות רבו. ור"מ ס"ל דכהד גופה הוא והאדון זוכה מהנותן ולא מהעבד עי' ברשב"א ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א דמביא כן בשם הראב"ד ז"ל ועפ"ז לרבנן לא צריך לומר גבי עבד גויבכ"א דהא ידו לאו כיד רבו אלא האדון זוכה ממנו וא"כ כשנותן לו גט ונפסק רשות האדון ממנו באותו רגע שפיר הוי ב"ח ולא קנה האדון ממנו. ונהי בדרבו נותן לו מתנה לא זכה העבד בקבלתו כדאיתא בירושלמי שם אפילו לחכמים דמאחר לעלמו מהני מ"מ מהאדון לעלמו לא מהני אפילו כשיתנה האדון ע"מ שאין לי רשות בהם מ"מ בגט מהני משום דבמתנה צריך להתנות ע"מ שאין לי רשות בהם וזה הוי סילוק וסילוק לא מהני בכותב לנשיאה אפילו בנכסים שנפלו לה אה"כ ועי' במל"מ ז"ל בפ' כ"ג מה' אישות. והכא נמי האיך יועיל הסילוק בנכסי העבד שיזכה אח"כ. משא"כ בגט דאותו רגע דזוכה העבד הגט נפסק רשות האדון מאתו ולא זכי שוב האדון ממנו וא"כ לשיטת הירושלמי דרבנן לא עבדי יד עבד כיד רבו לא שייך אליבא דרבנן גו"י בכ"א וע"כ פליגי רבנן במתניתין על רבנן אליבא דר"מ דס"ל דבכסף ע"י אחרים דאין קנין לעבד בלא רבו דעביד יד העבד כיד רבו ומ"מ בשטר ע"י עצמו ז"א דכיון דבשטר ע"י עצמו ע"כ דבכסף נ"כ ע"י עצמו דלא עביד יד העבד כיד רבו. והיינו דקאמר דר' ינאי כרבנן דרבנן אמרין על ידי שאין יד העבד כיד רבו פי' משום שאין יד העבד כיד רבו משום זה זוכה גיטו

היה נשוי את בת אחיו אפילו כתב כמי שלא כתב. נתן לה אחר מתנה ואמר לה על מנת שלא יהא לבעלה רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך. אפילו לא כתב לה כמי שכתב. ר' ירמיה בעי [א] זרקו לה בחצר שאינה של שניהן מהו רבי אחא בשם רבי חנינה צריכה לרבנין. אמר רבי אבין מחלוקת רב ורבי חייה רובה דמר *רבי שמואל רבי זעירה רבי חייה בר אשי בשם רב אין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהן. ותני רבי חייה ופליג *אימתי אמרו המטלטלין נקנין במשיכה ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהן. [ב] אבל ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו זכה. [ג] ברשות המוכר לא קנה אלא עד שעה שיגביה או עד שעה שימשוך ויוצא חוץ מרשות הבעלים. ברשות זה שהיו מופקדין אצלו לא קנה עד שיזכוהו בהן או עד שישכיר לו את מקומו. עולא בר ישמעאל אמר לא עלתה על דעתו לזכות בקלתה הגע עצמך שהיתה קלתה של זהב. כ"ש. לא עלתה על דעתו לזכות בקלתה. רבי יוחנן אמר [ד] *ובלבד במשתמשת בה. א"ר יוסי ובלבד במשתמשת בה באותה שעה. ריש לקיש אמר בקשורה לה. א"ר יוסי ובמגבהת מחמתה. תני ר' הושעיה ומסייע לרבי יוחנן אפילו זרקו לה בתוך המלוש שלה הרי זו מגורשת:

קרבן העדה

היה נשוי בת אחיו. שהוא ראוי ליורשה ולא הואי כנולה הבאה מנוקוס אחר אפי' כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים וכו' לא מהני אא"כ כתב בלשון מהנה: אפי' לא כתב לה כמי שכתב. דלעולם אין לו זכייה במתנה זו: זרקו לה. הגט בחצר שאינו של האיש והאשה ומשכה הגט מי הוי גט או לא: צריכה לרבנן. בעיא גדולה היא ומיבעיא להו לחכמים ולא איפשיטא: מחלוקת רב ור"ח. הגדול היא בעיא זו לרב לא הוי גט ולר"ח הוי גט: חצר שאינה של שניהן. של מוכר ולוקח: תני ר"ח ופליג. ברייתא דמייתי ר"ח תני לה ופליגא אדרב: או בחצר שאינה של שניהן. שלא נתן להם בעל החצר רשות לכנוס לשם דה"ל כרה"ר: ה"ג אבל ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו זכה ברשות המוכר לא קנה וכו' וכ"ה בקידושין. וה"פ מוכר שהביא פירותיו לרשות הלוקח למכרן כיון שקיבל עליו המוכר ואמר תבואה זו קנויה לך כל סאה בכך וכך זכה הלוקח מיד אע"פ שלא מדד ולא משך דקניא ליה רשותו: ברשות המוכר לא קנה. הלוקח במשיכה אלא בעינן הגבהה והיא קונה בכל מקום: או עד שעה שימשוך. ויוציא מרשות מוכר לרה"ר או לרשותו: ברשות זה שהיו מופקדים אללו. שמכר פירותיו שהיו מופקדים אצל אדם אחד ובשעת מכירה עדיין הן ביד הנפקד: לא קנה. הלוקח במשיכה דמסתמא הקנה הנפקד להמפקיד רשותו וה"ל כרשותו של מוכר ולא קנה עד שיזכה בהן הלוקח בהגבהה או במשיכה מרשות זה לרשותו או לרה"ר: או עד שישכור. הנפקד ללוקח את המקום שהפירות מונחים שם שמעינן מינה דבחצר שאינה של שניהן המשיכה קונה: עולא בר ישמעאל אמר. הא דתנן או לתוך קלתה ה"ז מגורשת לא תקשי לך כליו של לוקח ברשות מוכר היא דקיי"ל דלא קנה דהכא היינו טעמא שמעולם לא עלה על דעתו שיזכה במקום שהקלתה מונחת שם ועד עתה היה המקום ההוא קנוי לה וקס"ד משום דקלתה דבר מועט אינו מקפיד על מקומה: ופריך הגע עצמך שהיתה קלתה של זהב. דהוי דבר חשוב: ומשני כ"ש דלא עלתה על דעתו להקפיד על מקום המונח שם תכשיטיה החשובים: ובלבד במשתמש בה. בקלתה אבל דבר שאין דרכה להשתמש בה אינו מקנה לה מקומה: ובלבד במשתמשת בה באותה שעה. שזורק הגט לתוכה: בקשורה. בה הקלתה לכך ה"ל כידה: ובמגבהת מחמתה. כשהאשה עומדת מגבהת גם הקלתה אבל אם נגררת ע"ג הקרקע אף בעמידתה לא הויא כידה: בתוך המלוש. מין קדרה ובלו בפרור מתרגמי' ובשלו במילשא ודייק מינה כרבי יוחנן דהא פרור ודאי אין דרכו להיות קשור בה ואפ"ה מגורשת ש"מ כל שמשתמשת בו מקנה לה מקומו:

הלכה

פני משה

היה נשוי את בת אחיו. פירושא דרישא הוא וכלומר והיכי דמי שנפלו להן בשותפות כגון שהיה נשוי בת אחיו והיא בת יורשת וחולקין בירושת אביו: אפי' לא כתב לה כמי שכתב. דהא אין לו רשות בהן כדתנן פרק בתרא דנדרים ובאלו נכסי' פשיטא לן דזכתה גיטה בהן: בחצר שאינה של שניהן מהו. וכגון שהשאיל לה בעל החצר מקום בהגירו או השכיר לה: צריכה לרבנין. מיבעיא לן לרבנן בזה אם זכתה או לא: א"ר אבין מחלוקת. כלומר דתליא בפלוגתא דרב ורבי חייה רבה לרב דס"ל אין משיכה קונה כלל בחצר שאינה של שניהן לא זכתה ולרבי חייה דפליג וס"ל קונה זכתה כדלקמן: כיון שקיבל עליו זכה. כיון שקיבל עליו המוכר זכה הלוקח. ברשות המוכר לא קנה גרסינן: ברשות זה שהיו מופקדין אללו. שהיו נפקדין המטלטלין אצל אחר צריך שיזכה זה להלוקח מקום או להשכיר לו ובגט נמי בכה"ג זכתה לרבי חייה: עולא כרבי ישמעאל. טעמא דמתני' מפרש דקתני לתוך קלתה ולית בה משום דמה שקנתה אשה קנה בעלה שלא עלה על דעת לזכות הבעל בקלתה: הגע עצמך שהיה של זהב. ודאי דעת הבעל לזכות בה וקאמר דכ"ש שלא עלה על דעת לומר שיהא הוא זוכה בהן לפי שהן מתכשיטיה וחשיבות כלים שלה: רבי יוחנן אמר ובלבד במשתמשת. היא בה בקלתה דאי לאו הכי כליו של לוקח ברשות מוכר הן ולא קנה אבל כשהיא משתמשת בהן ודאי לא מקפיד הבעל אמקום קלתה ורבי יוסי מוסיף דצריך שתהא משתמשת בה באותו שעה שזורק לה גיטה לתוכה: בקשורה לה. קלתה ולאו ברשות הבעל עומדת: ובמגבהת מחמתה. שהיא תלויה בה ולר"ל קשורה אע"פ שאינה תלויה אלא נגררת בארץ: בתוך המלוש שלה. עריבה שהיא לשה בה והיינו כרבי יוחנן שכל שהיא משתמשת בה אין הבעל מקפיד על מקום הכלי:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ו מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף יג

ד
ב ג מיי' פ"ד ממכירה סמ"ג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ר ס"א ב

ה
ד מיי' פ"ה מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף י

(קידושין פ"ק ה"ד)
ע' ב"ב פה:
ע' גיטין עח

תוס' הרי"ד

כעבד. וראיתי בה"מ ז"ל כי' קל"מ דמקשה זאת. ונראה לפענ"ד דשפיר ניחא דהנה התוס' ז"ל מקשין הא אירה נמי לא קניא לגופה אלא לפירי. ומתרלין שם בתירולם השני. והרשב"א ז"ל מבאר בתירולא הזאת דהנה למ"ד מזוני עיקר ויכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה א"כ היד שלה ברשותה עומדת. אבל למ"ד דמע"י עיקר לדידי' דמי היד להחלר דעומדת החלר ברשות הבעל לפירות וכמו כן עומדת היד ברשות הבעל למע"י וכל עיקר הקושיא הוא לרבא דס"ל דמזוני עיקר ע"כ מקשה רבינא לרב אשי רבא יד האשה קא קשיא לי' ובל הקושיא הוא לרבא דס"ל דמזוני עיקר. ומשני דרבא לטעמי' לא מקשה אלא מיד העבד. ונמלא לפ"ז הא דמקשה מיד האשה הוא אליבא דמ"ד דמע"י עיקר וע"כ ניחא שפיר דהנה לכאורה קשה מנ"ל לרבא להוכיח דגויכב"א מהיא דידו של עבד למ"ד כשטר ע"י עלמו ז"ה דהא טעמא דמ"ד כשטר ע"י עלמו הוא דיליף לה בג"ש לה לה מאשה מה באשה כו' ונתן בידה אף בעבד כן. כדפירש רש"י ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א בסוף העמוד עיי"ש. וא"כ קשה מנ"ל להוכיח דלמ"ד בשטר ע"י עלמו הוא משום גויכב"א מנ"ל הא גרסינן במס' ב"ק דף ס"ט ע"ב אמר רבא. אי לאו דאמר ר' יוחנן לנוטין ור"ד אמרו דבר אחד הא"מ מאן תנא לנוטין ר"מ היא לאו אמר ר"מ מעשר ממון גבוה הוא ואפ"ה לענין פדי' אוקמי' רחמנא ברשותו דכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יוסף עליו קריא רחמנא מעשרו ומוסיף חומש פירש"י ז"ל דהא אין מוסיף חומש אלא הבעלים והיזה בעלים הוא יותר מכל אדם הא ממון גבוה הוא אלא ע"כ מדכתב רחמנא ביתן חומש וקריא רחמנא מעשרו ע"כ דאוקמי' רחמנא ברשותו לענין פדי' א"כ מלינו בשיטת רבא כיון דכתב רחמנא מע"ש ממון גבוה הוא ואינו ברשותו לכל הדברים לענין לקדש בו אשה ולענין לאכלת ידי מלה והתרוג ואיזוב חלה ובכורות. והאיך כתב רחמנא לענין פדי' דנקרא מעשרו. ע"כ דלפרט זה לענין פדי' קרא רחמנא מעשרו והוקמי' רחמנא לענין פרט הזה דפדי' ברשותו א"כ קשה מנ"ל להוכית דגויכב"א מהיא דהעבד מקבל גיטו הא ידו כיד רבו אלא ע"כ דגויכב"א. והכ"נ גבי חלר גיטה והלירה בכ"א מנ"ל דמשום גויכב"א. ז"א דילמא הוא נמי כהסית דמע"ש בשיטת רבא דלעולם מע"ש לאו ברשיתו הוא לכל הדברים ואך מכיון דכר' לענין פדי' מעשרו קריא רחמנא מעשרו. ומוסיף חומש לפרט הזה דפדי' אוקמי' רחמנא ברשותו. וה"נ כן אע"ג דלכל הדברים יד עבד כיד רבו דמי מ"מ לענין שיחרור כתב רחמנא בג"ש דלה לה. ונתן בידו. קריא רחמנא ידו ולענין שיחרור אוקמי' רחמנא ברשותו דמ"ש מפדיון מע"ש כנ"ל. אבל חלירה דמתקנתא דרבנן שייך לבעל מנ"ל דאוקמי' רבנן ברשותה לענין גט. דילמא לענין גט יכתוב לה דו"ד אין לי בנכסיך כדר"א:
אבל באמת לא קשה כלל דהא אליבא דאמת לא ס"ל לרבא דאוקמי' רחמנא ברשותו לענין פדי'. דהא רבא קאמר אי לאו דאר"י לנוטין ור"ד אמרו דבר אחד ה"א מאן תנא לנוטין ר"מ כו' אבל השתא דקאמר ר"י לנוטין ור"ד אמרו דבר אחד גם היא לא ס"ל כן ורק אי לאו דאמר ר"י אבל השתא לא קאמר רבא ג"כ כן ולא ס"ל הסברא דפדיון מע"ש אוקמי' רחמנא ברשותו [וכבר מבואר בתיבורי מגדל דוד דבר נפלא ע"ז דע"כ רבא לא ס"ל דאוקמי' רחמנא ברשותו וס"ל כר"י ורק אמר אי לאו דאר"י וכו'] ורק מנ"ל לרבא לדחות את דברי ר"א דלא בעינן שיכתוב לה דו"ד כו' מהסיא דעבד דילמא שאני עבד דאוקמי' רחמנא ברשותו אבל חלר דמתקנתא דרבנן הוא שייך לבעל. ויש עלה שתתגרש ע"י שיכתוב לה דו"ד כו' מנ"ל דאוקמי' רחמנא ברשותו ע"כ הקדים רבא מהסיא דיד אשה למ"ד דמע"י עיקר אם תימר דלא גמרינן מעבד דגויכב"א ועבד הוא משום דאוקמי' רחמנא לענין גירושין ברשותו אבל חלר אפשר שיכתוב לה דו"ד כו' א"כ קשה מ"ש חלר דבעינן שיכתוב לה הא כמו כן נימא ג"כ גבי ידה דתיקנו רבנן מע"י לבעל והוקמי' רבנן לידה ברשות הבעל בעינן גבי גירושין נמי שיאמר לה לאי מע"י במזונותיך כמו שלריך לכתוב בחלר דו"ד כו' כמו כן נמי יאמר ביד לאי מע"י למזונותיך א"ו דס"ל למ"ד דמע"י עיקר ג"כ דלא בעינן שיאמר לה לאי מע"י למזונותיך. וילפינן מיד עבד דכתם ליכא שום תקנה ואפ"ה גזירת הכ' היא דמתגרש על ידי קבלת ידו. וע"כ דגויכב"א ולא משום דאוקמי' רחמנא ברשותו. ובאמת רבא ליף רק מיד העבד. ורק הקדים הא דיד של אשה למ"ד דמע"י עיקר רק לאוריי דילפינן חלר מעבד על גויכב"א כמו דילפינן יד דאשה לבתר דתיקנו רבנן מע"י לבעלה לא הלריכו שיאמר לה לאי מע"י במזונותיך וילפינן מעבד דגויכב"א ולא משום דאוקמי' רחמנא ברשותו. וע"כ עפ"ז ניחא נמי דלא קשה על ר"א דאמאי לריך לכתוב בחלר דו"ד הא ע"כ דגויכב"א מהא דעבד ז"א דבעבד י"ל דאוקמי' רחמנא ברשותו משא"כ הכא הא דתיקנו רבנן חלירה שייך לבעל ולענין גירושין יכתוב לה דו"ד כו' והא דלא לריך לכתוב ביד דאשה לאי מע"י במזונותיך משום דס"ל מזוני עיקר. ואין ה"נ אילו הי' מעשי ידי' עיקר הי' לריך לומר לאי מע"י במזונותיך:
ועיפ הירושלמי הזה יאיר עינינו בשיטת רש"י ז"ל במס' קידושין דף כ"ג ע"א דפריך שם על חכמים דאמרי בשטר ע"י אחרים וגרסינן שם אימא סיפא בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עלמו והא קי"ל דגויכב"א ופירש"י ז"ל דמעשים בכל יום דאשה מקבלת את גיטה וה"י רבנן פליגא עלה דמילתא מי שבקינן רבנן ועבדי כר"מ עכ"ל ז"ל. והקשה הרשב"א ז"ל מאי דוחקי' לרש"י ז"ל לפרש כן הא בפירוש ס"ל לרבנן במס' גיטין דף י"ב ע"ב דאי בעי זריק לה גיטא עיי"ש. ועוד קשה לי לפירוש רש"י ז"ל דמעשים בכל יום שאשה מקבלת את גיטה א"כ אמאי קאמר רבא יד העבד קא קשיא לי' למ"ד בשטר ע"י עלמו יד העבד כיד רבו דמי. ולמה פריך רק ממ"ד בשטר על ידי עלמו. ולפרוך יותר מהא מעשים בכל יום שהעבד מקבל את גיטו. והכי הול"ל והא קי"ל בשטר על ידי עלמו יד עבד כיד רבו דמי. אבל לפי זה ניחא דהנה בירושלמי הוי מחלוקת בין ר"מ ובין רבנן אי יד העבד כיד רבו דמי או לא והוא משום דבירושלמי ס"ל במס' קידושין פ"א במחלוקת ר"מ וחכמים הוא בע"מ שלא יהא לרבו רשות בו והוא כשיטת רבה בשם ר"ש
פ"

תורה אור

הלכה ב מתני' א *אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחוריו קוראה והוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך ב נתן בידה והיא ישנה ניעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לך הא גיטיך ג *היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה למחצה מגורשת ואינה מגורשת: **גמ'** אמר רבי יוחנן דר"ש בן אלעזר היא. *דרבי שמעון בן אלעזר אומר לעולם אינו גט עד שיאמר לה בשעת מתנה הא גיטיך. כמה הוא קרוב רב אמר ארבע אמות אמר רבי אלאי היורש ארבע אמות רבי אלעזר בשם ר' יוחנן בשם רבי ינאי בפישוט ידים. ותנינן בפישוט ידים רבי בא רבי ירמיה בשם רב בפישוט ידים. מחלפה שיטתיה דרב תמן הוא אמר ארבע אמות. והכא הוא אמר אכן. כאן להלכה. כאן למעשה. תני רבי לעזר אפילו קרוב לזו מלזה ובא הכלב ונטלו אינה מגורשת. שמואל בהדא דרבי לעזר ופליג. ד *המחוור בכולן עד שיתננה לתוך ידה. היה פושט ידים בינו לבינה. *שמעון בר בא בשם רבי יוחנן קרוב לה מלו מגורשת. לו מלה אינה מגורשת. מחצה למחצה מגורשת ואינה מגורשת. אבא בר רב ירמיה אמר ה כל הן דתנינן מגורשת ואינה מגורשת מזונות משלו:

הלכה ג מתני' ו *וכן לעניין הקידושין ז ולעניין החוב אמר לו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה הלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה למחצה שניהן יחלוקו ח *היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת ט הוא מלמעלן והיא מלמטן וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת: **גמ'** *ריש לקיש בשם אבא כהן ברדלא אדם י זכה במציאה בתוך ארבע אמות. מה טעמא: °הנה בעוניי הכינותי לבית יי' זהב ככרים מאה אלף וכסף אלף אלפים ככרים ולנחושת ולברזל אין משקל כי לרוב היה ועצים ואבנים הכינותי. ועליהם תוסיף. אמר רבי יונה אמר רבי הושעיה בעי מה אנן קיימין אם בתוך ארבע אמות עשיר הוא. ואם חוץ לארבע אמות כ יש אדם מקדיש דבר שאינו

דה"א כב

פני משה

הלכה ב מתני' או שמצאתו מאחוריו. שהיה הגט על גבו ופקס גבו לה כדי שתטלנו: הא גיטיך. שצריך שיתן לה בתורת גירושין: קורא' והרי היא גיטה. כשקראה בו ראתה שהוא גיטה: אינו גט כו'. דאע"ג דלא בעינן דעתה דידה מקום המשתמ' מיהא בעינן וכשהיא ישנה לא מינטר: קרוב לה כו'. מפרש בגמ':

גמ' דר"ש בן אלעזר היא. מתני' כדאמר בפ"ק גבי השליח שלא אמר בפ"נ ובפ"נ צריך שיטלנו הימנה ויחזור ויתנו לה. ויאמר בפ"נ ובפ"נ וה"נ צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו ובשעת מתנה יאמר לה הא גיטך: ארבע אמות. הוי קרוב אם הוא בד' אמות שלו או שלה וכן אמר ר' אלאי היורש כך שמו: בפישוט ידים. כל שיכולה לשוח ולפשוט ידה וליטלו זהו דוקא קרוב לה וכן לו: ותנינן. בברייתא נמי כרבי יוחנן: מחלפא שיטתיה דרב. דהא לעיל אמר ד' אמות: כאן להלכה. ארבע אמות ולמעשה בפישוט ידים: אפי' קרוב לזו מלזה גרסינן ובא הכלב ונטלו. כלו' אפילו קרוב לה יותר אבל היא אינה יכול' לשמרו אלו היה בא הכלב ונטלו וכגון שהיה איזה הפסק דבר בינה לבין הגט אינה מגורשת: בהדא דר"א פליג. שמואל פליג על דברי ר"א בזה דקרוב לה מיהת הוי: המחוור שבכולן. למעשה עד שיתננ' לתוך ידה: היה פושט ידים. כלומר למ"ד לעיל בפישוט ידים ואם היה מקום מרווח מכדי פישוט ידים בינו לבינה וקאמר בזה הולכין אחר הקרוב: כל הן. כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה:

הלכה ג מתני' וכן לענין הקידושין. דכתיב ויצאה והיתה: אמר לו. המלוה זרוק לי חובי בבבלי מוקי לה באומר זרוק לי חובי בתורת גיטין דכיון דא"ל הכי הוה ליה לחוב זה דין גט ואם זרק אותו הלוה קרוב למלוה ואבד זכה הלוה ואינו חייב לשלם ואם קרוב ללוה הלוה חייב מחצה כו' אבל אם אמר לו זרוק לי חובי והפטר מכיון שזרקו לו בכל ענין פטור: בראש הגג. וכגון בגג דידה ואוגר דידיה: לאויר הגג. לפחות משלשה סמוך לקרקעות הגג דכלבוד דמי: מרשות הגג. יצא ממחיצ' הגג ונכנס לתוך מחיצת המקום שהיא עומדת בו: או נשרף ה"ז מגורשת. והיא שקדמה זריקת הגט קודם שתהא הדליקה באויר החצר שאם היתה הדליקה תחילה א"כ מעיקרא לשרפה קאזיל ואינה מגורשת: **גמ'** אדם זוכה במציאה בתוך ד' אמות. שלו ברשות הרבים: מה טעמא. מנא לן זה דילפינן ממה שאמר דוד לשלמה והנה בעניי וגו' והקשה רבי הושעיה מה אנן קיימין המקרא הזה שקורא עוני לכל עושר גדול הזה: ה"ג כמו שהוא כתוב בשנים אוחזין. אם בנתונין בתוך ידו עשיר הוא אי בשאינן נתונין לתוך ידו יש אדם מקדיש דבר שאינו

קרבן העדה

הלכה ב מתני' קוראה והרי הוא גיטה. כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה: קרוב לה. בגמרא מפרש: **גמ'** דרשב"א היא. מתני' אתיא כרשב"א: עד שיאמר לה. בשעת נתינה הא גיטיך ובמתני' נמי קאמר דבעינן שיאמר כן בשעת נתינה דבמצאו מאחוריו ודאי צריך ליטול הימנה דאמירה לחוד לא מהני דה"ל כאומר טלי גיטיך מע"ג קרקע דלכ"ע לא מהני דכתיב ונתן א"כ רישא דאמר כנסי שט"ח זה נמי צריך שיטלה הימנה דומיא דסיפא והיינו כרשב"א: כמה הוא קרוב. דתנן במתני': ד' אמות. אם אין בינה לגיטה רחוק ד' אמות היינו קרוב לה דד' אמות של אדם קונות לו וכן קרוב לו: ר' אלאי היורש. כך שמו: בפישוט ידים. כל שתפשוט ידה ותטלנו זה קרוב לה: ותנינן. נמי בברייתא דקרוב לה היינו בפישוט ידים: ופריך מחלפא שיטתא דרב. לעיל אמר קרוב לה היינו תוך ד' אמות והכא אמר הכי בפישוט ידים דוקא הוא דהוי קרוב לה: ומשני כאן להלכה. ע"פ הדין ד' אמות הוי קרוב לה אבל למעשה בעינן שיהא בפישוט ידים: ה"ג תני ר' לעזר קרוב לו מלה. אם יבא הכלב ונטלו אינה יכולה להצילו הימנו כגון שנהר או גבשושית מפסיק ביניהם אינה מגורשת: שמואל. סבר כהא דר"א ופליג אדרב דאמר בד' אמות או בפישוט ידים אלא הכל בשמירה תלוי כל מי שיכול לשמרו הוה קרוב לו: המחוור שבכולן. ואמר הנכון שבכולן שאין בו ספק עוד שיתן הגט לידה ממש ואי לאו לא תעביד עובדא וצריכה חליצה וי"מ אפי' זרק לתוך חצירה צריכה חליצה אא"כ מטי גיטא לידה: היה פישוט ידים בינו לבינה. שהיה הגט מונח במקום ששניהם יכולין ליטלו משם בפישוט ידים מהו: קרוב לה מלו וכו'. כלומר אז אין הדבר תלוי אלא למי שהגט קרוב לו: כל הן דתנינן. כל היכא דתנינן: מזונות משלו. הבעל חייב במזונותיה דאין ספק מוציא מידי ודאי:

הלכה ג מתני' זרוק לי חובי. ברה"ר: וזרקו לו. ואבד או נשרף: נמחק או נשרף ה"ז מגורשת. והוא שקדם זריקת הגט בחלל עד לא היתה הדליקה בחלל שאם קדמה הדליקה מעיקרא לשרפה אזיל ואינה מגורשת:

גמ' ה"ג אדם זוכה במציאה. כשהיא מונחת תוך ד' אמותיו: מ"ט. כלומר מנ"ל: אמר קרא ואני בעניי הכינותי וכו'. וקשיא איך קרי לנפשיה עני אחרי שהיה עשיר כל כך להקדיש כל הקדשות האמורים כאן אלא כשהיה במלחמה ורואה ממון רב או שארי דברים דה"ל מציאה שבאה תוך ד' אמותיו והקדישה לשמים וכיון דלא באה לידו ממש קודם ההקדש קרי לנפשיה עני: מה אנן קיימין. במאי עסקינן אם בשהיתה המציאה תוך ארבע אמותיו הקדישה אם כן כבר היתה שלו והוה עשיר בשעת הקדישו ואם קודם שבאו לתוך ארבע אמותיו הקדישן אין בהקדשו כלום דאין אדם מקדיש דבר שאינו

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"א מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלו סעיף א' וסי' קלט סעי' ד

ז
ב מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קלט סעיף ג

ח
ג מיי' פ"ה שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קלט סעיף יג

ט
ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם

י
ה מיי' פי"ח מאישות טוש"ע שם סי' לג ס"ב

יא
ו מיי' פ"ד שם סמ"ג עשין מח טוש"ע שם סי' ל סעיף ב

יב
ז מיי' פי"ז ממלוה סמ"ג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכ סעיף ה

יג
ח מיי' פ"ט מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף ד

יד
ט שם ס"ו

טו
י מיי' פי"ז מגזילה ה"ח ופ"ד מזכיה ה"ט סמ"ג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רמג בכ"ב וסי' רסח סעיף ב

טז
כ מיי' פ"ו מערכין ה"ח סמ"ג עשין קלב

מסורת הש"ס

גיטין פח
שם עח וב"ג
(פ"ק ה"ד ולקמן פרק המגרש) שם
עיי' תוס' גיטין עח ב ד"ה ולא
גיטין עו וב"ג
שם עח
שם פ"ט
(פ"ד פ"ד ה"ב ב"מ פ"ק ס"ד) ב"מ דף י ע"ב

תוס' הרי"ד

א"כ לפ"ז גם בש"ס דילן אליבא דרבה אר"ש ג"כ פליגי רבנן ור"מ בזה א"כ לא הוי יכול רבא להוכיח ממעשים בכל יום דהעבד מקבל את גיטו ז"א דמנ"ל דמשום גויכב"א דילמא משום דאין יד העבד כיד רבו וכרבה אר"ש ע"כ מוכיח ממ"ד דבשטר על ידי עצמו דלא שמעינן זאת רק מדברי ר"מ אבל לרבנן אף דס"ל ג"כ דעל ידי עצמו הוא רק ממעשים בכל יום אבל לא מצינו דהמה מ"ד מזה ולא מצינו המ"ד מזה רק ר"מ

רידב"ז

אמר ר"י דרשב"א היא דרשב"א אומר לעולם אינו גט עד שיאמר לה בשעת מתנה שהוא גיטך פי' זה קאי על מתניתין דר"פ המגרש דגרסינן שם כילד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר הרא"מ לכ"א וגרסינן שם. אמר ר"י דרשב"א היא דרשב"א אמר לעולם אינו גט עד שיאמר לה בשעת מתנה הא גיטך פי' הרשב"א דפליג בתוס' על המשנה דידן וס"ל דצריך לחזור וליטלו הימנה ולאמר לה הרז"ג. ומתני' דר"פ המגרש היא כרשב"א דפליג על מתניתא דידן ומפורש גרסי' שם בר"פ המגרש אמר ר"י דרשב"א היא ומסדר הגמ' האי מימרא דר"י הכא בתר משנה דידן כדרך הירושלמי בכמה מקומות ודוק: **רשב"ל** בשם אבא כהן ברדלא אדם זוכה במציאה בתוך ד' אמות מ"ט הנה בעני' וגו' עיין בדברינו במס' פיאה פ"ד ה"ב שכתבנו שם בעז"ה דבר נפלא וגם הגי' קצת מתוקנת:

ר"י

שנויי נוסחאות (סוי"ה) קרוב לזו מלוה בד"ו קרוב לזה מלו. (סוי"ס) בהדא בד"ו כהדא. (סול"ה) ברדלא אדם בד"ו בר דלא אם. (סול"ו) הנה בעוניי במקרא "והנה בעניי".

מערכת הערוך (סוי"כ) המחויר בכולן עד שיתננה לתוך ידה. בערוך (ע' נס) המחוור מכולם עד שיתננו לידה. וכתב הר"ח בבבלי גיטין (דף ע"ח ע"א) קבלנו מרבותינו אפי' זרקו לה בחצרה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה דגרסי' בירושלמי המחוור מכולם כו'.

שאינו שלו. קיימונה במקדיש ראשון ראשון. א"ר אבון מהו בעוניי שאין עשירות בפני מי שאמר והיה העולם. דבר אחר הנה בעוניי שהיה מתענה ומקדיש סעודתו לשמים. התיב רב יעקב בר אידי קומי ריש לקיש והתנינן [א] *ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה. תיפתר שלא אמר יזכו לי ארבע אמות. והתנינן [ב] *נפל לו עליה פרס טליתו עליה מעבירין אותו הימינה. עוד היא בשלא אמר יזכו לי ארבע אמות. והא תני רבי חייה [ג] *שנים שהיו מתכתשין על העומר ובא אחר והטפו זה שחטפו זכה בו. עוד הם בשלא אמרו יזכו לנו ארבע אמות. רבי יסא בשם רבי יוחנן *זו בגיטין מה שאין כן במתנה. רובה דרבי יוחנן ורובה דריש לקיש. רובה דרבי יוחנן מה אם מציאה שאינו זוכה בה מדעת אחר הרי הוא זכה בתוך ארבע אמות. מתנה שהוא זוכה בה מדעת אחר [ד] לא כל שכן. רובה דר"ל מה אם מתנה שאינו זוכה בה בתוך ארבע אמות הרי הוא זוכה מדעת אחר מציאה שהוא זוכה בה בתוך ארבע אמות לא כל שכן. התיב ר' זעירא קומי רבי יסא והא תנינן וכן לעניין קידושין. אמר ליה הוא גיטין הוא קידושין. והא תנינן וכן לעניין החוב. אמר ליה שכן אם אמר לו זורקיהו לים ויהא מחול לך מחול לו. מעתה אפי' קרוב ללוה זכה הלוה ותנינן קרוב ללוה הלוה חייב. שכן אם אמר לו זורקיהו עד שייכנס לרשותו ועדיין לא נכנס לרשותו. אמר רבי אבין כל אילין מתיבתא דהוה רבי זעירא משיב קומי רבי יסא וריש לקיש משיב קומי רבי יוחנן והוא מקבל מינייהו פתר לה כאילין פתרייתא. רבי אבין בשם חזקיה בשכר הלבלר שנו. *אמר רבי אלעזר

מתניתא

קרבן העדה

שאינו שלו דכתיב כי יקדיש את ביתו דומיא דביתו שהוא שלו: קיימונה. תיקום לקרא דאיירי בשהקדים קמא קמא דמטא לתוך ידו א"כ אפי' בהגבהה נמי דקנייה בהגבהה והקדישו דבכל פעם הוי דבר מועט דכשהגביה השני כבר היה הראשון הקדש הדר ה"ל עני וכשנצטרף עלה לסך האמור בקרא ופליג ארשב"ל וסובר שאין ד' אמותיו של אדם קונות לו דאין מכאן ראיה: שאין עשירות וכו'. אתרווייהו פליג דודאי עשיר היה והא דקאמר בעניי לשמים קאמר דלגביה עני הוא דכתיב לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות: שהיה מתענה וכו'. ובעניי לשון ענה ע"י שענה עצמו בתענית והקדיש דמי סעודתו שהיה ראוי לו להכין כשאר מלכים קיבץ סך רב האמור: והתנינן. ב"מ פ"ק: זה שהחזיק בה זכה בה. ולא אמרינן זה שנפל עליה זכה בה שהיתה מתחלה תוך ד' אמותיו ש"מ שאין ד"א של אדם קונות לו: ומשני תיפתר שלא אמר יזכו לי ד"א. אלא בנפילה רצה לזכות ונפילה לא קניא: והתנינן. פאה פ"ד: נפל. אחד מן העניים על הפיאה או שפירס טליתו עליה מעבירין אותו הימנה ואמאי תיקני ליה ארבע אמותיו: ומשני עוד היא. אף טעם משנה זו משום שלא רצה לזכות בד' אמותיו אלא בנפילה ונפילה לא קניא: שנים שהיו מתכתשין על העומר. שמונחין בחוזק על העומר וכותשין זה את זה עליו וכל אחד רוצה ליקח את עומר השכחה ובא אחד מן השוק וחטפו קנאו אע"פ שהשנים כבר היו מונחים על העומר ולא אמרינן שקנאו מפני שהיה מתחלה בד' אמותם: ה"ג מתכתשין וכ"ה בפאה והוא לשון כתישה: ה"ג עוד היא בשלא אמרו וכו': זו בגיטין. דוקא בגיטין אמרי' מי שהוא קרוב לו קנאו אבל לא במתנה אם זרק מתנה קרוב למקבל בד' אמותיו לא קנאו ויכול הנותן לחזור בו: רובה דר"י. כלומר ר"י רבותא קמ"ל ור"ל רבותא קמ"ל לכך נקט ר"י מתנה ור"ל מציאה: ה"ג רובה דר"ל מה אם מציאה וכו'. ה"פ רבותא דר"ל דאמר לעיל בסוגיין ד"א של אדם זוכת לו במציאה ולא נקט במתנה לאשמועינן מה אם מציאה שאינו זוכה מדעת אחרת זוכה בד"א כ"ש מתנה: ה"ג רובא דר"י מה אם מתנה שזוכה מדעת אחרת אינו זוכה בד"א מציאה שאינו זוכה מדעת אחרת אינה דין שאינו זוכה בד"א. ולכך נקט רבותא מתנה אינו זוכה וכ"ש מציאה: והא תנינן במתני' וכן לענין קידושין. ואיך קאר"י זו לגיטין דוקא: א"ל הוא גיטין הוא קידושין. דכתיב ויצאה והיתה ולא אתי לאפוקי קידושין: ופריך מעתה. כיון דבדיבורו דמלוה הדבר תלוי ואיהו אמר זרוק לי חובי הלכך כל שקרוב לו קנה המלוה א"כ אפי' קרוב ללוה יזכה המלוה דהא ע"פ דיבורו זרקו ואנן תנן קרב ללוה זכה הלוה: ה"ג מעתה אפי' קרוב ללוה זכה המלוה ותנינן וכו' וכ"ה גי' הרשב"א: ומשני שכן וכו'. מתני' כעשה כאומר לזרוק לי חובי לרשותי דאטו בשופטני עסקינן דשדי זוזי בכדי הלכך קרוב ללוה זכה הלוה שעדיין לא נכנס לרשות המלוה: כל. הנך קושיות שהקשה ר"ז לר' יסא הקשה ר"ל לר"י והוא מקבל ממנו הקושיות אלו והשיב לו הנך תשובות שהשיב ר' יסא: בשכר הלבלר שנו. כלומר בדיעבד שאין כאן לבלר שיכתוב גט אחר איירי מתני' והאי דתנן במתני' הגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת קאי דוקא בדיעבד הוה גט אבל לכתחלה צריך לכתוב גט אחר אם נשרף הגט קודם שינוח:

מתניתא

פני משה

שאינו שלו הוי אומר בנתונין בתוך ארבע אמות שלו. כלומר על כרחך בתוך ד' אמות שלו היו כשהקדים וברשותו הוא והא דקאמר בעניי שאינן נתונין תוך ידו ממש ואשמועינן דד' אמות של אדם קונין לו: קיימונה במקדיש ראשון ראשון. כלומר דדהי לה הש"ס דאיכא למימר בהכי עסקינן שהקדיש ראשון ראשון שבא לידו והיינו בעניי ולא מוכחא מידי: רבי אבון. נמי קאמר דמהכא לא שמעינן מידי דמהו בעניי לפי שאין להתפאר בעשירות בפני מי שאמר והיה העולם שהכל שלו: שהיה מתענה. מצמצם בסעודתו שלא כדרך המלכים בשביל להקדיש לשמים: והתנינן. בשנים אוחזין ראה כו' ואמאי זכה בה האחר ולא זכה זה בתוך ד' אמות שלו: שלא אמר יזכו לי. כלומר אע"ג דממילא קונות לו מ"מ כיון דנפל גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד' אמות לא ניחא ליה: והתנינן. בפאה נפל העני עליה לא זכה כלום וקס"ד דבפאה הואיל והתורה זכתה לו גילוי דעתיה לאו כלום הוא ואם ד' אמות קונין אמאי לא קנה: עוד היא. ה"נ בשלא אמר ואפילו בפאה אמרינן כיון דגלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני לאו כלום הוא: שני' שהיו מתכתשין. מריבין זה עם זה בשביל עומר אחד: זכה בו. והא הכא לא נפילה ולא גילוי דעת איכא ואמאי זכה האחר: עוד הם בשלא אמרו. הכא נמי כיון שהיו מריבין יחד ולא אמרו כל הקודם בד' אמות יזכה גלו אדעתייהו דלא ניחא להו למיקני בד' אמות: זו בגיטין. בגיטין אמרו דד' אמות זוכין כדקתני במתני' מה שאין כן במתנה אין ד' אמות קונין לו: רובה דרבי יוחנן ורובה דר"ל. כלומר רבותא וחידוש יש בכל א' וקושיא על דבריהן: רובה דרבי יוחנן. זה החידוש בדברי ר"י דהרי ק"ו הוא מה אם מציאה שאין דעת אחרת זוכה ומקנה לו ארבע אמות שלו קונין לו מתנה דדעת אחרת זוכה לו לא כ"ש: רובה דר"ל. וכן קשיא על ר"ל דקאמר בשנים אוחזין הלכה ה' אין אדם זוכה לחבירו במציאה דס"ל המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו והא ק"ו הוא מה אם מתנה שאינו זוכה בה בתוך ד' אמות גרסי' וכן הוא בפיאה. דהא לא אשכחן דפליג ר"ל על ר"י בהא הרי זוכה בה מדעת חבירו מציאה שד' אמות קונין לו לא כ"ש שיזכה לו חבירו: והא תנינן וכן לענין קידושין. וקס"ד דקידושין כמתנה הן וקתני דד' אמות קונין: הוא גיטין הוא קידושין. דין אחד לגיטין ולקידושין דרחמנא אקשינהו דכתי' ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה: והא תנינן וכן לענין החוב. ומאי שנא מתנה מן החוב: א"ל. שאני חוב שכן אם אמר לו זרקהו לים ובזה יהא מחול לך והילכך קרוב למלוה פטור הלוה: מעתה אפילו קרוב ללוה. דכיון דמיירי בחומר זרוק לי חובי והפטר א"כ אפילו קרוב ללוה ונאבד יזכה הלוה ואנן תנינן קרוב ללוה הלוה חייב ומשני שכן כו' כלומר דמיירי שאמר לו זרקהו לרשותי והילכך בעינן שיכנס לרשות המלוה ואם אח"כ נאבד פטור הלוה אבל אם קרוב ללוה עדיין לא נכנס לרשות המלוה: כל אילין מתיבתא. כל אלו הקושיות מנותני' שהקשה לו רבי זעירא לר' ייסא כן הי' מקשה ר"ל לר"י בעצמו דאמר במתנה אין ד' אמות קונין וקיבל ר"ל מן רבי יוחנן ג"כ כל הני שינוייא דשני ליה רבי ייסא לר"ז: בשכר הלבלר שנו. לפרושי מתני' קאי דקתני מחלה על מחלה מגורשת ואינה מגורשת ולא קתני אינה מגורשת אלא לאשמועינן שאם נאבד הגט וצריך לכתוב גט אחר דמדינא הבעל נותן שכר הסופר כדאמר בגט פשוט והכא במכלתין לעיל וכאן דמחלה על מחלה הוא שניהם נתחייבו לשלם שכר הסופר:

מתניתא

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ו מגזילה ה"ח טוש"ע ח"מ סי' רסח ס"א

יח ב מיי' פ"ב ממתנות עניים ה"ח

יט ג שם ס"כ

כ ד מיי' פ"ד מזכיה ה"ט טוש"ע ח"מ סי' רמג סכ"ב

מסורת הש"ס

(ב"מ פ"ק ה"ד) (פאה פ"ד ה"ב) (תוספתא פאה פ"ג) (גיטין עח ע"ב) (קידושין פ"ו)

רידב"ז

ר' יוסי בשם ר' יוחנן זו בגיטין מה שא"כ במתנה רובה דר"י ורובה דרשב"ל כו' הגי' היא כמו שהגי' הק"ע ז"ל ומוכרח היא שכן היא בלא שום ספק:

ר"א בשם חזקי' בשכר הלבלר שנו פי' הא דתנינן מעמ"ח יחלוקו ולא אמרינן המוחזק"ה כיון דלהירושלמי לא מוקמינן ביוצא מד' אמות של זה לזה בין בגט

תוס' הרי"ד

ר"מ ור"מ הא ס"ל דכבסף על ידי אחרים דיד עבד כיד רבו דמי ע"כ מוכח דגוביינ"א. ולפיכך פירש"י ז"ל בדף כ"ג דהא דפריך והא ק"ל דגוביינ"א הוא כלומר מעשים בכל יום. דל"ל דהוי משום גוביינ"א דהא קאי אליבא דרבנן. ולשיטת רבה אמר ר' שמעון הוא לאו משום דגוביינ"א אלא הכוונה דמעשים בכל יום והמעשים בכל יום הוא אליבא דכו"ע אף למ"ד יד עבד כיד רבו והוא משום גוביינ"א ורבותא קמ"ל אפילו למ"ד יד עבד כיד רבו נמי מקבל הג"ש על ידי עצמו וכו"ע מודים בזה דמעשים בכל יום הוא. ומה דנקט גוביינ"א והוי משום לאת דגוביינ"א היא משום מעשים בכל יום הוא אליבא דכו"ע ורבותא הוא דאפילו למ"ד דלא מהני רק משום גוביינ"א ודוק:

ר' אבין בשם חזקי' בשכר הלבלר שנו פי' דקאי על מתניתין גבי חוב דקרוב למלוה זכה הלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה"ח יחלוקו. והנה רש"י ז"ל פירש דמיירי שנאבד המעות לפ כך קרוב למלוה נפטר הלוה מן החוב וקרוב ללוה חייב הלוה החוב מחעמ"ח יחלוקו. אבל המרדכי ז"ל פירש דמיירי שהמעות בעין וזרק לו קודם זמנו ורצה הלוה לחזור

שנויי נוסחאות (ס"כ) בעוניי נמקרא „בעניי". (ס"ו) זכה בד"א זוכה. (סו"ס) שאינו בד"א שאם. (סו"ג) בשכר הלבלר שנו בד"א נשכר הלבלר שני.

עין משפט
נר מצוה

כא
א ב ג מיי' פ"ט מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלט ס"ד

כב
ד מיי' פ"ג שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמח ס"א

מסורת הש"ס
גיטין כט
עב:
(שבת ד: פ"א) כב: ב
שמות כ
דברים כד
גיטין פט ע"ב וש"נ

מתניתא א *בגג שיש לו מעקה והוא שירד לאויר מעקה ושאין לו מעקה ב והוא שירד לאויר שלשה שהן סמוכין לגג שכל שלשה שהן סמוכין לגג כגג הן. רבי יעקב בר אחא רבי בא בר המנונא בשם רב אדא בר אחווה לענין שבת שכל שלשה שהן סמוכין למחיצה כמחיצה הן. אמר רבי יסא דלא דמיא גיטין מלמעלן ושבת מלמטן. גיטין אפילו לא נח. שבת עד שינוח. רבי אמי בשם רבי יוחנן ג *והוא שירד לאויר מחיצות. ר' אימי בעא קומי ר"י מתניתא דרבי. דרבי עבד אויר מחיצה כממשו. אמר ליה דברי הכל היא הכא דגיטין ויתיבינֵיה *רבי אומר מקורה. ואת אומרת אינה מקורה. מה בין גיטין ומה בין שבת. אמר רבי אבא בשבת כתיב °לא תעשה מלאכה. נעשית היא מאיליה. ברם הכא °ונתן בידה ברשותה :

הלכה ד מתני' *בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן ובית הלל ד אוסרין ואי זהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה : **גמ'** רב יהודה בשם שמואל וכולן אם נישאו לא תצא שלא להוציא ליזה על בניה.
אנן

פני משה

מתניתא. **דקתני כיון** שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת בגג שיש לו מעקה עסקינן והוא שירד הגט לאויר המעקה דאי לאו הכי לאו כלום הוא דבעינן אויר שסופו לנוח: ושאין לו מעקה. בהא בעינן דוקא והוא שירד לאויר של שלשה טפחים הסמוכין לגג כלומר בתוך שלשה דכגג הן והוי כמאן דנייח וקנאתו בהנחתו: לענין שבת. כלומר דרבי יעקב לסיועי למילתיה דרבי אלעזר קאמר כמו דלענין שבת אמרינן כל בתוך ג' הסמוכין למחילה כמחילה הן וה"נ כן. א"נ דלשון קושיא הוא הא לענין שבת לא מצינו אלא בפחות מג' הסמוך למחילה אמרינן לבוד אבל לא מלמעלן באויר כדלקמן: אמר רבי יסא דלא דמיא. גיטין לשבת דבגיטין אפילו מלמעלה באויר אמרי' ג' הסמוכין לגג כגג הן ובשבת מלמטן כלומר הסמוכין למחילה ובגיטין אפילו לא נח דטעמא משום דמינטר בעינן וכיון שיש לו מעקה מינטר הוא או בשהגג גבוה עשרה הוי ליה נמי חלר המשתמרת אבל בשבת עד שינוח כדמפרש טעמא לקמן: והוא שירד לאויר מחילות. אסיפא קאי הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שילאת מרשות הגג כו' ודוקא שירד לאויר המחילו' כגון שהמחילו' התחתונו' של חלר עודפות על של גג דכיון דנפק מגג מטא לאויר מחילות החלר ומינטר הוא: מתניתא דרבי דרבי עבד אויר מחילה כממשו. דס"ל בריש שבת קלוטה באויר כמי שהונחה בתוכו דמי וקס"ד דטעמא בגיטין נמי משום הכי הוא: א"ל. לא היא דמתני' ד"ה היא דאפילו רבנן מודו בגיטין דטעמא משום מינטר והא מינטר הוא: ויתיבינֵיה רבי אומר מקורה ואת אמרת אינו מקורה. כלומר דהש"ס מתמה דהא בלאו הכי לא דמיא להא דרבי ולמה לא הקשה לו כן דרבי אמר שם דוקא ברה"י מקורה כדאמר התם גבי הזורק מר"ה לר"ה דרך רה"י רבי מחייב שתים ומוקי התם ברה"י מקורה והילכך הוי ליה כמי שהונח והכא את אמרת אפילו אינו מקורה כדקתני הגיע לאויר המחילות אלא ע"כ מתני' לאו משום האי טעמא וד"ה היא: בשבת כתיב לא תעשה מלאכה נעשית היא מאליה. בתמיה וכי מלאכה שנעשית מאליה אסרה תורה והילכך בעינן שתתקיים מחשבתו ועד שינוח: ברם הכא ונתן בידה. כתיב ודרשינן ברשותה דלאו ידה ממש בעינן והילכך אפילו באויר שהוא ברשותה מגורשת :

הלכה ד מתני' בגט ישן. שכתב לגרש אשתו ואחר שנכתב הגט נתייחד עמה : ואיזהו גט ישן כו'. מפרש בגמ' :

גמ' וכולן. הכל מודים אם נישאת בגט זה לא תלא דאפי' בית הלל לא אסרי אלא לכתחילה משום גזירה שמא ישהא את הגט שנה או שנתיים בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו בתוך זמן זה ואח"כ יגרשנה בו וכשיראו זמן הגט קודם ללידת הבן יהיו סבורים שנתן לה הגט משעת הכתיבה ויאמרו שהולד פגום שנולד מן הפנויה אבל בדיעבד אם נישאת לאחר לא תלא שלא להוליא לעז על בניה מן השני :
אנן

קרבן העדה

מתני'. דתנן משהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת איירי בגג שיש לו מעקה דאי לאו הכי לא מינטר דאתי זיקא ושדי ליה מקמי דליגא ואי לא שדיא זיקא ואירע לו דבר הפסד כגון שבא כלב וקלטו או שירדו גשמים ומחקוהו אינה מגורשת דבעי' אויר שסופו לנוח ודאי ואי איכא מעקה לגג אי אפשר להרוח הזרה אור להעבירו משם: ושאין לו מעקה. ואם נוקי למתני' דאיירי בגג שאין לו מעקה צריכין למוקמי מתני' שירד לאויר הגג דהיינו סמוך לג' לארץ דאמרינן לבוד והוי כאלו כבר נח: ה"ג ר' בא וכו' וכן לענין שבת וכו'. וה"פ קשיא ליה א"כ נימא נמי לענין שבת הזורק שלשה טפחים סמוך למחילה ליהוי כזורק תוך המחילה וחייב: דלא דמיא. גיטין לשבת: גיטין מלמעלן. מי שיש לו שני גגין סמוכין זה לזה והשאילה מקום בגג אחד לקבל גיטה וקיבלתו בגג השני אע"ג דהדיורין חלוקין למטה לא אמרי' לגיטין רשויות חלוקות דכיון דאין התשמיש רגיל בהם אם השאיל לה מקום בא' הגגות גם השני שאול לה: ושבת מלמטן. לענין שבת אם הדיורין חלוקין מלמטה גם למעלה בגגין אסורה לטלטל מזה לזה: גיטין אפי' לא נח. רבנן דסברי בשבת אמרי' קלוטה לאו כמי שהונחה דמי מודים דגבי גט משהגיע לאויר ומינטר הוי נתינה ומגורשת וכמי שהונחה דמיא: והוא שירד לאויל מחילות. הא דתנן הוא מלמעלה וכו' וזרקו לה כיון שילא מרשות הגג מגורשת לאו דוקא משילא מרשות הגג אלא בעינן נמי שיהא הגג בתוך מחילות החלר כגון שהיו מחילות החלר עודפות על מחילת הגג דאמרי' קלוט בתוך אויר מחילות כמי שהונח בארץ : מתני' דר'. כר' אתיא ולא כרבנן דר' הוא דעבד אויר המחילה כממשו אבל רבנן סברי קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא: א"ל. מתני' ד"ה היא דהכא גבי גיטין מודו רבנן דהוי גט כשהוא מנטר כדפרישית בסמוך: ויתיביניה וכו'. לא שייך הכא מידי אלא בשבת ר"פ הזורק דאמרי' התם מילתא דר"י אמר אפי' אינה מקורה נמי קסבר ר' כמי שהונחה דמיא דא"ל אימי בשם ר"י וכו' מתני' דר' וכו' ואם"ד לא מחייב ר' אלא במקורה ה"ל לר' אימי להשיב לר"י מתני' דלא כמאן רבנן אמרי קלוטה כמי שהונחה דמי ר' בעי מקורה דוקא א"ו שמע מר' יוחנן דלר' לא בעי מקורה : מה בין גיטין וכו'. למה אמרי' דמודו רבנן בגיטין : בשבת כתיב לא תעשו מלאכה. הרי דבעשיה תליא רחמנא וכשהוא באויר אין המלאכה נעשית ממנו שאין כאן עשייה ממש אלא מאיליה היא נעשית הלכך פטרי רבנן : ברם הכא. אבל כאן בגט כתיב ונתן בידה הרי דלא קפיד רחמנא אלא שיהא ברשותה וכל שהוא באויר מחילות מקרי רשותה דקמינטר :

הלכה ד מתני' בגט ישן. שכתב לגרש אשתו ונתייחד עמה אחר הכתיבה וב"ש לשיטתייהו דאמרי לקמן סוף מכילתין לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מלא בה דבר ערוה הלכך אין לחוש שמא יבא עליה בין כתיבה לנתינה שמזוהמת היא בעיניו וב"ה לשיטתייהו דאמרי אפי' הקדיחתו תבשילו מותר לגרשה א"כ אינה מזוהמת בעיניו ואיכא למיחש ללעז שמא ישהא הגט שנה או שנתיים בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו תוך זמן זה ואח"כ יגרשנה בו וכשיראו זמן הגט קודם ללידת הבן יסברו שנתן לה הגט בשעת כתיבה ומן הפנויה נולד והוי פגם : **גמ'** וכלן אם נישאו. בגט ישן לא תלא שלא להוליא לעז על בניה מן השני לומר שמאשת איש נולדו ובאמת הגט כשר דאינו אלא חששא בעלמא ומשום חששא אין מוליאין אשה מבעלה :
הכן

תום' הרי"ד

לחזור בו ולהמתין עד הזמן . ע"כ קרוב למלוה זכה המלוה וקרוב ללוה המלוה חייב . וכתב הק"נ ז"ל שע"כ לגירסת רש"י ז"ל גרסינן קרוב למלוה זכה הלוה קרוב ללוה הלוה חייב . ולגי' המרדכי ז"ל ה"ג קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה המלוה חייב עיי"ש בקרבן נתנאל ז"ל ובתוס' ז"ל ד"ה מחלה כו' שניהם יחלוקו הכא לא שייך לומר המוציא מחבירו ע"ה דאין כאן ספק עכ"ל ז"ל וכתב המהרש"א ז"ל דלר' יוחנן דמוקי מהעמ"ח כששניהן יכולין לשומרו ניהא דלאו משום ספיקא הוא דיחלוקו אלא דקושטא כן הוא אבל לרבה ורב יוסף דמוקי בב' כיתי עדים ספיקא ממש הוא ונימא הממחע"ס ויש ליישב דרבה ורב יוסף לא פירשו מתניתין בנאבד כדפרש"י ז"ל. אלא כפי' המרדכי ז"ל דמקשה אמאי לא נימא הממחע"ה ע"כ פי' ר"י ז"ל דמיירי דהמעות בעין ומחולקים המלוה

רידב"ז

בגט בין בחוב אלא בספק כמו בב' כתי עדים כמבואר היטב בתוס' הרי"ד ע"כ קשה למה יחלוקו הא נ"ל הממחע"ה [וקושיא זו הקשה המהרש"א ז"ל בבבלי ותירוצו לא שייך לשיטת הירושלמי כמבואר בתוס' הרי"ד] ע"כ מוקי ר"א בשם חזקי' בשכר הלבלר שנו פי' דהמעות הם בעין וע"כ אם זרק קרוב להמלוה זכה הלוה ולא חייב עוד הלוה בשמירת הממון ונבטל השטר וקרוב להלוה עדיין החוב על הלוה וחייב לשמור המעות והשטר בחזקתו אבל אם קרוב להמלוה זכה הלוה ונפטר מן החוב והמעות לא נאבד וכשנתרצו ביניהם להלות לו המעות עוד הפעם הוי חוב חדש אבל מהחוב שבשטר כבר נפטר הלוה ולא הוי שוב מלוה בשטר וכיון שכבר זכה הלוה ע"כ כשהוזר ולוה אותן

עוד הפעם צריך שטר חדש והוי נפ"מ בין אם זכה הלוה ונפטר פ"א מן החוב או לא נפטר עדיין מהחוב לענין שצריך לכתוב שטר חדש אם השטר הראשון נמחל שיעבודו או לא ולפיכך מהעמ"ח הוי ספק ויחלוקו בשכר הלבלר של שטר החדש דבהא לא שייך הממחע"ה דלא שייך המלוה לקרות אותו מוציא מן הלוה דעל הלוה ליתן שכר הסופר ולא מצי למיפק מיני' דע"ה דשמא השטר הזה היא כשר ונקרא הלוה מוחזק בשכר הלבלר ז"א דהא הלוה מוחזק על החוב דהוי מלוה בע"פ ולא מלוה בשטר דהא הורע כח השטר לגבות ממשועבדין דהא אי איפשר להוציא מן הלקוחות בשטר זה. וגם מוחזק הוא דפטור מן השמירה א"כ היכי תחשוב לו מוחזק והממחע"ה דממגפ"ש כיון דחשיב מוחזק לענין דלא הוי מלוה בשטר ופטור משמירה וע"כ צריך אתה לחשוב לו שטר שנמחל שיעבודו והאיך החשבהו מוחזק שלא יצטרך לשלם שכר הלבלר וע"כ לא שייך בזה הממחע"ה . ודכותי' איתא בתוס' ז"ל במס' בבא קמא דף י"א ע"א ד"ה דקא עיי"ש דאם באת לטהר מטעם ספק ספיקא ואחר כך לענין מ"א נמי תטהר מכח ספק ספיקא אם כן הוי תרי קולי דסתרי אהדדי עיין שם והרי ספק ספיקא הוא מטעם רוב ותרי רובא דסתרי אהדדי לא הוי רוב ורובא עדיף מחזקה כ"ש ב' חזקות דסתרי אהדדי לא חשיב חזקה וע"כ יחלוקו בשכר הלבלר ודוק :
אנן

שנויי נוסחאות (שוי"א) אויר בד"ו ליתא. (שוי"ג) ואת בד"ו זאת.

אנן תנינן מאחר שכתבו לה. אית תניי תני מאחר שנתנו לה: מאן דאמר מאחר שכתבו לה מסייעא לבית שמאי. מאן דאמר מאחר שנתנו לה מסייעא לבית הלל:

הלכה ה מתני'

*כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם מלכות מדי ולשם מלכות יון לבניין הבית ולחורבן הבית היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה אין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה ואם נטלה מזה ומזה תחזיר והוולד ממזר מזה ומזה לא זה וזה מיטמין לה ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה בת לוי מן המעשר ובת כהן מן התרומה אין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין [א] שינו שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האילו בה כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו צרות האילו ונישאו לאחר ונמצאו איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האילו בה: **גמ'** רבי יוחנן בשם רבי ינאי עשו את הוולד ממזר מפני הסכנה. רב הונא בשם רב כל הדא פירקא דרבי מאיר חוץ משינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה. רבי מנא בעי קומי רבי יוסא אף המגרש. אמר ליה לית פירקא דידכון אלא דידן:

הלכה ו מתני'

הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונישאת לאחר ונמצאת זו שהיא איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה:

נמ'

קרבן העדה

אנן תנינן. במתני' איזהו גט ישן כל שנתיחד עמה מאחר שכתבו לה ואיכא דתנו במתני' מאחר שנתנו לה: מ"ד מאחר שכתבו לה מסייעא לבית שמאי. דאמר לקמן לא יגרש אלא אם כן מצא בה ערות דבר א"כ אסור להחזירה לאחר שגרשה ואי גט ישן היינו שכבר נתנו לה והחזירה ורוצה לגרש' בה שנית וכדבסמוך אין קידושין השנייה כלום: מ"ד מאחר שנתנו לה מסייעא לב"ה. דמאי לגרש אפי' משום שהקדיחתו תבשילו א"כ מאי להחזירו הלכך אם החזירו לו הגט שגירשה בו תחילה אוסרין לגרשה בו שנית משום גט ישן וב"ש דמתירין ס"ל לשיטת ב"ה קאמרי:

הלכה ה מתני' כתב לשום מלכו' שאינה הוגנת. אם היה בבבל וכתב לחשבון שנת מלכות אחרת שאין להם שררות במקום כתיבת הגט: או שכתב לשם מלכות מדי. לפי שצריך לכתוב שם המלכות המושל במדינה שהגט נכתב בה משום שלום מלכות שדרכם היה למנות שטרותיהם לשנות המלכות: תלא מזה ומזה. אם ניסת בגט זה תלא מן הראשון ומן השני וצריכה גט שני מן הראשון ומן השני: ולא פירות. דין פירות שתקנו לה לאשה שיפרקנה משבי תחת פירות וכל אלו אין לה כלום: ולא בלאות. הקיימים מבגדים שהכניסה לו וקנסה הוא דאקנסוה דאיבעי לה לאקרויי גיטא: והולד ממזר מזה ומזה. אם החזירה הראשון וילדה לו בן הוי ממזר דרבנן: מטמאין לה. אם כהנים הם: נפסלת מן הכהונה. דזונה היא דסתם זונה היינו אשת איש שמזנה תחת בעלה לאחרים והיינו דמתרגמינן נפקת ברא: בת לוי מן המעשר. קנסא הוא: מן התרומה. דכתיב בפ' סוטה ונטמאה ג' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה: ואין יורשין של זה. בנים שהיו לה ממנה יורשים כתובתה. כתובת בנין דכרין: חולצין ולא מיבמין. אחיו של ראשון חולצין מדאורייתא ורבנן גזרו דלא ליבם משום קנסא ואחיו של שני חולצין מדרבנן כי היכי דבעיא גט משני מדרבנן: שינה שמו ושמה. בגט: וכל הדרכים. המפורשים לעיל במשנתינו ישנו בה: **גמ'** עשו את הולד ממזר. אם כתב הגט לשם מלכות אחרת כדתנן והולד ממזר מזה ומזה אע"ג דהגט כשר מהראשון: מפני הסכנה. שיאמרו המלכיות אין אנו חשובין לכבודם ויש לחוש לסכנת נפשות: כל הדא פירקא. כל נמי דתנן במתניתין בפרק זה הולד ממזר אתיא כר"מ דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר והם אמרו שלא לכתוב לשם מלכות שאינה הוגנת ושארי דברים המוזכרים במשנתינו: חוץ משינה שמו וכו'. דלא פליגי רבנן וסברי נמי שהולד ממזר דאל"כ ליערבינהו וליתנינהו בהדי משנה שם מלכות: אף המגרש. אם גם על פרק המגרש אמר רב דאתיא כר"מ: א"ל לית פירק' דידכו וכו'. שר' מנא עסק בפ' המגרש ורבי יוסא בפ' הזורק וא"ל רבי יוסא שלא על פרק המגרש שאתה עוסק בו אמר רב דאתיא כר"מ אלא על פ' דידן שאנו עוסקים בו והיינו פ' הזורק:

הלכה ו מתני' כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות. ט"ו עריות שאמרו חכמים צרותיהן מותרות לינשא לשוק בלא חליצה: הלכו הצרות. של העריות ונישאו לשוק ונמצאו העריות איילוני' ואיגלאי מילתא שקידושי טעות היו ולא היו אלו צרותיהן ולא פטרו העריות את אלו מן החליצה: תצא מזה. מן הבעל שנישאו ומן היבם: וכל הדרכים אלו בה. מתני' ר"ע היא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין:

גמ'

פני משה

אנן תנינן. במתני' כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה ואית תנא דתני מאחר שנתנו לה דאפילו בכה"ג חוששין: מסייע לב"ש. כלומר דלטעמא דב"ש אתא לאשמועינן שאפילו נתייחד עמה בין כתיבה לנתינה אין חוששין ומכ"ש אם נתייחד עמה אחר הנתינה דאין חוששין שמא בא עליה כדאמרי ב"ש לקמן המגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי אינה צריכה הימנו גט שני וה"ק איזהו גט ישן דב"ש סברי פוטרין בו כל שנתייחד עמה אפי' מאחר שכתבו לה דאלו לב"ה לא שייך לפרש איזהו גט ישן דאין אדם פוטר בו כל שנתייחד עמה אחר שכתבו לה דהא אפילו נתייחד עמה אחר הנתינה דמגורשת לגמרי וסנו אהדדי טפי ואפ"ה קאמרי ב"ה לקמן חיישינן שמא בא עליה ומכ"ש בין כתיבה לנתינה ומשנה דלא צריכה היא לב"ה אלא אדב"ש קאי: מאן דאמר מאחר שנתנו לה מסייע לב"ה. וה"ק איזהו גט ישן דפסול הוא וצריכה ממנו גט שני כל שנתייחד עמה אחר שנתנו לה דאפילו בכה"ג חוששין שמא בא עליה כדב"ה לקמן במגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי:

הלכה ה מתני' כתב לשם מלכו' שאינה הוגנת. היה בבבל וכתב לחשבון שנת מלכות אחרת. ובבבלי מפרש דקרי לה שאינה הוגנת ע"ש בזוי נתתיך בגוים שאין להם לא כתב ולא לשון. או שכתב לבנין הבית או לחורבן הבית פסול מפני שלא כתב לשם המלכות ותקנו חכמים כן מפני שלום המלכות שיאמרו חשובין אנו בעיניהם שכותבין שמנו בשטרותיהם: תלא מזה ומזה. אם נשאת בגט זה תלא מן הראשון ומן השני: אין לה כתובה כו'. כמפורש ביבמות פרק האשה רבה: והולד ממזר מזה ומזה. מתני' ר"מ היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים הולד ממזר ואינה הלכה: כל העריות. ט"ו עריות שאמרו חכמים צרותיהן מותרות להנשא בלא חליצה והלכו הצרות של עריות ונישאו לשוק ונמצאו העריות איילונית ואגלאי מילתא שהיו קדושי המת בטעות ונמצא שלא היו אלו צרות ערוה ולא פטרום מן החליצה: תלא מזה ומזה. מבעל שנישאת לו ומן היבם: וכל הדרכים האלו בה. והתם מוקמינן לה כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ואינה הלכה:

גמ' עשו את הולד ממזר מפני הסכנה. כלומר דעיקר התקנה שתקנו לכתוב שם מלכות בגיטין מפני הסכנה שיהיה לנו שלום מלכות ואמרו חכמים אם שינה בזה הולד ממזר: כל הדא פירקא. כל דחשיב בהני מתני' בהאי פירקא כר"מ היא דס"ל כל המשנה ממטבע כו' ולאפוקי מפירקא דלקמן קאתי: חוץ משינה שמו ושמה. דבזה אף חכמים מודים שהולד ממזר: אף המגרש. אם הא דתנן לקמן פרק המגרש שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר ופליגי אמוראי לקמן אם כרבנן אתיא או דר"מ נמי מודה בהו והיינו דבעי אם לר"מ התם נמי הוולד ממזר: לית פירקא דידכון. אין דעתי בזה הפרק שאתם אומרים אלא דידן בפרק הזה שאנחנו עוסקים בו ועליה אמר כל הדא פירקא דר"מ:

הלכה ו מתני' ונישאת לאחר. דקי"ל ביאת האחת פוטרת צרתה ונמצאת זו שנתיבמה איילונית ואין יבומיה כלום ונמצאת שלא נפטרת הצרה והיא נישאת לשוק בלא חליצה: תצא מזה ומזה. מבעל זה ומיבמה הראשון:

גמ'

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ג ופ"ז מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכט ס"ב וסי' קנ ס"א

מסורת הש"ס

גיטין יט ע"ב ופ"ג

רידב"ז

אנן תנינן מאחר שכתבו לה אית תניי תני מאחר שנתנו לה מ"ד מאחר שכתבו לה מסייעא לב"ש כו'. פי' דב"ש דהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי דס"ל לב"ש דאין חוששין על היחוד משום בעילה אחר הנתינה ומ"ד מאחר שנתנו לה אלמא חיישינן על היחוד שלאחר הנתינה ב"ה היא. ידוק:

תוס' הרי"ד

השיב המלוה עם הלוה למי שייך המעות או למלוה שכבר זכה בהם או ללוה שהוי עדיין קודם זמנו. וכתב הק"נ ז"ל דתירוצא דהמהרש"א ז"ל הוא דוחק דהא לשיטת המרדכי ז"ל הוי גירסא אחרת במתניתין והאיך אפשר שיחלקו רבה ורב יוסף בפלוגתא עם ר' יוחנן בגוי' המשנה. אבל באמת אינו מוכרח כדברי הק"נ ז"ל די"ל דגם לרבה ורב יוסף גרסינן במתניתין קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה הלוה חייב. וה"פ קרוב למלוה זכה המלוה ישייך להמלוה קרוב ללוה הלוה חייב פי' דנשאר הלוה עדיין חייב. ועדיין לא נפרע החוב ע"כ שייך המעות בעין להלוה והלוה נשאר חייב למלוה. אבל אם זכה המלוה גובה הוא חובו והלוה פטור וגי' המשנה בבבלי הוא קרוב להמלוה זכה המלוה קרוב להלוה כלום חייב. והנוסח הזה סובל ב' הפירושים בין פירש"י ז"ל ובין פי' המרדכי ז"ל דגם לפירש"י ז"ל ניחא דקרוב למלוה זכה ככר המלוה וכיון שזכה ברשותו נאבד ופטור הלוה קרוב להלוה הלוה חייב. אבל הנוסח קרוב למלוה זכה הלוה לא מתוקם רק כפירש רש"י ז"ל ולא כהמרדכי ז"ל. והנה בבבלי גרסינן גבי גט יולא מד"ת שלו לד"ת שלה והא אגיד גבי' ואוקמי' רבה ור"י בבתי כת עדים ור"י מוקי מתניתין דקרוב לאו היינו ד"ת אלא יכול לשמרו שני ומחלה עמ"ת בשביקן יכולין לשומרו וכזה לא קשה וכא אגיד גבי' כדפירש כב"ג

עמודי ירושלים

איז תניי תני מאחר שנתנו לה כו'. וראיתי להגאון יעקב (דקכ"ו) שכ' דספי' דמאן דמני שכתבו בגט ישן דמשמע דוקא אחר שכתבו אם נתיחד איכא למיחש לגט ישן אבל לאחר שנתנו ליכא למיחש והיינו כבית שמאי דהמגרש את אשתו ולנה עמה בפונדקית דא"צ גט שני ומ"ד שנתנו חיישינן נ"כ לגט ישן היינו כב"ה ע"ש והוא תמוה דהמעיין בירושלמי יראה דקאי על ב"ש בגט ישן ונח על לנה בפונדקית ועוד דא"כ יהי' דברי ב"ש סתרי אהדדי דהא משמע להדיא דב"ש סוברים דאף אם נתיחד בין כתיבה לנתינה עכ"ז מותר לגרש באותו גט ולפירושו הוא להיפוך ע"כ נראה הנכון כפי' הפני משה:

עין משפט נר מצוה

כד
א טוש"ע אה"ע סי' קנט ס"ב

כה
ב מיי' פ"ג מיבום טוש"ע סי' קנט ס"ב

כו
ג ד מיי' פ"י מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנא ס"א

כז
ה מיי' פ"א שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנג ס"א-וסי'

פני משה

גמ' לא היתה צריכה להינשא כו'. סוגיא זו כתובה בפרק האשה רבה ושם פירשתי:

הלכה ז מתני' כתב הסופר. גט לאיש לגרש בו אשתו ושובר לאשה שתמסור לבעלה כשיפרע לה כתובתה: וטעה. כשמסר להן השטרות טעה ונתן הגט לאשה ושובר לאיש והם מסרו זה לזה והלכה זו וניסאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבר שמסרה לו אשתו שובר: אם לאלתר. כל זמן שלא ניסאת קרוי לאלתר ובגמרא פליגי בה: אינו גט. וצריכה גט אחר: ואם לאחר זמן. לאחר שכבר נישאת יצא ה"ז גט: שלא הכל מן הראשון. לא כל הימנו של ראשון לאבד זכותו של שני שנישא' והלכה כרבי אלעזר:

גמ' מה אנן קיימין. הא דפליגי ר"א ורבנן אם בשטעה כלומר דידעינן ודאי שטעה אף ר"א מודה דהבעל נאמן לעולם ואם בדידעינן שלא טעה כלומר דהסופר אומר יודע אני בעצמי שלא טעיתי אוף רבנן מודיי שאינו נאמן וכלומר בזה לא עלה על דעת שיהא נאמן דא"כ אין לדבר סוף: אלא כן אנן קיימין בסתם. דלא ידיע ובהא פליגי ר"א ורבנן דר"א סבר אינו נאמן אלא לאלתר אבל לאחר זמן חשש שמא לא טעה כלומר דחיישינן שמא משקר הוא דאם איתא מ"ט שתיק עד האידנא: עד שלא נתארסה. קרוי על אתר ואם נתארסה לאחר זמן הוא ושוב אינו נאמן: עד שלא ניסת. זהו על אתר וניסת זהו לאחר זמן: מתני' מסייע לר' זעירא. דקתני לא הכל מן הראשון לאבד זכותו של השני משום דחיישינן דעשו קנוניא ביניהם והחליפו השטרות לאחר שנתארסה ומשנתארסה שפיר קרוי זה שני:

הלכה ח מתני' ונמלך. ולא נתן לה הגט: ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה. שאפילו ריח הגט אין בו: **גמ'** אין בה משום

גמ' *לא היתה צריכה להינשא אלא להתייבם. וזו היא יבמה שניסת בלא חליצה. רבי ירמיה אמר זה חולץ וזה מקיים. רבי יהודה בן פזי בשם רבי יוחנן [א] תצא. רבי יוסי שאל לרבי פינחס היך רבי סבר. אמר ליה כרבי ירמיה. אמר ליה חזור בך דלא כן אנא כתב עליך זקן ממרא. אמר רבי זבידא מתניתא מסייעא לרבי יוחנן תצא מזה ומזה וי"ג דברים בה דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבה. וחכמים אומרים [ב] אין ממזר מיבמה הא לצאת תצא:

הלכה ז מתני' *כתב הסופר וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה לאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש והשובר מיד האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האילו בה רבי אלעזר אומר [ג] אם על אתר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא הרי זה גט שלא הכל מן הראשון לאבד זכותו של שני: **גמ'** מה אנן קיימין אם בשטעה אף רבי לעיזר מודה. אם בשלא טעה אוף רבנן מודיי אלא כן אנן קיימין בסתם ר' לעזר חשש שמא לא טעה ורבנין חוששין שמא טעה. ר' אלעזר אומר אם על אתר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא הרי זה גט שלא הכל מן הראשון לאבד זכות של שני. איזהו על אתר רבי זעירא אומר עד שלא נתארסה ונתארסה. רבי יצחק בר חקולה אמר [ד] עד שלא ניסית וניסית. מתניתא מסייעא לר' זעירא לא הכל מן הראשון לאבד זכותו מן השני:

הלכה ח מתני' *כתב לגרש את אשתו ונמלך בית שמאי אומרים פסלה מן הכהונה ובית הלל אומרים [ה] אף על פי שנתנו לה על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה: **גמ'** *ר' יוחנן בשם ר' ינאי אין בה משום

קרבן העדה

גמ' לא היתה צריכה להנשא וכו'. כלומר אשה הזקוקה ליבם שניסת בלא חליצה מהו שחולץ לה היבם עודה תחת השני ומותרת לו אחר החליצה או דלמא תצא משני ואחר כך יחלוץ לה היבם והסורה להשני לעולם: היך סבר רבי. שאל לרבי פנחס מאי דעתיה לענין הלכה: דלא כן. אם לא יחזור מדין זה יכתוב עליו שהוא זקן ממרא דמתני' פליגא עליה דרבי ירמיה וכדמסיק: תצא מזה ומזה וכו'. מתני' דתנן הלכו הצרות האלו וניסאו ונמצאו אלו איילונית תצא מזה ומזה וכו' וי"ג דברים בה ואחד מהן הולד ממזר מזה ומזה והיא כר"מ שאמר משום רבי עקיבא אבל רבנן פליגי וסברי אין ממזר מיבמה הניסת לשוק: הא לצאת תצא. מדלא פליגי חכמים אלא שאין ממזר מיבמה אבל בשאר כל הדברים דקנים ר"מ מודו והחד מהן הצא מזה ומזה ש"מ דמודו רבנן דתצא והטעם דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו מת בעלך וניסת ואח"כ בא בעלה דאסרינן להחזירה לבעלה הראשון שמא יאמרו גירשה הראשון ונשאה השני בהיתר וגירשה וחזר הראשון ונשאה נמלא מחזיר גרושתו משניסת אע"ג שבאונס ניסת להשני כ"ש דגזרינן כאן שמא יאמרו חלץ לה היבם קודם שניסאת להשני וגירשה והיבם מחזירה נמלא מחזיר חלוצתו:

הלכה ז מתני' ה"ג כתב הסופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה וכו'. וה"פ כתב גט לאיש לגרש בו אשתו ושובר לאשה שתמסור לבעלה כשיפרע לה כתובתה וטעה הסופר כשמסר להן השטרות לאחר דקריוהו העדים ונתן גט לאשה ושובר לאיש והם מסרו זה לזה והלכה זו וניסת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו אשתו השובר: אם על אתר. בגמרא מפרש: לא הכל מן הראשון. אין הכל כדבריו של הראשון להאמינו ולאסרה על השני דאמרינן קנוניא עשו האשה ובעלה הראשון והחליפו השטרות לאחר שניסת להשני: **גמ'** מה אנן קיימין. במאי עסקינן אי בדידעינן בודאי שטעה הסופר ודאי דאף ר"א מודה דתצא ואי בדידעינן שלא טעה פשיטא דאף רבנן מודו דלא תצא דודאי עשו קנוניא: אלא. הכא במאי עסקינן בסתם דלא ידעינן אי טעה או לא: הכא גרסינן רבי אליעזר לא חשש שמא טעה דמסתמא כדין עשה הסופר ואינו אלא קנוני' ורבנן חוששין: עד שלא נתארסה. זהו לאלתר ומשנתארסה זהו לאחר זמן: לא הכל מן הראשון לאבד זכותו מן השני. ומשום חשש קנוני' כדפרישית במתניתין והס"ד בשניסת איירי אין כאן חשש קנוניא שהרי אסורה היא לו להחזיר דתצא מזה ומזה תנן אלא ודאי בארוסה איירי והיכא למיחש לקנוניא דמותר להחזירה:

הלכה ח גמ' אין בה משום

(יבמות פ"י ס"ד)
גיטין ס פ"א
בס פא ע"א
(יבמות פ"י ס"ב)

מסורת הש"ס

תוס' הרי"ד

הר"נ ז"ל דווקא גבי רשות קשה אבל במקום שמירה משאיל הכפל מקום שמירה שלו להאשה עיי"ש. והנה לשיטת ר"י דמוקי במקום שמירה כתב הרא"ש ז"ל והר"נ ז"ל דהוא דווקא בגט מהני משום תקנת עגונות אבל בעלמא לא מהני רק ד"א והא דס"ל לר"י לגיטין אמרו ולא לדבר אחר הוא רק במקום שמירה ס"ל דלא לדבר אחר אבל בד"א מהני כדבר אחר ג"כ [וזהו דלא כפירש"י ז"ל] והא דפריך בגמ' מוכן לענין החוב. ולכאורה קשה דלשני דלענין החוב מיירי כד"א דבזה לא פליג ר"י אלא ע"כ דס"ל להגמרא דכולא מתניתין כחדא מחתא מתניתהו אם בגירושין מיירי במקום שמירה קאי וכן לענין החוב גם כן בכהאי ענין דמקום שמירה. וע"כ שפיר הק' המהרש"א ז"ל לרבה ורב יוסף דמוקי בב' כתי עדים א"כ הוי החוב במחעמ"ח הממחע"כ ומשני דס"ל כפי' המרדכי ז"ל:

ולכאורה למה לא משני דגבי חוב מוקמי ג"כ בשיוצא מד"א שלו לד"א שלה ובממון לא קשה והא אגיד גבי' אלא רק גט קשה כדפירש רש"י ז"ל דבעינן ונתן בידה שיהא כולו ברשותה אלא ע"כ משום דלא מחלקינן במתניתין בין גיטין לחוב וכולהו מיירי בחד גוונא. ואי בגט מיירי בב' כתי עדים ע"כ גם בחוב כן וע"כ ס"ל כהמרדכי ז"ל. וכן להרא"ש ז"ל והר"נ ז"ל דלא ממעט ר"י לענין דבר אחר אלא דווקא מקום שמירה אבל בד"א מודה א"כ קשה למה פריך מחוב דילמא בחוב קרוב לה ולו ומחעמ"ח מיירי בד"א א"ו משום דלא מחלקינן בין גיטין לחוב וכולהו מתניתין מיירי ע"כ בחד גוונא. וכיון שכן מבואר הירושלמי היטב דהנה בירושלמי לא מוקמינן במקום שמירה אלא בד"א ומפורש דר"י פליג על ד"א דעלמא ופליג על רשב"ל דס"ל דד"א קונות במליאה. ע"ז פריך ר"ז קומי ר' יוסה והא תנינן וכן לענין החוב. ומשני שכן אם אמר לו זרקיהו לים ויהי' מחול לך כו' וא"כ מוקמינן מתניתין בד"א בין בגירושין בין בקידושין בין בחוב וכיון שכן אי אפשר לאוקמי' מתלה עמ"ח בשהגט יוצא מד"א שלו לד"א שלה משום דהגיד גבי' וע"כ בשהוי ספק בעלם אם הוי קרוב לו או לה א"כ ע"כ דבחוב ג"כ כן מיירי ע"כ דהוי ספק דטלנו כחד גוונא מתוקמא כדפירשנו וא"כ יקשה הא דגבי מע יחלוקו הא נימא דהמוציא מחבירו עליו הראי'. וגי' הנוסחת בהמשנה גרסינן בירושלמי קרוב למלוה זכה הלוה א"כ ליכא לפרושי כפי' המרדכי ז"ל אלא ע"כ דלהאי נוסחא הוא כפירש"י ז"ל וכיון דמוקמינן בד"א ולא במקום שמירה א"כ בשהגט יוצא מד"א של זה לזה ליכא לאוקמי בגט דהא אגיד גבי' ומיירי בדאיכא ספק בעלם א"כ קשה הא הממחע"ם ע"כ מפרש ר' אבין בשם חזקי' בשכר הלבלר שנו פי' דהמעות הם בעין וע"כ אם זרק קרוב להמלוה זכה הלוה ולא חייב הלוה עיד בשמירת הממון ונבטל השטר וקרוב להלוה עדיין החוב על הלוה וחייב לשמור המעות והשטר בחזקתו אבל אם קרוב להמלוה זכה הלוה ונפטר מן החוב והמעות לא נאבד וכשנתגלו ביניהם להלות לו המעות עוד הפעם הוי חוב חדש אבל מהחוב שבשטר כבר נפטר הלוה ולא הוי שוב מלוה בשטר וכיון שכבר זכה הלוה ע"כ כשהוזר ולוה הותן עוד הפעם לריך שטר חדש והוי נפ"מ בין אם זכה הלוה ונפטר פ"א מן החוב או לא נפטר עדיין מן החוב לענין שלריך לכתוב שטר חדש אם השטר הראשון נמחל שיעבודו או לא. ולפיכך מתעת"מ הוי ספק ויחלקו בשכר הלבלר של שטר החדש דבהא לא שייך הממחע"ם דלא שייך המלוה לקרות אותו מוליא מן הלוה דעל הלוה ליתן שכר הסופר ולא מלי למיפק מני' דע"ם דשמא השטר הזה הוא כשר ונקרא הלוה מוחזק בשכר הלבלר. ז"א דהא הלוה מוחזק על החוב דהוי מלוה כע"פ ולא מלוה בשטר דהא הורע כח השטר לגבות ממשועבדין דהאי אי איפשר להוציא מן הלקוחות בשטר זה וגם מוחזק הוא דפטור מן השמירה. א"כ היכי תחשוב לו מוחזק והממחע"ה דממנפ"ש כיון דתשיב מוחזק לענין דלא הוי מלוה בשטר ופטור משמירה וע"כ לריך אתה לחשוב לו שטר שנמחל שיעבודו. והאיך תחשיבהו מוחזק שלא יצטרך לשלם שכר הלבלר וע"כ לא שייך בזה הממחע"ה. ודכוותי' איתא בפס' ב"ק בתוס' ז"ל דף י"א ע"א ד"ה דקא עיי"ש דאם באת לטהר מטעם ס"ס ואח"כ לענין מע"ו נמי תטהר מכח ס"ס א"כ הוי תרי קולא דסתרי אהדדי עיי"ש והכי ס"ם הוא מטעם רוב ותרי רובא דסתרן אהדדי לא הוי רוב ורובא עדיף מחזקה כ"ש ב' חזקות דסתרי אהדדי לא תשיב חזקה. וע"כ יחלוקו בשכר הלבלר ודוק:

פ"ד

בן אריה

בשירי קרבן ד"ה אין בה משום כו' לכך נראה דה"ג אין בה כו'. כ"ב פיין בעיטור אות ג' גט [ושם העתיק הירושלמי בזה הלשון ובית הלל אומרים כו' ירושלמי ר' יוחנן בשם ר' ינאי אין בה אלא משום זיקוס כהונה ואין בית דין תוכמין אותה כו' עכ"ל וע"ש]:

עמודי ירושלים תנינא

אין בה משום יחוס כהונה ע' ביאורו בשו"ת ח"ם אהע"ז (ח"ב ס' ע"ג):

תורה אור

משום ייחוס כהונה. ואין בית דין מזוהמין אותה. אתא עובדא קומי רבי חייה רובה ועבד כבית הלל. אמר ליה רב מה ראית להכנים עצמך למיספק הזה מרובה. אמר ליה ר' ישמעאל בי רבי יוסי הוה עמי וקרא עליהון °טובים השנים מן האחד. *המסלדת בבנה בית שמאי פוסלין. [א] ובית הלל מכשירין. שתי נשים שהיו מסלדות זו את זו בית שמאי פוסלין ובית הלל [ב] מכשירין:

הלכה ט מתני'

*המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי בית שמאי אומרים אינה צריכה ממנו גט שני ובית הלל אומרים [ג] צריכה הימנו גט שני אימתי בזמן שנתגרשה מן הנישואין ומודין בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה *כנסה כגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האילו בה: **גמ'** אמר רבי מנא בית שמאי כדעתהון. ובית הלל כדעתהון. בית שמאי דאינון אמרין פוטר אדם את אשתו בגט ישן אינון דאמרין אינה צריכה הימנו גט שני. וב"ה דאינון אמרין [ד] אינו פוטר בגט ישן אינון דאמרין צריכה הימנו גט שני. אמר רבי יוסי בר בון *בית שמאי כדעתהון ובית הלל כדעתהון. בית שמאי דאינון אמרין [ה] *לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה ערוה אינון דאמרין מזוהמת היא מלפניו ואינו חשוד עליה לפיכך אינה צריכה ממנו גט שני. בית הלל דאינון אמרין אפילו הקדיחה תבשילו אינון דאמרין אינה מזוהמת מלפניו והוא חשוד עליה לפיכך צריכה ממנו גט שני. [ו] *המגרש את אשתו לא תדור עמו לא באותה חצר ולא באותו מקום. אם היתה חצר של אשה איש מפנה. ושל איש אשה מפנה. של שניהן מי מפנה מפני מי. [ז] אשה מפני איש ואם יכולין הן זה פותח לכאן וזה פותח לכאן. במה דברים אמורים בזמן שנישאו. הא לא נישאו לא. ובכוהנת אפילו לא נישאו. והארוסה שביהודה כנשואה היא. החולץ ליבמתו אף על פי שעשה מאמר הרי זה לא יפנה שאין מאמר קונה קניין גמור:

הלכה י מתני'

*גט קרח הכל משלימים עליו כדברי בן ננס ר' עקיבה אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראוין להעיד במקום אחר אי זהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו: **גמ'** *ומניין לגט המקושר. אמר ר' אימי כתיב °ואקח את ספר וגו'. (ירמיה לג) ואת

קרבן העדה

משום יחוס כהונה וכו'. לב"ה אפילו מיוחסין שבכהונה מותרין בה ואין ב"ד מרחיקין אותה בשום דבר: אתא עובד'. בא מעשה לפני ר"ח הגדול והכשירה לכתחלה להנשא לכהונה: מה ראית להכנים עצמך למספק הזה. להכשיר לכתחלה דלמא לא קאמרי ב"ה אלא בדיעבד דלא תצא אבל לא לכתחלה: היה עמי. והסכים לדברי דאפי' לכתחלה שרי: המסלדת. המשחקת ומחככת בבנה הקטן: ב"ש פוסלין. מן הכהונה:

הלכה ט מתני' אינה צריכה גט שני. בגמרא מפרש טעמא: **גמ'** כדעתהון. לשיטתייהו: ה"ג ב"ש דאינון אמרין וכו' אינון אמרין אינה צריכה הימנו גט שני וב"ה דאוסרין בגט ישן אינון אמרין צריכה גט שני. וה"פ ב"ש דמתירין גט ישן דלא חיישי שמא יאמרו גיטה קודם לבנה גבי לנה עמו בפונדקי נמי א"צ גט שני מידי דהוי כגט ישן וב"ה דאסרי התם ה"נ צריכה גט שני: דאינון אמרין. סוף מכלתין לא יגרש וכו' אמרין לא חיישינן שמא בא עליה שהרי מאוסה היא בעיניו שכבר מצא בה דבר ערוה: והוא חשוד עליה. אע"ג דאיכא נמי שמגרשה משום דבר ערוה מ"מ גזירת חכמים היא שמא יאמרו שגרשה משום הקדחת התבשיל א"כ לא חלקו חכמים בתקנתם: לא תדור עמו וכו'. בכהן איירי אפילו עד שלא ניסת לאחר דגזרינן שמא יבא עליה וכהן אסור בגרושה א"נ בישראל ולאחר שניסת דאסורה עליו וכדמסיק: זה פותח לכאן וכו'. שלא יהא אחד מהן עובר על דרך חבירו מותרי' לדור בחצר אחד שהוא של שניהן: הא לא נישאו לא. ואפי' נתארסה: כנשוא' היא. מפני שלבו גס בה: שאין מאמר קונה קנין גמור. לעשותה כנשואה אפילו לענין פינוי מן החצר ואיירי שאין לבו גס בה דלא גרע מאירוסין:

הלכה י מתני' גט קרח. מפרש בסיפא שקשריו מרובין מעדיו דתקינו רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבים גט פתאום לנשותיהם ומתחרטים ולא היו יכולים להחזירם ותקנו להם גט מקושר שאינו נוח לכתוב מהרה שמא בתוך כך יתפייס וכותב השטר כולו כענין פשוט וכותב שיטה או שתים וכורכו על החלק ותופר ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ וחוזר וכותב שתי שיטין או יותר מבפנים וכורך על החלק וחותם עד שני על הכרך מבחוץ וכן עד שלישי ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זהו קרח ופסול דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן שמא אמ' להו הבעל כלכם חתומו והרי אחד שלא חתם ואם נִיס' בגט זה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: הכל משלימין עליו. אפי' עבד אפילו פסול לעדות מחמת עברה: אלא קרובים הראויין להעיד במקום אחר. שאין עליהם פסול עדות אלא קורבה אבל עבד או גזלן לא עבד דלמא אתי לאסוקיה ליוחסין וגזלן דלמא אתי למימר עביד תשובה אבל הכל יודעין דקרוב הוא: **גמ'** ואקח את ספר. המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי: ה"ג ואת

פני משה

משום ייחוס כהונה. אדברי ב"ה קאי כלומר שאין בה משום מעלת דין כהונה ואין ב"ד מזהמין אותה כלל לפסלה משום ריח הגט דאין כאן אפי' ריח הגט בעלמא: ועבד כב"ה. והכשיר' לכתחילה לכהונה: להכנים עצמך למיספק. לספק הגדול כזה דאע"ג דהלכה כב"ה שמא ב"ה לא קאמרי אלא שלא פסלה אם נישאת לכהן בדיעבד: רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה עמי. במנין ההיתר הזה וקרא עליהון טובים השנים וגו' כלומר בטלה דעתי אצל שנים כאלו: המסלדת בבנה. מסוללת עצמה בו משום זנות אע"ג דלא עביד מעשה ב"ש פוסלין אותה מן הכהונה: שתי נשים שהיו מסלדות. מסוללו' עצמן זו עם זו כמעשה ארץ מצרים ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין לכהונה דלא הוי זנות אלא איסורא בעלמא. והכי אמרי' בבבלי פרק הערל ד' ע"ו לית הלכתא כרב הונא דאמר נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה:

הלכה ט מתני' ולנה עמו בפונדקי. ויש שם עדי יחוד ואין שם עדי ביאה ב"ה סברי הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והרי קדשה בביאה וצריכה ממנו גט שני וב"ש סברי לא אמרינן הן הן עדי ביאה עד שיראו שנבעלה: בגט קרח. מפרש לקמן שקשריו מרובין מעדיו דתקון רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבין פתאום גט לנשותיהם ומתחרטים ולא היו יכולים להחזירן ותקנו להם גט מקושר שאינו נוח לכתוב מהרה ושמא בתוך כך יתפייס וזהו גיפו של מקושר כותב שטה אחת או שתים וכורכן על החלק ותופר ועד א' חותם על הכרך מבחוץ וחוזר וכותב ב' שיטין וכורכן על החלק וחותם עד השני על הכרך מבחוץ וכן עד השלישי ואם יש קשר כרוך ואין עד חתו' מאחוריו זהו קרח ופסול דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן דילמא הבעל אמר להם כלכם חתומו והרי אחד שלא חתם ואם נשאת אשה בגט זה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ומתני' ר"מ היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ואין הלכה: **גמ'** ב"ש כדעתיהון וב"ה כדעתיהון. לטעמייהו אזלי במה דפליגי לעיל ב"ש סברי פוטר אדם את אשתו בגט ישן ולא חיישינן שמא בא עליה כדפרשי' לעיל וה"נ לא חיישינן ואינה צריכה הימנו גט שני ולב"ה חוששין ור' מנא קמ"ל דבשלא ראוה שנבעלה מחלוקת אלא שיש כאן עדי יחוד לחוד וכדפרישית במתני': ב"ש כדעתהון. מילתא אחריתא היא ולא פליג אדר' מנא אלא טעמייהו דב"ש וב"ה מפרש: ב"ש דאינון אמרין. בשלהי מכלתין לא יגרש כו' ומשום הכי אינון אמרין מתוך שהיא מזוהמת מלפניו ומאוסה בעיניו שמצא בה דבר ערוה ואינו חשוד עליה ולפיכך לא חיישינן שמא בא עליה ואינה צריכה גט שני ולב"ה דאמרי אפילו הקדיחה תבשילו חיישינן שמא בא עליה לפי שאינה מאוסה בעיניו מחמת דבר ערוה ושמא חזר בו וצריכה גט שני: ולא באותו מקום. דחיישינן שמא מתוך שלבו גס בה יבא עליה: איש מפנה. מפני האשה ובחצר שלו היא מפנה מפניו: אשה מפני איש. דטלטולא דגברא קשה מדאיתתא: ואם יכולין הן. לעשות כן בחצר של שניהן זה פותח פתחו מחצר לכאן וזה לכאן עושין: בזמן שנישאו. ונתגרשו מן הנשואין חיישינן מתוך שמכירה ברמיזותיו שמא יבאו לידי עבירה אבל לא נישאו אלא מן האירוסין נתגרשה לא חיישינן: ובכהנת. אשת כהן אפילו לא נישאו מעיקרא חיישינן משום איסור גרושה לכהן: והארוסה שביהודה. שלבו גס בה לפי שמתייחד עמה אפילו נתגרשה מן האירוסין כנשואה היא: ה"ז לא יפנה. אינו צריך לפנות מפניה אם גירשה אח"כ שאין מאמר קונה קנין גמור להיות דינה כנשואה:

הלכה י מתני' הכל משלימין עליו. ואפילו עבד ואפילו פסול לעדות מחמת עבירה: אלא קרובים. שהם ראוי' להעיד בעדות אחרת שאין עליהם פסול עדות אלא קורבה אבל עבד וגזלן לא עבד דילמא אתו למימר שחרריה דאי לאו הכי לא הוי מחתי' ליה גזלן נמי אתו למימר תשובה עבד ויבאו לסמוך עליהן בעדות אחרת אבל קרוב כ"ע ידעי ליה דקרוב הוא והלכה כבן ננס ומ"מ אין חותם עליו אלא עד א' פסול והשאר צריך שיהו כלן כשרים: **גמ'** ומנין לגט המקושר. מנין לנו רמז שיש מינין חלוקין בשטרות: כתיב. בירמיה גבי קניית השדה מאת הנמאל ואקח את ספר המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי: את

מסורת הש"ס

קהלת ד, סוטה פ"ג כנהד' סע
עי' יבמות פו ע"א גיטין פא עדיות פ"ד מ"ז
שם ע"ב וש"נ
פיי' תוס' גיטין עט ע"ב ד"ה כ"ש (לקמן ס"פ המגרש)
כתובות כז ע"ב בשינוי
גיטין פא ע"ב
(גט פשוט הלכה א) ע' ב"ב קס

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פ"ח ופי"ח מא"ב הלכה ו ופ"כ מיבום סמ"ג לאוין לד טוש"ע אה"ע סי' ו ס"ט וסי' קכו סעיף א
כט
ב מיי' פכ"א שם הלכה ה טוש"ע שם סי' כ סעיף ב
ל
ג מיי' פ"י מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קמט סעיף א
לא
ד מיי' פ"ג שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמח סעיף א
לב
ה מיי' פ"י שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קיט סעיף ב
לג
ו מיי' פכ"א מאיסורי ביאה הלכה כו סמ"ג לאוין קכו טוש"ע שם סי' ו סעיף ז וסי' קיט ס"ז
לד
ז שם סעיף יא

שנויי נוסחאות (סו"א) מזוהמין בד"ו מזהמין. (סו"כ) אינון דאמרין בד"ו אינון אינון דאמרין. אינה צריכה... עד „דאמרין צריכה (שבשורה כ"ב) בד"ו כ"ז ליתא. (סוכ"ח) אינון דאמרין בד"ו אינון אינון דאמרין.

עמודי ירושלים

במה דברים אמורים בזמן שנישאו כו'. עיין בפ"מ ובמראה הפנים שכ' שהר"ן פי' הא נשאו היינו שנשאו לאחר אבל לא נשאו לאחר מותר והפ"מ כ' דנראה לו דהאי נשאו היינו לנבעל בנישואין אבל ארוסה מותר. והנה הפי' כזה לאו חדש הוא וכבר פי' כן בשו"ת הרא"ח (סי' ו') והובא בנ"פ סי' קי"ט ובב"ח ע"ש שהאריכו בזה. וראיתי בשדה יהושע בגיטין (ק"ז א') שכ' דאחר העיון יש להכריח כפי' הר"ן בירושלמי הכא דאמר נשאו אנישואין באשה אחר גירושין קאמר דאל"כ הנא אנישואין דמגרש ומתגרשת קאי היכא קאמר ובכהנת אפי' לא נשאו ותמוי בכהנת אפי' מן האירוסין אסור מ"ש כהן מישראל לענין זה ע"ש. ותמהני דבודאי גם לפי' יש כ"מ דבשלמא בכהן אפי' מן האירוסין יש איסור דאורייתא ע"כ שהחמירו אף מן האירוסין משא"כ בישראל שקודם שנשאת א"כ אף אם הזנה עמו ליכא איסור גמור לכן הקילו בו מן האירוסין כיון דליכא רק איסור דרבנן לכן לא החמירו בארוסה שאין לבו גס בה משא"כ בכהנת שיש איסור לאו ס"ל להירושלמי דאסור גם מן האירוסין. ומצאתי בא"ז (ה' יבום סי' תרי"ח) שפי' להדיא הירושלמי כפי' הזה והאריך בביאורו ע"ש ולא ידעתי מה הקשה השדה יהושע ע"ז דהדברים נכונים כמ"ש ולפ"ז גם הירושלמי סובר דאסור בישראל גם בשלא נשאת לאחר ואינו צריך למיעבד פלוגתא בין הבבלי להירושלמי. ועי' ריטב"א כתובות (כ"ח א') שכ' להדיא דבישראל כל זמן שלא נשאת מותר אפילו בחצר ע"ש שפירש כן גם דברי רש"י ע"כ. ועי' מחנה אפרים בהג"ה לר"ן כתובות (דת"ס ע"ג) שגם הוא פי' הירושלמי כן:

ואת החתום זה המקושר. ואת הגלוי זה הפשוט שבמקושר. ואת המצוה ואת החוקים. חוקים ומצות בין זה לזה שזה בשנים וזה בשלשה. זה מתוכו וזה מאחריו. רבי בא בשם רב יהודה פשוט עדיו לרוחבו. מקושר עדיו לארכו. אמר רבי אידי בין קשר לקשר העדים הותמין ובלבד מלמעלן וחש לומר שמא זייף. סבר רב נחמן למימר לעולם אין העדים הותמין בו מלמטן עד שיקראו בו למעלן אני פלוני בן פלוני מקבל עלי כל מה שכתוב בו מלמעלן. וחש לומר שמא מחק וחזר וזייף. סבר רב הונא מקובל עלי מקובל עלי שני פעמים פוסל בה. וחש לומר שמא כתב דברים אחרים וחזר ומהק וזייף. סבר רב הונא [א] מחק פסול אפילו קיים. אמר רבי יוחנן לית בה תצא. אמר רבי אימי כמה קופין דעובדא הוה עליל קומי ר' יוחנן וקומי ריש לקיש ואינון אמרין פוק ושלם כרבי עקיבה. אמר רבי יוחנן מתניתא במחוסר עד אחד ובלבד מג' ולמעלן שנים ושלשה למעלן פסול ואחד מג' ולמטה כשר. ר' מנא בעי עד כדון ברצופין היו מסורגין. כיי דמר *נעשין כהרחק עדות שלא באו אלא בהכשירו של גט. וכא כאן. היו תשעה מתיר שנים ומחתם שנים. או אין שני העדים בגט המקושר כלום. היו חמשה פשיטא שהוא מתיר אחד ומחתם אחד. נמצאת אומר התרתו מתרתו. וכרבי

פני משה

את החתום זה המקושר. לפי שהוא צרור וחתום בקשריו: ואת הגלוי זה הפשוט שבמקושר. זהו טופס השטר שהוא כתוב כעין הפשוט: את המצוה ואת החקים. משמע שיש חלוקי דינים וחוקים ומצות בין זה לזה שזה פשוט עדיו בשנים ומקושר עדיו בשלשה ופשוט עדיו חותמין מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו על קשריו: פשוט עדיו לרחבו. חתומין לרחבו של שטר כפי כתב השטר: עדיו לארכו. אם היה כתב השטר ערב עדיו חותמין מבחוץ אתי והוחמין ממטה למעלה ומתחילין להתום מכנגד שיטה אחרונה כדי שלא יוכל להוסיף ולזייף בשטר ואין השטר מתקיים אלא מכנגד ההתימות ולמעלה: אמר רב אידי. רב אידי פליג וס"ל בין קשר לקשר חותמין העדים מבחוץ ובלבד מלמעלן על הכרך כדפרישית במתני' דלעיל. ובגט פשוט גרים רב הונא בהא: וחש לומר שמא זייף. אם העדים מלמעלה בין קשר לקשר חותמין ניחוש שמא זייף וכתב מה דבעי בסוף השטר: סבר רב נחמן. ושם הגי' רב הונא וכן נראה מדלקמן: אין העדים חותמין מלמטן עד שיקראו בו למעלן. כלומר עד שיראו מתהילה בשטר אני פ' בן פ' מקבל עלי שכתוב בסוף השטר שריר וקים שהוא מקבל ומקיים כל מה שכתוב למעלה ואין יכול עוד להוסיף אחר זה: וחש לומר שמא מחק וחזר וזייף. מחק לאו דוקא אלא שמא יוסיף בזיוף אחר שכתב מקובל עלי ויחזור ויכתוב עוד מקובל עלי פעם אחרת אחר הזיוף ומשני סבר רב הונא מקובל עלי ב' פעמים פוסל בה דלא כתבינן אלא חד שריר וקים והיכא דאיכא תרי ניכר הזיוף: וחש לומר שמא כתב דברים אחרים. ויחזור וימחוק מקובל עלי שכתב מתחילה ויכתוב אחר דברים אחרים שהוסיף מקובל עלי דהוא שריר וקים: סבר רב הונא מחק פסול. כל היכא דאיכא מחק פסול אם הוא במקום שריר וקים ואפי' קיים אח"כ המחק אינו מועיל אח"כ היה המחק באמצע השטר: לית בה תנא. אמתני' דקתני לעיל קאי כנסה בגט קרח תנא ואמר ר' יוחנן דלא תנינן תנא אלא אם קשריו מרובין מעדיו מהני השלמה: כמה קופין דעובדא. כמה קופות וחבילות של הלכה למעשה שבאו לפני ר"י ור"ל בגט קרח וליוו להשלים עליהן וכר"ע בקרובים: מתני'. דקתני הכל משלימין עליו אם היה קשריו מרובין מעדיו דוקא במחוסר עד אחד ממנין קשריו אבל אם היו מחוסרין שנים או יותר אין משלימין בו בפסולין אלא אחד פסול וא' כשר: ובלבד משלשה ולמעלן. והא דמשלימין בפסול דוקא אם החסרון מג' ולמעלה כגון שהיו ארבעה קשרים וג' עדים דאז יכול להשלים הרביעי בפסול וכדמפרש ואזיל: שנים ושלשה למעלן. כלומר אם חסרון העדים הוא שנים או שלשה והחסרון הוא למעלה מג' קשרים ועדים כדאמרן: פסול. כלומר בכה"ג יכול להשלים בפסול לפי שהשלשה קשרים ועדים שהן מדין המקושר כשרים יכתיקונו הוא וכל שהוא משלשה ולמעלה משלימו בפסול ויהיו בחד פסול דוקא והשאר בכשרים כדלעיל: ואחד משלשה ולמטה. ואם חסר עד א' מג' ולמטה שהיו כאן ג' קשרים ושני עדים: כשר. כלומר צריך להשלים בעד כשר דוקא וטעמא דבעינן שלשה במקושר כשנים בפשוט מה התם שנים כשרין בעינן אף במקושר ג' כשרים בעינן: רבי מנא בעי ע"כ ברצופין. ה"פ עד כאן לא פסלינן להשלים החסרון אם הם שנים או יותר בפסולין כי אם בפסול א' דוקא והשאר בכשרים כדאמרן לעיל אלא בשהיו הפסולין חתומין רצופין זה אחר זה וטעמא דילמא אתו לקיומי בתרי פסולים וחד כשר דשמא הב"ד לא יכירו אלא חתימת ב' הקרובים או הפסולים ואחד מן הכשרים והן לא ידעו שהן קרובין או פסולין ונמצא שתתקיים בעדו' פסולה: היו מסורגין. מהו אם חתמו בסירוגין אחד כשר וא' פסול א' כשר וא' פסול אם בזה נמי לא מכשרינן אלא חד קרוב או פסול או אפילו טובא נמי: כהאי דאמר. כלומר דפשיט הש"ס כהאי דאמר בפרק גט פשוט גבי הרחיק העדים מן השטר ב' שיטין ומילאהו בקרובים כשר שלא באו להעיד אלא להכשירו של שטר שהיו עדיו מרוחקין וכן בשטר שהיו עדיו מרובים ונמצא אחד מהן קרוב או פסול אמרינן נעשה כהרחק עדות שלהכשיר השטר באו: וכא כאן. וה"נ אם הן מסורגין אפילו טובא כשרין דנעשה כהרחק עדות: היו תשעה. זו בעיא אחריתא היא אם היה כאן תשעה קשרים ואין עליו אלא חמשה עדים ונמצא קשריו מרובין מעדיו בארבעה: מתיר שנים ומחתם שנים. אם אמרינן דיכול להתיר שני קשרים ומחתם שנים אפילו פסולין כדי שיהו מנין העדים כפי מנין הקשרים או דילמא אין שני העדים בגט המקושר כלום כלומר שהרי אמרנו לעיל שאין יכול להשלים שני עדים פסולין. והיותר נראה דגרסינן כאן היא ארבעה ופירש שאם היו ארבעה קשרים ואין כן אלא שני עדים כשרים ואמרינן לעיל דמשלשה ולמטה אינו יכול להשלים בעד א' פסול והילכך בעי אם יכול להתיר שני קשרים ולהתום השנים כשירים או דילמא אין שני עדים כלום בגט המקושר דשלשה בעינן וכיון שלא התיר כל הקשרים ועדיין שם מקושר עליו בפחות משלשה עדים לאו כלום הוא ולא איפשיטא: היו חמשה. קשרים ואין כאן אלא שלשה עדים בזה פשיטא שהוא מתיר קשר אחד ומחתם אחד פסול דמג' ולמעלה משלים בעד פסול אחד: וכו'

קרבן העדה

ואת החתו' זה המקושר. דחתום משמע צרור וחתום ומקושר: זה הפשוט שבמקושר. הטופס שבו שכתוב כעין שלנו: המלוה והחקים. משמע שיש מיני חילוקי דינין בין פשוט למקושר: שזה. הפשוט כשר בשני עדים והמקושר בעינן שלשה עדים: זה. הפשוט העדים חתומים מתוכו ומקושר חתומים מאחריו: מקושר עדיו לאורכו. מתחילין לחתום מאחריו כנגד שיטה אחרונה זה תחת זה והולכין וחותמין לאורכו של שטר ואם השטר כתב ערב הם חותמין שתי: בין קשר לקשר. מבחוץ חותמין ובלבד שיחתמו סמוך לכפילות השטר שאינו יכול להזדייף א"כ ובלבד שיחתמו מבחוץ ע"ג הגט ונראין בין חריצי הקשרים: ופריך וחש לומר. וניחוש שמא זייף וכתב מאי דבעי בסוף השטר שבמקושר שהרי חתימי סהדי בראש השטר בין הקשרים ולא בסוף השטר: ה"ג סבר רב הונא לעולם וכו'. וכ"ה לקמן: עד שיקראו בו מלמעלן. שהרי כתוב למטה אני פב"פ מקבל עלי כל מה שכתוב בו מלמעלן ואם אינן קוראין מ"ם למעלה ודאי דאסורים לחתום א"כ הרי יכולין לראות אם דבר למטה ממנו: ה"ג וחש לומר שמא חזר וזייף. ניחוש שמא חזר וכתב אחר שכתב אני פב"פ וכו' חזר והוסיף דבר וכתב שנית למטה אני פב"פ וכו': ומשני סבר רב הונא שטר שכתוב בו שני פעמים מקבל עלי אני פב"פ וכו' השטר פסול: ופריך חש לומר. וניחוש שמא מחק אני פב"פ הראשון וכתב על המחק מה שרלה וקיימו וכתב בסוף אני פב"פ וכו'. ומשני סבר ר"ה שטר שנמחק בו דבר פסול אפי' נתקיים בעדים והיינו שאותו המחק בסוף השטר במקום שי"ל שהיה כתוב בו מקובל אני עלי וכו' כגון בתר במנא דכשר למקנייה ביה ומחקו והגיה מה שרלה ואח"כ כתב מקובל עלי וכו' אבל באמצע הכתב אין לחוש שהרי ניכר שנמחק ונתקיים קודם שכתב מקובל עלי וכ"מ בבבלי: לית בה. בכנס בשטר קרח דתנא כמתני' אלא אפי' כנסה בשטר קרח בדיעבד לא תנא: כמה קופין דעובדא. כמה קופות מלאות כלומר פעמים הרבה שבאו גט קרח לפני ר"י ור"ל ואמרו לה: והשלימו עדיו אפי' בקרובים כר"ע: מתני'. פלוגתייהו דבן ננס ור"ע בשחסר עד אחד למעלה קודם שחתמו עליו ג' עדים ובלבד שחתומים בו שלשה עדות קודם המילוי והחסר הוא הרביעי אבל אם בקשרים התלקים קודם שחתמו בו שלשה עדים חסירים שנים או שלשה פסול למלאותו אבל אם כבר חתומים בו שלשה ואח"כ חסר אחד למטה מהם כשר: עד כדון. מר"י לא שמעינן אלא בשלשה עדים חתומין עליו למעלה רצופין זה תחת זה אבל בשהשלשה חתומים מסורגין וריוח ביניהם שחסר אחד ביניהם מאי למלאותו: ומשני כיי. אתיא כי האי דא"ר בא לקמן בפרקא בתרא עדים פסולין שחתמו תחלה בגט ואחריהם חתמו שני עדים כשרים אע"פ שיש הפסק בין גוף הגט ובין חתימת העדים הכשרים שני שיטין דקיי"ל דפסול גם שטר שחתום בו פסולי עדות פסול אפ"ה כשר שהרי א"א להוסיף שם דבר ואלו פסולים לא התמו עלמן אלא למלאות ההפסק להכשיר הגט וה"נ אע"פ שהשלשה עדים כשרים חתומים בסירוגין והפסול ביניהם כשר: ה"ג כיי דמר ר' בא בשם רב ירמיה עדים פסולין אינן נעשין כהרחק עדות שלא באו אלא להכשרו של גט וכא כן: ה"ג היו תשעה אין מתיר שנים ומחתם שנים. וה"פ אם היו ט' קשרים אינו יכול להתיר ב' קשרים ולחתום ב' קשרים התחתונים כיון דשני עדים התחתונים רחוקים איכא למימר שזייף מאי דבעי וחתם העדים למטה או דלמא כיון שאין שני עדים במקושר כלום דבעינן דוקא שלשה כדתנן פ' גט פשוט א"כ יכול להתיר שני קשרים ולחתום אח"כ שנים דהא שני עדים במקושר לאו כלום מאי קאמרת שכן במקום אחר שני עדים כשרים מ"מ במקושר ליכא למיחש לזיופא: פשיטא שהוא מתיר. קשר אחד וחותם אחד לבסוף דהא עד אחד בכל השטרות לאו כלום הוא: נמצא התרתו מתירתו. דאי לא התירו והניח הקשר האמצעי חלק פסול דה"ל גט קרח והשתא שהתירו כשר: ה"ג וכרא"ב"ג

עין משפט נר מצוה

לה
א מיי' פכ"ז ממלוה סמ"ג בשין לד טוש"ע חו"מ סי' מד ח

מסורת הש"ס

(פ"ק ה:ב)

עין משפט נר מצוה

מסורי הש"ס

וכרבי חנניה בן גמליאל דרחב"ג אומר התורף כשר שאפילו קושר ואחר כך חותם. הדא דתימא בשקושה כולהם ואחר כך חתמו שלשה הראשונים אבל אם קושר שלשה הראשונים וחותם אפילו מקשר ומחתם כמה כשר. הי"ל גט המקושר בקשר ואחר כך מחתם. היה מקשר ראשון ראשון ומהתמן. פשיטא ראשון ושני לא נמצאו חתומין בגט המקושר. מה אנן קיימין אם בשקשרו וחתמו מבפנים כל עמא מודיי שהוא יכול לעשות פשוט. אם בשקשרו וחתמו מבהוץ כל עמא מודיי שאינו יכול לעשותו פשוט. אלא כן אנן קיימין בשקשרו וחתמו מבפנים ואחר כך חתמו מבהוץ בדא רבי חנינא בן גמליאל אומר יכול הוא לעשותו פשוט. ורבנין אמרין שאינו יכול לעשותו פשוט. השיב רבי על-דברי רבי חנניה בן גמליאל גופה של גט מוכיח עליו אם פשוט הוא ואם אינו פשוט. אי זהו גופו של גט. אמר רבי בא כיי דמר רב הונא לעולם אין העדים חותמין בו מלמטה עד שיקראו בו מלמעלן אני פלוני בן פלוני מקובל עלי כל מה שכתוב בו למעלן. והא תני טופס שטרות כן הוא. אמר רבי מנא טופס שטרות מקושרין כך הוא. א"ר אבין אפילו תימר הוא פשוט הוא מקושר. מקושר הוא מעכב פשוט אינו מעכב. רבי אחא אמר במוסיף על הלכה. פשוט בשנים ומנהג בשלשה עושין אותו בשלשה. מקושר מאחוריו מנהג מתוכו ומאחוריו עושין אותו מתוכו ומאחוריו. תניתה הכא ותנינתה תמן (כשר). הוי צריכה מיתנייא תמן. אילו תנינתה הכא ולא תנינתה תמן הוינן אמרין הכא על שהוא חומר בעריות פסול תמן על ידי שאינו חומר בעריות כשר. הוי צריכה מיתנייא תמן. או אילו מיתנייא תמן ולא

קרבן העדה

וכרחב"ג דרחב"ג אומר מקושר שכתבו עידיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט. וה"פ הא דאמרי' התרתו מתירתו אתיא כרחב"ג דמכשיר נמי מקושר שכתבו עדיו מתוכו מפני שיכול להתירו כדתנן ר"פ ג"פ ה"ג בחמש קשרים כדפרישית: ה"ג ואפי' קושר ואח"כ חותם. מילתא באנפי נפשה היא וקאי אמתני' דגט קרח פסול לבן ננס בשלא מילאו ולר"ע במילאוהו בפסולי עדות אפי' קושר ואח"כ חותם העדות נמי פסול ובסמוך מפרש: הדא דתימא. לא אמרן אלא בשקשר כל הקשרים ואח"כ חתמו ג' עדים הראשונים אבל אם קשר ג' קשרים הראשונים וחתמו עליו ג' עדים כשרים אפי' קשר אח"כ כמה קשרים וחתם עליהם כמה עדים אפי' פסולין כשר שכבר נתכשר בג' הראשונים והנך קשרים היתרים וחתימת הפסולים לאו כלום נינהו: ה"ג הילכתא גט המקושר מקשר ואח"כ מחתם. וה"פ מקשר תחלה ואח"כ חותמים עליהם העדים: היה מקשר ראשון ראשון. ומיד אחר שקשר קשר הראשון חתם עליו עד וכן כל העדיות פשיטא דעדות הראשון והשני אינו כלום שהרי הנך עדות לא חתמו עצמן על גט מקושר דהא אין גט מקושר פחות מג' קשרים: מה אנן קיימין. אמתני' דר"פ גט פשוט קאי דתנן רחב"ג אומר מקושר שכתב עידיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט במאי עסקי': אם בשקשרו וחתמו מבפנים. למטה מהגט הכל מודים שיכול לעשותו פשוט שהרי הוא כתוב כדרך שנכתב הפשוט: אם בשקשרו וחתמו מבחוץ. מי פליג רחב"ג דהא ודאי שאינו יכול לעשוהו פשוט שהרי אין עדים חתומים מבפנים ותנן לקמן פ' המגרש כתבו העדים מאחריו בגט פשוט פסול: ה"ג אלא כן אנן קיימין בשקשרו מבחוץ ואח"כ חתמו מבפנים. בהא פליגי רחב"ג אומר יכול הוא ליקרע התפירות ולעשותו פשוט ורבנן סברי כיון דהשתא קשור הוא ולא נכתב כהלכתו פסול: גופו של גט מוכיח עליו. כדמסיק מקושר כתוב בו אני פב"פ מקבל עלי וכו' ובפשוט לא כתוב כן: א"ר בא. כי האי דאמר ר"ה לעולם אין העדים חותמין על גט מקושר עד שיקראו שכבר סיים השטר וכתוב בו אני פב"פ וכו': ופריך והא תני טופס שטרות כן הוא. לכתוב נולמטה אני פב"פ וכו' וקס"ד אף בפשוט כותבין כן: א"ר מנא. ה"ק טופס שטרות מקושרין כן הוא שכתוב. בהן למטה אני פב"פ אבל לא בפשוטין: א"ר אבין וכו'. אפי' תימא ברייתא איירי אף בפשוט ול"צ פשוט ול"ש מקושר זהו טופסו והא דהר"ה לעולם וכו' היינו דבמקושר מעכב ואם לא כתוב בו אני פב"פ וכו' פסול אבל בפשוט אינו מעכב אבל אם כתוב בו אינו פוסל: במוסיף על ההלכה. בא לתרץ תשובת ר' על רחב"ג וקאמר שאין גופו של גט מוכיח עליו דאפי' בפשוט איכא לאוקמי דאיירי במקומות שמוסיפין על ההלכה והדין וכותבין גם בפשוט טופס זה אני פלוני בן פלוני וכו' לשופרא דשטרא וכן בעדים הוסיף שהרי פשוט בשנים כדתנן במתני' ומנהג בג' וכן מקושר שדינו שיחתמו מאחוריו כדתנן ומנהג שיחתמו מתוכו ומאחוריו והכל לשופרא דשטרא: ופריך תניתה הכא וכו'. תנינן הכא בגיטין לקמן פרק המגרש כתבו העדים מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול ותנינן פרק גט פשוט פשוט שכתבו עדיו מאחוריו פסול הא תו למה לי: ומשני הוי צריכא. תרווייהו איצטרך למיתני דאי תני הכא ולא התם הייתי אומר הכא פסול מפני חומר ערוה אבל התם דאיירי בגיטי ממון כשר לכך צריך למיתני התם דפסול: או. אי תני התם וגא

פני משה

וכר' חנניה בן גמליאל דרחב"ג אומר. וכמו וכו' הוא ועל מתני' דהתם סמיך דקתני פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהן פסולין רחב"ג אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט שיכול להתיר קשריו ונמצא פשוט הוא וה"נ התרתו מתרתו שאע"פ שקשרו יכול להתירו כרחב"ג: התורף כשר שאפילו קושר ואח"כ חותם. כלומר דין גט המקושר הוא שאפילו קושר כל הקשרים ואח"כ חותם עליהן העדים כשר ולא בעינן דוקא שיחתום מיד אחר כל קשר וקשר ולפיכך מעכבין הקשרים שהם יתר על העדים וצריך להתירן כדי להשוותן עם העדים הא לאו הכי לא מעכב וכדמסיק לקמיה. והא דנקט התורף מפני שהטופס לא היו עושין מקושר כ"א פשוט כדאמר לעיל ואת הגלוי זה הפשוט שבמקושר: הדא דתימא בשקושר כולהם ואח"כ חתמו שלשה הראשונים. אסוקי מילתא היא כלומר הא דאמרן שצריך להשלים בעדים או להתיר הקשרים בשקשר כל הקשרים ואחר כך חתמו עליו ג' הראשונים כדין המקושר ונמצאו הקשרי' יותר על העדים בהא צריך להשלים או להתיר הקשרים כדי להשוותן עם העדים: אבל אם קושר ג' הראשונים וחותם. שלא עשה מתחלה אלא ג' קשרים עם העדים עליו כדינו בזה אפילו מקשר ומחתם אח"כ כמה דבעי כשר דכיון שכבר נעשה כהכשרו תו לא איכפת לן במה שנעשה אחר זה ואינו מעכב אם העדים הן כפי הקשרים שעשה אח"כ או לא והיינו נמי דמסיים. הילכו"ת גט המקושר. שאמרנו בקשר כל הקשרים ואח"כ חותם. א"נ הילכות גט המקושר מקשר ואח"כ חותם וזה נמי כשר והיינו הך וכדאמרן: היה מקשר ראשון ראשון ומחתמן. אחר כל הקשר חתם העד עליו מיד: פשיטא ראשון ושני לא נמצאו חותמין בגט המקושר. כלומר בזה ודאי הוא שבעוד שלא חתם השלישי עליו עדיין אין לו דין מקושר הואיל והקשרים כולן לא נעשו כהלכה ואין עליו עוד אלא ב' עדים וכ"ע שיכול לעשותו פשוט אפי' לרבנן דפליגי עליה דר' חב"ג כשחתמו כבר מבחוץ כדלקמן והכא כיון שהשנים הקשרים לבדן הן שנחתמו אין לו דין מקושר: מה אנן קיימין. השתא מפרש לפלוגתייהו דרחב"ג ורבנן במה פליגי: אם בשקשרו וחתמו מבפנים. שקשרו בחוץ כדין המקושר אלא שהעדים חתמו מתוכו ולא מאחוריו בזה כ"ע מודיי שיכול לעשותו פשוט שהרי עדיין אין עליו עדים מבחוץ ומה בכך שקשרו הא יכול להתירו: אם בשקשרו וחתמו מבחוץ. ולא מתוכו בזה כ"ע מודיי ואפי' רחב"ג שאינו יכול נעשותו פשוט שדין מקושר גמור עליו וכשר הוא: אלא. בהא פליגי שקשרו מבחוץ והתמו עדים מתוכו וחזרו אח"כ והתמו גם מבחוץ בדא פליגי דרחב"ג סבר יכול לעשותו פשוט ורבנן סברי שאינו יכול לעשותו פשוט כלומר שאינו רשאי: השיב רבי על דברי רחב"ג. וכי היאך יכול לעשותו פשוט והא גיפו של גט מוכיח עליו אם פשוט הוא או לא כדמפרש רבי בא לקמיה וא"כ הא גופו של גט מוכיח על זה שהוא מקושר ואינו יכול לשנותו: איזהו. מאי גופו של גט מיכיח: כהאי דאמר רב הונא. לעיל שאין העדים חותמין על המקושר אא"כ כתוב בו שריר וקיים וא"כ גוף הגט מוכיח שהוא מקושר שכתוב עליו שריר וקיים: והא תני. ומקשי הש"ס על דברי רבי שהשיב על רחב"ג והתניא טופס שטרות כן הוא שכותבין עליהן שריר וקיים וקס"ד דבכל טופס שטרות קאמר אפי' בפשוט וא"כ מה זו תשובה על דברי רחב"ג: טופס שטרות מקושרין כך הוא. קאמר אבל בפשוט אינו כן שאינו צריך לכתוב עליו שריר וקיים וא"כ אכתי הויא תשובה על דברי רחב"ג: אמר רבי אבין. אפילו תימא דבפשוט נמי לכתחילה כותבין שריר וקיים הוא פשוט הוא מקושר חד דינא אית להו ומיהו במקושר מעכב אפי' בדיעבד פסול אם לא נכתב משום השש זייף כדלעיל ובפשוט אינו מעכב וא"כ אין כאן תשובה על רחב"ג שהרי בפשוט נמי כיתבין שריר וקיים: ר' אחא. נמי משני להשובה שהשיב רבי על רחב"ג: כמוסיף על ההלכה. כלומר דלא שייך כאן גיפו של גט מוכיח אם מקושר הוא או פשוט שאפי' הנו רואין שכתוב בו שריר וקיים ואין טופס הפשוט כן איכא למימר פשוט הוא מהחלתו אלא שזה הוסיף על ההלכה וכתב בו כן לשופרא דשטרי וכן לענין העדים שהוסיף עליו והתמו בשלשה הכל לשופרא דשטרי כדמסיק: פשוט. דינו בשנים עדים ומנהג בשלשה כלומר אם רצה לנהוג ולהוסיף עליו עוד עד שלישי עושין אותו בשלשה דאין איסור בדבר וכן במקושר דדינו לחתום העדים מאחוריו: מנהג מתוכו ומאחוריו. ואם רצה לנהוג ולהתום מתוכו ומאחוריו עושין אותו מתוכו ומאחוריו דמה בכך דבכל כה"ג אמרינן דהכל לשופרא דשטר' הוא: תנינתה הכא ותנינתה תמן. הכא תנן גט קרח פסול והתם נמי תנינן מקושר שנעשה שלא כדינו פסול ול"ל למיתני בתרווייהו ועביד הש"ס צריכותא. ול"ג כשר: אילו תנינתה הכא. הוי אמינא הכא הוא דפסול משום חומר ערוות אבל התם דמיירי גבי בשאר שטרות כדאמרי' בריש פרק גט פשוט כשר ואי אשמועינן

שינויי נוסחאות (בוי"ב) וחתמו, בד"ו ליתא. (שוכ"ו) במוסיף בד"ו כמוסיף. (שוכ"ס) כשר כ"ה בד"ו.

עמודי ירושלים

השיב רבי על דברי רבי חנניה בן גמליאל גופו של גט כו'. עי' פני משה שפי' שרבי השיב על דברי רבי חנניה בן גמליאל כו'. ועיין ברמב"ן בחי' לב"ב (דקמ"ב) שלהד פירושא גרס כאן השיב רבי לקיים דברי רבי חנניה בן גמליאל כו' ע"ש באורך:

מסורת הש"ס

אשמועינן התם ה"א על ידי שהוא לגבות ולהוציא ממון פסול הוא שלא נעשה כתקנת חכמים אבל הכא כשר הוי צריכא למיתני הכא וצריכא למיתני תמן :

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' המגרש. ואמר לה בשעת מסירה: ר"א מתיר. טעמיה מפרש בגמרא: וחכמים אוסרין. והל' כחכמים ולא אסרו חכמים אלא כשאמר הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני או חוץ מפלוני דהוי שיורא אבל אם אמר לה ה"ז גיטך על מנת שלא תנשאי לפלוני מודו רבנן דהוי גט שהרי התירה לכל אדם במסירת הגט אלא שהתנה עמה שלא תנשא לפלוני והוי כשאר תנאי בעלמא ואסרי רבנן למגרש לומר ה"ז גיטך על מנת שתנשאי לפלוני שלא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה :

גיטין פג.

גמ' טעמא דר"א. דמתיר אפי' בחוץ לפלוני: לאיש אחר. כתיב אפי' לא התירה אלא לאדם אחד ה"ז מגורשת נודלא כתיב והיתה לאחר: שמועתא רובה ממתניתא. בתמיה שמעתא דרבי אילי עדיפא ממתני' דאיהו טפי קאמר ממה דשמעינן ממתני' שלא אמר ר"א אלא כשהתירה לכל אדם חוץ מאחד: שמועתא אמרה. כלו' ולשמעתא וטעמיה דרבי אילי א"כ אפילו אמר לה אי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני בלבד תהא מותרת ולישמעינן במתני' רבותא טפי דאפי' בזה אמר ר"א הוי גט: מה טעמא. אלא מיהת מ"ט דר"א משום דמקיש גט למיתה: מה מיתה מתרת ומחצה. כלומר דעבידה הוץ שמאינו באינה מתרת לכל אלא למחצה כגון אלו העריות שנאסרה עליהם מחמת נישואי בעלה דאין מיתת בעלה מתרת להם אף הגט מתיר ומחצה שאע"פ שנאסרה באיסור לזה תפלוני מותרת היא לכל :

גם פג:

ה"ג הקיש יציאה להוייתה מה הווייתה אין לה הויה אצל אחר אף יציאתה אין לה יציאה אצל אחר ובספרי הדפוס נתחלפה בטעות. כלומר מה קידושין כשנתקדשה לזה אין לה שום הויה אצל כל אדם אף יציאתה צריך שתהיה מותרת לכל ולא שתהא נשארת באיסור לפלוני והכתי צריכה יציאה ממנו משום זה הפלוני: והלכה וניסאת לאחיו. של זה הפלוני ומת בלא בנים היאך זו מתייבמת דהא אסירה ליה ולא נמצא שזה כמתנה על מה שכתוב בתורה הוא ותנאו בטל כלומר מכח מעשה שלו גורם לעקור דבר מן התורה: מעתה לא ישא. אדם את בת אחיו שלא יתנה כלומר שלא יגרום לעקור דבר מן התורה שאם ימות בלא בנים אינה יכולה להתייבם: סברא טעמא. שמע ותסבור הטעם דלא דמי להא דהתם התורה אסרה עליו ואין האיסור בא מחמתו אבל הכא הוא הגורם לעקור דבר מן התורה מחמת שאסרה

פי' תוס' יבמות ע"א ד"ה לעולם

על זה: ניתני שש עשרה נשים כר"א. לדברי ר"א משכחת לה נמי באשת איש שפוטרת צרתה באומר לה חוץ מפלוני ונשאת לאחיו ומת בלא בנים דהואיל והיא אסורה להתיבם פוטרת צרתה: כבר איתמר טעמא. הא כבר שנינן לה כה"ג ושאני בט"ו עריות דהתם התורה אסרה והאיסור בא ממילא ע"י קידושין אבל הכא הוא הגורם לאסרה עליו והילכך לא קחשיב בהדייהו: והלכה וניסת לאחר ומת גרסינן בדברי רבי ירמיה בספרי הדפוס כתוב לאחיו ומת בלא בנים וטעות הדפוס הוא אגב שיטפא דלעיל: והלכה וניסת לאחר ומת היאך. הדין כלומר דר' ירמיה בעי אליבא דר"א דס"ל מותרת לכל חוץ מההוא פלוני ואם ניסת לאחר ומת מהו שתנשא' עכשיו לפלוני: זה מתיר מה שאסר הראשון. אם אמרי' דמאחר שניסת לאחר ניתקה מאיסות הראשון לגמרי וזה מתיר מה שאסר הראשון או לא: מילתיה אמרה. וקאמר הש"ס דמאי תיבעי ליה לרבי ירמיה הא שמעינן ממילתיה דר"א שמיתתו של שני כגירושין גמורין הן ומתיר בזה מה שאסר הראשון דאי לאו הכי קשה על ר"א דנמצאת עוקר דבר מן התורה אם ניסת לאחיו ומת בלא בנים כמו שהשיב רבי טרפון עליו אלא ודאי דלאחר מיתת השני מותר לפלוני מטעמא דאמרן: לא אמר אלא שמיתתו גירושין. כלומר השתא דפשטינא לה ממילתיה דר"א דס"ל הכי ולא אמרן אלא שמיתת השני עושה גירושין גמורין ומותרת לפלוני הא נישואין לא. אבל אם ניסת לאחר ונתגרשה הימנו בהא לא אמרי' דמותרת עכשיו לפלוני דלא שמעינן ממילתיה דר"א אלא מיתה עושה גירושין מכח קושיא דלעיל אבל אם נתגרשה מהב' לאו ש"מ דהא אם ניסת לאחיו ונתגרשה אין כאן יבום. ובתוספתא גרים שהוא תשובת רשב"א הרי שניסת לאחר ומת היאך זה מתיר מה שאסר הראשון והנכון לגרוס ה"נ כאן ועלה קאמר הש"ס מילתיה אמרה כו' כלומר דמכאן נשמע שהשני מתיר ורבי ירמיה מדייק דוקא מיתה אבל לא נישואין כדפרי':

ולא מתנינן הכא הוינן אמרין תמן על ידי שהוא גובה בו פסול והבא על ידי שאינו גובה בו כשר. הווי צריכה מיתנייא הכא וצורכה מיתנייא תמן :

הדרן עלך הזורק גט

הלכה א מתני' *המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני רבי אליעזר מתיר [א] וחכמים אוסרין כיצד יעשה [ב] יטלינו ממנו ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם אם כתבו בתוכו אף על פי שחזר ומחקו פסול : **גמ'** *אמר רבי אילי טעמא דרבי אליעזר °ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. אפילו לא התירה אלא לאדם אחד. שמועתא רובא ממתניתא. מתניתא אמרה בשהותרה לכל ואסרה לאדם אחד. שמועתא אמרה כשאסרה לכל והתירה לאדם אחד. מה טעמא דרבי אליעזר מיתה מתרת וגט מתיר. מה מיתה מתרת ומחצה אף הגט מתיר ומחצה. מה טעמא דרבנין ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. הקיש יציאה להוייתה. מה הווייתה אין לה הויה אצל אחר. אף יציאתה אין לה יציאה אצל אחר. *לאחר מיתתו של רבי אליעזר נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו של רבי אליעזר. רבי אלעזר בן עזריה. ורבי יוסי הגלילי. ורבי טרפון. ורבי עקיבה. אמר להן רבי יהושע אין אתם משיבין את הארי לאחר מיתה. השיב ר' טרפון הרי שאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה וניסאת לאחיו מת בלא בנים היאך זו מתייבמת לא נמצא מתנה על הכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. מעתה לא ישא את בת אחיו שלא יתנה על הכתוב בתורה. אמר רבי יוסי בי רבי בון סברא טעמא תמן התורה אסרת עליו ברם הכא הוא אסרה עליו. *התיב רבי חנניה בשם רבי פינחס ניתני שש עשרה נשים כרבי אליעזר. אמר רבי מנא כבר איתמר טעמא תמן התורה אסרה עליו. ברם הכא הוא אסרה עליו. ר' ירמיה בעי הרי שאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה וניסית לאחר ומת (בלא בנים) היאך זה מתיר מה שאסר הראשון. מילתיה אמרה שמיתתו נירושין ומתירין בזה מה שאסר הראשון . אמר רבי ירמיה לא אמר אלא שמיתתו גירושיו. הא נישואין לא. אמר

תורה אור

דברים כד

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ח מגירושין הי"ג יו"ד ג טוש"ע אה"ע סי' קלז סעיף א

ב
ב מיי' יסה"ג וטוש"ע שם סי' קמו ס"ג

ולא תני הכא הייתי אומר התם שטר בא להוציא ממון לפיכך פסול אבל שטר זה שאינו בא אלא להתירה ולא לגבות בו כשר לכך איצטריך למיתני הכא והתם : הדרן עלך פרק הזורק

הלכה א מתני' המגרש ואמר לה. בשעת מסירה : **גמ'** אפי' לא התירה אלא לאדם אחד. ה"ז מגורשת : שמועתא רובא ממתני'. טעמו דר' אילא מיקל טפי ממתני' דאלו במתני' התירה לכל אדם ולא אסרה אלא לאדם אחד הוא דאר"א ה"ז מגורשת ואלו לטעמא דר' אילא אפי' לא התירה אלא לאדם אחד מגורשת וקשיא ה"ל לפלוגי במתני' בכה"ג דכחא דהיתירא עדיף : מ"ט דר"א. אלא מהו טעמא דר"א: מה מיתה מתרת ומחצה דכתיב וכתב לה וגו' או כי ימות וגו' מקשינן גט למיתה מה מיתה לא לכל אדם שהותרה קודם נישואין מיתה מתירה שהרי הנאסרי' עליה משום קורבה דבעלה אסורים לעולם אפי' לאחר מיתת בעלה אף גט נמי אף שאינה מתירה לכל אדם הוה גט : ה"ג הקיש יציאתה להווייתה מה הוויתה אין לה הויה אצל אחר אף יציאתה אין לה יציאה אצל אחר. וה"פ מה קידושין אם אמר הרי את מקודשת לי ותאסר לכל אדם חוץ מפלוני ודאי דאינן קידושין אף גט אם אינו גט לכל אדם אינו גט : אין משיבין את הארי לאחר מותו. אם היה קיים שמא יחזיר לכם תשובה : והלכה וניסאת לאחיו של זה. שאסרה עליו בגירושין ואח"כ מת בעלה השני בלא בנים : לא נמצא מתנה על מה שכתוב בתורה. כלומר גורם לעקור דבר מן התורה שעוקר מצות יבום : ופריך מעתה לא ישא בת אחיו. שנופלת לפני אביה שאסור ליבמה : סברא. סברה להך שמעתתא דר' טרפון ואמר בה טעמא : תמן התורה אסרה עליו. האיסור בא ע"י קידושין בלא שום תנאי אבל הכא אסרה ע"י תנאו ל"א התורה אסרה להתייבם ואין איסורא תלוי באדם אבל הכא ע"י המגרש בא שהיה לו לגרש סתם או להתירה ליבם קודם שמת אחיו הנות שנשאה : ליתני. במתני' ריש יבמות תנן ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וקשיא ליה ליתני שש עשרה נשים פוטרות לרותיהן והיינו זו שנשאת לאחיו של זה שאסרה עליו וכר"א דאמר ה"ז מגורשת : תמן. התם ביבמות לא קחשיב אלא ט"ו נשים שהתורה אסרה עליו אבל זו המגרש אסרה עליו : ה"ג נענה ר"ש בן אלעזר הרי שאמר וכו' והלכה וניסת לאחר וגירשה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם היאך זה מתיר מה שאסר ראשון וכ"ה בתוספתא וה"פ דתניא התם בתוספתא ומודה ר"א שאם נתארמלה או נתגרשה שמותרת לינשא לזה שנאסרה עליו ומקשה רשב"א איך אפשר שיתיר זה האחרון מה שאסר הראשון : מילתיה אמרה. מדבריו שמעינן דמודה ר"א שמיתתו וגירושין של השני מתירין מה שאסר הראשון וכדפרישית : ה"ג א"ר ירמיה לא אמר אלא גירושין אבל מיתתו לא. וה"פ ר"י פליג אסתמא דש"ס וקאמר לא שמעי' מדברי רשב"א אלא דר"א מתיר בגירושי השני שאומר בפירוש הרי את מותרת לכל אדם אבל מיתת השני אפשר דסובר דאינה מתרת איסורו של הראשון : ה"ג אר"י

שנויי נוסחאות (ד"י ג) אחד בד"ו אחר. (ב"י"ד) בשהותרה בד"ו כשהותרה. (סופ"ו) אחד בד"ו אחר. (ב"ט"ז) אחד בד"ו אחר. (ס"ל"כ) יציא- להוייתה מה הווייתה... עד „אצל אחר בגמורה כ"א בד"ו הווייתה ליציאה מה המיתה יציאתה אין לה יציאה אצל אחר אף הווייתה אין לה הוויה אצל אחר. (סוכ"ח) לאחיו בד"ו ליתא. (סוכ"ס) בלא בנים כ"ס בד"ו.

התם סופר

שמועתא רובא מתהני' וכי מה מיתה מתיר ומחלה ופי' פ"מ מיתה מתיר לחלאין ולא לקרובי' ולא יתכן דהא גם גירושין כן הוא ומה לריך למילף מיתה אבל נלפ"ד דהכי כתיב או כי ימות האיש האחרון לא יוכל בעלה וגו' הרי מותרת לכל העולם ואסורה לזה ע"י קידושין לכל הפחות ובמגאא אם גירשה האחרון סומ"ל אין כאן שיור רק רחמנא אסרה להראשון משום גדל שכ' הרמב"ן שלא יתחלפו נשותיהן ע"י קידושין וגירושין אבל אחר שע"י גירושין נאסר לא יבוא נענה הראשון לקחתה ע"כ שיור הוא ואע"פ בא'ט. אלא בלאו ...

עמודי ירושלים

תמן התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו כו'. כ' הפ"מ דכיון דהוא בעצמו הגורם לאוסרה עליו לכן לא חשיב אותו והוא דחוק ולא ניחא ברמב"ן ורשב"א וריטב"א בהי' לרפ"ק דיבמות שכ' דפי' דהיכא דאיסור האחר גורם לאוסרה עליו לא מקרי לרת ערוה והלרה מותרת :

מסורת הש"ס

קרבן העדה

א"ר יוסי הגלילי היכן מלינו וכו': לא נמלאת אלמנה לו. לכהן זה שאסרה עליו דהא לגביה לא איגרשה: וגרושה לכל אחיו הכהנים. דע"י לד גירושין שבה ככר הותרה לכל אדם חוץ מזה ואפ"ה אסורה גם לזה מחמת גירושין: ה"ג ובמה החמירה התורה וכו' יותר מן האלמנה ומה אלמנה קלה נאסרה מן המותר לה מלד גירושין שבה גרושה חמורה אינו דין שתיאסר מן המותר לה מלד אשת איש שבה וכו' וכ"מ בתוספתא. וה"פ החמירו התורה בגרושה שאסורה לכהן משא"כ אלמנה וק"ו הוא ומה אלמנה הקלה אסורה לכל אחיו הכהנים מלד גירושין שבה שמתחלה התירה לכל אדם גרושה החמורה כזו אינו דין שלא תותר משום אדם מלד אשת איש דשבק בה לפלוני שאסרה עליו: אפי' אלו נגעו בו גירושין. אמר ק"ו פריכא הוא דגם לו אסורה דאע"ג דהיא לו אלמנה מ"מ מלד גירושין שבה אסורה לו שהוא כהן הלכך חזר ודן דין אחר: ה"ג ומה גרושה שהיא קלה נאסרה מלד גירושין שבה אשה איש החמורה לא כ"ש שתיאסר מלד אשת איש שבה וכ"ה בבבלי. וה"פ ומה גרושה שהיא קלה אמרת שתיאסר למותר לה. דלגביה לא היו גירושין כלל אלא שאסורה מלד גירושין שבה לכ"ע לא כ"ש שתיאסר גרושה זו מלד אשת איש שבה על אותו האדם שאסרה עליו: והלכה וניסת. לאותו שאסרה עליו: לא. נמלא גט בטל למפרע שהרי אמר לה על מנת שלא תינשאי לפלוני ונמלאו בניה מן האמלעי ממזרין וקורין לאמלעי אחרון כדכתיב ולאה וילדיה אחרונים: ה"ג מילתיה אמרה שאין מיתה מתרת מה שאסר הראשון. מדבריו שמעינן אף על פי שמת האמלעי באיסורה עומדת על האסור לה מפני הראשון ופליג אמ"ד לעיל בהיפוך: מלינו אשה וכו'. למ"ד אין מיתה מתרת פריך וכי מלינו אשה שהיתה מותרת לו מתחלה ועכשיו שמת וניסת להנאסר לה הויא לה ערוה על האמלעי: ה"ג א"ל ר' מנא למה לא למה זה דומה וכו'. מלינו כיולא בזה בהיפך לאחד שאמר וכו' בתחלה הוא אסור לבעול שלא יאמרו כשותיהן נותנין זה לזה במתנה א"כ הואיל ועדיין לא חל הגט אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע שכבר נתקיים התנאי:

הלכה

א"ר יוסי הגלילי מצינו בתורה האסור לזה מותר לזה. והמותר לזה אסור לזה. אסור לאחד אסור לכל אדם מותר לאחד מותר לכל אדם. השיב רבי עקיבה הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמצאת אלמנה לו וגרושה לכל אחיו הכהנים. וכי במה החמירה תורה בגרושה או באלמנה. החמירה התורה בגרושה יותר מן האלמנה. ומה אם גרושה חמורה לכל לא נאסרה ממה שהותר בה מצד גירושין שבה. אלמנה קלה אינו דין שתיאסר ממה שהותר לה מצד אשת איש שבה. אפילו אצלו נגעו בו גירושין. ומה אלמנה (וגרושה) נאסרה ממה שהותר לה מצד א"א שבה. גירושין חמורין לא כ"ש שתאסר ממה שהותר לה מצד גירושין שבה. ד"א הרי שאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה וניסית לאחר וילדה ממנו בנים ומת והלכה וניסית לאותו לא נמצאו בניה מן האחרון ממזירין. מילתיה אמרה שאין גירושין מתירין מה שאסר הראשון. אמר רבי שמי מצינו אשה בתחלה אין חייבין עליה משום ערוה ובסוף חייבין עליה משום ערוה. אמר ליה רבי מנא למה זה דומה לאחד שאמר לאשתו הרי זה גיטיך על מנת שתיבעלי לאיש פלוני [א] בתחילה הוא אסור לבעול [ז]עבר ובעל הותר הגט למפרע. א"ר יוחנן

הלכה

פני משה

אמר רבי יוסי הגלילי. תשובה על דברי ר"א וכי מלינו בתורה האסורה לזה מותרת לזה אלא ודאי אם אסורה לפלוני אסורה לכל אדם: לא נמלאת אלמנה לו. לאותו פלוני הויא כאלמנה ומותרת לו עכשיו דהא לא נתגרשה אללו ולכל אחיו הכהנים אסורה משום גרושה לדברי ר"א: החמירה התורה בגרושה. שאסורה אפילו לכהן הדיוט ואלמנה אינה אסורה אלא לכ"ג: ומה אם גרושה חמורה לכל. ה"פ לפי שיטתא דהאי תלמודא דתשובת ר"ע לדברי ר"א ממ"נ היא דלדידך דאמר' דמותרת לכל אדם חוץ מפלוני וא"כ ק"ו השתא מה אם גרושה שחמורה היא ואסורה לכל הכהנים לא נאסרה עכשיו ממה שהותר בה לזה פלוני הכהן: מלד גירושין שבה. כלומר אע"פ שיש בה לד גירושין לכל הכהנים אפ"ה עליו לא נאסרה דלא הויא גרושה אללו: אלמנה קלה. איסור אלמנה שהוא קל אינו דין שלא תיאסר גרסינן כלומר לדבריך אינו דין שלא תחול עליה איסור אלמנה לגבי כ"ג מלד אשת איש שהיתה בה וכ"מ למאי דקי"ל גרושה שנעשית אלמנה לכ"ג חייב עליה שתים דאי איסור מוסיף והכא ליכא משום חיוב אלמנה לגביה והא ודאי ליתא דהא עכ"פ נקראת אלמנה אלל זה הפלוני ושייך שפיר איסור מוסיף לגבי כ"ג: אפילו אללו נגעו בו גירושין. כלומר וא"כ דודאי יש בה גם משום איסור אלמנה מעתה נימר ק"ו דאפילו אלל הפלוני נגעו בה גירושין ואסירה דמה אלמנה שהוא איסור קל חל ונאסרה ממה שהותרה מכח לד א"א שהיתה בה כלומר דשם אלמנה עליה מלד שהיתה א"א לפלוני איסור גרושה החמור לכ"ש שתחול עליו מכח לד הגירושין שיש עליה אלל כל הכהנים: והלכה וניסית לאותו. פלוני לא נמלאו בניה מן האחרון ממזרין דהגט בטל למפרע: מילתיה אמרה. וקאמר הש"ס ממילתיה דר"ע שמעינו דס"ל אליבא דר"א שאין גירושין או מיתת השני מתירין מה שאסר הראשו מדקאמר הגט בטל למפרע כשנשאת אחר מיתת השני לאותו פלוני ופליג על הא דאמרי' לעיל אליבא דר"א: א"ר שמי מליט. כלומר דרבי שמי דחי לה לתשובת ר"ע בהאי דבר אחר דמה קושיא היא זו דודאי מלינו שהאשה בתחילה אין חייבין עליה משום ערוה ולבסוף חייבין עליה דמידי דהוה ככל תנאי דעלמא וכדמסיק ר' מנא. ולפי גי' הספר א"ל ר' מנא י"ל דר' שמי נמי מקשה על דברי ר"א וכי מלינו כו' והשיב לו ר' מנא אלמה לא למה זה דומה כו' וכלומר כי היכי דהתם לא הוי גיטא קודם שבעל ומשבעל הותר הגט למפרע שנתקיי' התנאי אף אתה אל תתמה בזה דהאמרינן איפכא לחומרא שמתחילה לא היתה ערוה וכשנשאת אח"כ לאותו פלוני הוי ערוה למפרע:

הלכה

עין משפט נר מצוה

[א] טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף ...

ציון ירושלים

[ז]עבר וכפ הותר הגי למפרע. עי' כספר סיק' דבני' האמת בקונטרס דף ...

רידב"ז

השיב ר"ע הרי שהי' זה שנאסרה עליו כהן. ומת המגרש לא נמלאת אלמנה לו וגרושה לכל אחיו הכהנים. וכי במה החמירה תורה בגרושה או באלמנה. החמירה התורה בגרושה יותר מן האלמנה כו' פירש דהנה בבבלי דף פ"ג ע"א גרסינן ר"א הרי שהי' זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמלאת אלמנה אללו וגרושה אלל כל אדם. וק"ו ומה גרושה שהיא קלה אסורה בשביל לד גירושין שבה א"א שהיא חמורה לא כ"ש הא למדת שאין זה כריתות. נראה לפענ"ד דב' דברים הן ב' הוכחות דאין זה כריתות דהא בפשיטות יש לעשות הק"ו מגירושין על א"א דהא פשיטא דהוי איסור גרושה על פלוני זה כדפי' רש"י ז"ל אפילו גרושה מאשה לבד פסולה מן הכהונה. וא"כ למה לריך להקדים לזה הרי שהי' זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמלאת אלמנה אללו וגרושה אלל כל אדם א"ו דב' הוכחות הן הוכחה א' הוא מאלמנה אללו וגרושה אלל כל אדם והוי' כהיא הוכחה דריה"ג וכי היכן מלינו באישות האסור לזה ומותר לזה מאיסור א"א. ור"ע פריך בע"א היכן מלינו שאלל זה הוי אלמנה ואלל זה גרושה. וק"ו מה גרושה היא עוד ענין אחד ק"ו מגרושה על א"א. והוי ב' קושיות וז"ב וכן מוכח בתוספתא דגרסינן שם ר"ע אומר הי' זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמלאת אלמנה לו וגרושה לכל אחין הכהנים הא למדנו שאין זה כריתות. ד"א את מי ההמירה תורה כלל גרושה כו' הרי שלמדנו דאין זה כריתות היא רק מלא נמלאת אלמנה לו וגרושה לכל אחיו הכהנים. ועי"ז יתפרש הירושלמי דמותיב ר"ע. ולא נמלאת אלמנה אללו וגרושה לכל אחיו הכהנים והיכן מלינו זאת א"ו דאין זה כריתות ולא הוי רק אלמנה לחוד דזה ל"ל דאין ה"נ דלדידיה לא הוי גרושה ולאחיו הכהנים לא הוי אלמנה דנימא ק"ו מה לדידי' לא הוי גרושה מלד גירושין ק"ו דלא הוי אלמנה על אחיו הכהנים מלד אישות. א"כ קשיא היכן מלינו דהוי לזה אלמנה ולזה גרושה. א"ו דאמרינן אדרבה דהוי אלמנה וגרושה לכולם עליו הוי גרושה מלד גירושין שבה ועל אחיו הכהנים הוי אלמנה מלד אישות שבה ובזה לא הוי קשיא היכן מלינו דע"ז הוי אלמנה וע"ז הוי גרושה ז"א דעל כולם הוי אלמנה וגרושה. וכיון שכן מוכח דאין זה כריתות דכיון דהוי אלמנה על אחיו הכהנים מלד אישות א"כ פשיטא דהגל אישות

תוס' הרי"ד

א"ר שמי מלינו אשה בתחלה אין חייבין עלי' כו'. הרב לח"מ ז"ל בפ"ח מהא"ב ה' י"ג מביא הירושלמי הזה ומפרש בו הכי וז"ל ז"ל מי שגירש את אשתו ע"מ שתיבעל לפלוני וקידשה אחר ובא אותו פלוני שהי' הגירושין על תנאי שתבעל לו ובעלה ביאה ראשונה אין חייב משום ערוה דאין כאן קידושין כיון דלא נתקיים הגט שעדיין לא נתקיים התנאי אבל אחר שבעל בעילה ראשונה. אח"כ חייב עלי' משום ערוה דבביאה הראשונה נתקיים הגט וטפסו קידושי שני למפרע מפני שהותר הגט למפרע וזהו שאמר בסוף חייבין עלי' כלומר אותו פלוני בבא עלי' חייב עלי' משום ערוה אחר ביאה ראשונה. והביא הדמיון ואמר הא למה זה דומה כו' בתחלה אסור הוא לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע כלומר ואותו פלוני שהי' התנאי שתבעול לו כיון שנתקדשה לאחר אסור הוא שתבעול לו אע"ג דלא נתקיים התנאי של הגט ולא תפסי קידושי שני מ"מ מפני שנראה כא"א אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע עכ"ל ז"ל עיי"ש. וקשה לי מאד להבין פירש הזה מלבד מה שהקשה הש"ק ז"ל עלי'. עוד קשה לי להבין בעיקר הדין כי נראה לפענ"ד ברור דאפילו על הביאה ראשונה עובר משום ערוה דא"א והראי' לזה דהא התוס' ז"ל בדף פ"ג ע"א ד"ה ועמדה מקשין שם וז"ל ז"ל וא"ת והלא אין נשואין תלין שהרי אסורה עלי' משום א"א וכו' פי' דס"ל דצ"מ שלא תנשא לפלוני הוא ע"י נשואין בתפיסת נשואין ולא בזנות א"כ קשה הא אי אפשר שיתפס הנשואין כיון דאם יותפס הנשואין א"כ בטל הגט והוי א"א. ולכאורה קשה הא גרסינן במס' כתובות דף ע' ע"ב וכיון דמשועבד לה כל כמיני' דמפקע לה לשיעבודה. ומשני דא"ל לאו מע"י במוני'. ופריך פרנס למה לה כו' לא לריכה דרגילא בבי נשא וקמגלגלא בהדיה דא"ל עד האידנא דלא אדרתן אלינא דאיגלגל בהדך והשתא דאדרתן לא מלינו דאיגלגל בהדך ומפרשין בתוס' ז"ל דממ"נ הנדר חל דכיון דכשעת הנדר אינו משועבד לה עיי"ש. הרי דהתם ע"י הנדר חל השיעבוד ומ"מ חל הנדר והימתי לא חל הנדר על השיעבוד הנ"מ כשהשיעבוד הוא קודם הנדר. אבל אי השיעבוד בא מכח שנדר חל הנדר א"כ הכ"נ כלא הניבואין הוי גרושה גמורה דהא מיירי בע"מ והגירושין הי' מכל משלם רק ע"י חלות הנישואין חבי' בטול הגט והוי א"א נמלא דהוי א"א ע"י חלות הנישואין ולמה לא תחיל הנישואין דהא הנדר חל אע"ג דע"י הנדר יהי' השיעבוד מ"מ כיון דהשיעבוד בא רק מכח הנדר גופי' חל הנדר. וה"נ אע"ג דע"י הנישואין תהי' א"א מ"מ כיון דהאיסור א"א בא רק מכח הנישואין גופי' חל הנישואין:

אבל פ"כ ז"א דלא דמי דהתם השיעבוד דחל ע"י הנדר גופי' אינו חל אלא מכאן ולהבא מן הנדר ולהבא משא"כ הכא דע"י הנישואין חל האיסור א"א מלפרע וא"כ האיך תתפוס הנישואין. וז"ב א"כ ממילא אסור לו לבעול אפילו ביאה ראשונה ואם בעל חייב משום ערוה דל"ל דע"י הביאה הוי הגט גט למפרע. ונמלא דבא על הערוה למפרע כיון דתפיסת קידושי שני בא רק מכח הביאה ז"א דהא ע"י הביאה נתפס קידושי שני למפרע. וזהו קושיא עלומה על פירש הרב לח"מ ז"ל ודוק:

שנויי נוסחאות (כו"ן) וכי במה כד"ן וביבמה. (סוי"כ) וגרושה כ"ה בד"ץ,

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"י מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' ז ס"א וסי' קנ סעיף ג

ה
ב מיי' פ"ח שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קלז סעיף ב

ו
ג מיי' פ"א שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכו סעיף מה

ז
ד מיי' פ"ה מעבדים סמ"ג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף מב

ח
ה מיי' פ"ד מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכו סעיף ע

ט
ו מיי' פ"ה מעבדים ה"ג סמ"ג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף יב

י
ז מיי' פ"א מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף כ

יא
ח מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנו ס"א

פני משה

הלכה כרשב"א היא. אמתני' קאי כיצד יעשה יטלנו הימנה כרשב"א דאמר בפ' הזורק גבי כנסי שט"ח זה דצריך שיאמר לה בשעה שנותן לה הא גיטך וה"נ צריך ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה ויאמר בשעת מתנה הרי את מותרת לכל אדם: אף ריח פסול אין בה. מתחילה לא הוי גט כלל לחכמים דמתני' ואפי' משום ריח פסול לכהונה אין בה: זאת אומרת לא חשו. ממתני' שמענו זה דלא חשו בה חכמים כלל ואפילו משום ריח פסול דאין תימר שחשו בה לפסול לכהונה א"כ נתינה מיקרייא מעיקרא לענין לפוסלה לכהונה: עד שהוא בידה דאמר לה. כלומר לפ"ז אמאי צריך ליטלו הימנה עד שהוא בידה סגי בהא שיאמר לה הרי את מותרת לכל אדם דהא שפיר נתינה הויא: אמר ר' אחא. אדרבא איפכא מסתברא זאת אומרת שחשו בה לפסול לכהונה ולפיכך צריך שיטלו הימנה משום דבנתינה קמייתא קנאתו לפסול בו לכהונה ואי לאו דהדר ושקיל מינה לא מהני אמירה שכבר זכתה בו על מנת תנאי הראשון: אין תימר לא חשו. ולא הוי גיטא מעיקרא כלל א"כ כל מה שבידו לגרש עכשיו יגרש ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואמאי צריך ליטלו ולחזור וליתן לה אלא ודאי דחשו לפסול לכהונה מעיקרא: כל שאילו בתנאי על מנת פסול. כל שכתבו לתנאי בתוך הגט ופסול הוא הכי נמי כל שאילו נתנו לה ואמר בע"פ ע"מ פסול:

הלכה ב מתני' ולכל מי שאין לה קידושין עליו. לאתויי שאר חייבי כריתות: כשר. דלא הוי שיורא דבלאו איסור אישות נמי לא תפסי לה בהו קידושין: אלא אלמנה לכ"ג. כיון דקידושין תופסין בחייבי לאוין ולהאי לא תפסי משום איסור אישות שבה אשתכח דשייר בגיטא: ולכל מי שיש לה עליו קידושין. לאתויי שאר חייבי לאוין כגון עמוני ומואבי: אפילו בעבירה. דאיסור לאו: גופו של גט. עיקר כתב הגט כך הוא: ודן דיהוי ליכי מינאי. שצריך להוכיח בתוכו בע"י ספר זה הוא מגרשה ואי לא כתב ביה הכי אתו למימר דכדיבור בעלמא גירשה ושטר ראיה בעלמא הוי והלכה כר' יהודה:

גמ' ר' אחא אמר כריתות. טעמא דמתני' קא מפרש דאם שייר לאבא ולאביך כו' כשר משום דהא דבעינן שלא יהא שום שיור בגט מדכתי' כריתות נפקא לן שיהא דבר הכורת בינו לבינה ולא התפיסה התורה שם כריתות למעוטי שיורא אלא ערוה שיש בה הוי' והיינו ח"ל כדקתני בסיפא לאפוקי א"כ ועבד ועכו"ם דבלאו הכי לא תפסי לה בהו קידושין לא הוי שיורא: ובלחוד דלא יאמר ודין. אדברי רבי יהודה קאי דאמר צריך לכתוב ודן כו' ובלבד שלא יכתוב ודין ביו"ד דמשמע שאומר אם דין הוא שאגרשך ואם אינו דין איני מגרשך: הרי את ברשות עצמך. אמר לאמתו כן מהו לגמרי קאמר לה או למעשה ידיה קאמר לה ולא איפשיטא: צריך שיאמר. בשטר שחרור של עבד לתרוייהו הרי את בן חורין והרי את של עצמך: מתני' אמרה כן. מליבנא דמתני' שמענו כן דקתני הרי את בן חורין הרי את לעצמך ולא קתני או הרי את לעצמך:

הלכה ג מתני' כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. אפילו לר"א דס"ל עדי מסירה כרתי הכא הואיל וכתב ידו הוא וכתב ונתן קרינן ביה ומדאורייתא כשר אע"ג דליכא עדי מסירה אלא שחכמים פסלוהו דילמא אתי לאכשורי בכתב סופר בלא עדים: ואין בו זמן. דזמן תקנתא דרבנן הוא אי משום פירות אי משום שמא יחפה על בת אחותו כדאמרי' בפ' שני: ואין עליו אלא עד אחד. בבבלי פליגי איכא למ"ד אכתב ידו קאי ורישא אשמועינן דאפילו אין בו עד כלל הולד כשר והכא אשמועינן דאפי' יש בו עד אחד לכתחילה לא וכן משמע בגמ' הכא ואיכא למ"ד התם דאכתב סופר קאי ואפ"ה הולד כשר דסופר הוי ליה במקום עד שני:

הלכה כרבי שמעון בן אלעזר היא. *דר' שמעון בן אלעזר אמר לעולם אינו גט עד שיאמר בשעת מתנה הרי זה גיטיך. רבי יעקב בר אחא בשם רבי ינאי אף ריח פסול אין בה. כהנא אמר זאת אומרת לא חשו. אין תימר [א] חשו עד שהוא בידה דאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. אמר רבי אחא *זאת אומרת שחשו אין יתימר לא חשו כל מה שבידו לגרש יגרש. אמר רבי זעירא תני שילא בר בינה כל שאילו בתניי על מנת פסול. כל שאילו נתנו על מנת פסול:

הלכה ב מתני'

[ג] *הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך לאחיי ולאחיך לעבד לעכו"ם ולכל מי שאין לה קידושין עליו כשר הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין ולכל מי שיש לה עליו קידושין אפילו בעבירה פסול [ג] גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שיבוקין למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין [ד] גופו של גט שיחרור הרי את בן חורין הרי את לעצמך: **גמ'** רבי אחא אמר כריתות לא התפיסה התורה שם כריתות אלא ערוה שיש בה הוייה. אמר רבי מנא [ה] ובלחוד דלא יימר ודין. ר' מנא בעי הרי את ברשות עצמך אמר רבי יוסי בי ר' בון צריך שיאמר [ו] הרי את בן חורין. הרי את של עצמך. מתניתא אמרה כן הרי אתה בן חורין הרי אתה של עצמך:

הלכה ג מתני'

[ז] שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הוולד כשר [ו] כתב בכתב ידו ואין עליו עדים [ח] יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד אילו שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר:

לית

קרבן העדה

הלכה כרשב"א. דאמר לעיל פ' הזורק בכנסי שטר חוב זה וכו' דאינו גט עד שיאמר בשעת נתינה ה"ז גיטיך: היא דרשב"א. מתני' כרשב"א אתיא: אף ריח פסול אין בו. באומר אלא לאיש פלוני ואם נתארמלה מותרת אפילו לכהן לרבנן: זאת אומרת לא חשו. חכמים לתנאי שבעל פה ומתני' בתנאי שכתוב בתוכו איירי דאם"ד דמתני' בבע"פ איירי ל"ל שיטלנו מידו ויחזור ויתננו לה יאמר לה בעודו בידה הרי את מותרת לכל אדם: זאת אומרת שחשו. חכמים לתנאי שבעל פה דאם לא כן יבטל התנאי שבכתב ויאמר לה בע"פ סתם הרי את מותרת לכל אדם אלא ודאי דגזרינן בע"פ אטו כתב א"כ ה"ה תנאי שבע"פ גזרינן אטו תנאי שבכתב: ה"ג כל שאלו בתנאי פסול כל שאלו נתנו ע"מ פסול. דע"מ תנאי הוא א"כ יש לקיים הגירס' הישנה וה"פ כל שאילו בתנאי שבכתב פוסל בתנאי ע"מ שבע"פ כגון שנתנו לה ע"מ נמי פוסל:

הלכה ב מתני' אלא לאבא ולאביך כו'. לאו שיורא הוא דבלאו איסור אישות נמי לא תפסו להו בה קידושין: אלמנה לכה"ג כו'. כיון דקידושין תופסין בחייבי לאוין ולהאי לא תפסו משום איסור אישות שבה אשתכח דשייר בגיטא: ולכל מי שיש לה עליו קידושין. אם היתה פנויה אפי' בעבירה דאיסור לאו: פסול. דהוי שיור: **גמ'** ה"ג ר' אחא אמר כריתות לא התפיסה התורה שם כריתות אלא על ערוה שיש בה הויה. וה"פ כתיב בתורה גט כריתות לא שייך כריתה אלא בדבר שהיה מחובר בו הלכך לא שייך כריתות אלא בערוה שיש בה הויה אבל ערוה שאין בה הויה כרותה ועומדת היא:

לית

גמ'

מסורת הש"ס

עי' גיטין דף עח ע"א וד' פד ע"ב

עי' גיטין פד ע"ב

שם כה

שם פו וצ"ע

רידב"ז

אישות לא נסתלק מן כל העולם ואסורה להנשא משום לד האישות שבה א"כ למדת דאין זה כריתות. כללו של דבר. דר"ע יליף דאין זה כריתות מלא נמצאת אלמנה לו וגרושה לכל אחיו הכהנים וזהו עיקר היסוד דע"כ דלא הוי כריתות ולא הוי רק אלמנה להוד או דהוי על כולם לד אלמנה ולד גרושה א"כ ממנפ"ש אסורה להנשא משום הלד אישות וא"כ הא למדת דאין זה כריתות. וה"פ בהתוספתא הי' זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמצאת אלמנה לו וגרושה לכל אחיו הכהנים הא למדת שאין זה כריתות פי' וע"כ מוכח דלא הוי גט כלל ולא הוי גרושה כלל ד"א את מי החמירה תורה כלל גרושה או כלל אלמנה. המורה גרושה מאלמנה. מה אלמנה קלה נאסרה מן המותר לה גרושה חמורה א"ד שתיאסר מן המותר לה הא למדנו שאין זה כריתות ע"כ. פי' דמוכח באופן אחר מזה דהוי אלמנה אצלו וגרושה אצל אחיו הכהנים ולא כמו דמוכח באופן ראשון דלא הוי גרושה כלל אלא אלמנה להוד אלא באופן אחר מוכח מזה דהוי תרתי אלמנה וגרושה דלא נימא דלא הוי גרושה עליו. וק"ו על האחין שלא הוי אלמנה. ז"א דא"כ לא הוי אלא אלמנה לזה וגרושה לזה וזה לא מצינו כנ"ל אלא אמרינן איפכא דהוי גרושה עליו מק"ו דהוי אלמנה על האחין והוי תרתי אלמנה וגרושה. והוי אלמנה על כל העולם מלד אישות א"כ ע"כ דאין זה כריתות ואסורה להנשא משום הלד אישות וא"כ ממנפ"ש בב' אופנים מוכח דלא הוי כריתות. וזהו הפי' בירושלמי השיב ר"ע הרי שהי' זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמצאת אלמנה לו וגרושה לכל אחיו הכהנים. וכי במה החמירה תורה בגרושה כו'. ומה אם גרושה כו' לא נאסרה ממה שהותר בה מלד גירושין שבה פי' דלא נאסרה עליו מלד גירושין שבה אלמנה קלה א"ד שלא תיאסר כו' ואמרינן דלא הוי עליו גרושה וק"ו על האחין הכהנים דלא הוי אלמנה או אפילו אללו נגעו בה גירושין. ומה אלמנה נאסרה ממה שהותרה לה מלד א"א ולגי' התוספתא נאסרה מן המותר לה פי' מאחין הכהנים נאסרה ג"כ מלד א"א גירושין חמורין לא כ"ש שתיאסר מן המותר לה מלד גירושין והוי תרתי אלמנה וגרושה על כולם א"כ מוכח מב' אופנים דלא הוי כריתות או דלא הוי כלל גרושה משום דלא חל על זה לד גירושין ועל זה לד אישות. ולא חל לד אישות על האחין מק"ו דלא חל עלי' לד גירושין. ולפ"ז נשארה אלמנה לזה וגרושה לזה וזה אי אפשר או דהוי תרתי אלמנה וגרושה על כולם דאמרינן איפכא דהל לד גירושין עליו מק"ו דלד אישות על האחין וא"כ אסורה להנשא משום לד אישות והא למדת דאין זה כריתות. והוי כמו בבבלי רק דבבבלי יליף תחלה מן אלמנה לו ולאחיו הכהנים גרושה וזה אי אפשר וא"כ יליף מק"ו מלד גרושה על לד א"א וגרושה ידעינן מאפילו לא נתגרשה אלא מאשה. אבל הכא יליף מן אלמנה ק"ו על לד גרושה לומר לך דע"כ הל תרתי דאי אמרינן דלא הוי לד גרושה ע"ז וק"ו דלא הוי לד אלמנה לזה ונמלא אלמנה לזה וגרושה לזה וזה אי אפשר וע"כ דאמרינן איפכא דהוי לד אלמנה ע"ז וק"ו דהוי לד גרושה על זה א"כ מוכח דאסורה להנשא לכל העולם מהלד אישות שבה ודוק:

ר"מ בעי הרי את ברשות עצמך כו' פי' דבמשנה גרסינן הרי את לעצמך והפי' היא דאתה שייך לעצמך ואינו שייך עוד לרבו. וע"ז בעי ר"מ על הלשון אם אמר ברשות עצמך אם מהני או לא די"ל דלעולם הוי עדיין של האדון רק דעומד ברשות עצמו והוי אצל האדון שלו ואינו ברשותו אר"י בר"ב צריך שיאמר הרי את בן חורין הרי את של עצמך לא שיאמר לעצמך בלמד אלא הר"א של עצמך

שנויי נוסחאות (פ"ב) לעצמך וכו' רבי אחא בד"ו **הלכה ב** לית כאן ספק וכו' עד והכא מפני שהוא פסול (בעמוד נ"א)
הלכה ג גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם כו' רבי אחא אמר כריתות וכו' עד הרי אתה של עצמך (בעמוד זה).
הלכה ד שלשה גיטין פסולין כו' רבי יוחנן בשם ר' ינאי (בעמוד נ"א) עד דרבי מאיר היא. ואח"כ באה הפיסקא ר' אלעזר כו'

עמודי ירושלים

רבי יעקב בר אחא בשם ר' ינאי אפי' ריח פסול אין בה עיין פני משה שפירש דקאי אמגרשה חוץ מפלוני. אולם ראיתי בשאלות ותשובות מהרי"ט (ח"א סי' נ') שהשכים הש"ס ירושלמי לבבלי דסוברה דבזה פסולה לכהונה אך זה קאי אכנסי שטר חוב זה ועיין שם שהאריך לבאר בירושלמי בדרך יפה. והפני משה לא ראה דברי המהרי"ט האלו. ועיין מה שכתב השדה יהושע (דף ק"ח ע"א) ע"ש:

גמ' *לית כאן ספק גירושין אלא גירושין ממש. כיצד ספק קידושין כיי דתנינן תמן [א] זרק לה קידושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו זהו ספק קידושין. והכא הוא [ב] זרק לה גיטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק גירושין. רבי יוחנן בשם רבי חלפתא דמן הוה [ג] וכולן אם ניסית לא תצא שלא להוציא ליזה על בניה. בתו שניסית לשוק בגט זה לא תצא כדי ליזקוק צרתה לאביה. צרתה שנישאת לשוק בגט זה תצא. בתו שנישאת לאחיו אפילו לאביה לא תצא. תני שלשה שטרות הללו [ד] גובה מבני חורין ואינו גובה מן המשועבדין. א"ר בא הדא דתימר בשלא הוחזק שטר ביד המלוה אפילו מבני חורין אינו גובה. אלא כן אנן קיימין. [ה] בשהוחזק שטר ביד המלוה. ולמה אינו גובה רבי ביסנא אמר מפני קינוניא. ר' אבינא אמר מפני פסול. התיב רבי אבין עד כדון בשלוה הזקן ושיעבד הזקן לוה הזקן ושיעבד הבן הכא אית לך מימר מפני קינוניא לא מפני שהוא פסול. התיב ר' אבין והתני *אף בגיטי נשים. אית לך מימר מפני קינוניא לא מפני שהוא פסול והכא מפני שהוא פסול. ר' יוחנן בשם ר' ינאי וכולן בכתב ידים. רבי לעזר שאל עדים יש כאן בכתב ידים מה אני צריך. ר' ירמיה בשם רב וכולהם בכתב ידים חוץ משעדיו עמו. אמר רב המנונא הללו הוביהון

לית כאן וכו' עד סוף הסוגי' לא שייך הכא אלא לקמן סוף הלכה ד' וכ"ה בבבלי אלא שלא רציתי לשלוח בה יד לכן פירשתיה כאן: לית כאן ספק גירושין אלא גירושין ממש. אמתני' דפ"ג דיבמות קאי דתנן התם וכולן שהיו להן קידושין או גירושין בספק הרי אלו חוללות ולא מתייבמות כיצד ספק קידושין זרק לה קידושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו ספק קידושין כיצד ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד זהו ספק גירושין וקאמר הכך ספק קידושין דתנן במתניתין אין לקרותן ספק דמדאורייתא גט כשר ודאי הוא ומדרבנן פסולין כדתנן הכא ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר אלא משום ספק קרוב לה וכו' דתני בקידושין ושייך נמי בגירושין כדתנן לעיל פ' הזורק וכדמסיק בסמוך כלל נמי לכל השנויין במתניתין גבי גירושין בלשון ספק: דמן הוה. שם מקום: וכולן. כל הספיקות השנויות במשנתינו גבי גירושין: אם ניסת. בגט זה לא הלא שלא להוציא לעז על בניה: בתו. שהיתה נשואה לאחיו ונתן לה אחיו גט שיש בו אחד מפסולים השנויים במתני' וניסת לשוק בגט זה ואח"כ מת אחיו ולו אשה אחרת לא תצא אע"פ שאין לה בנים כדי שלא להזיק הצרה לאסרה על אביה כצרת הערוה אלא הרי הוא כאלו כבר גירשה ותנן התם פ"ג דיבמות וכולן אם מתו או גירשו צרותיהן מותרות: צרתה שניסת לשוק בגט זה. הפסול שקבלה בת היבם מבעלה וסברה שגט זה אינו מועיל וה"ל צרת ערוה ופטורה מייבום: וניסת לשוק תצא. דמדאורייתא הויא גט והרי היא זקוקה ליבם וקמ"ל דלא חיישינן ללעז בניה כיון דמדאורייתא זקוקה ליבם והויא יבמה לשוק: בתו שניסת לאחיו. בגט זה שקיבלה מבעלה הראשון ומת אחיו בלא בנים אפי' לאביה: לא תצא. כלומר הרי היא כצרת ערוה אע"פ שמפסדת הצרה לאביה שאסור לייבמה כיון דמדאורייתא קידושי אחיו בה קידושי מעליא נינהו דהא גט ודאי הוא מדאורייתא: תני. ב"ב פ' גט פשוט: ג' שטרות הללו. דתנן במתני' כתב בכתב ידו וכו': הדא דתימא. לא אמרן אלא בשלא הוחזק כתב ידו של הלוה בשטר שביד המלוה שהודה הלוה למלוה בב"ד שזה כתב ידו: ה"ג אבל הוחזק השטר ביד המלוה גובה. אפי' מנכסים בני חורין דקיום ב"ד כשטר בעדים הוא: ה"ג ר' יוסה בעי אם שלא הוחזק השטר ביד המלוה אפי' מבני חורין לא יגבה אלא כן אנן קיימין בשהוחזק השטר ביד המלוה ולמה אינו גובה וכ"ה ביבמות. וה"פ אם בשלא הוחזק אפי' מב"ח לא יגבה שיכול הלוה לטעון פרעתי במגו דמזוייף אלא הב"ע בשהוחזק השטר והא דאינו גובה ממשעבדי: מפני קנוניא. שהלוה יתן למלוה שטר מוקדם בכתב ידו להוציא מלקוחות שקנו ממנו אחר זמנו של שטר זה אבל בשטר בעדים ליכא למיחש לכך דאין העדים חותמין שטר מוקדם: מפני שהוא פסול. כל שטר שאינו עשוי כתקנת חכמים פסול: ה"ג ר' אבינא אמר מפני פסול התיב ר' אבון עד כדון בשלוה הזקן ושיעבד הנכרי לוה זקן ושיעבד הבן אית לך מימר מפני קנוניא וכו'. וה"פ ר' אבין מייתי סייעתא לר' אבינא דאי משום קנוניא הניחא כשמכר הלוה נכסיו לאיש אחר איכא למיחש לקנוניא אלא כשהלוה הוא האב והשטר ביד איש נכרי והשיעבוד ביד הבן שמכר לו אביו נכסיו: אית לך למימר מפני קנוניא. בתמיה וכי יש לחוש בכך שיעשה אדם קנוניא על בנו אלא ודאי מפני פסול אינו גובה בו והכא מפני שהוא פסול ל"ג ובסמוך ניחא: התיב ר"א. כלומר ועוד השיב ר"א והא תנן במתני' אף בגיטי נשים כתב בכתב ידו וכו' פסול וכי יש לך לומר בגט דפסול משום קנוניא דמה קנוניא שייך בגט דהא אם ירצה יכול להחזירה ואי בשכבר ניסה ודאי דאסור לו להחזירה אלא ודאי הטעם משום פסול:

הלכה ג מתני' גופו של גט. עיקר כתב הגט כך יכתבו בו: ודין דיהוי ליכי מינאי. שצריך להוכיח מתוכו שע"י ספר זה הוא מגרשה ואי לא כתיב ביה הכי אתי למימר בדיבור בעלמא גירשה ושטר ראיה בעלמא הוא:

גמ' רב אחא וכו'. לא שייך הכא מידי ומקומו לעיל ריש הלכה ב' וכמ"ש שם בקונטרס: ובלחוד דלא יימר ודין. ביו"ד דמשמע דין הוא שאגרשך אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי בו הלכך צריך לכתוב ודן בלא יו"ד: הרי את ברשות עצמך. מהו לגמרי קאמר לה או למלאכה קאמר לה: צריך שיאמר. הכי תרי לישני בהדי הדדי הרי את בן חורין הרי את לעצמך אבל חדא מינהון לא מהני ל"א דוקא אחד מלשונות אלו מהני אבל האומר אין לי עסק בך או לשון אחר לא מהני ופי' זה נראה: מתני' אמרה כן. מתני' נמי דייקא דתנן הכא תרי לישני משמע דבעינא תרווייהו א"נ ה"ק דוקא הני לישני מהני אבל ל"א לא מהני:

הלכה ד מתני' זמן. תקנתא דרבנן הוא משום פירות כדאמרינן לעיל פ"ב (הלכה ב) הולד כשר: ואין בו אלא עד אחד. הלכך בגמרא מפרש דאכתב ידו קאי אפילו הכי אשמועינן לכתחלה לא ירישא אשמועינן דאפי' אין בו עד כלל אם ניסת הולד כשר: **גמ'** וכולן. הכך ג' גיטין דמתני' איירי בשכתבו בכתב ידו אבל לא כתבו בכתב ידו פסול דאורייתא והולד ממזר: עדים יש כאן. מליעתא דתנן יש עליו עדים וכו' א"כ למאי צריך כתב ידו: וכולהם בכתב ידים. רישא וסיפא בכתב ידו חוץ ממליעתא שעדיו עמו אינו צריך כתב ידו: הללו חוביהון

גמ' גרסי' הכא מה שנתחלף בספרי הדפוס בטעות לית כאן ספק גירושין כו' דלא שייכא אלא להאי מתני': לית כאן כו'. ריש דסוגיא על מתני' דיבמות פ"ג הלכה ט' וכולן שהיו בהן קידושין או גירושין בספק קאי וכדגרסי' התם ועיין שם שמבואר היטב: וכולן בכתב ידים. כל גיטין הפסולין דקחשיב במתני' בכתב ידו מיירי וקס"ד דאמליעתא יש עליו עדים ואין בו זמן נמי קאי: רבי לעזר שאל. הקשה על זה עדים יש כאן הא מליעתא כיון עליו ב' עדים היא ובכתב ידים מה אני צריך דמה לי בכתב ידו או בכתב הסופר אין הפסול בו אלא משום שאין בו זמן: וכולהם בכתב ידים. כלומר דסיפא יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד נמי בכתב ידו מיירי ודוקא כתב ידו ועד אחד אבל כתב סופר ועד לא וקמ"ל דאע"ג דיש כאן עד אחד וכתב ידו אפ"ה לכתחילה לא תנשא: חוץ משעדיו עמו. חוץ מהמליעתא יש עליו עדים דלא איכפת לן בכתב ידו דעיקר הפסול משום שאין בו זמן כדמפרש רב המנונא: חוביהון

מסורת הש"ס

(יבמות פ"ג הלכה ט) בבלי ל ע"ב

גיטין פו

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"ל מאישות הכ"ב סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ט

יג
ב מיי' פ"ב מג רושין הי"ג סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קלט סעיף ז

יד
ג מיי' פ"א ופ"י שם הכ"ג שם טוש"ע שם סי' קכז ס"ל וסי' קנ ס"א

טו
ד ה מיי' פי"א ממלוה הלכה ג ופכ"ז שם ה"א סמ"ג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' סט ס"ת וטור שם סי' לג

רידב"ז

עלמך זהו לשון היותר טוב משום דלשון כעלמך אינו משמע דשייך לעצמו אלא משמע לשון פרידה דהאדון יהי' לעצמו והעבד לעצמו אבל אינו במשמע לשון הקנאה דמהיום והלאה שייך לעצמו ע"כ צריך שיאמר הרי את של עצמך דמשמע דשייך העבד לעצמו ומסיק מתניתא אמרה כן פי' דמצינו בברייתא דתנינן מפורש כן הרי את בן חורין הרי אתה של עצמך וכן פסק הרמב"ם ז"ל דצריך לומר הרי אתה בן הורין או הרי את של עצמך ודוק:

בתו שניסת לשוק בגט זה לא תצא כדי לזקוק צרתה לאביה פי' אע"פ שאין לה בנים ולא שייך לעז על בנים וגם יש לאבי הבת אם אעפ"כ לא תצא משום דאם תימר תצא משום דלא הוי גט והיא זקוקה ליבום דהיא לאחיו של אבי הבת א"כ כשקבלת הזיקה מאבי' לצרתה ותימר שאינה זקוקה רק לאחיו אבל לא לאבי הבת וקשקלת זיקה להצרה מהד יבום. ובאמת מדאורייתא זקוקה לו הצרה לאביה משום דהבת כבר נתגרשה. אבל צרתה שנשאת לשוק בגט זה ואין לה בנים ולא חוששין ללעז תצא משום דמדרבנן לא הוי גט והוי הגט שקבלה הצרה מבעלה כמו שלא נתגרשה מדרבנן וע"כ היא זקוקה לאחי אבי הבת כתו' שנשאת לאחיו בגט זה תצא צרתה שנשאת לאחיו בגט זה אפילו לאבי' לא תצא. כן גרסינן במס' יבמות פ"ג וה"פ בת שנשאת לאחיו בגט כזה שנהו לה המת קודם

שנויי נוסחאות (שו"ו) הוה בד"ו חוח. (שו"ח) ליזקיק בד"ו ליזוק. (שו"ב) בשלא בד"ו כשלא. (שו"ד) אמר מפני פסול התיב בד"ו אמר מפני פסול והכא מפני שהוא פסול התיב. (שו"ו) לוה הזקן ושיעבד הבן בד"ו ליתא

עין משפט
נר מצוה

טז
ה, ג מיי' פ"א מגירושין ופ"ג שם סמ"ג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קלו פ"א

יז
ג מיי' פ"א ממלוה סמ"ג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' מ סעיף ב וסי' נה סעיף ז

יח
ד מיי' פ"ג מגירושין סמ"ג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ג

חוביהן על גרמיהון דאינון שקיבלו עליהן לשקר לחתום בגט שאין בו זמן. ר' בא בר המנונא רב אדא בר אחא בשם רב דרבי מאיר היא. מה חמית מימר כן. אמר רבי מנא בגין דאמר רב הונא בשם רב כל ההין פרקא דרבי מאיר חוץ משינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה דלא תסבור מימר קיימיה דר' מאיר היא תנייה דרבנין לפום כן צריך מימר דר' מאיר היא. אמר ר' יוסי בגין דרב ושמואל תריהון אמרין הלכה כרבי לעזר דלא תסבור מימר אוף הכא לפום כן צריך מימר דרבי מאיר היא:

הלכה ד מתני' [a] *רבי אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים [י] שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם: **גמ'** *רב ושמואל תריהון אמרין הלכה כרבי אלעזר. רבי יוחנן בשם רבי ינאי דברי חכמים פסול. אתא עובדא קומי ר' יוחנן בכוהנת ובעא למיעבד כהדא דרבי ינאי כד שמעון דרב ושמואל פליגין אתא קומוי אפילו ישראל ושמע מינה. רבי יהושע בן לוי אמר דברי הכל כשר. והא רבי אלעזר אמר כשר. ורבנן אמרין פסול. מה ביניהו ר' אלעזר אמר [ג] כשר וגובה מנכסין משועבדין. ורבנין אמרין פסול וגובה מנכסין בני הורין:

הלכה ה מתני' [ד] *שנים ששילחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהן לזו ושניהן לזו לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני בטל: **גמ'** *רבי אליעזר בי רבי יוסי בעא קומי רבי יוסי כמה דאת אמר גט אחד פסול בשתי נשים. ודכוותה והוא שני גיטין פסולין בשתי נשים. אמר ליה וביני. אמר ליה והא תנינן שנים ששילחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהן לזו ושניהן לזו. תמן זו כרות לשמה וזו כרות לשמה תערובת היא שגרמה.

ברם

פני משה

חוביהון על גרמיהון. העדים שהן כמי שקיבלו עליהן לשקר שבאו לחתום בגט שאין בו זמן: דר"מ היא. מתני' דקתני ג' גיטין פסולין ותו לא ואע"ג דאיכא עובא שלום מלכות וגט קרח כדחשיב בפ' דלעיל אלא משום דהכא הולד כשר והתם הולד ממזר וכר"מ דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר: מה חמית מימר כן. מה ראית שהוצרכת לומר כן פשיטא דר"מ היא דאי לרבנן התם נמי הולד כשר ואיכא טובא: בגין דאמר רב הונא. התם גבי ההיא מתני' דשלום מלכות כו' כל ההין פרקא דר"מ היא חוץ משינה שמו דמודו בה רבנן: דלא תסבור מימר קיימיה דר"מ היא. שלא תאמר האי קמייתא דוקא דר"מ היא אבל האי תנייה מתני' דהכא דרבנן היא דאילו לר"מ הולד ממזר ולא תיקשי אי רבנן ליחשב נמי הא דהתם הא לא קשיא דהתם תנא היא ומתני' דהכא לא תנא לפום כן צריך מימר דמתני' דהכא נמי דר"מ היא והילכך לא חשיב להני דהכא הולד כשר והתם הולד ממזר והשתא איכא למימר לרבנן דס"ל במתני' דהכא נמי תנא: רבי יוסי. מפרש דמשום האי טעמא צריך מימר דר"מ היא: בגין דרב ושמואל. דאמרי במתניתין דלקמן הלכה כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ולא תסבור מימר אוף הכא דקתני ברישא כתב בכתב ידו ואין עליו עדים נמי לא מיתוקמא אלא אליבא דר"א דאילו לר"מ הא אמר עדי חתימה כרתי ואין הולד כשר שהרי אין עליו עדים לפיכך קמ"ל אפילו לר"מ הולד כשר וטעמא דס"ל כתב ידו כמאה עדים דמי:

הלכה ד מתני' אע"פ שאין עליו עדים. ואינו כתב ידו כשר לינשא לכתחילה: מפני תיקון העולם. שמא ימותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער לומר לא גרשתיה:

גמ' דברי חכמים פסול. לדברי חכמים דפליגי על ר"א פסול לגמרי הוא כשאין עליו עדים ואפילו ריח הגט אין בו לפסול לכהונה: בכוהנת. באשת כהן שנתגרשה בגט שאין עליו עדים ובעא למיעבד כהדא דר' ינאי להכשירה משום גרושה כדאמר אליבא דחכמים: ה"ג כד שמעון דרב ושמואל פליגין. כששמע ר' יוחנן לרב ושמואל דפליגי בהא ואמרי הלכה כר"א: אתא קומוי אפי' ישראל ושמע מינה. כשבא אח"כ מעשה לפניו אפילו בישראל שנתן גט כזה קיבלה מינייהו והכשיר הגט: ד"ה כשר. ומתמה הש"ס והא ר"א כשר ורבנן אמרי פסול ומאי ד"ה דקאמרת ומשני מה בינייהו כלומר דה"ק דלא פליגי אלא אם גובה בשטר שאין עליו עדים מנכסים משועבדין לר"א גובה ורבנן דאמרי פסול לגבות ממשועבדין הוא דקאמרי דעדים החותמין על השטר מפקי לקלא אבל מבני הורי גובה וד"ה כשר דקאמר לגבות מבני הורין הוא:

הלכה ה מתני' שני גיטין שוין. בשמותיהן: נותן שניהן לזו ולזו. אפי' לר"א דאמר עדי מסירה כרתי וא"כ על כרחך לא דכתיב דדרשינן לשמה לאו אהתימ' קאי אלא אוכתב מיהו אונתן לא קאי דלא בעינן שידעו העדים בשעת מסירה בהי מינייהו מתגרשת: הרי השני בטל. דלא ידעינן דמאן ניהו: גמ' כמה דאת אמר גט אחד כו'. אדלעיל ריש פ"ג קאי וכל הסוגיא שם וכאן לא הובאה אלא מקלתה אגב דמקשי ממתני' כדרך הש"ס הזה וע"ש שמפורש היטב:

הלכה

קרבן העדה

חוביהן על גרמיהון. העדים חבו על עצמן שקיבלו עליהן לשקר ולחתום גט שאין בו זמן וכיון שניכר פסולו מתוכו ה"ל כאילו אין כאן עדים לכך בעינן גם במליעתא שיהא כתב ידו: דר"מ היא מתניתין דאמר עידי חתימה כרתי אע"ג דמשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין וה"ל הולד ממזר לר"מ י"ל קסבר ר"מ כך טבעו חכמים שיהי' הולד כשר בהנך תלתא פסולי א"נ קסבר כתב ידו כמאה עדים דמי: מה חמית מימר כן. מה ראית לומר כן דבר הגלוי לכל דודאי לאו ר"א היא דאמר עידי מסירה כרתי דהא פליג ר"א בסיפא: בגין. משום דאר"ה בשם רב לעיל פ' הזורק כל הך פירק' ר"מ וכו' דלא תיסבור לומר דוקא פירקא קמא דהיינו פ' הזורק ר"מ ופירקא תנינא דהיינו פרקין פרק המגרש כולהו סתמיה דרבנן לפיכך צריך לפרש דסתמא דמתני' דהכא ר"מ: ה"ג קמא דר"מ תנייה דרבנן: א"ר יוסי. לכך צריך לפרש דמתניתין ר"מ היא דכד"א רב ושמואל דאמרי תרווייהו הלכה כר"א איכהו מוקי לרישא דמתניתין כר"א דקסבר ר"א אע"ג דבעינן עידי מסירה מ"מ מודה דבדיעבד בעידי חתימה סגי א"כ ר"א אפילו בעידי חתימה מכשיר וכ"ש בעידי מסירה לפיכך צריך לומר רישא ר"מ היא ור"א פליג דבעינן דוקא עידי מסירה: הא דגרסינן לעיל הלכה ב' לית כאן וכו' עד מפני שהוא פסול שייך לכאן:

הלכה ה מתני' תיקון העולם. שמא ימותו עידי מסירה ויבא הבעל ויערער ויאמר לא גרשתיה:

גמ' ה"ג רבי יוחנן בשם ר' ינאי דברי חכמים פסול. הגט שאין בו עידי חתימה ולית הלכתא כר"א: אתא עובדא. בא מעשה לפני ר"י בכהנת שנתגרשה בגט שאין עליו עדים ורצה ר"י להתירה להחזירה לכהן כהא דרבי ינאי דקסבר אפילו ריח הגט אין בו: ה"ג כד"ש דרב ושמואל פליגין אתא קומוי אפי' ישראל ושרע מינה. וה"פ כ"ד שמ"ע דרב ושמואל אמרו הלכה כר"א ובאה ישראלית שנתגרשה בעידי מסירה בלא עידי חתימה והתירוה לעלמא ע"י גט זה: ושרע. וגשמט בת"כ שרוע או קלוט שרוע שנשמט ירכו: ד"ה כשר. הגט: ה"ג והא ר"א אמר כשר ורבנן אמרי פסול. וה"פ לריב"ל פריך דאמר לד"ה כשר והא ר"א ורבנן פליגי: ומשני מה בינייהו. כלומר כי פליגי ר"א ורבנן אלא דלר"א ממשועבדים ולרבנן אינו גובה אלא מבני חורין אבל שניהן מודין דהגט כשר:

הלכה ו מתני' שני גיטין. שוין בשמותיהן: הרי השני בטל. דלא ידעי' דמאן ניהו: **גמ'** ה"ג כמה דאת אמר גט אחת פסול בשתי נשים ודכוותה והן שני גיטין פסולין באשה אחת. וה"פ כי היכי דתנן פ"ג אמר ללבלר כתוב לאיזה שארצה אגרש פסול מלגרש בו דה"ל ככותב גט אחד לשתי נשיו דפסול דכתיב וכתב לה ולא לה ולחברתה ה"נ נאמר הכותב שני גיטין לאשה אחת באיזה שירצה יגרשנה פסולים דאין אחד מהן מבורר איזה מהם נכתב לשם גירושין: א"ל וביני. וכן הוא דשניהן פסולין: והא תנינן. במתניתין: נותן שניהן לזו ושניהן לזו. אע"ג דה"ל שני גיטין לאשה אחת: ומשני תמן. כלומר הך דהכא גט של כל אחת נכתב לשמה אלא שאין אנו יודעין איזהו הוא לפיכך נותנין לה שניהן דממ"נ זכתה בגט שנכתב לשמה והשני כמאן דליתא:

ברם

מסורת הש"ס

גיטין כו

(לעיל פ"ג הלכה ג)

שם פ"ב

(לעיל פ"ג הלכה א)

רידב"ז

קודם המיתה והאי גט הוי גט מדאורייתא ומדרבנן אינו גט והוי זקוקה מדרבנן ואסורה לשוק והצרה הוי צרת ערוה מדרבנן דלא הוי גט מדרבנן וע"כ מדבר אדות בתו וצרתה לענין נישואין לשוק. ועכשיו תני לענין יבום בגט הזה אם בתו נתיבמה לאחיו תצא דהא אע"ג דזקוקה לו מדרבנן דאינו גט מ"מ צריך רק לחלוץ אבל לא ליבם דהא מדאורייתא הוי גרושה. ולענין צרתה אם נתיבמה בגט הזה שקיבלה הערוה אפילו לאבי' פי' אפילו אבי הבת גופי' יבם את הצרה נמי לא תצא לא מיבעיא אם אחיו יבם את הצרה פשיטא דלא יוציא דהא הצרה לא נתגרשה אך אפילו אבי הבת יבם את הצרה דהשתא יש לומר דע"כ יוציא דהוי מדרבנן אינו גט והוי צרת ערוה קמ"ל דלא מוציא אע"פ דבגט כזה דאמרו רבנן אינו גט הדין הוא דמוציא הנ"מ משום איסור א"א אבל לא משום צרת ערוה מאיסור אשת אח. ואע"פ דלגבי בתו שנשאת לאחיו בגט זה מוציא משום איסור אשת אח שאני התם דהתם מוציא משום דהוי גט מדאורייתא אבל הכא דהיציאה היא משום שאינו גט והיא מדרבנן. ע"כ משום איסור אשת אח דרבנן לא אמרו רבנן מוציא. ודוק:

תמן זו כרות לשמה כו' ברם הכא כו' ולא זה כרות לשמה מכיון שנתנו לה יעשה כמי שכרות לשמה מטעה הראשונה הא דגרסינן הכא מכיון

שנויי נוסחאות (סו"כ) בד נד"ו כרבי. (סוכ"ג) ורבנן אמרין נד"ו ורב אמר. (סוכ"ס) אליעזר נד"ו אלעזר. (סו"ל) גט אחד נד"ו גט אחר גט.

עמודי ירושלים

רבי אליעזר בי רבי יוסי בעי קומי רבי יוסי כו'. ראיתי לגבי יעקב (דף ק"מ) שכתב בביאור בירושלמי שהקשה דכי היכא דגט א' לב' נשים לא מהני משום דכתיב לה ולא לה ולחברתה ה"נ ב' גיטין ואשה אחת לא תהני ופריך והא תנן נותן ב' לא' ומשני התם הי' כתוב מתחלה לשם כריתות והערובות הוא שגרמה אבל ב' גיטין שנכתבו לשם ספק לא נכתבו לשם כריתות ומשני כיון שנמסר אח"כ לידה שרי והו"ל קשה על טעמא דמהרנא"ס שכ' בב' גיטין דהוי ברירה דהא כיון דנמסר אח"כ לידה לא הוי ברירה וגו קשה על המפרי"ל יע"ש באורך ולענ"ד אינו קושיא כלל דפי' הגבי יעקב בירושלמי הוא תמוה חדא דמאי קשה דלא תהני ב' גיטין לאשה א' כי היכא דגט אחד לב' נשים הא שם איכא מיעוטא וכאן ליכא מיעוטא ועוד דבאמת אין דעתינו כ"א על גט א' ומחמת ספק עושין כן א"כ לא הוי רק גט א' ועוד דהירושלמי הזה הובא ג"כ בפ' כל הגט ה"א ושם א"א לפרש כן יעו"ש וע"כ כנכון כפי' הפ"מ ולפי ביאורו אין זה ענין לבסיס דמהרנא"ס ומהרי"ל ולק"מ:

ברס הכא. אבל הכותב שני גיטין לאשה אחת לא נכתב אחד מהן בבירור לשם גיטה הלכך שניהן פסולין: מכיון וכו'. אהא דתנן פ"ג אמר ללבלר וכו' פריך אמאי פסול הא משכתנו לה הוברר הדבר למפרע שנכתב לשמה משעה ראשונה:

ברם הכא לא זה כרות לשמה ולא זה כרות לשמה מכיון שנתנו לה יעשה כמי שכרות לשמה משעה ראשונה:

הלכה ו מתני' חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש

פלונית ופלוני לפלונית והעדים מלמטן כולן כשירין וינתן לכל אחת ואחת היה כותב טופס לכל אחת ואחת והעדים מלמטן את שהעדים ניקרין עמו כשר: **גמ'** *אמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי ושואל אני בשלום פלוני חזקה על הכל חתם. שואל אני בשלום פלוני לא חתם אלא על שאילת שלום בלבד. ריש לקיש אמר אפילו אמר שואל אני בשלום פלוני חזקה על כל חתם. אי זהו כללו של רבי יוחנן איש פלוני מגרש את פלנית ופלוני לפלנית. אי זהו כללו של ריש לקיש אנו פלוני ופלוני מגרשין את נשותינו ממקום פלוני. אמר ר' זעירא מודה רבי יוחנן שאם הזכיר גרושין לכל אחת ואחת שהוא צריך טופס ועדים לכל אחת ואחת. חייליה דרבי יוחנן מן הדא *שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחת ואחת. אמר רבי יוסי מתניתא מסייעא לרבי יוחנן היה כותב טופס לכל אחת ואחת והעדים מלמטן את שהעדים נקרין עמו כשר. שמואל אמר פרטו של רבי מאיר כללו של רבי יהודה ופרטו של רבי יהודה כללו של רבי מאיר. אמר רבי שמואל בשם רבי זעירא מיליהון דרבנין אמרין שאין פרטו של רבי מאיר כללו של רבי יהודה ופרטו של רבי יהודה כללו של רבי מאיר. דמר ר' יוחנן בשם רבי ינאי ושואל אני בשלום פלוני חזקה על הכל חתם. שואל אני בשלום פלוני לא חתם אלא על שאילת שלום בלבד. אם אומר את *פרטו של רבי מאיר כללו של רבי יהודה אפילו אמר שואל אני בשלום פלוני חזקה על הכל חתם.
מאי

קרבן העדה

הלכה ז מתני' טופס לכל א' א'.

בגמרא מפרש לה: את שהעדים ניקרין עמו. היינו הגט התחתון כשר אבל העליונים פסולים דהא לא העידו אלא על האחרון: **גמ'** ושואל אני בשלום פלוני. אע"פ שכתב כן בסוף הגט כשר שחזקה שעל כל הכתוב למעלה חתמו ולא על השאילת שלום לבד הואיל וכתב ושואל בוי"ו לומר שמוסיף על ענין הראשון: שואל אני וכו'. בלא וי"ו פסול שלא חתמו אלא על שאילת שלום ולא על עיקר הגט: אפי' אמר שואל וכו' חזקה על הכל חתם. דמה להם לחתום על שאילת שלום לחוד א"כ ה"ג אפי' אמר ושואל אני בשלום פלוני חזקה על האחרון חתם וכ"כ בסמוך וכ"ה בבבלי וכן עיקר: איזהו כללו של ר"י. אמתני' קאי דתנן ה' שכתבו כלל בתוך הגט וכו' כולן כשרין וקאמר איזהו כלל לר"י דכולן כשרין: ה"ג איש פלוני מגרש את פלונית ופלוני לפלונית. וכתב זמן אחד לכולן אבל אם כתב זמן לכל אחד הוי טופס ואם כלל כל הנשים יחד וכדאמר לר"ל בסמוך פשיטא דהוי כלל: מגרשין את נשותינו. פלונית ופלונית ממקום פלונית והדר כתב פלוני גירש פלונית וכו' דאם לא הדר ופרטן אינו גט דכתיב וכתב לה ולא לה ולחברתה אבל אם לא כלל כל הנשים תחלה הוי פרט: שאם הזכיר גירושין לכל א' וא'. כגון שכתב פלוני מגרש פלונית ופלוני מגרש פלונית פסול דה"ל פרט וצריך טופס ועדים לכל א' וא': חייליה דר"י. כמו וראייתו מהא דתנן נדרים פ"ט: ה"ג קונם שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן. וה"פ דוקא כשהזכיר קרבן בכל א' הא אם לא הזכיר קרבן אלא פעם א' ה"ל כלל ובשהותר א' מהם הותרו כולן ה"נ כשאינו מזכיר גירושין אלא פעם א' ה"ל כלל: היה כותב טופס לכל א' וכו'. דוקא בשכתב טופס לכל א' הוא דהראשונים פסולין הא כתב טופס א' לכולן אע"ג שכתב שם כל איש ואשה בפני עצמו ה"ל כלל: פרטו של ר"מ וכו'. בבבלי פ' שבועת הפקדון תניא כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל א' וא' דברי ר"מ ר"י א' שבועה לא לך לא לך חייב על כל א' וא' ועלה קאמר שמואל פרטו של ר"מ וכו' מאי שמע ר"י שהיה עושה ר"מ כלל דהיינו לא לך לא לך עשאן ר"י פרט וממילא שמעינן דפרטו של ר"מ היינו ולא לך ולא לך דאי לא מאי הוי פרטו של ר"מ והוא כללו של ר"י דאי ולא לך לר"י נמי פרטא ולא חשיב כלל אלא שאין לכם מ"ש לא לך דנקט: ה"ג ר' שמואל בשם ר"ז וכ"ה בשבועות: מיליהון דרבנן. מדברי ר' יוחנן שמעינן דפליג אשמואל דאמר ר"י וכו': ה"ג אם אמר את פרטו של רבי מאיר כללו של ר"י אמר שואל אני וכו' וכ"ה בשבועות. וה"פ אם"ד דסובר ר"י לא לך לא לך כלל הוא א"כ בכתוב למטה שואל אני בשלום פלוני ליהוי גיטא וה"ה דקשיא נמי ארישא בכותב ושואל אני לא ליהוי גיטא ונימא דלא חתם אלא על השאילת שלום ואין סברא לומר ר' יוחנן כרבי מאיר סבירא לי' דהא קיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י:
מאי

פני משה

הלכה ו מתני' כלל.

בבבלי מיתפרשא מתני' אליבא דפסקינן כר' יוחנן דכלל הוא שכתב זמן אחד לכלן וכך כשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית והשלים כל טופס הגט והעדים חותמין מלמטה ה"ז גט כשר וינתן לכל אחת מהן בעדי מסירה: טופס לכל אחת. שכתב זמן לכל אחת בכך בשבת גירש פלוני לפלונית והשלים הגט ובאותו יום גירש פלוני לפלונית כו' וכן כלן והעדים מלמטן: את שהעדים ניקרין עמו כשר. היינו התחתון אבל עליונים פסולין שמא לא העידו אלא על האחרון. ובש"ס דהכא מתפרשא קצת בענין אחר ובגמ' מפרשינן לה:

גמ' ושואל אני. אם כתב שאילת שלום אחר הגט והעדים מלמטה חזקה על הכל חתום דוי"ו ושואל אני מוסיף על ענין ראשון הוא וחתימת העדים גם על הגט קאי וכשר: שואל אני. בלא וי"ו ענין בפני עצמו הוא ומפסיק ולא חתמו אלא על שאילת שלום ולא על הגט ופסול: אפי' אמר שואל אני. אפי' נכתב בלא וי"ו אמרינן על הכל חתמו והגט כשר: איזהו כללו של ר' יוחנן. השתא מפרש למתני' אליבא דפלוגתייהו דלרבי יוחנן כלל דקתני שכתב איש פלוני מגרש את פלונית ופלוני לפ' דאע"ג שהזכיר שם כל איש ואשה יחד לכל אחד אפ"ה כלל הוי משום דכתב ופ' לפ' בוי"ו והוי מוסיף על ענין הראשון כמו דאמר בשאילת שלום: כללו של ריש לקיש. דוקא אם כתב אנו פ' ופ' מגרשין לפ' ולפ' שכלל כל האנשים יחד והנשים יחד אבל אם הזכיר שם כל איש ואשה ביחד לאו כללא הוא דמיחשב כל גט וגט בפני עצמו ונמצא גט האחרון מפסיק בעדות ואין העדים מעידין אלא עליו ור"ל נמי לטעמיה אזיל דס"ל דאין היליך בשאילת שלום אם כתב בוי"ו או לא דהוי"ו לא מעלה ולא מוריד: מודה ר' יוחנן שאם הזכיר גירושין לכל אחת. שכתב איש פלוני מגרש פלונית ופ' מגרש לפ' דהוי כל אחד גט בפני עצמו וצריך להשלים הטופס ולהתום עדים אחר כל גט וגט: חייליה דר' יוחנן. ראיה לדבריו שכל זמן שלא הזכיר גירושין לכל אחת הוי כלל: מן הדא. דתנינן בנדרים קונם שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן כל אחד ואחד נדר בפני עצמו הוא וצריכין פתח לכל אחד ואחד אבל אם לא הזכיר קרבן לכל אחד כנדר אחד הוי וא"צ אלא פתח א' לכלן דנדר שהותר מקצתו הותר כלו וה"נ כן: מתני'. דהכא נמי מסייע לר' יוחנן דקתני היה כתוב טופס לכל אחת אינו כשר אלא את שהעדים נקרין עמו דמשמע בכי הא הוא דהוי פרטא אבל אם לא היה כתוב טופס לכל אחת אלא שהשלים הטופס אחר שכלל כל השמות אע"פ שהזכיר שם כל איש ואשה ביחד כללא הוי וכלן כשרין: פרטו של ר"מ כללו של ר' יהודה. פלוגתא דרבי מאיר ור"י בפ' שבועת הפקדון גבי תן לי חיטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי חיטין ושעורין וכוסמין חייב על כל א' וא' רבי מאיר אומר אפילו אמר חיטה ושעורה וכוסמת חייב על כל א' וא' ובברייתא מפורש יותר פלוגתייהו כדהובאה בבבלי שם דף ל"ה גבי היו חמשה תובעין אותו פקדון ת"ר כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל א' וא' דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר שבועה לא לך ולא לך ולא לך חייב על כל א' וא' ומפרש שמואל דכללו של ר"מ הוא פרטו של ר' יהודה מה שמע ר' יהודה שהיה ר"מ עושה אותו כלל והיינו ולא לך ולא לך בוי"ו וס"ל דאינו חייב אלא אחת בזה פליג רבי יהודה ועושה אותו פרט וחייב על כל א' וא' וממילא שמעינן דפרטו של ר"מ והיינו לא לך לא לך דאי לא מאי הוי או פרטא לר"מ זהו כללו של ר' יהודה והכי קאמר ולא לך חייב על כל א' אבל לא לך אינו חייב אלא אחת: מיליהון דרבנין אמרין. מדברי רבי יוחנן שאמר בשם רבי ינאי אנו למדין דלא ס"ל כשמואל אליבא דר' יהודה דהא אמרי לעיל אם כתב שואל אני בשלום בלא וי"ו לא חתם אלא על שאילת שלום: אם אומר את. ואי ס"ד כשמואל דפרטו של ר"מ היינו לא לך לא לך בלא וי"ו כללו של ר' יהודה הוי א"כ קשיא כמו דמשוי התם ר' יהודה לא לך לא לך לכללא דאמרי' שבועה אכלן קאי ולא אכל חד וחד הכי נמי נימא אפי' שואל אני בלא וי"ו דחזקה על הכל חתמו אלא ע"כ ר' ינאי ור' יוחנן דאזלי מילתייהו אליבא דר' יהודה ס"ל דר' יהודה לא משוי כללא בלא לך לא לך אלא דוקא דאמר שבועה שאין לכלכם בידי הוא דהוי כללא:
מאי

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ד מגירושין הל' ... עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל"ג ס"ט
כ
ב שם ושם
כא
ג מיי' פ"ד מנדרים הל"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכח ס"א

מסורת הש"ס

גיטין א ע"ב
[שבוע' הפקדון ה"ה]
ע' גיטין פו
(נדרים פ"ט) בבלי כו
שבועות לח

רידב"ז

מכיון שנתנו לה יעשה כמי שכרות לשמה כו' היא נמשך מן הסוגיא דר"פ כל הגט דגרסינן שם כל הסוגיא הזאת ולבתר הכי פריך שם מכיון שנתנו לה יעשה כמי כו' ושייך שם ונגרר הכא גם כן המלות הללו וכדרך הש"ס הזה ודוק:
והא

שנויי נוסחאות (סוס"ו) ופלוני לפלונית כד"ו ופלוני ופלוני לפלונית. (סו"כ) לזה קרבן ולזה קרבן כד"ו לזה ולזה קרבן. (סוכ"ו) אמר רבי שמואל כד"ו אמר שמואל.

מאי כדון. אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן שאין פרטו של רבי יהודה כללו של רבי מאיר. דתנינן תמן *רבי מאיר אומר אפילו אמר חיטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת. ולית בר נש אמר אפילו אלא דו מודה על קדמייתא מאי כדון א"ר חנינה על דעתיה דר' מאיר בין שאמר חיטין ושעורין וכוסמין בין שאמר חיטה ושעורה וכוסמת כלל ופרט הוא. על דעתיה דרבי יהודה אם אמר [א] חיטין ושעורין וכוסמין כלל שאין בו פרט:

הלכה ז מתני' [ג] *שני גיטין שכתבן זה בצד זה ושני עדים עברים באים

מתחת זה לתחת זה ושני עדים יוונים באין מתחת זה לתחת זה את שהעדים הראשונים נקרין עמו כשר עד א' עברי ועד אחד יווני עד אחד יווני ועד אחד עברי באין מתחת זה לתחת זה שניהן פסולין: **גמ'** [ג] *הרחיק את העדים מן הכתב מקום שני שיטין פסול פחות מיכן כשר. *שמעון בר בא בשם רבי יוחנן חלק מקום שני שיטין לעניין אחר אפילו כל שהוא פסול. אמר רבי שמואל בר רב יצחק מתניתא אמרה כן עד אחד עברי ועד א' יווני עד אחד יווני ועד אחד עברי באין מתחת זה לתחת זה שניהן פסולין. ועברי גבי יווני לא בעניין אחר הוא. אמר רבי מנא התחיל בסוף שתים ונמר בסוף ארבע כשר. *כמה יהו העדים רחוקין מן הכתב כדי שיהו נקרין עמו דברי רבי. ר' שמעון בן אלעזר אומר מלא שיטה. רבי דוסתי בי רבי ינאי אומר מלא חתימת יד העדים. [ד] *באי זה כתב משערין. רבי יוסא בי רבי שבתי מלא

עין משפט נר מצוה

כב מיי' פ"ז משבועות הלכה יג

כג ב מיי' פ"ד מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף ח

כד ג מיי' פכ"ז ממלוה הלכ' ד טוש"ע חו"מ סי' מה כ"ו

כה ד מיי' שם סמ"ג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' מה סעיף ת ט

פני משה

מאי כדון. כלומר ומהיכא שמעי' להו לר' ינאי ור' יוחנן דלא כשמואל: מתני' אמרה כן. ממתני' שמענו דלא כדמפרש שמואל דאמר פרטו של ר' יהודה דהיינו ולא לך ולא לך דקאמר התם חייב על כל א' וא' זהו כללו של ר"מ וא"כ לר"מ בהא אינו חייב אלא אחת והא תני התם ר"מ אומר אפי' אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ולא שייך לומר אפי' אא"כ מודה הוא בקמייתא לרבי יהודה וס"ל נמי בחטין ושעורין וכוסמין כדקתני התם ברישא והיינו נמי כולא לך ולא לך דחייב על כל אחת ואחת אלמא דאין זה כללו של ר"מ אלא אליביה נמי פרטא הוי כמו אליבא דרבי יהודה ולקמיה מפרש במאי פליגי: מאי כדון. וכמה פליגי רבי מאיר ורבי יהודה: אמר רבי חנינה. בהא פליגי דלרבי מאיר בין אמר חטין ושעורין וכוסמין בין אמר חטה ושעורה וכוסמת כלל ופרט הוא כלומר כלל שיש עמו פרט דמפני שאמר בוי"ו נעשה מהכלל פרט וקאי שבועה על כל אחת ואחת וכן אם אמר חטה ושעורה וכוסמ' דס"ל לר"מ דמין חטה ומין שעורה קאמר: ה"ג ע"ד דרבי יהודה אם אמר חטה ושעורה וכוסמת כלל שאין בו פרט. דרבי יהודה לא פליג אלא בחטה ושעורה וכוסמת דלא מחייב לכל אחד למין בפני עצמו אבל בחטין ושעורין וכוסמין על כרחך דלא פליג כדקתני התם במתני' וכדמוכח מברייתא דקאמר לרבי יהודה ולא לך ולא לך חייב על כל א' וא':

הלכה ז מתני' שני גיטין שכתבן זה בצד זה. בריהב המגילה ושני עדים עברים באים מתחת הראשון לתחת השני שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני וכן עד שני תחתיו וחזרו וחתמו תחתיהן שני ישראלים יונים הדרים בארץ יון ובלשון יונית כדרך הזה אבל חתימת היונים אינה נקראת כחתימת העברים שכשהיוני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתו בני של יוסף שמעון ונמצא שם העד חתום על גט הב' ושם אביו על הראשון והיונים על הב' חתמו כזה:

גט	גט
עברי" ראובן בן יעקב	את שהעדים
עברי שמעון בן יהודה	הראשונים
יוני יוסף בן שמעון	נקרין עמו כשר.
יוני נפתלי בן יחצאל	

אם העברי' התומים למעלה הימנו כשר ואם היוני' חתומים למעלה השמאלי כשר וטעמא מפרש בבבלי דחיישינן דילמא גונדלית חתמו אם העברים למעלה חיישינן שמא היוונים חתמו שלא כמנהגם אלא כדרך העברים ונמצא שכולן חתומים על הראשון וכן איפכא ומיהו את שהעדים הראשוני' נקרין עמו כשר דודאי הראשוני' בין עברים בין יונים אינם משנים מנהגם: עד אחד עברי כו' שניהן פסולין. טעמא משום דחיישינן שמא הראשון מן עדי היונים גונדלית חתום ושינה מנהגו וחתם כדרך העברי שלפניו והשני חתם בדרכו וכן עברי השני כדרכו ונמצא על הראשון שלשה עדים ועל השני אינו אלא עד אחד והשני פסול או שמא עברי השני שינה מנהגו וחתם גונדלית כדרך היוני שלמעלה הימנו והיונים לא שינו מנהגם ונמצא עברי השני ושני יונים התומין על השני ואין חתום על הראשון אלא עברי הראשון ומשום דלא ידעינן בהי מינייהו חתימי תלתא ובהי מינייהו לא חתים אלא חד שניהן פסולין: **גמ'** הרחיק את העדים מן הכתב. בעלמא קאי כדגרים לה בפ' גט פשוט ומייתי לה הכא משום דלקמן: פסול. משום דחיישינן דילמא מזייף וכתב מאי דבעי בריוח שבין השטר לעדים: פחות מכאן כשר. דבשיטה אחת אין חשש דהא אין למדין משיטה אחרונה ולקמן מסיק לה דאפי' בשיטה ומחלה כשר: חלק מקום ב' שיטין לענין אחר. כלומר אע"פ שלא הניח המקום חלק אלא בכתב בין שטר לעדים ענין אחר שלא מענין השטר: אפי' כל שהוא. כלומר אפי' אין ענין האחר ממלא כל הב' שיטין אלא כל שהוא מהן. א"נ אפי' כל מקום שהוא אפי' בתוך השטר וכן משמע לעיל בפ' כל הגט: מתניתא אמרה כן. דלאו דוקא שיש כאן חלק בין כתב לעדים אלא אפי' כתב עליו ענין אחר פסול דקתני עד אחד עברי כו' וכדפרישי' במתני' שהעברי התום על הראשון והיוני על השני ונמצא שם אביו של העברי מפסיק בין הגט השני לעד היוני וכן שם אביו של היוני מפסיק לעברי השני: ועברי גבי יוני לא בעניין אחר הוא. דודאי כענין אחר מיקרי וכהפסק בין הכתב להעדים ומשום האי טעמא שניהן פסולין כר' שמעון בר בא: התחיל בסוף שתים. אהרחיק ב' שיטין קאמר דדוקא ב' שיטין שלמות פסול אבל אם התחיל לחתום בסוף שיטה השניה כשר והא דקאמר וגמר בסוף ארבע לאו דוקא דאגמר לא קפדינן וכל היכא דבעי ליגמר אלא שהתחלה צריך להיות קודם ב' שיטין שלמות מן השטר: כדי שיהו נקרין עמו. כלומר שצריך להיותם סמוכין לכתב כדי שיהו נקרין כשאר השטר ולא יהא שום הרחקה והפסק ביניהן לשטר ופליג אברייתא דלעיל: מלא שיטה. אחת כשר: מלא חתימת יד העדים. כפי חתימת ב' עדים: באיזה כתב משערין. חלק ב' שיטין שאמרנו: מלא

מסורת הש"ס

שבועות לו פ"ב

גיטין פז

ב"ב קסב (גט פשוט הלכה ה) (לעיל פ"ג הלכה ב)

(תוספתא פרק בתרא) ע' תו' ב"ב קסב ע"ב ד"ה פחות (שם) פ' ב"ב קסג

קרבן העדה

מאי כדון. מאי הוה עלה כלומר הלכתא כמאן: מתני' אמרה כן. ממתני' שמעינן כר' יוחנן: דתנינן תמן. פ' שבועת הפקדון: רמ"א וכו'. ברישא תנן תן לי חיטים ושעורים וכוסמין שבועה שאין לך בידי חיטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת רמ"א אפי' אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת: ולית בר נש. ואין אדם אומר אפי' אלא א"כ הוא מודה לדברי הת"ק ש"מ דת"ק באומר בלא וי"ו איירי וקאמר ר"מ דאפי' באומר בוי"ו חטה ושעורה וכוסמת נמי הוי פרט וחייב על כל אחת ואחת ות"ק היינו ר"י: ה"ג ע"ד דר"מ בין שאמר חיטין ושעורין וכוסמין בין שאמר חיטין שעורין כוסמין כלל ופרט הוא ע"ד דר"י אם אמר חיטין שעורין כוסמין כלל ופרט הוא חיטין ושעורין וכוסמין כלל שאין עמו פרט הוא וכ"ה בשבועות שם. וה"פ כלל ופרט הוא שבועה אחת שאמר כלל הוא וקאי על הכל ואפ"ה חייב על כל אחת כיון שפרטן ולא אמר סתם שבועה שאין לך בידי ולר"י דוקא אם אמר בלא וי"ו הוא דהוי כלל ופרט אבל אם אמר בוי"ו אינו אלא כלל ואינו חייב אלא אחת והיינו דר' יוחנן:

הלכה ה מתני' שני גיטין שכתבן. בשני דפין זה בלד זה: ושני עדים עברים. חתומים מתחת גט ראשון לתחת השני שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני וכן עד שני תחתיו וחזרו וחתמו תחתיהם שני ישראלים הדרים בארץ יון וחתמו בכתב יווני ודרך כתב יווני שהולך מן השמאל אל הימין נמלא שם העד תחת השני ושם אביו תחת הראשון: את שהעדים הראשונים נקראו עמו כשר. אם העברים חתומים למעלה שדרך כתב העברי שהולך מן הימין אל השמאל ונמלא שם העד תחת גט הימיני ושם אביו תחת גט השמאלי הימיני כשר ואם עדים היוונים חתומים למעלה השמאלי כשר ששמות העדים תחת השמאלי הם: עד א' עברי ועד א' יווני וכו' שניהם פסולים.. ואיירי בשחתימת העד השני כחתימת שאול בן ברוך דה"ל שיטה אחת ושני אוירין הלכך פסול דה"ל כאלו הרחיק כתב העד השלישי מן הראשון כשיעור שני שיטין ואויר אחד דפסול והכי מפרש בגמ': **גמ'** פסול. אפי' יש עדים שלא נוסף בו דבר זיוף מ"מ האי שטרא חספא בעלמא הוא שלא נעשה כתיקון חכמים וכמלוה על פה דמיא: פחות מכאן. שיטה ומחלה כשר: חלק מקום שני שיטין. כתב בשני שיטין שבין השטר לחתימת העדים דבר שאינו חתימת העדים ממש: אפי' כל שהוא. כלומר דבר שהוא מענין חתימת העדים אלא שאינו ממש חתימת העדים אפ"ה פסול: מתני' אמרה כן. מתני' כמי דייקא: ה"ג עד אחד עברי עד אחד יווני עד אחד עברי עד אחד יווני באין וכו' ועברי גבי יווני לאו כענין אחר הוא וכ"ה פ' ג"פ דהא מענין עדות הוא אלא ודאי דוקא אם מילאוהו בעדים בקרובים או פסולים הוא דכשר אבל מילאוהו בדבר שאינו עדות ממש אע"ג דדמיא ליה דהא בעדים מילאו מקום החלק מכל מקום כיון שאין חתום עליו אלא שם אביו דלאו עדות הוא פסול: התחיל לבסוף שתים וכו'. כגון שהתחיל לחתום בסוף שורה שניה וגמר חתימתו בשורה שלישית והעד השני חתם עלמו בשורה רביעית כשר כיון שלא נשאר ריוח שתי שורת שלימות בין שטר לחתימת העדים: כדי שיהו נקרין עמו. שאין הפסק ביניהם לשטר כדי שיכתוב שיטה ביניהם וניכר לכל שהן חתומים על השטר: מלא שיטה. אפי' יש הפסק ביניהם לכתוב שם שיטה אחת כשר דאין למדין משיטה אחרונה אבל יותר משיטה אחת פסול אפי' שיטה ומחלה: הכי גרסינן מלא חתימות שני העדים. בעינן דוקא שני שיטות שלמות: מלא

שנויי נוסחאות (בי"ו) על דעתיה דר' מאיר... עד „שאין בו פרט" (בשבורה ח) בד"ו על דעתיה דר' מאיר בין שאמר חיטה ושעורה וכוסמת כלל ופרט הוא אם אמר חיטין ושעורין וכוסמין כלל שאין בו פרט. (בו"כ) אחר נג"ו אחר. (בוכ"ד) בעניין בד"ו בעניין.

מלא חתימת ידי עדים. רבי אבהו בשם רבי יצחק בר חקולא כדי לך ולך. ר' ירמיה בעי קומי רבי זעירא חתימת יוסי בן ינאי כחתימת שאול בן ברוך. א"ל לכן צריכה חתימת יוסי בן ינאי כחתימת שאול בן ברוך. א *שטר שיש בו מחק או תלות מגופו פסול. שלא מגופו כשר ואם החזירו מלמטה אפילו מגופו כשר. רבי יונה ורבי יוסי תריהון אמרין צריך להחזיר שתי שיטין מקום הכתב. רבי זעירא בשם רב צריך להזכיר עניינו של גט עמו. רבי בא בשם רב לא הזכיר עניינו של גט עמו. מחלפה שיטתיה דרבי בא תמן אמר רבי בא *בשם רב ירמיה עדים פסולין אינן נעשין כהרחק עדות שלא באו אלא להכשירו של גט. והכא הוא אמר הכין. תמן בשם ר' ירמיה. הכא בשם רב. קרא ערער על חתימת ידי עדים. ועל חתימת ידי הדיינין. רבי בא בשם רב יהודה שכן אם רצה לקיימו בכתב יד העדים מקוים. בכתב ידי הדיינין מקוים. אני אומר אפילו בעד אחד מדיין א' מקוים. אמר רבי מנא ויאות שכן אם רצה לקיימו אפילו בכתב אחד מקיים. יהב רשו לכתובא שיכתוב ולחתימייא שיחתימון. רבי בא בשם רב ירמיה צריכין העדים לכתוב המלוה הזאת מאחד בניסן הוא ואנו איחרנו את זמנו. רבי זעירא בשם רב המנונא *אשרת הדיינין אפילו רחוקה כמה כשר. רב אמר צריכין הדיינין לכתוב אישרנוהי במעמד פלוני ופלוני. למה כדי שלא יהו מצויין להזים. מעתה אפילו באי זה יום ובאי זה שעה. ובאי זה מקום. גזר דין נפק מקומי רב ולא הוה כתוב כך. אמר ר' חגיי צריכין הדיינים מכירין

קרבן העדה

מלא חתימת ידי עדים. בכתב העדים שהיא גסה משערינן דכל המזייף לא אזיל לגבי ספרא שלא ישמע לו שלא מרע נפשיה ושאר בני אדם אינן יודעין לכוין הכתב בכתיבה דקה: כדי לך ולך. זה ע"ג זה נלבד עובי כתיבה שני שיטין בעינן כמי אויר ביניהם שאם יהיו שני לך בשני שיטין אחת בעליונה ואחת בהתחונה לא יגע מסך הלמ"ד שבהתחונה בך' של לך העליונה דזימנין מזהנדזין בהדי הדדי נמלא דבעינן ב' שיטין וארבע אוירין: חתימת יוסי בן ינאי. אם חתימת העדים היא יוסי בן ינאי שאין שם אויר כלל מי בעינן גם בשטר הזה שיהא ההרחק שני שיטות וד' אוירין כחתימת שאול בן ברוך או דלמא כל שהרחיקו שני שיטין אפילו בלא אוירין פסול: לכן צריכה. לא נצרכא לאשמועינן דבעינן ב' שיטין וד' אוירין אלא בחתימת יוסי בן ינאי דבעינן כחתימת שאול בן ברוך: או תלות. שתלה תיבה ביני שיטה: מגופו. של שטר כגון מקום הזמן והלוה והנלוה וסך המעות פסול: שלא מגופו. בטופס השטר כשר: ואם החזירו מלמטה. שכתב קודם חתימת העדים מחק או תלות פלוני נמלא בשיטה פלונית ואח"כ חתמו העדים כשר דתו ליכא למיחש למידי: צריך להחזיר שתי שיטין ממקום הכתב. צריך שיהיה בין החזרת המחק והתלות לחתימת העדים שני שיטין כלומר צריך שלא יהיה ההחזרה בשיטה האחרונה או בשיטה שלפניה אם הינה רחוקה מחתימת העדים שיעור שני שיטין וד' אוירין דחיישינן שמא הרחיקו העדים מן השטר מקום שני שיטין בלא ד' אוירין ומחק למעלה מה שרלה וקיים מלמטה במקום הריות שבין השטר והעדים בשיטה הראשונה והרז"י מעניינו של שטר בשיטה האחרונה ושני השיטין כגון יוסי בן ינאי שאין שם אלא ב' אוירין אבל אם הקיום לפני שני שיטות האחרונות וד' אוירין תו ליכא למיחש למידי דאין העדים מרחיקין כל כך ומסתמא כבר נתקיים קודם החתימה: צריך להזכיר עניינו של גט עמו. באותן שתי שיטין שיש בין הקיום להחתימה צריך שיזכיר ענינו של גט דאם מפליג הדבר לענין אחר יש לומר שלא על הגט חתמו אלא על הדבר ההוא הכתוב בשני שיטין האחרונים: ה"ג לא הזכיר עניינו של גט עמו פסול: ופריך מחלפא שיטתיה דר' בא. קשיא דר' בא אדר' בא: תמן. לעיל פ"ח: עדים הפסולים. החתומין תחלה בשטר ואח"כ חתומים עדים כשרים השטר כשר ומקיימין השטר מהעדים הכשרים שבו ולא אמרי' עדות הפסולים כמאן דליתא והוה כאלו הרחיקו עדים כשרים חתימתם שני שיטין ממקום הכתב אלא אמרי' שלא באו חתימת הפסולים אלא להכשירו של שטר שלא יהיה פנוי שני שיטין קודם חתימת הכשרים אף על פי שאין כאן בחתימת הפסולים עניינו של שטר אפ"ה כשר: והכא הוא אמר הכין. שאם לא הזכיר עניינו של גט באותן שני שיטין פסול: ומשני תמן. התם אמר רבי בא בשם ר"י דכשר והכא אמר בשם רב וליכא למיפרך גברא אגברא אהדדי ואינהו כחד מינייהו סבר: קרא ערער על. שטר ואומר חתימת העדים וקיום הדיינים מזוייף: שכן. לכן אם רלה לקיים חתימת העדים או הדיינים שני מעשה"כ אם ערער על אחד מהדיינים לפסלו בגזלנותא צריך לקיים חתימה העדים דוקא וה"ה כמי שאין עד ודיין מצטרפין: אני אומר. וקאמר ר' בא ואני אומר אפי' עד ודיין מצטרפין: יהב רשותא. לסופר לכתוב ולעדים לחתום שטר מלוה ולא כתבו ביום ההלואה אלא לאחר זמן: צריכין העדים וכו'. צריך שיכתוב בשטר המלוה הזאת נעשית באחד בניסן ואיחרנוהו וכתבנוהו דחיישינן שמא לוה בניסן וקנה קרקע באייר ואיחרוהו וכתבו הזמן מסיון ואח"כ מכר הקרקע נמלא זה טורף קרקע זו בשטרו זה אבל עכשיו שכותבין הזמן מניסן אינו טורף הקרקע שקנה באייר ואיירי בדלא כתב ליה דאיקני: אשרת הדיינין. קיום הדיינין אפי' רחוק הרבה מחתימת העדים יותר משני שיטין כשר: ויאות. בתמיה אם רלה לקיים חתימת העדים או הדיינים השטר כשר כדא"ר בא בסמוך א"כ ניחוש שמא יחתוך כל השטר שלמעלה ויכתוב שטר עם עדים בהחלק ויקיימנו בכתב הדיינים: אישרנוהו במעמד פלוני ופלוני. צריך לכתוב מי הם עידי הקיום: ה"ג כדי שיהו מצויין להזים. שידע הלוה את מי יזים שהוא קרוב או פסול: מעתה. ופריך לפ"ז יהא צריך לכתוב נמי באיזה יום ובאיזה שעה ובאיזה מקום נעשה הקיום כדי להכחיש השטר: גזר דין. פסק דין כלומר קיום יצא מלפני רב ולא היה כתיב בו מי הם עידי הקיום ולא הזמן ולא שם המקום: מכירין

פני משה

מלא חתימת ידי עדים. כלומר כפי כתב העדים משערין ולקולא שכתיבת העדים יותר גסה מכתב הסופר וטעמא שכל המזייף אינו הולך אלא הסופר: כדי לך ולך. ב' שיטין שאמרו משערין הן ואוירן וכדי לך לך זה ע"ג זה שאם יהיו בב' שיטין זה בעליונה וזה בתחתונה צריך שלא יגע למ"ד של התחתון בך' העליון והיינו ב' שיטין וד' אוירין: חתימת יוסי בן ינאי כחתימת שאול בן ברוך. כלו' אם אין בחתימתן לא למ"ד ולא ך' אם משערין כמו שאלו היה שם כמו שאול בן ברוך: לכן צריכה. ודאי שכן הוא ולהכי צריכ' לאשמועינן דלעולם משערין באוירין אלו אע"פ שאין כאן בחתימתן לא למ"ד ולא ך': שיש בו מחק או תלות. תיבות תלויות מגופו כתורף השטר שם הלוה והמלוה והמעות והזמן פסול אם לא חזר וקיימן כדלקמי': שלא מגופו. אלא בטופס השטר כשר אפי' לא חזר וקיימן אלא שאין למדין מהן: ואם החזירו מלמטה. שכתב ודין קיומן או שהחזיר התיבות האלו מלמטה אפי' הן מגופו כשר: צריך להחזיר שתי שיטין מקום הכתב. כלומר אם יש כאן מקום הלק ב' שיטין צריך להחזיר בהן מקום כתיבת השטר בכאן ובכאן נכתב כדי שלא יהא הלק בין השטר לעדים: צריך להזכיר עניינו של גט עמו. כלומר שצריך להחזיר גם מענינו של שטר עמו בשיטה האחרונה: לא הזכיר. אפי' לא הזכיר מעניינו של גט דס"ל למדין משיטה האחרונה ואין חוששין לזייף: מחלפה שיטתיה דרבי בא. קשיא דידיה אדידי' דהתם בפ"ק קאמר עדים פסולין אינן נעשין כהרחק עדות כלומר אם הרחיק העדים מן הכתב ומלאוהו בעדים פסולין כשר שלא באו אלא להכשירו של שטר למלאות האויר ולא נתכוונו להעיד ועכ"פ שמעינן דהרחק עדות פסול דחיישינן לזייף והכא קאמר הכין דאין חוששין: תמן בשם רבי ירמיה קאמר והכא בשם רב. והתם גרים רבי יסה בשם רבי ירמיה: קרא ערער. שטר שכתוב בו הנפק וקרא הלוה ערער לומר מזויף הוא שאע"פ שמקוים הוא חיישינן שמא זייף נמי לחתימת הדיינין וצריך עכשיו לקיימו: שכן כו'. כלומר אם רוצה מקיימו ע"י שמכירין חתימת הדיינין: אני אומר. רבי בא קאמר לה הכי אמר רב יהודה ואני אומר אפילו בעד אחד מדיין אחד מקוים כלומר אפילו לא מצא לקיים אלא חתימת עד אחד ודיין אחד מצטרפין והכא גרסינן הא דרבי מנא דכתוב לקמן בספרי הדפוס: ויאות. ושפיר כן שהרי אם רלה לקיימו אפילו בכתב אחד מקוים כלומר דהא סגי בקיום אחד מהן או בחתימת העדים או בחתימת הדיינין וא"צ להכיר את שניהן והילכך באחד מהעדים ואחד מהדיינים נמי סגי דמצטרפין הן: יהב רשו לכתובא. הרי שנתן רשות לסופר לכתוב השטר ולעדים שיחתומו ולא כתבוהו באותו יום אלא איחרוהו שההלואה היתה בא' בניסן והן כתבו בתשרי: צריכין העדים לכתוב כו' ואנו איחרנו את זמנו. משום דחיישינן שמא יפרע לו קודם תשרי ויאמר אבדתי השטר ויכתוב לו שובר ואח"כ יוליא השטר לזמנו ויאמר עכשיו שלוית ממני: אשרת הדיינין. קיום הדיינין אפילו רחוקה כמה מחתימת העדים כשר וכגון דטייטי ליה בדיו בין העדים לקיום דבדיינים ליכא למימר אטייופא חתמו אבל בעדים לא מהני הכי דאתי למימר אטיופא חתים: צריכין הדיינין לכתוב. בהנפק אישרנוהו במעמד פ' ופ': כדי שלא יהו מצויין להזים. שלא יבאו לשקר אבל עכשיו ישאלו לפ' ופ' אם היו באותו מעמד. א"נ שלא יהא הלוה יכול להזימן: מעתה. אם תהוש לכך א"כ אפי' באיזו יום כו' יכתבו אלא לא צריך דלא חיישינן שמא יבא הלוה להזים לב"ד: גזר דין. פסק דין אחד יצא מלפני רב על שטר מקוים ולא היה כתוב כך במעמד כו' והכשיר: צריכין הדיינים מכירין

שנויי נוסחאות (ס"כ) אמר רבי מנא עד „בכתב אחד מקיים" כ"ז בא בד"ו אחר המלות „רחוקה כמה כשר".

עמודי ירושלים

אני אומר אפי' בעד אחד ודיין א' מקיימין כו'. כ' הס"ק וז"ל כ' הב"י סי' מ"ו מחודש ס' בשם תשובת הרשב"א שטר שכתוב בו הנפק אם גובין בו אע"פ שאין מכירין חתימות הדיינין כו' אלא שבירושלמי משמע שא"צ קיום ועליו סמך מי שאומר שגובין בו ואנו אין לנו אלא נמרא שלנו ע"כ ותימה הנה מצא הרב הזה משמעות בירושלמי אדרבה כולה סוגיא מבוארת שצריך קיום ומהא דפליגי אם עד ודיין מצטרפין או לא נמי מוכח כן והיא נופה הראיה שמביא הרשב"א מגמ' בבלי וצ"ע עכ"ל. ובאמת נדקו דברי הרשב"א. דהנה בחי' הרמב"ן לכתובות (דף כ"א ע"א) ובחי' הריטב"א שם ותשב"ץ (ח"א סי' קע"ג) (וח"ג סי' כ"ב) הביאו הירושלמי ממס' שבועות פ' בתרא דהיתא שתם ר' יודא אומר פרוזבל המקושר הדיינים חותמין מבפנים והעדים מבחוץ אמרו לו אין מעשה ב"ד צריכים קיום ומזה כ' הרמב"ן שלמדו דהירושלמי ס"ל דאין מעשה בית דין צריך קיום והתשב"ץ כבית שהרשב"א הקשה מההיא ירושלמי להירושלמי דגיטין דהם משמע דצריך קיום וחילק בין בית דין מפורסם לאינו מפורסם וא"כ א"ש קושיות הס"ק. וכן אמת שבירושלמי שלנו במס' שבועות לא נמצא מה שהביאו במה אך נראים עליהו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והתשב"ץ שכן היתה נירסתם בירושלמי ולפי הירושלמי כיון נ"כ התשב"ץ בתשובה שהבית הב"י בתה"מ סי' קל"ו ע"ש: צריכין הדיינים מכירין את הנידונין כו'. הס"ק הניח בצ"ע על מ"ש הר"מ בה' סנהדרין (פכ"ג ה"ז) דאם הדיין אינו מכיר שנידונין בודאי מה טוב דהוא שיפוך כמבואר כאן ומש"ש הס"ק וסתמא דמתני' דפ' ג"פ משמע כדעת הרמב"ם דתנן כותבין גט לאיש כו' ובלבד שיהיו מכירין [משמע דוקא] בגט ושובר הוא דבעינן שיכירן אבל לא בשאר דברים. משמע מדבריו דסובר לדעת הר"מ דדוקא בגט ושובר בעינן שיהיו מכירין, ובמש"כ הא ליתא דהא כתב הרמב"ם בה' מלוה (פכ"ד ה"ג) דס"ה בכל הדברים הדין כן וגייסב דברי הר"ם נראה דסובר דבשעת הדין יותר טוב בלא יהי' הדיין מכיר אותו וזה מ"ש כאן. אונס בשעת כתיבת השטר"ד פי' כותבין אא"כ מכירין דלא יבא להערים וזה מ"ש בה' מלוה וזה ברור:

מכירין את הנידונין. מעשה היה וזייפו :

הלכה ח מתני׳

א *שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטן כשר ב כתבו העדים בראש הדף מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהן פסולין ג ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים מלמטן את שהעדים ניקרין בסופו כשר ד גט שכתבו עברית ועדיו יוונים יוונית ועדיו עברים עד אחד עברי ועד אחד יווני עד אחד יווני ועד אחד עברי כשר כתב הסופר ועד כשר ה איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר ו כתב חניכתו וחניכתה כשר כך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין : **גמ׳** מהו שייר. אמר רבי יוסי ברבי בון כגון קיים שריר וברור וגט פסול פשוט במקושר כשר ובלבד מאחריו. רב אמר הדיינין חותמין אף על פי שאינן יודעין לקרות. ז *אבל אין העדים חותמין אלא אם כן היו יודעין לקרות אמר יבא עלי אם עשיתי מימיי. אמר ר׳ חגיי קומי רבי יוסי לא בא קומי רב כתב יווני מיומוי וקיימה בחותמיו. מתניתא פליגא על רב גט שכתבו עברית ועדיו יוונית ועדיו עברית. עד אחד עברי ועד אחד יווני כשר. פתר לה כשהיו יודעין לקרות. ולא היו יודעין לחתום. ואם היו יודעין את שניהן יחתמו באי זה מהן שירצו. כיני מתניתא כתב סופר ועד כשר. איש פלוני כשר. בן איש פלוני כשר. איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר. א״ר אלעזר דברי הכל היא. אמר רבי יוחנן דרבי יהודה היא. אמר רבי יוסי לא בעית מדעתו דרבי יוחנן פליג. בשיטתו השיבהו. לאו רבו דו *אמר בשם רבי זעירא מכיון שאינו מצוי לזווג ולא זיווג.

כתב

פני משה

מכירין. את בעלי הדינין שלא יערימו לזייף שם הלוה בשם אחר ויוליא אח״כ פסק דין על אותו האחר כדאמר מעשה היה וזייפו :

הלכה ח מתני׳ וכתבו בדף השני. שאללו ברוחב המגילה: כשר. ודוקא שיהא ניכר בקלף שלא נחתך ממנו כלום דאי לאו הכי חוששין שמא שני גיטין היו כתובין זה אצל זה והשמאלי נכתב בגובה המגילה יותר מהימני והיה שום תנאי בימני מלמטה ונחתך התחתון מהימני והעליון מהשמאלי וכיון אותם כיחד : בראש הדף. רגלי חתימת העדים כנגד גגו של כתב : מן הצד. בגליון ימין הגט או השמאלי : מאחריו. בגט פשוט שהחכמים תיקנו עדיו מתוכו : הקיף. הכר זה אצל זה : שניהן פסולין. שאין החתימה נקראת לא עם זה ולא עם זה : את שהעדים נקרין בסופו. שגג החתימה כלפי סופו כשר ולא שרגלי החתימה כלפי ראשו. ובנוסחת הבבלי גרים בסיפא נמי והעדים באמצע וכדפרישית ולנוסחא דהכא נמי יש לפרש כן ומלמטן כמו באמצע וכך היא נוסחת הרי״ף ז״ל. א״נ מלמטן ממש והשני כשר : כתב הסופר ועד. שכתב הגט וחתם עליו עד אחד. ובבבלי מסיק חתם סופר ועד שניו ובגמרא מפרשינן לה : חניכתו וחניכתה. שם כינוי האיש והאשה : כך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין. שם החניכה לבד : **גמ׳** מהו שייר. מה שייר מן הגט : כגון קיים שריר וברור. מה שכותבין בסוף השטר הכל שריר וקיים ואין חוששין שמא זה הוא סוף הגט השמאלי שהיה אצלו : וגט פסול פשוט. אמאחריו בגט פשוט קאי כלומר הא דגט פסול דוקא בפשוט אבל במקושר כשר ובלבד מאחריו אין כשר בו אלא מאחוריו אבל לא מתוכו וקמשמע לן לאפוקי מדר׳ חנינא בן גמליאל דאמר ברים גט פשוט מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט וכדאמר לעיל סוף פרק הזורק : הדיינין חותמין. על הקיום אע״פ שאין יודעין לקרות כתב השטר אלא שמכירין חתימת העדים : אבל אין העדים חותמין. אם אין יודעין לקרות שהרי על השטר הן מעידין : אמר יבא עלי. כלומר רב בעצמו אמר אע״פ שמן הדין מותר לדיין להתום הקיום אפילו אינו יודע לקרות השטר יבא עלי כך וכך אם עשיתי כן מימי לחתום בקיום אם לא שידעתי לקרות גוף השטר וכן העיד רבי חגיי לפני רבי יוסי שלא בא לפני רב מימיו כתב יוני והוא קיים השטר בחותמיו מפני שלא היה יודע לקרות כתב יוני : מתני׳. פליגא על רב. דהא קתני גט שכתבו עברית כו׳ אלמא אע״פ שאין יודעין לקרות שהרי בכתב אחר חתמו ואפ״ה כשר וקשיא לרב : פתר לה. רב בשהיו יודעין לקרות מה שכתוב בשטר אבל לחתום בזה הכתב לא היו יודעין ולפיכך כשר : ואם היו יודעין. כמו אי נמי הוא כלומר א״נ שהיו יודעין את שניהם כתב עברית ויונית מיירי והלכך יחתמו באי זה מהן שירצו : גרסי׳ הכא כיני כו׳ ולא כתב עד כשר והדר גרסי׳ אמר ר׳ אלעזר כו׳ דשייך עלה ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות בטעות : כיני מתני׳ כתב סיפר ועד כשר. כלו׳ כן אנו מפרשים להמתני׳ דדוקא כתב קאמר והמשמעי׳ דבכתב סופר ועד אחד נמי כשר : איש פלוני כו׳. כלומר הא דקתני במתניתין איש פלוני עד לאו דוקא אלא אע״ג דלא כתב עד והא דקתני בסיפא ולא כתב עד כשר אכולהו קאי : אמר רבי אלעזר ד״ה היא. כלו׳ רבי אלעזר פליג על הא דקאמר דאיש פלוני כשר אע״פ שלא כתב עד משום דמוקמי׳ למתניתין כדברי הכל והיינו למאי דפליגי רבי יהודה והכמים בפרקין גבי גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודן די יהוי כו׳ דס״ל לרבי יהודה דידים מוכיחות בעינן והכא נמי אם כתב איש פלוני ולא כתב עד אינו מוכיח דלשם עדות נתכוין והילכך דוקא אם כתב נמי עד דבהא ד״ה מודים בה וניחא לן למוקמי מתני׳ כד״ה : דרבי יהודה היא. השתא קס״ד דה״ק רבי יוחנן לרבי יהודה דוקא הוא דתנינן עד אבל לרבנן אע״פ שלא כתב עד : לא בעית מדעתו דרבי יוחנן פליג. כלומר לא תילף מדברי רבי יוחנן דקאמר דרבי יהודה הוא דפליג בהא משום דסבירא לן כחכמים וא״כ הכא אפילו בלא עד כשר אלא בשיטתו השיבהו לרבי אלעזר למאי דאמר דד״ה היא יקאמר ליה לדידך דמדמית ליה לפלוגתא דר״י ורבנן לא אתיא אלא כרבי יהודה אבל באמת הכא אליבא דכ״ע אתיא ועד שיכתוב עד דאי לאו הכי אינו ניכר כלל שלשם עדות נתכוין ולא דמי להתם דכיון שכתב הרי את מותרת ספיר מוכיח דגיטא הוי לרבנן : לאו רבו דאמר בשם רבי זעירא מכיון שאינו מצוי לזויג ולא זיוג. כלומר דהש״ס מתמה על דברי רבי יוסי דקס״ד דלדידיה אפילו כתב איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד נמי פסול דאפילו בכה״ג בעינן שיהא מוכיח דלשם עדות נתכוין ואע״ג דטרח לכתוב שמו ושם אביו לא אמרינן דמשום הכי כתב נמי שם אביו כדי שידעו מי הוא לקיים התימתו אלא דחשיב בדעתיה הרי כמה יוסף בן שמעון איכא בשוקא ויכולני לומר לא אני הוא שחתמתי אלא אחר הוא. והיינו דמקשי עליה. לאו רבו. רבי ירמיה רבי׳ דרבי יוסי כדאמרינן בפ׳ כל הגט הלכה ב׳ רבי יוסי שאל לרבי ירמיה הגט עלמך שזיווג גבי שני יוסף בן שמעון כלומר אם חיישינן שמא גט זה הוא מאחר ששמו כשמו כדפרישית התם והשיב לו שם רבי ירמיה בשם רבי זעירא מכיון שאינו מצוי לזויג דלא שכיח שיהא שמו ושם אביו כשמו ולא זיווג כלומר דלא חיישינן להא שמא זיווג וה״נ לא חיישינן לזה ולומר דדעתו הוא שיאמר אחר ששמו ושם אביו כן הוא שהתם דאינו מצוי כל כך אלא ודאי אמרינן מדטרח לכתוב גם שם אביו לעדות נתכוין שידעו מי הוא ואף על גב דלא כתב עד כשר:

כתב

קרבן העדה

מכירין את הנדונין. דחיישינן שמא עשו קנוניא והחליפו שמותיהם ויוליאו פסק דין על אדם אחר : מעשה היה וזייפו. בכגון זה והוליאו פסק על אדם אחר :

הלכה ט מתני׳ בדף השני. שאללו ברוחב המגילה : מן הלד.. בגליון הגט הימיני או השמאלי : או מאחריו בגט פשוט. שתקנו עדיו להיות בתוכו : הקיף. חיבר זה אצל זה : שניהן פסולים. שאין החתימה נקראת לא עם זה ולא עם זה : את שהעדים נקרין עמו. שגג חתימת העדים כלפיו כדרך החותמין כשר : את שהעדי׳ ניקרין בסופו. שגג החתימה כלפי סופו ולא שרגלי החתימה כלפי ראשו כשר : כתב הסופר ועד חתם הסופר ועד. דה״ל שני עדים : חניכתו. שם לווי של המשפחה : **גמ׳** כגון קיים שריר וברור. אפי׳ לא כתב בלד השני אלא סופו של הגט קיים שריר ובריר והעדים מלמטה כשר : ה״ג גט מקושר כפשוט כשר ובלבד מאחריו. וה״פ כתב בגט מקושר עדיו מתוכו כשר ובלבד שחתמו העדים גם מאחריו : הדיינין חותמין. על הקיום אע״פ שאינן יודעין לקרות השטר : יבא עלי. אמר רב יבא עלי כך וכך אם חתמתי מימי קיום על שטר שלא ידעתי לקרות השטר : לא בא לפני שטר כתוב בלשון יווני ועדיו עברית וקיימו. בתמיה וידע ר׳ חגיי שלא היה רב בקי לקרות לשון יווני : ופריך מתני׳. קשיא לרב : גט שכתבו עברית ועדיו יוונית. וקס״ד לפי שאין יודעין לקרות עברית חתמו יוונית ואפ״ה כשר ש״מ עדים שאין יודעין לקרות חותמין : ומשני פתר לה. תפרש למתני׳ בשהעדים יודעין לקרות עברית ואינן יודעין לחתום לכך כשר : ואם היו יודעין שניהן. כלומר א״כ איכא לאוקמי מתני׳ שידעו לחתום גם עברית אלא כיון שיודעין לקרות ולכתוב שניהן יכולין לחתום באיזה כתב שירלו וגי׳ הרשב״א או שהיו יודעים את שניהן וחתמי באיזו מהן שירלו : ד״ה היא. הא דתנן כתב סופר ועד כשר אתיא כד״ה : ה״ג דר׳ יוסי היא. מתני׳ חתם סופר ועד שניו דה״ל שני עדים ולא חיישינן שמא אמר לשניס חתומו ומחמת כסופא דסופר אמרו לו לחתום דמתני׳ אתיא כר׳ יוסי דאמר מילי לא מימסרי לשליח ואם יאמרו שעשאן שליח לאמר לסופר לחתום לאו כלום הוא ואסור לו לסופר לחתום : לא בעית. לא תחרד מדברי ר׳ יוחנן אלו דאמר דר״י היא משמע דס״ל להלכה חתם סופר שניו אלא לשיטתו של ר״א השיבו דאמרת ד״ה היא ואפי׳ ת״ק דמתני׳ דפרקין דלעיל דתנן יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד כשר בדיעבד הכא מכשיר לכתחלה וע״כ לומר חתם סופר שניו א״כ לריך אתה למוקמי מתני׳ כר׳ יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח דלרבנן איכא למיחש שמא יאמרו לכופר לחתום משום כסופא : לאורכו. הא דתנן וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר היינו שחתמו לאורכו של שטר ולא חיישינן שמא תרי גיטי הוו שלמים והשמאלי נכתב בגבהה של מגילה יותר מן הימיני עד דאיתרמי שורה אחרונה דידיה נגד התחלתו של הראשון : ה״ג דו אמר בשם ר״ז מכיון שאינו מלוי לזווג אפי׳ זיווג כמי שלא זיווג וכ״ה לעיל פ״ג. שמעי׳ מינה דלא חיישינן שמא איתרמי ליה לזווג ויש לקיים הגירסא שלפנינו דה״ק כיון שאינו מלוי לזווג אמרי׳ מסתמא לא זיווג דכולי האי לא חיישינן : כיני מתני׳. כן היא הגירסא הנכונה במתני׳ איש פלוני כשר אע״פ שלא כתב עד :

ה״ג

עין משפטנר מצוה

כז א מיי׳ פ״ד מגירושין סמ״ג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קל סעיף ו

כח ב ג שם ס״ד

כט ד שם פ״ד

ל ה שם פי״א

לא ו מיי׳ פ״ג שם סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ קכט סעיף א

לב ז מיי׳ פ״א שם סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ קל סעיף יד

מסורת הש״ס

גיטין פג פ״ב

פ׳ כתובות כב

(כל גט ה״ב)

שנויי נוסחאות (סוע״ו) ברבי בון בד״ו בר ביבון. (סוכ״ז) פיני מתניתא עד ולא כתב עד כשר כ״ה בא בד״ו אחרי סמלות „ולא זיווג״. (סול״ג) לאו רבו בד״ו לאורכו

גליון אפרים וגט כשל פשוט. צריך להיות בגט פשוט פסול (והוא לשון המשנה) ועל זה אמר הירושלמי במקושר כשר ובלבד מאחוריו:

כתב חניכתו וחניכתה כשר. רבי אבהו בשם רבי יוחנן אפילו כתב אינו כשר. רבי אבהו כתב אל"ף. רב חסדא כתב סמ"ך. שמואל כתב חרותא:

הלכה ט מתני׳

[א] *גט מעושה בישראל כשר [ב] ובעכו"ם פסול [ג] והעכו"ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך: **גמ׳** *שמואל אמר [ד] פסול ופוסל בכהונה. שמואל אמר אין מעשין אלא לפסולין. שמואל אמר אין מעשין [ה] אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. והתנינן *שניות לא בגין דא אמר שמואל. והתנינן [ו] *המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס *יותר מיכן יוציא ויתן כתובה. שמענו שהוא מוציא. שמענו שכופין. רב ירמיה בשם רב [ז] *[ז]ישראל שעיסו במעשה עכו"ם פסול. ובאומר איני זן ומפרנס. תני רבי חייה ועכו"ם שעיסו במעשה ישראל כשר. אפילו אמר איני זן ומפרנס. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן והעכו"ם אומרים לו והובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך. רבי חייה בר אשי בשם איסי *האומר איני זן ומפרנס כופין אותו להוציא. רבי ירמיה בעא קומי רבי אבהו וכופין. אמר ליה ואדיין אית ליי [ח] אם מפני ריח רע כופין לא כל שכן מפני חיי נפש. אתא רבי חזקיה רבי יעקב בר אחא רבי יסא בשם רבי יוחנן האומר [ט] איני זן ואיני מפרנס אומרים לו או זן או פרנס או פטור:

הלכה י מתני׳

[י] *יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובלבד שלא יהא שם אמתלא ואי זו היא אמתלא גירש איש פלוני אשתו על תנאי זרק לה קידושיה ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו היא אמתלא: **גמ׳** רבי יסא בשם רבי יוחנן [י] נירות דולקין ושיחות בני אדם משיחין. התיב רבי זעירא קומי רבי יסא והא תנינן יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת. מגורשת הרי זו מגורשת אית לן מימר נירות דולקין לא סיחות בני אדם מסיחין: והכא סיחות בני אדם משיחין. רבי יסא בשם רבי יוחנן נבדק השם ונמצא מפי נשים ומפי קטנים בטל השם. רב אמר לא התירו בה אלא עד מפי עד בלבד:

הלכה

קרבן העדה

ה"ג כתב חניכתו וחניכתה כשר: ה"ג אפי׳ כתב אני כשר. וה"פ אפי׳ לא חתם שמו כלל אלא כתב תחלת החתימה אני ותו לא כשר: כתב אלף. והוא האות הראשון של שמו סימן לחתימתו: חרותא. ענף של דקל היה מצייר סימן לחתימתו:

הלכה י מתני׳ מעושה. בחזקה: בישראל. אם אנסוהו כדין כל הנך דכופין אותו להוציא: ובעכו"ם חובטין אותו. על ידם ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך ונותן הגט על פי דייני ישראל: **גמ׳** פסול וכו׳. הא דתנן במתני׳ בעכו"ם פסול היינו שהגט פסול וצריכה גט אחר מ"מ ריח הגט יש בו ופסולה לכהונה א"נ לא קאי שמואל אמשנתינו דוקא אלא כל היכא דתנן במתני׳ פסול פוסל לכהונה: אין מעשין. אין כופין להוציא: אלא לפסולין. נשים הפסולין לו לנשאן: אלא כגון אלמנה לכה"ג. וקס"ד דוקא הני דאיכא איסורא דאורייתא אבל איסורא דרבנן לא: ופריך והא תנינן יבמות פ"ב שניות כופין אותו להוציא וקשיא לשמואל: ומשני לא כגון אמר שמואל. משמע כל שיש בו איסורא אפי׳ איסור דרבנן נמי כופין להפוקי נשא אשה ושהה עמה עשר שנים דליכא איסור בנישואיה: והא תנינן. כתובות פ׳ המדיר: יעמיד פרנס. שליח שיפרנסה: יוציא ויתן כתובה. קס"ד ה"ה דכופין: ומשני שמעט שהוא מוציא. מבקשין ממנו שיתן גט: שמענו שכופין. בתמיה אלא כל שאין עברה בנישואיה אין כופין אותו להוציא: ישראל דעישו כמעשה עכו"ם. כלומר שלא כדין פסול: ובאומר איני זן ואיני מפרנס. ה"ל שלא כדין ואם כפאו ישראל בשביל כך פסול: ועכו"ם שעישו כמעשה ישראל. דהיינו כדין כשר ואפי׳ עישו אותו בשביל שאמר איני זן ואיני מפרנס הוה כדין: וכופין. להאומר איני זן ואיני מפרנס בתמיה: א"ל ועדיין את צריך לשמוע דין זה פשיטא דכופין השתא מפני ריח רע הנן כתובות פ׳ המדיר דכופין להוציא מפני מזונות שהוא חיי נפש לא כ"ש דכופין:

הלכה יא מתני׳ יצא שמה בעיר מקודשת. פנויה שיצא עליה קול פלונית נתקדשה לפלוני: ה"ז מקודשת. ולא תינשא לאחר בלא גט: מגורשת ה"ז מגורשת. אריישא קאי אשה שיצא עליה קול מקודשת ותיישינן להסרה לעלמא אלא לאותו איש לבד חזר ויצא עליה קול שנתגרשה מזה שיצא עליה קול קידושין ממנו הרי זה מגורשת ומותרת לכל שהרי קול שיצא עליה מתחלה שוברו עמו: ובלבד שלא יהא שם אמתלא. שלא יהא עם קול של קידושין או גירושין אמתלא טעם שהוא שובר את כח הקול: גירש איש פלוני אשתו על תנאי. זהו שיבר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי: זרק לה קידושין כו׳. זהו אמתלא של קידושין וה"ה איפכא: **גמ׳** נירות דולקין כו׳. הא דתנן במתני׳ יצא שמה מקודשת כו׳ לא שמעו קול הברה בעלמא אלא ראו נירות דולקין בבית כדרך המתקדשות שנוהגין שמחה ואור נר ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרין פלונית נתקדשה לפלוני: אית לן מימר. גבי יצא שמה בעיר מגורשת שראו איזה סימן אלא ודאי בקול בעלמא כששמעו בני אדם אומרים שנתגרשה סגי ה"ה בקידושין נמי בקול הברה לחוד מקודשת: בטל השם. ומשתקינן להו לבטולי קלא: לא התירו בה אלא עד מפי עד בלבד. הא דמבטלינן קלא דוקא בשנבדק השם ואמרו פלוני שמע מפלוני ופלוני מפלו׳ והלכו להם למדינת הים אבל אם הם לפנינו אפי׳ הם נשים או קטנים לא מבטלינן קלא:

פני משה

כתב חניכתו וחניכתה כשר גרסינן: אפילו כתב אינו. לשון יונית הוא אם רוצין לומר אחד אומרים אינו או לאיזה סימן אומרים כן וכלומר אפילו לא כתב אלא סימן בעלמא כשר: כתב אל"ף. לסימן שמו: ורב חסדא סמ"ך ושמואל כתב חרותא. צייר ענף של דקל לסימן והיו הכל יודעין שזה לסימן שמו:

הלכה ט מתני׳ מעושה. בחזקה: בישראל כשר. אם אנסוהו בדין כגון כל הנך דכופין להוציא או שהיתה אסורה לו ואם אנסוהו שלא כדין פסול ופוסל בכהונה משום ריח הגט: ובעכו"ם פסול. כדין פסול ופוסל מן הכהונה שלא כדין אפי׳ ריח גט אין בו: ובעכו"ם חובטין. מי שהייב ליתן גט מן הדין ואין כח בדייני ישראל לכופו חובטין אותו ע"י עכו"ם שאומרי׳ לו עשה מה שישראל אומרים לך ונותן הגט על פי דייני ישראל:

גמ׳ שמואל אמר כו׳. אם אנסוהו כדין כדפרישית במתני׳: אין מעשין. כתובה בפ׳ יש מותרות ושם פירשתי: ישראל שעישו במעשה עכו"ם. כלומר ע"י עכו"ם מתחילה שהם אנסוהו וציוו לישראל לכופו פסול: ובאומר. כלומר אפילו באומר איני זן ומפרנס אותה שבדין הוא לכופו להוציא כדאמרי׳ בפרק המדיר אפילו הכי פסול הואיל ומתחילה ע"י עכו"ם הוא: ועכו"ם שעישו במעשה ישראל. ע"י ישראל מתחילה שכן אנסוהו וציוו לעכו"ם לכופו כשר: אפילו אינו זן ומפרנס. כלומר דלא מיתכשרא בעכו"ם שלא ע"פ ישראל אף על פי שהוא כדין: מתני׳ אמרה כן. ממתניתין נמי שמענו דמתכשר בעכו"ם על פי ישראל ודוקא בכה"ג שהישראל מצוין לעכו"ם לכופו דקתני ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאנו אומרים לך: ר"י. מספקא ליה בהא דרבי חייה בר אבי ובעי מלפני ר׳ אבהו וכופין אם כופין להוציא בכה"ג: ואדיין אית לי׳. ועדיין את צריך למיבעי להאי בתמיה: אם מפני ריח רע כופין. כדתשיב בפ׳ המדיר ואלו שכופין להוציא בעל פוליפוס כו׳ מפני חיי נפש לא כל שכן שכופין: אתא רבי חזקיה. וקאמר בהדיא הכי משמיה דרבי יוחנן:

הלכה י מתני׳ יצא שמה בעיר מקודשת. פנוי׳ שיצא עליה קול פלונית נתקדשה היום לפלוני ולא קול הברה בלבד אלא כגון שהיה נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרים פלונית נתקדשה היום כדמפרש רבי יוחנן בגמ׳: מגורשת ה"ז מגורשת. ארישא קאי האי איתתא שיצא עליה קול מקודשת והיישינן ליה ואסרנוה לינשא כ"א לאותו האיש ואם חזר ויצא עליה קול מגורשת שגרשה אותו פלוני שיצא לה קול קידושין ממנו הרי זו מגורשת ומותרת לכל שהרי קול שהחשנו לו מתחלה סוברו עמו: ובלבד שלא יהא שם אמתלא. שלא יהא עם הקול של קדושין או של גרושין אמתלא טעם שהוא סובר את כח הקול: זרק לה קידושיה כו׳. וה"ה הכי נמי איפכא:

גמ׳ נרית דולקין. לא קול בעלמא אלא שראו נרות דולקין ושיחות בני אדם מסיחין פלונית נתקדשה היום: והא תנינן יצא כו׳ מגורשת הרי זה מגורשת אית לך מימר. גבי גירושין נמי נירות דולקין בתמיה ולשמחה מה זו עושה אלא לאו דשיחת בני אדם לחוד סגי והכא נמי בקידושין בשיחות בני אדם מסיחין סגי: נבדק השם. בדקוהו אחר הקול ומצא יצא ונמצא שיצא מפי נשים או קטנים בטל הקול: לא התירו בה. אמתניתין קאי לא התירו לסמוך בקול בקידושין או בגירושין אלא עד מפי עד בלבד שיאמר אני שמעתי מפלוני ופלוני מפלוני והותו פ׳ הלך לו למדינת הים וליתי׳ דליבייליי׳ ובכגון זה הוי קול מעליא לסמוך עליו:

הלכה

מסורת הש"ס

פ׳ גיטין פז וב"ב

(יבמות פ"ב הלכה ד) שם פח ע"ב

(כתובות פי"א ה"ז) יבמות פה (שם פ"ז) ע׳ תוס׳ יבמות שם ד"ה יוציא ותו׳ כתובות ע ד"ה יוציא ע׳ תוס׳ גיטין פח ע"ב ד"ה ובנכרים ותו׳ ב"ב מח ע"א ד"ה גט

כתובו׳ עז וב"ב

גיטין פח ע"ב

עין משפט נר מצוה

לג
א ב ג מיי׳ פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי׳ קלד סעיף ז ח ט

לד
ד שם ס"ה

לה
ה מיי׳ פי"ג מא"ב סמ"ג לאוין קכד טוש"ע סי׳ קנד סעיף ז

לו
ו מיי׳ פי"ב מאישות הכ"ד ופ"ט ופי"ג מנדרים סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי׳ רלה ס"ב וטוש"ע אה"ע סי׳ עג

לז
ז טוש"ע אה"ע סי׳ קלד ס"ט

לח
ח מיי׳ פכ"ה מאישות טוש"ע שם סי׳ קנד סעיף א

לט
ט מיי׳ פי"ב שם סמ"ג עשין מח טוש"ע שם ס"ג וסימן ע סעיף ג

מ
י כ מיי׳ פי"ט שם ופי׳ מגירושין ופי"ד מא"ב סמ"ג עשין מח נ טוש"ע שם סי׳ ו סעיף הוסף מו סעיף ז

ציון ירושלים

[א] בישראל שעשה כמעשי עכו"ם. [ב] ע׳ תו׳ ב"ב דף מח ובמהרש"א שם:

שנויי נוסחאות (סוי"א) כשר בד"ו פסול. (סוי"ב) דא בד"ו ליתא. (סוט"ו) במעשה בד"ו כמעשה. (סוי"ז) במעשה בד"ו כמעשה. (סוכ"ד) אית בד"ו את

הלכה יא מתני׳

א *בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערוה שנאמר °כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר ורבי עקיבה אומר אפילו מצא אחרת נאה ממנה שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו וגומר:

גמ׳ והא *תני ב״ש אומרים אין לי אלא היוצא משום ערוה בלבד. ומניין היוצאה וראשה פרוע צדדיה פרומין וזרועותיה חלוצות. תלמוד לומר כי מצא בה ערות דבר. מה מקיימין דב״ש. שלא תאמר היוצא משום ערוה אסור משום דבר אחר מותרת. א״ר שילא דכפר תמרתא קרייא מקשי על דב״ש לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה. *מה אנן מקיימין אם לאוסרה עליו כבר היא אסורה לו. אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בלא תעשה. כתיב °והדוה בנידתה והזב את זובו *זקנים הראשונים היו אומרים תהא בנידתה לא תכחול ולא תפקוס עד שתבוא במים. אמר להן ר׳ עקיבה משם ראיה. ב אם את אומר כן אוף היא עצמה מביאה לידי כעירות והוא נותן את עיניו בה לגרשה. גואתייא דזקנים כב״ש. ודר׳ עקיבה כב״ה:

הדרן עלך המגרש וסליקא לה מסכת דגיטין

סליק פירקא וכולא מסכתא דגיטין בסייעתא דשמיא

(דברים כד; ויקרא טו)

פני משה

הלכה יא מתני׳ אפי׳ הקדיחה תבשילו. שרפתהו ע״י אור או ע״י מלח כמו אם קדחה באפי וטעמא דב״ה דרשי ערות דבר או ערוה או דבר כלומר שאר דבר שרחון שאינה ערוה: אפי׳ מצא אחרת נאה ממנה. דדריש קרא אם לא תמצא חן של נוי בעיניו או אם מצא בה ערוה או דבר סרחון על כל אחד משלשה דברים הללו יכול לגרש והלכה כבית הלל:

גמ׳ והא תני. בברייתא לב״ש דאפי׳ יוצאת וראש׳ פרועה כו׳ וזהו דת יהודית כדקאמר פרק המדיר ובהא נמי אמרי דיכול לגרשה דדרשינן דבר המביא לידי ערוה ולא משני מידי: מה מקיימין דבית שמאי. אבית הילל קאי מה מקיימין קרא דבית שמאי דהא כתיב ערות דבר ולדידהו לא הוי למיכתב אלא כי מצא בה דבר: שלא תאמר. כלומר היינו טעמייהו דב״ה דאי לא הוי כתב אלא כי מצא בה דבר ה״א היוצא משום ערוה אסור משום דבר אחר מותרת כלומר אינה מותרת להנשא לאחר אלא היוצאת משום דבר אחר דקרא איירי בהכי אבל היוצאת משום ערוה אסורה להנשא הילכך כתב ערות דבר דדרשינן או ערוה או דבר: קרייא מקשי על דב״ש. כמתניתין דסברי משום ערוה קאיא למה לי קרא לא יוכל בעלה הראשון וגו׳ תיפוק ליה דבלאו הכי אסורה עליו דהרי יש עדים שזנתה ואסור להחזיר סוטתו: אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בל״ת. כלומר להוסיף עוד לא תעשה עליו ולהייבו עליה בשני לאוין: תהא בנדתה. כמשמעו שתהא כמנודה ומרוחקת מבעלה שלא תכחול עיניה ולא תפקוס שרק על פניה להתקשט: משם ראיה. בתמיה אם את אומר כן תתגנה בעיניו ויבא לגרשה: ואתייא דזקנים. דלא קייפי לגירושין כבית שמאי דסבירא להו אסיר לגרשה אלא אם כן מצא בה דבר ערוה: ודרבי עקיבא כבית הלל. כלו׳ דדריש נמי כבית הלל או ערוה או דבר והילכך סבירא ליה במתניתין אפילו משום נוי שאם מצא אחרת נאה ממנה יכול לגרשה ומכ״ש אם היא תתגנה בעיניו ולפיכך התירה אפילו בימי נדתה להתנאות ולהתקשט:

קרבן העדה

הלכה יב מתני׳ אפי׳ הקדיחה תבשילו. שרפה ע״י אור או על ידי מלח: ערות דבר. לב״ה משמע להו או ערוה או שאר דבר סירחון שאינו ערוה: ר׳ עקיבה אומר אפי׳ מלא אחרת נאה הימנה. ודריש לקרא הכי אם לא תמלא חן של נוי בעיניו או אם מלא בה ערוה או דבר סירחון על כל א׳ מג׳ דרכים הללו יכול לגרשה:

גמ׳ ופריך והא תני וכו׳ לדדיה. מבגדיה קרועין אע״פ שאין בשרה נראית א״כ בשבשרה נראית איירי וזרועותיה בעינן שיהו חלולות לגמרי אבל אם זרועות בגדיה קרועות אע״פ שבשר זרועותיה נראה אין זה פריצות: ת״ל כי׳ מלא בה ערות דבר. אפי׳ מלא דבר שנראה כעין ערוה תלה וקשיא ברייתא אמתני׳ דתנן בש״א לא יגרש אא״כ מלא בה דבר ערוה: מה מקיימין דב״ש. הך ברייתא: ומשני שלא תאמר כו׳. ברייתא קסבר קרא אתי לאשמועינן משום ערוה תלא לכתחלה ואסורה לחזור לו אבל משום דבר כעין ערוה כגון יוצאת וראשה פרוע אם הוציאה בדיעבד אסורה לחזור לו אבל אם אין שם לא ערוה ולא דבר מותרת לחזור לו: קרייא. קרא קשיא לב״ש: מה אנן קיימין. במאי מוקמי׳ הך קרא אם לאסרה על בעלה הראשון הא כבר נאסרה עליו מטעם אשת איש שהרי הוציאה משום ערוה: אלא. קרא קמ״ל אם ניסאת ונתגרשת אחר גירושין אסורה לחזור בלא תעשה נוסף על העשה שיש עליה מקדמת דנא דאשת איש שזינתה אסורה לבעל בעשה דכתיב ונטמאה שני פעמים אחד לבעל ואחד לבועל: תהא בנדתה. כמנודה ומרוחקת מבעלה: לא תכחול. עיניה: ולא תפקוס. שרק על פניה: אמר להן רבי עקיבא משם ראיה וכו׳. ודריש בנדת טומאתה תהא עד שתבא במים לטבול ואפי׳ עברו עליה שבעה ימים שלה ופסק מעיינה: אתיא דזקנים כבית שמאי. דאינהו לא חשו שמא יתן עיניו בה לגרשה דהא אסור לגרש אלא אם כן מצא בה ערוה: ודרבי עקיבא כבית הלל. שמותר לגרשה אפי׳ לא מצאה חן לפניו ודאי דחיישינן וצריכה תמיד להתנאות לפניו:

הדרן עלך פרק המגרש. וסליקא לה מסכת גיטין

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי׳ פ״י מגירושין הל״ג סמ״ג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קיט סעיף ג ד

מב
ב מיי׳ פי״א מאיסורי ביאה הל״ג לאוין קי״א טוש״ע י״ד סי׳ קצה סעיף ט

מסורת הש״ס

גיטין ל׳
(סוטה פ״ק הלכה א׳)
ע׳ תוי׳ שם ד״ה מה
(ת״כ פרש׳ מצורע פ״ט) שבת סד ע״ב

ציון ירושלים

גואתיא דזקני׳ כב״ש ודר״ע כבית הלל. עיין חידושי הרשב״א מה שהקשה בזה ועיין במה״פ כאן ובפר״ת סי׳ קיט סק״ג ומלמ״ל פ״י מגירושין הכ״ב וע׳ באור זרוע הנדפס מחדש בזיטאמיר בהל׳ נדה אות ש פ״ג והו״ק:

רידב״ז

והא תני ב״ש אומרים אין לי אלא היוצאה משום ערוה כו׳ וראשה פרוע כו׳. הליצות ת״ל כי מצא בה ערות דבר. מה מקיימין דב״ש שלא תימר הוציא משום ערוה אסור משום דבר אחר מותרת. פי׳ מה מקיימין דב״ש הא דב״ה דילפי במתניתין מדבר ומשני שלא תימר האי דבר הוא דבר אחר הקדיחה תבשילו כמו דילפי ב״ה בב״ש דילן או ערוה או דבר והוי האי דבר דבר אחר ז״א אלא האי דבר היא ג״כ דבר מן הערוה ולא ערוה ממש אלא דברים מכוערים והיינו דמהיימיי ב״ש האי דבר שלא תימר היוצא׳ משום ערוה אסור׳ על בעלה משום דבר אחר מותרת על בעלה ע״כ קמ״ל דהאי דבר נמי מקיימינן ליה בדבר של כיעור והרי אסורה על בעלה דאסור לקיימה. ועי״ז פריך ר׳ שילא דכפר תמרתא וקשיא מן הקרא על דב״ש א״כ למה נאמר לא יוכל בעלה הראשון וגו׳ כיון דדבר היא אסורה עליו. ע״ז משני דצריך קרא לל״ת דאי בדבר מכוער ליכא ל״ת רק אסור לקיימה לחוד וע״כ צריך קרא לל״ת ועי״ז יתורץ קושית הגאון רע״א ז״ל שהקשה על התוס׳ ז״ל בדף נ׳ ע״א ד״ה מה עיי״ש ודוק:

פני משה

אחר שהשלים גיטין תני נזיר. וכבר בארתי בס״ד בטעם החיבור שבין סוטה ליבמות וכתבתי שם הטעם דלא תני האי ש״ס סוטה ונזיר בהדדי כסידור ש״ס הבבלי משום דלא ס״ל כהא דאמרי׳ התם כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין אלא דקסבר דאינו רשאי להזיר עצמו אלא מחמת קלקול עבירה ממש ול׳ מחמת ראיית הסוטה בניוולה והילכך תני נזיר בתר גיטין דהנא הקרא קאי דמביא לעיל בסוף מכילתין והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכדפי׳ התוס׳ בריש נזיר בד״ה מ״ט. והכתי נשאר עלינו חובת הביאור במה שכתבתי שם דהאי ש״ס לשיטתיה אזיל. וזהו למאי דקאמר לקמן בסוף הפרק וכן בריש נדרים דלכ״ע נזיר טהור נמי חוטא הוא ושמעון הצדיק נמי כר״ש ס״ל וכדמפרש טעמא מכיון שהוא תוהא נעשה קרבנותיו כחולין בעזרה והילכך ס״ל דאסור להזיר עצמו מחמת קלקול בספק לבד כ״א מחמת עבירה ודאי ובכה״ג לאו חוטא מקרי דדמיא להאי עובדא דהתם. אבל אין שיטת הבבלי כן דקאמר בנדרים דף ט׳ לשמעון הצדיק דס״ל נזיר טהור לאו חוטא מיקרי דהמודי תמיד נפשיה דיכול לנדור. ועיין בהל׳ ה׳ דלקמן בד״ה ואתייא דשמעון הצדיק כר״ש מ״ש שם בסייעתא דשמיא:

אמרי ברוך

אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בלא תעשה. כלומר להוסיף עוד ל״ת. ע״ע דבתוס׳ כתבו בשם הירושלמי אלא לעבור עליו בב׳ לאוין ואינו מובן לכאורה דהא סוטה ומחזיר גרושתו מהד לאו נפקא ובפסוק לא יוכל בעלה כתיב אחרי אשר הוטמאה ודרשו חז״ל ביבמות דף י״א, ע״ב דקאי על סוטה שנבעלה יעו״ש ונכון יותר פי׳ הקרבן עדה דכאן דסירושלמי קאי בשיטת ר׳ יוסי בן כפר דבסוטה ליכא רק עשה ובשנשאת לאחר ונתגרשה אסורה לו בלא תעשה ומה שכתבו התוס׳ בב׳ לאוין הוא לאו דוקא יעו״ש:

חתם סופר

מקשי על דב״ש לא יוכל בעלה וכו׳. מו״ח הגאון מו״ה עקיבא איגר זצ״ל כתב לי בתשובה א׳ מ״ת מבכחת לה דאחר שגירש וניסאת נמצאו זוממין ואילמלא לא יוכל. והשבתי לו ע״כ הפרשה לא איירי בהכי דהכי אמרינן בשלהי גמין לא זכה קוברתו ואי הוזמו עידי׳ ועסוקה היא מ״מ קוברתו אע״כ לא הוזמו העדים:

עמודי ירושלים

ואתיא דזקנים כב״ש כו׳. עיין בא״ז ה׳ נדה (סי׳ שס״ח) שהביא פלוגתת זקנים ור״ע הובא בבבלי שבת (דף ס״ד) וכו׳ ונראה בעיני דרבנן כב״ש ור״ע לטעמיה כו׳ ע״ש ותמהני למה תלה אותו דנראה בעיני והא מבואר להדיא כאן בירושלמי. ועיין תה״ר שם ובמשנה למלך פ׳ גירושין (פי״ סכ״ב) ונפ״ק:

(דף א ע"א במתני') **המביא** גט ממדינת הים. שנייה היא שאין בקיאין בדיקדוקי גיטין. משמע דבכל דיקדוקי גיטין אינם בקיאין כגון לשמה ונכתב ביום ופסול מחובר וכה"ג אבל מסוגית הבבלי משמע דבלשמה לחודה הוא דאין בקיאין כדכתבו התוס' דף ב' ד"ה לפי שאין בקיאין לשמה וע"ש ומשום הכי נמי מפרשי התם דאין צריך שיעיד השליח שנכתב לשמה דסתמא לשמה קא מסהיד וכולל בפני נכתב הוא אבל לשיטתא דהכא ע"כ צריך לומר כפי' רש"י דשיילינן ליה אם נכתב לשמה והומר לשמה דהא כל הני דיקדוקי גיטין לאו בכלל בפני נכתב סתמא הן ועד שיעיד בפירוש לכולן כדקאמר הכא לקמן עד שיאמר ביום עד שיאמר לשמה:

(שם בגמ') **א"ר** יוחנן קל היקלו עליה שלא תהא יושבת עגונה. אין לפרש דר' יוחנן על דברי ריב"ל קאי ועוסיף טעם על דלא מלרכו ליה תרי כדקאמר בבבלי כמי לטעמא דרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה משום עיגונא אקילו בה רבנן וסגי בחד דהתם פריך עלה האי קולא חומרא היא דאי מלרכת לה תרי לא אתי בעל ומערער כו' כדמשני התם אבל הכא דפריך והייט קל כו' על מעיקרא דהלריכו לומר בפ"נ ובפ"נ פריך וע"כ דריב"ל ור' יוחנן פליגי בפלוגתא דרבה ורבא דריב"ל ס"ל כרבה דטעמא לפי שאין בקיאין ור' יוחנן כרבא משום שאין העדים מלויין לקיימו כדפרישית בפנים והכי איתא בבבלי דף ה' בהדיא פלוגתא דריב"ל ור' יוחנן ואי קשיא דא"כ לר' יוחנן שנים שהביאו את הגט אינן לריכין לומר בפ"נ ובפ"נ כדקאמר בבבלי דנ"מ בין רבה לרבא דאייתו בי תרי ולרבא לא לריך והאי קאמר הכא רבי יוחנן לקמן דשנים שהביאו את הגט לריך תריך דהתם לאו טעמא משום קיום הוא אלא כדי שלא להלוף בגיטין כח"ל ועיין לקמן ד"ה רבי יוסי בן יוסי:

(שם) **הוא** ערער שאין בו ממש הוא ערער שיש בו ממש. כלומר שהבעל טוען בעצמו בערעור שיש בו ממש בדבריו ולפיכך לאו כלום הוא אבל אם הבעל הביא עדים שמזויף הוא ודאי לא מהני עדות שליח דלא האמינו חכמים לשליח ככי תרי אלא לגבי הבעל ואם יש שנים אחרים המערערין אפי' קיום כחותמיו לא מהני דהוי כתרי ותרי והאשה בחזקת א"א קיימא כדאמר בבבלי דף ט' מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות גירושין הל' ט' בעל שהביא ראיה ברורה שגט זה שנאמר בו בפ"נ ובפ"נ מזויף הוא ה"ז בטל שלא האמינו דבריו של אחד שאמר בפ"נ ובפ"נ אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה אבל במקום עדים שמכחישין אותו לא מהני ועיין לקמן הלכה ג' ד"ה מי ערער:

(שם ע"ב) **וייבא** כהדא כתב על נכסיו לשני בני אדם כאחת. משמע מסוגיא דהכא דמדמי הך דינא להאי פלוגתא דר' יוחנן ור"ל ולר' יוחנן דקאמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה ה"נ כעבד מתוך שלא קנה הנכסים שהרי לא נתקיים כחותמיו עלמו נמי לא קנה ור"ל דס"ל כשרין לזה ופסולין לזה ס"ל נמי דנכסים לא קנה אבל הוא עלמו קנה ובבבלי דף ח' גבי פלוגתא דאביי ורבא בהא בעבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסיי קנויין לך דקאמר רבא עלמו קנה נכסים לא קנה כדמסיק התם דס"ל לרבא פלגינן דיבורא וכן פסק הרי"ף בפרקין דהלכתא כוותיה דרבא לגבי אביי וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' עבדים והקשה הרשב"א ז"ל דא"כ אמאי פסקו בההיא כר' יוחנן דמאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה כדפסק הרמב"ם ז"ל בסוף פי"ד מהל' עדות וכמ"ש מזה לעיל בפ' אלמנה והא מהכא משמע דהא בהא תליא וכיון דקי"ל פלגינן דיבורא (והיינו בתרי גופי כדמסיק בפ' יש נוחלין דף קל"ד דבחד גופא לא פלגינן דיבורא ובתרי גופי פלגינן והכא נמי עבד ונכסי' תרי גופי נינהו כ"כ הר"ן ז"ל) א"כ נמי בההיא דהכותב כל נכסיו לשני בני אדם כוותי' דר"ל הוה לן למימר דכשרין לזה ופסולין לזה (וכן דעת רבינו אפרים מביאו הר"ן בפרק קמא דמכות וכן דעת רבינו האי גאון בתשובה ומביאו בטור ח"מ סי' ל"ח) ותירץ בשם הרמב"ן ז"ל דהא דאמרינן הכא דאתייא כההיא דהתפלגון כו' לאו למימרא דהא בהא תליין פלוגתייהו אלא דה"ק מפלוגתייהו שמעינן נמי דלר"ל דס"ל בההיא כשרים לזה ופסולין לזה ולא אמרינן עדות שבטלה מקלתה בטלה כולה מכ"ש דס"ל הכא דמתנה שבטלה מקלתה לא בטלה כולה ולר' יוחנן דאמר התם מאחר שפסולין לזה פסולין לזה ה"נ סבר נמי דמודה הכא דעלמו קנה אע"פ שנכסי' לא קנה דפלגינן דיבורא ואיתא להא ואיתא להא עכ"ל הרשב"א. ולריך לפרש טעמא לר' יוחנן משום דב"ל בכותב כל נכסיו ביחד לשני בני אדם לאו כתרי גופי נינהו מכיון דהנכסים אינן מחולקין בעדות אחת היא ולא פלגינן דיבורא אבל בכותב נכסיו לעבדו אע"ג דלכאורה טפי מסתברא לומר דבגוף אחד הוא מ"מ הואיל והנכסים דבר אחד והעבד דבר אחר כתרי גופי חשבינן להו וכן נראה מדעת הרב בעל העיטור ז"ל הביאו הרשב"א שם אבל דעת הרא"ש ז"ל בסוף פ"ק דמכות דהא דקאמר הכא וייבא כהדא כו' היינו דתלייא בפלוגתייהו כדפרישית בפנים וכתב שם בשם רבינו יואל דרבא פליג אהאי תלמודא דמדמי להו אהדדי אלא דמודה ר' יוחנן בכותב כל נכסיו לעבדו דעלמו קנה נכסים לא קנה וטעמא דהתם גבי כותב נכסיו לשני בני אדם ביחד אמרינן מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה משום דהתי לאתלופי בשטרות דעלמא שלא אמרו קרוב כשר להעיד אבל בגט שיחרור לא חיישינן לאתלופי הואיל ולריך לומר בפ"נ ובפ"נ עכ"ל ואם דלענין האי דינא ליכא נ"מ בין פירוש הרמב"ן לפי' רבינו יואל דהא לב' הפירושים קי"ל כרבא בהא דעלמו קנה נכסים לא קנה וכן בההיא קי"ל כר' יוחנן דהכא דמאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה וכמוסכם מרוב הפוסקים מ"מ נפקא לן מיהא בהא כדבר אחד לשני בני אדם אם כתרי גופי הוי ופלגינן דיבורא או לא דלדעת הרמב"ן אע"ג דבני בני אדם הן כחד גופא חשיב להו הואיל והדבר א' כמבואר אבל לדעת רבינו יואל דלא פסיל בכותב כל נכסיו לשני בני אדם והן קרובין לזה וכשירין לזה אלא משום גזירה דאתי לאתלופי אבל בעלמא בכה"ג כתרי גופי מחשבינן להו ופלגינן דיבורא:

(דף ב' ע"א) **עד** שיאמר בפני נכתב ביום כו'. עיין לעיל שכתבתי דאין שיטת ש"ס הבבלי כן:

(שם ע"ב) **מתניתי'** מסייע לר' יוחנן כל הגיטין כו'. בבבלי דף י"א גרסינן בעא מיניה ר"ל מרבי יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותן כשמות העכו"ם מהו א"ל לא באו לידינו אלא ליקוס ולוס והכשרנו ודוקא לוקוס ולוס דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו אבל שמהתא ההרינא דשכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו לא איתיביה גיטין הבאין ממדינת הים ועדים חתומים עליהן אע"פ שמותיהן כשמות עכו"ם כשירין מפני שרוב ישראל שבח"ל שמותיהן כשמות העכו"ם התם כדקתני טעמא מפני שרוב ישראל שבח"ל שמותיהן כשמות העכו"ם ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה ופשיט ליה ממתניתא ולפי פירוש רש"י ז"ל הבעיא היא בח"י אם להכשירו ע"י עדי מסירה וקא"ל ר' יוחנן לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס כלומר דדוקא בשמות מובהקין כאילו מכשרינן ע"י עדי מסורה משום דלא אתי למיסמך עלייהו אבל בשמות שאין מובהקין אפי' ע"י עדי מסירה פסול משום דחיישינן דילמא אתי למיסמך עלייהו לתודייהו בלא עדי מסירה והקשה לו ר"ל מהברייתא דקתני סתמא אע"פ שמותיהן כשם עכו"ם כשירין ומשמע אפי' כשמות שאין מובהקין ואפי' בלא עדי מסירה והשיב לו דדוקא בח"ל קאמר אבל בח"י דאין רוב שמותיהן כשם עכו"ם הילכך מספקינן דילמא עכו"ם נינהו ופסולין אפי' בעדי מסירה כרבנן דמתני' דלקמן הלכה ד' ע"כ לשיטת רש"י ז"ל. ומשמע מפירושו דהך מילתא כרבנן אתיא ור' יוחנן דהכשיר בשמות מובהקין בעדי מסירה אפי' לרבנן קאמר וככר תמה הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא לעיל אמרי' דר"מ הוא דמכשיר בשמות מובהקין אבל לרבנן אפילו בשמות מובהקין פסול גזירה אטו שאינן מובהקין אי נמי דגזרינן בשמות מובהקין גופייהו דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה והיכי אסבר ר' יוחנן בלוקוס ולוס משום דשמות מובהקין הן וע"ש שתירץ בדוחק משום דבכה"ג שהגט בא לפנינו ומספקא לן דילמא ישראלים נינהו כיון דשמות מובהקין הן דאיכא למימר דרובא לא סמכי עלייהו משום מיעוטא דאתי למיסמך עלייהו בכי הא דאיכא למימר נמי דילמא ישראלים נינהו כולי האי לא גזרינן ועיין במהרש"א שכתב ליישב פרש"י וחילק בין העכו"ם כאן ובין שאינם כאן דבכי הא אפי' רבנן מכשרי בשמות מובהקין משום דהוי כעין גזירה לגזירה שמות מובהקין משום שאין מובהקין ואין מובהקין גופא אם אין העכו"ם כאן דליכא למיחש למיסמך עלייהו אטו העכו"ם כאן והביא ראיה מדברי התוס' לעיל ד"ה לא נחלקו שכתבו גם קרוב לזה לרשב"ג וע"ש ואינו מוכרח כ"כ דהתוס' כתבו שם אע"פ דהוי כעין גזירה לגזירה מ"מ מיסתבר למקשה כיון דחיישינן כולי האי לכא נמי הוי לן למיחש וכלומר דהא בלאו הכי ע"כ גזירה לגזירה איכא דגזרינן בשמות מובהקין בעדי מסיר' אטו שאינן מובהקין ושאין מובהקין גופא גזרינן דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה וכן נראה מפירש"י שם ד"ה אבל במקום שישראל חותמין וע"ש סרי דבמקום דבלאו הכי חיישינן כולי האי לכא נמי חיישינן והתלכן גם נמי אית ליה האי סברא שהרי לא דחה אלא מטעמא שמא כשמא מיתלף התרא באתרא לא מיתלף וע"ב ול"ע לפירש"י ז"ל והתוס' שם פירשו לר"י בשיטה אחרת דכולה הך מילתא לר"מ אתיא ור' יוחנן לא הכשיר אלא בלוקוס ולוס דשמות מובהקין הן וכר"מ וכן היא שיטת הראב"ד הביאו הרא"ש ולכל הני פירושים הסוגיא בעדי מסירה מיתפר' אבל הרמב"ם ז"ל פירשה בענין אחר מביאו הרשב"א והרא"ש וז"ל בעא מיניה ר"ל כו' במיעט זו יותר מתלבטת לשונות ראיתי בה וכולן שיבוש דלא אתי ר' יוחנן ור"ל לקבוע הלכה כר"מ דמתני' ואין אדם יכול להעמידן כרם כך ראיתי לפרשה ושיטת רבינו תנהאל כמוני בעא מיניה ר"ל מר"י עדים החתומים על הגט ושמותיהן כשמות העכו"ם מהו מי חיישינן שמא עכו"ם הם והשליח או הבעל לא דקדקו יפה והיו סבורין שישראל הם וטעו או שידעו שעכו"ם הן והחתימום במתכוין וטעו בין גט לשאר שטרות שהותמיהן עכו"ם שהן כשרין מי אזלינן בתר רוב שמות כאלו שהן עכו"ם ופסולין להאי גט כרבנן דמתני' דקי"ל כוותייהו או דילמא אזל בתר רוב גיטי ישראל דלא שכיחי לחתום עליהן עכו"ם ותלינן להו בישראל וכבר א"ל לא בא לידינו אלא גט שהיו חתומין עליו לוקוס ולוס והכשרנוהו דכיון דלא שכיחי ישראל בשמות כללו ודאי לא טעה השליח או הבעל להחתים אנשים כאלה שדומין בשמותם לעכו"ם עד שחקר ופשפש אחריהן ונודע לו שישראל הם והחתימום אבל שמהתא אחריני שדומין קצת לשמות ישראל שיכולין

מכתיבי הגט לטעות בהן ולומר שישראל הם משום דשכיחי ישראל אחד מאלף דמסקי בשמהתייהו לא כשירנו דחיישינן שמא טעו והחתימום בתורת ישראל עכ"ל והשתא לפי שיטת הרמב"ם סוגיא דהכא וסוגיא דהבבלי כחדא שיטתא קיימי ולא לריך לאוקמי בעדי מסירה אלא דעיקר הבעיא היא אם חוששין שמא טעו מכתיבי הגט וחתמו לעכו"ם בתורת ישראל ופסול או נמי דלריך השליח שיכירן בשעת חתימתן ולהעיד בפנינו כדקאמר הכא והשיב לו בודאי לריך דאי לאו הכי פסול שהרי אנו רואין עכו"ם פסולין חתומים עליו וכלומר דחיישינן שמא עכו"ם הן ולא דקדקו יפה לחקור אחריהן כי אם דוקא בשמות מובהקין לא חיישינן דודאי ישראל הם והביא ראיה מהברייתא דדוקא בח"ל מכשרינן מפני שרובן כשמות העכו"ם והילכך לא חיישינן שמא עכו"ם הן אבל בח"י חיישינן כיון דליכא אלא א' מאלף דמסקי בשמהתייהו חיישינן שמא טעו להחתים לעכו"ם בתורת ישראל וכלישנא קמא דהבבלי דהבעיא היא בח"י ופשיט ליה התם כדקתני טעמא כו'. וילא לנו עוד מזה שכתבנו דלשיטת הר"י והראב"ד דמפרשי הסוגיא אליבא דר"מ ע"כ דס"ל לר"מ להכשיר בשמות מובהקין בעדי מסירה אפי' בהדיוט דהכי סבעיה דר"ל לאו בערכאות מיירי והשיב לו ר"י דבשמות מובהקין כלוקוס ולוס כשר והיינו כפי האוקימתא בתרא דקאמר התם לעיל והכ"א סיפא אתאן לגיטי ממון וע"ש אבל לשיטת הרמב"ם דמילתא דר"י ור"ל אליבא דרבנן דמתני' מיתוקמא ובשמות מובהקין לעולם פסול ואפי' בעדי מסירה כי אם דוקא בגט שבא לפנינו ורואין אנו שמות מובהקין של עכו"ם חתומין בו כשר דודאי ישראלים הם דלא עבידי למיטעי בכה"ג וכן הוא מסקנת הפוסקים ועיין בטור סי' קל"ל ולר"מ דוקא בערכאות ובשמות מובהקין הוא דכשר אבל לא בהדיוט וכן מוכח מדלקמן הלכה ד' ועיין שם בד"ה הוי גורכה:

(דף ג ע"א) **דרבי** יוחנן ייבא מן דרשב"א. עיין לקמן פ' הזורק מ"ש שם מזה בס"ד:

(שם ע"ב) **מה** דאמר ריב"ל לשעבר אבל בתחלה אוף ריב"ל מודה. ולהאי שינויא אין חילוק בין כראשונה לעכשיו שחבירים מלויים בח"ל דלכתחילה לריך והכי קאמר בבבלי דף ה' לרבה דס"ל כריב"ל דטעמא משום שאין בקיאין ואפי' לאחר שלמדו לריך כאחד שהביא גזירה שמא יחזור הדבר לקילקולו אבל בשנים א"ל כדר' בא בשם רב לקמי' דתרי דמייתו גיטא מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו ביה רבנן:

(שם) **רבי** יוסי בן יוסי בשם ר' יוחנן לריך. והיינו כדאמר רב שמואל בשם ר' יוחנן בבבלי דף ע"ז אע"ג דר"י ס"ל לעיל מטעמא דאין עדים מלויין לקיימו ולדידיה בשנים ודאי לא לריך ואפילו לריב"ל נמי לא כדלעיל דאיכא למימר טעמיה דר' יוחנן הכא כדי שלא להלוק בגיטין בח"ל כדאמר לעיל לריב"ל אבל בבבלי שם מסיק לר' יוחנן דאמר שנים שהביאו אינו לריך שיאמרו בפני נכתב ובפני נתחם:

(דף ד ע"א) **מפני** שכתבו בארץ וחתמו בח"ל. דמקום החתימה היא העיקר וכן היא בתוספתא פ"ב כתבו בארץ וחתמו בח"ל לריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ כתבו בח"ל וחתמו בא"י א"ל שיאמר בפ"נ ובפ"נ וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מגירושין הלכה י"א:

(שם) **נעשית** כמי שהיתה ידה ארוכה. והיינו כר' הושעיא בבבלי פ' הזורק דף ע"ז דאמר אפילו היא בעזריא וחלרה בלפורי מגורשת דס"ל דלא בעינן אלא חלרה המשתמר' לדעתה והרי"ף והרמב"ם ז"ל פסקו כעולא דהתם דבעינן עומדת בלד ביתה ובלד חלירה והרשב"א ז"ל כתב דאפשר הא דרבי חנינא דהכא אפי' כדעולא אתייא ושאני הכא שככר נתן גיטה בחלרה מדעתה לא גרע מבליתות וכיון שהיא רולה בגירושיה ומרלונה נתנו בחלירה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו ועיין לקמן ריש פרק הזורק:

(שם ע"ב) **ונתן** בידה עד שיהא כולו בידה. ובבבלי דף ע"ח אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקה ולהביאה אללו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת מ"מ בעינן כריתות וליכא ונראה דנ"מ בין הך דרשא לדרשא דהכא כמה דפליגי ר"י ור"ת בתוס' שם דלדעת ר"י כיון שנתנו הבעל לידה וקפלה ידה מרלון הבעל עד שאין הבעל יכול לנתקו ולהביאו אללו אע"פ שאם לא קפלה ידה היה הבעל יכול להביא אללו מחמת המשיחה שבידו ה"ז מגורשת דככר קרינן ביה כריתות כיון שקפלה ידה מרלון הבעל ואין עכשיו יכול לנתקו אבל לדעת ר"ת אפי' קפלה האשה ידה ביותר ומחמת זה אינו יכול להביאו אללו אינה מגורשת דאין זו נתינה אלא כעין גזילה כ"כ הרשב"א ז"ל בשמו וטעמא דונתן בידה כתיב ועיין בתו' שם:

(שם) **ותני** כן המביא גט מן הספינה כמביא מח"ל. משמע מהכא אפי' בנהרות א"י וכדמחלק אביי בבבלי דף ז' לר' יהודה בין ספינה גוששת לשאינה גוששת והתם מסיק לה דבנהרות א"י כ"ע לא פליגי דכא"י היא לענין גיטין ופלוגתא דר' יהודה ורבנן מוקי לה בעלמא דפליגי לענין תחומי א"י וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מגירושין:

(דף ה ע"א) **ושמואל** אמר אפי' משכונה לשכונ'. התוס' כתבו שם ד"ה בבל דלא פליגי אלא ממדינה למדינה בבבל אבל באותה מדינה מודה שמואל דא"ל וכן נראה לפרש הכא כדפרישית בפנים דמה דקאמר התם רב ששת מלריך משכונה לשכונה משום טעמא דבשוקייהו עבידי ואין מכירין החתימות אפי' באותה העיר אבל לטעמא דבגלוסייהו עבידי לא שייכא אלא ממקום למקום וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל. וכתבו התוס' שם ד"ה שאני בני מחוזא דניידי מכאן פוסק ר"ת דהשתא בזמן הזה לריך לומר בכל מקום בפני נכתב אע"ג דקי"ל כרבא דאמר לפי שאין עדים מלויין לקיימו ולא משום לשמה מכל מקום לריך דהשתא בכל מקומות ניידי כבני מחוזא ע"כ ומשמע אפי' בא"י קאמר וכן נראה מדברי הטור סימן קמ"ב והב"י כתב בזה בש"ע שם ריש הסימן מדעת עלמו ונראה לי דההידנא אפי' בא"י לריך לומר בפ"נ ובפ"נ:

(שם) **הוי** לא שנייא כיה ערר מבנשתא הוא ערר עד שלא נשאת ונישאת. משמע לכאורה דדוקא בכנשתא אבל להנשא לכתחילה מבנא וערער לא ולעיל קאמר עררו בטל משמע בטל לגמרי אפי' לכתחילה ונ"ל דוניסאת לאו דוקא הוא ואפילו לכתחילה מתירין לה להנשא וכדקאמר בבבלי שם אי עבדת אהנית דאי אתי בעל ומערער לא משגיחין ביה וכך הם דברי הרמב"ם שאם בא הבעל ועמד וערער אין משגיחין בו:

(שם) **הלכה** כר' מאיר בגיטין. והרי"ף והרמב"ם לא פסקו אלא כחכמים דסגי בתקנה ליטול סימנה כו' דכן משמע בבבלי בפ' הזורק דקאמר זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כו' משמע דלית הלכתא כוותיה וכן דעת רוב הפוסקים וכר' זעירא דהכא:

(שם ע"ב) **ואפי'** מעכו לעכו. התוס' בריש מגלחין לא גרסי בעי אלא ר"י אומר אפילו מעכו לעכו והע"ג דקאמר המוכר עבדו לעכו יצא לחירות ומשמע אפי' לאותו לד שבא"י דחשיב כח"ל אפ"ה מעכו לעכו יצא לחירות דנהי דחשיב כח"ל לגבי עיקר ישוב א"י לגבי א"ל מיהא חשיב כא"י והרמב"ם בפ"ח מה' עבדים לא כתב אלא במוכר לעכו כח"ל וכסתמא דהבבלי דף ח' אפי' לר"מ עכו כא"י לגיטין אבל לא לעבדים:

(שם) **בעכו** כלפורן. וכן פסק הרמב"ם בבעיי מגירושין דתחומי עיירות כעיירות לגיטין.

(דף ו ע"א) **הלקוחות** עוררין בלא תטרוף מידם. הקשה הר"ן ז"ל למאי דכתבו התוס' בריש מבילתין דטענינן טענת מזויף לנפרע שלא בפניו מיתומים ומלקוחות דהל"כ לא שבקת חיי לכל בריה שכל אחד יכתוב בטר מכר או שטר מתנה ויחתום עדים ויגבה שלא בפניו מיתומים ומלקוחות והשתא אם איתא דערער דמתני' ערער דלקוחות הוא מאי איריא בזמן שהלקוחות עוררין אפי' אינן עוררין טענינן להו אנן ואפשר שאף בירושלמי שאמרו הלקוחות עוררין לאו בדוקא אמרו כן אלא לומר שאף הן יכולין לעכב שלא תטרוף וכיון שהן יכולין לעכב טענינן להו אע"פ שאינן עוררין אבל מתני' דקתני בזמן שיש עליו עוררין ליכא לאוקמי בערער דלקוחות אלא בערער דבעל דוקא ע"כ מדברי הר"ן. והרשב"א ז"ל הביא דעת ר"י ודעת ר"ת דפליגי בהא לדעת ר"י לא טענינן להו ליתומים וללקוחות טענת מזויף משום דמילתא דלא שכיחא היא וכל דלא שכיח לא טענינן להו ליתומים וללקוחות כדאמר בפרק המוכר את הבית דף ע' גבי שטר כים היולא על היתומים דלא טענינן להו ליתמי נאכנו הע"ג דאכוהון מלי טעין ודעת ר"ת ז"ל דאפי' טענת מזויף טענינן להו והאריך שם בראיותיהם ואחד מראיות לדעת ר"י מדאמרינן הכא בריש מכילתין וקאיא אילו במביא שטר מתנה ממדינת הים שמא ל"ל בפני נכתב ובפני נחתם אלמא מדאקשינן אילו המביא שטר מתנה ש"מ דהכא לגבות מנכסי חבירו שלא בפניו בין במלוה בין במתנה לא חיישינן למזוייף ולא טענינן מזויף הוא וכתב גם בשם התוס' דדתו ראיה זו דה"ק אילו המביא שטר מתנה שמא ל"ל בפ"נ ובפ"נ ולא סגיא בלאו הכי ואפי' נתקיים בחותמיו ופריך שנייה היא לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין כלומר התם משום לשמה הוא שאין בני ח"ל בקיאין לשמה או במחובר ובשאר דקדוקי הגט משא"כ בשטר עכ"ל הרשב"א ולמאי דכתבתי בריש מכילתין דר' יוחנן דקאמר התם קל הוא כו' פליג על דריב"ל וס"ל מטעמא דאין עדים מצויים לקיימו וכדמוכח מהסוגיא ולכאורה איכא למידק סיכי שייך טעמי' דר"י על הא דבעי דאפי' נתקיים בחותמיו אמאי הלריכו לומר בפ"נ ובפ"נ דהא לדידי' כאמת לא לריך היכא דנתקיים בחותמיו וכדקאמר הקלת עליה בסוף שאם בא וערער ערערו בטל ש"מ דבלא נתקיים בחותמיו מיירי דאי מנתקיים ערעורו מאי עבידתיה וצ"ל דר' יוחנן ס"ק בשטר מתנה בעלמא בקיום תותמיו סגי ומיהת קיום לריך דבלאו הכי טענינן מזויף אבל הכא קל הוא שהקילו שהלריכו לומר בפ"נ כדי שלא יצטרך לקיום לפי שאין עדים מלויים לקיימו ולא יכול הבעל לבא ולערער ואפשר נמי לומר דפליגי בפלוגתא דר"י ור"ת וכן הכא רב חסדא ור' יוסי פליגי בהא ור' יוסי ס"ל כדעת ר"י דלא טענינן טענת מזויף ובהכי ניחא לקושית הר"ן דלפרש המתני' קאי מי עורר הלקוחות ואין להאריך:

(שם ע"ב) רבי אילא בשם ר' יסא אתיא כמ"ד אין העדים חותמין אלא זה בפני זה. כדפרישית וכהא פליגי ר' יוסי ור' אילא דר' יוסי לא ס"ל כהי סברא רווחא שבק למאן דקשיש מיניה דעד החותם בתחילה סמוך לשטר הוא חותם וכן נמי לר' יוסי אם העד הראשון הוא ישראל לא הוא דחיישינן דחתם אחריו הכותי שלא בפניו ואינו מכירו אם הוא חבר דס"ל כמ"ד עדים חותמין זה שלא בפני זה ולר' אילא איפכא הוי דאם הישראל הוא הראשון אפי' הכותי עד השני הוא שלא בפניו אינו מדקדק אחריו לבודקו אם הוא חבר דלא איכפת ליה הואיל ולא מקמי' הוא דחתים והשתא אתיי' שפיר הא דר' אילא הכא כסוגית הבבלי בדף י"א דמפרק לה הכי אליבא דר"א דמוקי למתני' כוותיה דס"ל כותים גרי אמת הן וטעמא לפי שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין והכא דכשר משום דחתם ישראל לבסוף דאי לאו דכותי חבר הוא לא מחתים ליה מקמיה. ובעל המאור כתב על סוגיא דהכא ונראה כי דרך אחרת יש לנו בזה חוץ מתלמודינו ופירוש אחר יש לו ולא מענין ההיא ריוח ע"כ ולפי מ"ש עולין הסוגיות משני התלמודים בהיגנון א' לשיטת ר' אילא והיינו טעמא נמי דבשאר שטרות פסול אפילו חתם ישראל לבסוף משום דבשאר שטרות עדים חותמין זה שלא בפני זה אבל בגט אין העדים חותמין אלא זה בפני זה כדאמר רב אשי התם טעמא דגזירה משום כולכם דתנן בסוף פ' האומר אמר לעשרה כולכם כתובו דכולן חותמין מפני שהוא מקפיד על כך ולפיכך תיקנו שיהו כל העדים נקבצין בשעת חתימה ואפי' לא אמר כולכם וכדפי' רש"י ז"ל וכן הסכימו כל המפרשים וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל פ"א מה' גירושין הל' כ"ד דאין עדי הגט חותמין אלא זה בפני זה ומה שהקשה הרא"ש שם בשם ה"ר אברהם מההיא דלקמן פ"ב דף י"ח אמר לעשרה כתבו גט לאשתי א"ר יוחנן ב' משום עדים וכולם משום תנאי ור"ל אמר כולן משום עדים ואסיקנא דאמר להו כולכם ואיכא בינייהו דחתום בי תרי מינייהו ביומי' ואינך מכאן ועד עשרה ימים ולר' יוחנן דאמר כולן משום תנאי וקי"ל כוותי' כשר אלמא דאין צריכין העדים לחתום זה בפני זה וקשיא הילכתא אהילכתא ותירץ שם בשמו דאעפ"כ צריכין להיות במעמד כולן ואפי' אין חותמין כולן ביום אחד וכן דעת התוספ' בפ"ב שם שכתבו נמי משום הא קושיא בד"ה ואינך כו' ובמעמד כולן והרמב"ן ז"ל בס' המלחמות תירץ דהתם מיירי באומר כולכם סתם דלא אמרינן שנים משום עדים והאחרים משום תנאי והילכך לא בעינן שיהו החותמין משום תנאי עם החותמים משום עדים זה בפני זה דמידי דהוה אכל תנאי בעלמא דמקיים ליה למחר וליומא אחרא והא דאמר רב אשי הכא גזירה משום כולכם במפרש כולכם עדים שאז כולם צריכין לחתום זה בפני זה וביום אחד דאי לאו הכי מוקדם הוא ורב אשי ה"ק גזירה משום כולכם כלומר דאי אמרינן שיהו עדי הגט רשאין לחתום זה שלא בפני זה נהי דליכא למיחש בשני עדים שלא יחתמו ביום אחד דיודעין הן שהוא מוקדם מ"מ איכא למיחש באומר לעשרה כולכם עדים שלא יחושו כלן לחתום ביום א' הואיל ויותר על שנים הן והוי ליה מוקדם ולפיכך תיקנו לעולם שלא יחתמו אלא זה בפני זה. וכן נראה דעת הר"ן ז"ל שהביא משמו להאי פירושא וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות גירושין הל' כז שכתב שם אמר להן כלכם חתומו כו' אם חתמו זה היום וזה למחר אפי' לימים הרבה ה"ז גט כשר הרי שלא הצריך שיחתמו במעמד כולן וטעמא משום דאמר כולכם חתומו סתם ולא כולן משום עדים:

(דף ז ע"א) **שטר** שחותמו בארבעה עדים ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים כשר. וכן הוא בתוספתא ונמצאו שנים הראשונים ובבבלי פ' גט פשוט דף קס"ב לא גרים הראשונים אלא ונמצא אחד מהן קרוב או פסול ופלוגתא דרבוותא היא דלדעת בה"ג דוקא בשנים הראשונים הוא דאמרינן לכבוד חתמו או למילוי השיטה כדמפיק התם מסיפא לתוקים דאמר מלאוהו בקרובים כשר וכו' ישא הכא דאי לאו הכי תיקשי מהא דאמרי' בפ"ק דמכות אפי' בדיני ממונות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אלא ע"כ דהכא דחתם בריש' מיירי דמוכח' מילתא דלכבוד או למילוי חתמו ולא לעדות וכן דעת הר"י ור"ת בתוספות שם לאפוקי דחזר בו ר"ת וע"ש. אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות עדות הלכה ו' כתב שטר שהיו עדיו מרובין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה והרי אין העדים קיימין כדי לשאול אותן אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום שהרי נתכוונו להעיד ה"ז בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר ע"כ הרי דדעתו ז"ל דראשונה לאו דוקא והה"ד באמצע או בסוף ואפי' לגי' התוספתא יש לומר דראשונים דנקט לרבותא נקט אע"ג שאויר פסול ומכ"ש באמצע או בסוף כדכתבו התוס' שם לדעת ר"ת דמעיקרא והא דמכות נמי לק"מ דהתם מיירי בנתכוונו להעיד בע"פ וכן אם יש עדות ברור' בשטר שכולם ישבו לחתום נמי פסול והכא דגט פשוט מיירי בשאין שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום כדמחלק היא ז"ל אלא דלפ"ז יש קצת לדקדק במ"ש הרמב"ם בהל' גירושין כמ"ש לשונו לעיל ואין להאריך כאן:

(שם) **הוי** גורכה להוות דא"ר יעקב בר אחא קול יוצא בארכיים. מה דפרישית טעמא בפנים דמאי דמחלק בגיטי נשים בעדי מסירה בין ערכאות להדיוט הוא משום גזירה דגיטי ממון כן נראה מדברי התוס' דף י"א ד"ה ליפלוג ואע"ג דהוי כעין גזירה לגזירה אפ"ה חיישינן כמ"ש לעיל ועוד נראה לפרש משום דקול יוצא בארכיים דערכאות קלא אית להו וידוע דעכו"ם ניהו לא אתי לאיסמך עלייהו ולא אתי לאכשורי בלא עדי מסירה אבל הדיוט לית ליה קלא וכן כתב הר"ן ואפי' בשמות מובהקין איכא למיחש שמא יטעו לומר דישראלים ניהו ואסקו שמייהו הכי ויבאו להכשיר בלא עדי מסירה ולא צריכין לטעמא דגזרינן משום גטי ממון ומזה למד הר"ן לומר כפי שיטת הסוברים אליבא דר"ש דתרתי בעי ערכאות ועדי מסירה וכמ"ש לעיל הלכה א' ד"ה מתניתא לשיטת הרשב"א וכפי האוקימתא קמייתא בגמרא שם בד"א בשמות מובהקין אבל בשמות שאין מובהקין נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולין וע"ש:

(שם ע"ב במתני') **האומר** תן גט זה לאשתי כו' לא יתנו לאחר מיתה. כתב הרי"ף ז"ל ושמעת מינה דלחזרה הוא דזכין לו לעבד כלומר שאין יכול לחזור כיון שמסרו ליד השליח אבל מיפק לחירות לא נפיק עד דמטי גיטא לידי' וכן דעת הרמב"ם ז"ל בריש פ"ו מהל' עבדים ומחלק בין אמר זכו בגט זה שיצא מיד לחירות אע"פ שלא הגיע לידו קודם מיתת האדון אבל אמר תנו לו אע"פ שאינו יכול לחזור בו לא יתנו לאחר מיתה אבל ר"ת ז"ל לא גרים זה אלא האומר תנו גט לאשתי כו' ומיירי שלא מסרו לשליח אלא לעדים אמר כן וכן דעת רש"י והרא"ש ז"ל:

(דף ח ע"ב) **המתנה** כתוב. לפי גירס' הספר דגרים לקמיה אם רצה להחזיר לא יחזיר שפיר אבל בתוספתא גרים במתנה אם רצה להחזיר יחזיר והרשב"א ז"ל גרים בהאי תלמודא נמי הכי ולפ"ז צריך לפרש הא דר' אילא כלשון שאלה אם המתנה כתוב ופשיט לה הש"ס מהתוספתא דלאו כתוב הוי וכן דעת הרי"ף והרמב"ן דדוקא בחוב ובפקדון שהוחזק כפרן הולך כזוכי דמי אבל במתנה הולך לאו כזוכי דמי וכתן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' זכיה הל' ד' דהוי כזוכי וכן דעת רוב הפוסקי' אלא דלדעת ר"ת ור"י תן במתנה נמי לאו כזוכי ומביא ראיה מהכא לפי גירסת התוספתא דתן נמי אם רצה להחזיר יחזיר:

(דף ט ע"א) **הדא** דתימא בהוא דלא יכול למיקמיה סהדות. וכן משמע בבבלי דקאמר עלה שאלו בני אדם הללו קרובין למלכות א"ל אין כו' אי הכי שפיר עבדת אלמא דדוקא שאינו יכול לעמוד כנגד היומס אבל בלאו הכי חייב נמי השליח באחריות שפשע בזה שהחזיר וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' מלוה הלכ' ב' החזיר לו השליח את המנה לראובן המשלח שניהן חייבין באחריותו עד שיגיע ליד שמעון כל חובו:

הדרן עלך פרק המביא קמא

(שם במתני') **המביא**. ניחא כפני נכתב כו'. למ"ד משום שאין עדים מצויים לקיימו פריך דקס"ד כיון שמעיד על החתימה הוי דכבר נתקיים הגט והיינו נמי דקא מתמ' מאי דבעי לאוקמי כר' יהודה ויש טופסי גיטין בה"ל כמגרש בה"ל משום דלהאי מ"ד באותה מדינה במדינת הים לא צריך והילכך מתמה אמאי לא חיישינן נמי בהא משום טופס דהי ס"ד דבהכ"ג לא חייב ר' יהודה והא לדידיה טופסי גיטין בכל מקום פסול ומסיק דהיינו טעמא שצריך לידע שהוא גט אשה. ובבבלי ריש מכילתין דף ג' מדייק לרבה דקאמר טעמא לפי שאין בקיאין לשמה מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה וחתימה לשמה דהא לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי דקרא דוכתב אחתימה קאי ולא בעי כתיבה לשמה ולר"א דאמר עדי מסירה כרתי כתיבה לשמה בעי ולא חתימה ומשני רב אשי הא מני ר' יהודה היא דבעי כתיבה וחתימה לשמה דתנן ר' יהודה פוסל עד שיהא כתיבתו וחתימתו בתלוש והכא אי אפשר לאוקמי אליבא דהאי מ"ד לפי שאין בקיאין לשמה דא"כ מאי מקשי ויש טופסי גיטין כו' דבאמת להאי מ"ד באותה מדינה במדינת הים נמי צריך לפי שאין בקיאין לשמה ואנן כתיבה לשמה בעינן וחיישינן משום טופס אלא כדפרישית. והתם מסיק לרבה דקי"ל כוותיה דטעמא לפי שאין עדים מצויים לקיימו דהא דהצריכו לומר נמי בפני נכתב משום דאי לא אמר אלא בפני נחתם אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד ואיכא למימר דהיינו נמי דקאמר הכא עד שידע שהוא גט אשה כלומר דאי לא אמר אלא בפני נחתם חיישינן שמא לא ידע כלל מכתיבת הגט ומאן דחזי דסומכין עליו אקיום החתימה לחוד אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד והילכך צריך נמי להעיד על כתיבת הגט כי היכי דליהוי היכירא בין גיטין לשטרות:

(שם ע"ב בגמ') **תני** ר' חנין אם היה נכנס ויוצא מותר. ופליג אהא דקאמר עד שיכתוב כולו בפניו וכן מסיק בבבלי שאפי' לא ראה אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך וכפ"ק דף ו' מוקי התם הא דקתני אפי' נכנס ויוצא כשר דאסיפ' קאי דאע"ג דנפק לשוקא לא חיישינן דאיכא אחרינא אשכחי' וא"ל לכתוב אבל בשליח אפילו הוא בבית וסופר בעליה אלא דשמע קן קולמוסא וקן מגילתא משיטה אחת מאליו הראשון כשר כדפרישית במתני' וכפי' השני שפירש רש"י ז"ל שם שהוא שומע קול הקולמוס וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז הל' י"ב. ונ"מ לזה הפירוש שאין צריך שיראה הקלף ויכירנו וכן נראה מדברי הרא"ש ז"ל וע"ש:

(שם) **אלא** שנתייחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה כשר. בהגהת אשר"י בריש פרקין אמר בפ"נ ובפ"נ אלא שנתייחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה כשר ול"ע לי הירושלמי דמשמע דפליגי אכ"ע ושמא דהוא ז"ל מפרש דהא דרב חסדא עדיפא מהא דר' יוסי ולא מכשיר אלא בנתייחד אח"כ אבל אם נתייחד קודם החתימה ס"ל דחוששין אבל מ"מ צ"ע דהא מדיוקא דמתני' שמעינן נמי להא דר' יוסי דלא מתני רבותא טפי ונראה דהוא מפרש להא דרב חסדא דרך קושיא על הא דפשיט ליה ממתני' דכשר ורב חסדא בעי על זה אליו מתקנה ואליו מד"ת ואת אמר כשר בתמיה כלומר דמכיון דנתייחד ברשות הבעלים קודם החתימה אין עדותו על החתימה כלום דשמא לא זהו הגט שנכתב בפניו והוי כמו בפני נכתב אבל לא בפני נחתם דאין כאן תקנת חכמים על החתימה אלא דמד"ת הוא דאינו צריך לקיום ומעיקרא תקנתא דרבנן והיינו דקאמר דמשמע דפליגי והשתא נמי לק"מ מדיוקא דמתני' דהא כבר תני לה בריש' והדר בעי הש"ס א' בפ"נ ובפ"נ אלא שנתייחד אח"כ ופשיט ליה דבכה"ג אין חוששין כיון שהשליח מעיד על הכתיבה ועל החתימה תכופין זה אחר זה תו לא חיישינן שמא החליף אח"כ:

(דף י ע"א) **אין** כשר אלא זה. כלומר דהוא כשר יותר ואפילו הוא ואחד מעידין על החתימה השני נמי כשר כרב אשי בבבלי וכן הסכימו כל הפוסקים אלא באני הוא עד השני הוא דפסול כדקאמר ר' אבא והתם קאמר טעמא משום דאו כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים וכתבו התוס' דתרווייהו צריכי דאי מטעמא או כולו כו' הכתי איכא למיקשי מי איכא מידי דאילו אמר בפני נחתם כשר ומשום דאמר אני הוא עד השני פסול ואי מטעמא דהכא אין זה נוגע בעדות ממש ע"כ וטעמא דהא אשכחן בעלמא דלא חשיב נוגע בעדות בכה"ג כדאמרינן פ"ב דכתובות גבי שנים החותמין על השטר ומת אחד מהן שצריך שנים מן השוק להעיד עליו ואי ליכא אלא חד אמר אביי ליכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידך והרשב"א ז"ל הניח בצ"ע על טעמא דהכא דמ"ש דהתם לא מחזקינן ליה כנוגע בעדות. ולענ"ד היינו כוונת התוס' שכתבו דאין זה נוגע בעדו' ממש ולפיכך צריך נמי לטעמא דאו כולו בקיום הגט:

(שם) **דאיתפלגון** אמר לעשרה חתמו בגט. פלוגתא היא לקמן הלכה ב' ובבבלי דף י"ח והתם מחליף דר"ל לר"י. וצ"ל דלא ס"ל להש"ס הבבלי להאי דקאמר הכא דתליא בפלוגתייהו מדלא קאמר התם דאיכא בינייהו נמי לענין השליח דלמ"ד כולן משום עדים צריך שיאמר בפני נחתם כולן ואי לא אמר פסול אלא דס"ל דאף למ"ד כולן משום עדים א"צ קיום כ"א לשני עדים ולא חיישינן דשמא מקצתן חתמו היום ומקצתן למחר והוי ליה מוקדם דמסתמא עשו כהוגן וחתמו כולן בו ביום כיון דעשאן לכולן עדים בדבר ולא פסלינן אלא בידוע שמקצתן חתמו למחר א"נ בחתום בתחלה קרוב או פסול כדאמר התם ולמאי דכתבתי בפ"ק הלכ' ד' בשם הרמב"ן ז"ל דפי' דהתם מיירי באומר כלכם חתומו סתם ולא משום עדים יש עדיין לפקפק קצת בדבר דכיון דלא אמר בפירוש דעשאן לכולן עדים איכא למיחש דילמא לא חתמו כולן בו ביום וקשה אמאי לא קאמר התם דאיכא בינייהו נמי לענין השליח ועיין בפ"ק במראה ד"ה ר' אילא ובד"ה שטר מ"ש שם בס"ד:

(שם) **מה** פליגין ביוצא מתחת ידו. והיינו כלישנא קמא דרבי שמואל בר יהודה בבבלי דף ט"ז ור' זעירא כלישנא בתרא דהתם אלא מה דמקשי התם וליפלוג נמי ר' יהודה בריבה לא קאי אלא אלישנא בתרא למאי דפירשו רש"י והתו' דהא דקאמר במאי פליגא אטעמא דר' יהודה קא קשיא ליה אמאי אכשר ועיין בתוס' בד"ה במאי פליגי דמבואר הוא דללישנא קמא איכא למימר דאף ר' יהודה מודה באחד אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם דגזרינן משום איחלופי כיון דליכא הוכחה דהאי דהימנוה לעד חתימה ביחידי הוא משום שליח הגט דהא ליכא הכא תרי אכתיבה וע"ש ויתבאר לך אבל הכא עיקר הקושיא לר' אמי וכדפרישית בפנים וא"צ לשבש הגי' ולהחליף הנוסחאות בהגה כאשר ראיתי לי"מ כ"א מה שהגהתי בד"ה מתיב ר' זעירא והוא טעות דמוכח וכן הא דר' יסא דלקמן לאחר שחזר בו הוי כלישנא בתרא דר' אמי אמר ר' יוחנן דהתם דף י"ז ואין להאריך כמבואר:

(דף י"א ע"א) **מפני** אכילת פירות. מילתא דרבי יוחנן דהכא אתיא כהאי דא' בבבלי דף י"ז מקמי דהפכה לפלוגתייהו דר"י ור"ל דקאמר התם מאימתי מוציאין לאכילת פירות רבי יוחנן אמר משעת כתיבה והיינו משעת חתימת העדים ותקנת זמן משום פירות הוא והילכך נכתב ביום ונחתם בלילה פסול כדפרישית בפנים שתבא לטרוף משעת כתיבה עד שעת נתינה שלא כדין אבל לר"ל דס"ל התם דיש לבעל פירות עד שעת נתינה והילכך הא דתיקנו זמן בגיטין לאו משום פירות הוא אי לפי' רש"י ז"ל דלא מהני מידי דאפי' כתב בו זמן אינה טורפת פירות מהזמן הכתוב בגט שאנו חוששין שמא לא נמסר בידה ביום חתימתו וצריכה להביא ראיה אימת מטא גיטה לידה ואי לפי' התוס' שפירשו דלא הוצרכו לתקן זמן בגט דכיון דלא מפסדא מידי בפירי דעד שעת נתינה דמדינא דבעל נינהו או ליכא למיחש לפירות דמשעת נתינה ואילך שהיא תחוש לעצמה ותלך לב"ד ויכתבו לה שביום פלוני הוציאה גטה לפניהם ותלך ותטרוף פירות מעתה אבל אם יש בו זמן ודאי לא חיישינן דשמא לא נמסר לה ביום שנכתב ונחתם דלא חיישינן להכי אלא דיקא בגט הנמצא משום דבנפילה איתרע ליה כדאמר בסוף שנים אוחזין ולא הכריעו הרשב"א והרא"ש והר"ן דכל שיש בו זמן חזקה ביום הכתוב בו נמסר ולהאי מ"ד ע"כ הא דתיקנו זמן בגיטין משום בת אחותו הוא כדפרישית במתני' והכי קי"ל לאפוקי דמפיך התם דר"ל לדר"י וקסבר ר' יוחנן יש לבעל פירות עד שעת נתינה כן הכריעו רוב הפוסקים ודלא כבעל העיטור הביאו הרשב"א והרא"ש שכתב מסתברא מדגרסינן בירושלמי ר' יוחנן אמר מפני אכילת פירות ש"מ דקמייתא אפכינן ור"י ור"ל קי"ל כר"י דאמר זמן משום פירות וליתא דמדקאמר התם איפוך ולא קאמר אלא איפוך ש"מ דבתרייתא מפכינן ור"י הוא דקאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וזמן משום בת אחותו וכרב הונא הכא לקמן פ' השולח הלכה ג' וגם בזמן הזה דליכא דיני נפשות משום דאיכא למיחש שמא יחפה על בניה שכן ממזירין א"נ שלא תיאסר עליו אם זינתה קודם הגירושין ויאמר שאחר הגירושין זינתה כדכתבו התוספות והרא"ש שם:

(שם) **מעתה** תחוש לגיטין הבאין ממדינת הים. בבבלי פריך גיטין הבאין ממדינת הים דמיכתבי בניסן ולא מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתן ומשני סנהו קלא אית להו והכא פריך דניחוש שמא טעו לכתבו ביום ולחתו' בלילה ולא קשיא מהא דאמר הכא בפ"ק הל' א' דצריך השליח שיאמר בפ"נ ובפ"נ בו ביום כדפרישית שם משום שאין בני מדינת הים בקיאין בכל דקדוקי גיטין די"ל דהכא מקשי היכא דלא אמר השליח כן אם תחוש לזה בדיעבד א"נ היכא דלא אמר כלל ויש כאן עדי קיום ומשני דלא חיישינן להא בדיעבד משום דזיופו בדבר אחר הוא:

(שם) **אבל** למחר אוף ר"ש מודה. ובבבלי מספק הגירסא דר"י לדר"ל נמי כהא דר"ל קאמר דלא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא חיישינן שמא פייס-כדפירשו התוס' שם שמא פייס וביטל את הגט ובשעת החתימה לא היה הבעל שם והעדים חתמו שלא מדעתו ודלא כפי' רש"י שמא מתוך כך בא עליה והוי גט ישן דהא בפ' מי שאחזו קאמר דלא חיישינן לגט ישן מסתמא והרשב"א ז"ל הקשה גם על פירושם דא"כ מאי מקשה התם על הא דקאמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק והאמר ר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר דילמא התם עובדא הוי כשחתמוהו ונתנוהו לה מדעת הבעל אלא דה"פ לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר דכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות וכדין טרפה מזמן הכתיבה אבל מכאן ועד עשרה ימים חיישינן שמא פייס וביטל בין כתיבה לחתימה וכיון שכן אע"פ שחזר והחתימו או שחתמוהו מדעתו ונתנו לה פסול דכי טרפה מזמן הראשון שלא כדין טרפה דכבר בטלו ואינה יכולה לטרוף אלא מזמן השני שצוה לחתום ולגרשה:

(שם ע"ב) **וסיקרא** ע"ג דיו חייב. כלישנא קמא בבבלי דף ע"ט אמרי לה חייב ואמרי לה פטור דמקלקל הוא והרמב"ם בפי"א מהל' שבת פסק כלישנא בתרא סיקרא ע"ג דיו פטור שלא לחייבו מיתה או חטאת מספק:

(שם) **ומקרע** לפניכן ותותמין. מה דפרישית בפנים הוא כפירש"י ז"ל שמקרע צורת האותיות על קלף הגט וכן פי' המרדכי בשם ראבי"ה והתוס' דף פ' ד"ה מקרעין פירשו בשם ר"ת שלוקחין נייר חלק ומקרעין עליו שמות העדים מעבר לעבר ומשימין אותו על קלף הגט והעדים ממלאין את הנקבים דיו:

(שם) **ולמה** לינן אמרין רושם לפניכן במים כו'. מה דפרישית בלשון הב' כן נראה קצת מדברי הטור סי' קי"ל בשם הרמ"ה דפסק כהאי תלמודא דלא התיר אלא לקרוע להן נייר חלק אבל לרשום להם צורת אותיות אפי' ברוק לא דכיון שרישומו ניכר לפי שעה גזרינן אטו סיקרא אבל הרמב"ם בפ"ה מהל' גירושין הל' כ"ג פסק שרושמין להם ברוק וכיוצא בו מדבר שאין רישומו ניכר וכשמואל ורב פפא בבבלי שם ומשמע דכ"ש דמקרעין דשרי לדידי' וכן כתב הב"י שם:

(דף יב ע"א) **הקורע** על העור כתבנית כתב כשר הרושם פסול. וכן הוא בהאי תלמודא פ' הבונה הקורע חייב הרושם פטור ובתוספתא פ"ב נאמרו הדברים בהפך הקורע פסול הרושם כשר וכן הוא שם בפ' הבונה והרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות שבת הלכה י"ז פסק כגירסת האי תלמודא הקורע על העור כתבנית כתב חייב הרושם פטור ובהלכות גירושין פ"ד הלכה ז' כתב המקרע על העור תבנית כתב או שרשם על העור תבנית כתב הרי זה כשר וכבר תמהו הרשב"א והה"מ ז"ל על

וה דהרי אפילו לענין חיוב שבת פסק שהרושם על העור אינו כתב יא"כ למה אמר כאן הרושם כשר ולא מלאו טעם נכון לזה:

(שם) **לכשתזכה** בו וכמלותו תחזירהו לי. וכלומר כאומר על מנת שתחזירהו לי וכן משני רב אשי בבבלי פ' מי שאחזו דף ע"ה משום דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ובשעת גירושין נקיטא לגט והדר היא מקיימא לתנאה דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה והוי שפיר דומיא דאתרוג כדאמר רבא בפ"ק דקידושין דף ו' הילך אתרוג על מנת שתחזירהו לי נטלו והחזירו יצא דנמי דוקא באומר על מנת שתחזירהו לי כמתנה אבל אם אמר יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ תחזירהו לי לא יצא כדכתב הרא"ש בפ' לולב וערבה וע"ש:

(שם) **ובין** השיטים שלי. ובבבלי פרקין דף כ' בעיא דלא איפשיטא היא אם אמר בין שיטה לשיטה שלי וכדמוקי התם דמעורה במקצת שיש בו אותיות ארוכין המגיעין מן השיטין לשיטה וכהא דפשיטא ליה דלאו במעורה איירי והילכך אין כאן כתב עוד כדמקשי התם ותיפוק ליה דספר א' אמר רחמנא:

(שם) **תנא** בוגה בר בילא. כן היא גי' הה"מ בפ"ד מגירושין הלכה י"ז ובספרי הדפוס ט"ס:

(שם ע"ב) **מה** טעמא דרבנן ספר מה ספר שהוא בתלוש. ובבבלי דף כ"א קאמר טעמא דרבנן אי כתב בספר כדקאמר' השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא וממילא מיבתמע דהכל כשר מדכתיב וכתב לה ת"מ ומחובר דפסול יליף לה מדכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר כו' כדפרישית במתני' והאי תלמודא לשיטתיה אזיל דדריש ונתן לדרשא אחריתא כדלעיל ובפ"ק:

(שם) **אף** להכשר זרעים כן. לר"י הגלילי קא בעי כדפרישית דאלו לרבנן לא חשבי רוח חיים כמחובר וכהדיא תנן בפ"ג דמכשירין משנה ז' דלא אדם ולא בהמה חשיבי כמחובר לענין הכשר זרעים:

(דף י"ג ע"א) **שמואל** בר אבא בעי כתבו כו'. והרשב"א ז"ל מקיים גי' הספר לבעיא אליבא דרבי יודה ואע"ג דהכתיבה והחתימה בתלוש היתה מ"מ מיבעיא ליה אם חברה לבסוף וביטלו אי הוי כמחובר אבל לבעיא אליבא דרבנן הנכון כמו שהגהתי וכדפרישית. וכתב שם מדלא איבעיא להו לבעלי גמרא דילן משמע דממתני' הוי שמיע להו מדקתני עד שיהא כתיבתו וחתימתו בתלוש וכ"כ התוס' דף ד' ד"ה עד וא"ת ול"ל למינק' וחתימתו בתלוש כיון שהיתה כתיבה בתלוש אי אפשר לחתימה שיהא במחובר וי"ל דמשכחת לה שכתבו על אילן תלוש ואחר כך נטעו והשרים וחתמו עכ"ל. ש"מ דתלוש ולבסוף חיברו כמחובר הוא לענין גט ומדבריהם היה נראה כפי הגי' שכתבתי בפני' גם להבעי' אליבא דרבי יהודה:

(שם) **מה** פליגין כו' סוגיא זו פליגא אדבבלי דף כ"ב דהתם קאמר ר' אלעזר לא הכשיר ר' אלעזר והיינו חכמים דמתני' אלא בגיטין אבל בשטרות לא דגזירת הכתוב הוא דבעינן דהוי לעמוד ימים רבים כדכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ור' יוחנן קאמר התם אפי' בשאר שטרות מכשרי רבנן וקרא עלה טובה קמ"ל אבל הכא עיקר הפלוגתא דר"א ור"ל אליבא דר' יודה בשאר שטרות כדפרישית ומאי דמכשרי רבנן בגיטין טעמא כדקאמר נמי התם דעדי מסירה עיקר ועיין לקמן פ' המגרש הלכה ד' ד"ה הלכה כר"א:

(שם ע"ב) **ר"ל** אמר לא שנייא כו'. גירסת הספר ודאי א"א להעמידה חדא דבמאי פליגי ר"א ור"ל ועוד דבשטר על הנייר ועדים על המחק מ"ט דר' יודה דפוסל הא אפשר להתקן ולכתוב בין עד לעד תנתנו כו'. ולא קשיא למאי דמהפכינן הגי' כדר"ל א"כ מ"ט דרבנן דמכשרי בשטרות הא אי אפשר להתקן כדפרישית בפנים דאיכא למימר דבאמת ר"ל לא קאי אלא אדברי ר"א דמוקי אליבא דר' יודה דבשטרות מודה ועל זה פליג וקאמר דבשטר על המחק ועדים על הנייר מיירי ור' יודה פוסל בזה אף בשאר שטרות דאי אפשר בתקנה וטעמא דרבנן דמכשרי הכא דס"ל עדי מסירה עיקר ולא חיישי כלל לזיוף כדקאמר לקמן:

(שם) **ניכר** היא בין נמחק פעם אחד לנמחק ב' פעמים. והיינו כשיש אצלו מקום הנמחק פעם א' דאז אפשר להבחין אבל בלאו הכי לא כדפרישית בפנים והוא ממסקנ' הגמרא פ' גט פשוט ולר' יודה בן בתירה ע"כ צריך לומר דלא ס"ל האי סברא ניכר כו' משום דלפעמים אינו ניכר וכ"כ הב"י בא"ה סימן קכ"ד בשם העיטור לתרץ פרש"י ז"ל שפירש במתני' לא על הנייר המחוק שבניהם על המחק דאע"ג דאינו דומה נמחק פעם א' לנמחק ב' פעמים סבר ת"ק דגזרו דילמא דמי האי מחקא להאי מחקא עכ"ל אבל הרשב"א והר"ן ז"ל פירשו מכח האי קושיא אינו דומה נמחק פעם א' כו' דמתני' איירי שהגט על המחק ועדיו על הנייר שהוא פסול ואין לו תקנה כדפרישית בפנים. והתו' שם כד"ה ולא על הנייר כתבו שהכתב על הנייר שאינו מחוק ועדיו על המחק אבל שניהם על המחק כשר כדאמרינן בריש גט פשוט דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים עכ"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל ויש לתמו' דהא מסקינן בפ' גט פשוט דבשטר על הכתב ועדיו על המחק אפשר בתקנה שכותבין בין עד לעד אנתנו סהדי תתמנו על המחק והשטר על הנייר וליכא למיחש נמי שלא ימחוק מה שכתוב בין עד לעד משום דאדרבה אז ראוי לפסול יותר שניכר הזיוף וכמו שהאריכו התוס' פ' גט פשוט שם להכריח כן וע"ש אם לא שנאמר לחלק בין גיטין לשטרות דבגיטין לא שייך לכתוב בין עד לעד ולכאורה היה נראה להביא ראיה לזה מדקא מתמה הכא אם בעדים על המחק בדא חכמים מכשירין אלמא דבגט לא מכשרינן לסמוך אתקנת כתיבה בין עד לעד אלא דעיקר הטעם הוא דעדי מסירה סמכינן כדמשני ר"ז אבל עדיין לא נחה דעתי בזה דהא מדינא כשר אפי' אם כתב תנאי בגט אחר התורף כמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ח מה"ג הל' ד' ולמה לא נכתוב בין עד לעד לתקן שלא יבא לידי זיוף וצ"ע. והמהרש"א ז"ל כתב על דברי התוס' כד"ה ולא על נייר מחוק כו' והיינו דקתני שיכול אח"כ להזדייף ולמחוק הכתב ויכו' הוא ועדיו על המחק אבל בכתב על המחק ועדיו על הנייר לא מצי איירי דלא שייך ביה שיכול להזדייף כדמוכח בפ' גט פשוט עכ"ל. ונפלאתי מאד ע"ז דאדרבה איפכא מוכח משם דבכתב על המחק ועדיו על הנייר פסול ואין לו תקנה לכתוב בין עד לעד דאיכא תשבא ביתור ויתחוק השטר ואין כאן מקום נמחק פעם א' הללו להבחין אבל בהוא על הנייר ועדיו על המחק אפשר בתקנה כדפרישית וכמבואר שם וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ' כ"ז מהל' מלוה וכמבואר בטור ח"מ סי' מ"ה בלי שום חולק בזה אלא ודאי שעיקר דבכתב על המחק ועדיו על הנייר מיירי וכן פי' הרשב"א והר"ן ז"ל והפ"ה חכמים מכשירין בגיטין משום דהכא לעדי מסירה סמכינן כדפרישית במתני':

(שם) **רב** הונא אמר והוא שהיה פיקח עומד על גביו. בבבלי דף כ"ב פריך אמתני' והא לאו בני דיעה נינהו אמר רב הונא והוא שהיה גדול עומד ע"ג כו' ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף. ובזו הסוגיא רבו השיטות והפירושים מבוארים בר"ן ובב"י סי' קכ"ג בארוכה והרוצה לעמוד על דבריהם יע"ש. ואני ראיתי להביא תוכן דבריהם בקצרה כמה שצריך לענינו. דעת הרשב"א ז"ל לפרש דרב הונא ושמואל פליגי דשמואל באין גדול עומד ע"ג מיירי דמוקי למתני' הא דמכשרינן חש"ו דוקא לטופס ואפי' באין גדול עומד ע"ג אבל תורף לא ואפי' בגדול עומד ע"ג ולא גזרינן טופס אטו תורף ורב הונא נמי לא סמיך אדשמואל ואפי' בתורף קא מכשיר כיון דגדול עומד ע"ג הא לאו הכי אפי' טופס אין כותבין דגזרינן טופס אטו תורף ולפ"ז ליכא למימר לרב יהודה אמר שמואל אפילו עכו"ם כשר לכתוב טופס לכתחילה דלא גזר אטו תורף ואפילו באין ישראל עומד ע"ג דלעכו"ם לא מהני מידי דאדעתא דנפשי' קא עביד ודעת בעל העיטור דרב הונא ורב יהודה לא פליגי לדינא אלא באוקמתא דמתני' פליגי לרב הונא בגדול עומד ע"ג לא בעי שייר מקום תורף ורב יהודה קאמר בשייר מקום תורף ולא בעי גדול עומד ע"ג אבל מודה נמי דאם גדול עומד ע"ג אפילו כתב תורף כשר ולפי שיטה זו נמי עכו"ם כשר בטופס ושייר מקום תורף דהא לא גזרינן טופס אטו תורף (והב"י כתב שם דפי' רש"י עולה כשיטת הרשב"א ולמד מדנקט רש"י ז"ל בדרב יהודה והוא שייר כו' ולא בעי לאוקמא כשגדול עומד ע"ג ולא קאמר ולא בעי גדול עומד ע"ג כששייר התורף ש"מ דאעיקר דינא פליג ולא מכשיר לתורף אפי' בגדול עע"ג. ומיהו דעת התוס' נוכל לפרש כשיטת בעל העיטור שכתבו בד"ה והוא ששייר אמאי דהקשי לעיל והא לאו בני דיעה נינהו אתא לשנויי ע"כ ומשמע דלא פליג ר' יהודה אלא אשינוייא דרב הונא ולא בעיקרא דדינא) ודעת הרמב"ם ז"ל לפרש דרב יהודה מוסיף אדרב הונא ותרתי בעי דלא מכשיר בגדול עומד ע"ג אלא בשייר מקום התורף והא לא גזרינן טופס אטו תורף ומותר להניח חש"ו לכתוב טופס לכתחילה בגדול עע"ג אבל באין גדול עומד ע"ג אפי' טופס לא יכתוב לכתחילה דהא גזרינן טופס אטו תורף ולפ"ז עכו"ם לא יכתוב לכתחילה טופס ואפי' בישראל עומד ע"ג דלא מהני מידי לעכו"ם כמבואר הכל בדבריו בפ"ג מה"ג מהלכה ט"ו עד הלכה י"ט (והב"י כתב שם לשיטת הרמב"ם דרב הונא ורב יהודה סמכי אהדדי ורב הונא נמי לא מכשיר בגדול עע"ג אלא בשייר מקום התורף וכן כתב הר"ן ולפיכך כתב עליו שאינו מחוור דהא מלישנא דהש"ס משמע דפליגי דקאמר ורב יהודה כו' ואינו מוכרח לפרש כן לשיטתו אלא דרב יהודה פליג אדרב הונא ומוסיף דבעינן נמי שייר מקום התורף ופסק כוותיה דעולא נמי כוותיה ס"ל התם). והא עלינו חובת הביאור במה שהקשו הרשב"א והר"ן לשיטת הרמב"ם ז"ל וז"ל דאי אמרת עמידת גדול ע"ג מהני וכונתו הוי כוונה אפי' תורף נמי ליכשרי ואי לא הוי כוונתו כוונה עמידתו לא מעלה ולא מוריד ועוד דאי גזרינן בהו טופס אטו תורף אי לא הוי כוונתו כוונה טופס נמי לא ליכשרי בעמידת אחר ע"ג דילמא אתי למיכשרי תורף בעמידת אחר ע"ג ואי לא גזרינן בהו טופס אטו תורף ליכשרי הופס אפי' בלא עמידת אחר ע"ג ע"כ. ולענ"ד נראה ליישב בטוב טעם ומתוך דברינו יונחו כמה דקדוקים בהש"ס ובדברי הרמב"ם והוא בהקדי' מהב' שיטות שיש לנו בפירוש ריש הסוגיא דלדעת רש"י והתו' הא פירכא דפריך הא לאו בני דיעה נינהו אליבא דר"א קאי דבעי כתיבה לשמה מדאורייתא וכיון דלאו בני דיעה נינהו לא ידעי למיכתב לשמה אבל מטעם שליחות לא פריך דלא בעינן שליחות בכתיבה כדמוכח מהא דקאמר בריש ובהיס שצריך להניח בתופסי הגיטין תרפו של גט משום דאשה לאו לגירושין קיימא ולא הוי לשמה ולא פסיל ליה מטעמא דבעינן וכתב הוא או שלוחו וש"מ דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר ועלה משני דבגדול עומד ע"ג מהני שפיר כמבואר בדברי התוס' והר"ן ז"ל. ויש עוד שיטה אחרת לר"י שם דמפרש דהאי פירכא אליבא דר"מ קאי דלא בעי כתיבה לשמה אלא מדרבנן ואליבא דר"מ הוא דקא משני בגדול עע"ג דכיון דלא הוי אלא מדרבנן מהני אבל לר"א דבעי כתיבה לשמה מדאורייתא פוסל אפי' בגדול עע"ג משום דבעינן שליחות בכתיבה וכמבואר בדברי הרא"ש ז"ל. ומתוך אלו הב' שיטות נתבאר לנו נ"מ לטעמא דפסלינן לעכו"ם בכתיבת הגט אפי' בישראל עע"ג למאי דקי"ל כר"א דבעי כתיבה לשמה מדאורייתא. דלשיטת רש"י והתוס' דלא בעינן שליחות בכתיבה אין הטעם אלא משום דעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד ולא משום דלאו בר כריתות הוא דלא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות נינהו אלא במידי דבעי שליחות כגון בהבאת הגט כמ"ש התוס' והר"ן אבל לשיטת הר"י איכא למיפסלי' משום דלאו בר כריתות הוא. ועוד נ"מ לדינא בעבד דלשיטת רש"י והתוס' עבד כשר לכתיבת הגט דהא לא שייך למיפסליה משום דלאו בר כריתות הוא דלא בעינן שליחות בכתיבה וגבי עבד לא שייך נמי טעמא דאדעתא דנפשיה קעביד דהא שייך במצות הוא וכמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל בחלק על מה שפסק הרמב"ם לפסול בעבד וז"ל דאע"ג דלאו בר כריתה הוא משמע דלגבי כתיבה לא קפדי אבני כריתה דהא אפי' עכו"ם מכשרינן אלא משום דאדעתא דנפשיה קא עביד ובעבד ליכא למימר הכי דהא שייך במצוה והוא ליה כאשה עכ"ל אבל לשיטת הר"י עבד נמי פסול משום דלאו בר כריתה הוא (ובהכי ניחא לי ליישב קושית מהרש"א על מ"ש התוס' כד"ה והא אבל קשה דמשמע דלא פסיל עכו"ם אלא משום דלדעתיה דנפשי' קעביד ותיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו ומה צריך נמי להוויי ברייתא דעכו"ם פסול כו' והקשה הוא ז"ל דאדרבא תיקשה להו טפי דמאי פריך מברייתא דעכו"ם אחש"ו והא עכו"ם לאו בני כריתות נינהו ומ"ה פסול עכ"ל ונראה דעל המקשה לק"מ דמדקתני עכו"ם ש"מ דלאו טעמא משום דלאו בר כרית' הוא דאל"כ ליתני עבד וכ"ש עכו"ם דפסול כעין שהקשו התוס' בדף כ"ג כד"ה אין העבד ולא שייך הכא תירוץ ר"ת דהתם משום סיפא קתני להשמועינן עכו"ם ונתגייר כו' וע"ש ומלבד שיש לדקדק ע"ז דהא משמע בקידושין דף ס"ג דגם עכו"ם לאו בידו להתגייר הוא דמי יימר דמזדקקי ליה תלתא ואין להאריך. אבל על הברייתא הוי קשה דלא קתני אלא עכו"ם לחוד והילכך מקשו על דברי המתרץ דלמה באמת לא קאמר הטעם משום דלאו בר כריתה הוא ותירצו דלא בעינן שליחות בכתיבה) והשתא דברי הרמב"ם עולין כפשטן דהוא ז"ל נמי מפרש כשיטת רש"י והתוס' ולא בעינן שליחות בכתיבה שהרי לא כתב שאינו גט מדאורייתא אלא בכתבו לבדן כל הגט אבל בגדול עע"ג לא משמע מדבריו אלא לפסול מדרבנן אם כתבו גם התורף והילכך התיר לכתחילה בחש"ו לכתוב הטופס בגדול עע"ג ולא גזרינן בהא אטו תורף דהיא גופה מדרבנן דלא בעינן שליחות בכתיבה וכשהאחר מלמדו ומזהירו לכתוב לשמה מדאורייתא ש"ד ואפי' התורף אבל באין אחר עע"ג שפיר גזרינן אטו תורף הפסולה דאורייתא הוא דהא בעינן כתיבה לשמה והיינו התורף והני לאו בני דיעה נינהו אבל בעכו"ם דבדידי' לא מהני מידי העע"ג שפיר גזרינן בטופס לכתחילה אטו תורף כמו בחש"ו באין העע"ג וזה מבואר הגה דהכתי נבאר לנו לבאר לשיטת הרמב"ם דסובר כשיטת רש"י והתו' אמאי פסיל בעבד והרי הוא ז"ל כתב בעצמו והטעם בנכרי שעל דעת עצמו הוא כותב ולכאורה קושיא עצומה היא אבל אחר שנדקדק בדבריו ז"ל לק"מ שהרי כתב והעבד אינו בתורת גיטין וקידושין לפיכך הוא פסול כנכרי לכל דבריו ר"ל בנוה דסיי' כנכרי לכל דבריו דהוא ז"ל סובר דאף דהעבד שייך במצות אחרים מ"מ הואיל והוא אינו שייך בהאי מצוה שפיר אמרינן ביה דלדעת עצמו הוא עושה והוי כנכרי לכל דבריו בהאי טעמא גופיה ובזה חולק על סברת הרמב"ן דלדידיה הואיל ושייך במצות אחרים ליכא למימר אדעתיה דנפשיה קעביד אבל לדעת הרמב"ם גם בעבד אמרינן הכי היכי דלא שייך ביה והילכך פסול לכתחילה. בטופס אפי' העע"ג כמו נכרי ונתיישבו דברי במה שהשיגו עליו הרשב"א והר"ן ז"ל ומתוך דברים אלו יתבאר לך דמה דפרישית בפנים לר' יוחנן דמקשה על דברי רב הונא עולה כפי שיטת הר"י וכדמוכח דמקשה על דמכשיר עע"ג הא בעינן כתיבה לשמה והיינו דשליחות נמי בעינן כפי אשר נתבאר א"כ דניגזור אטו שיכתוב התורף לבדו ופסול לכ"ע מדאורייתא ומשני במוהל בשייר מקום התורף והיינו אפי' פיקח עע"ג ועולה נמי כמסקנת סוגית הבבלי לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ועיין לקמן פ"ג הל' ב' ד"ה הלכה כר"י מ"ש שם בס"ד:

(דף יד ע"א) **ולא** חשו להן משום ריח פסול. וכן פסק הרמב"ם בפ"ו דאינו גט כלל ובין לשליח קבלה ובין לשליח הולכה וכפי' רש"י כד"ה לקבל גט וכן דעת הרי"ף ז"ל והלא יש מי שכתב שלא פסלוהו אלא לשליחות קבלה אבל לשליח להולכה כשר וכן נראה מהכא מדתני עבד שהביא את הגט פסול ועלה קאמר דסברין כו' אם עבד וקבל כשר והיינו כשר להוליכו ולגרש בו וקאמר ר' יעקב מעשה היה ולא חשו:

הדרן עלך המביא תניין

(שם במתני') **כל** גט. כולהם אינן פסולין חוץ מן האחרון שהוא פסול. ובבבלי ריש פירקין גריס הכי אליבא דזעירי כולן אינן פוסלין חוץ מן האחרון ופסקו הרי"ף והרמב"ן ז"ל כוותיה כדמפרש הרי"ף טעמא דמדחזינן לכולהו אמוראי דס"ל דאחרון פוסל וליכא מאן דפליג אלא ר' יוחנן דהתם דס"ל אף האחרון אינו פוסל הוי ליה יחיד וקי"ל יחיד ורבים כו'. אבל קשה דהא לפי סוגיא דהכא משמע לר' יוחנן דס"ל כתבו תורף בטופס כשר ס"ל נמי דכולן פוסלין והשתא לפי גירסת הבבלי דמפיך לה בההיא דר"ל לדר' יוחנן דס"ל כתבו תורף בטופס פסול כאשר ציינתי בפרק דלעיל דקי"ל כוותי' וא"כ אמאי פסקו בהא כזעירי וצ"ל לפי סוגית הבבלי דלא מדמי לה לההיא דתורף ואפי' למאי דקי"ל כרבי יוחנן דהתם בתורף אפי' הכי פוסל האחרון לכהונה דהכא לאו משום שלא לשמה נגעו בה אלא הא דפסול לגרש בו משום דבדאורייתא אין ברירה והילכך לחומרא אמרינן יש ברירה ומטעם זה כתב הר"ן ז"ל דלא לכהונה בלחוד הוא דפסול אלא אפי' ספק מגורשת הויא ואם בא אחר וקדשה חופסין לקידושיו כדכתב הרמב"ם בפ"ג מהל' גירושין הלכה ד' דאם גירש בגט האחרון הרי זה ספק גירושין:

(שם ע"ב בגמ') **כתב** קידושין שכתבו שלא לשמו כו'. ונסיק דאינה מקודשת וכן מסיק לה בבבלי פ"ק דקידושין דף ט' דכתיב ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה. ומשמע דלשמו נמי בעינן כמו בגט דבעינן לשמו ולשמה וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל בקידושין שם וכ"כ הה"מ בפ"ג מהל' אישות בשם הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל לא כתב שם אלא וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדשת וכגט ונראה דס"ל דלאו לכל מילי הוקשו קידושין לגירושין דלא מקשינן יציאה להויה אלא לענין דמתקדשת בשטר ובהאי שלא לשמה דפסולא דגופא הוי וכמאן דליתיה לשטרא כלל דמיא אבל אם כתבו במחובר לקרקע יש לחלק דבהאי גט דגלי ביה קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה ולפיכך נמי לא כתב מדין שטר קידושין שכתבו במחובר דלדעת קצת הפוסקים פסול במחובר כמו בגט וכן דעת הרשב"א שהביאו הה"מ שם ועיין בב"י סימן ל"ב שכתב בשם הרשב"א להכשיר במחובר. וכן איכא נ"מ לחומרא לדעת הרמב"ם דס"ל דלא לגמרי הוקשו שטר קידושין לגירושין ולפ"ז אם כתב שטר קידושין על דבר איסור הנאה פסול ודלא כדעת הסוברים דכשר כמו בגט ופלוגתא דאמוראי היא בסוף תלמודא בפ"ק דקידושין הלכה א' ועיין שם במראה ד"ה כתבו מ"ש בזה בס"ד:

(דף ט"ו ע"ב) **כל** התנאים פוסלין בגט. ברייתא בבבלי פ' המגרש דף פ"ד ופי' רש"י ז"ל ואפילו נתקיים התנאי והתוס' שם חלקו ע"ז ע"ש וכן דעת בעל המאור ז"ל דה"מ בשלא נתקיים התנאי אבל אם נתקיים אין על מנת דשאר התנאים פוסלין בכתיבת הגט ומביא ראיה מר' יודן דהכא ועיין בספ' המלחמות שהשיג עליו בזה דאין ראיה מכאן וע"ש שנדחק לפ' הא דר' יודן וזה לפי גירסתו ז"ל דגריס הדא הוא דאמרה כל התנאין כו' אבל לפי גי' הספר שלפנינו הרי הוא אומר כו' אין צריך לכל זה אלא כדפרישית בפנים דר' יודן פליג ומ"מ אין כאן סייעתא לפי' בעל המאור דהרי ר' חיננא דחה הוכחת ר' יודן ואוקמי למסקנא לדברי רבי דאפילו בנתקיים התנאי פוסל בכתיבה כדפרישית. והשתא למאי דקי"ל כחכמים וכרבא דאוקי התם פלוגתייהו בלאחר התורף דמכשרי בע"מ אפי' בכתיבה היינו דוקא בשנתקיים התנאי ובלפני התורף פסול ואפי' נתקיים התנאי וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מגירושין הלכה ד' שהרי כתב שם מטעם שהרי נשאר לו זכות בגופו של גט וא"כ אפילו נתקיים דאין זה כריתות. וכן נראה מסוגיא דהכא דבלאחר התורף פליגי מדקאמר הדא אמרה אין תופסין כרבי כדפרישית. ומ"ש הרמב"ם שם בעל מנת לפני התורף ה"ז ספק גירושין טעמו משום דאין ברירה כדפי' הה"מ ז"ל שם ויש כאן חשש ספק דאורייתא כדמוכח מסיטתא דהכא וס"ל דלא פליג האי תלמודא אבבלי והא דמשמע מהתם דטעמא משום גזירה ע"מ אטו חוץ ואין כאן אלא פסול מדבריהם היינו לרבי אבל לחכמים אינו מפורש בהדיא התם דס"ל טעמא משום גזירה ואין כן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל אלא דס"ל דהאי סוגיא פליגי אדהתם ואין הטעם אלא משום גזירה ועיין שם ובב"י סי' קמ"ז אלא שאני תמה דהא ר' חנניה מוקי מתני' דהכא כרבי דס"ל טעמא משום ברירה אלמא דחכמי' לאו טעמייהו מש"ה הוא והיאך כתב הה"מ שיצא לו להרמב"ם כן מהסוגיא דהכא ונ"ל דסמיך אדר"ל דקאמר הכא כל התנאין פוסלין בגט ד"ס וכהאי עובדא דרבי ירמיה ולדידיס

מתא'

מתני' ד"ה היא ולחכמים נמי טעמא משום דאין ברירה והיינו בלפני התורף כדמסיק התם:

(דף ט"ז ע"א) **ותורפו** עמו. כדפרישית דאהרי את מותרת קאי וכן משמע מהגהת אשרי בפ"ב גבי ההיא דרב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה כו' שכתב בשם א"ז בירושלמי אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר ומשמע אפי' כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה ופליג אדשמואל דס' כל הגט דלדידי' גם הרי את מותרת לכל אדם צריך לכתוב לשמה ע"כ והיינו דר' ירמיה מפסולו את למד הכשירו ודעת הרמב"ם בפ"ג הל' ז' לפסוק כדשמואל ועיין לקמן ד"ה הלכה:

(שם) **הגע** עצמך שזיווג. ודוגמתו במס' שקלים פ"ה הלכה ה' גבי ושם היום כתוב עליהן מפני הרמאין הגע עצמך שזיווג אותו היום כלומר שנזדמן לו שמלא ג"כ ביום א' או ב' מימי השבוע כמו שכתוב בחותם דמעיקרא ס"ד דלא כתוב עליהן שם החדש עד לבסוף כדמסיק התם וע"ש. ועיין לקמן פ' המגרש הלכה ח' דמייתי לה נמי התם כעין דקאמר הכא. וכה"ג דייק בבבלי ריש פרקין גבי שמי כשמך פסול לגרש שני הוא דלא מצי מגרש ביה הא הראשון מצי מגרש ביה ואמאי והא אמרינן ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב והתם מפרק לה בעדי מסירה וכר"א אבל הכא ע"כ דר' יוסי שאל אליבא דר"מ דלית ליה עדי מסירה ואם בעינן מוכיח מתוך הגט דלשם יוסף בן שמעון זה נכתב כגון שיכתבו דורות או סימן מדהשיב לו כשר ולא חיישינן למידי והיינו כדאמרי' בפ' גט פשוט היכא דלא הוחזקו לא חיישינן ואם הוחזקו ב' יוסף בן שמעון אין מגרשין אלא זה בפני זה:

(שם) **הלכה** כרבי יודה בגיטין וכר"א בשטרות. בבבלי דף כ"ו אמר רב הלכה כר"א וקרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי וכתב הר"ן ז"ל הילכך נקטינן דבגיטי נשים לא התירו לכתוב אפילו טופס דגזרינן אטו תורף ולפיכך השמיט הרי"ף ז"ל מאי דאמרי' בגמרא וצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם משום דלא איתמר אלא אליבא דת"ק שמתיר לכתוב תופס אבל אנן דקי"ל כר"א אפי' תופס לא שרי אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מה"ג מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר שיכתוב תופסי גיטין כו' נראה שהוא סובר דהע"ג דרב פסיק הכא כר"א לא קי"ל הכי דדחינן לה מקמי דרב יהודה אמר שמואל ורב הונא משמיה דעולא דאוקמוה למתני' דהכל כשרין לכתוב את הגט ואפי' חש"ו בששייר מקום התורף כדאיתא בפ' המביא תניין אלמא סבירא להו דלא גזרינן טופס אטו תורף וכבר כתבתי שם שיש לחלק ביניהן ולקיים את שתיהן עכ"ל הר"ן. והכ"מ נמשך אחר דבריו לפרש דעת הרמב"ם מה"ט ויש לתמוה דאי טעמיה דהרמב"ם דלא פסק הכא כר"א משום דלא גזרינן טופס אטו תורף בשום מקום א"כ אמאי הצריך בחש"ו שיהא גדול עע"ג לכתחילה כמבואר במ"ש בפ' ב' הלכה ה' וע"ש מה שביארתי לדעתו ז"ל. ולמאי דמחלק שם הר"ן ז"ל דגבי סופרים משום דהוי מילתא דשכיחא טובא גזרינן טופס אטו תורף אבל בחש"ו מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן קשה טפי דאם בחש"ו סובר הרמב"ם דגזרינן טופס אטו תורף בסופרים לכ"ש לכך נראה דעיקר טעמו של הרמב"ם דפסק כר"א וכהאי דאמרי' התם לעיל קשיא דר"א אדר"א דהא לעיל קאמר מפני תקנת כסופר ומפרשינן לה אליבא דר"א ומשני תרי תנאי ואליבא דר"א ופסק כהאי תנא וכדמסיק הכא מפני תקנת הליבלר ועלה קאי הא דרב התם וכן נראה מדברי הה"מ ז"ל שכתב אהא דמפני תקנת סופר כו' וז"ל פ' כל הגט הכותב טופסי גיטין כו' ומוקי לה ר' יוחנן מפני תקנת סופר וקרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי עכ"ל דלכאורה קשה הא משמע דרב פסק כר"א דמתני' דפוסל בגיטי נשים אלא ודאי דהוא ז"ל מפרש דרב אליבא דהאי תנא דר"א קאי דמכשיר בגיטין מפני תקנת הסופר. וכמה שסובר הרמב"ם דבחש"ו גזרינן טופס אטו תורף והכא לא גזרי' צ"ל דס"ל דטעמא דסופר מפני תקנת כדי חייו אמרו אבל בחש"ו דלאו סופרים ניהו ליכא משום תקנה וכ"כ הרשב"א ז"ל בפ"ב לדעתו וזהו היפכא מסברת הר"ן ז"ל ומה שהשיג הרשב"א על הרמב"ם בזה עיין לעיל שם מ"ש בזה:

(שם ע"ב במתני') **אם** מלאו על אתר כשר ואם לאו פסול בבבלי רמי אמתני' דב"מ ומשני רבה דמתני' דהכא מיירי במקום שהשיירו' מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת כו' ר' זירא רמי מתני' אברייתא כו' ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי והוא שהוחזקו והיינו דרבה ואיכא דאמרי אף על גב דלא הוחזקו ופליגא דרבה ופסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כלישנא בתרא דר' זעירא לחומרא וכתב הרא"ש ז"ל ויראה דכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם אפי' במקום שאין השיירות מצויות ממה שנחוש שבא אחר מעיר אחרת ועבר דרך שם ואפי' במקום שהשיירות מצויות עכ"ל הכל-אין דעת הרשב"א ז"ל כן שכתב כל שהוחזק אחד כשמו במקום שאין השיירות מצויות לא חיישינן ליה משום דלנפילה דחד לא חיישינן והיינו טעמא דרבה דס"ל דוקא במקום שהשיירות מצויות נמי בעינן משום שאין הכל תלוי אלא בנפילה דרבים ולפיכך האי לישנא בתרא דר"ז פליגא עליה דכיון שכן כל שנמצא במקום שהשיירות מצויות אנו חוששין ליוסף בן שמעון טובא מפני שהשיירות מכילין גיטין של יוסף בן שמעון טובא ולנפילה דרבים חיישינן ואע"ג דלא הוחזקו ב' יוסף בן שמעון באותה העיר זהו תוכן דבריו ז"ל וכן כתב לקמן לשיטת הסוברים לפרש דברי הרי"ף דס"ל דמקום שאין השיירות מצויות והוחזקו הוי כמקום שהשיירות מצויות ולא הוחזקו ושקולין הן וקשה הוא ז"ל תמה על עצמך ר' זירא מ"ש דנקט כאן במקום שהשיירות מצויות כו' ליפלוג נמי בין הוחזקו ללא הוחזקו ע"כ וקושיא זו ל"ק לשיטת הרא"ש ז"ל דס"ל דהוחזקו חמיר וי"ל ר"ז רבותא קמ"ל ועיין לקמן בד"ה עבר עכו"ם שכתבתי להכריע דשיטת הרמב"ם ז"ל אתיא כשיטת הרא"ש ז"ל בזה:

(שם) **מצאו** בתפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר. כתב הר"ן ז"ל שיש בכלי סימן והוא שלו אם מכירו גם לגט כשר אבל בלא הפיסה אם מכירו לא דלא סמכינן אטביעו' עינא אלא לצורבא מרבנן כך כתב רש"י ז"ל (ובפי' רש"י שלפנינו לא נמצא כן אלא או או קתני כדפרישית במתני') וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה"ג ולא מיחוור דכיון שיש לו סימן בתפיסה למה צריך שיכיר בגט דהא קי"ל דחמור בסימני אוכף מהדרינן ועוד דודאי כולהו אינשי קים להו בטביעות עינא ועדיף טפי מסימנא דהא קטלינן ביה ומשום טביעות עינא דקלא נמי מותרין בנשותיהן בלילה כדאיתא פ' גיד הנשה וכי אמרינן בגמרא דוקא צורבא מרבנן אבל אינש דעלמא לא לאו משום דעם הארץ לא קים ליה בטביעות עינא אלא משום דכיון שמלאוהו ההרים והוא בידינו חיישינן שמא משקר הוא משום בפסד שכרו והיינו טעמא נמי גבי אבידה דלא מהדרינן אלא לצורבא מרבנן בטביעות עינא אבל הכא שהוא עצמו מלא למאי ניחוש לה אלא ודאי תנא תרתי קאמר מלאו בתפיסה ויש לו סימן בה או שמכירו לגט בטביעות עינא כשר עכ"ל ועיין ביבמות פ' האשה בתרא הלכה ג' במראה ד"ה שנייה שכתבתי שם טעם לדעת הרמב"ם דס"ל דלא סמכינן הסימן דתפיסה דחיישינן לשאלה ואע"ג בפי"ג מהל' גירושין פסק כלישנא בתרא דיבמות שם דסימנין דרבנן לענין איסורא ולא סמכינן עלייהו כ"א דוקא בסימנין מובהקין ביותר דהני לכ"ע דאורייתא הוו כאשר ביארתי שם ולהך לישנא לא מוכחא מידי דחיישינן לשאלה דלא אמר התם חיישינן אלא להך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא כמבואר בגמרא שם מ"מ ס"ל להרמב"ם דלעולם האי חששא איכא ולענין איסורא אזלינן לחומרא אלא דלא הוכרח הש"ס לאתויי להאי טעמא דחיישינן לשאלה כי אם למ"ד סימנין דאורייתא לפרש מתני' דהתם דקתני אע"פ שיש סימנין בכליו ומכאן יש סעד לדברי הב"י בסי' י"ז שכתב לדעת הרמב"ם דס"ל דחיישינן לשאלה ואם שאינו נמצא מבואר בדבריו ז"ל כפי שנתבאר שם בדברי ע"ש:

(שם בגמ') **עבר** עכו"ם. עיין בפ' האשה בתרא הלכה ו' שכתבתי שם דעיקר הבעיא אליבא דר' יוחנן דאמר כל שלא עבר שם בריית ואם עבר אחד חיישינן והילכך בעי לאשי הוא דחיישינן אי לנפילה שמא נפל גט זה מאדם העובר דס"ל דאפי' לנפילה דחד חיישינן וא"כ בעבר עכו"ם ליכא למיחש למידי דלאו בר הכלה בגט הוא או דילמא לנפילה דחד לא חיישינן שמא נפל גט זה מזה העובר עכשיו וזה מלאו דהאי תשבא רחוקה היא והכא חוששין שמא נדרס גט שאבד זה ברגל העובר וזה גט אחר הוא שנפל מכבר וא"כ אפי' בעבר עכו"ם חוששין ועוד נ"מ איכא דאי נימא חוששין לנפילה דחד לא צריך לאוקמי המתני' בשיירות מצויות אלא בהוחזקו שני יוסף בן שמעון כי היכי דלא תיקשי אמתני' דב"מ ואם אמרינן דטעמא שמא נדרס אבל לנפילה דחד לא חיישינן א"כ ע"כ צריך לאוקמי המתני' אליבא דר' יוחנן במקום שהשיירות מצויות ואע"ג דלא הוחזקו כלישנא בתרא דר' זעירא כמ"ש לעיל לשיטת הרשב"א. והשתא למאי דמדתי הכא הא דאסברון בהאי סירקא דילמא סימן הוה ליה ביה לאשה בר בר חנה אבל בעלמא עבר עכו"ם נמי פסול דחשש דריסה היכא אבל לנפילה דחד היכא למימר דלא חיישינן ומתני' במקום שהשיירות מצויות ואע"ג דלא הוחזקו ואפי' שלא מלאו אדם שמו כמו כדקאמר הכא משום חומר ערוות וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל לפרש כן סוגיא דהכא וע"ש שהכריח לטעמא שמא נדרס מכח קושיא שהקשה על דאמרו בגמרא איזהו לאלתר כו' שלא עבר אדם שם ויש אומרים שלא שהה אדם שם וז"ל תימה בין לרבה בין לר"ז דאוקמי מתני' במקום שהשיירות מצויות מאי איכפת לן בין עבר או שהה אדם שם אחר שנפל גט מיד זה שהרי אין הכל הולך אלא אחר השיירות בשכר עברו לומר כיון במקום זה הוא מעבר רבים חוששין שמא גט זה שנמצא מאחד מעוברי דרכים נפל וגיטו של זה לא נודע מקומו וא"כ אי אזלינן בתר השיירות בשכר עברו אפי' לא שהה ולא עבר אדם שם נחוש לו ואי משום חשש נפילה של זה בעבר שם או שהה שם נמצאת אומר דלנפילה דחד חיישינן ואפי' במקום שאין השיירות מצויות נחוש עכ"ל הקושיא ומכח זה הכריח שם דחיישינן שמא נדרס ונדחף הגט ברגלי העובר וגט זה שנמצא מן השיירה בעברה שם כו' וכל זה הוא לשיטתו ז"ל דס"ל היכא דהוחזקו ולא שכיחי שיירתא לא חיישינן אבל לשיטת הרא"ש ז"ל שהבאתי לעיל לק"מ דהכיא בברייתא איזהו לאלתר כו' לא מיירי במקום שהשיירות מצויות אלא הכי תנאי בהוחזק לבד הוא דמוקמי למתני' ואפי' לנפילה דחד חיישינן דלא אשכחן מאן דס"ל לחלק בין נפילה דרבים לנפילה דחד אלא אביי בפ' גט פשוט דף קע"ב גבי ההוא שטרא דהוה כתוב ביה אני פלוני בר פלוני לויתי ממך מנה אבל רבא לא מחלק התם ואע"ג דשמעינן לרבא שם דלא חייש כלל לנפילה היינו לענין ממונא אבל לאיסורא חיישינן והגע עצמך דע"כ לרבא צריך לחלק כן דהא שמעינן מסוגיא דשמעתין דחיישינן לנפילה ואפי' אי מוקמית אליביה לשנויי רומיא דמתני' הכא כלישנא קמא דר' זירא עכ"פ לנפילה דרבים חיישינן והתם קאמר דלא חיישינן אפי' לנפילה דרבים אלא ודאי לענין איסורא שאני וכי היכי דלממונא לא חייש כלל לענין איסורא חייש אפי' לנפילה דחד דלדידיה אין חילוק בין נפילה דחד לנפילה דרבים והילכתא כוותיה דרבא לגביה דאביי. ועוד היותר נראה לומר דהני תנאי פליגי באוקימתא דמתני' דמ"ד כל שלא עבר אדם שם מוקי למתני' בהוחזקו ולא שכיחי דכיון שהוחזק באותה העיר אחר כשמו חיישינן שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם וממנו נפל ואע"ג דלא שהה ומ"ד שלא שהה מוקי למתני' במקום שהשיירות מצויות ולא הוחזקו הילכך בהעברה בעלמא לא חיישינן למידי דהכי הא לא שייך למיחש שמא נפל ממנו גט זה ונזדמן שהוא כשם הגט שאבד דתשבא רחוקה היא הואיל ולא הוחזק שם אחר באותה העיר (וכעין שיטת הרא"ש ז"ל) אלא דס"ל להאי מ"ד דחוששין אנו שמא נדרס ונדחף גט האבד וגט זה הנמצא הוא מכבר הואיל והשיירות מצויות ודוקא אם שהה חיישינן דאיכא תרתי שמא נדחף שלא מדעת ושמא בשהייתו הרגיש בגט ומצאו ונטלו בידו והלך לו וכעין סברא זו כתב הרשב"א ז"ל לשיטתו אלא דהוא ז"ל מפרש דהני תנאי פליגי בהא דמר חייש שמא נדרס אף בהעברה ומר לא חייש אלא בשהה הואיל ואיכא תרתי ולמאי דמפרשינן לא פליגי לדינא מידי אלא באוקימתא דמתני' פליגי דבהוחזקו איכא חשש נפילה ואפי' בהעברה בעלמא חוששין אבל בלא הוחזקו אלא דשכיחי ליכא חששא דנפילה כדאמרן כ"א חששא דנדרס איכא ודוקא בששהה דאיכא תרתי א"כ דחששא דנדרס ונדחף גופא לא חיישינן א"כ שהה שם אבל לא בהעברה בעלמא ומתוך מ"ש יתבאר לנו דעת הרמב"ם ז"ל בזה שכתב בפ"ג הל' ע' אבד במקום שהשיירות אם מלאו מיד ועדיין לא שהה אדם שם מן העוברים הרי הוא בחזקתו הוחזק באותו המקום איש א' ששמו כשמו שבגט חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הואיל ועבר אדם שם ואע"פ שלא שהה ע"כ והראב"ד והרשב"א ז"ל השיגו עליו דמאי שנא במקום שהשיירות מצויות להוחזקו ולמה כתב בזה שלא שהה ובזה תשב אם עבר אע"פ שלא שהה והה"מ ז"ל מיישב שם דבריו דהא דקאמר הוחזק באותו מקום אשיירות מצויות קאי ומשום דאיכא תרתי לריעותא חוששין כשעבר אע"פ שלא שהה וע"ש ולע"ד אינו מן הצורך לדחוק כ"כ בדברי הרמב"ם ז"ל אלא הא דכתב הוחזק כו' הלוקה אחרת היא דבכה"ג חוששין אם עבר אע"פ שלא שהה אע"ג דלא שכיחי שיירות אבל במקום שהשיירות מצויות ולא הוחזקו אין חוששין אא"כ שהה ומהטעמים שביארתי ודבריו נמשכין אחר דברי הרי"ף ז"ל שכתב רהינו לגאון שפסק הלכה שלא שהה אדם שם ומסתברא לן בכי האי מילתא דאיסורא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן שמא ממנו נפל וצריכין אנו לסימן מובהק כו' ע"כ הרי שלא פסק כמ"ד אם עבר אלא בהוחזקו אבל במקום שהשיירות מצויות ולא הוחזקו לא והר"ן ז"ל מיישב דבריו שם להך שיטתא כמ"ש הה"מ ז"ל לדעת הרמב"ם ולענ"ד נ"ל כמ"ש דהוא ז"ל מפרש דהני תנאי לא פליגי לדינא אלא לפי אוקימתא דמתני' (ועוד דלא הוי ליה לפסוק כרבה כ"ב תנא שם נגד רב יהודה אמר שמואל דהוא בתרא אלא ודאי כדאמרן). ודע דהטור בסי' קל"ב כתב וז"ל וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול אפי' לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו בני יוסף ב"ש ואפי' היה עכו"ם שעבר שם וכתב הב"י ע"ז ובשיעור לאלתר כתב ג"כ כשיטת הרא"ש דהוי שלא עבר אדם שם ולא חילק בין השיירות מצויות לשאינן מצויות ולא בין הוחזקו ללא הוחזקו ע"כ וכן נמשך אחריו בש"ע שם ותימה רבתי איכא הכא שהרי הרא"ש ז"ל לא כתב שם אלא שיטת רב אלפס ז"ל כמ"ש לעיל ולא מלינו לחד מ"ד דס"ל הכי את"ז מלאתי להב"ח שהקשה כן ופי' שם בדוחק דברי הטור כפי שיטת הרא"ש וע"ש ולענ"ד ט"ס הוא וצ"ל אלא הוחזקו כו' וכדסיים שם הטור והיכא שלא הוחזקו שני יוסף ב"ש ולא שכיחי שיירות מחזירין אותו בלא סי' אפי' שהה כדי שיעבור אדם שם:

(שם) **תני** בר קפרא אפי' הניחו בן מאה שנה. בבבלי דף כ"ח אמר רבא ל"ש אלא זקן שלא הגיע לגבורות אבל זקן שהגיע לגבורות לא איתיבי' אביי המביא גט והניחו זקן בן מאה שנה (כך היא גי' הרשב"א ז"ל ובספרים שלפנינו אפי' בן מאה שנה) נותנו לה בחזקת שהוא קיים תיובתא ותב"א כיון דהיפליג איפליג ופי' רש"י ז"ל אפליג והינו כשאר האדם להיות קרוב למות אבל בן שמונים ואתא או יותר עד תשעים קרוב למות הוא נראה שהוא ז"ל מפרש הא דקאמר בן מאה לאו דוקא דכללו מת נחשב הוא אלא מבן תשעים עד מאה כיון דהיפלג אפליג ולפיכך פי' עד תשעים קרוב למות הוא וכן משמע מהל"י סי' קמ"א שכתב על דברי רמ"ה שהביא הטור שם ודוקא בזקן שהוא פחות מבן פ' או מבן ק' שנים ולמעלה אבל מבן פ' עד בן ק' לא. וז"ל והרמ"ה רלה לחוש לכתחילה למימרא דרבא וכשינויא דרבא ומפרש בן פ' וכן ק' כפשוטה ושלא כדברי רש"י עכ"ל. והרשב"א ז"ל פסק כאביי דלא סמכינן אהאי שינויא והביא ראיה מדקאמר הכא אפילו הניחו בן מאה שנה משמע דטעמא לאו משום דאיפלוג דא"כ מאי אפילו אדרבה כשהגיע למאה עפי עדיף עכ"ל (ולגי' רש"י ז"ל ולפירושו דגרים בגמרא אפילו ה"ק מבן פ' עד צ' חוששין ומצ' עד ק' כיון דהיפלג איפלג והיינו אפילו) וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מה"ג הלכה כ"ח שכתב הניחו זקן סתם ולא חילק כלום:

(שם) **תמן** מבעה להבונה כו'. הכי מבני רבא בבבלי שם ומסיק דאשה מת לא חיישינן ושמא ימות תנאי היא דר"מ לא חייש ור' יהודה חייש והלכה כר"י וכן פסק הרמב"ם ז"ל בריש פ"ט מהל' תרומות:

(דף י"ז ע"א) **ועוד** שלשה הוסיפו עליהן כו'. וכן פסק הרמב"ם שם הל' כ"ט ושל היוצא ליהרג כתב מב"ד של עכו"ם וכלישנא בתרא דרב יוסף אף דבב"ד של ישראל כיון דנגמר הדין לא חיישינן דילמא חזו ליה זכותא דמילתא דלא שכיחא היא. וסיים שם ואם היה גט א' מהם ביד הבעל אינו נותנו לאשתו ואם נתנו לה ה"ז ספק מגורשת ע"כ ומדבריו משמע דאפילו בדיעבד בחזקת שהוא קיים חשבינן ליה וכן משמע מתשו' להרמב"ן סי' קכ"ח הביאו הב"י בסי' פ' וע"ש ועיין בפ' האשה בתרא הל' ה' במראה ד"ה שקעה ספינתו ביה מ"ש בזה:

(שם) **לית** הדא פליגא על ר"י כו'. משמע דר' בא דמפרש טעמא משום תנאי גיטין והקפדת הבעל תליא והכא אפי' כמ"ד שומר שמסר לשומר פטור אבל בעלמא לא מצי אמר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ואפי' לכתחילה להאי מ"ד וכן פי' הרשב"א ז"ל אבל התוס' בד"ה כאן שנה רבי אין הבעל רשאי לשליח כתבו אפי' למ"ד בהמפקיד שומר שמסר לשומר פטור משום דאמר מסרו לבן דעת והין יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר מ"מ לכתחילה אין לו לעשות ועיין לעיל פ' הכותב הלכה ח' ד"ה תריי שם כתבתי דמשמע נמי מהסוגיא שלא כדברי התוס' וע"ש:

(שם ע"ב) **אף** בקידושין כן. מהכא משמע דבעיא דלא איפשיטא היא והמרדכי בריש פ' האיש מקדש כתב ספק הקדוש מרוד"ב דהעושה שליח לקדש לו אשה ומסר לו הטבעת לקדש אפי' איתנוס בדרך אינו יכול לעשות לו שליח אחר משום דמילי ניכהו ומילי לא מימסרן לשליח ואע"ג דגבי גט קי"ל שליח עושה שליח ולא הוי מילי משום מסירת הגט וה"נ האיכא מסירת הטבעת לא דמי דגבי גט אשה מתגרשת בע"כ הילכך לא הוו מילי שהרי השליח יכול לגרשה בע"כ דיד השליח כיד הבעל אבל שליח של קידושין אם לא תאבה האשה אינה מתקדשת הילכך הוו ליה מילי ע"כ ומביאו הב"י באה"ע סוף סימן ל"ה ובהגהות רב אלפסי פ"ב דקידושין נמצא כתוב דאם מסר לו שטר לקדשו בו יכול לעשות שליח אחר ע"ב ומביאו הד"מ שם ולטעמא דפסק הקדוש אפי' בשטר נמי לא וכן משמע מהכא דקאמר לא ביד כל אדם מלוי לקדש ולא ידעתי אם נעלמה מהם סוגיא דהכא שלא הזכירו מזה כלום והב"ח שם הקשה על פסק הקדוש וכתב דדבר זה לא אשכחן בתלמוד ומשמע דלגמרי הוקשו קידושין לגירושין עכ"ל ותלמוד ערוך הוא כאן ועיין לקמן ריש פ"ד דמשמע בפשיטות שאין יכול לעשות שליח אחר בקידושין:

(דף י"ח ע"א) **חלה** השליח. בבבלי בעי שליח דשליח משוי שליח או לא ופשיט לה הכי ופסק הרי"ף ז"ל דוקא חלה השני או נאנס וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה"ג ודלא כיש סוברים דשליח השני משוי אפילו בלא אונס דבקמא דוקא בעינן חלה מפני שעשאו בעל ואפשר שהוא חפץ בו יותר מבאחר אבל בשליח השליח כיון שאין הבעל יודע בהן לא איכפת ליה כלל בין ב' לג' (וכן עלה על דעת הר"ן אלא שכתב מפני שהרי"ף מחמיר) ולדעתי הא ליתא משום דאמרינן כמו דסמך הבעל על הקמא בשליחותו סמיך עליה נמי בהא שאם יארע לו אונס ויעשה שליח אחר שיהא כיוצא בו נאמן בשליחותו ושליח השני נמי דוקא אם חלה או נאנס כדמשמע מהכא:

(שם) **כלום** אמר ר' יוסי אלא בקיים. בבבלי דף ל' מפרש רב במכרי כהונה ולויה ושמואל אמר במזכה להן ע"י אחר ועולא מוקי לה כרבי יוסי כולהו כרב כו' כעולא נמי לא אמרי כיהודה לא מוקמי והרמב"ם בפ"ו מהל' מעשר הל' ו' פסק כרב ושמואל שכתב ומזכה להן ע"י אחר לאותו כהן ולוי או עני שהלוו' ואם היו רגילין ליטול ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להן אינו צריך לזכות ע"י אחר ע"כ והכ"מ לא נתן טעם בה למה לא פסק כר' יוסי שהרי הוא בעצמו פסק בפ"ט מהלכות בכורים כר' יוסי שבו שאינו זוכה כזוכה וי"ל דשאני הדהכא דלא דמי דלא אמרינן שבו שאינו זוכה כזוכה אלא בשכבר בא תאיפיו ביד כהן וכן בההיא דהשוכר את הפועל למחלה לשליש ולרביע

פסק

שכן בפ"ד ממתנות עניים כר' יוסי ילקט בנו אחריו מטעמא דקאמר התם עניים גופייהו ניחא להו כי' כתירוץ התוס' שם ד"ה ואמר שמואל ע"ש. ומשמע נמי מדבריו דהא דקאמר בגמרא במכרי כהונה ולויה לאו דוקא אלא עני נמי קאי והכא דאי לה ויש מכר לעני ויש לפרש הא דהכא דתירוצא הוא ויש מכר לעני שמלינו גם בעני כן כמי שרגיל ליתן לו מעשרותיו:

(שם ע"ב) הא מאלו מפריש. אפילו בשלא הלוהו ע"מ כן ובבבלי לא נחית להאי דיוקא וכן הרמב"ם העתיק התוספתא כפשטה בפ"ו ממעשר הלכה כ' ולא כתב מזה כלום ואפשר דס"ל דהיינו הך והא דקתני ע"מ כן לאו דוקא. אלא די"ל לדון לענין חזרה דלמאי דדייק הכא לקמן דמלוה אינו יכול לחזור בו מדקתני וזכה העני במה שבידו ומשום דמתחלה הלוה על מנת שלא לפרוע אפשר לחלק בהא דאם לא הלוהו ע"מ כן אלא שאח"כ אמר לו להפריש איכא למימר דיכול המלוה לחזור. ולטעמא דמפרש בבבלי דהכן בבה"ג חוזר משום דלא משך סימנו הפירות כדתנן נתן לו מעות ולא משך כימנו פירות יכול לחזור בו אבל בה"ג בכהן אינו חוזר כדפירש רש"י משום דאין לו למשוך ממנו כלום או מלי הדר ביה אפשר נמי לומר דבכה"ג שלא הלוהו מתחילה ע"מ כן לא מיקרי נתינת מעות על הפירות ובה"ג בכהן נמי חוזר:

(שם) לית כאן אינו חושש. ובבבלי מקיים הנוסחא במתני' אינו חושש שמא העשיר העני וכן בעינא דהתקנתא דתקינו אם מתו מפריש בחזקת עניי ישראל ואם העשיר לא תקינו אלא אינו מפריש ומפרש טעמא דעשירות לא שכיחא והילכך לא תקינו אם העשיר ופשיטא דאין לחוש שמא יעשיר ואפשר דהכא נמי ה"ג לית כאן אלא אינו חושש אבל חושש הוא אם העשיר העני כלומר הא דקתני במתני' אינו חושש שמא יעשיר הוא דאינו חושש אבל אם העשיר חושש ואינו מפריש דלא דמי למתו כהן או לוי שמפריש כדפרישית טעמא בפנים:

(שם) ובלבד שירשו קרקע. והרישא קאי כדפרישית שאז צריך רשות ורשותא מיהא מהני אבל בירשו כספים אפילו יתנו רשות לא מהני כיון שאין מוטל עליהם לפרוע חוב אביהן הרי הן כנכרים דעלמא והרי החוב כאבוד ואין מפרישין על האבוד כן פי' הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות וכן הרשב"א ז"ל להא דקאמר ר' יוחנן בבבלי יורשין שירשו קרקע ודלא כפי' התוס' בד"ה תניא דאסיפא קאי וכן נראה מפי' רש"י ז"ל במתני' אלא כדמשמע מהכא וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ז שם אבל ירשו כספים אין רשות היורש מועלת:

(שם) לית ציבור כוליה עתר. כתב הרמב"ן שם מלוה ע"פ היתה שהלווה להיות מפרישין עליהן מחלק לדקה וקופה שקבלו עליהם והרכו הימים ומתו האבות ונשארו הבנים ובאו להפריש על עצמן ואמרו חכמים שאין ציבור כולו עשיר ור"ל שאם נתנו להם רשות מפרישין ואע"ג דאמר לעיל אבל ביורשי עני אין עוני נחלה ולומר שאפי' נתנו לו רשות אינו מפריש עליהן התם במלוה עני אחד שאם הוא עני אפשר שאין עוניי ירושה לדורות אלא גלגל הוא שחוזר בעולם אבל ציבור אין כולם עשירים ולפיכך מפריש עליהן כרשותן:

(דף י"ט ע"א) רבי אלעזר כו'. ובבלי דף ל"א מהפך הגי' דר"א לדר' יוחנן אליבא דר"א דמתני' וכן קאמר התם דחלוקין חביריו על ר' אלעזר מההיא מתני' דמקוואות ופסק הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה מהלכות תרומות כחכמים שכתב שם מאלן שאבדו ה"ז חושש לכל מה שתקן שמא לא הפריש עליהן אלא אחר שאבדו לפיכך מפריש תרומה שניה וכן כתב בפ"ז ממעשר הלכה ד' ה"ז חושש לכל שהפריש והתי"ט כתב על מה שפי' רש"י ז"ל ה"ז חושש ואם לא אכלן צריך להפריש אבל הרמב"ם לא התנה שאם לא אכלן ומשמע ודאי שאע"פ שאכלן מחויב הוא להפריש התרומה והמעשרות מפני חששא זו ע"ש שנתן טעם לדברי הרמב"ם לדעתו משום שפסק כחכמים שחייב להפריש על כל מה שתקן א"כ חששא מעלייתא היא והילכך אין לנו לחלק בין נאכל ללא נאכל עכ"ל ולענ"ד אין לנו הכרח לפרש כן בדברי הרמב"ם שהרי לא כתב אלא חושש לכל מה שתקן לכל שהפריש ולא כתב על מה שאכל כמו שכ' בריש פי"ב ממעשר גבי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות כו' אוכל על פיו בשבת ולא יאכל מאותן הפירות למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על הכל על שאכל בשבת ועל הנשאר וע"ש וטעמא דהתם מתחילה בחזקת דמאי ובספק שלא הופרש עליו מעולם הוא אלא שבשבת התירו חכמים לאכול על פי' עם הארץ והילכך כמ"ש מעשר עליו אבל הכא בחזקת שהופרשה מתחילה היה אלא שנולד לנו הספק לאחר זמן וכדמשמע האי סברא הכא מהא דלקמן תמן למפרע כו' דאפילו לרבנן קאי כדפרישית בפנים ואפי' אם נפרש להא דלקמן אליבא דר"א היא מ"מ הסברא מוכרחת היא מדקאמר ברם הכא מכאן והילך נתקלקלו דקשה מ"מ למאי מפריש עליהן לאחר מעת לעת של בנהה (להאי מ"ד אליבא דר"א) שמא ככר אבדו אלא לאו מטעמא שהוכררה התרומה ומה שאכל בחזקת מתוקן הוא וכן לרבנן מעת הנתה דמאי שנא:

(שם) יין מגיתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין עד מ' יום. כן פסק הרמב"ם בפ"ה מתרומות הל' כ"ה ואע"ג דפסק שם הלכה כר' יודה דמתני' בג' פרקים כו' יין מגיתו שאני שאינו רגיל להחמיץ תוך מ' יום ובין לקולא בין לחומרא כחכמים דהכא:

(שם) בודק חבית להיות מפריש עליה כו'. ואפי' לרבנן דס"ל בפ' המוכר את הספינה דף פ"ד יין וחומץ מין אחד היינו כשמתכוין לתרום מן החומץ אבל היכא שנתכוין לתרום יין ונמצא חומץ הוי ליה תרומה בטעות כ"כ התוספות בריש נדה ואפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה כדפסק הרמב"ם שם הל' כ"ח:

(שם ע"ב) מה דאמר ר' יוחנן בשמלאהו חומץ דיהא. משמע מהכא דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי לא פליגי אלא דמר מיירי בחומץ דיהא ומר מיירי בחומץ ברור וכן הוי משמע מביעת הבבלי בפ' המוכר פירות דף צ"ו אליבא דלרומאי דמתני התם מתמיה דרבי יהושע בן לוי כדקאמר הכא ג' הראשונים ודאי יין והאחרונים ודאי חומץ והאמצעיי' ספק ומוקי לה בחלא סיפתקא דאי לאו דעקר תלתא יומי לא הוה מבתכת אלא כיפתקא וא"כ אפשר ר' יוחנן נמי מודה בכה"ג אלא דלא מיירי בהכי אבל בלשון הב' שפי' שם הרשב"ם כתב דרבי יוחנן לא ס"ל הך סברא לחלק בין חומץ חזק לחלש וכן נראה מדברי הרמב"ם שפסק שם הלכה כ"ד כר' יוחנן ולא חילק כלום ואע"ג דרבי יהושע בן לוי פליג עליה וקי"ל כוותיה לגבי רבי יוחנן משום דרבא קאי כוותיה דקאמר בפ"ב דע"ז כל דריתי' אלא וטעמיה חמרא חמרא והאי כביעת רבי יוחנן אתיית כדקאמר התם:

(שם) הדא אמרה מתייאשן חייב באחריותו עד החג. למאי דפרישית בפנים דעל מיושן קאי וכן פירש הרשב"ם על הא דאמר התם דף צ"ח ומיישן והולך עד החג וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק י"ז מהלכות מכירה הלכה ו' אבל הרא"ש ז"ל פירש דעל ישן משל אשתקד קאי ולהאי פירושא נמי אפשר לפרש פשיטותא דהכא מדקאמר לעיל חייב באחריותו עד החג ובמתני' קתני ישן משל אשתקד סתמא משמע דאפי' בשאין עומדין בגליל מיירי אלא במקום שבוצרין קודם החג וטעמא משום שצריך לעבור עליו זמן הבדיקה וחייב באחריות עד חג הבא וב"מ בכל שנה ושנה הוא בודק:

הדרן עלך כל הגט

(שם במתני') השולח. הדא פליגא על ר' יוחנן דר"י אמר אדם מבטל שליחותו בדברים. פלוגתא דר"י ור"ל נמי בבבלי קידושין פ' האומר דף נ"ט גבי האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום וחזרה בה ר' יוחנן אומר חוזרת אתי דיבור ומבטל דיבור ר"ל אומר אינה חוזרת לא אתי דיבור ומבטל דיבור וכן מייתי לה התם אההיא מתני' דשכרה יוחנן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה ואם חזרה בה ר"י אומר חוזרת וכתבו שם התוס' ד"ה לא קידשה דחזרה בה דקאמר היינו בלא אמירה' לשליח דאי אמרה לשליח פשיטא דאינה מקודשת דהוו משום דאמרה לו תיהוי לי שליח לקדשני לא מלי חוזרת ע"כ. ולפ"ז נוכל לפרש שיטתא דהכא דה"ק הדא פליגא על ר"י דמדקתני הגיע בשליח משמע דוקא בפני השליח הוא דיכול לבטל או הוא או שלוחו דזה מהני לכ"ע אבל שלא בפני השליח לא דאין יכול לבטל שליחותו בדברי' שלא בפניו וקשיא על ר"י דאמר אדם מבטל שליחותו בדברים אפי' בלא אמירה לשליח בעלמו ומשני משום חומר ערוות נגעו בה דלפעמים לא יודע הדבר והשליח מוליכו לה והיא נשאת בו וגבי האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה ס"ל האי תלמודא לר' יוחנן דנמי אינה יכולה לחזור בה בדברים שלא בפני השליח אא"כ עשתה מעשה וקידשה את עצמה כדמשני נמי התם משום חומר הוא בעריות וע"ש במראה ד"ה שמע לה מ"ש שם בס"ד. והתוספות בריש פרקין כתבו דהא דנקט הגיע בשליח אורחא דמילתא קתני שאז מותר לבטלו אפי' לכתחילה א"נ היא גופא אתא לאשמועינן דלא אמרי' לנעורה קא מיכוין כו' ע"ש והיינו למאי דקי"ל כרבי דאמר לקמן אף לאחר תקנת ר"ג אם ביטלו שלא בפני השליח מבוטל כדכתבו התוס' שם לרבי כו' אבל סוגית דהאי תלמודא אזלא אליבא דרשב"ג כדמסיק הכא הלכה כ' בקושית על דברי רבי ושניה בשליח דוקא הוא והיינו נמי דמקשי לקמן מבראשונה כו' על ר"ל דס"ל אין אדם כו' ועיין לקמן ד"ה באגדה דסבך:

(דף כ ע"א בגמ') משום חומר הוא בעריות. מה דפרישית בפנים הוא למאי דקי"ל כרבי דבדיעבד אם ביטלו מבוטל כמבואר (אבל עיקר פירושא דהאי סוגיא כדפרישית לעיל) ומשמע דהגט גופיה לעולם אינו בטל ואפי' ביטלו בפירוש חוזר ומגרש בו דלא אתי דיבור ומבטל מעשה וכן משמע מסוגית הבבלי דפסק שם הילכתא כר"ג דחוזר ומגרש בו ופריך והא קי"ל כר"י דאמר חוזרת הכי השתא התם דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבטל דיבור הכא נמי דבטליה לשליחות דשליח גיטא גופיה מי קא בטיל כלומר שאינו יכול לבטל הגט כן היא גי' רוב המפרשים ופירושם כפי פי' רש"י ז"ל וכן דעת הרמב"ן ז"ל בפ' חזקת הבתים וכן הרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל ומ"מ כולם כתבו וראוי לחוש להחמיר אבל דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' גירושין הל' כ"א שאם בטלו בפירוש בטל וזהו כפי הגי' בפ' האומר שם גבי דבטלי' מתורת שליח מתורת גט לא בטליה דמשמע הא אם ביטלו מבוטל ולא דמי לקידושין דאפי' לר"י יכול לחזור ולקדשה באותו כסף קידושין דגבי דהקידושין בטלו הכסף לא בטל אבל הכא הרי ביטל לגופיה דגט וכל זמן שלא הגיע לידה לא חשיב מעשה כדמוכח מהתם וכתב הה"מ שם ולדעת רבינו לפי הגי' אם נשאת בגט זה תצא והולד ממזר ושומר נפשו ירחק ממנה והב"י כתב בסי' קמ"א אחר שהביא דעת כל המפרשים כתב וז"ל וכיון דפלוגתא דרבוותא היא דלשאר מפרשים חוזר ומגרש בו אלא שכתבו לה להחמיר אם נתגרשה בו ה"ל ספק מגורשת עכ"ל ולפענ"ד נראה לדקדק מדברי הרמב"ם דיש חילוק בין הגט ביד הבעל ובין הוא ביד השליח שאז אף הוא ז"ל יודה דספק מגורשת הויא שהרי כתב שם וז"ל השולח גט ביד השליח ובטל הגט ה"ז חוזר ומגרש בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס הנשבר ואם גרש בו אינה מגורשת וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם עכ"ל הרי שאם הגט ביד הבעל כתב ואם גירש בו אינה מגורשת ואם הוא ביד השליח לא כתב אלא אינו מגרש בו לעולם וטעמא דבזה אפשר לומר לא נתכוין אלא לבטל השליחות ואף שאמר מלהיות גט היינו כל זמן שהוא תחת יד השליח והוא ז"ל גופיה ספוקי מספקא ליה לפי חילוף הגירסאות ועכ"פ כשמע לדעתו ז"ל שאם הגט ביד הבעל בדיעבד נמי אינה מגורשת והב"י בש"ע שם סעיף ס"ו העתיק לשון הרמב"ם וכלל לשני הדינים ביד הבעל וביד השליח יחד ועל שניהם כתב ואם גירש ה"ז ספק מגורשת וזהו לפי הכרעתו ז"ל:

(שם) ואין השליח עולה משם שנים. טעמא משום דבעינן קיום ב"ד כן כתב הרשב"א ז"ל ודעתו לחלק בין אם הביאו ממקום שא"צ בש"נ ובפ"נ שאז צריך לקיימו אבל אם הביאו ממקום שא"צ לומר ואז אין צריך ליתנו לה בפני שנים אלא כדי להחזיקה גרושה בפני שנים כדאמר הכא בריש מכילתין מזה השליח עולה משם שנים דהא לכ"ע שליח נעשה עד כדאיתא בבבלי פ"ק דף ה' והרא"ש ז"ל פי' בשם ר"ת טעמא דאין דבר שבערוה פחות משנים ואין השליח עולה משם שנים שהרי הוא עומד במקום הבעל ולפ"ז אין לנו טעם לחלק בין שליח הנתינה ובין שליח המבטל והרמב"ם ז"ל שתק וכתב שם הל' י"ד נותנו לה בפני שנים ומשמע לעולם אפי' ממקום שא"צ לומר:

(שם) מאחר שיש בידו לגרש נאמן או מאחר כו'. ומשמע דהואיל ולא איפשיטא אזלינן לחומרא ובבבלי אינו מבואר דין זה בענין ביטול אבל יש ללמוד מהא דגרסינן שם פ' התקבל דף ס"ד בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין רב חסדא אמר שליש נאמן ופסקו הרי"ף וכן הרמב"ם ז"ל כותיה כמ"ש בפי"ב מגירושין דהשליח נאמן וטעמא דהא הימניה ותלה הדבר ברשותו והס"ד להא דהכא:

(שם) לא ביד כל אדם מלוי לקדש. עיין בפרק דלעיל הלכה ה' מ"ש בזה:

(שם) אמרין בשם ר"ל שלא תבא לידי ממזרות כו'. בבבלי פלוגתא דר"י ור"ל היא וכדמפרש התם ר' יוחנן ס"ל כר"נ דאמר מבטלו בפני שנים וכי תרי לית להו קלא והיא לא שמעה ולא ידעה ואזלה ומינסבא ואיכא ממזרים ור"ל אמר מפני תקנת עגונות סבר לה כרב ששת דאמר מבטלו בפני שלשה וכי תלתא אית להו קלא ושמעה וידעה ולא מנסבא ותקנת עגונות הוא דאיכא. ומשמע דמאן דס"ל משום תקנת ממזרים חייש נמי לתקנת עגונות כדכתבו התוס' שם דאל"ש ליתקן שיבטלו בפני ג' אלא דקאמר הואיל ואית לן מבטלו בפני שנים משום ממזרים הוא דאיכא אבל למ"ד משום תקנת עגונות ס"ל דליכא למיחש כלל משום ממזרים דכי תלתא אית להו קלא ולא מינסבא. ומביעתא דהכא משמע דכמאן דאמר בפני שנים אתיא והילכך קאמר דהאי מ"ד ס"ל סבורה שביטל ולאו מ"ד סבורה שלא ביטל דכל דלית ליה קלא בספק עומדת אלא דמר חייש להא ומר חייש להא וכן משמע מדאמר רב הונא אפילו כמ"ד כו' כדפרישית. א"נ י"ל דאפי' למ"ד בפני ג' פליגי הכא ומאן דאמר סבורה שלא ביטל חייש שמא לא תהא חוששת בשביל הקול שאלא דסברה קלא בעלמא הוא ואזלה ומינסבא והכי מסתברא דהא תרווייהו אליבא דר"ל פליגי ולעיל אמר פתר לה כב"ד שכחו מרובה משמע כב"ד של ג' ואפ"ה חיישינן והיינו נמי דאמר רב הונא דאפילו כמ"ד כו'. והרשב"א ז"ל כתב על הא דקאמר הכא סבורה שביטל כו' דאין סברא לומר אע"פ שלא יצא עליו קול שבטלו שתהא חוששת לשמא בטלו ועוד דמאן דלית ליה משום תקנת עגונות אית ליה דרב ששת דאמר בפני ג' קלא אית ליה אלא ודאי דה"פ דפעמים שנותן הגט לידה שהדר מבטל ליה ויצא עליו קול שבטלו וסבורה היא שבטלו קודם שהגיע הגט לידה ונמצאת יושבת עגונה שלא כדין עכ"ל וכן מפרש הוא ז"ל לתקנת עגונות דאיתמר התם ולא כפי' רש"י והתוס' ע"ש ולדבריו צ"ל הכא למ"ד מפני ממזרים דס"ל כמ"ד בפני ב' כדמוקי התם אבל הא דרב הונא ע"כ צ"ל כדפרישית ואיפכא נמי חיישינן שתקל לעצמה ותאמר שהביטול היה אחר שהגיע הגט לידה א"נ פן לא יודע הדבר עדיין לשליח וימסור לה הגט וכן משמע מפי' רש"י במתני' שפירש בראשונה כו' היה מבטלו בפני שלשה ומפני תיקון העולם פי' שהשליח שאינו יודע בדבר כו' דמשמע אפי' למ"ד בפני ג' לא חיישינן להא ועיין בתי"ט:

(שם ע"ב) באגדה דסבך מאן דייק לן. בבבלי קאמר רבא הלכה כרבי דאם ביטלו מבוטל דלא אמרי' מה כח ב"ד יפה אלא גבי ממונא אבל באיסורי לא והכא דחי לה מכח האי קושיא דהרי מלינו דבדיליכן עוקרין ד"ת. ובפ' האשה רבה דף פ"ט גבי הסיא דאין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה כלום וקאמר רב חסדא דאפילו הסיא גריוא הדר לטיבליה ודחי לה התם דהא אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה כדמסיק התם דאין ב"ד מתנין אלא בשב ואל תעשה א"נ למיגדר מילתא ולמאי דאמר הכא קשה מההיא דאין תורמין זיתים כו' וכי ב"ד מתנין לעקור ד"ת וצריך לחלק בין מקום דאיכא פסידא לכהן או לא כדמחלק בהאי תלמודא בתרומות שם גבי הסיא דאין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו כו' דתרומתו תרומה ועיין שם:

(דף כא ע"א) אבל לכתחילה צריך למיעבד כהדא דר' אילי. וכן מסקנת הפוסקים ואפי' במקום דלא איתחזק בתרי שמא לכתחילה כותב שניהם כר' אבין ומשמע מהכא דשם מקום הכתיבה עיקר ומקום הנתינה טפל דקאמר אני פלוני שמיהודה עם כל שם שיש לי בגליל וכן הגי' בתוספתא אבל בבבלי דף ל"ד גריס הכי היו לו שתי נשים כו' וגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה כלומר והוא עומד בגליל או אשתו שבגליל בשמו שבגליל והוא עומד ביהודה אינו מגורשת עד שיגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו אלמא כותב הוא שם של מקום הנתינה עיקר ושם של מקום הכתיבה טפל וכן פי' התוס' שם וכ' הרשב"א דאנן כברייתא דמיתניא בגמרא דילן עבדינן וכן פסק הטור סי' קכ"ט:

(שם) במוחלת לו כתובתה. בבבלי פ' גט פשוט דף קס"ח קאמר דמדאורייתא הבעל נותן שכר דכתיב וכתב ונתן אלא דרבנן שדיוה אאשה כי היכי דלא לשהייה ויש לפרש דהכא אשובר קאי כלומר הא דתנן הבעל נותן שכר אהא דקתני וכותבין שובר לאשה כו' דאם היא מקבלת כתובה היא נותנת ובמוחלת הוא דנותן דכולה הנאה דידיה הוא אבל בשכר הגט לכ"ע היא נותנת מדרבנן מטעמא דאמרן:

(שם ע"ב) אם נשבעה נשבעה. וכן אמר רב הונא בבבלי דף ל"ה מודה רב בקופלת כדפירש רש"י ז"ל אם קפלה ונשבעה גובה אבל הרשב"א ז"ל פי' בשם ר"ת דהא דקאמר מודה רב בקופלת לא שנחשבת כשבועה אלא רב דלא הוי מגבי כתובה לארמלתא מודה בקופלת ומשביעה עוד אחר כך בב"ד ומגבי לה כתובתה והביא ראיה מההיא דהגוזל דף ק"ו כאן בשקפן כאן בשלא קפן ע"ש:

(שם) כמ"ד מעשרות מדבריהן. עיין בפ' אלמנה לכ"ג הלכה ג' מ"ש בזה:

(דף כב ע"א) איתתי' פסקו היובלות לכל יושביה כו'. ברייתא בערכין דף ל"ב וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהל' שמיטה ויובל הלכה ח' משגלו שבט ראובן כו' בטלו היובלות וכן דעת רש"י ז"ל דף ל"ו ע"ש והתוס' בשם ר"ת האריכו להכריח מכמה מקומות בש"ס דהיובל היה נוהג בבית שני וכן הביא הרשב"א ז"ל בשמו דהא דאמרי' בערכין מנו יובלות לקדש שמיטין לא קי"ל הכי דהא אסיקנא התם אלא אמר ר' יוחנן עשרת שבטים ירמיה החזירן ויאשי' מלך עליהן ואע"ג דלאו כולהו סליק וכימי עזרא לא כולהו סליקו מיהו מכולהו שבטים הוו בהו ולא היתה א"י חרבה לגמרי משבט אחד וכיון שכן כל יושביה עליה קרינן ביה ע"כ. והרמב"ן ז"ל טען עליו הביאו הרשב"א ז"ל בפרקין והאריך שם לסתור כל ראיותיו של ר"ת ועיקר הקושיא שהקשה עליו מדאמרי' לגבי חלה בכמה מקומות בתלמוד אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן משום דכתיב בבואכם בביאת כלכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סליקו ואם עלו כל השבטים עד שאני קורא בהם כל יושביה עליה כ"ש שאני קורא בהם בבואכם וזה דבר ברור ומפורש אלא אני קורא כל יושביה עליה ולא בבואכם עד דאיכא רוב שבט ושבט כדאמרינן בעלמא בכל דיני הציבור לפסח ופר העלם דבר של ציבור וכי תעלה על דעת הרב שאם עלו שנים מכל שבט ושבט שיהא יובל נוהג בהם עכ"ל ואפשר לומר לדעת ר"ת דהני אמוראי דפליגי בערכין אם היובל נוהג משגלו כו' פליגי נמי בפלוגתא דרב הונא בריה דרב יהושע ורבנן לענין חלה כדאמר בכתובות דף כ"ה אשכחינהו רב הונא לרבנן דיתבי וקאמרי אפי' למ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא כו' ואמינא להו אנא איפכא כו' כדלעיל והני רבנן סבירא להו דהאמת לענין חלה נמי קורא אני בבואכם כי היכי דהדרינן לחזקי מ"ד לכל יושביה. ודעת

הרמב"ם

הרמב"ם ז"ל וכבר כתבתי ביבמות שם דס"ל דהכל מדרבנן היה בבית שני בין תרומה ובין חלה ומטעם זה לק"מ על מה שהוא ז"ל כתב בהשיה דיובל דלא כרבי יוחנן משום דביטתי' אזלא כרבנן דתלה דאורייתא ואנן קי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע בהא כמבואר בהרבה מקומות:

(שם) רבי אבהו בשם חזקיה כו'. בבבלי דף ל"ז פליגי אביי ורבא באוקימתא דמתני' אביי מוקי לפני יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו ראשון לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא ממנעי ולא פרקי רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד קסבר כשם במלוה לפדות את ב"ח כך מלוה לפדות את העבדי' ורבא מוקי לאחר יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו שני לשום ב"ח לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשום ב"ח פרקיה לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוה רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקי' דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפ"ל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו ע"כ והך סיעתא דהאי תלמודא ע"כ א"א לפרש דפליגי באוקימתא דהא ר' זעירא מייתי ראיה אליבא דרבי אבהו מהתוספתא' והתם על כרחך בלפני יאוש מיירי מדקאמר דוקא רבו אלא דפליגי בפירושא דמתני' ובפירושא דתוספתא בהא דקאמר ישתעבד וכ"ע כאביי מוקמי לה ור' אילא כאביי ממש ומפרש התוספתא נמי ישתעבד לראשון כדמייתי ר' יוסי ראיה לר' אילא מסיפא דקתני רשב"ג כו' דודאי ישתעבד לראשון הוא כדמפרש טעמא שכשם כו' מכלל דת"ק סבר אין מצווין וא"כ על רבו ראשון קאי כמבואר בפנים. והתוס' כתבו על הא דקאמר אביי לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה הוא הדין דהוי מצי למימר לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא ונראה דנ"מ בין ב' הטעמים האלו דאי דייקינן טעמא משום דפרקיה לשום בן חורין אפי' כדמים לא יטול מהראשון דרלה לאבד דמיו לפדותו משום מלוה ולעשות אותו בן חורין וכמשמעות פשטה דהתוספתא כאשר יתבאר לקמן ואי אמרינן טעמא דמשום לפני יאוש הוא האי טעמא לא שני אלא שלא ישתעבד בו והכתי איכא למימר דהראשון צריך ליתן לו דמיו והפשר לומר דמשום הכי נקט אביי האי טעמא דלשם ב"ח פרקיה לאשמועינן דאין צריך הראשון ליתן דמי פדיונו להשני ועיין בדיבור דלקמן:

(שם ע"ב) הלכה כרשב"ג. כתב הרי"ף ז"ל אחר שהביא לאוקימתא דרבא וחזינן לגאון דקא פסק הלכתא כרבנן דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים והראב"ד ז"ל כתב דהלכה כרשב"ג והביא ראיה לדבריו מדאמר חזקיה מפני מה אמרו כו' דמשמע דרבי' ניהו דסביר' להו כרשב"ג ועוד דבירושלמי פסק בהדיא כרשב"ג ועוד האריך בראיות וכן דעת הרא"ש ז"ל. אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל דחו ראיותיו דאי משום כללא דרבי יוחנן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כבר כתב רב אלפסי ז"ל בפ' גט פשוט והדין כללא לאו דוקא דלא אמרי' הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא והא דפסקו בירושלמי הלכה כרשב"ג היינו משום דמוקי לה בלפני יאוש כאביי הילכך מסתבר טעמיה דרשב"ג דהא רבא נמי בלפני יאוש הכי ס"ל לדברי הכל ואין למדין ממנו לאחר יאוש והילכך כפסקא דגאון מסתבר ואף רבינו אלפסי כוותיה ס"ל מדכתב לה כתם ולא פליג עליה עכ"ל הרשב"א. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' עבדים הל' ע"ו וז"ל שם. עבד שנשבה אם נתייאש ממנו רבו ראשון כל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו והרי הוא שלו ואם פדהו לשם בן חורין ה"ז בן חורין ואם לא נתיאש ממנו רבו ראשון הפודה אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו וחוזר לרבו ואם פדהו לשם בן חורין חוזר לרבו הראשון בלא כלום ע"כ. ובהשגות שם עבד שנשבה אם נתיאש ממנו כל וכו' א"א זהו כרשב"ג וכאביי עכ"ל ופי' הכ"מ לדברי הראב"ד וז"ל ביאור דבריו לומר שדין זה אינו כמו שכתב רבינו כחכמים וכדאוקי רבא דאין הלכה אלא כרשב"ג וכמ"ש שזהו דעתו של הראב"ד וכאביי וכמו שכתב הרשב"א דמאן דפסק כרבנן שמעון כ"ג היינו משום דמוקי מתני' בלפני יאוש כאוקימתא דאביי עכ"ל ויש לתמוה הרבה ע"ז שהוא ז"ל הביא ראיה לפרש דברי הראב"ד מן הסתירה שסותר הרשב"א דבריו שהרי מבואר הוא שהראב"ד פוסק הלכה כרשב"ג אליבא דרבא וא' מן ראיותיו מדאמר חזקיה מפני מה אמרו וזהו אליבא דשיטתא דרבא ולא כתב הרשב"א דמאן דפסק כרבן שמעון בן גמליאל כו' אלא על מה שהביא הראב"ד ראיה מהכא ע"ז כתב דאין למדין ממנו לאחר יאוש אליבא דרבא. ועוד דאין לשון השגה זו וכפי המובן מדבריו. דאמר זהו כו' ואין דרך הלשון מורה כן. אשר ע"כ נלע"ד דאין השגתו של הראב"ד אלא על סוף דברי הרמב"ם ואם לא נתיאש כו' והיינו דליין אם נתיאש ממנו כל וכו' לומר דהסיפא קאי וכמו שיתבאר. ומתחלה נבא לפרש דעתם באר היטב כל אחד ואחד לפי שטתו בפי' התוספתא והסוגיא ומתוך זה יצא לנו לאורה כונת דבריהם ז"ל. ונאמר דהרי דברי הרמב"ם כמ"ש ואם לא נתיאש לכאורה נראה שהם מדברי התוספתא הנזכרת כמ"ש הכ"מ אבל באמת אינו כן דהכי איתא התם עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשם בן חורין לא ישתעבד ואין רבו נותן דמיו רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמיו כשם שמצווין כו' ע"כ כן הגי' בספרים שלפנינו וגי' הר"ן בדברי ת"ק לשם ב"ח לא ישתעבד ותו לא וכן הביאו הכ"מ. וכמה שכתב הר"ן ופשטה דהך תוספתא משמע דאפי' שפדאו לשם בן חורין צריך רבו הראשון ליתן דמיו כבר תמה הכ"מ ע"ז דאדרבה פשטה משמע איפכא דלגבי לשם עבד תני ורבו נותן דמיו ולגבי לשם ב"ח לא תני הכי ועוד דכיון דלשם ב"ח פדאו הרי הפקיר דמיו והיאך יעלה על דעת שיטול פדיונו מרבו הראשון. (ובענין קושית הראשונה אפשר לומר לדעת הר"ן דעל דברי רשב"ג קאי דהוא ז"ל נמי פסק כוותיה ואין להאריך בזה) והנך רואה דדברי הרמב"ם אינם עולין לא כדברי ת"ק בהתוס' שהרי ת"ק ס"ל לשם ב"ח לא ישתעבד כלל ולא כדברי רשב"ג שהרי משמע מדבריו שאפי' לשם ב"ח נותן דמיו והוא ז"ל כתב וחוזר לרבו הראשון בלא כלום. המגם יסיה קושית הראב"ד לפי פירושו לדברי הרמב"ם אינם עולין בזה אלא כרשב"ג ולפי שיטתא דאביי ולא כרבא. שהרי כמה שהקדמנו בדבור דלעיל דאביי נקט בלישניה טעמא דלשם בן חורין פרקיה משום דס"ל דא"ל הראשון ליתן דמי פדיונו ומוקי פלוגתייהו בלפני יאוש כדמוכח מהתוספתא מדקתני רבו נותן דמיו משמע ולא אחר כהכרחת הש"ס דהכא אלא דאביי אינו מפרש דברי רשב"ג כדקתני התם בין כך כו' ורבו נותן דמיו דלא משמע כן מסתימת דבריו במתני' דלא קאמר אלא ישתעבד ומשמע ליה לאביי דלא פליגי בהא ת"ק ורשב"ג במתני' ולכ"ע אין צריך ליתן דמים אם פדאו לשם ב"ת ולא פליגי אלא בישתעבד כדנקט טעמא כשם שמלוה כו' ולא אתי למימנע אף אם אינו מקבל דמיו. אבל רבא דמוקי פלוגתייהו בלאחר ייאוש וכן נמי הוא מפרש התוספתא כעין דמפרש להמתני' והא דקתני רבו לאו דווקא רבו וה"ה אחר א"כ רבותא אשמועינן דאפי' רבו חייב ליתן דמיו הואיל ולאחר יאוש הוא אבל בלפני יאוש ס"ל לרבא דכ"ע לא פליגי ולת"ק נמי ישתעבד לראשון כדפירשו התוס' בד"ה אי לפני יאוש וע"ש. ואף אם פדאו לשם עבד סבירא ליה דא"ל ליתן דמים דמן הסברא יש לנו לומר מכיון דלפני יאוש הוא מפני שהיה סבור בדעתו שיכול להצילו ולא היה לו לזה ליתן דמים בעדו וגפדותו בלא רשותו. כך הוא שיטת הראב"ד ז"ל. והשתא דבריו עולין כהוגן בהשגתו זהו כרשב"ג וכאביי ר"ל דמקשה דברי רמב"ם אהדדי דרישא דבריו המה נמשכין אחר דברי רבא וכחכמים וסוף דבריו בלפני יאוש המה כרשב"ג וכשיטתא דאביי. ולשיטת הרמב"ם יש לומר דמפרש נמי אליבא דרבא דמוקי התוספתא ג"כ בלאחר יאוש כדאמרן אלא בלפני יאוש ס"ל דכ"ע ל"פ דאם פדאו לשם עבד ישתעבד לראשון ונותן דמיו דהרי השני לא הפקיר דמיו. וכסברא זו שכתבתי פליגי הראב"ד והרמב"ם. ואם פדאו לשם ב"ח לכ"ע חוזר לראשון בלא דמים ולפ"ז דברי הרמב"ם הם עולין הכל אליבא דרבא ודישא אליבא דחכמים וסיפא ד"ס ולק"מ. כך נ"ל בכוונת דבריהם ז"ל. והלח"מ כתב לדעת הרמב"ם בדרך אחר ע"ש והנלע"ד כתבתי:

(שם) ברם כמ"ד צריך לכתוב לו כו'. בבבלי דף מ"ב איבעיא להו מעוכב גט שיחרור יש לו קנס או לא ופשיט ליה מדקתני הפיל את שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן דמי עינו וש"מ דאינו ברשות רבו לקנס ולפיכך משלם לו דמי נזקו ודחי לה דילמא כמ"ד אינו צריך גט שיחרור ומשמע דדחיה בעלמא הוא ובעיא דלא איפשיטא ולפיכך פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה י"ח המפיל שן עבדו ואח"כ סימא עינו אינו נותן לו דמי עינו ואם תפס אין מוציאין מידו ואע"ג דבפ"ה מהל' עבדי' הלכה ז' פסק היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור משום דהדבר נשאר בספק והפשר אפי' למ"ד צריך דמשלם:

(שם) בכיפה ובהכירך. בבבלי פ"ב דף כ' כתב שעל גבי כיפה והגדוכתרי והתם קאמר אין יוצא בהן לחירות דלא מיקרי כתב:

(דף כ"ג ע"א) דילמא הלכה כאבא שאול. והיינו כר' יוחנן בבבלי דף ל"ט דקאמר אין הלכה כאבא שאול מהאי טעמא אבל ריב"ל קאמר התם נמי הלכה כאבא שאול והכי דייקינן אליביה מה אבא איסורא ולא ממונא שאין גט בא להפקיע ממון שיש לו עליה אלא איסור אף עבד איסורא ולא ממונא וקטנים יש עליהן דררא דממונא. וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מהל' זכיה הל' י"ז ואע"ג דבפ"ח מהל' עבדים הלכה י"ג פסק כמ"ד המפקיר עבדו צריך גט שיחרור מטעמא דאמרן:

(שם ע"ב) הכותב כתב קידושין לעבדו. ובבבלי דף מ' פלוגתא דר"מ וחכמים היא ומסיק שם בשרבו השיאו אשה לכ"ע יצא לחירות דאי לאו דשחרריה לא הוי עביד איסורא על ידיה:

(שם) בין רבו הראשון בין רבו השני. בבבלי דף מ' גרים רב אמר רבו ראשון ומפרש לה כדר' יוחנן הכא ועולא אמר רבו שני ומפרש לה לענין שאין העבד חייב במצות כדפריטית אליבא דרב דסבא אלא דאליבא שיטתא דהאי ש"ס ע"כ לפרש בין הראשון בין השני שחרור שלהן אינו מן הדין אלא מפני תיקון העולם כמבואר בפנים ומה שיש לדקדק בדברי התוס' שם עיין בקונטרס התידושים מ"ש שם בס"ד:

(שם) במה דר"מ קונס כדברים כו' רשב"ג. לפי האי שיטתא אין הלכה כרשב"ג דסבר הלכה כחכמים דר"מ כהא כמ"ש התוס' בב"ק דף ל' דאין הלכה כר"מ אלא בגזרותיו ולא בקנסותיו אבל בבבלי לאו משום טעמא דקנס נגעו בה אלא מדינא דגרמי ועדיפא הא דמזיק שיעבודו דחייב לכ"ע כדכתבו התוס' בסוגיא וכן דעת הרי"ף והרמב"ם בפ"ז מהל' חובל ומזיק ובפ' י"ח מהלכות מלוה כרשב"ג:

(דף כ"ד ע"א) תיפתר או כרבי. והיינו כרב יוסף בבבלי דס"ל דפליגי בשטר וה"ה בכסף אבל כל הפוסקים פסקו הלכה כרבא דאמר לא פליגי אלא בשטר אבל בכסף ד"ה קנה:

(שם) ביום של עצמו חושבין לקידושיו. ובבבלי דף מ"ב אהא דקאמר נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו ופריך אלא מעתה יום של רבו ישא שפחה יום של עצמו ישא בת חורין היסורא לא קאמרינן ומשמע דלית ליה האי דהכא ואפשר דהכא נמי חושבין קאמר לחומרא בעלמא:

(שם ע"ב) פלוני אנטיוכי יצא לחירות. בבבלי דף מ"ד מוקי הא דקתני לאנטיוכי יצא לחירות דלית ליה דירה קביעה בא"י אלא אושפיזא בעלמא כודאי דעתו לחזור לכאן ומשמע הא אם כתוב לאנטיוכי הברוי בלוד אפי' אין לו אלא אושפיזא בלוד לא יצא:

(שם) ברח מח"ל לארץ. בבבלי דף מ"ה מוקי ליה ר' אחי ברבי יאשיה קרא דלא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מח"ל לארץ הכתוב מדבר ובברח מארץ לח"ל לא קאמר התם מידי ונ"ל לשיטתא דהאי תלמודא דמוקי ליה לקרא במוכר עבדו לח"ל הכתוב מדבר כדאמר שם מעיקרא ולא דייק ליה הא דיוקא דרבי אחי ברי יאשיה התם אשר ינצל מעמך ניבעי' ליה:

(דף כ"ה ע"א) שהרי המוציא את אשתו משום שם רע כו'. ומשמע מהכא דאפי' להאי טעמא דמשום קילקולא אפילו לא אמר לה בפירוש בשעה שמגרשה דמשום זה אני מוציאך חיישינן לקילקולא. ובבבלי דף מ"ו משמע דלהאי לישנא דוקא והוא שאמר לה דאז מלי לקלקלה והרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' גירושין פסק כהאי טעמא ולא הצריך אם אמר לה הדמשמע מהכא ועיין בקונטרס האחרון:

(שם) שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו. משמע דהאי תלמודא לא מפרש טעמא דר"ה כדמפרש בבבלי שם שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אלא דטעמא משום עונש נדרים והילכך בלריך חקירת חכם בדין היה שיחזיר דהזקן עוקר הנדר מעיקרו ואין כאן עונש כלל כן פי' הרשב"א ז"ל ועיין בפ' המדיר הלכה ז' דמשמע מהתם דהאי תלמודא נמי מפרש מטעמא שאין אדם רוצה כו' דהא מוקי התם ברייתא דתני אפי' התירה הזקן אינה מקודשת כר"ה והא לא שייך אלא להאי טעמא כדפרישית במתני' וע"ש:

(שם ע"ב) לית כאן ר' יהודה אלא ר"מ. אבל בבבלי לא דייק עלה כלום ואדרבה דמוכח מהא דחייש ר"י לקלקולא ורמי לה דר"י אדר"י דלעיל ומשני כדפרישית במתני' ונ"ל דשאני לענין כתובה דיכול לומר לה כן אפילו למאי דתיקנו לא יחזיר דעל דעת שתתבע ממני הכתובה לא גרשתיך וכן פי' בעל המאור ז"ל:

(שם) ואם מכר עצמו ללודים. אבל בבבלי דף מ"ז קאמר כ"ש היכא דאיכא קטלא שפודין ומשמע אפי' אחר כמה פעמים פודין אותו בכה"ג וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהל' מתנות עניים הלכה י"ג:

(שם) מהו קנין נכסים כו'. כן פסק הרמב"ם בפ"א מהלכו' תרומות הלכה י"ג דאע"ג דפסק שם הלכה י' דאין קנין לעכו"ם בא"י וכרבה דקאמר הכא בסוגיא דבבלי היינו דוקא אם לקח ממנו ישראל הפירות קודם שנגמרו כדפרישית וכן אם חזר ולקחה ממנו ישראל דלא מיקרי כיבוש יחיד שיהא פטורה ממעשרות כדכתב שם אלא הייכא אבל אם הפירות נגמרו ביד העכו"ם פטורין מן המעשרות וכן אם מכר הישראל קרקע שלו לעכו"ם לאכילת פירות ונגמרו ביד העכו"ם פטורין כדקאמר הכא דיש לו קנין פירות. כללא דמילתא הכל הולך אחר גמר הפירות אלא בהאי דישראל שמכר פירותיו לעכו"ם ונגמרו ביד העכו"ם שפטורין יש חילוק בין אם באו לעונת המעשרות דאם אחר שבאו לעונת המעשרות מכרן לעכו"ם חייבין מדבריהן כדכתב הרמב"ם שם. ובזה מסולקת תמיהת התי"ט בסוף פ"ק דע"ז גבי הא דאמר ר"מ התם אין משכירין להם בתים בא"י וא"ל לומר שדות דאיכא תרתי דאיסורא חנייה בקרקע ומפקיען מן המעשרות דמשמע לר"מ יש קנין לעכו"ם והא בכמה מקומות מוכח לר"מ אין קנין ולק"מ דכי נגמרו הפירות ביד עכו"ם לכ"ע יש קנין והילכך יש הפקעה:

(שם) ויביא ביכורים דבר תורה. הכא לא מסני מידי ובבבלי מסני שתי תקנות הוו דמעיקרא הוו מייתי מדאורייתא כיון דחזו דהוו מייקרי ומזבני שהיו מתייקרין הקרקעות בלקיחתן מן העכו"ם התקינו דלא ליתו ביכורים כדי שידעו דלא קאי בקדושתייהו ולא יבאו לקנות מהם כיון דחזו שזהו הגורם שתשתקע הקרקע ביד העכו"ם הדר תקינו להו דליתו ביכורים ואוקמוה אדין תורה וזהו כגי' הרמב"ם וכפירושו במשנה וגרים הלוקח מביא בכורים כדגרים הכא:

(דף כ"ו ע"א) רבי יוחנן אמר מביא וקורא. עיין בפ"ח דכתובות הלכה ה' מ"ש בזה בס"ד:

הדרן עלך השולח גט לאשתו

(שם במתני') הנזקין. שלא תאמר יעשה בכ"ת ויגבה בבינונית. ובבבלי ריש פרקין דחי לה וקאמר בפשיטות לא יהא אלא בעל חוב וב"ח דיניה בבינונית ומוקי הא דקאמר ר"ע ק"ו להקדש כר"ש בן מנסיא דדריש רעהו הוא דמשלם חצי נזק אבל להקדש משלם נזק שלם ונראה דסוגיא דהכא אזלא אליבא דמ"ד לקנין דב"ח מדאורייתא דינו בעידית אלא דרבנן תיקנו בבינונית מפני הרמאין כדקתני בתוספתא ולגבי הקדש דליכא האי חששא מוקמינן אדאורייתא אבל סוגית הבבלי אזלא אליבא דמ"ד ב"ת מדאורייתא בזיבורית ומשום נעילת דלת תיקנו בבינונית וא"כ לא יהא הקדש אלא כב"ח והא דקאמר התם וכ"ת סבר לה ר"ע ב"ת שקל בעידי' איכא למיפרך מה לב"ח שכן יפה כחו בנזקין תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין היינו למאי דבעי למילף מק"ו לחוד מנזקין להקדש והכא סמיך אדאורייתא אלא הק"ו הוא שלא תאמר יעשה כב"ח א"נ איכא למימר דהאי תלמודא לא הביא לה פירכא דשאני נזקין דגלי קרא רעהו ולא של הקדש ועוד איכא כ"מ לדינא אם אמרינן ב"ח מדאורייתא דיניה בעידית או לא לענין יתומים גדולים גבי נזקין כמ"ש לקמן הלכה ב' בס"ד ע"ש:

(שם בגמ') תיפתר בשור תם שהזיק והלך הבעל ומכרו. אע"ג דהניזק חוזר וגובה מ"מ מכרו מכור לרדיא שאם חרש בו הלוקח אינו משלם דמי החרישה לניזק כדאמר בבבלי ב"ק דף ל"ג. ולרבנן דקסרין נ"ל שמיירי שעמד בדין כדפרישית דהוי נזקין כמלוה בשטר ואי לאו הכי נזקין כמלוה ע"פ הוא כדמחלקי התוס' שם דף ת' ד"ה כולן:

(שם) אילו נזקין ומלוה בעדים הנזקין קודמין. נ"ל דהכא אתייא אליבא דמ"ד בבכורות דף י"ט מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וא"כ הנזקין קודמין למלוה בע"פ וכמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אבל אנן לא קי"ל כן אלא מלוה הכתובה בתורה לאו כשטר דמיא וכחכמים שם כדפסק הרמב"ם ספי"א מהל' בכורים ועיין בתוס' ב"ק שם ודף י"ד ד"ה ש"מ ובתוס' קידושין דף י"ג ד"ה אמר רב פפא:

(שם ע"ב) ואנן תמיי רבנין מתלטין לו קרקעות. היינו כדאמר מעיקרא בב"ק שם דף י"ד דאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות והתם מסיק דהיינו דוקא ביתמי אבל מהמזיק עצמו כל זמן שימלאו מטלטלין ואפי' סובין אין נזקקין לקרקע כדפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' נזקי ממון הלכה י':

(שם) כרמו פרע לראוי כמוחזק. דין זה איט מבואר בבבלי ולא זכרו הפוסקים מזה כלום:

(שם) רבי עקיבא אומר מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק. בבבלי פרקין ובב"ק מוחלפת הגיר' דר"י לדר"ע ומוקי רבינא למתני' כר"ע דמדאורייתא בדמזיק והא דקאמר מפני תיקון העולם כר"ש היא דדריש טעמא דקרא כדמפר' מפני הגזלנין כו'. ואפ"ה הא דמפרש התם טעמא לב"ת בבינונית מפני הרמאין לאו על דאורייתא קאי אלא מ"מ תיקנו לגבות מבינונית ולא תיקנו לגבות מעידית ומהכא משמע דמפרש לת"ק טעמא דב"ת כעין דמפרש לנזקין וס"ל ב"ת מדאורייתא בעידית ורבי סימאי ס"ל מדאורייתא בבינונית ור' ישמעאל כשיטת הבבלי ועיין ריש פרקין:

(שם) היך עבידא עידית שבזיבורית טבא שבין. זהו כעין דאמרי' בבבלי פ' הכונס דף נ"ט ובעל בשדה אחר מלמד שמשמין על גב שדה אחר ולא דשיימינן לה לאותה סאה שאכלה בפני עצמה דא"כ הורע כחו של מזיק אלא על גב שדה אחר וכדמסיק התם בששים והאי תלמודא בא להוסיף דאף שמשמין ע"ג שדה אחר אין שמין אותה כמות שהיא עדית בין זבורית דאכתי הורע כחו של מזיק כדפרישית בפנים אלא רואין כל השדה כאלו מלאה עדית דלא אתי למעוטי אלא שלא לשומה בפני עצמה שאם אתה אומר כן הרי לפעמים תהיה עדית בין הזיבורית ושוה הרבה והורע כחו דמזיק אלא רואין כו' ודמיא ממש להא דהתם:

(דף כ"ז ע"א) מלוה שהיא נעשית בו כפרנות אינה נשמטת. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' שמיטה הל' ח' והראב"ד ז"ל שם מפרש להא דהכא בענין אחר וכתב עליו אם הוא כמו שהוא פושט דברים כפשטן מתני' דשבועות קשיא והשביעית משמטת את השבועה וס"י

עומד

עומד בכפירתו פכ"ג וי"ל דהכא מיירי שעדיין לא פסקו לו השבועה בב"ד ואפי' במוד' מקצת מיירי והכ"מ מפרש שם מדברי הר"ן דההיא דהכא בכופר הכל ומתני' דשבועות במודה מקצת:

(שם ע"ב) **במגבה** הדבר תלוי מגבה לשון דיבור הוא כמו אגיבון ליה כלומר כדיבורא משכחת לכ"ד ותבעה מקצת כתובתה איבדה מזונותיה ועיין בפ"ד דנזיר סוף הל' ג' בפנים ד"ה ר"ש כדעתיה ועיין לעיל פ' הכותב שם פירשתי מלשון גבייה ולענין כונת הענין חדא היא אלא דלפי משמעות ליגנא דהאי ש"ס בכל מקום בלשון דיבור מיתפרשא:

(שם) **כאן** ביתום גדול כאן ביתום קטן. בבבלי דף נ' מסיק כאביי קשיא יתומים באמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה בין לזיבורית ומשמע בין לב"ח בין לנזקין וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל דסתם דבריו בפ"ח מהל' נ"מ הלכה י"א שכתב מת המזיק קודם שישלם אין ב"ד נוקקין למטלטלין של יתומים אלא לקרקע וגובין לניזק מן הזיבורית. והרשב"א ז"ל כתב בשם מורו הר"ר יונה ז"ל דהני מילי לענין ב"ח דלא מסיק הדעתיה דמית ונפלו נכסי קמי יתמי אבל לענין נזקין דדינו מן התורה בעדית לקטנים עבדינן תקנה אבל לא לגדולים וכ"כ הרא"ש ז"ל וסיים ודברים של טעם הן ונראה דמהכא אין ראיה דהכי משמע דרבי יוסי בר בון קאי נמי אב"ח לחלק בין יתום גדול ליתום קטן וא"כ ע"כ טעמא לאו משום דמוקמינן בקטנים אדאורייתא ושמא דהאי תלמודא אזיל לשיטתיה דגם בב"ח דיניה בעידית מן התורה כדלעיל ה"ג כדר' סימאי דעכ"פ בבינונית מדאורייתא וביתום גדול כל חד אדיניה מוקמינן. והילכך לשיטת הבבלי מסתברא לחלק בין ב"ח לנזקין ביתומים גדולים כדברי הר"ר יונה ז"ל ועיין לעיל ריש פרקין:

(דף כ"ח ע"א) **גזל** שדה משמעון כו'. מה דפרישית ולפי שהגהתי בפנים כך נראה והוא כאוקימתא דרב אשי בבבלי פ' שנים אוחזין דף ט"ו על האי ברייתא דמפרשה למתני' לאכילת פירות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדי' ופירות גובה מנכסים ב"ח ומפרש לה רב אשי לאדדין קתני כגון שגזל שדה מליאה פירות ואכל הפירות ומכר השדה בא לוקח לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין. והפשר לפרש לפי גי' הספר דהכל על הנגזל קאי וכעין אוקימתא דרבא התם דמפרש לה כגון שגזל שדה מליאה פירות ואכל את הפירות וחפר בה בורות שיחין ומערות בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין. והכא נמי הכל על הנגזל קאי וכגון שגזל שדה מלאה פירות משמעון ומכרה ללוי ולוי אכל הפירות ובא שמעון וטרף להשדה מלוי דהפירות כבר נאכלו וא"כ לוי חוזר וגובה הקרן מראובן ממשועבדים ושמעון הנגזל גובה אכילת פירות מלוי מבני חורין שלו וכן לוי חוזר וגובה הפירות ג"כ מבני חורין של ראובן וזהו כדברי הרמב"ם ז"ל פ"ט מהל' גזילה הל' ח' שכתב הגוזל שדה ומכרה ואכל הלוקח פירותי' מחשבין עליו כל הפירות שאכל ומשלם לבעל השדה וחוזר וגובה אותן מן הגזלן מנכסים בני חורין ע"כ ובודאי גם מהלוקח אינן נגבין אלא מבני חורין דזיל בתר טעמא לפי שאין קלוקין. והה"מ ז"ל טרח שם להוציא דברי הרמב"ם מאין למד לומר כן והנם מבוארים לפי מ"ש:

(שם) **אפיק** ד' דינרין כו'. וזהו כדאמר בשנים אוחזין שם הלוקח יש לו שבח מהגזלן אם טרפו מידו. וכדמסיק התם דוקא אם לא הכיר שאינו שלו והילכך קרי ליה הכא לגבי ראובן יורד ברשות שהרי מכרה לו והוא לא ידע שאינו שלו ולגבי שמעון שלא ברשות דהרי ירד לתוכה שלא ברשותו וכדפרישית:

(שם) **ראובן** גזל שדה משמעון כו' ולא הפסיק לכתוב טרפו עד שמת. ע"כ בשנפלה להגזלן בירושה מיירי כדפרישית ופליגי הכא אם יכול ראובן להחזיר מעותיו ללוי ולעכב שדה לעצמו או לא אבל בפ' שנים אוחזין שם דף ע"ז פשיט ליה דירושה ממילא היא ולא טרח אכתרה ולא שייך לומר לאוקמי קמי לוקח הוא דבעי' והילכך הוי כיורש דעלמא וחוזר וגובה ונותן מעות ללוקח. ולפי הך גי' שלפנינו ר' מנא ור' יוסי בר' בון אדלעיל קאי וצריך להגיה בדברי ר' יוסי בר' בון דל"ג דראובן כדפרישית ואי דלא מסתפינא אמינא דחסר כאן מהגי' וצ"ל קודם הא דרבי מנא חזר ולקחה ה"ר מנא כו' ומילתא אחריתא היא שאם חזר הגזלן ולקחה מהבעלים ראשונים אם אמרינן לאוקמי קמי דלוקח הוא דקבעי או לא וקאמר ר' מנא מסתברא דהיינו אלא של ראובן דהמכר ראשון בטל דמילה דלא דידיה כו' ור' יוסי בר' בון לא פליג אלא דקאמר כמי לא מסתבר' דלאו דלוי הוא אלא דראובן משום דראובן יכול למימר ליה האי כו' כלומר לא לפניך נתכונתי לעמו' המקח בטוב שלקחתי מבעלים הראשונים. והשתא לא פליגא האי שיטתא אשיטת הבבלי דקאמר התם דאם חזר ולקחה מהבעלי' הראשוני' ודאי לאוקמי קמיה דלוקח הוא דבעי דשאני התם דבכתם מיירי ומסתמא אמרינן ניחא ליה דליקו בהימנותה דלא לקריוה גזלן אבל הכא מיירי שאומר בפירוש שחוזר בו מהמכר ורוצה לעכבה לעצמו ולהחזיר לו מעותיו ודמיא להא דאמר התם עד אימת ניחא ליה דליקו בהימנותי' עד דמתחילין יומי הכרזת' שאם לא קנאה עד שתבע הלוקח את הגזלן שמכר לו שדה שאינו שלו ונתחייב לשלם והתחילו ב"ד להכריז על נכסי הגזלן להגבות מהם ללוקח ואח"כ קנאה הגזלן מהנגזל לא נתקיימה ביד הלוקח ויכול הגזלן לתת לו מעותיו ולהוציא מידו:

(שם ע"ב) **רב** הוה כתיב לרבי כו'. בבבלי כתובות דף ס"ט שלח ליה רב לרבי בינוי חיטי האחין ששיעבדו מהו ופשיט לה רבי מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ומשמע נמי דוקא האחין וכ"כ המרדכי בפ' מציאת האשה אבל האב ששיעבד אין מוציאין הע"ג דדבר קצוב הוא דהפרנסה אין חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא ציוה האב שלא לפרנס. וכן הביא בהגהת אשר"י שם. ולפי טעם זה היה אפשר לומר דלענין מזונות הוי איפכא דהיכא ששיעבד האב מוציאין דהרי חוב עליו בתנאי כתובה. אבל לפי ה"ט דקאמר הכא למזונות אין מוציאין לעולם לא שנא שיעבד האב בחייו לא שנא שיעבד הבן וכן כתב הטור אה"ע סימן קי"ב דבין שמכר האב או מכרו האחין אין מוציאין למזונות הלא דבסי' קי"ג לענין פרנסה השמיט החילוק בין שיעבדו הבנים לשיעבד האב:

(שם) **בני** בניה מה הן. זהו כגוונא דבעי התם בכתובות והשתא דאמר' בעלת חוב הויא דאבא או דאתי למאי נ"מ למיגבה בבינונית ושלא בשבועה וזיבורית בשבועה והתם הבעיא קאי לגבות מהאחין עצמן והכא לענין לגבות מהבנים שלהן והיינו הך ופשיט לה נמי התם דבעלת חוב דאתי הויא וגובה מהן בינונית ושלא בשבועה ומהבני' שלהן זיבורית ובשבועה כדאמר התם בעובדא דברתיה דרב אשי. ובה"ג איתא נמי בפ' נערה הלכה ח' ושם מפורש בענין אחר ויש לפרש להא דהתם כמו הכא וע"ש:

(שם) **אבל** אם אמר לו עומד הייתי ברחם גגי כו'. כך נ"ל לפרש לפי פשט הסוגיא דטעמא דבזה לא תיקנו שהרי זה טוען משכח והכרתי אותן שהם שלי ואין כאן מפני תיקון העולם וטענת ודאי היא. ובבבלי מתלק ר' יצחק במציאה נמי בין שני כיסין קשורין דלא מנתחי אהדדי ובין שורי' קשורי' לא ישבע דמנתחי אהדדי ורוב הפוסקי' הסכימו דלא כר' יצחק אלא כסתם מתני' דבמציאה לא ישבע מפני תיקון העולם:

(דף כ"ט ע"א) **אלא** כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן. כך נראה דביתום קטן תורם ומעשר האפטרופוס וכדאשכחן גבי מעשר בהמה דאפטרופוס מעשר על של קטן כדכתבו התוספות בפרק במה בהמה וכבר כתבתי מזה ביבמות פ' כ"ב הלכה ב' עיין שם. אבל בבבלי דף נ"ב מעני לה כאן להאכיל כאן להניח ומשמע דלהאכיל מעשר בין לגדולים בין לקטנים וכן כתב הרמב"ם ז"ל דבריו בסוף פרק י"א מהל' נחלות וכתב האפטרופין תורמין ומעשרין נכסי יתומין כדי להאכילן:

(שם ע"ב) **אדם** מבריח עצמו מן השבועה ואין אדם מבריח עצמו מן התשלומין. ומטעם זה חייב לשלם אם פשט דהה התם בפשיעה מיירי ובין מינהו אבי יתומין ובין מינהו ב"ד חייב לשלם בפשיעה כן דעת רב האיי גאון הביאו הרשב"א והרא"ש ז"ל וכן דעתם ז"ל וכן דעת התוס' בפרקין ובפ' שור שנגח דף ל"ט גבי האי פלוגתא דר' יוחנן ור"י ב"ח ואפי' לר' יוחנן דקאמר מבל יתומים דאי לאו הכי ממנעי ולא עבדי שאני גבי שור שלא הועמד אלא לתקנת העולם חייבין וכן כתבו עוד בפ' המפקיד דף מ"ב גבי ההוא אפטרופס דזבן להו תורא ליתמי ומכר ליה נבקרא כו' נימא ליה לאפטרופס זיל שלים כו' הלמא דמיחייב בפשיעה אם אין כאן שום טענה ודלא כהר"ר חיים שם בפוטר אפי' בפשיעה ואפי' במינהו ב"ד וכך דעת הרמב"ן ז"ל במינהו אבי יתומים אלא במינהו ב"ד כתב חייב אפי' בגניבה ואבידה. והרמב"ם ז"ל סתם דבריו ולא כתב מזה כלום ונראה דגם דעתו ז"ל לחייבו בפשיעה שהרי בפ"ו מהלכות נזקי ממון הלכה ד' פסק כר' יוסי בר חנינא שמבלי מעניית האפטרופין וכדקאמר בפ' שור שנגח שם רבי יוסי ב"ח דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא והא בהם שלא הועמד אלא לתקנת העולם ולא חייבינן דילמא אתי למימנע בשביל התשלומין ומכ"ש בשאר אפטרופין ואפי' מינהו אבי יתומים עכ"פ הוא בשביל טובה שעשה לו ולא חייבינן. אבל לכ"ע אינו מחויב לישבע שלא פשע כל כמה דלא ידעינן שאבד דבר של היתומים כן כתבו התוס' והרא"ש ז"ל בפי"ה מהל' נחלות שכתב כשמינהו ב"ד נשבע בנקיטת חפץ שלא גזלן כלום. ותו לא:

(שם) **רבי** יהודה ברבי אומר כדין היה אפי' שוגג שיהא חייב כו'. ובבבלי דף נ"ג פלוגתיה דחזקיה ורבי יוחנן היא וקאמר נמי ר' יוחנן התם היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ובמזיד חייב משום קנס שלא יהא כל אחד הולך כו' והקשו בתוספות לר' יוחנן דפוטר בשוגג מן הדין מההיא מתני' דבכורות דן את הדין כו' דמוקי התם אפי' לרבנן דלא מיחייבי משום דינא דגרמי משום דמיירי שנגע בתרן בידו ואמאי חייב והא שוגג הוא ותירצו דהתם פשע דמה היה לו לטמאותה בידים כדי להחזיק דבריו והוי כמו מזיד דהכא ע"כ ומשמע מדבריהם דהתם נמי התיוב לאו מדינא הוא אלא משום קנס כמזיד דמתני' אליבא דר"י וקשה דהא הכא משמע דמדינא מיחייב התם דהרי דאי לא דרבי יוסי דס"ל המטמא אינו כשוגם מעשה ופשיטא דאמזיד דמתני' קאי דלאו כשוגם מעשה הוא ואינו חייב אלא משום קנס וקאמר דליתא מהאי מתני' דבכורות דמטמא בידים כשוגם מעשה דמי אלמא מדינא הוא דמחייב וי"ל דהכא לא קאמר אלא לדחות הראיה ממתני' דהגוזל דשאני לן בין נטמאת מאליה לטימאהו בידים ולעולם אפי' טימאהו בידים לא מחייבינן ליה אלא משום קנסא דהיזק שאינו ניכר הוא. ועוד דע"כ סוגית הבבלי פליגא אדהכא מדמותי' התם למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק ממתני' דהגוזל אלמא לא שאני ליה בין נטמאת מאליה לטמאהו בידים לענין גזילה כדפי' התוס' ד"ה גזלן דאי שמיה היזק הוי ליה כניכר וא"כ קנאו הגזלן בשינוי וצריך לשלם לו כעין שגזל ולא מצי אמר לו הרי שלך לפניך:

(דף ל' ע"א) **מתניתא** מסייע לר' יוחנן. תימא מאי סייעתא היא הא לר' יוחנן ע"כ משום קנסא הוא דמיחייב והכא פטור לגמרי מדיני אדם קאמר וי"ל דר' יוחנן מוקי להך ברייתא בשוגג והיינו באומר מותר דנמי שוגג הוא כדאמר הכא לקמן דבשוגג ממש ליכא לאוקמי דהא בעינן דניתא ליה להעושה כדכתבו התוס' שם בד"ה העושה מלאכה דאע"ג שלא מרצון הבעלים הוא אם מרצון העושה הוא הוי עובד דומיא דעבד וכ"כ הרשב"א ז"ל אבל למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק קשיא דאפי' שוגג הוא אמאי פטור דהכא ליכא למימר כדי שיהא מודיע וטעמא דבשלמא גבי מטמא טהרותיו של חבירו איכא למיחש אי מחייבת ליה לא מודע ליה ואכל איסורא אבל הכא גבי פרה לא חייש בשביל ממוניה להכשיל לרבים שיהיו עושין טהרות ע"ג פרה זו שנפסלת במלאכה והילכך סייעתא לר' יוחנן היא וראיה לדברי מגו"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות מ"א כדין טבח שהוא מומחה ומוחזק בכשרות שוחט לעצמו ומוכר לאחרי' וכאמן ואע"ג דאמר כן בפ' עד כמה גבי אילא ביבנה שהתירו לו חכמים ליטול שכר מראיית מום בבכור בין תם בין בעל מום ומפרש התם דהא דשקיל מתם משום דאל"כ אתי למחשדיה אמרי האי בעל מום תם הוא והא דקא שרי ליה משום אגרא הוא וע"כ דהכא שאני דלא חשיד בשביל שכרו להכשיל לרבי' וה"נ בנדון דידן יש לחלק כן ועיין בתשובת הריב"ש סי' ת"ק מ"ש שם בהאי ענינא. ולאו לאו דמחלקינן בכה"ג קשה אסוגית הבבלי דמאי מותיב ר"א לחזקיה מברייתא דפרת חטאת דילמא התם מיירי בשוגג ואומר מותר דהא ע"כ לשיטת הבבלי נמי כשוגג חשיב כדמוכח מההיא דפיגול דקאמר התם שוגגין פטורין. ובהכי ניחא לי נ"כ ליישב דברי הרמב"ם במה שפסק בפ"ז מהל' חובל ומזיק כר' יוחנן דהזיק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ובמזיד חייב משום קנס וכתב שם הל' ד' וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת במזיד חייב לשלם בשוגג פטור הכניס פרה למרבק כדי שתינק ותדוש והשיא דעתו ממי חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ע"כ ובגמרא אמרו מתיב ר' אלעזר העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי ליחייב הוא מותיב לה והוא מפרק לה פרה שהכניסה לרבקה על מנת שתינוק ותידוש וכלומר דנתכוין לטובה והילכך תשלומין ליכא ופסולה הויא שנתכוין אף שתידוש כמי חטאת בשקל כהן משקלות סרי דהך שינויא איכא דמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק הוא ומ"מ פסק הכניס פרה למרבק כו' והא משמע למ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק לעולם פטור מדיני אדם הוא וכבר השיגו הראב"ד ז"ל בזה והה"מ תירץ דס"ל לרבינו דהך אוקימתא עיקרית אע"ג דאליבא דמ"ד לאו שמיה היזק היא וטעמא דהוי מצי למימר וליטעמיך אמאי לא קנסו ביה רבנן כי היכי דקנסי במטמא וחבריו אלא דלא אמר והרבה כמו הו בגמרא ע"כ ולענ"ד נראה דא"ל לדחוק משום דהוי מצי למימר וליטעמיך אלא דהרמב"ם לשיטתיה אזיל דס"ל לחלק בין דבר שהוא של יחיד לדבר שהוא של רבים דלא חשיד בהא והילכך מפרש דטעמא דלא מותיב לר"י משום דהיכא לאוקמי בשוגג ובאומר מותר אבל לחזקיה מ"מ קשיא כדאמרן ומפרק לה שהכניסה לרבקה וכב"ע אתיא ולא תידוק מינה לא סייעתא לר"י ולא תיובתא לחזקיה והשתא במזיד לכ"ע חייב לחזקיה מדינא ולר' יוחנן משום קנס:

(שם) **וסבור** לומר מותר לטמותה. והא דקאמר רבא בריש פ"ב דמכות אומר מותר קרוב למזיד הוא וממעט ליה מגלות מדכתיב בשגגה כבר כתבו התוס' שם דשאני התם דבשגגה יתירי כתיבי אבל בעלמא אומר מותר שוגג הוא כדאמר בפ' כלל גדול תינוק שנשבה לבין העכו"ם כו':

(שם) **בתחילה** הוא חייב מיתה ולבסוף בתשלומין. ובבבלי מפרש אליבא דרב דאמר התם מגבה ממש כגון שהגביהה ומשעת הגבהה הוא דקנייא ליה וחייב בתשלומין ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך והכא אפילו למ"ד הגבהה לורך ניסוך הוא קאמר דחייב אם ניסך ועירב כדכתבו התוס' שם והא דמותיב הכא ר' אבא הגע עצמך כו' לאו משום דלא מתחייב בתשלומין בכה"ג היכא דחיוב מיתה קדים אלא משום דלא חשיב ליה אין כאן כאחד כהאי דמעשה מדליק גדיש בשבת דפטור אבל בעלמא היכא דחיוב מיתה קדים ודאי מתחייב בתשלומין הוא כמו אם חיוב תשלומין קדים כדמוכח מהרבה מקומות בש"ס וכדכתב הרמב"ם ז"ל בהדיא בריש פרק ג' מהל' גניבה:

(שם ע"ב) **קטנה** אין לה חופה. בבבלי פ' הבא על יבמתו דף נ"ז קאמר ומודה לי אבא בתינוקת פחותה מבת ג' ויום אחד הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה והתם לענין חופת פסולות קאמר שאין חופת הפסולים פוסלה מתרומה ומשמע דלאחר ג' שנים ויום א' יש לה חופה לפוסל' וא"כ יש לה נמי חופה להאכילה בכשרים דהא חופה הרלויה לביאה היא ועיין מ"ש מזה בפ"ק דקידושין בה"ד:

(דף ל"א ע"א) **אין** שומעין לו. בבבלי פ' השולח את הפרה דף ק"ח והתם מסיק בבית שומעין לו ובשדה אין שומעין לו משום כחשא דארעא ואפי' בח"ל כדאמר הכא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות גזילה הלכה ה' מפני שמכחיש את הקרקע וא"כ אפי' בח"ל כליבנא בתרא דהתם:

(שם) **וכמה** הם רבים שלשה בני אדם. בבבלי פ' השולח דף מ"ו פלוגתא דאמוראי לענין נדר על דעת רבים רב נחמן אמר שלשה ימינם ב' רשים ג' רבי יצחק אמר עשרה עדה כתיב גבי גבעונים כי נשבעו להם נשיאי עדה ופסק הרא"ש ז"ל שם כרב נחמן והרמב"ם בחבורו סתם דבריו ובפ' המשנה גבי המודיר אשתו משום נדר כו' פסק כר' יצחק וכב"מ בפ"ה מאיסורי מזבח כתב לא ידעתי למה השמיט רבינו הכא דירושלמי רבים הן שלשה וכבר ביאר דבריו ז"ל בהל' נזירות פ"ג וכן בפט"ז מהל' אבות הטומאה דכתב בהדיא רבים הן שלשה:

(שם ע"ב) **אנפרות** עלמה ממתנת לבעלים י"ב חדש. בבבלי פריך והאמרת אין בה משום סיקריקון אלא ה"ק סיקריקון עלמה לריכה שתשהא בידו י"ב חדש דאז יש בה דין סיקריקון ומקודם הדרא קרקע למרה ויהיב דמי אבל אנפרו' מחזיר לו קרקע כתבה כך פי' רש"י ז"ל ואין כן דעת הגאונים ז"ל וכדכתב הרא"ש בפ' הבונה בשם רבינו גרשון ז"ל דצריך ליתן לו מה שהגהו כלומר כפי שהיה צריך ליתן להעכו"ם. הרמב"ם ז"ל כ' כדין זה ריש פ"ה מהל' גזילה שאין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח ועיין בב"י סי' רל"ו שכתב בשם המרדכי דדעת הרמב"ם כדעת ר"ג:

(דף ל"ב ע"א) **עלה** אמר רב כו'. מסוגיא דהכא משמע אפי' בנכסי מלוג שלא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן פי' רש"י ז"ל במתני' אבל בבבלי פ' חזקת קאמר דבנכסי מלוג הואיל ושלה הם לא עבדה נחת רוח דלא קפיד עלה הבעל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהל' אישות:

(שם) **לעולם** השדה בחזקת הבעלים. וגי' הר"ן ז"ל לעולם השדה בחזקת הלקוחות:

(שם ע"ב) **הדא** אמרה העומדין מן הלדדין בכלל ברכה הן. משמע אפי' נדדים שממנו ולאחריו אלא שאין אחריו ממש דלא גרים הכא והוא על הלדדין שבפניו וכן נראה מדברי התוס' פ' אלו נאמרין דף ל"ט שמביאין שם להאי דהכא דמשמע שמוסיפין על דברי רש"י ז"ל וע"ש בפי' לפי הגי' דהתם על הלדדין שבפניו והרמב"ם ז"ל בפט"ו מהל' תפלה כתב כתם והעומדים מלידיהן הרי הם בכלל הברכה ויראה שדעתו כדעת התוס':

(שם) **וצריך** שיהא החזן ישראל. כלומר לכתחילה לריך וכ"כ הטור א"ח סי' קכ"ח מבהדלין שיהא המקרא ישראל כו':

(שם) **שלא** תאמר איש פלוני כו'. כ"כ הרמב"ם ז"ל שם ודוקא בריון לחוד:

(שם) **ובדיור** ישן. כדפרישית והיינו דהאי תלמודא ס"ל כפי' רש"י דף ס' משום חבדא שאם באת לשנות את מקומות הנכנסין לאותו בית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החלר שמטלטלין בלא עירוב ולפ"ז אפי' מדירה לדירה באותו בית אין משנין. אבל ר"ת ז"ל פי' שם שיהא נראה מפני שחושדין אותו לגנוב פת של עירוב אין מניחין אותו שם ולפ"ז מחדר לחדר באותו בית מותר לשנות:

(שם) **אגוז** וגרור ונוטלן ומלניען כו' זוכה לעצמו. ובבבלי דף ס"ה אמר רבא ב' מדות בקטן כו' לג"ר וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרי' ועיין ביבמות פ' כ"ש הל' ב' במראה ד"ה הדא אמרה מ"ש שם בפ"ד:

(דף ל"ג ע"ב) **ומאן** דאמר לעכו"ם יישר מה שואלין בשלומן של ישראל שלום עליכם. גי' זו הנכונה וכפי אשר כתובה בשביעית ובע"ז כך הגהתי בעמוד. ולפ"ז מ"ד מחזיקין הוא אייסר ס"ל דשואלין בשלומן מילתא אחריתא היא ומותר לומר לעכו"ם שלום עליכם וכפי הש"ס הבבלי דלא אסר אלא כפילת שלום לעכו"ם. אבל התוס' סוף פרקין ד"ה אשרתא גי' אחרת היתה להם כמו

שהוא ככפרי הדפוס וניכר החסרון מתוכו ולפיכך פירשו שם דהאי תלמודא פליג אבבלי ולכ"ע אסור לומר שלום עליכם לעכו"ם ע"ש:

הדרן עלך פרק הניזקין

(שם במתני') **האומר** אמרה הבא לי גיטי כו'. בבבלי מפרש רב אשי טעמא משום דעקר שליחותיה לגמרי דאמר שליח לקבלה הויא והכא משמע דטעמא משום דאדיבורא דידיה קסמיך כדאמר התם מעיקרא. וי"מ בין אלו ב' הטעמים כהאי דינא דאי אמרינן טעמא משום דאדיבורא דידיה סמיך א"כ דוקא שאמר לו הילך כמה שאמרת' וכדמשמע מסוגיא דהתם דאמר הכי השתא התם אמר ליה הילך כמה שאמרה והאי טעמא קאי. אבל לטעמא דעקר לשליחותיה אפילו לא אמר לו הילך כמה שאמרה דהשליח מיהא עקר ולא בעי למיהוו שליח להולכה ופלוגתא הפוסקים הוא להאי טעמי' כאשר יתבאר לקמן:

(דף לד ע"א בגמ') **התיב** רב הונא בר חייה והא דתנינן האשה כו'. בבבלי פריך מרישא האומר התקבל וכו'. ונראה דניחא ליה להאי ש"ם לדייק מסיפא משום דברישא איכי לא אמר' כלום והילכך אמרינן איהו לשליח הולכה שוייה דהתקבל והולך קאמר ומגורשת כשהגיע הגט לידה אבל בסיפא דאיהי אמרה מעיקרא התקבל ס"ד דלא מלי שוויה שליח להולכה דהא איגה מתגרשת אלא מדעתה והיא רוצה בקבלה ודמיא לדרב נחמן ומשני דשאני התם דאדיבוריה דשליח קא סמוך אבל הכא איהו גמר ונתן לשם הולכה:

(שם ע"ב) **אשכח** תני על תרויהון הרי זה גט ואם רצה לחזור יחזור. כן תני בתוספתא פ"ד הבא לי גיטי ואמר לו התקבל לי גיטי ואמרה הבא לי גיטי אם רצה לחזור יחזור ומשמע דמשהגיע גט לידה מיהא מגורשת. ומסקנת הפוסקים כרב נחמן וכטעמא דרב אשי בהבא לי גיטי כו' ואע"פ שהגיע גט לידה איגה מגורשת משום דעקר לשליחותי' ואפילו לא אמר הבעל הילך כמו שאמרה דהא דאמר התם בסוגיא הכי השתא התם אמר הולך כמו שאמרה דיחוייא בעלמא הוא כלומר אפילו לטעמי' דידך נא תפשוט דאדיבורי' דידה קא סמיך כ"פ הרשב"א והר"ן ז"ל והה"מ מפרש ג"כ לדעת הרמב"ם בפ"ו מהל' גירושין כן ודלא כבעל העיטור בדעתו אפילו לטעמא דרב אשי דוקא אם אמר הבעל הילך כמו שאמרה. אבל בסיפא התקבל לי גיטי כו' לכ"ע א"צ הילך כמו שאמרה דממ"נ בין אדיבורא דידה קא סמיך בין אדיבורא דידיה קא סמיך וכי מטא לידה מיהא מיתגרשא והכא לא עקר לשליחותיה:

(שם) **וקשיא** על דרבי נתן. ובבבלי לא גריס כפלוגתייהו הילך ומסיק התם דהילך כזכי דמי אפי' לרבי נתן ואיפכא דייקינן טעמא דבהולך אם רצה לחזור יחזור אבל בהילך לא יחזור:

(דף לה ע"א) **אבל** אם היה עוסק באותו ענין גט הוא. מהכא משמע דבעסוקין באותו ענין כ"ע לא פליגי אבל בבבלי קידושין דף ו' קאמר שמואל על דברי רבי יוסי והוא שעסוקין באותו ענין:

(שם) **שנייא** הוא יהא לי בידך. וכן משמע מגי' רש"י ז"ל דיהא לי בידך דוקא הוא דמהני לחוד:

(שם ע"ב) **אני** אומר אחר הדלת היה עומד. בבבלי דף ס"ג פליגי רב ורבי חנינא רב אמר אין האשה עושה שליח לקבל גט מיד שליח בעלה ורבי חנינא אמר עושה מ"ט דרב אב"א משום ביזיון דבעל ואב"א משום תלינ' הבא' לאחר מכאן מאי בינייהו איכא בינייהו דקדמה איהי ושוייה שליח מעיקרא דמשום תלינה הבא' לאחר מכאן ליכא וכתבו התוס' וה"ה דהוי מצי למימר דאיכא בינייהו היכא דלא קפיד בעל ע"כ ומשמע היכא דידעינן ודאי דלא קפיד בעל קאמרי וכן משמע מפי' רש"י שם שכתב חשש ביזיון ע"ש ומהכא משמע דפסק כמ"ד משום ביזיון ובדידעינן דקפיד אבל מסתמא אמרי' לא קפיד. ואפשר לדחוק ולפרש הכא אני אומר אחר הדלת היה עומד כלומר דמיירי ששמע את קולה שעשתה שלי' לקבל וחזינן דלא קפיד. ויש כ"מ לדינא גם למאי דקי"ל הלכה כרבי חנינא שהאשה עושה שליח לקבל מיד שליח בעלה כדפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל שם ורוב הפוסקים ולהאי פירושא דלא פליגי אלא בסתמא והיכא דידעינן דקפיד הבעל הא קפיד אפילו לר"ח:

(שם) **הדא** אמרה שהקרוב נעשה שליח. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו הל' ז' ילמדו הפוסקים מכאן דה"ה כשהשליח פסול כגון שפסול בעבירה מד"ס או אפי' מן התורה כשנתקיים הגט בחותמיו דהא כשר להבא' הגט אבל אינו יכול להעיד על הקבלה אבל אם הוא כשר מצטרף עם עד אחד. והרמב"ם שם פוסל להבאת הגט אפילו נתקיים בחותמיו אם הוא פסול מן התורה וכבר חלקו עליו כל הפוסקים:

(דף לו ע"א) **הכל** מודים בקידושין שאביה מקדשה ולא היא. הכי פליגי בבבלי קידושין דף מ"ג ומסיק התם נמי כרבי יוחנן דבקידושין דוקא אביה ולא היא. ובגיטין היא או אביה מקבלין הגט אבל היא אינה יכולה לעשות שליח לקבלה כשיש לה אב כדפשיט התם רב נחמן לרבא וכדקאמר הכא אליבא דרבי יוחנן. ודוקא נערה אבל קטנה מאורסה אינה מקבלת גיטה כדפי' רש"י ז"ל הכא ולא כמו שפירש בקידושין שם דה"ה קטנה והתוס' שם הכריחו כפי' רש"י התם מדמקשי רבא לרב נחמן ממתני' קטנה שאמרה התקבל לי גיטי כו' הא נערה ה"ז גט ש"מ דנערה עושה שליח לקבלה ומשני ליה כשאין לה אב והשתא למאי דס"ד דמיירי כיש לה אב וקתני מיהת כשהגיע גט לידה מגורשת. והרשב"א ז"ל בקידושין כתב בשם הראב"ד לדחות האי סוכחת' וכן הר"ן כאן בשם הרמב"ן ז"ל דלרבא דהוי ס"ל דנערה עושה שליח הוי ס"ד דיד אביה יד יתירה הוא דזכי לה רחמנא ולטעמי' אפשר דאפי' קטנה נמי מקבלת גיטה בחיי אביה למאי דסלקא דעתי' לאוקמי מתני' כשיש לה אב אבל כיון דקי"ל כרב נחמן דאין נערה עושה שליח והא דמקבלת גיטה בחיי אביה לפי שירדה כתורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידא בגירושין שיהא' בע"כ וכשליח דאב הויא ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד כבל אחרים כלל אביה מקבל גיט' ולא היא כפשטא דמתני' דנערה תנן ולא קטנה ע"כ וכן דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' גירושין הלכה י"ת וכדמוכח מהכא דקאמר לקמן קטנה אביה ולא היא ניסת כו' ובמאורסה לא מחלק בין יש בה דעת בין אין בה דעת לעולם אביה ולא היא. ואיכא לעיוק למאי דקאמר הכא דרבי יוחנן ור"ל פליגי נמי בנערה אם עושה שליח לקבל' או לאו כדקאמר על דעתי' כו' דתלי הא בפלוגתייהו אליבא דרבנן א"כ מאי בעי רבא התם אם נער' עושה שליח לקבלה לבתר דמסיק לה כר' יוחנן וי"ל דהכא דתלי האי דינא בפלוגתייהו הוא כטעמא דאמר התם לבסוף משום דגירושין בע"כ הוא וא"כ מה לנו לדעתו כי מקבל ליה איהו נמי על כרחיה הוא אבל קידושין דמדעתה אביה ולא היא וא"כ גבי שליח קבלי' שהיא עושה מעצמה ומדעתה איכא לדמויי טפי לקידושין דאביה ולא היא משום דלא אלימא לשוויה שליח אבל רבא דבעי התם ס"ל כטעמא דס"ד התם מעיקרא דהא דמחלקינן בין גירושין לקידושין משום דבגירושין מכנסת עצמה לרשות אביה ומשתמא ניחא ליה לאביה וא"כ אפשר נמי דיכולה לעשות שליח לקבלה מהאי טעמא ואע"ג דהתם מקשי עלה והרי מאמר דמפקעת עצמה כו' ומשום הכי קאמר לטעמא דגירושין בע"כ כו' מ"מ אפשר לומר למאי דמוקי התם לקמיה במאמר דבע"כ מכח קושיא והרי מאמר דמדעתה כו' מעתה איכא למימר נמי טעמא דמעיקרא דשאני קידושין דמפקעת עצמה ולא קשה ממאמר דהתם בע"כ מיירי והוי כגירושין לענין דאין צריך דעת האב דהא בע"כ הוא כדפרישית אבל לעולם היכא דמכנסת עצמה לרשות אביה יש לומר דאפי' שליח יכולה לעשות והיינו דבעי רבא. ובהכי ניחא לי ליישב דברי הרי"ף ז"ל דכתב כאן טעמא דמחלקינן בין גירושין לקידושין לפי שבתורה זכתה שבת נעורים לאב ווהו כטעמא דס"ד מעיקרא דאינה יכולה להפקיע עצמה בקידושין שלא מדעת האב והא משמע מסוגיא דהתם דלא קאי האי טעמא אלא ע"כ כדאמרן:

(שם) **אלא** דהוא מן ימא לטיגני. פי' רש"י ז"ל שם לא היתה לו שהות שכתב בנתיים כמו הצולה דגים מן הים והמחבת נתונה על האור לתתן בתוכה בשמן לטגנן. ומהכא משמע כפי' ר"ת שם בתוס' כדפרישית בפנים דהא קאמר לא הוה לריכא מיסמך עליו:

(שם) **ישׁ** לה חצר ויש לה ד' אמות. פלוגתייהו נמי בבבלי שנים אוחזין דף ט' ומסיק התם דבגט כ"ע לא פליגי דיש לה חצר וד' אמות כל היכא דיש לה יד דחצר משום ידה איתרבאי כי פליגי לענין מציאה ומסקנא דקטנה דוקא יש לה חצר אבל בקטן לא דלא אשכחן דרבי ביה חצר והכא"ה מר אמר בקטן ומר אמר בקטנה ולא פליגי וכפי' הב' דרש"י ז"ל שם:

(שם ע"ב) **הצירן** של שליח מהו שתיעשה כידו. כתב הטור סי' ק"מ האשה עושה שליח לקבלה והיא מגורשת בקבלתו מיד כשיגיע הגט לידו ובהא מספקא לן אם דינו כדין האשה לכל דבר לענין שאם זרק לחצירו או לתוך ד' אמותיו שתהי' מגורשת ומסתברא שדינו כדין האשה לכל דבר ע"כ וכתב הב"י לא ידענא מהיכא סוי ס"ד ליפלוגי בינייהו ע"כ ואשתמיטתיה הבעיא דהכא אלא דקשה מפני מה הכריע הטור לקולי' ובעיא דלא איפשיטא היא הכא ואפשר מפני שלא הוזכר בתלמודא דילן ומ"מ ל"ע דהכי אנו רואין בהרב' מקומות שפסק לחומרא הואיל ובעיא דלא איפשיטא בהאי תלמודא היא:

(שם) **ניסית** בין היא בין אביה. משמע דכשאין בה דעת היא ואביה שוין אבל מסוגית הבבלי בדף ס"ה משמע דאין בה דעת אביה ולא היא וכמסקנת רוב הפוסקים ויש לפרש ה"נ כן כדפרישית בפנים:

(שם) **מתניתא** דלא כר"א. מסוגיא דהכא משמע דחלוק הוא ר"א אף ברחשונה וכן נראה מהתוספתא פ"ד ויש שם ע"ם והכרון הניכר אבל בבבלי קאמר דר"א מודה ברישא

וטעמא דקסבר איסו דמדעתיה מגרש איכא קפידא אבל איהי דבע"כ מתגרשת ומנא ידעה דניחא ליה לבעל למיהבי' התם מהיא מקום היא לו:

(דף לז ע"א) **אפילו** בקולר של ממון. כן פסק הטור אה"ע סי' קמ"ח:

(שם) **מתנתו** כמתנת שכיב מרע. לאו דוקא אלא כמצוה מחמת מיתה הוא וג"מ דאפי' במקצת לא בעי קנין וכדמוכח בבבלי דף ס"ו בהאי עובדא דגניבה:

(שם ע"ב) **בי** בעיתון מקיימא מתניתא. לפי שהתכירים כקרובים וכן פסק הטור י"ד סימן של"ת מהך דרבי יוסי דהכא:

(דף לח ע"א) **הדא** אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחתו ה"ז גט. כך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה"ג הלכה י"ג לפי גי' הספרים שבידינו ספק הפיל עצמו ספק דחפתו הרוח ה"ז. גם עד שיודע לך בוודאי שהרוח דחפתו ע"כ והנפל מיד קאי כדפי' הכ"מ שם. אלא למאי דכתב בב"י סימן קכ"א לבאר סוגיא דהבא לפ"ז ופי' שם דה"ק והדין על אתר לאו ספק הוא כלומר ע"כ אית לן למימר דעל אתר דאמרי' היינו בדמספק' לן אי מעצמו נפל דאי בדידעינן שמעצמו נפל מאי איריא על אתר אפילו לאחר זמן ה"ז גט א"כ תפשוט דספק מעצמו נפל ספק דחפתו הרוח ה"ז גט כל שנפל על אתר עכ"ל ויש לתמוה דהיכי שייך לומר אם כתבו הגט ולאחר זמן נפל מעצמו הוכית סופו על תחלתו דלאו כבריא הוי בשעה שאמר להם כתבו ועוד דלהאי פירושא אם נפל לאחר זמן נשאר לנו בספק וכדכתב הוא ז"ל בעצמו שם א"כ אכתי נשאר לנו קושיא על דברי הרמב"ם מ"מ לא ביאר לנו כל הצורך והוי ליה לסיים ואם לאחר זמן ה"ז ספק ואפילו אם נגרום בדבריו ה"ז ספק גט כפי אותה הגי' שהביא שם קשה למה לא כתב בהדיא הדין אם נפל מיד וים ספק שמא הפילתו הרוח אלא ודאי נלע"ד העיקר כדפרישית דעל אתר גופיה הוי ספק שמא לא נפל מעצמו דהא סתמא קאמר עלה לראש הגג ונפל ומשמע אע"פ שלא ראינו שמעצמו נפל ושמא איזה אונס אירע לו שנפל ואפ"ה תלינן לקולא והלכך פשיט ליה דכל היכא שנולד לנו הספק מיד ושמא הרוח דחתו הרי זה גט וכפי הבעיא אבל בלאחר זמן מילתא דפשיטא היא דאין לנו לתלו' להקל כדאמר הכא ואם לאחר זמן נפל אינו גט ומשמע אפילו נפל מעצמו ולא היה צריך הרמב"ם להשמיענו דבר זה. ומש"ה לא כתב כלום בלאחר זמן דודאי לא תלינן להקל אלא בנפל מיד דאל"כ נתת דבריך לשיעורין והלח"מ פי' שם פי' דחוק ולדעתו אפילו לאחר זמן תלינן להקל והנלע"ד כתבתי:

(שם) **זאת** אומרת שחשו. ווהו כדאמר מעיקרא בפ' השולח דף ל"ט והתם דחי לה דשאני הא דרשב"ג דהכא דהא קאמר כתבו ואיכא קלא הוכחה אלא משום כבודו דרשב"ג דפ"ק הלכה ה' גבי הכותב נכסיו לאחרים והיו שם עבדים כו' דהוכיח סופו על תחלתו:

(שם ע"ב) **הממנה** כאומר כולכם. וכן אמר רבי יוחנן בבבלי סוף פרקין ורב הונא אמר מנס אינו ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא דמנה כולהו והא דמנס מקצתייהו אמרי לס להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא והרמב"ם ז"ל בפ"ט מה"ג הל' כ"ז תפס כסתמא דהאי תלמודא דאין חילוק בין מקצתן לכולהו ומשום דבבבלי אין הכרע פסק להחמיר:

הדרן עלך האומר התקבל

(שם במתני') **מי** שאחזו. והמקרע את כסותו. וכתרופות גריס והמקרע את כסותו כוליקוס כפל מתחבות והמאכל מה שנותנים לו קוליקוס משחק בקוליא כן היא גי' התוס' פ"ק דחגיגה דף ג' ומהכא משמע דר"י גופי' קאי אמאכל וכתרומות קאמר כהדי' מסתברא מה דאמר ר"י ובלבד במאכל אבל בחגיגה משמע דר"י פליג אכולהו ואפילו באחת מהן ובדקעביד דרך שטות וכן פסק הרא"ש בריש פ"ק דחולין וכך הם דברי הרמב"ם פ"ט מהל' עדות כל מי שנטרפה דעתו ונמלאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים אע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר הדברים הרי זה פסול:

(שם בגמ') **לכשישתפה**. בבבלי דף ס"ט מוחלפת הגי' דר"ל לדר"י והלכתא כרבי יוחנן כדפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל בפ ב מה"ג שאין כותבין אלא לאחר שיברית. ומשמע מהכא דדין עתים חלים ועתים שוטה שוה לדין קורדייקוס דהא קאמר דשמואל רוכה מדר"ל אלמא לר"ל דאמר לכשישתפה והוא כר"י בבבלי ס"ל גבי עתים חלים כו' שאין כותבין אלא לאחר שיתרפא לגמרי ומ"מ כל הפוסקים הסכימו בעתים חלים כו' דבשעה שהוא חלים כפיקח הוא לכל דבריו וכותבין והיינו כשמואל דהכא וכדמוכח מברייתא דר"ה בבבלי כדפסק הרמב"ם פכ"ט מהל' מכירה. ובעתים חלומ' ועתים שוטה כבר כתבתי בפ' חרש דלטעמא משום גזירה והוא כמסקנת הבבלי דהתם אינה מתגרשת ואפילו נתקדש' ולא. נישאת אינה מתגרשת ע"י אביה ולא דמיא לקטנה להך טעמא ולא כמו שרלה הה"מ לדמות בפ"י מה"ג אפילו בשוטה ממש וע"ש. אבל בדיעבד עתים חלומה ועתים שוטה שנתגרשה בשעה שהיא חלומה מגורשת כדמשמע מהאי תלמודא שם והב"י בסי' קי"ט הביא תשובת הר"ש בר אברהם ומשמע מהם אפילו בדיעבד אינה מגורשת וגיר' אחרת היתה לו בירושלמי ע"ש. אבל לפי הגיר' אשר לפנינו אפילו בשוטה ממש משמע לחד מ"ד התם דבדיעבד מגורשת לס"ס דאינו אלא גזירה דרבנן שלא ינהגו בה מנהג הפקר וכ"ש בעתי' חלומה כו' לכ"ע בדיעבד מגורשת וכן כתב הב"ח וכן הסכימו רוב האחרונים ועיין בפ' חרש הלכ' א' במראה ד"ה מפני גזירה וד"ה פעמים:

(דף לט ע"א) **רבי** יוחנן אמר נדחית חטאתו. הא דר"י מבואר בבבלי בכמ' מקומות ועיקרה בזבחים דף י"ב והרמב"ם ז"ל אע"ג דפוסק כהאי דהכא כר"י בבבלי לכשישתפה ולא מדמי ליה ליבן אפ"ה גבי הפריש קרבן כו' פסק בפרק ג' מהלכות שגגות הל' ח' דלא כר"י ולא נדחית חטאתו אם חזר ונשתפה וטעמא דס"ל כרב דאין בעלי חיים נדחין כדפסק בפ' ט"ו ממעשה קרבנות כמ"ש הכ"מ שם. והכא דמדמי להו להדדי לשיטת רבי יוחנן היא דס"ל ב"ח נדחין. ואפשר נמי לומר דמה"ט פסק הרמב"ם כרב לגבי ר' יוחנן משום דמוכח מהכא דמיתלף שמועתה דר' יוחנן וס"ל לא נדחית חטאתו מההיא דגוסס ואע"ג דלכאורה משמע מסוגיא דהכא דאפילו לא חזר ונשתפה לא נדחית בהא סמכינן אסוגיא דבבלי דהתם דבחזר ונשתפה קאמר:

(שם) **ולית** ליה קיום. אבל בבבלי משנה לה אליבא דר"י דקאמר הכי דשאני התם דדעתא ליגותא היא אלא דאתחיל ביה בכתיבותא ולא היה יכול לסוגיא כל דבריו אבל בקורדייקוס דעתא שביבתא היא. ושמא דהאי תלמודא לשיטתיה אזיל דלא מדמי קורדייקוס לשוטה גמור כדמוכח מהסוגיא דבעי לדמויי לעיל לעתים שוטה עתים חלים:

(שם ע"ב) **חלוקין** על השוטה הזה. וכן מסקנת הבבלי דלא כרב דס"ל כרשב"ג דהכא דאמר התם חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין דלא אמרו אלא בנשתתק אבל פקח ונתחרש אינו מוליא לעולם ואין סומכין על רמיזו' וכתב חרש אלא בנשא כשהוא חרש דנשואיו אינן אלא מדרבנן כן פסק הרמב"ם ז"ל שם וכן דעת הרשב"א והרא"ש ז"ל:

(שם) **ובלבד** במסרגין לו. מהכא משמע ששה פעמים בודקין אותו כן פי' התוס' דף ס"ט ד"ה בודקין וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שם הלכה ט"ז והכ"מ פי' שם בענין אחר:

(דף מ ע"א) **אף** בעדיות כן. בבבלי מסיק דדוקא בעדות אשה דאקילו בה רבנן וכן ביוחסין לבן בין הבני' שהוא בכור כדפי' התוס' שם או שיאמר זה בני וזה יורשי אע"פ שאינן מוחזקין בהן ומהני בדיקה זו כדכתב הרמב"ם ריש פ"ד דנחלות וכן כמו"ש ובמתנות לדידיה הוא דמהני מה שמכר הוא או נתן לאחרים:

(שם) **אדם** מעיד עדותו מיושב. משמע אפי' לכתחלה ופליג אהא דקי"ל בבבלי יושב פסול לעדות ובענין יושב דנדרים עיין מ"ש בפ' עשירי דנדרים מזה:

(שם) **אלא** שהדבר לריך תלמוד. לפי שיטתא דהכא דמיירי שאמר את עדותן כדמסיק לריך לפרש הא דמספקא ליה לשמואל משום דאיכ' למימר שמא אין הבעל מקפיד בכך ואמר להן אם תרלו אתם חתומו והילכך אם אמרו לאחרים כ"תוס נמשה כאומר אמרו או דילמא להן דוקא ליוה לחתום. אבל אין שיטת הבבלי כן בסוף פ' התקבל דף ס"ו דמהתם משמע דאתם חתומו ליכא למימר אלא דגזרו הא אטו אומר אמרו למ"ד דס"ל כשר ולא תמשה ובהא דשלחו ליה לשמואל גרים התם שאלו לו אמר לבנים כתובו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן וקאמר תלא והדבר לריך תלמוד דמספקא ליה אם האי כתבו דאמר להן כתב ידן הוא והרי חתמו הן וכשר או כתב סגט הוא והכי לא כתבוהו. ומ"מ לענין דינא אליבא דשמואל דמכשיר כאומר אמרו וכדקאמר נמי התם לא פליגא כך סוגיא דהכא דבשלא שנו עדותן לכ"ע כשר אליבי' באתם חתומו כמכ"ש מאומר אמרו לפי שיכתוב ולפי ולפי שיחתמו. ולענין מסקנא דדינא באומר אמרו פלוגתא הפוסקים היא ועיין לקמן בפ' המגרש הלכה ט' ד"ה כיני מתניתא מ"ש מזה בס"ד:

(שם) **פתר** לה כרבי יהודה דרבי פוסל בטופסין. למאי דקי"ל דלא כרבי יהודה כמאורש בפ"ג ל"ל דשאני הכא שהרי אמר להן כתבו ושמא כתב הגט הוא והאי תלמודא לא מספקא ליה בהכי כדעיל:

(שם במתני') **אינו** גט. כלומר אינו גט גמור אלא ספק ואם מת כו' וכן היא נוסחת הרי"ף ז"ל ונוסחת הבבלי גט ואינו גט:

(שם בגמ') **מני** רבותינו רבי יהודה הנשיא וב"ד. מסוגיא דהכא משמע דהיינו רבי וכדמשמע משקלא וטריא דהכא אבל בבבלי פ"ב דע"ז קאמר דהיינו רבי יהודה נשיאה תמורה והוא בנו של ר"ג בן רבינו הקדוש רבי ועיין לקמן:

הוהו

(שם ע"ב) **מהו** שתהא מותרת לינשא. זהו כגונא דשאל רבי אלעזר לרבותא' ככא בבבלי דף ע"ז כי שריוהו להנהר שריותה או דילמא לאחר י"ב חדש ועיין לקמן סוף פרקין:

(דף מא ע"א) **דברי** רבי תמן דהוא דרבנן דהכא למאי דפרישית וכדמוכח מהאי שיטתא משמע דרבי ככר לה כרבי יוסי דכרישא כאם מתי לחודי' הוי גט דזמנו של שטר מוכיח עליו וכן לרבי יוסי אמרי' נמי בסיפא דמהיום ולאחר מיתה תנאה הוי כשיטתא דרבי אבל בבבלי דף ע"ב קאמר לא רבי סבר לה כרבי יוסי ולא רבי יוסי סבר לה כרבי דאמר מהיום ולאחר מיתה תנאה הוי ולא קשיא התם לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי כאם מתי מסיפא דמתני' דש"מ אם עיקר כדדייק הכא משום דלרבנן דהתם היינו טעמא דסיפא דמספקא לן האי לאחר מיתה אם תנאה הוי או חזרה הוי וכדמוכח מסוגיא דקידושין דף נ"ט דמוקי התם בקידושין לאחר שלשים יום דפליגי רב ושמואל בפלוגתא דרבי ורבנן וכדקאמר התם בסוף הסוגיא דאתיא אליבא דרבי דתמן כדפרישית ולפולי מהיום עיקר. והיינו נמי דפסק הרמב"ם בפ"ט מגירושין הל' י"ב כאם מתי דלא כרבי יוסי ומשום דלא קי"ל כרבי יוסי באיסורא אלא בממונא כדפסק הוא ז"ל בפ' אחרון מהלכות זכיה כרבי יוסי וכדכתב הכ"מ ז"ל ריש פ"ח שם ובדין דסיפא דמהיו' פסק כרבנן דרבי דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי וה"ז ספק מגורשת:

(דף מב ע"א) **הרי** זה גט שלא עמד מחוליו החולי. בבבלי דף ע"ג לא ס"ל האי טעמא לחלק ופריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא וקאמר שאתו מהם הכלו הרי אין לנו ופי' רש"י ז"ל אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה והרמב"ם ז"ל פסק בזה פ"ט הלכה י"ט דספק מגורשת היא וכתב הכ"מ דהוא ז"ל מפרש אין לנו שיהיה גט גמור אלא ספק. ואפשר לומר דהרמב"ם מפרש אכלו הרי אין לנו אריסא קאי כאם מתי וכדטעמא' דמחלק הכא והא דפסק כאם לא עמדתי ה"ז כספק מגורשת דמסיק התם האי סיפא משכבתא היא והע"ג דקאמר כיון דקשיא רישא אסיפא משכבתא היא מפרש הוא ז"ל הואיל ויש סברא לחלק בין רישא לסיפא כדמחלק הכא ואיכא למימר דאינו גט כלל כדקאמר התם ז"ל בתר סברא והיינו משום דאונסא דלא שכיח הוא נשאר הדבר בספק. והסברא לזה דהא לכאורה קשה על דבריו הא ממסקנא דהתם משמע דאינו גט כלל דהא כהא עובדא דזכן ארעא לחבריה וקביל עליה כל אונסא כו' קאמר רבא אונסא דלא שכיח הוא ופטור ומותיב ליה רבינא מכיפא דהאי ברייתא ועלה קאמר כיון דקשיא רישא אסיפא משכבתא היא וא"כ ש"מ דלא אסיק אדעתיה כלל כדפשיט רבא להאי עובדא אלא דה"ק ז"ל בתר סברא כלומר הע"ג דאיכא לחלק בין רישא לסיפא' דאם לא העמוד קאמר מ"מ איכא למימר נמי דלא אסיק אדעתיה כלל דאונס' דלא שכיח הוא ומספיקא אמרינן גבי איסורא לחומרא אבל בממונא ודאי פטור הוא:

(שם) **לא** נתייחד עמו כדי בעילה אין חוששין משום קידושין בכסף. כלומר דלרבי יוסי בתרתי פליגי בנתייחדה כדלעיל דהא אפילו ליכא כדי בעילה ס"ל לרבי יוסי בר"י דחוששין משום קידושי כסף ומכ"ש בנתייחד' כדי בעילה דחוששין משום קידושי בעילה ומסוגיא דהכא משמע דקידושי כסף דקאמר חוששין שמא קידשה בכסף אע"פ שלא היה לו פנאי לבעול. אבל בבבלי דף ע"ג קאמר ולחד פירוש' דפלוגתייהו ה"ק דהוה שנבעלי' חוששין משום קידושין נתן לה כספים חוששין משום זנות דאמרי' קאתננה נתן לה רבי יוסי בר"י אמר אף בזו חוששין משום קידושין ומשמע דבלא נתייחדה כדי בעילה לכ"ע אין חוששין שמא קידש' בכסף. ומסקנא דהתם כרבי ירמיה דהכי' דבלא ראוה שנבעלה ובנתייחד' כדי בעילה פליגי ור"י בר"י כב"ה דחוששין ואפילו ראו שנתן לה כסף מטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות באשתו כדפסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מגרושין הלכה י"ז ע"ש. והרשב"א ז"ל כתב על הא דקאמר נתייחדה בפני ב' לריכה ממנו גט שני ומסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל ראו אותו שנים מן החלון והם רואין ואין נראין לו אינה לריכה ממנו גט שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו אינה מקודשת אע"פ ששניהם מודים הלכך כשבעל זה לא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא עכ"ל והביאו הה"מ שם ומסתימת דבריו נראה שדעתו שגם הרמב"ם יודה בזה ומ"מ יש לדון לטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות באשתו מה בכך שלא ראה אותן הרי יש כאן עדי' שנתייחד עמה ואם איתא דלדעת הרמב"ם נמי ס"ל הכי א"כ אמאי כתב לקמן הלכה י"ט בשה דהורו מקצת הגאוני' שבכל אשה אמרי' חזקה כו' עד שהורו שמי שיש לו בן משפחתו חוששין לו ולא התייבם אשתו שמא שחרר שפחתו ואח"כ בא עלי' כו' שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכתב ואין ראוי לסמוך עליהן שלא אמרו חזקה זו אלא באשתו שגירשה כו' ותיפוק ליה דאין כאן ב' עדים ואם תאמר דחוששין שמא נתייחד עמה בפני ב' עדים א"כ אף הנו נאמר בהא דחוששין שמא הוא להם ג"כ הותן אע"פ שבעיניהם בחזקת שלא ראה הוא ועוד דהרמב"ם סתם דבריו ולא הצריך שיראה הוא את העדים:

(שם ע"ב) **מפני** התערובות. היינו אמרי במערבא בבבלי יומא דף כ"ה גזירה משום חטאת שמתו בעליה שתתערב בכן:

(שם) **מאן** דאמר בעילתה ברורה מביא אשם תלוי כו'. ובבבלי דף ע"ד גריס ר"מ אומר בעילתה תלויה רבי יוסי אומר בעילתה בספק והכ"א מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות מאי איכא בין ר"מ לרבי יוסי אמר רבי יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו לר"מ לא מייתי אשם תלוי לרבי יוסי מייתי אשם תלוי וזה איפכא ממאי דקאמר הכא להאי מ"ד. ופסק הרמב"ם ז"ל כרבי יוסי דהיינו תכמים הלא דתכמים מוסיפין דהייב במזונותיה כדקאמר התם וכ"פ בפ"ח. ולענין אשם תלוי פסק בפ"ח מהלכ' שגגות הלכה ג' דמביא מטעמא דאיקבע איסורא כדכתב שם וה"ה לספק מגורשת שהרי נקבע האיסור והא דכתב בפ"ט מהל' גירושין הלכה י"ט ובכל אלו התנאין כל הימים שמתנית שהגט עד שימות ויתקיים התנאי הרי היא מגורשת לכל דבר ובלבד שלא תתייחד עמו כמו שבארנו לאו דבעי לאפוקי מהיוכא דהאשם תלוי בהא דקאמר הרי היא מגורשת לכל דבר אלא להוציא שאין הבעל זכאי כו' כדאמרינן לרבי יהודה דהא ע"כ ובלבד שימות בעינן וכמ"ש הלכה י"ג וכשימות תהיה מגורשת. והא דכתבו התוספות הכא דרבי יוסי לטעמיה דלא בעי תחילה מכי תחילות בפ"ה דכריתות היינו למ"ד התם דלאו מטעמא דאיקבע איסורא בעינן וע"ש:

(דף מג ע"א) **תינתן** לאביו ולאחיו. בבבלי דף ע"ד פליגי רב הונא ורב יהודה בפירושא דמתני' רב יהודה סבר לכשתתן ורב הונא סבר והיא תתן ומסקנא כרב הונא דתנאי בעלמא הוי וכי מקיימא ליה הוי גט מבעת נתינה דקי"ל כרבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומותיב התם תיובת' לרב יהודה מהאי ברייתא דפליגי ת"ק ורשב"ג ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה אינה זקוקה ליבם לא נתנה זקוקה ליבם רשב"ג אומר נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים עד כאן ל"פ אלא דמר סבר לי ולא ליורשי ומר סבר לי ואפילו ליורשי וכ"ע מיהא תנאי הוי תיובתא דרב יהודה. ואיכא למידק דילמא לרב יהודה בהא פליגי ת"ק סבר לאו תנאה הוי דלכשתתן משמע או הוי גט ואין גט לאחר מיתה ורשב"ג סבר תנאה הוי ויכולין היורשין לקיים התנאי והרשב"א ז"ל תירץ דאם איתא דבהא פליגי הוי ליה למינקט פלוגתייהו במחיים וכגון שנאבד הגט או שנקרע עכ"ל ולענ"ד אי משום הא לא איריא די"ל דרבותא אשמעינן אליבא דרשב"ג אפילו לאחר מיתה יכולין הקרובים לקיים התנאי וכח דהיתירא עדיף ליה. והתוס' בקידושין דף ס' ד"ה אבל תירלו דמשמע ליה לגמרא מלשון זקוקה ליבם דמתייבמת אם תרלה ולרב יהודה דמספק מיהא מגורשת עד שתתן כדהוכיחו שם וא"כ כיון דבספיקא הוי חולצת ולא מתייבמ' ע"כ וזהו לפי פירושם שפירשו זקוקה ליבם דמתייבמ' נמי אם תרלה וכן דעת הטור בסימן קמ"ג שפסק חולצת או מתייבמת אבל לדעת הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ח מהל' גירושין הל' כ"ב דחולצת ולא מתייבמת בשלא קבע לה זמן ליתן כדפי' ונתן הה"מ טעם לדבריו שם שלא בטל הגט לגמרי כדי שתוכל להתיב' עד שיהא התנאי מבוטל בפועל ואי אפשר להיותו מבוטל בפועל כיון שלא קבע זמן והוא ז"ל מפרש זקוק' ליבם שלא תנשא לאחר עד שתחלוץ וא"כ הדרא קושיא לדוכתה ואפשר לומר מדקאמר הכא אף בקידושין פליגי כן וכן איתא בפ' האומר כרבן שמעון ב"ג אביו כו' משמע דרבנן פליגי עליה ואם איתא לפלוג מחיים וכגון שפשטה ידה וקיבלה קידושין. מאחר דהכא לא שייך מה שהקשיתי לעיל דהא אף לת"ק ליכא כח דהיתירא כלאחר מיתה עדיפ' יותר מבחיים. ובענין תנאי על מנת אם לריך לכל דיני תנאי או לא עיין בקידושין פ' האומר הלכה ג' מ"ש שם בס"ד:

(שם) **אחת** זו ואחת זו משום תנאי גיטין. וכן משמע מהש"ס דבבלי שלא חילק בין כאונס לפשיע' לדברי חכמים דהלכתא כוותיהו:

(שם) **בחיין** והוא שתשמשנו כל צורכו כו'. מה שהגהתי בפני' כך מלאתי בגי' הרשב"א ז"ל ולפי פירושו שם. ודר"ל דהכא כרב אשי בבבלי דף ע"ה דכל סתם כמפרש יום א' ואפילו שעה אחת דמי ואם מת הבן אפילו לא הניקתו כלל ה"ז גט וכשיטת רש"י ז"ל שם דפי' כן לרב אשי לרישא דמתני' והיינו דהסיק שם בקשיא לרב אשי אמאי בסיפא אינו גט וברישא ה"ז גט. ולר"ל דהכא איכא לחלק בין רישא לסיפא דודאי אם אמר לה להניק בעלמא הוי כאומר לחבירו ע"מ שתעשה לי מלאכה פלו' ובכהם אפילו שעה אחת סגי ואם פירש פירש ואם מת הבן אפילו לא הניקתו כלל ה"ז גט דהא לא איצטריך אבל אם אמר לה שתתן לי שכר הנקה כדמוקי למתני' וברישא דבכהם אמרינן לכוונתא קא מיכוין והילכך מת הבן ה"ז גט דאלו לצעורה מכוין היה לו לפרש דמסתברא דלא אמרינן לצעורה קא מיכוין אא"כ פירש זמן כך וכך דהוי לי' כאלו אמר ע"מ שתתני לי כך ואפילו מת הבן אינו גט דלריך שתקיים התנאי. והרמב"ם בפ"ח הלכה י"ט פסק בעיקרא דדינא כרב אשי דסתם כמפרש יום א' דמי וכמת הבן קודם שתניק פסק דאינו גט וזהו לכאורה כרבה לשיטת רש"י ז"ל וכבר פירשו הכ"מ והר"ן ז"ל דבריו. ונראה דזהו כוונת דברי הרמב"ם ז"ל שכתב דהוי לפסוק כרבה לחומרא וכן

פסק הרמב"ם ז"ל ר"ל על סוף דבריו שהם שוין לחומרא אליבא דרבא כפי פי' רש"י ז"ל. והב"י בסי' קמ"ג כתב שהוא ט"ס וצ"ל הרמב"ן ומשום דבעיקר הדין פסק כרב אשי:

(שם ע"ב) **אשכחת** אמר ר' יוחנן ורבי לא לא כגרין כרשב"ג. כך היא גי' הרשב"א ז"ל וכתב ע"ז ולפי גירסא זו צ"ע אם הלכה כרשב"ג כיון דקא מוקי לרב נחמן דהוא בתראה כוותיה וקי"ל כרב נחמן ועוד דעבד עובדא כוותיה ומעש' רב עכ"ל. והשתא למאי דפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל שם ורוב הפוסקים דלא כרבי שמעון בן גמליאל אם כן קי"ל כרבי יוחנן דאין טענת אונס בקידושין. והה"מ ז"ל בפרק ט' מה"ג הלכה ח' כתב בשם העיטור איתביל קמי ריב בלי אם יש טענת אונס בקידושין או לא ולא איפשיט עד כאן:

(שם) **ואפילו** תימר עכו כא"י לגיטין כו'. ובבבלי דף ע"ו מסיק דעכו כא"י קיימא ושמא דהכא קאמר למאי דאמר בפרק קמא דעכו אליו כח"ל היא אם הגיע לשם הוי כמו הגיע למדינת הים:

(דף מד ע"א) **ואסור** להתייחד. אפילו למאי דמפרש רבי יוחנן שם פניך ממש כדפרישית במתני' בזה כ"ע מודים דאסור להתייחד כדמפרש טעמא ושמא יבא עליה ויאמרו גיטה קודם לבנה:

(שם במתני') **מעכשיו** אם לא באתי כו'. בבבלי סוף פרקין בעיא דלא איפשיטא אם מותרת להנשא מיד כששמעו כו שמת או עד לאחר י"ב חדש. ופסק הרמב"ם בפרק ט' הלכה י"א לחומרא לא תנשא במקום יבם עד אחר י"ב חדש כשיתקיים התנאי דפשטה דהבעיא לענין כס"ג היא אבל הכא לעיל הל' ג' דפליגי אמוראי בזה אם מותרת לינשא מיד משמע אפילו שלא במקום יבום כדאמר' התם אני אומר נעשו לו נסים וחיה:

(שם בגמ') **ימים** שבנתיים לריכה. ובבבלי שם קאמר חד כשבתא ותרי ותלתא בתר שבתא מיקרי ד' וה' ומעלי שבתא קמי שבתא מיקרי ולמאי דמדמי הכא גיטין לנדרי' אם כן לענין נדר נמי הכי:

הדרן עלך מי שאחז

(שם במתני') **הזורק**. ת"ל ונתן ונתן. מסוגית הבבלי משמע דלא יליף לה מכפל המקרא אלא מדכתיב ונתן בידה ולא בידה יתננו כפי פירוש רש"י ז"ל. ואיכא למימר דכ"מ בין דרשת רבי ישמעאל לדרשת ר"ע דלר"ע לא בעינן עומדת בצד חצירה ולר"י דדריש מידה דרשותה היא מה ידה סמוכה לה אף חצרה סמוכה לה כדעולא שם דף ע"ז דאית ליה כדרשת רבי ישמעאל דהכא כדמשמע מדקאמר התם חצר משום ידה איתרבאי דידה רשותה הוא ודוקא עומדת בצד חצירה ועיין בפ"ק הלכה א' דמשמע מהתם דהאי תלמודא לא פסק כדעולא אלא כרבי הושעיה התם דלא בעינן עומדת בצד חצירה ולדידיה ס"ל כדר"ע הכא ועיין שם במראה ד"ה נעשית:

(שם ע"ב בגמ') **דרבי** ינאי כרבנין כו'. גירסא זו קשה וע"כ לריך להגיה כדפרישית בפנים וכמו שהבאתי ראיה מפ"ק דקידושין ואי אפשר לפרש הא דרבי הושעיה כר"מ לפי גי' הספר וכמ"ד התם אליבא דר"מ דס"ל אין יד האשה כיד בעלה כמבואר. ולשיטה זו משמע דלא ילפינן אשה מעבד אבל לשיט' הבבלי מסיק התם אליבא דרבא דמפרש התם כרבי הושעיה דהכא דיליף אשה מעבד דמאשה גופה לא מצי למילף דהכי דידה למעשה ידיה קני לה גופה מי קני להן אלא מדמלינו בעבד מקבל גיטו אע"ג דיד העבד כיד רבו משום דידו וגיטו באין כאחד וה"נ כאשה גיטה ותצרה באין כאחד. וא"א לפרש לסוגיא דהכא כן:

(דף מ"ח ע"א) **ברשות** הרבים או בחצר שאינה של שניהן. למאי דמסיק בבבלי פרק הספינה דף פ"ה דבכר"ה דקאמר היינו כימטא ובחצר שאינה של שניהן נמי דלא דהאי כולה ולא דהאי כולה אלא דתרווייהו אבל בר"ה ובחצר שאינה של שניהן אין מגיבה קונה ולפ"ז לא מלינן למיתלי הך בעיא בפלוגתא דרב ור"ח דהכא ודאי הבעיא בחצר שאינה של שניהן ממש. ובלא"ה קשה נמי הא התם במגביה פליגי והכא גבי גט דבעי זרקו לה כו' לאו משום מגביה הוא וצ"ל דרבי אבין דקאמר מחלוקת כו' לא דבעי למימר דתליא בפלוגתייהו דלא מתוך מחלוקתם פשטינן לה דקתני ברשות זה שהיו מופקדים אצלו כו' אלמא היכא דלא מהני מגביה מהני שכירות מקום וה"נ גבי גט דשכירות מקום מהני בזרקו לה במקום שאין החצר קונה לה. והרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' גירושין הלכה י"ג מבוה נמי דין חצר שאינה של שניהן כמו רה"ר לענין קרוב לו כו' כדלקמן וזה ג"כ נלמד מהכא דמשוה להו אהדדי לענין גיטין כמו דהוקשו לענין דיני ממונות:

(שם) **ובלבד** במשתמש בה. וכן קאמר רבי יוחנן בבבלי דף ע"ח לפי שאין אדם מקפיד על מקום קלתה כדפי' רש"י ז"ל מפני שמיוחדת לתשמישה תמיד והתוס' שם בד"ה מקום חיקה קנוי לה כתבו וא"ת פשיטא דהא חיקה הוי ממש כידה ותירלו דרבי יוחנן קבורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדיה נגררין בהכן והשתא אי לאו טעמא דמקום חיקה קנוי לה לא הוי מהני מידי כיון דאינה קבורה ותלוי ע"כ ולפי דבריהם דרבי יוחנן לא פליג אהאי מ"ד דבעי התם קבורה ותלויה אלא דמוסיף דבמקום שאינה קבורה ותלויה נמי מהני מטעמא שאין אדם מקפיד וג"מ היכא דידעינן ודאי דהבעל מקפיד על מקום קלתה בעינן קבורה ותלויה אבל לא משמע כן מהסוגיא אלא דרבי יוחנן פליג וכדמשמע נמי מסוגיא דהכא דגריס הא דר"ל בקבורה לא אחר דברי רבי יוחנן. והא דקשיא על מקום חיקה פשיטא י"ל דה"ק כמו במקום חיקה קנוי לה כך מקום קלתה קנוי לה דמכתמא הבעל לא מקפיד ואפי' מקפיד בטלה דעתו אצל כל אדם כמו שהוא במקום חיקה וכן נמי לאשמעינן דדוקא מקום קלתה וכה"ג דדומין למקום חיקה אבל לא בשאר כלים שלה ולפ"ז אין חילוק לרבי יוחנן בין קבורה ותלויה או לא ולא חיישינן לקפידה לעולם וכן נראה מסתימות דברי הרמב"ם בפ"ה הלכה ה' שכתב עד שיגיע הגט לידה או לחיקה או לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו כגון גלוחית או כפיפה קטנה או כיולא בהן ע"כ והיינו נמי כדפרישית דדייקינן מדברי רבי יוחנן דדוקא בהנו הכלים קאמר:

(שם ע"ב) **דר"ש** בן אלעזר היא. מסוגיא דהכא משמע דמדמי לה להא דאמרינן לקמן ריש פרק המגרש שלריך לחזור וליטלו הימנה ולומר לה בשעת מתנה הא גיטך וכן אמרינן פ"ק גבי השלית. והרמב"ם ז"ל בפ"א מגירושין הלכה ט' פסק בהא כרבי דפליג בבבלי שם אדרשב"א וס"ל דא"ל ליטול הימנה אלא כאומר לה אח"כ הא גיטך סגי והע"ג דבדין השלית שלא אמר כפ"ג ובפ"ג פסק בפ"ז הלכה י"ז שלריך ליטלו הימנה ולחזור כו' וזהו כרשב"א היינו משום דמכיק בהאי תלמודא בפ"ק דלא דמי ההיא דשלית להאי דהכא כדפרישית שם. וכן לא דמיא להא דהמגרש כמבואר בסוגית הבבלי ועיין לקמן פרק המגרש שם:

(שם) **המחזור** בכוון עד שיתננה לתוך ידה. משמע דהכולן קאי אפילו יש כאן כדי שתשוב ידם ותטלנו מ"מ לכהילה עד שית; לידה כן דעת הרי"ף והרמב"ם בפ"ה הלכה י"ב וכדקאמר שמואל בבבלי שם ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה. והתוס' שם ד"ב ואת לא תעביד כתבו דמהאי דהכא אין ראיה לפסק הערוך שפסק אפילו בחצירה עד שיגיע הגט לידה דאיכא למימר דהכה"כ קאי דבהדיא מסיק לה הקרוב לה ומכתמא לא אתא לאפוקי חצירה ע"כ ובודאי דחצרה לא אתא לאפוקי מדינא אבל מתוך דבריהם משמע דאד' אמות כרה"ר קאי וכ"כ הרשב"א ז"ל בהדיא. ואין הכרח לפרש כן דהא דברי רבי אלעזר דהכא מתפרשין כדהתם ואאינה יכולה לשמרו קאמר ואע"פ שהוא בשיעור כדי שיכולה לפשוט ידה וליטלו שהוא פחות מד' אמות מ"מ כל שאינה יכולה לשמרו מנטילת הכלב וכה"ג ס"ל דאינה מגורשת ועלה קאמר דשמואל בהא פליג ולא ס"ל אינה מגורשת לגמרי אלא ספק מגורשת א"נ פסול מדבריהם כדעת הרמב"ם שם וכמ"ש המפרשים ומכל מקום המחזור בכוון כו':

(דף מ"ו ע"א) **שבן** אם אמר לו זורקיהו עד שייכנס לרשותי. כדפרישית דמיירי שאמר לו כך כפי' וכמ"ש התוספות שם בד"ה אי הכי על הא דקאמר התם נניי רבי יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר והותביה ממתני' דקתני וכן לענין החוב הכא במאי עסקינן דא"ל זרוק לי חובי והפטר אי הכי מאי למימרא לא לריכה דא"ל זרוק לי חובי בתורת גיטין והכתי מאי למימרא מהו דתימא מלי א"ל משטה אני בך קמ"ל ופירשו התוס' להאי אוקמתא דמעיקרא זרוק והפטר דמיירי שאמר לו בפירוש שיזרוק לו למקום שיכול לשומרו הוה דאל"כ אמאי קרוב ללוה חייב הלוה כדמקשי' ומשני הכא. והשתא לענין דינא לא פליג סוגיה דהבבלי אדהכא דאם אמר לו זרוק והפטר ופירש לו לרשותי בעינן שיכנס לרשות המלוה במקום שיכול לשמרו דזהו קרוב לו לפי המסקנא אלא דלא ניחא ליה להש"ס הבבלי לאוקמי מתני' בהכי מכח קושית מאי למימרא. ולשיטתא דהכא איכא למימר דלא קשיא ליה מאי למימרא משום דקמ"ל דלא מלי א"ל משטה אני בך והא דלא מבני התם מעיקרא הכי דכ"ל להש"ס הבבלי דבאמר לו זרוק והפטר לא איצטריך לאשמעינן דלא מלי א"ל כן שהרי מהל לו בפירוש אבל כי א"ל בתורת גיטין ס"ה דבכה"ג ודאי דרך הבטחה הוא דקאמר ליה דמה שייך תורת גיטין נחוב קמ"ל והש"ס דהכא לא ס"ל האי סברא ובהא לחוד הוא דפליגי. והתי"ע כתב דלדינא נמי פליגי דהש"ס הבבלי לא ס"ל דזרקהו עד שיכנס לרשותי קאמר אלא כשאומר זרקהו בכל ענין פוטרו והילכך קשיא ליה ברישא מאי למימרא ובאמת בסיפא נמי קשיא הא דתנן חייב והא פוטרו אלא דהש"ס לא חש להקשות גם זו הקושיא דמסיפא וע"ש שנדחק ג"כ לתרץ קושית מאי למימרא להש"ס דהכא. ולע"ד אין לנו צורך להכניס עלמנו בדוחק הגדול הזה דמשה דלא חש הש"ס להקשות קושיא אלימתא טפי אעיקרא דדינא וחש להקשות מאי למימרא וכן לפרש דפליגי הסוגיות במאי דלא פליגי. ומ"ש שם דנ"ל ברור שזו היא סברת הרמב"ם והטור גם מדבריהם אין הכרח לפרש כן דודאי דינא דהטור אמת הוא כמ"ש בחה"מ בסימן ק"כ אם א"ל

א״ל זרוק לי חובי והפטר וזרקו אפילו רחוק למלוה וגאבד קודם שיגיע לידו פטור שהרי הרשהו בכך. דאע״ג דמשמע מהכא ומדברי התוס׳ לאוקימתא דהגמ׳ מעיקרא דבמפרש לו עד שיכנס לרשותו הוא מכל מקום לאו ממילא ש״מ דדוקא שאמר לו כן בפירוש אבל אם אמר לו זרוק והפטר סתם פטור הוא בכל ענין אפילו זרקו רחוק מהמלוה וכ״כ הב״ח שם בזה וכן נראה דעת הרמב״ם ברים פ״ו מהלכות מלוה שכתב אמר לו המלוה זרוק לי חובי והפטר וזרקו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה פטור ומשמע מסתימת דבריו דבכל ענין פטור ומשום דקא״ל זרוק והפטר סתם ולא כמ״ש הה״מ שם שדעתו כדעת הרשב״א דכי קא״ל זרוק לי חובי כתוך רשותו קאמר. ודברי הרשב״א בעצמם ג״כ נוכל לפרש כפי׳ התוספות שכתב על הא דקאמר כאומר זרוק חובי והפטר קשיא לי א״כ קרוב ללוה אמאי חייב וי״ל דכי קאמר ליה זרוק לי חובי והפטר זרוק לי בתוך רשותי קאמר וכל שקרוב ללוה לא בא לרשות המלוה והכי איתא בירושלמי כו׳ ע״כ כוונתו ג״כ במפרש לו זרוק לי בתוך רשותי אף דלכאורה משמע מדבריו דמסתמא זרוק בתוך רשותי קאמר. ומ״מ לדעת הרמב״ם והטור מתפרשין הסוגיות כפי׳ התוס׳ דמיירי במפרש לו ושניהם לדקו יחדיו לדינא כדאמרן ושפיר נשמע הדין באמר לו זרוק והפטר סתם שפטור הוא בכל ענין כאשר נתבאר:

(שם) **בשבר** הלכלך שנו. כדפרישית בפנים כן נראה מהאי תלמודא בשנים אוחזין שם דקאי על הא דקתני מתלה על מתלה מגורשת ואינה מגורשת ולסוגית הבבלי מגורשת ואינה מגורשת לאשמעינן דחייב במזונותיה כדאמר בפרק מי שאחזו דף ע״ד וכן קאמר הכא לעיל סוף הלכה ב׳:

(שם ע״ב) **ויתיביניה** רבי אומר מקורה ואת אמרת אינו מקורה. ולרבי יוחנן דלא מקשי הכי איכא למימר דס״ל דרבי אפילו בשאינו מקורה קאמר דהא רבי לא קאמר התם בהדיה כן אלא אמוראי מוקמי הכי אליביה וכן משמע דברי התוס׳ דף ע״ט ד״ה כמאן כרבי דמקשו התם כקושית האי תלמודא ותירלו דס״ד דטעמא דרבי לאו משום קירוי הוא אלא משום דמתילה כמאן דמליא דמיא:

(דף מ״ז ע״א) **לית** פירקא דידכון. עיין לקמן כפ׳ המגרש הלכה ג׳ ד״ה כל ההין פירקא:

(שם ע״ב) **עד** שלא נתארסה ונתארסה. בבבלי דף פ׳ מפרש רב אדא בר אהבה כרבי יצחק בר תקולה דהכא לא ניסאת זהו להלתר ניסאת זהו לאחר זמן. וכתב הרשב״א ז״ל אחר שהביא לסוגיא דהכא וז״ל מסתברא דאפילו לגמרין דאמר רב אדא בר אהבה כל שלא ניסאת לאו דוקא נשאת אלא אפילו נתארסה דהא ממתני׳ דקתני לא כל הימנו לאבד זכותו של שני מסייע ליה ולהשוות טעמא אפילו נתארסה כן כדאיתא בירושלמי ונשאת דקאמר לא תיקשי דהא אמרינן בעלמא נשאת לא הגא ואמרי׳ עלה לא נשאת דוקא אלא אפילו התירוה ליגשא לא תלא מהיתרה הראשון אלמא אפי׳ התירוה ליגשא קרוי נשאת כל שכן כאן שככר נתקדשה עכ״ל. ומדעת הרמב״ם ז״ל כפ״י מהל׳ גירושין הל׳ י״א לא משמע כן דהאי היתא לא שתק מלומר אפילו נתארסה ולא כתב שם אלא ואם נשאת ואחר כך הוליא הבעל את הגט כו׳ אין שומעין לו לאוסרה על בעלה. וקשה לי לדעת הרשב״א ז״ל דהא משמע הכא דפליגי הני אמוראי בהא ומהני׳ מסייע לר״ז ומשמע דמ״ד משנית דוקא קאמר כדעת הרמב״ם ז״ל לפי שיטת הבבלי כנראה מסתימות דבריו. ובעיני נראה לפרש סוגיא דהכא דפליגי בהא דרש״י ז״ל פי׳ במתני׳ טעמא דלאחר זמן אינו נאמן דאמרינן קנוניא עשו ביניהם להחליף השטרות אחר שניסת והתוס׳ כרים דף פ״א הקשו ע״ז דמה שייך קנוניא דכיון שניסת לשני לא מלי להחזירה דתלא מזה ומזה ותירלו בדוחק דפעמים אין הבעל שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קנוניא ואפשר לומר דהשם פקנוניא היא במתכוונת לאסור עלמה על השני מחמת שנאה אע״פ שגם הראשון אינו יכול להחזירה וכן פי׳ הב״ח בשי׳ קנ״א והרמב״ם ז״ל פי׳ שם טעם אחר שאינו נאמן דחיישינן שמא נפל הגט מידה ומלאו זה וג״מ בין ב׳ הפירושים האלו דלטעם חשש הקנוניא א״כ גם בנתארסה איכא האי חששא אבל לטעם חשש הנפילה איכא למימר דלא חיישינן אלא בכניסה דאז אינה מקפדת לשמור גיטה וכל זמן שלא ניסת עדיין אף על פי שכבר נתקדשה נשמרת גיטה שלא להוליא לעז על קידושיה ולא חיישינן לנפילה ובהני ב׳ פירושים פליגי אמוראי דהכא. והרמב״ם פסק כטעמיה דלא ס״ל חשש הקנוניא מכח קושית התו׳ ולא חיישינן נמי בתחלה הראשון לדבריה מחמת שהיא שונאה להשני דמאי איכפת ליה בהא אלא בניסאת הוא דחיישינן לנפילה והוא בעלמו מתכוין לאסרה על השני והלכך דוקא כנשאת הוא דאין שומעין לו:

(שם) **אין** בה משום ייחוס כהונה כו׳. כה״ג קאמר רבי יוחנן בפרק האשה רבה גבי אע״פ שנתן האחרון גט לא פסלה מן הכהונה ומשמע דמדמי לה להאי דהכא אבל אין שיטת הבבלי כן דבההיא דיבמות יש בה משום ריח הגט ופסולה לכהונה ועיין לקמן ריש פ׳ המגרש:

(דף מ״ח ע״א) **המגרש** את אשתו לא תדור עמו לא בחותו חלר כו׳. בבבלי פ״ב דכתובות דף כ״ח גרסינן תניא המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי אם היה כפר קטן זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון כשכונה. וכך היא גי׳ הרי״ף ז״ל. ופי׳ הרא״ש ז״ל שם שכונה גדולה ממבוי וכאשת איש החמירו הפנן טפי מגרושה שהיא בלאו ע״כ ולפי כך גירסא ופירושא לא ידעינן כאשת ישראל שנתגרשה ולא ניסת עדיין אם מותרת לדור עמו בחלר דלא מייתי הך ברייתא התם אלא לפשוט מה דבעי אביי מהו לעשות בגרושה כן כלומר כהן שגירש אשתו אם מותר לדור עמה בחלר כדאיירי בחלר שם לעיל מינה ופשיט ליה דאסור לדור עמה אפי׳ במבוי אבל באשת ישראל כל זמן שלא ניסת מותרת לדור עמו אפילו בשכונתו כדפי׳ רש״י ז״ל וכין לפי׳ הרא״ש דלעיל וכין לפי׳ התו׳ שם שפירשו שכונה היא ג׳ בתים כדאמרינן פ״ק דע״ז בחלר מיהא נשאל בספק אם מותרת אשת ישראל שנתגרשה לדור עמו. והר״ן ז״ל כתב על הא דקאמר התם בגמרא עלה דלעיל מי נדחה מפני מי ת״ש דתניא היא נדחית מפניו ואם היה חלר שלה הוא נדחה מפניה ומסיק שם דבחלר של שניהם נמי היא נדחית מפניו וכתב הוא ז״ל והמהני חלר מאי עבידתיה דהא בשכונת אפי׳ בשכונה אחת אין רשאין לדור וכאשת כהן אף על פי שלא נשאת במבוי מיהא מיתסר והלא משמע דלא מיתסר אלא בחלר לכך נראה לי דברייתא באשת ישראל תכף שנתגרשה מיירי דקודם שנתגרשה דרין מכתמא בחלר אחד וקתני דלאחר שנתגרשה לריך הוא להיות נדחה אע״פ שלא נשאת עדיין ושפיר מייתי מינה ראיה לנשאת לענין שכונה ולאשת כהן לענין מבוי דחד טעמא הוא ומכאן יש ללמוד שאפילו אשת ישראל שנתגרשה ולא נשאת אסורה לדור עמו בחלר אא״כ היו נזהרין שיהיו אחרים עמהן דומיא דאשתו של רבי זכריה. כן הקשה אבל נמלא בירושלמי בפ׳ הזורק המגרש את אשתו לא תדור עמו לא בחותו חלר ולא בחותו מקום כו׳ עד ובכהנת אפילו לא ניסאו ע״כ משמע מיהת דבלא נשאו אפילו בחלר שרי דדוחק הוא לומר דכי קתני הא לא ניסאו לא דלא קאי אאותו חלר אלא אאותו מקום ובודאי שזו דירושלמי חולקת בשניה מהברייתא שבגמרתינו שהם השוו כהן לישראל ובגמרתינו חלקו בהן ולפיכך בדבר ל״ע עכ״ל. ולפי פירוש זה נ״ל דהוא ז״ל היה מפרש להא דקאמר הכא והארוסה שביהודה כנשואה היא לא קאי אהא דלעיל אלא אמתני׳ קאי בנתייחדה עמו אחר הגירושין דמחלק בין נתגרשה מן הנשואין לנתגרשה מן האירוסין ועלה קאמר והארוסה שביהודה דגייסי אהדדי כנשואה היא ותייבינן במה בא עליה ולריכה הימנו גט שני. אבל לענ״ד נראה כמה דפרישית בפנים דאדלעיל קאי ונשאו ולא נישאו מעיקרא מיירי ובפיר אתייא הך דהכא כסוגית הבבלי בכתובות בהא ושמעינן דאשת ישראל אס״ר לדור עמה בחלר אע״פ שלא נשאת. וכך נראה מדברי הרשב״א ז״ל שכתב בפרקין על הא דמחלק במתני׳ דנתגרשה מן האירוסין א״ל גט שני וז״ל איכא למימר דהיכא דגייסי אהדדי לריכה כדאמרינן בכתובות גבי נתגרשה מן האירוסין נפרעת ע״י עלמה כו׳ והיכא דגייסי אהדדי לא וה״נ דכוותה וכן נראה מן הירושלמי דגרס התם על הא דב״ה המגרש את אשתו לא תדור כו׳ עד סוף הסוגיא עד כאן בירושלמי וב״מ מדמייתי׳ לה גבי הא ה״נ בארוסה שביהודה שלבו גס בה או בשאר מקומות דחזינא להו דגייסי אהדדי כנשואה היא ותובבין לה משום קידושין ולריכה ממנו גט שני עכ״ל הרי שדעת הרשב״א ז״ל לפרש דהארוסה שביהודה הדלעיל קאי אלא דמייתי ראיה מדמייתי לה גבי הא ש״מ דבדינא דמתני׳ נמי כן הוא. ועוד נ״ל להביא ראיה גדולה לפירושי מדברי הרמב״ם ז״ל בפ׳ כ״א מהל׳ א״ב הל׳ כ״ו שכתב שם וז״ל וכן מי שגירש את אשתו מן הנשואין לא תדור עמו בחלר שמא יבאו לידי זנות ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי וכפר קטן נידון כמבוי היה לה מלוה אללו עושה שליח לתובעו וגרושה שבאה עם המגרש לדין מנדין אותן או מכין אותן מכת מרדות ואם נתגרשה מן האירוסין מותרת לתובעו בדין ולדור עמו ואם היה לבו גס בה אף מן האירוסין אסור ומי נדחה מפני מי היא נדחת מפניו ואם היתה החלר שלה הוא ידחה מפניה ע״כ וכתב שם הה״מ שכך היתה הגי׳ של רבינו בכתובות שם לא תדור עמו בחלר וכפר קטן נידון כמבוי. ולא כתב מאין הוליא רבינו שאם נתגרשה מן האירוסין מותרת לדור עמו דמברייתא דאבל רבתי דמייתי רב נחמן התם לא למדנו אלא שנפרעת ע״י עלמה ובודאי שאין ללמוד דירה מפריעת חוב שאינו אלא לפי שעה אלא ע״כ מסוגיא דהכא הוליא דין זה וכפי מה שפירשנו. ויש עוד נ״מ לדינא כמאי דכתב הרה״מ שם ואשתו שנשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אינה כי אם בלאו ויש לה גם דין גרושה לכהן ע״כ וזהו לפי שיטתו דשכונה גדולה ממבוי. אבל קשה על דבריו ז״ל דמשמע דעכ״פ בלאו איתא ולא משמע כן במסקנא בשמעתא בעברה יוחסין דף ע״ח דקאמר התם ושניהם מודים הכיי ורבא במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש אינו לוקה דדרך ליקוחין אסרה תורה וכדפי׳ רש״י ז״ל שם לא פרט לאו אלא ע״י לקוחין וכן הביא הר״ן ז״ל בשם הר״י ז״ל. אלא דכתב שם דבהלר ודאי לא תדור עמו ולמאי דנסתפק הוא ז״ל באשת ישראל שלא נשאת עדיין אם מותרת בחלר א״כ גם לאחר שנשאת ונתארמלה או נתגרשה נמי כן דתרווייהו איסורי דרבנן נינהו ולמאי דפירשנו וכפי שיטת הרמב״ם ודאי אסור ואין להאריך יותר:

(שם) **החולין** ליבמתו אע״פ שעשה בה מאמר. כלומר שעשה בה מאמר מתחלה ואח״כ נתן לה גט למאמרו וחלילה לזיקתו:

(שם ע״ב) **היו** מסורגין כו׳. ופשיט לה דכבר אפילו טוכא דנעשה כמאן קרובים או כפסולין ודוקא אם הם מסורגין בדרך זה כשר וקרוב וכשר וקרוב וכשר ותוזר ותותם כשר וקרוב וכשר וכן כולם דס״ל להאי תלמודא דלא מקיימינן אלא מתלתא רלופין ותו ליכא למיחש דילמא אתי לקיומי בשני קרובים ואחד כשר דלא משכחת לה תרי קרובי׳ בכל ג׳ רלופין שכו אבל משיטת הבבלי שלהי פרקין משמע דאפילו במסורגין אין כשר יותר מאחד ואמרינן שם ש״מ מכל תלתא מקיימינן דאי ס״ד בעינן רלופין לקבע ליה מקום להאי קרוב ולכשר ליה טובא:

(דף מ״ט ע״ב) **והבא** על ידי שאינו גוכה בו קשה דהא תנן סוף פרק הכותב הוליאה גט ואין עמו כתובה גוכה כתובתה וכ״ל דאתייא כמ״ד דמוקי התם דוקא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן אבל במקום שכותבין אינה גוכה כלל ואפילו העיקר ואפילו למ״ד כותבין בוכר כמבואר בסוגיא הבבלי כתובות דף פ״ט והכא במקום שכותבין מיירי ועיין מזה פ׳ הכותב הל׳ ע׳:

הדרן עלך הזורק גט

(שם במתני׳) **המגרש**. ומה אם גרושה תמורה לכל. בבבלי דף פ״ג קאמר כתשובת ר״ע הרי שהיה זה כהן כו׳ וק״ו ומה אם גרושה שהיא קלה אסורה מלד גירושין שכה שאפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה אשת איש חמורה לכ״ש וקאמר התם דהאי פירכא הוי למ״ד דבהון פליגי ר״א ורבנן אבל אם אמר לא ע״מ שלא תנשאי לפלוני מודו ליה רבנן לר״א דאי למ״ד בע״מ פליגי לא הוי פירכא דהא אכתי גרושה אלל הפלוני בזנות היא שלא אסרה עליו אלא להנשא לו והאי פירכא אחריתא הכין שהלכה וניסת לאחר וכו׳ למ״ד בע״מ פליגי כדקאמר התם דר״ע מספקא ליה במאי פליגי ולשיטתא דהאי תלמודא דבהון פליגי כדקאמר בהדיא לעיל בדברי ר״ע שפיר נמי פריך לה והיינו דליתול עליה איסור גרושה אא״כ והשתא נמי ק״ו דחל עליה מעיקרא איסור א״א החמור כדאמר התם אלא דהאי ש״ס מוסיף בה דברים היינו הך ולהאי פירכא בתרייתא והלכה וניסית כו׳ נ״ל דס״ל להאי ש״ס דבע״מ נמי פליגי:

(דף נ׳ ע״ב) **זאת** אומרת שתגו. וכן היא מסקנת הבבלי כדף פ״ד דמה״ט לא מוקמי לה כרשב״א דס״ל כפ׳ הזורק לריך ליטלו הימנה כו׳ משום דרבי נמי מודה בהא הוליא וקנאתו בנתינה קמייתא לפסול בו לכהונה וככר נתבאר זה בפ׳ הזורק הלכה ב׳ ד״ה דרשב״א ע״ש:

(שם) **כל** שאילו בתניי כו׳. דכל שפוסל בע״פ הוא דפוסל בכתב ועיין לעיל בפרק כל גט הלכה א׳ במ״ש שם מזה:

(שם) **צריך** שיאמר הרי את בן חורין הרי את של עלמך. והרמב״ם ז״ל בפ״ה מהל׳ עבדים הל׳ ג׳ כתב הרי את בן חורין או הרי את של עלמך ולא כתב הכ״מ טעמו ופשוט הוא מדבעי בבבלי דף פ״ה כהאי דרבי מנא דהכא אמר לאשה הרי את לעלמך מהו ופשיט לה מעבד ומה עבדא דקני ליה גופיה כי אמר ליה הרי את לעלמך קני גופיה אשה דלא קני ליה גופא לכ״ש ושמעינן מינה דאין לריך שיאמר לשתי הלשונות והאי תלמודא לשיטתיה אזיל דס״ל שלריך שיאמר לשניהם והילכך לא פשיט לה לבעי׳ דרבי מנא. והתי״ט כתב כאן בהא דרבי אחא דקאי נמי אגט שיחרור ופי׳ פירוש רחוק מאוד וזהו לפי שראה בספרי הדפוס מלוין על מתניתין גופו של גט כו׳ אבל אין לנו רמז לליון זה ופשוט הוא דדברי רבי אחא אריפא דמתניתין מתפרשין כדפרישית בפנים והאמת יורה דרכו:

(דף נ״א ע״ב) **כל** ההין פירקא דרבי מאיר כו׳ לפום כן לריך מימר דר״מ היא. משמע דר׳ מנא ורבי יוסי בהא פליגי דרבי מנא סבר דמתני׳ דהכא נמי תנא והילכך מהאי טעמא לא מוקי רב מתניתין כרבנן ורבי יוסי סבר דמתניתין דהכא לא תנא ומתניתין אפילו כרבנן מלינן לאוקמה אלא דרב מילתא אחריתא קמ״ל דרישא כתב בכתב ידו כו׳ אפילו כר״מ אתיא כדפרישית בפנים ואזלי לשיטתייהו דרבי מנא אמר נמי בפ׳ הזורק הלכה ה׳ אף המגרש כלומר מתניתין דפרקין נמי כר״מ אתייא ורבי יוסא קאמר ליה התם לית פירקא דידכון משום דס״ל מתני׳ דהכא כרבנן והא דלא חשיב הני שלום מלכות כו׳ משום דהתם תנא והכא לא תנא. ומסקנת הפוסקים כרבי יוחנן בבבלי דף פ״ו דאמר לשלש לא תנא והשתא מתני׳ אתיא כד״ה ומ״מ סיפא יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד דמפרש לה רב לעיל דבכתב ידו מיירי וכן מסיק לה התם דדוקא בכתב ידו ועד אחד אבל בכתב סופר ועד אחד לא מיכשר הא לא אתיא כר״מ דלדידיה אפילו כתב סופר ועד כשר כדבעינן למימר לקמן הל׳ ח׳ ד״ה כיני מתניתא ע״ש:

(שם) **הלכה** כרבי אלעזר. בבבלי שם פליגי רב ושמואל רב אמר הלכה כר״א בגיטין ושמואל אמר אף בשטרות ופסק הרמב״ם בפרק י״ח מהלכ׳ מלוה הלכה ב׳ כשמואל וכן דעת התו׳ ורוב הפוסקים דלא כמשמע מדברי הרי״ף שלא הביא אלא להא דרב. ומ״מ לענין כתב שאינו יכול להזדייף דקי״ל בגיטין כשר מטעמא דקי״ל כר״א דעדי מסירה עיקר כמבואר כפ״ב הלכה ד׳ אפילו הכי בשאר שטרות פסול דגזירת הכתוב הוא דכתיב למען יעמדו ימים רבים ובעינן דבר הראוי לעמוד כרבי אלעזר בבבלי פ״ק ב׳ דף כ״ב דאמר לא הכשי׳ ר״א במתני׳ התם אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ואע״ג דרבי יוחנן פליג עליה התם וס״ל קרא דלמען יעמדו עלה טובא קמ״ל והלכתא כוותיה דרבי יוחנן לגבי דרבי אלעזר בכל מקום דהוה רבי׳ דרבי אלעזר מכל מקום בהא לית הלכתא כרבי יוחנן כדכתב שם הרא״ש ז״ל מדפריך התם תלמודא התם לעיל בשטרות והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף וכן דעת הרמב״ם ז״ל שם:

(שם) **בד** שמעון גרסינן. ועיין דוגמתו כפ׳ התקבל הלכה ה׳ ומה שכתב שם:

(דף נ״ב ע״א) **מודה** רבי יוחנן שאם הזכיר גירושין כו׳. בבבלי דף פ״ו מפרש אליבא דרבי יוחנן זמן אחד לכלן זהו כלל זמן לכל אחד ואחד זהו טופס ומשמע דאף על פי שהזכיר גירושין לכל אחת אם כתב זמן אחד לכלן כללא הוי. ושמא דהכא נמי בשכתב זמן לכל א׳ הוא והיינו דקאמר שהזכיר גירושין שהרי כשכתב כיום פ׳ גירש פ׳ כו׳ וביום פ׳ גירש פ׳ ממילא גירושין לכל א׳ הוי:

(שם) **מיליהון** דרבנן אמרין שאין פרטו של ר״מ כללו של רבי יהודה. כדפרישי׳ דמלתיה דרבי יוחנן שאמר בשם רבי ינאי אליבא דרבי יהודה אזלא דהלכתא כוותיה לגבי דר״מ. וכמבואר נמי בהאי תלמודא בריש פרק ג׳ דתרומות דקאמר התם רבי יוחנן כהדיא כן ואי קשיא הא אכתי לא מיתוקמא מילתיה דרבי יוחנן כרבי יהודה דהא רבי יוחנן אמר ושואל אני כוי״ו ועל הכל חתם ורבי יהודה קאמר התם ולא לך ולא לך פרטא הוי וחייב על כל אחד ואחד הא ליתא דהתם טעמא דרבי יהודה משום הכי הוא דכשאמר בוי״ו קאי שבוע׳ אכל אחד ואחד והוי כמי שאמר ולא לך שבועה ולא לך שבועה והכא נמי וי״ו מוסיף על ענין ראשון הוא והוי כמעידין על שאילת שלום ועל הגט והא לק״מ אלא דהי הוי אמרינן לרבי יהודה התם לא לך כללא הוי ואינו חייב אלא א׳ והיינו ע״כ מטעם דשבועה קאי על הכל ביחד דלא אמר פעם אחת לכלן בהא הוי קשה לרבי יוחנן מ״ט מחלק בין ושואל לשואל בלא וי״ו הא אפי׳ בשואל אני על הכל חתם כדרבי יהודה דהתם. ובבבלי שבועות שם קאמר רבי יוחנן דפליג נמי על שמואל ומפרש הכל מודים שלא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא שלא לך בר״מ אומר פרט ורבי יהודה אומר כלל ולפי סוגיא דהכא אי אפשר לפרש כן אליבא דרבי יוחנן דהא קשיא שואל אני כו׳ כמבואר ואולא סוגיא דהכא כפי הגי׳ בספ׳ ישן שמביאין התוס׳ שם:

(שם ע״ב) **אם** אמר תטה ושעורה וכוסמת גרסינן. כדמוכח ממתני׳ דהתם דלא פליגי אלא בהא ובשבועות שם בהאי תלמודא נמי הגי׳ משובשת ואין להעמידה:

(שם במתני׳) **עד** אחד עברי ועד אחד יווני ועד אחד עברי. וכנוסחת הבבלי עד א׳ עברי ועד א׳ יווני עד אחד עברי ועד אחד יווני וזהו לפי גי׳ רש״י ז״ל וגרים נמי בשניהם כאין מתחת זה כו׳ ולפי פירושו שיש לו דרך אחרת בכיפא דמתני׳ ופי׳ שלא חתמו בשיטה אחת כו׳ ומה שפירשתי בפנים הוא על פי׳ הרמב״ם ז״ל במשנה וכן פי׳ הר״ב וכן הר״ן ז״ל ולפי זה מתיישב נמי הגי׳ שלפנינו בכאן וכמבואר. ומה שכתב התוס׳ י״ט ע״פ הרב והרמב״ם ולא הבינותי זה שאם הוא כדרך שכותבים הגוים ללשונות כהגלות׳ שבמכינותינו אשכנז לרפת ספרד איטליא אם כן היאך אפשר לומר דשמא החרוגים הפכו כתבם לסדר שכתבו העדים הראשונים ע״כ. ולא הבינותי מה דקבי׳ ליה שבודאי כתבם אי אפשר להפוך אלא תתימת שמם כפי הנקרא מכתב׳ הוא שהפכו לסדר הראשונים שכן כתב הרמב״ם שם וכציוריה כתוב לפי זאת הלורה״ אין ספק ששני העדים העברים על הגט הראשון חתמו וכמו כן השני עדים יוונים על הראשון חתמו ואי אפשר להם כפי הנראה לפנינו שם עד היווני שיחתמו אלא כמו שליירנו ע״כ ר״ל שבודאי הוא יעקב בן דן כפי כתבם ולשונם ועל הגט השני הוא מעיד אלא שלגתנו תושבין שזה הפך חתימתו כמו העברי שלפניו ושמו דן בן יעקב ואתם מן הימין אל השמאל שמו מתחילה תחת הראשון ואחר כך בן ואחר כך שם אביו כדרך בעברי ולהעיד על גט הראשון נתכוין אף על פי שנראה לפנינו שכדרכו חתם לפי שאי אפשר לו להפוך חתימתו

גט	גט

ראובן בן אברהם עד
שמעון בן יעקב עד
Іаковъ сынъ Данъ свидѣтель
Гадъ сынъ Натанъ свидѣтель

תתימתו כענין אחר דודאי אינו יכול להתחיל לחתום שמו תחת הראשון ולחתום מן השמאל אל הימין כדרכם שהרי כעדים צריכין להתחיל לחתום כרחב השיטה וחתימתו צריך שתהיה תחת עד העברי. וגם מתיבת עד ודאי לק"מ שאם כן היה לו לכתוב עד מלד השמאלי כדרך העברי הא ליתא חדא שיש לומר זה עד היוני רולה שתהא חתימתו נקראת כדרכם ולא להתחיל מתיבת עד ועוד דבלאו הכי אין לדקדק מתיבת עד דלא כתב הרמב"ם לצייר שם כתיבת עד אלא להורות לנו אילו היה כתוב כך היה דרך להכשיר שני הגיטין כפי המובן מריב דבריו שם והרי בגמרא מביק דלא כתב עד ואפי' לתירוץ בבני שם דקאמר ואב"א דכתוב עד ודידעינן בהא חתימה דלאו דיעקב היא זה לאו קאי אלא על חתימת העברים והא דפריך ליתכשר בשניה הראשונים אבל בחתימת היונים השניים הרי יש לנו ספק אם יעקב שמו או דן שמו ולא שייך הא תירוצא אלא ודאי כמה שאמרנו וכן עד היוני השני יש חשש שמא לא גד שמו אלא נהן שמו והוא בן גד וחתם כדרך העברי ונמצאו ארבעתן על גט הראשון חתמו וכך מתפרשין המה דברי הר"ב דחיישינן כו' כשבאו ב' היונים לחתום תחתיהן הלכו גם הם מן הימיני אל השמאלי כסדר כתיבת העברי. ר"ל על סדר התתימה כמו שכתבתי. (וכך י"ל דברי רש"י ז"ל שהבאתי בפנים שמה שכתב שכשהיוני חותם יוסף בן שמעון כו' ר"ל כפי שאנו קורין חתימתן מן הימין אל השמאל שהרי סוף ז"ל כתב שחתמו בלשון יונית כו' ואין שמו יוסף אלא שמעון כפי שקורין וכותבין מן השמאל אל הימין אבל אנחנו חוששין שמא הפכו ונמצא שמו יוסף וחתם כדרך העברי). ועולין דברי הר"ב והרמב"ם כאחד וכהוגן בלי שום פיקפוק. ומ"ש הר"ב ה"ג עד אחד עברי עד אחד יוני עד א' עברי עד אחד יוני כאין מתחת זה כו' זהו להפוקי מגי' רש"י דגרים עד א' עברי ועד אחד יוני כאין מתחת כו' ועד אחד עברי ואחד יוני כאין מתחת כו' כמבואר בדבריו וכבר כתבתי דלפי פי' הר"ב והרמב"ם אפשר לפרש גם לפי הגי' דהכא כמו שנשנית כמבואר וכמה דפרישית בפנים. ולפי שיטתא דהאי תלמודא גי' דהכא מדויקת היא דמשמע מסוגית הגמרא דטעם הפסול הוא משום הרחקת עדים מן הכתב בענין אחר וכאשר יתבאר בדיבור דלקמן:

(שם בגמ') **ועברי** גבי יוני לא בענין אחר הוא. אבל בבבלי קאמר דהאי טעמא ליתא דלא יהא אלא מלאהו בקרובי' דכשר והטעם הוא דחיישינן שמא גוגדלית חתמו כדפרישית במתני' וכמה שנתבאר לעיל. והיכא למידק לשיטתא דהאי תלמודא דמשמע דלא חיים לגוגדלית אלא דטעמא משום הרחק ב' שיטין א"כ מ"ט לא דייק מרישא דגט השני פסול ומשום הרחק בענין אחר הוא ולמאי דפרישית בפנים בלשון האח' דכל שהוא דקאמר אפילו הענין אחר אינו ממלא כל הב' שיטין אלא כשיט' אחת הוא לק"מ דכי הא לא מצי לדייק אלא מסיפא וכלומר דאע"ג דהב' יונים תתומין זה אחר זה והיה לנו להכשיר גט השני שמעידין היונים עליו אפ"ה פסול משום דהעברי שלפניהם מפסיק בין הכתב להתימתן והיינו מ"ש דגיר' דהכא במתני' מדויקת לפי שיטתא דהאי ש"ס:

(שם) **רבי** דוסתי ברבי ינאי אומר מלא חתימת העדים. וכן הוא בתוספתא כאן ובשלהי ב"ב ומשמע דפליגי אברייתא דלעיל והתוס' בפר' גט פשוט דף קס"ב ד"ה פחות מכאן כבר כתבו ע"ז וגראה לר"מ ולר"ת דמן הצד מיירי כלומר בגליון שלפני התימתן ולרבי צריך שיהא כבוה עם כתב השטר שלא יהיה שום חלק לפני החתימה ועיין בהרא"ש שם:

(דף נג ע"א) **צריך** להזכיר עניינו של גט עמו. נראה דרבי זעירא ורבי בא פליגי אליבא דרב במה שכתב הרא"ש שם שאם לא התזיר ענינו של שטר בשטה האחרונה פסול שלא נעשה כתיקון חכמים ולרבי בא אפילו לא התזיר כשר אלא שאין למדין משיטה האחרונה כדעת רוב הפוסקים כדמוכח מסוגית הש"ס שם:

(שם) **אני** אומר אפילו בעד אחד ודיין אחד מקוים. וזהו כרב יהודה אמר שמואל בבבלי כתובות דף כ"א עד אחד ודיין אחד מצטרפין ולא קיימא המסקנא הכי דמאי דקא מסהיד האי לא מסהיד האי ואין מצטרפין:

(שם) **ואנן** איחרנו את זמנו. וכן אמר בבבלי שם דף קע"ה ומטעמא דפרישי' ואפילו במקום דליכא חששא זו כגון שהוזכר זמן השטר וסכום המעות בשובר אפילו הכי צריך לכתוב כן אם לא כתב בשטר דאיקני מחשש ביטרוף הלקוחות שקנו מהלוה קרקע שקנה בין ההלואה לזמן הכתיבה שלא כדין כדמוכח מסוגית הש"ס פ' מי שמת דף קנ"ז וכמבואר בטוח"מ סי' מ"ג:

(שם) **צריכין** הדייני' מכירין את הגדונין. זה הדין נלמד ממתני' דגט פשוט כותבין גט לאיש כו' ובלבד שיהא מכירן וה"ה בשאר שטרות וכך הם דברי הרמב"ם בפ' כ"ד מהלכות מלוה הלכה ג' אחד השטרות הנכתבין לא' שלא בפני חבירו ואי' השטרות שאין כותבין אלא מדעת שניהם כו' כלן צריכין שיהו העדים מכירין השמות שבשטר שזהו פ' בן פ' וזהו פ' בן פ' שמא יבאו שנים ויעשו קנוני' וישנו שמותיהן בשמות אחרים ויודו זה לזה ע"כ:

(שם ע"ב) **הדיינין** חותמין אף על פי שאין יודעין לקרות כו'. כברייתא דר"ת בבבלי פ' שני דייני גזירות דף ק"ע וכתב הר"ן שם בשם הרא"ה ז"ל דדוקא מה שיש בגוף השטר אין צריך לקרות אבל מ"מ צריכין הם לגהות מי הם המלוה והלוה כדי שלא יהו קרובים לדיינים ולא לעדי' המעידין בפניהם והרמב"ם בפרק י"ו מהל' טוען כתם דבריו עיין שם:

(שם) **בינו** מתניתא כתב סופר ועד כשר. זהו כשמואל בבבלי דף פ"ו גבי מתני' דג' גיטין כו' יש בו זמן ואין עליו אלא עד דמכשיר אפילו כתב הסופר ועד א' דגרים במתני' דהכא כתב סופר ועד אבל לרב התם חתם סופר ועד שניהו וכדמוקי רבי ירמיה בבבלי הכא. ולמאי דקי"ל כרבי יוסי דאמר בפ' התקבל מילי לא מימסרן לשליח ופליגי התם בדף כ"ו דאיכא למ"ד מודה רבי יוסי באומר הבעל אמרו לפ' שיכתוב ולפ' שיחתמו דכשר ולפי זה חתם סופר ועד פסול דנפיק מיניה חורבא דאיכא למיחש שהבעל לא ליוה שיחתום הסופר אלא אמר לשנים אמרו לסופר שיכתוב ולפ' ולפ' שיחתמו והני שלוחין השו לכיסופא דספרא ואמרו לו שיחתום ולמ"ד התם דרבי יוסי פוסל אפי' באומר אמרו ליכא למיחש להא ואם כן חתם סופר ועד כשר ושמואל לטעמיה דפליג התם בהא וס"ל דכשר באומר אמרו ולפיכך קאמר כתב סופר ועד שניהו אבל חתם סופר ועד פסול לדידיה והרי"ף פסק כפ' התקבל כרבי יוסי ואפילו באומר אמרו פסול ולפיכך מכשיר כאן חתם סופר ועד וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מגירושין הלכה ו' לפסול באומר אמרו ומכשיר בחתם סופר ועד. ודעת הרשב"א ז"ל בסוף פ' התקבל לפסול בתרווייהו באומר אמרו ובחתם סופר ועד ואע"ג דהנך תרתי פסקי סתרן אהדדי כמבואר מכל מקום כיון דאינו מבורר כמאן נקטינן כוותייהו לחומרא וכן דעת הר"ן ז"ל בפרקין. והשתא לרב דמכשיר בחתם סופר ועד ס"ל כרבי יוסי ואפילו באומר אמרו פסול. ולפי זה הוי קשה למאי דמוקי רב מתני' דלעיל הלכה ג' כרבי מאיר והא לרב התם דוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד פסול כדקאמר התם וכלהון בכתב ידים וכן אמר בבבלי שם וכ"ש לפי הסוגיא דבבלי דס"ל לרב תלא ואם כן מתני' דג' גיטין לא מיתוקמא אלא כרבי מאיר כמבואר התם ומתני' דהכא חתם סופר ועד שניהו והרי לר"מ ודאי חתם סופר ועד פסול דהא ס"ל מילי מימסרן לשליח באומר לשלשה תנו ומכ"ש באומר אמרו דכשר ואיכא למיחש לחורבא וכמו שכתבו התוספות בפרק התקבל שם ד"ה מתניתין ואם כן היכי מתרץ ליה להאי מתני' אליבא דר"מ. ואפשר לומר לפי סוגית הבבלי דקאמר רב במתני' דג' גיטין דזימנין תלא וזימנין לא תלא כיש לה בנים לא תלא כו' ואם כן לדידיה אפשר לאוקמי מתני' דהתם כרבנן ול"ק ליתשב להני כמבואר לעיל הלכה ג' אבל לפי סוגיא דהכא קשה וצריך לומר דסיפא דהתם לא מיתוקמא כרב מאיר דלרבי מאיר התם אפילו כתב סופר ועד אחד כשר כדגרים הכא במתני' ואליבא דר"מ היא:

(שם) **איש** פלוני כשר. למאי דפרישית המסקנא כפי נוסחת המשנה דבאיש פלוני צריך לכתוב עד אלא באיש פלוני בן איש פלוני אין צריך לכתוב עד וכדפי' רש"י ז"ל בדף פ"ז בד"ה דלא כתיב עד דמתניתין דוקא נקט איש פלוני עד דהיכא דלא התם פלוני בן פלוני בעינן עד. אבל בפלוני בן פלוני לא בעינן וטעמא משום דערת לכתוב שם אביו ודאי לעדות נתכוין כן כתב הריב"ש בתשובה סימן כ"ו ומביאו הב"י בסי' ק"ל:

(דף נד ע"א) **כתב** תניכתו ותניכתה כשר. לפי גירסא דהכא במתני' וכך היא גירסת הרא"ש ז"ל דכך היו נקיי הדעת כו' על התניכה קאי כדפרישית במתני' ואפילו לכתחילה כשר אבל אין כן גירס' הרמב"ם ז"ל אלא כפי נוסחת הבבלי וגיר' רש"י ז"ל דגרים כך היו נקיי הדעת כו' קודם כתב תניכתו ועל איש פלוני בן פלוני ולא כתב עד קאי והניבה איני כשר אלא בד יעבד כדכתב בפרק ג' הלכה י"ג:

(שם) **אית** לן מימר נרות דולקין כו'. וכתב הרשב"א ז"ל ומשמע דסלקא להו בקושיא ומשום הכי דחו דאפילו בנתקדשה לא בעינן נרות דולקין אלא שיחות בני אדם משיחין והא דלא בגמרא דילן עכ"ל ואפשר לומר דס"ק למאי דס"ד תרתי בעינן ומותיב ליה מגירושין דבחדא סגי כמו התם ואם כן נרות דולקין כו' מהני ושיחות בני אדם שיאמרו שמענו כו' כדפרישית במתני' נמי מהני ובקול כה"ג לא בעינן נרות דולקין וכמו שכתב הרא"ש והר"ן ז"ל על הא דקאמר רב כדי שיאמרו פלוני מסיכן שמע כו' דלא פליג אדעולא דאמר נרות דולקין דב' ענינים הן ותרווייהו תשיבי קול או זה או זה ועוד קול דלעיל שייך בקידושין דוקא וקלא דהכא שייך אף בגירושין:

(שם) **לא** אהירו בה כו'. יש לפרש נמי דה"ק לא התירו לבטל הקול אא"כ שיש אגיל מתחילה מעד מפי עד כמה דפרישית שיאמרו שמענו כו' ואם כן תורו ממה"י ואמרו לא היו דברים מעולם מבטלינן וכפיר' הב' שפי' רש"י ז"ל בדף פ"ע ד"ה מבטלינן קלא:

(שם ע"ב) **ומניין** היוצאה ורתשם פרוע כו' ת"ל כי מצא בה ערו' דבר. צ"ל דתרי תנאי נינהו ואליבא דב"ש ותנא דמתני' סבירא ליה אליבייהו דדבר בא להורות שאינה אסורה עליו אלא בעדים כדקאמר בבבלי דילפי דבר דבר מעל פי שנים עדים יקום דבר וקרא לא משתעי כ"א בערוה ממש ולא בדת יהודית והאי תנא דברייתא ס"ל דדבר בא ללמד על דת יהודית שהיא אסורה עליו כערוה ואסור לקיימ' וחוב' עליו לגרש' וביש לו עדים עליה כדמוקי האי תלמודא בריש סוטה דאי לאו הכי אינו יכול לגרשה כדקאמר התם. וכן מוכח מדמקשי על דב"ש צ"ל קרא לא יוכל וגו' ומשני לעבור בשני לאוין וכדפירשו התוס' דף צ' ד"ה מה להלן והאי קושיא לא קאי אלא אתנא דמתני' דלא משתעי קרא אלא בערוה ממש, דאי לתנא דברייתא אפילו יש עדים בדברים כעורין וס"ל דנאסרה עליו וחובה לגרשה מ"מ לא קאי עלה כלאו ומאי משני לעבור עליה בב' לאוין דילמא קרא לדת יהודית הוא דאתא. ואפשר לפרש שלא כדברי התוס' ואתנא דברייתא נמי קאי וקאמר דקרא דלא יוכל וגו' בא ליתן עליו בלא תעשה. ומיהו אפי' לפירוש זה האי תנא דמתני' לא ס"ל דקרא משתעי בדת יהודית דא"כ מצא בה דבר ערוה קאמר ולא אייתר ליה דבר כדאמרן והיינו טעמא דלא משני הכא דדבר ערוה לאו דוקא ועיין לקמן בד"ה ודר"ע:

(שם) **תהא** כנדתה כו' עד שתבא במים. בבבלי פ' במה אשה דף ס"ד לא גרים הכי אלא זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר"ע ולימד א"כ אתה מגנה על בעלה אלא מה ת"ל והדוה בנדתה בנדתה תהא עד שתבא במים וגיר' דהכא כגי' הת"כ ולפי הך גירסא יש לומר דאף לזקנים הראשונים אית להו דרשת רבי עקיבא ותרווייהו נפקא להו מהאי קרא מדהוי מצי למיכתב והדוה בנדה וכתיב בנדתה דרשינן נמי בנדתה תהא עד שתבא במים ור"ע סבירא ליה דלהאי דרשא לחוד קאתי. ואין צריך למה שכתב הרשב"א ז"ל בחידושי שבת שם דלזקנים הראשונים נפקא לן מבמי נדה יתחטא דאמרי' בשלהי ע"ז מים שהנדה טובלת בהן לדרשה זו איכא למיפרך דילמא היא לטהרות אבל לבעלה דחול הוא לא כדכתב הוא ז"ל בעצמו האי סברא אליבא דר"ע ולמאי דאמרן לק"מ. והרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' א"ב הלכה ג' כתב שם דרשה אחרת והיא גם כן מת"כ ורחצו במים זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול ואין להאריך כאן בזה:

(שם) **ודרבי** עקיבא כבית הילל. כתב הרשב"א ז"ל ותימה הוא דלמה מוכרח לומר ודרבי עקיבא כבית הלל אלא כדברי עצמו היה לו לומר דהא אית ליה דמשום מוי ראוי לגרשה ולדברי בית הלל עד שימצא בה דבר כגון שהקדיחה תבשילו אבל משום כיעור נמי לא וצ"ע עכ"ל ואפשר לומר דסבירא ליה להאי ש"ס דבית הלל לא פליגי אדרבי עקיבא אלא דאם מצא אחרת נאה הימנה לא יוכל לגרשה שהרי היא לא גרמה לו דבר אבל אם היא גורמת בתתגנה בעיניו הוי דומיא כעין דהקדיחה תבשילו שמצא בה דבר ומחמת כן שנואה בעיניו ואפילו לבית הילל יכול לגרשה והיינו דקאמר ודרבי עקיבא כבית הילל כלומר דאזלא שיטתו דהתם אפילו לב"ה מפני שהיא גורמת שתשנא בעיניו. וקמ"ל בזה דאפילו בית הילל מודו בכה"ג. ויש קצת ראיה לחילוק זה מדכתב הרמב"ם בפ"י הלכה כ"א ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אא"כ מצא בה ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה אבל שניה אם שנאה ישלחנה ע"כ והיינו כרבי יוחנן וכר"א בשלהי מכלתין דמחלקי בין זוג ראשון לזוג שני ומפרש הוא ז"ל דאליבא דב"ה קיימי כנראה מפרש"י שם בזה דבזווג ראשון אפי' לבית הילל שנאוי המשלח אא"כ מצא בה ערות דבר ובזווג שני אם שנאת שלח. ורש"י ז"ל פירש בזה שנאת שלח כר"ע וא"כ הוי דלא כב"ה. ולפיכך הטור בסי' קי"ט נאדי מפי' זה ופי' אם פשעה כנגדו יכול לגרשה בזווג שני והב"ח כתב שם דכך נראה מדברי הרמב"ם ולענ"ד נראה דמה"ט סתם הרמב"ם דבריו וכתב אם שנאה ישלחנה לומר אם השנאה באה מחמת' ישלחנה אע"פ שלא פשעה כל כך כמו הקדיחה תבשילו וכדאמרן כדמשמע מהאי תלמודא אבל ודאי משום שמצא אחרת נאה הימנה לא דהא לא שייך לומר אם שנאה כדכתב הב"ח שם:

ואשר נדרתי אשלמה ישועתה לה'. בריש סוטה בד"ה לפום כן כתבתי בשם התוס' שהקשו על שיטתא דהאי תלמודא דמוקי התם פלוגתייהו דר"א ורבי יהושע בקינוי לאשתו רבי אליעזר אמר חובה רבי יהושע אמר רשות ומפרש לקרא דמיירי שמצא בה דברים כעורין בלא עדים ורבי אליעזר כב"ש דאמרי לא יגרש אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה או דברים כעורין בעדים כתנא דברייתא דהכא וא"כ לגרשה אינו יכול לקיימה אינו רשאי לפום כן אומר חובה לקנא לה ולברר הדבר ורבי יהושע ס"ל כבית הלל ולפיכך אמר רשות שהרי אם רצה יכול לגרשה והקשו התוספות בריש סוטה והא רבי עקיבא מיקל הכא טפי שאפילו מצא אחרת נאה ממנה מגרשה ואפילו הכי קאמר חובה ולא תירצו כלום והנלענ"ד בישוב קושיא זו הוא זה אחרי שנדקדק בהסוגיא דקאמר בבבלי הכא דב"ש דרשי כי בלשון דהא וס"ה אם לא תמצא חן בעיניו דהא מצא בה ערות דבר ור"ע דריש בלשון אי ואי נמי והיה אם לא תמצא חן בעיניו אי נמי מצא בה ערות דבר והשתא לרבי עקיבא צריך טעמא צ"ל לכתוב דבר דהא הקדיחה תבשילו נפקא לן כמכ"ש מוסיף אם לא תמצא וגו' דמותר לגרשה ומערוה נפקא לן דאפילו אם נתגרשה משום ערוה מותרת להנשא לאחר כדאמרי ב"ה לעיל והתוס' בשם ר"י בד"ה כ"ש פירשו דבאמת מה"ט אמרי' דר"ע סבר לה כפירושא דקרא ערות דבר כב"ש דחדא מילתא היא ובשם הרב רבי אלחנן פירשו דרבי עקיבא אתי שפיר כב"ה כפירושא דקרא או ערוה או דבר דאי לאו דאייתר ליה דבר להקדיחה תבשילו לא הוי דריש כי מלא בלשון אי נמי אלא בלשון דהא. והנה לכאורה אין נ"מ בזה לדינא אליבא דרבי עקיבא דבין לשיטת ר"י ובין לשיטת ר' אלחנן קרא מתפרש הכי. לב"ש לא מיירי קרא אלא בגירושי חובה שמצא בה דבר ערוה וחובה עליו לגרשה ולב"ה קרא מיירי בגירושי חובה ובגירושי רשות דהקדיחה תבשילו אין חוב עליו לגרשה אלא שמותר לגרשה וכן נמי לרבי עקיבא אף דאמרינן דמפרש ערות דבר כב"ש מכל מקום אליביה האי קרא גם בגירושי רשות הוא דמיירי. אבל כד מעיינין נ"מ גדולה לדינא היכא אליבא דרבי עקיבא בין שיטת ר"י לשיטת ר' אלחנן דהרי לתנא דברייתא דב"ש דאזלא סוגיה דריש סוטה אבתריה כמה שביארנו וכדאיתא התם בהדיא קרא משתעי גם בדת יהודית שמצא בה דברים כעורין ואם יש לו עדים חובה עליו לגרשה דאסור לקיימה ואם אין עדים אסור לקיימה אבל אינו יכול לגרשה לב"ש אלא מקנא לה לברר הספק ע"י בדיקת מי המרים כדאיתא התם. ולב"ה דלא דרשי הכא משום דס"ל בעברה על דת יהודית אין חובה עליו לגרשה (וזה מוכרח מדקמפרש בסוגיא טעמייהו דבית הלל דלא דרשי כב"ש דדבר ללמד לעדים לחוד הוא דאתא דמי כתיב ערוה בדבר דקשה הכתי מנא להו למידרש להקדיחה תבשילו דילמא דבר לדת יהודית הוא דאתי וכהאי תנא דב"ש אלא ע"כ דטעמייהו משום דקשיא להו אליבא דב"ש דלא ס"ל הא דקאמרי ב"ה דאיצטריך למיכתב קרא יתירא דלא תטעי לומר דערוה אסורה להנשא וע"כ משום דס"ל דמהיכי תיתי סלקא אדעתין לומר כן שתהא אסורה לאחר וא"כ לכתוב קרא הכי כי מצא בה דבר ערוה והוי דרשינן דבר המביא לידי ערוה וערוה ממש ומדלא כתב הכי ש"מ דלא בעי רחמנא לערבינהו בחד קרא דלא תימא שחובה עליו לגרשה בדברים כעורין כמו בערוה ממש) ודבר למילתא אחריתא הוא דאתא לגירושי רשות ואין חוב עליו לגרשה כ"א בערוה ממש. ומיהו בהא מספקא לן אליבא דב"ה אי ס"ל דאין עליו חובה כלל בדברים כעורין אפילו אם יש עדים ואם רצה לקיימה מקיימה ואם רצה לגרשה מגרשה או דס"ל דאע"פ כן לקיימה אינו רשאי אלא שחובה עליו לקנאות לה לברר הספק וכמו באין עדים אליבא דב"ש דבזה אין לנו הכרע. וכן היא בעיא דלא איפשיטא בבבלי פרק ארוסה כדבעינן למימר לקמן. והשתא לר"ע אם אמרי' דדריש קרא דערות דבר כב"ש כשיטת ר"י וכתנא דברייתא דרהטא האי סוגיא דסוטה כוותיה נ"מ לדינא איכא דלרבי עקיבא אפילו אם אין עדים בדברים כעורין אסור לקיימה כמבואר. ולפ"ז נתיישבה נמי שפיר קושית התוס' דהתם דודאי לר"ע אם רצה לגרשה מגרשה אלא דאגן אם רצה לקיימה קיימינן והילכך כתבה התורה וקנא לה שחובה עליו לקנאות לה כדי לברר הספק וכל זמן שאין הדבר מבורר אסור לקיימה. ואין להקשות למאי דאמרן לב"ה מספקא לן אם מותר לקיימה הא התם קאמר רבי יהושע כב"ה כו' משמע דאינו רשאי לקיימה ועיין שם הא ליתא דהתם בדברים כעורין בלא עדים מיירי ובכי הא ודאי מותר לקיימה מדתלי טעמא דס"ל לרבי יהושע קינוי רשות משום דסבר כב"ה ואי כ"ד אסור לקיימה א"כ אפילו לב"ה דסברי דאיכא גירושי רשות אכתי שפיר מצינן למימר דקינוי חובה במצא בה דברים כעורין ורוצה הוא לקיימה כדאמרן אליבא דרבי עקיבא אלא ע"כ בכה"ג מותר לקיימה אלא אם יש לו עדים הוא דקמספקא לן וכדבעי בפ' ארוסה דף כ"ה העוברת על דת יהודית ורצה בעלה לקיימה מהו דאפי' בעדים מיירי כדמשמע מדברי הרמב"ם בפ' כ"ד מהל' אישות הלכה ט"ז דמדמי לה התם לדבר מכוער דאפי' בעדים אין כופין הבעל להוציאה לשיטתו כמבואר בדברי המפרשים שם. וכן בעוברת על דת יהודית אף על גב דבעיא דלא איפשיטא היא מכל מקום מדמסיק התם בעל שמחל על קינויו מחול נפשטה גם כן הבעיא דמותר לקיימה אם רצה שהרי אפילו לאחר סתירה קינויו מחול וכ"כ התוס' שם. זהו הנלענ"ד בישוב קושית התוס' ומתוך דברי אלה נתיישבו כמה דקדוקים בהסוגיא בסייעתא דשמיא:

הדרן עלך המגרש וסליקא לה מסכת גיטין בסייעתא דשמיא בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

חדושי אמרי ברוך למסכת גיטין .

בשירי קרבן דף ה׳ ד״ה בניו מה שם וכו׳. הולד ממזר וכו׳. נ״ב נ״ע דאף שהוא ממזר אינו עבד שוב מצאתי בפ״מ כדברי אתגם מדברי התוס׳ ביבמות דף מ״ס ד״ה כיון יש קצת ספק לדברי המחבר. ויעוין בשאלתות פ׳ וישלח סי׳ כ״ה יעוין בפסקי תוס׳ ממסכת סוטה דין נ״א בפ׳ אלו נאמרים שם מציין על תוספות מס׳ יבמות פרק החולץ דף מ״ה שכוונה דבזה מתורץ שם קושית התוס׳ מההוא דאיתא כל דאמר מדבית חשמונאי אנא עבדא הוא תיפוק לי׳ דנתייאשו הבעלים ויעוין בחידושי מהרימ״ע קדושין ד״ע :

בש״ק שם ד״ה מודה שיש לו בה וכו׳. ק״ק איך מייתי ראיה לסתור וכו׳ נ״ב נק״מ דהרשב״א לא בא אלא לחזק דבריו מה שכתב דכיון דיכול העכו״ם לחפור בה בורות שיחין ומערות ע״כ נ״ל שיש להעכו״ם קנין הגוף בקרקע דנאפס קה״ג ליכא רשות להיות חופר בה בורות שיחין ומערות. ומטעם זה בזמן שהיובל נוהג אין הלוקח יכול לחפור בה וכו׳ למ״ד לא קנה קרקע ולמ״ד קנה קרקע אעפ״כ אינו יכול לחסיר נה הוא משום דגלי קרא ושב לאחוזתו וזה לא שייך כשהלוקח הוא נכרי שאינו במצות יובל :

בש״ק דף ט׳ ע״ב ד״ה מי שאחזו וכו׳. נקרא רוח רעה וכו׳. לשון הרמב״ם בפי׳ המשניות שבת פ״ב על המשנה המכבה את הנר וכו׳ רוח רעה קוראין לכל מיני החולין הנקרא בערבי מלקוניא כו׳ יעוי״ש ויעוין ברמב״ם הלכות שהיטה פ״ב דין י״ב שחשב שהם בהדדי חש״ו ומי שאחזתו רו״ר ובה״ג כתב מי שהיה רו״ר מבעתו והוא פי׳ המשנה דכאן :

בש״ק שם ד״ה אדם מעיד וכו׳ דף י׳ ע״א סנהדרין פ״ג וכו׳. נ״ב יעוין בפ׳ ארבע מיתות הלכה ח׳ מכאן לדיינין שקיבלו עדותן שמדין שדיון דין :

חדושי בן אריה .

שירי קרבן דף א׳ ע״ב ד״ה על הממון כו׳ עד חמם וכ״ע. נ״ב ע׳ שלשי גבורים בשם ריא״ז פ׳ זה בורר [דף ה׳ ע״ב] ובכנסת הגדולה חשן משפט סי׳ נ״ח אות כ״ח ולכאורה קצת ראיה מכאן לריא״ז ויש לדחות לחשוד שאני. אבל אם נפסל על ידי עדים בממון פסול מן התורה לכל עדות [וע״ע גיטין דף י״ד ע״א על פירש״י שבמתני׳ שם] : שם **בשירי** קרבן בד״ה תיפתר כו׳ וגירסא זו מכוונת יותר כו׳ נ״ב וכ״ה להדיא בבעל העיטור אות ק׳ קרובים ובמרדכי פ״ק דמכות שהעתיקו לשון הירושלמי ע״ש והביאור הוא פשוט לפי גירסא זו. דהנה דאמר ר׳ יוחנן על המתני׳ תפתר שחתם ישראל לבסוף פליגי אמוראי ר׳ יוסי (והוא אמורא בירושלמי כידוע) ור׳ אילא בשם ר׳ ינאי, דר׳ יוסי ס״ל דאתיא כמ״ד עדים חותמים זה שלא בפני זה. הלכך דוקא שחתם ישראל לבסוף ואי לאו דידע הישראל שהכותי חבר לא היה חותם אחריו ולא חיים ר׳ יוסי לדלמא רווחא שביק כו׳ [כמ״ש בגמרא דידן גיטין יו״ד] אלא מסתמא חתמו כסדר אבל למ״ד אין עדים חותמין זה שלא בפני זה א״כ ראה הישראל כשחתם הכותי בוודאי למדו שיהתום לשמה ואפי׳ חתם הכותי לבסוף כשר. ור׳ אילא בשם ר׳ ינאי ס״ל כגמרא דילן בגיטין שם דאדרבא למ״ד עדים חותמים זה שלא בפני זה אפי׳ חתם ישראל לבסוף נמי פסול דאמריך רווחא שבק למאן דקשים מיניה אבל למ״ד אין העדים חותמים זה שלא בפני זה כשר כשחתם ישראל לבסוף דאי לאו דכותי חבר הוא לא הוה מחתים ליה קמיה דידיה אבל כשחתם ישראל בתחלה אף כשישראל ראה כשחתם הכותי מ״מ אינו יודע אם חתם לשמה דלא ס״ל האי סברא שהישראל מלמדו שיחתום לשמה. ואח״כ מביא בירושלמי שם הברייתא דשמר שחתמו בארבעה עדים כו׳ ומקשה עליה ויעשה כהרחקת עדים כו׳ ומתרץ עלה. [וכן הגיה כאן בפני משה ובדפוס זיטאמיר הדפיסו כן גם בפנים וכמו שעשו שהרבה מקומות שהדפיסו בפנים כמו שהגיה בפ״מ ולא עשו בזה כהוגן שהיה לבם לציין את הנוסחא הישנה ושים כאן הג״ה וכמו שהחמירו בזה הראשונים ע׳ יורה דעה סי׳ רע״ם וביאור הגר״א ז״ל שם ס״ק ב׳ ופ״ת שם סק״ג וע׳ מ״ש בזה בהגהות בן אריה על אלפס מכות על מרדכי וע׳ מ״ש בבן אריה על חשן משפט סי׳ מ״ה וע״ש בחו״מ סי׳ מ״ה בתומים ס״ק י״ד ובקצה״ה ס״ק ג׳ ובנה״מ שם ס״ק ג׳ מה שכתבו כולם על דברי הירושלמי הזה [וע׳ בריטב״א שהביא מקצת דברי הירושלמי הזה] : **בש״ק** ד״ז ד״ה הן הומריס כו׳ ונוסחא מוטעת היא בר״ן. נ״ב ע׳ בעיטור אות מ׳ מכירה שהביא לשון הירושלמי כמ״ש בר״ן (הקרקע בחזקת הלקוחות שהמוציא מחבירו עליו הראיה) :

מה״פ דף נ״ו ע״ב ד״ה כרמו וכו׳ דין זה אינו מבואר בבבלי ולא דברו הפוסקים בזה כלום עכ״ל. נ״ב עי׳ ראש סוף בכורות [פ״ח סוף סי׳ י״א] ובבעל התרומות שער מ״ג חלק ד׳ שהביאו הירושלמי הזה :

חדושי מהר״א מגריידיץ.

בשירי קרבן דף ב׳ בד״ה האומר תנו כאומר כתבו ותנו עד שהרי אין העבד בידם. נ״ב נ״ע הלוא לא הושלם מתחילה לכך, ובגוף הקושיא במח״כ נעלם ממנו לפי טעם דברי התוס׳ ב״ב קמ״ט א׳ ד״ה דקא וכו׳ דשחרור שאני. ואפשר דאף רב סבר דשחרור מצוה לד״ה כיון דשאני ואז אין התחלה לדבריו במ״ש הא אליבא דרב קימין. ורא״ה שכן הוא שכתבו התוס׳ דר״מ הוי יחיד וכאן מצאנו דרבי ורבנן סברי מצוה לד״ה. ודוחק כיון דלא מצאנו זאת בבבלי ואם שחרור שאני ניחא. [נראה כוונתו דל״ע על הירוץ שכתב דעבד שאני וכו׳ ועדיף וכו׳ ביד השלים הלוא מבואר בתוס׳ ב״ב קמ״ש ע״א ד״ה דקא וכו׳ דבעינן הושלם מתחלה לכך וכאן גבי עבד כמובן לא הושלם מתחלה לכך ומה לנו שהוא חפים בעצמו והעבד עצמו הוי שליש וגם מושלם ביחד הלוא לעולם לא אמר לו בעה״ב כן שיהא הוא השליש וגם המושלם לענין שחרור. וגם בגוף הקושיא מ״ש הא אליבא דרבנן קיימינן וכו׳ ולפיכך אי אפשר לאוקמי מתניתין כמ״ד מצוה לקיים ד״ה דא״כ נ״ל נבורין בלוא מסקי התוס׳ שם בב״ב קמ״ש ע״ב דגבי שחרור דעבד יש לנו לומר יותר מצוה לקיים ד״ה מבשאר דברים וא״כ אפשר לומר דאף רב סבר גבי שחרור דמצוה לקיים ד״ה וכמ״ש התוס׳ הנ״ל. דאף דרב מוקי בגנורין וא״כ ס״ל לרב דאין מצוה לקיים ד״ה דאי ס״ל דמצוה לקיים ד״ה נ״ל נבורין וכמ״ש התוס׳ בגיטין י״ג ע״א ד״ה והא. מ״מ יש לומר דהלוא רב קאי דוקא אסיפא דאמר תנו מנה לאיש פלוני דבעינן נבורין וכמו שפי׳ רש״י ז״ל משום דס״ל אין מצוה לקיים דב״ה, אבל גבי עבד י״ל דס״ל דמצוה לקיים ד״ה וכסברת התוס׳ דב״ב הנ״ל, וא״כ אזלא קושיתו דלרב לא מצינן לאוקמי כמ״ד מצוה לקיים ד״ה די״ל באמת דגם אליבא דרב הוי מצינן לאוקמי רישא דאיירי בענין מצוה לקיים ד״ה וקמ״ל דבאמר תנו אין כופין כמו דס״ל לרבי בירושלמי ודוקא בשחרור כופין. והא דאוקמי רב בנבורין דמשמע דבלא נבורין לא יתנו משום דס״ל דאין מצוה לקיים ד״ה וכמ״ש התוס׳ בגיטין הנ״ל הוא דוקא בשאר דברים אבל בעבד ס״ל לרב דמצוה לקיים דברי המת וע״כ הפכו בגיטין שם ד״ה ממאי תירוץ אחר דלא נוכל לאוקמי מתניתין דאיירי בדין דמצוה לקיים ד״ה — . ועוד הביא הגאון ז״ל ראיה לסברא זו דאף המ״ד דס״ל דאין מצוה לקיים ד״ה מ״מ גבי שחרור דעבד ס״ל דמצוה לקיים ד״ה הלוא לכאורה יש להקשות במ״ש התוס׳ שם בגיטין ד״ה והא לא משך דר״מ הוי יחיד לגבי רבנן דס״ל דמצוה לקיים ד״ה הלוא כאן בירושלמי מצינו דרבי ורבנן ס״ל דמצוה לקיים ד״ה דע״כ לא פליגי אלא בלשון תנו אי הוי כאומר שחררו או לא אכן תרווייהו ס״ל דמצוה לקיים ד״ה וזה דוחק לומר דלפיכך כתבו התוס׳ דר״מ יחידאה הוא בדין זה משום דלא אשכחן בבבלי עוד תנא או תנאים דס״ל כר״מ. דמה לי תנאי דבבלי או תנאי דירושלמי. אכן לפי הסברא של התוס׳ הנ״ל דגם שחרור שאני דכאן גבי גם שחרור מצוה יותר לקיים ד״ה מבשאר דברים א״ש דהלוא בוודאי יש לומר דבעלמא ס״ל לרבי ורבנן דאין מצוה לקיים ד״ה ורק כאן בירושלמי דמיירי גבי שחרור דעבד מש״ה ס״ל גם לרבי ורבנן דמצוה לקיים ד״ה א״כ אתי שפיר מ״ש התוס׳ דר״מ יחידאה הוא בדינו והיינו בשארי דברים וכנ״ל] :

בשירי קרבן ד׳ י״ד ע״ב ד״ה נתן עליו בלא תעשה וכו׳ אינו אלא בעשה. נ״ב יש לתמוה הא איתא ביבמות י״א ע״ב בבבלי דר״י ב״כ סבר [דאינו בלאו] ואנן קיי״ל כחכמים דא יכא לאו והרמב״ם פי״א מגירושין כתב דלוקין. אך הלח״מ פלפל שם לומר דרק מחויב מכת מרדות אבל לאו ודאי איכא ולא לאו הבא מעשה והירושלמי כתב שיהיה נ״כ לר״י ב״כ אבל התוס׳ כתבו שפיר להלכה. והיה לירושלמי עוד לתרץ דנס״מ אליבא דמ״ד יבמות מ״ש דגם מחייבי לאוין דלאו דשאר נמי הולד ממזר ובסוטה לכו״ע לאו ממזר הוא. ויש לעיין בזה בדעת רש״י ולמסקנת התוס׳ שם ניחא ע״ש. [נראה כוונתו של הגאון דהמחבר שירי קרבן כתב דאם זנתה אשתו תחתיו ולא גרשה אינו אלא בעשה הלוא מבואר ביבמות בבבלי דרק לר״י ב״כ ליכא לאו בזה אכן חכמים ס״ל דיש גם לאו אם הבעל לא גירש את אשתו שזנתה תחתיו ואפילו הלח״מ דפלפל דמכות מדאורייתא ליכא רק מכות מרדות בכ״ז לאו איכא ולא לאו הבא מכלל עשה. וא״כ לרבנן אם גירש הבעל את אשתו שזנתה תחתיו ונשאת לאחר וא״כ נתגרשה מהשני ונשאה הבעל הראשון עובר בשני לאוין. וכן כתבו התוס׳ גיטין דף ל׳ ע״א ד״ה מה דעובר בשני לאוין. ומה שתירץ הירוש׳ כאן בגיטין נתן עליו בלא תעשה דמשמע דאינו עובר רק בלאו אחד הוא מטעם דרוצה לתרץ גם לר״י בן ביפר דס״ל דגבי סוטה לחוד אם לא גרשה ליכא לאו אכן אם נשאת ונתגרשה ונשאה בעל הראשון עובר בלא תעשה א״כ יש נ״מ גדולה גם לר״י בן כיפר דבלא נשאת לאחר ליכא לאו אם לא גרשה ואם גרשה ונשאת לאחר ונתגרשה מהשני ונשאה הראשון עובר על לאו דלא יוכל ולפיכך נכתב בתורה הלאו דלא יוכל — אכן לרבנן יש נפ״מ בזה האופן דאם זנתה תחתיו ולא גרשה עובר בלאו אחד ואם נתגרשה ונשאת לאחר ונתגרשה ונשאה הראשון עובר בשני לאוין ולפיכך נכתב בתורה הלאו דלא יוכל — והתוס׳ שכתבו בגיטין הנ״ל לעבור עליו בשני לאוין כתבו שפיר להלכה דקיי״ל כרבנן דגם גבי סוטה לחוד יש לאו אם לא גרשה כמבואר ביבמות י״א ב׳ ואם גרשה ונשאת לאחר וגרשה השני ונשאה הראשון עובר אז בשני לאוין כלאו הראשון מטעם שהיתה סוטה היינו שזנתה תחתיו וכרבנן והלאו השני הוא הלאו דלא יוכל (וראיתי שגאון אחד הגי׳ שם בגיטין בתוס׳ הנ״ל שנ״ל בלאו ולא כמו שכתוב בתוס׳ בשני לאוין ומטעם שגם בירושלמי איתא הלשון ליתן עליו בלא תעשה משמע דרק לאו אחד איכא — אכן לפי דברי הגאון ר׳ אלי׳ גריידיץ זצ״ל אתי שפיר דברי התוס׳ דהירושלמי כתב תירוצו גם לר״י ב״כ וכנ״ל והתוס׳ כתבו להלכה דבאמת הלכה כחכמים דחייב בשני לאוין לאו דסוטה ולאו דלא יוכל וכנ״ל וכתב עוד הגאון הנ״ל דהו״ל להירושלמי לתרץ נמי דיש נ״מ בזה דכתבה התורה הלאו דלא יוכל דאי מלאו דסוטה בלבד ליכא ממזר ומלאו דלא יוכל איכא ממזר למ״ד דמחייבי לאוין דלאו דשאר נמי הוי ממזר כהסוגיא דיבמות מ״ט ע״א וע״ב. ומ״ש הגאון ר׳ אליה גריידיץ זצ״ל ולמסקנת התוס׳ שם מ״ט ניחא — כוונתו לדעת ר״ת שדעתו דמחזיר גרושתו וסוטה הוו חייבי לאוין דשאר וא״כ מנשיהם הוו ממזר לכ״ע וא״כ אין נ״מ בין הלאו דסוטה ובין הלאו דמחזיר גרושתו וא״כ אתי שפיר דלא תירץ הירושלמי דיש נ״מ בין לאו דמחזיר גרושתו ובין הלאו דסוטה ולפיכך כתבה התורה הלאו דלא יוכל כיון דבשניהם הוו ממזר וק״ל] :

(דף א' ע"א במתני') המביא גט. כתבו תוס' בשם ר"ת לכך נוהגים לכתוב י"ב שורות בגט דגט בגימ' י"ב ורי"ו כ' בשם ר"ה גאון ור"ס משום דכ"ב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבע חומשי ספרי תורה שצריך להניח ד' שיטין בין כל ספר והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה ע"כ. ול"נ כמך וטעם למנהג דכתיב אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה. ותיבת זה נראה כמיותר דהל"ל איה אבל בא לרמז דבעינן בספר כריתות י"ב שיטים כמנין ז"ה. וכה"ג דרשו בכריתות דף ה' ע"ב שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם זה בגימט' י"ב לוגין הויין וסמכו על דרש זה לדינא לענין חיוב כרת בעשיית שמן המשחה דכתיב וכמתכונתו וגו' בעינן שתהא עשייה דומיא דשמן משחת קדש ע"ש:

(שם) ממדינת הים. כתבו תוס' הא דלא נקט המביא מח"ל וכו' דאתי למעוטי רקם וחגר דסמוכות ומדינת הים משמע רחוקות ע"ש וכר"ן. ונ"ל דאשמועי' דבעינן דומיא דמדינת הים שאינן בקיאין בדקדוקי גיטין ואין עיירות מלויות כמ"ש בקונט' לאפוקי אותן עיירות דגמירי ובכיתי עיירות דומיא דכ"ל שהן כא"י וה"ה רקם וחגר וזה מבואר מאוד ברש"י:

(שם) מן הרקם ומן החגר. עיין פי' בקונט' וכ"פ רש"י. וכ' תוס' והרשב"א וקשה קדש וברד מארץ פלשתי' הם וכן מא"י ע"ש. נ"ל דבזמן ר"ג לא היו חבירים דרין שם ואין הדבר תלוי בא"י לחוד אלא שיהיו בקיאין דרין שם ואפשר לומר דאף עולי בבל לא כבשום אינן בכלל א"י והא דקחשיב בכפרי רקם דחגרא בכלל עיירות שכבשו' עולי בבל להו היינו רקם דפלשתים וכ"כ הר"ן. ומ"ש תוס' הכא משמע דישראל דרין ברקם ובנדה פ' דם הנדה תנן כל הכתמי' הבאים מרקם טהורין ור"י מטמא מפני שהן גרים וטועין ע"כ. איני מבין קושייתם הא ר"ג כמה דורות לפני ר' יהודה היה ואז היו ישראלים דרין שם ובזמן ר"י יצאו משם:

(שם בגמ') אילן המביא וכו'. עמש"ל הלכה ג' בד"ה אף הלקוחות וכו':

(שם) שניא היא שאין בקיאין בדקדוקי גיטין. משמע דלאו בלשמה לחוד הוא דאינן בקיאין אלא אף בשאר דיני גיטין. וכן מפורש לקמן בסוגיין דגרסי' עד שיאמר בפני נכתב ביום ונחתם ביום נכתב לשמה ונחתם לשמה. ושייט כפירש"י ודלא כמ"ש תוס' דף ב' ע"ב בד"ה לפי וכו' בשם ר"ת בכל הלכות גיטין בקיאין חוץ מכתיבה לשמה. ומאי דקשיא לתוס' שם מהא דפריך בבבלי דף ט' ותו בין לרבה בין לרבא הא איכא מחובר אלמא לרבה דוקא נקט לשמה בכלל מוליך ומביא נ"א נקט מחובר ע"כ. נ"ל דקושית הש"ס היא אליבא דר"מ דס"ד דמקשה סך ברייתא כר"מ אתיא דסובר עידי חתימה כרתי כמפורש שם בבבלי בהך סוגיא ע"ש. ובפ"ב דף כא ע"ב קאמר רשב"ל לר"מ כתבו לתורף תלשו וחתמו ונתנו לו כשר הלכך אין לפרש בפ"נ ובפ"נ בתלוש קאמר דהא אפי' נכתב במחובר נמי כשר וכל שאינו בכלל בפני נכתב אינו בכלל בפני נחתם. והר"ן כתב מ"ש רש"י למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה שיילינן ליה אם נכתב לשמה ואמר אין ע"כ. יש לזה הוכחה בירושלמי דגרסי' התם בפ"נ ובפ"נ היינו בפ"נ לשמה ובפ"נ לשמה. וכ"כ בחי' ודבריו אלו מבוללי הדבגס. ונ"ל שכיון להא דאמרי' בסוגיין עד שיאמר בפ"נ לשמה וכו' משמע דשיילינן ליה וצריך שיאמר לשמה דודאי בתחילת דיבורו א"צ שיאמר כן. וממ"ש דס"ל לירוש' בפ"נ קאי נמי אשאר דקדוקי גיטין ולא אלשמה לחוד אמילתא שמעינן דשיילינן ליה דכל הני מילי להו בכלל בפ"נ סתמא ניהו וכמ"ש המהרש"א בתו' בד"ה לפי וכו' ע"ש. ומה דמקשי' תו' ורשב"א ור"ן לפירש"י דא"כ הל"ל איכא בינייהו אם צריך לשאול ועוד א"א דלא משתמיע בשום מקום דצריך לשאול. נ"ל ודאי מודה רבה הם לא שאלו הני בהכי בדיעבד דהא קיים תקנת חכמים אלא לכתחלה בעינן למישייליה שמא לא כיון להעיד על כל הפסולים וכמ"ש בסמוך אבל בדיעבד לא חיישינן דסתם ספרא דדייני מיגמר גמירי גם אפשר שהעיד על כל הפסולים וגם הבעל סובר כיון שאמר השליח בפ"נ מסתמא שאלוהו הב"ד ולא אתי לערער ולא אמר א"כ אלא בדבר דאפי' בדיעבד פוסל. ומיושב שפיר קושית הראשונה. גם מאי דמקשה הרשב"א ליתקון דנימא שליח בפירוש נכתב לשמה ואי גיין ליה נשיילי' דהשתא נמי שיילינן ליה ועד דאמר נכתב לשמה לא מתכשר ע"כ ונ"ל דל"ק דהא כבר אמרנו דאינו מעכב בדיעבד. גם קושיא השניה לאו קושיא היא לפמ"ש שמפורש כן בירושלמי וגם בבבלי משמע כן דקאמר מי קתני בפ"נ לשמה וכמ"ש תוס' ונכון הוא:

(שם) ר' מנא הבר מימר בערר שחוץ לגופו וכו'. בבבלי דף ג' ע"א גרסי' האי קולא חומרא היא דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל ומערער ופסיל ליה חד אתי בעל מערער ופסיל ליה כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה וכו' מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה. וכ' תוס' י"ל דפסיל ליה ממש וכו' ואין נראה לר"י לפרש כן וכו' ועוד מדלא תנן ברישא המביא גט ממדינת הים אם יש עליו עוררין וכו' ע"ש. ונ"ל דס"ד דמקשה דלא מהני בפ"נ ובפ"נ אלא לערער שחוץ מגופו ואין בו ממש אבל ערער שבגופו ויש בו ממש מהני וכדס"ד דר' מנא ומסיק כיון דהחמירו והצריכו שיתננו בפני שנים או שלשה והם שואלים השליח על כל דבר מעיקרא הבעל מידק דייק בכל דבר ולא אתי לאורועי נפשיה בערעורו. ופירוש זה מדוקדק בלשון הש"ס דרש"י פי' ולא אתי לאורועי נפשיה קאי אשליח ע"ש והוא דחוק בסברי השליח לא יבא ויערער:

(שם ע"ב) וייבא כהא כתב כל נכסיו וכו'. כ' הרשב"א בשם הר"ח הא דאתפלגון בכותב נכסיו לשני בני אדם ליתא דהא קיי"ל בתרי גופי פלגינן דיבורא ובעה"ע כ' הכא להו בתרי גופי הוא דהא כותב כל נכסיו ביחד לשני בני אדם היא וכיון דנכסים אינן מוחלקין כעדות אחת היא ולא פלגינן דיבורא אבל בכותב לעבדו עצמך ונכסי קנויין לך בההיא פלגינן דיבורא ומה שהאלין זו בזו בירו' כבר תירצנום למעלה. כדפירשתי בקונט' ע"כ. וקשה בירוש' פ' אלמנה ניזונת הלכה ה' גרסי' ע"כ במכרה להן בד' שטרות מכרה בשטר א' תפלוגתא דר"י ורשב"ל וכו' והא התם דתרי גופי נינהו ואפ"ה קאמר לר"י פסול ש"מ דקסבר הירושלמי דאפי' בתרי גופא לא פלגינן דיבורא לר"י וי"ל התם נמי לגוף אחד דמיא דכמאי קנו כולהו בהאי שטרא וכבר נתבטל מקלתו ולא דמיא לעדות בפה. ול"ע. ומה שהקשיתי שם בתו' בד"ה כתב וכו' לסברת בעה"מ דהתם מוכח אפי' אין הפסול בעדים נמי לא אמרינן פלגינן דיבורא יש להרן דכוונתם דגבי עבד לא נתבטל שום דבר מן המתנה אלא שמתיסר קיום משא"כ בשטר שמכרה לא"כ דודאי לגבי האחרון נתבטל. ולפי מ"ש בכתובות פי"א ס"א בתוס' בד"ה ר"י בעי וכו' ע"ש. נ"ל ראיה מבוררת לדעת האומרים קנין שנתבטל מקלתו נתבטל כולו והובא בב"י וכסמ"ע בסי' ר"ב ע"ש. ולא מטעמיה דקאמר דדמיא לקני את ותמור דלא קני דהך טעמא ליתא כמ"ש הסמ"ע שם אלא כמ"ש דשטר וקנין שנתבטל מקלתו נתבטל כולו:

(דף ב' ע"א) והרגה אמר לא יאות הר"ל. כ' הרא"ש ספ"ק דמכות ופסק הר"ח ז"ל דהלכה כר"י אע"ג דאיכא מ"ד לא יאות הר"ה קיי"ל כר"י לגבי רשב"ל ע"כ וקשה הא אפי' מ"ד לא יאות הר"ל מודה דהלכה כר"י אלא קסבר אין טעמו דר"י משום עדות שבטלה מקלתה וכו' אלא דר"י סובר מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו דפסול והאי שטרא מזויף מתוכו הוא ורשב"ל סובר דפליג ר"א אף במזויף מתוכו. וכ"נ מסידור דברי הרי"ף במכות שם דמפרש בירושלמי כן. מעתה מ"ד לא יאות הר"ל סובר נמי דשאני גט אשה ועבד דאינן מזוייפים מתוכן ומודה ר"י דפלגינן דיבורא. ומ"ד יאות הר"ל סובר הכותב כל נכסיו לעבדו דמיא לכותב כל נכסיו לשני בני אדם וכו' דבתרוייהו פוסל ר"י משום עדות שבטלה מקלתה. לפ"ז גם מהאי דכתובות פ' אלמנה ניזונת נמי לק"מ דלמ"ד לא יאות הר"ל לא איפשיטא האיבעיא דהכא ודהתם, והשתא אי אמרי' כמ"ד לא יאות הר"ל הלכתא כר"י ומ"ד יאות הר"ל לית הלכתא כר"י דהא רבא פליג וס"ל גבי עבד עצמו קנה ונכסים לא קנה דפלגינן דיבורא. מיהו הרשב"א בחידושיו בסוגיין כ' כפי' הר"ח ע"ש. ואינו מוכרח דלפי סברתו ולפמ"ש י"ל דבין למ"ד יאות ובין למ"ד לא יאות הר"ל לתרוייהו הלכה כר"י. עוד כ' הרא"ש שם ור"י הלוי פסק הלכה כר"י וכו' דרבא לית ליה ההוא דירושלמי דמדמי להו אהדדי ומודה רבא בכותב נכסיו לשני בני אדם דמאחר שפסולין לזה פסולין לזה וטעמא משום דאתי לאחלופי בשטרות דעלמא שלא יאמרו קרוב כשר להעיד אבל בגט שאחור לא חיישינן לאחלופי הואיל וצ"ל בפ"נ ובפ"נ ע"כ. ותימא הא ודאי טעמא דר"י לאו משום אחלופי הוא דא"כ קשיא סך דפ' אלמנה ניזונת וכיון שכן מנ"ל להמציא גזרות חדשות אשר לא נזכרו בתלמוד אדרבה משמע בסיפך מדברי הגאון שמביא הרא"ש שם בשטר שיש בו ג' עדים ואחד מהן קרוב או פסול וכו' כשר דאמרינן דלמא חד רווחא שביק למאן דקשיש מיניה ובא קרוב זה וחתם ע"כ. ולא גזרינן לאחלופי. ולפי סברתו טפי הל"ל דמ"ד לא יאות הר"ל סובר טעמא דר"י משום אחלופי ולא דמיא הא דר"י לכותב כל נכסיו לעבדו ואין אנו צ"ל דרבא פליג אירושלמי וצ"ע:

(שם) צריך שיהא מכיר וכו'. בבבלי דף יח ע"ב איתא נמי להך בעיא. והרבה פירושים נאמרו בה כמ"ש הרשב"א בחי'. ופירושי בקונט' נוטה לפי' הרשב"ם שכ' הרשב"א אך לענ"ד פירושינו מרווח יותר גם מיושב קושית הרשב"א שה איך יטעו הבעל והסופר ולא ידעו שהם עכו"ם. דעיקר האיבעיא על השליח ולא על הבעל והסופר:

(שם ע"ב) אם אין שם בהכ"נ מלטרף עשרה. כ' בש"ע א"ע סי' קלט רגילין ליתן גט לפני עשרה ובסדר הגט סעיף ס"ו בהג"ה כ' ונהגו ליקח עשרה אלא הגט לפרסומי מילתא וקשה א"כ קידושין נמי ליהוו בעשרה כדי לפרסומי מילתא ולא מצאתי מי שכ' כן אדרבה בב"ש סוף סי' לד משמע קצת שא"צ עשרה לקידושין אפי' למנהגא אלא לברכה צריך עשרה וברכת אירוסין שאני שהיא דוקא בעשרה מעשה. ונ"ל דעיקר טעם וסמך למנהג זה הוא מסוגיין שיהא השליח נאמן שהן ישראלים:

(שם) ולא אמר לה וכו'. בקונט' הגהתי ולא א"צ בפני שנים אלא לה לבדה אמר בפ"נ. משום דקשיא לי אפ"ד דלא אמר כלל בפ"נ מאי קאמר דר"י רבא מרשב"א כיון דהגט פסול

אי לא אמר בפ"נ דר"י היינו דרשב"א כל שלא בא לידה בהכשר אינו גט מיהו י"ל לר"י דאמר בעינן לוי שאין עדים מצויין לקיימו בדיעבד כשר א"כ הוה טפי מדרשב"א שסבר בא לידה בהכשר מיהא כיון דבדיעבד כשר. לפ"ז הא דמשני בסמוך טעמא דר"י שאין האשה נאמנת וכו' או כדי להחזיקה בגרושה בפני שנים כל שלא נתנו לה בפני שנים הגט פסול. ואפי' המביא גט בא"י צריך ליתנו בפני שנים כדי להחזיקה גרושה ועיי' בחי' רשב"א דף ה' ע"ב דמסיק כן אפי' לר"מ. ומ"ש עוד שם בד"ה אבל בירו' משמע דפסקו הלכה כר"מ אפי' חזר ונטלו ונתנו בפני שנים ואמר בפ"נ תלא והולד ממזר מדאמרי לקמן בפרקין ר"י בר אדא וכו' בשם ר"ל הלכה כר"מ בגיטין וכו' ושמא בירושלמי לאו בשנטלו ממנו וכו' ע"ש בשה"ך. ותימא וכי שבקינן מעשה רב דעבד ר' יוחנן דאמר לרבין טלהו ממנה וכו' מפני דברי ר"ל הא קיי"ל אין הלכה כתלמיד במקום רב. ואף בבבלי שם נזכר מעשה זה אלא שקיצר בדבר שאין צורך בו לסיפא דמייתי מיניה וזה ברור ועמש"ל הל' ג' בתו' בד"ה הלכה כר"מ וכו':

(דף ג' ע"א) ור"י כרשב"א וכו'. כ' תוס' והרשב"א דף ה' ע"ב בד"ה יעלנו וכו' אבל לאחר כדי דיבור מספקא לר"י אי מהני כל זמן שעסוקים באותו ענין או לא ע"כ. נראה לפמ"ש הרמב"ן הא דתנן לקמן פ' הזורק א"ל כנסי שט"ח זה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך בשהיה מדבר עמה על עסקי גיטה איירי ע"ש א"כ הא דפליגי ר' ורשב"ג בכנסי שט"ח זה איירי אף כמדבר על עסקי קידושיה ואפ"ה פליג רשב"ג וסובר דצריך שיטלנו הימנו וכו' א"כ לפום סוגיין דמדמי הא דר"י לרשב"א משמע אף לר"י לא מהני באומר בפ"נ בעודן עסוקים בענין גיטה. מיהו י"ל לפמ"ש הרשב"א בפ' הזורק שינויי' אחריני דמתני' אתי לאשמועי' כר' ע"ש וכ"כ הרמב"ן והר"ן אין ראיה משם. והך תירוצא בתרא נ"ל עיקר דאי כתרוצא קמא קשיא ה"ל לש"ס בבלי דף עח למיעבד כולא צריכותא אליבא דר' ולימא הכי ואי איתמר בישנה ה"א באומר כנסי שט"ח זה ומדבר עמה על עסקי גיטה סגי דס"ל כאומר הא גיטך קמ"ל דאפי' במדבר על עסקי גיטה מצריך ר' שיאמר הא גיטך אלא ודאי כשהיא נעורה ומדבר עמה בעסקי גיטה סגי ועיין במשנה למלך ריש ה' גיטין ואני תמה מהטור וש"ע א"ע סי' קמב שלא הזכירו אם אומר בפ"נ בזמן שהן עסוקין באותו ענין דספיקא הוא ול"ע. ומ"ש הרא"ש והטור בשם הרמ"ה שאם מסרו לה בפני עדים א"ל לחזור וליטלה הימנו ולא סגי שיאמר בפני עידי מסירה בפ"נ ע"ש קשה הא מעשה דרבין משמע ודאי דעדיין היו עדים מסירה שם דאל"כ ס"ל לפרש והא ודאי אין סברא לומר דמסר לה שלא בפני עידי מסירה דהא קיי"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי. גם לישנא דגמרא דקאמר ר"י ואמור לה בפני שנים וכו' משמע מפורש שצריך שיאמר לה בפ"נ ולא מהני האמירתו לעדים שלא בפניה ומ"ש בקונט' בלישנא בתרא קשה דהא לקמן פ' המגרש א"ר יוחנן הלכה כרשב"א. גם לקמן פ' הזורק מוקי ר"י סתם מתני' כרשב"א ועמ"ש שם:

(שם) וחש לומר משלוחי הבעל הכלה. ותימא הא תנן לקמן פ"ג שהשליח הגני צריך שיאמר שליח ב"ד אני א"כ ממילא ידעינן אם נעשית שליח משלוחי הבעל. והא ודאי ליכא למיחש דלמא משקרת דא"כ לא תהא נאמנת להביא גיטה ועוד מה לה לשקר לא תאמר ולא מידי ותהא נאמנת דהא גיטה בידה ודוחק לומר בא"י איירי שא"צ לומר שליח ב"ד אני:

(שם) תמן אריב"ל שנייה היא שאינן בקיאין וכו'. וא"ת אף אי ס"ל לפי שאין עדים מצויין לקיימו נמי קשיא אמאי לא צריך וי"ל דאתיוהו בי תרי והרי הן מצויין לקיימו אבל משום שאין בקיאין לשמה צריך וכ"מ בבלי דף ה':

(שם ע"ב) והא תנינן והמוליך. וא"ת למה לא מקשה הך קושיא לעיל ברים פרקין אריב"ל דאמר טעמא דמתני' לפי שאין בקיאין וי"ל סובר הש"ס ריב"ל אית ליה נמי דר"י לפיכך אף כמוליך צריך שיאמר אבל השתא דקאמר עכשיו שחבירים מצויין כת"ל אנ"ל בפ"נ ש"מ דלית ליה דר"י וקשיא מתני'. מיהו קשה לפמ"ש בסמוך דאיירי בדאתיוהו בי תרי א"כ שפיר מצינן למימר דריב"ל אית ליה דר"י:

(שייך לד"ג ע"א) אתא עובדא קומי ריב"ל א"ל לית צריך. כ' הרשב"א דף ו' הלכתא כרבא אע"ג דר"י וריב"ל פליגי וריב"ל כרבה וקיי"ל כריב"ל לגבי ר"י הכא כיון דרבא בתרא הוא קיי"ל כוותיה ע"ש. ולא ידעתי למה ליה לדחוקי נפשיה הא לפום סוגיין אף ריב"ל סובר האידנא דמצויין חבירים בת"ל הכל בקיאין:

(שם ע"ב) שנים שהביאו את הגט אנ"ל בפ"נ. בבבלי דף טו גרסי' אי אומר בפ"נ וכו' הרשב"י הר"י ל"ש אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט א"צ בפ"נ ופירש"י דטעמא משום שאין עדים מצויין לקיימו והרי יש עדים וא"ת א"כ אפי' בשאין שניהם שלוחים נמי וכו' וי"ל לא פלוג רבנן אבל כשהם שניהם מילתא דמוכחא ולא שכיחא היא ולא אחמור בה רבנן. ותו' כ' ונראה אפי' למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה איירי הכא דלאחר שלמדו בני תרי דלא שכיח לא גזרי' שמא יחזור הדבר לקלקולו ע"כ. וקשה לפירש"י מאי פריך הבבלי דף ה' ע"א לרבה א"ה אפי' בי תרי נמי הא גם לרבא קשיא אפי' חד שהביא ואחד עמו נמי סגי ובקושית רש"י ונ"ל דדוקא תרי משום דלא שכיח ולא גזרו ביה רבנן א"כ אף לרבה נ"ק דהכי מתני הש"ס שם לרבה. ונולי תירוצו של רש"י לרבא הוה ניחא לן למה לא מוקי לה כרבה נמי וכשיטת תוס' משום דקשיא ליה לרבה מנ"ל לר"י שנים שהביאו גט אנ"ל בפ"נ דלמא דוקא הכא דא' אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ הוא דהוי מלתא דלא שכיח ולא גזרו ביה רבנן אבל בשנים שהביאו סתמא צ"ל בפ"נ דמלתא דשכיחא היא וגזרינן שמא יחזור הדבר לקלקולו אבל שבתא דפירש"י אפי' לרבא שנים שהביאו אנ"ל בפ"נ משום דמלתא דלא שכיחא הוא אי אפשר לומר כן דא"כ גם לרבה, מנ"ל דקסבר ר"י שנים שהביאו אנ"ל בפ"נ. אבל לשיטת תוס' דאמרו לרבא כי אתיוהו בי תרי אנ"ל בפ"נ היינו טעמא משום אלו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימנו ואין מקום לקושית רש"י ופירוקיה. וכ"כ הרשב"א. הדרא קושיין לדוכתא דליכא להוכיח מידי לרבה דלמא דוקא הכא כשר דמלתא דלא שכיח הוא שיהא א' אומר בפ"נ משא"כ בשנים שהביאו גט ולא אמרו כלום לא הוה מלתא דלא שכיח כולי האי וגזרו בו רבנן:

(שם) ר"י בן יוסי בשם ר' יוחנן צריך. עיין פירושי בקונט' וא"ת הא אמרינן לעיל ברים פרקין דר"ת לפי שאין עדים מצויין לקיימו וי"ל כיון דעיקר טעמא דשנים אנ"ל בפ"נ משום דאלו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימנו והכן תנן הכל כשרים להביא הגט אפי' קרובים ופסולים והני אלו אמרו בפנינו גירשה לא מהימני וגזרינן כשרים אטו פסולים. מיהו בבבלי פ"ב דף טו ע"ב מפורש דתרי אמוראי אליבא דר"י ולית ליה לבבלי הך גזרה דא"כ גם רבא ס"מ למסבר כלישנא בתרא דהתם ע"ש. ועמ"ש בסמוך:

(שם) הוא עצמו שהביא את הגט א"צ ליתנו לה וכו'. וקשה הא קיי"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי כמפורש לקמן פ' המגרש בירושלמי ובבלי א"כ פשיטא שצריך ליתן גם בפני שנים. וכן קשיא נמי אהא דאמרי' לעיל טעמא דר"י כדי להחזיקה גרושה בפני שנים למה לי הך טעמא תיפוק לי דצריכין עידי מסירה מיהו לעיל י"ל דה"ק לכך הצריך שיאמר בפני שנים בפ"נ כדי להחזיקה גרושה אבל כאן קשיא והוחק לומר דס"ל למנין שאין צ"ל בפני שנים בפ"נ קאמר ומכאן נראה ראיה לשיטת הרי"ף דאף לר"א ע"ח לחוד כרתי ועמ"ש בסמוך בד"ה ולא כן. מיהו בבבלי דף ה' מפורש הוא עצמו שהביא גיטו אנ"ל בפ"נ:

(דף ד' ע"א) כפוניה ויהיב לה חורן. בקונט' פירשתי דכפוהו לפי שהיה כהן. מיהו בש"ע סי' קנ"ד סעיף כ"א בהג"ה כ' מי שגירש אשתו בגט כשר ויצא קלא לעז על הגט יש לכופו לתת גט אחר ע"כ. לא מצאתי לזה ראיה מבוררת. ונ"ל שמסוגיין למד כן. מיהו לפי' בקונט' אין ראיה מכאן דהכא ס"ל כגון אשה בעברה שכופין אותו להוציא כמפורש שם בש"ע סעיף כ' ע"ש ול"ע:

(שם) ולא כן א"ר וכו. עיין פי' בקונט' וקשה הא ודאי היו שם עידי מסירה דאל"כ פסול דקיי"ל כר"א וכמ"ש בסמוך בד"ה הוא עצמו וכו' א"כ לא נבדק הקול מפי נשים לחוד ודוחק לומר שעידי המסירה ילאו משם למדינת הים וליתנהו תמן למישאלינהו ועוד נ"ל דסוגיין פליג אבבלי פ"ב דגרסי' התם אמר אמימר משמיה דרב דימי הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו לריכין למיקריי' והא דקאמר התם דעיילים לבי ידיה לבתר דקריוהו וכו' ע"ש דלא משמע הכי במעשה דחיננא מיהו הא י"ל אע"ג דצריכין למיקריי' מ"מ אי לא קרוהו תופסין לה ויותר נראה מכאן כמ"ש הרי"ף דע"ח לחוד נמי כרתי. אך קשה לשיטת הרי"ף הא דפריך בבבלי דף יט מיתיבי' ה"ז גיטך ונטלתו וכו' וחזר ואמר שטר פסים הוא מגורשת ולא כל הימנו לאסרה ואס"ד צריכי למיקריי' לבתר דקריוהו מי מצי אמר הכי ע"ש. מאי קושיא דלמא ברייתא איירי כשאין שם עידי מסירה אלא עידי חתימה וכ"ת אי בדליכא עידי מסירה למה אין הבעל נאמן לאסרה הא איהו הוא דאפיק לקלא ויהא נאמן במיגו דאי בעי אמר להד"ם. דודאי צריכין לאוקמי שיש שם עדים שראו המסירה אבל אינן עידי מסירה ממש הלכך לא קרו לגיטא וי"ל מי לא מודו הרי"ף והרמב"ם דלכתחלה בעינן תרוייהו כמ"ש הרמב"ם פ"א מה"ג ואס"ד דהך ברייתא איירי בשאין שם עידי מסירה ודאי שרא"י לנאמן להבעל דשטר פסול הוא. והדרנא מכאן ראיה לשיטת הרי"ף דהכי משמע דאי לא קריוה אינה מגורשת קשיא מתני' דלקמן כתב גט לאיש ונמלך לגרש וכו' כמ"ש תוס' שם בד"ה לריכי למיקריי' וכו' ומה שתירצו דנהי דהאסורה להנשא בדלא קרייה מ"מ אם נישאת לא תצא ע"כ. קשיא לי א"כ מאי פריך מברייתא ה"ז גיטך ונטלתו וכו' דלמא הא דקאמר ולאו כל כמיניה לאסרה היינו לאסרה על בעלה השני ובשניסת איירי והרשב"א השמיט תי' זה גם תי' השני דחוק קצת. אבל לשיטת הרי"ף ניחא דהא"ג דלא קריוה עידי מסירה מ"מ מתכשר בע"ח לחוד בדיעבד ולי קשיא דלמא מתני' בסתם

איירי דלא ידעינן אי קריוה או לא ולת"ק ודאי פסול נמי משום דלא קריוה דהא מדנתן לה השוכר מסתמא לא קריוה ועיקרא דמלתא משום ר"א נקט לה דפליג את"ק וקאמר דלאחר זמן כשר ולאו כל כמיניה של הראשון לאבד זכותו של השני קמ"ל אע"ג דהשתא נראה דלא קריוה אפ"ה כשר לאחר זמן דלאו כל כמיניה לאבד זכותו של השני דאמרינן מסתמא קריוה ועבדי הכל כדינא. ועוד קשה מאי פריך הש"ס בבבלי ביבמות פ' האשה רבה ממתני' דכתב גט לאיש וכו' מאי ה"ל למיעבד דלמא מתני' כשנודע קודם שניסת וכדמוקי לה שמואל בגיטין דף פ' ולכך תנא וכל הדרכים האלו בה משום דלא ה"ל לאיכובי כיון שנמצא פסול בגט אבל אם לא נודע עד שניסת מודו דלא תצא דמאי ה"ל למיעבד וי"ל דהא דפריך מיניה סוכר כרב אדא בר אהבה דמוקי פלוגתייהו דת"ק ור"א כשנודע לאחר שניסת ופריך שפיר מאי ה"ל למיעבד. ומכאן ראיה לפסק הרי"ף והרא"ש שפסקו דתלוגו של רהב"א עיקר ע"ש. וא"ת הדפריך רבא מת"ק ליסייעה מדר"א דהלכתא כוותיה כמ"ש הרי"ף והרא"ש וכימא דמש"ע קאר"א הם לאחר זמן לא ה"ז גט משום דמאי ה"ל למיעבד וי"ל ניסנא דמתני' קביא ליה דקאמר ה"ז גט משמע דלא הגלא הע"ג דהשתא נראה דלא נתן לה הגט אלא השוכר:

(שם) **נתן** לה את גיטה וכו'. וקשה סא אמרינן בסמוך הוא עצמו שהביא גיטו א"ל שיאמר בפ"נ והכא בשהוא בעצמו אומר לה הא גיטיך בחלרך שבעכו איירי ודוחק לומר בשא"ל ע"י שליח איירי וצ"ע. כ' הרשב"א פ' הזורק דף עז ע"ב נתן הגט בחלרה שבליפורי וא"ל הא גיטך בחלרך והמרה תזכה לי הגירי כזו נראה דמגורשת ומלאתי בירוש' פ"ק נתן לה גיטה וכו' וא"ת נעשית כמי שהיתה ידה הרוכה אלמא בכעגין זה זכתה לה חלרה ומגורשת. אא"כ תדחה דר"ת כר' הושעיא ס"ל והראבון נראה ע"כ. ולפמ"ש בקונט' הא מר' ירמיה מוכח כן דהא עד כאן לא מיבעיא ליה לר"י אלא אי צ"ל בפ"נ או לא אבל כי קאמר בפ"נ ודאי מגורשת וכן סובר ר' אבא. אך צ"ל דאין מכאן ראיה דאיכא לאוקמי בעומד בלד חלרה דעבו תליה בא"י ותליה בח"ל כדאמרינן לקמן ה"ב והיא עומדת בח"ל והלרה באותו לד שהוא א"י ולכך נקט עכו דוקא כדי שתוכל לעמוד בלד חלרה. והר"ן כ' אדברי הרשב"א ולא ידעתי איך מתגרשת הא בשעה שזרקו בחלר לא הוי שליח דידיה ודידה ואינו אלא כנתנו בידה לפקדון וכי אמרה תזכה לי חלירי היכי מתגרשת הא בעינן שיאמר לה הא גיטיך וכו' ע"ש. ואיני מבין דבריו הא קיי"ל אף במדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה סתם הגי וזו קבלת גיטה וקנין חלרה כאין כאחד:

(שם ע"ב) **הכל** הולך אחר החתום בעדים. עיין פי' בקונט'. ותו' כתב בב"מ דף ז' ע"ב בד"ה דאית וכו' ובירושלמי איכא אר"ת הכל הולך אחר מי שתפוס עדים ופליג אגמרא דידן דמזכיר זמן וסובר דעידי מסירה כרתי והשטר כשר בלא עידי חתימה ואמין כמה שוה שא"ל להזור אחר עידי מסירה ולית ליה האי ליסני דפ' גט פשוט דסבר רשב"ג עידי חתימה כרתי ע"כ. ותימה הא ודאי תפיסת זמן נמי שוה מידי דבלא זמן אינו יכול לטרוף מלקוחות ולמה לא קחשיב גם הזמן ועוד לפון הכל הולך אחר וכו' לא משמע כדבריהם ועוד מי לא עסקינן שעידי מסירה שם א"ל לחזור עליהן ועוד מדמסיק ד"ה היא הכא אפי' וכו' משמע מפורש דהא דקאר"א הכל הולך אחר התפוס בעדים היינו בהפוס בעדים הכל מודים דשלו הוא וכי פליגי כשכתבו וכו' וכב"מ בירו' ליתא להך מילתא דבעי לדמותו לגט ע"ש. וכשיטה בב"מ דף ז' כ' בד"ה דאית ביה זמן וכו' ועל הירוש' דאמר הכל הולך אחר מי שתפוס בעדים אין להקשות אמאי לא חשיב זמן די"ל כיון דהשטר כשר בלא עדים א"כ אין הזמן מ עיל לו כלום דבעידי מסירה לחוד אינו גובה אלא מנכסי בני חורין דעידי חתימה מפקי לקלא ע"כ. ותימה הא מיהא עדיין יש תועלת בזמן עכשיו שהעדים חתומים עליו ולמה לא יחשב גם הזמן וע"ק לכמה ליסני דפ' גט פשוט אף רשב"ג סובר עידי מסירה כרתי והכי קיי"ל א"כ אין השטר פסול כשאין שם עידי חתימה אבל מועילין דגובה ממשעבדי לשיטת תוס' בפ"ק דמכלתין א"כ ה"ל למימר נמי בשטר שיש בו עדים כמה שוה ומג"ל להש"ס דר"א סובר לרשב"ג עידי התימי כרתי. לכך נ"ל פירושי בקונט' עיקר. וא"ת אפי' תפוש בעדים נמי פליגי דהא לר' לריכין לקיימו ולרשב"ג אין לריך וי"ל סובר ר"א דאף ר' מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו אלא הכא דנפל איתרע ולריך לקיימו אבל אם המלוה תפוש בעדים ה"ל כאלו לא יצא השטר מידו ולכ"ע א"ל לקיימו והשתא איכא למימר הא דגרסי' בבבלי שם בב"מ אר"א מחלוקת בששניהם אדוקין בטופס וכו' ה"פ מחלוקת הא דפליגי ר' ורשב"ג ודלא כפירש"י ותוס' שם דמחלוקת היינו יחלוקו שלא נמלא כמוהו בכולה תלמודא וליתא להוכחת תוס' שם בד"ה מחלוקת ע"ש. והא דקאמר ר"א שם אבל אחד אדוק בטופס וכו' זה נוטל טופס וכו' משמע אף שזה תפוס בתורף דשם גם העדים אף זה דנקיט הופס נוטל מידי. היינו דפריך התם וכי לגור ע"פ ללותית הוא נריך דהכל הולך אחר התפוש בעדים ומשני דדבר מועט יש בטופס הזמן אבל משום זמן אין פלוגתא כ"כ דלפעמים אינו שוה כלום כשיש שם בני חורין. ולפי פי' זה סלקא שמעתתא דב"מ שפיר בלי שום דוחק כלל. וכל המפרשים שמבית הרב בשיטה שם נראה שלא שמו עיניהם על סוגיא דהכא ולא ידעתי למה וצ"ע:

(שם) **מתיב** ר"ל לרבנן וכו'. מכאן משמע דס"ל לירושלמי כפר לודי מא"י הוא ודלא כמו שפירשתי בקונט' במתני' והוא ע"פ הבבלי דגרסי' שם דף ד' ואתא ר"א למימר אפי' מובלעות נמי לא בלא תתלוק במדינת הים. ולשיטת הירושלמי ניחא למה הזכיר ר"א לוד לומר דכפר לודים דמיא ללוד דשניהם מא"י הן. ועיין בבבלי דף ב' כתו' בד"ה מכפר וכו'. ואפשר לומר דאף הבבלי סובר דכפר לודים מא"י הוא אלא ה"ק ר"א פליג את"ק דמובלעות נמי לא דהא אפי' בא"י גופא ממדינה למדינה לריך שיאמר בפ"נ וכ"ש במובלעות ודוחק:

(שם) **אתון** אמרין בשם ר' וכו'. כך הגהתי בקונט'. דליפורי מקומו של ר' היה. והא דאמר רב בסמוך עשינו עלמינו כא"י לגיטין היינו דס"ל כר'. ובבבלי דף ו' גרסי' א"ר הונא עשינו עלמינו כא"י לגיטין מכי אתא רב לבבל ופירש"י שהרבה ישיבות ואין פירושו מחוור לפום סוגיין אלא כמ"ש תוס' בשם ר"ת שרב הורה דמימות יכניה דינה כא"י וכמ"ש. מיהו מ"ש תוס' שם דל"ג אר"ה אמר רב. מסוגיין נראה דגרסי' אמר רב דהא רב כהנא השיב על דבריו כדמסיק:

(דף ה' ע"א) **ואפי'** תימה חולקין על דברי ר"י וכו'. מלשון ואפי' תימא משמע דמספקא ליה אי חולקין על ר"י וקשה הא מפורש במתני' דר"מ פליג וי"ל ה"ק ואפי' תימא רבים חולקין על ר"י דאלו ר"מ וד"י קיי"ל כר"י מ"מ לא פליגי אלא בעכו אבל לא בבבל ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה הלכה וכו':

(שם) **ושמואל** אמר אפי' משכונה לשכונה. כ' הרשב"א דמשמע מהכא דס"ל לשמואל דבני בבל ניידי וכו' אלא דקשה בכי הא לא הוה אמר שמואל מתיבתא בגירסייהו טרידי דטובא שכיחי אלא ע"כ במביא ממדינה למדינה בבבל פליגי גמרין ע"כ ע"ש וכ"כ תוס'. וקשיא לי א"כ הא דקאמר בבבלי שם רב ששת מלריך משכונה לשכונה דלא כרב ושמואל ומ"ט וכ"ת טעמא דרב ששת דלא מחלקינן במדינת הים א"כ מנ"ל לש"ס דטעמא דשמואל משום דמתיבתא בגירסייהו טרידא דלמא טעמא דשמואל כדרב ששת ולמה לנו לעשות שלש מחלוקת בדבר. לכך נראה אף לשמואל אפי' משכונה לשכונה צ"ל בפ"נ וטעמו כיון דממדינה לממדינה צ"ל בפ"נ לא חילקו חכמים בין בבל למדינת הים ואפי' משכונה לשכונה נמי לריך. גם מ"ש הרשב"א דהלכתא כרב דכולהו אמוראי כוותיה ס"ל אינו מוכרח די"ל רבה בר אבוה ורב ששת כוותיה דשמואל ס"ל ולכך מלרכי מערסא לערסא או משכונה לשכונה ומ"ש תוס' בד"ה והא רבה וכו' דטעמייהו דרבה בר אבוה ור"ש נמי משום דניידי ע"ש. קשה הא רב ששת בנהרדעא הוה וכן רבה ב"א לאו במחוזא היה אלא ודאי כשמואל סברי. ומ"ש הרשב"א בירו' משמע דר' יוחנן סובר דבבל לאו כא"י לגיטין וכו' והגן לא קיי"ל כר"י דהא במתני' דתנן רקם כמזרח תלי ליה ובבבלי משני לבר מבבל והגן אגמרא דילן סמכינן ע"כ. איני מבין דבריו ודאי הבבלי משני הכי אליבא דרב אבל ר"י ושמואל לית להו האי שינויא דחיקא. ואפשר דפליגי בפירושא דמתני' למה נקט ממדינת הים וכמש"ל (דף א) בתו' ע"ש:

(שם) **הואיל** וילא המעשה בהיתר ילא. וא"ת ומה נעשו לגיטין הראשונים שיאמרו שהן פסולין בלא אמר הבלית בפ"נ וי"ל בשביל פעם אחת אין לחוש א"נ כל שיש תועלת באמירה או בעביים שעושה בגט זה מה שלא נעשה בגיטין הראשונים אין לחוש ללעז הראשונים והכא יש תועלת באמירה בפ"נ שאם יבא הבעל ויערער ערעורו בטל. ומלשון הואיל וילא בהיתר משמע שמיד הוא בהיתר שאין הבעל יכול לערער אע"פ שבא עכשיו קודם הנישואין והא דנקט עד שלא ניסת וניסת ר"ל מותרת להנשא:

(שם) **הלכה** דר"מ. לעיל דף ב' בתו' בד"ה ולא וכו' כתבתי לשון הרשב"א דקמפרש הא דאר"ל הלכה כר"מ בגיטין קאי אהא דאמרי' בסמוך המביא גט ולא אמר בפ"נ תלא וי"ג דבר בה ע"ש. ותימה איך אפשר לפרש כן הא כזה ר"מ לחומרא ואיך קאמר דיתמר הלכה כדברי המיקל בד"ס וא"ל דה"ק שבעכך דאתה אומר הלכה כדברי המיקל בד"ס ואיך אני אומר הלכה כר"מ לחומרא דה"ב מאי מבני סברין מימר וכו' והכא אפי' יחיד אגל חכמים דה"ל למימר והלכה אפי' לחומרא ועוד דגמ' בכך כעסו במאי שפוסק לחומרא בד"ס ועוד לפי הגירסא שלפנינו גרסי' בהך ברייתא דהמביא גט ולא אמר בפ"נ וכו' דברי ר' ול"ג בה דברי ר"מ. ואי משום דקאמר הלכה כר"מ בגיטין סובר דבכ"מ דפליג הלכתא כוותיה הא ודאי ליתא ומלינו כיולא בזה בבבלי דף פו הלכה כר"א בגיטין ולא קאי אלא אעידי מסירה דודאי לית ליה לרב דהלכה כר"א בכ"מ דהא כתוך כר"פ המגרש איכא מ"ד דהלכתא כר"א ועוד דנקט לגיטין לאפוקי שאר דברים וכן מפירש בירושלמי לקמן פ"ס הזורק ואפי' היימר עכו כא"י לגיטין שמא לתגתי גיטין לכך נראה פירושי בקונט' עיקר. נמלא דאף הירושלמי סובר כבבלי דלית הלכתא כר"מ במביא גט ולא אמר בפ"נ אלא כחכמים וכמש"ל הלכה א

כתו'. וא"ת לפירושי בקונט' מאי קאמר והכא אפי' יחיד אגל תכמים הא ר"י הוא דפליג עליה ולא חכמים וי"ל כיון דקיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י קרי ליה רבים ועי"ל סתמא דמתני' דס"פ מי שאחזו אתיא כר"י דתנן התם היה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר מפרש לה דעכו ממדינת הים היא וכן משמע פשטא דמתני' וכ"מ בבלי דף עז ע"ב וכיון דסתמא דמתני' כר"י קרי ליה רבים. ועמ"ש בירושלמי עירובין פ"ו ס"ב בתו' בד"ה הלכה וכו':

(שם ע"ב) **מאותה** שעה גזרו וכו'. וקשה וכי התלמיד גרס סטעות הלא הן שהטעו את עלמן ומלינו כיולא בזה בבבלי ספ"ב דפסחים שדרש אין לשין אלא במים שלנו ובקונט' ישבתי במקלת אבל עדיין סדבר דחוק וגירסת הבבלי סנהדרין דף ד' יותר נכונה ע"ש:

(שם) **לא** מת נדב ואביהוא וכו'. כתב הי"מ ל"מ אחר שהכתוב פי' חטאם בהקריבם אש זרה אשר לא לוה למה הביאו תו"ל עלות מרחוק לסבת מיתתם דרא"ת ע"י שהורו הלכה וכו' ע"ש שהאריך בדבר. ול"נ דקשיא לר"א בפ' שמיני כתיב בהקריבם אש זרה וכו' וריש פ' אחרי מות כתיב בקרבתם לפני ה' וימותו לכך פירש ר"א דס"ק בקרבתם שהורו להקריב אש זרה לפני מי שחייבין בכבודו ככבוד שמים והיינו משה רבן לכך וימותו ובדרושים האלכתי ע"ש:

(שם) **עד** שיהא רחוק י"ב מיל כמחנה ישראל. בסנהדרין שם פירש"י אע"ג שהמחנה ג' פרסאות ואתו לגבי משה רבותא דמשה שאני ע"כ. וקשה ודאי אהל משה היה סמוך למחנה מבחוץ ומחנה ישראל כולה היתה ג' פרסאות ומקלה מזרח עד קלה מערב היו ג' פרסאות נמלא זה שעומד באהל הרחוק מפתח אהל משה אינו רחוק ממנו יותר מג' פרסאות וי"ל דמחנה ישראל היתה מרובעת ג' פרסאות והיו האהלים רחוקים מי"ב מיל נמלא מ"ד אסור לילך י"ב מיל בשבת דאורייתא כעינן שיהא הן והאלכסונים דומיא דמחנה ישראל דמינה ילפינן איסור י"ב מיל:

(שם) **א"ל** לית את בריה דפלן כהנא וכו'. וקשה למה לי שהוא בן כהן תיפוק ליה בלא"ה אסור ללאת מארץ לח"ל ור' שידע בו מסתמא מפני שראוהו בארץ וי"ל אי לאו דכהן הוה י"ל שאביו היה מן הנולדים בח"ל וסיה דעתו מעיקרא להזור לח"ל וזה שרי אבל השתא דכהן הוה קשיא ליה שפיר:

(שם) **עיירות** שבתחום ליפורין וכו'. כ' הרשב"א ריש מכלתין בד"ה והא דתנן מעכו וכו' ואי ק"ל כה דא"ר חלפי והלא כפר סיסאי מובלעת בתחום א"י וקרובה לליפורי יותר מעכו ותנן רמ"א עכו כא"י לגיטין ואפי' רבנן לא פליגי אלא עכו דמרחקי טובא אבל כפר סיסאי דמקרבא לא ומאי קאמר אדרבא חלק עכו דפליגי בה עדיפא דהיא גופא מא"י ע"ש. הנה לפי גירסת הירושלמי והתוספתא ליתא להך מילתא כלל ולא השיב ר' חלפאי מר"מ. ואפי' לגירסת הבבלי לפום סוגיין לק"מ דודאי עיירות המובלעות בתחום ליפורי עדיפי מעכו דהא לא פליגי חכמים אלא בעכו ותחומיה אבל ליפורי ותחומיה לכ"ע כא"י וה"ק וקרובה לליפורי יותר ממה שהיא קרובה לעכו ולליפורי יתשב:

(דף ו' ע"א) **הלקוחות** עוררין. כ' הרשב"א דף ע' בשם ר"י ז"ל הכא ליפרע מנכסי חבירו שלא בפניו א"נ מן היתומים או מלקוחות בשטר שבידו לא חיישי' שמא מזוייף הוא ע"ש שהאריך וכ' עוד שם מיהו מהא דגרסי' בירושלמי אף הלקוחות עוררים שלא תטרוף איכא ודאי למשמע דהכא ליפרע מן הלקוחות אמרינן ליה קיים שטרך ותוח לדינא ע"כ. וקשיא לי הא איכא לאוקמי ערער דלקוחות דומיא דערער דבעל שטוענין ברי שהוא מזוייף ואלו בשאר כל אדם אי איכא תרי המעידים כן ודאי עדותן עדות ולא מהני אפי' סקיום אבל ערער דחד לאו כלום אבל הלקוחות דנוגעין בעדותן כן אם נתקיים בחותמיו בגט כשר. והרשב"א שם כתב מפורש בשם ר"י ז"ל ודוקא בלוה עלמו דמלי טעין בבריא מזוייף הוא דמקבלין טענתו אבל בלקוחות ויתומים דשמא ניגהו לא טענינן להו ע"כ. הרי מבואר כמ"ש ומ"ש הרשב"א עוד שם שר"ת הביא ראיה לדברי הר"י מדגרסי' בירוש' ריש מכלתין וקשיא אלו המביא בשטר מתנה ממדינת הים שמא צ"ל בפ"נ וכו' ש"מ דהכא וכו' ש"מ הכא לגבות מנכסי חבירו שלא בפניו בין במלוה בין במתנה לא חיישינן למזוייף וכתוס' דחו ראיה זו דה"ק אלו המביא בשטר מתנה וכו' ולא סגיא בלאו הכי אפי' נתקיים בחותמיו וכו' ע"ש. ואיני מבין דחי' זו מדקתני סיפא המביא גט בא"י וכו' ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו ש"מ דרישא בשלא נתקיים איירי איך פריך משטר מתנה ואי דלא ידע המקשה טעמא דמתני' למאי מהני אמירה זו לא ה"ל למפרך משטר מתנה אלא ודאי סברת המקשה אי לא אמר בפ"נ אגן טענינן שמא מזוייף הוא וקשיא ליה שפיר משטר מתנה אע"פ שאינו מקויי' לא טענינן מזוייף וכדברי הר"י ז"ל:

(שם) **תפלוגתא** דר"י ורבנן דתמן. עמ"ש ביבמות פ' האשה רבה ובפ' האשה שלום וכתובות פ"ב הלכה ז':

(שם ע"ב) **על** הממון נחשדו וכו'. וקשה אם נחשד על הממון ה"ל רשע דחמס ופסול לכל עדות בתורה דכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס וצ"ע:

(שם) **תיפתר** שחתם ישראל בסוף. כ' הש"ך בח"מ סי' מ"ה ס"ק כג בד"ה ועוד מלאתי מזה ירוש' פ"ק דגיטין וכו' להוכיח משם דהראשונים דוקא וכו' אלא מעתה אפי' כותי א' יהא פסול וכו' עד אלא להכשירו של גט. וכפי גירסא זו אין לו סבנה גם קשה בש"ס דגיטין דף י' אמרי' איפכא דאמרי' התם כגון שחתם ישראל בסוף וכו' עד גזרה משום כלכם ותו בשטרות מי איכא למ"ד אין העדים חותמין זה שלא בפני זה ע"כ. ול"נ דלק"מ ודאי הבבלי דקשיא ליה א"כ שאר שטרות נמי מוכרח לומר אין עידי גט חותמין אלא זה בפני זה וקשיא א"כ אפי' כשחתם ישראל בתחלה נמי וצ"ל בכותי חבר אבל להירושלמי דל"ק משאר שטרות כמפורש בסוגיין דעל הממון נחשדו א"כ א"ל למוקמי כמ"ד אין עדים חותמין וכו' גם א"ל לאוקמי בכותי חבר אלא בהישראל מלמדו וכמ"ש בקונט' א"כ אין כאן סברות הפוכות. ועוד מאן לימא לן דרב פפא דמוקי לה בבבלי כמ"ד אין העדים חותמין לא מוקי למתני' אפי' בשחתם הכותי לבסוף דכל שהישראל עומד על גביו לא חיישינן למאי דאינן בקיאין בדקדוקי מלות. והא דלא קאמר אלא מלינו הרבה כי לא כזה כמ"ש תוס' בכמה מקומות בש"ס ועמש"ל בשם הר"ן. ומ"ש הש"ך ותו בשטרות וכו'. לפמ"ש בקונט' לק"מ דבשטר דתני בברייתא היינו גט. ואפי' נאמר דלאו בגט איירי בפיר מייתי סייעתא מיניה לר' אבין ור' אילא אר' אבין לחודיה קאי. ועוד אפשר לומר דגם בשטר מתנה שייך לומר שחתמו הרבה עדים לתנאי וכ"כ מדברי הש"ך עלמו בפירושו לירושלמי לפי גירסתו. ומ"ש הש"ך גם ודוחק לומר הא דאר"י אתיא קאי אדר' אבין וכו' ע"ש. אין זה דוחק מלינו כיולא בזה בירוש' כתובות פ"ב הלכה ז' ע"ש. גם מ"ש לפי הגי' שלפנינו צ"ל דר' אבין פליג אברייתא וזה תימא וכו' ע"ש. לפמ"ש בקונט' לק"מ. ומ"ש הש"ך וצ"ל כרור דה"ג אר"א תיפתר שחתם ישראל לבסוף ר"א בשם ר"י אתיא כמ"ד אין העדים חותמים וכו' ברם כמ"ד עדים חותמין וכו' אפי' חתם ישראל בסוף פסול ע"ש. לפי גירסא זו צ"ל דפסול משום דאמרי' אימא רווחא שביק לדקבים מיניה כדאמרי' בבבלי וכן מפורש בדבריו. ותימא הא הירושלמי לית ליה הך סברא דא"כ לא הוה לריך לדחוקי למימר טעמא דשאר שטרות משום דחשודים על הממון. גם מ"ש לפי גירסתו ה"פ שטר שחתמו וכו' אבל שנים האחרונים פסולים פסול דלא שייך לומר רווחא שבקי ולאיזה לורך חתמי הא בכר נעשה השטר כתיקונו אלא לבם עדות חתמי ע"כ. ותימא למה פסול הא בכר נעשה השטר כתיקונו ולמה להו למיחתם הא בתרי סגי אלא לכבוד או לתנאי וכה"ג כתב הוא בעלמו בסמוך למ"ד אין העדים חותמין וכו'. ומ"ש וא"כ מוכח דהראשונים דוקא ע"כ. לא ידעתי מאי סוכחה היא זו שלא אף הרמב"ן אפשר לו להגיה דלא תיקשי ליה כלל ור' יוסי ור' אילא תרווייהו אדר' אבין קאי ור' אילא סובר כבבלי דאיכא למיחש דלמא רווחא שביק ואי לאו כותי חבר לא הוה מיחתם קמיה והך ברייתא בשטר שחתמו וכו' נ"ל כתר דברי רב דימי ומילתא באפי נפשה היא ומייתי לה הכא דדמיא למתני'. וגירסא זו מבוונת יותר שאין הפסק בין קושית הש"ס ויעשה כהרחק עדות וכו' לברייתא דמקשי עלה ומיושב כל מה שהקשה הש"ך. ועוד י"ל דברי הירוש' בכמה פנים דלא תיקשי מיניה להרמב"ן. ומ"ש הש"ך שם לסתור ראיית הרמב"ן מגמ' דגיטין דף יח ע"ב דעיקר כוונת הגמ' אי מותר לחתום לכתחלה קרוב או פסול וכגי' הרי"ף ע"ש שהאריך בזה. ול"נ שדברי הש"ס מוכיחין כפירש"י. דלגי' הרי"ף קשה למה פליגי בקרוב אי פסול אי שרי להתום בתחלה ה"ל להפלוגי נמי בהא אי שרי להמום לכתחלה בי תרי מינייהו ביומיה ואינך ליומא אוחרא דלמ"ד קרוב או פסול שרי ה"נ שרי דהגאי הוא ולמ"ד התם פסול משום איחלופי ה"נ אתי לאחלופי שיאמרו העדים מותרים לחתום אחד היום וא' למחר שיאמרו הני כולהו עדים נינהו והתמו א' היום וא' למחר וא"ל דשאני הכא שבכר תהמו בנים היום ולא אתי למטעי בשאר שטרות בה' היום וא' למחר דא"כ ה"נ נימא דלא אתי למטעי בשאר שטרות שאין חותמין אלא שני עדים וע"ק הא אף בשאר שטרות בדיעבד ודאי בשנים קרובים או פסולים התומים כראשונה תתקיים העדות בשאר כדתניא בברייתא א"כ הא דגזרינן הכא משום איחלופי ה"ל גזרה לגזרה ע"ק למה לא קאמר דאתי לאחלופי בגיטין דעלמא בשלמא לשיטת רש"י איכא לתרולי כתי' הרמב"ן דבגט אדיבורא דבעל כתבי משא"כ בשטר אי התמו קרובים בריטא דמיא כמאן דאמר לאסהודי קאתינא אבל לשיטת הרי"ף דאף בשאר שטרות בדיעבד כשר אי התמו קרובים בריטא קשיא וצ"ע. והר"ן בתי' דף י' כתב בשם הרמב"ן דאף לר"פ מוקמינן בשחתם ישראל בסוף מדלא קאמר אלא מיהו בירוש' לא משמע הכא והגן אגמרא דילן סמכינן ע"ש. הרי שבכר הרגיש הרמב"ן בקושית הש"ך. ולא ידעתי למה לנו למיעבד מחלוקת בין התלמודיים משום דקדוק קל בשינוי בדבר שבן דרך התלמוד וכמש"ל:

(דף י' ע"א) **כותים** משום מה הן פסולין. נראה דאמתני' פ"ד דקידושין קאי דקחשיב כותי בין הספיקות האסורין לבא בקהל ומייתי לה הכא דקאמר טעמא לפי שאינן בקדוקי גיטין כדתנן במתני'. דליכא למימר דקאי אמשנתינו ונתן טעם למה פסולין לעדות דלא מצינו מהזר פסול לעדות אדרבא מתני' דנדה פ' בא סי' משמע איפכא וע"ש בבבלי דף מט:

(שם) **והאמר** ר"ע גירי לדק הן. וקשה הא אף ר"י קאמר שגירי לדק נעשו אח"כ אלא שנתערב כהן כותי ועבד שבא על בת ישראל א"כ לר"ע נמי איכא למימר הכי וי"ל ר"י ס"ק מעיקרא קודם שנעשו גירי אמת נשאו בנות ישראל ובניהם ממזרים ואלו נתערבו בהם ולר"ע מיד היו גירי אמת והא דכתיב ויהי בתחלת שבתם ולא יראו את ה' אז לא ניתן להם בנות ישראל דעכו"ם גמורים היו. ומכאן סייעתא להאומרים כותים גירי אריות היינו שבאותו הדור ואח"כ נתגיירו ומדפריך אלו מי וכו' וחזר ונתגייר וכו' משמע מפורש דלכ"ע אמרי' דחזרו ונתגיירו. ודלא כמ"ש הריטב"א בחי' קידושין דף סה ע"ב וז"ל ול"נ שהרי לא מצינו לכותיים שנתגיירו בניהם אח"כ וכו' ע"ש. ול"נ שאין אנו צ"ל בניהם נתגיירו אלא הן בעצמן נתגיירו ובבניהם היה פסול ממזרות כדפירשתי בקונט' ול"ע. ובירושלמי יבמות דף כה קאמר ר"י בשם ר' ישמעאל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר לפ"ז ה"מ למפרך נמי מר' ישמעאל כי היכי דפריך מר"ע:

(שם) **קול** יוצא בהרכיים. כ' הר"ן בחי' דף י' רש"י סובר שאין חילוק בין ערכאות להדיוט דתרווייהו כשרין בעדי מסירה אלא בארכאות גובה ממשעבדי ובהדיוט מבני חרי. והרמב"ן השיב דלא משמע כן כמ"ש שם בירושלמי דקאמר מעתה אפי' נעשה בהדיוט הוי צורכא וכו' קול יוצא בארכיים כלומר ואם לא נכתב בהשכר יש לו קול משא"כ בהדיוט ע"כ. ותימא לשיטת רש"י ניחא טפי דמתני' לא איירי אלא לגבות ממשעבדי וקאמר בארכיים הקול יוצא לפיכך גובה ממשעבדי משא"כ בהדיוט וכ"נ מדברי הרא"ש דף יא ע"ש ועמ"ש בסמוך:

(שם ע"ב) **שטר** היה יוצא בבית שאן והיו עדיו עידי עכו"ם וכו'. וקשה במאי איירי אי בשטר הנעשה בערכאות מ"ט דר"י הא לכ"ע כשר כדתנן במתני' ואי בהדיוט נפשה השטר בעידי מסירה ישראל מ"ט דר"י דפוסל דהא בשטר ממון איירי פלגתייהו כדמסיק שלא לגעול וכו' ואי בעידי חתימה לחוד מ"ט דריש לקיש וכי בשביל שלא תנעול וכו' נכשיר עדותן של עכו"ם הדיוטות ואפשר לומר דפליגי בפלוגתייהו דרש"י ותוס' רש"י סובר בעידי מסירה לחוד גובה מבני חרי ואפילו הדיוטות חתומים עליו ותו' סברי דגזרינן דלמא אתי להכשיר בלא עידי מסירה ור"י כתוס' ור"ל כרש"י:

(שם) **כל** אתר את אמר תן כהולך וכו'. נראה דסיפא דמתני' קשיא ליה דתנן תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי לא יתנו לאחר מיתה. ואס"ד הן כזכי מכי מטי גיטא ליד השלית כבר זכה בו האשה והעבד אלא ודאי תן לאו כזכי וקשיא רישא ומשני דמשנתינו כאומר זכה. מיהו בבבלי משני כל האומר תנו כאומר זכו. והקשה הרי"ף קושיא הנ"ל ושני לה דזכיה הויא אלא מני למיהדר אבל גיטא לא הוי עד דמטי גט לידו. ורש"י ור"ת הגיהו לסיפא דמתני' ע"ש בבבלי. ומסוגיין משמע דגירסת רישא וסיפא שוין ולכך קשיין ליה אהדדי. ואני תמה למה להו לרש"י ור"ת להגיה מתני' טפי ה"ל להגיה דברי ר' יוחנן וה"ג וא"ת משנתינו לאו כאומר תנו נמלא הבבלי והירושלמי שוין. ולפי גירסא זו מיושב כל מה שמקשי' תוס' דף י"ג ע"ב בד"ה כל האומר וכו' ע"ש וצ"ע:

(שם) **לית** לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו וכו'. פירושי בקונט' הוא מדברי מהרש"א אך כתב בסוף דבריו שצ"ע. ול"נ שפי' הירוש' דעבד חוב הוא לו דקניינו הוא ויכול למכרו א"כ מאי מהני ליה שרבו קנין הלא אינו חפץ בו רבו שהרי רוצה לשחררו אם לא יהיה שחרורו שחרור ומכרנו לאיש עני ואין כאן שום זכות אבל באשה חוב הוא לה אפשר שהיא חפצה בו ועוד אפשר שלא תמלא ליבא איש אפי' מוכי שחין ואתתא בכל דהו ניחא לה וטב למיתב טן דו וזה ברור ופשוט:

(דף ח' ע"א) **ובלבד** בשטר. וקשה מאי דוחקי' לפרש מאי האומר שכותב לוקמא בשכיב מרע ואומר היינו אמירה ממש וצ"ל דאף ר"י מפרש אמירה ממש והא דקאמר ובלבד בשטר היינו שיכתוב לו גט שחרור וכן פירש"י דף מ' בליגנא כתרא ומאי דקשיא ליה לרש"י מהא דהניח התם בסיפא אתנהו ר' הומר וכה אמאי הא לא קנאה צ"ל גם ע בשכיב מרע איירי לכך קנס:

(שם) **האומר** תנו כאומר כתבו ותנו. כ' תו' דף יג ע"ב בד"ה ממאי וכו' וא"ת דלמא להכי תני תנו לאשמועי' דאין כופין את היורשים לשחררו וכו' דאמר תנו לאו כאומר שחררו וי"ל דמתני' לא אתי לאשמועינן מצוה לקיים דברי המת ועוד דסתמא כרבנן ע"כ. וקשה הא אליבא דרב קיימינן והיינו ודאי לא מוקי למתני' כמ"ד מליה לקיים דברי המת דא"כ ל"ל לכורין וכמ"ש תוס' שם ע"א בד"ה והא וכו' ודברי מהרמ"ש אינן מבוררים לי. וא"ל בתירוצו דר"ת דבעינן שיהא דוקא ביד השליח דא"כ בגירסא בתנו דאפי' כאומר שחררו אין כאן מצוה לקיים ד"ס שהרי אין העבד בידם. ונראה דעבד שאני כיון שכל הזכות ומתנה זו היא לעבד עצמו והנה הוא תפוש בעצמו ועדיף מאלו מוסרו ביד השליח. וניחא דלא תקשי מסוגיין לר"ת. גם מה שהקשה הרשב"א בחי' כסוגיין אדברי ר"ת מהא דגרסי' בבבלי פ' השולח כי אתא רשב"י אמר משום ר' יוחנן האומר פלונית שפחתי עשו לה קורת רוח כופין את היורשים לעשות לה קורת רוח מצוה לקיים דה"מ ע"ש שתירוצו דחוק ולפמ"ש ניחא. ומ"ש הרשב"א דליכא לאוקמי מתני' במצוה לקיים דה"מ דא"כ ה"ל למתני ברישא לא יתנו לאחר מיתה וכופין את היורשים לעשות לו גט שחרור. וקשיא ליה דלמא רישא כר' ותני' כתמא כרבנן ע"ש. ואינו נוח לי דודאי מתני' לא אתי לאשמועינן דין עבד אלא אי לשון תנו מהני לגט זה שמסר קאמר דלא מהני ולא יתנו לאחר מיתה ובפלוגתא דר' ורבנן לא קמיירי ובסיפא מהני לשון תנו שנוהגין לו המנה שאמר משום דמצוה לקיים דברי המת ומפני כך נדו תוס' מהך תירוצא:

(שם) **אם** מקיבל עליו וכו'. פירשתי בקונט' מקבל עליו היינו שאמר כן בפי' כעינא להו. דאי בשתיקה קבלוהו דשתיקה כהודאה דמי א"כ מאי קאמר בסמוך אלא כן אנן קיימין בשתם והיינו בשתק ולבסוף לוח. מיהו בבבלי חולין פ"ב מסיק בשתק ולבסוף לוח לכ"ע קנה כי פליגי בשזיכה לו ע"י אחר בפניו ר' סבר מדשתק קנגהו ורשב"ג סובר הוכית סופו על תחלתו והא דשתק סבר אמאי אלות הא לא אתי לידי. ולשון סברייתא בסוגיין משמע קצת כדברי הבבלי דתני האומר יתנו כל נכסי לפלוני וכו' ובבבלי הגירסא הכותב כל נכסיו וכו'. וא"ת לרבי כיון שאמר הכהן אי אפשי בהן הפקירה ניכסו ואיך יאכלו העבדים בתרומה כבר שניא לה בבבלי כריתות דף כ"ד קסבר רבי מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה והרמב"ם כ' פ"ט מה' תרומות מעוכב גט שחרור אסור בתרומה וכ' הכ"מ בעיא פ' השולח ולא אפשיטא ועוד יתבאר בסמוך וז"ל הרמב"ם שם בסמוך הכותב נכסיו לאחר וכו' והיו בהן עבדים ושתק ולבסוף לוח ה"ז ספק וכ' הכ"מ ואמרינן התם תנא קמא סבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וי"ל דרשב"ג פליג עליה בהא וכיון דמספקא ליה הלכתא כמאן פסק לעיל בסמוך לחומרא ע"כ. וכ' במשנה למלך בדברי מרן הגדילו התערובות דבפלוגתא דתנא קמא ורשב"ג אין שם זכר למעוכב גט שחרור דלא שייך כלל ומ"ש הרב ועוד יתבאר בסמוך וכיון דמספקא ליה וכו' כל אלו הדברים תמוהים הם עד מאוד וצ"ע ע"כ. ואני תמה איך נעלם ממנו גמ' דכריתות ודברי תוס' בחולין פ"ב ובגיטין פ' השולח שמפרש שם דר' סובר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה. ואפשר שכוונת הרב דר' ורשב"ג לא פליגי כלל במעוכב גט שחרור דאף רשב"ג סובר בהא כר' וטעמו דרשב"ג משום הוכית סופו על תחלתו ולא קנאן הכהן מעולם וכן מפורש בחולין פ"ב. ואף שאין לשון הרב מורה כן דודאי שייך פלוגתייהו דרבי ורשב"ג בהא דמעוכב גט שחרור דאי אמרינן הלכה כר' ע"כ צ"ל דמעוכב אוכל בתרומה וכדמסיק בכריתות. אך קושיתי הנ"ל ודאי קושיא היא די"ל דאף רשב"ג סובר דאוכל. אלא שראיתי לתוס' בגיטין פ' השולח דף מ"ב ע"ב שכתבו בד"ה מעוכב גט שחרור וכו' הך בעיא לא אתיא אליבא דר"ל פ"ב דכריתות דמסקינן אליבא דרשב"ג מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ע"ש. משמע קצת דפליגי רבי ורשב"ג בהא. אך כל מעיין ישפוט בצדק דטעות סופר הוא בתוס' וצ"ל דמסקינן אליבא דרבי וכן מפורש בכריתות וקשיא לתוס' שפיר דס"ל למפשט מפלוגתייהו דרבי ורשב"ג וצ"ע:

(שם ע"ב) **לית** כר נש אמר אי אפשי וכו'. עיי' פי' בקונט'. וקשה דלמא לא אסיק אדעתיה שיאכלו העבדים תרומה ועכשיו שמשע דנפק מיניה חורבא שהעבדים סוברים שקיבלם לפיכך הוא צוח עתה וי"ל מלשון אי אפשי דייק ר' דה"ל למימר לא זכיתי בהלו מדקאמר אי אפשי משמע שהן שלו אלא שאינו חפץ עכשיו:

(שם) **הולך** שטר זה מתנה לפלוני אם רצה להחזיר לא יחזיר. גירסת תו' והרשב"א והרא"ש אם רצה להחזיר יחזיר. וכ' בהגה"א וים תוספתא של' כה ואם רצה להחזיר לא יחזיר וליתא דא"כ ליערבנהו וליתנינהו בהדי פקדון ומלוה ע"כ. ול"נ דאי אפשר לכללם יחד דהא הייס בריטא וחייב האיש באחריותו וכו' וזה לא שייך במתנה. ואני תמה הא מפורש קאמר ר' אילא מתנה כחוב ומייתי להך תוספתא וכחוב לכ"ע לא יחזיר ע"כ אף במתנה הדין כן. וכתי' הרשב"א הגי' א"ר הילא המעשר כחוב. זו ודאי גי' משובשת היא מה ענין מעשר לכאן. ואי קשיא הא מפורש בברייתא דהולך לאו כזכה דאלו כהולך תניא הלך ומלאו שמת יחזיר למשלח ובאומר זכה תניא הלך ומלאו שמת יתן ליורשיו. נראה ודאי לאו לכל מילי שויא הולך כזכי אלא שאם רצה להחזיר לא יחזיר אבל דליכני זוכה דאפי' לא הגיע ליד המקבל לא אמרי'. וזה כדברי הרי"ף באומר תנו וכמ"ש לעיל ס"ס בד"ה כל. אתר וכו' ע"ש וכך דהכא עדיפא מהא דהרי"ף דהכא טעמא רבא אית ביה דסברא לומר דלא נתן לו מתנה אלא בשביל שיהנה ממנו הוא בעצמו דאיהו דעביד ליה נייח נפשא אבל לא בשביל בניו וכמ"ש בשם ר"ת לענין נדונית בתו. אבל כשהוסיף לומר זכו הא ודאי ליטנא יתירא לטפויי אתי דיזכה בה מיד אפי' ימות קודם שיגיע לידו. וגדולה מזו אמרינן בבבלי בשכיב מרע מה שהוא נותן כמתנת בריא לא אמרי' הולך כזכה אבל מה שהוא נותן כמתנת ש"מ הולך כזכה עיין בחי' הרשב"א. ובזה א"צ לשנות הגירסאות הישנות גם פירש"י אפשר לקיים ונכון הוא ע"פ הירוש' גם הבבלי יש ליישב לפמ"ש:

(שם) **שאין** אדם זוכה בכתב לאחר מיתה מדנקט לישנא בכתב משמע דוקא כאומר זכה שטר מתנה זה לפלוני הוא דיחזיר למשלח אבל באומר זכה מנה זה לפלוני אע"פ שלאחר מיתה זכה יחזור ליורשי המקבל. וזה תימא וכי יש קנין וזכי' למת. ואפשר נ"י הא דקאמר ואם לאחר מיתה זכה היינו דמית מקבל בחיי נותן אבל בשעת מתן מעות עדיין המקבל חי הלכך במנה זכה יורשי המקבל משעת נתינתו ובברייתא במתנת ש"מ איירי אע"ג דאין מתנת ש"מ חיילא אלא לאחר גמר מיתה ואפי' זכה לא מהני להקנות מיד מ"מ כיון שמסר ביד השליח קונה המקבל מיד בשעת מתן מעות משא"כ בשטר. ועיי' בתו' דף יד ע"ב ובהר"ן סוף פרקין ובתשו' הריב"ש סי' שמ"ו. מיהו בתוספת' הגירסא שאין זכין למת אחר מיתה ע"ש:

(שם) **והדין** זכה לחברי' וכו'. ואם החזיר ה"ל פושע ומייתי רא"י ממעשה דר' דוסתאי דאי לאו דאנוס הוי היה חייב לשלם ועיי' בחי' הרשב"א. ובבבלי אמרי' הא דאינו יכול לחזור בפקדון היינו דוקא בשהוחזק הנפקד הראשון כפרן על אותו משכון. וכתב הרשב"א וה"ה אם רגיל המפקיד להפקיד אצל השליח אינו יכול לחזור בו הנפקד הראשון וכ"כ הה"מ ספ"ק מה' שכירות ע"ש. וכ' כמ"ל א"כ למה יפטר מאחריותו אין לך פשיעה גדולה מזו ששלחו בדרך ע"י אחר כל הדרכים בחזקת סכנה ואיהו גופיה אם הוליכו בדרך ונאנס מינו חייב דהווי תחלתו בפשיעה וכו' ע"ש. ולא ידעתי איזו דרך עבר הרב שראה שדעת הה"מ לומר ששני מוליך ספקדון בדרך במקו' סכנה הא איהו לא קאמר אלא הולך פקדון זה לפלוני המפקיד. אם אפש' שיבוא המפקיד ויטלנו משם וא"צ להוליכו בדרך גם השני לא ישלחנו ואי איירי בשאמר הנפקד שלא אלא שלא אמר ע"י מי ודאי פטור השומר הראשון מאונסי הדרכים ואינו חייב באחריותו וצ"ע:

(שם) **נחתון** מיגביה לתכריה תמן. עיי' פי' בקונט'. וקשה איך יצאו מא"י לא"ל הא קיי"ל אסור לצאת מא"י לח"ל וי"ל לדבר מצוה שרי והכא הי"פ שירדו לגבות נדבות שנדבו להספקת התכירים ותלמידים שבארץ ישראל וה"ל כהולך ללמוד תורה דשריא אפי' לכהן כדאמרינן בבבלי ע"ז פ"ק וע"ש בתו':

(דף ט' ע"א) **ויוסי** אחי היה כפות. וקשה הא איהו אמר אהן הוא כולא קודם שתפסו' לרבי יוסי וי"ל דה"ק וכי תאמר אחרי שראיתי שר' יוסי מתאמץ שלא להחזיר היה ראוי גם לי לעשות ככה לזה אמר הלא בהיפך הוא שראיתי שהכו את ר"י. ובבבלי סוף פרקין יש גירסא אחרת יותר מכוונת ע"ש:

(שם) **דין** דמחל בטלה לחברי' וכו'. צריך טעם מאי שייטא דהך פלוגתא לכאן וא"ל מאן דאמ' מחל אע"פ שכבר מכרו לאחר ומפסידו למוכר במחילה זו סובר דמחילתו מחילה אף כאן יכול שזוכה לחזור בו ומ"ד לא מחל עד דמחזר ליה בטלה א"כ כשמכרו ודאי אינו יכול למחול דמכירת הנייר מכירה גמורה היא וה"נ אם כבר מסר להזוכה אינו יכול לחזור. דאין סברא שיהא המוחל שט"ח פטור מלשלם א"כ אף כאן חייב באחריות. מיהו בבבלי כתובות פ' הכותב אמר אמימר מאן דלא דאין דינא דגרמי אינו משלם אלא דמי נייר ע"ש:

(שם) **אין** צ"ל זכה לו התקבל לו. כ' הרשב"א בחי' משמע דהתקבל עדיף מתן וצריך לדקדק אי הוא כזכה כיון שהוא משום אותן כאן ואפי' במתנה ליקני ואם בא לחזור אינו חוזר ע"כ. ואני תמה מאי מספקא ליה הא לקמן ר"פ התקבל מפורש דהתקבל כזכה. דגרסי' התם בכל אתר את אמר התקבל כזכה וכו'. וכן מפורש לעיל בסוגיין בברייתא זכה מנה זה לפלוני קבל מנה זה לפלוני וכו' אם רצה להחזיר לא יחזיר והרב ז"ל מביא ריטא דתוספתא זו בסוגיין וצ"ע:

(שם) **אם** רצו היורשין לעכב וכו'. בתוספתא הגי' אם רצו היורשין לכופו אין יכולין וכ"ה גי' הרשב"א ואין גירסתם מכוונת וגי' שלפנינו נראה עיקר:

הדרן עלך המביא קמא

(שם במתני') **המביא**. ניחא כפ"ג נכו'. בקונט' פירשתי למסיפא פריך. והיינו דאי מרישא קשיא אמאי לא קשיא ליה אתקנת חכמים גופא למה תקנו לומר בפני נכתב לר"י דאמר טעם התקנה משום שאין עדים מלויין לקיימו וקושית המקשה אינה אלא אליביה דריב"ל דאמר לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין ודאי צריך שיעיד גם על הכתיבה דע"כ לומר דס"ל בעינן כתיבה לשמה דאל"כ גם לדידיה תיקשי למה ליה לומר בפני נכתב וא"ל משום שאר פסולים דאיתנהו בכתיבה ולאו משום לשמה וכמש"ל דף א' בתו' בד"ה שנים דהא ודאי אי לא בעיא כתיבה לשמה אף שאר פסולים אין פוסלין בה וכמ"ש תוס' דף ג' ע"ב בד"ה וכי לא בעי וכו' אלא ודאי ידע לצניי דלריך לומר בפני נכתב דאל"כ אתי לאחלופי בקיום שאר שטרות בעד אחד וכדמשני בבבלי דף ג' ע"א. א"כ לא פריך הכא מידי אבל מסיפא קשיא ליה שפיר כיון דבכר אמר בפני נכתב תלי ותי לא אתיא לאיחלופי בשאר שטרות ופריך שפיר הא אין קיומו של גט אלא בחותמיו. ועיין בבבלי כתו' דף ג' ע"א בד"ה אתי וכו' שתירולם נוטה לתירוץ הירושלמי לפי פירושי:

(שם ע"ב בגמ') **אלא** כר"י. ס"ה דה"מ לאוקמי כר"א דמכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים והכי שפיר טפי דקיי"ל הלכה כר"א בגיטין וכה"ג אמרי' בבבלי דף ד' ע"א ע"ש אלא שדברי ר"י שנויין במתני' קודם דברי ר"א:

(שם) **אלא** שנתייחד כרשות בעלים בין כתיבה לחתימה כשר. כ' בהג"א בריש פרקין אמר כפ"ג ובפ"ג אלא שנתייחד ברשות בעלים בין כתיבה לחתימה כשר וצ"ע לשון הירושלמי דמשמע דפליגי ע"כ. ואיני יודע שום משמעות לפסול. ונראה דס"ל בעיא דר"ת איירי בנתייחד. והא ודאי ליתא דהא גם בבבלי מפרש דר"ת בשנים מקיימים חתימת עד אחד איירי וכמ"ש בקונט' והטעם הכתוב כמ"ש בקונט'. אך ראיית הירושלמי תמיה לי עובדא דאף אם נאמר נתייחד ברשות בעלים בין כתיבה לחתימה פסול עדיין יש להכשיר אחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ דאיירי שלא נתייחד הגט ברשות הבעל אלא זה יוצא וזה נכנס וצ"ע:

(שם) **חצין** מתקנה וכו'. כ' תוס' או כולו בתקנת חכמים קסבר דלא דייק שלית כל כך שאין כל העדות מתקיימת על ידו ורבא סבר מ"מ דייק שפיר ע"כ. ול"נ ר"ת סובר דאי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא שיאמרו אין לריך שני עדים אלא לקיים חתימת אחד מעדים אבל חתימת יד העד השני סגי בעד אחד אע"ג דאומר נמי בפני נכתב אין זה מועיל שיאמרו הא תזינן דבעינן שני עדים לקיום עד השני והכא פריך מי איכא מידי אלו אמר תד כשר השתא דאיכא תרי פסול ולא שייך הכא אחלופי דמהני אמירתו בפני נכתב דלא יטעו הרואים:

(דף י' ע"א) **נעשה** כנוגע בעדותו. בבבלי גרסי' אמר רב אשי אפי' הומר אני הוא עד שני פסול מ"ט או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים. וכ' תוס' וא"ת מי איכא מידי אלו אמר בפני נהתם כשר ואלו אמר אני הוא העד השני פסול ותי' ר"י דקצת נראה כנוגע בעדות דלכך בא להעיד על חתימת השני כדי שיתקיים עדות חתימתו ומיהו נוגע ממש לא הוי לכך הולרך הש"ס לומר טעמא או כולו בקיום הגט וכו'. וכ' הרשב"א ואינו מחוור דמה הוא מפסיד אם לא יתקיים הגט שהוא חתום עליו או מה הנאה יש לו אם יתקיים וכו' וצ"ע ע"ש. ואפשר ליישב קושית הרשב"א דאיירי באומר שהוא העד החתום ברשותנו וזהו כבודו כדאמרינן בבבלי דף י' אי לאו דכותי חבר הוא לא מחתים ליה מקמי' נמלא דברי הירוש' קיימין. ועיקר קושי' תוס' אבבלי י"ל כיון דאין עד אחד עמו איכא למיחש לאחלופי משא"כ בבהו' ואחר מעידין על העד השני ליכא חששא דאיחלופי כיון דאיכא תרי:

(שם) **תפלוגתא** דר"י ורשב"ג וכו' כ' בש"ע א"ע סי' קמב סעי' י"ז היו שלשה עדי' החתומי' בו והשנים חתמו בפניו אע"פ שהאחד חתם שלא בפניו אין בכך כלום. וכ' הב"ש ס"ק לד וכס"י קב פסק הרמ"א דיש להחמיר כר"ל וכאן לא הגיה כלום וקשה ליישב וצ"ל אע"ג דיש להחמיר שם כר"ל מ"מ כאן דליכא פסול די"ל השליחי' ג"כ שפיר חתם אין להחמיר כזה ע"כ ואני תמה איך שכח דברי עלמו שכתב בסי' ק"ך כד"מ משמע דלא החמיר אלא לענין קריב או פסול שהרבה פוסקים פוסלי' אבל אם לא חתמו כיוס א' אפשר להקל ע"כ. נמלא דלק"מ. וא"ת בבבלי דף יח ע"ב דקאמר מאי בינייהו דר"י ור"ל למה לא קחשיב נמי הא לענין שליח המביא הגט וכדאמרינן הכא וי"ל סובר הבבלי בהא אפי' מ"ד משום עדים מודה דכשר וכסברת הב"ש וז"ל הרא"ש בתשובת כלל מו ואפשר שבירו' יש ט"ס וכתב ר"ל במקום ר"י ורצה לדבר שהקדים דברי התלמיד לדברי הרב ע"כ. ותימא הרי לקמן בפרקין שם עיקר פלוגתייהו מפורש נמי דרשב"ל אמר מבוש תנאי ואף דגם שם הקדים דברי ר"ל מ"מ שילם כדבר בסוף הסוגיא וקאמר הדא מסייעא לר"י מן דרבנן ופליג עלוי מן דר"ש ש"מ דר"י הוא דאמר משום עדים וצ"ע:

(שם) **מה** פליגין כיולא מתחת ידי אחר וכו' . בקונט' פירשתי כלישנא בתרא דפליגי אי גזרי' שמא יחזיר הדבר לקלקולו או לא. וכ"ה בבבלי בפרקין. אך קשה א"כ אף ביולא מתחת ידו פליג ר"י ור"ז קאמר אבל ביולא מתחת ידו אף ר"י מודה דפסול וא"ת אף לל"ק שבקונט' קשיא ליה רישא י"ל קסבר ר"ז רישא בשלא סהיאו אלא אחד איירי אבל לל"ב קשיא. מיהו לפי המסקנא לברייתא דר' ינאי דפליג ר"י אף ברישא ודאי י"ל כל"ב וכדמסיק בבבלי. אך קשה על הבבלי מאי דוחקי' למוקמי לישנא אחרינא דר' יוחנן דלא כרכה הא גם לרבה ליתא דר' יוחנן נוקי פלוגתייהו דת"ק ור"י בשנים שהביאוהו אי ל"ל בפ"ג וכמ"ש בקונט' בל"ק וכ"ת משום דקשיא ליה מנ"ל לר' יוחנן דשנים שהביאו אל"ל כן אי לאו דמסברא אמר כן י"ל ברייתא דתני בה דברישא נמי פליג ר' יהודה קשיתי' לכך מוקי פלוגתייהו בהכי ועוד אף דאית ליה לר' יוחנן מסברא כן ניתא ליה למוקמי רבנן כוותיה ול"ע :

(שם) **מתיב** ר"ז לר' אימי . עיין בקונט' . מ"מ שמעינן מהכא דל"ק לפלוג ברישא אלא למ"ד שנים שהביאו גט ל"ל בפ"נ אבל למ"ד א"ל ל"ק מרישא . וזה כפי' רש"י ותו' בסוגיין ודלא כפי' הרשב"א בחי' ע"ש. מיהו יש לקיים סגי' שלפנינו דר"ז הקשה לר"א וס"ק אם ביולא מתחת ידו מכשיר ר"י ולריכין לומר דסובר ר"י אם עד אחד מעיד על החתימה ולא על הכתיבה נמי האמינוהו חכמים כשנים א"כ ליפלוג נמי ברישא כא' אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ וברייתא דר' יונה כייפתא היא לר' אימי. מיהו מדקאמר בסמוך אתיא דר' יוסי כר' אימי פד דלא הדר ביה משמע דר' אימי הדר ביה והיינו מברייתא דר' יונה וכמ"ש בקונט'. וא"ל דגרסי' בסמוך ר"א בשם ר' אימי אר"ז וכו' והיינו לבתר דהדר ר' אימי אין משמע כן בסוגיין אדרבא ר' אימי הוא שהשיב על ר"ז לכן גירסתי בקונטרס עיקר :

(דף י"א ע"א) **אר"י** פסול מפני אכילת פירות . כ' הרשב"א בשם בעה"מ מדגרסי' בירוש' ר"י א מפני אכילת פירות ש"מ דקמייתא אפכינן ור"י ור"ל קיי"ל כר' יוחנן וכו' ע"כ ונ"ל דאין מכאן ראיה וכו' והא דירוש' לא משגחינן ביה דלכאורה לא משמע הכין בגמרין וכו' ועוד סוגיין דעלמא הכין דאי מפכינן קמייתא אין לבעל פירות משעת כתיבת העדים ואילך אפילו לרבנן אליבא דר"י דקיי"ג כוותיה ואלו בב"מ גבי מלא גט אשה בשוק אקשינן בזמן שהבעל מודה מיהת יחזיר לאשה וניחוש דלמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזיל וזבין פירי מניסן ומפקא גיטא דכת' בניסן וטרפא לקוחות שלא כדין ואם איתא מדינא טרפא לה דהא מוליאין פירות משעת כתיבת עדים. אלא וכו' איפוך בתרייתא ודוחק לומר דכת' לפרוקה דמתני' אף לר"ל הוא דבעי ע"כ. ואין אני רואה בזה ראיה מוכרחת לחלוק עלינו את השוין . חדא אין זה דוחק דבעי לוקמה מתני' אף כר"ל דהא אמרי' התם בב"מ הניחא למ"ד משנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות אלא למ"ד עד שעת נתינה מא"ל . הרי שרולה לאוקמי מתני' כר"ע . מיהו לזה י"ל הא ודאי נראה להב"ס דוחק לאוקמי מתני' כר"ש ודלא כרבנן . אך ביולא בזה דחה הרשב"א גופא ראית בעה"ע מסוגיא דפ' כל הגט ע"ש. ועוד עיקר ראיה זו איני מכיר הא פירש"י בסוגיין בבבלי דף יח דאף למ"ד משום פירות איכא למיחש שמא פיים ובגיטין הבאין ממדינת הים איכא למיחש שמא כתב בניסן ולא בא לידה עד תשרי ובנפל איתרע ותיישינן לכל מהי דאיפשר למיחש אלא משום דקלא אית להו לא חיישינן א"כ קושית המקשה בב"מ היא אף למ"ד משום פירות ושני ליה משום דקלא אית להו לא חיישינן וזה ברור לדעת בעה"ע . והרא"ש כתב וגם מן הירוש' אין ראיה כי הוא פליג אגמרא דידן כי אינו מפרש בירוש' טעמא דבת אחותו אלמא גם ר' יוחנן אית ליה טעמא דפירות וכו' ע"ש . ואיני מבין דבריו וכי משום דלית ליה טעמא דפירות וכו' ע"ש ואיני מבין דבריו וכו' משום דלית ליה טעמא דבת אחותו מוכרח לומר דר' יוחנן ס"ל טעמא דפירות ספי כ"ל למימר משום ר"ל טעמא דפירות והדברים מהאן בהיפך וכמ"ש בסמוך וראיתי להרב בעה"ע בספרו מאמר ראשון שכתב ש"מ. דאפכינן קמייתא וכו' ומדגרסי' בב"מ פ"ק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה וליחוש שמא כ' בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל בעל וזבן פירי מניסן עד תשרי ולא קפריך וליחוש משום בת אחותו ע"כ ע"ש ותימא הא מפורש שם בגמ' דקושית הש"ס היא למ"ד עד שעת נתינה וזהו למ"ד משום בת אחותו כמפורש בבבלי בסוגיין וכמש"ל ול"ע :

(שם) **מעשה** הביאו לגיטין הבאין ממדינת הים שמא נכתבו ביום וכו' . וקשה מאי פריך לר' יוחנן הא ר"י אית ליה טעמא לפי שאין עדי' מצויין לקיימו כמפורש בפ"ק אבל לשאר פסולים לא חיישין ועוד קשה הא אמרי' לעיל פ"ק הלכה א' דל"ל נמי בפ"נ ביום ועמ"ש בה בתו' בד"ה שניי' וכו' ופ"ק תיקשי ליה לר"ל אמתני' דתנן נכתב ביום ונחתם בלילה פסול מיהו הא י"ל קסבר ר"ל טעמא דתקנו זמן בגיטין שמא יחפה על בת אחותו וכיון דלא שכיח לא גזרו רבנן בגיטין הבאין ממדינת הים אבל לטעמא דפירות פריך שפיר דודאי שכיח טובא . אך קושית הראשונ' קיימין וע"ק הא דמשני זה זיופו מד"א דחיק דהא אף במוקד' זיופו מתוכו הוא שלא היה להן לחתום בשר כזה וכמ"ש תוס' בב"מ דף עב ע"א שגם העדי' פסולים ע"ש . לכך נראה דל"ג שמא נכתבו ביום וכו' אלא מגיטין הבאין ממדינת הים פריך דמיכתבי בניסן ולא מטו עד תשרי וטרפי מלקוחות שלא כדין וזהו כפירש"י דאף למ"ד משום פירות פריך ושני ליה שפיר זה זיופו מדבר אחר שאין כאן שום זיוף אלא פסולו מחמת דבר אחר שלא בא כזמנו :

(שם) **וקשיא** דר"י וכו' . עיי' בקונט' שנהגתי וגי' בעה"ע מאמר זמן . וקשיא דר"י אדר"י ודר"ל אדר"ל לא כן וכו' , וכאן שאין רולה לחתמו . ש"מ גט שנכתב ולא נחתם בשר בליל' בעדי מסירה ע"כ. ודבריו תמוהים חדא גירסתו זו וקשיא דר"י אדר"י ודר"ל אדר"ל א"א להלמה . גם הא דבעי למילף מהכא אם נמסר בלילה כשר הא ודאי ליתא דאף ר"א לא מכשי' אלא אם נמסר ביום שהכתיבה אבל אם לא נמסר ביום הכתיבה כ"ל מזוייף מתוכו דפסול . ואפשר לומר דסובר לר"א בכל הגיטין כי אתיא למטרף מלקוחות לריכה להביא ראיה איאימתי מטי גיטא לידה ודוחק ועיין ול"ע :

(שם ע"ב) **אפילו** עירב את הנקודות . וקשה בשעשה את הנקודות וגם העביר עליהן הקולמוס לתכרן השתא מיהת כתב הוא למה לא יהא כתב לענין חיוב שבת ולענין גט . ואפי' לרבנן דפליגי אר' יהודה שכתיבת השם אם העביר עליו הקולמוס אינו מן המובחר דוקא התם משום דכתיב זה אלי ואנוהו אבל בשבת ובגט הוי כתב ועיי' בבבלי בפרקין וכמ"ש בירו' שבת פי"ב ה"ס בתוס' בד"ה מהו כתב וכו' ואפשר לומר דאיירי בשלא עשה הוא הנקודו' אלא איגש אחרינא עשאן ובגט איירי שלא עשה הנקודות לשמה הלכך לא הוה כתב ועמ"ש בסמוך ול"ע :

(שם) **אבל** אם כתב דיו ע"ג סיקרא וסיקרא ע"ג דיו חייב . לפי מאי דמסיק משמע דחייב שתי' אפי' בסיקרא ע"ג דיו . והרמב"ם כ' פי"א מה"ש סקרא ע"ג דיו פטור וכ' הה"מ דפסק כלישנא בתר' בבבלי בפרקין דאמרי לה פטור ע"כ . וקשה למה שבק דברי הירושלמי דמסייעא למ"ד חייב וי"ל דמפרש ההם אמרי לה חייב מוחק הוא ופירש"י ולא כותב שמתחלה היה כתב הגון מעתה הרי דגם מ"ד חייב פליג הירושל' לפיכך הדר לכללו לפסוק כלישנ' בתרא. ומדברי הבבלי איכא למשמע דהמתקן הכתב ממש שהיה חייב א"כ בעירב את הנקודות חייב ועיין בסמוך :

(שם) **מפני** שאין עסוקין בהלכות שבת וכו' . בבבלי הגירסא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה . פירש"י נעשה מעשה להקל אפי' לענין שבת אם בא מעשה לידינו בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על דברי להביא חולין לעזרה . והרמב"ם פי"א מה"ש כ' דיו ע"ג סיקרא חייב שתים . וקשה למה לא כתב שחייב שתים מספק . ומן התימא על המפרשים שלא הרגישו בזה . ונראה שהרמב"ם מפ' וכי מפני שאנו מדמין וסומכין על דעתינו לחייבו קרבן לענין שבת דחולין שנשחטו בעזרה אין בו כרת כמפורש בבבלי קידושין דף נו נעשה מעשה לאיסור אשת איש שיש בו כרת . ופי' זה מסתייע מלשון הירו' . גם מדברי הרשב"א נראה כן שכתב בפרקין דף כ' בד"ה הא דאמ"ת וכו' דאפילו דיו ע"ג סיקרא דחייב בשבת אסיק ר"י לענין גיטין לא הוי כתב דבבבלי שאנו מדמין לא נעשה מעשה וכו' ע"ש . ואס"ד דמספק חייב בשבת אין זה ק"ו די"ל אף בגיטין הוה גט מספק ול"ע :

(שם) **ולמה** לינן אמרין רושם לפניהם במי' וכו' . כ' הרמב"ם פ"ק מה' גיטין עדים שאינן יודעין לחתום רושמין להם ברוק וכיולא בו מדבר שאין רישומו קיים והם כותבין על הרושם ע"כ וכ"כ בש"ע סי' קל סעיף טז . והימא הא מפו' בסוגיין דאפי' לרשום בדבר שאין רישומו קיים אסור והוא כדעת הרמ"ס בכ' הטו' שם וכמ"ש הרמ"א שם בהג"ה. וכ"מ מדברי הרא"ש בפרקין ע"ש ול"ע :

(שם) **הקורע** על העור וכו' . כתב הרמב"ם פ"ו מה"ג המקרע על העו' תבני' כתב או שרשם על העור תבני' כתב כשר וכ' הה"מ ועוד אני תמה שבפי"א מה"ש כ' הקורע חיי' והרושם פטור אלמא שהרושם על העור אינו כתב ואיני יודע בזה טעם נכון ואולי משום דקיי"ל דאפי' על העלה של זית כשר הע"פ שאינו מתקיים משא"כ לענין שבת ול"ע ובתוספתא משמע דאף בגט בעינן דבר של קיימא וכו' ולא סמך עלה רבי' כיון שלא הזכירוה בגמרין ע"כ . ופי' הרב בב"ש סי' קכ"ס ס"ק ו' לענין שבת בעינן דבר המתקיים כלומר מה שעשה יהיה מתקיים אם רושם לריך להיות הרושם קיים וע"ג עור אינו מתקיים לכן כשר אבל בגט אם הוא כתב לפי שעה כשר ע"כ . ומה מאוד תמוהים דברי הה"מ מה ענין עלה של זית שהוא הדבר שנכתב עליו לדבר שכותבין בו דבדבר שכותבין עליו בגט ודאי יש חילוק בין גט לחיוב שבת דבפי"א מה"ש כתב אין חייב עד שיכתב בדבר העומד וע"ג דבר העומד אבל לענין הכתיבה ודאי מודה הרמב"ם דלריך שיהא הכתב

בדבר העומד וכ"כ רש"ד מה"ג אין כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו עומד וכו' אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד וכו' אינו גט . וכ"כ הש"ע ריש סי' קכה ע"ש . וכן מבואר מדברי הרמב"ם שהבאתי בסמוך ופשטא דמתני' הכי דייקא ול"ע :

(דף י"ב ע"א) **רושם** כתב . וקשה לפי מאי דפירשתי בקונט' דמיבעי' ליה כשהגט מעורה א"כ מאי פריך מברייתא נתקרע פסול דלמא התם איירי כשנקרע לגמרי ופסול משום דכתיב ספר דמשמע ספר אחד ולא ב' וג' ספרים וא"ל דסובר הירושלמי דאפי' משנים ושלשה חתיכות הוי גט וכספר איצטריך לרבנן דבעינן שיהא כדבר תלוש ולר"י הגלילי איצטרך נמי שלא יהא בדבר שיש בו רוח חיים א"כ אין לחלק בין נקרע במקצת לנקרע לגמרי דהא לקמן פריך בעלה של זית ולא כמקורע הוא ומאי קושי' מ"מ ניכר שלא נקרע במתכוין וכשר וי"ל הא תניא בהיפא כל שנקרע בקרע ב"ד פסול וקרע ב"ד לאו כשנקרע לגמרי איירי כמפורש בבבלי פ' גט פשוט . והרמב"ם השמיט כפי' זו אם אמר בין הביטים אלו והיא שנוי' בבבלי ד' בא בשם רב פפא . גם הך דיל"א דספר אתי' אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים השמיט הרב . ונראה טעמו דסובר אפילו שנים ושלשה ספרים כשרים דהאי כספר איצטריך לספיר' דברים . וכבר הרגישו התו' בזה וכתבו דתרתי שמעינן מינה והרמב"ם לית ליה סברא זו . וכ"נ ממ"ש פ"ד מה"ג ששינה לשון המשנה וכתב ועל העלין משמע דאפי' בשני עלין כשר וכ"כ כפי' המשנה ותכ"א מפני שאמר ספר ולא אמר הספר או בספר שנה כתיב כל מה שאפשר הכתיבה ע"כ . מדבריו אלה מבואר דסובר דחכמים דורשין ספר לרבויי אתי א"כ ליכא למדרש מיניה מיעוטא דספר אחד ולא שנים ושלשה ספרי' ומש"ה מתיר לכתוב הגט אפילו על דבר שאינו של קיימ' ודלא כתוספתא . ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה הקורע וכולי בשם הס"מ ומדבריו יתבאר לך הא דדחה התוספתא משום דנראה לו דהבבלי פליג עלה ומכשיר כל דבר שאפשר לכתוב עליו ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה מאי וכולי :

(שם) **אם** פירש פסול וכו' . עיין פירושי בקונט' . ומכאן ראיה לדברי הפוסקים אם לא כתב שם עירו ושם אביו כשר דהא כותב סתם אני פלוני ולא בן פלוני ולא שם עירו ואם שינה בכן פסול ועיי' בב"ש סי' קכט :

(שם) **מתני'** כשאמר לה וכו' . עמ"ש בסמוך בתו' בד"ה מה ספר וכו' :

(שם ע"ב) **או** שנייא היא דכתיב ונתן בידה . וקשה הא ידה רשותה משמע ואפי' זרקו קרוב לה מגורשת כדתנן לקמן כ"ש כשמסר לה מוסירה וא"ל דאיירי שהוא תפוס בבהמה דודאי אינה מגורשת כדאמרינן לעיל פ"ק אפי' כולו בידה וחוט אחד בידו אינה מגורשת כ"ש כתפוס בה וי"ל קסבר ר' ועירה אפי' זרקו לתוך חלרה לא מתתרי לעלמא עד דמטי גיטה לידה כדאמרינן לקמן פ' הזורק המתוך שבכולן עד דמטא גיטה לידה ועיי' בבבלי דף עח ע"ב בתו' בד"ה ואת וכו' . ומכאן סייעתא לדברי ר"ת ע"ש :

(שם) **מה** ספר שהוא בתלוש וכו' . וא"ת השתא דאמרת דאף רבנן סברי דבעינן דומיא דספר א"כ למה לא ילפו נמי מיניה דבעינן דוקא דבר שאין בו רוח חיים וי"ל כל אחד מרבה לד תשוב וכל שאין נראה לו לד תשוב לא קחשיב . ועיין בבבלי דף כא ע"ב בתו' בד"ה מה ספר וכו' . מיהו השתא דקאמרינן ספר מיעוטא הוא ממעטינן נמי דבר שאינו מתקיים כמ"ש לעיל בתו' בד"ה ויש וכו' ע"ש וזהו כפי התוספתא שכתבתי שם . ונפקא מיניה עוד אם נתן לאשה אחת שני גיטין כשרים בבת אחת כפי התוספתא פסולים וכ"כ תו' סוט' דף יח . ולסברת הבבלי לשיטת הרמב"ם כשר דלא דמיין להדדי דבסוטה כתיב בספר וה"ל מיעוטא והכא כתיב ספר ריבויא הוא ומ"ש תוס' שם דה"נ אמרי' בב"ק כופר אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה כופרים ע"כ תמיהא לי הא כתבו תוס' בב"ק דלאו מקרא יליף אלא מסברא למה ירוית זה כמה שהזור לשנים . ומ"ש עוד מהא דאמרי' בם כם פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה . נ"ל דאינו ראיה דפרי ודאי לאו מיעוטא הוא אלא ה"ק פרי משמע א' ומשמע שנים ואס"ד פלפלין ה"ל לקרא למימר לשון רבים דהא תד פסול דלא מינכרא לקיתתו . ומהא דאמרי' בר"ה שופר אחד אמר רחמנא וכו' אין ראיה דהתם כתיב ותקעתם בשופר דודאי מיעוטא הוא כמו בסוטה דכתיב בספר וא"ת להבבלי דסובר ספר לאו מיעוטא היא מנ"ל דאין כותבין גט במחובר לקרקע וי"ל הא מפורש שם דף כא ע"ב דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קלילה ונתינה . ומכאן סייעתא קלת לדברי הרמב"ם דלשיטת תוס' היה לנו למעט מחובר מספר דודאי לד תשוב הוא למפסלא . ונפקא מיניה עוד לשיטת התוספתא דספר מיעוטא הוא לריכין נמי שיהא הגט ספר ולא כאגרת ולריך שרטוט מדאורייתא וכ"כ תוס' מנחות דף לב ע"ב בד"ה כתיבה וכו' ולשיטת הרמב"ם אינו לריך שרטוט דלא בעינן ספר כלל . ולשיטתו ניחא קושית תוס' במנחות שם וז"ל ול"ע אמאי לא ילפינן גם כתיבה כתיבה דלפסול בהכי ע"ש . דשאני גט דכתיב ספר לריבויית כל מאי דאפשר הכתיבה והדברים ברורים . והרשב"א כ' אמתני' אין כותבין במחובר לקרקע אפי' נתן לה הקרקע פסול דכתיב ספר מה ספר מיוחד שהוא בתלוש אף כל בתלוש וכ"ה בירושלמי ואע"ג דבגמרין אמרינן לספירת דברים בעלמא הוא דאתי מ"מ מדאפקי' בלשון ספר קיי"ל דבעינן תלוש וי"מ משום דכתיב ונתן בידה הניתן מיד ליד דהיינו תלוש ע"כ . וקשה לדבריו דתלוש מספר ילפינן א"כ הדרא קושית הש"ס לדוכתא נמעט נמי בעלי חיים מאי קאמרת דתלוש לד תשוב שבו הוא כמ"ש תוס' שם לר"י הגלילי א"כ למה ליה לשנויי לספירת דברים בעלמא הוא דאתי ליבני לתלוש הוא דאתי . והא דאמרי' בסמוך מתני' כשא"ל הא גיטיך וכו' דדייק מינה הרשב"א בנותן לה פרה ועבד שתם הכל שלה דברים כגונים הם ודלא כסר"ן . ואין להוכיח דסירוש' מכשיר במחוסר קלילה בדבר תלוש דלית ליה הך דרשא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קלילה ונתינה דאי ס"ל להך דרשא קשיא למה ליה למעט תלוש מספר ומתני' ל"ק דה"ק ונותן לה הפרה לקיים מלות נתינה והשאר שלו . דודאי אית ליה הך דרשא דוכתב ונתן ואילטרך דרשא דספר למעט אפי' נתן לה הקרקע דפסול וכמ"ש בסמוך בשם הרשב"א ומ"ש בשם י"מ דמונתן יליף למעט קרקעות קשה דגרסי' בת"כ פ' בחקותי בשקל הקדש מה ת"ל לפי שנאמר ופדם יכול אפי' בעבדים ובקרקעות ת"ל בשקל הקדש ע"כ ואס"ד דמונתן ממעטינן קרקעות תיפוק ליה דכתיב ונתן ערכך ביום ההוא אלא ודאי דלא ממעטי' קרקעות מונתן . ובעיקר הדין אם נתן לה הקרקע דפוסל הרשב"א תמהני הא בעבד תנן ונותן לה העבד ואס"ד בקרקע אפי' נתן לה הקרקע אפי' מדאורייתא פסול קשה הא בכולא תלמודא כל היכא דממעטינן קרקעות ממעטי' נמי עבדים דהוקשו לקרקעות כמפורש בב"מ ובבכורות ובכהנים מקומות אלא ודאי אם נותן לה הקרקע כשר מדאורייתא . מיהו מדרבנן ודאי פסול דאל"כ מאי קשיא ליה לבבלי דף כא ע"ב כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין דלמא ה"ק אין כותבין במחובר על מנת לתלוש דמחוסר מעשה כתבו במחובר על מנת ליתן הקרקע וגמלך ותלשו ותתמו ונתנו לה כשר הואיל ובכשרות הלא ודאי מדרבנן פסול גזרה שמא יקטום וכדאמר רבא שם דף כב ע"א . אך קשה א"כ קשיא לאביי דלית ליה הך גזרה למה לא מוקי למתני' כמ"ש וא"ל קסבר אביי כיון דנתלש נפסל דא"כ גם לרבא איכא למימר הכי ולעולם כשנותן לה גם הקרקע אפי' מדרבנן כשר וי"ל הא מיהת אית ליה לרבא הך סברא גזרה שמא יקטום א"כ מ"ש עלין נקוב מקרקע וכ"ש הוא . וא"ת א"כ ה"ל לאביי ורבא לפלוגי בקרקע ממש ולהודיעך כחו דהיתירא דאביי וא"ל דנקט עלין נקוב להודיעך כחו דרבא דהלכתא כוותיה דמלינו דנקט ההגא כחו דהיתירא אפי' כב"ש ובמקום ב"ה כדמוכח ריש ביצה ועוד מדנקט עלין נקוב ולא נקט שאינו נקוב דאיכא נמי למגזר שמא יקטום אלא ודאי להודיעך כחו דאביי נקט עלין נקוב כמ"ש תו' בסוגיין ועוד מדקאמר אביי כשר דשקל ויהיב ליה משמע דעיקר היתירא משום דשקל ליה לאפוקי קרקע . ונראה דאביי פוסל מחובר לקרקע דס"ל כירושלמי דממעטינן מספר דבר המחובר לכך פוסל בקרקע ורבא כבבלי דמוקי לרבנן ספר לספירת דברים וקרקע מדרבנן אסורה שמא יקטום . וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ק מה"ג דקחשיב י' דברים הפוסלים את הגט מן התורה ולא קחשיב נמי מחובר לקרקע אע"ג דכתב שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו ומיניה ממעט מחובר כמפורש שם בדבריו היינו דוקא כשכתבו במחובר ותלשו אח"כ אבל בשנתן לה גם הקרקע ליכא למשמע מינה ש"מ דמכשיר בכה"ג מן התורה וא"ת לפ"ז תיקשי לן קושית הלח"מ שם הלכה ח' למה לא נקט הרמב"ם עלין נקוב דהוה רבותא טפי . ומאי דמשני דכד"ת כיון דיונק מן הקרקע בטל מן התורה ע"ש . הא לפמ"ש לרבא אפי' במחובר לקרקע ונותן לה את הקרקע כשר מדרבנן וי"ל קושית הלח"מ מעיקרא ליתא דסובר הרמב"ם עלין שאינו נקוב לעול' מותר ולא גזרי' שמא יקטום וכמ"ש הה"מ שם בשם ר"ח . וכ"כ הלח"מ עלמו שם שכן יש לפרש דברי הרמב"ם וקושיתו אינה אלא לפמ"ש שם דאפשר לומר דהרמב"ם פוסל אף בעלין שאינו נקוב . ע"ש :

(שם) **כתבו** על קרן לבי גרדו חתמו וכו' . וקשה הא ע"כ אין הטעם משום דכתבו על ידות האוכלין דהא במתני' תנן וכותב על קרן של פרה ונותן לה הפרה טעמא דנותן לה הפרה הא לאו הכי לא ומתני' כמאן אי כר"י הגלילי הא מברייתא שמעי' דר"י פסל משום דה"ל כאוכלין ואפילו נותן לה הפרה פסול אלא ודאי כרבנן למה דוקא בנותן לה הפרה מכשירין ש"מ דטעמא דרבנן משום דכתיב וכתב ונתן שאין מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קלילה ונתינה א"כ אף מברייתא ניכא למפשט מידי דברייתא כרבנן נמי אתיא דמכשירין באוכלין אלא דאתיא כר"מ דעידי חתימה כרתי ובעינן גרדו ואח"כ חתמו שלא יהא מחוסר קלילה בין חתימה לנתינה וי"ל קסבר הש"ס הא דתנן ונותן לה הפרה לאו דקיהיב לה טולא פרה ועבד אלא כיון דיהיב לה הפרס

וסעכד

והעבד קיים מלות נתינה ומקים הגט שלה והשאר שלו וקמ"ל אע"ג דמחוסר קלילה לאו כלום הוא כל שהוא כתלוש. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה ויש כתב ובתו' פר"ה אבל וכו' ול"ע :

(שם) אבל אם כתב על גרתיקו כפרוש הוא וכשר. וקשה במתני' סתמא תנן ונותן לה הפרש משמע אפילו כתב אנקבות צריך ליתן לה הפרש דאל"ה ה"ל מחוסר קלילה. מיהו לפמ"ש בסמוך בד"ה כתבו וכו' ניחא. ועוד קשה הכא מפו' שתגרתיק פרוש הוא. ובר"ה דף ס' גרסי' רבי אבא שאל לרבי שופר קדוח מהו א"ל כוס תוקעין בעין טוב ע"ש פירושו וכ"ה בבבלי שם ד' כו ואס"ד כפרוש הוא ה"ל כמניח שופר בתוך שופר דקיי"ל אם שמע אף קול התיצון פסול וכמ"ש הרא"ש שם בר"ה פ"ג. ודוחק לומר דאיירי בשקרן הזכרות הוא ארוך מקרן הנקבו' שהוא כשר כמ"ש הרא"ש שם מדקאמר כוס תוקעין בעין טב משמע שלא היה בו שום שינוי. ואפשר דלא דמי אף שהגרתק כפרוש מ"מ אין כיניסס כפרש שילא סקול מהוכו. ולפ"ז נ"ל שגם אינו מעכב קול תקיעה דאל"כ פסול כדין שני שופרות וכמ"ש הרא"ש שם ע"ש ול"ע :

(שם) אף להכשר זרעים כן. ותימא הא תנן מכשירין פ"ג היו רגליו מליאות טיט וכן רגלי בהמתו עבר בנהר אם שמח בכי יותן. ובפ"ד תנן עמד תחת סלינור להקר או לידות בטמא טמאה ובטהורה בכי יותן הרי מפורש לענין הכשר לא חשיבי בעלי חיים למחובר וי"ל בזכר רבי יונה מהכי' איכא להוקמי כמ"ד תלוש ולבסוף חיברו לאו כמחובר דמי לענין הכשר זרעים אבל מ"ד תלוש ולבסוף חיברו כמחובר דמי אף אדם כמחובר דמי והר"ש כ' פ"ד דמכשירין משנה ג' והא דמשמע לעיל גבי רגליו מליאות טיט וכו' אלמא לענין הכשר לא חשיב אדם כמחובר ולענין שחיטה דפסלינן במחובר כפ"ק דחולין חשבינן נמי אדם כמחובר דפסלינן נמי ליפורן מחוברת אין לדמותן זה לזה דהא תלוש ולבסוף חיברו מיבעי' ליה לרבא התם מהו ולענין הכשר קאמר תנאי היא ע"כ. וקשה אע"ג דאין לדמות הכשר לשחיטה מ"מ הא ודאי שמעינן מהתם דלמ"ד תלוש ולבסוף חיברו כמחובר הוא כ"ש דאדם חשיב כמחובר דאל"כ מאי קמיבעי' ליה לרבא תיפשוט ליה ממתני' דתנן ליפורן מחוברת פסול. גם למאי דאוקימנא לה למתני' דחולין כר' אמרי' תלוש ולבסוף חיברו לאו כמחובר דמי ואפ"ה ליפורן מחוברת פסול אפילו בדיעבד. ועי"ש בחולין דף טז ע"ב בתו' בד"ה תלוש וכו'. ואני תמה מהר"ש ז"ל שלא הביא בעי' דר' יונה דהכא דאיכא למשמע מינה דלרבנן דר"י הגלילי ודאי בעלי חיי' לענין הכשר לאו כמחובר דמי'. גם נתברר לנו במאי פליגי תנאי בהכשר זרעים דמ"ד תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי' סובר דמכשרא מרבינן מבכל כלי אף תלוש ולבסוף חיבורו ומ"ד לאו כתלוש דמיא לא מרבי מיניה אלא דבר תלוש ממש והיינו טעמא דרבא דלא מדמי הכשר לשחיטה דבהכשר כתיב בכל דריבויא הוא ויש לרבות בעלי חיים ול"ע :

(דף י"ג ע"א במתני') והחכמים מכשירין. עיי' פי' בקונט'. וא"ת הא מאי למחוק למעלה ולכתוב מה שירצה וי"ל בשבאת לינשא צריכה להביא עידי מסירה וכן פירש"י :

(שם בגמ') לית הדא פליגי על ר"י. עיי' פי' בקונט'. ופי"ל בניחותא מתני' לר"י לא קשיא דאיכא למוקמי מתניתין שכתב גם התורף במחובר ומתניתין דרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי וה"ק אין כותבין תורף גזרה שמא יחתום כתבו לתורף תלשו חתמו ונתנו לה כשר. וכן מצאי ר"ל בבבלי מיהו לשון לית הדא פליגי משמע כפי' בקונט'. והא ודאי ליכא לפרושי דר"י סובר כר"מ ור"ל כר"א דהא מפורש לקמן פ' המגרש דאף ר"י הדר ביה וסובר הלכה כר"א ועוד א"כ ה"ל לפלוגי בהדיא ר"י אמר הלכה כר"מ ור"ל אמר הלכה כר"א. והא נמי ליכא למימר דר"י מפרש למתני' כר"מ. דהא הכא ולקמן פ' כל הגט דשם עיקר פלוגתיה דר"י ור"ל פריך לר"י ממתני' ש"מ דאינהו לאו לפרושי מתני' פליגי ופי' בקונט' עיקר ודלא כמו שראיתי מי שנשתבש בפי' סוגיא זו. ועמש"ל פ"ג ה"א בתו' בד"ה כתב וכו' :

(שם) כתבו וחתמו ותלש וכו'. וכתב הרשב"א במתני' ר"י פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש תמיהא לי דלא הל"ל אלא עד שתהא כתיבתו בתלוש דהא מכיון דכתיבתו בתלוש א"א לחתימתו במחובר. ודייק מינה דתלוש ולבסוף חיברו ובטלו כמחובר הוא ופסול ע"ש שהאריך. ול"נ הא דקאמר ר"י וחתימתו פירושו גמרו וכמ"ש הרשב"א בריש' דמתני' הא דתנן כתבו במחובר תלשו חתמו ונתנו לה חתמו היינו השלימו ואתורף קאי ע"ש ה"נ חתימתו קאי אתורף ואי תני כתיבתו ה"א התורף לחוד' קאי וא"ת א"כ היינו ת"ק י"ל לר"ל דמוקי למתני' כר"מ ודאי ניחא דקמ"ל דאפי' טופס פסל ר"י ולאו היינו ת"ק דמכשיר אפי' תורף בדיעבד ולמאן דמוקי מתני' כר"א וחתמו היינו גמרו א"צטרך לומר כתיבתו וחתימתו לאשמועי' דמתני' דר"א וחתמו' דרישא כחתימתו דסיפא דטפי ניחא לן לפרושי חתימה דת"ק ודר"י בחד גוונא ובהכי פליגי ר"י ור"ל בפלוגתא מתני' כמאן אתיא אבל תלוש ולבסוף חיברו אפי' ביטלו לאו כמחובר הוא בגט כמו בע"ז ושחיטה נמי דמסיק הרשב"א בחולין. גם בהכשר זרעים פוסק הרמב"ם פי"ב מה' טומאת אוכלין דכתלוש דמיא ולמה נחמיר בגיטין. והא דמשמע מאיבעיא דרבא בחולין דף טו דליכא למילף שחיטה מע"ז והכשר זרעי' י"ל שאני התם דכתיבי קראי וכמ"ש לעיל בסמוך בתו' בד"ה אף כו' ע"ש אבל גט ודאי אית לן למילף משחיטה דתרוויהו מסברא אמרי' דכתלוש הן. ומה שמביא הרשב"א בסוגיין ראיה דבגט כמחובר דמי מדלא בעי לה הכא אי כתלוש או כמחובר דמי ע"ש. תימא הדרבא דוק מינה איפכא מדלא קאמר רבא בחולין לענין גט פשיטא לן דכמחובר דמי הך תלוקה כמחובר דמי לא איבעי התם אלא דלענין ע"ז פשיטא ליה דתלוש הוי ולענין הכשר זרעים פליגי ולענין שחיטה מיבעיא ליה אלא ודאי כי היכא דמיבעיא ליה לרבא לענין שחיטה ה"נ מיבעיא ליה לענין גט. ואתיא איבעיא דרבא כאיבעיא דר' שמואל ור' אבין בסוגיין. ודלא כמ"ש הרשב"א וכירושלמי איבעיא להו כתבו בתלוש וכו' ומ"מ מדלא איבעיא להו לבעלי גמרא דילן משמע דממתני' הוה שמיע להו כמ"ש ע"כ. ולפמ"ש שני התלמודיי' שוין. מיהו בלא בטלו כתב הרשב"א דכשר ע"ש. ובב"י א"ע סי' קכ"ד כ' מדבריהם דבריו משמע אפי' לא ביטלו חשוב מחובר דהא מחוסר מעשה ולי"נ דכל שלא ביטלו ה"ל וכו' דהא ע"כ לא איבעיא לן בפ"ק דחולין אלא בבטלו אבל בלא בטלו פשיטא דכתלוש דמיא וכ"כ ר"ין שאם כתבו בתלוש וחברו ובטלו וחתמו במחובר שדינו כמחובר וכ"כ הרשב"א משמע הא לא בטלו לא ע"כ. ותימא שנעלם ממנו דברי הרשב"א בחי' בסוגיין שכל דבריו מפורשין שם ואיהו גופא מייתי דברי הרשב"א אלו שם בסמוך ול"ע :

(שם) מה אמר בה ר"י. וקשה לפמ"ש בקונט' למה לא קמיבעיא ליה אף לרבנן גם הא דבעי ר' בון לרבנן לפמ"ש בקונט' דמיבעיא ליה בהא"ל לא קמיבעיא לן לרבנן מידי לכך נ"ל הגירסא והופכת ובבעיה דשמואל גרסי' מה אמר בה רבנן ובבעיא דר' אבין גרסי' מה אמר בה ר"י ובבה"ע מאמר ז' גורס הכי אלא שמהפך האיבעיא וגירסתו נראה עיקר :

(שם) מה פליגין בגיטין וכו'. יש להסתפק אי קסבר ר"א דאיכא היכירא בין נמחק שתי פעמים לנמחק פעם אחת ולכך מוקי פלוגתייהו דוקא כשהשטר על החלק ועדי' על המחק והא דפריך הש"ס לקמן לר"ל ושמואל יאות אר"י משמע דלר"א ניחא הא דקאמר דו פתר לה וכו' סתמא דש"ס הוא דמסיק הכי לדברי ר"א או דלמא קסבר ר"א דליכא היכירא בין נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים והא דמוקי פלוגתייהו בשטר על החלק וכו' משום דס"ל הא דקתני נייר מחוק בכל ענין בנמחק איירי חכמים מכשירין אפי' בכה"ג דהא כר"א ס"ל כדמסיק ונראה שזהו דעת רש"י במתני' ועיי' ברשב"א והר"ן שם. ובעה"ע מאמר ז' כתב כל הסוגיא ומסיים ואיני יכול ליישבו דהא בגמרא דילן מחמיר ר"א בעטרות והכא מיקל וליבנא ונוסחא דילי' נמי לא דייקא. מיהו איכא למגמר מיניי' דר"א מוקי לה בשטר על המחק ועדים על החלק וגמ' דילן כהכי אוקמא לה ע"כ. ודבריו תמוהין דאי צריכין להגיה אף רבנן מודה וכמ"ש בקונט' נמצא שאין חילוק בין הבבלי וירוש'. ומ"ש מיהא איכא למגמר וכו' זה ודאי בהיפך הוא דדברי ר"ל צריכין להגיה כמ"ש בקונט'. ומ"ש וגמרא דילן בהכי אוקמא לה. לא מצאתי רמז לזה בבבלי. ואם כוונתו למ"ש הרי"ף דפסק כר"א מוקי לה לבבלי בכה"ג והאי טפי ניחא לן לומר דר"א בשטר על החלק ועדיו על המחק איירי דפסול לכ"ע בשאר עטרות ול"ע. מיהו מ"ש וליבנא ונוסחא דילי' נמי לא דייקא אפשר שכיון למ"ש בסמוך בד"ה ר"ל וכו' ע"ש :

(שם ע"ב) ר"ל אמר ל"ש הוא וכו'. עיי' פי' בקונט'. וקשה אף דסובר ר"ל שניכר את הנמחק שני פעמים מ"מ אף בנמחק פעם אחת ניחוש לזיופא. ואם נאמר שכתבו העדים אנן שהדי חתמנו על החלק והשטר על המחק קשיא אף בשטר על החלק ועדים על המחק נמי איכא לאכשורי ומאי פריך לר"א ממתני' מ"ט דתנאי'. מיהו הא ליכא לאקשויי לר"ל מ"ט דריב"ב י"ל קסבר ריב"ב כיון דהאי ניירא יכול להזדייף איכא למיחש דלמא דמי האי מחקא וכ"כ בעה"ע בשם ר"ת. וכן משמע לקמן בשמעתין ול"ע :

(שם) צריך שיניח וכו'. כפי' בקונט' כ"פ רש"י. ובעה"ע מאמר ז' כתב והדין סברא דרבוותא דכולהו ס"ל כשמואל דאמר והוא ששייר מקום תורף ומודה להא דרב הונא אבל ירושלמי לית ליה האי סברא דגרסי' התם ר"א אמר והוא וכו' ר"י בעי והן הוא דכתב לה לשמה וכו' ע"כ. נראה דמשמע ליה דשמואל לתרוויי' קושית ר"י אתי ולית ליה הא דר"ה. ול"נ דאין זה מוכרח דאיכא לפרושי דשמואל מודה לרב הונא דבעינן גדול עומד ע"ג אלא דמחמיר נמי בהא אפילו בגדול עומד ע"ג תורף לא דגזרינן אטו אין גדול עומד ע"ג ה"נ בשאין גדול עומד ע"ג מוקי שמואל למתני' הלכך דוקא טופס הוא דכשר דכי כתיב וכתב לה אתורף הוא דכתיב וכ"כ בעה"ע שם לפרש דברי שמואל לפום הייוא בבבלי ואיני יודע מאי דוחקי' לחלק בין הבבלי והירוש' ול"ע. ומדברי רש"י ותוס' בסוגיין נראה דסוברי דשמואל פליג אדרב הונא וכ"כ בשמה דשמעתא. ועיי' בחי' הרשב"א :

(שם במתני') חוץ מהש"ו. פירשתי בקונט' גבי שליחו' בעינן א"ש דשליחו' נפקא לן מויקחו להם א"ש וכו'. וכ"פ רש"י בסוגיין. ותימא הא שליחות בגט ילפינן מדכתיב ושלחה מביתו כמפורש בבבלי רפ"ב דקידושין א"כ מנ"ל דבעינן א"ש וא"ל דגמרינן מפסח הא חולין מקדשי' לא גמרינן להחמיר בשליחות חולין כמפורש שם בבבלי ודוחק לומר כיון דשמעינן שליחות בחולין אמרי' נמי דבעינן דומיא דקדשים. ועיי' בבבלי בפרקין דף כ"ג ע"ב בתו' בד"ה מה אתם וכו' ול"ע :

(דף י"ד ע"א בגמ') בעבד שהביא את הגט כשר. מכאן ראיה לפירש"י בסוגיין דרבי אמי בשכחה נמי מכשיר דהא קאמרי' בסוגיין דבשכחה קנעי מיניה. ועוד יש להביא ראיה מדפריך בסמוך מהא דאר"י נראין וכו' ואל יקבל גט נשים לישני ר"י בקבלת הגט איירי ור' אמי הבאת הגט ע"י עבד מכשיר אלא ש"מ דאין לחלק ביניהם והרשב"א כ' שסר"י אכן מגמ הקשה על הרי"ף א"כ דה"ה לסולכה תיקשי מתני' לר"י מדפסיל לעכו"ם מכלל דעבד כשר אלא ודאי דוקא לקבלה פסול אבל להולכה כשר. כדיוקא דמתני' אלא ר' אמי מדמי הולכה לקבלה ור"י לא מדמי להו ע"ש ע"כ. ותימא שלא הביאו ראיי לרש"י והרי"ף מן הירושלמי וכמ"ש. וקושית הרי"י אכן מגמ יש ליישב לסבבלי דמתני' איירי בדיעבד ור"י לכתחלה פוסל דהא בבבלי לא מייתי בריתא דרבי ת"ה דפוסל אפילו בדיעבד. ואף דבסוגיין מסיק אפילו בדיעבד פסול ל"ק מתני' לרבי יוחנן די"ל קסבר כירושלמי רבי יוחנן מוקי למתני' דהכל כשרין לכתוב הגט כר"מ הלכך תנא סיפא נכרי למידק דאפי' עכו"ם כשר לכתיבת הגט. וכ"כ תוס' בסוגיין בד"ה אין וכו'. וכן משמע בירושלמי בסמוך דזו היא דעת ר"י. אך מדמייתי הרי"ף דברי הירושלמי בסמוך עבד וקיבל אפילו ריח הגט אין בו ש"מ דס"ל אפי' בדיעבד אינו כלום. שוב ראיתי להר"ן שכ' מדברי הירושלמי משמע כדברי רש"י. וברור הוא שכיוון למ"ש :

(שם) שמתוך שהוא יודע וכו'. ביבמות ספ"ז ה"ד ע"ב כתבתי בתו' בד"ה והכא וכו' תימא למה תהא הכא נאמנת כשאומרת בפ"ב ניחוש דמשקרת כדי להוציא צרתה מבעלה ותשאר היא לבדה ודוחק לומר דאיירי בשגם היא נישאת לאחר ע"י גט זה שלא נמצא מזה רמז בש"ס ופוסקים ע"כ. ואחר העיון נראה דאף אם נוקמי מתני' בכה"ג עדיין תיקשי מ"ש מאומרת מת בעלי דתנן ביבמות פ' האשה שלום האשה שאמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה ואמרי' הטעם דקאמרה תמות נפשי עם פלשתים א"כ ה"נ נימא הכי. ונראה לזה ודאי מהני הכתב דלא אמרי' דעבדה כדי להוציאה מביתה. וכן פי' רש"י דף כ"ד ע"א ולאביי לא צריך למתני כתב ופה דהכי משמע מה בין פה דגט לפה דמיתה אלא שהכתב מוכיח עמו. אך קשה א"כ אמאי קאמר אביי בא"י אינה נאמנת דאי אתי בעל ומערער מהגחינן בי' איכא למימר לקלקולא קמיכונה נימא דהכתב מוכיח וי"ל דוקא כשמכונה לקלקלה אין הוכחת הכתב לחוד מהני דאמרי' גדולה נקמה אבל כשאינה עושה אלא להוציאה מסך ביתא מהני הוכחת הכתב :

(שם) הגט עלמך שמבת עשר שנים ברומי וניסאת. וא"ת מאי פשיטא ליה הא תנן פ"ב דכתובות האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיתה אשת איש ואמרה גרושה אני אינה נאמנת וא"ל סובר הירושלמי הא דתנן התם בכתובות בסיפא ואם משניסת באו עדים לא תצא קאי נמי ארישא וקשיא ליה מהא דבכל ניסת ברומי דאיירי נמי בכה"ג שלא באו עדים שהיתה אשת איש עד לאחר שניסת דא"כ לא קשיא מידי מהך דניסת ברומי דמתני' דהכא דאיירי בשידוע לן שהיתה אשת איש ועוד בירושלמי דכתובות פ"ב משמע דסובר הא דתנן ואם משניסת' באו עדים לא תצא אשבוי' דסיפא קאי ולא אאשת איש דרישא דהא חלקו לשתי הלכות ואי ארישא קאי ה"ל לכללינהו בהלכה אחת. גם הרי"ף שם חלקן לשתים ללמד דלא קאי ארישא ולחומרא ועי"ש ברא"ש מיהו מדמייתי הירוש' ארישא דסך תני אם משניסת באו עדים ה"ז לא תצא. משמע דסובר אע"ג דהא דתנן במתני' בסיפא אם משניס' וכו' לא קאי ארישא מ"מ מאי דסתם במתני' פירש בברייתא. וי"ל מתני' דכתובות איירי בשאין הגט יוצא מתחת ידה לפיכך אינה נאמנת אבל כאן דאיירי שהגט יוצא מתחת ידה ודאי יש לנו להאמינה ולא חיישינן לזיופא שאינה מקלקלת לעצמה. וז"ל הרשב"א בחידושיו כ' הרמב"ם פ"ז מה"ג אשה שהגט יוצא מתחת ידה אין חוששין ומחזיקים אותה כמגורשת אע"פ שאין הגט מקויים וכו' וזה תימא שהרי שנינו בכתובות פ"ב האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת ע"כ. וכ' הכ"מ שם ואיני יודע מקום לתמיהא זו דהתם איכא למימר בשאין הגט יוצא מתחת ידה ע"כ. ואני מוסיף על דבריו דמתני' דכתובות אי אפשר לאוקומי בשהגט יוצא מתחת ידה דא"כ קשיא הא דאמרי' התם בבבלי דף כג ע"ב אית ליה דרב המנונא ובהא קמיפלגי מ"ס כי איתמר דר"ה בפניו מעיזה אבל שלא בפניו אינה מעיזה ע"כ. ואס"ד מתני' איירי בשהגט יוצא מתחת ידה לכ"ע אפי' בפניו מעיזה דתניא פ"ק דב"מ דף יח ע"ב מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. וכ' תוס' אע"ג דנאמנת לומר גירשתני הכא אינה נאמנת דמעיזה פניה כיון דהגט מסייעה ע"כ. א"כ ה"נ בשהגט יוצא מתחת ידה אלא שאינו מקויים אמאי תהא נאמנת הא ודאי מעיזה ול"ע ודברי הלח"מ ספ"ז מה"ג צל"ע. ומ"ש הר"ן שם בכתובות ומיהו לחומרא י"ל דחיישינן למ"ד דאפי' שלא בפניו מעיזה וצריכה גט משני דהא בפרק המגרש קאר"ה אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת כלומר להצריכה גט משני וכו' וכיון דר"ה דהתם ור' הושעי' דהכא חדי ס"ל חיישינן ע"ש. קשה הא ר' הושעי' אפי' לקולא ס"ל דאינה מעיזה דהא קאמר הא דתנן אם משניסת באו עדים לא תצא אאשת איש נמי קאי וי"ל כוונת הר"ן בהא דחיישינן לחומרא דאינה מעיזה שלא בפניו מיהת שכיסס מודים א"כ אף ר' הושעי' לא קאמר דשלא בפניו אינה מעיזה להשיאה לכתחלה אלא כיון דחיישינן לחומרא כשאמרה שלא בפניו הלכך אם ניסת לא תצא. ואני תמה ממ"ש תוס' בגיטין פ' המגרש דף פט ע"ב בד"ה ואידך וכו' והא דאמר בכתובות מ"ס שלא בפניו נמי אינה מעיזה היינו דנאמנת עם מגו שהיה לה ע"כ. נראה דר"ל קודם שבאו העדים היה לה מגו לומר שלא היתה אשת איש מעולם. לא ידעתי מאי מגו הוא זה שיראה לומר כן שיודעת שיש עדים הרבה שהיתה אשת איש משא"כ כאומרת גרושה. אני אין מי שיכחישני שתאמר שמסר לה הגט בפני עדים והלכו להם למדינת הים ול"ע. מיהו מסוגיין ראי' מכרעת לדעת הרמב"ם וכ"כ הס"מ :

הדרן עלך פרק המביא תניין

(שם במתני') כל גט. יותר מיכן כתב לגרש את אשתו וכו'. כתבו תוס' וא"ת כיון דמהאי לא שמעינן בקמייתא דפסול דה"א האי דאיכשר לשם אחרת פסול אבל להתלמד ה"נ דכשר וכו' ע"ש ונ"ל ודאי קמייתא פסול מדכתיב וכתב לה ספר כריתות בעינן שיהא נכתב לשם ספר כריתות וכיון דשמעינן מהאי דבעינן כתיבה לשמה כ"ש דבעינן כתיבה לשם ספר כריתות, וזה מבואר יותר בבבלי בסוגיין דקאמר אנו כתיב ונתן ספר כריתות נמי משמעינן קמייתא דספר כריתות משמע שנכתב לשם כריתות ומדכתיב וכתב משמע דבעינן שיכתבו איהו לשם כריתות :

(שם ע"ב בגמ') מילתיה דר"ל וכו'. עיי' בקונט' וא"ת מנ"ל דלר"ל אפי' ריח הגט אין בו וי"ל כיון דמדאורייתא אינו גט כלל אין לאסרו משום ריח הגט אך קשה מנ"ל דכולן אינן פוסלין דלמא מודה באחרון דפוסל דלחומרא אמרינן יש ברירה וי"ל משמע לא פליג אר' יוחנן דאמר אחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל משום דאין ברירה ולית ליה לחלק בין קולא וחומרא. ודוחק דהא רב קאמר בסמוך כולן אינן פוסלין חוץ מן האחרון ש"מ דס"ל לחלק בין קולא לחומרא ול"ע :

(שם) כתב קידושין שכתבו שלא לשמו מהו שיתפסו בה קידושין. בבבלי פ"ק דקידושין מסקי' דאין קידושין תופסין וכ"כ כל הפוסקים. ותימא שלא כיהלו שאם כתב שטר קידושין לאחת משתי נשים וקידש בו אחת מהן שחוששין לקידושין כי היכי דאמרינן כאן בגט דהאחרון פוסל וכו' הר"ן לאו דוקא פוסל אלא אם בא אחר וקידשה אין חוששין לקידושיו ול"ע :

(דף ט"ו ע"א) ודכוותה וכן אי גיטין וכו' עיין בקונט'. מסוגיין משמע דוקא בכה"ג שאמר באיזה מהן שארצה אגרשנה הוא דפסול דאין אחד מהם כרות לשמה אבל אם נתן לאשה אחת שני גיטין ושניהם נעשו לשם כרות כשר וזה דלא כמ"ש תוס' בסוטה דף יח ע"א ע"ש ועמש"ל פ"ב הלכה ג בתו' בד"ה מה ספר :

(שם) דר"ש היא. כתבו תוס' בפרקין דף כד ע"ב בד"ה לאיזו וכו' ואור"י אפי' מאן דסבר בעלמא יש ברירה הכא מודה משום דוכתב לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה ע"כ. וקשה מסוגיין לא משמע כן דא"כ מאי דוחקי' למוקמי מתני' כרבי שמעון נימא דשאני הכא דכתיב וכתב לה. וכן משמע שם בבבלי דף כה דבעי רבי הושעיא מר"י אמר ללבלר כתוב לאיזה שתצא בפתח תחלה ופשיט ממתני' דפסול והתניא כ"ה ממתני' דפסחי' דאמרי' שם יש ברירה ע"ש. ומאי קושיא דלמא שאני גיטין דכתיב וכתב לה. ומ"ש תוס' וכן משמע בגמרא דקאמר אי אתמר בהא בהא קאמר ר"י דאין ברירה משום דבעינן לה לשמה משמע אע"ג דבעלמא יש ברירה הכא פסול משום דכתיב וכתב לה ע"כ. תימא הוא לענ"ד דהא מסיק הש"ס אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא ליובל ביובל אבל ירושה ומתנה לא. ומילתא יתירתא הוא שסבר אמר דדוקא הכא בגט הוא דאין ברירה אבל בכל התורה יש ברירה אלא ו. י ה"ק כיון דכתיב לה לשמה ובכל התורה אין ברירה איכא למפסל הך אבל ביובל סד"א דקרא אמכר קפיד והדברים ברורים ול"ע :

כמת

(שם) **במה** דהוא אמר תמן וכו'. משמע דבזה ברירה ואין ברירה פליגי וכמ"ש בקונט'. והרמב"ם כ' פ"ח מה' כלים אמר לאומן עשה לי שני זוגים וכו' הרי אלו טמאין עד שיפרש זה לכך וזה לכך ע"כ. ותימא הא ס"ל להרמב"ם בדאורייתא אין ברירה וכן מפורש בדבריו רפ"ז מה' מעשרות דפסק כר"ש דאין ברירה א"כ ה"נ ה"ל למפסק כר"ש דטהורין עד שיפריש. ודוחק לומר דשיכר לחומרא יש ברירה דלא משמע כן מדבריו בהי' מעשר שם. ויש לחלק וצ"ע ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה ר"ח וכו':

(שם ע"ב) **ותני** כן. עיי' בקונט'. קלא קשה הא טעמא דמתני' משום דאין ברירה א"כ י"ל אע"ג דרבי פוסל בכל התנאים סובר בהומר ללבלר דכשר משום דיש ברירה לכך נ"ל דס"ק כי היכא דפוסל רבי אפי' נמחק התנאי דבעינן שיהא כריתות משעה הראשונה ה"נ בעינן שיהא כרות משעה הראשונה ועמ"ש בסמוך:

(שייך לע"א) **ר"ח** בשם רבי בון וכו'. כ' הרמב"ן פ' המגרש כ' בעה"מ כל התנאין פוסלין בגט פי' אם כתבו בתוכו ר"ל בכלא נתקיים התנאי וכו' ובירוש' גרסי' א"ר יודן וכו'. אמר הכותב לפי שלא כתב מה למעלה מה למטה נראה כראי' לדבריו אבל הירושלמי מתחלתו כך הוא ר"ח אמר דר' היא אר"י והני כן וכו' דר"י פוסל בטופסים זו היא בי' הידו' ואם כדברי בעה"מ למה אר"י הדא אמרה וכו' דלא כר'. אבל כך פירושו מתני' רבי היא דלית לי' ברירה דפוסל כל גט שיש בו תנאי אפי' נתקיים התנאי ולא אמרי' כשנתקיים התנאי הוברר שכרות הי' מתחלתו וא"ר יודן שלא נחלקו רבי וחכמי' אלא בכותב אבל בע"פ כשבטלו את"כ כשר שבאלה במתחלתו גמר וכתב לשם כריתות שלא תנאי אבל בשלא בטלו אפילו ע"פ הגט בטל דלא אמרי' כשנתקיים התנאי הוברר הדבר למפרע דלית לי' לרבי ברירה ופריך הדא אמרה וכו' דלא כרבי ור"ת פליג והמר דבע"פ מודה רבי אפילו לא ביטל דכשר ומתניתין כיון שמשמותיהן שוות כמו שכתב התנאי בגט הוא ואינו כריתות אבל בנותן הגט ע"מ כן ולא כתבו רולה שיהא כרות גמור אפי' לא יתקיים התנאי והקשו עליו הדא אמרה אין כותבין טופסין לרבי שכיון שהוי' מכשיר בע"מ למה הוא פוסל בכות' כ"מ כן לאחר התורף דלית ליה דין תורף אלא דין טופס א"ל רבי כר"י ס"ל שעושה טופס כתורף לגמרי וכו' והירוש' פליג אגמרא דידן דהכא מפרשינן משום גזרה והתם משום ברירה ע"כ. ולפמ"ש בקונט' דברי בעה"מ ברורין וקיימין ואין הירושלמי פליג אבבלי. ואין אנו צריכין לדחוקין שדחק הרמב"ן כפי' דברי רבי יודן דעיקר חסר מן הספר גם מה שפירש בקושית המקשה א"כ אין טופסין כר' דחוק הוא שלא נזכר בירושלמי דר' פוסל בכותב לאחר התורף. ועמש"ל בסמוך בד"ה ותני כן ולקמן בד"ה א"ל רבי יוסי וכו':

(שם ע"ב) **כל** התנאין פוסלין בגט ד"ה. עיי' בקונט'. בבבלי פ' המגרש דף פה גרסי' תני אבוה דר' אבין קמי ר"ז כתב גט על תנאי ד"ה פסול ופריך ד"ה פסול והא מיפלג פליגי אלא אימא לד"ה כשר והיכי דמי לאחר התורף. וקשה לימא דאיירי לפני התורף וד"ה היא וכמ"ש בקונט' וי"ל ודאי דאפשר לשנויי הכי לרבא אלא ר"ז לשיטתו דקסבר לפני התורף נמי פליגי הולרך לפניס הברייתא וכ"כ הרשב"א בחי'. ומסתייעא פסקו דפסק כרבא מסוגיין. והיינו דקאמר בסמוך כד שמע מתניתא סמיך עלה:

(שם) **א"ל** רבי יוסי שבקין ר"י ועבדין כר"ל. וא"ת לפמ"ש בקונט' מאי קשיא לי' הא איכא למימר דאף ר"י מודה דפסול לכ"ע לפני התורף וי"ל מדקאמר לרבנן מה פליגין בשביל תנאו משמע דאפי' בכתבו לפני התורף כשר אם נמחק דבמחיק' הדבר תלוי וכמ"ש בקונט' בד"ה מה פליגין וכו':

(שם) **כתב** תרפו בטופס כשר. כ' בהג"א פ"ב דמכילתין בירושלמי אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר ומשמע אפי' כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה כשר ופליג אמוהל דפ' כל הגט דמצריך שיכתוב הרי את מותרת לכל אדם לשמה ע"כ. נראה שכיון לדברי ר' יוחנן. ולא ידעתי למה לא הביא גם דברי ר"ל דפליג אר"י ועוד הא דכתב ומשמע אפי' וכו' קשה הא מפורש כן בדברי ר' יוחנן דתורף היינו הרי את מותרת לכל אדם:

(דף ט"ז ע"א) **הגע** עלמך שזיוג א"ל כן. כ' תוס' בסוגיין בד"ה ר"א מכשיר בכולן וכו' וי"ל אם היתה דלא מכשיר ר"א אלא בטופס היה לו לקבוע דברי ר"א אחר ת"ק והיה לו לקצר ולכתוב ר"א פוסל בגיטי נשים ור"י פוסל בכולן ע"כ. נראה דירושלמי לא חש לקושיא זו דא"כ לר' ירמיה הא דמלרכו רבנן להניח מקום הלוה והמלוה בשטרות היינו מטעם שאינו יודע לזווג ואם זיווג כשר אפי' לרבנן הדרא קושית תוס' לדוכתא א"ו צ"ל דניחא ליה להנא לשנות תחלה מאן דמכשיר בכולן והדר תני מאן דפוסל בכולן והדר תני דעת המכריע וצ"ע:

(שם) **נאמר** הלכה כר"א. רש"י פי' במתני' ר"א מכשיר בכולן ובלבד שיניח מקומות הללו. ותוס' חולקים עליו ומסקי דר"א מכשיר בשטרות אפי' תורף ע"ש. ומסוגיין משמע כדברי רש"י דלשיטת תוס' קשיא מאי פריך נאמר הלכה כר"א הא איכא למימר הא דפוסל ר"א בגיטין היינו דוקא בתורף אבל בטופס מכשיר וסתמא דמתני' הכי משמע דקאמר משום דכתיב וכתב לה לשמה והיינו בתורף כמפורש בבבלי אלא ודאי אף בשאר שטרות לא מכשיר ר"א אלא בטופס מדתנן סתמא ר"א מכשיר בכולן ולא הוזכר במתני' הכשרת התורף. וזה ברור כדעת רש"י. ופשטא דשמעתתא דבבלי הכי דייק דפריך והא כי כתיב וכתב לה התורף הוא דכתיב:

(שם) **ולא** תסבור מימר וכו'. וקשה מ"מ ה"ל למימר סתמא הלכה כר"א ותו ליכא למטעי בשום דבר לכך נ"ל דה"ק דלא תסבור לומר דסברי רב ושמואל דהלכה כר"א בכל מה שאמר בגיטין לכך קאמר דהכא לאו משום דר"א פסול אלא משום דר' יהודה סובר כוותיה ועמש"ל פ"א ה"ב בתוס' בד"ה הלכה וכו':

(שם ע"ב) **הדא** אמרה עבד עכו"ם כשר. ביבמות דף ס' ע"א כתבתי בתוס' בד"ה הדא וכו' דמכאן ראיה לדברי בה"ג שפוסל עכו"ם להוליך גט למקום אחר לישראל שיהיה בלוחו ליתן גט לאשה ע"ש. וא"ל הא מסקינן דליכא למפשט מרשב"א דאיכא למימר כימגא ה"ל בגוויה וכ"מ בבבלי בסוגיין מ"מ עדיין לא נפשט בעיין עבד עכו"ם מהו ש"מ דמוספקא לן אי שרי עכו"ם להיות שליח הו לא ומדמסיק ר' מנא דאיירי כשהיו שני גיטין וכו' משמע דוקא בכה"ג עבד עכו"ם פסול ועיין ברשב"א בחידושיו בסוגיין בד"ה ת"ר וכו':

(שם) **והא** תנינן וכו'. מה שיש לדקדק בסוגיא זו עיי' במ"ש ביבמות פט"ו ה"ו:

(שם) **אפי'** הניחו בן מאה שנה וכו'. כתב הרשב"א בחי' משמע דטעמא לאו משום דאיפלג איפלג דא"כ מאי אפי' אדרבה כשהגיע למאה טפי עדיף ע"כ. וקשה מי אלימא הך ברייתא מברייתא דמותיב מינה אביי בבבלי בסוגיין ומשנינן כיון דאיפלג איפלג וי"ל מדברי הרשב"א שם נראה דנ"ג בברייתא דמותיב מינה אביי אפי' וגירסא שלפנינו בבבלי משובשת. אך קשה לי מאי ראיה מייתי מסוגיין דלמא אפי' קאי אסיפא שאשה בדרך עוד מאה שנה ובכה"ג ודאי לא אמרינן כיון דאיפלג איפלג:

(שם) **תמן** מעשה דאשה בהקלקלה וכו'. בבבלי משני ארומי' דמתני' וברייתא א"ר אדא בריה דר"י שאני התם שהסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו מתקיף לה ר"פ ממאי דאיהו מיית ברישא דלמא איהי מייתא ברישא ופירש"י שאני התם וכו' לעולם לא חיישינן למיתה ושאני הכא שהרי אסורה מחיים שעה אחת קודם מיתה וכל שעתא איכא לספיקי בההיא שעתא שעתידה ליאסר ושינויא דחיקא הוא והיינו דפריך ליה ותי' לאו דחיישינן למיתה ממאי דהוי גיטא דלעולם הוא מיית ברישא והסרה מחיים דלמא היא מייתא ברישא ולא יבא לכלל גט מעולם ע"כ. וקשה לפירושו מאי פריך ר"פ אע"ג דאיכא למימר נמי שמא תמות היא תחלה מ"מ שאני התם אם ימות הוא תחלה אסורה מחיים משא"כ במתני' וצ"ל רב אדא ה"ק שאני התם שהרי אסורה שעה א' קודם מיתה א"כ משעת נתינה נאסרה מספק אבל בהלך בעלה ליכא אסורה בשעת הליכתו וכדמשנינן בסוגיין ור"פ פריך כיון דאיכא למימר נמי משעת נתינה שמא תמות היא תחלה וליכא קלקול כלל בשעת נתינה. ולפ"ז שינויא דרב אדא לאו שינויי דחיקא הוא אדרבה קושית ר"פ דחוק קצת וצ"ע:

(דף י"ז ע"א) **ובלבד** ברקום של אותה מלכות וכו'. כ' הטור בא"ע סי' קמ"א וכן עיר שהקיפוה חיל מאותה מלכות וכו' הם בחזקת חיים וכו' אבל עיר שנכבשה בכר או עיר שהקיפוה חיל ממלכות אחרת וכו' הם ספק חיים. וכ' הב"י הוא מהירושלמי שכתבו הרא"ש והרשב"א המתני' ובלבד כרקום וכו' וצ"ל דה"פ ובלבד ברקום של אותה מלכות כל זמן שלא נכבשה יושביה בחזקת קיימים דאין לחוש שמא עשו תחבולות להשחית העיר ויושביה להפיל עליהם חומה פתאום לפי שהן חסין על העיר שהיא שלהם אבל ברקום של מלכות אחרת הרי הן כלסטים שאינן באין אלא לבוז ולהחריב העיר שאינה שלהן וחיישינן שמא יפילו החומה פתאום על יושבי העיר לפיכך אע"פ שלא נכבשה נותנין עליה חומרי מתים והמחבר על הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו הירושלמי הזה ע"כ. ותימא פירושו הגי מפורש תנן במתני' אבל עיר שנכבשה כרקום נותנין עליה חומרי מתים והיינו ברקום של אותה מלכות ש"מ דאף בחיל של אותה מלכות חיישינן שמא הרגו יושביה א"כ אף בהקיפוה נמי ניחוש שמא כבר כבשוה אלא דאמרי דידעינן בודאי שעדין לא כבשוה א"כ מלכות אחרת נמי ניקמא בכה"ג דידעינן בודאי שעדיין לא הפילו החומה או כיולא בו ומאי פסקא דידעינן הא ולא ידעינן הא גם פירושו דחוק מאי כלסטים דקאמר הש"ס וביותר אני תמה על תמיהתו דלענ"ד יפה עשו הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו דכולא הך שמעתתא לא קאי אמתני' דהכא אלא אמתני' דכתובות פ"ב וכמ"ש בקונט' ואגב גררא דאיזהו כרקום מייתי לי' הכא כדרך הירושלמי. ותדע דהי קאי אמתני'

דהכא ה"ל לסדר דברי רבי זעירא קודם דברי רבי בא וזה ברור. ועל הרשב"א והרא"ש יש לתמוה דמייתי לירושלמי אמתני' דהכא דלא שייך הכא מידי וכמ"ש ועוד הא גם בבבלי בכתובות פ"ב איתא להך תירוצא ודחאוהו הרא"ש והרשב"א מהלכה איך קבעו כאן להלכה וצ"ע:

(שם) **לית** הדא פליגי על דר"י. עיי' בקונט'. והרשב"א כ' לית הדא פליגא על דר"י פי' כניתות' וכו' ע"ש. והגהתי בקונט' הוא ע"פ הירושל' דקידושין פ"ק הלכה ד'. אך גם שם הגהתי דר' יוחנן אמר הראשון חייב וכ"ה בבבלי פ' המפקיד. ונראה דהבבלי לית ליה הך טעמא משום תנאי בגיטין דהא קאמר היכא דנפקא לאפי' ויהבי ליה חפץ והדר שקלי מיני' גיטא לכ"ע גיטא מעליא הוי ולא חיישינן לתנאי וזה ראי' למ"ש תוס' בפרקין בד"ה כאן וכו' ע"ש ודלא כמ"ש הרשב"א בחידושיו. מיהו לסברת הרשב"א י"ל דר"י ודאי לית ליה הך טעמא משום תנאי בגיטין אבל רב סובר כן:

(שם ע"ב) **מה** נפיק מביניהון. וא"ת הא נפקא מיניה טובא למ"ד משום תנאי גיטין איכא למימר בעלמא שומר שמסר לשומר הראשון פטור וי"ל דמקשה מאי בינייהו לענין גיטין גופא:

(שם) **מה** כין גיטין לקידושין וכו'. כ' המרדכי ר"פ האיש מקדש פסק הקדוש מהר"ם שעושה שליח לקדש לו אשה ומסר לו הטבעת לקדש אפי' איתנס בדרך אינו יכול לעשות לו שליח אחר משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח ואע"ג דגבי גט קיי"ל שליח עושה שליח ולא הוי מילי משו' מסירת הגט ה"נ הא איכא מסירת הטבעת לא דמי דגבי גט לא הוי מילי שהרי השליח יכול לגרש' בע"כ אבל שליח הקידושין אם לא תתרצה האשה אינה מקודשת הלכך ה"ל מילי ע"כ. הנה דברי הקדוש אלה הן הן דברי הירושלמי. וכ"פ בש"ע א"ע סי' לו סעי' ס'. אבל הרמ"א כ' סי' ל"ה סעי' ו' י"א שליח ראשון עושה שליח שני וכו' ע"ש. וגם זה מדברי המרדכי ס"פ התקבל. והב"ח כ'סוף סי' ל"ה ויש לתמוה דאמרי' בקידושין ושילא ושלחה מלמד דשליח עושה שליח אהכתן בגירושין בקידושין מנ"ל ת"ל ויצאה והיתה וכו' מבואר דהתלמוד משוי קידושין לגירושין וכו' ודוחק לומר דס"ל לענין שליח עושה שליח לא ילפי' מגירושין דקידושין ה"ל מילי וכו' דמנ"ל הך סברא הרי לא אשכחן דבר זה בתלמוד גם פשט הסוגיא משמע דלגמרי מקשינן הויה ליציאה לענין שליחות וצ"ע ע"כ. ודבריהם תימא שלא עיינו בירושלמי. וג"ל דגם הס"מ והר"ן סוברים בקידושין אין שליח עושה שליח. שכתבו אהא דאר"י האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים יש בדקדקו מכאן שאדם יכול להיות שליח להוליך קידושין לקרובתו ולקדשה לאחר אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו דאי לא יאסרו שמותר בקרובות השליח אלא ודאי רשאי וכו' ע"ש. ומביאן הב"י בא"ע סס"י כ"ו ע"ש. וקשה מנ"ל דרשאי דלמא לאכי אסור בקרובות השליח דחיישינן שמא עשה השליח הראשון שליח אחר וקידש לו אחת מקרובות הראשון שאינן קרובות להשני. וא"ת לפי סברא זו כיון שאין השליח יכול לקדשה לעצמו אינו יכול להיות שליח לקדשה לאחרינא אף הוא אינו יכול למנות שליח אחר לקדש לקרובותיו דבמידי דליתיה בנפשיה לא עביד שליח י"ל אה"ד דשליח קידושין עושה שליח מעיקרא מינהו המשלח שיכול לעשות שליח לקדש קרובותיו דכולהו מכח הבעל קאתו ולא מכח השליח הראשון כמפירש בבבלי בפרקין דף כ"ט ע"ב ע"ש. א"ו סברי דאין שליח קידושין יכול לעשות שליח וכדעת הירו' וזה ברור ועמש"ל פ"ד ה"א בתו' בד"ה תלה וכו':

(שם) **לבן** נריכה וכו'. וקשה א"כ דס"ל כגיטי א"י למה תנן דצריך שליח האחרון לומר שליח ב"ד אני הא בגיטי א"י אין צ"ל דבר וי"ל הא מיסתא כנוסח שגט כת"ל אי לאו דאמר שליח ב"ד אני סברי למימר גיטין הכאין מח"ל לא"י אצ"ל כפ"ג וכפ"ג א"נ אהא דקאמר ר' מנא דאיירי בשבא לא"י פריך א"כ יעשה כגיטי א"י ולא יהא צ"ל שליח ב"ד אני א"נ ה"ק ר' מנא הא דתנן עושה ב"ד שליח הכני אבל שליח השליח' פושה שלא בב"ד דה"ל שליח השני כמביא גט בא"י שאצ"ל כפ"נ:

(דף י"ח ע"א במתני') **צריך** ליטול רשות מן היורשין. לקמן פריך לרב דאמר מלוה בעדים אינה נגבית מן היורשין א"כ אף כשבות היורשין לא יפרים דהא כשמת אבד שעבודו ותניא לקמן אין מפרישין על הגבוד ומוקי לה ר"י בשירשו קרקע. מכאן ראיה למ"ש הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א הא דאמרי' בבבלי בפירקין תניא ר' אומר ובלבד שירשו קרקע אריפא קאי. אבל תו' והרא"ש כתבו דאסיפא קאי ואם הלווה בב"ד א"צ ליטול רשות מן היורשין דוקא כשירשו קרקע אבל ארישא לא מלי קאי דכ"ש אם לא ירשו שלריך ליטול רשות יותר שאין עליהן לפרוע חוב אביהן ע"כ. וקשה מאי קאמרו דכ"ש אם לא ירשו שלריך ליטול רשות יותר משמע דנטילת רשות מיהו מהני הא כיון דאין עליהן לפרוע חוב אביהן אפי' נטילת רשות לא מהני דהא אין מפרישין על האבוד וי"ל סברי תו' דלא מיקרי אבוד אלא כגתייאשו הבעלים או שהעשיר העני דתו אין לו חלק במתנות עניים אבל כשמת אע"ג שאין חייב לפרוע חוב אביו מ"מ מעיקרא סמכא דעתיה שיתן לו הבן רשות ואדעתא דהכי הלווהו. ואפשר לומר דגם זה מתקנת חכמים הוא. אך עדיין קשה מנ"ל לחלק. וגם דברי הירושלמי מפורשין דלא כוותין:

(שם בגמ') **והא** תנינן עני ויש מכר לעני. כתב כמ"ל פ"ז מה' מעשרות בד"ה ואם היו רגילין וכו' ותלמודא דידן דלא חש לקושיא זו הפשר לומר דעיקרא דדינא רב לא אמר אלא בכהן ולוי כדקאמר במכירי כהונה ולוי' עסקינן אבל לעולם לחלוקת העני צ"ל כמוכה ע"י א"ז ולא בא לחדש אלא בכהן ולוי משכחת לה דלא זכו כגון במכירי אך בירושלמי שלא הוזכר אוקמתא זו דזכו ע"י אחר פריך שפיר דלא מתיישב המשנה בתירוץ זה דקשיא עני ולפ"ז לא פליגי הבבלי עם הירושלמי ע"כ. ותימא הא בבבלי גרסי' כולהו כרב לא קאמרו במכירי לא קתני כמוהל לא קאמרי במוכה לא קתני ולסברת הרב ז"ל קשיא רב אמאי לא קאמר כמוהל הא ודאי אילטריך לאוקמי מתני' במוכה בעני. וכ"ש דקשיא לפמ"ש תו' אע"ג דמכרי נמי לא קתני משמע ליה מפרישין סתם בלא שום זיכוי ע"כ. ש"מ דאף מפרישין על העני איירי בלא שום זיכוי. מיהו י"ל לסברת תו' כיון דמפרישין סתם משמע בלא זיכוי לכך מוקי לה גם במכרי כהונה ולויה אע"ג בעני ליכא לאוקמי אלא ע"י זיכוי אידי דכהונה ולויה תני מפרישין סתם. אך לשון הש"ס דחוק ומ"ש עוד שם דרב מוקי למתני' במעשר עני דאית ביה טובת הנאה לבעלים ע"ש. לפ"ז י"ל לכך לא אמר שמואל כרב אע"ג דגם מוכה לא קתני מ"מ ניחא ליה לשמואל לאוקמי מתני' בכל מעשר עני אפי' המתחלק בגורן דאין ילוה לו המעשר עני המתחלק בתוך הבית הא כשזכוהו עניים רבים בגורן לא יפיס לו מעשר עני לחלק תוך ביתו וצ"ע ועמ"ש לקמן בתוס' בד"ה כהדא:

(שם ע"ב) **לית** כאן אינו חושש אבל חושש הוא שמא יעשיר העני. וא"ת מ"ש מיתה דאינו חושש ולשמא שעשיר חושש בכר שניא לה בבבלי למיתה דשכיח עבדו תקנה עשירות דלא שכיח לא עבדו תקנה. אך קשה א"כ למה יחוש לעשירות הא קיי"ל בכל מקום דאין לחוש למלתא דלא שכיח:

(שם) **ותני** כן המלוה מעות וכו'. עיין בקונט'. וקשה תיקשי ברייתא לר' זעירא דאמר בסמוך אפי' לא הלווהו ע"מ כן מפרים עליו מחלקי' וג"ל דה"נ המלוה מעות את העני והעשיר וכו' וכ"ה בבבלי. וכהג"א סוף פרקין כתב וז"ל וגרסי' הכא בירושלמי המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליהן וכו'. וקשה למה ליה להביא דברי הירושלמי הא גם בבבלי מפורש כו העשיר העני אין מפרישין עליו וזכה הלא במה שבידו. ועמ"ש בסמוך בד"ה כהדא וכו':

(שם) **אין** לעני נחלה. וקשה לפי מאי דמסיק בבבלי אפי' הניח מלא מחט גובה הכל וכמעשה דקטינא דאביי א"כ אף בעני שייך נחלה וא"ל דסובר הירו' כר' יונתן בבבלי דאמר הניח מלא מחט גובה מלא מחט דמ"מ בשאין הבלוחה מאתים ווז איכא למימר שהניח קרקע כסך החוב. גם הרשב"א בחי' מביא דברי רבי חנינא אלו משמע דכך הלכה ואנן קיי"ל כרבי יוחנן אפי' הניח מלא מחט גובה הכל וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה' מעשרות וי"ל דה"ק גבי עני לא שייך לו' דנוטל רשות מן היורשין דאין עוני נחלה וכשהבן עשיר אינו יכול ליתן רשות לגבות מתנות עני כשבילו מה"כ בכהונה ולוי' שהן נחלה לבניו לעולם. אבל הרמב"ם שם כ' מת הכהן או הלוי או העני שהלווה אינו יכול להפרים עליהן עד שיטול רשות מן היורשין והוא שינית להן קרקע אפי' כמלא מחט ע"כ. וג"ל דמוקי למתני' בשבם הבנים עניי' ולא יכולין ליתן רשות כדי שלא יפרעו הקרקע. ולא דמי להא דאמרי' בסמוך אם היה חייב לו מעות לא יאמר הפרש עליהן מחלקי דזהו כאלו הלוהו ע"מ כן ועיי' בחי' הרשב"א וצ"ע:

(שם) **תני** בר קפרא אין לך וכו'. נראה דבא לומר דאפי' ביורשי עני איירי מתני' והא דקאמרת אין עוני נחלה ודאי נחלה היא דאו הוא או בנו או בן בנו באין לידי מדה זו אך קשה ודאי אין לו להפרים בשביל כך דאפשר הפעני הזה מבני בניו יהיה ועדיין אינו בעולם:

(שם) **ובלבד** יורשין שירשו קרקע. בבבלי מסיים בה אבל ירשו כספי' לא. ופירש"י בד"ה שירשו קרקע שעליה' מוטל שמלוה לפרוע חובת אביהם. וקשה אי משום מלוה מאי איריא קרקע אפי' כספים נמי דהא במעשה דקטינא דאביי א"ל אביי מלוה על היתומי' לפרוע חוב אביהם הנך תמנים קמאי מלוה קעבדיתו והבא' כי טריף כדין טריף. ש"מ דמלוה לפרוע אפי' אין שם קרקע וי"ל דרש"י לשיטתו דכתב שם בכתובות מ"ס מלוה זו אין כופין את היורשים לשלם דאינה אלא מלוה דרבנן אבל בשהניח קרקע חובה עליהם לפרוע והכא אי לאו חובה היה אין להפרי' על חלקן ודמיא כאלו רולין ליתן חלקן במתנה דודאי אינו רשאי להפרי' עליהן מחלקן. אך קשה לפ"ז ה"ל לפרש שעליהם חובה לפרוע חובת אביהם. ולשיטת הרשב"א שכתב הב"י בח"מ רים

פי'

סי' קז דאפילו הניח להם מטלטלי כופין כשיטת היורשין כאן קשה א"כ אפי' הניח כספי' למה לא יפרע עליהן מחלקן שא החוב מיהת עלייהו רמיא לגלם. ועיי' בסמ"ע ריש סי' קז ומ"ש רש"י דאין כופין משום דהוה מלוה דרבנן ולא כתב הטעם משום דמלות כיבוד ה"ל מ"ע שמתן שכרה בלדה ואין ב"ד של מטה מוזהרין עליה וכמ"ש התוס' והרא"ש פרק הכותב י"ל דס"ל לרש"י כשיטת הרמב"ן דאם רלה ב"ד כופין אף על מ"ע שמתן שכרה בלדה אלא הכא דמלוה דרבנן היא אפילו הם רלו ב"ד אין כופין. וכן מבואר בלשון רש"י ע"ש. וכזה מיושב קושית הש"ך בח"מ ריש סי' קז ע"ש:

(שם) כהדא אילין דרב נחמיה וכו'. קלת קשה אהיי קאי ונראה דקאי אמתני' דתנן ואם הלווה ברשות ב"ד א"ל ליטול רשות מן היורשין וגם בעני הדין כן דכיון דהלוה ברשות ב"ד מפרים בחזקת עניי ישראל כהא דבי ר"נ שאמרו חכמים שיכולין להפריש על סמך עניים אשר יבואו. ורש"י פי' במתני' בד"ה א"ל ליטול רשות דיש כח ביד ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה והלוייה הואיל והוא תקנתם שימלאו מעות להלוותה. נראה דלאו דוקא נקט כהונה ולוייה דה"ה אפי' עני כמפורש בברייתא בבבלי ואת העני בב"ד ומת מפריש עליו בחזקת עניי ישראל ואף בבבלי קאמר רב מתני' במכרי כהונה ולוייה ולא חש להזכיר עני ועמש"ל בתו' בד"ה והא תנינן ומ"ש התי"ט ובדוקא נקט כהונה ולוייה משום דבעני אם העשיר לא עבדי תקנתא כדאיתא בגמרא מיתה שכיח עבדי תקנתא עשירות לא שכיח לא עבדי תקנתא ע"כ. דברי תימה הם דאין הנדון דומה לראיה וסותר דברי הברייתא המפורשת וכמ"ש וי"ל בדוחק ול"ע. והמרדכי כתב בפרקין גרסי' בירושלמי המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליו שאין מפרישין על האבוד תני אילין דבי ר"נ האהלון וכו' ע"ש. משמע דסובר דקאי אהך ברייתא. ועמש"ל בד"ה ותני כן וכו'. ומכאן תראה שהגה"ה קילר בדברי המרדכי:

(דף י"ט ע"א) זאת אומרת וכו'. עיין בקונט'. וקשה איך פליג ומוקי מתני' במעת לעת של יום ראשון בלבד א"כ קשיא עד מעת לעת מיבעיא ליה וכן פריך בבבלי וי"ל ר"י לא קאי אמתני' אלא קאמר דלית הלכתא כר"א דמתני' דחלוקין עליו חביריו דתנינן תמן וכו' וכ"ה בבבלי וא"ת א"כ אף מעת לעת של יום הראשון לא יהיה מתוקן דומיא דמקוה וי"ל קים ליה דביום אחד אי אפשר להיות חומץ. אך קשה הא ר' יוחנן גופיה קאמר לקמן שלשה ימים הראשונים ודאי יין. ודוחק לו' דהאי דלקמן קאי הבדיקה דלאחר מ' יום דלא משמע כן בשמעתין. ובבבלי פרק המוכר פירות מפרש דקאי אבודק חבית להיות מפריש עליו וע"ק הא מתני' בפירות שנאבדו איירי ולא ביין וע"ק היינו דר' לעזר דקאמר זו להוליא מדברי ר' לעזר וכמ"ש בקונט' וטעם הדבר למה נתנו חכמים שיעור מעת לעת משעת הנחה לפירות שנאבדו איני יודע דמ"ש מעת לעת הראשון מאחר ימים והם נפרש שנאבדו היינו שנתקלקלו י"ל דשיערו חכמים שאין הפירות מתקלקלים תוך מעת לעת שיפסלו מאכילת אדם. מיהו מלשון רש"י והרמב"ם לא משמע כן. גם ממ"ש רש"י והרמב"ם דחלוקין עליו חביריו על ר"א וסברי מלאן אבודין ה"ז חושש לכל מה שהפריש. ש"מ דלית להו הך סברא דא"כ מנ"ל דפליגי רבנן במעת לעת הראשון דלא דמי למקוה דהא ביין לדברי הכל ג' ימים הראשונים ודאי יין. והא דקאמר בבבלי פשיטא דחלוקין מ"ד מאי למפרע מעת לעת קמ"ל. הא ודאי לאו המעת לעת הראשון קאי דא"כ עדיין נ"ל דחלוקין דר"א ודאי עד מעת לעת לפני המליאה קאמר כדדייק הש"ס מדלא קאמר עד אלא ודאי ה"ק סד"א הא דתנן שנעשו ע"ג למפרע טמאות היינו מעת לעת קודם שנמלאת חסר אבל מעת לעת אחר הנחה י"ל דמודו רבנן. והרשב"א בחי' כתב קמ"ל דלעולם חוששין וה"מ כשנאבדו לגמרי אבל החמיץ היין והרקיבו הפירות כו' אין חוששין להם אלא עד שעה שאפשר להם להתקלקל ע"ש וקשה א"כ מנ"ל לר"א דחלוקין עליו חביריו על ר"א דלמא שאני מקוה דחסר ואתאי ואיתרע לה לחזקה מקמי הכא טובא ולא ידעינן מאימת הלכך ריע טפי וכה"ג קאמ' בבבלי ריש נדה וכ"ת הכא נמי דלמא נאבדו מעט מעט הרי כתבו תו' שם בכד' בד"ה התם וכו' מקוה רגילות להתחס' מעט מעט אבל פירות אין דרכן להיות אבודין מעט מעט וי"ל אבודין היינו שלא ע"י אדם דא"כ ה"ל למתני נגנבו אלא ע"י בהמה ח' ועוף שאין רגילות להיות אבודין בפעם אחת. אלא דלפ"ז המניח פרי אחת או נסכה ככף דלא שייך לומר חסר ואתאי אף רבנן מודו דסומך עליהן. ולא ראיתי מי שחילק בזה וע"ק מאי פריך הש"ס פשיטא הא טובא קמ"ל דבאבודין נמי שייך לומר דחסר ואתי ול"ע:

(שם) יין מגיתו וכו'. הרמב"ם פסק כר"י דמתניתין וכתב בס' הו. עביר דקתני ר"י אומר משום דחכמים פליגי עליו כדאיתא בירושלמי דחכמים ס"ל עד מ' יום א"ל לבדקו נמלא שחולקים עליו בזמן ואמרו בירוש' דיש קולא וחומרא בדר"י ובדרבנן אבל לפ"ז קשה אמאי לא פסקו בזמן הראשון דלא כר"י דהא פליגי רבנן עליה וי"ל דבבלי מייתי תוספתא לפרש דברי ר"י ש"מ דהלכ' כמותו ע"כ. ותימא איך לא שת לבו לעיין בדברי הרמב"ם פ"ה מה' תרומות שכתב בשלשה פרקי' צריך לבדוק את היין שהניח לפרוש עליו שמא החמיץ ואלו הן וכו' ויין מגתו מפרים עליו בחזקת שהוא יין עד מ' יום ע"כ. הרי דס"ל דיין מגתו דין אחר יש לו וכ"כ הכ"מ שם והטעם מפני שאינו רגיל להחמיץ תוך מ' יום. והירושל' איין מגתו קאי דפליג ר"י וקאמר עד הפסק מסיק דיש קולא וחומרא ביניהם. מיהו קשה לקמן מיבעי' לרבי קריספא לר"י בכל שנה הוא בודק וכו'. וקאמר תיפתר באילין בני גלילאה וכו' משמע דבשנה הראשונה משעת עשיי' קאר"י דבודק במולאי החג וי"ל ודאי דיש לפרש כן דברי ר"י אבל לאוקמי מתני' ככ"ע מפרש לה הרמב"ם דאיירי במניח להפרים לריך לבדוק תמיד בזמנים אלו וזה ברור:

(שם) מה נפיק ביניהון. וקשה הא רבי סימון קאי אהא דתני יין מגתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין עד מ' יום א"כ ודאי דנפקא מינה טובא וי"ל קסבר ודאי עד מ' יום הוא יין ולא קמיבעי' ליה אלא על אותן ימי' שעברו יותר מארבעים יום והא דקאמר עבר ותרם איכא בינייהו ומוקי לה בשעבר ותרם ממנו על ההומץ וקשה הא היכא לאוקמי נמי בשעבר ותרם ממנו על היין אי אמרי' למפרע הוה חומץ אינו תרומ' ואי מכאן ולהבא הוי תרומה וע"ק דמשמע דפשיטא ליה לרבי סימון דקודם מ' יום ודאי יין הוא א"כ אף בשלשה ימים הראשונים ודאי יין היא דהא בסמוך קאמר רבי סימון הכי בשם ריב"ל וי"ל קסבר רבי סימון יין מגיתו שאני כיון דחדש הוא נעשה חומץ אפי' ביום אחד. וזה ודאי אין סברא לומר דקסבר ריב"ל כל שנעשה תלה תוך שלשה ימים הסמוכים לארבעים יום אמרינן דמעיקרא מעת שילא מגתו תלה:

(שם) שלשה ימים הראשונים ודאי יין וכו'. כ' הרמב"ם פ"ה מה' תרומות הבודק את החבית והניחה להפריש תרומה על אחרים וכו' ולאחר זמן בדקה ימלאה חומץ מעת שבדקה תחלה עד ג' ימים ודאי יין וכו' מכאן ואילך ספק ולריך להפריש ממנו תרומה שנייה. וכתב הכ"מ בברייתא פ' המוכר פירות וכר"י אע"ג דריב"ל פליג וקיי"ל כוותיה לגבי ר"י שאני הכא דדרומאי מתנו משמיה דריב"ל כר"י וכו' ע"ש. וקשה למה סתם הרמב"ם ואמר מכאן ואילך ספק ולא חילק בין אם מלא חומץ שאינו ברור למלא חמץ ברור דאז כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ כדמסיק הש"ס בס פ' המוכר פירות איכא דדרומאי וכדמסיק בסוגיין ומפרש לקמן דהלכתא כוותיה דריב"ל. וא"ל דפסק כסתמא דברייתא דתניא כל שלשה ימים ודאי מכאן ואילך ספק הא דרומאי מתני משמיה דריב"ל פירושא דברייתא דקאי אג' ימים הראשונים והאחרונים וכ"פ הרשב"ם והשבר בגם ר"י מודה בחומץ גמור. וכמ"ש הרשב"ם וכ"מ בסמוך בסוגיין וא"ל כיון דסתמא דש"ס פליג אדרומאי לא פסק כהא כוותייהו דהא אף לסתמא דש"ס אריב"ל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ ועוד מ"ט לא נסמך גם בזה אדרומאי ואירושלמי. וצ"ל מדמסיק הש"ס כמאן פשיטא ליה פליגי בה רב מרי ורב זביד חד אמר כר"י וחד אמר כריב"ל. ובעיא דאביי היתה אי מברכין על יין שריחו חלא וטעמו חמרא בפה"ג דס"ל חמרא או שהכל דס"ל חלא ש"מ דהנך אמוראי סברי דבהא פליגי ר"י וריב"ל וכליבנא קמא דש"ס וכיון דקיי"ל ריחו חלא וטעמא חמרא חמרא ליתא לדריב"ל. ואין לחלק בין חומץ גמור לשאינו גמור וכליבנא קמא. וזה ברור. ומ"ש הכ"מ עוד ויש לתמוה דהא בסוף קידושין ובריש נדה רמי האי ברייתא אברייתא דמקוה ומשני מאן תנא חבית ר"ש אבל רבנן אומרים עבל למפרע ולמה פסק כר"ש במקום רבנן והפשר דמשמע ליה כיון דאיפליגי אמוראי בפ' המוכר פירות בהאי ברייתא ש"מ דהלכתא כוותיה ע"כ. ודבריו תמוהים טובא חדא שתקפא עליו משנתו דסבר הך דמקוה ברייתא היא ואינו כן דמתני' הוא פ"ב דמקוואות. ואין לדחות סתם מתני' מקמי ברייתא וע"ק הא בפ"י מה' מקוואות פסק הרמב"ם לטמא ודאי. וע"ק מאי ראיה מייתי מפלוגתא דאמוראי הא ודאי נפקא מיניה לדינא לענין ברכה לר"י מברכין איין דריחיה חלא וטעמו חמרא בפה"ג ולריב"ל מברכין שהכל וכמ"ש בסמוך ול"ע. ועיין במ"ל פ"י מה' מקוואות:

(שם ע"ב) ואתיין אילין וכו'. וקשה הא לא דמיין להדדי דהכא פלוגתייהו בחומץ ברור והכא במאי פליגי וי"ל התם נמי טעמא דריב"ל תלודה גמורה שאז תהא רישומה של מחט ניכר א"א שתהיה פחות מג' ימים. וצ"ל דפלוגתייהו דמחט נמי היא בפירושה דברייתא דה"ג תני הניחה שיפה ובא ומלאה תלודה הרי היא בחזקת שיפה עד שיאמר ברי לי שהעלית הלודה וכ"ה בתוספתא פ"ג דטהרות וקאריב"ל הרי היא בחזקת שיפה בשלשה ימים הראשונים עד שיאמר ברי לי שהעלית תלודה היינו ג' ימים האחרונים והאמלעים ספק ור"י מפרש לה הרי היא בחזקת שיפה בג' ימים הראשונים ומשם ואילך ספק עד שיאמר ברי לי שהעלתה תלודה והיינו עד שעת מליאתה. והר"ש פ"ג דטהרות מייתי לה להך תוספתא ופירשה בענין אחר גם יש לו גי' אחרת ע"ש ואין דעתי נוחה בכן. וכמ"ל כ' בט"ו מה' שאר אבות הטומאות לא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה דמחט שאמרו בירושלמי ע"כ ואפשר לומר לשיטתו אזיל דבפי"א מה' כלים כתב המשנה כלורתה מחט שהעלתה חלודה אם מעכבת את התפירה טהורה ואם לאו טמאה וגרסי' עלה בשבת פ' במה בהמה א"ר ינאי והוא שרישומה ניכר פירש"י דלא בעינן שתהא חלודה כל כך שלא תהא המחט ניכרת כלל אלא כל שמעכבת התפירה וניכר החלודה כבגד טהורה לפיכך אין שיעור לחלודתה ולא בעינן ג' ימים לחלודתה ואיה פסק כר"י דלא תייש גם בשלשה ימים האחרונים אימר לא הותלדה כמו שכתב ביין וכמש"ל בד"ה שלשה ימים וכו'. אך היא גופא קשיא למה השמיט הא דר' ינאי וכמ"ש במ"ל שם:

(שם) המוכר יין לחבירו סתם וכו'. וקשה מאי קפשיט ליה מהך דלמא איירי בשבלר קודם החג ומכרו לו באותה שנה קודם החג וקאמר דחייב באחריותו עד החג וא"ל אי בשנה הראשונה בשבלר קודם החג איירי עדיין ה"ל יין מגיתו שהוא בחזקת יין עד מ' יום דהא אליבא דר' יהודה קיימינן ואיהו אמר לעיל אף ביין מגיתו עד הפסק וי"ל דא"כ ה"ל למתני המוכר יין מגיתו לחבירו דודאי אין סברא שבלר ימים רבים קודם החג דלא ה"ל יין מגיתו ודוחק:

הדרן עלך פרק כל הגט

(שם במתני') השולח. הדא פליגי על ר"י וכו'. וא"ת דלמא דוקא והגיע בשליח הוא דמהני אבל מבטלו בביתו לא בטל דאמרינן לנעורה קימכוין וי"ל כיון דהגיע ממילא משמע כמפורש בבבלי אין חילו' בין שפגשו בדרך לבין יושב בביתו ומבטלו:

(דף כ' ע"א בגמ') עשה שליח להוליך וכו'. גי' בעל העיטור והרא"ש היא עוש' שליח להוליך לריך ליתנו לה בפני שני' ואין השליח עולה משום שנים עשה שליח להוליך את הגט לריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח עולה משום. שני' הלך שליח לבטל הגט וכו'. ובחידושי הרשב"א חסר החלוקה הראשונה מפני כך סבר הב"י שמ"ש הטור סי' קמ"א הלכך נראה שעולה במקום עד אחד דהא קיי"ל וכו' קאי על החזקת השליח ע"ש. ואינו כן דהרא"ש לא פי' אלא על החלוקה הראשונה ועלה קאמר דפי' הירושלמי ואין השליח משום שנים היינו שאין השליח לחוד עומד במקו' שני עדים אלא במקו' עד אחד ומייתי הטור ראי' מהא דאמרי' הן הן עדיו וכ"כ הב"ח שם. וכן מבואר בעיטור. ומ"ש הב"י שמ"ש הרא"ש שהרי הוא במקו' הבעל קאי אהחזקת השליחות ולכך פסול דה"ל נוגע בדבר ואינו נאמן על עלמו ע"ש. תימ' שהרי מבוא' בדברי הרא"ש שלא פירש אלא החלוקה הראשונה דלריך ליתנו לה בפני שנים בלא הוא. ומודי' הרשב"א והרא"ש הא דקאמר הירו' ואין שליח משום שנים כוונתו דלריכין שנים בלא הוא ודלא כפי' העיטור והטור דמפרשי' דקמ"ל דאין השליח עולה לשני עדים אבל לעד אחד עולה וכבר השיג הב"ח על פי' זה ע"ש אלא בהא פליגי להרשב"א במקום שא"ל אלא שנים כגון לר"א דאמר עידי מסירה כרתי השליח עד ועולה משום שנים ולהרא"ש אף בכה"ג אין השליח עד שהוא במקום בעל ולריך שני עדים אחרים. וכ"נ דעת הרמב"ם שבפ"ז מה"ג הלכ' י"ד כתב שליח שהביא גט כשהוא נותנו לה נותנו בפני שנים ואותן השנים לריכין לקרותו ואח"כ יתנן לה בפניהם שדין השליח עם האשה כדין הבעל עמה שאתתיו קס. וכ' הה"מ דילא לו מן הירוש' דקאמר לריך ליתנו לה בפני שנים ואין השליח עולה משום שנים ע"כ. ואני תמה על הטו' שמביא ראי' מדברי הרמב"ם שהשליח עד אחד הוא וא"ל להגטרף עמו אלא אחד. ומ"ש הב"ח גם מה שמיקל הרמב"ם שאין שליח הולכה והבאה לריך עדים וכו' והך ירוש' דמלריך שנים בהחזק' השליח איירי במקום שלריך להתקיים בחותמיו וכמו שפירש הרשב"א ומביאו ב"י לא קיי"ל הכי אלא לריך להחזיקו בפני שנים אחרי' וכפשט הירוש' ע"כ. ותימא איך תפס כן על מאור עינינו הרשב"א ז"ל שיפרש הך חלוק' דהחזקת השליח דאיירי בשלריך להתקיים בחותמיו דמה ענין זה לזה. ודבריו מבוארים דאחלוק' קמייתא קאי אם לריך ליתנו לה בפני שנים והוא אלא שחליקה זו נשמטה בחי' הרשב"א כמ"ש לעיל וזה מבואר מאוד. וכ"ל שגי' שלפנינו בירו' היא גי' הרמב"ם. נמלינו למדי' המביא גט ממדינת הים לדברי הכל לריך ליתנו לה בפני שני' מלבד השליח דקיי"ל כר' יוחנן בבבלי פ"ק דף ה' ע"ב. המביא גט בא"י או ממדינ' למדי' לדע' הרא"ש והרמב"ם בעינן שנים מלבד השליח. ולדעת הרשב"א ובעה"ע והטור סגי באחד מלבד השליח. להחזיק שליח הולכה והבאה. לדעת הרמב"ם א"ל כלום. ולדעת בעה"ע והטור לריכין אחד מלבד השליח. ולדעת הרשב"א והרא"ש לריכין שנים מלבד השליח. ושליח לבטל לדברי הכל מבטלו בפני שנים והשליח מן המנין. זה העולה מכלל דברינו. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה חלה וכו' ולפי' בעה"ע והטור הא דקאמר ואינו עולה משום שנים היינו אינו עולה אבל משום א' עולה קשה הא דקאמר הלך השליח לבטל הגט לריך לבטל בפני שנים והשליח עולה משום שנים ה"ל למימר לריך לבטלו בפני השליח וא"ל הא דקאמר לריך לבטלו בפני שני' היינו בהדא שלא שליח אבל שלח עולה משום שנים דהא בהלך השליח לבטל הגט איירי וא"ל הא דקאמר והשליח עולה משום שנים היינו בשליח להולכה כשמבטל בפניו תו לא לריך דהא עיקר הטעם דלריך שנים הוא להודיע שדבר ברור הוא ולא מכוין לעגונה א"כ למה לא ניבעי שנים גם באותה לשון הפוסקים לא משמע כן ול"ע:

(שם) א"ל יכולה והמרת לי ליהוי בידך. עיין בקונט'. ועי"ל שאמר שבא אללה ואמרה לו ליהוי בידך והניח אתה שלוחי לקבלה. אך לגוליה נפשי מפלוגתא לא פירשתי כן דפליגי בה אמוראי בבבלי דף ס"ג ע"ב אם אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה או לא ומסקינן דש"ס בס דספיקא הוא. והא דקאמר מאחר שיש בידו לגרש נאמן ליכא לפרושי מאחר שיכול לגרשה עכשיו כו דהא עכשיו רולה הבעל לבטלו. מיהו י"ל מגו דאי בעי יהיב לה הגט עכשיו ויאמר שכבר נתנו לה קודם הביטול ואין הבעל יכול לערער כיון שהגט בידו וג"ל דמיירי דליכא עדים שבאו הגט עכשיו בידו:

(שם) חלה שליח וכו' הפוסקים השמיטו דין זה. ונראה דטעמייהו דסברי בעיא זו איגה אלא אליבא דרשב"ג דאמר לקמן עבר ובטלו אינו מבוטל אבל לר' ליכא נפקא מיניה דהא לעולם הגט בטל אף אם נאנס השליח ולא הגיע בשליח להולכה או בשבא קודם שהגיע הגט לידה א"כ למה לא יעשה שליח שני. וכ"ש לדעת הפוסקים דשליח קידושין עושה שליח וכ"כ בעה"ע דיני שליחו' וז"ל ושליחות קידושין שליח עושה שליח לקבלה ולהולכה אע"ג דלא תלה דומיא דגירושין ומדקאמר בבבלי דף כ"ט אדאביי ורבא מאי בינייהו א"ב שליח מתנה ולא קאמר א"ב שליח קידושין ש"מ דבקידושין ליכא טעמא דבזיון ודכ"ע מצוי שליח וכו' ובמתנה ליכא קפידא וכן בקידושין וקיי"ל כרבא ע"כ. ולפום ריהטא יש לתמוה על הב"י שלא הביאו ופסק דלא כוותיה. אך טפי יש לתמוה על בעה"ע דקולא יומא שמעתתין דירושלמי בפיו איך לא הביא דברי הירושלמי המפורשין לעיל פ"ג וכאן בסוגיין דשליח קידושין אינו עושה שליח אפי' חלה. וראייתו מבבלי איני מבין. הדא הרי לשיטת הירוש' בקידושין איכא קפידא משום בזיון דבעל וגם מילי נינהו וכמ"ש בקונט' ולכ"ע אינו עושה שליח א"כ לא מלי למימר איכא בינייהו שליח קידושין. ועוד מי הגיד לו דלא מודה רבא דבקידושין ודאי קפיד הבעל שמא השליח שני ירבה דברים ויבזנו. דודאי לאו בכל הדברים קאמר רבא דלא חיישינן לבזיון דבעל דהא תנן לקמן פ"ו התקבל האומר תן גט זה במקום פלוני ונתנו במקום אחר פסול ופירש"י דאין רלונו שילעיזו עליו שם וקפידא הוא. ועוד מאן נימא לן דרבא לית ליה סברא דאביי דטעמא משום בזיון דבעל אלא דקא חזית לן עוד טעמא אחרינא משום מילי ונפקא מיני' לשליח מתנה. גם דברי הרב גופן הכין משמעין דע"כ לומר דקסבר שליחו' קידושין לאו מילי הוית דא"כ ל"ל למידק מדלא קאמר א"כ הא פוסק כרבא וכיון דלאו מילי נינהו עושה שליח א"ו דסובר כמ"ש ול"ע ועמש"ל פ"ג ה"ה בתוס' בד"ה מה וכו'. ומ"ש בקונט' דיש לחלק בין שליחות הבא לאסור ובין שליחות שבא להתיר. כ"כ הלח"מ פ"ג מה' אישות הלכה טו. ומה שמקשה שם על הרמב"ם מפ"ע מה"ג כבר קדמוהו הרמ"ך כמ"ש בכ"מ. ומ"ש במ"ל בס ובדקתי בפ"ע מה"ג ולא מלאתי לרבינו גם בפ"ח ופ"י לא מלאתי. תמהני שלא עיין בלח"מ ול"ע:

(שם במתני') בראשונה הי' עושה ב"ד וכו' פירש"י בפני שלשה וכו' טעמא מפני תיקון העולם מפני שהיא ניסת בו. והם דברים דסתרי אהדדי דלמ"ד דבעינן ג' תו ליכא למיחש לזנות למסקנת הבבלי דג' קלא אית לי' ע"ש. וראיתי שכבר עמד על קושיא זו התוי"ט שמקשה כן על הר"ב. ולא ידעתי למה לא קשיא ליה גם לרש"י:

(שם בגמ') סבורה שבטל והוא לא בטל. כ' הרשב"א פעמים שמעה שבטלו ולא ידעה אימת וסברה דלמא מיקמי דמטי לידה בטלו ויתבה ומיעגנה שלא כדין וא"ת לפ' סבור' שבטל ולא בטל כלל דהא מאן דאית ליה משום תקנת עגונות אית ליה דמבטל בפני ג' וקלא אית ליה ועוד דאין סברא לומר כן הע"פ שלא ילא עליו קול שבטלו שתהא חוששת שמא בטל הי"ו כמ"ש ע"כ. וקשה הא דקאמר מאן דאית ליה משום עגונות אית ליה בפני ג' הא ודאי לית ליה לירוש' שלא הוזכר שמבטלו בפני ג' ולעיל סתמא קאמר הלך השליח לבטל מבטלו בפני שנים והשליח עולה משום שנים. ומ"ש דאין סברא לומר כן וכו'. תימה הא כה"ג אמרי' בבבלי פ"ק דכתובות אין אונס בגיטין משום לנועות וזימנין דלא אניס וסברה דאניס ומיעגנא ויתיב וכ' תוס' ומן הדין ליה לן למיחש דזנו לא אניס אלא שמחמירו' על עלמן. ונראה לדייק ליה מהא דקאמר בסמוך אשכחונן נמי איכא משום פסול וכו' והיא סבורה שלא תפסו בה קידושין וכו' ואם"ד דמשו' תקנה בעלמא הוא איך תאמר שאין קידושין תופסין בה. אלא ודאי בדמעה שביטל איירי וכמ"ש הרשב"א. מיהו אבבלי קשיא למה אינו מפ' משום תקנת עגונות שיחושו שמא ביטל קודם שהגיע לידה דהא מהאי טעמא אמרי' אין אונס בגיטין ול"ע:

(שם ע"ב) **באגדה** דסכך מאן דייק לן. קשה לימא מתני' אתיא כמ"ד מאליהן קבלו המעשרות בימי עזרא ואינן אלא דרבנן כדאמרי' לקמן בפירקין ואפשר דקים ליה דר' בוכר כמ"ד מעשרות בימי עזרא דאורייתא. ועי"ל ר' הושעיא הכי קא קשיא ליה קיי"ל הלכה כר' מתבירו וקיי"ל יש כח ביד ב"ד להפקיע קידושין מיניה. ובאמת הך קושיא קשיא נמי לדידן:

(דף כ"א ע"א) **בראשונה** היה משנה שמו ושמה וכו'. כפירושי בקונט' כן פירשו הראשונים ז"ל. אבל בסוגיין לא משמע כן דמותבינן לקמן לר' אבא דאמר צריך שיהא מכיר את שניהן ממתני' ומשני אית בר נש וכו' ולא ידעין שמהתהון. ואי כפירושינו מאי קשיא הא ודאי מכירו ויודע שמו שבמקום הכתיבה ואינו יודע שיש לו שם אחר במקום הנתינה גם ל[..]ן ההלכן קשה לכך נראה דירושלמי מפרש שינה שמו היינו שהיה שמו על דרך משל יצחק וכתב בגט אברהם וא"ת בשינה שמו ממש פשיטא דפסול שלא נכתב לשם בעלה כלל אלא לשם אחר וכ"כ הרשב"א בחי' וי"ל קסבר הירושלמי כל שנכתב הגט לשם הבעל קרינן ביה וכתב לה לשמה דליכא קפידא אלא אם נכתב גופו של גט שהוא הרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם לשם בעלה זה המגרשה כשר מן התורה והיינו דקמשני אית בר נש וכו' דבעינן שיכיר שזהו בעל של אשה זו שנותן לה הגט. וא"ת הא תנן לקמן פ' הזורק שינה שמו ושמה וכו' תצא וכל הדרכים האלו בה וי"ל התם לאחר התקנה. שוב ראיתי בתוי"ט פ' הזורק שהאריך לפרש המשנה שם בשינה שמו ממש ומייתי ראיה מהרמב"ם בפי' המשנה ע"ש ואיני מבין ראייתו אדרבה דבריו מראין כהיפך ואקודם תקנה קאי. והרב לא עיין בירוש'. גם מהא דפריך הגט עצמך דהוה שמיה ראובן וכו' מפורש כדברינו לפמ"ש בקונט' והיינו דתניא בברייתא יותר מכאן אמרו היו לו שתי נשים וכו' דמתני' איירי בשינה השם ממש ובברייתא איירי אפי' שינוי השם ממדינה למדינה. והר"ן בפירקין כ' הגט עצמך וכו' כלומר לא בעשה כן בכוונה אלא שנשנה שמו מחמת שהלך למדינה אחרת ואין אנו יודעין לו אלא אותו השם בלבד ופריך אלא הכי איש פלוני וכו'. וקתני הכי יותר מכאן וכו' האי יתר היינו לומר שלפעמים אפי' גיטא פסול מדינא ולא הוי טעמא משום לעז להוד כמתני' וכו' ע"ש. דבריו סתומים מאי קושיא דהגט עצמך וכו' הא לפי מאי דמסיק בברייתא בכה"ג כשר ועוד ליתנא דהגט עצמך משמע שמתמה על המשנה המזכרת לפניו. גם הר"ן ז"ל בעצמו בסוף דבריו דוחה פי' זה ונראה מדבריו שמסכים לפירושי בקונט' ותימא שאינו מביא ראיה לפירושו מסוף סוגיין וכמ"ש לעיל. ובתוי"ט לא ראה דברי הר"ן ועמ"ש בסמוך:

(שייך לעיל) **אם** היה שרוי במקום אחר וכו'. כ' הר"ן יש שפירשו אפי' נודע במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום אחר לא מיקרי איתחזק בתרי שמי אא"כ נקרא שם באותן שתי שמות וכמכו הכא אם היה שרוי במקום אחר וכו' והיינו בדלא אתחזק בתרי שמי ואמרי' נמי עלה לכתחלה צריכין להזכיר שלשתן אלמא שמות האחרים נודעים בכאן ואפ"ה מיקרי לא אתחזק אינו מחוור כלל שאינו דומה לגמרתינו דהתם בדאתחזק איירי דומיא דאם היה ביהודה וכתב נגרש אותה ביהודה דבדיעבד מגורשת אע"ג דאתחזק בתרי שמי כיון שהוא ואשתו במקום א' ואח"כ אמרו שאם הלכו הוא ואשתו למקום אחר שאינו לא יהודה ולא גליל מגרש שאיזה שירצה אע"ג דידעינן שיש לו שם אחר במקום אחר והיינו דאתחזק בתרי שמי ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום אחרן דאית לי וכיון דאינו רגיל היכו' י"ל והוא דאתחזק בתרי שמי כפשוטו כל שידוע שיש לו שם במקום אחר אע"פ שאינו נקרא כאן אלא בשם א' צריך לכתוב וכל שום ואם לא כתב אינה מגורשת וכו' ע"ש. היוצא מפירושו שהבבלי והירושלמי חלוקים בדין אתחזק בתרי שמי. ולענ"ד אין כאן מחלוקת אלא הירו' סובר הא דלא אזלינן בתר מקום נתינה היינו לכתחלה אבל בדיעבד מגורשת ואם היה שרוי במקום אחר שקורין אותו בשם אחר עם מקום הנתינה כשר בדיעבד ור' אבין פליג וסובר אפי' בדיעבד פסול ובעינן שיכתוב כל השמות שיש לו. והא דאמר רב אשי והוא דאתחזק בתרי שמי היינו שבמקום אחד משני המקומות מקום הכתיבה או הנתינה קורין אותו בשתי שמות. ובזה מיושב הסוגיא היטב:

(דף כ"ג ע"א) **אם** יצא לו שם במקום אחר צריך לכתוב שלשתן. בקונט' פירשתי דקמ"ל שצריך לפרש כל השמות. וזו היא דעת ר"ת והראב"ד כמ"ש הפוסקים בשמן. אבל לפמ"ש בתוס' בסמוך י"ל דקמ"ל אע"ג שכותב שם מקום הכתיבה והנתינה אם יש לו שם שלישי במקום אחר צריך לכתוב וכל שם שיש לי. ומדגרסי' בסוגיין וכל שם שיש לי משמע שאינו כותב שמות אחרים בפירוש אלא כותב תיבת אלו וכל שם שיש לי:

(שם) **לכשיבואו** העדים ויעידו. וא"ת תיגת כשבא לגבות כתוי בעלה ודאי שיטעון הבעל שלא גירשה וצריכ' להביא עדי חתימה אלא ניחוש שמא לאחר מיתת בעלה תוציא גיטה בהאי בי דינא וגביא כדתנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה והם אינן יודעין שאין בגט פלוס והדרא ומפקא כתובתה וגביא וי"ל בכה"ג דלא אפשר כתבינן שובר ולעולם כיורשין כתבינן שובר א"נ אף היורשים בכה"ג לאחר שפרעו כתובתה יטענו על הגט שהוא מזוייף ועוד הא קיי"ל למיתה לא חיישינן:

(שם) **אית** בר נש דהכמין לתברין וכו'. כ' בב"י בא"ע סי' קכ"ב נ"י שיהא מכירה וכו' כלומר דלא סגי בהכרת פנים ובסמוך על אחרי' בשמות משו' דהוי מילתא דעבידא לאגלויי אלא צריך שיכיר שמותיה' ג"כ ע"כ וכ"פ בש"ע. ותימא הרי מפורש כאן דא"ל שיכיר שמותיהם אלא בהכרת פנים סגי. ומ"ש הב"י שם בשם הרמב"ם פ' כ"ד מה' מלוה ולוה ע"ש. אמת דפשטא דליבנא דהרמב"ם משמע דקאי נמי אגט. אך מסתימת לשונו פ"ב מה"ג משמע דלא בעינן בגט שיכירו במותיהם. וטעם גדול יש לחלק ביניהם דבגט קיי"ל עידי מסירה כרתי ולא סמכינן אגט לחוד עד שיבואו עדים ויעידו כדאמרינן לעיל בסוגיין. וכה"ג אמרינן בבבלי במכלתין דף יז ע"ב דהבעל אוכל פירו' עד שעת נתינה ופירש"י כשתבא לטרוף המגו' אייתי סהדי מתי בא גיטא לידך. וגדולה מזו כתב רש"י דף כב בד"ה מאן חכמי' ר"א דאמר עידי מסירה עיקר והבאה להגבת צריכה להביא עידי מסירה וע"ש בתו'. גם מ"ש הב"י שם אלבון הרמב"ם תדקדק בו ויאירו דבריך וכו'. נראה שנשמט בדפו' שהן דברי הה"מ פ"ב מה"ג והד"מ והב"ח סברו שהן דברי ב"י עצמן. ומה שתמהו עליו שכתב דסופר א"ל להכירם דלא משמע כן דהא בעינן וכתב לה לשמה ע"ש. ומפני כך כ' הרמ"א בהגהותיו בסי' קכ וי"א דגם הסופר צריך שיכירן. ול"נ שאין מכאן ראי' דודאי כשמכיר הסופ' האיש וכותב לשם אשתו קרינן ביה וכתב לה לשמה. גם הרשב"א שכתב ובלבד שיהא מכירן הסופר והעדים היינו למ"ד דסגי בשיכיר האיש לחוד אבל למ"ד בעינן שיכירו שניהם ודאי אין הסופר צריך להכיר שניהם וצ"ע:

(שם) **מתני'** פליגי על רבי אילי. קצת קשה ה"ל לאותובי מתני' אהדדי דהא תנן התם מפורש ובלבד שיהו מכירן ובודאי קאי על האיש המוזכר ברישא:

(שם) **במוהלת** לו כתובת'. נראה דלית לי' הך דרשא דאמרו בבבלי פי' גט פשוט דיליף לי' מדכתיב וכתב ונתן. ונראה דאסמכתא בעלמא היא דהא מקנין התם והאידנא דלא עבדינן הכי בדיוה רבנן אהבה כי היכי דלא ליבהייה:

(שם ע"ב) **בראשונה** היו נשבעו' לשקר וכו'. בבבלי גרסי' נמנעו מלהשביעה מ"ט אילימא משום דרב כהנא כגון שבועת שוא בנים מתים מאי איריא אלמנה אפי' גרושה אלמא אר"ז וכו'. וקשה טפי ה"ל לאקשויי א"כ מאי הועיל ר"ג בתקנתו שתהא נודרת הא אמרי' בבבלי שבת פ"ב בעון נדרים בנים מתים דכתיב לשוא הכיתי את בניכם. גם בכתובות פ' המדיר אמרינן בבבלי וירושלמי נודרת ואינה מקיימת יוצאה שלא בכתובה מפני שקוברת את בניה שנאמר לשוא הכיתי את בניכם. ויותר קשיא אסוגיין דמשמע דהאי טעמא עיקר ואפשר מ"מ אף לעונש זה דמיתת הבנים חמירא שבועה מנדר דגבי שבועה כתיב לא ינקה ונפרעין ממנו מהרה משא"כ בנדרים:

(שם) **אילולא** דאנא וותרן וכו'. וקשה מאי וותרנות הא זה הוא בידה לקפוץ ולישבע וא"ר אם נשבעה נשבעה וי"ל לכך מייתי הא דרב כהר הא דר"ס לומר דרב פליג וסובר אם נשבעה לא מהני מיהו בבבלי גרסי' אר"ה מודה רב בקופלת וי"ל השתא מיהת לא נשבעה. כתבו הרשב"א והר"ן פירש"י וכיון שנשבעה נשבעה ומגבינן לה באותה שבועה והכי מוכח בירו' דגרסי' התם עברה ונשבעה ר"ס אמר נשבעה נשבעה אבל ר"ת ז"ל כ' מודה רב בקופלת מעצמה ונשבעה משביעין אותה שבועה כתקנה על דעת ב"ד ומגבין כתובתה ע"כ. ואיני יודע מאי הוכחה היכא בירושלמי די"ל ה"ק אם נשבעה נשבעה ומהני דמגבינן לה בשבועה אחריתי ועוד דלמא בנשבעה כתקנה ע"ד ב"ד איירי רב הונא:

(שם) **הלך** והקדיש זמנו וכו'. עיין מ"ש בקונ', וקשה תינח לרבנן דר"ש לעיל פ"ב ה"ב דסברי נכתב ביום ונחתם בלילה פסול אלא לר"ש דמכשיר ש"מ דס"ל דלא חיישינן לשמא יחפה תיקשי ליה מ"ט תיקן ר"ג שיהו העדים חותמין על הגט. מיהו בבבלי בפרקין גרסי' מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום ואמר רבה לא צריכא אלא לר"א דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן עידי חתימה מפני תיקון העולם דזימנין דמייתי סהדי א"נ זימנין דאזלי למדינת הים. לפ"ז ניחא גם לר"ש. וניחא הא דקשיא לן אהן דקיי"ל כר' יוחנן דטעמא משום שמא יחפה למה לא קאמר רבה דהיינו טעמא דעדים חותמין על הגט משום שמא יחפה והיינו משום דבעי לפרש טעמא דר"ש. ועמש"ל פ"ב ה"ב בתו' בד"ה א"י פסול וכו'. והרשב"א כ' פירש"י וקרא עלה טובה קמ"ל וקשה א"ה אכתי למאי איצטריך ר"ג לתקן הא ר"ג נמי עלה טובה גרידתא השמועינן ולכתחלה נמי לא מגרשינן הכי וכ"כ ר"י ודייק ליה מדתנן לעיל אין כותבין לא על נייר מחוק וכו' ותכמי' מכשירין אלמא אפי' לכתחלה מכשירין מדקתני ת"ק אין כותבין ואמרי' עלה מאן חכמי' ר"א היא דאמ' עידי מסירה כרתי והתם אי מייתי סהדי א"נ אזלי למדינת הים לא מקיימינן מעדי חתימה שכן דלא עשוין להזדייף וכמי שאינן חתומין דמו ע"כ. ולפמ"ש לק"מ ודאי ר"ג אפי' בדיעבד פוסל משום גזרה דשמא יחפה והא דמכשירין בנייר מחוק דודאי לא יקיימו מהני סהדי החתומי' על שטר זה כיון שראוי להזדייף וצריך להביא עדי מסירה והם יעידו על זמנו של הגט. וכן הא דמייתי הרשב"א ראיה מדתנן לעיל כתב לגרש בו את הגדולה וכו' ע"ש לאו ראיה היא דהתם נמי אין מקיימין מעדי חתימה כיון דידעינן דשני יוסף בן שמעון דהיה שם וכמ"ש נמלא דברי רש"י קיימים וברורים:

(שם) **בכ"ד** מעשרות מן דבריהן. כיתא וכמ"ש בקונט'. וקשה ולדידיה מי ניחא הא מודה מיהת עזרא תיקן שתהא שמיטה נוהגת בבית שני והלל בזמן הבית היה איך יכול לבטל דברי עזרא הא קיי"ל אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. ועיין בחי' הרשב"א בד"ה והא דאמר אביי וכו':

(דף כ"ב ע"א במתני') **אפותיקי**. פירש"י אם לא תפרע לך תוכך ממקום אחר הרי זה לפניך ע"כ. וקשה הא ודאי למ"ד דפליגי במזיק שעבודו של חבירו מוקי מתני' באומר לא יהא לך פרעון אלא מזה וכמ"ש תוס'. גם בסוגיין משמע מ"ד רבו שני משחררו מוקי מתני' בכה"ג דאל"כ מ"ט יכול לשחררו ועמש"ל בד"ה וכין רבו וכו':

(שם בגמ') **בדין** היה שאפי' לשום עבד וכו'. בבבלי גרסי' במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשום ב"ח אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד. כ' הרשב"א כולא מתני' לרבו ראשון משמע ליה וכו' מיהו רבו שני אפשר להשתעבד בו דהא קני ליה משבאי וכו' ואפשר דמקשה סובר דשבאי לא קני אפי' למעשה ידיו וכו' ליתנא דמתני' דייק ליה מדקתני סתם ישתעבד ולא ישתעבד וכו' משמע בין לראשון בין לשני אלא דקשיא קרא דוישב ממנו שבי למה לי וכו' ואפשר דסובר קרא לספירת דברים בעלמא קאתי ע"ש. הנה לפמ"ש רש"י בפי' התורה והרשב"א בשם הרמב"ן דאיכא לפרושי וישב ממנו שבי מהם מי שנשבה בידן. ודאי איכא לתרולי קושית הרשב"א דקמ"ל אע"ג שנשבה היה נשבה ביד ישראל אין עליו שם עבד ישראל עד שיטבול לשם עבד א"נ סד"א כיון שנשבה נשבה ביד ישראל אין העכו"ם קונה אותה כלל קמ"ל כיון שאינו אפי' עבד ישראל העכו"ם קונה אותו בשבי. ויותר נ"ל לומר דליתנא דמתני' דייק ליה דאדרבו ראשון קאי מדקתני ישתעבד משמע ליה שיעבוד עבד. ולרבו שני לעולם אינו עובד בתורת עבדות גופו לא קני ליה אלא למעשה ידיו ואין זה קרוי שיעבוד כעבד ישראל ואסור לרדות בו בפרך וכ"כ הוס' דף לז ע"ב בד"ה בין כך וכו' ע"ש. מיהו כמשתעבד לרבו הראשון חוזר לעבודתו. והיינו טעמא דחזקי' דמוקי מתני' לאחר יאוש ומשום שלא יהא העבד מפיל עצמו לגייסות וכו' כדי שנפרש ישתעבד לשון עבדות ממש. מיהו בהא נראה חלוקים הירושלמי והבבלי. דלשיטת הירושלמי חזקי' טעמא דרבנן אתי לפרושי ובבבלי מפורש דטעמא דרשב"ג אתי לפרושי. וא"ת לשיטת הירו' קשה במאי פליגי ת"ק ורשב"ג וי"ל ת"ק סובר לשום עבד ישתעבד לרבו הראשון משום חזקיה ורבו נותן לו את דמיו לשום בן חורין לא ישתעבד לשני דהא לשום ב"ח פרקי' ולרבו ראשון לא דלמא ממנעי ולא פרקי' דהא איהו למלוה כיוון ועוד כיון דאית בי' תרתי לרעו' יאוש ולב"ח פדאו לכך לא ישתעבד ורשב"ג סובר אע"פ שפדאו לשום ב"ח איכא משום הא דחזקי' ומשתעבד לרבו הראשון. אבל אין לומר בין לת"ק בין לרשב"ג לשום עבד ישתעבד לרבו השני משום הא דחזקי' אע"ג דמרוית לענין מליאה ומתנה לאו ברווחה היא כמ"ש הוס' בד"ה בין כך וכו' דהא תני בברייתא ורבו נותן לו דמיו. והרשב"א כתב וכן נ"ל מן התוספתא דישתעבד לרבו ראשון דתניא עבד שנשבה ופדאוהו אם לשם עבד ישתעבד ורבו נותן לו דמיו וכו' רשב"ג א' בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן את דמיו ע"כ. ותימא הא ודאי רבא סובר דסך תוספתא משבשתא דהא מפורש קאמר לת"ק ישתעבד לרבו שני ול"ע ואני תמה מהר"ן וכס"מ שלא ראו לשון התוספתא שמביא הרשב"א וא"ת איך אפשר לו' דישתעבד לרבו שני ממאן קנאו כבר שנית לה בבבלי מבבאי דקנאו למעשה ידיו כדאמר ר"ל מנין לעכו"ם שקונה את העכו"ם למעשה ידיו שנאמר וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו אתם קונים מהם ולא הם קונים זה את זה יכול לא יקנו זה את זה למעשה ידיו תמרת קי"ו עכו"ם ישראל קונה עכו"ם בעכו"ם לא כ"ש. וקשה דגרסי' בבבלי פ"ק דסוטה דף ג' ע"ב מנין לא' מן האומות שבא על הכנעני' והוליד ממנה בן שאתה רשאי לקנותו בעבד ת"ל וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו. ומסקינן התם דמהם תקנו יליף. ואף דרש"י פי' שם בד"ס וגם מבני התושבים וכו' כל תושב היינו שבא ממקום אחר ונתיישב כאן וקאמר קרא שמותר לקנות מבניה' אשר יהיה להם מבנות ארצך ע"כ לאו אורחא וגם מבני התושבים יליף דא"כ קשיא ליה מסקנא דהתם דמפורש ממהם תקנו נפקא אלא מודה רש"י דקרא איצטריך לגופא דוקא מבני הגרי' סביבותם אבל בני התושבים הגרים בארץ לעולם אסורים דה"ל דומיא דכנעני' קמ"ל דמותרים ואי לא כתיב אלא בני התושבים ה"א דוקא הני שריין דבלא"ה הן בארץ אבל ליקח לארץ נכרייה אשר סביבותם אסור לכך איצטרך מאת הגוים וכו'. אלא מהם תקנו שמעינן דאפי' האם כנענית אם האב מאומה אחרת בנו אינו בכלל לא תחיה כל נשמה דהבכל הולך אחר הזכר וה"ק מהם אפי' מאותן שהן בכלל לא תחיה תקנו כשהזכר מאומה אחרת ורש"י לא בא אלא לפרש קרא וגם מבני התושבים וכו' איך קאי על הנולדים מבנות הכנעני. אבל קשה א"כ דרשא דר"ל מנא ליה. וע"ק איך יליף מחד קרא הני תרי דלמא קרא לא אתי אלא דהם אינן קונים מישראל אבל שהם אינן קונים זה מזה מנא לן ונראה לפמ"ש רש"י בפרקין דף לז ע"ב בד"ה מהם תקנו ריבוייא הוא דהא כתיב לעיל מיניה מהם תקנו עבד ואמה וכתיב בתרי' וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולשתוק מיניה. והשתא אי הוה כתיב תקנו לחוד הוינן ילפינן מיניה שהם אינן קונים מישראל דמיעוטא הוא אתם תקנו ולא הם והשתא דאייתר נמי מהם ילפינן מיניה דהם אינן קונים זה מזה. אלא הא דאינן קונין זה מזה ילפינן ממהם דכתיב ברישא מהם תקנו עבד ואמה ומהם דכתיב בסיפא איצטרך ללמוד מיניה דהכל הולך אחר הזכר. והשתא ניחא דהכא בגיטין והתם בסוטה מייתי קרא דוגם מבני התושבים וכו':

(שם ע"ב) **הלכה** כרשב"ג. כתב הרשב"א וירושלמי נמי דפסק כרשב"ג היינו מהאי טעמא דהתם מוקמי לה בלפני יאוש כאוקימתא דאביי וכו' והאי ליתנא לפני יאוש הוא הלכך מסתבר טעמיה דרשב"ג וכו' ע"ש. וקשה הא ר' אבהו בשם חזקיה מוקי מתני' לאחר יאוש א"כ מנ"ל דלא קאי עלה רשב"ל ואמר הלכה כרשב"ג. ולפמ"ש בקונט' דקושית הש"ס מהא דהרשב"ג בשם וכו' קאי בין אר' אבהו בין אר' אבהו אלא אתי שפיר דהא לר' אבהו ודאי לא מיתוקמא הך ברייתא כמפורש בבבלי בסוגיין. מיהו קשיא דאיכא למידק דבלי כרשב"ג מדאמר ר' יוחנן עבד שברח ולא קאמר סתם המתייאש בעבדו אלא ש"מ טרח דווקא והיינו כחזקיה ש"מ דכרשב"ג ס"ל. ואודא לה תירוצו של הרשב"א וצ"ע:

(שם) **שמא** אינו מעכבו מלאכול בפסח וכו'. כתב הרמב"ם פ"ה מהק"פ קטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלאכול בפסח שנא' וכל עבד איש להוציא את הקטן. וכ' כמ"ל וכפ' החולץ אמרי' עבד איש ולא עבד אשה כתמיה משמע דגם גבי אשה מילת עבדים מעכבת. עוד אני תמיה לרבינו דאיצטרך איש למעוטי קטן מאי הקשו עבד איש ולא עבד אשה ע"כ. ונראה דעדיפא מיניה ה"ל למפרך הא למסקנא דבבבלי פ' החולץ איצטרך עבד איש ללמד דעבד איש אתה מל בע"כ ואי אתה מל בן איש בע"כ. ואמרי' תו התם דשמואל דריש מיניה בל שרשות רבו עליו קרוי עבד וכל שאין רשות רבו עליו אינו קרוי עבד. ועוד דרשינן מיניה בסוגיין מעוכב גט שחרור אינו מעכבו מלאכול בפסח. והרמב"ם עזב כל הנך דרשות דאית להו פירכא הא דדרשינן עבד איש אתה מל בע"כ. ליתא דהא קיי"ל הלוקח עבד ולא רצה למול מגלגל עמו י"ב חדש. לא מל חוזר ומוכרו לעכו"ם אמאי ימול אותו בע"כ. ומה שתירצו תו' ביבמות דף מח ע"א בד"ה אלא וכו' הא דריב"ל תקנת חכמים היא ע"ש לא ס"ל להרמב"ם. גם בדברי הה"מ פי"ד מהא"ב הלכה ח' מפורש כן ע"ש והאי דשמואל לא קיי"ל כוותיה אלא כריב"ל ורב בפרקין וכ"פ הרמב"ם פ"ח מה"ע. והא דדרשינן מיניה בסוגיין מעוכב גט שחרור אינו מעכבו מלאכול בפסח. נמי ליתא דהא בבבלי בפרקין דף מ"ב ע"ב מיבעיא לן אי מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או לא ולא איפשיטא. ואם"ד דאינו אוכל בפסח מקרא תפשוט מיניה דאינו אוכל בתרומה דהא תרומה ילפינן מפסח בגז"ש דתושב ושכיר כמפורש ביבמות פ' הערל וברמב"ם פ"ז מה' תרומות. אלא ע"כ לומר דקרא אתי להוציא את הקטן. והרשב"א כ' דף מ"ב מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה כדאיפשיט בברייתות ע"ש ותימא מילתא דפשיטא ליה להרשב"א מיבעיא ליה לרמב"ם וכמ"ש ול"ע ועמש"ל פ"ח ה"א בתו' בד"ה אם מקיבל וכו' וביבמות פ"ח ה"א בתו' בד"ה בנך איש וכו' ועמ"ש בדרושים פ' כי תצא:

(שם) **זן** אחר זו יוצא לחירות בראשונה וכו'. כתב הרשב"א וקשה הלא קנס אינו זוכה בו אלא משעת העמדה בדין כדתנן פ' נערה וכו' וי"ל משעמד בדין איגלאי מילתא למפרע דמשעה ראשונה זכה בעצמו ויצא לחירות ע"כ. ואין דעתי נוחה בזה הא מיהת אלו הוא מודה מיפטר אין החירות חל עליו אלא משעת העמדה בדין. ואפשר לומר דאיירי בשהפיל את שנו וסימא את עינו בפני ב"ד דמיד שהפיל את שנו תו לא הוה מהני הודאתו ומתחייב על עינו וכה"ג אמרי' בסנהדרין דף עח בבבלי ע"ש ובזה יש ליישב קושית תוס' בכתובות דף מ"ב ע"ב בתוס' בד"ה לא בשלא עמד בדין וכו'

(דף כ"ג ע"א) **בנין** מה הם. וקשה כמאי עסקינן אי בשבא על בת ישראל לא יהא אלא עבד
אפ"ה כנה ישראל דהא קיי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר
ואי כשבא על השפחי' לא יהא אלא ישראל הולד עבד דהא תנן וולד שפח' ונכרית כמוה וי"ל בשפחה
איירי ודוחק א"נ אתיא כמ"ד עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. ותו' כתבו דף מ' ע"א
בד"ה אותו עבד וכו' מעוכב גט שחרור מותר בשפחה ע"ש. וכ"כ הרשב"א וקשה הא בסוגיין פליגי
בבניו ש"מ דאסור בשפחה דבכור שפחה ודאי לא קמיבעי' לן:

(שם) **לא** מסתבר חילופין וכו'. נראה שתמה דש"ס סובר היוצא בשן ועין צריך גט שחרור
והיוצא משם יאוש אינו צריך גט שחרור ור"י בר' בון סובר היוצא בשן ועין א"צ שחרור
והיוצא משום יאוש צריך גט שחרור והיינו פלגתייהו דאמוראי דלעיל:

(שם ע"ב) **א"ר** אם בתבת יאות את עבד. עי' בקונט' בליסנא בתרא וכ"פ רש"י. אך תו' דף מ'
כתבו דמותרת בעבד ורא"יית' מהא דאר"י עבד שברח וכו' וכופין רבו לכתוב לו גט
שחרור אא קנ"ל פשיטא לא יהא אלא חליו עבד וחליו בן חורין דתנן לקמן דכופין ע"ש. וכ"ל דרש"י
סובר דקמ"ל דאינו צריך לכתוב לו שטר על דמיו דלקמן בחליו עבד וחליו ב"ח תנן דכותב לו שטר על
דמיו וא"ל הא נמי פשיטא כיון דלאחר יאוש איירי פשיטא דאינו כותב לו שטר דהא ממונו הפקרי' דסד"א
שאסור לשחררו דכתיב לעולם בהם תעבודו אבל כשנותן לו דמיו התורה התירה לשחררו כדתנן פ"ק
דקידושין קנ"ל דכופין לשחררו בלא דמי. ומ"ש תוס' עוד וכן הא דאמר בירושלמי פ"ק דף ה' היכא
דאמר שחררו כופין את היורשים לקיים דברי המת תיפוק ליה משום דאסור בשפחה ובבת חורין וכ"כ
הרשב"א בחידושיו. ותימא הא אין בלשון הזה לשון שחרור האב אלא שצוה מלוה את בניו שישחררו
אותו וכ"כ הרשב"א גופי' דף ל"ח ע"א בד"ה דתנן וכו' ע"ש. ומ"ש הרשב"א דף מ' בשם התו' לפירש"י
מאי קמיבעי' לן לקמן מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל פשיטא דאינו אוכל כיון דאסור
בשפחה הרי הוא כישראל גמור יוצא מרשות האדון לגמרי ולא קרינן ביה קנין כספו ע"כ. ותימא מי לא
מודה דחליו עבד וחליו ב"ח אסור בשפחה כדתנן במתני' ואפ"ה קמיבעיא ליה לש"ס אם אוכל בתרומה
כמפורש בבבלי דאיבעי' דמיבעי' ליה התם לענין קנס בעי למפשטה מברייתא דחליו עבד וכו' ע"ש. גם תו'
כ' כן דף מ"ב ע"ב בד"ה מעוכב וכו' ע"ש מיהו י"ל דשאני חלי עבד וחלי ב"ח דמשום צד עבדות שבו
קרינן ביה קנין כספו. אך ה"נ איכא למימר כיון דאינו משוחרר גמור ואסור בבת חורין קרינן ביה
קנין כספו דלא פקע קנינו מיני' וצ"ע:

(שם) **קל** הוא בשחרור. כ' תוס' בפרקין דף מ"א וא"ת ולאביי דאמר כפי כל שעה למפרע הוא
גובה היכי מבעי למתני' דהכא כרבי לא מצי סבר דהא רבו הראשון לא מצי לשחררו דאינו
מפקיע מידי שיעבוד וכעולא נמי לא אתיא דאין העבד חייב כלו' כמאות דודאי שחרורו של השני שחרור
מעליא הוא כיון דלמפרע הוא גובה. וכ' המהרש"א וא"ל דאין העבד חייב כלום לרבו הראשון אף על
העודף דשפיר שחררו רבו השני דא"כ במאי פליגי דלכ"ע היזק ניכר הוא ע"ש. ולפום סוגיין לק"מ
די"ל מודה אביי בשחרור דקל הוא שהקילו בשחרור ואי קשיא במאי פליגי הא מסקינן דטעמא דרשב"ג
דקניס אך קשה מאי מייתי ראיה לר' יוחנן מרשב"ג רבו השני למאן כותב דלמא כותב לראשון על העודף
וי"ל כיון דלא פסיקא שיהא עודף לא ה"ל למכתם אלא המשחרר כותב הא פעמים שאינו כותב כגון
שאין שם עודף אלא ודאי רבו הראשון משחרר דלעולם כותב לבלם שיעבודו של השני:

(דף כ"ד ע"א) **דרבי** אמר וכו'. בבבלי דף מ"א גרסי' ת"ר המשחרר חצי עבדו ר' אומר קנה
וחכ"א לא קנה אמר רבה מחלוקת בשטר דר' סבר והפדה לא נפדתה או
חפשה לא ניתן לה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חליו אף שטר נמי ורבנן גמרי לה לה מאשה
מה אשה הליה לא אף עבד כן אבל בכסף ד"ה קנה פדוי' ואינה פדויה לימא בהא קמיפלגי מ"ס היקישא
עדיפא ומ"ס גז"ש עדיפא לא דכ"ע גז"ש עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה יוצאה
בכסף ורב יוסף אמר מחלוקת בכסף אבל בשטר ד"ה לא קנה. לפום ריהטא נראה דהירו' ס"ל כרב
יוסף דפליגי בכסף ובשטר לכ"ע לא קנה לכך מוקי לה אפי' כרבנן ובכסף. אך י"ל דניחא ליה לאוקמי
מתני' בין בכסף בין בשטר. ועפ"י סוגית הבבלי הנ"ל יש ליישב קושית תוס' בכתובות דף ל"ד בד"ה
ור"ש היא דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ותימא ע"כ לא פליגי רבנן התם באותו ואת בנו אלא
כדמפרש טעמא התם דנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה אבל הכא גבי תשלומי ד' וה'
דכתיב טביחה אית לן למילף טביחה מטביחה ולא שמה שחיטה ותירוצם דחוק ע"ש וכ"ל הייני טעמא
דר"מ דלא יליף הכא טביחה מטביחה משום דאיכא היקישא דטביחה למכירה דכתיבי וטבחו או מכרו
כמפורש גם בבבלי ומכירה איתא אפי' בשבת ה"ה טביחה אפי' בשבת אע"ג דהוי שחיטה שאינה ראויה
וכ"ת הא איכא למימר איפכא דמקשי' מכירה לטביחה דאף מכירה ליתא בשבת לקולא ולחומרא לחומר'
מקשינן וכ"ת הא מסקינן לעיל דלכ"ע גז"ש עדיפא י"ל פירש"י לכך גז"ש עדיפא כיון דמופנ' לדרוש ה"ל
כמאן דכתבי' בגופיה דקרא דהא קרא יתירא הוא וכי לא מופנ' מאי אין להשיב עליה כיון דמסיני
גמרי לה דאין אדם דן גז"ש מעצמו היכי עדיפא מהיקש. והכא ר"מ אע"ג דלא יליף טביחה מטביחה
גז"ש מיהא יליף טביחה מבחיטה מאי קאמרת עפי אית לן למילף מדד להא ודאי מסני ההיקש דניליף
גז"ש בדלא דמי וא"ת כוונת תוס' להקשות למה ליה לש"ס לשנויי ור"ש היא הא אפי' כרבנן דסברי
באו"ב בחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אפ"ה פליגי בתשלומי ד' וה' משום דילפי טביחה מטביחה ולית
להו הך היקישא דהא אף כדמשני ר"ש היה לריכין לומר דלית ליה הך היקישא ולכך נטרו תו' מלהקשות
קושית' עד דמשני ר"ש היא וי"ל ודאי מסברא אין לדחות ההיקש דהא על כרחך הקישן הכתוב אלא
כיון דאיכא גז"ש דחינן ההיקש והשתא לר"ש דס"ל בכל מקום שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה
קאמר שפיר בתשלומי ד' וה' לא שמה בחיטה דאף אם ניליף טביחה מבחיטה לא שמה שחיטה ונדחה
ההיקש דגז"ש עדיפא מהיקש וכ"ת ניליף מבחוטי' חוץ דשמה בחיטה הא קסבר ר"ש דחולין מקדשים לא
גמרינן כמפורש גם בבבלי פ' כיסוי הדם. אבל אם נאמר דקסברי רבנן באו"ב דשמה שחיטה א"כ קשיא
ניליף טביחה מבחיטה בלא לדחות ההיקש. וא"ת ליבני ר' היא דס"ל באו"ב כר"מ וכיסוי הדם כרבנן
כמפורש פ' כיסוי הדם ותשלומי ד' וה' יליף טביחה מטביחה וי"ל הא גם בתשלומי ד' וה' סתם ר'
בב"ק פ' מרובה כר"מ דשמה שחיטה כמ"ש תוס' פ' כיסוי הדם דף פ"ה ע"ב. מיהו לר' ס"מ לאקשויי
הכי. וא"ת לר"מ גז"ש בתשלומי ד' וה' למה לי י"ל ודאי דנוכל לומר דר"מ לית ליה גז"ש בתשלומי
ד' וה' וממילא אזדא לה קושית תוס' אלא דסברי תוס' דכך נתקבל דכל מקום דכתיב שחיטה ילפינן
גז"ש וטביחה בכלל. דאין לומר הכא דמקומות נתקבלו לגז"ש או דתיבות נתקבלו כמ"ש תוס' בלמה
מקומות דא"כ קשיא מאי פריך הש"ס בפ' כיסוי הדם וניליף מטבות עלה והכן אי נתקבלו המקומות או
בתיבות אלא ודאי כמ"ש. וכיון שכן אין כאן יתורא כלל. ומעתה הא דמקשה הרשב"א בסוגיין בתי'
בד"ס לא דכ"ע גז"ש עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך וכו' וקשה אם כן שטר בעבדים מנ"ל כיון
דאיפרכא גז"ש דלה לה ע"ש לפמ"ש ניחא דדוקא הכא לענין שיהא העבד משתחרר פרכי' אהך גז"ש
כיון דאיכא היקישא והכא עדיף היקישא מגז"ש. הארכתי בזה דהרבה כללים איכא למילף משמעתין.
ומה שיש לדקדק בדברי רש"י הנ"ל עיין במ"ל פ"ב מהק"פ דין י"ג. וכבר האריכתי בזה במקום אחר
בחי' סוכה:

(שם) **קידש** אשה ביום של מריה וכו'. לפום ריהטא משמע דקאי אמשנה הראשונה. אך קשה א"כ
מאי קאמר ולא כן אר"ת בשם ר"י וכו' הא ר' יוחנן לא קאמר אלא למשנה האחרונה
וכ"ת למשנה האחרונה אמאי לא יהא קידושיו קידושין הא מיד הוה ליה כמשוחרר דהא כייפינן ליה הא
ודאי לא עדיף ממעוכב גט שחרור דאסור בבת חורין לכ"ע. ועי' בתוס' בפרקין דף מ"ב ע"א בד"ה
יום וכו'. וברמב"ם פ"ד מה' חובל ומזיק. ומה שכתבתי בם דיש לו קנס היינו בתפס וכה"ג
מאני הכ"מ פ"ה מה' עבדים הלכה י"ד עיין שם. ועמ"ש פסחים פרק האשה הלכה א' בתוס' בד"ה
מי שחליו וכו':

(שם) **עבד** מהו שיבא אשה במועד. קלא קשה הא מיהא מלווה אשבת ולמה ימתין עד המועד
וע"ק מאי ביטול פ"ו שייך בעבד הא רבו מוסר לו שפחה בעל כרחו ורבו לא יתרצה
להמתין עד המועד שלא יפסיד בוולדות וצ"ע:

(שם) **רבו** ראשון נותן את דמיו וכו'. נראה דאיירי בשלא נודע ללוקח שאסור לו למכרו דסבר אולי
התנה עמו או בשכר ברח וכדומה לו שמותר למכרו לח"ל. אך קשה למה ישחררו השני
כיון דצריך ליתן לו מעותיו א"כ ה"ל כאלו לא היה של הלוקח מעולם וכה"ג דייק בבבלי מדמשחרר
השני ש"מ קנייה ולא הדרי' זביני'. והא דאמר בסמוך אם ידע רבו השני שניהן נותנין את דמיו. בבבלי
מפורש דלעולם לריך להיות ההפסד על הלוקח כיון דאיסורא גביה. והרמב"ם כ' ומפני מה קנסו כאן
הלוקח לבדו שאלו לא לקח זה לא יצא העבד לח"ל ע"כ. ותימא דהא פריך הש"ס בבלי אטעם זה אי
לאו עבירה חורה מנ"ל מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן. והפשר קסבר הרמב"ם עיקר הטעם
לאו עבירה גנב וכו' ודוחק וצ"ע:

(שם ע"ב) **ברח** מארץ לח"ל וכו'. וא"ת הא בסמוך תני יולא עבד עם רבו לח"ל לפיכך אם מכרו
לשם מכור וי"ל דהתם ודאי אין דעתו לחזור אבל בברח איכא למימר שמא יחזור
ויבא לכאן א"נ על הרב להטריח להביאו משם:

(שם) **אוני** הסור וכו'. עיין פי' בקונטרס וכך מלאתי וקלת קשה בסמוך קאמר דערקת לקלוסייא
והורה ר' מנא כר' אימי ונ"ל דכנותהון וקילוסייא היו סמוכים להדדי ודוחק. לכך נ"ל
דמיני בטרות הם וה"ק עבד שברח מארץ לח"ל אסור לכתוב עליו אוני והוא שטר שכתוב בו לכשתברח
ממני אין לי עסק בך וכ"ה בבבלי בפרקין ולכך אסור דמשחרר ליה לגמרי. אנטרים הוא שטר שכתב

בו שמוכרו לפי שעה דהיינו כל זמן שהוא בח"ל שרי דאין בזה שום הפסד וכן בלשון לע"ז איכטי"ם הוא
לפי שעה אפרכרים שטר כתם מיבעיא לן אי סתמא לעולם משמע או דלמא כיון שמכרו מתחת בריחתו
לח"ל כשהוא חוזר לארץ המכירה בטלה:

(דף כ"ה ע"א) **תדע** לך שעלה וכו'. שנדר שלא הודר ברבים הוא. פי' בקונטרס הוא מדברי
הרשב"א בתי' ע"ש. וקשה א"כ עפי ה"ל לר"ז להוכיח מנדר שידעו בו רבים
דאמרו חכמים לא יחזיר אע"ג דאין לו הפרה וליכא למיחש לקלקולא ואפ"ה אסרי חכמים ש"מ דהטעם
משום פריצות וכ"ת קסבר ר"ז דפליגי חכמים אר"י וסברי נדר שהודר ברבים יש לו הפרה מכל מקום ה"ל
לאתויי ראיה מנדר שהודר ברבים שהיה לו להפר ולא הפר ש"מ עילה מלא וליכא למיחש לקלקולא וי"ל
קסבר ר"ז בנדר שהודר ברבים יכול לקלקל ולומר אלו הייתי יודע שנדר שהודר ברבים יש לו הפרה הייתי
מיפר אבל בנדר שלא ידעו בו רבים נדר פתוח הוא והיה לו להפר. ולפ"ז אין אנו צ"ל דטעמא דר"י
בנדר שידעו בו רבים דלא יחזיר משום שאין לו הפרה אלא משום פריצות שנדרה לפני רבים. גם לשון
ידעו בו רבים לא משמע שהודר ברבים. והא דקאמר בבבלי מ"ט דר"י דכתיב ולא הכוס וכו' ה"פ
מ"ט דר"י דאומר בנדר שידעו בו רבים איכא פריצות לעבור עליו אפי' אם הותר הנדר דכתיב ולא
הכוס וגו' אע"ג דה"ל נשבע לבטל את המלוה לא תחיה כל נשמה ולא ישבו בארל' פן יחטיאו אותך לי
אפילו הכי כיון שידעו רבים משבועה והגבעונים לא ידעו שהשבועה בטלה אין לדחותה ש"מ דאית ביה
פריצות אפילו לאחר ההתרה שאין הרבים יודעין בהתרה או בהפרה ורבנן היינו הת"ק אף על גב דאית
ליה דלא יחזיר משום פריצות לא סבירא ליה לחלק דהתם אף הגבעונים ידעו שהנדר בטעות שהן אמרו
מארץ רחוקה באנו אלא ש"מ שהב התם משום קידוש השם הוי וא"כ מסברא כשתקנו חכמים המוליא
משום נדר בין ידעו רבים בין לא ידעו לא יחזיר שלא יהו פרוצות בנדרים. ועפ"פ הדברים האלה לא
תיקשי לן כל מה שהרבו תו' להקשות בסוגיין בד"ה כיון וכו' ע"ש ובד"ה שלא יהו וכו' וא"ת לל"כ דר"י
מנ"ל דפליגי רבנן אר"י דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה וכו' וי"ל הך סוגיא אתיא כמ"ד דטעמייהו
דרבנן משום קלקולא. ולפמ"ש אזדא לה קושיהם. גם קשיא לי לפי תירול' לל"ק דרב נחמן ודאי סברי
רבנן דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דאי אין לו הפרה ליכא קלקולא תיקשי דר"נ אדר"נ דבבבלי דף
ל"ה אר"נ מדרינן לה ברבים ואין לו הפרה ואין סברא לומר דשבק רבנן ועביד כר"י. ומעתה הא
דאמרינן בבבלי בפרקין דף ל"ה ע"ב תנאי היא דאיכא למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ואיכא
למ"ד אין לו הפרה. לא קאי אר"י ותכמים דמתני' כפירש"י שם אלא תנאי דברייתא נינהו. והכי מסתבר
דאי מתני' היא ה"ל להקשות מת"ק דמתני' ארב נחמן וליטני רב נחמן כר"י סבירא ליה ועוד אין סברא
לומר דפליגי רב הונא ורב נחמן בפלוגתא דתנאי דמתני'. והכי קושיא קשיין טובא לפי' הרשב"א
שהזכרתי לעיל וצ"ע:

(שם) **בדין** היה וכו'. פי' בקונטרס הוא מדברי הרשב"א ע"ש. ותימא כיון דעיקר חשש שמא תענו'
על נדרה כשתהיה פרולה בעריות ה"נ יש לחוש שתשכח נדרה מכל וכל ולא תלך אלל חכם
וע"ק הא אף בנדרי' שא"ל חקירת חכם ובעל יכול להפר לא נגרע כח החכם מלהתיר ולעקור נדרה מעקרו
כמבואר בהרבה מקומות בש"ס. ומפני כך הנהתי בפירושי בכתובות ובקידושין שהזקן עוקר הנדר
מעיקרו. ואין לפרש דה"ק נדר שלריך חקירת חכם יחזיר לפי שהחכם לריך למלוא פתח כדי שיעקור
הנדר מעיקרו וחשש אולי לא ימלא פתח לנדרה ויהא אגוד בה לעולם לכך מיסר וגירש' אע"פ שידע שאפשר
למלוא פתח לנדר' מ"מ מפני חשש זה גמר וגירשה א"כ כשימלא פתח לנדרה ליכא למיחש לקלקולא אבל
בנדר שא"ל חקירת חכם ודאי יש לחוש לקלקול שאומר אלו הייתי יודע שאני יכול להפר בלא פתח לא הייתי
מגרשה. ולכל הפירושים קשה מאי אפילו נדר דקאמר הא אין שום נדר דאוי שיחזיר אלא זה בלבד וי"ל
מודה ר"א לרבי יהודה נדר שידעו בו רבים אין לו הפרה וליכא למיחש לקלקולא לכך קאמר אפי' ועי'
כתו' דף מ"ו ע"א בד"ה שלא יהו וכו' ובמהרש"א שם:

(שם במתני') **משום** איילוני'. כפי' בקונט' כן פירש"י ותימ' הא לרבי יהודה קיימינן ור"י סובר
דכל בעילת איילוני' בעילת זנות הי' כדתנן פ' הבע"י א"כ איך נאמר
באיילונית דודאי בעל בשם קידושין דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. מיהו הא דמקשי תוס'
והרשב"א הפירש"י מהא דתנן ר"פ יבמות וכולן שנמלאו איילוני' לרותיהן מותרות ואלו היתה לריכה
גט אפילו מדבריהן לרת' אסורה וחוללת ולא מתייבמת דלרת ערוה דמיא ע"ש. נ"ל לפי מאי דמסיק
בבבלי יבמות דף י"ב ע"ב אמר רבא הלכת' לרת איילוני' מותר' ואפי' הכיר בה ופירש"י אע"ג דהוי'
אשתו גמורה הא לרתה מותר' דלאו לרת ערוה היא כיון דבלאו ערוה נמי אסור' ע"ש. לפי זה הא
דתנן לרותיהן מותרות לאו משום דאינה לריכה גט דה"ל מקח טעות אלא שהתורה התירה אם כן
אין קושיא ממתני' דיבמות. והא דפירש"י במתני' ר"פ יבמות באיילונית שמקחו מקח טעות היינו לרב
אסי דאמר שם דף יב הכיר בה אסורה ומסקנא כרבא. וכן כתב בתי"ע שם. ואם תאמר תיקשי
מתני' דהכא לרב אסי וי"ל רב אסי מוקי מתני' בשהכיר בה שהיא איילוני' וכנסה והוליאה
ואמר משום שהיא איילוני' מוליא' לא יחזי' אע"ג דליכא קלקולא דהא תזינן דמילי דכדי ניגהו דהא
איהו לא קפיד אאיילונית דהא הכיר בה ואפ"ה נשאה קסבר רב אסי טעמא דר"י משום קנסא לפי
שבאה מתחלה איילונית שבעילתה בעילת זנות לכך לא יחזיר כמו שכתב בקונטר' וסיפא ר"מ כדמסיק
בגמ'. מעתה לרבא אין לורך לדחוק במתני' דפ' אלמנה ניזונת כמ"ש תוס' אלא בדוקא תנא אין להם
כתובה אבל גיטא בעיא:

(שם ע"ב במתני') **הלוקח** מביא ביכורים. גירס' רש"י לוקח ומביא ביכורים. וכתבו תוס' ומיהו
ק' לר"ת דבגמ' מייתי ראי' מהא דיש קנין לעכו"ם מפני תיקון
העולם אין מדאורייתא לא מנ"ל דלמא תיקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח ע"כ. ועיי' במהרש"א.
ולפום ריהטא י"ל לפי שיטת הרמב"ם הא דאין קנין לעכו"ם היינו אם חזר הישראל וקנה השדה אבל
בעודה ביד העכו"ם לכ"ע יש קנין א"כ מ"ד יש קנין אם חזר הישראל וקנאה בטלה קדושתה. א"כ שפיר
מקשה ממתני' מאי תיקון העולם יש בזה הא אפי' אם חזר וקנאה בטלה קדושתה. אך אין לשון הש"ס משמע
כן ועוד מתוך שהוא יודע שלריך ליקח ביכורים מעיקרא אינו מוכרה לו וממילא קאי בקדושתו. וכעה"ש
כ' ה"ג וחזר ישראל ולקחה ממנו לוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם וקמ"ל אף על פי שבכרו
וכל גדלתן היה ברשות עכו"ם לא מיפקעי מביכורים ע"כ וקשה אם כן מאי קאמר בש"ס כיון דתנו
דקא מוקרי ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימן תיקנו להו דלא לייתי וכי בשביל קנין שדה בקמותיס
לחוד תיקנו ומאי היכירא יש בזה הא לא שכיח כולי האי ועוד הא רואין שחייבין ליתן תרומות
ומעשרות מפירות עכו"ם ממילא ידעין דבקדושתייהו קיימין ואין סברא לומר ביכורי' לאו דוקא אלא
אף מתרומות ומעשרות פטרו להו בתקנה ראשונה דקשה וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה
בקום ועשה בדבר שיש בו עון מיתה. אבל לפירש"י ניחא דדוקא בביכורי' חייבי לי' דמלוה דרמיא
עלי' הוא ופטרו אותו מפני התקנה דשב אל תעשה הוא וכן לשיטת הרמב"ם ניחא דפירות הגדילים
ברשות העכו"ם לכ"ע פטורים. ומה שיש לדקדק בדבריו מסוגיין כתבתי במסכת דמאי פרק ב' ע"ש:

(שם בגמ') **מתני'** דר"מ. בקונט' הגהתי דלא כר"מ. מיהו יש לייטב הגירסא וסמיך אהא דמסיק
לקמן דר"מ סובר דקנין פירות יש לו בה וכל שגדלו ברשות העכו"ם אינו
מביא. ומסוגיין ראיה לדברי הרמב"ם דמ"ד אין קנין היינו כשחזר ולקחה הימנו אבל כל זמן שהשדה
בידו יש לו בה קנין פירות לפטרה ממעשרות:

(שם) **הקיש** עבדי' לאחוזה. וא"ת מי איכא למ"ד דלא הוקשו עבדים לקרקעות הא מפורש כן
במשניות במקומות רבות וי"ל שאני הכא דכתיב לא תמכר לצמיתות הא אם נמכר
הרי היא חלוטה כדמסיק:

(שם) **מודה** שיש לו בה קנין נכסים. בבבלי מסיק לר"א אפי' למ"ד יש קנין אינו יכול לחפור
בורות שיחין ומערות דכתיב לה' הארץ. כלומר והוא שנתנה לישראל לעשות בה מה
שירלו אבל לא לעכו"ם. ונראה שכן היא דעת הירושלמי דמייתי בסמוך קנה שדה ביובל וכו'.
והרשב"א כ' בד"ה אבל יש קנין לעכו"ם לחפור בה בורות כלומר שאינה כקנין פירות לחוד שאינו
חופר בה בורות ואף הלוקח שדה בזמן שהיובל נוהג אינו יכול לחפור בה בורות אלא כקנין הגוף דמי
ויכול לחפור בה וכאותו שאמרו בירושלמי בפרקין קנה שדה ביובל וכו'. קלת קשה איך מייתי ראיה
לסתור דהא מסקינן לכ"ע הקונה שדה ביובל אסור לחפור בה בורות. ודוחק לומר דמייתי ראיה
כל שקנה פירות קנה קרקע ויכול לחפור בה מכל מקום לישראל הקונה שדה ביובל ראיה לסתור הוא
ויש ליישב:

הדרן עלך פרק השולח

(דף כו ע"א במתני') **הניזקין** בזיבורית. כ' התי"ע לשון הרמב"ם הפחות והרע. ולא נודע
אלי מאיזה לשון הוא ע"כ. ול"נ שהוא לשון נוטריקון זו
בורית כלומר שדה זו שדה בור היא:

(שם בגמ') **שלא** תאמר יעשה בעל חוב וכו'. בבבלי פריך לא יהא אלא בעל חוב ובע"ח בבינונית
וכו' וכ"ת קסבר ר"ע בע"ת בעידית איכא למפרך מה לבע"ת שכן יפה כחו
בניזקין. וכ"ל הירושלמי לשיטתו דמסיק לקמן כרמו פרט להקדש דהקדש קודם לניזקין אם כן מלינו
שיפה הכתוב כח הקדש מכח ניזקין בהך קרא ס"ס לענין מיעט דין הוא שיהא שום להדיוט לפתות:
בבר

(שם) **כבר** נשתעבד גופו לבעל הנזק. עיין פי' בקונט'. וקשה אדרבה הואיל ונשתעבד גופו של מזיק לבעל הנזק אם כן אם מכרו אינו מכר למה ישלם לו המזיק יגבה חובו מהשור וכ"ת דאיירי שמכרו לעכו"ם או לנכרא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה הא מכל מקום אינו אלא מזיק שיעבודו של חבירו דקיי"ל דפטור וכ"מ בבבלי ב"ק דף לג ע"י שם וכדף לט ע"ב בתוס'. לכך נראה לי דקושיא היא הא כבר נשתעבד גופו לניזק ולמה ישלם המזיק:

(שם) **מאחר** שעיקרו נזק גובה בעידי'. וקשה הא מיהא מנזק קאתי דמפרש ביה קרא דאינו גובה ממשעבדי ולא מן העידית למה יזכה בעידית ומשועבדין הואיל ונעשה מלוה ויש לומר אתיא כהא דא"ר ישמעאל לקמן בשמעתין וב"ח דינו בעידי' דכתיב והאיש וכו' היינו שיכנס הנלוה ויקח אלא מפני תיקון העולם שלא יעריס המלוה ליקח שדה יפה של חבירו בתוכו והכא לא שייך לומר כן דהא עיקרו מנזק קאתי הלכך קאי אדין תורה לגבות מן העידית. וא"ת מאי פריך מעתה לא תגבה אלא בבינונית הא. רבי חייא לא תני אלא שנגבה מן המשועבדי' ולא מן העידית ויש לומר משמע לי' לש"ס דר"ח לדמות נזק ותלי נזק לעידי' אתי דאל"כ מאי קמ"ל פשיט' כשזקפן עליו במלוה כמלו' דמי:

(שם) **שדהו** פרט למשועבד. וקשה הא תנן בסיפא אין נפרעין מנכסי' משועבדין במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית. והיינו מפני תיקון העולם אבל מדאורייתא גבית מעידית אפילו ממשועבדי' ודוחק לומר דר"ח פליג אמתני' ואפשר דקרא אסמכתא בעלמא היא:

(שם) **תיפתר** בשור של הקדש שרעה לתוך שדה הדיוט. וקשה הא למה לי קרא הא תני ר"ח ניזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה וא"ל כיון דפטור דכולהו נזקין דהקדש ילפינן משור רעהו כד"א הדיוט שהזיק בהקדש אינו משלם כלום אבל הקדש בהדיוט משלם נזק שלם לכך איצטרך כרמו פרט להקדש דאין סברא למדרש קרא הכי להחמיר בהקדש מבהדיוט וי"ל סד"א דוקא קרן הוא דפטור הקדש בהדיוט והדיוט בהקדש אבל שן ורגל חייב לכך איצטרך כרמו פרט להקדש. ועיי' בתו' דף מ"ט ע"א בד"ה שור וכו':

(שם) **שלא** תאמר אלו נזקין ומלוה בעדים נזקין קודמין וכו'. וקשה במאי איירי אי בהקדש הניזקין לבעל חוב א"כ מאי קאמר דקמ"ל קרא דהקדש קודם הא תנן בערכין פ' שום היתומי' המקדיש נכסיו והיה עליו בעל חוב וכתוב' אשה אין הבע"ח יכול להגבות חובו וכו' אלא הפודה פודה ע"מ להגבות לבע"ח את חובו ואמר התם בבבלי דודאי הבע"ח קודם אלא שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון לכך הצריכו חכמים לפדותו בדבר מועט. שמעי' מהא דהבע"ח קודם להקדש וה"ה לניזקין ואי בשקדם החוב לניזקין מאי קאמר ניזקין קודמין מנ"ל הא אדרבא מסברא הבע"ח קדים דהא בשיעבודא דילי' הוא. וכן מפורש בבבלי ב"ק דף לג ע"ב ע"ש וצ"ע:

(שם ע"ב) **מה** בעית מימר קרקע עיקר וכו'. וקשה מאי קמיבעיא ליה הא תנן פרק קמא דב"ק שוה כסף ותני בבבלי ובירושלמי מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסי' שיש להן אחריות ומאי ניהו קרקע הרי דקרקע עיקר וי"ל לפי מאי דמסיק בבבלי שם דמתני' בדיעתי' איירי אבל במזיק אי גובין אפי' ממטלטלין דכתי' ישיב לרבו' סובין א"כ י"ל דאיירי כאן במזיק אי. כתב הרמב"ם פרק ח' מה' נזקי ממון כשב"ד נזקקין לגבות הנזק גובין ממטלטלין תחלה ואם אין לו מטלטלין גובין מקרקעות וכו' הה"מ דיליף מסוגיא דב"ק ע"ש. ואין אני רואה משם ראי' דגובין מטלטלין תחלה. וצ"ל דראייתו מסוגיין דלא קמיבעי' לן אלא איזה מהן עיקר וכיון דמסיק דכסף עיקר ש"מ דגובין מטלטלין תחלה דהם נקראים כסף דקרובי' לכסף וכמו שכתבו הפוסקי' וזה דתקני להגיה ואנן תמיין לרבנן אין מתלוטין קרקע. אלא גובין כסף תחלה. וגם פשטא דשמעתא הכי משמע ועיין בש"ע ח"מ סי' ת"ע ובש"ך שם:

(שם) **היך** עבידא עידית שבזיבורית עבא סגין וכו'. בבבלי בהכונס דף נח ע"ב גרסי' כיצד משלמת עם שבה שמין בית סאה באותה שדה מה"מ א"ר מתנא דאמר קרא וביער בשדה אחר מלמד ששמין ע"ג שדה אחר. ונראה דה"פ שמין בית סאה דהיינו ערוגה שאכלה באותה שדה כלומר כמות שהיא אם היא זיבורית שמין ערוגה בשדה זיבורית ואם הערוגה עידית שמין אותה בשדה עידית אע"ג שהשדה שאכלה ממנה כולה זיבורית ואין בה עידית אלא אותה ערוגה אינו משלם כפי שוויה אלא שמין אותה על שדה אחר כמות שהיא. ורש"י ותוס' דחקו בפי' הגמרא. ופירוש זה מבואר בסוגיין ופשטא דשמעתא הכי ריהטא:

(שם) **משכונו**. קלא קשה מנ"ל כשנוטלין משכון שנוטלין מן העידית דלמא אפי' מזיבורית דמטלטלין כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי כדאמרי' בבבלי פרק קמא דב"ק ויש ליישב קסבר הא דתנן הניזקין שמין להן מעידית בין הקרקע בין המטלטלין קאי. והא דקאמר משכון למד ממקרקע אע"ג דקרקע גופא אסמכתא בעלמא היא מכל מקום תיקון העולם שייך גם כן במשכון לגזלן ותמסן שאין לו קרקע:

(דף כז ע"א) **אף** למידת הדין כן היא. כפירוש בקונט' כן פי' הר"א"פ. וקשה במלוה ונעשית כפרני' למה לא יגבה כלל הא ודאי איירי בשהביא עדים או ראיה או שהודה הבעל דין וע"ק למה יגרע מלוה זה שלא יגבה אלא מן זיבורית וכי בשביל שעשה רעה שלא כהוגן וכפר בהלואה מחל לו המלוה שעבודו זה לא שמענו מעול' וע"ק למה כפרני' ונעשית מלו' משמטת הא כיון שאמרו ב"ד לא תן לו ה"ל מעשה ב"ד אף על פי שלא כתבו לו דאין כתיבת הפס"ד מועיל כלום לענין החיוב לדעת הרבה פוסקי' כמפורש בח"מ סי' לט. לכן נראה לי דה"ג מלוה שהיא נעשית כפרני' גובה עידית כפרנית ונעשית מלוה גובה בינוני' וה"פ מלוה שהיא נעשי' כפרנית שהוחזק שלוה כפרן הינה נשמע' כיון דשב"ד אמרו שהוחזק כפרן ותיי' ליתן ה"ל כמעשה ב"ד אבל כפרני' ונעשית מלוה שחזר הלוה וכתב עליו שטר משמטת דסד"א הואיל וממעשה ב"ד בא שכפר לו בב"ד לא ישמט קמ"ל כיון שחזר ונטל שטר מהלוה לא מיקרי מעשה ב"ד וחזר להיות מלוה. והשת' קמיבעיא לי' לרבי ינאי אם גם לענין ממון הדין כן מלוה שהיא נעשית כפרנית יצאת מתורת גזל ודמיא לגזל ונגבית מן העידית וכפרנית שנעשית מלוה גובה בבינונית כשאר מלוה או דלמא אף מלוה שנעשית כפרנית הואיל וממלוה קאתי דינו כשאר מלוה ונגבית בבינונית. וזה ברור. ועמש"ל בפרקין בתוס' בד"ה מאחר וכו'. שוב ראיתי פי' הר"א"פ הוא מדברי הרמב"ם פרק ט' מהלכות שמיטה ויובל ופירושו הוא כפי' הראב"ד בהשגות שם והנאני שכיונתי בע"ה לדעת הגדול. ומה שכתב שם הראב"ד הנה הוא סובר טעמא דחזר והודה או באו עדי' משמט הא אם עמד בכפירתו אינו משמט וכו' ומתני' דשבועות קשיא דתנן והשביעית משמטת את השבועה וה"ז עומד בכפירתו ע"כ. נראה דר"ל כיון שזה חייב שבועה לאחר השמיטה ש"מ שעדיין עומד בכפירתו ולפי' הרמב"ם אם עמד בכפירתו אינו משמט. ואיני מבין קושייתו דודאי אף הרמב"ם מודה אם עמד בכפירתו דמשמט שביעית כמו שכתב הרמב"ם שם אלא דמפרש מלוה ונעשית כפרנית היינו בשהודה אחר כך וכמדומה שנוסחא מוטעית היה לו ברמב"ם. ותימה אני על הכ"מ שלא הרגיש בזה ודחק למצוא תירוץ לקושית הראב"ד מדברי הר"ן ע"ש. ומה שהקשה הר"ן פ' כל הנשבעין אמתני' והשביעית משמטת השבועה והיכא למידק שבועת מודה במלוה פשיטא כיון דממון אין כאן שבועה אין כאן ע"כ. נ"ל דאיירי בשהודה במקצת קודם שביעית ושילם המקצת ופטרו לו שבועה על השאר סד"א בשבועה לא קרינן לא יגוש קמ"ל לא יגוש מ"מ לא לשלם ולא להשבע. ומה שמקשה הרא"ש ומביאו הכ"מ שם אהא דאמרינן כפרנית ונעשית מלוה וקשה הא תנן פ"ב דשביעית כל מעשה ב"ד אינן משמטים ומפרש בירושלמי גוזרי דיני' וכו' ע"ש. הנה לפי' הראב"ד וכמ"ש לעיל אתי דלק"מ אלא אף לשיטת הרמב"ם י"ל דמפרש כפרנית ונעשית מלוה היינו שהודה הלוה בעצמו שלא בפני ב"ד. ומה שתירץ הרא"ש דהא דכפרנית ונעשית מלוה איירי שלא כתבו פסק דין לכך לא הוי נגבוי ע"כ. כבר כתבתי למעלה שלא"צ אם בעינן דוקא שיכתבו הפסק. ואף שהרמב"ם והראב"ד כתבו לשון זה וכתבו איש פלוני אתה חייב הפשר דלהו דוקא הוא ולאו בכתיבה תליא מילתא וצ"ע:

(שם) **היתה** עידית שלו בינונית של כל אדם. עיי' פי' בקונט'. ואין לפרש דמיבעי' להו אם בשלו הן שמין או בשל עולם דהא קאמר בסמוך היתה עידית שלו יפה משל כל אדם עידית וכן בבינונית וזיבורית ש"מ דקסבר בשלו הן שמין. ודוחק לפרש דמיבעי' לי' מי אמרי' לעולם דרשינן מיטב לטובת הניזק או מיטב דעלמא או מיטב דניזק. דלפ"ז איך רצו לפשוט מהך ברייתא דבשל עולם שמין תיקשי לי' כך אם היתה עידית יפה משל כל אדם וכמ"ש. וע"כ לומר דלעולם דרשינן מיטב לטובת הניזק וכמו שכתבתי. אי נמי יש לומר דאיירי בשאין לו אלא עידי עידית ובינונית של עולם כד"א כיון דבשל עולם שמין ידחה הניזק אלא הבינונית קמ"ל דלא. אלא דעדיין קשיא הא דתני זיבורית שלו יפה משל כל אדם זיבורית היא מאי קמ"ל לא יהא זיבורית שלו אלא בינוני' כמי מגבינן לאשה מהן דהא תני עידי' ובינונית בע"ח וכתובת אשה בבינונית:

(שם) **אבל** כתובת אלף דינר גובה מן הבינונית. כ' הרשב"א בתוספת הוא דפליגי אבל נדוני' דינה כשאר ב"ח ומייתי ראיה מן הבבלי פ' הנושא דף קד דבתוספת היא שנויה ע"ש. ולפום ריהטא מוכח שם בהיפך דגרסי' התם א"ל אביי לרב יוסף עניים שבישראל עד כ"ה שנים ומרתא בת בייתוס עד כ"ה שנים א"ל לפום גמלא שיחנא. ש"מ דבנדוני' איירי דבתוספת אין חילוק בין מרתא לעניים שבישראל דכל אחד יכול לכתוב תוספת כמו שירצה. והרא"ש כתב שם בכתובות ודוקא תוספת אבל נדוני' מסתבר שהוא כחוב וכה דאמרי' עניים וכו' ומרתא כ"ה שנים משום תוספת כתובה קאמר שהיה גדול. והדבר קשה מנא ידע אביי דתוספת דמרתא היה גדול. ואם על תוספת שליש קאי שהיה של מרתא גדול יותר. וכש"י כ' בא"ע סי' ק' כ' מהרי"ק שורש פ"א תוספת שליש

כנסוג בינינו אינו בתוספת שנו' בכל מקום בתלמוד אלא הוא מעיקר הדין וכו' ויש לו דין נכסי צאן ברזל שהיא כנדוניא ואין דבריו נראין לי ע"כ. והרמ"א בד"מ כתב ולא ידעתי טעמו כי סברת מהרי"ק נראין נכונים ע"ש וכ"כ בש"ע שם בהג"ה סעיף ה'. ולפמ"ש טעמו של הב"י מבואר שדברי הרא"ש הן היפך מסברת מהרי"ק וזה ברור. ואל תרמה שיהא התוס' מהנדוניא בכלל כתובה והנדוניא עצמה אינה בכלל דודאי אף התוס' שליש מכלל תנאי כתובה הוא או מדינא דגמ' כדקא' מהרי"ק או ממנהגא כמ"ש הרמב"ם אבל הנדוניא עצמה אין לה שייכות לכתובה. ולפום ריהטא נראה דתוספת שמוסיף לה מדעתו לכ"ע היא כבעלת חוב ועדיף מינה שהרי כ' תוס' בכתובות דף מט ע"ב בד"ה הוא ואתו וכו' דמתנה כמכר ע"ש. וליכא מ"ד דאמרי' במכר דמחל אם לא תבעו תוך כ"ה שנים. מיהו בבבלי ריש פ' אע"פ דף נד ע"ב מפורש דתוספת דהכא כמה שהוסיף לה מדעתה נמי איירי והוא נמי תנאי כתובה מיקרי כיון דהוסיף על הכתובה דגרסי' התם רצה לכתוב לא קתני אלא רצה להוסיף מסייעא ליה לר' אייבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה. אף פשטא דשמעתא דכתובות פ' הנושא משמע דריב"ל ור' יוחנן כדר' ינאי פליגי וכן משמע מדברי הרא"ש. וקשה למה לא פריך הש"ס לריב"ל ממתני' דפ' אע"פ. ונראה לשיטת הרא"ש שכתבתי לעיל י"ל דלא פליגי אלא בתוספת שליש דריב"ל סובר שאינו מכלל תנאי כתובה אלא מנדוניא קיסיב לה והרי הוא כנדוניא. דיש לה לעולם ור' יוחנן סובר דאף זה מכלל תנאי כתובה הוא וכמ"ש. אך לשון הש"ס משמע דריב"ל לית ליה הא דר' ינאי וי"ל הא דאמרי' ריש אע"פ נפקא מינה למוכרת וכל זמן שהיא בבית אביה וכו' ר' ינאי גופא הוא דקאמר א"כ שפיר מייתי ראיה מדר' ינאי ודוחק. ואם נאמר בהיפך דלכ"ע תוספת שליש אין לה ולא פליגי אלא בתוספת שהוסיף מדעתו ניחא קושית תוס' פ' הנושא דף קד ע"א בד"ה ומרתא וכו' ע"ש דהשתא פירכא דאביי בין לבר קפרא בין לר"י היא. דמ"ש תוס' דאליבא דכ"ע מהכא אליבא דר"י קאי ובר קפרא קאי הדרבנן תימא לי א"כ כתובתה דקה"מ במתני' אין פירושו כתובתה דקאמרו חכמים דפליגי עליה. וא"ת מ"ט לחלק בין תוספת שליש לתוספת שהוסיף מדעתו וי"ל תוספת שליש אי לאו דמחלה ה"ל למתבעינו אבל תוספת שהוסיף מדעתו מתנה היא איכא למימר דבזיזה למתבעינו כיון שנתן אותה לו אינה תפלה במתנה כדכתיב ושונא מתנות יחיה עד דילטרך לה. וגירסת הרי"ף ריב"ל משום ב"ק ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה ור"י אמר אפי' תוס' יש לה. וכ' הר"ן וה"פ ל"ש דגובה לעולם בשטר כתובה יוצא מתחת ידיה אלא מנה ומאתים דמשעבדי לה מדאורייתא או בתקנתא דרבנן כעין דאורייתא אבל תוס' לית ליה ור"י אמר אפי' תוס' יש לה דתנאי כתובה ככתובה ע"כ. לפי פי' זה איכא לאוקמי אביי כב"ע דמתני' בדלא נקיטא כתובה איירי ולכ"ע אין לה תוספת. אך הר"ן מסיים וכתב ואין גי' זו מחוורת דהיכי ר"ל לריב"ל תוספת גרוע מן העיקר אדרבה תוספת דמי לחוב שדינו לגבות לעולם ומלינו שיפה כחה מן העיקר דהא אמרינן לעיל פ' אלמנה ניזונת אין להן מנה ומאתים אבל תוספת יש להן ע"כ. ותימה לי ודאי די"ל לענין מחילה עפי מסתבר שאדם מוחל לחבירו מתנתו שנתן לו מנאי שימחול לו עיקר החוב שחייב לו. וגם אין הנדון דומה לראיה דכפי' אלמנה איירי לענין מקח טעות דאמרינן עיקר כתובה שחייב מתחת מקח אין לה דמקחה מקח טעות אבל תוספת שנתן לה מחמת חיבת ביאה יש לה אבל הכא מטעם מחילה אתאן עלה עפי מסתבר שמחלה המתנה משנאמר שמחלה העיקר וצ"ע ועיי' בכתובות ר"פ אע"פ בתוס' בד"ה ולעוברת:

(שם) **גובה** בבינונית. כ' הה"מ פט"ז מה' אישות הלכה ז ולדעת רבינו נ"ל כ"ב הרי הן כחוב ומן הבינונית ולדעת הרמב"ן ז"ל מן הזיבורית והרשב"א לא הכריע בזה ומן הירושלמי נראה כדעת רבינו שכשם נחלקו בדין התוספת אם הוא בבינונית משמע לד"ה נל"ב בבינונית ע"כ. וכ' בלח"מ כ' הה"מ והרשב"א לא הכריע וקשה לפמ"ש הה"מ לעיל בשמו דבכל מקום שאין הלשון גורס אין נל"ב בכלל כתובה והכא דלא שייך לומר הלשון גורס אין נל"ב בכלל כתובה ע"כ. ונראה דלק"מ דכוונת הה"מ למ"ש הרשב"א בחידושיו בסוגיין דמסברא י"ל שנל"ב בזיבורית דיותר ממה שאתה רוצה ליטא וכו' א"ד כיון דמשלה הן איכא כמו נעילת דלת דמיתנעי ולא נסבי ולא הכריע בדבר ע"ש וזה ברור. ומ"ש הה"מ מן הירושלמי נראה כדעת רבינו וכו'. קשה מאי ראיה מייתי מסוגיין הא ודאי איכא לפרושי נמי כתובתה של אלף דינר היינו נמי נל"ב. והרשב"א דכתב בתוספת איירי אין כ"ל דוקא בתוספת איירי אבל לא נל"ב אלא ה"ק אין מכאן ראיה דנל"ב בזיבורית די"ל דלא פליגי אלא בתוספת כדפליגי בבבלי אבל למ"ד נל"ב דינייהו כמנה ומאתים י"ל כתיבתה של אלף דינר אף בנל"ב איירי וע"ק לקמן בפט"ז הלכה כג כ' הה"מ בשם הרשב"א לענין שת יבא כ"ה שנים אין נדוניא בכלל ובסוגיין מפורש דשניהם שוין דין מחילה ודין בינונית או זיבורית ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה ואתיין וכו'. וצ"ע:

(שם) **ואתיין** אילין פלוגוותא וכו'. מכאן משמע כל היכא דאמרינן דגבית בזיבורית אמרינן נמי דמחלה. וקשה בא"ע סי' קא כ' בש"ע נדוניא לעולם אינה מוחלת אפי' לאחר כ"ה שנים ולא הגיה הרב כלום ובסי' ק' סעי' ד' כתב דו"ח נדוניא ונל"ב נגבין מן הזיבורית:

(שם ע"ב) **במזכה** על ידה. עמ"ש בכתובות פי"ב ה"ה בד"ה בשזכה ובד"ה מקבלי כתובה וכו':

(שם) **אלא** בשטר שהרבי' אוכלת בו. בירושלמי כתובות פ"ט ה"א פריך וכ"ד גובין רבית ומשני תיפתר שערב לו מן העכו"ם. וכתבתי שם בתוס' לפמ"ש בש"ע י"ד סי' קס סעי' טו בשם רש"י ריבית ע"י שליח מיתר קשי' א"כ מאי דוחקי' דש"ס לאוקמי בעכו"ם וצ"ל דאיירי בשקיבל עליו לדון בדין ישראל כמפורש בבלי בערכין דף כ"ט ליפני דאיירי בשלוה אביהם בריבי' ע"י שליח ע"כ. ולאחר העיון נ"ל לבא"ר כ"מ ומביאו בש"ך שם דלא התיר רש"י אלא בשקיבל השליח המעות מהמלוה ונותנו ללוה. א"כ אין להמלוה על הלוה כלום אלא השליח והא ודאי דאסור השליח לתת רבית משלו כמפורש בש"ע שם וז"ל והשליח אינו עושה איסור דהאי רבית לאו דידי' הוא והשליח אינו יכול לכוף ליתומים שיתנו לו רבית דהיינו אלא שלוחו של אביהם והם אינן רוצים שיהי' שלוחם. ורש"י לא קאמר אלא שאם נותן ריבית על ידי שליח דלית ביה איסורא אבל בכפיי' אינו יכול המלוה להוציא הרבית לא מן השליח ולא מן הלוה וצ"ע לדינא:

(שם) **במגבה** שדבר תלוי. בקונט' הגהתי במזונות שדבר תלוי. ויש לקיים הגירסא שלפנינו דה"ק דס"ל לר"ש כל זמן שלא גבתה הכתובה יש לה מזונות אע"פ שתבעה כתובתה. מיהו קשה מאי דוחקי' לאוקמי בשכבר תבע' כתובת' דלמא בשלא תבעה כתובתה דלכ"ע יש לה מזונות:

(שם) **כיני** מתני' אין נפרעין מנכסי יתומים לניזקין וכו'. וא"ת מנ"ל דבנזקין איירי דלמא בבעל חוב ובגדולי' דלא מסיק אדעתי' דמיית וליכא נעילת דלת ואוקמוה אדין תורה דב"ח בזיבורית וכן משמע בבבלי בסוגיין וי"ל דא"כ מאי קאמר מפני תיקון העולם הא דינא הוא אלא ודאי תיקון העולם לא קאי אלא אניזקין ודוקא בקטנים אבל בגדולים ניזקין בעידית כדמסיק. אך קשה לפי מאי דמסיק בגדולים אפילו ב"ח בבינונית דקם הכן תחת אביהם ש"מ דלית ליה הך סברא דלא מסיק אדעתיה דמיית והדרא קושיא לדוכתא מנ"ל דאיירי בנזקין וי"ל סובר הירושלמי כיון דדינו דב"ח בזיבורית לא שייך לומר גבי' מפני תיקון העולם ביתמי בזיבורית א"כ סובר מתני' ודאי אף בניזקין איירי דעל' קאי וכ"מ בתוס' וברשב"א. מיהו מ"ש תוס' בריש פרקין בד"ה אין נפרעין מנכסי יתומים וכו' אבל ניזקין דדינן מדאורייתא בעידית איך הפקיעו חכמים בשביל יתומים ע"ש ונראה דהיינו טעמא כיון דמן הדין אין נזקקין לנכסי יתומים שאין גובין עדות שלא בפני בעל דין כמפורש בב"ק פ' הגוזל אלא חכמים הקילו על הניזקין שיגבו מיתמי די אם תיקנו שיגבו מזיבורית. ול"ל תוס' סוברים לפי המסקנא דקאמר והלכתא יתומים שאמרו בין קטנים בין גדולים אף אניזקין קאי וכדעת הרמב"ם וקשיא להו מגדולים. אך קשה מנ"ל דאביי ומר זוטרא סברי שיעבודא לאו דאורייתא דלמא איכהו נמי סברי שיעבודא דאורייתא אלא דמתני' בקטנים דוקא איירי ולא בגדולים כמפורש בסוגיין ואפשר לומר דסברי תוס' דאף בניזקין אינו גובה מיתומים קטנים אלא בשחייב מודה בחליו או שמת מתוך נידוי וכמ"ש בש"ע ח"מ ריש סי' קח בשם הגאונים דאין כאן שום תקנה. מיהו בסוגיין לא משמע כן דא"כ מאי קאמר ויש אומרים אף לניזקין הא"ד דאינו גובה אלא בכה"ג מאי איריא ניזקין הא אפי' בעל חוב נמי. והרא"ש כ' בשם הר"ר י' ניזקין דמן התורה דינו בעידית לקטנים עבדו רבנן תקנתא אבל לא לגדולים ודברים של טעם הם ע"כ. ודאי קשיא קושית תוס' איך הפקיעו חכמים זכיתו בשביל יתומים. ואני תמה שלא הביאו הפוסקים ראיה מדברי תוס' דסברי כרמב"ם דאפי' בניזקין אף מגדולים דינן בזיבורית. אך לפי התירוץ הנ"ל שכתבו תוס' שם דלא פליג רבנן ביתמי בין בע"ח לניזקין. י"ל דמודו תוס' דוקא ביתומים קטנים הוא דלא חילקו חכמים אבל לא בגדולים. ותירוץ זה עיקר אפי' לדעת הרמב"ם דמ"ש בתירוץ הראשון דאביי ומר זוטרא סברי שעבודא לאו דאורייתא לית ליה להרמב"ם דהא איהו פסק כמר זוטרא ואביי וכפי"א מה' מלוה פסק שעבודא דאורייתא. ולשיטת הפוסקים בניזקין דוקא בקטנים גובה מזיבורית אבל מגדולים גובה בעידית קשיא מאי פריך בבבלי דף נ' לר' בא מהא דתני אכרס חוזה אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מזיבורית אפי' הן ניזקין ומשני באוניא דאיקא כר' ישמעאל כמ"ש הרשב"א ע"ש ליפני דאכרס חוזה בקטנים איירי דעבדי חכמים תקנתא אבל בגדולים לכ"ע בעידית וצ"ע:

(שם) **מפני** שאין להן קצבה. בבבלי בסוגיין קאמר עולא לפי שאין כתובין ומיבעי ליה לר"ת קצובין וכתובין או קצובין אע"פ שאינן כתובין מתיב ר"ה בר מנוח מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין ובית ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב ע"כ נראה דפריך בין לעולא בין לר"ת דמזון בת אשתו אינו כתוב ואינו קצוב אע"ג דתנן ברישא דהך מתני' דמתיב מינה ר"ה בר מנוח ופסק עמה לזון המש שנים מ"מ כיון דגם רפואה שאין לה קצבה בכלל מזון אין המזונות קצוב. וכ"כ רש"י פ' נערה דף נא ע"ב בד"ה והמקבל עליו לזון בן ובת אשתו אף הוא אינו גובה

ממשועבדים

ממשועבדים לפי שאין קלוטין וכתובין והא דתנן בפנוחא והיא ניזונת מנכסים משועבדין מפני שהיא כבע"ח מוקמינן לה התם בשקנו מידו דסתם קנין לכתיבה עומד ע"כ. ואין לומר רש"י מוקי להך ברייתא דתני בה לזון בן וכת אשתו בשלא קלב השנים דא"כ מאי קשיא ליה ממתני' דהנושא דהתם איירי בשפסק לזון חמש שנים. ודוחק לומר דלא קשיא לרש"י ממתני' דהנושא אלא למ"ד כתובין בעינן. דהא לא הזכיר דפליגי אמוראי אי בעינן קלוטין או כתובין גם מפורש שם דס"ל כמ"ד קלוטין בעי' שהרי כ' שם כד"ה פירות וכו' לפי שאין קלוטין ואין הלוקח יודע בכמה להזהר. וכן פסק הרמב"ם פכ"א מה' מלוה כר"ת ע"ש. ובהכי ניחא קושית תוס' ר"פ הנושא למ"ד קלוטין אמאי לא תשיב מזון הבנות לאחר מיתת אביהן דהוי עד שתבגרן קלוטין לענין אם שיעבדו האחין שיוליאו מידו. דאין מזון הבנות ולא מזונות בת אשתו קלוטין. ועיין כתוס' כתובות דף נ' ע"ב שתירלו קושיא זו בענין אחר. ואל תתמה אם נאמר דקושית ר"ה בר מנות דמתני' דלא כחד מינייהו א"כ מ"ט דמתני' דהא פירש"י אהא דמותיב בסוגיין מר' נתן אלמא משום דלא קדים ולאו משום קלוטין וכתובין וכ"ת א"כ מאי מהני בשקנו מידו בשלמא למ"ד כתובין בעינן ניחא. דסתם קנין לכתיבה עומד אלא למ"ד קלוטין בעינן מאי מהני הקנין י"ל כמ"ש תוס' בסוגיין כד"ה בשקנו מידו וכו' קנין אלים טפי מכתיבה ע"ש א"כ קנין עדיף כמי מקלוטין. מיהו לשיטת תוס' י"ל דלא ניחא להו לפרש תיובתא דר"ה בר מנות לכ"ע דא"כ מ"ט דמתני'. הא איכו מפרשין נמי הא דקאמר ת"ש מדר' נתן אתיא כר' תניגא ע"ש כד"ה אלמ'. ורש"י פי' בסוגיין דר"ה בר מנות לעולא פריך ולא לר"ת דלזון בת חמש שנים דבר שיש לו קלבה הוא וקשיא דידיה אדידיה וכמ"ש. ורהיתי לרשב"א בחידושיו שכ' בשם ר"ת כמ"ש. ומ"כס להקשות אפירש"י דמזון בת אשתו לא קיילא והכי מוכח בהדיא בכתובות פ' נערה דאמרי' רב ושמואל אמרי תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומעה ככף תחת מותר ואמרי' במאי קמיפלגי מ"ס מידי דשכיח ממידי דשכיח ומ"ס מידי דקין דהיינו מעשה ידיה ממידי דקין דהיינו מעה כסף אלמא מזונות לאו מידי דקילא ניכהו ע"כ. ותימה לי מה ראיה מייתא ממזונות האשה למזונות הבנות ודאי מזונות האשה לא קין דעולה עמו ואינה יורדת נמלא פעמים שלריך להוסיף במזונותיה משא"כ בבנות. וכ"ת א"כ מעה כסף נמי לא קין דעולה עמו י"ל מזונות מתנה אפי' כדבר מועט שמרוית משא"כ במעה כסף. ואפשר דמעה כסף אינו מתנה כלל. ומתני' דסוף פ' אע"פ יש לפרש' כך ועוד ודאי מודה רש"י דמזונות פעמים יוקר פעמים זול אלא אפ"ה דרך בני אדם שמקבלין על עלמן לזון אדם שנה או שנתיים בעד שכר כך וכך נמלא דמידי דקין הוא אבל אינו דומה קין דמזונות לקין דמעשה ידיה שהוא דבר שאינו מתנה כל ימי חייה וזה ברור. עוד הקשה אם איתא הל"ל מתיב ר"ה בר מנות לעולא לסיועי לר"ת א"כ הל"ל מתיב ר"ה לעולא ע"כ. נ"ל רב הונא לפשוט האיבעיא קאתי דר"ת קלוטין לחוד קאמר ולא להקשות אעולא ואפשר דלא ידע דפליג עולא אר"ח ואי נמי ידע כיון דעיקרו לפשוט האיבעיא לא חש להזכירו. וכתב עוד הרשב"א והא דפסקינן בשקנו מידו ופירש"י סתם קנין לכתיבה עומד גם זה תימה ל"ל בשקנו מידו לימא בשכתב לה ע"כ. ונראה מדתני ריפא ופסקה עמו וכו' משמע פסיקה הוית אבל לא כתיבה שכך הוא לישנא דמתני' ברוב המקומות. ותדע דהא ר"פ הנושא מוקי לה נמי בשקנו מידה מכח קושיא אחריתי ולא מוקי לה בשכתב לה. ואף תוס' כתבו שם ה"מ לאוקמי בשכתב לה. מיהו לרשב"א ניחא דבעי לשנויי התם אליבא דכ"ע ולר"ת כתיבה לחוד לא מהני ומזונות לא קין הלכך לריך לאוקמי מתני' בשקנו מידו. ואף דמסיק הרשב"א דהלכתא כעולא מ"מ ניחא ליה לשנויי ככ"ע. ועי"ל לשיטת רש"י לכך לא מוקי לה התם בהנושא בשכתב דא"כ קשיא מאי קמ"ל וכ"כ רש"י ותוס' שם דף קא ע"ב אבל השתא דמוקי לה בשקנו מידו. ניחא דקמ"ל דסתם קנין לכתיבה עומד וה"ל כאלו כתב לה. ומ"ש הרשב"א עוד ועוד קשיא לי מאי פריך א"ס בנות נמי מאי קושיא לעילא הא איסי דאמר כתובין הן אבל כני חורין ואינן כתובין הכל משועבדין הכי דעיקר תקנתן הכי הוה ע"כ. ואיני מבין הא בשקנו מידו לאו מכח תקנה קאלנו אלא מכח קנין והרשב"א גופא כתב כן לפי' ר"ת אלא אי לאו דסתם קנין לכתיבה עומד לא הוי מהני הקנין ממשעבדי דבעינן כתובין. ומ"ש תוס' דף נ' ע"ב כד"ה אין מוליאין וכו' בפ' נערה תניא חמשה גובין מן המשוחררין ותנא ושייר הכא והתם ואע"ג דסתם תני חמשה. וכ"כ תוס' בכתובות שם. ונ"ל לפי מאי דמסיק דלמזון הבנות אפי' בשקנו מידו אין מוליאין לא שייר במתני' ובברייתא מידי. במתני' לא תני למתני לזון בן אשתו דתני בברייתא. משום דתני למזון הבנות דאיירי אפי' בשקנו מידו אין מוליאין משא"כ לזון בת אשתו דמוליאין בשקנו מידו וכיון דאין דיניהן שוה לא תני לה. והא דתני בברייתא גט חוב שאין בו אחריות וכתובה שאין בה אחריות. לא תני במתני' דסתמא כר' יהודה דאמר אחריות טעות סופר וברייתא כר"מ כמפורש שם בכתובות. ובברייתא לא תני מזון האשה והבנות דהני במתני'. דכ"ש הוא השתא למזון בת אשתו אע"ג דליכא למיתש לנררי אין מוליאין כ"ש למזון האשה והבנות. וזה סייעתא לפי' ר"ת דלפירש"י קשיא למ"ד קלוטין דלא מוקי לה בקנו מידו:

(דף כח ע"א) **והוא** שקדם וכו'. פירש"י מדתלי טעמא משום דלא קדים ש"מ שאין הטעם משום קלוטין וכתובין. והרשב"א כ' דבא להוכיח כדר"ת דקלוטין אע"פ שאינן כתובין וכו' גם בירושלמי מלאתיה על דברי ר"ת וקיי"ל כעולא דהא ר"י ור"ל הכי ס"ל ע"כ. וקשה א"כ קשיא ר"י אדר"י דבבבלי קאמר מפני שהן כתובין ובסוגיין קאמר והוא שקדם וכו' והך קושיא היא בין לרש"י בין לתוס' וי"ל גבבלי רב אסי הוא דקאמר הכי משמיה דר"י והכא ר"ח בר בא קאמר משמיה דר"י ופליגי אהדדי. מיהו הא ודאי דאין ראיית הרשב"א מסוגיין דר' נתן כר"ת אתיא דהיה גמורה דלשיטת רש"י י"ל ר' יוחנן פליג וסובר משום דקדם הוא ואין הטעם משום קלוטין וכתובין וקאי אמתני':

(שם) **אין** לך יורד ברשות וידו על העליונה אלא רהובן. כתב בש"ע ח"מ סי' שעג סעיף א' שיתה הגולאה יתירה על השבח בין שהכיר בה שהוא גזולה בין שלא הכיר אין לו מהגולאה אלא שיעור שבח ונוטלו מבעל השדה. וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש. ותימא הא מפורש כאן דלוקח אבל הגזלן יורד ברשות הוא ומפורש בש"ע שם סי' שע"ה ס"ד דהיורד ברשות אם ההולאה יתירה על השבח נוטל את ההולאה. ונראה שסמכו אהא דגרסי' בבבלי ב"מ דף ע"ו המוכר שדה לחבירו והשביחה וגא בע"ח וטרפה כשהוא גובה וכו' ואם הוליאה יתירה על השבח אין לו אלא ההולאה כשיעור שבח מבעל חוב. וסברי דהוא הדין בלוקח מגזלן. אך אין דברים הללו מבוררין לי דמנ"ל שאינו גובה שאר הולאה מבעל הקרקע והא דלא תני בסיפא ושאר הולאה מבעל הקרקע כדתני ברישא נוטל את השבח מבעל הקרקע איכא למימר דהא פשיטא השתא שבח נוטל מבעל הקרקע הולאה לא כ"ש ולא איצטרך סיפא אלא לאשמועינן דבע"ח אינו משלם סיליאה אלא כשיעור שבחא. ואף אם נאמר דבלוקח מלוה שאין לו יליאה היתירה על השבח היינו משום דלאו כיורד ברשות ממש הוא שהרי ידע שיש לחוש למוכר בע"ח שיקח השדה ממנו משא"כ בלוקח מגזלן ולא הכיר בה אבל הגזלן ודאי יורד ברשות הוא כמפורש בסוגיין ול"ע:

(שם) **דיכיל** למימר לי' מילי דלא דידי זבנית לך. וא"ת וכי לית לי' לרבי מגא מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וי"ל אית ליה אלא קסבר רב אסי כמאי קני בהאי שטרא האי שטרא תספא בעלמא דהא מעיקרא לא סמכא דעתי' עליה דמי יימר שירש מאביו כלום שמא ימכור נכסיו מחיים והכי מסיק בבבלי פ"ק דב"מ:

(שם) **ר"י** לא גבי. וקשה וכי פליג רבי יוחנן אדר' דאמרינן בסמוך דכתב לרב מוליאין לפרנס' גם בבבלי בכתובו' דף סט משמע דהדר בי' ר"י משמע הא דר' לכך נ"ל דגרסינן מהו לגבות פרנסה מן המטלטלין ובבבלי שם דף נ' מפורש דר"י לא גבי מטלטלין גם המעשים דמייתי בסמוך כולהון במטלטלין איירי:

(שם ע"ב) **במנהג** מקומה. מכאן ראיה למ"ש תו' והרא"ש שגובין פרנסת הבנו' אף מן המטלטלין. ועיי' בכתובו' דף נא בתו' בד"ה ממקרקעי והרמב"ם כ' פ' כ' מה"א שיעור זה שהוא לפרנס' אינו מתנאי כתובה לפיכך אפילו להקנת האחרוני' אינו נוטל אלא מן הקרקע ע"כ. ומסוגיין מבואר דליתא למ"ש הרא"ש שם דזוקא בכתובה ותנאיה שתקינו הגאוני' דעת' על עסקינו במטלטלין ואשה סמכה דעתה עלייהו וכו' ע"ש. דהא מפורש במקו' דרוב עסקיהן במטלטלין גובין אף לפרנסה ואפשר לומר דס"ל דהכא איירי שהי' מנהג מפור' דגובין פרנסה ממטלטלין אבל היכא דליכא מנהגא אין גובין ממטלטלין:

(שם) **רבי** כא כדידי' ור"י כדידי'. בקונ' הגהתי'. ואפשר דקאי אהא דגרסי' בירושלמי כתובות דף ין ע"ב סכותב נכסיו לבניו א"ר יהוד' בן חנני' הוא ואשתו ובניו קטנים ניזונים מהן לאלמנתו מהו אר"ז איתותבת ולא איתפרשת א"ר בא בר ממל איתותבת ואתפרשת א"ר בא נראין הדברים אם היתה אוכלת בחיי בעלה אוכלת ואם לאו אינה אוכלת ע"כ. וקאמר הכא רבי בא כדעתיה דאמר איתותבת ואיתפרשת ורבי יוד' כדעתיה דאמר התם הוא ואשתו ניזוני' מהם משמע אפילו אלמנתו דלעולם הנכסים בחזקת האלמנה להיות ניזונת לשיטתו דאמר אפילו מתו הבנות אלמנתו ניזונת מהן ועיי' בבבלי כתובות דף מט ע"כ. וע"פ הסוגי' דכתובות עוד יש לפרש בענין אחר ואין להאריך:

(שם) **בני** בנים הם הן. עיי' פי' בקונט'. עי"ל מיבעי' ליה אם לא הניח בנים רק בני בנים חייבין ליתן מזונות האלמנה. וכ"כ בש"ג דאפי' יורשים אחרים שאינן מיוצאי חלציו חייבין לפרנס האלמ'. מיהו קשיא לי פשיטא הא כבר נשתעבדו הנכסי' בחיי בעלה לפרנסתה. ולפירוש' בקונט' קשיא לי שלא הזכירו הפוסקים אם חייב אדם לזון בני בניו כשהן קטנים ול"ע עוד י"ל בני בני' של הנך היינו לענין פריה ורבי' דאמרינן בני בנים הרי הן כבנים וקאמר בני בנים קפלה

פליהן יורשת התורה וכיון דמן התורה יורשין אין פליהם לשלם מה שתקנו חכמים ופי' בקונט' נראה עיקר:

(שם) **אבל** אם אמר לו וכו'. וקשה למה ישבע הרי הוא כופר הכל ומדינא דאורייתא ודמתני' אין כאן שבועה ונראה דה"ג אם אמר שני שורים מלאתי לך והחזרתי לך אחת מהן הוא אומר לא החזרת לי את שניהן לא בזה תיקנו. ולריך לישבע כדין מודה במקלת. וא"ת אמאי ישבע הא מגו דאי בעי שתיק ומגו דאורייתא כדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה וי"ל אין זה מגו טוב דחייבי' שמא יודע שיש עדים שראו שמלאן או הוא חושש שמא עמד אדם מרחוק וראה ויכחישנו אבל בחזרה אין מי שיכחישנו. וכ"כ דעת רש"י בסוגיין ולכך לא חש לקושית תוס' שם כד"ה תניא וכו'. וכן נ"ל לרבי יוחנן בסמוך דאל"כ מאי תיקנו הא מדאורייתא אינו נשבע גם באחרונה מטעם מגו:

(דף כ"ט ע"א) **אתם** פרט לשותפין וכו'. וא"ת איך ממעטי' כל הני מיעוטי מחד קרא וי"ל שוין ניכהו והי מינייהו מפקי'. אך קשה הא בעינן גם לרבות שליח וכיינן אתם דאי לאו אתם ליכא למשמע מגם דלריבויי שליח קאתי ועוד הא לרבנן בעינן אתם למעט עכו"ם דדרשי מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית וי"ל דממילא מימעט כל הני מלשון אתם דמשמע דוקא אתם בעלמכם. והרשב"א כ' מדינא תורמין האפטרופסין אף לסנית והא דדרשינן אתם ולא שותפין אתם ולא אפטרופסין מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"כ. ותימא לי דגרסי' בבבלי רפ"ב דקידושין דף מא ע"ב לר"ש דפוס' תרומת עכו"ם מחומש אתם גם אתם למה לי איצטרך סד"א הואיל ואמר מר אתם ולא אריסין אתם ולא שותפין אתם ולא אפטרופ' אתם ולא התורם את שאינו שלו איצטרך אתם ולא שלוחכם נמי קמ"ל. ואס"ד דהך דרשא אסמכתא בעלמא הדרא קושיא לדוכתא לא לכתוב אתם ולא גם. ודוחק לומר דבולא קרא לתורם שאינו שלו אתי והא דממעטי' אריסי' ושותפין ואפטרופסי' אסמכתא בעלמא היא דא"כ ה"ל למייתי בריתא ולא התורם שאינו שלו שהוא עיקר ואפשר דלא קאמר דהוי אסמכתא אלא לענין אפטרופסין דידן כיד היתומי' אלא דאין לשון הרב משמע כן דא"כ מה לו להזכיר כאן ולא שותפין ול"ע. ועמ"ש בסמוך בתוס' כד"ה והתנינן וכו':

(שם) **ולא** התורם שאינו שלו. כפי' בקונט' כך פירש"י. ובירוש' פ"ק דתרומות מיבעי' ליה פירושא דברייתא היאך אם קאי על התורם את של חבירו או התורם את ההפקר. ואי קאי על ההפקר ניחא דהדר תני ולא התורם את שאינו שלו:

(שם) **והתנינן** השותפין שתרמו. כ' הרמב"ם פ"ד מה' תרומות והשותפין אינן לריכין ליטול רשות זה מזה אלא כל התורם מהן תרומתו תרומה. וכתב הכ"מ בשם הר"י קורקו' הקשו המפרשים על משנה זו מהא דדרשי' פ' האיש מקדש אתם ולא שותפין ותי' דסובר הרמב"ם דמתני' בסוגיין כאן נהלכה כאן למעשה וכו' ויפיה פי' דבריו. כל התורם מהן כיון שכבר תרם תרומתו תרומה או שהוא כיכד דהך דרש' דלא כהלכתא דמתני' פליג עלה וזה הגרה' יותר בדע' רבינו ע"כ. ותירולא קמא קשיא לי א"כ מאי קאמר והשותפין א"ל ליטול רשות זה מזה הא ודאי לריכין אלא בדיעבד הוי תרומה. ותירוץ השני קשה דימנו איך נאמר שדחה הרמב"ם תירולו של הירושלמי בלי שום טעם וראי'. ועוד מדפריך הש"ס מינה בבבלי בסוגיין ש"מ הלכתא היא מיהו בהא י"ל דאינו דוחה מברייתא אלא ולא שותפין אבל אינך התירני הלכתא ניכהו ופריך שפיר מינה ואפשר לומר קסבר הרמב"ם הך דרשא לית' אלא לר"ש אבל לרבנן דילפי דאין שליחות לעכו"ם מגם אתם איצטריך להו גם ואתם וכמ"ש כד"ה אתם. אך קשה דכ' הרמב"ם שם הלכה י' אריס שתרם ונא בעל הבית ועיכב אם עיכב עד שלא תרם אין תרומתו תרומה ואם משתרם עיכב וכו'. וכתב הכ"מ בשם הרי"ק והא דתני אתם ולא אריסין אפשר דהיינו בתורם על חלקו של בעה"ב והכא בתורם על חלקו עם חלק בעה"ב דכיון דתרם על הכל דינו כשותפין א"נ התם לכתחלה והכא דיעבד וכמו שתירלו בירושלמי וכן מוכיח בהשיא דהניזקין והוא הנרהה בדעת רבינו ע"כ. ולתירוץ הרהשון קשה הא איהו מסיק לעיל דקסבר הרמב"ם דשותפין תורמין, לכתחלה והכא קאמר אריס שתרם דמשמע בדיעבד וי"ל דאע"ג דבתורם על חלקו נמי הוה כשותף אוהף גמור מיהו לא הוה ועי"ל דנקט תרם משום שבא לומר ובא בעל הבית ועיכב. והא דכתב וכן מוכיח בהניזקין נראה דר"ל אס"ד דאפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה מדאורייתא מאי מפני תיקון העולם איכא הא גם עכשיו שתרמו האפטרופסי' עדיין טבל הוא ואי משום קטן הוכל נבלות אין ב"ד מלווין להפרישו א"כ לא ליתקנו ולא מידי אלא ודאי בדיעבד תרומתו תרומה ומפני תקון העולם התירו לתרום אפי' לכתחלה. ואף דאתה הרב מהרי"ק לעיל תירוץ הירושלמי היינו לענין שותפין וכמ"ש לעיל. ומה שיש לדקדק כפי' הרא"ש בסוגי' זו כתבתי בתרומות ע"ש:

(שם) **אלא** כאן ביתום גדול. וא"ת הא אפטרופא לדיקני לא מוקמינן וי"ל ודאי לכתחלה לא מוקמינן אבל כשמיה אפטרופס לקטן לא מסלקינן ליה עד שיגדיל ויהיה בו דעת לפקח בעלמו על נכסיו אפי' אחר י"ג שני' ויום אחד ובברייתא איירי בכה"ג:

(שם) **ואם** חבו חבו. כתב הרמב"ם פי"א מה' נחלות ואין האפטרופסין רשאין לזון ולחוב על מנת לזכות ליתומים שמא לא יזכו ונמלא החוב קיים ע"כ. נראה דפסק כרבי יוחנן אם דנו ונתחייבו הדין קיים ואף דר"י ביכד לזכות ונתחיי' איירי והרמב"ם ביכד לחוב ע"מ לזכו' איירי מ"מ תרווייהו ביכד ע"מ לזכות איירי. והא דתני בברייתא דמייתי בבבלי בסוגיין ואין אפטרופין רשאין לדון לחוב ולזכות בנכסי היתומי' ומוקי לה בלחוב ע"מ לזכות. אין הכוונה שאם עבר ודן שיהא הדין בטל אלא שאינו רשאי לעשות כן. ומדברי רש"י והכ"מ מפור' דהדין לחוב בטל לגמרי ע"ש ואין לשון הרמב"ם משמע כדבריו:

(שם) **מתני'** פליגא על ריב"ח וכו'. וקשה לרבי יוחנן מי ניחא הא ודאי אפטרופ' זה הוא ביעידו בפניו להיותו מועד ולגבות מעליי' וי"ל לר"י איכא לאוקמי דהאי לחוב על מנת לזכות הוא שכן דרך השוורים לעמוד נגד שור המזיק ואי אפשר שלא יוזק ממנו הי"ל ע"מ לזכות אבל לריב"ח קשיא שפיר:

(שם) **ריב"ח** אמר משל אפטרופ'. הרמב"ם פ"ו מה' נ"מ פסק כריב"ח וכ' הכ"מ דאמרי' בגמרא התם ריב"ח דיינא ונחית לעומקא דדינא. ותימא א"כ נאמר דכללא הוא כל מקום דפליג ר"י וריב"ח הלכה כריב"ח והא ודאי ליתא ובב"ק דף קי"ב משמע דתלמיד דר"י הוה ועוד הא פירש"י דיינא הוא ולא קאמר נזקקין לנכסי יתומי'. א"כ אין מכאן שום ראיה. לכך נ"ל דסובר הרמב"ם רבי יוחנן כרבנן וריב"ח כאבא שאול כדקאמר בסמוך וקיי"ל הלכה כאבא שאול. והא דמסקינן בסמך דר"י אפי' כאבא שאול. לא ניחא ליה לרמב"ם לפרש כפי' בקונט' והוא מדברי תוס' בסוגיין משום דקשיא ליה דא"כ עיקר חסר מן הספר ועוד ליתא דמתני' מעמידין לבן אפטרופס משמע על כל מילי ועוד קשיא לבן אפטרופס במינוהו ב"ד לריכין לומר דהדין מתניה ומשלם מן האפטרופס לכך מפרש לה הכי בעי אינים מיתן כמה זוזי דמתקרית מהימן בתמים וכי יש אדם שנותן ממון עבור זה בשלמא משום שבועה לא פריש אבל ליתן ממונו אף אבא שאול מודה. ומשמע שמפסיד ממונו ובבבלי ב"ק קאמרינן לריב"ח לכי גדלי יתמי משתלם אפטרופ' מינייהו ש"מ דקסבר רבי יוחנן כרבנן ודלא כאבא שאול דהא השתא לאו קיסיב ממונו:

(שם) **ואפי'** דלא יסבור ר"י כן וכו' וקשה אי מהא ה"א הא קמ"ל דאין הדין הוזר אבל נשולם משל אפטרופס וכשיגדלו היתומין ישלמו כדאמרי' בבבלי ב"ק דף ל"ט:

(שם ע"ב) **א"ל** תיפתר שנטמאת מאיליה וכו'. בבבלי מסיק תיובתא למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק מהך מתני' וכ' תוס' כד"ה גזלן וכו' אע"ג דמתני' מאילה נטמאת יש לומר כיון דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק ה"ל כאלו ניכר ואין לך שינוי גדול מזה וקנאה הגזלן בשינוי ולריך לשלם דמים ע"ש. וכ"ל דהירושלמי סובר אף על גב דניכר ההיזק מכל מקום כיון דאיהו לאו מידי קעביד לא מיחייב דמלינו גדולה מזו דלא חייבה תורה מלקות אלא שאין בו מעשה. וכ"מ מדברי רש"י דף נ"ג ע"א כד"ה שמיה היזק והיזק בידי אדם עלמו לא חילקה תורה בין שוגג למזיד דכתיב פלע תחת פלע לחייב על שוגג כמזיד. הרי דבעי' שיעשה ההיזק בידים אך קשה מרישא דמתני' דב"ק דתנן גזל בהמה והזקינה משלם כשעת הגזלה אע"ג דממילא הוא אינו יכול לומר הרי שלך לפניך כיון דניכר ההיזק לא הוי כעין שגזל. ומ"ש תוס' שם בהכחשה ממילא אומר לו הרי שלך לפניך ע"ש. קשה הא מפורש שם בב"ק בגמ' דף ל"ו הכחשה דלא הדרא ברייא משלם כשעת הגזלה. ואי בהכחשה דהדרא בריא איירי לא דמיא כלל לתרומה וטמאת שהיא באיסורה לעולם:

(שם) **דהוא** מתני' דן את הדין וכו'. עיין בקונטרס. וקשה אפי' תימה מטמא נעושה מעשה למה חייב הא תנן במשנתינו שוגג פטור וזה שוגג הוא וכ"ת דהתם פשיטא דמה היה לו לטמאותה כדי להזיק דבריו והוי כמו מזיד דהכא וכ"כ תו' א"כ גם לר' יוסי לא קשיא דמודה ר"י במזיד חייב כדתנן במתני' וא"ל דהתם אין לפטרו אפי' בשוגג כדי שיודיע שהרי טימא' לעין כל להזיק הורלותו דמ"מ אין לחייבו משום לא פלוג דהא מתני' סתמא תנן בשוגג פטור משמע אפי' נעשה לו בשוגג לפני רבים ודלא כמ"ש תוס' לכך נ"ל דה"פ דהא מתני' קשיא מתני' דהכא אמתני' דבכורות ולכ"ע פריך ומשני דאר"י בשם רב במגיעו לידו א"כ כמזיד דמיא ולכך חייב. ולפי מאי דאמרי' לקמן בשמעתין אומר מותר מזיד הוא ניחא טפי דמזיד ממש הוא דהיה לו ללמוד:

(דף ל ע"א) **היילה** דר"י מן הדת המטמא וכו'. עיין בקונטרס. ואף בנראה מדברי תוס' דף נ"ג כד"ה ותני וכו' דלא ניחא להו למימר דמפני תיקון העולם קאי אסיפא

דווקא

דוקא ע"ש היינו משום דנראה להם דוחק, לומר דלא ידע התוספתא וכמ"ש המהרש"א אבל בסוגיין דמייתי ראיה מריבא ודאי איכא למימר דקשיא ליה דס"ל למתני שוגגין פטורין מפני תיקון העולם :

(שם) **מתני'** מסייעא לר"י הנותן עול וכו'. וא"ת ר' יודא בר' לכך ברייתא כמאי מוקי לה וי"ל שהני פרת חטאת ומי חטאת אפי' במזיד פטור מתשלומין כדי שיודיע דאל"כ יאמר שלא כיון למלאכה ולא הסיח דעתו מינייהו דהכא בתרווייהו לאו לאזוקי מיכוין אלא להנאתו. וזה כעין שהיזלו בבבלי בסוגיין אך אין אנו לריכין למה שדחק רש"י בד"ה ותדוש וכו' כיון דאין הפסול אלא מחמת מחשבתו גרמא בנזקין הוא ולא מיחייב ע"ש. וממילא אזדא לה קושית הרשב"א מ"ש מפיגול דהוי במחשבה אע"ג דלא עביד מעשה ע"ש ולפמ"ש לק"מ דהתם ודאי לאזוקי קמיכוין. ומאן דמסייע מינה לר"י סובר העושה מלאכה סתמא תניא משמע אפי' מלאכה שנראה לכל שאין בה לו שום הנאה אפילו הכי פטור מדיני אדם ור' יודא בר' סובר כי היכי דאמרינן לענין שוגג לא פלוג חכמים אפי' במקום דליכא למימר כדי שיודיע כגון שעשה מעשה בפני רבים כיון דלפעמים איכא למיחש שלא יודיעו וכמש"ל בתו' בד"ה דהוא וכו' ה"נ איכא למימר לא פלוג חכמים לענין מזיד במקום דאיכא למיחש שלא יודיעו פטור אפילו במקום דליכא למיחש. ומאן דמסייע סובר אדרבא כי היכי דלא פלוג חכמים לענין שוגג לפטור ה"נ לא פלוג חכמים לענין מזיד לחיובא. כ' הרמב"ם פ"ז מה' חובל ומזיק וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ומי חטאת במזיד חייב לשלם ובשוגג פטור הכניס פרה למרבק כדי שתינק ותדוש פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. וכתב הראב"ד במזיד חייב שיבוש הוא שאפי' עשה מעשה בגופו למ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק פטור מדיני אדם אפי' במזיד וקיי"ל כוותיה וטעמא דמילתא משום דאין מתכוין להזיק אלא להנאתו הוא מתכוין ומשום הכי לא קנסו במזיד. וכ' הה"מ סוגיא כפשטא משמע כהראב"ד, וי"ל דהרמב"ם סובר דהוא הדין דהמ"ל וליטעמיך אמאי לא קנסו ביה רבנן כי היכי דקנסו מטמא והבירו אלא דלא אמר והרבה כמוהו בש"ס ומ"ש הראב"ד לחלק בין זו למטמא משום דהכא להנאתו קמכוין הטו מטמא ואיכך אי הוי בהו הנאה מי מיפטרי אבל הרמב"ן דעתו כדעת הראב"ד ע"כ. הנה מ"ש הה"מ לתרץ דברי הרמב"ם קשיא מסוגיין דמייתי מינה סייעתא לר' יוחנן. ומה שמקשה להראב"ד ממטמא ואיכך. לפמ"ש לק"מ דשאני הכא כיון דלהנאתו קמיכוין איכא למיחש נמי שלא יודיעו אבל מטמא כל הנאתו אינו אלא שיטמא פירות חבירו וילטרכו לקנות ממנו או כדומה לו ואם לא יודיע מה עשה ומה פעל. וא"ת מאי פריך הבבלי מינה לאוקי' שאני הכא דפטור כדי שיודיע י"ל כיון דאיכא נמי מלאכה שאין לו בה הנאה של כלום ואינו עושה אלא להקניט לחבירו אין לחלק במזיד לחוקיה כיון דמדאורייתא חייב וכמש"ל. ולר' יוחנן איכא לאוקמי הך ברייתא בעשה בה מלאכה להנאתו. וא"ל לפ"ז להרמב"ם ל"ק דאיירי בעושה מלאכה שאין לו בו שום הנאה לכך חייב דא"כ קשיא סיפא למה ליה למימר כדי שתינק ותדוש פטור הא אפי' כדי שתדוש לחוד נמי פטור דהא ודאי להנאתו קמיכוין. והרמב"ן כ' דלמ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק לק"מ דקנסא הוא שיהו מזידין חייבין ומקנסא לא ילפינן כשמו"ל. ונראה שכן דעת הירושלמי. מיהו הרמב"ם ודאי דס"ל דמקנסא ילפינן כמפורש שם בדבריו וכמ"ש במ"ל שם ע"ש אלא דכ' אך מה שאני תמי' דהרי"ף כ' פ' החובל ההאי דחייבי' ר"ג עשרה זהובים דמקנס' לא ילפינן הלמא דס"ל דהלכתא כשמואל ולעולם דרך הרמב"ם לפסוק כהרי"ף ול"ע. והוי יודע בדברי הרי"ף נעלמו ממני שרואה להכרית דהאי דר"ג דינא הוא ולא קנסא מדיליף רב מינה להאי דהקולץ נטיעו' והדברים תמוהי' דהא רב אית ליה כפי' פ' הניזקין דמקנס' ילפינן והרבה יותר מדאי נדחקתי ליישב דברי הרי"ף ולא עלה בידי ול"ע. הנה קושית אלו וכל מ"ש הרב בדיבור זה כ"כ גם הש"ך ח"מ סי' שפ"ג ושפ"ו ע"ש. ול"נ דאף הרי"ף סובר קנסא מקנסא ילפי' והא דכ' פ' החובל איכא מ"ד הא דחייב ר"ג י' זהובים קנסא הוא דקנסי' ולא גמרינן מיני' לדינא אחרינא וליתא דא"כ אמאי גמיר רב מינה להא דתנן נטיעותי קללת אתה א"ל לקלץ פטור דש"מ טעמא דאמר הכי הא לא אמר הכי חייב אלא לאו דינא וגמרינן מיני' ה"פ איכא מ"ד ר"ג קנסא קנים ליה לפי לורך שעה כדתני' ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ולכך לא גמרינן מיני' אפילו לענין כיסוי הדם עלמו וקאמר דליתא דא"כ איך מייתי רב כהי' מהתם הא לאו דינא אבל קבלו הל"מ החוטף מלוה חייב לשלם עשרה זהובים או שתקנת חכמים היא ואפילו תאמ' דקנסא קנסו חכמים לחוטף כיסוי דם שישלם י' זהובים ילפינן מיני'. ולשון הרי"ף מורה כפירושי דלפמ"ש הש"ך והמ"ל הל"ל איכא מ"ד הא דחייב ר"ג י' זהובים קנסא הוא ולא גמרינן מיני' למלוה אחרינא. ובב"ק דף קי"ז גרסינן א"ל אי דינא גמרינן מיניה ואי קנסא לא גמרי' מיניה ופירש"י אי דינא הוא שמסור ישלם גמרי' מהא דר"ג לשאר גרמי נזקין בעלמא ואי קנסא הוא דקנסי' ר"ג משום דרגיל הי' בכך לא גמרינן מיני' ע"כ. הרי שגם רש"י פי' קנסא לאו שתקנת חכמים היא אלא לפי שרגיל בכך ולא גמרינן מינה. ואף שדברי רש"י אלו תמוהים לי דמסיק ומנא תימרא דמקנסא לא גמרינן דתניא בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע חזרו אין לא חזרו לא מ"ט לאו משום דקנסא ומקנסא לא גמרי'. ולפי דברי רש"י לא דמיין להדדי דהתם תקנת חכמים היא והכא קנסא דלורך שעה הי' מיהו הא ל"ק די"ל דכ"ש הוא הכא הכא קנסא דתקנת חכמים לא גמרי' כ"ש קנס דלורך שעה אך קשה למה ליה סייעתא הא ודאי נפקא מיניה טובא אי דינא הוא לריך לשלם מיד ואי קנסא הוא אינו לריך לשלם אא"כ רגיל בכך ול"ע. מיהו איכא סייעתא מיניה לפירושינו בדברי הרי"ף. וע"ק לפירושם הי' לו להרי"ף לכתוב דברי איכא מ"ד במקומו פ' כיסוי הדם ולהשיב עליו מסוגיא דהתם דגרסי' איבעי' להו שכר מלוה או שכר ברכה למאי נפקא מינה לברכת המזון אי שכר מלוה אחת הוי' ואי שכר ברכה ד' הויין. ואם"ד דלא גמרי' מינה מנ"ל דקנסינן בבה"מ. ולפירושי ניחא דפשטא דברייתא משמע שקדם זה וכיסה ולא בירך דאל"כ ה"ל למימר וקדם חבירו ובירך וכיסה וסובר ההיכא מ"ד לפי המסקנא ודאי אם נהנה החוטף ובירך חייב לשלם י' זהובים אבל אם לא בירך פטור ושכר מלוה ליכא ור"ג דחייבי' לזה משום קנסא לכך מקשה עליו הרי"ף מסוגיא דהחובל דהתם ברכי' ליכא ומלוה איכא. וא"ת תיקשי ליה להיכא מ"ד הא קאמר כ"מ לבה"מ ולא קאמר כ"מ לכיסוי הדם גופיה כגון שהיו לפניו עופות הרבה ושחט עוף אחד ושח דלריך לברך ולכסות ושוחט השני ומברך ומכסה בלא ברכה כמפורש בש"ע י"ד סי' כ"ח אלא ודאי שכר מלוה איכא לכ"ע וי"ל דקאמר כ"מ לבה"מ דאית בי' תרתי שכר ברכה וד' הויין וקמ"ל דברכה לאו קנסא הוא וילפי' מיניה או קמ"ל דמקנסא שתקנו חכמים ילפינן מיני' וכ"כ הש"ך שם. ועיקר קושיתם אהרי"ף דרב אמר כפירוש פ' הניזקין דמקנסא ילפי' איני מבין תמיהתם הא רב לתרולי לברייתא קאתי א"כ אף לשמואל לריכין לשנויי דתביעתו שחטף מלוה ממנו ש"מ דדינא הוא דאל"כ תיקשי הך ברייתא לשמואל דאמר לא ילפינן מקנסא וזה ברור. ומתוך מ"ש יתבאר דהא למ"ד דינא י"ל דקנס חכמים הוא כמו מטמא ומדמע אלא דאתי לאפוקי שאינו קנס לצורך שעה. ויתיישב בזה קושית הש"ך ריש סי' שפ"ב על הטור די"ל קנס עשרה זהובים אינו קלוב אלא תקנת חכמים היא שחייב לשלם שכר מלוה שחטף ע"ש :

(שם) **אם** כסבור כהן שהוא חולין ויש פיגול בחולין. וקשה למה ליה טעמא ויש פיגול בחולין הא בלא"ה פסול שבחט הקרבן שלא לשמו ומתני' בתמא תנן משמע אפי' בחטאת דפסול שלא לשמו ועוד הא תנן זבחים פ' ב"ש לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח לשם השם וכו' וזה לא נזבח לשם זבח ולא לשם אחד מאלו וי"ל לשם חולין כשר כדאמרי' בבבלי בזבחים דף מ"ו ע"ב א"ר אמר רב חטאת ששחטה לשם חולין כשר שנא' ולא יחללו את קדשי בני ישראל קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים. אך קשה הא מסיק התם דכשר ואינו מרלה א"כ כבר הפסידו בשחיטה בלא פיגול ועוד אמרי' שם אר"א חטאת ששחטה משום חולין כלומר כסבור שהיא חולין פסולה דכתיב ושחט את בן הבקר לפני ה' עד שתהא שחיטתו לשם בן בקר. וחטאת לאו דוקא דה"ה בכל הקדשים הדין כן. וכ"כ הרמב"ם פ"ק מה' פסולי המוקדשין, וכיון שכן לא שייך פיגול בכסבור שהוא חולין. דהא תנן פ"ב דזבחים חוץ לזמנו פגול ואין בו כרת ובלבד שקרב המתיר כמלוותו. ואמרי' בזבחים דף כ"ט פגול הוא לא יחשב לא יערב בו מחשבה אחרת שמחשבת פסול מוליאו מידי פיגול ודוחק לומר דפליג הש"ס ירושלמי וסובר מתעסק בקדשים כשר. לכך נראה דה"ק ויש פיגול בחולין בתמיה הא לא שייך פיגול בחושב שהוא חולין דהא אית ביה פסול אחר מלבד מחשבת חוץ לזמנו. ואפי' מאן דלא גרס במתני' שוגגין פטורים וכמ"ש תוס' דף כ"ג ע"א בד"ה ותני ע"ש מ"מ קשיא ליתני סתמא כהנים שפגלו במקדש חייבין וממילא נדע דקאי אמזיד דאין פיגול בשוגג בכה"ג כסבור שהוא חולין. ולפ"ז דהך דיוקא אתיא כהלכתא קשה אהא דאמר רבא פ"ב דמכות דף ט' אמר רבא אומר מותר חייב מיתה דקרוב למזיד הוא דהיה לו ללמוד הא ממתני' דהכא מוכח דשוגג הוא וא"ל דלא פליג רבא אלא בדלא היה אנוס בלימודו אבל בתינוק שנשבה וגר שנתגייר בין העכו"ם מודה רבא דאומר מותר אנוס הוא וכ"מ ברש"י פ' כלל גדול דף ס"ח ע"ב ע"ש ובתו' שם. ומתני' נמי איירי בכה"ג שהיה אנוס בלימודו. דא"כ ה"ל למיתני אנוסין פטורין ועוד דלא היה לו לעבוד עבודה עד שילמוד דיני עבודה. וא"ל רבא מוקי למתני' כששחט אשם לשם שלמים דה"ל מחשבת פיגול דאשם נאכל ליום ולילה ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה. דהא תנינן ריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה ואי הוה פיגול בכה"ג פסולים הן ועוד הא רבא הוא דאמר עקירה בטעות לא הוי עקירה וכן כתב הרמב"ם פט"ו מה' פסולי המוקדשין אם טעה ודימה שזו עולה שלמים ועשה כל עבודותיה לשם שלמים עלתה לבעלים לשם חובה. וי"ל דרבא מוקי למתני' בהכיר ולבסוף שכח דלכ"ע שוגג הוי וכ"כ הט"ז בי"ד סי' ל"ט והמג"א בא"ח סי' ש"ת שוכח שוגג הויא וא"ת א"כ מאי מספקא ליה בתשלומי תרומה פשיטא דהכיר ולבסוף שכח ה"ל שגג וא"ל דמיבעיא ליה בשכוח מעיקרא דא"כ מאי פשיט מכהנים דלמא התם איירי בהכיר ולבסוף שכח וי"ל סד"א כיון דבהיזק הניכר חייב על השוגג כמזיד ואונס כרלון כמפורש בבבלי ב"פ המניח סד"א כי פטרי חכמים בשוגג דוקא בסובר שהוא חולין אבל בהכיר ולבסוף שכח אע"ג דלגבי שבת שוגג מיקרי הכא בהיזק דינו כמזיד לכך איצטרך למפשט מסיפא. ועוד יש לומר התם גבי מיתה דוקא שוגג פטר' רחמנא ולא קרוב למזיד אבל הכא קנס חכמים הוא דוקא מזיד ממש קנסו אבל לא קרוב למזיד והרמב"ם כ' פ"ז מה' חובל וכן המזיק היזק שאינו ניכר בשוגג או באונס פטור שלא קנסו אלא שמתכוין להזיק מדעתו. וכ' הה"מ בירושלמי שם. דמשמע דסובר אומר מותר אנוס הוא ותימא הא כ' הרמב"ם פ"ה מה' רולח וכן גר תושב שהרג גר תושב מפני שסובר שמותר להרגו ה"ז קרוב למזיד ונהרג עליו. אך ממ"ש תוס' דף כ"ג בד"ה שלא וכו' טימא את הטהור כמו מזיד הוא משמע דקרוב למזיד נמי חייב ועמש"ל בסוגיין בתו' בד"ה דהוא וכו' ויש לחלק. וכ' הרב בעל משנה למלך פ"ז מה' חובל ועדיין אני תמי' למה נקט פגול דהיינו מחשבה דחוץ לזמנו וכמו שפירש"י והרמב"ם בפי' המשנה והלא אף במחשבה דחוץ למקומו דאינו פיגול ואין חייבים עליו כרת פשיטא דחייבים לשלם כיון דהקרבן פסול וכ"ת דפגלו לאו דוקא מ"מ יש לתמוה על רש"י ורבינו דנקטו מחשבה דחוץ לזמנו ולא נקטו מחשבה דחוץ למקומו והדבר לריך אלף תלמוד ע"ש שהאריך ומסוגיין מבואר דבדוקא נקט פגול לאשמועינן דאומר מותר בכלל שוגג הוא :

(שם) **והוא** שעירב וכו'. ללישנא קמא שבקונטרס קשיא לי הא דפריך ר' יוסי מהדליק גדישו וכו' הא ודאי פטור כדתנן פ"ג דב"ק הוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שמתחייב בנפשו. וא"ת גם לל"ב קשיא למה פטרי שמואל ור' אבא ור' יוסי דלמא כי כתיב לא יהיה אסון הא אי איכא אסון יענש דוקא בשבאין שניהם כאחת מיתה ותשלומין אבל בשבאין זה אחר זה חייב וי"ל ה"נ כיון דהגבהה לורך ניסוך ה"ל כאלו באין שניהן כאחת וכ"כ תוס'. וא"ת ומאי פריך ר' יוסי מהדליק את הגדיש הא ודאי סובר רב הגבהה לאו לורך ניסוך הוא א"כ לא דמיא לגדיש דהתם הכל בא על מעשה אחד לכך חשיב מיתה ותשלומין כאחד אבל הכא שני מעשים הם וכ"כ תוס' כתובות דף ל' ע"ב בד"ה רב אשי וכו' ע"ש וי"ל קסבר ר' יוסי דהכא נמי חשיב מיתה ותשלומין כאחד דאי לאו דניסך היה יכול לומר הרי שלך לפניך. ועי' בתוס' בסוגיין בד"ה מנסך. מיהו לשון הירושלמי לא משמע דמתחייב למנסך ממש משום דמשעת הגבהה קנייא ליה דא"כ ה"ל למימר איפכא בתחלה חייב בתשלומין ולבסוף מיתה. ואפשר דה"ק משעת הגבהה קנייא וכשניסך חייב מיתה ולבסוף כשבא לשלם תשלומי נזקו תשלומין מעליא ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך כיון דקניא בשעת הגבהה חייב אמעשיו וכ"כ תוס' שם. ויותר נ"ל לקיים הגירסא שלפנינו והוא שעירב דמתני' במערב איירי אבל מנסך פטור דקים ליה בדרבה מיניה אבל אם ניסך ובשעת הניסוך עירבב יין נסך זה עם שאר יין חייב אתרווייהו כיון שאין המיתה ותשלומין כדבר אחד והשתא פריך ליה ר' אבא שפיר ממיתה ושבירת לוחית ור' יוסי פריך שפיר מגדיש דכל שבולת מלתא באנפי נפשא היא. ומסוגיין שמעי' דהלכתא כמ"ד מערב וכמ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק וכ"ד הרמב"ם ע"ש :

(שם ע"ב במתני') **ועל** קטנה בת ישראל. עמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה קטנה וכו' :

(שם בגמ') **נראין** דבריו וכו'. עמ"ש בסוגיי' זו בירושלמי ביבמות פי"ד ה"א :

(שם) **מן** מה דאר"י וכו'. עיי' פי' בקונט' וקשה מנ"ל דסובר ר"י דאין חרשת אוכלת בתרומה אדרבה הך טעמא משום אינה שייך גם בחרשת. דהא אף בחרשת תקינו רבנן נישואין והא דנקט קטנה לישנא דמתני' נקט דתנן ועל קטנה וכו' וכן כתבו תוס' יבמות דף קי"ג ע"א בד"ה שמא וכו' ויש לומר הא פשיטא ליה לגמרא דחרשת אינה אוכלת בתרומה כמפורש בבבלי ביבמות שם וכמו שכ' בסמוך בד"ה קטנה וכו' וא"ת תיקשי ליה היא גופה מ"ט חרשת לא אכלה הא טעמא דאינה שייך גם בחרשת וי"ל כמ"ש תוס' שם חרשות גרמה לה. נראה דר"ל דה"ל חסרון בגופה ואם תאמר דלמא דוקא ביודעת לשמור קידושיה קאר"י דמהני טעמא דאינה אבל בלא יודעת לא עדיפא מחרשת ויש לומר כיון דלא קאכלה אלא בתרומה דרבנן כדפירשתי במתני' לא קשיא מפני מה אמרו דתאכל בתרומה דהם תקנו נשואין לקטנה והם אמרו דתאכל בתרומה דדבריהם אלא נ"ל דר"י בא ליתן טעם למה אמרו בקטנה דתאכל בתרומה ובחרשת דלא תאכל :

(שם) **קטנה** אין לה חופה וכו' שתאכל בתרומה. ותימא הא תנן בעדיות פ"ח העיד ר"י בן בבא ור' יהודה הכהן על קטנה בת ישראל שניסת לכהן שהיא אוכלת כיון שנכנסה לחופה אף על פי שלא נבעלה. גם הא דאמר ר' אמי מתני' אמרה כן נשאת לכהן תאכל בתרומה. אינו ראיה דהך מתני' דפ"ח פירשו הראב"ד והר"ב שהוסיפו על עדותו של ר' יוחנן בן גודגדא שהוא העיד משנבעלה וכן העידו משנכנסה לחופה. וכ"ת מ"מ נ"ל דפליגי אהדדי הני תרי עדיות זה אינו דר' יוחנן תני נישאת לאשמועינן חרשת אפי' משניסת לא קאכלה. וזהו דדייק בבבלי בסוגיין וביבמות פ' חרש אמתני' ואלו חרשת לא קאכלה דלפירש"י מדשבק לחרשת דעסיק בה וכו' קשיא קושית תוס' ביבמות דף קי"ג דלמא קמ"ל קטנה שבאת לכלל גדלות אוכלת כ"ש חרשת שלא תבא לכלל גדלות. ומה שתירלו תוס' דדייק מדלא תנא חרשת בהדי קטנה היא דחוק דהא הרבה משניות מלינו דסמיך התנא ה"ג. אבל לפמ"ש ניחא אם"ד חרשת נמי אוכלת ה"ל לאשמועינן רבותא טפי דקטנה אפי' בנכנסה ודאי נקט נישאת לאשמועינן דחרשת אפי' ניסת לא אכלה וזה ברור. וקושייתי על לתרץ הא דאמר קטנה אין לה חופה היינו קטנה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד ור' אמי דקאמר מתני' אמרה כן לא קאי אמשנתינו ואמתני' דעדיות דא"כ הל"ל שניסת לכהן אלא אמתני' דנדה פ' יולא דופן דתנן התם בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו' נשאת לכהן אוכלת בתרומה ודייק מינה ר' אמי מדתני רישא מתקדשת בביאה וקתני סיפא נישאת ש"מ דבנכנסה לחופה איירי אבל פחותה מבת ג' שנים אין חופתה מאכילה הואיל ואין ביאתה ביאה. וטעמא דמלתא כיון דלאו ביאה היא לא בדיק לה ואיכא למיחש לסמפון. וכן כתבו תוס' ביבמות דף נז ע"ב וא"ת פשיטא דאין חופתה מאכילה דהשתא אין ביאתה מאכילה כ"ש חופתה וביאתה מפורש במתני' דאינה ביאה וי"ל סד"א חופתה עדיפא דשויה בה לגדולה ומאכילה בתרומה קמ"ל דאינה מאכילה. אך קשה דגרסי' ביבמות שם אמר שמואל פחותה מבת ג' שנים הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה אמר רבא אף אנן נמי תנינא בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו' נשאת לכהן אוכלת בתרומה בא עליה א' מכל הפסולין פסלה בת ג' שנים הוא דמפסלה בביאה מיפסלה בחופה הא פחותה מבת ג' שנים דלא מיפסלה בביאה לא מיפסלא נמי בחופה. למה ליה לרבא לדייק חופה מביאה ה"ל למידק דקטנה אין לה חופה מדתנן ביאה ונשאת ש"מ דאין לה חופה והכי דייק רבא מהך מתני' בבבלי קידושין דף י' ע"ב עיין שם ברש"י בד"ה נשאת לכהן וכו' וי"ל סוגיא דיבמות אזלא למסקנא דקידושין דמשני ה"ק אי הני נישואין הוי מתקדשת בביאה דתנא ברישא לכהן הוי אוכלת בתרומה ורבא קיבל הך שינויא. וראיתי להרא"ש בפרק קמא דקידושין שכתב האיבעיא ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה וכ' הרמב"ן והלכתא כאביי ורבא דבעו למפשט ממתני' דאירוסין עושה וכ"כ הר"ן דאביי ורבא ס"ל דאירוסין עושה אם כן הדרא קושיא לדוכתא נ"ל לרבא למידק חופה מביאה הל"ל מחופה עלמה ויש לומר קסברי אין למילף מדאין חופה לאכילת תרומה ה"ה דאין חופה לפסולות דיש לומר דוקא תרומה אינה אוכלת משום סימפון אבל לשאר כל הדברים אימא דיש חופה. ומדברי רש"י בסנהדרין דף נה ודף סט נמי מבואר דסובר ביאה אירוסין עושה שפירש בד"ה ניסת לכהן דתנן במתני' דנדה היינו כניסה לחופה וכתב נמי הואיל ואין ביאתו ביאה אין חופתה חופה וסיים והוית לה כארוסה עיין שם משמע דסובר לכל מילי אינה חופה ואם כן הדרא קושיא לדוכתא אהאי דיבמות. מיהו הרשב"א בחידושי קידושין מסיק דכוונת רש"י נמי דאין לה חופה לענין תרומה דוקא. שוב ראיתי להרב במ"ל פרק ג' מה' אישות הלכה י"א נסתפק בחופת קטנה אי מחשיבה כנשואה או לא והאריך מאוד ומסיק לרש"י והריטב"א אינה חופה ולהרשב"א הויא חופה עיין שם. ותמה אני שנעלם ממנו סוגיין דהכא דמפורש דקטנה אין לה חופה שתאכל בתרומה אבל לשאר דברים הויא חופה. וכן מוכח מהא דפשיט דמשהגדילה אוכלת בתרומ' ע"ג חופתה הראשונה ש"מ דיש לה חופה לכל חוץ לתרומה ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה ע"ג וכו'. ובעיקר הדין דתנן קטנה בת ישראל אוכלת בתרומה פירש"י בתרומה דרבנן וכ' הרשב"א דדייק לי' מהא דאמרי' בבבלי יבמות דף ל' ואוכלת בגיטו תרומה בתרומה דרבנן. ותמהני מדאמרי' בגמרא ואלו חרשת לא אכלה מ"ט גזרה שמא יאכיל חרש בחרשת וליכול קטן אוכל נבלות הוא ואין ב"ד מלווין להפרישו ולמאן דאית לי' הכי אפילו בתרומה דאורייתא קאכלה ועוד מדמקשי' חרש בפקחת נמי בתר מה דרבנן לוכיל משמע עד השתא בתרומ' דאורייתא קמיירי ע"כ. וקושיתו הראשונה נראה דר"ל אם כן אמתני' ה"ל לאקשויי אם כן הא מתני' לא איירי בתרומ' דאורייתא וכמ"ד ב"ד מלווין להפרישו לא הוי לי' לאקשויי ממאן דאמר אין ב"ד מלווין להפרישו וכ"כ מדבריו בתירולו ע"ש. ויש לומר דאף מאן דאמר ב"ד מלווין להפרישו לא קאמר אלא בקטן שיבא לכלל דעת שלא להרגילו באיסורין אבל חרשת שלעולם לא תבא לכלל עונש מודה דאין ב"ד מלווין להפרישו. ולדעת תוס' פ' כל כתבי דבקטן שהגיע לחינוך לדברי הכל מלווין להפרישו עיין שם אם כן מתני' לכ"ש לא אכיל אלא בתרומה דרבנן דהא מתני' בכל קטנה איירי אפי' הגיעה לחינוך אבל בחרשת לא שייך חינוך ואפי' בתרומה דאורייתא תיכול. והרשב"א כתב ביבמות דף קי"ד בד"ה רבי יוחנן וכו' ואף על פי שאמרו קטן שהגיע לחינוך מחנכין אותו למלות דלמא הכא בשלא הגיע לחינוך אלא דקשיא לי מתני' דקטנה בת ישראל שניסת לכהן דהא התם ודאי משמע אפי' כשהגיעה לחינוך ואפ"ה הקשינן בגמרי' וליכול קטן אוכל נבלות הוא ע"כ. ותימה הא קושית הש"ס וליכול וכו' לא קאי אקטנה אלא אחרשת ובחרשת לא שייך חינוך וכמו שכתבתי ול"ע. עוד כ' הרשב"א שם ובנדה פ' יולא דופן איבעי' לן מופלא סמוך לאיש דאו' או דרבנן ואמרי' ת"ש קטנה שנדרה בעלה מפר לה ואי אמרת מופלא סמוך לאיש דאו' אתי נישואין דרבנן ומבטלין נדרא דאו' ומשנינן ה"ל קטן אוכל נבלות וכו' אלמא אפילו במופלא סמוך לאיש אמרינן הכי ע"כ. תימה הא ודאי בזו לא שייך חינוך דכשתגדיל ותבעל נדרה בעל כשבעלה מיפר לה אלא דעכשיו אינו יכול להפר ואם אין ב"ד מלווין להפרישה אף זו כיולא בו וזה

ברור

בריך. עוד כ׳ הרשב״א שם וגדולה מזו אמרו שם פ׳ יואל דופן גבי מופלא סמוך לאיש לא לריכא לאותן המוזהרין עליו פריך ב״מ קטן אוכל נבלות ב״ד מצווין להפרישו אלמא מאן דאית לי׳ אין מצווין אפילו מופלא סמוך לאיש קאמר וצ״ע ע״כ. ונראה אם נאמר דבקטן שהגיע לחינוך לכולי עלמא מצווין ולא פליגי אלא בקטן שלא הגיע לחינוך קשיא מ״ע דמאן דאמר מצווין הא לא שייך כהו טעמא שלא אהרגילן וצריך לומר דקסבר דמדאו׳ מצווין ב״ד על כך דילפינן משרצים ודם וטומאה׳ כמה שהלך כמפורש בבבלי פ״ק חרש ע״ש והשתא אי אמרת דמדאו׳ מוזהרין להפרישו שפיר חייבין קרבן מעילה על הקדשו לפי שהניחו לעבור על נדרו הוי לי׳ כאלו מעלו הן אלא אם אמרת משום חנוך דרבנן בעלמא ולא מדאו׳ ודאי קשיא איך ס״ד לחייבו קרבן לפי שמניחין אותו לעבור על נדרו. ועי׳ בתוס׳ פ׳ יואל דופן שם כד״ה לאותן וכו׳. ועי׳ בב״י באו״ח סי׳ שמג. ומה שכתב הרשב״א בסוגיין עוד להשיב אדברי ר״ש ז״ל ועוד דביבמות פ׳ חרש מייתי פלוגתא וטריא דקטן אוכל נבלות אי מצווין או אינן מצווין להפרישו אמתני׳ ואי בתרומה דרבנן לא שייך הכא מידי דלכולי עלמא אין מצווין להפרישו כמפורש שם עד כאן. ונראה דרש״י דייק משם בהיפך מדלא פשיט הש״ס מעדות דר״ת דאין ב״ד וכו׳ ש״מ בתרומה דרבנן איירי והא לכולי עלמא אוכלת מטעם ניסואיה ומה שתירץ הרשב״א לכך לא רצה לפשוט מהך מתני׳ משום דה״מ לדחויי בתרומה דרבנן כדדחי התם דבן חבר וכו׳ עיין שם. וקשה מכל מקום מה טעמא לא פשיט תחלה ממתני׳ דיבמות דהא אכתי לא ידעו דיש חילוק בין דאו׳ לדרבנן. ולשיטת רש״י ניחא דלכך מייתי הך סוגיא לאשמועינן דאיירי מתני׳ דוקא בתרומה דרבנן ולכך לא פשיט מינה שם א״נ מדפרי׳ התם בהרבה וליכול קטן אוכל נבלות הוא מייתי לה התם. ולולי דמספקינא אמינא דקטנה דמתני׳ אפי׳ בתרומה דאו׳ קאכלה ומותר ליספי לה בידים. ולאו משום דאין ב״ד מצווין להפרישו אלא משום דקיימא לן כר׳ יהושע דאמר בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון וכן כתב הרמב״ם פ׳ ב״ש כפי׳ המשנה דהלכה כר״י. ותוס׳ כתבו שם כללו של דבר דקאר״י לרבות שאוכלת בתרומה עיין שם. ונראה דאפי׳ בתרומה דאו׳ קאכלה דכיון דמעשה ידיה שלו לא גרע׳ משפחתו הקטנה דקאכל׳ בתרומה הע״ג דקטנה אינה יכולה למכור עצמה לאמה אלא האב כדכתיב וכי ימכור איש את בתו לאמה הכא ב״ד במקום אב קיימי והם תיקנו לה ניסואין ותיקנו שיהא מעשה ידיה שלו הלכך לא גריעא מאמה. ופריך ותרשת לא קאכלה מ״ע הא ודאי אף מעשה ידיה של בעלה ומשני גזרה משום חרש בחרשת דחרש אין לו דעת לקנותה אפי׳ לאמה. ופריך חרשת מותרת לאכול לעולם אפי׳ בתרומה דאו׳ דאין ב״ד מצווין להפרישו וכו׳ והדר פריך וליכול בתרומה דרבנן מיהא אפי׳ חרשת בפקחת וכפירש״י. והא דאמרי׳ בבבלי יבמות דף ל׳ ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן. נראה דסובר הש״ס מדשבק ההיא למיתני בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ש״מ דסבירי ליה לתנא שאינו זוכה בה כלום בחייה שאם תמאן נוטלת הכל והא דזוכה לו ירושתה משום שאינה שתנשא לבעל וכדאר״י בסמוך. הלכך אינה אוכלת בתרומה דאו׳. ואנן דקי״ל כר׳ יהושע אוכלת אפי׳ בתרומה דאו׳. א״נ התם איירי לפי מאי דס״ד דאין כח ביד חכמי׳ לעקור דבר מן התורה אפי׳ בשב ואל תעשה הלכך לא מקלינן כלל בתרומה דאו׳ כיון דלא דמיא ממש לאמה אבל לפי המסקנא אף בתרומה דאו׳ מותרת והראשון נראה. ומעתה מ״ש התי״ט במשנתינו ולא מצאתי להרמב״ם שהעתיק בבא יתומה קטנה שניסת לכהן שאוכלת בתרומה וצ״ע ע״ש. לק״מ דהרמב״ם לשיטתו דיתומה הרי היא כאשתו לכל דבר ואין בינה לקטנה שהשיאה אביה ולא כלום אלא המיאון. ומה שכתבו תוס׳ בסוגיין בד״ה ועל הקטנה וכו׳ וא״ת ולוקמה אפילו בתרומה דאו׳ דקטן אוכל נבלות הוא ע״כ. לשיטתן דמשהגיע לחינוך ב״ד מצווין להפרישו לק״מ. ומה שתירצו תוס׳ ואוכלת בגינו תרומה משמע דאפילו מאכילה בידים ע״כ. תימא אדרבה הלשון משמע בהיפך בגינו אוכלת אבל הוא לא יאכילנה. ועוד אם לשון הברייתא מורה כן מ״מ משנתינו היכא לפרושי אפי׳ בתרומה דאו׳ ומ״ש תוס׳ ועוד דמשמע אפי׳ כפי גדלה אוכלת מכח זה הע״פ שעדיין לא בעל ע״כ קשה הא לענין הפרת נדרים לא חששו לכך כמפורש בבבלי פ׳ יואל דופן דפריך והא כי גדלה אכלה בהפרה קמייתא בעלה מיפר לה כל שעה משמע דלא חיישינן שמא שבת והא דתני התם יתומה קטנה בעלה מיפר נדריה לא קאי אכי גדלה אלא כשגדלה צריך להפר שנית. ודברי המהרש״א אינן מבוררין לי. ועיין היטב ותמלא דהלכתא גבירתא איכא למשמע מדברינו:

(דף לא ע״א) **על** גב הופתה הראשונה. ברייתא זו לא מצאתיה גם בבבלי גם בתוספתא. ונראה דקאי אברייתא דמייתי בבבלי יבמות דף פט ע״ב מאימתי אדם יורש את אשתו הקטנה בש״א משתעמוד בקומתה ובה״א משתכנס לחופה ר״א אומר משתגדיל ותבעל. וכ׳ תוס׳ וא״ת הכתי כיון דאין מעשה קטנה כלום היכי מהני חופה שהיתה בקטנותה ויש לומר כיון שהיא בביתו של בעל הויא כמכירה לחופה וכשהבעל בגדלות לשם קידושין מיד הוי כנשואה מידי דהוי אהי׳ לו חלר בדרך ונכנסה עמו לשם ניסואין וכו׳ ע״ש. אך קשה כיון דהכא בקטנה שהלכה לבית אביה איירי אם כן היכא למיתב למפטן ולדעולא ויש לומר, דאיירי בבעלה לאחר שהגדילה וקאמר אע״ג דלמשנה אחרונה אין הרוכה אוכלת בתרומה עד שיכנסו לחופה וסמכו הקרא דכל טהור בביתך יאכלנו כמפורש בירו׳ כתובות פרק ה׳ הלכה ד׳ זו בכבר היתה לה חופה תו לא לריך ואוכלת מיד ואפילו לפי מה שכתב בתוס׳ כסמוך דאיירי שהיתה החופה כשהיתה פחותה מבת ג׳ שנים מכל מקום מהני לה החופה ההיא כיון דאין האיסור אלא מדרבנן והסמכתא בעלמא אין לחוש. ובזה מיושב ג״כ קושית תוס׳ ביבמות שהבאתי לעיל:

(שם) **ביקש** ליטול עליו והכניו אין שומעין לו. עי׳ בקונט׳. וקשה לפי מאי דמסיק משום יישוב ארץ ישראל אם כן ליכא למיפשט מידי מהתם דהכא בשלא עשה בו שום בנין איירי וע״ק פשיטא דלא קנה דהא תנן פ׳ מרובה גנב וטבח ומכר ברשות בעלים פטור כיון דלא משך. והא טביחה שינוי גדול לקנותה כמו שכתבו תוס׳ בב״ק דף לו בד״ה דגזול וכו׳ ע״ש. ע״כ לומר כל שלא משך הע״ג דעשה בו שינוי לא קנה. והי איירי הכא בשהגביהו ברשות בעלי׳ פשיטא דקנה כדתנן התם פ׳ מרובה הגביהו או שהוציאו מרשות בעלי׳ ומת חייב. וגם אין לפשוט בעי׳ זו מהא דהיורד לתוך חורבתו וכו׳ וצ״ע:

(שם) **משום** יישוב. בבבלי ב״מ דף ק״א גרסי׳ א״ר יעקב א״ר יוחנן בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו בשדה מ״ט משום יישוב א״י איכא דאמרי משום כחשא דהרעא מאי בינייהו א״ב חולה לארץ. משמע דסובר בבית לא שייך ישוב א״י. וזה סותר לסוגיין. וקשה לי הא אמרי׳ בבבלי בב״ק פ׳ מרובה הלוקח בית בא״י כותבין עליו אונו אפי׳ בשבת משום יישוב א״י ואע״ג דבגיטין דף ח׳ פי׳ רש״י לגרש עכו״ם ולישב בה ישראל. לאו למימרא אם היה הבית שלא דיורין שאין העכו״ם דר שם לא שייך בו משום יישוב א״י אלא אורחא דמלתא נקט. ועוד אמרו שם בפ׳ מרובה הלוקח עיר בא״י כופין אותו ליקח דרך מד׳ רוחותיה משום יישוב א״י הרי דאף בבית שייך יישוב א״י. ודברי הרמב״ם פ״י מה׳ גזלה נראה דבהורשה שאינה עשוי׳ לבנות איירי דהא בחלרות הראויות לבנות כ׳ שם שמין לו וידו על העליונה ע״ש. לפ״ז יש לומר לכך לא שייך שם יישוב א״י שאין דרך בני אדם לדור שם. ובסוגיין איירי במקום שדרך בני אדם דרים שם לפיכך אמר הטעם משום יישוב א״י. אך קשה אם כן למה שמין לו וידו על התחתונה מהראוי לשום כמה אדם רוצה ליתן בבנין כזה לבנותו וכן כתב הרמב״ם שם בשם הגאונים. והפשר דהירו׳ סובר בכה״ג שמין לו וידו על התחתונה וצ״ע. והרמב״ם כתב עוד שם והם שדה אינה עשוי׳ ליטע שמין לו וידו על התחתונה אמר לו בעל השדה עקור אילנך ולך שומעין לו. וכתב הראב״ד וז״ל שאין אומרין כן בא״י מפני ישוב א״י ע״כ. ותימה אם כן אמאי לא אמרו כן בבבלי בב״מ בסוגי׳ שהזכרתי דאיכא בינייהו נמי בא״י בעל השדה עקור אילנך וזיל דהא בשדה שאינה עשוי׳ ליטע הוי דומיא דבית וכה״ג מקשי׳ המפרשי׳ ביבמות דף קטו ועמ״ש ביבמות בירוש׳ פרק טו ה״א בתוס׳ בד״ה האשה שלום וכו׳:

(שם) **שלא** יהא המזבח שמם. במתני׳ פירשתי בקונט׳ ואי קשיא איך ב״ד וכו׳ יש לומר שב ואל תעשה וכו׳ כן כתב רש״י בסוגיין. וכ׳ הרשב״א ודברי תימא הם וכו׳ אבל כאן הרי מתעקר לגמרי שהרי הכהנים אוכלים חולין בשחט בעזרה ומקטירין הימורי׳ ע״ג המזבח ע״כ לפום ריהטא קשה ודאי לעולה לא איירי מתני׳ אלא בשאודע שהיא גזולה לאחר שנעשו כל המעשים וכן כתבו תוס׳ לר׳ יהודה ע״ש. אך ודאי לא נעלם מהרשב״א דבר זה אלא הכי קשיא ליה מה תועלת להכהנים ולמזבח בתקנה זו שתקנו חכמים שמכפרת ואין הגזלן צריך להביא קרבן אחר הא מיהא אינהו אכלו חולין בשחטו בעזרה שהרי אין כח ביד חכמי׳ להתירו לאכלו ולהקטירו אלו הי׳ עדיין בעין דזה קום ועשה הוא והרי הוא באיסורו עומד ולעולם יהיו עלבים דשמא גזולה היא ועבדי איסורא וזה ברור בכוונת הרשב״א. ודלא כמו שהבין מהרמ״ש ז״ל. ומה שתירץ הרשב״א אלא טעמא דמתני׳ משום הפקר ב״ד הפקר וכדאמרי׳ בסמוך כרת בעי׳ דבריהם באת לו הוקמוה רבנן ברשות׳ כי היכי דליהייב עלה כרת ע״כ. באמת תמי׳ גדולה היא על רש״י שהוא בעצמו פי׳ בד״ה הוקמוה רבנן ברשו׳ גנב וכו׳ וכי היכי דאוקמוה ברשותי׳ לענין כפרה דקנס הוא דקנסי׳ והפקר ב״ד הפקר הוא וקדשה ע״כ. וצ״ל דקסי׳ לרש״י הס״ד כתירוץ הרשב״א אם כן רבא דלא ידע מהך סברא דאוקמוה רבנן ברשותיה עד דשמע מר׳ שיזבי ה״ל לאקשויי ממתני׳ הי ייאוש כדי לא קני מאי מהני תיקון חכמים דמכפר׳ וכמו שכתבתי. אלא ודאי מתני׳ איכא לתרולי דתקנו חכמי׳ שלא יהא חולין בעזר׳ והכהנים מותרים לאכול אפילו נודע להם קודם האכילה וגם היא מכפרת אם לא נודע עד לאחר הזריקה והקטרה. וקשי׳ לי׳ וכי יש יכולת ביד חכמי׳ וכו׳ ומשני דהאי דמכפר׳ וא״ל להביא קרבן אחר יש יכולת ביד חכמים דשב ואל תעשה הוא וכיון שכבר תיקנו שמכפרת יש כח בידן לומר שיאכלו הכהני׳ דהא תטאת שיא. ודאי לזה מכח דאמרי׳ ביבמות בבבלי דף פ״ט יתומה קטנה יורשה ומטמא לה ופריך והא

מדאורייתא אבוה ירית לה ומדרבנן ירית לה בעל ומשני הפקר ב״ד הפקר ופריך ומיטמא לה והא הכא דמדאו׳ אביה מטמא לה ומדרבנן מטמא לה בעל ומשני משום דהוי לה מת מצוה דכיון דלא ירתי לה קי״א ולא עגו לה הרי דמתחלה תקנו דיורשה דס״ל כשב ואל תעשה שאין האב יורשה ואחר כך תיקנו דמטמאה לה הבעל דס״ל קום ועשה אלא דאד׳ מגו תברת׳ נפקא ה״ה ה״נ תדא מגו תברתה נפקא אע״ג דלכשו׳ ה״ל קום ועשה. וכ״ש לפי מה שכתבו תוס׳ שם ביבמות כד״ה כיון וכו׳ דיש יכולת ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה בדבר הדומה ע״ש אם כן ה״נ דבר הדומה הוא כיון שתיקנו דמכפרת דומה לקרבן. אבל לפי המסקנא ודאי עדיף מיני׳ משני דהטעם דמכפרת משום דהפקר ב״ד הפקר וכמו שכתב רש״י והרשב״א. והדברים ברורים ועמ״ש בדרושים לייסב בזה דברי הרמב״ם פי״ח מה׳ מעה״ק. ועמ״ש בסמוך בתוס׳ בד״ה מה פסח וכו׳:

(שם) **ובמה** הם רבים וכו׳. כ׳ הכ״מ פ״ז מה׳ איסורי׳ מזבח בירושלמי אמרי׳ דרבים היינו שלשה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע״כ. וג״ל שסמך הרמב״ם אמ״ש פ״ע מה׳ נזירות כיון שהם שלשה הרי הן רבים. וכ״כ פט״ז מה׳ א״ס ועוד כיאר הדבר הזה במקומות רבות ועמ״ש בסמוך:

(שם) **מה** פסח וחולה בגלוי וכו׳. לפי מאי דמסיק בבבלי לכך לא נודעה לרבים מכפרת משום דהפקר ב״ד הפקר וכמש״ל בסמוך בתו׳ בד״ה שלא וכו׳. קשיא א״כ אף בנודעה לרבים ס״ל לתקן דמכפרת דהא מ״מ איכא תשא דהכהנים עלבים דדלמא ידעו בו שלשה במקום רחוק והאי לאו עקירה מדברי תורה כלל הוא אחר שהפקירו תכמים ודוחק לומר דלא שכיח שידעו בו שלשה. מיהו לפום סוגיין י״ל דהכמכוה אקרא דוהבאתם וכו׳ כל גזלה שהיא גלויה פסולה למזבח וכ״כ התי״ט במשנתינו. אך מ״ש עוד שם דר׳ אבין פליג אר״ש לקיש וסובר גלוי בעינן ותלוי בדעת הדיין כפי הזמן ומשום כך לא פירשו בבבלי כמה הם רבים משום דסובר כר׳ אבין ותדע דלעיל גבי נדר שידעו בו רבים פליגי התם בבבלי כמה הם רבים ואלו הכא לא איתמר ולא כלום וכירו׳ איפכא דלעיל לא איתמר ולא כלום ע״כ. ותימה מאי תדע דקאמר ודאי סתם רבים הם שלשה כמפורש בבבלי ר״פ שני נזירים אלא דלעיל גבי נדר פליג ר׳ ילחק ואומר דבעינן עשרה משום דכתיב כי נשבעו להם נשיאי עדה ואין עדה פחותה מעשרה ומש״ה הך פלוגתא אמר הש״ס התם כמה הם רבים ובסוגיין קאמר כמה הם רבים דסד״א כל שנודעו בו שלשה ע״פ הרוב לא הוי יאוש דהא א״ת ליה סהדי א״כ איך קאמר ר׳ יהודה כדין היה שאפי׳ נודעה בה רבים תכפר לכך איצטרך לאשמועינן דאין רבים פחותים משלשה ואפ״ה שייך בו יאוש:

(שם ע״ב) **התקינו** שלא יהא וכו׳. כ׳ הרשב״א הרי בכי דריפא דמתני׳ דינא תנן בהרוגי מלחמה דגמרי ומקני אין דין סקריקון ומהרוגי מלחמה ואילך דלא גמרי ומקני יש בהן דין סקריקון וכיון דחזו שעדיין נוטלין השדות ואין מי שפודה אותן שהרי הבעלים חוזרים ונוטלים מהן כדי שלא תהא הארץ נחלטת ביד עכו״ם התקינו שיתנו לבעלים רביע ואע״פ שנראה מן הירושלמי שהתקנה שיתה למשנה ראשונה בבבלי לא משמע כן וכו׳ ואי משום דקיי״ל תליוה ויהיב לא הוי מתנה הכא שהפקיר אותם המלכות שאני דגמרו ומקנו וכמש״ל ע״ש. הנה דברי הירושלמי אפשר לפרשו כדבריו כראשונה גזרו שמד ולא דנו בהן דין סקריקון את״כ אמרי מאן דקטל ליקטול אפ״ה היו משעבדין בהן ונוטלין שדותיהן וכו׳ דנו בהן דין סקריקון והיו בעלי בתים באין וטורפין מהן וכו׳ נמנעו מליקח התקינו שלא יהו סקריקון ביהודה אלא הבעלים נותנין רביע וכדהנן במתני׳ דאל״כ לריכין לומר ברייתא פליג אמתני׳. גם סותר דברי עצמו דמסיק דמהרוגי מלחמה ואילך אין בהן משום סיקריקון אבל בשעת המלחמה לא היו סקריקון. ואין לפרש הא דהני אבל הרוגי׳ שנהרגו מן המלחמה ואילך וכו׳ והיינו הרוגי׳ שנהרגו מהתחלת המלחמה ואילך דא״כ מאי קאמר בסמוך והרוגים שלפני המלחמה לא כלאחר המלחמה הן. משמע דוקא לאחר המלחמה הוא דדנין דין סקריקון אבל במלחמה לא וכן הא דמשני תיפתר וכו׳ משמע מפורש דבמלחמה לא דנו דין סקריקון. גם בתוספתא מפורש בד״א בשנהרגו לפני המלחמה ובשעת המלחמה אבל וכו׳. מיהו הא שמעינן מדברי הרשב״א הא דתקינו רבנן שהבעלים נוטלים רביע היינו מטעם שלא תהא הארץ נחלטת ביד העכו״ם נמלא דתקנה אינה אלא בארץ ישראל אבל בח״ל ודאי דלא שייך הך תקנתא. א״כ יש לתמוה מהרי״ף שסביא דין זה בהלכות והרמב״ם לא חילוק בין ארץ ישראל לח״ל וגם הרא״ש והטור והש״ע כתבו תקנה זו לדינא. ומן התימה על הפוסקים שלא הביאו דברי הרשב״א אלו וע״ק שלא ביארו דדוקא בשהפקיר אותם המלכות אבל בלא״ה לא קנו. ונראה דסברו דוקא בישראל הוא דאמרינן תליוהו ויהיב אין מתנתו מתנה שיודע שלא יהרגנו הישראל אבל בעכו״ם אפי׳ גזלן העומד מאליו גמר ומקנה וכ״כ מדברי הפוסקים ועיי׳ בש״ע ח״מ סי׳ רלו וצ״ע:

(שם) **חכירי** בתי אבות אין בהן משום סקריקון היורד משום חוב וכו׳. עיי׳ בקונט׳. וקשה אין בהן משום סקריקון דריפא לא דמיא לסיפא דבריפא הוא של לוקח ובסיפא של בעלים ודוחק לפרש ריפא וסיפא הרי הוא של בעלים דבסמוך דמפרש חכירי בתי אבות בתרין פתרין משמע בתרוייהו דהוא של לוקח. לכך נראה דהירושל׳ מפרש ריפא וסיפא אין בהן משום סקריקון לא דנין בהן דין סקריקון והוי של לוקח. ולכך ל״ק לי׳ כיפא אנפרות עלמה לריך שהשבא י״ב חדש הא הני ריפא אנפרות אין בהן משום סקריקון כדפריך בבבלי בסוגיין. והבבלי לא הזכיר דין חכירות כשנוי בתוספתא ובסוגיין משום דקשיא לי׳ ריפ׳ אסיפ׳ וכש״ב ומגיה הברייתא׳ סקריקון עלמה לריך שתשהא י״ב חדש. ונרא׳ דהירושל׳ מפרש אנפרו׳ דתני בברייתא׳ היינו בנתן מקלת הדמים וכן פירשו תוס׳ לכך היא של לוקח ואע״ג דבעלמא תליוהו וזבין זביני׳ זבינא מ״מ כיו דהאנפרות שבית החמירו בה שלריך שתשהא י״ב חדש. והבבלי מפרש אנפרות באונס ולוקח שלא נתינת הדמים וכן פירש״י לכך הוא של הבעלים דתליוהו ויהיב לא הוה מתנתו מתנה. ועי׳ בהרשב״א בד״ה עכו״ם שבא מחמת חוב וכו׳ וכ׳ דבני גוזני אנפרות ניהו והכי גשאגס שלא דמים ע״ש. וקשה א״כ מאי דוחקא דש״ס להגיה הברייתא׳ לוקמי באנפרות שנתן מקלת הדמים ולכך אין בהן משום סקריקון שאין דנין בהן דין סקריקון והן של לוקח כדקיי״ל תליוהו וזבין זביני׳ זבינא ויש בלוקח העכו״ם מחמת חוב דתני בברייתא משמע להש״ס דהבעלים יכולין להוציאו מידו כיון שנקחו ממנו בעל כרחו ולא הי׳ שם שום מכירה וה״ה באנפרות שהרי בחדא מחתא מחתינהו. הא נמי קשיא דלמא איירי בשהבעלים מודים שחייבים לו דקיי״ל שאין הבעלים יכולים להוצי׳ מידו כמ״ש הרמב״ם והש״ע ח״מ סי׳ רלו סעי׳ ח׳ ע״ש. וכעין קושיא זו קשיא נמי לרמב״ם שמפרש אנפרו׳ שהוי׳ לו נזק ביד ישראל וכשהישראל מודה אין הבעלי׳ יכולים להוציא מיד הלוקח למה לי׳ להש״ס להגיה הברייתא נוקמי בכה״ג שהבעלים מודים בהאמר העכו״ם אמת לכך אין דנין בו דין סקריקון ויש לייסב ולפירש״י ניחא. והא דגרסי׳ בחולין דף קלא אם באנפרות חייב לעשר משמע כפי׳ רש״י ודלא כתוס׳ והרמב״ם:

(שם) **עד** כדון בבני בטרות וכו׳. וקשה הבתא משמע דמסתבר טפי שיהא מקחו קיים בכתב בשטר אחד משכתב בבני בטרות הלכך אפי׳ בלוקח משקריקון וחזר ולקח מבעה״ב ס״ד שיהא מקחו קיים ובסמוך גבי לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש דמקחו קיים קאמר נמי עד כדון בשני שטרות משמע דסובר דמסתבר טפי שיקיים המקח בשכתבה בשתי בטרות וי״ל כתר דפשיט ליה דכ״ש בשטר אחד שהמקח בטל סבר שאין המקח קיים אלא בשתי בטרות וא״ת מנ״ל דמהני בשתי בטרות איירי דקאמר עד כדון בשתי בטרות הא מהני׳ סתמא תנן וי״ל ליסנא דמתני׳ דייק ליה דתני וחזר ולקח משמע שהיה לקיחה בפני עצמה. ודלא כמ״ש תוס׳ בב״ב דף מ״ו ע״ב בד״ה אבל וכו׳ א״נ תתמה ממה ובשטר של בעל והא דאמר רב בשטר קנה בעשאה שטר מכירה בשמה. והא דאמר רב בבבלי בסוגיין ל״ש אלא דא״ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה פירש״י כיון דדנותה בעלמא הוא איכא למימר השני נוח לי אבל אי כתב ליה שטרא בשמיה קנה וכו׳. והרשב״א מקשה עליו כמה קושיות ואמר הטעם משום איבה ויראת הסקריקון הוא דעביד ע״ש. ונ״ל דרש״י בא להרץ בזה קושית תוס׳ בבא בתרא שם מהאי דתתמה לראשון ולשני לא איבדה כתובתה אף על גב דחתמה בשטר לכך קאמר הא דאמר רב בשטר קנה היינו בשלא רלה לכתוב שטר לסקריקון וללוקח כתב שטר דדמיא להאי דתניא לראשון ולא תתמה לו לשני ותתמה לו איבדה כתובתה וה״ה לענין אמירת לך חזק וקני איירי בכה״ג שלא אמר כן לסקריקון וללוקח אמר לך חזק וקני וקאמר דהפ״ה לא מהני האמירה ללוקח דיכיל לומר השני נוח לי אע״ג דבשאר מכירה לא אמרי׳ כן הכא דשאני ונראה לכל הוא שהשני נוח לו. ושמואל סובר דאפי׳ שטר לא מהני דלא דמיא להא דתניא לראשון ולא תתמה לו דהכי מלי למימר לסקריקון מה לך ולשטר הלא מאי דלא הוה שלך נתתי לך כ״ש שלא אקתנה מידך אבל כשאמר הסקריקון ליתן שטר ללוקח לא מלי אמר הכי דודאי לריך לשטרא שלא יאמר הא״כ שהלוקח גזלו ממנו הלכך אף בשטר לא מהני דמחמת אימת סקריקון כתב שטרה. והו הנ״ל לייסב דעת רש״י ובזה יסתלקו קושית הרשב״א. ומה שהקשה מהא דמותיב רב המנונא לרב הונא תליוהו וזבין זביניה זבינא הלמא משום דאניס הוא ולא משום טענת השני נוח לי ע״כ. איני מבין קושיא זו דודאי הלו הוה זביניה לסקריקון זבינא תו לא שייך למימר השני נוח לי כא קנה הלוקח ממי שקנאה ממנו וצ״ע:

(שם) **ואין** כל מה שיש לאשה משועבד לאיש וכו׳. גרסי׳ בירו׳ שכיב׳ ריש פ״י האשנבד שדה לאחריו ומכרה רבי אחת אמ׳ מכורה לשעה ר׳ יוסי אומר אינה מכורה לשעה ע״כ. מעתה רבי אתא לשיטתיה דאמר וכיוני דמכדי לשעה מיהו הוי זבינא עד זמן גביית כתובת׳. ומדפריך סתמא דש״ס ואין כל מה וכו׳ משמע דהלכתא כרבי אחא דמכורה לשעה וזהו דלא כמ״ש הרמב״ן פ׳ חזקת והרשב״א פ׳ השולח דהלכתא כמ״ד אינה מכורה לשעה והמקח בטל מיד ויש לייסב:

עלה

(דף לב ע"א) **עלה** אמר רב בנכסי׳ וכו׳. עיין פי׳ בקונ׳. ואף דללשון אחרון שבקונט׳ לשון מהיוה בתרלה גובה הוה דחיק קצת מ"מ נראה עיקר. דהכי משמע בבבלי ב"ב דף נ׳ מיהו הא שמעינן מינה דסובר הירושלמי כמ"ד בנכסי צאן ברזל המקח בטל מיד ובנכסי מלוג המקח קיים עד זמן גוביינא ובנכסי מלוג המקח קיים לעולם. וכ"כ הרשב"א בגיטין דף נה בד"ה והא דקתני וכו׳ ע"ש. ולכך נקיט רב הלא הנך תרי נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג דבנכסי צאן ברזל המקח בטל מיד ובנכסי מלוג המקח קיים לעולם ותמהני שלא הביאו הרמב"ן והרשב"א דברי הירושלמי הזה והפשר שפירשו בו כל"ק שפירשתי בקונט׳:

(שם) **הן** אומרי׳ בידינו ליקח וכו׳. כ׳ הרמ"א בח"מ סי׳ רל"ו סעי׳ א׳ בהג"ה היו הבעלי׳ אומרי׳ שהיה בידם ליקח והלוקח אומר שלא היה בידם ליקח על הבעלים להביא ראיה דהקרקע בחזקת הלקוחות ע"כ. והוא מדברי הר"ן בסוגיין ונוסחא מוטעית היא בר"ן שכתב אר"י לעולם השדה בחזקת הלקוחות והמוציא מחבירו עליו הראיה ובלשון הזה הביאו הרשב"א בתשובה. וכצ"ל לעולם השדה בחזקת הבעלים. כפי הגירסא שלפנינו בירושלמי וכ"כ הרשב"א בחידושיו. וכן הדעת נותנת דקיי"ל בכל מקום קרקע בחזקת בעליה עומדת. וכ"ת כיון שנטלה האנס יצאה מרשותו הא כל י"ב חדש מיהת ברשותו היא שהן קודמין לכל אדם ועוד לשון לעולם הכי משמע. ומהאי טעמא השמיטו הרמב"ם דכעך אכללין קרקע בחזקת בעליה עומדת. והסמ"ע כתב שם ס"ק ה׳ לכך השמיטו הפוסקים דברי הירוש׳ משום דלבבלי אין מקום לדין זה דכשקנאה תוך י"ב חדש יכולים הבעלים לסלקו בכל שעה שירצו אע"פ שלא היה בידן מעות בשעה שלקחה ואם לקחה לאחר י"ב חדש אע"פ שיש ביד הבעלים לקנותה כל הקודם בה זכה ונותן רביע לבעלים ע"כ. מלבד שדבריו סותרים דברי רי"ו נתיב נ"א חלק ה׳ שכתב בפירוש דאף כשהלקו תוך י"ב חדש אם אין ביד הבעלים לקנותה או נותן לו רביע אלא שדבריו תמוהים שלא כל הוכחתו ממשנתינו א"כ מאי קאמר דבבלי פליג וכי הירושלמי פליג אמתני׳. גם עיקר הוכחתו ותימא דכתב ס"ק א׳ מדלא תנן אם יש בידן ליקח מהמסיק משמע דגם עתה אין בידם ליקח מיד הלוקח לפיכך נותן לבעלים רביע ע"ש. דברי תימא הם דהא תנן סיפא ואם יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם. והא ודאי ליקח מן המסיק קאמר ואפ"ה לא תנן מסיק ומכתפא רישא נמי ליקח ממסיק איירי דומיא דסיפא. ואין צורך להזכיר ליקח מן המסיק דהא ביה איירי כולה מתני׳. ואיך עלה בדעתו לדחות דברי הירושלמי בדקדוק קל וקלוש כזה וצ"ע:

(שם בסהנ׳) **הפעוטות** מקחן מקח וכו׳. כתב הרמב"ם פכ"ט מה׳ מכירה ואני אומר שאין מקח הקטן וממכריו במטלטלין קיימי׳ אלא כשמשך או שהמשיך אבל אם נתן מעות על המקח וחזר בו אינו מקבל מי שפרע וכו׳ ע"כ. וכ׳ בס׳ ידי אליהו תקון קמח ורואי לתת לב מ"ש קטן מחרש הא מדין תורה אין מעשה שניהם כלום ומשום כדי חייהם תיקנו שיהו מעשיהם קיימים מ"ט הצריך רבינו בקטן משיכה ובחרש רמיזה והדבר צריך תלמוד ע"כ. ותימא איך לא שם עיניו על דברי הה"מ דממה שתקנו חכמים נכסי יתומים הרי הן כהקדש ואינן נקנין אלא בכסף ובמשיכה ואינן מקבלין מי שפרע ילפינן ה"ה בקטן עצמו. א"כ אודא ליה תמיהתו כיון דתקנת חכמים היא היכא שתקנו תיקנו והיכא דלא תיקנו לא תיקנו. וטעמא רבה יש לחלק ביניהם קטן דאתי לכלל דעת תקנו ליה רבנן מידי דלא לבוא לידי הפסד משא"כ בחרש:

(שם בגמ׳) **אע"ג** דר׳ יוסי רבו בעילומין וכו׳. לא ראיתי להרא"ש שהביאו דין זה. ואין לומר כיון דלא קיי"ל כר"י ליכא נפקותא לדינא דהא ודאי אף לת"ק איסורא מיהו איכא לכתחלה ור׳ מנא קאמר דאפילו לכתחלה הרי הוא לרבו:

(שם ע"ב) **מיומיי** לא בירכתי לפני כהן וכו׳. כתב הרמב"ם פי"ב מה׳ תפלה כהן קורא ראשון ומנהג הפשוט היום שאפי׳ כהן עם הארץ קודם לבני חכם גדול שבישראל. כ"ה בש"ע א"ח סי׳ קלו, משמע בדין היה שיהא הת"ח קודם אלא מאמת המנהג הכהן קודם וכ"כ הב"י שם. וקשה הא הך דרשא דדרשינן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון דרשה מעליא היא ודאורייתא מיקרי כמפורש בבבלי בסוגיין א"כ דינא הוא להקדים הכהן וי"ל בדין קדושה ת"ח קודם לכהן כדתנן סוף הוריות ממזר ת"ח קודם לכה"ג עם הארץ וקדשתו לא איירי אלא במי שאינו ת"ח או בשוין. וכ"מ בבבלי מגילה דף כ"ח אלא דמחמת מנהגא דלא ליתי לאנצויי התקינו שלא להקדים שום אדם לכהן. מיהו לפ"ז קשה מנ"ל דר׳ יהושע בן לוי סובר דמדרבנן הוא להקדים הכהן דלמא דאורייתא הוא ורבותיה דר׳ יהושע בן לוי אע"ג שהיה ת"ח מחל כבודו נגד הכהן ואין לומר דעל כרחך בשוין איירי דאל"כ אסור לת"ח למחול כבודו לע"ה ולא עוד אלא שחייב מיתה כמפורש במגילה שם וקשיא מאי רבותי׳ דריב"ל הא מדאורייתא חייב להקדים לכהן אלא ודאי מדרבנן הוא. כבר תירצו תוס׳ במגילה שם דשוין לאו דוקא ע"ש ואפ"ה הקדימו י"ל ה"ק הב"ד דריב"ל אית ליה דרשת רשב"י כהן קודם לת"ח דהא הקדים כל הכהנים לזקני ישראל ואף אם נאמר שלא נתן התורה אלא לזקני כהונה מ"מ שמעינן דאפי׳ באינן שוין נמי מדאורייתא חייב להקדימו דאי אפשר שלא יהא בישראל ת"ח גדולים מקטני כהנים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי רבותיה דריב"ל. והשתא ניחא הא דגרסי׳ בבבלי בסוגיין אחריהן של כהן ולוי מי ישבע ר׳ יצחק נפחא אחריהן ת"ח הממונים פרנסים על הציבור. וקשה הא רב קרא בכהני וצ"ל בהא פליגי רב יליף להקדים הכהן מדכתיב וקדשתו וכבוד ת"ח קודם לקדושת כהן ור׳ יצחק נפחא לשיטתו דיליף בבבלי בסוגיין חיוב קדימת כהן מדכתיב ונגשו הכהנים בני לוי אטו אנן לא ידעינן דכהנים בני לוי אלא ברישא כהן והדר לוי. וצ"ל להקדים הלוי לישראל נמי מהאי קרא יליף דכתיב בתריה וכל זקני העיר ההיא ש"מ כהנים ולוים קודמין לזקני העיר והם הת"ח. וא"ת הא תנן סוף הוריות אימתי בזמן שהן שוין אבל אם היה ממזר ת"ח וכ"ג ע"ה ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה ודוחק לומר דס"ל כרשב"י דסוגיין דפליג אמתני׳ וי"ל איכהו רשב"י ור"י נפחא סברי מתני׳ דהוריות לפדות ולהחיות איירי אבל לא לישיבה. והא דגרסי׳ בירו׳ סוף הוריות ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה סברין מימר לפדות ולהחיות הא לישיבה לא א"ר הבין אף לישיבה. נראה בני הישיבה סברין כרשב"י ור"י הלכך לישיבה לא שמוכחי קראי ור׳ הבין כרב ס"ל. מעתה מתיישב שפיר הא דכתבו הטור א"ח סי׳ קלו בשם הגאונים ר"ע ור"ל כל היכא דאיכא כהן אסור לקרות לפניו אפילו נשיא שבישראל. ותמה עליהם וכן הרמב"ם בפי׳ המשנה תמה על המנהג. והט"ז שם תירץ דסמכו אהא דפליג ר"י נפחא. וקשה איך דחו מעשה דרב ורב הונא מפני פסיעת דר"י נפחא ועוד הא קרא ומתניתא מסייעא לרב. ולפמ"ש ניחא. ומ"ש תוס׳ במגילה שם אהא דא"ר פרידא ולא ברכתי לפני כהן פירש"י דאיירי בבהמ"ז וכ"מ מדלא קאמר ולא קריתי ובהמ"ז לא נתקן מפני דרכי שלום וכו׳ ע"ש. קשה הא מפורש בסוגיין דלא ברכתי היינו קריאת התורה. גם מ"ש הרא"ש בברכות פ"ה בתוס׳ בד"ה מימי אינו מחוור שנראה שלא עיי׳ בדברי תוס׳ אלו דאיכא לפרושי לא ברכתי קאי על ברכת התורה וטפי ה"ל לאקשויי אפירש"י ולא היה לו לחלוק עלינו את השוין הבבלי והירושלמי וכמ"ש. גם מדברי הרא"ש בסוגיין מבואר דריב"ל אברכת התורה קאי ע"ש. אלא שטעות נפל בדפוס הרא"ש דאיתא התם כדאמר ריב"ל במגילה מימי לא ברכתי לפני כהן. וליתא במגילה בבבלי ובירושלמי אלא צ"ל כדאריב"ל בירושלמי:

(שם) **ומי** עונה אחריהן הנשים והטף גרסי׳ בבבלי סוטה דף לח א"ר במלאי בה"כ שכולה כהנים כולם עולים לדוכן למי מברכין לאחיהם שבשדות איני והתני רבי שימי בה"כ שכולה כהנים מקצתן עולין ומקצתן עונין אמן ל"ק הא דאשתייר בי עשרה הא דלא אשתייר. נראה דלא פליגי הירושלמי והבבלי דהבבלי איירי באין שם נשים וקטנים אבל בשיש שם נשים או קטנים לא דאינן הנך כהנים ממלות עשרה דבעיאת כפים דרמיא עלייהו. א"נ י"ל אפילו בשיש שם נשים או קטנים אי איכא טפי מעשרה כהנים בבה"כ לא יעלו אלא הנותרים ויברכו להני עשרה. דהא חזינן דמשום נשים או קטנים לחודייהו אין לברך דהא קאמר למי מברכין לאחיהן שבשדות ושבדרום ולא קאמר לנשים וקטנים אבל כהנים לכהנים מברכין אי איכא עשרה מינייהו דאין עולין. ומדברי הרמב"ם פי"ד מה׳ תפלה וש"ע א"ח סי׳ קכח סעי׳ כ"ה נראה שתפסו עיקר להך פירושא בתרא ע"ש. מיהו אי ליכא כהנים יתרי׳ מעשרה ואין שם נשים וטף אינן מברכין כלל כיון דאין שם מי שיענה אמן. ובבבלי לא משמע כך וצ"ע:

(שם) **הדא** אמרה העומדין מן הצדדין וכו׳. כ׳ ב"י בש"ע א"ח סי׳ קכ"ח מדקדק כתוב׳ מן הצדדין הן בכלל ברכה ולא חילק בין לצדדין לצדדין משמע דפשיטא ליה דלצדדין שלפניו כלפניו ולאחריו כלאחריו ולא קמיבעי׳ ליה אלא בהעומדים ממש כנגד לצדי הכהנים ופשיט מתני׳ דין דהוה על לצדדין שלפניו ולא תני דין דהוה על הצדדין שלאחוריו ש"מ דפשיטא כל לצדדין כבפניו דמי ע"כ. לפי הגירסא שלפנינו דל"ג במתני׳ שלפניו אלא סתם לפניו והוה על הצדדין הוייתו כשרה. ודאי משמע דכל לצדדין כבפניו דמיין. אך בגי׳ המשנה במס׳ פרה וברמב"ם פי"ב מה׳ פרה מפורש על הצדדין שלפניו. וצ"ל שאין צורך למה שדחק הב"י מדלא תני דין לצדדין שלאחריו דהא ודאי מדיוקא שמעינן דוקא לצדדין שלפניו ולא שלאחריו אלא כיון דפשיטא לן דלצדדין שלפניו כלפניו ושלאחריו כלאחריו ע"כ מתני׳ לא איירי אלא בצדדין שכנגדו ממש ומשו"ה איבעיא בעיין ולכך לא חילק הש"ס והרמב"ם והטור בין לצדדין לצדדין. נסתפקתי אם היו כהנים רבים ועומדים רווחים זה לפני זה אם מותר לעמוד מצדדין ממש באמצע עמידתן ופניו אל הכהנים ועוד כהנים רבים העומדים מלאחריו מי אמרינן כיון דאינו הולך לעמוד לפני כל הכהנים נראה שאין הברכה חשובה עליו או דלמא כיון דעקר קצת או אפי׳ לא עקר והוא עומד לפני מקצת הכהנים סגי ונראה דילא. דכן משמע מדברי הב"י בסוטה דף לח דוקא כיון שלא חשש לעמוד לפני הכהנים כדת אבל כל שעומד לפני מקצת הכהנים סגי. וכן משמע מדברי מג"א בא"ח שם ס"ק ל"ו וז"ל ומ"מ נ"ל וכו׳ או להתרחק מעט מכותל מזרחי שיהיה בצדי הכהנים וכו׳ ע"ש הרי דסגי בהכי וכנ"ל:

(שם) **אר"ח** וצריך שיהא מחוץ ישראל. בבבלי בסוטה דף ל"ח גרסי׳ ואר"א נקיטינן כהן קורא כהנים ואין ישראל קורא כהנים שנא׳ אמור להם אמירה משלהם תהא. ולית הלכתא כוותיה דר"א. נמצא שסוגיות מחולקות וסוגיא דידן עיקר. וכתב הרמב"ם פי"ד מה׳ תפלה ומשתדלין שיהא המקרא ישראל שנאמר אמור להם. מכלל שהמקרא אינו כמותם. וכתב הב"י משמע שמשתדלין שיהא ישראל אבל אין עיכוב בדבר ע"כ. וקשה הש"ס אומר צריך דמשמע שיש עיכוב בדבר והוא אומר משתדלין. ומהא דתנן פ׳ אין עומדין אם אין שם כהן לא ישא את כפיו וכמ"ש הכ"מ. אין ראיה דהחזן יכול להיות כהן דהתם כיון שאין שם כהן אלא הוא דעדיפא אינו חייב לישא את כפיו לפיכך יכול להיות חזן אבל כשיש שני כהנים או יותר חובה הוא שיהא המקרא ישראל. ועיין בט"ז א"ח סי׳ קכ"ח ס"ק י"ז דבריו וצ"ע:

(שם) **שלא** תאמר איש פלוני מגלה עריות וכו׳. כתב הרמב"ם פט"ו מה"ת כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו אפי׳ בשגגה אפי׳ שב בתשובה. וכתב הב"י שם בא"ח והרמב"ם מוקי האי דירוש׳ בכהן שאינו מדקדק במצות וכל העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים אבל בידוע שהרג את הנפש לא ישא כפיו ע"כ. ואיני מבין דבריו דנון מאן דכר שמי׳ ועוד מדקאמר אמר הקב"ה ומי מברכך וכו׳ משמע באמת הדבר שהרגו אלא שאין הברכה שלו. וטפי יש לנו לומר דהבבלי פליג אירושלמי א"נ ר"י דאמר כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו תומהא בעלמא קאמר כמ"ש תוס׳ סנהדרין דף לה ע"ב בד"ה שנא׳ מעם מזבחי וכו׳ ע"ש. ונפקא מיניה אם עלה לא ירד או אם אמרו לו לעלות חייב לעלות ור"י קאמר שיחמיר וימנע עצמו מנשיאת כפים וזה בוין התלמודיי׳. וכ"ל שזהו כוונת מהר"ם מרוטנבורג שכתב הטור שם בשמו שאין אומרי׳ לו לעלות ואם עלה אין מוחין בידו. ואף דנראה מדברי הטור דבשב בתשובה איירי. אין לשון הירוש׳ משמע דאיירי בשב. ולפמ"ש ניחא:

(שם) **ובדויר** ישן. במתני׳ פירשתי בקונט׳ מפני תגרה שיאמרו שלקח מהפת שהניח לעירוב וכן פי׳ תוס׳ בשם ר"ת. אבל רש"י פי׳ שהנכנסין לבית אם לא יראו העירוב שם יחשדו בני החצר שמטלטלין בלא עירוב ע"כ. ובסוגיין מוכח דפי׳ ר"ת עיקר דלפירש"י אין חילוק בין דיור ישן לחדש. ומג"א כתב בא"ח סי׳ שס"ו ס"ק ו׳ ואם מכר ביתו לאחר אין בידינו ראיה ברורה שיזכה הקונה כדבר ראב"ת סי׳ פ׳. וזהו לפי׳ הרמב"ם במאה שהטעם משום הנאה אבל בגמרא איתא בהדיא משום תגרה שכיון שלא יראו בו עירוב יחשדו שמטלטלי׳ בלא עירוב א"כ אף במוכר ביתו מניחין בו עירוב ע"ש. ותמהני שתפס פירש"י עיקר הא לפיר"ת ודאי אם מכר הבית אין מניחין בו. ואיך לא ראו דברי הירושלמי דמפורש כר"ת וכמ"ש. לכן נ"ל ברור להיפא דבמוכר ביתו אין מניחין בו העירוב:

(שם) **והוא** שתהא אמת המים עוברת על גביו. בבבלי בסוגיין גרסי׳ כדמיזל כ"ע ל"פ כי פליגי במסכר ואשקויי שמואל אמר עילאי שתו מיא ברישא דאמרי אנן מקרבינן טפי ורב אמר תתאי שתו מיא ברישא דאמרי נהרא כפשטיה ליזיל תנן בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון תרגמא שמואל אליבא דרב באמה המתהלכת ע"פ בורו א"ה מאי למימרא מ"ד מאי א"ל סכר ניסכר ואשקי בהינדזי קמ"ל. מעתה מתבאר יפה מאי דותקי׳ דש"ס דמוקי למתני׳ שהאמה עוברת ע"פ הבור דכרב אתיא שמואל מוקי לה מן הצד דס"ל אפי׳ כי סכר לה עילאי שתיא ברישא והפי׳ מן הצד. ומסוגיין מבואר דלא כמ"ש בס׳ ידי אליהו תיקון קמ"ט בין לרב בין לשמואל צריכין לאוקמי מתני׳ במתהלכת ע"פ בורו והכי מסתבר דאי לרב פריך מה לי לשמואל לתרולי מתני׳ אליבא דרב בדבר שהיא חלוק עליו וכו׳ ע"ש. וכל זה אינו דשמואל מוקי למתני׳ אפי׳ בבור העומדת מן הצד. ולא ידעינן מאי קאמר והכי מסתבר וכו׳ הא מפורש בהרבה מקומות בש"ס תרגמי׳ רבה אליבא דר"ת ואביי אליבא דרבה. ומ"ש הלח"מ לפירש"י כדמיזל כ"ע ל"פ כל הרוצה לדלות ידלה קשה מאי מתני׳ מתני׳ במתהלכת ע"פ בורו אמאי מתמלא ראשון נימא כל הרוצה לדלות ידלה ע"כ. דברי תימא הם הא פירש"י במתהלכת ע"פ בורו שמתמלא מאליו בדרך הילוכו וא"צ לסכור הנהר. עוד כתב הלח"מ הה"מ פי׳ באמה המתהלכת ע"פ בורו כלומר שהבור קדם ודלא כפירש"י שמתמלאה בדרך הלוכה וא"צ לסכור הנהר וכו׳ ע"ש. גם זה תימא ודאי אין פי׳ הה"מ חולק על פירש"י אלא פירושא קמפרש. וכל מ"ש בם צ"ע. וכ"ל לשמואל בור הקרוב לאמה דמתני׳ היינו שקרובה לשפת הנהר יותר מהאחרות לפיכך מתמלאת ראשון דהא ס"ל כל דמקרב לאמה קדים אבל לרב ליכא לאוקמי בכה"ג דהא סוכר לה ואינן בתר קירוב. וכ"ז קצת בס׳ ידי אליהו. והשתא ניחא לי דברי הרמב"ם פ"ג מה׳ שכנים שכתב המשנה כפשטה:

(שם) **צרור** וזורקו אגוז ונוטלו גזילו גזל מפני דרכי שלום. בבבלי לקמן פ׳ הנזקין דף סד ע"ב כ׳ תוס׳ בד"ה שאני וכו׳ דרב יהודה סובר דזוכה לאחרים מדאורייתא אע"ג דמציאת חש"ו לא הוי גזל אפי׳ לר"י אלא מדבריהם הכא דדעת אחרת מקנה אותם שאני ע"כ וכ"כ הרשב"א. ואני תמה למה לא מוקי למתניתין בקטן שצרור וזורקו אגוז ונוטלו דמודה ר"י דזוכה לעצמו מדרבנן או מפני דרכי שלום אבל בנוטל חפץ ומחזירו לאחר זמן אפי׳ מדאורייתא זוכה לעצמו וה"ה לאחרים כמפורש בסוגיין דרב הונא ור"י בחדא שיטתא קיימי. ורב הונא נמי מדאורייתא קאמר דזוכה לאחרים דהא מסיק הכל מודים שאין מתנתו מתנה שנא׳ כי יתן איש. ומינה שמעינן דלא בעינן דעת אחרת מקנה הוא׳ דהא מה שהוא מוכה מתנה לאחרים לאו דעת אחרת מקנה דהס"ד דוקא בדעת אחרת מקנה קאמר א"כ לא דמיא מתנה להא דאמר זוכה לאחרים ומאי הכל מודים דקאמר אלא ש"מ אפי׳ אין דעת אחרת מקנה קאמר דזוכה ודלא כמ"ש תוס׳ ועוד מדקאמר ר"י לעולם אין גזלו מחוור וכו׳ ש"מ דאף ר"ה מדאורייתא קאמר. וא"ת אי מדאורייתא הא כתיב בפסח ויקחו להם איש שה לבית אבות ודרשינן מיניה איש זוכה ואין קטן זוכה וכן מקשים תוס׳ שם. וי"ל אע"ג דאינו זוכה בפסח מ"מ בדברים אחרים זוכה דחולין מקדשים לא ילפי׳ כמפורש בבבלי רפ"ב דקידושין. מיהו לשיטת תוס׳ צריכין לומר כיון דגלי לן קרא בגט דיש שליחות אפי׳ בחולין גמרי׳ לכל דיני זכיה ושליחות חולין מקדשים וכן להיפך. ועמש"ל פ"ב ה"ו בתוס׳ בד"ה צריך ונראה דלירושלמי מעיקרא ליכא קושית תוס׳ דס"ל לר"ה כמ"ד בירו׳ פסחים פ"ח ה"א איש ולא אשה. וא"כ הא דממעטינן קטן איירי בשצורר צרור ונוטל אגוז אבל במגביה חפץ לאחר זמן זוכה דודאי איש בן י"ג שנה משמע. מיהו מ"ש תוס׳ שם דף ס"ה ע"א בד"ה ופדה וכו׳ וא"ת מאי מהני פדיית קטן הא אין מעשה קטן כלום ובת"כ ממעט קטן שאינו פודה מעשר ותנן נמי פ"ק דתרומות חמשה לא יתרומו וקטן חד מינהון. וי"ל דאתיא כר׳ יוסי דתנן שם בתרומות ר"א מההגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה וכו׳. לפמ"ש ניחא בת"כ ובתרומות איירי בקטן **שבא** שלא הגיע לדעת שנוטל חפץ ומחזירו לאחר שעה. וכן משמע שם דתנן קטן עד שלא הביא שתי שערות ר"מ תרומתו תרומה ר׳ יוסי אומר אם עד שלא הגיע לעונת נדרים וכו׳. הרי דר׳ יהודה אומר תרומתו תרומה אפילו קודם שהגיע לעונת נדרים. וכבר הארכתי בזה כל הצורך ביבמות פי"ג ה"ג ע"ש. ותימא מהרשב"א בחידושיו דף סה דמהדרן נמי דמתני׳ אתיא כרבי יוסי וגורס במתני׳ רבי יהודה אומר תרומתו תרומה והל"ל דברי יהודה נמי אתיא. וע"ק א"כ מאי מקשה רב הונא למ"ד אינו זוכה לאחרים הא לא פליגי אלא בקטן שנוטל חפץ ומחזירו לאחר שעה אבל בשהגיע לעונת נדרים מודה. ותוס׳ כתבו שם לר"ת דאינו זוכה לאחרים אע"פ שלעצמו זוכה גם בחילול מעשר לא יזכה לאחרים וכו׳ ע"ש. ואיני מבין הא גם רבי יוסי מחלק בין קטן קודם שהגיע לעונת נדרים לקטן שהגיע מדאורייתא א"כ למה לא מוקי גם לר"ת מתני׳ כרבי יוסי **ואת** דלר"ת זוכה לעצמו דרבנן ורש"י פי׳ דף ס"ד ע"ב בד"ה זוכה אף לאחרים ומדרבנן. ותימא דבבבלי וירושלמי משמע דבדאורייתא פליגי וכמ"ש תוס׳ וכמ"ש לעיל. גם מ"ש תוס׳ שם בד"ה שאני וכו׳ ואין שליחות לקטן מאתם גם אתם. תימא איך איכא למילף מגם אתם מיעוט לקטן וכי גדול כתיב באורייתא ואפשר לומר כיון דקטן לאו בר מלות הוא מסתמא לא איירי קרא אלא בגדול וכתיב גם אתם ממעטינן קטן. מיהו תוס׳ כ׳ בפסחים דף לה ע"ב בד"ה איש זוכה וכו׳ וכ"ת מסכת דכתיב איש שה לבית אבות יליף דאין שליחות לקטן וכו׳ ע"ש. ועמש"ל בפ"ב ה"ו בד"ה חוץ וכו׳. דליכא למילף מאיש שה לבית אבות. ובסמ"ג פ"ז מה׳ גזלה אות ד׳ פ׳ בשם סמ"ג לכך אין שליחות לקטן שהרי בגיטין ופסחים שכתוב שם שליחות כתוב שם איש ע"כ. ודברי טעם הם. אך קשה לי דלמא דוקא בגט כיון דליתא בגט דנפשי׳ לית ליה שליחות כדאמרינן בע"ז אבל מידי דאיתא בנפשי׳ איתא נמי בשליחות:

(שם) **הכל** מודים שאין מתנתו מתנה וכו׳. בבבלי דף נט ע"א גרסי׳ מר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה. וכ"ל דלא פליגי דדוקא במטלטלין קאמר התם דמתנתו מתנה אבל לא מקרקע. אך קשה הא האי קרא במטלטלין הוא דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וע"ק איך יליף מהאי קרא מתנה הא לאו במתנה איירי קרא וי"ל כיון דגלי קרא דאין נתינת קטן נתינה לענין שבועת שומרים כדתנן אין נשבעין על טענת קטן ויליף ליה מהאי קרא ילפינן נמי מיניה דאין מתנתו מתנה:

(דף לג ע"א) **אבל** לקרבן ולשבועה כל עמא מודה עד שיביא שתי שערות. וקשה למה לא קאמר אף לתרומה דאורייתא דהוי רבותא טפי לר׳ יוסי אע"ג דאמר קטן מההגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה כדתנן פ"ק דתרומות דוקא תרומה דרבנן אבל לא תרומה דאורייתא וכן מפורש בבבלי פ׳ יוצא דופן דף מו ע"ב דתרומה שוה לקרבן ולשבועה וע"ק מאי קשיא ליה ממתני׳ דעירובין שאני עירוב דהוא דרבנן יש זכייה לקטן ור׳ יוחנן לא קאמר אלא מופלא סמוך לאיש דרבנן

פיכו

מיהו לזה י"ל כיון דמסיק בבבלי פ' יוצא דופן לר' יוחנן אף ר' יוסי לא פליג אלא בתרומה דרבנן ש"מ דת"ק סובר אפי' מדרבנן אין לו זכייה הילכך צריכין לאוקמי מתני' כר' יוסי. ועמש"ל בסמוך כד"ה לרור וכו' וביבמות פי"ג ה"ב כתו':

(שם) **מעשה** אף לעצמו לא יזכה וכו'. וקשה בשלמא רעהו איצטרך למעוטי הקדש כמפורש בבבלי פ' שבועות הדיינין דף מג אבל איש ודאי למעט קטן קאתי וי"ל פירוש' לשיטתו דגרסי' התם כתיב כי יתן איש אל רעהו פרט לקטן עד כדון כשנתן לו קטן ותבעו קטן נתן לו קטן ותבעו גדול ת"ל רעהו עד שיהא נתינתו ותביעתו שוין. הרי דסובר דגם רעהו אקטן קאי וא"ת א"כ מנ"ל לירושלמי דאין נשבעין להקדש וי"ל קסבר תרתי שמעינן מיניה:

(שם) **ירדן** לה בשיעת הפעוטות. עיין בקונטרס וכן פירשתי בעירובין דה"ב סוגא קאי. אך קשה הא ר"ה קרא קאמר. דמשמע מדאורייתא זוכה וכמש"ל בסמיך כד"ה לרור וכו' לכך נ"ל דר"י כר' בון אמתני' דעירובין קאי ומוקי לה כמ"ד פעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר מדרבנן. ש"מ דאפי' לאחרים זוכה. וכן משמע במסכת מעשר שני דגרסי' התם ר"י בר' בון בשם רשב"י פתר לה ירדו לה בשיטת הפעוטות:

(שם) **כאן** בתינוק שיש בו דעת וכו'. כ' תוס' דף ס"ד ע"ב כד"ה אלא וכו' וא"ת מ"ש שפחה מכנו ובתו הקטנים דאין זוכה על ידן והור"ת לר' יוחנן איירי מתני' בבנו סמך על שלחן אביו ולשמואל כיון דס"ל בשמואה מציאה מרילה אבל אביו אף לכל דבר ידו כיד אביו ע"ש ותימא דלא מבני כתירוץ הירושלמי דסיפא איירי בתינוק שאין בו דעת וי"ל דקשיא ליה לפלוג ולתני בדידיה בין בנו שיש בו דעת לאין בו דעת ועוד מאי פסקיה דרישא איירי בשיש בו דעת. ואף שבמסכת עירובין פ"ז ה"ו תירצתי דהיא גופא קמ"ל דסתם שפחה יש בה דעת ע"ש מ"מ עדיין הדבר דחוק:

(שם) **אבל** באילן דקיקתא וכו'. כתב הרמב"ם פרק קמא מהל' זכי' הלוקח דגים מתוך מצודתו של חבירו כשהוא בתוך הים וכו' ה"ז אסור מדברי סופרים ואם היה המצודה כלי ולקח מתוך המצודה הרי זה גזלן וכ' הרלב"ד ה"ז גזלן להוציאו בדייני' ע"כ. ומדברי רוב המפרשים נראה דסברי דהרלב"ד מפרש דברי הרמב"ם והרווייהו סברי דגזלן דאורייתא הוא ומוציאין ממנו בדיינים כמ"ש הרמב"ם ספ"ו מה' גזלה כל מי שיש בידו גזל של דבריהם אינו יוצא מידו בדיינים. וקשיא לי א"כ מה לי להרלב"ד לפרש דבר ברור הוא שזהו כוונת הרמב"ם דסיפא סיפוך מרישא איירי ובריישא קאמר דאסור מד"ס ובסיפא קאמר ה"ז גזלן משמע דגזלן דאורייתא קאמר וע"ק עד השתא לא ידענו דגזלה דאורייתא יוצאת בדיינין הא קרא כתיב והשיב את הגזלה ומכין אותו עד שתצא נפשו. לכך נ"ל דהרלב"ד פליג וקאמר הא דאמרינן בבבלי בסוגיין בכלי כ"ע לא פליגי היינו דמודים חכמים לר' יוסי דגזל גמור מדבריהם הוא ומוציאין בדיינין כמו שסובר רבי יוסי במצודות שאינן כלי אבל גזלן דאורייתא לא ואין בו לאו ואינו נפסל לעדות. ולשון הש"ס הכי דייק דאס"ד דגזלן דאורייתא הויא הנ"ל לכ"ע ה"ז גזלן דהוי רבותא גם לרבי יוסי אבל לפמ"ש ניחא. והרמב"ם דכללא כייל כל גזל של דבריהם אינו יוצא בדיינים ב"מ הא דקאמר ה"ז גזלן דאורייתא קאמר. ונ"ל ראיה לדעת הרלב"ד דקשיא במאי זכה זה הפורש מצודה כמה שניצוד בתוכו אי משום כליו הא כפורש ברשות הרבים איירי כמפורש גם ברמב"ם וכליו של אדם אינן קונין לו ברשות הרבים כמ"ש הרמב"ם ריש פ"ד מה' מכירה. וא"ל דבאי הכא דהא מיהת איירי במקום שיש לו רשות לפרוס מצודתו וה"ל כשמטה דקנו לו כליו מ"מ כיון דאין דעת אחרת מקנה אותו לא קנה. ותדע דהניא אין לי אלא ידו גגו הציו קרפיפו מנין ת"ל ונתן בידה. לא מרבינן אלא רשותו אבל לא כליו. ובכולה תלמודא אמרי' חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ולא מלינו שאמרו כן בכליו של אדם ול"ע. ובי"ת כ' בח"מ סי' רע"ג סעיף י"ד מי שפירש מצודה וכו' והיכא למידק הכא משמע דאינו גזל אא"כ לד ובפ' לא יהפור תניא מרחיקין מצודת הדג מן הדג וכו' אלמא דהוי גזל אפי' לא לכדו וי"ל התם במכיר את חורו הכל כשאר דגים אינו גזל אפי' מדרבנן כל זמן שלא לכדן ע"כ. תירוצו תימא מי עדיף מרוצה את המציאה תחלה והגביה חבירו אין לו עליו כלום ועוד זה שלד בלאי וקוקרי בלא כבר נודע לו זכותו ואפ"ה לית ביה הכורת אלא מפני דרכי שלום ותקפה עליו משנתו שלא ראה שתוס' בסוגין דף ס' מקש' קושיתי ותירצו שאני הכא דאומנתו בכך וכו' ע"ש. ולפמ"ש הערוך ומפיאו הרשב"א בב"ב פ"ב לק"מ דהתם ה"ל כאלו כבר נלוד ע"ש:

(שם) **אבל** הלוקח ביד זכה לו ידו. וכתב הרשב"א ולאו במתכוין לזכות בהן קאמר דא"כ מאי למימרא אלא במלקט ביד כדרכה קאמר וכ"מ בירושלמי ע"ש. ולפמ"ש בקונטרס אין ראיה מן הירושלמי. גם מלשון הרמב"ם פ"ו מה' גזלה לא משמע כן וז"ל עני המנקף בראש הזית זיתים של פאה בא עני אחר וגטלן מעל הארץ ה"ז גזל מדבריהם ואם היה העני מקבץ בידו בראש הזית ומשליך לארץ ה"ז גזל גמור שהרי הגיע ליד הזוכה בהן ע"כ. נראה שמחלק בין שקלטן בידו או ע"י דבר אחר. וזה דלא כמ"ש בקונט'. מיהו שמעינן מסוף דבריו דאיירי בשרוצה לזכות בהן. וקושית הרשב"א נ"ל דקמ"ל אע"פ שאינו רוצה לזכות בהן עתה אלא כשירד מן האילן וה"ל כנופל ע"ג לקט ובכהה לא קני כדתנן במתני' אפ"ה ה"ל גזל גמור מדאורייתא. ותוס' כתבו דאיצטריך לאשמועינן באלוסין בידו ומפילן אע"פ שלא נתכוונו בידו ולא אחז בהן אלא להפילן. אבל רש"י פי' אם לקט ונתן ע"ג הקרקע ביד הוליך ומטו לידיה גזל גמור הוא. וגרסינן בסוגיין בבבלי האי גברא הוה שדי תופיא (ופירש"י מקלות) וקא נתרן תמרי אזל רב כהנא ימינקט והכיל א"ל תזי מר דבידאי בדיתיגהו. מהכא שמעינן דס"ל לרש"י דזיתים שקלטן העני והפיל לארץ גזל גמור הוא ומתני' בזותן שנפלו מעצמן וכמ"ש בקונט' ודלא כהרמב"ם. ודברי רש"י כך פירושן אם לקט ביד ונתן ע"ג הקרקע אפי' מעצמן ה"ז גזל גמור וביד לאו דוקא אלא אפי' הפילן ע"י דבר אחר ולא אתי למעוטי אלא בשנפלו מעצמן ע"ג הקרקע וזה נוטה קצת לדעת תוס':

(שם) **וקוברין** מתי עכו"ם ומתי ישראל. בבבלי גרסי' וקוברין מתי עכו"ם עם מתי ישראל ופירש"י לאו בקברי ישראל אלא מתעסק בהן אם מצאום הרוגים עם ישראל וכו' הרשב"א משמע כפני עצמן לא דנקיט ליה עילה לא מיוזהמני ולא מיחוור דהא עם דקתני כשם במתעסק קאמר וכו' וכן מפורש בירושלמי דלא תני עם ע"ש. ולאייתו איכה מבוררת דהירושלמי איירי בשיש שם גבאי עכו"ם וגבאי ישראל וקאמר דהנך שני גבאים קוברין מתי עכו"ם ומתי ישראל דה"ל כקובר עם ישראל אבל שיקברם הישראל לאחד בעצמו לבדו לא ואפי' משום דרכי שלום אין בו ולא גרע מכל הנך האמורים במס' ע"ז. דהיכא דמלי לשמוטי נפשיה לא התירו בו משום איבה כ"ש מפני דרכי שלום. מיהו מדברי הרמב"ם ספ"י מה' מלכים משמע כדברי הרשב"א שכ' ואפי' עכו"ם לוו חכמים לקבור מתיהם עם מתי ישראל וכו' מפני דרכי שלום הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ונאמר דרכיה דרכי נועם וגו'. מדמייתי קרא קמא משמע דבכל ענין קוברין מתיהם ועושין להן כל הדברים שחובה עלינו ללכת במדותיו ב"ה בכל יכלתינו:

(שם) **ומכניסין** כלי עכו"ם וכו'. בקונטרס הגהתי ומכבסין וכו'. וגי' הרשב"א ומכניסין דלי עכו"ם ודלי ישראל. ואף גי' זו איכה מחוורת. וג"ל דגרסינן ומכסין דלי עכו"ם וכו'. וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ז מה' מתנות עניים וז"ל מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל. ובלי ספק שמכרייתא זו למד שמכסין אותן כידוע שאין דרכו לגוסיף מדעתו דברים שלא נאמרו בתלמוד:

(שם) **והתני** ר"ח יום משתה של עכו"ם אסור. ותימא איך עלה על דעת ר' אימי להתיר הא תנן פ"ק דע"ז ועכו"ם שעושה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד. ואף על ר' אבא קשיא למה לא פשיט ליה ממתני' וי"ל דאמרינן בבבלי פ"ק דע"ז דף יא ע"ב אמר שמואל ובגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד ופירש"י שאין אנו יכולין לעמוד בלא מו"מ עמהם ועוד משום יראה. והני גירדאי דינייהו כבני גולה וסבר ר' אימי יום משתה דקיל שאינו אסור אלא אותו יום ואותו איש בגולה שרי לגמרי וא"ל ר' אבא דתני ר"ח יום משתה אסור אפי' בגולה. והיינו טעמא כיון שאין איסורו אלא באיש אחד אנו יכולים לעמוד בלא הוא גם לא שייך בו יראה ואיבה דבקל יכול להשמט ממנו. ול"ע בפוסקים שלא חילקו בכך:

(שם) **מתני'** בכהם הא כפירושה לא. כ' הרשב"א וא"ת א"כ אמאי קתני הכא מפני דרכי שלום והא תנן התם בשביעית ב"ה מתירין למכור לו פרה חורש' בשביעית מפני שהוא יכול לשחטה ב"מ אע"ג דליכא מפני דרכי שלום כי איכא למתלי שרי וי"ל הכא כיון דלית ליה הנאה מיניה אי לאו מפני דרכי שלום אע"ג דאית ליה למתלי לא ה"ל לעיולי נפשיה לספיקא ותרתי בעינן אבל במכירה כיון דאיכא למתלי התירו לצורך עצמו ע"כ. וקשיא לי ר' מנא דסבר דהכא שתא כפירושא הוא וליכא למתלי אפ"ה התירו משום דרכי שלום והתם בשביעית תנן אלו כלים שאין האומן רשאי למכרן העול והמזרה והדקר. וטעמא דמלתא משום דליכא למתלי כמפורש בבבלי פ"ק דע"ז ולא התירו מפני דרכי שלום. וצריכין לומר דסובר ר' מנא עפי יש להתיר בשאלה ממכירה דמשיאה לעצמה שם רע בשכינותי' וכן מפורש בבבלי כתובות פ' המדיר נדרה שלא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכינותיה. ונראה דלכך נקט במתני' הנך כלים דוקא. א"כ סברה זו היפך מסברת הרשב"א. לכ"ג כתי' ר"ת שכתבו תוס' בסוגיין דאיירי שאין לה פירות אחרים רק פירות שביעית ע"ש. ומ"ש הרשב"א דהך דב"ה מתירין למכור לו פרה וכו' ברייתא היא בפ"ק דע"ז ע"ש. הגב ביטפא כתב כן דמתני' היא בשביעית פ"ה וכ"כ תוס' בסוגיין. מיהו כך דרך הראשונים שמביאים משניות השנויות בסדר זרעים במקומות שנזכרו בתלמוד. גם בסוגיין כתו' כד"ה ריבא וכו' א"ת פ"ק דנדה אמריע תנן התם נולד לה ספק טומאה וכו' ע"ש וה"ל להקשות ממתני' פ"ג דחלה ע"ש:

(שם) **ותמנא** לאו כפירוש' הוא. בקונטרס פירשתי דפירות ישנים כבר נתקנו קודם שביעית אבל תוספות והר"ש פירשו דאיירי כשאין לה אלא פירות שביעית ע"ש:

(שם) **במה** קנסו וכו'. עיי' בקונטרס. אך במסכתא שביעית הגירסא או במקום שזורעין ולא אוכלין וכו' אין תימר במקום שזורעין ואוכלין לא הו לוקח מן הדיסקי אסור ואין תימר במקום שזורעין ואינן אוכלין להו אותו לוקח מן הדיסקי מותר וכ"ה גי' הרשב"א. ופי' הרא"ש במה קנסו לאסור אם על הזריעה שחשודים ליזרע בשביעית ואפי' אין חשודים לאכול מפירות שנזרעו בשביעית או דוקא על החשודים לאכול קנסו ולא על הזריעה. לאו אותו לוקח מן הסירקי וכו' דה"ל חשוד לאכול ולא חשוד על הזריעה. אסור שהרי חשוד לאכול. מותר שהרי אינו חשוד ליזרע ע"כ. וכמה תמוהין דבריו דודאי לפי גירסא זו האיבעיא אם דוקא בחשוד ליזרע ולאכול גזרו או אפי' בזורע לחוד גזרו וקאמר דנ"מ בלוקח מן השוק של ישמעאלים דודאי לאו פירות שביעית הן שהן מח"ל או מקרקע של עכו"ם או משנים שעברו. וכ"ל א"ת במקום שזורעין ואוכלין לאו אותו לוקח מן הסירקי מותר וא"ת במקום שזורעין ואינן אוכלין אע"פ שראו אותו לוקח מן השוק דנראה שאינו חשוד לאכול פירות שביעית אפ"ה אסור וזה פשוט וברור:

(שם ע"ב) **כאן** בלותת וכו'. כ' הר"ש ספ"ה דשביעית ולא יתכן תירוץ זה לרבא בבבלי בסוגיין דמוקי מתני' רישא בטומאה דרבנן וסיפא מטטיל המים בטומאת חלה וע"כ מוקי הא דנחתום בתרומה ע"כ ותימא הא ודאי נחתום לאו בתרומה איירי כדפריך הש"ס. ותו' בסוגיין הילכו בשם ר"ת דנחתום איירי שעושה בודאי בטומאה ע"ש. וקשיא לי א"כ מאי דוחקי' דרבא למוקמי מתני' בפירות שהוכשרו לוקמי בשלא הוכשרו והא דמתירין לבור ולטחון עמה כיון דספק הוא שתעשה בטומאה וסיפא מטטיל המים דנראה כודאי שעושה בטומאה דהרי אינה נותנה לגבל לעשות עיסתה בטהרה לכך לא הגע אגלה וכ"ל דרבא סובר דשאני נחתום שדרכו לעשות עיסה שחייב בחלה הלכך אסור לבור ולטחון עמו דה"ל כמסייע ידי עוברי עבירה שסופו ליטול חלה בטומאה אבל עם אשת ע"ה שרי לבור ולטחון דספק הוא אימא לא תעשה ממנו עיסה שחייב בחלה שמא תגלגל בעיסות פחות מחמשת קבין או סופגני' ודדמיין להון גמלא שלא תבא לטמא חלה. ומ"ש רש"י דף סא כד"ה רבא אמר לעולם כמאי' על מאי דמי מספקינן להו ואסור לסייען דהוה עבירה דאורייתא וכו' ע"ש. קשה הא אפי' אי הוה רובא אין לאסור דהא מדפריך מ"ש רישא מ"ש סיפא משמע דאיסור שביעית ומעשרות דמיין לסדדי. והא בשביעית תנן ב"ה מתירין למכור לו פרה חורשת מפני שיכול לומר לשחיטה מכרתי אע"ג דרובא לרדיה וכן כמפורש בב"ב פ' המוכר פירות וכ"כ תוס' ע"ז דף טו ע"ב כד"ה רבה וכו' ע"ש א"כ ה"נ ליבתרי לכך נראה עיקר כמ"ש תוס' בסוגין כיון דאכבו חכמים פירות ע"ה מטום דמאי ה"ל כאיסור ודאי:

(שם) **מ"ד** תרום כה שבאית וכו'. כ' תוס' דף סב כד"ה אגרתא בירושלמי איכא מ"ד דהיינו תרום כה טבאות וכו' ולישראל אמרינן ייש"ר ואיכא מ"ד לעכו"ם אמרינן ייש"ר ולישראל שלום עליכם משמע דלכ"ע לעכו"ם אסור לומר שלום עליך ודלא כתלמוד שלנו הכא דלא אסרינן לעכו"ם אלא כפיל' שלום ונראה דלפי' פירו' מחזיקים ידי עכו"ם ושואלין בשלומם חדא מילתא היא שאומר לו תרום כה טבאות ע"כ. ותימא למ"ד תרום כה טבאות קאי ושואלין בשלומן נמי אעכו"ם וכמ"ש בקונט' וממילא ליתא למ"ש תוס' דירושלמי פליג אבבלי דלכ"ע אסור לומר לעכו"ם שלום עליך אלא מ"ד ושואלין קאי אעכו"ם ס"ל דמותר לומר לו שלום עליך ולמן ייש"ר דקאמר לאו דוקא דהא בבבלי נמי אמר רב ששת ה"ל אגרתא וכי פליג הדרב אלא אגרתא ושלום עליך חד דינא אית להו. ונראה שגירסת תוס' היתה כגירסא שלפנינו כאן דגרסי' מה שואלין בשלומן של ישראל ייש"ר. ואין גירסא זו נראית עיקר גם בפ"ד ובפ"ה דשביעית הגירס' כמ"ש בקונט' וכ"כ הר"ש פ"ד דשביעית. גם מ"ש תו' ונראה וכו' חדא מלתא היא וכו'. איני מבין הא ודאי הרי מילי נינהו רישא איירי שאין בו שאילת שלום אלא לטובת עצמו מחזיקו וסיפא מפני דרכי שלום לחוד הוא. מיהו בהא ודאי פליג הבבלי דרישא מוקי לה כמ"ד ומחזיקין היינו ייש"ר וסיפא מוקי לה בעכו"ם ביום אידם אבל לישראל שכרין אין אומרים שלום ולא שייך ביה דרכי שלום כדכתיב אין שלום אמר ה' לרשעים אלא במקיימי תורה כתיב שלום על ישראל:

הדרן עלך פרק הניזקין

(שם במתני') **האומר**. בכל אתר אמר שהתקבל כותב וכו'. ונרא' דקאי אהא דתניא לעיל בפ"ק זכה מנה זה לפלוני קבל מנה זה לפלוני וכו' אם רצה לחזור לא יחזיר. ועמש"ל שם כתו' כד"ה אין וכו' שיש לתמוה על הרשב"א שכ' וצריך לדקדק אי התקבל הוה כזכה. ואיהו גופי' מייתי בחידושיו בסוגיין הא דאמרי' הכא בכל אתר וכו'. בבבלי גרסי' אמתני' א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי טעמא דלא שויה' איהי שליח לקבלה הא שויתיה איהי שליח לקבלה רצה לחזור לא יחזיר ש"מ הולך כזכי דמי ע"כ. וקשה אמאי לא דייק מרישא דהתקבל לאו כזכי כדאמרי' כאן וכ"ש הולך דהא התקבל עדיף מהולך כדמוכח מסוגיין וכן משמע מדברי הפוסקי' לעיל ספ"ק וי"ל דקים לי' לרב אחא כתירוצא דירושלמי דהתקבל דהכא לא הוי כזכה דאין תנין לאדם שלא בפניו. אך קשה א"כ מנ"ל לרב אחא דהולך דמתני' בדלא שויתי' איהי שליח לקבלה איירי ואי משום דאיתר לי' התקבל וכמ"ש תוס' בד"ה הא וכו' ע"ש. הא ודאי איצטרך לאשמועינן שתקבל אם רצה להזיר יחזיר דתוב הוא לה ואפילו צווחת להתגרש וכדמסיק. והמהרש"א כ' דרש"י מפרש במאי דומיא פריך דהולך דומיא דהתקבל ע"ש. דברי תימה הם שהרי דברי רש"י מורים בהיפך שכ' בד"ה לא לעולם וכו' והאי דנקט מתני' בדלא שוית' שליח משום דהתקבל נקט לה דהתקבל אילטריכא לי' וכו' ע"ש משמע דמעיקרא הוה ס"ל דהתקבל מיותר לאשמועינן דהולך נמי בדלא שוי' שליח איירי אבל השתא דאיצטרך התקבל לגופי' ליכא למשמע מהולך דיוקא דשויתי' שליח אינו יכול לחזור ודאי משום דומיא מ"מ איכא למשמע מיני' דהולך נמי דוקא בדלא שויתיה שליח איירי ונרא' דקשי' לרב אחא הא דגט חוב הוא לה לא איצטריך לאשמועינן כאן דכבר תני לה לעיל פ"ק דבין לר"מ בין לרבנן גט אשה חוב הוא לה אלא ודאי ללמד דהולך דומיא דהתקבל בדלא שויתיה שליח איירי:

(דף לד ע"א בגמ') **התיב** רבי שמי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש. משמע דס"ל דמתני' בכל ענין איירי ואפ"ה משני תני אומר שמא חוזרה בה. וקשה דלעיל פ"ה ה"ה אמרינן חברייא אמרו בעי' ר"י הגע עצמך שהיתה אשתו של מוכי שחין הרי זכות הוא לאישה לית לך אלא כהדא אלו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור והמגרש את אשתו שלא מדעתה שמא מגורשת היא. הרי דבאשת מוכי שחין אמרי' דזכות הוא לה ולעולם לא תחזור וי"ל לפמ"ש שם כתו' בד"ה לית לך וכו' היינו טעמא דאינה מגורשת שלא מדעתה דשמא ניחא לה אפי' במוכי שחין א"כ ה"ל כתירוצא דהכא שמא חוזרה בה מיהו מדברי הר"ן במתני' משמע דדייק הירושלמי ממתניתין דאפי' צווחת להתגרש יכול לחזור בכי הא דתנן לפיכך אם אמר הבעל וכו' ורישא קאי וקמ"ל אפילו אמר הבעל הריני מזכה לה על ידיך ואע"ג דגלית דעתה דניחא לה שהית' צווחת להתגרש אפ"ה אם רצה לחזור יחזיר. ומה שנראה מדבריו דאפילו אמר בפירוש זכה לה אם רצה לחזור יחזיר וכ"כ בפירוש במשנתינו ע"ש. הולק עליו בעה"ע וז"ל הטור א"ע סי' קמא ומדברי בעה"ע יראה היכא דא"ל זכה לה והתקבל לה והיא רלה בו בנתגרשה מיד בקבלתו אפילו לא עשתה שליח לקבלה שכתב על שם הגאונים א"ל זכי לה בגט זה ובא לחזור אינו יכול ופי' הוא דבריהם כיון דא"ל זכה לה והיא רלתה בו מתגרשת אבל בע"כ אינה מתגרשת ואין נראה אלא כל זמן שלא עשתה אותו שליח אין יכול לזכות לה שחוב הוא לה וא"כ יכול לחזור בו ע"כ. וכ' הב"י ודעת רבי' כדאמרי' בירוש' שאפי' צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה וכו' ע"ש. וקשיא לי לפי מה שפי' הטור דברי בעה"ע עדיפא מיניה איכא לאקשויי מהא דתנן פ"ק דמכילתין האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בכולן יחזור דר"מ וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין וכו'. ואמרי' התם בגמרא וא"ת מתניתינו כל האומר תנו כאומר זכו. הרי דאפי' בזכו בגיטי נשים בין לר"מ בין לרבנן אם רצה לחזור יחזור. וזה ודאי לא נעלם מעיני בעה"ע שהרי בדף כט עמוד ד' כ' משנה זו וכתב עלה ואכן כהכין לעיל היכא דאמר הבעל זכה אינו יכול לבטלו אם האשה רוצה לקבלו. אלא ודאי אף בעה"ע לא קאמר אלא בידוע שנתרלית בשעת נתינת הגט ומתני' לא איירי אלא בכתם א"כ גם בירושל' איכא לפרושי כהאי גוונא וכמ"ש הרב"י שם בעצמו והפסר אם יש עדים שנתרלי' בשעת נתינת הגט שהיא מגורשת ע"כ. ומ"ש שהיא מגורשת לאו דוקא דודאי אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה. ומהא דקאמר בירוש' לעיל פ"ה ה"ה הגע עצמך שהיא אשת מוכי שחין נמי ל"ק לבעה"ע כמ"ש בסמוך. אך קשה א"כ אמאי תני בברייתא דלקמן דפליגי ר' ור' נתן התקבל לי גיטי ואמרה התקבל לי גיטי וכו' ליפמועינן בהכא לי גיטי ואמרה הכא לי גיטי אם אמר אחד מהנך לשונות שהן לשון זכיה אם רצה לחזור לא יחזור דהא בכה"ג ודאי נתרלית שהרי שלחה שליח והבעל אמר לשליח זכי. והא ודאי שהאשה עושה שליח הולכה וכמ"ש הרמב"ם והרמב"ן ועיי' בב"י סי' ק"מ ואף שהר"ן נמי כתב בשעתה היא שליח הולכה כיון דשלוחו של אדם כמותו ה"ל כאלו היא קיבלתו אלא שהתנה עמה שלא תתגרש עד שיגיע הגט לידה ל"ק ליתני כאומרת הבא לי די"ל סובר הר"ן אפי' בכה"ג יכול לחזור בו. מיהו אין לשון הר"ן משמע כן ול"ע:

(שם) **הא** תנינן היא עצמה מביאה גיטה וכו'. וא"ת תיקשי ליה מכל שליחות לקבלה דעבדה איהי נימא שמא חזרה לאחר שהלך השליח ממנה וי"ל סובר הש"ס אין אדם מבטל שליחותו

בדברים וצריך עדים שביטל שלוחו ואי איכא עדים שבטנה השליחות ודאי דבטל אבל בשליחות דעלמא ודאי יכולה לחזור בלא עדים :

(שם) **שהוא** סבור מדעת הבעל היא מתגרשת וכו'. מסוגיין משמע דאפי' לא אמר הילך כמו שאמרה נמי אינה מתגרשת והרשב"א כ' בשם בעה"ע אם אמר הבעל הולך ולא אמר כמו שאמרה מכי מטי גיטא לידה מיהו מתגרשת דשליח הולכה שויה ע"ש. לא תיקשי ליה מסוגיין דהכא כיון ששתק מסתמא אמרינן אדיבורא דידי' קסמיך והיינו הטעם דבעל ואין כאן שליחות כלל אבל באומר הולך סתם דעקר שליחות דשליח ה"ל שליח להולכה ומכי מטי גיטא לידה מגורשת. ולפ"ז ניחא דלא פליגי הירושלמי והבבלי. אע"ג דבבבלי ר"פ השוכר את האומנין איבעיא לן אי אדיבורא דידיה קסמוך או אדיבורא דידה ולא איפשיטא ובסוגיין משמע דפשיטא דאדיבורא דידיה קסמיך דקאמר בהדיא סבור מדעת הבעל היא מתגרשת וכו'. למ"ש י"ל דהא הבבלי מודה בהיכא דשתק ולא אמר מידי דאדיבורא דידיה סמיך ולא קמיבעיא ליה אלא בא"ל התקבל לי גיטי ואחתך אמרה הבא לי גיטי ואמר הילך כמו שאמרה. ולא ראיתי להפוסקים שביארו דין זה בנתן בסתם אי מתגרשת כשהגיע הגט לידה או לא. ונ"ל ראיה דאינה מתגרש' דאדיבורא דידי' סמיך ואין כאן שליחות דגרסי' בבבלי ר"פ האומנין ותנא"א לעולם דא"ל בעה"ב בארבעה ואזל איהו וא"ל בתלתא ודקאמר' סבור וקבול דה"ל לית לך אל תמנע וגו'. הרי אע"ג דה"ל בעה"ב בארבעה כיון דשתקי אמרינן אדיבורא דידיה סמוך. ומהא דגרסי' בבבלי כסוגיין איבעיא להו הילך לר' נתן מהו וכו' האשה שאמרה התקבל לי גיטי רוצה להחזיר לא יחזיר מאי לאו בהילך ור' נתן לא בהולך לפום ריהטא יש להביא ראיה מכאן שהבעל צריך לפרש דבריו דאל"כ מאי ס"ד לאפשוט ממתני' דלמא לא קאי הך סיפא האשה שאמרה התקבל הרישא הנה בגט הפליח אמר כמו שאמרה היא והבעל שתק קמ"ל דאינו יכול להחזיר. אך נראה דבכה"ג ששתק הבעל מלתא דפשיטא היא ולא צריך התנא לאשמועינן. וא"ת מצוה סיפא איצטרך ליה לאשמועי' לפיכך וכו' וי"ל למ"ש לעיל בד"ה התיב וכו' דלגירסת הר"ן לא קאי לפיכך דמתני' אסיפא אלא ארישא. אך הא קשיא לי דמשני בבבלי שאני הכא דעקר שליח לשליחותי' וכו' ליבעי בלאו נמי דהכא דלמא קפיד הבעל דדוקא תתגרש מיד בקבלת השליח ואי לאו לא ליהוי גיטא וכיון דהשתא איהו השליח כדאמרי' בסוגיין אינו גט וכה"ג תנן לקמן בפרקין האומר תן גט לאשתי במקום פלוני ונתנו במקום אחר אינו גט וי"ל דוקא כדשמעינן דקפיד הוא דאמרי' דאינו גט אבל הי לא שמעינן דקפיד אמרי' כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכא דמיגרשה ול"ע. והא דכתבינן לעיל בשם בעה"ע אם אמר הבעל הולך ולא אמר כמו שאמרה מכי מטי גיטא לידה מיגרשה. הקשה עליו הרשב"א אמאי לא מפרקי בבבלי כסוגיין אהא דפריך מברייתא הבא לי גיטי וכו' שאני התם דלא קאמר כמו שאמרה וכו' ע"ש. נ"ל דאפשר לומר דקסבר הבעה"ע הא דמשני בש"ס הכי השתא התם קא"ל הילך כמו שאמרה וכו' קאי נמי אקושית הראשונה והמ"ל הלא הכי הבתא וכו' אך מצינו הרבה כיוצא בזה. ועיי' ברש"י בסוגיא דת"ש הבא לי גיטי וכו' :

(שם) **מעתה** אפי' הגיע גט לידה וכו'. כ' הרשב"א עלי קושיה דילמא שאני הכא דקא עקר שליח שליחותיה וכדרב אשי ע"ש. ונ"ל ודאי מסתמא אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו דליקיים שליחותו יהיה באיזה ענין שיהיה וכיון דהתקבל לא מהני מימר אמר כל היכא דמהני שליחות בעינא למיעבד והא דמשני רב אשי שאני הכא וכו' היינו טעמא כיון דחזינה דשינה בשליחות ואמר שקר ודאי דעקר שליחותיה ובעי לפקל מעליו עול השליחות :

(שם ע"ב) **אין** האשה עושה שליח וכו'. בקונטרס פירשתי שני טעמים. וכן מפורש בבבלי אבל מסוף סוגיין דקאמר אליבא דרב הני אומר אחר הדלת עמד ושמע את קולה משמע מפורש דטעם הראשון עיקר וכמ"ש שם בקונ'. ובבבלי איתא דר"ח פליג ארב ואמר אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה. ופסקו הרי"ף ורבי' האי גאון כר"ח ובעל הלכות ור"ש בן חפני פסקו כרב. ונ"ל דסמכו אסוגיין דאמרי' שמואל תני מיניה דרב ארבעים זימני וכיון דרב ושמואל כחדא שיטתא קיימי הכי ניהו נגד ר"ח. ומה שהשיב הרמב"ן להלכות הרי"ף דאיכא לאוקמי בדשמעו דלא קפיד הבעל וקדמה איהי ושויה שליח לקבלה ועי' ברשב"א. נ"ל דאי אפשר לומר כן דהא מעשה דרב נחמן ודאי לאו בכה"ג איירי כמפורש בש"ס ועוד הא קאמר אי איתא לדר"ח. וכיון דהש"ס סתמא קאמר הוה עובדא והלכה רב יצחק גט ותליא מעמא דהאי עובדא הוה דומיה לעובדא דרב נחמן. וכן פירש' האי עובדא כי האי גוונא. מיהו הכא איכא לאקשויי דלמא אף עובדא דר"נ הוה בדשמע' דלא קפיד הבעל והפ"ה אר"נ אי איתא לדר"ח משום דר"נ סובר טעמא דרב משום גזירה דתלרה הכא לאחר מכאן אבל רב יצחק סובר טעמא דרב משום בזיון והכא לא שייך בזיון משום דלא קפיד ואין כאן ספק אלא משום שלא חזרה שליחות אלל הבעל. ואף תירוצו של הרשב"א ליתא לפום קושיתינו ואל תתמה דאמינא דפליגי ר"נ ור"י בטעמא דרב. דהכא מפורש לעיל בבבלי ס"פ המביא בתרא הניחא למ"ד משום בזיון דבעל וכו' ש"מ דאמוראי ניגהו אליבא דרב. גם בסוגיין מוכח דלית ליה טעמא דתלרה הבאה לאחר מכאן וכמ"ש למעלה ועמש"ל בסוגיין בד"ה אני אומר וכו' :

(שם) **עד** כדון וכו'. עיין פי' בקונטרס. וקשה א"כ אין דברי הש"ס אמורים על הסדר דבעי' דר"ז ה"ל לסדר קודם לדרב וע"ק הא דקאמר דמלא ברייתא בתרווייהו אם רצה לחזור לא יחזור הא ודאי ליתא דבשאמרה היא שויה שליח להולכ' ודאי דמצי לחזור מיהת והל"ל בתרווייהו משהגיע הגט לידה מגורשת. לכך נ"ל דר"ז אדרב קאי. וה"ק עד כדון כשאמר הבא לי ואמרה לו התקבל לי וכו'. וה"פ כיון דקדים הבעל ושלח שלוחו וא"כ שלחה היא שלוחה ודאי איכא למימר דלבזיון הבעל עשתה אבל בבקדמה איהי ושלחה שלוחה לקבלה וא"כ עשה הבעל שליח להולכה ומסר שליח הבעל הגט ליד שלוחה מהו דאיכא למימר אין כאן בזיון הבעל שלא היה כוונתה אלא למהר קבלת הגט. ופשיט דמלא ברייתא דמייתי בסמוך דמרבינן מונתן דבשניהם הוי גט כשר הלכך אם רצה לחזור לא יחזור וזה ברור. ואם תאמר מנ"ל לר"ז דברייתא איירי בסתם דלמא איירי בדשמע הבעל ולא קפיד וכהא אפילו רב מודה דהוה גט כדמוכח בסוף סוגיין וא"ל קסבר ר"ז טעמא דרב משום תקלה הבאה לאחר מכאן ופשיט שפיר מברייתא דאם כן מאי קמיבעיא ליה כששלחה היא שלוחה תחילה פשיטא דמגורשת כמפורש בבבלי בסוגיין. ויש לומר אם"ד בדשמע הבעל ולא קפיד איירי מאי קמ"ל הייט ביד שלוחה ועמ"ש בסמוך :

(שם) **ת"ל** ונתן ונתן. וקשה הא לקמן ר"פ הזורק תניא ונתן בידה אין לי אלא בידה בגינתה בחצירה מניין תלמוד לומר ונתן ונתן. ודוחק לומר דהרתי שמעינן מינה דמרבינן מונתן יתירא כל מילי דהא לאו כי הדדי ניגהו אלא משום ידה איתרבאי והכי משום שליחות איתרבאי. ונראה שזהו כוונת רש"י. שפי' בב"מ סוף דף י' ת"ל ונתן מכל מקום מדלא כתיב ובידה יתנהו דרוש ונתן אוכתב לה ונתן אלמא משום ידה איתרבאי דאי משום שליחות הא כתיב הכא וכו' ע"כ והקשו עליו המפרשים אמאי לא קאמר דמכפילות ונתן דרים כדמשמע בירוש' ולפמ"ש ניחא דסובר רש"י כהרי"ף דהלכתא כר תניא ויליף מדכתיב ונתן תרי זימנא דאפי' משלוחו לשלוחה ומשלוחה לשלוחו הוי גט והשתא ליכא למידרש מיניה חצר וצריך לפרש דיליף ליה מדלא כתיב ובידה יתנהו. אבל הירוש' נקט הדרשא הפשוטה אבל לעולם מבידה יתנהו יליף. ומצינו כיוצא בזה בהרבה מקומות בבבלי. וכמ"ש תו' פ"ק דמ"ק ע"ש ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה אין האשה כו' :

(שם) **וקשיא** על דר' וכו'. פי' הרא"ש בסוגיא זו אינו מחוור בעיני שפי' וקשיא על דר' הולך מן דיבורי' כלומר הילך מן דיבורא דידה דהיינו שלא יהא שליח לקבלה ולר"נ קשיא דלמא הולך לדיבורה קאמר כלומר כמו שאמרה. ופי' זה לדברי ר' פי' מחודש הוא ואפי' משהגיע גט לידה אינה מגורשת דהא איהו הולך מדבריה קאמר ולא שויה כלל לשליח. ואפי' לר"נ דהא מודה ר"נ משהגיע גט לידה מגורשת. ומ"ש עוד דקושית הש"ס דה"ל לר' למימר הלכה כר' יוסי ור"נ יאמר הל' כר' יהודה. תימא וכי לא מצינו פעמים רבות דקאמר הני תנאי כהני תנאי ולא פריך הש"ס בשום מקום להתנאים שיאמרו הלכה כפלוני ולא פריך הש"ס הכי אלא לאמוראים. ומ"ש עוד דרב הונא מילתא באנפי נפשה היא ע"ש אין נראה שיפסיק הש"ס מעניינו באמצע הקושיא בדבר שאין צורך לגוף הקושיא. ומ"ש עוד בד"ה ועוד מן יהדא וכו'. כ"ש דנאמר שאין לפרש דבריו דהולך דאמר זכי לו כמו שאמר הוא ע"כ. לא ידעתי מאי ק"ו הוא זה ודאי אם חזר בו בפירוש ודאי חוזר היא אבל מן הסתם אמרינן כוונתו לקיים דיבורו והולך כזכי הוא. ועוד נמלא בפירושו בהך סוגיין דברים שאינן מבוררים ופירוש בקונטרס נראה עיקר :

(דף לה ע"א) **אף** לענין מתנה כן. עי' פי' בקונטרס. ואין לפרש דמיבעיא ליה אפי' באומר הנותן התקבל או זכי אם אינו יכול לחזור דממתני' דפ"ק שמעי' דאינו יכול לחזור דתנן האומר תן שטר שחרור זה לעבדי וכו' ותכ"א אינו יכול לחזור שזכות הוא לו. ועד כאן לא פליג ר"מ אלא בעבד אבל במתנה לכ"ע זכה. ומיהו קשיא דגרסי' לעיל ספ"ק א"ר אילא מתנה כחוב וכו' הולך מנה זה לפלוני אם רצה לחזור לא יחזור. אך כבר כתבתי שם בד"ה הולך וכו' דגירסת הרשב"א והרא"ש אם רצה לחזור יחזור. ולפמ"ש שם דמדאמר ר' אילא מתנה כחוב ש"מ דגירסתינו עיקר דאם רצה לחזור לא יחזור ול"ל דר' אילא ס"ל כר' דהולך כזכה אינו אלא לענין שאינו יכול לחזור אבל מתנה לא הוי עד דמטי לידיה. ואיפשיטא לן בהא ספיקו של הרשב"א שכתב בפירקין דף ס"ג בד"ה הולך ותן וכו' ומסופק אני למ"ד הולך כזכה אי זכה מיד או עד דמטי לידיה ע"ש. דממ"ש מוכח דלא הוה כזכה עד דמטי לידיה. וכן יש להוכיח מדברי הרי"ף שהבאתי לעיל פ"א ה"ה בתוס' בד"ה כל וכו' דאפילו בתן לא זכה מיד אפי' למ"ד תנו כזכי כ"ש בהולך דהא תן עדיף מהולך דהא ר' יוחנן אמר תנו כזכי ולא בהולך פלוגתא דר' ור' נתן :

(שם) **א"ל** הולך גט לאשתי וכו'. לא מלאתי דין זה מבואר בפוסקים מיהו פשטא דכולא מתניתא משמעין דבעינן שיאמר לאשתי גם מהא דמסיק ר' שמי דתכ"א דה"ל כאומר יהא לי בידך משמע דהכי הלכתא דלעולם אינו גט אפי' תבעו השליח ול"ע ועמ"ש לקמן בסמוך בד"ה סלא אמרה וכו' דכאן מפורש דקרוב כשר לשליח וי"ל דניחא ליה להביא ראיה מתני' :

(שם ע"ב) **אני** אומר אחורי הדלת היה עומד וכו'. כ' הגמי"י פ"ו מה"ג מסוגיין מוכח דטעמא דרב משום בזיון דבעל ע"ש. ואינו מוכרח די"ל דמעשה היה שקדמה איהי ושויה שליח קבלה דמשום תקלה הבאה לאחר מכאן ליכא כמפורש בבבלי בסוגיין ומשום בזיון דבעל איכא וקאמר דגם לבזיון דבעל ליכא למיחש דאחורי הדלת היה עומד. אבל לעולם דרב פוסל אפי' במקום דליכא בזיון דבעל אי איכא למיחש לגזרה דתלרה הבאה לאחר מכאן. וא"ת א"כ מאי פריך דרב אדרב הא איכא לשנויי שאני הכא דקדמה איהי ורב לא חייש לבזיון דבעל י"ל קים להו דרב אפי' בחששא חדא מינייהו פוסל ול"ע ועמש"ל כר"פ ונראה דאיירי שידעו בודאי שהיה עומד אחורי הדלת דמספק ודאי אין להכשיר הגט דא"כ מאי קאמר רב אין אשה עושה שליח וכו' הא לעולם איכא למימר דלא קפיד הבעל אלא ודאי בסתמא אמרי' דקפיד הבעל :

(שם) **הוא** מודה וכו'. משמע אם אין הבעל מודה ודאי דאין השליח מצטרף דהו ה"ל בעל דבר אבל אם הבעל מודה ראוי שיצטרף. והטור סי' קמ"א כ' בשם בעה"ע מה שצריך שנים דוקא כשאין השליח כשר אבל אם הוא כשר מצטרף עם עד אחד. וכ' הב"י מדברי הרא"ש משמע שחולק. שפי' הא דאמר הירושלמי ואין השליח משום שנים שאחרי הוא בא במקום בעל משמע דכל היכא שבא במקום בעל דבר אינו עולה לעד וא"כ שליח קבלה שבא במקום אשה אינו עולה לעד ע"כ. וכ"כ בש"ע סי' קמ"א סעי' ט' ע"ש. ותימא הרי מפורש כאן כדברי בעה"ע. וכן מפו' בדברי בעה"ע דמסוגיין למד דין זה. ומאי דקשיא ליה להרב"י מהא לעיל ר"פ השולח ואין השליח עולה משום שנים היינו אם הבעל מערער אינו עולה משום עד שאחרי הוא במקום הבעל והבעל מכחישו אבל אם הבעל מודה ודאי שהוא עד אחד. והיינו דאמרינן בסוגיין הוא מודה יצטרף השליח וכמש"ל וזה ברור. וכן משמע בירושלמי ריש פ"ב דקידושין לענין קידושין דשליח הוי עד הע"ג דיש לחלק בין גט לקידושין וכמ"ש הפוסקים מ"מ פשטא דשמעתתא משמע דשוין לענין זה :

(שם) **הדא** אמרה שקרוב נעשה שליח. וא"ת מנ"ל דאיירי בקרוב דלמא איירי בנוגע כגון שנוטל שכר בעד שליחות הגט וכל זמן שלא נגמר הדבר אינו מקבל שכרו וכ"ת כי היכי דנוגע כשר לשליח ה"ה קרוב נמי כשר לשליח דודאי לא דמיין להדדי דקרוב פסול במקום אחר משא"כ נוגע ועוד יכול הוא ליתן בכירותו וכשר אפי' לעדות זה משא"כ קרוב וי"ל כיון שהבעל והאשה מודים בדבר ודאי דצריכים ליתן לו שכרו. אך קשה הא תנן לעיל ספ"ב דנשים כשרות להביא גט א"כ י"ל הא דתנן דבעינן שני עדים משום אשה נקט לה ולעולם קרוב פסול. וכ"ת כי היכי דאשה כשרה אף קרוב כשר א"כ למה ליה למידק מדיוקא דמתניתין ה"ל להוכיח כן ממתני' דספ"ב. ועוד קשה מדמכ"יל התם אמותיה וכו' להביא הגט ש"מ דקרוב כשר דהא בשעת ההבאה עדיין קרובים הן ול"ע :

(דף לו ע"א) **הכל** מודים בקידושין וכו'. פי' בקונטרס הוא מדברי רש"י בקידושין דף מד. וכתבתי במס' קידושין פ"ב ה"א בתוס' בד"ה הכל וכו' וקשה א"כ מאי קאמר בסמוך ע"ד דר"י וכו' ואינו עושה שליח מנ"ל לתלמודא הא דלמא קסבר ר"י לרבנן כיד אביה דמיא ועושה שליח כדאיתא בבבלי דף מ"ד ע"ב. וא"ל הא דאמרינן בבבלי בקידושין שם דמיבעיא ליה לרבא אי כיד אביה דמיא או לחצרו דמיא היינו לרבנן דאמרי דהיא עלמה מקבלת גיטה אבל לר"י דסובר הכל מודים בקידושין ודאי לא דמיא ליד אביה. דבסוגיין מבואר דאף בגט קאמר ר"י לרבנן דאינו עושה שליח דאל"כ מאי פריך בסמוך ממתני' דקטנה שאמרה התקבל לי גיטי וכו' הא איכא לשנויי מתני' כרבנן אתיא. וכם כתבתי דדוקא בגט פליגי רבנן דמקבלת גיטה דכחלר אביה דמיא ולא יהא אלא זורק גיטה לחלרה מתגרשת בע"כ ה"נ מגורשת אבל בקידושין אם זרק לאשה קידושין לחלרה שלא מדעתה פשטא דאינה מקודשת הלכך מודו רבנן אביה ולא היא. והשתא דייק שפיר דאינה עושה שליח דהא לחלר אביה דמיא. וא"ת בבבלי שם דף מג קאמר מ"ט דר' יוחנן אליבא דרבנן. למה לא קאמר דס"ל כחלר אביה דמיא וכמ"ש וי"ל הא מסיק בבבלי דף מד ע"ב דלא שייך תורת חלר כאדם בן דעת כשהוא ניעור. וא"ל דס"ל לירושלמי טעמא דר"י אליבא דרבנן כדמסיק התם בבבלי גירושין דמכנסת עלמה לרשות אביה בין היא בין אביה דניחא ליה שתקבל היא והוי גיטא אבל קידושין דמפקעת עלמה מרשות אביה אביה ולא היא. דא"כ קשיא מנ"ל דאינה עושה שליח הא ודאי ניחא ליה לאב דתתגרש כל היכי דמלי להתגרש. וכ"ת הא דאמר ר"י אינה עושה שליח היינו ככתובה דאינה מכנסת עלמה לרשות אביה דמשהגיעתה אין לאביה רשות [...] דודאי נערה שאינה היא מקבלת גיטה ולא אביה. אף אם נאמר דכיד אביה דמיא אפ"ה אינה עושה שליח כדמסיק בבבלי דף מ"ד ע"ב לא תלימא כיד אביה לשווי שליח. דהא מיבעיא ליה לרבא מי אלימא כיד אביה לשווי שליח אי לא ורב נחמן מסברא דנפשיה הוא דקאמר דאינו עושה שליח אבל מדר"י ליכא למשמע מידי ובסוגיין אמרינן ע"ד דר"י אינו עושה שליח ועוד נ"ל רב נחמן דקאמר אין עושה שליח ס"ל טעמא דר"י לאו משום דבגירושין מכנסת עלמה לרשות אביה דא"כ אף שליח נמי לשווי אלא קסבר משום דגירושין בע"כ. ולפ"ז אין לפסוק כרב נחמן דבדף מד ע"א משמע לפי המסקנא עיקר טעמא משום דמכנסת עלמה לרשות אביה ע"ש וכל הפוסקים פסקו כרב נחמן. הלכך מתוורתא דהירושלמי סובר טעמא דר"י משום דכחלר אביה דמיא :

(שם) **פתר** לה בגדולה. פירשתי בקונט' בבוגרת וה"ה דאיכא לאוקמי בנערה שניסת ונתגרשה ועדין נערה היא ואין לאביה רשות בה כדמסיק לקמן במתניתין ניסת היא ולא אביה. ועמ"ש בסמוך :

(שם) **פתר** לה כלדדין היא מתני'. וקשיא מאי דוחקי' דר"י לאוקמי רישא נערה המאורסה בשיש לה אב ומציעתא קטנה שאמרה וכו' ביתומה וסיפא אם א"ל אביה וכו' בשיש לה אב. ובקידושין פ"א ה"א כתבתי מציעתא מוקי לה ביתומה בחיי האב דכולא מתני' בשיש לה אב איירי. ואחרי העיון נראה דליתא דיתומה בחיי האב היינו מאנסת ונתגרשה וכוו לכ"ע אין לאביה רשות בה כמ"ש בסמוך. ונראה היינו טעמא דר' יוחנן דלא ניחא ליה לאוקמא סתמא דמתני' דר"פ האיש מקדש כר' יהודה ולא כרבנן כדמסיק בסוגיין ובבבלי שם בקידושין. אך קשה הא דגרסי' בבבלי ר"פ האיש מקדש בשיחא נערה אין בשכ"ז קטנה לא מסייעא להא דאמר רב אסור לאדם לקדש בתו כשהיא קטנה. מאי סייעתא מייתי הא אילטריך למיתני נערה לאשמועינן דרישא האשה מתקדשת בה ובשלוחה דוקא בבוגרת איירי אבל נערה לא וכדר"י. והפוסקים פסקו כרב וכר"י וי"ל אי דר"י לחוד אתי לאשמועינן ליתני ברישא האשה מתקדשת בשיחא בוגרת בה ובשלוחה. ועיין מ"ש בקידושין פ"א ה"א בתו' בד"ה מתני' פליגא וכו'. וגמלא שם ע"ש בקונט' בד"ה ומשני פתר לה ביתומה וכו' ול"ל כמ"ש כאן בקונט' :

(שם) **מתני'** פליגא על ר"ל וכו'. כתב הרשב"א בחי' קידושין וא"ת ודלמא בו ובשלוחו אין אבל בה דוקא בה ולא בשלוחה ולמעוטי שלוחה אתיא ותי' דחוקי' ע"ש. ולסוגיין לק"מ דהא אמרינן ע"ד דר"ל היא עושה שליח. ונראה שגם הבבלי סובר כן דע"כ לא קאמר שם דף מד ע"ב דהיא עלמה מקבלת גיטה ואינה עושה שליח היינו לר"י דס"ל כגיטין פליגי אבל לא בקידושין שאינה מקבלת גיטה אלא משום דידה כיד אביה אבל לר"ל לקים דאמר לרבנן מדאורייתא יש לה זכיה לעלמה לקבל גיטה הלכך סובר דאף בקידושין פליגי רבנן והויא לה כמו אביה ודאי דמצי למיעבד שליח כאביה וזה ברור :

(שם) **בחצר** וכארבע אמות פליגין. עיי' פי' בקונט'. וכ"פ רש"י בב"מ דף י' ע"ב. והקשו עליו המפרשים הא מסיק בבבלי שם לענין גט כ"ע ל"פ דחלר משום ידה אתרבאי כי פליגי לענין מליאה מ"ס ילפי' מליאה מגט וכו' ועיין בגיטה מקובלת. עוד מקשים אמה שפירש"י בד"ה ת"ל ונתן וכו' דיליף חלר מדלא כתיב ובידה יתנהו. אמאי לא קאמר דיליף מכפילות ונתן דכתיב בפרשת גט. ועמש"ל הלכה א' בתו' בד"ה ת"ל ונתן. עוד מקשים תו' שם בד"ה ואי משום שליחות וכו' וא"ת אמאי לא מוכיח מדאיתרבי חלר מקרא דידו כדאמרי' בסמוך גבי גט. ונ"ל דכתבו תוס' שם בד"ה ת"ל המלא תמלא מ"מ וכו' אדי ידו בין המלא תמלא וה"ל כלל ופרט וכלל ע"ש. לפ"ז ניחא הכל ודאי הכי ילפינן מכלל ופרט וכלל לאו מידו איתרבי אלא מהמלא תמלא אבל בגט לאו מכפילות ילפינן אלא מדלא כתיב ובידה יתנהו א"כ מונתן דאילטרך לידה ילפינן נמי חלר וכללו תרווייהו כחד וגהן משתמע חד טעמא איתא בתרווייהו ובניהם מטעם ידה ניגהו. לכך לא פירש"י בגט דילפי' מונתן תרי זימנא דא"כ קשיא מאי פשיטא ליה לש"ס דמשום ידה אתרבאי וכקושית התוס' דאי מונתן תרי זימני ילפינן ל"ל דבכלל ופרט וכלל ילפינן א"כ ליכא לבנויי כדבעינן. והא דפירש"י בד"ה ת"ל ונתן וכו' דאי משום שליחות הכר כתיב הכא כדתניא ובלא מלמד בהאשה עושה שליח. נראה דר"ל הא דאמרי' משום ידה היינו אף משום ידה דאי משום שליחות אילטרך קרא למעוטי בתמיה הרי שליחות לאו מסברא ילפי אלא משום דכתיב בפרש' א"כ מסיכי תיתי למעוטי אלא ודאי דתרתי בעינן ותלר אע"ג דמשום ידה איתרבי לא גרע מחלר וכדאמרי' שם דף י"א ע"ב. א"נ הא דפירש"י דאי משום שליחות וכו'. הוא כמו אי נמי ובתי לשוטת הם לדברי רש"י. מיהו ברש"י דף יא ע"ב לא משמע כן. ולפי המסקנא בדף יא מבואר כגט אי משום ידה איתרבי אם אינה עומדת בלד חלרה אינה מגורשת ואי משום שליחות י"ל מגורשת (מיהו רש"י פי'

בה איפכא ע"ש). כשתא י"ל דר' יוחנן ור"ש לקיש בהא פליגי אי אפי' אינה עומדת בצד שדה נמי מגורשת הו לא ר"ל סובר כשאינה עומדת בצד חצרה אינה מגורשת דחצר משום שליחות נמי איתרבאי וכמ"ש רש"י דף י"א ע"ב בד"ה אלא וכו'. ע"ש ור"י סובר משום ידה לחוד איתרבאי ולא משום שליחות כלל ואפי' במקום שהוא תוך לה קנה וה"ה לקטנה דידה אפי' בע"כ. ובסוגיין דמשמע דבגט פליגי ולא במציאה דוקא. ל"ק קושיית הבבלי בגט מי איכא למ"ד דחצר לאו משום ידה איתרבי שהרי ככר אמרנו אי ילפינן חצר מדכתיב ונתן תרי זימני אין הוכחה דמידה איתרבי ולקמן ר"פ הזורק מפורש דמונתן תרי זימני יליף הירושלמי ריבויא דחצר א"כ איכא למימר נמי דבהא פליגי ר"י ור"ל מ"ס משום ידה איתרבי ומ"ס משום שליחות וטעמייהו מפורש בבבלי בב"מ שם. ועמש"ל בתוס' בד"ה ת"ל ונתן. ועיין בש"ך ח"מ סי' רמ"ג ומ"ש בתי' ב"מ:

(שם) **בחצר** פליגין והין להן ד' אמות. וקשה לקמן פ' הזורק גרסי' ר"ש לקיש בשם אבא כהן ברדלא אדם זוכה במציאה בתוך ד' אמות מ"ט ואני בעניי הבינותי וכו'. משמע דס"ל מדאורייתא אדם זוכה בתוך ד' אמות וכ"כ הרא"ש פ"ד דפאה א"כ מאי איכא בין חצר לארבע אמות ודוחק לומר דמשום אבא כהן ברדלא הוא דקאמר הכי וליה לא סבירא ליה:

(שם ע"ב) **מי** אר"י בפישוט ידים. לר"א מיבעיא ליה דאמר ארבע אמות אין להן מי מודה בפישוט ידים. וקשה למה קמיבעיא ליה לר"י הא אף לר"ש לקיש איכא למיבעי וי"ל לר"ל דאמר אין להן חצר פשיטא ליה דאף בפישוט ידים לא הוי גט אבל לר"י דאמר יש להן חצר מיבעיא ליה בפישוט ידים. אך קשה הא אמרי' לקמן פ' הזורק אר"א א"ר יוחנן בשם ר' ינאי בפישוט ידים זה קרוב לה. אבל בד' אמות לא א"כ הא דקאמר ר"א בד' אמות לא פליגין לאו דוקא אלא אפי' בפישוט ידים לא פליגין דאל"כ מאי רבותא דקטנה הא אפי' גדולה אין לה ד' אמות וי"ל הא דקאר"א בד' אמות לא פליגין היינו טעמא דאפי' בגדולה קאר"י דאין לה כ"ש בקטנה ואיך נאמר דר"י אמר יש לה ולכך מיבעיא ליה בפישוט ידים:

(שם) **חצירו** של שליח מהו שתעשה כידו. כ' הטור סי' ק"מ מספקא לן אם שליח דינו כדין האשה לכל דבר לענין אם זרק לתוך חצרו או לד"א שתהי' מגורשת ומסתברא שדינו כדין האשה לכל דבר. וכ' הרב"י לא ידענא מאי ס"ד לחלק ע"כ. ותימא איך נעלם מהם הירושלמי. ואין לומר דפשיטא להו דיש לה חצר מהא דמסיק בב"מ דף י' ע"ב דקטנה דיש לה יד ה"ה דאית לה חצר מדאיתרבי חצר משום ידה אף בשליח כן ובעיא דירו' היא לר"ל לפי שיטתו דסובר דבגט בקטנה פליגי וכמש"ל בתוס' בד"ה בחצר ובד"א וכו'. דהאי קטנה דריבויא דקרא אקטנה קאי דהא ודאי קטנה מתגרשת דמקבלין הויא לגיאתה כי היכי דמתקדשת ע"י אביה ה"נ מתגרשת ע"י אביה אם כן צ"ל אשה דכתיב בפ' כי יקח איש אשה וגו' בין גדולה בין קטנה משמע א"כ ה"ה כשמתגרשת ע"י עצמה איתרבי נמי לחצר משא"כ בשליח דלא איתרבי ליד אלא משום שליחות מנ"ל דאית ליה חצר. אך קשה מנ"ל דקטנה מתגרשת דהא כתיב אשה דמשמע גדולה ולא קטנה. בבבלי יבמות דף קב גרסי' זו דברי ר"מ אבל הכ"א איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה. והיינו מדלא כתיב אשה בפרשה כמפורש שם ברש"י. ובירו' יבמות פי"ב ה"ה מה בין קטן וקטנה איש כתוב בפרשה ברם הכא כתיב ונגשה יבמתו אליו מ"מ. משמע אלו הוה כתיב אשה בפרשה היינו אומרים קטנה אינה חולצת והכא דכתיב אשה נאמר אין קטנה מתגרשת. ואי מדכתיב ויצאה והיתה וכמ"ש. אין מכאן ראיה הא איצטרך היקישא דוויצאה והיתה לכמה דרשות למה נוציא קרא מפשטיה דאשה גדולה משמע ויש לומר דאמרינן בבבלי סנהדרין דף סו ומתו גם שניהם עד שיהיו שניהם שוין דברי ר' יאשיה. וממעטינן קטנה והס"ד דאשה גדולה משמע ולא קטנה ל"ל קרא למעוטי קטנה הא בכר כתיב בריש כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל אלא ודאי אשה אף קטנה במשמע. ולר' יונתן דדריש התם ומתו גם שניהם למעוטי מעשה הדודים ודאי דסובר אשה אפי' קטנה במשמע ויליף לה מנערה המאורסה דכתיב הגבר השוכב עמה לבדו. וע"ש בסנהדרין בתוס' בד"ה עד שיהיו שניהם שוין וכו'. שוב ראיתי להרב במ"ל ריש פ"ו מה"ג שקדמני בתמיהתו על הטור וב"י. וכתב עוד שם וכתב הרב שדה יהושע חצרו של שליח וכו' מי אמרי' כיון דחצר האשה מידה איתרבאי והכא דבר אחד ה"נ בשליח שהוא כעצמה או דלמא כיון דשליח נמי מידה איתרבאי לא אמרינן ריבוי דריבוי ע"כ. ותימא על הגאונים אלו שפירשו דשליח מידה איתרבאי הא ודאי שליח מושלחת איתרבי ולא מידה כמפורש בב"מ שם ול"ע:

(שם) **קטנה** אביה ולא היא. כתב הרמב"ן מכאן סייעתא לפי' הרי"ף דקטנה מאורסה אפי' יש בה דעת אביה ולא היא וביאר הר"ן דסוגיין לפרושי מתני' אתא דדוקא נקט מאורסה דאלו נשואה היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה ודוקא נערה דאלו קטנה מאורסה אביה ולא היא נשאת היא ואביה כלומר היא ואביה שוין בדבר ובקטנה שאין בה דעת איירי וקאמר כשם שאביה אינו מקבל גיטה לפי שבכר יצאה מרשותו אף ע"י עצמה אינה מגורשת כיון שאין בה דעת אבל יש בה דעת היא ולא אביה מדפליג בסיפא בין יש בה דעת בין אין בה דעת ש"מ דרישא דקטנה מאורסה בין יש בה דעת בין שאין בה לעולם אביה ולא היא כדברי הרי"ף. ומה שמקשים לפי' הרי"ף מהא דמקשה רבא בקידושין דף מד ע"ב ממשנתינו קטנה הוא דאינה עושה שליח אבל נערה עושה שליח ומשני ביתומה. שמעינן המקשה מוקי לה בקטנה שיש לה אב ואפ"ה ל"ק לי' מתני' דתנן משיגיע גט לידה מגורשת ע"ש כר"ן דתירץ דהמ"ל וליטעמיך וזהו דוחק. גם קשיא עדיין קושית הרשב"א גם כדמוקי לה ביתומה פריך והא מדסיפא בדיש לה אב רישא נמי ביש לה אב ואם איתא ה"ל לדחויי דרישא ליכא לאוקמי ביש לה אב דאם כן אפילו בשהגיע לידה אינה מגורשת. ומה שכ' לתרץ בשם הרמב"ן דרבא ס"ד נערה עושה שליח משום דסבר יד אביה יתירא זכי לה רחמנא ה"ל נמי קטנה מקבלת גיטה אבל הגן דקיימא לן כר"נ דנערה אינה עושה שליח דאין נערה אלא כשליח במקום אב וכו' הלכך קטנה צריכה בהודת שליחות אינה מתגרשת ע"ש. ועדיין לא מיתרצא קושית הרשב"א. גם דוחק לומר דפליגי אמוראי בהכי וכמו שכתב הרשב"א. ועוד הא אף לר"נ נערה ידה כיד אביה אלא דלא אלימא לעשות שליח כמפורש שם בקידושין. ועוד סתמא דסוגיין דפריך לר"י ממשנתינו קשיא דהא מסקינן דנערה דוקא ומשמע אפי' לר"ש לקיש דסובר נערה עושה שליח אפ"ה קטנה לא. ונ"ל דהמקשה מוקי מתני' דקטנה שאמרה בקטנה שהגיעה לעונת נדרים וכר' יוסי דאמר קטן משהגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה. וכ"ת ר"י בתרומה דרבנן איירי הא ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו מופלא סמוך לאיש דאורייתא כמפורש בנדה פ' יוצא דופן דף מו. ורישא דתנן נערה המאורסה וכו' כרבנן אבל קטנה ממש בחיי האב לכ"ע אפי' משהגיע הגט לידה אינה מגורשת. וא"ת א"כ דבהגיעה לעונת נדרים איירי מתני' אמאי יחזור אפי' שליח נמי יכולה לעשות ויש לומר היינו דתנן לפי שאין הקטן עושה שליח דכתיב אתם גם אתם מה אתם בני דעת גמורים אף שלוחכם כן. ומופלא סמוך לאיש לאו בן דעת גמור הוא דהא אף לר"י ולר"ל לאו בני עונשין נינהו. והא דדחיק לאוקמי מתני' בתרי תנאי משום דניחא ליה לאוקמי בתרי תנאי מלאוקמי בתרי טעמי רישא ביתומה וסיפא בשיש לה אב ובהכי מתיישב כל מה שהקשה הרשב"א אשיטה זו. ואף הרשב"א גופיה תופס עיקר לשיטה זו עיין שם:

(שם) **איזו** היא קטנה וכו'. עמ"ש ביבמות פי"ג ה"ב בתוס' בד"ה איזו היא וכו'. ומסוגיא דהכא וביבמות משמע מפורש דר' יוחנן אגע אמר למילתיה והתם מייתי ראיה מדר"י משום דקסבר אידי ואידי חד שיעורא הוא. ועי' במ"ל פ"ב מה"ג. ונ"ל ראיה מבוררת דשיעורא דמוליאה לאחר זמן מאוחר לשיעורא דפעוטות דהא אמרי' לעיל פ"ה ה"ט א"ר נחמן בר יעקב אגוז ולרור נוטלן ומגביהן ומביאין לאחר זמן גזילו גזל גמור זוכה לעצמו אבל לא לאחרים רב הונא אמר כשם שזוכה לעצמו זוכה לאחרים. והא ודאי דלא פליג ר"ה אמתני' הפעוטות מקחן מקח במטלטלין אבל לא בקרקע והיינו מפני דרכי שלום. ולרב הונא מדאו' מקחן מקח כדמוכח שמעתתא דפ' הניזקין וכמ"ש שם בתוס'. גם בבבלי בסוגיין משמע כן:

(שם) **מתניתא** דלא כר"א. בבבלי בסוגיין קאמר מודה ר"א בריש' משום דאיהו דמדעתיה מגרש קפיד איסי דבע"כ מתגרשת מראה מקום היא לו. ומותבינן אשמעתין דירושל' אי ס"ד דפליג ר"א אף ברישא למה לא פליג במתני' דפ"ב דקידושין דתנן התם האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר אינה מקודשת. בשלמא לבבלי ניחא דהתם מודה ר"א דקידושין דעתו ודעתה בעינן ולכך לא תני התם כדידה אבל לירושלמי קשיא מיהו בירוש' התם פ"ב ה"ד גרסי' מתני' דלא כר"א וכו' ע"ש. אך קשיא לי אם כן ה"ל למתני התם בדידה דאינה מקודשת וה"ל רבותא טפי ובבבלי קידושין דף כ' גרסינן ותנן נמי גבי גיטין כה"ג וצריכא דאי אשמועינן קידושין דלקרובי קאתי וכו' אבל גיטין דלרחוקי קאתי לא איכפת לי' ואי אשמועינן גירושין בהאי אתרא ניחא ליה דנכני וכו' אבל קידושין לא איכפת ליה צריכא למה לא קאמר גיטין איצטרך ליה לאשמועינן דלא פליג ר"א ברישא:

(שם במתני') **ר"א** אוסר מיד. כ' הרי"ף ולית הלכתא כר"א חדא דהא קיי"ל הלכה כסתם מתני' וכו' ע"ש. וקשה הא ודאי לאו סתמא הוא אלא כשמגהא רבי בלשון חכמים וכן משמע בחולין פ' כיסוי הדם. ול"נ ראיה מסתמא דמתני' דדמאי שמביא הירושלמי בסמוך דתנן מאיש פלוני נאמן ואמרינן בבכורות דף ל"ה דטעמא דמירתת מאי נימא דסבר השליח דמסימן הוא ומראה מקום הוא לו אלא ש"מ דודאי קפיד וי"ל:

(דף לז ע"א במתני') **עשו** לה כראוי לא אמר כלום. קשיא לי הך ליטנא דמשמע דאפי' ריח הגט אין בו ולפמ"ש בקונ' וכ"פ רש"י והר"ן מבואר דספק גט הוא וכ"כ הב"ש סי' קמא ס"ק כ' ע"ש:

(שם) **היוצא** בקולר. פירש"י נהרג בדין המלכות וע' פ הר"ב. ותימא הא מפורש בסוגיין אפילו היוצא בקולר לידון משום ממון הדין כן. וכ"כ כל הפוסקים:

(שם) **המסוכן** פירש"י חולה. וכ"פ הר"ב. וכ' התי"ט ומדלא כתב חולה המסוכן ש"מ דכל חולה מסוכן קרי לי' וכו' והרמב"ם כ' מסוכן הוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד עליו מיד ע"ש. ולא ידעתי איך נעלם ממנו שדברי הרמב"ם הם דברי הירו' בסוגיין ומביאו הרשב"א והרא"ש בשמעתין וכ"כ בש"ע סי' קמא:

(שם ע"ב בגמ') **ולא** יכין ליה וכו'. בבבלי גרסי' אר"ז דלא ר"א סילתיה וליזיל לגבי ר"ה רבי דאמר גט כמתנתו וכו'. ותימא מאי מספקא להו תפשוט להו כר"א דבבבלי בערכין דף ז' גרסי' אמר רב באומרת תנו שערי לבתי ותני לוי כוותיה דרב באומרת תנו שערי לבתי נותנין. ואע"ג דלא קנו מינה. ואף דרנב"י מוקי למתני' בשערות המחוברות ובדלא אמר תנו ע"ש לא פליג אדרב אלא ליבנא דמתני' הוה קשיא ליה לרנב"י וע"כ לומר כן דהא לוי תני נמי כוותיה דרנב"י. ודוחק לומר תנו דאמר רב ודתני בברייתא לאו דוקא ואפי' בקנין אלא רב הא קמ"ל אע"ג דקבורה כיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא ניחא לה דליהוי בגופה לאיתסורי וכמ"ש רש"י שם. ועוד בסמוך מפורש דדוקא קאמר:

(שם) **אמר** לון בי בעיתון מקיימה מתני'. עיין בקונטרס. וכ"פ הב"י בי"ד סי' שנ"ה. וכ"ה בטור וש"ע. והרא"ש פי' פ"ג דפאה בי בעיתון מקיימה מתני' אם תרצו לקיים משנתינו לידע פירושה הכי הוא שייך קרקע כל שהוא וכו' ע"ש. הרב"ב שני ענינים שהם רחוקים זה מזה. ולא שם לבו שבסוגיין מבואר שהן ענינים נפרדים. ולא עיין בב"י:

(שם) **והן** שראו בובית של אדם. כתב במ"ל פ"ט מפ"ג הלכה כ"ז מסוגיין מוכח דאיירי בשנים העומדים על שפת הבור דאל"כ מאי פריך וניחוש שמא שד הוא הא לשלשה אינו נראה ע"ש. ותימא מנ"ל דבעומדים על שפת הבור איירי דלמא בעומדים רחוק מן הבור איירי ושומעים קולו. וכן מוכח מתני' דיבמות פ' בתרא ואחר כך כשהלכו לשם לא מצאו שם אדם ולכך חיישינן שמא שד היה וזה ברור ול"ע:

(דף ל"ח ע"א) **אר"א** המזיקין היו מצויין בבורות וכו'. וכ' הרשב"א ואפי' בשעת הסכנה דלא חיישינן לגרה חיישינן לשד מפני שהן מצויין שם וכ"כ הרי"ף בפ"ב דיבמות ע"כ. והר"ן כ' מדברי הרמב"ם נראה למסקנא כי היכי דלא חיישינן לגרה ה"נ לא חיישינן לשד ולפ"ז צ"ל דהבבלי והירושלמי פליגי. אך הראיה שכ' הרשב"א דחיישינן טפי בשדים מבגרה מפני שמצויין שם אינו מוכרח דס"ק שמצויין בבורות, כמו בשדה אבל בשני המקומות אין מצויין כל כך דניחוש להו טפי מבגרה:

(שם) **הדא** אמרה ספק מעצמו נפל וכו'. וא"ת מאי פשיט מרשב"ג דברייתא התם ספק אחד והכא תרי ספיקי אע"ג דלא קמיבעיא ליה אלא בנפל לאלתר דאי לאחר זמן אפי' בידעינן דמעצמו נפל אינו גט מ"מ ספק נוסף יש כאן וי"ל כיון דשמעי' דרשב"ג סובר אמרינן הוכיח סופו על תחלתו תו ליכא ספיקא ואין לחלק בין ספק אחד לשתי ספיקות. והרשב"א והרא"ש מביאים תוספתא וז"ל רשב"ג אם נפל מעצמו ה"ז גט ואם הרוח דחפתו אינו גט ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ואין נותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו ע"כ. הנה תוספתא זו הפוכ' מדברי הירושלמי. אבל נ"ל דיש כאן ט"ס וצ"ל ספק הרוח דחפתו ה"ז גט אם לאלתר נפל וכו'. וה"פ כולא רשב"ג וה"ק ספק הרוח דחפתו ה"ז גט שרשב"ג אם לאלתר נפל כותבין ונותנין אע"ג דלאלתר נמי ספק ה"ה אם נתוסף בו כספק וזהו ממש כדברי הירו'. וזה ברור בעיני. וכ"נ מדברי הרמב"ם. והרשב"א כ' והתימ' בדברי הרמב"ם שכתב ספק הפיל עצמו ספק דחתו הרוח ה"ז גט עד שיודע ודאי שהרוח דחתו ע"כ וזה הפך התוספתא ועוד ספק איסורא הוא ולחומרא ובמא ע"ס יש והבר ממנו אם מיד נפל ה"ז גט כדברי התוספתא ע"כ ותימה על תמיהתו הא ודאי איירי הרמב"ם כשנפל מיד וז"ל בריש שאמר כתבו גט לאשתי וכתבו ותתמו ונתנו לה והרג עצמו מיד כגון שהשליך עצמו מן הגג וכו' ה"ז גט עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת אינו גט ספק הפיל עצמו וכו'. ואי בלאחר זמן הא אפי' ספק אינו גט. וע"ק אחרי שלא ראה עדיין הירושלמי רק התוספתא ה"ל להקשות אתחלת דברי הרמב"ם למה הצריך בריש' בידוע שמעצמו נפל והרג עצמו מיד הא בתוספתא משמע דוקא ספק הוא דבעינן לאלתר אבל בודאי אפי' לאחר זמן נמי. ונראה אחר שראה הרשב"א דברי הראב"ד והירושלמי לא קשיין ליה תו דברי הרמב"ם. ולכך כ' שהראב"ד הגיה עליו. ולא כ' שהשיג עליו שאינו אלא ביאור דברי הרמב"ם שסמך על הירושלמי ולא על התוספתא. ודלא כמ"ש הב"י סי' קמ"א. ומ"ש הלח"מ דפי' זה בדברי הרמב"ם קשה טובא דמיד דכ' רבינו כמאי עסקינן אי דידעינן דמעצמו נפל אפי' לזמן מרובה נמי הוה גט וכמ"ש הוא בעצמו ע"כ. לא ידעתי מאי קאמר הא לא כ' הב"י כן לפי פי' זה וגירסת ה"ז גט אלא לפי גירסת ה"ז ספק גט ע"ש. וז"ל הב"י לכך נראה שהראב"ד מפרש הירו' ואחריו נמשך רבינו דרשב"ג לאודויי הוא דמפליג בין לאלתר ולאחר זמן ורבנן לא מפלגי בהכי ות"ק יליף מדרשב"ג לרבנן כיון דאפי' נפל לאלתר לאו ודאי הוא שמעצמו נפל אלא ספק ואפ"ה קאמר לאלתר ה"ז גט כיון דמתוך בוריו אמר כתבו גט לאשתי רגלים לדבר שרוצה להפיל עצמו וכיון לאלתר הוי גט ודאי לרשב"ג נשמע לרבנן דלאחר זמן לרבנן הוא כמו לאלתר לרשב"ג דטעמא כיון דמתוך בוריו אמר כתבו גט לאשתי אלים להו למימר דמעצמו נפל אפי' לאחר זמן והלכתא כוותייהו ע"כ. ותימה א"כ למה כ' בריש' והרג עצמו מיד הא בדליכא ספק אפי' לאחר זמן הוה גט. וע"ק הא ודאי לפי' דירושלמי אינה אלא לרשב"ג דמתני' איך פשיט מרבנן. ועוד הא ודאי דרבנן פליגי ארשב"ג וסברי אפי' בכה"ג לא אמרי' הוכיח סופו על תחלתו. וכ"מ בסמוך דמייתי עלה פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן במעשה דקסרין. ועוד הא ודאי אין סברא לומר דרבנן מקילין טפי מרשב"ג לענין הוכחה דסופו על תחלתו כדמשמע בבבלי בחולין דף ל"ט ע"ב ע"ש ועוד הכי כ' הרשב"א בחי' בחולין שם דליכא מאן דפליג ארשב"ג דגט ע"ש. ואף שאין נראה כן מסוגיין וכמ"ש מכל מקום ראיה גדולה היא. ומתוך מ"ש יתבאר לך שדברי הלח"מ ופי' בירושלמי אינן מבוררים ול"ע. גם מסוגיין מבואר דרבנן סברי לא אמרי' הוכיח סופו על תחלתו אפי' באומר כתבו. ולא תיקשי לך מבבלי דחולין שם דמשנינן שאני הכא דאמר כתבו די"ל היינו לפי מאי דס"ד דלא פליגי רשב"ג ורבנן אלא בגט אבל לפי מאי דמסיק מברייתא דהכותב נכסיו לאחרים וכו דפליג רשב"ג אפי' בדליכא הוכחה ה"ה בגט אין הטעם משום דאמר כתבו. ואם תאמר למה פסקו הפוסקים בגט כרשב"ג ובכותב נכסיו לאחרים כרבנן וי"ל דרשב"ג דגט מתני' היא וקיי"ל הלכה כרשב"ג במשנתינו אבל לא בברייתא ואינהו סברי לחלק ול"ע:

(שם) **שחטה** לזרוק דמה וכו'. פלוגתא זו דר' יוחנן ור"ל איתא נמי בבבלי פ"ב דחולין דף לט אלא שמקשה שם בענין אחר ע"ש. ותוס' כ' שם בד"ה הא מקמי דשמעה מר"י תימא מה תירוץ הוא זה שמתרץ שאמר ר"ל קודם שלמד המשנה. ועיין במהרש"א. ודבריו רחוקים. ונ"ב די"ל בהא פליגי ת"ק ור"י. ת"ק סובר מסברא אמרינן דאזלינן לעכו"ם שמחשבתו כשרה ולאו מק"ו יליף לה כדיליף ר"י דסובר אפי' פנים מפנים לא ילפינן ובפיגול אמרי' מחשבין מעבודה לעבודה דעיקר פיגול כך הוא וזה מחשב וזה עובד לא אמרינן דכתיב המקריב אותו ובשאר עבודות אמרי' זה מחשב וזה עובד ואין מחשבין מעבודה לעבודה דלא ילפינן מהדדי ור"י יליף חוץ מפנים וכ"ש פנים מפנים. ור"ל כת"ק ס"ל. וזו היא סברת ר"ל מקמיה דשמע מר' יוחנן אבל אחר דשמע מר"י ברייתא דרהכ"י שהבעלים מפגלין יע"כ לומר דרבנן כוותיה ס"ל ליכא למיליף כלל מפנים דהא בפנים זה מחשב וזה עובד אמרי' איכא למימר דת"ק סובר פנים מבפנים יליף דמה לנו לעשות פלוגתא חדשה ביניהם ומפרש לה לכ"ע ילפינן חוץ מבפנים והכא שאני דבפנים אמרי' זה מחשב וזה עובד והדברים ברורים:

(שם ע"ב) **המונה** כאומר כולכם. בבבלי גרסי' אר"פ ולא פליגו הא דמנה כולם הא דמנה מקצתייהו א"ל להאי גיסא ואי"ל להאי גיסא. מפירוש רש"י נראה דלכ"ע אין מנויי אינן צריכין לחתום במנה מקצתן. והרמב"ם והרא"ש לא ביארו דבריהם. ופירשו תימא את אדם האומר במעמד רבים כתבו גט אמרי' לכולכם איתכוין וכמ"ש רש"י שם כ"ש במנה מקצתן ואיך נאמר שלא כיון אלא לשנים מהם ומ"ש כיון דלא מנה לכולהו הוכרר בעדת הדבר עליו ותדל לו מדעתו הראשונה ע"ש. לא ידעתי במאי הוכרר הדבר הא מעיקרא לא אמר כלום רק אמר כתובו וחזר ופירש דבריו שלא אמר אלא על אלו אבל מונה עתה ודאי לא גרע מאומר כולכם. לכך נראה דמספקא ליה אי מונה כולהו אינו כאומר כולכם דל"ל למנינהו לימא כולכם כתובו אלא לאו דוקא קאמר וסגי בשני' תתומין אבל מנה מקצתן אכולהו קאמר ולא בא אלא למעט שאין כוונתו כמאי דקאמר כתובו באחד מכן יכתוב אלא על כולם קאמר הכי או דלמא מונה כולם כוונתו לידע כמה הם ואלו היו יותר היה ממעט אותם כפירוש שחפץ הוא דוקא במספר כזה וצריכין שיכתבו כולם אבל מנה מקצתן ודאי אין כוונתו אלא שאלו מקצתן יחתמו ולא השאר. וכן מטין דברי הרמב"ם. ונזכרתי שגם הב"י סי' ק"כ פירש דלא כרש"י ע"ש ומ"ש נראה:

הדרן עלך פרק התקבל

(שם במתני') **מי** שאחזו קורדייקוס. עיין פי' בקונט' וכ"פ רש"י והרמב"ם כ' בפי' המשנה שהוא חולי מתחדש ממילוי חדרי המוח ומתבלבל הדעת מפני כך שהוא מין ממיני חולי הנופל. ובפ"ג דה"ג כ' מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו וכו' נראה שסובר מי שאחזו חולי זה נקרא רוח

רוח רעה מבעתתו והחולי בעצמו הוא הרוח רעה. והא דאמרינן בבבלי הא קמ"ל דהא רוחא קורדייקוס שמה ר"ל שהחולי נקרא כך. וכן משמע בסוגיין בסמוך. וכל זה דלא כפירש"י דאמר דאתיא ע"י שד. ובדברי הרמב"ם נראה דבשאול המע"ה כתיב רוח רעה. וחס לומר בקדוש כמוהו שאחזהו שד אלא מין ממיני החולי כן משמע מקרא התם:

(שם בגמ') אפי' אחד מהן. כתב הב"י סי' קכא מדברי הרמב"ם משמע דהני ד' דברים השנויים בברייתא לאו דוקא וה"ה לשאר דברים. ודייק מדתני בבבלי חגיגה פ"ק תלת ולא תני מאבד מה שנותנין לו ובאידך ברייתא תני מאבד מה שנותנין לו ולא תני הנך תלת ואי איתא דהני ד' דוקא קשיא אמאי לא תני בקמייתא מאבד מה שנותנין ובאידך אינך תלת אלא לאו דוקא תניא ע"ש. ול"נ שאין מכאן ראיה דבאידך ברייתא תני מאבד מה שנותנין לו ולא מצי למיתני אינך דאיצטרך לאשמועינן דבתר הכי. ובברייתא קמייתא לא איצטרך לאשמועינן מאבד מה שנותנין לו דכ"ש הוא ממקרע את כסותו דגרע קצת ממאבד כמפורש בבבלי בחגיגה שם. וכן משמע בסוגיין דתני כל ארבע. ול"ל דלא זו אף זו קתני. ומ"ש הב"י סי' קי"ט בשם ר"ש משפירא בירושלמי פ"ק דתרומות משמע עד שיראה בו כולם ופליג קצת אגמרא דידן ע"כ. וקשה הא אין פלוגתא בין הבבלי והירושלמי דרב הונא דאמר בירושלמי והן שיהו כולם בו אמר נמי בבבלי שם עד שיהו כולם בבת אחת. ואע"ג דתני התם שלשה והכא תני ארבע הא כבר אמרנו דהמקרע כסותו והמאבד מה שנותנין לו תרווייהו כחדא חשבינן להו כמפורש בסמוך דתרווייהו חד טעמא אית להו. ואפשר דהדר"י קאי דבסמוך משמע דבעינן דוקא שיהא מאבד מה שנותנין לו אבל באינך סימנין לא מהני אחד מהם לעשותו שוטה ובבבלי משמע מפורש דלר"י בכל אחד מסימנין הללו כדמוכח מאיבעיא דהתם ע"ש. מיהו לשונו לא משמע כן וצ"ע:

(שם) יהבין ליה סמיק גו אכים וכוה לפי. עיי' פירושי בקונט'. ובגליון פי' אדום תוך שחור מיני רפואות הן ואין אנו בקיאין בהן ובבבלי מאריך בהן בשרא סומקא ר"ל בשר כחוש וכו' ע"ש. והרא"ש פי' דבר אדום בתוך שחור והוא נתלש וכן להיפך שחור גו אדום והכל בא לו מן הקורדייקוס. ואין נראה א"כ מאי קאמר דא הוא קורדייקוס וכו' גם לפי לא משמע תולשא. והא דמתרגמי' ואתם עיף ויגע ואת מצלהי ילפי פירושו לשון עסק בהתעסה הרבה. והא דאמרי' בברכות קם תרין כולא יומא ולא לפי היינו שאין עסק הדיבור מיגעו אבל הכא דנ"ז קעביד ולא מידי לא שייך כלל לשון לפי. ומ"ש בקונט' עיקר:

(שם) רובא דשמואל מן דר"ל וכו'. וקשה הא מיהא שמואל פליג אר' יוחנן וסובר דדוקא בשעת חלומו הוא נותן ולא בשעה שקורדייקוס עליו ובסמוך קאמר ר"י אף עודהו קורדייקוס עליו כותבין גט לאשתו. ודוחק לומר דסובר שמואל דאף ר"י לא קאמר אלא בשעת חלומו ולא חיים למה שיאחזנו הקורדייקוס אח"כ דהא בהאי מיהת חלים הוא ור"ל פליג ובעי שישתפה. דהא בסמוך מדמינן גוסס למי שאחזו קורדייקוס וקאר"י דכותבין. והב"י סי' קכא מייתי תשובת הרשב"א וז"ל משתכל' עתים חלים ועתים שוטה בשעה שהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו ודר"י בירו' לא פליגא וכדבעינן למכתב ואפי' למאי דס"ל דפליג אם איתא הא קיי"ל כרבא דבתרא הוא ע"כ. הנה מ"ש כדבעינן למכתב לא נתבאר לן דעתו בקיצר במכתב והשואל מהרשב"א כ' שם בירושלמי משמע דר"י דאמר בקורדייקוס לכשישתפה פליג. ונראה דהרשב"א סובר דהכי קאמר הא דשמואל רובא מדר"ל דמיקל טפי וא"כ שמואל דלא כר"ל ודלא כר"י אלא ע"כ לומר עובדא דשמואל הוי שלא אמר כלום בשהיה בריא אלא כשחליה קצת מחולי קורדייקוס אמר שיכתבו ויתן גט א"כ אפי' אמר מתחלה לכתוב איירי אלא שלא אמר ליתן וכשכתבו כשהיה חולה ואמר כשהוא חלים יתן והיינו דר"י והשואל פירש הא דקאמר כשהוא חלים יתן גט לאו דוקא דאל"כ אתיא דשמואל דלא כר"י ודלא כר"ל. ופליג שמואל אר"י דבבלי דסובר עד שישתפה. והרא"ש פ"ק דתרומות פי' דה"ג ייבא דשמואל כר"ל אמת הדבר דשמואל כר"ל שהוא אמר כשהוא חלים יתן גט ותחלימיני ותחייני וכו' ע"כ. ומדברי השואל והרשב"א נראה מפורש דגירסתם רובא מן דר"ל וכמ"ש בקונט'. ועוד תימא פירושו הא אפי' לא אמר כן שמואל טעמא נמי הוה ניחא לן דהא ודאי גם ר"ל לא יאמר מילתא בלא טעמא. ועוד נ"ל דלכשישתפה דאר"ל לאו דוקא ואפי' כשחוזר למקצת בריאותו נמי כותבין ונותנין. מיהו גם להרשב"א צ"ל כן לר"י דאמר בבבלי לכשישתפה. ומה שפירשנו הוא עיקר ומ"ש הרשב"א הא דקיי"ל כרבא דבתרא' הוא. תימה הא בברייתא היא בפ"ג דר"ה בבבלי דף כ"ח ונראה דגירסת הרשב"א בר"ה דאמר רבא עתים חלים וכו' וכ"נ מדברי השואל מהרשב"א ע"ש. וכל הנסחאות שלפנינו בר"ה שם מבואר דברייתא היא:

(דף לט ע"א) מחלפא שיטתי' דר"ל. וא"ת למה לא פריך נמי דר"י אדר"י דהכא קאמר אפילו בעודו קורדייקוס כותבין והתם קאמר בשוטה דנדחית חטאתו וי"ל קסבר ר"י באפי קורדייקוס דמוה בידיה בשרא סומקי הגומרא ואמרא מרקא מאח"כ בשוטה וכה"ג משני בבבלי בסוגיין. והיינו דקאמר ר"י בר' בון בסמוך מוחלפת השיטה מהאי דגוסס ולא קאמר מהאי דהכא. וקשה מאי פריך לר"ל דלמא קסבר ר"ל ב"ח אינן נידחין וכי קאמר לא נדחית חטאתו היינו שיקריב חטאתו אחר שנשתפה או בחזר והיינו כדקאמר כאן וי"ל דליכא לא נדחית חטאתו משמע ליה מעולם לא נדחית חטאתו והא ודאי ליתא לר"ל דקאמר אין נותנין אלא לכשישתפה אבל כל זמן שהוא קורדייקוס אין נותנין וכ"ש חרש בעודו בחרשותו דאין שמיה בידו ונראה דהיינו טעמא דבבלי בסוגיין דמהפך דברי ר"י ור"ל ע"ש:

(שם) אין שהורו ב"ד לאכול חלב. וא"ת כיון שהב"ד התירו החלב פשיטא דנדחה קרבנו ולמה ליה להקריב קרבן וי"ל כבר שניא לה הירושלמי פ"ק דהוריות שימתין עד שיחזרו בהן הב"ד. אך קשה מי לא מודה ר"י אם חזרו בהן הב"ד וחזרו איסורו שחטאתו קרב. וי"ל קסבר נראה ונדחה וחוזר ונראה פסול. ואפי' דיחוי מעיקרא קסבר ר"י דהוי דיחוי. וכ"כ תו' פ"ק דקידושין דף ז' ע"ב בד"ה ש"מ וכו' ע"ש. ובבבלי זבחים דף יב ע"ב גרסינן בעי ר' ירמיה אכל חלב והפריש קרבן והורו ב"ד בחלב מותר וחזרו בהן מי הוי דיחוי או לא א"ל ההוא סבא כי אתא ר' יוחנן בלחוויין מהא פתח מ"ט התם גברא אידחי קרבן לא אידחי הכא קרבן נמי אידחי. ופירש"י הכא תורת קרבן זה נדחית מן הכל הלכך דחוי. ותוס' כתבו בשם ר"ת גבי הורו ב"ד לא הוה דיחוי דגברא אידחי שאינו יודע אם פטור מקרבן או לא וקרבן לא אידחי דאי לא דהתירו ב"ד היה קרב ונמצא שלא היה דחוי אלא ע"י טעותו אבל הכא אפי' קרבן נמי אידחי דכיון שהוא שוטה או מומר פטור לכ"ע ע"כ. והא דאמר הסבא כי פתח ר"י בלחוויין מסכת פתח ר"ל פתח דהורו ב"ד פטור. ותימא דבסוגיין מפורש דהורו ב"ד לשוטה ומומר דמיא וכולן סובר ר"י דהקרבן נדחה וכדאמר הסבא וכפירש"י ודלא כר"ת וצ"ע. ועיין במשנה למלך פ"ג מה' שגגות:

(שם) הגוסס זורקין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו. (סוברים) רש"י והר"ת ור"י חולקים בדין גוסס. רש"י והר"ת סוברים דהגוסס אין מתנתו מתנה וה"ה דאינו נותן גט ור"י פוסק דגיטו גט. ועיי' בתו' פרק עשרה יוחסין ובחי' רשב"א ור"ן בסוגיין ולפום ריהטא יש להביא ראיה לדברי רש"י מסוגיין דמדמי גוסס לאחוז קורדייקוס ש"מ דס"ל כשוטה הוא. והא דקאר"י דזורקין עליו את הדם. היינו לפי מאי דאמרינן הכא דר"י סובר דנותנין גט בעודו קורדייקוס אבל למאי דקיי"ל דאין כותבין עד שישתפה אין חילוק בינו לבין שוטה ואין כותבין. אך קשה דמפרשים להא דתנן פ"ק דאהלות הגוסס הרי הוא כחי נוחל ומנחיל וכו' דהיינו במילי דאתי ממילא אבל גיטו ומתנתו דמכח דבורו לא. והא זריקת דם נמי לא צריכין דעתו ודיבורו דהא כבר הפרישו בעודו בריא ואפ"ה אינו מקריבו למ"ד בקורדייקוס נדחית חטאתו וי"ל מה שהכהן מקריב חטאתו מיקרי מעשה. גם הא דפריך מברייתא דראוהו מגוייד אי אפשר שלא תטרוף דעתו נמי נראה מפורש דאי אפשר להגוסס שתהיה דעתו צילותא עד שתצא נשמתו. ונראה קסברי רש"י ור"ת גמרא דילן פליג אירושלמי דהא מקשי אהא דראוהו מגוייד שאני התם דדעתיה צילותא וכתישותא הוא דאתחילא ביה ש"מ דסובר דגוסס דעתיה צילותא. לכך זורקין עליו את הדם ואין צורך להפך דברי ר"י. ועל ר"י בר' בון יש להקשות דמחליף לדר"י וקאמר לא נדחית חטאתו וכי פליג הא דאר"י בעלי חיים נידחין כמפורש בבבלי בזבחים ובסנהדרין ובכמה מקומות וי"ל לפי גי' הירושלמי דקסבר ר"י נותנין בעודו קורדייקוס א"כ אין זה דיחוי כלל. ודוחק דהא ודאי כשמפריש בעודו חרש ושוטה לאו כלום הוא וי"ל וצ"ע:

(שם) חד כהדין וכו'. עיין בקונטרס. וא"ת מהן דלא מחליף תיקשי ליה מהא דאר"י הגוסס זורקין עליו וכו' וי"ל הא כבר שניא לה בירושלמי פ"ק דהוריות דקאמר התם דלית ליה בהלין קישויים. ונראה דר"ל דסובר כבבלי דגוסס דעתיה צילותא וכמ"ש בתו' בסמוך:

(שם) נתן לה את גיטה וכו'. כ' הרשב"א מכאן נראה למ"ד לכשישתפה ה"ה אם כתביהו בעודו שפוי ונעשה קורדייקוס בשעת נתינה פסול וא"כ חולה צריך בדיקה בין בשעת כתיבה בין בשעת נתינה וקשה דאמרי' לקמן דף עג בבבלי לא יתייחד עמו באומר מעת שאני בעולם דמשמע שאינו רוצה שיחול הגט אלא רגע אחרון שהוא בעולם ואותו רגע א"א וכו' וזה שלא כדברי הירושלמי וצ"ע ע"כ ותימא מאי פריך מקורדייקוס אגוסס הא איהו גופיה כ' בסמוך וקיי"ל כר"י שאין כותבין לקורדייקוס עד שישתפה וראוהו מגוייד דהיינו גוסס כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה דדעתי' צילותא ע"ש. ועוד זה שאומר מעת שאני בעול' ודאי בענין דמהני ולהוי גיטא קאמר א"כ מעולם לא נתכוין זה לרגע אחרון שאינו ראוי לבדיקה אלא לשעה שהוא ראוי לבדיקה שלא נתכוין אלא לפוטרה קודם מיתה אבל ודאי אין רצונו לעגנה שתהא זקוקה ליבם הלכך מהני. וכ"ש לפמ"ש תו' בשם ר"ת דגרסי' נעשה כאומר מעת שאני בעולם א"כ ודאי כיונתו למ"ש ע"ש והרשב"א כתי' שם. אך קשה

מנ"ל דפליג ר"ל דלמא הכא שאני כיון דממילא אתי כשבא יום מחר חל הגט וכסברת רש"י והר"ת שכתבנו בסמוך בד"ה הגוסס וכו'. הלכך הוי גט אבל כתיבה ונתינה בשעה שאחזו קורדייקוס לא וי"ל סובר הירושלמי לר"ל ה"ל כשוטה ממש ואפי' במילתא דאתי ממילא נמי לאו כלום הוא ודוחק:

(שם) זרק לה את גיטה וכו'. וקשה מאי איכא בין נתן לזרק ותרתי למה לי וי"ל הס"ד דוקא נתן לה דמדעתה משמע הוא דהוי גט דאע"ג דדעתיה שגישתא מ"מ איכא דעתה אבל זרק לה דמשמע בע"כ וכיון שנעשה קורדייקוס אין כאן דעתו ולא דעתה מודה ר"י דאינו גט קמ"ל. ודוחק קצת:

(שם) רבי אלעזר אמר ר' אבין בעי תרם את כירוע וכו'. וקשה מאי מספקא ליה מהיכי תיתי לן לחלק בין גט לתרומה ואי משום דסובר דה"ל דבר דאתי ממילא ומודה ר"ל דא"כ למה בעי ליה בתרומה ה"ל למבעי בגט עצמו כדאמר בסמוך נתן לה גט וכו' וי"ל מספקא ליה דלמא שאני תרומה כיון דחובה היא להפריש תרומה ומסתמא מאי דאמר לא יהא תרומה אלא למחר לתיקוני מילתא הוא דאמר הכי ולא לקלקולא ומודה בה ר"ל דהוי תרומה אבל גט אינו מצוה וחובה כלל הלכך אינו גט לר"ל או דלמא אפי' תרומה אינו גט דאין דוחין דברי המפריש תרומה דאמר לא יהא תרומה אלא למחר בשביל אומדנא קלא:

(שם) מתני' פליגא על ר"ל ולית לה קיום וכו'. בבבלי בסוגיין גרסי' מי אר"י דאינו נותן אלא לכשישתפה והא"ר"י ~~אמר שמואל~~ שתק בו שנים או רוב שנים ורמזו ואמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין ותניא ראוהו מגוייד או צלוב וכו' ומשני הכי השתא התם דעתא צילותא הוא וכתישותא הוא דאתחיל ביה הכא דעתא שגישתא היא. וכ' הרשב"א וקשה תיקשי ליה מהך ברייתא דראוהו מגוייד וכו' דשמואל גופיה מהך ברייתא אמרה גם בירושלמי מקשה מברייתא ולא משמואל ותירוצו דחוקי' ע"ש. ונ"ל דמברייתא לחוד ליכא לאקשויי דברייתא איכא לאוקמי בשיכול לדבר אע"פ שמגוייד וצלוב הלכך מהני אפי' רמיזתו אבל מי שאינו יכול לדבר לא מהני רמיזתו כלל. וקורדייקוס אין דיבורו כלום כדתנן אין דבריו המתבונים כלום ול"ק לר"י ולא מידי אבל השתא דקאמר שמואל אפי' שתק בו שנים מהני רמיזתו והדבר ידוע מי ששתק בו שנים שאינו יכול לדבר ואפ"ה מהני רמיזתו וס"ד דכ"ש קורדייקוס דמהני ופריך שפיר ושמואל משמיענן דאף הברייתא איירי אפי' אינו יכול לדבר הלכך פריך נמי מברייתא. ור' זעירא נמי אית ליה סברת שמואל ופריך מברייתא לחודה. וא"ת לסברת המקשה דמגוייד לקורדייקוס דמיא תיקשי ליה מתני' דתנן מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי אין בדבריו כלום וי"ל ברייתא איכא לפרושי ורמזו ואמר וכו' איירי בשרמזו כשהיה בריא וקמ"ל דבבריא סגי ברמיזה ואפ"ה פריך שפיר לר"ל דהא מ"מ כשהוא מגוייד כותבין ונותנין אע"ג דדעתיה שגישתא וא"ת לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא למה ליה נבבלי למפרך מדשמואל ה"ל למפרך מברייתא לחוד וליכא לשנויי כדשנינן דאיירי בבריאותו כשהוא מגוייד דא"כ תיקשי מתני' וי"ל אי לאו דשמואל ה"א ברמזו כשמגוייד איירי ופליג אמתני' וא"כ ליכא לאקשויי מינה אבל השתא דקאמר שמואל שתק בו שנים וכו' כברייתא ומסתמא לא שביק שמואל מתני' ופסק כברייתא אלא ודאי אף ברייתא בשרמזו קודם לכן איירי ופריך שפיר לר"י. ודברי הרשב"א כמאי דקשיא ליה מתני' וברייתא ותירוצו אינן מבוררין לי ע"ש:

(שם) בד"א בשהיה חרש מתחלתו וכו'. כ' תוס' בסוגיין בד"ה תנאי היא וכו' לא בעי לשנויי דרב איירי בפיקח מעיקרו כמו שמחלק רשב"ג משום דקים לן דרשב"ג פליג אהך ברייתא ע"כ. ול"נ דתני בברייתא חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו וכו'. ולכ"ע אף בשהיה חרש מתחלתו לא הלכו אחר רמיזותיו ואס"ד דבחרש מתחלתו איירי הך ברייתא לא ה"ל למתני ביה אחר רמיזותיו אלא ה"ל למתני רבותא טפי אפי' בפיקח ונתחרש נמי לא מהני ועוד מסתמא כל הנך דברייתא שוין הן:

(שם ע"ב) אמרין הא מתני' פליגא. פי' הרא"ש תרומות פ"ק ולמה אר"י סתמא ולא קאמר מי הן החולקין ע"כ. וקשה הא גם מתני' סתמא תנן. לכך נראה דס"ט מאי קמ"ל ר"י דיש חולקין הא ממתני' שמעינן וכן מוכח בסוגיין בבבלי וע"ש בפירש"י:

(שם) קיימניה בשאינו יודע לכתוב. בבבלי בסוגיין דייק מדתנן עולמית לאו לאתויי אע"ג דיכול לדבר מתוך הכתב ומשני ד"ל דאתי לאתויי אפי' הוא חריף א"נ לכדר' יצחק דאמר טעמא דריבה דאין שוטה מתגרשת אינו אלא מדרבנן ע"ש. ולפי מאי דגרסינן בירושלמי יבמות פרק י"ד הלכה א' ר"ז ור' אילא דאמרי תרווייהון לפי שאינה יכולה לשמור את גיטה ליתא להך תירוצא בתרא עיין שם:

(שם) הרי שכתב בכתב ידו וכו'. כ' הרא"ש ה"ג הרי שכתב בכ"י אמר לסופר וכו' ופירושו ע"י הכתב אמר לסופר כו' ומדתני הרי שכתב בכ"י ש"מ דמיירי בפיקח עד שלמד לכתוב ואח"כ נתחרש ומדאינו גט ש"מ דלא כרשב"ג ע"כ. משמע מפירושו כל שלא היה פיקח מעיקרא אי אפשר לו ללמוד לכתוב ותימה בסוגיין פירש"י בד"ה בחרש בעיקרו שאין לו כתב יד של דעת שלא היתה לו דעת ללמוד מימיו. וכ"כ שם בתוס' בד"ה תנאי היא וכו'. ועמ"ש בסמוך בד"ה באומר לכך נראה דבבריא איירי הך ברייתא וכ"כ הרשב"א בתי'. והיינו דמביא ראיה מדברי הירושלמי הלו דבבריא נמי לא מהני כתיבה אפי' שלא כת"י ממדינת הים לכתוב וליתן אין כותבין ע"ש. אלא שאני תמה הא מפורש בסמוך דפליגי ר' אבא מרי ור"י בר' בון בפירושא דהך ברייתא אי בחרש או בבריא איירי. וכ"ת שסמך הרשב"א אהא דמסקינן בסמוך דאית לר"י בר' בון דבבריא איירי דאמרי' ותני כן בד"א בזמן וכו'. ופי' הרא"ש שם דמלינו בברייתא סברה יותר יש לחוש לבלבול דעת לבריא שנשתתק מחולי שנשתתק וה"ג כיון שכתב ולא אמר איכא למיחש שנתעסק בשטותיו ע"כ. דא"כ קשה ה"ל לאתויי הא דר"י בר' בון. ועוד הא אפי' בכותב ממדינת הים איירי הרשב"א והתם לא שייך הך טעמא למה לא אמר דאפשר שלא היה אדם עמו. גם פי' הרא"ש אינו מחוור דאין הנדון דומה לראיה דנשתתק מתוך בוריו ודאי מיגרע גרע שנשתתק פתאום מהיפך להיפך לכך אמרי' דצריך בדיקה ג' פעמים אבל נשתתק מתוך חוליו אמרי' כתישותא הוא דאיתילד ביה וכן מבואר בפוסקים ועיין בב"י סי' קכא. מש"כ לחלק בין כתיבה לדיבור. ועוד הא ודאי הרכנת הראש מהני אפי' בבריא ועיין שם בב"ש ס"ק ו' אמאי נימא מדהרכין ולא אמר דלא כיון להרכין על דבר הגט אלא ע"י מקרה או על דבר אחר. אף על גב דאמרי' בסמוך היא הרכנת הראש היא השמעת הקול ודאי שיש לכללו בכלל הא דתני עד שישמעו את קולו אבל אם נאמר דחיישינן אף בהרכנת הראש איכא למיחש וכמ"ש. ועוד לפי מאי דס"ד דכתב מהני ס"ד ה"ל כהשמעת קול אי לאו דתניא בברייתא קולו דמשמע דאתי למעוטי כתב. והא דתני ותני כן לא קאי אר"י בר' בון אלא אמתני' קאי לפרושי וה"ק וצריך למתני כן במתני' בד"א וכו'. ומלינו כיוצא בזה בהרבה מקומות בירוש' דקאמר עלה דמתני' וכיני מתני'. ומ"ש הרא"ש עוד דר"י בר' בון סובר בבריא הוא דלא מהני כתיבת יד אבל בפקח ונתחרש מהני וכ"כ הרא"ש ע"ש. ותימא אף שכתב הרא"ש ס"פ התקבל דלא מהני כתיבת יד דבריא נראה כוונתו כ"ש דלא מהני כתיבת יד דחרש. ואף דגבי הרכנת הראש. כתב דיש להקל בחולה מבריא דיכול לדבר הך תירוצא הוא דלא כדברי רוב הפוסקים וכמ"ש בסמוך וצ"ע:

(שם) היא השמעת קול היא הרכנת הראש. בבבלי דף עא גרסי' אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין א"ר יוסף מאי קמ"ל תניא נשתתק וא"ל נכתוב גט לאשתך וכו'. וכתב הרשב"א וקשה טובא קמ"ל דטפי עדיף הרכנה מכתיבה כדאמרי' בירושלמי היא הרכנה היא שמיעת קול ולקמן נמי אמרינן קולו לאפוקי מדרב וי"ל דהשתא לא ס"ל למקשה הכין ומאן דמתרץ למאי דסבירא ליה מתרץ ע"כ. וקשה תיקשי הך ברייתא דתניא ביה קולו לרב יוסף ונראה קסבר רב יוסף קולו דתני בברייתא לאו דוקא דהא איכא נמי הרכנה וכמ"ש תוס' שם. וכיון דלאו דוקא הוא אין למעט ממנו כלום וכדס"ד דר' יוסי. ומסקנא דב"ס סובר היא הרכנת הראש היא השמעת הקול וכדאמר ר' מנא:

(שם) באומר כך וכך עשיתי וכו'. וקשה הא בכותב לסופר שיכתוב איירי וזה ודאי להבא מיקרי ואי אפשר לתלות כתיבה בענין אחר. ומה שפירשתי בקונטרס שכותב שכבר אמר לסופר לכתוב. קשה דא"כ נישייליה לסופר ואם כבר אמר לו בע"פ שיכתוב פשיטא שיכתוב ואם לא א"ל כבר פשיטא דלא יכתוב שהרי כתב שקר. והרא"ש פי' ברייתא לשעבר כדתני הרי שכתב בכתב ידו דמשמע לשעבר ורשב"ג להבא שכותב השתא כך וכך עשו ע"כ ודבריו תמוהין דפירש שם בברייתא בכ"י הוא כותב לסופר שיכתוב עיין שם אם כן אף מברייתא להבא איירי. ואפשר לומר דה"ק רבי שמעון בן גמליאל איירי לשעבר שכתב הוא עצמו הגט לכך מהני וברייתא איירי שכותב הסופר לחרש שיכתוב גט הלכך אינו גט וה"ג ר' בנימן בר לוי בעי אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת להבא אם אין בו דעת לשעבר אין בו דעת להבא וכ"ה בתרומות וכן עיקר:

(שם) ותני כן וכו'. עיין מ"ש לעיל בסמוך בתו' בד"ה הרי שכתב וכו'. ורש"י והר"ן פירשו מתני' דאיירי בנשתתק מתוך חולי. ולא ידעתי כמה דתאו ברייתא זו. גם יש להסתפק לדבריהם אם גם בבריא מהני בדיקה ג' פעמים דדוקא בחולה אמרי' דכתישותא אתיליד ביה אבל לא בבריא או דלמא בבריא אפי' בבדיקה אחת סגי ועיין בב"ש סי' קכא ס"ק ח':

(דף מ ע"א) אדם מעיד עדותו מיושב. עיין בקונטרס. ובח"מ סי' כח כ' הב"י והרשב"א הביא ראיה דעדות מיושב כשר מדאמרי' כמי שאחזו בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות וגרסי' בירושלמי אר"ל זאת אומרת מעידין מיושב אלמא בדיעבד כשר ע"כ. וקשה לפי מאי דקאמר בסמוך דמתני' בנשתתק מתוך בוריו איירי א"כ אין ראיה לעדות מיושב. בשלמא לפירש"י והר"ן

דנשתתק

דבנשתתק מתוך חולי איירי דייק שפיר דסתם חולה שנשתתק שוכב על המטה אבל לירושלמי קשה וי"ל הא דהר"י אף בכדיות כן. איירי אפי' בנשתתק מתוך חוליו וקאר"י דסגי בבדיקה אחת ודוחק. והא דאמרינן סנהדרין פ"ג א"ר בא בשם רב הונא לריכין העדים לעמוד בשעה שמעידין שנא' ועמדו שני האנשים היינו לכתחלה אבל בדיעבד עדותן כשרה. וא"ת הא בבבלי מסקינן הא דבדקינן לעדיות היינו עדות בנו הבכור א"כ אין ראיה מכאן דמעידין מיושב דשאני הכא דדידיה הוא ומלי לזכות לכל מאן דבעי וי"ל דירושלמי סובר דלעדות ממש בדקינן. ומייתי ראיה דמהכא שמעינן דסובר דמעידין מיושב והבבלי לא פליג עליה בפירוש ול"ע:

(שם) **אף** בנדרים כן. וקשה הא קיי"ל אין הנדר חל עד שיפרש בשפתיו דכתיב לבטא בשפתים וכ"מ בש"ע י"ד סי' רי וי"ל לר' מנא דקאמר לעיל היא הרכנת הראש היא שמיעת קול ניתא דהרכנה ה"ל ביטוי בשפתיו. אך תימא שלא ראיתי להפוסקים שביארו דין זה דהרכנת הראש מהני בנדרים וע"ק הא נדרים להקדש דמיין ובהקדש אפי' גמר בלבו קיים כמפורש בבבלי שבועות דף כ"ו ע"כ. והא דכתיב לבטא שפתים בשבועה הוא דכתיב אבל לא בנדרים ול"ע:

(שם) **מעשה** היה בימי ר' ואמר לא יעשה כן בישראל. עיין בקונטרס טעם האיסור וכ"ה בבבלי וכ' הרשב"א תימא לי למה לא קאמר דחיישינן שמא מתוך כיס פה דסופר יתתמו חד מינייהו והסופר ובטל לא אמר הכי וכ"מ שם בבבלי בסוגיין וכ"ל ר"ת אמר בהדיא אע"ג דלא תעשה איכא למיגזר א"כ לדידיה לא תסלק הגזרה משום דלא תעשה ולא הועילו חכמים בתקנתן וכיון דלר"ת לא מיתרלא בהכי אוקמא בטעמא דמיתרלא לכולהו ע"כ. ותימא אף ר"ת לא קאמר דאיכא למגזר ושכיח הוא לעשות כן אלא אם נכשיר אומר אמרו אבל השתא דפסלינן אומר אמרו מודה דהשתא דאמרו חכמים לא תעשה לא שכיח דהא אפי' בלאו שינוי דמשנים מדברי הבעל ה"ל נמי אומר אמרו וע"ק לא שייך הכא לומר לא הועילו חכמים בתקנתן דודאי הועילו דלא תעשו כן אלא שעדיין יש לחוש לעושין כן מ"מ יש תועלת בתקנה זו וע"ק למ"ד לא תעשה ה"ל מילתא דלא שכיחא ואפי' אמר אמרו כשר לר' יוסי ואמרין התם אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ר"ת אמר כשר ולא תעשה. ופירש"י ולא תעשה גזרה הא אתו הא. ש"מ דקסבר ר"ת דמסתלקת הגזרה במאי דאמרו ולא תעשה. מיהו הרשב"א אית ליה דסובר ר"ת אע"ג דלא שכיח גזרו כמ"ש שם בחי'. וע"ק ליטעמיה דהרשב"א דקאמר אוקמא בטעמא דמיתרלא לכולהו. משמע דלרווחא מפני גם אליבא דר"ת. וקשה הא ודאי הכרחי הוא דהא אף ר"ת אית ליה דלא תעשה וכמ"ש. וכ"ל דליכא למימר משום גזרה דלעיל דא"כ היכא שהסופר קרוב או פסול כדתנן לעיל בפ"ב דליכא למגזר שיחתום בעד הוה לן לעשות כן לכתחלה אבל משום גזרה שמא תשכור עדים לעולם אסור לעשות כן לכתחלה. והמהרש"א כ' וא"ל לכך לא תעשה דלא תיפוק מיניה חורבא כחתם סופר ועד דסובר דכשר כר"י דאם כן הל"ל דתעשה וה"ל למפסל חתם סופר ועד וכו' ע"כ. הנה קושיתו היא קושית הרשב"א הנ"ל. ותירולו אינו מחוור דודאי אין לפסול דבר דמכשר ר"י בפירוש שבכית דאין גט בלא סופר משא"כ אומר אמרו דלא שכיח כולי האי ואינו מוזכר במתני'. ומש"ע דאין קושית המהרש"ל מבוררת לו דלר"מ איכא למיחש לתקלה אהדיתי באומר תנו לג' כמ"ש תו' ע"ש. הנה קושית המהרש"ל היא בעלמה קושית הרשב"א. וגירסת המהרש"ל בש"י כגי' הרשב"א שכ' בזמו דאי ר"מ נפיק מיניה הך חורבא דמפרשי בגמרא זימנין דא"ל לשנים אמרו לסופר וכו' ע"ש. ולדידיה קשיא שפיר קושית המהרש"ל. ובבבלי פריך אהא דאמר שמא תשכור בעדים והתניא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה ומשני מעשה לא עבדי דיבורא עבדי. וכ' תוס' ספ"ב דיבמות תנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ופריך הא בי תרי לא והתניא עדים החתומים וכו' ומאי קושיא ליטני מעשה לא עבדי דיבורא עבדי והתם דיבורא הוא שאומר שמיאנה או שחלצה ע"ש שדחקו בתירוצם. ול"נ דהתם נמי לריך לכתוב לה שטר חליצה או מיאון וה"ל מעשה כמבואר בש"ס ופוסקים. והב"י כתב סוף סי' קסט בשם הרשב"א שהדיינים דוקא חותמין השטר חליצה ע"ש:

(שם) **שמואל** אומר יעשה ויעשה. כתב המהרש"א בד"ה חתם סופר וכו' אהא דאמרי' אלא ר"י תרתי קאמר ושמואל ס"ל כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. קשיא אמאי לא משני לר"י לכ"ע כשר אומר אמרו ולא תעשה ולא שכיח ע"ש. ולדידי קשה עוד מאי פריך הש"ס הניחא למ"ד כשר ולא תעשה אלא למ"ד כשר ותעשה מא"ל. הא אמוראי נינהו ומאי פריך מיניה לשמואל. אך לפום סוגיין ל"ק דסובר הש"ס דשמואל נמי סובר יעשה ויעשה כמפורש כאן. והא דלא פריך מיניה דשמואל היינו דפריך עליה מר' ירמיה מסיק הקושיא אליבא דמ"ד כשר ותעשה עכ"ל דלא נאמר דפליגי הבבלי והירושלמי. עמ"ש בסמוך:

(שם) **ר"י** שאל לשמואל אמר לשנים וכו'. אין להוכיח מכאן דר"י כשמואל ס"ל באומר אמרו ולכך פריך מיניה בבבלי לשמואל ע"ש דף סו ע"ב בד"ה חתם וכו' די"ל דלשמואל מיבעיא אבל לדידי' לא ס"ל. וכן מוכח בסמוך דר"י אמר מתמיה דר' לא יעשה:

(שם) **לית** הדא פליגא על ר"י וכו'. וקשה מי לא מודה ר"י דאם נכתב שם האיש והאשה שלא לשמה דפסול הא כתיב וכתב לה לשמה וליכא מאן דפליג בהא כמפורש בהרבה משניות במכלתין וכדתנן פ' כל הגט ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים. והא ודאי אין לומר דהכא כתב הגט לשמה אפי' שלא מדעתו כשר דהא תנן התם הכותב טופסי גיטין לריך שינית מקום האיש והאשה והזמן ואם"ד בדעת הסופר תלוי יכתוב שם האיש והאשה דהא ודאי לשמן הוא כותב. ועיין לעיל פ"ב ה"ד ופרק ג' הלכה ב' ומ"ש שם ול"ע:

(שם) **ורבותינו** אמרו ה"ז גט. עיין פי' בקונטרס וכ"ה בבלי ס"פ דף עו ע"ב. וקשה כיון דטעמא דרבותינו משום דזמנו של שטר מוכיח עליו אם כן מתני' באומר זה גיטיך אם מתי נמי בשכתוב בו זמן איירי דגט שאין בו זמן פסול כדתנן לעיל פרק ב' ומפורש בבבלי שם דשטר שאין בו זמן פסול. אם כן ה"ל לבבלי למימר אמתני' דהכי דרבותינו התירו ויש לומר רבותינו התירו על פי מעשה כנראה מסוגיא דס"פ לכך מייתי לה התם ופ"ה בהך דהכא נמי התירו:

(שם ע"ב) **ב"ד** חולק עליו. בבבלי מסכת ע"ז דף לו ע"א אמרי' אמר ר"י הנשיא אמש התרנו את השמן אמר לו ר' שמלאי בימינו תתיר אף את הפת אמר ליה אם כן קרו לן בית דין שריא שהיתרנו שמן והאומר הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומתה בתוך י"ב חדש הוי גט ואם נתיר גם הפת יקראו לן ב"ד שריא. וקשה הא בבבלי פ"ג דנדה דף כט גרסי' תניא רבותינו העידו בסנדל לריך לורת פנים אם כן ה"ל שלשה והדרא קושיא לדוכתא ויקראו בית דין שריא וליכא לשנויי כדשנינן הכא דהא קתני התם גיטין דהוה חד היתירא וא"ל קסבר הבבלי דסנדל לאו היתירא מיקריא אלא שהעידו מעולם לא אמרו חכמים דסנדל שאין בו לורת פנים טמא דאם כן איך חשיב גיטין בחדא דהא אינהו סברי דדינא הכי כר"י דזמנו של שטר מוכיח עליו ואמר ליה ר"י לא קאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אלא בכתב אבל בעל פה לא ואינהו התירו אפי' בעל פה דהא אמרי' בבבלי בסוגיין ומי מספקא ליה אי אר"י בעל פה הא רבותינו התירו. ש"מ דרבותינו לא חידשו דבר אלא אמרו הלכתא כר"י ויש לומר הנך דפליגי ארבותינו סברי דלא התיר ר"י בעל פה ואינהו קאמרי דשרי אפי' בעל פה וה"ל כיתר ממה שסברו החולקים אבל בסנדל שהעידו לאו הוראה הוא כלל אלא מה ששמעו העידו. והרשב"א דף עו כ' ומסתברא רב כתב בגט מיומא דנן לאפוקי מדר"י לשופרא בעלמא דהא ר"ס תלמידיה דרב הוה וממאי דפסק רב כר"י הוא דיליף מיהו גבי הרי זה גיטיך אם מתי דחוללת אלמא רב ודאי כר"י סבירא ליה עיין שם. ולא ידעתי מאי ראיה מייתי מדר"ס הא ר"ה קאמר דחוללת היינו משום דמספקא ליה אי הלכה כר"י בעל פה או אין הלכה דהכי משמע מסקנא דשמעתתא לליבנא קמא בסוגיין והיינו כסברת ר"י שכ' שם ואף על גב דלליבנא בתרא משמע דלר"ה אפי' בעל פה מהכי מכל מקום ליכא להוכיח מהתם דר"ס כר"י סבירא ליה בבעל פה דהא מפורש אר"ס ולדברי ר"י חוללת ויש לומר דליה לא סבירא ליה ול"ע. ומ"ש הרשב"א שם בשם הרמב"ן דלית הלכתא כר"י דכר' יוחנן קיימא לן דאמר חלוקין עליו חביריו על ר"י הנשיא ע"ש. בגירסא שלפנינו המס' ע"ז ליתא לדר"י וכ"ה בסוגיין. אבל בגיטין איתא הכי מתמיה דר"י. ואם תאמר הס"ד דחלוקין חביריו על ר"י הנשיא אם כן מאי פריך בסוגיין בבבלי אר"ס מרבותינו. דלמא ר"ה כחביריו סבירא ליה ויש לומר ר"י הנשיא וחביריו לא פליגי אלא אי הלכה כר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אי אין הלכה כמותו. וכיון דקאמר הש"ס דר"ה כר"י סבירא ליה הכי כן אפי' בעל פה דהא ר"י אף בעל פה קאמר כדשמעינן מרבותינו. ומ"ש תוס' דף עו ע"ב בד"ה ולא וכו' דלא כהרמב"ן דר' יוחנן גופיה יכול לסבור כר' יוסי ע"ש. קשה כיון דרבים פליגי עליה ודאי דלית הלכתא כוותיה וכן משמע בסוגיין. ומש"ע או שמא דוקא הכא דבעל פה לא סבר כר' יוסי. קשה הא כבר הוכחנו בסמוך דאי אפשר לומר כן כדדייק סוגיא דפ' התקבל ול"ע. ועמ"ש לקמן בסמוך בתוס' בד"ה חבריה וכו':

(שם) **אני** אומר נשים נעשו לו וחי'. בבבלי דף עו מיבעיא ליה אי לאלתר התירו דהא לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש התירו דהא אקיים ליה תנאיה. וכ' תוס' ואם תאמר לאלתר מה יש לחוש דהא ודאי יקיים התנאי כיון דמת ויש לומר דאיכא למגזר אטו לא מת וכו' ע"ש. והדבר דחוק דלשון הגמ' משמע דהתשבא הוא מחמת התנאי ולא מחמת גזרה. ועוד גזרה זו שיתמהו העולם למה התירו דאם כן אם שלא לה גט תדש נמי נאסור אלא ודאי דקלא אית ליה ה"נ במיתה אית ליה קול. ואני תמה שנעלם מהם דברי הגמ' דהתשבא הוא שמא נעשו לו נסים וחי'. והא דלא חיישינן כן בכל הגטים שבעולם דמשהגיעו שמא כשעליהן מותרות להנשא י"ל מדהתנה אם לא אבא עד י"ב חדש משמע דידוע לו שיבא על ידי נסים ול"ע:

(שם) **מתיבין** רבותינו לרבנן. פי' בקונטרס. מיהו בבבלי בסוגיין אמר אביי אם משמע שתי לשונות אמר מהיום משמע מעכשיו לא אמר מהיום כאלו אמר בפירוש לא יהא גט אלא לאחר מיתה. אלא דקשיא לי כיון דמשמע נמי לשון מעכשיו מידי ספיקא לא נפיק ותהא חוללת מיבת ויש לייבב:

(דף מא ע"א) **מתיב** ר' לרבנן. עיין בקונטרס. וקשה הא רבותינו לא התירו מטעם אם אלא דבכתב זמנו של שטר מוכיח עליו וכמ"ש. ואף די"ל דלית להו מהיום עיקר וכ"מ בבבלי בסוגיין דאמרי' לא ר' יוסי אית ליה דר' מ"מ להו מטעם דאמר אם התירו. וע"ק הא מהיום ולאחר מיתה טעמא אהריגא אית ביה משום דמספקא לן דלמא חזרה הוא דהוי וכמ"ש במתני'. לכך נ"ל דה"ג תמן מחלפין מתיב ר' לרבנן וכו' אלא בגין דאמר אם והא רישא דרישא דאמר אם ואתון אמרין אינו גט. וה"פ ר' דייק דמהיום ולאחר מיתה הוי גט דאמאי נפסלו אי משום דאמר מהיום הא תנן מליעתא מהיום אם מתי ה"ז גט וא"ת לכך קאמר מליעתא דכשר משום דאמר אם דמשמע מעכשיו דא"כ קשיא רישא דרישא דתנן זה גיטיך אם מתי לא אמר כלום. אלא ודאי מהיום עיקר וה"ה מהיום ולאחר מיתה ה"ז גט. והיינו דקאמר דתמן מחלפין דפריך תחלה גם מאם. ויותר נ"ל לקיים הגירסא דתמן מחלפין קאי אהא דלאמר בשם ר"י ועמש"ל בתוס' בד"ה ע"מ וכו':

(שם) **ע"מ** אם מתי או ע"מ לאחר מיתה. וא"ת פשיטא דע"מ אם מתי הוא דאי לאחר מיתה א"כ מתני' אמאן תרמייה דתנן מהיום אם מתי ה"ז גט וי"ל שאני הכא דאמר מפורש אם מתי ולא אמר ע"מ ור' יוחנן לא קאמר אלא דמתני' אפי' כר' אתיא דלא פליגי אלא בהומר מהיום ע"מ ומיבעיא לר"ז אי פליגי באומר מהיום ע"מ שאמות דלר' ה"ל כאומר מהיום אם מתי וה"ז גט ולרבנן גט ואינו גט או דלמא לר' ה"ל כאומר מהיום ולאחר מיתה ולר' גט ואינו גט ולרבנן אינו כלום ופשיט ר' יסא דס"ל כאומר ע"מ אם מתי. ולפמ"ש נראה הא דאמרי' בבבלי בפרקין דף עד ע"ב ולרב יהודה דאמר בע"מ פליגי אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה לפלוגי בעל מנת ה"ק לפלוגי במהיום ע"מ שאמות. ושמעינן תרתי דלר' ע"מ כמעכשיו דמי ורבנן פליגי בע"מ ופשיטא במהיום ולאחר מיתה דהא ספיקא דע"מ הינו אלא אי הוה כמעכשיו או כלאחר מיתה ומשני דאילטרך לאשמועינן משום כח דהיתירא דר' דאפי' במהיום ולאחר מיתה הוי גט דס"א דוקא בע"מ פליג דהוי כמעכשיו אבל בלאחר מיתה אינו גט וא"ת אי הוי פליגי במהיום ע"מ שאמות הס"א לרבנן מהיום ולאחר מיתה חזרה הוי ולא אמרי דגט ואינו גט הלא בע"מ דמספקא להו במעכשיו או לאחר מיתה וי"ל לומר אין להרחיק פלוגתייהו דר' ורבנן דלר' לאחר מיתה הוי גט ולרבנן נאמר דחזרה הוא. וכ"ש לר' יוחנן דמטעם גזרה דמהיום אם מתי הוי גט כמפורש בקידושין פ' האומר מסברא אמרי' גט ואינו גט. מאי קאמרת היא גופא לא שמעינן מפלוגתא דע"מ דלר' מהיום ולאחר מיתה הוי גט א"כ היינו דקמשני דאילטרך לאשמועינן כח דהיתירא דר'. וה"ה שחומרא לרבנן דגט ואינו גט אלא דלרבנן אשמועינן גם בע"מ כחה דאיסורא. וכמ"ש מיושב מה דקשיא לתו' שם בד"ה אדמפלגי וכו' ע"ש. ולפמ"ש בקונ' פליגי הבבלי והירושל' דלהבבלי לר' יוחנן פליגי במהיום ולאחר מיתה והיינו כר' בא בשם רב בסמוך ולהירושלמי סובר ר' יוחנן דבע"מ פליגי. ונ"ל היינו דקאמר תמן מחלפין ר"ל בבבל מחלפין וקאמרי דמהיום ולאחר מיתה נמי פליגי אבל כאן אמרי' דדוקא בע"מ פליגין מיהו בבבלי דף עד מפורש איפכא ועמש"ל בתוס' בד"ה מתיב וכו':

(שם) **חברייא** בשם ר' יוחנן אינה אוסרתה וכו'. בין לחברייא בין לר' זעירא בגט מודה ר' יוסי דאינו גט. והרשב"א כ' סוף פרקין בד"ה לא נחלקו וכו'. הרמב"ם כ' שאינו גט כלל לאומר שמתיבמת נראה שמפרש לאפוקי מדר"י שאינו גט וכר' יוחנן דאמר לא הודו לו כל סיעתו ולומר שחלוקין עליו חביריו לגבי גיטין שאינה מתגרשת דבר תורה ול"ע. ע"כ. ודאי מהא דלא הודו לו כל סיעתו אין ראיה דמתיבמת די"ל מ"מ ספק הוי וכמ"ש הרשב"א שם וכמש"ל בסמוך בתוס' בד"ה ב"ד וכו'. אבל נ"ל דראיית הרמב"ם מסוגיין דאמר ר' יוחנן דבגיטין אינו אוסרתה וממילא שמעי' דמתיבמת. ועמש"ל בתוס' בד"ה ב"ד וכו'. והא דאר"י לכך תיקנו זמן בגיטין גזרה שמא יחפה על בת אחותו ליכא לאוכוחי מידי דהא אי הוי גט ליכא למיחש למידי:

(שם ע"ב) **כל** עמא מודיי אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט. נראה דהכא איירי בשלא קנו מידו דבקנו מידו הכל מודים דאינו יכול לחזור בו אפילו בשחרור והפקר דלאחר ל' יום ודאי תנאה הוא. וכן מפורש בבבלי כתובות דף פב. ועיין בתוס' שם. וביר"ו' קידושין פ"ג תלוש מן הקרקע וכו'. ובהקדש לכ"ע קני אפי' לא קנו מידו. ודוקא באומר מעכשיו אבל אי לא אמר מעכשיו לא דלא מהני אמירה דהקדש במקום דמסירה בהדיוט לא מהני וזו היא דעת הרשב"א שכ' הר"ן בפי' נדרים דף ל' ע"א. ונראה דהתולקים שם סוברים ה"ה אפי' לא קאמר מעכשיו נמי מהני בהקדש דה"ל כמסירה דמעכשיו ונקט ליה במעכשיו איידי דאחריני. ומ"ש הר"ן שם בשם הרשב"א פלוגתא היא בירו' נ"כ לא מלאתי בגי' שלפנינו בנדרים. ואפשר כוונתו לירו' פ"ג דקידושין הלכה ה דגרסי' א"ר אבהו א"ר יוחנן ה"ז עולה לאחר שלשים יום ומכרה בתוך ל' יום ה"ז מכורה והקדישה הקדש. ושם גרסי' ר' אבהו בשם ר"י ה"ז עולה לאחר ל' יום מכרה תוך ל' אינה מכורה הקדישה לא קדוש. ש"מ דפליגי. אך קשה הא תרווייהו ר' אבהו בשם ר"י אמרן. והיה נ"ל לומר מימרא הראשונה בדלא אמר מעכשיו וסיפא בדאמר מעכשיו. וכ"כ מסוגיא דהתם דגרסי' אמימרא קמייתא' ר' בון בר חייא בעא קומי ר"ז תמן את אמר אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט והכא את אמר הכין א"ל תמן באומר מכבר והכא באומר לאחר ל' יום לפ"ז אין ראיה כלל משם וג"ל דגי' הרשב"א במימרא שניה דאמורא אחר אמרה בשם ר"י ותרוייהו בדלא אמר מעכשיו איירי מיהו פשטא דסוגייא לא משמע הכי אלא כמ"ש קמייתא בדלא אמר מעכשיו ובתרייתא בדאמר מעכשיו ול"ע. ומ"ש תוס' כתובות דף פו בד"ה האומר וכו' וקשה היכי וכו'. נראה לי דל"ק דע"כ איבעיא דרב"ח היא לרב דמעכשיו ולאחר יום ספק הוא לענין קידושין וכמו שכתב בסמוך וה"ה בגירושין אבל בפרה אף רב מודה דהנאה הוי הגוף מעכשיו והפירות לאחר שלשים יום כמפורש בסוגיין והכן כי נכון הוא. וא"ת למאי דמוקמינן סוגיין דהכא בדאמר מעכשיו אם כן מאי קמיבעיא ליה בסמוך אף קידושין כן הא תנן רפ"ג דקידושין הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה תוך ל' יום מקודשת ואינה מקודשת והיינו עד לאחר ל' יום דאז תיילו קידושי ראשון ופקעי קידושי שני ויש לומר הא פליגי בה רב ושמואל כמפורש פרק ג' דקידושין בבבלי ולרב אינה מקודשת לעולם ע"ש:

(דף מב ע"א) **שלא** עמד מאותו חולי. בבבלי בסוגיין מביא הך תוספתא ופריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא שלחו מתם אכלו ארי אין לנו. ופי' הר"ת ארישא קאי אמר אם מתי מחולי זה ואכלו ארי אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי אבל אם התנה אם לא יעמוד מחוליו ואכלו ארי או נשכו נחש הרי זה נתקיים התנאי כי לא עמד לפיכך זה גט וזה אינו גט. וכתב הרא"ש ותמהני על ר"ת דשבק גמ' דידן ופי' על פי התוספתא והירושלמי דלכאורה פליגי אהדדי ע"כ. ר"ל דמסקינן בגמרא דבריייתא משבשתא ע"ש. ונראה לי אף הר"ת סובר דלגמרא דידן למסקנא דברייתא דאם לא יעמוד מחולי זה דוקא מתוך חולי זה משמע אלא דלא ניחא ליה לפרש כפירש"י דאף מתם שלחו כן דלא לפלוג האי דשלחו מתם אסתמא דירושלמי. ומה שכ' הרא"ש עוד והרמב"ם פ"ט מה"ג כתב דברישא אינו גט ובסיפא ספק משום דפליגי אהדדי לריך גט מספק ע"כ. ר"ל דפליגי הבבלי והירושלמי. והדבר תימא היך שבק הכלל דקיי"ל לעולם סמכינן אגמרא דידן נגד הירושלמי והה"מ כתב הא דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו אסיפא קאי וה"ק מספקא להו אי הוי גט גמור או לא ע"ש. לפום ריהטא היה נראה לי דהספק הוא האומר אם לא יעמוד מחולי זה אם מחולי זה תנאה או חזרה לכך חוללת ולא מתיבמת. אך קשה הא גבי האומר אם מתי מחולי זה כתב הרמב"ם שם לא אמר כלום דאם מתי מחולי זה כל שלא אמר מהיום לאחר מיתה משמע ואין גט לאחר מיתה ע"ש ובהה"מ. אם כן אף אם לא תעמוד נמי יש לפרשו לאחר מיתה. גם אסוגיין יש להקשות אף שלא עמד יש לומר חזרה הוי מיהו הך קושיא איכא לתרולי כל היכא דנוטה הדעת קלת לפרש דלאו חזרה הוי מפרשינן לי' בתנאה. ובבבלי קידושין פרק ג' דף נט ע"ב לא משמע הכי בגיטין עי' שם. ולשיטת הרמב"ם יש לומר אם לא תעמוד ודאי מעכשיו משמע מדלא אמר אם מתי (ועיין ברש"י בפרקין דף עב ע"ב) אלא מספקא ליה מחולי זה אי תנאה או חזרה הוי. אך קשה שכתב הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית וכו' אינו גט. ומהיום אם מתי לכ"ע מעכשיו הוא וכמו שכתב שם והפ"ה אינו גט ש"מ דסובר מחולי זה דוקא משמע. לכך נראה דמספקא ליה כיון דפירש ואמר אם לא תעמוד משמע דהעמידה מחולי זה קפיד והרי לא עמד כדעת הירושלמי או דלמא עקירא החולי קפיד בגרום המיתה ואם אינו הגורם לא יהא גט. והיינו דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו דבר ברור ואף המסקנא איכא למימר דקאי הכי. ועוד נראה לי לקיים פי' הר"ת אף לפי המסקנא דהכא לרבינא פריך לדידך דטעמא דברייתא משום דאין אונס בגיטין הפי' באונסא דלא שכיח אם כן תיקשי רישא מ"ט אינו גט וע"כ לומר אם לא עמדתי מהני שהרי לא עמד אם כן אין ראיה מברייתא דשאני הכא דהוי לי' כאלו פירש ואמר דהפי' אונסא דלא שכיח מקבל על עלמו מדלא אמר סתמא אם מתי ואמר רב אחא דלמא לעולם ידקאמרת דטעמא דסיפא דהוי גט משום דאין אונס בגט ומשום דקשיא רישא לסיפא לא מותבינן תיובתא מינה בתמיה ושני ליה דאי משבשתא היא ודאי דלא מותבינן מינה. והשתא לפי המסקנא אם לא העמוד הוי גט וכמו שכתב הר"ת. ולא פליגי הירושלמי והבבלי. ועיין ברשב"א:

(שם) **חוששין** לה משום בעילה. פירש"י והאי חוששין לאו דוקא דמאי חששא איכא אי משום כהונה הא גרושה היא ונפסלה ולתרומה לא מיפסל בת כהן אלא בביאת עבירה כגון כותי חלל נתין וממזר אלא איידי דנקט בסיפא אין חוששין נקט לשון חוששין ברישא. וכן כתבו תוס' בסוגיין. וקשיא דלמא נקט חוששין כמי שנעשה פלוע דכא או כרות שפכה אחר הגירושין והיכא עמה אחר כך חוששין לה משום זנות ואסורה בתרומה כיון שנבעלה לפסול לה וכמו שכתב הרמב"ם פ"ו מהא"ב הלכה ג' ופלוע דכא וכרות שפכה או חלל שבאו על היהודית עשו אותה זונה ואם היתה

כהנת פסלוה מן התרומה. והכי תנן ר"פ הערל. ופירש"י מפני שנעשית חללה בביאתו שנבעלה לפסול לה ואין חוששין לה משום קידושין להצריכה גט שני. ובכל אדם שלא נעשה. פלוע דכא או כרות שפכה אין חוששין לה כלל וכ"מ בסמוך דקאמר לא נתייחד' אין חוששין משום כלום. ועמ"ש בסמוך וצ"ע :

(שם) **ר"י** פתר מתני' וכו'. נראה דקשיא להו מאי הא דקאמר ריב"י דהני תרי מילי סתרן אהדדי אי חוששין לזנות אין חוששין לקידושין לכך דחקו לאוקמי מתני' בחששא דקידושי כסף דשפיר נקט אף וכדאמר רבא דס"ק אף שלא נתייחד עמה כדי בעילה חוששין משום קידושי כסף. וכא דמוקי לה ר' יוסי לא נתיחדה וכו'. קשה מי דחקו להוסיף מה שלא נזכר בה. ואי משום אף דפירש"י הא גם בבעילה קאמר' דחוששין והתם ליכא למימר כדרבא ויש לומר ה"ק אף לא נתיחד חוששין משום קידושי כסף כ"ש נתיחדה כדי בעילה דחוששין לקידושי ביאה. ובבבלי בסוגיין פירש"י מאי אף דכא חששא דזנות לאו דוקא חששא אלא קולא היא לומר תולין הותה בזנות ואין חוששין לקידושין ור"י הל"ל חוששין לקידושין ואין תולין להקל בזנות. ומכאן קשה למ"ש בסמוך דחוששין לזנות חששא לחומרא היא א"כ שפיר קאמר אף וי"ל כיון דהני תרי מילי סתרן אהדדי לא הוי לי' למיתני לשון אף וכמו שכתבתי. ולפירש"י קשה איך יתכן שנעלם מאביי דקשיא ליה אף דריב"י :

(שם ע"ב) **אתיא** דב"ש כרבנן וכו'. נראה דקושיא היא בין לר' ירמיה בין לר' יוסי רבן וריב"י פליגי בפלוגתא דב"ש וב"ה. ור' אבין סובר דבנתיחדה כדי בעילה לכ"ע צריכה גט ולא פליגי אלא בשראו שנתן לה כסף. וכן הוא בבבלי בסוגיין משמיה דרב נחמן. ואיכא למימר דאף ר' ירמיה הכי ס"ל. אלא מדלא הזכיר כספים וריב"י סובר דאפי' בשלא ראוה שנבעלה פליגי וסובר כב"ה. וא"ל קשיא לרבנן הא דפריך הבבלי דף פא מסיפא דתנן ומודי' בשנתארס' מן הגירושין שא"צ גט שני שאין לבו גס בה ואי בשראוה שנבעלה מה לי מן האירוסין מה לי מן הנישואין. די"ל ב"ה סברי כל שאין לבו גס בה אין חוששין שנבעלה לקידושין אלא לשם זנות. וכ"ת לא מהני סברא דגס בה אלא לחששא שבעילה אבל להיש דבעל לשם קידושין לא מהני הך סברא אלא כל שבעל אמרינן לשם קידושין בעל. שהרי כתב הרשב"א לקמן בהזורק דוקא בארוסה אמרי' דבעל לשם קידושין אבל פנוי' שבעל אמרינן לשם זנות בעל ע"ש. וי"ל קים להו כל שבעל אין חלק בין ארוסה לנשואה :

(שם) **ליידא** מילה וכו'. וקשה מאי מיבעיא ליה הא תנן רי"א כא"א לכל דבריה ופשיטא שהיא עדיין בחזקתה קראשונה לכל הנשים. גם בבבלי תניא בסוגיין בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר. גם הא דפשיט ר"ז מהאי דכתובות הא לא דמיין להדדי דהתם תנן הרי היא כרשות הבעל והכא תנן כא"א לכל דבר משמע טפי דלכל מילי הוי כאשתו וכ"מ בבבלי פי"ג דיבמות :

(שם) **והכא** הוא אמר אין מיתה מלויה. ותימה הא לא פליגי ר' יהודה ור"י אלא בהומר ה"ז גיטיך מעת שאני בעולם וסובר ר' יהודה דלא הוה גט עד שעה הסמוכה למיתתו ומעיקרא ה"א גמורה היא וחייב הבא עליה דיש ברירה וכ"פ רש"י אם כן לא שייך כאן חששא דמיתה ויש לומר הס"ד דחייש ר"י למיתה אם כן ודאי דאף מעיקרא יש לחוש למיתה ולא שייך כאן ברירה כיון דלעולם יש לספוקי דזמן הגט הוא שיחול. אך פי' הר"ח שכ' תוס' והרשב"א דקסבר ר"י אם מתי עיקר ומהיום שמת בו קאמר והלכך ימי' שבנתים ה"ה כא"א גמורה ולכישמות הוי גט דיש ברירה וכו' ע"ש. קשה א"כ לא דמיא כלל להאי דיומא דשאני הכא דהא קאמר אם מתי. וע"ק בין לפירש"י בין לפי' הר"ח טעמא דר"י יהודה דהוי גט לכי מיית משום ברירה. ובירושלמי שקלים פ"ו ה"ז מבואר דר"י לית ליה ברירה. וא"ת בבבלי במכילתין פ"ג דף כה דייק ממתניתא דהכא דאית ליה לר"י ברירה וכמו שכתבתי ויש לומר הירושלמי סובר מודה ר' יהודה בתולה בדעת אחרים דיש ברירה וכה"ג מחלק שם בבבלי ומתני' דהכא תולה בדעת אחרים הוא שהרי תלה התנאי במי שמותו וחייו תלוים בידו. וקשה דמוקי בשקלים שם הא דר"י לא סיה שופר של קינים בירושלים שמא ימות אחד מהן וגזי אמרינן נכרור ד' זוזי ונשדי בנהרא הא ר"י לית ליה ברירה. והתם נמי תולה בדעת אחרים דהא מיתה במי שבידו להמית תליא ויש לומר כיון דמוקי לה התם הא דר"י דאין לעשות שופר קיני חובה שמא יתברר שבודאי מת אחד מהן וכ"מ בבבלי יומא דף נו הכ כן אין הברירה תלוי אלא במה שנוטל מהם ד' זוז וזה ודאי תולה בדעת עצמו הוא כהאי דיין שבטוד דמייתי בבבלי לעיל דף כה הלכך לית ליה ברירה. ותוס' כתבו שם ביומא בד"ה מ"ש וכו' ונראה לי דליכא דרב האי דשופרות חשיב כתולה בדעת עצמו שאין הקינין מתפרשות אלא בבעלים או בכהן ע"ש. ול"נ שא"ל לדחוק לפי המסקנא דהתם דמוקי לה בחטאת שמתו בעליה ודאי וכמו שכתבתי. מיהו הא ודאי דסוגיא דיומא פליג אמסקנא דפ' כל הגט דמסיק רבא דלר"י אפי' בתולה בדעת עצמו אית ליה ברירה. וא"ת לרבא דאמר ר"י אית לי' ברירה אמאי קאמר לא היו שופרות לקיני חובה מפני תערובות וכדמקשה ביומא שם ויש לומר קסבר רבא חיים ר"י לשמא מת ופליג אמתני' דמכלתין פ"ג השולח חטאתו ממדינת הים והניחו זקן או חולה מקריב בחזקה שהוא קיים ומתני' כרבנן. והא דפריך מינה לר"י בבבלי ביומא ובירוש' פ"ו דשקלים היינו משום דבעי לאוקמי מתני' ככ"ע. והכא ליכא לשנויי רבא לשיטתו דאמר במכלתין שם דלשמא מת לא חייש ולשמא ימות חייש דמפורש ביומא שם בתוס' בד"ה אלא וכו' דשופרות לשמא מת דמיא ע"ש. וא"ת נימא לכך לא היו שופרות לקיני חובה שמא ימלא שם זקן שהגיע לגבורות דחיישינן ביה שמא ימות ומתני' דמכלתין פ"ג המביא גט והניחו זקן או חולה איירי בשלא הגיע לגבורות וסוגיא דיומא אזלי לאביי דסבירי לי' דאין חילוק בין הגיע לגבורות לשלא הגיע ומ"ש תוס' ביומא שם בד"ה והתנן וכו' הא דקאמר בגיטין אבל הגיע לגבורות לא ה"מ במביא גט משום חומר אשת איש אבל בשולח חטאתו אין חילוק ותדע דאמתני' דהשולח חטאתו גם קאמר לה התם ולא אמתני' דהשולח חטאתו ע"כ. ותימה הא ברישא תנן המביא גט והניחו זקן או חולה וכו' ובסיפא תנן השולח חטאתו ממה"י מקריבו בחזקת שהוא קיים. הרי דסיפא הזקן דתנן ברישא קאי ואי מחלקינן בזקן דתנן ברישא ה"ה בסיפא. ועוד מאי תדע דקאמרו הא בסיפא לא תנן זקן וצ"ע. וכ"ל מכאן ראיה לפסק הרי"ף פ"ג דמכלתין דאין חילוק בין הגיע לגבורות ללא הגיע. מדפריך ביומא ולא נחית לחלק בהכי והא דגרסי' בשקלים פ"ו ה"ז והתני האשה שאמרה הרי עלי קן מביאה דמי קן ונותנתו בשופר וכו'. הא ודאי טעותא הוא מכדי למאן פריך לר"י והיהו ודאי סובר שלא היה שופר לקיני חובת כדמוכח מתני' דשקלים שם. וכ"מ ביומא דף נו. והא דמשני התם כי קאמרינן בחטאת שמתו בעליה ודאי ה"ק לכך לא היו שופרות קיני חובה דלפעמים יהיה תערובות מחטאת שמתו בעליה ודאי. אף אם נאמר לא חייש ר"י למיתה ביחיד מ"מ כיון אם יהיה ודאי מיתה יהיה תערובות חיישינן אבל לעולם לר"י לא היו שופרות לקיני חובה. לכך נראה לי דה"ג והתני השולח חטאתו ממדינת הים וכו' וכה"ג פריך בבבלי ביומא דף נו ומשני נמי כי קאמרי' בחטאת שמתו בעליה ודאי. ובשקלים לא מצי לשנויי כאן ביחיד כאן בציבור כדמשני בסוגיין ובירו' ביומא פ"ק ה"א דעדיין קשיא שופר כדמסיק הכא והתם. מ"מ אף לפי המסקנא דשקלים צריכין לחלק בין יחיד לציבור דלא תיקשי לן האי דיומא ההאי דגיטין פ"ג. ומתוך מה שכתבתי יתורץ מה שהקשיתי בתוס' ביומא שם ע"ש :

(שם) **בעילתה** ברורה. אין להוכיח מכאן דאפי' אי מספקא ליה אם מת מאותו חולי אינו מביא אשם תלוי דלעולם בעילתה ברורה. די"ל אע"ג דבעילתה ברורה מ"מ הספק ממקום אחר בא ואין חילוק בין ליטנא דירושלמי דתני בעילתה ברורה ובין הבבלי דתני בעילתה תלוים ועיין בתו' בסוגיין דמספקא להו הך דינא. ואין הספק מפני שאין אנו בקיאין בדבר אם מת מחמת חולי דבכה"ג ודאי דאינו מביא אשם תלוי דלאו ספק הוא וכמ"ש הש"ך י"ד סי' לח אלא איירי שאי אפשר לעמוד עליו. ומ"ש תו' ובמאי הוה מספקא לן אם מת מאותו חולי אם לאו סיה לר"מ מייתי נמי אשם תלוי. משמע לר' יוסי פשיטא להו דמייתי אשם תלוי. וקשה לר"י בכה"ג ה"ל להביא חטאת דספק ספיקא הוא הומר שעה אחת קודם מיתה הל סגט נמלא שבא על א"א וחייב חטאת וא"ל משעת נתינה הוי גט אימר לא מת מאותו חולי וחייב חטאת וצ"ע :

(דף מג ע"א במתני') **ארשב"ג** מעשה בלידן וכו'. עי' פי' בקונט' וכ"מ בבבלי. וכ' תוס' דף עד ע"ב וא"ת למה הוצרך להביא דפליגי רבנן ארשב"ג ומנ"ל דפליגי עליה ואר"י דקבלה היתה בידו דפליגי רבנן ע"כ. ונראה לר"ת דמשני דף עה ע"ב ברייתא רשב"ג דמיקל בההיא מתני' רבנן. א"כ ע"כ לומר דפליגי. ואפי' רבא ורב אשי דמתרלי בעינא אחרינא ע"ש נראה דמודו דרשב"ג דמיקל בחלצלי' פשיטא דמיקל בהנקה דביום א' סגי אלא דאינהו בעי לאוקמי מתני' ככ"ע. ועוד נראה טעמא דרשב"ג משום דאנוס' היא וס"ל אונסא כמאן דעבד ולכך קאמר בסיפא בהנקה כל עכבה שאינה הימנה ה"ז מגורשת ורבנן פליגי כמפורש לקמן בגמרא ע"כ א"כ ה"ס בחלצלית פליגי. ועמ"ש בסמוך :

(שם בגמ') **רשב"א** תינתן לאביו וכו'. בבבלי מביא ברייתא דפליגי חכמים לי ולא ליורשי משמע וכתב הרמב"ם פ"ח מה"ג א"ל זה גיטיך ע"מ שתתני לי ר' זוז ולא קבע זמן ומת קודם שתתן אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו ולא בטל הגט שלא קבע זמן לפיכך וכו' ה"ז לא תינשא לזר עד שתחלוץ. וכ' הכ"מ טעמו דאפי' במקום שא"א שיתקיים התנאי בעינן שיהא התנאי מבוטל בפועל והכא א"א שיסי' מבוטל בפועל כיון שלא קבע זמן לפיכך חוללת ולא מתיבמת. ודייק ליה מהא דאמרי' לקמן בפרקין האומר ה"ז גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך הזמן לא תנשא עד אחר זמן. אע"פ שא"א שיבא כיון שלא נתבטל התנאי בפ.על. ואף בירושלמי נראה שהוא מחלוקת ואיכא מ"ד שאסורה להנשא ע"כ. ותימה מאי ראיה מייתי מדברי הירושלמי הרי מבואר לעיל הלכה ג' רי"א אסורה לינשא שמא נסים נעשו לו וחיה. ואין הטעם משום דבעינן שיתבטל התנאי בפועל. אדרבה מכאן ראיה להיפך. ואף שתי' כ' הטעם

מסום גזרה שיתמהו העולם למה התירו. ככר הכנתי על דבריהם אלו לעיל שם בד"ה אמר אומר נסים וכו'. גם דברי הרמב"ם משמעין דאוסר משום חששא דירושלמי דבהדא הלכה קתני לי' עם הך חששא שמא יבא נכתב ע"ש וצ"ע. והמ"ל מקשה שם מסיפא דתנן ה"ז גיטיך שתשמשי את אבא וכו' מת הבן או שמת האב הרי זו גט משמע דאינו גט כלל ומתיבמת ואמאי הא לא נתבטל גט זה בפועל. וכבר קדמוהו הפרישה והב"ש בקושיא זו סי' קמג. ותי' הב"ש והמ"ל שניהם דחוקים במ"ש בסוף דבריהם. ונראה דהכנה' ושימוש הוי כאלו תנאה הבטל שיתקיים התנאי והיא מסיבה שא"א לה לקיים ס"ל כאלו נתבטל התנאי בפועל אבל בשמת הבעל אע"פ שממילא נתבטל התנאי מ"מ אין מי שיתבטנה ואין אומר ואין דברים ואין כאן ביטול בפועל כלל :

(שם) **בשאבדה** באונס. עיי' בקונט'. וקשה מנ"ל דפטורה משבועה אלא לרבנן לא מהני מידי עד שתתן לו החלצלית ולרשב"ג סגי בנתינת דמיה ובשבועה יעוד תנאי לא נזכר במתני'. ואפשר לומר קסבר ר' יודן דלא פליגי חכמים על רשב"ג וטעמו דמגורשת משום דנאבד באונס אלא דקשיא ליה מאי קמ"ל פשיטא וקאמר דקמ"ל דפטור משבועה דאיירי בשהתנה להיות פטור משבועה. ור' יסא השיב דמתני' היא ס"פ הפועלים מתנה ש"ח וכו' אלא דאיירי אפי' נאבד בפשיעה ורבנן פליגי ועמ"ש בסמוך. וא"ת לי"ל למימר דקמ"ל מתנה ש"ח וכו' לימא דקמ"ל אע"ג שנאבד באונס הייתה לשלם י"ל הא נמי פשיטא ליה דבלא דמי ודאי לא הוי גט דלהרווחא כיון :

(שם) **רבנן** אמרין וכו'. עיין בקונט'. ועי"ל ס"ק רבנן דפליגי ארשב"ג אמרין אתא שנאבד באונס או בפשיעה לשונה צריכה ליתן האילצלית דוקא משום חומר דתנאי גיטין דלמא אילצלית דוקא קאמר. וזה סייעתא למ"ש בסמוך בתו' בד"ה כשאבדה וכו' :

(שם) **אר"ח** בר' בא וכו'. גי' הרשב"א בתו' א"ר בא כחייו והוא שתשמש כל צרכו והוא שתניקו כל צרכו לאחר מיתה אפי' לא סניקתו כל צרכו אלא אפי' שמשתו שעה אחת הניקתו שעה אחת. ר' שמעון בן לקיש אמר בחייו אפילו לא שמשתו כל צרכו אפילו לא הניקתו כל צרכו אלא אפי' שמשתו שעה אחת ואפי' הניקתו שעה אחת לאחר מיתה אפי' לא שמשתו ואפילו לא הניקתו כלום מתני' פליגא על ריש לקיש וכו'. ופי' אלא אפי' לא הניקתו כל צרכו וכו' דנקט לר' בא לאו דוקא דהא כשמשתו אפי' שעה אחת ומת הייט כל צרכו אלא משום ר"ל נקיט לה נמלא לר' בא לעולם בעי' כל צרכו ובעינן נמי שתקיים תנאו מיהא. ולר"ל כיון שהתנה סתם לא קפיד אלא אומן שלריך לו ופלוגתא דת"ק ור"י במתנה עליה שתתן שכר מניקה שאי דאיכא למימר לנעורה קמיכוין הלכך ה"ז מגורשת ע"ש. ואף גירסתי קשה דר' בא מאריך בדברים שלא לורך. ועוד אף בשכר מניקה י"ל להרווחה קמיכוין. לכך נ"ל כגי' שלפנינו וה"פ בשכר מניקה שגו ר"ל בריטא לא תווייהו חיים שמא לא כיון אלא לצערה ושתתן לו שכר הנקה קאמר או להרווחא כיון דהא לא קבע לה זמן לכך ברישא בשמת מגורשת ותתן אבל בסיפא דקבע לה זמן אמרי' לצער' קמיכוין הלכך בשמת אינה מגורש'. ולפי תי' זה בהוך קושית הב"ס לרב אשי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דאיכא לשנויי כדשנינן. וזהו טעמו של הרי"ף דפסק כרב אשי ולא חש לקושית סבבלי כדשנינן הכא :

(שם) **אנא** פלוני בן פלוני מקדש ליך וכו' ואם אתא וכו'. כתב הרשב"א אלמא מעשה קודם לתנאי הוי תנאה וי"ל דרבנן היא ואפילו בגיטין וקידושין לא בעו הנך תנאי ואינו מחוור כל כצורך דמשמע דכולהו אמורא' בגיטין וקידושין חוששין להא דר"מ וצ"ע. ותירוצו תימה אס"ד דססמפון אליבא דר"מ פסול והמעשה קיים א"כ הא דמסיק כי דמך ר"י פקיד לבנתי' דיעבדון כר"ל וכו'. למה לא פקיד להו שיעבדו כר"מ דהא הרבה אמוראים דסברי הלכתא כר"מ ועפי איכא למיחש בכה"ג לפסול ממזרות. לכך נ"ל דבסמפון דקידושין ודאי תנאי קודם למעשה הוא דמתחלה מתנה וכותב בסמפון התנאי ואח"כ מקדשה אע"ג דבסמפון כתוב בסיפך אין בכך כלום דהכל יודעין שהתנאי היה קודם המעשה וגם הסמפון נכתב קודם המעשה וצ"ע אם נאמר דמקדשה בסמפין אבל בגט שהתנאי והמעשה באין כאחד בשעת מסירת הגט לא מהני ואין ראיה כלל מסמפון ועמ"ש קידושין פ"ג ה"ג בד"ה ירדו :

(שם ע"ב) **אונסא** כמאן דלא עבד. בקונט' פירשתי דוקא בגיטין פליג ר"י אבל לא בקידושין. והיינו לאוקמא דר' יוחנן כהלכתא דהא קיי"ל יש טענת אונס בגיטין במלתא דלא שכיח מיהו למאי דגרסי' בסמוך ר' יוחנן ור' אחא לא סברין לרשב"ג ש"מ דקסבר הש"ס דגיטין וקידושין שוין לענין טענת אונס ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה א"ר וכו' :

(שם) **אשכחת** א"ר יוחנן ור' בא סברין כרשב"ג. עיין בקונט' גירסת הרשב"א וגי' הגירסא שלפנינו משובשת. וקשה לגי' בקונט' מנ"ל דפליגי רבנן באילפא דלמא כי קאמרי רבנן דוקא באונסא דשכיח הוא דאין אונס בגיטין אבל אונסא דלא שכיח לא ונגיבת הנהר אונסא דלא שכיח הוא כדאמרי' בבבלי בפרקין דף עג דאמר רבא סכירת הנהר אונסא דלא שכיח הוא ואינו אונס ודוחק לחלק בין יבישת הנהר לסכירה. ואפשר להביא ראיה דשכיח הוא מדגלי ר' בא שיתייבש ואס"ד דלא שכיח לא היה לו להתפלל על כך כדאמרי' בבבלי תענית דף כ"ד דאיענים רבא דבעי מיטרא בתקופת תמוז משום יקרא דשבור מלכא. לכך נראה לקיים הגי' שלפנינו דבעיא היא ר"י ור' בא מי סברין כרשב"ג. דקסברי רבנן ורשב"ג פליגי באונסא דלא שכיח ולרבנן הוי כמאן דלא עבד ולרשב"ג כמאן דעבד אבל באונסא דשכיח אף רשב"ג מודה דהוה כמאן דעבד וכי קאמרי אינהו באונסא דשכיח. והיינו דמסיק נתתכה ידה כמי שלא עיכבה והיינו אונסא דלא שכיח. ומעתה מ"ש הרשב"א ולפי גי' זו צ"ע אם הלכה כרשב"ג כיון דקא מוקי לה לר"ג דהוא בתרא כוותיה וקיי"ל כר"נ ועוד דעבד עובדא כוותיה ומעשה רב ע"כ ולפמ"ש לק"מ דודאי הלכתא כרשב"ג באונסא דלא שכיח דהכי מסקינן בפרקין בבבלי דאין אונס בגיטין באונסא דשכיחא אבל לא שכיח יש אונס. וכ"כ הרשב"א גופיה שם להלכה. ומעתה ל"ק נמי למ"ד אמרינן דר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכאן פסק אונסא כמאן דלא עבד. דר' יוחנן לא איירי אלא באונסא דשכיח אבל לא שכיח הלכתא כרשב"ג. וא"ל במתני' ולאמר ע"מ שתניק וכו' הסברא בהיפך כיון דלא התנה ש"מ אונסא דשכיח קבל עליה. דודאי איכא למימר לכך התנה שתניק דהסיק אדעתיה אונסא דשכיח ולא תניק ולא ליהוי גיטא אבל אונס דלא שכיח לא אסיק אדעתיה הלכך הוי כמאן דעבד. אך קשה א"כ מעיקרא למה כתב ר' יוחנן סמפון זה הא איכא למיחש לאונסא דלא שכיח ותתעגן וי"ל למלתא דלא שכיח לא חש ר"י אלא לבסוף חש לדר"ל. ואפשר כיון דסברא הוא למפסק כר"ל חייש לה. ולא ידעתי מאי מספקא להרשב"א אי הלכתא כרשב"ג או לא. אי איירי באונסא דלא שכיח פשיטא דהלכתא כוותיה כמ"ש הרשב"א לעיל בפרקין. ואי באונסא דשכיחא פשיטא דלית הלכתא כוותיה דהא רבא קאמר בפרקין דף עג אונסא דלא שכיח כמאן דעבד ועשה מעשה גבי ר"פ ור"ה בריה דר"י ולא שבקינן מעשה דרבא דבתרא הוא מפני מעשה דרב נחמן וצ"ע :

(שם) **מתני'** מסייעא וכו'. בבבלי בסוגיין גרסי' למימרא דעכו במדינת הים קיימא והא אר"ס כי מיפטרי וכו'. משמע אי אמרינן דעכו במדינת הים קיימא ניחא הא עדיין קשיא וחזר לי"ל וקושית הש"ס בסוגיין. והא ודאי ליכא למימר דהוה מפרש למתני' אם לא יבא לביתו דא"כ אין נפקותא בין ח"ל לא"י. וי"ל אס"ד עכו במדינת הים קיימא קמ"ל אע"ג דחזר ולא הלך חולה לס לצד לפון אפ"ה בטל תנאי דעכו בופא ח"ל וסירושלמי מיאן בפירוש זה דממילא ידעינן שבטל מטעם שהלך לעכו וחזר לי"ל. מיהו אביי דמשני בבבלי תרי תנאי קא"ל וכו' מפרש למתני' אם לא יבא למקומות או לביתו תוך ל' יום כמפורש שם. ועמ"ש בסמוך :

(שם) **תיפתר** כמ"ד עכו כא"י לגיטין. והיינו כר"מ אבל רבנן פליגי עליה כמפורש במתני' כפ"ק. ומשמע רבנן ור"מ פליגי אפי' בחלי' של לד א"י דאס"ד דלא פליגי אלא בחליו של לד לפון אבל חליו של לד א"י לכ"ע כא"י וכמ"ש תו' והרשב"א ריש מכלתין כשם ר"ת. איכא לאוקמי מתני' אף כת"ק דהא הגיע לעכו לחלק שהוא פוגע לאשון משמע ומה שממנה כלד הארץ הוא מחלק הארץ אלא ודאי דלת"ק עכו כולו כלפון ופליגי בחליו של לד א"י וכפירש"י וקשיא לר"ת. מיהו מדברי ר"י נראה מפורש דסובר ת"ק דוקא גבי גיטין החמירו וכן לענין מכירת העבד לשם והיינו לענין עיקר ישיבת א"י אבל לענין לוי' לבא שם באקראי חשוב כא"י וכן המוכר עבד משם לא"ל יצא לחירות וכ"כ סמהרש"א שם ע"ש. ואף זה קשיא א"כ מתני' כרבנן נמי אתיא ואם בא לחליו של לד א"י אינו אלא אקראי ולא ודאי א"י הוא. וא"ל כיון דקאי בא"י ואמר אם לא באתי לא"ל חשיב עכו כא"ל אע"ג דלענין אקראי חשיב כא"י דא"כ מאי פריך בבבלי למימרא דעכו במדינת הים קיימי והא כי מיפטרי רבנן וכו' אע"ג דמיפטרי מהתם חשיב כא"ל. אלא ודאי כיון דשהייתו שם לפי תנאו נמי אינו אלא אקראי בעינן שילא לא"ל ממש ופריך שפיר מהא דמיפטרי ובדרך קושיא לדוכתא אירושלמי אמאי לא מוקי מתני' כרבנן לכך נראה דלת"ק עכו כלפון לכל מילי ור"מ סובר חליו של לד לאו כא"י לגיטין. וסוגיא דבבלי דמסיק כי מפטרי וכו' היינו כר"מ וכוותיה הלכתא. והיינו דגרסי' בירוש' לעיל פ"ק ה"ב הלכה וכו' דר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' יוחנן הלכה כר"מ בגיטין והא דכתבתי לעיל שם בד"ה הלכה וכו' דר' יעקב קריא ליה לת"ק בלשון חכמים אע"ג דמשום דר"י הוא משום דסובר כתם מתני' דסכא ר"י היא דעכו במדינת הים ע"ש. ולאו דהכי ס"ל אלא לר"י חשיב דוקא תלא תמה מפרש במשנתנו ולאיתא אלא מתני' כמ"ש ועכו כלא"י לגיטין דאל"כ קשיא והזר וכמ"ש בסמוך :

(שם) **ואפי'** תימר וכו' שמא לתני' גיטין. נראה שטעמו כיון דגם ר"מ מודה דמוכר עבדו לעכו יצא לחירות ע"מ דלאו לכל מילי הוא אלא דוקא לענין גט וכו' שס"ל בס"ק וכפס"ה

ולפסר

ואפשר דקסבר דבקיאין לשמה ושיירות מצויות אבל לתנאי גיטין לא דהא מיהא למקצת דברים הוא כה"ג ואפ"ה ס"ל הגט פסול ומדקאמר בטל משמע שאין כאן שום ספק. ומדברי הש"ס אלו נמי נראה דלת"ק עכו כולו כלפון :

(דף מד ע"א) **ואסור** להתייחד עמו מכבר וכו'. מדקאמר לשון אסור משמע אפי' אם אינו רוצה לגרשה בגט זה אסור להתייחד עמה מפני חשש בנו וצריך לקרוע הגט תחלה. ולא ראיתי מי שכתב כן. ומלשון הש"ס משמע דפריך דתנן כמתני' פריך ממש הוא לכך אמר שלא יתייחד עמה דלא ניחוש לגט ישן. ובבבלי בסוגיין הניא הכי ה"ז גיטך אם אעבור מכנגד פניך ל' יום וכו' הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט ולגט ישן לא חיישינן שהרי לא נתייחד עמה וליחוש שמא פייס אמר רבה"ה באומר נאמנת עלי. היכא דמתני' לה אמתני' מעכשיו אם לא באתי וכו' וליחוש שמא פייס באומר נאמנת עלי וכו' מאן דמתני' לה אמתני' כ"ש אברייתא מאן דמתני' לה אברייתא אבל מתני' בה לא אתי. והרבה נתלבטו המפרשים מאי קאמר מאן דמתני' אמתני' כ"ש אברייתא. ולדידי קשיא עוד מאן דתני אברייתא למה לא הני כן אמשנתינו דתנן נמי כל זמן שאעבור מכנגד פניך. וראיתי במהרש"א הרגיש בקושיא זו עי"ש. ונ"ל דקשיא ליה דברייתא בד"ה ה"ז גט דאין הגט נפסל משום גט ישן הואיל ולא נתייחד עמה ולכי מקיים תנאיה ליהוי גיטא. הרי דהואיל ולא נתייחד קאי אחששא דגט ישן איך תני בברייתא תרתי היה הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה. הא הנך תרתי חד ניגהו. ותו' כ' בד"ה א"כ דר"י מייתי ראיה מדקאמר ולגט ישן אין חוששין משמע דאם נתייחד עמה לא הוי אלא גט ישן אבל לר"ה אם נתייחד עמה בטל הגט לגמרי. וכ"כ הרשב"א. ולפי הפילות לשון הברייתא משמע בהיפך וה"פ הואיל ולא נתייחד עמה כלומר הואיל ולא בא עליה כל שלשים יום ה"ז גט. ולגט ישן אין חוששין לומר שבא עליה בתחלה ואח"כ שהה ל' יום ולא בא עליה דאפי' לר"ה הוי גט שהרי לא בא עליה ל' יום כתנאו ולגט ישן היכא למיחש וקאמר שהרי לא נתייחד עמה לעולם מזמן הנכתב בגט. וא"ל אם בא עליה לאחר נתינת הגט אע"פ ששהה אח"כ ל' יום ולא בא עליה בטל תנאו כדאמרינן בריש באם לא באתי עד ל' יום ולא הגיע לגליל בטל תנאו אפי' קיימו לאחר זמן שלא התנה אלא על מהלך הראשון וכ"מ ברש"י בד"ה ואי וכו'. דדווקא בריש דקאמר אם לא באתי מכאן עד ל' יום ודאי על מהלך הראשון התנה אבל בסיפא דקאמר אם אעבור מכנגד פניך ל' יום לעולם משמע וכ"מ בבבלי בסוגיין דקאמר ה"ז גט קתני וכי מלאו ל' יום ה"ז גט. אף על גב דמעיקרא היה הולך ובא. ונראה כר"ה לא מצי אתיא הך ברייתא משום דקשיא ליה מאי קאמר שהרי לא נתייחד עמה הא לא קאי הואיל ולא נתייחד עמה אלא על ל' יום האחרונים אבל מעיקרא היה הולך ובא עליה א"כ ודאי דאיכא למיחש לגט ישן. אע"ג דאיכא לפרש הואיל ולא נתייחד עמה היינו שלא בא עליה משעה ראשונה מ"מ מדקאמר ולגט ישן וכו' משמע דמעיקרא איירי בל' יום האחרונים וכמ"ש. אבל לר"י ה"ק הואיל ולא נתיחד עמה לא חיישי' שמא פייס. הלכך לגט ישן נמי לא חיישינן שהרי לא נתיחד. ופריך לדידך דחיישת שמא פייס אלא מפני שלא נתייחד מ"מ ניחוש שמא פייס בדברים בלא יחוד. וכי משני באומר נאמנת עלי ל"ק א"כ ל"ל הואיל ולא נתיחד עמה הא בלא"ה אין כאן חששא דפייס שהרי נאמנת והל"ל הואיל ולא נתפייס די"ל נקט לשון יחוד לאשמועינן אם נתייחד עמה שוב אין נאמנת לומר שלא פייס דחזקה דפייס. ונראה שכן דעת רוב הפוסקים. והיינו דקאמר מאן דמתני אברייתא לא מתני אמתני' דהא לא באת. כלומר מוקמינן הדבר על חזקתו ואמרי' מסתמא לא בא ולא נתפייס אבל הברייתא דחייש שמא פייס כשנתיחד קשיא ניחוש נמי אפי' בלא יחוד שמא פייס וצריכין לאוקמא באומר נאמנת עלי. ומתני' דהכא לא מוקמי' באומר נאמנת עלי מדלא קתני אלא הואיל ולא נתיחד וכו' ולא תני ולגט ישן וכו' כדתני בברייתא ש"מ דלא חייש לשמא פייס כלל אבל סיפא מעכשיו אם לא באתי דמשמע דלא הוי גט עד לאחר י"ב חדש אפי' מת תוך י"ב חדש ש"מ דחייש לחששא רחוקה שמא יבא ע"י כס וכמ"ש לעיל הלכה ג' בד"ה אני וכו' קאמר שפיר דאיכא למיחש נמי שמא פייס. ומאן דלא מתני אמתני' סובר דחששא דפייס חששא רחוקה. ולר"ה ליכא לפרושי ברייתא הואיל ולא נתיחד קאי אחששא דשמא פייס דהא איהו מפרש מכנגד פניך היינו תשמיש. ועיין ברש"י ותוס' והרשב"א בסוגיא דהכא ובפ"ב דמכלתין :

(שם במתני') **ר"א** כזה גט. בבבלי בפרקין דף עב ע"ב גרסי' ור' יוסי לא סבר להא דר' דקתני כזה גט למעוטי דר'. וא"ת דלמה להכי תני כזה גט לאשמועינן דלא אמרי' טעמא דר"י משום דגט על תנאי כשר ואפי' ברישא פליג וכדס"ד דבבלי קמ"ל דווקא כזה גט אבל רישא דלא אקדים כתיבה אינו גט וי"ל נהי לא צריך כזה למעט דהס"ד דגם ברישא פליג ה"ל לתני לכללינהו בחדא אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו ותנו גט לאשתי או כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר יב"ח אינו גט ור"א גט אלא ודאי ר"י לא פליג ברישא לכך תלקינהו בהרתי כזה ל"ל אלא ודאי לאפוקי דר'. ורב יימר דקס"ד טעמא דר"י כתב גט על תנאי כשר. לא הם לדקדק בהכי וצ"ע :

(שם בגמ') **הרי** זה גיטיך לאחר החג. בבבלי גרסי' ת"ר לאחר שבוע שנה וכו' ופי' הרמב"ם א"ל כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה לאחר שבוע והרא"ש פי' כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע וכו'. וקשה הא מפורש כאן דכל הנך לאחר באומר ה"ז גיטיך איירי ורש"י פי' באומר ה"ז גיטיך אם לא באתי מכאן לאחר שבוע איירי. ור"ח פי' ה"ז גיטיך לאחר שבוע וכו'. ומקשה הרא"ש למה לא תתגרש מיד אחר השמיטה כי קביעת הזמן היה כדי שלא תתגרש תוך השבוע ואם היה בדעתו עד שתעבור שנה שמינית הל"ל שנה לאחר שבוע ע"ש. וכפי' הר"ח נראה פשטא דסוגיין. וקושית הרא"ש תימא דהא בנדרים פ"ח וקידושין פ"ג בבבלי ובירושלמי קאמר דפליגי ר"מ ור"י אי מחית איניש נפשיה לספיקא או לא ולר"מ האומר עד פני הפסח אסור עד שיצא. ולא אמרי' א"כ הל"ל עד סוף פסח. אלא ודאי כיון דמחית נפשיה לספיקא דרכו לדבר לשון זה כ"ש כאן דמדבר לשון לאחר כדי לקצר לשונו. ואע"ג דר"י פליג ואמר התם אין אדם מחית נפשיה לספיקא היינו נפשיה לא מעייל לספיקא אבל דבר הנוגע לגרושתו דשלה נפשיה מסכרא איכא למימר כוונתו לעגנה או לעכב הדבר עד לאחר האחרון שבחג ואף מ"ד בקידושין בבבלי דלא פליגי אי מחית איניש נפשיה לספיקא מודה דהכא לכ"ע מחית נפשיה לספיקא עמ"ש לקמן בד"ה והכא וכו' משמע קצת כפירש"י :

(שם) **ואפי'** כמ"ד ל' יום לאחר החג וכו'. מדקאמר ואפי' כמ"ד וכו' משמע דאיכא מאן דפליג אר' וסובר דאפי' קודם ל' יום נמי לא מיקרי אחר החג אלא זימנא כפני עצמו הוא. גם בבבלי אמרי' ר"ת דרש הלכה זו משמי' דר' וקלסיה כלומר דאמרה משמיה דיחיד דלית הלכתא כוותי'. ומוכח נמי מלשון זה דמאן דפליג אדרבי סובר דשלשים ודאי לא מיקרי לאחר החג דהא קאמר רבותא אפי' גר' ל' יום שלפני פסח אינו כלפני פסח. ואס"ד דלרבנן יותר משלשים יום מיקרי לאחר החג הל"ל רבותא איפכא דרבנן דנותנין זמן רב לאחר החג אפ"ה שלשים יום לא מיקרי לפני פסח. ומעתה מ"ש הר"ן בסוגיין דלרבנן נותנין מחצית זמן שבין רגל לרגל. ולפ"ז אם נשבע לאחר סוכות יש לו ג' חדשים. הא ודאי ליתא דליכא מ"ד הכי. ומ"ש הרשב"א וכ' הר"ת לאחר הרגל אפי' לא עברו עליו אלא ט"ו יום דיו והרמב"ן כתב עליו איני יודע מנין לו זה וכו' ע"ש. ונ"ל טעמא דלפום ריהטא נראין דברי ר' דהא קיי"ל שואלין ודורשין בהלכות החג ל' יום לפני החג כ"ש לאחר החג כדמוכח סוגיין. ואף מהלכה זו קשיא אהא דאמר הכא כל ל' יום שלפני פסח אינו כלפני פסח דהא משמע מדשואלין ודורשין ל' יום כולן נקראו ערב פסח. מיהו י"ל כיון דאין דרך העולם להכין או צרכי פסח ולא בעינן ל' יום אלא דליהוי שואל כענין וכמ"ש הר"ן לא מיקרי לפני החג. אבל בפרוס החג נראה דלכ"ע מאז מתחילין להכין צרכי החג כדתנן פ"ג דשקלים ופ"ח דבכורות בג' פרקים תורמין את הלשכה בפרוס הפסח בפרוס העצרת בפרוס החג והן גרנות למעשר בהמה. והיינו טעמא שאז מתחילין להכין צרכי וקרבנות החג. וכ"מ בתו' בכורות שם. והיינו ט"ו יום קודם החג. לפיכך נקראים ערב החג וכ"ש שנקראים אחר החג כדמוכח סוגיין. והש"ך ת"מ סק"י מד מביא ראיה מהא דמייתי בב"מ דף כח רשב"א טו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת והיה דומה להם כאלו עוסקי' בעניני הרגל כל זמן שלא עברו הנהר ע"ש. ומלבד שדבריו דחוקי' אלא דקשיא נמי א"כ הדבר משתנה לפי הזמן כמפו' שם בב"מ דיש חילוק בזה בין מקדש ראשון לשני. וכ"ש היום בחורבנו ומ"ש נ"ל עיקר. ומ"ש הש"ך עוד שם והא דהשמיטו הרמב"ם ושאר פוסקים דין לאחר הרגל כמה כיון דמסיק בש"ס דלית הלכתא כר' דאמר ל' יום לאחר הרגל ולא פירש הלכתא מאי אלמא דלש"ס גופא מספקא ליה והוה ספיקא דדינא עד כמה נקרא אחר הרגל ע"כ. ודברי תימא הם טפי קשה דה"ל לכתוב דכ"ע יום לאחר הרגל מספיקא ניהו ומגורשת מספק ואיך נאמר שהשמיטו דבר דיש בו ספק אשת איש. והש"מ כתב ורבינו לא כ' דין אחר הרגל לפי שלא נתבאר בגמ' כמה קרוי אחר הרגל ע"כ נראה דר"ל דרבינו לא כ' דין שאינו מבואר בתלמוד. וגם זה דחוק. והדבר ברור דאלו פוסקים סוברים דלאחר הרגל הוי מיד לאחר יציאת הרגל וכן משמע פשטא דשמעתין. וקצת ראיה לדבריהם מדלא ביארו בנדרים דין האומר לאחר הרגל ועמ"ש בסמוך :

(שם) **קונם** יין שאני טועם כמ"ש וכו'. לא מצאתי שביארו הפוסקים דין זה בנדרים ובגיטין. ואף שגם הא דאמרי' בבבלי ג' ימים הראשונים מן השבוע מיקרי קמי שבתא וכו' לא הוזכר בפוסקי' בהלכות נדרים י"ל דסמכו אמ"ש בס' גיטין אבל דין מ"ש לא הוזכרו בשום מקום :

(שם) **והכא** מ"ש ה"ז גט וכו'. אין לפרש כפירש"י שכתבתי לעיל בפרקין בד"ה הרי וכו'. והכא שאמר ה"ז גיטיך אם לא באתי מכאן למ"ש. ולא כפיר"ח שכתבתי שם והכא שאמר ה"ז גיטיך למ"ש. ודלא כפי' הרא"ש והכא שאמר כתבו ותנו אם לא באתי למ"ש. דלכולהו קשיא אם כמ"ש הוי גט כ"ש דלע"ש שלאחריו הוי גט אלא ודאי פירושי בקונט' עיקר. והוא כפי' הרמב"ם שכתבתי שם כתו'. וא"ת אם איחרוהו וכתבוהו למה אינו גט הא מ"מ לאחר מ"ש הוא י"ל שאני הכא דאמר כתבו ותנו למ"ש משמע דקפיד אזמן מ"ש דוקא וגדולה מזו כתב הרמב"ם פ"ט מה"ג א"ל כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה מאחר השבוע וכו' הרי שאיחרו אחר הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו לה וכו' ה"ז פסול. אע"ג דהכא אמרי' ע"ש אינו גט. משמע דמדאורייתא בטל והרמב"ם כ' ה"ז פסול משמע דרבנן הוא י"ל התם משמע דלא קפיד אלא שלא יקדים לפיכך אם איחר אינו פסול אלא מדרבנן אבל הכא דקאמר למ"ש משמע דעל אותו ש"י דוקא קפיד וצ"ע ועמ"ש לעיל כתו' בד"ה הרי וכו' :

הדרן עלך מי שאחזו

(שם במתני') **הזורק** ת"ל ונתן ונתן. בבבלי ל"ג אלא ת"ל ונתן מ"מ ופירש"י ודרשי' ליה כאנפי נפשיה מדלא כתיב ובידה יתננו משמע לן נתינה כל דהוא וידה דכתב רחמנא בעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעת. וכתב הרשב"א ואינו מחוור דאין שום יתור בונתן בידה מבידה יתננו ע"כ. ונ"ל דכוונת רש"י כי היכי דכתיב תחלה וכתב לה והדר כתיב ספר כריתות ה"נ ה"ל למכתב סיפא בידה דהיינו ובידה יתננו אלא ש"מ דונתן מידרש כאנפי נפשיה. אך קשה הא דאמרי' בסמוך עד כאן כר"ע כר"י בשלמא אי מכפילות יליף פריך שפיר וכדפרישית בקונטרס אלא אי מדלא כתיב ובידה יתננו יליף ודאי דאין חילוק בין ר"ע לר"י. וקושיא זו קשיא נמי אפי' תימא דיליף ליה מכלל פרט וכלל ונתן כלל בידה פרט ושלחה חזר וכלל ומרבינן כל דבר שדומה לידו ועיי' ברשב"א. א"כ ל"ק לר"י מידי דהא גם ר"י קחשיב בי"ג מדות כלל ופרט וכלל. גם מ"ש הר"ן דכתיב תרי ונתן בידה הוה מיעוט אחר מיעוט לרבות. קשה א"כ ל"ק לר"י דמודה כדרשא דמיעוט אחר מיעוט לרבות. וכ"כ בס' כריתות דלר"י הוה מדה זו כאלו מסורסת בתורה. גם מ"ש לעיל פ"ו ה"א בד"ה ת"ל ונתן דאף הירוש' סובר מדלא כתיב ובידה יתננו יליף ודרשא הפשוט נקט ע"ש ליתא דא"כ מאי פריך אר"י. ומסוגיין נראה דר"ע ור"י בהא פליגי לר"ע דיליף מדכתיב תרי זימני ונתן סובר חצר משום שליחות אתרבי דיליף ליה בכלל ופרט וכלל דשדי ידה בין תרי ונתן ור"י דיליף ליה מידה ודאי משום ידה איתרבאי. אלא דלפ"ז קשיא דל"ל ר' יוחנן כר' ישמעאל דקסבר חצר משום ידה איתרבאי ור"ל כר' עקיבא דקסבר משום שליחות איתרבאי וכמ"ש לעיל פ"ו ה"ב בד"ה בחצר וכו' ע"ש וי"ל לפום סוגיא דהכא ל"ל דפליגי ר"י ור"ל אליבא דר"י א"נ קסברי אף ר"ע משום ידה מרבי חצר דאי משום שליחות מושלחה יליף לה ומיתורא לחוד יליף ולא מכלל ופרט וכלל. וכן נ"ל לשיטת תוס' דאמרי מכלל פרט וכלל יליף מ"מ אית ליה משום ידה איתרבי כמפורש בב"מ שם. גם מ"ש רש"י וידה דכתב רחמנא וכו' תימא בעיני ודאי דאיצטריך בידה לגופיה דסד"א ונתן מ"מ אפי' נתנו ברשות שאינו של שניהם כל שנתנו חוץ מרשותו סגי לכך איצטריך בידה שיהא החצר דומיא דידה שהוא שלה או שהוא ברשותה. וכ"ה רש"י בב"מ דף י' ע"ב חצר משום ידה איתרבאי דכתיב ונתן בידה וידה רשותה משמע דכתיב ויקח את כל ארצו מידו :

(שם בגמ') **תני** ר"י ויקח את כל ארצו מידו. וקשה לר"ע ל"ל תרי ונתן הא קרא כתיב ויקח את כל ארצו מידו והיינו רשותו וי"ל אי לאו דאייתר ונתן ה"א בידה בתרא למעוטי רשותו לכך איצטריך תרי ונתן. ובידה איצטרך דבעינן חצר משתמרת לדעתה וכמ"ש בשם רש"י בתוס' בסמוך. ומזה אני תמה על פי' הר"ן שכתבתי בסמוך דיליף ליה דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. הא לא דמי מיעוטא קמא למיעוטא בתרא. דמבידה קמא ממעטי' אם נתנו בדבר שאינו ברשותו ומיעוטא בתרא למעט אפי' רשותה ובעינן דוקא ידה. מיהו הא ל"ק הא איצטרך ידה קבעינן משתמרת לדעתה כפירש"י דממילא שמעינן דבעינן דומיא דידה ואי לאו דמרבינן חצר לא איצטרך למעט חצר שאינו משתמר :

(שם) **עד** שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך. וגירסת תו' דף עז ע"ב בד"ה מה וכו' אין לי בנכסייך ובפירותיהן. ומדברי הרשב"א נראה כגי' שלפנינו מ"מ דייקי תו' שפיר מן הירוש' מדפריך ואין לבעל אכילת פירות משמע דאפירות הוא דקפיד ולא אמכירה. וכ"מ בב"ב דף נא ע"ב בד"ה במתנה וכו'. ומ"ש הרשב"א וה"ה דה"מ לאוקמה בשנתן לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בהן א"נ כשנתן לה הבעל דקיי"ל אין הבעל אוכל פירות אלא חדא מתרי ותלת טעמי נקט. ותו' הוסיפו דהמ"ל בשכותב לה לשון טוב המועיל ע"ש. ול"נ דלא מוקים למתני' בשנתן לה אחר וכו'. דהך אוקימתא לא אתיא אלא כרב ששת אבל לר"א לכ"ע קני יתהון הבעל כמפורש בקידושין בבבלי דף כג. ואפי' לר"ש לא אתיא אלא כרבנן ור"מ פליג וקסבר קני הבעל וניחא ליה לאוקמי מתני' אפי' כר"מ והא דאמרי' לקמן כתב לה אחר מתנה וכו' אפי' לא כתב כאלו כתב. הא ודאי כרבנן אתיא דהלכתא כוותייהו. ומ"ש דאיכא לאוקמי כשנתן הבעל במתנה. קשה לפמ"ש תו' בב"ב שם דפירות מתנה זו דינן כנכסי מלוג ומכרו וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות. מיהו נראה דאף כשכותב דין ודברים אין לי בנכסייך נמי דינא הכי. ועמ"ש כתובות פ"ט ה"א בד"ה ר"ז ותו' ע"ש ונ"ל שכך היה דרכם לכתוב בשודה ארוסה דין ודברים וכו' וכיון דשכיח מוקי למתני' בהכי :

(שם) **דר"מ** אמר ע"י שאין יד האשה כיד בעלה וכו'. בעירובין דף כב ע"ב גרסי' אשתו אינה פודה לו מ"ש רשב"א בשם ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני דהן תנייא עביד ר"מ יד עבד כיד רבו ולא עביד יד אשה כיד בעלה. לפ"ז שפיר אפשר לקיים הגירסא דהכא דר"ה כר"מ והיינו כרשב"א אליבא דר"מ והא דקאמר כרבנן היינו רבנן דרשב"א דסברי אליבא דר"מ אשה כעבד. מיהו לשון הש"ס לא משמע הכי. גם בבבלי קידושין דף כד מוקי לה א דרשב"א במעשר דבי נשא ע"ש ולא פליג רשב"א. לכן מתוורתא כמו שהגהתי בקונט' וכ"נ מירושלמי קידושין פ"ב עיי' בבבלי קידושין דף כג ע"א בד"ה רשב"א וכו' :

(שם) **ע"י** שאין יד האשה וכו'. וא"ת כיון דמשועבדי' לו לפירות לאו רשותה הן וי"ל קסבר נהי דקני להן למעשה ידיה גופה מי קני ליה וה"ה חצרה נמי לא קני אלא לפירות אבל גופא דילה היא. אך קשה הא עבד גופו משועבד לו ואפ"ה קונה גיטו מיד רבו א"כ אין למילף חצר מיד וכה"ג פריך בבבלי בסוגיין ע"ש וי"ל ה"ק כיון דגזירת הכתוב הוא דיש קנין לאשה בלא בעלה אע"ג שהיא משועבדת ה"נ יכולה לקנות הגט. וכן העבד. ועיי' ברשב"א בסוגיין :

(דף מח ע"א) **זרקו** לה בחצר שאינה של שניהן מהו. קצת קשה כך איבעיא ה"ל למיבעיא ליה אסיפ' היתה עומדת ברה"ר וכו' דהא מתני' דהכא לא איירי במשיכה כלל. ולפי המסקנא נראה דחצר שאינה של שניהן לרה"ר דמיא. וכן כתב הרמב"ם פ"ס מה"ג וכ"כ הש"ע שם שכן נראה כאן מן הירושלמי :

(שם) **ובלבד** שמשתמש בו. בבבלי גרסינן ר' יוחנן אמר מקום תיקה קנוי לה וכו' תוס' וא"ת הא תיקה הוי ממש כידה וא"ר"י דר' יוחנן קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדיה נגררין בארץ ואי לאו דמקום תיקה קנוי לה לא מהני מידי כיון דאינה קשורה ותלויה. וכתב המהרש"א ר"ל סתמה בגדיה נגררין ואינן תלויין ולא ניחא ליה לאוקמי בקשורה ותלויה ע"ש. ומלבד שדחוקים דבריו הדבר תימא הא הבגד המונח על תיקה הרי הוא קשור ותלוי ומאי איכפת לן אם שאר הבגד נגרר על הארץ. והא ודאי אין סברא לפרש מתני' דקאי על מקום הבגד שדרכו להיות מונח על תיקה והבאת הוא נגרר על הארץ. ולא ידעתי מי דחקוהו לפרש דברי ר"י דמודה בקשור ותלוי אפי' דבר שאינו משתמש דמקנה לה מקום דלמא ר"י סובר דוקא אדבר המשתמש הוא דלא קפיד אבל בדבר שאינו משתמש אפי' קשור ותלוי לא מקנה לה מקום. וכ"מ סוגיין. וכן נראה למ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר אינו קונה אפי' קשור ותלוי אינו קונה. וכ"נ מדברי כל הפוסקים דעיקר טעמא הוא דהבעל אינו מקפיד על מקום כליה הצריכים לה אבל דבר שא"צ אפי' קשור ותלוי לא מקנה לה מקומו וצ"ע :

(שם) **ובלבד** שמשתמשת בו באותה שעה. נראה דדייק ליה מהא דתנן במתני' אפי' עמה במטה אינה מגורשת. ודוקא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת וסיפא לתוך תיקה או לתוך קלתה נמי דומיא דרישא איירי שהוא שוכב עמה במטה שלו דהוי משתמשת בה באותה שעה. וא"ת למה לא פליג בדידיה אפי' הוא עמה במטה אינה מגורשת בד"א במטה דידיה אבל במטה דידה מגורשת והיינו מטעם דאין אדם מקפיד על מקום המטה ה"ה לתוך תיקה וקלתה מגורשת וי"ל אפי' במטה שלה בעינן שיהא גבוה מן הארץ י' טפחים כמפורש בבבלי לכך נקט תיקה וקלתה דאפי' אינן גבוהין י' מגורשת. ולא ראיתי להפוסקים שביארו דין זה אדרבה מדבריהם משמע דלא בעינן שתהא משתמשת בה באותה שעה. ומדברי הבבלי אין הכרע. ונראה מדלא ביאר הבבלי דבר זה סברי דלא בעינן שהשתמש בה באותה שעה דלעולם אינו מקפיד לא על מקום תיקה ולא על מקום קלתה וצ"ע :

(שם) **ובמגבהת** מתחתה. בבבלי גרסי' אר"י אמר שמואל כגון שהיתה קלתה תלויה בה וכו' רשב"ל אומר קשורה אע"פ שאינה תלויה. ופירש"י אע"פ שאינה תלויה אלא נגררת בארץ וקשור בה ול"ג תלויה אע"פ שאינה קשורה ע"כ. ר"ל אם אינה קשורה בה לא שייך תלויה אטו באוירא מנח ליה ולפום סוגיין נראה שאין למחוק הספרים וה"פ תלויה דהיינו מגבהת מתחתה אע"פ

אע"פ שאינה קשורה בענין שתפא תלויה שהתגל הרוך קלת ונגררת בארץ כשהיא יושבת וכשעומדת מגבהת מן הארץ. נמצא שני התלמודים שוים ומתקיימת הגירסא השנה:

(שם ע"ב) **דרשב"א** היא. בבבלי גרסי' א"ל כנסי שט"ח זה או שנפלתו מאחוריו קראתו והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך דברי ר' רשב"א אומר לעולם אינו גט עד שיטלנו שימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך. ולא פירש הלכתא כמאן. מיהו נראה דפליג אירושלמי ומוקי למתני' כר'. מדפריך אמתני' כי א"ל הא גיטיך מאי הוי ה"ל כטלי גיטיך מע"ג הקרקע ומשני אימא כשנפלתו מאחוריו. ואס"ד דמתני' איירי לבתר שנטלו שימנו אומר לה הא גיטיך פשיטא דמשני. ולכך מוקי לה בשנפלתו מאחוריו ודלא כמ"ש בקונט'. ורש"י פי' שנפלתו גרסי' בברייתא. והיינו משום דקשיא ליה א"כ מאי סייעתא מייתי מברייתא. ולפמ"ש אין אנו לריכין להגיה בברייתא גם בתוספתא ליתא. אלא דמייתי סייעתא דמתני' כשאומר לה הא גיטיך שני וא"צ לחזור וליטלה הימנו דהא ר' הוא דסבר הכי ומסתמא מתני' כוותיה אתיא. וכל"מ כ' פ"א מה"ג ואם א"ל אח"כ הא גיטיך ה"ז גט. דין זה מוכרח בגמ' וליכא מאן דפליג עליה ע"כ והא ודאי ליתא דהא רשב"א פליג עליה וגם הירושלמי מוקי למתני' כוותיה. וכפ"ק דמכלתין דף ב' ע"א מבואר דר"י כרשב"א ס"ל ועמ"ש בקונט'. וכתו' שם בד"ה ור"י כרשב"א וכו' כתבתי להרמב"ן דמוקי משנתינו במדבר על עסקי גיטה איירי אף בפ"ג לא מהני אע"ג דעסוקים באותו ענין ע"ש. ואם תיקשי לך עד כאן לא מהני הכא מדבר על עסקי גיטה אלא באומר כנסי שט"ח זה אבל באומר סתם מהני א"כ בפ"ג מהני אף לתירולא קמא תריץ רשב"א דקאמר לעולם אינו גט וכו' משמע דלעולם אינו גט אפי' מדבר על עסקי נתינה עד שיאמר בשעת נתינה הא גיטיך. ועיין במ"ל פ"ג מה"ג שכתב דתירולא דהרמב"ן עיקר ע"ש. ואני הוכחתי בתו' פ"ק ס"א בד"ה ור"י וכו' דתירולא בתרא עיקר ע"ש:

(שם) **שמואל** כהדא דר"א ופליג וכו'. הרשב"א כ' בחידושיו בסוגיין דשמואל מודה דארבע אמות קונות אלא דאיירי שנכנס הוא לתוך ד' אמותיה וכו' ע"ש. והס"מ פ"ט מה"ג השיב על פי' זה ע"ש. ולדידי קשיא הא הך ברייתא ודאי אמתני' קאי כדאמרי' בבבלי תנ"ה וכאן אמרי' שמואל כהדא דר"א ש"מ דאף שמואל אמתני' קאי ועוד קאמר ופליג ש"מ דסובר ד' אמות לא קנה וכמ"ש בקונט'. ואף שהרא"ש השמיט תיבת ופליג גחי' הרשב"א איתא. גם מ"ש הרשב"א דלא קאי שמואל אמתני' ע"ש. אין לשון הירושלמי משמע כן דהא רב אמתני' קאי ואף ר"א ושמואל אמתני' קאי ולשון המחזור שבכולן הכי משמע. והרא"ש כתב שיש לתמוה על הרי"ף דפסק כשמואל הא קיי"ל הלכה כרב באיסורי ועוד דהלכה כר"י נגד רב ושמואל וגם ר' יוחנן ס"ל כר"י וגם הגיא כוותי'. וגם הרשב"א תמה עליו. והוסיף להקשות אפירש"י אס"ד דשמואל אמתני' קאי ס"ל להקשות עליו מהא דתניא כל שקרוב לה מלו וכו' דאתיא כר"י ודלא כשמואל. ועוד הוסיף לתמוה על הרמב"ם והס"מ כ' לא נתבררו לי דברי רבינו בזה ע"ש ולענ"ד נראה דשמואל מפרש הא דתניא וכא הכלב ונטלו היינו שהוא רחוק ממנה יותר מפישוט ידים אינה יכולה לשמרו מן הכלב. והיינו דקאמר שמואל שיגיע כל שתשות ותטלנו וזהו קרוב לה כלומר שהוא קרוב לה החמירו בגט דבעי' פישוט ידים ולא מהני ד' אמות. הלכך אתה תחמיר ביותר ולא תעביד עובדא עד שיגיע הגט לידה מיהו מודה דמדאורייתא מגורשת אם מונח תוך ד' אמותיה. והא דא"ר שמן בר אבא לדידי מפרשא לי דהכל בשמירה תלוי פליג אהא דאמרו משמי' דר"י כל שקרוב לה אפי' מאה אמה דליתא דלא הקילו בגיטין אדרבה החמירו בו כמ"ש תו' דף ע"ח ע"א בד"ה מקום וכו' ע"ש. וכן מוכח בסוגיין דשמעון בר בא בשם ר"י דבסמוך היינו רב שמן בר אבא המוזכר בבבלי ולא הזכיר מאה אמה כלל א"ו כמ"ש. גם פשטא דסוגיא דבבלי משמע דר"י פליג ארב ודלא כהרא"ש. וכן מפורש לעיל דר"י בעי פישוט ידים כדאמר בשם ר' ינאי וכן מפורש בדברי הרי"ף ה"ד קרוב לה א"ר אמר שמואל וכו' והיינו כדר"י ור' יונתן וכברייתא דר"א והשתא אין מקום לכל מה שמקשה הרא"ש והרשב"א. גם מיושב שפי' קושית תו' דף ע"ח ע"ב בד"ה ר"י וכו'. וא"ת הא בבבלי פ"ק דב"מ מפורש דר"י אמר משום רבי ינאי דיש לה ד' אמות וי"ל משמיה דרבי ינאי קאמר ליה וליה לא ס"ל דהא בפ"ק קמא דבבא מליעא בירושלמי פליג ר"י וסובר במליאה אין לו ד' אמות ועיין מ"ש בסמוך בד"ה זו בגיטין. א"כ ד' אמות לאו דוקא דא"כ נ"ל דסבבלי והירושלמי פליגי דהא לעיל בפרקין קאר"י משמיה דר' ינאי בפישוט ידים זהו קרוב לה. ועמ"ש לקמן בתוספות בד"ה רוכה וכו' ומ"ש הרא"ש וכן מוכח מהא דאר"י לקמן היתה ידה עבויה קטפרס וכו' ופריך והא כי נפל לד"א דידיה נפל אלמא דקים ליה לש"ס דר"י אית ליה ד"א לענין גיטין ע"כ. וקשה אי בשאינן עומדים תוך ד"א של גט א"כ מאי פריך מד"א דבכה"ג אף ר"י מודה דאינה מגורשת אפי' מונח תוך ד"א שלה ואי בשאינו מונח תוך ד"א שלו אלא תוך ד"א שלה עפי ה"ל למפרך והא קרוב לה נפל כר"י דקיי"ל כוותיה ע"פ הדין ודוחק לומר דפליג שמואל אר"י (דלא כמסקנת הרא"ש) אלא ודאי ד"א דנקט לאו דוקא כיון דרולה לפרוך מר"א דקאמר ד"א פריך נמי מד"א א"נ דוקא בכה"ג שבבר היה הגט בידה הוא דקמודה ר"י ד"א קונות אבל לא היה בידה בעינן שיהא קרוב לה כדי שתשות ותטלנו. וכ"מ ברמב"ם פ"ה גבי שני גגין הסמוכי' שיהא קרוב לה בפישוט ידים וגבי קטפרים כתב ד"א והדברים ברורים באין גמגום. ולא פליגי הבבלי והירושלמי כלל. ווה כוונת הרמב"ם שכ' היה הגט מחלה למחלה וממחלה למחלה עד שיהא קרוב לה ספק מגורשת. ובסמוך מפרש איזו היא מחלה למחלה. והטעם דבעינן נטירה והא לאו נטירה גמורה היא. היה קרוב לה דהיינו כדי שתשות ותטלנו דמדאורייתא מגורשת דודאי נטירה היא אלא רבנן החמירו משום תומלת דגט וכדאמר שמואל ואת לא תעביד עובדא וכו'. לפיכך הגט פסול מדרבנן עד שיגיע לידה. ושניהם יכולין לשמרו וכו' זהו מחלה למחלה. אתיא כבבלי ודלא כירוש' דמסיק בסמוך פישוט ידיה לשניהם אר"י בקורבה הדבר תלוי ובבבלי אמרי' שניהם יכולין לשמרו דהיינו פישוט ידים לשניהם כמ"ש זהו מחלה למחלה. ואחר דבריו ביארם הס"מ. וכל זה דלא כמ"ש הרשב"א והרא"ש והס"מ והר"ן וכל מעיין ישפוט בצדק דמקום הניחו לי לבאר כוונת הרי"ף והרמב"ם ועמש"ל פ"ו ה"ב בתו' בד"ה בחצר וכו':

(שם) **כל** מן דתנינן מגורשת ואינה מגורשת מזונות משלו. פירש"י כתובות דף לז ע"ב בד"ה כדר"ז דאמר בעלה חייב במזונותיה ואשמועינן מתני'. דדוקא בחייו משום דמעוכבת לשנשא בשבילו אבל לאחר מיתה דדלמא גירושין הוו ומספיקא לא מפקינן ממונא. וכתב תו' זו היא מילתא דפשיטא דמספק שמא מגורשת גמורה היתה לא תוליא מזונות מן היתומים ע"ש. ול"נ דסדין עם רש"י דודאי סד"א שיהא לה מזונות גם מן היתומים דמוקמינן לה אחזקתה שהיתה ומספיקא לא מפקינן לה מחזקתה כמ"ש בקונט' קמ"ל דמיתומים לית לה וא"ת א"כ דאית לה חזקה למה לא יהיה לה מזונות גם מיתומים וי"ל ליתומים נמי אית להו חזקה אוקי ממונא בחזקת מריה. אע"ג דחזקת אשת איש עדיפא מהך חזקה כדמשמע בבבלי כתובות פ"ק דף י"ב ע"ב. מ"מ הכא גבי יתומים כיון דאנן טענינן להו ה"ל כברי ושמא וברי וחזקה עדיף משמא וחזקה א"כ כיון דתקינו רבנן כל הכא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה לית לה מזונות שהרי אינה יכולה לישבע על הודאי:

(שם) **ר"ל** בשם אבא כהן ברדלא קדש זכה וכו'. לעיל פ"ו ה"ב כתבתי בתו' בד"ה בחצר וכו' מאי איכא בין חצר לד"א ע"ש. ונראה ודאי לר"ל אין חילוק בין חצר לד"א וקטנה תרווייהו לית לה וגדולה תרווייה אית לה ור"י פליג וסובר ד"א תקנת חכמים היא בגט ובגדולה הוא דתקינו רבנן אבל לא בקטנה וקרא הכא בעניי וגו' מוקי ר"י כדר' אבין בסמוך וכן מפורש בבבלי ב"מ פ"ק דף י' אף לר"ל. אלא שבירושלמי נראה שחולק בזה וסובר לר"ל מדאורייתא קונות בכל מקום ור"י אפי' מדרבנן אין קונות אלא בגט. וכן מפורש בירושלמי פ"ק דב"מ. ונראה דאפי' בגדולה סובר ר"י דאין לה ד"א אלא דוקא בפישוט ידים וכדאמר לעיל בשם ר' ינאי. וכ"ש לפמ"ש לעיל בסמוך בתו' בד"ה שמואל וכו' אף הבבלי סובר כן אליבא דר"י לענין גיטין ע"ש:

(שם) **מ"ט** הגה בעניי וכו'. כתב הרא"ש פ"ד דפאה דר"ל דייק ליה מקושית ר' הושעיא וסיבר דליכא למימר דקני בהגבהה דאין סברא שהגביה כל הרבבות האמורים ע"ש. ואין לשון הש"ס משמע כדבריו. ועוד מי לא עסקינן שאמר לעבדיו להגביה המליאה לזכותו אבל הא ליכא לשנויי דאמר קודם הגבהה להשגביהנה תיקדש כמאה בשעת ההקדש עני הוא דאין הקדשו כלום דכל מילי דהשתא לית ליה רשותא לאקדושי' כגון זה שאינו שלו לקמיה נמי לא קדיש. וא"ת הא אמרינן בבבלי כתובות פ' אע"פ דף נט ע"ב שדה הממושכנת ואומר לכשאפדנה ממך תקדוש קדשה הואיל ובידו לפדותה ה"נ הואיל ובידו להגביה יכול להקדיש' וי"ל דהתם מעיקרא היתה שלו ובכשיו הגוף שלו אלא שעתה היא ממושכנת ביד אחר הוא דמהני מה שבידו לפדותה אבל הכא מעולם לא היה שלו אינו יכול להקדישה. ותדע שהרי האומר לחבירו שדה זו לכשאקחנה ממך תיקדש לא קדשה וכמפורש שם בכתובות. ואמאי הא בידו הוא לקנותה אלא ודאי כיון שאין לו עכשיו שום חזקה בשדה זו אינו יכול להקדישה. ואע"פ שיש לחלק דהכא שאני דהפקר הוא ואין לשום אדם חלק בה הלכך יכול להקדישה משא"כ התם מ"מ כיון דקרא סתמא כתיב איש כי יקדיש ביתו בעינן שיהא ברשותו ולא מהני מה שהוא הפקר:

(שם) **מה** אנן קיימין וכו'. עיי' פי' בקונט'. אך בבבא מליעא פ"ק הגירסא איתכון והכתיב והנה בעניי הכינותי וגו' והיכי אם כנתונין תוך ידו פשיר הוא אי כשאינן נתונין תוך ידו אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו הוי אומר כנתונין תוך ד"א שלו א"ר אבין וכו'. משמע דר' הושעיה לפרש דברי ר"ל בא:

(דף מו ע"א) **תיפתר** שלא אמר יזכו לי ד"א. נראה דהירושלמי לית ליה הא דמשני רב ששת פ"ק דב"מ דלא קאמר ר"ל אלא בסימטא אבל לא בלה"ר. והטעם כיון דמקרא הנה בעניי וגו' יליף ר"ל והתם בשעת מלחמה זכו בהו ובה"ר הוא דהוי ואפ"ה אמר ר"ל דזכו בהו מטעם ד"א אבל הבבלי סובר דהכל מקום מטעם תקנת רבנן הוא דהוה:

(שם) **זו** בגיטין משא"כ במתנה. וקשה א"כ מאי פריך בירושלמי בב"מ פ"ק אר' יוחנן דאמר אין ד"א קונות במליאה עד שתפול לידה ממתני' דקרוב לה מגורשת. הא בגיטין מודה ר"י דקונות. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה נשבר וכו'. גם קשיא מהא דלעיל דאר"א בשם ר' יוחנן בשם ר' ינאי בפישוט ידים זהו קרוב לה ש"מ דבגיטין קונה ולק"מ ממתני':

(שם) **רובא** דר"י מה אם מליאה וכו'. כפי מה שהגהתי בקונ' כן היא הגהת הרמב"ן ומביאו בשיטה מקובלת בב"מ דף י'. והרא"ש כתב פ"ד דפאה רובא דר"י כלומר מדר"י יש הוכחה לומר בק"ו דבמליאה דעת אחרת זוכה ומדר"ל יש הוכחה דבמתנה אין דעת אחרת זוכה דאל"כ קשה הרי ר"י סובר דדעת אחרת עדיף מד"א במתנה וכן ר"ל סובר דד"א עדיף מד"א במליאה רובה בה ורחיה. שאין זוכה בה מדעת אחרת הכי ס"ל אין אדם זוכה לחבירו במליאה ע"כ. ודברי' אלו אין להם שחר דבכולא תלמודא פי' רובה הוא לשון רבותא וכא וראיה קאמר לשון אליה. גם מאי קאמר מדר"י יש הוכחה דבמליאה דעת אחרת זוכה. מי איכא במליאה דעת אחרת וכ"מ בבבלי ב"מ דף י'. ואין להאריך בתמיהת דבריו שכל רואיו יכיר בהם והעיקר כפירושי בקונט'. גם מ"ש שם בשיטה בשם הריטב"א ע"ש אינו נכון. אבל בחי' הריטב"א הדברים מבוארים על נכון ע"ש. ועמש"ל בפרקין בתו' בד"ה שמואל וכו':

(שם) **מעתה** אפי' קרוב וכו'. בבבלי בסוגיין פריך נמי אר"י ממתני' ומשני הכ"ע דא"ל זרוק לי חובי ותיפטר א"ס מאי למימרא לא לריכא דאמר זרוק לי חובי בתורת גיטין. וכתבו תו' בד"ה אי הכי וכו' וא"ת אדרבה תיקשי ליה אמאי קרוב ללוה חייב הלוה וכו' וי"ל דמיירי מסתמא דמפרש לו שיזרוק למקום שיכול לשמרו ע"כ. אבל בסוגיין משמע דלא א"ל כפי' שיזרקנו לרשותו וכמ"ש בקונט' לכך נ"ל דניחא ליה למקשה לפרוך מדיוקא דרישא מלמפרך מסיפא. וכ"כ תו' בהרבה מקומות בש"ס. ואני תמה מסתי"ע שכ' בד"ה קרוב וכו' ובסיפא קשיא נמי דתנן חייב. והא פוטרו אלא גמרא דידן לא חש גם מסיפא ע"כ. איך לא ראה שתו' מקשים קושיא זו ומתירולם נראה ראיה לדבריו דאם אינו אומר בפירוש זרוק לי לרשותי פטור. וכן מבואר בפסקי תו' א"ל מלוה ללוה זרוק לי חובי סתם לא נפטר עד שיגיע לידו או לתוך ד"א ע"כ. מיהו סברת הרשב"א נראה יותר דלא נימא דפליגי הבבלי והירושלמי בעיקר הדין ותרווייהו מודו דה"ל כאומר זרוק לי לרשותי. אך כין לתי' שתו' כין לסברת הרשב"א קשיא מאי פריך מאי למימרא הא עיכא קמ"ל דקרוב למלוה היינו רשותי' כיון דיכול לשמרו וי"ל דא"כ קשיא דר"י דאמר לגיטין אמרו ולא לדבר אחר. אלא דלפ"ז קשיא הירושלמי הא ממתני' שמעי' דלא כר' יוחנן וי"ל מודה ר"י דקרוב לו רשותי' הוא אלא דלא מהני אלא בגיטין אבל בשאר דברים עד שיגיע לידו וצ"ע:

(שם) **נשבר** הלכלך שנו. בפ"ק דב"מ גרסי' והתנינן קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מתני' למחצה מגורשת ואינה מגורשת תוקיה אמר בשבר הלכלך היא מתניתא. ונראה דס"פ ודאי בזריקה זו אינה מגורשת דבעינן שיבא לידה ממש אלא אם זרקו קרוב לה אם הגביהו אח"כ ונתנו לידה מגורשת ואינו לריך ליתן שנית שכר סופר. ולא אמרי' מדזרקו בטולי בטליה כדאמרינן בבבלי פרק הניזקין דף ל"ה באומר כנסי שט"ח זה אם לא אמר תחלה לעדים שהוא גט אמרי' בטולי בטליה ע"ש. אבל קרוב לו אינה מגורשת דנראה שזרקו מידו ובטליה ומחלה על מחלה ספק. אבל אם לא חזר ונתנו לידה אינה מגורשת אפי' קרוב לה. והרא"ש פי' בזה בב"מ שם פי' זר וכבר השגתי עליו שם. אך קשה הא ודאי לא שייך הך קושי' הכא דהא אמרי' דמודה ר"י בגיטין וצ"ל דפליג תוקיה אדר' יסא ולכך לא הקש' ר"ז לר' יסא ממתני' דהכא ועמ"ש לעיל בתו' בד"ה זו בגיטין וכו'. וא"ת עדיין תיקשי לן סיפא דמתני' דתנן היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה משהגיע לאויר הגג מגורשת אע"ג שנשרף אח"כ וכמ"ש בקונט' וי"ל דהתם איירי בגג דידה או דמשאיל לה מקום הגט וקלוטה כמי שהונחה דמי וכזורק לרשותה כזורק לתוך ידה דמיא ולא אמרי' בטולי בטליה אבל בזרקו לרה"ר אמרי' בטולי בטליה וצ"ע:

(שם ע"ב) **גיטין** מלמעלן וכו'. הרמב"ם כ' פ"ה מה"ג היתה עומדת על גגה וזרקו לה ונפל בגג אחר סמוך לו אם יכולה לפשוט ידה וליטלו ה"ז מגורשת באע"פ שדיוטין חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין למטה אין בני אדם מקפידין על מקום כיולא בזה. וכ' הרשב"א ל"ש חדא דגג של נכרי היאך קני לה ועוד דשיעור של פישוט ידים לא הוזכר בגמרא ע"ש. ול"נ כבר תירץ הרמב"ם קושיות אלו בדבריו שאין בני אדם מקפידין על מקום כיולא בזה. ועמ"ש לעיל בתו' בד"ה שמואל וכו' דגם בבבלי הוזכר פישוט ידים דר"י ושמואל שכי ס"ל. והא דא"ר יסא דלא דמיין וכו' היינו טעמא כדמסיק דבגיטין בנתינה ברשותה הדבר תלוי וכל שיכולה לשמרו כאלו נתנו בידה הוא. וא"ת בשבת פ' הזורק הלכה א' גרסי' ר' אבהו בשם ר"א בשם ר' יוחנן היה עומד ברה"ר וזרק למעלה מעשרה רואין שאם תפול אם נחה תוך ד"א פטור אם לאו חייב והתני שמואל מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע שאם תפול נחה תוך ד"א פטור ואם לאו חייב וכו'. שמעי' מהכא דר' יוחנן ושמואל תרווייהו סברי ד"א הוויין רשותו לענין שבת וי"ל התם לענין שיהא מעביר ד"א ברה"ר איתניי' אבל רשותו לא הוי עד כדי שישות ויטלנו:

(שם) **מתני'** דר' וכו'. בבבלי בסוגיין כ' תו' בד"ה כמאן וכו' תימא דנקט ר' דלא אמר אלא ברה"י מקורה וכו' ונראה דסברא ס"ד דטעמא דר' לאו משום קירוי אלא משום מחילה וכו' ע"ש. והרשב"א מסיים בה אלא ודאי כר' אתיא וכו' דרך מחילות ואי משום דר' בעי מקורה אמוראי ניגהו וכו' ובירושלמי מלאתי דמקשי לה וכו' ע"ש וקשה הא בבבלי בסוגיין שמואל הוא דמוקי למתני' כגון שהיו מחילות התחתונות עודפות וכו' ובבבלי בשבת פ"ק קאמר שמואל ר' ברה"י מקורה דוקא סובר קלוטה כמי שהונחה א"כ לדידיה קשיא מתני' וי"ל דהכי פריך כמאן כר' דבר"ע ורבנן ודאי לא אתיא כמ"ש תוס' וע"כ לומר דלר' לא בעינן מקורה וקשיא שמואל אדשמואל. ובשבת ר"ש סוורק בד"ה והוא וכו' הארכתי ע"ש:

(שם במתני') **בש"א** פוטר אדם את אשתו בגט ישן. עיי' בקונט'. וא"ת אמאי לא ניחוש שבא עליה מדלא נתנו לה עדיין נימא דנתברר לו שדבר שאין בה דבר ערוה ובא עליה ואח"כ מלא בה דבר ערוה ורולה לגרשה וי"ל דכיון דחזינן דעכשיו רולה לגרשה מסתמא הוא הדבר ערוה שמלא בה מתחלה ומזוהמת היא בעיניו וכולי האי לא חיישינן:

(שם) **ואיזהו** גט ישן כל שנתיחד עמה וכו'. כ' הרשב"א וק"ל לר"י דאמר לקמן ס"פ דבין לב"ש בין לב"ה לא ראוס שנבעלה א"ל גט שני א"כ נתיחד עמה אחר כתיבה אמאי פסול הא ודאי לא בא עליה ומאי גזירת גיטה קודם לבנה איכא וי"ל דהתם במגורשת גמורה מסתמא סנו אהדדי ומסתמא לא בא עליה אבל הכא דאכתי לא גירשה איכא למיחש שמא בא עליה ע"ש. ולפי גירסא דבסמוך מאחר שנתנו לה ודאי דקשיא מתני' לר' יוחנן. לכך נ"ל דמעיקרא ל"ק לר"י דהכא איירי בלכתחלה לגרשה בגט ישן ודאי דאיכא למיחש אבל התם איירי בדיעבד לסלריכה גט שני בעינן בראוס שנבעלה:

(שם בגמ') **וכולן** אם נישאו לא תלאו. וקשה מאי וכולן הא לא קאי אלא אגט ישן וי"ל בגט ישן איכא טובא כגון פוטר אשתו בגט ישן או המשלים גט לאשתו על ג' חדשים המוזכר בבבלי פ"ב או שאמר ה"ז גיטיך אם אעבור מכנגד פניך ל' יום כדאיתא שם פ' מי שאחזו א"נ ה"ק כל מקום שאמרו חכמים כגון הכא וכגון הנוטע על הספחה בכולן לא הלא שלא להוליא לעז על בניה וכמפורש בירושלמי יבמות רפ"ב:

(דף מז ע"א) **מאחר** שנתנו לה. כ' הרמב"ם כפי' המשנה ואיזהו גט ישן שיכתוב לה הגט ואח"כ החזירה ובאחר הגט אללו ואחר זמן כתיבת הגט ואחר שהחזיר' גרשה פעם שנית ונתן לה זה הגט בעלמו. וכ' התוי"ט לקושטא דמלתא כ' כן אע"פ שלכתחלה אין להתאחר בנתינה אם נתנו אח"כ כשר דקלא אית ליה כדאשכחן בגיטין שהאין ממ"ס. ובמעיינן מסכא דלא ס"ל כהרא"ש דאמר כל גט שלא נמסר ביומו לא נתכשר אלא ביומו דא"כ לא ס"ל לסתום אלא לפרש ע"כ. ותימא אדרבא מדברי הרמב"ם משמע דסובר כהרא"ש דאל"כ ל"ל למימר ואיחר זמן כתיבת הגט הא אפי' מוקדמים כשירים דקלא אית להו. ונ"ל דהיתר הזמן אפי' לאחר נתינת הגט פעם שנית דאל"כ מאי מהני שאיחר הזמן. וא"ל א"כ מאי קאמרי ב"ה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה הא זמן הגט מאוחר הוא. דהרמב"ם מפרש כיון שהכל רואין שהגט ניתן קודם לזמן הכתוב בו יאמרו שניתן זמן רב קודם לבנה א"כ איכא דידע בגירושי הראשונים ואינו יודע בחזרה השנייה אבל בשאר מתויר גרושה ליכא למיחש למידי דהא כשהיא אללו ליכא למיחש למידי וכשגירשה רואין זמן הגט השני ומילא יודעין שהחזירה משא"כ כאן. ואי אפשר לפרש כפי' התוי"ע דמפרש ואחר לשון בתר הוא. דא"כ הוא מיותר דסתמא הכי הוא ועוד ה"ל למימר שיכתוב לה הגט ואחר זמנו החזירה וכו' א"ו כמ"ש ואפי' לפי' התוי"ע קשיא לי מאי סייעתא מייתי מהכא הא כ' הרא"ש דלב"ע בשעת הדחק גט מוקדם כשר אפי' מידו לידה וכמ"ש הב"ש סי' קמח ס"ק ה' ע"ש א"כ לכך סתם הרמב"ם וא"ל הא כ' הרמב"ם פ"ט מה"ג דגט ישן. עיי' שלית בטל הוא לאו קושיא היא דהתם איירי שנתייחד עמה בין מסירתו לשליח לנתינה דאמרי' בטולי בטליה משא"כ הכא י"ל שנתנו לשליח אחר שנתייחד עמה דודאי כשר. וביותר אני תמה על התוי"ע שלא הרגיש בע"ם שבדברי הרמב"ם כיון שלא הזכיר הגירושין הראשונים

בראשונה מאי קאמר וגרשה שני'. אלא ודאי דגרסי' וגט ישן הוא שיתן לה הגט וכו'. וכ"מ במס שכייב ונתן לה זה הגט בעלמו. ומ"ש ונשאר הגט אצלו. היינו לאחר שנתינה הראשונה נשאר הגט אצלו ומזה נראה דגי' הרמב"ם במתני' כמ"ד מאחר שנתנו לה. ולא ראיתי להפוסקים שהזכירו דין זה של שנותן גט והחזירה אם מותר לגרשה בו שנית או דכשר בדיעבד או דפסול לגמרי. ולא דמי לשטר שנמחל שיעבודו. דהתם שיעבוד כתוב בו משא"כ בגט וראיתי להרשב"א שכ' לקמן פ' המגרש דף פ"ב ע"ב בד"ה כיצד וכו' כיון שקבלתו היא שורש כחו ואיך חוזר הוא ומגרש בו והא אין אשה מתגרשת שני פעמים בגט אחד ע"כ. לא ידעתי מנ"ל הא בשהיא חוזרת ומקבלת ליה למה לא יגרשנה שנית בגט זה. ואפשר דקשיא ליה למה לא תנן התם יחזירנו לה ויטלנו ממנה. ודקדוק קלוש הוא. וצ"ע:

(שם) מסייעא לב"ה. וא"ת מאי סיועא איכא ממתני' הא מודו ב"ש דאי עבר וגירשה דהוה גט וי"ל דהוכר הב"ס כמ"ד דלב"ש אינו גט עד שימצא בה דבר ערוה. ופמ"ש סוף מכלתין בד"ה קריי' וכו':

(שם במתני') הולד ממזר מזה ומזה. פירשתי בקונט' אם החזירה הראשון וכו' הוי ממזר דרבנן. וכן פירש"י ותוס' כתבו כיון שגט גמור הוא מן התורה הראשון ממזר מדאורייתא הוא ומשני מדרבנן ע"ש. ונראה לר"י דאמר בגמרא שהולד ממזר מפני הסכנה ודאי דסובר כדעת תוס'. אבל לר"ה בשם רב דאמר כל הדא פירקא דר"מ י"ל דסובר כיון דהגט בטל אפי' מדאורייתא לא הוי גט. אך קשה לר"י היה במערב וכתב במזרח מ"ט הולד ממזר וי"ל כיון דפוסל בשאר שטרות גזרו בגט דליהוי הולד ממזר. ודלא כמ"ש תוס' בד"ה כי יתביתו וכו'. מיהו קשה לר"י ליערבינהו וליתנינהו שינה שמו וכו' עם שינוי מלכות. ואפשר דסבר ר"י בשינוי שמו וכו' ממזר מדאורייתא הוא מהשני כיון שנשאת בגט פסול וכמ"ש הר"ן בפרקין. ועיין בתוי"ט:

(שם ע"ב בגמ') הא לנאת תנא. עיי' בקונט'. כ' הו' בד"ה נישאו וכו' פי' בקונט' נישאו גזרי' שמא יאמרו תלך זו וכו' וקשה א"כ מאי קאמר דמיחלפא וכו' כיון דהך גזרה גופא שייכא בה ועוד לא"ד נישאו וה"ה לזינו מאי ס"ד כיון דהאי גזרה דמיחלפא לא שייך אלא בנישאו ע"כ. וקושיא שניי' איני מבין הא עדיין לא ידעו מגזרה דמיחלפא. והרשב"א כ' קושיא זו בענין אחר ונכונה היא וז"ל מאי קאמר נישאו וה"ה לזינו כיון די"ש טעם טוב בנישאו דלא שייך בזינו דהא היכא לאותה גזרה עצמה דהוי כאשה שהלך בעלה. והמהרש"א כ' למאי דמשני לא נישאו וה"ה לזינו ל"ק להו הכי דה"ק לא תדייק מיניה נשאו משום דמחלפא ולא זינו אלא ה"ה זינו ומטעם אחר כדר"ה אבל לא"ד איך בעי לסייעא מיניה ה"ס זינו כיון דטעמא דמיחלפא לא שייך בזינו ע"כ. ותימא הא מאן דסייעא מיניה לית ליה טעמא דמיחלפ' אלא ס"ל כטעמא דרב המנונא ומייתי שפיר סייעתא ממתני' והמתרץ הוא דחדית לן טעמא דמחלפא. ונראה דסובר רש"י ללישנא קמא לית ליה גזרה דמיחלפא כיון דלא הוזכר דבר זה כלל לכך מפרש מעיקרא ס"ד זינו לא דדוקא נישאו דתמיר הוא דגזור שמא יאמרו וכו' אבל מדמסיק ה"ס לזינו סובר דגזרה שמא יאמרו וכו' שייך גם בזונות ולא"ד ל"ל מעיקרא כ"ד טעמא שמא יאמרו תלך זה וכו' ולכך ה"ה זינו ומסיק גזרה שמא יאמרו תלך וכו' ליכא למגזר כלל דנישואין דאילונית אית להו קלא אלא הטעם משום דמיחלפא וליכא למגזר אלא בנישואין אבל זינו לא דלית לה קלא ולא תבדי בחלוקה ולא מיחלפא כלל. ומ"ש תו' והרשב"א וע"ק אמאי לא דייק בהאשה רבה גבי א"ל מת בעליך וניסת ניסת אין זינתה לא ע"ש. תימא לי הא ודאי איצטריך לאשמועינן ניסת לרבותא דר"ש דפליג וסובר אפי' ניסת דעפי ס"ל למידק אפ"ה אם הוא ברשות ב"ד מותרת לחזור לו. ומעתה מה שפירשתי בקונ' היינו לפי מה שהבינו תוס' בפירש"י אבל לפמ"ש תרי מילי נינהו או דטעמא משום גזרה שמא יאמרו תלך זה וכו' או דמיחלפא. אך קשה לי לפירש"י משמע דלרב המנונא נמי מדרבנן הוי ממזר משום גזרה ובסוגיא בבבלי משמע דמדאורייתא הוי ממזר מדמתנה עלה. ודוחק לומר דאף על איסורא דרבנן מהני. וע"ק לי בסוגית הבבלי ל"ל למימר דלכך נקט נישאו משום דלישנא מעליא הוא לימא משום דבעי למיתני וכל הדרכים האלו בה ובזונות לא שייכא י"ג דרכים הללו דלא מלי למתני אין לה פירות ושארי דברים המוזכרים ברישא וצ"ע ועמ"ש ביבמות פ"י ה"ג בתו' בד"ה מתני' וכו':

(שם) מה אנן קיימין וכו'. כ' בס' הון עשיר אם בטעה פי' ידענו בבירור שהסופר טעה אף ר"א מודה דתצא מזה ומזה דרגלים לדבר אם בלא טעה אף רבנן מודו דחיישינן לקונו' וכו' ותמהני מהר"ב ושאר הפוסקים דלא תבו לחילוק זה ע"ש. ולא ראה שהרשב"א בחי' מביא דברי הירוש' אלו. ול"נ דהבבלי חולק דמסיק פ"ב דמכלתין דף י"ט ע"ב הני תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למקריי' א"כ רגלים לדבר דקראו תחלה וניתן הגט כראוי והיינו כתירוצא קמא שכתבו תו' שם בד"ה צריכי וכו' דאי לא קרייה אם ניסת לא תצא וזהו דעת הפוסקים דהכא כר"א קיי"ל ולדידיה ליכא נפקותא. אבל הרשב"א דאית ליה כתי' בתרא שכ' תו' דמתני' איירי בדעייל לבי ידיה ע"ש אין כל כך רגלים לדבר הלכך מביא דברי הירושלמי ונכון הוא:

(שם) מתני' מסייעא לר"ז וכו'. עיי' פי' בקונט'. בבבלי גרסי' רב אדא בר אהבה אמר לא נישאת וזהו לאחר נישאת זהו לאחר זמן וכ' תוס' וא"ת לראב"א מה קנוניא שייך כיון דנישאת לשני לא מלי להחזירה דתצא מזה ומזה וי"ל פעמים שאין הבעל שם על לבו באסור להחזירה ועושה קנוניה ע"כ לפי תירוץ זה ליכא סייעתא כלל ממתני' לר"ז. מיהו תירוצם זה נראה דוחק. ובעיקר קושיית' נ"ל דודאי אין כאן קנוניא דנישואין אלא שהקנוניא על הלקוחות שלקחו ממנה שדות מזמן הגט עד עכשיו שהרי הוא אומר בעדיין אשתו היא. וזהו כוונת רש"י. וכה"ג אמרו בבבלי פ"ק דב"מ. אלא דלפ"ז קשיא מאי סייעתא מייתי לר"ז ממתני' ונראה דדייק מדקאמר לאבד זכותו ולא קאמר לא כל הימנו לאסרה על בעלה וכן הוא לשון הברייתא בבבלי פ"ב דף יט אלא בבנתארסה איירי שאין לו בה אלא זכות. והרשב"א כ' מסתברא הא דאר"א כל שלא נשאת לאו דוקא אלא ה"ה נתארסה דהא ממתני' דקתני לא כל הימנו לאבד זכותו של שני מסייעא ליה ולאו טעמא אפי' נתארסה כן כדאיתא בירושלמי ע"כ. וקשה כיון דפליגי בה בירו' ואיכא מ"ד נשאת דוקא א"כ למה נאמר נישאת דקאמר ראב"א לאו דוקא. ואי משום דמייתי סייעתא ממתני' בבבלי ובירושלמי נהפוך הוא דבירו' סובר דוקא נתארסה אבל נשואה לא כמ"ש בקונט'. ואף לפי' שכתבתי בסמוך מ"מ לא דמיין הנהיות להדדי. ואפשר דהרשב"א מפרש דהיית הירוש' מדתלי הטעם בזכות השני אין לחלק בין ארוסה לנשואה. וכ"ל ראיה לדבריו דעפי מסתבר דברי ר"א בארוסה מבנשואה דהא איכא למיחש נמי לקנוניא שרוצה להחזירה וכמ"ש לעיל:

(שם) אין בה משום יחוס כהונה. עיי' פי' בקונט'. וקשה תרתי ל"ל כיון דמיוחסין מותרין בה פשיטא שאין ב"ד מרחיקין אותה לכך נראה דה"ג אין בה אלא משום ייחוס כהונה וכו' וכ"ה ביבמות דף לה ע"א ע"ש וה"פ כהנים מיוחסים מדקדקים ונוהגים סלסול בעצמן שלא לנשאם אבל הב"ד אין פוסלין אותה משום זה דגיעה לאו גיטא הוא:

(דף מח ע"א) המסולדת בכהונה. בבבלי יבמות דף עו גרסי' א"ר הונא נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה ופירש"י המסוללות דרך תשמיש זכר ונקבה מספספות נקבתן זו לזו וכן הסוללת בבנה קטן דסנהדרין. וקשה הא בסנהדרין דף סט גרסי' המסוללת בבנה קטן והערה בה בש"א פסלה וב"ה מכשירין. מדקתני והערה בה משמע דמעיקרא לא היה דרך תשמיש אלא פריצות בעלמא. ואפשר לפרש דגם כוונת רש"י כן הוא שהיה הפריצות דרך תשמיש. מיהו פי' ריב"ן דמייתי תו' שם ביבמות קשה דודאי גבי המסוללת בבנה קטן לא איירי בענין ש"ז דהא עדיין לא הערה בה. ורש"י פי' שם בסנהדרין ופסלה מן הכהונה משויא לה זונה דהערה כגמר ביאה ומיהו מיתה לא מיחייבי כגון שלא התרו בהן וקשה לפי' א"כ ה"ל לפלוגי אבל הני דתנן במתני' דנדה פ' יוצא דופן בן ט' שנים ויום אחד הבא על יבמתו קנאה וכו' ולמה פליגי גבי פסול כהונה דוקא וכ"ל אף ב"ש דפסלי אינו אלא מדרבנן ומשום יחוס כהונה וזא דילפי מדורות הראשונים כמפורש שם בגמרא אינו אלא אסמכתא בעלמא דע"י נס ילדו בפחות. ותדע דמסיק דבצלאל הוי בן י"ג שנה מדקרי ליה איש וקשה הא בדורות הראשונים אפי' בפחות מזה יש לקרות איש שהרי ילדו קודם ט' אלא ודאי שאין ראיה מלידה זו כיון דהוי ע"פ נס ותו' כ' שם ע"א בד"ה בידוע וכו' דבגמרין משמע דאין גדלות פחות מי"ג ע"ש ולפמ"ש לק"מ. ותירוצם דחוק. וע"ש במהרש"א. ודוחק לפרש דברי תו' כפירושו דקאמרי דאפי' כי אזלא בתר דורי' דהשתא וכו'. משמע דהדבר ספק והדרא קושיתי לדוכתא וצ"ע:

(שם) ב"ש דאינון אמרין לא יגרש וכו' אינון דאמרין מזוהמת היא מלפניו וכו'. וא"ת הא אמרי' לקמן סוף מכלתין כי מצא בה ערות דבר בא ללמד דאפי' היוצאת משום דבר אחר אסורה. הרי דמודים ב"ש דיש במגרשה משום דבר אחר א"כ פעמים שאינה מזוהמת בעיניו וי"ל דסוגיין אתיא כרב בילא דאמר התם לב"ש דאינה מתגרשת אלא משום דבר ערוה וכמ"ש שם. א"נ י"ל כיון דרוב פעמים אינה מתגרשת אלא משום דבר ערוה לא חיישינן לשמא בעל א"נ אף מאן דפליג התם ארב בילא סובר נמי דאינה מתגרשת אלא משום דבר כיעור כגון יוצאת וראשה פרוע וכו' וכיון שכן מזוהמת היא בעיניו. ועמ"ש לעיל בפרקין בתו' בד"ה בש"א וכו'. והרשב"א כתב הא דקאמר ר"י דב"ש סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דוקא הכא דודאי מצא בה ערות דבר דלטעמייהו אולי לא יגרש הא"כ מצא בה ערות דבר ומזוהמת היא בפניו ואינו מחזירה אלא בעילת זנות הוא דקעביד ולא לשם קידושין אבל בשאר כל הנבים מודו ב"ש אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ע"ש. ותימא אחרי שאנו רואין שבעלה ודאי אין סברא לומר שמזוהמת היא בפניו ואמרי' לשם קידושין בעל. וכן נראה מלשון הגמרא דקאמר מזוהמת היא מלפניו ואינו חב"ד עליה. וע"ק הא בבבלי מסיק סוף מכלתין לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מאי דעבד עבד. א"כ ודאי דלית ליה לבבלי טעמא דב"ש משום דמזוהמת היא בפניו דהא איכא מאן דמגרש בלא ערות דבר ואיך קאמרי כללא דלעולם א"ל גט שני ועוד הא דאמרי ב"ש לא יגרש הא"כ מצא בה ערות דבר ודאי בדליכא עדים איירי דאל"כ לב"ש לעולם אין לגרושה כתובה וזה דוחק דפליגי ב"ש אכמה משניות ולא הוזכר דבר זה בתלמוד. א"כ י"ל מדבעל מסתמא נודע לו שטעה ובעל לשם קידושין וזה מסתבר טפי דלא נימא דרשע הוא ובעל סוטה שאסורה לו. ולפי סברא זו אין מקום לומר דהכא אמרי' אדם עושה בעילתו בעילת זנות כיון דע"פ רוב משום דבר ערוה מגרש והתם ודאי בעילת זנות היא שהלך גם בגירשה בלא ערוה אמרי' אדם עושה בעילתו בעילת זנות. דהא בהיפך הוא דבגירשה בלא ערוה יש לנו לומר דלשם קידושין בעל וכמ"ש וכ"נ מדברי הרשב"א שכ' דף פט בד"ה מתני' וכו' ולמאי דאוקימנא מתני' לקמן בשלא ראו שנבעלה מתני' דהכא אתיא שפיר ב"ש לטעמייהו וכו' כדאי' בירוש' וכו' ע"ש. הרי דוקא בשלא ראוהו שנבעלה היא דשייך לומר מזוהמת היא בעיניו אבל בשנבעלה ליכא למימר הכי. וצ"ע:

(שם) החולץ ליבמתו וכו'. כתב הרשב"א בתשו' סי' ר"ט כיון דמייתי הכא חולץ ליבמתו וכו' וקאמר ארוסה שביהודה הרי היא כנשואה משום דגייסי אהדדי משמע נמי החולץ דכותה אי לא גייסי ה"ה כארוסה ואי גייסי כארוסה שביהודה ה"ה כנשואה הלכך לאחר חליצה אסורה לדור עמו ולאכול עמו על שלחנו ואם אכלה עמו על שלחנו כעוד בעלה כחיים כ"ל גייסי אהדדי ע"ש וכ"כ בש"ע א"ע סי' קיט. וקשה הא בירושלמי לא נזכר כלל לחלק בין גייסי ללא גייסי אלא לענין נשואין. וקמ"ל שאין המאמר עושה כנשואה לאסור אותה ואה"ד דבגייסי הדבר תלוי לא היה לאסור אפי' למ"ד מאמר קונה קנין גמור. ובבבלי בסוגיין קאמר סתמא ארוסה אין לבה גס בה. משמע בכל ארוסה לא מצרכי ב"ה גט שני דכל שאינה נשואה לו א"ל גט שני. והא דאמרי' בבבלי פ"ב דכתובות בארוס וארוסתו דמוקי רבא שלוחא ביניהו משום דגייסי בהדדי שמכירין רמיזותיו וקריצותיו. היינו לחומרא בעלמא דכיון דחזינן דגייסי כל כך יש לנו לחוש שנעשה מעשה איבות משא"כ בחלוצה. ועיי' בתשו' מהר"ם פאדו' סי' ז' ותשובת משאת בנימין סי' קי"א:

(שם במתני') כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכו'. בבבלי גרסי' מ"ט דגט קרח גזרה משום כולכם. בקונט' פירשתי דחיישינן שמא אמר הבעל כולכם חתומו וכו' וכן פירש"י. אבל הרמב"ם בפי' המשנה פי' דגזרינן שיחשוב החושב כי היכי דהכא כשר בשנחסרו קצת קשרי' ה"ה באומר כולכם חתומו ונחתמו מקצתם כשר ע"ש. ותימא א"כ הרחיק העדים מן השטר שורה אמאי כשר כדתניא ב"ב דף קסב ע"ב נגזור משום כולכם שיטעה לומר כי היכי דהכא כשר אף דחסר אחד מהעדים אף בכולכם כשר אם לא חתמו אלא קצתם. מאי קאמרת שהניחוהו לכבוד של העד הזקן שהיה לו לחתום קודם העד השני ה"נ נימא שרצו לחתום שם עד ולא מצאו. באלמא לפירש"י ניחא דהכא דעביד קשרים רבים אמרי' מסתמא היו שם עדים כמספר הקשרים וא"ל לחתום ותייבי' דלמא אמר כולכם חתומו משא"כ בשטר דאיהו לא קעביד מידי אלא העדים הרחיקו לא חיישי' דאמר כולכם. ואפשר לדחוק דקסבר הרמב"ם שדרך העדים להרחיק שטה מן הכתב שאינן יכולים לאמן ידיהם על כך כדאמרי' בבבלי ב"ב דף קסא אין למידין משטה האחרונה שאין דרך העדים לסמוך חתימתן:

(שם ע"ב בגמ') מקושר עדיו לאחריו. בבבלי ב"ב דף קס גרסי' אר"י בר אבא אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ. והא דלא גרס בסוגי' מבחוץ דמלתא דפשיטא היא דהא תנן במתני' פ' ג"פ מקושר עדיו מאחריו. והתו' כ' שם דאי לא אמר מבחוץ סד"א אחורי הכתב היינו למעלה מן הכתב שאינו למטה כשאר חתימות ע"ש. וקשה הא ע"כ אחורי הכתב דקאמר ר"י אין פי' כאחוריו דמתני' דא"כ ל"ל להזכיר אחורי כתב כלל הא מתני' היא. ומקושר מאחוריו אלא ודאי אחורי הכתב המבחוץ קאי וא"ל דסד"א מאחוריו דתנן במתני' היינו מן הצדדין וקמ"ל ר"י שיהיה אחורי הכתב למעלה דוקא דאין סברא לקרות מן הצדדין מאחוריו. וע"ק ליתני מבחוץ כנגד הכתב וליכא למימר דה"א לצדדין כמ"ש תו' דהא במתני' תנן מאחוריו ממילא משמע מבחוץ ממש קאמר. ובקונט' פירשתי שהעדים חותמין כנגד שיטה אחרונה מלמטה למעלה וכ"פ הרשב"ם דף קסא ע"ש. והו' כ' דף קס ע"א בד"ה מקושר וכו' ותימא לר"י דאמר מלמטה למעלה חתמו וכו' ניחוש דלמא כתב למעלה מעדים מאי דבעי דהתם שטר יש לו גליון מן הצד וכו' וא"כ היכי כשר שטר מקושר וכו' ע"ש. וקשה כיון שהעדים חותמין כנגד שיטה האחרונה א"כ לא מלי למכתב ע"ג העדים דהא ליכא היכירא כלל שלאחריו שכתובה שיטה האחרונה. ואפשר לומר דקשיא להו דלמא עושה צד השני בחור וליכא היכירא בהיה כתוב שם שיטה האחרונה אלא דקשיא לי מאי פריך לר"ה דלמא זייף וכתב מאי דבעי הא יכול לעשות שחור וי"ל ודאי בעשיית צד השני שחור אין כאן היכירא אבל יכול לכתוב בשטר עליו כמ"ש תוספות שם:

(שם) בין קשר לקשר וכו'. בבבלי שם גרסי' רב הונא אמר בין קשר לקשר וכו' א"ל רמי בר חמא לר"ח לרב הונא דאמר בין קשר לקשר קס"ד בין קשר לקשר מגואי והא שאי מקושר דאתי לקמי' דר' וכו'. וכ' תוס' ואע"ג דתנן מקושר עדיו מאחריו י"ל שפיר קרי מאחריו בין שיטה לשיטה לפי שאין העד אחורי השיטה שתחתיו והרשב"א כתב דניחא ליה לאקשויי מדר' דהוי מעשה דהלו במקושר לא בקיאי וכו'. הנה תי' הרשב"א דחוק דהא ודאי ר"ה דפליג בדין מקושר ודאי דהוי בקי בו. ותי' תוס' קשה דודאי אין לקרותו מאחוריו אלא מלפניו ועוד השפל שתחתון הוא חתום אחר כל השטר א"כ אין חילוק בין פשוט למקושר ומתני' משמע מאחוריו הוא ההיפך מתוכו לכך נ"ל דמפרש מקושר כפי' הרמב"ם בב"ב שם בפי' המשנה שהמקושר הם כאותן כלי' מקופלי' שעשוי' מקלף לנשב בהם להסיר הזבובים. וקס"ד שהמקום החלק הוא כראש. וקופל עליו מקום הכתיבה. והחתימה הוא על החלק מאחורי הכתיבה דהיינו ראש אותיות החתימה נגד ראש אותיות הכתיבה ולכך קרי ליה מאחוריו ולעולם בפנים הן חותמין ופריך ליה מדר' שהרי החלק שבפנים ודאי הוא מקושר וה"ל למימר אין עדים כזה. ושני ליה מאכרתי חותמין כ"ל שכותב הכל כמו גט פשוט ועושה בו כמה כפלים ואין שם חלק כלל בפני' אלא כשכופלו ומקשר הכפל חותם העד על החלק מבחוץ וכן בכל כפל וכפל וכן מבואר מפי' הרמב"ם בפרקין. ומעתה מ"ש תוס' בב"ב דף ק"ס ע"א בד"ה פשוט וכו' ותימה לס"ד בין קשר לקשר קס"ד מגואי ואם אין בו חלק היאך יחתמו ע"ש שדחקו לתרץ. ולפמ"ש לק"מ. וראיה לדברינו מהא דלרחב"ג מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואם אין בו חלק היאך יכול לעשותו פשוט וכ"כ תו' שם בד"ה הנ"ל. וא"ת למאי דס"ד מגואי הן חותמין ויש בו חלק תקשי ליה הא דרחב"ג וי"ל דס"ד בהא פליגי רבנן ורחב"ג איך עושין מקושר דלרבנן יש בו חלק ולרחב"ג אין בו חלק וסתמא דברי רבנן אינן חסרין ממתני' ועיין בחי' רשב"א שם. ומסיק דבהא לא פליגי דלכ"ע אין בו חלק אלא פליגי אי קיי' דברי המשנה או לא כמפו' שם דף קסס ע"ש ברשב"א:

(שם) ובלבד מלמעלן. עיי' בקונט'. ללישנא קמא קשה לפי' הרמב"ם שכתבתי בסמוך מאי זיופא שייך הכא הא אין שם שום חלק וי"ל אם לא יקבעו מקום יש לחוש שמא יחתום זה למטה בסוף קשר ראשון וזה בתחלת קשר שני ויהיו שני עדים סמוכים ויטשטש משכנגדו ויכתוב ע"ג העדים מאי דבעי. אך קשה אם ניחוש לזה מאי הועילו בקביעות מקום העדים הא תניא בבבלי ב"ב דף קסב ע"ב היו ד' או ה' עדים חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר. וכ"כ כל הפוסקים ולדברי הכל אם אחד מן הראשונים קרוב או פסול כשר. א"כ עדיין יש לחוש שיפשיטנו ויטשטש מקום הכתב ויכתוב ע"ג מאי דבעי. ואי משום שהעדים רחוקים זה מזה ימלאנו בקרובים או בפסולים ויקיים השטר מפני עדים כשרים החתומים עליו וע"כ לומר דמטשטש ליה מבחוץ חוץ מחתימת העדים וכמ"ש תוס' ר"פ ג"פ בד"ה מקושר ע"ש א"כ אין צורך לקביעת מקום לפי' הרמב"ם הלכך נראה דמפרש הירושלמי כלישנא בתרא. ועיי' בחי' הרשב"א פ' ג"פ דף קסב ע"ב בד"ה מילאהו בקרובים ובתו' פ"ב:

(שם) לית בה תצא. נראה דאכולא פירקא קאי דבכל הפסולים מדרבנן והולד כשר לרבנן ואם ניסת אפי' אין לה בני' לא תצא. דאי ס"ד דקסבר ר"י באין לה בנים תצא למה קאמר סתמא לית בה תצא דמשמע מפורש דקסבר לעולם לא תצא. וסברא לומר דאכולא פרקין קאי דאין לחלק בין פסולי דרבנן. ובבבלי לקמן דף פו קאר"י לעולם לא תצא וכ' הרשב"א בשם הרמב"ן דלא אר"י אלא בהני תלת דמתני' דהתם. ומסוגיין מבואר דבכל פסולי דרבנן קאר"י. והיינו כדעת רבי' האי שכ' הרשב"א שם ע"ש:

(שם) מתני' במחוסר עד אחד וכו'. עיי' פי' בקונ'. ולפום סוגיא דבבלי נראה דה"פ כי פליגי בן ננס ור"ע בשאין שם קרח אלא קשר אחד דלא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא. ובלבד וכו' וכי פליגי דוקא בשטר שיש בו יותר מג' קשרים אבל אם אין שם אלא ג' קשרים לדברי הכל צריך שיהא המילוי ע"י קרוב דוקא ולא ע"י פסול. וה"ג שנים למען פסול וכו' וה"ק וצריך שלא ימלא בפסול אחד משני קשרים העליונים אבל למלאות בפסול אחד מהקשרים מן קשר השלישי ולמטה כשר. עד כדון ברצופין. הא דקאר"י במחוסר עד אחד אבל שני קרובים פסולים למלאות דוקא שלא יהיו שני קרובים רצופין זה תחת זה דחיישינן שיקיים השטר בעדותן של אלו אבל אם היו החתימות בסירוגין וכשרים ביניהם דלעולם אין שני קרובים סמוכים זה לזה לא חיישינן שמא יקיימנו באלו דניכר קלא שיש עדים כדבר או אפי' מסורגין לא. כיי דמר וכו' וכאן כן וה"נ כשר. וזה דלא כמסקנת הבבלי בפרקין:

אבל

(דף מ"ט ע"א) **אבל** אם קושר ג' הראשונים וכו'. מהכא משמע שאין מקיימין גט מקושר אלא מג' הראשונים הלכך כל שני הראשונים כשרים תו ליכא למיחש למידי.
אך קשה מאי נ"מ אם קשר כל הקשרים או שקשר ג' מתחלה הא לעולם כל שהראשונים כשרים ליכא למיחש למידי וי"ל כשהקשר קשר כולהם כל העדים החתומים על הקשרים שוים וכל שיש בהם פסולים פסול הגט משא"כ כשלא קשר אלא ג' קשרים וחתם עליהם כשרים כשר יצא הגט בכשרות ושוב אינו נפסל במילוי הפסולים. ולא חיישי' שמא יקיים השטר מהם דהא אין מקיימין אלא מג' הראשונים:

(שם) **מה** אנן קיימין וכו'. כתב הרשב"א בחי' ר"פ ג"פ הא דתנן פשוט שכתבו עדיו מאחריו היינו שעשאו כפשוט וחתם עדיו למטה כדינו ולרבות בעדים החתי' עדים מאחוריו פסול וכו' ומן הירוש' למדתי' דגרסי' התם מה אנן קיימין וכו' וה"פ ואי בשקשרו וחתמו מבחוץ כל עמא מודו שאינו יכול לעשותו פשוט אגב אחריני נקט לה דאלו מתני' מתוכו אלא כי איירי מתני' בשקשרו וחתמו מתוכו ומאחוריו וסברי רבנן אינו רשאי לעשותו פשוט דמקושר זמנו קודם שנה אחת ע"ש. וקשה א"כ פשוט שכתב עדיו מתוכו ומאחוריו למה פסול הלא יכול לטייט הלד שאחוריו ותו ליכא פיסול ולמה פליג רחב"ג במקושר שכתבו עדיו מתוכו מפני שיכול לעשותו פשוט וסובר דלאי קפידא הי' לו ולא פליג בפשוט שכתבו עדיו מאחוריו מפני שיכול לטייטו. גם גירסא שלפנינו מורה היפך מדבריו דגרסי' אלא כן כן קיימין כשקשרו מבפנים אחר כך חתמו מבחוץ ולא אמר בשקשרו וחתמו מבפנים אלא כשלא חתמו מבפנים איירי. והרב ז"ל הוסיף תיבת וחתמו כדי לפרשו לפי ענינו. ול"נ שגירסא שלפנינו עיקר וה"פ שקשרו מבפנים היינו שכפל כל השטר שהחלק שבפנים שהוא למטה מהפך היפך לאחוריו וכפלו על אחורי השטר והתחיל לקשר ממטה למעלה נמצא שהקשר הוא מבפנים וחתם העד הראשון מבחוץ על החלק הראשון שהוא סמך להשטר והקשרים קלרים שאין בין חתימת העד הראשון והשני שני שיטין והשתא כשפושטין הקשרים הרי העדים החתומים על השטר כן ככל עדות החתומים מתוכו ורבנן סברי שאינו יכול לעשותו פשוט מפני שגופו של שטר מוכיח עליו וכדמסיק. והשתא פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ממש ודאי דפסול לכ"ע ודברים ברורים הם ועולים כהוגן לפי הפי' שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם בגט מקושר:

(שם) **אפי'** תימר וכו'. עיין פי' בקונט' והוא מדברי הרמב"ן בחי' ר"פ ג"פ. וסיים שם הא למדנו שאין שריר וקיים מעכב בגט פשוט וכיון שכן אין למדין משטה אחרונה אפי' כתוב בו ש"ו ונתבטל מנהגינו לקיים מתקי' ותלויות בשיטה אחרונה מאחר שמנהגנו לכתוב בכל שטרות שריר וקיים ופוסלין שטר שאין בו ש"ו. והדבר נראה אף לבבלי מדפריך בגיטין והא בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה ומפרקינן בדמיסדר אלמא ליכא תקנתא לאכשורי שיטה אחרונה ועוד דלא מקשינן והא בעי' דכתיב ביה ש"ו אלמא בלא"ה כשר ע"כ. וקשה לפי' בקונט' ר' אבין ור' אחא אמרי חדא ולא הוסיף ר' אחא כלום. ולמה לא פי' דגם ר' אבין לתרץ תשובת ר' על רחב"ג קאי דכיון דטופס הפשוט נמי כן הוא לכתוב בו ש"ו א"כ ליכא הוכחה מגוף הגט שהוא מקושר. ופ"ק פשטא דשמעתתא משמע דכולה שינויא לתרץ קושית הש"ס מברייתא ארב הונא אבל לא להשיב על דברי ר' דהל"ל ה"ל לאקשויי מברייתא אדברי ר' הו לפרשה בענין אחר. לכך נראה ברייתא דתני טופס שטרות כן הוא ל"ק לר' דברייתא איתניי' לאחר ר' שכבר תיקנו טופס שטרות אפי' פשוטי' לכתוב בהן ש"ו או מקבל עלי אלא ברייתא לר"ה קשיא דאיהו במקום' דוקא קאמר אין העדים חותמין עד שיקראו בו מקבל עלי ובברייתא תניא טופס שטרות כן וס"ד אפי' בפשוטים ור"ה בתרא הוא ומשני ר' מנא ברייתא נמי במקושר ור' אבין משני ברייתא איירי לכתחלה וכיון דבדיעבד אינו מעכב אין למידין משיטה אחרונה אבל במקושר מעכב אף השתא הלכך לא חיישי' שמא זייף וכדבעי לעיל בסוגיין ור' אחא נמי לתרולי ברייתא קאתי דאיירי באתרא דנהיגי להוסיף על ההלכה וכותבין בכל השטרות ש"ו ופסלי כל שטר שאין בו ש"ו כמו דנהיגי במקצת מקומות לפסול פשוט שאין בו ג' עדים ורב הונא בכל המקומות איירי דבמקושר לריך שיכתוב ש"ו מדינא כתקנת חכמים. ולפ"ז יש ראיה בהיפך דבמקומות דנהיגי למכתב ש"ו השטר פסול אם לא כתב בו ש"ו. והשתא אנן שכותבין בכל השטרות ופסול אם לא כתב בו ש"ו ככך בברייתא דתני טופס הגט כן הוא למידין משטה אחרונה ואין זה מדעת הסופרים ליחוד כמ"ש הרמב"ן שם. ומ"ש מהכיא דגיטין אלמא ליכא תקנתא לאכשורי שיטה אחרונה. תימא גדולה היא הא כ' הרשב"א בחי' פ"ק דמכילתין דף י' בד"ה והא וכו' בשם הרמב"ן דקושית הש"ס לפסול כל השטר כיון דדרך שטרותיהן להרחיק טובא ואפשר שהוסיף כמה שיטין אא"כ החזיר מענינו של שטר בשטה אחרונה שנראה כסוף השטר וכ"כ הר"ן. והא ודאי דאין כותבין העכו"ם בשטרותיהן שריר וקיים ואם מנהגם לכתוב ענין הדומה לזה בסוף כל שטרותיהם והשטר פסול בלא"ה פשיטא דכשר כמו שריר וקיים. ומש"ע ועוד דלא מקשינן והא בעינן דכתיב ביה ש"ו וכו'. דלא תיקנו ש"ו אלא בשטרות ישראל כדי ללמוד גם משיטה אחרונה אבל בשטרותיהן לא תיקנו ואי לא כתיב ביה ש"ו אין למדין משיטה אחרונה אבל כל השטר כשר וכיון דמוקי ליה במהדר תו לא צריך ש"ו:

הדרן עלך פרק הזורק

(שם ע"ב) **ויצאה** מביתו וכו'. אפי' לא התירה אלא לאדם אחד. וקשה הא אמרי' ביבמות דף ל"ה זמנין שאין קידושין תופסין בכל העריות ר' תנחומא בשם ר"ה ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ומה ת"ל אחר פרט לפ' עריות. הרי דאילטרך אחר לדרשא אחרינא וי"ל קסבר ר' אילא הא דאין קידושין תופסין בעריות יליף מהיקישא דכתיב כל אשר יעשה מכל תועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות לאחות אשה כמפורש בקידושין בבלי דף סז. ועיי' מ"ש בתוס' ביבמות שם:

(שם) **הקיש** הווייתה וכו'. בקונט' הגהתי. אך עדיין קשה הא אמרי' בבבלי בסוגיין דאף בהוויה מיבעיא ליה אי קונה אם קידשה חוץ מפלוני ופשיט דמקשינן הוי' ליציאה א"כ איך נאמר דילפי' יציאה מהווי' וצ"ל דה"פ מקיש קודמי הויה הראשונה ליציאה שהיא קודמי הוי' שניה וכ"ה בבבלי בפרקין. אלא דלשון הש"ס לא משמע כן. לכך נראה דגרסי' הקיש יציאתה למיתה מה המיתה אין לה הויה אצל אחר אף יציאתה אין לה הויה אצל אחר וה"פ כתיב וכתב לה ספר כריתות ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון וגו' מקיש יציאה למיתה מה מיתה לא נשאר אצלה שום הויה אצל אדם אחר כך גט אינו כשר אא"כ לא נשאר אצלה שום הויה ואיסור קידושין דבעל אצל אדם אחר. ובבבלי בסוגיין גרסי' מ"ט דר"א א"ר ינאי משום זקן אחד ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר אפי' לא התירה אלא לאדם אחד ר' יוחנן אמר ואשה גרושה מאישה לא יקחו אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה אלמא הוי גיטא ורבנן איסור כהונה שאני. ונראה ר' יוחנן ור' ינאי אית להו דבר אחד דקשיא לר' ינאי קושית הש"ס ה"ל לפלוגי בכה"ג במתני' וכמ"ש בקונט' וצריכין לומר דיליף ממיתה דמתיר' ומאלה ובעינן כמיתה ממש דמתרת לרוב העולם אף גט כן הוא וכ"ת א"כ והיתה לאיש אחר ל"ל י"ל איצטרך דלא נידרוש היקישא דמיתה כרבנן כדמסיק ורבנן דרשי לאיש אחר אין זה בן זוגו של ראשון זה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה וכ"ה בבבלי סוף פרקין. ועמ"ש בתו' בסמוך. ור' יוחנן קאמר דמאשה גרושה מאישה יליף ר"א דסברא הוא למדרש לאיש אחר כדר' ינאי אלא דלפ"ז ה"א אפי' לא התירה אלא לאיש אחד לכך איצטריך היקישא דמיתה וכמ"ש. דאי לאו קרא דגרושה מאישה ה"ד למידרש היקישא דמיתה כרבנן דבעינן בגט שלא יהא לה הויה אצל אחר דומיא דמיתה. ועמ"ש לקמן בסוגיין בתו' בד"ה אף וכו'. ומעתה מ"ש תו' בבבלי דף פ"ג ע"ב בד"ה רבא וכו' א"כ תיקשי לר"י דפליג לעיל אר' ינאי ע"כ ל"ק כלל דאף ר' יוחנן כר' ינאי ס"ל. והא דפריך ר"א נמי מאיסור כהונה יליף. היינו דס"ד דמקשה דר"י אית ליה דר"א ורבנן בהא פליגי אי יליף מאיסור כהונה או לא ומשני רבא כר' ינאי ס"ל ואף ר' יוחנן סבר כן וכמ"ש. ותימא לי לפמ"ש תו' דף פב ע"ב בד"ה אפי' וכו' וי"ל דמייתי כיון דאם לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה א"כ כי אמר חוץ מפלוני הוי גט גמור דאל"כ סברא הוא אם לא נתגרשה אלא מאישה אפי' ריח הגט אין בו ולא הוי' אוסרו הכתוב לכהנים. מאי פריך הש"ס לקמן אי נימא איסור כהונה שאני הא ר"א נמי מאיסור כהונה מייתי ליה. הא לא דמיא להדדי שהרי אף ר"א מודה דאיסור כהונה שאני ופריך שפיר איסור כהונה שאני. ומאי דוחקא לאוקמי רבא כר' ינאי דוקא ודלא כר' יוחנן וצ"ע:

(שם) **אין** אתם מתירין את האחרי וכו'. עיין בקונט' ובפסב"י. וקשה א"כ בטלת כל התשובות שיש לאחרונים להשיב על דברי הראשונים ונראה דהכי פריך כיון דודאי לית הלכתא כר"א דשמותי הוא מתלמידי ב"ש דאמרי לא יגרש את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר ממש ואייתר לאיש אחר לכך מוקי לה ר"א אפי' לא נתגרשה אלא מאיש אחר אבל לב"ה אילטרך לאיש אחר שאם היא פרוצה במעשיה כגון יוצאת וראש' פרועה מצוה לגרש' כדאמרי' בבבלי לקמן סוף מכלתין. א"כ ליכא קרא להתיר ואין לורך להשיב על דבריו. ועיי' בתו' דף פג ע"ב בד"ה רבא וכו' דאינהו סברי אי לאו התשוב' ה"א דגם ב"ה דרשי קרא לדר"א:

(שם) **לא** נמצא מתנה על מ"ש בתורה וכו' תנאו בטל. וא"ת א"כ אמאי אסרי רבנן הא אין ממש בתנאו והיה מותר אף לזה שאסרה עליו וי"ל דהכא באומר חוץ לפלוני איירי כמפורש בדברי ר"מ וה"פ לא נמצא שיורו זה ה"ל כמתנה על מ"ש בתורה וכיון דלאו תנאי הוא אלא שיורא באי שיתבטל מעשהו ולא יעקר דברי תורה דהא בכל תנאי אמרי' כל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל כ"ש הכא דליכא לבטל שיורו דיתבטל מעשהו מפני דבר תורה וכרבנן. ופריך הלא מעתה לא

יטא בת אחיו כיון דפיי' בגוהין אלו אפשר שיתבטל דבר תורה דאי שיתבטל מעשהו ומשני התם אין שום איסור בשעת גירושין ולאחר מותו. בלא בנים אין האיסור בא מחמתו אלא התורה אסרה עליו אבל כאן מותרת היא אלא הוא הסרה עליו. כך נראה מדברי הרשב"א. והא דס"ד דבבלי דרבנן בע"מ פליגי מאי טעמייהו הא ודאי מתנה על מ"ש בתורה הוא ותנאו בטל ומעשה הגט קיים והרי היא מותרת לכל אדם י"ל כיון דלא קאמר לה לאו תנאי הוא על מ"ש בתורה הוא וכי לא סגיא לה דתינסב לאחוה דהאי גברא. והפי' אמר לה בפירוש לא הוה מתנה על מ"ש בתורה ממש דליהוי תנאו בטל דהא אפשר שיהיו לו בנים. ואי מתנה בפירוש אפי' תפול לפניו ליבום תהא אסורה לו נראה דאפי' לרבנן הוית גט ובריא דה"ל מתנה על מ"ש בתורה. והא דקאמר בבבלי מתנה מי קאמר לה מי סגיא דלא מינסבת ליה לאחוה. ה"פ הא ע"כ בדלא אמר לה דאל"כ מ"ט דרבנן א"כ קשה לשון הברייתא. ובזה סרה תמיהת הרשב"א בסוגיין בד"ה מתנה וכו' ואין אנו צריכין לכל מה שדחק שם. וא"ת כיון דבחוץ איירי מאי השיב ר"ע מיבום הא מודה ר"א דמיתה וגירושין מתירין מה שאסר הראשון כמפורש בברייתא בבבלי וי"ל הירוש' לית ליה הך ברייתא דהא אמרי' לקמן מילתיה אמרה שאין גירושין מתירין מה שאסר הראשון:

(שם) **ניתני** ע"ז נשים כר"א. וא"ת למה לא פריך אף לרבנן באומר ע"מ שלא תינשאי דהא בסוגיין מפורש בדר"ע דבחוץ פליגי משמע בע"מ מודו רבנן וי"ל קסבר הא דנקט ר"ע חוץ לאשמועינן אפי' בכה"ג ה"ל כמתנה על מ"ש בתורה וכ"ש בע"מ ורבנן בתרוייהו פליגי. והיכא נמי בבבלי ברייתא מפורשת דבע"מ פליגי. א"נ י"ל אע"ג דמודו רבנן בע"מ לאו מטעמא דר"א אלא משום דה"ל מתנה עמ"ש בתורה ותנאו בטל ומעשה קיים ומותרת אפי' לאותו שאסרה עליו ולא מלי למיחשבי' בהדי ע"ז נשים. ועיין מהרש"א:

(שם) **מילתיה** אמרה וכו'. עיין בקונט'. ובבבלי בסוגיין גרסי' מודה ר"א במגרש אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונישאת ונתארמלה או נתגרשה מותרת לזה שנאסרה עליו השיב רשב"א תשובה לדברי ר"א היכן מלינו שזה אוסר וזה מתיר. וכו' תו' בד"ה מודה ר"א וכו' תימא למאן מודה לרבנן דפליגי עליה לא הוי גט והיא מותרת לאו אדם ע"כ. וצ"ל דה"פ ומודה ר"א בע"מ דאינו גט דאין זה כריתות דעוקר מלות יבום ומתנה עמ"ש בתורה ובחוץ הוי כריתות כשניסת לאחר מותרת לזה שנאסרה עליו. והא דאמר בבבלי לר"ע כמאי אילימא בחוץ מאחרי שהא ר"א וכו' אע"ג דרשב"א פליג אהך ברייתא נמי. הכי פריך אס"ד דבחוץ דוקא פליגי ודאי טעמא דהוכר כשניסת לאחר מותרת לזה אלא ודאי ס"ל לר"ע אף בע"מ פליגי ולא אב ר"א לקושיתו. ועיין ברשב"א ומ"ש הרשב"א שם ואפי' אמר הרי את מותרת לכל אדם ע"מ שלא תינשאי לפלוני מכאן ועד ל' יום אין זה כריתות דלמא מאית האי דניסת לו תוך ל' ונאסרה על היבם אע"פ שהיא מותרת לו לאחר ל' אין זה כריתות דלמא מאית איהו תוך ל' ונמצא שע"י תנאו מתבטל תורת יבמין ע"כ. תימא מה לריך לדחוקי' אלו הא אפי' לא מת היבם נמי אסורה עליו שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה אסורה עליו לעולם. ואפי' נדה בשעת נפילה ס"ד לאסרה כמ"ש תוס' ריש יבמות בד"ה ואחות וכו' כ"ש כאן:

(שם) **לא** אמר וכו'. עיי' בקונט'. וקשה כיון דקסבר ר"א דגירושין של השני מתירין צ"ל כיון שניסת לאחר נתקה מאיסות הראשון לגמרי א"כ ה"ה במיתה. ואפשר ליישב בדוחק הגירסא שלפנינו הא ניסואין לא הם תור הראשון ונשאת וגירשה שהם אסורה לזה שאסרה עליו מתחלה דמסתמא על דעת הגט הראשון הוציאה וצ"ע:

(דף נ' ע"א) **מצינו** אשה וכו'. וא"ת בכל תנאי דעלמא כגון שאומר אל תשתי יין עשר שנים שמותרת לינשא מיד ובשעוברת על התנאי נמצא בניה ממזרים הרי דמלינו אשה בתחלה אין עליה איסור ערוה ובסוף יש בה איסור ערוה וי"ל קסבר ר' שמי כל תנאי שהוא בשב ואל תעשה אסורה לעולם עד שתקיים התנאי. ואני תמה שזו היא מחלוקת ישנה בין הגאונים כמ"ש הרשב"א בסוגיין בד"ה בכולהו תנאי וכו' ע"ש. ולמה לא הביאו ראיה מדברי ר' שמי וצ"ע:

(שם) **ע"מ** שתבעלי לפלוני וכו'. עיי' בקונט'. ובליטנא קמא כך פי' הה"מ פ"ח מה"ג לדעת הרמב"ם ע"ש. ולפי' קמא קשיא הא ר' מנא קאי אר' שמי משמע דאיירי באיסור ערוה וה"ק בתחלה יש בו איסור ערוה והיינו כל"ב שפירשתי וכ"כ הרשב"א. וצ"ל דקסבר סוף ביאה קונה וכי קאמר ע"מ שתבעלי סוף ביאה קאמר והערלה הוא דמחייב משום אשת איש. דהאי תחלת ביאה קאמר תרווייהו בהדי הדדי קאתו. והא דאמרי' בבבלי קידושין דף י' ע"א איבעיא להו תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה ונ"מ כגון שנעשה בה ופשטה ידה לקבל קידושין מאחר א"נ לכ"ג וכו'. ה"ה דסמ"ל דנ"מ לענין זה דאמר ע"מ שתבעלי לפלוני ולא גמר ביאתו אי שריא לעלמא או לא. והרשב"א כתב וקשה הא כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי א"כ כשבועל פנויה הוא בועל דכל שמקיימת תנאה ה"ז מגורשת למפרע וכו' ע"ש. לא ידעתי מאי ק"ל דה"ק בתחלה הוא אסור לבעול דהא קיי"ל סוף ביאה קונה א"כ איבעינן שמא לא יגמור ביאתו וחייב על הערלה ואית ביה איסור ערוה. דהא אין הערלה קונה אא"כ פירש שרולה לקנות בהערלה כמ"ש תו' שם בקידושין וזה שאמר ע"מ שתבעלי ודאי סוף ביאה קאמר. וכשעבר וגמר ביאתו הותר הגט למפרע ואין בו איסור ערוה כלל שהרי הותר למפרע ה"ה הכא מתחלה אין בו איסור ערוה ולבסוף יש בו איסור ערוה ונכון הוא. והרמב"ם כתב פ"ח מה"ג ה"ז ניסוף ע"מ שתינשאי לפלוני אם ניסאת לו ה"ז גט כשאר כל התנאי' אבל אמרו חכמים לא תינשאי לא לאותו פלוני ולא לאחר לאותו פלוני לא תינשא שמא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה ולאחר לא תנשא שאין גט אלא בקיום התנאי עברה וניסת לאותו פלוני בטל הגט ותלא והולד ממזר. וכתב הראב"ד ולמה בטל הגט הלא יכול לקיים התנאי יגרש אותה ויתקיים בעל התנאי ויתקיים הגט למפרע ואין הולד ממזר והכי איתא בירוש'. וכתב הה"מ לא מלאתי בירוש' אלא כך ע"מ שתבעלי מפלוני בתחלה היא אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע. ואין ענינו למ"ש הר"א ופירושו בתחלה אסור לבעול שמא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה ואע"פ שבגמר' לא הוזכר זה אלא בע"מ שתינשאי דעת הירוש' דה"ה לע"מ שתבעלי. והרשב"א הסכים לדעת הר"א ע"כ. וצ"ל הא דכתב הראב"ד שיגרשנה המקדש תחלה ואח"כ ישאנה בעל התנאי אע"ג דאין ממש בקידושיו דהא עדיין לא חלו הגירושין כיון דלא נתקיים התנאי מ"מ כיון דבגמר ביאה תרווייהו בהדי הדדי אתיין קיום התנאי וקידושי הראשון הלכך יגרשנה הראשון תחלה. ופירושו בירוש' נראה ברור דכיון דבגמר ביאה חל הגט למפרע דהא אמר ע"מ א"כ למה יהיה הגט בטל וכמ"ש בשם הרשב"א ובתירולי. ובלח"מ כתב דה"פ מלינו אשה בתחלה כלומר המגרש אשתו ע"מ שתבעל לפלוני ובא אחר וקדשה ואח"כ בא עליה אותו פלוני בביאה ראשונה אינו חייב משום ערוה דלא חלו קידושין עד גמר ביאתו ובביאה שנייה חייב משום ערוה שכבר חלו הקידושין למפרע מיד אחר גמר ביאתו הראשונה והביא דמיון לזה הא למה זה דומה וכו' כלומר אותו פלוני אסור לבוא עליה אפי' ביאה ראשונה מפני שנראית אשת איש מחמת קידושי האחר עבר ובעל הותר הגט למפרע. ופי' זה דחאו הה"מ ואמר שלא מלאו בירוש' כלומר שלא מלא דברים אלו שכתבתי מלינו אשה וכו' ע"ש. ומה מאוד רחוק פי' זה מפשט הירוש' דא"כ אהאי קאי דברי ר' שמי ועוד דדברי ר' מנא הם הן דברי ר' מנא, ועוד דעיקר הגירסא כמ"ש בקונט' א"ר מנא למה לא וכו' הרי שר' מנא חולק על ר' שמי. וכל זה גרם לו שלא ראה דברי הרשב"א בחידושיו. ולו ראה לא היה כותב שלא מלא הה"מ גירסא זו מלינו אשה וכו'. הרי הרשב"א מביא גי' זו בחידושיו. והה"מ מביא דברי הרשב"א אלו כמבואר בדבריו. אלא שהה"מ קשיא ליה קושית הרשב"א שכתבתי לעיל ומפני כך אמר שאין ראיה מהירושלמי אבל לפמ"ש לעיל ניחא וצ"ע:

(שם ע"ב) **הלכה** כרשב"א. בבבלי גרסי' מאן תנא אמר חזקיה רשב"א היא ר' יוחנן אמר אפי' תימא ר' דילכון אמר בהני הכא הואיל וקנאתו ליפסל בו לכהונה. וכתב הרשב"א וקיי"ל כר"י ואע"ג דחזקיה פליג לאו היינו חזקיה רבי' דר"י אלא בר בריה דרב הוא ע"ש. ותימא ולמה נאמר דבבלי פליג אדרבא נימא דאף ר"י מודה דהלכה כרשב"א כמפורש בסוגיין אלא דקאמר רב כהנא פליג וליה לא ס"ל כוותיה אלא כחזקיה רבו ס"ל וא"ל דילכון ר"ב דהוה מבבל ואף חזקיה הוא בבלי כדאמרי' בעלמא ר"ח ובניו עלו מבבל. ולא ידעתי מאי קאמר הרשב"א ואי חזקיה רביה הוא היכי א"ל דילכון דהוא מא"י היה וצ"ע. ועוד אי חזקיה בר בריה דרב הוא איך הקדים לפרש המשנה קודם ר"י רבי'. ועמ"ש בתו' בסמוך. מיהו לעיל פ"ח ה"ב כתבתי בתו' בד"ה רשב"א וכו' דסתמא דש"ס לעיל מוקי למתני' דלעיל אתיא כר' ע"ש א"כ אם נאמר סתמא דלעיל ר' וסתמא דהכא רשב"א אית לן למפסק כסתמא דלעיל דקיי"ל הלכה כר' מחבירו. אך למ"ד סתמא בתרא עיקר הלכתא כרשב"א וצ"ע. ועמ"ש לקמן בתו' בד"ה זאת אומרת וכו':

(שם) **אף** ריח פסול אין בו. כתב הרמב"ם רי"ב פ"י מה"ג המגרש את אשתו וא"ל הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אע"פ שאין זה גט ה"ז פסולה לכהונה מדבריהן שנא' ואשה גרושה מאישה אמרו חכמים אפי' לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה מדבריהם. וכ' הכ"מ וסובר רבי' שזו אסמכתא ופיסול זה אינו אלא מדבריהם וק' דהר"פ בבבלי גרסי' א"ר יוחנן טעמא דר"א מדכתיב ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה אלמא הוי גיטא ורבנן איסור כהונה שאני. ואם פיסול זה אינו מן התורה היכי הוה יליף מיניה ר"א היתר האשה לעלמא ולרבנן לימא התם לאו דאורייתא. ואולי סובר לדברי דר"א

דר"א קאמר: או שהוא מפרש איסור כהונה שאני שאין זה אלא מדבריהם ואין ללמד ממש היתר זה דוחק וקושיא זו צ"ע ע"כ. ותירוצו כהנה קשה דהא אמרי' התם לר"ע אית ליה פירכא דאיסור כהונה שאני. משמע דסובר אפי' בדבר דאית ביה איסור דאורייתא שייך לומר איסור כהונה שאני. ונ"ל ראיית הרמב"ם מהא דגרסי' בפרקין דף פ"ג ע"ב ר' יוחנן אמר דילמא אמר שאני הכא הואיל אך אהו ליפסול בו. ופירש"י לפסול בו לכהונה. וכ' הרשב"א וקשה א"כ איך מתגרשת בו כיון דחל מקלהו קנאהו ואין אשה מתגרשת ב' פעמים בגט אחד ובמה י"ל כיון דאין בו קנין גמור לא הורע כחו ומה שפוסל לכהונה אינו אלא מדבריהם וקשה הא מהא דאר"י טעמא דר"א וכו' ורבנן איסור כהונה שאני משמע דבין לר"א ובין לרבנן דאורייתא ע"כ. והרמב"ם מפרש כפירש"י ש"מ דמדבריהם הוא. ודקשיא מהא דר' יוחנן נראה דמפרש דגם ר"י סובר עיקר טעמא דר"א דמקיש גם למיתה דכתיב וכתב לה וגו' או כי ימות מה מיתה מתיר ומתלה אף גט כן כדאמרי' בריש סוגיין. אלא דאיכא לאקושי נמי מה מיתה אין לה הויה אלל אחר אף גט כן ורבנן. אך מדברי חכמים גרושה מאישה לכהונה ש"מ דמודו דחוץ לפלוני גט גמור הוא מהיקישא דמיתה דמתיר ומתלה דאל"כ אין סברא לאסור גרושה מאישה לכהן. וכמ"ש התוס' שם דמסברא קאר"י. ועמ"ש בר"פ בד"ה הקיש וכו'. ורבנן אמרין איסור כהונה שאני דהחמירו חכמים הרבה ואע"ג דחוץ לא הוי גט אפ"ה גרושה מאישה הוי גט לפסול לכהונה. ומעתה מאי דקשיא להרשב"א אהא דא"ר ינאי אפי' ריח פסול אין בו. אמאי מי גרע חוץ ממגורשת מאישה לחודא ע"ש. י"ל כיון הא דפסולה לכהונה הוא מדבריהם לרבנן לא גזרו כאומר הי את מותרת לכל אדם דליכא למגזר שמא יאמרו גט מעליא הוא שהרי לא התירה לשום אדם משא"כ בחוץ אם נאמר שפסולה לכהונה חיישינן שמא יאמרו גט מעליא ותינסב לכל אדם חוץ מפלוני. ועיי' בב"ש סי' קי"ג סעי' ב' דנראה שנעלם ממנו דברי הירוש' ולא ירד לחלק במ"ש. ומ"ש הלח"מ פ"ח מה"ג ומ"מ האי דהשתא רבה דאמר רב ה"ל לר"א למדרש מרגניתא ודרש חספא וכו' קשה אי הסמכתא הוא מאי קשיא ליה הא ר"א רצה לדרוש דרשה גמורה ולא הסמכתא ע"כ. נראה דלק"מ דמאי דקאמר דדריש חספא היינו דא"ל לדרשתו דמילתא דפשיטא היא דאינו ג"ז דודאי דר"א הלכה היא אלא דלא צריך קרא לככי וכיון דדלה למדרש מקרא אסמכתא בעלמא ה"ל למידרש אסמכתא דהיא מרגניתא דאפי' לא נתגרשה אלא מאישה הוי ריח הגט. והא ליכא למימר אע"ג דמדאורייתא הוא כתב הרמב"ם לשון מדבריהם לפי שאינו מפורש בתורה אלא קבלת חכמים היא כמ"ש ריש ה' אישות בקידושין ע"ש דודאי מדברי סופרים מיקרי הלכה למשה מסיני אבל מדבריהם משמע שאינו הלכה אלא מדרבנן ממש. ונראה דקסבר ר' ינאי דאין ריח הגט בכהונה אלא בגרושה אבל לא בשאר פסולים דהכ"ג קאמר לעיל פרק הזורק הלכה ח' אין בה אלא משום יחוס כהונה. ובבבלי פ"ג דף כ"ד ע"ב מפרש כל שיש בו ריח הגט פוסל לכהונה ע"ש ועמ"ש בתוספות בסמוך:

(שם) **זאת** אומרת לא חבו וכו'. עיי' בקונט'. וקשה הא א"ר יוחנן בסמוך מתני' רשב"א היא א"כ ודאי שצריך ליטלו סימנו. ואפי' נאמר דסובר כר"י דהכא שאני הואיל וקנאתו כמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה הלכה וכו' מ"מ אליבא דר"ע צריך ליטלו סימנה ונ"ל דה"ג ככנא אמר זאת אומרת חבו אין תימר לא חבו וכו' א"ר אחא זאת אומרת שלא חבו אין תימר חבו וכו' וה"פ ככנא ור' אחא פליגי בפלוגתא דחזקי' ור"י ככנא כר"י דמתני' כרבי וקאמר ממתני' איכא למידק דחבו חכמים בהומר הרי את מותרת לכל אדם חוץ לפלוני הוה ריח הגט ופסול לכהונה דאס"ד דלא חבו ואין כאן אפי' ריח הגט למה יטלו סימנה אפי' בעודו בידה הגי ביאמר הרי את מותרת לכל אדם דהא קיי"ל כר' אלא ודאי דחבו והכא היינו טעמא כדר"י הואיל וקנאתו ליפסול לכהונה ופליג אר' ינאי דאמר אפי' ריח פסול אין בו. ור' אחא כחזקיה דמוקי מתני' כרשב"א וקסבר דלא מהני ריח הגט לפסלה לכהונה. ודייק ליה דלא חבו דאס"ד דחבו קשה אמאי אסרו חכמים במתני'. כי היכי דחבו בהומר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם לפסלה לכהונה ש"מ דסברא הוא דהוה גט משום דבידו לגרש א"כ אף בהומר חוץ לפלוני ליהוי גיטא לאותן שהתירו דכל מה שבידו לגרש מלי לגרש ולית ליה הא דאמרי' בבבלי ריש פרקין איסור כהונה שאני. ועמ"ש לעיל ר"פ בתו' בד"ה הקיש וכו' ובתו' בד"ה הלכה כרשב"א וכו' ובד"ה אף ריח וכו':

(ע"ש) **כל** שאלו נתנאי ע"מ פסול וכו'. משמע דאפי' תנאי ע"מ פוסל. וקשה הא מפורש לעיל דבחוץ פליגי אבל בע"מ אפילו בכתב כשר וכ"ש בע"פ וכ"ה בבבלי וי"ל אתיא הך ברייתא כהכא דאמר ע"מ פוסל לפני תורף וה"ק כי היכי ע"מ בכתב לפני התורף פסול דגזרי' אטו חוץ ה"נ יש לנו לגזור בבע"פ לפני התורף ע"מ אטו חוץ דהא חוץ מדאורייתא פסול אפי' בע"פ לפני התורף וא"ת היך כייל כל שפוסל בכ... וכו' הא חוץ בע"פ לאחר התורף ודאי דאינו פוסל אלא בכתב כדמוכח מתני' דתני כתבו וכו' וי"ל כתנאי שע"מ איירי אבל לא בחוץ וכן משמע לשון הש"ס א"כ שילא מוקי מתני' כלפני התורף וקמ"ל דאפי' לפני התורף ובכתב חוץ הוא דפוסל ולא ע"מ אבל ע"פ נמי פוסל בחוץ לפני התורף. מיהו בבבלי לא משמע הכי אלא לכ"ע חוץ פוסל בכתב אפי' לאחר התורף וע"ש בתוס'. ונראה לר"ז אפי' אמר בע"פ קודם התורף וכתבו כתובו לאחר התורף כשר דאל"כ אמאי לא מוקי ר"ז ברייתא דתני אבוה דר' אבון בכה"ג ואין צורך להגיה כלל א"ז כמ"ש. ודברי תוס' בד"ה אבל וכו' ע"ש תמוהים דמרב ספרא אין ראיה אם נכתב אח"כ. גם אין ראיית' מוכרחת כ"כ דר"ס ור"ז אמרו דבר א' ול"ע. ועיי' ברמב"ם פ"ח מה"ג:

(שם במתני') **אלא** לאבא ולאביך וכו'. בבבלי גרסי' בעא מינה רבא מר"נ חוץ מקידושי קטן מהו וכו' ומיבעיא ליה באומר חוץ מירושתך ועוד מיבעיא ליה התם בהרבה דברים ע"ש וא"ת למה לא קמיבעיא ליה נמי באומר חוץ ממעשה ידיך מהו מי אמרי' בנישואין לא בייל או דלמא עדיין לא הוה כריתות כיון דידיה מבועבדים לו. ולעיל פ' מי שאחזו דף נב משמע דאין זה כריתות גמור וי"ל כיון דאין מעשה ידיה מבועבדים לו מדאורייתא ה"ל כאלו התנה שתתן לו מאתים זוז א"כ למאי דה"ר אילא שם לא מציני אשה נשואה לזה ומעשה ידיה לזה א"כ כל שמגרשה אינו יכול להתנות על מעשה ידיה ואינו אלא תורה או דה"ל כמתנה על דבר שאי אפשר לקיימו ואתיא כפלוגתייהו דריב"ב ורבנן כמפורש בבבלי בפרקין דף פ"ד. ואין לומר דה"ל כדבר שאפשר לקיימו שיכולה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה דודאי אינה יכולה לומר כן דכיון דמעשה ידיה של בעלה הראשון והוא אינו חייב במזונותיה ממה תתפרנס. וא"ל דאפשר לקיימו שלא תנשא לבעל כדאמר רבא גבי שלא תאכל חזיר דאפשר דאכלה ולקיא דשאני הכא דאין זה כריתות וצ"ע לדינא. ועוד מיבעיא ליה התם חוץ מתרומותיך מהו פירש"י שאל תנאי לכהן לא תאכל בתרומה וכי תו' וא"כ לר"י דבלא"ה לא אכלה בתרומה דגרושה מתחללת בביאה וכו' וכ"ל כהן שמגרש לכל דבר חוץ שלא תאסר באכילת תרומה מהו וכו' ע"ש. ופירושם זה קשה אם נאמר דהוי גט אין בכלינו תלוי להאכילה בתרומה דודאי לאו קנין כספו היא ואסורה בתרומה לכן נ"ל בבת כהן הנשואה לישראל איירי וזרע אין לה דכתיב ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה ואמר איהו חוץ מתרומותיך שתהא אסורה לשוב לבית אביה לאכול תרומה דבי נשא ומיבעיא ליה כיון דאוכל עלה תרומה דבי נשא ש"מ שהוא רוצה שתהיה עוד קנין כספו והרי היא קשורה בו הו דלמא כיון דלאו שיורא דנשואין הוא לאו שיורא ובריא:

(דף נא ע"א בגמ') **לית** כאן ספק גירושין וכו'. וא"ת למה תני להו במתני' דיבמות פ"ג גבי ספק קידושין י"ל לאשמועי' זהו ספק קידושין דתנן התם אתי לאפוקי הנך תלתא דליתא בקידושין וכמ"ש ביבמות. ותו' כ' שם בד"ה לאפוקי זמן דליתא בקידושין מספקא לר"י כתב בכתב ידו ואין עליו עדים אי מהני בקידושין או לא ע"ש. וא"ת ע"כ לומר דמהני דאל"כ ל"ל לאתויי הכא הך פסול דגט דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים וי"ל הואיל ונקט הכא הנך תלתא בהדי הדדי דלכולהו לר"מ אינו מגזר נקטינהו נמי התם ביבמות. וא"ת בבבלי דמסיק דמתני' ר"מ משום דקשיא ליה ותו ליכא והאיכא וכו' ליתני דנקט הנך תלת דליתנהו בקידושין ואתיא מתני' אף כרבנן דוק מיניה איפכא דכתב בכתב ידו וכו' פסול בקידושין וליכא לשנויי הכי וי"ל מדנקט מניינא כריתא והרי אלו פסולין משמע ליה לאפוקי בשאר גיטין הוא דאתי:

(שם) **וכולן** לא תצא שלא להוציא לעז על בניה. משמע דוקא בשיש לה בנים דאיכא לעז הוא דלא תצא אבל אין לה בנים תצא. מיהו מדקאמר סתמא וכולן אם ניסאו לא תצא משמע אפי' באין לה בנים לא תצא. גם בבבלי בסוגיין מפורש דא"ר יוחנן משמי' דר' חלפתא לעולם לא תצא אפילו באין לה בנים. ועוד דלעיל פ"ת הל' י' קא"ר יוחנן אמתני' דגט קרח לית בה תצא ואס"ד דבאין לה בני' תצא לא הי' לו להגיה מתני' דאיכא לאוקמה באין לה בנים. ועוד דגרסי' לעיל פ"ת ה"ד אמתני' דגט ישן הר"י אמר במה"ל וכולן אם ניסאו לא תצא שלא להוציא לעז על בניה והתם ודאי אפי' באין לה בנים כמפורש בבבלי דף פט ע"ב ע"ש. לכך נראה דה"ק כל שניסאת לא תצא אפי' אין לה בנים שלא להוציא לעז על בני אותן שכבר ניסאו. והא דהר"י אמר במוהל בגט ישן וכולן קאי אכל פסולי דרבנן ועמ"ש שם ה"ד בתו' בד"ה וכולן וכו'. ושם ה"ו בד"ה לית בה תצא:

(שם) **בתו** שניסית לשוק בגט זה וכו'. וקשה כיון דמדאורייתא גט הוא ורחוי' היבמה ליבום ואמרי' בבבלי פ"ב דף כח חליצה במקום יבום לאו מצוה היא א"כ אפי' בלא ניסת נמי תהא מותרת לייבם דלא עדיף חשש הלעז על בניה דלא גזרו חכמים ממצוה דאורייתא וי"ל הך סוגיא אתיא כמ"ד מצות חליצה קודמת ופלוגתא דתנאי היא בבכורות פ"ק. והא דגרסי' בסמוך בתו שניסת לאחיו וכו' היא הגי' הנכונה וקמ"ל דאע"ג דנדחה מצות יבום לגמרי אפ"ה הוי גט וקמ"ל בבתו שניסת לשוק ובבתו שניסת לאחיו. וביבמות פ"ג הגי' ברתה שניסת לאחיו וכו':

(שם) **הדא** דתימר בשלא הוחזק וכו'. וא"ת לפמ"ש בקונטרס דאיירי בשהודה הלוה א"כ מאי פריך ר' יוסה אם בשלא הוחזק אפי' מב"ח לא יגבה. למה לא יגבה כיון דהלוה מודה וי"ל קסבר ר"י אין חילוק בין שנתקיים בב"ד או שהלוה מודה בשעת התביעה לעולם לית ליה קלא ופריך שפיר. מיהו לשון הש"ס דחוק קצת ועמ"ש פ"ג דיבמות בתו' בד"ה אם שלא הוחזק וכו':

(שם) **לוה** הזקן ושעבד בנו וכו'. וא"ת מאי תמיה היא זו ודאי דמציע כיוצא בזה וי"ל כיון דאינו אלא חששא ושיעשה הזקן קנוניא מלתא דלא שכיחא היא אין לנו לחוש לכך ולפסול בשביל חששא רחוקה זו. ובהכי ניחא מה שהקשו' ביבמות שם בתו' בד"ה לוה וכו':

(שם) **אית** לך מימר מפני קנוני' וכו'. וקשה לפמ"ש לעיל פ"ת ה"ז בתו' בד"ה מתני' וכו' גם בגט שייך קנוניא על הלקוחות שלקחו שדות ממנה מזמן הגט ועד עכשיו. וא"ל דאי משום קנוניא זו אין לפסול מיהת דלא לגבות ביה כלל אלא דלא לגבות ממשעבדי דהא מסקינן לקמן דלת"ק גובה מבני חורין ולר"א ממשעבדי א"כ שפיר קאמר משום קנוניא לא גביא ממשעבדי לת"ק. ועמ"ש לקמן בתו' בד"ה מה בינייהו:

(שייך לעיל) **רבי** אחא אמר וכו'. כ' התי"ט במשנתינו כולה מלתא אסיפא דגט שחרור קאי ור' אחא אתא למימר למה לא פליג ר"י בסיפא וקאמר דלא בתפיס' החורם הם כריתות אלא ערוה שיש בה הויה לריך שיכרות מאח"כ בשחרור וא"ר מנא דלענין זה בלחוד א"ל שיהא שחרור ממש כגט אשה דלא יימר ודין אבל שטר בעינן ואפשר דר' מנא אגט אשה קאי וכגמרא דידן דלא יימר ודין ביו"ד דמשמע דינא ע"כ. ותימא מי איכא למ"ד דגט שחרור אינו שוה לגבי נשים בכל דבר שצריך לכריתות וכמ"ש הוא בעצמו במשנה ג' פ"ק דקידושין וכן מפורש לעיל ריש פ"ג. ועוד קשה לפי' מה לו להזכיר פה ערוה שיש בה הויה ה"ל למימר סתמא אלא ערוה ומה שפירש בדברי ר' מנא הוא תימא דמדבעי ליה כאומר הרי את לעצמך מפורש דקאי אגט אשה. ולפמ"ש בקונ' ניחא והוא ברור:

(שם) **צריך** שיאמר וכו'. עיי' בקונ'. ונ"ל דה"ג א"ר יוסי כר' כון סגי שיאמר הרי את של עצמך מתני' אמרה כן וכו' וה"פ מדתנן במתני' בעבד גופו של גט בשחרור הרי את לעצמך ומה עבד דגופיה קני סגי שיאמר הרי את לעצמך אשה דלא קני גופה לא כ"ש. וכ"ה בבבלי:

(דף נא ע"ב) **הללו** חובין על גרמיהון וכו'. בבבלי גרסי' אמר רב כתב ידו שנינו תהאי וכו' והלא אמליפתא הרי יש עליו עדים. פירש"י מה לי כתב ידו מה לי כתב סופר הרי יש עליו עדים. וא"ת הרי עדים פסולים שחתמו על שטר שאין בו זמן כדאמר רב המנונא וא"ל שיאמר כיון שניכר מתוכו לא חשו לחתום דא"כ אפי' חתמו בשטר מוקדם שניכר מתוכו יהא כשר ולא משמע כן בבבלי ב"מ דף עב ע"ש בתו'. וי"ל כל שלא חתמו שקר יכולין לומר טעינו וסברנו גם אין צריך זמן וכ"מ בתו' שם בב"מ. ורב המנונא סובר דטפי מסתבר לומר שלא חשו לחתום שקר כיון שפסולו ניכר מתוכו ופסול לגמרי. ועמ"ש לקמן בד"ה בגין וכו':

(שם) **מה** חמית מימר כן. וקשה הא איצטרך לאשמועי' דסד"א מתני' דלא כר"מ דאמר עידי חתימה כרתי והולד ממזר וגם כר"א דפליג בסיפא אלא קסבר כיון דכתב בכתב ידו וכתב ונתן קרינן ביה ואע"ג דליכא עידי מסירה כשר ורבנן פסלינהו דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא תינשא ואם ניסת הולד כשר וכן פירש"י במתני' וקמ"ל רב דמודה ר"מ דכתב ידו כמאה עדים דמיא וי"ל סובר המקשה דאין סברא לומר דתלתא פלוגתא איכא בדבר. ותו' כתבו אפירש"י ואין נראה דאיכא גמרא דמוקי לה כרבי מאיר ע"כ והדבר תימא וכי נעלם ממנו דבר זה הרי הוא גופיה פירש ולמאן דמוקי לה בגמרא כר"מ איכא למימר כתב ידו כמאה עדים דמי. לכך נ"ל דקסבר רש"י לפי המסקנא דקיי"ל כר"א ואף עידי מסירה כרתי וכ"ש עידי חתימה ע"כ לומר דתלתא תנאי בדבר ויגשא לאו ר"מ היא דאי ר"מ קשיא הל"ל אף עידי מסירה כרתי. ומה שתירץ הרמב"ם משום דהוה משמע שיהו צריכין כולן עידי חתימה ועידי מסירה. קשיא לן הא מסיים ר"א בדבריו וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם א"כ איך אפשר לפרש דבריו דמחמיר מת"ק אלא ודאי אף דקאמר קולא היא דאפי' עידי מסירה כרתי וכ"ש עידי חתימה. לכך פירש"י דלפי המסקנא ת"ק לאו ר"מ הוא אלא תנא שלישי דמכשיר בלא עידי חתימה ובלא עידי מסירה הלכך לא מצי למימר אף דפליג את"ק בהא. וכיון דת"ק איירי בשאין שם עידי חתימה לכך מסיים שאין העדים חותמין וכו'. לאשמועינן דלא פליג בעידי חתימה לחוד וכמ"ש הרי"ף והדברים ברורים. ועמ"ש בסמוך בד"ה בגין:

(שם) **בגין** דרב ושמואל וכו'. עיי' בקונט'. ונראה דר' מנא ור' יוסי פליגי בדר"א בפלוגתא דהרי"ף והרז"ה ור' מנא סובר כהרי"ף אף בעידי מסירה מכשיר וכ"ש בעידי חתימה והא דלא קאר"א אף דמודה ר"א דעידי חתימה עיקר וכמ"ש הרי"ף. ור' יוסי סובר כהרז"ה דלר"א עידי חתימה לא מעלין ולא מורידין. ומ"ש הרשב"א דמתני' דחמשה שכתבו' טופס וכו' קשיא להרז"ה דאלו לר"א כיון דמסר ליה באפי תרי כשר ולא מזוייף מתוכו הוא זה כיון שפסולו ניכר מתוכו כיון שאין לחוש שמא אתי למסמך עליה ע"כ. וכ"ל דאין מכאן ראיה דקסבר ר' יוסה כיון דהעדים מעידי' דאכולהו חתמי אלא שאין אנו סומכין עליהם ודאי דה"ל כמזוייף מתוכו ולא דמי' לשמות מובהקין דעכו"ם שמביא הרשב"א ראיה מיניה דהתם חתימתם כמאן דליתא וליכא למיחש דאתי למסמך עלייהו ועמש"ל בתו' בד"ה הללו וכו':

(שם) **ר"י** בשם ר' ינאי דברי חכמים פסול. בבבלי גרסי' ור' ינאי אמר אפי' ריח הגט אין בו ור' ינאי לית ליה דר"א ה"ק לרבנן אפי' ריח הגט אין בו. ונ"ל דבירושלמי פליג וסובר דר' ינאי פוסק הלכתא דלא כר"מ ודלא כר"א אלא כחכמים דהכא ליכא לשנויי כדשני הבבלי ועוד מעובדא דר' יוחנן בסמוך מוכח דהכי ס"ל לר' ינאי והא דגרסי' בבבלי דר' ינאי אמר אפי' ריח הגט אין בו לרבנן. לאו היינו חכמים דמתני' דהא תנן בסיפא ואם ניסת הולד כשר וכיון דבדיעבד כשר וודאי יש בו ריח הגט דהא מדאורייתא הוי גט אלא הנך רבנן כר"מ סברי כל המשנה ממטבע שטבעו חכמי' בגיטין הולד ממזר. ועמש"ל בתו' בד"ה מה חמית. והא דסבר ר' יוחנן דר' ינאי מכשירה לכהונה היינו מדקאמר דברי חכמים פסול משמע ליה דהכי הלכתא. וקשה לשיטת הרז"ה שכתבתי בסמוך דלר"א עידי חתימה לא מעלין ולא מורידין א"כ מאי דוחקי' דבבלי לשנויי דר' ינאי לרבנן קאמר ליה ליסני דלר"א קאמר ואעידי חתימה קאי דלר"א בעידי חתימה אפי' ריח הגט אין בו וא"ל דפשיטא ליה דר' ינאי אמתני' קאי הא הרז"ה ממתני' דייק דלר"א עידי חתימה לא מועלין ולא מורידין מדלא קאמר אף וכמש"ל וי"ל קסבר דר' ינאי אגט דתנן במתני' קאי וגט דמתני' בעידי מסירה בלא עידי חתימה איירי ור"א דאמר שאין העדים חותמין וכו' היינו בגט שנמסר בפני עדים איירי ודוחק. והרשב"א כתב לפי פסק הרי"ף דהלכתא כר"א בגיטין אבל לא בשאר שטרות קשיא היכי פסקינן סוף ב"ב כר"י משום דר"א דאמר מסרו לו בפני עדים כשר וגובה מנכסי' משועבדים אלמא מדפסקינן ש"מ כוותיה קיי"ל ומדלא מבני אנא כרבנן ס"ל ש"מ כר"א קיי"ל אפי' בשטרות. והרמב"ן פי' דהכי פריך ע"כ לא פליגי רבנן אלא משום דליכא שטר בחתימה אבל הכא דאיכא שטר בחתימה מודו ומשני שאני התם בגט חוב שמסרו לו בפני עדים שיעבוד נפשי' בשטר ועדים מאח"כ בהוחזק כתב ידו בב"ד דאין כאן עדים אמנה בשטר. וכתב הרשב"א ואינו מחוור דא"כ ה"ל שאני הכא דלאו אמנה בשטר הן מעידין שזה עיקר כוונתו בתשובה זו ע"כ. ולדידי קשה עוד אם הודה הלוה בפני ב"ד שחייב לחבירו מנה שבשטר והם קיימו חתימת ידו וכי יגבה בו ממשעבדי הואיל והודאה זו כחוב גמור הוא כדקיי"ל הודאה אחר הלואה חייב גם נתקיים ויש לו קול והא ודאי ליתא דסוגיין משמע דלעולם לא גבי ממשעבדי אם אין עדים חתומין עליו. ואפשר לתרץ קושית הרשב"א כיון דשמואל קאמר הלכה כר"א אף בשטרות אף למי בר חמא הכי ס"ל ולכך פריך מר"א אבל אנן לא ס"ל כוותיה אלא כמסקנא דרב. ועי"ל מדקאמר ר' יוחנן לרבנן אפי' ריח הגט אין בו כמפורש בבבלי בסוגיין אין סברא לומר דאפי' הוחזק פליגי רבנן דא"כ ל"ל דבתרתי פליגי בלא נתקיים אפי' ריח הגט אין בו ובנתקיים יש בו ריח הגט ולר"א בתרוייהו כשר לכתחלה גם ה"ל להזכיר דין דנתקיים בדברי הת"ק. ול"נ דיש לקיים פי' הרמב"ן בדברי המקשה. והגי' הנכונה עיקר דמשני שאני כתובה דמשעבד נפשיה וה"ק התם שכבר שעבד נפשיה לגבות ממשעבדי בכתובה לכך גובה ממשעבדי בנתקיים דאיכא תרתי משא"כ בשאר שטרות דלעולם ליכא שיעבוד משעבדי בכתיבה:

(שם) **במה** דאת אמר גט אחד וכו'. עיי' בקונט'. וקשה הא אין הטעם משום דה"ל גט לשתי נשים אלא משום דאין ברירה וכן מפורש בבבלי לעיל פ"ג וי"ל ר' לעזר כר' יוסי פליג וסובר שאין הטעם משום אין ברירה. והיינו דמסיק לעיל ר' יוסי כר' כיבין מתני' דר"ש היא דאמר אין ברירה דר' יוסי פליג אר' לעזר כר' יוסי. אך קשה האומר לגבלר וכו' לא דמי כלל לכותב לשתי נשים דהא לעולם אינו כותב אלא לאשה אחת ולמ"ד יש ברירה הרי הוברר הדבר למפרע שלא נכתב אלא לאשה אחת. וי"ל קסבר ראב"י דלהא לא צריך קרא שאין כותבין גט אחד לשתי נשים כאחד דגט מצוה היא וקיי"ל אין עושין מצות חבילות כמפורש בבבלי סוטה פ"ק דף ח' דמדאורייתא אסור ע"ש בתו'. וכ"ש לר"מ דאמר המשנה בגיטין הולד ממזר אף זה כשינוי מטבע הוא. א"כ ע"כ לומר דקרא אתי למעט האומר לגבלר וכו'. ונראה דהיינו טעמא דסיפא דמתני' דתנן חמשה שכתבו כלל וכו' ולא תני בקצרה הכותב לחמשה נשיו כלל בתוך הגט אלא דאסור לעשות כן דאין עושין מצות חבילות אבל ק' שכתבו לנשותיהם בגט אחד אין זה מצות חבילות כמפורש שם בבבלי. מיהו ראב"י פליג וסובר דאפי' בכה"ג הוי מצות חבילות דאל"כ מנ"ל לאוקמי קרא בהומר לגבלר דלמא קרא אתי לגעם שניכ

שכתבו

בכתבו גט לנשותיהם בשטר אחד. אלא דלפ"ז תיקשי ליה סיפא דמתני'. לכך נראה דטפי מסתבר ליה נמוקמי קרא למעט האומר ללבלר וכו' מלמעט ב' שכתבו בשטר א' לחמש נשים:

(דף נב ע"א) **מודה** ר"י שאם הזכיר גירושין וכו'. וא"ת לפמ"ש בקונטרס בד"ה מגרשין את נשותינו וכו' מפורש אע"ג דכתב גירושין לכל א' ה"ל כלל וכ"ה בבבלי בסוגיין וי"ל התם שכתב כתב הכלל אף שפרטן אחר כך והזכיר גירושין לכל אחת ואחת כשר אבל לר"י דאין כאן כלל אלא מדכתב בוי"ו אמרי' דאדלעיל קאי ואם הזכיר גירושין לכל אחת הגירושין מפסיקין. והא דגרסי' בבבלי א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל זמן לכל אחד זהו טופס לאו למעוטי גירושין לכל א' ואחד דהוי כלל אלא רבותא קאמר דאפי' זמן מפסיק וכ"ש גירושין לכל א' דהוי פרט:

(שם) **הייליה** דר"י וכו'. וקשה מאי ראיה מייתי ממתני' דנדרים ודאי דמודה ר"ל דלר"מ לא הוי פרטא אלא כאומר שבועה לכל אחד כמפורש פ' הפקדון ומתני' דנדרים כר"מ אתיא וכן מפורש בבבלי שם בנדרים וי"ל ודאי לאו קושיא היא לר"ל אלא ה"ק ראייתו דר"י מהך מתני' דסתמא תניא דולא לך כללא הוא וקרבן לכל א' הוא דהוי פרטא ור"י כללא אית ליה הלכה כסתם משנה. אך קשה לי הא גם לר"י קשיא מתני' דדוקא קרבן לכל א' הוא דהוי פרטא אבל לא לך לא לך אפי' בלא וי"ו כללא הוי ור"י קאמר שואל בשלום פרטא הוי וזה דלא כר"מ וע"ק דתנן פ' האיש מקדש האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בזו ובזו ובזו אם יש בכולן ש"פ מקודשת ואמרי' מאן תנא התקדשי התקדשי אמר רבה ר"ש דאמר עד שיאמר שבועה לכל א' וא'. וכיון דר"י ס"ל הלכה כסתם משנה ה"ל למפסק כר"ש ולא כר"י. ומפורש בבבלי בקידושין שם דף מ"ד ע"א דמתני' כר"ש דוקא ודלא כר"י. וראיתי להכ"מ פ"ה מה"א שתמה על הרמב"ם שפסק כסתם מתני' דקידושין דאתיא כר"ש וכפ"ד מה"ג פסק דלא כוותיה. וכפ"ד דנדרים הירך בקידושין סתם תנא כוותיה ובשבועות סתם דלא כוותיה אמרי' ראה ר' דבריו של ר"ש בקידושין ודברי ר"י בשבועת הפקדון אע"ג דבנדרים סתם לן כר"ש כיון דשבועות ונדרים בחדא שיטה שייטי אית לן למסמך טפי אסתמא דשבועות ע"ש. ותירצו תימא לאו טעמא בעי למה ראה ר' דבריו של ר"ש בקידושין ודבריו של ר"י בשבועות והסברא נותנת איפכא דכל מילי דמיין להדדי אתי דהוי כללא כחד הוי כללא בכולהו גם בסוגיין מדמי הא דגט להא דשבועות. וע"ק הא סתמא דשבועות כר"מ אתיא דהא דגרסי' בסיפא לא לך פרטא הוי וכגי' ר"ת וכמ"ש הכ"מ מ"מ מדתנן ברישא שבועה שאין לכם בידי כללא הוי מכלל דולא לך פרטא הוי דאל"כ ליתני רבותא טפי ולא לך דהוי כללא וכ"ש שאין לכם וכן מפורש בבבלי שם בשבועות לר' יוחנן. וא"ל דדייק מסיפא מדתני לא לך פרטא הוי מכלל דולא לך כללא הוי מ"מ מתני' לאו סתמא כר"י הוא א"כ אף דכר"ש נמי לא אתיא מ"מ ליכא למשמע מינה כלום ועוד הא בגמרא שם מפורש דדייק מתני' דר"מ היא. אלא דגם אה"ס קשיא היך דייק מרישא דר"מ היא הא לפי גי' תוס' שם איכא למידק מסיפא דרישא איפכא וכמ"ש. וע"ק מסיפא ה"ל למידק בפשיטות כיון דסתמא ודאי ר"מ א"כ מפורש דלא כשמואל דהא תנן לר"מ לא לך פרטא הוא. ונראה לפי ג' זו אף בסיפא גרסי' שבועה שאין לך בידי חיטין שעורין כוסמין חייב על כל אחת ואחת דמ"א אפי' חטה שעורה וכוסמת. והך סתמא כר"י אתיא ודלא כר"מ וכמפורש בסמוך בדברי ר' יוסי וה"ל סתמא דרישא כסתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתמא קמא אלא כסתמא בתרא וכזה מיושב קושיתי מסתמא דשבועות. אף שאין לשון הכ"מ משמע כן. ור' יוחנן דדייק מרישא דרישא כר"מ ס"ק אי לאו סיפא איכא למידק מרישא דלר"מ דסתם מתני' כשני' אליביה לא לך פרטא הוי ודלא כשמואל אבל השתא דנשני' בסיפא לא לך פרטא הוא ודאי דאזדא ליה דיוקא דרישא דהא קשין דיוקא אהדדי אלא דסיפא עצמה מפורשת דלא כשמואל דקאמר לר"מ לא לך כללא הוא וניחא ליה לתלמודא לומר דראיית ר' יוחנן מדיוקא דרישא ולא ממה שמפורש בסיפא. והשתא כי פריך הש"ס מסיפא אע"ג דדיוקא משמע ולא לך כללא היא לר"מ ל"ק מינה לר"י דהא מתני' לאו לדיוקא אתי כמ"ש דדיוקי רישא וסיפא סתרין אהדדי וראיית ר' יוחנן מסיפא. והשתא לכל הגירסאות ל"ק קושית המהרש"א אמאי לא פריך מדיוקא דמתני' לר' יוחנן ע"ש. ומ"ש המהרש"א לגי' תוס' הא דפריך הש"ס מאי אפי' גם לר' יוחנן פריך ע"ש. הך גירסא קשיא טובא דהא בסמוך מייתי ר"י ראיה לדברי יוחנן מלשון אפילו דקאר"מ. ומכאן ראיה לגירסת ר"ת דכולהו תיובתא דש"ס אינן אלא לשמואל ולא לר' יוחנן. וצ"ל ליישב לק"מ דגרסי' בקידושין פ"ב ה"א התקדשי לי בתמרה זו וכו' וכולא מתני' כשאמרה אי אפשי בזה אלא בזו. בזו ובזו ובזו מאן תנא וזיין ר"י בכה כר"מ או בזו או בזו. הרי דמוקי מתני' דקידושין כר"י ודלא כר"ש. ואי קשיא א"כ מ"ש דתני ברישא התקדשי י"ל מתני' לר"י ודאי לאו לדיוקא אתי לפי גי' ר"ת שהיא עיקר וכמ"ש בסמוך בד"ה פרט' וכו' דלר"י לא לך לא לך בין לר"מ בין לר"י פרטא הוי כמפורש בבבלי שבועות שם א"כ קשיא סיפא ליתני בזו בזו בלא וי"ו וכ"ש בוי"ו אלא ודאי מהא ליכא למשמע מיניה דאתיא כר"ש אבל הא ודאי איכא למשמע מינה דאתיא דלא כר"מ דלר"מ ולא לך נמי פרטא ובמתני' תנן מפורש בזו ובזו כללא הוי. ומוקמינן מתני' כר"י דהלכתא כוותי' לגבי ר"ש ור"מ והנה דמוקי למתני' כר"ש דוקא סובר כשמואל פ' שבועת הפקדון דקסבר לר"מ לא לך לא לך הוי כללא אבל ולא לך הוי פרטא ולר"י הוי איפכא וכמ"ש בקונט' א"כ ל"ק סיפא כלל דכי הדדי נינהו דקמ"ל ולא לך לאפוקי מדר"מ וה"ה לא לך הוי כללא דהא ולא לך היינו כ"ש מלא לך לשמואל אבל דיוקא דרישא ודאי קשיא דוקא התקדשי הוא דהוי פרטא אבל לא לך כללא הוי דאל"כ ליתני לא לך לא לך וכ"ש התקדשי התקדשי. והירוש' דסובר כר' יוחנן לכך מוקי מתני' דקידושין כר"י וה"ה סתמא דנדרים כר"י אתיא. וזהו כוונת הרמב"ם שהעתיק המשנה דקידושין כצורתה פ"ד ופסק פ"ד דנדרים כר"י. ובפ"ז דשבועות אין ספק דטעות נפל בספרים וכולן צריך להיות בלא וי"ו וכ"כ שהיתה גירסת הכ"מ וע"ש בנדרים ובלח"מ שם. א"נ י"ל דדייק ליה לרבה התקדשי התקדשי דמתני' כר"ש היינו משום דלית ליה דשמואל דאמר פ"ק דקידושין קדשה בתמרי אפי' עמד כור התמרים בדינר מקודשת מספק דחיישינן שמא ש"פ במדי אבל אנן דקיי"ל כשמואל נקט התקדשי התקדשי לרבותא דאפ"ה מקודשת מספק משום הא דשמואל וכמ"ש הרמב"ם שם בכ' איבות. אע"ג דאין נזכר במתני' הך ספיקא מ"מ אי מוקמי' מתני' כר"י ממילא צ"ל דמתני' נקט התקדשי לרבותא דספק מקודשת מיהו הויא והראשון עיקר. ואני תמה מדברי כולן שלא הרגישו דסוגיין מפורשת כירושלמי ובבלי דקסבר ר' יוחנן בוי"ו כללא הוא דהוי ובלא וי"ו פרטא וכ"כ כל הפוסקים וכ"כ הרמב"ם בה"ג. גם מהא דאמרי' בב"ב לרב ולר"י אי כתב פלוני ערב הוי פרט ואי כתב ופלוני ערב הוי כלל והיינו כר' יהודה וכ"כ כל הפוסקים. ועיי' נדרים פר"א הלכה ו' בד"ה לזה כו' כתבתי שדברי הר"ן סותרין זה את זה ע"ש ואני תמה ממ"ש הב"י בי"ד סי' רכט דהטור סובר אפי' בהומר לא לך וכו' הוי כלל. הא מפורש בדבריו בח"מ סי' קכ"ט דבלא וי"ו הוי פרט. וכ"כ בא"ע סי' קי"ל. והרמב"ן והרא"ש והר"ן כתבו בנדרים דהלכתא כר"ש ודלא כר"י דסתמא דנדרים וקידושין כוותיה דר"ש ע"ש והדבר תימא מאי דשמעתא דהלכה כסתם משנה מני ר' יוחנן ואיהו גופיה סובר בהאי דערב ובסוגיין דהלכתא כר"י ודלא כר"ש וצ"ע. ומ"ש הרא"ש שם בנדרים הלכתא כר"ש דסתם לן כוותיה ואע"ג דאין סדר למשנה ודלמא סתם ואח"כ מחלוקת היא הא אשכחן סתמא אחרינא כוותיה פ"ב דקידושין ושקלי וטרי אמוראי אליביה ע"כ. שמעינן מהכא דקסבר אפי' בשני סדרים אין סדר למשנה. ונראה שנעלמו דבריו אלה מהרב בתוי"ע פ"ק דקידושין משנה ט'. וא"ת הא סתמא דשבועות פ' הפקדון תנן כר"י שמנה דברי ר"י בסתם ושקלו וטרו אמוראי אליביה וכ"כ תוי"ע פ"ב דקידושין וי"ל קסבר הרא"ש תרי סתמא עדיפי וכה"ג אמרי' בבבלי סוף שבת א"כ הרא"ש לשיטתו שכתב פ' מקום שנהגו סתם משנה עדיף ממה שמנה ר' בלשון חכמים:

(שם) **מתני'** מסייעא ליה לר"י וכו'. וקשה הא מתני' קשיא גם לר"י דדיקא טופס לכל א' היא דאינו כשר אלא האחרון אבל כתב זמן א' לכולן וכתב פלוני לפלונית בלא וי"ו כשר וא"ל כשכתב בלא וי"ו אפי' האחרון פסול דהראשונים מפסיקין בין התחלת הגט שכתוב בו מגרש פלונית ושני לא כתב בו מגרש דא"כ מודה ר"י דהראשונים פסולים וכדאר"ז בסמוך דא"כ אף בכותב זמן לכל אחד יהיה גם האחרון פסול מהאי טעמא דהראשונים מפסיקין וי"ל קסבר הש"ס דבכותב כלל מתחלה מגרשין נשותינו והא"כ פרט לכל אחד אע"ג שכתב זמן לכל א' כולן כשרים וסד"א ה"ה בכותב בוי"ו דהוה כלל אם כתב זמן לכל א' נמי כולן כשרין קמ"ל דלא. מיהו מלשון הרמב"ם פ"ה מה"ג משמע דאפ"ה בעינן שיכתוב זמן אחד לכולן ע"ש. ונראה דקמ"ל דאפי' בכותב זמן לכל אחד ולא כתב מגרש אלא בראשון אין הזמן מפסיקו ואפ"ה האחרון כשר:

(שם) **פרטן** של ר"מ וכו'. בקונטרס הבאתי ברייתא השנויה בבבלי פרק שבועת הפקדון. והיא גירסת ר"ת אבל גי' רש"י ר' יהודה אומר לא לך ולא לך ולא לך חייב שבועה על כל אחת ואחת ור' יוחנן קאמר בולא לך לכ"ע הוי פרט ובלא וי"ו פליגי. והדבר תימא הא מפורש קאמר בסוגיין דר' יוחנן כר' יהודה ובוי"ו הוי כלל ובלא וי"ו הוי פרט. וכן מפורש בבבלי בסוגיין ובסוף פ"ב. ולא ידעתי למה לא הביא ר"ת מההיא דב"ב ועמ"ש לעיל בתו' בד"ה תיליה וכו' וצ"ע:

(שם) **כללן** של ר"י. בקונטרס פירשתי דאי ולא לך לר"י נמי פרט מ"ש לא לך דנקט. וכ"פ רש"י פ' הפקדון. וכתב תו' וא"ת הא דנקט לא לך משום דמודה ביה ר"מ וי"ל דמ"מ הל"ל אף ולא לך ע"כ ואין תי' זה מוכרח דכיון דלא הזכיר ר"מ כל פרטא דידיה לא שייך לומר אף וע"ק מאי קשיא להו הא ודאי ר"י סובר בוי"ו הוה כללא כדמוכח מהאי דזכאים וכמ"ש תו' שם בד"ה ה"ג. וי"ל קושית תו' אינה אלא לפירש"י דדייק מדלא נקט לא לך. ונראה כיון דתנין דתנאי בתראי פליגי בברייתא לעפויי קאתיין דר"א אמר עד שיאמר שבועה באחרונה הוא דהוי פרטא ושאר כללא ורש"א עד שיאמר שבועה לכל אחת מסתמא גם ר"י לא בא להוסיף פרטיה אלא מאי דקאר"מ פרט קאר"י כללא הוא ומאי דאר"מ כלל קאר"י דהוה פרט:

(שם ע"ב) **ולית** בר נש אמר אפי' ט'. בבבלי שם משני דה"ק אפי' חיטה בכלל חיטין ומינו קתני וכתב בתוי"ט שם שזהו אליבא דכ"ע דת"ק ור"מ בהא פליגי אלא דלשון אפי' ניחא גם לשמואל ע"ש. והדבר תימא דאס"ד דלכ"ע ת"ק ור"מ פליגי אי חטה מין חטין קאמר א"כ מאי ראיה מייתי לר' יוחנן מלשון אפי' דקאר"מ:

(שם) **עד** דר"מ וכו'. בשבועות הגירסא פ"ד דר"י אמר חטין ושעורין וכוסמין כלל ופרט הוא חטין שעורין כוסמין כלל שאין עמו פרט הוא. ולפי גירסא זו צ"ל דלכ"ע בוי"ו הוי פרט ולא פליגי אלא בלא וי"ו דלר"מ הוי פרט ולר"י הוי כלל. וזהו כגי' רש"י בפ' הפקדון וכמ"ש לעיל בד"ה פרטן וכו'. ונראה לפ"ז צ"ל דר' חנינא פליג אר' יוחנן וסובר בלא וי"ו טפי הוי כלל מבא"כ בוי"ו דה"ל וי"ו המחלקת ולא וי"ו המעטפת:

(שם) **הרחיק** את העדים וכו'. כ' תו' פ' גט פשוט דף קסב ע"ב בד"ה איבעיא להו שיטה ומחצה מהו היכא דסיים הספר באמצע השיטה והניחו חצי השיטה הנשארת ושטה בתחתיה חלק ולא מיבעיא ליה בפשיטא דפסול דכותב מאי דבעי בחצי שטה ויחזור בשטה אחרונה ע"כ. ול"נ ודאי אף בכה"ג מיבעיא ליה די"ל אף משטה שלפני האחרונה אין למידין א"כ הקיום בתחלת השטה דכל דאיכא למיחש חיישינן או דלמא לא חיישינן שהניחו חצי שטה ושטה שלימה שתחתיה דה"ל כאלו הרחיקו שני שיטין אלמין או דכולי האי לא חיישינן ולמדין מכל השטה שלפני האחרונה. ותדע דהא אמרי' לקמן צריך להחזיר שתי שיטין ממקום שכתב. ש"מ דבכה"ג חיישינן ואין למידין מן הקיום הזה. ותו' כ' שם דמיבעיא ליה בהרחיק בעובי שיטה ומחצה מי אמרי' אינו יכול לזייף כלום בשטה ומחצה או דלמא בדחוק יכתוב שני שיטין ופסול ע"כ. ועפי ה"ל לפרש שמחלק הוא כשיעור שני שיטין ושני אוירין שיכול לזייף בכתב שאין שם אויר כגון יוסי בר ינאי וכמ"ש:

(שם) **מתני'** המרה כן וכו' ועברי גבי יוני לאו כענין אחד הוא. במתני' פירשתי דלכך בסיפא שניהם פסולין מפני שהעד השני רחוק ממקום כתב הראשון מקום שטה ושני אוירין ויכול לכתוב שם שני שיטין בלא אויר וקשה תינח כשחתימות השני היא כשאול בן ברוך אלא כשחתימתו כיוסי בר ינאי וניכר שאין ההרחקה היתה מעיקרא מקום שני שיטין יהיה הראשון כשר וי"ל לא פלוג חכמים. וקשה כ"ש חלק בין הראשון לשני תחימת שני שיטין מאי הוי הא ליכא למיחש למידי שאם יחתך מה שלמעלה ויכתוב על החלק מה שירצה וגמלא העד חתום עליו הא לא הוי אלא שטר בעד אחד ולאו כלום הוא וכ"ת דחיישינן שמא ילטרך עד אחד כדי לפטור עצמו משבועה ויחתוך שטר זה מלמעלה וכמ"ש ויהיה לו עד המסייע דפוטר משבועה דודאי תשא רחוקה היא שיפסיד שטרו מעליא כדי לפטור עצמו משבועה וכ"ה דליכא למיחש שיזייף כדי לחייב חבירו שבועה בעד אחד וי"ל דקסבר שני עדים בשני שטרות מלטרפין וחיישינן שמא יהי' לו עוד שטר כזה שהעד השני רחוק מן הראשון שני שיטות ויזייף שניהם ויקיימם ועיי' בח"מ סי' נ"א ושא"ך סי' מ"ה ס"ק י"ז. א"נ יתבענו כתם על חוב שפרע לו כבר והלוה יטעון האמת שפרע אא"כ יוציא זה שטרו בעד אחד וה"ל הלוה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם. לכך כל השטר פסול. ובבבלי בסוגיין מפרש למתני' דשניהן פסולין דחיישינן שמא גוגדלית חתם. משמע דס"ל דאין לחוש להרחקת העד השני. וכ"מ מדברי תו' פ' גט פשוט דף קסד ריש ע"א וי"ל דלא מכשרינן הוא ועדיו על המחק אלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנו סהדי וכו' ע"כ. הרי דבחתומים על הנייר יכול להרחיק מה שירצה דהא אנחנו סהדי הן שטה אחת ושני אוירין כמפורש שם בגמרא שהרי צריך לכתוב ל' למעלה וק' למטה. ואיכא מ"ד בב"ב שם דף קס"ב דזהו שיעור הרחקה ויש פוסקים דהכי הלכתא. וכ"כ העיטור בשם רבינו האי. וא"ת הא קיי"ל עד אחד בכתב ועד א' בע"פ מלטרפין וה"ה לשני עדים בשני שטרות כמפורש בח"מ סי' נ"א א"כ ניחוש לזיופא או דנידוק מהכא דשני עדות בשני שטרות אפילו לגבות מבני חרי לא מלטרפין. מיהו ממאי דמוקי מתני' דהכא בגוגדלית ליכא לאוכוחי מידי די"ל קסבר הש"ס חתימת העברי בין סיווני או בהיפך ה"ל כמילאוהו בעדים קרובים הוא דהכשר אך מדברי תו' הנ"ל ומסתימת הפוסקים קשיא וע"ק ניחוש שמא יתבענו סתם על תובו וכו' כמ"ש לעיל וי"ל מדלא הוזכר חששות אלו בבבלי אלא שלא ירחיקו מן השטר שני שיטין והאבראתא מן העדים ש"מ דלא חיישי לכך והטעם שלזיופא דעד אחד לא חיישינן דא"כ כל זמן שמביא עד א' ניחא שזייף דמן הסתם אינו נאמן לגדו דחיישינן דמשקר אע"פ שגזרת הכתוב הוא מ"מ אף זה טעמא דקרא הוא ועוד למה ניחוש שיפסיד שטרא זה כדי להרויח במקום אחר. וא"ת למה לא מייתי הירוש' ראיה מרישא דמתני' דאת שהעדים נקראין עמו כשר והשני פסול ש"מ דהטעם שהעדים הנגיים מלוחקין מן השטר שני שיטין וי"ל טעמא דרישא איכא לשנויי דלכך פסול דחיישינן שמא גוגדלית חתמו אבל סיפא ליכא לאוקמי דפסול משום חששא דגוגדלית דא"כ היינו רישא אלא ודאי סיפא איירי אפי' בידעינן בודאי דלא חתמו גוגדלית ומטעם הרחק ואין מזה סייעתא לגי' רש"י ופירושו שגם לשיטת ר"ת איכא קלא רבותא בסיפא. אך הא קשיא לי דבירושלמי פ"ב דכתובות הל' ד' גרסי' עד א' בשטר ועד א' בפה מהו שילטרפו ופריך ועד אחד בכתב כלום הוא. מדפריך סתמא דש"ס וע"א בכתב כלום הוא משמע דלכ"ע פשיטא דלאו כלום הוא ואלו לפמ"ש ודאי דמהני דהא משום הכי חיישינן לזיופא. ובכתובות שם כתבתי בתו' בד"ה עד וכו' דה"פ ע"א שנתן עדותו בכתב לאו כלום הוא דכתיב מפיהם וכו' ע"ש. לפ"ז לק"מ מהתם די"ל דמודה ע"א בשטר בכתב מהני. אך דקשיא לי אפירושי זה דא"כ ה"ל לשנויי דמיבעיא ליה בעד א' בכתב בשטר אי מלטרף ודוחק לומר דחדא מתרתי משני דודאי ליכא רוויחא הוא למוקמי בעיין בע"א בשטר מלמוקמי בשאינו יכול לקיים שניהם והריב"ש סי' קלו כתב בשם הרמב"ן דס"פ ע"א בכתב כלום הוא לגבי משעבדי אלא לגבי הורין א"כ ה"ל כעד ע"פ ופשיטא דמלטרפין ומשני לכן ליכא כשהיו שנים ולא מלאו לקיים אלא ע"א מהם דהשתא כשחתם העד חתם על שעבוד נכסי' א"כ לא דמי לעד ע"פ שאינו בא רק לגבי חורין ומש"ה איכא לספוקי אי מלטרפי או לא ומסקנא דאף בזה מלטרפין כגמרא דילן ע"כ. נראה דר"ל דהכי קמיבעיא ע"א בכתב היינו אחד משנים התתומים בשטר שנתקיים חתימתו ועוד יש לו ע"א בע"פ מהו שילטרפו כיון דעד זה התתים בשטר העיד לגבות ממשעבדי דהא חתם עם חבירו וזה שמעיד בע"פ אינו מעיד אלא על בני חורין ואלו היה חתום ע"א בכתב לבדו ודאי דלא חתם אלא לגבות מבני חרי. והשתא הא דבעי' סתם ר' מנא ע"א בכתב מהו לזוקקו לשבועה ופריך ע"א בכתב כלום הוא ה"ק פשיטא דזוקק לשבועה ומשני לכן ליכה כשהיו שנים וכו' כלומר גם ר' מנא מיבעיא ליה בע"א בכתב וע"א בע"פ כבעיא דר' זעירא. והרב במ"ל פ"ד מה' עדות כתב שדברי הרמב"ן ל"ע טובא ע"ש. ולא ראה דברי הרמב"ן בחי' ב"ב. אך גם פירושי זה נראה דחוק וכי משום שחתם עצמו כדי שיגבה ממשעבדי מגרע גרע שלא יגבה אפי' מבני חורין וגם מ"ש דהמסקנא כגמרא דידן. אינו מחוור. לכך נ"ל דס"פ ע"א בכתב כלום הוא היינו לרבנן דריב"ק דאמרי דבעינן בראיה שניהם בבת אחת ומשני בשתתומים עליו שנים הלכך יש לצרף עדות העד שנתקיים כיון דתחלת בחתימה היתה בשני עדים. וסובר הירושלמי דלרבנן עד אחד אינו כלום ואפי' לשבועה אינו קם אא"כ אומר שהיו מתחלה שנים ולשון הברייתא הכי משמע דקאמר אין מקבלין מן העדים אא"כ ראו שניהן כאחת. משמע דאין מקבלין שום עדות אא"כ בכה"ג וע"א בכתב לאו כלום הוא דהא לא ידעינן אי הוה אחר עמו. וע"ש בכתובות פירושי בקונטרס וקאמר או ייבא כהדא וכו' או האיבעיא אינה אלא לריב"ק דסובר אפי' לא ראו שניהן כאחת מלטרפין א"כ ה"ה ע"א בכתב יש להכשירו אלא דמיבעיא להו אי ה"ה כעדות מפי כתב או לא. ופי' זה נראה ברור וצלול. והשתא לא פליגי הבבלי והירושלמי. אלא איבעיא דר"ז ור' מנא היא אי הלכתא כאביי דאמר ע"א בכתב וע"א בע"פ אין מלטרפין או כאמימר דאמר דמלטרפין כמפורש בבבלי פרק ג"פ. וסוגיין דהכא כאמימר דאמר דמלטרפין. ועיי' בש"ך ח"מ סי' כ"ח סק"ד. ואני תמה שלא הביאו הפוסקים דעת הרשב"ם דהלכתא כאביי. שכתב דף קסה ע"ב בד"ה א"ל רב אשי לאמימר אנן הכי מתנינן לה כו' ולא תיקשי מיניה לאביי דאמר אין מלטרפין וצ"ע:

(שם) **מלא** תתימת יד העדים. כתב תו' ב"ב פ' ג"פ דף קסג ע"ב בתוספתא כמה יהו העדים רחוקין מן הכתב וכשר כדי שיהו נקרין עמו וכו'. משמע דאף ר' דוסתאי בר ינאי מכשיר כשהרחיקו שני שיטין. וקשה הא ודאי ליכא טעם להכשיר בכה"ג וא"ל דמכשיר שני שיטין בלא אוירין דהא ר' אבהו קאמר בסמוך כדי לך לך והא ודאי לר' דוסתאי בר ינאי קאמר ואיך מכשיר בכה"ג. וי"ל ר' אבהו ה"ק ר' דוסתאי אינו פוסל אלא ככדי לך לך אבל בלא ד' אוירין מכשיר:

(שם) **באיזה** כתב מבפרין ר"י כר"ש מלא תתימת ידי עדים. ובירוש' פ' ג"פ מסיים בה חזקיה אמר ובלבד לקולא שאם היה חותם ידי העדים דק והכתב גס הולכין אחר הגס חותם ידי העדים גס והכתב דק הולכין אחר הדק. וצ"ל גם בזה הולכין אחר הגס:

(דף נג ע"א) **שלא** מגופו כשר. כ' הש"ך בח"מ ס"ק י"ד דהכא איירי שמוכח מתוך השטר מה הוא ואפ"ה מגופו פסול אבל אינו מוכח מהשטר בענין דיש לחוש שמא היה כתוב בו תנאי כוי כמו מגופו והכ"י מייתי ראיה מהירושלמי דמחק או גרד שבשטר פוסל כל השטר ע"כ ע"ש. ואני אומר שמדברי הירוש' נראה בהיפך. דגרסי' פ' ג"פ ר' אבהו בשם ר"י בן חקולא כל שאתה יכול לתלות במחק תלה מהו כל שאת יכול לתלות במחק תלה. ר' יוסי קלירה וכו' סמפון כתיב מלעיל וסמפון מחיק מלרע אני אומר גמרו לעשותן קידושין גמורין בגין דלא מילר ביני גט מהני' ורבנן חששין דלא מילר ביני' גט שטר נפק וכו'. וה"פ ודאי דלא תנינן מן הסתם במחק שהיה שם תנאי לפסול כל השטר אלא בכה"ג שהיה כתוב סמפון מלמעלה וסמפון מחוק מלמטה

תיישין

חיישינן שמא אח"כ גמרו לעשות קידושין גמורין ולכך מחק התנאי שמלמטה ולא חשש למה שכתוב התנאי מלמעלה או דלמא התנאי שלמעלה עיקר והא דמחק מלמטה שלא היה המקום רחב בשטר כל כך לכתוב התנאי בשלימות ולא נפסל התנאי וחוששין לתרווייהו לחומרא. ורבנן היינו ר' חונה ור' שמיי חוששין לכך דלמא לא מחקי' אלא מפני שלא היה המקום מתוקן לכתוב שם ולא הוציאו אלא מה שכתוב שם. וזה דלא כפי' הרא"ש עמ"ש שם. מיהא שמעינן מהכא דאין לפסול כל השטר משום חשש תנאי אלא היכא דניכר שהיה שם תנאי ובענין המפורש שם. ודברי הב"י ר"ס ג"פ ודברי הש"ך הנ"ל צ"ע:

(שם) **צריך** להחזיר שתי שיטין מקום הכתב. עיי' בקונט'. וקשה א"כ כשהיה המחק במקום ב"ית שני שיטין וד' אורכין יהא כשר ולמה יהיה דוקא לפני שני שיטין וד' אורכין. וע"ק א"כ בכל השטרות ניחוש שמא יכתוב שני שיטות שאינן צריכין אויר ואפי' שני שיטות בלא אויר נפסלו אלא ודאי דלא חיישינן בהכי א"כ הכא אמאי ניחוש. ובב"י ג"פ הגירסא צריך להרחיק מן המחק מקום ב' שיטין. ופי' הרא"ש צריך להרחיק העדים מן המחק מקום ב' שיטין כדי שלא יזייף על מקום המחק וכשמרחיקין ב' שיטין כשר אם בא כך לפני הב"ד שזה תיקון תכמים הוא"ל והיה שם מחק והולרכו להרחיק ממנו שאם יזייף על המחק פסול הוא שהרי הרחיקו העדים מן הכתב מקום ב' שיטין ע"כ. ודברי תימא הם מאי מהני הך סימנא הלא עדיין יכול לחתוך כל מה שלמעלה וכותב שטר חדש על מקום ב' שיטין החלק ועוד למ"ד דאין כל השטר פסול אלא מקום המחק א"כ סימנא ג"ל לכך נ"ל דהגי' פ' ג"פ היה עיקר וה"פ צריך שיהיה המחק רחוק מקום שני שיטין דחיישינן שמא היה כתוב במקום המחק שריר וקיים ומחקו וכתב מה שרלה וקיים המחק בשיטה האחרונה שבין כתב לעדים. וכן מפורש בבבלי פ' ג"פ וכ"ה בש"ע ח"מ סי' מ"ד סעיף ח':

(שם) **מחלפא** שיטתיה דר' בא וכו' וקשה הא לא דמיין להדדי דהכא היינו טעמא דאמרינן שמא על דבר שאינו מענין של שטר חתמו כמו בשאילת שלום דאמרינן לעיל בפרקין דחיישינן שמא על שאילת שלום חתמו וי"ל קסבר הש"ס דחתימת עדים פסולים הוי כמו ענין אחר ואפ"ה מכשיר ר' בא ה"ה אם כתב ענין אחר בלא עדים במקום החלק כשר. לפ"ז נ"ל דסובר הירו' דרבי פוסל אפי' מילאוהו בעדים פסולים וא"ת הא תנן לעיל פ"ח גט קרח הכל משלימין עליו וי"ל קסבר הכי דוקא גט קרח שאין שם מקום לזייף אלא שלא נעשה כתיקון חכמים. וכ"כ הרשב"ם פ' ג"פ דף קסב ע"ב. ובכתובות פ"ב הלכה ז גרסי' א"ל אם אתה מאמינו שהוא בנו האמינו שהוא כהן ואם אין אתה מאמינו שהוא כהן אל תאמינו שהוא בנו ויעשה כמרחק עדות ויהא נאמן עליו א"ל בנו הוא אלא שאני אומר בן גרושה וכן חלוצה הוא. ועמ"ש שם בתו' בשם הרמב"ן. ולי"ל דש"ס ומן הסברא י"ל כי היכי דבהרחק עדות שני שיטין מכשרינן במילאוהו בקרובים אע"ג דע"י מילוי זה מתכשר השטר ה"נ יש להכשיר עדות זה שהוא כהן אע"פ שע"י כך אתה מאמינו שהוא בנו והוא קרוב דהא אי נמי קרוב משוי ליה ע"י עדות זה מכשרינן ומשני שאני הכא דהתם אין לפסול עדות הכשרים אלא מפני החלק וכשמילאוהו בקרובים עדות הכשרים בכשרותו קאי משא"כ כאן אם את מאמינו שהוא בנו שוב אין להאמינו שהוא כהן דאמרי' בן גרושה וכן חלוצה הוא:

(שם) **אני** אומר אפי' בע"א ודיין א' מקיימין. כתב הרא"ש כתובות פ"ב אר"י אמר שמואל עד ודיין מלטרפין אם ע"א החתום בשטר מעיד על כתב ידו וב' עדים מעידים על כתב יד אחד מהדיינין או הדיין בעצמו ואחר עמו מלטרפין כו' ופריך מאי דמסהיד ... דא לא מסהיד דיינא וכו' אלא לא מלטרפין וכן הלכתא הלכך כיון שאין השטר מתקיים ע"פ ע"א ודיין אחד אין אנו חוששין אם הדיינין קרובין להעדים ואע"פ דגרסי' בירושלמי פ' שבועת העדות שלא יהיו העדים קרובים להדיינין היינו בעדים המעידים לפני הדיינין לפי שאין מקבלין עליהן הזמה וטעמא דהזמה לא שייך הכא ע"כ. וכ' הש"ך ח"מ סי' מ"ו ס"ק מ"ו אם שנים מן השוק מעידים על העד ועל הדיין דהשתא כולא הך סהדותא הוא כשר ע"ש. וקשה א"כ מאי פריך הש"ס שם בכתובות דלמא הא דקאמר שמואל עד ודיין מלטרפין היינו לענין זה אם שנים מן השוק מעידים עליהם. ועוכא קמ"ל אע"ג דעל העד השני ליכא אלא ע"א. וי"ל דלשון הש"ס משמע ליה שהעד והדיין עצמן הן המעידין. אך דברי הרא"ש מפורשין דלא משמע הכין. גם מהא דגרסי' בירוש' ס"פ דיני ממונות וחד אמר אפילו בכתב אחד ודיין אחד משמע דגם אכתב קאי ולא אעד עצמו. וא"ת מאי קשיא להרא"ש מירושלמי פרק שבועת העדות הא הירושלמי דסובר עד ודיין מלטרפין ודאי פסולין וכמ"ש הוא בעצמו וי"ל הך מלתא דפרק שבועת העדות ברייתא דתנאי היא ואיכא מ"ד הכא וכסנהדרין שם דעד ודיין אין מלטרפין ופריך עליה מהני תנאי. ומ"ש הרא"ש לפי שאין מקבלין עליהן הזמה וכו'. קשה אף שכן מפורש בירוש' שבועות שם מ"מ לפום הבבלי הטעם דגזירת המלך הוא שלא יהא הדבר נגמר ע"פ קרובים ואם העד קרוב לדיין הרי הוא כעד עצמו נעשה דיין. וכ"כ הש"ך ח"מ סי' מו ס"ק כ"ג בשם הריטב"א. וצ"ל דס"ל להרא"ש דלא אמרי' גזירת המלך הוא אלא בעדות בלבד. ולכך ליכא למילף דיינים מינייהו. ותדע דבירוש' בשבועות שם קאמר ומנין שלא יהו הדיינין קרובין זה לזה כו' מה העדים כו' הרי דילפינן דיינים מעדים במה מלינו ואפ"ה קאמר ברישא שהעדים לא יהיו קרובים להדיינים מטעם גזירת המלך אלא ודאי לענין גזירת המלך לא ילפי' דיינים מעדים דתידוש הוא דהם ראו ב"ד הדבר א"ל עדים וכשמעם ואהכן מעדים בפניהם הוכשר הדבר כאלו ראו הן בעצמן מ"מ דתידוש הוא ומהידושא לא גמרי'. וכל זה דלא כש"ך הנ"ל וצ"ע. כתב הב"י סי' מו מחודש ע' בשם תשובת הרשב"א שטר שכתוב בו הנפק אם גובין בו אע"פ שאין מכירין חתימת הדיינין כו' אלא שבירושלמי משמע שא"צ קיום ועליו סמך מי שאומר שגובין בו ואנו אין לנו אלא גמרא שלנו ע"ש. ותימא אנא מלא הרב שמעות זה בירוש' אדרבה כולא סוגיין מבוארת שצריך קיום ומהא דפליגי בעד ודיין אי מלטרפין או לא נמי מוכח כן והיא גופא הראיה במכיא הרשב"א מגמרת בבלי וצ"ע:

(שם) **צריכין** העדים לכתוב וכו'. וקשה הא בשוכרין זמן הקנין איירי בשרי כותבין מלוה זאת מאחד כגיכן היא ה"כ ל"ל למכתב האיחור כלל דלא שייך כלל הטעם שבקונטרס והוא מדברי הסמ"ע סי' מג וי"ל קסבר ר"י דצריך לכתוב ואיחרנוהו וכתבנהו דלא ליחזי כשיקרא. ועיי' בח"מ סי' מג בש"ע סעי' י"ט ובש"ך שם:

(שם) **ויאות** שכן אם רלה לקיימו וכו'. נראה דאף רב המגונא לא קאמר אלא בשמילא החלק בשריטות וקסבר כי דינא אשריטות לא חתמי ור' מנא פליג וקסבר ב"ד נמי איכא למיחש שמא חתמי ב"ד אשריטות. וזה ראיה לפסק ר"י דגם בב"ד חיישינן דר' יוחנן פליג. ודלא כמ"ש הש"ך ח"מ סי' מו ס"ק פח ע"ש:

(שם) **גזר** דין נפק מקומי רב ולא היה כתוב כך. וא"ת וכי רב עבד דלא כמתניתי' וי"ל סתמא דש"ס הוה סבר טעמא דרב כדי שיכול להזימם והא פריך שפיר א"כ ה"ל למכתב גם איזה יום ואיזה שעה אבל לפי האמת הא דצריך לכתוב מי הם עידי קיום היינו בשלא קראוהו הדיינים ואינן יודעין אם עידי הקיום הם קרובי המלוה או הלוה אבל בשיודעין שאינן קרובים להלוה או להמלוה אינן צריכין לכתוב מי הם עידי קיום. וזה סייעתא למ"ש הש"ך בח"מ סי' מו ס"ק נא ע"ש:

(שם) **צריכים** הדיינים שיכירו הנידונים וכו'. וקשה אמ"ש הרמב"ם והובא בש"ע ח"מ סי' ז' אם אין הדיין מכיר אחד מהנידונים או מעשיו אין לך דיין לדק כמוהו ודוחק לומר דאיירי שאין עניים ניכר לו אבל יודע שמיהם דא"כ היינו מעשיו ותרתי ל"ל ונראה דאתיא סוגיין כמ"ד דאינו יכול לומר פרעתי נגד פסק דין דאל"כ יהא נאמן כמגו דפרעתי. והרמב"ם סובר כמ"ד דנאמן לומר פרעתי נגד פסק דין לפיכך א"ל להכיר אחד מהם. וסתמא דמתני' דפ' ג"פ משמע כדעת הרמב"ם דתנן כותבין גט לאיש כו' ובלבד שיהא מכירן. משמע דוקא בגט ושוברו הוא דבעינן שיכירן אבל לא בשאר דברים. מיהו אין משם ראיה כל כך דודאי אף בשטרי מקח אנ בשטרי שוברות איכא למיחש בכה"ג וחדא מינייהו נקט. וכ"כ בהג"א שם וה"ה בשאר שטרות ע"כ. ואני תמה מהש"ך שכתב בח"מ סי' לט ס"ק ל"א דהלכה שאינו נאמן לומר פרעתי נגד פסק דין ואלו כפי' ז' הכל מודים שא"צ להכיר הנידונים מ"ש וצ"ע:

(שם ע"ב במתני') **כתב** תניכתו וכו' בבבלי הגירסא וכך היו נקיי הדעת כו' והדר תנן כתב תניכתו כו' ופי' רש"י וכך היו נקיי הדעת נוהגין שלשון קודם לא היו חותמין עד אלא פנ"פ. וגי' ר"ת ור"ת כגי' שלפנינו. ונראין דברי רש"י דאטו כל נקיי הדעת שבירושלים היו בם לויי למשפחתן ואף דאמרי' בעלמא שהיו המשפחות ובעלי אומניות כל אחד נבדן מ"מ הרבה נמלאים שלא היו בעלי משפחה כלל ועמ"ש לקמן בד"ה כיני כו' ולגי' הירו' נ"ל איידי דרלה לאשמועי' תניכתו בעד דכשר קמ"ל תניכתה נגט כשר:

(שם בגמ') **וגט** פסול פשוט כו' עיי' בקונט'. לעיל ס"פ הזורק בד"ה מה כו' כתבתי בשם הרמב"ם הא דתנן ר"פ ג"פ שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו פסול היינו שבחתים בתרווייהו עדים בין מתוכו בין מאחוריו ע"ש. וקשה הא מפורש דמקושר שכתבו עדיו מתוכו ומאחוריו כשר. והרבה טעמים יש בדבר לחלק בין פשוט למקושר חדא דפשוט ה"ל מוקדם אם עשאו מקושר ופסול ומקושר שעשאו פשוט ה"ל מאוחר וכשר וכ"כ הרמב"ן שם ועוד מקושר שהקפידו חכמים על ריבוי העדים דמקושר בשלשה אם ריבה עוד בעדים ותתמם מכשרים כשר משא"כ בפשוט. ודוחק לומר מתני' כרחב"ג אתיא דמכשיר במקושר שכתבו עדיו מתוכו מפני אינו לנעותו פשוט כדתנן ר"פ ג"פ. דא"כ יש לנו לפסוק כרחב"ג דסתמא דמתני' כוותיה וכל

ספוקים דלא כוותיה מיהו י"ל למ"ד כתרי סידרי יש סדר למשנה א"כ ה"ל כאן ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם ועמש"ל בתו' בד"ה תיליה כו':

(שם) **הדיינין** חותמין אע"פ שאינן יודעין לקרות כו'. כתב הטור א"ע סי' קי"ל עדים שאין יודעים אחר קורא בפניהם והם חותמים וכתב הרמב"ם והוא שיכירו לשון הגט ונראה אם אין מכירין לשון הגט אלא שמתרגמין לפניהם כשר. וכתב הב"י כסוגיין איתא בהדיא לסיפך דהא ע"כ בקודין לפניהם איירי רב דאל"כ היכי קתני הדיינין חותמין אע"פ שאין יודעין לקרות ואפ"ה קתני דאין העדים חותמין אא"כ ידעו לקרות ע"כ. ותימא הא תהימת הדיינים דהכא איירי בשטרי קיום וכ"פ הב"י כתובות פרק שני דייני דף קט אבל הדיינים חותמין אע"פ שלא קראוהו שהרי אינן מעידים אלא שהשטר זה בא לפנינו והעדים הכירו שהיא חתימתן ע"כ. וכ"מ בסמוך מדברי ר' חגיי. א"כ כשלא קראו לפני הדיינים איירי. ואף שכתב הר"ן פרק שני דייני דמ"מ לריכין לקרות מי הוא המלוה והלוה שלא יהיו העדים קרובים להם וכ"כ בש"ע ח"מ סי' מ"ו סעי' ד'. כבר כתבתי לעיל בד"ה גזר דין וכו' דאם כותבין שם עידי הקיום א"ל לקרות השטר כלל ע"ש וצ"ע. והש"ך כתב בח"מ סי' מ"ה סק"ג נ"ל דרב קאי לעדיא אשאר שטרות דאין חותמין אא"כ יודעין לקרות דוקא הם בעצמם וס"ל כרשב"ג בבבלי בסוגיין דף י"ט אבל בגט מודה דודאי לא פליג את"ק ואדרשב"ג דא"כ רב דאמר כמאן וא"ת מאי פריך בסמוך אדרב ממתני' לישני מתני' איירי בגט י"ל עדיפא מיניה משני דאיירי בדיודעים לקרות א"נ דפשיטא אע"ג דתנן במתני' גט כל שטר קרוי גט כו' וה"נ מוכח בבבלי בסוגיין האי כתובת חתנים כו' סבר לאכשורי ממתני' א"ר ירמיה התם סופר שנינו ע"כ ע"ש. הנה בבבלי פ"ב מייתי מהך ברייתא דת"ק ורשב"ג סייעתא לדרב דאמר מקרעין להן נייר. ש"מ דרב ושמואל לא ידעו להך ברייתא א"כ ודאי דליכא לאקשויי מינה לרב. ועוד סוגית הירושלמי לעיל פ"ב הלכה ב' משמע דר"י ור"ל לית להו להך ברייתא. והא דכתב עדיפא מיניה משני. קשה כיון דהמקשה לא ידע לחלק בין גט לשאר שטרות ה"ל לאקשויי מברייתא דת"ק ורשב"ג א"נ נ"ל דגם המקשה לא ידעה דא"כ ה"ל לפלוגי בין גט לשאר שטרות כמפורש בדברי רשב"ג. ומ"ש דפשיטא דמתני' אף בשאר שטרות איירי. דברי תימא הן דבבבלי במכלתין פ"ב גרסי' ואלא מאי קמ"ל דגט כשר בכל לשון תניגא גט שכתבו עברים ועדיו יוונים כו' אי מההוא ה"א בגיטין אבל בשאר שטרות לא קמ"ל. הרי דלאו פשיטא הוא וכ"ש דאין למפרך מינה תיובתא לרב. וכא דאמרי' בבבלי סבר לאכשורי ממתניתא לאו משום דמתניתא בשאר שטרות נמי איירי אלא דסובר דמתניתא איירי דסופר ועד אפילו לכתחלה כשר ודייק ליה שפיר מדכשר בגט לכתחלה אפי' בשאר שטרות נמי כשר ושני ר"י כתהם סופר שנינו. לכך מותר לכתחלה. וכן מפורש בבבלי בפרקין דף פ"ו ע"ב דהכי אית ליה לרב דמתני' בלכתחלה איירי. מיהו דוקא הך דכתב סופר ועד איכא לאוקמי הכי דומיא דסיפא איש פלוני עד כשר דאיירי נמי בלכתחלה דתנן וכך היו נקיי הדעת עושין ועמש"ל בד"ה כתב תניכתו. אבל רישא דתנן גט שכתבו עברית כו' דיעבד משמע. אך ממאי דקאמר בסמוך אם היו יודעין את שניהם חותמין באיזה מהן שירלו אין להוכיח דאפי' לכתחלה מותר די"ל בסיפא מדלא מוקים למתני' בהכי דאיירי בשיודעין את שניהן אלא ודאי מדתנן לשון דיעבד ליכא לאוקמי בהכי. גם לגי' הרשב"א אין ראיה דסובר אפי' בשיודעין את לשון החתימה אין להם לחתום אלא בכתב השטר והיינו דמסיים וחתמו באיזה שרלו. ולי"נ רב כת"ק ס"ל דבכל השטרות קורין לפניהם והא דקאמר אא"כ יודעין לקרות היינו שמבינים מה שקורין לפניהם לאפוקי אם גם בלשון אינן מבינים לאו כלום הוא וכמ"ש הב"י שם בד"ה גם כו' ע"ש. משא"כ הדיינין א"ל לקרותו לפניהם וכמ"ש. ותדע דהא דברי רב הן הן דברי ר"ת השנויין בבבלי כתובות דף קט. והתם קאמר אא"כ קראוהו. והשתא ניחא הא דקאמר ר' חגיי לא כא קומי רב כו' דלפום ריהטא דברי תימא הן ורב מי מיהתבע לביקרא דאמר יבא עלי כו'. וע"ק אם נאמר דלא קיים רב כתב יווני וכי מידת חסידות הוא שמפסיד לזה שטרו שאינו רוצה לקיימו. בשלמא בשלא קראו כלל ניחא שלא חתם אע"ג דכתב שם העדים מ"מ איכא למיחש דנפיק מיניה חורבא שלא יתקול הלוה אחרי העדים אם הם קרובים והרחיק עלמו מכדנוד איסורא אלא כשקראו לפניו מה הפסד יש בדבר. לכך נראה דס"ק ר' חגיי הא דאמר רב יבא עלי כו' ודאי לא קאמר אלא בשלא קראו לפניו כלל אבל כשקראו לפניו ודאי דחתם דהכי לא בא לפניו שטר יווני כו'. והא דמשני בסמוך כשהיו יודעין לקרות נמי כשמבינין הכתב כשקוראין לפניהם נמי איירי. ומעתה דברי הטור נכונים:

(שם) **לא** בעית כו'. וקשה דלמא הא דקאמר ר"ה לא קאי אמתני' דג' גיטין דפרקין אלא אפלוגתייהו דת"ק ור' יוסי באומר אמרו וקאמר מתני' אתיא אף כרבנן והא דמכשיר הכא בכתב סופר היינו בדיעבד דומיא דרישא וכמ"ש בסמוך וקמ"ל דמתני' דג' גיטין לאו בכתב ידו דוקא אלא אפי' בכתב סופר ועד כשר בדיעבד א"נ אפי' מוקמית מתני' דהכא דבלכתחילה איירי נמי ניחא דאיירי בסופר מובהק ובדמוקי לה שמואל בבבלי בפרקין דף פ"ו ע"ב וי"ל ר' יוחנן שמע מר"א דקאמר ד"ה היינו כת"ק דמתני' דג' גיטין גם לא נ"ל לחלק בין סופר מובהק לשאינו מובהק. ור' יוחנן דלא ס"ל כר' יוסי מוקי מתני' דהכא כר"א דמתני' דג' גיטין ותנא כתב סופר ועד כשר וכ"ש כתב ידו ועד. משמע מהכא דלית הלכתא כר' יוסי כאומר אמרו. ותימא שלא הביאו הפוסקים ראיה מהכא דאמר אמרו כשר ועיי' רשב"א סוף פרק התקבל. והמהרש"א בדף פ"ו בד"ה אמר רב כו' דהירוש' סובר כתב סופר ועד שנינו ע"ש ולפי הנראה גי' משובשת היא:

(שם) **מבין** שאינו מלוי לזוג כו'. בבבלי פריך ודלמא אמלוכי אימלך כתבו תו' ופירש"י כיון שביטלו שוב אינו יכול לחזור ולגרש בו וה"נ דלר"נ דאמר חוזר ומגרש בו מאי איכא למימר ע"כ ותימא הא ודאי לריכין לפרש מתני' אף לרב ששת. ולשון מאי איכא למימר משונה דודאי לר"נ ניחא ול"ק למקשה אלא לרב ששת וע"ק לשיטת תו' שכתבו ר"פ השולח בד"ה התם כו' דמודה ר"נ כשביטל בפירוש דאינו חוזר ומגרש בו וכ"כ הרא"ש א"כ פריך שפיר ליחוש שמא ביטלו בפירוש וא"ל בשלמא שביטלו סתם נראין הדברים הוא"ל ויש ריוח מלמטה אבל שביטלו בפירוש אין רמז לדבר דא"כ אף לפירש"י שכתבו תו' דחיישינן שמא כתבו לשם איש אחר ונמלך כו' מאי רמז איכא לדבר עפי נאמר שכתבו לשם עלמו וביטלו וכשר לגרש בו לר"נ אלא ודאי כל שביטלו חיישינן שמא נעשה בענין דפסול א"כ ה"נ חיישינן שביטלו בפירוש. ומ"ש תו' ועוד פי' דה"ל כמו נכתב ביום ונחתם בלילה וא"נ כי העדים נזהרים שלא יחתמו על שטר מוקדם ע"כ נראה דסובר רש"י גט השולח למדינת הים לא שייך בו מוקדם דקלא אית להו כדאמרי' בבבלי לעיל פ"ב דף י"ח ואפי' לכתחלה מותרים העדים לחתום שטר מוקדם כל שיש בו זמן וע"ש בתו' בד"ה הנהו כו'. והכא חיישינן שמא אמר לשלחו למקום אחר ואימלך וגתנו במקומו ביום החתימה והרי הוא מוקדם:

(שם) **כיני** מתני' כו'. עיין בקונט'. וקשה הס"ד איש פלוני כלא עד כשר כ"ש איש פלוני בן איש פלוני בלא עד דכשר ועוד דלריכין להגיה תניכתו כו' כשר במקום פסול לכך נראה מ"ד כיני מתני' כו' עיקר אתי לאשמועינן דכך היו נקיי דעת עושין היינו שהיו חותמין פנ"פ ולא היו חותמין עד וגרסי' תחלה וכך היו וכו' וכתר הכי תנן כתב תניכתו פסול והיינו כגירסת רש"י ול"נ איפכא כגי' שלפנינו כיון דתניכתו פסול איך נאמר שנקיי הדעת היו עושין כן ור' אבהו פליג ואמר תניכתו כשר דהא אפי' אם כתב אני לחוד כשר וכ"ש תניכתו וסובר שגי' הירוש' עיקר במתני' ועמש"ל במתניתין:

(דף נד ע"א) **ישראל** שעשו כמעשה עכו"ם כו'. עיי' בקונט'. אבל המרדכי פי' דרב קאמר היכא שישראל מעשין ומכריחין אותו ליתן גט כיון שהדיינים עכו"ם פסול אפי' הדין אמת כגון איני זן ואיני מפרנס. ור"ת קאמר כשעכו"ם מעשין אותו לעשות כדייני ישראל כיון שהדיינין ישראל והדין אמת כגון איני זן ואיני מפרנס כשר ע"כ. ובגי' המרדכי חסר תיבת אפי' בין בדברי רב בין בדר"ת. ומהרש"ל כתב דקשה להמרדכי גירסתינו. ואין זו קושיא כלל. גם מ"ש דלעיל משמע בהדיא דאין כופין באומר איני זן כו' ע"כ. לא ידעתי מאי קשיא ליה הא מפורש בסמוך דר' יוחנן סובר באומר איני זן כו' דכופין. גם בבבלי ס"פ המדיר מפורש דרב סובר דכופין וכ"כ המהרש"א. מיהו לפמ"ש הרא"ש פ' הכעי' דהא דאמר שמואל התם עד שכופין אותו להוליא כר היינו ע"י נידוי אין ראיית המהרש"א כלום ע"ש. ופי' בקונטרס הוא כפי' המהרש"ל ומ"ש המהרש"א דדברי המהרש"ל דחוקים שאין דברי רב ור"ת מפורשים בגוונא חדא ע"כ. ק"ק דלפמ"ש בקונט' דבריהם מפורשים בפשטן בגוונא חדא. אך קשה לי אס"ד דעישוי ע"י עכו"ם והן בדיינים כשר לר' חייא קשיא מאי דתנן בישראל כשר הא ודאי בעשו כדין איירי דאל"כ פסול וכדאמר רב ה"נ אמאי תני סיפא בעכו"ם פסול כיון דבכדין איירי אף בעכו"ם כשר ודוחק לפרש הא דתנן ובעכו"ם פסול. היינו כשהישראל עושה כמעשה עכו"ם שכופה שלא כדין. והדבר פשוט דלפי' מהרש"ל נ"ל לר"ת שהמעשים הם עכו"ם והדיינין ישראלים וכשר אע"ג שהעכו"ם מעשים וז"ש תוס' אפי' דקאר"ת היינו גומר הע"ג שהוא כדין בעינן שיהיו הדיינין ישראל. אלא שעדיין קשה מי דחקו תו' לכך עפי ה"ל נפרש דפליגי ר"ת והומר דאיני זן כו' הוה כדין ול"ע. ונראה מ"ד איני זן כר כופין סובר נמי כל מקום דתנן יוליא היינו ע"י כפי' דהא בהמדיר שלא ליהנות תנן יוליא והתם ודאי דכופין דהשתא באומר איני זן כו' קאמר דכופין להוליא אע"ג דאיכא למימר עד שכופין להוליא יכפוהו לזון כדאמר שמואל בבבלי ס"פ המדיר אפ"ה כופין להוליא שאין אדם דר עם נחש כדאמר התם כ"ש בהמדיר ואף שיש קלת לחלק מ"מ הדעת נותנת כמ"ש וכ"נ דברי הרי"ף פ' הבע"י. ואין מקום לתמיהת הרא"ש שם דאתי דלא כירושלמי דאמר יוליא לא משמע דכופין דהיינו דוקא לשמואל אבל המסקנא לא קאי הכי:

(שם) **והא** תנינן כו'. כתבו תוס' הא דאמר רב לא שמעתי קול הכרת אלא פלוני מפלוני כו' לא פליג אמ"ד אלא כדי שיהו הנרות דולקות כו' דהיכא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר כרור כו' ועוד קול דלעיל לא שייך אלא בקידושין כו' ע"ש וברא"ש. וקשה הא מפורש כאן דפליגי ומ"ד דבעינן נרות דולקות מצריך נמי דבר ברור וכאמת קשיא עליה מגידושין. ואפשר דסבר ; מגלת פריך עליה בבבלי ש"מ דסובר בקידושין דאיכא רגלים לדבר לא בעינן דבר הברור וצ"ע :

(שם) **נבדק** הבם ונמלא מפי כשים כו'. כתב הרא"ש בירושלמי משמע דר' יוחנן סבר דמבטלין קלא דאמר נבדק הבם ונמלא מפי פסולין בטל הבם ע"כ. ר"ל מדמצריך כשרים דוקא ש"מ שאין חוששין כל כך לקול ש"מ דמבטלינן לקלא. וכ"מ בבבלי. ומהא דפליג רב אין ראיה דלא קאמר אלא דמפי נשים הוי קול אבל מ"מ מודה שאין חוששין מהרה לקול דהא לא חיישינן למפי עד ועוד רב ור"י קיי"ל כר"י ועוד מדפריך סתמא דש"ס לעיל פ"ק מהאי דר"י ש"מ דהלכתא כוותיה. מיהו הא ודאי שמעינן מדברי רב דמפי מסתבר לומר דמפי פסולין הוי קול מלומר דעד מכי עד הוי קול. נמלא שדברי רש"י כלשון האשון קיימי' ואי אמרי שמע פלוני מפלוני וליתנהו דליפיליג ו למ"ד מבטלין קלא אף זה מבטלין אך הרשב"א כתב לא שכשירו בו אלא עד מפי עד כלכד אבל לא עד אחד ומייתי ראיה מירוש' ע"ש נראה דסובר רב לא פליג אר"י. ויש קצת סמך לדבריו מדאמרי' בבבלי בכותא מבטלין קלא אסורא אתא דרב הוי כמ"ש הרא"ש א"כ סובר מפי נשים הקול בטל. אך לשון לא התירו אינו משמע כדבריו אלא כמ"ש בקונט' :

(שם ע"ב) **והא** תני ב"ש כו'. נראה דגרסי' תני ב"ש ולפוס שיגרת דלישנא דפ"ק דמס' סוטה דהתם פריך מינה גרס כן הכא בטעות והא תני. והא דפריך כסמוך מה מקיימין דב"ש קאי אמתני' דפריך דבר לב"ש ל"ל ומשני דאיצטרך דבר לדבר מכוער וכדתני בברייתא והייני בשים עידי כיעור כמפורש שם בסוטה וגי' שילא דפריך לא יוכל וגו' לב"ש ל"ל סובר דלב"ש אסור לגרשה עד שימלא בה דבר ערוה ובעדים ברורים דיליף דבר דבר לגז"ש כמפורש בבבלי בסוגיין ולית ליה הא דאמר רבא התם לא מלא לה ערוה ולא דבר מאי דעבד עבד אלא דקביא ליה כיון דמצרכי ב"ש עדים ברורים ואי עבר וגירש לא מהני א"כ כל היכא דתנן דגרושה יש לה כהונה הוא דלא כב"ש וזה תימא וכמ"ש לעיל פ"ח ה"ם ע"ש. והרשב"א כתב וקשה למה לא מוקי לה בדעבר מיהו אינו מחוור דבאי לא משתעי קרא ע"כ. נמלא דאף רב שילא מודה אי עבר וגירש דמהני ומוקי לכל הני מתני' לב"ש בעבר וגירש אך קשה לי הרי מפורש בבבלי יבמות דף עח דאי לאיסורא כתיב קרא ול"ע. והא דגרסינן בבבלי א"ל רבא מדגלי רחמנא באונס לא יוכל לשלחה כל ימיו בעמוד וכתזיר קאי התם דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד. תימא הא אמרי' בתמורה דף ה' לרבא אי לא כתיב ימיו ה"א לילקי וליהדר דה"ל לאו נגידא לא יוכל לשלחה לכך כתיב כל ימיו לגווי' אונס לאו שניתק לעשה ואין ליקין עליו. והשתא י"ל דוקא באונס הוא דאיכא לאו מצה"כ בשתם מגרש. וכיון דאיצטרך למכתב לא יוכל גבי אונס איצטריך למכתב נמי כל ימיו כי היכי דליהוי לאו שניתק לעשה. ואין לומר סוגיא דהכא כל"ק דתמורה דהא אף לל"ק מסיק דלרבא איצטרך כל ימיו דליהוי לאו שניתק לעשה כמ"ש תו' שם וע"ק רבא אדרבא דאמר הכי אי עביד מהני ואלו בתמורה קאמר אי עביד לא מהני וא"ל סוגיא דהתם סובר רבא כגרושה נמי אי עביד לא מהני דא"כ מאי פריך התם במסקנא מאי איכא בין רבא לאביי הא איכא טובא דלרבא הגט לא מהני ולאביי מהני מיהו הא י"ל דבאבי הכא מדכתיב באונס ולא בגט ס"ל כאלו כתיב דבגט מהני וא"ת מאי דייק רבא מאונס דלמא התם אע"ג דאית בה דבר ערוה לא יוכל לשלחה וי"ל הא כתיב לו תהיה לאשה ודרשינן אשה הראויה לו אבל שאינה ראויה לו יכול להוציא. ואין סברא לומר דבתחלת הנישואין בעינן אשה הראויה לו ולא בסוף דמהיכי תיתי לחלק. אך קשה דלמה קרא דאונס אתי ללמד דאפילו בדבר מכוער לב"ש לסוגית הירושלמי אי בדבר לב"ה לא יוכל לשלחה מצה"כ בשתם גט אבל לא ערוה ולא דבר אפי' בשתם גט לא מהני דהא ס"ל לרבא מסברא אי עביד לא מהני. ורש"י פי' דאי כל מגרשי שלא כדת בעמוד בסור קאי נ"ל לגלויי בהאי פ"ב. מ"מ הוא גופא קשיה דלמא קמ"ל קרא דבאונס אי מגרש משום

(שם) נותן עלת כדת. והא דתנן אונס שותה בעליו הייני מה שהיה בה מקדם אבל לא בדבר שנתחדש בה. ועמ"ש תו' כתובות דף מ'. ועוד למה לא נימא אין לך בו אלא חידושו שהם אפי' מלא בה דבר בעמוד והתזיר קאי ומנ"ל למידק בשאר מגרשי' שלא כדת דמהני. ובעיקר הדבר אני תמה למה לא מוקי הבבלי לב"ש דבר אתי לדבר מכוער וכסברת הירושלמי מיהו אף ר' שילא לית ליה הך סברא ואף בפ"ק דסוטה מפורש דאינו יכול לגרש בשביל דבר מכוער. מיהו התם מסיק דבעדים מלוה לגרש בדבר מכוער ע"ש :

(שם) **ליתן** עליו בלא תעשה. ותו' כתב בסוגיין ומשני לעבור עליו בבי לאוין ע"כ. ונראה דלאו דוקא נקטו הכי דאף לב"ש שהם מגרש אינו אלא בעשה דלאו הכא מכלל עשה הוא ואינו אלא עשה. ועיין בשבת הראב"ד לתרי"ג מלות ובכ"מ שם. ועמ"ש בסמוך :

(שם) **אתיא** דזקנים כב"ש כו'. כתבו תו' שבת דף יג ע"ב בד"ה בימי ליבונך מהו אצלך לא מבום שיש לחלק בין נדות לליבון דהא אמר רב פ' כמה אשה הרי היא בנדתה עד שתבא במים אלא לפי שידע אליהו שבך הי' המעשה ור"ת פי' פ' אע"פ גבי שמואל מחלפא ליה דכיתהו בידא דשמאלא הייני בימי ליבונה וא"נ כדפריבית ע"כ. מדבריהם נראה דליכא מאן דפליג אבב לכך מוכרחי' לומר שאליהו ידע המעשה. אבל מכאן נראה דפליגי זקנים אר"ע ופליגי בפלוגתא דב"ש וב"ה ותאם שאותו תלמיד סובר כב"ש או שידע שהיה מתלמידי ב"ש לכך שאל לה על ימי ליבון ואמר ברוך המקום שהרגו אף שאינו אלא לאו דאין כרת אלא בשכיבה מ"מ כיון דגם או היה נדה לב"ה חייב מיתה בעבר על דברי ב"ה ואף ב"ש לא עשו כדבריהן כדאמרי' פ"ק דיבמות. ולא ידעתי למה לא הקשו על פירש"י ור"ת מהא למייתי קרא ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב על ימי ליבון ומהך קרא ילפינן דכל מיני קירוב אסור. ואפשר עוד לומר כיון שלקחה תפליו בידה כמפורש שם לומר אף שהיה שבית אצלה הי' זהיר בתפליו ש"מ דאף בחול הי' עמה דייק אליהו שהיה עמה יותר מאשר בני אדם לכך שאל לה על ימי ליבון :

(שם) **ודר"ע** כב"ה. וא"ת הא כב"ש נמי אתיא אי סברי ב"ש אי עביד מהני איכא למיחש שמא ע"י בתתגנה בעיניו יגרשנה שלא כדין וי"ל כיון דמלתא דלא שכיח הוא ביעבור עבירה בפרהסיא ליכא למיחש להכי ועמ"ש בסמוך. והרשב"א כ' ותימא הא לא אתיא אלא כר"ע עלמו דמשום נוי מותר לגרשה אבל לב"ה דוקא משום דבר מגרשה אבל משום כיעור ונוי לא ע"כ. וכ"ל דבבבלי פ' כמה אשה מייתי לסך ברייתא אלא שיש שינוי בדברי ר"ע דגרסי' התם עד שבא ר"ע ולימד א"כ אתה מגנה על בעלה ונמלא בעלה מגרשה כו'. נראה דהבבלי סובר דר"ע לפי שיטתו לימד דמגרשה משום נוי לכך קאמר ונמלא בעלה מגרשה אבל הירוש' לשיטת ב"ה שהיב לכך קאמר והוא נותן עיניו בה לגרשה כלומר מדקדק אחריה וימלא בה דבר. מעתה אין מקום לקושית הרשב"א ובס' מבנה למלך פי"א מס"ג דחק בזה וא"ל. ומאי דקשיא ליה ל"ל לחוש לשמא יגרשה הא אמרי' בקידושין אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו וכתיב ואהבת לרעך כמוך ע"כ. ואין הנדון דומה לראיה הכעירות גופיה הוא הסבא בעלמא. גם שם בעיניו תשבא רחוקה היא שאף הוא מרחיק עלמו ממנה בימי נידותה לכך ל"ל כיון דיש לחוש לגירושין ודאי צריכין לחוש לכל מאי דאיכא למיחש. ומה שמקשה עוד שם מהא דאמרי' בסנהדרין בא וראה כמה קשי' גירושין שהרי דוד התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש ואי אמרת גירושין אסירי מן התורה היכ מוכח דקשים גירושים והלא איסור יחוד אינו אלא מדרבנן ע"כ. ונ"ל דלקמ"מ דודאי יפה דייק לר"ע דמתיר לגרש משום נוי ועוד הא כתבינן י"ת נשי דוד היו הנך עשרה פילגשים שהיו לדורות עד יום מותן אלמנות חיות. וכן הנה היו אסורות לדוד מקי"ו כמפורש בירושלמי פ"ב דסנהדרין ואין לך דבר גדול מזה שהיה מותר לגרשן ואפשר דב"ה מודו דאשה האסורה לו מותר לגרשה דהוי כמו ערוה ואפ"ה משום דשנוי המשלה לא גירשן ש"מ דקשים גירושין כזיווג ראשון כי היא חברתך ואשת בריתך

הדרן עלך המגרש וסליקא לה מסכת גיטין

חדושי אמרי ברוך למסכת גיטין.

בשירי קרבן דף כ' ד"ה בניו מה הם וכו'. הולד ממזר וכו'. נ"ב ל"ע דאף שהוא ממזר אינו עבד שוב מלאתי בפ"נ כדברי המגס מדברי התוס' ביבמות דף מ"ה ד"ה כיון יש קצת סעד לדברי המחבר. ויעוין בשאלתות פ' וישלח סי' כ"ה יעוין בפסקי תוס' ממסכת סוטה דין נ"א בפ' אלו נאמרים שם מגוין על תוספות מס' יבמות פרק החולץ דף מ"ה הכוונה דבזה מתורץ שם קושית התוס' מההוא דאיהא כל דאמר מדבית חשמונאי אנא עבדא הוא תיובק ני' דנתייאשו הבעלים ויעוין בחידושי מהרימ"ט קדושין ד"ע :

בש"ק שם ד"ה מודה שיש לו בה וכו'. ק"ק איך מייתי ראיה לסתור וכו' נ"ב לק"מ דהרשב"א לא בא אלא לחזק דבריו מה שכתב דכיון דיכול העכו"ם להפור בה בורות שיחין ומערות ע"כ נ"ל שיש להעכו"ם קנין הגוף בקרקע דבהפס קה"ג ליכא רשות להיות חופר בה בורות שיחין ומערות. ומטעם זה בזמן שהיובל נוהג אין הלוקח יכול לחפור בה וכו' למ"ד לא קנה קרקע ולמ"ד קנה קרקע אעפ"כ אינו יכול לחפור בה הוא משום דגלי קרא ושב לאחוזתו וזה לא שייך כשהלוקח הוא נכרי שאינו במלות יובל :

בש"ק דף ס' ע"ב ד"ה מי שאחזו וכו'. נקרא רוח רעה וכו'. לשון הרמב"ם בפי' המשניות שבת פ"ב על המשנה המכבה את הנר וכו' רוח רעה קוראין לכל מיני החולין הנקרא בערבי מלקוניא כו' יעוי"ש ויעוין ברמב"ם הלכות שהיטה פ"ג דין י"ב שהשב שהם בהדדי הס"ו ומי שאחזו רו"ר ובה"ג כתב מי שהיה רו"ר מבעתו והוא פי' המשנה דכאן :

בש"ק שם ד"ה אדם מעיד וכו' דף י' ע"א סנהדרין פ"ג וכו'. נ"ב יעוין בפ' ארבע מיתות הלכה ח' מכאן לדיינין שקיבלו עדותן עומדין בדינן דין :

חדושי בן אריה.

שירי קרבן דף א' ע"ב ד"ה על הממון כו' עד חמס וצ"ע. נ"ב ע' שלשי נגורים בשם ריא"ז פ' זה בורר [דף ה' ע"ב] ובכנסת הגדולה חשן משפט סי' נ"ח אות כ"ח ולכאורה קצת ראיה מכאן לריא"ז ויש לדחות דהשוד שאני. אבל אם נפסל על ידי עדים בממון פסול מן התורה לכל עדות [וע"ע גיטין דף יו"ד ע"א על פירש"י שבמתני' שם] :

שם **בשירי** קרבן בד"ה תיפתר כו' וגירסא זו מכוונת יותר כו' נ"ב וכ"ה להדיא בבעל העיטור אות ק' קרובים ובמרדכי פ"ק דמכות שהעתיקו לשון הירושלמי ע"ש והביאור הוא פשוט לפי גירסא זו. דהסא דאמר ר' יוחנן על המתני' תפתר שחתם ישראל לבסוף פליגי אמוראי ר' יוסי (והוא אמורא בירושלמי כידוע) ור' אילא בשם ר' יוסא, דר' יוסי ס"ל דאהיא כמ"ד עדים חותמים זה שלא בפני זה. הלכך דוקא שחתם ישראל לבסוף והי לאו דידע הישראל שהכותי חבר לא היה חותם אחריו ולא חיים ר' יוסי לדלמא רווחא שביק כו' [כמ"ש בגמרא דידן גיטין יו"ד] אלא מסתמא חתמו כסדר אבל למ"ד אין עדים חותמין זה שלא בפני זה א"כ ראה הישראל כשחתם הכותי בוודאי למדו שיהתום לשמה ואפי' חתם הכותי לבסוף כשר. ור' אילא בשם ר' יוסא ס"ל כגמרא דילן בגיטין שם דאדרבא למ"ד עדים חותמים זה שלא בפני זה אפי' חתם ישראל לבסוף נמי פסול דאמרינן רווחא שבק למאן דקשיש מיניה אבל למ"ד אין העדים חותמים זה שלא בפני זה כשר כשחתם ישראל לבסוף דאי לאו דכותי חבר הוא לא הוה מחתים ליה קמיה דידיה אבל כשחתם ישראל בתחלה אף כשישראל ראה כשחתם הכותי מ"מ אינו יודע אם חתם לשמה דלא ס"ל האי סברא שהישראל מלמדו שיחתום לשמה. ואח"כ מביא הירושלמי שם הברייתא דפסר שחתמו בארבעה עדים כו' ומקשה עליה ויעשה כהרחקת עדים כו' ומתרץ עלה. [וכן הגיה כאן בפני משה ובדפוס זיטאמיר הדפיסו כן גם בפנים וכמו שעשו בהרבה מקומות שהדפיסו בפנים כמו שהגיה בפ"מ ולא עשו בזה כהוגן שהיה להם לציין את הנוסחא הישנה ושים כאן הג"ה וכמו שהעתירו בזה הראשונים ע' יורה דעה סי' רע"ט וביאור הגר"א ז"ל שם ס"ק ב' ופ"ת שם סק"ג. וע' מ"ש בזה בהגהות בן אריה על אלפס מכות על מרדכי וע' מ"ש בבן אריה על חשן משפט סי' מ"ה וע"ש בחו"מ סי' מ"ה בתומים ס"ק י"ד ובקצוה"ח ס"ק ג' ובנה"מ שם ס"ק ג' מה שכתבו כולם על דברי הירושלמי הזה [וע' בריטב"א שהביא מקצת דברי הירושלמי הזה] : **בש"ק** ד"ז ד"ה הן אומרים כו' ונוסחא מוטעת היא בר"ן. נ"ב ע' בעיטור אות מ' מכירה שהיא לשון הירושלמי כמ"ש בר"ן (הקרקע בחזקת בלקוחות שהמוציא מחבירו עליו הראיה) :

מה"פ דף נ"ו ע"ב ד"ה כרמו וכו' דין זה אינו מבואר בבבלי ולא דברו הפוסקים בזה כלום עכ"ל. נ"ב עי' רא"ש סוף בכורות [פ"ח סוף סי' י"א] ובבעל התרומות שער מ"ג חלק ד' שהביאו הירושלמי הזה :

חדושי מהר"א מגריידץ.

בשירי קרבן דף ב' בד"ה האומר תנו כאומר כתבו ותנו עד שהרי אין העבד בידם. נ"ב נ"ע הלוה לא הושלם מתחילה לכך, ובגוף הקושיא במח"כ נעלם ממנו לפי שעה דברי התוס' ב"ב קמ"ט א' ד"ה דקא וכו' דשחרור שאני. ואפשר דאף רב סבר דשחרור מצוה לד"ה כיון דהאי ואו אין התחלה לדבריו במ"ש הא אליבא דרב קיימינן. ורהיה שכן הוא שכתבו התוס' דר"מ הוי יחיד וכאן מצאנו דרבי ורבנן סברי מצוה לד"ה. ודוחק כיון דלא מצאנו זאת בבבלי ואם שחרור שאני ניחא. [נראה כוונתו דל"ע על התירוץ שכתב דעבד שאני וכו' ועדיף וכו' ביד השלים הלא שכתבו עבד ... ד"ה דקא וכו' דבעינן הושלם מתחלה לכך וכאן נמי עבד כמוגן לא הושלם מתחלה לכך ומה לי

שהוא תפוס בעצמו והעבד עצמו הוי שליח וגם מוש"ב ניהד הלוה לעולם לא אמר לו בעה"ב כן שיהא הוא השליח וגם המושלם לענין שחרור. וגם בגוף הקושיא ט"ש הא אליבא דרבנן קיימינן וכו' ולפיכך אי אפשר לאוקמי מתניתין כמ"ד מצוה לקיים ד"ה דא"כ נ"ל נגורין הלוה מסקי התוס' שם בב"ב קמ"ט ע"ב דגבי שחרור דעבד יש לנו לומר יותר מצוה לקיים ד"ה מבשאר דברים א"כ אפשר לומר דאף רב סבר גבי שחרור דמצוה לקיים ד"ה וכמ"ש התוס' הנ"ל. דאף דרב מוקי בנגורין וא"כ ס"ל לרב דאין מצוה לקיים ד"ה דאי ס"ל דמצוה לקיים ד"ה נ"ל נגורין וכמ"ש התוס' בגיטין י"ג ע"א ד"ה והא. מ"מ יש לומר דהא רב קאי דוקא אסיפא דאמר הנו מנה לאיש פלוני דבעינן נגורין וכמו שפי' רש"י ז"ל משום דס"ל אין מצוה לקיים דב"ה. אבל גבי עבד י"ל דס"ל דמצוה לקיים ד"ה וכסברת התוס' דב"ב הנ"ל. וא"כ אזלה קושיתו דלרב לא מצינן לאוקמי כמ"ד מצוה לקיים ד"ה די"ל באמת דגם אליבא דרב הוי מצינן לאוקמי רישא דאיירי בענין מצוה לקיים ד"ה וקמ"ל דבאומר הנו אין כופין כמו דס"ל לרבי בירושלמי ודוקא בשחרור כופין. והא דאוקמי רב בנגורין דמשמע דבלא נגורין לא יתנו משום דס"ל דאין מצוה לקיים ד"ה וכמ"ש התוס' בגיטין הנ"ל הוא דוקא בשאר דברים אבל בעבד ס"ל לרב דמצוה לקיים דברי המת וע"כ הפכו בגיטין שם ד"ה ממאי תירוץ אחר דלא נוכל לאוקמי מהניהן דאיירי בדין דמצוה לקיים ד"ה —. ועוד הביא הגאון ז"ל ראיה לסברא זו דאף כמ"ד דס"ל דאין מצוה לקיים ד"ה מ"מ גבי שחרור דעבד ס"ל דמצוה לקיים ד"ה הלוא לכאורה יש להקשות במ"ש התוס' שם בגיטין ד"ה והא לא משך דר"מ הוי יחיד לגבי רבנן דס"ל דמצוה לקיים ד"ה הלוא כאן בירושלמי מצינו דרבי ורבנן ס"ל דמצוה לקיים ד"ה דע"כ לא פליגי אלא בלשון תנו אי הוי כלומר שחררו או לא אבל תרווייהו ס"ל דמצוה לקיים ד"ה וזה דוחק לומר דלפיכך כתבו התוס' דר"מ יחידאה הוא בדין זה משום דלא אשכחן בבבלי עוד תנא או תנאים דס"ל כר"מ. דמה לי תנאי דבבלי או תנאי דירושלמי. אכן לפי הסברא של התוס' הנ"ל דגם שחרור שאני דכאן גבי גם שחרור מצוה יותר לקיים ד"ה מבשאר דברים א"ש דהלוא בוודאי יש לומר דבעלמא ס"ל לרבי ורבנן דאין מצוה לקיים ד"ה ורק כאן בירושלמי דמיירי גבי שחרור לעבד מש"ה ס"ל גם לרבי ורבנן דמצוה לקיים ד"ה א"כ אתי שפיר מ"ש התוס' דר"מ יחידאה הוא בדינו והיינו בשארי דברים וכנ"ל] :

בשירי קרבן ד' י"ד ע"ב ד"ה להן עליו בלא תעשה וכו' אינו אלא בעשה. נ"ב יש להמוס הא איתא ביבמות י"א ע"ב בבבלי דר"י ב"כ סבר [דאינו בלאו] והכן קיי"ל כחכמים דאיכא לאו והרמב"ם פי"א מגירושין כתב דלוקין, אך הלח"מ פלפל שם לומר דרק מחויב מכת מרדות אבל לאו ודאי איכא ולא לאו הבא מעשה והירושלמי כתב ביהיה נ"כ לר"י ב"כ אבל התוס' כתבו שפיר להלכה. והיה לירושלמי עוד לתרץ דנפ"מ אליבא דמ"ד יבמות מ"ט דגם מחייבי לאוין דלאו דשאר נמי הולד ממזר ובסוטה לכו"ע לאו ממזר הוא. ויש לעיין בזה בדעת רש"י ולמסקנת התוס' שם ניחא ע"ש. [נראה כוונתו של הגאון דהמחבר שירי קרבן כתב דהא זנתה אשתו תחתיו ולא גרשה אינו אלא בעשה הלוא מבואר ביבמות בבבלי דרק לר"י ב"כ ליכא לאו בזה אבל חכמים ס"ל דיש גם לאו אם הבעל לא גירש את אשתו שזנתה תחתיו ואפילו הלח"מ דפלפל דמכות מדאורייתא ליכא רק מכות מרדות בכ"ז לאו איכא ולא לאו הבא מכלל עשה. וא"כ לרבנן אם גירש הבעל את אשתו שזנתה תחתיו ונשאת לאחר וא"כ נתגרשה מהשני ונשאה הבעל הראשון עובר בשני לאוין. וכן כתבו התוס' גיטין דף נ' ע"א ד"ה מה דעובר בשני לאוין. ומה שתירץ הירוש' כאן בגיטין לתן עליו בלא העשה דמשמע דאינו עובר רק בלאו אחד הוא מטעם דרולם לתרץ גם לר"י בן כיפר דס"ל דגבי סוטה לחוד אם לא גרשה ליכא לאו אבן אם נשאת ונתגרשה ונשאה בעל הראשון עובר בלא תעשה א"כ יש נ"מ גדולה גם לר"י בן כיפר דבלא נשאת לאחר ליכא לאו אם לא גרשה ואם גרשה ונשאת לאחר ונתגרשה מהשני ונשאה הראשון עובר על לאו דלא יוכל ולפיכך נכתב בתורה הלאו דלא יוכל — אבן לרבנן יש נפ"מ בזה האופן דאם זנתה תחתיו ולא גרשה עובר בלאו אחד ואם נתגרשה ונשאת לאחר ונתגרשה ונשאה הראשון עובר בשני לאוין ולפיכך נכתב בתורה הלאו דלא יוכל — והתוס' שכתבו בגיטין הנ"ל לעבור עליו בשני לאוין אתו שפיר להלכה דקיי"ל כרבנן דגם גבי סוטה לחוד יש לאו אם לא גרשה כמבואר ביבמות י"א ב' ואם גרשה ונשאת לאחר ונגרשה השני ונשאה הראשון עובר או בשני לאוין הלאו הראשון מטעם שהיתה סוטה הייגו שזינתה תחתיו ורבנן והלאו השני הוא הלאו דלא יוכל (וראיתי שגאון אחד הגי' שם בגיטין בתוס' הנ"ל שנ"ל בלאו ולא כמו שכתוב בתוס' בשני לאוין ומטעם שגם בירושלמי איתא הלשון ליתן עליו בלא תעשה משמע דרק לאו אחד איכא—אכן לפי דברי הגאון ר' אלי' גריידיץ ז"ל אתי שפיר דברי התוס' דהירושלמי כתב תירוצו גם לר"י ב"כ וכנ"ל והתוס' כתבו להלכה דבאמת הלכה כחכמים דחייב בשני לאוין לאו דסוטה ולאו דלא יוכל וכנ"ל וכתב עוד הגאון הנ"ל דהו"ל להירושלמי לתרץ נמי דיש נ"מ בזה דכתבה התורה הלאו דלא יוכל דאי מלאו דסוטה בלבד ליכא ממזר ומלאו דלא יוכל איכא ממזר למ"ד דמחייבי לאוין דלאו דשאר נמי הוי ממזר כהסוגיא דיבמות מ"ט ע"א וע"ב. ומ"ש הגאון ר' אליה גריידיץ ז"ל ולמסקנת התוס' שם מ"ט ניחא — כוונתו לדעת ר"ת שדעתו דמחזיר גרושתו וסוטה הוו חייבי לאוין דשאר וא"כ מסיהם הוו ממזר לכ"ע וא"כ אין נ"מ בין הלאו דסוטה ובין הלאו דמחזיר גרושתו וכו' אתי שפיר דלא הזכיר הירושלמי דיש נ"מ בין הלאו דמחזיר גרושתו ובין הלאו דסוטה ולפיכך כתבה התורה הלאו דלא יוכל כיון דבשניהם הוו ממזר וק"ל] :

גליון אפרים
לירושלמי ממסכת גיטין

(דף א' ע"א) **פ"א ה"א** (במשנה) והמביא ממדינה למדינה במדינת הים. כצ"ל:
(שם ע"ב) תנינן דבתרה אחד גיטי נשים כו' היה כתוב בו מתנה כו' מאחר שערערו בטל אצל הגט ערערו בטל אצל המתנה כצ"ל:
(דף ב' ע"א) שם אמר לון עריג לזקין חתומין עליו. עיין בירושלמי פ"ג דע"ג ה"י ואילין איגרתא לא גויס לזקין כתיב בהן ולא אמר ע"י עילא וכצ"ל בתרומות פ"י ה"ג כמש"ש בפ"מ:
(דף ד' ע"א) שם ר' ירמיה בעי כתבו בא"י וחתמו בחו"ל כו' אבל נכתב בחו"ל ונחתם בא"י כו'. כצ"ל שצ"ל. ופירושו בעי כמו אמר כמ"ש בפירוש בעל ספר חרדים בברכות פ"א ה"א ר' בי בר ר' בון האי בעי לאו שאלה היא אלא אומר דבר בפשיטות ויש כיוצא בו הרבה בירושלמי עכ"ל: (ע"ב) שם ואין למינה של קיסרין בקיסרין. בק"ע כותב וקיסרין מא"י היא א"נ קיסרין חו"ל. עיין בתוספתא בסוף אהלות ובירושלמי בפ"ב דדמאי רבי התיר קיסרין. ועיין בתוס' ב' ע"א בד"ה ואשקלון יאור"ת וכו' ובקיסרין היו רבנן מפורסמים בשם רבנן דקיסרין ור' אבהו דר שם כדאיתא ירושלמי ברכות פ"ח ה"ב ר"ז סליק גביה ר"א לקיסרין ובפסחים ספ"ג ר' אבהו שלח לר"ח בריה יזכי בטבריא כו' שמבלי אין קברים בקיסרין שלהוליך לטבריא ובבבלי ר"ה דף ל"ד ע"א אתקין ר"א בקסרי ושם גם מה כדאיתא בבבלי מ"ק כ"ה ע"ב ובירושלמי בפ"ב דע"ג:
(דף ה' ע"ב) שם **ה"ב** ר' ישמעאל אבוה דר' יודן בעי. פירושו כמו אמר. וכמ"ש לעיל גבי ר' ירמיה בעי והתוס' דגיטין ב' בד"ה ואשקלון גורסים אומר וכמ"ש במה"פ:
(דף ו' ע"ב) שם **ה"ד** על הממון נחשדו ועל הממון נפסלו לא נחשדו על העריות כו'. בש"ק כתב וקשה אם נחשד על ממון הו"ל רשע דחמס ופסול לכל עדות שבתורה דכתיב אל תשת ידך כו' להיות עד חמס. נ"ל דלא קשה דהא בבכורות ל"ו ע"א אמר על מה שהקשה שם ר"פ לר"מ דס"ל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו וס"ל החשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה כהנים ה"נ דלא דייני דינא כו'. אימר דאמר ר"מ להחשא לאחזוקינהו מי אמר ופרש"י לאחזוקינהו בחשודים וכי אמר ר"מ חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה היכא דמוחזק לן דעובר על דבר אחד. וה"נ לדידן לענין רשע דחמס דפסול לכל עדות הוא דוקא מי שהוא מוחזק להיות רשע דחמס אבל החשוד להיות רשע דחמס אינו פסול אלא לעדות ממון. כי היכי דס"ל לר"מ דכהנים דחשידי על מומי בכור דנפסלין לעדות מומין דבכור אבל כשרים לכל עדות שבעולם:
(דף ח' ע"א) שם **ה"ה** תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחב"א זכה כופין כו'. עיין בב"ב קנ"א ע"ב בתוס' ומוכח משם דגרסי וחכ"א זכה כגירסתנו ומפרשי דכופין את היורשים רבנן קאמרי וכהק"ע ולא כהפ"מ וכן כתבו בגיטין י"ג ע"ב בד"ה ממאי:
(דף י"א ע"ב) **פ"ב ה"ג** וכתב לא חוקק כצ"ל. וכדלקמן וכן הגי' בשבת [פי"ב ה"ד]:
(דף י"ב ע"א) שם אמר ר' זעירא תנא בונה בר שילא. עיין בק"ע ובמה"פ ועיין לקמן פ"ט ה"א אמר ר' זעירא תנא שילא בר בינה: (ע"ב) כתבו על קרן הצבי. גררו וחתמו ונתן לה כשר מפני שגררו ואח"כ חתמו הא אם חתמו ואח"כ גררו לא. כצ"ל שצ"ל (והכונה שגרר האוכל שמבפנים ואם חתמו ואח"כ גררו פסול דשומר האוכל כאוכל ומיירי בקרן הנופה):ר"ב בשם ר' מישא והוא שכתבו על זכרותו של קרן (זכרותו של קרן היינו במקום שחותכין ויוצא ממנו דם שזה הוא שומר)אבל אם כתב על נרתיקו כפרוש הוא (דנרתיקו הוי יד אלמא דידות האוכלין לאו כאוכלין הן. ועיין בחולין קכ"א ע"א. ובנוע"י בעירובין לא פירש כן):
(דף י"ג ע"א) שם **ה"ד** לית הא פליגא על ר' יוחנן. עמ"ש לקמן פ"ג ה"ב:
(ע"ב) שם **ה"ה** ר' יוחנן אמר והכתיב וכתב לה לשמה (כלומר היינו יכתב לה לשמה כשגדול עומד ע"ג. וכן מוכח מהירושלמי בריש תרומות) שמואל אמר צריך שינית תרפו של גט עמו כו' (תרפו הוא הרי את מותרת לכל אדם.ועיין בזבחים ג' ע"א דמוכיח הגמרא משמואל דס"ל דהכותב טופסי גיטין צריך להניח מקום הרי את מותרת לכל אדם דבנט סתמא פסול. ור"י ס"ל סתמא כשר והוי גט כמו מילה דמהני נעע"נ. וכמ"ש התוס' שם בדף ב' ע"ב ובגיטין כ"ג ע"א.וכיון דס"ל דבכלל טופס הוא נ"כ ה"א מותרת לכל אדם יכול לאוקמי כשמואל. וסתמא דהש"ו נרע מסתמא. כמ"ש התוס' דחולין י"ב ע"ב. משו"ה מוקי לה כשנעע"נ כר"ה ואפילו בכל הגט נמי). (נוע"י):
(דף י"ד ע"א) שם **ה"ו** אמר ר' אימי אילולא ר' בא כו' ואפילו תימר לא שמיע ר' אימי. כן הגירסא בר"ן בסוף פ"ב דגיטין:
(ע"ב) **פ"ג ה"א** מילתיה דר"י אמר כולן פוסלין דר"י אמר כתב תרפו בטופס כשר. (כלומר דר"י דס"ל סתמא כשר גוזר בסופר שכתב להתלמד אטו סתמא וכן פוסל באיזה שתרצה אגרס דילמא יש ברירה אבל ר"ל דס"ל סתמא פסול לא גזר בסופר שכתב להתלמד. ובאיזה שתרצה לא שייך ברירה כיון שסתמא נ"כ פסול. וכמ"ש התוס' כ"ד ע"ב בד"ה לאיזו). (נוע"י): שם לפום כן שאל בקידושין (דבקדושין אפשר לומר סתמא כשר דסתם אשה לכנסה עומדת) כו' מה אם גיטין ע"י שהוא צריך לשמה וכתב שלא לשמה נגעו בה גירושין כו' (אף דסתם אשה לאו לגירושין עומדת) והתהא פשיטא ליה הא כן לא פשיטא ליה הוא' כו' כצ"ל. (נוע"י):
(דף ט"ו ע"א) שם והן שני גיטין פסולין כבשתי נשים. כצ"ל: שם ברם הבא לא זו כרות לשמה ולא זו כרות לשמה מכיון שנתנו לה כו' סיומא דתירולא הוא. כדמוכח מלקמן פ"ט ה"ו. והכונה בדכתב ב' גיטין לגרש בהן אשה אחת באיזה שירצה בעת הכתיבה והחתימה לא זה ולא זה כרות לשמה אלא שתאמר כשנתן לה שאיגלאי מילתא למפרע שגט זה כרות לשמה זה. לא אמרינן: שם ע"ב ר' עזרא בעא קומי ר"מ מעתה אין תופסין כרבי. (כצ"ל הכונה דלרבי אין כותבין טופסי גיטין דכל טופס הוא על תנאי שיכתבו תורף). (נוע"י):
שם **ה"ב** מתניתא פליגא על ר"ל הכותב טופסי גיטין כו' כצ"ל. (נוע"י):
(דף ט"ז ע"א) שם וקשיא על דר"י אם בשכתב תרפו בטופס בדא חכמים מכשירים (אמאי לא גזור דילמא כתוב מהתורף גם שמות האיש והאשה כדגזרינן לעיל בפ"ב ה"ד במחובר שאין כותבים דגזרינן כתיבה אטו חתימה או אטו שם האיש והאשה) ר' ירמיה בשם ר"ז כו' (כלומר דאפילו אם נגזור לכתוב תורף לשמה אטו שמותיהם מ"מ יכול אח"כ לכתוב שמותיהן שלא לשמן ופסול ואין תועלת בהגזירה משו"ה לא גזרינן משא"כ במחובר אם תגזור שלא יכתוב במחובר אטו התימה או אטו שמות האיש והאשה ממילא כתוב ויחתום בתלוש לכן גזרינן. וזה כונת הירושלמי שם לית הא פליגא על ר' יוחנן. והיינו מטעם ר' ירמיה בשם ר"ז בסוגיין. וסברא זו כתבו התוס' בגיטין ד' ע"א בד"ה וחתמו). נוע"י: שם אמר ליה כן אמר לי ר' זעירא רבי. כצ"ל שצ"ל ובמ"ש לקמן בפ"ט ה"ח: שם וקשיא על ר"ל אם בשלא כו' בדא ר' יודה פוסל. (ובשלמא לר"י ל"ק דר' יודה פוסל אם כתב תרפו בטופס דסובר סתמא פסול בגט). נוע"י: (שם ע"ב) **ה"ג** והוא דמר תרין תלת שורין. ביבמות [פט"ז ה"ו] הגי' בההוא דמר תרין תלת שורין:
(די"ז ע"א) **ה"ד** כגון זוגין כו' ואיסטרטיות. בכתובות פ"ב ה"ט הגי' כגון זוגין כו' ואפרטומות:
שם **ה"ה** מפני שחלה הא לא חלה לא כו' ר"ב בריה דר"ח משום תנאי גיטין (אסיפא אם אמר לו טול כו' קאי) לית הדא פליגא על ר"י דר"י מר שוטר שמסר לשומר הראשון חייב מה נפק מביניהון קידם הבעל כצ"ל אף

לא שייך אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר מ"מ כשלא מבוש תנאי גיטין ולא פליג על ר"י אלא שמוסיף שאפילו בכה"ג פסול משום תנאי גיטין) אף בקידושין כן. (אם השליח שלא שליח וקדשה אף דעתה ליכא קפידא דהא נתרצתה להתקדש גם ע"י זה מ"מ אינן קדושין כמו בגיטין בקידש הבעל ונפלה) מה בין גיטין מה בין קידושין (אמאי בגיטין כשלא עשה שליח ובקידושין אפילו אלה לא יעשה שליח. כן מוכח מלקמן פ"ד סוף ה"א שהפילוש הוא כך). נוע"י:
(דף י"א ע"א) **ה"ז** אתא עובדא קומי ר' אימי כהן לוי. אולי צ"ל בהן לוי כמו לקמן פ"ו ה"ד מעשה היה בכהן שבעל ע"ש בפ"מ: (שם ע"ב) תני בר קפרא אין לך אדם שאינו בא לידי מדה זו. בבלי שבת קנ"א ע"ב:
(דף י"ט ע"א) **ה"ח** אלא יום ראשון בלבד תמן תנינן מקוה כו' כצ"ל: שם תמן למפרעה נתקלקלה ברם הבא מיכאן והילך נתקלקלו (כלומר שם החשש על להבא שמא יבקע הנוד אבל במשנתנו החשש הוא על לשעבר על רגע ההפרשה דילמא אבדו. והוא כחלוק הבבלי בגיטין כ"ח ע"א בין שמא מת לשמא ימות. ועיין בתוס' קדושין מ"ה ע"ב. ועיין לעיל סוף ה"ג): (שם ע"ב) ר' קריספא בעי כל שנה ושנה הוא בודק כו' נישמעינה מן הדא המוכר יין לחבירו בן שנה חייב באחריותו עד החג (כצ"ל) אמר ר"י תיפתר באילין כו' (ועד החג אכתי לא עברה עליו שנה) ניטר משום הדא מטעומיתה (הוא לחוי דאין הקפידא באמר לו יין משום שכבר נבדק שתי פעמים ומיושן ג' אלא משום כדא מטעומיתה דיין בן שתי שנים טעמו טוב מטעם יין בן שנה ויין בן שלש שנים טעמו טוב מיין בן שתי שנים) מן הדא מהיישן חייב באחריות עד החג. (עיין לשון התוספתא בפ"ו דב"ב ובבבלי שם צ"ח ע"א תאנא ומיישן והולך עד החג) הדא אמרה בכל שנה ושנה הוא בודק כצ"ל: שם ביצד הוא בודק כו' (הוא בעיא דלא איפשטא אם בודק חבית אחת וכולן תלויות בה או שבודק כולן וכמו שמסיק שלוקח מומחין שיודעין להכות על החביות ולדעת מה בתוכן:
(דף כ' ע"א) **פ"ד ה"א** הלך לבטל את הגט אשכחיה באיסטרטא אמר ליה ההוא גיטא דיהבית לך (היא הגט שמסרתי לך) אמר ליה יבילי לה (כבר הבאתי לה ומסרתי לידה) כן נ"ל שצ"ל:
(שם ע"ב) **ה"ב** אם היה שרוי במקום אחר מגרש באיזה שירצה. כצ"ל:
(דף כ"ב ע"ב) **ה"ד** ר"ס בשם ריב"ל ורבי יוסי בן שאול בשם רבי כצ"ל וכדלקמן:
(דף כ"ג ע"א) שם קטנים לא יצאו לחירות למה שהן לא יצאו במיתת רבן כצ"ל:
(שם ע"ב) מי משחרר. עמ"ש מנוע"י בפסחים פ"ג ה"ב:
(דף כ"ה ע"ב) שם **ה"ט** ר"ה רציפורי אמר הנהיג ר"ה בציפורין כהדא דר"ש והא תנינן הלוקח מביא בכורים מפני תיקון העולם ויביא בכורים ד"ת (אפילו גדלו ברשות הע"ג) ר"ז קומי ר"א בשם ר"א כו' מהו קנין נכסים אמר ר"א אכילת פירות (ומיירי בפירות שגדלו ברשות הע"ג משו"ה אינו מביא אלא מפני תיקון העולם) קנה שדה ביובל. כצ"ל. נוע"י:
(דף כ"ו ע"א) **פ"ה ה"א** אם בשהזיק ואח"כ הקדיש הדא היא דתנינן הקדש כו' (אם הזיק השור ואח"כ הקדישו ס"ל לירושלמי דפודה כדינר וניבה השור אף שהוא מטלטלין וכדאמר בכתובות פ"ח ה"ו שור עשו אותו כהקדש שהזיק) אם בשהקדיש ואח"כ הזיק הדא הוא דתנינן שור רעהו כו' (ול"ל כרמו) אמר ר' יודן תיפתר בשור של הקדש שרעה (דמשור רעהו לא ממעטינן רק קרן דביה כתיב רעהו ולא שן. ועיין בסוגיין בתוס' ד"ה שור ובב"ק ו' ע"ב ד"ה שור):
(שם ע"ב) ר"י בשם ר"נ בשחפר אביו בור כו' (הוא כדאיתא בבבלי ב"ב קע"ה ע"א ההופר בור בר"ה ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם. ואם לא הניח נכסים אלא שאח"כ מת אביו והניח נכסים יורשי בעל הבור פטורים דיכולים לומר מכח אבוה דאבא קאתינן. ועיין בב"ב קנ"ט ע"א. וברא"ש בבכורות סוף פרק יש בכור כתב ובירושלמי מסתיך ליה אקרא כו' פרש ורא"י כמוחזק כו'). נוע"י:
(דף כ"ח ע"א) **ה"ג** יהודה לא אזיל גבי לוי דהיא כתנה לוי אזל גבי ראובן. חו"מ ס' רמ"א סעיף י"ב ברמ"א: שם אין שיעבוד למתנה. קדושין פ"א ה"ג: (שם ע"ב) אמר ר' בא מתניתא בשאמר לו שני שורין מצאת לי. עיין פירוש הירושלמי ברא"ש ובר"ן בספר הזכות בפרקין:
(דף ל' ע"א) **ה"ה** אלא כן אנן קיימין ביודע בה שהן קודש כו'. עיין במנחות מ"ם ע"א ועיין בפ"ו דפסחים ה"ה ובמש"ש:
(שם ע"ב) **ה"ו** ר' חנינה בעי כו'. עמ"ש ביבמות פי"ד ה"ב: שם אמר ר"י כו' מפני חינה. (אבל בחרשת ליכא חינה. דחרשותה גרמה לה. כמ"ש התוס' ביבמות קי"ג ע"א בד"ה שמא יאכיל ומשו"ה דוקא קטנה אבל חרשת לא אכלה וכדאמר בבבלי) אמר ר' שימי והוא שתהא יודעת לשמור קידושין (ומשו"ה חרשת שאינה יודעת לשמור קידושין לא אכלה) אמר ר"ח מתניתא אמרה כן (היינו משנתנו ועל קטנה כו' אבל חרשת לא אכלה). (נוע"י):
(דף ל"ג ע"א) **ה"ח** אפיוטות פרייא. בפ"מ גורס פדייא ול"נ שצ"ל פיידא שכן בלשון יוני פיידס הוראתו ילד:
(שם ע"ב) **ה"י** ומאן דאמר לגוי יישר מה שואלין בשלומן של ישראל שלום עליכם. הגר"א בשביעית גורס מה שואלין בשלומן בשלום ישראל שלום עליכם וכתב וז"ל דאי לגוי הא כ"ש דהרי דאפילו איישר שרי וכ"ש שלמא:
(דף ל"ד ע"ג) **פ"ו ה"א** מניין ביד שלוחו ביד שלוחה משלוחו לשלוחה משלוחו לשלוחו מניין כצ"ל: שם מה תני אי איפשי רבי נ"ל שן תנואי איפשי רבי:
(דף ל"ו ע"א) שם **ה"ב** דאמר ר' יוסי חד רב. בקידושין [פ"ב ה"א] הגי' א"ר אסי ע"ש: שם מן ימא לטיגנא. ברכות פ"ג ה"ו: (שם ע"ב) מי אמר ר' יוחנן בפשוט ידים. נ"ל כי אמר ר' יוחנן בפשוט ידים (ר' יוחנן לא אמר יש לה חגר ויש לה ארבע אמות אלא יש לה חגר ויש לה פשוט ידים). דבר זה נדפס כבר על הגליון בקיצור: שם איזו קטנה שהיא יכולה להתגרש אמר ר"י. כצ"ל. כמ"ש ביבמות פי"ג ה"ב ע"ש: שם **ה"ו** ר' אחא בר חנינה בשם ר' חנינה הדא כו'. ביבמות [פ' פ"ו ה"ו] הגירסא ר' אחא בשם ר' חנינא כדא:
(דף ל"ח ע"ב) **פ"ז ה"א** קינטרופים. בתרומות בדפוס קראטשין הגי' קנוטרוכוס ובדפוס זיטאמיר הגי' קיניטרוקוס והתוס' בחגיגה ג' ע"ב גורסים גנדריפס: שם והמאבד מה שנותנין לו קינוקום. בתרומות קונדיקוס ובתוס' שם גורסין קוניקוס ופ"ס בתוס' שם ונ"ל קורדייקוס אין בו אחת מכל אלו:
(דף מ' ע"א) שם **ה"א** אף בעדיות כן. עיין בר"ש פ"ג סוף ה"א:
(דף מ"א ע"א) שם **ה"ג** והוי ר"ז מקלס ליה וצוח ליה בנייה דאורייתא. יומא פ"ג ה"ה:
(דף מ"ד ע"ב) **פ"ח ה"א** דר' ינאי כרבנין דרבנין אמרין ע"י שאין יד העבד כיד רבו הוא זכה גיטו מידו וגינתה וחצירה הואיל וה משועבדין לאיש לאכילת פירות עד שיכתוב לה דו"ד אין לי בנכסיך ודר' הושעיה כר"מ דר"מ אמר על ידי שיד האשה כיד בעלה כו' אפילו לא כתב
יה

לה דו"ד אין לי בבטיך וקשיא על דר"ם הוא יד העבד כיד רבו והוא זכה גיטו (כנ"ל וע"כ צ"ל גיטו וידו באים כאחד משו"ה ס"ל לר' הושעיה שאפילו לא כתב לה דו"ד כו' מפני שניהם ונגררה באים כאחד). נוע"י :

(דף מ"ב ע"א) שם אין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהן כו'. רב דס"ל דאין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהם ה"ה ד' אמות אין קונות בחצר שאינה של שניהם ולמ"ד משיכה קונה ה"ה ד' אמות. אבל משיכה לכו"ע לא מהני בגם דמשיכה היא מצד הקונה ומשו"ה קני אפילו בסמטא כמו שכתבו התוס' בב"ב ע"ו ע"א. ודוקא במסירה מיבעי ליה לשירושלמי לעיל בפ"ב בה"ג אי מהני בגם משום דמסירה היא מצד המקנה. וכדאמר בפ"ק דב"מ מסירה מחבירו קני בסמטא ובנכסי הגר לא קני דמאן מסר ליה דלקני. והא דמבואר לקמן בה"ב דרב ס"ל ד' אמות בגם מיירי ביכולם לשומרו וכמ"ש התוס' בדף ע"ח ע"ב בד"ה ר' יוחנן. נוע"י :

(שם ע"ב) ה"ג מ"ט הנה בעוניי הבינותי. עיין בש"ק שכתב שאם הקדיש מציאה קודם שיגביהנה שלא קדוש ולא דמי לשדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה משום דבידו לפדותה לפי שכבר היה הגוף שלו. ותדע שהרי האומר לחבירו שדה זו לכשאקחנה ממך תקדש דלא קדשה אף דבידו לקחתה נעלמה ממנו הסוגיא דנדרים ל"ד ע"ב וכתב שם הרא"ש בשם ר"י דיכול להקדיש כיון דיכול לזכות כמו בשדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדוש דקדשה. וכן כתבו התוס' שם ומטעם דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה הוא ולא דמי לשדה זו לכשאקחנה ממך דלאו בידו דתלוי ברצון המוכר. ועיין בחולין קל"ט ע"א ובשו"ת בית אפרים חלק יו"ד ס' ס"ז :

(דף מ"ו ע"ב) שם דרבי עבד אויר מחיצות כממשן. כנ"ל כמו שהגי' בשבת ריש פי"א :

(דף מ"ז ע"ב) ה"ז א"ל חוור בך דלא כן אנא כתב עליך זקן ממרא. שבת פ"ק ה"ו :

(דף מ"ח ע"א) ה"ח וקרא עליהן טובים השנים מן האחד. בבלי מגילה ס' ע"ב וירושלמי שם ובתענית פ"ד ה"ס וביבמות ס"פ ו' :

(דף מ"ט ע"ב) פ"ט ה"א אמר ר' מנא כבר איתמר טעמא תמן התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו. ומודה ר"א שאם נתארמלה או נתגרשה שמותרת להנשא לזה שנאסרה עליו. (לשון התוספתא פרקין) מילתיה אסרה שמיתתו בגירושיו מתירין בזה מה שאסר הראשון

אמר ר' ירמיה לא אמר אלא שמיתתו גירושיו הא נשואיו לא. (כצ"ל. כלומר דוקא מיתתו או גיטו מפקיע איסור הראשון אבל לא נשואיו משו"ה שפיר השיב ר"ש הרי שאמר לה ס' והלכה וניסאת לאחיו כו' האיך זו מתייבמת דס"ל נשואין מפילין. ועיין בירושלמי יבמות פרק י"ג ה"ו המגרש את אשתו והחזירה מותרת ליבם ר' ליעזר אוסר והא בירושלמי מ"ס דר"ל מפני שעמדה עליו באיסור שעה אחת ומוכח שם בירושלמי דר' אליעזר גרסינן כמו שאמרו שם דר' ליעזר שמותי בית שמאי כו' וכמש"ש. ועיין בירושלמי שם שם פ"ג ה"ח ובפ"ט שם. וס"ל לר' ירמיה שאם היו נשואי אחיו מפקיעין איסור אשת איש לא היתה אסורה להתיבם אבל כיון שאינו מפקיע אלא מיתתו משו"ה אסורה). ר' ירמיה בעי כו' היאך זה מתיר מה שאסר הראשון אמר ריוה"ג או צ"ל נענה רשב"א כמ"ש בק"ע :

(דף נ"א ע"ב) ה"ה ודכוותה והן שני גיטין פסולין כבשתי נשים פ"ל :

(דף נ"ג ע"ב) ה"ח אמר ר' אלעזר דברי הכל היא. (הא דכתב סופר ועד כשר ולא קשה הא כותבין טופסי גיטין ולמא כתב טופס ובאתה האשה והחתימה עליו עד דר"א לשיטתו אזיל לעיל רפ"ג דסתמא פסול והכותב טופסי גיטין צריך להניח מקום הרי את מותרת לכל אדם וכיון שצריך להניח הסופר נזהר בזה. וכמ"ש התוס' בגיטין נ' ע"ב דלמ"ד כתב סופר ועד כשר צ"ל דהסופרים נזהרים בזה) אמר ר' יוחנן דר' יהודה היא (דפוסל לכתוב טופסי גיטין כדלעיל ברפ"ג ובפ"ז ה"ב משו"ה כתב סופר ועד כשר). אמר ר' יוסי לא בעית כו' מכיון שאינו מצוי לזווג אפילו זיווג כמי שלא זיווג (לא תימר דר' יוחנן דס"ל סתמא כשר ס"ל דכתב סופר ועד פסול ומשו"ה מוקי מתניתין כר' יהודה דבשיטתו השיבו לשיטת ר"א דאי סתמא כשר כתב סופר ועד פסול דמהניתין ר' יהודה היא אבל באמת ס"ל לר' יוחנן דאע"ג דסתמא כשר הכותב טופסי גיטין צריך להניח מקום האיש והאשה דכיון שאינו מצוי לזווג אפילו זיווג כמי שלא זיווג וגרע מסתמא וא"כ ממילא הסופר נזהר להניח השמות ומשו"ה כתב סופר ועד כשר). נוע"י: שם בשיטתו השיבהו לאו רבו דו אמר. נ"ל שצ"ל לאו רבי. הוא ר' ירמיה רבו של ר' יוסי. או שצ"ל לאו רב"י. והוא ר"ת ר' ירמיה וכדאיתא לעיל בפ"ג ר' יוסי שאל לר' ירמיה כו' אמר ליה ר' זעירא כו' ועמש"ש :

(דף נ"ד ע"א) פ"ט ה"ט אמר ליה ועדיין אית ליי אם מפני ריח רע נ"ע ועדיין את לזו אם מפני ריח רע :

שורה	עמוד	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		פרק ראשון	
8	10	כולו בידו וחוט אחד בידה	כולה בידה וחוט אחד בידו
	15	הסביא ממדינה למדינה בא"י	הסביא גט בא"י ממדינה למדינה
ט	9	דלא יכיל מיקמה טבאות ברם הוא דיכיל מיקמה טבאות	בההוא דלא יכיל מיקם גרמיה טבאות ברם ההוא דיכיל מיקם גרמיה טבאות
	16	רבא בר ממל	ר' אבר בר ממל
		פרק שני	
18	17	אחד אומר בפני נכתב ובפני נחתם פסול	אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול
י	שו"א	(אחר)	ליתא
20	1	אחד אומר בפני נכתב ובפני נחתם פכול	אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול
	3	רבי אבין	רבי אמי
22	2	ובכל דבר שהוא רושם	ובכל דבר שהוא של קיימא
יב	10	על כוס של זהב	על טס של זהב
	20	הרי גיטך	הרי זה גטך
24	9	גדדו וחתמו... מפני שגדדו	גרדו וחתמו... מפני שגרדו
		פרק שלישי	
30	23	בנין דאיתפלגי עלה	בגין דא פליג עליה
יז	11	ואיסטרטיות	ואפרטוטות (עי' ערוך השלם ערך פרט ט' .פרט:טי שלטוני המדינה)
יח	20	אינו צריך ליטול רשות	אינו צריך ליטול רשות מן היורשים
יט	5	דברי רבי לעזר ר' יהודה אומר	דברי ר"א בן שמוע ר' יהודה בשם ר' לעזר אומר
		פרק רביעי	
בא	7	אמר רבי לא צריך	אמר ר' אילא
42	3	התקין רבן שמעון בן גמליאל	התקין רבן גמליאל
כב	5	ותני מפני מה אמרו הכמים המוציא משום שם רע	ותני כן מפני מה אמרו חכמים המוציא את אשתו משום ש"ר
כג	16	מחלפה שיטתיה דר' יהושע	מחלפה שיטתיה דריב"ל
	11	מעתה אפי' גדולים	בשד"י גרס מעתה אפי' קטנים (עי"ש)
		פרק חמישי	
כו	10	רבן שמעון בן גמליאל אומר	רבי מאיר אומר
	16	אלא כן קיימין	אלא נן קיימין
	17	(והלך שורו והזיק)	כ"ז ליתא
	30	הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה אם כשהקדיש ואח"כ הזיק	הקדיש צ' והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב חובו ואי בשהקדיש ואח"כ הזיק
52	12	מיטב שדהו ומיטב כרמו של מזיק	מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק
60	13	שיתן את דמיו ועל החטאת	שיתן את דמיו מפני תקון העולם ועל החטאת
	20	אביה ואמה	מלת „ואמה" ליתא בכל הענין
	26	קידושין	קידושיה
לא	18	משום ישוב	משום ישוב ארץ ישראל (וכ' לקמן)
	שו"א	יקח ונותן לבעלים רביע	לוקח זוכה אבל נותן לבעלים רביע
62	5	בעלי בתים באין וטורפין והיתה הארץ חלוטה	בעלי בתים טורפין מהם נמנעו מליקח היתה הארץ הלוטה
66	8	בן טיטס	בר סיטת
		פרק ששי	
68	10	דתני אמרה התקבל לי גיטי והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי	ודתניא הביאי לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לו גיטי
	17	וקשיא על דרבי הילך מן דבורו אם רצה להחזיר יחזיר וקשיא על דר' נתן הילך לדיבורה אם רצה להחזיר יחזיר	קשיא על דרבי הילך מן דבורו לא יחזיר וקשיא על דר' נתן הילך לדיבורה לא יחזיר
לה	7	דבר שהוא שלה אית לך מימר	דבר שהוא שלה ברם הכא אית לך מימר
72	28	ממי שהוא מעשר אינו נאמן תני ר' יוסי	ממי שהוא מעשר אינו נאמן מאיש פלוני הרי זה נאמן

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
			תני ר' יוסי
72	31	ואני נותן מעות	ואני אתן לו מעות
לח	10	שחטה לזרוק דמה לע"ז	עי' בשד"י באור הלכה זאת ויאירו עיניך
	31	שלח חנניה	העלה חנינא
76	סו"פ	המונה כאומר כולכם	המזכה כאומר כלכם (עי בשד"י)
		פרק שביעי	
	32	מסתברא כמה דאמר ר"י	מסתברא דמה שאמר ר"י
לט	יט	זרק לה את גיטה ואמר לה לא יהא גט אלא למחר תפלוגתא	זרק לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדייקוס תפלגתא
78	10	סוף דבר עד שישמעו את קולו ולא אפילו הרכין בראשו ואת אמר לית כן	ולא סוף דבר עד שישמעו קולו אפילו הרכין בראשו את אמר לית כן
	24	בביא	בבריא
	25	מתעסק בשטרותיו	מתעסק בשטרותיו היה
מ	שו"א	בסופו ר' יהודה הנשיא	פירש בשד"י שהוא בן בנו של רבי
80	8	מהיום ולאחר מותי אינו גט	מהיום לאחר מותו גט ואינו גט
מא	19	במתנה מכיון שאמר מהיום	דמתנה אם כתב מהיום
82	15	ר' יהודה אומר כאשת איש לכל דבר	ר"יא הרי היא כאשת איש לכל דבריה
מב	7	בהן שבעל	כיון שבעל
מג	18	וכא אתינן מיתני שומר חנם	וכא אתינן מיתני מתנה שומר חנם
86	16	נחתך דדה	נחתך ידה
	19	לאנטיפטרס	לאנטיפ־ס
מד	23	הרי גטך ערב הפסח ואפילו כמ"ד	הרי גטך ערב הפסח אמר ליה אפילו כמ"ד
	36	אפילו עמה במטה	אפילו הוא עמה במטה
88	13	שאין האשה כיד בעלה הוא זכתה	שאין יד האשה כיד בעלה היא זכתה
		פרק שמיני	
מה	12	כיון שקיבל עליו זכה	כיון שקיבל עליו המוכר זכה
94	18	שלא הכל מן הראשון	לא כל הימנו לאבד זכותו של שני
מח	6	המסלרה בבנה	בשד"י גרס המסלדת בבנה קטן
	25	אלא א"כ מצא בה ערוה	אא"כ מצא בה ערות דבר
	שו"א	ואקח את ספר וגו'	ואקח את ספר המקנה ואת החתום ואת הגלוי ואת המצוה ואת ההוקים ואקח את ספר זה הפשוט ואת החתום
		פרק תשיעי	
98	39	(בלא בנים)	יתא
נ	5	וגרושה לכל אחיו הכהנים כו'	וגרושה אצל אחיו הכהנים דבר אחר את מי החמירה תורה כלל גרושה או כלל אלמנה חמורה גרושה מאלמנה ומה אלמנה קלה נאסרה מן המותר לה גרושה המורה אינו דין שתאסר מן המותר לה
	17	ונסית לאותו לא נמצאו	ונסית לאותו האיש לא נמצא
נא	שו"א	א"ר המנונא	א"ר הונא
נג	25	אשרת הדיינין אפי' רחוקה כמה כשר רב אמר צריכין הדיינין	אשרת הדיינין אפי' רחוקה כמה כשר א"ר מנא ויאות שכן אם רצה לקיימו אפי' בכתב אחד כשר. רב אמר צריכין הדיינין
106	4	כתבו העדים בראש הדף	התמו העדים בראש הדף
	6	והעדים פסולין באמצע שניהם פסולין ראשו של זה כו'	והעדים באמצע שניהם פסולים סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקרין עמו כשר ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקרין עמו כשר
נד	9	שמואל אמר אין מעשין אלא לפסולין	רב אסי אמר אין מעשין אלא לפסולות
	19	והעכו"ם אומרים לו וחובטין אותו ואומרים לו	והגוים חובטין אותו ואומרים לו
108	12	היוצא משום ערוה אסור	היוצא משום ערוה אסורה

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך

הדרן עלך מסכת פלוני והדרן עלן דעתן עלך מסכת פלוני ודעתך עלן לא ניתנשי מינך מסכת פלו׳ ולא תיתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך אומר יהי רצון וכו׳

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה כלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם הוא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדיני חקיך. אמן אמן סלה ועד:

מודה אני לפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך ה׳ אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת פלוני כן תעזרני להתחיל ספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים. אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה: ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא דעתיד לחדתא עלמא ולאחייא מתייא ולמיפרק חייא ולמיבני קרתא דירושלם ולשכלל היכלא קדישא ולמעקר פולחנא דאלילאי מן ארענא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה בזיויה ויקריה וימליך מלכותיה וכו׳ עד ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון חינא וחיסדא ורחמי וסייעתא ורווחא מקדם אבוהון דבשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא (ברחמיו) יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

הלכה א מתני'

האשה

*א נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים נקנית בכסף ובשטר ובביאה בכסף בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר ובית הילל אומרים ב בפרוטה ובשוה פרוטה ג וכמה היא פרוטה אחת משמונה באיסר האיטלקי וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל ד היבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם:

גמ' כיני מתני' או בכסף או בשטר או בביאה ותני ר' חייה כן לא סוף דבר בשלשתן אלא אפילו דברים כב באחד מהן בכסף מנין *°כי יקח מגיד שניקנית בכסף בביאה מניין ובעלה מגיד שנקנית בביאה הייתי אומר על ידי זו ועל ידי זו כסף בלא ביאה ביאה בלא כסף מניין ר' אבהו בשם ר' יוחנן כתיב *°כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל שם הגע עצמך אפילו לא קנייה אלא בביאה אמרה תורה הבא אחריו בחנק *לא סוף דבר בכדרכה אלא אפי' שלא כדרכה רבי אבהו בשם ר' יוחנן לא צריכא שלא מכדרכה אין תימר מכדרכה למה לי בעלה אפי' אחר כיי דתנינן תמן ה *באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק הא למדנו ביאה שמות כא בלא כסף כסף בלא ביאה מניין °ויצאה חנם אין כסף אם אחרת יקח לו מה זו בכסף אף זו בכסף דברים כד בשטר *°וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושילחה מביתו ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר מקיש הויתה ליציאתה מה יציאתה בשטר אף הוייתה בשטר א"ר אבין ותני חזקיה *וכי יקח מגיד שהיא נקנית בכסף ודין הוא מה אם עברייה שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף זו שהיא נקנית בביאה אינו דין שנקנית בכסף יבמה תוכיח שהיא נקנית בביאה ואינה נקנית בכסף אף אתה אל תתמה על זו שאף על פי שהיא נקנית בביאה לא תקנה בכסף תלמוד לומר כי יקח מגיד שהיא נקנית בכסף ובעלה מגיד שהיא נקנית בביאה ודין הוא מה אם יבמה שאינה נקנית בכסף נקנית בביאה זו שהיא נקנית בכסף אינו דין שתקנה בביאה עבריה תוכיח שהיא נקנית בכסף ואינה נקנית בביאה אף אתה אל תתמה על זו שאע"פ שהיא נקנית בכסף לא תקנה

קרבן העדה

הלכה א מתני' האשה נקנית. לבעלה להצריכה גט ולפי שאין אשה מתקדשת אלא מדעתה הו ע"י אביה תנא האשה נקנית ולא תני האיש קונה ואיידי דתנא רישא האשה נקנית תנא סיפא היבמה נקנית ליבם דנקנית משמע בין מדעתה בין שלא מדעתה: תורה אור בשלש דרכים. כדמפרש והזיל ומשום דתנן דרכים לשון נקבה תני נמי שלש לשון נקבה ולא תני שלשה לשון זכר: וקונה את עצמה. להיות ברשותה להנשא לאחר: בכסף ובשטר. בגמרא מפרש: בפרוט'. של נחשת שהויה כמשקל חצי שעורה כסף שהוא אחת משמנה באיסר האיטלקי: היבמה נקנית. ליבם להיות כאשתו לכל דבר: בביאה. אבל כסף ושטר לא מהני בה מדאורייתא אלא רבנן תקנו דמהני בה מאמר לפסלה על שאר האחין אבל לא לפטרה מן החליצה ולא ליורשה ולהטמא לה: **גמ'** כיני מתני'. כן הוא פירושא דמתני' שהאשה נקנית באחד משלשה דרכים או בכסף וכו': ותני ר"ח כן. ותני' נמי הכי מפורש בברייתא דר"ח: לא סוף דבר. לאו דוקא בשלשה דרכים יחד נקנית אלא אפי' באחד משלשתן נקנית: כי יקח איש אשה ובעל'. מגיד שניקנית בכסף שאין קיחה אלא בכסף שנא' נתתי כסף השדה קח ממני: הייתי אומר. דוקא ע"י כסף וביאה יחד נקנית לו כדכתיב כי יקח דהיינו כסף והדר ובעלה אבל באחד מהן כסף או ביאה מנ"ל שנקנית: שוכב עם אשה בעולת בעל. ומתו גם שניהם בחנק והיינו כנשואה: הגע עצמך. אמור לנפשך הלא לא כתיב בהאי קרא אלא שנעשה לה בעל ע"י בעילה ואפ"ה הבא עליה בחנק כדין הבא על אשת איש: ה"ג הבא אחריו בחנק כהדא דתני בעולת בעל להביא את המקבלת בעלה בבית אביה והיא ארוסה והבא אחריו בחנק ולא סוף וכו' וכן הגירסא בכתובות פ"ג. וה"פ להביא את שבא עליה הארוס בבית אביה שעדיין ארוסה היא לענין מציאתה ומעשה ידיה שהן של אביה אפ"ה בזה דינה כבעולה שהבא עליה אח"כ נידון בחנק כדין הבא על אשת איש ואינו בסקילה כדין הבא על הארוסה ולאו דוקא בבא עליה הארוס כדרכה אלא אפי' בא עליה שלא כדרכה והבא אחריו בחנק: לא צריכא. לא איצטריך קרא אלא לבא עליה הארוס שלא כדרכ': אין תימר. אם תאמר דקרא אתי לבא עליה הארוס תחלה כדרכה דוקא: למה לי בעלה. שבא עליה הארוס בבית חמיו או הבא אחריו בחנק. אפי' אחר שבא על נערה המאורסה כדרכה הבא אחריו אינו בסקילה אלא בחנק ולכתוב בעולת איש מאי בעולת בעל אלא ללמד אם בא עליה הארוס שלא כדרכה הבא אחריו בחנק שהבעל עושה בעולה שלא כדרכה: כיי. כי האי דתנינן תמן בסנהד' פ"ז: באו עליה. על נערה המאורס': והשני בחנק. דבעולה היא וכתיב כי יהיה נערה בתולה מאורס' לאיש וגו' בתולה ולא בעולה: ופריך הא למדנו ביאה בלא כסף. דקונה מדכתיב בעולת בעל אלא דנקנית בכסף לחוד בלא ביאה מנ"ל: ויצאה חנם אין כסף. כתיב באמה העבריה וכתיב לעיל מיניה ואם אחרת יקח לו דהיינו שיקח לו אשה אחרת שאינה אמה ומקשינן אחרת לאמה מה אמה נקנית בכסף לבד אף אשה נמי נקנית בכסף לבד בלא ביאה: בשטר. מנ"ל דכתי' וכתב לה וכו': א"ר אבין. וכן תני חזקי' וכו' ופליג אר"י: ודין הוא. שתהא נקנית בכסף מק"ו ול"ל קרא: ה"ג מה אמה העבריי' וכו' שאינה נקני' בביאה. אם מסרה לה לביאה לשם שפחה אינה שפחתו בכך: נקנית בכסף. כדכתיב ויצאה חנם אין כסף: זו שנקנית בביאה. כדיליף לקמן מובעלה: יבמה אינה נקנית בכסף. ליבם להיות כאשתו להוציא' בגט בלא חליצה. ה"ג אע"פ שהיא נקנית בביאה לא תקנה בכסף: ה"ג לא תקנה

פני משה

הלכה א מתני' האשה נקנית בג' דרכים. לפי שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה תני האשה נקנית ולא תנא האיש קונה ואיידי דתני רישא האשה נקנית תני סיפא היבמה נקנית ואע"ג דיבמה נקנית ליבם בין מדעתה בין שלא מדעתה: וקונה את עצמה. להיות ברשותה להנשא לאחר: נקנית בכסף. דכתיב כי יקח וגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב נתתי כסף השדה קח ממני: בשטר. כגון שכתב לה על הנייר או על החרס הרי את מקודשת לי ונתנו לה בפני עדים ואע"פ שאין בו שוה פרוטה וילפינן לה דכתיב ויצאה והיתה מה יציאה בשטר דכתיב וכתב לה ספר כריתות אף הויה בשטר: ובביאה. אם נתייחד עמה בפני עדים לשם ביאת קידושין דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה. ואע"פ שאין לך קידושין מפורשים בתורה יותר מקידושי ביאה אמרו חכמים שהמקדש בביאה מכין אותו מכת מרדות שלא יהיו בני ישראל פרוצין: ב"ש אומרים בדינר. בגמרא מפרש טעמייהו: בפרוטה. הוא חצי שעורה של כסף: האיטלקי. הוא אטליא של יון: היבמה נקנית. ליבם להיות כאשתו לכל דבר בביאה אבל כסף ושטר לא מהני בה מדאורייתא אלא רבנן הוא דתקון דמהני בה מאמר והוא שנותן לה כסף או שטר ואומר תקנה לי למאמרי ולא מהני אלא לפסלה על שאר האחין אבל לא לפטרה מן החליצה ולא ליורשה ולהטמא לה:

גמ' כיני מתניתא. כן צריך לפרש המתני' הא דקאמר בכסף ובשטר כמו או או קתני ותני ר' חייה כן דלא סוף דבר בשלשתן קאמר אלא אפילו באחד מהן מתקדשת ומשום דלקמיה קאמר לה דלהכי יליף לה ר' יוחנן קידושי ביאה מקרא דבעולת בעל: ובעלה מגיד שנקנית בביאה. דלא מצינו למילף מוכי יקח גופיה קיחה קיחה מעריות דהתם לא משתעי בקנין כלל: הייתי אומר ע"י זו וע"י זו. כלומר דהש"ס מקשה ואי מהכא עד כאן אנו למדין אלא ע"י שניהן כדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה ואימא עד דמקדש בכסף והדר בעיל ואכתי או כסף או ביאה מנין: הגע עצמך אפילו לא קנייה אלא בביאה. דהכא לא כתיב אלא ביאה להודה ואמרה תורה דהויא אשת איש והבא עליה אחריו בחנק: לא כן צריכה שלא מכדרכה גרסינן וכן הוא בפרק אלו נערות. כלומר דע"כ לא צריך האי קרא אלא דהבעל עושה אותה בעולה אפילו בשלא כדרכה דאין תימר למכדרכה הוא למה לי בעלה אפילו אחר עושה אותה בעולה בכדרכה: כהאי דתנינן תמן. בפ' ד' מיתות גבי נערה המאורסה באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק והתם נמי מקרא ילפינן דכתיב בתולה ולא בעולה אלמא אפילו נבעלה מאחר עושה אותה בעולה שאין השני הבא עליה אלא בחנק ועל כרחך קרא דבעולת בעל ללמדנו דהבעל עושה אותה בעולה אפילו בשלא כדרכה ומדקרי לה בעילה ש"מ דנקנית לו אפי' בשלא כדרכה: הא למדנו. מהאי קרא דביאה להודה קונה ואכתי כסף לחוד מנין: ויצאה חנם אין כסף. כתיב באמה העבריה ודרים לה מהכא דנקנית בכסף כדלקמן וכתיב התם אם אחרת יקח לו מקיש אחרת לאמה העבריה מה זו בכסף אף אחרת בכסף: בשטר. מנין דכתיב וכתב לה וגו' והיתה לאיש אחר מקיש הויתה ליציאתה ואיפכא לא מצינן לאקושי מה הוייתה בכסף אף יציאתה בכסף דכתיב וכתב לה ודרשינן בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף: ותני חזקיה. דמהכא ילפינן מדכתיב וכי יקח ואין קיחה אלא בכסף ולא כדדריש ר' יוחנן מויצאה חנם וגו': מה אם עברייה שאינה נקנית בביאה. לאדון כדדריש לקמן מואם תהלתם וגו' למעוטי לאמה העברייה מביאה: יבמה תוכיח. שאינה נקנית בכסף להיות גומר בה דכתיב יבמה יבא עליה ביאה גומרת בה ואין כסף גומר בה: עברייה תוכיח כו'. והילכך איצטריך קרא לתרווייהו כי יקח לקניית כסף ובעלה לקניית

מסורת הש"ס: קדושין דף ג ע"א וע"ב; שם דף ד ע"ב שם ב; פיין שם ט ב; (כתובות פ"ג ה"ו); (סנהד' פ"ז) עיין תוס' פסד' דף עג ד"ה ממונא; קדושין דף ה; דף ד ע"ב

עין משפט נר מצוה: א א מיי' פ"א מהלכות אישות ה"ב סמ"ג עשין מח טוש"ע אהע"ז סי' כו ס"ד; ב ב מיי' פ"ג שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף א; ג ג מיי' פ"ג מטוען סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סעיף י; ד ד מיי' פ"א ופ"ב מה' יבום סמ"ג עשין נא טוש"ע שם סי' קסו ס"ז; ה ה מיי' פ"ג מה' איסורי ביאה הל' ו

שנויי נוסחאות (גל"ג) לא תקנה בכסף בד"ו אינו דין שתקנה בכסף.'

עמודי ירושלים

לא סוף דבר בכדרכה אלא אפי' שלא כדרכה. וכ"ה בכתובות (פ"ג ה"ו) הנה הרמב"ם (פ"ג מהל' אישות ה"ה) פסק דבעל קונה את אשתו אפי' שלא כדרכה וכן פסק הרמ"א באה"ע (סי' ל"ג). וראיתי להשער המלך (פ"א מהל' אישות ה"א) שכתב על מ"ש ה"ה שם דכ"ה בפ"ק דקידושין דף פ' משכחת לה בביאה שלא כדרכה דאין ראיה דהתם קאי להס"ד דבעינן כסף וביאה לכן קונה גם ביאה שלא כדרכה אבל להמסקנא דביאה לחודה קונה א"כ יש לומר דבעינן דוקא כדרכה לכן כתב דילפינן זה מגזירה שוה דקיחה קיחה כי היכא דילפינן בפ' הבע"י לענין הערה ע"ש באורך. ובאמת עדיין לא הועיל לשיטת הר"מ פ"ו מהל' אישות דסבירא ליה דההוא ג"ש לא הוי אלא לענין חופה לבד דס"ל כשיטת הרי"ף פ' הבע"י וכמ"ש הר"ן בפ"ה דקידושין-א"כ הדרא קושיא לדוכתה. וראיתי להשער המלך שם שכתב וז"ל ואף לדעת הרי"ף אפשר לומר דוקא לענין הערה לא ילפינן מג"ש דקיחה קיחה משום דאיכא טעמא כל הבועל דעתו על גמר ביאה אבל משום ביאה שלא כדרכה דליכא טעמא ה"נ ילפינן מיניה לתחלת קנין עכ"ל וא"כ היה מקום לומר גם להר"מ כן. אולם באמת הא ליתא דהר"מ ע"כ לא ס"ל כן דהא הלחם משנה פ"ג מה"א הקשה שם דמנ"ל להר"מ דאם פירש דרוצה לקנות בתחילת ביאה דתהיה מקודשת דהא הבעל הלכות לא הוציא זה כ"א לתרץ קושיות התוס' דפ' הבע"י אבל להר"מ דס"ל כשיטות הרי"ף דלא הוי רק חופה לבד א"כ מעיקרא לא קשה. מידי ומנ"ל להר"מ זה הדין דאם פירש תהיה מקודשת בתחילת ביאה. ותירץ דהוציא זה לתרץ קושית התוס' (דף ד' ע"ב):

גמרא

תקנה בביאה ת"ל כי יקח מגיד שהיא נקנית בכסף ובעלה מגיד שהיא נקנית בביאה בשטר מה אם הכסף שאינו מוציא הרי הוא מכנים שטר שהוא מוציא אינו דין שיכנים לא אם אמרת בכסף ה שהוא מוציא להקדיש ידי פדיונו תאמר בשטר שאינו מוציא להקדיש ידי פדיונו נשבר ק"ו וחזרתה למקרא לפום כן צריך מימר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר הקיש הוויתה ליציאתה מה יציאתה בשטר אף הוייתה בשטר א"ר יודן ק"ו לבת חורין שתקנה בחזקה ודין הוא מה אם שפחה כנענית שאינה נקנית בביאה נקנית בחזקה זו שהיא נקנית בביאה אינו דין שתקנה בחזקה ת"ל ובעלה בביאה היא נקנית ואינה נקנית בחזקה קל וחומר בשפחה כנענית שתקנה בביאה ודין הוא ומה אם בת חורין שאינה נקנית בחזקה נקנית בביאה זו שהיא נקנית בחזקה אינו דין שתקנה בביאה ת"ל °והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה וגו' בחזקה היא נקנית ואינה נקנית בביאה הרי למדנו שהאשה נקנית בשלש דרכים או בכסף או בשטר או בביאה עד כדון בישראל בנכרים רבי אבהו בשם ר' אלעזר כתיב °הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל ג על הבעולות הן חייבין ואינן חייבין על הארוסות מילתיה דרבי אלעזר אמרה והוא שנתכוון לקנותה מילתיה דשמואל אמרה אפילו לא נתכוון לקנותה דמר רבי יונה בשם שמואל זונה עומדת בחלון באו עליה שנים הראשון אינו נהרג והשני נהרג על ידיו וכי נתכוון הראשון לקנותה ב°איש מה תלמוד לומר איש איש אלא להביא את הגוים שבאו על עריות האומות שידונו כדיני האומות ואם באו על העריות ישראל שידונו אותם כדיני ישראל אמר ר' לעזר מכולם אין לך אלא ארוסת ישראל בלבד ג שאם בא על ארוסת ישראל חייב על ארוסת גוים פטור אם בא על ארוסת ישראל חייבין במה הוא מתחייב בדיניהן בדיני ישראל אין תימר בדיני ישראל בשני עדים ובעשרים ושלשה דיינים ובהתרייה ובסקילה ואין תימר בדיניהן ד בעד אחד ובדיין אחד ושלא בהתרייה ובסייף רבי יודה בר פזי מוסף בהונקו מפני עצמו מה טעם כי דם באדם אין תימר בדיני ישראל ונתגייר חייב אין תימר בדיניהם נתגייר פטור דא"ר חנינה ה *בן נח שקילל את השם נתגייר פטור מפני שנשתנה דינו ר' לעזר בשם ר' חנינה מניין שבני נח מוזהרין על עריות כישראל ת"ל *°ודבק באשתו ו ולא באשת חבירו ודבק באשתו ולא

תורה אור: ויקרא כה · בראשית כ · ויקרא יח · בראשית ב

פני משה

לקניית ביאה: בשטר. מגלן ודין הוא מה אם הכסף שאינו מוציא שאינה מתגרשת בכסף: שהוא מוציא להקדש ידי פדיונו. שהוא יוצא ידי פדיונו אם נתן כסף בעד הקדשו תאמר בשטר שאם כתב בשטר הקדש זה פדוי אינו פדוי ונשבר קל וחומר ומעתה חזרתה למקרא ולפום כן איצטריך היקישא להקיש הוי' ליציאה: קל וחומר לבת חורין שתקנה בחזקה. אם עושה אחת מהמלאכות שאשה מחויבת לבעלה נימא שתקנה בכך קל וחומר משפחה כנענית: עד כדון. למדנו שהאשה נקנית באחת משלש דרכים אלא בישראל: בעכו"ם. מנין ומי נימא דאיתרבו לכל הקניות כמו דאיתרבו לעריות: והיא בעולת בעל. ולא כתיב והיא אשת איש ללמד על הבעולות הן חייבין ולא על הארוסות ואין להן קנייה אלא בביאה: מילתיה דר"א אמרה. שאין העכו"ם עושה בעולה עד שיתכוין לקנותה בביאה זו וממילתיה דשמואל שמענו דס"ל אפילו לא נתכוין לקנותה: זונה. נכרית פנויה: והשני נהרג על ידו. שנעשית בעולת בעל על ידי הראשון: וכי נתכוין הראשון לקנותה. אלא לאו ש"מ דאפילו לא נתכוין לקנותה קאמר שמואל דעושה בעולה: איש. איש כתיב בפרשת עריות: אלא להביא את העכו"ם. לעריות ישראל דבעריות דידהו לא איצטריך דמלאמר כפקא ויצו ה' אלהים על האדם לאמר זו גילוי עריות ואם באו על עריות העכו"ם ידונו כעכו"ם לאפוקי אותם שאינם מוזהרין עליהן וקרא דהכא אתי לרבות שאם באו על עריות ישראל חייבין כישראל: מכולם. העריות אין לך להביא אלא ארוסת ישראל בלבד דלדידהו לית להו כדילפינן לעיל: אם בא כו'. כמו אמר מר הוא: במה הוא מתחייב. אם בדיניהן במיתתן או במיתת ישראל ומפרש ואזיל דאין תימר בדיני ישראל צריך שני עדים כו' ובסקילה כדין נערה המאורסה ואין תימר בדיניהן בעד אחד כו' כדנפקא לן מקראי דכתיב אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש אפי' בדיין אחד מיד כל חיה אפילו שלא בהתראה אדרשנו מיד האדם אפי' בעד אחד: ר' יודה בר פזי מוסף בחונקו. פליג על הא דקאמר מיתתן בסייף ומוסיף על האי דרשא דקרא שאין מיתתן אלא בחונקו: מפני עצמו. של מקרא הזה: מה טעם כי דם באדם. משמע דכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך ודריש לה הכי באדם דמו ישפך ואיזהו שפיכת דם של אדם שהיא בגופו של אדם זו חנק שאין דמו יוצא לחוץ. ולא איפשיטא האי בעיא: אין תימר. ועוד נ"מ אהרינא דאין תימר בדיני ישראל דייניגן להו אם נתגייר אה"נ חייב שהרי לא נשתנה דינו ומיתתו אבל אין תימר בדיניהם אם נתגייר פטור כדא"ר חנינה: מפני שנשתנה דינו. שצריך התראה כו' ונשתנה מיתתו שעכשיו בסקילה: מנין שבני נח מוזהרין על העריות כישראל. בעריות דידהו: ולא

קרבן העדה

תקנה בביאה תלמוד לומר ובעלה מגיד שהיא נקנית בביא': בשטר. מנ"ל: שהוא מוציא להקדש ידי פדיונו. כלומר שפודין בו הקדשות והוא יוצא לחולין וכיון שמוציא דין הוא שיכנים: תאמר בשטר. שאם כתב לגזבר שטר חוב על פדיון הקדש אין הקדישו פדוי דבעינן ונתן הכסף וקם לו: נשבר ק"ו. כלומר מופרך הק"ו וצריכין למילף מקרא: לפום כן. לפיכך צריך לומר היקיש' דוילאה והיתה להקיש הוי' ליציאה: שאינה נקנית בביאה. כדיליף לקמן מוהתנחלתם וגו': ק"ו לבת חורין. כלומר לבת ישראל פנויה שתהא נקני' בחזקה: ת"ל והתנחלתם וכו' לרשת אחוזה דומי' דאחוזה שנקנית בכסף ובשטר ובחזקה: עד כדון בישראל. עד כאן לא שמענו אלא דהאשה נקנית לישראל בג' דרכים אבל בגוים לא שמעינן במה נקנית: והיא בעולת בעל. הל"ל והיא אשת איש אלא ללמד דבבעיל' היא נקנית: ה"ג על הנשואו' הן חייבין. וכ"ה בבראשית רבה: מלתי' דר"א אמרה. מדברי ר"א שמעינן דבעינן שיתכוין בבעילתו לקנותה לאשה אבל אם בעלה לשם זנות אין חבירו חייב עליה והיינו מדקאמר על הנשואות הן חייבין ולא קאמר על הבעולות ש"מ דקסבר דתרתי בעינן שתהא נשואה לו ובבעילה לאפוקי נכנס' לחופה ולא נבעלה או שנבעלה בעילת זנות דאין חבירו חייב עליה ותרווייהו מחד קרא נפקי מדלא כתיב אשת איש ממעטינן נכנס' לחופה ולא נבעלה ומדלא כתיב בעולת איש ממעטין בעיל' זנות: מלתי' דשמואל אמרה. מדברי שמואל שמעינן שאפי' לא נתכוין לקנותה אלא שבעלה לשם זנות כיון שנבעלה הרי היא כאשת איש לכל דבריה: זונה העומדת בחלון. במקום שדרך הזונות לעמוד ועדיין היא בתולה או אלמנה או גרושה: באו עליה שנים. לשם זנות: והשני נהרג. ע"י הראשון: וכי נתכוין הראשון לקנותה. בתמי' אלא ודאי קסבר שמואל אפי' לא נתכוין לקנותה נעשית כאשת איש לכל דבריה והך דרשא מדכתיב בעולת בעל ולא בעולת איש לית לי' לשמואל: מה ת"ל איש איש. אל כל שאר בשרו וגו': שבאו על העריות האומות. שהאומות מוזהרין עליהם: שידונו בדיני האומות. בסייף ואין צריך עדה ועדים והתראה ואם באו על עריות ישראל אם בא על בת ישראל שהיא מן העריות שאין בני נח מוזהרין עליה: שידונו אותם בדיני ישראל. לחייבו מיתה: מכולם. מכל העריות שבתורה אין לנו שיהו ישראל חייבין עליה ואין האומות מוזהרין עליה אלא נערה המאורסה דלדידהו לית להו כדדרים לעיל והיא בעולת בעל על הנשואות חייבין ולא על הארוסות לפיכך אם בא על ישראלית נערה מאורסה לישראל נהרג עליה: במה הוא מתחייב. עכו"ם שבא על ארוסת ישראל במה הוא נידון בדיניהם או בדיני ישראל: אין תימר. כלומר ונפקא מיניה דאם נידון בדיני ישראל בעינן שיהא שני עדים וכ"ג דיינים והתראה ונסקל עליה ואם בדיני אומות הוא נידון אינו צריך אלא עד אחד ודיין אחד ושלא בהתראה ובסייף שכל מיתת בני נח אינה אלא בסייף: ר"י בן פזי מוסיף. אם נידון בדיני אומות נידון בחנק ומפי עצמו דקסבר כל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא בחנק ומפי עצמו שאין צריך אפי' עד אחד: ה"ג מוסיף בחנק ומפי עצמו מ"ט דכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך. וה"פ מנ"ל דמיתת בני נח בחנק ומפי עצמו ודריש ליה מדכתיב שופך דם האדם באדם וגו' שדי לי' האי באדם אסיפא דקרא ודריש ביה הכי באדם דמו ישפך שבתוך האדם דמו ישפך איזהו שפיכות דמים של אדם שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה חנק שאין דמו יוצא לחוץ ודריש בי' נמי באדם אפי' ע"פ האדם עצמו דמו ישפך א"נ מדכתיב ומיד האדם דריש דאפי' מפי עצמו נהרג: אין תימר בדיני ישראל. כלומר ונפקא מיניה עוד דאם נדון בדיני ישראל אם נתגייר אחר שבא על נערה המאורסה אפ"ה חייב וא"ת בדיניהם דיינינן ליה אם נתגייר פטור: מפני שנשתנה דינו. שבן נח שקילל את השם בסייף וישראל בסקילה וה"נ אי בדיניהם דיינינן ליה כשהיה עכו"ם מיתתו בסייף וכשנתגייר בסקילה: ה"ג מניין שבני נח מוזהרין על העריות כישראל: ה"ג ודבק באשתו ולא באשת חבירו ולא

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ז מהל' ערכין ה"א

ז
ב מיי' פ"ט מה' מלכים הל' ז

ח
ג מיי' שם

ט
ד מיי' פ"ט שם הל' יד

י
ה מיי' פ"י שם ה"ד

יא
ו מיי' פ"ט שם הלכה ה ופ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה יוד

ציון ירושלים

באיש מה ת"ל איש איש אלא להביא את הגוים. עיין מלמ"ל פרק ט מהלכים הלכה ז' שתמה על כת"כ:

מסורת הש"ס

סנהדרין נז
שם נח

שנויי נוסחאות (פנ"א) על העריות בד"ו עריות.

עמודי ירושלים

ע"ב) דהקשו דמאי מקשה הגמרא ומצרכי ללמוד על ביאה נילוף מג"ש דקיחה קיחה ולהכ"ל א"ש דזה לא נלמוד רק על חופה עכ"ד הלח"מ. וא"כ מוכח דלא כהשער המלך ומוכח דגם אפי' ללימוד אחר לא בהערה סובר ג"כ הר"מ דהוי רק כמו חופה. אמנם תמיה לי עליהם שלא כתבו מקור נפתח לדברי הרמב"ם מדברי הירושלמי הללו דקאי לענין קידושי אשה מבואר להדיא דאשה מתקדשת שלא כדרכה. (ועם שי"ל פירושים אחרים אבל הר"מ פירשו לענין קידושי אשה) וע"ש בשער המלך שחקר דאיך אשה מתקדשת בביאה בע"כ הא לית לה הנאה מזה. וראיתי בפתחי תשובה באה"ע (סי' נ"ג סק"א) שכתב עליו ותימא שלא הזכיר הגמרא דקידושין דף כ"ב ע"ב מאן לימא לן דלאו הנאה אית להרווייהו ע"ש עכ"ל. אולם נלקו דברי השער המלך דע"כ האי ודלמא דרך דהויא איתמר ועיקר הסמך הוא על קושיא השניה]דמשכבי אשה כתיב וראיה דהא התוס' יומא (פ"ב ב' ד"ה מה) כתבו וז"ל מ"מ בלא הנאה נמי מחייבי כגון שלא כדרכה עכ"ל הרי שתפסו בפשיטות דשלא כדרכה לית לה הנאה. וכ"כ התוס' ביבמות (נ"ד ב' ד"ה ולא) שלא כדרכה לפי שמצערת בכך שנאמר וישכב אותה ויענה שעינה אותה שלא כדרכה וכן אם תענה את בנותי שלא כדרכן עכ"ל וכ"כ רש"י ותוס' סנהדרין (דף נ"ט) וא"כ תקשה עליהם מהסוגיא הנ"ל. ועכצ"ל דס"ל דהאי ודלמא הוא דרך דיחוי וקושיא דמלתא איט כן. וראיתי בחידושי מהרי"ט בקידושין שם שכ' ע"ד התוס' דסנהדרין שכתבו על הכתוב דויענה שלא כדרכה וכ' המהרי"ט וז"ל ותמה אני דליתא בשום דוכתא הכי עכ"ל ותמהני ע"ז דהא כן מבואר להדיא

ולא בזוכר ולא בבהמה רבי שמואל רבי אבהו ר' לעזר בשם רבי חנינה בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה נהרג מה טעם °ודבק באשתו והיו לבשר אחד ממקום ששניהן עושין בשר אחד *ר' יוסי בעא הערייה בזכור מהו הערייה בבהמה מה היא וכל העריות לא מן הנידה למדו זכור מינה בהמה מינה עד כדון בישראל בגוים אמר ר' מנא לא מינה ודבק באשתו ולא באשת חבירו כל שהוא ודכוותה לא בזכור ולא בבהמה אפי' כל שהוא הרי למדנו גוים אין להן קידושין מהו שיהא להם גירושין ר' יודה בן פזי ור' חנין בשם ר' חונה רובה דציפורין או שאין להן גירושין או ששניהן מגרשין זה את זה ר' יוחנן דצפרין ר' אחא ר' חיננא בשם ר' שמואל בר נחמן °כי שנא שלח וגו' עד את ה' אלהי ישראל בישראל נתתי גירושין לא נתתי גירושין באומות העולם ר' חנניה בשם ר' פינחס כל הפרשה כתיב יי צבאות וכאן כתיב אלהי ישראל ללמדך שלא ייחד הקב"ה שמו בגירושין אלא בישראל בלבד מילתיה דר' חייה רבה אמרה גוים אין להן גירושין דתני ר' חייה בן גוי שגירש את אשתו והלכה ונישאת לאחר ונירשה ואחר כך נתגיירו שניהן אין אני קורא עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה ותני כן מעשה בא לפני רבי והכשיר בשטר הדא דתימר בשטר שאינו יפה שוה פרוטה אבל בשטר שהוא יפה שוה פרוטה ככסף הוא תני רבי חייה כן לא סוף דבר בשטר שהוא יפה שוה פרוטה *והלא מתקדשת היא האשה בכל דבר שהוא יפה שוה פרוטה אלא [א] אפילו כתבו על החרם או על נייר ונתנו לה ה"ז מקודשת

כתבו

קרבן העדה

ולא בזוכר ולא בבהמה וכ"ה בב"ר . והאי קרא מסיפא לרישא קדריש מדכתיב באשתו ממעטים אשת חבירו ומאשה ממעטים זכור ובהמה : ממקום ששניהם עושים בשר א'. כלומר ממקום שמולידין ומקיימין זרע: הערייה בזכור . המערה בזכור או בבהמה מהו שיהא חייב ומה הוא הערייה פליגי בה אמוראי בב"פ הבע"י איכא מאן דאמר זו נשיקה אבר ואיכא מ"ד זו הכנסת העטר': ופשיט וכל העריות . דקי"ל דהערה כגמר ביאה לא מן הנדה למדו דכתיב בנדה את מקורה הערה וילפינן שאר עריות ממנה בהיקישא דרבי יונה דכתיב את כל אשר יעשה מכל התועבות האלו הוקשו כולן זה לזה אף זכור ובהמה ילפינן מינה דהיינו מנדה: עד כדון. עד כאן שמענו מנדה דישראל חייב על הערה דזכור ובהמה כגמר ביאה בגוי מנין דחייב על הערה דזכור ובהמה שהרי אינן מוזהרים על הנדה : לא מינה . מקרא שממנו איסוריה שמענו כמו כן דחייב על הערה דכי היכי דאמרינן שאם הערה באשת חבירו דחייב דודבק באשתו ולא באשת חברו משמע כל שהוא נדבק באשת חבירו חייב ה"ה בזכור ובבהמה חייב : או שאין להן גירושין . בכתב אלא באמירה בעלמא סגיא : או ששניהן מגרשין זה את זה . שאם ירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין: ה"ג אשר כה שלח אמר ה' אלקי ישראל : בכל הפרשה וכו'. בא לפרושי דברי ר"י האיך יליף מהאי קרא מיעוטא לעכו"ם משום דבכל הפרשה וכו' : שלא ויתר הקב"ה שמו בגירושין וכו'. כלומר שהזיווגים מה' כדכתיב אלקים מושיב יחידים ביתה אין ראוי שלא יקוים לעולם אך בישראל ויתר שמו וכבודו : מילתיה דר"ח רבה. מדברי ר"ח הגדול דמייתי בסמוך שמעינן דאין להם גירושין כלומר שאינן בתורת גירושין: ואח"כ נתגיירו שניהן . היא ובעלה הראשון : ה"ג איני קורא וכו' וכ"ה בב"ר. וה"פ מותר בה ואיני קורא בה לא יוכל וגו' ולא גזרינן דלמא אתי לאחלופי כיון דאין להם גירושין בכתב בישראל ליכא למיחש למידי : ותני כן. ותניא נמי הכי : מעשה בא לפני רבי . בגר וגיורת שהיתה נשואה לו בגיותו וגירשה ונישאת לאחר קודם שנתגיירה והכשיר רבי להנשא לו כדאמר ר"ח דאין להם גירושין : הדא דתימר . הא דתנן במתניתין שנקנית בשטר אפי' בשטר שאין בו שוה פרוטה דבשטר שהוא שוה פרוטה לא אילטריך למתני דהיינו כסף : ותני ר"ח כן. ותניא נמי בברייתא דר"ח כן : לא סוף דבר. לאו דוקא בשטר שיש בו שוה פרוטה דאין צריך התנא לאשמועינן דהלא היא מתקדשת בכל דבר שיש בו שוה פרוטה דכסף לאו דוקא אלא שוה כסף ככסף ומ"ש דתני שטר אלא לאשמועינן אפי' כתבו על החרס או על הנייר שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי ונתנו לה ה"ז מקודשת :

כתבו

פני משה

ולא בזוכר ולא בבהמה . דלא שייך דיבוק בהו : עושין בשר אחד . לאפוקי שלא כדרכה : וכל העריות לא מן הנדה למדו . להערייה דכתיב בה מקורה הערה וכתיב בפרשת עריות כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות לנדה ואם כן זכור נמי ילפינן מינה וכן בהמה דבהערא' חייב דבכלל התועבות הן : בעכום"ז . בערא' מנין : לא מינה . מגופו של מקרא מלינו למדין דכמו ולא דבק באשת חבירו אפילו כל שהוא אפילו בהערא' חייב דדיבוק מיקרא' ודכוותה בזכור ובבהמה : הרי למדנו עכום"ז אין להם קידושין. בכסף כדדרים לעיל שאין להן אלא בעולת בעל אבל לא ארוסות : מהו שיהא להם גירושין . אחר שקנאה בביאה אם יכול הוא לגרשה : או שאין להן גירושין. כלל דנתמעטו מהמקרא דלקמיה או שלא נתמעטו אלא שאינם בתורת גירושין דישראל שהאיש מגרש את אשתו ובעכו"ם שניהן מגרשין זה את זה ואפילו היא מגרשת אותו כדפליגי אמוראי בהא : בישראל נתתי גירושין . רבי יוחנן דייק תורת גירושין אתא למעוטי דקרא מיירי בהכי כי שנא שלח וגו' ולא נתתי תורת גירושין זה בעכו"ם אלא שניהם מגרשין זא"ז : רבי חנניה . קאמר כל הפרשה במלאכי כתיב ה' צבאות שהוא על כל העולם כולו וכאן כתיב אלהי ישראל ללמדך שלא ייחד הקב"ה בגירושין בעכו"ם כלל : ואח"כ נתגיירו שניהן אין אני קורא עליה לא יוכל וגו'. דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי וגירושי גיותן לאו גירושין הן : ותני כן מעשה. כזה בא לפני רבי והכשיר להראשון להחזירה : בשטר הדא דתימא . אפילו בשטר שאינו יפה שוה פרוטה מקודשת דאלו בשטר שהוא שוה פרוטה ככסף הוא ומאי קמ"ל פשיטא הא שוה פרוטה כפרוטה :

כתבו

מסורת הש"ס

(כתובות פ"ק ה"ג)

תוספתא פ"ק

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"ג מאישות הל"ג
עשין מח
טוש"ע אה"ע
סי' לב ס"א

ציון ירושלים

[א] צ"ל סיף דכ, בשטר שהוא יפה ש"פ וכו' מכאן ראיה ברורה דהרמב"ם סובר דבכסף ג"כ דין תורה ממש וכמ"ש ה"ה והכ"מ דאל"כ הא יש נ"מ דכסף אינו רק דרבנן ובשטר הלא ד"ת ממש כמ"ש הרמב"ם בעצמו וע"כ דכסף ג"כ ד"ת ממש והוק כי קראתי :

תוס' הרי"ד

הדא דתימר בשטר שאינו יפה שו"פ אבל בשטר שהוא יפה שו"פ ככסף הוא תני ר"ח כן לא סוף דבר בשטר שהוא יפה שו"פ והלא מתקדשת היא האשה בכל דבר שהוא יפה שו"פ כו'. הירושלמי הזה מביא רב אלפס ז"ל בריש מס' קידושין והק' הר"ן ז"ל למה מביא זאת הלא הברייתא דדף ט' ע"א בשטר כילד כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שו"פ מביא הרב אלפס ז"ל ולמה מביא זה הירושלמי ומתרץ דקמ"ל דאם קידשה בשטר פסול שמין את הנייר כהשיא דדף מ"ח במכלתין ע"ש וצ"ב מדוע מביא הירושלמי ולמה לא מביא הסוגיא דבבלי דדף מ"ח הנ"ל ונראה לפענ"ד משום דמהסוגיא דדף מ"ח לא היה מוכרח להלכה אם הלכה כחכמים דשמין את הנייר או לא משום די"ל דלא מהני מה שהנייר שו"פ דהא קידשה בתורת שטר ולא בתורת כסף וכמו שנסתפק הב"י ז"ל בסי' ל"ב אם דוקא דצריך בשטר פסול לקדשה בתורת כסף בפירוש או דנתקדשה ממילא בתורת כסף ואמ"כ מביא בבד"ה שכן מבואר בדף מ"ח דנתקדשה ממילא והתוס' ז"ל כתבו שם בדף מ"ח הנ"ל דר"מ פליג וס"ל דלא מהני מה שהנייר שו"פ משום דס"ל דכיון שנתקדשה בתורת שטר לא תתקדש בתורת כסף ע"י שטר זה ולכאורה יש לומר דהלכה כר"מ לנגד החכמים אף דהוי יחיד ורבים משום דמלינו במס' ב"ב דף ע"ו בספינה דנחלקו שם רבי ורבנן דלרבי נקנה במסירה ולחכמים לא מהני בר"ה מסירה אי אמר ליה משוך וקני דרבי ס"ל דלא קפיד על הקנין אי שיקנה במסירה או במשיכה כיון דרוצה להקנותו אע"פ שאמר לו בקנין משיכה מ"מ מהני במסירה וחכמים ס"ל דקפידא הוא ואינו רוצה קנין אחר אע"פ שהוא רוצה למוכרו לא אמרינן אנן סהדי דניחא ליה שיקנה באיזה קנין שירצה כיון דאמר ליה בקנין משיכה צריך קנין משיכה דוקא וקי"ל שם הלכה כחכמים וא"כ הו"א דגם בקידשה בנייר ג"כ כן לא מהני מה שהנייר שו"פ שתתקדש בתורת כסף כיון דקידשה בתורת שטר אבל מ"מ הלכה כחכמים גבי שמין את הנייר משום דאנן סהדי גבי קידשה בשטר דדעתייהו נמי על הנייר כמש"כ הר"ן ז"ל דאנן סהדי בקידושי שטר דדעתייהו על הנייר ג"כ וראיה גמורה לזה דהלכה כחכמים גבי שמין את הנייר דאמרינן דדעתייהו על הנייר גם כן מהא דלא בעינן בנייר שו"פ דמוסכם מן הברייתא דדף ט' ואיתא בירושלמי הטעם משום דאל"כ נקנית בתורת כסף ע"י השטר שקידשה בתורת שטר א"כ מוכח דדעתייהו על הנייר ג"כ ואם יש בנייר שו"פ מקודשת בתורת כסף דהא זהו הטעם כל עיקר דלא בעינן בנייר שו"פ ולא אמרי' דאשה מקפדת על הנייר שיהא שו"פ כדכתב הר"ן ז"ל וכיון דזהו עיקר הטעם ש"מ דהלכה כחכמים לגבי ר"מ [א"נ דר"מ לא פליג על חכמים בזה לשיטת הרב אלפס ז"ל] אע"ג דהלכה כחכמים לגבי רבי כן יש לומר לכאורה אבל לאחר העיון נראה לפענ"ד דאינו כן דמהאי לא מוכח דהלכה כחכמים כמו שנבאר לקמן בע"ה ע"פ הירושלמי הזה ע"ד שנסתפק הדרישה ז"ל ביו"ד סי' ש"כ במקנה בהמה לעכו"ם לפטור מן הבכורה בקבלת מעות אם אמרינן דאנן סהדי דמקנה לו המקום ונקנה בתורת אגב או בתורת מכר כיון דמעות אינן קונות יהוי דומה לטבעת שאולה דכתב הרא"ש ז"ל דכיון דהשאילו ע"ד לקדש בו את האשה וכיון שבשאלה לא נתקדשה אנן סהדי דנותן לו לשם מתנה וה"נ כיון דבכסף לא מהני אנן סהדי דמקנה לו המקום והניח בצ"ע וכתב הגרע"א ז"ל דיש להביא ראי' דאמרינן אנן סהדי דהא מבואר בסי' רנ"ד ביו"ד דבמכר לעכו"ם על שני ערלה פירות דקל דאמרינן אנן סהדי דהקנה לו גוף הדקל וה"נ כן עי"ש. בגליון הגרע"א ז"ל ביור"ד ולפענ"ד נראה דהספיקא של הדרישה ז"ל הוי ספק גמור ולא דמי לפירות דקל הנ"ל דאמרינן דבודאי מקנה לו המרום של הדקל והדקל משום דניחא ליה להבריח האיסור משום דהתם לא אמרינן דאנן סהדי דמקנה לו בקנין אחר ו"א דהא אין שום שינוי בגוף הקנין רק דניתוסף לו בקנין הזה גם גוף הדקל מלבד הפירות ונכנס בקנין הזה שקונה בו את הפירות גוף הדקל ג"כ אבל הכא מלבד שניתוסף המקום נשתנה עיקר הקנין שהוא הקנה בקנין מעות וניחא דאנן סהדי דהקנה בקנין אגב או מכר ו"א דלא מצינו אנן סהדי מקנין לקנין דהא קי"ל כחכמים דרבי דקפידא הוא אע"ג דברצונו למכור וגבי מכירה קי"ל בחו"מ סי' קצ"ה במקנה לו לאמר ל' דלא מהני רק באומו מעכשיו פסק הרמ"א ז"ל דבסתם אמרינן דכונתו מעכשיו משום דרוצה למכרו אנן סהדי דכונה שלו באופן המועיל וגבי ספינה לא אמרינן כיון דכונתו למכור לו אנן סהדי דכיון דמשיכה לא מהני בר"ה גמר להקנות ע"י המסירה ג"כ ולא מצינו אנן סהדי דכיון דרוצה להקנות כונתו באופן המועיל רק דוקא בשאין שינוי מקנין לקנין רק דהקנין הוא גופיה יהא מועיל כמו בטבעת שאולה וכמו דבסתם הוא מעכשיו יכמו במקנה לו פירות דקל להבריח איסור ערלה כונתו על גוף הדקל דאין שינוי מקנין לקנין רק דהקנין הוא גופיה יהא מועיל אבל היכן מצינו דאמרי' אנן סהדי מקנין לקנין ולכאו' יש להביא ראי' לרבינו הגרע"א ז"ל דאפי' מקנין לקנין נמי אמרינן אנן סהדי מהא דספינה גופיה דקי"ל כחכמים דקפידא הוי ואלו גבי קידשה בשטר פסול קי"ל כחכמים דשמין את הנייר ואע"פ שקידשה בתורת שטר אמרינן דנתקדשה בתורת כסף א"ו דהתם גבי שטר כיון דהשטר הוא פסול ואי אפשר לסתקדש בתורת שטר אמרינן דע"כ כיון שרוצה לקדשה ניחא ליה שתתקדש

נהוגה

שנויי נוסחאות

(פי"ד) כי שנא שלח וגו' עד את ה' אלהי ישראל במקרא כי שנא שלח אמר ה' אלהי ישראל. (סכ"א) בז נדו כן. (סכ"ב) אין בד"ו ניתא.

אמרי ברוך

שיהא להם גירושין וכו'. כ"ב יעוין ברמב"ם הלכות מלכים פ"ט הלכה ח' ובכ"ל פ' י"ח כימן פ' וביפ"ת שם ובפ"י במידושיו לקדושין דף מ"ג תוס' ד"ה לכ"ע בעבה כו'. ובנמוקי יוסף פ' י"א ביבמות ד"ה אמר סמתבר ומיהו כוסים בנתגיירו כו' וביש"ש שם דין וא"ו:

מעיני יהושע

הערייה בבהמה מה הוא. כ"ב ובבבלי יבמות נ"ד ע"ב יליף הערה דבהמה מאם אינו ענין אלמא דביאת בהמה לא איתקש לכל עריות דלא מקרי זנות (יבמות נט:) וכ"מ לענין יהרוג ולא יעבור [וע' חי' הריטב"א פסחים פ' כ"ה]:

עמודי ירושלים

להדיא בבראשית רבה (פרשה פ') וצ"ע. ואולי קאי על מ"ש התוס' אם תענה את בנותי. וע' ברמב"ן בפי' החומש שכתב שכל ביאה שלא כדרכה מקרי עינוי. וכ"כ בס' קהלת יעקב במדות חכמים סי' ע"ד בשם הרמ"ז בגופי הלכות שאינה נהנה שלא כדרכה מבואר מזה דלדקו דברי השער המלך ולא נעלם ממנו שם ס דקידושין. ושוב נדפס שו"ת שאילת שמואל. וראיתי לו בכלילות שמואל (אות ב' סי' א') שגם הוא כתב דנעלם מהשעה"מ הש"ס הנ"ל וליתא. מיהו לפמ"ש המהרי"ט שם יש ליישב קושית השעה"מ. ועי' יד דוד (דרכ"ג ע"ב) ודו"ק. ודע שראיתי להמשנה למלך (פי"ו מהא"ב ה"ג) שהביא ראיה לדברי הר"מ דאנס אשה שלא כדרכה אינו משלם קנס מסוגיא דסנהדרין דף ע"ג ע"ש. אמנם לפמ"ש הרשב"א בתשובה (ח"ג סי'

בפ"ז

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"ד מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד ס"א

יד
ב טוש"ע שם ס' לג ס"ד בהגה

כתבו. לגט על דבר שהוא איסור הנאה: הויין רבנין פליגין. בפלוגתייהו דר' חנין ורבי אלעזר לענין קידושין נמי כן ומ"ד אם קידשה באיסורי הנאה מקודשת. ס"ל מגורשת דמקשינן יציאה להויה מה דכשר בקידושין כשר בגירושין ומ"ד אינה מקודשת ס"ל אינה מגורשת: חברייא אמרין. דלא מקשינן יציאה להוייה בהא ואמרין להומרין: מהו להומרין. מי אמרינן אינה מקודשת אבל מגורשת היינו להומרין דבכל הדא איכא הומרא דלקידושין הוי חומרא כשאינה מקודשת דצריכה קידושין אחרים ואם קדשה אחר צריכה גט ממנו מספק ולענין מגורשת הויא לחומרא דפסולה לכהונה ואם קדשה אחר צריכה הימנו גט: אילו. או אילו נאמר כן אינה מגורשת ומקודשת היינו לחומרין דבתרווייהו מחמירין לה כאשת איש:
מהו

כתבו על דבר שהוא איסור הנאה תני ר' חנין [א] מעשה בא לפני רבי ואמר הרי זו מגורשת ר"א אמר אינה מגורשת אמר ר' זעירא הויין רבנין פליגין מן דאמר [ב] אינה מקודשת אינה מגורשת ומן דמר מקודשת מגורשת חברייה אמרין לחומרין רבי יוסי בעא מהו לחומרין אינה מקודשת מגורשת היינו לחומרין אילו אינה מגורשת מקודשת היינו לחומרין מהו

כתבו. לגט על דבר שהוא איסורי הנאה: מעשה בא לפני ר'. בגט שהיה כתוב על איסורי הנאה: הויין רבנן פליגין. היו רבנן דבני ישיבה פליגי בה אם פלוגתייהו דרבי ור"א גם בקידושין אם כתב בשטר שהוא מאיסורי הנאה הרי את מקודשת או לא פליגי בקידושין: חברייה אמרין לחומרין. ולא פליגין במקודשת: מהו לחומרין. דמודו ר' ור"א בקידושין שהיא מקודשת וכי קאמר ר"א אינה מגורשת לחומרא או דלמא תרווייהו סברי דאינה מקודשת וכי קאמר רבי מגורשת לחומרא: ופשיט אינה מקודשת ומגורשת היינו לחומרין. בתמיה תרווייהו קולי ניהו אף על גב דלענין זה הוא חומרא שאסורה לכהן מכל מקום קולא היא דמשתריא אשת איש לעלמא: אלו אינה מגורשת מקודשת. אבל אם אמרינן דאדר"א קאי דקסבר אינה מגורשת ומקודשת תרווייהו חומרי ניהו שאסורה לעלמא:
מאי

תוס' הרי"ד

בתורת כסף כיון דאינו מועיל בתורת שטר אבל גבי ספינה דאמר לו בר"ה שיקנה במשיכה והוא קנה במסירה שפיר אמרינן דלא ניחא ליה בקנין מסירה רק בקנין משיכה כמו שאמר דהא אפשר לו לקנות במשיכה דימשכנה מר"ה לסימטא ורק במקו' דאינו מועיל קנין זה אמרינן דניחא ליה שיקנה בקנין אחר וא"כ כיון דמעות אינו קונה בעכו"ם ע"כ כונתו שיקנה המקום ויקנה בתורת אגב או חצר ולכאורה זו ראי' גמורה להגאון רע"א ז"ל מהה"א דשמין את הנייר אבל מן הירושלמי הזה נסתר הראי' מהא דשמין את הנייר דע"כ גבי קידושי שטר שאני דהתם בלאו אמרינן דדעתי' גם אנייר כדכתב הר"ן ז"ל דלפיכך מקודשת ביש בו ש"פ משום דדעתי' נמי אנייר והוא משום דהוי ב' קנינים ביחד אמרינן דדעתי' על שניהן משא"כ בקניינים נפרדים דהא אפילו במקום דמועיל הקנין בתורת שטר נמי אמרינן דדעתי' גם אנייר דהא בירוש' מוכח דלא בעינן שיהא בו נייר ש"פ [ולא אמרינן דאשה מקפדת ע"ז שיהא בו ש"פ כדכתב הר"ן ז"ל] דאל"כ הרי הוא ככסף וקשה דלמא דאפילו הוא ככסף מ"מ אינה מקודשת בתורת כסף אלא בתורת שטר דהא כיון שקידשה בתורת שטר ושטר הוא כשר ומועיל קנין דשטר לא ניחא ליה שתתקדש בתורת כסף דהא בספינה דמועיל משיכה לא ניחא ליה שיקנה בתורת מסירה א"כ שפיר י"ל דבעינן ש"פ וכ"ת הא בלא"ה תתקדש מתורת כסף ז"א כיון דמועיל השטר והוא קידשה בתורת שטר אינה מקודשת בתורת כסף א"ו דגבי קידושי שטר כיון שחד קנין הוא אמרינן דע"כ דעתיה אנייר ג"כ אבל בכל קניינים דעלמא דנפרדים אין דעתיה רק על הקנין שהתנו אבל בקידושין אפי' בנתקדשה בתורת שטר דעתיה נמי אנייר ותדע דמהירוש' הזה הוי הוכחה לזה דלכאורה קשה לר"מ דפליג על החכמים וס"ל דאין מועיל בשטר פסול מה שיש בנייר ש"פ מפני מה לא בעינן בקידושי שטר שיהא בנייר ש"פ דהא כל עיקר הטעם דלא בעינן ש"פ ס"ל להירושלמי והוא מברייתא פ"ק דמכלתין משום דאל"כ תתקדש בתורת כסף ולר"מ לא מהני בתורת כסף בשקידשה בתורת שטר ופשיטא דזה גם ר"מ מודה דלא בעינן בנייר ש"פ אלא ע"כ דפשוט הדבר דלר"מ דס"ל דאין דעתיה על הנייר פשיטא דלא בעינן ש"פ דלא שייך אשה מקפדת על שווי הנייר כיון דאין דעתיה על הנייר והא דצריך טעם לזה הוא רק לפי דקי"ל כחכמים דשמין את הנייר א"כ דעתיה על הנייר ג"כ א"כ הוה אמינא דאשה מקפדת שיהא בנייר ש"פ ע"ז משני דא"כ הרי תתקדש בתורת כסף לבד וא"כ כל עיקר נובע דנתקדשת בתורת כסף אע"פ שקידשה בשטר הוא רק משום דס"ל דדעתיה אנייר אפי' בשטר כשר ג"כ ולא דס"ל דדעתיה אנייר רק דוקא בשטר פסול דלא מהני בתורת שטר או אמרינן דדעתיה דיהא בתורת כסף אבל במקום דמהני השטר אין דעתיה על הכסף ז"א דא"כ אין צריך הירושלמי ליתן טעם על פחות משו"פ בשטר כשר דהא או אין דעתי' על הנייר ולא בעינן ש"פ כמו אליבא דר"מ אלא ע"כ דלרבנן כיון דאיכא ביה ב' דברים בב"א שטר וכסף דעתיה על שניהן על גוף הנייר ועל תורת שטר ולפיכך היה הו"א דבעינן ש"פ קמ"ל דלא בעינן דאל"כ תסגי בחד אבל לר"מ דס"ל דבדאיכא ב' דברים אין דעתיה על הב' דברים רק על מה שהתנו וכיון שהתנו בשטר אין דעתיה על גוף הנייר ע"כ פשיטא דלא בעינן ש"פ וא"כ מוכח ע"כ דהא דמהני דשמין את הנייר הוא דוקא בדאיכא בקנין אחד ב' קנינים או אמרינן דדעתי' על שניהן ואפילו בשטר כשר נמי דעתיה על שניהן ולא משום דכיון דאינו מועיל בתורת שטר ע"כ מהני בתורת כסף ז"א וא"כ אין ראיה מהך דשמין את הנייר להגרע"א ז"ל ונשאר ספיקא דהדרישה ז"ל במקומה ונראה לפענ"ד באם נימא בספיקא דהדרישה ז"ל בהכד הוה דלא קני המקום דלא אמרינן בשהקנה לו בקנין הוה דאנן סהדי דהקנה לו בקנין אחר יתורץ מה דגרסינן במס' גיטין דף ע"ז ע"ב ההוא שכ"מ דכתב לה גיטא לדביתהו בפניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתבא לה כו' ותימוד ותיפתח כו' א"ל ר"ע לרבא מה שקנתה אשה קנה בעלה כו' והק' בתוס' ז"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה והא קי"ל במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ותירץ ר"ין ז"ל דמיירי בשאלה דלא אלימא כמו מתנה ובשאלה הבעל אוכל פירות עי"ש ושמעתי מקשין על הא דהרא"ש ז"ל דעבעת שאולה דכתב דכיון דנותן לו ע"ד לקדש גמר בדעתיה שבאם לא יועיל ע"י שאלה יהיה מתנה ואפילו מתנה גמורה ומלוטה עי"ש א"כ מאי פריך מה שקנתה אשה קנה בעלה ז"א דהא אם אינו מועיל ע"י שאלה יהא מתנה ובמתנה אין הבעל אוכל פירות ואבל ע"פ דברינו יתורץ זאת דהנה רש"י ז"ל פירש דתימוד ותפתח ותחזיק דהוא ע"י קנין אגב והק' הר"ן ז"ל מי דחקו לאוקמי בקנין אגב הלא בפשיטות יותר לפרש כפשוטו ע"י קנין חצר ועוד הק' הא קי"ל דבאגב לא בעינן ציבורין ולמה דוקא הכא הוכחי' דיתיב גיטא ועוד הק' הא אין אשה מתגרשת באגב דבעינן ונתן בידה וליכא והכא מדין חצירה נגע בה כו' עי"ש. והנה הקושיא של ציבורין יש לתרץ דאולי לא היה מקום אחר ואולי בציבורין בעינן שיאמר קני כשיטת הרמב"ם ז"ל והשכיב מרע לא היה לו כח לדבר ונשתתק והקושיא דהאיך מהני קנין אגב הא בגט אשה בעינן נתינה בידה תירץ הפנ"י ז"ל דס"ל לרש"י ז"ל דאימתי לא מתגרשת בקנין ובעינן דוקא נתינה היינו דוקא בע"כ דאז לא שייך קנין ע"כ מצליך הגט בע"כ לידה משא"כ באם מתגרשת מדעתה אז מהני קנין דלא גרע מכל הדברים דמועיל קנין ואך קשה הקושיא דמי דחקו לרש"י ז"ל לפרש מטעם אגב ולא פי' בחצר כפשוטו דהיה ע"י נתינה ונראה לפענ"ד דיש לתרץ דרש"י ז"ל ס"ל כשיטת הר"י ז"ל דמיירי ע"י שאלה דאי במתנה הא קנתה ואין הבעל אוכל פירות והנה בשואל ומשאיל שוכר ומשכיר יש ב' שיטות שיטת הרמב"ם ז"ל דהחצר קונה למשכיר ולמשאיל ושיטת הראב"ד ז"ל דהחצר קונה לשוכר ושואל ונחלקו בפי' הש"ס במס' ב"מ דף ק"ב ע"א עי"ש ושיטת רש"י ז"ל כשיטת הראב"ד ז"ל דנקנה לשוכר ושואל והנה הראב"ד ז"ל הק' על הרמב"ם ז"ל מהא דשוכר את מקומו ותירץ הש"ך ז"ל בחו"מ סי' ש"ג דדעת אחרת מקנה אותו שאני דלעולם בדבר הפקר קונה החצר למשכיר אבל כשהמשכיר גופיה הקנה להשוכר נקנה להשוכר ולפ"ז כמו כן לשיטת רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל בשהשוכר מקנה החפץ למשכיר זוכה החצר למשכיר דדוקא בהפקר נקנה להשוכר אבל בדעת אחרת מקנה זכה המשכיר ודבר פשוט הוא דאין טעם לחלק בזה בין רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל וקי"ל

גבי גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו אינה מגורשת אע"ג דבעלמא קרינן ביה ונתן לרעהו כמאן דפסיק. דמי אבל לענין גט לא מהני דבעינן כריתות ולא חשיב נתינה ושאני בזה נתינה דגט מנתינה דממון [ועפ"ז כתב בא"מ ז"ל סי' קל"מ דפירכת הגמ' דמה שקנתה אשה קנה בעלה בר"פ הזורק הגם דהבעל הוי או משכיר או משאיל ובדעת אחרת מקנה קונה השואל או השוכר מ"מ כיון דיש לו אכילת פירות לא גרע ממשיחה בידו] ולפ"ז קשה האיך קנתה האשה להגט ע"י שנתינה אפי' דתהיה ככל שואל בעלמא ולא הוי לבעל פירות כיון דהוי שואל קונה שייך לה כמו לכל שואל עכ"ז קשה האיך תתגרש ע"י החצר דשאלה אפילו בלא פירכא דר"ע מה שקנתה אשה קנה בעלה הא בלא"ה בשואל ומשאיל יד שניהן שוין בה בדא"מ דאם המשאיל מוכר חפץ לשואל ושואל למשאיל קונה החצר לשניהן א"כ בעלמא בדיני ממונות ניחא משא"כ בגט כיון דיד שניהם שוים בהחצר הוה דידה כידו וידו כידה א"כ האיך תתגרש ע"י החצר דכידה דמי הא דמי נמי לידו ועדיין אגיד גביה כיון דיש לו ג"כ יד והוי החצר לענין גט אגיד גביה וע"כ פרש"י ז"ל דמיירי בשלא נתן לה ע"י קנין חצר אלא ע"י קנין אגב ולא בתורת יד קני לה החצר אלא בתורת קנין ובהא לא שייך ידו כידה ז"א דהא לא בתורת יד זכתה בהגט דהחצר לא חשיב ידה יותר מידו אלא הגט נקנה על ידי קנין וקנין אגב דנקנה אגב. חצר הוא לא דהחצר זוכה המטלטלין ז"א אלא דהקנין של הקרקע קונה להמטלטלין וע"י קנין חזקה שהחזקה קונה לו הקרקע בכח זה נקנה אגב הקנין הזה גם המטלטלין ונמצא דקנין דהחזק' קונה להגט ולא החצר ובזה לא שייך ידה כידו וידו כידה וע"כ שפיר הקשה הר"ן ז"ל דלמה לן ציבורין והק' הקצוה"ח ז"ל דבודאי בעינן ציבורין דהא אל"כ אגיד גביה ולפי דרכינו ניחא דדוקא בתורת יד ובתורת נתינה שייך שפיר אגיד גביה דהא הנתינה אגיד גביה דנותן ונשאר אגיד משיחה מהנתינה אבלו דהא הוי מקלת גט בידה ומשיחה בידו ולא קרינן בגט ונתן אע"ג דבעלמא קרינן ונתן לרעהו כמאן דפסיק דמי משא"כ בגט לא קרינן ונתן משא"כ במגרשה שלא ע"י נתינה אלא בתורת קנין והקנין החזקה הוא קנין גמור ומעשה הקנין לא אגיד גביה שפיר מתגרשת וראיה גמורה לדברינו מהא דדעת הר"ן ז"ל דבקנין אגב לא בעינן ציבורין ע"כ פירש"י ז"ל קנין אגב ואין לסק' לדברינו הא דגרסינן בדף ע"ז ע"ב גבי פיסלא דאוסלא מקום דחד מקום מוסלי איכפי תרי לא מוסלי איכפי והתם ע"כ מתורת חצר הוא דאי באגב הא לא בעינן ציבורין וכן בדף ע"ט גבי אר"מ רשויות חלוקות בגיטין כו' דתרי מק ומות לא מוסלי איכפי. אכן נלפענ"ד דו"א דע"כ כדברינו הוא דבשאלה אינו מועיל בגט בתורת חצר משום דאגיד הגוף להמשאיל וידו כידה בכח הקנין שיש לו בחצר ע"י דעת אחרת מקנה לו וכיון דיש לו כח וזכות הקנין בחצר אינו מועיל בגט בתורת יד משום לעדיין אגיד בידו והא דהני בפיסלא בחצר שאולה הוא כדפרש"י ז"ל דאוסלא מקום בחצירי לקנות בו גט עכ"ל דכיון דשאל לה על קנין גט בפירוש א"כ כח הזכי' והקנין שיש לו בחצר שאל לה ומשאל אצלה כח הקנין שלו בחצר ודוקא במשאיל סתם דאז נשאר אצל משאיל כח הזכי' והקנין בחצירו ע"י הגוף שלו ולהשואל כח הזכי' והקנין ע"י ההשתמשות משא"כ במשאיל בפירוש לחבירו רק את זכות הקנין שלו שיש בחצירו פשיטא דנקנה הזכות הזה להשואל וקונה בקנין את הגוף לכח הזכי' להקנין שבו א"כ כי משאיל לה בפירוש את חצירו רק לקנות הגט ע"כ השאיל לה זכות מכח הקנין שיש לו בחצירו ושייך כל זכות הקנין שבחצר זה להשואל דהיא האשה דמה לי במשאיל הגוף להשתמשות או למשאיל הגוף לזכות הקנין שעל ידו שיהא לו כח היד על ידו וע"כ אמר ר"מ רשויות חלוקות בגיטין ופרש"י ז"ל אם השאילה הבעל מקום בחצירו לזכות גיטה לא השאילה גגו או ביתו ולא אמרינן לא קפיד דתרי מקומות לא מושלי עכ"ל וגם שם פרש"י ז"ל דהשאילה בפירוש לקבלת גיטה דהא ע"כ התם לא שאיל לה הגוף על ההשתמשות דהא אינו מבורר מהוס נפילת הגט וכ"ז שלא נפל הגט אינה יודעת איזה מקום השאיל לה וע"כ כל השאלה הוא רק על זכות הקנין וכח היד שעל ידו וע"כ מהני שפיר הקנין שתזכה להגט על ידי החצר ולא אגיד ביד שלו דהא אין לו שום יד דהא השאיל לה כח ידו שיש לו ע"י החצר משא"כ הכא בשכ"מ דל"ל דהקנה לה כח הקנין שלו בהחצר ז"א דהתוס' ז"ל מקשים הא הוי טלי גיטך מעג"ק ותירצו כיון דהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאילו נתנו לה עכ"ל ומבאר בא"מ ז"ל סי' קל"ט סי"ח משום דהחצר הוי שליח של הבעל וע"י הקנין שנעשה מחצירו חצירה נעשה כמו שמסר שליח הבעל לידה דהשתא הוי ידה וקש' ע"ז הא לא מורה שליחות אבל הבעל כמו במס' גיטין דף כ"ד דהשליח גופיה של הולכה נעשה שליח לקבלה נקרא לא מור שליחות אבל הבעל כדפרש"י ז"ל שליח לא מקרי אלא המשתלח מול"ז שראוי לחזור אבל שולחו ולומר עשיתי שליחותך לחבירך וזה אינו ראוי לחזור אבל שולחו שהרי לא נשתלח אלא לעצמה וא"כ נעשה הוא בעל מעשה ובעל השליחות קודם שתחזור ע"ש וה"כ החצר דבעל והוא שליח הבעל נעשה יד האשה והיא בעלת דבר ומתרץ דדוקא היכא דנעשה משליח הולכה שליח לקבלה דשלוחו של אדם כמותו והוי עתה השליח בעל מעשה אבל הכא בחצר כיון דחצר דאשה מידה אתרבי ולא הוי שלוחו של אדם כמותו ולא הוי החצר במקום האשה אלא האשה בעצמ' מקבלת ע"י ידה דהחצר כידה אריכתא דמי לפיכך שפיר יכול להיות החצר שהוא שלוחו של בעל יד האשה והרי בא הגט משולחו ליד האשה משא"כ משליח הולכה דנעשה שליח לקבלה דשליח קבלה אינו כיד האשה אלא שלוחה ושלוחה כמותה ועומד במקומה והרי הוא עתה בעל המעשה ומשוב השליח מקבל עי"ש תמצית דבריו ז"ל דכשהחצר הוא שליח חשוב החצר שהוא במקום האשה והוא המקבל את הגט משא"כ אם החצר הוא יד חשוב שהאשה בעצמה מקבלת ע"י ידה והבעל המעשה הוא גוף אחר דהיא האשה והחצר אינו כמו האשה עי"ש וא"כ הכא בשכ"מ דמקנה החצר שהוא שלוחו לידה ע"כ ל"ל דהשאיל לה החצר רק על כח הקנין ז"א דהא אימתי אמרינן דחצר דאשה הוי ידה דוקא ביש לה חצר בעצמה או הוי ידה וחצר דגברא ביש לו חצר הוי שלוחו משא"כ באם הגברא הקנה להאשה רק כח הקנין והזכי' מחצירו הרי אין בכוחה לזכות יותר מגברא דהוי מקמהו דהא היא באתה מכוחו וא"כ הוי החצר שליח להולכה שמוסר לשליח לקבלה ולא מורה שליחות אבל הבעל ולא הוי חצירה חשוב כידה רק בשהשאיל לה ההשמיש
יתקבל

עמודי ירושלים

ש"ע) לא מוכח מידי והבן. ודע שראיתי להכנה"ג בא"ה"ע סי' ל"ג כתב על מ"ש הב"י שם שהר"מ פ"ג מהל' אישות כתב דקונה גם בשלא כדרכה וכתב הכנה"ג בהשמטות שלא מצא זה בדברי הר"מ ע"ש. אולם לפנינו מבואר כן בר"מ (פ"ג ה"ה) והנה בנחל איתן בהא"ב (פ"ג הט"ו) על מ"ש הר"מ וכן אם בא עליה שלא כדרכה פטור כ' וז"ל כ"ה גירסת ה"ה בדברי רבינו אך איכא ספרים דלא גרסי כל זה בדברי רבינו ולכאורה תמוה דאיך ישמט רבינו דין זה דהוא גמרא ערוכה בספ"ב דכריתות בלא שום חולק ע"ש מה שדחק דהר"מ ס"ל דחייב בשפחה חרופה גם בשלא כדרכה ע"ש ואתמיס מינה דברי הר"ם הל' שגגות (פ"ע ה"א) שכתב הבא על שפחה חרופה בין בזדון בין בשגגה מביא אשם והוא שתהיה גדולה ומזידה וברצונה ותהיה בעולה כדרכה כו' ומפי השמועה למדו בגמר ביאה כדי שתלקה כו' מבואר דדוקא בכדרכה מביאה אשם תלוי ולוקה ולא בשלא כדרכה ומ"ש שיש נוסחאות דלא גרסי לה. הוא שגגה דאינו נוסחאות שוות ומסתימה מהנחל איתן שלא ראה שכן הוא בכל המקומות שכתב הר"מ הדין דשלא כדרכה הוא מוסגר ויש ספרים שלא היה כתוב כן והיינו מפני אימת המלכות נשמטו מהדפוס כמבואר בהל' אישות (פ"ג ה"ה) שיש ספרים שנשמט שם דין דקונה אשה שלא כדרכה וכמ"ש בשם הכנה"ג וכ"ה בהל' יבום (פ"ב ה"ג) ובהלכות נערה בתולה (פ"ב ה"ח) ושם (פ"ג ה"י) ובהא"ב (פ"א ה"י והט"ו וע"ז וי"ז ובפ"ג ה"ה ופ"ד ה"א ופי"ז הי"ד ופי"ח ה"ו ופי"ט ה"ב ופכ"א ה"ט) ובהלכות אה"ע (פ"ה ה"ט) וכן שם בה"ע מה דאיתא עכו"ם או בהמה והמעיין בכל אלו המקומות יראה לדקו לדברי שנשמט זה מפני אימת המלכות ובזה ערה הנחל איתן והסיע דברי הרמב"ם שלא כהלכה והא ליתא וכמ"ש: (עד כאן שייך לדף א' ע"א)

שם במה הוא מתחייב כו'. ע' פני משה מ"ש ליישב דברי הר"מ פ"ט מהל' מלכים דלייכן להו גם בדיניהו לענין עדים והתראה ע"ש מצאתי שכתב כן נהליא ר' יונה בחידושיו לסנהדרין דף נ"ז יע"ש: (עד כאן שייך לדף א' ע"ב)
לית

מהו כדון רבנין דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא מאן דאמר מגורשת מקודשת איסור הנייה מדבריהם ומן דמר אינה מגורשת מקודשת איסור הנייה מדבר תורה הא באיסור הנייה מדבריהם מקודשת אין תימר כן לית הדא פליגא על רב *דרב אמר דברי רבי מאיר [א] המקדש בחמץ משש שעות ולמעלן לא עשה ולא כלום תמן בגופו קידש וחמץ משש שעות ולמעלן טב הוא כלום ברם הכא בתניים שבו קידש מעתה אפי' באיסור הנייה דבר תורה תהא מקודשת מה בינה לשטר שאינו יפה שוה פרוטה תמן אינו ראוי להשלים עליו ברם הכא ראוי הוא להשלים עליו תמן תנינן [ב] *שבועת הדיינין הטענה שתי כסף וההודייה שוה פרוטה הטענה בית שמאי אומרים מעה ובית הלל אומרים שתי מעין מחלפה שיטתהון דב"ש תמן אינון אמרין כסף דינר וכא אינון אמרין כסף מעה מחלפה שיטתהון דבית הלל תמן אינון אמרין כסף פרוטה וכא אינון אמרין כסף שתי מעין

קרבן העדה

מאי כדון. הלכתא מאי לענין קידושין: ה"ג מ"ד מקודשת הא באיסורי הנאה מדבריהן. וה"פ רבנן דקסרין אמרו דלא פליגי הברייתא מ"ד מקודשת היינו בשקידש בשטר שאסור בהנאה מדרבנן ומ"ד אינה מקודשת במקדש בשטר שאסור בהנאה מדאורייתא: ופריך אין תימר כן. כלומר אם נאמר דבאיסורי הנאה מדבריהם מקודשת לפי שמדאורייתא תפסי בה הנך קידושין לא אתי אסורא דרבנן ועוקרין להו א"כ פליג עליה דרב: דברי ר"מ. אפילו לר"מ דאמר חמץ משש שעות ולמעלה מדבריהן אפ"ה אם קידש בו אין קידושיו קידושין: ה"ג א"ר הונא ויאות אלו חטים קורטבניות במדבר דלמא טבן אינון במועדא כלום וחמץ משש שעות וכו' וכ"ה בפסחים דף ג'. וה"פ ר"ה אמר שפיר קאמר רב שהרי אם קידש בחטי קורטבניות בפסח שאינן אלא חמץ נוקשה אפ"ה אין קידושיו קידושין לכ"ע משום דאתי חמץ דרבנן ומפקיע הקידושין ה"ה המקדש בחמץ גמור בשעות דרבנן אין קידושיו קידושין וא"ת היאך אתי דרבנן ומפקע קידושי דאורייתא ושרי אשת איש לעלמא י"ל הא קיי"ל כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ב"ד הפקר והם הפקירו ממונו מ"מ קשיא מהכא אדברי רב: ה"ג תמן בגופו קידש ברם הכא בהנאה שבו קידש. וה"פ התם בדמי שווי של החמץ קידש ואינו שוה כלום שהרי אסור מדרבנן והם הפקירו ממונו אבל הכא בשטר לא קידש אלא בהנאה של השטר קידש כיון שאין איסור הנאה שלו אינו אלא מדרבנן קידושיו קידושין: ופריך מעתה וכו' מה בינה לשטר שאינו יפה ש"פ. דעיקר קידושין הויא הכתיבה א"כ ה"נ אע"ג שהשטר אסור בהנאה תהא מקודשת בכתיבה שבו: ומשני תמן. באיסורי הנאה דאורייתא אינו ראוי להשלים עליו שהוא בעצמו אינו ראוי לשום דבר בעולם: ברם הכא. אבל הכא במקדש בשטר שאין בו שוה פרוטה ראוי לאצטרופי לנייר אחר עד שיהא בו שוה פרוטה דהא מיהת מותר ליהנות ממנו: תמן תנינן. פ"ו דשבועות: שבועת הדיינין: השבועה שהדיינין משביעין ע"י הודאה במקצת הטענה. צריך שלא תהא הטענה פחותה משתי כסף וההודאה שמחייבת לישבע לא תהא פחותה משוה פרוטה: הטענה בש"ת וכו'. במתניתין תנן סתמא ובברייתא תניא פלוגתייהו דב"ש וב"ה: ופריך מחלפא וכו'. קשיא ב"ש אב"ש וב"ה אב"ה דאשה ניקנית בכסף ילפינן מדכתיב כי יקח וכתיב נתתי כסף השדה קח ממני וגבי שבועה כתיב כי יתן איש אל רעהו כסף וגו' וקאמרי ב"ש גבי קידושין דהכסף הוא דינר וב"ה קאמרי דהוא פרוטה ואלו גבי שבועה קאמרי ב"ש דהכסף הוא מעה וב"ה קאמרי דהוא שתי מעין

פני משה

מהו כדון. מאי הוי עלה בקידושין: רבנן דקיסרין. קאמרי דלא פליגי כלל אלא מאן דאמר מגורשת מקודשת באיסור הנאה מדבריהם ומ"ד אינה מגורשת מקודשת כלומר ואינה מקודשת באיסור הנייה מד"ת: הא באיסור הנאה מדבריהן. לכ"ע מקודשת: לית הדא פליגא על רב. דאמר דברי ר' מאיר כלומר אפילו לדברי ר"מ דקאמר התם חמץ משש ולמעלה מדבריהן הוא כדדריש התם מקרא מודה הוא המקדש בחמץ מו' שעות ולמעלן לא עשה כלום וקשיא רב כמאן אמר לשמעתיה דהכא אמרינן לכ"ע איסור הנאה מדבריהן מקודשת: תמן בגופו קידש. שאני התם דבגופו של חמץ קדש וחמץ מו' שעות ולמעלן טב הוא כלום ואפילו האיסור מדבריהן הוא מ"מ עכשיו אינו שוה כלום: ברם הכא. שכתבו על דבר איסור הנאה ולא קדשה אלא בתנאים ובדברים שכתוב בו הרי את מקודשת לי לא איכפת לן מידי: מעתה אפילו באיסור הנאה מד"ת תהא מקודשת. מטעם זה ומה בינה לשטר שאינו שוה כלום ואפ"ה מקודשת היא בדברים שבו: תמן. באיסור הנאה מד"ת אין ראוי הוא להשלים עליו שאינו שוה כלום ואף על גב דלא בעינן בשטר שיהא ש"פ מכל מקום גנאי הוא לאשה להתקדש בכתוב על דבר שאינו שוה כלום אבל בשטר שאינו שוה פרוטה ליכא גנאי שהרי ראוי הוא להשלים עליו לשוה פרוטה והא דמקודשת באיסור הנאה מדבריהם לחומרא הוא: תמן תנינן. פרק שבועת הדיינין: הטענה. דשבועת הדיינין צריך שיהא הודאה מקצת הטענה דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וגו' וכתיב אשר יאמר כי הוא זה ולמדו חכמים מכאן שיהא מודה במקצת ונקרב בעל הבית וגו' לשבועה וצריך שיהא הטענה שתי מעות כסף וההודאה שמחייבתו לישבע צריך שתהא שוה פרוטה: הטענה. וגרים התם בברייתא דב"ש וב"ה פליגי בזה דב"ש סברי הטענה במעה אחת סגי וכדמפרש לקמן דב"ה סברי מקשינן כסף לכלים מה כלים שנים אף כסף שנים וב"ש לא מקשי: מחלפה שיטתהון דב"ש תמן. בקדושין אינון אמרין כסף הוא דינר והכא בטענה אינון אמרין כסף דקרא מעה

תוס'

מהמכר דאז נקנה לשוכר או לשואל כח השתמשות של המכר השייך לו וכח השתמשות מן המכר שייך לה נעשה אצלה יד אע"ג דלגבי הבעל היה ההשתמשות כח שליחות אבל השתא שייך לה נעשה אצלה יד כמו באשה שקנתה מכר מגברא נעשה אצלה יד משום דלא קנתה מגברא רק הגוף והשתמשות ולא כח הזכי' והקנין רק הגוף והשתמשות והגוף והשתמשות נעשה ממילא כח היד אצלה משא"כ אם הגוף והשתמשות הוא עדיין מכר של גברא רק דהקנה לה מכח הקנין שיש לו מן הגוף והשתמשות האיך יעשה אצלה יד הא כל כח הקנין והזכי' הוא בא מן גוף והשתמשות של מכר גברא ואין בו רק כח שליחות דהא הוי מכר דגברא ולא נ"מ למי הוא קונה לא"ש או לאשה אלא אזלינן בתר המכר אם הוא מכר דגברא כח הקנין שלו הוי שליחות ואם הוא מכר דאשה כח הקנין שלו יד משא"כ בפיסלא דהבעל בעצמו זורק הגט לתוך המכר שפיר השאיל לה כח הזכיה והקנין זהוא כח השליחות מאזירו אצלה וכשהבעל זורק הגט להמכר הוי הבעל מוסר הגט לשלוחה והוי כדת ול"ל דהקנה לה בשכ"מ על שניהם על השתמשות ועל כח היד ז"א דהא כיון שיש לה השתמשות א"כ לשיטת הש"י ז"ל ממילא יש לה יד דהא במכילתא המכר זוכה להשוכר לשיטת הש"י ז"ל ואי בדעת אחרת מקנה לו מאי וכתה שייך לה היד הא המכר לא הקנה לה איזהו שאלה שייך וכי שייך שאלה על כל עיקר שלא יהא להבעל יד וכמו דלא שייך במוכר לחבירו שדה שיהא כל הקנין שלא יהא שייך למוכר פשיטא דע"ז לא אל הקנין והא באופן זה הכא לא אל הקנין שיהיה לה יד אלא שעיקר שיהא מסולק ידו ולא אל הקנין רק על סילוק יד המוכר ולשיטת הש"י ז"ל לא מהני על סילוק אפילו קנו מידו עי' ברש"י ז"ל במס' כתובות דף פ"ג ובא"ז ז"ל בהגהת אשר"י ז"ל במס' ב"ב דף מ"ג ע"ש וע"כ פשיטא דהכא בשכ"מ שהתקנה היא דתימוד והפתח דלא מתמוי דהוא לשם קנין ע"כ דלא מיירי כהסיא דפיסלא שהשאיל רק על קבלת הגט כנ"ל דא"כ מוכח דלשם קנין הוא דמי נתן לה רשות השתמשות שתפתח את המנעול ואח"כ תסגירנו [כדפירש הרמ"ש ז"ל דהי' סגור ופתחה וסגרה והסגירה הוא לשם חזקה ולא הפתיחה עי"ש] אלא ע"כ דהשאלה הוא על רשות השתמשות וא"כ הי' לה רשות להשתמש לפתוח ואח"כ סגרה לא לשם קנין רק לשמור ביתה כנ"ל. ועפ"ז יתורץ הקושיא על הרמ"ש ז"ל מטבעת שאולה כנ"ל והנה גרסינן בירושלמי במס' מע"ש פ"ה ובמס' גיטין בפ' התקבל ה"א ר' זעירא בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו א"ל תמן התורה זיכתה אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו ע"כ וגדולי המפרשים ז"ל עמלו לפרש הסוגיא הזאת ונתבאר בע"ה בדברינו שם דהנה כתבו המפרשים ז"ל עי' בקצוה"מ ז"ל סי' ר' ובא"מ סי' קל"ע דגט אינו בתורת זכי' והקנאה אלא בתורת נתינה דהא קי"ל כתבו על איסורי הנאה כשר וקי"ל דאין זכי' באה"נ וגם דגט איתא בע"כ ואין זכי' בע"כ אלא דגט הוא בתורת נתינה דכיון שנתקיים הנתינה מיד ליד מגורשת והנה זה פשיטא באם אמר עושה שליח שיקבל דבר מחבירו לא אל השליחות באם שחבירו אינו נותן לו ואם חבירו נותן לו על אופן שלא יזכה עבור חבירו אלא שיוליך ליתן לחבירו פשיטא דלא זכה בעצמו עבור חבירו דהא צריך שחבירו יזכה לו וכיון שחבירו אינו רוצה

הרי"ד

על ידו ואינו רוצה שיזכה עבור חבירו אלא יוליך ליתן לחבירו פשיטא דאין לו כח לזכות עבור חבירו משא"כ בגט כשהאשה עשתה אותו שליח לקבלה והבעל א"ל הולך ותן לה והוא רוצה לזכות עבורה דאז שפיר מהני דהא כיון דידו כידה ויש לו רשות מן הבעל לתפוס בידו הגט והשליח רוצה שיהא ידו כידה ואף דהבעל אינו רוצה לזכות ע"י מ"מ מה בכך הא הבעל אינו צריך לזכות אלא כיון דעשה הנתינה התורה בעצמה מזכה לה הגט וכיון דהבעל עשה הנתינה מידו ליד השליח רוצה שיהא ידו כידה הרי הגט נתינה ומה איכפת לן אם הבעל אינו רוצה לזכות על ידו הא כיון דהיא נתינה התורה בעצמה מזכה לה ואין אנו צריכין לזיכוי דהבעל ועי"ז יתפרש היטב הסוגיא הזאת דהנה שם קאי על הא דהתקבל גיטי הוא אומר תן לה דס"ל לרבי דמגורשת ע"ז בעי ר"ז קומי ר"מ אף במתנה כן ע"ז א"ל תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה כלומר דהא לא בעינן שהבעל יזכה לה אלא התורה בעצמה מזכה לה וא"צ לזיכוי דהבעל והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה אבל אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו כיון דהנותן אינו רוצה לזכות על ידו והאיך יכול לזכות וע"כ עפ"ז עולה שפיר דהנה במעשה דר"ג וזקנים דאיתא במס' ב"מ דף י"א אם ר"ג מטלטלי אג"ק הקנה או ע"י מכר שקלינן וטרינן בגמ' שם ולכאורה יש להבין בכ"מ בקנין אגב דנקנה ע"י הקנין של הקרקע למה באמת צריך אגב והאיך מהני אגב הא ממילא זוכה בחבירו וחבירו זוכה לו ממילא אפילו בלא קנין אגב אבל י"ל דהא חבירו לא זכה לו ממילא אם הנותן אינו רוצה לזכות לו ע"י הנתינה וכי הנותן דבר לחבירו ואינו רוצה שיזכה המקבל האם יזכה ממילא וכיון שכן באינו רוצה הנותן שיקנה על ידי הנתינה של מכר אלא ע"י אגב לא קני רק ע"י אגב משא"כ בגט בנותן המכר שהגט מונח בו במתנה לאשה והוי מכירה וכי מהני מה שאינו רוצה לזכות לה ע"י הנתינה אלא ע"י קנין אגב ז"א וכי מה לן לו ולקנין אגב שלו הא כיון דסוף הנתינה התורה זכתה אותה בגיטה והאיך תופס כאן מקום לקנין אגב שלו ולא דמי לב"מ כמו בעובדא דר"ג וזקנים דהתם אם אינו רוצה שיזכה ע"י הנתינה לא זכה רק ע"י אגב משא"כ כאן האיך בכוחו לזכות בקנין אגב לבתר הנתינה ולא מהני בגט כלל קנין אגב רק בשאלה דלא נקנה בנתינה אבל במתנה לא מהני קנין אגב ואין מקום להוא קנין אגב על הנתינה דהא אין בידו לעשות שהנתינה לא יהי' נתינה ע"כ פריך שפיר רב עולא מה שקנתה אשה קנה בעלה ואפילו מה שהוא משאיל נמי קנוי לו ואין לומר דמאן סהדי שנתן לה במתנה י"א דא"כ הי' קנין אחר ע"י הנתינה ולא ע"י אגב א"כ הוי שינוי מקנין לקנין ולא דמי לטבעת שאולה דהתם אינו שינוי בקנין בין שאלה למתנה וע"כ הקנין הזה נקנה במתנה משא"כ הכא דהוי שינוי מקנין לקנין דאי במתנה בטל הקנין הזה ונקנה בקנין אחר ע"כ לא אמרינן אנן סהדי בשינוי מקנין לקנין ודו"ק:

תמן בגופו קידש וחמץ משש שעות ולמעלן טב הוא כלום ברם הכא בתניים שבו קידש כו'. לפי דברינו לעיל דלפיכך כתב גט על אה"נ כשר משום דגט הוא בתורת נתינה ולא בתורת זכי' מש"ה לא איכפת לן אף שאין זכיה באה"נ משא"כ בקידושין דצריך

שנויי נוסחאות (ס"ב) מקודשת בד"ו ליתא. (ס"ג) מגורשת בד"ו ליתא. (ס"ז) תמן בגופו קידש בד"ו ליתא. (ס"ע) כלום ברם בד"ו כלום תמן בגופו קידש ברם.

עמודי ירושלים

שם לית הדא פליגא עליה דרב כו'. השירי קרבן הביא דברי הר"ן פ"ב דגיטין דעל מה דאיתא התם דגט שנכתב על איסורי הנאה שכשר דבדבר שצריך ביעור מן העולם וצריך שריפה הגט בטל. וכתב הש"ק וקשה לפ"ז מאי פריך הש"ס מחמץ דלמה שאני חמץ דצריך ביעור מן העולם וצ"ע ואם תאמר מאי ניהו איסורי הנאה שאין צריך ביעור שריפה או קבורה כדתנן סוף תמורה יש לומר דאיירי כשהדירה הנאה ממנו עכ"ל. מבואר מדבריו דהבין מדברי הר"ן דגם מה שצריך קבורה הגט בטל. ולכן הקשה מאן ניהו איסורי הנאה שא"צ או שריפה או קבורה ובמחכ"ת לא כן הוא דדברי הר"ן לא נאמרו רק באיסורי הנאה הטעונין שריפה בזה סובר דהגט בטל דכיון דקיימא לן כר"ש דכל העומד לשרוף כשרוף דמי אם כן הוי כאינו בעולם אבל בנידי שצריך רק קבורה מודה הר"ן דהגט כשר והיינו הסוגיא דכתבו על איסורי הנאה שכשר. ועפר"ח אה"ע סי' קכ"ד ושער המלך ה' גירושין (פ"ד הלכה ב') דאפילו אם כתב על ע"ז של ישראל כיון שאין צריך שריפה רק גניזה מגזירת הכתוב דושם בספר מותר לכתוב עליו לטעמו של הר"ן ומכל שכן בשאר הנקברים שאין צריך מן התורה כלל קבורה והוא רק משום שלא יכשלו בזה ב"א מודה הר"ן דכשר וא"כ נק"מ גם מהירושלמי הזה די"ל דהירושלמי ס"ל כחכמים בפסחים פ"ב דחמץ הוא מהנקברין ומכ"ש דמיירי כאן בחמץ דרבנן ובזה בודאי מודה הר"ן ואין כאן קושיא כלל:

מסורת הש"ס

(פסחים פ"ק ה"ד) עיין פסחים ו. כא

(שבועות רפ"ו) שבועות לח ב

עין משפט נר מצות

טו
א מיי' פ"ס מאישות ה"א טוש"ע אה"ע סי' כח סכ"א

טז
ב מיי' פ"ג מטוען ה"א סמ"ג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פח ס"א

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"ד מעבדים ה"ג סמ"ג עשין פב

יח
ב מיי' פ"כ מסנהדרין הי"א סמ"ג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' ז

יט
ג מיי' פ"ג מטוען סמ"ג עשין נה טוש"ע שם סי' פח ס"ג

תורה אור

מעין רבי יעקב בר אחא בשם רבי חנינה בית שמאי למידין מתחילת מכירתה של עברייה מה התחילת מכירתה בדינר אף קידושיה בדינר בית הלל למידין מסוף גירועיה מה סוף גירועיה בפרוטה אף קידושיה בפרוטה *מה טעמא דבית שמאי שנאמר °ויצאה חנם אין כסף וכי אין אנו יודעים שאין כסף מה תלמוד לומר אין כסף מיכן שנמכרה בכסף יותר מכסף וכמה יותר מכסף דינר או כסף פרוטה יותר מכסף שתי פרוטות סוף מטבע כסף מעה ותהא מעה ר' בון בשם ר' יודה בר פזי שאם ביקשה ליגרע מגרעת במעה בכל שנה ויוצאת והגרע בפרוטה אמר רבי בון הגע עצמך שאם בקשה ליגרע מתחילת השנה הששית תחילת גירועיה בפרוטה וסוף גירועיה בפרוטה אלא [א] תחילת גירועיה במעה וסוף גירועיה בפרוטה מה טעמא דבית הלל ממה שסוף גירועיה בפרוטה את יודע שקידושיה בפרוטה אילו לא נשתייר שם אלא שוה פרוטה שמא אינה מגרעתה ויוצאה כשם שסוף גירועיה בפרוטה אף קידושיה בפרוטה מחלפה שיטתהון דבית הלל כתיב °כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור אם ללמד שאין בית דין נזקקין לפחות משוה פרוטה כבר כתיב °לאשמה בה [ב] פרט לפחות משוה פרוטה מה תלמוד לומר כסף מיכן שיש כאן יותר מכסף וכמה היא יותר מכסף שתי מעין או כסף פרוטה יותר מכסף שתי פרוטות סוף מטבע כסף מעה ותהא מעה *או כלים מה כלים שנים אף כסף שנים מה מקיימין בית שמאי או כלים כהדא דתני רבי נתן אומר או כלים לרבות כלי חרס שמואל אמר [ג] *טענו שני מחטים והודה לו על אחת מהן חייב אמר רבי חיננא והוא שיהו יפות כשתי פרוטות כדי שתהא הטענה שוה פרוטה וההודייה שוה פרוטה ואתייא כבית שמאי דלא ילפי כסף מכלים ברם כבית הלל דאינון ילפין כסף מכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ודכוותה מה כסף שתי מעים אף כלים שתי מעים

אף

שמות כא
ויקרא ה
שם כב
מהויקרא ה

פני משה

מעה הוא וכן מחלפה שיטתהון דבית הלל: ר' יעקב. קאמר היינו טעמייהו בקידושין בית שמאי למדין מתחילת מכירתה של אמה העבריה שהוא בדינר כדילפי לקמיה ובית הלל סברי למדין מסוף גירועיה שהיא מגרעת בפדיונה כשהיא יוצאת ואם אין עליה אלא פרוטה אחת בלבד נמי מגרעת: מה טעמא דב"ש. השתא מפרש מנלן דתחלת מכירתה בדינר הוא: וכי אין אנו יודעים. שאם יוצאת בחנם אין כסף: מכאן שנמכרה בכסף יותר מכסף. שבתחלה נמכרה במעות שהן יותר מכסף של תורה שהוא מעה: וכמה יותר מכסף דינר. וה"ק קרא אין כסף שכבר אין מעה כסף עליה שהרי מגרעת היא מפדיונה שמחשבת עם האדון בכמה לקחה וכמה שנים שעברו בשיעבודה ולפי החשבון השנים מגרעת פדיונה ונותנת לו השאר וא"כ על כרחך שנמכרת מתחלה בדינר כדמסיק: או. נימא כסף פרוטה הוא ויותר מכסף שנמכרה בהן שתי פרוטות: סוף מטבע כסף מעה. על כרחך אין מטבע כסף האמור בתורה פחות ממעה: ותהא מעה. ואמאי אמרי דינר: שאם ביקשה ליגרע מגרעת במעה בכל שנה ויוצאת. שאם נמכרה מתחלה בדינר שייך שפיר גרעון שמגרעת מעה בכל שנה שהדינר שבה מעה כסף וכל שנה שעיבדה מגרעת לו מעה ויוצאת: ותגרע בפרוטה. אם נמכרת במעה מתחלה שייך שפיר נמי גרעון בפרוטה פרוטה ואמאי מצרכינן דוקא מעה לגרעון: הגע עצמך. על כרחך אי אתה יכול לומר כן שאם במעה נמכרה וא"כ אם בקשה ליגרע מתחלת השנה הששית כלומר אף שלא הגיעו עדיין סוף השנים והיא רוצה להגרע בפדיונה על כרחך בפרוטה פרוטה ולא במעה מגרעת ומעתה תחלת גרועיה בפרוטה וסוף גרועיה בפרוטה בתמיה דהשתא לא מקיימת אין כסף דקרא שעל המעה נאמר שהרי משמעות הקרא על סוף השנים הוא ויצאה חנם אין כסף שאין מעה כסף עליה והא אפילו בתחלת גרועיה כבר אין מעה כסף עליה: אלא. על כרחך דנמכרת בדינר ותחלת גרועיה במעה וסוף גרועיה בפרוטה והשתא מקיימת ויצאה חנם אין כסף שבשעת יציאתה והיינו בסוף שנה ששית אין מעה כסף עליה אבל אם נמכרה בתחלה בדינר אפילו פחות מעה אחת הרי אין כסף עליה אפילו קודם סוף שנה הששית: מ"ט דב"ה. גמרי מסוף גרועיה שהוא בפרוטה דהגע עצמך אילו לא נשתייר שם אלא שוה פרוטה שמא אינה מגרעת ויוצאת וילפינן קידושין מינה הואיל ואשכחן דחשיב שוה פרוטה לגרעון: מחלפה שיטתהון דבית הלל. הכתי קשיא דב"ה מ"ט אמרי התם שתי מעין: כתיב כי יתן וגו'. ומה בא ללמדינו כסף אם ללמד שאין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה הא כבר כתיב לאשמה בה ודריש נה בת"כ דפחות משוה פרוטה לאו אשמה היא לאו חוב הוא ולא מיקרי כפירה: מה תלמוד לומר כסף. לרבות מכאן שיש כאן בטענה יותר מכסף והן שתי מעין: או. נימא כסף פרוטה הוא ולרבות יותר מכסף שהן ב' פרוטות: סוף מטבע כסף. של תורה מעה הוא: ותהא מעה. אחת ונימא לרבות יותר מפרוטה עד מעה אחת ומנין לשתי מעין: או כלים. כתיב מקיש כסף לכלים: מה מקיימין בית שמאי או כלים. ואי לאו להיקישא אתא או כלים למה לי: לרבות כלי חרס גרסינן. וכן הוא בשבועות דכלים כל שהן משמע: והוא שיהיו יפות. על כל פנים ב' פרוטות כדי שלא תהא הכפירה וההודאה פחות מפרוטה: ואתייא כב"ש. דלא ילפי היקישא דכסף לכלים וכן נמי לא מקשינן כלים לכסף דדבר חשוב בעינן אבל לב"ה דמקשי כסף לכלים ודכוותה מקשינן כלים לכסף ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב ושיהו שוין שתי מעין:

אף

קרבן העדה

מעין: מה תחלת מכירתה בדינר. כדדייק בסמוך: ב"ה למידין מסוף גירועיה. לקמן מפרש לה: וכי אין אנו יודעין שאין כסף. שהרי כבר כתיב ויצאה חנם: מכאן שנמכרה בכסף יותר מכסף. דהא קרא איירי בשיוצאת בסימני נערות שכבר עבדה לו והיא מגרע' פדיונה ואס"ד שנמכרת תחלה בכסף דהיינו מעה כדמסיק א"כ כשעבדה קצת כבר נגרע פדיונה מכסף וכשיוצאת בלא סימני נערות נמי אין שם כסף ומאי קמ"ל קרא בזו שיוצאת בלא כסף אלא ודאי שנמכרה תחלה ביותר מכסף דהיינו דינר שאף לאחר הגירעון נשתייר שם כסף לפדיונה וקמ"ל קרא כשיוצאת בסימני נערות אין כסף: ופריך או. נאמר אין כסף היינו פרוטה ונמכרה תחלה בשתי פרוטות: ומשני סוף מטבע כסף מעה. אי אתה מוצא מטבע כסף בתורה פחות ממעה שהוא גרה כדמתרגמינן עשרים גרה עשרים מעין: ופריך ותהא מעה. תחילת קנין של העבריה וקרא ויצאה חנם אין כסף איירי שבאו לה סימני נערות מיד אחר הקנין: שאם בקשה וכו'. לכך אמרינן שתחלת קנייה בדינר כדי שתגרע' בכל שנה מעה אחת שהרי שש שנים עובדת והדינר שש מעה: ופריך ותגרע בפרוטה. כלומר לעולם אימא לך תחלת קנייה במעה ואי משום גרעון הרי מעה שמנה פרוטות ויכולה לגרע כל שנה פרוטה: הגע עצמך. אמור לנפשך אם באתה לצאת מתחלת השנה הששית ולגרע פדיונה נותנת פרוטה ובסוף השנה נמי צריכה ליתן פרוטה שהרי קניו היא ואינה יכולה לצאת עד תשלום זמנה אע"פ שאינה שוה פרוטה אבל כשנקנית בדינר בכל שנה מגרעת מעה נמצא שיש לה לגרע שמנה פרוטות: ה"ג מתחלת השנה הששית גירועיה בפרוטה וכו': ה"ג וסוף גירועיה בפרוטה ומה טעמא דבית הלל ממה שסוף גירועיה בפרוטה אתה יודע שקידושיה בפרוטה הגע עצמך שאם נשתייר שם שוה פרוטה שמא אינה מגרעתו ויוצא' כשם שסוף גירועיה בפרוטה כך קידושיה בפרוטה מחלפה וכו' וכ"ה בשבועות. וה"פ בית הלל ילפי מסוף גירועיה שאם יש לו בה עדיין פרוטה מייעדה באותה פרוטה מינה ילפי בית הלל שקידושיה בפרוטה: ופריך מחלפה שיטתהון דב"ה. כלומר עדיין קשיא דבית הלל אדבית הלל דהכא סברי דכסף סתמא הוא פרוטה והתם בשבועות סברי דטענה שתי כסף והן שתי מעין: ומשני כתיב כי יתן איש וגו'. דכסף מיותר הוא דלכתוב כי יתן איש אל רעהו דבר לשמור: אם ללמד שאין בית דין נזקקין לפחות משוה פרוטה. להשביעו עליו: לאשמה בה. בסוף פרשת ויקרא כתיב מכל אשר יעשה לאשמה בה ודריש בת"כ פרט לפחות משוה פרוטה: ה"ג מה תלמוד לומר כסף מכאן שיש כאן יותר מכסף. ריבה הכתוב כסף יותר מסתם כסף והיינו שתי מעה: ופריך או. נאמר כסף היינו פרוטה וכשריבה הכתוב כסף היינו שתי פרוטות: ומשני סוף מטבע כסף מעה. סתם מטבע כסף שבתורה אין פחות ממעה והכא בקידושין שאני דילפינן מסוף גירועיה דאמה: ופריך ותהא מעה. ותו לא קשיא מלאשמה בה דהיינו פרוטה ואיצטריך כסף לאשמועינן דבעינן מעה: ומשני כתיב או כלים. ודרשינן כסף דומיא דכלים מה כלים שנים אף כסף שנים והיינו שתי מעין כסתם כסף: ה"ג לרבות כלי חרס וכ"ה בשבועות. וה"פ כלים אפילו אינן שוין מעה אחת נשבעין עליהן: כדי שיהא הטענה שוה פרוטה. דהא כתיב לאשמה בה דאין משביעין על פחות משוה פרוטה: ואתיא כבית שמאי. הא דאמר שמואל ור"ח אתיא כבית שמאי: ודכוותה. הכי נמי יש להקיש כלים לכסף שיהו שוים שתי מעים:

אף

מסורת הש"ס

עי' קידושין

עי' קידושין יא וש"נ

שבועות מב ועי' תוס' שם לט ד"ה שם

תוס' הרי"ד

דצריך וכו' צ"ב האיך יועיל באה"נ. ומצאתי שעמד בזה בנ"מ ז"ל וכתב בל"ע ולפענ"ד דלפיכך ס"ל לרשב"א ז"ל באמת דבקידושין על אה"נ פסול מצ"ס ה"ט הנ"ל ויש להאריך בזה ודוק:

שנויי נוסחאות (סע"ז) בפרוטה וכו' עד „מחלפה" בשורה ל' גד"ו בפרוטה אילו לא נשתייר שם אלא שוה פרוטה שמא אינה מגרעתה ויוצאה כשם שסוף גירועיה בפרוטה אף קידושיה בפרוטה מ"ט טעמא דב"ה ממה שסוף גירועיה בפרוטה את יודע שקידושיה בפרוטה מחלפה. (ב"כ) כי יתן (שמות כ"ב). (פכ"ז) תלמוד לומר כסף גד"ו תלמוד לומר אין כסף. (גכ ע) כלי חרס גד"ו כלים הרבה.

מסורת הש"ס

(יבמות פ"ק פ"ו) וש"נ

זכריה ח

(מקוואות פ"ד מ"ה)

עירובין ז וש"נ

קהלת ב

עיין קידושין לב ב ודף מד עדיות פ"ד משנה ז תוספתא ב"ג פ"ס

תורה אור

*אף על פי שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות ובאחיות ובגט ישן ובספק אשת איש ובמקדש בשו"פ והמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי והאשה מתקדשת בדינר ובשוה דינר לא נמנעו בית שמאי לישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי אלא נוהגין באמת ובשלום שנאמר °והאמת והשלום אהבו ממזירות בנתים ואת אמר הכין היך עבידא קידש הראשון בשוה פרוטה והשני בדינר על דעתהון דבית שמאי מקודשת לשני והוולד ממזר מן הראשון על דעתהון דבית הלל מקודשת לראשון והוולד ממזר מן השני רבי יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן מודים בית שמאי ובית הלל לחומרין מעתה בית שמאי ישאו נשים מבית הלל דאינון מודיי לון ובית הלל לא ישאו נשים מבית שמאי דלית אינון מודיי לון רבי יוחנן בשם רבי ינאי אילו ואילו כהלכה היו עושין אם כהלכה היו עושין בדא תנינן *שלחו בית שמאי ופחתוה שבית שמאי אומרין עד שיפחות רובה אמר רבי יוסי בי רבי בון עד שלא בא מעשה אצל בית הלל היו בית שמאי נוגעין בו משבא מעשה אצל בית הלל לא היו בית שמאי נוגעין בו אמר רבי אבא מרי ויאות מה תנינן טימאו טהרות למפרע לא מיכן ולבא רבי יוסי בי רבי בון אמר איתפלגון רב ושמואל חד אמר אילו ואילו כהלכה היו עושין וחרנה אמר אילו כהילכתן ואילו כהילכתן ממזרות בנתים ואת אמר אכן המקום משמר ולא אירע מעשה מעולם כהדא דתני *כל הרוצה להחמיר על עצמו ולנהוג כחומרי ב"ש וכחומרי ב"ה על זה נאמר °והכסיל בחושך הולך כקולי אילו וכקולי אילו נקרא רשע אלא או כדברי ב"ש כקוליהן וכחומריהן או כדברי בית הלל כקוליהן וכחומריהן הדא דתימר עד שלא יצאת בת קול משיצאת בת קול לעולם הלכה כדברי בית הלל וכל העובר על דברי בית הלל חייב מיתה תני יצאת בת קול ואמרה אילו ואילו דברי אלהים הן אבל הלכה כדברי ב"ה איכן יצאת בת קול רבי ביבי בשם רבי יוחנן ביבנה יצאת בת קול. *וכמה היא פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי. תני *האיסר אחד מעשרים וארבעה בדינר כסף דינר כסף אחד מעשרים וארבעה לדינר זהב תני רבי חייה סילעא ארבעה דינרין שש מעה כסף דינר שני פונדיונין מעה שני איסרין פונדיון שני מסומיסין איסר שני קרדיונטס מסומס שני פרוטות קרדיונטס סלקין א' משלשים ושנים למעה א"ר זעירא בימי רבי סימאי ורבותינו עשו אותם אחד מכ"ד למעה ותני רשב"ג אומר שלשה דורסים מעה שני ניצים דרוסה שני שמין ניצים שני פרוטות שמין סלקין אחד מעשרים וארבעה למעה רבי חנינה ורבי מנא רבי חנינה אומר נחשא באתריה קיים כספא זליל כספא יקיר רבי מנא אמר כספא באתריה קיים נחשא יקיר נחשא זליל

על

קרבן העדה

אף על פי שנחלקו בית שמאי וב"ה בצרות. שב"ש אומרים צרת ערוה מתיבמת וב"ה אוסרים ליבם אלא תינשא לשוק בלא חליצה בפ"ק דיבמות: ובאחיות. ריש פ"ד אחין ארבעה אחין שני' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ואם קדמו וכנסו רה"א בש"א יקיימו וב"ה יוציאו: ובגט ישן. המגרש את אשתו בגט שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה דפליגי ב"ש וב"ה בגיטין פ' מי שאחזו: ובספק אשת איש. ביבמות פ' ב"ש תנן בש"א אין ממאנין אלא ארוסות וכו' וקטנה בת מיאון קרי ספק אשת איש דלמא ממאנה ונפקא: ובמקדש בשוה פרוטה. דתנן במתני' בש"א בדינר ובה"א בפרוטה: והמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי. בגיטין פרק הזורק: והאשה מתקדשת וכו' ל"ג דהיינו המקדש בפרוטה: ופריך ממזרות בנתיים. בין ב"ש וב"ה היכא אותן שמותרים לאלו בניהם ממזרים לאלו: ואת אמר הכין. שלא נמנעו מלישא נשים זה מזה בתמיה: היך עבידא. היכי דמי פסול ממזרות אליבא דב"ש לב"ה דהא ב"ש מחמירין ואיך קאמרת דיש פסול ממזרות ביניהם: ע"ד דב"ש. אם ניסת לראשון הולד ממנו ממזר שהרי קידושי השני תפסו בה ולא קידושי הראשון ולב"ה איפכא קידושי הראשון תפסו בה והולד ממזר מהשני: ה"ג מודים ב"ש לב"ה לחומרין וכ"ה ביבמות. וה"פ ב"ש היו מחמירין על עצמן לעשות כדעתן לקדש בדינר מ"מ אם קידשה אחד בפרוטה והשני בדינר היו אוסרין אותה על שניהן עד שיגרשנה הראשון: ה"ג מעתה ב"ה ישאו נשים מב"ש דאינון וכו' וב"ש לא ישאו נשים מב"ה דלית וכו'. וה"פ כיון דלב"ה אם קידשה הראשון בפרוטה והשני בדינר אין קידושי השני כלום ולב"ש קידושי השני תופסין בה והולד ממזר מהראשון: אלו ואלו כהלכה היו עושין. למעשה היו אלו ואלו מחמירין על עצמן לעשות כחביריהם ולא פליגי אלא לדינא: ה"ג אם כהלכה היו עושין בדא תנינן וכו' וכ"ה ביבמות. וה"פ דפריך איך מצית למימר כהלכה היו עושין לצאת ידי שניהן הא תנינן במקוואות פ"ד מעשה בשוקת יהוא שהיה אבן חלול תחת הצנור המקלח מים מן ההר שהיתה נקובה למקוה כשפופרת הנוד דבהכי סגי לב"ה אבל ב"ש אומרים דבעינן שתפחת רובה והיו כל הטהרות שבירושלים נעשין על גבה ושלחו ב"ש ופחתוה עד רובה ש"מ שלא היו ב"ה עושין כב"ש במקום שב"ש מחמירין ולמעשה נמי פליגי: עד שלא בא מעשה וכו'. כלומר אף למעשה פליגי אלא כשבא מעשה לפני אחד מהם במקום שחביריהם מחמירין והן מקילין היו מודיעין לחביריהם ולא היו חביריהם נוגעין בו אבל כל זמן שלא היו חביריהם מודיעין להן וידעו שמעצמו נעשה הדבר ההוא היו הן עושין כדעתן לחומרא והך שוקת לא נעשה ע"פ ב"ה לכך שלחו ב"ש ופחתוהו גם לא היה ניכר בזה שום מחלוקת שהרואה אומר לאפוקי מיא במקוה הוא דעביד: ויאות. ושפיר קאמר מי תנינן וטמאו טהרות למפרע לא תנן אלא מכאן ולהבא תקנוהו ש"מ שמשעשו היו מודיעין זה לזה לכך לא טמאו כל הטהרות למפרע לפי שב"ה היו מקילין לעצמן: איתפלגון. פליגי בה רב ושמואל: ממזרות בינתים וכו'. למ"ד שהיה כל א' עושה כהלכתו פריך איך תני לעיל שלא נמנעו לישא נשים זה מזה: ומשני המקום משמר ולא אירע מעשה מעולם. שיורה אחד מהן לקולא במקום שאלו מחמירין: כהדא דתני. ותניא כוותיה דמ"ד אלו כהלכתן ואלו כהלכתן דלמ"ד אלו ואלו כהלכה היו עושין קשיא דה"ל כסיל בחשך הולך: הדא דתימר. הא דאמרת מי שרוצה לעשות כב"ש עושה לא אמרן אלא קודם שיצא הבת קול אבל משיצא הבת קול הכל צריכין לעשות כב"ה: חייב מיתה. שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה: פונדיון ואיסר ומסומס וקרדיונטס. מיני מטבעות הם קטנות זו מזו: ה"ג שני פונדיון מעה שני איסרין פונדיון: ה"ג סלקין אחד מל"ב למעה. וה"פ לפי חשבון זה עולה המעה לל"ב פרוטות: ה"ג אר"ז בימי ר' סימאי שיערו ורבותינו עשו אותם אחד מכ"ד למעה. וה"פ ר' סימאי שיער שצריכין הקידושין שוין אחד משמנה באיסר ורבותינו והיינו רשב"ג דבסמוך קסבר דפרוטה אחד משמנה באיסר: ה"ג שני שמין ביצה שני פרוטות שמין: דרוסה בולה שמין. מיני מטבעות הם קטנות זו מזו: ר"ח ורבי מנא. פליגי: נחשא. נחשת דהיינו הפרוטה שהן מנחשת לעולם בשויו קיים אלא הכסף לפעמים בזול ופעמים ביוקר לכך פעמים ל"ב פרוטות במעה ופעמים כ"ד פרוטות במעה שהיא מטבע של כסף: כספא באתריה קיים. כלומר בשויו והנחשת הוא דיוקר וזול: ה"ג

על

פני משה

אף על פי. מפורש בסוף פ"ק דיבמות: תני האיסר אחד מכ"ד בדינר כסף. כדחשיב רבי חייא לקמיה: שני פרוטות קרדיונטס. ונמצא הפרוטה אחד משמנה באיסר: סלקין. הפרוטות לפי חשבון זה אחד משלשים ושנים למעה. שהרי המעה ד' איסרין וח' מסומסין וי"ו קרדיונטין והם ל"ב פרוטות: בימי ר' סימאי. היה כך שהפרוטות היו אחד משמנה באיסר ועולים יפה לפי החשבון ל"ב למעה שלעולם קצ"ב פרוטות בדינר והדינר שש מעה חשוב ששה פעמים ל"ב הם קצ"ב: ורבותינו עשו אותם. הפרוטות יותר גדולים ואחד מכ"ד למעה הן כדחשיב רשב"ג שלשה דרוסים מעה שני ניצים דרוסה שני שמין ניצים שני פרוטות שמין וסלקין הפרוטות אחד מכ"ד למעה ולפי חשבון זה הויא פרוטה אחד מששה באיסר מאלו פרוטות הגדולות שהרי האיסר אחד מכ"ד בדינר והדינר שש מעה והמעה ג' דרוסים והם י"ח לדינר והם ל"ו ניצים וע"ב שמין וקמ"ד פרוטות תחלוק הקמ"ד לששה חלקים תמצא כ"ד בכל חלק ונמצא שש פרוטות לאיסר שהוא אחד מכ"ד בדינר: ר' חנינה ור' מנא. פליגי בהא: רבי חנינא אומר נחשא באתרא קיים. הפרוטות שהם נחשת לעולם במקומן עומדים ולא הוסיפו עליהן כלום לא לרבי סימאי ולא לרבותינו: כספא זליל כספא יקיר. המטבע של כסף וזהו האיסר הוא שלפעמים בזול הוא שלפעמים ביוקר שאם הוא ביוקר הוי כ"ד בדינר ואז הויין שמנה פרוטות באיסר שהדינר לעולם קצ"ב פרוטות ושמנה פעמים כ"ד הם קצ"ב ובזה מיירי ר' סימאי ולפעמים כשהאיסר בזול והוא ל"ב בדינר ואז ששה פרוטות באיסר דששה פעמים ל"ב הם קצ"ב ובהכי מיירי רבותינו: ר' מנא. סבר כספא באתרא קיים לעולם הם ל"ב איסרין בדינר והאיסר שש פרוטות אלא שלפעמים הפרוטות הם בזול ונעשין שמנה לאיסר: ה"ג

על

שנוי נוסחאות (פ"ב) בשו"פ בד"ו בשוה פרוטה. (פמ"ז) אם כהלכה היו עושין בד"ו ניחא. (פל"ו) פונדיונין מעה שני איסרין בד"ו פונדיונין מעה שני איסרין. (פל"ז) למעה בד"ו למעלה. (פל"ח) למעה בד"ו למעלה. (פל"ט) שני ניצים בד"ו שני ביצים. שמין ניצים בד"ו שמין נותנין.

עין משפט
נר מצוה

כ
א מיי' פי"ב ממכירה ה"ט סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז ס"ב
כא
ב מיי' פ"ט ממע"ש ה"ד

על דעתיה דר' מנא לעולם שש נשים מתקדשות באיסר. שהאיסר במקומו עומד וכאלו הפרוטות מצטרפין שהם שש באיסר שהכל הולך אחר חשבון הדינר שהוא קל"ב פרוטות ואם הוזלו הפרוטות ונעשו שמנה באיסר אין אשה מתקדשת בפרוטה זו אלא דוקא בפרוטה ושליש פרוטה שהם ששה באיסר וא"כ לעולם אין מתקדשות יותר משש נשים באיסר: על דעתיה דרבי חנינא. שהפרוטות במקומן עומדין והם לעולם קל"ב בדינר אלא שהאיסר פעמים ביוקר פעמים בזול וכשהאיסר ביוקר הוא שמנה פרוטות ושמנה נשים מתקדשות בו וכשהוא בזול הוא בששה מאלו הפרוטות עצמן ושש נשים מתקדשות בו: חילפיי. הוא אילפא הנזכר בבבלי והובא לעיל סוף פ' מציאת האשה שהושיב עצמו על שפת הנהר ואמר כל מי שיאמר לפני דבר אחד מברייתא דר' חייא ולא אוציא דין זה מן המשנה יזרקוני לתוך הנהר וע"י מעשה עשה זה כמפורש בתענית: אף אנן תנינתה. במתני' פ' הזהב: ארבע איסרות מאיסר לדינר. והוא אחד מכ"ד בסלע שהדינר שש מעה והמעה ד' איסרין וקסבר אונאת המטבע א' מכ"ד הוא ועכ"פ שמעינן שד' דינרים בסלע: שתות למקח. אלמא הדינר שש מעה כסף מדארבע שתות לסלע: אוף אנן תנינתה. במתני' ריש פ"ז דערכין המקדיש שדהו בשעת היובל בשעה שהיובל נוהג נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף אם בא לגאלה כפי הקצוב בתורה במקדיש שדה אחוזה ורוצה לגאלה. הקדישה שתים או שלש שנים לפני היובל נותן סלע ופונדיון לשנה שכך הוא עולה החשבון סלע ופונדיון לשנה שהרי אם הקדיש' בשנה ראשונ' שלאחר היובל הי' פודה בחמשים שקל שהם חמשים סלע דשקל דאורייתא הוי סלע לא מהן מ"ט סלעים למ"ט שנים עד יובל הבא וסלע היותר חלקהו לפונדיונים ובכל סלע מ"ח פונדיון שהרי ככר שנינו כ"ד מעים בסלע ומעה הוי ב' פונדיון ועוד פונדיון אחד שהצריכוהו משום קלבון הכרעה לכל שקל ושקל הרי סלע ופונדיון לשנה אלמא מעה הוי ב' פונדיון: אוף אנא תנינתה. במתני' דפרק ד' דמעשר שני המניח איסר להיות מחלל עליו פירות מעשר שני וכבר אכל עליו בחילול עד חציו והלך למקום אחר והוליך האיסר עמו והרי הוא יוצא שם בפונדיון אוכל עליו עוד איסר שהרי לפי שהוא יוצא עכשיו יש בו עוד איסר אחד של חולין אלמא פונדיון שני איסרין: אף אנא תנינתה. במשנתינו וכמה פרוטה כו' כפי החשבון שאמרנו: דכתיב וכתב לה וגו' והיתה לאיש אחר: דכתיב או כי ימות האיש האחרון וגו'. לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וש"מ אבל לעלמא שריא: עד כדון. שמענו מיתתו של אחרון דמתירה מיתתו של הראשון מנין דאימא משום דמיתת אחרון אחר הגט הוא לפיכך מתירה א"נ דגזירת הכתוב הוא שאינו מתירה אלא מיתת בעלה השני וקאמר דק"ו הוא: מה אם האחרון שאין התירו היתר מרובה. שהרי לבעלה הראשון אסירה היא ואת אומר מיתה מתרת לעלמא: ראשון שהתירו היתר מרובה. כשהוא מתירה בגט לכל הוא מתירה אינו דין שתהא מיתתו מתרת: קרייה אמר. בהדיא שמענו מהכתוב שהמיתה מתרת דכתיב כי ישבו וגו' ובן אין לו צריכה לייבם הא אם יש לו בן מיתה מתרת: מנן אנן משכחין אלמנה לכהן גדול. שהיא אסורה לו אלא לכהן הדיוט תיפוק ליה דלכ"ע אסירא: תיפתר ביבמה. מאלמנה לכהן גדול לא שמעינן מידי דתפרש הקרא כשהיא יבמה ואפילו הכי לכהן גדול אסירה הא לכ"ע שריא כשהיא יבמה ולעולם אימא לך שלא במקום יבום לכ"ע אסירה: יבמה יבא עליה כו'. מפורש ביבמות ריש פרק כיצד עיין שם ר'

על דעתיה דרבי חנינה לעולם שש נשים מתקדשות באיסר על דעתיה דרבי מנא פעמים שש פעמים שמונה *חילפיי אמר אייתיבוני על גיף נהרא דלא אפיקית מתניתא דרבי חייה רבא ממתניתין זרקוני לנהרא אמרין ליה והא תני רבי חייה סילעא ארבע דינרין אמר לון אוף אנן תנינתה *כמה תהא הסלע חסירה ולא יהא בה הונייה רבי מאיר אומר ארבע איסרות מאיסר לדינר אמר ליה והתני רבי חייה שש מעה כסף דינר אמר ליה אוף אנא תנינתא *האונאה ארבע כסף מעשרים וארבע כסף לסלע שתות למקח אמר ליה והתני רבי חייה שני פונדיונין מעה אמר לון אף אנן תנינתה *נותן סלע ופונדיון לשנה אמר ליה והתני ר' חייה שני איסרין פונדיון אמר לון אוף אנן תנינתה *המניח איסר ואכל עליו חציו והלך לו למקום אחר והרי הוא יוצא בפונדיון מוסיף עליו עוד איסר אמר ליה והתני רבי חייה שני מסומיסין איסר שני קרדינטס מסומס שני פרוטות קרדינטס אמר לון אף אנן תנינתא וכמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי. וקונה את עצמה בגט. דכתיב *וכתב לה ספר כריתות וגו' ובמיתת הבעל דכתיב או כי ימות האיש האחרון. עד כדון מיתתו של אחרון מיתתו של ראשון מה אם האחרון שאין התירו היתר מרובה את אומר מיתה מתרת ראשון שהתירו היתר מרובה אינו דין שתהא המיתה מתרת אמר רבי חונה קרייה אמר שהמיתה מתרת דכתיב כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם ובן אין לו הא אם יש לו בן מיתה מתרת אמר רבי יוסי בי רבי בון אם אומר את שאין מיתה מתרת מנן אנן משכחין אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אמר רבי יוחנן בר מרייה תיפתר ביבמה *יבמה יבא עליה זו ביאה ולקחה לו לאשה זו המאמר יכול כשם שהביאה גומרת בה כך יהא המאמר גומר בה תלמוד לומר ויבמה עירה כל הפרשה כולה לייבום הביאה גומרת בה ואין המאמר גומר בה אם כן מה מועיל בה מאמר לאוסרה על האחין רבי שמעון אומר המאמר או קונה או לא קונה מאי טעמא דרבי שמעון יבמה יבא עליה זה הביאה ולקחה לו לאשה זה המאמר כשם שהביאה גומרת בה כך יהא המאמר גומר בה או יבמה יבוא עליה והרי היא לקוחה לו והמאמר לא הועיל בה כלום ר"א בן ערך אמר המאמר קונה קניין גמור ביבמה מה טעמא דר"א בן ערך *ולקחה לו לאשה הרי הוא כקידושי אשה מה קידושי אשה קונין

תורה אור
דברים כד
שם
שם כה

על דעתיה דר' מנא לעולם ח' נשים מתקדשות באיסר ע"ד דר"ח פעמים שש פעמים ח'. וה"פ ואיכא בינייהו לר"מ דאמר כספא באתריה קיים א"כ לעולם יש באיסר ח' פרוטות של תורה ואע"ג דהשתא אין באיסר ח' פרוטות מ"מ כיון דבשעת מ"ת היו מתקדשות ח' נשים באיסר השתא נמי שמנה נשים מתקדשות בו ולר"ח כספא הוא דיוקר וזול הלכך אין מתקדשות בו אלא כפי שויו בפרוטות בשעת הקידושין ולא סמכינן אשיוויו בימי משה דהא כספא הוא דיוקר וזול: חילפיי. שם אדם ובבבלי נקרא אילפא: אמר. אשב על שפת הנהר אם לא אוציא כל הדינים השנויים בברייתות דרבי חייא הגדול ממתניתין יטילוני לנהר: א"ל אף אנן תנן. במתניתין בב"מ פרק הזהב: כמה תהא הסלע חסירה. מטבע היוצא ותמיד הוא שוחק וחסר כמה תחסר ולא תהא אונאה אם הוציאה בסלע: ארבע איסרות לסלע. שהן איסר לדינר ש"מ שהסלע ארבע דינרין: א"ל אוף אנא תניתה. בב"מ פרק הזהב: האונאה ד'. מעות כסף: מכ"ד כסף לסלע. אם היה המקח סלע שיש בו כ"ד מעה כסף דהשתא הויא האונאה ד'. כסף שתות למקח חייב להשיב לו כל אונאתו ד' כסף וכיון דסלע כ"ד מעה ש"מ דדינר ששה מעה שכבר תנן שהסלע ד' דינרין: א"ל אוף אנן תנינתה. בערכין פרק אין מקדישין המקדיש שדהו בשעת היובל נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף דהיינו חמשים סלעים למ"ט שני היובל הקדישה שתים ושלש שנים לפני היובל נותן סלע ופונדיון לשנה שכשתחלק מ"ט סלעים למ"ט שנה הרי סלע לכל שנה נשאר עוד סלע אחד שהוא מ"ח פונדיון הרי עוד פונדיון לכל שנה ומה שנותן פונדיון יותר הוא לקלבון: המניח איסר וכו'. פ"ד דמעשר שני תנן המניח איסר לחלל עליו מעשר שני ואכל עליו חציו ונמצא חציו אחר עדיין חולין והלך למקום אחר והרי יוצא אותו איסר בפונדיון שהאיסרים יקרים שם נמצא החצי שלא אכל עדיין שוה איסר אוכל עליו עוד איסר ש"מ שהפונדיון שני איסרים שהרי חשבינן חציו באיסר: דכתיב וכתב לה ספר כריתות. והלכה והיתה לאיש אחר: דכתיב או כי ימות האיש האחרון. וכתיב בתריה לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה הא לאחר שרי: ופריך עד כדון. עד כאן לא שמעינן מקרא אלא דמיתת האחרון מתירה אבל שמיתתו של הראשון מתירה מנ"ל: ה"ג מה אם כו'. וה"פ משני דק"ו הוא מה אם האחרון שאין היתירו היתר מרובה אפילו אם גירשה אסורה לראשון שהרי כתיב לא יוכל וגו' אפ"ה מיתתו מתירתה ראשון שמתירה בגט לכל אדם אינו דין שמיתתו מתירתה: ובן אין לו. לא תהיה אשת המת חוצה לאיש זר הא אם יש לו בן מותרת לאיש זר: מנן וכו'. מנא לן לאשכוחי אלמנה דמותרת לכה"ג דאיצטריך קרא לאשמועינן שכה"ג אסור באלמנה דכתיב אלמנה וגרושה וגו' לא יקח אלא ודאי דאלמנה לכ"ע שריא: תיפתר ביבמה. אלמנה לכה"ג אסורה אפילו כשהוא יבם הא לכ"ע שריא ליבמין אבל שלא במקום יבום לאחר מיתת הבעל לכ"ע נמי אסורה: ולקחה לו לאשה זו המאמר. שמקדשה בכסף כדמסיק והיינו לשון ליקוחין דכי יקח איירי בכסף כדאמרינן בריש מכילתין: כך יהא המאמר גומר בה. שתהא כאשתו לכל דבריה ויורש בנחלת אחיו: ת"ל ויבמה. ולקחה לו לאשה ויבמה אע"ג שלקחה לאשה בקידושי כסף צריך שייבמנה בביאה: עירה. כמו עירב: א"כ. שאחר המאמר צריך לייבמה בביאה מה הועיל בה מאמר וצ"ל ולקחה לו לאשה דאי לעשותה ארוסה פשיטא דהא לא גרעה מאחרת: לאוסרה על האחין. אם עשה בה אחד מן האחין מאמר אסורה על שאר האחין: המאמר או קונה או לא קונה. כלומר מספקא ליה אי מאמר קונה

מסורת הש"ס
(כתובות פ"ד ה"ו)
(ב"מ פ"ד)
(שם)
ב"מ דף מט ב
(ערכין פ"ז)
(מע"ש פ"ד משנה ח)
קידושין יג ב
(יבמות פ"ט)
יבמות דף נב

קונין קנין גמור ביבמה אף המאמר קונה קניין גמור ביבמה [א] *אי זהו מאמר ביבמה הרי את מקודשת לי בכסף ובשוה כסף ר' יצחק שאל ולמה לי נן אמרין בין בחליצתה בין בחליצת חבירתה חזר ואמר מה תנינן בחליצה לא חליצתה והכא בין בחליצתה בין בחליצת חבירתה והא תנינן בביאה אית לך מימר בין בביאתה בין בביאת חבירתה מתניתא ביבמה אחת מה צריכה ליה בשתי יבמות רבי שמואל בר רב יצחק בעא שפחה חרופה במה היא קונה את עצמה לפוטרה מן המלקות ולבא עליה מן האשם פשיטא שאינה יוצאה בגט *דאמר רבי חייה בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש. אשה אין חוששין לקידושיו ודכוותה גירש אשה אין חוששין לגירושיו פשיטא *שהיא יוצאה במיתת בעלה מיהא דאמר רבי יוסי בשם ר' יוחנן תירגם עקילס הגר לפני ר' עקיבה °והיא שפחה נחרפת לאיש בכתושה לפני איש כמה דאת אמר °ותשטח עליו הריפות אמר רבי חייה בשם רבי יוחנן כן פירשה ר' לעזר בי רבי שמעון לפני חכמים והיא שפחה נחרפת לאיש בכתושה לפני איש כמה דתימר °בתוך הריפות בעלי מהו שתקנה עצמה במיתת רבה ובהשלים שש מה צריכה לי' כרבי עקיבה דרבי עקיבה אמר בשחצייה שפחה וחצייה בת חורין במאורסת לבן חורין הכתוב מדבר ברם כרבי ישמעאל צריכה ליה דרבי ישמעאל אמר שפחה כנענית הנשואה לעבד עברי הכתוב מדבר אם נישואי תורה הן °אם אדוניו יתן לו אשה לא צורכה דלא *מהו שתקנה עצמה במיתת רבה ובהשלים שש וכמאן דאמר אין עבד עברי עובד את היורש:

הלכה ב מתני'

[ב] *עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה את עצמו [ג] בשנים [ד] וביובל [ה] ובגרעון כסף [ו] יתירה עליו אמה

קרבן העדה

קונה קנין גמור או לא קונה כלל: ולמה. לית אנן אמרין במתניתין שהיבמה קונה נמי את עצמה בחליצת חברתה כגון מי שהיו לו שתי נשים ומת חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה: חזר ואמר. וכי תנן במתני' והיבמה קונה את עצמה בחליצתה דהוה משמע בחליצתה ולא בחליצת חברתה הרי תנינן וקונה את עצמה בחליצה ואף בחליצת חברתה משמע: ופריך והא תנן. והיבמה נקנית בביאה וכי אפשר לומר שבביאת חברתה היא נקנית הא אדרבה בביאת חברתה היא נפטרה: מתניתין. כלומר אלא מתניתין ביבמה אחת איירי: מה צריכה ליה. א"כ מאי קמיבעיא ליה ליתני בחליצת חברתה היינו בשתי יבמין ולא איירי מתניתין בהו ל"א מה קא קשיא ליה ליתני בשני יבמין נפטרה בחליצת חברתה: שפחה חרופה. היא שפחה שחציה עבד וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי כדמסיק לקמן: במה היא קונה את עצמה. שתהא פטורה מן המלקות אם בא עליה אחר והבא עליה יפטור מן האשם שהבא עליה בעודה שפחה חרופה מביא אשם והיא חייבת מלקות: פשיטא. אם נתן לה גט שאינה קונה את עצמה: אין חוששין לקידושין. דהא לא חזיא לפלגא דעבדות דידיה וכיון דלא חזיא לכוליה לא הוי קידושין: ודכוותה. והכא נמי אם גירש עבד עברי חצי שפחה וחצי בת חורין שייחדה לו רבו אין גירושיו גירושין דאין הגירושין תופסין בכולה: ה"ג פשיטא שאינה יוצאה בגט דא"ר יוסי וכו': עקילס הגר. הוא תרגום אונקלס הגר: בכתושה לפני איש. כלומר שכבר נבעלת לאיש אבל אם היא בתולה פטור הבא עליה: הריפות. דבר שנכתשה ונברייתו ע"י כתישה ה"נ שנכתשית ע"י אבר שמש שדש בה ש"מ שקידושין לחוד אינן מועילין בה לחייב הבא עליה ה"ה גירושין אינן מועילין שתצא בהן: מהו שתקנה עצמה במיתת רבה וכו'. כי קמיבעיא ליה לרבי שמואל בר' יצחק מהו שתקנה עצמה במיתת האדון ובשש כדין אמה העבריה: מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה לר"ע דקסבר שפחה חרופה דקרא היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי: ה"ג ברם כר"י לא צריכה ליה. וה"פ אבל לר"י לא קמיבעיא ליה דקסבר שפחה חרופה היינו שפחה כנענית הנשואה לעבד עברי ואף על גב דאין קידושין תופסין בה גזירת הכתוב היא בזו שנשואיה מן התורה כדכתיב ואם אדוניו יתן לו אשה שחייב הבא עליה אם כן ודאי שאינה יוצאת במיתת האדון כדין כנענית דכתיב בהו והתנחלתם: לא צורכה דלא. לא קמיבעיא ליה לר' ישמעאל אלא למ"ד לקמן בפרקין שאף העבד עברי אינו עובד לא את הבן ולא את הבת וקמיבעיא ליה כיון שהעבד עברי יוצא במיתת האדון ובשש ואז היא אסורה לו מהו שתחזור היא להיתירה הראשון כדין פנויה או לא:

הלכה ב מתני' נקנה בכסף ובשטר. בגמרא יליף לה: בשנים. לסוף שש שנים יוצא לחפשי: וביובל. אם פגע בו יובל בתוך שש שנים יוצא לחפשי: ובגרעון כסף. פודה את עצמו ומגרע לו רבו מפדיונו דמי שיעבוד השנים שעברו והכל לפי חשבון דמי מקנתו קנאו בשש מנים ועתיד לצאת בסוף שש נמצא קונה עבודת כל שנה במנה: יתירה עליו אמה

פני משה

ר' יצחק שאל ולמה לית אנן אמרין. במתני' היבמה קונה את עצמה בין בחליצתה בין בחליצת חבירתה כדתנן בפרק החולץ הלכה י"ב מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת ביאתה וחליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה: חזר ואמר. דלא קשיא דמה תנן במתני' בחליצה שהרי לא קתני בחליצתה דנימא למעוטי חליצת חבירתה והכא בחליצה דקאמר כך אנו מפרשין בין בחליצתה בין בחליצת חבירתה: והא תנינן בביאה. היבמה נקנית בביאה ואית לך מימר בין בביאתה בין בביאת חבירתה נקנית היא לו בתמיה אלא ע"כ ביאתה דוקא וה"נ בחליצה איכא למיטעי דדוקא בחליצתה קאמר והדרא קושיא לדוכתה: מתניתא ביבמה אחת. אלא דמעיקרא לק"מ דמתני' לא איירי אלא ביבמה אחת ודין קניית יבמה ופטורה אתא לאשמעינן: מה צריכה ליה. לרבי יצחק בשתי יבמות ולא איירי הכא בהו וכבר שמעינן לה ממתני' דפ' החולץ: שפחה חרופה במה היא קונה את עצמה לפוטרה מן המלקות. דכתיב בקורת תהיה ודריש לה בכריתות שהיא חייבת במלקות והוא בקרבן ובמה היא תקנה את עצמה לפטור ממלקות ולפוטרו לבא עליה מאשם דאלו להתירה לעלמא ליכא למיבעי דבלאו הכי אסירא אי למ"ד בשפחה כנענית הכתוב מדבר אי למ"ד בחציה שפחה וחציה בת חורין: פשיטא. הא שאינה יוצאה בגט מדאמר רבי חייה בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו ב"ח אין חוששין לקידושיו וכן לגירושיו וכן נמי חציה שפחה וחציה ב"ח אין גירושיה כלום: ה"ג פשיטא שהיא יוצאת במיתת בעלה מיהא דאמר ר' יוסי בשם רבי יוחנן: נחרפת לאיש. לשון כתושה שנבעלת לאיש אלמא בעלה קרי ליה ומיתתו פוטרתה ממלקות כו' וכן אמר רבי חייה בשם רבי יוחנן ופירשה רבי אלעזר מזה המקרא דכתיב אם תכתוש את האויל בתוך הריפות בעלי וגו': מהו. אלא הא דקמיבעיא לן מהו שתקנה עצמה במיתת רבה ובהשלמת שש שנים ומפרש ואזיל למאן קמיבעיא ליה: מה צריכא ליה. אליבא דמאן הוא דמיבעיא ליה: כר"ע. בתמיה לר"ע ודאי ליכא למיבעי דאמר בפרק ב' דכריתות שפחה חרופה הויא חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לבן חורין ורבה מאי עבידתיה ומהיכי תיתי דמיתת רבה מתירה אם מאורסת לבן חורין היא: ברם כר' ישמעאל צריכה ליה. אליבא דר' ישמעאל הוא דשייכא הבעיא דס"ל התם דשפחה חרופה הויא שפחה כנענית הנשואה לעבד עברי כדקי"ל דרבו מוסר לו שפחה כנענית: אם נישואי תורה הן. כלומר אע"ג דנשואי תורה הן שהכתוב התירה לו לרבו למסור לו שפחה כנענית כדכתיב אם אדוניו וגו' מכל מקום הא קמיבעיא לן לא צריכא אלא מהו שתקנה עצמה במיתת רבו ובהשלים שש דמי אמרינן כיון שמת רבה או כשלמו ו' שנים של בעלה העבד עברי כבר יוצא הוא מרשות רבו ונפקעת נמנו דאסורה לו שפחה כנענית ואין עליה דין שפחה חרופה שתתחייב מלקות והבא עליה להתחייב אשם אלא כשאר שפחה כנענית הויא או דילמא אין מיתת רבה והשלמת השש מפקיע מדין זה כיון שכבר נקרא עליה שם שפחה הרופה: וכמ"ד אין עבד עברי עובד את היורש. הוא דמיבעיא לן אם מיתת רבה פוטרה דאלו למ"ד לקמן עובד את היורש הרי עדיין ברשות היורש הוא ומותר בשפחה כנענית ולא איבעיא:

הלכה ב מתני' עבד עברי נקנה בכסף. דכתיב מכסף מקנתו מלמד שהוא נקנה בכסף: ובשטר. שנאמר באמה העברי' אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת בשטר אף האמה בשטר וילמד עבד עברי מאמה העברייה דכתיב העברי או העבריה מקיש עברי לעברי': וקונה את עצמו בשנים. לסוף שש שנים יוצא חפשי ואפילו היתה שמטה בתוך שש שנים עובד דכתיב שש שנים יעבוד ובשביעית פעמים שהוא עובד בשביעית: וביובל. אם פגע יובל בתוך שש שנים מוציאו: ובגרעון כסף. דכתיב באמה העבריה והפדה והוקש עברי לעבריה אם קנאו רבו בו' מנה והוא עתיד לצאת לסוף ו' נמצא קונה עבודת כל שנה במנה וכשבא לפדות עצמו מגרע לו רבו מפדיונו דמי עבודת השנים שעבד: יתיר' עליו אמה

תורה אור

ויקרא יט | שם יב | משלי כז | שמות כא

מסורת הש"ס: תוספתא יבמות פ"ב | גיטין פ"ד הל' ה | ע' כריתות דף יא | ע' קידושין דף יז ב | בס יד ג

עין משפט נר מצוה

כב: א מיי' פ"ג מיבום הל' א' סמ"ג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קסו סעי' ב

כג: ב מיי' פ"ב מעבדים הל' א והל' יב סמ"ג עשין פג

כד: ג ד מיי' שם הל' ב ג

כה: ה מיי' שם הל' ח

כו: ו מיי' פ"ד שם הל' ה סמ"ג עשין פג

רידב"ז

רבי שבר"י בעי שפחה הרופה במה היא קונה א"ע וכו' פשיטא שאינה יוצאה בגט מהא דאמר ר"ח בשם ר"י מי שחציו עבד וחציו בן חורין כו'. פירוש כמ"ד שלא נתפסו קידושין בח"ש והב"ח א"כ אין שייך כאן גירושין דגירושין לא שייך

תוס' הרי"ד

דר"ע אמר בשחצייה שפחה וחב"ח במאורסת לב"ח. מכאן מוכח כגדולי הדור ז"ל מה שתמה עליהם בעל ק"כ ז"ל במס' גיטין דף מ"ג ח"ל תמהני על שני גדולי הדור רבינו והרמ"ם ז"ל דאימתי ס"ל לרש"י ז"ל בשא דר"ע דלע"ע לאו דוקא אלא ה"ה לכל ישראל אלא אורחא דמילתא נקט הכ"מ במס' גיטין דף מ"ג בשאי לך למ"ד דתפסי קידושין אבל במס' כריתות למ"ד דלא תפסי קידושין ס"ל לר"ע דע"ע דוקא ולא ב"ח וסניח בנ"ע ובירושלמי מוכח בפירוש כדבריהם ז"ל דבפירוש גרסי' בירושלמי בברייתא דר"ע ור' ישמעאל בשפחה דר"ע במאורסת לב"ח ודוק:

ר"א

שנויי נוסחאות (ס"ס) בחליצה כנ"ו בחליצתה. (סנ"ו) יוצאה במיתת בעלה מיהא דאמר רבי יוסי בשם ר' יוחנן. כנ"ו יוצאה בגט מיהא דאמר ר' חייא בשם ר' יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין וקידש אשה אין חוששין לקידושין ודכוותה גירש אין הוששין לגירושין פשיטא שהיא יוצאה בגט מיהא דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן.

מעיני יהושע

וזיכוותה גירש אשה אין חוששין לגירושיו. נ"ב ליסגא דירושלמי קלילא והכוונה דכשם דחצי עבד אין חוששין לקידושין כך מושחציה שפחה ונוגיה בת חורין נהי דחייבה רחמנא מלקות מכל מקום לאו בת גירושין היא וו"ע דהרמז"ל השמיט הא דאין חוששין לגירושין ונראה דסבירא ליה דהא אתיא כר"ש (גיטין מ"ג ע"א) דחצי שפחה וחצי בת חורין לאו בת קידושין אלא דגלי רחמנא במיוחדת לעבד עברי דחייב עליה מלקות לכן אינה בת גירושין אבל לדידן כיון דקדושין תלין גם גירושין תלין דאיתקש גירושין לקידושין ודו"ק:

עין משפט
נר מצוה

כז
א ב מיי' פ"ג מעבדים הל' ז סמ"ג עשין פג

כח
מיי' פ"ב שם ה"ת

אמה העבריה שהיא קונה את עצמה בסימנים
א הנרצע נקנה ברציעה ב וקונה את עצמו ביובל
ובמיתת האדון : גמ' כתיב *כי ימכר לך
אחיך העברי או העבריה הקיש עברי לעברייה
מה עברייה נקנית בכסף ובשטר אף עברי נקנה
בכסף ובשטר ניחא בכסף דכתיב ויצאה חנם אין
כסף בשטר מנלן עברייה למידה מבת חורין ועברי
למד מעברייה נמצא למד מלמד עד כדון כרבי
עקיבה דאית ליה למד מן הלמד כרבי ישמעאל
דלית ליה למד מן הלמד אשכח תני רבי ישמעאל
להא מילה וחפשה מלה חפשי מחופשה בכל
אתר לית ליה לרבי ישמעאל למד מן הלמד והכא
אית ליה לר' ישמעאל תני לה בשם חכם מנן תיתי
רבי ישמעאל שילוח שילוח מה שילוח שנאמר
להלן בשטר אף כאן בשטר ולא דמיא תמן
להקנות לעצמה ברם הכא להיקנות לאחרים אמר
רבי מתנייה מכירה מכירה מה מכירה שנאמר
להלן בשטר אף כאן בשטר אי מה להלן בחזקה
אף כאן בחזקה אמר ר' חייה בר אדא הוא עברי
הוא עברייה *בכסף והיה כסף ממכרו ג בכסף
הוא נגאל ואינו נגאל לא בתבואה ולא בכלים
בכל אתר את עבד שוה כסף ככסף והכא לית
את עביד שוה כסף ככסף אמר ר' אבא מרי שנייא
היא

דברים טו | שמות כא | ויקרא כה

פני משה

אמה העבריה. שקונה עלמה בכל אלה ובסימני נערות דילפינן מויצאה חנם רבה לה יציאה לזו שיוצאת בסימנים : ובמיתת האדון. שהעבד עברי עובד את הבן אם מת האדון בתוך שש דכתיב שש שנים יעבוד בין לו בין לבן אבל לא לבת ואחר יורשים דכתיב ועבדך שש שנים לך ולא ליורשים והנרצע יוצא במיתת האדון לגמרי שאינו עובד לא לבן ולא לשאר יורשים וכן אמה העבריה קונה את עלמה במיתת האדון כנרצע דכתיב גבי נרצע ואף לאמתך תעשה כן :

גמ' ניחא בכסף. דהעבריה נקנית דכתיב ויצאה חנם אין כסף ודרשינן לעיל מכאן שמגרעת בפדיונה וש"מ שנקנית בכסף אלא בשטר מנלן בעבריה גופה : עבריה למידה מבת חורין. שנקנית בשטר דכתיב אם אחרת הוקשה לאחרת : נמלא. אתה אומר למד מן הלמד: עד כדון כר"ע דאית ליה. בכל התורה למדין למד מן הלמד חוץ בקדשים שפיר : כרבי ישמעאל דלית ליה למד מן הלמד. בשום מקום מאי איכא למימר : אשכח תני ר' ישמעאל להא מילה. ותו דבהדיא אשכחן דר' ישמעאל כמי אית ליה הכא למד מלמד ודריש והפשה מלה וחופשה לא נתן לה ויליף לה מאשה דכתיב וכתב לה והדר יליף חפשי דכתיב בעבד תשלחנו חפשי מעמך מחופשה דשפחה וקשיא בכל אתר לית ליה לר' ישמעאל למד מלמד והכא אית ליה: תני לה בשם חכם. אחד מאן דהוא: מנן תיתי ר' ישמעאל שילוח שילוח. לר"י תיתי מהכא דיליף ג"ש שילוח שילוח ולא הוי למד מלמד כתיב הכא תשלחנו חפשי וכתיב ושלחה מביתו מה להלן בשטר אף כאן בשטר: ולא דמיא. והיכי מצית יליף משילוח דכתיב באשה הא לא דמיא דהתם השטר להקנות לעלמה אבל הכא בעבד אתה רוצה ללמד שיהא הוא נקנה לרבו בשטר: אמר רבי מתנייה. אתיא מכירה מכירה כתיב הכא כי ימכר לך וכתיב בשדה ומכר מאחוזתו מה להלן בשטר אף כאן בשטר : אי מה להלן בחזקה. וניתא נמי דעבד עברי נקנה בחזקה אלא אמר ר' חייה בר אדא הוא עברי הוא עבריה הוא דילפינן מעברי דנפקא לן מקראי דלקמן ולאו היקש מקרי דמאי שנא עברי מעבריה וכללינהו קרא בהדא לומר דדין אחד להם : בכסף. דכתיב והיה כסף ממכרו בעבד עברי הנמכר לעכו"ם : בכסף הוא נגאל. דכתיב ביה או השיגה ידו ונגאל והשב עם קונהו וגו' ודריש דוקא בכסף ואינו נגאל לא בתבואה ולא בכלים אם נתנן לרבו : והכא. אמאי לית את עביד שוה כסף ככסף : שנייא היא

קרבן העדה

אמה. שקונה עלמה בכל אלה ובסימני נערות : ובמיתת האדון. ואינו עובד את יורשיו אבל עבד עברי הנמכר בתחלתו לשש שנים ומת האדון תוך שש משלים ליורשין :

גמ' מה עברייה נקנית בכסף ובשטר. כדמסיק בסמוך: ניחא. ופריך הניחא שעברייה נקנית בכסף שמעינן מדכתיב ויצאה חנם אין כסף ש"מ דקנייתה היתה ע"י כסף אלא שהיא נקנית בשטר מנ"ל : ומשני עברייה למידה מבת חורין. כלומר מאשה שנקנית בשטר ועבד עברי נלמד מעברייה : ופריך נמלא למד מלמד. עברי מעברייה ועברייה מאשה הניחא לר"ע דקסבר דבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש אלא לר"י דקסבר דבר הלמד בבנין אב אינו חוזר ומלמד בהיקש מנ"ל דעברי נקנה בשטר : ה"ג אשכח תני ר"י להא מילתא חפשי מחופשה. וה"פ מלא ברייתא דתני בה דר"י יליף עברי נקנה בשטר מכנענית בגזרה שוה דכתיב גבי עברי ילא לחפשי חנם וכתיב גבי שפחה חרופה וחפשה לא ניתן לה ובכנענית איירי דר' ישמעאל אמר בשפחה כנענית הנשואה לעבד עברי הכתוב מדבר כדאמרי' לעיל בפרקין וחפשה היינו שטר חירות לא ניתן לה וילפינן ע"ע מכנענית מה היא נקנית בשטר אף ע"ע נקנה בשטר וילפינן עברייה מעברי : ופריך בכל אתר. בכל מקום לית ליה לר"י דילפינן למד מן הלמד והכא בעברייה למד מן הלמד הוא : ומשני תני לה בשם חכם. כלומר חכם אחד תני הך ברייתא ולא נודע לנו מי הוא: מנן תיתי לר"י. מהיכן יליף ר"י דע"ע נקנה בשטר : שילוח שילוח. יליף בגז"ש נאמר באשה ושלחה מביתו ונאמר בעבד עברי תשלחנו חפשי מעמך מה שילוח שנאמר להלן באשה הוא ע"י שטר אף שילוח הנאמר בעבד הוא ע"י שטר וה"ה שנקנה בשטר : ופריך ולא דמיא. שטר הנאמר בשילוח האשה הוא שתקנה את עלמה ע"י שטר : ברם הכא. אבל כאן בע"ע בעינן למילף שיהא נקנה לאחרים בשטר: מכירה מכירה. יליף כתיב לא ימכרו ממכרת עבד לא תרדה בו בפרך וכתיב בעברי כי ימכר לך אחיך העברי או העברייה מה עבד כנעני נקנה בשטר אף עברי ועברייה נקנין בשטר : ופריך אי מה להלן. עבד כנעני נקנה בחזקה אף העברי נקנה בחזקה: הוא עברי הוא עברייה. כלומר כבר הוקש עברי לעברייה ובעברייה כתיב אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת לגלות על גז"ש דמכירה מכנעני שבאה ללמד על קנין השטר ולא על החזקה אבל עיקר שטרא לאו מקידושין יליף דתימא אדון כותבו אלא משטר עבד כנעני יליף דמוכר כותבו וה"נ אפילו אב כותבו כדמסיק לקמן: והיה כסף ממכרו. בע"ע הנמכר לעכו"ם כתיב : ה"ג בכסף הוא נקנה ואינו נקנה לא בתבואה ולא בכלים. וכ"ה בבבלי בפרקין : ופריך בכל. מקום אתה אומר שוה כסף ככסף כגון קידושי אשה ופדיון הבן ונזיקין ודומיהן והכא גבי עבד אמרינן שוה כסף אינו ככסף : שנייא היא

מסורת הש"ס
קידושין יד ב
עי' קידושין ח בשינוי

תורה אור

רידב"ז

שייך רק על קידושין ופשיטא דהיא יוצאה במיתת בעלה כמו אשת איש כיון דכתיב נהרפת לאיש מהו שתקנה א"ע במיתת רבה ובהשלים שש והגם דשפחה הרופה ע"י יהוד לחוד נתבטל האיסור דשפחה הרופה בביטול היחוד כמו שכתב הרא"ש ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל במס' גיטין דף מ"ג ע"ב הנ"מ בח"ש והליה בת חורין לב"ח למ"ד דלא תפסי קידושין והוי שפחה הרופה ע"י יהוד להוד אליבא דר"ע מכיון דכל עיקר דבעינן למילף היתר על מיתת הבעל הוא משום דה"א דאיסורא לא פקע בכדי כמו שכתב המהרי"ט ז"ל במס' קידושין דף י"ג ע"ב עי"ש אבל בח"ש ותב"ה לב"ה דהוי אליבא דר"ע שפ"ח רק ע"י יהוד למ"ד דלא הפסי קידושין א"כ לא שייך איסורא לא פקע בכדי דהא בכדי קא ילך אבל שפחה הרופה אליבא דר"י דלדידיה לא הוי רק בנהרפת לע"ע ולא כר"ע דלר"ע דס"ל חציה שפחה והליה בת חורין מאורסת לע"ע פרש"י ז"ל ה"ה לכל ישראל אלא אורחא דמילתא נקט אבל אליבא דר"י הוא דווקא שפחה כנענית הנהרפת לע"ע וטעמא רבה איכא בזה אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דמדאורייתא ב"ה מותר בשפחה כנענית כמו ע"ע מ"מ לא הוי שפחה הרופה רק בנהרפת לע"ע משום דכבר כתב המקנה ז"ל לענינו דע"ע עם שפחה כנענית לאו בגדר יהוד הם אלא בגדר אישות [דהא מדריגות יש כדאיתא במס' ע"ז דף ל"ז דרך זנות דרך התנות דרך אישות ותפיסת קידושין דהא הויה ואישות ב' ענינים הן כדאיתא במס' יבמות דף י"ח ע"ב הויה ואישות כתיב בה עיי"ש וא"כ הגם דשפחה כנענית עם ע"ע אין בהם הויה אבל אישות יש בהם מהו דתימא כתב רחמנא אם אדוניו יתן לו אשה הרי עשה התורה אישות בין ע"ע לשפחה כנענית וע"כ גזר רחמנא על האישות הזה פרשת שפחה חרופה] וכ"כ בפירוש המקנה ז"ל דע"ע ושפחה כנענית הם בגדר אישות מדכתיב אם אדוניו יתן לו אשה עיי"ש וע"כ מיבעיא ליה על האישות הזה שלא היה עלי' לא גט ולא מיתת הבעל כ' המתירין רק ביטול האישות ואת זה לא גילה לנו רחמנא ע"כ מיבעיא לן דהא איסורא לא פקע בכדי ומנין לנו היתר הזה והנה בירושלמי איתא שלשה פעמים א' במס' יבמות וב' פעמים במס' קידושין תיבות נישואי תורה ופירוש כל מקום דבעי למימר נישואין קרי לה נישואי תורה והנה בדר"ע גרסינן חציה שפחה והליה בת חורין מאורסת לב"ח ומאי מאורסת מיוחדת כדאיתא בש"ס דילן במס' גיטין דף מ"ג ע"א ובדר"י גרסינן שפחה כנענית הנשואה לע"ע לשון נשואה משום דיש עמה אישות ולא שייך האישות רק עם ע"ע ולא עם ב"ה אפילו דב"ח מותר בה כמו ע"ע לשיטת הרמב"ם ז"ל מ"מ לא הוי עמה שום אישות לפיכך בדר"ע גרסינן חליה שפחה והליה בת חורין מאורסת [מאי מאורסת מיוחדת] לבן חורין מפורש לבן חורין ובדר"י גרסינן נשואה ולא מאורסת אלא נשואה ולמי נשואה לעבד עברי ולפיכך מיבעיא ליה אליבא דר"י דאמר בשפחה כנענית הנשואה לע"ע הכתוב מדבר אם נישואי תורה הן פי' כיון דיש לו עמה נישואין כדמסיק אם אדוניו יתן לו אשה והוי ביניהם נישואי תורה לא נורכא דלא מהו שתקנה א"ע במיתת רבה ובהשלים שש דהוי ב"ה ונתבטל האישות שביניהם מהו אם מהני ביטול האישות בלא גט ובלא מיתת הבעל רק ביטול האישות להוד אם מהני או לא ועיי' בחיבורי מגדל דוד במערכה שני' במס' גיטין שמבואר הסוגיא הזאת בע"ה ודוק :

אשכח תני ר' ישמעאל להא מילה וחפשה מלה חפשי מחופשה. אולי יותר טוב לגרוס אשכה תני ר"י לה מלה וחפשי מחופשה והכונה דגמרינן ג"ש לה לה וחפשי מחופשה ודוק :

בכסף והי' כסף ממכרו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה לא בתבואה ולא בכלים כו' אף ר"ח בר אדא יודה שאם ביקש לגרוע שמגרע וויצא אפילו בתבואה אפילו בכלים. ועמלו המפרשים ז"ל להעמיד הא דאף ר"ח ב"א יודה מאי שייכות דר"ח ב"א הכא ונראה לפענ"ד דה"פ דאיתא לקמן בסוף הלכה זו והפדה מלמד שאינו מיעדה לו עד שיהא כיום כדי לפדותה ובמע"י שו"פ ובגירועיה שו"פ דברי ר"י בר"י והכמים אומרים מיעד והולך עד דימדומי חמה

שנויי נוסחאות (פי"א) וחפשה במקרא „חפשה".

גליון אפרים

אמר ר' חייא בר אדא הוא עברי הוא עברייה. נכתב בגליון כפירוש הפ"מ. וכמו כן בבבלי במנחות פ"ב ע"ב בכללא איתמר פסח כוליה חדא מילתא היא :

היא ששינה עליו הכתוב כסף בכסף אוף רבי חייה בר אדא יודה שאם ביקש לגרוע שמגרע ויוצא אפילו בתבואה ואפילו בכלים אמר ר' יודן אבוי דר' מתנייה הדא דתימר בשלא עשאן דמים אבל אם עשאן דמים ככסף הוא. בשטר רבי אבהו אמר בשטר של כסף הא בשטר של מתנה לא שמא יחזור בו העבד מעתה אפילו בשטר של כסף יכול הוא לחזור בו אמר לו שמא תבוא שנת רעבון ויחזור בו רבו. סדר מכירה כך הוא [א] אני פלוני מכרתי בתי לפלוני סדר קידושין כך הוא אני פלוני קידשתי בתי לפלוני רבי חגיי בעא קומי רבי יוסי החליף ואמר אני פלוני לקחתי בתו של פלוני אני פלוני קידשתי בתו של פלוני אמר ליה ומה בכך אבל אם החליף לשון מכירה בלשון קידושין או לשון קידושין בלשון מכירה לא עשה כלום כתיב [שמות כא] °שש שנים יעבד יכול יוצא בסוף שש תלמוד לומר ובשביעית יצא יכול יצא בסוף שבע ת"ל שש שנים יעבד הא כיצד עובד כל שש [ג] ויוצא בתחילת שבע ובשביעית יצא בשביעית של מכירה לא שביעית של עולם אתה אומר שביעית של מכירה או אינה אלא שביעית של עולם כשהוא אומר שש שנים יעבד הרי שש שנים אמורות הא מה אני מקיים ובשביעית יצא [י] שביעית של מכירה לא שביעית של עולם אימא חליף אמר ר' זעירא בשם רב הונא ובשביעית כתיב אמר רבי חונה אם אימר את שביעית של עולם אם כן מה היובל בא ומוציא אמר רבי יוהנן בר מרייה אתייא

קרבן העדה

היא. שאני הכא דכתיב שני פעמים כסף שנאמר והיה כסף ממכרו וכתיב מכסף מקנתו: ה"ג ששינה עליו הכתוב כסף מכסף: אוף ר"ח בר אדא יודה וכו'. נראה דקים ליה לש"ס דר"ח בר אדא הוא דאמר דאינו נקנה בתבואה וכלים וקאמר דאף ר"ח בר אדא מודה כשמגרע [תורה אור] פדיונו ויוצא יכול ליתן להאדון תבואה וכלים בפדיונו דכתיב ישיב גאולתו ויתיב קרא יתירא הוא דהמ"ל לפיכן גאולתו אלא לרבות שוה כסף ככסף לענין פדיון ל"א אוף ר"ח בר אדא דאמר לעיל הוא עברי הוא עברייה ולית ליה היקישא דאם אחרת מודה הוא דנגאל בשוה כסף: הדא דתימר. לא אמרן שאינו נקנה בתבואה וכלים אלא בשלא עשאן דמים דלא קילי דמייהו כמה הם שוים אבל אם קילי דמיהן ושומתן ידועה הרי הן ככסף: בשטר של כסף. שכותב בשטר בכך וכך מעות אני מכור לך: הא בשטר של מתנה. אם כתב בשטר הריני נתון לך במתנה לעבד אינו כלום דחיישינן שמא יחזור בו העבד במתנתו וכיון דיכול לחזור בו לא הוה קנין למפרע: ופריך מעתה אפילו בשטר של כסף. לא יקנה שהרי העבד יכול לחזור בו דהא בדלא יהיב ליה כסף איירי דא"כ נקנה בכסף וכיון שכן גם הכסף הכתוב בשטר מתנה הוא ויכול לחזור בו: שמא תבא שנת רעבון ויחזור בו רבו. שיאמר אי אפשי במתנה זו אבל אם קנאו אינו יכול לחזור בו: ה"ג סדר קידושין כך הוא אני פלוני קדשתי בתו של פלוני: ה"ג החליף ואמר וכו'. אני פלוני קדשתי בתי לפלוני מהו: א"ל ומה בכך. תרווייהו מהכי: אבל אם החליף לשון מכירה בלשון קידושין. כגון שבא לקדש את בתו לאחר וכתב בתי מכורה לך או איפכא במכירה כתב בתי מקודשת לך לא עשה כלום: שביעית של מכירה. דהיינו שיעבוד שש שנים מיום ליום: ולא שביעית של עולם. דסד"א שביעית דקרא היינו שנת השמיטה: הרי שש שנים. שלמות אמורות: ופריך אימא חליף. כשהוא אומר ובשביעית יצא הרי שביעית אמור ומה אני מקיים שש שנים יעבוד בשנמכר בתחלת שש א"נ ה"ה בכל השנה הראשונה שבשמיטה כיון שהגיע ר"ה של שנה שנייה שבשמיטה כבר עלתה לו שנה: ובשביעית כתיב. דוי"ו מוספת על ענין הראשון לומר דקאי כמי ובשביעית אריישא דקרא וה"פ שש שנים יעבוד ובשביעית דהיינו בשנת שביעית שהיא שנת השמיטה כמי יעבוד לפעמים כגון שלא נמכר בתחלת השמיטה ובשביעית מיום ליום יצא: א"כ מה היובל בא ומוציא. דכתיב עד שנת היובל יעבוד עמך ובשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו והס"ד דבשביעית של עולם יוצא הרי כבר הוציאו השמיטה שלפני היובל דבשביעית ודאי אינו נמכר דהא נמכר כבר יוצא אינו דין שאינו נמכר: אתייא

פני משה

היא ששינה עליו הכתוב. דכתיב כסף ממכרו והדר כתיב מכסף מקנתו לעכב דבכסף דוקא: שאם ביקש לגרוע. לרבו ולחשוב כפי שניו שמגרע אפי' בתבואה וכלים דלא כתיב כסף אלא בגאולה מכל שניו וקרא דבתריה ואם מעט נשאר בשנים וגו' כפי שניו ישיב את גאולתו סתמא כתיב ואפילו בתבואה וכלים נגאל ונותן לרבו בעד שנים הנותרות: הדא דתימר. דאינו נגאל בתבואה וכלים בשלא עשאן דמים בשוין אלא נתן לו כך וכך מדות לשנה דגזירת הכתוב שאינו נגאל בהן אבל אם שמאן בדמים לפי שוויין ככסף הוי ונגאל בהן: בשטר. הא דעבד עברי נקנה בשטר א"ר אבהו דוקא בשטר של כסף שנתן שטר לרבו בשביל כסף מכירתו שקבל ממנו: הא בשטר של מתנה. שלא קיבל העבד כלום אלא נתן לו שטר הקנאה במתנה שיהא נקנה בו לאו כלום הוא דלא סמכה דעתי' דרביה שמא יחזור בו העבד: מעתה. אם תחוש לחזרת העבד אפילו בשטר של כסף הוא יכול לחזור בו וליתן לו הכסף בחזרה: אמר לו. הכי קאמינא שמא יחזור רבו בעבד דחיישינן שמא תבא שנת רעבון ולא ניחא ליה בעבד ויחזור בו ולפיכך בשטר של מתנה אינו נקנה דלא סמכה דעת העבד ולא מקני נפשיה אבל בשטר של כסף שיש לו חוב עליו לא חיישינן שיחזור בו הרב: סדר מכירה כך היא. שהמוכר כותב השטר אני פלוני מכרתי כו' וכן האב אם מקדש בתו לאחר היא כותב אני קדשתי בתי לפלוני: החליף. והקונה כתב אני לקחתי וכן המקדש אני קדשתי בתו של פלוני מהו: ומה בכך. בין שכתב המקנה או הקונה בין במכירה בין בקידושין שפיר דמי אבל אם החליף הלשון ומשמעות של השטר שכתב מכירה בקידושין או קידושין במכירה לא עשה כלום: יכול יוצא בסוף שש. קודם שהשלים שנת השש: הא כיצד עובד כל שש. שנים שלמות ויוצא בתחילת שבע ואכתי לא מתרץ קרא ובשביעית יצא עד לקמן: ובשביעית יצא שביעית של מכירה. שלו ולא שנת השמטה שהיא שביעית של עולם דלא תימא השמיטה מוציאה עבדים כמו היובל: אימא חליף. מאי חזית דדייקת שש שנים יעבוד ולא קרא דובשביעית אימא איפכא ובשביעית שביעית ממש וקרא דשש שנים יעבוד נוקי להיכא דנמכר בתחלת שמטה: ובשביעית כתיב. דמשמע דלפעמים אף בשמטה הוא עובד א"כ דע"כ אשנים שלו קאי דאי אשמטה ליכתוב ושביעית יצא: אמר רבי חונה. בלאו הכי לא מצית לאוקמי אשמטה דא"כ מה היובל בא ומוציא שהרי יובל מוציא עבדים ואם כבר יצא בשנת מ"ט שהיא שמיטה מה היובל מוציא: אתייא

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פ"ד מעבדים ה"ג
ל
ב ג מיי' שם פ"ג ה"ב

רידב"ז

המה אמר ר"ח בר אדא הכל מודין בע"ע עד שיהא שם שו"פ ע"כ וטעמא דר"ח בר אדא דס"ל דבעינן שישייר שו"פ על הגירעון אע"פ דבגירעון לא כתיב כסף רק ישיב גאולתו ולא כתיב כסף גאולתו וא"כ אמאי מדקדק אפרוטה דווקא וא"כ ע"כ דדייק ישיב גאולתו מכסף מקנתו וכי היכי דבעינן כסף גבי מקנתו ה"נ בעינן כסף גבי גאולתו ואין כסף פחות משוה פרוטה כדאיתא בירושלמי במכלתין פ"א ה"ג ר"י בשם ר"מ ר"ת בשם ר' יוחנן אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה מה טעמא שדות בכסף יקנו וכו' עיי"ש ואין כסף פחות משוה פרוטה וכיון דר"ח ב"א ס"ל דבעינן כסף גבי גירעון ובעינן שוה פרוטה דבעינן כסף כמו גבי כסף מקנתו וכיון דכסף מקנתו הקפיד הכתוב דבכסף דווקא ולא בתבואה ולא בכלים א"כ ה"א דגם גירעון דומה לו ובעינן כסף דווקא כמו כסף מקנתו ע"ז קמ"ל דאף ר"ח בר אדא יודה שאם ביקש לגרע שמגרע ויוצא אלא אפילו בתבואה ואפילו בכלים וזה ברור בע"ה ועיי' בהיבורינו שו"ת רידב"ז דמבואר כ"ז באריכות בסי' י"ה עיי"ש:

ר"י

תום' הרי"ד

ר"א אמר בשטר של כסף כו'. ראיתי להציג בכאן מה שהי' לי משא ומתן בענין מניקה שנתנה בנה למניקת ונשבעה המניקת ועבר וכנס האיך הדין בדיעבד לברר שיטות הראשונים ז"ל בזה ובהענין הזה נתבררתי היטב פי' הירושלמי הזה וזהו מה שכתבתי בהלכה הזאת דנראה לפענ"ד בענין הזה דהנה ידוע לשיטת הגמ' ביבמות ובכתובות ובפוסקים ראשונים ואין להאריך ולהעתיק הסוגיות ופוסקי' ז"ל רק נבאר ביאור הגר"א ז"ל באה"ע סי' י"ג סקל"ט על הגהות רמ"א ז"ל וי"א דאם נשבעה המניקת וכנס לא יוציאה הגהת מרדכי דכתובות וכתב הגר"א ז"ל אבל כל הפוסקים חולקין על זה ועמ"ש למטה עכ"ל וצ"ב להבין היטב ביאור כוונתו הקדושה איזהו פוסקים חולקין ע"ז דלא מצינו רק דאוסרין לכתחלה בנשבעה המניקת אבל אם עבר וכנס לא מצינו דיסברו דיוציא ולא מצאתי בשום פוסק דיחלוק על הגהת מרדכי הנ"ל ולכאורה המחבר בשו"ע חולק דכתב בסי' י"ב עבר ונשא בתוך זמן זה וכו' ויוציא בגט ע"כ וקאי על מה שכתב למעלה בס' י"א דאסור לכנוס מניקה אפילו נשבעה המניקת ע"ז כתב דאם עבר ונשא דיוציא בגט ואכולהו קאי אף בנשבעה המניקת ולפיכך כתב רמ"א ז"ל דעת הגהת מרדכי ז"ל בלשון י"א דהמחבר ז"ל חולק אבל קשה לי על המחבר ז"ל מאיזה מקור הוציא הדין דאף אם עבר ונשא יוציא בגט כי לשונו הוא לשון הרמב"ם ז"ל בפי"א מה' גירושין והרמב"ם ז"ל לא נקט האי דינא כלל בנשבעה המניקת אלא נתנה בנה למניקת לחוד ע"ז כתב עבר וכנס יוציא בגט אבל להמחבר דנקט בנתנה בנה למניקת אף בנשבעה המניקת אסור' להנשא א"כ האיך נקט אח"ז עבר ונשא אף בדיעבד יוציא בגט מאיזה מקור הוא וגם בב"י ז"ל לא מבואר שום פוסק דיחלוק על הגהת מרדכי ז"ל הנ"ל בנשבעה המניקת לענין דיעבד וגם מ"ש הגר"א ז"ל דכל הפוסקים חולקין ע"ז ועמ"ש למטה ולא מצאתי למטה בכל דברי הגר"א ז"ל שום משמעות לזה. ונראה לפענ"ד לתרץ ולפרש עומק הענין לאמיתה בע"ה ומתחילה נבאר מה דלכאורה קשה לי לדעת הפוסקים ז"ל דנתנה בנה למניקת אסורה דחיישינן שמא תחזור המניקת הא גרסינן במס' ב"מ דף מ"ט ע"א דאר"א אר"י ישראל שאמר לבנ"ל כור מעשר יש לך בידי ב"ל רשאי לעשותו תרו"מ על מקום אחר אי אמרת בשלמא לא מצי למיהדר משום הכי רשאי אלא א"א מצי למיהדר בי' אמאי רשאי איסתכם דקאכיל טבלים ופירש"י ז"ל משום הכי רשאי דיש לו לסמוך על מה שכתוב שארית ישראל לא יעשו עולה וגו' וא"כ הכא אמאי חיישינן למורת המניקת ואמאי לא חיישינן גבי אכילת טבלים לחזרה אלא סמכינן דשארית ישראל לא יעשו עולה אלא ודאי דהכא חיישינן לחזרה דלא הוי עולה חזרת המניקת דקי"ל פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום משום עבדי הם כדאיתא במס' ב"מ דף י' ע"א ולכאורה נראה דמניקת חשיבא פועל ולא כשוכר פרה לבעלה ז"א אלא כפועל חשיבא דהא התנא מנאה במתניתן במס' כתובות דף נ"ט ע"ב גבי אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת וכו' ומניקה את בנה וכ"כ בס' מחנה אפרים ז"ל בשם הרשב"א ז"ל בסי' ת"א ע"ש דיכולה לחזור כדין פועל אבל מ"מ קשה לי דאפילו דיכולה לחזור מ"מ בכ"מ לא חיישינן לחזרה אפילו בנקוט דמצי למיהדר ביה דכ"כ הרשב"א ז"ל מובא בר"ן ז"ל במס' נדרים דף פ"ס ע"א דלא חיישינן לחזרה ומביא ראי' מהמקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עלי' נדרים

שנויי נוסחאות (צ"ח) יעבד יכול נד"ו יעבד כיצד עובד יכול. (שכ"ט) הונא ובשביעית כתיב נד"ו הונא ובשביעית ובשביעית כתיב.

עין משפט
נר מצוה

לא
א מיי' פ"י משמיטה ויובל ה"ז

אתייא כמאן דאמר אין היובל עולה ממנין שני השבוע. שאין מתחילין למנות שנת השמטה הבאה משנת היובל עצמה אלא משנה שלאחריה וא"כ לעולם שנת מ"ט היא שמיטה ושנת החמשים יובל: ברם כמ"ד היובל עולה ממנין שני השבוע. דשנת היובל עולה לכאן ולכאן ומשנת היובל מונין לשנה ראשונה של שמטה הבאה וא"כ פעמים שהיובל בא באמצע השבוע דס"ל דליובל לעולם מונין משנה שאחר יובל העבר ואם כן לפעמים היובל קודם השמטה ולא קשיא מידי: רבנין דקסרין אמרין אפילו כמ"ד אין היובל עולה כו' גרסינן. יכלין אנן מפקין לה מן הכא בתמיה כלומר אפי' להאי מ"ד שאין היובל עולה ממנין לית ש"מ מהכא דלא קשיא מה היובל מוציא דהשביעית מוציא את העבדים והיובל הנרצעים דכתיב ביה עד שנת היובל יעבד אלא מהוורתא כדאמרי' מעיקרא: מנין

אתייא כמאן דאמר אין היובל עולה ממניין שני שבוע ברם כמאן דאמר היובל עולה ממניין שני שבוע פעמים שהוא בא באמצע שני שבוע רבנין דקיסרין אמרין אפילו כמאן דאמר א *אין היובל עולה ממניין שני שבוע יכלין אנן מפקין לה מן הכא שביעית מוציאה את העבדים ויובל את הנרצעים מניין

אתייא כמאן דאמר אין היובל עולה ממנין שני שבוע. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן דר"י סובר שנת יובל עולה למנין שני שבוע הבאה ומונה עוד חמש שנים לשמיטה הראשונה ורבנן סברי דאין שנת יובל עולה למנין שבוע הבאה אלא מונה שש שנים לאחר היובל ובשנה השביעית שלאחריה היא שנת השמיטה דלרבנן ניחא פירושו של ר' חונה אבל לר"י איכא למימר דאיצטריך קרא שהיובל מוציאו ללמוד מיניה שאינו נמכר ביובל דסד"א כיון דכתיב שש שנים יעבוד ובשביעית יצא בכל השמיטות איירי ואפילו בשמיטה הראשונה שלאחר היובל וממילא נאמר שעובד ביובל דאל"כ פעמים שהוא בא באמצע שני שבוע שהרי אינן אלא חמש שנים לכך איצטריך לאשמועינן דבשאר שני שבוע איירי קרא דשש שנים יעבוד לעולם ובשביעית היינו שנת השמיטה: ה"ג אפילו כמ"ד אין היובל עולה ממנין שני שבוע לית אנן מפקין לה מן הכא שביעית מוליאה וכו'. וה"פ אפילו למ"ד אין היובל וכו' אין להוכיח מהאי קרא דשביעית שלו קאמר דמאי קאמרת מה בא היובל ומוציא איכא למימר שמיטה מוציאה עבדים והיובל הנרצעים: מנין

מסורת הש"ס
נדרים סא וב"ג

תוס' הרי"ד

נדרים אינה מקודשת ואמאי מותרת להנשא לאחר הא יש לחוש שמא תלך אצל חכם ויתירה ונמצא מקודשת למפרע כדאיתא במס' כתובות דף ע"ד ע"ב אלא ע"כ דלא חיישינן למורה אלא נעמיד הדבר בחזקתו [והוא ירושלמי בב' מקומות במס' כתובות ובמס' קידושין] אפילו גבי נדרים דמצוה לאיתשולי עליהם מ"מ לא חיישינן למורה והא דחיישינן למורה במס' ב"מ דף מ"ט הנ"ל דפריך בגמרא א"א דמצי למיהדר אמאי רשאי הא איתכם דקאכיל טבלים כבר תירצתי בחיבורי מנה דוד בתירוץ דחיישינן למורה שמא לא יבוא לידי תיקון למפרע אבל לא לשמא יבוא לידי קילקול למפרע דלזה לא חיישינן ולא אכפול הדברים מפני אריכות ועי"ש א"כ קשה למה חיישינן הכא למורה שמא יבוא לידי קילקול ע"י מורה הא לשמא יבוא לידי קילקול לא חיישינן למורה אלא ע"כ דהכא מפני פקו"נ של תקנת הולד חששו חכמים למורה לומרת ואי נימא דאין להמניקת דין פועל דיכולה לחזור אפילו בחצי היום ומסורת הדין אינה יכולה לחזור א"כ למה חששו למורה הא ב"ד אביהם של יתומים ולא יניחו אותה לחזור ומאי איכפת לן במזרתה ואי דאיתא בושה לבוא לב"ד הא כתבו המחברים דדוקא לתבוע ליורשין בשביל בנה יש בושה אבל לתבוע אדם אחר אינה בושה ואי דכתב הרא"ש ז"ל בתשובה בהא דחיישינן למורת המניקת וא"ל שתשכור מניקת אחרת דלאו הורא מרעא לאהדורי אחר מניקת אחרת כשהיא נשואה לבעל אבל יש בידה שלא לאהדורי אחר מניקת אחרת רק שתלך לב"ד וב"ד לא יניחו אותה לחזור א"ו דמשום דמסורת הדין יכולה המניקת לחזור בה מדין פועל דחוזר בחצי היום והשתא נבאר דין פועל דחוזר בחצי היום דמבואר במס' ב"מ דף י' דהוא מטעם עבדי הם ולא עבדים כו' אם הוא דרשה גמורה אי אסמכתא בעלמא הוא ומצאתי בס' פלפולא חריפתא בפי' השוכר את האומנין ס"ק מ' דכתב וז"ל דאי דרשה גמורה היא א"כ לא יהא כח בידם שישכירו עצמם בכלל לשכירי יום אלא לאו דרשה גמורה היא וחכמי' הוא דתקינו להם. חורה ואסמכוה על המקרא עבדי הם וכו' עכ"ל ולכאורה דבריו תמוהין דמאי מייתי ראיה דא"כ אין כח בידם שישכירו עצמם כלל לשכורי יום ז"א דהא יכולין לחזור בהם א"כ מטעם זה גופא יכולין לשכור עצמם דשוב לא עברו על עבדי הם ולעולם דרשה גמורה היא באמת התוס' ז"ל במס' ב"מ דף י' ע"א כתבו כן וז"ל וכ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו דדוקא ע"ע שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שיחרור עובר משום עבדי הם עכ"ל לכאורה משמע מתוס' ז"ל הנ"ל דאין הוכחת הפ"מ ז"ל הנ"ל הוכחה דהוי מדרבנן די"ל דבאמת הוי דאורייתא והא דמותר להשכיר א"ע משום דיכול לחזור כנ"ל אבל לאחר העיון נראה לפענ"ד דע"כ כדעת הפ"מ ז"ל הנ"ל דהוא מדרבנן דהא ידוע שיטת הריטב"א ז"ל בשם רבותיו ז"ל מובא במ"מ בטור ז"ל סי' של"ג דדוקא פועל בלא קנין יכול לחזור אבל בקנין אינו יכול לחזור בו והריב"ש ז"ל חולק ע"ז וכתב המבי"ט ז"ל אילו ראה הריב"ש ז"ל מה שכ' הריטב"א ז"ל בשם רבותיו ז"ל לא היה חולק ע"ז ומובא בש"ך ז"ל סי' של"ג והקצה"ח ז"ל שם חולק על הש"ך ז"ל ודעתו דלית מאן דפליג על הריטב"א ז"ל זולת המחבר דפסק אפילו כשקיבל כל שכרו יכול לחזור וא"כ לא גרע כסף מקנין דע"ע דנקנה בכסף אם כן ה"ה בקנין דיכול לחזור וכן מביא הח"כ דעת המהרי"ק ז"ל דבקנין אינו יכול לחזור ומקשה הקצה"ח ז"ל מאי אלימי' קנין מכסף הא ע"ע נקנה בכסף ונראה לפענ"ד דאין זה קושיא דלעולם ס"ל כדעת הריטב"א בשם רבותיו ז"ל דבקנין אינו יכול לחזור והא דבקיבל כל שכרו יכול לחזור שאני כסף מקנין דהא בתשו' מיימוני בס' קנין כתב וז"ל דפועל יש לו דין עבד עברי דמה"ט אמרינן פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום דילפינן לה מעבד עברי דיוצא בגירעון כסף דכל קולי דע"ע יהבינן לפועל מק"ו דהשתא עבד עברי דעבד איסורא וקעבר על עבדי הם וגופו קנוי מקילין בו כל שכן פועל עכ"ל פי' דרבנן נתנו לפועל כל דין עבד עברי מק"ו והמהרי"ק ז"ל ס"ל כמו התשובת מיי' ז"ל הנ"ל והא דהקשה הקצה"ח ז"ל דא"כ אמאי פסק מהרי"ק ז"ל דבקיבל דמי שכירות יכול לחזור והמעות חוב והא בע"ע צריך ליתן המעות דמי גירעון כסף ז"א די"ל דבע"ע דיוצא בגירעון כסף הוא דקונה עצמו בזה כדתני במתניתין וקונה עצמו בשנים וביובל ובגירעון כסף והוא קנין חדש ולא מורה למוד דהא גופו קנוי רק התורה נתנה לו רשות לקנות א"ע בע"כ דרבו וצריך ליתן המעות לקנות עצמו במורה מן רבו ואם לא יתן המעות הגם דהתורה נתנה לו רשות לחזור בע"כ דרבו אבל במה יקנה א"ע במורה מן רבו הא גופי' קנוי ע"כ דנותן הכסף בע"כ דרבו ונתנו רבנן זכות דע"ע לפועל כמו דע"ע חוזר בע"כ דרבו כן נמי פועל חוזר בע"כ דרבו ואבל בהא לא משוינן לו כמו דע"ע דחוזר בע"כ מחויב ליתן הכסף כן נמי פועל דחוזר בע"כ צריך ליתן הכסף דז"א דהתם נותן הכסף לקנות א"ע כמו שכ' המהרי"ק ז"ל משום דגופי' קנוי ומדויק לשון מהרי"ק ז"ל דע"ע אינו קונה עצמו אלא בשנים וביובל ובגירעון כסף אבל פועל חוזר בו אפי' קיבל כבר דמי שכירות וכו' אפ"ה יכול לחזור בו והמעות חוב עליו משא"כ בעבד דקונה עצמו בגירעון כסף שמגרע פדיונו ויוצא וקונה עצמו בכסף ישיב לבעליו כי כסף מכנים וכסף מוציא עכ"ל והוא כמו שכ' דהתם צריך לכסף דכסף מכנים וכסף מוציא וצריך כסף לצאת אם דהתורה נתנה רשות להע"ע לחזור בע"כ דרבו אבל במה יקנה עצמו ע"כ צריך לכסף כמו דכסף מכנים כן כסף מוציא אבל פועל דאין גופי' קנוי למה צריך כסף ורק חכמים נתנו לו כח של ע"ע דיכול לחזור בע"כ דרבו דהא דנתנו חכמים לפועל הכח של מורה הוא דילפינן מע"ע ולפ"ז י"ל דכל הני מרבוותא ז"ל ס"ל כדעת הריטב"א ז"ל בשם רבותיו ז"ל כאשר נבאר אי"ה בסמוך ולא יקשה קושית הקצה"ח ז"ל מ"ש כסף מקנין דהא כסף גופים קנין ימשב לכאשר נבאר אי"ה בדברינו לקמן דתשו' מיימוני ז"ל סובר כמו הריטב"א בשם רבותיו ז"ל יתורץ בעין חומר אולם זאת קשה לי לומר דתשובת מיי' ז"ל הנ"ל יסבור כדעת הריטב"א ז"ל דבקנין אינו יכול לחזור בו כפועל א"כ גרע הפועל מע"ע דע"ע יכול לחזור אפי' בקנין ובשטר דקי"ל ע"ע נקנה בשטר ויכול לגרע הכסף שלקח ואילו בפועל שנשתעבד בקנין לא יכול לצאת ובתשו' מיי' הנ"ל מבואר דבפועל יכול לחזור מק"ו דע"ע דיוצא בגירעון כסף ונראה לפענ"ד דלעולם כולם ס"ל כדעת הריטב"א ז"ל בשם רבותיו המהרי"ק והמבי"ט ז"ל וגם התשו' מיי' ז"ל הנ"ל דאיכא למימר דס"ל כדעת רש"י ז"ל במס' קידושין דף י"ד ע"ב גבי ע"ע וקונה עצמו בכסף מנ"ל וכו' נמכר לישראל מנ"ל א"ק והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה פרש"י ז"ל מדלא כתיב תפדה מכלל שאף האדון מסייע בפדיונה אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעה עכ"ל והקשו הרשב"א והרמב"ן והריטב"א ז"ל דאימא דקני' בשטר ומאן כסף בתורת דמים ומדמים מגרעת ויוצאה ע"כ פירשו פירוש אחר כשם שקונה עצמה בכסף כך נקנית בכסף עי"ש שכ' בשם ר"ת ז"ל והבל לפי שיטת רש"י ז"ל לא משכחת גרעון כסף רק שקנאה בדמים. ויש להביא ראיה לשיטת רש"י דגרסינן במס' קידושין דף י"ח ע"ב רשב"ל אמר טעמייהו דב"ש כדמוקי' דאמר חזקי' אמר קרא והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה א"א בשלמא דיהיב לה דינר הוא דמגרעה ואולה עד פרוטה אלא אי אמרת דיהיב לה פרוטה מפרוטה מי מצי מגרעה ודילמא הכי קאמר רחמנא היכא דיהיב דינר תגרע ואולה עד פרוטה היכא דיהיב לה פרוטה לא תגרע כלל לא ס"ד דומיא דיעוד מה יעוד אע"ג דאי בעי מיעד ואי בעי לא מיעד כל היכא דלא מצי לייעד לא הוי וביני' וביני ה"נ כל היכא דלא מצי למגרע לא הוי וביני' וביני ע"כ מוכח מהך סוגיא דאם נקנה בשטר כמו דקי"ל בע"ע שנקנה בשטר ואם הוציא שטר של מתנה בלא דמים לא מצי למגרע דל"ל דמגרע לפי השיווי באם נתן העבד שטר של מתנה לשש שנים ונמצא דהיה שוה שש מנה ורוצה לצאת אחר ג' שנים דיגרע שלשה מנים כשלשה שנים האחרונים ז"א דא"כ מאי קפריך היכא דיהיב לה פרוטה לא תיגרע כלל דלמא מגרעת לפי השיווי והא דקי"ל בדף כ' ע"א דמגרע לפי הקל אם נשבח מגרע לפי דמים ואם הוזל מגרע לפי השיווי היינו להולא דעבד כדאיתא שם אבל אי לא מצי למגרע כלל לפי המעות כגון בשטר מתנה איתא נמי דיש בידו לגרע לפי השיווי אבל מהך סוגיא מוכח בפירוש דלא נתנה התורה כח לעבד לצאת רק בגירעון כסף של הדמים ולא לפי השיווי ואי אין בידו לגרע לפי הדמים לא מצי למגרע כלל וה"כ מוכח מלשון המשנה דנקט גבי ע"ע וקונה עצמו בגרעון כסף ואילו בעבד כנעני גרסינן וקונה א"ע בכסף ולא בגרעון כסף דהתם קונה א"ע מדעתו דרבו בכסף כמה שרוצה רבו אבל הכא בע"ע קונה א"ע בגרעון כסף דמגרע ממעות הראשונים וע"כ לא משכחת לה רק בשנקנה בכסף דאי בשטר מתנה אין כאן גירעון ועוד מוכח מהך סוגיא הנ"ל דאם נקנה הע"ע בשטר ונתן כסף בתורת דמים אין כאן דינא דהגירעון כסף דעיקר גירעון כסף שלוותה התורה הוא מדמי מקנתו ואפי' אם נקנה בפרוטה א' בתורת קנין והשאר מעות בתורת דמים לא שייך גירעון דעיקר הגירעון הוא מדמי מקנתו דאלת"ה קשה מנ"ל למיפרך דאשה נקנית בדינר מאמה העבריה דאי אמרת בשלמא דיהיב לה דינר מגרעי ואזלה עד פרוטה אלא אי אמרת דיהיב פרוטה מפרוטה מאי מגרעה דאימא נקנית בפרוטה לחוד ודינר נתן לה בתורת דמים ואימא אשה נמי נקנית בפרוטה לחוד ועיקר הקנין של קידושין סגי בפרוטה ויתן לה השאר בתורת דמים א"ו מוכח מהך סוגיא דלא שייך גרעון רק מדמי מקנתו ואי דנקנית בפרוטה לא מצי למגרעה דהשאר דהוא מתורת דמים לא מצי למגרעה וכפירש"י ז"ל במתניתין וז"ל בגרעון כסף שודה א"ע ומגרע לו אדונו מפדיונו דמי שיעבוד השנים שעברו והכל לפי חשבון דמי מקנתו כדכתיב והיה כסף ממכרו וגו' [והאי בנמכר לעכו"ם כתיב אך ילפינן בג"ש לנמכר לישראל בדף כ' ע"א] ועולה יפה שיטת רש"י ז"ל דילפינן דנקנה בכסף דא"ק והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעה ושפיר פרש"י ז"ל וז"ל מדלא כתיב תפדה משמע שאף האדון מסייע בפדיונה אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעה עכ"ל כלומר מדהאדון מסייע ע"כ דהוא גירעון דמקבל השנים שעברו בדמים וע"כ דהוא נקנה בכסף ואין לומר בשטר מתנה ז"א דלא שייך גרעון ומאי מגרעה ואין לומר שנקנה בשטר ונתן לה כסף בתורת דמים כנ"ל ז"א דלא שייך גירעון רק מדמי מקנתו כדכתיב מכסף מקנתו כדפרש"י ז"ל במתניתין וכמו שהבאתי ראיה לשיטת רש"י ז"ל מסוגיא דדף י"ח ע"ב הנ"ל ונמצא דשיטת רש"י ז"ל מדיליף בגמרא דנקנית בכסף מוכרח על כרחך אם קנאה בשטר ונתן לה כסף בתורת דמים לא מצי למגרעה ועפ"ז יומתק שיטת הירושלמי ויהיה קילורין לעינים בע"ה דלכאורה קשה הא אמרינן שם בסוגיא דף י"ב ע"א דומיא דיעוד מה יעוד אע"ג דאי בעי תיעד ואי בעי לא מיעד כל היכא דלא מצי לייעד לא הוי וביני' וביני ה"נ כל היכא דלא מצי למגרעה לא הוי וביני' וביני' א"כ בשטר מתנה ובשטר של קנין מכסף בתורת דמים דלא מצי למגרע לשיטת רש"י ז"ל א"כ היכי הוי וביני' וביני דהא קי"ל כל היכא דלא מצי למגרע לא הוי וביני' וביני אבל ז"א דמהיכן ילפינן כל היכי דלא מצי למגרע לא הוי וביני' וביני' מדומיא דיעוד דא"ק אשר לא יעדה והפדה מקשינן והפדה ליעדה והאי והפדה דמיירי בגירעון כסף וקנאה בכסף ע"כ לשיטת רש"י ז"ל א"כ מקשינן דווקא קנין כסף ליעוד דבעינן דיהא בכסף כדי גירעון אבל בפרוטה דלא שייך גרעון לא נקנית והכ"מ היכא דקנאה בכסף אבל אם קנאה בשטר ליכא הקישא ליעוד ולא בעינן גרעון כלל ולא איכפת לן על דלא מצי למגרע' ועפ"ז יומתק הירושלמי בפירקין על הא מתניתין דע"ע נקנה בכסף ובשטר וה"ג בשטר ר' אבוה אמר בשטר של כסף הא בשטר של מתנה לא שמא יחזור בו העבד מעתה אפילו בשטר של כסף יכול הוא להזור בו א"ל שמא תבא שנת רעבון ויחזור בו רבו ע"כ והוא סגור ומסוגר ואין לו פירוש כלל וכלל דהאיך יחזור בשטר מתנה ובשטר של כסף ועפ"י שיטת רש"י ז"ל הנ"ל יומתק מה דה"פ ר' אבוה אמר בשטר של כסף הא בשטר מתנה לא שמא יחזור בו העבד כלומר שמא ירצה העבד לחזור והאיך יחזור דהא אינו דהתורה נתנה להעבד עברי הזכות שכשירצה לחזור יחזור ויצא בגרעון כסף וא"כ האיך נקנה בשטר מתנה דהאיך יוצא וממאי מגרע וניהוש שמא ירצה העבד לחזור ולא יכול לחזור וע"כ דלא נקנה בשטר
מתנה

שנויי נוסחאות (ש"ד) דאמר אין היובל נ"ו דאמר היובל.

מסורת הש"ס

קידושין יז

מנין אפי' חלה. בתוך שש שיולא בשביעית ואינו חייב להשלים מה שלא עבד בימי חליו: ת"ל ובשביעית יצא. כל שהוא שנה שביעית מיום שנמכר יצא אע"פ שלא עבד כל שש: יכול אפילו ברח. מרבו תוך שש שאינו חייב להשלים כל הימים שברח מרבו: ומשני אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את. החולה שהוא ברשותו של האדון ומסתבר למעט את הבורח שאינו ברשותו של אדון כל ימי בריחתו ל"א מרבה אני את הבורח שמשלים שברשותו היה לעבוד וכזדון לבו לא עבד לכך דין הוא שישלים וממעט אני את החולה שלא היה בכוחו ורשותו לשרת את רבו: ה"ג ניחא חלה ואח"כ ברח שאינו משלים ברח ואח"כ חלה. זה"פ פשיטא בחלה ואח"כ ברח והיה חולה כל הימים אשר ברח שאינו משלים שהרי כבר חלה כשהיה ברשותו ולא היה לו שום הפסד בבריחתו אלא ברח ואח"כ חלה מאי מי מצי א"ל אלו היית בביתי לא חלית או דלמא מצי העבד למימר מה לי הכא מה לי התם ואף אם הייתי בביתך לא שויכא לך מידי: נשמעינה מן הדא. תא שמע:

המורדת

מניין אפילו חלה תלמוד לומר ובשביעית יצא לחפשי חנם *יכול אפילו ברח א ת"ל שש שנים יעבוד מה ראית לרבות את זה ולהוציא את זה אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה אני את זה שהוא ברשותו ומוציא את זה שאינו ברשותו רבי בון בר חייה אמר רב הושעיה בעא ניחא חלה ואחר כך ברח משלם ברח ואחר כך חלה אמר רבי חייה בר אדא נישמעינה מן הדא

המורדת

מנין אפילו חלה. העבד שהוא יוצא בשש ואין צריך להשלים תלמוד לומר ובשביעית יצא מכל מקום: אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את זה שהוא ברשותו. של רבו ומאי הוי ליה למיעבד אם חלה: ניחא. הא ודאי פשיטא לן שאם חלה ואחר כך ברח דמשלים הזמן שברח: ברח ואחר כך חלה. באשר הוא שם מאי מי נימא דהואיל וברח מתחלה משלים או דילמא יכול לומר לו אפילו הייתי ברשותך לא הייתי יכול לעבוד והלא אין צריך להשלים: נישמעינה. להא מן הדא דתנן בפ' אע"פ:

המורדת

עין משפט נר מצוה

לב

א מיי' פ"ב מעבדים ה"ד וכל"מ ולח"מ סמ"ג עשין פג

תוס' הרי"ד

מתנה ופריך הגמ' מפתה לפילו בשטר של כסף יכול לחזור בו בתמיה [ומי שרגיל בלשון הירושלמי מבין שזה הוא בלשון בתמיה] כלומר דע"כ אף בשטר של כסף אינו יכול לחזור בו דלא שייך גרעון רק בדמי מקנתו ולא בשטר של כסף כשיטת רש"י ז"ל וע"כ דלא איכפת לן על שמא ירצה לחזור דיהא יכול רק בכסף אבל לא בשטר ל"ש בשטר מתנה ל"ש בשטר של כסף וא"ל שמא תבוא שנת רעבון ויחזור בו רבו לא כקס"ד דשמא יחזור בו העבד ע"ז לא איכפת לן רק בנקנה בכסף אבל לא בשטר ל"ש בשטר מתנה לא שנא בשטר של כסף וזה ברור בע"ה לשיטת רש"י ז"ל וכיון דזכינו לזה מעתה י"ל דגם התשובת מיימוני ז"ל סובר כדעת הריטב"א בשם רבותיו ז"ל דבקנין אינו יכול לחזור בו רק בכסף דאף דס"ל דהא דפועל יכול לחזור בו הוא מתורת גרעון כסף מק"ו דע"ע לא קשה קושייתינו הנ"ל דהא לפי זה יגרע הפועל מע"ע דע"ע שנקנה בשטר של כסף והקנין הוא בשטר והכסף בתורת דמים יוצא בגרעון כסף ואילו פועל שנקנה בקנין וכסף בתורת דמים לא יכול לחזור בו ונמצא דע"ע עדיף מפועל ואנן ילפינן פועל מע"ע בק"ו כנ"ל ז"א דסובר כשיטת רש"י ז"ל דאף ע"ע אינו מגרע בשטר של כסף כהירושלמי הנ"ל. [ומעתה י"ל הקושית הקצוה"ח ז"ל למה בשקבל כל שכרו יכול לחזור דלא גרע קבלת הכסף מקנין ז"א דאיכא למימר דס"ל כתשו' מיימוני ז"ל הנ"ל דהא דפועל יכול לחזור בו הוא מתורת גירעון כסף וגרעון כסף לא משכחת לה רק בנקנה בכסף אבל לא בשטר של כסף]. וכיון דמסקינן דרוב הפוסקים ז"ל סברי כשיטת הריטב"א בשם רבותיו ז"ל דבקנין אינו יכול לחזור א"כ קשה האיך יכול פועל להשכיר את עצמו בקנין דהא עובר משום עבדי הם כמו ע"ע דהא כל עיקר ההיתר הוא משום דיכול לחזור ע"כ אינו עובר משום עבדי הם וכיון דאינו יכול לחזור או עובר מ. וס עבדי הם ואלא ע"כ כדעת הפ"ח ז"ל הנ"ל דהוא מדרבנן לענין מזרה ולעולם לא עבר על עבדי הם ואפילו לדעת התום' ז"ל הנ"ל דמחלקין בין ע"ע לפועל דע"ע אינו יכול לחזור ע"כ עובר הוא אבל פועל משום הזרה גוכה ע"כ אינו עובר אין הפירוש כמו שסברנו מתחלה דזה עיקר החילוק דא"כ יקשה מפועל בקנין כנ"ל אלא הכי יעקר כוונת התום' ז"ל דלכאורה שפת יתר הוא בתום' ז"ל שאינו יכול לחזור ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שיחרור ע"כ עובר משום עבדי הם עכ"ל ולכאורה קשה למה לנו כל האריכות הוי ליה למימר דע"ע שאני משום דאינו יכול לחזור משא"כ פועל דיכול לחזור ולמה להם לסיים ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שיחרור אלא ע"כ דהכי כוונתם ז"ל דתרתי בעינן א' דאינו יכול לחזור רק בתורת גרעון [דהוא משום קנין מדש כמו שמבאר בקצה"ח ז"ל] ב' דאינו יוצא קודם זמנו בלא שטר שיחרור כלומר אף ברצון האדון כדאיתא במס' קידושין וליתא לי' באפי תרי זיל אמר רבא זאת אומרת ע"ע גופו קנוי עי' במס' קידושין דף ט"ז ע"א ואי הוי מלא ריעותא דהיינו דאינו יכול העבד בעצמו לחזור אבל ברצון שניהם לא הי' צריך שטר שיחרור לא הי' מיחשב עבד ולא קעבר על עבדי הם ואי דהי' הריעותא דצריך שטר שיחרור ברצון שניהם אבל העבד בעצמו היה יוצא בגרעון כסף והמעות חוב עליו כמו בפועל ג"כ אינו עובר משום עבדי הם כיון דיכול לחזור כמו פועל והמעות חוב עליו אבל עכשיו דאיכא ב' חסרונות א' שאינו יכול לחזור ושהמעות יהי' חוב ב' דאף ברצון שניהם צריך שטר שיחרור ע"כ עובר משום עבדי הם ולפ"ז בפועל בקנין דאינו יכול לחזור הפועל אבל ברצון שניהם א"צ ג"ש ע"כ אינו עובר דליתא ב' החסרונות דדוקא בע"ע דאיכא ב' חסרונות א' דלא יכול לחזור ב' דברצון שניהם ג"כ צריך ג"ש ואינו יוצא קודם זמנו בלא שטר שיחרור אבל פועל דאינו צריך ג"ש לא שייך עבדי הם ונמצא א"כ דפועל בלא קנין יש ב' מעלות דיכול לחזור ואינו צריך ג"ש ובקנין אף דאינו יכול לחזור אבל ברצון שניהם לא שייך ג"ש ע"כ אפילו לדעת התום' ז"ל הנ"ל לא שייך בפועל עבדי הם כיון דא"צ ג"ש וע"כ הא דאמרו רבנן דפועל יכול לחזור בו אפילו במקי הוס משום עבדי הם אסמכתא בעלמא דלגבי פועל לא שייך עבדי הם ולא עבר על עבדי הם ונמצא דהא דפועל יכול לחזור הוא תקנתא דרבנן. ועוד נראה לפענ"ד לרביה ראי' דהא דפועל יכול לחזור הוא רק מדרבנן ודרשה דעבדי הם הוא רק אסמכתא בעלמא מהרא"ש ז"ל גופי' דכתב אפילו נשבעה המניקה שלא תחזור בה דלא חיישינן לחזרה אפ"כ אסור משום דמיחלף בלא נשבעה ואי ס"ד הא דפועל יכול לחזור משום איסורא דעבדי הם הוא מדאורייתא א"כ קשה האיך חל השבועה כלל הא הוי נשבע לבטל את המצוה אלא ע"כ דהוא מדרבנן ושבועה הלה על איסורא דרבנן כמו שמוכח מהתום' ז"ל במס' שבועות דף כ"ג ע"ש וכן דעת הרא"ש ז"ל עי' במל"מ ז"ל בפ' ה' עי"ש אבל יש לדחות ראי' זו דלעולם איכא למימר דהוא מדאורייתא ואי קשה האיך חל השבועה הא כיון דמדאורייתא הוא א"כ קשה אמאי מותר להשכיר עצמו וע"כ הוא משום דיכול לחזור וכיון דנשבע שלא לחזור הרי נשבע לבטל את המצוה ז"א דאימתי שייך נשבע לבטל את המצוה דוקא היכא דהאיסור הוא בלא שבועה אבל אי כל האיסור הוא משום שבועה שפיר חל השבועה והכא בלא השבועה מותר שלא לחזור דהא אינו מחויב לחזור ורק משום השביעה אינו יכול לחזור והוי האיסור מחמת השבועה חל השבועה ודאי לזה דגרסינן במס' כתובות דף ע' ע"א וכיון דמשעבד לה היכי מצי מדיר לה וכו' דאמר לה לאי מע"י במזונותיך וכו' לא צריכא דרגילה בבית נשא ומגלגלה בהדי' דאמרה ליה עד דאידנא דלא אדרתן מגלגלא בהדך ע"כ וכתבו התום' ז"ל אע"ג דע"י הנדר אל השיעבוד יהאיך חל הנדר אבל כיון דבלא הנדר לא הוי השיעבוד ורק השעבוד הוא מן הנדר שפיר חל הנדר וה"כ דכוותי' כיון דכל האיסור הוא משום השבועה שפיר חל השבועה וא"כ. ועכשיו דמסקינן הא דפועל יכול לחזור בו הוא מדרבנן נמצא דהוי תרתי מדרבנן נ' חשש המזרה דבכ"מ אין חוששין למזרה כמו שכתבנו לעיל והכא חוששין דהא דמועיל המזרה הוא ג"כ מתקנתא דרבנן נמצא דהוי תרתי מדרבנן. ועי"ז נכונה ויתבאר שיטת הגר"א ז"ל ונבין במה תלי הדין של עבר וכנס בנשבעת המניקה אם יוציאנה או לא וזה תלי ברבוותא ז"ל דנבאר פי' הגמ' במס' כתובות דף ס' ע"ב הנ"ל דגרסי' שם ר"פ ור"ה בדר"י סבור למיעבד עובדא כהאי מתניתא אמרה להו ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לי ר"כ והא ר"כ שרי לבי ריש גלותא שאני ר"ג דלא הדרי בהו א"ל ר"פ ואתון לא תסברוה מהא דתניא הרי שהיתה רדופה וכו' כולן צריכות להמתין ג' חדשים דר"מ וכו' ואמר ר"נ הלכה כר"מ בגזרותיו אמרי ליה לאו אדעתין והלכתא מת מותר גמלתו אסור ע"כ וכתבו התום' והרא"ש ז"ל דלאו דגזרינן נתנה אטו לא נתנה וי"א דא"כ היכי שרי ר"כ לריש גלותא אלא דגזרינן נתנה בנה למניקה שמא תחזור המניקה משא"כ בריש גלותא דלא הדרי ומ"מ אפי' בנשבעת אסורה דמיחלף בלא נשבעה דוקא נתנה אטו לא נתנה לא מיחלף דמוכרח משא"כ נשבעה בלא נשבעה מיחלף ולא ילפינן מריש גלותה דהדבר ידוע ולא אתו למישרי בהאשה אחרת עי"ש וזאת היא שיטת הרא"ש ז"ל והב"י ז"ל הביא כל השיטות וכתב בשם הר"מ ז"ל דכתב דלית הלכתא כר"כ דשרי לבר"ג ועוד הביא ראי' לדבריו ממה שהשמיטו הרב אלפס ז"ל והרמב"ם ז"ל גם כתב הרב המגיד ז"ל בפי"א מהלכות גירושין יש מי שכתב אם נשבעה המניקה וכו' שמותר ואין זה עיקר שרבינו ז"ל והלכות ז"ל לא הביאו הא דר"ג או שהם סוברים שאינה הלכה או שלא אמרו אלא בדר"ג דוקא שנודע לכל וכן הר"ן ז"ל בפ' אע"פ וז"ל וא"ר"פ ואתון לא תסברוה מהא דתני' הרי שהיתה רדופה וכו' כלומר אע"ג דאין כאן להבחין וכו' דהא לא מיעברא לא פלוג רבנן בתקנתא וה"כ לא פלוג רבנן בין שהיא מניקתו או שאינה מניקתו ומעתה ק"ל כיון דאפילו בשאינה ראוי' לא פלוג אמאי מפליג בדבי ר"ג א"ו צ"ל דשאינה ראוי' לילד וכיוצא בה ל"ל הלא ואתי לאיחלופי משא"כ בדר"ג והרי"ף ז"ל לא כתב הך דר"ג ולא הרמב"ם ז"ל בהלכות גירושין ולא ידעתי למה שאין לדותה מהלכה מהא דתניא הרי שהיתה רדופה דאלמא דלא פלוג דהא ר"כ גופיה דפסק כר"מ שרי להא לדבי ר"ג אלא דדבי ר"ג קלא א"ל ולא אתי לאיחלופי וכו' וכל המעיין בלדק ירגיש שזו הסוגיא נחלקת לדינא בב' שיטות שיטת רש"י והרב אלפס והרמב"ם והר"ן והר"ח ז"ל קיימי בהדא שיטתא ושיטת התום' והרא"ש ז"ל קיימי בשיטה הדא וכ"מ בין ב' שיטות האלו לדינא דלחד שיטה מהא דא"ל ר"פ ואתון לא תסברוה מהא דתניא הרי שהיתה רדופה נסתר התירוץ הראשון שאני דבי ר"ג דלא הדרי בהו אלא תירוץ אחר יש מהא דר"ג והא דא"ל ר"פ ואתון לא תסברוה היא קושיא אחריתי ולא משום הא דר"כ דמשום מזרה דלעיל ולחד שיטה קאי התירוץ הראשון במקומו שאני דבי ר"ג דלא הדרי בהו והא דא"ל ר"פ ואתון לא תסברוה היא קושיא הראשונה מהא דר"כ דאסר להסבתא משום חשש מזרה קפריך להו ר"פ למה לא סברוה מעצמם החשש דמזרה דהא דר"כ דרש"י ז"ל פירש אלמא לא פלוג רבנן וה"כ לא פלוג רבנן במניקה שמת בעלה בין שהיא מניקתו או שאינה מניקתו עכ"ל וזהו דלא כשיטת התום' והרא"ש ז"ל דהוא משום גזירה שמא תחזור המניקה אלא משום לא פלוג וכ"כ בשיטה מקובצת ז"ל דלדעת רש"י ז"ל הוא משום לא פלוג ולא משום גזירה שמא תחזור וא"כ קשיא הא דר"ג וע"כ שאני ר"ג דלא שכיח ומלתא דלא שכיח לא גזרו בהו רבנן ע"כ. ונמצא דלשיטת רש"י ז"ל הוא משום לא פלוג ור"ג מילתא דלא שכיח ולא שייך לא פלוג וע"כ לפי המסקנא לא קיימא התירוץ הראשון שאני דר"ג דלא הדרי בהו דלא שייך הך תירוצא רק דוקא בהטעם דגזירה משא"כ בדלא פלוג וכן הרב אלפס והרמב"ם והר"ח ז"ל קיימי בהך שיטה דלהמסקנא משום לא פלוג ולא משום גזירה ולא שייך תירוצא שאני דר"ג דלא הדרי בהו רק מתרצין דר"ג קלא אית לי' ומפורסם ולא אתי למיחלף כמו שכ' הגר"א ז"ל דר"ג מפורסם ולא אתי למיחלף ולא שייך בי' ל"פ ולא משום דלא הדרי בהו משא"כ לשיטת התום' והרא"ש ז"ל דלהמסקנא נמי לא אמרינן ל"פרק משום גזירה ע"כ קיימא הך תירוצא דבר"ג לא הדרי בהו במסקנא ומ"מ בנשבעת אסורה דמיחלפא בלא נשבעת ולפיכך לענין בדיעבד בעבר וכנס והנשבעת תלי בזה דלהך שיטה דלהמסקנא נמי לא אמרינן ל"פ ורק משום גזירה כמו בקושי' וקאי הך תירוצא דבר"ג לא הדרי בהו ולא אמרי' ל"פ רק משום גזירה ונמצא בהא דתניא לא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דר"מ וחכמים אומרים יוציא ולכשיגיע זמנו ליכנס יכנס לא נכנס בכלל הגזירה הואת נתנה בנה למניקה דלא ס"ל ל"פ דבין נתנה בין לא נתנה ודומיא למת דמותר רק גזירת הכמים אחריתי היא שמא תחזור ולא מיינו בהאי גזירה שאם כנס יוציא או שלא יחזיר עולמית כמו שקנס ר"מ בגזירה הראשונה [דלא מיינו דרבנן קנסו כן בכ"מ שאמרו יוציא] או דיוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס לרבנן וכיון דלא הוי בהך גזירה הראשונה מנ"ל למימר דגם בהא דנתנה בנה למניקה יוציא ג"כ דאין מדמין גזירת חכמים זל"ז וכמו דמיבעיא במס' יבמות דף כ"ה במוציא אשתו משום ש"ר דאסור להזיר לכתחלה אם קנסו חכמים בהאי גזירה ג"כ דאם כנס יוציא או לא קנסו וכיון דהאי גזירה אחריתי ולא נכנס בכלל הראשון דלא ישא אדם מעוברת חבירו ואם נשא יוציא ואפילו אם נדחה הראי' מהא דיבמות הנ"ל אבל לפ"מ שכתבתי דגזירה דמזרה הוא תרי מדרבנן ומבואר בכו"כ מקומות בתום' ז"ל דאין לדמות בשום מקום הך דרבנן לתרי דרבנן אך מ"מ היכא דאיכא החשש דחזרה בוודאי יוציא דשמא תחזור המניקה משא"כ בנשבעה דלא הוי חשש דמזרה רק איסורא מדרבנן משום איחלופי בשיטה דאין מדמין גזירת חכמי' זה לזה משא"כ לשיטת הסוברי' ז"ל משום ל"פ ולא משו' גזירה דשמא תחזור א"כ פשיטא ופשיטא דאם כנס יוציא דהא בפי' תנינן לא ישא אדם מעוברת וכו' ואם נשא יוציא וזה כוונת הגר"א ז"ל בס"ק ל"ט דאם נשבעה המניקה וכנס לא יוציאנה מהא דר"ג כנ"ל כלומר דקאי הך תירוצא במסקנא דהר"ג לא הדרי בהו ומ"מ לכתחלה אסור דגזרינן נשבעת אטו לא נשבעת ומסיק דכל הפוסקי' ז"ל חולקין ע"ז כמ"ש למטה וזה הוא בס"ק שאח"ז וז"ל לא דמי לדר"ג כמ"ש בסוגיא ואת לא תסברא וכו' הרי שהיתה רדופה וכו' ור"ל לא פלוג וה"ה כאן והא דר"ג שאני דמפורסם מילתא וכמו מת דמותר משא"כ בכה"ג עכ"ל ע"ש והוא משום ל"פ ולא שייך הך תירוץ הראשון בדר"ג דלא הדרי בהו ולא שייך נשבעה המניקה כלל ונמצא לפ"ז בדנשבעה המניקה תלי בב' שיטות אם דלא פלוג או משום גזירה וע"כ לשיטת כל הסוברי' ז"ל דל"פ אף בדיעבד תלא משא"כ לשיטת התום' והרא"ש ז"ל דסברי כהגהת מרדכי ז"ל הנ"ל. נמצא דביארנו דהגהת מרדכי ז"ל לאו יחיד הוא בזה אלא הוא שיטת התום' והרא"ש ז"ל ודוק:

ר"ה בעי ניחא חלה ואח"כ ברח כו' המורדת על בעלה כ' עי' במס' ב"מ דף ע"ט גבי ספינה זו ויין סתם דבלא"ה לא יכול לקיים התנאי ע"ש ודוק

:דפדה

עין משפט נר מצוה

לג
א ב מיי׳ פי״ד מאישות הי״א ופ״ב מיבום סמ״ג לאוין פא ועשין כא טוש״ע אה״ע ס׳ עז סעיף ב בהג״ה וסי׳ קסא סעיף א

לד
ג מיי׳ פ״ב מעבדים הלכה ב ג ובכ״מ

לה
ד ה מיי׳ שם הלכה ט

לו
ו מיי׳ שם ה״ז

תורה אור

*המורדת על בעלה כותבין לו איגרת מרד על כתובתה ותני רבי חייא א נדה וחולה וארוסה ושומרת יבם כותבין לו איגרת מרד על כתובתה מה אנן קיימין אם בשמרדה עליו והיא נידה התורה המרידתה עליו אלא כן אנן קיימין בשמרדה עליו ב עד שלא באת נידה ובאת לנידה הרי אינה ראויה למרוד ואת אומר כותב אף הכא ברח ואחר כך חלה משלם דו יכיל למימר ליה אילו הוית גבאי לא אבאשתא אמר רבי חיננא אפילו על קדמיתא אתייא היא חלה ואחר כך ברח משלם דו יכיל מימר ליה אילו הויתה גבאי אינשמת בפריע. וקונה א״ע בשנים. אית תניי תני *נמכר בפחות משש ואינו נמכר יותר על שש ואית תניי תני אינו נמכר לא בפחות משש ולא יותר על שש א״ר ירמיה טעמיה דהדין תנייא פעמים ג שהוא נמכר שתים או שלש שנים לפני היובל והיובל בא ומוציא על כורחו. וביובל. דכתיב וביובל יצא. ובגירעון כסף דכתיב °אם עוד רבות בשנים ואם מעט נשאר בשנים וכי (ויקרא כה) אין אנו יודעין שאם יש רוב אין מיעוט שאם יש מיעוט אין רוב אמר רבי הילא *פעמים שהשנים מרובות על השכר ופעמים שהשנים מעוטות מן השכר מניין אתה אומר ד נמכר ממנה מנה והשביח והרי הוא יפה ממאתים מאתים מניין שאינו מחשב עמו אלא ממנה מנה ת״ל מכסף מקנתו נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה מניין אתה אומר ה שאינו מחשב עמו אלא במנה תלמוד לומר כפי שניו ישיב את גאולתו למדנו בנמכר לגוי כשהוא נגאל ידו לעליונה מניין בנמכר לישראל כשהוא נגאל ידו לעליונה שכיר שכיר לגזירה שוה מה שכיר האמור לגוי כשהוא נגאל ידו לעליונה אף שכיר האמור לישראל כשהוא נגאל ידו לעליונה רבי אומר מה ת״ל יגאלנו יגאלנו ג׳ פעמים לרבות כל הגאולות שיהו כסדר הזה ואם לא יגאל באלה ריה״ג אומר *באלה לשחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד ר״ע אומר באלה לשיעבוד ובשאר כל אדם לשיחרור רבי אבהו בשם רבי יוחנן ושניהן במקרא אחד דורשין ואם לא יגאל באלה רבי יוסי הגלילי דריש ואם לא יגאל באלה אלא באחרים משעבד ויוצא רבי עקיבה דריש ואם לא יגאל באלה אלא באלה משלים ויוצא דברי חכמים רבי יוסא בשם רבי יוחנן ו בין זה ובין זה לשחרור ותני בן והשיגה ידו יד עצמו ומצא כדי גאולתו מה השגת יד של עצמו

פני משה

המורדת על בעלה. מתשמיש כותבין לו אגרת מרד כדמפרש התם שפוחתין מכתובתה ז׳ דינרים בשבת: ותני ר״ח. עלה נדה וחולה כו׳ ומפרשינן התם מה אנן קיימין הא דקאמר כותבין אגרת מרד על הנדה אם בשמרדה עליו כשהיא נדה התורה המרידתה עליו לאסרה ומאי תפסיד משעת המרד אלא כן אנן קיימין בשמרדה עליו קודם נדתה ואחר כך כשהיא נדה אע״ג שאינה בת מרד עכשיו אפ״ה את אומר כותב הואיל דתחלת המרד היה כשהיתה ראויה לתשמיש: אף הכא ברח ואח״כ חלה משלים. הואיל ובשעה שברח היה ראוי לעבוד אע״ג שחלה אח״כ מפני שיכול הרב לומר לו אלו היית אצלי לא חלית שמזלי היה גורם שלא תחלה: אפי׳ על קדמייתא אתייא היא. האי טעמא אפי׳ על רישא דחלה ואח״כ ברח משלים נמי שייכא וצריך להשלים כל הימים אפילו אותן שחלה בהיותו שלא ברשות רבו מפני שיכול לומר לו אלו היית אצלי היה מזלי גורם שתתרפא במהרה: טעמי׳ דהדין תנייא. כלומר דר׳ ירמיה מפרש דהני תנאי לא פליגי אהדדי אלא תנא קדמיא מיירי בשנמכר שתים ושלש שנים לפני היובל שהיובל מוציאו והיינו דקאמר נמכר פחות משש שלפעמים נמכר הוא בפחות משש והאי תנא אחרינא מיירי בנמכר שנים הרבה לפני היובל וקמ״ל שאינו יכול להתנות עמו להיות נמכר בפחות משש: ובגרעון כסף דכתיב. בנמכר לעכו״ם ואם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאולתו ושמעינן דיוצא בגרעון כסף והשתא דריש לקראי: וכי אין אנו יודעין כו׳. ולא הוה ליה למיכתב אלא כפי שניו ישיב גאולתו: א״ר הילא. בא הכתוב ללמדנו שפעמים השנים מרובות על השכר כלומר השנים שהוא עומד עכשיו לחשוב בהן הם יותר שוין מעל השכר שפסק עמו ופעמים איפכא והולכין להקל כדמפרש ואזיל: מנין אתה אומר נמכר ממנה מנה. שלא היה שוה אלא מנה והשביח העבד אח״כ והרי הוא יפה מאתים ומנין שאינו מחשב עמו כשבא לפדות עצמו אלא ממנה מנה כמה מגיע ממנה לכל שנה ושנה ולפי שנים הנותרות נותן לו שוות מנה לכל שנה ולא אמרינן הואיל והשביח ושוה עבודתו מאתים שיהא נותן לו לפי ערך של מאתים לכל שנה: חסר כאן בספרי הדפוס מת״ל קמא עד ת״ל בתרא וכך צ״ל כדאיתא בבבלי ת״ל מכסף מקנתו. אחר שעת מקנתו ישיב גאלתו: נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה מנין אתה אומר שאינו מחשב עמו אלא במנה ת״ל כפי שניו ישיב את גאלתו. כפי השנים שהוא שוה עכשיו כך הוא נותן לו והיינו דקאמר קרא אם עוד רבות בשנים אם נתרבה כסכו בשנים שהשביח מכסף מקנתו הולכין אחר שעת המקנה ואם מעט נשאר בשנים שנתמעט כספו בשנים כפי שניו ישיב את גאלתו ומהאי קרא למדנו דדרשינן מכסף מקנתו וכפי שניו לקולא ולא איפכא להומרא: שכיר שכיר לג״ש. נאמר בנמכר לישראל כשכיר כתושב יהיה עמך ונאמר בנמכר לעכו״ם כימי שכיר יהיה עמו: רבי אומר מה ת״ל יגאלנו. לא ס״ל ג״ש דשכיר שכיר והלכך דריש מיגאלנו יתירא דכתיב בנמכר לעכו״ם ללמדך שיהיו כל הגאולות כסדר הזה ואפי׳ בנמכר לישראל יד העבד על העליונה לעולם: ואם לא יגאל באלה. ויצא בשנת היובל כתיב והגאולת קרובים דמשתעי לעיל קאי דכתיב או דודו או בן דודו יגאלנו: באלה לשחרור. כדמפרש לה ר׳ יוחנן דר׳ יוסי הגלילי דריש הכי ואם לא יגאל באלה בקרובים אלא באחרים שגאלוהו אז בשנת היובל יצא מאותו אחר דמשתעבד לו עד היובל אבל אם יגאל באלה אינו משתעבד: ר׳ עקיבה דריש. הכי ואם לא יגאל באלה אלא באלה וה״ק שלא יגאל בעצמו אלא בקרובים משלים עד היובל ויוצא: דברי חכמים. אבל דברי חכמים קאמר ר׳ יוסא בשם ר׳ יוחנן דסבירא להו בין זה ובין זה לשחרור: ותני כן. דהכל לשחרור: והשיגה ידו. זה יד עצמו ומצא כדי גאולתו ונגאל זה גאולת אחרים והכל בכלל בין קרובים בין אינם קרובים כל שאינו גאולת עצמו ודרשינן מה השגת ידו של עצמו

קרבן העדה

המורדת על בעלה. מתשמיש: כותבין לו איגרת מרד על כתובתה. כלומר לפחות לה מכתובתה כל שבוע שבעה דינרין הכי תנן במתני׳ פ׳ אע״פ: ה״ג ותני ר״ח וכו׳. נדה וחולה וכו׳. שמרדו על בעליהן כותבין עליהן איגרת מרד: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם. בשהתחילה למרוד בו בימי נדתה למה תדון כמורדת הרי התורה אסרתה עליו ואף שאומרת שאלו לא היתה נדה היתה מורדת בו אין בדברים אלו קנס לדונ׳ כמורדת אלא הכא במאי עסקינן בשמרד׳ עליו עד שלא היתה נדה ואח״כ פירסה נדה כותבין עליה איגרת מרד ופוחתין מכתובתה אף בימי נדתה אע״ג דהשתא לאו במרידתה תליא מלתא דהא מדאורייתא אסורה מ״מ אמרינן מולא דידה גרם שאינה יכולה לשוב לבעלה ה״נ גבי עבד ברח ואח״כ חלה חייב להשלים דהוא מצי למימר ליה אלו היית גבאי לא חלית: אפי׳ על קדמיתא. אף על הראשונה דפשיטא ליה לר׳ הושעי׳ דהיינו בחלה ואח״כ ברח שאינו משלים אתייא היא ברייתא זו למפשטה דלא כוותיה דכי היכי דאמרינן בברח ואח״כ חלה דמצי לנוימר מזלך גרם ה״נ מצי האדון לומר אלו היית אצלי היית מתרפא במהרה: אינו נמכר בפחות משש. דקרא סתמא כתיב שש שנים יעבוד: ה״ג ולא יותר על שש: טעמא דהדין תניי׳. טעמו דהך תנא דקסבר דנמכר בפחות משש. שהרי לפעמים נמכר שתים או ג׳ שנים לפני היובל והוא יוצא ביובל בע״כ ש״מ דנמכר בפחות משש: דכתיב אם עוד רבות בשנים. לפיהן ישיב גאולתו ואם מעט נשאר בשנים כפי שניו ישיב גאולתו: וכי אין אנו יודעין וכו׳. כלומר לכתוב רחמנא כפי שניו ישיב גאולתו וממילא ידעינן אם רבות הן צריך ליתן הרבה ואם מעט הן ממעט בתשלומין: פעמים שהשנים מרובות על השכר. כגון שהשביח וכדמסיק: נמכר ממנה מנה. אם נמכר בשש מנים שמגיע לכל שנה מנה אחת והשביח העבד והרי הוא שוה למלאכתו בכל שנה במאתים: מנין. כשבא לפדות עצמו שאינו חושב שכר שנים הנותרות כי אם במנה לשנה: ת״ל כפי שניו ישיב גאולתו. וה״ק אם מעט נשאר בשנים אם תחשוב מה שכבר עבד נשאר מדמי מכירתו מעט כגון שנמכר בשש שנים ובא לפדות עצמו בשנה החמישית נמצא שלא נשאר מדמי מכירתו רק שני מנים לא אמרינן אחרי שהשביח עתה ועמד במאתים לשנה ישלם ד׳ מנים אלא כפי שניו שעברו ישיב גאולתו דהיינו שני מנים: למדנו בנמכר לעכו״ם. הואיל ונגאל בקרובים ידו של העבד על העליונה כשהוא נגאל: שכיר שכיר לגז״ש. דכתיב בנמכר לעכו״ם כשכיר שנה בשנה וכתיב בנמכר לישראל כתושב וכשכיר יהיה עמך: מה ת״ל יגאלנו יגאלנו ג׳ פעמים. בנמכר לנכרי כתיב אחד מאחיו יגאלנו או דודו או בן דודו יגאלנו או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו: לרבות כל הגאולות. נמכר לעכו״ם ומוכר עצמו לישראל או שמכרוהו ב״ד יהו נגאלין כסדר הזה כנמכר לעכו״ם: ואם לא יגאל באלה. בנמכר לנכרי כתיב באלה בקרובים דכתיב לעיל מיניה או דודו וגו׳: באלה לשחרור. וגאלוהו קרובים אינו משתעבד להם ר״י הגלילי דריש הכי: ואם לא יגאל באלה. ויצא בשנת היובל ה״ק ואם לא יגאל באלה בקרובים אלא אחרים פדאוהו מן הנכרי משעבד להם ויצא בשנת היובל: ה״ג ר״ע דריש ואם לא יגאל אלא באלה משלים ויוצא. וה״פ בקרובים הוא נגאל משלים עבודתו ויוצא ביובל אבל אם נגאל ע״י אחרים יוצא לחירות: דברי חכמים. ודעת חכמים אר״י בשם ר״י שהם סוברים בין שגאלוהו קרובים בין שגאלוהו אחרים לעולם יוצא לחירות: ותני כן. ותניא נמי הכי: ה״ג מה השגת יד של עצמו

מסורת הש״ס

(כתובות פ״ה ה״ח) כתובות דף סג א

קידושין דף טו

שם דף כ ערכין ל

קידושין טו ב

שנויי נוסחאות (שי״ד) על שש בד״ו על שבע. (שכ״ד) ת״ל מכסף מקנתו וכו׳ עד „אלא במנה" (שכ״ו) כ״ז ליתא בד״ו. (של״ח) אלא באלה בד״ו אלא ביוצא.

מסורת הש"ס

קידושין דף ד

עלמו לעלמו אף השגת ידי אחרים לעלמו. וה"פ מה כשהוא גואל את עלמו יולא לשחרור והרי הוא לעלמו אף בנגאל ע"י אחרים הרי הוא לעלמו: כדברי מי שהוא אומר לשיעבוד. אם פדאוהו לשם שיעבוד משלים השיעבוד דהיינו שש שנים ואח"כ יולא: ה"ג אם משגאלו הרי כנכרי ומשעבד ויולא. וה"פ הישראל שגאלו מיד הנכרי משעבד בו כל הזמן שהיה חייב לשעבד לעכו"ם ומדברי ר"י משמע שאינו משעבד בו אלא שש שנים כדין הנמכר לישראל שאינו נמכר ליתר משש כדתניא לעיל בברייתא: לית כאן משעבד ויולא. ל"ג בברייתא משעבד ויולא אלא ה"ג משלים ויולא: רלו קרוביו של ראשון וכו'. אעבד עברי שנשבה קאי אם רלו קרוביו של רבו הראשון לגאול גואלין להן לעלמן לשעבד בו: רלו קרוביו של שני לגאול. כלומר קרוביו של העבד אם רלו לגאול אין גואלין לעלמן אלא יולא לחירות אחר הגאולה: אתייא. הך ברייתא כמ"ד באלה בקרובים שבאו לגאול גואלים לשחרור ובשאר כל אדם שגואלין ע"ע הנמכר לעכו"ם גואלין לשעבוד והאי ע"ע שנשבה דינו כע"ע שנמכר לעכו"ם: הכא. בע"ע שנמכר לעכו"ם כתיב וחשב עם קונהו: והכא. במקדיש שדה אחוזה כתיב וחשב לו הכהן: והכא את מחשב וכו'. בע"ע מחשבין חדשים כמה חדשים נשארו וכמה שנים נשארו כגון שנשארו שנה וששה חדשים נותן כפי המגיע לשנה ומחלה: והכא לית את וכו'. והכא גבי שדה אחוזה אין מחשבין החדשים דאין מחשבין חדשים להקדש כדתנן בערכין פ"ז דכתיב וחשב הכהן ע"פ השנים הנותרות שנים אתה מחשב להקדש ולא חדשים: א"ל שנייא היא. שאני הכא גבי עבד דכתיב וחשב עם קונהו וגו' כימי שכיר יהיה עמו מה שכיר דמחשב עמו חדשים כדרך כל השכירות אף העבד כן: ויולאה חנם. כתיב באמה העבריה ולא פירש מתי תלא: אלו ימי הבגרות. שהיא משתנה מנערות להיות בוגרת: אין כסף. אלא דבר אחר מוליאה אלו סימני נערות: ופריך ויאמר באחת מהם. לכתוב רחמנא שיולאת בימי נערות והייתי אומר השתא בסימני נערות יולאת כ"ש בימי בגרות: ומשני אלו כן. דלא נכתב אלא חד קרא הייתי אומר דקרא ימי בגרות אתי לרבויי דיולאת בהן אבל לא בסימני נערות: והדין נותן. לרבויי טפי בוגרת: ה"ג מה מרשות האב אינה יולאה אלא בבגר אף מרשות האדון לא תלא אלא בבגר. וה"פ מרשות האב אינה יולאה אלא בבגר דאף בימי נערות אביה מקדשה וכסף קידושיה ומעשה ידיה של האב: לפום כן. לפיכך אילטרך תרווייהו ויולאה חנם אין כסף:

עצמו אף השגת ידי אחרים לעצמו רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן כדברי מי שהוא אומר לשיעבוד משלים ויוצא והתני אם משגאלו הרי כנמכר לו משעבד ויוצא אמר רבי אבא מרי לית כאן משעבד ויוצא אלא משלים ויוצא רצו קרוביו של ראשון ליגאל גואלין להן רצו קרוביו של שני ליגאל אין גואלין להם רבי יוסא בשם רבי יוחנן אתייא כמאן דאמר באלה לשחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד שמואל בר אבא בעא קומי רבי יסא הכא כתיב וחשב והכא כתיב וחשב והכא את מחשב חדשים ושנים ויוצא והכא [א] לית את מחשב חדשים ושנים ויוצא אמר ליה שנייא היא שהקשיתה תורה לשכיר מה זה מחשב חדשים ויוצא אף זה מחשב חדשים ושנים ויוצא. *ויצאה חנם אילו ימי הבגרות אין כסף אילו [ב] הסימנין ויאמר באחת מהם אילו נאמר באחת מהן הייתי אומר אם בסימנים היא יוצאה לא כל שכן בימות הבגר אילו כן הייתי אומר הן הן ימות הבגר והדין נותן הואיל והיא יוצאה מרשות האב ויוצאה מרשות האדון מה מרשות האב אינה יוצאה אלא בסימנין אף מרשות האדון לא תצא אלא בסימנין לפום כן צריך מימר ויצאה חנם אילו ימי הבגר אין כסף אילו הסימנין

או

עלמו הוא שהרי שוב אינו משתעבד לאחר אף השגת ידי אחרים שגאלוהו לעלמו הוא: כדברי האומר לשיעבוד. השתא מפרש האי לשיעבוד דאמרי לעיל בין לר' יוסי הגלילי בין לר"ע לא תימא דמשעבד עמו כשאר עבד שנמכר בתחלה אלא משלים לו אותן השנים שגאלוהו מעכומ"ז ויולא: והתני אם משגאלו. הרי הוא כנמכר לו בתחלה ומשעבד עמו שש שנים ויולא: לית כאן משעבד ויולא. שמי מכאן משעבד דאין דינו אלא כאלו היה תחת יד עכומ"ז שמשלים עד שנת היובל ויולא: רלו קרוביו של ראשון ליגאל. האי של ראשון כמו משל ראשון הוא כלומר אם הקרובים רולים לגאלו כפעם הראשון כשהוא ביד העכומ"ז גואלין להן כדכתיב: רלו קרוביו משל שני ליגאל. אם לא גאלוהו קרובים מן עכומ"ז אלא אחרים ורלו הקרובים לגאול עכשיו משל שני אין גואלים להן דלא כתיב גאולת קרובים אלא מן עכומ"ז: אתיא כמ"ד באלה לשחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד. ואם גאלוהו אחר משעבד עמו וקמ"ל שאין קרובים גואלין ממנו: הכא כתיב וחשב. עם קונהו והכא כתיב וחשב במקדיש שדה אחוזה וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל: והכא. בעבד את מחשב חדשים ושנים ויולא שאם עומד באמלע השנה כשנגאל מחשב לו גם החדשים שעברו בשנה זו שנשתעבד ומגרע לו לפי ערך דהא כפי שניו כתי' ומשמע כמו שהן ואינו נותן לו אלא כפי החדשים שנותרו בשנה זו ולא כפי כל השנה: והכא. בשדה אחוזה לית את מחשב חדשים כדתנן ריש פ"ז דערכין אין מחשבין חדשים להקדש הבא ליגאל שדה אחוזה מיד הקדש ודינו שנותן סלע ופונדיון לשנה כדאמר התם לפי חשבון זרע חומר שעורים בחמשים שקל ואם עומד באמלע השנה לא יאמר הואיל וכבר עברה חצי השנה איני נותן אלא חצי סלע וחצי פונדיון בעד חצי שנה הנשארת אלא נותן כל גאולת שנה שלימה כדמפרש שם טעמא דכתיב על פי השנים שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים וניחא הכא נמי כן דנילף וחשב וחשב מהתם: שנייא היא. הכא שהקשיתה תורה אותו לשכיר דכתיב כימי שכיר יהיה עמו מה שכיר שנשכר לבעל הבית מחשב עמו חדשים אף זה מחשב חדשים: ויולאה חנם. טעמא דמתני' מפרש יתירה עליו אמה העבריה שיולאת בסימנין דכתיב ויולאה אלו ימי הבגרות שמוליאה מרשות האדון: אין כסף. משמע אין כסף אלא דבר אחר מוליאה אלו הן סימני נערות ולקמיה מפרש לה מ"ט לא דרשינן איפכא: ויאמר באחת מהן. לא ליכתוב קרא אלא חדא אין כסף על ימי הנערות שאילו נאמר באחת מהן בלבד שפיר נמי הוי נפקא לן ימי הבגרות שהייתי אומר אם בסימני נערות היא יולאה לכ"ש בימות הבגר שאחר ימי הנערות הן: ומשני אילו כן. אלו לא נאמר אלא חד קרא הייתי אומר הן הן ימות הבגר שבבגרות לבד היא יולאת ולא בסימני נערות שהדין נותן שיהא כך: הואיל והיא יולאת מרשות האב ויולאה מרשות האדון. מה מלינו כשהיא יולאת מרשות האב אינה יולאה אלא בסימנין של בגרות דכל זמן שהיא נערה ברשות אביה היא אף מרשות האדון לא תלא אלא בסימנין אלו של בגרות לפום כן לריך מימר תרווייהו:

או

רידב"ז

ר"י בר אחא בשם ר"י כדברי מי שהוא אומר לשעבוד משלים ויולא והתני אם משגאלו הרי הוא כנמכר לו משעבד ויולא א"ר אבא מרי לית כן משעבד ויולא אלא משלים ויולא. לפירוש הק"ע ז"ל למ"ד משלים אינו עובד אלא שש ולמ"ד משעבד הוא כמו שהיה לריך לעבוד אלל העכו"ם והגי' אם משגאלו הרי הוא כנמכר לגוי משעבד ויולא אבל לפי' הפ"מ ז"ל למ"ד משלים הוא דאינו עובד שש אלא משלים ופריך והתני אם משגאלו הרי הוא כנמכר לו משעבד ויולא פי' דהוי כמו מכירה חדשה שנמכר לו והוי כמו שלקח אותו מתחילה. ומסתברא כפי' הפ"מ ז"ל דאי כהק"ע ז"ל דלמ"ד משלים אינו לריך לעבוד אלא שש ופריך והתני אם משגאלו הרי הוא כנמכר לגוי דלריך לעבוד כל משך שהיה עובד אלל העכו"ם דהוא יותר משש א"כ קשיא להנך מרבוותא ז"ל בשו"ע הו"מ סי' קנ"ד דלא אשכחן דקאי במקום עכו"ם אלא לגריעותא ואי לפי המסקנא דמסיק אבא מרי דלית כאן משעבד יקשה להנך מרבוותא ז"ל דס"ל דקאי במקום עכו"ם אפילו לאו לגריעותא ע"כ מהוורתא כפי' הפ"מ ז"ל דלמ"ד משעבד ויולא הוא דהוי כמו מכירה חדשה שלקח אותו הישראל כעת מחדש ודוק:

רצו קרוביו של ראשון ליגאל גואלין להם רלו קרוביו של שני ליגאל אין גואלין להם ר' יוסי בשם ר' יוחנן אתיא כמ"ד באלה לשיחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד. פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לענ"ד דה"פ דהנה כתיב בתורה בתחלה אחד מאחיו יגאלנו דהוא ראשון בקורבה ואח"כ כתיב או דודו או בן דודו דהוא שני בקורבה כדאיתא בכל הש"ס ראשון בראשון שני בשני לענין קורבה ואח"כ כתיב או השיגה ידו זו גאולת עלמו ונגאל זו גאולת אחרים כדאיתא בבבלי מכלתין דף ט"ו ע"ב עיי"ש והנה אם גאולת קרובים לשיחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד ע"כ דהמלוה מוטלת על הקרובים לגאול אותו יותר מן הרחוקים ע"כ גאולת קרובים לשיחרור משא"כ בגאולת אחרים אין חל המלוה עליהם אחרי שמכר את עלמו לעכו"ם לפדותו רק לשיעבוד א"כ ממילא מוטל חוב הגאולה על הקרובים יותר מן הרחוקים דהרחוקים אינן מחויבים לגאלו רק לשיעבוד ועל הקרובים מוטל הגאולה לשיחרור ואם כן דעל הקרובים מלוה יותר לגאול אותו מן הרחוקים א"כ ע"כ כל המוקדם בפסוק קודם לגאולה דאחיו הוא ראשון מוטל עליו יותר מן דודו או בן דודו שהם שני וע"כ כשרולה אחיו לגאלו ודודו ובן דודו רולים ג"כ לגאלו אין לשני לגאלו במקום ראשון כשראשון רולה לגאלו כמו ביבום דאין רשות לקטן ליבם במקום שהגדול רולה ליבם אבל אי נימא דמלות גאולה מוטלת על כל ישראל בשוה ולפיכך הכל לשיחרור א"כ אין נ"מ בין ראשון לשני ולכל ישראל כיון דהמלוה על כל ישראל בשוה ואין נ"מ בין קרוב ורחוק רק לענין הנוגע לגוף אבל דבר הנוגע בנפש שלא יטמע בין העכו"ם הכל שוין בזה לפיכך גרסינן בדף ט"ו ע"ב במכלתין דלרבי דמפיק האי באלה לדרשה אחריתי הכל לשיחרור משום דבאמת כיון דגאולה הוא מלוה לריך להיות לשיחרור בכולם לפ"ז מלות גאולה הוא על הכל בשוה בין קרובים בין רחוקים ולפיכך כיון דקאמרת דרלו קרובים של ראשון דקורבתם הוא קורבה של ראשון כמו אחים וקרובים דקורבתם הוא קורבה של שני לגאלו הקרובים של ראשון גואלין ואז הקרובים של שני אין גואלין אותו משום דשייך המלוה תחלה לקורבה של ראשון א"כ אתיא כמ"ד דקרובים לשיחרור ובשאר כל אדם לשיעבוד לפ"ז ממילא מלות גאולה על הקרובים יותר מן הרחוקים והטילה התורה מלות גאולה על הקרובים יותר מן הרחוקים א"כ כל הקודם בקורבה זכה קודם לפדותו אבל אי נימא דהכל לשיחרור א"כ כל ישראל שוין במלוה הזאת והטילה התורה המלוה הזאת על כל ישראל בשוה א"כ אין נ"מ בקורבות של ראשון מקורבות של שני ודוק:

אילו כן הייתי אומר הן הן ימי הבגר והדין נותן הואיל והיא יולאת מרשות האב כו' מה מרשות האב אינה יולאה אלא בסימנין. גי' הק"ע ז"ל בימי הבגר וכן עיקר ודוק:

היה

עין משפט נר מצוה

לט

א ב מיי' פ"ד מעבדים ה"ז

או חליף. וגימא איפכא דקרא דיוצאה הנם לימי נערות אתא ואין כסף לימי בגרות שהרי הנערות קודמין לבגרות: ומשני ר' תנחומא. דמסתברא אין כסף לימי נערות דרשינן דמשמע אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאי ניהו אב ובכל מקום שיש כסף לאב והיינו כשהיא עומדת בימי הנערות שהיא ברשות אביה אין כסף לאדון שיוצאה ממנו חנם בסימני נערות לאפוקי ימי בגרות דלא משתמע בהאי קרא שהרי הבוגרת לאו ברשות אביה היא: אשר לא יעדה והפדה מלמד שאינו מייעדה לו עד שיהא ביום כדי לפדותה. אם מייעדה הוא בסוף שש צריך שיהא שהות ביום כדי שיהא במה לפדותה שיש עוד במעשה ידיה שהיא יכולה לעשות לו באותו שעה שוה פרוטה ויכול הוא לגרעה שוה פרוטה ומייעדה בזה כדמפרש טעמיה לקמן דסבר ר' יוסי בר' יהודה מעות הראשונים שנתן לה בשעת מכירה לאו לקידושין ניתנו ואינו יכול לייעדה בהן אלא בעבודתה שיש לו עוד בה והלכך צריך שיהא בסוף שש שהות ביום בכדי שתוכל לעשות לו בשוה פרוטה: מייעד והולך. בסוף שש עד דימדומי חמה סמוך לשקיעת החמה דקסברי מעות הראשונים לקידושין ניתנו ויכול הוא לייעדה באותו כסף אם הוא רוצה: יאות אמר רבי יוסי ברבי יהודה. ומה טעמא דרבנין שהרי כסף אין כאן ומעשה ידיה אין כאן כיון שהוא סמוך לשקיעת החמה ובמה הוא מייעדה: מייעדה בדברים וכדתני רבי הושעיה, והלקמיה סמיך דעיקר היעוד בכסף ראשונים הוא: על דעתיה דרבי יוסי ברבי יהודה כו'. כדפרישית: מה נפקא מביניהון. עוד לדינא: מעשה ידיה. שהיא עושה אחר שש מאחר היעוד איכא בינייהו: מאן דאמר בסוף. צריך ליתן לה כסף בשביל היעוד א"כ מעשה ידיה של בעלה זה רבה המייעדה ואפילו הוא לאחר שש שהרי הוא עכשיו מקדשה בכסף ייעוד והרי היא כשאר אשה שמעשה ידיה לבעלה: מאן דאמר משעה ראשונה ניתן כסף של ייעודים. ובזה הוא מייעדה ואם כן מעשה ידיה שלאחר שש של אביה היא שחזרו לרשות אביה שהרי הכסף שנתן לה הוא בשביל מעשה ידיה של ימי העבדות וגזרת הכתוב הוא שיכול לייעדה בו וכשנשלמו ימי עבדותה הוזרת לרשות אביה בזה דלא הויא כנשואה דקיימא לן יעוד ארוסין עושה ולא נשואין: אפילו כמאן דאמר. ודחי לה הש"ס דאפילו כמאן דאמר משעה ראשונה ניתן כסף לייעודים אפ"ה מעשה

מעשה

או חליף רבי תנחומא בשם רבי חונה אין כסף בכל מקום שיש כסף לאב אין כסף לאדון °אשר לא יעדה *והפדה מלמד שאינו מייעדה לו עד שיהא ביום כדי לפדותה ובמעשה ידיה שוה פרוטה ובגירועיה שוה פרוטה דברי רבי יוסי בי רבי יהודה וחכ"א [א] מייעד והולך עד דימדומי חמה אמר רבי חייה בר אדא הכל מודין בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה יאות אמר רבי יוסי בי ר' יהודה מה טעמא דרבנין כסף אין כאן מעשה ידים אין כאן במה הוא מייעדה אמר רבי זעירא [י] מייעדה בדברים תני רבי הושעיה כיצד הוא מייעדה אומר לה בפני שנים הרי את מיועדת לי על דעתיה דרבי יוסי בי רבי יהודה בסוף נותן לה כסף לייעודים על דעתון דרבנין משעה ראשונה ניתן כסף לייעודים מה נפקא מביניהון מעשה ידיה מ"ד בסוף נתן לה כסף לייעודים מעשה ידיה של בעלה מ"ד משעה ראשונה ניתן כסף של ייעודים מעשה ידיה של אביה אפילו כמאן דאמר משעה ראשונה ניתן כסף לייעודים

מעשה

תורה אור

שמות כא

או חליף. ויוצאה חנם אלו סימני נערות אין כסף אלו ימי בגר אין כסף. דרשי' הכי אין כסף לאדון אבל יש כסף לאב והיינו כסף קידושין הלכך מוקמינן אין כסף לסימנין דאלו בבגרות אין האב זכאי בקידושיה דמשבגרה אין לאביה רשות בה: אשר לא יעדה והפדה. ואין יעידה אלא במקום פדייה שאם בא ליעדה בסוף שש צריך שיהא שהות ביום שאם תבא לחשבון גרעונה דיהא עליה גרעון של פרוטה: ובמע"י. כלומר או במע"י או בגירועיה צריך שיהא שו"פ: עד דמדומי חמה. עד שקיעת החמה של סוף שנה הששית דסברי חכמים מעו' ראשונו' לקידושין ניתנו הלכך אין צריך שישייר שו"פ באחרונה לקידושין וכדמסיק: הכל מודים בע"ע. שאם לא נשתייר שו"פ שאינו יכול לגרע: ופריך יאות. שפיר קאריב"י ומ"ט דרבנן שהרי עם דמדומי חמה אין לאדון בה לא כסף מקנתו ולא במע"י שו"פ א"כ במה הוא מייעדה: מייעדה בדברים. שאומר לה בפני שנים הרי את מיועדת לי: בסוף וכו'. הכסף שנשתייר לו בה בסוף קודם שמייעדה בו הוא מייעדה: משעה ראשונה. כשנתן לאביה כסף מקנתה בו הוא מייעדה וקידושין אלו ע"י אביה הם: מה נפקא מביניהון. מאי בינייהו: מעשה ידיה של אביה. מה שעשתה מיום הקנייה עד שעת נישואין הרי הוא של אביה למפרע דה"ל כארוסה מיום ההוא והלאה וארוסה מעשה ידיה לאביה: אפילו כמ"ד וכו'. סתמא דש"ס קאמר דלכ"ע

מעשה

מסורת הש"ס

עיין קידושין יט

תוס' הרי"ד

והפדה מלמד שאינו מיעדה לו עד שיהא ביום כדי לפדותה ובמע"י שו"פ כו' א"ר חייא בר אדא הכל מודין בע"ע עד שיהא שם שו"פ כו'. דגרסינן במס' קידושין דף י"ט ע"א אמר רבא אמר ר"נ המקדש במלוה שיש עלי' משכון מקודשת מדר"י בר"י לאו אמר ר"י בר"י מעות הראשונים לאו לקידושין ניתנו האי הלואה הוא והיא גופה משכון וכי משייר בה שו"פ ומיעד הוי קידושין ה"נ ל"ש ע"כ ופרש"י ז"ל דמקדשה בדמי גרעון שיש לו עלי' או הם או שויים עכ"ל וכן' בתוס' ז"ל וז"ל ונראה לדקדק וקסבר ר"י בר"י דע"ע אין גופו קנוי דאי ס"ל דגופו קנוי מה ענין זה אצל מלוה שיש עלי' משכון דאין כאן מלוה כלל אלא מקדשה בהקנאת גופה לעצמה וקשה מנ"ל מדר"י בר"י להוכיח דמלוה שיש עלי' משכון מקודשת דלמא אינה מקודשת והכא היינו טעמא דמקודשת משום דסבר ר"י בר"י דגופה קנוי ומנ"ל דסבר ר"י בר"י דאין גופו קנוי אך ז"א דע"כ ס"ל דאין גופו קנוי דאי ס"ד דגופו קנוי למה לי' לשייר שוה פרוטה דאפילו בפחות מש"פ כיון דמקדשה בהקנאת גופה ואפי' נשתייר פחות מש"פ עדיין גופה קנוי עד סוף שש וא"כ כי מקדשה בהקנאת הגוף לעולם יש ש"פ דהאיך מסכמת לה דלא יהא שוה פרוטה כיון דהגוף קנוי לו ממילא איכא לעולם ש"פ דע"ז יקנה הגוף שלו וראיתי הסברא־הזאת בס' פ"י ז"ל עי"ש וכה"ג כ' הקצה"ח ז"ל בסי' ס"ו גבי שמין את הנייר אם יש בו שו"פ מקודשת ואי לא אינה מקודשת וז"ל ואי נימא דהלוקח מצי לעכב את הנייר עד שיסלק כל החוב א"כ ודאי לעולם איכא שו"פ וכמ"ש הרב המגיד ז"ל בפכ"ג מה' מלוה בהא דכתב הרמב"ם ז"ל אם טען המלוה אבד שט"ח ישבע היסת ז"ל אע"פ שאין נייר של שטר שוה פרוטה מ"מ מממת ראי' שבו אפילו אמר שכתב שובר כותן לו הלוה יותר מפרוטה עכ"ל ע"ש.וה"נ דכוותי' וזה סבר' נכונה. ולכאורה עומד לנגדינו על האי סברא של הה"מ ז"ל ובעל פנ"י ז"ל ובעל קצוה"ח ז"ל ירושלמי מפורש בפרקין הלכה זו דגרסי' והפדה מלמד שאינו מיעדה לו עד שיהא ביום כדי לפדותה ובמעשה ידיה שוה פרוטה ובגירועי' שו"פ דר"י בר"י וחכמים אומרים מיעד והולך עד דמדומי חמה אמר ר"ח בר אדא הכל מודים בע"ע עד שיהא שם שו"פ ע"כ עי' בק"ע ז"ל הכל מודים בע"ע שאם לא נשתייר שו"פ שאינו יכול לגרוע ע"כ ולכאורה קשה דהא לעולם איכא שו"פ דאפי' לא נשתייר שו"פ ממעשה ידיו מ"מ איכא שו"פ משום הקנאת הגוף ול"ל דרמב"ח ס"ל דאין גופו קנוי ז"א דא"כ מנ"ל לומר דהכל מודים דאפי' רבנן מודים ובעינן שו"פ מנ"ל דלמא רבנן ס"ל דגופו קנוי א"כ איכא לעולם שו"פ דהא ע"כ דהך ברייתא דמכילתין בבבלי דף ט"ז דתנא וקונה א"ע בכסף ובש"כ ובשטר ע"כ מוכח דגופו קנוי דאל"כ קשה שטר ל"ל לימא לי' באפי בי תרי זיל א"כ באפי ב"ד זיל ומוכח ע"כ דע"ע גופו קנוי כדא תא בגמ' דף ט"ז ע"א בהדיא וא"כ מנ"ל לרמב"ח להוכיח דהכל מודין בע"ע עד שיהא שם שו"פ דהא למ"ד דס"ל דגופו קנוי לעולם איכא שו"פ. ולכאורה י"ל דלעולם ס"ל לר"ח ב"א דגופו קנוי ומ"מ ס"ל דלא מהני הגירעון רק שיהא ש"פ בעצם הגירעון ובמעשה ידיו אבל מה ששוה פרוטה מן הקנאת הגוף ע"ז לא מהני וליכא לאקשויי כיון דאי ליכא שו"פ בעצם הגירעון לא מהני הגירעון א"כ מנ"ל להוכיח דר"י בר"י ס"ל דאין גופו קנוי דלמא לעולם ס"ל דגופו קנוי והא דבעינן שישייר שו"פ משום דבהקנאת הגוף לא מצי לקדשה בלא שטר שיחרור ואי דע"י הגירעון קנתה הגוף א"כ עכ"פ צריך לגרע ובעינן שו"פ בעצם הגירעון וע"כ בעי ר"י בר"י דוקא שו"פ אבל מ"מ מקדשה בהקנאת גופה וש"פ בעינן משום דעצם הגירעון בעי ש"פ כר"ח ב"א הנ"ל אבל אי משום הא לא קשה דהא הכיא דר"ח ב"א בירושלמי לאו דברי הכל הוא ולכאורה נראה דאיכא פלוגתא בזה בירושלמי דגרסינן בפירקין ה"א בכסף הוא נקנה ואינו נקנה לא בתבואה ולא בכלים בכל אתר את עביד שוה כסף ככסף והכא לית את עביד שוה כסף ככסף א"ר אבא מרי שניא היא שעינה עליו הכתוב כסף ככסף אף רמב"א יודה שאם ביקש לגרוע שמגרע ויוצא אפילו בתבואה אפי' בכלים ועמלו המפרשים ז"ל לבאר ולפרש מאי שייכות כאן דר"מ בר אדא הכא אבל האמת לאמיתו דהכוונה הוא על דר"מ בר אדא דהכא דטעמא דר"מ ב"א דס"ל דבעינן שישייר שו"פ על הגירעון אף ע"פ דבגירעון לא כתיב כסף רק ישיב גאולתו ולא כתיב כסף גאולתו וא"כ אמאי מדקדק אפרוטה דוקא ואלא ע"כ דדייק ישיב גאולתו מכסף מקנתו וכי היכי דבעינן כסף גבי מקנתו ה"נ בעינן כסף גבי גאולתו ואין כסף פחות מש"פ כדאי' בירוש' בפירקין הל' ג' ר' יוסי בשם ר' מנא ר' תנחום ר"א בשם ר' יוחנן אין קרקע נקנה בפחות מש"פ מה טעמא שדות בכסף יקנו וכו' ע"ש ואין כסף פחות משו"פ וכיון דר"מ ב"א ס"ל דבעינן כסף גבי גירעון ובעינן ש"פ דבעינן כסף כמו גבי כסף מקנתו וכיון דגבי כסף מקנתו קפיד הכתוב דכסף דוקא ולא בתבואה ולא בכלים א"כ ה"א דה"ה גירעון דומה לו ובעינן כסף דוקא כמו כסף מקנתו ע"ז קמ"ל דאף רמב"א יודה שאם ביקש לגרוע שמגרע ויוצא אפי' בתבואה ואפי' בכלים וזה ברור בע"ה לאמיתה של תורה ומלשון זה משמע מדקאמר אף ר"מ ב"א יודה משמע דלא מיבעי' למאן דלא ס"ל דר"מ ב"א דלא בעינן כסף גבי גירעון בודאי לא קפדינן דלא יהא הגירעון בתבואה וכלים דהא לא קפדינן כלל אכסף ולא בעינן אף ש"פ אלא דאף ר"מ ב"א יודה שלענין גירעון לא קפדינן דלא יהא בתבואה וכלים אף דקפדינן בגירעון על כסף ובעינן פרוטה א"כ מדקאמר אף ר"מ ב"א משמע דאיכא דפליגי עליו ולא קפדינן בגירעון אכסף ולא בעינן פרוטה בגירעון א"כ י"ל דר"כ ס"ל דלא בעי' פרוטה בגירעון וע"כ מדייק דר"י בר"י ס"ל דאין גופו קנוי דאל"כ ל"ל ש"פ דהא לעולם איכא ש"פ ואי דבעינן דהגירעון יהא ש"פ בעצמו ולא ע"י הגוף ולפיכך בעינן שו"פ של שיווי הגירעון בעצמו ז"א דר"כ לא ס"ל דבעינן ש"פ בגירעון ויכול לגרע אפי' בפחות מש"פ והא דבעינן ש"פ גבי ר"י בר"י הוא משום הקידושין ואי ס"ד דגופו קנוי א"כ מקדשה בהקנאת הגוף דהוא ש"פ לעולם ול"ל לר"י בר"י ש"פ אלא ע"כ דס"ל דאין גופו קנוי לו. אבל ז"א דהא ע"כ לשיטת הבבלי כולהו ס"ל דדמי גירעון לכסף מקנתו ובעי' גבי גירעון רמו גבי כסף מקנתו דגרסי' במכילתין דף ח' ע"א מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים האי תבואה וכלים ה"ד אילימא דלא מקני בהו כלל ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שו"כ ככסף ואי ס"ד דגאולה לא דמי לקנין דבקנין בעינן כסף משא"כ בגאולה א"כ מאי פריך מגאולה אקנין א"ו דהבבלי ס"ל דדמי גירעון לקנין וכי היכי דבעי' כסף גבי קנין כן בעינן כמו גבי גירעון וכיון דבעינן כסף אין כסף פחות מש"פ כדאיתא בירושלמי הנ"ל. וא"כ חוזר קושיתינו לדוכתי' מנ"ל למידק דאין גופו קנוי דלמא גופו קנוי בהקנאת גופה ולעולם איכא ש"פ בהקנאת גופה והא דבעי' ש"פ משום דע"כ אינו יכול להקנות גופה בלא שטר שיחרור אלא ע"י הגירעון ובעינן ש"פ בגירעון עצמו וכיון דאיכא ש"פ בעצם הגירעון או נקנה הגוף ומתקדשת בהקנאת גופה אך האמת יורה דרכו דלעולם לא בעינן ש"פ בעצם הגירעון דמאי איכפת לן במה דבעצם הגירעון ליכא ש"פ כיון דסוף סוף ש"פ משום הקנאת הגוף רק ר"מ ב"א ה"ק דע"ד שיהא שם ש"פ דהגירעון כסף שאמרה התורה הוא על כסף הקנין דהם לקמו בשש מנה מנה לשנה והגיע החשבון בדרך משל פרוטה לשנה ורשות ביד העבד להחזיר להאדון הכסף שלקח ממנו ע"פ החשבון ואם נשאר שנה אחת עדיין פרוטה אצלו של כסף מקנתו ויכול ליתן להאדון הפרוטה אבל אם נשאר רק חצי שנה ואז אין ביד העבד רק חצי פרוטה של כסף מקנתו אינו יכול לגרע וליתן להאדון חצי פרוטה הגם דשוה החצי שנה פרוטה שלימה משום הקנאת הגוף מ"מ יכולת ביד העבד ליתן להאדון חצי פרוטה ולקנות א"ע דהא הגירעון הוא על כסף מקנתו וכיון דבכסף מקנתו אין לו רק חצי פרוטה לא איכפת לי' להעבד מה ששו"פ מקנית הגוף וה"א דהרשות בידו ליתן חצי פרוטה ולגרע ולזאת קמ"ל ר"מ ב"א דאין גירעון בחצי פרוטה דבעינן כסף ואין כסף בפחות משוה פרוטה ואינו יכול לגרע רק בפרוטה שלימה אפי' דלא מגיע להאדון בכסף מקנתו רק חצי פרוטה ולעולם הוא ש"פ אפי' ברגע האחרון והא דקמ"ל ר"מ ב"א דבעינן שיהא שוה פרוטה דאפי' מכסף הגירעון ליכא שוה פרוטה אין רשות ביד העבד לגרע בחצי פרוטה אבל אם העבד רוצה ליתן לו פרוטה בעד החצי שנה משום דשוה אצלו פרוטה מקניית גופו

שפיר

אמרי ברוך

כתב הפני משה בד"ה מאן דאמר בסוף ופי' והרי היא כשאר אשה וכו'. כ"כ סותר בעצמו דבריו דלקמן ד"ה מ"ד יעו"ש דכיון דיעוד אירוסין מושם מן התורה יהיה להאדון זכיה על מעשה ידיה מעת היעוד עד שיכניסה לחופה. והכוונה בירושלמי על מעשה ידיה שעשתה מעת שנמכרה עד היעוד דלרבנן שסוברין מעשה הראשונים לקידושין ניתנו וכשמיעדה נעשת מקודשת למפרע איגלאי מילתא שלא היה מעשה ידיה של האדון. וכן מפרש בקרבן עדה ויעוין בחדושי רשב"א לקדושין דף י"ט ע"ב בסוף ד"ה הנו רבנן כילד סי' וצ"ע:

מעשה ידיה של בעלה נעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שמעשה ידייך שלי היה נשוי את אחותה ומתה מאן דאמר בסוף ניתן כסף לייעודים צריכה כסף אחר ומאן דאמר משעה ראשונה ניתן כסף לייעודים אינה צריכה כסף אחר אפי' כמאן דאמר משעה ראשונה ניתן כסף לייעודים צריכה כסף אחר למה כל עמא מודיי שאין קידושין תופסין בעריות מיסבר סביר רבי יוסי בי רבי יהודה אילין ייעודין דהכא קידושי תורה הן אמר רבי אבון אתייא דרבי יוסי בי ר' יהודה כרבי שמעון בן אלעזר *דתני [א] בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת מלוה שיש לי בידך והלכה ומצאתה שנגנבה או שנאבדה אפילו לא נשתייר בה שוה פרוטה מקודשת רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר מלוה כפקדון אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת כמה דרבי שמעון בן אלעזר עביד מלוה כפיקדון כן רבי יוסי בי רבי יודה עביד ייעודים כמלוה ואם לבנו ייעדנה *לבנו מייעדה אינו מייעדה לאחיו ויעדינה לאחיו מקל וחומר מה אם הבן שאינו קם תחתיו לחליצה ולייבום הרי הוא [ב] מייעדה לו אחיו שהוא קם תחתיו לחליצה ולייבום אינו דין שייעדנה לו לא אם אמרת בבן [ג] שהוא קם תחתיו בשדה אחוזה תאמר באחיו שאינו קם התחתיו בשדה אחוזה דין הוא שייעדנה לו תלמוד לומר ואם לבנו ייעדנה לבנו הוא מייעדה ואינו מייעדה לאחיו ואם לבנו ייעדנה ואינו מייעדה לבן בנו שמואל בר אבא בעא קומי רבי זעירא בפרשת נחלות את עביד [ד] בן בן כבן והכא לית את עביד בן בן כבן אמר ר' זעירא מאן דאמר לי הדא מילתא אנא משקי ליה קונדיטון התיב רבי נחום הרי פרשת נחלות הרי עשיתה [ה] אח כבן ושאר כל הקרובין כבן את עושה בן בן כבן וכאן שלא עשית אח כבן ושאר כל הקרובין כבן אין את עושה בן בן כבן מתיבין רבנין דקיסרין הרי פרשת הטומאה הרי עשית [ו] אח כבן ושאר כל הקרובין כבן ואין את עושה בן בן כבן אמרין אזיל קונדיטון ואם לבנו ייעדנה [ז] לדעת אמר רבי יוחנן לית כאן לדעת אמר רבי יעקב בר אחא

אית

קרבן העדה

מעשה ידיה של האדון דכיון דקנאה נמי לאמה יעשה כאומר וכו': **היה** נשוי את אחותה. בשעה שקנאה ואח"כ מתה אשתו איכא בינייהו: ה"ג מאן דאמר בסוף ניתן כסף ליעודים אינה צריכה כסף אחר ומ"ד משעה ראשונה ניתן כסף ליעודים צריכה כסף אחר. וה"פ לריב"י כיון דבכסף שנשתייר לו עליה הוא מקדשה א"כ א"ל כסף אחר ליעודים *שהרי בשעה שניתן לה כסף יעודיה דהיינו בשעה שקנאה אז לא היתה ראויה לו שהיתה אחות אשתו לפיכך צריכה כסף אחר בשעת היעוד: ה"ג אפי' כמ"ד בסוף ניתן כסף ליעודים צריכה כסף אחר. סתמא דש"ס קאמר דאף לריב"י בכה"ג צריך כסף אחר דלכך מהני שאומר הרי את מיועדת לי על כסף הקנייה אע"ג דקטנה אין לה יד לקדש עצמה משום דנעשה כאלו אמר לה אב בשעה שמכרה לאי וקבלי קידושיך וכיון דכ"ע מודים שאין תופסין בעריות א"כ בשעת מכירה לא היתה ראויה לו הלכך צריכה כסף אחר ל"א אפי' לריב"י צריכה כסף אחר דבשעת היעוד אמרי' דאיגלאי מלתא למפרע דמעות הראשונות לקידושין ניתנו והכא כיון דכ"ע מודים דאין קידושין תופסין בעריות אמרי' אגלאי מלתא דלשם מתנה ניתנו כדאמרי' במקדש אחותו ופי' זה עיקר: **מיסבור** וכו'. קסבר ריב"י דהנך יעודין דיניהון כדיני קידושין וכל מאי דלא מהני בקידושין דעלמא ביעוד נמי לא מהני ואלו המקדש אחות אשתו מעות מתנה הן הכא נמי: **דתני**. האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך: **אפילו** לא נשתייר וכו' מקודשת. בהאי הנאה דמחיל לה גבה: ה"ג מלוה כפקדון: **כן** ריב"י עביד ייעודים כמלוה. דבעינן שישייר בו שוה פרוטה: **ואינו** מיעדה. האדון אינו יכול ליעד האמה העבריה לאחד מאחיו שיאמר לה הרי את מיועדת לאחי כדרך שהוא אומר כשמיעדה לבנו: **לייבום**. דכתיב כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהן ובן אין וגו' אבל הבן אינו מייבם את אמו: **שהוא** קם תחתיו בשדה אחוזה. המקדיש שדה אחוזתו פודה בית כור זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ואם לא פדאה ומכרה הגזבר לאחר אין יכול לפדותה עוד וכשיוצאה מיד הלוקח ביובל מתחלקת לכהנים אבל אם לקחה בנו של המקדיש איכא יוצאה הימנו ביובל להתחלק לכהנים דכתיב ואם לא יגאל את השדה דהיינו בעלים ואם מכר את השדה דהיינו הגזבר לאיש אחר לא יגאל עוד ודרשינן לאחר ולא לבן הו אינו אלא לאחר ולא לאח כשהוא אומר לאיש הרי האח אמור הא מה אני מקיים לאחר ולא לבן: ה"ג ת"ל ואם לבנו ייעדנה לבנו הוא מייעדה ולא לבן בנו. וכ"ה ביבמות: **בפרשת** נחלות. לענין ירושה בן הבן עד סוף כל הדורות הרי הם כבן וקודמין לשאר קרובים והכא דרשינן בנו דוקא ולא בן בנו: **מ"ד** לי. תירוץ אקושיא זו אשקנו יין קונדיטין והוא יין שיש בו דבש ופלפלין: **התיב** ר' תנחום. לתרץ קושית ר' זעירא: **פ'** נחלות הרי עשית אח כבן וכו'. וכיון דמלינו דלא קפיד קרא אבן דוקא אמרינן נמי דבן הבן כבן אבל כאן אף דנאמר דאח כבן מק"ו מ"מ שאר כל הקרובים דליכא ק"ו ודאי דאינו מייעד להן הלכך אמרינן נמי דבן הבן אינו כבן: **הרי** פרשת טומאה. הכהן שהאח כבן וכן שאר כל הקרובין אביו ואמו ואשתו ואחותו כדכתיב לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו ואפ"ה אינו מטמא לבן הבן דלא מנו חכמים אלא ז' מתים א"כ גם ביעוד א"ל קרא למעט בן הבן וגם גבי נחלות לית לן לרבויי בן הבן: **אמרין** אזיל קונדיטון. שהיה לר"ז להשקות לר' תנחום שלא פירך מידי אקושית ר' שמואל בר אבא: **לית** כאן לדעת. כלומר ליתא להך ברייתא אלא אפילו שלא לדעת בנו יכול לייעדה לו:

לית

מסורת הש"ס

כנראה שחסר כאן תיבו' אלו. ולרבנן דאמרי משעה ראשונה ניתן כסף לייעודים צריכה כסף אחר

(תוספתא פ"ק לקמן ד"כ ה"א) קידושין מז א

יבמות פ"י ה"ז

פני משה

מעשה ידיה של בעלה מפני שנעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שמעשה ידייך שלי מיד לאחר הקידושין ואף על פי שלא נשאה עדיין שמעשה ידיה שלו שהרי התנה עמה בכך וה"נ כן שמתחלה נתן לה בשביל מעשה ידיה ובשביל קידושי יעוד ושוב מעשה ידיה לעולם שלו הן: **היה** נשוי את אחותה. והיתה אסורה עליו ומתה אחותה ועכשיו רוצה לייעדה: **מאן** דאמר בסוף ניתן כסף לייעודים צריכה כסף אחר. הא לאו דוקא דלהאי מ"ד לעולם צריכה כסף אחר ומשום רבותא דאידך נקטה וכלומר ודאי להאי מ"ד לית דינא ולית דיינא שצריכה כסף אחר אלא למאן דאמר משעה ראשונה ניתן הכסף אתא לאשמעינן דלא תימא הואיל ומשעה ראשונה לא היתה ראויה לו וא"כ כסף הראשון לאו לשם יעוד ניתן קמ"ל דאפילו בכה"ג ס"ל להאי מ"ד שאינה צריכה כסף אחר דמכיון שמתה אחותה נעשה למפרע כסף הראשון כמו שניתן לייעוד: **ודחי** הש"ס אפי' כמאן דאמר משעה הראשונה ניתן כסף לייעודים. מודה הוא הכא שצריכה כסף אחר למה דהא כ"ע מודים שאין קידושין תופסין בעריות של חייבי כריתות ואין כאן קדושין כלל משעה ראשונה וליכא למימר לכסף ייעודים ניתנו: **מיסבר** סביר ר' יוסי ברבי יהודה. בעיא היא אם ס"ל לר' יוסי ברבי יהודה אילין ייעודין דהכא שמייעדה עכשיו בסוף שם כשאר קידושי תורה הן ולא אמרינן שהתחילו מתחלת שם וגמרו עכשיו ולפיכך קאמר עד שיהא במעשה ידיה כדי שוה פרוטה שתתקדש בו בשעה שהקדושין הלין: **אתייא** דרבי יוסי ברבי יהודה כרבי שמעון בן אלעזר. דס"ל במלוה עד שישתייר בה שוה פרוטה וה"נ ביעוד אליבא דר' יוסי בר' יהודה: **דתני**. האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך: אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת. דהואיל והפקדון שלו הוא וצריך שתקבל בשעת הקידושין ולפיכך עד שיהא שם כדי שוה פרוטה: **מלוה** שיש לי בידך. התקדשי לי בהנאת מחילת מלוה זו אפילו לא נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת דהא מכל מקום כל הנאה שלה שהיתה צריכה לשלם לו וכמו שמקבלת עכשיו דמיא: **כן** ר' יוסי ברבי יהודה עביד ייעודים כמלוה. שמעות הראשונים שקבלה כמלוה הן וחוב עליה להשתעבד בשבילן ועכשיו כשמייעדה בהן צריך שתהא בהן כדי שו"פ: **ואם** לבנו ייעדנה. סוגיא זו עד כלב בן יפונה כתובה לעיל פרק האשה רבה ושם תמצא מפורש היטב:

מכרה

עין משפט נר מצוה

מ
א מיי' פ"ד מאישות סמ"ג עשין מח טור וש"ע אה"ע סי' כח ס"ו
מא
ב מיי' פ"ד מעבדים ה"ז
מב
ג מיי' פ"ד מערכין ה"כ
מג
ד ה מיי' פ"א מנחלות ה"ג טוש"ע ח"מ סי' רעו
מד
ו מיי' ג"ג מאבל ה"א טוש"ע י"ד סי' שנג
מה
ז מיי' פ"ד מעבדים הז"ח

רידב"ז

היה נשוי את אחותה. הסוגיא הזאת המורה ומבואר יפה בע"ה בתוס' הרי"ד לאמיתה ש"ת ועיין היטב ודוק:

ואם לבנו ייעדנה לדעת לית כאן לדעת כו' אפי' תימא אית כאן כריב"י. ולמען שתבין הסוגיא הזאת צריכין אנחנו להבין תחלה הסוגיא דבסמוך ואז תבין בנקל גדול הסוגיא הזאת וגם הסוגיא הסמוכה לה דגרסינן ולמה לית ר'

תוס' הרי"ד

שפיר דמי. ור"מ ב"א קמ"ל דשעבד אינו יכול ליתן חצי פרוטה לגירעון אף דלא מגיע להאדון בכסף מקנתו רק חצי פרוטה דבחצי פרוטה ליכא גירעון דבעינן כסף אבל אי נותן לו פרוטה שלימה נפקי שוה אגלו פרוטה מהקנאת גופו שפיר דמי וע"כ שפיר מוכח דר"י בר"י ס"ל דאין גופו קנוי דאי ס"ד גופו קנוי ל"ל שוה פרוטה דאפילו אינו שוה פרוטה נמי מקודשת בהקנאת גופה דהוא לעולם ש"פ:

היה נשוי את אחותה ומתה מ"ד בסוף ניתן כסף ליעודים א"ל כסף אחר מ"ד משעה הראשונה ניתן כסף ליעודים צריכה כסף אחר אפילו כמ"ד בסוף ניתן כסף ליעודים צריכה כסף אחר למה כו' שאין קידושין תופסין כו'. כן גי' הק"ע ז"ל ומוכח היא וה"פ עפ"מ דגרסינן במכילתין דף כ"ט הרי את מהודשת לי לאמר ל' יום מקודשה

עמודי ירושלים

היותיב ר' תנחום כו' בירושלמי שעם פי' השדה יהושע הגירסא הרי פרשת נחלות הרי עשית אח כבן ושאר קרובים כבן אם עושה בן בן כבן וכאן שלא עשית אח כבן ושאר קרובים כבן אין אתה עושה בן בן כבן אמר הא אזיל קונדיטין והדברים הם תמוהים דלמה אלו הקונדיטין הרי יישב לו בטוב החילוק. והשדה יהושע כתב ב' פירושים ואין בהם כדי שביעה כלל. אולם הגירסא הנכונה היא כמו שהוא בירושלמי יבמות (פ"י ה"ז) וחסר מתיבין רבנן דקסרין הרי פרשת הטומאה עשית אח כבן ושאר כל הקרובים כבן ואין אתה עושה בן בן כבן אמר הא אזיל קונדיטין ולפ"ז א"ש בפשיטות:

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ד מעבדים הל' ח

מו ב מיי' פ"ז מיבום סמ"ג עשין נה טוש"ע אה"ע סי' קסו ס"א וסי' קע"ב סט"ו

מז ג מיי' פ"ב מאישות הי"ח סמ"ג עשין נ טוש"ע שם ס' קנה ס"ד

אית כאן כרבי יוסי בי רבי יהודה אמר רבי שמואל בר אבודמא אפי' תימא אית כאן כר' יוסי בי ר' יהודה ולא קטן הוא ואם לבנו ייעדנה לדעת ר' יוחנן אמר מייעדה בין לבנו גדול בין לבנו קטן בין לדעת בין שלא לדעת רשב"ל אמר אינו מייעדה אלא לבנו גדול א ובלבד לדעת בן תשע שנים ויום אחד עושה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט על דעתיה דרשב"ל דו פתר לה בנישואין תהא פטורה מן החליצה ומן הייבום ותנינן ב *נשא אשה ומת הרי זו פטורה אמר רבי אבון אתייא דרשב"ל כרבי יוסי בי רבי יודה דתני ג *בן תשע שנים ויום אחד ועד בן שתים עשרה שנים ויום אחד שהביא שתי שערות הרי זו שומא ר' יוסי בי רבי יהודה אומר הרי אילו סימנין רבי יעקב בי רבי בון בשם רבי יוסי בן חנינה והן שעמדו בו בשעת סימנין רבי יוסי בעי עמדו בו בשעת סימנין למפריעו הוא נעשה איש או מיכן ולבא א"ל רבי אבון פשיטא ליה למפריעו הוא נעשה איש כל שכן לבא דו פתר ליה הדא דרשב"ל כר' יוסי בי רבי יודה ולמה לית רבי יוסי פתר הדא דרשב"ל כר' יוסי בי ר' יהודה אמר רבי מנא דהוא צריכה ליה ר' יוסי בעי קומי עמדו בו בשעת סימנין למפריעו הוא נעשה איש או מיכן ולבא ניחא אלמנה וגרושה תיפתר שבא עליה משהגדיל נתן לה גט חליצה תיפתר שבא עליה ומת וחלצו לה אחים ועל ידם היא נעשית חלוצה מעתה אפילו פחות מבן תשע א"ר שמואל בר אבודמא וכיני אלא בגין דתני *כולהון תשע תנא אוף הדא עמהון רבי יהודה בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי מאחז למד ר' יוסי בי ר' יהודה דתני אחז הוליד בן תשע והרן בן שש וכלב

קרבן העדה

אית כאן. לעולם הך ברייתא לאו משבשתא היא והא דתני לדעת היינו לדעתה וכריב"י דאמר מעות הראשונות שקבל האב לאו לקידושין ניתנו ואין יעוד אלא בפרוטה שעליה לפיכך אין דעת האב בהן מתחלה ואם אינו מודיעה שתקבל עליה אין כאן קידושין: אפילו תימא אית כאן וכריב"י. מ"מ לשון הברייתא דתני ואם לבנו ייעדנה לדעת משמע דבעי' דעת בנו והא ודאי ליתא דהא מייעדה אפילו לבנו הקטן וכדאר"י בסמוך וקטן לית בו דעת ל"א ה"פ ע"כ צ"ל לדעת אדעתה דאי לדעת בנו קשיא הא אפי' לבנו קטן מייעדה: אינו מייעדה אלא לבנו הגדול ובלבד לדעת. מה טעם קאמר מ"ט אין יעוד אלא בגדול לפי שאין יעוד אלא מדעת וקטן אין בו דעת ל"א ובלבד לדעת דידה וכריב"י: ה"ג בן ט' שנים ויום אחד עושה אלמנה לכה"ג וכו'. וה"פ בן ט' שנים ולא בא עליה משהגדיל ומת הרי היא אלמנה ואסורה לכה"ג ואם נתן לה גט או שחלץ לה או שמת וחלץ לה אחד מן האחין אסורה לכהן: ה"ג ע"ד דר"י דהוא פתר ליה בייעודין ניחא ייעודין שיש לו קנין בה עושה אלמנה לכה"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט ע"ד דרשב"ל דהוא פתר לה בנישואין תהא פטורה מן החליצה ומן היבום והתנינן נשא אשה ומת פטורה מן החליצה ומן היבום וכ"ה ביבמות. וה"פ בשלמא לר"י דאמר שמייעדה לבנו קטן א"כ מצינו אישות לקטן וקנין דיעוד קנין גמור מדאורייתא הוא מצינו לפרושי הך ברייתא דבן ט' שנים שנשא אשה היינו ע"י ייעוד והלכך בעיא חליצה ויבום ומיפסלא לכהונה אלא לרשב"ל דאמר אין ייעוד אלא בגדול ע"כ לומר דהך ברייתא בנישואין דקטן איירי א"כ תהא פטורה מן החליצה ומן היבום דהא תנינן ביבמות פרק האשה שהלך בן ט' שנים ויום אחד שנשא אשה פטורה מן החליצה ומן היבום דאע"ג דביאתו ביאה אין קנינו כלום: אתיא דרשב"ל כריב"י. רשב"ל מוקי להך ברייתא כריב"י דאמר אם עמדו הסימנין מט' שנים ויום אחד עד שיהיה בן י"ב שנים ויום אחד הרי הוא גדול למפרע מיום שנראו בו סימנין הללו וכדמסיק וככה"ג איירי הך ברייתא: שומא. ורוא"ה בלע"ז ודרכה ליגדל בה שער: והן. והוא שסימנין אלו שנראו בו מט' שנים ואילך עמדו בו אף לאחר שהגדיל אבל אם נשרו בינתיים איגלאי מלתא למפרע דשומא הן ואף לריב"י לא הוו סימנין: עמדו בו בשעת סימנין. דהיינו משנעשה בן י"ב שנים ויום אחד לריב"י למפרע משעה שנראו בו סימנים אלו הוא נעשה איש או דלמא מכאן ולהבא פליגי דלת"ק כיון שנראו בו סימנים הללו קודם שהגדיל אף שעמדו בו לאחר שהגדיל לאו כלום הן וריב"י סובר דה"ל

פני משה

סימנין מכאן ולהבא אבל למפרע לכ"ע לא הוה גדול: ה"ג א"ר אבון פשיטא וכו': דו פתר וכו'. דהוא מפרש הא דרשב"ל דמוקי להך ברייתא דתני בן ט' שנים ויום אחד עושה אלמנה לכה"ג וכו' כריב"י וכדפרישית ש"מ דסובר דלריב"י למפרע הוא נעשה איש: ופריך ולמה לית ר"י וכו'. כלומר כיון דלרשב"ל צריכין לפרש כן דברי ריב"י א"כ מאי קמיבעיא ליה לרבי יוסי: דהוא צריכא ליה. אף אי מוקמינן הך ברייתא כריב"י לא מיתרצא יפה לרשב"ל דקשי' ליה גרושה וכדמסיק הלכך שפיר קמיבעיא לי' לר"י ל"א ה"ג אר"מ דהוא צריכא לי' לר' יוחנן אליבא דריב"י עמדו בו וכו' וה"פ דקמבעיא לי' לר' יוסי היינו אליבא דר' יוחנן אבל לרשב"ל לא קמיבעיא לי': ניחא אלמנה. אהא דתני בברייתא בן ט' שנים ויום אחד עושה אלמנה לכה"ג וגרושה לכהן הדיוט קשיא ליה הניחא אלמנה עושה לר"י ע"י ייעוד ולרשב"ל בשעמדו בו סימנין אלא גרושה מי הוה גיטו גט הא קטן הוא: ומשני תיפתר לה. תפרש לה שבא עליה כשהוא קטן ומשהגדיל נתן לה גט וגירושיו גירושין גמורין הן אם היה תחלת קינוו קנין גמור וכה"ג תנן התם ביבמות: ופריך חלוצה. הא דתני שעושה חלוצה קס"ד שחלץ ליבמתו והרי היא חלוצה וקשיא לר' יוחנן דקטן אין חליצתו כלום ואי משהגדיל פשיטא: ומשני תיפתר. תפרש לאו בשחלץ הוא ליבמתו איירי אלא בשבא על ייעודתו דה"ל קנין גמור וזקוקה היא ליבם ואם חלץ לה אחד מן האחין נעשית ע"י חלוצה: מעתה. דמוקמת לה בייעוד אפילו בפחות מבן ט' נמי קינוו קנין גמור הוא ולמה תני בברייתא בן ט': וכיני. וכן הוא דה"מ למתני בהני אפי' פחות מבן ט' אלא משום דתני התם שאר מילי דלא שייכי אלא בבן ט' כגון שבא על עריות חייבין על ידו תני נמי אלו בבן ט': מאחז למד ריב"י. דבן ט' יכול להוליד: אחז הוליד בן ט'. דבן עשרים היה כשמלך וט"ז שנה מלך הרי שכל שנותיו היו ל"ו וחזקיהו בנו היה בן כ"ה שנים כשמת אביו הרי שנולד חזקיהו כשהיה אחז בן עשר שנים וכד מדלית ט' חדשים דימי עבור הרי שבן ט' היה אחז כשנתעברה אשתו עם חזקיהו בנו: והרן בן שש. שאברהם היה גדול מנחור שנה אחת ונחור היה גדול מהרן שנה אחת נמצא שהרן קטן מאברהם שתי שנים ואברהם קשיש משרה עשר שנים כדכתיב הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד תן שנה לעיבורה של מלכה ושנה לעיבורה של יסכה שהיא שרה הרי שהוליד כשהיה בן שש שנים מיהו כיון דאפשר לומר שנים מקוטעות הן ובן שבע הוליד לכך לא יליף מהרן:

מסורת הש"ס

יבמות נו

נדה מו

קידושין טז

כג: רי, כו

תוס' הרי"ד

מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות כו' למליה לא דמי ופירש הרשב"א ז"ל דכיון דאמר לה בפירוש דיהיב לה לשם קידושין א"צ שיאמר דבהנאת מחילת מלוה מקדשה והוי כמאן דאמר לה דמי ע"ש ובבר הקשינו בחיבורנו ס' שו"ת רידב"ז סי' י"ח ע"ז ע"ש והנה בדף י"ט גרסינן אמר רבא אר"נ המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדר"י בר"י עי"ש ופירש הרשב"א ז"ל משום שהחזיר לה המשכון ע"ש ובדף י"ט ע"ב גרסינן הניא אידך המוכר את בתו והלך וקידשה לאחר שיחק באדון ומקודשת לשני דברי ריבר"י משל לאומר לאשה הרמב"ל לאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת לשני וכו' משל לריבר"י פשיטא מהו דתימא הא לא אמר לה לאחר ל' קמ"ל ופרש"י ז"ל דדמי אהדדי דכיון דתלה הכתוב יעוד במעות הללו לאחר זמן מעיקרא כי יהבינהו להכי יהבינהו שאם ירצה ליעד מיעד ואפ"ה כיון דלא אמר מעכשיו מקודשת לשני עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה דמנ"ל להוכיח דבמחזיר המשכון מקודשת לריבר"י דשאני חורת המשכון לא משני במלוה והכא דמקודשת משום דדמי למקדש לאחר ל' דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות ולא דמי למלוה משום דכיון דיהיב לה לשם הידושיו כמאן דאמר לה בפירוש בהנאת מחילת מלוה א"כ כיון דלר"י בר"י מעיקרא כי יהבינהו להכי יהבינהו שאם ירצה ליעד מיעד וילפינן מיני' המקדש

רידב"ז

ר' יוסי פתר לה הדא דרשב"ל כריבר"י א"ר מנא דהוא צריכה ליה כו'. המפרשים ז"ל עמלים לבאר זאת הסוגיא דלכאורה אינו מובן דפריך דמ"ט מספקא ליה לר' יוסי אם למפרע או להבא ולמה צריכה ליה הא יש לו למיפשט מדרשב"ל דע"כ צריך לפתור הדא דרשב"ל כר"י בר"י וע"כ מוכח דלמפרע הוא ומתרץ דלפיכך לא פתר הדא דרשב"ל כר"י בר"י משום דצריכה ליה הא ע"ז גופה אנו דנין מדוע צריכה ליה ולא פתר הדא דרשב"ל כר"י בר"י וליפשוט הספק מרשב"ל וגם כל עיקר הקושיא איני מבין דמאי מקשה ולמה יהא ספק לר' יוסי ולא פשיט ספקו מההיא דרשב"ל ז"א דכיון דספיקא הוא לו אם למפרע הוא נעשה איש או מכאן ולהבא ע"כ לא פתר הדא דרשב"ל כריבר"י והק"ע ז"ל מגיה דצ"ל דהוא צריכה לי' לר' יוחנן אליבא דר"י בר"י ובליסנא

בן אריה

בש"ק ד"ה מארז למד וכו' ביאתו ביאה כדתנן כו'. נ"ב עי' סנהדרין דף ס"ט ע"א יש לו ואינו מוליד:

אמרי ברוך

בש"ק ד"ה מאחז למד וכו'. ביאתו ביאה וכו'. שנג בזה ואישתמיטתיה גמ' ערוכה בסנהדרין דף ס"ח פלוגתא רב חסדא ורבה [ויעו"ש בחידושי ר"ן ובדף ס"ט ע"א וע"ב] שכי מבואר שם דלדעת רבה קטן אינו מוליד ואינו צריך למה שביאתו ביאה מבן ט' והלאה. וכמפרש שם בגמ' איתיביה אביי איש: אין לי אלא איש בן ט' שנים ויום אחד שראוי לביאה מנין ס"ל ואיש. א"ל יש לו ואינו מוליד כשבועה. שלא הביאה שלים דמי:

מסורת הש"ס
קידושין יט ב
שם

עין משפט נר מצוה
מח
א מיי׳ פ״ד מעבדים הס״ו טז

וכלב בן עשר וכמאן דאמר הוא כלב בן חצרון הוא כלב בן יפונה מכרה לזה וקידשה לזה *שיחק האב באדון דברי ר' יוסי בי ר' יהודה וחכמים אומרים [א] לא שיחק האב באדון נעשה כאומר לאשה *הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום אילו האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמא אינה מקודשת לשני מעכשיו לאחר שלשים יום אילו האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמא אינה מקודשת לשניהן מכבר לכשירצה
הכל

קרבן העדה

וכלב בן עשר. שבן ארבעים שנה היה כשהלך לרגל את הארץ ואז היה בצלאל בן בנו בן י"ד שנה שכשהוקם המשכן היה בצלאל בן י"ג שנה דכתיב איש איש ממלאכתו ואין איש פחות מי"ג שנה דל י"ד דבצלאל פש להו כ"ו שנים דל תרתי שני דתלתא עיבורא אשתכח דכל חד וחד בר תמני אוליד והא דקאמר כלב בן עשר כלומר לא יותר מעשר דא"כ צ"ל דאורי וחור הולידו כשהיו בני שש או פחות: וכמ"ד הוא כלב וכו'. דכתיב במרגלים כלב בן יפונה וכתיב בד"ה ויקח לו כלב בן חצרון את אפרת ותלד לו את חור וכתיב בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה א"כ כשכלב בן יפונה הוא כלב בן חצרון שמעינן דבצלאל בן בנו היה והחשבון מכוון: שיחק האב באדון. ומקודשת לשני: נעשה כאומר וכו'. לריב"י קאמר דלכך סובר שיחק האב באדון לפי דקסבר נמי דמעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו הלכך נעשה כאומר האדון מתחילה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום: ה"ג ובא אחר וקידשה. תוך ל' יום שמא אינה מקודשת לשני בתמיה והכי תנן סתמא לקמן ר"פ האומר דמקודשת לשני ה"נ גבי ייעוד אע"ג דלא אמר בפירוש לאחר ל' יום מ"מ כיון דאין הקידושין חלין מעכשיו נעשה כאומר לאחר ל' יום: מעכשיו וכו'. כלומר טעמייהו דרבנן דקסברי מעות הראשונות לקידושין ניתנו הלכך נעשה כאומר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום: שמא אינה מקודשת לשניהן. בתמיה דודאי אסורה לשניהן אא"כ נתן האחד גט ולאדם אחר אסורה עד שיתנו שניהם גט כדתנן לקמן ר"פ האומר א"כ ה"נ גבי ייעוד אסורה לשניהן: מכבר לכשירצה. אם התנה מתחלה האב שיהיו המעות לשם ייעוד לכשירצה:
הכל

פני משה

מכרה לזה וקידשה לזה. מכר בתו לאחד והלך וקדשה לאחר: שיחק האב באדון. ואהני מעשיו ומקודשת לשני: וחכמים אומרים לא שיחק האב באדון. ואם רצה ליעדה מיעד: נעשה. ומפרש טעמייהו דלר' יוסי בר' יהודה נעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום ואילו בא אחר וקידשה בתוך ל' יום ודאי מקודשת לאחרון היא וה"נ כיון דמעות הראשונים לאו לקדושין ניתנו ולא אל היעוד מעכשיו קדושי השני קדמו: מעכשיו לאחר שלשים יום. זה קאי לטעמייהו דרבנן דרבנן מדמי להו לאומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ואילו בא אחר וקדשה בתוך שלשים יום שמא אינה מקודשת לשניהם היא כלומר שעומדת בספק קידושי שניהם כדתנן לקמן ריש פרק האומר מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקדשה מקודשת ואינה מקודשת: מכבר לכשירצה. כלומר וה"נ הלו קידושי יעוד מכבר לכשירצה האדון לייעדה דרבנן לטעמייהו דסבירא להו מעות הראשונים לקדושין ניתנו והוי כמאן דאמר מעכשיו ואם האב קדשה לאחר לא שיחק באדון שהרי עומדת נמי בספק קידושי האדון:
הכל

רידב"ז

ונ"ל שנא קמא כתב להבר האי דמסיק ניחא אלמנה ודחוק מאד וכן פי' הפ"מ ז"ל קשה להבין דמפרש דהא דרשב"ל איכא למימר לאומרא בעלמא קאמר עי"ש וקשה להבין מאד דלפ"ז עיקר חסר מן הספר וכן הנו"י ז"ל עמל בזה הרבה להבין ומפלפל טובא וגם העיקר חסר מן הספר ע"כ נראה לפענ"ד לפרש הסוגיא בע"ה ומתחלה צריך להבין ראש הסוגיא ואם לבנו ייעדנה לדעת א"ר יוחנן לית כאן לדעת א"ר יעקב בר אחא אית כאן כר"י בר"י אר"ש בר אבדומא אפי' תימר אית כאן כר"י בר"י ולא קטן הוא עיין בהמפרשים ז"ל שעמלים מאד לבאר הסוגיא הזאת ואני בעניי לא זכיתי להבין הפשט בזה הסוגיא ולא נתקררה רוחי עד שנראה לפענ"ד שיש כאן ט"ס קטן המלוי מאד מאד בדפוס וקצת מכריחני לזה הא דפליגי ר' יוחנן ור' יעקב בר אחא ולא מצינו דרבי יוחנן יחלוק עם ר' יעקב בר אחא ובעלמא איתא ר' יעקב בר אחא ר' יוסי בשם ר' יוחנן הרי דר' יוסי תלמידו דר' יוחנן ור' יעקב בר אחא קאמר בשם ר' יוסי הא דר' יוסי קיבל מר' יוחנן והאיך יפלוג ר' יעקב בר אחא עם ר' יוחנן ע"כ נראה לפענ"ד דהא דגרסינן א"ר יוחנן לית כאן לדעת היה כתוב בר"ת אר"י והוא ר"ת ר' יוסי והמדפיס הדפיס ר' יוחנן [ודבר זה מצוי כמה פעמים בירושלמי ובמדרש אר"י בר"ת ובעו"ה אין אנו יודעים מי הוא הבעל מימרא עד שיבוא משיח לדקינו ויגלה לנו וכן כתב הרב המחבר מתנות כהונה ז"ל על המדרש בהקדמתו עיי"ש] ועפ"ז יהיה דבר גדול אצלינו ויאר עינינו בע"ה בכל הסוגיא בלא שום שיבוש ועי"ז יאר עינינו האיך דקאמר אמורא על הברייתא דלית כאן דמנ"ל דלית כאן אלא הענין הוא דבראשית הסוגיא קאמר הגמ' סתם ברמז ואח"כ מבאר הגמ' שיטה אחרת ועי"ז יאר עינינו מה דקאמר לעיל וכמה פעמים מצוי בירושלמי דגרסינן סוגיא סתומה לנו וע"י סוגיא אחרה אנו רואין האיך אור גנוז בסוגיא הסתומה אצלינו במקום אחר וכמה פעמים נתבאר מהסוגיא שלאחריה תומ"י ועצמו מספר ולדוגמא עיין בר"פ כ"ג ובדברינו שם [וה"נ מתחיל ב' שיטות ואם לבנו ייעדנה הדא סמוכה לחבירתה ומהסוגיא השני' נתבאר הראשונה] וה"פ דאמר ר' יוסי לית כאן לדעת דהא קשה לו הברייתא דמביא בסוגיא אחריה דמתחיל אה"כ ואם לבנו ייעדנה דגרסינן שם בן תשע שנים עושה אלמנה לכה"ג דמבאר בסוגיא השניה דלא משכח"ל רק ביעוד לקטן ע"כ קאמר ר' יוסי לית כאן לדעת ע"ז השיב לו סתם ר' יעקב בר אחא אית כאן ודוקא מדעת ואף דאתיא כר"י בר"י כמו דמשני בסוגיא השניה ר' אבין כן משני ר' יעקב בר אחא והיינו ר"י בר"י דמובא בסוגיא השניה דר"י בר"י אומר סימן ומשכח"ל כבן תשע שיעשה אלמנה לכה"ג אף בלא יעוד אף דיעוד ליכא בקטן מ"מ ניחא הא דבן תשע עושה אלמנה לכה"ג משום דלר"י בר"י בן תשע לאו קטן הוא וכמו דמפרש היכף ומיד רבי שמואל בר אבדומא כמו ר' יעקב בר אחא אמר רבי שמואל בר אבדומא אפילו תימא אית כאן ומכל מקום ניחא דכר' יוסי בר' יהודה ולא קטן הוא אליבא דר' יוסי בר' יהודה בניאותא אבל שלא לדעת לא מהני ביעוד בקטן והסוגיא הזאת סתומה ואח"כ מתחיל סוגיא אחרת פלו גתא דר"י ורשב"ל בזה והסוגיא הזאת נשנית מפורש פלוגתתן של האמוראים וכל השקלא וטריא בזה הענין דפריך על דרשב"ל דס"ל דצריך דעת ביעוד מהברייתא דבן תשע ומשני ר' אבין מפורש דאתיא כר"י בר"י ומביא הברייתא דר"י בר"י מפורש דס"ל דמשכחת לה בן תשע שאינו קטן ואח"כ מביא הא דר' יוסי מיבעיא ליה אם למפרע או מכאן ולהבא ומפרש דר' אבין פשיטא ע"כ דלר"י בר"י למפרע נעשה אים והשתא מפרש הגמ' דפלפלו בני הישיבה עם ר' מנא להסביר בהסוגיא הקודמת מדוע אמר ר' יוסי לית כאן לדעת ולמה לא רצה לאוקמי כר' יעקב בר אחא דכר"י בר"י ולפתור גם הוא גם הדא דרשב"ל כר' יוסי בר' יהודה ולמה לי' למימר על הברייתא ליה כאן לדעת ומ"ש דידיה ע"ז מפרש להו ר' מנא משום דלר' יוסי צריכה ליה אם למפרע או מכאן ולהבא כמו דמסיק ר"י בעי עמדו בו סימנין למפרע כו' וע"כ לא פתר ר' יוסי הדא דרשב"ל כר"י בר"י וע"כ אמר לית כאן לדעת ולהאי סוגיא השניה דמפורש האיבעיא דר' יוסי מסמיך הגמ' הא דפלפלו בני הישיבה עם ר' מנא להסביר בההיא דר' יוסי דסוגיא דלעיל וזה מצוי כמה וכמה פעמים כן נראה לפענ"ד בע"ה פירוש דהאי סוגיא ודו"ק:

שיחק האב באדון דברי ר"י בר"י כו' נעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום כו'. מכאן הוכחה לפירוש התוס' ז"ל בדף י"ט ע"ב דפירשו משל הוא דילפינן יעוד מהמשל דביעוד הוי נעשה כאומר לאחר ל' יום דהא בפירוש גרסינן הכא נעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום הרי בפירוש דילפינן יעוד מקידושין לאחר ל' ודו"ק:

תוס' הרי"ד

שמקדש לאחר ל' יום בעלמא א"כ מקודשת בלא מורת שמשכון רק משום דכאמן דאמר לה בפירוש דמי בהנאת מחילת מלוה אבל במקדש במלוה בעלמא לא מהני אפילו מורת שמשכון ותרצתי בשו"ת רידב"ז משום דרבא אמר ר"כ ס"ל כהאי מ"ד בירושלמי בפ"ב דמכלתין דניחא אדם נותן שו"כ על דינר שמא נותן שו"פ על שו"פ עי"ש דס"ל דלא שייך הנאת מחילת מלוה רק כשהחוב הוא דינר אבל בחוב של שו"פ לא שייך הנאת שו"ת על מחילת החוב של שו"פ א"כ כשלא נשתייר ביום רק כדי שו"פ לא שייך הנאה מחילת מלוה אבל למ"ד בירושלמי שם דפליג וס"ל דשייך הנאת מחילת מלוה על חוב של שו"פ א"כ אין הטעם של ריבר"י משום מורת המשכון רק משום הנאת מחילת מלוה כמו במקדש לאחר ל' יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות ולמלוה לא דמי. ועפ"ז מובן הירושלמי בפשיטות דמעיקרא סבר מימר דלמ"ד בסוף ניתן כסף ליעודים א"כ כסף אחר כהו"א בש"ס דילן דף י"ט ע"ב מהו דתימא הא לא אמר לה לאחר ל' יום ולא דמיא למקדש לאחר ל' יום דהא לא קידשה על לאחר ל' יום כלל וא"כ לפ"ז לא יתיב מעיקרא הכהו דמים שאם ירצה ליעד לבסוף ו"א אלא השתא מגרע הגירעון כסף למקדשה ומיעדה השתא א"כ אפילו היה נשוי אחותה או ג"כ שפיר דמי השתא דמתה אחותה דלא דמיא לאומר שאמ"ל לאחר שתמות אחותך דאינה מקודשת משום דשלב"ל ו"א אלא השתא מקדשה מקדש ומקודשת במורת המשכון א"כ א"כ כסף אחר ע"ז אמר דו"א דאפילו למאן דאמר בסוף ניתן כסף ליעודין ג"כ צריך כסף אחר דבהאי מעות השוה פרוטה הנשאר לא יכול לקדשה דהוי מלוה ומורת המשכון לא מהני ורק כל עיקר דמקודשת בהאי שוה פרוטה משום דמעיקרא יהבינהו לה על זה אם כן הוי מקדש לאחר שלשים יום דמקודשת משום הנאת מחילת מלוה א"כ כשהיה נשוי אחותה לא חלו הקידושין אז על לאחר ל' משום דהוי דשלב"ל כ"ע מודיי שאין קידושין תופסין בעריות א"כ לא מהני הכסף גירעון שוה ובעינן כסף אחר ואימתי ס"ל דהמקדש על לאחר ל' מקודשת ואע"פ שנתאכלו רק דווקא בשנתפסו הקידושין על לאחר ל' או הויא מקודשת בהנאת מחילת מלוה משא"כ בשלא נתפסו הקידושין על לאחר ל' משום דאין קידושין תופסין בעריות א"כ הוי מלוה וצריך כסף אחר וע"ז מסיק מיסבר סבר ר"י בר"י אילין יעודין דהכא קידושי תורה כן פי' דמעות יעוד הוי משום קידושין ולקידושין ניתנו דכמו במקדש על לאחר ל' לא הוי מלוה אלא הנאת מחילת מלוה כן נמי יעוד ולפ"ז יש לתרוצי קושיתן משו"ת רידב"ז דרבא ס"ל דרק מורת המשכון מהני דס"ל אליבא דריבר"י מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו אבל הברייתא דדף י"ט ס"ל דאף אין תימר דלרב"י לקידושין ניתנו לא תימא דניתנו על מעכשיו ו"א אלא דניתנו על לאחר ל' כן פי' הריטב"א ז"ל פי"ש בדף י"ט וכ"ולא דלמ"ד דלר"י בר"י לאו לקידושין ניתנו אינה מקודשת רק במורת המשכון ולמ"ד דלקידושין ניתנו מקודשת משום מקדש לאחר ל' והא דבמקדש לאחר ל' מקודשת אפילו בנתאכלו וכאן בעינן שיור שו"פ הוא משום דהתם בנתאכלו הוי חוב משא"כ הכא בלא נשתייר שו"פ אין כאן חוב כלל והכי תא קמ"ל דלר"י בר"י על כל אופנים מקודשת לשני אי ר"י בר"י ס"ל דלאו לקידושין ניתנו פשיטא דמקודשת להני ואי לקידושין ניתנו הוי כמקדש לאחר ל' ולפיכך רבא ס"ל דלאו לקידושין ניתנו ומקודשת רק במורת המשכון אבל בירושלמי ס"ל דלקידושין ניתנו ומקודשת בחוב של פרוטה האחרונה שנשארת חוב וכמצא כ"מ לדינא בין בבלי וירושלמי ובין למ"ד לקידושין ניתנו או לא באם היה נשוי אחותה ופי' של בסוף ניתן כסף ליעודים הוא דחוב של פרוטה אחרונה ניתנת לקידושין וע"ז אמר ר' אבין אתיא דר"י בר"י כרשב"א דתני בפיקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר שם שו"פ מקודשת כו' מלוה שיש לי בידך כו' רשב"א משום ר' מאיר מלוה כפיקדון אם נשתייר שם שו"פ מקודשת כמה דרשב"א עביד מלוה כפיקדון כן ר"י בר"י עביד יעודין כמלוה פי' דאי ס"ל כת"ק הא ס"ל דבמלוה לא בעינן שיור שו"פ וא"כ ה"נ לא היה צריך לשיור שו"פ והגם דהתם במלוה כי לא נשתייר שו"פ נמי הוי מלוה משא"כ הכא אי לא הוי משייר שו"פ אין כאן מלוה כלל ו"א דהא הפלוגתא שבין ת"ק ורשב"א הוא בזה כמבואר בירושלמי בפ"ב דבין ת"ק ורשב"א תרווייהו ס"ל דהמקדש במלוה מקודשת בהנאת מחילה

בכסף

שינויי נוסחאות (ש"א) וקדשה בתוך נ"ז וקדשה לאחר בתוך.

אריה בשירי קרבן ד"ה שמא כו' ותימא הא תנן ס'. נ"ב עי' תדושי הרשב"א [דף י"ט ע"ב וכר"פ האומר]:

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה טו טז

נ ב מיי' שם ה"ב

נא ג מיי' פ"ג ופ"ו מהלכות אישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ג

נב ד ה ו מיי' פ"ד מהל' עבדים הל' יג

הכל מודים שאם השיאה ששיחק האב באדון לאמה בלבד *מלמד שהוא מוכרה לו ומתנה עמו על מנת שלא יהו עליה ייעודין דברי ר"מ וחכ"א [א] לא עשה כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנייו בטל ולית לרבי מאיר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנייו בטל אית ליה תניי איפשר לו לקיימו בסופו וזה איפשר לו לקיימו בסופו ולית ליה לרבנין תניי איפשר לקיימו בסופו אית *לון תניי ממון וזה תניי גוף הוא והא תני נושא הוא אדם אשה ומתנה עמה על מנת שלא יהא לה עליו לא שאר ולא כסות ולא עונה ניחא שאר וכסות ועונה לא תניי גוף הוא אמר רבי חייה בר אדא תיפתר בקטנה מה מקיים הדא תנייא לאמה [ב] מוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מה מקיים הדין תנייה לאמה אמר ר' יוסי בי ר' בון *תיפתר באלמנה מן האירוסין והא תני [ג] מוכר הוא אדם את בתו לאישות ושונה [ד] לשפחות ושונה [ה] לאישות אחר שפחות [ו] אבל לא לשפחות אחר אישות אמר ר' יוחנן תניין אינון מאן דאית ליה אלמנה לכ"ג אית ליה שפחות אחר אישות מאן דלית ליה אלמנה לכ"ג לית ליה שפחות אחר אישות מה מקיים הדין תנייה לאמה א"ר מתנייה תיפתר *שהיה נשוי לאחותה תני ר' שמעון בן יוחי כשם שאינו מוכרה לשפחות אחר אישות אף לא שפחות אחר שפחות מה טעמא דרשב"י בבגדו בה פעם אחת הוא בוגד בה ואינו בוגד בה פעם שניה מה מקיימין רבנן טעמא דר' שמעון בן יוחי בבגדו בה מכיון שפירש טליתו עליה עוד אין לאביה בה רשות רשב"ל בעא קומי ר' יוחנן אמה העברייה יוצאה

פני משה

הכל מודים שאם השיאה. האב לפני ששיחק האב באדון שאין לאחר נשואין כלום: לאמה. כתיב כי ימכור איש את בתו לאמה ודרשינן לאמה בלבד כמי הוא יכול למוכרה ויכול להתנות עמו ע"מ שלא יהיה יכול לייעדה: ולית ליה לר"מ כל המתנה כו'. בתמיה והא שמעינן לר"מ כפ' אע"פ דס"ל תנאו בטל: אית ליה תניי אפשר לו לקיימו בסופו. כלומר ודאי מתנה על מה שכתוב בתורה אית ליה דתנאו בטל מיהו בהא פליג דס"ל לר' מאיר דהא דקי"ל כל תנאי שאיפשר לקיימו בסופו תנאו קיים כדתנן בסוף פרק הפועלים המתנה על מה שכתוב בתורה כמי קאי דלא אמרינן תנאו בטל אלא אם אי אפשר לקיימו והיינו שיהא צריך עכ"פ לעבור על דברי תורה וזה אי אפשר לקיימו מיקרי. אבל אם אפשר לקיימו כמו הכא שהרי אין חובה עליו מן התורה לייעד אלא אם רצה לייעד מייעד ואפשר לקיימו בסופו הוי ולא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא: ולית ליה לרבנן תנאי שאיפשר לקיימו בסופו. דהוי תנאי: אית לון. בתנאי ממון דבהא תנאו קיים אם איפשר לקיימו בסופו ואפי' במתנה על מה שכתוב בתורה אבל זה תנאי גוף הוא שלא לייעדה ותנאו בטל: ועונה לא תנאי גוף הוא. וקתני תנאו קיים: תיפתר בקטנה. דלא איכפת לה בעונה והלכך תנאו קיים: מה מקיים הדא תנייא לאמה. האי תנא דס"ל תנאו בטל האי לאמה מאי עביד ליה: מוכרה. להאי תנא בא ללמדינו שמוכרה אלמנה לכ"ג כו' אע"פ שאינו יכול לייעדה ואינה נמכרת לו אלא לאמה בלבד: מה מקיים הדין תנייה לאמה. אדבתרה קאי האי תנא דס"ל לקמן אין אדם מוכר בתו לשפחות אחר אישות ותו לא מיתוקמא באלמנה והאי לאמה מאי עביד ליה: תיפתר באלמנה מן האירוסין. דס"ל להאי תנא הא דאין מוכר בתו לשפחות אחר אישות דוקא אחר אישות ממש אבל לאחר אירוסין יכול הוא למוכרה ומיתוקמא שפיר במוכר אלמנה מן האירוסין לכ"ג שאינה אלא לאמה: והא תני מוכר הוא אדם את בתו לאישות ושונה. והא על כרחך באירוסין מיירי שאם קדשה אביה ונתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין חוזר ומקדשה לאחר וכסף קידושין שלו דעדיין ברשותו היא דהי כנסה שוב אין לאביה רשות בה וקתני בסיפא אבל לא לשפחות אחר אישות אלמא אפילו אחר אירוסין שוב אינו יכול למוכרה לשפחות והדרא קושיא לדוכתה האי לאמה מאי עביד ליה: תניין אינון. אלא תנאי היא דפליגי בזה אם יכול למוכרה לשפחות אחר אישות או לא: מאן דאית ליה אלמנה לכהן גדול. כלומר מאן דמוקי לה לאמה באלמנה לכהן גדול אית ליה דיכול למכרה לשפחות אחר אישות ומאן דלא מוקי לה בהכי משום דלית ליה שיכול למכרה לשפחות אחר אישות: מה מקיים הדין תנייא לאמה. האי דלית ליה שפחות אחר אישות: תיפתר שהיה נשוי לאחותה. שאין קידושין תופסין בה ואינה נמכרת אלא לאמה: אף לא שפחות אחר שפחות. כדמפרש טעמיה דכתיב בבגדו בה וס"ל יש אם למקרא ולמסורת ומדלא כתיב בביגדו ביו"ד משמע נמי לשון בגידה כיון שבגד בה פעם אחת ומכרה שוב אין בוגד בה פעם שניה: מה מקיימין רבנן טעמא דרבי שמעון בן יוחאי. דס"ל בברייתא דלעיל מוכר לשפחות ושונה: מכיון שפירש טליתו עליה. דסברי יש אם למקרא ובבגדו קרינן לשון בגד דכיון שפירש האדון טליתו עליה ויעדה שוב אין לאביה רשות למכרה לשפחות אחר אישות הוא: רשב"ל בעא קומי רבי יוחנן. ותהא אמה העברייה יוצאת

קרבן העדה

הכל מודים. אפילו רבנן מודים שיחק האב באדון ומקודשת לפני: ה"ג לאמה לאמה בלבד. וה"פ כתיב וכי ימכור איש את בתו לאמה האי לאמה מיותר אלא ללמד פעמים שאינו מוכרה אלא לאמה בלבד והיינו כשמתנה עמו על מנת שלא לייעדה: ופריך ולית ליה לר"מ כל המתנה וכו' תנאו בטל. בתמיה הא תנן סתמא בבבא מליעא סוף פרק השוכר את הפועלים דתנאו בטל וסתם מתניתין ר' מאיר: ומשני אית ליה. ודאי דקסבר דתנאו בטל בתנאי שאי אפשר לו לקיימו בסופו כגון שנושא אשה ע"מ שלא תהא זקוקה ליבם אבל בתנאי שאפשר לקיימו בסופו שלא יעבור על דברי תורה תנאו קיים וה"נ אפשר לקיימו שלא ייעדנה: ופריך ולית להו לרבנן תנאי שאפשר לקיימו בסופו. שתנאו קיים: ומשני אית להו. אלא מיהו דוקא בתנאי שבממון אבל בתנאי הגוף כמי שאי אפשר לקיימו הוא: וזה. ייעוד כתנאי הגוף הוא: ניחא שאר וכסות. דתנאי ממון הם אלא עונה תנאי הגוף הוא ולמה תנאו קיים: ומשני תיפתר. תפרש ברייתא זו שאומר כן לקטנה שאין מגיעת העונה לה לער הגוף ובשהתנה כן שאין לה עליו עונה כל ימי היותה קטנה: מה מקיים וכו'. כלומר ורבנן האי לאמה מאי עבדי ביה: ומשני מוכרה אלמנה לכה"ג וכו'. מיבעיא ליה שמוכרה כשהיא אלמנה לכה"ג אע"פ שאינה ראויה לו לייעדה שהרי אסורה לו ואינה נמכרת לו אלא לשפחות וה"ה לשאר פסולין כגון לממזרת ולנתינה: ופריך מה מקיים הדין תנייא לאמה. תנא הך ברייתא שמוכרה אלמנה לכה"ג איך אפשר ללמוד כן מלאמה שהרי אחר שנשאת אין לאביה רשות בה וזו שנעשית אלמנה איך ימכרנה אח"כ: תיפתר. תפרש באלמנה מן האירוסין שעדיין לא יצאה מרשות אביה וכן גרושה וחלוצה נמי מן האירוסין איירי: ופריך והא תני מוכר הוא אדם את בתו לאישות ושונה. קיבל בה קידושין ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין חוזר ומקדשה לאחר וכסף קידושין שלו אם לא בגרה: לשפחות ושונה. מכרה ויצאה בשש או ביובל או במיתת האדון ועודה קטנה חוזר ומוכרה: לאישות אחר שפחות. מוכרה בקבלת קידושין אחר שמכרה לשפחות ויצאה וחזרה אליו: אבל לא לשפחות אחר אישות. קיבל קידושין וחזרה אליו וכגון שנתארמלה מן האירוסין אין חוזר ומוכרה לשפחות ש"מ שאפילו אחר אירוסין אינו יכול למכרה: תניי אינון. תנאי נינהו: אית ליה. כמי שיכול למכרה אחר שנתארמ' מן האירוסין לשפחות: מה מקיים וכו'. האי תנא דקסבר דאין למכרה לשפחות אחר אישות לאמה למה לי: תיפתר. תפרש דאיצטריך קרא כשמוכרה לחתנו שנשא אחותה שאינה ראויה אלא לאמה בלבד וה"ה דהמ"ל דסובר כר"מ דאיצטריך קרא דיכול להתנות שלא יהא עליה ייעודין אלא דניחא ליה למוקמי כב"ע: בבגדו בה. דכתיב לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה ומפרש לקרא הכי לעם נכרי דהיינו לשפחות לא ימשול למכרה כיון שבגד בה פעם אחת ומכרה לשפחות ולשפחות אחר אישות קסבר ר"ש דכ"ש הוא שהרי יפה כחה באישות דמשניסת אין לאביה רשות בה וגם האירוסין מוליאין מיד האדון כדאמרינן לעיל מכרה לזה וקידשה לזה שיחק האב באדון: מה מקיימין רבנן וכו'. כלומר ורבנן דסברי דשפחות אחר שפחות מוכר האי בבגדו בה מה קעבדי ביה: ומשני בבגדו בה. הוא מלשון בגד וה"ק כיון שפירש האדון טליתו עליה לשם ייעוד אם נירשה בגט וחזרה אלל אביה לעם נכרי לא ימשול למכרה עוד לשפחות והיינו לשפחות אחר אישות אבל שפחות אחר שפחות שרי:

יוצאה

מסורת הש"ס

קידושין יט ב

שם יט:

שם

שם

תוס' הרי"ד

ממילת מלוה רק בזה נמלכו דסת"ק ס"ל דאף דממון הנמחל אינו בעין מ"מ כיון דס"פ הנאת שמחילה לא איכפת לן אם בהגוף הממון הנמחל אינו בעין אבל רשב"א ס"ל דבעינן שיהא גוף ממון הנמחל בעין והנה בתוס' ז"ל דף י"ט ע"א ד"ה במלוה כ' דסבר ר"י בר"י אין גופו קנוי לו דאל"כ תתקדש בהקנאת גופה לעצמה ומיהו י"ל דלא בהקנאת גופה שהיא קנוי לו מקדשה דא"כ איך תתקדש בלא שטר שחרור ובלא ספק עכ"ל ז"ל וכבר באתי בחיבוריו רידב"ז דאע"פ שלא נשתייר שו"פ במע"י שוה פרוטה לעולם אפי' בדלא נשתייר רק שוה אלי פרוטה ממע"י מ"מ שו"פ משום שעי"ז נקנה הגוף רק ע"י קנין הגוף לא מלית להתקדש משום דלא נקנה הגוף בלא שטר שיחרור ע"כ צריך שגירעון כסף אבל לעולם הוא שו"פ משום קנין הגוף וכ"כ בס' פנ"י ז"ל א"כ לסת"ק דגוף ממון הנמחל א"צ להיות בעין רק כיון שהו"פ הנאת מחילת המלוה שאינו בעין מקודשת א"כ ה"נ למה צריך לשייר במע"י ובגירועים שו"פ הא אפילו כשלא שייר רק אלי פרוטה שוה שו"פ משום הקנאת הגוף אלא ע"כ דס"ל כרשב"א דבעינן שיהא בהנאת מחילת מלוה ממון הנמחל בעין אבל אם אינו בעין לא מהני אפילו

שנויי נוסחאות (ע"ג) לאמה בלבד בד"ו למה בלבד.

מעיני יהושע

הכל מודים שאם השיאה ששוחק האב באדון. נכתב בגליון צריך עיון **מה נפקא מינה** בין קדושין לנשואין ויש לומר דבקידושין גם שראה **האדון שקדשה** לפני אין מזה ראיה שמבטל התנאי אבל כשהשיאה ושתק **הרי זה כאלו** שרשה את האב ועיין בר"ן פרק מי שאחזו שאם שניסם נתרצו בביטול התנאי מהני והכא שראה ולא מיחה הרי זה הוכחה (לבטול התנאי) והר"מ ז"ל השמיט זה וצריך עיון עוד יש לומר דקאי אליבא דרים לקיש לקמן ע"ב [דרבי שמעון בן לקיש בעא קומי דר' יוחנן דנשואין מוליאין מרשות האבן] וזה צ"ע:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קרבן העדה

יוצאה בנישואים. אם השיאה האב בתוך ימי עבודת יוצאת מהאדון מק"ו: שאינן מוציאין מרשות האב. שהרי כל שבת נעורים לאביה: הרי הן מוציאין אותה מרשות האדון. כדתנן במתני': א"ל אני אין לי אלא של משנה. אותן השנויים במשנתינו שיוצאת בהן והיינו סימנין כדתנן יתירה עליו וכו' אבל לא בנישואין: במיתת רבה. היינו במיתת האדון לע"ג שלא הוזכר במשנתינו ופליג ארבי יוחנן: וכתיב. ברישא והיה לך עבד עולם וכתיב בתריה ואף לאמתך תעשה כן: מה נרצע יוצא במיתת רבו. דכתיב ועבדו לו ולא לבן: ה"ג אמה העברייה אינה עובדת את הבת ואינה עובדת את הבן: ה"ג אינן עובדין לא את הבן ולא את הבת: מה מקיים הדין. תנא דקסבר דאף העבד אינו עובד את הבן דכתיב ועבדך שש שנים לך ולא ליורש אפי' לבן א"כ ל"ל קרא אף לאמתך תעשה כן למעט האמה שאינה עובדת את היורש תיפוק ליה דהוקש עבריה לעברי: ומשני פתר לה. מפרש לקרא להעניק את האמה כשהיא יוצאת בסימנים דתחלה כתיב הענקה והדר כתיב רציעה וכתיב בתריה ואף לאמתך תעשה כן והענקה קאי: הא כיצד. שתהיה ההגשה לאלהים ולדלת: זה שהוא נמכר בב"ד. והגישו אדוניו אל האלהים למקום שנמכר לו: ב"ד כותבין שטרו. כבשאר מכירות שהמוכר כותב השטר אלא מוכר עצמו מי כותב השטר מי אמרי' האדון כותבו דומי' דשטר אשה שכותב הבעל הרי את מקודשת לי שקנין עבד בשטר ילפינן מעבריה ועבריה מאחרת דכתיב ואם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת בשטר אף זו בשטר או דלמא כיון דהוא עצמו המוכר כותב בשטר אני מכור לך כמו שאר שטרי מכירה: ופריך כתיב לא ירדנו בפרך לעיניך. הרי שמלווה שלא לעבוד בו עבודת פרך ואת אמרת הכי שיעבוד ביום ובלילה אין לך עבודת פרך גדולה מזו: ונמצא עובד בין ביום בין בלילה. שכשיוצא כתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה: הגע עצמך שהוא קונה. עבד שהוא כהן איך ימסור לו שפחה כנענית הרי זונה היא וכהן אסור בה: א"ל וישראל לאו היתר מכלל איסור הוא. כלומר הרי גם ישראל אסור בשפחה כנענית אלא חידוש הוא שהתירה התורה בע"ע א"כ ל"ש ישראל ול"ש כהן: כר"ש. ר' בא בר ממל קאמר ליה איסור דאמרי' דישראל אסור בשפחה מדאורייתא היינו לר"ש דאמר כי יסיר לרבות כל המסירין והבא על השפחה גורם את הבן לסור מאחרי ה' שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו מישראל אבל לרבנן דפליגי אר"ש דסברי דכי יסיר בשבעה אומות הוא דכתיב ליכא איסורא מן התורה בישראל והא דכתיב ואם אדוניו יתן לו אשה לאשמועינן דרבו יכול ליתן לו שפחה בעל כרחו ושפיר מיבעיא ליה בעבד כהן אם מותר בשפחה: ר' בא בר ממל מכאן. כלומר מברייתא דמייתי בסמוך חזר בי' מאיבעיא דידיה ופשיט ליה דע"ע כהן רבו מוסר לו שפחה כנענית: דרש ר"י וכו'. ברייתא היא שנוייה במכלתא: ה"ג דרש ר"י בריבי מן המילה הוא נרצע רמ"א יהא כהן ויפסל. וה"פ מן המילה הוא אלי' של אזן משם הוא נרצע דאס"ד בתנוך שמא יהא העבד כהן ונפסל כדתנן בבכורות נפגמה אזנו מן הסחוס ה"ז מום אבל לא מן העור: מן הסחוס. הוא חלק העליון שבאזן שם הוא נרצע: שמא ייעשה בעל מום. דשמא ינקוב בו ככרשינה וכדמסיק: ופריך וירצע הסחוס פחות מכרשינה. ולא יהא מום: ומשני שמא יבא לידי כרשינה

גמרא

יוצאה בנישואים מק"ו מה אם הסימנין שאינן מוציאין אותה מרשות האב הרי הן מוציאין אותה מרשות האדון נישואין שהן מוציאין מרשות האב אינו דין שיוציאו אותה מרשות האדון אמר ליה אני אין לי אלא של משנה יתירה עליו אמה העברייה שהיא קונה את עצמה בסימנין בר פדייה אמר [א] אמה העברייה יוצאה במיתת רבה מה טעמא °ואף לאמתך תעשה כן וכתיב °והיה לך עבד עולם הקיש אמה עברייה לנרצע מה [ב] הנרצע יוצא במיתת רבו אף אמה עברייה יוצאה במיתת רבה ואתייא דבר פדייה כהדין תנייא דתני [ג] *עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת אמה העברייה עובדת את הבת ואינה עובדת את הבן אית תניי תני בין עברי [ד] בין עבריה אינן עובדין לא את הבן ולא את הבת מה מקיים הדין תנייה ואף לאמתך תעשה כן [ה] פתר לה בהענק דתני [ו] אילו *שמעניקין להם היוצא בשנים וביובל ואמה העברייה שהיא קונה את עצמה בסימנין אבל היוצא בגירעון כסף ובמיתת האדון אין מעניקין להן כתיב °והגישו אדוניו אל האלהים והגישו אל הדלת וגו' הא כיצד זה שהוא נמכר בבית דין והגישו אדוניו אל האלהים וזה שהוא מוכר את עצמו והגישו אל הדלת ר' אמי בעא פשיטא זה שהוא נמכר בב"ד ב"ד כותבין שטרו זה שהוא מוכר את עצמו מי כותב את שטרו כתיב °לא יקשה בעיניך בשלחך אותו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים *שכיר עובד ביום ואינו עובד בלילה עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה כתיב לא ירדנו בפרך לעיניך ואת אומר אכן רבי אמי בשם רבי יוחנן רבו משיאו אשה כנענית ונמצא עובד בין ביום בין בלילה ר' בא בר ממל בעא קומי רבי אמי הגע עצמך שהיה קונה כהן אמר ליה וישראל לא היתר מכלל איסור הוא *כד שמעון רבי בא בר ממל כאן [ז] חזר ביה דרש *רבי יהודה בי רבי בון המילת הזה נרצע שלא יהא כהן ויפסל רבי מאיר אומר מן הסחוס היה נרצע מיכן היה רבי מאיר אומר [ח] *אין הכהן נרצע שמא ייעשה בעל מום וייפסל מן העבודה ויירצע הסחוס פחות מן הכרשינה שמא יבוא לידי כרשינה

פני משה

יוצאת בנשואין אם נשאת לאחר תנא מרשות האדון מק"ו מסימני נערות: אני אין לי אלא של משנה. כפי ששנינו במשנה יתירה עליו כו' ותו לא: יוצאה במיתת רבה. ואינה עובדת לא את הבן ולא את הבת שהקישה הכתוב לנרצע דכתיב ביה והיה לך עבד ולא לבן ולא לבת: ואתייא דבר פדייה. דקאמר הקיש אמה העברייה לנרצע אלמא דס"ל שאר העבד עובד את הבן כהדין תנייא: אית תניי תני בין עברייה בין עברי כו'. דדריש ועבדך שש שנים ולא לבן ולא לבת: מה מקיים הדין תנייה. האי היקישא ואף לאמתך תעשה כן דכתיב בנרצע: פתר לה. להיקישא דקרא בהענקה קאי דבקראי כתיב הענקה והדר דין דנרצע ועליה כתיב ואף לאמתך העשה כן ולהענקה קאמר: היוצא בשנים. זה עבד העברי: וביובל. זה הנרצע: ואמה העברייה שהיא קונה את עצמה בסימנין. דשנים ויובל כתיבי בהאי קרא ועברייה מהיקישא נתרבתה: אבל היוצא בגרעון כסף. בין עבד ובין אמה כשהן יוצאין בגרעון כסף דילי' הוא בע"כ של אדון הויא וכן כשהן יוצאין במיתת האדון אין מעניקין להן: כתיב והגישו אדוניו אל האלהים. דמשמע שילך להב"ד וכתיב והגישו אל הדלת דמשמע בינו לבין עצמו: זה שהוא נמכר בב"ד. קסבר האי תנא אחד שמכרוהו ב"ד בגניבתו ואחד שמכר עצמו נרצע אלא מכרוהו ב"ד צריך שיוליכו להב"ד וימלך במוכריו ונרצע וזה שהוא מוכר את עצמו נרצע בינו לבין עצמו וכן הוא במכילתא פ' משפטים: פשיטא. הוא זה שנמכר בב"ד ב"ד כותבין שטרו אנו ב"ד פלוני מכרנוהו לפלוני: זה שהוא מוכר את עצמו מי כותב שטרו. דאמרינן לעיל בריש ההלכה סדר מכירה של הבת אחד המקנה כותב אני פ' מכרתי ואחד הקונה כותב אני פ' לקחתי ולא דמיא למכירת השדה שהמקנה דוקא כותב והיינו דמיבעיא ליה הכא במוכר עצמו אם למכירת הבת דמי או למכירת שדהו מדמינן ליה והמקנה צריך שיכתוב אני פ' מכרתי עצמי לפלוני ולא איפשיטא: כי משנה שכר שכיר. משמע שהוא עובד כפליים כשכיר: כתיב לא ירדנו ואת אומר אכן. בתמיה שעובד בין ביום בין בלילה: רבו משיאו. בעל כרחו אשה כנענית ולהא אתיא: הגע עצמך. שהיה קונה לעבד כהן אם נמי מותר בשפחה כנענית מי נימא הואיל והישראל ג"כ אסור בשפחה והתורה התירה כאן ול"ש כהן ול"ש ישראל או דילמא שאני כהנים שרבה בהן הכתוב מצות יתירות: א"ל וישראל לא היתר מכלל איסור הוא. שהתורה התירתו מכלל איסור שאסור בעלמא בשפחה והוא הדין לכהן: כד שמעון רבי בא בר ממל כאן חזר ביה. כששמע רבי בא דרשת רבי יהודה כאן כדלקמן חזר ביה ממה שנסתפק מתחלה דודאי אפילו כהן מותר כדמסיק: המילת הזה. אליה רכה של האוזן היא דנרצע ולא בתנוך שלא יהא כהן ויפסל שאם העבד כהן אם ירצע בסחוס יעשה בעל מום ויפסל: וירצע. לעבד כהן הסחוס פחות ממלא כרשינה דלא הוי מום כדתנן בריש פרק ו' דבכורות גבי מומין השוין באדם ובבהמה נפגמה אזנו מן הסחוס או שנקבה מלא כרשינה שיהא בחלל הנקב מלא גרגיר של כרשינה דאז הוי מום ומשני גזירה שמא לא יהא נזהר ברציעתו ויבא לידי כרשינה

תוס' הרי"ד

אפילו שווה הנאת מחילת מלוה פרוטה אבל מכיון דגוף הממון הנמחל אינו בעין לא מהני וא"כ הכא כיון דלא נשתייר במע"י שו"פ כיון דבהקנאת הגוף לא מצי לקדשה רק בהגירעון וכיון דבהגירעון לא נשתייר שו"פ אע"פ ששוה המחילת גירעון הזה שו"פ משום הקנאת הגוף לא מהני כיון דאינו שו"פ א"כ אינו בעין ע"כ לא מהני מה ששוה הנאת מחילתה שו"פ אבל אי היה ס"ל כת"ק דהנאת מחילת מלוה מהני אף דגוף ממון הנמחל אינו בעין א"כ למה צריך לשייר שו"פ הא אפי' כשלא נשתייר רק אלי שו"פ והוי גוף הגירעון אינו בעין מ"מ מה בכך הא שוה פרוטה הנאת מחילת הגירעון הזה ור"י בר"י ס"ל דהא דמתקדשת בגירעון הוא בהנאה מחילת מלוה א"כ אם ס"ל כת"ק דלא בעינן גוף ממון הנמחל בעין רק כיון ששוה פרוטה הנאת מחילה מהני א"כ למה בעינן שו"פ בגירעון הא הנאת מחילת מלוה של הגירעון לעולם שו"פ אפילו גוף הגירעון אינו בעין כגון דלא שוה רק אלי פרוטה נמי מהני אלא ע"כ ס"ל כרשב"א וע"כ בעינן דגוף הגירעון יהא בעין ודוק: בבכסף

שינויי נוסחאות (פל"ד) כד שמעון נד"ו כרבי שמעון. (פל"ז) הסחום נד"ו)חסחום. (ע"כ אמרוגם) הסחום כד"ו הסחום.

אמרי ברוך

בש"ק ד"ה פתר לה בהענק וכו' דמריפא דקרא וכו'. נ"ב עיין בגמרא דף פ"ז ובתוס' בדף י"ז ע"א:

בן אריה

בש"ק ד"ה כר"ש כו' אבל במצות עשה מכין אותו כו'. נ"ב צ"ע דהא מכין אותו [עד שתצא נפשו כו'] קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים ולא אחר שעבר על העשה [פי' שעל אחר שעבר לא אמרו בד"א כו' אבל מכין אותו עד שתצא נפשו בכתובות דף פ"ו ע"א ובחולין קל"ב ע"ב. ולא היה לו להמחבר להביא זה על דברי הר מב"ם שכתב שמכין אותו מל"ס כו' שמשמע שמדבר כשכבר עבר. ועי' תוס' נזיר דף כ' ע"ב ד"ה ר"י כו' ובר"ן כתובות פ' נערה שנתפתתה בענין מוציא שם רע דף פ"ז ע"ב ומ"ש שם הר"ן על דברי הרמב"ם בפ"ו מהל' חמץ ומלה הל' י"ב ועי' במ"ל שם פ"ו מהלכות חמץ ומלה הל' י"ב מה שפירש דברי הרמב"ם שם. ויעוין עוד בפי' המשנה להרמב"ם נזיר פ"ד מ"ג. ועי' מג"א סי' תל"ו ס"ק ב' ופר"ח שם ובפר"ח סי' תע"א ובפמ"ג בפתיחה כוללת חלק א' מסימן כ"ג והלאה. ובספרו שושנת העמקים סי' ע' ובסוף ס' מצות השם כלל י"ן]:

עין משפט
נר מצוה

ס
א מיי' פ"ד מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף א ב

סא
ב מיי' פ"ג מהלכות ע"ג עשין כד טוש"ע יו"ד סי' כח סעיף כג

סב
ג מיי' פ"א מטומאת צרעת ה"א סמ"ג עשין רלו רלז

סג
ד ה ו מיי' פ"ג מעבדים ה"ט

סד
ז ח מיי' שם הל' י יא סמ"ג עשין פג

סה
ט מיי' פ"ב ממכירה ה"ה סמ"ג עשין פב טוש"ע שם סי' רסז סעיף כג וטוש"ע ח"מ סי' קצו סעיף א

ציון ירושלים

בג' מקומות הלכה עוקפת המקרא ובגמ' נמדרש. ע' נס' שם אפרים לב"ב הגאון מוהר"ר זלמן מרגליות ז"ל בפ' מגורע גם ...

פני משה

כרשינה: ויבא לידי כרשינה. כלומר ומה בכך אם יהיה בעל מום ויפסול: התורה אמרה ושב לאחוזתו. משמע בעיינו שיהא בעין כמו שהיה ולא שייעשה בעל מום: כלום היה נרצע. השתא מסיק למילתיה דכל שמע רבי בא בר ממל להא דפליגי בכהן אם נרצע או לא חזר בו דודאי אפי' עבד כהן נמי רבו מוסר לו שפחה כנענית דאי לאו הכי למה לי טעמא מפני שנעשה בעל מום תיפוק ליה דכלום היה נרצע העבד אלא אם כן היו לו אשה ובנים דבעינן שיאמר אהבתי את אדוני ואת אשתי ואת בני וליכא אלא ע"כ דכהן נמי מותר: מניין אפי' בסול. חתיכת עץ חדודה: תלמוד לומר ורצע. מכל מקום: עד כדון. לדברי רבי עקיבה דדריש לה מקרא: כרבי ישמעאל. אבל רבי ישמעאל לא דריש לה מן הכתוב אלא הלכה למשה מסיני הוא דבכל דבר כדתני רבי ישמעאל: בשלשה מקומות הלכה עוקפת למקרא. מקפחת ועוקרת המקרא מפורש: ובמקום אחד למדרש. להדרש דדרשינן בכלל ופרט אבל לא מפורש בהדיא בקרא: התורה אמרה בספר. בגט כריתות והלכה אמרה בכל דבר שהוא בתלוש אפילו על העלה של זית כדתנן בפרק ב' דגיטין: התורה אמרה בעפר. בכיסוי הדם והלכה אמרה בכל דבר שהוא מגדל צמחים מכסין בו כגון הסיד והחרסית והלבנה שכתשה כו' כדאשיב בפרק כיסוי הדם: והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו. בתגלחת שניה של מצורע כהיכא דבתגלחת ראשונה כתיב וגלח את כל שערו סתם משמע כל שערות גופו וזרועותיו ושוקיו ושער בית השחי בכלל שיהא חלק כדלעת ובתגלחת שניה כתיב והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו וגו' ואת כל שערו יגלח והוי ליה כלל ופרט וכלל: מה הפרט מפורש שהוא מקום כינוס שער. למעוטי זרועותיו ושוקיו שאין כאן קיבוץ שיער הרבה ונראה למעוטי שער בית השחי: והלכה אמר יגלחנו כדלעת. אף בתגלחת שניה כדתנן בפ' י"ד דנגעי' ביום השביעי מגלח תגלחת השניה כתגלחת הראשונה דקאמר התם מעביר תער על כל בשרו שיהא כל גופו חלק כדלעת: במרצע מה מרצע שהוא של מתכית. ופליגא אבריית' דלעיל דאפי' בכל דבר: זה מקדה גדול. כלומר מרצע הגדול דכתיב המרצע המיוחד שבמרצעין: זה הפסילה. בלשון המשנה המפסלת והוא ברזל שמחליקין בו העץ: והגישו אל הדלת יכול אפי' מוטל. אפי' הדלת עקורה ומוטל על הארץ: מה המזוזה עומדת. דבלאו הכי לא מיקריא מזוזה: גנאי לו וגנאי למשפחתו. ושב אל משפחתו דריש: שע"י דלת יצאו מעבדות לחירות. דכתיב ביציאת מצרים והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות וע"י נס זה מיהרה יציאתם והירותם שאז מיהר פרעה לשלחם וכל עצמו שהוא נרצע על שקנה אדון לעצמו כדלקמן: ופירקה מעליה עול מ"ש. דכשהוא משועבד אינו יכול לעסוק במלאכת שמים כל כך: אזנו מה אזנו שנאמ' להלן. במצורע על תנוך אזן המטהר הימנית: אחת בסוף שש. דכתיב העבד עד שיהא בעבודתו: ואחת בתחילת שבע. לאחר שנשלמו כל השש דכתיב לא אצא חפשי בשעה שהוא יוצא חפשי שהוא בתחלת ז' דשש שלימות הוא עובד: ולרבו אשה ובנים. דכתיב כי אהבך ואת ביתך: וקונה את עצמו ביובל. אמתני' קאי: כל ימי עולמו של אדון. דלך כתיב משמע כל ימי עולם שלך ולא לבן ולא לבת:

הלכה ג מתני' עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. כדדריש בגמרא דכתיב. והתנחלתם וגו' הקיש עבדים לאחוזה וחזקת העבד כגון שהתיר מנעלו לרבו או הנעילו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו הרחיצו סכו גרדו הלבישו הנעילו או שהגביה הרב את העבד קנה: בכסף ע"י אחרים. שיתנהו לרבו על מנת שיהיה זה בן חורין אבל הוא עצמו לא יקבלו מהם ואפילו שיתנהו ע"מ שאין לרבו רשות בו דקסבר אין קנין לעבד בשום לד בלא רבו: ובשטר ע"י עצמו

תורה אור

כרשינה ויבוא לידי כרשינה התורה אמרה ושב לאחוזתו בעיינו כלום היה נרצע אלא אם כן היו לו אשה ובנים במרצע *אין לי אלא במרצע מניין אפילו בסול אפילו בקוץ אפילו בזכוכית תלמוד לומר ורצע עד כדון כרבי עקיבה כרבי ישמעאל *תני רבי ישמעאל [ב]בשלשה מקומות הלכה עוקפת למקרא ובמקום אחד למדרש התורה אמרה °בספר והלכה אמרה [א] בכל דבר שהוא בתלוש התורה אמרה °בעפר והלכה אמרה [ב] בכל דבר שהוא מגדל צמחים התורה אמרה במרצע והלכה אמרה אפילו בסול אפילו בקוץ אפילו בזכוכית ובמקום אחד למדרש ותני רבי ישמעאל °והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו כלל את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט וכשהוא אומר ואת כל שערו יגלח חזר וכלל כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט לומר לך *מה הפרט מפורש שהוא מקום כינוס שיער ובנראה אף אין לי אלא מקום כינוס שיער ובנראה והלכה אמרה [ג] יגלחנו כדלעת במרצע [ד] מה מרצע שהוא של מתכת אף כל דבר שהוא של מתכת רבי אומר זה מקדח גדול רבי יוסי בי רבי יודה אומר זה הפסילה והגישו אל הדלת יכול אפילו מוטל ת"ל או אל המזוזה [ה] מה *מזוזה עומדת אף הדלת יהא עומד גנאי לו גנאי למשפחתו תני רבי אליעזר בן יעקב אומר ולמה אל הדלת שעל ידי דלת יצאו מעבדות לחירות שאלו התלמידים את רבן יוחנן בן זכאי מה ראה העבד הזה לירצע באזנו יותר מכל איבריו אמר להן אוזן ששמעה מהר סיני °לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ופירקה מעליה עול מלכות שמים וקיבלה עליה עול בשר ודם אוזן ששמעה לפני הר סיני °כי לי בני ישראל עבדים והלך זה וקנה אדון אחר לפיכך תבוא האוזן ותירצע לפי שלא שמר מה ששמעה אזנו אזנו מה אזנו שנאמר *להלן ימנית אף [ו] כאן ימנית °ואם אמור יאמר העבד שתי אמירות [ז] אחת בסוף שש ואחת בתחילת שבע אחת בסוף שש *עד שהוא בעבודתו ואחת בתחילת שבע °לא אצא חפשי °אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני מלמד שאינו נרצע [ח] עד שיהא לו אשה ובנים ולרבו אשה ובנים עד שיהא אוהב את רבו ורבו אוהבו עד שיתברכו הנכנסים על ידיו שנאמר °כי טוב לו עמך וקונה את עצמו ביובל דכתיב °ויצא ביובל הוא ובניו עמו ובמיתת האדון דכתיב °והיה לך עבד עולם כל ימי עולמו של אדון:

הלכה ג מתני' [ט] *עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים ובשטר על ידי עצמו

קרבן העדה

כרשינה. ויפסול: ופריך ויבוא לידי כרשינה. ומה בכך ה"ל טרוד בדבר מלוה ופטור כדתנן בלולב אם הוליאו לר"ה פטור מפני שהוליאו ברשות: ה"ג ושב אל משפחתו בעינו. וה"פ לריך שישוב אל משפחתו כעין שהיה מקדם וזה נפסל מכהונתו: כלום היה נרצע. כלומר מעתה תפשוט בעיא דר' בא דמדברי שניהם שמעי' דעבד כהן רבו מוסר לו שפחה כנענית דאל"כ פשיטא שאינו נרצע דהא בעינן שיאמר הנרצע אהבתי את אשתי ואת בני ואשתו היינו השפחה שמסר לו רבו: בסול. חתיכת עץ חדודה: ת"ל ורצע. דהל"ל ונתן את המרצע באזנו כדכתיב במשנה תורה ולקחת את המרצע ונתת באזנו אלא ורצע מ"מ בכל דבר וא"ת מרצע למה לי כבר שניא לה בבבלי דאתי למעט שלא יתן סם על אזנו וינקבנו: ופריך עד כדון כר"ע. הניחא לר"ע דדריש לשונות כפולים שבתורה אייתר לן ורצע אלא לר"י דלא דריש לשונות כפולים אלא קסבר דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר: ומשני תני ר"י. ופליג וקסבר דלאו מורצע יליף אלא הלכה למשה מסיני הוא שהוא בכל דבר: התורה עוקפת למקרא. כלומר הלכה למשה מסיני מקפחת ועוקרת משמעות הפסוק: ובמקום אחד. הלכה למשה מסיני עוקרת דבר שהוא בא ממדרש חכמים דהיינו דבר דילפינן מאחד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן והוא כלל ופרט וכלל: התורה אמרה בספר. וכתב לה ספר כריתות דמשמע גויל: והלכה אמרה בכל דבר. שהוא תלוש כגון עלה של זית או לוח כותבין גט עליו: התורה אמרה בעפר. בכיסוי הדם כתיב וכסהו בעפר: בכל דבר שהוא מגדל צמחים. כגון הגיר הזרניך והסיד וחרסית ולבנה שכתשה · שהוא מקום כינוס שער ונראה. לאפוקי שער שבזרוע ובשוק שאין שם קיבוץ שער ולאפוקי שער של בית השחי שאינו נראה: ה"ג והלכה אמרה יגלחנו כדלעת. וה"פ שיהא גופו חלק כדלעת ע"י גילוחו. זה מקדח גדול. מה"א דהמרצע קדריש שבחשובה ובמיוחדת שבמרצעין איירי והיינו מקדח הגדול: זה הפסילה. כלי ברזל רחב כמין מעלד שמפסלין בו את העץ: מה המזוזה עומדת. דבלא"ה לא מיקריא מזוזה: גנאי לו וגנאי למשפחתו. לכך הוא נרצע בדלת במקום פרהסיא שיהא לו לגנאי ולמשפחתו שלא גאלו אותו: שע"י דלת יצאו מעבדות לחירות. במצרים שפסח ה' על הפתח ולא נתן להמשחית לבא לנגוף אותם: מה אזנו שנאמר להלן. במצורע ימנית דכתיב על תנוך אזנו הימנית: עד שהוא בעבודתו. שנאמר ואם אמר העבד: ואחת בתחלת שבע. שנאמר לא אצא חפשי משמע דבדידיה תליא מילתא אם חפץ לצאת יוצא והיינו בתחלת שנה השביעית שלו. עד שיהא לו אשה ובנים. שפחה כנענית שמסרה לו רבו וילדה לו בנים: ולרבו אשה ובנים. שנאמר אהבך ואת ביתך: עד שיהא אוהב את רבו. שנאמר אהבך: ורבו אוהבו. שנאמר כי טוב לו עמך: כל ימי עולמו של אדון. שנאמר והיה לך ולא לבן:

הלכה ג מתני' וקונה את עצמו. מיד רבו: בכסף ע"י אחרים. שיתנוהו לרבו על מנת שיהא זה בן חורין אבל הוא עצמו לא יקבל מהם ואפי' ע"מ שאין לרבו רשות בו דאין קנין לעבד בלא רבו: ובשטר ע"י עצמו

מסורת הש"ס

קידושין דף כא
סוטה דף טז
קידושין דף כא ב

שנויי נוסחאות (ע"ו) הלכה בד"ו התירה. (ס"ב) אחד בד"ו אחר. (סמ"ב) ויצא ביובל במקרא „ויצא בשנת היובל".

עמודי ירושלים

ויבא לידי כרשינה כו' השירי קרבן כתב וקשה הא קיימא לן דהמטיל מום בקדשים הרי זה לוקה כדאיתא בפרק פסולי המוקדשים ולא יגרע אדם מן הבהמה ועוד כיון דכתיב בכהנים וקדשתו בע"כ פשיטא שמצוה שלא לעשותו בעל מום כו' ע"ש ולענ"ד לא קשה מידי דמה שהקשה דהמטיל מום לוקה ויליף אדם מבהמה ונראה מדבריו דיש מלקות במטיל מום באדם. ואני תמה על זה דהא בש"ס בכורות (מ"ג א') איתא דאדם מקדשים לא יליף שכן הוא בעצמו קרב לגבי המזבח. וע"ש בתוס' שכתבו דלגבי איזה נקרא מום ילפינן מהדדי דכיון דגלי גלי אבל לגבי שאר מילי לא ילפינן מהדדי. ועי' בתי"כ פ' אמור (פרק ג') לענין שעבר מומו שיהיה כש ר לעבודה ומלרכינן קרא באדם דלא נוכל ללמוד מבהמה וא"כ גם לגבי שיהיה אסור להטיל מום באדם לא נוכל ללמוד מבהמה. ומה שהקשה מעשה דוקדשתו. הנה לדעת כמה פוסקים הוי אסמכתא בעלמא וכמ"ש לעיל. וגם אם נאמר דהוי דאורייתא יש לומר דבזה לכולי עלמא הוי דרבנן כיון שכבר הוא מחולל דנשא שפחה ואם כן בודאי קאי הדליעה גם עליו. ועבו"ת שואל ומשיב (ח"ג סי' ע"ו) מה שחקר אם מותר לחתוך יותרת אצבע בכהן ע"ש ותמהני שלא העיר מדברי המל"מ ה' עבדים (פ"ג ה"ח) דבבעל מום מותר להטיל מום ע"ש. ואם כן בשבלא דידיה היה מותר לחתכו. אך בזה"ז בודאי דבלא"ה מותר להטיל מום בכהן:

עצמו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [א] אף בכסף על ידי עצמו ובשטר על ידי אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים:

גמ' כתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה וגו' *הקיש עבדים לאחוזה מה אחוזה ניקנית בכסף ובשטר ובחזקה אף עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה מניין *שאחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים וחתום אילו עידי שטר והעד עדים אילו עידי חזקה או אינן אלא אילו עידי שטר כבר כתיב וכתוב בספר וחתום רבי יסא בשם רבי מנא רבי תנחום רבי אבהו בשם ר' יוחנן [ב] *אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה מה טעמא שדות בכסף יקנו ופליג על ההיא דא"ר חנינה כל שקלים שכתוב בתורה סלעים ובנביאים ליטרא ובכתובים קינטרין א"ר יודה בר פזי *חוץ משקלי עפרון דהוין קינטרין מה טעמא בכסף מלא יתננה לי ולא דמייא תמן כתיב כסף והכא כתיב שקלים התיבון הרי האונס הרי אין כתיב בו אלא כסף ואת אמר שקלים ודלא כרבי לעזר דרבי לעזר אמר הילך קנה דתני *הילך בשדה לאורכה ולרחבה קנה עד מקום שהילך דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים [ג] לא קנה עד שעה שיחזיק [ד] הכל מודין במוכר שביל לחבירו כיון שהילך בו קנייו מה טעמא קום התהלך בארץ לאורכה ולרחבה כי לך אתננה אית מתניתין אמר עבדים כקרקעות אית מתניתין אמר כמטלטלין אית מתניתין אמר לא כקרקעות ולא כמטלטלין מתני' אמר עבדים כקרקעות דתנינן תמן *חזקת בתים בורות שיחין ומערות ומרחציות ושובכות בית הבדים ובית השלחין ועבדים אית מתני' אמרה עבדים אינן כמטלטלין דתני [ה] אי זהו חזקת עבדים נעל לו מנעלו והתיר לו מנעלו נטל לפניו למרחץ ר"ש אומר אם הגביהו הרי זו חזקה הגביה הוא את רבו אין חזקה גדולה מזו מיליהון דרבנין אמרין עבדים כמטלטלין דמר רבי יוסי בשם רבנין אין שיעבוד למתנה [ו] *אין גובין מן העבדים כקרקעות אמר רבי מנא לרבי שמי מאן אינון רבנין אמר ליה ר' יצחק ור' אימי *ארמלתא תפסת אמתא אתא עובדא קומי רבי יצחק אמר תפסת תפסת ר' אימי מפיק מינה דהיא סברה דהיא דידה ולית היא דידה ולא

קרבן העדה

עצמו. דקסבר חובה הוא לעבד שילא מתחת ידי רבו לחירות שאם עבד כהן הוא פוסלו מלאכול בתרומה ואם עבד ישראל הוא אוסרו מיהא בשפחה וכיון דקיי"ל אין חבין לאדם שלא בפניו הלכך ע"י עצמו דוקא אבל לא ע"י אחרים וכסף ע"י אחרים שאני שקבלת רבו גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים הללו חבין לו אלא קבלת הרב והרב אינו נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו ומקנהו מאליו: וחכ"א בכסף ע"י עצמו. דסברי יש קנין לעבד בלא רבו הלכך קונה את עצמו בכסף אפי' ע"י עצמו וכ"ש ע"י אחרים: ובשטר ע"י אחרים. דסברי זכות הוא לעבד שיוצא מתחת ידי רבו לחירות וזכין לאדם שלא בפניו: ובלבד שיהא הכסף משל אחרים. דעבד אין לו כלום דאם מצא מציאה או קבל מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות ע"י עצמו צריך שיתנו לו אחרים ע"מ שאין לרבו רשות בו:

גמ' מה אחוזה נקנית וכו'. כדמסיק: אף עבד כנעני. וכל האומות מכנמכר מהם לעבד כך דינו אלא שכל העבדים נקראים על שם כנען דכתיב ביה עבד עבדים יהיה לאחיו: שדות בכסף יקנו. מדכתיב יקנו מעיקרא ש"מ דבכסף לחוד קנה וה"ה בספר וחתום בעדים דהיינו בשטר לחוד נמי קני וה"ה בחזקה לחוד והיינו והעד עדים: ופליג וכו'. הא דאר"י דבשוה פרוטה סגי דמיקרי כסף פליג אהא דאר"ח דשקלים היינו ליטרא דשדות בכסף יקנו בנביאים כתיב בירמיה דשקלים וכסף חדא מלתא נינהו דכתיב כסף ישקול: קינטורין. הם השקלים היותר גדולים שבמדינה: ולא דמיא. כלומר לעולם דלא פליגי אלא שקלים לחוד וכסף לחוד: התיבון. הקשו הרי אונס דלא כתיב ביה אלא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וקיי"ל דשקלים הוא נותן: ודלא כר' לעזר. הא דתנן שאין השדה נקנית אלא בכסף ובשטר ובחזקה ולא בדבר אחר אתיא דלא כר"ל דאמר אפי' בהילוך לחוד קני: הכל מודין במוכר שביל לחברו. שנקנה ע"י הילוך כיון דשביל אינו עשוי אלא להילוך: מ"ט. דר"א דהילוך קונה: כי לך אתננה. ובהילוך קנאה: אית מתני' אמר. יש משניות דמשמע מהם דעבדים כקרקעות ויש משניות דמשמען שעבדים כמטלטלין: דתנינן תמן. בבבא בתרא ריש פרק חזקת: חזקת הבתים וכו' והעבדים. אע"ג דהתם איירי בחזקת שלש שנים אם אבד שטרו דנאמן לומר לקוחה היא בידו מ"מ משמע דחזקת הקרקעות והעבדים שוים: ה"ג אית מתני' אמר עבדים אינן כקרקעות דתני: נעל לו. העבד לרבו מנעלו: נטל. כליו לפניו לבית המרחץ: אם הגביהו. הרב להעבד ה"ז חזקה: מיליהון דרבנן. דברי רבנן דמייתי בסמוך שמעינן דעבדים כמטלטלין: אין שיעבוד למתנה. הנותן מתנה לחבירו ולא פירש שמקבל על עצמו האחריות אינו חייב באחריותו אע"ג דבשאר שטרות אמרינן אחריות טעות סופר במתנה לא אמרינן הכי: אין גובין מהעבדים. בעל חוב אין גובה חובו מהיתומים אם לא הניח אביהם קרקעות: מאן אינון רבנן. דסברי דעבדים אינן כקרקעות: ארמלתא. אלמנה אחת תפסה שפחה מעזבון בעלה לגבות ממנה כתובתה וכתובת אשה אינה נגבית אלא ממקרקע. *ל"א אע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובת אשה מ"מ תפיסה מהני כי היכי דמהני לבעל חוב ולעולם קסבר דעבדי מטלטלי נינהו ולשון זה נראה עיקר: תפסת תפסת. כיון שכבר החזיקה גובה הימנה דמוספקא ליה אי עבדי כמקרקע דמיין או כמטלטלין ומספיקא אין מוציאין מיד המוחזק: ר' אימי. הוציאה להשפחה מיד האלמנה דקסבר תפיסתה לא מהניא שהיא סברה שהיא משועבדת לה כקרקעות ובאמת לאו שלה היא לכך חזר ר' אימי והוציאה ממנה שאין זו חזקה מעלייתא שלא כיוונה לשם חזקה אלא סברה כיון שמשמשה בחיי בעלה ועדיין היא ברשותה הרי היא שלה וכן עיקר והכי משמע בכתובות פ"ט: ולא

פני משה

עלמו. אבל לא על ידי אחרים, דקסבר חובה הוא לעבד שילא מיד רבו לחירות שאם עבד כהן הוא פוסלו מלאכול בתרומה ואם עבד ישראל הוא אוסרו בשפחה ואין חבין לאדם אלא בפניו וכסף דעל ידי אחרים שאני שכן קבלת רבו גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים הללו חבין לו אלא קבלת הרב ואין הרב נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו הוא ומאליו מקנהו: וחכמים אומרים אף בכסף ע"י עצמו. דקסברי יש קנין לעבד בלא רבו הלכך קונה את עצמו בכסף אפילו על ידי עצמו וכל שכן על ידי אחרים: ובשטר על ידי אחרים. דקסברי זכות הוא לעבד שילא מתחת ידי רבו לחירות וזכין לאדם שלא בפניו: ובלבד שיהא הכסף משל אחרים. דהעבד אין לו כלום דאף מליאה וקבלת מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות על ידי עצמו צריך להיות הכסף משל אחרים שיתנוהו לו על מנת שאין לרבו רשות בו והלכה כחכמים:

גמרא וחתום והעד עדים. כפל לשון הוא: אלו עידי חזקה. שמעידין על החזקה שמע מניה קרקע נקנית בחזקה: או אינן אלא אילו עדי שטר. ואחתום קאי שיחתום בעדי מכירה על השטר: כבר כתיב. וחתום והעד עדים למה לי אלא לעדי חזקה: שדות בכסף יקנו. ופחות משוה פרוטה לאו כסף הוא: ופליג. רבי יוחנן על ההיא דרבי חנינא: ובנביאים ליטרא. מנה שהוא כ"ה סלעים ורבי יוחנן הא קאמר שדות בכסף יקנו דכתיב בנביאים שוה פרוטה הוא: קינטרין. מאה סלעים בכל שקל: בכסף מלא. משמע קינטרין שהוא משקל הגדול: ולא דמייא. וקאמר הש"ס דלא פליג רבי יוחנן דשאני התם כסף כתיב ואפילו שוה פרוטה מיקרי כסף והכא הא דרבי חנינא כתיב שקלים ולא אמר אלא במקום דשקלים כתיבא אבל כסף: התיבון. בני הישיבה על זה הרי האונס דלא נאמר בו אלא כסף חמשים כסף ואפילו הכא את אומר שקלים דסלעים הן ושמע מינה אפילו כסף סתם אמי' רבי חנינא ורבי יוחנן פליג עליה: ודלא כרבי אלעזר. אדלעיל קאי הא דאמרו קרקע נקנית בחזקה דלא כרבי אליעזר דאמר אפי' הילוך בעלמא קונה: עד שעה שיחזיק. עד שיתקן דבר מה בקרקע או נעל או גדר ופרץ כל שהוא: הכל מודים במוכר שביל. בשביל של כרמים איירי שאינו עשוי אלא להילוך אבל שאר דרך עשוי קלת לתשמיש אחר: מה טעמא. דרבי אליעזר דכתיב קום התהלך בארץ אלמא בהילוך קנה. ורבנן ס"ל להביכותי' דאברהם קמ"ל כדאמר בבבלי פרק המוכר פירות: אית מתניתין. כדמייתי להו לקמיה: דתנינן תמן חזקת הבתים כו' והעבדים. אלמא יש לעבדים חזקה לאחר ג' שנים כקרקעות: אית מתניתין אמרה עבדים אינן. כמו הינן כמטלטלין דנקנין במשיכה כמטלטלין דנטל לפניו למרחץ קאמר והיינו כמשיכה: מיליהון דרבנין. דלקמן אמרי עבדים כמטלטלין דאין גובין מן העבדים כקרקעות: דאמר ר' יוסי בשם רבנן. אלין תרתי מילי אין שיעבוד אהריות נכסים למתנה אא"כ כתב לו בפירוש שמקבל עליו אהריות ועוד אמר בשם רבנן אין גובין מן העבדים כקרקעות. ר' יצחק ור' אימי. הן דסברי דאין גובין מן העבדים דארמלתא אחת תפסה אמתא בשביל כתובתה ואמר ר' יצחק הואיל דתפס' תפסה וש"מ דלכתחילה אין גובין ור' אימי נזה להוציא מידה דתפיסה בטעו' הואי דסברה שהיא שלה דגובה מן העבדים ולית היא דידה לפי שעבדי' כמטלטלין הן ואין כתובה נגבית מן המטלטלין מדינא דגמרא: ולא

עין משפט נר מצוה

סו
א מיי' פ"ב מעבדים ה"א סמ"ג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סכ"ו

סז
ב מיי' פ"א ממכירה סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצ סעיף ב

סח
ג ד מיי' שם הי"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קצב ס"ז

סט
ה ו מיי' פ"ב שם סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף כב וטוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף ב ג

ע
ז מיי' פי"ח ממלוה ה"ב סמ"ג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קז ס"א

ציון ירושלים

אלא דאתי הלכה ומפקא מאמשמעותא דקרא והוא דכוית אם כן אמאי לא תנו ג"כ זאת להלכה עוקפת המקרא וע"ע והארכתי בזה כדרוש לשבת הגדול ואכ"מ:

מסורת הש"ס

ויקרא כה – קי.ובין כב ב – לקמן ה"ס – ירמיה לב – לקמן פ"ב ה"ה – בכורות דף ג: וב"ג – בראשית כג – ב"ב דף ק – בראשית יג – שם נח (ב"ב פ"ג) – צי' ב"ב ק:ה – (כתובות פ"ט ה"ג)

שנויי נוסחאות (ממ"ז) קינטרין בד"ו קינטירין. (פי"ז) קינטרין בד"ו קינטירין. (סכ"ס) לאורכה במקצת "לארכה". (פי"ג) מתני' אמרה בד"ו מתני' אמר. (סג"א) זהו בד"ו זו היא.

עין משפט
נר מצוה

עא
א מיי' פ"א מזכיה: סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנ"ב כ"ב

עב
ב מיי' פ"ב מטוען סמ"ג עשין צה טוש"ע שם סי' צה ס"ה

עג
ג מיי' פ"ז מעבדים סמ"ג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסו כ"ט

ולא כקרקעות. השתא מפרש להאי מתני' דאמרה לא כקרקעות ולא כמטלטלין דלא הויין כקרקעות שמעינן מהאי ברייתא דתני קרקעות ועבדי' מכר לו שניהם החזיק בקרקעות לא קנה עבדי' ואם את אומר עבדים כקרקעות כיון שהחזיק בקרקעות החזיק נמי בעבדים דלא יהא אלא מכר לו שתי שדות שקנה אחת בחזקה של חבירתה כדאמר ר' יוסא בשם רבי יוחנן: לא כמטלטלין. נמי דלא חשיבי שמעינן מהאי ברייתא גופה וה"ג אם את אומר עבדים כמטלטלין כיון שהחזיק בקרקעות החזיק בעבדים דתנינן תמן נכסים שאין להן אחריו' נקנין עם נכסים שיש להן אחריו'. כדתנן לקמן בפרקין: בכסף. הא דקתני במתני' בכסף ע"י אחרים ר' ירמיה אמר דוקא מאחר לרבו דאע"ג דס"ל לר"מ חובה הוא לעבד שיצא לחירות שאני גבי כסף שקבלת רבו גרמה לו ואין האחרים הללו חבין לו אלא קבלת הרב והוא עושה לצורך עצמו ומקנהו מאליו: הא מרבו לאחר. שהרב נותן כסף לאחרים ומזכה על ידן להעבד שיצא לחירות לא דהואיל שאין הרב מקבל כלום אינו יכול לחובו שלא בפניו: א"ר זעירא אפי' מרבו לאחר. נמי מהני דמהו מוציא זה האחר מרבו לעצמו של עבד הוא מוציא וכלומר שקבלת אחרים נמי מהני שיזכו ע"י כן להעבד שיצא לחירות ודמיא לשטר שרבו נותן לאחרים והעבד יוצא לחירות לר"ש בן אלעזר דקאמר משום ר"מ הכי כדמסיק טעמיה דר' זעירא לקמן: הילך כסף זה שהלא שדך לחירות. היתה לו שדה משועבדת מיד הלוה וא"ל אחד הילך כסף זה שתצא שדך לחירות לאיש פלוני מהו: א"ל יצאת. שכן זכין לאדם שלא בפניו: זה זיכה לבן דעת. בשביל זה הלוה אבל כשאמר תצא השדה להבקר לא זיכה בה לאדם מסוים כלום: הגע עצמך שהיה חרש. זה הלוה: א"ל איש. כתיב בזכייה ואפי' חרש: דרכו להגדיל. ואפי' בקטן אמרינן דזוכה בכה"ג שכן קבלתו של זה גרמה לו: אתייא דר' זעירא כרשב"א. אדלעיל קאי הא דקאמר ר' זעירא אפי' מרבו לאחר כרשב"א דפליג על תנא דמתני' משמיה דר"מ וס"ל לא אמר ר"מ בשטר על ידי עצמו אלא אף בשטר ע"י אחרים דוקא אבל ע"י עצמו לא דאין לעבד יד לקבל גיטו ולית ליה גיטו וידו באין כאחד: מהו בשטר ע"י אחרים. דקאמר לא שרבו נותן שטר לאחרים וע"י זה יצא לחירות אוף הכא נמי בכסף רבו נותן כסף לאחרים שיצא עבדו לחירות גרסינן: אתייא כרבי. לאו אהאי מתני' קאי הלא אמתני' דפרק השולח מי שחציו עבד וחציו בן חורין כדגרסינן התם דמוקי לה כרבי ואגב דלקמן דאמר מזכה לו ע"י אחר נקט לה הכא: דרבי אמר אדם משחרר חצי עבדו. וקנה ורבנן פליגי עליה התם וס"ל דאין אדם משחרר חצי עבדו ובין בכסף ובין בשטר לא קנה: ולית לרבנן אדם משחרר חצי עבדו. כלומר אם מתני' דהשולה לא אתיא כלל אליבא דרבנן דודאי אדם משחרר חצי עבדו לית להו הלא אי לא משכחת לה חצי עבד אליבא דרבנן הוא דקבעי: אית לון בעבד של שותפות. רבנן מוקמי להאי מתני' דהשולה בעבד של שני שותפין דמכיון שאין לו בו אלא חציו אפי' רבנן מודו דקנה כי שחרריה האי לפלגיה דלא שייר מידי בקנינו: אבל בעבד שכולו שלו שנייא היא. לרבנן ולא קנה אם משחררו לחציו: שהוא כזכה מימינו לשמאלו. כיון דעדיין הוא חצי עבדו אין הציו השני נמי משוחרר שהרי הוא כנותן שטר שחרור מימינו לשמאלו ולאו כלום הוא שאינו מזכהו ע"י אחר: ולית לרבי שהוא כזכה מימינו לשמאלו. ומ"ט דר' דאמר משחרר חצי עבדו קנה: אית ליה. כלומר ודאי אית לרבי האי סברא והכא מיירי במזכה לו השטר ע"י אחר לשחרר חציו והלכך אמר ר' דקנה:
ולית

ולא כקרקעות דתני *קרקעות ועבדים החזיק בקרקעות אם אומר את עבדים כקרקעות כיון שהחזיק בקרקעות החזיק בעבדים דאמר רבי יסא בשם ר' יוחנן [א] היו לו שתי שדות אחת ביהודה ואחת בגליל החזיק בזו שביהודה לזכות בזו שבגליל או בזו שבגליל לזכות בזו שביהודה קנה לא כמטלטלין אם אומר את עבדים כמטלטלין כיון שהחזיק בקרקעות החזיק בעבדים דתנינן תמן [ב] *שהנכסין שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן. בכסף רבי ירמיה אמר מאחר לרבו הא מרבו לאחר לא א"ר זעירא אפי' מרבו לאחר מהו מוציא מרבו לעצמו ר' ירמיה בעא קומי רבי זעירא הילך כסף זה שתצא שדך לחירות א"ל יצאת שתצא שדך להבקר א"ל לא יצאת מה בין זה לזה זה זיכה לבן דעת וזה לא זיכה לבן דעת הגע עצמך שהיה חרש א"ל איש הגע עצמך שהיה קטן א"ל דרכו להגדיל א"ר יונה אתייא דר' זעירא כר"ש בן אלעזר דתני *ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' מאיר אף בשטר ע"י אחרים לא ע"י עצמו מהו בשטר ע"י אחרים לא ע"י עצמו לא רבו נותן שטר לאחרים שיצא עבדו לחירות אוף הכא רבו נותן כסף לאחרים שיצא עבדו לחירות א"ר אבון אתייא כר' *דר' אמר אדם משחרר חצי עבדו ולית לרבנן אדם משחרר חצי עבדו אית לון [ג] בעבד של שותפות אבל בעבד שכולו שלו שנייא היא שהוא כזכה מימינו לשמאלו ולית לר' שהוא כזכה מימינו לשמאלו אית ליה במזכה לו על ידי אחר
ולית

ולא כקרקעות. מהך ברייתא דבסמוך שמעינן דעבדי לאו כמקרקע נינהו: ה"ג קרקעות ועבדים החזיק בקרקעות לא החזיק בעבדים: אם אומר את וכו'. אס"ד דעבדים כמקרקע דמי אפילו אינן עומדין בתוכה קנה: היו לו שתי שדות וכו'. ומכרן לאחר כיון שהחזיק הלוקח באחת מהן קנה שנייה: לא כמטלטלין. ושאין עבדים כמטלטלין נמי שמעינן מהך ברייתא: ה"ג כיון שהחזיק בקרקע החזיק בעבדים: דתנינן תמן. לקמן בפרקין: ה"ג נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות חוקקין וכו'. ולא בעינן צבורי' בתוכה: מאחר לרבו. הא דתנן בכסף ע"י אחרים היינו שהאחר נותן הכסף לרבו: ופריך הא מרבו לאחר לא. פי' אם נתן רבו כסף לאחרים ואמר שע"י קבלה זו יצא עבדו לחירות לא מהני בתמיה אמאי לא מהני: אפילו מרבו לאחר. נמי מהני והא דנקט מאחר לרבו לא אתי אלא למעוטי מרבו לעצמו שאם נתן הרב כסף לעבדו שיצא לחירות ע"י קבלה זו לא מהני כיון דאין כאן נתינה כלל שהרי הוא של הרב דמה שקנה עבד קנה רבו: ה"ג הילך כסף זה שיצא עבדך לחירות א"ל יוצא שתצא שדך להפקר וכו'. וה"פ מעיקרא בעא מיניה אי מהני באומר ע"מ וא"ל דמהני והדר קבעי מיניה אי מהני באומר הילך כסף זה ע"מ שתצא שדך להפקר: מה בין זה לזה. בין שדה לעבד: זה זיכה לבן דעת. המקבל מזכה לעבד שהוא בן דעת לכך מהני משא"כ שדה: ופריך הגע עצמך. שהיה העבד חרש ואינו בן דעת לדבריך אם אמר הילך כסף זה שיצא עבדך החרש לחירות לא מהני: א"ל איש. כלומר הואיל ומינו בני דעת נינהו אמרינן לא פלוג: ופריך הגע עצמך. שהיה העבד קטן שאינו בן דעת וגם רוב קטנים אינן בני דעת לא מהני אם אמר הילך כסף זה ע"מ שיצא עבדך הקטן לחירות: א"ל דרכו. של קטן להגדיל ודמי לבן דעת משא"כ בשדה: אתיא דר"ז. דאמר אפילו מרבו לאחר כרשב"א: אף בשטר ע"י אחרי' וכו'. ופליג אתנא דמתני' דאמר משום ר"מ בשטר ע"י עצמו: לא רבו וכו'. לאו שמעי' דאיירי שרבו נותן שטר לאחרים שיצא עבדו לחירות: ה"ג אף הכא רבו נותן כסף לאחרים שיצא עבדו לחירות: אתיא כר'. הא דארשב"א בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו היינו דוקא במשחרר חצי עבדו וכדמסיק דאי במשחררו כולו למה לא ע"י עצמו וכי לית ליה דגיטו וידו באין כאחת: ופריך ולית לרבנן אדם משחרר חצי עבדו. בתמיה א"כ מי שחציו עבד וחציו בן חורין היכי משכחת ליה: ומשני אית להו. דאדם משחרר חצי עבדו מיהו דוקא בעבד של שני שותפין ושחרר אחד מהן חלקו דלא שייר בקנינו: אבל בעבד שכולו שלו. ושחרר חציו שאני שכשהוא נותן לידו הגט אינו אלא כמזכה מימינו לשמאלו שמעולם לא יצא מרשותו: ופריך ולית ליה לרבי. שזהו כמזכה מימינו לשמאלו ולמה קנה: ומשני אית ליה. בנותן ליד עבד דלא קנה וכי קאמר דקנה היינו במזכה לו ע"י אחר חציו: ופריך
ולית

מסורת הש"ס

ב"ק יב

קידושין כו

בב כג

(גיטין פ"ד ה"ה) בבלי מא ב מב א

תוס' הרי"ד

בכסף ר' ירמיה אמר מאחר לרבו הא מרבו לאחר לא אר"ז אפילו מרבו לאחר מהו מוציא מרבו לעצמו כו' עד סוף הסוגיא רבו נותן כסף לאחרים שיצא עבדו לחירות. הסוגיא כולה צ"ב גדול האיך משכח"ל שרבו נותן כסף וע"ז יצא לחירות איזה דרך קנין הוא ועוד צ"ב כיון דר' יונה מסייע לר"ז מדוע לא פסקו הפוסקים ז"ל כר"ז. ונראה לפענ"ד דס"פ דהכא גרסינן בבבלי במכלתין דף ט' ע"א מתקיף לה ר"ז ב"מ והא לא דמי האי שטרא לשטרי זביני דהתם מוכר כותב שדי מכור' לך והכא בעל כותב בתך מקודשת לי עד סוף הסוגיא וכתב הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דס"פ דגבי כסף דכתיב כי יקח ודאי בעינן שיקח הוא והיינו דלא אקשינן הכי גבי כסף והא לא דמי האי כספא לכספא דזביני דהתם מוכר אומר לו שדי מכורה לך בכסף זה והכא בעל אומר לו בתך מקודשת לי כו' ומפרקינן כיון דכסף תלי בלוקח מקשינן כולהו הויות להדדי כו' ומקשינן הא בזביני נמי הא כתיב שדות בכסף יקנו ואקשו כולהו קניות להדדי וא"ת לאמאי לא אקשי לי' והא לא דמי האי שטרא לשטרא דגט דהתם מקנה כותב והכא קונה כותב וי"ל משום דאיכא למימר דומיא דגיטין דהכא והתם בעל כותב כו' ולדידי קשיא לי דהא שטר קידושין מגירושין ילפינן מויצאה והיתה ולא משטר מכר ומאי קמקשה והא לא דמי לשטר זביני ושקלינן וטרינן מכי יקח כו' וי"ל דודאי קידושי שטר מגירושין ילפינן מיהו עיקר קידושין מדין קנייה הוא ובכולהו קיחה שייכא בהו ובכולהו תנינן נקנית וכיון שכן מנן שטר קידושין

רידב"ז

בכסף ר' ירמיה אמר מאחר לרבו הא מרבו לאחר לא אמר ר"ז אפי' מרבו לאחר מהו מוציא מרבו לעצמו כו' אף הכא רבו נותן כסף לאחרים שיצא עבדו לחירות. הסוגיא הזו צ"ב האיך משכחת לה שרבו נותן כסף ועי"ז יצא לחירות באיזה דרך קנין הוא ועוד צ"ב כיון דר' יונה מסייע לר"ז מדוע לא פסקו הפוסקים ז"ל כר"ז עי' בתוס' הרי"ד והמנא כל הסוגיא דבבלי וירושלמי מבואר היטב בע"ה:

ר' ירמי' בעי קומי ר"ז הילך כסף זה שיצא עבדך לחירות א"ל יוצא שדך להבקר א"ל לא יצאת מה בין זה לזה זה זיכה לב"ד כו'. עיין בחיבורינו שו"ת רידב"ז סי' א' דביארנו הסוגיא הזאת באריכות עיי"ש:

א"ר יונה אתיא דר"ז כרשב"א דתני רשב"א אומר משום ר"מ אף בשטר ע"י אחרים לא ע"י עצמו כו' א"ר אבין אתיא כרבי דרבי אמר אדם משחרר חצי עבדו ול"ל לרבנן אדם משחרר כו' אית ליה במזכה לו ע"י אחר כו' סברין
רבנן

שנויי נוסחאות (פ"ז) שהחזיק בקרקעות נד"ו שהחזיק במטלטלין. (שכ"א) שיצא עבדו לחירות נד"ו שתצא שדהו להבקר.

קרבן העדה

ולית להו לרבנן במזכה על ידי אחר. דקנה ולמאי פליגי: ומשני סברין רבנן הראוי לזכות ע"י עצמו ראוי לזכות ע"י אחר. אבל העבד כיון שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו השליו אינו זוכה ע"י אחר דזכות על ידי אחר ה"ל מטעם שליחות וכל מידי דאיהו לא מצי למיעבד שלוחו נמי לא מצי למיעבד: הגביה. העבד את המציאה ואמר על מנת שאזכה בה אני ולא רבי מהו. מי אמרינן על כרחו זכה בו הוא ורבו זוכה ממנו או דלמא כיון דמתחלה הגביה לצורך עצמו ולא לרבו ה"ל כנותן לו מתנה ע"מ שאין לרבך רשות בהן והא דתנן פ"ק דב"מ מציאת עבדו ושפחתו הכנענים הן שלו היינו בשלא התנה קודם הגבהה שתהיה לעצמו: נשמעינה מן הדא. תא שמע: המודר וכו'. מתני' היא בפ' בתרא דנדרים: תנא ולא ליך. צריך שיאמר ע"מ שאין לבעלך ולא לך רשות בהן: דר"מ עביד יד עבד כיד רבו. וה"ה יד אשה כיד בעלה ואלו לא אמר ולא לך זכתה היא וחוזר הבעל וזוכה ממנה: ופריך במתנה. הוא דאית ליה לר"מ דיד אשה כיד בעלה ויד עבד כיד רבו אבל במציאה איכא למימר דמודה ר"מ לרבנן דזכה לנפשיה: אר"ז לפני ר"מ וכו'. טעמא מפרש מ"ש מציאה ממתנ' וקאמר דשאני מתנה דזוכה מדעת אחר הוא משא"כ מציאה להו מדעת אחר הוא זוכה: כאן. במציאה שהוא כזוכה מדעת עצמו לא כ"ש שיד עבד כיד רבו ולא זכה: ופריך ולמה לא תנן. במתני' שהעבד קונה את עצמו בראשי איברים שאם חיסר רבו ממנו אחד מכ"ד ראשי איברים שאינן חוזרין שיוצא בהן לחירות: מפני המחלוקת. דפליגי תנאי חד אמר היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור וחד אמר אין צריך גט שחרור וכיון דלמ"ד צריך גט הייני בשטר לכך לא תני ליה: מרבו לעצמו לא. דבזה הכל מודים דיד עבד כיד רבו: ה"ג מחלוקת ר"מ וחכמים דתניא האומר הא לך וכו': מה צריכא ליה. כי קמיבעיא ליה מרבו לאחר מהו מי אמרינן כי היכי דיכול העבד להיות שליח לזכות מאחר לרבו ה"נ יכול להיות שליח לזכות מרבו לאחר או דלמא כיון דיד העבד כיד רבו לכך זוכה מאחר לרבו אבל מרבו לאחר לא דה"ל כזוכה מימינו לשמאלו ועדיין לא יצא מרשותו ויכול לחזור בו: השואל את הפרה. מתני' היא בב"מ פ' השואל: ביד שלוחו. ומתה פטור: לית הדא אמרה וכו'. מסיפא דמתני' דייק דתנן א"ל השואל שלחה לי ביד עבדך ושלחה לו חייב השואל באונסין ואס"ד דאין העבד זוכה מרבו לאחר ה"ל כאלו עדיין היא בידו דמשאיל ולמה יתחייב השואל אלא ודאי כשנתנה המשאיל ליד עבדו שיזכה בה בשביל השואל זכה בה השואל לפיכך חייב באונסין: תיפתר. תפרש למתני' בששלחה לו ביד עבדו העברי דלא קנה לגופיה לענין זה ויכול לזכות לאחרים על ידו: תפתריניה. כלומר לעולם אפילו בעבד כנעני איכא לאוקמי מתני' ואפ"ה ליכא למפשט מידי תפרש למתני' באומר לו *המשאיל פתח לה והיא תבא מאליה דמשעבד נפשיה משילחה מאליו ומשום דשלח עבדו עמה לא מיפטר: ותני כן. ותניא נמי הכי: הנהיגה. או שהמשיכה או שקרא לה השואל ובאתה אחריו נתחייב השואל לשלם והיינו כר"י דאמר כשפתח לה ובאה חייב: ה"ג ובאת אחריו: שמע לה מן הדא. פשיט לה מהך מתני' דעירובין פ' חלון:

אבל

מסורת הש"ס

(נדרים פי"א ה"ח) בבלי נדרים פ"ח

פי' קידושין כג

ש"ס כד גיטין מב

פ' קידושין כג ב

[כ"מ פ"ח ה"ג מע"ב פ"ד ה"ד

ערובין פ"ז (ה"ו)

ב"מ לט ב"ב קד]

גי' ס"ואל

הגמרא

ולית לרבנין במזכה לו על ידי אחר סברין רבנן הראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות על ידי אחר ושאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר רבי אומר אע"פ שאינו ראוי לזכות על ידי עצמו ראוי לזכות לו על ידי אחרים. הגביה את המציאה ואמר על ידי שאזכה בה אני ולא רבי על כורחו זכה הוא ורבו או זכה הוא ולא רבו נישמעינה מן הדא [א] *המודר הנייה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות האילו נתונין לך מתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נותנת לפיך תני ולא ליך א"ר זעירא מאן תני ולא ליך ר"מ דר"מ עביד יד עבד כיד רבו *במתנה כרבי מאיר הוא יד האשה כיד בעלה במציאה כרבנין אמר רבי זעירא קומי רבי מנא שנייא היא שהוא כזוכה מדעת אחר א"ל ולא כל שכן היא כה אם שהיא כזוכה מדעת אחר את אומר זכת האשה זכה בעלה כאן שהוא כזוכה מדעת עצמו לא כל שכן זכה העבד יזכה רבו ולמה לא תנינן בראשי איברים שאינן חוזרין א"ר יוחנן בן מרייה מפני המחלוקת אית תניי תני [ב] צריך גט שיחרור אית תניי תני אין צריך גט שחרור פשיטא [ג] *שהעבד מקבל מתנה מאחר לאחר מאחר לרבו מרבו לעצמו לא מאחר לעצמו מחלוקת רבי מאיר וחכמים *אומר הא לך כסף זה שלא יהא לרבך רשות בהן זכה העבד זכה רבו ד"ר מאיר וחכמים אומרים זכה העבד לא זכה רבו מה צריכה ליה מרבו לאחר כשם שהעבד זכה מאחר לרבו כך הוא זוכה מרבו לאחר נישמעינה מן הדא [ד] *השואל את הפרה ושילחה לו ביד עבדו ביד בנו ביד שלוחו לית הדא אמרה שהעבד זכה מרבו לאחר אמר רבי אלעזר תפתר בעבד עברי אמר רבי יוחנן תיפתריניה בעבד כנעני תיפתר באומר לו פתח לה והיא באה מאיליה ותנינן הנהיגה במשיכה קרא לה ובאת אחרון מתחייב בה כשואל רבי זעירא שמע לה מן הדא

אבל

פני משה

ולית לרבנן במזכה לו ע"י אחר. ומ"ט דרבנן דפליגי בזה אדרבי הא ס"ל זכות הוא לעבד וכדאמרי במתני' בשטר ע"י אחרים: סברי רבנן הראוי לזכות ע"י עצמו. אם משחררו לכוליה וראוי לקבל גיטו ע"י עצמו דגיטו וידו באין כאחד ראוי נמי לזכות ע"י אחר אבל זה הני העבד שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו דהוי כמימינו לשמאלו אינו ראוי לזכות ע"י אחרים ורבי ס"ל אפילו בכה"ג ע"י אחרים לעולם הוא ראוי לזכות: הגביה את המציאה. אסתם עבד קאי דקי"ל מציאת העבד לרבו ואם הגביה את המציאה ואמר על מנת שאזכה בה אני ולא רבי מהו: על כורחו זכה הוא ורבו. כלומר בעל כורחו של רבו הוא שהרי זכה הוא זכה רבו דיד העבד כיד רבו או זכה הוא ולא רבו כיון דבשעת הגבהה אמר ע"מ שלא יזכה בה רבי: נישמעינה מן הדא. דתנן בפ' בתרא דנדרים המודר הנאה מחתנו כו' ותני עלה דצריך נמי לומר לה ולא ליך שלא יהא לך רשות בהן לדבר אחר אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך דאי לאו הכי הרי זכתה היא וזכה בעלה: א"ר זעירא. וא"ר"ז התם מאן תנא דבעי נמי ולא ליך ר"מ היא דקאמר הכא בכסף ע"י אחרים ולא על ידי עצמו דיד עבד כיד רבו וכן נמי ס"ל יד אשה כיד בעלה: במתנה כר"מ. השתא פשיט לה דאם במתנה סתים לן תנא התם כר"מ דיד האשה כיד בעלה ויד העבד כיד רבו: במציאה כרבנין. בתמיה כלומר דמכ"ש במציאה דאמרינן יד העבד כיד רבו כדמסיק לקמן: שנייא היא. התם שהוא כזוכה מדעת אחר שזכתה מיד אביה שנתן לה המתנה ולפיכך זכתה היא זכה בעלה: ולא כ"ש היא. מה אם התם שהיא כזוכה מדעת אחר ולא הוא שנתן אביה ואפ"ה את אומר זכת האשה זכה בעלה כאן במציאה שהעבד מדעת עצמו הוא דזוכה ואין כאן דעת אחרת מקנה לו לכ"ש דזוכה הוא וזוכה רבו: ולמה לא תנינן. במתני' שהעבד קונה עצמו בראשי האברין שאינן חוזרין: מפני המחלוקת. דפלוגתא דתנאי היא דאיכא לתנא דסבר שאע"פ כן צריך גט שחרור והלכך לא קחשיב להו במתני' בהדי הנך שהעבד קונה את עצמו בהדא מינייהו: פשיטא. הא שהעבד מקבל מתנה מיד אחר לאחר וכן הוא מקבל מאחר בשביל רבו וכשבאת לידו זכה בו רבו: מרבו לעצמו לא. וכן פשיטא הא לן דמרבו לעצמו לא דלא יצאת מרשות רבו: מאחר לעצמו. אם הוא מקבל בהא מחלוקת ר"מ וחכמים היא כדתני' בברייתא וחכמים אומרים זכה העבד לא זכה רבו. כיון שזה אמר ע"מ שלא יהא לרבך רשות בהן בזה יש לו קנין לעבד: מה צריכה ליה. כי קא מיבעיא לן מרבו לאחר מהו מי אמרינן דיד העבד כיד רבו והוי כמי שלא יצא מרשות רבו ולא זכה בו האחר או דילמא כשם שהעבד זוכה מאחר לרבו כך הוא זוכה מרבו לאחר: נישמעינה מן הדא. דתנן בפרק השואל: ושילחה לו ביד עבדו. וקתני התם אם אמר לו השואל שלח לי ביד עבדך ומתה בדרך חייב השואל באונסין ולית הדא אמרה שהעבד זוכה מרבו לאחר והוי כאלו בא ליד השואל דאי אמרת אין העבד זוכה מרבו בשביל אחר אמאי חייב הא יד העבד כיד רבו והוי כאלו עדיין ברשות המשאיל: תיפתר בעבד עברי. ואין ראיה מהתם: אמר רבי יוחנן. לעולם תיפתרינה למתני' דהתם בעבד כנעני ואפ"ה לא תיפשוט מידי דתיפתר באומר לו השואל פתח לה לדרך והיא באת מאליה דמיד כשיצאת מרשות הבעלים עומדת ברשות השואל וכדתנינן הנהיגה השואל או משכה או קרא לה ובאת נתחייב זה האחרון בה כשואל גמור: ר' זעירא שמע לה מן הדא. מתני' דעירובין שאינו זוכה מרבו לאחר:

אבל

עין משפט נר מצוה

עד
א מיי' פ"ז מנדרי' סוש"ע יו"ד סי' רכב ס"א

עה
ב מיי' פ"ה מעבדים סמ"ג עשין פז טוש"ע שם סי' רסז סכ"ז

עו
ג מיי' פ"ד מזכיה סוש"ע ח"מ סי' רמג ס"ד

עז
ד מיי' פ"ז משאלה ופקדון ה"א סמ"ג עשין נב טוש"ע חו"מ סי' שמ סעי' ה ו

רידב"ז

רבנן הראוי לזכות ע"י עצמו ראוי לזכות ע"י אחר כו' רבי אומר אע"פ שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו ראוי לזכות ע"י אחר. פי' וא"כ רשב"א דס"ל דלא אמרינן גיטו וידו באין כאחד אלא דמקבל רק ע"י אחרים אלמא סבר אע"פ שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו ראוי לזכות ע"י אחר ע"כ ס"ל כרבי דאי כרבנן הא אמרי שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו אינו ראוי לזכות ע"י אחר ושיטת הש"ס דילן דזכיה אינה מטעם שליחות ולכו"ע יכול לזכות ע"י אחר אע"פ שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו רק דאינו יכול לעשות שליח במידי דאיהו לא מצי למיעבד משא"כ בזכיה וא"כ מיבעיא לן בש"ס דילן אליבא דרשב"א אם יכול לעשות שליח משום דאיהו לא מצי למיעבד משא"כ בזכיה ושיטת הש"ס דילן הא דפליגי רבי ורבנן הוא בגזה"כ כמבואר כ"ז במס' גיטין דף מ"א ע"ב ע"ש היטב ועיין בדברינו לעיל במסכת גיטין בפ"ב דמבואר הסוגיא הזאת באריכות בעזרת השם ודו"ק: **הגביה** את המציאה ואמר ע"י שאזכה בה אני וכו' נשמעינה מן הדא המודר הנייה מחתנו כו' תני ולא ליך אר"ז מאן תני ולא ליך ר"מ כו' במתנה **כר"מ** הוא **יד** האשה כיד בעלה במציאה כרבנן. בתמיה והשתא מפרש הפשיטות כיון דבמתנה **כר"מ יד** האשה **כיד** בעלה הה"ד **במציאה** כר גבן הר"ז

תוס' הרי"ד

קידושין הו"ל למילף מקנית שטר וביני מה התם מקנס כותב לה הכא הוא"ל שיכתוב שמקנה עכ"ל ז"ל וסגה פיתא במכלתין דף ס' ע"א וקנים נמי יכולה לשוי' מה שויס בכסף

שנויי נוסחאות (בג"ס) במשיכה נד"ז המשיכה.

א *אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו לית הדא אמרה שאין העבד זוכה מרבו לאחר תיפתר כרבי מאיר דרבי מאיר עבד יד העבד כיד רבו והתני אשתו דרבי מאיר עבד יד האשה כיד בעלה רבי חנינה בשם רבי פינחס תיפתר כהדין תנייא *דתני אשתו אינה פודה לו מעשר שני רבי שמעון בן אלעזר אמר משום ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני והדין תנייא דרבי מאיר עביד יד העבד כיד רבו ולא יד האשה כיד בעלה *רבי זעירא ורבי חייה בשם רבי יוחנן נראין דברים ב שיזכה העבד בגט שיחרור שיש לו גט שחרור ג *ואל יזכה בגט אשה שאין לו גט אשה אין תימר מתניתא היא ד הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכת לו *עוברה עשו אותו כאחד מאיבריה רבי בא בר חייה בשם רבי יוחנן נראין דברים שקיבל העבד גט שחרור *ואל יקבל גט כוותין אין תימר משנה קודמת הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכת לו עוברה עשו אותו כאחת מאיבריה *פלונית שפחתי עושה אני לה כתב שלא תשתעבד רבי לעזר ורבי שמעון בן יקים אעלון עובדא קומי רבי יוחנן אמר לא הכל ממנו לשעבד בניה מה הם ה עבדים מה שייר בה מעשה ידיה ר' אבא ור' יוסי תריהון אמרין דרבי היא דרבי אמר אדם משחרר חצי עבדו ו *כתב כל נכסיו לשני עבדיו כאחת שניהן יצאו לחירות ושניהן צריכין לשחרר זה את זה רב יהודה בשם שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן דרבי היא דרבי אמר אדם משחרר חצי עבדו א"ר זעירא לר' בא לית הדא אמרה שהעבד זכה מרבו לאחר א"ל

מה

פני משה

אבל אינו מזכה. העירוב לא ע"י בנו כו' וש"מ שאין העבד זוכה מרבו לאחר: תיפתר. מתני' דהתם כר"מ וס"ל אפילו מרבו לאחר לא: והתני. התם ברישא אשתו דיכול לזכות העירוב ע"י אשתו ואי דר"מ הא עביד נמי יד האשה כיד בעלה: תיפתר כהדין תנייא. אליבא דרבי מאיר דאשכחן דפליגי אליביה דר"מ: דתני אשתו אינה פודה לו מעשר שני. כלומר בלא חומש דכשהבעלים פודין מעשר שני שלהן מוסיפין חומש ויד האשה כיד בעלה: והדין תנייא. דעירובין כרשב"א ס"ל דאמר התם משום ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני דכאחר דמיא ואם כן אשכחן להדין תנייא דס"ל משום ר"מ יד העבד כיד רבו אבל אין יד האשה כיד בעלה: נראין דברים שיזכה העבד בגט שחרור. בשביל עבד חבירו: ואל יזכה בגט אשה. לקבל מיד בעלה שאינו בתורת גיטין: אין תימר מתניתא היא. ואם תקשה לדברי מהאי ברייתא דקתני אם היתה עוברה זכה לו שאני עוברה שעשו אותו כאחד מאיבריה ומפרש לה רבי בא מאי קושיא הוי ליה למימר מהאי ברייתא: רבי בא בר חייה בשם רבי יוחנן. הכי קאמר לה ר' יוחנן דנראין דברים שיקבל העבד גט שחרור ואל יקבל גט כוותין כמו כוותיה כלומר אם אותו העבד הוא כמותו דשניהם מרב אחד הן אל יקבל דיד עבד כיד רבו ולא יצא מרשות רבו ואע"ג דהעבד מקבל גט שחרור לעצמו התם משום דגטו וידו באין כאחד הן ולא אמרו העבד מקבל גט שחרור בשביל חבירו אלא מרבו של חבירו והשתא שייכא שפיר האי קושיא: אין תימר משנה קודמת היא הרי את שפחה וולדך בן חורין ואם היתה עוברה זכת לו. אלמא דמקבלת היא גט שחרור לצורך עוברה אפילו מיד רבה שלה הא ל"ק דשאני עוברה שעשו אותו כאחד מאבריה דעובר ירך אמו הוא והוי ליה כמו שהקנה לה אחד מאבריה: פלונית שפחתי. מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי עושה אני לה כתב שלא תשתעבד מהיורשין לאחר מותי: אעלון עובדא. שאלו הלכה למעשה מרבי יוחנן וא"ל לא הכל ממנו לשעבד כלומר לא כל הימנו להוב ולהפסיד בניו אלא אמרינן בניה מה הן עבדים דאין זה לשון שחרור ולא לשון הפקר ומה שייר בה מעשה ידיה שלא ישתעבדו היורשין בעבודתה ולהקל מעליה ממעשה ידיה הוא דקאמר אבל בניה עבדים הן דאין כופין אותן לשחררה: דרבי היא. אדלעיל קאי הא דאמרינן אם היתה עוברה זכת לו לא קשיא על הא דאמרן אין העבד מקבל גט להבירו מיד רבו שלו דהאי ברייתא כרבי אתיא דאמר המשחרר חצי עבדו קנה והאי עובר נמי כחצי גופה הוא: כתב כל נכסיו לשני עבדיו כאחת. וקס"ד השתא דמיירי שאמר הרי נכסי לפלוני עבדי והרי נכסי לפלוני עבדי והרי זה כמשחרר חצי עבדו: שניהן יצאו לחירות. כדין הכותב כל נכסיו לעבדו דיוצא לחירות: ושניהן צריכין לשחרר זה"ז. שהרי כל אחד קנה החצי של חבירו: לית הדא אמרה. וכי לא שמענו מכאן שהעבד זוכה מרבו בשביל אחר שהרי כשאמר להאחד הרי נכסי לפלוני עדיין הוי עבד הוא וקתני משחררין זא"ז והא קי"ל לעיל דאין העבד זוכה גט שיחרור לחבירו מיד רבו שלו:

מה

קרבן העדה

אבל אינו מזכה. העירוב לכל בני המבוי לא ע"י בנו וכו': לית הדא אמרה. וכי לא שמעינן מהכא שאין העבד כנעני זוכה מיד רבו לאחר: תיפתר. תפרש למתני' דאתיא כר"מ דאמר יד העבד כיד רבו מאחר לעצמו וה"ה מרבו לאחר וכי קמיבעיא ליה לרבנן דקסברי מאחר לעצמו זכה העבד איכא למימר דמרבו לאחר נמי זכה העבד: ופריך והתני. ברישא דמתני' דמזכה ע"י אשתו ואס"ד מתני' כר"מ והא איהו הוא דאמר דיד האשה נמי כיד בעלה א"כ כי היכי דקאמרת לר"מ אין העבד זוכה לאחר מרבו אשתו נמי דהא אשה ועבד דמיין להדדי: תיפתר כהדין תנייא. תפרש למתני' דאתי כר"מ אליבא דהאי תנא וה"ה דהוי מלי לשנויי הכי אמתני' דהשואל אלא דעדיפא מיניה משני: ה"ג אשתו אינה פודה לו מע"ש רשב"א אומר משום ר"מ אשתו פודה לו מע"ש וכ"ה בעירובין וה"פ אם היה לאשתו מעות שאין לבעלה רשות בו כגון שנתן לה בעלה מתנה דקנתה לגמרי ואין הבעל אוכל פירות ואמר לה בעלה שתפדה בו מע"ש שלו אינה פודה בלא חומש דידה כידו והבעלים שפודין מע"ש שלהם מוסיפין חומש ורשב"א אומר דפודה לו מע"ש בלא חומש שאין ידה כידו והויא לה כאיש אחר שאינו מוסיף חומש: והדין תנייא. והאי תנא כלומר רשב"א הוא דאמר משום ר"מ אע"ג דיד עבד כיד רבו אפ"ה אין יד אשה כיד בעלה: שיזכה עבד בגט שחרור. שיהיה שליח לקבל גט שחרור של חבירו כיון דאיתיה בתורת שחרור מלי נמי להיות שליח: שאין לו גט אשה. שאינו בתורת גיטין וקידושין: אין תימר מתני' היא. א"ת דמפורש בברייתא דעבד נעשה שליח לקבל גט שחרור של חבירו מרבו שלו שעוברה כעבד אחר דמיא: זכתה לו. לעובר בקבלת גט זה להיות משוחרר: עוברה עשו אותו כאחד מאיבריה. כלומר עובר ירך אמו וה"ל כמשחרר חצי עבדו דקנה אפי' קיבל העבד עצמו שטר שחרור דהוי בחצי עבד אמרינן גטו וידו באין כאחת אבל לאחר לא שמעינן ממתני': נראין הדברים שיקבל העבד גט שחרור. לעצמו שגטו וידו באין כאחת: ואל יקבל גט כוותין. כלומר שאינו כשר לקבל גט חבירו שהוא עבד דכוותיה כיון דאינו בן ברית אינו בתורת שליחות: א"ת מתני' קודמת. כלומר ברייתא השנויה לפני ר"י פליג עליה: אם היתה עוברה זכתה לו. אע"פ שהיא שפחה מקבלת גט עוברה שהוא עבד: עוברה עשו אותו כא' מאיבריה. דעובר ירך אמו וה"ל כמשחרר חצי עבדו אבל לאחר לא: אעלון עובדא. העלו מעשה כזה לפני ר' יוחנן באחד שאמר קודם מיתתו פלונית שפחתי אני עושה לה כתב שלא תשתעבד מה דינה מי אמרינן כיון דלא אמר לשון שחרור ולא לשון הפקר לאו כלום הוא או לא: אמר לא כל הימנו לשעבד. פי' אר"י לאו כל כמינייהו דיורשים לשעבד בה דמצוה לקיים דברי המת: בניה מה הם. שאלו לר' יוחנן בניה שתלד מכאן ולהבא מק הם מי אמרינן דמשוחררת היא או לא: עבדים. פשיט להו ר"י דבניה עבדים הם: מה שייר בה. הא דקאמר שלא תשתעבד היינו שלא יטריחוה בעבודתם ושיהיה מעשה ידיה לעצמה: דרבי היא. הא דאמרי' דלשון זה מהני לעצמה למעשה ידיה אבל לא לבניה אתיא כר' דאמר משחרר חצי עבדו: לשני עבדיו כאחת. שכתב כל נכסי נתונין לפלוני ופלוני עבדי: ושניהן צריכין לשחרר זה את זה. שכל אחד זכה בחבירו מחליתו: דרבי היא. דכשכתב לפלוני ופלוני ה"ל כאומר חצי לזה וחצי לזה ולא שחרר אלא חליו שהרי חליו השני עדיין עבד הוא שהרי נתנו לחבירו אלא כרבי אתיא דאמר אדם משחרר חצי עבדו: לית הדא אמרה. מי לא שמעינן מהכא שהעבד זוכה מרבו לאחר שהרי עדיין עבדו הוא ואיך זוכה בנכסים אלא ודאי שכל אחד זוכה בשביל חבירו וקשיא מתניתין דעירובין אבל לא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים דפשט ר"ז לעיל בשמעתין מינה שאין העבד זוכה מרבו לאחר: א"ל.

מי

תוס' הרי"ד

בכסף אף יציאה בכסף למר אביי יאמרו כסף מכניס כסף מוציא סניגור נעשה קטיגור כו' א"ה שטר נמי כו' מילי דהאי שטרא למוד כו' ונכה לכאורה הפירוש דהגמ' נקיט יציאה לגוי' מה הויה בכסף אף יציאה בכסף פירושו הוא דהבעל יתן לה הכסף ותתגרש בכסף זה שיתן לה הבעל לפיכך אמר אביי יאמרו כסף מכניס כסף מוציא סניגור כו' דאי ס"ד דהאשה תתן הכסף א"כ מאי הוי סניגור קטיגור הא כך שורת הדין נותן דמתחלה נתן לה כסף וקידשה ואח"כ נותנת לו כסף להוציאה ממנו וכמו במקח וממכר מתחלה מכר השדה ונטל דמים מהלוקח ואח"כ כשנותן מוכר דמים ללוקח חוזר וקונה ממנו ואינו שייך סניגור קטיגור אלא ע"כ דהסיקש יציאה להוי' הוא כמו בהויה נותן הבעל כן בגירושין נותן הבעל הכסף ולא דאקשינן כמו בהוי' נותן הקונה הכסף ז"א אלא כמו דבהוי' נותן הבעל כן ביציאה נותן הבעל וא"כ לפ"ז לפי מה דגרסינן במס' גיטין דף מ"ט ע"ב והפדה לא נפדתה או חופשה לא ניתן לה מקיש שטר לכסף ובדף ל"ט ע"ב פרש"י ז"ל דכמו

כן

רידב"ז

אר"ז קומי ר"מ שניא הוא שהוא כזוכה מדעת אחר משא"כ ביציאה י"ל דגם ר"מ מודה דיש קנין לאשה בלא בעלה וע"כ מיבעיא במציאה ולא איפשיטא האיבעיא א"ל ולא כ"ש הוא מה אם מתנה שהוא כזוכה מדעת אחר זכה בעלה מציאה לא כ"ש ודוק:

ר"ח

שנויי נוסחאות (פ"מ) שני רבי שמעון בנ"ו שני הדין תנייא דרבי.

עין משפט נר מצוה

עח
א מיי' פ"ו מעירובין כמ"ג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסו ס"ס

עט
ב מיי' פ"ט מעבדים טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף כס

פ
ג מיי' פ"ו מגירושין טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף לא

פא
ד מיי' פ"ז מעבדים ה"ה

פב
ה מיי' שם ה"ד כמ"ג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף פו

פג
ו מיי' פ"ו שם כמ"ג שם טוש"ע שם סעיף נט

מסורת הש"ס

עירובין עט

(תוספתא מ"ש פ"ד) עיין קידושין דף כד א

גיטין פ"ב (ה"ו)

עי' גיטין כג ב וש"נ

תמורה כס

עיין גיטין דף מ

יס דף מב

מה את סבר משזכו בנכסים יצאו לחירות אלא כאחת עבדים ונכסים יצאו לחירות *הרי את בת חורין וולדך עבד וולדה כיוצא בה דברי רבי יוסי הגלילי וחכמים אומרים לא עשה כלום אמר ר' אלעזר כך פירשה ר' הושעיה אב המשנה שניהן בן חורין ר' אימי בשם ר' יוחנן שניהן עבדים על דעתיה דר' יוחנן ניחא מחלוקת על דעתיה דר' אלעזר מה איכא מחלוקת אלא [א] כיני דבריו קיימין דברי ר' יוסי הגלילי וחכמים אומרים לא עשה כלום מהו לא עשה כלום אמר ר' לעזר כך פירשה רבי הושעיה אבי המשנה שניהן בן חורין ר' אמי בשם ר' יוחנן שניהן עבדים וכרבי דרבי אמר אדם משחרר חצי עבדו:

הלכה ד מתני'

*בהמה גסה במסירה ובהמה דקה בהגבהה דברי ר' מאיר ור' אלעזר וחכמים אומרים בהמה דקה נקנית במשיכה: **גמ'** *רב הונא אמר [ב] אין מוסירה קונה (אלא) בניכסי הגר רב חזקיה ר' בא ר' לעזר שאל היו לו עשרה גמלים קשורים זה בזה מסר לו מוסירה של אחת מהן כולהם קנה או לא קנה אלא אותו שמסר לו בלבד רב חסדא אמר [ג] *משוך את הבהמה זו לקנותה קנה לקנות וולדותיה לא קנה לקנותה היא וולדותיה קנה אילו האומר לחבירו משוך את הבהמה זו שתקנה משוי שלה שמא לא קנה א"ר יוסי הדא דתימר בשלא היתה הבהמה עוברה אבל אם היתה עוברה עשו אותה כמשאה *ר' אבא רב הונא בשם רב ההן דנגיד בזקה והיא מבזעה בידה לא חייב בה אמר ר' יוסי בי ר' בון לכן צריכה אפי' למעלה לגו חנותא דלא איתכוין אלא דלא יסבה בר חורין מהו

קרבן העדה

נוי סברת שתחלה זוכין בנכסים ואח"כ יוצאין לחירות על ידי שמשחררין זה את זה אלא בנכסים ובגופן זוכין כאחת וה"ל כאילו זיכה להן ע"י בן חורין או שכל אחד זוכה בחלקו שהרי הזכיה בנכסים ושחרורו באין כאחד: הרי את בת חורין. האומר לשפחתו מעוברת הרי את בת חורין בגט שחרור זה וולדך עבד: וולדה כיוצא בה. משוחרר: אב המשנה. אב לשון אדון כלומר שבקי בהם במשניות: שניהן בן חורין. הא דאמרו חכמים לא עשה כלום היינו בשניהם ב"ח: שניהן עבדים. אפילו השפחה אינה משוחררת דה"ל משחרר חצי עבדו: ופריך כ"ד דר"י וכו'. פי' הניחא לר"י איכא מחלוקת בין ר"י וחכמים דלר"י שניהן ב"ח ולרבנן שניהן עבדים אלא לר"א דאמר אף לרבנן שניהן ב"ח במאי פליגי: אלא כיני. כן היא לשון הברייתא דר"י הגלילי אמר דבריו קיימין וחכמים אומרים לא עשה כלום ועלה פליגי ר"א ור"י: וכרבי. והא דאר"י הגלילי דבריו קיימין אע"ג דעובר ירך אמו הוא אתיא כרבי דאמר אדם משחרר חצי עבדו:

והלכה ד מתני' במוסירה. בעלים מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה אבל במשיכה לא מיקניא דאין דרכה בכך להוליכה לפניו: בהגבהה. ולא במשיכה: **גמ'** ה"ג אין מוסירה קונה בנכסי הגר וכ"ה בבבלי פ"ק דב"מ. וה"פ דמוסירה היינו אדם המוסר דבר לחבירו ובנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני: בנכסי הגר. שמת ואין לו יורשין וכל הקודם בנכסיו זכה בהן: כולהם קנה. שהרי כולן נגררים אחריהם וה"ל כאלו מסר לו כולן או דלמא בעינן שימסור לו כל אחת ואחת ולא קנה אלא אותה שמסר לו: לקנות וולדותיה. שא"ל משוך בהמה זו וקני וולדותיה ולקנות לחוד ודאי לא מהני דמשמע אתה התכוין לקנות אני איני מקנה לך: לא קנה. ואיירי בשעדיין לא נתעברה וכדמסיק: ופריך אלו האומר לחבירו משוך בהמה זו שתקנה משוי שלה. לקנות הכלים שעליה ולא אותה: שמא לא קנה. בתמיה הא ודאי קנה וא"כ ה"ה האומר משוך בהמה זו לקנות ולדותיה קנה: הדא דתימר. הא דאר"ח לקנות ולדותיה לא קנה בשלא היתה הבהמה מעוברת באותה שעה אבל אם היתה מעוברת מודה ר"ח דה"ל כמשאה של בהמה דקנה: ההן דנגיד. האי מאן דמשיך כוד מלא יין ונתבקע הכוד בידו ונשפך היין: לא חייב בה. בתמיה דודאי חייב אף על גב שלא כיון לקנות הכוד אלא היין מהני משיכת הכוד להתחייב על היין והוא הדין במשוך הבהמה לקנות המשא שעליה קנה: לכן צריכה. לא נצרכא אלא אפילו לא נתכוין לקנות אפילו היין אלא שמשך הכוד להעלותו לתוך החנות כדי שלא יקחנה אינש אחרינא אפ"ה חייב במשיכה זו אם נשברה תחת ידו: ה"ג דלא יזכה בה חורין. וכ"ה במסכת ע"ז: מהו

פני משה

מה את סבור משזכו בנכסים. כל אחד החצי ואח"כ משחררין זא"ז וכדקס"ד הא ליתא אלא הכא מיירי כאחת שכתב בשני שטרות כל נכסיו לזה וכל נכסיו לזה וזיכה להן ע"י השליח בבת אחת וזכו בנכסים ובשחרורן כאחת דכיון דזיכה להם בבת אחת נפקי כולהו מיניה וקנו הנכסים ועצמן ואפילו אליבא דרבנן. והכי מסיק לה בפרק השולח דף מ"ב: הרי את בת חורין וולדך עבד וולדה כיוצא בה. בן חורין דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה הולד לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה: כך פירשה רבי הושעיה אב המשנה. לדברי הכמים הא דאמרי לא עשה כלום לענין שתהיה שפחה אלא שניהן בן חורין הן: רבי יוחנן. מפרש מאי לא עשה כלום ששניהן עבדים דהואיל דשייר לולד גם היא לא קנתה עצמה ב"ח: ומקשי הש"ס על דעתיה דרבי יוחנן ניחא. דמחלוקת היא לדברי רבי יוסי הגלילי שניהן ב"ח ולהכמים שניהן עבדים אלא ע"ד דרבי אלעזר משום ר' הושעיה מה איכא מחלוקת בין ר"י הגלילי להכמים: אלא כיני. הכי גרסינן בדברי רבי יוסי הגלילי דבריו קיימין קאמר היא בת חורין וולדה עבד והכמים אומרים לא עשה כלום והשתא שפיר פליגי בפירוש דברי חכמים דרבי אלעזר מפרש שניהן ב"ח קאמרי ורבי יוחנן אמר שניהן עבדים: וכרבי. הא דר' יוסי הגלילי כרבי אתיא דאמר המשחרר חצי עבדו קנה וה"נ כחצי עבדו הוי וכהאי אוקמתא דלעיל כרבי והלכך ס"ל דבריו קיימין:

הלכה ד מתני' בהמה גסה במסירה. היא נקנית שהבעלים מוסרין אותה ללוקח באפסר או בשערה: והדקה בהגבהה. ולא במשיכה: והכמים אומרים בהמה דקה נקנית במשיכה. ופסק הלכה בין בהמה גסה בין בהמה דקה נקנין במשיכה וכ"ש בהגבהה ומשיכה קונה בסמטא שהיא זוית של רשות הרבים ובחצר של שניהם ומסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם והגבהה קונה בכל מקום וכל מה שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה מלבד בהמה דקה שאע"ג דאפשר בהגבהה מ"מ נקנית במשיכה משום דמסרכא שהיא מתחזקת בצפרניה תמיד לאחוז ע"ג הקרקע:

גמ' אין מוסירה קונה בנכסי הגר גרסינן. וכדאמר רב הונא נ"כ בבבלי פ' שנים אוחזין דף י"ח ומפרש התם טעמא דלשון מוסירה כאדם המוסר דבר לחבירו ובשלמא מחבירו קני דקא מסר ליה חבריה אבל במציאה ובנכסי הגר מאן קא מסר ליה דליקני: עשרה גמלים קשורים. ואמר לו לקנות כלם ואם קנה אותם במוסירה של אחת מהן: לקנותה קנה. וכגון דאמר לו משוך וקני אבל לקנות לא מהני דמשמע את התכוין לקנותה ואני איני מקנה לך: לקנות וולדותיה לא קנה. דמשיכה דבהמה לא מהני לוולדותיה: היא וולדותיה קנה. מיגו דמהני משיכה לדידה מהני לוולדותיה: אילו האומר לחבירו. אלקנות ולדותיה דקאמר לא קנה פריך וקס"ד שהבהמה מעוברת היא ומי גרע ולדותיה ממשא שעליה: הדא דתימר בשלא היתה הבהמה עוברה. אלא שאמר לו לקנות ולדותיה שכבר ילדה ולא מהני משיכה דידה לולדותיה אבל אם היתה עוברה הוי כמשאוי שלה וקנה: ההן דנגיד בזקה. מי שמשך כוד של יין מחבירו ומיירי שלא פסק דמיו: והיא מבזעה בידיה. ונקרע הכוד ונשפך היין לא חייב בה דכיון דלא פסק דמיו אכתי לא סמכא דעתיה והינה עומדת ברשות הלוקח: לכן צריכה אפילו למעלה לגו הנותא. לא צריך רב להשמיענו אלא בכה"ג שאפילו משך הכוד להכניסה להנות שלו אינו חייב באחריותה דאכתי לאו שלו הויא: דלא איתכוין. להעלות' להנותו אלא שלא יקחנה גבר אחר ומיהו לא נתכוין לקנותה עכשיו עד שיפסוק עמו הדמים וכשאינה ברשותו הוי: מהו

מסורת הש"ס

תמורה דף כה קידושין סט

קידושין דף כה ב

ב"מ דף יב א

(כ"ב פ"ג ס"ה)

(פ"ז פ"כ ס"ו)

עין משפט נר מצוה

פד
א מיי' פ"ז מעבדים ה"ט

פה
ב מיי' פי"ז מאבדה ס"ע סמ"ג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' רעא סעיף ב

פו
ג מיי' פ"ב ממכירה טוש"ע שם סי' קנו סעיף א

רידב"ז

ור"ח אמר משוך את הבהמה זו לקנותה קנה לקנות וולדותיה לא קנה כו'. ופריך אילו האומר משוך את הבהמה זו שתקנה משאוי שלה שמא לא קנה ע"ז אמר ר' יוסי הדא דתימר בשלא היתה הבהמה עוברה אבל אם היתה עוברה עשו אותה כמשאה. פי' דלא קנה בפרה עם משאה רק המשא ששייך לה אבל במשא סתם שאינו משאה שאינו שייך לבהמה לא קנה ע"כ אמר ר"י הדא דתימר בשלא היתה הבהמה עוברה אבל אם היתה עוברה הוי כמשאה באמת ומה דאמר ר"ה לקנות וולדותיה לא קנה משום דלא הוי כמשאה אלא משא אחרת ולא קשה מאומר משוך פרה זו לקנות משא שלה משום דדוקא משא שלה משא"כ משא שאינו שלה ע"כ אם היתה עוברה הוי כמשאה שלה וקנה ודוק: ר' אבא ר"ה בשם רב ההן דנגיד בזיקה כו'. פי' ולא הי' פוסק דמים לא אתכוין

תוס' הרי"ד

כן סוקס כסף לשטר א"כ כמו בשטר נותן האדון השטר לעבד שילא לחירות אף בכסף נותן האדון הכסף לעבדו שילא לחירות וכמו הכסף דקידושה א"כ לפ"ז מובן מאי דס"ל לר"ז אפילו מרבו לאמר ומה דלא פסקו הפוסקים ז"ל כן הוא משום הא דאביי יאמרו כסף מוציא כסף מכנים סניגור נעשה קטיגור והא דר"ז לא ס"ל הסבר' גבי עבד דסניגור וכו' וס"ל גבי יציאה בכסף דלא מהני הוא משום טעמי' דרבא שם בדף ס' דוכתב לה בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף אבל ו"א לדעת הרשב"א ז"ל דכתב דאין סניגור נעשה קטיגור והא דלא אמרינן כן באמה העברי' דאין סניגור נעשה קטיגור שא"ס דלא משוב סניגור רק באשה דנכנסה לאישות ע"י כסף והוי סניגור משא"כ באמה העברי' שלא משוב סניגור דלא נכנסה רק נשם שפחות ע"ש א"כ לפ"ז בעבד דלא שייך זאת א"כ קשה למה לא פסקו הפוסקים ז"ל כר"ז ורק לפי' התוס' ז"ל בדף ס' ע"א ד"ה סניגור דמחלקין בין אמה העבריה דלא אמרינן סניגור כו'. וז"ל וי"ל דבאמה העברי' ל"ל הכי לפי שמתחלה כשאבי' מכרה לשפחות הוא מקבל הכסף מן האדון א"כ כשהוא רוצה לפדותה דין הוא שיקבל האדון הכסף אבל איש שמקדש אשה הכל בא על ידו בין בקידושין בין בגירושין והתם שייך למיפרך יאמרו כסף מכנים כו' א"כ לפ"ז בעב"כ אם נימא דהאדון נותן הכסף אמרים יהי' סניגור נעשה קטיגור אבל ו"א דע"כ אין כוונת התוס' ז"ל כן דא"כ יקשה באמת מנ"ל לאביי דאינה מתגרשת בכסף ולא מקשינן יציאה להוי' משום דיהגו

שנויי נוסחאות (ש"ס) אלא כ"ס בד"ו.

גליון אפרים

שמא לא קנה. נ"ב נ"ל שמא קנה. (כלומר לכן לקנות וולדותיה לא קנה ועיין בבבלי בב"מ פ' ע"ב) א"ר יוסי (בב"ב ברים פרק ג' סגרסא א ר נסה) הדא דתימר בשלא היתה עוברה אבל אם היתה עוברה עשו אותה כמשא מאבריה כנ"ל וכן איתא בב"ב שם:

מהו שתקנה בשער הפחות אמר ר' חגיי בשם ר' יוסי מתניתא אמרה שאינה נקנית בשער הפחות דתנינן תמן א *המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרין מדד עד שלא פסק דמיו אסורין אם אומר את שת[ק]נה לו בשער הפחות אפילו מדד עד שלא פיסק ויעשה כמי שפיסק עד שלא מדד ויהיו דמיו מותרין שמואל אמר ההין דנסב בזגיתא והיא מתחטפא מי חייב בה אמר רבי שמואל בר אבודמא הדא דתימר בצור וחברותיה בקיסרין ובחברותיה ברם הכא עד כדון אורחיה מחזרה למתקלה רשב"ל בשם רבי ינאי ב *המוכר צאן לחבירו כיון שמסר לו משכוכית קנה מהו משכוכית אית דאמרין חוטרא ואית דאמרין שרקוקיתה ואית דאמרין נגדתא ר' יעקב בר אחא רבי שמעון בר אבא בשם רבי יהושע בן לוי ג *המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דליו קנה ר' אמי בשם ר' יוחנן המוכר בית לחבירו כיון

פני משה

מהו שתקנה. לו בשער הפחות דנהי דלא הוי כשלו דלכתי לא סמכא דעתיה מפני שלא פסק דמיו כשער הפחות מיהת ליקני ליה דמסתמא היה מתרצה בזה או דילמא אמרינן כיון שאינו עומד ברשותו פטור הוא לגמרי ואפילו כשער הפחות אינו חייב לשלם לו : דתנינן תמן. בפרק השוכר את הפועל המוכר יינו לעכו"ם ופסק עמו המעות עד שלא מדד לתוך כליו של עכו"ם : דמיו מותרין. דקי"ל משיכה בעכו"ם קונה כמו בישראל הלכך כשמדדו הישראל בכליו ובא הכלי ברשות העכו"ם קנאו העכו"ם במשיכה והוי ליה לישראל זוזי בהלואה גבי דעכו"ם ויין נסך לא הוי עד דנגע : מדד עד שלא פסק. עמו הדמים בעד היין דמיו אסורין דהשתא לא קנייה העכו"ם במשיכה דכיון דלא פסק דמיו לא סמכא דעתיה דעכומ"ז למיקנייה שמא ירבה לו בדמיו והלכך כי נגע ביה הוי יין נסך ברשות ישראל שעדיין לא קנאו העכו"ם עד שיפסוק לו הדמי': אם אומר את. השתא פשיטא לה דאפילו כשער הפחות אינו נקנה לו כשלא פסק דמיו דאם אתה אומר כשער הפחות מיהת נקנית לו אפילו מדד עד שלא פסק אמאי קאמרת דמיו כלן אסורין ויעשה כמי שפסק עד שלא מדד ויהיו דמיו מותרין עכ"פ כשער הפחות דכפי אותו השער ברשות העכומ"ז הוא אע"פ שלא פסק דמיו אלא לאו ש"מ דאינו נקנית לו כלל ואפילו כשער הפחות: ההן דנסב בזגיתא. מי שמשך התרנגולת מחבירו ולקחה בידו כדי לראותה ועדיין לא פסק עמו הדמים : והיא מתחטפא. ובתוך כך פרחה מידו : מי חייב בה. אם מתחייב בה הלוקח אע"פ שלא פסק דמים דקרוב לפשיטה הוי שהיה לו להזהר בה כשלקחה בידו : הדא דתימר. דמספקא ליה מי מתחייב בה ולא קאמר שצריך זה להזר אחריה ולתפסה : בצור ובחברותיה. שהן מקומות גדולים ומרובין באוכלוסין ואי אפשר לחזור אחריה וכאבודה היא : ברם הכא. ובמקומות אחרים : עד כדון אורחיה מחזרה למתקלה. על כרחו דרכו של זה שנחטפה מידו כלומר שמוטל עליו להזר אחריה עכ"פ עד שתכשל במרוצתה ויתפוש אותה : כיון שמסר לו משכוכית קנה. כל העדר ואע"ג דלא אמר לו משוך וקני : חוטרא. מקל של רועה והצאן מכירות ברמיזתו לילך אחריו : שרקוקיתה. כמו קרקשתא זוג המקשקש לפני העדר והולכין אחריו : נגדתא. עז המושכת כל העדר אחריה מפני שדרך העזים להלך בראש העדר ויש לבעל העדר עז חריף שמושך כל העדר אחריו : כיון שמסר לו דליו קנה. והרי זה כמו שהחזיק ואע"פ שלא אמר לו לך חזק וקני כדין החזקה : כיון

קרבן העדה

מהו שתקנה בשער הפחות. האומר לחבירו מכור לי חבית יין וא"ל הן ומשך הלוקח החבית מהו שקונה במשיכה זו היין אם אמר המוכר שדעתו למכרו בשער הפחות שבשוק דודאי מתרצה לוקח וחייב באונסין או כיון דלא סמכא דעתיה לא קנה : דתנינן תמן. פ"ה דע"ז : פסק. הישראל עמו המעות בכמה הוא מוכר לו המדה אבל עדיין לא מדד דמיו מותרים דמשיכה בעכו"ם קונה כמו בישראל וכשמודדו הישראל בכליו ובא הכלי ברשות העכו"ם קנאו העכו"ם במשיכה וה"ל לישראל זוזי גביה בהלואה ויין נסך לא הוי עד דנגע : מדד עד שלא פסק. שכוס הדמים כך וכך יין בכך וכך דמים דמיו אסורין דעכו"ם לא קנייא השתא במשיכה דכיון דלא פסק דמיו לא סמכא דעתיה למקנייא במשיכה שמא ירבה לו דמיו הלכך כי נגע ביה הוה יין נסך ברשות ישראל שעדיין לא קנאו העכו"ם עד שיפסוק לו דמים : אם אומר את וכו'. ואס"ד דמהני משיכה לקנות בשער הפחות א"כ אפילו מדד עד שלא פסק נמי יהו דמיו מותרים דה"ל כמדד ופסק : ההין וכו'. האי מאן דנוטל כזוגיתא כלי דומה לקיתון מן האומן לבקרו אם טוב היא ונאנסה מידו ונשברה חייב דהרי הוא בנטילה זו כלוקח גמור אי נמי כשואל שכל הנאה שלו : הדא דתימר. לא אמרן דחייב באונסין אלא בצור ודדמיין לה או בקיסרין שהן עיירות גדולות דאין הנאה למוכר בלקיחתו של זה דהרבה ימצא קופלין ומשום דהנאתו של לוקח לבד הוא ה"ל עליו כשואל וחייב באונסין : ברם. אבל כאן שהעיר קטנה ועדיין דרכו של מוכר לחזור למשקל ולמכור אין הלוקח לבקרו חייב באונסין שאין כל ההנאה שלו אלא של שניהם : כיון שמסר לו משכוכית קנה. כל העדר דה"ל כאומר לו לך משוך וקני : חוטרא. מקל שמנהל בו הצאן והוא ניכר להצאן שרצים מפניו : שרקוקיתה. כלי שמלפלפים עליו הרועים והצאן שומעים קולו והולכין אחריו והוא מלשון אשרקה להם ואקבצם : נגדתא. לשון משיכה והוא עז חריף ההולכת בראש העדר והעדר כולו הולך אחריה : כיון שמסר לו דליו. הוא כיסוי הבור לא הדלי ששואבין בו קנה וה"ל כאומר לו לך חזק וקני : כיון

עין משפט נר מצוה

פז
א מיי' פי"ג מה"א הכ"ג טוש"ע יו"ד סי' קלב סעיף ג

פח
ב מיי' פ"ג ממכירה ה"ט סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצז ס"ד

פט
ג מיי' פ"א שם ה"ט סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קצב ס"ג

מסורת הש"ס

(ע"ז פ"ה מ"ו) ע"ז דף עב.
ב"ק נב: וירושלמי שם פ"י ה"ח
בס נח.

תוס' הרי"ד

דיאמרו כסף מכנים וכו' אין סניגור וכו' ו"א דלמא לעולם מקשינן יציאה להוי' מה הוי' בכסף אף יציאה בכסף ומי נותן הכסף האשה נותנת הכסף דמה בקידושין נותן הקונה הכסף כן בגירושין נותן הקונה הכסף דהא כבר כתבנו בשם הרשב"א ז"ל דא"ל הכי והכי דא"ל מקשינן הוי' ליציאה גבי שטר מה בגירושין נותן הבעל אף בקידושין נותן הבעל וא"ל דמה בגירושין נותן המקנה כן בקידושין נותן המקנה א"כ כמו כן בכסף דמקשינן יציאה להוי' נימא ג"כ כך כמו בקידושין נותן הקונה כמו כן בגירושין נותן הקונה ולפ"ז אין שייך סניגור א"ו דכן כונת התוס' ז"ל דכ' בלשונם אבל אין שמקדש אשה הכל בא על ידו בין הקידושין בין הגירושין דבשלמא באמה העבריה כשהיא מוכרת הוא מקבל הכסף מן האדון ואומר לו בתי מכורה לך בכסף זה וכשהוא פודה אותה אומר האדון אמה שלי יוצאת לחפשי ממני בכסף זה משא"כ בקידושין שהכל בא על ידו בין הקידושין בין הגירושין כשמקדשה בכסף אומר ע"י כסף זה תתקדש לי וכשמגרשה אומר לה ע"י כסף זה שקבלתי ממך הרי את לעצמך דהא בעינן שיקח הוא ויגרש הוא א"כ הכל בא על ידו א"כ אי אפשר לעשות ב' הפעולות ע"י דבר אחד א"כ לפ"ז חוזר קושיתינו לדוכתי' למה לא פסקו הפוסקי' ז"ל כר"ז. ונראה לפענ"ד דמוכרח כן בפירוש בש"ס דילן דע"כ בכסף ע"י אחרי' הוא הפי' שאחרים נותנין הכסף לרבו ולא שרבו נותן הכסף לאחרים דהא לפירוש הירושלמי ה"פ דמתניתין בכסף ע"י אחרים פי' שרבו נותן כסף לאחרים ובשטר ע"י עצמו שנותן השטר לידו משום דגויבכ"א וגבי כסף מוציא מרבו לעצמו משא"כ בשטר [ומזה ראי' גמורה וברורה למה שכ' בקצוה"ח ז"ל סי' ר' דהא דאמרינן גויבכ"א לא שייך רק בגט אשה דהוא בתורת נתינה משא"כ דבר דצריך זכי' היכי שייך זכי' ביד משום הגט והגט משום ביד כיון דלא זכה ביד האיך זכה הגט והאיך יזכה זה עי"ז וזה עי"ז רק בגט שהוא בתורת נתינה נעשה הנתינה של גט בכ"א ע"ש ובא"מ ז"ל מביא כן בשם הרמב"ן ז"ל במס' יבמות והכא מפורש בהדיא כן דלר"ז בכסף הוא מרבו לאחר ומטו מוציא מרבו לעצמו אבל בשטר ע"י עצמו והוא משום דבשטר דהוי בתורת נתינה גויבכ"א משא"כ בכסף דהוא בתורת קנין כדיליף במס' גיטין דף ל"ט ע"ב מזה דאף קנין חליפין או בכלים של קונה מהני נמי כמו בכסף והוא בתורת קנין כדאיתא בש"ס דילן במס' ב"מ דף י"א ע"ב חליפין דרך מקח וממכר הוא ע"ש. ומזה כתב הקצוה"ח ז"ל אפילו לשיטת רש"י ז"ל דס"ל דגט נקנה בקנין אגב מ"מ בחליפין לא נקנה משום דנתינה כתיב בגט וחליפין דרך מקח וממכר הוא ע"ש) וא"כ בשטר ע"י עצמו מהני דגויבכ"א משום דהוא בתורת נתינה משא"כ בכסף דהוא דרך מקח וממכר בתורת קנין ע"כ דוקא ע"י אחרים ולא ע"י עצמו דס"ל לר"מ אין קנין לעבד בלא רבו ואפילו אם יאמר לו ע"מ שאין לרבך רשות בהם וע"כ גט דהוי בתורת נתינה מהני ע"י עצמו אבל בכסף דהוא בתורת קנין ע"י אחרים דוקא אבל לא ע"י עצמו ורבנן דס"ל דיש קנין לעבד בלא רבו לפיכך ס"ל בכסף ע"י עצמו ג"כ וכן שטר ע"י עצמו והא דנקט בשטר ע"י אחרים הוא רשב"א כמו בש"ס דילן דף כ"ג ע"א ע"ש וא"כ לפ"ז פירוש המתניתין בדברי ר"מ בכסף ע"י אחרים הוא דוקא ע"י אחרים כדגרסינן מכו מוציא מרבו לעצמו אבל בשטר ע"י עצמו ובזה אינו מוציא אבל לא ע"י אחרים דו"א דלמה לא מהני ע"י אחרים אלא מאי ע"י עצמו אף ע"י עצמו ולא כשנית בירושלמי סברייתא המובא בש"ס דילן דגרסינן אי הכי אימא סיפא בשטר ע"י עצמו ע"י אחרים לא כו' אמאי לא וכ"ת מאי ע"י עצמו אף ע"י עצמו והא קמ"ל דגויבכ"א והא לא תני הכי דתניא בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים דברי ר"מ ובירושלמי לא כשנית ברייתא הואת וע"כ סבר ר"ז בפשיטות דבכסף ע"י אחרים מוציא מרבו לעצמו ובשטר ע"י עצמו הוא אף ע"י עצמו משום דגויבכ"א משא"כ בש"ס דילן דפריך ע"ז מהברייתא דתני בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים דברי ר"מ וע"כ מוקי שלא מדעתו והא דמהני בכסף ע"י אחרים באופן זה דשלא מדעתו משני רבא משום דכסף קבלת רבו גרמה לו ושטר קבלת אחרים גרמה לו עי"ש א"כ ע"כ מוכח דפירוש מתניתין בכסף ע"י אחרים הוא שאחרים נותנים כסף לרבו ולא שרבו נותן כסף לאחרים דא"כ אמאי לא מהני בשטר ע"י אחרים ואין לאוקמי בשלא מדעתו דא"כ אמאי מהני בכסף ואי דכסף קבלת רבו גרמה לו ז"א דהא מיירי דרבו נותן כסף לאחרים כמו שטר ע"כ מוכח מש"ס דילן דהפירוש בכסף הוא דהאחרים נותנין כסף לרבו ואי דבאמת קשה הא ע"כ מהני בשרבו נותן כסף לאחרים כמו שטר דהא איתקש לשטר בהיקש ז"א דהא מוכח מהסוגיא דף ע' ע"א מתקיף לה ר"ז ב"מ והא לא דמי הא שטרא לשטרי זביני והק' הרשב"א ז"ל הא לא ילפינן שטר קידושין משטרי זביני והיכי בעי למימר דילפי משטרי זביני ומתרץ כיון דקידושין הוא מכח קנין [פירוש הגם דילפינן מגט מ"מ אינו בתורת נתינה אלא בתורת קנין] ע"כ אף דהוקש שטר קידושין לשטר גירושין מ"מ כיון דמדין קנין הוא צריך להיות כדרך כל שטרי קנין וע"כ שקלינן וטרינן בכל הסוגיא עד דמסיק הלכתא ניכתו כו' א"כ אף דהוקש כסף לשטר דמהני כסף למוד ותלא חפצי כדאיתא במס' גיטין דף ל"ט ע"ש מ"מ כיון דהוא מדין קנין א"כ אם יתן האדון הכסף לא יהא דמי האי כספא לכספא דזביני דהתם הלוקח נותן הכסף והכא המוכר אלא ע"כ דהאחרים נותנין הכסף לרבו וכ"ז הוא בעב"כ דכסף הוא מדין פדיון ולא
מדין

רידב"ז

אתכוין במשיכה לקנותה וקמ"ל אפי' דקמעייל להנותא אמרינן דלא נתכוין אלא דלא יסבה בר הורין ודוק :

שמואל אמר ההן דנסב בזגיתא. גי' הק"ע ז"ל כזוגיתא [כן איתא בדפוס קראטשין] והיא מתחטפא מחייב בה. פי' דהוה פסיקת דמים וכבר נשקל דאז סמך הלוקח ע"ז ארשב"א הדא דתימר בצור ובחברותיה בקסרין ובחברותיה ברם הכא עד כדון אורחיה מחזרה למתקלא [כן איתא בדפוס הנ"ל] פי' דכיון דדרך לחזור ולשקול ע"כ לא סמכא דעתו דילמא במשקל זה לא ירצה לקנות ולא המוכר ירצה להקנותו ודווקא בדברים דלא הוי הנ"מ המשקל רק הפסיקה משא"כ בכוזגיתא דפירש המפרש בדפוס קראטשין הנ"ל דכוזגיתא פי' כוז במסכת תמיד פ"ג כוז דומה לקיתון גדול של זהב עכ"ל ז"ל דהמקח משתנה לפי ערך כמות גדלות הכלי ובזה לא מהני הפסיקה משום דצריך לחזור ולשקול שמא לא יכוין המשקל השני עם הראשון וישתנה מקח הפסיקה ע"כ לא נתחייב רק דוקא בצור וקסרון דשם יודעין המשקל בפעם הראשון ברם הכא דצריך לחזור ולשקול וידוע דבכלי שמשקלה בכפלים אין המקח בכפלים אלא כמה וכמה פעמים משתנה המקח ע"כ לא סמך דעתו לקנות ודוק :
והאי

שנויי נוסחאות (פ"ז) בזגיתא גד"ו כזוגיתא. (פ"ס) בצור גד"ו כצור. בקיסרין גד"ו כקיסרין.

מערכת הערוך (פ"ג) מהו משכוכית בערוך (ע' כרכשתא ב') מאי משכוכית [אית דאמרי] חוטרא ואית דאמרי שרקוקיתא ואית דאמרי נגדתא ירושלמי בריש נמלא דפ' חזקת הבתים (ריש פ"ג) מאי משכוכית אית [ד]אמרי חוטרא ואית דאמרי פנדורא (והוא בג"י בני ב"ב) ואית דאמרי תיישא רבא.

מסורת הש"ס

(טהרות פ"ז מ"א) ע"ז עב (תוספתא שם) (דמאי פ"ו מ"ג) ירושלמי ב"ב פ"ג ה"א

(גיטין פ"ח מ"ח) עי' ב"ב סס

ב"ק יז ומנחות לג

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ג

צא ב טוש"ע ח"מ סי' רט ס"ד

צב ג טוש"ע שם סי' רי"ב ס"ב

צג ד ה מיי' פ"ב מהל' מכירה הל"ג עיין שם טוש"ע שם סי' ר ס"ב

צד ו מיי' פ"ב שם סה"ג טוש"ע שם סי' קנז ס"ח

צה ז שם ס"ה בהג"ה

צו ח מיי' פ"ד מבכורים ה"ו סמ"ג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סי"ב

צז ט מיי' פ"י מהל' א"ב סמ"ג לאוין קמא ועשין רמג טוש"ע שם סי' קצד ס"ו

ציון ירושלים

וולד שפחתו לחבירו. עיין ב"י חו"מ סי' רי"ב וב"י סי' רכ"ב בשם רב האי ... סק"א ע"ש

כיון שצבר לתוכו קנייו רבי יודה בן פזי בעי מסר לו את המפתח מהו אמר רבי זכריה חתניה דרבי לוי מחלוקת רבי שמעון וחכמים דתנינן תמן *המוסר מפתח לעם הארץ הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח תני *רבי שמעון מטמא *רבי אבהו בשם רשב"ל המוכר מעשרות שדהו לחבירו לא עשה כלום וולד שפחתו לחבירו לא עשה כלום עוברי בהמתו לחבירו לא עשה כלום אויר חרבתו לחבירו לא עשה כלום אלא מוכר שדהו ומשייר מעשרותיה מוכר לו שפחה ומשייר לו וולדה מוכר לו בהמה ומשייר לו וולדה מוכר לו חורבה ומשייר לו אוירה והיך איפשר לו לאדם למכור אויר חרבתו לחבירו תיפתר באומר לו תלוש מן החרבה הזו שתקנה אחד מעשר שבה וכא קרקע לפניו שהוא אומר לו תלוש מן הקרקע הזה שיקנה לך אחד מעשר שבו *רבי שמואל ורבי זעירא רבי חייה בר אשי בשם רב *אין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהן תני רבי חייה ופליג אימתי אמרו המטלטלין ניקנין במשיכה ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהן אבל ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו זכה ברשות המוכר לא קנה עד שעה שיגביה או עד שעה שימשוך ויוצא חוץ רשות הבעלים ברשות זה שהן מופקדין אצלו לא קנה עד שיזכה הוא בהן או עד שישכור לו את מקומו והכ"א בהמה דקה נקנית במשיכה מה טעמון דרבנן משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם כי הא דרב יהודה שלח לשאול בהמה גסה במה היא נקנית א"ל במסירה א"ל ולא מתניתא היא בהמה גסה נקנית במסירה אית תניי תני מיחלף רב יהודה שאל לר' אלעזר בכור שנטרף בתוך שלשים *א"ל כמה שמת ופטור מחמש סלעים של בן רב יהודה שלח שאל לר' אלעזר שילייא שיצאת מקצתה היום ומקצתה למחר א"ל אם לדם טהור מונה מיום הראשון ואם לדם טמא מונה מיום שני א"ר מתניה הדא דתימר

(תורה אור: שמות יב)

קרבן העדה

כיון שלבר. המוכר פירות של לוקח בתוכו קנה דה"ל כאומר לו לך חזק וקני: דתנינן תמן. טהרות פ"ז: הבית טהור: כל הטהרות שבתוכו טהורות: שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. בלבד ולא סמכא דעתיה לכנוס דמתפס כגנב: לרבי שמעון מטמא. דכשמסר לו המפתח כאלו אמר לו לילך בכל הבית הלכך לר"ש משמסר לו המפתח כאלו א"ל לך חזק וקני: לא עשה כלום. דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: ה"ג וולד שפחתו לחבירו לא עשה כלום. וה"פ וכן המוכר וולד שפחתו לחבירו וכו': אויר חרבתו לא עשה כלום. דאין אדם מוכר דבר שאין בו ממש: ומשייר מעשרותיה. דכל המשייר בעין יפה הוא משייר וה"ל כמשייר שדה למעשרותיה וכן כולם ה"ל כמשייר מגופו וגוף הוא בעולם ודבר שיש בו ממש: ופריך והיך אפשר וכו'. כלומר מי שרוצה למכור אויר חורבתו כילד יעשה: תיפתר. הפי' באומר המוכר לקונה תלוש מן החורבה דבר שהוא לתקנת החורבה דה"ל חזקה בגוף הקרקע ואגבה קנה האויר דה"ל כמוכר גוף החורבה לאויר: ה"ג מן החורבה הזו וקנה אויר שבה: וכא. והכא גבי מעשרות נמי אם אומר לו תלוש מן הקרקע הזה שתקנה אגבה אחד מעשר מפירותיה קנה: בחצר שאינה של שניהן. לא של מוכר ולא של לוקח: תני ר"ח ופליג. ברייתא דמייתי בסמוך דתני ר"ח פליגא אדרב: או בחצר שאינה של שניהן. וכגון שלא נתן להם בעל החצר רשות לכנוס שם דה"ל כר"ה: אבל ברשות הלוקח. שהביא המוכר תבואתו למכור בבית הלוקח: כיון שקיבל עליו. המוכר וא"ל כל תבואה זו קנויה לך בכך וכך כל סאה: זכה. הלוקח מיד אע"פ שלא משך ולא מדד דקני ליה רשותו: ברשות המוכר לא קנה. במשיכה סתם אלא בהגבהה שהיא קונה בכל מקום: או עד שעה שימשוך. ויוציאנה מרשות מוכר לר"ה או לרשות לוקח: ברשות זה שהן מופקדין אצלו. שהפקיד המוכר פירותיו אצל אחר: לא קנה. הלוקח במשיכה דמסתמא הנפקד למפקיד רשותו וה"ל כרשותו של מוכר ולא קנה עד שיזכה בהן הלוקח בהגבהה או במשיכה חוץ לרשותו לר"ה: או עד שישכור לו הנפקד מקומו. שהתבואה מונחת שם: כי הא וכו'. כלומר כיון דמקרא שמעינן דבהמה דקה נקנית במשיכה שפיר פשט ר"א דבהמה גסה דוקא במסירה: ה"ג דר"י שלח לשאול לר' אלעזר וכו'. ולהכי מייתי בסמוך שאר שאלות ששלח ר"י לר"א: א"ל ולא מתניתין היא. לר"י אמרו מאי תיבעי לך מתניתין היא שבהמה גסה ניקנית במסירה: ומשני אית תניי. יש תנאים שמחליפין ותני במתניתין וחכ"א אף בהמה גסה ניקנית במשיכה לכך שאל ופשטו דבמסירה דוקא ולא במשיכה וחכמים לא פליגי אלא בבהמה דקה דנקנית במשיכה: בכור שנטרף. בכור אדם שנעשה טרפה תוך שלשים יום ללידתו מי אמרינן אי לאו דנטרף היה בריא כל שלשים יום ולאו נפל הוא וחייב בפדיון או דלמא השתא מיהא לא חי שלשים יום שלימות ופטור ל"א שנטרף היינו שנהרג תוך ל' יום: א"ל כמו שמת. הוא ופטור מפדיון ה' סלעים של הבכור שנאמר אך פדה תפדה את בכור אדם אך מיעוטא הוא למעט כה"ג שפטור מפדיון: שילייא שיצאה וכו'. דקיי"ל המפלת שלייא יושבת עליה ימי טומאה וימי טהרה שאין שלייא בלא וולד אלא שנימוח בתוכה: מקצתה היום וכו'. מיבעיא ליה מאיזה יום מונין לה ימי טומאה וימי טהרה: אם לדם טהור. שיכלו ימי טהרה שנותנין לזכר כדכתיב בקרא מונין מיום הראשון: ואם לדם טמא. שיכלו ימי טומאת לידה של נקבה מונין התחלתן מיום שני: הדא דתימר

פני משה

כיון שנצבר לתוכו. כליו ומטלטלין שלו קנייו: מסר לו את המפתח מהו. שיקנה הבית במסירת המפתח: מחלוקת רבי שמעון וחכמים. היא דתנינן תמן בריש פ"ז דטהרות המוסר מפתח של ביתו לעם הארץ הבית טהור ולא חיישינן שמא נגע עם הארץ בטהרות: שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. ולא סמכה דעתיה של ע"ה להכנס מפני שנתפס עליו כגנב אלמא לרבנן מסירת המפתח לאו כלום הוא ותני עלה בתוספתא ר"ש מטמא דסמכה דעתיה הואיל ומסר לו המפתח ולר"ש מסירת המפתח מילתא היא וכן לענין קניית הבית: המוכר מעשרות שדהו לחבירו. מה שיעלה המעשר מן שדה זו מכור לך לא עשה כלום ואפילו המעשרות לא קנה דדבר שלא בא לעולם הוא והיינו נמי טעמא דולדי שפחתו ועוברי בהמתו: אויר חרבתו לחבירו לא עשה כלום. דדבר שאין בו ממש הוא: אלא. דבר זה יכול לעשותו מוכר שדהו לחבירו ומשייר לעצמו מעשרותיה וכן ולדות והעוברות ואוירה של חורבה דלעצמו הוי שיור בדבר שלא בא לעולם ושאין בו ממש: והיך איפשר. והיכי תמצא שאפשר לו למכור האויר ומאי איצטריך ליה למימר לא עשה כלום: תיפתר באומר לו תלוש מן החורבה הזו. כלומר שאומר לו ליקח דבר מה מהחורבה כדי שיהא לה מקום פנוי להתרחב אוירה שיכול להוציא לשם זיזין וגזוזטראות: שתקנה אחד מעשר שבה. כלומר מקום מעט אחד ע"י שתתרחב אוירה ולאו דוקא א' מעשר אלא אגב סיפא דבמעשר איירי נקט לה נמי הכא בהאי לישנא: וכא. והכא נמי במעשרות שהיה קרקע לפניו והוא אומר לו תלוש מן הקרקע הזה ע"מ שתקנה לך אחד מעשר שבו וכיון שעדיין לא הפרישו לא עשה ולא כלום: אין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהן. של הלוקח והמוכר אלא דוקא בחצר של שניהן או בסימטא: תני ר"ח ופליג. ברייתא דרבי חייא פליגא על רב דאפי' ברה"ר ובחצר שאינה של שניהן ס"ל דמשיכה קונה: כיון שקיבל עליו. המוכר שנתרצה במקח זכה הלוקח: עד שעה שימשוך ויוצא חוץ מרשות הבעלים. ואפי' כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה: ברשות זה שהן מופקדין אצלו. אם היו מופקדין ומונחין אצל אחר לא קנה הלוקח עד שיקבל עליו הנפקד שיזכה הוא בהן שמייחד לו רשות ללוקח לזכות ולקנות הפירות או עד שישכיר לו את מקומו שהפירות מונחים שם: משכו וקחו לכם צאן. וגלי רחמנא בבהמה דקה דבמשיכה קרי לקיחה: כי הא דרב יהודה שלח לשאול. בבה"מ בהמה גסה במה היא ניקנית: ולא מתניתא היא. אנא ידענא נמי דמתני' היא דבהמה גסה נקנית במסירה אלא שאני שואל משום דאית תניי תני מיחלף גסה במשיכה ודקה במסירה א"נ כגי' דהאי תנא דקאמר אחת זו ואחת זו במשיכה: בכור שנטרף בתוך שלשים. דקיי"ל כל שלא שהה באדם ל' יום נפל הוא ואם נעשה טרפה מי הוי כמת או לא: שילייא. דתנן בפ"ג דנדה המפלת שליא יושבת עליה ימי טומאה וימי טהרה שאין שליא בלא ולד אלא שנימוח בתוכו ואם יצתה מקצתה היום ומקצתה למחר מאימתי מונין לה: א"ל אם לדם טהור מונה מיום הראשון. משום דקיי"ל דנותנין לה ימי טוהר של זכר וימי טומאה של נקבה דספק הוא שמא זכר שמא נקבה ולחומרא וקאמר נמי הכא דמונין לדם טהור מיום הראשון ויום ל"ד למנין ימי הראשון כבר דם טמא הוא ולדם טמא מונין מיום שני ועד שבועיים מיום השני דם טמא הוא דבתרווייהו לחומרא אזלינן: הדא דתימר

תוס' הרי"ד

מדין שיחרור כדכתיב מפורש בתורה וכפדה לא נפדתה או כסף או חופשה לא ניתן לה זה השטר שיחרור וע"כ לפ"ז אף דאיתקש כסף לשטר מ"מ כיון דכסף הוא מדין פדיון וקנין ע"כ צ"ל כדרך קנין בעלמא דהפודה והקונה נותן הכסף לשיטת ר"ז בר ממל משא"כ בגירושין דבגירושין לא שייך מדין פדיון וקנין דלא מצינו באשה שפודה א"ע מבעלה אלא שכל הוא בתורת גירושין שפיר יש לומר דפריך ואקיש יציאה להוי' דיתן הבעל הכסף כפירוש רש"י ז"ל במס' גיטין דף כ"א ע"ב ומבואר היטב בע"ה על נכון ודוק:

ריב"פ בעי מסר לו את המפתח מהו. עי' בדברינו בפ"ק במס' פסחים שהארכנו בזה הרבה ת"ל עי"ש:

שנויי נוסחאות (ס"ז) שפחתו לחבירו בד"ו שפחתו של חבירו. (שכ"ג) ברשות בד"ו

עמודי ירושלים

בכור שנטרף בתוך ל' יום כו'. עי' מראה הפנים שכתב שמוכח דלא כרש"י דהא קאמר כמו שמת ע"ש אולם ר' ישעיה הובאו דבריו בשיטה מקובצת לב"ק (די"א ע"ב) פי' דברי הירושלמי גם לרש"י דהרי הוא כמו שמת מעצמו יעו"ש. וראיתי בס"מ שם שכתב על דברי הפוסקים שהביא שהם סוברים דבנולד בטריפות חייב בפדיון וכתב ע"ז וז"ל יראה משמועה הזו שהזכרנו שלא נאמר כן אלא בטריפה של ב' ראשין מטעם דבגלגולת תליא רחמנא הא בשאר טריפות לא כו' עכ"ל נראה מדבריו דבי' הס"מ דדוקא בגלגולת התיר רחמנא ולא בשאר טריפות ומזה נראה דלדקו דברי הש"ך ביו"ד (סי' ש"ה ס"ק ט"ז) דבודאי טריפה אפי' חי כמה פטור מפדיון. וראיתי להגאון יעבץ במגדול עוז (בברכת הורי פלג א' ס"ע) שכתב דליתא דהא מבואר בס"מ דכיון דיוהרת חי אח"כ אף דהוי טריפה עכ"ז חייב בפדיון וה"ה לכל הטריפות עכ"ד. אולם לפ"ד המאירי א"ש דברי הש"ך דדוקא בגלגולת הדין כן דבגלגולת תליא רחמנא ולא בשאר טריפות וא"ש. וראיתי להעיר על מה שכתב בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ד') שנשאל בנולד ב' גופים מחולקין שכל הגוף היה מחולק רק שהראשים היו מחוברים מה דינם ע"ש באורך. ובהגהות הג' מהרי"ש שם כתב דהא דאסורים להנשא כו'

דתימר בשלא יצא עמה וולד אבל אם יצא עמה וולד בין לדם טוהר בין לדם טמא אינה מונה אלא משעת יציאת הולד רב יהודה שלח לרבי אלעזר *שומר שמסר לשומר א"ל [א] הראשון חייב רבי יוחנן אמר הראשון חייב רשב"ל אמר השני חייב תמן *תנינן השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר אמר רבי יוסה [ב] כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של זה אלא תחזור פרה לבעלים *רבי אילא בשם רבי ינאי והוא שנתן לו רשות להשאיל אבל אם לא נתן רשות להשאיל לא בדא ותני רבי חייה כן [ג] *אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר ולא השואל רשאי להשכיר ולא השוכר רשאי להשאיל ולא מי שהופקד אצלו רשאי להפקיד אצל אחר אלא אם כן נטלו רשות מן הבעלים וכולן ששינו שלא מדעת הבעלים חייבין ושואל אפילו לא שינה חייב אלא בגין דתנינן תמן [ד] *מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם אתא מימר לך אפי' התנה עמו שהוא פטור חייב ביקש להשביע את השואל נשבע מן הדא [ה] כתב לה נדר ושבועה אין לי עלייך אינו יכול להשביעה [ו] אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה הדא אמרה שאם ביקש להשביע את השואל שהוא משביעו והדיא ילפה מן הדא שאם ביקש להשביע את האשה שהוא משביעה א"ר חנינה לא צריכה מילף הדא מן ההיא ומה צריכה מילף ההיא מן הדא כיי דמר ר' הילא בשם ר' ינאי והוא שנתן לו רשות לשואל והכא [ו] שנתן לה רשות שיהו בניה אפיטרופין א"ר יוסה צריך להעלות לו שכר כל זמן שהיא שכורה אצלו רבי זעירא שאל לרבי אבינא שאלוה הבעלים ומתה אמר ליה כן אנן קיימין אפי' אכלוה אמר רבי יוסי בי רבי בון שלהם אכלו רבי זעירא בעא קומי רבי יסא היך עבדין עובדא א"ל תריי [ח] כל קביל ארבעה לא עבדין עובדא בסוגייא אמר ליה תריי כל קביל תריי אינון ר' לעזר תלמידיה דרבי חייה רבא ר' יוחנן תלמידיה דרבי ינאי רב יהודה שלח שאל לרבי לעזר האחין שחלקו ואחר כך ייבם אחד מהן אמר ליה כניכסי כולם כניכסי המת עולא בר ישמעאל אמר מצוית דעתיה על דרבי לעזר ולא שנייא היא שחלקו ואחר כך ייבם אחד מהן היא שייבם אחד מהן ואחר

פני משה

דתימר בשלא יצא עמה ולד. אלא שנמהה ולפיכך מספקא לן שמא רוב ניתוי הולד יצאת באותו מקלת ולא ידעינן אימת ולאותרא: אבל יצא עמה ולד. לא חיישינן שמא השליא הוא מולד אחר ואותו הולד נימוח אלא תלינן השליא בולד שיצא עמה ומאימת שיצא הולד מונין להכל בין לדם טמא בין לדם טהור: שומר שמסר לשומר. ונגנב או נאבד או נאנס בש"ש מי חייב: ר' יוחנן אמר הראשון חייב גרסי'. וכדמוכח מהסוגיא וכולה כתובה בפ' הכותב עד ר' יוחנן תלמידיה דרבי ינאי ושם פירשתי היטב ע"ש: האחין שחלקו. בנכסי אביהן ואח"כ ייבם אחד מהן אשת אחיו וכגון שבשעת החלוקה כבר מת אחיו ומן הדין היבם זכה בנכסי אחיו המת והכא שחלקו כלן בשוה ואח"כ ייבם ומיבעיא ליה לרב יהודה אם אמרינן דויתר בחלקו ודמיא להא דאמרי' גבי בכור שנטל חלק כפשוט ויתר ואינו נוטל שוב חלק בכורה כדלקמן וה"נ הואיל והלק כל הנכסים והלק אחיו המת בתוכן עם שאר אחיו בשוה ויתר בירושת אחיו וזכו כלן בנכסי המת והלוקתן קיימת או דילמא דאמרינן מכיון שעדיין לא ייבם בשעת החלוקה ולא נתבררה ירושתו בנכסי אחיו המת לא הפסיד וכשמייבם אח"כ זוכה בנכסי אחיו: א"ל כנכסי כלם כנכסי המת. כלומר כחלוקתן בכל הנכסים כך חולקין בנכסי אחיו המת והגדול שבהן ויתר חלקו וחולקין כלם בשוה: מצוית דעתיה על דרבי אלעזר וכי אתה יכול לעמוד על סוף דעתו של ר"א וקס"ד דעולא בר ישמעאל מדסתם רבי אלעזר דבריו ולא השיב לו שאפילו בייבם ואח"כ חלקו ויתר ש"מ דדעתו להלק ביניהן והלכך קא מתמה עליו וקאמר דלא שנייא דאין חילוק ביניהם והיא שחלקו ואח"כ ייבם והיא שייבם ואח"כ

קרבן העדה

דתימר. לא אמרן: בשלא יצא עמה. עם השליא וולד גמור: הראשון חייב. בכל מה שהיה חייב כשהיה אצלו ואין דין הבעלים עם השני אלא עם הראשון א"כ אפילו באונסין חייב וכן משמע בסמוך: ה"ג רבי יוחנן אמר הראשון חייב. וכ"ה בבבלי פ' המפקיד: תמן תנינן. ב"מ פרק המפקיד: השוכר פרה מחבירו והשאילה. השוכר בימי שכירותו לאחר לעשות בה מלאכה ומתה בבית השואל כדרכה: ישבע השוכר. למשכיר שמתה כדרכה ופטור שהשוכר פטור מאונסין: והשואל. שחייב באונסין ישלם להשוכר: אלא תחזור הפרה לבעלים. משום דחשיב שוכר כאלו השאילו בשליחות המשכיר הלכך דין המשכיר עם השואל: והוא שנתן לו. המשכיר רשות להשוכר להשאיל פרתו אם ירצה: לא בדא. לא בזה אמרו חכמים שהשוכר ישבע למשכיר אלא השוכר חייב אפילו באונסין ששינה מדעת הבעלים וה"ל פושע דקסבר שומר שמסר לשומר אחר חייב באונסין: ופריך ושואל. אמאי אילטריך ר"ח לאשמועינן דאם שינה חייב הא אפילו לא שינה השואל חייב באונסין: ומשני אלא. אילטריך משום הא דתנן בב"מ ס"פ השוכר את הפועלים מתנה וכו': להיות פטור מן השבועה. ולא הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה: ואתא מימר לך. וקא ר"ח לאשמועינן אפילו פטרו המשאיל להשואל להיות כש"ח אם שינה והשאילו לאחר ומתה באונס חייב לשלם: ביקש. המשכיר להשביע את השואל שמתה כדרכה מהו שיכול להשביעו או דלמא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את: נשמע מן הדא. את שמע ממתני' דפ' הכותב: כתב לה. לאשתו: אינו יכול להשביעה. שלא עכבה משלו כלום: אבל משביע הוא את יורשיה. אם גרשה ומתה ויורשיה תובעין ממנו כתובתה משביען שלא עכבו כלום משלו: ואת הבאים ברשותה. אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין כתובתה נשבעי' עליה: הדא אמרה. זאת אומרת דכי היכי דיכול הבעל להשביע את הבאים ברשותה ה"נ המשכיר יכול להשביע את השואל שהוא בא ברשות השוכר: והדיא. והך שבועה דכתובת אשה ילפינן מהך דהשוכר לענין זה שאם לא פטרה משבועה יכול להשביע' כי היכי *דהשוכר יכול להשביעו למשכיר אם ירצה: לא צריכה וכו'. הא לא אילטרך למילף מהתם דמגופה שמעינן דוקא בשפטרה משבועה הוא דאינו משביעה אבל בשלא פטרה משביעה: ומה צריכה למילף. כי אילטרך למילף מהתם היינו דאיירי כמי שנתן לה רשות שיהיו בניה אפטרופסין: כיי. כי הא דאמר ר' הילא וכו' דמתני' דהשוכר איירי שנתן לו רשות להשאיל ה"נ שנתן רשות שיהיו בניה אפטרופסין אבל לא נתן לה רשות ומעלמא עשתה בניה אפטרופסין אע"פ שפטרה משבועה משביעה כדאמרינן גבי שואל שפטרו להיות כש"ח כיון ששינה מדעת בעלים חייב: צריך להעלות לו שכר וכו'. אדר' ינאי קאי דאמר אבל אם לא נתן לו רשות השוכר חייב באונסין ותחזור הפרה להבעלים מ"מ חייב השוכר לשלם כל דמי שכירות הפרה עד שמתה להבעלים: שאלוהו הבעלים. הפרה מהשוכר ומתה כדרכה בבית בעלים מהו שיהו הבעלים חייבים לשלם להשוכר כאלו השאילה לאחר או לא: אמר ליה כן אנן קיימין. הכי קיימא לן אם שאלו הבעלים *מהמשכיר ואכלוה תוך ימי שאילות אמר ר"י בר' בון שלהם אכלו ופטורין: היך עבדין עובדא. הלכתא מאי בשומר שמסר לשומר: אמר ליה. שנים נגד ארבעה אין מורין הלכה. כהנך שנים והכא ר' לעזר ור'... יוחנן ור' ינאי ור' חייא רבה כולן ס"ל הראשון חייב ור' יהודה ששאל מר"א וריש לקיש סוברין השני חייב לא שבקינן דעת ארבעה נגד שנים: א"ל. ר' זעירא שנים נגד שנים הן שר' אלעזר תלמידו דר"ח הגדול הוא ור' יוחנן תלמידו דר' ינאי והרב ותלמידו אין מונין להן אלא אחד: האחין שחלקו וכו'. כגון שמת אביהם ואחר כך מת אחיהם וחלקו האחים הנותרים נכסי אביהם ואחר כך ייבם אחד מהאחים אשת אחיו המת מהו שיחזירו לו כולן מחלק ירושתם כפי המגיע על חלק אחיהם שמת שהרי אלו לא חלקו עדיין היה היבם נוטל גם חלק אחיו המת או דלמא כיון שבשעה שחלקו היו כולן ראויין ליבם אשת אחיהם זכו כולן בחלקם: ה"ג א"ל זכו כולם בנכסי המת. וכדפרישית: מצוית דעתיה על דר' לעזר. כלומר חיבר דעתיה לדעת ר"ל וכדמסיק. מצוית לשון צוותא: ולא שנא. אם חלקו ואח"כ ייבם או בשייבם אחד מהן ואחר

רידב"ז

והדיא ילפי מן הדא שאם בקש להשביע את האשה שאינו משביעה. כן איתא הגי' במס' כתובות פ"ט פיו"ש ודוק:

אר"ח

שנויי נוסחאות (ג"ס) רבי יוחנן אמר הראשון בד"ו רבי יוחנן אמר השני. (בג"ה) היא שייבם מ"ו הא שייבם.

חתם סופר

שומר שמסר לשומר א"ל הראשון חייב רשב"ל אמר השני חייב וכו'. עיין בגפין כ"ט ע"א ובתוס' ד"ה ר"י לפי' ריב"א:

עמודי ירושלים

שכ' השבו"י משום דאסור לשמש בפני כל חי דלמה לא אמר משום אחות אשה. וכ' דלפמ"ש המהר"א אלכנדרי דסריפה מותר משום אחות אשה ה"ס הכא והקשה על הרשב"א דסבירא ליה דיותרת חי יב"ח מש"ס מנחות דל"ז דמקשה שם דהא הוי טריפה ולפמ"ש הרשב"א דלמא כה"ג לא נפטר מפדיון עכ"ד. ולדעתי ליתנייהו לדבריו דמלבד דהדין דמהרא"א דבטריפה מותר משום אחות אשה אינו ברור לדעתי. וע' בקהלת יעקב (מדות חכמים סימן קכ"ג) שכתב דאסור. וכן כתב במי נדה (ד"ל ע"א) יע"ש. וכן הוא לפי דעת רבינו תם שכתב בכ"מ פי"ג מהלכות גירושין דטריפות דאדם חי יב"ח אם כן לדידיה טודאי אסורה משום אחות אשה. ואמת שבברכת הזבח זבחים (קס"ו א') השיג על הכ"מ וכן הספר"א בסי' נ"א תמה עליו וע"ש בת"ש. אולם הבית שמואל (סי' י"ז) והפלתי (סי' נ"א) קיימו דברי רבינו תם לפ"ד הכ"מ ואם כן אין הדין של מהרא"א ברור. אולם גם אם נודה לדבריו הא עיקר טעמו מה דסבירא ליה דטריפה מותר באחות אשתו דאינה אסורה אלא בחייה

גליון אפרים האחים שחלקו כו' וכניכסי כולם כניכסי המת. ובבבלי כתובות דף פ"ב ע"א ונראה שצ"ל נכסי כולם נכסי המת. והמפרשים שיש בשעלם סוגיא זו:

עין משפט נר מצוה

צח
א מיי' פ"א משכירות ה"ד ופ"ד מנזקי ממון ה"א סמ"ג עשין פח פט טוש"ע ח"מ סי' רנא סכ"ו וסי' שב ב"ה וסי' שנו ס"ט

צט
ב מיי' פ"א משכירות ה"ו סמ"ג עשין פב טוש"ע שם סי' שז ס"ב

ק
ג מיי' שם ה"ד סמ"ג עשין עד טוש"ע שם ס"ד וסי' שמב

קא
ד מיי' פ"ב שם ה"ט סמ"ג עשין פט טוש"ע שם סי' רנא סי"ז

קב
ה ו מיי' פט"ז מאישות ופט"ו ממלוה סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נח ס"א ב וטוש"ע ח"מ סי' עא ס"א וסי"ז

קג
ז טוש"ע אה"ע סי' נח כ"ב

קד
ח מיי' פי"א מסנהדרין ה"ז טוש"ע ח"מ סי' יח ס"ה

מסורת הש"ס

ב"ק יא ומנחות לו וב"מ לו
(המפקיד ה"ג) ב"מ לה ב
(כתובות פ"ט ה"ה) גיטין כט ב"מ כט
ב"מ צד כתובות פו
נ"ל דהמשכיר כו' לשוכר
נ"ל משוכר

מסורת הש"ס

ואחר כך חלקו בשוה ואחר החלוקה תובע היבם חלק שמת זכו כולן בנכסי המת: ולמה א"ל. ר"א באחין שחלקו ואח"כ ייבם טפי הל"ל אפילו ייבם ואח"כ חלקו שזכו כולן בנכסי המת ויותר נ"ל דגרסינן ולמה לא א"ל: ומשני מה דשאליה. רב יהודה השיבו והוא שאל אחלקו ואח"כ ייבם: ופריך ולמה לא שאל. ר"י גם אייבם ואח"כ חלקו מה דינו: ומשני משום דא"ר אבינא בשם ר"א בכור שחלק כפשוט. בנכסי אביו: חזקה וויתר. חלקו ויבם נמי בכור קריא רחמנא כדכתיב יקום על שם אחיו הבכור הלכך כשייבם תחלה ואח"כ חלקו פשיטא ליה דזכו כולן בחלקם שכבר ויתר ולא קמיבעיא ליה אלא כשחלקו קודם הייבום שעדיין לא זכה בחלק המת ולא שייך לומר וויתר ופשיט דאפילו הכי הכא חלקו כיון דבשעת חלוקה יד כולן שוו בחלק המת: האחין שחלקו. לאחר שעמדו זמן מה בשותפות בנכסי אביהם איך ומה הן חולקין: חולקין. את הבגדים שעליהן שנעשו מירושת אביהם אבל הבגדים שעל בניהן ובנותיהן שנעשו מתפיסת הבית אין חולקין שמסתמא מחלו זה לזה: העושה שום לבתו. העושה כלים לשומן בנדונית בתו שקנה בתפיסת הבית: ה"ג מביאין שום לאמצע וחולקין. דהא ודאי לא מחלו: קטלא. בגד שיש לו שנים כעין מכנסים מכנסת בו רצועה רחבה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה ולפעמים הוא חשוב: בראויה להשתמש בחול. שהקטלא אינה חשובה וראויה לימות החול אבל אם היא חשובה שראויה לרגל היא לאמצע: כלי שבת. בגדי שבת שעל בניהן ובנותיהן: צריכא. קמיבעיא ליה אם הן לעצמן או לאמצע: אילין בולסייא. הנך מראות של זכוכית שהבנות רואות בהן אם הן כבגדים של חול והן לעצמן או לא: חכים את. ניכר אתה שיש לך מראות הרבה לפיכך אתה שואל עליהן: ה"ג סגין מביאין וחולקין. וה"פ דודאי לאו בכלל בגדים הן ולאמצע: מהו לגבות. מיורשים מעבדים כמקרקעות או דלמא כמטלטלי נינהו ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב: האנס והגזלן והגנב. שלקחו בהמה ומתה או כלים ונשברו מי במין הנבלה והשברים לבעלים והפחת משלמין או דלמא הן מטפלים בנבלה והן משלמים בהמה או כלים כעין שגנבו: חזקה שאין הבעלים מטפלין במיתה. דגנב וגזלן קנו מיד כשהוציאו מרשות בעלים: עד כדון. עד כאן לא שמעינן מהאי קרא אלא גנבה דחייב שנים ישלם בגניבה כתיב בגזלה מנין: בעיינה. כעין שגזל:

הלכה ה מתני' נכסים שיש להם אחריות. היינו קרקעות שהמלוה את חבירו סומך עליהם לפי שקיימי' ועומדים ואחריות לשון חזרה ואחור שחוזר המלוה עליהם וטורף אותם מן הלקוחות כשלא ימצא כלום ללוה: ובחזקה. שחופר מעט בקרקע או נועל וגודר ופורץ כל שהוא: נקנין עם נכסים וכו'. אם מכר מטלטלין עמה: וזוקקין נכסים. הללו שאין להן אחריות וכו' לישבע עליהן אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות היכא דטענו מטלטלין וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהם ע"י גלגול שבועה: זוקקין. גוררין: **גמ'** בשליפת המנעול. והוא קנין חליפין: מי שלף. ונתן: הקונה. דניחא ליה לקונה דליהוי המקנה קונה כי היכי דלגמר וליקני ליה: המקנה. בהאי הנאה דמקבל מיניה הקונה מתנה נוח לו כאלו נותן לו הקונה מתנה רבה וגמר נותן ומקנה לו הקרקע: ואתיין וכו'. **כלומר כתנאי : בועז נתן לגואל. דה"ל בכליו של קונה :**

ואחר כך חלקו זכו כולן בניכסי המת ולמה אמר ליה מה דשאליה אגיבה ולמה לא שאלו לה דא"ר אבינא בשם רבי אסי [א] *בכור שחלק בפשוט חזקה וויתר רב יהודה שלח שאל לרבי לעזר [ב] *האחין שחלקו אמר ליה חולקין מה שעליהן ואין חולקין לא מה שעל בניהן ולא מה שעל בנותיהן רבי אימי אומר העושה שום לביתו מביאין שום לעצמן לאמצע והולקין העושה קטלא לביתו אין מביאין לאמצע וחולקין בראויה להשתמש בחול אבל בראויה להשתמש ברגל מביאין לאמצע וחולקין רבי מנא אמר כלי רגל חולקין כלי שבת צריכא רבי אבין פשיטא ליה [ג] בין כלי רגל בין כלי שבת מביאין לאמצע והולקין ר' זעירא בעא קומי ר' מנא אילין בולסייא אמר ליה חכים את דאית לך בולסיין סגין אמר ליה מביאין וחולקין רב יהודה שלח שאל לרבי לעזר מהו לגבות מן העבדים כקרקעות אמר ליה *גובין מן העבדים כקרקעות הורי רבי לעזר לאילין דבית רבי ינאי לגבות מן העבדים בקרקעות רב יהודה שלח שאל לרבי אלעזר האנס והגזלן והגנב אמר ליה *חזקה [ד] שאין הבעלים מיטפלין במיתה ומניין שאין הבעלים מיטפלין במיתה אמר רבי בא בר ממל °חיים שנים ישלם ולא מתים עד כדון גניבה גזילה אמר ר' אבון °והשיב את הגזילה אשר גזל בעיינה :

הלכה ה מתני' [ה] *נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה [ו] ושאין להן אחריות אינן נקנין אלא במשיכה [ז] נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות [ח] זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן : **גמ'** בראשונה היו קונין בשליפת המנעל הדא היא דכתיב °וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה שלף איש נעלו וגו' *מי שלף תמן אמרין רב ולוי חד אמר [ט] הקונה וחד אמר המקנה ואתיין אילין פלוגוותא כאינון פלוגוותא דתני בועז נתן לגואל ר' יהודה אומר הגואל נתן לבועז חזרו להיות קונים בקצצה *מהו בקצצה

תורה אור: שמות כב (חיים שנים ישלם); ויקרא ה (והשיב את הגזילה); רות ד (וזאת לפנים)

נ"ב קכו שם ונ"ק ופהו' שם ייס מס | לעיל פ"ג וש"נ | עי' ב"ק יא וחו' שם ד"ה אין והוס' ב"מ ז א ד"ה ויל שלים | קידושין כו | ב"מ מז | (כתובות פפ"ג)

פני משה

ואח"כ חלקו בין כך ובין כך זכו כלן בנכסי המת א"נ מלוית דעתיה על דר"א לכשתמצא לדעתו אין חילוק אליביה בין שחלקו ואח"כ ייבם כו' : ולמה אמר ליה. סתם : מה דשאלי' אגיבה. מה שאלו השיבו ולא דדעתו של ר"א לחלק ביניהן : ולמה לא שאלו לה. לזה החלוקה בייבם ואח"כ חלקו וקאמר הש"ס דהא פשיטא להו כדאמר ר' אבינא גבי בכור שבעל חלק כפשוט ואפי' בשדה אחת הזקה וויתר בכל הנכסים כלן וה"נ הואיל וכבר ייבם והיה מגיע לו נכסי אחיו המת ואעפ"כ חלק עם אחיו כל הנכסים בשוה חזקה ויתר חלקו מירושת אחיו : האחין שחלקו. מה הוא ששמין ביניהן: חולקין מה שעליהן. שמין אותן וחולקין ביניהן ואין חולקין לא לבגדים שעל בניהן ושעל בנותיהן שקנו להן מתפיסת הבית אין שמין להן : העושה שום לביתו. עשה בגדים לאשתו והן שוין שומא הרבה מביאין זה השום לעצמן לאמצע כלומר לחלוקתן וחולקין דדמי לבגדי שבת ורגל דשמין אותן : העושה קטלא לביתו. תכשיט כמו בקטלא שעל צוארה : אין מביאין לאמצע וחולקין. שזכתה בה אשתו ודוקא בראויה להשתמש בחול אבל אם חשוב הוא וראוי להשתמש ברגל מביאין לאמצע וחולקין : כלי שבת צריכא. בגדי שבת שעליהן מיבעיא היא אם הוא לאמצע או דזכו בהן : אילין בולסייא. המראות של זכוכית מהו אם שמין אותן לאמצע או כל אחת מהן זכתה בשלה דכתכשיטי חול הן חשובין. במ"ר יקרות וקפאון אלו דברים שהן מכוסין מכם בעה"ז עתידין הן להיות צפין לכם כהדין בולוס: חכים את. ניכר אתה שיש לך מן אלו התכשיטין הרבה ודרך שחוק השיבו על שנסתפק לו בזה כדא"ל אה"נ שבודאי מביאין אותו לב"ד ושמין לאמצע וחולקין : מהו לגבות. בעל חוב מן העבדים כקרקעות : האנס והגזלן והגנב. שגנבו וגזלו בהמה וכלים ונפחתו מהו אם שמין הנבלה והשברים לבעלים בדמים או שצריכין לשלם הבהמה וכלים מעולין והנבלה והשברים שלהן : א"ל חזקה שאין הבעלים מטפלין במיתה. בגנב וגזלן : חיים שנים ישלם. כתיב בגניבה חיים ולא מתים שא"ל ליקח ממנו הנבלה והשברים בדמים : עד כדון גניבה גזילה. מנין : אשר גזל בעיינה. כמו שהיתה בשעה שגזל :

הלכה ה מתני' נכסים שיש להן אחריות. היינו קרקעות ועל שם שהמלוה סומך עליהן לפי שקיימים ועומדים וחוזר עליהן לטרוף מן הלקוחות כשלא ימצא כלום ללוה נקראו אחריות מלשון חזרה אחריהן : בכסף. והני מילי במקום שאין רגילין לכתוב שטר אבל במקום שרגילין לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב השטר : בשטר. שכותב על הנייר או על החרס שדי נתונה לך שדי קנויה לך ומוסרו לקונה ודוקא במתנה נקנה הקרקע בשטר אבל במכירה עד שיתן את הכסף דלא גמר מוכר ומקנה עד דמקבל דמים אלא אם כן מוכר שדהו מפני רעתה דבהא קני בשטר להודיה : ובחזקה. כגון שחפר בקרקע מעט או נעל וגדר ופרץ כל שהוא בפני המוכר ואם היה שלא בפניו צריך שיאמר לו לך חזק וקני ובבבלי יליף שהקרקע נקנית בחזקה דכתיב וירשתם אותה וישבתם במה ירשתם בישיבה : ושאין להם אחריות אין ניקנין אלא במשיכה. דכתיב או קנה מיד עמיתך דבר שאפשר לתתו מיד ליד אינו נקנה אלא בנתינה מיד ליד : נקנין עם נכסים שיש להן אחריות. אם מכר מטלטלין עם הקרקע כיון שקנה לוקח הקרקע באחד משלשה קניינים הללו נקנו מטלטלין עמה והוא שיאמר לו קנה אותן אגב קרקע ונפקא לן מקרא דכתיב בד"ה ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערים בצורות : ושאין להן אחריות זוקקין את הנכסים כו'. דאף על גב דאין נשבעין על הקרקעות היכא דטענו מטלטלין וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן ע"י גלגול שבועה ולמדנו זה מסוטה כדקאמר בגמרא :

גמ' בראשונה היו קונין. זה מזה מקח או מתנה בשליפת המנעל כדכתיב וזאת לפנים בישראל : על הגאולה. זו מכירה. ועל התמורה זו חליפין : תמן אמרין רב ולוי. פליגי בהא : הקונה. בכליו של קונה נקנה דניחא ליה לקונה דליהוי המקנה קונה הכלי כי היכי דליגמר ליה וליקניה המקח : וחד אמר המקנה. בכליו של מקנה דבההיא הנאה דמקבל הקונה הכלי מיניה גמר ומקני ליה : דתני בועז נתן לגואל. דכתיב וישלף נעלו הוא שלף ונתן להגואל וכמ"ד הקונה : ר"י אומר הגואל נתן לבועז. וכמ"ד המקנה : חזרו להיות קונים בקצצה

שדות

עין משפט נר מצות

קה
א מיי' פ"ג מנחלות סמ"ג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעב ס"ח

קו
ב ג מיי' שם ס"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רפח ס"א

קז
ד מיי' פ"א מגנבה הט"ו וכהשגות וכמ"מ ופ"ב מגזילה הט"ו סמ"ג עשין עח טוש"ע שם סי' שנד ס"ג וסי' שסב סי"ג

קח
ה מיי' פ"י ממכירה סמ"ג עשין פב טוש"ע שם סי' קנ ס"א

קט
ו ז מיי' פ"ג שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנח ס"א וסי' רב ס"ב

קי
ח מיי' פ"ה מטוען סמ"ג עשין לה טוש"ע שם סי' נב ס"ה

קיא
ט מיי' פ"ה ממכירה ה"ה סמ"ג עשין פב טוש"ע שם סי' קלה סה"ב

שנויי נוסחאות (פל"ג) התמורה שלף במקרא „התמורה לקיים כל דבר שלף".

עמודי ירושלים

בחייה וטריפה אינה חיה אבל בנ"ד דגם אם נימא דהיא טריפה עכ"ז כיון דיוכל להיות הרבה אם כן פשיטא דאיכא איסורא דאחות אשה וז"ב. גם מ"ש בפשיטות דבאופן שלייר השבו"י הוי בעל מום אינו נראה דא"כ עשית לאדם הראשון ותוס בעלי מומין דהא הם נולדו ממש דו כרצופין וכליור הזה והדבר פשוט דבכי האי גוונא אינה טריפה כלל ולא דמי לציור של הב"ם דהתם הוי גוף א' וב' ראשין הוי טריפה משא"כ בנ"ד דהם באמת ב' גופים אינו טריפה כלל. גם מה שהקשה על הרשב"א דאימא יותרת חייב בפדיון נראה דזה באמת תירוצו של הש"ס דכיון דהוי ב' גלגולת והוי רק יותרת לכן חייבים. ועי' בדברי הג' יעבץ במגדל עוז שם שפי' כן דברי הגמרא וז"ל טריפה כי האי חי משום הכי אינם בכלל טריפות דמיעט קרא פכ"ל וע"ש שכתב שמזה סיוע להרשב"א והן אמת שלפ"ז לשון הש"ס דחוק מאד ויותר נראה כמ"ש בשם הסיפה מקובלת ואם כן אתי שפיר בפשיטות. (ועי' בפרמ"ג בפתיחה להלכות טריפות שנסתפק אם יותרת מוליד ולכאורה קשה ע"ז דהא בתשב"ץ (ח"ב סי' קע"ב) מבואר דאינו מוליד ויש לומר דס"ל דהוא אינו חי) אחר כך נדפס שו"ת שואל ומשיב (ח"ג סי' י"ז) שהוסיף על דבריו דזה גרע מטריפה ע"ש-אלא ניתנו דבריו להאמר כלל. ועיין בא"ח הלכות אבילות (סי' תכ"ד) שכתב כמה תמיהות איכא בתלמוד מה שאינו הוה בעולם כגון הבוא דס"פ הקומץ רבה דבעו מיניה פלומי מי שיש לו ב' ראשים כו' ע"ש ולא ידעתי מדוע חשב זה לנמנע הא חזינן דהוי בעולם וכמ"ש התוס' שם וכן היה בימי השבות יעקב. ועיין שו"ת תודת שלמים (סי' כ"ט) בשם ספר מעשה טוביה שהביא שהיה כן. ועיין שו"ת ח"ם חיו"ד (סי' נ"ח) שמשם סיוע לדברינו שכתבנו למעלה:

עין משפט נר מצוה

קיב
א טוש"ע אה"ע סי' כ ס"א בהג"ה

קיג
ב מיי' פ"א ממכירה סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצ ס"ב

קיד
ג ד מיי' פ"א ממכירה הי"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קצג ס"ו

קטו
ה מיי' פ"ג מזכיה סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רנה ס"ה

קטז
ו ז מיי' פ"א ממכירה סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קצב ס"ב

קיז
ח מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנ ס"ו

קיח
ט מיי' פ"ד מפס"מ ממוקדשין ה"ו

קיט
י מיי' פ"ה מזכיה ה"י יא טוש"ע שם סי' רנ ס"ט

פני משה

בקללה. כדמפרש ואזיל שעשו הדבר לסימן ולזכר בשעת המכירה ובשעת ההזרה כמפירש לעיל בסוף פרק האשה שנתאלמנה: חזרו להיות קונים בכסף ובשטר ובחזקה. וסמכוהו אמקרא שדות בכסף יקנו כו' כמבואר לעיל הלכה ג': ר' ירמיה סבר מימר. דוקא בשטר ע"מ שלא ליתן כסף שהוא שטר מתנה אבל בשטר ע"מ ליתן כסף שהוא במכר לא קנה בשטר לחודיה עד שיתן הכסף דלא גמר המוכר ומקנה עד שיקבל מעות: אפילו לא נתן כסף קנה. בשטר לחודיה: מתניתא. ברייתא דלקמיה מסייעה לרבי יונה ורבי יוסי: החזיק בכלן. והוא שנתן לו דמי כלן אבל אם לא נתן לו אלא דמי אחת מהן או שלא כתב לו שטר אלא על אחת לא קנה אלא אותה שדה בלבד: וכי יש אוני בלא כסף. והי אמרת דשטר לחודיה אינו קונה אפילו אותה שכתב עליה אונו לא ליקני דהא שטר בלא כסף לאו כלום הוא: אין תימר בשנתן לו דמי כלם אנן קיימין. כלומר וכ"ת דהאי או שלא כתב לו אונו אלא על אחת מהן אנתן לו דמי כלם קאי וה"ק אבל אם לא נתן לו אלא דמי אחת מהן אי נמי נתן לו דמי כלם ולא כתב אוני אלא על אחת מהן: לא אמר אלא דמי אחת מהן. כלומר הא לא קתני הכי דהא קאמר לא נתן לו אלא דמי אחת מהן או שלא כתב לו אוני משמע או או קאמר דאי אריישא בשנתן לו דמי כלן הכי הוה ליה למיתני לא כתב לו אוני אלא על אחת מהן או בלא נתן לו אלא דמי אחת מהן אלא לאו ש"מ או הדא או הדא או כסף או שטר בלא כסף מהני וכרבי יונה ורבי יוסי: בכסף רבי בא סבר מימר. דוקא בשהתנה על מנת שלא לכתוב שטר הוא דכסף לחוד קונה אבל בכסף על מנת לכתוב לו אוני שהיה במקום שנוהגין לכתוב שטר לא קנה בכסף לחוד דלא סמכה דעתיה דלוקח לקנות עד דנקיט שטרא: רבי יונה ורבי יוסי פליגין. נמי הכא וס"ל דבכסף לחוד קונה בכ"מ כדמשמע מהאי ברייתא דלעיל דאו או קתני: אתייא דרבי בא. דס"ל אם התנה על השטר אינו קונה בכסף ולא אמרינן לייפות כחו הוא דהתנה כן אלא לקנין נתכוין ועד שיכתוב לו שטר: כשמואל. לקמן דלא ס"ל נמי האי סברא דלייפות כחו: ודרב הונא כרבי יוחנן. בהא דלקמן: דרבי בא כשמואל דשמואל שאל לרב הונא. הני הרי מילי: שוחט ונתעסק בקדשים. שוחט ומתעסק בדבר אחר ולא נתכוין לשחיטת קדשים מהו: אמר ליה לרצונכם. כתיב פרט למתעסק בקדשים שהוא פסול: כתב מתנה בלשון קנין. ועוד שאלו שטר מתנה שכתב בה לשון קניה ומכר מהו וא"ל רב הונא ארכביה אתרי ריכשי כדמפרש לקמיה דלייפות כחו קאמר ואמר רבי בא עלה ולא קיבלה שמואל הא מרב הונא דלא ס"ל לייפות כחו נתכוין וכר' בא בהא דלעיל: מהו. השתא מפרש לה מאי האי דקאמר ארכביה כו': סברין. בני הישיבה מימר דלהרע כחו אמר הכי כמו המביא שני סוסים שוטים ופראים וקושרן לשניהן במרכבה זה מושך לכאן וזה לכאן ונמצא הוא על מקומו ולא הועיל כלום וה"נ כן דלשון מתנה מרע כחו באחריות דקי"ל מתנה אין בה אחריות ולשון מכר מרע כחו לענין דינא דבר מגרא דמכר אית ביה משום דינא דבר מגרא ומתנה לית בה: אמר רבי יוסי ממלחייא. אם מקום דלא היא אלא ליפות כחו אמר רב הונא שייפה כחו בשני דברים וארכביה אתרי ריכשי כמו הקושר שני סוסים במרכבה להיות רץ במהרה כך הטיל בה שתי כחות: שיש שיעבוד. אחריות למכירה ואין שיעבוד אחריות למתנה ולכך כתב לו בלשון מכר שיהא לו בו שיעבוד אחריות: שהמוכר

בקצצה בשעה שהיה אדם מוכר שדה אחוזתו היו קרוביו מביאין חביות וממלין אותן קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומר נקצץ פלוני מאחוזתו ובשעה שהיה מחזירה לו היו עושין כך ואומרים חזר פלוני לאחוזתו אמר רבי יוסה בי רבי בון ב אף מי שהוא נושא אשה שאינה הוגנת לו היו קרוביו מביאין חביות וממלין אותן קליות ואגוזים ושוברין לפני התינוקות והתינוקות מלקטין ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו ובשעה שהוא מגרשה היו עושין כן ואומרין חזר פלוני למשפחתו חזרו להיות קונים בכסף ובשטר ובחזקה *בכסף °שדות בכסף יקנו זה הכסף וכתוב בספר וחתום אילו עידי שטר והעד עדים אילו עידי חזקה או אינן אלא עידי שטר כבר כתיב וכתוב בספר וחתום ר' יסא בשם רבי מנא בר תנחום רבי אבהו בשם ר' יוחנן ג *אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה מה טעמא שדות בכסף יקנו ופליג על ההיא דאמר ר' חנינה *כל שקלים שכתוב בתורה סלעים ובנביאים ליטרין ובכתובים קנטירין הוץ משקלי עפרון מה טעמא °בכסף מלא יתננה ולא דמייא תמן כתיב כסף והכא כתיב שקלים התיבון הרי אונס הרי אין כתיב כאן אלא כסף ואת אמר שקלים ולא כרבי ליעזר דרבי ליעזר אומר הילוך קונה דתני *הילך בשדה לאורכה ולרחבה קנה עד מקום שהילך דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים ג לא קנה עד שיחזיק הכל מודין ד במוכר שביל לחבירו כיון שהילך בו קנייו מה טעמא °קום התהלך בארץ וגו'. *בשטר ר' ירמיה סבר מימר בשטר ע"מ שלא ליתן כסף ה אבל בשטר ע"מ ליתן כסף לא [illegible] עד שיתן כסף ר' יונה ור' יוסה תריהון אמרין אפי' לא נתן כסף קנה מתניתא מסייעה לר' יונה ור' יוסה ו *מכר לו עשר שדות כאחת כיון שהחזיק באחת מהן החזיק בכולם ז אבל אם לא נתן לו אלא דמי אחת מהן או שלא כתב לו אונו אלא על אחת מהן לא קנה אלא אותה שמכר לו בלבד וכי יש אוני בלא כסף אין תימר בשנתן לו דמי כולן אנן קיימין לא אמר אלא דמי אחד מהן אלא או הדא או הדא. *בכסף רבי בא סבר מימר ח בכסף על מנת שלא יכתוב אוני אבל בכסף על מנת לכתוב לו אוני לא קנה עד שעה שיכתוב אוני רבי יונה ורבי יוסי פליגין אתייא דרבי בא כשמואל ודרב הונא כרבי יוחנן דרבי בא כשמואל *שמואל שאל לרב הונה *שוחט ונתעסק בקדשים אמר ליה °לרצונכם ט פרט למתעסק *כתב מתנה בלשון קניין אמר ליה ארכביה אתרי ריכשי אמרה רבי בא י ולא קיבלה שמואל מהו ארכביה על תרי ריכשי ברקי סברין מימר מייתי תרין סוסוון שטיי ומרכבין ליה על תריהון וההוא אזיל בדא וההין אזיל בדא לא אשכח גבי כלום אמר רבי יוסי ממלחייא ייפה כוחו בשני דברים *שיש שיעבוד למכירה ואין שיעבוד למתנה שהמוכר

תורה אור

ירמיה לב
בראשית כג
בראשית יג
ויקרא כב

קרבן העדה

שדות בכסף יקנו זה הכסף. מדכתיב יקנו מעיקרא ש"מ דבכסף לחוד קניא וה"ה בשטר ובחזקה: ופליג וכו'. הא דאר"י דבשוה פרוטה סגי דמיקרי כסף פליג אהא דאר"ח דשקלים היינו ליטרא דשדות בכסף יקנו כתיב בנביאים בירמיה והיינו ליטרא ושקלים וכסף חדא מלתא נינהו דכתיב כסף ישקול: קנטירין. הם השקלים היותר גדולים שבמדינה: חוץ משקלי עפרון. דכתיבי בתורה והיו קנטירין: ומשני ולא דמי'. כלומר לעולם דלא פליגי אלא שקלים לחוד וכסף לחוד: התיבון. הקשו הרי אונס דלא כתיב ביה אלא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וקיי"ל דשקלים הוא נותן אלא ודאי דפליגי וקסבר ר' יוחנן דכסף דנביאים אפילו פרוטה: ולא כר' ליעזר. מתני' דלא כר"ל דלא תנן אלא כסף שטר וחזקה ואלו לר"ל אף בהילוך לחוד נקנה: במוכר שביל לחבירו. שנקנה ע"י הילוך כיון דשביל אינו עשוי אלא להילוך: מ"ט. דר"ל דסובר דהילוך קונה א"כ אפילו לרבנן ומ"ט בשביל דהילוך קונה והראשון נראה: קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה. כי לך אתננה וע"י ההילוך החזיק בה אברהם: ר"י סבר למימר. הא דתנן דבשטר לחוד קונה היינו בשאינו צריך ליתן לו כסף כגון שנתן לו השדה במתנה: ה"ג עד שיתן הכסף: מתני'. ברייתא דמייתי בסמוך: מכר לו עשר שדות. בעשר מדינות כאחת: אונו. שטר: וכי יש אונו בלא כסף. לדבריך דשטר לחוד לא קני בלא כסף א"כ אפי' כתב שטר על כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו: אין תימר. אלא תאמר דאיירי שנתן דמי כולן הא לא אמר אלא דמי אחת מהן הוא דלא קנה אלא אחת אבל אם נתן דמי כולן קנה כולן אלא או כסף או שטר לחוד קונה: ע"מ שלא יכתוב אונו. כלומר במקום שאין כותבין שטר: לא קנה עד שיכתוב אונו. דלא סמכ' דעתיה דלוקח עד דנקיט שטרא ועיקר דעתו לקנות על השטר הוא: פליגין. וסברי דלעולם כסף לחוד קונה והא דאמר ע"מ שיכתוב לו אונו ליפות כחו שלא יהא צריך לעדים: שוחט ונתעסק בקדשים. ששכח בשעת שחיטה שהן קדשים וסבר שהן חולין מאי שיהו פסולין: א"ל. כתיב בקדשים לרצונכם תזבחוהו לדעתכם זבוחו פרט למתעסק: ועוד שאל כתב מתנה בלשון קנין. מי הועיל כלום: א"ל ארכבי' אתרי ריכשי. וקונה כדמסיק ר' יוסי בסמוך: ה"ג אמר ר' בא ולא קיבלה שמואל. תשובת רב הונא דקסבר כיון דהך שטרא לאו כלום הוא אע"ג דמתחלה זיכה לו במתנה גמורה כיון שדעתו היה לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב לו שטרא מעליא והיינו כר' בא: סברין מימר. סברוהו למימר הא דאר"ח ארכבי' אתרי ריכשי היינו כאלו הביא שני סוסים שוטים שאינן יכולין לילך בשוה והוא רוכב באמצען וזה מושך לכאן וזה לכאן ולא הועיל כלום שאינו יכול לזוז ממקומו כן הדבר הזה שמתנתו לאו מתנה עד שיכתוב שטרא והשטר לאו כלום שהרי לא מכר לו כלום: ייפה כחו וכו'. הא דאר"ח ארכבי' אתרי ריכשי היינו שנתן בו שני כחות שייפה כחו בשני דברים דשטר מכירה מהני שיש שיעבוד למכירה ואם בא בעל חוב של נותן ולקחה ממנו ישוב עליו לתבוע ממנו דמים המפורשים: שהמוכר

מסורת הש"ס

(לעיל ה"ג)
קידושין דף יג
עי' בכורות ופ"ג
ב"ב ק
קידושין כו
(תוספתא ב"ב פ"ב) קידושין כז
שם כו
(י"ב ה"ה) חולין יג ופ"א
ב"ב קנג כתובות נט
עי' תוס' קידושין כו ד"ה אפא

אמרי ברוך בפ"ק ד"ה חוץ כו' ונלאיתי לבסמ"ע שכתב כו' ואם נתן כל דמי שווי השדה כו' עכ"ל ג"ב תיבת כל ליתא בסמ"ע שלפנינו: בקס"ע ד"ה מושט ונתעסק בקדשים שבכה וכו'. ג"ב יעוין זבחים דף מ"ז ובתוס' שם ד"ה מניין למתעסק כו' ובחולין י"ג ע"ב תוס' ד"ה קטן כו':

שהמוכר לא מכר את הכל והנותן מתנה נתן את הכל ודרב חונה כרבי יוחנן חד בר נש מי דמיך *אמר ינתנו כל נכסי לפלוני חזר ואמר כתבו ותנו ר' לעזר ור' שמעון בר יקים אעלון עובדא קומי ר' יוחנן אמר א אם אמר לזכותו דברי הכל זכה ואם לזכותו בכתב כל עמא מודיי שאין אדם זוכה בכתב לאחר מיתה מי מודיע את *דברו תיפתר שהיו שם עדים יודעים הגע עצמך שאין שם עדים יודעין אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת בעליה ומוציא מחבירו עליו הראייה *מניין לנכסים שאין להן אחריות שהן נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה רבי יוסי בשם חזקיה רבי יונה ר' חנניה תרתייה בשם חזקיה כתיב ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי בצורות ביהודה *עד כדון כשהיו קרקעות ומטלטלין במקום אחד היו קרקעות במקום אחד ומטלטלין במקום אחר אמר רבי בון בר חייה נישמעינה מן הדא *אמר להן רבי אליעזר מעשה במדוני אחד שהיה דר בירושלם והיו לו מיטלטלין הרבה וביקש לחלקן אמרו לו אין את יכול אלא אם כן קנית קרקע מה עשה הלך וקנה סלע אחד בצד ירושלם אמר חצייה צפוני אני נותן לפלוני עם מאה חביות של יין חצייה דרומית אני נותן לפלוני עם מאה חביות של שמן ובא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו אמר רבי חנינה קומי רבי מנא ולא שכיב מרע הוא לפי שבכל מקום אין אדם מזכה אלא בכתב וכאן אפילו בדברים לפי שבכל מקום אין אדם מזכה עד שיהו קרקעות ומטלטלין במקום אחד וכאן אפילו קרקעות במקום אחד ומטלטלין במקום אחר אמר ליה לא כר' ליעזר הוא שנייא הוא שכיב מרע דרבי ליעזר הוא *בריא דרבנין א"ל שכיב מרע דר' ליעזר כבריא דרבנין תמן תנינן ב *קרקע כל שהוא חייב בפיאה ובביכורים דברי ר"ע קרקע כל שהוא מהו טב א"ר מתנייה תיפתר שהיה שם מקום שיבולת אחת ומרגלית טמונה בו *רבי יוסא בשם רבי יוחנן ג היו לו שתי שדות אחת ביהודה ואחת בגליל החזיק בזו שביהודה לזכות בזו שבגליל או בזו שבגליל לזכות בזו שביהודה קנה ד ובניכסי הגר לא קנה אפילו מיצר

קרבן העדה

שהמוכר. שדה סתם לא מכר לו בור ודות אבל הנותן מתנה בעין יפה הוא נותן ונתן לו הכל לכך א"ל תחלה בלשון מתנה: חד בר נש. אדם א' כשמת אמר יתנו כל נכסי לפלוני: חזר ואמר כתבו. שטר מתנה ותנו לפלוני ומת קודם הנתינה: אעלון עובדא. הביאו המעשה הזה לפני ר"י ושאלו מיניה אם הוה מתנתו מתנה או לא: אם אמר לזכותו. באמירה הראשונה במתנה גמורה ד"ה זכה והא דאמר אח"כ לכתוב שטר היינו כדי לייפות כחו: ואם לזכותו בכתב. שמתחלה היתה כוונתו שיזכה במתנה ע"י השטר הכל מודים שאין שטר שלא ניתן להמקבל קודם שמת הנותן מהני ולא זכה כלום המקבל: ה"ג מי מודיע את דעתו. א"נ יש לפרש לפי הגירסא שלפנינו מי מודיע מי האדון של נכסים אלו: תיפתר. תפרש שהיו שם עדים יודעים אם אמר לזכותו: ופריך הגע עצמך. אמור לנפשך אם אין שם עדים הנכסים למי למקבל או ליורשי הנותן: לעולם השדה בחזקת בעליה. והיינו בחזקת היורשים והמקבל הוא המוציא ועליו הראיה ואם אינו מביא ראיה הרי הוא של היורשים: ויתן להם אביהם. בבני יהושפט כתיב: עד כדון. תינח כשהיו קרקעות ומטלטלין צבורין בתוכן שמעינן מהך קרא דנקנין זה עם זה: ומטלטלין במקום אחר. מהו שיהו נקנין עמהן: במרוני. מאותו מקום ששמו מרון כדתנן עוברין לפניו כבני מרון: וביקש. לחלקן במתנה קודם מותו: אא"כ קנית קרקע. ותקנס למקבלי מתנה ע"ג קרקע: סלע אחד. שהוא גבוה וחדוד וא"א להניח עליו הרבה: וקיימו את דבריו. ש"מ דלא בעינן צבורין בתוך הקרקע: ולא שכיב מרע הוא. בתמיה הא מרוני שכ"מ היה וליכא להוכיח מיניה דאיכא למימר כי היכי דייפו כח מתנת שכ"מ שאפילו בדברים בעלמא נקנית משא"כ מתנת בריא שצריכה שטר ה"נ לענין צבורין יפה כח מתנת שכ"מ שאינן צריכין להיות צבורין אבל במתנת בריא בעינן צבורין: א"ל לא כר"ל היא. בתמיה וכי לא אתיא הך ברייתא כר"ל הא תני בה אר"ל: ופריך שנייא היא. בתמיה הא שכ"מ דר"ל היינו שכ"מ דרבנן: א"ל. אין דאיכא בין שכ"מ דר"ל לרבנן דמתנת שכ"מ לר"ל בעיא קנין כבריא לרבנן כדתנן בב"ב פ"ט המחלק נכסיו על פיו רא"א אחד בריא אחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה וכו' דלית ליה לר"א דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי שמעינן מיניה דאף בבריא לא בעינן צבורין: תמן תנינן. פ"ג דפאה: חייב בפאה וביכורים. ולקנות עמה נכסים שאין להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה דר"ע: ופריך קרקע כל שהוא. לאחי חזי כמה מטלטלין יכול לצבור בה אלא ש"מ דלא בעינן צבורין בתוכה: תיפתר. לעולם בעינן צבורין ומתניתין תפרש שהיתה הקרקע מקום שיעמוד בה שבולת אחת ובה מרגליות טמונה והא דנקט שיבולת אחת משום רישא דתנן חייבת בפיאה וביכורים: לזכות. גם בזו שבגליל: קנה. שתיהן: אפי'. אינו מפסיק אלא מיצר

פני משה

שהמוכר. כלומר וכדבר אחר ייפה כחו במתנה שהמוכר לא מכר את הכל כהאי דתנן בפרק המוכר את הבית לא מכר לו לא את הבור ולא את הדות שהמוכר בעין רעה הוא מוכר אבל הנותן במתנה נתן את הכל שהנותן בעין יפה הוא נותן ומדחזינן דלא קיבלה מיניה שמואל משום דלא ס"ל לייפות כחו הוא נתכוין וה"נ בהא דר' בא שאם התנה ע"מ לכתוב לו אונו לא אמרינן ליפות כחו נתכוין אלא עד שיכתוב שטר: ודרב הונה. דס"ל דאמרינן ליפות כחו נתכוין כר' יוחנן דשמעינן ליה מהאי עובדא דלקמן דס"ל הכי: חד בר נש מידמיך. בשעת פטירתו אמר ינתנו כל נכסי לפלוני וחזר ואמר כתבו ותנו לו: אעלון עובדא קומי רבי יוחנן. מה הוא אומר בדבר זה משום דאיכא למימר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואמר להן ר' יוחנן חזינן אם אמר לזכותו כגון שאמר אף כתבו ותנו לזכותו נתכוין וד"ה זכה דדברי שכ"מ ככתובין ומסורין דמי ובלאו הכי זכה זה והא דאמר אף כתבו לייפות כחו נתכוין: ואם לזכותו בכתב. שלא נתכוין אלא להקנותו בשטר זה הכל מודים שאינו כלום דאין שטר לאחר מיתה: מי מודיע את דברו גרסינן: תיפתר שהיו שם עדים יודעים. איך ליוה זה ואם ליפות כחו נתכוין: הגע עצמך שאין שם עדים יודעים. שהעדים שהיו בשעה שליוה לא היו מבינים כוונתו מהו: לעולם השדה בחזקת בעליה. היורשים וזה המקבל מתנה מוציא מחבירו ועליו הראיה: עד כדון. שמענו כשהיו במקום אחד כדמשמעי קרא שהיו המתנות בערי בצורות: היו הקרקעות במקום אחד ומטלטלין במקום אחר. מהו אם בעינן צבורין המטלטלין בתוך הקרקע או לא: אמר להן ר' אליעזר. בפ' מי שמת פליגי התם ר' אליעזר וחכמים במחלק נכסיו על פיו דקסברי חכמים במסוכן לא בעי קנין דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין הן ור"א אומר בין בריא בין מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה ואמר להן ר"א ראיה לדבריו: במדוני אחד. על שם מקומו: וביקש לחלקן. ולא היה לו קרקע להקנות אגבה: וקיימו את דבריו. ור"א לטעמיה דס"ל שכיב מרע היה וצריך קנין ושמעינן מהא מדקאמר סלע אחד משמע קרקע גבוה וחדוד שאי אפשר להעמיד עליה כל אלו אלמא לא בעינן צבורין: ולא שכיב מרע הוא. לדברי ר"א שמביא ראיה מכאן ע"כ שמעינן דשכ"מ היה וא"כ לא שמעינן מידי מהא לענין צבורין דשאני שכ"מ הואיל ומצינו שהקילו חכמים בו לפי שבכל מקום אין אדם מזכה אלא בכתב ובשכ"מ אפי' בדברים והוא הדין נמי לענין צבורין לפי שבשכ"מ בעינן צבורין ובשכ"מ לא בעינן ואין ראיה מכאן למתנת בריא: א"ל. ר' מנא לא כר' אליעזר היא וכי שנייא הוא לר"א בין בריא לשכ"מ שהרי הוא שכיב מרע דר' אליעזר הוא בריא דרבנן וכמו לרבנן בריא בעי קנין ה"נ לר"א בשכ"מ ומדלא הצריך צבורין בשכ"מ ה"נ בבריא לא בעינן צבורין: א"ל. אין ודאי שכ"מ דר"א כבריא דרבנן ושפיר נפשטה הבעיא דלא בעינן צבורין: תמן תנינן. בפ"ג דפיאה קרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים ולקנות עמה נכסים שאין להן אחריות: קרקע כל שהוא מה טב. לאחי חזי הא אי אפשר להעמיד בה מטלטלין וש"מ נמי מהכא דלא בעינן צבורין: תיפתר שהיה שם מקום שיבולת אחת ומרגלית טמונה בו. והקנה אותה אגב קרקע כל שהוא זו: קנה. ובשנתן לו דמי שניהן כדלעיל: ובניכסי הגר. אם החזיק בשדה אחת לא קנה האחרת אפי' מיצר

רידב"ז

אר"ח קומי ר"מ ולא שכיב מרע הוא לפי שבכ"מ אין אדם מזכה אלא בכתב וכאן אפילו בדברים לפי שבכ"מ אין אדם מזכה עד שיהא קרקעות ומטלטלין במקום אחד וכאן אפילו קרקעות במקום אחד ומטלטלין במקום אחר א"ל ולא ר"א הוא שנייא הוא שכיב מרע דר"א כבריא דרבנן ומסיק עוד א"ל שכיב מרע דר"א הוא כבריא דרבנן וכ"ה בירושלמי ב"ב פ"ט ה"ז. המפרשים נדחקו בזה והק"ע ז"ל מגיה ולפענ"ד הכי פירושו דר"ח סבר דאף דר"א לא ס"ל דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי ובעי קנין מ"מ לא בעי לר"א קנין גמור כ"כ ממש כמו בבריא לרבנן כיון דחזינן דלרבנן לא בעי בשכיב מרע קנין כלל ומזכה אפילו בדברים כמו כן לר"א דמצריך קנין ולא סגי בדברים מ"מ קנין גמור כמו בבריא לרבנן ג"כ לא בעי ור"א סתם ולא פירש דבריו ופריך ליה ר"מ ולא ר"א הוא פי' ומאי כ"מ לר"א בין שכיב מרע לבריא ומאי מקשה ר"ח ולא שכיב מרע הוא הא ר"א אמרה ולדידיה לא שייך הך פירכא דלפי שבכ"מ אין אדם מזכה אלא בכתב וכאן אפילו בדברים וכו' ומשני ליה ר"ח ומבאר דבריו שנייא הוא שכיב מרע דר"א מבריא דרבנן פי' בניחותא דאפילו לר"א שניא הוא שכיב מרע מבריא לרבנן דלא בעי בשכיב מרע קנין גמור כמו בבריא לרבנן לפי דלרבנן מהני בשכיב מרע

שנויי נוסחאות (ס"ז) דברו נד"ו רבו. (סמ"ו) בצורות נד"ו מצורות. כשהיו נד"ו בשהיו. (ס"פ) במדוני נד"ו במרוני. (סל"נ) בריא בנ"ו שכיב מרע

מסורת הש"ס

ב"ב קנו — ת"י הגי' יבו — קידושין כו — ד"ה כח — (ב"ב ס"ו ה"ו) ב"ב קנו — (תוספתא ב פ"ט) — בד"י הגי' שכיב מרע (פאה פ"ג ס"ח) — (לעיל ס"ו) עיין ב"ב דף נג וירושלמי פאה פ"ג

עין משפט נר מצוה

קב — א מיי' פ"ח מזכיה הל' יב יג סמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ ס"ה

קבא — ב מיי' פ"ג ממתנות עניים ה"ג

קבב — ג מיי' פ"א ממכירה סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנב סי"ב

קבג — ד מיי' פ"א מזכיה ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ערב סעי' ת ס

עין משפט נר מצוה

קכד
א מיי' פ"ג ממכירה הי"א סמ"ג עשין פב

קכה
ב מיי' שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע ח"מ סי' קצה ס"א

קכו
ג מיי' פ"ג מגניבה ה"ב טוש"ע שם סי' שנא

קכז
ד ה מיי' פ"ד משבועות הי"ז

פני משה

מיצר בנתיים אפילו אין מפסיק בנתיים אלא המיצר בלבד לא קנה חבירתה: נתכוין לקנות מן המיצר ושרע מיניה. ולמטה הימנה מהו אם יכול לקנות הקרקע בחזקה של המיצר או לא ולא איפשיטא: על מנת לזכות בצפונן. ולא נתכוין לקנות באמצעיתן לא קנה כלום מפני שהאמצע שלא נתכוין לקנות מפסיק בין אותו לצד שהחזיק לאותו לצד שנתכוין לקנות ואפי' הוא בשדה אחת דדמיא למיצר המפסיק בין שתי השדות: המחזיק בקרקע חייב בכל. אפי' במעשרות וגרסינן בתוספתא שם בתלוש מן הקרקע פטור בכל: המחזיק בקמה חייב בלקט שכחה ופאה. דקרינן גביה קצירך ופטור מן המעשרות הואיל ואין לו חלק בקרקע ולא קרינן גביה תבואת זרעך וגו': ואין אויר מפסיק בין שיבולת לשיבולת. בתמיה הא לרב חסדא אפילו החזיק בקמה לאו כלום הוא דכיון שאין לו חלק בקרקע והרי אויר שבין שבולת לשבולת מפסיק ובנכסי הגר לאו כלום הוא: תמן תנינן. פרק המוכר את הספינה הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה: שמואל אמר לא קנה אלא אותו קלח בלבד. שתלש ופריך והתנן במתני' אם תלש כל שהוא קנה וש"מ דכל הפשתן קנה: נחותא. שהיה רגיל לירד לבבל: מודה שמואל בניכסי הגר. כלומר כי קאמר שמואל דלא קנה אלא אותו הקלח בלבד בנכסי הגר הוא דקאמר דס"ל כרב חסדא כיון דאויר מפסיק באמצע לא קנה השאר: המטלטלין. שדרכן להגביהן מהו שיקנו בגרירה ע"ג קרקע: אמר ר' בא בר ממל. מפרש בעיא דר' יוחנן דמה צריכה ומספקא ליה בעורות הקשים וכבידים שאי אפשר להגביהן בשום פנים אבל בעורות הרכים של עגלים הרכים וקטנים אפשר להגביהן ולא קנה עד שיגביה: חייב. לשלם שכבר נתחייב בגניבתו קודם השבת ואין תשלומין ומיתה באין כאחד: אבל אם היה גורר. בכים ולא הגביהו מקודם ואינו קונה עד שיוציאנו מרשות הבעלים לרה"ר ונמצא שאיסור שבת וגניבה באין כאחד פטור מתשלומין דקים ליה בדרבה מיניה: הא אם לא חלה עליו. כאחת כגון שהיה מגרר בחול חייב בתשלומין אע"פ שלא הגביה וקשיא לר' בא בר ממל: תיפתר. באילין כיסים הגדולים שדרכן לגררן ואין דרכן להגביהן והלכך בגרירה קנייה: מנין למדו כו'. מפורש בפרק היה מביא וע"ש:

קרבן העדה

מיצר ביניהן הוה הפסק ולא קנה אלא זו שהחזיק בה: נתכוין לזכות וכו'. אם החזיק בנכסי הגר בשדה אחת לקנותה ואת המיצר שלה ואת השדה שסמוך למיצר מצד השני מהו מי אמרינן הא דלא קנה לר"י את חברתה בחזקתה דאידך היינו משום שלא נתכוין להחזיק במיצר וכיון שהוא מפסיק לא קנה השדה אחר שאינה מחובר לה אבל הכא דמתכוין לקנות גם המיצר קנה וגם השני' דמיצר דארעא חד הוא או דלמא כיון דסתם מיצר מופלג מן השדה גבוה או נמוך וכל אחד מקום חשוב בפני עצמו הוה מצר לבד ושדה לבד ואפי' המיצר לא קנה: לא נתכוין לקנות. השדה שבאמצע שני השדות לא קנה אותו שדה שלא החזיק בה הואיל דאיכא הפסק בין השדה שהחזיק בה להשדה שרוצה לקנות עמה עד שעה שיתכוין לקנות גם השד' שבאמצען דאז אמרינן דמצר דארעא חד הוא: מתניתא. ברייתא דמייתי בסמוך קשיא לר"ח: המחזיק בקרקע. ועליה קמה: חייב בכל. בלקט שכחה ופאה ותרומ' ומעשרות: המחזיק בקמה. דהיינו שהחזיק בקרקע לקנות הקמה שעליה ולא אותה: ואין אויר מפסיק בין שבולת לשבולת. בתמיה והפ"ה זכה בכל הקמה ודוחק לאוקמי הברייתא שהחזיק בכל שבולת בפני עצמה: ותלש כל שהוא. מן הפירות המחוברים הגדילים שם קנה כל השדה: אלא אותו קלח. שתלש: קיימה. פירשה ר' אבודמא מן נחותא הך מתני' בנכסי הגר דמהני אפילו דפק בה פורת' מהני כמי תלישה כל שהוא ושמואל איירי בקונה מחבירו: מהו שיקנו בגרירה. דהיינו משיכה: מה צריכא לי'. כי קמיבעיא ליה בעורות הקשין שאין דרכן בהגבהה: אבל בעורות הרכים. שדרכן בהגבהה: מתני'. ברייתא דמייתי בסמוך קשיא אר' אבא בר ממל: והוליאו. בלידי רשות הרבים בשבת חייב בתשלומין ולא אמרינן קים ליה בדרבה מיניה דליכא הכא שתי רשעיות ביחד: שכבר נתחייב. בגניבתו של כים משעת הגבהה דהגבהה קונה בכל מקום ואיסור שבת ליכא עד שעת הוצאה: עד שלא קידשה וכו'. כלומר עד שלא בא עליו איסור שבת: אבל אם היה גורר בו ויוצא. שלא הגביהו ברשות בעלי' ולא קנה אלא בשינוי רשות שמשכו לרשות אחר שאיסור שבת שחייב עליו מיתה ותשלומין באין עליו כאחד: פטור. מן התשלומין דקם ליה בדרבה מיניה: הא אם לא וכו' חייב. בתשלומין אפילו נאבד באונס אמאי הא אפי' בחול לא קנאו דכים בר הגבהה הוא ולא נקנה במשיכה כמו עורות הרכים לר' בא בר ממל: תיפתר. תפרש להך ברייתא דאיירי בהנך כיסים גדולים דדרכן בגרירה ולא בהגבהה ומשיכה אינה קונה עד שיוציאו מרשות שהוא בו: מסוטה. דכתיב ואמרה האשה אמן אמן ודרשינן אמן מאיש זה שקינא לה עליו אמן מאיש אחר שלא קינא עליו ועל איש אחר משביעה ע"י גלגול שבועה שיש לו עליה מאיש זה שקינא לה: ופריך עד כדון. מינה דברים הראויי' להשביע עליהן בפני עצמן כגון התובע לחבירו שחייב לו מנה והלה כופר ונתחייב לו שבועה שיכול לגלגל עליו שאר תביעת ממון שאלו תבעו מתחלה על שאר תביעות היה נשבע עליהן שפיר שמעינן מהכא שיכול לגלגל עליו כי היכי דמשביעה על איש אחר שאלו קינא אותה ממנו תחלה היה משביעה עליו: דברים שאין ראוי להשביע עליהן. כגון קרקעות שאין נשבעין עליהן מנ"ל שע"י שבועות מטלטלין מגלגלין על הקרקעות כדתנן במתני' זוקקין וכו': נשמעינה מן הדא. ת"ש ממתני' דפ"ב דסוטה: אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה. מגלגל עליה זנות של אירוסין אע"פ שלא היה בו קינוי וסתירה: שומרת יבם וכנוסה. אם היתה יבמתו וכנסה וקנא לה ונסתרה מגלגל עליה טומאה שנטמאה כשהיתה שומרת יבם: ארוסה ושומרת יבם ראוי הוא להשביע. בתמיה שהרי ארוסה ושומרת יבם לא שותות כדתנן התם בסוטה פ"ד אלא כשקינא לה כשהיא ארוסה ומשקה כשהיא נשואה מי בדקי לה מיא דהא אין הבעל מנוקה מעון שלא הוה ליה ליסא אותה כיון דחזות בה פריצותא א"כ כיון שבשעת השקאה יודע שבא עליה באיסור אינו מנוקה מעון קרינא ביה: את אמר. שאפ"ה מגלגלין מארוסה ושומרת יבם: והכא. ילפינן מסוטה שמגלגלין כהאי גונא אפילו דברים שאין ראויין להשביע עליהן: מה זו. שבועת סוטה באלה ובשבועה כדכתיב בקרא: הוון בעי מימר. סברוהו למימר: ניחא. דאינו מחלק בין שבועת סוטה לשאר שבועות: לגילגול וכו'. קשיא מ"ש דגלגול שבועה ילפינן מסוטה ואלה ושבועה לא ילפינן מסוטה:

מה

גמרא

מיצר בנתיים ר' זעירא בעא קומי ר' יסא נתכוון לקנות מן המיצר ושרע מיניה רב חסדא אמר ניכסי הגר החזיק בצפונן ע"ם לזכות בדרומן בדרומן ע"ם לזכות בצפונן לא נתכוין לקנות באמצעיתן לא קנה עד שעה שיתכוין לקנות באמצעיתן מתניתא פליגא על רב חסדא *גר שמת וביזבזו ישראל את נכסיו המחזיק בקרקע חייב בכל המחזיק בקמה חייב בלקט שכחה ופיאה ופטור מן המעשרות ואין אויר מפסיק בין שיבולת לשיבולת תמן תנינן ה *אם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה שמואל אמר לא קנה אלא אותו קלח בלבד והתנן אם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה א"ר יוסי קיימה ר' אבודמא נחותא מודה שמואל בניכסי הגר רבי יוחנן בעי המטלטלין מהו שיקנו בגרירה אמר ר' בא בר ממל מה צריכה ליה בעורות הקשים אבל בעורות הרכים לא קנה ב עד שיגביה מתניתא פליגא על רבי בא בר ממל ג *הגונב כיסו של חבירו והוציאו בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבתו של כים עד שלא קידשה עליו השבת אבל אם היה גורר בו ויוצא פטור מפני שחלה עליו מיתה ותשלומין כאחת הא אם לא חלה עליו מיתה ותשלומין כאחת חייב אמר רבי מתנייה תיפתר באילין כיסיא רברביא דאורחיהון מתגררה *מנין למדו לגילגול שבועה מסוטה ד אמן מאיש זה אמן מאיש אחר עד כדון דברים שהן ראויין להשביע דברים שאינו ראוי להשביע אמר רבי יוסי בי ר' בון נישמעינה מן הדא ה אמן שלא סטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה ארוסה ושומרת יבם ראוי הוא להשביע את אמר מגלגלין והכא מגלגלין אית תניי תני מה זו באלה ובשבועה אף כל הנשבעין באלה ובשבועה אית תניי תני בזו אלה ושבועה ואין כל הנשבעין באלה ובשבועה הוון בעי מימר מאן דאמר מה זו באלה ובשבועה אף כל הנשבעין באלה ובשבועה ניחא ומאן דאמר זו באלה ובשבועה ואין כל הנשבעין באלה ובשבועה לגילגול את למד ולשבועה אין את למד אית תניי תני

מה

מסורת הש"ס

(דפאה פ"ג)

(ב"ב פ"ה) בבלי דף פד ב

כתובות דף לא וש"נ

(סוטה פ"ב ה"ו) ב"ב דף פי קידושין דף כ. סוטה דף יח

רידב"ז

מרע בדברים בלא קנין א"כ גם לר"א דמצריך קנין מ"מ א"צ קנין גמור וזה מדברי ר"ה שמפרש דברי הראשונים וכזה מצוי בירושלמי כמה פעמים ע"ז

השיב לו ר"מ שכ"מ דר"א הוא בריא דרבנן פי' דלר"א לא שניא בין שכיב מרע לבריא אלא שכיב מרע דר"א הוא ממש בריא דרבנן וצריך קנין גמור ר'

מסורת הש"ס

מה זו. סוטה היתה קבלת שבועתה באמן אמן תרי זימני : ניחא. דכי היכי דילפינן מסוטה גלגול שבועה ילפינן נמי דבעיא אמן אמן: כלום למדו וכו' קשיא כי היכי דלמדו מסוטה גלגול שבועה למה לא נלמוד נמי דבעיא אמן אמן בשאר כל הנשבעין :

הלכה ו מתני' כל הנעשה דמים באחר. כל דבר שאם בא לתתו באחר צריך לשומו דהיינו כל המטלטלין בר ממטבע וכל הנעשה דתנן היינו כל הנישום: כיון שזכה זה. כלומר כיון שמשך האחד נתחייב זה שלא משך בחליפיו בכל מקום שהם אם מתו או אבדו שהדי במשיכת המוכר הסודר או החפץ נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא : רשות הגבוה בכסף. בגמרא מפרש דמעות הקדש קונות : בחזקה. במשיכה : אמירתו לגבוה וכו'. בגמרא מפרש : **גמ'** תמן תנינן. בב"מ פ"ד : כל המטלטלין קונין זה את זה. בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו כיון שמשך האחד קנה חבירו את שלו בין בתורת דמים בכמה תתן לי את שלך בכך וכך וזה חוזר ואומר בכמה תתן לי את שלך בכך וכך ונתרצו ומשך האחד נתקיימו הדברים : אפילו צבור בציבורין. צבור תבואה יש לו כאן בצבור תבואה יש לחבירו במקום אחר וה"ה לכל שני דברים השוים ה"ל חליפין: דבר הצריך לשום. אבל שני דברים השוים וידוע שכום דמיהן אינן בתורת חליפין אלא כהלואה הוא: ור"ל בשיטתיה. לשיטתו דפליג גם אר"י : דתנינן תמן. פ"ק דשקלים : האחין. שהן שותפין שחלקו ירושת אביהם וחזרו ונשתתפו באו הן חייבין בקלבון כשאר שני בני אדם ששקלו סלע : פטורין ממעשר בהמה. כל הבהמות הנולדות להן כל ימי שותפתן אינן צריכין לעשר דכתיב יהיה לך ולא של שותפות : וכשחייבין במעשר בהמה. היינו כשלא חלקו דכתיב יהיה מ"מ אפילו קנו בתפיסת הבית : פטורים מן הקלבון. שממון אביהם בחזקתו עומד והוי כאב השוקל ע"י בניו שפטור מקלבון : והן. כלומר והוא דפטורים ממעשר בהמה דוקא שחלקו הירושה לפי שויה ולא לקח כל אחד מהם המחלה מהבהמות שהיו בעין דודאי לאו חלקו הראוי לו נטל אלא קנין הוא שקנאו זה מזה והבהמות שהיו בשעת חלוקה פטורין ממעשר שהלוקח פטור והעתידין לבוא פטורין מטעם שותפות : הוא חלקו משעה ראשונה. ושם ירושה עליה וכשחזרו ונשתתפו חל עלייהו שם תפיסת הבית כמעיקרא ואותן שהיו בשעת חלוקה פטורין מטעם לקוח והעתידין לבוא חייבין דלאו כשותפין הן והשתא ר' לעזר בשיטתיה דכל דבר השוה לא שייך ביה מכירה ולא חליפין: כלקוחות הן. דאין ברירה וכיון דמעיקרא לקוחות והשתא שותפין שמעינן דאפילו בדבר השוה שייך לקיחה וה"ה חליפין והיינו כרב: דתנינן תמן. פ"ט דבכורות: הלוקח. או שניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה הלכך האחין שחלקו פטורין : בשחלקו. מתני' דשקלים אתי לפרושי כדפרישית:

מה זו באמן ובאמן אף כל הנשבעין באמן ובאמן אית תניי תני זו באמן ובאמן אין כל הנשבעין באמן ובאמן הוון בעי מימר מאן דאמר מה זו באמן ובאמן אף כל הנשבעין באמן ובאמן ניחא ומאן דאמר זו באמן ובאמן ואין כל הנשבעין באמן ובאמן כלום למדו לגילגול שבועה אלא מסוטה לגילגול את למד ולאמן אמן אי את למד :

הלכה ו מתני' *כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו כיצד [א] החליף שור בפרה או חמור בשור כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט : **גמ'** תמן תנינן *זה הכלל [ב] כל המיטלטלין קונין זה את זה ר' בא רב חונה בשם רב אפילו צבור בציבורין א"ל רבי לעזר לא שנינו אלא כל הנעשה דמים באחר בלבד דבר שהוא צריך לשום אתייא דרב חונה כר' יוחנן ור' לעזר כשיטתיה דתנינן תמן [ג] *האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה ושחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקולבון אמר רבי לעזר והן שחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים הוא חלקו משעה ראשונה אמר ר' יוחנן [ד] ואפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים כלקוחות הן דתנינן תמן [ה] *הלקוח והניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה בשחלקו וחזרו ונשתתפו כשחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקולבון בשלא חלקו רבי בא בשם רב יהודה בשם שמואל *לזה פרה ולזה חמור החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה

משך

הלכה ו מתני' כל הנעשה דמים באחר. מפרש לה בבבלי דה"ק כל הנישום דמים באחר כל דבר שאם בא לתתו בדבר אחר צריך לשומו דהיינו כל המטלטלין בר ממטבע : כיון שזכה זה. כלומר כיון שמשך האחד נתחייב האחר בחליפיו בכל מקום שהם אם מתו או אבדו ואע"פ שלא משך לפי שבמשיכת המוכר את החפץ בתורת חליפין נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא : החליף שור בפרה. כיון שמשך בעל הפרה את השור נקנית פרה ללוקח בכל מקום שהיא ואונסה עליה : רשות הגבוה בכסף. גזבר שנתן מעות בבהמה לצורך הקדש קנה ואפי' היא בסוף העולם והדיוט לא קנה אלא בחזקה כלומר עד שימשוך : אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט. האומר שור זה עולה בית זה הקדש אפי' בסוף העולם קנה והדיוט לא קנה עד שימשוך בבהמה ויחזיק בבית :

גמ' תמן תנינן. ריש פ' הזהב כל המטלטלין קונין זה את זה בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו כיון שמשך האחד קנה חבירו את שלו בכל מקום שהן בין בתורת דמים בכמה תתן לי את שלך בכך וכך וכן זה אומר בכמה תתן את שלך בכך וכך ונתרצו ומשך א' מהם נתקיימו הדברים : אפילו צבור בציבורין. בין רב הונא ובין ר' לעזר לא פליגי בפירושא דמתני' דהכא דתרווייהו מפרשי כל הנעשה דמים באחר דקתני כל הנישום דמים הוא כדפרישית במתני' והיינו כל המטלטלין הוץ מן המטבע שאינו נקנה בחליפין והכא פליגי בדין חליפין דמטלטלין רב הונא סבר אין צריך לשומן כמה הן שוין ולידע ערכו של כל אחד ואחד אלא אפי' צבור בציבורין ואינו ידוע כמה הן שוין נקנין בתורת חליפין : א"ל רבי לעזר לא שנינו אלא כל הנעשה דמים באחר בלבד. והיינו כל הנישום ומשמע דבר שהוא צריך לשום דמדקרי למטלטלין נעשה ונישום בדמים ש"מ דבעינן שומא בשעת חליפין ולידע כמה הן שוין אבל צבור בציבורין לא : דתנינן תמן. בפ"ק דשקלים ופ' מעשר בהמה האחין השותפין שחייבין בקלבון כשחלקו בנכסי אביהן וחזרו ונשתתפו ואז חייבין בקלבון כשאר שני אנשים ששקלו שקל שלם חייבין ליתן קלבון להכרע : פטורין ממעשר בהמה. דיהיה לך כתיב ולא של שותפות : ושחייבין במעשר בהמה. דהיינו כל זמן שלא חלקו שאז חייבין במעשר בהמה כדאמרי' בבכורות יכול אפילו קנו מתפוסת הבית ת"ל יהיה מכל מקום : פטורין מקלבון. שממון אביהן עדיין בהזקתו והוי כאב ששוקל ע"י בניו שפטור מקלבון : אמר רבי לעזר והן. ודוקא שחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים דבהא אמרינן אם הזרו ונשתתפו אחר כך דהוו כשותפין ופטורין ממעשר בהמה דהואיל והלקו בשומא זה כנגד זה לפי שוייהן ליכא למימר זה הלקו משעה ראשונה לכך וכשמת אביהם זכה זה בהלי הגדיים והתיישים וזה בהליין אלא דהוי כמי שקונה זה מזה בשומא שכנגדו והלכך הולדות שישנן בשעת הלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח והנולדים אח"כ פטורין משום שותפות: אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים. אמרינן ברירה הוברר הדבר שזה חלקו של כל אחד משעה ראשונה ועדיין שם ירושה עליהן וכי הזרו ונשתתפו הדרא לה תפוסת הבית כבראשונה ולא הוי שותפות והולדות שישנן בשעת הלוקה אין פטורין משום לקוח ולא העתידין לבא אח"כ פטורין משום שותפות : ר' יוחנן אמר ואפי' חלקו גדיים כנגד גדיים. דס"ל האחין שחלקו כלקוחות הן דאין ברירה ובשעת חלוקה כמי שקונין זה מזה הן ופטורין ממעשר בהמה כדתנינן המן בבכורות הלקוח פטור כדיליף התם מקרא דכתיב בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך וגו' מה בכור בניך אינו בלקוח ומתנה אף שורך ולהכי אינן בלקוח ומתנה ואם הזרו ונשתתפו הוי שותפין ופטורין ממעשר בהמה : האחין השותפין. פירושא דמתני' נקט כדפרישית לעיל וסיומא דמילתיה דר' יוחנן היא וכלומר דהוי כדיקא דמתני' ושמעינן מיה דלר' יוחנן אפילו לא הלקו בשומא כמקח הוי וכדאמר רב הונא דסתם חליפין בלא שומא נקנין ור' אלעזר כשיטתיה דס"ל לא הוי מקח עד שישומו זה כנגד זה :

משך

משך

עין משפט נר מצוה

קכח
א מיי' פ"ה ממכירה סמ"ג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רג ס"א

קכט
ב מיי' שם ה"א סמ"ג עשין פב טוש"ע שם

קל
ג מיי' פ"ג משקלים ה"ד ה ובהשגו' ובכ"מ ומ"ע ופ"ו מבכוריה הל' י יא סמ"ג עשין ריב

קלא
ד ה מיי' פ"ו מבכורות ה"

קידושין דף כח ב

(הכסף פ"א) ב"מ דף מד

(שקלים פ"ק ה"ז) ביצה לט חולין כה בכורות נו

(בכורות פ"ט) בבלי נו ב

כתובות דף כו

רידב"ז

ר' בא רב הונה בשם **רב** אפילו ציבור בליבורין אמר ליה רבי אלעזר לא שנינו אלא כל הנעשה דמים באחר בלבד דבר שהיא צריך לשום. פי' דרבי בא רב הונה בשם רב סבירא ליה אפילו בשניהן שוין ממש היתה בתורת קנין ורבי אלעזר סבירא ליה דבשניהם שוין ממש אין שייך בו קנין ולא חל עליו תורת קנין ומייתי מהא דחלקו גדיים כנגד גדיים אם נחשב מקח וממכר או לא להד מ"ד נחשב מקח וממכר ולהד מ"ד אינו נחשב מקח וממכר משום דאינו כאודת מקח וממכר ואינו בדרך מקח וממכר וע"כ לא שייך חליפין בגדיים כנגד גדיים משום דגרסינן בפס' ב"מ דף י"א ע"ב מתנות כהונה נתינה כתיב בהו חליפין דרך מקח וממכר היא ע"כ הרי מפורש דחליפין הוא רק בדרך מקח וממכר וכן חליפין דקנין סודר הוא ג"כ בדרך מקח וממכר משום דדמי לכסף וכ"כ התוס' ז"ל במס' גיטין דף ל"ט ע"ב דחליפין דמי לכסף וכל היכא דכסף קונה חליפין נמי קונה לבר מאשה כו' עכ"ל וע"כ ס"ל לר"א דבשוה בשוה אינו בדרך מקח וממכר ולא עבדי חליפין ור"ח בשם רב דס"ל דנקני בחליפין לאו משום דס"ל דלא בעינן בחליפין דרך מקח וממכר ז"א אלא משום דס"ל כר"י דס"ל אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים חשיבי ג"כ לקוחות דחשיב מקח וממכר וממנא לפי דברינו לא שייך כלל להסיא פלוגתא דר"ה והר"ן ז"ל אם צריך לשום את החפץ דמובא במראה הפנים ז"ל ז"א דלא שייך כלל לזה דהתם הפלוגתא אפילו בשאינו שוה בשוה והוי דרך מקח וממכר מ"מ ס"ל לר"ח ז"ל דבעי שומא ואינו שייך להאי סוגיא ודוק :

ר'

חתם סופר

תמן תנינן וכו' **ר' בא ר'** חונא וכו' ביאור ירושלמי זה עיין בשו"ת חת"ס חלק שביעי סי' נ"ס ד"ה הנה הרמב"ן :

עמודי ירושלים

רבי בא רב חונא בשם רב ואפילו ציבור בליבורין כו'. עיין פני משה ומראה הפנים שפי' הסוגיא דרב הונא ור"א פליגי בדברי הר"ה והר"ן אם צריך לשום בחליפין ע"ש. אולם מצאתי בשיטה מקובצת לב"מ שכתב בשם הרמב"ן שהביא הירושלמי הזה ופירשו כדברי ר"ח ור"ח סובר דאפילו ציבור בליבורין שהן שוין צריך לשומן ור"א סובר בדבר שוה שאין צריך שומא ואתיא דר"ה כר"י דאפי' גדיים נגד גדייב לקוחות הן ולכן צריכין לשומן כהן דמים ור"א סובר דזה חלקו הראוי שאין נעשה דמים אלו לאלו ולכן א"צ לשומן ע"ש באורך :

משך בעל החמור את הפרה ובא בעל הפרה למשוך את החמור ונמצא שמתה החמור [א] בעל החמור צריך להביא ראייה שהיתה חמורו קיימת בשעה שמשך את הפרה שכל המוציא מחבירו עליו הראייה חוץ מן החליפין ומאן דלא סבר דא מילתא לא סבר בנזיקין כלום א"ר זעירא ואנא לי נא סבר לה אמר ר' בא לר' זעירא מתניתא פליגא על שמואל [ב] *היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראייה לא הבעל צריך להביא ראייה להוציא קידושין מרשות האב תלמידוי דרבי יונה אמרין תיפתר בקידושי' קטנים דלמא רבי חונה ור' פינחס ורבי חזקיה סליקין מישאול בשלמיה דרבי יוסף למילף מיניה אמר ליה מתניתא מסייעא לשמואל [ג] *נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראייה ולא האב צריך להביא ראייה להוציא כתובה מרשות הבעל אמר לון לא מודה שמואל שאם משך בעל הפרה את החמור שהוא צריך להביא ראייה וזה כיון שכנס כמי שמשך צריך להביא ראייה שהיו בה מומין אילו עד שלא תיכנס לרשותו רבי בא רב המנונא רב אדא בר אחוה בשם רב מכר לו פרה בדמים דחזקיה א"ל הב לי אינון פריטיא אמר ליה מה את בעי מינהון א"ל מיזבין ליה חמור משך בעל הפרה את החמור לא נקנית הפרה חמור מהו שיקנה ר' בא אמר נקנית ר' יוסי אומר אינה נקנית סבר רבי בא דאינון חליפין ולית אינון חליפין ר' מנא בשם רבי יוסי

פעמים

פני משה

משך בעל החמור את הפרה. וכזה נקנה החמור שהוא בבית בעליו לבעל הפרה כדתנן הכא כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו בכל מקום שהוא. ונמצא שמתה החמור. ונולד לנו הספק בעל הפרה אומר עד שלא משכת את פרתי מת חמורך ולך מת ובעל החמור אומר משמשכתי מת וכבר היה קנוי לך: שכל המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מן החליפין. כלומר אע"ג דבעלמא המוציא מחבירו עליו הראיה והרי בעל החמור מוחזק הוא ובעל הפרה הוא המוציא שאני הכא בחליפין אע"פ שמוחזק עליו להביא ראיה וטעמא הואיל ונולד הספק בעיקר הקנייה לאו מוחזק מיקרי: ומאן דלא סבר דא מילתא. ואינו פוסק כן לא ידע במילי דנזיקין כלום: אמר רבי זעירא ואנא לית אנא סבר לה. מכח האי קושיא דלקמיה: אמר ר' זעירא לר' בא גרסינן. מתני' דפרק המדיר פליגא על שמואל דהנינן היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה אם בא לתבוע כתובתה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה צריך שיביא ראיה שלאחר שנתארסה נולדו בה מומין האלו ונסתחפה שדהו של הבעל אלמא דהאב מביא ראיה להוציא ולא הבעל להחזיק הכתובה בידו וקשיא לשמואל דקאמר בעל החמור מביא ראיה להחזיק הפרה: לא הבעל צריך להביא ראיה. וליטעמיך דהמוציא צריך להביא ראיה כמי תיקשי הא הבעל צריך להביא ראיה להוציא הקדושין דקס"ד דהקדושין כנגד דמי הכתובה הן ומאי שנא דקרית ליה לאב מוציא ולהבעל מחזיק: תיפתר בקידושין קטנים. כלומר הא לא קשיא דיש לומר בקדושין פחותים איירי שאינם שוין כפי הכתובה ולא מיקרי הבעל מוציא אבל לשמואל קשיא דלדידיה הבעל הוא דצריך להביא ראיה להחזיק דמי מותר הכתובה בידו: דלמא. מעשה ברבי חונה ורבי פנחס ור' חזקיה שעלו לשאול בשלומו דרב יוסף וללמוד ממנו ואמרו לו מתניתא מסייע לשמואל דקתני התם בסיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה אלמא דאמרינן על המוחזק להביא ראיה וכשמואל דאלת"ה קשיא ולא האב צריך להביא ראיה להוציא הכתובה מרשות הבעל: אמר לון. מהא לא תסייעו מידי לשמואל דמי לא מודי שמואל שאם משך בעל הפרה את החמור שהוא צריך להביא ראיה כלומר שאם מת החמור בביתו של בעל הפרה כגון שהכניסו שם בעליו לשומרו ואח"כ הסכימו להחליף זה על זה דהואיל שמת בבית בעל הפרה ונולד הספק בביתו עליו להביא ראיה: וזה כיון שכנס כמי שמשך צריך להביא ראיה שהיו בה מומין אלו עד שתכנס לרשותו. כלומר והתם נמי היינו טעמיה דכל מי שנולד הספק בביתו צריך להביא ראיה: מכר לו פרה בדמים. ונשאר לו חייב דמים: דחזקיה. כד חזייה לזה א"ל תן לי המעות א"נ דחקיה גרסינן דחקו בשביל מעותיו וא"ל מה אתה רוצה לעשות בהן והשיבו שרוצה לקנות חמור ונתרצה זה ליתן לו חמור בשביל הדמים שנתחייב לו: משך בעל הפרה את החמור לא נקנית הפרה. כלומר הואיל ועכשיו אפילו אם משך בעל הפרה את החמור אין כאן קניית הפרה שהרי כבר היא קנויה לו מאז ודמים הוא שנתחייב לו והלכך מיבעיא לן חמור מהו שיקנה אם לא משך את החמור מהו שיקנה לו בשביל הותן הדמים שנתחייב לו מי אמרינן דהוי כחליפין בשעת המקח או דילמא הדמים כחוב בעלמא הן ואין קונין: סבר ר' בא. הש"ס קאמר לה דטעמיה דרבי בא דס"ל דאינון חליפין אבל באמת אינו כן ולית אינון חליפין דחליפין לא מיקרו אלא אם הוא בשעת המקח שאומר לו פרתך בכמה בכך וכך חמורך בכמה בכך וכך ונתרצו להחליף כיון שמשך א' מהן נקנה זה לחבירו אבל זה שכבר נתחייב לו בדמים אינן אלא כמלוה ואינן קונין בחליפין:

פעמים

קרבן העדה

משך בעל החמור את הפרה. והחמור היה בבית בעליו ותנן במתניתין כיון שמשך אחד מהם נתחייב חברו באונסי החליפין בכל מקום שהם: ונמצא שמת החמור. וזה אומר עד שלא משכת פרתי מת חמורך ולך מת וזה אומר משמשכתי מת כבר קנוי הוא לך: חוץ מן החליפין. שהמחזיק עצמו מסופק בפרה ואין לו שום טענה ברורה ואזלינן בתר חזקת מרא קמא: ומאן דלא. מבין דבר זה אינו מבין בנזיקין כלומר בדיני ממונות כלום: ואנא. לית אנא סובר כן: ה"ג מתניתין מסייעא ליה לשמואל: היו בה מומין. המקדש אשה ונמצאו בה מומין והיא עדיין בבית אביה: האב צריך להביא ראיה. אם בא להוציא כתובתה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה: ולא הבעל וכו'. וכי אין על הבעל נמי להביא ראיה אם בא להוציא מיד האב הקידושין שנתן לו ולמה תנן סתם על האב להביא ראיה אלא ודאי שאף על הקידושין האב צריך להביא ראיה דאף האב מסופק דהא במומין שבסתר איירי כמפורש התם בסיפא דמתני' ואכ"א בד"א במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון ואין דרך האב לבדקה וכיון דהאב מסופק אזלינן בתר חזקת מרא קמא: תיפתר בקידושין קטנים. שאינן שוים הרבה ואין דרך הבעל לתבען אבל דרך האב לתבוע כתובתה לכך לא נקט דגם על הבעל להביא ראיה וליכא סייעתא מהא לשמואל: דלמא. מעשה בר"ח ור"פ ור"ח שעלו לשאול בשלמא דר"י כדי ללמוד ממנו: ה"ג א"ל מתניתין קשיא לשמואל: נכנסה וכו'. היא סיפא דמתני' דלעיל: נכנס' לרשות הבעל. ניסת והוא בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה: לא על האב וכו'. וכי אין על האב להביא ראיה כשבא להוציא כתובתה שהרי האב מסופק ובא להוציא ממרא קמא: שאם משך בעל הפרה את החמור. וטוען אח"כ שנמצא בו מומין שהיה בו בבית בעליו שעל בעל הפרה להביא ראיה שכיון שמשך אודא לה חזקת מרא קמא: ה"ג וזו כיון שנכנסה כמי שמשך. וה"פ אשה זו כיון שנכנסה לרשות הבעל כמי שמשך דמי הלכך על הבעל להביא ראיה: מכר לו פרה בדמים. במעות ולא בחליפין: דחקיה וא"ל. תן לי אותן פרוטות שאתה חייב לי א"ל מה אתה רוצה לעשות בהן א"ל לקנות בהן חמור וא"ל יש לי חמור שאני נותן לך בהן ומשך בעל הפרה את החמור לא נקנית הפרה אם עדיין לא משך בעל החמור את הפרה שבדמים מכרה לו ולא בחליפין ותרווייהו צריכין למשוך: חמור מהו שיקנה. לבעל הפרה במשיכתו קודם שמשך בעל החמור את הפרה שהחמור נקנה לו בתורת חליפין והרי משך או דלמא כיון שהפרה מכרה בדמים ה"ל קנין החמור בדמי הפרה ולאו חליפין נינהו וכל זמן שלא משך בעל החמור את הפרה אף החמור לא קנה: סבר ר' בא. ר' יוסי הוא דקאמר קסבר ר' בא דאינון חליפין ולכך נקנה החמור אבל באמת ליתנהו חליפין אלא מכירה הלכך כל זמן שלא משך בעל החמור את הפרה אף החמור לא נקנה:

פעמים

עין משפט נר מצוה

קלב
א מיי' פ"ב ממכירה סמ"ג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רכד ס"א

קלג
ב ג עיי' פכ"ה מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיז ס"ח

מסורת הש"ס

(כתובות פ"ז) בבלי פג

שם

רידב"ז

ר' בא רב המנונא רב אדא בר אחוה בשם רב מכר לו פרה בדמים דחקיה א"ל הב לי אינון פריטיא א"ל מה את בעי מינהון א"ל מיזבין לי' חמור משך בעל הפרה את החמור לא נקנית הפרה דהא כיון שלא משך את הפרה לא קנה חמור מהו שיקנה ר' בא אמר נקנית ר' יוסי אומר אינה נקנית סבר ר' בא דאינון חליפין ולית אילין חליפין ר' מנא בשם ר' יוסי פעמים שהוא תחלת מקח לזה ותחלת מקח לזה כו'. הסוגיא הזאת דחקו המפרשים ז"ל לפרשה וקשה להבין מאד וכן הגו"י ז"ל מפרש בפירושו וכתב לפי' הק"ע והפ"מ ז"ל דחוק וגם פירושו אינו מובן ותמיה לי מדוע לא הגיהו המפרשים ז"ל כאן הג"ה דמוכח ומבורר וברור כשמש דכן הוא לישנא דר' יוסי בעלמא דהמפרשים ז"ל מפרשים דהאי סבר ר' בא דאינון חליפין ולית אינון חליפין הוא דברי ר' יוסי דר' יוסי קאמר דר"ב ס"ל דהוי חליפין ולית אינון חליפין כן פי' הק"ע ז"ל והפ"מ ז"ל מפרש דהש"ס בעצמו קאמר לה ולא מצינו בכל הש"ס זה הלשון ובאמת ברור דל"ג תיבת ר' בא ולפ"ז הוא לישנא דר' יוסי בעלמא עיי' במס' שביעית פ"ד ה"ב מאימתי אדם זוכה בפירותיו בשביעית ר' ירמיה סבר מימר משיתנם בתוך כליו ר' יוסי סבר מימר אפי' נתנם בתוך כליו לא זכה בהו דהוא סבר דאינון דידיה ולית אינון דידיה ע"כ וה"נ קאמר ר' יוסי אינה נקנית סבר דאינון חליפין ולית אינון חליפין והוא לישנא דר' יוסי בעלמא והשתא פשוט הפי' דהך שמעתתא דזה פשיטא דלא נקנית הפרה דהא מכרה לו בדמים כדגרסינן מכר לו פרה בדמים וכיון שלא משך לא קנה את הפרה רק אח"כ כשתבעו הממון ונתן לו בעד הדמים חמור ומשך את החמור הוי החמור במקום דמים ולא נקנה הפרה ע"י דמים דלא עדיפא ממעות דאינו קונה אבל החמור ס"ל לר' בא דקנה דהא משך את החמור ונקנה במשיכה וס"ל כר' ירמיה בשביעית שם וע"ז השיב לו ר' יוסי דאינו קונה דהוי כמו שס"ל התם בשביעית דהוי זכיה בטעות דהוא סבר דאינון חליפין ובאמת אינן חליפין משום דכיון דעדיין לא קיבל מדמי הפרה כלום ונותן השתא בעד הפרה חמור ע"כ הוא סובר דהוא זוכה בתורת חליפין ואינו זוכה בתורת דמים ובאמת אינו חליפין משום דכבר מכר לו הפרה בפירוש בדמים ונמצא דהחמור הוא במקום דמים וכיון שלא קיבל עדיין כלל בעד הפרה הוא סובר דהשתא דנותן לו החמור בעד הפרה הוא דנותן לא דנותן לו במקום דמי הפרה אלא דהוי השתא חליפין ונמצא דהוי קנין בטעות הוא סובר דקונה בתורת חליפין ובאמת צריך לקנות בתורת דמים וע"כ לא קנה כלל דהא כיון שהתנו תחלה בדמים הוי אח"כ חליפין דברים שבלב וע"כ לא קנה גם החמור והנ"מ בשלא נטל כלל דמי הפרה ע"כ השתא בנותן לו החמור

טעי

שנויי נוסחאות (פ"ח) ראייה וזה כיון שכנס כמי שמשך "לרשותו" בנוסח כ' הד"ו ראייה שהיו בה מומין אלו עד שלא תיכנס לרשותו הה כיון שכנס כמי שמשך.

פעמים שתחילת מקח לזה ותחילת מקח לזה היך עבידא מכרה לו פרה בדמים סמיכה גביה חדא פריטייא למחר אשכחיה קאים תמן אמר לי' מה את קיים עביד הכא א"ל בעא אינון פריטייא אמר לי' מה את בעי מינהון אמר לי' מיזבן לי חד חמור אמר לי' הרי חמור לפניך משך זה לא קנה זה משך זה לא קנה זה אלא זה קנה לעצמו וזה קנה לעצמו. מתניתי' רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה כיצד *ניזבר שנתן מעות הקדש במטלטלין קנה הקדש בכל מקום שהוא שנאמר לי"י הארץ ומלואה תבל ויושבי בה אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט כיצד לקח פרה מן ההקדש במאתים לא הספיק להביא מאתים עד שעמד במנה מביא מאתים הדא היא אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט פרה מן ההקדש במנה לא הספיק להביא מנה עד שעמד במאתים מביא מאתים הדא היא דכתיב ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו הא אם יוסיף הרי הוא קם לו ואם לאו אינו קם לו שור זה עולה ובית זה קרבן קנה הקדש בכל מקום שהוא דכתיב לי"י הארץ ומלואה וגו' ובהדיוט לא קנה עד שעה שיחזיק:

הלכה ז מתני'

*כל מצות האב על הבן האנשים חייבין והנשים פטורות כל מצות הבן על האב אחד אנשים ואחד נשים חייבין כל מצות עשה שהזמן גרמא האנשים חייבין והנשים פטורות וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבין כל מצוה בלא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד הנשים חייבין *חוץ מבל תשחית ובל תקיף ומבל תטמא למתים הסמיכות והתנופות הגשות והקמיצות הקטרות והמליקות הקבלות וההזיות נוהגות באנשים ואינן נוהגות בנשים חוץ ממנחת סוטה והנזירות שהן מניפות: גמ' *מצות שהאב חייב לעשות לבנו למולו לפדותו ללמדו תורה וללמדו אומנות להשיאו אשה רבי עקיבה אומר אף ללמדו לשוט על פני המים למוהלו ביום השמיני ימול בשר ערלתו לפדותו דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה ללמדו תורה ולמדתם אותם את בניכם ללמדו אומנות תני רבי ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנות להשיאו אשה והודעתם לבניך ולבני בניך אימתי אתה זוכה לבניך ולבני בניך בשעה שאת משיא את בניך קטנים רבי עקיבה אומר אף לשוט על פני המים דכתיב למען תחיה אתה וזרעך מה למצוה או לעיכוב נשמעינה מן הדא בר תרימה אתא לגבי רבי אימי אמר לי' פיים לאבא דיסביני אתא פייסיה ולא קביל עלוי הדא אמרה למצוה אין תימר לעיכוב הוה ליה לכופניה מנין שאם לא עשה לו אביו שהוא חייב לעשות לעצמו תלמוד לומר אדם

קרבן העדה

פעמים. כגון זה שנתן לו חמור בדמי הפרה לא הוי חליפין אלא בכל אחד קנין בפני עצמו: היך עבידא. היכי דמי: סמיכה גביה. הניח אצלו מקצת דמי הפרה: למחר. מצאו נצב עליו א"ל למה אתה עומד כאן א"ל שאני חפץ ממך מותר מעות הפרה א"ל למה אתה צריך מעות אלו א"ל ליקח בהם חמור א"ל הרי חמור לפניך והרי בעל הפרה צריך להחזיר עוד מעות לבעל החמור: משך זה לא קנה זה. דלאו חליפין נינהו אלא כל חדא מכירה בפני עצמה היא: במטלטלין. בהמה לקרבן שמן וסלת לנסכות: קנה הקדש. המטלטלין בכל מקום שהן ובהדיוט עד שימשוך: לקח פרה מן ההקדש במאתים. ולא משך: הדא היא אמירתו לגבוה וכו'. וה"ל כאלו משך: ואם לאו. שפיחת אינו קם לו ובשמשך איירי דאם לא משך פשיטא דאף בהדיוט יכול לחזור: ובית זה הקדש. קנה הקדש אפילו הוא בסוף עולם אע"פ שלא החזיק בו הגזבר:

הלכה ז מתני' כל מצות הבן. המוטלת על האב לעשות לבנו כדמפרש בגמ': אנשים חייבים. האב חייב במצות הללו לבנו ולא האם: וכל מצות האב. המוטלת על הבן לעשות לאביו כגון מורא וכיבוד: אחד אנשים וכו'. כלומר הבנים והבנות חייבין: כל מ"ע שהזמן. גורם לה שתבא: חוץ מבל תקיף. פאת הראש: ובל תשחית. פאת הזקן: ובל תטמא. דכהנים: גמ' לפדותו. בחמש סלעים אם בכור הוא: אף ללמדו לשוט ע"פ המים. שמא יפרוש בספינה ותטבע ויסתכן אם אינו יודע לשוט: ביום השמיני ימול וגו'. א"כ ודאי דלאו אקטן מוטל לעשות רק על האב: ובחרת בחיים זו אומנות. דברישא כתיב ראה נתתי לפניך החיים והמות הברכה והקללה הל"ל ובחרת בברכה אלא לומר שיבחר אומנות עם התורה: אימתי אתה זוכה וכו'. ברוב העולם איירי שאינן מאריכין ימיהם כל כך א"כ והודעת מפרש לשון ביאה כמו וידע אדם את אשתו: דכתיב למען תחיה אתה וזרעך. ותחיה מיותר דהא כבר כתיב ובחרת בחיים אלא שילמדנו דבר שחיות תלוי בו והיינו שילמדנו לשוט: מה למצוה. מיבעיא ליה אם מצות האב על הבן למצוה לחוד וקרא עלה טובה קמ"ל לאב לעשות כן לבנו או דלמא אפי' לעכב וכופין אותו על כך: נשמעינה מן הדא. תא שמע: בר תרומה. כך שמו: א"ל פייס. לאבי שישיאני אשה: אתא. בא ר"א ופייסיה לאביו ולא קבל דבריו: הדא אמרה. זאת אומרת שאינן אלא למצוה דא"ת לעכב ה"ל לר"א לכופו: מנין שאם לא עשה לו אביו. כל המצות המוטלת עליו לעשות לבן שהבן מחוייב לעשות כן לעצמו: ת"ל אדם

פני משה

פעמים שתחלת מקח לזה ולזה. ואפ"ה אינן קונין כדמפרש ואזיל: מכרה לו פרה בדמים. ונתן לו מקצת הדמים: סמיכה גביה חדא פריטייא. ונשארו עוד איזה פרוטות אצלו מן המקח וכשתבע ממנו מעות הנשארים אמר לו הרי חמור לפניך: משך זה לא קנה זה. כלומר בהא לא קנה זה במשיכת זה ולא נקנה לו החמור בשביל אותן הדמים שנשארו חוב עליו דכיון שלא היה החוב כנגד כל המקח כחוב שלא מחמת המכר הוא ובזה כ"ע מודים באומר מכור לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך אף על פי שנתרצו שניהם לא קנה עד שיקנה באחד מן הדרכים שהמטלטלין נקנין בהן: אלא זה קנה לעצמו. כלומר אלא כל אחד צריך קנין לעצמו כדאמרן דהא ודאי לאו חליפין מיקרי: מתני'. פיסקא דמתני' היא רשות הגבוה כו': שנאמר לה' הארץ ומלואה. ובכל מקום שהן ברשות הגבוה הוו: מביא מאתים. מפני שכבר אמר במאתים: הא אם יוסיף. כלומר הא שמענו מן המקרא הזה דוקא אם יוסיף שנתן כבר המנה ויסף חמישיתו אז וקם לו ואם לאו שלא הספיק ליתן עד שנתייקר השער אינו קם לו וצריך ליתן כשער של עכשיו. א"כ הא שמענו אם יוסיף הוא כשער של עכשיו הוא דקם לו: ובהדיוט לא קנה עד שעה שיחזיק. כל אחד לפי קיינו שור במשיכה ובית בחזקה:

הלכה ז מתני' כל מצות האב על הבן. כדמפרש בגמרא מצות שהאב מצווה לעשות לבן ובנוסחת הבבלי ברישא כל מצות הבן על האב ומפרש לה דה"ק כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו: האנשים חייבין. האב חייב במצות הללו לבנו והאם פטורה: כל מצות הבן על האב. שהבן מצווה לעשות לאב הבנים והבנות חייבין: כל מצות עשה שהזמן גרמא. שהזמן גורם למצוה שתבא כגון שופר סוכה לולב ציצית: שלא הזמן גרמא. כגון מזוזה מעקה אבדה ושילוח הקן והני תרי כללי לאו דוקא כדקי"ל אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ שהרי מצה בליל פסח ושמחה במועדים והקהל כהג הסוכות כולן מ"ע שהזמן גרמא הן ונשים חייבות ותלמוד תורה ופריה ורביה ופדיון הבן ממצות עשה שלא הזמן גרמא הן ונשים פטורות אבל כללא בתרא דכל מצות לא תעשה אחד אנשים ואחד נשים חייבין חוץ מבל תקיף כו' כללא דוקא הוא וילפינן ליה מדכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: חוץ מבל תקיף ובל תשחית. דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה דכתיב פאת זקנך ולא זקן אשתך אפילו העלתה זקן ליתה בהשחתה ליתנהו בהקפה ובל תטמא למתים דכתיב אמור אל הכהנים בני אהרן ולא בנות אהרן: הסמיכות כו'. אינה סומכת ואינה מניפה ואינה מגשת מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה אם היא כהנת ואינה קומצת ולא מקטרת ולא מולקת עוף ואינה מקבלת דם במזרק ואינה מזה דם חוץ מסוטה ונזירה שהן מניפות מנחתן בעצמן בסוטה נאמר ונתן על כפיה את מנחת הזכרון ובנזיר נאמר ונתן על כפי הנזיר ודין הנזיר והנזירה שוין בענין הקרבן:

גמ' אימתי אתה זוכה לבניך. שאתה עושה מצוה וזוכה בהן: קטנים. מרמז ולבני בניך דריש: דכתיב למען תחיה וגו'. וזה נמי בכלל היותיה הוא: מה. לענין מאי איתמר אם למצוה או לעיכוב שכופין עליה ולהשיאו אשה קאי והדומה דקראי אסמכתא בעלמא הוו אבל הני מילי אחריני דמפורש בהדיא בתורה דינן כשאר מצות עשה שבתורה: א"ל פיים לאבא. בשבילי שישיאני אשה: אין תימר לעיכוב. היה לו לר' אימי לכופו להאב ולהטריחו עד שישיאו: אדם

רידב"ז

טעי וסבר מימר דהשתא אינו נותן לו החמור בעד דמי הפרה אלא השתא הוא חליפי הפרה ובאמת אינו חליפין והוי זכיה בטעות משא"כ אם כבר נתן לו דמי הפרה רק שנשאר לו רק פרוטה אחת בזה לא טעי והינו סבר מימר דהשתא החמור הוא חליפין מהפרה והמעות שנתן לו בעד הפרה בראשונה בתורת דמים בטל בזה לא טעי וע"כ יודע שהחמור הוא מעות מדמי הפרה וע"כ מסיק ר' מנא בשם ר' יוסי פעמים שתחלת מקח לזה ותחלת מקח לזה בדמסיק

בן אריה

סמיכה גבי חדא פריטייא כו'. כ"ב עיין בעיטור מאמר שני קנין ובחידושי הריטב"א שם הביא קצת מהירושלמי הזה ובנוסחא אחרת קצת אכן בלא ספק שכיון להירושלמי הזה והעתיק ומחייה לפרפיזא ופירושו המחיהו מן המעות אצל השולחני שהיה להלוקח מעות בידו ונתחייב לו במעמד שלשתן ע"ש. וכן בנוסחא שלפנינו בירושלמי חד פריטייא יש לפרש כן ופריטיזא פי' שולחני המחלף פרוטות וסמכה היינו המחיהו בלשון ירושלמי [וע"ש פרק האומר הלכה ד'] וע"ע לשון הירושלמי שהביא הרי"ף פרק המקבל. והביאור בירושלמי לפ"ז פשוט דהיכי דנתחייב לו המעות בעד הפרה ואחר כך משך ממנו החמור בעד המעות לא קנה אפילו החמור דלאו חליפין הוא כלל וכדאמר ר' יוסי [בירושלמי כאן] ובתורת דמים נמי לא קנה שלא היו שניהן במעמד אחד וכמ"ש הבעל העיטור שם מכל מקום מכירה וקניה אחת הוא שהרי לא נסתלק עדיין ממנו ע"ש פרק האומר הלכה ד'. אבל היכא שסמכו אצל השולחני ונסתלק מתנו לגמרי ואחר כך מצאו עומד אצל השולחני (וזהו אשכחיה קאים תמן) ומשך ממנו החמור בעד המעות והמחהו מן השולחני לחזרה (וע"ש בריטב"א ונראה שכן היה נוסחתו בירושלמי) הרי זה מכירה אחרת לגמרי הלכך זה קנה לעצמו וזה קנה לעצמו:

עמודי ירושלים

סמיכה גבי הדא פרוטייא כו'. עיין מה שפי' הפ"מ והעולה מדבריו דאם נשאר רק מקצת החוב הוי כחוב שלא מחמת המכר. ואין הבנה לזה דהא הטעם כתב ה"ה (פ"ה מהלכות מכירה) דהוי כאלו החליפו עכשיו. ועיין לח"מ שם ואם כן הדין כן אם כבר נתן מקצת הדמים. ועיין דדברי הרמב"ן והריטב"א שבשיטה מקובצת לב"מ (דמ"ו ע"ב) דגרס סמכי' גבי טרפוזא והיינו המחה אצל שולחני ואם כן הוי חוב ע"ש באורך ותבין:

עין משפט נר מצוה

קלד
קלה
קלו
קלז
קלח
קלט
קמ
קמא
קמב
קמג
קמד
קמה

עין משפט נר מצוה

קמו
א מיימוני פ"ו ממריס טור וש"ע י"ד סי' רמ ס"ד
קמז
ב מיי' פ"ו מתפלה כמ"ג עשין יט טור וש"ע א"ח סי' רלב ס"ב

מסורת הש"ס
(עדיות פ"ב)
עי' חגיגה כב וב"ע
(בבא פ"ק ה"ה)
עי' נזיר נו ב
ירושלמי שקלים פ"ב ה"ה

תורה אור

אדם תפדה ונמלתם אתם ולמדתם אתם והודעתם אתם למען תחיה אתה תמן תנינן *האב זכה לבן בנוי בכח בעושר ובחכמה ובשנים בנוי מניין יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם בכח גבור בארץ יהיה זרעו וגו' בעושר נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש להם בחכמה ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשנים למען ירבו ימיכם וימי בניכם וכשם שהוא זכה לו בחמשה דברים כך הוא חייב לו בחמשה דברים ואילו הן א מאכיל ומשקה מלביש מנעיל מנהיג הדא הוא דכתיב יחולו על ראש יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם זב תשיש ומצורע עזיב ומחזיק בפלך בוריי נופל בחרב קצר ימים וחסר לחם מסכן כד אתא שלמה מיקטול ליואב אמר ליה אביך גזר עלי חמש גזירות קבלין ואנא מיתקטיל וקבלין וכולהון קמין מן דבית דוד זב היה רחבעם והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה לנוס לירושלם מ"ד זב מ"ד איסטנים מצורע זה עוזיהו ויהי עוזיהו המלך מצורע עד יום מותו מחזיק בפלך זה יואש ואת יואש עשו שפטים תני רבי ישמעאל מלמד שהעמידו עליו בירניות קשים שלא הכירו אשה מימיהם והיו מענין בו כדרך שמענין את האשה הדא הוא דכתיב וענה גאון ישראל בפניו ועינה גאון ישראל בפניו ונופל בחרב זה יאשיהו דכתיב ויורו היורים למלך יאשיהו ואמר רבי יוחנן מלמד שעשו גופו ככברה *תני רבי ישמעאל שלש מאות חיצים יורו במשיח י"י וחסר לחם זה יויכין וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו וגו' תמן תנינן ב *אם התחילו אין מפסיקין התחלת המרחץ אי זו היא רבי זריקן בשם ר' חנינה משיתיר איזורו רב אמר משיתיר. מנעלו ר' יהושע בן לוי הוה יליף שמע פרשתה דבר בריה בכל ערובת שובתא חד זמן אינשי ועל מיסחי בההן דימוסין דטיבריא והוה מיסתמיך על כתפיה דרבי חייה בר בא אנהר ונפק ליה מן דימוסא מה הוה ר' דרומי אמר כך הוה רבי לעזר בר יוסי אמר שליח מנוי א"ל רבי חייה בר בא לא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין אמר ליה חייה בני וקלה היא בעיניך שכל מי שהוא שומע פרשה מבן בנו כאילו הוא שומעה מהר סיני מ"ט והודעתם לבניך ולבני בניך וגו' יום אשר עמדת לפני י"י אלהיך בחורב כיום אשר עמדת לפני י"י אלהיך בחורב רבי חזקיה בר ירמיה רבי חייה בשם רבי יוחנן *אם יכול את לשלשל שמועה עד משה שלשלה ואם לאו תפוש או ראשון או אחרון גידול אמר כל האומר שמועה משם אומרה יהא רואה בעצמו כאלו בעל השמועה עומד לפניו *מה טעמא אך

פני משה

אדם תפדה. מיתורא דאדם דריש שעליו בעצמו מוטל אם אין אביו פודה: ונמלתם את בשר ערלתכם. קרי ביה ונמלתם אתם אם לא מלו האב חייב הוא למול א"ע וכן ולמדתם עצמיכם וכן והודעתם אתם עצמיכם להשיא אשה וכן למען תחיה אתה בעצמך: תמן תנינן. סוף פ"ב דעדיות האב זוכה לבן כלומר זכות האב גורם לבן לה' דברים הללו כדדריש לה מקראי: כך הוא. הבן חייב לאב כאלו חמשה דברים כלומר דין הוא שיתחייב לו בשביל זה אף על גב דבלאו הכי חייב משום מצות כיבוד: הדא הוא דכתיב יחולו וגו'. כלומר כי היכי דאמר הכא האב זוכה לבן בחמשה דברים כך מצינו נמי שאם האב אינו הגון מחייב לבניו בחמשה דברים כמו שנאמר ביואב שגזר דוד עליו ועל זרעו: תשיש. תש וחלוש כח וגורם הזיבות תמיד: עזיב. מכוער בהשחתת פניס מהמת הצרעת או שהוא נעזב לבדו כדכתיב בדד ישב ואלו שני דברים הן בהפיך מהזכות בנוי בכח: ומחזיק בפלך בוריי. שוטה והפכפכן בדבריו ואינו עומד בדעתו כמו המחזיק בפלך: נופל בחרב קצר ימים וחסר להם מסכן. ואלו השלשה הן בהפוך מהזכות בעושר ובחכמה ובשנים: קבלין. עליך ואנא מתקטל וקבלן שלמה כדדריש לה בבבלי פ' נגמר הדין כה דבר וכה ענני א"ל תרתי לא תעביד לי כו' וכולן נתקיימו בבית דוד: מ"ד זב. איכא למ"ד דדריש מהאי קרא זב כדכתיב במרכבה ולשון מרכב הזב ואיכא למ"ד איסטנים ולנוס דריש כמי שנפשו קצה מכל דבר ונמאס: מחזיק בפלך זה יואש. כדדריש ואת יואש עשו שפטים שעשו בו מעשה אשה המחזקת בפלך: בירניות קשים. מלשון בריוני פריצים ועזי נפש ובעלי כח הרבה: משיתיר איזורו. הגורו להפשיט מעליו בגדיו: רבי יהושע בן לוי. היה רגיל לשמוע הפרשה מבן בנו בכל ע"ש פעם אחת שכח ונכנס לרחוץ במרחץ של טבריא: אנהר. ונזכר בתוך המרחץ שלא שמע עדיין הפרשה מבן בנו ויצא לו מן המרחץ: מה הוה. איך היה המעשה ר' דרומי אמר כך הוה שנכנס למרחץ נשען על כתיפו דר"ח ולא התהיל עדיין לפשוט בגדיו: רבי לעזר בר' יוסי אמר שליח מנוי. כבר מופשט מבגדיו היה ואעפ"כ חזר ולבש ויצא וא"ל רבי הייא לא כן למדתנו רבינו אם התחילו אין מפסיקין וכבר התחלה היא משפשט בגדיו: אם יכול את לשלשל השמועה. לחברם ולהזכירם כלם זה קבל מזה וזה מזה עד משה רבינו אמור וכלומר דמצוה לאומרו מפי השמועה בשם אמרה ודריש לה דכתיב והודעת לבניך ולבני בניך דור אחר דור וקבלה זה מזה עד יום אשר עמדת בחורב: ואם לאו. שאין אתה יכול להזכירם כלם תפוס או ראשון ראשון האומרה או אחרון אחרון שקבלה כלומר דאע"פ כן יאמר בשם מי שיודע לאמרה בשמו כדמסיק דמצוה גדולה היא לומר הדבר בשם אומרו: אך

קרבן העדה

אדם תפדה. וכל בכור אדם בבניך תפדה דאדם מיותר קרי ביה וכל בכור אדם עצמו או בבניך תפד' ובבבלי דריש מדכתיב פדה תפדה קרי ביה תיפדה: ה"ג ונמלתם את בשר ערלתכם. שפירושו שימול את עצמו: ולמדתם אותם. קרי ביה ולמדתם אתם: ה"ג והודעתם והודעת אתם. וה"פ דכתיב והודעתם לבניך דרשינן כאלו כתיב והודעת אתם: למען תחיה אתה. על עצמו קאי: תמן תנינן. עדיות פ"ב: האב זוכה לבן. כלומר זכות האב מסייע להבן שיהיה מתואר במעלות ומדות בנוי וכו': בנוי. בעל צורה: ולמדתם אותם. אם תלמדו אותם תזכו את בניכם לדבר בם: כך הוא. הבן חייב להאב חמשה דברים מאכיל וכו' ויש לכוין אלו חמשה מול חמשה שמזכה לו: הה"ד יחולו וכו'. כלומר כי היכי דהאב זוכה לבנו בחמשה אלו כך חטא האב גורם להפסיד לבניו חמש אלו כדמצינו ביואב: זב תשיש. חלוש הכח: עזיב. אין תואר לו: בוריי. אין בו דעת לעשות מלאכה: מסכן. עני: כד אתא. כשבא שלמה להרוג את יואב א"ל יואב דוד אביך גזר עלי כלומר על זרעו חמשה דברים אם אתה רוצה לקבלן על זרעך טוב ויהרגנו ואם לאו אל יהרגנו דבתרי קטלא לא קטלינן: וקבלין. וקבלם שלמה על עצמו: וכולהון. נתקיימו מבית דוד: מ"ד זב. איכא מ"ד שזב היה ויליף מדכתיב בזב וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב ל"א מדהוצרך להתאמץ לעלות במרכבה ש"מ שהיה חולה בזוב: מ"ד איסטנים. היה לכך הוצרך להתאמץ לעלות: זה יואש. שנעשה עמו מעשה נשים המחזיקים בפלך: בירניות קשים. בעלי תאוה כ"מ בויקרא רבה פ' ואשה כי יזוב וגו': ונופל בחרב זה יאשיהו. שנפל בעבור שטעה בהאי קרא דכתיב וחרב לא תעבור בארצכם אפילו חרב של שלום והא דמייתי הכא ואר"י וכו' איידי דמייתי הך קרא ויורו המורים וגו' דריש ליה: נתנה לו. מאת המלך דבר יום ביומו וכל יום היה דואג על סעודת מחר וזה קרוי חסר לחם כדדרשינן והיו חייך תלואים לך מנגד זה הסומך על הפלטר וכ"ש בכה"ג: תמן תנינן. שבת פ"ק לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל לא יכנס אדם למרחץ וכו' עד שיתפלל ואם התחילו אין מפסיקין: איזורו. חגורו: הוה יליף. היה רגיל לשמוע פרשה מן בן בנו כל ע"ש: חד זמן. פעם אחת שכח ונכנס לרחוץ באחת המרחצאות של טבריה: והוה כו'. והיה נסמך על כתפו דר"ח בר בא: אנהר. נזכר שלא שמע פרשתו של בן בנו וחזר ויצא לו מן המרחץ: ה"ג ר' דרוסי אמר כך היה ר' לעזר בר יוסי אמר שליח מנוי הוה. וה"פ ר' דרוסי אמר שר"ל בר' יוסי אמר שריב"ל היה מופשט מבגדיו ואפ"ה יצא: א"ל ר"ח בר בא. לריב"ל לא כך למדתנו אם התחילו אין מפסיקין לתפלה וה"ה לת"ת: והודעתם לבניך ולבני בניך. במה שמודיע התורה לבן בנו הרי הוא כיום אשר עמדת לפני ה' בחורב: לשלשל את השמועה. שלשלת הוא חיבור חתיכות ברזל זה בזה כן צריך להזכיר בעלי השמועה כאשר קבלו זה מזה עד מרע"ה וזהו והודעתם וגו' עד יום אשר עמדת בחורב: ואם לאו. כי יאריכו הדברים: ה"ג תפוש ראשון ראשון ואחרון אחרון. וה"פ שיאמר הבעל שמועה הראשון והאחרון וידלג האמצעיים: כאלו בעל השמועה עומד לפניו. שעי"ז יגיד הדבר על בוריו שעיקר הלימוד מרבו בראיית פנים דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך: ומ"ט. מנ"ל: אך

רידב"ז

כדמסיק האיך עבידא מכרה לו פרה בדמים סמיכה גביה אדא פרוטה כו' לעצמו דבזה הכל יודעין שהוא תחלת מקח ונקנה כל אחד במשיכה וכל א"ל הרי חמור לפניך משך זה לא קנה זה כו' אלא זה קנה לעצמו וזה קנה אחד הוי דמים לחבירו ומקח לעצמו ואינו טעי וסובר שהוא חליפין וזהו:

שנויי נוסחאות (שי"א) יחולו על ראש יואב (ג"ל וגו') זב וגו'. (שי"ח) לירוש' לם במקרא „ירושלם". (של"ס) מנהר בד"ו אנהר. (של"ו) מה הוה רבי דרומי בד"ו ליתא. (של"ז) מנוי בד"ו מטי.

מהר"ם די לונזאנו והוה מסתמיך על כתפיה דר"ח בר בא אנהר (פירוש נזכר) ונפק ליה מן דימוסא אמר מה הוה ר"א בר יוסי אמר שליח מנוי. א"ל ר"ח בר בא כנ"ל:

אמרי ברוך או ראשון ראשון או אחרון אחרון. כ"ב יעוין דברי הרמב"ם:

מסורת הש"ס

קרבן העדה

אך בצלם. שהוא עומד לנגדו יתהלך האיש: כתיב רב אדם וגו' זה ר"ז. איש אמונים הוא ר"ז שאינו אומר שמועה עד שנתאמת לו מי הוא האומר: לית אנן חשין. אין אנו צריכין לחוש לשמועות שאמר ר"ש בשם אחרים: דהוא גברא מפתחא. שהוא סתום עינים ואינו רואה האנשים ששומע מהם ואפשר שאינם אחרינא אמרה וטועה בטביעת עינא דקלא כך פי' הי"מ ול"נ דכיון שאינו רואה א"א שיהיה בעיניו כאלו בעל השמועה עומד לנגדו ואינו יכול לכוין הדברים על בוריין ולכך אין לסמוך עליו: חכים ר'. מכיר אתה לבר פדייה שאתה אומר שמועות משמו דכיון שאין אתה מכירו אין לך לומר משמו כדאמרינן בסמוך: א"ל רהב"א אמרין לי משמו. וכיון שאני מכיר לרהב"א והוא היה מכיר לבר פדייה ה"ז כאלו הייתי מכירו: לא יושב במקומו. במקום המיוחד לאביו להסב בביתו: לא מדבר במקומו. במקום המיוחד לאביו לדרוש שם ברבים: ולא סותר את דבריו. בין שחולק עליו בין שאומר להחולק עליו נראין דבריך: מן דמאן. משל מי מאכילו ומשקו ומכבדו: משל זקן. משל אב: משלו. משל הבן: ופריך לא כן וכו' השלך את הארנקי שלך לים ששומע לו. ש"מ שהוא משל הבן: ומשני בההוא. שיש לו אחרים ואינו מקפיד עליו ואיירי בעושה לנחת רוח של אביו שאל"כ עובר על בל תשחית ואינו צריך לשמוע לו שהרי אומר לו לעבור על דברי תורה: אחד האיש ואחד האשה. חייבין בכיבוד: ספיקה בידו. יכול לעשות שאין מוחה בידו: מפני שיש רשות. לבעלה עליה: כמי שהיא ספיקה בידה לעשות. כלומר הרי היא כבן: ה"ג שאלו לר"א עד היכן כיבוד אב ואם: ראש פטר בולי. ראש שרי החיל היה: והיתה אמו. מכהו על הלחי לפני אנשי החיל ונפל המנעל שלה שהכתה בו מידה והושיט לה דמה המנעל שלא תצטער: עשה אותה. האבן ירפה שלו: ישפה של בנימין. שבאפוד היה שם בנימין חקוק על הישפה: אמרין. חכמים מי הוא שיש לו ישפה טוב כזה שנאבד: אמרין. שיש לדמא בן נתינה הלכו לגביה ולקחו ממנו במאה דינרים: סליק. עלה ורצה להביאו ומצא שאביו ישן וי"א שהיה המפתח של התיבה שהישפה בתוכה נתון באצבעו של אביו וי"א שהיה רגלו של אביו נתון על התיבה ולא שברה: נחת. י אצלם וא"ל איני יכול להביאו לכם: אמרון. שמא הוא חוזר מן המקח ורוצה מעות יותר ממה שקבלו בתחלה ואמרו להעלות בדמים עד מאתים ולא רצה והעלוהו עד לאלף דינרים: כיון. שהקיץ אביו משנתו עלה והביא להן הישפה: בעו. ורצו ליתן לו אלף דינרים כמו שפסקו לו לבסוף ולא רצה לקבל אלא כמו שפסקו בראשונה: אמר. וכי אמכור לכם כיבוד אבי בממון איני נהנה מכיבוד אבי כלום: לא יענה. לא יעכב ובעכו"ם איירי דבישראל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא: ונפסק קורדיוקין. מנעלה נפסק ובשבת אסור לקשרו: ותניית. וסיפרה להן המעשה: באת ואמרה. לחכמים לקבול על בנה ר"י שיגערו בו שאינו נוהג בה כבוד: נתכרכמו. נשתנה פניהם שנבהלו על השמועה:

אמרה

קידושין ל: ג — שם לב — (פיאה פ"ק ה"א) — שם לא ע"ו כו — עיין תוספות קידושין דף לא א ד"ה והיה — עיין תוס' שם ב"ע ד"ה ר"ט

תורה אור — תהלים לט — משלי כ — איוב לז

אך בצלם יתהלך איש וגו' °רב אדם יקרא איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא זה רבי זעירא דאמר ר' זעירא לית אנן חשין על שמועתה דרב ששת דהוא גברא מפתחא ואמר רבי זעירא לר' יסא חכם ר' לבר פדייה דאת אמר שמועתא מן שמיה א"ל ר' יוחנן אמרן משמו אמר רבי זעירא לר' בא בר זבדא חכים רבי לרב דאת אמר שמועתא משמיה א"ל רב אדא בר אחוה אמרין משמו *מצות שהבן חייב לעשות לאביו א אי זהו מורא לא יושב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו ב אי זהו כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה ומנעיל מכנים ומוציא מן דמאן חונה בר חייה אמר ג משל זקן ואית דבעי מימר משלו לא כן אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר' הנינה מניין אפילו אמר לו אביו השלך את הארנקי הזו לים ששומע לו בההוא דאית ליה חורנין ובעושה הנחת רוחו של אביו ד *אחד האיש ואחד האשה אלא שהאיש ספיקה בידו האשה אינה ספיקה בידה מפני שיש רשות לאחרים עליה ה נתאלמנה או נתגרשה כמי שהיא ספיקה בידה לעשות *עד איכן הוא כיבוד אב ואם אמר להן ולי אתם שואלין לכו שאלו לדמה בן נתינה *דמה בן נתינה ראש פטר בולי הוה פעם אחת היתה אמו מסטרתו לפני בולי שלו ונפל קורדקסין שלה מידה והושיט לה כדי שלא תצטער א"ר חזקיה הגוי האשקלוני היה וראש כל פטר בולי היה ואבן שישב עליה אביו לא ישב עליה מימיו וכיון שמת עשה אותה יראה משלו פעם אחת אבדה ישפה של בנימין אמרין מאן דאית ליה טבא דכוותה אמרין דאית לדמה בן נתינה אזלון לגביה ופסקו ליה עמיה במאה דינרין סליק בעא מייתיתא להון ואשכח לאבוי דמך ואית דאמרין מפתחא דתיבותא הוה יהיב גוא אצבעיה דאבוה ואית דאמרין ריגליה הוות פשוטא על תיבותא נחת לגביהון אמר לון לא יכלית מייתיתה לכון *אמרין דלמא דהוא בעי פריטין טובן אסקיניה למאתים אסקיניה לאלף כיון דאיתעיר אביו מן שינתיה סלק ואייתיתה להון בעו מיתן ליה כד פסקו לה לאחרייא ולא קביל אמר מה אנא מזבנא לכון איקרא דאבהתי בפריטין איני נהנה מכיבוד אבותיי כלום מה פרע לו הקב"ה שכר אמר רבי יוסי בי רבי בון בו בלילה ילדה פרתו אדומה ושקלו לו ישראל משקלה זהב ושקלוה א"ר שבתי כתיב °ומשפט ורב צדקה לא יענה אין הקב"ה משהא מתן שכרן של עושה מצות בגוים *אמו של רבי טרפון ירדה לטייל לתוך חצירה בשבת ונפסק קורדייקן שלה והלך רבי טרפון והניח שתי ידיו תחת פרסותיה והיתה מהלכת עליהן עד שהגיעה למיטתה פעם אחת נכנסו חכמים לבקרו אמרה להן התפללו על טרפון בני שהוא נוהג בי בכיבוד יותר מדאי אמרין לה מה הוא עביד ליך ותניית להן עובדא אמרין לה אפילו הוא עושה כן אלף אלפיים עדיין לחצי הכיבוד שאמרה התורה לא הגיע אמו של רבי ישמעאל באת ואמרה וקבלה עליו לרבותינו אמרה גערו בישמעאל בני שאינו נוהג בי כבוד באותה שעה נתכרכמו פניהן של רבותינו אמרין איפשר לית רבי ישמעאל נוהג בכבוד אבותיו אמרו לה מהו עביד ליך

אמרה

פני משה

אך בצלם יתהלך איש. האדם יתהלך בעולם תמיד בצלם וזהו כשאומרים שמועה מפיו וכאלו צורתו וצלמו לנגדם הוא: ואיש אמונים מי ימצא זה ר"ז. שלא אמר שמועה בשם אדם אא"כ נתאמת לו שבודאי מפיו יצאו הדברים: לית אנן חשין. אין אנו צריכין לחוש לשמועות דרב ששת שהוא אומר בשם האומרן: דהוא גברא מפתחא. שהוא סגי נהור ואפשר שהוא טועה ואינו בקי כהן בטביעת קלא: חכים רבי לבר פדייא. וכי מכיר אתה לבר פדא שאתה אומר שמועות משמו משם האומרים לפניך משמו: רבי יוחנן אמר משמו. ועל ר' יוחנן אני סומך שבודאי האמת הגיד: מצות שהבן חייב לעשות לאביו. מורא וכיבוד: ולא מדבר במקומו. בעמדו בסוד זקנים עם חביריו אל ידבר לפניו: מן דמאן. הוא מאכילו ומשקהו משלו או משל אביו: משל זקן. משל האב: לא כן אמר ר' אבהו. אפילו אמר השלך את הארנקי הזו לים חייב לשמוע לו וקשיא אמ"ד משל האב: בההוא דאית ליה הורנין. הכא במאי עסקינן כגון שיש לאב ארנקי אחרת מלא מעות כזו ורוצה ליתן לו מחיר שלו אלא שעכשיו רוצה שיעשה לו נחת רוח זה ולהשליך ארנקי זו לים: אחד האיש ואחד האשה. חייבין במורא וכיבוד וא"כ למה נאמר איש אמו ואביו תיראו אלא שהאיש סיפוק בידו לעשות אבל האשה אין סיפוק בידה לפי שרשות בעלה עליה: נתאלמנה או נתגרשה. מבעלה כמי שהיא כו' כלומר עכשיו חייבת כמו הבן במצות כיבוד שיש סיפוק בידה: עד היכן כיבוד אב ואם. לר' אלעזר שאלו כדאיתא בפיאה: ראש פטר בולי היה. שר העיר וראש היילות והחשוב שבהן היה: מסטרתו לפני בולי שלו. היתה מכה אותו על הלחי בפני אנשיו וגבאיו ונפל קורדקסין בית היד שלה מידה: וכיון שמת. אביו עשה אותה האבן לירתה ולעכו"ם שלו מפני כבוד אביו: ישפה של בנימן. אבן הישפה מאבני החשן שבנימן חקוק עליה ושאלו אחרי דוגמתה ואמרו שיש לדמה בן נתינה: דילמא דהוא בעי פריטין טובין. שמא מבקש הוא מעות הרבה והעלוה לפסוק לו במאתים ויותר עד אלף ולא רצה: כד פסקו לה לאחרייא. רצו ליתן לו כמו שפסקו לו בפיסוק האחרון באלף ואמר להן מה וכי אני מוכר לכם כיבוד אבי במעות איני רוצה ליהנות ממצוה זו כלום: לא יענה. לשון עינוי הדין לא מאחר ולא משהא מתן שכרן של עכו"ם ופורע להן מיד: ונפסק קורדייקון. הסנדל שלה ולא היה יכול לקשרה בשבת: ותניית. וסיפרה להם המעשה:

אמרה

עין משפט נר מצוה

קמח
א ב ג מיי' פ"ו ממרים טור וש"ע י"ד סי' רמ ס"ג ד ה

קמט
ד ה מיי' שם ב"ו סמ"ג עשין קיג טור וש"ע שם ס"ו

רידב"ז

וזהו פי' האמתי בע"ה ודוק. ודע דלא שייך הא דהכא להא דאיתא בבבלי דף כ"א ע"ב ובמס' ב"מ דף מ"ז ע"ב יש דמים שהן כחליפין משום דהתם איירי שקנה הפרה תחלה במשיכה והכא איירי שלא קנה עדיין שלא משך ודוק:

ישמעאל

*שנויי נוסחאות (ס"א) אך בצלם (תהלים ל"ט). (ס"ה) א"ל ר' יוחנן אמרן וכו' עד משמיה. (ס"ז) כ"י ליתא בד"ו. (סכ"ג) בולי בד"ו בולי (סכ"ד) בולי בד"ו כולי. (סכ"ו) בולי בד"ו כולי. (סמ"ז) נערו בד"ו נעורו.

אמרה כד נפיק מבית ווערא אנא בעה משזגה ריגלוי ומישתי מהן ולא שבק לי אמרין הואיל והוא רצונה הוא כיבודה אמר ר' מנא ויאות אילין טחונייא אמרין כל בר נש ובר נש זכוותיה גו קופתיה אימיה דר' טרפון אמרה לון אכין ואניבונתה אכין אימיה דרבי ישמעאל אמרה לון אכן ואניבונה אכן רבי זעירא הוה מצטער ואמר הלואי הוה לי אבא ואימא דאוקרינון ואירת גן עדן כד שמע אילין תרין אולפנייא אמר בריך רחמנא דלית לי לא אבא ולא אימא לא כרבי טרפון הוינא יכיל עביד ולא כרבי ישמעאל הוינא מקבלה עלוי אמר ר' אבין פטור אני מכיבוד אב ואם אמרין כד עברת ביה אימיה מיית אבוהי כד ילידתיה מיתת יש שהוא מאכיל את אביו פטומות ויורש גיהנם ויש שהוא כודנו לריחים ויורש גן עדן כיצד הוא מאכיל את אביו *פטומות ויורש גיהנם חד בר נש הוה [a] מייכיל לאביו תרנגולין פטומין חד זמן אמר ליה אביו ברי אילין מנן לך אמר ליה סבא סבא אכול ואדיש דכלבייא אכלין ומדשין נמצא מאכיל את אביו פטומות ויורש גיהנם כיצד כודנו בריחיים ויורש גן עדן חד בר נש הוה טחין בריחייא אתא מצוותא לטחונייא א"ל אבא עול וטחון תחתיי אין מטת מבזייה טב לי אנא ולא את אין מטת מילקי טב לי אנא ולא את ונמצא כודנו לריחיים ויורש גן עדן °איש אמו ואביו תיראו ונאמר °את ה' אלהיך תירא [ג] *הקיש מורא אב ואם למורא המקום נאמר °ומקלל אביו ואמו מות יומת ונאמר °איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו הקיש קיללת אב ואם לקיללת המקום אבל אי אפשר לומר מכה כלפי למעלה וכן בדין מפני ששלשתן שותפין בו אי זהו מורא [ג] לא יושב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו אי זהו הכיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל ומכנים ומוציא ומן דמאן חונה בר חייה אמר מילתיה דר' חייה בר בא פליגא דאמר רבי חייה בר בא תני ר' יודן בר ברתיה דר' שמעון בן יוחי דתני ר' שמעון בן יוחי גדול הוא כיבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו נאמר כאן °כבד את אביך ואת אמך ונאמר להלן °כבד את ה' מהונך *במה את מכבדו מהונך מפריש לקט שכחה ופיאה מפריש תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני וחלה ועושה סוכה ולולב שופר ותפילין וציצית מאכיל את הרעיבים ומשקה את הצמיאים אם יש לך את חייב בכל אילו ואם אין לך אין את חייב באחת מהן אבל כשהוא בא אצל כיבוד אב ואם בין שיש לך בין שאין לך כבד את אביך ואת אמך אפילו את מסבב על הפתחים רבי אחא בשם ר' אבא בר כהנא כתיב °אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה לא תדע טילטל הקב"ה מתן שכרן של עושי מצוה כדי שיהו עושין אותם באמונה רבי אחא בשם ר' יצחק כתיב °מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים מכל מה שאמרתי לך בתורה תשמור שאין את יודע מאי זה מהן יוצא לך חיים אמר ר' אבא בר כהנא השוה הכתוב מצוה קלה שבקלות למצוה חמורה מן החמורות מצוה קלה שבקלות זו שילוח הקן ומצוה חמורה שבחמורות זו היא כיבוד אב ואם ובשתיהן כתיב והארכת ימים אמר רבי אבון מה אם דבר שהוא כפריעת חוב כתיב בו °למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך דבר שיש בו חסרון כיס וסיכון נפשות לא כל שכן אמר ר' לוי וההיא דרבנין גדול

פני משה

אמרה. זה הדבר הוא עושה לי כשהוא יוצא מבית המדרש ובא לביתו ורוצה אני מחמת השק אהבתו לרחוץ רגליו ולשתות המים ואינו מניחני ואמרו לו חכמים הואיל והוא רצונה יניחנה לעשות כן ובענין זה הוא מקיים כיבודה: ויאות אילין טחונייא אמרין. יפה הם אומרים אלו הטוחנים קמח כל אדם זכותו בתוך קופתו הוא ולפי זכותו ומזלו יוציא הקמח מהרחיים אם מעט ואם הרבה ודרך משל הוא שהכל תלוי במזל וכן הכא אמו של רבי טרפון אמרה לחכמים כן שהוא נוהג בכבודה יותר מדאי והשיבו לה שעדיין לא הגיע לחצי הכיבוד ואמו של ר' ישמעאל אמרה להכמים כן והשיבוהו למעט בכבודה כל כך וזהו כבודה: כד שמע אילין תרי אולפנייא. אלו שתי הברייתות והמעשים של רבי טרפון ושל רבי ישמעאל: פטור אני מכיבוד אב ואם. דרך הודיה אמרה כן כרבי זעירא שלא היה לו לא אב ולא אם לפי שכשעברתו אמו מת אביו וכשילדתו מתה אמו: כודנו. קושרו לרחיים ומטחינו ויורש גן עדן לפי שלכבודו הוא עושה כדמפרש ואזיל וזה מאכילו פטומות ויורש גיהנם לפי שמבזהו בדבריו ומראה שעינו צרה ורעה בו: אכול ואדיש. ושתוק כמו שהכלבים אוכלין ושותקין: אתא מצוותא. בא ציווי המלך אל הטוחנים שהיה דרכם ליתן מכל בית איש אחד לטחון לעבודת המלך וא"ל לאביו בא וטחון אתה בבית תחתי ואני אלך תחתיך לעבודת המלך: אין מטת. שאם יבאו לבזות או להכות כדרך השוטרים והרודים בעושי מלאכה טוב שיבזו או יכו אותי ולא אותך: אבל אי אפשר לומר מכה כלפי מעלה. כלומר אבל בהכאה לא מצינו היקש לפי שאי אפשר לומר כן כלפי מעלה: וכן בדין. שיוקשו במורא וכיבוד למקום מפני שלשתן שותפין בו הקב"ה ואביו ואמו: חונה בר חייה אמר. כמו אמר מר דלעיל אמר חונה בר חייה משל זקן וקאמר הש"ס מילתיה דר' חייה בר בא פליגא על חונה בר חייה: שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו. שבכבודו נאמר מהונך משמע אם יש לך אבל בכיבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך סתם ואפי' אין לו צריך לסבב על הפתחים ולכבדם: טילטל הקב"ה. נטל הקב"ה פירוש מתן שכרן מהן ולא הודיע אותם כדי שלא יהא שוקל ומפלס במצות ולומר מצוה זו שכרה הרבה ושל זו אינו כל כך: כדי שיהו עושים אותם באמונה. כל מצוה ומצוה שתזדמן לידו יעשנה שאינו יודע מאיזו יהיה לו שכר הרבה: מכל מה שאמרתי לך בתורה. ובלשון תשמור מלזלזל ומלהתעצל בה לו' זו מצוה קלה היא שאין אתה יודע מאיזה מהן יוצא לך תוצאות חיים לפי שיש מצוה שמתן שכרה בצידה ויש לעתיד ופעמים שהקב"ה ישלם שכר כפי צורך השעה: ובשתיהן כתיב והארכת ימים. ללמד שאין קצבה בשכר מצוה ולפעמים אתה רואה מצוה קלה ושכרה מרובה: מה אם דבר שהוא כפריעת חוב. ממצות כבד גופה אנו למדין כמה גדול שכר המצות דמה מצוה זו שהיא כפריעת חוב לאדם שכל מה שיעשה לאביו ולאמו אינו אלא כפרעון חוב שגמלוהו הטובה בלידתו וגידולו ולמודו וכתיב בה שכר גדול כזה שאר מצות שיש בהן חסרון כיס כגון תרומות ומעשרות וכיוצא בהן וסכנת נפשות כגון מילה וכיוצא בה לא כל שכן לשכר גדול ביותר: אמר רבי לוי וההיא דרבנין. והד מרבנן עמו ולא הוזכר שמו: גדול

קרבן העדה

אמרה. כשהוא יוצא מבית המדרש אני רוצה לרחוץ רגליו ולשתות המים ואינו מניח לי לעשות כן: אמרין. חכמים לר"י הואיל וזהו רצונה זהו כבודה וחייב להניחה לעשות כך: ויאות. יפה הטחוני' אומרים כל אחד ואחד זכותו תוך קופתו כלומר הכל לפי מזלו: אימי' דר"ט. אמרה לחכמים הכי שהוא נוהג בה כבוד גדול: ואניבונה. והשיבו לה הכי שעדיין לא הגיע לחצי כיבוד: הלואי שהיה לי אב ואם. כשנתגדלתי שאכבדם ואירש גן עדן: כד שמע. כששמע הנך שני ברייתות: הוינא מקבלה עלוי. שנגאי הוא לעיני הרואים: פטומו'. עופות ובהמות שנתפטמו: ויורש גהינם. כסמוך מפרש לה כילד: ויש שהוא. מטחינו בריחים ויורש גן עדן: חד בר נש. אדם אחד היה מאכיל לאביו תרנגולים פטומות: חד זמן. פעם אחת א"ל בני הנך פטומות מהיכן באו לך: א"ל. זקן זקן אכול ושתוק שכן הכלבים אוכלין ושותקין: אתת מצוותא למחונייא. באה מפקיד המלך לבעלי הריחים שיבואו לעבודת המלך אמר לאביו שיכנוס לטחון תחתיו שהטוחן פטור מעבודת המלך והוא ילך במקומו לעבודת המלך שאם יבזוהו טוב שיבזו אותי ולא אותך: אבל. בהכאה א"א להקישם שאין הכאה כלפי מעלה: וכן בדין. להקישם לכיבוד ולמורא על הבן שהרי אף הן שותפין למקום בו: מפני ששלשתן. הקב"ה ואב ואם שותפין באדם: ומן דמאן. משל מי: ה"ג הונא בר חיי' אמר משל זקן: מילתיה דר"ח בר בא פליגי. פליג אהונא בר חיי': אם יש לך את חייב בכל אלו. דהכי משמע קרא כבד את ה' מהונך מממון שיש לך ואם אין לך פטור אתה: אבל. בכיבוד אב כתיב כבד את אביך מכל מקום ואם אין לו צריך לחזור על הפתחי' כדי לכבדם ש"מ דקסבר רשב"י דכיבוד משל בן: טלטל וכו'. וה"פ דקרא למה לא גילה הקדוש ברוך הוא מתן שכר של כל מצוה משום דפן תשקול אורח חיים דהיינו המצות ותעשה המצות שמתן שכרן רב ותניח השאר לפיכך הניע הקב"ה אורחותיה ולא תדע מתן שכרן ותעשה כל המצות באמונה לשם עושיהן: מכל משמר. מכל המצות שבתורה דהשמר דעשה עשה ודל"ת ל"ת חזק לבך לעשותן ולקיימן כי אין אחת מהם שאין ממנה תוצאות חיים: זו שילוח הקן. שאין בה לא טורח ולא חסרון כיס: זו היא כיבוד אב ואם. כדאמרי' לעיל בעובדא דר"ט ור"י: מה אם דבר שהוא כפרעון חוב וכו'. כלומר מכיבוד אב לחוד' איכא למילף שאר מצות מה אם כיבוד אב שאינו אלא כפרעון חוב על גמול שגמל אתו בלידתו ובגידולו כתי' בו אריכת ימים שאר מצות שיש בהם חסרון כיס ולפעמים סכנת נפשות לא כ"ש שיש בהן אריכת ימים: וההיא דרבנו. כלומר ור"א בר כהנא למה לא יליף מכיבוד אב גופו: ומשני קסבר גדול

עין משפט נר מצוה

קנ
א מיי' פ"ו ממרים טוש"ע יו"ד סי' רמ סעי' ד

קנא
ב ג מיי' שם ה"א ג טוש"ע שם סעיף ג

מסורת הש"ס

עיין תוס' קידושין דף לא ע"ב ד"ה יש

קידושין דף ל:

עיין תוס' שם דף לט ע"ב ד"ה וגו'

תורה אור

ויקרא יט; דברים ו; שמות כא; ויקרא כד; שמות כ; משלי ג; משלי ה; משלי ד; דברים ה

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סמ"ב) ולולב וכו' בסכי"ל לולב. (סמ"ג) ותפילין וכו' הרעיבים. בסכי"ל תפילין וכו' הרעיבין. (סמ"ד) הצמאים וכו' את: בסכי"ל הצמאין וכו' אתה. (סמ"ה) אבל כשהוא בא אצל כיבוד אב ואם בין שיש לך בין שאין לך בסכי"ל אבל בכיבוד אב ואם בין יש וכו' בין אין לך. (סמ"ו) הפתחים בסכי"ל הפתחין. (סמ"ח) אחא בסכי"ל אחה. (ס"ב) מצוה כדי שיהו עושין אותם באמונה בסכי"ל מצוה שיהו עושין באמונה. (סנ"ב) תשמור וכו' מאיזה בסכי"ל השמר וכו' איזה. (סנ"ג) חיים וכו' אבא בסכי"ל לחיים וכו' בא. שבקלות בסכי"ל ליתא. (סנ"ד) מן החמורות בסכי"ל ליתא. שבקלות בסכי"ל ליתא. זו בסכי"ל זה. (סנ"ה) שבחמורות זו היא בסכי"ל ליתא. (סנ"ו) אבון וכו' כפריעת בסכי"ל אבין וכו' בפריעת. למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך במקרא למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך. (סנ"ז) וסיכון נפשות בסכי"ל ליתא. דרבנין בסכי"ל דרב מנה.

תורה אור

גדול הוא דבר שהוא כפריעת חוב מדבר שאינו כפריעת חוב. תני רבי שמעון בן יוחי אומר כשם שמתן שכרן שוה כך פורענותן שוה [משלי ל] °עין תלעג לאב ותבוז לקהת אם עין שהלעיגה על כיבוד אב ואם וביזת לא תקח האם על הבנים יקרוה עורבי נחל יבוא עורב שהוא אכזרי ויקירנה ולא יהנה ממנה ויאכלוה בני נשר יבא נשר שהוא רחמן ויאכלנה ויהנה ממנה ר' ינאי ור' יונתן הוון יתבין אתא חד בר נש ונשק ריגלוי דר' יונתן אמר ליה ר' ינאי מה טיבו הוא שלם לך מן יומוי א"ל חד זמן אתא קביל לי על בריה דיזוניניה ואמרית ליה איזיל צור כנישתא עלוי ובזיתיה ואמר ליה ולמה לא כפתוניה אמר ליה א *וכופין אמר ליה ואדיין את לזו אמר לון חזר ביה ר' יונתן וקבעה שמועה משמיה אתא ר' יעקב בר אחא ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שכופין את הבן לזון את האב אמר ר' יוסי הלואי הויין כל שמועתי ברירין לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב *אי זו היא מצות עשה שהזמן גרמא כגון סוכה ושופר ולולב ותפילין אי זו היא מצות עשה שלא הזמן גרמא כגון אבידה ושילוח הקן ומעקה וציצית ר"ש ב פוטר הנשים מן הציצית שהיא מ"ע שהזמן גרמא אמר להן ר' שמעון אין אתם מודין לי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטור מן הציצית אמר ר' הילא טעמון דרבנין שכן ג אם *היו מיוחדות לו ליום ולילה שהיא חייבת בציצית *אמר ר' לעזר פסחן של נשים רשות ודוחין עליו את השבת ר' יעקב בר אחא בשם רבי לעזר פסחן של נשים ושל עבדים רשות כ"ש דוחין עליו את השבת מצתן מהו אמר ליה ד חובה רבי זעירה אמר מחלוקת ר' הילא אמר דברי הכל מתניתא מסייעא לדין ומתני' מסייעא לדין מתני' מסייעא לר' זעירא *חזרת מצה ופסח לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות מתניתא מסייעא לר' הילא *נאמר [דברים טז] °לא תאכל עליו חמץ ונאמר שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני את שהוא בבל תאכל חמץ הרי הוא בקום אכול מצה ונשים הרי הן בבל תאכל חמץ הרי הן בקום אכול מצה והא תנינן כל מצות עשה שהזמן גרמא האנשים חייבים והנשים פטורות אמר ר' מנא חומר הוא מצות עשה שהיא באה מכח בלא תעשה ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות תני *האשה עושה פסח הראשון לעצמה והשני טפילה לאחרים דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר האשה עושה פסח שני לעצמה ה א"צ לומר הראשון ר' אלעזר בי ר' שמעון אומר האשה עושה פסח ראשון טפילה לאחרים ואינה עושה פסח שני מה טעמא דר' מאיר
איש

קרבן העדה

גדול הוא דבר שהוא כפריעת חוב. דהיא ביה כמי מצוה דפריעת חוב: כשם שמתן שכרן. של כיבוד אב ושילוח הקן שוה דבשניהם כתיב אריכת ימים: כך פורענותן. עונש כל המבזה מצות הללו שוה: עין תלעג לאב. כלומר אפילו לא היה הלעג והבזה אלא בקריצת העין לחוד: יבא עורב. וינקר עינו ולא יהנה ממנו כאשר היה הוא אכזרי ולא הנהיג כבוד באביו ואמו: ויאכלוהו בני נשר. שהוא באמת רחמני על בניו כדכתיב כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף ויפרע ממי שהוא אכזרי ולוקח האם עם הבנים על שהוא עושה עצמו רחמן יותר מהקב"ה ואומר שאינו רוצה לשלוח האם: אתא. בא אדם אחד ונשק לרגליו דר"י: מה טיבו. מה הטובה שעשית לו מימיך שהוא משלם לך בנשיקת הרגלים: א"ל. פעם אחת בא לפני וקבל על בנו שיזונו ואמרתי לו שילך ויטול פתח הבהכ"נ ולצעוק עליו ויבזהו ויזונו וע"י כך זן אותו האב: ולמה לא כפתוני'. להבן שיזון אביו: א"ל וכופין. בתמיה: א"נ ועדיין את צריך לדין. זה פשיטא שכופין: אמר לון. אמרו בחזר בו ר"י וקבע הלכה זו שכופין הבן לזון את האב משמיה דנפשיה כאלו הוא אמרה: הלואי. שיהו כל ההלכות ברורים לי כהלכה זו: ותפילין. קסבר לילה לאו זמן תפילין א"נ שבת וי"ט לאו זמן תפילין וכיון דאיכא שעתא דלא מחייב בהו זמן גרמא מיקרי: אבדה. השבת אבדה: אם היה. הכסות מיוחד ליום ולילה אפילו בלילה חייבת בציצית וה"ל מ"ע שלא הזמן גרמא: ה"ג פסחן של נשים חובה ודוחין עליו את השבת. וה"פ מדכתיב במכסת נפשות ולא כתיב אנשים אפילו אשה במשמע וכיון דחובה היא דוחה שבת כשל אנשים: ה"ג ושל עבדים רשות ואין דוחין עליו את השבת: מצתן מהו. מיבעיא ליה אם הנשים חייבין במצה מדאורייתא או לא: ר"ז אמר מחלוקת. מ"ד פסחן של נשים חובה אף מצה חובה ומ"ד פסחן רשות מצה נמי רשות ובפסח פליגי בה ר"ש ורבנן לקמן: דברי הכל. אף מ"ד פסחן רשות סובר דמצה חובה כדמסיק דילפינן מהיקישא: מתני' וכו'. כלומר תניא כוותיה דר"ז ות"כ דר"ה: חזרת. מרור ומצה ופסח: ה"ג ושאר כל הימים רשות ר"ש אומר באנשים חובה ובנשים רשות וכ"ה בבבלי בפסחים פרק האשה. ומדקאמר ת"ק ושאר כל הימים רשות ש"מ דאמצה ומרור קאי דפסח כל שבעה מי איכא ועלה קמהדר ר"ש אף בראשון דקאמר חובה באנשים הוא דהויא אבל בנשים רשות ש"מ דפליגי תנאי אף במצה: ונשים הרי הן בבל תאכל חמץ. דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו': והנשים פטורות. ומצה מ"ע שהזמן גרמא היא דכתיב בערב תאכלו מצות: היא מ"ע. מצה היא מ"ע שבאה מכח היקישא דל"ת לא תאכל עליו חמץ ודינה כל"ת ונשים חייבות בה: ואתיא. הך ברייתא דיליף נשים חייבות במצה מהיקישא כמ"ד פסחן של נשים רשות דלמ"ד חובה היקישא לא צריך דהא כתיב בפסח על מצות ומרורים יאכלוהו מיהו מהא דאר"י בסמוך אף כמ"ד וכו' משמע דהמתניתין דר"פ האשה במסכת פסחים קאי דתנן התם שחט עליה אביה או בעלה וקאמר דאתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות דממתניתין משמע דאין הנשים שוחטות לעצמן אלא שעושין אותן טפילה לאנשים: טפילה חיבור: ואינה עושה פסח שני. אפילו טפילה לאחרים דלא שייכא ביה מידי ואם אוכלת ממנו הוה פסח נאכל שלא למנויו:
איש

פני משה

גדול דבר שהוא כפריעת חוב. כלומר דפליגי על ר' אבון וס"ל דדבר שהוא כפריעת חוב יותר גדול הוא מדבר שאינו כפריעת חוב ועל דרך שאמרו גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה והטעם לפי שהמצווה על הדבר דואג ומצטער תמיד פן יעבור אבל שאינו מצווה אם ירצה יניח ולא יעשנה וה"נ כן בכפריעת חוב לבו דואג ביותר ומצטער שמחויב בדבר לעשותו גם מפני החוב שעליו אבל בשארי מצות אינו מצטער כ"א מפני יראת המקום: כשם שמתן שכרן שוה. מצות כיבוד אב ואם ושילוח הקן כשם ששוין הן במתן שכרן כך פורענותן שוה כדדריש מקרא: ותבוז לקהת וכו' כמו לקחת בחילוף האותיות שביזה במצות שילוח האם: יבוא עורב שהוא אכזרי. על בניו כדאיתא במדרש תנחומא על פסוק מי יכין לעורב צידו כשהעורב מוליד ילדיו לבנים הם ואומר הזכר להנקבה עוף אחר בא עליך ומואסים ומניחים אותם והקב"ה מזמן להם ומוציא מצואתם יתושים ופורחין עליהן ואוכלים אותן ומשם הן מתחיין: יבא נשר. שהוא רחמן כמה שדרשו חכמינו ז"ל בפסוק על גוזליו ירחף ועונש העורב דקאמר הוא נגד האכזריות שמתנהג בכיבוד אב ואם ועונש הנשר נגד שלא רצה לרחם ולשלוח האם: מה טיבו הוא. של זה שמשלם לך היום הכבוד הזה: חד זמן אתא קבל לי. על בנו שיזונו ונתתי לו עצה ואמרתי לו לך ואסוף עליו אנשים בבית הכנסת ותבזהו להוכיחו על פניו ומתוך כך יתרצה לזון אותך: וא"ל. ר' ינאי ולמה לא כפית הבן שיזון אותו בע"כ: אמר ליה וכופין. בתמיה הא כיבוד משל אב: אמר ליה. ר' ינאי ואדיין את לזו וכי עדיין הדבר נסתפק בעיניך וצריך אתה לזה דפשיטא דכופין: אמרון חזר ביה ר' יונתן וקבעה שמועה משמיה. דר' ינאי שכופין על מצות כיבוד וכן העיד רבי יעקב משם ר' יונתן דס"ל דכופין: ותפילין. שאינו נוהג בשבתות וי"ט שהן גופן אות: פסחן של נשים. בראשון רשות ואפ"ה דוחין עליו את השבת: רשות כל שכן דוחין עליו את השבת. בתמיה אם פסחן רשות הוא וכי היאך דוחין את השבת. א"נ כיני שאין דוחין מיתפרשא אם רשות הוא פשיטא לן שאין דוחין: מצתן מהו. אם הוקשה מצה לפסח או לא: ר' זעירא אמר מחלוקת. ולמ"ד לקמן פסח חובה מצה נמי חובה ולמאן דאמר רשות מצה נמי רשות: מתני' מסייעא לר' זעירא. דקתני חזרת מצה ופסח לילה הראשון חובה אלמא למ"ד פסח חובה מצה נמי חובה דהא דמצה בלילה הראשון חובה נפקא ליה מדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו הכתוב קבעו עליו חובה ומאן דמיחייב בפסח מתחייב נמי במצה ולמ"ד פסחן רשות מצתן נמי רשות: מתני' מסייע לר' הילא. דלד"ה מצה חובה דנפקא לן מהיקישא דהאי קרא כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה: והא תנינן מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ואי תימא דמצו' חייבין א"כ נילף לכל מצות עשה שהזמן גרמא ממצה: אמר ר' מנא. שנייא הכא דחומר הוא מצות עשה שהיא באה מכח ל"ת דכתיב בהאי קרא לא תאכל עליו חמץ והלכך הכא הוא דגלי קרא כל שישנו בבל תאכל כו' ולא ילפינן שאר מצות עשה שהזמן גרמא מינה: ואתייא כמ"ד פסחן של נשים רשות. לאו אדהכא קאי אלא אמתני' דסוף מסכת חלה והאי סוגיא כתובה התם והגה דלעיל נקט לה נמי הכא דתנן התם גבי יוסף הכהן אף הוא העלה בניו ובני ביתו לעשות פסח הקטן בירושלים והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה וקאמר עלה ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות כלומר פסח הראשון רשות והלכך בפסח שני החזירוהו דלהאי מ"ד נשים בפסח שני אינן עושין כלל כדלקמן: לעצמה. דקסבר בראשון חובה והשני עושה היא טפילה לאחרים אם יש אחרים שעושין אבל לעצמה לא דקסבר נשים בשני רשות: פסח שני לעצמה. דקסבר אפילו בשני חובה: ראשון טפילה לאחרים. דקסבר נשים בראשון רשות אבל בפסח שני אינה עושה כל עיקר:
איש

מסורת הש"ס

עיין תוס' קדושין דף לב א ד"ה אורו

קדושין דף לג ירושלמי ברכות ומנחות דף מג

עי' תוס' קידושין דף לד א ד"ה תפלין ותוס' ברכות כ א ד"ה דאמר ותוס' מנחות בד"ה משום (פסחים פ"ק ה"א)

עי' פסחים נא ופ"ג תוספתא שם פ"ג פסחים דף מג

(חלה פ"ד מי"ב) פסחים נא

עין משפט נר מצוה

קנב
א מיי' פ"ו מממרים ה"ג טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף ס

קנג
ב מיי' פ"ג מ' ציצית ה"ט סמ"ג עשין יח טוש"ע א"ח סי' יז סעיף ב

קנד
ג מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' יח סעיף א

קנה
ד מיי' פ"ו מהל' חו"מ ה"י טוש"ע א"ח סי' תעב סעיף יד

קנו
ה מיי' פ"ב מק"פ ה"ד

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (ס"א) כפריעת וכו' בספי"ר בפריעת. (ס"ב) כפריעת וכו' בספי"ר בפריעת. אומר בספי"ר ליתא. (ס"ד) לקחת במקרא "ליקהת". (ס"ד) על כיבוד בספי"ר בכיבוד. (ס"ח) ינאי וכו' הוון יתבין בספי"ר ינייי וכו' הוו יתיבין. (ס"ט) ינאי בספי"ר יניי. (ס"י) מה טיבו הוא שלם לך מן יומוי א"ל בספי"ר מה טבו שלים לך א"ל. (סי"א) דיזוניניה בספי"ר דיזוניניה. (סי"ב) ואמר וכו' כפתוניה בספי"ר אמר וכו' כפתיניה. (סי"ג) אמר לון בספי"ר ליתא. (סי"ד) ביה בספי"ר ליתא. משמיה בספי"ר מקמי. (סט"ז) את וכו' את בספי"ר ליתא. יוסי הלואי הויין בספי"ר יוסה ביר בון הלאי הוין. (סי"ז) בריין לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב בספי"ר בריין לי כהדה כופין הבן לזון האב. (סי"ח) אי זו היא בספי"ר איזהו (וכן לקמן). (סי"ט) גרמא בספי"ר גרמה (וכן לקמן). (סכ"ב) אין אתם מודין בספי"ר אינכם מודים. (סכ"ג) שהיא מצות עשה שהזמן גרמא בספי"ר ליתא. (סכ"ס) היו מיוחדות בספי"ר היה מיוחדת. שהיא חייבת בספי"ר שחייבת. (סכ"ו) פסחן של נשים בספי"ר פסח נשים. (סכ"ז) את בספי"ר ליתא. (סכ"ח) פסחן של נשים ושל עבדים בספי"ר פסח נשים ועבדין. (סכ"ט) מצתן בספי"ר מצאתן. (סל"א) מסייעא לדין ומתני' מסייעא לר' זעירא. בספי"ר מתני' מסייעא לדין ולדין מסייעה לר' זעורה. (סל"ג) מתניתא בספי"ר ליתא. (סל"ו) ונשים הרי הן בבל תאכל בספי"ר ונשים הואיל והרי הן בלא תאכל. (סל"ח) האנשים חייבים בספי"ר ליתא. והנשים בספי"ר נשים. (סל"ט) הוא וכו' שהיא באה וכו' בלא תעשה בספי"ר היא וכו' שבאה וכו' לא תעשה. (ס"מ) ואתיא כמ"ד פסחן של נשים בספי"ר ואתיה כמאן דאמר פסח נשים. (סמ"ב) יוסי וכו' האשה בספי"ר יוסה וכו' אשה. (סמ"ג) לעצמה א"צ לומר הראשון רבי אלעזר בי ר' שמעון אומר האשה עושה פסח ראשון טפילה לאחרים ואינה עושה פסח שני בספי"ר כ"ז ליתא.

עין משפט נר מצוה

קנו א ב מיי' סוף הלכות ע"ז טוש"ע י"ד סי' קפ סעיף יב
קנח ג מיי' שם טוש"ע שם ס"ס
קנט ד מיי' פ"ג מסוטה הט"ו
קס ה מיי' פ"א מתרומות ה"א ו
קסא ו מיי' פ"י מהמ"א סמ"ג לאוין קמד טוש"ע שם סי' רצד ס"ח
קסב ז מיי' שם טוש"ע שם סי' רצט סס"פ

תורה אור

°איש שה לבית אבות ואם רצו לבית מה טעמא דר' יוסי איש שה לבית אבות כ"ש לבית מה טעמא דר' אלעזר בי ר' שמעון איש לא אשה מה מקיימין רבנן איש פרט לקטן אמר ר' יונה אפי' כמאן דמר חובה שנייא היא שהדבר מסויים שלא יקבע הדבר חובה *חוץ מבל תשחית ומבל תקיף ומבל תיטמא למתים איסי אומר אף משום לא יקרחו קרחה מה טעמא לא יקרחו קרחה את שישנו בפאת זקן ישנו בקרחה ונשים שאין להן זקן פטורות מן הקרחה ועוד מן הדא בנים ולא בנות אמר רבי לעזר א נשים חייבות בקרחה מה טעמא °כי עם קדוש אתה לי"י אלהיך אחד אנשים ואחד נשים מה מקיים רבי לעזר בנים בשעה שישראל עושין רצונו של הקב"ה קרואים בנים ובשעה שאין ישראל עושין רצונו של הקב"ה אינן קרויין בנים רב מפקד לאילין דבי רב אתי רב המנונא מפקד להברייא פקדון לנשיכון כד הווין קיימין על מיתיא ב דלא ליהויין מתלשן בשעריהון שלא יבואו לידי קרחה עד כמה היא קרחה אית תניי תני כל שהוא ואית תניי תני ג כגרים מאן דמר כל שהוא ממשמע קרחה כל שהוא מ"ד כגרים נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה מה קרחה האמורה להלן כגרים אף כאן כגרים רבי יוסי בר ממל *כהנת מותרת לצאת חוצה לארץ מ"ט אמור אל הכהנים לא אל הכהנות דלא כן מה אנן אמרין הואיל והיא בכלל גזירה לא תצא אם אומר את כן נמצאת דוחה פרשת טמאות ד *וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה אין הדבר כאור מביא מפה ואינו חוצץ מביא כהן זקן ואפילו תימר כהן ילד אין יצר הרע מצוי לשעה תני רבי חייה מצוי סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידיה:

[שמות יב; דברים יד; שם יא; שם יא — marginal verse references]

הלכה ח מתני' ה *כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בארץ ובחוצה לארץ וכל שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה ו והכלאים רבי אליעזר אומר אף החדש:

גמ' *כתיב °אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ בארץ אתם חייבין לעשות אין אתם חייבין בחוצה לארץ אדיין אנו אומרים מצות התלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ יכול אפילו מצות שאינן תלויות בארץ לא יהו נוהגות אלא בארץ תלמוד לומר °השמרו לכם פן יפתה לבבכם וחרה אף י"י וגו' ושמתם את דברי אלה: אפילו

פני משה

איש שה לבית אבות. שה לבית כתיב ודריש הכי שה לבית אבות ואם רצו אף לבית זו אשה כדאמרינן בעלמא ביתו זו אשתו שאם רצתה עושה בפני עצמה: כ"ש לבית. וכי אתי קרא לפסח שני הוא דאתא לומר שלעולם עושה הוא פסח לעצמה ואפילו בשני: איש לא אשה. ובפסח ראשון איתרבו לטפלה מבמכסת נפשות ושמעינן מיהת מהאי ברייתא דלמ"ד נשים בראשון רשות בפסח שני אינן עושין כלל והיינו טעמא דהחזירוהו דאלו למ"ד בראשון חובה ס"ל דבשני עושה טפילה לאחרים ואמאי החזירוהו דהא טפילה הוי: אפילו כמ"ד חובה בראשון ס"ל בשני רשות נמי שפיר אתייא דשנייא התם שהדבר מסויים כלומר מעמו בלבו הוא כדמפרש במתני' שלא יקבע הדבר חובה דהרואה שהן עושין פסח שני יסבור שחובה הן בשני ויקבע הדבר לחובה: אף משום לא יקרחו קרחה. נשים פטורות: ועוד מן הדא. דכתיב בקרחה בנים אתם לה' וגו' ולא תשימו קרחה בנים ולא בנות: א"ר לעזר. נשים נמי חייבות בקרחה דכתיב התם כי עם קדוש אתה ואחד אנשים ואחד נשים במשמע: רב מפקד לאילין דבי רב. הא דלקמן אתי רב המנונא ומפקד לכל חברייא שילוו לנשיהון כשעומדות ומספידות על המת שיזהרו מן הקרחה דס"ל כר"א: ממשמע. שנאמר לא יקרחו מה ת"ל קרחה אפי' כל שהוא: ונאמר להלן. קרחת בנגעים ששיעורה כגרים: כהנת כו'. מבואר בפ"ג דסוטה: וכהן כו'. אמתני' קאי דקתני חוץ ממנחת סוטה שהיא מנפת וכדתנן ברים פ"ג דסוטה וכהן מניח ידו כו' וגם היתא להא ולא גרים התם תני ר' חייה מצוי אלא תני ר"ה סוטה גידמת כו' וכן העיקר:

הלכה ח מתני' כל מצוה שאינה תלויה בארץ. כל מצוה שהיא חובת הגוף מיקרי אינה תלויה בארץ ושהיא חובת הקרקע מיקרי תלויה בארץ: חוץ מן הערלה. שהלכה למשה מסיני שנוהגת בחוץ לארץ: והכלאים. כלאי הכרם שהן מדרבנן בח"ל אבל כלאי זרעים מותר לזרעם בח"ל: רבי אליעזר אומר אף החדש. אסור בח"ל מן התורה אע"פ שהוא חובת הקרקע שנא' בכל מושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים והלכה כרבי אליעזר דסתם לן תנא כוותיה בסוף מסכת ערלה החדש אסור מן התורה בכל מקום: גמ' ושמתם את דברי אלה. על לבבכם לעולם משמע אפי'

קרבן העדה

איש שה לבית אבות. איש היינו זכרים ומדכתיב לבית משמע דאם רצו הנשים עושות אפילו לעצמן ואשה נקראת בית כדא"ר יוסי קראתי לאשתי ביתי: כ"ש לבית. קסבר רבי יוסי שוחטין פסח על היחיד וה"ק קרא שוחטין לאיש שה וכ"ש לרבים דהיינו בית: איש. לפי אוכליו ולא אשה: מה מקיימין רבנן. לר"מ ור"י ל"ל איש לפי אוכליו: איש פרט לקטן. שנתגדל בין שני פסחים דפטור אף מפסח *ראשון וקמ"ל קרא דשני תשלומין דראשון: אפילו כמ"ד. פסחן של נשים חובה אתיא מתניתין ולכך שוחטין עליה אביה ובעלה ואין שוחטין לעצמן שלא יאמרו כשם שאין עושין חבורת נשים ועבדים כך אין עושין חבורת נשים וחברים מיהו אם אינה יכולה לשחוט עם אביה ובעלה שוחטת לעצמה: אף משום לא יקרחו קרחה. נשים פטורות: דכתיב לא יקרחו קרחה. בראשם ופאת זקנם לא יגלחו: ועוד. מעמא אחרינא לאיסי מהא דכתיב בנים אתם לה' לא תשימו קרחה וגו' ודרשינן בנים ולא בנות: כי עם קדוש אתה. דכתיב ולא תשימו קרחה בין עיניכם כי עם קדוש אתה ואף הנשים בכלל: רב. צוה להנך דבי רב אחי ורב המנונא צוה לחביריו שילוו לנשיהן כשהן עומדין על המת לא יתלשו בשערן שלא יבואו לידי קרחה ודלא כאיסי: ממשמע. דסתם קרחה כל שהוא שהרי המקום שנעקרה השער הוא קרח: ונאמר להלן. בצרעת בקרחתו או בגבחתו והיינו כגרים ככל הנגעים: כהנת מותרת לצאת חוצה לארץ. שכהן אסור לצאת לח"ל שגזרו חכמים טומאה על ארץ העמים: לא אל הכהנות. שאין הכהנות מוזהרות על הטומאה: דלא כן. דאם לא כן מה אנן יכולין לומר הואיל ואף היא בכלל הגזרה שגזרו סתם שלא יצא כהן לח"ל אף כהנות בכלל: אם כן נמצאת דוחה פ' טמאות. בהרי עיקר טעם הגזרה משום טומאה ואין הכהנות בכלל:

הלכה ח מתני' הסמיכו' וכו'. אינה סומכת ואינה מניפה ואינה מגישה מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה אם היא כהנת ואינה קומצת ולא מקטרת ואינה מולקת עוף ואינה מקבלת דם במזרק ואינה מזה דם חוץ מסוטה ונזירה שהן מניפות מנחתן בעצמן שמנחתן טעונה תנופה בבעלים: גמ' כהן וכו'. בסוטה פ"ג תנן היה נוטל את המנחה וכו' ונותנה על ידיה וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה: ופריך אין הדבר. מכוער שיניח הכהן ידו תחת יד אשה נכריה דאיכא הרהור: ומשני מביא מפה. הכהן מביא מפה ומניחה בין ידו לידה: ופריך ואינו חוצץ. בין יד הכהן למנחה בשלמא ידה אינה חוצצת דגזירת הכתוב הוא דבעינן כהן ובעלים אלא מפה ודאי חוצצת: ומשני מביא כהן זקן. להניף המנחה מתחת יד האשה ואינו מכוער כל כך: ואפי' תימר וכו'. כלומר אי בעית אימא אפי' בכהן בחור ולא חשבו להרהורא שאין יצה"ר מצוי לשעה מועטת שבהגבהה כל דהו סגי: סוטה גידמת. סוטה שידיה קטועות שני כהנים מניפין במקומה שהאחד נוטל המנחה בידו והשני מניח ידו תחתיו ומניפה:

הלכה ט מתני' כל מצוה שאינה תלויה בארץ. דהיינו מצוה שהיא חובת הגוף: וכל שהיא תלויה בארץ. שהיא חובת הקרקע כגון תרומות ומעשרות וכיוצא בהן: חוץ מן הערלה והכלאים. אע"פ שתלויות בארץ נוהגות אף בח"ל הערלה הלכה וכלאי הכרם מדרבנן: אף החדש. אסור בח"ל מן התורה אע"פ שהיא חובת הקרקע ובגמרא מפרש טעמא: גמ' יכול אפי' מצות *התלוים בארץ וכו'. דבפרשת אלה החקים כתיבי מצות שאינן תלויות בארץ כגון ע"ז ומצות התלויות בארץ כגון פ' הקרבנות: אפילו

מסורת הש"ס: נ"ל שני; עי' קידושין דף לה ב; (סוטה פ"ג ה"ו); (סוטה ה"א) עי' סוטה יט תוס' ד"ה וכהן ותוס' סוכה מז ד"ה וכהן ותוס' מנחות סא ד"ה וכהן; קידושין לו ב; (שביעית פ"ו ה"א) שם לו א וספרי פ' ראה; אולי צ"ל אפילו התלויות

רידב"ז

ושמתם את דברי וגו' אפי' גולים. מכאן קשה לי על הא דפרש"י ז"ל בדף ל"ד והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהם ביאה ונוהגין בין בארץ בין בחו"ל ופרש"י ז"ל תפילין אשכחן בכמה דוכתין ברבנן אמוראי דבבל דמנחי תפילין והתוס' ז"ל מקשים דלמא מדרבנן הוו עבדין ומכאן מוכח בפירוש דתפילין נוהג בח"ל ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה וכתיב אח"כ ושמתם את דברי וגו' וקשרתם אותם לאות על ידכם וגו' הרי דאפילו לאחר שיאבדו מארץ ישראל ג"כ וקשרתם אותם לאות על ידכם כדאיתא הכא אפילו גולים וא"כ מקרא מלא הוא בתורה וכן פטר חמור דהוי מן הפרשיות שבתפילין והוי בכלל וקשרתם לאות על ידכם ומצות קשירת תפילין מפורש בתורה אפילו גולים כדאיתא הכא ודוק:

שנויי נוסחאות (ס"א) ואב בבבלי אם. (ס"ב) יוסי בבבלי יוסה. (ס"ו) חובה חוץ מבל תשחית ומבל תקיף ומבל תיטמא למתים בבבלי להובה חוץ מבל תקיף ובבל תשחית ומבל תטמא למתין. (ס"ז) איסי אומר בבבלי אסי אמר. (ס"ח) את שישנו בפאת זקן ישנו בקרחה בבבלי את שיש פאת זקן דקרחה. (ס"ט) ונשים שאין להן זקן פטורות מן הקרחה בבבלי נשים שאין להן פטורות קרחה. (ס"י) מן הדא וכו' ולא בבבלי מהדא וכו' לא. (סי"ב) לה' אלהיך בד"ו ליתא. (סי"ד) ישראל בד"ו ליתא. (סט"ו) של הקב"ה בד"ו ליתא. (סט"ז) לאילין דבי רב אתי וכו' להברייא בבבלי לאילין דבי רב אחי וכו' להברייה. (סי"ז) לנשיכון כד הוין קימין על מיתיא דלא ליהויין מתלשן בשעריהון עד כמה בבבלי נשיכון דלא יתלשו שעריהון על מתייא ועד כמה. (סי"ט) ואית בבבלי אית. (ס"כ) מאן דמר בבבלי מאן דאמר. (סכ"א) נאמר כאן קרחה בבבלי נאמר כן יקרחו קרחה. (סכ"ב) האמורה בבבלי שני'. (סכ"ג) אף כאן בבבלי אוף כן. ממל כהנת מותרת לצאת חוצה לארץ בבבלי ממל חייה ר' אחא בשם ר' לעזר כוהנות מותרות לצאת ח"ץ לארץ. (סכ"ו) גזירה וכו' בד"ו ליתא. נמצאת דוחה בבבלי נמצאתה מדחה. (סכ"ט) ילד בבבלי בחור. (סל"א) מניפין בבבלי מניפים. (סל"ז) אין אתם חייבין בחוצה לארץ בבבלי ואינכם חייבין לעשות חוץ לארץ. (סל"ח) אנו אומרים בבבלי אני אומר. (סל"ט) מצות בד"ו ליתא. (ס"מ) לבבכם וחרה בבבלי לב בכם וגו' והרה.

בן אריה

תני ר' חייה מצוי סוטה גידמת כו'. ל"ב בסוטה שם פ"ג ה"א ליתא [לתיבת מצוי] רק איתא תני ר' חייה סוטה גידמת כו' [ולגירסא שבכאן האי ר' חייה על הקודם של ר' חייה תני שמצוי יצה"ר גם לשעה ולכן כדחה תירוץ מ"ש אין יצה"ר מצוי לשעה ורק צריך לתרץ בזקן כמו שתירץ קודם]:

אפילו גולים ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם מה אית לך כגון תפילין ות"ת מה תפילין ות"ת שאינן תלויין בארץ נוהגין בארץ ובחוצה לארץ אף כל דבר שאינו תלוי בארץ יהא נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מעתה משנגאלו יהו פטורין *כתיב °ויעשו כל הקהל השבים וגו' עד מימי ישוע ולמה ישוע הילל בריה דר' שמואל בר נחמן אמר פגם הכתוב כבוד צדיק בקבר מפני כבוד צדיק בשעתו ח הקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע פטורין היו ונתחייבו אף ביאתן בימי עזרא פטורין היו ונתחייבו במה נתחייבו רבי יוסי בי רבי חנינה אמר מדבר תורה נתחייבו הדא היא דכתיב °והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה *הקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך מדבר תורה אף ירושתך מדבר תורה והטיבך והרבך מאבותיך פטורין היו ונתחייבו ואתם פטורין הייתם ונתחייבתם אבותיך לא היה עליהם עול מלכות ואתם אע"פ שיש עליכם עול מלכות אבותיך לא נתחייבו אלא לאחר י"ד שנה שבע שכיבשו ושבע שחילקו אבל אתם ראשון ראשון קונה ומתחייב אמר רבי אלעזר *מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרות מה טעמא °ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה וחותמים וגו' מה מקיים ר' לעזר °ואת בכורות בקרינו וצאנינו מכיון שקיבלו עליהן דברים שלא היו חייבין עליהם אפילו דברים שהן חייבין העלה עליהם המקום כאילו מאיליהם קיבלו עליהם מה מקיים רבי יוסי בי ר' חנינה ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה וחותמים מכיון שקיבלו עליהן בסבר פנים יפות העלה עליהן המקום כאילו מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרות מה מקיים רבי לעזר מאבותיך פתר לה לעתיד לבוא דאמר רבי חלבו שמעון בר בא בשם רבי יוחנן אבותיך ירשו ארץ ז' עממים ואתם עתידין לירש ארץ של עשר עממים תלתי אהרנייתא ג אילין אינון °את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני רבי יודה אמר שלמאה שבייה נבטייה רבי שמעון אמר אסייא *ואסטטיה ודרמשק רבי ליעזר בן יעקב אומר אסייא וקרתיגנה ותורקי רבי אומר אדום ומואב וראשית בני עמון מאבותיך אבותיך אף על פי שנגאלו חזרו ונשתעבדו אבל אתם משאתם נגאלין עוד אין אתם משתעבדין מה טעמא °שאלו נא וראו אם יולד זכר כשם שאין זכר יולד כך אתם משאתם נגאלין אין אתם משתעבדים. חוץ מן הערלה ומן הכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש. מה טעמא דרבי אליעזר *°בכל מושבותיכם בין בארץ בין בחוצה לארץ מה מקיימין רבנן בכל מושבותיכם בחדש שבו שיצא להוצה לארץ רבי יונה בעא ולמה

קרבן העדה אפי' גולים. דכתיב ואבדתם מהרה וגו' וכתיב בתריה ושמתם את דברי אלה וגו': מה אית לך. כלומר ושמתם אהי קאי אתפילין ות"ת דסמיך ליה בהך פרשתא וקשרתם ולמדתם: ופריך מעתה משנגאלו יהו פטורין. במצות התלויין בארץ שלא תלאן הכתוב אלא בביאה הראשונה: ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן: ולמה ישוע. ולא הושע או יהושע: פגם הכתוב כבוד הצדיק בקבר. שהחסיר אות משמו: מפני כבוד הצדיק בשעתו. לומר שגדול כבודו של עזרא בעליותו לארץ משל יהושע: הקיש וכו'. כלומר ואי קשיא לך משום כבוד עזרא לחוד לא היה צריך לפגום כבוד יהושע דמדתלי הכתוב עשיית הסוכות ביהושע וגא באינים אחרינא דודאי פעמים רבות עשו ישראל סוכות בישיבתם בארץ אלא הא קמ"ל שגדול כבודו של עזרא לכך קאמר דהיקישא דעזרא ליהושע איצטריך לאשמועינן דאף בימי עזרא פטורין היו ונתחייבו והא דכתיב כי לא עשו לאו אסוכות מהדר אלא ה"ק כי לא עשו מה שעשו עכשיו מימות יהושע ומאי ניהו קדושת הארץ ולעולם לא היה כבודו של עזרא גדול משל יהושע לכך מוכרח לחסר אות לאשמועינן כבודו של עזרא: ממה נתחייבו. מדאורייתא או מדרבנן: הה"ד והביאך וגו'. האי קרא בשובים מן הגלות איירי דכתיב לעיל מיניה ושב ה' את שבותך ורחמך וגו': והטיבך והרבך מאבותיך. כלומר אע"פ שהיה מהראוי לפטרך שיש בך קולות רבות משא"כ באבותיך על כל זה הטיבך באבותיך לחייבך: ה"ג ואתם נתחייבתם ופטורין ונתחייבתם. דכיון שכבר נפטרו לאחר שנתחייבו היה מהראוי לפטרם זה הטובה שלא היתה באבותיך: לא היו עליהם עול מלכות. עכו"ם משכבשו הארץ: אבותיך לא נתחייבו. במעשרות עד לאחר י"ד שנים אבל אתם ראשון ראשון שנכנס וקונה תבואה מתחייב במעשרות: מאליהן קבלו עליהן את המעשרות. מדאורייתא פטורין היו בימי עזרא דקדושה הראשונה בטלה ולא היו כל יושביה עליה וכתיב וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה אתה מקדש יובלות אין כל יושביה עליה אי אתה מקדש יובלות ש"מ דבימי עזרא בטלה במקצת קדושת הארץ ולא מקצין עלייהם בימי עזרא ליהושע: מ"ט. מנ"ל דבטלה קדושת הארץ ומעשרות מדרבנן הן: דכתיב ובכל זאת וגו'. בעזרא כתיב וכתיב בתריה ואת ראשית עריסותינו ותרומותינו ופרי כל עץ תירוש ויצהר נביא לכהנים אל לשכת בית אלקינו וגו' ואם ד' דמדאורייתא נתחייבו בתרומות ומעשרות מה לורך לאתיומתם אלא ודאי דמאליהן קבלו ואי לאו דחתמו עליהן לא נתחייבו בהם: ופריך מה מקיים ר"ל. הא דכתיב נמי בהך פרשה שבאו על החתום שיביאו בכורות בקרם ולאנס בית ה' לכהנים והני מדאורייתא חייבין בהם: ומשני מכיון וכו'. כאלו מאליהם קבלו עליהם כדי להרבות שכרן: ופריך מה מקיים ריב"ח. דאמר לעיל מדאורייתא נתחייבו איך מפרש קרא ובכל זאת וכו' דמשמע מאליהן קבלו: מה מקיים ר"ל מאבותיך. היינו קרא והטיבך והרבך מאבותיך דמייתי ריב"ח דמדאורייתא נתחייבו: פתר לה. מפרש להך קרא דקאי על הגאולה האחרונה דברישא כתיב אם יהיה נדחך בקלה השמים והיינו בגלותינו זה שאנו נפוצים בכל העולם ועלי' קאמר והטיבך והרבך מאבותיך והיינו שיירשו עוד שלש העמים כדמסיק: ה"ג רי"א שלמאה ערביי' נבטייה. הן ג' מדינות וגמרא גמיר ליה שהן ארץ קיני וקניזי וקדמוני: מאבותיך. מעיקרא פירש מאי והרבך ועכשיו קמפרש מהו והטיבך מאבותיך וקאמר דהטובה שלא ישתעבדו בהן עוד לעולם: בכל מושבותיכם. דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו' בכל מושבותיכם משמע בין בארץ בין בח"ל: בחדש שבו. תבואה שגדלה בא"י ויצאה לח"ל קודם הקרבת העומר אסורה אף בח"ל:
ולמה

פני משה אפי' אתם גולים מן הארץ דכתיב בתריה דואבדתם מהרה מעל הארץ ואפ"ה ושמתם וגו': מה אית לך. ללמוד מזו הפרשה כגון תפילין ותלמוד תורה דכתיבי בתר ושמתם ומנלן לכל המצות שהן חובת הגוף וקאמר הש"ס דילפינן במה מצינו מתלמוד תורה ותפילין: מעתה משנגאלו יהיו פטורין. אמצות התלויות בארץ קאי שבטלו משגלו ומעתה אפי' לאחר שנגאלו בבית שני יהיו פטורין דכתיב בהאי קרא אשר נתן ה' אלהי אבותיך לך לרשתה ונימא דלא נצטוו אלא בירושה ראשונה: ולמה ישוע. חסר ה"א: פגם הכתוב כבוד לדיק בקבר. מפני כבוד עזרא בשעתו וכא הכתוב ללמדינו דמקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע שנתחייבו במצות ולפיכך פגם הכתוב וכתב ישוע חסר משום דבימי עזרא נתחייבו בביאתן מיד ולא כן בימי יהושע כדלקמן: ממה נתחייבו. בביאתן בימי עזרא אם חזרו לחיובן כבראשונה או לא: מדבר תורה נתחייבו. חזרו ונתחייבו מן התורה בביאה שניה כמו בראשונה כדדריש מקרא דכתיב אשר ירשו אבותיך וירשתה שתי ירושות במשמע מקיש ירושתך בשני' לירושת אבותיך בראשונה: והטיבך והרבך מאבותיך. משמע עוד יותר מאבותיך בדבר אחד כדמסיק שהם לא נתחייבו עד לאחר י"ד שנה אבל אתם ראשון ראשון שתירשו קונה ומתחייב במצות: רבי אלעזר. פליג דס"ל קדושה הראשונה שבטלה משגלו שוב לא קדשה בשניה ולא נתחייבו מד"ת בימי עזרא במצות שהן חובת הקרקע אלא מאליהן קבלו עליהן להתחייב בתרומות ומעשרות כדכתיב ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה וכותבים וגו' ואת ראשית עריסותינו ותרומתינו נביא לכהנים ומעשר אדמתינו ללוים וגו': מה מקיים רבי אלעזר ואת בכורות בנינו וגו' ואת בכורי בקרינו וצאנינו. להביא לבית אלהינו דכתיבי התם דהא כהני ודאי ליכא למימר מאליהן קבלו שאינם תלויות בארץ ואפילו משגלו היו חייבין בהן: מכיון שקבלו עליהן כו'. ולפיכך כתב כל אלו שהעלה עליהן המקום כאלו גם בהן מאליהן קבלו עליהן עכשיו: מה מקיים ר' יוסי ב"ה. דס"ל מד"ת נתחייבו הא אנחנו כורתים אמנה כתיב: העלה עליהן המקום. אפילו שחזרו ונתחייבו מד"ת כאלו הוא מאליהן: מה מקיים רבי אלעזר מאבותיך. דמשמע שמד"ת נתחייבו: פתר לה. להאי קרא לעתיד לבא על הגאולה האחרונה במהרה בימינו: את הקיני וגו'. שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו לתת לו ארץ עשר עממים ולא נלינו שניתן להם אלא ז' ואלו הקיני הקניזי והקדמוני עתידין לירש לעתיד לבא ומפרש מה הן ר' יודה כו' והיינו מאבותיך אבותיך. ועוד דריש מאבותיך משאתם נגאלים אין אתם משועבדין עוד עד עולם: בחדש שבו. חדש של ארץ ישראל שילא לחוץ לארץ בזה אתם נוהגים איסור בכל מקום לאפוקי חדש של ח"ל גופה:
ולמה

מסורת הש"ס
ערכין לב: נחמי' ח
יבמות פ"ח (ה"ג) ירושלמי דמאי פ"ב
פ' הו' יבמות כב ד"ה יהושע
דברי' ל
נחמי' י
ערלה פ"ג (ה"ז)
בר"י כגי' ואספמיה
ירמיה ל
ויקרא כג

עין משפט נר מצוה
קסג א מיי' פ"ב מממיסה וזכל הס"ו
קסד ב מיי' פ"א מתרומות הכ"ו
קסה ג מיי' פ"י מרולם ס"ד

שנויי נוסחאות (ס"א) דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם מה אית לך בכי"ל דברי וגו' מה אית לך. (ס"ב) בין בארץ בין בחוצה לארץ בכי"ל בארץ ובחוצה לארץ. (כ"ו) השבים וגו' עד מימי ישוע ולמה בכי"ל השבים מן השבי סוכות ולמה. (ס"ז) בריה דרי שמואל בכי"ל בר ר' שמואל. (ס"ח) ביאתן בד"ו ליתא. (ס"ב) מה וכו' יוסי בי רבי חנינה בכי"ל ומה וכו' יוסה בן חנינה. (ס"ז) והטיבך במקרא "והיטבך". (ס"ט) עול וכו' עול וכו' בכי"ל ליתא. (כ"א) שחילקו אבל אתם ראשון ראשון קונה ומתחייב אמר רבי אלעזר. בכי"ל שחילקו אבל אתם כיון שנכנסתם נתחייבתם אבותיך לא נתחייבו אלא עד (חסר כאן איזה תיבות) אבל אתם ראשון קונה ומתחייב אמר ר' לעזר. (סכ"ג) עליהן את בכי"ל ליתא. (כ"ד) וחותמים במקרא "וכותבים". (סכ"ה) בכורות במקרא "בכורי". בקרינו וצאננו מכיון בכי"ל בקרינו וגו' וכיון. (סכ"ז) שהן חייבין בכי"ל שחייבין. (סכ"ח) קבלו עליהם בכי"ל קבלום. יוסי בי ר' חנינה בכי"ל יוסה בן חנינה (ס"ל) וחותמים במקרא "וכותבים". שקיבלו עליהן בכי"ל שקיבלום. (סל"א) עליהן את בכי"ל ליתא. (סל"ד) עממים בכי"ל עממין. (סל"ו) את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני (בראשית טו) בכי"ל הקני והקניזי והקדמוני. (סל"ז) שלמאה בכי"ל שלמיה. (סל"ח) נבטייה בכי"ל נבטייה (וכ"ה בד"ו). רבי שמעון אמר אסייא ואיסטטיה ודרמשק בכי"ל בא זה אחר רבי אומר אסיה ואספניה ודמסק. (סל"ט) אסייא וקרתיגנה ותירקי בכי"ל אכייה וקרטיגינה ותריקי. (סמ"ג) משאתם נגאלין בכי"ל משתנאלו. (סמ"ד) אליעזר בכי"ל ליעזר (וכן לקמן). (סמ"ו) שבו וכו' להוצה בכי"ל שבן וכו' הוץ.

עמודי ירושלים תניינא

מהו מקיים ר' יוסי בי ר' חנינא ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה וחותמים את המקחות וכל שבר ביום השבת למכור יקח מהם בשבת וביום קודש ט' כתב הש"ק וקשה הא כתיב נמי בהך פרשה ועמי הארצות המביאים דזהו ודאי רק מדרבנן אולם באמת לא קשה מידי דהא דמקח וממכר הוא
נק

עין משפט נר מצוה

ולמה לא תנינן אף החלה אמר ליה ר' יוסי לא תנינן אלא דברים שנוהגין בישראל ונוהגין בגוים וחלה נוהגת בישראל ואינה נוהגת בגוים מה טעמא *ראשית עריסותיכם ולא של גוים :

הלכה ט מתני' *כל העושה מצוה אחת

מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין את ימיו ואינו נוחל את הארץ וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אין זה מן היישוב והמחזיק בשלשתן עליו הכתוב אומר והחוט המשולש לא במהרה ינתק : **גמ'** הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה ואת אמרת אכן אלא כן אנן קיימין במחוצה *עשה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ והעובר עבירה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין ימיו ואינו נוחל את הארץ תמן תנינן *הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה אמר רבי זעירה מי שבאת לידו ספק עבירה ולא עשאה אמר רבי יוסי בי רבי בון מי שייחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו מה אית לך אמר רבי מר עוקבן כגון כיבוד אב ואם אמר רבי מנא אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' כהולכים בתורת ה' אמר רבי אבון אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו כבדרכיו הלכו אמר רבי יוסי בי רבי בון מה כתיב אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים מכיון שלא הלך בעצת רשעים כמי שהלך בעצת צדיקים דרש בן עזאי זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח אילו זבוב אחד שמת שמא אינו מבאיש שמן רוקח וזה על ידי חטא אחד שחטא איבד כל זכיות שבידו דרש ר"ע לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק לבלי חוקים אין כתיב כאן אלא לבלי חוק למי שאין בידו מצוה אחת שיסייע לו לכף זכות הדא דאת אמר לעולם הבא אבל בעולם הזה אפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלאכים מלמדין עליו חובה ומלאך אחד מלמד עליו זכות הקב"ה מכריעו לכף זכות ומה טעם אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם יושרו ויחוננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר א"ר יוחנן אם שמעת דבר מר' ליעזר בנו של ר"י הגלילי נקב אזנך כאפרכס הזו ושמע דאמר רבי יוחנן ר' ליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלאכים מלמדין עליו חובה ומלאך אחד מלמד עליו זכות הקב"ה מכריעו לכף זכות ולא סוף דבר כל אותו המלאך אלא אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה צדדין מאותו המלאך מלמדין עליו חובה וצד אחד מאותו המלאך מלמד עליו זכות הקב"ה מכריעו לכף זכות מה טעם אם יש עליו מלאך אחד מאלף אין כתיב אלא אחד מני אלף מאלף לצדדין של אותו מלאך מה כתיב בתריה ויחוננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר

פני משה

ולמה לא תנינן. לרבי אלעזר אף החלה שנוהגת בכל מקום : לא תנינן : במתני' אלא דברים שנוהגין אף בשל עכו"ם הערלה וכלאים וכן חדש דנוהג אף בשל עכו"ם לאפוקי חלה, שאינה נוהגת בעיסה של עכו"ם דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של עכו"ם :

הלכה ט מתני' כל העושה מצוה אחת. יתירה על זכיותיו כדמפרש בגמרא שיהו זכיותיו מרובים מעונותיו : מטיבין לו ומאריכין את ימיו. בעולם שכולו ארוך : ונוחל את הארץ. ארץ החיים : וכל שאינו עושה מצוה אחת. שהיו עונותיו מרובין מזכיותיו ואינו עושה מצוה אחת שיהיה מחצה זכאי ומחצה חייב אלא נשארו עונותיו מרובין : ולא בדרך ארץ. שאין משאו ומתנו בנחת עם הבריות : אין זה מן הישוב. אינו מועיל לישובו של עולם ומושבו מושב לצים ופסול לעדות דכיון שאינו מן הישוב אינו מקפיד על עצמו ואין לו בשת פנים : עליו הכתוב אומר והחוט המשולש לא במהרה ינתק. לא במהרה הוא חוטא : **גמ'** הא. תנן בסוף מסכת מכות כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה ואת אמרת אכין דדוקא העושה מצוה מטיבין לו : אלא כן אנן קיימין. המתני' במחצה שיש לו מחצה זכיות ומחצה עונות ואם עושה מצוה אחת יתירה על זכיותיו מכרעת אותו לכף זכות ומטיבין לו ושאינו עושה מצוה אחת יתירה ונשאר מחצה אין מטיבין לו : עשה מצוה אחת. ברייתא היא שנויה בתוספתא ופריך נמי עלה הא תמן תנינן כל היושב ולא עבר עבירה הוי כעושה מצוה ואמאי קאמרת עשה מצוה דוקא : אר"ז. התם מיירי במי שבאת לידו ספק דבר עבירה ופירש ולא עשאה מעלין לו שכר כעושה מצוה : ר"י בר בון. מפרש הא דקאמר מצוה אחת מטיבין לו במי שייחד לו מצוה אחת תמיד ולא עבר עליה כל ימיו : מה אית לך. דאחת משמע מצוה מיוחדת מן המצות : כגון כיבוד אב ואם. והדומין לה מאלו שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא : אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. אם הולכים בתורת ה' ודאי תמימי דרך הם אלא דה"ק אם הם תמימי דרך והיינו ביושב ולא עבר עבירה שפירש מדבר עבירה שבאת לידו כהולכים בתורת ה' נותנים לו שכר כעושי מצוה : ר' אבין. דריש ליה מהאי קרא ונמי מהכפל בכתוב אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו אם בדרכיו הלכו ודאי לא פעלו עולה אלא שלא פעלו העולה שבאת לידם אם הסב דבר עבירה לעשותה ונמנע ממנה ולא הוציא מכח אל הפועל וזהו דבר גדול ביותר וממעלת יוסף הצדיק ואז כבדרכיו הלכו : ר' יוסי בר בון. דריש לה מאשרי האיש וגו' דמכיון שלא הלך בעצת רשעים ונמנע אפי' מספק עבירה שמא יבא לידי עבירה כדדריש בפ"ק דע"ז שאם הלך סופו לעמוד ולישב וללוץ כו' וזה מעלה יתירה שגדר עצמו שלא יבא לידי זה כמי שהלך בעצת צדיקים : זבובי מות יבאיש וגו'. זבובי לשון רבים ויבאיש ויביע לשון יחיד ודריש הכי דלעיל מיניה כתיב וחוטא אחד יאבד טובה הרבה וה"ק כמו שזבוב מזבובי מות יבאיש וימאס שמן רוקח וכן זה שהיו בידו מחצה זכיות ומחצה עונות ע"י חטא אחד שחטא איבד כל הזכיות שבידו שהכריע עצמו לכף חובה : אלא לבלי חוק. וא"א לו' דבשביל מצוה א' שלא עשה הוא אלא דה"ק למי שאין בידו מצוה אחת שיסייע לו ויכריעו לכף זכות : הדא דאת אמר לעוה"ב. ליום הדין אבל בעוה"ז אפי' זכות כל דהו מסייעו להצילו מפגעים ומאורעות רעות : כאפרכס הזו. שעל הריחיים שמקבל החטין כן שמע ותקבל דבריו :

קרבן העדה

ולמה לא תנינן אף החלה. במתניתין דהא תנן רפ"ב דחלה פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה הרי שאף הגדל בח"ל ואינה תלויה בארץ חייב : ונוהגין. בגדל בשל עכו"ם : ואינה נוהגת בעיסה שהיה של העכו"ם ומכרו לישראל :

תורה אור **הלכה' מתני'** כל העושה מצוה אחת. בגמ' מפרש : מטיבין לו ומאריכין לו ימיו. לעולם הבא : ונוחל את הארץ ארץ החיים : ולא בדרך ארץ. שאין משאו ומתנו עם הבריות בנחת : אינו מן הישוב. אינו מועיל לישובו של עולם ומושבו מושב לצים ופסול לעדות : **גמ'** ופריך הא וכו' את אמרת הכן. בתמיה וכי היושב ובטל יהיה לו שכר כעושי מצוה : אלא. הכא במאי עסקינן במחולה שעשה מחצה עבירות ומחצה זכיות ועשה מצוה אחת יתירה על עונותיו הוא נוחל את הארץ : תמן תנינן ל"ג : הא כל היושב וכו'. כלומר מסיפא דמתני' מוכח דדוקא העובר עבירה אחת אין מטיבין אבל היושב ובטל יש לו שכר כעושי מצוה והכא ליכא לשנויי דהעובר עבירה אחת יתר על זכיותיו דהא אפילו בשוין אין מטיבין כדדייקי' מרישא : מי שבאת לידו ספק עבירה ולא עשאה. שכרו כעושה מצוה דהפורש מספק עבירה שכרו הרבה : מי שייחד לו מצוה. הא דתנן כל העושה מצוה אחת וכו' היינו במי שייחד לו מצוה אחת לעשותה תמיד ולא עבר עליה מימיו : מה אית לך. באיזו מצוה אמרו : כגון כיבוד אב ואם. שהיא מצוה חמורה אבל בשאר מצות לא : כהולכים בתורת ה'. דאל"כ הל"ל אשרי ההולכים בתורת ה' אלא ה"פ דקרא אשרי תמימי דרך שאינן עוברין שום עבירה שהם כהולכים בתורת ה' ועוסקים במצות ה' : כבדרכיו הלכו. דקשיא ליה נמי דהל"ל אף בדרכיו הלכו אלא ה"ק אף אותן שלא פעלו עולה שכרן כאותן שבדרכיו הלכו וקרא איירי באותן שבא דבר עבירה לידן וניצולו הימנו : מה כתיב אשרי האיש וגו'. דקשיא ליה דהל"ל אשרי האיש אשר בתורת ה' חפצו לכך קאמר דה"פ מכיון שלא הלך בעצת רשעים הרי הוא כאיש אשר בתורת ה' חפצו : זבובי מות וכו'. ברישא כתיב וחוטא אחד יאבד טובה הרבה והדר כתיב זבובי מות וגו' : אלו זבוב אחד שמת. ונפל לתוך שמן רוקח שמא אינו מבאישו בתמיה : איבד כל זכיות שבידו. בשהיה שקול במחצה עונות ומחצה זכיות : אלא לבלי חוק. דמשמע אם יש בידו מצוה אחת אינו יורש גיהנם בתמיה אלא ה"ק למי שאין בידו מצוה אחת יתירה על עונותיו להכריע הכף לזכות : הדא דאת אמר. לא אמרן דבעינן רוב מצות לזכותו אלא לירש העולם הבא : אבל בעה"ז. לחיי שעה אפילו זכות כל דהו מספיק. : אפילו תתקל"ט וכו'. כגון שעשה תתקל"ט עבירות שמכל אחת קונה לעצמו קטיגור אחד וכל העושה מצוה אחת קונה לו מליץ אחד : ומה טעם. כלומר מנ"ל : כאפרכסת הזו. נקב של ריחיים שהוא מכניס הרבה ומוציא קמעא כך תעשה נקב אזנך שתשמע דבריו ואל תשכחם : תתקל"ט לדדין באותו המלאך. כגון שעשה עבירה שיש בה חלק אלף עשייתה לשמה ואמריכן גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה : אלא אחד מני אלף. קרי ביה אלא אחד ממנו אלף :

מסורת הש"ס

במדבר טו | עיין תוס' קידושין דף לט ב ד"ה כל וע"ז דף סג ב ד"ה אין קידושין לט ב | (הוספתא סוף פירקין) כס ב | מכות דף כג | קהלת י | קהלת א | ישעיה ה | איוב לג

עין משפט נר מצוה

קסו א מיי' פ"ו מבכורים הלכ' א ט

קסז ב מיי' פי"א מעדות סמ"ג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעי' יג

ציון ירושלים

ג ולמה לא תנינן אף החלה וכו'. עי' תו' קידושין ועי' בכס"ג ובכל שו"ת המדבכים מע פן חדש. ועי' תיכורי יד שאול סי' פל"ג :

שנויי נוסחאות (ס"א) לא תנינן בכי"ל לא אתינן מתני. (ס"ב) שנוהגין בישראל ונוהגין בגוים בכי"ל שנהגין בישראל ובגוים. (ס"ג) נוהגת בישראל ואינה נוהגת בגוים מה טעמא בכי"ל בישראל נוהגת בגוים אינה נוהגת מאי טעמא. (ס"ג) הא כל היושב בכי"ל תנינן הא כל היושב. (ס"ד) כן אנן בכי"ל כינן. (ס"ו) מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ בכי"ל מטיבין לו כל ומאריכין ימיו ונוחל הארץ. (ס"ז) והעובר בכי"ל וכל העובר. (ס"ו) את בכי"ל ליתא. (ס"ח) היושב ולא עבר עבירה בכי"ל היושב ואין חוטא. (ס"ט) זעירא מי שבאת לידו בכי"ל זעורה מישבאת לידי. (ס"כ) בי רבי בון בכי"ל בר' בון. (סכ"א) מימיו מה אית לך בכי"ל כ"ז ליתא. אמר רבי מר בכי"ל אמר מר. (סכ"ג) דרך ההולכים בתורת ה' כהולכים בכי"ל דרך וגו' כהולכין. (סכ"ד) אבון וכו' עולה בדרכיו הלכו בבדרכיו בכי"ל אבין וכו' עולה וגו' כבדרכיו. (סכ"ה) יוסי בי רבי בון בכי"ל יוסה בר' בון. (סכ"ו) מה כתיב אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים מכיון בכי"ל מה כתיב אשר הלך בעצת צדיקים לית כתיב אלא אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים מכיון. (סכ"ח) עזאי בכי"ל עזיי. (סכ"ט) שמן רוקח אילו זבוב אחד שמת. בכי"ל שמן זבוב אחד שימות. (ס"ל) וזה על ידי חטא אחד שחטא איבד כל זכיות שבידו. בכי"ל וזה למען חטא אחד שהוא אובד כל זכיותיו. (סל"ב) שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק לבלי חוקים בכי"ל שאול וגו' לבלי חוקים. (סל"ד) שיסייע וכו' הדא בכי"ל שיכריע וכו' הדה. (סל"ו) ומלאך אחד מלמד

בן אריה

מצאתי כופר פדעהו ביסורין נכתב בגלו דפוס [משפטים כ"א פסוק ל' ה] מתרגמינן פלעא :

עמודי ירושלים תנינא

רק מדרבנן הוא רק כשנקנה לדך ארע' אבל מי שקובע למכור כל היום הוא עובר על עשה דביום השבת תשבות וזה שכתב הרמב"ן בפרשה אמור בפסוק שבתון זכרון תרועה ע"ש באורך וזהו כונת ה"ה (פכ"א מהל' שבת ה"א) שכתב נאמר בתורה תשבות אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן וכתב ה"ה כונת רבינו הוא שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבואר' עפ"י

הורה אור

פדעהו בייסורין מצאתי כופר מצא כופר לעצמו הדא דאת אמר בעולם הזה אבל לעולם הבא *רובו זכיות יורש גן עדן רובו עבירות יורש גיהנם היה מחציין רבי יוסי בן חנינה אמר נושא עון רבי אבהו אמר נושא כתיב מה הקב"ה עושה חוטף אחד מחובותיו וזכיותיו מכריעות אמר ר' לעזר °ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ואין לית ליה את יהיב ליה מן דידך היא דעתיה דרבי אלעזר דר' אלעזר אמר ורב חסד מלמד שהוא מטה כלפי החסד רבי ירמיה אמר ר' שמואל בר רב יצחק *בעא °צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף חטאת °חטאים תרדף רעה ואת צדיקים ישלם טוב °רגלי חסידיו ישמור ורשעים בחשך ידמו וגו' °אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון וסייגין סייגה ותרעין תריעה וכיני סייגין סייגה ותרעין תריעה (אלא בעי) רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק *שומר את עצמו מן העבירה פעם ראשונה ושנייה ושלישית מיכן והילך הקדוש ברוך הוא משמרו מה טעמא °הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר אמר רבי זעירא ובלחוד דלא יתוב ליה °והחוט המשולש לא לעולם ינתק אין כתיב כאן אלא לא במהרה ינתק אין אטרחת עלוי מיפסק הוא רבי חונה בשם רבי אבהו הקדוש ברוך הוא אין לפניו שכחה הא מפני ישראל נעשה שוכחן מה טעמא °מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע נושא כתיב וכן דוד הוא אומר °נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה :

הדרן עלך האשה נקנית

הלכה א מתני' *האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו *האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בזו ובזו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה :

גמ' *מניין ששלוחו של אדם כמותו אמר רבי לעזר °ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כולן שוחטין אותו והלא אחד הוא שהוא שוחט על ידי כולם אלא מיכן ששלוחו של אדם כמותו ויידא אמר דא °ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית וכי כולם היו לוקחין והלא אחד הוא שהוא לוקח על ידי כולם אלא מיכן ששלוחו של אדם כמותו אמר ר' יוסי שנייא היא שאדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אין

קרבן העדה

פדעהו ביסורין. נראה מדכתיב בעי"ן דרשו כמו פרעהו שהוא לשון לרעת כמו דדרשו בפסוק כי פרוע הוא: מצא כופר לעצמו. המלאך אומר שמצא כופר בעבירה עצמה שיש בה חלק אלף זכות: היה מחציין. לעתיד לבא אם יש מחצה עבירות ומחצה זכיות: נושא עון. הקדוש ברוך הוא מגביה הכף מאזנים של העונות כדי שיהו הזכיות מכריעין: ה"ג רבי אבהו אמר נושא עון כתיב. והכי פירושה מדכתיב נושא עון ולא כתיב נושא עונות שמע מינה שחוטף עון אחד מהכף ומעילא הזכיות מכריעות: אין לית ליה וגו'. כלומר לכך כתיב כמעשהו ולא כתיב מעשהו ממש אלא שהקדוש ברוך הוא מטה כלפי חסד והיינו כרבי יוסי בן חנינא: וסגיין סייגא ותרעין תריעה. משל הדיוט הוא מקום שיש סיג וגדר גודרין יותר ומקום הפרוץ פורצין בו יותר וכן הוא ורשעה תסלף חטאת וכן כולם: ה"ג וכיני וסגיין וכו' אלא כיני רבי ירמיה וכו' וכן הוא בפרק חלק. והכי פירושא דפריך וכי כך היא המדה שמחזיק הרשע ברשעתו ומשני אלא כן הוא כדאמר ר' ירמיה וכו': שומר עצמו וכו'. וזו היא המדה הבא לטהר מסייעין לו לטמא פותחין לו: מה טעמא. כלומר מנ"ל: הן כל אלה יפעל אל. אם שימר האדם עצמו פעמיים ושלש אחר כך הקדוש ברוך הוא עם הגבר ומשמרו שלא יחטא עוד: ובלחוד. ובלבד שלא ישוב האדם לעשות העבירה במזיד שוב אינו משמרו אפילו מהשוגג: אין אטרחת עליו. אם מטריח הוא החבל למשכו יותר מדאי אע"פ שהוא משולש ינתק: ה"ג נשא כתיב. חסר וי"ו ופירושו כמו ונשא אתכם נשא דכתיב בירמיה: נשאת עון עמך. שכחת עון אחת כשהיו זכיות והעבירות שקולים וע"י זה כסית כל חטאתם שהזכיות מכריעות:

הדרן עלך פרק האשה נקנית

הלכה א מתני' האיש מקדש

בו ובשלוחו. בו תחלה ואח"כ בשלוחו וקמ"ל שמצוה בו יותר מבשלוחו דכי עסיק הוא בעצמו במצוה מקבל שכר טפי: כשהיא נערה. וכ"ש כשהיא קטנה האב מקדשה והא דנקט נערה לאשמועינן דאסור לאדם לקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה: ואם לאו אינה מקודשת. בגמרא מפרש טעמא: היתה אוכלת ראשונה ראשונה וכו'. בגמרא מפרש אהי קאי: **גמ'** ויידא אמר דא. כלומר עיקרא דשליחות מנ"ל דושחטו אותו אילטרך לר' נתן שאכילת פסחי' לא מעכבא כדאמרינן בפסחים פ' כיצד צולין א"כ לדידיה שליחות מנ"ל: ויידא. כמו והיכן: ויקחו להם איש וגו'. אחד לוקח לכל המשפחה: אר"י שנייא היא. מעיקרא ליכא למילף מושחטו שליחות שהרי אדם יכול לשחוט פסחו של חבירו שלא מדעתו והא ודאי דאין שליחות אלא מדעת:

פני משה

פדעהו ביסורין. אפי' אותו המלאך קאמר פדעהו ביסורין מלשון פלע והכרזה אעפ"כ מצאתי כופר לעצמו ולהצילו אף מייסורין שעליו · הדא דאת אמר בעולם הזה. על מתני' קאי: נושא עון. מגביה כף מאזנים של העון והזכיות מכריעין: ר' אבהו אמר נושא כתיב. כלומר דלדברי ר' יוסי ב"ח קשה הוי ליה למיכתב נושא עונות לשון רבים אלא נושא מגביה וחוטף א' מן החובות כדי שיהו הזכיות מכריעין: ולך ה' החסד וגו'. וכי זהו החסד אם משלם לאיש כמעשהו אלא דה"ק כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ואין לית ליה שרואה אתה שאין לו את יהיב ליה מן דידך ווזו ולך ה' החסד בחנם: דר' אלעזר אמר ורב חסד גרסינן. וכן הוא בפיה"ה והיינו דקאמר היא דעתיה דר' אלעזר כלומר דלשיטתיה אזיל כמו דדריש בקרא ולך ה' החסד ה"נ דריש ורב חסד מלמד שהוא נוטה כלפי חסד אפילו אין לו מעשים נוטה עמו כלפי חסד: רבי שמואל בר יצחק בעא. על אלו המקראות צדקה תצר תם דרך וגו' וכן כל הנך דלקמיה דמשמע שהקב"ה מזמין ומספיק ביד הצדיק להצדיק וביד הרשעים להחזיק ברשע: וסייגין סייגא ותרעין תריעה. בתמיה ומשל הדיוט הוא גודרין את הגדר ונועלין את השערים וה"נ וכי יתכן לומר שהקב"ה יחזיק ביד מרעים וכ"ש שיסייע אותם להרשיע: וכיני וסייגין כו'. הדר קאמר ר' שמואל לנפשיה וכן הוא באמת שגודרין גדר ונועלין השערים כדמסיק לקמיה דלא על מתחלה הוא נאמר אלא על מכאן ואילך שאם שומר אדם עצמו מן העבירה עד ג' פעמים מכאן ואילך הקב"ה משמרו וכן להפך וע"ד שאמרו בא לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו: מ"ט הן כל אלה וגו'. אחר פעמיים ושלש עם גבר הן כל אלה יפעל אל: ובלחוד דלא יתוב ליה. אמתני' קאי והמחזיק בשלשתן עליו הכתוב אומר והחוט המשולש וגו' ובלבד שלא ישוב מצדקתו אלא ישמור עצמו להחזיק בהן תמיד כדדריש מקרא דכתיב לא במהרה ינתק ולא כתיב לא לעולם ינתק כחוט המשולש הזה שאינו ניתק במהרה אבל אם מטריחין עליו הרבה נפסק וניתק הוא וכן אם ח"ו יהזור מצדקתו אז נפסק החוט ותנתק שמירתו: הא מפני ישראל נעשה שוכחן. כביכול וזהו כדאמרינן מעביר ראשון ראשון וכך היא המדה שמתחלה מניח עון אחד ואינו מביאו במספר ועושה עצמו כאלו שכחו וע"י כן כף הזכיות מכרעת כשהן מחצה על מחצה: נשא כתיב גרסינן. וכן הוא בילקוט ודריש נשא מלשון נשיתי טובה וע"י זה ועובר על פשע: וכן דוד הוא אומר נשאת עון עמך. לשון יחיד והדר קאמר כסית כל חטאתם לשון רבים אלא דה"ק נשאת עשית עצמך כשוכח מעון אחד וע"י זה כסית כל חטאתם סלה שכף הזכיות מכרעת ומכסה ומעביר כל החטאים שלא יזכרו עוד :

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' האיש מקדש בו ובשלוחו.

לכתחילה בו ואם לאו בשלוחו שמצוה בו יותר מבשלוחו דכי עסיק גופיה במצוה מקבל שכר טפי ושלוחו של אדם כמותו יליף בגמרא: האיש מקדש את בתו כשהיא נערה. וכ"ש כשהיא קטנה והא דנקט נערה אורחא אשמעינן שאסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה: ואם לאו אינה מקודשת. דכיון שאמר התקדשי התקדשי כל חד הוו קידושין בהפי נפשייהו: עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. בבבלי מפרש דהאי באחת מהן לא מיתוקמא אלא באחרונה שבהן דכי אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו והיתה אוכלת ראשונה ראשונה כל אותן שאכלה הוו מלוה גבה וכי מטיא אחרונה שבה נגמרים הקדושין אי אית בה שוה פרוטה הוי ליה מקדש במלוה ופרוטה וקי"ל המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ומקודשת אבל אי לית באחרונה שוה פרוטה אע"ג דאיכא בקמאי שוה פרוטה כי מטי גמר קידושין הוי ליה מקדש במלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת:

גמ' ויידא אמר דא. ומאיזה מקרא אנו למדין מזה דכתיב ויקחו וכי כלם לוקחין כו' ומפרש רבי יוסי טעמא דמקרא קמא לא נפקא לן שפיר דשנייא התם שאדם יכול לשחוט פסחו של חבירו אפילו שלא מדעתו ולא מצינו למילף דשלוחו של אדם כמותו שהרי אין צריך דעת בעלים בשחיטה:

אין

עין משפט נר מצוה

קסח

א מיי' פ"ג מגשמים הל' א

ב מיי' פ"ג מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לה סעיף א

ב

ג מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' לו ס"א

ג

ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' לז ס"ו

ד

ה מיי' פ"ט שם טוש"ע שם סי' לא ס"ט

ה

ו מיי' פ"א משלוחין סמ"ג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' קפב ס"א

עליו זכות בבבלי ואחד זכות. (ב"ח) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם יושרו ויחוננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר א"ר יוחנן בבבלי אם יש עליו מלאך וגו' ויחננו ויאמר וגו' אמר ר' יוחנן .(פנ"מ) יושרו במקרא „ישרו". (בת"ח) באפרכם הזו ושמע דאמר בבבלי כזו האפרכם ושמע ואמר . (בת"ד) מלמד עליו בבבלי ליתא. (בת"ו) המלאך בבבלי מלאך. (פמ"ז) מאותו המלאך בבבלי ממלאך ההוא. (פג"ג) מרדת שחת מצאתי כופר פדעהו בבבלי ליתא. (עד כאן מייך לדף כ"ב ע"ב)

שנויי נוסחאות (פ"ו) מבריעות וכו' עד ר' ירמיה (בגורס י') בבבלי מבריעות אמר ר' לעזר לך ה' החסד מלמד שמטה כלפי חסד רב ירמיה (פ"ט) אלעזר אמר ורב חסד נד"ו אלעזר אמר ולך ה' הסד . (פי"ב) ישלם טוב רגלי חסידיו וכו' עד „מרים קלון" וסיינין בבבלי ישלם טוב וסייגין. (פמ"ז) וכיני נד"ו ובני. א"א בעי כ"ס נד"ו. וכיני סייגין סייגה בבבלי וכבי סייגין סייגין. (פי"ז) שומר את עצמו בבבלי שומר אדם עצמו. (פי"ס) ושלישית בבבלי ליתא. (פי"ט) והילך בבבלי ואילך. (פכ"א) זעירא בבבלי זעורא.

אמרי ברוך   **עמודי ירושלים תנינא**

שאדם שוחט פסחו וכו'. כתב בגידו ירושלמי פסחים פ"ח ה"א. נדרים בבבלי דף ל"ו. עפ"י הדרך שנתבארו עניינן ושיעוריהן ועדיין היה האדם יכול להיות עמל בדברים שאינן מלאכות כל היום שכך אמרה התורה תשבות וכן כתב הרמב"ן בפירוש התורה שלו והאחם משנה שם דחק לפרש דברי הרב המגיד דקאי לא"ם ע"ש. ומלבד הדוחק שיש בדבריו הנה ה"ס כ' שכ"כ הרמב"ן בפירוש התורה והא

תורה אור

אין תימר אדם מפריש פסחו של חבירו שלא מדעתו לית יכיל. *דאמר רבי זעירא בשם רבי לעזר אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו שלא מדעתו. *בית שמאי אומרים אין השליח עולה משם עד. ובית הלל אומרים [א] השליח עולה משם עד. היך עבידא שילח שנים על דעתון דבית שמאי שליח ושני עדים. על דעתון דבית הלל שלשתן שלוחין ושלשתן עדים. אמר רבי אבון בר חייה *נראין דברים [ב] בשקידשה בשטר. אבל אם קידשה בכסף נעשה כנוגע בעדותו. אמר ר' יוסי מכיון שהאמינתו התורה אפילו קידשה בכסף אינו כנוגע בעדותו. אמר רבי בא אתא עובדא קומי רב ועשה שליח עד. חד בר נש אפקיד גרבוי גבי קרפיפא דחבריה וכפר ביה. אמר רבי פנחס אתא עובדא קומי רבי ירמיה ועשה שליח עד [ג] וחייבו שבועה ע"י הכתף. אית מתניתא אמרה ששלוחו של אדם כמותו. ואית מתניתא אמרה שאין שלוחו של אדם כמותו [ד] ואם המר ימירנו. יפר יפירנו. הוינן סברין מימר (שאין) שלוחו של אדם כמותו. אלא שמיעט הכתוב *°וסמך ידו ולא יד בנו [ז] ולא יד עבדו ולא יד (ויקרא א) שלוחו הוינן סברין מימר ששלוחו של אדם כמותו אלא שמיעט הכתוב. °ורצע אדוניו את אזנו (שמות כא) במרצע. אדוניו ולא בנו. [ס] אדוניו ולא שלוחו. הוינן סברין מימר ששלוחו של אדם כמותו אלא שמיעט הכתוב. אית תניי תני *ורצע לרבות את השליח. עד כדון כרבי עקיבה. כרבי ישמעאל. אדוניו כל שהוא בא מחמת אדוניו. תמן תנינן [י] *נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה. ריש לקיש אמר כמחלוקת בגיטין כן מחלוקת בקידושין. אמר רבי יוחנן *הכל מודין [י] בקידושין שאביה מקדשה. לא היא מודה ריש לקיש בנישואין שלא הכל ממנה להשיא עצמה להפסיד מעשה ידיה על אביה. על דעתיה דרבי יוחנן אין לה דעת אצל אביה ואינה עושה שליח. על דעתיה דרשב"ל יש לה דעת אצל אביה והיא עושה שליח. מתניתא פליגא על רבי יוחנן [ח] האיש מקדש בו ובשלוחו [ט] והאשה מתקדשת בה ובשלוחה. פתר לה בגדולה. והתנינן [י] *קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו

פני משה

אין תימר. כלומר אבל מקרא דויקחו שפיר נפקא לן שליחות דאין תימר שאדם מפריש כו' הא לא מלית אמרת דהא אמר ר' זעירא אין אדם יכול להפריש פסחו של חבירו שלא מדעתו שכל הקרבנות צריך דעת בעלים בהפרשתן חוץ ממחוסרי כפרה ומדאחד לוקח על ידי כלן שמעת מינה דשלוחו של אדם כמותו: אין השליח עולה משום עד. אם שלח על ידי שליח לקדש אשה אין השליח מצטרף להיות עד בדבר דאין השליח נעשה עד: היך עבידא. כלומר דמפרש דלא תימא לבית הלל דאמרו שליח נעשה עד דוקא באחד הוא דאמרי' דמצטרף עם עד אחר ולהיות שני עדים בדבר אבל בשני שלוחין לכולא עלמא אין יכולין להעשות שניהם עדים הלכך קאמר דאפילו בכהאי גוונא פליגי אם שלח שנים לבית שמאי שליח ושני עדים כלומר שצריך שיהיו שני העדים לבד מהשליח ולעולם אין השליח מצטרף לעד: על דעתון דבית הלל שלשתן. כלומר אפילו הן שלשה שלוחים הן הן שלוחיו הן הן עדיו: אבל אם קידשה בכסף נעש'. השליח כנוגע בעדותו ולא מהימן לומר שקיבלה: אמר ר' יוסי מכיון שהאמינתו התורה. להשליח ויכול להעשות עד אפילו קידשה בכסף לא מחשבינן ליה כנוגע בעדותו שאפילו היא מכחשת אותו שלא קבלה ממנו הוא מהימן: גבי קרפיפא דחברי'. הפקיד גרב יין אחד אצל חבירו ונתנו בתוך קרפיפו שלפני חצירו וכפר בו הנפקד: וחייבו שבועה על ידי הכתף. שהכתף והוא הנושא משא הי' שלוחו שהביא היין והעיד שהפקידו אצלו וחייבו שבועה וקמ"ל דאפילו בשליח אחד ואין כאן אחר והוא הכתף שלו אפ"ה נעשה עד לחייבו לזה שבועה להכחיש העד: ואם המר ימירנו יפר יפירנו הוינן סברין מימר ששלוחו של אדם כמותו אלא שמיעט הכתוב גרסינן. כלומר מהכא נפקא לן דבעלמא שלוחו של אדם כמיתו מדאיצטריך למיכתב ימירנו יפירנו ודרשינן הוא ולא שלוחו כדאמרינן בפרק בתרא דנדרים וטעמא דמיעט הכתוב הא לאו הכי הוינן סברין מימר דשלוחו של אדם כמותו וכן מקרא דוסמך ידו ורצע אדוניו דממעטינן שליח ש"מ דאי לאו דמיעטו הכתוב ה"א אפי' שליח כדקי"ל בעלמא שלוחו של אדם כמותו: אית תניי תני ורצע לרבות את השליח. והאי מתני אמר' דאין שלוחו של אדם כמותו דאי לאו הכי ל"ל לרבויי הכא תיפוק לי' מהיכא דנפקא לן שליחות אלא ש"מ דל"ל להאי דרשא דלעיל: עד כדון כר"ע. מילתא באפי נפשה היא עד כאן לר"ע דיליף לרבות שליחות בדליעה מקרא דורצע דמשמע כל מי שירצע: כר' ישמעאל. אבל ר' ישמעאל יליף לה מדכתיב אדוניו דיתירא הוא כל שהוא בא מחמת אדוניו כמותו: תמן תנינן. פרק התקבל וסוגיא זו מפורשת היטב שם עד מן ימא לטיגנא:

קטנה

קרבן העדה

אין תימר. א"כ אף מויקחו ליכא למילף דאדם מפריש פסחו של חבירו שלא מדעת: לית יכיל. אי אפשר לומר כן דאר"ז וכו': אין השליח עולה משום עד. בין לקידושין בין ששלח ממון לבעל חובו אין השליח מצטרף עם עד להיות שני עדים: היך עבידא. היכי דמי: שילח שנים. מלבד השלוח לב"ש צריך שיאמר שיהא האח' שליח ושנים עדי' אבל אם אמר שיהיו כולן שלוחי' אין אחד מהן יכול להיות עד ולב"ה יכול לעשות שלשתן שלוחים והן הן עדיו ודוקא אמר לשלשה לאו וקדשו לי אשה אבל אם אמר לשנים לא והא דקאמר שלשתן שלוחים היינו מי שירצה מהם יכול להיות שליח והשנים אחרים עדים: נראין דברים. הא דקאמרי ב"ה דשליח נעשה עד דוקא כשקידשה השליח בשטר: אבל קידשה. השליח בכסף של המשלח אינו נעשה עד לכ"ע דה"ל נוגע בעדות שהרי לאחר שתיקנו רבנן שבועת היסת צריך העד לישבע שעשה שליחותו ואיירי בשיש כפירות ממון ביניהן שהאשה אומרת שלא קיבלה הכסף: מכיון שהאמינתו התורה. שהרי הוא כופר בכל ואמר שנתן ואין עליו שבועת התורה אינו נוגע בעדות: אתא עובדא. בא מעשה לפני רב והכשיר השליח לעד: חד בר נש. אדם אחד הפקיד חבית של יין אצל קרפף של חבירו ושלח לו היין ע"י כתף ואח"כ כפר בו הנפקד: וחייבו שבועה ע"י כתף. כעד אחד שמחייב שבועה דאורייתא: אית מתני' אמרה. יש ברייתות שנויות שנשמע מהן שבכל התורה אמרינן שלוחו של אדם כמותו ויש ברייתות שנשמע מהן בהיפך: ואם המר ימירנו. דאין אדם ממיר קרבן שאינו שלו דכתיב קרבנו לכך אילטרך כפל לשון לרבות שלוחו שממיר: ה"ג ואם הפר יפר. כפל לשון לרבות שלוחו שמפר: הוון סברין מימר. סברוהו למימר דמהכא שמעינן שבכל התורה אין שלוחו כמותו אלא שמיעט הכתוב בהני תרתי דשלוחו כמותו: וסמך ידו וכו'. ברייתא שנויה במנחות פ' שתי מדות: הוינן סברין מימר ס"ל דשלוחו כמותו. בכל התורה לכך אילטריך התנא דהכא בסמיכה מיעט הכתוב שלוחו מדכתיב ידו: אדוניו לא בנו. דהאי אדוניו מיותר דככר כתיב ברישא והגישו אדוניו אלא למעט בנו ושלוחו ומדאצטריך קרא למעט שליח ש"מ דבכל התור' שלוחו כמותו: ורצע לרבות וכו'. דכתיב ורצע אדוניו את אזנו במרצע והל"ל ונתן את המרצע באזנו כדכתיב במשנה תורה ולקחת את המרצע ונתת באזנו ורצע למה לי לרבות שלוחו: ופריך עד כדון. הניחא לרבי עקיבא דדריש לשונות כפולים אייתר לי' במרצע אלא לר"י דלא דריש לשונו' כפולי' אלא קסבר דברה תורה כלשון בני אדם דנרצע ע"י שלוחו מנ"ל: ומשני אדוניו. דמיותר דרשי' אפי' הבא מחמת אדוניו כגון בנו או שלוחו נרצע על ידן: תמן תנינן. גיטין פ"ו: היא ואביה. מקבלין את גיטה או היא או אביה היא שיש לה יד ואביה שהתור' זיכתה לו לקבל קידושי' ואיתקש יציא' להוי': מקבלין את גיטה. אמר ר' יהוד' אין שתי ידים זוכו' כאחת בגוף אחד אלא אביה מקבל את גיטה: כן מחלוקת בקידושין. מגירושין נשמע לקידושין דלרבנן אם קידשה עצמה מקודשת ולר"י אינה מקודשת: הכל מודי' בקידושין. דבעינן שיהיו מדעתה וכיון דבעינן דעת המקנה הלכך אביה ולא היא שהתורה זיכתה לו אבל גירושין שישנו בע"כ סברי רבנן בין היא בין אבי' דמה לנו דעתו כי מקבל לי' איהו נמי בע"כ הוא: ה"ג שאביה מקדשה לא היא מודה ר"ל בנישואין. דאף רבנן מודו דצריך דעת אביה: שלא הכל ממנה. כלומר לאו כל כמינה להפסיד מעש' ידיה לאביה דמשעת נישואין מעשה ידי' לבעלה אבל באירוסין עדיין מעשה ידי' לאביה לכך באירוסין אין צריכין דעת אבי': ע"ד דר"י. כשאביה קיים היא כמאן דלית לה דעת דמי' וכ"ש שאינה עוש' שליח והיינו כדפרישית: מתני' פליגא. כלומר מתני' קשיא לר"י: והאשה מתקדשת בה ובשלוחה. האיש מקדש את בתו כשהיא נער' בו ובשלוחו וקס"ד מדסיפא בנערה רישא נמי בנערה ואפ"ה מתקדשת בה ובשלוחה וקשי' לר"י: ומשני פתר לה. לרישא דאיירי בגדולה בבוגרת: והתנינן. גיטין פ' האומר:

אינו

עין משפט

ז

[א] ב מיי' פ"ג מאישות הט"ו סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לה ס"ב

ז

[ג] טוש"ע חו"מ סי' קכה ס"ט

ח

ד מיי' פ"ג ממעשה הקרבנות הלכה ח

ט

ה מיי' פ"ג מעבדים ה"ע

י

ו מיי' פ"ב מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף ב

יא

ז מיי' פ"ב מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע שם סי' לז סעיף א

יב

ח ט מיי' פ"ג שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' לה סעיף א וסי' לו כעי' א

יג

י מיי' פ"ו מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע שם סי' קמא סעיף ב ג

מסורת הש"ס

(פסחים פ"ט הלכה א)

עי' קידושין פ

עי' תוס' שם ע"ב ד"ה וה

מנחות לב

עי' כריתות ב ובת"י שם

(גיטין פ"ו ס"ב)

קידושין מג

גיטין סד

ציון ירושלים

[ש] ואם המר ימירנו. עיין רמב"ם פ"ג מעבדים הל' ט ובגליון הרמב"ם כתבתי לתמוה על התוספת בענין זה וכעת אין הרמב"ם לפני

רידב"ז

אמר רבי יוחנן הכל מודים בקידושין שאבי' מקדשה לא היא. עי' בדברינו במס' גיטין פ"ו שהרחבנו בע"ה בענין הזה כדבר נפלא נפשא ועיי"ש ודוק: ר'

שנויי נוסחאות (פ"כ) שאין כ"ה בד"ו. (בל"נ) היא נד"ו היה.

עמודי ירושלים תנינא

והא לא הוזכר כלל ברמב"ן מזה אלא כונתו דמה שאין מלאכה מותר מן התורה הוא רק דרך ארעאי אבל להיות כל היום בחגות אסור מן התורה ועובר על מצות עשה דתשבות ועיין בארעא דרבנן (מהדורא בתרא אות רכ"ד) בכתב דבר הזה דלאה בפתקא בירושלים בשם הריטב"א וסיים זו מרגניתא שבידינו מרבינו הגדול הרמב"ן וסיים הארעא דרבנן ולגם נוסף גם לדברי הרמב"ם (פרק ד' מהלכות שבת הלכה י"ב) עכ"ל ואשתמיט מיניה דברי הרמב"ם פרק כ"א ודברי הרב המגיד הללו שמבואר כן ועיין שאלות ותשובות חתם סופר (חו"מ סי' קנ"ה) שרמז לדברי הרמב"ם הללו ולא העיר מדברי שלחם משנה שם.

אמרי ברוך אדם שוחט פסחו וכו'. כ"ב נדרים דף ל"ו כ

אינו גט עד שיגיע הגט לידה. פתר לה ביתומה. והתנינן אם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה אם רצה להחזיר לא יחזור. פתר לה לצדדין. הא מתניתא פתר לה ראשה ביתומה. וסופה בשיש לה אב. מתניתא פלינא על ר' שמעון בן לקיש האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו. פתר לה כרבי יודה. דרבי יודה אמר אין שתי ידים זוכות כאחת. אמר ר' אסי חד רב נפק מן בית ווערא אמר נפק עובדא כר' יוחנן וסמכון עלוי לא דהוה צורכא מיסמך עלוי אלא דהוות מן יומא לטיגנא. רב המנונא בשם ר' אסי *קטנה שקידשה את עצמה בשתי שערות אביה ממאן לא היא לא אתייא לא כר' יוחנן ולא כרשב"ל. אין כרבי יוחנן אין כאן מיאון. אין כרבי שמעון בן לקיש נישואי תורה הן. לא אתייא אלא כר' יוחנן. אע"ג דר' יוחנן אמר הכל מודין בקידושין שאביה קידשה לא היא מודה בה אביה ימאן על ידיה. רבי בא בר כהנא ור' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי קידשה לדעת והכניסה שלא לדעת זה היה מעשה ובא אביה והוציאה מגנונה. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יהושע סימן הוה לו דהוה ר' יהושע בן לוי פליג על רבי שמעון בן לקיש. לית היא פליגא היך מה דרבי שמעון בן לקיש אמר תמן לא הכל ממנה להשיא את עצמה ולהפסיד מעשה ידיה לאביה. כן רבי יהושע בן לוי אמר הכא לא הכל ממנה להשיא את עצמה ולהפסיד מעשה ידיה על אביה. אתא רבי אבא בר כהנא רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי *קידשה שלא לדעת וכנסה שלא לדעת זה היה מעשה ובא אביה ועקר קידושיה. קידשה לדעת וכנסה שלא לדעת מהו שתאכל בתרומה רב אמר אוכלת. ושמואל אמר אינה אוכלת. אמר ר' מנא טעמא דרב מכיון שקידשה לדעת חזקה שכנסה לדעת. אמר רבי יוסי בי רבי בון טעמא דרב שכן משנה ראשונה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה. מה נפק מן ביניהון מעשה ידיה. על דעתיה דרבי מנא כרב מעשה ידיה לבעלה. על דעתיה דר' יוסי בי רבי בון כרב מעשה ידיה לאביה. מתה מי יורשה. על דעתיה דרבי מנא כרב בעלה יורשה. ע"ד דרבי יוסי בי רבי בון כרב מתה אביה יורשה.

אתא

קרבן העדה

אינו גט עד שיגיע גט לידה. דאין שליחות לקטן הלכך המביאו לה יהא שלוחו של בעל להולכ' ויתננו לה ודוקא קטנה הא נערה הרי זה גט ש"מ דנערה עושה שליח וקשיא לר' יוחנן: ומשני פתר לה ביתומה. נערה שאין לה אב דיש לה יד ושליחות: ופריך והתנינן. בסיפא אם אמר אביה וכו' ומדסיפא בשיש לה אב רישא נמי בדיש לה אב: ומשני פתר לה לצדדין. מתני' לצדדין קתני וכדמסיק: הא מתני' תפרש לה רישא ביתומ' וסיפא בשיש לה אב. וחסורא מחסרא והכי קתני קטנה שאמרה וכו' אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט בד"א דקטנ' לא שייך בה שליחות בשאין לה אב אבל יש לה אב דשייך בה שליחו' ע"פ האב אפי' היא נערה ואם אמר אביה לא וקבל לבתי גיטה בין נערה בין קטנה ורוצה הבעל לחזור לא יחזור: בו ובשלוחו. אבל בה ובשלוחה לא אלמא נערה שיש לה אב לא מקדשה עצמה וקס"ד דברי הכל היא: פתר לה. למתני' דאתיא כר"י דפליג בגיטין ואמר אין שתי ידים זוכות כאח' וכ"ש בקידושין: חד רב. חד מרבנן יצא מבית המדרש ואמר שהסכימו כולם הלכה למעשה כר"י וסמכו עליו: לא. שהי' אותו תלמיד ראוי לסמוך על דבריו שמדקדק בשמועתו שאינו משכח אלא שלא הי' רחוק מבית המדרש למקום שאמר הלכה זו אלא כמן הים לעיר ששמה טיגני שהיה סמוכה לים מאוד ל"א לכך סמכו עליו דכיון דמקום קרוב הוא לא משקר כדאמרינן בעלמא הרוצה לשקר ירחיק עדותו אבל במקום קרוב חיים דלמא אתי איכא אחרינא ומכחישו: קטנה שקידשה עצמה. אחר שהביאה שתי שערות והיינו נערה שלא אמר לה אביה לקבלם ולא ידע: אביה ממאן. בקדושיה ולא היא דתנן עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות: ופריך לא אתיא. הא דרבי אסי לא כר"י ולא כר"ל: אין כר"י. אם כר"י אמרה לשמעתיה לא שייך כאן מיאון דאפילו ספק האב אין כאן קידושין דהא לר"י לכ"ע אביה מקדשה ולא היא: אין כר"ל. ואם כר"ל אמרה לשמעתיה: נישואי תורה הן. קידושיה קידושין גמור הן ומה מהני מיאון דאב: ומשני לא אתיא אלא כרבי יוחנן. כלומר לעולם כר"י ודקשיא אין כאן מיאון אינו דאף על גב דאר"י הכל מודים בקידושין שאביה מקדשה ולא היא: מודה בה. ר"י דאם קידשה עצמה צריך שימאן אביה בקידושיה בפירוש אבל אם נתרצה למעשיה או אפילו ששתק קידושיה קידושין גמורין הן: והכניסה שלא לדעת. לא הודיעתו לאביה נישואיה: מגנונה. מחופתה: סימן היה לו. לרבי בא בר כהנא על שמועה זו שאמר משמיה דר' יהושע בן לוי דריב"ל פליג אר"ל וכפי שהיא שנויה כאן לית היא פליגא אדרבה דמיא היא לדר"ל דהיך מה דאמר ר' שמעון בן לקיש תמן וכו': אתא וכו'. כלו' אלא הכא שנויה אתא וכו' בשם ר' יהושע בן לוי וכו' ועקר קידושיה וסיינו דפליג אריב"ל דלדידי' קידושין מיהו הוי לרבנן דפליגי אר' יהודה: וכנסה שלא לדעת. ואין אביה כאן: מהו שתאכל בתרומה. אם כהן הוא זה שכניסת לו ואע"פ שלא היה חופה זו לדעת אביה הואיל וקידושיה לדעתו אמרינן חופה נמי ניחא ליה או דלמא חיישי' שמא יבא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלה בתרומה: חזקה שכנסה לדעת. וכשיבא אביה לא ימחה וע"פ חזקה זו אוכלה בתרומה: שכן משנה ראשונה. בכתובות פרק אף על פי: ארוסה בת ישראל. לכהן אוכלת בתרומה: מה נפק מן ביניהון. מאי איכא בין טעמא דרבי מנא לטעמא דרבי יוסי: מעשה ידיה לבעלה. מטעם חזקה וה"ל כאשתו גמורה: מעשה ידיה לאבי'. דאינה אלא כארוסה.

אתא

פני משה

קטנה שקידשה את עצמה בשתי שערות. כלו' שקידשה את עצמה ועכשיו היא באה לפנינו והביאה ב' שערות ורוצה למאן על קידושין שנתקדשה מעצמה: אבי' ממאן. בקידושי' אבל לא היא הואיל והיא מעצמה נתקדשה: לא אתייא. הא דרב המנונא כמאן אתיא לא כר' יוחנן ולא כר"ל דהא לר' יוחנן דאמר לעיל הכל מודין בקידושין שאביה מקדשה ולא היא א"כ אין כאן מיאון שאינה צריכה מיאון כלל דהא קידושי' לאו קידושין הן: אין כר"ל. ואם לר"ל דקאמר כמחלוקת בגיטין כך מחלוקת בקידושין וסברי רבנן דיכולה היא לקדש עצמה וא"כ נישואי תורה כלומר קידושי תורה הוו ואמאי אביה יכול לעכב: לא אתייא אלא כר' יוחנן. אפילו תימא דכר' יוחנן אתיא ולה תיקשי לדידיה אין כאן מיאון דאף על גב דר' יוחנן אמר הכל מודים שאביה מקדשה ולא היא מודה הוא דאביה ימאן על ידיה שעכ"פ מיאון צריכה ולא קאמר היא אינה יכולה לקדש עצמה אלא לענין זה שאביה מעכב על ידה וכל זמן שלא עיכב קידושיה קידושין: קידשה לדעת. קטנה שנתקדשה לדעת אביה והכניסה שלא לדעת שלא היה אביה כאן זה היה מעשה ובא אביה והוציא' מחופתה שמיחה האב וביטל נשואיה דלאו כלום הן: סימן הוה לו. שגור בפיו היה זה לסימן דר' יהושע בן לוי דקאמר הכי פליג על ר"ל דקאמר לעיל לרבנן דיכולה היא לקדש את עצמ' ולדידיה אין האב יכול לעכב בנשואיה: לית היא פליגא. ודחי הש"ס להא דר' יעקב דלא פליגא אלא היך מה דאמר ר"ל לעיל דהכל מודים בנישואין לא כל הימנה להפסיד מעשה ידיה שהן של אב ולהשיא עצמה בלתי רשותו וכן נמי לר' יהושע בן לוי דאע"ג דנתקדשה לדעת אביה אינה יכולה להנשא שלא לדעתו ולהפסידו מעשה ידיה ולא קאמר ר"ל דקידושיה הוו קידושין אלא לענין אם קדשה אחר שאינה צריכה הימנו גט אפי' אביה ממאן בקידושי' של ראשון אבל מודה הוא שאינה יכולה להנשא בלתי רשות אביה: אתא ר' אבא בר כהנא. וקאמר מילתא אחריתא בשם ריב"ל דאם קידשה שלא לדעת אע"פ שכנסה זה היה מעשה ובא אביה ועקר קדושיה לגמרי והך מילתא כר' יוחנן אתיא: מהו שתאכל בתרומה. אם כהן הוא דקי"ל בכתובות אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה וזו הואיל וחופתה שלא לדעת אביה היא אם מאכילתה בתרומה או לא: רב אמר אוכלת. כל זמן שלא בא האב ומיח': ושמואל אמר אינה אוכלת. דשמא יבא האב וימחה ונמצאת למפרע זרה הויא: טעמא דרב מכיון שקידשה לדעת. אביה חזקה שכנסה לדעת כלומר אמרינן דמסתמא מתרצ' האב בנשואיה ולא חיישינן שמא יבא וימחה: ר' יוסי בר' בון. קאמר היינו טעמיה דרב שכן משנה ראשונה ארוסה אוכלת בתרומה דקנין כספו הוא אלא שהכמים אמרו אין האשה אוכלת בתרומ' עד שתכנס לחופה כדמפרש טעמא בפרק אע"פ גזיר' שמא ימצא בה סימפון וכיון דכאן אינו אלא משום ספק שמא לא יתרצה האב בנשואיה אוקמוה אדאורייתא' דלא תיהוי אלא ארוסה ואוכלת בתרומ' דהרי אין כאן חשש סימפון: מה נפק מן ביניהון. להני תרי טעמי אליבא דרב: מעשה ידיה. איכא בינייהו דעל דעתיה דרבי מנא אליבא דרב דמסתמא אמרינן שיתרצה האב בנשיאיה וא"כ נשואין גמורין הן כל זמן שלא מיחה האב ומעשה ידיה לבעלה: על דעתיה דרבי יוסי בר' בון. אליבא דרב דקאמר טעמיה משום דכארוס' היא א"כ מעשה ידיה לאביה דחיישינן שמא לא יתרצה האב אלא לענין תרומה אוקמוה אדאורייתא: מתה. קודם שבא האב ומיחה מי יורש': בעלה יורשה. דהא לא חיישינן שמא לא נתרצה האב ואשתו גמורה היא ובעלה יורשה ולרבי יוסי ברבי בון דקאמר טעמא דכארוסה הויא ואבי' יורשה:

אתא

מסורת הש"ס
עין קידושין סג
קידושין דף מו פ"ב

עין משפט נר מצוה
יד
ד"א מיי' פ"ד מגירושין סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף כ ג
טו
ב מיי' פ"ב שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ג
טז
ג מיי' פ"ג מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע שם סי' לג סעיף ח
יז
ד טוש"ע שם סי' לז ס"ג
יח
ה מיי' פ"ג מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע שם סעיף יא
יט
ו מיי' פ"ח מתרומות הט'
כ
ז מיי' פכ"ב מאישות סמ"ג עשין מח ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' לז סעיף יג וס' ל' סעיף ד

שנויי נוסחאות (ס"ד) יחזור בנ"ו יחזיר

עין משפט
נר מצוה

כא
א מיי' פ"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מ סעיף א

אתא רבי יוסי בי רבי כון כרב מתה בעלה יורשה. קידשה שלא לדעת והכניסה שלא לדעת מהו שתאכל בתרומה. שמואל אמר אוכלת. איתא חמי אילו קידשה לדעת וכנסה שלא לדעת שמואל אמר אינה אוכלת והכא הוא אמר אוכלת. שמואל עבד לה כיתומה. מתניתא התקדשי לי בתמרה זו וכל מתני' בשאמרה *אי איפשי בזו אלא בזו אי איפשי בזו אלא בזו. בזו ובזו ובזו. מאן תנא ווי"ן רבי יודה ברם כר' מאיר או בזו או בזו או בזו. רבי ירמיה בשם רב *התקדשי לי בסלע זו לאחר ל' אוכלת בתוך שלשים יום [א] הרי זו מקודשת. אוף ר' שמעון בן אלעזר מודה בה. מה בינה למלוה מלוה לא ניתנה לשם קידושין. קידושין לכך ניתנו משעה ראשונה. והא תנינן היתה אוכלת ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. (אמר רבי אלעזר) מעתה אפילו לא נשתייר שם שוה פרוטה תהא מקודשת. פתר לה על ראשה ואין על ראשה בדא תנינן *היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. אמר רבי אלעזר

דרבי

פני משה

אתא ר' יוסי בר' כון. וקאמר בהדיא דלרב מתה בעלה יורשה דאפילו לטעמיה דקאמר דכארוסה מחשבינן לה לענין נעשה ידיה הוא דקאמר שמא יבא האב וימחה אבל לענין ירושה לא שייך לומר כן והרי בחזקת נשואה הוא כל זמן שלא מיחה האב: איתא חמי. בא וראה דמה אילו קידשה לדעת הואיל וכנסה שלא לדעת קאמר שמואל לעיל דאינה אוכלת והכא דקידושין נמי שלא לדעת הוו וקאמר דאוכלת בתמיה: שמואל עבד לה כיתומה. שאני הכא דנעשית לה מעשה יתומה בחיי האב דבשלמא התם דנתקדשה לדעתו וניסת שלא מדעתו איכא למימר דניחא ליה בשתיקה זו ואין דעתו להתרצות אבל אם הקידושין ג"כ היו שלא לדעתו ושתק אמרי' מדשתק כולי האי אפשר דנתרצה הוא ושתיקה כהודאה היא: מתני'. דקתני התקדשי לי בתמרה זו. וקאמר הש"ס וכל מתני' מיירי בשאמר' אי אפשי בזו אלא בזו והלכך צריך שתהיה באחת מהן שוה פרוטה אבל אם לא אמרה אי אפשי בזו אלא בזו מצטרפין הן לשוה פרוטה ולא ס"ל להאי ש"ס דהתקדשי התקדשי משוי להו לפרטא וכדמסיק דמתני' ר' יהודה היא: מאן תנא ווי"ן ר' יודה. פלוגתא דר' מאיר ור' יודה בפ"ה דשבועות והובא לעיל ריש פרק ד' דנזיר ובכמה מקומות דפליגי גבי חמשה שהיו תובעין אותו פקדון לר' יהודה אינו חייב שבועה לכל אחד וא' עד שיאמר שבועה ולא לך ולא לך דבהא אמרינן שבועה על כל אחד ואחד קאי אבל אם אמר לא לך לא לך בלא ווי"ן אינו חייב אלא אחת וכמו דאמרי' התם אם אמר בווי"ן קאי שבועה על כלן ה"נ אם אמר התקדשי בזו ובזו קאי התקדשי על כלן ואם יש בכלן שוה פרוטה מצטרפין הן: ברם כר"מ. דאמר התם ולא לך ולך אינו חייב אלא אחת דלא קאי שבועה על כל א' דכל חד וחד באפי נפשי' קאי וה"נ אפילו אמר בזו ובזו כל חדא וחדא בפני עצמה הויא והוי כמו שאמר או בזו או בזו ואם יש באחת מהן שוה פרוטה הוא דמקודשת: התקדשי לי בסלע זו לאחר ל' אוכלת בתוך שלשים יום. והיא אכל' מעות הקידושין בתוך שלשים ה"ז מקודשת לכי מטא זימנא אף על פי שנתאכלו המעות: אוף ר' שמעון בן אלעזר מודה בה. ר' שמעון בן אלעזר דס"ל לקמן דבמלוה נמי בעינן עד שישתייר שם שוה פרוטה מודה הוא הכא דאע"פ שלא נשתייר שוה פרוטה מקודשת: מה בינה למלוה. מלוה לא ניתנה מעיקרא לשם קדושין ובשעה שמקדשה לא יהיב לה מידי אבל הני קדושין לכך ניתנו משעה ראשונה ואפילו לא נשתייר שוה פרוטה מקודשת היא דברשותא דידה קא מתאכלי: והא תנינן היתה אוכלת ראשונה. וקס"ד דדמיא להאומר התקדשי לאחר ל' יום שהרי כולן מצטרפין הן לקדושין ועד שתקבל כולן הוא דהלו הקדושין ומעתה אפי' לא נשתייר שם שוה פרוטה תהא מקודשת ואמאי צריך שיהא באחת מהן שוה פרוטה הא כי אכלה מדנפשה קא אכלה וכמו דהתם אם נתאכלו המעות בתוך ל' יום שאע"פ שלא נשתייר מהן כלום מקודשת: אמר רבי אלעזר. ל"ג הכא עד לקמן: פתר לה על ראשה. הא דקתני היתה אוכלת ארישא קאי התקדשו לי בזו כו' דהתם בעינן עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה אבל בסיפא דכולן מצטרפין לקדושי' אפילו אכלה ראשונה ראשונה לא בעינן שישתייר שוה פרוטה: ואין על ראשה. קאי בדא תנינן היתה אוכלת בתמיה דמאי איריא אוכלת אפילו מנחת נמי עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה: אמר ר' אלעזר

דרשב"א

קרבן העדה

אתא ר"י וכו'. פעמי' אם מתה בעלה יורשה כגון שהבעל מוחזק בנכסי מלוג שלה ומוקמינן ממונא בחזקתו מספיקא: איתא חמי. בוא וראה שדברי שמואל הפוכי' ומה אלו קדשה לדעת וכנסה שלא לדעת שקידושי' קידושי דאורייתא אמר שמואל שאינה אוכלת הכא שקדשה שלא לדעת לא כ"ש: ומשני שמואל עבד לה כיתומ'. דכיון שראה שנתקדשה וניסת שלא לדעתו ושתק מסתמא הפקיר זכות שיש לו בה דבשלמא נתקדשה לדעתו וניסת שלא לדעתו איכא למימר בהדא שתיקה מירתא רתח אבל כולי האי לא שתיק: מתני' בשאמר אי אפשי בזו אלא בזו. דאי לא תימא הכי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא הא נמי כללא הוא ואם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת אלא בשאמר אי אפשי וכו' והא דתנן עד שיהא באחת מהן ש"פ וכו' היינו עד שיהא באחרונה ש"פ: מאן תנא ווי"ן כללא הוא. ולא אמרי' כיון דאמר ובזו ה"ל פרט: ר"י. דתנן בפ"ה דשבועות האומר תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבוע' שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת רמ"א אפי' אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת דקסבר ר"מ ווי"ן מחלקין ה"ה ה"נ וה"צ כאומר או בזו או בזו ואינה מקודשת לר"מ עד שיהא שוה פרוטה בכל אחת מהן אלא מתני' כר"י אתיא: ה"ג ואכלת בתוך ל' יום. וה"פ שנאבד או שהוליאה הסלע תוך שלשים יום דכי בעי הקידושין למיחל ליתנהו אפ"ה הוי קידושין: אף רשב"א. ואף רשב"א דקאמ' בסמוך מלוה כפקדון אם נשתייר שם שוה [illegible] מקודשת ואם לאו אינה מקודשת מודה דהכא מקודשת אע"פ שנאכלו הקידושין: ופריך מה. בין זו שנאכל הסלע תוך ל' למלו' דהא כיון שנאכל הסלע קודם שחלו הקידושין ה"ל הך סלע מלוה גבה וכי בעי קידושין למיחל ה"ל מקדש במלו' שאינ' בעין דלכ"ע אינה מקודשת: ומשני מלוה לא נתנה לשם קידושין. אלא להוצאה ניתנה מקמי דניחלו הקידושין וכי אמר לה התקדשי לי בה לאו דידי' הוא ולא מידי יהיב לה שיחולו הקידושין עליי אבל אלו לא ניתנו לה להוצאה אלא ע"מ להתקדש בהן ולהכי כי אכלה דידה אכלה וכי מטא זימנא מתקדש' בהן למפרע: אר"א וכו'. סיומ' דקושיא היא מעתה לדברי רב אע"פ שאכלה הראשונ' תצטרף עם האחרונה הואיל ולשם קידושין ניתנו: ומשני פתר לה. הא דתנן היתה אוכלת ארישא כי אמר התקדשי וכו' דאיירי בשאמר אי אפשי בזו וכו' הלכך בעינן שיהא באחת מהן ש"פ: ופריך ואין על ראשה. ואי ארישא קאי' הא דתנן היתה אוכלת וכו' עד שיהא באחת מהן וכו' משמע אפי' בקמייתא הא לאחר שאמר' אי אפשי בזו קמייתא לאו דידה היא ואיך תתקדש בה:

דרשב"א

מסורת הש"ס

שבועות דף לח

קידושין דף נט ע"א

עיין שם דף מו ע"א

רידב"ז

ר' ירמי' בשם רב התקדשי לי בסלע זו לאחר ל' אוכלת בתוך ל' יום הר"ז מקודשת ר"י בשם רב התקדשי לי בסלע זו לאחר ל' יום אוכלת בתוך ל' יום הר"ז מקודשת אוף רשב"א מודה בה מה בינה למלוה מלוה לא ניתנה לשם קידושין קידושין לכך ניתנה משעה ראשונה ונראה לפענ"ד בע"ה לפרשו באר היטב וכמדומה לי שכן האמת ברור בע"ה יתברך לאמיתו והוא דלהירושלמי הפלוגתא בין ת"ק ורשב"א הוא דלהת"ק מתקדשת בהנאת מחילת מלוה כדפרש"י ז"ל במס' קידושין דף מ"ז ע"א עיי"ש. ואע"פ דאין המעות קיים מ"מ מקודשת בהנאה שנפטרה גופה מן השיעבוד ואוב ורשב"א ס"ל דבעינן שתהא נהנה מהממון שיש ת"י ויש דבר קיים להנות בו ולא מהני מה שנפטרה גופה מן השיעבוד והוב אלא בעינן דהמחילה יהא בדבר שהוא בעין ויש עכשיו דבר קיים להנות בו ע"כ בעינן שישייר שו"פ ויש לה הנאה בעין מהאי פרוטה שקיים ת"י ותרוויהו א"ל דמלוה להוצאה ניתנה ומקודשת בהנאת מחילה ואך ת"ק ס"ל אף דאינו בעין הממון ואין כאן דבר קיים להנות בו מ"מ הוי הנאה מחילת גופה מן החוב ומקודשת בזה ורשב"א ס"ל דבעינן שיהא דבר קיים להנות בו [עיין במהרי"ט ז"ל בחי' למס' קידושין על הרי"ף ז"ל עיי"ש] ובזה מהני מחילת מלוה דהוי הנאת מחילת מלוה כדבר שהוא קיים להנות בו ותרווייהו ס"ל דמקודשת בהנאת מחילת מלוה וע"כ קאמר שפיר ר"י בשם רב התקדשי לי בסלע זו לאחר ל' אוכלת בתוך ל' יום מקודשת מה בינה למלוה מלוה לא ניתנה לשם קידושין קידושין לכך ניתנה משעה הראשונה והוא כסברת הרשב"א ז"ל במס' קידושין דף נ"ט גבי מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות למלוה לא דמי הא דלא דמי באמת למלוה הוא משום דכיון דנותן משעה הראשונה לקידושין ע"כ דעתו שתהא ע"כ מקודשת בהנאת מחילת מלוה. ואף דאין כאן דבר קיים להנות בו אף רשב"א מודה בה דאע"פ דרשב"א ס"ל דבעינן הנאת מחילת מלוה בדבר שהוא קיים עכשיו להנות בו זה דווקא במלוה דעלמא בשעה שנתן לה הי' לשם מלוה משא"כ בקידושין כיון דאם לא נתרלית לקדש לא הי' מלוה לה כלל וכסברת הרשב"א ז"ל ופריך הגמ' ממתניתן דעד שיהא באחת מהן ש"פ דהוא אחרונה כפי' המפרשים ז"ל ל"ל דשייר באחרונה ש"פ דהא יכולה להתקדש בהנאת מחילת מלוה ושקיל וטרי עד דמסיק א"ר אלעזר דרשב"א הוא הוא וכו' מלוה כפקדון אם נשתייר ש"פ מקודשת כלומר דר' אלעזר פליג על הא דלעיל דס"ל דלרשב"א נמי מהני מחילת מלוה אך בעינן הנאתו קיים והוא פליג ע"ז אלא דרשב"א ל"ל כלל הנאת מחילת מלוה וכיון דאפילו יאמר בפירוש בהנאת מחילת מלוה נמי לא מהני וע"כ ניחא מתניתן דבעינן שישייר באחרונה שו"פ ולא נתקדשה בראשונים משום דאתיא כרשב"א דל"ל הנאת מחילת מלוה וכל עיקר הטעם דמהני בקידושין נתאכלו המעות משום הנאת מחילת מלוה כדכתב הרשב"א ז"ל וכיון דרשב"א ל"ל הנאת מחילת מלוה ממילא לא מהני בקידושין נתאכלו ובעינן שישייר ש"פ אבל לת"ק דמהני מחילת מלוה א"כ שפיר דמי בנתאכלו וכ"ת כיון דרשב"א ל"ל הנאת מחילת מלוה א"כ מאי מהני בנשתייר שו"פ הא מלוה להוצאה ניתנה ע"ז מפרש א"ר אלעזר אתיא דרשב"א כר"מ כמה דר' מאיר אומר כל המשנה מדעת הבעלים נקרא גזלן כן רשב"א אומר כל המשנה מדעת הבעלים נקרא גזלן דהוא פתר לה במלוה שהלוה אמר ליקח לו חיטין ולקח לו שעורים והפי' הוא ע"פ מה דגרסינן במס' ב"מ דף ע"ח ע"ב דתניא רשב"א אומר משום ר"מ הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק לא יקח לו טלית טלית לא יקח לו חלוק מפני שמעביר על דעתו של בעה"ב. ודילמא שאני התם דאתא למחשדי' דאמרי אינשי אמר פלניא זבינא ליה לבושא לפלוני עניא ולא זבין לי' א"נ זבינא ליה גלימא ולא זבין לי' א"כ ליתני מפני החשד מאי מפני

שמעביר

שנויי נוסחאות (ש"ז) אמר רבי אלעזר כ"ס נדל

דרבי שמעון בן אלעזר היא *דתני [א] התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. במלוה שיש לי בידך והלכה ומצאתה שנגנבה או שאבדה אפילו לא נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת. ר"ש בן אלעזר אומר משום רבי מאיר מלוה בפיקדון אם נשתייר שם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. אמר רבי לעזר אתיא דרבי שמעון בן אלעזר כרבי מאיר. כמה דרבי מאיר אמר כל המשנה מדעת הבעלים נקרא גוזלן. כן רבי שמעון בן אלעזר אמר הכא *כל המשנה מדעת הבעלים נקרא גוזלן. דהוא פתר לה במלוה שהלוה אמר לו קח לי חטים ולקח לו שעורים. וקשיא מקדשין בגזילה. רבי יוסי בעא ניחא אדם נותן שוה פרוטה על דינר שמא נותן שוה פרוטה על שוה פרוטה. אית תניי תני מקדשין בגזילה. ואית תניי תני [ג] אין מקדשין בגזילה. אמר רבי מנא מאן דאמר מקדשין בגזילה. בגזילה שהוא יכול להצילה מידו. מאן דאמר אין מקדשין בגזילה בגזילה שאינו יכול להוציאה מידו. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי שמואל בר רב יצחק מאן דאמר מקדשין בגזילה [ג] בגזילה שנתייאשו הבעלים ממנה. ומאן דאמר אין מקדשין בגזילה בגזילה שלא נתייאשו הבעלים ממנה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן מתניתא בשאמר לה בפיקדון שיש

קרבן העדה

דרבי שמעון בן אלעזר היא. מתני' אתי' כרשב"א: אפי' לא נשתייר ש"פ מקודשת. בההיא הנאה דמחיל ההלואה לגבה: מלוה כפקדון. אם נשתייר בעין מהמלו' ש"פ מקודשת ואם לאו אינה מקודשת: ה"ג דהוא פתר לה במלו' שהמלו' אמר לה קח לך חטי' ולקח לה שעורי'.

וה"פ שר' לעזר מפרש להא דרשב"א ורבנן דפליגי במלוה היינו שאמ' האיש להאשה קח לך מן החטין שלי והלכה ולקח' מהשעורי' לת"ק כיון דלא לקח' ע"מ לגזול לאו גזלה היא אלא כמלוה דמי' ולרשב"א כיון דכגזלן הוא דשינה מדע' בעלי' לפקדון דמיא וה"נ כיון דאמ' אי אפשי בזו ואכלתה לרשב"א לפקדון דמי וצריך שיהא בה שוה פרוטה עדיין בעין ולאו בדאכלה כולה איירי אלא שהתחילה לאכול ממנו ואפי' בקמיית' דה"ל כשולח יד בפקדון דכדידה דמיא: וקשי' מקדשין בגזיל'. לרשב"א פריך דלדידי' דה"ל גזלני' איך תתקדש בגזלה זו שביד' ולא משני מידי אלא הא דקאמ' בסמוך אית תניי תני מקדשין בגזלה היינו שינויי' אקושי' זו: ר"י בעי וכו'. את"ק דרשב"א פריך דמפרש במלוה אפי' לא נשתייר שם ש"פ מקודשת היינו בשלא נשתייר מחוב הלוואה ש"פ וקשיא לי' א"כ במאי מקודשת בהנאת מחילת מלוה בשלמא מי שחייב לחבירו דינר נותן פרוטה להרווחת זמן או שימחול לו חובו אלא הא ודאי אין דרך בני אדם שיתנו ש"פ שימחול לו מלוה של פחות מש"פ: ה"ג שמא ניתן ש"פ על פחות מש"פ: אית תניי תני. יש ברייתות דתנינן בהו דמקדשין בגזלה: א"ר מנא. ולא פליגי: ה"ג בגזלה שהוא יכול להצילה מידה. דכל זמן שהיא בעין כפקדון דמי' ומתקדשת בה: בגזלה שאינה יכול להוציאה מידה. דה"ל כמקדש בדבר שאינו שלו: בגזלה שנתייאשו הבעלי' ממנה. והא דקתני מקדשין בגזלה לאו בגזלה שגזלה היא ממנו איירי אלא שמקדשה בגזלה שגזל הוא הלכך אם נתייאשו הבעלי' ממנה כדידי' דמיא ומתקדשת בה ואם לא נתייאשו הבעלים ממנה לאו כדידי' דמיא ואין מקדשין בה: מתני'. הך ברייתא דתניא לעיל התקדשי לי בפקדון שיש

פני משה

דרבי שמעון בן אלעזר היא. לעולם אסיפא קאי ולא כדקא ס"ד מעיקרא דמדמית לה להתקדשי לאחר ל' יום ולא בעינן נשתייר שוה פרוטה דשאני התם דיהיב לה כל הקידושין כאחת ובדיבור אחד והואיל וגמר דבורו קודם שנתאכלו המעות אלא שקבע זמן שלא יחולו הקידושין לגמרי עד לאחר ל' יום וכי מתאכלי ברשותה מתאכלי אבל הכא שמחלק דבורו ואמר בזו ובזו וכזו גלה דעתו שאינו רוצה שיתחילו הקידושין כלל עד גמר כולן ועד שתקבל את כלן וכשהיא אוכלת ראשונה חוזרה עליה מלו' ואינה מקודשת עד שיהא באחת מהן והיינו באחרונה שוה פרוטה וכרשב"א דס"ל מלוה כפיקדון ועד שנשתייר שם שוה פרוטה: דתני כו'. מפורש לעיל בפ"ק: אתיא דרשב"א כרבי מאיר. ה"פ ר' אלעזר מפרש להא דרשב"א לאו בסתם מלוה מיירי דבהא לא פליג דמלוה עדיפא מפקדון כדמפר' טעמא לקמן דמלוה להוצאה ניתנה וכלו' דמסתמא לא היה דעתו שיהא המעות בעין שהרי להוצאה ניתנה ובודאי לא קדשה אלא בההיא הנאה דמחיל לה גבה והלכך אפי' לא נשתייר שוה פרוטה מקודשת אבל בפקדון דעתו הי' לקדשה בדבר שהוא בעין דלאו להוצאה ניתנה והלכך עד שנשתייר שם שוה פרוטה והא דר' שמעון בן אלעזר עביד מלוה כפקדון במלוה באה מחמת מכר נויירי וכר' מאיר אתיא: כמה דר' מאיר אמר. בפרק הגוזל עצים הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו דמכיון ששינה מדעת בעלים נקרא גזלן וקנייה בשינוי ותני עלה התם בההיא תלמודא הנותן מעות לחבירו ליקח לו חטים ולקח לו שעורים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע דהואיל ושינה מדעת בעלים קניי' בשינוי והלכך הריוח לאמצע והכי מוקי לה נמי בבבלי שם דף ק"ב וכרבי מאיר: דהוא פתר לה במלוה שהלוה אמר לו קח לי חטים. כלומר ר' אלעזר מפרש להא דר' שמעון בן אלעזר נמי בכה"ג שהאשה והיא הלוה שבתחלה נתנה לו מעות ליקח חטים והוא לקח שעורים והרויחו והריוח לאמצע ועכשיו נעשה לו מלוה עלי' מחצי הריוח שמגיע לו ובזה הוא שקדשה ואמר לה הרי את מקודשת לי במלוה שיש לי בידך דבכה"ג בעינן שישתייר שוה פרוטה שהרי מלוה זו לאו להוצאה ניתנה והאי מלוה כפקדון דמיא והיינו טעמיה דר' שמעון בן אלעזר: וקשיא. סתמא דהש"ס מקשה על זה וכי מקדשין בגזילה שהרי גזלן הוא ששינה מדעתה ואותו ריוח המגיע לו בגזילה באת לידו ואין מקדשין בגזל: ר' יוסי בעא. על זה קושיא אחריתא וה"פ שהרי ע"כ לפי אוקימתא זו אכתי צריכין לטעמא דהמקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה דהא הך מלוה לא דמיא לסתם מלוה דנימא דעתו היה לקדשה בההיא הנאה דמחיל לה גבה שהרי לאו להוצאה ניתנה ולפקדון נמי לא דמיא דהתם מקדשה בדבר שמסר בידה ובש"פ שנשתייר הימנו אבל הכא הרי לא מסר בידה כלום וכמה הוא מקדשה אם לא בחוב שיש לו עלי' והרי אינו בעין וע"כ בפרוטה זו שנשתייר הוא מקדשה וא"כ הוי ליה כמלוה ופרוטה ומקודשת דאמרינן דעתה אפרוטה והיינו דבעי עלה: ניחא אדם נותן שוה פרוטה על דינר. כלומר דרך הוא לשלם במעט מעט לחוב גדול אבל לא לחוב קטן אם יש לו אצל זה עוד חוב גדול וה"נ כן היכי אמרינן מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה והלא בהני קידושין שנתרצית לו כמשלמת לו חוב שיש לו עלי' ובודאי דעתה לשלם חוב הגדול שעליה ולא חוב הקטן דשמא אדם נותן ש"פ בשביל חוב ש"פ שעליו והוא חייב לו עוד חוב גדול מזה בתמיה: אית תניי תני מקדשין בגזילה. ול"ק קושיא קמייתא דכמ"ד מקדשין בגזילה מיתוקמא: א"ר מנא. ולא פליגי וה"ג מ"ד מקדשין בגזילה בגזילה שאינו יכול להוציאה מידו בדין וכממונו דגזלן הוי ומקדשין בו ומ"ד אין מקדשין בגזילה בגזילה שהוא יכול להצילה מידו וכממונו דנגזל הוי אף על פי שעדיין ביד הגזלן הוא: רבי יוסי ברבי בון. מפרש דמר מיירי בלאחר יאוש ומר בלפני יאוש וממונא דנגזל הוי: מתני'. ברייתא דלעיל דקאמר בפקדון אם נשתייר ש"פ מקודשת דוקא בשאמר לה בפקדון שיש

רידב"ז

שמעביר על דעתו של בעה"ב ש"מ משום דשני הוא וכל המעביר על דעתו של בעה"ב נקרא גזלן ע"כ וא"כ לרשב"א אליבא דר"מ בנותן לעני ע"ד ליקח חלוק ולוקח טלית גזל הוא ביד העני מפני שמעביר על דעתו של בעה"ב וה"נ כשהלוה לה ע"ד שתקנה באותו הממון חיטין עבורה ולקחה שעורים הוי משנה מדעת הבעה"ב כי אדעתא דהכי לא הלוה לה ונמצא המעות גזל בידה כמו בנותן דינר לעני ע"ד ליקח לו חלוק ולקח לו טלית וכיון דהוי הממון גזל בידה ולא הלואה ע"כ בנשתייר ש"פ מקודשת דלא דמי למלוה דמלוה להוצאה ניתנה ומחילת מלוה לא מהני משא"כ גזל כשנתרצית לקדש הוי גזל שהוא יכול להוציא מידה וכגזל שהוא יכול להוציא מידה מקודשת כדאיתא בירושלמי:

והוא כמו שכ' האחרונים ז"ל ע"פ התוס' ז"ל במס' ב"מ דף ו' ע"א ד"ה הקדישה. דבגזל שהגזלן רוצה להחזיר לו הו"ל כמו פיקדון שיש לו ביד אחרים ויכול ג"כ להקדיש להקדש דנקרא שלו ויכול נמי לקדש את האשה דנקרא שלו ולא דמי למלוה דמלוה להוצאה ניתנה ומחילת מלוה לא מהני אבל בגזל כשרוצית להחזיר נקרא שלו כמו פיקדון ע"כ בנשתייר ש"פ מקודשת כמו פיקדון דהוי פיקדון בידה אבל בהנאת מחילת מלוה ל"ל לרשב"א וע"כ שפיר מתניתן דבעינן שישייר ש"פ באחרונה ולא מקודשת בראשונים משום דאתיא כרשב"א דל"ל הנאת מחילת מלוה והכא דמקודשת בשנשתייר ש"פ משום דהוי דין גזל וכשרוצית להתקדש הוי כמו פיקדון אבל הנאת מחילת מלוה לא מהני וע"כ לא מהני בקידושין נתאכלו המעות משום דכל עיקר דמהני משום הנאת מחילת מלוה כדכתב הרשב"א ז"ל ורשב"א ל"ל הנאת מחילת מלוה כלל וע"ז מקשה בגמ' על הדא דר"א דהוא פתר לה בשינתה בהלואה מן הדעת של בעה"ב שלא לותה ע"ד כן והוי גזילה ע"ז פריך ומקדשין בגזילה והוא כמו הברייתא השני' דמביא הירושלמי אית תניי תנא אין מקדשין בגזילה א"כ היכי מצי פתר לה בשינתה במעות המלוה מדעת המלוה והוי גזל והא אין מקדשין בגזילה אלא ע"כ כמו דס"ל מעיקרא דרשב"א א"ל נמי הנאת מחילת מלוה ורק צריך שיהא הנאת ממון ממחילת המלוה בעין וע"ז פריך ר' יוסי ניחא אדם נותן שוה פרוטה על דינר שמא נותן ש"פ על ש"פ כלומר דהיכי מצי למימר דרשב"א א"ל דמקודשת בהנאת מחילת מלוה ואך דבעינן שיהא הנאת ממון ממחילת המלוה בעין וע"כ בנשתייר ש"פ בעין מהני הנאת מחילת מלוה דז"א דניחא אדם נותן פרוטה בהנאת מחילת מלוה על דינר שמא נותן ש"פ על ש"פ דכיון דלא מהני הנאת מחילת מלוה במה שנגנב או שנאבד אלא באותו ש"פ שנשתייר בעין ואותו שו"פ אינו שו"פ הנאת מחילתה בשלמא לרבנן ניחא דאינהו ס"ל דאע"פ שלא נשתייר ש"פ מקודשת בהנאת מחילת כל המלוה שפיר אבל לרשב"א דלא מהני הנאת מחילת מלוה רק באותו שו"פ שנשתייר בעין ע"ז קשה שמא נותן אדם שו"פ על שו"פ ואלא ע"כ דלא מצינן לאוקמי' הא דרשב"א דס"ל דמהני בנשתייר במליה שו"פ כיון דלהוצאה ניתנה והנאת מחילת מלוה לא שייך בשו"פ אך כאוקימתא דר' אלעזר דהוא פתר לה בשינתה במעות המלוה מדעת הבעלים והוי גזילה ועל הא דקשיא וכי מקדשין בגזילה ע"ז מסיים הגמ' אית תניי תנא מקדשין בגזילה ואית תניי תנא אין מקדשין בגזילה אר"מ מן דאמר מקדשין בגזילה בגזילה שהוא יכול להוציא מידו מן דאמר אין מקדשין בגזילה. בגזילה שאינו יכול להוציא מידו. וע"כ בגזילה שהוא יכול להוציא מידו הוי כמו פיקדון כסברת התוס' ז"ל במס' ב"מ דף ו' ע"א עיי"ש:

אר"ז

מסורת הש"ס: (לעיל פ"ק הלכה כ) קידושין דף מז | ב"ק דף קג ב"מ דף מח

עין משפט נר מצוה: כב א מיי' פ"ח מ"י"ת סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף ו | כג ב מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף א ב | כד ג מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם

שנויי נוסחאות (פנ"א) בידו נ"ו מידה.

שיש לי בידך אבל אמר לה בכל מה שהפקדתי בידך אינה מקודשת עד שיהו כולן קיימין. מה בינו למלוה מלוה ניתנה להוציאה וזה לא ניתן להוציאו. והתנינן היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. מעתה אפילו נשתייר שם שוה פרוטה לא תהא מקודשת עד שיהו כולן קיימין. פתר לה על ראשה. ואין על ראשה בדא תנינן היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. אמר ר' אבון לא כן סברנן מימר מאן תנא ווי"ן רבי יודה. *אמר רבי יוחנן דברי רבי יודה נכללין בקרבן אחד ונפרטין בשלשה קרבנות. כמה דהוא אמר תמן נכללין בקרבן אחד ונפרטין בשלשה קרבנות. כן הוא אמר הכא נכללין בקידוש אחד ונפרטין בשלשה קידושין. *התקדשי לי בסלע זו ואגרה השליכה לים או לנהר אינה מקודשת. [ח] תניהו לעני הרי זו מקודשת. מכל מקום לא נכנס לתוך ידה כלום. הכא את אמר מקודשת. והכא את אמר אינה מקודשת. אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן רוצה היא מקודשת ותראה עושה טובה לעני. אמר רבי פנחס ואתיא או כר' זעירא או כרבי אילא *דתני [י] אומר הוא אדם לפועל הילך דינר זה אכול בו, הילך דינר זה שתה בו אין חוששין על שכרו לא משום שביעית ולא משום מעשרות ולא משום יין נסך. אבל אם אמר לו צא וקח לך ככר ואני נותן לך דמיו צא וקח לך רביעית של יין ואני נותן לך דמיה. חוששין על שכרו משום שביעית ומשום מעשרות ומשום יין נסך. אמר רבי זעירא נעשה החנוני שלוחו של בעל הבית לזכות לפועל אמר רבי הילא פועל זוכה לבעל הבית משל החנוני וחוזר זכה לעצמו.

אוף

פני משה

שיש לי בידך דמשמע כפי שהוא עכשיו ומסתמא אמרינן דמינח ניחא לה בכל שהוא אם הרבה ואם מעט: אבל אמר לה בכל מה שהפקדתי בידך. דעתה היה אכוליה ואינה מקידשת עד שיהא כל הפקדון קיים: מה בינו למלו'. השתא מפרש טעמא דה"ק דמחלק בין פקדון למלוה: מלוה ניתנה להוציאה. ומסתמא לא היה דעתו אלא בהנאת מחילת המלוה כדפרישית: והתנינן היתה אוכלת ראשונה. לר' אבהו פריך דקאמר אם פירש בכל מה שהפקדתי בידך צריך שיהא כולו קיים ואם כן מתני' דאמר בזו ובזו ובזו וכללן לכולן כאחת מעתה נימא נמי דאפילו נשתייר שוה פרוטה לאו כלום הוי דצריך שיהא כולו קיים בשעה שיחולו הקידושין ואע"ג דלעיל מדמינן להא דמתני' למלוה ולא לפקדון מכל מקום פריך כמו דאמרי' בפקדון הואיל ופירש בכל מה שהפקדתי דעתה אכוליה וה"ה הכא נמי הואיל ואמר בזו ובזו ובזו דעתיה אכולן שיהא כולן קיימין בשעה שהקידושין חלין: פתר לה. להך דהיתה אוכלת על ראשה דמתני' ופריך ואין על ראשה בדא תנינן כו' כדלעיל: אמר רבי אבון. לעולם אסיפא קאי ולא תיקשי אמאי לא בעינן שיהו כולן קיימין דהא לא כן סברנן מימר לעיל דמאן תנא סיפא דמתני' ר' יודה היא דלדידיה יש לחלק בין אמר בווי"ם או לא ולר' יודה לא קשיא מידי כדאמר ר' יוחנן אליביה בפ' שבועת הפקדון: דברי ר' יודה נכללין בקרבן אחד. התם תנן תן לי פקדון חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחד ואחד והיא כר' יודה דהוא ת"ק דר' מאיר התם וכמה דאמר כולא לך ולא לך כדפרישית לעיל וקאמר רבי יוחנן עלה לדברי ר' יודה נכללין בקרבן אחד ונפרטין בשלשה קרבנות וכדמפרש התם בהאי תלמודא וה"ג התם היך עבידא פרוטה שלש חטין ופרוטה שלש שעורין ופרוטה שלש כוסמין נכללין בקרבן אחד פרוטה הטין ופרוטה שעורין ופרוטה כוסמין נפרטין בשלשה קרבנות והתם הגי' מוחלפת היא וכמה שכתבתי הוא העיקר וה"פ אע"ג דר' יודה מחייב קרבן על כל אחד ואחד מכל מקום מלינו דלפעמים נכללין בקרבן אחד אם אמר שליש פרוטה מכל מין ומין יש לי בידך דאפהות מפרוטה לא מיחייב ופרוטה מכלן מצטרפת לחייב עליהן קרבן אחד ואם אמר פרוטה מכל מין ומין נפרטין הן דפרטא הוי וחייב בג' קרבנות: כמה דהוא אמר תמן. וכמו דלרבי יודה התם אע"ג דאמר בווי"ם הטין ושעורין וכוסמין משכחת לה דפעמים כללא הוי ופעמים פרטא וה"נ כן דאף על גב דאמר בזו ובזו ובזו לפעמים נכללין הן בקידוש אחד היכי דלא הוי בכל אחת מהן בפני עצמה שוה פרוטה אהני ווי"ם דאמר לכללן לאחד ואם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת: ונפרטין בג' קידושין. כלומר אם יש בכל אחת מהן שוה פרוטה ודאי פרטא מיקרא דלכל אחת ואחת קידושין בפני עצמה היא ומתקדשת בכל אחת מהן והלכך אם יש באחת מהן שוה פרוטה הוי כאלו קידשה בזו אע"פ שאין הראשונין קיימין: מכל מקום לא נכנס לתוך ידה כלום. מ"ש רישא ומ"ש סיפא דהא בסיפא נמי היא לא נתקבלה כלו' והכא את אמר מקודשת וברישא אינה מקודשת: אמר ר' אבהו בשם רבי יוחנן. היינו טעמא דסיפא דרוצה היא שתהא מקודשת בכך ותראה שעל ידה הוא עושה טובה לעני ובהאי הנאה מיתקדשה: אומר הוא אדם לפועל. עכומ"ז או עם הארץ: אין חוששין על שכרו. שהוא נותן לו: לא משום שביעית. שמא יקח מפירות שביעית מן החשוד למכרס והרי הוא כאלו מאכילו: ולא משום מעשרות. אם ע"ה הוא ויקח שאינו מעושר ונמצא שזה כמאכילו שאינו מעושר: ולא משום יין נסך. אם עכומ"ז הוא ונמצא משקהו י"נ והרי מזונותיו עליו ונהנה הוא מיין נסך לכל אלו אין חוששין דהא איהו לא ספי ליה מידי אלא פריטי הוא דיהב ליה: ואני נותן לך. בשבילך דמיו לחנוני אסור וחוששין לכלן ומפרש ר' זעירא הטעם דנעשה החנוני שלוחו של בעה"ב לזכות לו לפועל והוי כאלו הוא מאכילו בידו: אמר ר' הילא. היינו טעמא דאסור דנעשה כפועל זכה לבעל הבית משל החנוני בתחילה וחוזר וזוכה לעצמו מבעה"ב והוי כמי שהבעל הבית מאכילו:

אוף

קרבן העדה

שיש לי בידך וכו' איירי בשאמר לה סתם בפקדון שיש לי בידך דמשמע כמו שהוא עתה הן רב או מעט ואף היא שלא הקפידה לומר והוא שלא נגנב או נאבד מינא ניחא לה בכל מה שהוא: עד שיהו כולן קיימין. דאי לאו הכי לא סמכא דעתה: ופריך מה בינו למלוה. דלכ"ע אפי' לא נשתייר בעין אלא מקלת המלוה מקודשת דאף רשב"א לא פליג אלא דמלוה כפקדון וכשנשתייר ממנו שוה פרוטה מיהת מקודשת ובמלוה כמאן דאמר בכל מה שבידך הוא: ומשני מלוה ניתנה להוציאה. ואין כוונתו שתהא כל ההלואה בעין אלא כל מה שהלויתיך מחול לך אפי' מה שאינו בעין הלכך בשיור שוה פרוטה בעין סגי אבל פקדון לא ניתן להוציאה וכוונתם שיהי' הכל בעין: מעתה וכו'. דקס"ד הא דתנן היתה אוכלת וכו' אסיפא קאי דאמר בזו ובזו דה"ל כללא וה"ל כאומר בכולן תתקדש לי וכיון דאכלה ראשונה ראשונה מאי מהני שיש באחת מהן ש"פ הא מיהת אין כולן קיימין בשעה שיחולו הקידושין: ומשני פתר לה. הפרש הא דתנן היתה אוכלת וכו' דקאי ארישא דמתני' האומר התקדשי לי וכו' דקאמר אי אפשי בזו אלא בזו הלכך אם יש באחת מהן ש"פ מקודשת: ופריך ואין על ראשה. ואם ארישא קאי קשי' וכי בהא תניג היתה אוכלת וכו' הא אפי' מנחת נמי בעינן שיהא באחת מהן ש"פ וכדתנן ברישא: ומשני אר"א וכו'. כלומר לעולם אסיפ' ודקשיא לא תהא מקודשת עד שיהו כולן קיימין לא כן סברנו למימר דסיפא דמתני' אתיא כר"י דאמר אפי' בוי"ו כדתנן במתני' בזו ובזו ה"ל כלל' וא"ר יוחנן לדברי ר"י הנכללין אם אמר שבועה שאין בידי חטין ושעורין וכוסמין אינו חייב אלא קרבן אחד אם נשבע לשקר: ונפרטין. כגון שאין לך בידי חטין בפרוטה ושעורי' בפרוטה וכוסמין בפרוטה חייב ג' קרבנות כמה דהוא אמר בשבועה אם יש בנכללין באחד מהן פרוטה חייב קרבן אחד וה"ה אם יש בשלשתן פרוטה חייב קרבן אחד אבל בנפרטין אם אין בכל אחד מהן פרוטה אינו חייב קרבן כלל וכן בקידושין בנכללין אם יש באחד מהן או בכולן פרוטה מקודשת ובנפרטין צריך שיהא באחד מהן שוה פרוטה: אינה מקודשת. ולא אמרי' כיון דשליחתה קעביד ה"ל כאלו השליך סלע שלה אלא הואיל דלא הגיע מידו לידה אינה מקודשת: ופריך מ"מ לא נכנס לתוך ידה כלום. אלא ודאי כיון דקעביד שליחותה ונתנו לעני מקודשת א"כ ברישא נמי דקעביד שליחותה וזרקו לים אמאי אינה מקודשת: רוצה היא. להתקדש לו בהאי הנאה שרואה שהוא עושה טובה לעני: אומר אדם לפועל. עכו"ם או עם הארץ: לא משום שביעית. שמא יקח בשכרו פירות שביעית מן החשוד למכרם ותניא אין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה יותר מדמי ג' סעודות: ולא משום מעשרו'. אם ע"ה הוא ויקח שאינו מעושר ולא נמצא שזה מאכילו דהא לא ספי לי' מידי אלא פריטי יהיב ליה: ולא משום יין נסך. אם עכו"ם הוא לא נראה כמשקהו יין נסך דהא לא ספי לי' מידי אלא פריטי יהיב לי': ואני נותן לך דמיו. דה"ל כלוקח האיסור ומאכילו דהשתא לא סליק נפשי' מיני' בפריטי: ה"ג אמר ר' זעירא נעשה החנוני שלוחו של בעל הבית לזכות לפועל ר' הילא אמר פועל זוכה לבעל הבית משל החנווני וחוזר וזוכה לעצמו

אוף

עין משפט נר מצוה

כה

א מיי' פ"ד מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף י

כו

ב מיי' פ"ג ממ"א הכ"א טוש"ע יו"ד סי' קלב ס"ד

מסורת הש"ס

(שבועות פ"ה הלכה ה)

קידושין ה ע"ב תוספתא פ"ב

(דמאי פ"ז הלכה יג) תוספתא דע"ז פ"ח ותוספתא דדמאי פ"ד ע"ז סב

רידב"ז

אר"ז נעשה החנוני שלוחו של בעה"ב לזכות לפועל כו' מה נפיק מביניהן הי' החנוני חרש כו' הי' הפועל חרש ע"ד דר"ה לא השם שאין זכיות לחרש והק' בליון וירושלים עי' לעיל בפ"ק דמשמע דהרש אית לי' זכי' וכאן אמרו דאין לו זכי' ול"ע דהירושלמי סותר זא"ז עכ"ל ז"ל קושייתו מבואר בפשיטות כיון דבפ"ק אמרינן דהרש זכי לעצמו א"כ לפ"ז יש לו זכי' לזכות עבור אחרים כדאיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין דף ס"ד ע"ב לפיכך בקטן זוכה לאחרים כשהגיע למדריגות צרור וזורקו אע"פ שזכי' מלד שליחות הוא ואין שליחות לקטן הוא משום הא דממעטינן קטן משליחות היינו דווקא במידי דלא זכי לנפשי' כמו בתרומה אבל בזכי' כמו דזוכה לנפשי' זוכה גם לאחרים א"כ לפ"ז כיון דאמרינן בפ"ה דהרש יש לו זכי' וזכה לעצמו א"כ כמו כן יכול לזכות לאחרים

שנויי נוסחאות (פנ"מ) אמר רבי הילא פועל גד"ו ליתא. זוכה גד"ו זכה.

אוף הכא על דעתיה דרבי זעירא הבעל נעשה שלוחו של אשה לזכות לעני. אמר רבי הילא העני זכה לאשה משל בעלה וחוזר וזוכה לעצמו מה נפק מן ביניהון. היה חנוני חרש על דעתיד' דרבי זעירא לא חשש [א] שאין שליחות לחרש על דעתיה דרבי הילא חשש. היה הפועל חרש [ב] על דעתיה דר' הילא לא חשש שאין זכיות לחרש. על דעתיה דר' זעירא חשש. *חטף הסלע מידה ונתנו לה בשעת מתנה אמר לה הרי את מקודשת לי [ג] הרי זו מקודשת. במה קידשה רבי חגיי בשם ר' פדת רוצה היא שתהיה מקודשת לו ויהא חייב לה סלע. אמר רבי יוסי אילו איתמר כלי יאות סלע דרכה להתחלף. ג *כינסי לי סלע זו ובשעת מתנה אמר לה הרי את מקודשת לי. הרי זו מקודשת. אם משנתנה לה רצת מקודשת. לא רצת אינה מקודשת. הילך סלע זו שאני חייב לך ובשעת מתנה אמר לה הרי את מקודשת לי רצת מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. אם משבאת לתוך ידה אמר לה הרי את מקודשת לי אף על פי ששניהן רוצין אינה מקודשת. כיצד יעשה יטלינו ממנה ויחזור ויתנינו לה ויאמר לה הרי את מקודשת לי. ד *התקדשי לי במנה זו ונמצא חסר דינר אינה מקודשת. היה בו דינר רע הרי זו מקודשת והוא שיחליף. היה מונה ראשון ראשון ומשליך לתוך ידה יכולה היא שתחזור בה עד שעה שישלים. ר' לעזר אומר מקודשת בראשון והשאר על תנאי. רבי יוחנן אמר לכשישלים אמרין הזר ביה רבי יוחנן. חד בר נש ערבונא יהיב לחבריה וכפר ביה חבריה. רבי בא ורבי הילא ורבי יעקב בר אחא תלתיהון אמרין זרע פשתן היה ומקצת דמים נתן ליה. אתא עובדא קומי *רבי יוחנן אמר או יתן לו בכל מקחו או ימסור אותו למי שפרע. רבי חייה בר יוסף אמר או יתן לו בכל ערבונו או [ה] ימסור אותו למי שפרע. מודה רבי חייה בר יוסף לרבי יוחנן במקח שאין דרכו להיקנות חציים כגון פרה וטלית. ואשה דרכה להיקנות חציין. רבי חגיי ורבי יודן תריהון אמרין מקח דרכו להיקנות חציין ואשה אין דרכה להקנות לחציין:

הלכה

קרבן העדה

אוף הכא וכו' ע"ד דר' הילא העני זוכה וכו'. וה"פ ר"ז ור' הילא פליגי בטעמ' דברייתא למה אם א"ל לא וקח לך וכו' חוששין על דמיו ואר"ז שהחנוני שלוחו של בעה"ב ור"ה אמר שהפועל נעשה שלוחו של בעה"ב וה"ה כאן בקידושין לר"ז הבעל נעשה שלוחה של האשה ולר"ה העני שלוחה של האשה: מה נפק מן ביניהון. מאי איכ' בין ר"ז לר"ה: שאין שליחות לחרש. דשליחות ילפינן מדכתיב ויקחו להם איש שה לבית אבות ודרשי' איש למעוטי קטן וה"ה חרש א"נ משום דלית לי' יד וה"ה שליחות לית לי': בשעת מתנה. כלומר בשעת נתינה: במה קידשה. שהרי הסלע אינו שלו שלא נתייאשה ממנו: רוצה היא. להקנו' לו הסלע שיקדשנה בו והוא יהי' חייב לה סלע: אילו איתמר כלי. שחטף כלי ממנה וקדשה בו שפיר צריכין לטעמ' דידך אבל השתא דתני סלע כיון שדרכה להחליף ודאי סמכא דעתה שזהו לקידושין והוא יתן לה סלע אחר: כנסי לי סלע זו. לפקדון: אם. לאחר שנתנה לה הסלע לפקדון אמר לה הרי את מקודשת לי בסלע זו שבידך לפקדון ממני: רצת. שאמרה בפירוש אין ה"ז מקודשת ואם לאו שלא אמרה אין אינה מקודשת כיון דלא יהיב לה מידי בשעה שאמר לה הרי את מקודשת לי: אע"פ ששניהן רוצין אינה מקודשת. שהרי לא יהיב לה מידי דהא לאחר שבא המעות לידה הרי הוא שלה: במנה זו. דדעתה אכולה הלכך אם חסר דינר אינה מקודשת: דינר רע. דנפיק ע"י הדחק: עד שעה שישלים. שאין הקידושין עד שתקבל את כולו: ה"ג התקדשי לי במנה ונתן לה דינר ר' לעזר אומר מקודשת בראשון וכו'. דכיון דאמר לה מנה סתם ולא אמר מנה זו כיון דקיהיב לה דינר כמ"ד על מנת שישלים תנאו וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי: לכשישלים. אלין הקידושין: אמר דין חזר בי' ר"י. מדין זה דמייתי בסמוך נראה דחזר בי' ר"י והודה לדברי ר"ל ל"א אמר ר' לעזר לר"י ברייתא זו דבסמוך דתניא במנה זו אינה מקודשת עד שישלים אבל במנה סתם מקודשת בראשון וחזר בו ר"י ולשון ראשון נראה עיקר: חד וכו'. אדם אחד נתן משכון לחבירו על פיסוק המרובה ואח"כ כפר בו חבירו שלא נתן לו המשכון על המקח ובב"מ הגירסא וחזר בו והיא גירסא הנכונה: ומקצת דמים נתן לו. ולא ערבון: ה"ג אתא עובדא קומי ר"י ור' חייא בר יוסף ר' יוחנן אמר וכו': או יתן לו בכל מקחו. כפי אשר פסקו או יקבל עליו מי שפרע ה"ה כאן אע"פ שלא נתן אלא דינר חלו הקידושין שהרי קונה כנגד כולו ש"מ שחזר בו רבי יוחנן: או יתן לו בכל ערבונו. שאין ערבון קונה אלא כנגדו אבל מה שפסקו יתר על שיווי הערבון אינו צריך ליתן: או ימסור למי שפרע. דדוקא בקרקעות הכסף קונה קנין גמור אבל במטלטלין כל זמן שלא משך אין הכסף קונה אלא להתחייב במי שפרע: מודה רחב"י לר"י במקום שאין דרכו להקנות לחציין. כגון שקנה ממנו פרה או טלית ונתן לו מקצת הדמים קונה כולו לפי שאין דרך לקנותו לחצאין: ואשה דרכו להיקנות לחצאין. בתמיה וכיון שכן אף רחב"י מודה לר' לעזר דמקודשת בראשון: תריהון. תרווייהו אמרו בפירוש דאשה אין דרכה להקנות לחצאין:

הלכה

פני משה

אוף הכא. הא דר' יוחנן שפיר אתיא או כר"ז או כר' אילא דלר"ז אמרינן הבעל נעשה שלוחו של אשה לזכות לעני ובההיא הנאה דקעביד שליחותה מיתקדשה ולמאי דאמר ר' הילא התם ה"נ העני זכה לאשה משל בעלה שמקבל ממנו בשבילה וחוזר הוא וזוכה לעצמו: מה נפק מן ביניהון. דר' זעירא ור' הילא התם היה החנוני חרש איכא בינייהו דעל דעתיה דר' זעירא דמשום שליחות הוא ואין כאן חשש שאין שליחות לחרש אבל על דעתיה דר' הילא יש כאן חשש שהרי החרש יכול לזכות לאחרים: היה הפועל חרש. ואם הפועל חרש נמי איכא בינייהו ולר' הילא אין כאן חשש שאין החנוני יכול לזכותו שאין זכות להרש מאחרים ועל דעתיה דר' זעירא יש כאן חשש שהחנוני שליחותו של בעל הבית הוא עושה ולא מיקרי זכות מאחרים ואף בשביל החרש יכול לעשות שליחותו ונמצא דהוי כאלו בעה"ב מאכילו: במה קידשה. הלא שלה הוא: רוצה היא שתהיה מקודשת לו. בההיא הנא' שיהא חייב לה סלע אחר ומתמה ר' יוסי עלה אילו איתמר כלי יאות קאמרת שנוכל לומר דניחא לה שיתן לה כלי אחר בהילוף כלי שלה שדרכו של כלי להתחלף איכא דניחא ליה בהאי ואיכא דניחא לי' בהאי אלא סלע דרכה להתחלף בתמיה מאי שנא סלע זה מאחר ומה הנא' דקא מטי לידה: כינסי לי סלע זו. בפקדון ובשעת מתן מעות אמר לה הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת אפי' לא אמרה בפירוש אין דאמרינן מדשתקה ודאי נתרצית לו: אם משנתנה לה. אמר לה: רצת. דאמרה אין מקודשת: לא רצת. שלא אמרה בפירוש אין אלא שתקה אינה מקודשת דשתיקה דלאחר מעות לאו כלום היא דלא איכפת לה מימר קאמרה מעיקרא לאו אדעתא דהכי קבילתיה ולכך שתקה: הילך סלע זו שאני חייב לך. הואיל ושלה הוא אפי' בשעת מתנה רצת דאמרה אין מקודשת לא רצת שלא אמרה אין בפי' אלא אישתיקה אינה מקודשת דיכילה למימר אין שקלי ודידי שקלי: יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה. שצריך שתתרצה בשעת מתן מעות ותאמר אין בפי' הואיל ושלה הוא: ונמצא חסר דינר אינה מקודשת. דדעתה אכולה מנה: היה מונה ראשון ראשון. שהיה מנה שלם בידו והי' מונה לה דינר דינר יכולה היא לחזור בה כ"ז שלא השלים אבל משהשלים מקודשת: רבי אלעזר אומר מקודשת בראשון. כיון דנתן לה דינר ראשון מקודשת מעכשיו והשאר הוא על תנאי שצריך שישלים תנאו דכיון דיהיב לה דינר כאומר על מנת שישלים תנאו והאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי: ר' יוחנן אמר לכשישלים. תנאו הוא דמקודשת ואם בא אחר וקדשה מקידם שישלים מקודשת לשני: אמרין. בני הישיבה חזר בו ר' יוחנן כדמוכח מדלקמן: חד בר נש. נתן משכון לחבירו על המקח שלקח ממנו וכפר ביה חבריה בערבונו: תלתיהון אמרין. לא כך היה המעשה אלא שנתן לו מקצת הדמים על זרע פשתן שלקח ממנו: אתא עובדא קומי ר' יוחנן. שחזר בו המוכר ובאו לפני ר' יוחנן ואמר או יתן לו זרע פשתן בכל מקחו שכבר נתחייב לו במקצת הדמים שקיבל או יקבל עליו מי שפרע כדין החוזר בו אחר נתינת הדמים: ר' חייה בר יוסף. פליג וקאמר שלא קנה בכל מקחו אלא כנגד ערבונו בלבד והו שיתן לו בכל ערבונו והיינו כנגד דמים שקבל או יקבל מי שפרע: במקח שאין דרכו להיקנות חציים כגון פרה וטלית. שאין דרכם למכור וליקח לחציים בהא מודה כיון שקיבל המקצת קנה כולה: ואשה דרכה להיקנות חציין. בתמיה. בהא מסיק לה דמהא שמעינן שחזר בו ר' יוחנן דכי דרכה של אשה להיקנות לחציי' אלא ודאי כיון שנתן לה מקצת הדמים קנה אותה ואינה יכולה לחזור דבהא אפי' ר' חייה בר יוסף מודה לר' יוחנן: תריהון אמרין. דכך הוא הדין במקח לא קנה אלא כנגד ערבונו שדרכו להיקנות לחציו ואפילו פרה וטלית כגון פרה עומדת לשחיטה שיכול למכרה לחצייה וכן טלית א"נ שראוי' לשניהם ולהיו' שותפין בה אבל אשה אין דרכה להקנות לחצאין שאינה ראויה לשני' וד"ה קנה כולה:

הלכה

מסורת הש"ס

קידושין יג

(תוספתא פ"ב)

שם דף ח ע"א (שם)

(תוספתא פ"ב)

עין משפט נר מצוה

כז

א מיי' פ"ב משלוחים ה"ב טוש"ע חו"מ סי' קפח ס"ב

כח

ב ג מיי' פ"ג מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קמ סעיף ב ג

כט

ד מיי' פ"ד שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' כט סעיף

ל

ה מיי' פ"ז ממכירה ופ"ח שם סמ"ג עשי' פב טוש"ע חו"מ סי' קל סעיף י וסי' רד סעיף א

ציון ירושלים

[א] על דעתיה דרבי הילא לא חשש שאין זכיות לחרש. ע' פ"ק ועמ"ש לעיל שם דמשמע דחרש אית ליה זכיה וכאן אמרו דאין לו זכיה וצ"ע דהירושלמי סותר זה את זה:

רידב"ז

לאחריס אבל עיין בדברינו בשו"ת רידב"ז בסי' מ' דמבואר שם היטב דלא מיירי התם בחרש אם יש לו זכי' לעצמו ז"א דחרש לא הגיע למידת קטן של הפן ומחזירו לאחר שעה ואינו זוכה לעצמו רק התם מיירי שאחרים זוכים עבורו וזה מהני אפילו לקטן בן יומו ודקי"ל זכין לקטן אפילו בן יומו משום דקטן אית ליה זכיה משום דאתא לכלל שליחות וחרש משום דכתיב איש והוא בכלל איש עיי"ש בדברינו ודוק:

אבו

שנויי נוסחאות (שנ"א) מידו בד"ו מידה

הלכה ב מתני׳

א *התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש של דבש ונמצא של יין בדינר זה של כסף ונמצא של זהב של זהב ונמצא של כסף על מנת שאני עני ונמצא עשיר עשיר ונמצא עני אינה מקודשת רבי שמעון אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת ב *על מנת שאני כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממזר ממזר ונמצא נתין בן עיר ונמצא בן כרך בן כרך ונמצא בן עיר על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק רחוק ונמצא קרוב על מנת שיש לי בת או שפחה מגודלת ואין לו על מנת שאין לי ויש לו על מנת שיש לו בנים ואין לו על מנת שאין לי ויש לו ועל כולם אף על פי שאמרה בלבי היתה להתקדש לו אעפ״כ אינה מקודשת וכן היא שהיטעתו: **גמ׳** *בכוס זה ובמה שבתוכו שוה פרוטה מתקדשת. ואם לאו אינה מתקדשת. זכה בו ובמה שבתוכו אם יש במה שבתוכו שוה פרוטה מתקדשת ואם לאו אינה מתקדשת. לא זכת אלא במה שבתוכו בלבד. רבי שמעון אומר אם הטעה לשבח מקודשת. אמר ר׳ יוחנן מודה ר׳ שמעון שאם הטעה לשבח יחסים אינה מקודשת. אמר רבי יוסא מתניתא אמרה כן על מנת שאני כהן ונמצא לוי. ניחא כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן. יכולה היא מימר לא הוינא בעייא די רוחיה רבא עלי. ניחא בן כרך ונמצא בן עיר. בן עיר ונמצא בן כרך. יכולה היא מימר בעייא הוינן מצטנעא. על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק. ניחא קרוב ונמצא רחוק. רחוק ונמצא קרוב. יכולה היא מימר בעייא הוינא מטרפסא אזלה מטרפסא אתייא. על מנת שאין לי בת או שפחה גודלת ויש לו ניחא. על מנת שיש לי ואין לו. הגע עצמך שהיה לו בסוף העולם. אמר רבי בא בר ממל כיני מתניתא בת לגודלתיך ושפחה לשמשותיך:

הלכה ג מתני׳

ג *האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר אינה מקודשת הרי היא במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר הרי זו מקודשת: **גמ׳** מתניתא דלא כר׳ לעזר ברם כר׳ לעזר *לעולם הרי היא מקודשת עד שיאמר לו אל תקדשינה לי אלא במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר. הרי זו מקודשת אוף ר׳ לעזר מודה בה שאינו אלא כמראה לה מקום. אוף רבנין מודיי בה שאינו אלא כמראה לה מקום:

הלכה ד מתני׳

ד *המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת ה *כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ו א) *שכל המומין הפוסלין בכהני׳ פוסלין בנשים: **גמ׳** ז *תנינן מומין באילו נדרים אמרו. רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוצדק ח *נדרה שלא לוכל בשר ולא לשתות יין ושלא ללבוש בגדי צבעונין. אמר רבי זעירא כלי

פני משה

הלכה ב מתני׳ התקדשי לי בכוס זה של יין כו׳ אינה מקודשת. דאיכא דניחא לה בהא ואיכא דניחא לה בהא: רבי שמעון אומר אם הטעה לשבח הרי זה מקודשת. לא פליג ר״ש אלא בשבח דממון דמסתמא ניחא לה בשבח אבל לא בשבח דיוחסין כדמפ׳ בגמרא ואין הלכה כר״ש: שפחה מגודלת. שמגדלת הבנים פי׳ אחר גודלת קולעת שער הנשים: אע״פ שאמרה בלבי היתה להתקדש. דדברים שבלב אינם דברים:

גמ׳ בכוס זה. אמר לה התקדשי לי בכוס זה ובמה שבתוכו אם הכוס עם מה שבתוכו שוה פרוטה מתקדשת: זכה בו ובמה שבתוכו. ואם אמר לה התקדשי לי בו ובמה שבתוכו צריך שיהי׳ במה שבתוכו שוה פרוטה ולא זכת אלא במה שבתוכו בלבד והכי איתא בתוספת׳ פ״ב דלא תימא הא דאמר לה במה שבתוכו מפני חשיבות המשקה שבתוכו קאמר ודעתו הי׳ שתזכה גם בכוס קמ״ל: מודה ר״ש. בשבח יוחסין כדמפרש טעמא לקמיה: מתניתא אמרה כן כו׳. ולא פליג ר״ש דאע״ג דלוי ונמצא כהן לשבח הוא משום דיכולה היא מימר לא הוינא בעייא די רוחיה רבא עלי שישתרר עלי מהנות יחוסו: בן עיר ונמצא בן כרך. הרי לשבח הוא וקאמר משום דיכולה היא מימר בעייא הוינא מצטנעא רוצה אני להיות בביתי בצנעה בנחת ומנוחה כדרך בני העיר שאין הרבה בני אדם מצויין שם כמו בכרכין: רחוק ונמצא קרוב. מ״מ הרי לשבח הוא: מטרפסא אזלה. רוצה אני להיות מטרפסה והולכת ומטרפס׳ ובאה ולהתענג בהלוך וטיול: ה״ג על מנת שאין לו בת או שפחה גודלת ויש לו ניחא. שהרי אנו רואין שיש לו אלא ע״מ שיש לו ואין לו הגע עצמך שהיה לו בסוף העולם ומנין אנו יודעין שאין לו אפשר בסוף העולם יש לו בת או שפחה: כיני מתניתא. כן המתני׳ מיירי שאמר לה יש לי בת פה בביתי לגודלתיך לגדל בנייך ושפחה לשמשותיך ונמצא שאין לו:

הלכה ג מתני׳ והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת. דדוקא קא״ל במקום פלוני שיש לו שם אוהבים ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניהם ימחו בידו: הרי היא במקום פלוני. מראה מקום הוא לו ואין זה תנאי:

גמ׳ מתני׳ דלא כר׳ אליעזר. דפ״ו דגיטין הלכה ג׳ דאמרינן שם לר״א לעולם מראה מקום הוא לו עד שיאמר אל תגרשנה אלא במקום פלוני וכן בקידושין עד שיאמר אל תקדשנה אלא במקום פלוני: ה״ז מקודשת. אסיפא קאי וקאמר דבהא אף ר״א ואף רבנן דפליגי התם בגיטין מודו הכא בקידושין דלכ״ע בסיפא מראה מקום הוא לו:

הלכה ד מתני׳ כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים (אינה מקודשת.) אבל מכל מקום בעיא גט מספק כיון דלא פי׳ דילמא דעתיה נמי אנדרנית:

גמ׳ תנינן מומין כו׳. סוגיא זו כתובה בפרק המדיר ושם פירשתי היטב ע״ש:

סבלונות

קרבן העדה

הלכה ב מתני׳ של זהב ונמצא של כסף וכו׳. דאיכא דניחא ליה בהא ואיכא דניחא ליה בהא: **גמ׳** בכוס זה. אמר לה התקדשי לי בכוס זה ובמה שבתוכו שוה פרוטה מתקדשת אם יש בו דבשניהם זכתה ומצטרפי׳ לשוה פרוטה: ה״ג זכה בו אם יש וכו׳. וה״פ אמר לה זכה בו אם יש במה שבתוכו לחוד ש״פ מתקדשת: לא זכת. טעמא קאמר למה אין מצטרפין גם שווי הכוס עצמו לפי שבלשון זה שאומר זכה בו לא זכת אלא במה שבתוכו בלבד: לשבח יחסים. כגון לוי ונמצא כהן וכו׳ דאינה מקודשת דלא ניחא לה בשבחו שהוא מתגאה עליה ולא פליגי אלא בשבח ממון: מתני׳ אמרה כן. מתני׳ נמי דייקא דקתני בסיפא ע״מ שאני כהן ונמצא לוי ולא פליג ר״ש:

הלכה ג מתני׳ בת ושפחה גודלת. קולעת שער. אע״פ שאמרה בלבי היה להתקדש אינה מקודשת. דדברים שבלב אינן דברים: **גמ׳** ופריך הניחא כהן ונמצא לוי. אינה מקודשת שהטעה לגריעותא אלא כהן ונמצא לוי מ״ט אינה מקודשת הרי הטעתו לשבח: ומשני יכולה היא לומר איני רוצה בשבחו שרוחו גסה עלי: ופריך הניחא בן כרך ונמצא בן עיר. שאינה מקודשת שהטעתה דבכרך שכיחי כל מילי אבל לא בעיר אלא בן עיר ונמצא בן כרך מ״ט הרי לשבח הוא: ומשני יכולה היא לומר רצוני להיות בצנעה משא״כ בכרך שכיחי רבים: רחוק ונמצא קרוב. מ״ט הרי לשבח היא: ומשני יכולה היא לומר. רצוני להיות מקפן ומכתר בהליכתי לבית המרחץ ובחזירתי לביתי: ה״ג ע״מ שאין לו בת או שפחה גודלת ויש לו ניחא. דהא חזינן דיש לו אלא ע״מ שיש לי ואין לו קאמרת דאינה מקודשת ודאי אמאי הגע עצמך למה לא ניחוש שמא יש לו אחת בסוף העולם: כיני מתניתין. כן היא משנתינו שאמר ע״מ שיש לי בת לגדלותיך לקלוע שערך ושפחה לשמשך ואם יש לו במקום אחר לא מהני מידי דלא קיים תנאו:

הלכה ד מתני׳ אינה מקודשת. דדוקא קאמר ליה מקום פלוני שיש לו שם אוהבים ואם יבא אדם לגנותו ימחו בידו: הרי היא. שם תמצאנה ואין זו קפידא: **גמ׳** מתני׳ דלא כר״ל. דתנן בגיטין פ׳ התקבל האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלה לה במקום אחר פסול ר״א מכשיר דקסבר מראה מקום היא לו א״כ ה״ה גבי קידושין כי אמר איהו קדש לי אשה במקום פלוני לר״א מראה מקום הוא לו ובמתניתין תנן דאינה מקודשת: ה״ג עד שיאמר לו אל תקדשנה לי אלא במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר אוף ר״א מודה שאינה מקודשת הרי זו במקום פלוני אוף רבנן מודיי שמראה מקום הוא לו:

הלכה ה מתני׳ על מנת שאין עליה נדרים. בגמרא מפרש באיזה נדרים אמרו: תצא שלא בכתובה. דאמר אי אפשי באשה נדרנית: ה״ג ע״מ שאין עליה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה שכל המומין הפוסלין וכו׳. ומומין הפוסלין בכהנים מפורשין בבכורות פרק מומין אלו: **גמ׳** תנינן מומין. תנא דמתניתין פירש לן איזהו מומין הפוסלין בנשים דהיינו המומין הפוסלין בכהנים המפורשים בבכורות אבל לא פירש באיזהו נדרים אמרו שתצא שלא בכתובה: נדרה שלא לאכול בשר וכו׳. דנדרי עינוי נפש הן ומתגנה על בעלה בכך: כלי

עין משפט נר מצוה

לא א מיי׳ פ״ח מאישות סמ״ג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ כט סעיף ט
לב ב מיי׳ וסמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ לח סכ״ד
לג ג מיי׳ פ״ז שם סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ לה ס״ז
לד ד מיי׳ וסמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ לט ס״א
לה ה מיי׳ פכ״ה שם סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ קיז סעיף ג
לו ו מיי׳ פ״ז שם סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ לט סעיף ג
לז ז מיי׳ וסמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ קיז ס״ד
לח ח מיי׳ וסמ״ג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לט סעיף ז

מסורת הש״ס

קידושין מח ע״ב
שם דף מט ע״ב
עי׳ קידושין מט ע״ב בשינוי
שם דף נ
ירושלמי גיטין פ״ו הלכה ג
קידושין דף נ
כתובות דף עב
(כתובות פ״ז הלכה ז)
בבלי עב ע״ב שם
א) על מנת שאין עליו מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה. בבלי

שנויי נוסחאות (כי״ד) ועל כולם אע״פ בד״ו ועל כולם אם אמרה אע״פ. (שם) שאין לי בת או שפחה גודלת ויש לו ניחא בד״ו שיש לי בת או שפחה גודלת ואין לו ניחא. (כוס המסורת) ולא לשתות בד״ו ושלא לשתות.

בן אריה בש״ק ד״ה ניחא כהן ונמצא לוי כו׳. גירסת הרשב״א בהידושיו לוי ונמצא כהן וכו׳. נ״ב וכן הוא בעיטור אות ק׳ קידושין [בחלק שני]:

כלי פשתן הדקים הבאין מבית שאן ככלי צבועין הן. אמר רבי יוסי מתניתא בשאמר לה על מנת שאין עליך נדרים. אבל אם אמר לה על מנת שאין ליך נדר אפילו [א] נדרה שלא לאכול חרובין נדר הוא. *הלכה [ב] אצל הזקן והתיר לה הרי זו מקודשת. [ג] אצל הרופא וריפאה אינה מקודשת. מה בין זקן מה בין רופא. זקן עוקר את הנדר מעיקרו. רופא אינו מרפא אלא מיכן ולהבא. אית תניי תני אפילו הלכה אצל הזקן והתיר לה אינה מקודשת. מתניתא דרבי לעזר דתנינן תמן *א"ר לעזר בדין היה אפי' נדר שהוא צריך [הקירת] חכם שהזקן עוקר הנדר מעיקרו. ולמה אמרו נדר שהוא צריך חקירת חכם מפני נדר שאינו צריך חקירת חכם. אית תניי תני מותרת להינשא בלא גט. ואית תניי תני אסורה להינשא בלא גט. הוון בעיי מימר מאן דמר מותרת להינשא בלא גט רבי לעזר. ומאן דמר אסורה להינשא בלא גט רבנין. כולה רבנין מאן דאמר אסורה להינשא בלא גט רבנין. מאן דאמר מותרת להינשא בלא גט. שמתוך שהיא יודעת שאם הולכת היא אצל הזקן והוא מתיר לה את נדרה והוא אינה הולכת לפום כן מותרת להינשא בלא גט. מאי טעמא דמאן דמר אסורה להינשא בלא גט שלא תלך אצל הזקן ויתיר לה את נדרה. וקידושין חלין עליה למפרע ונמצאו בניה באין לידי ממזירות [ז] לפום כן אסורה להינשא בלא גט. כנסה סתם. רשב"ל אמר מתניתא בשקידשה על תנאי וכנסה סתם אבל אם קידשה סתם וכנסה סתם יש לה כתובה. רבי יוחנן אמר אפילו קידשה סתם וכנסה סתם אין לה כתובה. ואמר רבי חייה בשם רבי יוחנן [ה] וצריכה ממנו גט אפילו קידשה על תנאי וכנסה על תנאי. רבי זעירא בעא קומי רבי מנא קידשה סתם וגירשה מן האירוסין מה אמר בה רבי שמעון בן לקיש. בעא נישמעינה מן הדא [י] *היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראייה. הא אם הביא ראייה יש לה כתובה מה חמית למימר בשקידשה סתם וגירשה מן האירוסין. מה אנן קיימין מן דבתרה [י] במה דברים אמורים במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון. ואם במתנה אף מומין שבגלוי טוען הוא. אמרין חברייא קומי רבי יוסה אמור דבתרה ותהא פליגא על ר' שמעון בן לקיש. נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראייה הא אם הביא הבעל ראייה אין לה כתובה. והיך ר' שמעון בן לקיש אמר יש לה כתובה. רבי כהן בשם רבנין דקיסרין מתניתא בשכנס ולא בעל. מה דאמר רבי שמעון בן לקיש בשכנס ובעל אני אומר נתרצה לו בבעילה. שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. [ח] *הוסיפו עליהן באשה ריח הפה וריח הזיעה ושומא שאין בה שיער. רבי חמא בר עוקבה בשם רבי יוסי בן חנינה

בעור

קרבן העדה

כלי פשתן וכו'. אם נדרה שלא ללבוש כלי פשתן הדקים הבאים ממקום בית שאן אע"פ שלבנים הן ה"ל כאלו נדרה שלא ללבוש בגדי צבועין ואינה מקודשת: מתניתין בשאמר שאין עליך נדרים. מסתמא לא קפיד אלא במידי דקפדי אינשי והן נדרי עינוי נפש: ה"ג אבל אם אמר ע"מ שאין עליך כל נדר אפילו נדרה וכו' בכתובות פרק המדיר. וה"פ כיון דחזינן דקא קפיד אכל מילי ממילא לא נתקיים התנאי ובטלו הקידושין: הלכה. האשה אחר הקידושין אצל החכם והתיר לה הנדרים שהיו עליה בשעת הקידושין: וריפאה. מן המומין שהיו בה בשעת הקידושין: עוקר את הנדר מעיקרו. שהרי פותח לה בחרטה אדעתא דהכי מי נדרת והיא אומרת לא והחכם אומר לה הרי הנדר מביא לך לידי כך הלכך לאו נדר הוא ומותר לך כמאן כמי שלא היה עליה נדר בשעת הקידושין: אלא מכאן ולהבא. אבל עד עכשיו היו בה כמאן שבשעת הקידושין הטעתו: אצל הזקן והתיר לה אינה מקודשת. דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ואדעתא דהכי לא קדשה: מתניתין. הך ברייתא דתני הלכה אצל הזקן אינה מקודשת אתיא כר"א: ה"ג דתנינן תמן אר"א לא אסרו זה אלא מפני זה מ"ט דר"א בדין היה וכו' וכ"ה בכתובות. וה"פ בגיטין פרק השולח תנן המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר וכו' רמ"א כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושא"צ חקירת חכם יחזיר רא"א לא אסרו זה אלא מפני זה: בדין היה. שנדר שצריך חקירת חכם יחזיר דטעמא מאי אמרו המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר משום קלקולא שיאמר אלו הייתי יודע שהחכם יתיר נדרה לא הייתי מגרשה נמצא הגט בטל ובניה ממזרים ובנדר שצריך חקירת חכם לא שייך האי קלקולא שהכל יודעין שהחכם יכול לעקור הנדר אלא שלא היה רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אלא מפני מה אסרוהו מפני נדר שא"צ חקירת חכם דיכול לכחש ולומר אלו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשו והא דקאמר בטעמו דר"א שזקן עוקר את הנדר מעיקרו נראה דל"ג ליה וכ"ה בבבלי בכתובות: מותרת להנשא בלא גט. המקדש אשה ע"מ שאין עליה נדרים ויש עליה נדרים שהחכם יכול להתירן ולא הלכה מותרת להנשא בלא גט: הוון בעיי מימר. סברוהו למימר: מ"ד מותרת וכו' אתיא כר' לעזר דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ובודאי מעיקרא על מנת שתלך לחכם לא קידשה: רבנין. רבי מאיר דפליגי אר"א וכדפרישית: כולה רבנן. חזרו לומר דשני ברייתות כרבנן: ה"ג כולה רבנן מ"ד מותרת וכו' והוא מתיר לה את נדרה. ויהיו קידושי הראשון חלין עליה למפרע ובניה מן השני ממזרים אף היא אינה נשאלת עליו לפיכך מותרת להנשא בלא גט: שלא תלך אצל הזקן וכו'. דאטו כל הנשים דינא גמירי: מתניתין. דתנן כנסה סתם תלא שלא בכתובה ארישא קאי שקדשה על תנאי אבל קדשה וכנסה סתם יש לה כתובה דאמרינן מדלא אתני מעיקרא מסתמא ידע ומחיל או דלא קפיד כלל: אפילו קדשה סתם וכו' אין לה כתובה. שיכול לומר אי אפשי באשה נדרנית וסיפא דמתניתין כנסה סתם איירי בשקדשה נמי בסתם: וצריכה ממנו גט אפילו קידשה. ובעל על תנאי דאימא משום חיבת ביאה מחל לבסוף התנאי והרי היא מקודשת למפרע לכך צריכה הימנו גט אבל כתובה לית לה אפילו בכנסה סתם וכדאר"י בסמוך: מה אמר בה רשב"ל. מי אמרינן טעמא דרשב"ל דיש לה כתובה מפני שקדשה סתם מסתמא לא קפיד אנדרים או דלמא מן הסתם ודאי בקידושין דעתו שלא יהיו עליה נדרים והכא כיון שכנסה סתם אמרי' אחולי אחיל הלכך בגירשה מן האירוסין לית לה כתובה: בעא נשמעינה מן הדא. סברוהו למפשט מהא דתנן בכתובות פרק המדיר: האב צריך להביא ראיה. אם בא לתבוע כתובה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה צריך להביא ראיה שנולדו בה מומין אלו משנתארסה: ה"ג הא אם לא הביא האב ראיה אין לה כתובה. ש"מ אף דקדשה סתם אם יש בה נדרים או מומין אין לה כתובה מן האירוסין. ואף הגירסא שלפנינו יש לדחוק ולפרשה כך: ופריך מה חמית וכו'. מה ראית לומר דמתניתין דכתובות איירי בשקדשה סתם: ה"ג וגרשה מן האירוסין אנן קיימין: ומשני מן דבתרא. מסיפא דמתניתין מוכח דתנן בד"א במומין שבסתר וכו': ואם. כדסלקא אדעתך דבקדשה על תנאי איירי הא אפילו במומין שבגלוי יכול לטעון דטעמא מאי אינו יכול לטעון במומין שבגלוי דאמרינן כיון דראה ושתיק מחיל כי התנה ודאי לא מחל אלא ודאי בקדשה סתם איירי רישא סיפא: אמור. סיפא דסיפא תקשה לרשב"ל אם נוקמי מתניתין דבקדשה בסתם איירי: הבעל צריך להביא ראיה. שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות: אין לה כתובה. ואמאי הא ארשב"ל לעיל קדשה סתם וכנסה סתם יש לה כתובה אלא ודאי דמתניתין דכתובות בקדשה על תנאי איירי הלכך אם הביא הבעל ראיה אף על פי שכנסה סתם אין לה כתובה: מתני'. סיפא דמתניתין דכתובות איירי בשנכנסה לרשות הבעל ועדיין לא בעלה והא דאמר ר' שמעון בן לקיש קדשה וכנסה סתם יש לה כתובה היינו בשכנס ובעל דאמרינן מסתמא נתרצה בקידושין אפילו יש בה מומין דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות: הוסיפו עליהן. מומין בנשים שאינן בכהנים:

בעור

מסורת הש"ס
כתובות עד פ"ב תוספתא שם פ"ז
גיטין דף מה (גיטין פ"ד)
שם דף עב
שם דף עה (תוספתא דכתובות)

עין משפט נר מצוה
לט א מיי' פ"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לט סעיף ז
מ ב שם סעיף ב
מא ג שם סעיף ו
מב ד שם סעיף א
מג ה מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' לח סל"ה
מד ו מיי' פכ"ה שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קז סעיף א
מה ז שם סעיף ס
מו ח מיי' פ"ז שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' לט סעיף ד

שנויי נוסחאות (פי"ג) הקירת כד"ו ליתא. (סכ"ג) והוא כד"ו והיא. (סל"ג) זעירא כד"ו זעורא.

עין משפט
נר מצוה

מז
א ב מיי' פ"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לט סעיף ד
מח
ג מיי' שם
מט
ד ה מיי' פ"ד שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' לא ס"א ב
נ
ו מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' מג ס"א
נא
ז מיי' פ"ז שם טוש"ע שם סי' לח ס"א
נב
ח מיי' פ"ז שם טוש"ע שם סי' כח סע"ז

בעור הפנים שנו. והתנינן במה דברים אמורים במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון. וזו לא מן המומים שבגלוי הוא. [א] תיפתר בההיא דמטמרה לה תחות קלוסיתה דראשה. תני [ב] שומא שיש בה שיער בין גדולה בין קטנה בין בגוף בין בפנים הרי זה מום. ושאין בה שיער בפנים מום בגוף אינה מום. במה דברים אמורים בקטנה אבל בגדולה בין בגוף בין בפנים הרי זה מום. עד כמה היא גדולה. רשב"ג אומר [ג] עד כאיסר האיטלקי. רבי לעזר בשם רבי חנינה כגון הדין קורדיינא שיעורו כחצי זהוב כל שהוא רבי רדיפה רבי יונה רבי ירמיה שאל אשה קרחת ושיטה של שיער מקפת מאוזן לאוזן. בעי מישמעינה מן הדא הוסיפו עליהן באשה ריח הפה וריח הזיעה ושומא שאין בה שיער. ולא אדכרון קרחה. סברין מימר שאינו מום. אתא ר' שמואל בריה דר' יוסה בי ר' בון בשם ר' ניסא מום הוא. לא אתינן מיתני אלא דבר שהוא כעור בזה ובזה מום בזה ואין מום בזה אבל דבר שהוא נויי בזה ומום בזה כגון הדא קרחתה אף על גב דהוא מום לא תנינתה תדע לך שהיא כן. הרי זקן הרי נויי באיש ומום באשה ולא תנינן יתר עליהם באשה זקן. הרי דדים הרי נויי באשה ומום באיש ולא תנינתה יתר עליהם באיש דדים:

הלכה ה מתני'

[ד] *המקדש שתי נשים בשוה פרוטה או אשה אחת בפחות משוה פרוטה אף [ה] על פי ששילח סבלונות לאחר מיכן אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שילח [ו] וכן קטן שקידש: גמ' תני *וכולן שבעלו קנו. ר' שמעון ברבי יהודה אומר משום רבי שמעון וכולן שבעלו לא קנו שלא היתה בעילתו אלא לשום קידושין הראשונים אם קנו רבי חייה בשם רבי יוחנן קנו לחומרין. רבי חייה בשם רבי יוחנן כל תניי שהוא מעשה מתחילתו מקודשת לחומרין. רבי מנא בעא קומי דרב יודן מאן תנא [ז] כל תנאי שהוא מעשה מתחילתו תנייו בטל דלא כרבי שמעון. רבי יודן בשם רבי יוחנן מקודשת לחומרין. היך עבידא הרי אני מקדשך בבעילה על מנת שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. רבי חייה בשם רבי יוחנן [ח] בקידושי מלוה לחומרין ובקרקעות לא קנה ובמטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע ביקש להעמיד לו מקחו נישמעינה מן הדא *והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו. הא אם יש לו יין הרי זה חייב. תני רבי חייא אם יש לו יין חייב ליתן לו. רבי שמואל בר רב יצחק שלח אמר לתמן הוון ידעין דהורי רבי חייה בשם רבי יוחנן קידושי מלוה לחומרין. ובאיש לרבי זעירא
למה

פני משה

הלכה ה מתני' סבלונות. דורונו' שדרך החתן לשלוח לארוסתו: אינה מקודשת. ולא אמרינן יודע היה שאין קדושיו קידושין וגמר ושלח סבלונות לשם קדושין אלא אמרינן מחמת קדושין הראשונים שלח: וכן קטן שקדש. ושלח סבלונות משהגדיל: גמ' תני וכולן שבעלו קנו. דאדם יודע שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קדושין דחזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות: ה"ג בתוספתא רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון אע"פ שבעל לא קנה שלא היתה בעילתו אלא לשם קדושין הראשוני': אם קנו. מה קנו לענין מאי קנו אם לכל וכאשתו גמורה היא: קני לחומרין. שצריכה הימנו גט ואם בא אחר וקידשה צריכה נמי הימנו גט דלהומרא חיישינן שמא על דעת קידושין הראשונים בעל. א"נ אם קנו לדברי ר"ש קאי ואם קנו לענין זה הוא דקנו לחומרין וכן מוכח מדלקמן: כל תניי שהוא מעשה מתחלתו. שיש בו מעשה מתחלתו וכקדושין בתנאי כזה מקודשת לחומרין דאע"ג שאין התנאי כלום לחומרא חיישינן: מאן תנא כל תנאי שהוא מעשה מתחלתו תנייו בטל. כדתנן בסוף פ' הפועלים דלא כר"ש הוא דלדידיה לא בטל לגמרי בקידושין אלא דלחומרא מיהת חיישינן וכמו דהושב לחומרא בדינא דמתניתין וכן אמר רבי יודן בשם רבי יוחנן: היך עבידא. מאי יש מעשה בתחלתו אמר לה הריני מקדשך בבעילה על מנת שירדו גשמים שהקדים המעשה לתנאי: בקידושי מלוה. אם קדשה במלוה לענין קידושין אזלינן לחומרא ובקרקעות אם אמר קנה בכסף מלוה שיש לך עלי לא קנה ובמטלטלין אין מוסרין להלוקח למי שפרע אם חזר בו שא"צ לקבל עליו דלאו נתינת מעות בשעת מקח הוי: ביקש. הלוקח להעמיד לו מקחו והמוכר חוזר בו מאי: נישמעינה מן הדא. מתני' בריש איזהו נשך שאם היה חייב לו חטים ואומר תן לי החטים שאני רוצה למוכרם וליקח בהן יין ואמר לו הרי חטיך נתונים עלי כשער של עכשיו והרי לך אצלי יין ויין אין לו דקאמר התם דאסור משום רבית מכיון שאין לו יין עכשיו ודייק דלענין קנייה נמי כן הוא אם יש לו נקנה לו וחייב ליתן לו ותני ר' חייא נמי כן אלמא אין המוכר יכול לחזור בו: שלח אמר לתמן. שלח לבבל ואמר להן הוו ידעין דהורי ר' יוחנן בקידושי מלוה להימרא והורע בעיני רבי זעירא מה ששלח רבי שמואל:
למה

קרבן העדה

בעור הפנים שנו. שהשומא עומדת בעור הפנים הלכך אפילו אין בה שער נמי הוה מום: וזו. שומא העומדת בעור הפנים לא מן המומין שבגלוי הוא בתמיה: ומשני תיפתר. תפרש דאיירי בעומדת תחת הכפה שבראשה פעמים מיגליא ופעמים מיכסיא:

ה"ג בין בגוף בין בפנים ה"ז מום: כגון. האי דינר היוצא בהרי אררט ושיעורו כחצי זהב היוצא בארץ ישראל וכל שהוא דבר מועט יותר מחצי זהב והיינו שיעורו דאיסר האיטלקי: אשה. שראשה קרחה ושורה שער מקפת מאזן לאזן מי הוי מום באשה או לא: בעיי משמיענא מן הדא. סברוהו למפשט מהא: ולא אדכרון. ולא הזכירו קרחה שהוסיפו עליהן באשה אלא ודאי דבקרחה שוה אשה לאיש דאינו מום: מום הוא. דלמא לעולם כה"ג הוה מום ודקשיא ליתני נמי קרחה איכא למימר דלא תני בברייתא דהוסיפו עליהן אלא דבר שהוא מאוס בשניהם באיש ובאשה ואפ"ה לא הוה מום אלא באשה אבל לא באיש אבל דבר שהוא נוי באיש כגון קרחה ושיטה שער מקפת לא קתני מום באשה: תדע לך שהוא כן. דלא תני אלא דבר שהוא מכוער בשניהם:

הלכה ו מתני'

סבלונות. דורונות שדרך החתן לשלוח לארוסתו: אינה מקודשת. ולא אמרינן יודע היה שאין קידושיו קידושין וגמר ושלח סבלונות לשם קידושין אלא אמרינן מחמת קידושין ראשונים שלח: וכן קטן שקידש. ושלח סבלונות משהגדיל: גמ' וכולן שבעלו. כגון שקידשה בטעות או בפחות משוה פרוטה קנו דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וגמר ובעל לשם קידושין: ה"ג רשב"י אומר משום ר"ש וכולן שבעלו לא קנו: אם קנו. למ"ד קנו מי הוה קנין גמור בין לקולא בין לחומרא או דלמא לחומרא דוקא הוי קנין אבל לא לקולא: קנו לחומרין. אם קדשה אדם אחר צריכה גט משניהם או אחד כונס וא' מגרש: כל תנאי שהוא מעשה מתחלתו. שהקדים המעש' שיש עליו לעשות לתנאי שהוא מבקש ממנו כגון קח מאתי דבר זה ע"מ שתעשה לי דבר פלוני: מקודשת לחומרין. דמספקא לן אי הלכה כר"מ דאמר כל התנאים צריכין שיהיו כתנאי בני גד ובני ראובן והתם כתיב אם יעברו ונתתם והיינו תנאי קודם למעשה והכא תנאו בטל או הלכה כרשב"ג דאמר לא בעינן כתנאי ב"ג וב"ר ותנאו קיים הלכך מקודשת לחומרין: דלא כר"ש. דאמר אם בעלו לא קנו דלשם קידושין ראשוני' בעל וה"ל כאלו אמר הריני מקדשך בבעילה על תנאי כך וכך אע"ג דהמעשה דבעילה נעשית קודם התנאי ואפ"ה לא קנו ש"מ דר"ש כרשב"ג ס"ל דלא בעינן תנאי קודם למעשה: מקודשת לחומרין. אף ר"ש מודה דמקודשת לחומרין ופליג את"ק דאמר קנו לגמרי דקסברי דתנאו בטל ל"א אף ר' יודן כר"ח ס"ל דאף לת"ק קנו לחומרין ולא הוסיף ר' יודן אלא היך עבידא וכו': היך עבידא. היכי דמי מעשה קודם לתנאי: בקידושי מלוה. המקדש במלוה לחומרא מקודשת ואינה מקודשת: ובקרקעות. אם מכר לו קרקע שנקנה בכסף אם א"ל מלוה שיש עליך יהא לך בשביל המכר ונתרצה לו לא קנה: ביקש. הלוקח להעמיד לו מקחו מהו מי אמרי' שאין מוסרין אותו למי שפרע והמקח בטל או דלמא ה"ק אין די שקיבל על עצמו מי שפרע אלא צריך לקיים המקח או נאמר אם יש לו להמוכר בעין בשעה שנתרצה המקח קיים ואם לאו המקח בטל: נשמעינה מן הדא. ואת שמע דתנן בב"מ איזהו נשך ואיזו תרבית המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חטים בשלשים דינר א"ל תן לי חיטי' שאני מוכרן ולוקח בהן יין א"ל חיטיך עשויות עלי בשלשים דינר והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו ש"מ אם יש לו יין הוה מקח גמור ואין בהן משום רבית: תני ר"ח. מפורש דאם יש לו יין חייב ליתן לו והתם למלוה דמי ש"מ דבמטלטלין קנה אם יש לו: ר' יצחק שילא. כך שמו: אמר לתמן. שלח לבבל: הוון ידעין. הוו ידעין דפסק ר"ח בשם ר"י בקידושי מלוה לחומרא ואינה מקודשת לגמרי: ובאיש. והרע לר"ז: ופריך
למה

מסורת הש"ס
קידושין דף ג
(תוספתא פ"ד) כתובו' עג ע"ב
כ"מ ס פ"ב

שנויי נוסחאות (פי"א) הדין קורדיינא בד"ו הדין דינר קורדיינא. (פי"ג) ושיטה בד"ו ושוטה. (פל"ב) לא בד"ו ניסא. (פמ"ג) שלה בד"ו שלא.

גליון אפרים

[א] קנו וכו'. נ"ב וז"ל התוספתא אם בעלו קנו ר"ש בן יהודה כו'. וכן נ"ל לעיל תני אם בעלו כו' ע"ז אמר אם בעלו קנו (כצ"ל) ר"ח בשם ר"י קנו לחומרין ר' חייה בשם ר"י כל תניי שהוא מעשה מתחלתו מקודשת לחומרין. ר' יודן בשם ר' יוחנן מקודשת לחומרין האיך עבידא הריני מקדשך בבעילה ע"מ שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא לחומרין ר' מני בעא קומי דרבי יודן מאן תנא כל תנאי שהוא מעשה מתחילתו תנייו בטל דלא כר"ש. והיינו דבתוספתא פרק ג' ה"ח איתא כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו תנאו בטל הריני בועלך על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת ר' שמעון בן יהודה אומר משם ר"ש רצה האב מקודשת לא רצה אינה מקודשת ועיין שם הגירסא במנחת בכורים. והובאה ברייתא זו בבבלי כתובות ע"ג ע"ב ע"ש במאי פליגי והירושלמי ס"ל דפליגי בתנאי שהוא מעשה מתחילתו כדמוכח מהתוספתא ומאן דס"ל תנאו בטל דלא כר"ש:

למה בנין דהוון מחמרין וקליל עליהון. אמר רבי יוסה בי רבי בון בקולא הוון נהיגין ואחמר עליהון שאם בא אחר וקידשה תפשו בה קידושין. אמר ר' יודן בי רבי חנן ערוה שאינה ערוה תופש את שאינה ערוה:

הלכה ו מתני'

א *המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות ב ומעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים משלהם היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלתה אחת מהן על ידי כולם ואמרו חכמים אין האחיות מקודשות:

גמ' *אמר רבי חייה בר בא את ש"מ חמש. את ש"מ שחמש נשים מתקדשות באחת ג שהאשה מקבלת קידושיה וקידושי חבירתה ומקדשין בגזילה. ד ומקדשין בפירות עבירה. ה ואין קידושין תופסין בעריות. אמר רבי לעזר באחיות לא קידש ובחטאות כיפר. היך עבידא שחט שתי חטאות לשם חטאת אחד המזבח בורר את הראוי לו ו שתיהן אסורות באכילה. שחט שני אשמות לשם אשם אחד המזבח בורר את הראוי לו שניהן אסורין באכילה. רבי זעירא בשם רבי יוחנן שחט את הראשון שלא לשמו ואת השני לשמו כיפר. שאינו הראשון שלא לשמו כשר אלא מכח שמו הבא אחריו. אבל שחט הראשון לשמו והשני שלא לשמו. *אם כיפר הראשון

ע'

קרבן העדה

למה. הרע לו: ומשני בנין. בשביל שהיו מחמירין בקידושי מלוה כקידושין גמורין והקיל עליהם: א"ר"י בר' בון. לכך הרע לר"ז שהיו נוהגין להקל בקידושי מלוה שאינן כלום ור' שמואל החמיר עליהם שאם בא אחר וקדשה שתופסין בה הקידושין וצריכה גט משניהם ל"א ר' יוסי אמר שיפה עשה רשב"י שאמר להן שאינו אלא חומרא בעלמא כדי שאם קדשה אחר יהו קידושין תופסין בו:

הלכה ו מתני' כאחת. שאמר הרי שתיכם מקודשות לי: אינן מקודשות. ואין אחת מהן צריכה גט דכיון שאינו בזה אחר זה דאם קידש הראשונה ואח"כ קידש את השניה אין הקידושין תופסין בשניה דכתיב ואשה אל אחותה לא תקח אף אם קידש שניהם בבת אחת אין הקידושין תופסין בשניהם וה"ה לכל שאר העריות שיש בהן כרת אין הקידושין תופסין בהם: ושל שביעית היתה. בגמרא מפרש מאי אתא לאשמועינן: **גמ'** ה"ג ערוה ושאינה ערוה וכו'. וה"פ המקדש שתי נשים כאחד ואחת מהן אסורה עליו איסור ערוה והשניה מותרת לו אותה שאינה ערוה מקודשת ואין הערוה מעכבת הקידושין: ש"מ. ממתני' חמש דיני': את ש"מ שה' נשים מתקדשות כאחת. דסד"א דוקא ד' נשים מתקדשות כאחת דמגיע עונה לכל אחת לחודש דהכי תנן ביבמות פ' החולץ וממתני' שמעינן דהתם עצה טובה קמ"ל אבל לדינא אם קידש אפי' חמש כאחת הקידושין תופסין בהן: שהאשה מקבלת קידושיה וקידושי חברתה. דסד"א כיון דע"י קבלת אחת מהן הקידושין לכולם הן נעשית צרות ובכל עדות שהאשה כשרה אין הצרה כשרה לא תיהני קבלתה לחברתה קמ"ל אין האחיות מקודשות אבל הנכריות מקודשות דשליחותייהו כיון דעבדא עבדא: ה"ג ואין מקדשין בגזלה. וה"פ מדקתני ושלהם היתה ושל שביעית היתה טעמא דשביעית דהפקר הוא הא דשאר שני שבוע לא ואפי' נכריות אינן מקודשות שאין אשה מתקדשת אפילו בגזלה דידה: ומקדשין בפירות עבירה. ולא אמרי' כיון דכתיב בפירות שביעית לאכלה ולא לסחורה קידושי אשה כמי לקנין דמי' קמ"ל דאפ"ה מקודשת: ואין קידושין תופסין. בכל העריות ואפילו חייבי כריתות ודלא כר"י דאמר אין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד ה"נ קמ"ל דאף ר"י מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות באחיות המקדש שתי אחיות כאחת שאמר אחת מכם תהא מקודשת לי לא קידש אפילו אחת מהם דקידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין: ובחטאות. אם הפריש שני קרבנו' על חטא אחד והקריבן כיפר: היך עבידא. היכי דמי דהא אם הקריב אחת מהן השני תמות או תרעה: שחט שתי חטאות. כאחד לשם חטא אחד וזרק דמן והעלה אימוריהן של שניהן כאחד: המזבח בורר את הראוי לו. כלומר שתיהן לא ירדו אלא המזבח יברור הראוי לו וא"ל להביא חטאת אחר דהא ממ"כ יש לו כפרה: ושתיהן אסורות באכילה. דהא אחת מהן ודאי נשחטת שלא לשם חטאת ואין ידוע איזו היא: שחט שני אשמות וכו'. קמ"ל אע"ג דהאשם שנשחט שלא לשמו כשר אפ"ה שניהן אסורי' באכיל' דאידך ה"ל כשוחט חולין בעזר' דאסור באכילה: שחט את הראשון. מי שהפריש שתי חטאות לשם חטא אחד ושחט הראשון שלא לשמו והשני שחט לשמו כיפר השני ושניהן אסורין באכילה שאין הראשון כשר שלא לשמו דחטאת שנשחט' שלא לשמו פסול' אלא מפני השני שנשחט לשמו יש להכשיר הראשון דהא מעתה לאו חטאת היא מ"מ בשעת שחיטה כבר נפסלה:

על

פני משה

למה. מפני מה הורע לו אם בנין דהוון נהגין מחמרין עליהון ואמרי דלא הוו קידושין כלל והוא עכשיו מיקל עליהן: אמר ר' יוסי בר' בון. לא היא אלא בקולא הוון נהיגין שהיו אומרים המקדש במלוה מקודשת לגמרי ועכשיו החמיר עליהן בזה שבא למיחש לחומרא ואם בא אחר וקדשה תפסו בה קידושין וצריכה גט משניהם מספק וזהו שלא הוטב בעיני ר' זעירא: ערוה שאינה ערוה. כל ספק שבא לפניך אם היא ערוה או אינה ערוה תפוס את שאינה ערוה וכלומר לחומרא דחיישינן שמא אינה אשת איש ותפסו בה קידושי אחר להצריכה גט:

הלכה ו מתני' אינה מקודשת. דאמר קרא ואשה אל אחותה לא תקח לצרור בשעה שנעשו צרות זו לזו אין לך לקוחין אפילו באחת מהן וה"ה לכל עריות שיש בהן כרת שאין קידושין תופסין בהן: משלהן היתה. בבבלי דייק הכי שמעינן מהאי מתני' המקדש בגזל ואפילו בגזל דידה אינה מקודשת ולא אמרינן מדקבילתיה אחילתי' מדקתני שלהן היתה ושל שביעית הית' טעמא דשל שביעית הית' והפקר הוא וכלאחר יאוש דמי הלכך שאר הנשים מקודשות אבל בשאר שני שבוע לא ואם כן ש"מ אפילו בגזל דידה אינה מקודשת ושמעינן נמי שהמקדש בפירות שביעית מקודשת ולא אמרינן דלא הוי ממונו לזכות בהן אלא כיון שזכה בהן ממונו הוא לכל דבר א"כ דלא תימא לאכלה אמר רחמנא ולא לדבר אחר ושמעינן נמי שאשה נעשית שליח לחבירתה אפילו במקום שנעשית לה צרה ואף על גב דבכל עדות שהאשה כשרה לה אין הצרה כשרה לה שליחותא מיהת כיון דעבדה עבדה שהרי בקידושין הללו הן נעשות צרות זו לזו על ידי זו שקבלתה וקתני האחיות אינן מקודשות הא נכריות מקודשות. ומתני' מיתרצא התם אליבא דהלכתא הכי המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה שתיהן כאחת אינן מקודשות הא אחת מאשה ובתה אחת מאשה ואחותה וכגון שאמר לשתיהן אחת מכם מקודשת לי ולא פירש לאיזו מהן מקדש וקבלה אחת מהן הקידושין על ידי חברתה או שתיהן קבלו הקידושין כאחת אע"פ שקידושין שאין מסורין לביאה הן דכל אחת מהן איכא לספוקי באחות אשתו מקודשות ושתיהן צריכות גט אבל אם אמר בפירו' הראוי' לביאה מכם מקודשת לי אינן מקודשות דאין שום אחת מהן ראוי' לביאה ומעשה נמי בחמש נשים ובהן שתי אחיות ולקט אחד כלכלה של תאנים ואמר הראוי' מכם לביאה תתקדש לי ואמרו חכמים אין האחיות מקודשות אבל נכריות שהן ראויות לביאה מתקדשו' ואם אמר כלכם מתקדשות לי לא היתה שום אחת מהן מקודשת דכיון דאמר כלכם כלן כאחת וכי היכי דאין אחיות מקודשות כך אין הנכריות מקודשות: **גמ'** את שמע מינה. ממתני' המש: שחמש נשים מתקדשות כאחת. דקתני אין האחיות מקודשות הא להו הכי כולן מקודשות ולא תימא צריך לקדש לכל אחת בפני עצמה: שהאשה מקבלת כו'. אפילו במקום שנעשית לה צרה: ומקדשין בגזילה. בגזל שלה והאי תלמודא דייק הכי טעמא דשלהן היתה הא של אחר אינה מקודשת ובגזל דידה מקודשת ואפילו לפני יאוש דמכיון דקבלתיה אחילתי' והא דקתני ושל שביעית היתה לומר במקדשין בפירות עבירות ואפי' לכתחילה: ואין קידושין תופסין בעריות. שאפילו אחת מהאחיו' אינה מקודשת: באחיות לא קידש. אם קידש שתי אחיות כאחת אין אחת מהן מקודשת: ובחטאות. כה"ג כיפר כדמפ' ואזיל: שחט שתי חטאות לשם חטאת אחד. כגון שהפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות דמועלין בשתיהן כדקי"ל בפ"ק דמעילה דשתיהן חטאת הן ואם שחט שתיהן כאחת כיפר שהמזבח בורר לו הראוי לו אבל שתיהן אסורות באכילה דכל אחת נעשית מותר חטאת לחברתה וכן בשני אשמות אסירין באכילה משום מותר אשם: שחט את הראשון. מאלו שתי חטאות שלא לשמו דפסול בחטאת ואת השני לשמו כיפר בשני דלא נעשה השני מותר חטאת הואיל והראשון שלא לשמו הוה: שאינו הראשון כו'. כלומר מכיון שכיפר בשני יצא הראשון מתורת חטאת למפרע וכשר שלא לשמו כשאר זבחים: אבל שחט הראשון לשמו. ואח"כ שחט השני שלא לשמו למאי מדמינן לה וקאמר דדמיא להא דאמרינן בפ"ק דשבועות גבי שני כבשי עצרת ושני שעירי ר"ה אם כיפר הראשון

על

רידב"ז

אמר ר"א באחיות לא קידש ובחטאות כיפר האיך עבידא כו' המזבח בורר את הראוי לו כו' כו' ר' זעירא בשם ר' יוחנן שחט את הראשון שלא לשמו ואת השני לשמו פי' שהפרשו שניהם לשם חטאת רק דשחט תחלה אחד ואח"כ השני ונשחט הראשון שלא לשמו א"כ השני כיפר דאז תרווי' כשירים הן כיון דבא השני שהיפרש תחלה לשם חטאת ונשחט לשמו א"כ כיפר וע"כ הראשון השלא לשמו אינו חטאת והוי ככל שאר הזבחים שכשרים שלא לשמו ונמלא דתרווי' כשרים וכ"ת האיך משכח"ל ב' חטאות כשרים ומפרש ע"ז הטעם דהא דמשכח"ל דתרווי' כשירים הא כיון שכבר הראשון א"כ האיך כשר השני ומפרש שאינו הראשון שלא לשמו כשר אלא מכח שני הבא אחריו וע"כ תרווי' כשירים ואפילו דהראשון כשר מ"מ השני ג"כ כשר דהא כל עיקר דהראשון כשר הוא בא כל כח הכשרות שלו משום השני אבל שחט הראשון לשמו ואת השני שלא לשמו בהא ל"ל דיהא תרווי' כשירים דיהא השני ג"כ כשר מכח לשמו הבא לפניו ואם כן הוי הוא ככל הזבחים דכשירים שלא לשמן ז"א דהא קי"ל אם כיפר הראשון מה בא השני ומכפר על עומקה שהירש

בין

מסורת הש"ס

קידושין נ ע"ב

שם נב

שבועות פ"ק הלכה ס

עין משפט נר מצוה

נג
א ב מיי' פ"ג מהלכות סמ"ג פבין מח טוש"ע אה"ע סי' מא סעיף ב ג

נד
ג מיי' פ"ד שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' לו סעיף ח

נה
ד מיי' פ"ס שם הלכה ג

נו
ה מיי' פ"ד שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' מד סעיף ו

נז
ו מיי' פ"ג דמעילה ה"ז

עין משפט נר מצוה

נח
א מיי' פ"ט מאכלות ה"ט
נט
ב מיי' פ"ג ממעשר שני הלכה טו
ס
ג מיי' פ"ה מאכלות ה"ג
סא
ד מיי' פ"ח מכירות ה"ג סמ"ג לאוין שמג טוש"ע יו"ד סי' שו סעיף ו
סב
ה מיי' פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ו

תורה אור

על מה השני בא ומכפר. על טומאה שאירעה בין זה לזה. ובפסחים לא כיפר שאין הפסח בא אלא לאכילת בשר ודלא *כרבי נתן דר' נתן אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה:

הלכה ז מתני'

[א] *המקדש בחלקו מקדשי הקדשים ומקדשים קלים אינה מקודשת [ב] ממעשר שני בין שוגג בין מזיד לא קידש דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מזיד קידש שוגג לא קידש ובהקדש מזיד קידש שוגג לא קידש דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר [ג] שוגג קידש מזיד לא קידש: **גמ'** רבי לעזר אמר דברי הכל. רבי יוחנן אמר במחלוקת. תמן תנינן [ד] *הבכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי ושחוט. ומקדשין בו את האשה. רבי יהודה בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי חי לא שחוט. ואמר ר' יודה בר פזי רבי מאיר יליף כל הקדשין מן מעשר בהמה. מה מעשר בהמה אין מקדשין בו את האשה אף כל הקדשים אין מקדשין בהן את האשה. רבי יודה יליף כל הקדשים מן הבכור. מה הבכור מקדשין בו את האשה אף כל הקדשים מקדשין בהן את האשה. מחלפה שיטתיה דרבי יודה בן פזי. תמן הוא אמר בין חי בין שחוט והכא הוא אמר חי לא שחוט. תמן בשם גרמיה ברם הכא בשם ר' יהושע בן לוי. אפילו תימר כאן וכאן בשם גרמיה במקדש בחיים ובראוי ליפול לו לאחר שחיטה. מה טעמא דרבי יהושע בן לוי °ובשרם יהיה לך כחזה התנופה. מה טעמא דרבי יודה בן פזי והיה לך אפילו לאחר שחיטה. מה מקיים רבי יהושע בן לוי והיה לך ריבה לו הוייה אחרת. [ה] שיהא הכל נאכל לשני ימים ולילה אחד.

תמן

במדבר יח

פני משה

על מה השני בא ומכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאירעו בין זה לזה וה"נ כן: ובפסחים. בכה"ג דלעיל לא כיפר מאחר שהן אסורין באכילה ואין הפסח בא מתחלתו אלא לאכילה ודלא כר' נתן דאמר אין אכילת הפסח מעכב דס"ל לפי אכלו למצוה הוא:

הלכה ז מתני' המקדש בחלקו. שחלק עם אחיו הכהנים: אינה מקודשת. דכהנים משלחן גבוה קא זכו ואמר קרא וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש מה אש אין אתה משתמש בו אלא לאכילה כך מתנות הללו לא תשתמש בהן אלא לאכילה: במעשר שני. כתיב כל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא בהווייתו יהא: רבי יהודה אומר מזיד קידש. במעשר שני הואיל ויוצא לחולין על ידי פדיון ועל ידי קדושין הללו הוציאו לחולין ור' מאיר סבר אין דרך חלול בכך: ובהקדש. של בדק הבית מזיד קידש שכיון שידע שהוא הקדש והוציאו לחולין בכוונה נתחללה קדושתו ומקודשת ובשוגג דלא ידע שהוא הקדש ולא ניחא ליה דליתחול הקדש על ידיה לא נתחללה קדושתו ואינה מקודשת והלכה כרבי מאיר במעשר וכר' יהודה בהקדש:

גמ' ר' לעזר אמר דברי הכל. רישא דמתני' המקדש בחלקו ד"ה היא דאף ר' יהודה מודה בה: רבי יוחנן אמר במחלוקת. היא שנוי' וכר' מאיר אבל לר' יהודה מקודשת וכדלקמן: תמן תנינן. בריש מעשר שני תנינן מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי ולא בעל מום חי ושחוט ואין מקדשין בו את האשה דהוי כמכר: הבכור מוכרין אותו תמים חי. כדקאמר טעמא בריש פ"ה דבכורות במעשר נאמר לא יגאל וילפינן גאולה גאולה מחרמים דכתיב ביה לא ימכר אבל בבכור נאמר לא תפדה אבל נמכר הוא: ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה. דממונו של כהן הוא: חי לא שחוט. אתמים חי קאי הא דאמרי' בכור מוכרין אותו תמים חי ומקדשין בו האשה דוקא חי קאמר אבל לאחר שחיטה מכיון דמשלחן גבוה קא זכו אסור למכרו ולקדש בו האשה: ואמר רבי יהודה בן פזי. לפרש פלוגתייהו דר' מאיר ור' יהודה וכר' יוחנן דרישא דמתני' במחלוקת היא ור' מאיר יליף כל הקדשים ממעשר בהמה דאין מקדשין בהן ור' יהודה יליף להו מן בכור דמקדשין בהן: מחלפה שיטתיה דר' יהודה בן פזי. קשיא דידיה אדידיה דתמן הוא אומר כלומר הא דמפרש לטעם פלוגתייהו דר' יהודה יליף לה מבכור וא"כ שמעת מינה דבכור מקדשין בו בין חי בין שחוט דהא במתני' קתני המקדש בחלקו והיינו לאחר שחיטה לאחר שחלקו וקילפת לה מבכור אלמא בכור אפילו לאחר שחיטה מקדשין בו: והכא הוא אומר. דמפרש למתני' דמעשר שני דדוקא תמים חי קאמר ולא שחוט: תמן בשם גרמיה. משמי' דנפשי' קאמר והא דלעיל משמי' דרביה: אפי' תימר. ודחי לה הש"ס דאפילו תימא הא והא משמיה דנפשיה ולא קשיא דמתני' דהכא נמי במקדש בחיים איירי והא דקאמר בחלקו בחלק שראוי ליפול לו לאחר שחיטה ושפיר יליף לה מבכור: ובשרם יהיה לך כחזה התנופה. בבכור שחוט כתיב מה חזה ושוק אין מקדשין בו דמשלחן גבוה זכו אף בכור לאחר שחיטה אין מקדשין בו: מה טעמא דר' יהודה בן פזי. לשינויא קמא דקסבר אפי' לאחר שחיטה מקדשין בו דכתיב והיה לך ריבה הכתוב אפילו לאחר שחיטה: ריבה לו הויה אחרת. דלא מקשינן לחזה ושוק של תודה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה א' אלא כשלמים שיהא נאכל לשני ימים ולילה אחד ודריש מן והיה הוסיף לו הכתוב הויה אחת:

תמן

קרבן העדה

על מה השני בא ומכפר. וכי על טומאה שאירעה בין זה לזה הוא מכפר בתמיה הא שניהן בבת אחת נשחטו ועוד הא אין חטאת באה אלא על חטא שהופרשה עליה. והא דנקט על טומאה לאו דוקא אלא על חטא שאירע לו בין זה לזה קאי ושיגרא דלישנא דפ"ק דשבועות נקיט: ופסחים. אם שחט שני פסחים על אדם אחד כאחת: לא כיפר. שהרי שתיהן אסורות באכילה שאחד מהן פסול דה"ל כנשחט שלא למנויו שאין אדם אחד נמנה על שני פסחים כאחת ואין ידוע איזו הוא ופסח עיקרו לאכילה בא הלכך לא כיפר ואינו יוצא בפסחים אלו: ודלא כר' נתן. דעיקרו של פסח הוא שתהא הזריקה לשם בעלים ואכילת פסח אינה מעכבת והא דכתיב איש לפי אכלו למצוה:

הלכה ח מתני' בחלקו. שחלק עם אחיו הכהנים: אינה מקודשת. בגמרא מפרש: במעשר שני. דקסבר ר"מ ממון גבוה הוא: רי"א מזיד קידש. דקסבר מע"ש ממון הדיוט הוא: ובהקדש. של בדק הבית: ובשוגג לא קידש. בגמרא מפרש טעמיה: **גמ'** דברי הכל. הא דתנן ברישא המקדש בחלקו מקדשי קדשים וכו' אינה מקודשת אתיא כדברי הכל כרבי מאיר וכר"י: במחלוקת. אף ברישא פליגי ומתני' דר"מ ור' יהודה סובר דמקודשת: תמן תנינן. פ"ק דמע"ש: ה"ג ובעל מום חי ושחוט: ומקדשין בו את האשה. דממוני' הוא: חי לא שחוט. הא דתנן תמים חי דוקא חי אבל שחוט אפי' בזמן הבית אין מוכרין אותו ואין מקדשין בו את האשה כדמסיק לקמן מקרא: ואר"י בן פזי. הא דאמר ר' יוחנן במחלוקת היינו טעמייהו: מה מעשר בהמה אין מקדשין בו את האשה. דילפינן מחרמי כהנים דכתיב בהו לא ימכר ולא יגאל וגבי מעשר כתיב לא יגאל מה להלן אף מכירה בכלל ה"נ מכירה בכלל האיסור וקידושי אשה למכירה דמיא ולפינן כל הקדשים ממעשר בהמה: מה הבכור מקדשין בו את האשה. לקמן מפרש טעמא: ופריך מחלפא שיטתיה וכו'. קשיא דריב"פ אהדדי: תמן. אגב שיטפא דלישנא דסוגיא דמעשר שני קאמר כאן תמן וקאי אהא דאריב"פ הכא דלר' יהודה בכל הקדשים מקדשין את האשה לאחר שחיטה דהא בחלקו תנן והיינו כשנשחט וכולהו יליף מבכור א"כ בכור מקדשין בו שחוט והא דתנן במעשר שני בכור מוכרין אותו תמים חי איירי בזמן הזה שא"א לשוחטו תמים והתם קאמר חי לא שחוט אפי' בזמן הבית: ומשני תמן. הא דאמר ריב"פ הכא דיליף ר"י קדשים מבכור משמיה דנפשיה הוא דקאמר הכי והא דאמר התם חי ולא שחוט משמיה דריב"ל הוא דקאמר וליה לא ס"ל: אפי' תימר. כלומ' איבעית אימא תרווייהו משמיה דנפשיה אמרן ול"ק דמתני' דהכא נמי איירי במקדש בקדשים חיים והא דתנן המקדש בחלקו היינו בחלק הראוי לו ליפול כשישחט: ובשרם יהיה לך כחזה התנופה. בבכור שחוט הכתוב מדבר וסובר ריב"ל דבחזה ושוק לכ"ע אינה מקודשת ומתני' דהכא אתיא ככ"ע: יהיה לך. בהווייתן יהו שלך לקדש בו האשה: ריבה לו. לבכור הוויה אחרת שיהיה כשלמים שנאכלין לשני ימים ולילה אחד:

תמן

מסורת הש"ס

(כילד צולין הלכה ט)

קידושין נג פ"ב כ"ק יג

(מעשר שני פ"ק הלכה ב)

רידב"ז

בין זה לזה במס' שבועות אם כן הוי עדיין על השני שם חטאת דפסול שלא לשמו ור' אלעזר איירי בשחט שתיהן בבת אחת ור' זעירא בשם ר' יוחנן איירי ששחט בזה אחר זה ובפסחים לא כיפר שלא בא אלא לאכילה ודוק:

מ"ט דריב"ל ובשרם יהי' לך כחזה התנופה מ"ט דריבפ"ז והי' לך אפילו לאחר שחיטה ע"כ וכו' וצ"ב להבין האיך ילפינן מחזה ושוק דילמא חזה ושוק נמי ממונו הוא לאחר שחיטה דיליף מבכור ואלא ע"כ דקאי ע"פ תירוץ הראשון תמן בשם גרמי' ברם הכא בשם ריב"ל ונמצא ריב"ל לא יליף כל הקדשי' מבכור משא"כ להירץ השני דכאן וכאן בשם גרמי' במקדש בחיים וכראוי לנפול לו לאחר שחיטה ונמצא דלאחר שחיטה בין בבכור בין בחו"ש ממון גבוה הוא לא אתא שפיר הא דיליף ריב"ל בבכור לאחר שחיטה מחו"ש מנ"ל בחו"ש גופי' שמא ילפינן מבכור ובכור ממון הדיוט הוא אף לאחר שחיטה אלא ע"כ דקאי לתירוץ קמא דלא ילפינן מבכור ומתניתן אתיא כד"ה דאף ר"י ס"ל דאינה מקודשת כ"כ הק"ע ז"ל במס' קידושין פ"ב אבל קשה לי במה דמסיק מ"ט דריב"פ והי' לך אפילו לאחר שחיטה וקשה למה לריב"פ למילף מהי' ולמאי בעינן האי ריבוי הא לדידי' לא מלינן למילף אלאחר שחיטה בבכור דהוא ממון גבוה מובשרם יהי' לך כחזה התנופה דדילמא חו"ש גופה ממונו והוא לאחר שחיטה ולמה לן לריבוי מיהיה לך כיון דילפינן כל הקדשים מבכור א"כ חו"ש גופי' ממונו הוא לאחר שחיטה וצ"ב להבין עומק הפשט ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה עפ"מ דגרסינן במס' ב"ק דף י"ב ע"ב דגרסינן שם אר"י אליבא דר"י הגלילי הוא דאמר קק"ל ממון בעלים היא וכו' והתנן המקדש בחלקו בין בק"ק בין בקק"ל אינה מקודשת לימא דלא כריה"ג אפילו תימא ריה"ג ע"כ לא קאמר ריה"ג ממון בעלים הן אלא מחיים אבל לאחר שחיטה אפילו ריה"ג מודה דכי קא זכו משולחן גבוה קא זכו ומחיים מי אמר והתנן בכור מוכרין אותו תמים

תמן תנינן [א] *חלת עם הארץ והמדומע והלקוח בכסף מעשר ושירי מנחות פטורין מן הדמאי. תני וכולם שיקרא שם לתרומת מעשר או למעשר שני שלהם. מה שעשה עשוי. רבי לעזר אמר חוץ משירי מנחות. ר' ירמיה אמר השאר במחלוקת. רבי יוסה בעי היי דא מחלוקת. מה אנן קיימין אין כר"מ הוא מעשר שני הוא שירי מנחות לא עשה כלום. אין כר' יודה מה שעשה עשוי. א"ר מנא אזלית לקיסרין ושמעית רבי חזקיה יתיב מתני המקדש בחלקו מקדשי הקדשים ומקדשים קלין אינה מקודשת. רבי לעזר אמר דברי הכל. ר' יוחנן אמר במחלוקת ואמרית ליה מנן שמיע לך הדא מילתא אמר לי מרבי ירמיה ואמרית יאות דהוא שמע הדא דרבי לעזר רבי לעזר דברי הכל הוא דאמר במחלוקת רבי יוסי דלא שמיעא ליה צריכה הוא דו אמר היי דא מחלוקת. אין ברבי מאיר היא מעשר היא שירי מנחות לא עשה כלום. אין כר' יודה מה שעשה עשוי. כד דמך ר' מאיר *גזר ר' יודה ואמר אל ייבנסו תלמידיו של רבי מאיר כאן. דחק סומכום ועאל. אמר המקדש בקדשי קדשים. ואשה נכנסת היא לעזרה. אמר ליה במקדש על ידי שליח. במה קידשה רבי לעזר אמר בגופו רבי יוחנן אמר בטובת הנייה שבו. או נאמר ולא פליגין מה דאמר רבי לעזר בגופו בחזקת טובת הנייה שבו. ר' חזקיה רב ביבי בשם רבי לעזר מקדשין בפרוטות של מעשר שני במעשר שני. רבי אבהו בשם רבי יוחנן לא עלת על דעתיה לעבור על דברי תורה. אמר רבי זעירא

אחת

קרבן העדה

מסורת הש"ס

תמן תנינן. דמאי פ"ק: חלת ע"ה. שתיקן לו גבל חבר ורוצה ליתן החלה לכהן חבר פטור מן הדמאי: והמדומע. ע"ה שנתערב לו תרומה בחולין פחות ממאה שנתן הכל לכהן פטור מן הדמאי: והלקוח בכסף מעשר. שלקח דמאי בכסף מעשר אפי' ודאי: ושירי מנחות. של ע"ה דבמנחות לא חיישינן שמא הביא ע"ה דבר שאינו מתוקן: וכולן. הנך דתנן דפטורים מן הדמאי אם קרא שם לתרומת מעשר ומע"ש שלהם כשאר דמאי שאין מפרישין ממנו אלא תרומת מעשר ומע"ש אבל מעשר ראשון ומעשר עני אין מפרישין ממנו דאמרינן המע"ה: מה שעשה עשוי. וצריך שיתן התרומת מעשר לכהן ומ"ש צריך לאכול בירושלים: חוץ משירי מנחות. הא דתני וכולן לאו דוקא דשירי מנחות הן ממון גבוה ואפי' קרא שם לאו כלום הוא: השאר במחלוקת. הא דתני מה שעשה עשוי לא אתיא ככ"ע דאיכא דפליגי ביה: היידא מחלוקת. באיזה מהן איכא מחלוקת ושירי מנחות ככ"ע: מה אנן קיימין. כמאן מוקמינן הך ברייתא דקיימא בשירי מנחות לכ"ע לא עשה כלום אבל בשאר מחלוקת דהא אף בשירי מנחות מחלוקת: אין כר"מ. הא לדידיה הלקוח בכסף מעשר שני הוא כשירי מנחות דהא קסבר ר"מ מעשר שני ממון גבוה כשירי מנחות: אין כר"י. אף בשירי מנחות מה שעשה עשוי דהא קסבר ר"י המקדש בקדשים מקודשת דילפינן מבכור וה"ל ממון כהן: ה"ג א"ל מר' ירמיה: ואמרית. שפיר אמר רבי ירמיה לעיל והשאר במחלוקת דהוא שמע הא דא"ר לעזר המקדש בקדשים אינה מקודשת אתיא אף כר"י הלכך אר"ל שירי מנחות לדברי הכל לא עשה כלום וא"ר ירמיה והשאר דהיינו הלקוח בכסף מע"ש לחודא במחלוקת אבל בשירי מנחות לד"ה לא עשה כלום: ה"ג ר' יוסי דלא שמיע ליה. הדא דר"ל דאמר ד"ה הוא הוא אמר וכו' וה"פ ר"י כיון דלא שמיע ליה הא דר' לעזר וסבר דאף בקדשים מחלוקת ר"מ ור"י וכר' יוחנן לפיכך מיבעיא ליה איזהו במחלוקת וכדמסיק: כד דמך. כשמת ר"מ צוה ר"י שלא יכנסו תלמידי ר"מ לבה"מ שהן קנטרנים להראות שהן חריפים ואין עומד לנגדם: דחק סומכוס. ונכנס: ה"ג ואמר המקדש בקדשי קדשים אינה מקודשת וא"ל ואשה נכנסת. בעזרת כהנים וקדשי קדשים שהוליאן אפי' לעזרת נשים נפסלים ביוצא: א"ל ר' יוסי במקדש ע"י שליח. שעשאה האשה שליח לקבל קידושיה בעזרה: במה קידשה. המקדש בקדשי קדשים: בגופו. בקדשים עצמן אע"ג דאסורים לאכלם מ"מ כיון שעשה לה הנאה ונתן לה חלקו ה"ל כאומר הרי את מקודשת לי ע"נ שאדבר עליך לשלטון מקודשת אע"פ שלא נתן לה כלום אלא שעשה לה הנאה: בטובת הנאה שבו. שיכולה למוכרו לכהן בפרוטה: או נאמר. דלא פליגי ר"ל ור"י דמאי דאר"ל בגופו היינו בחזקת טובת הנאה שבו: מקדשין בפרוטה של מע"ש. לר"י דאמר מע"ש ממון הדיוט הוא אפי' לכתחלה מקדשין בו: לא עלתה על דעתו וכו' הא דאר"מ בהקדש בשוגג לא קידש היינו טעמא שלא עלה ע"ד לעבור על דברי תורה להוציא הקדש לחולין ואם קידושין הן הרי נתחלל שזו היא הוצאתו כשהוציאו מרשות גבוה ונתנו לה:

(דמאי פ"ק הלכה ח)

קידושין נג ע"ר מט

אחת

פני משה

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ג ממעשר ש"ה

תמן תנינן. בפרק קמא דדמאי חלת עם הארץ שתיקן לו גבל חבר בטהרה ונתנה לכהן חבר פטור מלעשר דמאי: והמדומע. שנפלה לו סאה תרומה בפחות ממאה חולין ונעשה הכל מדומע וצריך ליתנה לכהן: והלקוח בכסף מעשר. שלקח דמאי בכסף מעשר שני פטור מלעשר דמאי כדמפרש התם טעמא שלא גזרו עליהן חכמים: ושירי מנחות. שהקומץ למזבח ושיריו נאכל לכהנים ולא חיישינן שמא הביא עם הארץ דבר שאינו מתוקן: וכולם. דקאשיב במתני' אם קרא עליהן שם לתרומת מעשר ולמעשר שני שלו מה שעשה עשוי וחל עליהן ותרומת מעשר לכהן ומעשר שני לאכול בירושלים: חוץ משירי מנחות. הואיל וקדשים הן לא חל עליהן תרומת מעשר ומעשר שני: השאר. דקחשיב להו במתני' חלה והמדומע והלקיח בכסף מעשר מלבד שירי מנחות במחלוקת דרבי מאיר ורבי יהודה הן: היידא. איזה מחלוקת אתה אומר דהשאר פליגי בה ובשירי מנחות הכל מודים דבמה אנן קיימין אין כרבי מאיר. אי לרבי מאיר דמתני' הא רבי מאיר סבירא לי' מעשר שני ממון גבוה הוא והוא מעשר שני והוא שירי מנחות לא עשה כלום דמאי שנא הלקוח בכסף מעשר שני משירי מנחות: אין כרבי יהודה. ואי כרבי יהודה דאמר מקדשין בחלקו דס"ל ממונו של כהן הוא ואם כן מאי שנא שירי מנחות מהשאר דחשיב התם הא שלו הוא והל עליהן שם תרומת מעשר דמה שירצה לעשות בהן עושה: אזלית לקיסרין. ושמעתי שהיה ר' חזקיה יושב ושונה משנתינו ומה דאמרו עלה ר' אלעזר ור' יוחנן לעיל: ואמרית ליה. ממי שמעת דבר הזה דר' אלעזר אמר דברי הכל היא רישא דמתני' ואמר לי מר' ירמיה שמע כן: ואמרית יאות. השתא שפיר הוא דר' ירמי' אמר השאר במחלוקת דהואיל ור' ירמיה שמע מה שאמר ר' אלעזר דדברי הכל היא ואף ר' יהודה מודה ברישא דאין מקדשין בחלקו דמשלחן גבוה קא זכו: הוא דאמר במחלוקת. ולפיכך קאמר ר' ירמיה דהשאר במחלוקת והיינו הלקוח בכסף מעשר דר' מאיר סבר ממון גבוה הוא ולר' יהודה ממון הדיוט הוא וחל עליו שם תרומת מעשר אבל בשירי מנחות אפילו ר' יהודה מודה דלא חל עליהם דקדשים הן: ר' יוסי דלא שמיעה ליה. הא דר' אלעזר דאמר רישא דברי הכל לפיכך צריכה הא וקמיבעיא ליה היידא מחלוקת כו' כדבעי לעיל: כד דמך. לאחר פטירתו של ר' מאיר גזר ר' יודה ואמר אל יכנסו תלמידיו שקנתרנין היו: אמר. למשנתינו המקדש בקדשי קדשים והקשו לו וכי אשה נכנסת היא לעזרה הא מלתא דלא שכיחא היא שבזיון הוא לה להתקדש שם וקדשי קדשים נפסלים חוץ לעזרה: במה קידשה. באיזה הנאה קדשה בקדשי קדשים: בטובת הנייה שבו. במה שיכולה ליתן לאחרים לאכלן: או נאמר. כלומר על כרחך דנאמר דלא פליגי ר' אלעזר ור' יוחנן מידי דמה דאמר ר' אלעזר בגופו לאו בגופו ממש קאמר אלא בחזקת טובת הנייה שבו שהרי אין אשה אוכלת בקדשי קדשים: מקדשין בפרוטה של מעשר שני. פרוטה שחילל עליה מעשר שני ואף על גב דהמעות נתפסין בקדושת מעשר שני דקסבר טעמא דאין מקדשין במעשר שני משום דכתיב ביה קדש הוא לה' ולא כתיבא אלא במעשר גופיה: במעשר שני. קתני במתני' דלא קידש וטעמא דשוגג מפרש: לא עלת על דעתו לעבור על ד"ת. ואלו היה יודע שהוא מעשר שני לא היה מקדש בו:

אחת

רידב"ז

תמיס חי וכו' וא"ר"נ אר"ב"א לא שנו אלא בכור בזמן הזה וכו' ואותיבי' רבא לר"נ וכו' ומשני רבינא בבכור בחו"ל ואליבא דר"ש וכו' ואי איתא לשני הא ריה"ג הא רבנן אמר לך מתנות כהונה קאמרת שאני מת"כ דכהנים כי קא זכו משולחן גבוה קא זכו ע"כ וכתבו בתוס' ז"ל דבבעלים לעולם ממון בעלים אפילו לאחר שחיטה חלק שלהם משלמים לעולם שלהן היא וממונם הוא וכהנים לעולם משולחן גבוה קא זכו והא דאמרינן בפ"ב דמס' ביצה דף י"ט גבי נדרים ונדבות כי קא זכו משולחן גבוה קא זכו והתם בבעלים מיירי משום דעיקר השחיטה הוא לגבוה ע"כ מסקי בתוס' ז"ל דהמסקנא במס' קידושין דף נ"ב ע"ב הוא מחולק עם המסקנא דסוגיא דידן דהתם מסקינן גבי המקדש בחלקו כי אמר ריה"ג ממונו הוא מחיים אבל לאחר שחיטה אפילו ריה"ג מודה דכי קא זכו משולחן גבוה קא זכו והכא מסקינן דמת"כ אפילו מחיים משולחן גבוה קא זכו והתם במקדש בחלקו הוא חלק כהנים וסוגיות מחולקת המה ולהבין הנפ"מ בין חלק הבעלים וחלק הכהנים ובין מחיים לאח"ש הוא כך דהא מליט במע"ש אליבא דר"י ממון בעלים הגם דמע"ש הוא קודש מ"מ אינו קדוש רק דהבעלים יאכלוהו בקדושה אבל לענין ממון הוא ממון בעלים וה"נ בכל קודש והקדש דנקרא הקדש לענין שאוכל בקדושה אבל הממון הוי של הבעלים וזה דווקא בדבר שלא נעשה בו עבודה להקדש אבל בחלק הכהנים של חו"ש דנעבדה בו עבודה דהוא תנופה ועלה על השולחן נמלא דכיון דהכהן זוכה לאחר שעלה על השולחן אז זוכה משולחן גבוה ואז הוי ממון גבוה ע"כ קרא בכ"מ גבי מע"ש לר"מ ממון גבוה ולא קאמר משולחן גבוה דממון גבוה ושולחן גבוה שני ענינים הן הילכך ס"ל להתוס' ז"ל דבבעלים אפילו לאחר שחיטה ממון בעלים דהא בחלק הבעלים לא נעבדה עבודה דהא חלק הבעלים א"ל תנופה ולא עלה על השולחן גבוה ומעולם לא הי' על השולחן גבוה ולא שייך למימר משולחן גבוה זכו הילכך אפילו לאחר שחיטה ממון בעלים הוא והא דאיתא במס' ביצה דף י"ט דכי קא זכו משולחן גבוה קא זכו והא התם איירי בבעלים ובבעלים לא שייך משולחן גבוה פי' מהרש"ל ז"ל דה"ת דהבעלים נוטלים פרס בעד השולחן שהזמין לגבוה ע"כ עיקר הוא בשביל שולחן

אמרי ברוך

בקה"ע ד"ה בגופו בקדשים כלמן וכו'. נ"ב דבריו מתוסים דלאו שייך כלל הנאה כיון שאסור ודברי התוספות אמי שפיר בקדשים קלים ובוונת סיונגמי הוא דרבי אליעזר סובר כיון שבידה ליתן לכהן כוי טוט בשלם תמה. יעוין בחידושי ריטב"א קידושין דף נ"ח פ"ב ד"ה ניתא כסנאי שכתב בזה"ל אי נמי דלתאן דאמר טובת הנאה ממון חשוב הוא כאילו כולו שלו לגמרי׳

אחת לא עלתה על דעתו ואחת לא עלתה על דעתה. א"ר יונה הקדש לא עלת על דעתו ומעשר שני לא עלת על דעתה. אמר ר' אבין *הקדש לא עלת על דעתו ולא עלת על דעתה. מעשר שני עלת על דעתו ולא על דעתה. רבי יוסה בשם רבי פדייה הקדש מזיד יוצא לחולין בלא פדיון. והא *תני א *בשגגה פרט למזיד. הדא דאת אמר לחומש ולקרבן הא לצאת מוציא. רבי חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בן חנינה מיעוט שלמים יוצאין לחולין בלא פדיון. והא תני *מקדשי לא כל קדשי. הדא דאת אמר לחומש ולקרבן. הא לצאת מוציא. תמן תנינן ב *בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר וכמדת' לכל רוח. רבי הושעיה רבא אמר לבא בדמיהם שנו. אמר ליה רבי יוחנן ואומרין לו לאדם צא ומעול בקדשים. אלא באחת הילכו בהן אחר הרוב ג אם רוב זכרים עולות. ואם רוב נקיבות זבחי שלמים. ואין השלמין באין מן הזכרים ומן הנקיבות. כיצד הוא עושה מוציאן לחולין וחוזר ועושה אותן עולות. וקשיא יש חטאת קריבה עולה. א"ר חנינה ד תנאי ב"ד הוא על המותרות שייקרבו עולות. אמר ר' יוסי לרבי יעקב בר אחא ואין זה מזיד. אמר ליה מכיון שתנאי בית דין הוא אין זה מזיד. אמר רבי זעירה כמה דאת אמר תמן תנאי

פני משה

אחת. על שגגת הקדש ושגגת מעשר קאי אחת מהן טעמא משום שלא עלת על דעתו של האיש ואחת מהן משום שלא עלתה על דעתה של האשה כדמפרש ר' יונה: הקדש לא עלת על דעתו. דלא ניחא לי' דליתחול הקדש על ידו אבל איהי לא איכפת לה שמקבלת ממנו ונפקא מינה אם שאלו אותו ואמר דניחא ליה שוב אין אנו צריכין לשאול אותה דמסתמא מינה ניחא לה: ומעשר שני לא עלת על דעתה. דלא ניחא לה משום טירחא דאורחא שצריכה להעלות לירושלים: אמר ר' אבון. לא היא דבהקדש תרוייהו לא ניחא להו דליתחול הקדש על ידייהו אבל מעשר שני איהו ניחא ליה דלקני איתתא ממילא בלא טורח ואיהי לא ניחא לה משום טירחא דאורחא: הקדש מזיד יוצא לחולין. טעמא דר"מ במתני' מפרש דקאמר בהקדש במזיד קידש דקסבר הקדש במזיד מתחלל ודריש לי' מקרא דכתיב או מעלה מעל ואין מעילה אלא בשינוי כלו' שהזיד דכיון שידע שהוא הקדש והוציאו לחולין בכונה נתחללה קדושתו: בלא פדיון. אפילו לא נתן דמים להקדש תחתיו אבל בשוגג קסבר ר' מאיר כיון דלא ידע שהוא הקדש ולא ניחא ליה דניתחול הקדש על ידו לא נתחלל קדושתו והלכך בשוגג לא קידש: והא תני. בת"כ בשגגה דכתיב במעילה נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' ודריש בשגגה פרט למזיד שאין מעילה במזיד וקס"ד דנמי אין מתחלל במזיד: הדא דאת אמר. דמיעטו הכתוב למזיד לחומש ולקרבן הוא דמיעטי' שאינו חייב קרבן מעילה ולא חומש הא לצאת מן ההקדש לחולין מוציא במזיד: מיעוט שלמים. כדדרים לה בתורת כהנים לעיל דכתיב קדשי ה' המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאינן מיוחדים לשם וקאמר דממעטינן לשלמים שיוצאין לחולין במזיד בלא פדיון: והא תני. בברייתא דלעיל מקדשי כתיב ולא כל קדשי וקס"ד דאימעוט קדשים קלים שאינן יוצאין לחולין ומשני דלא אימעוט אלא לחומש ולקרבן אבל לצאת לחולין מוציא הוא במזיד: תמן תנינן. בפרק ז' דשקלים: ועד מגדל עדר וכמדתה לכל רוח. ותני התם זכרים עולות ונקבות זבחי שלמים שאנו תולין שמירושלים יצאו ורוב הבהמות היוצאות ממנה זבחים הן הלכך זכרים איכא לספוקי בעולות ונקבות זבחי שלמים שאין עולה בא מן הנקבה: לבא בדמיהם שנו. הא דקתני זכרים עולות לא שיקרבו עצמן עולות דהא איכא לספוקי נמי בשלמים דשלמים באין מן הזכרים ומן הנקבות והיאך מקריב האברים לעולה אלא ה"ק אם בא אדם זה שמצאן לעשות תקנה ולקבל על עצמו חוב כל דמים שיש בספקן ולהוציאן לחולין וקאמר בזכרים חיישינן שמא עולות הם וצריך להביא ב' דמים ויאמר אם זו עולה תהא מחוללת על מעות האלו והמעות אחרים יהיו לשלמי נדבה ואם שלמים היא תהא מחוללת על מעות האלו והאחרים לעולת נדבה ובדמים הללו יביא קרבנות ויקריבן: ואומרים לו לאדם צא ומעול בקדשים. בתמיה שהרי בהמת המזבח אסור לחללה כשהיא תמימה וזה שבא להימלך נאמר לו לחללה במזיד ולמעול בקדשים: אלא באחת. כלומר אלא היינו טעמא דבכל אחת הילכו בהן אחר הרוב ורוב זכרים עולות הן ורוב נקבות זבחי שלמי': ואין השלמים באין מן הזכרים כמו מן הנקיבו' אלא כיצד הוא עושה מוציאן להולין כו' כלומר שאין זה מעילה כיון דאין בבהמה עצמה יוצאה לחולין לגמרי אלא שהוזרת לקדושתה ובכה"ג שרי: וקשיא יש שלמים קריבה עולה גרסינן. ול"ג חטאת דהא חטאת נקבה היא אלא שלמים קאמר דהכתי קושיא דשלמים לא מיפרקא ובשקלים ליתא להא ויש לומר לפי גי' הספר דהכתי בחטאת נמי איכא לספוקי דזכר הוא: תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות. וכן הכא באובדות כדמסיק: ואין זה מזיד. בתמי' שהוא מוציאה להולין לכתחילה: אין זה מזיד. דהכי אתנו ב"ד שאם יאבדו להוציאן להולין ויחזור ויעשה אותן עולות: ה"ג כמו שהוא בשקלים כמה דאת אמר תמן תנאי ב"ד על המותרות שיקרבו עולות כן את אמר אוף הכא תנאי

קרבן העדה

אחת וכו'. בהקדש ובמע"ש חלוקים טעמייהו למה בשוגג לא קידש וכדמפרש ר' יונה בסמוך: ה"ג ואחת לא עלתה על דעתה: ה"ג אר"י הקדש לא עלתה על דעתה. לעבור על דאורייתא וכדפרישית: ומ"ש לא עלתה ע"ד. משום טירחא דאורחא להעלותו לירושלים ואם היתה יודעת שהוא כן לא היתה מקבלת לשם קידושין וה"ל כמו קידושי טעות: הקדש. לא עלה ע"ד שניהם דקרא הכתוב מועלי מעל שהרי על ידי שניהם יוצא ההקדש לחולין: מע"ש עלתה על דעתו. דניחא ליה דנקני ליה איתתא ממילא ולא על דעתה משום טרחא דאורחא כדפרישית: הקדש מזיד. המוציא מעות של הקדש במזיד מתחלל ויוצא לחולין בלא פדיון. ופריך והא תני בשגגה. נפש כי תחטא בשגגה ומעלה מעל: פרט למזיד. שאין בו מעילה: ומשני הדא דאת אמר. בשגגה לא אתי אלא למעט מזיד שאינו מוסיף חומש בתשלומין ופטור מקרבן הא להוציא ההקדש לחולין אפילו במזיד יוצא: ה"ג ר' חמא בשם ריב"ח שלמי' יוצאין לחולין בלא פדיון. וה"פ לר"מ קדשי' קלי' מתחללין במזיד ק"ו קדשי קדשים מתחללין קדשים קלים לא כ"ש ויוצאין לחולין בלא פדיון: מקדשי. דכתיב וחטאה בשגגה מקדשי ה' ודרשינן מקדשי ולא כל קדשי נמעט קדשים קלים: ומשני הדא דאת אמר. לא אתי קרא אלא למעט קדשים קלים מחומש וקרבן הא לחולין יוצאין אף קדשים קלים: תמן תנינן. שקלים פ"ז: מירושלים ועד מגדל עדר וכמדתה לכל רוח. זכרים עולת נקבות זבחי שלמי' דחיישינן שמא מירושלים יצאה ורוב בהמות היוצאות ממנה זבחי' הם ואיכא לספוקי בכל זבחים שהיה ראוי להם הלכך זכר דחזי לעולה מספקא לעולה: בבא. לחוב בדמיהן שנו דקשיא לי' זכרים עולות הוא דהוו זבחי שלמים לא הוו בתמיה דלמא שלמי' הוא והיאך מקריב לה עולה לכך מפרש דאיהי ודאי לא קרבה אלא אם בא אדם זה לעשות לה תקנה ובא לקבל על עצמו חוב כל דמי' שהוא בספק ולהוציאה לחולין ולהקדיש דמיה אם זכר הוא נתחייב אף בדמי עולה דחיישינן שמא עולה היא: ואומרין לו לאדם וכו'. דודאי תמימים אינן נפדין דרך חילל אלא ע"כ לומר דאמרי' לו שיתכוין לגוזלה ולקנותה מיד המקדיש ולזכות בה ולשנות בה ואחר שהוציאה לחולין בא לחוב בדמיהן וקשיא וכי אומרים לאדם לא ומעל בקדשים כדי לתקן הבהמה שמלא: ה"ג אלא הילכו בהן אחר הרוב אם רוב זכרים עולות וכו'. וה"פ אם רוב בהמות שנמלאו זכרי' כולן עולות והן עצמן יקרבו עולות ואם רובן נקבות אף זכרים שבהן שלמים: ופריך אין שלמים באין זכרים. כמי וא"כ אף זכרים ניחוש שמא שלמים הן: ומשני כילד הוא עושה מוליאן לחולין. שלא ע"י פדיון אלא מתכוין לגוזלן ע"מ שיחזרו להיות עולות ואין זה חטא דהא מקריבן על גבי מזבח א"כ גם זה מן הקושי' כלומר אף לר"י קשיא כילד הוא עושה וכו' אלא שמוליאן לחולין ומשני דתנאי בית דין הוא וכו' ול"ק לר"י: ה"ג אמר רבי זעירא כמה דאת אמר תמן וקשי' ויש חטאת קריבה עולה אר"ח תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות כן אמר אוף הכא תנאי ב"ד הוא על האובדו' שיקריבו עולו' א"ר יוסי לרבי יעקב בר אחא אין זה מזיד א"ל מכיון שהוא תנאי ב"ד אין זה מזיד וכ"ה במס' שקלי'. וה"פ כמה דאת אמר תמן בשקלי' אהא דתנן מעו' שנמלאו בין קינין לגוזלי עולה קרוב לקינין יפלו לקינין קרוב לגוזלי עולה יפלו לגוזלי עולה מחלה למחלה יפלו לגוזלי עולה וקשי' בשלמ' קרוב לגוזלי עולה ניחא דמדאוריית' אזלינן בתר קרוב אלא מחל' למחלה אמאי לגוזלי עולה וכי חטאת קריבה עולה מספק ומשני ר' חזקי' תנאי ב"ד הוא על המותרו' אפילו מותר חטאת יקריבו עולו' ה"נ תנאי ב"ד הוא שהספק יקרבו עולו' ה"ה ה"נ תנאי

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ו ממעילה ה"ג

סה ב מיי' פ"ד משקלים ה"ג ופ"ו מפסולי המוקדשין הלכה יח

סו ג מיי' שם

סז ד מיי' פ"ד משקלים ה"ט

מסורת הש"ס

קידושין נג ע"ב

(ת"כ פרשת ויקרא) שם נג

(שם)

(שקלים פ"ז הלכה ד) שם נס ע"א

רידב"ז

שולחן גבוה והגבוה משלם פרס לבעלים בעד שהזמין שולחן לגבוה ונמצא דעיקר השחיטה דנוג"ד הוא לערוך שולחן לגבוה רק דהגבוה נותן לו פרס בעד זה כמנה לדעת התוס' ז"ל דבכהן לעולם ממון גבוה הוא אפילו מחיים דהא עיקר זכיותם מחיים הוא בעד החלק שיש להם בחזה ושוק ואימתי בא להן הוא"ש הוא משולחן גבוה ע"כ גם בחיים הוא זוכה משולחן גבוה דכל עיקר זכייתו הוא משולחן גבוה אבל בעלים אפילו לאחר שחיטה ממונו דמעולם לא זכו בעלים משולחן גבוה דחלקו אינו צריך תנופה ועפ"ז יומתק הירושלמי הזה דהנה בקק"ל דאיכא גזה"כ דממון בעלים הוא וסתם כתב רחמנא מעל ב"ד לרבות קק"ל שהן ממונו ולא כתב שום חילוק בין מחיים בין לאחר שחיטה עכ"ז ס"ל דע"כ לא קאי רק אמחיים דדבר העולה על השולחן של גבוה בודאי ממון גבוה הוא וא"כ לפ"ז אם הבכור היה עולה על שולחן גבוה הוי אמרינן נמי דהא דכ"ר גבי בכור לא יפדה אבל נמכר דממון בעלים הוא היינו דווקא מחיים אבל בשעולה על שולחן גבוה בודאי ממון גבוה הוא אבל מכיון דבכור אינו עולה על שולחן גבוה דלא צריך הבשר תנופה גבי בכור ע"כ אין חילוק בין מחיים בין לאחר שחיטה וע"כ קאמרינן מ"ט דריב"פ בשם ריב"ל משום שנאמר ובשרם יהיה' לך כחזה התנופה וא"כ בכור מדמה רחמנא לדבר הצריך תנופה והוי כל

שנויי נוסחאות (פ"א) דעתה בד"ו דעתיה. (פ"ב) הקדש בד"ו המקדש. (פ"ג) דעתה בד"ו דעתיה. (פ"ד) דעתה בד"ו דעתיה. (פ"ה) דעתה בד"ו דעתיה. (פי"ג) וכמדתה בד"ו ליתא.

מסורת הש"ס

תנאי ב"ד הוא על האובדו' זכרי' שיקריבו עולו' ורבי יוסי פריך ואין זה מזיד בתמיה שהרי מחלל במזיד שלמי' על עולו' וא"ל רבי יעקב שכיון שתנאי ב"ד הוא אין כאן מזיד שעקרו שלמים מיני' וה"ל כאלו לא היה עליו שם שלמי' מעולם:

הלכה ט מתני' המקדש בערלה

קידושין נו ע"ב נדרים מז

וכו'. דכולהו איסורי הנאה נינהו: מקודשת. שאין הדמי' נתפסין באיסור: **גמ'** שאינו יוצא מידי איסורו בחייו. ע"י פדיון דלעולם בקדושתי' קאי עד שיומם: זה. פטר חמור שיוצא לחולין ע"י פדיון שה כדכתיב ופטר חמור תפדה בשה: לא כ"ש. שמקדשין בו את האשה: מה נפיק מן ביניהון. כלומר והו מאי איכא בין ר"ל לר"י: ר"ל אומר אינו פדוי. שהרי ממון בעלים לקדש בו את האשה הלכך צריכין דעת בעלים לפדותו: רי"א פדוי. דלאו ממון

בכורות יא

בעלים הוא: מתני' וכו'. כלומר רישא דברייתא סייעתא לר' לעזר וסיפא תיובתיה: משלם תשלומי כפל. ש"מ דממון בעלים: ה"ג

עין קידושין נח ע"ב

שאע"פ שאין לו בו עכשיו יש לו בו לאחר זמן. וה"פ אע"פ שעכשיו קודם הפדיון אסר לו בהנאה מ"מ כיון שהוא יכול לפדותו וליהנות בו לאחר זמן הלכך משלם תשלומי כפל והיינו דלא כר"ל דלדידיה גם עכשיו ממונו הוא: מתני'.

● ובכורות ט ע"ב

משנתינו קשיא לר"ל דתנן בפטר חמור אינה מקודשת: ומשני פתר לה. ר"ל מפרש למתני' דאיירי המקדש בפטר חמור לאחר עריפה דמודה ר"ש דאינה מקודשת: בתרתיי. כלומר ממה נפסק: אין בחיי. אם נאמר דפלוגתייהו דרבי שמעון ורבנן בפטר חמור חי קשיא מרבנן דאמרי אין מקדשין בו את האשה: אין לאחר עריפה. פליגי קשיא מר' שמעון דמתיר ואיהו דאמר דלאחר עריפה הכל מודים שאינו פדוי ואסור בהנאה: תיפתר. דפליגי כשמת הפטר חמור ולא נתערף: עריפה עריפה. מעגלה ערופה: עורפו וקוברו ואסור בהנאה. דכתיב וערפו שם שם תהא קבורתה: על דעתיה דר"ל ניחא. דאיצטרך גזרה שוה לאסרו בהנאה לאחר עריפה: לא כ"ש לאחר עריפה. וגז"ש למה לי: על דרבנן צריכה. לרבנן איצטרך גז"ש: אף עריפתו. מוציאו לחולין לכך איצטרך גז"ש לאסרו אחר עריפה: מצינו דבר וכו'. כך השיב ר"ש לחכמים והיכן מצינו דבר שהוא ופדיונו יוצאין לחולין שהרי אף השה שפודין בו הפטר חמור יוצא לחולין ויהא אסור בהנאה קודם הפדיון:

התיבון

תנאי בית דין הוא על האובדות שיקרבו עולות:

הלכה ח מתני' [א] *המקדש בערלה ובכלאי הכרם ובשור הנסקל

ובעגלה ערופה ובציפורי מצורע ובשיער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת: **גמ'** פטר חמור רבי לעזר אמר מקדשין בו את האשה רבי יוחנן אמר [ב] אין מקדשין בו את האשה. רבי אימי בשם רבי לעזר פטר חמור מקדשין בו את האשה מקל וחומר. מה אם הבכור שאינו מוציא מידי איסורין בחייו את אמר מקדשין בו את האשה זה שהוא מוציא מידי איסורין בחייו לא כל שכן. מה נפק מן ביניהון עבר ופדייו שלא מדעת הבעלים רבי לעזר אמר אינו פדוי רבי יוחנן אמר פדוי. מתניתא מסייעא לרבי לעזר ופליגא עלוי. מתניתא מסייעא לרבי לעזר [ג] *הגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל. וסופא פליגא עלוי. שאף על פי שאין לו בו עכשיו יש לו בו לאחר זמן. מתני' פליגא על רבי לעזר *פטר חמור אין מקדשין בו את האשה. פתר לה רבי לעזר לאחר עריפה דאמר רבי לעזר הכל מודין לאחר עריפה שאינו פדויי. פטר חמור אין מקדשין בו את האשה ורבי שמעון מתיר. הדא פליגא על רבי לעזר בתרתיי אין בחיי דפליגא עלוי מן רבנין אין לאחר עריפה פליגא עלוי מרבי שמעון. רבי חנינה בשם רבי יודן תיפתר שמת ור' שמעון מתיר. *ערפו אסור בהנייה עריפה עריפה מה עריפה שנאמר להלן עורפו וקוברו ואסור בהנייה. אף עריפה שנאמר כאן עורפו [ד] ואסור בהנייה. על דעתיה דרבי לעזר ניחא בחייו הוא מתיר צריך שיהא אסור על עריפה על דעתיה דרבי יוחנן. וקשיא בחייו הוא אסור לא כל שכן לאחר עריפה. אתא רבי יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן רבי זעירא בשם רבנין על דרבנין צריכה שלא תאמר הואיל והקישתה התורה עריפתו לפדיונו מה פדיונו יוצא לחולין אף עריפתו יוצא לחולין. מצינו דבר שהרמתו יוצא לחולין ואסור בהנייה.

התיבון

עין משפט נר מצוה

סח

א מיי' פ"ה מאיסות ביא' עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף כא כב

סט

ב מיי' שם סמ"ג שם

ע

ג מיי' פ"ב מגניבה ה"ג

עא

ד מיי' פי"ב מביכורים ה"ד טוש"ע יו"ד סי' שכא ס"מ

תנאי ב"ד הוא על האובדות שיקרבו עולות. כדאמרינן שם סוף פרק ו' כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה מותרין יקרבו עולות והכא נמי תנאי ב"ד על האובדות שיקרבו עולות:

הלכה ח מתני' המקדש בערל' כו'.

דכל הני אסורי הנאה נינהו ערלה דכתיב לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע: ובכלאי הכרם. דכתיב פן תקדש פן תוקד אש: ובשור הנסקל. דכתיב בי' ולא יאכל את בשרו: ובעגלה ערופה. דכתיב בה כפרה וכפר להם הדם כקדשים שאסורין בהנאה שהרי מועלין בהן: בציפורי מצורע. דתניא נאמר מכשיר ומכפר בפנים זהו אשמו וחטאתו של מצורע שהאשם מכשיר אותו לאכול בקדשים והחטאת מכפרו ושניהם נעשים בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ מכשיר לפורי מצורע שמכשירין אותו לבא אל תוך המחנה ומכפר זו עגלה ערופה שנאמר בה וכפר ושניהם נעשי' חוץ לעזרה מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה בו מכשיר כמכפר דתרוייהו קדשים נינהו ואסורים בהנאה אף מכשיר ומכפר האמורים בחוץ עשה בו מכשיר שהם לפורי מצורע כעגלה ערופה המכפר להיות אסורים בהנאה ומאימתי צפורי מצורע אסורים משעת השחיטה והצפור השחוטה בלבד היא שאסורה בהנאה ועגלה ערופה ירידתה אל נחל איתן אוסרתה: ובשער נזיר. דאמר קרא קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו גדולו פרע שער ראשו יהיה קדש: פטר חמור. דילפינן עריפה עריפה מעגלה ערופה דאפי' לאחר עריפה אסור בהנאה ומחיים נמי אסור בהנאה דהלכה כר' יהודה בבכורו' פ"ק: ובבשר בחלב. נאמר ג' פעמים לא תבשל א' לאיסור אכילה וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור בשול: וחולין שנשחטו בעזרה. דכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת ברחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר תלמוד לומר ואכלת מה שאתה זובח ברחוק מקום את אוכל ולא במה שאתה זובח בקרוב מקום ומדכתיב לכלב תשליכון אותו דרשינן איסור הנאה אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה: מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. שאין לך דבר שתופס את דמיו להיות כמוהו אלא הקדש ועכומ"ז ושביעית עכומ"ז דכתיב והיית חרם כמיהו כל מה שאתה מהווה ממנו הרי הוא כמוהו ושביעית שנאמר קדש היא תופסת דמיה כהקדש והוו עכומ"ז ושביעית ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין:

גמ' מקדשין בו את האשה. ולקמן פריך עליה ממתני': שאינו מוציא מידי איסורין בחייו. שאין לו פדיון מקדשין בו פטר חמור שיש לו פדיון בחייו לכ"ש שמקדשין בו: מה נפק מן ביניהון. עוד לדינא: עבר ופדייו. אחר שלא מדעת בעלים לר' אלעזר דאמר מקדשין בו האשה וממונא דבעלים הוא אינו פדוי כלומר שאין הפדיון שלו דלא מצי הכהן לזכוי לי' כיון דממון בעלים הוא והפדיון לבעלים: רבי יוחנן. דס"ל אין מקדשין בו דלאו ממון בעלים הוא פדוי הוא והפדיון שלו: מתניתא. ברייתא והובאה בפ"ק דבכורו' דף י"א מסייע לר' לעזר וסיפא פליגא עליה: משלם תשלומי כפל. לבעלים אלמא ממון בעלים הוא: וסופא. דברייתא פליגא עלוי דמסיים התם טעמא דמשלם שאף על פי שאין לו בו עכשיו לבעלים כלום יש לו בו לאחר זמן לאחר שיפדהו הלכך הוי ליה כאלו השתא דידיה אלמא כל זמן שלא פדאו לאו ברשות בעלים הוא: מתני'. משנתינו פליגא על ר' אלעזר דקתני אין מקדשין בו: הכל מודין. ר' יהודה ור"ש דפליגי בפ"ק דבכורות אם פטר חמור אסור בהנאה מחיים ורבי שמעון סבירא ליה דמותר הכל מודים לאחר עריפ' שאסור בהנאה ואינו יכול לפדותו שיהנה ממנו ומתני' לאחר עריפ' מיירי: הדא פליגא על ר' לעזר בתרתיי. כלומר בהדא מתרתי פליגא עליה וממה נפשך

אי מהני תנאי דלא כוותי': אין בחיי. אי דהברייתא מיירי במחיים וקאמרי רבנן דאין מקדשין בו א"כ דפליגא עלוי מן רבנן דהא אמר ר' אלעזר לעיל מחיים מקדשין בו דמוקי מתני' דהכא בלאחר עריפ': אין לאחר עריפה. מיירי ואפ"ה פליג ר' שמעון: פליגא עלוי מרבי שמעון. כלומר פליגא עליה ממה דאמר לעיל הכל מודים אפילו ר' שמעון דלאחר עריפ' אסור בהנאה והא קתני הכא ר' שמעון מתיר: ה"ג תיפתר שמת ור' שמעון מתיר ערפו אסור בהנייה כו' ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות. תיפתר להאי ברייתא דמיירי שמת הפטר חמור ובהא ר' שמעון מתיר אבל ערפו אסור בהנייה לד"ה דגמרי' גזרה שוה עריפה עריפה מעגלה ערופה: ופריך הש"ס על דעתיה דר' לעזר ניחא דאיצטריך גזרה שוה לאסרו אחר עריפה משום דבחייו הוא מתיר ולפיכך צריך ג"ש שיהא אסור אחר העריפה אלא דעתיה דרבי יוחנן דקאמר אפי' בחייו הוא אסור בהנאה וקשיא בחייו הוא אסור לאחר עריפה לכ"ש: על דרבנין צריכה. כלומר אפילו אליבא דרבנן דפליגי על ר' שמעון וס"ל דמחיים אסור בהנאה אפ"ה צריכה הג"ש: שלא תאמר כו'. דכתיב אם לא תפדה וערפתו ועריפה במקום פדייה עומדת ומה פדיונו יוצא להולין הוא ומותר בהנאה אף לאחר עריפה יוצא הוא לחולין שעריפתו מתירתו מהאיסור שנאסר מחיים והלכך איצטריך הג"ש דאפי' לאחר עריפה אסור בהנא': מצינו. וכי מצינו דבר שהרמתו כלומר פדיונו יוצא לחולין והוא אסור בהנאה מחיים:

התיבון

רידב"ז

כל בשר הבכור לאחר שחיטה וזריקה כמו חזה התנופה ממש וכמו שחזה התנופה לאחר שחיטה משולחן גבוה קא זכו כן נמי בכור וע"כ הוי בכור כמו דבר הצריך תנופה וע"ב הוי הנזה"כ דממון בעלים הוא רק מחיים אבל לאחר שחיטה הוי כמו דזוכה משולחן גבוה ע"כ לפ"ז קאי הסוגיא הזאת אפי' לתירוץ השני דילפינן קו"ש מן בכור דמחיים ממון בעלים הוא ומתניתין ר"מ הוא ואתא שפיר הכל בע"ה ועי' בתוס' הרי"ד ברפ"ק כנוס' מע"ש מבואר כל הסוגיא באורך עיי"ש:

ריב"ד

שנויי נוסחאות (ס"מ) שמת ור' שמעון מתיר ערפו אסור בהנייה נ"ו שמת ערפו אסור בהנייה ור"ש מתיר.

אמרי ברוך ד"ה אם אמר מקדשין וכו'. נ"ב מסכת מעשר שני פ"א מ"ב ויעוין שם מ"ש התוי"ט בשם הכמב"ם ד"ס הבטר מוכרין ט':

התיבון *הרי טבל טבול למעשר עני הרי הוא והרמתו יוצא לחולין. ואמר רבי בא בר הונא בשם רבי האוכל פירותיו טבולים למעשר עני חייב מיתה. רבנין דקיסרין בשם ר' ירמיה כך משיבין חכמים לר"ש מצינו דבר טעון פדיון מותר בהנייה. התיבון הרי בכור אדם טעון פדיון ומותר בהנייה. מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. רבי הגיי בשם רבי זעירה בשאין דמיהן. אמר ר' חנינה זאת אומרת א שאין מקדשין בגזילה:

הלכה ט מתני'

ב *המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות כהונה ג ובדמי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אף על פי ישראל: **גמ'** *רבי יוסי בן חנינה אמר ד אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה. מה טעמא דרבי יוסי בן חנינה °ואיש את קדשיו לו יהיו. מה עבד לה ר' יוחנן יתנם לכל מי שירצה. מתניתא הא פליגא על רבי יוסי בן חנינה *קונם כהנים ולויים נהנין לי ה יטלו על כרחו. פתר לה באומר אי אפשי ליתן מתנה כל עיקר. תדע לך שהוא כן דתנינן כהנים אילו לוים אילו נהנין לי יטלו אחרים. מתניתא פליגא על ר' יוחנן ו *האומר הילך סלע זו ותן בכור זה לבן בתי כהן. פתר לה ז ברוצה ליתנו לשני כהנים ובן בתו אחד מהן. והוא אומר לו הילך סלע זה ותן כולו לבן בתי כהן. בעון קומי רבי זעירה בהדא כהן לישראל אסור מה דרבי יוסי אמר לא אגיבון. רבי חזקיה בשם רבי אחא אכין אמר לון על דעתיה דרבי יוסי בן חנינה כהן לישראל למה הוא אסור ח לא מפני מראית העין. אף רבי יוחנן אית ליה ישראל לישראל אסור מפני מראית העין. ... דתני ט *הכהנים והלוים המסייעים בגרנות אין נותנין להן תרומה ולא מעשר ואם

סליק פירקא בס"ד

(פני משה)

התיבון. השיבו על זה דמאי קושיא הרי טבל הטבול למעשר עני הרי הוא והרמתו יוצא לחולין שאין בו קדושה ואמר ר' בא בשם רבי דטבל מעשר עני במיתה וה"נ אף על פי שפדיונו יוצא להולין מ"מ כל זמן שלא נפדה אסור בהנאה מהיים: כך משיבין חכמים לר' שמעון. דמתיר בהנאה מחיים וכי מלינו דבר שטעון פדיון ומותר בהנאה קודם פדיונו והשיבו ר' שמעון הרי בכור אדם טעון פדיון הוא ומותר בהנאה דלא נאסרה מעשה ידיו בהנאה קודם הפדיון דלא אשכחן בשום דוכתא דאסור הוא: בשאין דמיהן. כלומר שאין דמיהן נתפסין ונכנסין לאיסור תחתיהן: זאת אומרת שמקדשין בגזילה גרסינן. דמכיון שאינן דמי הערלה שהיא נשארת באיסורה ואין המעות נכנסין תחתיה הוו להו המעות גזל בידו וקתני מקודשת ש"מ מקדשין בגזילה וכהאי מ"ד דס"ל לעיל הלכה ח' דמקדשין בגזילה:

הלכה ט מתני' המקדש בתרומות. תרומה גדולה ותרומות מעשר: ובמעשרות. מעשר ראשון ומעשר עני: ובמתנות. הזרוע והלחיים והקיבה: ובמי חטאת. במי אפר חטאת שראוים למכרם לטמאים ליקח מהם שכר הבאה ומילוי המים אבל שכר הזאה וקידוש והוא נתינת האפר במים אסור. ואפשר דנוסחא דהכא בדמי חטאת נמי אין לשבש ובדמים שקיבל בעד שכר הבאת ומילוי המים: אע"פ ישראל. כדמפרש בגמרא דה"ק אפי' ישראל שנפלו לו תרומות ומתנות משל אבי אמו כהן שזוכה בהם ויכול הוא למכרם לכהנים ואם קדש בהם אשה מקודשת והא מלתא דפשיטא היא ומוקי לה בבבלי אפי' נפלו לו טבלים שעדיין לא הורמו הואיל ומורישו כהן הי' ועומד להרימם והתרומות שלו והילכך זה הישראל שירש אותו נמי יפרים מהם התרומה והיא שלו למכרה לכהנים וקמ"ל דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי:

גמ' רבי יוסי בן חנינא. סוגיא זו כתובה בפרק בתרא דנדרים וגרסינן הכא ורבי יוחנן אמר אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה כמו התם ושם פירשתי וע"ש:

(קרבן העדה)

התיבון. השיבו הרי טבל תבואה שלא הופרש ממנה מעשר עני שלאחר שהופרש ממנה מעשר עני שניהן יוצאין לחולין ואפ"ה האוכל ממנה קודם שהפריש מעשר עני חייב מיתה וכדא"ר בא וכו': ומותר בהנאה. קודם שנפדה: התיבון. השיב תורה אור רבי שמעון הרי בכור אדם וכו': בשאין דמיהן. הא דתנן מכרן וקידש בדמיהן לא איירי בדמים ראשונים שמכרם אלא איירי שהחליפן וה"ל חליפי חליפין ושרי דדמיהן עצמן אסורים וה"ל כמקדש באיסורי הנאה: זאת אומרת שאין מקדשין בגזלה. דאל"כ ה"ל למוקמי מתני' בדמיהן ממש והא דמקודשת לפי שהדמים הם גזל בידו דהא לית להו דמי ולא הוה כמקדש באיסורי הנאה אלא ודאי דס"ל לר' זעירא שאין מקדשין בגזלה:

הלכה י מתני' ובמתנות כהונה. הזרוע והלחיים והקיבה: אע"פ ישראל. בגמרא מפרש:

גמ' ה"ג ריב"ח אמר אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה ר' יוחנן אמר אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה מ"ט וכו' כ"ה בנדרים. וה"פ אדם נותן מעשרותיו לכהן בשכר שיעשה לו טובת הנא': ואיש את קדשיו לו יהי'. למאי הא צריך ליתנם לכהן אלא שיהי' גם לו הנאה מהם: יתנם לכל מי שירצה. לענין זה הם שלו ליתן לכל כהן שירצה אבל לא שיהיה לו הנאה: מתני'. דנדרי' פ' בתרא קשיא לריב"ח דתנן האומר קונם כהני' ולוי' נהנין לי יטלו תרומותיו ומעשרותיו בע"כ ש"מ דטובת הנא' לאו ממון הוא דאל"כ כהני' שנאסרו בהנאתו איך יטלו מעשרותיו: ומשני פתר לה. מפרש למתני' באומר איי רוצה ליתן תרומות ומעשרות כל עיקר א"כ אין לו בהן טובת הנאה כלל הלכך נוטלין בע"כ: יטלו אחרים. אבל הכי לא ש"מ דטובת הנאה ממון וליכא איירי בשאינו רוצה ליתן כלל: ה"ג אומר הוא הילך וכו'. וה"פ אומר ישראל זה לישראל אחר שיש לו בכור הילך סלע זו וכו' ש"מ דמותר ליתן קדשיו בטובת הנאה: ומשני פתר לה. דאיירי בשרצה ליתן המחצה לבן בתו כהן ונותן לו הסלע שלא יתן המותר לכהן שני ואין זה כנוטל שכר מנתינת קדשיו שהרי עיקר שכרו שלא יתן קדשיו לכהן השני ולכך מוקי לי' בשרצה ליתנו לשני כהני' ובן בתו אחד מהן שיודע בודאי שאם לא יתנו לכהן השני שיתן כולו לבן בתו: כהדא כהן לישראל אסור. דבסיפא דהך ברייתא תניא אם הי' כהן לכהן אסור פירוש אם הי' כהן נותן סלע לישראל שיתנו לכהן אחר קרובו אסור וקשי' ליה אם בכה"ג איירי שנותן לו הסלע שלא יתננו לכהן אחר אף בכהן שרי בשלמ' כשנותן סלע שיתנו לבן בתו הלכך לכהן אסור כיון דלדידי' חזי' ה"ל ככהן המסייע בבית הגרנות אבל אם נותן לו שלא יתן לכהן אחר אמאי אסור לכהן: ה"ג מה ר"י אמר וכ"ה בנדרי'. וה"פ ותו הך סיפא אף לרבי יוסי בר חנינא קשי' אמאי אסור לכהן: ולא אגיבון. ולא השיבן ר"ז על קושייתם: אכין. הכי אמר להו ר"ז דע"כ צריכין לתרץ סיפא דברייתא אליבא דריב"ח דלכך כהן לישראל אסור שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות א"כ אף לר"י כהן לישראל אסור אפילו נותן לו שלא יתן משום מראית העין שנרא' ככהן המסייע בבית הגרנות: ה"ג אף ר"י אית ליה כהן לישראל אסור וכו': ועוד מן הדא. מברייתא זו נמי שמעינן שכהן המסייע אסור ליתן לו מתנות מפני שנראה כנוטל לו מתנותיו: המסייעי' בגרנות. לדוש ולזרות: ואם

(עין משפט נר מצוה)

עב
א מיי' פ"ה מאישות טוש"ע אה"ע סי' כח ספיף א

עג
ב מיי' שם הלכה ס

עד
ג מיי' שם הלכה ג

עה
ד מיי' פי"ב מתרומות ה"כ

עו
ה מיי' פ"ז מנדרים ה' ... סמ"ג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכז ספיף ג

עז
ו מיי' פי"ב מתרומות הלכה כ כא

עח
ח ט מיי' שם הלכה יח ופ"א מבכורות הי"ד

(מסורת הש"ס)

ירושלמי דמאי

קידושין ס וב"ג

ודמאי פ"ו ה"ג נדרים פי"א ה"ג)

נדרים פג פ"ב

בכורות כו פ"א

בס תוספתא דמאי פ"ס

רידב"ז

ריב"ח אמר אדם נותן מעשרותיו בט"ה כו' הסוגיא הזו מתוקנת גרסתה במס' דמאי פ"ו עיי"ש וה"פ דר"י ס"ל דאסור לישראל ליטול דמים בעד ט"ה וריב"ח ס"ל דמותר ופריך מתניתא פליגא על ר"י אומר הילך סלע זו ותן לבן בתי כהן א"כ מוכח דמותר ליטול דמים בעד ט"ה ומשני ברוצה ליתן לשנים ובן בתו אחד מהן בזה לא שייך ט"ה דהא בלא"ה הי' נותן לו בעון קומי ר"ז בהדא כהן לישראל ר"ח בשם ר"מ הכין אמר לו ע"ד דריב"ח כהן לישראל למה הוא אסיר לא מפני מראית עין פי' דלמה אסור לכהן ליתן לישראל סלע שיתן לכהן אחר לא מפני מראית העין אפילו דישראל מותר ליתן לישראל סלע בעד שיתן לכהן אליבא דריב"ח מ"מ כהן לישראל אסור ליתן בעד כהן אחר כדאיתא במס' בכורות דף כ"ז כיון דלדידיה חזו מחזי כמסייעא עיי"ש בפרש"י ז"ל אף ר"י א"ל מפני מראית העין ולעולם מיירי בשרוצה ליתן לשנים ואז מותר אליבא דר"י ואין להקשות א"כ אף כהן מותר באופן זה בעד עצמו משום דכמו דלריב"ח דמותר בכל אופנים בישראל לישראל בעד כהן מ"מ כהן לישראל בעד כהן אחר אסור כמו כן גר"י דישראל לישראל מותר באופן זה ברוצה ליתן לשנים מ"מ הכהן עצמו אסור מפני מראית העין דהא הגם דלא מלינו בשום מקום לר"י איסור דמראית העין בכהן דהא לדידי' מדאורייתא אין נותנין מעשרותיו בט"ה מ"מ אית ליה מראית העין כמו לריב"ח דאדם נותן מעשרותיו בט"ה מ"מ הכהן עצמו אסור משום דאית לי' לר"י נמי מראית העין וע"ז מקשה אר"י בר"כ חילול קדשים יש כאן ותימר מפני מראית העין פי' דר"י בר"ב מתמה דלמה צריך כלל למראית עין דפשיטא דבכהן עצמו יש כאן חילול קדשים אפילו ברוצה ליתן לשנים דנפקא לן מדאורייתא:

מהו ריב"ח אמר פי' דס"ל דלר' יוחנן דס"ל אין אדם נותן מעשריתיו בט"ה הוא מדרבנן מפני מראית העין היינו משום דבכהן כה"ג אסור מן התורה שיתן כהן ממון לישראל שיתן לו המעשרות וע"כ בישראל כה"ג אסור מדרבנן מפני מראית העין אבל לר"י ב"ח דס"ל דבישראל ליכא איסור דמראית העין והוא משום דס"ל דבכהן גופי' אין אסור מן התורה-אלא מפני מראית העין א"כ ברוצה ליתן לשנים דליכא מראית עין מותר אליבא דר"י בר"ח גם בכהן מישראל כה"ג [אבל לר"י פשיטא דבכהן מישראל אפילו ברוצה ליתן לשנים דהא אסור מן התורה ולא משום מראית עין] או דילמא דאף ר"י בר"ח ס"ל דכהן מישראל אסור מן התורה מפני חילול קדשים וע"כ אפילו ברוצה ליתן לשנים אסור ג"כ ולא אגיבון לא השיב להם. ר' חזקי' בשם ר' אחא הכין אמר

שנויי נוסחאות (ס"ב) בר הונא בד"ו רב הונא. (פי"ז) הא בד"ו תא.

אמרי ברוך

ד"ה ומשני פתר לה. נכתב נלדו לא כן ממבואר מדברי הרמב"ם פ' י"ב מהלכות תרומות דין כ"א:

חתם סופר

ריב"ח אמר אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה וכו' ור' יוחנן פליג ושניהם מקרא אחד דרשו ואיש את קדשיו לו יהיה ומסיק דאפילו לר"י מכל מקום מותר למכרה לישראל ליתנה לבן בתו כהן כשירצו שבעלים לתנו לכהן בלא"ה. ופי' פלוגתתם נ"ל דריב"ח סבירא ליה דטובת הנאה בעלמא לא הוה ממון ולא שייך על זה לו יהיה דאיך שייך לו יהיה ואין לו בה אלא טובת הנאה בעלמא שאינו ממון. אע"כ קרא אתא לומר שאינו מחוייב אלא להפריש תרומה ומעשרותיו ואחר שכבר הפרישם יניחנה עד שיבוא כהן או לוי ויתן לו שווים טובת הנאה נהי דאינו רשאי למוכרו ממש דאם כן אין כאן נתינה מכל מקום על בל תאחר אינו עובר עד שיבוא א' שירצה ליתן לו שווים טובת הנאה שהיא שוה עפ"י אומד ואם אח"כ מעכבה עובר על בל תאחר אבל קודם לזה אינו מחוייב ליתנה כלל כי התורה זכתה לו בטובת הנאה ממש שיהיה שלו אבל ר"י ס"ל שמחוייב ליתנם ואם מעכבה עובר אבל תאחר. אמנם אחר שכבר הסכימה דעתו ליתנו למי שמזדמן אם יבוא אחד ויפייסנו או יתן לו ממון בטובת הנאה שיתנה לבן בתו הרשות בידו וע"ז שייך נמי לו יהיה. או דס"ל לר"י טובת הנאה כי האי הוה ממון או אפילו דלא הוה ממון מכל מקום שייך ביה לו יהיה אע"ג דלא הוה ממון וקיימא לן כר' יוחנן. ובירושלמי פריך מרישא דמתני'. דנדרים אמאי יטלו בע"כ ומשני כתי' הש"ס דבבלי דשוייה עפרא בעלמא דאם לא תאמר הכי תקשי לך סיפא ארישא. וקשה דה"נ כ"ל להקשות מסיפא אר' יוחנן. אע"כ כמ"ש ומסיפא אר"י לק"מ דאפשר דס"ל טובת הנאה ממון ואדרבא הכי ניחא טפי דשייך שפיר לשון לו יהיה וק"ל ועי' לשון הירושלמי בדמאי פ"ו:

ואם נתן הרי זה חילל. °ולא יחללו את קדשי בני ישראל והן מחללין אותן. יותר מיכן אמרו תרומותן אינן תרומה מעשרותן אינן מעשרות והקדישן אינן הקדש ועליהן אמר הכתוב °ראשיה בשוחד ישפטו וכהניה במחיר יורו וגו'. והמקום מביא עליהם שלש פורעניות. הדא היא דכתיב °לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה והר הבית לבמות יער. מתניתא פליגא על רבי יוחנן המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות ובמי חטאת הרי זו מקודשת אף על פי ישראל [א] פתר לה בתרומות שנפלה לו משל אבי אמו כהן:

הדרן עלך האיש מקדש

הלכה א מתני' [ב] *האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך

וקידשה לעצמו מקודשת לשני [ג] וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני בת ישראל לכהן תאכל בתרומה [ד] מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה: **גמ'** *תני הרי זה זריז ונשכר ונקנה המקח [ה] אלא שנהג מנהג רמיות. אף למידת הדין כן. האומר לחבירו צא וקח לי מקח פלוני והלך ולקחו לעצמו הרי זה זריז ונשכר [ו] ונקנה המקח אלא שנהג מנהג רמיות. רבי זעירא [ז] מיקל להון דחמי לחבריה זבין זבינא ומעלה ליה עלוי. אמר רבי אבון בשם רבי זעירא [ח] אף לעושה עלוי חבילה רבנין קריי עלוי °למס מרעהו חסד ויראת שדי יעזוב. [ט] לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון השני כאומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני והיא כאומרת לראשון קידשתני והוא אומר לא קידשתיך אמרה איני יודעת חזקה לשני. הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון. אמרה איני יודעת שניהן נותנין גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס.

לפיכך

קרבן העדה

ואם כתן ה"ז חילל. ועליהן הכתוב אומר ולא יחלל וגו' משמע שהן מחללין אותן אף על פי שנותנן לכהנים והייני בכה"ג בשנותנן לכהן המסייע בבית הגרנות: וכהניה במחיר. שהן מסייעין בבית הגרנות משביעין אותן ונותנין להן המתנות וקדרים יורו כמו רוה מלשון הורה אור למען ספות הרוה את הצמאה: ג' פורענות. שדה תחרש ועיין תהי' ולבמות יער נגד ג' עבירות דקחשיב ראשיה בשחד ישפטו וכהני' במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ויש לכוין הפורענות שהן מדה כנגד מדה: אע"פ ישראל. וקס"ד אע"פ שאין לו ולא בכל אלא אלא טובת הנאה מיקדשא בהן ש"מ טובת הנאה ממון: ומשני פתר לה. תפרש למתני' בישראל שנפלה לו תרומה מאבי אמו הכהן. וכן מעשר שנפל לו מאבי אמו הלוי שהן שלו ורשות בידו למכרם לכהן וללוי והדמים שלו:

הדרן עלך פ' האיש מקדש

הלכה א מתני' האומר לחבירו וכו' והלך וקדשה לעצמה. נקט והלך לישנא דקרא אשר לא הלך בעצת רשעים ואשמועינן אע"פ שמקודשת מ"מ מנהג רמאות הוא: ובא אחר וכו' מקודשת לשני. ויכול לכונסה אפי' בתוך שלשים יום: בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. בגמרא מפרש: מקודשת ואינה מקודשת. לשניהם דאסורה לשניהם אא"כ נתן האחד גט ולאדם אחר אסורה עד שיתנו שניהם גט: בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה. שמא אינן קידושין ובת כהן לישראל נמי לא תאכל בתרומת בית אביה שמא הוו קידושין וזר פוסל בקידושין את בת כהן מן התרומה: **גמ'** תני הרי זה זריז ונשכר. ואיירי בשאין לו אשה ובנים לכך נקרא זריז דלא עביד איסורא ומקיים מצות פריה ורביה ונשכר שיש לו אשה דעבדה ליה צרכיו: אף למדת הדין כן. כלומר לאו לענין איסור והיתר לחוד הדין כן אלא אף בדיני ממונות כן הדין וכדמסיק: הרי זה זריז. שהוא עוסק בדרך ארץ ומלוה היא כמ"ש בש"ב או"ח סס"י רמ"ח ונשכר בממון: רבי זעירא. מקלל לאותן שרואין שחבירו רוצה ליקח דבר מן השוק ומייקר השער ואומר שירבה בשכר ומתוך כך גם חבירו צריך להרבות במכר: אף לעושה עליו חבילה. שעושה קשר עם שאר מוכרים שלא למכור לאיש פלוני חפצים הצריכים לו אלא כשער היוקר: למס מרעהו חסד. מי שמונע מרעהו החסד שהיה לו לעשות עמו כגון זה שלא היה לו להעלותו בדמים: למס. כמו ונמס: ויראת שדי יעזוב. הרי זה פורק יראת שמים: לא הוחזק השליח בעדים. שלא עשה הראשון השליח בעדים: הוא אומר. השליח אומר שאמר לה בשעת הקידושין שלעצמו מקדשה והאשה אומרת לראשון ששלחו נתקדשתי ויש כאן עדים שראו הקידושין אבל אינן זוכרים למי נתקדשה: השני. השליח שהוא כאומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני דתנן לקמן בפרקין שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו: והיא כאומרת וכו'. דתנן התם היא אסורה בקרוביו והוא מותר בקרובותיה וה"נ היא צריכה גט מהראשון ואסורה לקרוביו והראשון מותר בקרובותיה: אמרה איני יודע. למי נתקדשתי אם למשלח או לשליח: חזקה לשני. דכיון שלא נעשה השליח בעדים אף על פי שהא"ל שהוא שלוחו של פלוני מכל מקום לא סמכא דעתה אראשון שאינו כאן וסתמא לשני: חזקה לראשון. שהיא סומכת על השליחות הלכך הראשון אסור בקרובותיה שהרי נעשה השליחות בעדים: שניהם נותנים גט. דחוששין שמא סמכא דעתה על השליחות כיון שנעשה בעדים מיהו אף לשני חוששין הואיל והוא היה כאן י"ל סמכא דעתה טפי עליו מעל המשלח:

לפיכך

פני משה

הלכה א מתני' האומר לחבירו. ולא תנן האומר לשלוחו לאשמועינן דאף על גב דלא עשאו שליח מתחלה לכך אלא שאמר לו קדש לי אשה פלונית אם קדשה לעצמו רמאי הוי כדאמרינן בגמרא והלך דקתני שנהג מנהג רמאות: ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת לשני. דבשעה שקידשה לא היתה עדיין מקודשת לראשון ותפסו בה קידושי שני: בת ישראל לכהן תאכל בתרום'. דלא תימא דכי אמרי' מקודשת לשני הני מילי לחומרא בלבד קא משמע לן דמקודשת לשני לגמרי ואין חוששין לקידושי ראשון כלל: מעכשיו ולאחר ל' יום. מספקא לן אי תנאה הוה הא דקאמר ולאחר ל' יום או חזרה הוה והלכך מקודשת ואינה מקודשת וצריכה גט מתרוייהו: בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה. שמא הוו קדושין וזר פוסל בקדושין את בת כהן מן התרומה: **גמ'** ונקנה המקח. כלומר שהיא מקודשת לו אלא שנהג מנהג רמיות והיינו דקתני והלך שהלך ברמאות: אף למידת הדין כן. לענין מקח וממכר נמי כן אם לקחו לעצמו הרי זה זריז ונשכר אלא דרמאי הוי: מיקל להון. היה מקלל להן למי שראה חבירו עומד על המקח והוא מעלה עליו בדמים: אף לעושה עלוי חבילה. שמטריח עצמו על החבילה לזכות בה מן ההפקר וקדם זה ונטלה: רבנין קרוי עלוי. המקרא הזה למס מרעהו חסד שהוא נוטל מרעהו החסד והזכות שאנה לידו וכתיב ויראת שדי יעזוב שנקרא רשע: לא הוחזק השליח בעדים. מי ששלח שליח לקדש לו אשה ולא עשאו אותו לשליח בעדים: הוא אומר לעצמי קדשתי. כגון שאמר לה בתחלה לשם המשלח ולאחר שעה קדשה סתם הוא אומר לעצמי נתכוונתי והיא אומרת לראשון המשלח נתכוונתי: השני כאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני. דתנן לקמן בפרקין הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו: והיא כאומרת לראשון. כלומר ודינה עם הראשון כאומרת לאחד קדשתני והוא אומר לא קדשתיך ואסורה בקרובי הראשון והוא מותר בקרובותיה: אמרה איני יודעת חזקה לשני. וטעמא דכשלא הוחזק השליח בעדים אמרינן מסתמא אין האשה רוצה להתקדש לראשון דהוא אינו כאן ושליחותו אינו מוחזק והלכך כשאמר' איני יודעת חזקה לשני נתקדשה: הוחזק השליח בעדים. בהא היא סומכת על שליחותו ואפילו הוא מכחישה חזקה לראשון נתקדשה: אמרה איני יודעת. חוששין נמי לראשון ושניהן נותנין גט:

לפיכך

עין משפט נר מצוה

עט
א מיי' פ"ט מאישות הי"ז
א
ב מיי' פ"ט מאי"ת סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ט
ב
ג מיי' פ"ז שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' מ סעיף ב
ג
ד שם סעיף ב
ד
ה מיי' פ"ט שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' לח סעיף ט
ה
ו מיי' פ"ז ממכירה סמ"ב עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קצא סעיף ב
ו
ז ח מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רלז סעיף א
ז
ט מיי' פ"ט מאישות הלכה יח סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף טו

מסורת הש"ס

קידושין נח ע"ב
שם ותוספתא ליבמות פ"ד

רידב"ז

אמר ע"ד דר"י בר"ח כהן מישראל למה הוא אסור לא מפני מראית עין אוף ר' יוחנן אית ליה ישראל מישראל אסור מפני מראית עין. וא"כ כשם דמותר לר"י בישראל מישראל בשרוצה ליתן לשנים כמו כן מותר לר"י בר"ח בשרוצה ליתן לשנים אפילו בכהן מישראל. וע"ז אמר ר"י בר"ח דז"א דחילול קדשים יש כאן ותימר מפני מראית עין פי' דע"כ בכהן מישראל לכ"ע הוא מן התורה בין לר"י ובין לר"י בר"ח ועוד מן הדא מוכח דכהן מישראל אינו מפני מראית עין אלא מן התורה דהא תני הכהנים והלוים המסייעים בבית הגרנות אין להם לא תרומה כו' והא התם לא קירוב לו ממון רק סיוע בעלמא וליכא בוס מראית עין ואפ"ה אסור ע"כ דהוא לאו משום מראית עין אלא מן התורה כדמסיק ואם נתן חילול שנאמר ולא יחללו את קדשי ב"י כו':

לפיכך

שנויי נוסחאות (כ"ג) במעש־ותן כד"ו ומעשרותן. (ס"ז) עיים נמקרא „עיין".

אמרי ברוך יות־ עיכן אמכו וכו'. כ"ב במסכת בכורות דף כ"ו ע"ב איתא ובקשו חכמים לקונסן ולסות מפיגין פליכן פרוטס מתלס ותפני מה לא קנסוס דלתא אתי לאפרוטי מן הספור על הסיוב ע"כ:

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ז מאישות הי"ח טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ב
ט
ב מיי' פ"ו מערכין ה"ט
י
ג מיי' פ"ו פס הלכה יב

לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירשה א חלו עליה קידושי ראשון לאחר שלשים יום מת לאחר שלשים ולא גירש לא חלו עליה קידושי הראשון. הדא דתני רבי חייה כל תנאי שנתקיים אף על פי שבטל לאחר מיכן הרי זו מקודשת. וכל תנאי שבטל בשעת קידושין אף על פי שנתקיים לאחר מיכן אינה מקודשת. רבי אבהו בשם ר' יוחנן ב *הרי זו עולה לאחר שלשים יום ומכרה בתוך שלשים יום הרי זו מכורה והקדישה הקדש חזר ולקחה בתוך שלשים יום חל עליה הקדש עולה לאחר שלשים לא חל עליה הקדש עולה לא דמייא עולה לאשה. מה דמייא אשה לעולה. א"ר חייה בר אדא תיפתר שמת השני והוה ליה אח מכיון שהיא זקוקה לייבום לא חלו עליה קידושי הראשון. מה דמייא עולה לאשה. אמר ר' מתניה תיפתר שהקדישה לבעלת מום קבוע. ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירא תמן את אמר ג *אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט. והכא את אמר הכין. א"ל תמן באומר מכבר. ברם הכא באומר לאחר שלשים יום. רבי אבהו בשם רבי יוחנן הרי זו עולה לאחר שלשים יום כל שלשים יום הרי זו עולה. לאחר שלשים יום יצאת לחולין מאיליה. מעילתה מה היא רבי יוחנן אמר מעילתה ברורה. רבי זעירא רבי הילא תריהון אמרין מעילתה

פני משה

לפיכך אם מת השני. אמתני' קאי וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום ובא אחר וקדשה בתוך ל' יום מקודשת לשני ומדלא קתני והיא' מקודשת לראשון ש"מ דלא פקעו קידושי הראשון לגמרי ולפיכך אם מת השני או גירשה בתוך שלשים יום חלו עליה קידושי ראשון לאחר ל' יום: מת לאחר ל' ולא גירש. מקודם לא חלו עליה קידושי הראשון אפי' לאחר מכאן שבשעה שהיו ראוין קידושי הראשון לחול עדיין הי' השני קיים: הדא דתני ר' חייא. דהכל הולך אחר שעה שהקידושין ראוין להיות חלין וכל תנאי שנתקיים באותו שעה מקודשת וכל תנאי שבטל בשעת קידושין בשע' שראוין לחול אע"פ שראוין להתקיים לאחר מיכאן אינה מקודשת הלכך אם מת לאחר ל' שוב אין קדושי הראשון חלין: ומכרה בתוך ל' יום ה"ז מכורה. דעדיין אינו חל עליו שם עולה וכן אם הקדישה בתוך ל' להקדש אחר הקדש: חזר ולקחה. מן הלוקח בתוך ל' יום חל עליה הקדש עולה דבשעה שהוא ראוי לחול ברשותו הוא: לאחר ל' יום. לקחה ממנו לאחר ל' לא חל עליה הקדש עולה: לא דמיא עולה לאשה. בהא שהרי באשה אם מת השני או גירשה בתוך ל' חלו קידושי הראשון ממילא כשיבא לאחר שלשים ואף על פי שלא הזר וקדשה בתוך ל' ובעולה דוקא שחזרה ולקחה בתוך ל' שחזר לרשותו קודם שיבא השעה שראוי להיות חל עליו שם הקדש עולה וטעמא דלא דמי עולה לאשה בהא מפרש לקמן דלא מצינו אשה יוצאה בלא גט ומצינו הקדש יוצא בלא פדיון: מה דמיא אשה לעילה. ושואל הש"ס ובהי גוונא מצינו דדמיא אשה לעולה ממש בהא שלא יהו חלין קדושי הראשון לאחר ל' אפילו מת השני בתוך ל': תיפתר שמת השני והוה ליה אח. שעכשיו זקוקה היא לו ליבום ובהא לא הלו קדושי הראשון לעולם שהרי לא יצתה מרשות השני וזקוקה ועומדת היא מהמת קידושין שלו וכמ"ד אין קדושין תופסין ביבמה: מה דמיא עולה לאשה. ובהי גוונא מצינו דבעולה נמי חל עליה הקדש לאחר ל' אע"פ שמכרה לאחר בתוך ל' ולא הזר ולקחה ממנו: תיפתר שהקדישה לבעלת מום קבוע. שמתחלה לא חל עליה קדושת הגוף אלא לדמים הוא שהקדישה ואותן דמים חייב הוא לעולם אפילו מכרה לאחר דהשתא לא איכפת לן אם הוא ברשותו או ברשות אחר שהרי אין ההקדש חל על גופה: תמן. בפ"ק אתה אומר אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט שאם אמר הקדש על שום דבר אינו יכול להזור בו והכא את אמר הכין דלאחר ל' לא חל עליה הקדש עולה אם מכרה אע"פ שחזר ולקחה לאחר ל': תמן באומר מכבר. באומר מעכשיו יהא חל ההקדש אי נמי דאמר סתם ולא קבע זמן שבאמירתו חל עליה הקדש מיד: ברם הכא באומר. שההקדש לא יחול עד לאחר ל' וכיון שמכרה בתוך ל' יצאת מרשותו ושוב לא חל הקדש אע"פ שחזר ולקחה: הרי זו עולה ל' יום. שלא הקדיש אותה אלא לל' יום כל ל' יום ה"ז עולה ואינו יכול לשנות' לקדושה אחרת ולאחר ל' יוצאת לחולין מאיליה ואע"ג דקדושת הגוף הוא ס"ל דפקעה בכדי: מעילתה מה היא. בתוך אלו ל' יום אם מעל בה מהו: מעילתה ברורה. חייב עליה קרבן מעילה ודאי כל ל' יום:
מעילתה

קרבן העדה

לפיכך וכו'. אמתני' קאי דתנן וכן האומר לאשה וכו' מקודשת לשני וקאמר לפיכך אם מת השני בתוך שלשים חלו קידושי הראשון עליה לאחר שלשים יום דאמרינן שלא היה דעתה לחזור מקידושי הראשון לגמרי אלא אם אפשר להם לחול יהיו קידושיו קידושין: ולא גירש. פי' ולא גירש תוך שלשים יום וגירסת הרא"ש או גירש לאחר שלשים יום: לא חלו עליה קידושי הראשון. כיון שבשעה שבאו קידושי הראשון לחול מצאו אותה אשת איש והרי זה כמי שקידש אשת איש שאין קידושין תופסין בה: הדא דתני ר"ח. הא דאמרי' דאם מת תוך שלשים מקודשת לראשון אתיא כדתני ר"ח: כל תנאי. שבשעה שהתנה היה יכול להתקיים כגון זה שבשעת הקידושין היה אפשר להתקיים אע"פ שבטל אח"כ ע"י קידושי השני אם חזר ונתקיים ע"י מיתת השני ה"ז מקודשת לראשון: וכל תנאי שבטל בשעת הקידושין. כגון שהתנה על מנת שישא אחיו את אחותה ובאותה שעה כבר נשא אחיו אחת מאחותיה: אע"פ שנתקיים וכו'. כגון שמתה אחותה הנשואה לו ונשאה השנייה אפ"ה אינה מקודשת: ה"ג אמורא בשם ר' יוחנן ה"ז עולה וכו' וכ"ה גי' הרשב"א בחי' בנדרים פ"ג וכ"נ דהא ר' אבהו בשם ר"י לקמן פליג עליה וסובר דהקדש חל עליה מיד: ה"ז מכורה. דכל זמן שלא הגיע הזמן יכול לחזור בו: והקדישה הקדש. אם הקדישה לקרבן אחר כגון לשלמים תופסת והרי היא שלמים דחזרה היא: חל עליה הקדש עולה. שבשעה שבא ההקדש לחול אין כאן שום מעכב וכדאמרי' לעיל באשה: לאחר ל' יום. אם חזר ולקחה לאחר ל' יום לא חל עליה הקדש עולה שבשעה שבא ההקדש ראשון לחול לא היה שלו: ופריך לא דמיא עולה לאשה. דאמירה לגבוה אמירא דהויא כמסירה להדיוט וחשבינן ליה כזוכה מעתה אלא שמשייר בה גיזותיה וולדותיה של שלשים יום ולא מהני המכירה שמכר בתוך שלשים יום: מה דמיא. באיזה דבר שווה אשה לעולה דלא מהני המיתה של השני: לא חלו עליה קידושי הראשון. שאין קידושין תופסין ביבמה: מה דמיא עולה לאשה. באיזה דבר שוה עולה לאשה דאינו חל עליה הקדש מיד: שהקדישה בעלת מום קבוע. לאחר שלשים יום דכיון שלא הקדישה אלא לדמי לא אמירה מאשה ואם מכרה תוך שלשים מכורה: והכא את אמר הכין. דאם מכרה תוך שלשים יום מכורה והא דאמר האמורא בשם ר' יוחנן הוא דפריך: תמן באומר מכבר. אם אומר מעכשיו הוא דהוה כמסירה להדיוט אבל הכא באומר לאחר שלשים יום אף בהקדש יכול לחזור בו דאתי דבור ומבטל דבור: יצאתה לחולין מאיליה. בלא פדיון דאפי' קדושת הגוף פקעה בכדי: מעילתה מה היא. המועל בה תוך שלשים יום הוי כמועל בודאי הקדש וחייב באשם מעילות או לא הוי אלא כמועל בספק שהרי לאחר ל' יום לאו עולה היא: מעילתה ברורה. כודאי מועל הוא דאזלינן בתר השתא ועכשיו היא ודאי עולה:
מעילתה

מסורת הש"ס

ירושלמי מיד פא הלכה פ
(נעיל פ"ק)

רידב"ז

לפיכך אם מת השני או גירשה בתוך ל' יום כו' לאחר ל' יום כו' וכן מסיק ר' אבוה בשם ר' יוחנן הר"ז עולה לאחר ל' יום מכרה הר"ז מכורה הקדישה הקדש הזר ולקחה בתוך ל' יום הל עלה הקדש עולה לאחר ל' לא חל עלה הקדש עולה ונמצא דב' ענינים הללו קידושי אשה וקדושת קרבן הכל שוה בדין זה ממש ע"ז קאמר בגמ' דלא דמיא עולה לאשה דבב' דינים הללו לא דמי זל"ז אף דהדין שוה בשניהם דהמעשה השני' תפקיע מעשי הראשונה וכשנפסק מעשי השני' תחזור מעשי הראשונה למקומה ולא אמרינן כיון דאיפסיק איפסיק ואבל לא דמי זל"ז והוא כעין גריכותא בעלמא דלמה תנינן ב' פעמים משום דבאמת לא דמיא עולה לאשה דהא באשה הוי קידושין בשניהם וקדושת שניהם שוה דבין בראשון ובין בשני הוי קידושין גמורין ולא אלים כח הקידושין של ראשון משל שני משא"כ בהקדש לקדוה"ג לקרבן לאחר ל' ובתוך ל' מכר להדיוט אי הקדיש לבד"ה דאלים ההקדש הגוף דלאחר ל' מהמכירה דהדיוט או מהקדש דבד"ה דבתוך ל' דהא לשיטת הירושלמי בפ' הנזקין במס' גיטין דאף דבעלמא נזקין ומלוה בעדים נזקין קודם ואילו במלוה דהקדש ונזקין ההקדש קודם א"כ אלים כח ההקדש דלאחר ל' מהמכירה דבתוך ל' ונמצא דמקידשה השני בתוך ל' דמקודשת לשני ונפקע קידושי הראשון דלאחר ל' לא נשמע מכרה בתוך ל' או הקדיש לבד"ה דתיפקע ההקדש ראשון דלאחר ל' דאלים ממנה ומחזר ולקחה בתוך ל' דחל ההקדש עולה לא נשמע דאם מת או גירשה בתוך ל' דחל הקידושין מהראשון דלא אלים הראשון מן השני דקידושין דתרווי' שוין ויכול להיות כיון דפסק פסקי ומסיק מה דמיא אשה לעולה דיהא הקידושין מהראשון דלאחר ל' אלים מקידושי השני ואעפ"כ תפקיע הקידושין משני את קידושי הראשון ומה דמיא עולה לאשה שיהא כח שניהם שוין ואעפ"כ כשנפסק השני הוזרת הראשונה דלא פסקה השני לגמרי את הראשון ואזיל ומפרש מה דמיא אשה לעולה אר"ה בר אדא תיפתר שמת השני והוי לי' אח מכיון שהיא זקוקה ליבום לא הלו עליה קידושי הראשון דנמצא דזיקה דקלושה הרבה מקידושין דזיקה לאו ככנוסה דמיא ולאד מ"ד זיקה פקעה בכדי עי' במס' יבמות דף י"ז ע"ב ודף י"ח ע"א עיי"ש מ"מ מפקיע הזיקה קידושי הראשון ומה דמיא עולה לאשה דיהא כח שניהם שוה מ"מ כשפסק השני חוזר הראשון ולא אמרינן כיון דכח שניהם שוה כיון דפסקה פסקה א"ר מתני' תיפתר שהקדיש לבע"מ קבוע ולא הוי רק לדמי עולה לאחר ל' יום והקדישה לבד"ה בתוך ל' ונמצא דהשתא ב' קדושות שוין דתרווי' הוי קדושת דמים וז"ב פירוש האמיתי בע"ה ומאד קשה לי להבין פי' המפרשים ז"ל ובס' נו"י ז"ל כתב ומפרש ג' פירושים עיי"ש והפי' הנכון הוא כמו שכתבנו בפשיטות גמור ודוק:

ר"א בשם ר"י שור זה עילה ל' יום כל ל' יום עולה ולאחר ל' יום יוצאת לחולין מאיליה מעילתה מה היא ר"י אמר מעילתה ברורה ר"ז ר"ה תריהון אמרין מעילתה ספק עי' מה שבארנו בע"ה הסוגיא הזאת באר היטב בשו"ת הרידב"ז ס"כ והבאינו ראי' גמור' דלאחר ל' איתגלי למפרע דלא הי' הקדש עולה דאם לא יקריבנה ההקדש תוך ל' הוי שלו והולין מעכשיו והטעם דס"ל לר"י דמעילתה ברורה כתבנו שם דר"י אזיל לטעמי' במס' כתובות פ"ה עיי"ש ודוק:

מעילתה ספק. הרי את מקודשת לי שלשים יום הרי זו מקודשת. מה בין הקדש ומה בין אשה. מצינו הקדש יוצא בלא פדיון. ולא מצינו אשה יוצאה בלא גט. הן אשכחנן הקדש יוצא בלא פדיון כר"ש *דר"ש אמר נכנסין ולא נותנין ::מר רבי יוסי בי רבי בון תיפתר דברי הכל בשדה מקנה. הרי זו גיטה שלשים יום א אין זה גט כריתות. אמר רבי יצחק בר לעזר הדא דאת אמר מקודשת בשקידשה בכסף אבל אם קידשה בשטר הואיל ולא למדו כתב קידושין אלא מגירושין. מה בגירושין אינה מגורשת אף בקידושין אינה מקודשת. רבי אבהו בשם רבי יוחנן הרי זו עולה לאחר שלשים מכרה בתוך שלשים אינה מכורה. הקדישה לא קדשה. ליידא מילה א"ל לאחר שלשים לשייר לו גיזה ועבודה. תלוש מן הקרקע הזה שיקנה לך לאחר שלשים יום מכרו בתוך שלשים יום אינה מכור הקדישו לא קדש. ליידא מילה א"ל לאחר שלשים לשייר לו אבילת פירות. הילך סלע זה שתקנה לי שדך לאחר שלשים יום. מכרה בתוך שלשים אינה מכורה. ומה בינה לאשה אלא מכרה הרי זו מכורה. הילך כסף זה שיקנה לי עבדך לאחר שלשים. אית תניי תני הראשון ביום וביומיים ואית תניי תני השני ביום וביומיים. אית תניי תני ג *זה וזה אינו ביום וביומיים. אית תניי תני זה וזה ביום וביומיים. מאן דמר הראשון ביום וביומיים.

ומת

קרבן העדה

מסורת הש"ס

מעילתה ספק. שאם לא יקריבנה תוך ל' יום איגלאי מלתא למפרע דלא הויא עולה ואין מעילתה מעילה: ה"ז מקודשת. לעולם: ופריך מה. איכא בין הקדש לאשה דאמרת בהקדש דלאחר ל' יום יוצאת לחולין מאיליה: ומשני מצינו להקדש דמים שילא בלא פדיון. וכדמסיק הלכך אף קדושת הגוף כשהות לזמן כשעבר הזמן יוצא לחולין אבל לא מצינו אשה שיוצאה בלא גט לפיכך כיון שהיא מקודשת לשלשים יום שוב אינה יוצאת ממנה בלא גט: ופריך הן אשכחנן. והיכן מצינו שהקדש יוצא בלא פדיון: ומשני כר"ש. דתנן בערכין פ"ז המקדיש שדה אחוזה והגיע היובל ולא נגאלה רש"א הכהנים נכנסים לתוכה ואינן נותנין דמיה דא"ל לפדותה ורי"א צריכין ליתן דמיה לר"ש מיהת מצינו דהקדש יוצא בלא פדיון: תיפתר ד"ה. תפרש דאתיא ככ"ע ובשדה מקנה שאם הקדישה הלוקח חוזרת למוכר ביובל וא"צ לפדותה לדברי הכל דכתיב בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו: אין זה גט כריתות. דבעינן דבר הכורת בינו לבינה לעולם דכתיב וכתב לה ספר כריתות וזו אגידא ביה לאחר שלשים יום: הדא דאת אמר. הא דאמרי' אם קידשה לשלשים יום דמקודשת לעולם הייני דוקא בשקידשה בכסף אבל אם קידשה בשטר לשלשים יום אינה מקודשת לעולם שהרי לא למדו קידושי שטר אלא מגירושין דכתיב ויצאה והיתה מקיש הוי' ליציאה מה יציאה בשטר אף הוי' בשטר ואמרי' דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה בגירושין אם גירשה לשלשים יום אינה מגורשת כדאמרי' לעיל בסמוך אף קידושי שטר אם קידשה לשלשים יום אינה מקודשת: אינה מכורה. דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ומחמרינן בי' כמי דאע"ג דלא אמר מעכשיו כאומר מעכשיו הוא ולא מצי הדר בי': ליידא מילה. א"כ לאיזה דבר אמר לאחר שלשים יום כיון דלא מצי הדר בי': לשייר גיזה ועבודה. שיהא גיזה ועבודה שבתוך שלשים יום שלו: תלוש מן הקרקע הזה. האומר לחבירו תלוש מן הקרקע הזה דבר לקנותה במתנה בחזקה זו לאחר ל' יום ומכרה לאחר תוך ל' יום אינה מכורה אלא להראשון דסותן בעין יפה נותן וה"ל כאומ' מעכשיו כדאמרינן גבי מקדיש: הקדישה תוך ל' יום לא קדש. דה"ל כמקדיש דבר שאינו שלו: ליידא מילה. א"כ לאיזה דבר אמר שיקנה לאחר ל' יום כיון דיצאה מרשותו מיד: לשייר. לעצמו אכילת פירות מקרקע זו כל שלשים יום: מה בינה לאשה. דהא אשה לשדה דמיא ותנן במתני' אם בא אחר וקדשה תוך ל' יום מקודשת לשני ש"מ דיכול לחזור וה"ה במכירה דהא מוכר בעין רעה מוכר: שיקנה לי עבדך. עבד הכנעני: הראשון ישנו בדין יום או יומיים. אם הכהו תוך ל' יום הללו ולא מת תחת ידו אלא עמד חי יום או יומיים אינו נהרג דכתיב אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם אבל אם הכהו השני תוך ל' יום הללו שהיה בבית הראשון אינו בדין יום או יומיים ונהרג עליו אם מת מחולי זה אפילו לסוף שלשה שנים דעבד כנעני כישראל לכל דבריו דגמר לה לה מאשה:

ומת

פני משה

עין משפט נר מצוה

יא

א מיי' פ"ט מגירושין ה"ט

יב

ב מיי' פ"ב מכירה הל"ז

מעילתה ספק. דס"ל הואיל ולא הקדישה אלא לשלשים ולאחר ל' יוצאת לחולין ספק הוא אם מועלין בה כשאר קדשים או לא: הרי את מקודשת לי ל' יום ה"ז מקודשת. לעולם: מצינו הקדש יוצא בלא פדיון. כדלקמי' אבל לא מצינו אשה יוצאה בלא גט וכיון שנתקדשה לו לל' שוב אינה יוצאת ממנו בלא גט: הן אשכחן. והיכן מצינו הקדש יוצא בלא פדיון: כר"ש. דר' שמעון אומר בפ"ז דערכין גבי שדה אחוזה דדין שדה אחוזה שהקדישה ולא גאלה מיד הגיזבר יוצאה לכהנים ביובל ותנן התם הגיע היובל ולא נגאלה הכהנים נכנסין לתוכה ונותנין את דמיה דברי ר' יהודה ומפרש התם טעמא דיליף ממקדיש בית שאין יוצא מן ההקדש בלא דמים ור' שמעון אומר נכנסים אבל לא נותנין דגמר הקדש הקדש מכבשי עצרת דכתיב בהו קדש יהיו לה' לכהן מה התם כהנים אף כאן כהנים וא"כ מצינו לר"ש הקדש יוצא בלא פדיון: אמר ר' יוסי בר' בון. אפילו תימא תיפתר דברי הכל שהרי מצינו אפילו לרבי יהודה בשדה מקנה שדה שלקחה ולא באה לו בירושה שאין לה דין שדה אחוזה ואם הקדישה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו שהרי יוצאת לבעלים הראשונים ביובל ומ"מ עד היובל הוי הקדש וא"כ מצינו שיוצא ביובל מיד ההקדש בהנס בלא פדיון: ה"ז גיטך ל' יום. שלא גרשה אלא לשלשים יום אינה מגורשת דלא הוי כריתות ואם בא אחר וקדשה בתוך שלשים לא תפסו הקדושין: הדא דאת אמר. דבקידושין בכה"ג מקודשת בשקידשה בכסף אבל אם קדשה בשטר ואמר לה הרי את מקודשת לי לשלשים יום הואיל ולא למדו קדושי שטר אלא מגירושין מויצאה והיתה' לגירושין דמו: ר' בא בשם ר' יוחנן גרסינן. דפליג על ר' אבהו בשם ר' יוחנן דלעיל וס"ל אם אמר ה"ז עולה לאחר שלשים אינו יכול למכרה ולא להקדישה להקדש אחר אע"פ שהוא בתוך שלשים: ליידא מילה. ולאיזה דבר אמר לאחר שלשים אם אין לו רשות למכרה בתוך שלשים: לשייר לו גיזה ועבודה. בתוך שלשים יום האלו שלא יאסרו עליו גיזה ועבודה בה אבל לא למכרה ושתצא מהקדש עולה לגמרי: תלוש מן הקרקע הזה. הי' מוכר קרקע לחבירו ואמר נו תלוש מן קרקע הזה שתקנה לה בכך לאחר שלשים קנה זה ואינו יכול המוכר לא למכרה ולא להקדישה אפי' בתוך שלשים יום: ליידא מילה. ולאיזה דבר א"ל שלא יקנה אותה עד לאחר שלשים: לשייר לו אכילת פירות. להמוכר בתוך השלשים: הילך סלע זה כו' אינה מכורה. ופריך הש"ס ומה בינה לאשה שאם קידשה בכסף לאחר שלשים יכולה היא שתחזור בה בתוך שלשים ולהתקדש לשני ומאי שנא בשדה דבשלמא בהלוקה הראשונה באומר לו תלוש מן הקרקע לק"מ דהתם כבר החזיק בגוף הקרקע והלכך אין המוכר יכול לחזור בו ולמכרה לאחר אבל הכא שנתן לו כסף ואמר שלא יקנה עד לאחר שלשים וכיון שקיבל זה כסף מיד אחר בתוך שלשים נתבטל מכר הראשון כמו בקדושי אשה: אלא. תני מכרה הרי זה מכורה דדמיא לאשה: לאחר שלשים. וכל השלשים ישמשנו להראשון: הראשון ביום וביומיים. בתוך השלשים ישנו עמו בדין יום או יומיים כדין המכה לעבדו הכנעני אם יום או יומיים יעמוד פטור אבל השני לא דאכתי לאו עבדו הוא כדמפרש ואזיל; מאן דאמר הראשון ביום וביומיים. דכתיב

ומת

רידב"ז

מה בין הקדש מה בין אשה מצינו הקדש יוצא בלא פדיון ולא מצינו אשה יוצאה בלא גט והקשינו בשו"ת הרידב"ז דמאי פריך מה בין הקדש **כו'** הא באמת לא דמי דלעולם קידושי לשעה לא משכח"ל כדכתב הר"ן ז"ל **במס'** נדרים דף ל' משום דקידושי שעה לא הוי הקדש הגוף אלא קידום דמים **ורק** דבהקדש אם לא יקרבוה בתוך ל' הוי חולין למפרע ולא הוי קידושי שעה **ממנפ"ש** אם יקרבוה בתוך ל' א"כ הוי הקדש לעולם משא"כ באשה דהוי קידושי **שעה** וקדושי שעה אי אפשר ע"כ הוי לעולם ותרצנו שם שפיר נכון אך מחוסר **קצת** ביאור שם ע"כ צריך לבאר בכאן דהירושלמי ס"ל דלאו דנתקדשה לעולם **משום** דאין לה הפסק ז"א ורק משום דאפילו לא נמשך הקידושין עד עולם **ולאחר** השעה כפסק הקידושין ואינה אשתו עוד מ"מ צריכה גט משום דהקידושין **של** אותו שעה לא פקע וצריכה גט ואסור להנשא לאחר בלא גט מקידושין של **אותו** שעה והגם דנבטלה הקידושין מכאן ולהבא ואינו שוב מקודשת לו מ"מ **צריכה** גט לענין להנשא לאחר משום הקידושין של אותו שעה וכמו בשפ"ח שיש **לה** איסות עם ע"ע כשילא ע"ע להירות ונתבטלה האישות מ"מ איתא בירושלמי **בפ"ק** דאינה יכולה להנשא לאחר משום האישות דהיתה לה ואין היתר בביטול **האישות** בלא גט ובלא מיתת הבעל דהא אי לא מצינו בתורה מפורש היתר דמיתת הבעל לא הוי ידעינן דילאה מאיסור א"א במיתת הבעל ואע"פ שפשיטא דעכשיו נתבטל האישות מ"מ לא' הוי ידעינן דנפקע איסור א"א אך דילפינן זאת מקרא אבל ביטול האישות מכאן ולהבא בלא ב' המתירים בלא גט ובלא מיתת הבעל לא מהני שתפקע איסור א"א וע"כ אפילו דלבתר השעה נתבטל הקידושין מכאן ולהבא מ"מ אסורה להנשא לאחר ויש לה עלה דין דא"א בלא גט ובלא מיתת הבעל. וע"כ פריך שפיר מה בין הקדש ומה בין אשה דמ"ש באשה דלא נפקע האיסור מזה השעה על עולם ומ"ש בהקדש דיכול להפקיע מאיסור הקדש אפילו על למפרע ומשני לא מצינו אשה יוצאה בלא גט וע"כ בלא המתירין הללו אין תקנה לאיסור א"א משא"כ בהקדש דלא בעינן התקנות הללו דפדיון דווקא דמצינו הקדש יוצא בלא פדיון ודוק:

א"ר יצחק בר אלעזר הדא דאת אמר בשקידשה בכסף אבל אם קידשה בשטר הואיל ולא למדו כתב קידושין אלא מגירושין כו' מכאן מוכח מפורש דלא מקשינן הוי' ליציאה רק בקידושי שטר ולא בקידושי כסף ועי' בר"נ ז"ל ברפ"ק במתניתן דר"פ דמפלפל בזה אם קידשה במחובר לקרקע בתורת שוה כסף אם מקודשת עיי"ש דמאריך בזה אם מקשינן הוי' ליציאה בקידושי כסף עיי"ש והכא בסוגין מפורש הוא ודוק:

הר

אמרי ברוך

בשירי קרבן ד"ה תיפתר וכו'. ואין אדם מקדיש וכו'. נ"ב וכן מפורש במשנה ס"פ ז' דערכין שדה מקנה כו' שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו:

בשירי קרבן ד"ה לשייר לו גיזה ועבודה וכו' ויש לומר דכולי האי וכו'. נ"ב יעוין בר"ן לנדרים דף כ"ט ע"ב וריש דף ל' שכתב בזה"ל וכמאן דאמר מעכשיו ולאחר שלשים יום דמי כלומר דלא מצי הדר ביה:

ומת תחת ידו. מאן דאמר השני ביום וביומיים כי כספו הוא. מאן דאמר זה וזה ביום וביומיים הראשון במת תחת ידו השני כי כספו הוא. מאן דאמר זה וזה אינו ביום וביומיים הראשון שאינו כספו והשני אינו מת תחת ידו. בת כהן לישראל תאכל בתרומה אית תניי תני לא תאכל בתרומה. אמר רבי הילא מאן דאמר תאכל בתרומה כשהשני כהן ומ"ד לא תאכל בתרומה בשאין השני כהן. מעכשיו לאחר שלשים יום *רבי אבהו בשם רבי יוחנן [א] אפילו קידושי מאה תופשין בה. אמר רבי לעזר לכן צריכה אפילו קידשה השני קידושין גמורין. רבי יצחק בר טבליי בעא קומי רבי לעזר מה נפשך מה שקנה בה הראשון קנה והשאר השני בא וגומר. א"ל וכי יש נפשך בעריות. מהו כדון כל אשה שאינה קנויה לאדם א' אפי' קידושי מאה תופסין בה. חד תלמיד בעא קומי רבי זעירא נתן לה בשחרית על מנת לגרשה בין הערבים. הד דויד סבר

פני משה

ומת תחת ידו וכל שלשים יום תחת ידו קרינן ביה דקסבר קנין פירות שיש להראשון בזה העבד דהיינו תשמישו כל שלשים יום כקנין הגוף דמי: מ"ד השני ביום וביומיים. אבל לא הראשון דכתיב כי כספו הוא לאי שגופו קנוי לו וקסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והוי אצל הראשון כעבד כנעני של אחרים דדינו כישראל ואינו ביום ויומיים: בת כהן לישראל תאכל בתרומה. אמתני' קאי אם בא אחר וקידשה בתוך שלשים ואם בת כהן לישראל היא תאכל בתרומה: א"ר הילא. ולא פליגי דמ"ד תאכל בתרומה כשהשני כהן וה"ק אם בת כהן לישראל היתה להראשון וכשקדשה השני כהן תאכל בתרומה דקידושי הראשון ישראל לאו כלום הן לאסרה בתרומה: ומ"ד לא תאכל בתרומה בשאין השני כהן. וה"ק אם עכשיו בת כהן לישראל היא לא תאכל שהרי מקודשת להשני: אפי' קידושי מאה תופסין בה. אם בא אחר וקידשה מעכשיו ולאחר עשרים ואחר לאחר עשרה ואפילו מאה יש כאן צד קידושין לכלן דכל חד וחד רווחא שבק לחבריה: א"ר לעזר לכן צריכה. למיתני דמקודשת ואינה מקודשת אלא אפי' קידשה השני קידושין גמורין ולא אמר מעכשיו ולאחר עשרים אפ"ה קידושי הראשון לא פקעי לגמרי ואע"פ שלא הגיע זמנו עד לאחר שקדשה השני קדושין גמורין כדלקמן: בעא קומי ר' אלעזר. עלה אמאי אינה מקודשת לשני נימא מה נפשך מה שקנה הראשון בה קנה כלומר כיון דקנין הראשון לא הי' אלא לאחר ל' יום וקונה ומשי' הוא ועכשיו שבא השני וקדשה קדושין גמורין נימא דהשאר מה ששייר הראשון השני בא וגומר וליפקעו קידושי הראשון לגמרי: א"ל וכי יש נפשך בעריות. וכי אומרי' מה נפשך להקל היכא שיש כאן צד ערוה וכה"ג איתא בכמה דוכתי ביבמות: מהו כדון. ומה טעמא לפי שכל אשה שאינה קנויה גמורה לאדם אחד אפילו קדושי מאה תופסין בה ואפי' בא השלישי וקדשה אחר שקדשה השני קדושין גמורין יש לו בה צד קידושין דכיון שהראשון אמר מעכשיו הוה לי' קנויה ומשויירת וקידושי הכל תופסין בה כל זמן שאינה נגמרת להראשון וכן אין קידושי השני יכולין להפקיע של הראשון הואיל שבמקצת קנויה היא להראשון: נתן לה בשחרית. הראשון שקדשה מעכשיו ולאחר שלשים נתן לה בשחרית על מנת לגרשה בין הערבים ובא אחר וקידשה מהו מי אמרינן דעכשיו קינה השני קנין גמור שהרי גירשה זה או דלמא דגירושיו לאו כן דהרי עדיין לא חלו הקידושין שלו עד לאחר שלשים יום ואכתי קנוי' ומשוייר' היא ואין השני קונה בה קנין גמור: חד דויד. חכם אחד ששמו דוד סבר

קרבן העדה

ומת תחת ידו. היינו רשותו כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו א"כ מתחת יליף דכיון דהוא תחתיו ויכול לרדותו קרינן ביה ומת תחת ידו: מ"ד השני וכו'. דייק ליה מסיפא דקרא דכתיב לא יוקם כי כספו הוא למי שקנוי גופו הוי עבד ואית ביה דין יום או יומיים: מ"ד זה וזה ביום וכו'. ופטורין מספק דספק נפשות להקל כדנפקא לן מושפטו העדה והצילו העדה א"כ רחמנא פטרה לשניהם דזה תחת ידו הוא וזה כספו הוא: הראשון שאינו כספו. דכתיב כי כספו הוא מיותר דמה נתינת טעם צריך ליתן בדבר ולומר לא יוקם שכספו הוא א"כ דהמ"ל כי כסף הוא אלא לומר דבעינן כספו המיוחד לו: ה"ג בת ישראל לכהן תאכל בתרומה: א"ר הילא. ולא פליגי: כשהשני כהן. הא דתנן בת ישראל לכהן היינו שהשני כהן וכיון דקידושיו קידושין גמורים הלכך תאכל בתרומה: בשאין השני כהן. והא דתנן בת ישראל לכהן היינו שהראשון כהן הלכך לא תאכל בתרומה שקידושי שני עיקר: קידושי מאה תופסין בה. אם קדשו כולם תוך ל' יום דראשון ואמרו מעכשיו ולאחר שלשים דהא קונין ומשיירין שהרי הוא אומר מעכשיו יתחילו הקידושין ולאחר ל' יום יגמרו וכל אחד מלא מקום וזמן פנוי לקידושיו ותפסו כולן לאסרה: לכן צריכה. לא נצרכא אלא אפי' קידשה השני בלא תנאי קמ"ל מתני' דאפ"ה מקודשת ואינה מקודשת דבשקידשה השני ג"כ על תנאי לא אילטריך מתני' לאשמועי' דספיקא הוא א"כ אדברי ר' יוחנן קאי דאפי' קידשה השני קידושין אפ"ה קידושי מאה תופסין בה: מה נפשך. אי תנאה ... לא אחזור בי תוך ל' יהיו קידושין מעכשיו קידושי ראשון קידושין גמורים הם ואי חזרה הוי נמאי דאמר מעכשיו וקאמר איני אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר ל' יום א"כ קידושי שני שהם קידושין גמורים ליהוו קידושין ומקודשת לשני כדתנן ברישא דמתני' ולמה יהו קידושי מאה תופסין בה: וכי יש נפשך בעריות. וכי שייך לומר ממ"נ כזה להתיר בעריות: מהו כדון. מה טעם יש שאין לומר ממ"נ זה: כל אשה שאינה קנויה. קנין גמור לאדם אחד אלא שהוא קנויה ומשויירת כגון זו אפילו קידושי מאה תופסין בה דהא כל אחד מלא מקום זמן פנוי לקידושיו: נתן לה. השני תוך ל' יום דהראשון קידושין בשחרית על מנת לגרשה בין הערביים ואח"כ נשאת לאיש ומת או גירשה מהו שתהא אסורה לזה שקידשה בשחרית על מנת לגרשה בין הערביים דקרינן בה לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה או לא: חד דייל. גר וחבירו בבבלי בגיטין דייל בר דיירתא: סבר

עין משפט נר מצוה

יג

א מיי' פ"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ד

מסורת הש"ס

(יבמות פ"ג הלכה ד) קידושין ס

רידב"ז

חד תלמיד בעי קומי ר"ז נתן לה בשחרית ע"מ לגרשה בין הערבים עד סוף הסוגיא. הסוגיא הזאת חמורה ולא הבנתי פירוש של כל המפרשים ז"ל וכס' עמודי אור מבאר ג"כ הירושלמי הזה ואינו מובן ונראה לפענ"ד לפרשו בפשיטות גמור לאמת"ת בע"ה. עפ"מ דגרסינן בבבלי דמכלתין דף ס' מתיב ר"א מהיום ולאח"מ גט ואינו גט כו' אלא לר"י דאמר שיורא הוי כל גיטא דמשייר בה לאו כלום הוא יבומי תתיבם כו' והק' התוס' ז"ל והרשב"א ז"ל א"כ קידושין נמי ששייר בה לאו כלום הוא דהא בעינן קידושין דומיא דגיטין ויצאה והיתה עי' ברשב"א ז"ל דמאריך בזה וכתב וז"ל וי"ל דהכא לאו שיור גמור הוא אלא אתחילי הוא דמתחלי מהשתא ומיגמר לא גמרי עד תלתין יומין והכא איתמר בירושלמי כל ל' יום קונה ואינו קונה לאחר ל' קונה קנין גמור [והוא הירושלמי הזה] וה"ה לגיטין כה"ג דאילו אמר לה הרז"ג מעכשיו לאחר ל' יום הרז"ג אבל במגרש לאחר מיתה כיון דלאחר מיתה אינו זמן הראוי לגט וכל זמן שהוא בחיים לא גירש שיור גמור הוא ודכותי' גבי קידושין אילו אמר האמ"ל מעכשיו ולאח"מ לאו כלום הוא ואינה זקוקה ליבום לפי שזה שיור גמור שאין לאח"מ זמן ראוי לא לגירושין ולא לקידושין כו' [והוא כתירוץ התוס' ז"ל] ומיהו לעיקר תירוץ זה קשיא לי דא"כ שאינן נגמרין עד לאחר ל' יום אם מת בתוך ל' לא תהא זקוקה ליבום דהא אין גמר קידושין לאח"מ וליסנא דר"י וודאי לא משמע הכי כו' וא"כ נקרע שטר אירוסין קודם ל' לא תהא מגורשת כו' כו' א"כ אם יבא שני ויקדשה בקידושין גמורין או מעכשיו ולאחר עשרה דזמן גמר קידושיו קודם לזמנו של ראשון נימא קידושי שני קידושין קידושי ראשון לאו קידושין דהאיך גמורין קידושי ראשון אחר שיגמרו קידושי שני והא אילו בא שני ויקדשה לאחר ל' יום שנגמר קידושי ראשון אין תופסין לה משום קידושי שני ועיד דגמרין לא נסיב טעמא משום מתחיל וגומר אלא כל חד וחד רווחא להברי' שביק כלומר שייר בהו זמן שיחולו קידושין אחרים אלא מסתברא דלר"י אפילו אמר לה האמ"ל מעכשיו ולאח"מ הר"ז מקודשת אלא שתופסין בה קידושין אחרים לעולם דרווחא שבק לכל מאן דמקדש לה עד לאח"מ וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שהוא ז"ל פירש דר"י סבר לה כבעיא דר' אבא דהתם דאמר דעד כאן לא אמרי רבנן הכא אלא דבעינן כריתות וליכא אבל התם קנין כל דהוא וכדחיים לה נמי אביי התם דאמר את"ל איתא לדר' אבא בא ראובן וכו' והילכך כל ל' יום קונה אע"פ שיש בו שיור ואם בא אחר וקידשה בינתים מקודשת אף לשני לעולם אפ"ה הוי קידושי דקנין כל דהו הוי קנין אבל בגט בעי כריתות גמור וליכא עכ"ל ז"ל ובתשו' הרשב"א ז"ל סי' תש"ז כתב דלרב ושמואל יכולין לגרש תוך זמן ממנפ"ש דאפילו הוי תנאה אין זה ככותב גט לאשה דעלמא שתתגרש בו לכשיכנס דהכא שאני לכשיגיע זמן הל' ונמצא אשה זו מקודשת למפרע מתחלת השלשים ומ"מ עדיין אני מסתפק בדברי רבותינו ז"ל לפי שקשה לי לשון הגמ' בדשמואל דאמר לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון מאי גמרי אין כאן גמר אלא גילוי מילתא אלא הול"ל לאחר ל' יום פקעי קידושי שני ומקודשת לראשון דהא לשמואל פשיטא ליה דתנאה הוי דאם יגיע זמן הל' יום קאמר דמקודשת מעכשיו ויגמרו לל' יום כענין שאמרו בקטנה כי גדלה גדלה קידושין בהדה וכלשון הזה מצאתי בירושלמי דגרסינן התם תוך ל' אינה קונה כלל לאחר ל' קונה קנין גמור ולפיכך אפילו לרב אי אפשר לכתוב לה גט עד ל' יום עד אותו זמן ואין גט אלא לאחר גמר קידושין וכזה רב לחומרא ור' יוחנן לקולא דלר"י כולהו חיילי מהשתא וכדאמר ר"י אפי' קידושי מאה תופסין בה אלא דכל הד וחד רווחא לחברי' שבק והילכך מהשתא גמרי קידושין כולם ויכולין הן ליתן גט מהשתא עכ"ל ז"ל:

והנה מה שכתב הרשב"א ז"ל דאם לר"י הוי התחלה וגמר אם מת לא תהא זקוקה ליבום וליסנא דר"י ברור דהוי זקוקה ליבום בזה נחלקו רבותינו בעלי התוס' ז"ל בזה דהא הם ז"ל מפרשין דלר"י הוי התחלה וגמר מ"מ אם מת קודם הגמר הוי זקוקה ליבום דהא מליסנא דר"י פשיטא משמע כדכתב הרשב"א ז"ל דלשון תופסין בה פשיטא דזקוקה ליבם ומ"מ סבירא לי' לרבותינו בעלי התוס' ז"ל דאע"פ שלא נגמר עדיין מ"מ לא נתבטל הקידושין למפרע וצריכה חליצה על התחלת הקידושין אע"פ שלא בא לכלל גמר [ויש לה"ר לשיטתם ז"ל] כיון דהי' ראוי בשעת קידושין שיבוא לידי גמר ע"כ נתפס מקצת הקידושין דנקרא התחלת קידושין וצריכה חליצה כההיא דאיתא בירושלמי בפירקין לעיל ה"א דתני ר"ה כל תנאי שנתקיים אע"פ שבטל לאחר מכאן הר"ז מקודשת וכל שבטל בשעת קידושין אע"פ שנתקיים לאחר מכאן אינה מקודשת וא"כ כשקידשה לכתחילה בשעת קידושין מעכשיו לאחר מיתה הוי תנאה שבטל בשעת קידושין משא"כ מעכשיו לאחר ל' הוא ראוי להתקיים בשעת קידושין ונמצא למדין אנחנו תילי תילי הלכות מהרשב"א ז"ל והתוס' ז"ל דאם הוי התחלה וגמר אם נתקדשה לאחר בתוך ל' לאחר עשרה ימים או קידושין גמורין הו לא נגמר הקידושין מהראשון ולא הוי קידושין כלל ולפ"ז לשיטת התוס' ז"ל דלעולם לא

סבר מימר כל שהוא קונה. אמר רבי זעירא לאחר שלשים קונה קניין גמור. אבל אם הוסיף בה השני קניין גמור קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה. היו שניהן כהנים שניהן אחים שניהן אסורין. היו שלשה אחין וקידשוה שנים מהן ומתו. הדא היא *דתני רבי חייה אשת מת אחד מתייבמת [א] ולא אשת שני מתים. היו שני אחים וקידשוה שניהן ומת אחד מהן השני מהו שיהא מותר בה. מה נפשך מה שקנה בה קנה והשאר נפלה לו מאת אחיו. רבי יודן בר פזי אמר אסור בה. אמר רבי יוסי טעמא דרבי יודה בר פזי כל יבמה שאין כולה לפנים צד הקנוי שבה נידון משום ערוה וערוה פוטרת צרתה. אמר רבי חנינה יאות אמר רבי יודה בר פזי כלום נפלה לו לא מחמת אחיו. לאחיו היא אסורה לו היא מותרת. בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה. לכן צריכה שאפילו השני כהן:

הלכה ב מתני' [י] *האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן ליך מאתים זוז הרי זו מקודשת והוא יתן [ג] על מנת שאתן ליך מיכן ועד שלשים יום נתן לה בתוך שלשים יום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת [ד] על מנת שיש לי מאתים זוז הרי

קרבן העדה

סבר מימר כל שהוא קונה. זה שקידשה תוך ל' יום דהא הראשון קונה ומשויירת וכיון דקנה כל שהוא קורא אני ביה לא יוכל וגו' ואסורה לו: ה"ג א"ר"ז כל שלשים יום קונה ואינו קונה לאחר שלשים וכו' וכ"ה גי' הרשב"א. וה"פ אע"ג דאמר ר"י קידושי מאה תופסין בה מ"מ לאו שיור גמור הוא אלא אחולי הוא דמתחלי מהשתא ומיגמר לא גמרי עד לאחר ל' יום: אבל אם הוסיף בה השני קנין גמור. כגון שקדשה סתם בלא תנאי כיון דלא שייר בה מידי קרינן ביה לא יוכל וגו' ואסורה לו לאחר שנשאת לאיש: היו שניהן. אותן שקידשו אחד מעכשיו ולאחר ל' יום והשני קדשה תוך אותן ל' יום היו כהנים או שני אחין שניהן אסורין בה דהא שניהן צריכין ליתן גט וכהן אסור בגרושה והאחים אסורים משום גרושת אחיו אבל אם היו שני ישראלים נכרים אחד כונס ואחד מגרש: וקידשוה שנים מהן. א' מעכשיו ולאחר ל' ובא השני וקדשה תוך ל' ומתו מהו שיהא האח השלישי מיבמה: הדא וכו'. ופשיט היינו דתני ר"ח דאינו מייבם אשת שני מתים דכתיב אשר לא יבנה בית אחיו בית אחד הוא בונה ולא שני בתים וזו אשת שני מתים היא: ופשיט ממה נפשך. השני מותר בה החלק שקנה בה ודאי מותר בה ומה שלא קנה בה איהו הרי מותר בה מחמת יבום מאחיו: שאין כולה לפנים. שאין קנויה כולה ליבם אלא מקצת קנויה לו מחמת ייבום כגון זו לד הקנוי שבה לד שאינו זקוק ליבום ה"ל כערוה והויא לה לגד הזקוק כצרת ערוה וערוה פוטרת צרתה דכתיב לצרור וקרי ליבם לפנים מדכתיב לא תהיה אשת המת החוצה ש"מ שהיבם קרוי לפנים: יאות. שפיר אר"י בן פזי שאסור בה: כלום נפלה לו וכו'. הצד השני ששייר אינו קונה אלא מחמת קידושי אחיו המת וכיון שהיתה אסורה לאחיו בחייו איך תהא מותרת לו: לכן צריכה. לא נצרכה מתני' לאשמועינן אלא שאפי' השני כהן דסד"א הואיל והיא כהנת והשני כהן תאכל בתרומה קמ"ל דקידושי הראשון שהוא ישראל פוסלתה מתרומה דאי בששניהם ישראלים פשיטא דהא עכ"פ קנויה היא לישראל ממ"נ אי בששני ישראל והראשון כהן נמי פשיטא דכיון דתפסו קידושיו למה לא תפסול מתרומה:

הלכה ב מתני' הרי את מקודשת לי. בפרוטה זו ע"מ שאתן לך מאתים זוז: והוא יתן. ומשיתן מקודשת למפרע דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי:

פני משה

סבר מימר כל שהוא קונה כלומר דעכשיו קונה השני בכל זמן ואפי' בתוך ל' כיון שהראשון גירשה קודם שקדשה זה: א"ר"ז. דלא היא אלא לאחר ל' הוא דקונה השני קנין גמור דהא אכתי לא גמרי קדושי הראשון בכל הל' יום לשיחולו הגירושין שלו וכשיבא אחר שלשים אז חלו הקידושין והגירושין של הראשון כאחת וקונה השני קנין גמור ונפקא מינה אם בא עוד אחר וקדשה בתוך שלשים תפסו בה ג"כ קידושין שלו: אבל אם הוסיף בה השני קנין גמור. כלומר אבל בהא מודה ר' זעירא אם לאחר שהוסיף בה השני וקנה לה קנין גמור לאחר שלשים ומת או גירשה אסורה היא לראשון דקורא אני בה לא יוכל בעלה הראשון וגו' דאע"פ שגרשה הראשון קודם שחלו קידושין שלו מכל מקום כשיבא הזמן שחלו הקידושין והגירושין כאחת והיינו לאחר שלשים גרושתו של הראשון מיקריא ואסורה עליו לאחר מיתתו וגרושין של השני משום מחזיר גרושתו משניסת: היו שניהן כהנים. ולאחר שגרש גם השני מיירי שניהן אסירין בה והכל להשמיענו שאפי' גרושי הראשון שהיו קודם זמן הוו עכשיו גירושין וכן שניהן אחין כל אחד אסורה לו משום גרושת אחיו: היו שלשה אחין וקידשוה שנים מהן. כגוונא דקאמר במתני' אחד אמר לה מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחיו וקדשה בתוך שלשים דעכשיו קדושי שניהם עליה ומתו מהו שמותר השלישי לייבם אותה אם כיבמה הבאה משני בתים היא או לא: הדא היא דתני ר"ח. ופשיט לה דדמיא להא דתני ר' חייא ושנויה היא ביבמות פ' ד' אחין גבי מתני' דקתני ג' אחין ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר ומת תולצת ולא מתייבמת שנאמר ומת אחד מהן יבמה יבא עליה שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת ב' יבמין כגון זו שעדיין לא יצאתה מזיקת יבום של הראשון שאין יבמה יוצאה מזיקת' אלא בביאה ונתוסף עליה זיקת מאמרו של השני וה"נ כן דקידושי שניהם אהנו בה דהואיל והאח השני קידשה קודם שגמרו קדושי הראשון תפסו בה שניהם והויא אשת שני מתים ואסור' להתייבם: היו שני אחין וקידשוה שניהן. כגוונא דאמרן דהויא מקודשת במקצת לשניהן ומת אחד מהן בלא בנים מהו שיהא השני מותר בה: מה נפשך. מותרת לו מה שקנה בה בקדושיו במקצת קנה בה והשאר שהיו עליה מחמת קדושי אחיו נפלה לו עכשיו לייבום מאת אחיו: ר' יודן בר פזי אמר אסור בה. כדמפרש ר' יוסי טעמא כל יבמה שאין כולה לפנים שאינה כולה לפני היבם שהרי אינה זקוקה לו אלא במקצת: צד הקנוי שבה. צד שהוא קנוי לו ואינה זקוקה ליבום הרי אותו צד נידון משום ערוה שאינה יכולה להתייבם וא"כ הוי לה צד השני כצרת ערוה והרי ערוה פוטרת צרתה ואסורה להתייבם: יאות אמר ר' יודה בר פזי. ומטעמא אחרינא הוא דכלום נפלה לו לייבום לא מחמת אחיו ולאחיו היתה אסורה מחמת קידושין של זה ולא היא מותרת בתמי' ואע"ג דמצינו טובא דאסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן כדחשיב להו בפ' יש מותרות התם אסירא וקיימא כגון אלמנה לכ"ג כו' אבל הכא האיסור על האיו מחמתו הוא: בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה. קתני במתני' לכן צריכ' שאפילו השני כהן לא תאכל בתרומה מחמת קידושי הראשון שעליה:

הלכה ב מתני' הרי את מקודשת לי. בפרוטה זו על מנת שאתן לך מאתים זוז: והוא יתן. ומשיתן נקדשת למפרע דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי: נתן לה בתוך שלשים יום מקודשת. וקמ"ל דקפידא הויא ולא תימא לזרוזי בעלמא קאמר לה:

הרי

מסורת הש"ס

יבמות פ"ב הלכה י'

קידושין ס

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ו מיבום הל"א טוש"ע אה"ע סי' קעד סעיף ד

טו
ב ג מיי' פ"ו מאישות הל"ג טוש"ע אה"ע שם סי' לח סעיף ו

טז
ד טוש"ע שם סעיף יד

רידב"ז

לא נגמר קידושי ראשון ומ"מ צריכה גט כיון דהי' ראוי לבוא לידי גמר בעת התחלה ואם נתן לה גט בינתים אם הוי התחלה וגמר לא הוי גט כיון דבא גמר הקידושין אחר הגט אבל אם לא הוי רק קנין מקצת שפיר הוי גט: ולפ"ז עולה הירושלמי על נכון דחד תלמיד בעי קומי ר"ז נתן לה בשחרית ע"מ לגרשה בין הערביים פי' שנתן לה גט לא שיחול על לאחר ל' אלא שיחול הגט קודם לאחר ל' אלא בין הערבים של ל' והוא קודם שיגמר הל' יום והתפים האיבעיא שנגמר ברגע האחרונה קודם כלות ל' ובין הערבים אין זמן להכתיבה והנתינה אלא נתן לה בשחרית ע"מ שתחול חלות הגירושין קודם כלות היום ל' ויחול בין הערבים ותלי בזה אם הוי התחלה וגמר לא הוי גט כלל משום דבא חלות גמר הקידושין לאחר הגט ואם הוי רק קנין כל דהו הוי גט גמור ע"ז אמר חד דויד תלמיד אחד ששמו דויד סבר מימר כל שהוא קונה פי' דהוי רק קנין כל דהוא ולא התחלה וגמר ע"כ חל הגירושין א"ל ר"ז דאינו כן אלא כל ל' יום קונה ואינו קונה לאחר ל' יום קונה קנין גמור פי' דהוי התחלה וגמר כדפירש הרשב"א ז"ל א"כ לא הוי גט משום דבא הגמר קידושין אחר הגט וע"כ לא הוי גט אבל אם בא השני והוסיף בה קנין גמור א"כ לפ"ז לא יבוא לידי גמר קידושין [כדכתב הרשב"א ז"ל] וע"כ חל הגט [דלשיטת התוס' ז"ל צריכה גט] וכ"ת למאי מהני הגט הא בין כך ובין כך מקודשת לאחר אבל נפ"מ אם מת השני שקידשה קידושין גמורין קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וזהו פי' הנכון בע"ה. ותדע ששיטת הירושלמי מסתעיא לדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל דהא הירושלמי ס"ל דכל שלשים קונה ואינו קונה ולאחר ל' יום קונה קנין גמור. ופירושו דהוי התחלה וגמר מ"מ מסיק בסוגיא בסמוך דאם מת נופלת לפני יבם מיהו הא יש לדחות דלקמן מיירי שמתו אחר הגמר אבל לפי הרשב"א ז"ל כשנגמר מאחד נפקע מן השני א"כ לא הוי אשת ב"מ וגם מהא דקאמרינן לעיל בסמוך אר"ח לכן צריכה אפילו שקידשה השני קידושין גמורין כדמסיק כל השה שאינה קנוי' לאדם אחד אפי' קידושי מאה תופסין בה וכפי' הפ"מ ז"ל דאפילו שקידשה השני קידושין גמורין לא נפקע התחלת קידושין מהראשון דנתפס בה קידושי מאה אלמא דכיון דבעת התחלה היה ראוי לבוא לידי גמר אע"פ שנתבטל הגמר מ"מ כיון דנתפס ההתחלה שוב לא פקעי בלא גט ודע דגם הרשב"א ז"ל ס"ל כשיטת הירושלמי שהוא כדעת התוס' ז"ל רק דקשה לו כל עיקר הטעם למה הוא כן כדמוכח מלשונו ז"ל דכתב דקשה לו כל עיקר הטעם שבירושלמי ועוד דבגמ' דילן לא משמע דהוי התחלה וגמר עיי"ש ודוק:

היו שלשה אחין וקדשוה שנים כו' א"ר יוסי טעמא דר"י ב"פ כל יבמה שאין כולה לפנים לד הקנוי שבה נידון משום ערוה וערוה פוטרת צרתה כו' פי' דהוי כההיא דגרסינן במס' יבמות דף ח' ע"ב ולקח ולקחה כו' כל היכי דאיכא תרי ליקוחין דאי בעי נסיב האי כו' ערוה כו' ולפ"ז היכי דלא קידשה אלא חד מן האחין ומת נופלת לפני אחיו דהא יכול להכנים כל היבמה לפנים וע"י הבעילה יכול לנסוב כולה ויכניסה כולה לרשותו מקצת מכח אחיו ומקצת ע"י עצמו משא"כ שהאי' כבר קנוי לו ע"כ אינו יכול להכניסה כולה לפנים והוי כמו בערוה וצרתה כיון דאינו יכול להכנים כל הבית לרשותו או האי או האי לא שייך זיקת יבום וה"נ כיון דאינו יכול להכנים כל הבית לרשותו דהא לד אחד כבר קנוי לו ולא שייך ולקחה לו לאשה על כולה הוי ממש כמו ערוה וצרתה אליבא דרבי ולד הקנוי כבר הוי כמו ערוה דפוטרת צרתה משום דאינו יכול לקיים ולקחה לו לאשה על כל הבית וע' בחיבורינו מגדל דוד במערכה דמס' קידושין שהארכני שם בסוגיא הזאת עיי"ש ודוק:

עין משפט נר מצוה

יז

א מיי' פ"ז מסנהדרין טוש"ע חו"מ סי' בא ס"א

מסורת הש"ס

(גיטין פ"ז הלכה ה)

(בב הלכה ז)

הרי זו מקודשת ויש לו על מנת שאראך מאתים זוז מקודשת ויראנה ואם הראה על שולחנו אינה מקודשת: **גמ'** תמן תנינן *הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן. לא הספיקה ליתן עד שמת. תני רשב"ג אומר נותנין לאביו ולאחיו והיא פטורה מן החליצה ומן הייבום. אף בקידושין כן. האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן ליך מאתים זוז כרשב"ג אביו ואחיו נותנין לה והיא זקוקה לחליצה ולייבום. *ר' אבהו בשם רבי יוחנן סדר הסימפון כך הוא אנא פלן בר פלן מקדש ליך אנת פלנית ברת פלן על מנת ליתן ליך מיקמת פלן ומכנסיניך ליום פלן ואין אתא יום פלן ולא כנסתיך לא יהוי לי כלום. אירע לו אונס. רבי יוחנן אמר א אונסא כמאן דלא עבד. רשב"ל אמר אונסא כמאן דעבד. על דעתיה דרשב"ל היך צריך למיעבד דאין אתא יום פלן ולא הויתי כונסה לי לא יהא עליך כלום. ר' יוחנן דמיך פקיד לבנתיה דיהוון עבדן כרשב"ל. אמר שמא יעמוד בית דין אחר ויסבור דכוותיה ונמצאו בניו באין לידי ממזירות. הגיע הזמן הוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי. אמר ר' אבון מכיון שהוא מבקש להוציא סימפון מיד האשה עליו להביא ראייה. הגע עצמך דלא הוה סימפון. אמר רבי יוסה מכיון שהוא מבקש לאוסרה עליו צריך להביא ראייה שכנסו עצמן בתוך סימפון. אתא עובדא קומי רבי אבהו. אמר ליה זיל הב א"ל רבי אשה לא קניתי ואת אמר לי איזיל הב. אמר רבי אבהו מימי לא שחק בי אדם אלא זה. חזר ואמר אין חזר ביה יתן אין היא חזרת בה תתן. ולא הדא היא קדמייתא חזר ועשאו מעשה בית דין. סדר סימפון כך הוא עד אחד משל החתן ועד אחד משל כלה ושניהן בוררין להן עוד אחר כדי שיהיו לו שני עדים לזה ושני עדים לזה.

הדא

פני משה

ה"ז מקודשת ויש לו. אם יש עדים שיש לו ואם לא נודע שיש לו הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו ומתכוין לקלקלה: ואם הראה על שלחנו. שהי' שלחני ונתנו לו מעות להחליף ולהשתכר אינה מקודשת שהרי קרן המעות אינם שלו: **גמ'** תמן תנינן. בפ' מי שאחזו וסוגיא זו שם וכן הא דלקמן סדר סמפון כו' עד הגיע הזמן ע"ש באר היטב: הגיע הזמן. שקבע לה בתוך הסמפון אם לא אתן לך לזמן פלוני אין הקידושין כלום ויש הכחשה ביניהם על מי להביא ראי': מכיון שהוא מבקש להוציא סמפון. מידה שלא תתבענו עוד הוא מקרי מוציא מחבירו ועליו להביא ראי' שנתן לה אבל האשה אין שם מוציא עליה שהרי רוצה היא שיתקיים כמה שכתוב בסמפון ולא תהא מקודשת לו ואינ' מבקשת ממנו כלום: הגע עצמך דלא הוה. שם סמפון שלא כתב לה תנאי זה בשטר אלא תנאי בע"פ הי' וא"כ לאו מוציא הוא: אמר ר' יוסי. אע"פ כן עליו להביא ראי' דמכיון שהוא מבקש לאוסרה על אחרים עליו הוא מוטל לברר הדבר וצריך להביא ראי': שכנסו עצמן בתוך סימפון. הגע עצמך אם נשאה בתוך הזמן שאמר לה ליתן אם נאמן עכשיו לומר שנתן לה קודם שכנסה: אתא עובדא קומי ר' אבהו. מעשה כזה באחד שכנס בתוך הזמן והוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי: וא"ל זיל הב. לא שאינו נאמן לומר שקיים התנאי ואע"פ שכנסה: א"ל רבי אשה לא קניתי ואת אמר לי איזיל הב. כלומר לדבריך שאין אתה מאמין לי א"כ לא קניתי אשה זו שהרי לא נתקיים התנאי ומפני מה אתה מחייבני עכשיו להשלים התנאי: מימי לא שחק בי אדם אלא זה. כלומר שהודה לדבריו שיפה דיבר: חזר. ר' אבהו ואמר כך הוא הדין שכופין אותו לקיים תנאו ואינו יכול לחזור בו לא הוא ולא היא: ולא הדא היא קדמייתא. והלא בראשונה א"ל רבי אבהו כן וחזר מדבריו והודה לדברי הבעל ולמה חזר לומר כדבריו הראשונים ומשני חזר ר' אבהו ונתן דעתו לדון אותו כמעשה ב"ד דמכיון שכנסה אין הקידושין תלוין בתנאי אלא מחלו התנאי ונשארו המעות חוב שעל מנת כן נתרצו לכנוס ומשום הכי אם הוא חוזר בו כופין אותו לקיים תנאו ואם היא התנתה עמו שתתן לו וחוזרת בו כופין אותה להשלים תנאה: סדר סימפון. שטר קידושין על תנאי כך הוא שצריך שיהיו שני עדים לזה ולזה:

הדא

קרבן העדה

ה"ז מקודשת ויש לו. אם יש עדים שיש לו ואם אין עדים מקודשת מספק שמא יש לו ומתכוין לקלקלה: אם הראה על שלחנו. כגון שהיה שולחני והראה לה מעות שאינן שלו והן על השלחן אינה מקודשת שלא נתכוונה זו אלא לראות משלו: **גמ'** תמן תנינן. גיטין פ"ז: לא הספיקה ליתן. מאתים זוז עד שמת הבעל מהו שיהא גט דקאמרה אנא הא קאימנא: נותנין לאביו וכו'. דס"ל לי ואפי' ליורשי משמע וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי הלכך כשנותן לאביו או לאחיו הוי ליה למפרע גט משעת נתינה וא"צ חליצה וייבום: כרשב"ג. לדברי רשב"ג בגירושין אף בקידושין אם מת ונתנו לה אביו או אחיו מאתים זוז הרי זו זקוקה לחליצה וייבום דה"ל קידושין למפרע: סדר הסמפון כך הוא. פי' שטר התנאים וכל דבר המבטל דבר קרוי סמפון שלו כגון שובר הוי סמפון של שטר וכאן קורא סמפון דבר המבטל את הקידושין: מיקמת פלוני. סך ממון זה כפי הכתוב בשטר והממון נקרא יקום כדכתיב וכל היקום אשר ברגליו: ומכניסיניך. וזמן הנישואין יהיה ביום פלוני ואם יבוא היום הקבוע ולא אכנסך לא יהיה לי כלום עליך והקידושין בטלים למפרע: אירע לו אונס. שלא כנסה לזמן הקבוע מהו: אונסא כמאן דלא עבד. דאין טענת אונס בקידושין אע"ג דיש טענת אונס בגיטין שאני גט שאין הדבר תלוי אלא בו לא נתרצה לגרש אלא אם יעבור על התנאי ברצון אבל אונס רחמנא פטריה אבל קידושין דבעינן גם דעת האשה אפי' לא נתקיים התנאי באונס פטורה היא מקידושיו דאונס רחמנא פטריה אמרינן אבל אונס חייביה רחמנא לחייב האשה שתהא אגידא ביה לא אמרי': אונסא כמאן דעבד. כאלו לא עבר על התנאי דיש טענת אונס בקידושין כמו בגיטין: היך צריך למיעבד. איך יכתוב סמפון שלא יוכל לטעון שנאנס: ולא הויתי כנסה לי. שהאשה לא תתרצה בנישואין הקידושין בטלים וכשיבא זמן הקבוע ולא ישאנה אף היא תחזור בה וממילא נתבטלו הקידושין: ר"י דמיך. כשמת ר"י צוה לבנותיו כשיתקדשו בתנאי יכתבו סמפון כר"ל דשמא יבא ב"ד אחר ויפסקו כר"ל והם יסמכו על דברי אביהן וינשאו בלא גט נמצא בניהן ממזרים לדברי אותו ב"ד: הגיע הזמן. שקבע בסמפון והוא אומר שקיים התנאי הכתוב בו והיא אומרת שלא נתקיים: מכיון שהוא מבקש. להוציא ולבטל את הכתוב בסמפון שהוא מסייע לאשה והסמפון כמלוה כתובה בשטר ועליו להבי' ראיה: ופריך הגע עצמך דלא הוה סמפון. אמור לנפשך אם אין כאן שטר תנאין אלא תנאי בעל פה מי נאמן: מכיון שהוא מבקש לאסרה. שלפי דבריו שטוען שקיים התנאי נתקיימו קידושיו והיא אשת איש ואסור' לעלמא הלכך עליו להביא ראי' שקיי' כיון שהתנאי הוא בקום ועשה כדאמרי' בסמוך: ה"ג הגע עצמך שכנסה בתוך זמן הסמפון וכ"ה גי' הריטב"א. וה"פ שכנסה בתוך הזמן שקבע לקיים התנאי וכשהגיע הזמן הוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי מהו אחרי שכבר נאסר' וגם אין התנאי כתוב בשטר אלא תנאי בעל פה הוא: ופשיט אתא עובדא וכו'. מעשה כזה שכנס' בתוך זמן הסמפון ואמר נתתי בא לפני רבי אבהו: א"ל. ר"א להבעל זיל הב לה שאינו נאמן לומר שקיים התנאי אע"פ שכנסה ונוסף עליו החיוב מחמת שכנסה שכופין אותו לקיים עכ"פ: א"ל. הבעל לר"א רבי כיון שאין אתה מאמין לי שנתתי א"כ אינה מקודשת ולמה אתה כופני לקיים התנאי שהרי המעשה תלוי בתנאי ואין לכוף על קיומו אלא שיתבטל המעשה: אר"א מימי לא שחק בי אדם אלא זה. שהדין עמו: חזר. ר"א ואמר שהדין כדבריו הראשוני' דכיון שכנסה לאו כל כמיני' לחזור בו שמשעת כניסה מסתמא בטלו לתנאי שלא יהו הקידושין תלוין בו כדי שאם לא יתקיים לא יהא בעילתן בעילת זנות מיהו נשארו המעו' עליו חוב שע"מ כן נתרצו לכנוס וכיון שכן הבא לחזור בו שלא לקיים התנאי שעליו כופין אותו ואינו יכול לחזור בו לא הוא ולא היא ומי שהתחיי' ליתן חייב לקיים אפילו אחר שכנסה ואינו נאמן לומר שפרע דה"ל כאומר פרעתיך תוך זמנו: אין חזר וכו'. אם הוא חוזר חייב ליתן ואם היא חוזרת צריכה ליתן כפי התנאי: ופריך והלא הדא היא קמייתא. והלא אלו הם דבריו הראשונים של ר"א וחזר בו מפני טענת הבעל א"כ ליכא למפשט מדברי ר"א: ומשני חזר ר"א ועשאו מעשה ב"ד. כיון שהודה לדברי האיש ואח"כ ראה שבטעו' חזר בו והדין כדבריו הראשונים חזר וקיי' אותם ועשה מעשה ב"ד כדבריו הראשונים להוציא מדברי האיש:

הדא

רידב"ז

ר' אבהו בשם ר' יוחנן סדר הסמפון כך היא פי' הסוגיא הזאת מתבארת יפה בפי' המפרשים ז"ל וכן הוא בהדיא בחידושי הריטב"א ז"ל במגלהין דף ס עיי"ש שמבואר כן כל הסוגיא ועיי"ש ודוק:

עד

הדושי בהר"א מגריידין

בש"ק ד"ה חזר ואמר וכו' עד באה"ע סי' נ"ט ס"ק ס"א. נ"ב נ"ל סי' נ"ח ס"ק נ"ט:

שם בשירי קרבן ד"ה אין חזר בו יתן וכו' ס"ק ס"א נ"ל ס"ק ס"ג:
שם בא"ד דהא הר"ן כתב מפורש וכו'. נכתב בגלדו נעלם מהגאון זצ"ל לפי שעה סוף דברי הר"ן שאחר שהביא האומרים דאינו נאמן חלק הוא וכתב דנאמן: שם באותו דבור אך עיקר דין זה צל"ע. נ"ב גם דברים אלו כמעט בגורתן מבואר בר"ן עצמו שם. וצ"ע שסיים המחבר הזה בדבריו הקדושים ולא ראיתי בזה דבר מבואר להראשונים ז"ל:

בן אריה

בש"ק ד"ה אין חזר בו ותימא על הב"ש בסי' הנ"ל ס"ק ס"א [בסי' נ"ח ס"ק ס"ג] בשם הר"ן ואם טוען פרעתי נאמן ע"כ דליתא דהא הר"ן כתב מפורש להיפך כו' נ"ב ע"ש בר"ן שכתב בסוף דבריו להדיא דנאמן וכמ"ש הב"ש בשמו [ע"ש בר"ן באריכות בקידושין פרק האומר דף כ"ה ע"ב קודם המתני' כל תנאי שאינו כפול כו']:

הדא דאת אמר בשאין שניהן מודין. אבל אם היו שניהן מודין שניהן יכולין לעקור קידושין *כהדא [א] הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי. אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי לא הכל ממנו שכבר אמר משעה ראשונה בעלתי. אבל אם אמר משעה ראשונה לא בעלתי שניהן יכולין לעקור חזקה היה. עד אחד משל חתן ועד אחד משל כלה ווהחתן חתום בכתב ידו. רבי אבהו אמר סימפון רבי בא אמר קידושין אני אומר לא עמד ובירר את הסימפון אלא סבר שהוא מתיר באחותה. עד שיהא מדעתו ומדעתה. היה מדעתו סימפון ומדעתה קידושין. רבי חנינה אמר סימפון. רבי חגיי בשם רבי זעירא אמר קידושין. והוה רבי חנינה מתרם כליו קבל רבי חגיי א"ל רבי הילא קבל חגיי דחגיי אינשי סבורה הוא. דמר רבי זעירא באדר קדמייא דמך רבי הילא. באדר תניינא אתא עובדא קומי רבי חנניה חבריהון דרבנין ובעא מיעבד כהדא דרבי חגיי. א"ל רבי שמואל בר אימי לא יאות הוה רבי הילא אמר לך קבל לחגיי דחגיי אינשא סבורא הוא. אמר רבי חגיי מתניתא מסייעא ליה [ב] *קידשתני והוא אומר לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. התיב רבי בורקי קומי רבי מנא
ואם

קרבן העדה

הדא דאת אמר. הא דאמרת דלאחר שכנסה כופין אותו לקיים התנאי אבל הקידושין קיימי' היינו דוקא כשאין שניהן מודים אלא שיש הכחשה ביניהם שהוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי: אבל אם היו שניהן מודים. שלא נתקיים התנאי נאמנים והאיש או האשה יכולין לחזור בהן והרי היא מותרת לעלמא בלא גט ופליג אמ"ד לעיל שבשעת הנישואין בטלו לתנאי א"נ לא פליג והכא איירי קודם הנישואין: כהדא. כהא דתניא ביבם ויבמה לאחר שכנסה שלשים יום ורוצה להוציאה והוא אומר בעלתי והרי היא יוצאת בגט והיא אומרת לא נבעלתי וצריכה חליצה: לא הכל ממנו. לאו כל כמיניה להוציאה בחליצה לחוד אלא צריכה נמי גט שכבר אמר בעלתי וגם החזקה מסייעו דעד תלתין יומין מוקי' איניש נפשיה טפי לא מוקי' נפשי' מיהו צריכה נמי חליצה דהא היהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא שאינה מותרת בלא חליצה: אבל אם לא אמר משעה ראשונה בעלתי. אלא שאמ' נמי מיד לא בעלתי: ה"ג שניהן יכולין לעקור חזקה ול"ג היא וכ"ה ביבמו'. וה"פ שהן נאמנים ופטורה בחליצה לחוד' בלא גט אע"ג דאיכא לנגדם חזקה דלא מוקי איניש נפשי' מתלתין יומין אפ"ה נאמני' ה"ה כאן בקידושין נאמנים לומר לא נתקיים התנאי ועוקרין הקידושין אע"ג דאיכא חזק' דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות: והחתן חתום בכתב ידו. על הסמפון מי הוה סמפון או לא דאין דרך החתן לחתום על הסמפון: קידושין. ודאי החתן חתם השטר לשם קידושין שכן היה מנהגם שהחתן חותם שטר קידושין והא דבירר עד אחד משלו ועד אחד משל הכלה אני אומר שסבר הי' שמותר באחותה עד שיהיו השטר קידושין נכתב מדעתו ומדעתה לכך בירר אלו שני עדים: היו מדעתו. שכותבין השטר לשם סמפון והוא כמו שאנו כותבין תנאי': ומדעתה. שכותבין השטר לשם קידושין: סמפון. ואם לא נתקיים התנאי שבסמפון אין הקידושין כלום: קידושין. כיון שלדעתה קידושין הם אין הסמפון כלום: מתרם כליו. כלומר העמיד מגן דמתרגמי' תרים נגד ר' חגיי והשיב על דבריו דכיון שהבעל אומר שלא כיון לשם קידושין למה לא יהא הסמפון קיים: קבל חגיי. נגד חגיי דחגיי אינשא שמרקדין בני אדם היש תקוה לקיים דבריו ודרך מליצה אמר הכי כלומר שאין הלכה כר' חגיי. חגיי מלשון ויחוגו וינועו. וסבירא כמו שסברו על ה': ה"ג ומר ר"ז. וה"פ ואמר ר"ז באדר הראשון מת רבי הילא ובאדר שני בא מעשה לפני ר"ח בסמפון מדעתו וקידושין מדעתה ורצה לעשות הלכה למעשה כרבי חגיי דהוי קידושין ודאי: לא יאות. לא יפה א"ר הילא שאין תקוה לקיים דברי רבי חגיי ולית לן למפסק הלכתא כוותי': מתניתא. לקמן בפירקין: מסייעא ליה. לר' זעירא: קידשתני. היא אומרת קידשתני והוא מכחישה ואומר לא קידשתיך: והיא אסורה בקרוביו. דשויא אנפשה חתיכא דאיסורא ה"נ דמדעתה קידושין אסורה בקרוביו דלדידה הוי קידושין:
ואם

פני משה

הדא דאת אמר. הא דלעיל שעליו להביא ראי' בשאין שניהן מודין אלא מכחישין זה את זה היא אומר נתתי כו' אבל אם היו שניהן מודין שלא נתקיים התנאי שניהן יכולין לעקור הקידושין ואם קבלה קידושין מאחר מקודשת להשני ולא חיישינן שמא עכשיו חוזר בו לבטל קידושיו ולא יהיו קידושי שני כלום דכיון שבשניהן מודין לא חיישינן למידי: כהדא. דאמרי' ביבמות בסוף פרק בית שמאי גבי מתני' היבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי והגט יוצא מתחת ידה נאמנת וכופין אותו שיחלוץ לה. לאחר ל' יום אינה נאמנת דחזקה שאין אדם מעמיד עצמו מלבעול יותר מל' יום ותני עלה התם הוא אומר לאחר ל' יום בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אע"פ שחזר ואמר לא בעלתי שוב אינו נאמן להכחיש דבורו הראשון שאמר משעה ראשונה: אבל אם אמר משעה הראשונה לא בעלתי. נאמן אף על פי שהוא לאחר ל' יום הואיל ושניהן מודים שניהן יכולין לעקור חזקה וה"נ כששניהם מודים יכולין לעקור הקידושין ולא אמרינן חזקה אדם מקיים תנאו: הי' עד אחד משל חתן כו'. שלא היו עליו שני עדים לכל אחד כדין הסמפון אלא שהחתן עצמו חתום ג"כ עליו: ר' אבהו אמר סימפון. גמור הוא ואם נתקיים התנאי הוו קידושין ואי לא לא כדין הסמפון דכיון שהחתן חתום עליו ויש כאן ב' עדים המקיימים חתימתו אין צריך לב' עדים לכל אחד: ר' בא אומר קידושין. גמורין יש כאן ואין כאן סמפון שאפי' לא נתקיים התנאי מקודשת שאני אומר לא עמד כו' כלומר משעה הראשונה היה דעתו לקידושין גמורין שהסמפון לא נעשה כדין אלא שעכשיו חתם בעצמו עליו ורוצה לבררו ולעשותו סמפון לפי שהוא חוזר בו וסבור הוא שמתוך כך יתבטלו הקידושין כשלא יקיים התנאי ויהא מותר באחותה: עד שיהא מדעתו ומדעתה. הסמפון צריך שיהא מדעת שניהן ויודעין בתנאי שעל מנת כן קדשה: הי' מדעתו סימפון. הוא אומר שדעתו הי' לקדשה על תנאי כך וכך והיא אומרת שלא נתכוונה לשום תנאי אלא לקידושין גמורין: ר' חנינה אמר סימפון. דלדידיה מהימנינן ואם לא נתקיים התנאי לא הוו קידושין ומותר בקרובתיה: קידושין. גמורין הן ואסור בקרובתיה: והוה ר' חנינה מתרם כליו קבל ר' חגיי. היה מתרים בכל כחו נגדו ולדבר אתו קשות' על שאוסרו בקרובותיה שהרי זה נוח ועומד שלא קידש' אלא על תנאי ועכשיו נתבטלו הקידושין: קבל חגיי. קבלוהי לחגיי בפנים מסבירות ובדברים המתיישבים על הלב שבודאי יודה לדבריך שבעל סברא הוא ומקבל האמת: וא"ר זעירא. כך היה המעשה באדר הראשון נפטר רבי הילא. ובאדר השני בא מעשה כזה לפני ר' חנינא והיה רוצה לחזור מדבריו ולהורות הלכה למעשה כרבי חגיי ולאסרו בקרובותיה: לא יאות. וכי לא שפיר קאמר לך רבי הילא קבל חגיי ותמסכהו לדבריך ועכשיו אתה בעצמך חוזר בך ולהורות כדבריו: אמר ר' חגיי. כל זה מדברי רבי שמואל וכן ר' חגיי בעצמו חזר בו ואמר מתני' מסייע ליה לר' חנינא דתנן לקמן בפרקין היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך מותר בקרובותיה וה"נ בסמפון כן שהרי הוא אומר לא קדשה בקידושין גמורין: התיב רבי בורקי קומי רבי מנא
ואם

רידב"ז

עד שיהא מדעתו ומדעתה פי' דהסמפון צריך להיות בהסכם. שניהם דשניהם יסכימו שהי' סימפון ביניהם הי' מדעתו סימפון ומדעתה קידושין פי' באם הוא טוען שהסכמנו על סימפון והיא טוענת שהסכמנו על קידושין האיך הדין אם זה דומה לטענה דלעיל הגיע זמן הוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי או לא דמי דהתם מודין שניהן שהי' סימפון ע"כ אין כאן קידושין עד שיברר שנתקיים התנאי אבל הכא כשנחלקו אם הי' סימפון או קידושין אפשר דלמי שאומר שהי' קידושין נאמן על עצמו ויש כאן קידושין ולא דמי לנחלקו על קיום התנאי דהתם למאן דאומר שנתקיים התנאי עליו להביא ראיה משום דהתנאי הוי בקום ועשה כדכתב הריטב"א ז"ל דע"ה וכ"ז שלא הביא ראיה הכ יש שטר סימפון מאן דאמר שנתקיים התנאי הוי כטוען פרעתי לנגד שטר כדכתב הריטב"א ז"ל ואין כאן קידושין אפילו למאן דאמר דנתקיים התנאי ושאל הגט עלמך שאין שם סימפון אלא ספק כמ' הריטב"א ז"ל פי' אם בזה הוי ספק א"כ למ"ד דנתקיים התנאי הוי לדידיה קידושין א"ר יוסי מכיון שאומרה עליו להביא ראיה כיון שהתנאי הוא בקום ועשה כללא של דבר כל שהתנאי בקום ועשה עליו לה"ר וכשלא הביא ראי' שנתקיים התנאי אין כאן ספק והוי נמי בשטר סימפון דהוי שטר בחזקתו בהוקת שלא נתקיים התנאי בודאי והילכך אפילו אין שם שטר סימפון אלא ספק נמי עליו לה"ר כלומר אפי' אין שם שטר סימפון נמי לא הוי ספק אלא ודאי שלא נתקיים התנאי משא"כ באם מיהלקים בעיקר הדבר אם הי' סימפון או קידושין בזה ס"ל לר' חגי דהוי ספק וע"כ מאן דאמר קידושין הוי קידושין לדידיה ע"כ ר"ח אמר סימפון דהוי כמו למחלוקתן לעיל דהוי מחלוקת ביניהם בסימפון ור' חגי אמר דבזה הוי קידושין ולמ"ד קידושין הוי קידושין לדידיה והוי ר"ח מתרים קיבל ר"ח א"ל ר' הילא קיבל ר' חגיי כלומר האיך אתה מתרים קבל חגיי דחגיי אינשא סבורא הוא דמר ר"ז באדר קדמייא דמך ר' הילא באדר תנייא אתא עובדא קומי ר"ח מבריהון דרבנן ובעי מיעבד כהדא דר' חגיי א"ל ר' שמואל בר אימי לא יאות הוי ר"ח א"ל קבל להגיי דחגיי אינשא סבורא הוא וא"כ למה רצית לחזור לקבל חגיי א"ר חגיי מתניתא מסייעא ליה קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובתיה והיא אסורה בקרוביו אלמא דכיון דהיא אומרת דהוי קידושין הוי קידושין לדידה א"כ כשנחלקו בסימפון זה אומר סימפון וזה אומר קידושין למ"ד קידושין הוי קידושין לדידיה התיב ר' בורק קומי ר' מנא ואמר אף בסימפון כן כלישנא דירושלמי בכ"מ א"כ לעיל בסימפון דזה אומר נתתי והיא אומרת לא קבלתי למה לא תאמר ג"כ כן דמאן דאמר נתקיים התנאי הוי קידושין לדידיה א"ל לית סימפון ספק פי' דבסימפון ליכא ספק דאם בשטר בודאי כשאומר נתתי הוי כטוען פרעתי לנגד שטר דאין בדבריו כלום ואפילו הגט עלמך שאין שם שטר סימפון אלא ספק כדשאל לעיל ומסיק נמי דאפילו בלא שטר אין כאן ספק אלא המ"מ ע"ה דתנאי בקום ועשה אין בדבריו כלום שאומר שנתקיים התנאי וע"כ לית ספק בסימפון דלעיל אלא כיון דהוי או סימפון הוא או קידושין כלומר אלא דווקא בנחלקו אם סימפון או קידושין דזה אומר סימפון וזה אומר קידושין בזה הוי ספק וע"כ למ"ד קידושין הוי קידושין לדידיה משא"כ בסימפון לעיל הוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי אם יש
שטר

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ב מיבום טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ו

יט
ב מיי' פט"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מח סעיף ב

מסורת הש"ס

(יבמות פי"ג הלכה ד)

קידושין סה

שנויי נוסחאות (פ"ס) אבל אם אמר משעה ראשונה לא בעלתי נ"ו אבל אם לא אמר משעה ראשונה בעלתי. (פ"ז) היה נד"ו היא.

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף יט

כא
ב מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סעיף כ

מסורת הש"ס

ואם אף בסימפון כן. אמר ליה לית סימפון ספק אלא הוא סימפון או קידושין קידש בתוך סימפון הרי אלו קידושין גמורין. גירש תלמידוי דרבי יונה אמרין נגעו בה גירושין. רבי יונה אמר לא נגעו בה גירושין. כד דמך רבי יונה עבדון תלמידוי דכוותיה. אמרין לאחר שלשים יוצאת בלא גט ואת אמר נגעו בה גירושין אלא לא נגעו בה גירושין. מת מתוך סימפון רבי אבהו אמר מותרת לינשא. רבי בא אמר אסורה להינשא. רבי מנא שאל לבית אבוי דר' יוסי היך רבכון נהיג עביד. אמר ליה כדו זמן מרובה הוא אמר תלך ותינשא מיד כדי זמן ממועט הוא אמר מה בכך שתמתין שליח דברים בתוך סימפון. רבי מנא אומר סימפון רבי בא אמר קידושין. וחששין רבנין להדא דרבי מנא:

הלכה ג מתני' [א] *על מנת שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת ויש לו על מנת שיש לי במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת על מנת שאראך בית כור עפר הרי זו מקודשת ויראנה ואם הראה בבקעה אינה מקודשת ר' מאיר אומר [ב] *כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי שנאמר °ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן ואם לא יעברו חלוצים אתכם וגו' ר' חנניה בן גמליאל אומר צריך היה הדבר לאומרו שאילמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו:

גמ'

תורה אור: במדבר לב

קידושין סב:

שם סא ע"א וש"נ

פני משה

ואם אף בסמפון כן. בתמי' דקס"ד דלא דמי סמפון למתני' שהרי בסמפון אומר שקדשה אלא שעל תנאי כך היו הקדושין ושאני התם שאומר לא קדשתיך כלל: א"ל לית סמפון ספק. כלומר ומאי קשיא לך דהא אין כאן ספק קדושין כשהוא אומר סמפון היה: אלא הוא סמפון או קדושין. דמאי שנא סמפון מקדושין אם נתקיים התנאי הוי קדושין ואי לא לא וכשזה אומר על מנת כן קדשה ולא נתקיים התנאי הוי כאומר לא קדשתיך והיא אומרת קדשתני דמותר הוא בקרובותיה: קידש בתוך סימפון. כלומר הא פשיטא לן קידשה על תנאי ונתקיים דקידושין גמורין הוו: גירש. בתוך הסמפון מאי וכגון שקדשה לזמן פלוני על תנאי כך וכך כדרך הסמפון וכתב בתוך הסמפון בלשון גרושין שאם לא תקיים התנאי לזמן פלוני תהא מגורשת ממנו מי הוו גרושין לפסלה מן הכהונה: נגעו בה גירושין. דהוי כמי שקדשה עכשיו ולאחר ל' תתגרש ופסולה מן הכהונה: לא נגעו בה גרושין. שהרי כשלא יתקיים התנאי אין הקדושין חלין כלל ואינה צריכה לגט ולאו גרושה מיקריא: עבדון תלמידוי דכוותיה. שחזרו מדבריהן לדברי רבן כדמפרשי טעמא בעצמן דלאחר ל' יוצאה בלא גט כדפרישית ואת אמר נגעו בה גרושין בתמי' אלא לא נגעו בה גרושין וכשרה לכהונה: מת מתוך סימפון. קדשה לזמן פלוני על תנאי כך וכך ומת בתוך הזמן בלא בנים: מותרת לינשא. הני אמוראי פליגי למאי דאמר רבן שמעון בן גמליאל לעיל אם מת ורוצין אביו ואחיו לקיים התנאי דזקוקה היא ליבום ופליגי הכא בסתמא אי נמי שהם אומרים עכשיו שלא יקיימו התנאי אם חוששין שמא יתרצו בתוך כך ולכשיבא הזמן יקיימו התנאי ותהא זקוקה ליבם: מותרת לינשא. רבי אבהו סבר אין אנו חוששין שמא יתרצו ורבי בא סבר אסורה להנשא לשוק מיד אלא תמתין עד הזמן שמא יתרצו עוד לקיים התנאי: היך רבכון נהוג עביד. במעשה כזה: אמר ליה כדו זמן מרובה הוא אמר תלך ותנשא מיד. אם זמן מרובה הוא להמתין לזה להנשא מיד ואין חוששין: כדו זמן מועט הוא. אמר ומה בכך שתמתין לזמן מועט: שליח דברים בתוך סימפון. קדשה ע"י שליח אבל לא הי' השליח בעדים אלא שליח דברים הי' והשליח אומר שקדשה בסמפון על תנאי כך וכך והיא אומרת קדושין גמורין היו בלא תנאי: ר' מנא אומר סימפון. דהשליח נאמן אע"פ ששליח דברים הוא: וחששין רבנין להא דר' מנא. ואם קדשה אחר כשלא נתקיים התנאי תפסו בה קדושין:

הלכה ג מתני' בית כור עפר. מקום הראוי לזרוע בו כור שהוא ל' סאין: ויש לו. אם יש עדים שיש לו מקודשת ודאי ואם אינו ידוע שיש לו מקודשת מספק ולא אמרינן זוזי דעבידי אינשי דמלגעי חיישינן דלמא אית ליה ואתכוין לקלקלה אבל ארעא דקלא אית ליה לא חיישינן קמ"ל: ואם הראה בבקעה. שאינה שלו ואף על גב דנחית בה לחכירות ולקבלנות אינה מקודשת: כל תנאי שאינו. כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי ואף על פי שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים: אם יעברו ואם לא יעברו. ואי לא כפל הדברים היתה מתנתו קיימת והיו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים ואע"ג דאמר אם יעברו אתכם דלית לן מכלל הן אתה שומע לאו ושמעינן תינה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאי הוה אמר הכי לא אתי תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמי' ושמעינן נמי דבעינן הן קודם ללאו דלא .אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם: צריך היה הדבר לאמרו. אתנאי כפול הוא דפליג דאין צריך לכפול דמכלל הן נשמע לאו וזה שכפלו משה לצורך היה הדבר ולענין פסק הלכה אם אמר על מנת אין צריך תנאי כפול ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה אלא התנאי קיים ואם לא אמר ע"מ צריך כל הני דאמרן ואם לאו התנאי בטל והמעשה קיים:

גמ'

קרבן העדה

ואם אף בסמפון כן. שהוא מותר בקרובותיה או דלמא סמפון ספק קידושין דחיישינן שמא מחלה לתנאי ומספיקא אסור בקרובותיה: א"ל לית סמפון ספק. אין בסמפון שום ספק אלא כשמקיים התנאי הן קידושין גמורים וכשאינו מקיים התנאי שבסמפון הרי זו כאלו לא נתקדשה מעולם: קידש בתוך סמפון. בתוך ימי הסמפון נתן לה קידושין אחרים בלא תנאי: הרי אלו קידושין גמורים. דלא גרע מאלו חזרו מהקידושין בתוך זמן הסמפון דאמרי' לעיל שהקידושין ראשונים בטלים כ"ש הכא שנתרצו שניהם לקידושין גמורים שהתנאי הראשון בטל: גירש. בתוך זמן שקבע בסמפון מהו שיהיו גירושין ואסורה לכהן וקרוביו אע"פ שלא קיים התנאי לזמן שקבע או לא הוי גט: נגעו בה גירושין. יש בסמפון חשש ספק גירושין וכדס"ד דר' בורקי בסמוך: לא נגעו וכו'. דאפי' ריח הגט אין בה וכדמסיק: כד דמך. כשמת ר"י חזרו תלמידיו מדבריהן ועשו כר"י: אמרין. אמרו כיון דלאחר ל' יום כלומר הזמן שקבע בסמפון אם לא קיים תנאו הרי היא יוצאת בלא גט שכך כתוב בסמפון לא יהוי לי כלום כדאמרי' לעיל ואיך נאמר אם גירשה תוך זמן הסמפון שיהא בו ריח הגט שהרי כשלא קיים תנאו ה"ל כאלו גירשה איש זר אלא אין כאן חשש גירושין: מת מתוך הסמפון. בתוך הימים שקבע לקיום התנאי מת החתן מהו שתהא אסורה להנשא עד לאחר זמן שקבע דאולי יקויים התנאי ע"י אחרים א"כ משום חשש השומעים שהיא אסורה להנשא עד זמן פלוני והם לא ידעו שמת החתן: מותרת לינשא. שהרי א"א לקיים התנאי ולית ליה הא דארשב"ג אביו או אחיו נותנין לה והיא זקוקה ליבם אלא כרבנן דפליגי ארשב"ג קיי"ל וגם לחשש השומעים לא חיישי': ר' מנא שאל. לבית אביו של ר"י האיך נהיג ר"י למיעבד עובדא בכה"ג שמת החתן תוך ימי הסמפון: א"ל. אם היה התנאי לזמן מרובה כגון שאמר לקיים התנאי תוך י"ב חדש ועדיין לא עבר אלא מקצתן: ה"ג הוה אמר תלך ותינשא מיד. ואינה צריכה להמתין שכבר נתבטלו הקידושין שהרי א"א לו לקיים תנאו: כדו. כשהוא התנאי לזמן מועט היה אומר שתמתין עד שיעבור הזמן דמה בכך אם נחוש לדברי רשב"ג: שליח דברים בתוך סמפון. אם שלח בעל פה וביטל הסמפון: ר"מ אמר סמפון. דלאו כל כמיניה של א' מהם לבטל הסמפון: קידושין. לאותו שביטל הסמפון ואם בטלו שניהם כבר אמרנו דהוה ביטול: שליח דברים בתוך סמפון. אם ביטל הסמפון בדברים בתוך הזמן מי הוה ביטול או דלמא לא אתי דבור ומבטל הכתב: וחששין להדא דר' מנא. כלומר אפי' לדברי ר' מנא והצריכוה קידושין אחרים דקידושין ראשונים בטלים:

הלכה ג מתני' בית כור. מקום הראוי לזרוע עליו כור שהוא שלשים סאין: ויש לו. אם יש לו עדים מקודשת ודאי ואם לאו מקודשת מספק: ואם הראה בבקעה. שאינו שלו אע"ג דנחית בה לחכירות או לקבלנות אינה מקודשת: כל תנאי שאינו כפול וכו'. אינו תנאי ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים: אם יעברו ואם לא יעברו. ואי לא כפל הדברים היתה מתנתו קיימ' והיו נוחלי' את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים ואע"ג דאמ' אם יעברו אתכם לא אמרי' הכא מכלל הן אתה שומע לאו כדמפרש טעמא בגמ' ושמעינן נמי דבעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תני להם אם יעברו אלא דאי הוה אמר הכי לא אתי תנאי ומבטל מעשה דהמתנ' דקדמי' ושמעינן נמי דבעינן הן קודם ללאו דלא אמר אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם: ר"ח וכו'. פליג אתנאי כפול דקסבר דמכלל הן שמעינן לאו אפי' בתנאי וזה שכפלו משה לריך הי' הדבר וכדמסיק:

גמ'

רידב"ז

שטר סימפון הוי פוזן פרעתי על השטר ואין כאן ספק ואפילו כדפריך הגע עצמך שאין שם סימפון אלא ספק כגי' הריטב"א ז"ל מסקינן נמי לעיל דאין כאן ספק משום דהוי תנאי בקום ועשה ואין כאן ספק כלל כדכתב הריטב"א ז"ל כדף ס' ע"ב ד"ה ולאהר ל' וז"ל ז"ל שאם אמר לאשה הרא"ל ע"מ שאתן לך מאתים זוז הרי הוא' בהוזקת שלא נתן עד שיהא שם ראי' שנתן ואם עבר זמן קיום התנאי אינה מקודשת כלל ואפילו גט אינה צריכה מספק שע"מ כן קדשו שכל זמן שלא יהי' שם ראי' שקיים התנאי שלא נוכל לומר קיימתי עכ"ל ז"ל וא"כ אין כאן שום ספק בסימפון כשהוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי משא"כ כשהוא אומר סימפון והיא אומרת קידושין אז הוי ספק קידושין ע"כ למ"ד קידושין הוי קידושין שוי אנפשי' הד"א ודוק:

ר'

שנויי נוסחאות (פ"א) כדו נ"ל כדי. (פ"ג) אמר נ"ל אם. כדי נ"ל כדו.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ח מעירובין ה"ג סמ"ג עשין דרבנן א

גמ' ר' חנניה בריה דר' הלל בעא אילו מ"ד בני פלוני יעשה דבר פלוני ויטול חפץ פלוני ושאר בני יירשו נכסיי אין עבד הוא נסיב ואין לא עבד לא נסיב. או שנייא היא דכתיב °לתת לתשעת המטות וחצי המטה. והוי דו אמר בני פלוני יעשה דבר פלוני ויטול חפץ פלוני ושאר בני יירשו נכסי. אין עבד הוא נסב ואין לא עבד לא נסב. לא מיכא ולא מיכא. תמן תנינן א *מתנה אדם על עירובו. כיני מתניתא מתנה אדם על עירוביו. אמר רבי אלעזר מאן תנא אם באו ואם לא באו רבי מאיר. היידין רבי מאיר. חברייא אמרין רבי מאיר דקידושין דתני האומר לאשה הרי את מקודשת ע"מ שירדו גשמים. ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. רבי מאיר אומר בין שירדו גשמים בין שלא ירדו גשמים מקודשת עד שיכפול תנייו. הכל מודין שאם אמר לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ר' יוסי אמר רבי מאיר דעירובין היא דתנינן תמן *אם ספק רבי מאיר ור' יודה אומרים הרי זה חמר גמל. אמר רבי יוסי לא אמר רבי מאיר אלא לחומרין. א"ר מנא ויאות בעירובו אינו קונה שלא זכה בו את עירובו כבני עירו שנתן דעתו לעקור את רגליו מבני עירו. והכא לראשון אינה מקודשת שלא ירדו גשמים ולשני אינה מקודשת שלא כפל תנייו. רבי חגיי בעא קומי רבי יוסה והן

תורה אור
(במדבר לד)

עיר בין לו (עירובין פ"ג הלכה ה)

בס לה

קרבן העדה

גמ' בעא. לר' חנניה בן גמליאל דאמר שאלמלא כן הוא משמע שאפי' בארץ כנען לא ינחלו מ"ט: ה"ג ויטול חפץ פלוני אין עבד הוא נסיב וכו'. ה"פ אע"ג דאיכא במשמע הלאו מכלל הן שלא יטלו בארץ גלעד אם לא יעברו הא ודאי לא משמע שאף בארץ כנען לא יטלו אם לא יעברו שהרי לא אמר שארץ כנען יטלו שאר שבטי': ומשני או שנייא היא. שאני הכא דכתיב בפ' מסעי ויצו משה זאת הארץ אשר צוה ה' לתת לתשעת המטות וחצי המטה והוי כמי שאומר בני פלוני וכו' ושאר בני יירשו שאר נכסי' שאם לא יעשה דבר פלוני לא יטול חפץ פלוני וגם לא שאר נכסי' וה"נ היה במשמע אם לא יעברו לא יטלו לא מכאן ולא מכאן: תמן תנינן. בעירובין פ"ג: מתנה אדם על עירובין. מניח שני עירובין אחד לסוף אלפי' למזרח ביתו ואחד לסוף אלפי' למערב ביתו ואומר אם באו עכו"ם למזרח וצריך אני לברוח מפניהם יקנה לי עירובי שבמערב ויהי' לי למערב ביתי ד' אלפי' אמה ואם באו למערב יהי' לי במזרח ד' אלפי' אמה ואם לא באו לא לכאן ולא לכאן הריני כבני עירי שיהיה מותרים לילך לכל צדדי העיר שני אלפי' אמה: ה"ג כיני מתני' מתנה אדם על עירוביו וכ"ה בעירובין. וה"פ כן היא פרושא דמתני' שמתנה על שני עירובין שהניח וכדפרישת: מאן תנא. דצריך להתנות אם באו ואם לא באו מכאן ומכאן הריני כבני עירי ולא אמרי' שמכלל לאו שומע הן: ר"מ. היא: היידין ר"מ. איזהו ר"מ: עד שיכפול תנאו. ואם לא כפלו אע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים ומקדשת וה"נ במתנה על עירוביו צריך לכפול תנאו ואם לא כפלו עירובו קיים ואינו כבני עירו: הכל מודי'. אפילו ר"מ: שאם אמר וכו'. שאינה מקודשת עד שירדו גשמים דאינו תנאי אלא שאין הקידושין חלין אלא לאחר שירדו גשמי' ואם קידשה אחר קודם שירדו גשמים מקודשת לשני וכדתנן לעיל בריש פרקין: דתנינן תמן. פ"ג דעירובין: אם ספק. רישא דמתני' נתגלגל העירוב חוץ לתחום מבעוד יום אינו עירוב משחשיכה ה"ז עירוב אם ספק אם נתגלגל מבע"י או משחשיכה: ה"ז חמר גמל. דמספקא לן אי קני ליה עירוב זה וביתו הוא כאן במקום עירובו ומכאן יש לו אלפים אמה שמעבר ביתו לצד השני או שמא לא קני עירובו דהמניח עירובו חוץ לתחום לא עשה כלום ומביתו יש לו אלפים אמה לכל רוח ולא קני לעבר עירובו כלום ומספק זה נאסר לילך מביתו חוץ מאותן אלפים אמה שבין ביתו לעירובו דממ"נ מותר בהן אבל מעירובו ואילך לא דלמא לא קני עירובו ומביתו לצד אחר נמי לא דלמא קני עירובו נמצא זה מושכו לכאן וזה לכאן והוא כאדם שמנהיג חמר וגמל שהחמור הולך לפניו וזה מנהיגו והגמל לאחריו והוא מושכו וצריך לפנות לפניו ולאחריו והכא כיון שהניח עירובו ה"ל כאלו התנה בפירוש ע"מ שילך ממקום עירובו ב' אלפים אמה ומכלל לאו אתה שומע הן שאם לא יקנה לו עירובו שיהיה כבני עירו אלא ודאי כיון שלא כפל התנאי אינו כלום: לא אר"מ. דבעינן תנאי כפול בקידושין אלא לחומרא כלומר משום חומרא דעריות אבל בעירובין לית ליה דבעינן תנאי כפול: ויאות. שפיר קאמר ר"י דבעירובין היינו טעמ' דהוה חמר גמל דבעירובו אינו קונה דשמא נתגלגל חוץ לתחום מבעוד יום וכבני עירו נמי לא הוי משום דבבין השמשות עקר דעתו מבני עירו שסבר היה שעירובו במקומו הוא מונח ומהאי טעמא צריך נמי לומר אם באו אם לא באו: והכא. אבל הכא בקידושין אם בא אחר וקדשה עד שלא ירדו גשמים אינה מקודשת לשניהם לראשון אינה מקודשת שהרי לא ירדו גשמים ולשני אינה מקודשת שלא כפל הראשון התנאי ואזלינן לחומרא שמא לא תנאי הוה א"כ קידושי הראשון חלין אע"פ שלא ירדו הגשמים:

פני משה

גמ' רבי חנניה בריה דר"ה בעא. על דברי רחב"ג במתני' אלו מי שאמר וצוה לבניו בני פלוני יעשה דבר פלוני מה שמצוה לו ובשכר זה יטול חפץ פלוני ושאר בניי ירשו נכסיי: אין עבד הוא נסיב. כלומר דמשמע הוא אם עושה דבר זה יטול החפץ בחלקו יותר משאר אחיו ואם לא יעשה לא יטול אבל מכל מקום לא הפסיד חלקו עם אחיו בשאר נכסים ואמאי קאמר רבי חנניה בן גמליאל שאלמלא כן יש במשמע שאפי' בארץ כנען לא ינחלו: או שנייא היא. תרוצא הוא דשאני הכא דכתיב לתת לתשעת המטות וגו' שכבר נתן ארץ כנען לאלו השבטים ומשום הכי אי לאו דקאמר ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען היה במשמע שאפי' בארץ כנען לא ינחלו: והוי דו אמר בני פלוני כו' לא מיכא ולא מיכא. כלומר דהוי כמו שמצוה בפירוש שאם לא יעשה דבר פלוני לא יטול לא מן החפץ ולא משאר הנכסים ולפיכך צריך היה הדבר לאמרו: תמן תנינן. פרק בכל מערבין מתנה אדם על ערובו ואומר אם באו עכו"ם מן המזרח עירובי למערב מן המערב ערובי למזרח לא באו לא מכאן ולא מכאן הריני כבן עירי: כיני מתניתא מתנה אדם על עירוביו. הא דקאמר עירובו לאו דוקא אלא ה"ק מתנה על עירוביו שצריך שיניח שני עירובין א' לסוף אלפים במזרח וא' לסוף אלפים במערב ומתנה על שניהם אם יבואו עכו"ם מן המזרח וצריך אני לברוח מפניהם יקנה לי עירובי שבמערב ואם מן המערב יקנה לי עירובי שבמזרח: מאן תנא אם באו אם לא באו. שצריך לכפול בתנאו שאם לא יבאו כלל יהיה כבני עירו ולא יפסיד כלום לכל רוח ר"מ היא: ר"מ דקידושין. כדתני בתוספתא דקאמר שצריך לכפול תנאו וה"נ במתניתין דהכא טעמא משום דתנאי בכפל בעינן: הכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים. אפילו ר"מ מודה בהא שא"צ לכפול התנאי דהא בהדיא קאמר לאחר שירדו גשמים תהיה מקודשת לי: רבי יוסי אמר ר"מ דעירובין היא. קסבר דטעמא דר"מ לאו משום תנאי כפול הוא אלא ר"מ לטעמיה אזיל דמחמיר בספק עירוב: דתנינן תמן. במשנה שלפניה גבי נתגלגל חוץ לתחו' או שנפל עליו גל או נשרף וספק אם היה העירוב קיים בין השמשות שהוא שעת קניית עירוב או לא: ר"מ ורבי יהודה אומרים ה"ז חמר גמל. כאדם המנהג חמור וגמל שהחמור הולך לפניו והגמל מושכו לאחריו וה"נ מספקא לן אם קנה ממקום עירובו אלפים אמה לכל רוח והפסיד אלפי' שמעבר ביתו והלא' או שלא קנה לו עירובו ויש לו מביתו אלפים אמה לכל רוח ומעבר עירובו והלא' לא כלום ומחמת ספק זה אין לו אלא אלפים שבין ביתו לעירוב דממה נפשך בהן אישתרי ומתניתין דמתנה על עירובו נמי מהאי טעמא כדמסיק. רבי יוסי לא אמר ר"מ אלא לחומרין: ויאות. הוא דאזלינן לחומרא אם לא גילה דעתו ואמר בפירוש שאם לא יבאו העכו"ם יהיה כבני עירו: בעירובו אינו קונה שלא זכה בו את עירובו. שלא אמר אלא אם באו עכו"ם והרי לא באו: כבני עירו. נמי לית ליה שהרי כבר נתן דעתו מבין השמשות לעקור את רגלו מבני עירו ולקנות במקום עירובו והלכך אי לאו דאמר בפירוש אם לא יבאו עכו"ם הריני כבני עירי ה"ז חמר גמל דספק עירוב הוא: והכא. בקידושין נמי הא דקאמר ר"מ צריך לכפול בתנאו לא אמר אלא לחומרא וכגון שבא אחר וקדשה לראשון אינה מקודשת לגמרי דאמרינן תנאה הוי והרי לא ירדו גשמים ולשני אינה מקודשת מפני שלא כפל הראשון תנאו ואמרינן דלא הוי תנאי ומקודשת לו ואפילו לא ירדו גשמים וצריכה גט משניהם אבל אם לא קדשה אחר מודה ר"מ דתנאה הוי וכל זמן שלא ירדו גשמים יכולין לחזור בהן: רבי חגיי בעא קומי ר' יוסי. על דברי רחב"ג: והן

ס"ג

רידב"ז

ר' חגיי בעי קומי ר' יוסי והן אם לא כי אחר הוא דהא כב"ג וב"ר הוי התנאי באם יעברו דיותן להם לאחר שיעברו א"כ הוי כאחר והא קאמרינן לאחר שירדו גשמים לכו"ע לא בעינן תנאי כפול א"ל שנייה היא שהיתה הארץ לפניהם א"כ מוחזקים הן בתחלה וזה הירושלמי מביא הרמב"ן ז"ל במלחמות בפ"כ במס' כילה וכתב שם וז"ל בשם הראב"ד ז"ל עתה אגלה את הסוד הנעלם מבני אדם שהראשונים ז"ל לא פירשוהו כי כל מה שאמרו חכמים בת"כ והן קודם ללאו ותנאי ומעשה בדבר אחד ומעשה דאפשר לקיים על ידי שליח כל אלו לא נאמרו אלא כשהמעשה נעשה מיד כעין נתינת גט וחליצת יבום שאין התנאי מבטל המעשה למפרע אלא א"כ נעשה בראוי ובהוזק כעין תנאי ב"ג וב"ר שהיו מבקשין ממשה שיתן להם נחלתם מיד וע"כ הוצרך משה לכפול התנאי שאם לא יקיימו יטלו אותה הנחלה מידם וכן דיקדק בכל דיני התנאי אבל זה שאמר תנו לפלוני מאתים זוז אם יקח בתי לית דין ולית דיין שאם לא יקח לא יטול כו' כו' ומצאתי בירושלמי במס' קידושין פ"ג ראי' לדבריו ז"ל ע"מ שירדו גשמים כו' ר"מ אומר עד שיכפול תנאי הכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים ירדו מקודשת וא"ל אינה מקודשת ר"ח בעיא קומי ר"י והאן אם לא כלאחר הוא א"ל שנייה היא שהיתה הארץ מוחלקות

שנויי נוסחאות (פ"א) ואם לא באו בד"ו ואם לאו לא באו.

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ח מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף כד

כד
ב מיי' פט"ו ממלוה ולוה טוש"ע חו"מ סי' קכו ס"י

והן אם לא כי לא אחד הוא. א"ל שנייא היא שהיתה הארץ לפניהן והוא מבקש להוציאה מידם ר' יודה בר סיסין ר' יודה בר פזי בשם ר' אחא ירדו לסימפון בשיטת ר"מ דקידושין. ר' חנניה חברין דרבנין בעא למה לי כר"מ אפילו כרבנין. לא כן אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן סדר סימפון כך הוא אנא פלן בר פלן מקדש ליך אנת פלנית בת פלוני ע"מ ליתן ליך מיקמת פלוני ומיכנסיניך ליום פלן. ואין אתא ולא כנסתיך לא יהוי לי עליך כלום. ויאמר על מנת שלא לכפול תנייו. אילו לא כפל תנייו מי עקר קידושין. *א"ר יוסי בי רבי בון בכל אתר אית לר"מ ממשמע לאו את שומע הין. והכא לית ליה. אמר ר' מתניה חומר הוא בעריות:

הלכה ד מתני' א *המקדש את האשה ואמר בסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה והרי היא כהנת ענייה והרי היא עשיר' עשיר' והרי היא ענייה הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו: **גמ'** ר' לעזר אמר מקודשת אפילו בעדים. ר' שמואל בשם רבי זעירא מקודשת לחומרין. רבי יעקב בר אהא בשם רבי אימי ראובן חייב לשמעון סמכיה גבי לוי. אפירסן לוי. לית ראובן חייב לשמעון. ב הדא דאת אמר בשלא עשו בהערמה אבל עשו בהערמה חייב. כהדא

פני משה

והן אם לא כי לא אחד הוא. האי אם לא דאמר משה אחד הוא עם כי לא שאמרו בני גד ובני ראובן שהרי הם אמרו לו ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל וגו' כי לא ננחל אתם מעבר הירדן וגו' ועל זה לוה משה אם יעברו וגו' ואם לא יעברו ומשמעות דבריהם הכי הוי ואנחנו נחלץ ואז כי לא ננחל אתם וגו' וא"כ אם לא יעברו לפניהם אז ינחלו אתם בארץ כנען ולא ארץ הגלעד ולמה היה לו למשה לחזור בדבריו אם לא יעברו אלא לאו להשמיענו דצריך לכפול התנאי וקשיא לרחב"ג: שנייא היא. דטעמא אחרינא איכא שהיה צריך הדבר לאמרו לפי שארץ הגלעד היתה כבר לפניהן והוא מבקש להוציאן מידם לפיכך היה צריך לחזק דבריו: ירדו לסימפון בשיטת ר"מ דקידושין. אגב דקאמר לעיל ר"מ דעירובין נקט הכא ר"מ דקידושין כלומר הא דתיקנו לכתוב בשטר סימפון ולכפול בתנאי בשיטת ר"מ היא: למה לי כר"מ אפילו כרבנן. דברייתא דלעיל נמי אתיא דלא פליגי אלא באימר ע"מ אבל בלא ע"מ מודים לר"מ שצריך לכפול התנאי: ומשני לא כן א"ר אבהו בשם רבי יוחנן. לעיל דסדר סימפון כך הוא שכותב על מנת ליתן ליך וכופל תנאו: ויאמר ע"מ שלא לכפול תנאו. סיומא דמילתא היא כלומר הא ע"מ קאמר ואמאי צריך לכפול תנאו אלא ודאי דאמרינן אילו לא כפל תנייו מי עקר קדושיו שלו ואע"פ שאמר ע"מ הא הקדושין קיימין אפי' לא נתקיים התנאי אלמא צריך לכפול התנאי אפי' בעל מנת ובשיטת ר"מ היא: בכל אתר אית לר"מ. מכלל לאו אתה שומע הן כדאמר פ"ק דנדרים והכא קאמר צריך לכפול התנאי: חומר הוא בעריות. אבל בעלמא מודה שא"צ לכפול בתנאו:

הלכה ד מתני' שלא הטעתו. אלא הוא הטעה את עצמו וכיון דלא פירש לאו כל כמיניה דהוו להו כדברים שבלב: גמ' מקודשת אפי' בעדים. כלומר מקודשת גמורה הויא כשאר קידושין בעדים: מקודשת לחומרין. איכא אלא מקודשת מספק ולחומרא: סמכיה גבי לוי. המחהו אצל לוי שישלם לו מה שיש בידו ממנו: אי פרסן לוי. ובתוך כך העני לוי מלשון נפרס ונתדלדל: לית ראובן חייב לשמעון. כלום דכיון שהעמידו אצל לוי במעמד שלשתן פטור הוא ראובן משמעון: בשלא עשו בהערמה. שלא היה יודע ראובן שכבר העני לוי באותו שעה אבל עשו בהערמה שהמחהו אצלו בחזקת שהוא עשיר ונמצא שהיה עני באותו שעה חייב ראובן לשלם לשמעון: כהדא

קרבן העדה

ה"ג והן אם לא אם לא אחד הוא. וה"פ מ"ש אם לא יעברו היה צריך לכפול התנאי ומ"ש אם לא בא דעירובין קאמרת דאינו צריך לכפול תנאו אלא משום דעקר רגליו מבני עירו: א"ל. שאני התם שהיתה ארץ גלעד בידיהם של בני ראובן ובני גד ומשה בא להוציא מידם לכך צריך לכפול תנאו: ירדו לסמפון. תקנו לכתוב הסמפון בתנאי כפול כסברת ר"מ בקידושין דמצריך תנאי כפול: למה. קאמרת דאתיא כר"מ הא אפי' כרבנן נמי אתיא: ופריך לא כן אר"א וכו' ויאמר ע"מ וכו'. כלומר ואי כרבנן בעל מנת לחודא סגי ואין צורך לכפול התנאי: ומשני אלו לא כפל לתנאו מי עקר לקידושין וכ"ה בעירובין. וה"פ שאני הכא שכבר קדשה והרי היא שלו וע"י הסמפון אתה בא לבטל הקידושין הלכך בעינן תנאי כפול דאי לא כפליה לתנאו א"א להוציא מידו את שלו: בכל אתר וכו'. קשיא מ"ש דבכל מקום קסבר ר"מ מכלל לאו אתה שומע הן כדתנן בשבועות אל יככה ויברכך וייטיב לך ר"מ מחייב אלמא דלא בעי באיסורא תנאי כפול: והכא לית ליה. כדתנן במתני' ובברייתא: חומר הוא בעריות. משום חומר דעריות קסבר דבעי' תנאי כפול ואם לאו מקודשת לראשון הלכך בממונא אי לא כפלי' לתנאו המעשה קיים ותנאי בטל בעריות אם לא כפל לתנאו אזלינן לחומר' ובאיסור שאינו איסו' ערוה אין המעש' קיים עד שיקיי' התנאי דלית לי' מכלל לאו אתה שומע הן כ"כ בעה"ע:

הלכה ד מתני' מפני שלא הטעתו. אלא הוא הטעה את עצמו וכין דלא פירש לאו כל כמיני' דה"ל דברים שבלב: גמ' אפי' בעדי'. אע"פ שיש עדי' שיודעין שכך היה דעתו כגון שאמ' להם קודם הקידושין אני רוצה לקדש אשה זו להיותה כהנת מ"מ כיון שקדשה סתם ה"ל דברים שבלב ומקודשת אע"פ שהיא לויה: מקודשת לחומרין. אם יש עדי' אינן אלא קידושי ספק ואם בא אחר וקידשה צריכה גט משניהם ל"א אמתני' קאי הא דתנן ה"ז מקודשת היינו מחומר' והראשון נראה עיקר: סמכי' גבי לוי. העמידו אצל לוי שהוא ישלם לו עבורו: איפרסן לוי. העני א"נ נשתגע כ"פ בעה"ה בהמחה. ול"נ שפירשו בריחה שברח לוי ומצינו לשון זה בב"ר ולא מן הרגל שלא תהא פרסנית ופירשו יצאנית: לית ראובן חייב לשמעון. כלום דכיון שקיבל שמעון מלוי שיהא בעל חוב פטור ראובן אע"ג דקסבר שמעון שלוי איש אמיד מ"מ פטור ראובן דדברים שבלב הוא וסייעתא הוא לרבי לעזר דה"נ אף שהדי דסבר שמעון שלוי איש אמיד הוא ואפ"ה פטו' ראובן: אבל עשו בהרמה. שהיה יודע שלוי עני או שיברח והמחוהו אצלו חייב ראובן לשלם לשמעון. כהדא

מסורת הש"ס

עיין תו' גיטין עה ד"ה לאפוקי

קידושין כב:

תוס' הרי"ד

ר"א אמר מקודשת אפילו בעדים ר"ש בשם ר"ז מקודשת לחומרין פי' דגרסינן במס' קידושין ההוא גברא דזבין לנכסי אדעתא למיסק לא"י ובעידנא דזבין לא פירש ולא מידי דאמר רבא הוי דברים שבלב ולא הוי דברים ובעי בגמ' מנלן לרבא הא כו' אלא אמר רב יוסף מהכא המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לויי' כו' מקודשת מפני שלא הטעתו ואמאי הא אמר כסבור הייתי אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים א"ל אביי דילמא שאני התם דלחומרא כו' עיי"ש ולכאורה קשה היאך מדמה רב יוסף המתניתין דהמקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת להאיך דדבריו שבלב דז"א דילמא לעולם דברים שבלב הוי דברים כגון אדעתא למיסק לא"י דכו"ע ידעו שכל מכירתו היתה אדעתא למיסק לא"י רק דלא פירש בשעת זבינא ולעולם הגיד כמה פעמים לפני המכירה שרצונו למכור לארעא דידי' כדי למיסק לא"י ואע"פ שנראין הדברים שלא מכר אלא אדעתא דהכי מ"מ כיון דבעידנא דזבין לא אמר ולא מידי ע"ז ס"ל לרבא דהוי דברים שבלב [וכההיא דאיתא בטו"ע חו"מ סי' ר"ז אע"פ שהי' בלבו שמפני כך וכך הוא מוכר ואע"פ שנראין הדברים שלא מכר אלא לעשות כך וכך ולא נעשה אינו חוזר שהרי לא פירש ודברים שבלב אינם דברים ואע"פ שקודם מכירה אמר שהוא מוכר ע"ד לעשות כך וכך כיון דבשעת מכירה לא אמר אינו חוזר עכ"ל] א"כ מנ"ל להביא ראי' מהך מתניתין דהא במהניתין דידן לא שייך לדברים שבלב דהאיך הי' מראין הדברים שקידשה ע"ד דהכא שהיא כהנת א"ו ברור ופשוט דרב יוסף דייק כן ממתניתין דע"כ מיירי שהגיד כן לפני הקידושין שרוצה לקדש אשה פלונית משום שהיא כהנת או עשירה ואעפ"כ כיון שלא פירש בשעת הקידושין מ"מ מקודשת ואע"פ שנראין הדברים שקסבר כן דאי לא תימא הכי מאי קמ"ל מתניתין והוא פשוט מאד ע"ז אמר לו אביי ממתניתין הזה אין ראי' דילמא לחומרא ולעולם בעלמא דברים שבלב הוי דברים רק גבי קידושין מקודשת לחומרא ועיי"ז מבואר בירושלמי

רידב"ז

מוחלקות לפניהם ופי' ברור שבני א"י סוברים כאומר לאחר שירדו גשמים שאין צריך לכפול תנאי לפי שלא חלו הקידושין עכשיו וכאילו לא נעשה בו שום מעשה והיקשו על זה האם שהי' בתנאי ב"ג וב"ר לאו כאחר הוא דהא משה אמר להם לאחר שיעברו את הירדן ואעפ"כ הוצרך לכפול תנאם ותירץ שאני התם שהיתה הארץ לפניהם והם מוחזקים בה מעכשיו עיי"ש ודוק

ר' יעקב בר אחא בשם ר"א ראובן חייב לשמעון סמכי' גבי לוי אפירסן לוי לית ראובן חייב לשמעון הדא דאת אמר בשלא עשאו בהערמה כו' הירושלמי הזה מובא בראשונים ז"ל רב האי גאון ז"ל מפרש דמיירי דאפרסן לוי פי' שנעשה עני אח"כ לית ראובן חייב לשמעון הדא דאת אמר בשלא עשאו בהערמה פי' שהי' עשיר ונתרשל ובשביל התרשלותו הפסיד אבל אם לא עשו בהערמה דלא נתרשל והעני אח"כ חוזר שמעון על ראובן כהדא הזריי' סמכין לתנאי קריי' גבי זבינה קרן זבינא ואזל ליה אתא עובדא קומי ר' מנא אמר אין פרוטין איגון פושעין מדוע נתרשל אין דינרין איגון כיני אורחא דזבינה מדדיי' וע"כ לא חשוב נתרשל כן הוא שיטת רב האי גאון זצ"ל ושיטת הרב אלפס ז"ל ס"ל דלעולם אינו יכול לחזור שמעון על ראובן ואפילו בלא נתרשל לתובעו ג"כ פטור ומפרש להירושלמי דפי' אפירסן לוי פי' שהי' עני בעת מעשה ועכ"ז בשלא הי' הערמה בדבר דלא ידעו שניהם מזה שהוא עני פטור אבל אם עשו בהערמה דראובן ידע ושמעון לא ידע ומסיק גביה סמכיה תנאי קריי' גבי זבינה אין פרוטין איגון פושעין פי' דהם פשעו בעצמם דלא ידעו מזה הא זה דבר שאפשר לברר ולמה לא בררו וע"כ דידע פשעו בנפשי' ואבל אין דינרין איגון אורחא דזבינה מדדיי' ולא אפשר לו לדעת וחד שיטה הוא שיטה ג' שיטת בעה"ע ז"ל והרא"ש ז"ל דמיירי הירושלמי שפטרו בפירוש את שמעון ואם עשה הערמה דהטעוהו שהיה עני ואמר לו שהוא עשיר כ"ז מבואר בסי' קכ"ו בס' ע' בחו"מ עיי"ש ובביאור הגר"א ז"ל ודוק:

איפרסן לוי דנעשה עני הדא דאת אמר שלא עשו הערמה שייכות הסוגיא הזאת הרא משום דבמתניתי' מיירי בדין שסבור שהיא עשירה והרי היא עניי' ע"כ שייך הכא

שנויי נוסחאות (פב"ג) אפירסן נד"ו איפרסן.

ר"ה

חתם סופר

והן אם לא כל א"ז הוא ופני משה היה לו גירסא אחרת ופי' זר במח"כ. והגי' האמיתית כהרשב"א ור"ן גרסין ע"ש ועיין בזה באריכות בשו"ת פ"ס חאה"ע סי' נ"ו:

בן אריה

אילו לא כפל תנאי מיעקר קידושין. כ"ב ע' בבעל העיטור אות ת' תנאי כפול שהביא את הירושלמי הזה ומה שכתב הבעה"ע שם בפירוש הירושלמי ובמרדכי פרק מי שאחזו בהג"ה הועתק כל דברי בעל העיטור גם

עמודי ירושלים

אמר ר' מתנה חומר הוא בעריות. כ"ה ג"כ בעירובין (פ"ג ה"ה) ועי"ש בקה"ע מה שפי'. וראיתי בש"ק שם שכ' דמדברי הירושל' הזה ראיה ברורה לדברי הגאונים שהביא ה"ה דבממון לא בעינן תנאי כפול כו' ע"ש. ולא ראה דברי בעה"ע (אות תנאי כפול) והובא ג"כ במרדכי גיטין (פ' מי שאחזו) שפי' בכל אתר כו' היינו באיסורים וא"כ לא מוכח מידי. וע' בפ"מ כאן. והנה בבעה"ע שם גרס מעקרי קידושין ופי' דהיינו דתפסי ג"כ קידושי שני. אך כ' זה דוקא לפי דעתו דגם ר"מ בעצמו סובר בקידושין דוקא לחומרא אמרה אבל לפי מה דס"ל דלר"מ בעינן מה"ת משפטי התנאים מוכרחין אנו לפרש כפי' הקה"ע. ובזה נ"ל ליישב סוגית הירושל' גיטין (פ"ד ה"ח) דעל מה דאי' במשנה המוציא את אשתו משום שנית ר' יהודה אומר לא יחזור וחכ"א יחזור ואמרי' שם בירושל' אמר ר' יוחנן לית כאן ר' יהודה אלא ר"מ ותני כן משום ר' מאיר אומר אומרין לה שתיקותך יפה מדיבורך. ולכאורה הוא תמוה דהא בש"ס בבלי גיטין (מ"ו ע"ב) מקשינן על חכמים דכאן אמרו יחזור ולעיל (מ"ה ב') אומרים דמשום נדר ושם רע לא יחזור ומתרץ דחכמים היינו ר"מ וזכי במאי עסקינן בדלא כפלי' לתנאה. אם כן אמאי סובר ר"מ דיחזור כיון דמיירי בלא כפלי' לתנאה. אמנם אם נאמר כדעת בעה"ע דמשום חומר דעריות גם אם לא כפלי' לתנאה אזלינן הכא והכא לחומרא א"ש דגם החכמים סוברים כר"מ דבעינן תנאי כפול רק הם סוברים דקידושין וגיטין שוים לשאר איסורים דבעינן תנאי כפול משא"כ ר"מ לגרמי' סובר דקידושין וגיטין משום חומר דעריות אזלינן הכא והכא לחומרא ופ"ש והבן: ר' לעזר אמר מקודשת אפי' בעדים כו'. ע' בפ"מ שפי' דהיא מקודשת

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כהדא חורייה סמכון לתנאי קרייה גבי זבונה. קרן זבונה ואזל ליה. אתא עובדא קומי רבי מנא אמר אין פריטין אינון אינון פושעין. אין דינרין אינון כיני אורחא דזבונה מדדייה. חד בר נש קם עם חבריה בשוקא אמר ליה הב לי קיתונא דאית לי גבך. אמר ליה הב לי דינרא דאית לי גבך. אמר ליה הב לי קיתונא וסב דינרא. אתא עובדא קומי רבי מנא אמר ליה את אודית ליה בדינרא והוא לא הודי לך בקיתונא. איזיל והב ליה דינרא. אמר רבי יעקב בר אחא מודי רבי אימי דו אמר בשהדין לא כן אלא בדיל דלא יכפור בקיתונא לא חייב. חד בר נש הוה חייב לחבריה מאה דינרין בקרטים שלח חמשין גבי שליחא אמר ליה אין לא יהב לך קרטיסה. לא תתן ליה כלום. אתא עובדא קומי רבי אימי אמר איזיל הב ואנן ידעין. הגע עצמך דמת רבי אימי עושין לו מודע ב"ד. דזכה לחבריה רבנין דהכא אמרין דזכה זכה. *דלמא רבי דוסתאי בי רבי ינאי ורבי יוסי בן כיפר נחתון לגביה לחבריא תמן איתאמר עליהון לישנא בישא הוון בעיין דלא יהויין כלום אתא בעון מיפקא מינהון. אמרין לון כבר זכנון אמרין לון ומנן. אמרין לון מנן בעי תקמינון טבאות. אמרין לון שומרי חנם אנחנו. אזלון לגבי רבי דוסתי בי רבי ינאי אמר לון אהן

(גיטין פ"ק הלכה ה) צ"ין גיטין י"ד

קרבן העדה

כהדא חורייה. כהא סוחרים החוזרים בעיירות לסחור שהיו חייבין מעות לבעלי מקרא: סמכון. העמידו לבעלי משנה ומקרא א"נ למלמדי מקרא אלל מוכר אחד: קרן זבונה וייזל לי'. נקל המוכר והלך לו קרן כמו קרונת של לפורי כל דבר הנד והולך לו נקרא על שם הקרון א"נ קרן גרסי' ופירושו השכים וכ"ה גירס' בעה"ת: אמר אין פריטין אינון. אם תשלומי החוב הי' בפרוטו' הם פשעו שלא לקחו מיד התשלומי' מן זבונה שמלויין לו פרוטו': אין דינרין אינון. אם היו התשלומין בדינרין: ה"ג כיני אורח' דזבונה מדדי'. כן היא סדר הזבונה להיות מדדד למלוא דינרין ועלי' דמחזריי' רמיא להשגיח על הזבונה שלא ילך לו א"כ להערמה דמיא: חד בר נש. אדם אחד עמד עם חבירו בשוק א"ל תן לי הקיתון שיש לי אצלך א"ל אידך תן לי הדינר שיש לי אצלך א"ל תן לי הקיתון וקח לך הדינר והלה אומר שאין לו קיתון ממנו בידו: א"ל את. הודית לי' שיש לו דינרין אצלך והוא לא הודה לך שיש לך קיתון אצלו לכך חייב אתה ליתן לו דינרין שהודית לו: מודה רבי אימי. דהוא אמר כן בפני סהדי שהוא חייב לו דינר והשני אמר אתם עדי אז הוי הודא' אבל לא אמר כן בפני עדים: לא כן. אין הדין כן אלא פטור מליתן לו דינר דמלי למימר משטה אני בך ולא אמרתי כן אלא שלא תכחש בקיתון שלי לפיכך אינו חייב בדינר: בקרטים. בשטר בחתימת ידו והוא לשון לע"ז קרט"א: שלח חמשין. דינרין ע"י שליח וצוה עליו שלא יתן לבעל חובו אותן חמשים דינרין עד שיתן לו את הקרטים: אמר. לשליח זיל והב ליה המעות דכיון שהב"ד יודעין שנתת לו פטור אתה משליחותך דאלו הוה קמן לא הוה צריך להחזיר לו שטרו דה"ל כפורע מקצת חובו דתנן בפ' גט פשוט דיכתוב שובר ואם יש לו לטעון על החמשים הנותרים יכול לטעון אח"כ: עושין לו. מעשה ב"ד שכבר זכה השליח בעד המשלח אותן חמשים דינרים ואינו יכול להחזירם: דזכה זכה. כלומר כיון שלא זכה בהם אלא על מנת שימסור לו הקרטים הלכך כל זמן שלא מסר לו הקרטים אין השליח חייב ליתן לו שע"מ כן נמסר לידו: דלמא. מעשה בר' דוסתאי בר' ינאי ור"י בן כיפר שירדו מא"י לנהרדעא לגבות חובות שהיה לחכמים שם: איתאמר. לאחר שגבו המעות נאמר עלייהו לשון הרע שרוצים ר' דוסתאי ור"י שלא יהיה להם עליהם שום תביעה אם יאבד מהם: אתון. באו הנותנים ורצו להוציא מידם מה שנתנו להם: אמרין. ר"ד ור"י להם כבר זכינו בממון לבעלים ואין אנו יכולים להחזיר לכם: אמרין לון ומנן ל"ג וכ"ה בגיטין א"כ ה"פ ר"ד ור"י אמרו להם ולמה אתם רוצים לחזור ולהוציא המעות מידינו: אמרין לון מנן א"ל אנחנו רוצים שתשמרם כראוי כלומר שיתחייבו בשמירתם אם יאבדו: שומרי חנם אנחנו. ואין אנו חייבים בגניבה ואבדה: אהן

פני משה

כהדא חוריי'. הם החוזרים בעיירו' ולוקחין סחורה מהתגרים והמחום לתנאי קרייה הם המוכרים להם שעוה בתנאי ובהקפה אצל הסוחר לשלם להן עבורן. א"נ תנאי קרייה יושבי הכרכים הנותנים להם סחורה בתנאי הקפה: קרן זבונה ואזיל ליה. נקרן ונתדלדל אותו הסוחר מחמת חובותיו ונעשה בורח: אין פריטין אינון. אם החוב הוא דבר מועט הן פשעו שלא גבו מידו עד שהעני ופטירין החורייה מהן: אין דינרין אינון. ואם היה חוב גדול של דינרים כן דרך הסוחר להיות מדדה ומשניט עצמו מלשלם ולדחות מדחי אל דחי ומיירי שבאותו שעה שהמתום אצלו לא היה בידו כלום ולא פשעו התגרים וחייבין החוזרין לשלם להם: הב לי קיתונא. כמו כיתונא: את אודית לי בדינרא. אתה הוא שהודית לו בדינר אבל הוא לא הודה לך בפשתן שהרי לא אמר תן לי הדינר וקח את הפשתן וא"כ תן לו את הדינר והוא ישבע לך על הפשתן: מודי ר' מנא גרסינן דאמר בשהדין לא כן. כלומר מודה הוא במה שאמר שהדין לא כן שהרי זה מוחזק הוא בדינר והדין הוא שבעל הדינר ישבע שיש לו ביד כנגדו מהפשתן כפי תביעתו ועל השאר ישבע בעל הפשתן: אלא בדיל דלא יכפיר כו'. כלומר שלא אמר לו כן אלא בשביל שאפשר ע"י זה יודה בעל הדינר שאין זה חייב לו כלום מהפשתן: בקרטים. בשטר חוב ושלח לו חמשים דינרין וצוה להשליח שאם לא יחזור לו השטר של כל המאה דינרין לא יתן לו כלום: אתא עובדא קומי רבי אמי. בא המלוה לפניו ושאלו מה יעשה ואמר לו תן לו השטר ואנו יודעים שיש לך עדיין חמשים דינרים בידו וע"פ הכרח החזרת לו השטר: הגע עצמך דמת ר' אימי. כלומר דפריך על שאמר ואנן ידעין ואם רבי אימי ימות ומשני עושין לו כתב מודעא מהב"ד שבאונס החזירו שהרי אנן ידעין מאונסו: דזכה לחבריה. מי שזוכה בשביל חבירו שקיבל מעות מבעל חובו בשבילו ורוצה הלוה לחזור וליקח מידו: דזכה זכה. מה שזכה זכה ואינו רשאי להחזירו ועל זה מייתי האי עובדא דרבי דוסתי שהחזיר מתוך הפחד והאונס ובכה"ג פטור הוא וכתובה היא לעיל סוף פ"ג דגיטין ושם פירשתי ע"ש:

הלכה

אהן

תוס' הרי"ד

בירושלמי בפשיטות דכמתניתין תנן ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת כו' קשה פשיטא דמאי קמ"ל מהכ"ת נימא דיטעון כסבור הייתי א"ו כדרב יוסף דקמ"ל דדברים שבלב אינן דברים והי' שגיד קודם הקידושין שרוצה לקדש אשה פלונית מפני שהיא כהנת ונראים הדברים שלא קידשה אלא בשביל זה אעפ"כ כיון שלא פירש אין יכול לטעון ומקודשת וע"ז מפרש ר"א להמתניתין דמקודשת אפילו בעדים פי' אפילו שיש עדים שיודעין שסבור הי' שהיא כהנת מ"מ כיון דלא פירש הוי דברים שבלב וע"ז אמר ר' שמואל בשם ר' זעירא מקודשת לחומרין כדאביי דלעולם דברים שבלב הוי דברים ומ"מ מקודשת לחומרין ומעתה מתורץ קושית הש"ק ז"ל ד"ה אפילו דהק' על הפוסקים ז"ל דלמה לא הביאו להלכה כדבעי מי אם כר"א או כר"ש בשם ר"ז ולפי דברינו פשוט מאד דלא פליגי ר"א ור"ש בשם ר"ז דר"א רק מפרש להמתניתין ור"ש בשם ר"ז קאמר כדאביי כש"ס דילן והילכך כיון דלמסקנא קי"ל כרבא דדברים שבלב אינן דברים והילכך מקודשת מן הדין ומש"כ הש"ק ז"ל בענין אומדנא דמוכח בקידושין דלדעתו ז"ל בטל הקידושין כמו בכ"מ וכן ראיתי כהגאון ח"ס ז"ל סי' פ"ב שכתב ג"כ כן ומביא ראיה ממתניתין דידן מפני שלא הטעתו ומשמע אבל הטעתו אינה מקודשת והק' ממתניתין דדף כ"ט ע"ב ע"מ שאני כהן ונמצא לוי כו' כו' אינה מקודשת דמשמע דווקא משום דאמר ע"מ ע"כ יש לדייק מהך מתניתין היפכא וקשה דיוקא דמתניתין אהדדי וכלה מתחלה לחלק בין איש המקדש לאשה המתקדשת משום דאיתתא בכל דהו ניחא לה ומשיג זאת מהרמב"ם ז"ל ע"כ מסיק דאם סטעו זא"ז אע"ג דלא אמרו בשעת קידושין אזלינן בתר אומדנא ול"ל לפירוש זה מתניתין דקתני ע"מ שאני כהן ס"ס כאינו אומר ע"מ כל שגילה דעתו קודם לכן ונמצא בהיפוך אינה מקודשת אלא דנקט ע"מ משום סיפא דמתניתין אע"פ שאמרה בלבי הי' להתקדש לו העפ"כ אינה מקודשת וזה דווקא כאומר ע"מ בשעת קידושין אבל אי ליכא רק ג"ד אתי דברים שבלב דידה ומבטל אינך דברים שבלב כו' וא"כ דיוקא דאידך מתניתין דווקא דאי סטעתו כג"ד בעלמא אינה מקודשת וה"ה אם הוא הטעה אותה כו' ומסיים בהתשב"ץ ז"ל ת"א ר"ם ק"ל כתב לנגד זה עיי"ש. ולפי פנ"ד נראה כרור דהדין עם התשב"ץ ז"ל דלא מהני אומדנא דמוכח לבטל קידושין שתהא מיתרת להנשא ומה שמוכיח הח"ס מהמשנה מפורשת דידן לענ"ד לא מצאתי שום ראי' לזה דהנה במתניתין דף מ"ח ע"ב גרסינן ע"מ שאני עשיר ונמצא עני אינה מקודשת כו' ר"ש אומר אם הטעה לשבח הרי זה מקודשת ובמשנה דף מ"ט ע"ב ע"מ שאני כהן ונמצא לוי כו' ובכולם אע"פ שאמרה בלבי הי' להתקדש לו אעפ"כ אינה מקודשת וכן היא שהטעתו ע"כ וע"כ הפירוש וכן היא שהטעתו מתפרש ע"כ הרישא [מדקתני וכן] דאם התנה עמו שהיא כהנת ונמצאת לוי' ואע"פ שאמר הוא בלבו הי' לקדשה העפ"כ וכן פריך הגמ' בדף מ"ט ע"א על ההיא מתניתין ע"מ שאני כהן כו' למה לא פליג ר"ש ג"כ אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת וע"כ הא אם סטעה פירושו כאם התנה שהוא לוי ונמצא כהן וכן הפי' בהסיפא וכן היא שהטעתו היא ג"כ כך הפי' שהתנית עמו שהיא כהנת ונמצאת לוי' ונופל לשון הטעתו על תנאי שהטעה כתנאו או לשבח או להיפך ע"מ שיש לו בת או שפחה מגודלת כו' א"כ ממילא הפי' דמתניתין דידן נמי כן דאמר קסבר הייתי שהיא כהנת כו' מקודשת מפני שלא הטעתו פי' שלא התנית עמו שהיא כהנת וקאי המתניתין דידן על אידך מתניתא דלעיל אם הצה הטעתו שהתנית עמו שהיא כהנת ואינה כהנת אינה מקודשת אבל אם הוא אומר קסבר הייתי שהיא כהנת כו' מקודשת מפני שלא הטעתו כההיא דמשנה דלעיל וע"כ אין מהמתניתין דידן שום ראי' לזה ולפ"ז יש ראי' גמורה להתשב"ץ ז"ל מהך מתניתין דידן עפ"מ שרצה רב יוסף בדף נ' ע"א להוכיח מהך מתניתין דדברים שבלב אינן דברים ומדחה אביי דז"א דילמא שאני התם דלחומרא פי' דלעולם דברים שבלב הוי דברים ומ"מ במתניתין דידן דמיירי בקידושין הא דמקודשת הוא לחומרא אבל כזבין אדעתא למיסק לא"י הוי דברים שבלב דברים וא"כ אפילו דבעלמא כד"מ הוי דברים שבלב תשוב דברים לבטל המקח ומ"מ בקידושין מקודשת לחומרא עד דמסיק ראי' אחריתי לרבא וא"כ לפ"ז אפילו דבכ"מ באומדנא דמוכח הוי דברים שבלב לבטל המקח מ"מ בקידושין מקודשת לחומרא ואין לומר דאביי רק כתורת דיחוי קאמר לה לרב יוסף כלומר דמהך מתניתין אין ראי' לדברים שבלב דאינן דברים והוא רק דיחוי א"כ אף אנו נאמר דהאיך נלמוד מד"מ לקידושין דאומדנא דמוכח מבטל המקח כמו כן מבטל הקידושין כמו שכ' הש"ק ז"ל ז"א דאף אנו יש לנו לדחות שאני קידושין דלחומרא הוי קידושין ועוד דבירושלמי ס"ל לר"ש בשם ר"ז אליבא דהאמת דמתניתין הוא רק לחומרא בקידושין ודברים שבלב הוי דברים רק לפי אנן דקי"ל דדברים שבלב אינן דברים א"כ אליבא דדינא בדברים שבלב לבד בלא אומדנא דמוכח הוי קידושין גמורין א"כ לפענ"ד ברור דהדין עם התשב"ץ ז"ל ודוק:

שנויי נוסחאות (בע"ז) דמת ר' איסי בכי"ל דדמך ר' אמי. דמת בד"ו דמר. (פ"מ) דוסתאי בד"ו דוסתי. ינאי ורבי יוסי בן כיפר בכי"ל ייני ור' יוסה בן כופר. (שכ"א) אתא בד"ו אתון.

בן אריה

[בסי' תכ"ו] ועי' ברא"ש פרק יש נוחלין סי' מ"ח ומה שהקשה שם על הירושלמי ולפי פי' הבעל העיטור שם ניחא דהכל הוא לחומרא ובגיטין אם לא כפל לתנאי ובא אחד וקידשה קודם שנתקיים התנאי צריכה גט מספק:

עמודי ירושלים

מקודשת ודאי ובמראה הפנים כתב דצ"ל דברי הירושלמי הללו קודם הלכה ד' עיין שם וגרם לו זה שלא ראה דברי הרמב"ן הובאו בבעל התרומות (שער כ"א ח"ו) ששם פי' דאפילו אם יש עדים שאומרים שהוא סבור שהיא עשירה כו' וע"ש שביאר כל דברי הירושלמי שזה ושוב מצאתי להעירי רבן שהביא דברי הבעל התרומות שלנו וצריך לי עיון מה שלא נזכר בשולחן ערוך בשום מקום כך דלא יקנו הדיין והעדים החפץ משום שרחק מן השיעור כמבואר בחולין דף פ"ד ע"ב ע"ש:

עין משפט נר מצוה

כה
א טוש"ע חו"מ סי' קכט ס"א

כו
ב טור חו"מ סי' יב וטוש"ע שם סי' רמא ס"ב ובש"ך שם

כז
ג מיי' פ"ז מאישות הל"ג עיין מה טוש"ע שם סי' מ סעיף ה

כח
ד שם סעיף א

הלכה ה מתני' לאחר שיחלוץ ליך יבמיך. בגמרא מוקי לה כרבי עקיבה דאמר אין קידושין תופסין ביבמה ואינה הלכה: אינה מקודשת. דהוי דבר שלא בא לעולם: **גמ'** מה בינה. מה בין משנתינו לאחר שתשתחרר להאומר הרי זו תרומה על פירות המחוברין לאחר שיתלשו דקיימא לן אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם אמר לאחר שיתלשו דבריו קיימין ובמתני' מאי טעמא לא אמר כלום: תמן יש בידו לתלוש. וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אבל הכא אין בידו לשחרר שפחה זו: התיב רבי פס. על זה הגע עצמך שהיתה שפחתו ובידו לשחררה: אמר רבי בא בר ממל. אף על פי כן אינה מקודשת דכשתשתחרר נתלית בדעת אחרת כמי שיש לה דעת אחרת היא דמעיקרא שפחה והשתא בת חורין ואין לך מחוסר מעשה גדול מזה: דלמא. מעשה ברבי הושעיא רבה ורבי יודן נשיאה שהיו יושבין ואמרו נימא חדא מלתא מקדושין ושאל אחד לפניהם שאלה זו: לכשאגרשך מהו. אם חלו הקדושין הואיל ובידו לגרשה ושחקו מזה ועמדו והלכו להם: אמר רבי יוסי ולמה גחכין. טעמא מפרש למה שחקו דמי לא א"ר בא בר ממל בשפחה אינה מקודשת דלכשתשתחרר נתלית בדעת אחרת והכא

אהן הוא כולא. נסבון לר' יוסי בן כיפר וכפתון ואפקין מיניה. כד סלקון להכא אתא לגבי אבוי אמר ליה חמי מה עבד לי ברך אמר ליה מה עבד לך אמר ליה אילו אשוי עימי לא הוון מפקה מינן כלום. א"ל מה עבדת כן אמר ליה ראיתי אותן בית דין שוה וכובעיהן אמה ומדברין מחציין ויוסה אחי כפות ורצועה עולה ויורדת ואמרתי שמא דוסתי אחר יש לאבא. אמר ר' חגיי [א] הדא דאת אמר בההוא דלא יכיל מיקמה גרמיה טביות. ברם הדוא דיכיל מיקמה גרמיה טבאות נסב לון מן דין ויהב לדין [ב] ומוחל שטר לחבריה. ר' חנניה ור' מנא חד אמר מחיל וחרנה אמר לא מחיל ליה עד דחזר ליה שטרא:

הלכה ה מתני' [ג] *האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר או לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת [ד] וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקיבה מקודשת לי לא אמר כלום: **גמ'** בעון קומי רבי יוחנן מה בינה לאומר *הרי זו תרומה על המחוברין הללו שיתלישו אמר לון תמן יש בידו לתלוש ברם הכא אין בידו לשחרר. התיב ר' פס הגע עצמך שהיתה שפחתו. אמר רבי בא בר ממל כשתשתחרר נתלית בדעת אחרת. דלמא רבי הושעיה רבא ורבי יודן נשייא הוון יתבין אמרין נימא חדא מילה בקדושין האומר לאשה הא ליך פרוטה זו שתקדשי לי לכשאגרשך מהו. גחכון וקמון להון אמר רבי יוסי ולמה גחכון. לא אמר רבי בא בר ממל לכשתשתחרר נתלית בדעת אחרת. והכא

אהן הוא כולא. הראה על ר"י שהכל בידו: נסבון. לקחו לר"י בן כיפר וכפתו והוליאו ממנו בע"כ: כד סלקון. כשעלו לא"י בא ר' יוסי לר' ינאי וא"ל ראה מה עבד לי בנך: א"ל מה עבד לך. כשם שכפו אותך כך היו כופין אותו: א"ל אלו. השוה עמי לדעת אחת לא היו מוליאין מאתנו כלום: א"ל. לבנו למה עשית כן: א"ל. ר' דוסתאי ראיתי אותן ב"ד שוה כלומר הדיינים אשר היו שם אין מוחה בידם כל אשר יזמו לעשות ובני אדם שנתנו להן המעות בעלי אימה: וכובעיהן אמה. מלבושיהן מאוימים ומשונים מאשר בני אדם: ומדברין מחציין. כלומר קולן עבה ונראה כאלו הדבור יוצא מטבורן: ויוסי אחי היה. כפות על העמוד ורצועה עולה ויורדת עליו שהיו מלקין אותו ואמרתי שמא דוסתאי אחר יש לאבי אם ימות בידן כלומר שאינו מחוייב למסור נפשו על ממון זה: הדא דאת אמר. לא אמרן שאם החזר זה שזכה בו שאינו חייב לשלם למשלחו אלא במי שאין בכחו לעמוד נגד הנותן כמעשה דר' דוסתאי א"נ שאינו יכול לקבל עליו אחריות הדרך כגון שהדרך בחזקת סכנה אבל מי שיכול לעמוד נגד המשלח או שאין הדרך בחזקת סכנה מוליאין מן השליח ונותנין למי שזכה בשבילו: ה"ג דין דמחל שטר לחבריה וכ"ה בגיטין. וה"פ האי מאן דמחל חובו לחבירו כגון שא"ל חובי מחול לך ויש בידו מחבירו שטר על חובו ולא אמר שהשטר מחול לו: עד דחזר ליה שטרא. עד שיחזור לו השטר שעדיין שעבודו קם:

הלכה ה מתני' לאחר שיחלוץ ליך יבמיך. קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמה לשוק: אינה מקודשת. דה"ל דברים שלא באו לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה: **גמ'** בעון. בעי לפני ר' יוחנן מה בין אותן השנויים במשנתינו דאמרי' אינה מקודשת ובין האומר פירות תלושים אלו תרומה על פירות מחוברים אלו כשיתלשו דקיי"ל דהוי תרומה אע"ג דכל זמן שהן מחוברין לא חל שם תרומה עליה דמחובר אינו חייב בתרומה דכתיב ראשית דגנך מידי דמדגן שנאסף בכרי א"כ מדכתיב ממנו ולא מן המחובר ואפ"ה משנתלשו הרי הוא למפרע תרומה: א"ל תמן יש בידו לתלוש. וכל שבידו לא הוה כמחוסר מעשה אבל הכא במשנתינו אין בידו לשחרר וקס"ד דאיירי בשפחת חבירו: ר' פס. כך שמו ובלשון בבלי נקרא ר' אפס: הגע עלמך. אמור לנפשך בשאמר לשפחתו הרי את מקודשת לי לאחר שתשתחררי שבידו לשחרר מי מקודשת דהא מתני' סתמא תנן: נתלית בדעת אחרת. הרי היא כדעת אחרת דמעיקרא בהמה היתה ואין לך מחוסר מעשה גדול מזה: דלמא. מעשה בר' הושעיא הגדול ור"י נשיאה היו יושבין ואמרו התלמודים נאמר דבר אחד בהלכות קידושין ובעי להו האומר לאשתו הא ליך פרוטה זו שתתקדשי לי לאחר שאגרשיך מהו מי אמרי' כיון דבידו לגרשה לא הוה כמחוסר מעשה או דלמא כיון שאין בידו לקדשה לאחר הגירושין שמא לא תתרלה לקידושיו: גחכון. שחקו ועמדו והלכו להן: אר"י ולמה. שחקו הא לא דמיא הך להכך דתנן במתני' שהרי בידו לגרשה אלא לכך שחקו דמי לא א"ר בא וכו'. בסמוך גבי שפחה: והכא

קידושין כב

שם

רידב"ז

ר"ה רבה ור"י נשיאה הוין יתבין אמרין נימא חד מילה בקידושין האומר לאשה הא לך פרוטה זו שתקדשו בו לכשאגרשיך מהו גחכין וקמון להון א"ר יוסי ולמה גחכין לא אמר ר' בא בר ממל לכשתשתחרר נתלית בדעת אחרת והכא לכשתתגרש נתלית בדעת אחרת אין את בעי מקשייא הכין קשי חד בר נש הוי אזיל מקדשא הדא איתא קדמי' חברי' ואמר לה הוי ידעה דההין גברא דהוא אזיל מקדשתיך דעתא בישא עתיד הוא משבק לך אלא הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לכשיגרשך מהו תמן תנינן הרי הנטיעות האלו קרבן כו' וכל הסוגיא הזאת עד גמירא וה"פ דר' יוסי קאמר דשפיר גחכין לאו מי אמר ר"ב ב"מ לכשתשתחרר כו' והכא לכשתתגרש נתלית בדעת אחרת פי' דהוי כפדאן אחרים וכן הא דאמר ר"ב ב"מ לכשתשתחררה נתלית בדעת אחרת ה"נ פי' דהוי דעת אחרת שמא לא תרצה להתקדש לו ושמא לאחר הגירושין תהי' בדעת אחרת כן פי' הרשב"א ז"ל בחידושיו במס' קידושין דף ס"ב עיי"ש דכתב וז"ל ז"ל שמא תהי' אחר הגירושין בדעת אחרת וכיון שעכשיו אינה ראוי' לקבל קידושין ולאחר גירושין תהי' בדעת אחרת אין בדבריהם כלום והרשב"א ז"ל פי' כן על הא דאיתא בגמ' האומר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך דאינה מקודשת דנהי דבידו לגרשה בידה לקדשה בתמי' עיי"ש ומסיק דכן בשפחה נמי דכוותיה עיי"ש וקס"ד דמיירי דמקדש לאשה פנוי' לאחר שאקדשיך ואגרשיך דהא לא נקט האומר לאשתו אלא האומר לאשה הא לך פרוטה זו שתתקדש בו לכשאגרשיך ואפילו דהכא כיון שהיא פנוי' הרי היא ראוי לקבל קידושין מעכשיו ומה איכפית לן שתהיה בדעת אחרת עכ"ז ס"ל כיון דאשה כפדאוה אחרים דמי אינה חוזרת וקודשת ע"כ גחכין וקמון להן דזה אינו שאלה תמורה ופשיטא דאינה מקודשת אין את בעי מקשייא פי' אם תרצה למשאל שאלה בקושי הכין קשה חד בר נש אזיל לקדשו וכו' אלא הא לך פרוטה זו שתתקדשי בה לאחר שיגרשך מהו פי' בזה יש מקום לשאול דבזה י"ל דתפסי קידושין ומביא כל הסוגיא דנטיעות דע"ז אמר ר' יוסי לא מ"ד חזהי' בשפדאן הוא אבל אם פדאן אחר פקעה מהן קדושתן והוא שיטת ר"י דאמר דלפיכך גחכין דכשנתגרשה נתלית בדעת אחרת והוי כפדאן אחרים ואינה חוזרת וקודשת ומביא הסוגיא דנטיעות ומימרא דר' יוסי דהוא שיטת ר' יוסי הכא דגהכין דאשה כפדאוה אחרים דמי וע"כ פריך מחלפי' שיטתו דר' יוסי תמן הוא אומר פדיין אחר פקעה מהן קדושתן לפיכך באומר לאשה הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בו לכשאגרשיך אינה מקודשת משום דלכשתתגרש נתלית בדעת אחרת והכא אמרי נישאת לאחר לא פקעה ממנה קידושין פי' א"כ קשה מאי דקאמר אין את בעי מקשייא הכי קשי חד בר נש אזיל לקדושי איתתא קדמי' חברי' כו' הא לך פרוטה זו שתתקדשי בה לכשיגרשך מהו דבזה יש מקום למימר דבנשאת לאחר וגירשה דלא נפקע הקידושין שלו וקשה מר' יוסי על ר' יוסי הא הכא נמי כפדאוהו אחרים דמי ואמאי לא נפקע הקידושין ומשני לא צריכה דלא בשנתן לה ב' פרוטות אחד מכבר ואחד כשיגרשנה פי' לזה דהנה כתב הר"ן ז"ל בדף ל' ובמס' קידושין דף כ"ב בשם הרשב"א ז"ל דנפשוט איבעיא דר"ה מהא דגרסינן במס' כתובות דף נ"ט שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש דקדשה וה"נ גבי נטיעות אם הי' מתנה שיחזור ויקדש לאחר שיקנה מן האחר הפודה הרי הוא קדוש אל ההקדש וכתב הר"נ ז"ל ז"א דל"ד להתם בידו להקדיש זה ההקדש גופי' עכשיו קודם המכירה אבל הכא כיון שנתקדשה לו בכ"א מהשתא ועל לאחר הגירושין זה הקידושין שלאחר הגירושין לא מני לקדש עכשיו דהא עכשיו כבר נתקדשה לו בפרוטה הראשונה והרי כבר מקודשת לו עכשיו דהא בכ"א מקדש עיי"ש וע"כ לפי' הר"נ ז"ל באם לא הי' מקדש בכ"א אלא הי' מקדש לאשה שתתקדשי לי לאחר שתתקדש ותתגרש והיא השתא פנוי' פשיטא דמקודשת דהוי כשדה זו שאני מוכר לך דבידו לקדשה זאת הקידושין עכשיו וכן כתב הא"מ ז"ל בסי' מ' עיי"ש ומסיק דה"ה באומר לפנוי' התקדשי לי לאחר שאקדשיך ואגרשך דמקודשת דדמי לשדה זו שאני מוכר לך עיי"ש:

ועי"ב

שנויי נוסחאות (פי"א) ומוחל בד"ו וימחול. (פכ"ג) כשתשתחרר בפני"ל לכשתשתחרר. (פכ"ג) הא ליך בפני"ל הילך. (פכ"ו) לא אמר בפני"ל לא כן אמר.

מסורת הש"ס

והכא. נמי לכשתתגרש נתלית בדעת אחרת שעתה דעת בעלה עליה דאינה יכולה להתקדש לשום אדם אבל משגירשה אין בידו לקדשה אלא מדעתה: אין וכו'. אם רצו למבעי בעיי הכי ה"ל למבעי: חד. אדם אחד. אזיל לקדש אשה קדם חבירו אצל האשה וא"ל הוי יודע דהאי גברא שהולך לקדשך הורה אור חורש רע הוא סוף שיגרשך אלא הא לך פרוטה שתתקדש לי כשיגרשך מהו מי אמרי' מגו דאי בעי לקדושה השתא מקדשי מהשתא ה"נ תפסי בה קידושין לאחר זמן או דלמא כיון דאין בידו לקדשה משיגרשנ' לא חלין בקידושין השתא: תמן תנינן. נדרים פ"ג: ה"ג אם אינה נשרפת יש להן פדיון רהא קליעות המלך ממשמשין ובאין רהא דליקה נופלת ואמר נטיעות אלו קרבן אם אינם נקצצות ונקצצו טלית זה קרבן אם אינה נשרפת ונשרפה למפרען קדשו או מכאן ולהבא מה נפיק מביניהון אם נהנה מהן אין תימר למפרע קדשו מעל וכו' וכ"ה בנדרים פ"ג וה"פ יש להן פדיון כשאר הקדשות ויפדו ויקנו בדמיהן קרבן דכיון דלא אמר הרי הן עלי כקרבן לאו למסרנו עליה כקרבן איכוון אלא שיהיו לקנות בדמיהן קרבן וקאמר אם נשרפה או נקצצו מי הוו הקדש למפרע דמאי דקאמר אם אינה נשרפת היינו שיהיו הקדש מיד ואם אינה נשרפת יפדה אותה או דלמא ה"ק אם אינה נשרפת אז תהא קרבן אבל אם נשרפת אינה קרבן ופריך מאי בינייהו השתא מיהת נשרפת ומשני דאיכא בינייהו אם נהנה ממנה עד שלא בא האש לשם אם נאמר מיד היא קדשה מעל כנהנה מן ההקדש וחייב בקרבן מעילות ואי אמרי' משלא נשרפה קדשה עכשיו שנשרפה לא מעל הנהנה: פדיין חזרו לקדושתן. אסיפא דמתני' דנדרים קאי דתנן התם הרי נטועות אלו קרבן עד שיקצצו טלית זה קרבן עד שתשרף אין להם פדיון וקאמר חזקיה הא דתנן אין להם פדיון היינו להוציאן מקדושתן לגמרי דה"ל כאומר בפירש הרי נטיעות הלו קרבן מעתה וקרבן לכשיפדו כל זמן שלא יקצצו ונמצא פדיונם קדוש כל שעה לפי שיוצאות הן לחולין אלא שחוזרות וקדושות: פדיין פדוין. והא דאמר עד שיקצצו לא בא לומר שאף כשיפדם יחזרו לקדושתן עד שיקצצו אלא שיהיו קדושות עד אותו זמן ומאותו זמן ואילך תפקע קדושתן כדמסיק: ופריך מתני' קשיא לר"י דתנן אין להן פדיון: ומשני פתר לה. מפרש למתניתין אין להן פדיון הייט שא"ל פדיון כשנקצצו דאז פקעה קדושתן בכדי: ה"ג אר"י מה דאמר חזקיה וכ"ה בנדרים: בשפדיין הוא. המקדיש עצמו דלעולם לא יצאו מרשותו או מרשות הקדש אבל אם פדאן אחר אפילו קנאם ההקדש אח"כ אינן חוזרות וקדושות דנסתלק רשות בעלים הראשונים מהם וכיון דהאי שעתא לא חייל עליהן הקדשו שוב אינן חוזרות וקדושות: ופריך מחלפא שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י: תמן. בנטיעות הוא אומר שאם פדאן אחר פקעה מהן קדושתן: והכא. בקידושי אשה אמר לעיל דמיבעיא ליה אם אמר הא לך פרוטה שתתקדשי לי בה לכשיגרשך מהו הא כשניסאת לאחר נמי נימא דפקעו קדושי הראשון מיני': לא צריכה. אלא כי קמיבעי' לי' לר"י בנותן לאשה שתי פרוטות וא"ל באחת תתקדש לי היום ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשך דלא דמי לפדאן הוא דמשנתגרשה יוצאת מרשות הבעל לרשותה לפדאן אחר נמי לא דמי' שהאשה מכנסת עצמה לרשותו במקצת ולא יצאה מרשו' הבעל או מרשו' עצמה אפי' שעה אחת א"כ כיון דהוא המגרש והמקדש לפדאן הוא דמיא: מניין. ליבמה שלא חלצה ונתקדשה לשוק אע"ג דחייבי לאוין היא אפ"ה אין קידושין תופסין בה: שלא יהא בה הויה. שהן קידושין אלא זר שאינן תופסין בה: אינה מקודשת. דכיון דהשתא לא תפסי בה קידושין לקמי' נמי לא תפסי בה דאין אדם מקנה או מוכר דבר שלא בא לעולם ש"מ דהשתא אין הקידושין תופסין בה: מקלס לי'. משבח לי' לר"י כלומר עליו נאמרו כל הני קראי דמייתי: הזלים זהב מכים. וכל הנך קראי איירי בדברי תורה: יכיל הוא פתר לה. אפשר לי לפרש משנתינו דאתיא כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ויש ממזר אפי' ביבמ' לשוק אבל לרבנן דאמרי קידושין תופסין בחייבי לאוין יכולין לומר דסברי אף ביבמ' לשוק קידושין תופסין אי לאו דרבי ינאי: בעניותינו. בעניות דעתינו שאין אנו יודעי' פירוש המקרא אי ללאו גרידא הוא דאתי קרא דלא תהי' אשת המת החוצה והרי היא כשאר חייבי לאוין שקידושין תופסין בהן ומתני' כר"ע כדמוקי לה רשב"ל או לאשמועינן נמי דלא יהי' בה הוי' שאין הקידושין תופסין בה הלכך מספיקא צריכה נמי גט מזה שקידשה קודם שחלצה:

מתניתא

(נדרים פ"ג) (יבמות פ"ב) (יבמות פ"ק הלכה א) (ירושלמי סוטה פ"ג הלכה ו) (יבמות לג פ"ב)

[א] והכא לכשתתגרש נתלית בדעת אחרת. אין את בעי מקשייא הכין קשי. חד בר נש הוה אזיל מקדשא חדא איתא קדמיה חבריה ואמר לה הוי ידעה דההן גברא דהוא אזל מקדשתיך דעתיה בישא עתיד הוא מישבק ליך אלא הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לכשינרשך מהו. תמן תנינן [ו] *הרי הנטיעות האילו קרבן אם אינן נקצצות טלית זו קרבן אם אינה נשרפת ונשרפה למפריען קדשו מעל. אין תימר מיכן ולבא לא מעל. חזקיה אמר פדיין חזרו לקדושתן. רבי יוחנן אמר פדיין פדויין. מתניתא פליגא על רבי יוחנן אין להן פדיון פתר לה [ו] לכשקצצו אין להן פדיון. אמר רבי יוסי מאן דאמר חזקיה בשפדיין הוא אבל אם פדיין אחר [ז] פקעה מהן קדושתן. מחלפא שיטתיה דרבי יוסי תמן הוא אומר פדיין אחר פקעה מהן קדושתן והכא הוא אמר נישאת לאחר לא פקעו ממנו קידושין לא צריכה דלא [ס] כשנתן לה שתי פרוטות אחד מכבר ואחד לכשיגרשה מהו. *אמר רבי ינאי נימנו שלשים וכמה זקינים מניין שאין קידושין תופשין ביבמה. תלמוד לומר °לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר. שלא יהא בה הוייה לזר. אמר ליה רבי יוחנן ולאו מתניתא היא או לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת. והוה רבי ינאי מקלס ליה °הזולים זהב מכים °בני אל יליזו מעיניך. °חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. °תן לחכם ויחכם עוד. °ישמע חכם ויוסף לקח וגו'. אמר ליה רבי שמעון בן לקיש בתר כל אילין קילוסייא יכיל הוא פתר ליה כרבי עקיבה. *דרבי עקיבה אומר יש ממזר מיבמה שמואל אומר [י] בעניותינו צריכה ממנו גט. אמר רבי יוסי בי רבי בון

מתניתא

(דברים כה) (משלי ג) (שם כז) (שם ט) (שם א)

פני משה

והכא נמי לכשתתגרש נתלית בדעת אחרת שהרי אין בידו לקדשה: אין את בעי מקשייה. ואם יש לך לשאול ולהסתפק הי' לו להשואל להקשות כמעשה הזה שאחד הלך לקדש לו אשה אחת וקדם חבירו אצלה ואמר לה הוי ידעת שזה האיש דעתו רע וקשה ואין את יכולה לסובלו ובודאי עתיד הוא לגרשך אלא הא ליך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לאחר שיגרשך זה מהו ובהא הוא דמספקא לן טפי משום דהשתא פנוי' היא ויש לה יד לקדש עצמה וכדמסיק לא צריכה הא דקמיבעיא לי' אלא בשנתן לה שתי פרוטות בא' אמר לה תתקדש לי מכבר מעכשיו ובאחת לאחר שתגרשך כלומר דלהאי בעיא דמיא שהרי יש כאן לשאול מי נימא הואיל ועכשיו יש לה יד לקדש עצמה ומיגו דתפסי בה השתא תפסי בה נמי קידושין לאחר זמן או דלמא לא שנא דמכל מקום אחר שתתקדש בפרוטה ראשונה מהוסרת מעשה היא עד שלא יחולו קדושי שניים וה"נ בהאי עובדא איכא למיבעי מי נימא הואיל ואמר לה קודם שקדשה זה הלו קדושין לכשיגרשה או דלמא לא שנא: תמן תנינן. בפרק ארבעה נדרים ושם מפורש היטב ע"ש: אמר רבי ינאי כו'. מפורש בפ"ק דיבמות: שמואל אמר בעניותינו. דמספקא לן אם קדושין תופסין ביבמה או לאו צריכה ממנו גט:

מתניתא

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פ"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע חו"מ סי' מ סעיף ו

ל
ב ג ד מיי' פ"ד מעילה הי"א

לא
ה מיי' פ"ז מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ז

לב
ו מיי' פ"ד ... סמ"ג שם טוש"ע שם סי' מז סעיף ו

רידב"ז

ועי"ב לפ"ז מבואר הסוגיא בע"ה על נכון דמעיקרא קס"ד דהומר לאשה הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לכשאגרשיך הוא דאמר לאשה פנוי' שתתקדש לי לאחר שיקדשה ויגרשנה ע"ז אומר ר' יוסי דהוי כפדאן אחרים ואינה מקודשת ואמאי אמר גבי חד בר נש דנתקדשה כלאחר שנשאת לאחר ותתגרש דתפסי הקידושין הא זה נמי כפדאו אחרים דמי ומשני לא צריכה דלא בנותן לה ב' פרוטות אחד מכבר ואחד לכשיגרשנה פי' לא כדקס"ד דקידשה בחד פרוטה שתתקדש לו לאחר שיקדשנה ויגרשנה ז"א דבזה תפסי קידושין ולא הי' מגהכין דהא בידו לקדשה מעכשיו אלא בנתן לה בב"א ב' פרוטות אחד שיחול עכשיו ואחד לאחר שיגרשנה [ותיבת מכבר הוא בירושלמי מתחלה כדאיתא פ"ג במס' מע"ש באומר מכבר לכשאשתה ופי' הפנו"א ז"ל דהוא בתחלה עיי"ש] ע"כ אינו אל משום דאין בידו לקדשה עכשיו זה הקידושין שלאחר הגירושין דהא כבר מקודשת לו בפרוטה הראשונה כיון דקידשה בב"א ואם לא היה נתלית בדעת אחרת ולא היה כפדאן אחרים מקודשת אפילו בב' פרוטות ונתקדשה בב"א דהא קיימא לן דפדאן הוא הוזרת וקודשת גבי נטיעות כמו כן גבי קידושין אבל מכיון דנתלית בדעת אחרת ודמי לפדאן אחרים אינו הוזרת וקודשת על כן אינה מקודשת אבל בנתקדשה כשנשאת לאחר ונתגרשה תהא מקודשת לו א"כ כשתנשא לו ותתגרש תהא מקודשת ואינו מקדשה עכשיו פשיטא דמקודשת דבזה לא איכפת לן מה דאשה כפדאוה אחרים דמי:

שנויי נוסחאות (ס"א) אין בכי"ל אן. (ס"ב) מקשייא הכין בכי"ל מקשייה הכן. היה בכי"ל ליתא. (ס"ד) הוי ידעה דההן גברא דהוא אזל מקדשתיך. דעתיה בישא בכי"ל דעתיך דההן דיאתי מקדשתיך דעתה בישא. (ס"ו) הנטיעות בכי"ל נטיעות. (ס"ח) אמר רבי ינאי בכי"ל אמר ר' שמי ולא כן אמר ר' ינאי. (סכ"ב) בני אל יליזו במקרא (משלי ג') בני אל ילזו ובמשלי ד' כתיב "אל יליזו" אבל אין שם מלת בני. (סכ"ו) יוסי בי רבי בון בכי"ל יוסה בי ר' בון.

עמודי ירושלים תנינא שמואל אומר בעניותינו צריכה ממנו גט. נ"ב עשו"ת ח"ס (אהע"ז סי' ע"ט):

מתניתא לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אבל אם אמר לאחר שימות יבמיך הרי זו מקודשת. תני ר' חייה [א] בת יומה מתקדשת בכסף בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה. אמר רבי מנא מתניתא אמרה כן. וכן האומר להבירו אם ילדה אשתך נקיבה הרי היא מקודשת לי לא אמר כלום. מפני שאינה בעולם. הא אם היתה בעולם הרי זו מקודשת:

הלכה ו מתני' [ב] *האומר לאשה התקדשי לי על מנת שאדבר עלייך לשלטון ואעשה עמך כפועל דיבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואם לאו אינה מקודשת [ג] *על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת מת האב הרי זו מקודשת מת הבן מלמדין את האב לומר שאינו רוצה: **גמ'** רב אמר [ד] *והוא שנתן לה שוה פרוטה אנן קיימין. רבי אימי בעי קומי רבי וכל הדברים לא והוא שנתן לה שוה פרוטה אנן קיימין. אלא כיני במה שאדבר עליך לשלטון ודיבר עליה לשלטון בשוה פרוטה מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת. במה שאעשה עמך כפועל ועשה עמה כפועל שוה פרוטה מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת. רבי בא בשם רב והוא שייחדה לו סלע במגדל במה קידשה כההיא דתנינן תמן *כל הנעשה דמים באחר [ה] כיון שזכה זה נתחייב בחליפיו. על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת לא רצה אינה מקודשת. סתמו אינו רוצה מת האב הרי זו מקודשת סתמו רוצה. מת הבן מלמדין את האב לומר אינו רוצה. סתמו רוצה. אמר רבי יוחנן לרבי ינאי ואית מתניתא אמרה כן. אמר ליה ולינאי עליבא את שאיל מילה בקידושין. חזר רבי ינאי ופתר מתניתא על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת באומר ע"מ דו אמר והוא לא אמר. מת האב הרי

מתניתא. דוקא שאמר לה לאחר שיחלוץ ליך יבמיך הוא דאינה מקודשת אבל אם אמר לאחר שימות יבמיך מקודשת דטעמא דלאחר שימות בעליך לא אמר כלום דמן הדין מקודשת היא אלא משום איבת הבעל והכא ביבמה לא איכפת לה משום איבה שהרי עדיין לא כנסה: בת יומה מתקדשת בכסף. שנותן לאביה וה"ה בשטר: מתניתא אמרה כן. שאפי' בת יומה מתקדשת דקתני אם ילדה אשתך נקבה לא אמר כלום דטעמא מפני שאינה בעולם הא אם ישנה בעולם אע"פ שהיא בת יומה ואינה ראויה לביאה הרי זו מקודשת:

הלכה ו מתני' ואעשה עמך כפועל. בפעולה יום אחד ובבבלי מוקי למתני' דלא דמקדש לה בשכר פעולה דכיון דקי"ל ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף נמצא כשגמר פעולתו הוי שכירותו מלוה אצלו והמקדש במלוה אינה מקודשת אלא דמקדש לה השתא בפרוטה על מנת שיעשה אח"כ עמה כפועל: על מנת שירצה אבא. מפרש לה התם שלא ימחה אבא קאמר ושקבע זמן למחאתו כגון שאמר שלא ימחה אבא כל שלשים יום הלכך רצה האב שעברו שלשים יום ולא מיחה הרי זה מקודשת לא רצה שמיחה בתוך שלשים יום אינה מקודשת: מת האב. בתוך שלשים יום הרי זה מקידשת דעכשיו מאן מחי: מת הבן. בתוך שלשים יום מלמדין את האב שימחה כדי שלא תהא זקוקה ליבם:

גמ' והוא שנתן לה שוה פרוטה. עכשיו אנן קיימין כדפרישית במתני': וכל הדברים. ששנינו עד כאן הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז כו' וכל הני דהשיב שקדשה על מנת כך וכך על כרחך בשנתן לה שוה פרוטה עכשיו אנן קיימין ומה השמיענו רב בזה: אלא כיני. ה"ק מתני' במה שאדבר כו' שצריך שיהא שכר הדיבור ושכר הפעולה שוה פרוטה: והוא שיחדה לו סלע במגדול. ועלה קאמר רב שיחדה לו שכרו במגדול דעכשיו סמכה דעתיה עליה ויכול לקדש בו: במה קידשה. כלומר במה קנאו זה לסלע שייחדה לו כדי שיכול לקדשה בסלע זו ומשני כההיא דתנינן תמן בפרק קמא כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו וה"נ מכיון שעשה שליחותה וזכתה היא בפעולתו זכה הוא בסלע בכל מקום שהוא בחליפיו: על מנת שירצה אבא. ודייקינן טעמא דרצה האב שאמר בפירוש אין הוא דמקודשת הא סתמו כמו שאינו רוצה וקתני סיפא מת האב ה"ז מקודשת אלמא סתמו כרצה חשבינן לי' דהא לא אמר אין וכן מדקתני בסיפא מת הבן מלמדין את האב לומר אינו רוצה שמעינן נמי דסתמו כרוצה הוא והקשה ר' יוחנן לר' ינאי ואית מתניתא אמרה כן דקשיא דיוקא דרישא וסיפא אהדדי: ולינאי עליבא. דרך ענוה השיבו ולינאי העלוב את שאיל מילה לפרש בקידושין: חזר רבי ינאי ופתר מתניתא. דה"ק על מנת שירצה אבא באומר ע"מ דאמר והוא לא אמר כלומר האי ע"מ שירצה ע"מ שיאמר בפירוש הן ואם אמר הן מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בדלא אמר הן: מת האב הרי

מתניתא אחר שיחלוץ ליך יבמיך. תנן משמע אם אמר לאחר שימות יבמיך מקודשת ש"מ דמן הדין קידושין תופסין ביבמה לשוק ומתני' אתי' אפי' כרבנן אלא כיון דמחוסר' מעשה אלילה ה"ל כדבר שלא בא לעולם ואין קידושין תופסין אבל לאחר שימות יבמיך כיון דאיהו לאו מחוסר' מעשה הויא לה כשאר חייבי לאוין דקידושין תופסין בה והא דתנן לאחר שימו' בעליך אינה מקודש' היינו טעמ' משום דאין קידושין תופסין באשת איש מקרא יליף ליה: בת יומה מתקדשת בכסף. ע"י אביה שמקבל קידושיה: מתקדשת בביאה. ע"י אביה שמסרה להתקד' בביאה זו: מתני' אמרה כן. כלומר מתני' נמי דייקא דבת יומ' מתקדשת בכסף ולא אמרי' כיון דהוקשו הויות להדדי כל שאינה מתקדשת בביאה כגון זו שאין ביאתה ביאה אף בכסף אינה מתקדשת: הא אם היתה בעולם. אפי' שעה אחת ה"ז מקודשת:

הלכה ו מתני' ואעשה עמך כפועל. בפעולה יום אחד: ע"מ שירצה אבא. אביו של חתן: רצה האב. בגמ' מפרש: מלמדין וכו'. כדי לעקור הקידושין למפרע ולא תיזקק ליבם:

גמ' והוא שנתן לה פרוטה. הא דתנן ע"מ שאדבר עליך וכו' איירי בשנתן לה פרוטה וא"ל התקדשי לי בפרוטה ע"מ שאדבר עליך וכו': וכל הדברים וכו'. לרב ע"מ שאדבר עליך וכו' תנאי הוא מאי קמ"ל מתני' דאם קיים תנאו מקודש' ואם לאו אינה מקודש' פשיטא מ"ש מכל התנאים השנויים בפרקין שמתנה בשעה שנותן הקידושין שאם לא קיימם הקידושין בטלים: אלא כיני. כן היא פירושא דמתני' שקדשה בשכר שדיבר עליה לשלטון השוה פרוטה וקמ"ל תנא דמתני' דאינה לשכירות אלא לבסוף ולא הוה מלוה ומקודשת: והוא שייחדה לו סלע במגדל. לשכרו דקסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ומלוה היא אבל היא כשיחדה לו לא הוה מלוה דה"ל כאלו הקדימה ליתן לו השכר והלך וקדשה בו דמקודשת לכ"ע: במה קידשה. דהא לא יהיב לה מידי וקיחה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי בשעת קידושין והך סלע שבמגדל כיון שלא בא לידו ולא זכה בו לאו נתינה היא: ומשני כהאי דתנינן תמן. פ"ק דמכילתין: כיון שזכה זה וכו'. ה"נ כיון שדיבר לשלטון הרי סלע שבמגדל שלו ומיקדשת בו: סתמו אינו רוצה. קשיא ליה רישא דמתני' תנן על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת דמשמע דמן השתם כלומר אם שתק ה"ל כאינו רוצה ועל מנת שירצה אבא היינו שיאמר אין אימא מציעתא מת האב הרי זה מקודשת והא לא אמר אין אלא ש"מ סתמו ה"ל כרוצה אימא סיפא מת הבן מלמדין את האב לומר איני רוצה הא שתיק הוה קידושין: ואית מתני' אמרה כן. בתמיה וכי מצינו משניות שאמרו כן רישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא: ולינאי עלובא. על עצמו אמר כן לינאי השפל אתה שואל דבר בקידושין כלומר שאין לו מה להשיב ורישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא וה"פ ע"מ שישתוק אבא שתק הרי זו מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת ואם אמר ע"מ שלא ימחה אבא מת האב עד שלא מיחה ה"ז מקודשת אבל כל ימי חייו אינן קידושין: מת הבן מלמדין וכו' באומר ע"מ דו אמר והוא לא אמר. בין שאמר רוצה אני בין שלא אמר רוצה אני ה"ז מקודשת. רק שלא ימחה ורצה האב דקתני היינו שלא יאמר איני רוצה אלא שותק: מת האב הרי

לג
א מיי' פ"ז מאישות ובהלכ"ד טוש"ע אה"ע סי' לז ס"א
לד
ב מיי' פ"ח שם הלכה יט סמ"ג עשין מח טוש"ע שם סי' לח סעיף יב
לה
ג מיי' פ"ז שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' לח ס"ח ע"י יא
לו
ד מיי' פ"ה שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף יב
לז
ה מיי' פ"ה ממכירה סמ"ג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' רג סעיף א

קידושין סב
שם
שם
(פ"ק הלכה ב) שם כח

רידב"ז

ר' בא. בשם רב והוא שיחדה לו סלע במגדל במה קדשה גי' הרשב"א ז"ל במה קנה להסלע עיי"ש ודוק:

ע"מ שירצה אבא סתמו אינו רוצה מת האב מקודשת סתמו רוצה מת הבן מלמדין את האב לומר שאינו רוצה סתמו רוצה וא"כ קשיא מרישא לסיפא חזר ר' יונה ופתר מתניתא למתניתן מיירי בכלל ופרט ורק התנא מקצר בלשון וסמך על המתניתן הקודמים למינייהו כלע בדיני תנאים דבמשנה בה' ב' האומר לאשה הרמא"ל ע"מ שאתן לך מאתים זוז הוי כלל מקודשת והוא יתן ע"מ שאתן לך מכאן ועד ל' יום הרי פורט דבריו נתן לה בתוך ל' יום מקודשת וא"ל אינה מקודשת ובה"ג ע"מ שיש לי בית כור עפר הר"ז מקודשת ויש לו זהו כלל ואח"כ מסיים בפרט ואם פרט ואמר ע"מ שיש לי במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואח"כ דילג התנא בה"ד וה"ה ולא מיירי בדיני דע"מ ועכשיו במתניתן דידן ה"ז היזר התנא לדבריו הראשונים בדיני דע"מ האומר לאשה התקדשי לי ע"מ שאדבר עליך לשלטון ע"מ שירצה אבא ותני בבא דרישא ובבא דסיפא וקאי על מה דסליק בדיני דתנאי דע"מ דפתח בכלל ואח"כ פורט והכ"ל כונת התנא ע"מ שירצה אבא ע"כ דהכונה פשוטה דיאמר אבא הן וע"כ אם רצה האב מקודשת והא לאו אינה מקודשת אבל בפורט דבריו ומפרש בהדיא ואומר ע"מ דו אמר והוא לא אמר כלומר בין אם יאמר אבא הן בין אם לא יאמר ואלא ירצה כתם אז הדין באפילו מת האב ולא אמר הן נמי מקודשת כיון דפרט

שנויי נוסחאות (ש"א) מתניתא בכי"ל מתניתה אמרה. (ש"ס) מנא מתניתא בכי"ל יוסה מתניתה. (ש"ז) שאינה בכי"ל שלא היתה. (פי"ז) אנן קיימין בכי"ל ניסא. ר' אימי בעי קומי רבי וכל הדברים בכי"ל ר' אמי בעי וכל הדברים. (ש"כ) ודיבר עליה לשלטון בשוה פרוטה בכי"ל דיבר עליה שווה פרוטה. (שכ"ג) עמך כפועל ועשה עמה כפועל שוה פרוטה. בכי"ל עמיך בפועל עשה עבה שווה פרוטה. (שכ"ס) כההיא בכי"ל כיי. (שכ"ז) לא רצה בכי"ל ואם לאו. (ש"ג) לומר אינו בכי"ל שיאמר איני. (שנ"א) ינאי בכי"ל יניי. (שנ"ב) ולינאי עליבא וט' מילה בכי"ל ולינייי עליבה וט' מלה. (שנ"ה) דו אמר בכי"ל דיאמר.

חתם סופר מתניתא לאחר שיחלוץ לך יבמיך וכו' בפ"מ פי' בו פי' זר בממ"כ ועיין מה שפי' בשו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב סימן ע"ש:

מסורת הש"ס

קרבן העדה

הרי זו מקודשת כמאן דאמר. כאלו אמר רוצה אני שהרי השותק כאלו אומר רוצה אני: ה"ג מת הבן מלמדין את האב לומר איני רוצה דהוי כמ"ד. וה"פ כיון דשתק עד השתא ה"ל כמ"ד רוצה אני הלכך מלמדין אותו לומר בפירוש איני רוצה: יכיל ר"י לפרש מתני' כמו שהוא רוצה לא מיתמנע ר' בא לתרץ קושית ר' יוחנן דיש מתני' כן ולא נמנע ר' מלשנות ברישא דמתני' שתם שאמר דרך כלל ופרט בסיפא כמו הכא שברישא תנא שאמר סתם ע"מ שירצה אבא ומפרשי' שכוונתו שיאמר הן ובסיפא איירי שאמר פרט ע"מ שלא ימחה אבא: מתני' אמרה כן. משנתינו דריש פרקין נמי דייקא דתנן ע"מ שיש לי בית כור עפר דרך כלל ה"ז מקודשת על מנת שיש לי במקום פלוני היינו פרט אינה מקודשת:

הלכה ז מתני' ושניהם נותנים גט. להתירה לאחרים:

גמ' נאמן ליתן גט. הא דתנן בא א' ואמר אני קידשתיה נאמן ליתן גט קאמר דנאמן וסמכינן עליו שהוא קידשה וגיטו גט לענין זה שמותרת להנשא לאחר אחרי שקבלה ממנו הגט דאין אדם חוטא בדבר שאינו נהנה ממנו להתיר אשת איש אנס אבל לכנסה אינו נאמן דאימא ילרו תוקפו: רב אסי אמר אף נאמן לכנוס. דלא חציף למימר לפני האב שקבל הקידושין אני הוא דמירתת דלמא מכחיש לי' האב ואמר ידענא דלא את יהבת לי הקידושין: ואין למדין ממנו דבר אחר. דדוקא בענונה הקילו חכמים והאמינו אבל לא בדבר אחר: ולא הכל ממנו. לאו כל כמיני' שירד לתוך השדה דדלמא לאו דידי' הוא ויהלום ויאכל: ה"ג אף בקידושין כן האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודע למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קידשתיך לא הכל ממנו וכ"ה בבבלי בפרקין. וה"פ אינו נאמן לכנוס דלא מירתת דיודע הוא שהיא מחפה עליו ותתרצה בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא משא"כ באב שאינו חשוד לחפות עליו: מתני' דפ"ב דיבמות קשיא לרב ולאו דוק' לרב ה"ה לכל הנך אמוראי דאמרי דנאמן לכנוס: לא ישא את אשתו. משום דאדבורי' סמכינן וחיישינן שמא משקר משו' דילרו תקפו: ומשני תמן. המביא גט כיון דהוחזקה אשת איש לכל שהרי הכל יודעין שנשואה היתה וע"י גט-זה באנו להוציאה מחזקתה הלכך לא ישאנה משום לזות שפתים וחשדא: ברם הכא. אבל כאן בקידושין לא הוחזקה לאשת איש אלא בפני שנים שראו שנתקדשה שהרי לא נודע הדבר רק ע"פ דבורו דאביה אמרינן כשיבואו אלו עדי' יאמרו נמי שלזה נתקדשה ולא מרעינן לחזקה שהרי מעולם לא הוחזק' לאשת אחר הלכך נאמן אפי' לכנוס: מתני'. משנתינו קשיא לשמואל: ואם רצו אחד נותן גט וא' כונס. שמעינן מיהא דכינסת ע"פ דבורו: ומשני פתר לה. שמואל מפרש למתני' בשאומר האב לאחד משני אלו קדשתיה ואיני יודע איזהו הלכך כשאחד נותן גט השני מותר לכונס' ממה נפשך: קדם אחד מהן וכנס וכו'. אהא דתנן אם רצו א' נותן גט וא' כונס קאי שאם קדם אחד מהן וכנס קודם שנתן השני גט מוציאין מידו דבאיסורא נשאה ועברו על רצון חכמים ולריכ' גט משניהם: הדא דאת אמר. לא אמרן אלא כשבאו שניהם בבת אחת או אפי' בזה אחר זה קודם שהתירוה להנשא לאחד מהם הוא דאמרי' אם קדם וכנס מוציאין מידו: לא כל הימנו. לאסרה על הראשון שכבר כנסה: ותני כן. ותניא נמי הכי:

הלכה

גמרא

הרי זו מקודשת כמאן דאמר מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה כמאן דאמר. אמר רבי זעירא לרבי יוסי יכיל רבי ינאי מיפתור מתניתא היך דו בעי אמר ליה כן אמר רבי שמעון בן לוי לא מיתמנע רבי מיכלל באתר חד ופרט באתר חד. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן על מנת שיש לי בית כור עפר כלל. במקום פלוני פרט:

הלכה ז מתני' [א] *האומר קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא א' ואמר אני קידשתיה נאמן [ב] זה אומר אני קדשתיה וזה אומר אני קידשתיה שניהן נותנין גט ואם רצו א' נותן גט ואחד כונס: **גמ'** *מהו נאמן שמואל אמר נאמן ליתן גט. [ג] אסי אמר נאמן לכנוס. רב הונא בשם רב אמר נאמן לכנוס. ר' יוחנן אמר נאמן לכנוס ואין למידין ממנו דבר אחר. מהו אין למידין ממנו דבר אחר. אחת משדותי מכרתי ואינו יודע למי מכרתיה בא א' ואמר אני לקחתיה לא הכל ממנו. אף בקדושין כן אח' מבנותי קידשתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר אני קידשתיה לא הכל ממנו. מתניתא פליגא על רב [ד] *המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו. תמן הוחזקה אשת איש בפני הכל. ברם הבא לא הוחזקה אשת איש אלא בפני שנים. לכשיבואו שנים ויאמרו זהו שקידש. מתניתא פליגא על שמואל זה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה שניהן נותנין גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. פתר לה באומר לאחד משני אלו קידשתיה ואיני יודע אי זהו. רבי זעירא רבי יוסי בשם רבי יוחנן קדם אחד מהן וכנס מוציאין מידו. הדא דאת אמר בשזה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה וקדם וכנס. [ה] אבל אם אמר אני קידשתיה וכנסה ובא אחר ואמר אני קידשתיה לא כל הימנו. ותני כן *אם משכנסה בא אחר ואמר אני קידשתיה לא כל הימנו:

הלכה

פני משה

הרי זו מקודשת כמאן דאמר. כלומר והא דקתני מת האב ה"ז מקודשת לא תידוק מהא דסתמו כרוצה חשבינן לי' אלא דהכא היינו טעמא משום דשמע האב ולא הספיק לומר הן ולא גלה דעתו עד שמת בהא הוא דמחשבינן ליה כמאן דאמר רוצה אני ומקודשת לחומרא דחיישינן שמא נתרצה האב אלא שלא הספיה לומר הן עד שמת: מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה כמאן דאמר. כלומר וסיפא על כרחך דמוקמינן באומר על מנת שלא ימח' אבא והיינו בכל זמן שהוא מוחה ואף על פי שנתרצה בשעה ששמע יכול הוא עוד למחות ומת הבן דקאמר שמת אחר ששמע האב ולא מיחה מלמדין את האב שיאמר עוד איני רוצה כדי לפטרה מן היבום והיינו כמאן דאמר כלומר כמו שאמר איני רוצה מתחלה בשעה ששמע: יכיל ר' ינאי מיפתר מתניתה היך דבעי. כלומר דמתמה על רבי ינאי דמפרש המתני' כמו שהוא רוצה ומוקי לה בתרי טעמי רישא באומר על מנת שיאמר הן וסיפא באומר על מנת שלא ימחה ועוד דרישא לפרטא מחשב לה עד שיאמר בפירוש הן וסיפא לכללא הוא דמחשב לה דאמרינן דעתו היה לכלול היכי דישתוק האב ולא ימחה כאלו נתרצה בפירוש הוא ועד שימחה האב הוא דאינה מקודשת ומה ראה רבי לסדר המשנה כן: לא מיתמנע רבי מיכלל באתר חד. אי משום הא לא קשיא מידי דלא נמנע רבי לסדר בדברי המשנה לכלל ולפרט בדין אחד ורישא בדרך פרט מיתפרשא וסיפא בדרך כלל כדאמרן: מתניתא אמרה כן. מייתי סייעתא דמלינו במשנה אחת דנקט רבי בדבריו כלל ופרט בדין אחד: על מנת שיש לי בית כור עפר כלל. דאמרינן כל היכא שיש לו מקודשת ובסיפא דאמר על מנת שיש לי במקום פלוני פרט דוקא במקום פלוני וכלומר דודאי סיפא לא קשיא מידי דהא בהדיא קאמר במקום פלוני אלא רישא אמאי דהא איכא למימר מסתמא לא היתה דעתה להתקדש לו אלא כשיהיה לו במקומה שתוכל ליהנות מהפירות של הקרקע ואפ"ה אמרינן דהוא"ל וסתמא קאמר על מנת שיש לי כל היכא שיש לו מקודשת וראה רבי לעשות דבר זה לכלל והסיפא לפרט וה"נ בדין זה דראה רבי לעשות הרישא דרך פרט והסיפא דאמר על מנת שלא מחה וכל היכא דשתק נמי כאלו נתרצה הוא:

הלכה ז מתני' ובא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן. לכנסה דלא חציף למימר קמיה דאב שקיבל הקידושין אני הוא אם לא היה אמת דמרתת דילמא מכחיש ליה: שניהם נותנים גט. להתירה לאחרים:

גמ' מהו נאמן כו'. סוגיא זו כתובה בפרק כילד ושם מפורשת היטב עיין שם:

הלכה

עין משפט נר מצוה

לח
א ב מיי' פ"ח מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע. סי' לג סעיף כא כג

לט
ג טוש"ע שם סי' לז סכ"ב

מ
ד מיי' פ"ו מגירושין הי"ד טוש"ע שם סי' יב סעיף א

מא
ה מיי' פ"ח מאישות טוש"ע שם סי' לג סעיף כג

מסורת הש"ס (שוליים)

קידושין סג ע"ב

(יבמות פ"ב הלכה י"א)

יבמות כה

קידושין סג ע"ב
תוספתא פ"ד

רידב"ז

דפרט בהדיא על מנת דו אמר והוא לא אמר הכל אחד אפילו מת האב או הבן הוי כמאן דאמר ע"ז אמר ליה רבי זעירא לרבי יוסי יכול ר' ינאי מיפתור מתניתא היך דו בעי א"ל כן אמר רבי שמעון בן לקיש לא מיתמנע רבי [והוא לשון הירושלמי בכ"מ דבעי למימר למה אינו לרצון לרבי למימר כן עי' במס' פיאה פ"ז ומעשר שני פ"ד עיי"ש] מיכלל באתר חד ופרט באתר חד כלומר בחד בבא דרישא מיירי באומר בדרך כלל ובסיפא בחד בבא מפרט דבריו ע"ז אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן דמוכח ממתניתא דמיירי רבי בתרי בבא בחד בכלל ובחד בפרט דקאי רבי על מה דסיים ע"מ שיש לי בית כור עפר כלל במקום פלוני פרט ובזה מסיים רבי דינא דתנאי בעל מנת וקאי רבי השתא על זה האופן דסליק מינה ודוק:

מתניתא פליגא על רב המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו תמן הוחזקה אשת איש בפני הכל ברם הכא לכשיבואו שנים ויאמרו זהו שקידש פי' הר"ב ז"ל כלו' אין זה אלא שמברר דיבורו של אב דשמא כשיבואו עדי הקידושין יאמרו זהו שקידשה עכ"ל ומתורץ בזה קושית הפ"ק ז"ל ודוק:

ביני

שנויי נוסחאות (ב"ג) זעירה לרבי יוסי בבבלי"ר זעורה קומ' ר' יסא. (ש"ד) מתניתא היך דו בעי בבבלי"ר מתניתה הך דהוא בעי. (ש"פ) בן לוי וכו' מכלל בבבלי"ר בן לקיש (וכ"ה בד"ו) וכו' כלל (ש"ו) יוסי מתניתא בבבלי"ר יוסה ומתניתה.

אמרי ברוך

בש"ק ד"ה ברם הכא לא הוחזקה וכו' וקשה וכו'. נ"ב פיקפקבנות הירושל' דשם מפקיע הבליה בדבריו חזקת א"א אבל כאן אין כאן הפקעת חזקה רק שמברר נגמה שנתספקנו כי לא ידענו למי נתקדשה בא זה ואומר שנתקדשה לו. וכעין דברים אלו אי' בר"ן:

עמודי ירושלים

ואין למדי ממנו דבר אחר. עיין בש"ק שחילק דהכא יש טעמא שתאמר עגונה כו'. אולם בפני משה ביבמות (פ"ב ס"א) חילק דהכא מירתת שיבא האחר ונמצא ביודע שבא על א"א אבל הכא הכא יחזור השדה והפירות. ובזה י"ל מה שתמה הט"ז בח"מ (סי' תכ"ב ס"ד) על מש"ם הע"ש והסמ"ע דצריך שבועה דהא בהאיה דנאמן לכנוס נאמן בלא שבועה ע"ש ולהנ"ל א"ש דהתם איכא מורתת ולכן נאמן בלא שבועה ועיין בהגהת אמרי ברוך שם מש"ש לפי שלא ראה דברי הט"ז. וע' בקה"ע שיישב הגירסא שלפנינו אף בקידושין כן ולא ראה דברי המהרי"ט בחי' על הרי"ף שפי' היטב כפי הנוסחא שלפנינו יעו"ש:

הלכה ח מתני'

א *קידשתי את בתי הקטנה קידשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה והרי היא קטנה נאמן ב קידשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה והרי היא גדולה אינו נאמן ג [נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן] ד *מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן ה *המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל:

גמ' *קידשתי את בתי הקטנות בכלל. הגדולות אינן בכלל. נתקדשה בתי אפי' קטנות אינן בכלל. גירשתי את בתי הקטנות בכלל. והגדולות אינן בכלל נתגרשה בתי אפילו קטנות אינן בכלל. קידשתיה לאחד מן הפסולין לה נאמן הבעלתיה לאחד מכל הפסולין לה אינו נאמן. ו *נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה ובין שהיא גדולה או שנבעלה לאחד מן הפסולין לה לא כל הימינו לפוסלה. כיני מתניתא שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן. יש לי אחים אינו נאמן. *רב אמר מאחר שבידו לגרש נאמן. מילתיה דשמואל אמרה כן. חד פרסאה מי דמך אמר לון הבו לאיתתיה דההוא גברא גיטא אמרון ליה ולמה בגין ההוא אחוך עליבא. כד דמך אתא עובדא קומי רבי שמואל אמר מאחר שיש בידו לגרש נאמן ר' יוחנן אמר אינו נאמן. נחת עולא לתמן ואמר בשם ר' יוחנן וחברון עלוי. הגע עצמך שהיה כהן. רב אמר ז *המקדש בעד אחד לא עשה כלום התיב רב ששת והא מתניתא פליגא ח *קידשתני והוא אומר לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. אמרין הכין הוה עובדא שמעון בר בא אייתי גיטא ונתנו לה בעד אחד אתא עובדא קומי רבי יוחנן אמר אין עד אחד באשת איש כלום. לא רבי חייה בר אסי אמר בשם אסי אין עד אחד באשת איש כלום. שמואל אמר *המקדש בלא שידוכים לוקה

פני משה

הלכה ח מתני' וגרשתיה. קבלתי את גיטה והיא קטנה עכשיו כשאמר עליה כך: נאמן. לפוסלה מן הכהונה שהאב נאמן על בתו כל זמן שהיא קטנה דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה כשאמר לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעים למי כשחזר ואמר לזה התירה לו: והרי היא גדולה. ואם לאחר שגדלה אמר כך ובקטנותה לא אמר אינו נאמן: נשבית ופדיתיה. אינו נאמן לפסלה מן הכהונה דבנשואין הימניה רחמנא לאב בשבויה לא הימניה: יש לי בנים. ואין אשתי זקוקה ליבם נאמן דלא עקר לה מחזקה קמייתא: יש לי אחים. ואשתי זקוקה ליבם ועד עכשיו היתה בחזקת שאינה זקוקה אינו נאמן: אין הבוגרות בכלל. לפי שאינן ברשות האב לקדשן ואע"פ שעשתו הבוגרת שליח לקבל קדושין דלא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה אבל הקטנות והנערות כלן צריכות גט מספק דלא ידעינן איזו מהן קדש:

גמ' קדשתי את בתי. ואיני יודע איזו הקטנות בכלל הספק אבל הגדולו' אינן בכלל שאין בידו לקדש הגדולות והן הבוגרות שיצאו מרשותו: נתקדשה בתי. משמע שקדשה את עצמה: גרשתי את בתי. קבלתי גט אחת מהן ואיני יודע איזו הקטנות שבידו לקבל גיטין בכלל: קידשתיה לאחד מן הפסולין לה נאמן. בקטנה הואיל ובידו לקדשה אבל הבעלתיה לאחד מן הפסולין אינו נאמן דאע"ג דבנשואין הימניה רחמנה לאב בנשואי ביאת איסור לא הימניה רחמנא: כיני מתניתא שאמר בשעת מיתתו. כלומר דמפרש הא דקתני מי שאמר בשעת מיתתו שלא אמר אלא בשעת מיתתו ובשעת קדושין לא אמר כלום ומיירי שלא היתה בחזקת זקוקה ליבם כגון דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני הלכך יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן דלאו כל כמיניה לאפקה לה מחזקה קמייתא: רב אמר. היינו טעמא דיש לי בנים נאמן דמאחר שבידו לגרש ולפטרה מן היבם נאמן לומר בשעת מיתה יש לי בנים ואפי' מרע ליה לדיבורא קמא כגון שאמר בשעת קדושין אין לי בנים ואין לי אחים ועכשיו חוזר בו והלכך בבנים הוא דנאמן ובאחים אינו נאמן אבל אם לא אמר כלום בתחלה אפי' יש לי אחים הוא נאמן: מלתיה דשמואל אמרה כן. דס"ל נמי טעמא דיש לי בנים נאמן כרב דאמר מאחר שיש בידו לגרש והלכך פסק דהאי עובדא דלקמיה דנאמן לומר נמי יש לי אחים היכי דלא ידעינן ולא אמר בתחלה כלו' וכגוונא דהאי עובדא וכדאמרן: חד פרסאה. איש אחד מארץ פרס כשנפטר אמר תנו גט לאשתי ושאלו אותו ולמה אם בשביל אחיך זה העלוב שיש לך ושתק והודה לדבריהם ונפטר אח"כ בלא גט ואתא עובדא אם נאמן ואמר שמואל דנאמן דטעמא דמתני' דקאמרה אינו נאמן דמיירי דמרע ליה לדיבוריה קמא והלכך דוקא ביש לי בני' נאמן שבידו לגרש אבל לא באחי' אבל הכא דלא אמר בתחלה כלום נאמן: רבי יוחנן אמר אינו נאמן. לעולם: וחברין עלוי. נתקבצו עמו להביא סיוע וראיה לדבריו דע"כ טעמא דמתני' לאו משום שבידו לגרש הוא דהגע עצמך שהיה כהן ואינו רוצה לגרשה שמא יעמוד מחליו ויהא אסור בה ומתני' סתמא תנן יש לי בנים נאמן אלא ע"כ דטעמא דלא מפקינן לה מחזקה קמייתא והלכך יש לי אחים אינו נאמן אפילו בסתם דלא אמר בתחלה כלום ולא מרע ליה לדבורא קמא: הכא גרסינן הא דרב ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות. רב אמר המקדש בעד אחד לא עשה כלום. ואפי' שניהן מודים אין חוששין לקידושין דילפינן דבר דבר מממון מה להלן על פי שני עדים אף כאן על פי שני עדים: והא מתני' פליגא דקתני קדשתני כו'. וע"כ בדאיכא עד אחד מיירי דאי דליכא עדים כלל אמאי אסורה בקרוביו הא אפי' לדבריה אין כאן קדושין כלל ואי בדאיכא עדים אמאי מותר בקרובותיה אלא לאו דאיכא עד אחד ואסורה הואיל והיא מודה נתפסו הקדושין לאסרה בקרוביו. ואמאי קאמר רב לא עשה כלום: אמרין. בני הישיבה נמי כרב דהכין הוי עובדא שמעון בר בא הביא גט ונתנו לה בעד אחד וקאמר ר' יוחנן דלאו כלום הוא דאין עד אחד בדבר ערוה כלום: לא ר' חייה כו'. מילתיה דר' יוחנן הוא דמסיק לה דאסי נמי אמר הכי דאין דבר שבערוה פחות משנים: שמואל

קרבן העדה

הלכה ח מתני' וגרשתיה. קבלתי את גיטה: והרי היא קטנה. עכשיו כשאומר עליה כך: נאמן. לפוסלה מן הכהונה שהאב נאמן על בתו כשהיא קטנה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה כשאמר לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעין למי כשחזר ואומר לזה התירה לו: והרי היא גדול'. משגדל' אמר כן ובקטנות' לא אמר אינו נאמן: נשבית. והרי היא פסולה לכהונה משום ספק זונה: אינו נאמן. דבנישואין הימני' רחמנא לאב לשבוי' לא הימני': יש לי בנים. ואין אשתי זקוקה ליבם: יש לי אחי'. ואשתי זקוקה ליבם ועד השתא היתה בחזקת שאינה זקוקה:

גמ' האומר קדשתי את בתי וכו' הגדולים אינן בכלל. שהרי אין בידו לקדשן: נתקדשה בתי. משמע שנתקדשה שלא ברצונו אפי' הקטנות אינן מקודשת שהרי אין להן יד לקדש עצמן ועל הגדולות אינו נאמן לאסרן: נתגרשה בתי אפי' הקטנות אינן בכלל. שאין להן יד לקבל גט: אינו נאמן. דבקידושי ביאת איסור לא הימני' רחמנא: כיני מתני'. כן היא מתני' מי שאמר בשעת מיתתו אע"ג דקודם לכן אמר בהיפך אפ"ה בבנים נאמן ובאחים אינו נאמן: מאחר שבידו לגרשה. אע"פ שמוחזק' לן בהאי שיש לו אחים אפ"ה נאמן לומר שיש לו בנים ולפטרו מיבום משום שבידו לגרשה ולפטרה מיבום משא"כ באחי': מילתיה דשמואל. מדברי שמואל דמייתי שמעינן דסבר כרב: חד. יהודי א' ממדינת פרס נטה למות: א"ל. תנו לאשתו דהאי גברא גיטא ועל עצמו אמר כן שיתנו גט לאשתו: אמרו ליה ולמה. לה גט שלא כמות ממילא משתרי לעלמא וכי בשביל שלא תזקק ליבם לאחיך הנעלב כלומר אחיך שאמרת שכבר מת בתמיה: כד דמך. כשמת בא מעשה לפני שמואל אם הוא נאמן לומר שיש לו אחים או לא דלאו כל כמיניה לאסרה לעלמא: אמר. שמואל טעמא דמתני' דנאמן באומר יש לי בנים דאמרי' מה לי לשקר דאי קאמר לנפטרה מיבם מלי אמר פטרינא לך בגיטא הלכך הכא נמי כיון דקאמר ליתן לה גט ש"מ דקושטא שהרי לא כיון לאסרה ל"א כיון דא"ל בגין אחיך הנעלב ושתיק ה"ל כאלו הודה שאין לו אחים וכי היכי דנאמן לומר שיש לו בנים אע"ג דמוחזק באחים משום שבידו לגרשה ה"נ נאמן לומר שאין לו אחים משום דבידו לגרשה וכ"נ עיקר: אינו נאמן. דטעמא דמתני' כיון שהיתה בחזקת שאינה זקוקה ליבם לכך נאמן בבנים ואינו נאמן באחים אבל במוחזק באחים ולא בבנים אינו נאמן לומר בשעת מיתה שיש לו בנים דלא אמרי' מגו: נחת. ירד עולא לבבל ואמר בשם ר"י דאינו נאמן: וחברין עלוי. ונתחברו עליו תלמידי שמואל והקשו לו למה אינו נאמן הא אית ליה מגו: הגע עצמך. השיב להם עולא המור לנפשך שהיה כהן ואין בידו לגרשה דשמא לא ימות והוא אסורה לחזור לו: והא מתניתא פליגא. על רב ושמואל: והיא אסורה בקרוביו. אמאי נימא מאחר שבידו לגרשה נאמן: אמרין. הכי הוה מעשה דאייתי עולא לבבל בשם ר"י ולא פליג ארב ושמואל: ונתנו לה. בפני עד אחד: אין עד אחד באשת איש כלום. לפיכך צריך ליתן לה בפני שנים כדי להחזיקה גרושה: ה"ג בא"א כלום ר' חיי' בר אסי וכו': לא עשה כלום ואפי' שניהם מודי' אינה צריכה גט: לוקה

עין משפט נר מצוה

מב
א ב מיי' פי"ח מא"ב סמ"ג לאוין רכה טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף כה כו

מג
ג מיי' פ"ג מיבום סמ"ג עשין נא טוש"ע שם סי' קנו סעיף ו

מד
ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנו ס"ו

מה
ה מיי' פ"ט מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע שם סי' לז סעיף טו

מו
ו מיי' פי"ח מא"ב הלכה כד סמ"ג לאוין רכה טוש"ע שם סי' ז ס"ח

מז
ז מיי' פ"ד מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע שם סי' מב סעיף ב

מח
ח מיי' פ"ט שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' מח סעיף ב

מסורת הש"ס

קידושין סד ע"א

שם וב"ב קלד

שם סד ע"ב

(תוספתא פ"ד)

(שם)

שם סד ע"א

שם ועיין ב"ב קלד

שם סה

שם

שם יב ע"ב

רידב"ז

כיני מתניתא מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן פי' דמיירי מחד גברא דלא מוחזק לא באחי ולא בבני והילכך אדם הזה דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני אי אמר יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן אבל בתרי גברא לא מהני באומר בשעת מיתה יש לי בנים זולת בגברא הזה דמיירי בי' מתניתן דאם אמר יש לי אחים נאמן באדם דלא מוחזק לן באחי באדם הזה נאמן באמירתו דיש לי בנים וע"ז אמרינן רב אמר מאחר שיש בידו לגרש נאמן ואפילו בגברא דמוחזק לן באחים וכן מילתא דשמואל אמרה כן ודוק:

ר'

שנויי נוסחאות

(פ"ג) והרי היא קטנה נאמן קידשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה. כ"ה בד"ו ניתא. (ב"ס) נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן כ"ה בד"ו. (פ"ע) הגדולות בבבלי"כ והגדולות. (פי"ד) מכל בבבלי"כ מן. (בפ"ו) ובין בבבלי"כ בין. (פע"ו) לאחד מן הפסולין לה בבבלי"כ מאחד מכל הפסולין. (פי"ו) כיני מתניתא שאמר בבבלי"כ כני מתניתה מי שאמר. (פי"ח) אינו נאמן רב אמר מאחר שבידו לגרש נאמן מילתיה דשמואל בבבלי"כ אינו נאמן וכו' ודכותי' נאמן שמואל אמר אינו. נאמן מאחר שיש בידו לגרש נאמן מלתה דשמואל. (פ"כ) מי דמך בד"ו מידמך וכ"ה בבבלי"כ. (פכ"א) לאיתתיה וכו' גיטא אמרון ליה ולמה בגין ההוא אחוך עליבא כד דמך אתא עובדא קומי רבי שמואל בבבלי"כ לאיתתה וכו' גיטה אמרו למה בגו וכו' ההוא אחי וכו' סבר וכו' קמי רב שמואל. (בכ"ו) רב אמר המקדש בעד אחד לא עשה כלום בבבלי"כ ל"ג ליתא כאן ואיתא לקמן. (פל"ד) כלום שמואל בד"ו כלום רב אמר המקדש בעד אחד לא עשה כלום שמואל וכ"ה בבבלי"כ.

חתם סופר

כיני מתניתא שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים וכו' עיין פירושו בשו"ת ח"ס אהע"ז ח"ב סי' ע"ב: הגע בעצמך שהוא כהן. פי' דאז אין לו לנאמינו במגו הואיל דבידו לגרשה שהרי כהן הוא ונזהר מזה שס"ל כהן שמגרש על תנאי ולא נתקיים התנאי אסורה לו ולא תיקשי ממתני' דגטין דפ"ת ע"א דאעפ"י שנתנו לו על תנאי ולא נתקיים התנאי לא פסלה מן הכהונה די"ל דס"ל דמשנה דגיטין מיירי בתנאי שאינו מעכשיו אז אם לא נתקיים התנאי אין בו ריח הגט אבל בתנאי דאם ימות אם לא ימות שהוא במעכשיו אפי' לא נתקיים התנאי יש בו ריח הגט. ומש"ס בבלי יומא בפ"ק משמע דלא סבירא ליה כן:

מסורת הש"ס

לוקה. מכת מרדות משום פריצותא: **ותופסין קידושין**. קידושיו מיהו הוו קידושין ואסורה לעלמא בלא גט: **והבא על ארוסתו בבית חמיו**. משום פריצותא א"כ כלה בלא ברכה ° אסורה לבעלה כדתני' במסכת כלה:

הלכה ט מתני' משתי

נשים. שנשא שניי' לאחר מיתת הראשונה: גדול'. בת הראשונה: קטנות. בת שניי': כולן מותרו'. דלא מחית איניש למימר מלתא דליתיביה לידי שאילה לחכמים וכי אמר גדולה ודאי גדולה שבגדולה קאמר: **גמ'** דאית לי' תריי מן תריי. שיש לו שתי בנות מן שתי נשים כלומר מכל אחת מנשיו יש לו שתי בנות שאין בת פחותה משתים: מתניתא בשיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים. הוא דפליגי ר"מ ור"י דאיכא למימר כל בת ראשונה עביד איניש דקרי גדולה לגבי בת שני' וכל בת שני' עביד איניש דקרי קטנה לגבי בת ראשונה: אבל אין לו אלא בת א'. שנולדו מאשה אחת: ואם אמר קטנה לא קידש אלא קטנה. אבל אמצעי' בשמה קרי לה ואומר פלונית בתי ואין קורא לה לא גדולה ולא קטנה: תמן תנינן. נדרים פ"ח: עד לפני הפסח. אמר קונם יין שאיני טועם עד לפני פסח: רמ"א עד שיגיע. ומשיגיע אין כאן פני פסח ואע"פ שכל יום ויום של פסח פני הוא לחבירו לא מחית איניש נפשי' לספיקא שיהא צריך לשאול איזה הוא וכי קאמר פני קמא דכולא קאמר שהוא פני שבכולן: רבי יוסי אומר עד שילא. דכל חד וחד הוי פני לחבירו ולא ידעי הי ניהו ואפי' אחרון הרי תחלתו פני לסופו: מחלפה שיטתיה דר"מ וכו'. קשיא דר"מ אדר"מ ודר"י אדר"י ולא מפרש הש"ס רק קושיא דר"י אדר"י: תמן. בנדרים הוא אומר עד שילא שמע מנה דקסבר מחית איניש נפשיה לספיקא א"כ ה"נ כולן נכנסות בספק גדולה חוץ מן הקטנה שבקטנות ובסיפא כולן נכנסות בספק קטנה: והכא אמר הכין. דגדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות אסורות והשאר כולן מותרות דלא מחית איניש לספיקא וה"נ קשיא לר"מ דהכא סבר מחית איניש נפשיה לספיקא והתם קסבר איפכא: אמר ליה. תנן סוף סוטה משמת בן עזאי וכו': בטלו השקדנים. אנשים השוקדים על דלתי בית המדרש לילה ויום: לא עמד שוקד. לא היה אדם שיודע להקשות כך מתנייתא אהדדי עד שעמד ר' ירמיה ובדרך קנתור אמר כן שודאי כבר עמדו על קושיתו וראו שאין בה ממש: והוא וכו'. ולמה הוא מקנתר לי' וכי לא הקשו קושיא זו הרי עולם כלומר גדולי ישראל וכדמסיק שרים לקים הקשה כן כר"י ושני ליה ר' יוחנן דלא קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר ורבי יוסי אדר"י אלא מתני' דנדרים בטעות נשנית והכי קתני רבי מאיר אומר עד שילא ורבי יוסי אומר עד שיגיע: ותני דבי ר' כן. בברייתא דנדרים נמי תני הכי: א"ל. ר' זעירא אנן בעיי עד לפני במתני' תנן נדר עד לפני ר"א עד שילא למה נדחוק לפרש כן אלא אר"ז לשון ניותי היא אנשי נויות כשרולין לומר עד לאחר הפסח קאמרו עד לפני פסח והיינו עד דמיפני פיסחא כלומר שיהא הפסח פונה ועובר מלשון כי פנה היום והשתא לא צריכין להחליף מתני' דנדרים דהתם בלישנא דעלמא קמיפלגי מ"ס לשון בני אדם עד קמי פיסחא ומ"ס עד דמפני' פיסחא ולכך הייתי מקנתר לר' ירמיה: הכל מודין בפסח. אם אמר קונם יין עד לפני פסח שהוא מותר ביין שודאי לא היתה כוונתו אלא עד שיגיע שבפסח חייב בשתיית יין ד' כוסות: מה פליגי. כי פליגי כשאמר עד לפני פרוס הפסח דהיינו ע"ו יום קודם פסח דר"מ סובר שאסור ביין עד שיגיע פרוס הפסח ור"י סובר עד שילא פרוס הפסח והיינו עד ליל פסח:

הלכה

לוקה ותופשין קידושין מר עוקבא בשם שמואל אמר תלת [א] המקדש בלא שידוכין לוקה [ב] והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. [ג] והמבזה שליח בית דין לוקה:

הלכה ט מתני' [ד] *מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים

ואמר קידשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן אסורות דברי רבי מאיר חוץ מן הקטנה שבקטנות רבי יוסי אומר [ה] כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות קידשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות אם קטנה שבגדולות אם גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות כולן אסורות דברי רבי מאיר חוץ מן הגדולה שבגדולות רבי יוסי אומר [ו] כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות:

גמ' רב חמא אמר תריי מן תריי. אמר רבי יעקב בר אחא כגון אנא דאית לי תריי מן תריי. מתניתא בשיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים. אבל אין לו אלא כת אחת אם אמר גדולה לא קידש אלא גדולה. ואם אמר קטנה לא קידש אלא קטנה. תמן תנינן *עד לפני הפסח רבי מאיר אומר [ז] עד שיגיע. רבי יוסי אומר עד שיצא. רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירה מחלפה שיטתיה דרבי מאיר מחלפה שיטתיה דרבי יוסי. מחלפה שיטתיה דרבי יוסי תמן הוא אמר עד שיצא כל רשויות הגדולות. עד שיצא כל רשויות הקטנות. והכא אמר הכין. אמר ליה *משמת בן עזאי ובן זומא בטלו השקדנים. ולא עמד שקד עד שעמד ירמיה. אמר רבי בא בריה דרבי חייה בר ווא. והוא מקנתר להון לא כבר קשיתה הרי עולם. לא כבר קשיתה רבי אלעזר קומי ר' יוחנן מחלפה שיטתיה דר' מאיר ואמר לון לית היא מחלפה מתניתא היא דמחלפה דתני דבית רבי כן עד לפני הפסח רבי מאיר אומר עד שיצא רבי יוסי אומר עד שיגיע. אמר ליה אנן בעיי עד לפני ואת אמר אכן. אמר ר' זעירא לשון ניוותי הוא עד לפני פיסחא. א"ר אבין הכל מודין בפסח שהוא מותר. מה פליגין בפרם הפסח החן אמר עד שיצא והחן אמר עד שיגיע:

הלכה

שמואל אמר המקדש בלא שדוכים. קידש בעדים אלא שלא שידך בה מתחילה לוקה מכת מרדות מדרבנן ותופסין הקדושין:

הלכה ט מתני' מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים.

שנשא שניה לאחר מיתת הראשונ' וגדולות בת הראשונה וקטנות בת השני': קדשתי את בתי הגדולה. אצטריך תנא לאשמועינן פלוגתא דר"מ ור' יוסי ברישא וסיפא דאי אשמועינן ברישא קדשתי את בתי הגדולה ה"א בהא קאמר ר"מ דכיון דאיכא זוטרא מינה להך גדולה קרי לה דשבה הוא לה אבל קטנה אימא מודי ליה לר' יוסי דכל שהיא יכול לקרות אותה גדולה אין קורא אותה קטנה ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' יוסי אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ הלכך צריכי תרוייהו והלכה כר' יוסי בשתיהן:

גמ' תריי מן תריי. שתי בנות משתי נשים כלומר דלא תימא אפי' יש בכת אחת יותר משתי בנות מיירי קמ"ל דאין שם אלא גדולה וקטנה בכל כת והיינו נמי דמוקי לקמיה למתני' דוקא בשתי כתות דבהא איכא למימר דכת ראשונה עביד איניש דקרי לה גדולה לגבי שניה וכת שניה קרי קטנה לגבי גדולה אבל בכת אחת גדולה גדולה ממש וקטנה קטנה ממש והלכך נמי ע"כ דליכא אלא תרי בכל כת דאי הוה שם אמצעית בשמה הוי קרי לה בתי פלונית דאין דרך לקרות לה גדולה כשיש גדולה הימנה ולא קטנה כשיש קטנה הימנה: תמן תנינן. בפ' קונם יין וכל הסוגיא כתובה ומפורשת שמה ע"ש:

הלכה

עין משפט נר מצוה

מט

א מיי' פ"ג מאישות הכ"ב ופכ"א מא"כ הלכה יד טוש"ע אה"ע סי' ם סעיף ד

נ

ב מיי' פ"י מאישות ה"א

נא

ג מיי' פכ"ס מסנהדרין ה"ס טוש"ע חו"מ סי' ח ס"ס

נב

ד ה מיי' פ"ט מאישות הי"ג עפין מהטוש"ע אה"ע סי' לג סעיף יז יח

נג

ו שם סעיף יט

נד

ז מיי' פ"י מנדרים ה"ז סמ"ג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעיף יב

קידושין סד ע"ב

נדרים פ"ח הלכה ב בבלי ם קידושין סס

סוטה מט

רידב"ז

ר' ירמי' בעי קומי ר"ז מחלפה שיטתו דר"מ ומחלפה שיטתו דר' יוסי כו'. א"ל משמת בן עזאי ובן זומא בטלו השקדנים ולא עמד שוקד עד שעמד ירמי' כלומר דלא קשה כלל דעד לפני לא שייך להא דמעייל נפשי' לספיקא א"ר בא בריה דר"ח בר ווא והוא מקנטר להון לא כבר קשיתי' פי' למה לא קשה מעד לפני דפליגי במעייל איניש נפשי' לספיקא הרי כבר קשיתה **הרי** אני הקשיתי זאת מכבר הרי עולם פי' הרי כל העולם מקשין זאת וגם לא **כבר** קשיתה ר"א קומי ר' יוחנן מחלפי' שיטתיה כו' מתניתא הא דמחלפה אנן בעי עד לפני ואת אמר אכן כל זה מדברי דר' בא בריה דר"ח בר ווא דמקשה זאת מר"ז הרי אני וכל העולם ור"א ור"י היקשו זאת מעד לפני דנחלקו במעייל נפשי' לספיקה בהיפך א"כ אנן בעי מעד לפני על הא דמעייל נפשי' לספיקא ולא אמר אכין למה אתה מקנטר לר' ירמי' דמקשה כן ובמס' נדרים פ' קונם לא גרסינן תיבת א"ל קודם אנן בעי וכן האמת והוא הכל מדברי ר' בא בריה דר"ח בר ווא ע"ז אמר ר"ז לשון ניוות הוא **עד דמפני פיסחא** כמו במס' יומא בירושלמי פ"ו עד דמיפני מוספי דפי' **דנגמר** המוסיף אם כן בזה נחלקו בפי' המלות מר סבר לפני פי' קודם ומ"ס עד דמפני והוא בסוף ולא שייך כלל עד לפני להא דמעייל נפשי' לספיקא ועל זה אמר ליה ר"ז ומפרש טעמו דלא שייך עד לפני למעייל נפשיה לספיקא משום דלשון ניוות הוא ודוק:

אמר

שנויי נוסחאות (ה"א) ותופשין קידושין מר עוקבא בס"י ותפסו בה קידושין ר' נחמיה בר מר עוקבן.

עין משפט
נר מצוה

נה
א מיי' פי"ט מאיסות סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מח סעיף א
נו
ב שם סעיף ב
נז
ג שם סעיף ג
נח
ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ד ו
נט
ו מיי' פי"ט מה"ב טוש"ע שם סימן ח סעיף א ב ג
ס
ז מיי' פט"ו שם טוש"ע שם סעיף ד
סא
ח מיי' שם טוש"ע שם סי' ד סעיף יג
סב
ט מיי' שם טוש"ע שם סי' ב סעיף ט

הלכה י מתני' א *האומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ב קידשתני והוא אומר לא קידשתיך היא אסורה בקרוביו והוא מותר בקרובותיה ג קידשתיך והיא אומרת לא קידשת אלא בתי הוא אסור בקרובות הגדולה וגדולה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו:

גמ' אמר ר' יוסי מסתברא דלא יהוי ר' מאיר פליג הכא. אמר רבי מנא כל גרמיה אמרה דהוא פליג. מהו אין תמן שבכלום גדולות וקטנות את אמר רבי מאיר פליג כאן שבכלום גדולות אצל קטנות וכלום קטנות אצל גדולות לא כל שכן שיהא רבי מאיר פליג:

הלכה יא מתני' ד *קידשתי את בתך והיא אומרת לא קידשת אלא אותי הוא אסור בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדולה וגדולה אסורה בקרוביו:

גמ' רב הונא אמר ה מפתים אותו ליתן גט. וכופין אותו ליתן קנס. הגע עצמך שהיה חבר והיה יודע שחייב גט וקנס. והלך ונשא את אחותה מוציאין את הוודאי מפני הספק:

הלכה יב מתני' ו *כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הזכר אי זו זו כהנת לויי' וישראלית שנישאת לכהן ללוי ולישראל ז וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הוולד הולך אחר הפגום שבשניהן ואי זו זו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר כל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה קידושין על אחרים הוולד ממזר ואי זו זו ח הבא על אחת מכל העריות שבתורה ט וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הוולד כמוה ואי זו זו וולד שפחה

פני משה

הלכה י מתני' האומר לאשה קדשתיך כו'. אצטריך תנא לאשמועינן באומר קדשתיך ובאומרת קדשתני דאי אשמועינן באומר לאשה קדשתיך שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ה"א דינא הוא דלא מיהסרא איהי בקרוביו דאיהו שקורי קא משקר דגברא לא איכפת ליה אם אוסר עצמו אנס בקרובותיה ומשקר ואומר קדשתיך אע"פ שלא קדשה אבל איהי כי אמרה קדשתני דאסרה נפשה אכולי עלמא עד שיתן לה גט אי לאו דקים לה לא הוי אמרה וס"ד דנתסר איהו על פיה בקרובותיה ואפילו יהב לה גט קמ"ל: קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי. דלא תימא מאחר שהאב נאמן על בתו מן התורה תהא האם נאמנת על בתה מדרבנן קמ"ל דאינה נאמנת:

גמ' מסתברא דלא יהוי ר"מ פליג אהכא. אסיפא דמתני' קאי קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי דקתני מותר בקרובו' קטנה ומסתבר' דאפילו ר' מאיר דמחמיר בספק קדושין דקאמר במתני' דלעיל כולן אסורות כו' מספק מודי בהא שאין אמה נאמנת על הבת ולא מחמרינן לאסרו בקרובותיה מספק: כל גרמיה אמרה. כל עצמו של דבר ע"כ אתה אומר דר' מאיר פליג: מה אין תמן שבכלו'. כלום קרי להספק דמספקא לך כלום זו קדש או זו וכלומר מה אם התם שיש כאן ספקות הרבה גדולות וקטנות דבכל כת יש גדולות וקטנות והיכא למימר דכולי האי לא מהית איניש נפשיה לספיקא ולקרא כל הכת הראשונה גדולות לגבי השני' ובכת שניה גופה לאסור כלן חוץ מן הקטנה שבהן דכולן גדולות אצלה ואפ"ה מחמיר ר' מאיר בספק: כאן שבכלום. הכא בספק דמתני' שאין כאן ספק אלא גדולות אצל קטנות שאינו אלא ספק אחד אם הגדולה קדש או הקטנה קדש לא כל שכן דר' מאיר פליג ומחמיר בספק לאסרו בקרובות קטנה:

הלכה יא מתני' קידשתי את בתך כו'. איידי דתני להני בבי דלעיל תני נמי להא ואע"פ שהיא משנה שאינה צריכה ובכל הני דהיא אומרת קדשתני מבקשים ממנו ליתן גט כדי להתירה כדקאמר בגמרא ואם מעצמו נתן גט כופין אותו ליתן כתובה:

גמ' מפתים אותו ליתן גט. אהיא אומרת לא קדשת אלא אותי קאי וכן בקדשתני דלעיל אבל אין לכופו ליתן גט דלא ניחא ליה ליתסור בקרובותיה משום אחות גרושתו: וכופין אותו ליתן קנס. כלומר ואם מעצמו נתן לה גט כופין אותו ליתן כתובתה מקנסא ולא מדינא: הגע עצמך שהיה חבר. והיה יודע דין זה שחייב ליתן גט וקנס וקדם עצמו והלך ונשא את אחותה מהו: מוציאין את הודאי מפני הספק. אפי' הכי מוציאין ממנו אחותה שהיא נשוא' ודאי מפני הספק שמא לאחותה קדש בתחלה ואף על פי שקדם עצמו אסורה זו עליו מספק:

הלכה יב מתני' כל מקום שיש קדושין ואין עבירה. שקדושין תופסין בה ואין עבירה בנשואיה. והאי כללא לאו דוקא שהרי גר שנשא ממזרת יש קדושין ואין עבירה דקהל גרים לא אקרו קהל ואע"פ כן אין הולד הולך אחר הזכר שהולד ממזר אחד גר שנשא ממזרת ואחד ממזר שנשא גיורת: וכל מקום שיש קדושין ויש עבירה. חייבי לאוין שהקדושין תופסין בהן: אחר הפגום שבשניהן. הנולד מפסולי כהונה הולד חלל בן ממזרת לישראל או בן ממזר מישראלית הולד ממזר וכן בנתין ונתינה הולד נתין: אחת מכל עריות. של חייבי כריתות: ולד שפחה

קרבן העדה

הלכה י מתני' הוא אסור בקרובותיה. דשויהו עליה חתיכה דאיסורא בהודאתו: ומותר בקרובות הקטנה וכו'. שאין אמה נאמנת עליה ואף היא אינה צריכה גט דאי בעית גט הויא לה גרושתו ונאסר בקרובותיה: קטנה. הבת: גדולה. האם: **גמ'** מסתברא דלא יהוי ר"מ פליג הכא. האומר על אשה ובנותיה קדשתי את הגדולה מהם ואיני יודע אם קדשתי את האם שהיא גדולה מבנותיה או את הבת הגדולה שהיא גדולה מאחותה הקטנה אע"ג דפליג ר"מ ברישא בקידשתי את בתי הגדולה מסתברא דמודה הכא דלא קידש אלא האם שהיא הגדולה שבהן ולא מחית נפשיה לספיקא: כל גרמיה וכו'. כל עצמו הוא אומר דפליג ר"מ נמי בהא כלומר וכ"ש הוא: מה אין תמן. ומה התם ברישא שיש בשתי הכתות גדולו' וקטנות ויש להסתפק בגדולה שבכל כת אבל לא בשאר שהרי הם קטנות לגבי הגדולה שבהן ואפ"ה פליג ר"מ ואומר כולן אסורות הכא באשה ובתה ששניהם גדולות אצל הקטנות והקטנות ודאי קטנות כנגד האם ובתה הגדולה לא כ"ש דפליג ר"מ וקסבר דשניהם אסורות אע"ג דהאם גדולה מבתה מ"מ דרך בני אדם לומר גדולה על הגדולה שבבנות: ומפתים אותו ליתן גט. כשאומרת קדשתני והוא אומר לא קידשתיך וכן בסיפא באומרת לא קידשת אלא אותי מבקשים הימנו שיתן לה גט ולא אמרי' בכגון זו כופין על מדת סדום שהרי אוסר עצמו בקרובותיה לפיכך מבקשים אותו ליתן גט שתהא מותרת להנשא: וכופין אותו ליתן קנס. כלומר כתובה דלאחר שנתפתה לתת גט הוי ליה כאלו הודה שנתקדשה לו וכופין אותו ליתן לה כתובה: ופריך הגע עצמך. לדבריך אם הוא חבר ויודע שאם יתפתה צריך ליתן כתובה לא יתפתה לעולם וכדי להנצל מהפיתוי יקח אחותה והא ודאי שאין מוציאין אשתו ממנו בשביל אמירתה של זו ולא יתן גט לעולם שלא תיאסר אשתו עליו משום אחות גרושתו:

הלכה יא מתני' כל מקום שיש קידושין ואין עברה. שקידושין תופסין בה ואין עברה בנישואיה שלא אסרתה התורה עליו: כהנת לויה וישראלית וכו'. לוי שנשא כהנת או ישראלית בנה לוי וכהן שנשא לויה או ישראלית בנה כהן וישראל שנשא כהנת או לויה בנה ישראל דלמשפחותם לבית אבותם כתיב: אלמנה לכה"ג. יש קידושין ויש עברה דקסבר קידושין תופסין בחייבי לאוין: אחר הפגום שבשניהם. שנולד מפסולי כהונה הולד פסול בן ממזרת מישראל ממזר וכן בן ממזר מישראלית ממזר וכן בת נתינה מישראל נתינה ובן נתין מכשרה נתין: מכל עריות שבתורה. של חייבי כריתות: הולד כמותה. וולד נכרית נכרי ואם גיירוהו הוי גר כשר ואינו ממזר: וולד שפחה

מסורת הש"ס
קידושין סס
שם
שם בז ע"ב

רידב"ז

אמר ר' יוסי מסתברא דלא הוי ר"מ פליג הכא אר"מ כל גרמי' כו' כפי' הק"ע ז"ל אם אמר קדשתי את הגדולה וא"י איזהו אם האם או הבת הגדולה בזה מודה ר"מ ע"ז א"ל ר' מאיר כל גרמי' אמרה דהוא פליג מה אין תמן שבכולם גדולות וקטנות את אמר ר"מ פליג פי' דהתם גבי ב' כתי בנות דאיכא שם כמה מיני גדולות וכמה מיני קטנות דהא אפילו אצל הקטנות שבכת הגדולה נחשבים נמי ספק גדולה אפילו הקטנה מן הקטנות שבכת הגדולה נמי קרוי גדולה כדאמרינן אם קטנה מן הגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות וכן גבי קטנות אפילו הגדולה מן הכת השני' נחשב נמי לקטנה כדאמרינן אם גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות ונמצא שם גבי ב' כתי בנות נמצא גדולות אצל קטנות וקטנות אצל גדולות וא"כ הוי מכנים א"ע לספיקות מרובה ושם מעייל לספיקא לר"מ לא כ"ש הכא דליכא רק ספק אחד על ב' גדולות איזה גדולה אם האם או הבת ותו לא א"כ לא מעייל לספיקות רבות לא כ"ש דפליג ר"מ וס"ל דמעייל לספק שאינה מרובה ונמצא דהתם במשנה הקודמת לאו דהספק על הגדולות אלא בספק גדולות הוא גם על הקטנות ולאו דהספק על הקטנות אלא בספק דקטנות הוא גם על הגדולות וה"פ מה אין תמן שבכולם גדולות וקטנות פי' דהתם כלום הוא מספק בגדולות ז"א דהא הספק הוא גם בקטנות וכלום דספק הוא בקטנות ז"א אלא דהספק הוא גם בגדולות וא"כ הוי מעייל בספק מרובה ומ"מ ס"ל דר"מ פליג כאן דאין כאן רק ספק איזה גדולה ולא הוי רק ספק בגדולות ואבל כלום גדולות אצל קטנות פי' דכאן כלום נמצא אצל קטנות הספק דגדולות וכלום קטנות אצל גדולות פי' כלום נמצא אצל הגדולות הספק דקטנות ואין כאן רק ספק על ב' הגדולות להוד ואינו ספק מרובה לא כ"ש שיהא ר"מ פליג וס"ל דמעייל לספיקא והדבר פשוט דיותר אין מעייל נפשי' לספק מרובה מספק ממועט א"כ לא כ"ש דר"מ פליג וס"ל במשנה דידן דמעייל לספיקא:

שפחה ונכרית: **גמ׳** רבי שמעון בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן א *הרי גר שנשא ממזרת הרי יש קידושין ואין עבירה והוולד הולך אחר הפגום שבשניהן. אמר ליה בבל מקום ששנה ר׳ פירש ואי זה זה כהנת ולויה וישראלית שנשאו לכהן וללוי ולישראל. רבי אבין שמע לה מן דבתרה בכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הוולד הולך אחר הפגום. רבי שמעון בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן הרי גר שנשא ממזרת הרי יש קידושין ואין עבירה והוולד הולך אחר הפגום שבשניהן. אמר ליה כל מקום ששנה רבי פירש ואי זה זה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לממזר ולנתין. ויתיביניה *הרי חלל שנשא לבת ישראל ב הרי קידושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הפגום שבשניהן. הרי המחזיר גרושתו משנישאת הרי קידושין ויש עבירה והוולד כשר. *דאמר ר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן ג המחזיר גרושתו משנישאת בתה כשירה לכהונה. מה טעמא היא תועבה ואין בניה תועבין. *רבי יוסי בי רבי בון בשם רב ד גר ועבד משוחרר וחלל מותרין בכהנת. מאי טעמא *בשירין הוזהרו על הפסולות ופסולות על הכשירין אבל לא כשירות על הפסולין. ולא פסולין על הכשירות. והא תני (ויקרא כא) °לא יקחו לא יקחו מלמד שאף האשה מוזהרת על ידי איש. סברין מימר בכשירות על הפסולין ואינן אלא בפסולות על הכשירים. חד גיור אתא לגבי רבי יוסא אמר ליה מהו מינסוב ממזרתא אמר ליה ה שרי חזר ואתא לגבי רבי יודה אמר ליה שרי אלא הוי ידע דבנוי דההוא גברא ממזירין קומי שמייא חזר ואתא קומי רבי יוסי אמר ליה הוית ידע דהוא כן ולמה שרית לי מן קדמייתא אמר ליה מה דשאלת לי אגיבונך. אמר ר׳ יוסה ההן גיורא מדמי לעמרא גופנא אין בעית למיתניה בעמרא שרי. בביתנא שרי. ניחא בת ישראל לממזר ולנתין דכתיב (דברים כג) °לא יבא ממזר בקהל י״י. מה תלמוד לומר לא יבוא לו לפסול. אמר רבי אבהו מהו ממזר מום זר. ופליג על ההוא דאמר רבי יודה בר פזי (תהלים סח) °אלהים מושיב יחידים ביתה. אפילו ממזר בסוף העולם. וממזרת בסוף העולם הקב״ה מביאן ומזווגן זה בזה. *רב הונא אמר אין ממזר חייה יותר משלשים יום. ביומוי דרבי ברכיה סלק הד בבלאי להכא והוה ידע ביה דהוא ממזר. אמר ליה רבי

זכה

קרבן העדה

שפחה. עבד ואם שחררו בעליו כשר ומותר בישראלית: **גמ׳** הרי גר שנשא ממזרת דיש קידושין ואין עברה. דגר מותר בממזרת לר׳ יוסי דאמר קהל גרים לא מקרי קהל לקמן בפ׳ בתרא: והולד הולך אחר פגום שבשניהם. דהניא גר נושא ממזרת והולד ממזר דברי ר׳ יוסי: בכל מקום ששנה ר׳. ברישא פירש בסיפא תנא ואיזהו לומר דוקא הנך הוא דהולד הולך אחר הזכר אבל יש אחרים אע״פ שיש קידושין ואין עברה הולד הולך אחר הפגום: שמע לה מן דבתרה. מסיפא פשיט ליה ר׳ יוחנן כדמסיק: ה״ג מן דבתרה כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום: הרי גר וכו׳ הרי יש קידושין ואין עברה. דקסבר מתני׳ כר׳ יוסי דאמר קהל גרים לא איקרי קהל וגר מותר בממזרת: ה״ג כל מקום שנה ר׳ ופירש ואיזהו אלמנה וכו׳. וה״פ מתני׳ דלא כר׳ יוסי אלא כר׳ יהודה דאמר גר לא ישא ממזרת ויש קידושין ויש עברה והולד הולך אחר הפגום ודקשיא א״כ נתניי׳ בסיפא בהדי אלמנה לכה״ג הא דתנן בסיפא כל מקום ופירש איזהו אלמנה לכה״ג וכו׳ וקשיא א״כ כללא למה ליה אלא לאתויי הך גר שנשא ממזרת שהולד הולך אחר הפגום: ויתיביניה. סתמא דש״ס פריך אר׳ אבין דקאמר דשני ר״י דאיזהו לאו דוקא וכל מקום דוקא א״כ למה לא אותיב רשב״ל לר״י מחלל שנשא בת ישראל דיש קידושין ואין עברה והולד הולך אחר הפגום דתנן לקמן בת חלל זכר פסולה לכהונה: ה״ג הרי המחזיר וכו׳ הרי קידושין ויש עברה וכו׳. וה״פ ועוד תיקשי ליה נמי אכל מקום דסיפא דע״כ לאו דוקא הוא שהרי המחזיר גרושתו שיש קידושין ויש עברה ואפ״ה אין הולד הולך אחר הפגום דהיינו האם שהיא פסולה לכהונה אלא הולד כשר לכהונה כדאר״ח בשם ר״י: כשרים. כגון כהן מוזהר על הגרושה וישראל מוזהר על הממזרת ושאר פסולי קהל וכן הפסולות מוזהרות שלא להנשא לכשרים דכל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת שלא תנשאנו: אבל לא כשרות על הפסולות. כגון חלל שמותר בכהנת אע״ג דכהן מוזהר בחללה כיון דחלל אינו מוזהר בכהנת אף הכהנות אינן מוזהרות מלהנשא לחלל: ופריך והא תני לא יקחו. שנאמר אשה זונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו ותרי זימני לא יקחו למה לי אלא ללמד שהאשה מוזהרת ע״י האיש וכל שהוא לוקה היא לוקה: סברין מימר. וקס״ד דקרא אתי להזהיר הכשרות על הפסולין וקשיא לר׳ יוסי: ומשני ואינן. ואין הדבר כן דקרא לא אתי אלא להזהיר הפסולות על הכשרים שכשר שהכהן מוזהר שלא ליקח זונה גרושה וחללה כך היא מוזהרת שלא תשאנו אבל היכא שהוא אינו מוזהר אף היא אינה מוזהרת: חד גיור. גר אחד בא לפני ר״י וא״ל אדוני מי שרי לי ליקח ממזרת: אלא הוי. יידע שהבנים אשר יהיו לך ממנה הן ממזרים לפני המקום כלומר אפי׳ תאמר שילכו הבנים למקום שאין מכירין אותן מ״מ קמי שמיא גליא שהן ממזרים: חזר ואתא לפני רבי יוסי וא״ל מאחר שהיית יודע שהוא כן שהבנים ממנה ממזרים למה התרת לי מתחלה: א״ל מה ששאלת ממני. השבתי לך שלא שאלתני אלא אם היא מותרת לך ולא שאלתני על הבנים: א״ר יוסי האי גר דמיא לצמר גפן אם רוצה לחברו עם צמר מותר ואין בו משום כלאי׳ כך הגר מותר לישא כשרות ופסולות: ה״ג ניחא בת ישראל לממזר דכתיב לא יבא ממזר בקהל ה׳ אלא ממזר׳ לישראל מנ״ל ת״ל לא יבא לו לפסול. וה״פ אמתני׳ פריך דתנן יש קידושין ויש עברה הולד הולך אחר הפגום ואיזהו ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר ופריך הניחא בת ישראל לממזר הולד פגום כדכתיב לא יבא ממזר גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה׳ אלא ישראל שנשא ממזרת הולד פגום מנ״ל דהא כתיב למשפחותם לבית אבותם ואין הולד הולך אלא אחר הזכר וקמשני דכתיב לו דמיותר הוא ללמד שהולכין אחר פסולו׳ ואפי׳ מלד האם ושאר פסולי קהל ילפינן מממזר: מום זר. כל שיש בו מום זר בין שנולדו אביו או אמו מזר כלומר שנולדו ממי שהיתה אמו זרה לו הרי זה פסול מלבוא בקהל דקסבר רבי אבהו דליכא למשמע מלו דהלך אחר פסולו של הולד שהרי לו קאי אאב ולא אבן: ופליג. הא דאמרו ר״י ור״י לעיל דגר מותר בממזרת פליגא על הא דאר״י בר פזי: אלקים מושיב יחידים. המיוחדי׳ לבית אחד: הקב״ה מביאן ומזווגן. הרי שאין ממזרת נשואה אלא לממזר ולא לגר: ביומוי. בימי ר׳ ברכי׳ עלה אדם אחד מבבל לא״י. וידע בו רבי ברכי׳ דהוא ממזר: א״ל. האי ממזירא לרבי ברכי׳

זכה

פני משה

שפחה ועכומ״ז. בשפחה כתיב האשה וילדיה תהיה לאדניה ובעכומ״ז כתיב כי יסיר את בנך מאחרי ומדלא כתיב כי תסיר ש״מ ה״ק בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי אבל אבתו לא תקח לבנו לא מהדר שאין הבן הבא מן העכומ״ז קרוי בנך אלא בנה:

גמ׳ והולד הולך אחר הפגום שבשניהן. דלעולם הוי הולד ממזר: א״ל בכל מקום ששנה רבי. כללא פירש בצידו ואיזה זה כהנת כו׳ למעוטי דכהני הוא דהולד הולך אחר הזכר: שמע לה מן דבתרה. תני לה לקושיא דר״ל אסיפא דקתני בכל מקום שיש קדושין ויש עבירה הוא דהולד הולך אחר הפגום והא גר בממזרת דיש קדושין ואין עבירה ואפ״ה הולד הולך אחר הפגום: א״ל כל מקום ששנה רבי פירש ואיזה כו׳. דבהני הוא דקאמינא דיש קדושין ויש עבירה והולד הולך אחר הפגום ואיכא אחריני דאפי׳ אין עבירה והולד הולך אחר הפגום: ויתיביניה. ואמאי לא הקשה לו הרי חלל שנשא בת ישראל הרי קדושין ואין עבירה והולד הולך אחר הפגום כדתנן לקמן בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם: הרי המחזיר גרושתו משנשאת הרי קדושין ויש עבירה והולד כשר. לכהונה כדאמר ר׳ יוחנן דדרשינן היא תועבה ואין בניה תועבין ולא מצי מידי להדא מתרתי הלא נקט: רבי יוסי בי רבי בון בשם רב כו׳. כתוב בריש פרק יש מותרות וכפי׳ קמא דפרישית התם לפי גי׳ דהכא וע״ש: אלא הוי ידע דבנוי דההוא גברא ממזירין. דהלך אחר הפגום שבשניהן: חזר ואתא קומי ר׳ יוסי. ושאלו אם הדבר כר׳ יודה והשיבו שהוא כן וא״ל א״כ למה שרית לי קדמיתא היה לך להשיבני כמו רבי יודה: מה דשאלת לי אגיבונך. לפי ששאלתך כך השבתיך שלא שאלתני אלא אם אתה מותר בה ולא על בניך: ההן גיורה. הגר הזה דומה לצמר גפן שמותר לערבו בצמר ובפשתן כך הגר מותר בממזרת ומותר בכהנת: ניחא בת ישראל לממזר. דהולד הולך אחר הפגום כדדריש ר׳ אבהו לקמיה ולנתין מנין: מה תלמוד לומר לא יבא לו. עוד ומיתורא דרשינן לו לפסול כלומר לעולם הלך אחר הפסול: מום זר. מום זה נשאר זר עד סוף כל הדורות ואפילו נשא בת ישראל לעולם הולד ממזר: ופליג על ההוא דאמר רבי יודה בן פזי. דדריש מקרא דהקב״ה מזווג תמיד ממזר בממזרת ולא יבא לעולם לידי כך שישא כשרה ולעשות זרות בהן:

זכה

מסורת הש״ס

קידושין סו

פס

(פתולין הי״ג) פיין יבמות יד ע״ב

(יש מותרות הלכה א)

יבמות פד ע״ב

(פסול ה״ג)

עין משפט נר מצוה

סג א מיי׳ פט״ו מא״ב טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעיף כב

סד ב מיי׳ פי״ט שם טוש״ע שם סי׳ ח סעיף ב

סה ג מיי׳ פט״ו שם סמ״ג לאוין קי

סו ד מיי׳ פי״ט שם הלכה יא סמ״ג לאוין קכא קכב טוש״ע שם סי׳ ב סעיף ג וסי׳ ו סעיף כב

סז ה מיי׳ פט״ו שם טוש״ע שם סי׳ ד סעיף כב

שנויי נוסחאות (פ״ז) שיש קידושין ויש עבירה הוולד הולך אחר הפגום בד״ו שיש קידושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הזכר. (פ״ח) הפגום רבי שמעון בכי״ל הפגום שבשניהם רבי שמעון. (פט״ו) הרי קידושין בכי״ל הרי יש קידושין. (פי״פ) טעמא היא תועבה ואין בניה. בכי״ל טעמא כי תועבה היא. היא תועבה אין הוולד. (פכ״א) ואתא קומי בכי״ל ואתה לגבה. (פכ״ג) דשאלה לי אגיבונך בכי״ל דשאלתני אגיבונך. (פכ״ד) ההן בכי״ל הדן. (פכ״ו) לפסול אמר רבי אבהו וכו׳ בכי״ל ר׳ יצחק בר ביינה ר׳ אחא בשם ר׳ לעזר כתוב לא יבא ממזר וכו׳ ר׳ אבהוא. (פכ״ח) ממזר בסוף העולם וממזרת בסוף בכי״ל ממזר אחד בסוף העולם וממזרת אחת. (פכ״ט) זה בזה בכי״ל זה לזה.

עין משפט נר מצוה

סח
א מיי' פט"ו מא"ב טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף ה וס"ס
סט
ב מיי' שם טוש"ע שם

זכה עימי. אמר ליה למחר את קאים בציבורא ואנא עביד לך פסיקא. אתא יתיב דריש מן דחסיל מידרש אמר לון אחונן זכון עם הדין דהוא ממזר. מן דאזל ליה קהלא אמר ליה רבי חיי שעה בעית גבך ואובדתא חיין דההוא גברא. אמר ליה חייך ההין יהבית לך דאמר רבי בא רב הונא בשם רב אין ממזר היה אלא שלשים יום. *אימתי בזמן שאינו מפורסם אבל אם היה מפורסם חיי הוא. רבי זעירא כד סליק להכא שמע קלין קריי ממזרה וממזרתא. אמר לון מהו כן הא אזלה ההיא דרב הונא דרב הונא אמר אין ממזר חיי יותר משלשים יום. אמר רבי עוקבא בר אחא עמו הייתי כד אמר רבי בא רב הונא בשם רב אין ממזר חיי יותר משלשים יום אימתי בזמן שאינו מפורסם. אבל אם היה מפורסם חיה הוא. תני *עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר. רבי שמעון בן יהודה אומר בשם רבי שמעון א אין הוולד ממזר שאין ממזר אלא מאשה שהיא אסורה עליו איסור ערוה וחייבין עליה כרת. ושניהם מקרא אחד דרשו °לא יקח איש את אשת אביו (דברים כג) וגו'. רבי מאיר דרש מה אשת אביו מיוחדת שאין לו עליה קידושין. (אבל יש לה קידושין על אחרים) והוולד ממזר אף כל שאין לה עליו קידושין הוולד ממזר. רבי שמעון בן יהודה דרש מה אשת אביו מיוחדת שאין לה עליו קידושין. אבל אב יש לה קידושין על אחרים הוולד ממזר. יצא עכו"ם ועבד שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין. התיב רבי שמואל בר אבא על ההיא תנייא קדמייא הרי יבמה שזינת הרי אין לה עליו ולא על אחרים קידושין והוולד כשר. רבי ינאי בשם רבי עכו"ם ועבד שבאו על בת ישראל הוולד ממזר. רבי יוחנן ורשב"ל תריהון אמרין הוולד ממזר. רבי יעקב בר אחא ר' שמעון בר אבא ר' יהושע בן לוי בשם ר' ינאי בר' הוולד אינו כשר ולא פסול ב אלא מזוהם. רבי יונתן סלק עם רבי יודה נשייא לחמתא דגדר הורי תמן הוולד כשר. אמר ר' זעירא ההן וולד כל מה דהוא אזיל הוא מתעלה. רבי עבד בריה מזוהם. בר בריה עבדה כשר. הורי רבי בא בר זבדא במקום כל רבנין הוולד כשר. רב ביבי אמר קומי רבי זעירא בשם רבי חנינה הוולד כשר. אמר רבי זעירא אין מן הדא אין למידין מעשה מהברה. אמר רבי חזקיה אנא ידע ראשה וסופה. ר' חמא בר חנינה הוה אזיל מיסוק לחמתה דגדר אתא לגבי אבוי א"ל הב דעתך דאית תמן מן אינון פסולייא דלא תפגע בהון. *אע"ג דר' שמעון בן יהודה אמר משום רבי שמעון בן יוחי גוי ועבד שבאו על בת ישראל הולד כשר מודה שאם היתה נקיבה שהיא פסולה מן הכהונה. אע"ג דרבי יהושע אמר הבא על אחותו הוולד כשר מודה שאם היתה נקיבה שהיא פסולה מן הכהונה. חד בר נש אתא לגביה דרב אמר ליה בגין דילידתיה אימיה מן ארמאי אמר ליה כשר. אמר ליה רב חמא בר גוריא הן דעימך מגליך עד דאתי שמואל ויפסלינך. אע"ג דרב אמר גוי ועבד שבאו על בת ישראל הוולד כשר מודה שאם היתה נקיבה שפסולה מן הכהונה. אמר ר' יעקב בר אחא תניי תמן *הפוסל פוסל בפנויה והמכשיר מכשיר אפילו באשת איש. רבי תנחום בר פפא שלח שאל לרבי יוסי תרין עובדין מן אלכסנדריאה. אחד בפנויה ואחד באשת איש. באשת איש שלח כתב ליה לא יבוא ממזר בקהל י"י. בפנויה שלח כתב ליה מבדין אתם שאין אתם מוזהרין על בנות ישראל הקדושות. אמר לרבי מנא סב וחתים והתם אמר לרבי ברכיה סב והתים

ולא

פני משה

זכה עמי. מן הלדקה: פסיקא. לפסוק לך דבר מה מן הליבור: מן דחסיל מידרש. משסיים הדרשה א"ל אחינו זכו עם ממזר הזה: חייך ההין. זאת היא החיים שנתתי לך: לא יקח איש את אשת אביו וגו'. וסמיך ליה לא יבא ממזר: ר' מאיר. דאיהו ת"ק דהאי ברייתא: ה"ג מה אשת אביו מיוחדת שאין לו עליה קדושין והולד ממזר אף כל וכו'. ול"ג אבל יש לה קדושין על אחרים עד לקמן בדברי ר"ש: על ההיא תנייא קדמייא. ר' מאיר דהרי יבמה שזינת דאין קידושין תופסין ביבמה ודמיא לעכומ"ז ועבד ואפ"ה הולד כשר: כרבי. הורה כרבי דאמר הולד אינו כשר לגמרי ולא פסול לקהל אלא מזוהם לכהונה: ההן ולד. זה הולד מעכומ"ז ועבד הבא על בת ישראל כל זמן שהוא הולך מתעלה יותר כדמפרש ואזיל ר' עביד בריה דעכומ"ז ועבד מזוהם אבל בן בנו עשאו כשר: במקום כל רבנין. לפני כל החכמים שהיו באותו מעמד: אין מן הדא. אם מזה אתה למד הלכה למעשה אין למידין מעשה מקול הברה בעלמא: אנא ידע ראשה וסופה. של המעשה דכך הוא דרבי חנינה צוה לר' חמא בנו שיהא נזהר מלפגוע באלו הפסולין אשר שמה אלמא דהולד פסול ושם היה השם מעכומ"ז ועבד שבא על בת ישראל. א"נ לסיועא קאמר ר' חזקי' מדצוה לבנו שיתן דעתו מלפגוע ולהתערב עמהן ש"מ דלכולי עלמא כשר ולפיכך לא היו משגיחין על הדבר: אף על גב כו'. כתוב בפרק החולץ ושם פרשתי:

תניי

קרבן העדה

זכה עמי. כלומר שיתן לו לדקה: א"ל למחר. אתה עומד בציבור כשאדרוש ואני עושה לך קלבה כמה יתנו לך: אתא. בא הממזר ורבי ברכי' יתיב ודרש: מן דחסיל מידרש. לאחר שסיים הדרשה אמר להשומעי' בואו וזכו עם הממזר הזה ותנו לו לדקה: מן דאזיל. לאחר שילא הקהל אמר הממזר לר"ב רבי חיי שעה כלומר פרנסה בקשתי ממך ואיבדתה ממני חיי עולם שלא יתנו לו אשה אפי' גיורת ומשוחררת שיהיה לבזי בעיניהם: א"ל חייך. חיי העולם הזה נתתי לך דאילו לא פרסמתי שאתה ממזר לא הי' לך חיים כדרב הונא וכדמסיק: אין ממזר חי יותר משלשים יום. שלא יטעו בהו כשרים: ר"ז. כשעלה לא"י שמע שאמרו זהו ממזר זו היא ממזרת: א"ל מהו. זה א"כ ליתא להא דאר"ה שאין ממזר חי יותר משלשי' יום דהנך זקני' היו: עמו הייתי. כשאמר רבי בא דבר זה בשם ר"ה וסיים בו אימתי בזמן וכו' והנך שבא"י מפורסמי היו ולפיכך חיו: עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. דכיון דאין לה עליהן קידושין כדתנן במתני' הלכך הולד ממזר. דכתיב לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו וסמיך לי' לא יבא ממזר: ה"ג ר"מ דריש מה אשת אביו מיוחדת שאין לה עליו קידושין אף כל שאין לה עליו קידושין וכו' רשב"י דרש וכו' אבל יש לו קידושין על אחרי' יצא גוי ועבד שאין לו עלי' וכו'. וה"פ ר"מ דריש מה אשת אב דלא תפסי בה קידושין והולד ממזר אף כל דלא תפסי בה קידושין הולד ממזר ורשב"ל דרש דבעינן דומי' לאשת אב בכל לד: על ההי תנייא קדמיה. על הת"ק דפליג ארשב"י והיינו ר"מ: הרי אין לה עליו וכו'. דהכל מודי' שאין קידושין תופסין ביבמ' לשוק שנאמ' לא תהי' אשת המת החוצ' ותהי' הוי' משמע אלא ודאי בעינן דומי' דאש' אב דיש לה על אחרים קידושין וכדרשב"י: ה"ג ריב"ל בשם ר"ג ברבי וכ"ה לקמן בסוגיין: אלא מזוהם. דאם ילדה בת פסולה לכהונה: לחמתא דגדר. לעיר ששמה חמת והיא במדינת גדר שהיה עוד חמת אחר: הורי תמן. בעכו"ם ועבד שבא על בת ישראל שהולד כשר:

ההן ולד. הולד הזה של עכו"ם ועבד כל מה שהדור הולך הוא מתעלה ונעשה חשוב דר' אמר שהולד ממזר כדאיתא בבבלי פ' החולץ ור"ג בנו אמר שהוא מזוהם ור"י הנשיא בן בנו אמר שהוא כשר: ה"ג ר' עבד אותו ממזר ר"ג בריה עבדי' מזוהם וכו': במקום כל רבנין. בפני כל החכמים: אין מן הדא. אם מן זה ליכא למילף הלכה למעשה שלא היה אלא קול הברה שנשמע שהורה כך אבל לא היה דבר ברור שהורה ר"ח שהולד כשר: אנא ידע. אני יודע המעשה מתחלה ועד סוף רחב"ח היה הולך לחמתא דגדר ובא אצל אביו וא"ל תן דעתך שישנו שם מהנך פסולים דעכו"ס ועבד שבאו על בנות ישראל שלא תגע בהן להורות בהן איסור או היתר: אע"ג דרי"א הבא על אחותו הולד כשר. דקסבר אין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד וכדתנן ס"פ החולץ לאפוקי אחותו דבכרת: חד וכו'. אדם אחד בא לפני רב ואמר בשביל שאולידו אמו מן ארמאי מהו שיהא כשר לבוא בקהל: ה"ג הן דעימך רגליך. וה"פ כל שרגליך עמך לך מכאן שתשאר בכשרותך עד דלא יבא שמואל ויפסילינך דקסבר הולד ממזר: הפוסל. בעבד הבא על בת ישראל והיינו ת"ק דרשב"י דלעיל פוסל אפי' בא על הפנוי' דהא דמיא לאשת אב שאין הקידושין תופסין בו: והמכשיר. היינו רשב"י מכשיר אפי' בא"א דהא לא דמיא לאשת אב: תרין עובדין. שני מעשות מן אלכסנדריאה אחד בעבד שבא על הפנויה וא' בעבד שבא על אשת איש אם בניהם כשרים או פסולים: ה"ג מכריז אתם מוזהרים וכו'. כלומר כיון שאתם מוזהרים שלא לפסול בנות ישראל הכשרות הלכך לא פסלינן לזו ובניה: סב. קח התשובה הזו ותוס' עליה שגם דעתך להכשיר ועשה ר' מנא כן וחתם עצמו:

ולא

מסורת הש"ס

(וסנהד' פ"ג)

יבמות מס וב"ג ירושלמי יבמות פ"ד הלכה טו

(סוטה ספ"ח)

עיין יבמות מס ע"ב

שנויי נוסחאות (ב"ב) פסיקא אתא בנוסחי"ל פסיקא למחר אתא. (פ"ג) עם הדין דהוא בנוסחי"ל עם ההן גוברה דהוא. (פ"ד) דאזל בנוסחי"ל דקמון. (פ"ז) היה אלא שלשים יום בנוסחי"ל חייא יתר משלשים יום. (פ"ח) חיי בנוסחי"ל הייא. (פט"ו) הבא בנוסחי"ל שבאו (פי"ז) בשם בנוסחי"ל משם. (פי"ט) כרת ושניהם וכו' דרשו בנוסחי"ל כרת ר' אבהוא בשם ר' יוחנן ושניהן וכו' דורשין. (פ"כ) אביו בנוסחי"ל אבא (וכן לקמן). (פכ"א) אבל יש לה קידושין על אחרים ל"ס בד"ו. (פכ"ב) עליו קידושין אם יש לה קידושין על אחרים הוולד ממזר יצא עבו"ם בנוסחי"ל עליו ולא על אחרין קידושין הוולד ממזר יצא גוי. (פכ"ד) התיב ר' שמואל בר אבא על ההיא תנייא קדמייא בנוסחי"ל מתיב שמואל בר אבה להדין תנייה קדמייה. (פכ"ח) אינו בנוסחי"ל לא. (פ"ל) זעירא בנוסחי"ל זעורה (וכן לקמן). (פל"א) עבדה בנוסחי"ל ליתא. (פל"ג) מן הדא בנוסחי"ל מן הברה. (פל"ד) חנינה הוה אזיל מיסוק בנוסחי"ל חנינה אזל בעי מסוק. (פמ"ג) אפילו בנוסחי"ל ליתא. (פמ"ו) מבדין בנוסחי"ל ניכרין.

מסורת הש"ס

ולא קיבל עלוי. ולא רצה לחזור: מן דקמון. לאחר שעמדו מבית המדרש אמר ר' מנא לר' ברכיה למה לא חתמת: הפוסל וכו'. א"כ ממ"כ אין הלכה כמו שכתב ר' יוסי: א"ל. ר' מנא בריך רחמנא שלא שמעתי מימרא זו מקדמית שאלו שמעתיה לא הייתי חותם והיו אומרים שהתלמיד חולק על רבו שר' יוסי היה רבו דר' מנא: הכא אתאמרת. משמיה דרב אחא בר יעקב ולא כמו ששמע ר' ברכיה אלא והמכשיר מכשיר בפנויה אבל באשת איש לא נאמר כלום ויפה הורה ר' יוסי: ברומשא. לערב לאחר ששמע ר' ברכיה ממר עוקבא המימרא בסגנון אחר עלה לבית המדרש ורצה לחתום א"ל שאין ר"י כאן או שהתשובה כבר נשלחה למקומה: ה"ג לית הכא ר"ח וכו': א"ל ולמה לא פגעת ביה. כלומר ולמה לא הכרזת על בניו שהן ממזרים כיון דגר שמל ולא טבל אינו גר ה"ל נכרי ועבד שבא על בת ישראל הולד ממזר: ריב"ל ארפי ליה. הקיל בדבר: יאות. א"ל ר"י לר"ח שפיר עבדת שלא פגעת ביה שלא לחלוק על ריב"ל במקומו: ופריך מחלפא שיטתיה וכו'. קשיא דריב"ל אדריב"ל: והכא הוא אמר הכין. שהולד כשר לגמרי: ולא כן תני. דליכא למימר דקסבר גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא לכך לא פסלו לזה דהא תני ר"א אף הטבילה מעכבת ור"א ור"י הלכה כר"י: הכל הולך אחר המילה. שכן מצינו באבותינו כשיצאו ממצרים שמלו ולא טבלו: אף הטבילה מעכבת. שגם באבותינו היה טבילה בסיני: שאין גר שלא טבל לקירויו. דקסבר בעל קרי אסור בדברי תורה עד שיטבול ואי אפשר שלא טבל כל ימי היותו גר: וקשיא עלת לו. טבילה שטבל לטומאה קלה לקרי שהיא תקנת עזרא איך תעלה לו טבילה זו לטומאה חמורה לפרישתו מע"ז: כיון שזו וזו וכו'. שאף טבילת קרי לשם קדושת ישראל היא לפיכך עלתה לו טבילה לשניהם שהרי בטבילה זו הוא מורה שמקבל עליו דת ישראל: תמן תנינן. יבמות פ' כילד מי שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אביו מן היבום וכו' חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית דלאו בנו הוא: האשה וילדיה וגו'. בשפחה כנענית שייחד לעבד עברי ואמר קרא דלא יצא בן חפשי עם אביו: וכתיב כי יסיר את בנך. מדלא כתיב כי תסיר ש"מ דה"ק בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שתלד לו בתך מאחרי אבל אבתו לא תקח לבנך לא קמהדר ולא קרינן ביה כי תסיר בת העכו"ם את בנך שתלד מאחרי אלמא בנך מן העכו"ם שילדה לו בתך קרוי בנך ואין בנך שילדה בת העכו"ם לבנך קרוי בנך אלא בנה: מהו. למול בשבת בן שילדה עכו"ם מישראל: סבר. להתיר להם למולו בשבת מהאי קרא דכתיב ויתיילדו למשפחותם לבית אבותם וכיון דאביו מישראל הולד הולך אחריו והולד ישראל גמור הוא ומילתו דוחה שבת: ייתי. יבוא וילקו הוהו שטעה בהוראתו דויתילדו לא קאי אלא אחלוקת ארץ או ביוחסין במקום שיש קידושין וזו אין קידושין תופסין בה: מהיכן את מלקני. מנ"ל לחלק ואי משום דלא כתיב כי תסיר י"ל דהא דבנך ל"ל קרא דמויתילדו שמעינן ליה: א"ל מן הדין. מהאי קרא דכתיב ועתה וכו' והנולד מהן ש"מ דאף הנולדים לאו ישראלים נינהו: א"ל מן הקבלה את מלקני. בתמיה מדברי הנביאים אין ראיה דלמא הוראת שעה או ע"פ הדבור היה: א"ל. דכתיב שם בעזרא בסיפא דהאי קרא וכתורה יעשה ש"מ שע"פ הדין עשו: א"ל מן הדין אורייתא. כלומר מהיכן שמעי' דבר זה מקרא שהולד כמותה: א"ל חבוט חבטך וכו'. הכה הכאתך שהוא טוב לקבל המכות ממה שהייתי מביאן לידי חילול שבת והערוך פי' שר' חגיי אמר ליעקב רמי ואחבטך שיפה להלקותך בשביל פעם אחרת והראשון נ"ל:

הלכה יב מתני' יכולין ממזרים לטהר. מפסול זרעם שלא יהו בניהם ממזרים: בנה עבד. ולא ממזר דהא וולדה כמוה: בן חורין. ומותר בישראלית: **גמ'** כיני מתני'. כן צריך להיות מתני' ממזר נושא שפחה דבמתני' תנן ממזר שנשא שפחה משמע בדיעבד: ה"ג בתוספת' דפרקין כילד גוי שיש לו עבד

ולא קיבל עלוי. מן דקמון קם רבי מנא עם רבי ברכיה אמר ליה למה לא חתמתה. אמר ליה לא כן אמר רבי יעקב בר אחא תניי תמן הפוסל פוסל בפנויה והמכשיר מכשיר אפילו באשת איש. אמר ליה בריך רחמנא דלא הוינא שמיע הדין אולפנא אילו הוינא שמיע הדין אולפנא לא הוינן מחתים והוון אמרין תלמידא פליג על רביה. אמר מר עוקבן הכי אתאמרת הפוסל פוסל בפנויה והמכשיר מכשיר בפנויה ברם באשת איש לא איתמר כלום. ברומשא סלק בעי מחתים. אמר ליה לית הכא אמר רבי חייה בר בא. אזל לצור אתא לגבי רבי יוחנן א"ל מה מעשה בא לידיך. אמר ליה גר שמל ולא טבל אמר ליה ולמה לא פגעתה ביה. אמר ליה רבי יהושע בן לוי ארפי ליה. יאות עבד דלא פגע ביה. מחלפה שיטתיה דרבי יהושע בן לוי תמן רבי יעקב בר אחא רבי שמעון בר בא רבי יהושע בן לוי בשם רבי גמליאל בר' הוולד אינו לא כשר ולא פסול אלא מזוהם. והכא הוא אמר הכין. ולא כן תני *גר שמל ולא טבל. טבל ולא מל הכל הולך אחר המילה דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר [א] אף הטבילה מעכבת. אלא ר' יהושע בן לוי כהדא דתני בר קפרא. דתני בר קפרא גר שמל ולא טבל הרי זה כשר. שאין גר שלא טבל לקירויו. וקשיא עלת לו טומאה קלה מטומאה חמורה. אמר רבי יוסי בי ר' בון כיון שזו וזו לשום קדושת ישראל עלת לו. ואי זה זה וולד שפחה ונכרית. תמן תנינן (יבמות כ) *חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הנכרית. *שפחה דכתיב [ג] °האשה וילדיה (כח) תהיה לאדוניה. נכרית. רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי כתיב (דברים ז) °לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו. וכתיב כי יסיר את בנך מאחרי. בנך מישראל קרוי בנך ואין בנך מן הנכריות קרוי בנך אלא בנה. יעקב איש כפר נבורייא אזל לצור אתון שאלון ליה מהו מיגזור ברה דארמייתא בשבתא. וסבר למישרי להון מן הדא (במדבר א) °ויתיילדו על משפחותם לבית אבותם. שמע רבי חגיי אמר ייתי וילקי. אמר ליה מהיכן את מלקיני. אמר ליה מן הדין (עזרא י) °ועתה נכרות ברית להוציא כל הנשים הנכריות והנולד מהן וגו'. אמר ליה ומן הקבלה את מלקיני. אמר ליה וכתורה יעשה. אמר ליה מן הדין אוריתא אמר ליה מן ההיא דאמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי לא תתחתן בם וכו'. א"ל חבוט חבוטך דהיא טבא בקלטה:

הלכה יג מתני' *רבי טרפון אומר [ד] יכולין ממזרין ליטהר כיצד ממזר שנשא שפחה הוולד עבד שיחררו נמצא הבן בן חורין ר' אליעזר אומר הרי זה עבד וממזר: **גמ'** כיני מתניתא ממזר מותר לו לישא שפחה. רב יהודה בשם שמואל הלכתא כרבי טרפון. רבי שמלאי הורי באנטוכיא. רבי סימאי הורי כפר ספורייא הלכה כרבי טרפון. *תני משם ר' מאיר יש איש ואשה שמולידין חמשה אומות כיצד מי שיש לו עבד

תניי תמן. בבבלי והובאה כפ' החולץ הפוסל בעכו"ז ועבד הבא על בת ישראל פוסל אפי' בפנויה: מכדין אתם. מלבכם אתם תרצו לאסור שאינה אלא קדשה בעלמא: אמר. ר' יוסי לר' מנא טול. וחתום על כתב תשובה זו וחתם: בריך רחמנא. שלא שמעתי ברייתא זו של ר' יעקב שאם שמעתי לא הייתי חותם על הכתב לחלק בין פנויה לאשת איש והיו מליזים עלי ואומרים תלמיד חולק על רבו הוא: אמר מר עוקבן הכי אתאמרת. האי ברייתא דלא פליגי אלא בפנויה אבל באשת איש לא הוזכר כלום: ברומשא סלק. רבי ברכיה בעי מיחתם על הכתב אחר ששמע ממר עוקבן דבאשת איש לא איתמר כלום ואמר ליה רבי יוסי לית הכא הכתב שכבר נשלח לשם: גר שמל ולא טבל. שבא על בת ישראל: ולמה לא פגעתה ביה. לפוסלו: ארפי ליה. הנח לו דשפיר עביד דלא פגע ביה דלא יהא אלא עכומ"ז והולד כשר: מחלפה שיטתיה דר' יהושע בן לוי. דהא תמן לעיל אמר דהולד מזוהם לכהונה והכא הוא אמר הכין דשפיר עביד שלא פגעו בו לפסלו מכלום ולא כן תני לר' יהושע דטביל' מעכבת בגר והוי כעכומ"ז: אלא ר' יהושע בן לוי. ס"ל כהדא ברייתא דתני בר קפרא שאין טביל' מעכבת בשעת גרותו דאפי' לא טבל הולד כשר שאין גר שלא טבל לקרי שלו: וקשיא. על זה וכי עלת לו טביל' מטומאה קלה להעלותו מטומאה חמורה שפירש מעבודת כוכבים: עלת לו. דהא מכל מקום טבילה לקירויו נמי לקדושת ישראל היא: והיזה זה כו' תמן תנינן. כפ' כילד ושם פרשתי:

הלכה יג מתני' ממזר שנשא שפחה. ואפי' לכתחילה יכול ממזר לישא שפחה כדי לטהר את בניו אבל עבד שנשא ממזרת הולד ממזר שעבד אין לו יחוס והולד הולך אחריה והלכה כר' טרפון: **גמ'** כיני מתניתא. שאפי' לכתחילה ממזר מותר בשפחה ושנשא דקתני לאו דוקא: מי שיש לו עבד

עין משפט נר מצוה

ע
א מיי' פי"ב מא"ב סמ"ג לאוין קטו טוש"ע יו"ד סי' רסח ס"א

עא
ב מיי' פי"א מיבום הלכה ד ופ"ה ממזרים טוש"ע שם סי' רמח סעיף ח וטוש"ע אה"ע סי' קמ ס"א

עב
ג מיי' פט"ו מא"ב סמ"ג אה"ע סי' ח סעיף ס

עג
ד מיי' שם סמ"ג לאוין קיז טוש"ע שם סי' ד ס"ב

פיין יבמות מו ע"א

(יבמות פ"ב הלכה ז) בבלי כב ע"א קידושין סח ע"ב וש"נ

גם מו ע"א

(תוספתא פ"ה) יבמות לב

שנויי נוסחאות (ס"ו) הדין וכו' אילו בפרי"ל הדין וכו' דאילו (פ"ח) אמר מר עוקבן הכי בפרי"ל אמר ר' מר עוקבן הכן. (פ"ט) אתאמרת בד"ו את אמרת. (פ"א) ברומשא בפרי"ל ברמושה. (פ"ב) בא בפרי"ל אירע. (פ"ח) בא בפרי"ל אבא. (סב"ס) שלא טבל בפרי"ל שאינו טובל. (סב"ס) לא תתחתן במקרא "ולא תתחתן". (סנ"ד) נכרות ברית להוציא כל הנשים הנכריות והנולד במקרא נכרת ברית לאלהינו להוציא כל נשים והנולד. (פמ"א) שמלאי בפרי"ל שמליי. (במ"ב) סימאי בפרי"ל סימיי. (סמ"ג) המשה בד"ו חמש. מי בפרי"ל גוי.

עבד ושפחה והולידו בנים הרי גוים. נתגייר אחד מהן אחד גר ואחד גוי נתגייר רבו וגיירו לשני עבדים והולידו בנים הרי אילו עבדים. אמר ר' זעירא הדא אמרא גוי שבא על שפחה והוליד בן הוולד עבד. שיחרר שפחה והולידה בן הוולד ממזר. ואחר כך שיחרר העבד והוליד בן הרי זה בן עבד משוחרר. יש מוכר לאביו לתת לאמו כתובתה כיצד מי שיש לו עבד ושפחה והוליד בן שיחרר את השפחה ונשאה וכתב כל נכסיו לבנה. זהו שהוא מוכר לאביו לתת לאמו כתובתה. רבי מאיר אומר *אין ממזרין טהורין לעתיד לבוא. שנאמר °וישב ממזר באשדוד. מוליכין טינה אצל טינה וסריות אצל סריות. רבי יוסי אומר ממזרים טהורים לעתיד לבוא שנאמר °וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'. אמר לו רבי מאיר והלא אינו אומר אלא מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם. אמר לו ר' יוסי אילו נאמר וכל טומאותיכם ומכל גילוליכם ושתק הייתי אומר כדבריך. הא אינו אומר אטהר אתכם אלא מן הממזירות. רבי הונא בשם רבי יוסף אמר אין הלכה כרבי יוסי לעתיד לבוא:

הדרן עלך האומר לחבירו

הלכה א מתני' *עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזירי ונתיני שתוקי אסופי [א] כהני לויי וישראלי מותרים לבוא זה בזה [ב] לויי וישראלי גירי וחרורי וחללי מותרין לבוא זה בזה [ג] גירי וחרורי וממזירי נתיני שתוקי ואסופי מותרין לבוא זה בזה: **גמ'** כהני לויי וישראלי. על שם °ויעלו מבני ישראל ומן הכהנים והלוים והמשוררים והשוערים והנתינים אל ירושלים בשנת שבע לארתחשסתא המלך. חללי. על שם °ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ אלה בקשו כתבם המתייחשים ולא נמצאו ויגואלו מן הכהונה. °ויאמר התרשתא להם ולמה נקרא שמו התרשתא שהתירו לו לשתות ביין. התרשתא °ואני הייתי משקה למלך. אשר לא יאכלו מקדשי הקדשים. הא בקדשי הגבול יאכלו. אמר רבי יוסי גדולה היא החזקה מכיון שהוחזקו שם להיות אוכלין אף כאן אוכלין. ניחא תמן דכתיב °הציבי לך ציונים, הכא מה אית לך. כמן דאמר [ד] *מאיליהן קיבלו את המעשרות. עד עמוד כהן לאורים ותומים. וכי אורים ותומים היו באותה השעה בבית שני אלא כאדם שהוא אומר עד שיחיו המתים. עד שיבא בן דוד. אילין

פני משה

עבד ושפחה. בעכומ"ז מיירי: נתגייר רבו וגיירו לשני עבדים. כלומר להעבד והשפחה והטבילן לשם עבדות ואח"כ הולידו בנים הרי הבנים עבדים: הדא אמרה עכומ"ז שבא על שפחה. לאו דוקא קאמר עכומ"ז אלא עבד שהרי עבד הוא אי נמי גר גרסינן דנתגיירו עמו וקמ"ל דלא היתה הוא"ל ונתגיירו עמו לאו כעבדים חשובין: שיחרר. אח"כ השפחה והולידה בן מזה העבד הולד ממזר דקסבר עכומ"ז ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ואם אח"כ שיחרר העבד והוליד בן הרי זה בן עבד משוחרר כלו' הישראל גמור הוא והרי יש כאן תמש אימות עכומ"ז וגר ועבד וממזר ועבד משוחרר או ישראל: וכתב כל נכסיו לבנה. ובזה נעשה הוא בן חורין כדתנן בפרק ג' דפאה הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין ואביו עדיין עבד הוא ובכלל כל הנכסים היא ונמצא זה מוכר לאביו להגבות לאמו כתובתה: וישב ממזר באשדוד. יבדלו הממזרין מהם וישבו באשדוד מקום הגרועים והפסולין מוליכין טיט אצל טיט ודבר מאוס ומוסרח לכמותו: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. ודריש אפילו מהממזירות: והלא אינו אומר אלא מכל טומאותיכם. ולא מן הממזירות: הא אינו אומר אטהר אתכם. יתירא אלא להביא אף מן הממזירות יטהרו:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' עשרה יוחסין עלו מבבל. שהפריש עזרא כל הפסולין שהיו שם והוליכן עמו כדי שלא יתערבו עם המיוחסין דמאחר שלא היה שם סנהדרי גדולה שהיו דנים ובודקין את הכהונה ולא יהיו הפסולין ניכרין: חללי. כהנים שנולדו מן הפסולים לכהונה כגון אלמנה לכ"ג גרושה חלוצה וזונה לכהן הדיוט: חרורי. עבדים משוחררים: נתיני. גבעונים שמלו בימי יהושע ונתנום להוטבי עצים ושואבי מים ונאסרו לבא בקהל: שתוקי ואסופי. מפרש להו ואזיל: גירי וחרורי ממזרי כו'. כלם מותרין לבא זה בזה דקהל גרים לא איקרי קהל ולא הוזהרו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לויי וישראלי בממזרי לא ושתוקי ואסופי דספק ממזרים הן ס"ל להאי תנא דמותרים להתערב בממזר ודאי דאמרי' בקהל ודאי הוא דלא יבא אבל בקהל ספק יבא:

גמ' על שם ויעלו. כדמצינו דכתיב ויעלו וגו': שהתירו לו לשתות ביין. שכבר גזרו על סתם יינם בב"ד של דניאל כדאמר בפ' אין מעמידין ולו התירו משום שהי' משקה למלך והיה צריך לשתות מקודם שיתן הכוס ביד המלך שלא יחשדוהו שנתן בו סם: הא בקדשי הגבול. תרומה הנאכלת בכל מקום יאכלו: גדולה היא החזקה. שסמכו עליה שמכיון שהוחזקו להיות אוכלין שם בגולה לפיכך התירום להיות אוכלין אף כאן: ניחא תמן. ופריך אמאי סמכו על חזקה זו דבשלמא התם בגולה אכלו בתרומה דרבנן שלא הפרישו תרומות ומעשרות אלא לזכר בעלמא שלא ישתכחו מהם על שם דכתיב הציבי לך ציונים שצריך לעשות בגולה סימן וזכר לא"י: הכא מה אית לך. אלא הכא כשעלו לא"י מה טעמא אכלו שהרי עכשיו קדשי הגבול דאורייתא ניהו: כמ"ד. בפ"ו דשביעית ובכמה מקומות דבבית שני היה תרומות ומעשרות מדרבנן שמאיליהן קבלו עליהן בני הגולה את המעשרות: עד עמוד כהן לאורים ותומים. סיפיה דקרא דלעיל ויאמר התרשתא וגו' וכי אורים ותומים היו באותו שעה בבית שני והלא משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים כדאמרינן פרק עגלה ערופה אלא כאדם האומר עד שיחיו המתים ויבא בן דוד ויהיו אורים ותומים: אילין

קרבן העדה

עבד ושפחה והולידו בנים. פי' העבד והשפחה הולידו בנים: נתגייר רבן וגיירן לשני עבדים. שיחרר שפחה ובא עליה אותו העבד והוליד' בן הוולד ממזר כ"ה בתוספת'. וה"פ הולד ממזר דקסבר ר"מ עכו"ס ועבד שבא על בת ישראל הולד ממזר ומשוחררת כבת ישראל היא לכל דבריה: ואח"כ שיחרר העבד. ובא על שפחה המשוחררת והוליד בן ה"ז בן עבד משוחרר כלומ' ישראל גמור הרי אלו חמשה גר ועכו"ס ועבד וממזר ומשוחרר: וכתב כל נכסיו לבנה. מן העבד וקונה עצמו בן חורין כדתנן פ"ג דפאה וה"ז צריך לפרוע כתובת אמו מן הנכסי' שהניח בעל אמו ואביו שהוא עדיין עבד בכלל הנכסי': טינה אצל טינה. תרגום רפש וטיט סין וטין כלומר דבר שפל אצל דבר שפל וקרא' דאשדוד גבול עמון ומואב שהן ממזרים לכך יושבי' שם ממזרים. ודלא כי"מ. וסריות לשון סרחה כלומ' סרחה אצל סרחה ל"א סריות הוא דבר מוסרח ויבאש מתרגמי' וסרי: והלא אינו אומר אלא מכל טמאותיכם וגו' אטהר אתכם. ולא כתיב שם פסול ממזרות: הא אינו אומר אטהר אתכם. שהוא מיותר דהא כבר כתיב וטהרתם אלא ללמוד שאף מן הממזרות מטהרם:

הדרן עלך פרק האומר

הלכה א מתני' עשרה יוחסין עלו מבבל. שהפריש עזרא כל הפסולין שהיו בבבל והוליכן עמו כדי שלא יתערבו עם המיוחסין לפי שאין שם ב"ד: חללי. כהני' שנולדו מן הפסולו' לכהונה כגון אלמנה לכה"ג גרושה וחללה וזונה לכהן הדיוט: וחרורי. עבדי' משוחררי': ונתיני. גבעוני' שמלו בימי יהושע ונאסרו לבא בקהל כדמפרש בגמרא: שתוקי ואסופי. מפרש להו ואזיל: גירי וחרורי וממזירי וכו'. כולם מותרין לבוא זה בזה דקהל גרים לא אקרי קהל ולא הוזהרו ממזרי' לבוא בקהל גרים אבל לויי וישראלי בממזרי לא ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרי' להתערב בממזר ודאי דאמרי' בקהל ודאי הוא דלא יבא בקהל ספק יבא: **גמ'** על שם. כלומר פשיטא דכהנים ולויים וישראלים עלו מבבל אלא דתנן להו במתני' גב' שם המקרא דכתיב ביה נמי הכי ויעלו וגו' א"כ ה"פ מנ"ל דסליקו וקאמר דמקרא יליף: בקשו כתבם המתיחסים. כתב יחוסם: ולמה נקרא שמו התרשתא. נחמיה בן חכליה קרוי כן בספר עזרא: שהתירו לו לשתות ביין. לפי שהיה משקה למלך היה צריך לשתות מן הכוס מקודם שלא יחשדוהו שהטיל סם המות במשקה המלך לפיכך התירו לו יין של עכו"ס לשתות: הא בקדשי הגביל יאכלו. דהיינו תרומה שנאכלת בכל מקום יאכלו שכבר הוחזקו לאכול תרומה בגולה: גדולה היא החזקה. יפה הוא לסמוך עליה: ופריך ניחא. הניחא התם בבבל אכלו תרומה שאינו אלא מדרבנן כדכתוב הציבי לך ציונים עשה זכר לארץ ישראל אבל מדאורייתא אין תרומה נוהגת אלא בא"י: הכא. בא"י מה אית לך למימר היך יאכלו על חזקה זו: ומשני כמ"ד מאליהן קבלו. ליתן מעשרות כשעלו בימי עזרא שאף בא"י לא נתחייבו אז מדאורייתא בתרומות ומעשרות: וכי אורים ותומים היו בבית שני. דהא תנן בסוטה פ"ב משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים: אילין

עין משפט נר מצוה

א
[א] מיי' פי"ט מא"ב טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף א
ב
[ב] שם ס"ג ג
ג
[ג] מיי' פט"ו שם הלכה ג
ד
[ד] מיי' פ"א מתרומות הכ"ו

מסורת הש"ס

זכריה ט
יחזקאל לו
(תוספתא פ"ה קידושין עכ ע"ב)
שם כט פ"א וש"נ
עזרא ז
שם ב
שם
נחמיה א
ירמיה לא
(שביעית פ"ו ירושלמי דמאי)

שנויי נוסחאות (פ"ג) וגיירו לשני עבדים בספרי"ל וגיירו לשום עבד. (פ"ד) זעירא הדא אמרא וכו' שפחה בספרי"ל זעורה הדה אמרה ופי' השפחה. (פ"ו) שיחרר העבד בספרי"ל שיחרר את העבד. (פ"ז) יש מוכר בספרי"ל יש שהוא מוכר. (פ"ע) והוליד בספרי"ל והולידו. שיחרר את השפחה בספרי"ל שיחרר שפחה. (פ"י) מוכר לאביו בספרי"ל מוכר את אביו. (פי"ד) יוסי בספרי"ל יוסה (וכן לקמן). (פט"ז) וגו' בספרי"ל וטהרתם. (פי"ח) וכל בספרי"ל מכל. (פ"כ) אלא מן בספרי"ל אלא אף מן. (פכ"א) הונא בספרי"ל הונה. (פכ"ב) לעתיד לבוא בספרי"ל לעתיד לבוא. עלובין הן הדורות. (פכ"ע) ויעלו (עזרא ז'). (פל"ג) בני הקוץ (נ"ל וגו') וכ"ה בספרי"ל. (פל"ה) ויאמר התרשתא להם ולמה נקרא בספרי"ל נחמיה הוא התרשתא ולמה נקרא. (פל"ז) אשר לא יאכלו (עזרא ב'). מקדשי במקרא "מקדש". (פל"ח) יאכלו מקדשי הקדשים הא בקדשי הגבול יאכלו בספרי"ל מקדש הקדשים הא וכו' הן יאכלו בקדושי המקדש אם אינון כהנים ברורי וכו'. (פמ"ד) בבית שני בספרי"ל ליתא.

עמודי ירושלים

הונא בשם ר' יוסף אמר אין הלכה כר' יוסי לעתיד לבוא ובש"ס דילן ממנו תוס' זבחים (מ"ה א' ד"ה הלכתא) שהקשו כן וכתבו דנ"מ לענין פסקינן דהלכה כר' יוסי וכן כתב הרי"ף שם. וראיתי בהגהות החו"י להתרחק ממשפחות שאינן ידועות. וכ"ה בא"ז הלכות יבום וקידושין (סי' הנדפסים שם בגליון שכתב דל"ע וכ' הלכתא למשיחא ע"ש. ובמח"כ נעלם תר"ה) וכ"ה בחי' הרמב"ן והרשב"א והר"ן והוא פשוט בטוא"ע סי' ב':

מסורת הש"ס

עין יבמות ס

יבמות מז

קדושין פ ע"א

יבמות עח ע"ב

אילין בנות ברזיליי לשם שמים נתגיירו או שלא לשם שמים נתגיירו. אין תימר לשם שמים נתגיירו יאכלו בקדשי הקדשים ואין תימר שלא לשם שמים נתגיירו אפילו בקדשי הגבול לא יאכלו. אפילו תימר לשם שמים נתגיירו. וגיורת [א] לא כזונה היא אצל כהונה. פתר לה לא היו בנות אלא בנות בנות. ואין מבנות בנות כישראל הם וכר"ש דרבי שמעון אמר *גיורת שנתגיירו פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לא היה בה דעת לטבול או משהטבילה אותה מכיון שהיא חוזרת וטובלת לשם קדושת ישראל כל אחת גיורת היא וגיורת כזונה היא אצל הכהונה. המתגייר לשם אהבה וכן איש מפני אשה. וכן אשה מפני איש. וכן גירי שולחן מלכים. וכן גירי אריות. וכן גירי מרדכי ואסתר אין מקבלין אותן. רב אמר [ב] *הלכה גרים הן ואין דוחין אותן כדרך שדוחין את הגרים תחילה אבל מקבלין אותן וצריכין (עזרא) קירוב פנים שמא ניירו לשם. [ג] גירי על שם °וכל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם. חרורי על שם וכל הנתינים וגומר. *ממזירי אמר ר' טימון (נחמיה) כתיב °ואלה העולים מתל מלח תל חרשא. מתל מלח זו בבל. תל חרשא אילו שתוקי ואסופי. כרוב אילו הממזירין רובין אילו שהלכו אחר עיניהן. אדון שהיו אומרים אין דין ואין אדון. רבי חזקיה מפיק לישניה אילו שהלכו אחר עיניהן ואמרו אין דין ואין דיין. ואימר שהימרו לאל במעשיהן הרעים. רבי אבון בשם רבי פינחס פירסמו עצמן כאימר' בחלוק. ר' לוי בשם רבי שמעון בן לקיש ראוים היו לייעשות תל מלח אלא ששתקה להן מידת הדין. תל חרשא תני רבי אימי בשם רבי יהושע בן לוי על שם (יהושע) °ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה. ניחא לעדה. ולמזבח י"י. אלא תליין יהושע בדופן אמר אני לא מקרבן ולא מרחקן אלא במי שהוא עתיד לבנות את בית הבחירה ואת שדעתו ליקרב יקרב לרחק ירחק. (שמואל ב' כא) בא דוד וריחקן שנאמר °והגבעונים לא מבני ישראל המה. ולמה ריחקן על שם (שם) °ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה. אמר דוד *בעון ד' דברים הגשמים נעצרים בעון עובדי ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ופוסקין

קרבן העדה

אילין בנות ברזילי. דכתיב ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שמם אלה בקשו כתבם המתיחסים וגו' ומיבעיא ליה מאי פסולייהו דבנות ברזילי: אפילו תימר וכו'. כלומר ותו אפילו נאמר שנתגיירו לשם שמי' נמי קשיא אמאי יאכלו בניהם בקדשי גבול הא גיורת כזונה היא: ומשני פתר לה. מפרש שאלו שנשאו לכהנים לא היו בנות ברזילי אלא הן נשאו לישראלית ובנותיהן נישאו לכהנים: ופריך ואין. ואם מבנות בנות היו כישראלים הם כשרים לכהונה: ומשני וכרבי שמעון. אליבא דרבי שמעון הוא דקשיא: ה"ג דרבי שמעון אמר גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד כשרה לכהונה. וה"פ וכ"ש הנך הנולדים מגיורת דכשרים לכהונה: ה"ג לא היה בה דעת לטבול או משהטבילו אותה. אבל לחכמים כיון שלא היה בה דעת לטבול או כשהיתה פחותה מבת ג' לא עלתה לה הטבילה ההיא וכשתגדיל צריכה טבילה שנית מאז נחשבת כגיורת וה"ל כזונה מיהו לא הויא זונה אלא מדרבנן דכיון שהוטבלו פחות משלש שנים ה"ל גיורת מדאורייתא והנך בנות ברזילי בנותיו ממש היו ולא בנות בנותיו אלא שנתגיירו פחות מבנות שלש שנים: המתגייר לשם אהבה. לאהבת אדם שא"ל להתגייר שאינו רוצה להמרות פיו: וכן גירי שלחן מלכים. שלא נתגיירו אלא כדי לאכול עם ישראל משלחן מלכים כגון בימי שלמה: וכן גירי אריות. שנתגיירו שלא יאכלו אותן אריות כאותן שנתגיירו בימי סנחריב וכן גירי מרדכי ואסתר כדכתיב ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם: כדרך שדוחין את הגרים תחלה. שאומרין להם חומר המצות ועונשם: גירי. מנ"ל שעלו עמהם בימי עזרא: על שם. דכתיב שעלו עמהם כל הנבדל וגו' ש"מ שגרים עלו עמהם: ואלה העולים מתל מלח תל חרשא כרוב אדן. ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם: תל חרשא אלו שתוקי ואסופי. שכששואלין להם על אביהם ואמם הן כחרשין שאינן יכולים להשיב מי הם: רובין אלו. בחורים העושים מעשה נערות והולכין אחר עיניהם ודרים כרוב מלשון רביא תרגום נער: אין דין. בעולם הזה ואין אדון בעולם הבא: מפיק לישניה. מאריך וסיים בדבר: שהמרו לאל במעשיהן הרעים. שעשו מעשים רעים בלי הנאה רק להכעים בוראם: פרסמו עצמן. בהזנותיהם כאימרא והוא השפה שניכר בחלוק: ראויים היו ליעשות תל מלח. כסדום אלא ששתקה להם מדת הדין מפני שעלו לארץ ישראל ונשתנה שמו לתל חרשא כלומר שמדה"ד נעשה כחרש שאינו משיב כלום: הכי גרסינן נתינים תני ר' אמי וכו': על שם וכו'. כלומר לכך נקראו נתיני' על שם דכתיב בהו ויתנם וגו': לעדה. ולמזבח ה'. ופריך היינא שענש אותם ונתן לעדה לחוטבי עלים אלא שנתנם למזבח ה' אין זה עונש אלא טובה גדולה שזוכי' להיות משרתי ה': אלא תליין יהושע בדופן וכו'. כמי שיש לו בגד שאינו חשוב בעיניו כל כך שאינו מניחו בארגז ואינו זורקו לאשפ' אלא תולהו בדופן כך עשה יהושע לא קירבן ולא ריחקן עד שיבא דוד שהוא מוכן לבנות בית הבחיר' שבימיו יתגלה הדבר שאינן ראויי' לקרב כדמסיק ואמר דבר זה בנבוא' (ודלא כי"מ) וה"פ דקרא ויתנם יהושע ביום ההוא וגו' ולמזבח ה' אל המקום אשר יבחר ה' מי שיבחר מקום בית ה' והיינו דוד כדדרשי' מושבו בנויות ברמה שהיו עוסקין שמואל ודוד איזה מקו' הוא ראוי לבנין בית ה': מי שהוא עתיד לבנות בית הבחירה. לאו דוקא לבנות אלא מי שיבחר מקום הבנין וכדפרישית (ודלא כי"מ): בעון ע"ז. מדה כנגד מדה הם מכחישי' בה' אף הוא מסתיר פניו מהם: ומגלי עריות. כדכתיב בעד אשה זונה עד ככר לחם שהאשה קרוי' לחם כדכתיב כי אם הלחם אשר הוא אוכל: ושופכי דמים. כי מונעים הארץ שתהי' טובבת לפיכך הגשמים נעצרים והארץ שממה: ופוסקין

פני משה

אילין בנות ברזיליי. דכתיב בהאי קרא ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שמם אלה בקשו כתבם המתייחסים ולא נמצאו ויגאלו מן הכהונה ובעי הש"ס אלו הבנות שבשבילן נגאלו מן הכהונה מפני מה נתגיירו אם לשם שמים אפי' בקדשי הקדשים יאכלו ואמאי נתגאלו מן הכהונה ואם שלא לש"ש אפי' בתרומה לא יאכלו: אפי' תימר. כמו ולטעמיך מאי אריא שלא לש"ש אפי' תימא דלשם שמים נתגיירו וגיורת לא כזונה היא אצל כהונה דהרי גיורת אסורה לכהן משום זונה וא"כ הבנים חללים הן ופסולין מן התרומה: פתר לה. כלומר אלא לא קשיא דפתר לה קרא בבנות בנות שהבנות נתגיירו עם בנותיהן הקטנות והם לקחו בנות הבנות: ואין מבנות בנות. הוא שלקחו הרי כישראל גמורות הן וכר"ש דר"ש אמר גיורת שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום א' כשרה לכהונה וא"כ אמאי נתגאלו מן הכהונה אפי' לקדשי קדשים כשרים הן: לא היה בה דעת לטבול. לעולם בבנות בנות והא דנגאלו מן הכהונה לא קשיא דבתחלה לא היה בה דעת לטבול: או משהטבילה אותה. כלומר או ודאי משהטבילה אותה אמה בתחלה שלא לדעת היתה: מכיון שהיא חוזרת וטובלת לשם קדושת ישראל. וכיון כשנתגדלה וחוזרת וטובלת לשם קדושת ישראל לגדותה כגיורת הויא כדאמרינן לעיל דלשם קדושת ישראל כגרות הוי וגיורת כזונה היא אצל הכהונה ולפיכך נתגאלו מן הכהונה והשתא ל"ק דאפילו בקדשי הגבול לא יאכלו דכיון דמדרבנן בעלמא הוא כולי האי לא גזרו בתרומה דרבנן: המתגייר לשם אהבה. לשם הטובה: וכן גירי אריות. כגון אלו הכותים: אין מקבלין אותן. דשמא מפני הטובה או מפני הפחד מתגיירין: הלכה גרים הן. אעפ"כ כלן גרים הן בדיעבד ואין דוחין אותן כדרך שדוחין את הגרים תחלה שאומרים להן מה ראית להתגייר כדאמרי' בפ' החולץ אבל אלו משנתגיירו מקבלין אותן בקירוב פנים שמא גייר לש"ש: גירי. קתני במתני' על שם דכתיב התם וכל הנבדל וגו': מתל מלח זו בבל. שעתידה לחרב ולהיות כתל מלח: תל חרשא אלו שתוקי ואסופי. מלשון מחריש לדעת כדאמרי' שקורא לאבא ואמא משתקתו והאסופי לא נפקא לן מהכא ואפשר מלשון תל דריש שהוא כתל ומקום הפקר שאין לו בעלים. ובבבלי דריש אסופי מדכתיב ולא יכלו להגיד בית אבותם: כרוב אלו הממזרין. לשון רובין כדמתרגמינן כרובים כרביא בחורים הללו שהלכו אחר עיניהן ולזנות עם נשי חביריהן: ר' חזקיה מפיק. לה בהאי לישנא אדון שהיו אומרים אין דין ואין דיין: פירסמו עצמן. בזנותן בבניהן הממזרים כאימרא הניכרת בשפת החלוק: רבי לוי. דריש לקרא הכי ראוים היו ליעשות תל מלח כסדום מפני מעשיהן אלא ששתקה להם מדת הדין וזהו תל חרשא: על שם ויתנם יהושע. אנתינים קאי דלכך נקראו נתינים: ניחא לעדה. שנתנם לחוטבי עצים ולשואבי מים: ולמזבח ה'. מאי היא: אלא תליין יהושע בדופן. כלומר תלאן ברפיון ורמז הוא עד שיבא דוד ועתיד לבנות המזבח לבית הבחירה שדוד בנה היסודות כדאמרי' בסוכה בשעה שכרה דוד השיתין והוא ירחק או יקרב אתכם: ולמה ריחקן על שם. דכתיב ויהי רעב בימי דוד וגו' ובדק בשנים הלו למצוא העון לתלות ולא מצא שהוא

עין משפט נר מצוה

ה

א מיי' פי"ח מא"ב הלכה ג ופי"ט שם ה"ו סמ"ג לאוין קמא טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ח

ו

ב מיי' פי"ג מא"ב הלכה ט טוש"ע יו"ד סי' רסח סי"ב

ז

ג מיי' שם פי"ב הלכה יג

שנויי נוסחאות (כ"ג) בקדשי הקדשים ואין תימר בכי"ל בקודשי המקדש ואן. (פ"ה) הם בכי"ל הן. (ס"ח) שנתגיירו פחותה כד"ו שנתגיירה פחות. (פ"א) קירוב פנים בכי"ל קירוב פעם שניה. (ס"ב) הנתינים וגו' ממזירי בכי"ל הנתינים ובני עבדי שלמה ממזרי. (כ"ג) כרוב אילו וכו' רובין בכי"ל כרוב אדון אלו וכו' רובים. (פ"א) תני בכי"ל נתיני. אימי כד"ו אמי (פ"ס) את בכי"ל ליתא. (פ"ע) אחר במקרא „אחרי".

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי׳ פי״ב מא״ב הלכה כג ופי״ע שם הלכה יז
ט
ב מיי׳ פ״ב מתנ״ים פ״ד

שהוא עושה משפט ופעלו כאחת. שתבע משפטן של הגבעונים ומזכיר טובה ופעולתו של שאול דכתיב אל שאול ואל בית הדמים: שלא עשיתם עמו חסד. שלא נספד כהלכ׳: דילמא דאינון בהתין. שמא מתביישין הן קצתם בפני קצתם ליטול כסף בפניהן ולקח כל א׳ בפני עצמו לפייסו ולא נתפייסו והיינו דכתיב אין לי כסף וגו׳: שלש מתנות טובות. עיקרי ויסודי המדות: והנתינים יושבי׳ בעופל. היו נבדלי׳ ממחנה ישראל להיות שם בפני עצמן א״נ עופל לשון אופל וכמחשך מעשיהם שהם מרוחקים מישראל: והעובד עיר יעבדוהו. הנתינים שהוא עובד העיר שניתנו לחוטבי עצים ולשואבי מים יעבדו בעבדותן ובריחוקן: כתיב ויאמר המלך וגו׳. וכתיב התם ואת חמשת בני מיכל והא כתיב ולמיכל בת שאל לא הי׳ לה ולד ואת אומר אכן:
בקשו

ופוסקין צדקה ברבים ואינן נותנין. בעון עובדי ע״ז מניין °השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגו׳. מה כתיב בתריה וחרה אף י״י בכם ועצר את השמים וגו׳. בעון מגלי עריות מניין °ותחניפי ארץ בזימותיך וברעתך. מהו עונשו של דבר. °וימנעו רביבים ומלקוש לא היה וגו׳. בעון שופכי דמים מניין °כי הדם הוא יחניף את הארץ. בעון פוסקין צדקה ברבים ואינן נותנין מניין °נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. בדק דוד בכל דורו ולא מצא אחד מהן. התחיל שואל באורים ותומים. הדא הוא דכתיב °ויבקש דוד את פני י״י באורים ותומים. אמר ר״א כתיב °בקשו את י״י כל ענוי הארץ אשר משפטו פעלו. מאי אשר משפטו פעלו שהוא עושה משפט ופעלו כאחת. °ויאמר י״י אל שאול ואל בית הדמים. על שאול שלא עשיתם עמו חסד. ועל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים. שלח דוד וקרא להם מה לכם ולבית שאול. אמרין ליה על אשר המית ממנו ז׳ אנשים שני חוטבי עצים ושני שואבי מים וחזן וסופר ושמש. *אמר לון מה אתון בעו כדון. אמרו ליה יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לי״י בגבעת שאול בחיר י״י. אמר לון ומה הנייה לכון ואינון מתקטלין. סבו לכון כסף ודהב והוון אמרין אין לנו כסף עם שאול ועם ביתו. אמר דילמא דאינון בהתין פלגון מן פלג נסב כל חד מינהון והוה מפיים ליה קומי גרמיה והוה אמר ליה מה הנייה אית לך דאינון מתקטלין סב לך דהב וכסף והוא אמר אין לנו כסף עם שאול ועם ביתו. אין לי כתיב. באותה השעה אמר דוד ג׳ מתנות טובות נתן הקב״ה לישראל רחמנין ובויישנין וגומלי חסדים. רחמנין מניין °ונתן לך רחמים. בויישנין מניין °ובעבור תהיה יראתו על פניכם זה סימן לבויישן שאינו חוטא. וכל שאין לו בושת פנים דבר בריא שלא עמדו אבותיו על הר סיני. וגומלי חסדים מנין °ושמר י״י אלהיך לך את הברית ואת החסד ואילו אין בהן אחד מהן מיד עמד וריחקן שנאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה. אף עזרא ריחקן שנאמר °והנתינים יושבים בעופל. אף לעתיד לבוא הקב״ה מרחקן דכתיב °והעובד העיר יעבדוהו. כתיב °ויאמר המלך אני אתן ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת וגו׳. °ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה. ואת אמר אכן. אמור מעתה בני מירב היו ונידלתן מיכל ונקראו על שמה. °ויתנם ביד הגבעונים ויוקיעום בהר לפני י״י ויפלו שבעתם יחד. חסר יו״ד. זה מפיבושת בן יהונתן בן שאול שהוא אדם גדול בתורה ונתן דוד עיניו בו להצילו מידם. אמר דוד הריני מעבירן לפני המזבח וכל מי שהמזבח קולטו הרי הוא שלי. והעבירן לפני המזבח ונתפלל עליו והלך המזבח וקלטו. הדא הוא דכתיב °אקרא אל אלהים עליון לאל גומר עלי שהסכים הקב״ה עם דוד. °והמה הומתו בימי קציר בראשונים כתיב קציר שעורים. ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה על הצור. מהו על הצור אמר ר׳ הושעיה שהיתה אומרת הצור תמים פעלו. ר׳ אבא בר זימנא בשם ר׳ הושעיה גדול הוא קידש השם מחילול השם. בחילול השם כתיב °לא תלין נבלתו על העץ. ובקידוש השם כתיב °מתחלת הקציר עד נתך מים עליהם. מלמד שהיו תלויין משׁשה עשר בניסן עד שבעה עשר במרחשון והיו העוברים והשבים אומרים מה חטאו אלו שנשתנית עליהן מידת הדין. והיו אומרים על שפשטו ידיהן בגרים גרורים. אמרו מה אם אילו
שלא

מסורת הש״ס
יבמות שם

ופוסקין צדקה ברבים וכו׳. אומרים הרבה ואפי׳ מעט אינן עושים אף הם יתנו זרע רב בארץ ואפי׳ מעט לא תצמיח: כי הדם הוא יחניף את הארץ. דרשינן נוטריקון כי הדם הוא יתן אף על הארץ שלא ירדו הגשמים וכן מפורש במס׳ תענית: את פני ה׳. היינו באורים ותומים דכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו וגו׳ ודרש פני פני בגזרה שוה: מהו אשר משפטו פעלו. דהל״ל אשר פעלו משפט כדכתיב הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט: שהוא עושה משפט. באדם ודורש פעלו ומעשיו הטובים ומענש הבוזים אותו כהאי דשאול דמייתי בסמוך שדרש משפטן של גבעונים ממנו ומענש לישראל על שלא ספדוהו כהלכה מיהו דוקא לענוים כשאול כדכתיב ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ויהי כמחריש הוא שנדרש משפטו ופעלו והיינו דכתיב בקשו את ה׳ כל ענוי ארץ וגו׳: שלא עשיתם עמו חסד. שלא נספד כהלכה: מה לכם ולבית שאול. שלא ידע דוד שהומתו גם הגבעונים אשר היו בנוב עיר הכהנים ביום שנהרגו הכהנים שבתוכה ע״י שאול: אמר להו מה אתם רוצים כעת אחרי שכבר מת שאול. ומה הנאה יש לכם שאלו נהרגין קחו לכם כסף וזהב: אמר. שמא הם מתביישים קצתן מפני קצתן: נסב. לקח כל אחד מהם והיה מפיים אותו בפני עצמו וא״ל מה הנאה וכו׳: אין לי כתיב. וקרי אין לנו ש״מ שמעיקרא אמר כן לכולם בבת אחת ואח״כ אמר לכל אחד בפני עצמו: שלש מתנות טובות. מדות טובות שיהיו בישראל בטבע מש״כ שאר מדות טובות צריך שירגיל אדם את עצמו בהן לקנותן: רחמנים. וכי ימצא את אויבו ישלחנו בדרך טובה: ונתן לך רחמים. לך דייקא שהוא בעצמו יהיה רחמן: ואלו אין בהן אחד מהן. שלא רחמו על בני שאול ולא נתביישו מדוד ולא גמלו חסד עם בני שאול שאלולי שהן שאלו שלא לקברן לבני שאול מיד אחר מיתתן לא היה דוד דוחה

מצות עשה דקרא לא תלין וגו׳ (דלא כי״מ): והגבעונים לא מבני ישראל המה. אינם ראוים שיתערבו עם בני ישראל אע״פ שהם גרים: והנתינים יושבים בעופל. במקום מיוחד שלא יתערבו עם ישראל: והעובד את העיר יעבדוהו. היינו הגבעונים דבישראל לא שייך עבדות והא דכתיב בסיפא דקרא מכל שבטי ישראל היינו שהנתינים יבואו מכל שבטי ישראל לעבדהו (ודלא כי״מ): ואת מפיבושת. ואת חמשת בני מיכל בת שאול: ופריך כתיב ולמיכל וכו׳ ואת אמר אכין. ואיך קאמרת הכי שהיו חמשה בנים למיכל: חסר יוד. כתיב שבעתים וקרי שבעתם אלא ללמד שנחסר אחד מהם שעלה בדעתם להמיתו והיינו מפיבושת בן שאול וכדמסיק: מעבירן לפני המזבח. מדכתיב ויקיעם בהר לפני ה׳ קדריש ליה דוכי ההר לפני ה׳ הוא אלא קודם שהוקיעם העבירם לפני המזבח דכתיב על ירך המזבח לפונה לפני ה׳: ונתפלל עליו וכו׳. דאל״כ מאי ויחמול המלך הלא קליטתו הצילתו אלא שדוד בתפלתו הצילו: ה״ג בראשונים כתיב תחלת קציר שעורים. וה״פ כתיב תחלת קציר שעורים וקרי בתחלת וקשיא ליה תרי זימני קציר שעורים וכו׳ למה לי אלא אי הוה כתיב בקציר שעורים בראשונים לא הוינו יודעים באיזה יום שימי הקציר רבים הם ואי הוה כתי׳ תחלת קציר שעורים ה״א שהיה בליל ט״ז בניסן שאז הוא קציר העומר לכך קאמר שהיה בימי קציר הראשונים שלאחר תחלת הקציר והיינו ביום ט״ז בניסן (ודלא כי״מ): מהו על הצור. על ההר מיבעיא לי׳: שהיתה אומרת הצור תמים פעלו. שהצדיקה עליה את הדין: גדול הוא קד״ה וכו׳. בדבר שיש בו קד״ה וחילול השם כהא דמייתי בסמוך לא דחינן מצוה דקידוש השם מפני חילול השם: לא תלין נבלתו על העץ. כי קללת אלקי׳ תלוי הרי שיש חילול השם בהלנתם אפ״ה הניחם דוד מפני קידש השם שהיו עוברים ושבים אומרי׳ וכו׳ כדמסיק: שנשתנו עליהן מדה״ד. דכתיב לא תלין נבלתו על העץ: בגרים גרורים. שגררו עצמן בע״כ אחרי בני ישראל כדמסיק (ודלא כי״מ):
שלא

שנויי נוסחאות (ס״ה) בזימותיך (ירמיה ג׳) במקרא „בזנותיך״. (ס״ד) וקרא וכו׳ ולבית בספרי״כ ואמר וכו׳ בבית. (ס״ח) מתקטלין סבו בספרי״כ מקטלין סבון. (ס״ע) מן פלג בספרי״כ מפלג. (ס״כ) קומי גרמיה בספרי״כ קומה נפשה. הנייה אית לך דאינון מתקטלין בספרי״כ מה הנייה לך ואינון מקטלין. (סכ״ד) פניכם זה סימן בספרי״כ פניכם לבלתי תחטאו וזה סימן. (סכ״ה) בריא בספרי״כ ברי. (סכ״ז) שנאמר וכו׳ בספרי״כ ליתא. (סכ״ח) דכתיב בספרי״כ ליתא. (סכ״ע) יעבדוהו כתיב ויאמר המלך בספרי״כ יעבדוהו מכל שבטי ישראל ויאמר המלך. (סל״ג) שהוא בספרי״כ שהיה. (סל״ז) עם דוד בספרי״כ עמו. (סל״ע) על הצור במקרא „אל הצור״. (ס״מ) זיבנא וכו׳ קידש בספרי״כ זמינא וכו׳ (וכ״ס בד״ו). קידש (וכ״ס בד״ו). (סמ״ב) הקציר במקרא „קציר״.

שלא נתגיירו לשם שמים ראו היאך תבע הקב"ה את דמן המתגייר לשם שמים על אחת כמה וכמה. הרבה גירים נתגיירו באותה שעה. הדא הוא דכתיב °ויספר שלמה את כל האנשים הגרים ויעש מהם שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר. רב הונא אמר בימי ר' לעזר בן עזריה ביקשו לקרבן. רבי אבהו מפיך לישנא בימי רבי לעזר. אמרו מי מטהר חלקו של מזבח הדא אמרה יהושע ריחקן. אפילו תימא יהושע ריחקן כלום ריחקן אלא פסולי משפחה. *אין תימר משום פסולי עבודות. מעתה הבא על הנתינה לא יהא לה קנס והתנינן *הבא על הנתינה יש לה קנס. אמר ר' אלעזר אירדן כנחש. שנאמר °ועתה ארורים אתם. וכתיב °ויאמר איש ישראל אל החוי. וכי חוי היו אלא שעשו מעשה חיוי. אמר יודע אני שאמר הקב"ה °כי ביום אכלך ממנו מות תמות. אלא הריני הולך ומרמה בהן ודן אוכלין ונענשין ואני יורש את הארץ לעצמי. כך עשו אילו אמרו יודעי' אנו שהקב"ה אמר לישראל °כי החרם תחרימם החתי והאמורי והפרזי כאשר צוך יי' אלהיך. וכתיב °לא תכרת להם ברית. הרי אנו הולכין ומרמים בהן והם כורתין עמנו ברית מה נפשך יהרגו אותנו עברו על השבועה. יקיימו אותנו עברו על הגזירה. בין כך ובין כך הן נענשין ואנו יורשין הארץ. *רב נחמן בר יעקב אמר מקבלין גרים מן הקרדוויים ומן התדמוריים. ר' אבהו בשם ר' יוחנן מתניתא אמרה כן שגירי תדמור כשירין דתנינן תמן *כל הכתמים הבאין מרקם טהורים. הא גירי תדמור כשירין. ר' יעקב בר אחא אמר שמועתא. רבי חנינה רבי יהושע בן לוי חד מכשיר וחד מקבל. מאן דמכשיר מקבל ומאן דמקבל לא מכשיר. רבי יוסה בי רבי בון בשם רב נחמן *בבל ליוחסין עד נהר יזק. רבי יוסי בי רבי בון אמר רב ושמואל חד אמר עד נהר יזק. וחד אמר עד נהר יואני. אמר רב יהודה בין הנהרות כגולה ליוחסין. אמר רבי חנינה בן ברוקה בשם רב יהודה בני מישא לא חשו להם אלא משום ספק חללות. כהנים ששם לא הקפידו על הגרושות. תמן אמרין מישא מתה מדיי חולה. אילם וגבויי גוססות. חביל ימא תבילתא דבבל שנייא וגבביא וצרריא תבילתא דחביל ימא. *רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה דור אחד עשר שבממזר כרבי שמעון כשר דלא דריש עשירי עשירי. תני רבי לעזר בי רבי שמעון אומר דור אחד עשר שבממזר זכרים אסורים ונקיבות מותרות. רבי שמואל בריה דרבי יוסי בי רבי בון אתיא דרבי אלעזר בי רבי שמעון כרבי מאיר. כמה *דרבי מאיר אמר גזירה שוה במקום שבאת. כן ר' לעזר בי ר"ש אמר גזירה שוה במקום שבאת מה להלן זכרים אסורין ונקיבות מותרות. אף הכא זכרים אסורין ונקיבות מותרות. מעתה אפילו מיד.

ובלבד

קרבן העדה

שלא נתגיירו לשם שמים. אלא שלא יהרגו עם ז' עממים: בקשו לקרבן. דקסבר לא גזרו עליהן חתנות אלא משום דגזרו עליהן עבדות והם בכלל עבד וקסבר דלא גזרו עליהן עבדות אלא בזמן שבה"מ קיים ועכשיו שחרב המקדש מותרים א"נ קסבר דוד גזר עליה' לפי שלא מלא תורה אור בהם ג' סימני' האמורי' למעלה מיהו לא גזר אלא על אותו הדור אבל בניהם כשרים: מפיך לישנא. אמר בהיפך דקודם ר' לעזר בקשו לקרבן ור"א אסרן: מי מטהר חלקו של מזבח. דקסבר יהושע גזר עליהן עבדות לעדה ולמזבח לעולם ומש"ה אסורי' בחתנות וא"כ אף אם נאמר להפקיר חלק העדה דהפקר ב"ד הפקר חלק מזבח מי יכול להתיר ולעולם באיסורן עומדים: הדא אמרה יהושע ריחקן. דאס"ד דוד ריחקן ומעולם לא הופרשו למזבח אלא שהלאן בדוד וכדאמור לעיל לא שייך כאן כלל חלק מזבח: ופריך אפי' תימא יהושע ריחקן. לא ריחקן אלא משום פסול משפחה שנמצאו בהם פסול שאינן ראויי' לדבק בהן או שהן אכזריים: אין תימר. דאי ס"ד דמשום פסולי עבירות הרחיקן שיש איסור בחתנותם כעבדים קשי' א"כ הבא על הנתינה לא יהא לה קנס ואנן תנן ר"פ אלו נערות דנתינה יש לה קנס ושפחה אין לה קנס וגירס' תוס' א"ת משו' פסול עבדות: אירדן כנחש. דכתיב ביה ארור אתה מכל הבהמה: וכי חוי היה. והלא אמוריי' היו דכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה כי אם מיתר האמורי: מעשה חוי. מעשה הנחש דנחש מתרגמינן חויא ואנו יורשין את הארץ. כלומר האמוריי' שלא באו עמהם ליהושע ויש גורסין ואין יורשין את הארץ ואישראל קאי שלא ירשו את הארץ: מקבלי' גרים מן הקרדויי' וכו'. ולא אמרי' ממזרי' הם מבנות ישראל שבאו עליהן עכו"ם דאיכא רבנין דפסל וה"א שאין מקבלין אותן כדי שלא יתערבו בישראל: מתני' אמרה כן. מתני' נמי דייקא: תמן תנינן. נדה פ' בא סימן: כל הכתמים. שנמצאו בבגדים הבאים מרקם טהורין. לפי שלא גזרו על כתמי העכו"ם ותנן בסיפא דהך מתני' ור' יהודה מטמא לפי שהן גרים ודמם מטמא וטועים שהמירו דתם וגזרו על כתמיהם שאע"פ שחטאו ישראלים הם ומדקפסק ותני מבין העכו"ם טהורים משמע אפי' מתרמוד ש"מ דלאו בספק ישראל הן ומקבלים מהן גרים: אמר שמועתא. אמר שמעתתא דבסמוך דפליגי ר"ח וריב"ל בגירי תרמוד: חד מכשיר. לבוא בקהל: וחד מקבל. וחד אמר שמקבלין מהן גרים אבל מ"מ אינן כשרים לבוא בקהל משום חשש ממזרות שביניהן: מאן דמכשר. גירי תרמוד לבוא בקהל כ"ש דקסבר דמקבלין מהן גרים: ומאן. דאמר דמקבל אבל מכשיר לא: חד אמר עד נהר יזק וכו'. שבבל בין שני נהרות גדולים חדקל ופרת מגיעי' אותה ביניהם זה מן המזרח וזה מן המערב ובאין ומושכין מן הדרום לצפון וסופו של פרת שופך בחדקל ומה שבין שתי נהרות ודאי בבל אלא דפליגי משפת חדקל ולחוץ עד היכן מתפשט רחבה של בבל: בין הנהרות. הרי הוא כפומבדיתא שנקרא גולה והן מיוחסין: בני מישא. עיר בבבל ששמה מישא: לא חשו להו. לא פסלו אותן משום פסול ממזרות אלא משום פסול חללים שכהנים שהיו שם נשאו גרושות ובניהם חללים: תמן. בבבל קורין למישא מיתה לשון נופל על לשון כלומר שהן כמתים שאסורים לבוא בקהל שכולם ממזרים גמורים הן: למדי חולה. שספיקות הן כחולים שרובן לחיים ומיעוטן למיתה כך אלו רובן כשרים ומיעוטן פסולי': עילם וגבבאי גוססות. שרובם פסולים ומיעוטן כשרים כמו הגוססין שרובן למיתה ומיעוטן לחיים: תבילתא דבבל. כמו שתבלת מובחר שבלבעים כך מדינת חביל ימא המובחר שבבבל שאין בהן פסול ל"א מכלילה ותפארתה של בבל ליוחסין: שנייה וכו'. שמות עיירות הם וקאמר שהם המובחרים שבמדינת חביל ימא: דלא דרש. גז"ש דעשירי עשירי דבממזר נאמר גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' ולא נאמר עד עולם ובעמוני ובמואבי כתיב גם דור וגו' עד עולם וכיון דלא יליף גז"ש א"כ עשירי שנאמר בממזר דוקא אבל דור אחד עשר שרי: גזרה שוה במקום שבאת. כל היכא דגמרינן מילתא ממילתא בגז"ש גמרינן כולא מילתא מינה ה"נ דור אחד עשר בממזר דאסור מגז"ש דעשירי עשירי מעמון ומואב ילפי' דהתם כתיב עד עולם אמרי' דומיא דעמון מה התם נקבות מותרות אף ממזר דור אחד עשר נקבות מותרות: ופריך מעתה אפי' מיד. כיון דילפי' ממזר מעמון בגז"ש וכולא מילתא ילפי' נימא נמי דממזרת מותרת מיד דומיא דעמונית: ומשני

וכלבד

פני משה

בקשו לקרבן. מפסולי עבודות ולהתירן כבת חורין: מפיך לישנא. שמתחלה היו רוצים לקרבן ואח"כ בימי ר' אלעזר חזרו שאמרו מי מטהר חלקו של מזבח דנהי חלקינו נתיר דהפקר ב"ד הפקר וחלקו של מזבח מי יתיר: הדא אמרה יהושע ריחקן. מדקאמר חלקו של מזבח ש"מ דמפרש ולמזבח ה' למזבח ממש שנתנן להיות עובדים למזבח לחטוב עצים ולשאוב מים ולסייע במה שיכולין ולא כדדריש לעיל ולמזבח עד שיבא דוד דא"כ מאי חלק מזבח דקאמר שהרי לא מצינו בדוד שריחקן אלא מלהתחתן בהם כדכתיב לא מבני ישראל המה שאינן ראוין לבא בישראל: אפילו תימא יהושע ריחקן כלום ריחקן אלא פסולי משפחה. כלומר אי משום הא אפילו נימא דיהושע ריחקן אכתי לא דייק לן חלק מזבח מי יתיר שהרי ע"כ יהושע נמי לא רחקן אלא מלבא בקהל ולא לעבדות ממש אלא מלהתחתן בהם אף לאחר שנתגיירו דאין תימר משום פסולי עבדות מעתה לא יהא להן קנס דהבא על השפחה אין לה קנס והאנן תנן הבא על נתינה יש לה קנס ואפילו למ"ד יהושע רחקן לא שייך חלקו של מזבח דקאמר: אירדן כנחש. הקדמוני דכתיב החוי שעשו בערמה כמעשה נחש: מקבלין גרים כו'. מפורש בסוף פרק קמא דיבמות: דור אחד עשר שבממזר כר"ש כו'. פירשתי בפרק הערל וע"ש:

מתניתא

מסורת הש"ס

זכרים ד' יג (לצד "הדא הוא דכתיב ויספר שלמה")
יהושע ט (לצד "אירדן כנחש")
שם (לצד "וכתיב ויאמר איש ישראל")
בראשית ג (לצד "שאמר הקב"ה כי ביום אכלך")
דברים כ (לצד "אנו שהקב"ה אמר לישראל")
שם ז (לצד "צוך יי' אלהיך")

צי' תוס' יבמות עט ע"א ד"ה נתינים ותוס' כתובות כט ע"א ד"ה אלו (אלו נערות הלכה א)

(יבמות פ"ק הלכה ו)

(נדה פ"ז) בבלי ט ע"ב

צי' קידושין עא ע"ב בשינוי

(הערל הלכה ג)

ירושלמי יבמות פ"א הלכה ס

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"א מהלכות סי"ד סמ"ג עשין כד טוש"ע אה"ע סי' קט

שיי נוסחאות (ש"ג) וכמה הרבה כד"ו וכמה אין אלוה כאלהיכם ואין אומה כאומתכם ואין לנו להדבק אלא בכם הרבה. (ש"ד) את במקרא ליתא. (ש"ס) הגרים (צ"ל וגו') ויעש. נושא במקרא ליתא. (שי"א) עבדות כד"ו עבירות. (שי"ט) והאמורי והפרזי כאשר במקרא „והאמורי והכנעני והפרזי החוי והיבוסי כאשר. (של"ב) ונבויי כד"ו וגבביי.

שדי ירושלים הדא אמרה יהושע ריחקן. ע' בפני משה שדחק בביאורו ולפמ"ש הרמב"ן בחי' יבמות דף ע"ח ביאר הירושלמי בדרך יפה ע"ש:

עין משפט
נר מצוה

יא
א ב מיי' פי"ב ממלכים ה"ג טוש"ע אה"ע סי' ב סעיף ה בהגה

יב
מיי' פי"ט מא"ב ס"ב

יג
ד מיי' שם טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף לא

יד
ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף לב

מתניתא. דקתני גירי וממזרי מותרין לבא זה בזה דלא כר' יהודה דס"ל גר אסור בממזרת דקסבר ד' קהלות כתיבי לרבות קהל גרים דאיקרו קהל: והכתיב לא יבא פצוע דכא וגו'. ומ"ע לא חשיב נמי להא: פסולי גוף אינון. ולא שייכא לפסולי משפחה: בעשה אינון. הני בעשה נינהו ולא חשבינן להו בהדי איסר קהל דלאוין: ורבנין אמרין. טעמייהו דרבנן דסבירי קהל גרים לא איקרו קהל דלא חשיבי אלא הנך קהלי דכתיב בהו לא יבא ותלתא אינון ולא אייתר לרבות גרים:

הלכה ב מתני' ואינו מכיר את אביו. ושקורא אביו אמו משתקתו: בדוקי. שצריך לבדוק אחריו כדמפרש בגמרא ובודקין את אמו ואם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת והלכה כאבא שאול: **גמ'** בדוק אחריו. לאמו: כל זמן שהוא מושלך בשוק. אאסופי קאי: או אביו או אמו מעידין

ובלבד מעשירי ולמעלה. *שאלו את רבי אליעזר דור אחד עשר שבממזר מהו. אמר להן הביאו לי דור שלישי ואני מטהרו. מה טעמא דרבי אליעזר דלא חיי. ואתייא דר' אליעזר כר' חנינה דאמר רבי חנינה אחת לס' לע' שנה הקב"ה מביא דבר בעולם ומכלה את הממזרים ונוטל עמהן כשירים *שלא לפרסם לחטאים. ואתייא כהדא דאמר רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש °במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני י"י שלא לפרסם את החטאים. °וגם הוא חכם ויבא רע. לא מסתברא דלא וגם הוא חכם ויבא טוב. אלא ללמדך שאפילו רעה שהקב"ה מביא לעולם בחכמה הוא מביאה. °ואת דבריו לא הסיר וקם על בית מריעים ועל עזרת פועלי און. רב חונה אמר אין ממזר חיי יותר משלשים יום. *ר' זעירא כד סלק להכא שמע קלין קרי ממזרא וממזרתה אמר לון מהו כן הא אזלה ההיא דרבי הונא דרבי הונא אמר אין ממזר חיה יותר משלשים יום. א"ל ר' יעקב בר אחא עמך הייתי כד א"ר אבא רב הונא בשם רב אין ממזר חיי יותר משלשים יום אימתי בזמן שאינו מפורסם. אבל אם היה מפורסם חיי הוא. ר' יסא בשם ר' יוחנן אף לעתיד לבוא [א] *אין הקב"ה נזקק אלא לשבט לוי מה טעמא °וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אותם וגו'. א"ר זעירא כאדם שהוא שותה בכוס נקי. א"ר הושעיה בגין דלית אנן לויים נפסיד. א"ר חנינה בריה דרבי אבהו אף לעתיד לבוא הקב"ה עושה עמהן צדקה. מה טעמא °והיו לי"י מגישי מנחה בצדקה. אמר ר' יוחנן [ב] כל משפחה שנשתקע בה פסול אין מדקדקין אחריה. א"ר שמעון בן לקיש מתניתא אמרה כן *משפחת בני צריפה היתה בעבר הירדן וריחקה בן ציון בזרוע. ועוד אחרת היתה שם וקרבוה בני ציון בזרוע ולא ביקשו חכמים לפרסמן. אבל חכמים מוסרין אותן לבניהן ותלמידיהון פעמיים בשבוע. א"ר יוחנן העבודה שאני מכירן ומה נעשה ונשתקעו בהן גדולי הדור. *אמר רבי יהושע בן לוי חמשת אלפים עבדים היו לפשחור בן אימר וכולם נשתקעו בכהונה גדולה הן הן עזי פנים שבכהונה. אמר רבי אלעזר עיקר טירונייא שלהם °ועמך כמריבי כהן. אמר ר' אבהו שלש עשרה עיירות נשתקעו בכותים בימי שמד. אמרין הדא עדן רמשאה מינהון. *אמר רבי חנינה מתניתא דלא כרבי יודה דרבי יודה אמר ארבע קהילות הן. *קהל כהנים קהל לוים. קהל ישראלים. קהל גרים. מתיבין לרבי יהודה והכתיב °לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל י"י. פסולי גוף אינון. והכתיב °בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל י"י. בעשה אינון. ורבנין אמרין ג' קהילות הן קהל כהנים. קהל לוים קהל ישראל לא יבא. לא יבא. לא יבא:

הלכה ב מתני' *ואי זהו שתוקי [ג] כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו [ד] ואסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי: **גמ'** *מהו בדוקי בדוק אחריו. אחוי דר"י בר זבדי בשם רבי תינוק [ה] כל זמן שהוא מושלך בשוק או אביו או אמו מעידין

ובלבד מעשירי ולמעלה. דעד עשרה דורות דאיסורא בגופיה כתיב ליכא למגמר מעמוני דנקבות מותרות דהא ממזר מום זר משמע ואפי' נקבות אבל מעשירי ואילך דגמרי' איסורו בגז"ש מעמון היתירא לנקבות נמי יליף: הביאו לי דור שלישי וכו' כלומר דבר הורה אור שאי אפשר הוא: דלא חיי. שלא יטמעו כשרים בדורותיו: אחת לששים. או לשבעים שנה: שלא לפרסם את החטאים. לפיכך לא קבע לשחיטת חטאת מקום לעצמו שלא יבינו שהוא חטאת ומתביישׁ שהרי בעולה עומדים על גבה וגם סמוך לשחיטה סמיכה: לא מסתברא. אלא ה"ל למכתב ויבא טוב דחכמה להרע אינה אלא גנות ולאו חכמה היא: ואת דברו לא הסיר. דכתיב וגם הוא חכם ויבא רע ואת דברו וגו' ודרש דברו לשון דבר ומגפה וה"ק והדבר לא הסיר מהעולם כדי לכלות בית מרעים והם הממזרי' כדכתיב זרע מרעים: ועל עזרת פועלי און. כלומר אותן הכשרי' שמתים עמהם בדבר הם אותן שלא עשה הרע בעצמן אבל סייעו לדבר עבירה א"כ כשרים מתים להיות לעזרת פועלי און שלא יתפרסמו: אין ממזר חי יותר משלשים יום. כדי שלא יטמעו בו כשרים ובאינו מפורסם איירי כדמסיק: ר"ז כשעלה מא"י לבבל שמע שאמרו זהו ממזר וזו היא ממזרת: א"ל מהו. זה לפ"ז ליתא לדר"ה דאמר ממזר לא חי ל' יום: עמך הייתי כשאמר ר"א בשם ר"ה וכו' וסיימו בה אימתי בזמן וכו' והכא שבא"י מפורסמים היו לפיכך הם חיים: אין הקב"ה נזקק. לטהר הפסולים אלא לשבט לוי: כאדם שהוא שותה בכוס נקי. כך הלוים שמשמשים לפני הקב"ה צריך לטהרן אבל שאר שבטי ישראל מניחן כמות שהן: ה"ג בגין דאנן לויים נפסיד וכ"ה ביבמות. וה"פ רב הושעיה לוי הוה ואמר למה יפסידו הלוים להוציא לעז עליהם לפרסם הממזרים שבתוכם: אף לעתיד הקב"ה עושה עמהן צדקה. ואינו מגלה שהן ממזרים אלא יאמר עליהן שהן ישראלים וזהו מפני כבודן של בני לוי. והיינו דכתיב והיו לה' מגישי מנחה בצדקה שהקב"ה עושה צדקה עם מגישי מנחה שלא לפרסם חטאיהן: שנשתקע בה פסול. ולא נודע לרבים אין מדקדקין אחריה לגלותו: מתני'. דסוף עדיות כמי דייקא: בן ציון. אדם חשוב ואיש זרוע וריחקה שהכריז עליהן שהן פסולים: בשבוע. בשמיטה: העבודה. לשון שבועה: לפשחור בן אימר. הי' כה"ג בימי ירמיה: וכולם נשתקעו בכהונה. ול"ג גדולה: נשתקעו. שהיו מחזיקים עצמן בכהנים לפי שאכלו תרומה ובאמת אכלו לפי שהיו עבדי כהנים: עיקר טירונייא שלהן. עיקר יחוסין של הכהנים תמלא במעזים ומריבים שבהם שכן דרך הכהנים להיות עזים וקנטרנים כדכתיב ועמך כמריבי כהן: נשתקעו. נתערבו בכותים בימי השמד: ה"ג הדא עירו דמישבן מינהון וכ"ה ביבמות. וה"פ עיר ששמה מישן הנזכר לעיל שכולם פסולים היא אחת מי"ג עיירות אלו: ד' קהלות הן. דארבע פעמים כתיב קהל גבי פסולי יוחסין לא יבא ממזר בקהל לא יבא לו בקהל לא יבא עמוני ומואבי בקהל לא יבא להם בקהל וה"מ למכתביניהו כולהו בחד קהל לא יבא ממזר עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם עד עולם אלא ללמד דארבע קהלי נינהו ואי לא כתיב אלא חדא ה"א דוקא בקהל כהנים הן בכל יבא: קהל גרים. דגר לא ישא ממזרת ובמתני' הנך דגר מותר בממזר והיינו דקאמר מתני' דלא כר"י: מתיבין. מקשים על ר' יודן והא כתיב לא יבא פצוע דכא וכו' בקהל ה' הרי חמשה הן: ומשני פסולי גוף אינון. פצוע דכא וכרות שפכה הן פסולי הגוף ולא קחשיב אלא הנך קהל דכתיבי בפסולי יוחסין: ופריך והכתיב. גבי מצרי ואדומי בנים וכו' יבא להם בקהל ה' הרי דפסולי יוחסין חמשה הן: ומשני בעשה אינון. ולא קחשיב אלא הנך דכתיבי גבי לאוין: שלשה קהלות הן. דלא קחשבו אלא הנך דלא יבא דכתיב בפסולי יוחסין וכר"י מיהו רבנן אצטריכו חד לגופיה ולא מרבינן אלא כהנים ולויים וישראלים אבל קהל גרים לא איקרי קהל:

הלכה ב מתני' כל שהוא מכיר את אמו. שקורא אבא פלוני ואמו משתקו: בדוקי. שבודקין את אמו אם אמרה לכשר נבעלתי הולד כשר: **גמ'** בדוק אחריו. את אמו וכדפרישי' במתני':
מעידין

מסורת הש"ס
יבמות עח
סוטה לב וירושלמי פ"ח הלכה ג
ויקרא ו
קהלת ז
ישעיה לא
שם
לעיל פ"ג הלכה יב וש"נ
מלאכי ג
קידושין עא
שם
עדיו' פ"ח מ"ז
פי' קידושין ע בשינוי
הושע ד
(הערל הלכ' ד) ירושלמי יבמות פ"ח הלכה ב פיי' קידושין עב עג
דברים כג
שם
שם כט
שם עג ע"ב

מעידין עליו. [א] נאסף מן השוק צריך שני עדים אביו ואמו כשני עדים הן. רבנין דקיסרין בשם רב חסדא הדא דאת אמר בתינוק שאינו מרגיע אבל בתינוק שהוא מרגיע צריך שני עדים. ואביו ואמו כשני עדים הן ואתייא כההיא דאמר רבי ינאי [ב] עגלים וסייחין המקפצין אין להן חזקה. רבי בא בשם רב חסדא *שלשה הן שהן נאמנין על אתר [ג] חיה ושיירה והמטהרת חברותיה. חיה °ותקח המיילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה. ושיירה. כההיא דאמר רבי אבא אחוי דר' יהודה בר זבדי בשם רב תינוק כל זמן שהוא מושלך לשוק או אביו או אמו מעידין עליו נאסף מן השוק צריך ב' עדים אביו ואמו כב' עדים הן. והמטהרת חברותיה כההיא דתנינן תמן [ד] *ג' נשים ישינות במיטה אחת נמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות. בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה ושתים טהורות. אמר רבי בא ובלבד מעת לעת:

הלכה ג מתני' *כל האסורין לבוא בקהל

מותרין לבוא זה בזה ורבי יהודה אוסר רבי אליעזר אומר [ה] וודאן בוודאן מותר וודאן בספיקן וספיקן בוודאן וספיקן בספיקן אסור [ו] ואילו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי:

גמ' *רבי ירמיה אמר כללא פצוע דכא ישראל מותר לו לישא ממזרת. אמר רבי יוסי ובלבד פסול משפחה. הא פסול גוף לא. חייליה דרבי יוסי מן הדא דאמר רבי חלקיה ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא פצוע דכא ישראל אבל פצוע דכא כהן כמה דאת אמר תמן [ז] כהן ברור אסור לו לישא גיורת. אף הכא ישראל ברור [ח] אסור לו לישא ממזרת. נישמעינה מן הדא דאמר רבי אימי תני רבי יעקב גבולייא קומי רבי יוחנן רבי יצחק בר טבליי בשם רבי שמעון בן לקיש דברי ר' יהודה ממזר לא ישא ממזרת

כדי

קרבן העדה

מעידין עליו. לומר בנינו הוא: ואביו ואמו כשני עדים הן. ואם שניהם אומרים שהוא בנם נאמנין: שאינו מרגיע. שאינו יכול לזוז ממקומו וכ"ל שהגרסא מהופכת הדא דאת אמר בתינוק שהוא מרגיע אבל בתינוק שאינו מרגיע צריך שני עדי' ומרגיע פירושו השקט ומנוחה כדכתיב וזאת המרגעה וכיון שאינו מרגיע אפילו כשהוא מושך לשוק צריך שני עדים: המקפלין. כלומר שיכולין לקפוץ ולהלך אנה ואנה: אין להן חזקה. המחזיק בהן בביתו וטוען לקוחין הן בידי בלא עדי' ובלא ראי' כשאר מטלטלין שאין יכולין להלוך דבאלו אמרי' שמטלטלין נכנסו לביתו: על אתר. לאלתר אבל לא לאחר זמן וכל השאר הנאמני' נאמני' אפי' לאחר זמן: חיה. לומר זה יצא ראשונה ובכור הוא: ושיירא. הייט אסופי: והמטהר חברותיה. מן הטומאה וכדמסיק: כההיא דתנינן תמן. נדה פרק התינוקת: ישנות במטה. משולבות ודבוקות זו בזו: ובלבד. שבדקה עצמה תוך מעת לעת לאחר מניחה:

הלכה ג מתני' כל האסורין לבא בקהל. אע"ג דתני לה רישא ממזרי ונתיני וכו' מותרין לבא זה בזה קמ"ל דגר עמוני ומואבי מותר בממזר שתוקי ואסופי: ר"י אוסר. גר בממזרת אבל גר עמוני ומואבי שאסור לבוא בקהל מודה ר"י שמותר בממזרת: ודאן בודאן. כגון ממזרי' בנתיני': ודאן בספיקן. ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי: ספיקן בספיקן. שתוקי בשתוקי ואסופי באסופי ואסופי בשתוקי אע"פ שזה ספק וזה ספק אסור שמא זה כשר וזה פסול: כותי. ספק הוא לפי שאין בתורת גיטין וקידושין: **גמ'** כללא. הא דתנן במתני' כל האסורי' וכו' כללא הוא ושמעינן מינה פצוע דכא שאסור לבא בקהל מותר בממזרת: ובלבד פסול משפחה. הא דתנן כל האסורי' וכו' לא איירי אלא כל האסורי' לבא זה בזה משו' פסול משפחה מותרין לבא זה בזה אבל פסול הגוף כגון פצוע דכא וכרות שפכה אינן בכלל הזה ואסורי' בפסולי משפחה כגון ממזרת ונתיני' ופליג אר' ירמי': חיילי' דר"י. כלומר כחו ורלאייתו מהא דאר"ח וכו' בשם ריב"ל: לא שנו. הא דתנן ביבמו' פ' הערל פצוע דכא וכרו' שפכה מותרין בגיורת ומשוחררת וכו' ל"ש אלא פצוע דכא ישראל שישראל כשר מותר בגיורת: ה"ג אבל פצוע דכא כהן לא. וה"פ קסבר פצוע דכא כהן בקדושתי' קאי וכהן אסור בגיורת שהיא כזונה: כמה דאת אמר תמן. כי היכי דאריב"ל התם כיון שהוא ודאי כהן אף שפסול בגופו בקדושתי' קאי ואסור בזונה אף הכא ישראל ודאי הוא ובקדושתי' קאי ואסור בממזרת: ה"ג ע"ד דר"י ממזר לא ישא ממזרת כשמעינ' וכו' וכ"ה ביבמות. וה"פ לרבי יהודה דאוסר גר בממזרת אם הוא אוסר גם ממזר בממזרת מי אמרינן טעמא דר"י משום דקהל גרים איקרי קהל א"כ בממזרת מותר או דלמא טעמו שלא יתרבו ממזרי' בישראל:

כדי

פני משה

מעידין עליו. דכל זמן שלא נאסף מן השוק אין שם אסופי עליו ואחד מהן מעיד עליו: נאסף מן השוק. ושם אסופי עליו וצריך שני עדים להעיד עליו ואביו ואמו שניהן נמי כשני עדים כשרים הן לזה: הדא דאת אמר. דכל זמן שלא נאסף מן השוק אחד מהן מעיד עליו: בתינוק שאינו מרגיע. שאינו מדדה ממקום למקום ולהיות רגע כאן ורגע כאן אבל בתינוק שהוא יכול להרגיע לעולם צריך ב' עדים עליו ואפי' הוא עדיין בשוק דשמא לא זהו התינוק שמעיד אביו או אמו עליו: המקפלין. שיכולין לקפוץ ממקום למקום אין להן חזקה שיהא המחזיק בהן נאמן לטעון טענת חזקה לאלתר דשמא מעלמן באו לביתו כדאמרי' בפרק חזקת הבתים וה"נ הואיל ויכול לדדות צריך ב' עדים עליו שזהו התינוק שהשליכו: שלשה הן שהן נאמנין על אתר. דוקא לאלתר הוא דנאמנין אבל לאחר זמן לא: חיה. נאמנת לומר זה יצא ראשון: ושיירה. עוברת ומצאו תינוק מושלך וכשהוא בשוק הוא דא' מהן נאמן: והמטהרת חברותיה. מחמת שאומרת על עצמ' טמאה היא מטהרת חברותיה כהא דתנינן בפ"ט דנדה: כולן טמאות. ובמושלבות ודבוקות זו בזו ואין ידוע מאיזו מהן נמצא: ובלבד מעת לעת. משעה שנמצא הדם תולין בזו לטהר חברותיה אבל לאחר מעת לעת אין תולין בה:

הלכה ג מתני' כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זה בזה. ואף על גב דתנינן לה ברישא ממזירי ונתיני כו' מותרין לבא זה בזה הכא קמ"ל כגון גר עמוני ומואבי עם ממזר שתוקי ואסופי: ור' יודה אוסר. בבבלי מפרש דה"ק אפי' ר' יהודה שאוסר גר בממזרת הני מילי גר של שאר עכומ"ז שמותר לבא בקהל הוא אסור בממזרת לר' יהודה דס"ל קהל גרים אקרי קהל אבל גר עמוני ומואבי שאסור לבא בקהל מודה ר' יהודה שמותר בממזרת: ודאן בודאן מותר. כגון ממזרי בנתיני: ודאן בספקן. ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי וספיקן בספיקן שתוקי בשתוקית ואסיפי באסופית ושתיקי באסופית אף על פי שזה ספק וזה ספק אסור שמא זה כשר וזה פסול והלכה כרבי אליעזר:

גמ' רבי ירמיה אמר כללא כו'. מפור' בפרק הערל במעתתא דפצוע דכא ועיין במה שנתבאר שם:

הנושא

ריدב"ז

ע"ד דר"י ממזר לא ישא ממזרת פי' אם הוא אוסר לבא זב"ז אפילו במין אחד ופשוט נשמעינה מן הדא דמר ר"א תני ר' יעקב קומי ר"י ר' יצחק בר טבליי בשם רשב"ל דברי ר' יהודה ממזר לא ישא ממזרת כדי שיתכלו ממזרים מן העולם פי' מדרבנן וה"פ דמתניתין דכל האסורין לבוא בקהל מותרין לבוא זב"ז ור"י אוסר מדרבנן כדי שיתכלו מן העולם ע"ז שאל ודכוותה עמוני לא ישא עמונית ולכאורה ל"ב מאי שאלה הוא זה פשיטא דאסור דהא קי"ל עמוני ולא עמונית. ע"ז מסיק א"ר יוסי בי ר' בון על דרבנן (דפליגי על רשב"ל) נצרכה פי' דשאלה הזאת מקשה לא אליבא דרשב"ל דמוקי האי דר' יהודה דמתניתן דאסור הוא מדרבנן שאסורין ממזרין לישא זא"ז כדי שיכלו מן העולם אליביה לא פריך כלל רק דפריך על דרבנן דפליגי על רשב"ל בפירושא דמתניתן וס"ל דר' יהודה אוסר לבוא זב"ז כגון עמוני ומצרית וממזרת דס"ל כיון דעמוני לא יבוא בקהל ע"כ בכל שום קהל לא יבוא דאפילו כל א' מן הפסולין חשוב קהל ד' בפני עצמו וע"כ מוזהרין כל אחד שלא יבוא בקהל ד' דכל אחד חשוב קהל ד' לגבי חבירו ע"כ אסורין לבוא זב"ז רק כל אחד נושא את קהל שלו מצרי מצרית ממזר וממזרת אבל ממזר ומצרי לא ישא זא"ז דכל אחד חשוב קהל ד' בפני עצמו ע"כ שניהם אסורין לבוא זב"ז כדמסיק דאין יסבור ר' יהודה גרין פסולין קהל ד' אינון וה"פ דמתניתין דכל האסורין לבוא בקהל מותרין לבוא זב"ז ור' יהודה אוסר לבוא זב"ז משום דגרין פסולין קהל ד' אינון ואינון מותרין רק לישא כל אחד במינו ממזר לממזרת ומצרי למצרית א"כ מה יעשה עמוני לישא בת מינו דהיא עמונית אינו יכול דהא היא נמי קהל ד' אלא דהא קי"ל עמוני ולא עמונית ולישא מצרית אינו יכול דהוא קהל ד' אלה וא"כ קשה אליבא דרבנן דמפרשי פלוגתא דת"ק ור' יהודה אם כל האסורין לבוא בקהל מותרין זב"ז מין בשאינו מינו א"כ לפ"ז קשה לר' יהודה האיך יעשה עמוני ע"ז משני א"ר מתני' משחררין לו שפחה פי' דכיון דס"ל לר' יהודה דכל אסורין לבוא בקהל אסורין זב"ז משום דס"ל דקהל גרים איקרי קהל ואפילו הגרים הפסולין לבוא בקהל נמי קהל אקרי וחשוב עמוני קהל לנגד מצרי ע"כ לפ"ז יש תקנה שישא משוחררת דאפילו לר"י דס"ל קהל גרים אקרי קהל הנ"מ קהל גרים הוי קהל גמור כישראל אבל קהל משוחרר לא אקרי קהל גמור כמו ישראל דהרי ביבמות דף כ"ג עבדינן צריכותא בין שפחה לנכרית דאי אשמועינן שפחה משום דאין לה חיים אבל נכרי דאית לי' חיים ופרש"י ז"ל דשפחה אין לה חיים דעם הדומה כו' אבל נכרי אית לי' חיים ואי אשמועינן נכרית משום דלא שייכה במצות כו' עיי"ש:

וא"ב מדמלינו לר"י דאפילו האומות השפלים שהרחקן הכתוב לבוא לקהל אפי' כשנתגיירו ובאים לדת ישראל מ"מ אסורין לבוא בקהל האומות השפלים הללו עמוני ומואבי ומצרי עוד יותר לישראל במצרים וע"כ אפילו כשהרחקן הכתוב להאומות שפלים הללו מ"מ מצרי אומה שפלה יותר ועמוני חשוב קהל ד' לנגד

שנויי נוסחאות (פ"מ) דר' יהודה בנ"ו דיהודה.

מסורת הש"ס

תחומין פ"ג

(נדה פ"ט) שם ונדה ס

קידושין סד ע"א

(סוגל פ"כ)

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פי"ט מא"ב פי"ב טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף לב

טז
ב מיי' פי"ו מטוען הלכה א סמ"ג עשין לט טוש"ע חו"מ סי' קכ סכ"א וסי' קלט ס"א

יז
ג מיי' פ"ב מנחלות סמ"ג עשין לו טוש"ע שם סי' רעז סעיף יב

יח
ד מיי' פ"ט מא"ב טוש"ע יו"ד סי' קצ סעיף :

יט
ה מיי' פט"ו שם סמ"ג לאוין קיז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף כד

כ
ו שם סעיף כט וסעיף לא

כא
ז מיי' פי"ח מא"ב טוש"ע שם סימן ו סעיף ח

כב
ח מיי' פט"ו שם סמ"ג שם טוש"ע סי' ט סעיף ז

עין משפט גר מצוה

כג
א מיי' פט"ו מא"ב סמ"ג לאוין קיז טוש"ע אה"ע סי' ד סכ"ד

כד
ב מיי' פ"א מיבום הלכ' כג סמ"ג עשין נא טוש"ע שם סי' קסד סעיף ו

כה
ג מיי' פ"א מעגגות ה"א

כו
ד מיי' פ"א מיבום הלכ' כג סמ"ג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קסד ס"ו וסי' ד סכ"ט

כז
ה מיי' פי"ט מא"ב טוש"ע שם סי' ב סעיף ג

הלכה ד מתני' הנושא אשה כהנת. כהן הבא לישא כהנת: ארבע אימהות. שתים מלד האב ושתים מלד האם: שהן שמנה. כל אחת מהן אמה ואם אמה ואלו הן אמה. אם אמה. אם אבי אמה. אם אם אבי אמה. אם אביה. אם אם אביה. אם אבי אביה. אם אם אבי אביה. ובודקין בהם שלא היה באחת מהן מן הפסולות: ולויה וישראלית. וכהן בא לכנסה: מוסיפין עוד אחת. אם אחת בכל זוג וזוג כגון אמה ואם אמה ואם אם אמה וכן כלם והא דבדקינן באימהות ולא בדקינן באבות שמא יש פסול באביה ובאבי אביה משום דדרך האנשים כשמתקוטטין זה עם זה מגנים ביוחסין ואם היה שום פסול מלד האבות היה ידוע ומפורסם אבל הנשים אינן מגנות זו את זו בפסול יחוס אלא בזנות וכי איכא בהו מילתא בפסול יוחסין לית ליה קלא. ולא נאמרה חיוב בדיקה זו אלא משפחה שקרא עליה ערער אבל משפחה שאין בה חשד אינו צריך לבדיקה שכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות. והאיש בלבד הוא שצריך לבדוק כשבא לישא אשה ממשפחה שיש בה חשד אבל כהנת שבאה להנשא אינה צריכה לבדוק אחר האיש שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולי כהונה ומותרת כהנת לכתחילה להנשא לגר ולחלל וכ"ש לויה וישראלית: גמ' דר' מאיר היא. הא דקתני ארבע אימהות אבל לדברי חכמים בודק לעולם: דתני

כדי שיתכלו ממזרים מן העולם. דבניו ממזרים עד סוף כל הדורות שבממזרים הולכין אחר הפגום וכדתנן לעיל ס"פ האומר: ודכוותה. מיבעי' לן לרבי יהודה דאוסר גר בממזרת ש"מ דקסבר קהל גרים איקרי קהל אם אוסר גם עמוני בעמוני': על דרבנן. לר"י ולרשב"ל דאמרי דסבר רבי יהודה ממזר אסור בממזרת: לריכה. בתמיה מי קמיבעי' לן הא ודאי לדבריהם מותר בעמוני דאל"כ אתה אוסר גר עמוני מלישא אשה. אין יסבו ר"י גרים. אסורים בפסולי' א"כ אסור בגיורת דבכלל קהל ה' אינון גם עמונית גיורת אסורה לישא גר עמוני שהרי עמוני אסור לבא בקהל ה' וגיורת עמונית בכלל קהל ה' היא גם לישא מלרית אינו יכול שהרי היא בכלל קהל ה' אבל למ"ד דר"י מתיר ממזר בממזרת שפיר קמיבעי' דאיכא למימר שגר עמוני ישא ממזרת: משחררין שפח' ומשיאין לו. לעולם שאסו' עמוני בעמוני' שבכלל קהל ה' היא ואסור בממזרת כדי לכלות ממזרים בישראל והאשה אשר כשרה לו היא שפחה משוחררת דלאו בכלל קהל ה' היא ומותרת לו: ודכוותה. מיבעי' לן אם גר מלרי מותר בגיורת מלרית דשניהם אסורי' מלבא בקהל ואין בהם איסור דלא יבא או דלמא כיון שהם בכלל האסורין לבא בקהל אוסר ר"י א"כ מיבעיא ליה אי קסבר ר"י כר"ש דמלריות מותרות: נישמעינה מן הדא. תא שמע: ואני משיאו לגיורת מלרית. ראשונה דקסבר בתר דידיה שדינן ליה א"כ קסבר כר"ש דנקבות מותרות מיד: אלא אף אתה השיאו. לבנך בת גיורת מלרית שניי' דקיי"ל הלך אחר הפסולים וקסבר אף הנקבות מלרית אסורות עד ג' דורות: כדי שיהיו ג' דורות. מן האב ומן האם שמעינן מהכא דמלרי מותר במלרית: הלכה כרבי לעזר. דמתניתין: דברי חכמים. כלומר מ"ע דחכמים דפליגי עליה דר"א ומתירין ספק דאורייתא: לא יבא ממזר בקהל ה'. דמיותר ללמד דבקהל ודאי הוא דלא יבא אבל בקהל ספק כגון שתוקי יבא: תמן תנינן. יבמות פ' החולץ: ספק וכו'. הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת ספק בן ט' והולד מן הראשון שמת וספק אם הולד בן ז' והרי הוא בן האחרון מן היבם: יוציא. מספק: והולד כשר. ממה נפשך: וחייבין באשם תלוי. שמא בעל אשת אח שלא במקום מלוה: תני הראשון. אם לא הוציא היבם את היבמה וילדה לו בנים הולד הנולד לו ראשון והוא הספק דתנן במתניתין: כשר להיות כהן. דממ"נ כשר הוא: והשני. שנולד מהיבם והיבמה לאחר מכאן: ממזר בספק. שאם היה הראשון בן המת הרי היבמה אסורה ליבם כאשת אח שיש לו בנים שהיא בכרת והולד השני הוא ממזר ודאי ואם היה הראשון בן היבם ולד השני הוא כשר שהרי היבמה מותרת לו כאשת אח שאין לו בנים: אין ממזר בספק. דדריש בקהל ודאי הוא דלא יבא אבל בקהל ספק יבא כדאמרינן בסמוך: מודה ראב"י בספק כותים ובספק חללי'. דאסורין לבוא בקהל או בכהונה דדוקא ממזר דרביי' קרא דחד קהל מיות' למדרש מיניה היתר הספק אבל חללי' וכותים לא: כההוא דתנינן תמן. כהא דתנן בפרקין עשרה יוחסין עלו מבבל כהני וכו' שתוקי ואסופי וכותי: ע"ד דראב"י שמנה. יוחסין הן דשתוקי ואסופי מותרין לבא בקהל: ע"ד דר"ג ור"ל. דאמרי פ"ק דכתובו' דנאמנת אשה לומר לכשר נבעלתי והולד שבמעיה מכשר הוא דקסברי כאבא שאול דנותיניןדשתוקי בדוקי הוא א"כ אינן אלא תשעה יוחסין דלית' לשתוקי:

הלכה ד מתני' ארבע אמהות שהן שמונה. בודקין בדורותיה ארבע אמהות שתים מלד האב ושתים מלד האם שהן שמנה כל אחת מהם: אמה ואם אמה. בודקין שלא היו ממזרות או אחת מהפסולות לבוא בקהל: ואם אבי אמה. של אשה זו שהוא נושא: ואמה. של אם אבי אמה: ואם אביה. של זו שהוא נושא: ואמה. של אם אבי אביה: ואם אבי אביה. של זו שהוא נושא ואמה: לוי' וישראלית. בגמ' מפרש: מוסיפין עליהן עוד אחת. אם אחת בכל זוג וזוג כגון אמה ואם אמה ואמה וכן כולם: **גמ'** דר' מאיר היא. מתניתין אתיא כר"מ: איזו

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ה כאן יבמות שם

(החולץ כ"ב) קידושין סס יבמות לס ע"ב

קידושין עו ע"א

שם ע"ב כתובות יד ועי' תוס' שם ד"ס אלמנה

כדי שיכלו ממזירין מן העולם. ודכוותה עמוני לא ישא עמונית. אמר ר' יוסי בי רבי בון על דרבנן צריכה אין יסבור רבי יהודה גירים פסולים בקהל י"י אינון. לישא עמונית אינו יכול שהיא קהל י"י אצלו לישא מצרית אינו יכול שהוא קהל י"י אצלה אמר רבי מתנייה משחררין שפחה ומשיאין לו ודכוותה מצרי לא ישא מצרית. נישמעינה מן הדא תני רבי אבהו קומי ר' יוחנן אמר רבי יהודה *בנימן גר מצרי היה מתלמידי רבי עקיבה אמר אני גר מצרי נשוי גיורת מצרית בני בן גר מצרי ואני משיאו לגיורת מצרית ונמצא בן בני כשר לבוא בקהל. אמר לו רבי עקיבה לא בני אלא אף אתה השיאו לבת גיורת מצרית כדי שיהו ג' דורות מיכן ושלשה דורות מיכן. רב יהודה בשם רב א הלכה כר' לעזר דברי הכמים. ר' ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק לא יבא ממזר בקהל י"י בקהל ברור אינו בא. בא הוא בקהל ספק. תמן תנינן ב *ספק בן תשעה לראשון ספק בן ז' לאחרון יוציא והוולד כשר ג והייבין אשם תלוי. תני הראשון כשר להיות כהן ד והשני ממזר בספק רבי אליעזר בן יעקב אומר אין ממזר בספק מודה ר' אליעזר בן יעקב בספק כותים ובספק חללים כההיא דתנינן תמן עשרה יוחסין עלו מבבל על דעתיה דרבי אליעזר בן יעקב שמונה. על דעתיה דרבן גמליאל ור' אלעזר תשעה. על דעתיה דרבנין עשרה:

הלכה ד מתני' ה *הנושא אשה כוהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן שמונה אמה ואם אמה ואם אבי אביה ואמה ולויה וישראלית מוסיפין עוד אחת: **גמ'** *אמר רבי יוחנן דרבי מאיר היא דתני

רידב"ז

לנגד מלרי כמו כן יחלוק סתם גר משפחה לענין לקרי קהל ד' דגר עדיף ממשוחרר משום דאית לי' היים אבל שפחה אומה שפלה יותר דדומה לחמור בלא חיים והא דשפחה עדיפה מנכרית דשייכי במלות זה לא שייך לבתר שנתגיירו ומאי נפ"מ בין אם נתחייבה תחלה במלות באיזה שנים קודם לנכרי כיון דאחר הגירות תרווי' שוין לענין חיוב מלות דהא לענין לקרות קהל ד' לא אזלינן בתר השתא לאחר גירות דהא עמוני ומלרי תרווי' נתגיירו ונכנסו לדת ישראל ככל הגרים ומ"מ עמוני ומואבי רחקן הכתוב משום דבהיותן נכרים הוין אומה שפילה ביותר וכמו כן בין עמוני למלרי נמי ס"ל לר"י דאפילו לאחר הגירות נמי חשוב עמוני קהל ד' לנגד מלרי משום דמלרי הוי מאומה השפילה ביותר מעמוני ועוד דלהמסקנא גרע שפחה מנכרית משום דאין לה היים עי' במכלתין דף כ"ג תוס' ד"ה ואי ובתוס' ז"ל מס' סנהדרין דף פ"ג ע"ב ד"ה טבוי עיי"ש דבחד קרא הוי מוקמינן דשפחה גרוע מנכרית עיי"ש וע"כ לפ"ז גר הוי קהל ד' לגבי משוחרר ולפ"ז לר"י לשיטת הירושלמי דס"ל דכל הגרים נתרבו בקהל ד' ורק מדריגות יש דעמוני אסור לבוא בקהל ישראל גמור דהוי קהל ד' אללו ומלרי אסור לבוא בקהל עמוני דהוי קהל ד' אללו א"כ כמו כן גר חשוב קהל ד' לגבי עבד משוחרר אף דמשוחרר הוי בקהל ד' וע"כ עמוני מותר במשוחררת דאף דמשוחררת הוי בקהל ד' אבל לא כישראל גמור ועמוני נמי הוי קהל ד' ואינו אסור רק בקהל ד' דישראל אבל מכיון דגר הוי קהל ד' אצל משוחרר מותר לעמוני לבוא למשוחררת דאינה כקהל ד' גמור וכיון דמשוחררת אינה כקהל ד' גמור ע"כ מותרת לעמוני ואין לנו לדייק מעלת מי עדיף ואלים בקהל ד' או עמוני או משוחררת כיון דמשוחררת לא הוי כקהל ד' גמור הוי במדריגות קהל ד' כמו עמוני דהא עמוני נמי נקרא קהל ד' ואפילו דעמוני הוי' קהל ד' אצלה מ"מ הא אין איסור כלל על משוחררת לבוא בקהל אפילו אי קהל משוחררת נקרא קהל דהא האיסור לא יבוא בקהל הוא רק על האומות אבל באמת אפשר דעמוני לא הוי קהל ד' אצלה והוי עמוני ומשוחרר בחד מדריגה ונמלא דלר"י הכל גרים הוי כהל כישראל אבל קהל משוחררין הוי האלו קרי קהל

מסורת הש"ס

(תוספת' פ"ה כתובות פ"ק הלכה ט)

פי' יבמות סג

(סוטה פ"ק הלכה ז) גיטין ל

(כתובות פ"ק הלכה ה)

קידושין פו ע"א

איזו היא עיסה כשרה. אמתני' דעדיות קאי דתנן התם פ"ח שהעידו ר"י וריב"ב על אלמנת עיסה שהיא כשרה וקאמר איזו היא עיסה: עיסה. לשון דבר המעורבב כמו העיסה שהיא מבוללת: ה"ג כל שאין בה לא ממזר ולא נתין ולא עבדי מלכים וכ"ה בתוס' בכתובו' פ"ק. וה"פ תורה אור כל שאין בעירובי ספיקותיה אחד מאלו ספיקות אלא ספק חלל ועבדי מלכי' לפי שהיו בעלי זרוע נתערבו ובאו בנות ישראל: כל שאין בה אחת מכל אלו. ספיקות רק ספק חלל אף בתה כשרה לכהונה אע"ג דלא הי' לה חזקת כשרות דמ"מ ספק ספיקא הוא אם הי' אביה הספק ואת"ל שהוא הספק שמא לא היה בו פסול ות"ק סובר מעלה עשו ביוחסין. אבל משפחה שנשתקע בה פסול. ודאי: בודק עד ד' אמהות. שהן שמונה וכדתנן במתני': בודק לעולם. אפי' לא יצא שם פסול על המשפחה א"כ לעולם הוא בודק עד שמגיע לאותן נשים שהיו בזמן שנשתקע הפסול במשפחתן: זו דברי ר"מ. מתני' דתנן דצריך לבדוק ד' אמהות אתיא כר"מ: בודק מאיזו משפחה. שנשאו כהנים אף הוא נושא ממנה ואינו צריך בדיקה אחרת: ר"ח. אמר בשם ר"י שבודק ע"י קרובותיו כלומר אפי' אשה נאמנת על בדיקה זו דמתני' או דחכמי': ר' חמא. בא אצל זקן אחד וא"ל נושאין לכהונה מן זרע משפחה זו וא"ל הן ונשא על פיו ש"מ דהלכה כחכמים: נחית דרג. רד למטה מכבודך וקח אשה כלומר תקח אשה ממשפחה שהיא למטה ממשפחתך כדי שלא תשתרר עליך: ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא. דקשיא ל"ל וטהורה היא דפשיטא הוא אם לא נטמאה שהיא טהורה אלא ללמד כל שלא ידעינן שהיא טמאה הרי היא בחזקת טהורה ולא חיישי' לשום דבר: שנעל דלת בפני אשתו. שלא תדבר עם שום אדם שלא נחשדו בנות ישראל על כך: א"ל לרב אידי נוהגין היו אבותיך לעשות כן כפפוס א"כ נוהגין היו שלא להקפיד: עבדית מתני'. עשיתי כמשנתינו ובדקתי ד' אמהות שהן ח': ה"ג א"ל אין הוא עיקרא לקמן מאן מודע לך. וה"פ אם הוא עיקר כמתני' שצריך בדיקה למעל' מד' אמהות מי מודיע לך שלא היה בה פסול אלא הלכתא כחכמים שא"צ בדיקה זו: ופריך ולא נמצאת מחמיר בישראל יותר מן הכהנים דהא דתנן לויים וישראלים מוסיפין עוד א' היינו כשבא לוי או ישראל לישא אשה כהנת צריך לבדוק עוד א' וישא בכהן נושא כהנת איירי וקשי' לי' א"כ מחמירי' בישראל מבכהנים א"כ סיפא בין לוי וישראל שבא לישא כהנת בין כהן שבא לישא לוי' וישראלי' איירי: אחת זו ואחת זו. בין כהן שנושא כהנת בין ישראל שנושא כהנ' אין הבדיקה אלא משום קנס והחמירו בכהנת לישראל שהרי אינו מתדבק בשבטו ובמשפחתו וכהן צריך בדיקה שהי' לו להדבק במשפחתו שידועי' לו ולא הי' צריך לבדיקה וללשון הש"ס שפירשתי ה"פ אחת זו וכו' בין כהנת ללוי ולישראל ובין כהן ללוי' וישראלי' קנסו חכמים שיוסיפו עוד אחד כדי שידבקו בשבטם ובמשפחתם אבל מה שהכהן בודק ד' אמהו' אינו משום קנס:

הלכה ה מתני' אין בודקין מן המזבח ולמעל'. התחיל לבדוק באמהות ומלא שאבי אמה שימש ע"ג המזבח בידוע שמיוחס הוא: ולא מן הדוכן ולמעלה. אם מלא שהיה משורר על הדוכן: ולא מן הסנהדרין ולמעלה. אם נמנה בסנהדרין א"צ לבדוק אמו וכן שוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין בנותיהם לכהנים וא"צ בדיקה וטעמייהו דכולהו מפרש בגמר':

אף

*דתני אי זו היא עיסה כשירה [א] כל שאין בה לא חלל ולא ממזר ולא נתין. ר' מאיר אומר כל שאין בה אחת מכל אילו בתה כשירה לכהונה אבל משפחה שנשתקע בה פסול רבי מאיר אומר בודק עד ארבע אימהות ומשיא וחכמים אומרים בודק לעולם. רב אמר זו דברי ר' מאיר. אבל חכמים אומרים בודק מאי זו משפחה משיאין לכהונה ומשיא. ביד מי הוא בודק רבי חגיי בשם רבי יאשיה בודק ביד קרובותיו ר' חמא אתא סבא אמר ליה משיאין לכהונה מן הדא זרעיתא אמר ליה אין ואסיב על פומיה רב אמר לחייה בריה *נחות דרג וסב איתא. אמר רב במדב' אידי שכיחא הא מילתא בפומהון דרבנין [ס]ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא. מכיון שלא נטמאה טהורה ולא *כיהודה בן פפוס שנועל דלת בפני אשתו. אמר ליה נהוגין הוון אבהתך עבדין כן. חד כהן אתא לגבי ר' יוחנן אמר ליה עבדית מהניתא נשאתי אשה כהנת ובדקתי אחריה ארבעה אימהות שהן שמונה. אמר ליה אין הוא עיקרא לקי מן ראשה מן מודע לך. לווים ישראלים מוסיפין עליה עוד אחת ולא נמצאת מחמיר בישראלים יותר מן הכהנים. *אמר רבי יוסי בי רבי בון אחת זו ואחת זו קנס קנסו חכמים בהן כדי שיהא אדם דבק בשבטו ובמשפחתו:

הלכה ה מתני' [ב] *אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה וכל מי שהחזיקו אבותיו משוטרי הרבים וגבאי הצדקה משיאין לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן רבי יוסי אומר אף

דתני כו'. הובאה פרק בתולה נישאת ופ"ש: ביד מי הוא בודק. ועל מי יכול לסמוך בבדיקה זו: בודק ביד קרובותיו. אפי' על ידי נשים קרובותיו יכול לבדוק ולסמוך עליהן: רבי. ראה שבא זקן אחד לנגדו ושאלו רבי אם השיאו לכהונה מזו המשפחה וא"ל אין והשיא לכהונה על פיו דאם משיאין לכהונה שוב א"צ לבדוק אחריהן: נחות דרג וסב איתא. כלומר אין אתה צריך לדקדק לבדוק אחריה הרבה וכעין דאמרי' בפרק הבא על יבמתו: שכיחא הא מילתא בפומהון דרבנן. האי דרשא ואם לא נטמאה וטהורה דכיון שלא יצא עליה שם רע בחזקת טהרה היא ואין צריך לחוש אחריה ולא כמדת יהודה בן פפוס: נהוגין. וכי נהגו אבהתך לעשות כן שמדה גרועה היא דמתוך כך נכנס איבה בלבה ונוערת שנאה עליו. עבדית מתניתא. קיימתי המשנה: אין הוא עיקרא לקי מן ראשה. אם העיקר נלקה ונפסל מן משפחה זו מאן מודע לך: ולא נמצאת מחמיר בישראל יותר מן הכהנים. שצריכין בדיקה יתירה ומשני ר' יוסי דאחת זו ואחת זו משום קנס הוא ובדין היא בין כהן בין לויים וישראלים שלא יצטרכו בדיקה אלא שקנסו חכמים כדי שידבק אדם בשבטו ובמשפחתו שהיא בדוקה לו ולא יחזור אחר אחרת ולפיכך הטריחוהו חכמים לבדיק ובלויים וישראלי' קנסו יותר מן הכהנים לפי שאין מדקדקין כ"כ לדבק במשפחתם:

הלכה ה מתני' אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה. התחיל לבדוק באימהות ומלא שאבי אביה שמש על גבי המזבח אין צריך לבדוק אחר אם אבי אביה דכיון דשנה שמש על גבי המזבח בידוע שמיוחס הי': ולא מן הדוכן ולמעלה. אם מלא שהיה משורר על הדוכן: ולא מן הסנהדרין ולמעלה. שהיו צריכין להיות מיוחסין שנאמר והתיצבו שם עמך בדומין לך ביחוס ובחכמה: משוטרי הרבים. שהיו דנים דיני ממונות ודוקא בירושלים שלא היו מעמידין אלא כהן ולוי וישראל מיוחס אבל בגבולין הכל כשרין לדיני ממונות ואפילו ממזר: וגבאי צדקה. כיון דממשכנין על הצדקה ומגלי בהדי אינשי אי הוה בהו מילתא קלה הוי לה:

אף

עין משפט נר מצוה

כח

א מיי' פי"ט מא"ב הכ"ג טור אה"ע סי' ו וש"ע שם סי' ב סעיף ה

כט

ב מיי' פ"כ מא"ב הלכה ב

רידב"ז

קהל כעמוני בחד מדריגה וכ"ז דויקא לשיטת הירושלמי דאף דכל הגרים אפי' פסולין נמי נהרגו דהוי קהל ד' אבל מדריגות יש א"כ משוחרר נמי אף בפשיטא דהוי בקהל ד' מכל מקום מדריגות יש ואינו קהל ד' גמור משא"כ לשיטת הבבלי במס' קידושין דף ע"ד ע"ב דמסקינן שם באוקימתא דרבא דלר"י גר פסול אינו בקהל ד' כלל וליכא מדריגות כלל ע"כ לפ"ז גם בגר כשר דמשוחרר דפשיטא דהוי בקהל ד' הרי היא בכלל קהל ד' גמור ע"כ שפיר פריך בדף ע"ז ע"ב אליבא דר"י מצרי שני במה יטהר דל"ל דישא משוחררת ז"א דהא אסור לבוא בקהל ומשוחררת הוי כגר דאקרי קהל ולישא שפחה ולשחררה א"כ להכנים ז"א דכבר תירץ הרשב"א ז"ל דא"כ לא הוי דור שלישי דמצרי אלא דהוי עבד משוחרר עיי"ש משא"כ להירושלמי כיון דלר"י גרים פסול נמי מקרי קהל ד' וחלוק למדריגות וע"כ מצרית אסור בעמוני כמו כן בגרים כשירים נמי יש מדריגות גר ומשוחרר גר הוי קהל ד' כישראל ומשוחרר הוי קהל ד' אבל לא כישראל גמור כמו דעמוני הוי קהל ד' אבל לא כישראל גמור ומ"מ משוחררת מותר בישראל גמור אפילו אי קהל משוחרר לא אקרי קהל דהא לא נאסר לבוא בקהל רק עמוני ומואבי ומצרי ואדומי אבל לא

גרים משאר אומות אפילו למ"ד דקהל גרים לא אקרי קהל מ"מ מותר בישראל [ומה שכ' הק"ע ז"ל בש"ק והפ"מ ז"ל דנושא שפחה ומשחררין הה"כ לבני' עיי"ש אינו מובן לי דא"כ ה"ל משכח"ל הא דכ"ר גבי עמוני דלא יבוא בקהל עד עולם האיך משכח"ל עד העולם הא לא משכח"ל עמוני לעולם דהא לא הוי שוב דור שני עמוני אלא עבד כמו שכ' הרשב"א ז"ל הנ"ל דליכא לאוקמיה דמצרי יטהר ע"י שפחה דא"כ לא הוי דור שלישי דור מצרי אלא משוחרר ונזכרנו דבריו ז"ל בסמוך וה"נ דכוותי' דהאיך משכח"ל איסור עמוני לעולם דהא דור שני לא הוי עמוני כלל אלא עבד אלא ע"כ כדכרינו ומסיק ודכותה מצרי לא ישא מצרית פי' דעכשיו חוזר להא דלעיל אליבא דרשב"ל דמפרש למתניתן דכל האסורין לבא בקהל כו' ר"י אוסר הפילו נין במינו מדרבנן כדי שיתכלו פסולין מן העולם אם דכותה מצרי ראשון לא ישא מצריה ראשונה משום דבניהם יהי' פסולין או דלמא דווקא ממזר לממזרת אוסרין רבנן משום דאיסורן איסור עולם אע"פ שיש תקנה כר"ע משא"כ מצרי ראשון למצרית ראשונה כיון דדור שלישי יטהר לא אסרו רבנן ופשיט נשמעינה' מן הדא אר"י בנימן כו' אלמא דלר"י גופי' מותר למצרי ראשון לישא למצרית ראשונה משום דדור שלישי יטהר מאליו

אף מי שהיה חתום בערכי הישנה של ציפורי ר' חנניה בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכתב באיסטרטא של מלך: **גמ'** *כתיב °שום תשים עליך מלך. אין לי אלא מלך מניין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דיינין ומכין ברצועה מניין. ת"ל *מקרב אחיך תשים עליך מלך. כל שתמניהו עליך לא יהא אלא מן הברורין שבאחיך. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן כתיב °והתייחשם בצבא במלחמה זכות יחסיהם עומדת להם במלחמה עד כדון מן הקבלה מדברי תורה °לא יבא ממזר בקהל י"י. °לא יבא פצוע דכא וגו' וגו' מה כתיב בתריה כי תצא מחנה על אויבך וגו':

הלכה ו מתני'

*בת חלל זכר פסולה לכהונה לעולם ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה רבי יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר רבי אליעזר בן יעקב אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה וגר שנשא בת ישראל בתו כשירה לכהונה אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה אחד גרים ואחד עבדים משוחררין ואפילו עד עשרה דורות עד שתהא אמו מישראל רבי יוסה אומר אף גר שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה: **גמ'** רב המנונא בשם רב בת בת בת לעולם. רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל בעמיו. מה בעמיו שנאמר להלן זכרים אסורין ונקיבות מותרות אף בעמיו שנאמר כאן זכרים אסורין ונקיבות מותרות מה נפק מביניהון כהן שבא על הגרושה והוליד בן והלך הבן והוליד בן ובת על דעתיה דרב בן ובת בן ובן בת ובת אסורה על דעתיה דרבי יוחנן בת בן אסורה ובת בת מותרת. מתניתא פליגא על רב ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה. פתר לה חללה מבנה. מתניתא פליגא על רבי יוחנן. רבי יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר. פתר לה לא בא רבי יודה אלא להוסיף. אילו אמר בת חלל כבת גר יאות *דלמא רבי הושעיה רבא ורבי יודה נשייא הוון יתבין רהיט רבי יוחנן ולחיש לרבי הושעיה באודניה פצוע דכא כהן מהו שישא בת גרים. אמר ליה מה אמר לך אמר ליה אמר לי מילה דנגר בר נגרין לא מפריק לה. לא אמר לי גיורת

פני משה

אף מי שהיה חתום בערכי הישנה של צפורי. בסנהדראות של עיר שמה ישנה הסמוכה לצפורי והיו רגילין לייחס את הראויס לדון ועורכין וכותבין על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הן שאין רגילין בני המקום למנות דיין שאינו מיוחס: באסרטיא של מלך. במחלקת חדש בחדש לצאת למלחמת בית דוד משפחה פלונית בחדש פלוני ולא היו יוצאים למלחמה אלא מיוחסין שתהא זכות אבותם מסייעתם:

גמ' לא יהו אלא מן הברורין שבאחיך. מן המיוחסים ולפיכך כל שהיחזק אבותיו משוטרי הרבים משיאין לכהונה: כתיב והתייחשם. טעמא דרבי חנינא בן אנטיגנוס מפרש: מדברי תורה. מנין לנו רמז לזה: מה כתיב בתריה. דכשתשמור ותזהר מכל אלה תהיה בטוח כי הנא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע:

הלכה ו מתני' בת חלל זכר פסולה לכהונה לעולם. בת בנו או בת בן בנו עד סוף כל הדורות אבל בת בתו מישראל כשרה לכהונה דבת חללה עצמה מישראל כשרה לכהונה: בת גר זכר. אפי' מישראלי' פסולה לכהונה כבת חלל זכר: רבי אליעזר בן יעקב כו'. בגמ' מפרש טעם פלוגתייהו ומסקינן שהבא לימלך מורין לו כרבי אליעזר בן יעקב שלא ישא כהן בת גר וגיורת אבל אם נשא הלכה כרבי יוסי ואין מוציאין אותה מידו וזרעו ממנה כשר:

גמ' בת בת בת לעולם. כלומר דרב מפרש הא דקתני בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם לאו דבעינן שתהא מזכר בן זכר עד סוף העולם אלא כיון דבת ראשונה נולדה מחלל זכר פסולה היא ובתה ובת בתה לעולם והיינו דקאמר בת זו שנולדה מן החלל בת בת שנולדה ממנה ואפילו היה בעלה ישראל פסולה עד סוף כל הדורות: רבי יוחנן. קסבר לא יחלל זרעו בעמיו כתיב מה בעמיו שנאמר להלן לא יטמא בעל בעמיו זכרים אסורין ונקבות מותרות שלא הוזהרו נקבות על הטומאה אף בעמיו שנאמר כאן דוקא הנולדו מן הזכרים אסורין אבל הנולדים מן הנקבות מותרות כדמפרש ואזיל: מה נפק מביניהון. במאי פליגי כהן שבא על הגרושה והוליד בן והרי הוא חלל והלך הבן והוליד בן ובת והרי הן מחלל זכר: על דעתיה דרב בן ובת בן. הבן הזה שנולד מהחלל ובתו שלו וכן בת בת גרסינן וכן הבת שנולד מאותה הבת שהיא מחלל זכר אסורה ואע"פ שאביה היה ישראל מכיון שהבת ראשונה מחלל זכר נולדה: על דעתיה דרבי יוחנן בת בן אסורה. שהיא מזכר בן זכר אבל בת הבת והאבי' היה ישראל מותרת דס"ל לר' יוחנן לעולם אינה אסורה עד שתהא מזכר בן זכר שנולדו מהחלל עד סוף כל הדורות דהא בת אהרן פסולה כבת הראשון אבל בת בתו מישראל כשרה דלא המירא מבת חללה עצמה שנולדה מן ישראל דכשרה לכהונה כדפרישית במתני': מתני' פליגא על רב. דקתני בת חללה מישראל כשרה לכהונה ובת חלל נמי בכלל דכשנשאת לישראל בתה כשרה לכהונה: פתר לה חללה מכהונה גרסי'. כלומר דבחללה עצמה שנתחללה בביאתה מן הכהונה איירי כגון כהן שבא על הגרושה ואם נולדה לו אח"כ בת מישראל כשרה לכהונה אבל בת חלל בתה פסולה לעולם וטעמא דהתם החללה עצמה מטיפה כשירה נולדה אלא שנתחללה בביאתה והלכך בתה מישראל כשרה דבני ישראל מקוה טהרה לחללות אבל זו שנולדה מטיפה פסולה אפי' בתה מישראל פסולה לעולם: מתני' פליגא על ר' יוחנן רבי יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר. וקס"ד דכמו לרבי יהודה בת גר זכר פסולה לעולם ואפילו בתה שנולדה מישראל כן נמי לת"ק בת חלל זכר פסולה לעולם דהא רבי יהודה אדברי ת"ק קאמר וקשיא לר' יוחנן: פתר לה לא בא רבי יודה אלא להוסיף. על דברי ת"ק ולא תידוק מיניה לת"ק כלום דאילו אמר ר' יהודה בת חלל כבת גר יאות אמרת דשוין הן לגמרי אבל השתא דאמר בת גר כבת חלל לא לגמרי הוא דמשוינן להו אלא שבא להוסיף על מה דקאמר בת חלל זכר פסולה ומוסיף ר' יהודה דבת גר כבת חלל היא ולא דמדמי להו דבת גר פסולה מן הכהונה כל היכא דאיכא בה צד גיורת ואפי' אינה מזכר בן זכר אבל חללה דוקא אם היא בת זכר מזכר בהא הוא דפסולה לעולם: דלמא כו'. כתיבה בפ' הערל ושם פרשתי היטב ע"ש הגי' הנכונה:

תמן

קרבן העדה

אף מי שהיה חתום. בסנהדראות של עיר ששמה ישנה הסמוכה לציפורי: פרכי. סנהדרין שעורכין ומסדרין את הדינים: באסטרטי' של מלך. בחלוקת חדש בחדש לצאת למלחמת בית דוד משפחה פלונית בחדש פלוני ולא היו יוצאין אלא מיוחסין:

גמ' מנין לרבות שוטרי הרבים וכו'. שאין ממנין אלא מיוחסים: ת"ל מקרב אחיך וכו'. א"כ שום תשים למה לי אלא כל משימות שאתה משים דהיינו כל מינויים שאתה ממנה יהיו דומים למלך שהוא מן המבוררין שבאחיך: זכות יחוסיהם. זכות אבותם יעמדו להם במלחמה לכך צריך שיהיו מיוחסים: עד כדון מן הקבלה. שמקרא זה והתיחסם בצבא הוא בכתובים שנקראו דברי קבלה מדברי תורה מנ"ל דבעינן מיוחסים במלחמה: וכתיב בתריה כי תצא מחנה וכו'. ש"מ שהעם שבמחנה צריכין להיות מיוחסים:

הלכה ו מתני' בת חלל זכר. דוקא נקט כדקתני ואזיל דבת חללה שנשאת לישראל כשרה לכהונה: לעולם. בגמרא מפרש: ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה. ומקרא יליף בגמרא ודוקא ישראל אבל כהן שנשא חללה בתו חללה דכל ולד הנולד בביאת איסור כהונה הוי חלל: בת גר זכר וכו'. בגמרא מפרש:

גמ' בת. הא דתנן במתני' לעולם ה"ק בת חלל זכר ובת הבת של חלל זכר אפי' כשנשאת הבת לישראל אפ"ה בתה אסורה: בעמיו. לגזרה שוה נאמר להלן בטומאה לא יטמא בעל בעמיו ונאמר כאן בחללים ולא יחלל זרעו בעמיו: זכרים אסורים ונקבות מותרות. דבטומאה כתיב בני אהרן ולא בנות אהרן: מה נפיק מביניהון. מאי איכא בין רב לר"י דודאי לא פליג ר"י אמתני' דתנן בת חלל זכר פסולה ש"מ דדריש נמי ולא יחלל זרעו דמשמע אפי' נקבות א"כ מאי בינייהו דהא הבת ר"י נמי אוסר: ה"ג והוליד בן ובת והלך הבן והוליד בת והבת הולידה בת ע"ד דרב בן ובת בן ובת הבת אסורה ע"ד דר"י וכו'. וה"פ לרב אף בת הבת חלל זכר פסולה לכהונה דדריש נמי זרעו ואית ליה נמי גז"ש דמעמיו אלא דמוקי לה לחללה מכנה וכדמסיק ור"י סובר דאהני גז"ש להכשיר בת הבת דהיינו אם נשאת הבת לישראל שבתה כשרה ואהני זרעו לפסול הבת עצמה: ופריך מתני'. קשיא לרב דתנן ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה: ומשני פתר לה. תפרש למשנתינו: ה"ג חללה מכנה. ממכונה כלומר שהיא נולדה בקדושה אלא שנעשה חללה ע"י ביאת איסור אבל בת חלל שלא היה לה מעולם שעת הכושר אף בתה מישראל אסורה: ופריך מתני'. קשיא לר"י: רי"א בת גר זכר כבת חלל זכר. וקס"ד דר"י פליג את"ק דאוסר בבת חלל זכר לעולם ואפי' בת הבת וקאר"י שבת חלל זכר היא כבת גר זכר שבתה מותרת: ומשני פתר לה. תפרש למשנתינו שלא בא ר"י אלא להוסיף על התנא קמא ולאסור אף בת הגר דת"ק מתיר בת הגר. אבל בבת הבת חלל אף ת"ק מתיר: אלו אמר. ר"י בת חלל כבת הגר שפיר הוה שמעינן דפליג להתיר בת הבת חלל אבל השתא דקאמר בת גר זכר וכו' משמע דבא להוסיף וכדפרישית: דלמא. מעשה בר"ה הגדול ור"י הנשיא היו יושבין ורץ ר' יוחנן ולחש לר"ה באזנו פצוע דכא כהן מהו שישא בת גרים ויאכילנה בתרומה: א"ל. ר"י הנשי' לר"ה מה אמר לך ר"י: א"ל. ר"ה אמר דבר שגם ת"ח ובן ת"ח לא יכול להשיב לו תשובה על בעייתו: לא א"ל גיורת

מסורת הש"ס

קידושין עו ע"ב בשינוי

פי' תו' סוטה מה ע"ב ד"ה אותו

קידושין עז ע"א

יבמות פ"ח

עין משפט נר מצוה

ל

א ב מיי' פי"ט מא"ב סמ"ג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף טז

לא

ג ד שם הכ"א

לב

ה שם הט"ו

שנויי נוסחאות (פי"ג) דבא במקרא „דכה". דבא וגו' וגו' מה כד"ו דכה וגו' מה

גיורת שהיא כזונה אצלו ולא בת ישראל שהיא מהללה לא אמר לי אלא בת גרים ובת גרים לא כישראלית היא פתר לה כרבי יודה דרבי יודה אמר בת גר זכר כבת חלל זכר. כהן שבא על הגרושה והוליד בת בת בת מה היא ר' חנניה ורבי מנא חד אמר כשירה. וחד אמר פסולה. מתיב מאן דאמר כשירה למאן דאמר פסולה בת חלל זכר אינה פסולה וחללה מבנה אינה פסולה. משם מה היא פסולה. רבי אליעזר בן יעקב אומר כו'. תמן תנינן *רבי אליעזר בן יעקב אומר [א] האשה בת גרים לא תינשא לכהונה עד שתהא אמה מישראל. וכולהו מקרא אחד דרשו °כי אם בתולות מזרע בית ישראל. רבי יודה אומר עד שיהא אביה מישראל. רבי ליעזר בן יעקב אומר עד שיהא או אביה או אמה מישראל. רבי יוסי אומר עד שיוולדו בקדושת ישראל. רבי שמעון אומר עד שיבואו בתולים בקדושת ישראל. תני בשם ר' שמעון [ב] *גיורת שנתגיירה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשירה לכהונה. מה טעמא °וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם. ופינחס עמהן. מה עבדין ליה רבנין החיו לכם לעבדים ולשפחות. רבי יוסא רבי יסא בשם רבי יוחנן רבי יונה ר' חייא בשם ר' יוחנן הלכה כר' יוסה. חנין בר בא בשם רב הלכה כרבי יוסי. והכהנים נהגו כרבי אליעזר בן יעקב. חד כהן נסב בת גרים. אתא עובדא קומי רבי אבהו וארבעיה אספסליה. אמר ליה רב ביבי לא כן אלפן רבי הלכה כרבי יוסי. אמר ליה ולא נהגו הכהנים כר"א בן יעקב. א"ל ר' על המנהג לוקין. א"ל אין כיני את חמי מפייס ואנא מוקים ליה. מן דקיימי אמר ליה ר' הואיל והותרה הרצועה אף אני מותר בה. *ר' יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי *מעשה בשפחה בדרום שהיו קורין עליה ערר ושלח רבי את רומינום לבודקה ובדק ומצא שנתגיירה זקינתה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד והכשירה לכהונה. רב הושעיה אמר כרבי שמעון הכשירוה אמר רבי זעירה דברי הכל היא הכא. דאמר רבי זעירא בשם רב אדא בר אהוה רבי יודן מטי בה בשם רב רבי אבהו בשם רבי יוחנן וולד בוגרת [ג] כשר שהוא בלא תעשה שהוא מכח עשה °והוא אשה בבתוליה יקח [ד] לא בוגרת. כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא. ודכוותה כי אם בתולה מעמיו יקח אשה לא גיורת כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא. התיב רבי הושעיה הרי דור שני של מצרי הרי הוא בלא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא. חזר, רבי הושעיה ואמר לא דומה עשה שבישראל לעשה שבכהנים. עשה שבישראל אסור בכל. עשה שבכהנים אסור בכהנים ומותר בלויים ובישראל:

הלכה

תורה אור: יחזקאל מד · במדבר לא · ויקרא כא

מסורת הש"ס: ו · בכורים פ"ק הלכה ה) · יבמות ס קידושין עח · (הש"ל כב בכורים כב) פ' תוס' סנהד' פב א ד"ה ואידך

קרבן העדה

גיורת. לא שאל מהו שיהא גיורת להאכילה בתרומה שגיורת עצמה כזונה היא אצלו דגיורת פסולה לכהונה וכזונה דמיא: ולא. שאל על בת ישראל כשרה שודאי אינה מאכילה בתרומה שהרי נעשית חללה בביאתו ואיך אוכלת בתרומה: לא א"ל. לא שאלני אלא על בת גרים אם מתחללת בביאתו או לא: ופריך ובת גרים לאו כישראלית היא. בתמיה ופשיטא דמשויה לה חללה: ומשני פתר לה כר"י וכו'. וקמיבעי' ליה מי אמרינן אע"ג דבת גר זכר אסורה לכהן מ"מ לאו זונה היא ואיהי נמי אינה מחוללת שהרי בלא"ה אסור' לכהן או דלמא הא מיהת לכהן אסור' אף פלוע דכא כהן אסור בה: והוליד בת בת הבת מה היא. אבהו לא קמיבעי' לי' דהא תנן במתני' בת חלל זכר פסולה לכהונה אלא אם נשאת הבת לישראל והוליד' בת קמיבעי' לי' אם היא כשרה לכהן או לא: חד אמר כשרה. כרבי יוחנן דאמר לעיל בת הבת כשרה: וחד אמר פסולה. כרב דאמר אף בת הבת פסולה: ה"ג בת חלל זכר פסולה. וה"פ מדתנן במתני' בת חלל זכר פסולה לכהונה משמע בת הבת חללי כשרה לכהונה: ומשני וחללה מבנה אינה פסולה וכו'. כלומר לא תידוק הא בת הבת חללי כשרה לכהונה אלא בת חללה מבנה כשהיא עצמה נעשית חללה בביאת איסור ונשאת לישראל בתה כשרה לכהונה הואיל והי' לאמה חזקת כשרות ומשום מה תהי' הבת פסולה הלא לא היתה' יצירתה בעבירה אבל בת חלל זכר שלא הי' לאומה שעת הכושר אף הבת פסול' לכהונה: תמן תנינן. ביכורי' פ"ק: וכולהו מקרא אחד דרשו. דר"י דמתני' סובר דבת גר זכר פסולה ואפי' נשא ישראלית ורא"י סובר אי איכ' לד אחד ישראל מכשי' מיה' גר וגיורת בתו פסולה ורבי יוסי אפילו בגר וגיורת מכשיר ומיהו הורת' ולידתה בקדושה בעי ור' שמעון אפילו גיורת עצמה מכשיר ובלבד שלא תהא ראוי' לביאה בנכריותה דתיפוק לה מכלל זונה: כי אם בתולה מזרע בית ישראל. יקחו להם הכהני' לנשים: עד שיהא אביה מישראל. דדריש מזרע ישראל דהיינו האב שהוא עיקר הזרע לאפוקי בת גר זכר: עד שיהא או אביה וכו'. דדריש מזרע אפי' זרע כחוש כגון גר שנשא ישראלית: עד שיוולדו בקדושת ישראל. דדריש מי שנזרע בישראל דהיינו הורתה בקדושה: עד שיבואו בתולים וכו'. דדריש מי שנזרעו בישראל שלמחו וגמרו בתוליה מבאהא לכלל ישראל דהיינו כשנעשית בת שלש גמרו בתוליה לביאה שאם תבעל מכאן ואילך אינן חוזרין אבל קודם שלש כל שעה הם חוזרין ומומחים ובאין והכי דריש לקרא בתולות מזרע בית ישראל בתולים שלה יהו מזרע גדולי יהודי: ופנחס עמהן. עם היוצאים למלחמת מדין שנאמר להם המקרא הזה: ופריך מה עבדין ליה רבנן. בקרא דר"ש: והכהנים נהגו. מעלה בעצמן כראב"י: נסב בת גרים. בת גר וגיורת: אתא. בא המעשה לפני ר' אבהו והניחו על הספסל להלקותו: על המנהג לוקין. בתמיה הא לא עבר על דברי חכמים רק על המנהג: א"ל. אם כן אתה רואה לפייסני שלא להלקותו אף אני מעמידו מן הספסל שלא להלקותו: מן דקיימה. לאחר שהקימוהו מן הספסל א"ל האי כהן הואיל והותרה הרצועה אף אני מותר בה מכאן ולהבא ואינו צריך להוציאה: ה"ג מעשה במשפחה בדרום: ערר. ערר לפסלה מכהונה: ומצא שנתגיירה זקינתה פחותה וכו'. וניסאת לכהן ובני המשפחה בני בניה היו: והכשירה. למשפחה היא לכהונה: כר"ש הכשירוה. דאמר גיורת פחותה מבת ג' כשרה לכהונה: ד"ה היא. כדברי הכל הכשירה דאפי' לרבנן דפליגי עליה דר"ש משפחה זו כשרה וכדמסיק: ה"ג הדא דאר"ז וכו': וולד בוגרת. כה"ג שנשא בוגרת והולד בת כשרה: עשה היא. ואין חלל אלא מחייבי לאוין ולא מחייבי עשה: ה"ג ודכוותה כי אם בתולה מזרע בית ישראל ולא גיורה. וה"פ מהאי קרא כי אם בתולה וגו' ממעטינן לעיל לכולהו תנאי דגיורת פסולה לכהונה א"כ גיורת שניסאת לכהן אינה אלא עשה בניה כשרים: הרי דור שני של מצרי שאינו אלא עשה. דור שלישי דוקא אבל לא שני ולאו הבא מכלל עשה עשה ואפ"ה אם ניסת לכהן בניה חללים: לא דומה עשה. השוה בכל ישראל כגון מצרית שני שאסורה אף לישראל המירא לפיכך בניה חללים אם ניסת לכהן א"כ בניה מישראל נמי אסורים לכהן משא"כ עשה שאינה נוהגת אלא בכהנים הלכך אין בניה חללים:

פני משה

תמן תנינן. בפ"ק דבכורים וכל הסוגיא שם: וכולהו. הני תנאי דלקמן מקרא אחד דרשו דכתיב אלמנה וגרושה לא יקחו להם כי אם בתולות מזרע ישראל וד' מחלוקת בדבר: ר' יודה אומר עד שיהא אביה מישראל. דדריש מזרע עיקר זרע היינו האב לאפוקי בת גר זכר: ראב"י. ס"ל מזרע מקצת זרע או אביה או אמה מישראל לאפוקי בת גר וגיורת שפסולה לכהונה: ר' יוסי אומר עד שיוולדו בקדושת ישראל. שתהא הורתה בקדושה ואפי' גר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה: ר' שמעון אומר. האי בתולות וגו' לדרשה אחריתא קאתי בתולות מזרע ישראל שתהא בתוליה נזרעו ונגמרו בקדושת ישראל ולומר שאם נתגיירה פחותה מבת ג' כשרה לכהונה דעיקר גמר בתולה שהן לאחר ג' שאז אם תבעל אין בתוליה חוזרין בקדושת ישראל בהו: ופנחס עמהן. אלמא כשרה לכהונה: לעבדים ולשפחות. אבל לא ליבעל: והכהנים נהגו. סילסול בעצמן ומעלה יתירה כראב"י: בת גרים. מגר שנשא גיורת: וארבעיה אספסליה. ללקותו: א"ל. ר' ביבי לר' אבהו רבי על המנהג לוקין בתמיה וא"ל אם כן הוא אתה תראה עצמך כאלו מפיים אותי שלא להלקותו ואנא מוקים ליה מן הספסל: מן דקיימי. משקם הכהן הזה א"ל ר' הואיל והותרה הרצועה. אף אני מותר באשתי דהלכה כרבי יוסי בדיעבד: מעשה בשפחה בדרום כו'. מפרש לעיל בפרק הערל בשמעתא דפצוע דכא ע"ש:

הלכה

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פי"ט מא"ב הי"ב סמ"ג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף כא

לד
ב מיי' שם פי"ח טוש"ע שם סי' ו ס"ח וברכנן

לה
ג מיי' פי"ט שם הלכה ז

לו
ד מיי' פי"ז שם הלכה יג

שנויי נוסחאות (ס"ג) בקדשי הקדשים ואין תימר בכי"ל בקודשי המקדש ואן. (ס"ז) הם בכי"ל הן. (ס"ח) שנתגיירו פחותה בד"ו שנתגיירה פחות. (ס"ט) קירוב פנים בכי"ל קירוב פעם שנייה. (ס"כ) הנתינים וגו' ממזירי בכי"ל הנתינים ובני עבדי שלמה ממזרי. (כ"ג) כרוב אילו וכו' רובין בכי"ל כרוב אדון אלו וכו' רובים. (כ"א) תני בכי"ל נתיני. אימי בד"ו אמי (כ"ס) את בכי"ל ליתא. (כ"ע) אחר במקרא "אהרי".

הלכה ז מתני' *האומר בני זה ממזר אינו נאמן ואפי' שניהן אומרין על העובר שבמעיה ממזר הוא אינן נאמנין רבי יהודה אומר [א] נאמנין: גמ' תמן תנינן [ב] *האומר בני זה נאמן. רבי אבהו בשם רבי יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו. א"ר יוסי ולא מתניתא היא אפי' שניהן אומרין על העובר שבמעיה ממזר הוא אינן נאמנין. דילמא על דרבי יהודה איתאמרת דר' יודה אומר נאמנין עליה. ר' אבהו בשם רב יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו. אמר ר' חזקיה עוד היא מתניתא *°כי את הבכור בן השנואה יכיר. היו מחזיקין בו שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר אינו בנו אינו נאמן. שאינו בנו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן. אית תניי תני על קדמייתא נאמן. ר' חזקיה ר' זריקן בשם רבי הונא *היו מחזיקין אותו שהוא משפחתו נאמן. [ג] היה עומד בצד המוכסין ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן. עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן. אית תניי תני נאמן. אמר ר' מנא כגון אילין כותאי דינון משעבדין בבניהן. תני *נאמן על הגדול ואינו נאמן על הקטן. אי זהו גדול רבי זעירא אמר [ד] כל שיש לו אשה ובנים. רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל שיש לו אשה. מתניתא פליגא על רבי אבהו *גר שמל ולא טבל והיו לו בנים ואמר מלתי ולא טבלתי נאמן ומטבילין אותו בשבת. משם מה נכייה דברי רב יודה מה עבד לה. רבי אבהו פ... ...ום מה בכך:

°דברים כא

הלכה ח מתני' [ה] מי שנותן רשות לשלוחו לקדש את בתו והלך הוא וקידשה אם שלו קדמו קידושיו קידושין ואם של שלוחו קדם קידושיו קידושין ואם אין ידוע שניהן נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס [ו] *וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקידשה את עצמה אם שלה קדמו קידושיה קידושין ואם של שלוחה קדמו קידושיו קידושין ואם אין ידוע שניהן נותנין גט

פני משה

הלכה ז מתני' האומר בני זה ממזר אינו נאמן. דאין קרוב כשר להעיד: ואפי' שניהם. הבעל ואשתו ולא מיבעיא כשהאב לבדו מעיד על בנו שהוא ממזר דלא מהימן דלא קים ליה בגויה אלא אפי' אמו דקים לה בגויה אינה נאמנת ואפי' על עובר שבמעיה שלא היה מעולם בחזקת כשרות: רבי יהודה אומר נאמנין. טעמא דר' יהודה דכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר ודרשינן יכיר יכירנו לאחרים מכאן שהאב נאמן הוא לפסול את בנו ודוקא על בנו הוא נאמן אבל לא על בן בנו שאם היו לבן זה בנים. אינו נאמן לפסלם. והאם אינה נאמנת לפסול את בנה והלכה כר' יהודה:

גמ' תמן תנינן. בפרק יש נוחלין האומר זה בני נאמן: לתת לו. שירש עם אחיו בנכסיו הוא דנאמן אבל לא ליקח ממנו כגון שהיה מוחזק בבן ראובן ובא שמעון ואמר בני הוא זה אינו נאמן להפסידו מנכסי ראובן: אמר ר' יוסי ולא מתניתא היא. ומאי קמ"ל ר' יוחנן דהרי זה אומר עליו שהוא ממזר וכבר שנינו האומר בני זה ממזר ואפי' שניהם מעידין עליו אינן נאמנין: דילמא על דר' יהודה איתאמרת. דילמא הא דרבי יוחנן אליבא דר' יהודה הוא דאיתמר דס"ל דנאמן אדם לומר בני זה ממזר ועלה קאמר רבי יוחנן לתת לו הוא דנאמן כלומר שאינו מפסידו מירושתו ממה שהוחזק בו וכגון דמחזיק לנו בבני אלא שאומר שנולד לו מחייבי כריתות: אבל לא ליקח ממנו. אם כשהוא אומר עליו ממזר הוא מפסידו מחזקת ירושתו כדלעיל אינו נאמן: עוד היא מתניתא. הא נמי תנינא בברייתא: כי את הבכור בן השנואה יכיר. ודרשינן מכאן שנאמן אדם לומר זה בני בכור ואמרינן עלה דוקא אם היה מוחזק שאינו בנו ובשעת מיתתו אמר בנו הוא דנאמן אבל אם היה מוחזק עד עתה שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר שאינו בנו ורוצה להפסידו מחלק ירושתו אינו נאמן: אית תניי תני. אפי' על קדמייתא היו מוחזקים בו שהוא בנו ואומר שאינו בנו נאמן ואפי' להפסידו מירושתו: ר' חזקיה. מפרש הא דאית תני אפי' בכה"ג נאמן כגון שהיו מחזיקין אותו שהיא משפחתו והיו מחזיקין אותה במשוחררת ובנו הוא והוא אומר שלא שחררה ואין זה בנו בהא הוא דנאמן משום דלא מפיק ליה מחזקתו לגמרי אלא טעו וקסברי שהוא שחררה ואין זה אלא גלוי מילתא בעלמא ועוד דלא משוי ליה לממזר אלא לעבד ואפי' לרבנן הוא נאמן: היה עומד בצד המוכסין. ודרך המוכסין ליקח מכס מן העבדים ולא מן הבנים ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא כשעבר מן המכס נאמן במאי דהדר ואמר עבדי דהא דאמר מעיקרא בני הוא להבריחו מן המכס נתכוין: אינו נאמן. בהאי דהדר ואמר בני שאלו כן לא היה אומר להמוכסין עבדי הוא ולהיות נפסד מכס אלא ודאי מעיקרא קושטא הוא דקאמר: אית תניי תני. אפי' בסיפא נאמן ומוקי לה ר' מנא כגון הלין כותאי דאינון משעבדין בבניהון ועושין להן עבודת עבד ולפיכך נאמן במאי דהדר ואמר בני הוא דהא דאמר מעיקרא עבדי שהוא משמשו כעבד: תני נאמן על הגדול. אמתני' קאי נאמן לפסול את הגדול ואינו נאמן על הקטן: כל שיש לו אשה ובנים. וה"ק נאמן על בנו ואינו נאמן לפסול את בן בנו: ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל שיש לו אשה. ואין לו בנים זהו גדול שנאמן עליו אבל אם יש לו בנים עליו ג"כ אינו נאמן וה"ק ואינו נאמן על הקטן בזמן שיש שם קטן דלא מסתברא שיהו בניו פסולים ובני בניו כשרים: גר שמל ולא טבל. כדמפר' ואזיל שהוא אומר מלתי ולא טבלתי נאמן אלמא אפי' היו לו בנים נאמן לפסול לעצמו: משם מה. מטבילין אותו בשבת הא מתקן גברא הוא: נכייה. משום נקיה בעלמא: מה עבד לה ר' אבהו. הא שמעינן מהכא דנאמן: פתר לה משם מה בכך. כלומר דקסבר רבי אבהו דגר לא בעי מילה וטבילה אלא במילה להודה סגי ולפיכך מטבילין אותו בשבת דמה בכך דלא צריך טבילה ולאו מתקן גברא מיקרי ומהאי טעמא נמי נאמן שהרי אין פוסל עצמו כלום וקמ"ל דלא חיישינן שמא ערבי או גבעוני מהול הוא וצריך להטיף ממנו דם ברית:

הלכה ח מתני' שניהם נותנים גט. אם באת ליכנס לאחר: וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה. אצטריך תנא לאשמעינן רישא וסיפא דאי אשמעינן רישא הא שעשה שליח לקדש את בתו ה"א אב דקים ליה ביוחסין וכשמצא מיוחס זה קדשה לו הוא דאמרינן דבטל את השליחות אבל אתתא דלא קים לה ביוחסין אע"ג דקדשה את עצמה לא סמכה על קדושיה ולא בטלה את השליח דסברה דלמא משכח שליח אדם מיוחס מזה ואי אשמעינן בדידה הוי אמינא משום דאתתא דייקא ומנסבה כי קדשה עצמה בטלה את השליח אבל אב דלא קפיד על בתו אם תנשא לבעל כל דהו לא בטליה לשליחות השליח והא דקדיש וקידשה סבר דילמא לא משכח שליח למי צריכה:

גמ'

קרבן העדה

הלכה ז מתני' ממזר הוא. שנולד מחייבי כריתות: אינו נאמן. דקרוב הוא אצלו ואין קרוב כשר להעיד: ואפי' שניהם. האב והאם אומרים על עובר שבמעיה ממזר הוא שאינו מן הבעל אלא מאיש אחר אינן נאמנים אע"פ שלא היה לו חזקת כשרות: גמ' תמן תנינן. ב"ב פ' יש נוחלין: לתת לו. ליתן לו ירושה. אבל לא ליקח ממנו. לפסלו ע"פ דיבורו א"נ לירשו אם מת זה שאמר עליו שהוא בנו: ולא מתני' היא. בתמיה ומאי קמ"ל ר' אבהו: אינן נאמנין. דקרוב הוא אצלו וכ"ש בדבר דאית ליה זכות בעדותו וללשון הראשון הקושיא כפשטה: דלמא. שמא על ר"י לאמרם שמעתא דר' יוחנן דאע"ג דא"ר יהודה שנאמנים ה"מ לענין לזכות לבנו אבל לזכות עצמו אינו נאמן: עוד היא מתני'. אף זה שמעינן מברייתא דתניא כי את הבכור בן השנואה יכיר יכירנו לאחרי' מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר בני זה ממזר וכיון דמיכיר יליף בעינן דומי' דבכור לתת אבל לא ליקח: אמר אינו בני אינו נאמן. דכיון שכבר הוחזק לבנו אינו נאמן להוציאו מחזקתו וכי קאר"י דנאמן היינו בדלית לי' חזקה: אמר בני הוא נאמן. דמגו דאי בעי יהיב לי' במתנה: אית. איכא דתני גם ברישא במוחזקין שהו' בנו שנאמן לומר שאינו בנו: רבי חזקי' ר"ז בשם ר"ה. אמר הא דתנו היו מחזיקין בו שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר אינו בנו אינו נאמן דוקא בשהיה מוחזק שהוא בנו מאשתו אבל היו מחזיקין בו שהוא בנו משפחתו וסברו שמסתמא שחררה קודם הבעילה והרי הוא בנו ואומ' קודם מיתתו שאינו בנו אלא עבדו שלא שחרר השפחה נאמן: וחזר ואמר עבדי הוא נאמן. שלא אמר מתחילה שהוא בנו אלא לפטרו מן המכס: וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן. אלא ודאי עבדו הוא כדאמר מעיקרא דאלו הי' בנו לא הי' אומר למוכסי' שהוא עבדו: אית וכו'. איכא תנא דתני אם אמר עבדי היא וחזר ואמר בנו הוא נאמן: א"ר מנא. לכך הוא נאמן בשביל הנך כותי' שהן משתמשין בבניהן יותר ממה שהן משתמשין בעבדים וצריכין ליתן מכס מבניהן יותר ממה שנותנין מעבדיהן: ה"ג תני נאמן על הקטן ואינו נאמן על הגדול. וה"ה דהר"י דנאמן דוק' על הקטן וכו': כל שיש לו אשה ובנים. מתוך שאינו נאמן על בני בניו לומר שהן בני ממז' וממילא אף הם ממזרים דולד ממזר כמוהו שהרי לא האמינו התורה אלא על בנו אף על בנו אינו נאמן לומר שאינו בנו: כל שיש לו אשה. דכשאומר על הבן שהוא ממזר אוסרו על אשתו וכל שנוגע העדות לאדם אחר לא האמינו התור' אפי' על בנו: ופריך מתני'. הך ברייתא קשי' לר' אבהו: נאמן. לפסול את עצמו: משום מה. קס"ד דנאמן דמשום מה לא יהי' נאמן דהא שויא אנפשי' חתיכה דאסור' וקשיא לרבי אבהו דהא מ"מ לא יהא נאמן בשביל הבנים: ה"ג משום מה דברי ר' יהודה וכ"מ בבבלי ביבמו' פ' החולץ: ופריך מה עבד בה ר' אבהו. כלומר איך מתרץ רבי אבהו להך ברייתא: ומשני פתר לה משום מה בכך. וה"ק לכך מטבילין אותו בשבת דבמיל' סגי לי' ולא מתקני גברא בטבילה זו:

הלכה ח מתני' אם שלו קדמו קידושיו קידושין. דבטליה לשליחותיה דשליח: ואם אינו ידוע. אין יודע איזו קדם: שניהם נותנין גט

עין משפט נר מצוה

לז
א מיי' פ"ב מנחלות סמ"ג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף יב

לח
ב מיי' פ"ד שם הלכה א סמ"ג שם טוש"ע שם

לט
ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סי' רעט סעיף ד

מ
ד מיי' פט"ו מא"ב הלכ' טו טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף ט

מא
ה טוש"ע אה"ע סי' לז סעיף ו

מב
ו מיי' פ"ט מאישות סמ"ג עשין מח טוש"ע שם סי' לו ס"ז

מסורת הש"ס

קידושין עח ע"ב
(יש נוחלין הלכה ח) בבלי קלד
קידושין עח ע"ב ופ"ג וע' תוס' יבמות מז ד"ה כך ותוס' קידושין עד ד"ה כשם
ב"ב קכז
יבמות מז
ע"ש עו ע"ב
קידושין עח ע"ב
שם עח

שנויי נוסחאות (שכ"מ) שנותן בד"ו שנתן.

עמודי ירושלים תנינא

חתם סופר

ר' אבהו בשם ר' יוחנן. נכתב בצלו עשו"ת ח"ס (חאה"ע ח"א סי' י"ג): ר' יוחנן אמר לתת לו ולא ליקח ממנו ומקשה וכו' ומשני דלר' יהודה קאמר ר' יוחנן וכ"ל פירושו דר' יוחנן קאמר לתת לו לומר שהוא בנו אבל לא ליקח לומר שאינו בנו זה אינו נאמן (כשיטת ספר המכריע) ופריך הייגו רבנן דאינו נאמן לומר בני זה ממזר ומשני לר' יהודה צריכא דר"י אמר נאמן היינו שהוא בנו ממזר שבא על ערוה אבל לא ממזר שאינו בנו וכפירש רש"י במשנה שם ומיהו איכא חד מ"ד דלר' יהודה נאמן אפילו ליקח ממנו וא"כ לאותו מאן דאמר ר' יוחנן לרבנן קאי אבל לר' יהודה מהימן אפילו שאינו בנו:

מסורת הש"ס

קידושין נט גיטין לג ירושלמי גיטין פ"ד ה"א

קידושין עט

כס

(טהרות פ"ג משנה ח)

פי' נדה יח תוס' ד"ה רוב קידושין פ וב"ג

גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס: **גמ'** ולית הדא פליגא על ר' יוחנן דרבי יוחנן אמר א *אדם מבטל שליחותו בדברים פתר לה משום חומרא דעריות. רבי יוסה בי רבי בון שמע לה מן דבתרה וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקידשה את עצמה. ולית הדא פליגא על רבי יוחנן דר' יוחנן אמר אדם מבטל שליחותו בדברים. פתר לה משום חומרא הוא בעריות:

הלכה ט מתני'

ב *מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשה שיצאת עמי למדינת הים הרי היא זו ואילו בניה אינו צריך להביא ראייה לא על האשה ולא על הבנים מתה ואילו בניה צריך להביא ראייה על הבנים ואינו מביא ראייה על האשה: **גמ'** רבי אבהו בשם רבי יוחנן איש ואשתו עשו אותן כשני עדים חזקה אין אשה שותקת על בני חבירתה. רבי אבון שמע לה מן דבתרה אשה נשאתי במדינת הים הרי זו ואילו בניה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן איש ואשתו עשו אותן כשני עדים חזקה אין האשה שותקת על בני חבירתה:

הלכה י מתני'

ג *אשה נשאתי במדינת הים הרי היא זו ואילו בניה מביא ראיה על האשה ואינו צריך להביא ראייה על בניה מתה ואילו בניה צריך להביא ראייה על האשה ועל הבנים: **גמ'** תני ד איש ואשה שבאו ממדינת הים. הוא אומר אשתי היא. והיא אומרת בעלי הוא אין הורגין עליהן משום אשת איש. הוחזקו הורגין עליהן משום אשת איש. עד כמה היא חזקה. ר' יונה ר' בא רבי חייה בשם רבי יוחנן ה עד שלשים יום. תמן תנינן *תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו ר"מ מטהר ו וחכמים מטמאין *שדרך תינוק לטפח בעיסה. ז ושורפין על החזקות. ר' יוסי בשם ר' זעירא איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל. ר' יוחנן אמר הורגין על החזקות ורשב"ל אמר אין הורגין על החזקות. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי זעירא כל עמא מודיי שהורגין על החזקות. מה פליגין בשריפה. רבי יוחנן אמר הורגין על החזקות ואין שורפין על החזקות רשב"ל אומר כשם שהורגין על החזקות כך שורפין על החזקות ח ומניין שהורגין על החזקות. ר' שמואל בריה דרבי יוסי בי ר' בון אמר כתיב °ומכה אביו ואמו מות יומת. (שמות כא) וכי דבר בריא הוא שזה הוא אביו והלא חזקה היא שהוא אביו ואת אמר הורגין אף הכא הורגין. תני הביא ראייה על הגדולים יביא ראייה על הקטנים. ליידא מילה. אמר רבי יונה אני אומר שמא נתגרשה בנתיים:

הלכה

קרבן העדה

גט. אם באת לינשא לאחר: **גמ'** אין הורגין עליהן משום אשת איש. אם זינה עם אחר דאין אדם נהרג ע"פ עצמו ובעלה אינו נאמן עליה דהא לדבריו שהוא בעלה פסול להעידה וה"ה הבועל אינו נהרג ע"פ דיבורן: עד שלשים יום. כל שהוחזקו בעיר שלשים יום שזו היא אשתו של פלוני אם בא עליה אחר הורגין אותו משום אשת איש: תמן תנינן. טהרות פ"ג: ובצק בידו. בידוע שנטל מן העיסה: לטפח. גז"ג בעיסה וה"פ שדרך התינוק לטפח בשרצים ובנבלות שבאשפה: ושורפין על החזקות. אי שורפין תרומה על החזקה או לא: אר"י בשם ר"ז דפליגי בה ר"י ורשב"ל: כל עמא מודיי. הכל מודים ר"י ורשב"ל שהורגין על החזקות כי פליגי בשורפין תרומה על החזקה כגון שלא ראה שנוגע תרומה בתרומה אלא שהוא טמא מתוך חזקה כגון שנגע תינוק בתרומה שהוא שהטמא מוחזק טמא שמחפש באשפה שיש בו נבילות ושרצים: ואין שורפין על החזקות. דקסבר רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין ועיסה בחזקת טהרה עומד וסמוך מיעוטא לחזקה איתרע ליה רובא לכך תולין ואין שורפין: והלא אינו אלא חזקה. היא שזה הוא אביו ולא זינתה אמו דמעמידין אותה על חזקת כשרות והפ"ה אמר קרא שהורגין אותו ה"ה על כל חזקות הורגין: ולית הדא. הא דתנן במתני' והלך הוא וקדשה וכי לא פליג על הא דאר"י אדם מבטל שליחותו בדברים שאומר שמבטל שליחותו ובמתני' משמע דוקא כשעשה מעשה הוא דמבטל שליחותו אבל בדיבור בעלמא אינו מבטלו: ומשני פתר לה. תפרש למתניתין משום חומרא דעריות אמרו שאינו מבטל שליחותו בדברים ואם לא עשה מעשה אלא שביטלו בדברים מקודשת לזה שקדשה השליח: שמע לה מן דבתרה. דייק ליה מסיפא:

הלכה ט מתני' אינו צריך להביא ראיה על האשה. שהיא מיוחסת שכבר בדקה כשנשאה: ולא על הבנים. שמא של אשה אחרת הם: מביא ראיה על הבנים. שהיו בני אותה אשה: מביא ראיה על האשה. שהיתה מיוחסת ואינו מביא ראיה על הבנים כדמפרש טעמא בגמרא: **גמ'** חזקה וכו'. כלומר לכך א"צ להביא ראיה על הבנים ואיש ואשה נאמנו' עליהן לפי שיש חזקה שאין האשה שותקת על בני חברתה ומסתמא בניה הן ועדותן של האיש ואשתו מהני דלא נימא שלקח אשה אחר' במדינת הים ואלו בניה מאיש אחר הם: שמע לה מן דבתרה. יליף לה למעתתא דר"י מסיפא ולא יליף לה מרישא דהיכא להוקמי בכרוכי' אחרי' לכך אינו מביא ראי' על הבני' אבל ממשנה יתירא דסיפא יליף שפיר: ליידא מילה לאיזה דבר צריך ראיה על הקטני' כיון דידעי' שאשה כשרה לקח שם למאי ניחוש: שמא נתגרשה בינתיים. והרי בניה הקטני' בני גרוש' ואיירי בשבעלה כהן דבלא"ה א"צ ראי' דכל משפחו' ישראל בחזקת כשרות הן:

הלכה

פני משה

גמ' גרסינן הכא הא דכתוב בספרי הדפוס לקמן ולית הדא כו' ונתחלפו הסוגיות בטעות: ולית הדא פליגא על ר' יוחנן. דאמר בפ' השולח אדם מבטל שליחותו בדברים דקסבר אתי דיבור ומבטל דיבור ובמתני' קתני אם שלו קדמו קדושיו קדושין דמשמע דוקא שעשה מעשה וקדשה לאחר הא לאו הכי אינו יכול לחזור מהשליחות דאין יכול לבטל שליחותו בדברים וקשיא לר' יוחנן: פתר לה. ר' יוחנן להמתני' משום חומרא דעריות חיישינן לקדושי השליח ואינו יכול לבטל שליחותו שלא בפניו: שמע לה מן דבתרה. תני להאי קושיא ופירקא אסיפא:

הלכה ט מתני' אינו צריך להביא ראיה לא על האשה. שהיא מיוחסת שכבר בדקה כשנשאה: ולא על הבנים. מוקי לה בבבלי בקטנים וכרוכי' אחריה דבהזקת אמן הן ואינם צריכין לייחס ע"י עדים: מתה ואלו בניה מביא ראיה על הבנים. שהיו בני אותה האשה: ואינו מביא ראיה על האשה. שהיתה מיוחסת לפי שכבר בדקו אחריה כשנשאה כאן:

גמ' ר' אבהו בשם ר' יוחנן איש ואשתו עשו אותן כשני עדים. להיות נאמנין על בניהן דחזקה אין האשה שותקת על בני חבירתה ולומר בניה הם: ר' אבון שמע לה מן דבתרה. אסיפא הוא דמתני לה אשה נשאתי כו' מביא ראיה על האשה ולא על הבנים דעשו אותן כשני עדים:

הלכה י מתני' מביא ראיה על האשה. שהיא מיוחסת ואינו מביא ראיה על הבנים שהרי כרוכין אחריה: מתה ואלו בני'. ואין כאן שום הוכחה מביא ראיה על האשה שהיתה מיוחסת ועל הבני' שמאותה אשה היו:

גמ' תני איש ואשה שבאו ממדינת הים כו' אין הורגין עליהן. להבא עלי' משום אשת איש דשמא מכחישין הן: עד שלשים יום. אם הוחזק באשתו שלשים יום חזקה היא והורגין עליה: תנינן תנינן. פ"ג דטהרות תינוק שנמצא בצד העיסה ואותו תינוק ודאי טמא הוא כדאמר בתוספתא מפ"מ אמרו ותינוק טמא שדרך נשים נדות מגפפות ומנשקות אותו: ר"מ מטהר. את העיסה דר' מאיר לטעמיה דחיים למיעוטא דרוב התינוקות מטפחין בעיסה ומיעוט אין מטפחין ועיסה זו בחזקת טהרה עומדת סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא ולפיכך תולין שאדם טהור נטלו מן העיסה ונתן ביד התינוק: וחכמים מטמאין. דאזלינן בתר רוב התינוקות המטפחין בעיסה והתינוק בעצמו נטלו: ושורפין על החזקות. לשון שאלה היא לחכמים דמטמאין אם שורפין את התרומ' על החזקה זו שחזקת התינוקות מטפחין: ר' יוסי בשם ר' זעירא איתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל. קס"ד דר' יוסי אם סומכין על החזקה בהיא אשת איש ולדון דיני נפשות כל שכן שסומכין על החזקה לשרוף את התרומה והלכך תלי בפלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל ולמ"ד אין הורגין אין שורפין: ר' יוסי בר' בון בשם ר' זעירא. קאמר דלא היא דלא תלינן בהא ופלוגתייהו נמי לא כך שנינו אלא בשריפה גופה הוא דפליגי וכ"ע מודים שהורגין על החזקות כדילפינן לקמן מקרא: מה פליגין בשריפה. אם שורפין תרומה על החזקה ר' יוחנן סבירא ליה אע"פ שהורגין אין שורפין תרומה על החזקה והא דהכמים מטמאין לתלות הוא אבל לא לשרוף וטעמא דמקילינן בשריפת תרומה יותר מדיני נפשות משום דיש כאן חזקת טהרת עיסה העימדת נגד חזקת התינוקות מטפחין: והכא חזקה היא שהוא אביו. אינו אלא חזקה שהוא אביו והורגין עלי' וכן בעלמא הורגין על החזקה: תני הביא ראיה על הגדולים. אסיפא דמתני' קאי מתה ואלו בניה צריך להביא ראיה על האשה ועל הבנים ואם הביא ראיה על הגדולים אע"פ כן צריך להביא ראיה על הקטנים כדמפרש ואזיל: ליידא מילה. לאיזה דבר קאמרת שצריך ראיה עוד על הקטנים הרי כבר הביא ראיה על אשה זו ואלו הם בניה: אמר רבי יונה. היינו טעמא אף על פי שהביא ראיה שאשתו היתה ואלו הגדולים בניה הם אני אומר שמא נתגרשה בנתיים אחר שילדה הגדולים ונתגרשה ממנו ואין אלו הקטנים ממנה והלכך צריך להביא ראיה על כלן שהם בניה:

הלכה

עין משפט נר מצות

מג
א מיי' פ מהלכות כמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' א סעיף א

מד
ב מיי' פ"כ מא"ב הלכה ו ז כמ"ג לאוין קכב טור אה"ע סי' ג

מה
ג מיי' שם ס"ג טור אה"ע שם

מו
ד מיי' פ"א שם הלכה כא

מז
ה מיי' שם

מח
ו מיי' פט"ז מהלכות אבות הטומאה ה"ג

מט
ז ח מיי' פ"א מא"ב הלכה כ טור אה"ע סי' ג וטוש"ע שם סי' יט ס"א

שנויי נוסחאות (בי"ד) מיתה גד"ו אמר. (בכ"פ) בניה מביא ראיה על האשה ואינו צריך להביא ראיה על בניה מתה ואלו בניה כ"ג ליתה בד"ו (ונראה שנשתבש בטעות):

תתם סופר

ר' שמואל בריה דר"י בי ר' בון אמר כתיב ומכה אביו ואמו וכו'. בבית שמואל סי' י"ט משמע ליה דהירושלמי יליף מכאן חזקה כעין אותה

אמרי ברוך

בשירי קרבן ד"ה והלא חזקה הוא וכו' ותימא וכו'. ככתב בלדו כגר קדשוש כבית שמואל באבן העזר סימן י"ט סק"א:

בן אריה

הרי היא ואלו בניה צריך להביא ראיה על האשה ועל הבנים נ"ב נ"ל ואין צריך להביא ראיה על הבנים מתה ואלו בניה צריך להביא ראיה על האשה **ועל הבנים**: בש"ק ד"ה והלא היא כו' דליכא רובא מנלן דהורגין. נ"ב עיין בתבואת שור בבכור שור בחידושיו סוף קדושין על דף פ':

עמודי ירושלים

וחכמים מטמאין שדרך תינוק לטפח בעיסה בקה"ע כ' דלא גרסינן בעיסה כו' ע"ש ובמח"כ לא ראה בתוס' חולין (פ"ו א' ד"ה רוב) ונדה (י"ח ב' ד"ה רוב) ובר"ש טהרות (פ"ג מ"ח) שהביאו הירושלמי הזה וגורסים בעיסה והביאו ראיה מזה דלא כפירש"י דרך התינוק הוא ודאי טמא והספק הוא אם נגע בעיסה. וע' במראה הפנים שכ' שזה ראיה לר"ת ולא ראה שהתוס' והר"ש הביאו הראיה הזאת ונראה שהקה"ע כ' כן לרש"י והוא אולי לא גרס בירושלמי בעיסה. ועיין ערוך לנר נדה (דכ"ה ע"ב) אבל גם זאת תקשה למה פי' כפירש"י ולא כר"ת כיון שהתוס' והר"ש הכריחו כן. וכן ראיתי להר"מ בפי' המשנה ובחיבורו ה' א"מ (פט"ז ה"ו) שפירש כן ע"ש: **ומניין** שהורגין על החזקות כו' כתיב

חדושי הרמ"ש בש"ק ד"ה ולית הדא פליגא וכו'. נ"ב הפלא ופלא שלא עיין אל מה בירושלמי שאמר גם שם הדא פליגא על ר"י דר"י אומר אדם מבטל שליחותו בדברים כתב גם מקום מותר הוא בעריות ע"ש:

הלכה יא מתני' לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים. מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות: אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים. שהאחד בוש מחבירו: בזמן שאשתו עמו. מותר להתייחד מפני שאשתו משמרתו וכן הלכה אבל בלאו הכי אסור להתייחד אשה אחת עם שני אנשים וכל שכן איש אחד עם שתי נשים אלא אם כן היו נשים צרות או יבמות או אשה ובת בעלה או אשה והמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מהפות זו על זו וכן עם אשה שיש עמה תינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה להביאה שהיא מתייראת מפניה שמא תראה ותגיד ומותר להתייחד עם הבהמה ועם הזכור שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה: ואם הגדילו זה ישן בכסותו כו'. והוא שתהיה הבת מי"ב שנה ויום אחד והבן מי"ג שנים ויום אחד ובזמן שהיא בושה לעמוד לפניו ערומה אפי' בפחות מכאן ישנים הוא בבגדו והיא בבגדה: רווק. פנוי בלא אשה לא ילמד סופרים לא ירגיל עצמו להיות מן הסופרים מלמדי תינוקות מפני אמותיהן של תנוקות שמצויות אצלו להביא בניהן אל הספר: ולא תלמוד אשה סופרים. לא תרגיל עצמה להיות ממלמדי תינוקות מפני אביהם שבאים אצלה להביא את בניהם: אף מי שאין לו אשה. אע"פ שאינו פנוי ויש לו אשה אלא שאינה שרויה עמו לא ילמד סופרים ואין הלכה כר' אליעזר: וחכמי' מתירין. והלכה כחכמים שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה: כל שעסקו עם הנשים. שמלאכת אומנותו נעשית לנשי' והנשים צריכות לו: לא יתייחד עם הנשים לעולם. ואפי' עם הרבה נשים לפי שלבן גס בו ומהפות עליו ואלו אינם אחריגא עם שתי נשים תנן ולא שלש וארבע ספיר דמי: ויתפלל לפני מי שהעושר שלו. ואל יאמר בלבו אומנות זו אינה מעשרת אלא יבקש רחמים לפני שהעושר שלו: חמר גמל ספן. שכל אלו אומנות לסטות לפי שלנין בדרכים ונכנסים ולוקטים פירות ועצים מן הכרמים ועוד שנשכרים לבני אדם ומעבירין על הנאם: רועה. בהמות שלו שמעביר הבהמות לרעות בשדה אחרים: חנוני. מלומד באונאה להטיל מים ביין וצרורות בחטין: ר' יהודה אומר. משמו של אבא שאול: החמרין רובן רשעים. מפני לסטיות: הגמלין רובן כשרים. שפורשים למדבריות למקום גדודי חיות ולסטים ויראים לנפשם ומשברין לבם למקום: הספנים רובן חסידים. שפורשים למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלין: טוב שברופאים לגיהנם. אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא: כשר שבטבחים שותפו של עמלק. לפי שספיקי טרפות באות לידו והם על ממונו ומאכילן ועוד שהוא אכזרי כעמלק:

גמ' כד"א בכשירין. אשה מתייחדת עם ב' אנשים: כחתן שלם. להיו' מתאבלין עליו: אלא אפי' יצא ראשו ורובו בחיים. לאו כנפל הוא ומתאבלין עליו. וכפ' יוצא דופן מוקי לה בדקים ליה שכלו חדשיו: ויוצא בחיק. ולא במטה ולא בגליבה: ונקבר באשה אחת ובשני אנשים. דאין בזה משום יחוד כת"ק דמתני': מסתברא ר"ש. דקאמר במתני' אף באיש אחד עם ב' נשים אין בו משום יחוד מסתברא הוא דמודי לאבא שאול דנקבר באיש אחד וב' נשים דהא אפי' בעלמא ס"ל אין כאן יחוד אבל אבא שאול לא מודיי לר"ש דס"ל בעלמא יש בו משום יחוד והכא טעמא שאין יצה"ר מצוי בבית הקברות: אמך בסתר בתך

הלכה יא מתני'

א *לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים ר' שמעון אומר ב מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו ג מתייחד אדם עם אמו ועם בתו ד וישן עמהן בקירוב בשר ואם הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו ה *ולא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים רבי אליעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים ר' יהודה אומר לא ירעה רווק את הבהמה ולא יישנו שני רווקים בטלית אחד וחכמים מתירין כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים לעולם לא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים רבי מאיר אומר לעולם ישתדל אדם ללמד את בנו אומנות נקייה ויתפלל לפני מי שהעושר שלו לפי שאין לך אומנות שאין בה עניות ועשירות שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להן אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני כך הן מתפרנסין בלא צער ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהירעתי את מעשיי וקיפחתי את פרנסתי אבא גוריון איש ציידן אומר משום אבא שאול לא ילמד אדם את בנו חמר גמל ספן ספר קדר רועה וחנווני שאומנותן אומנות ליסטין רבי יהודה אומר משמו החמרים רובן רשעים הגמלים רובן כשרים הספנים רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם כשר שבטבחים שותפו של עמלק: **גמ'** אמר ר' אבין ו *במה דברים אמורים בכשירין אבל בפריצין לא תתייחד אפילו במאה איש. תני ז *בן יומו שמת הרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם. לא סוף דבר בן יומו חי אלא אפי' יצא ראשו ורובו בחיים ח *ויוצא בחיק ונקבר באשה אחת ובשני אנשים. אבא שאול אומר אף באיש אחד ובשתי נשים. מסתברא ר"ש מודיי לאבא שאול. אבא שאול לא מודי לר"ש שאין יצר הרע מצוי בבית הקברות *רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי °כי יסיתך אחיך בן אמך [דברים יג] או בנך או בתך או אשת חיקך. אמך בסתר. בתך

הלכה י מתני' עם שתי נשים. מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחו' להתפתות ולא תירא זו מחברתה שאומרת אף היא העשה כמותה: עם ב' אנשים. שהאחד בוש מחבירו: וישן עמהם. האב עם בתו הקטנה והאם עם הבן הקטן כדמפרש בגמרא:

גמ' כד"א. דאשה מתיחדת עם שני אנשים דוקא בכשרים: ה"ג אפי' במאה אנשים: כחתן שלם. כבנו גמור ליורשו וליטמא לו ולפטור את אמו מן היבום: ויוצא בחיק. וא"ל לכבדו במותו להוציא לקברו במטה או בגליבה אלא מוליאו בחיק: ונקבר באשה אחת ובב' אנשים. וא"ל רבים ללוותו אלא ג': מסתברא ר"ש. דמתני' דאמר אף איש אחד וכו' מודה לאבא שאול בקבורה דכ"ש הוא וכדמסיק. אבא שאול לא מודה לר"ש. דדוקא בקבורה מתיר אבא שאול שאין יצה"ר מצוי בבה"ק דלבו נשבר: אמך בסתר. משו' דקשי' לי' וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא ה"ק קרא בן מצוי אצל האם בסתר וכן הבת מצוי אצל האב בסתר אבל שאר כל האדם אסור לייחד ודר עמה. בתמידות: ואינו דר עמה. בתמידות אבל מותר להתייחד עמה באקראי: בת שלש שנים ויום אחד. שאז ביאתה ביאה וכן הבן קודם ט' שנים ויום א' אין ביאתו ביאה כדתנן ביבמות: זה מתכסה בכסות עצמו. שלא יהא לבו רואה את הערוה ושלא יגע באיברי התשמיש בחבירו: וקורא. ק"ש אבל אם נוגע בחבירו אסור: תמן. בבבל אומרים איש ואשתו מותרים לקרות ק"ש אף על פי שנוגעים זה בזה דאשתו כגופו דמיא: לאיש ואשתו נצרכה. מיבעיא לן אי שריא או לא ולא איפשטא:

הלכה יא מתני' רווק. פנוי בלא אשה: סופרים. מלמדי תינוקות כלומר לא ירגיל רווק עצמו להיות מלמד תינוקו' [נ"ל שהנשים מצויות] להביא את בניהן אלו לבית הספר: אף מי שאין לו אשה. בגמרא מפרש מאי היא: **גמ'** עבד חד. מלמד תינוקו' שהיה לו אשה ובנים במקום אחר ולא חש להא דר"א: ופריך יאות אר"י. שפיר קאר"י כי היכי דחששו לאשת איש ניחוש נמי לבהמה וזכור ומ"ע דרבנן דמתירין: ומשני ח"ו וכו':

ופריך והתנינן לא ילמד רווק סופרים. וקס"ד משום חשש התינוקות: ומשני משום שאמו או אחותו של התינוק באה עמו לבית הספר ואיכא חשש יחוד דאשה:

הלכה יב מתני' לא יתייחד עם הנשים לעולם. ואפי' עם הרבה נשים לפי שלבן גס בו ומחפו' עליו ואלו איגש אחריגא עם שתי נשים תנן לעיל דלא יתייחד אבל עם ג' וד' שרי: אומנות בין הנשים. שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו: אומנות נקייה. תופר בגדים קרועים שאין בהן גזל ואל יאמר בלבו אומנות זו אינה מעשרת אלא יבקש רחמים למי שהעושר שלו: אומנות ליסטים. שלנים בדרכי' לוקטין פירות ועצים משדה אחרי' ועוד שנשכרין לבני אדם וע"פ רוב עוברי' על הנאם: קדר. עושה קדרו' אף הוא שוכן בשדה לחפור עפר ולינשם: רועה. בהמות שלו שמעביר הבהמות לרעות בשדה אחרי': חנווני. מלומד באונאה להטיל מים ביין וצרורות בחטין ולגנוב דעת הבריות: רובן רשעי'. מפני לסטיות: הגמלי' רובן כשרים. שפורשין למדברו' למקו' גדודי חיו' ולסטי' ויראי' לנפשם ומשברי' לבם למקום: הספני' רובן חסידים. שפורשין למקום הסכנה ותמיד הן ברעדה יותר מן הגמלים: לגיהנם. אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות שיש בידו לרפאות העני ואינו מרפא: כשר שבטבחים. ספיקי טרפות באות לידו והם על ממונו ומאכילן לישראל: גמ'

התם סופר

חזקה. דפ"ק דחולין דילפינן מבית המנוגע ובמח"כ שגה בזה דלא ילפינן כאן אלא חזקה דפ' עשרה יוחסין מעשה שבנה מורכב על גבי כתיפה והוא חזקת המנהג שנהגו וזה ילפינן מאביו אף על גב דמחמת רובא הוא דרוב בעילות אחר הבעל מכל מקום מי ראה אותו בועל רוב בעילות אולי אפילו לא הדא אך מחמת המנהג כיון שנשא אשתו ומתנהגים זה עם זה כמנהג העולם מסתמא בעל רוב בעילות כמלא מכח שניהם חזקה ורובא מחזקינן זה לאביו ודאי:

עמודי ירושלים

ומכה אביו ואמו כו'. בשירי קרבן כתב ודלמא התם היינו טעמא דאיכא נמי רובא דרוב בעילות אחר הבעל כדאמרינן בבבלי פ"ק דחולין אבל בחזקה דליכא רובא מנ"ל דהורגין ולא קשה מידי דהאי רוב בעילות אחר הבעל מנ"ל זה דלמא היה פרוש ממנה וע"כ דהוא משום חזקה דחזקה על כל הנושאים זה את זה דהוא בועל אותה ולכן אנו אומרים דרוב בעילות אחר הבעל אבל העיקר הוא החזקה. ועיין בב"ש (סי' י"ט סק"א) ובשו"ת ח"ס (חאה"ע סי' מ"א) וא"כ הוי רק חזקה:

בתך בסתר. *מתייחד אדם עם עמו ודר עמה. עם בתו ודר עמה. עם אחותו ואינו דר עמה. ויישן עמהן בקירוב בשר. תני ר' חלפתא בן שאול הבת אצל האב עד בת שלש שנים ויום אחד. הבן אצל האם עד בן תשע שנים ויום אחד. הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו. א תני *שנים שהיו ישינים במטה אחת זה מתכסה בכסות עצמו וקורא וזה מתכסה בכסות עצמו וקורא. אם היו בנו ובתו קטנים מותר. תמן אמרין ב איש ואשתו מותר. ר' יעקב בר אחא בשם ר' לעזר לאיש ואשתו נצרכה: פיס'. ולא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים כו'. תני *ר' אלעזר אומר אף מי שיש לו אשה ובנים. ואינן עמו באותו מקום לא ילמד סופרים. ר' יודן בי רבי ישמעאל עבד חד מתניין הבן. פיס'. *ר' יהודה אומר לא ירעה רווק את הבהמה ולא יישנו שני רווקין בטלית אחד וחכמים מתירין. יאות אמר ר' יודה. מה טעמא דרבנין. חס ושלום ג לא נהשדו ישראל לא על הזכור ולא על הבהמה. והתנינן לא ילמד רווק סופרים. ד משם שאמו באה עמו אחותו באה עמו. פיס'. לא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים כו'. תני לא ילמד אדם את בנו חמר. וגמל. וספן. קדר. קרר. רועה. חנווני. מפני שאומנותן אומנות ליסטין. פיס'. אבא אוריין איש ציידן אומר משום אבא שאול כו'. רוב חמרים רשעים. רוב גמלין כשירין. רוב ספנים חסידים. רוב ממזירין פקחין. רוב עבדים נאים. רוב בני אבות ביישנים. *רוב בנים דומין לאחי האם כשר שברופאים לגיהנם. הכשר שבטבחין שותף עמלק. תני רבי שמעון בן יוחי הטוב שבנחשים רצץ את מוחו הכשירה שבנשים בעלת כשפים. אשרי מי שעושה רצון המקום. ר"מ אומר מ"מ אדם מתפרנס *אשרי מי שרואה את הוריו באומנות מעולה אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה. פיס'. ר"מ אומר לעולם ישתדל אדם ללמד את בנו אומנות נקייה כו'. *מה יעשה אדם ישתדל וילמד את בנו אומנות קטנה ויתפלל ויבקש רחמים ממי שהעושר שלו שאין לך אומנות שאין בה עניים ועשירים. אלא הכל לפי זכות האדם. רבי שמעון בן אלעזר משום ר' מאיר ראית מימיך ארי סבל. ארי קייץ. שועל חנווני. זאב מוכר קדירות. והן מתפרנסין בלא צער. ולמה נבראו לשמשיני ואני נבראתי לשמש את קוני. והרי הדברים קל וחומר ומה אם אילו שנבראו לשמשיני כך הן מתפרנסין בלא צער. אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאהא מתפרנס בלא צער. ומי גרם לי להיות מתפרנס בצער הוי אומר חטאיי על שהירעתי מעשיי קיפחתי פרנסתי:

הלכה יב מתני'

*רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בניי אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא ושאר כל אומניות אינן כן שאם נכנס אדם לידי חולי או לידי זקנה או לידי מידה של ייסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ומוטל ברעב אבל התורה אינו כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנערותו מהו אומר °וקוי י"י יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו בזקנותו מהו אומר °עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו וכן הוא אומר באברהם אבינו °ואברהם זקן בא בימים וי"י ברך את אברהם בכל מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמר °עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורותי: **גמ'** *רבי נהוריי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה. שכל אומנות אינו עומדת לו לאדם אלא בימי נערות בזמן שכוחו עליו אבל אם בא לידי חולי או נכנס לידי זקנה או למידה של יסורין ואינו יכול לעשות מלאכה הרי הוא מת ברעב. אבל התורה אינה כן אלא מכבדתו ומשמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו. בנערותו מהו אומר וקוי י"י יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו. בזקנותו מה הוא אומר עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. וכן אתה מוצא באבינו אברהם

קרבן העדה

גמ' קרר. המוליך קרנות: רוב ממזרים פקחי'. שדומין לאביהן שהם בעלי ערמה לפתות הנשים ולהסתיר מעשיהם מבני האדם וכ"מ להזהר מהם: ה"ג רוב עבדים נאים. דע"פ הרוב בזויין משפחה נאים הם וכ"מ שלא לבזותם כי יותר מקפידים מחשובים: בני אבות. מיוחסים: תורה אור ביישני'. יותר משאר העם וכ"מ לתת להם בלנעא ושלא לחרפם בשום דבר: דומין לאחי האם. לפי שאוהבת אותם ומחשבת' תמיד עליה' וכ"מ שהנושא אשה צריך לבדוק באחיה: הכשירה שבנשי'. שמראות עלמה כשרה וחסידה יותר מדאי: אשרי מי שעושה רצון המקום. שאין מעשיו חוץ מגדר העולם רק כל מעשיו לעשות רצון המקום: מ"מ אדם מתפרנס. שהקב"ה נותן לחם לכל בשר: הוריו. יולדיו וילדיו: קטנה. קלה: ארי סבל. נושא משאות כלו' אע"פ שכחו רב א"צ לסגף עלמו להיו' נושא סבל: קייץ. קליעות תאנים בשדה: והן מתפרנסין שלא בלער. שאין מזונותיהן תלויין בידי אחר כבני אדם שזה סבל וזה חנוני ודומיהן:

הלכה יג מתני' אבל התורה אינה כן. שאף הבא לידי זקנה או ייסורין ואינו יכול לעסוק בה אוכל ממתן שכרה דכתיב עוד ינובון בשיבה ילמחו למח ויתייחד שכרן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו וגו': גמ'

פני משה

בתך בסתר. כלומר רמז רמזה התורה עם אמך ועם בתך תוכל להיות בסתר ולהתייחד עמה אבל אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה: זה מתכסה בכסות עצמו וקורא. ק"ש כלומר מחזיר פניו ומתכסה כדאמרי' פי' ה' קורא: אם היו בנו ובתו קטנים. שמותר לישן עמהן בקירוב בשר וליכא משום הירהור מותר: תמן. בבבל אמרי איש ואשתו נמי מותר כשזה מחזיר פניו כו' דאי לאו הכי אסור משום הרהור: לאיש ואשתו נצרכה. מיבעיא לן אם מותר דהואיל ורגיל בה ליכא הירהור כולי האי או לא: אף מי שיש לו אשה ואינה עמו. לפרושי מילתא דר"א קאתי כדפרישית במתני' ובניס אגב גררא נסבה: עבד חד מתניין הבן. מלמד תינוקות אחד עבד כר"א שלא היתה אשתו שרויה אצלו ולא רצה ללמד עמהן עד שהביאה אצלו: והתנינן לא ילמד רווק סופרים. וקס"ד משום חשש משכב זכור דתינוקות ומשני משום אמו ואחותו של התינוק שבאה עמו להביאו לבית הספר הוא דחששו: תני לא ילמד כו'. ומוסיף בברייתא קרר והן בעלי קרנות שמשכירין עצמן לילך ממקום אל מקום ואומנתן אומנת לסטים שהם נשכרין ומעבירין על תנאם: רוב ממזרים פקחין. שהן דומין לאביהן בעלי ערמה ומתגלגלים בתחבולות לפתות הנשים ולהסתיר מעשיהם מבני אדם: רוב עבדים נאים גרסינן. שע"פ הרוב הנאוה מלויה בהן וכמו בכל בזויי המשפחות: רוב בני אבות. המיוחסים ביישנים הן דומים לאבותיהם וכ"מ מרני דקאשיב אם יש לעז עליהם ורואה בהן סימנים הללו יש להתרחק מהן: ורוב בנים דומין לאחי האם. והנושא אשה צריך שיבדוק באחיה כדאמרינן ביש נוחלין: טוב שבנחשים. אע"פ שנראה בן הרבות ורגיל בבית אין לבטוח בו וכן הנגאה שבנשים אין להאמין בה. בעלת כשפים. כדאשכחן במעשה דנחות דר"ל בפ"ד דגיטין. א"נ דהרמז בזה שמראה עלמה כשיר' ומחזקת בחסידו' ובזה מסתרת מעשיה מבנ"א כדרך בעלי הכספים: אשרי מי שעושה רצון המקום. משום דקאשיב הכא מהמרחין עלמן לבני אדם לכשרים ואינם לכך אמר אשרי מי שעושה רצון המקום באמת ובתמימות: מ"מ אדם מתפרנס. כלומר כמה וכמה אומנות יש ובאיזו שיהי' יתפרנס: אשרי מי שרואה את הוריו. ילדיו באומנות מעולה שמתפרנס ממנה בלי שום עבירה: אומנות קטנה. כלומר נקיה וקלה כדאמר בבבלי מחטא דתלמיותא מעשה מחט ועל שם שהתפירות עשויות כתלמים תלמים: ארי סבל. נושא משאות: קייץ. מייבש קליעות בשדה: והן מתפרנסין בלא צער. שאין מזונותיהם תלוים בידי אחרים כבני אדם שזה סבל וזה חנווני כו' והכל מזונותיהם תלוים בידי אחרים שיבאו ויהנו עמהן וישתכרו להן וזה דבר קשה מאד לפי שכל א' עינו רעה בשל חבירו ואם שהוא משתכר על ידו ואפי' מי שאינו צריך לאחרים כגון הורש וקוצר וכיוצא בזה מצטער הוא במלאכתו הכבדה והקשה ועל זה נאמר בזעת אפך תאכל לחם:

הלכה יב מתני' ר' נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בניי אלא תורה. שכל אומנות אינה עומדת לאדם אלא בימי נערות בזמן שיכול לעסוק בה ואין להן מתן שכר לאחר זמן אלא שכר המלוי להן בשעתן אבל תורה מתן שכרה בא מאליו להאריך ימים ואף להולה ולזקן שאינו יכול לעסוק בה עכשיו אוכל מן הקודמות: עוד ינובון בשיבה. ילמחו למח ויתיחד שכרן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו:

גמ' מכבדתו ומשמרתו מכל רע. מחולי ויסורין בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו ואף שאינו יכול לעסוק בה כל כך מחמת תשות כחו והתורה היא המוספת לו כח בהשתדלות בה לעת זקנתו: וקויי ה' יחליפו כח. משמע בזמן שהן בתגבורת כחם וכנגד הכבוד אמר יעלו אבר כנשרים תעולים למעלה וכן יחליפו כח תחת תשות על ידי התורה שנקראת תושיה ומזל מזלן גם אם הוא רע יעלו אבר כנשרים להיות עולים למעלה מן המזל וכנגד השמירה והנזקין אמר ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו: עוד ינובון בשיבה. משמע עוד ילמחו ויהיו דשנים ורעננים שלא כדרך הזקנים שכחם ניתך ונחלש ונפסד: וכן אתה מוצא באבינו אברהם

מסורת הש"ס

קידושין פ ע"ב · ברכות כד בשינוי קצת · עיין קידושין פב ע"א · שם · ב"ב קי ע"א · קידושין פב ע"ב · שם · שם ע"א · ישעיה מ · תהלים צב · בראשית כד · שם כו · קידושין פב ע"ב

עין משפט נר מצוה

נח
א ב מיי' פ"ב מק"ש סמ"ג עשין יח טוש"ע או"ח סי' עג סעיף א ב
נט
ג מיי' פכ"ב מא"ב טוש"ע אה"ע סי' כד
ס
ד מיי' שם טוש"ע שם סי' כב סעיף ב

שנויי נוסחאות

(פ"א) עמו בד"ו אמו. (פ"ב) רווק סופרים משם בבבלי רבק סופרין על שם. (פכ"ג) וגמל וספן קדר קרר רועה הגוני בבבלי גמל קדר רועה והנוני (פכ"ז) רוב ספנים הסידים בבבלי רובן של ספנים חסידין. (פכ"ח) רוב עבדים נאים בבבלי ליתא. רוב בני אבות וכו' רוב בנים בבבלי רובן של בני אבות וכו' רובן של בנים. (פכ"ט) כשר שברופאים בבבלי הטוב שברופאים. (פ"ל) רבי שמעון בן יוחי הטוב שבנחשים בד"ו רבי שמעון בן יוחי הכשר שבמצריים (פל"ג) הרוג. הטוב שבנחשים רצוץ את מוחו והגירסא שלפנינו „שבמצריים" היא במכילתא (בשלח פרשה א' ז') וכן בתנ"י (שם) בשני כתבי יד ישנים בנית עקד ספרים באוקספורד ובדפוסים ישנים וכן בתנ"י על התורה. (ועי' בספר זכור לאברהם לסרא"ב מהדורה תניינא). וכן היא בבעל הטורים בשמות (ט' כ') וגם מוכחת בגירסא „שבמצריים" מתוכה. שבכי סילפותא במכילתא היא מהמקרא „הירא את דבר ה' שבמצרים". וגם המשל טוב שבנחשים רצוץ את מוחו" מוכיח שקאי דוקא על מצרים שנקראו „לויתן נחש בריח" (ישעיה כ"ז) והלשון רצוץ את מוחו (ולא אמר פצוע הרוג") מוכיח ג"כ ע"ז שהוא מלשון „רצצת ראשי לויתן" (תהלים ע"ד) (כ"ד המאסף): (פנ"ג) אוי לו למי שרואה וכו' פגומה בבבלי אוי לו לאדם שהוא רואה וכו' בזויה. (פנ"ה) ויתפלל ויבקש רחמים ממי שהעושר שלו בבבלי ויתפלל לפני מי שהעושר שלו. (פנ"ו) עניים ועשירים אלא בבבלי עניות ועשירות למדך שאין העוני והעושר מן האומנות אלא. (פנ"ז) רבי שמעון בבבלי תני ר' שמעון. ארי קייץ בבבלי צבי קייץ. (פנ"ח) קדירות והן בבבלי קדרות לאו והרי הן. (פנ"ט) והרי דברים קל וחומר בבבלי ליתא. ומה בבבלי מה. (פס"ס) קיימת לעולם הבא בד"ו קיימת לו לעולם הבא. (פס"ג) רבי נהוריי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שכל אומנות אינו עומדת לו לאדם בבבלי אמר ר' נהוריי מניח אני את כל וכו' תורה לפי שכל אומניות שבעולם אינן עומדת לאדן. (פס"ה) או נכנס לידי זקנה בבבלי ליתא למידה של יסורין ואינו יכול לעשות מלאכה הרי בבבלי למידת יסוריי אינו יכול לעמוד בהן והרי. (פס"ז) אלא מכבדתו ומשמרתו בבבלי אלא משמרתו ומגדלתו ומכבדתו ומשמרתו. (פס"ז)

עין משפט נר מצוה

סא
א מיי' פ"ד מ' עות סכ"ג

אברהם ששימר את התורה. ומכיון ששימר בודאי למדה דעל שכר לימוד התורה הוא מביא ראיה: אף גידלו ובירכו. לא מיבעיא ששמרו מכל רע אלא אף גידלו ובירכו בעושר: אסור לדור בעיר כו'. ובסוף פ"ק דסנהדרין חשיב עשרה דברים והתם קאמר שאין ת"ח רשאי לדור בתוכה אא"כ יש בה עשרה דברים כו' והכא אסור לכל אדם קאמר ומקפיד באלו ג' הדברים שהם צריכין לאדם ביותר: גינוניתא של ירק. להתפרנס בזול: על כל מה שראת עינו ולא אכל. שנפשו מתאוה בהתאות על הדבר ונמלא חוטא על הנפש: ר' אלעזר חשש להדא שמועתא. והיה מאסף לו פרוטות קטנות כדי שיהו מלוין ומוכנין בידו לקנות בהן מכל דבר חדש לפחות פעם אחת בשנה. א"נ הא דקאמר עתיד אדם ליתן דין וחשבון שראת עינו ולא אכל משום שאינו נותן לבו לחזור אחריהן לברך ולהודות השם ב"ה שברא מינים אלו להחיות בהן בני אדם וכמו שאינו נחשב בעיניו טובת יתעלה ב"ה וע"ז קאמר דר' אלעזר היה חושש לשמועה זו והיה רואה להביא עצמו לידי חיוב לכל הפחות פעם אחת בשנה כדי לברך על כל מין ומין וליתן שבח והודיה לאל יתעלה ברוך הוא ומבורך המשגיח והמפרנס ומכין מזון לכל בריה ולורך כל נפש חיה יתברך שמו ויתעלה וזכרו לעד ולנלח נלחים אמס"ו:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת קידושין וכולא סדרא דנשים ברחמי ובס"ד

אברהם ששימר את התורה עד שלא באת לעולם שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי מצותי חוקותי ותורותי. אף גידלו ובירכו בנערותו ונתן לו אחרית ותקוה בזקנותו. בנערותו מהו אומר °ואברהם כבד מאד במקנה בכסף וזהב ובזקנותו מהו אומר ואברהם זקן בא בימים וי"י ברך את אברהם בכל. ר' חזקיה רבי כהן בשם רב *אסור לדור בעיר שאין בה לא רופא ולא מרחץ ולא ב"ד מכין וחובשין. אמר ר' יוסי בי ר' בון אף אסור לדור בעיר שאין בה גינוניתא של ירק. רבי חזקיה ר' כהן בשם רב עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראת עינו ולא אכל. ר' לעזר חשש להדא שמועתא ומצמיה ליה פריטין ואכיל בהון מכל מילה חדא בשתא:

הדרן עלך עשרה יוחסין וכולא מסכתא דקידושין וכולא סדרא דנשים

גמ' לא רופא. שמא יחלה ויסתכן ליטנא אחריכא צוהל למול התינוקות: ולא מרחץ. שלריך לחיי הגוף: ולא ב"ד מכין וחובשין. שאלמלא מורא מטונם בשר ודם איש את רעהו חיים בלעו: שאין בה. גן של ירק שלריך למזונות האדם:

הורד אור

ולא אכל. שחטא על נפשו שסגפה חנם: חושש להדא שמועתא. היה חושש להלכה זו והיה מקבץ פרוטות לקנות בהן מכל דבר המתחדש פעם אחת בשנה ל"א עשה כן לברך שהחיינו וליתן שבח והודיה לה' על שברא בריות טובות ליהנות בהן בני אדם ברוך אל ההודאות:

הדרן עלך פרק עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קידושין וכולא סידרא דנשים

מסורת הש"ס

בר"א כ"ו

פי' סנהדרין א ע"ב

תוס' הרי"ד

(השמטה מפרק קמא הלכה ד').

דר"י אמר כ"פ בעי מסר לו את המפתח כו' בהאי סוגיא יש להבין סוגית הש"ס דחין בעינן מסירת המפתח דהנה התוס' ז"ל במס' ב"ק דף נ"ג ע"א וכב"כ דף י"ג כתבו דשיטת רש"י ז"ל והרשב"ם ז"ל דמסירת המפתח הוי קנין רש"י ז"ל הוא במס' פסחים דף ד' ע"א והרשב"ם ז"ל הוא בב"ב דף נ"ג והתוס' ז"ל מקשים על זה מסוגיא מפורשת דמס' ב"ק דף נ"ב גבי הא דאמר ריש"ל המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קניה ה"ד אי בכספא ליקנו בכספא אי בחזקה ליקנו בחזקה לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לכחזקה וקני וכיון שמסר לו המפתח כמאן דאמר לו לך חזק וקני ע"כ הרי סוגיא מפורשת דמסירת המפתח לא קני והא דבמס' פסחים דף ד' ע"א אמרינן דבמסירת המפתח על השוכר לבדוק דווקא גבי חמץ הוא דתלי במסירת המפתח ד... בידו עליו לבדוק כיון שהוא יכול לכנוס בזה הבית עליו לבדוק ע"כ תוכן דב... ז"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל וכל הפוסקים ז"ל דמסירת המפתח לא קני כלים רק לענין ... לאמר לך חזוק וקני כהך סוגיא מפורשה דמס' ב"ק הנ"ל:

ונראה למלין בעד רבותינו הר"י והרשב"ם ז"ל ועי"ז מתבאר היטב גם הבנת התוס' ז"ל במס' פסחים דף ד' ע"א וז"ל מפרש ר"י ז"ל דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי שיש בידו המפתח כשאל י"ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו המפתח איך יכנוס ויבדוק מיהא אם הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אינו חייב הנפקד לבודקו אלא דווקא כשרולה להחזיק בבית ולקנות עכ"ל ז"ל וקשה להבין מאי נ"מ בין אם רולה להחזיק בבית ולקנותו או אדם אחר הנפקד אצלו המפתח יצריך טעם לזה וכי בשביל שרולה לקנות הבית וכי בשביל זה מחויב הוא לבדוק אע"פ שלא קנה עדיין ולא שכרה כיון דתלה כמי שיש בידו לבדוק מי שהמפתח בידו מה לי הוא מה לי אדם אחר. אך לפענ"ד עומק הענין הוא כך דלכאורה קשה לי על שיטת התוס' ז"ל דמיירי שמסר לו המפתח ולא החזיק אבל אם החזיק כתב בתפארת שמואל על הרא"ש ז"ל דלדעת התוס' ז"ל אם החזיק חייב לבדוק אף שהמפתח ביד המשכיר דלא כדעת הר"ן ז"ל דמפרש להסוגיא דמיירי שהחזיק ומ"מ אם המפתח ביד המשכיר על המשכיר לבדוק ובעינן תרווייהו החזיק ומפתח בידו אז על השוכר לבדוק ואולי לדעת התוס' ז"ל אם החזיק השוכר חייב לבדוק אף שאין המפתח בידו עיי' בס' ת"ש ז"ל הנ"ל וקשה לי על דעת התוס' ז"ל קושיא עלומה דגרסינן בירושלמי פרק כל שעה המשכיר בית לחבירו אם עד שלא נכנס בה השוכר [ופי' הק"ע ז"ל עד שלא החזיק] על המשכיר לבדוק ואם משנכנס בה השוכר [פי' הק"ע ז"ל דהחזיק בה] על השוכר לבדוק אמר ר"ש אימתי בזמן שמסר לו המפתחות אבל אם לא מסר לו המפתחות על המשכיר לבדוק הרי בהדיא כשיטת הר"נ ז"ל ולא כשיטת התוס' ז"ל וקשה מהאי ירושלמי על דעת התוס' ז"ל. לכן מתחלה נתרץ דעת רש"י ז"ל והרשב"ם ז"ל וממילא ירווח לן שמעתתא דגרסינן בפ' כל שעה בתר הך ירושלמי הנזכר כו' כ"פ בעי מסירת המפתח מהו א"ר זכרי' תתנו דר"ל מחלוקת ב"ש וחכמים דתנינן תמן המוסר מפתחו לעם הארץ הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח תני ר"ש מטמא עכ"ל הירושלמי פריסא דמתניתן מובא במס' ע"ז דף ע' ע"ב ופירש"י ז"ל דלחכמים הבית טהור ושלא מסר לו אלא שמירת המפתח ונתפס עליה כגנב ולר"ש יש ליה רשות ליכנס וע"כ לשיטת רש"י ז"ל דמפרש בפסחים דבמסירת המפתח לחוד לא חל חיוב הבדיקה על השוכר רק מחמת שקונה השוכר הבית במסירה המפתח ע"כ דלר' זכריה תתנו דר"ל דתליא הענין דמסירת המפתח בפלוגתא דר"ש וחכמים ע"כ דס"ל דלר"ש מהני מסירת המפתח לקנין ולחכמים לא מהני לקנין וס"ל לר"ז תתנו דר"ל דשוכר ומשכיר תלי במסירת המפתח לאדם בעלמא כמו דפליגי באדם בעלמא כן נמי בשוכר ומשכיר דלרבנן לא הוי קנין משום שלא מסר רק שמירת המפתח ולר"ש מסר לו רשות הכניסה והשתמשות והוי קנין ואבל לש"ס דילן הגם דקי"ל כחכמים דס"ל דלא מסר לו אלא שמירת המפתח ומ"מ קי"ל דבשוכר ומשכיר קני מסירת המפתח אפילו לחכמים דאימתי ס"ל לחכמים שלא מסר לו רק שמירת המפתח הנ"מ באדם דעלמא אבל לא בשוכר ומשכיר דלשוכר מסר המפתח לכניסה ויליאה לפתוח במפתח דה"א קי"ל במס' גיטין דף ע"ז ע"ב גבי ההוא שכ"מ דגרסינן שם ותיחוד ותפתח עיי' ברא"ש ז"ל דיש מפרשים דפתיחה במפתח נמי הוי קנין ויש מפרשים דבעינן שיפתח כשהי' הבית סגור ואח"כ יסגור ויש מפרשים וכו' דלהרמב"ם ז"ל בעינן נעילה ואח"כ פתיחה וכיון שקי"ל במס' ב"ק כיון שמסר לו המפתח כמו שאמר לו לך חזק וקני דמי ויתן לו רשות לעשות. כל החזקות שבעולם שירלה ופתיחה נמי בכלל ולריך לפתוח ואח"כ לסגור א"כ בשוכר ומשכיר לא מסר לי' שמירת המפתח לבד אלא דרשות לפתוח ולכנוס שם א"כ הוי ע"כ מסירת המפתח לחוד קנין כמו לר"ז תתנו דר' לוי אליבא דר"ש והא דאמרינן במס' ב"ק או בחזקה ליקנו בחזקה לעולם בחזקה ובעי למימר לך חזק וקני ה"פ דמקשן לא סבירא ליה דמסירת המפתח כמאן דאמר לך חזק וקני דמי דסא לא מסר לו רק שמירת המפתח כחכמים ע"כ מקשה הא שמירת המפתח לחוד לא קני ובחזקה לא בעינן מסירת המפתח דע"כ אמר לו בפירוש לך חזק וקני דלא דמי מסירת המפתח לאומר לך חזק וקני וע"כ דקני בחזקה כד"ת וא"כ ל"ל מסירת המפתח ומסירת המפתח לחוד לא הוי קנין ע"ז השיב התרלן דלעולם בחזקה ובעינן נמי מסירת המפתח לענין לך חזק וקני ולא כהקס"ד דבחזקה לא בעינן מסירת המפתח ז"א אלא דגם בחזקה בעינן מסירת המפתח לענין לך חזק וקני והשתא שכן הוא דבמסירת המפתח כמאן דא"ל לך חזק והיי א"כ לפי האמת הוי שפיר מסירת המפתח קנין דדמי המפתח בלוקח כמו לר"ש ו...ע"ז הוי ראיה מהירושלמי דלר"ש הוי מסירת המפתח קנין וא"כ לבתר המסקנת הגמ' דכמאן דא"ל לך חזק וקני דמי נמילא לדידן אפילו לחכמים קנה הלוקח ולעולם הוי מלי למימר דבמסירת המפתח לחוד קני רק דנקט בהאי ליטנא דלאשמועינן או דינא אחריתי וא"נ הלך הלוקח והחזיק חזקה אמרת כגון דרפק בה פורתא דאז לא קני במסירת המפתח אלא בחזקה דהוי כמו דאמר לי' לך חזק וקני עיי' בחו"מ סי' קל"ח ס' י"ב ותמלא כדברי ונמלא דמהא גופה דחזקה בעי מסירת המפתח דמסירת המפתח כמאן דאמר לי' לך חזק וקני דמי שמעינן מזה גופה דמסירת המפתח לחוד נמי קנה והא דגרסינן במס' כ"כ דף ע"ו ע"ב כאמר לי' לך חזק וקני דמר סבר קפידא ובמסירה לא קנה ומר סבר מראה מקום הוא לי' וקי"ל בח"מ סי' קל"ח דקפידא הוא הנ"מ קאמר לי' בפירוש לך משך אבל כשמסר לי' המפתח דהוי כמאן דאמר לי' לך חזק וקני ולא שאמר בפירוש לך חזק וקני ...ת כיד שלוקח לקנות כמה שירלה או במסירת המפתח או בחזקה אחריתי וא"כ לשיטת ...ל דלר' זכרי' תתנו דר' לוי דס"ל דאליבא דר"ש יש לו רשות לפתח במפתח ולכנוס ונ...נא הוי מסירת המפתח קנין א"כ ע"כ מוכרח לש"ס דילן בשוכר ומשכיר כמוכר ולוקח דכמאן דאמר לי' לך חזק וקני דמי דדמי לר"ש הנ"ל בודאי הוי מסירת המפתח קנין והוי מהירושלמי ראי' גדולה לשיטת רש"י ז"ל והרשב"ם ז"ל:

ולשיטת התוס' ז"ל דס"ל כמסירת המפתח לא הוי קנין לא קשה מהירושלמי דמשמע דלר"ש דס"ל שבמסירת המפתח בשלא רשות לפתח ולכנוס הוי חזקה והרי קים דבמוכר ומשכיר כמאן דאמר לי' לך חזק וקני ויש לי' רשות לפתות ולכנוס וע"כ ס"ל להתוס' ז"ל דלא הוי קנין ז"א דהתוס' ז"ל לטעמם דבדיקת חמץ לא בעינן קנין אלא ממי שיש לו רשות לכנוס ולפתוח וכיון דלר"ש יש לו רשות לכנוס ולפתוח ס"ל לר"ז תתנו דר' לוי דלר"ש חל חובת הבדיקה על המוכר ולרבנן לא חל על המוכר שאין לו רשות לכנוס ולפתוח שלא מסר לו רק שמירת המפתח לחוד והגם דאנן קי"ל כחכמים מ"מ ס"ל דחל חובת הבדיקה על השוכר משום דקי"ל בש"ס דילן במס' ב"ק דף נ"ב הנ"ל דכמאן דא"ל לך חזק וקני דמי נמלא דבשוכר כולהו ס"ל דיש לו רשות לכנוס ולפתוח ע"כ החוב של השוכר לבדוק כמו אליבא דר"ש ולא משום קנין נגע בה דאפילו לא קנה השוכר מחויב הוא לבדו.

ועפ"י הדברים הללו יש להבין עומק הענין, דהתוס' מחלקיי במסירת המפתח שמסר לאדם אחר אין עליו חיוב לבדוק רק שמסר המפתח לשוכר שרולה להנות אל עליו החוב לבדוק ול"ב מ"ש מזל"ז:

ועוד נ"ב בפשיטות הגמ' דלכאורה הפשיטות לא לפי האיבעיא דהאיבעיא עיקר הספק אי אזלינן בתר מי דהמירא דידיה או בתר מי דברשותיה הוא והפשיטות הוא דאזלינן בתר מסירת המפתח ואע"פ דמסירת המפתח לא הוי קנין והרי לפי"ז לא אזלינן לא בתר החמירא דידי' ולא מי שאיסורא ברשותי' אלא בתר מסירת המפתח אבל לפי הירושלמי הזה שפיר ניחא דמסירת המפתח לר"ש הוא דלא מסר לו שמירת המפתח לחוד אלא כל הרשות מסר לו לכנוס ולבוא ויהא הבית ברשותי' אפילו למאי דקי"ל כרבנן מ"מ במשכיר ומוכר לשוכר ולוקח מסר לו כל הרשות הכנסה והוצאה כנ"ל ונמצא דמסר את הבית ברשותו כמו לר"ש באדם דעלמא אע"פ דלא קני מ"מ ע"י אסירת המפתח הוי ברשותו וא"כ הוי הפשיטות לפי האיבעיא דאזלינן בתר מי שאיסורא ברשותי' קאי וכשמסר לו המשכיר לשוכר המפתח הוי איסורא ברשותיה דשוכר אע"פ שאין הבית שלו אבל ע"י מסורת המפתח ברשותיה קאי דהא כיון דהמפתח ביד השוכר וביד המשכיר אין מפתח ונמלא דעומד רשות הבית ביד השוכר וע"כ שפיר ניחא שיטת התוס' ז"ל דבאם החזיק השוכר לא בעינן מסירת המפתח והא דאיתא בירושלמי דאפילו כשהחזיק השוכר בעי נמי מסירת המפתח הוא משום דבירושלמי קאמר ר"ש כן ור"ש לטעמי' דלר"ש אפילו בשמסר המפתח לאדם בעלמא נמי צריך לבדוק דלר"ש אין נפ"מ בין שוכר לאדם בעלמא דהא ס"ל דמסר לו רשות הבית וע"כ אפילו החזיק השוכר כיון דהמפתח ביד המשכיר לא גרע המשכיר מאדם דעלמא ומחויב המשכיר לבדוק משא"כ לפי מה דקי"ל כרבנן ואינו מועיל מסירת המפתח רק בשוכר ע"כ בשהחזיק השוכר לא איכפת לן מה שהמפתח ביד המשכיר דדמי כאילו מסר המפתח לאדם אחר דאין עליו החיוב לבדוק דאין לו רק שמירת המפתח עכ"פ מוכח האי סוגיא דמסירת המפתח לשוכר שרלה לקנות ולהחזיק בבית נקרא דאמירא ברשותיה קאי:

ולפי דברינו יש לחקור. באם מכר החמץ במסירת המפתח י"ל לפי שיטת הגאונים ז"ל דס"ל דכשהחמץ אינו ברשותו אינו עובר בב"י משום דכתיב ל"י בבתיכם וע"כ לפי שיטת רש"י ז"ל פשיטא דהוי קנין גמור ואפילו לפי שיטת התוס' ז"ל מ"מ בשוכר שרולה לקנות אע"פ שלא קני מ"מ הוי ברשותו ולפי דעת הגאונים ז"ל דבעינן שהחמץ יהא בביתו וגבי ואים כי יקדיש את ביתו בעינן דיהא ברשותו ג"כ יהכא איסורא ברשותיה דלוקח קאי דהא נפשט האיבעיא דע"י מסירת המפתח קרינן איסורא ברשותיה קאי וע"כ לפי דעת השג"א ז"ל בהבנת דעת הגאונים ז"ל דכשהחמץ אינו ברשותו אינו עובר המפקיד אפילו כשלא קיבל הנפקד אחריות. והכא לא שייך סברת הר"י ז"ל כיון שהשאילו מקום א"כ ברשותי' קאי ז"א דהכא הא לא השאילו מקום אלא דממילא נמלא החמץ שם ותדע דהא איבעיא לן דילמא על השוכר לבדוק משום דאיסורא ברשותיה קאי ולא אמרינן דמקום החמירא מושאל לו משום דממילא מונח שם וע"כ בקמח סולת דהיה ספק חמץ ונתערב ברור אחר הפסח והיה המכירה במסירת המפתח צ"ע אולי מלטרף זה לסוף דלא עבר המוכר על ב"י וב"י ול"ע להלכה למעשה ודוק.

שנויי נוסחאות (בכ"ו) ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנערותו מהו אומר בכי"ל ונותנת וכו' שהמקום בר' ה' מהבב ומגדל ומכבד ומשמר את חוקנים בזיקנתו וכו'. (בנ"ח) יחליפו וכו' עד "ולא ייעפו" בכי"ל יחליפו וגו'. בזקנותו בכי"ל ובזיקניתן. (בנ"ע) בשיבה דשנים ורעננים יהיו והן אתה מוצא באבינו אברהם ששימר בכי"ל בשיבה וגו' וכו' לו המקום וברכו לפי ששימר. (ע"כ שייך לדף מ"ח) שנויי נוסחאות (ס"א) לעולם בכי"ל ליתא. (ס"ב) שנאמר בכי"ל הדא היא ד'. (ס"ס) ואברהם במקרא "ואברם" (וכ"ה בכי"ל). מאד במקנה בכסף וזהב ובזקנותו בכי"ל מאד וגו' ובזקנותו. (ס"ו) וזהב כד"ו ובזהב (וכ"ה במקרא). (ס"ח) אסור לדור בכי"ל אסור לאדן לדור. (ס"ח) גינוניתא של ירק בכי"ל גינוניתא קטנה של ירק. (ס"ב) על כל שראת עינו ולא אבל בכי"ל על כל מה שהוא רואה ואינו אוכל. (ס"ג) ומצמיה כד"ו ומצמית. מכל מילה חדא בשתא בכי"ל מן כל מלה חדא זמן בשתא.

(דף א ע"א) **האשה** נקנית. פירשתי בקונטרס להצריכה גט. וכ"כ הר"ן ר"ל דכיון דעדיין ארוסה היא אין קנינו קנין גמור לאכול פירות נכסיה וליורשה לכך קאמר דלענין זה הוי קנין גמור להצריכה גט. ואע"ג דהא"ס מיפר נדריה מ"מ כיון דאינו מיפר אלא בשותפות עם האב לא הוי קנין. והא דאוכלת בתרומה מדאורייתא וכדבלא ריב"כ. ביון דמדרבנן לא אכלי ובבת כהן ובאשת ישראל לא שייך קנין זה וקם להצריכה גט דשייך בכולהו:

(שם) **נקנית**. פירשתי בקונטרס דהנא דיבמה נקנית איידי דרישא דנקנית משמע בין מדעתה בין בע"כ כ"כ תוס'. וקנא קשה לפ"ז א"ל לפרש דנקט איידי דהא ודאי לשון נקנית אתי שפיר אלא דה"מ למתני נמי לשון קונה וגם ברישא לא קשיא אלא מהא דתנן לקמן בפ"ב האיש מקדש. והרמב"ם בפירוש המשנה פתח וכתב דה"ל למתני היבם קונה ע"ש. אבל לשון הר"ב בפי' המשנה ואיידי דהנא רישא האשה נקנית הנא סיפא היבמה נקנית ואע"ג דיבמה נקנית ליכא בין מדעתה בין שלא מדעתה ע"כ וזה ודאי דלא כדעת תוס'. ותי"ט לא הרגיש בזה:

(שם) **היבמה** נקנית בביאה. פי' בקונטרס מאמר לא מהני בה מדאורייתא וכו' וכ"פ רש"י. וקשה קצת לפ"ז נ"ל דמהני' כר"ע ודלא כב"ש וכר"א ור' יהושע כמפורש בנדרים פ' נערה ע"ש לכך נ"ל אפי' למ"ד מאמר קונה קנין גמור מ"מ אינו קונה אלא להיות כארוסה משא"כ ביאה ביבמה גומרת להיות כאשתו לכל דבר:

(שם) **כתיב** כי יקח איש וכו'. בבבלי דף ט פריך א"כ למה לי ובעלה ומשני דסד"א הואיל וכתיב ואם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת מיקנית בביאה אף אמה העבריה נקנית בביאה קמ"ל ובעלה זו נקנית בביאה ואין אחרת נקנית בביאה ואיזו זו אמה העברי' וגפוס סוגיין י"ל דאיצטרך ובעלה ללמד שאין אשה נקנית בחזקה מק"ו דשפחה כנעני' כדא"ר יודן לקמן בסוגיין. ועיין בתוס' דף ג ע"א בד"ה והאשה כו':

(שם) **כיי** דהנינן תמן בא עליה וכו'. הארכתי בסוגי' זו בכתובות פ"ג בתוס' בד"ה כיי וכו' ע"ש:

(שם) **כסף** בלא ביאה מנ"ל. וקשה כיון דנפקא לן מבעולת בעל דבביאה לחוד' נקנית ע"כ לומר כי הגמרא גז"ש דקיחה קיחה דמיקנית בכסף היינו בכסף לחוד בלא ביאה דאי לא מיקניא [עד] דמקדש והדר בעל א"כ כסף מאי מהני וכ"כ רש"י בבבלי דף ט' ע"ב וי"ל דס"ה דקרא למיעוטי אתי דקידושי כסף לחוד לא מהני וה"פ דקרא כי יקח בכסף אפ"ה לא מיקניא ליה עד דבעלה וא"ת נ"ל כי יקח למעט קידושי כסף מהיכי תיתי לרבויי וי"ל ס"ד ניליף בק"ו מאמה העברי' מה אמה העברי' שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף זו שנקנית בביאה אינו דין שנקנית בכסף. אך קשה א"כ מ"ל דאשה נקנית בכסף תלמא היקשא ואם אחרת לרבות אמה העברי' שנקנית בביאה ובעלה למעט אשה מקידושי כסף וכדסלקא אדעתא מעיקרא ואע"ג דלא ידע המקשה היקשא דואם אחרת מ"מ היכא נמילף אמה העברי' דנקנית בביאה מק"ו ועיין בבבלי דף ד' בתוס' בד"ה אמה וכו' וע"ק הא בסמוך מסיק הש"ס דליכא למילף כסף בק"ו מאמה העברי' והדרא קושיא הראשונה לדוכתא. ואפשר לומר דקס"ד דכי יקח קאי אקידושין של ביאה ללמד דבעינן שיאמר הוא הרי את מקודשת לי ולא שתאמר היא והיינו מדכתיב כי יקח ולא כי תקח וכ"כ תוס' בבבלי דף ד' ע"ב בד"ה כתב וכו'. וגז"ש דקיחה בכסף לית ליה אלא גילוי מלתא בעלמא הוא דיש קיחה בכסף. וכן נ"ל לפי המסקנא דילפינן מואם אחרת דנקנית בכסף והרב בעל עי' כתב בדף ט' ע"ב בד"ה אי מהתם וכו' וקשה כיון דאתקש אשה לאחרת נימא מה אמה העבריה מקניי' בכסף לחוד אף אשה כן וכו' ולפי הירושלמי י"ל דנהי דידעינן כסף בלא ביאה אבל ביאה בלא כסף מנ"ל והא דקאמר דלמא עד דמקדש והדר בעיל היינו דבעיל לחוד לא קני' בלא כסף ע"כ. ותימא א"כ מאי מתקיף ר' אבא בר ממל א"כ נערה המאורסה בסקילה היכי משכחת לה, הא משכחת לה בקידושי כסף וע"ק אי בכסף לחוד מיקדשא ביאה מאי אהני וכמש"ל וצ"ע:

(שם) **נקנית** בכסף. פירש"י בבבלי דף ד' ע"ב כדכתיב מכסף מקנתו. וכתב הרב בעי"י ועיקר נפקא לן מוהפדה אלא שלא נזכר שם כסף ע"כ. וקשה הא כתיב נמי כסף ביציאה כדכתיב ויצאה חנם אין כסף. ובירושלמי יליף לקמן בפרקין שאמה העבריה נקנית בכסף מויצאה חנם:

(שם) **ודין** הוא ומה אמה העבריה שאינה נקנית בביאה וכו'. וא"ת היא גופא מנ"ל שאין אמה העבריה נקנית בביאה הא איכא למילף מיבמה בק"ו שאינה נקנית בכסף ונקנית בביאה ואין לומר מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת כדאיתא בבבלי דא"כ למה לא פריך הכי בסמוך כשהנא בא למילף אשה מיבמה וי"ל שפחה כנענית תוכיח שנקנית בכסף ואינה נקנית בביאה כדאמרי' לקמן דילפי' מדכתיב לרבת אחוזה א"נ י"ל מדמקשינן' עברי לעבריה וכל קנין שאינו בעברי אינו בעבריה. מיהו י"ל דלא מקשינן אלא קנין דשייך בעברי משא"כ קנין דביאה. וכא דקאמר' בבבלי דף ט' ע"ב דאיצטרך ובעלה ללמד דאין האמה נקנית בביאה מק"ו מיבמה. ע"ש דהמ"ל שפחה כנענית תוכיח אלא דעדיפא מיניה פריך אעיקרא דדינא מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת. וכזה ניחא קושית תוס' בבבלי דף ד' ע"ב בד"ה אמה העבריה תוכיח וכו' תימא אי אמה שהיק מובעלה וכו' ע"ש:

(שם ע"ב) **זו** שהיא נקנית בביאה אינו דין שתקנה בחזקה. וא"ת יבמה תוכיח שנקנית בביאה ואינה נקנית בחזקה וי"ל מה ליבמה שכן אין נקנית בשטר תאמר בזו שנקנית בשטר:

(שם) **ת"ל** והתנחלתם וכו'. וקשה מנ"ל למעט מהאי קרא קנין ביאה דלמא לא אתי קרא אלא לרבות שנקנית בכסף ובשטר ובחזקה וביאה ילפינן מק"ו:

(שם) **והיא** בעולת בעל על הבעולות הן חייבין וכו'. ובבבלי בסנהדרין דף נ"ז ע"ב גרס' הכי ר' חנינא בעולת בעל יש להן נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להן ופירש"י דכתיב והיא בעולת בעל, ולא כתיב והיא אשת איש אלמא הנך מת משום בעילתו של בעל ולא מפני קידושין וחופתו ע"כ. וקשה מנ"ל דקרא להכי אתי דלמא קמ"ל אם בא עליה הבעל לשם אירוסין שלא כדרכה קנאה והבא עליה חייב מיתה וה"ק כל שבעלה הבעל אפי' שלא כדרכה קנאה וה"כ אמרי' לעיל בסוגיין במכלתין דף י' דאיצטרך בעולת בעל שהבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה. ואע"ג דאמרי' שם ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה משמע דלא צריך קרא לאשמועינן שהבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה י"ל בישראל דכתיב משכבי אשה בתיב על שתי משכבות הלכך לא צריך קרא להכי אבל בעכו"ם ודאי איצטרך קרא דבעל קונה בבעילה שלא כדרכה ועוד מדגלי רחמנא בב"נ בא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור דכתיב ודבק באשתו כדדרש רבא בבבלי בסנהדרין דף נח ע"ב באשתו ולא באשת חבירו ודבק ולא שלא כדרכה וס"ד כי היכי דאין חבירו נענש עליה אף היא אינה נקנית בבעילה שלא כדרכה לכך איצטרך והיא בעולת בעל. ועוד אי לאו קרא דוהיא בעולת בעל הייתי מפרשים לקרא ודבק באשתו הוא דחבירו נענש אבל בא עליה שלא כדרכה אשתו היא ואין חבירו חייב עליה דהא לסברת רבא ודבק משמע בכדרכה דוקא. ונראה דר' חנינא לשיטתו דאמר לקמן בסוגיין ובבבלי בסנהדרין שם דף נח ע"ב בא על אשתו שלא כדרכ' חייב שנאמר ודבק באשתו ולא שלא כדרכה ע"כ. לפ"ז ממילא שמעי' דאינה נקניה בביאה זו שהרי נהרג עליה. וא"כ לומר והיא בעולת בעל אתי למעט נכנסה לחופה ולא נבעלה אבל רבא מוקי לקרא שנקניה בבעילה שלא כדרכה. ומעתה מ"ש הכ"מ פ"ט מה' מלכים וז"ל וקשה כשאמרו בגמרא למאי הלכתא אמרת דהם בא על עריות ישראל נדון בדיני ישראל ליתני בבא על עריות ישראל שלא כדרכה דלדידהו לית להו כדאמר רבא ע"ש. י"ל דא"כ קשיא סיפא דברייתא דהני בא על אשת איש נידון בחנק והאי אשת איש ע"כ לומר דהיינו נכנסה לחופה ולא נבעלה כמפורש שם מ"מ דס"ל דב"נ נהרג על ביאה שלא"כ וכר"ח ודלא כרבא כמש"ל. ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה מפני וכו':

(שם) **על** הבעולות הן חייבין וכו'. בקונטרס הגהתי על הנשואות חייבין וכ"ה בב"ר פ' יח. וכתב שם היפ"ת דמהכא משמע דנכנסה לחופה ולא נבעלה נמי איש להו מדתני על הנשואות חייבין וכו' והסבר דהכא לאו מבעולת בעל יליף אלא מודבק באשתו ולא באשת חבירו ונשואה אשת חבירו מקריא והיינו דמייתי להא סכא וכו' ע"כ. ותימה הרי בסוגיין מפורש דר' אבהו יליף לה מוהיא בעולת בעל ומה תימא לחלוק עלינו את הסוגין דבבבלי בסנהדרין דף נז מפורש דנכנסה לחופה ולא נבעלה אין להן והא דקאמר על הנשואות בא למעוטי לשם זנות וכדפירשתי בקונטרס וזה ברור. והא דמייתי ליה התם בפ' בראשית משמע קצת כדברי היפ"ת אך כ"ל דמייתי ליה שם משום הא דשמואל דאמר אפי' לא נתכוין לקנותה קונה ויליף לה מודבק באשתו ולא באשת חבירו כל דהו אשת חבירו אפי' שלא בכוונה וכדאמרי' לקמן בשמעתין. ובקונטרס פירשתי בסמוך דשמואל לית ליה דיוקא דבעל ע"ש. ולפ"ז אין צורך למ"ש היפ"ת שם בד"ה זונה שהיתה עומדת וכו' מייתי לה נמי לומר שגם בזה דיניהם משונה מדינינו שבעילה קונה בהם שלא כדת ע"כ. דעיקרא דמילתא דמייתי ליה התם משום דפליג אר' אבהו. ומשום דאיהו יליף ליה מודבק באשתו וכמ"ש ונכון הוא. מיהו לקמן משמע דקסבר ר"א דנכנסה לחופה ולא נבעלה חייבין עליה. מדקאמר מכולם אין לך אלא ארוסת ישראל בלבד ולא קאמר דאיכא נמי נכנסה לחופה ולא נבעלה. וכה"ג פריך בבבלי בסנהדרין דף נז ע"ב. וליכא לשנויי כדמשני התם תנא דבי מנשה הוא דאמר כל מיתה האמור לב"נ אינו אלא חנק איידי ואיידי דיניהו ודיניכון שוין בהן דחנק הוא. דהא ר' אלעזר קאמר שאם בא על ארוסה ישראל חייב על ארוסה עכו"ם חייב וכיון דלענין חיוב ופטור איירי ה"ל למימר נמי נכנסה לחופה ולא נבעלה דעל אשת ישראל חייב ועל עכו"ם פטור אבל התם בבבלי לדינא קאמר שאם בא על נערה מאורסה דינו בסקילה ואין לומר דחייב דקאמר ר"א נמי לענין חיוב סקילה דהא מיבעיא ליה בסמוך אליבא דר"א באיזו מיתה הוא נהרג:

(שם) **שבאו** על עריות האומות. פירש"י בסנהדרין דף נז ע"ב עריות ב"נ נכריות בא על עריות ישראל עבריות ע"כ. וקשה הא מרווייהו בבא על ישראלית איירי אלא בעריות שחייבין גם אם באו על נכריות נידון בדיניהם וי"ל דכוונת רש"י נמי כן הוא בא על עריות ישראל שאינו חייב אלא בבא על ישראלית וכן בנכריות נמי דינא הכי ודוחק:

(שם) **מפני** שנשתנה דינו. כתב הרמב"ם פ"י מה' מלכים ב"נ שבירך את השם או שעבד ע"ז או שבא על אשת חבירו או שהרג חבירו וכו' ונתגייר פטור הרג בן ישראל או שבא על אשת ישראל ונתגייר חייב והורגין אותו על בן ישראל וחונקין אותו על אשת ישראל שהרי נשתנה דינו. כבר ביארנו שכל מיתת ב"נ בסייף אלא אם בעל אשת ישראל נערה המאורסה יסקל ע"כ. וכ' הכ"מ מ"ש שהרי נשתנה דינו אלו היה אפשר לפרש דקאי על ב"נ שבירך את השם פטור ניחא אבל כיון שכתבו בבא אחריתי קשה לומר דקאי אבבא דרישא וגם א"א לומר דקאי אהרג בן ישראל שאין הטעם מפני שנשתנה דינו אלא מפני שלא נשתנה ומיתתו חמורה וצ"ע ע"ש. ונראה דכוונת הרמב"ם אע"פ שנשתנה דינו נהרג דהא לא נשתנה מיתתו וכתבו כאן לומר למה לא קחשיב גם אם בא על נערה המאורסה לפי שלא נשתנה דינו דקסבר כיון דדיינינן ליה בסקילה בגיותו צריך שיהא בעדה ועדים וכו' ככל דיני ישראל וכמפורש בסוגיין בסמוך. וזה שלא כדעת רש"י ז"ל שכתב בסנהדרין דף נז ע"ב בד"ה דלדידהו לית להו מיתה בנערה המאורסה וכו' אלא נידון בסקילה אבל א"צ עדה ועדים והתראה דלא גרע מעריות דידהו ע"כ. ותימה הרי מפורש בסוגיין דפשיטא לן אם נדון בסקילה שצריך עדה ועדים וכו' וכיון דמייתי בבלי ברייתא דתני בה בהדיא בא על נערה המאורסה בסקילה ודאי שצריך גם עדה ועדים והתראה וא"ת דדייק לרש"י מסוגיא דהתם דגרסי' בא על עריות ישראל נידון בדיני ישראל למאי הלכתא א"ר נ אמר רבה ב"ח לא נצרכה אלא לעדה וכו' מגרע גרע אלא א"ר לא נצרכה אלא לנערה המאורסה דלדידהו לית להו דדיינינן ליה בדינא דידן ע"כ וכיון דקאמר אלא משמע דהדר ממאי דקאמר ר"נ דקאי על עדה וכו' י"ל דודאי ר"נ הכל העריות קאמר דצריך עדה ופריך הש"ס שפיר מגרע גרע אבל ר"י דמוקי לה בנערה מאורסה לא שייך לומר מגרע גרע דהא לדידהו לית להו כלל. ואפשר לומר דדייק ליה מהא דגרסי' התם בא על עריות וכו' ותנו אין לנו אלא נערה המאורסה בלבד ופריך ונחשוב נמי נכנסה לחופה ולא נבעלה ומשני הנא דבי מנשה הוא וכו' איידי ואיידי חנק הוא ע"כ ואס"ד כל דלדידהו לית להו צריך עדה וכו' הדרא קושיא לדוכתא ליחשוב נמי נכנסה לחופה ולא נבעלה אע"ג דבמיתתן שוין מ"מ חלוקין בדיניהן. אך אין זה כדאי להשים מחלוקת בין הבבלי וירושלמי די"ל דלא קחשיב אלא מה שאינו שוה גם במיתתו ועיי' בכ"מ פ"ט מה' מלכים הלכה ז' א"כ י"ל כיון ששוה במיתתו א"צ עדה וכו' דהא גם בנערה המאורסה אם אמרי' דבדיניהם דיינינן ליה אין צריכין עדה כמפורש בסוגיין וצריך עיון ואין להקשות דכאן פסק הרמב"ם בב"נ שבירך את השם פטור מפני שנשתנה דינו ובפ"ג מהל' נערה מאורסה פסק' ולבסוף נגרה בסקילה ואע"ג דנשתנה גופה לא נשתנה קטלא די"ל דשאני הכא דאשתני לגמרי בין בדינו בין במיתתו משא"כ בנערה המאורסה וכ"מ בסנהדרין דף ע"א. וצ"ע בתוס' שם בד"ה קלא וכו':

(שם) **ודבק** באשתו ולא בזכור וכו'. בב"ר פ' ע"ז כתב היפ"ת דמסיפא והיו לבשר אחד ממעט זכור ובהמה שאינן מולידין ע"כ. ואין נראה דהא ר"ח דרש קרא והיו לבשר אחד שלא כדרכה ועוד דבסמוך משמע מפורש דמודבק באשתו ממעט זכור ובהמה דקאמר ר' מנא לא מינה כי היכי דדרשינן מודבק ולא אשת חבירו שערוה דרשי' מיניה נמי שערוה דזכור ובהמה והא דקשיא ליה דא"כ ברישא ה"ל למעוטי זכור ובהמה. בכל ישבתי בקונטרס:

(דף ב ע"א) **לא** מינה ודבק באשתו ולא באשת חבירו כל בהוא וכו'. קצת קשה באשת חבירו גופא מנ"ל דדרשינן כל שהוא ומרבינן הערהו וי"ל דקאי אשלא כדרכה כי היכי דמרבינן שלא כדרכה מודבק באשתו ה"נ זכור ובהמה מרבינן מיניה. אך קשה הא אמרי' בסמוך שלא כדרכה מרבינן מוהיו לבשר אחד וי"ל:

(שם) **או** שאין להן גירושין וכו'. כתב הרמב"ם פ"ט מה' מלכים הלכה ח'. ומאימתי תהיה אשת חבירו כגרושה שלנו משיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצא היא מרשותו ותלך לה שאין להם גירושין בכתב ואין הדבר תלוי בו לבד אלא כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין ע"כ. וקשה איך תפס דברי שניהן שאין להם גירושין ושניהם מגרשין זה את זה ור' יוחנן לא קאמר הכי אלא אחת משתיהן או שאין להן גירושין או ששניהן מגרשין זה את זה. וי"ל טעמא דר"י דקאמר הכי כמסתפק. משום דדייק לי' מברייתא דר' ור"ח דלא דמיין גירושין דידהו לדידן דאלא"כ נגזור לכך נ"ל או דלא דמיין שאין להן גירושין בכתב או שכניהם מגרשין זה את זה ולא אתי לאחלופי בישראל א"כ דברי הרמב"ם נ"ע:

(שם) **כל** הפרשה וכו'. ביפ"ת פ' י"ח סי' ט' פי' דזה פליג אר"י ודחק לפרש הא דגרסי' התם כביכול לא יחול שמו אלא על ישראל בלבד. ונ"ל דהאי לא יחול כמו לא יתולל וכדאמרי' בסוגיין לא ויתר וכו' ופירושי שבקונט' נראה עיקר:

(דף ג ע"א) **לית** הדא פליגא עליה דרב. כתב הר"ן פ"ב דגיטין שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר משמע בכל איסורי הנאה קאמר מיהו בדבר שצריך ביעור מן העולם וצריך שריפה הגט בטל דכל העומד לשרוף כשרוף דמי ע"כ. וקשה לפ"ז מאי פריך הש"ס מהמן דלמא שאני תמן דצריך ביעור מן העולם. ודוחק לומר דסוגיין דלא כר"ש דקסבר כל העומד לשרוף כשרוף דמי וצ"ע. מיהו לשיטת הטו' סי' קמ"ב דקסבר חמץ שהוא אסור מדרבנן מותר להשהותו ניחא וצ"ע. וא"ת מה הוא איסורי הנאה שאינו צריך ביעור שרפה או קבורה כדתנן סוף תמורה י"ל דאיירי בשהדירה הנאה ממנו:

(שם ע"ב) **סוף** מטבע כסף מעה. מכאן קשה למ"ש תוס' בבבלי דף יא ע"ב בד"ה והרי מענה וכו' ואומר ר"ת דגרה לא הוי מעה אלא משקל היה בימי משה וכו' ע"ש הרי מפורש כאן דסוף מטבע כסף שהיה בימי משה היא מעה. ואין להכות הירושלמי והבבלי כי אם שנאמר שאף רב יוסף דקאמר בבבלי טעמיהו דב"ש כדר"י א"ר אסי כל כסף וכו' דייק ליה מויצאה חנם דבעינן יותר מכסף וכיון דסתם כסף מעה כדאר"י בשם ר"א דבעינן כסף צורי שבפחות הוא מעה ואפיקתיה קרא ממעה אוקמוה אדינר וע"ש:

(שם) **הגע** עצמך מתחלת וכו'. וא"ת אף דהחלת מכירתה דינר ומגרעת מעה בכל שנה נמי קשיא התלת חודש האחרון בפרוטה וסופו נמי בפרוטה וי"ל דכולי האי לא דק אבל שיהא כל השנה בגרעון אחד הא ודאי מילתא דתמיה ולא ה"ל לקרא למימר ועבדך שש שנים ושיצא בגרעון דכיון שיוצאת בגרעון אי אפשר שהעבוד שש אם היתה תחלת המכירה בפחות מפרוטה לשנה אחת ודוחק:

(שם) **כבר** כתיב לאשמה בם. בבבלי בב"מ דף נ"ה ע"א גרסי' א"ר קטינ' ב"ד נזקקין אפי' לפחות משוה פרוטה מתיב רבא ואת אשר חטא מן הקדש ישלם לרבות פחות משוה פרוטה להשבון לקדש אין להדיוט לא. וקשה למה ליה לרבא למותיב מדיוקא ה"ל לאקשויי מקרא דלאשמה בם דדרים מיניה בת"כ שאין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה. וע"ק לפום דיוקא דרבא קשה נ"ל קרא דלאשמה בם וי"ל הכי איתא בת"כ לאשמה בם לפחות משוה פרוטה. ואיכא לפרושי דבפחות משוה פרוטה אינו חייב להביא אשם אבל בחשבון מיהו איתא וזו היא דעת רבא:

(שם) **והוא** שיהו יפות כשתי פרוטות וכו'. כתבו תוס' בפ' שבועת הדיינין דף לט ע"ב בד"ה מה כלים וכו' וה"נ אמרי' בירושלמי דטענו שני מחטין צריך שיהא שוין ב' פרוטות שההא הכפירה פרוטה וההודאה פרוטה והדר מקשינן כסף לכלים להצריך כסף יותר מפרוטה ע"כ. וקשה הא מפורש כאן דלב"ה אף בכלים בעינן שתי כסף אלא דמוקי להא דשמואל כב"ש וי"ל דעיקר כאייתם דשמואל לא בעי בכלים אלא שתי פרוטות אבל הא ודאי דפליגי הבבלי והירושלמי:

(דף ד ע"א) **ר"י** בשם ר' ינאי אלו ואלו כהלכה היו עושין וכו'. ביבמות פ"ק פירשתי בענין אחר ע"ש. ועוד נ"ל לפרש. דבדיעבד מודו ב"ש לב"ה אלא לכתחלה היו מחמירין כדעהן. ופריך מהא דבלתו ב"ש ופתחוהו. ומשני דהכהם לכתחלה דמי כיון שלא נעשה ע"פ ב"ה. ועפ"ז קאמר ר' אגא מרי ויאות דאם"ד דאף בדיעבד מחמירין ב"ש קשיא למה לא טמאו כל הטהרות שנעשו ע"ג למפרע. ונראה הא דאמרי' בבבלי ביבמות לא עשו כדבריהן היינו בדיעבד ועיין ביבמות דף ט' שם בתוס' בד"ה ר"י וכו':

(שם ע"ב) **על** דעתיה דר"ח וכו'. וקשה הא מיהת השתא לא שוות פרוטה ולא שמכח דעתה ולמה יתקדשו בה שמנה נשים לר' מנא אף שהיתה שוה בימי משה שמנה פרוטות וי"ל כיון דמדאורייתא הוא אין לחלק בין סמכה דעתה או לא. ובבבלי דף יב ע"א מסיק הא דאיקור איסרי קם כ"ד בזוזא והא דזול איסרי וקם ל"ב בזוזא ע"כ. וקשה כיון דכספא הוא דזול א"כ גם הדינר ראוי שיהיה בזול ולמה יותן איסרות יותר בדינר ויש ליישב:

(שם) **כמה** תהא הסלע הסרה. בני הב"ת שי' פשים לה מהא דתנן בכתובות פ"ו שום בתנה כותנה ל"א סלע ודינר בד' מאות נוהגת פ"ק מה שמתן פוסק הוא פוסק שהוא חומש ש"מ שהסלע ד' דינרים:

נותן

אמרי ברוך

(המשנה) בש"ק ד"ה לית הדא פליגא וכו' או קבורה וכו'. נ"ב יעוין יבמות דף ק"ד בתוס' ד"ה סנדל וכו'. וא"ת אי בע"ז של ישראל כו'. וי"ל כיון דמעונס בניחם כו' א"כ בע"ז כו' ובבו"ת מצאת תבה סימן כ' דעמו שם דפרלס וכלס"כ אף דהמס בן הנשרפין לא שייך בהו כל העומד לשרוף דליכא גבייהו מצות שריפה מדאורייתא כן דינן בשריפה למעט תקלת ב"א בכנאמן יעוי"ש:

בן אריה

(המשנה) בש"ק ד"ה מפני כו' וכ"מ בסנהדרין דף ע"א ע"ב. נ"ב ועיין בלחם משנה שם [ה' מלכים פרק עשירי הלכה ד']:

שם בש"ק ד"ה או שאין להם כו'. וקשה איך תפס דברי שניהן כו' ור' יוחנן לא קאמר כו' או שניהן מגרשין זה את זה. נ"ב ובבראשית רבה [פרשה י"ח במדרשים הישנים] הגירסא שאין להם גירושין אלא שניהן מגרשין זה את זה. עכ"ל ע"ש. ויש לומר שכן היה גירסת הרמב"ם בירושלמי כאן [ולפ"ז פירושו שאין להם גירושין בכתב וכישראל רק שהם מגרשים זה את זה בלא כתב הגט והוא כלשון הרמב"ם שם ובמדרש החדש הגירסא כמו בירושלמי כאן וגם לפי גירסת הירושלמי שלפנינו לא קשה על הרמב"ם שהרי לפ"ז נתבאר בירושלמי שלא נסתפק רק על אחד משני אופנים או שאין להם גירושין כלל. או שניהן מגרשים זה את זה וכיון שמפורש בגמרא דילן בסנהדרין נ"ח ב' אימת התראתה משפרעה ראשה בשוק הרי נפשט הגמ' דילן ספיקו של הירושל' על אופן זה שכן מגרשין זה את זה ובלא כתב ע"ש וא"כ פסק הרמב"ם מבואר נכון וע"ש במפרשי המדרש בב"ר שם ועיין מ"ש בהגהות בן אריה על הרמב"ם שם]:

(שם) **נותן** סלע ופונדיון לשנה. וא"ת אי ממתני' ה"א שהסלע מ"ע פונדיון וליכא למשמע מינה וי"ל כיון דידעינן שהמעה מתחלקת לפונדיון א"א לומר שיהא בסלע מ"ע פונדיון:

(שם) **ובמיתת** הבעל דכתיב או וכו'. כתב המהרש"א דף יג בד"ה אלא וכו' למה לי קרא להיתר בא"א תיפוק ליה מדאיצטרך קרא בעריות לאיסור' נימא בא"א מותר וי"ל לאו יתור' הוא אלא ממילא משתמע מיניה ע"ש ובעל ע"י מסיק דהנהו קראי דעריות לאו דרשא גמורה הם ע"ש ודבריהם תמוהים דבסנהדרין דף נד מפורש דמיתורא דקרא קדרים להו ע"ש ועיקר קושייתם לאו קושיא היא שהרי קראי דעריות צריכים לפי המסקנא דלא נימא דלית בהו אלא עשה כמו בא"א וזה ברור. גם מ"ש דהא דקאמר הש"ס סברא הוא הוה סובר דליכא קרא להתיר א"א ולאסור שאר עריות ע"ש לפ"ד קושית המקשה ממ"נ מקשה כדמתרץ הש"ס דאיכא קרא בא"א להתיר ה"ל להקשות עריות למה הכורים לאחר מיתה. ועיקר קושיית מהרש"א משני כתובים לאו קושיא היא דאמרי' בבבלי במכלתין דף סז הוקשו כל עריות לאחות אשה ומפורש בקרא שיש היתר לאיסורא אלא גם אשת אח יש היתר לאיסורה וה"ל ב' כתובים להתירא וב' כתובים לאיסורא וקאמר הש"ס סברא הוא להקיש להתירא הוא אסר הוא שרי וקאמר המקשה דמעריות שמעינן דהסברא לסיפך כיון דנאסרה שעה אחת אסורה לעולם והדברים ברורים באין גמגום:

(שם) **או** כי ימות האיש האחרון. בבבלי יליף מדאיתקש מיתה לגירושין וכו' רש"י והאי דלא יליף ליה ממשמעות דקרא דכתיב בהדיה לא יוכל בעלה הראשון וכו' הא לאחר שרי משום דאיכא למיפרך כדלעיל לזה בלאו ולכ"ע בעשה ע"כ. ונ"ל דהירושלמי לא חש להך קושיא משום דקשיא ליה קושית הש"ס דהתם האי עשה מאי עבידתי' אי דאהניא מיתת הבעל תשרי לגמרי אי דלא אהניא מיתת הבעל תוקמי במלתא קמייתא. והא דמשני התם אלמה לא אפיקתיה ממיתה ואוקמה אעשה מידי דהוה אפסולי המוקדשין דמעיקרא אית בהו מעילה ואסירא בגיזה ועבודה פרקינהו מעילה לית בהו בגיזה ועבודה אסירי ע"כ. ס"ל לירושלמי דאדרבה מפסולי המוקדשין ראיה לסתור היא. דהא בפסולי המוקדשין לא כתיב אלא תזבח ודרשינן ולא גיזה וה"ל לאו הבא מכלל עשה דעשה הוה ואפ"ה סופג את הארבעים והיינו משום דאדרבה למלתא קמייתא כדאיתא בבכורות דף טו ע"א ובתוס' שם ועיין בתוס' במסכת ביצה דף יב ע"א בד"ה השוחט וכו' א"כ ה"נ הל"ל דאדרבה למלתא קמייתא למיתה. ועוד דלא דמיא כלל לפסולי המוקדשין דהתם מפורש בקרא דיש להם פדיון ויוצאין לחולין לענין מעילה הכל מאי דקאי באיסוריה בעונשא קמא קאי משא"כ הכא דנימא דקאי בעשה והאי ליכא למילף מהתם. ונאמת דוקי הבבלי צל"ע:

(שם) **הא** אם יש לו בן מיתה מתרת. וקשה הא אי לא הוה כתיב אלא יבמה יבא עליה ה"א דכ"ש דבאין לו בנים מיתה מתרת לעלמא מק"ו מגם שאינו מתירה לאחיו מתירה לעלמא מיהא באין לו בנים שמתירה ליבם אינו דין שמתירה לעלמא לכך איצטרך לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר דאפ"ה לעלמא אסירא וכ"ש ביש לו בנים דאין מיתה מתירתה וראיתי לתו' ר"י"ד ולהרב בע"י שדחקו מאוד להרץ למה לא פשיט בבבלי מדכתיב לא תהיה וג' ע"ש. וא"ת א"כ לנדרוש ק"ו מגם ניליף נמי ביש לו בנים דמיתה מתרת וכמ"ש הוס' בבבלי דף יג ע"ב בד"ה לכ"ע וכו' וי"ל דאמרי' דיו מה יבם באין לו בנים וכו' כמ"ש מהריב"ל. ומ"ש המהרש"א דאיכא למילף עלמא מיבם בק"ו ולא אמרי' דיו אתחלת דינא כ"ל דממתני' פ' כיצד הרגל איפכא שמעינן ע"ש:

(שם) **גרושה** ותלוצה לכהן הדיוט. נראה דל"ג דגרושה מפורש בקרא דשריא לעלמא דכתיב וכתב לה ספר כריתות והיתה לאיש אחר ותלוצה אינה אסורה לכהן אלא מדרבנן ועוד דהחלוצה לא משני מידי שאסורה על כל האחין בלאו דלא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה:

(שם) **תיפתר** ביבמה. בבבלי קאמר נמי ניליף מאלמנה לכה"ג ומשני דלמא לכ"ג בלאו לכ"ע בעשה וכתבו תוס' וא"ת ודלמא ה"ק מה אלמנה לכה"ג אסורה אפי' כבהוא יבם וכו' וי"ל א"כ ה"ל למכתב האי קרא אלמנה. וגרושה וכו' כפ' יבמין ע"כ. ותירוצם דחוק. ונ"ל דודאי דס"ד לשנויי הכי אלא דמשני דלמא לכ"ג בלאו וכו' כי היכא דלא נימא דנליף מדכתיב לא יוכל בעלה הראשון וכמש"ל בד"ה או וכו' בשם רש"י ע"ש:

(דף ה ע"א) **מתני'** ביבמה אחת. כתבו תוס' דף ב בד"ה היבמה נקנית תימא דלא תני מיגנא כדלעיל ע"ש תירוצם. ולפום סוגיין לק"מ דהיינו טעמא דלא תני מיגנא דהא איכא אחריתי דהיינו חליצת חברתה דלא הני משום דבשני יבמות לא איירי:

(שם) **במה** דאת אמר והשטה עליו הריפות. וכ"ה בבבלי בכריתות דף יא ורש"י בפ' קדושים כתב נחרפת לאיש מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא ע"כ. ותימא שלא פירשו מלשון חריפות שהעי"ן והחי"ת מתחלפין ובבעולה איירי. ולשון גנאי הוא וכדתנן ביבמות פ"ז ונכנס על השפחה וע"ש בפירש"י ומדבריו אלה יתבאר לך שאין תרופה לשון מיועדת אלא מיוחדת היא והיינו שבא עליה. ואפשר דלפ"ז האי"ת של נחרפת במקום ה"א שידעה היא לא שייך יה השימוש של הבנין:

(שם) **במאורסת** לבן חורין הכתוב מדבר. וא"ת הפשוט שיש לה קידושין וה"ה שיש לה גירושין. כבר תירץ בבבלי בגיטין דף מג דמאי מאורס' מיוחדת. ושם הגירסא במאורסת לעבד עברי הכתוב מדבר:

(שם ע"ב) **בבל** אחר וכו'. וקשה הא מצינו למילף עברייה מבת חורין גם לענין שטר כדאמרי' בסמוך לענין כסף וי"ל דלאו מעברייה קשיא ליה דה"ל למד מן הלמד אלא מכנענית דהא דנקנית בשטר ילפינן לקמן מהיקשא דלאחווה א"כ ע"ע למד מן הלמד הוא. וצ"ע דלא מצינו בבבלי דאיכא תנא דאין למידין למד מן הלמד בחולין אלא בקדשים ועיין בזבחים פ' איזהו מקומן:

(שם) **ולא** דמיא וכו'. וקשה נימא דהכי גזרה שוה דילפינן עבד מאשה וכי היכי דאשה נקנית בשטר אף עבד נקנה בשטר והא בסמוך בעינן למילף בגז"ש דתפשי תופסה דתרווייהו ביציאה איירי וי"ל דה"ה דה"נ למפרך הכי אגז"ש דתפסי תופסה אלא דעדיפא מיניה פריך:

(שם) **בכסף** הוא נגאל ולא בתבואה ולא בכלים. כ"ה בת"כ וכן היא גי' הרמב"ם בפ"ב מה' עבדים הל"ת. אך בבבלי בפרקין דף ח' הגירסא כמו שהגהתי בקונטרס. גם קשיא לי איך ניליף מקרא דוהיה כסף ממכרו שאינו נגאל בתבואה וכלים. גם מדקאמר הש"ס שינה עליו הכתוב דכתיב מכסף מקנתו שמעינן דבקניין איירי. גם מדמסיק הש"ס הכל מודים דמגרע אפי' בתבואה וכלים. ש"מ דהגי' הנכונה אינו נקנה בתבואה וכלים. ואני תמה מהרמב"ם ז"ל שכתב בנמכר לעכו"ם שאינו נגאל בשוה כסף. וברפ"ב כתב סתמא שע"ע נקנה בשוה כסף ולפום סוגיא הבבלי הקנין והגאולה שוין. ויש לו לבאר שהנמכר לעכו"ם אינו נקנה בכסף. ודוחק לומר דקסבר אם אינו נגאל בשוה כסף. כ"ש שאינו נקנה בשוה כסף וראיתי להרב בלה"מ שכתב ויש לתמוה על הסמ"ג למה הביא קרא מכסף מקנתו האמור בברייתא בגמרא דידן דילפינן מיניה דאינו נגאל בשוה כסף ומייתי קרא כסף ממכרו האמור בירושלמי ע"כ. ונ"ל דלק"מ כיון דמפורש בסוגיין מדשינה עליו הכתוב ילפינן דכסף דוקא א"כ סובר הסמ"ג דלא פליגי הבבלי והירושלמי בזה דאיצטרך תרי קראי שנקנה בכסף לכך מייתי קרא והיה כסף ממכרו שהוא נאמר בגאולה במקרא אף לענין גאולה דלהבבלי הקנין והגאולה שוין:

(דף ו ע"א) **שמגרע** ויוצא וכו'. פירשתי בקונטרס דכתיב ישיב קרא יתירא וכו' וא"ת ל"ל קרא ניליף מנזקין דכתיב כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ככסף וי"ל לפום סוגיין לק"מ דכיון דכתיב כסף יתירא דאינו נקנה בשוה כסף איצטרך קרא לרבויי דנגאל בש"כ. מיהו קשה ל"ל ישיב בנזקין ניליף מהכא וי"ל דס"ד למילף מקנין עבד ולא מגרעון. ובתו' ריש מכילתין בד"ה בפרוטה וכו' תירצו דס"ד עבד דין הוא שנקל עליו דיוכל לפדות עצמו בשוה כסף כדי שלא יטמע בין העכו"ם ע"כ. וקשה לפום סוגית הבבלי דף ח' מחד קרא ילפינן שנקנה ונגאל בשוה כסף א"כ הדרא קושיא לדוכתא ניליף נזקין מקנין דעבד ודוחק לומר דלענין קנין איכא למימר הואיל ועשה שלא כהוגן שנשא ונתן בפירות שביעית לכך נמכר בשוה כסף. וצ"ע. וממ"ש בשקלים דף ג' ע"ב בתוס' בד"ה שמא וכו'. דלסוגיין י"ל דמעשר שני וקנין ע"ע ה"ל שני כתובים הבאים כא' ולא ילפינן:

(שם) **שמא** יחזור בו העבד. וא"ת כיון שכבר נתן לו מתנה איך יכול לחזור וי"ל קי"ל מתנה צריכה קנין וזו הואיל ולית בה קנין יכול לחזור בו וא"ת מאי פסידא איכא יקנה מיהת עד שיחזור וי"ל דחיישינן שמא יתן לו רבו שפחה כנענית והוא מותר בה כדין ע"ע וכשיחזור בו נמצא שמעולם לא היה עבד ועבר על לאו דלא יהיה קדש:

(שם) **שמא** תבא שנת רעבון וכו'. וא"ת הא גם בשטר של כסף יכול לחזור בו שהרי יכול לשחרר ולהפקירו וי"ל דכיון דכספו הוא לא יעשה כן שלא להפסיד כספו:

(שם) **א"ל** ומה בכך. בבבלי דף טז ע"א גרסי' שטר אמה העברייה מי כותבו ר"ה אמר אדון כותבו ר"ח אמר אב כותבו ע"כ. נראה דר"ח ס"ק אף אב כותבו כי היכי דלא נימא דפליגי הירושלמי והבבלי אך רש"י והרמב"ם לא פירשו כן. וממש"ל בפרקין בתו' בד"ה פשיטא זה בשוה נמכר וכו' מיהו בהא ודאי פליגי דבבבלי שם משמע דשטר קידושין לכ"ע האדון כותבו ע"ש:

(שם) **יכול** יוצא בסוף שש וכו' הא כיצד עובד כל שש ויוצא בתחלת שבע. וקשה מאי איכא בין סוף שש לתחלת שבע. לכן היה נ"ל להגיה יכול יוצא בתחלת שש דמקצת שנה כשנה. א"נ י"ל דנ"מ כשכלה שנתו בסוף אדר ראשון אם נאמר שעובד עד סוף שש יוצא מיד שהרי כלו שש שנים אבל עכשיו שיוצא בתחלת שבע אינו יוצא עד סוף אדר שני דאע"ג דאדר שני נוסף הוא מ"מ שנה שביעית אינה מתחלת עד ר"ח ניסן:

(שם) **אימא** חליף. וקשה הא תניא בספרי פ' ראה ק"ו לשמיטה שהוציא עבדים מה יובל שאינו משמט מלוה מוציא עבדים וכו' ת"ל בשנת היובל הזאת זאת שביעית משמטה מלוה ויובל מוציאה עבדים וא"ל דשביעית של עולם דקאמר הש"ס היינו דלא בעינן מיום ליום דא"כ מאי קאמר בסמוך א"כ מה בא היובל ומוציא ועיין במ"ל פ"ב מה"ע הל"ב בד"ה שנאמר וכו' וצ"ע:

(שם) **ובשביעית** כתיב. כ' במ"ל פ"ב מה' עבדים הל"ב בד"ה שנאמר עד שנת וכו' וראיתי לרבינו בפירוש המשנה שכתב ז"ל אפי' היה בכלל השש שנים שמיטה והוא מ"מ שש שנים יעבוד ובשביעית ר"ל פעמים שהוא עובד בשביעית וקשה מאי קאמר פעמים שהוא עובד וכו' הא לעולם עובד בשביעית שהרי אינו נמכר לפחות משש ופשיטא דבר"ה לא נמכר וא"כ כיון דמיום ליום הוא לעולם עובד בו'. וע"ק דבערכין דף יח למדו מבשביעית שאין השש שנים שנת עולם אלא מיום ליום דגרסינן התם שש שנים, שבע"ע דכתיב שש שנים יעבוד ובשביעית זמנין דבשביעית נמי יעבוד ומשמע דשביעית אינו לשמיטה אלא למכירה ואלו לרבינו משמע דס"ל דשביעית היינו שמיטה וכו' ע"ש. ואני תמה דקושיתו הראשונה קשיא נמי אלשון הגמרא דערכין דנקט זימנין דבשביעית נמי יעבוד הא לעולם צריך לעבוד בשנה שביעית של עולם דהא בר"ה אינו נמכר אלא ודאי דקסבר דש"ס לאו דוקא נקט זימנין א"כ גם הרמב"ם ל"ק. אך יש לומר דהש"ס נקט זימנין משום דהנמכר בשמטה האחרונה אינו עובד בשנה השביעית שהרי הוא יוצא בתחלת היובל. מיהו לדידי מעיקרא לק"מ דמי לא עסקינן שנמכר בער"ה והשנה שיתחילו ימי העבודות בר"ה וזה ברור. וע"ק הא מדינא דאורייתא אפי' קנין משש נמי שרי ב"ע אלא מדרבנן הוא דאסור כדאיתא במסכת ביצה. וקשיתו שניה נ"ל דהא דמשני הש"ס זמנין דבשביעית נמי יעבוד נמי פירושו זמנין דבשמיטה נמי יעבוד דבשביעית משמע שמיטה ודייק הכי מדקאמר קרא שיעבוד בשש שנים ובשביעית ב"ג דשש שנים הראשונות של שמיטה יעבוד וזימנין גם בשביעית יעבוד למלאות שש למכירה א"נ שש שנים למכירה יעבוד ואם נמכר באמצע שנות השמיטה יעבוד גם בשביעית דאל"כ אלא דלעולם צריך לעבוד בשביעית קשה לכתוב רחמנא שבע שנים יעבוד אלא ודאי כדאמרן. ואין לומר דאיצטרך קרא לרבויי דיעבוד בשביעית כשנמכר באמצע שנות השמיטה ולעולם אם נמכר בשנה הראשונה של שמיטה אינו עובד בשנת השמיטה כיון דכבר עברו שש שנים של עולם. דא"כ לכתוב קרא שש שנים יעבוד וממילא ידעינן דבכה"ג עובד גם בשמיטה דמסברא אין לומר דשמיטה מוציאה עבדים כיון דכתיב שש שנים אי לאו דכתיב ובשביעית יצא לחפשי. ואע"ג דקאמר הש"ס בסמוך דאיצטרך למכתב בשביעית מ"מ וי"ו דובשביעית מיותר. ובהכי ניחא נמי קושית תוספת בערכין שם בד"ה ובשביעית נמי יעבוד הקשה הרר"י בן י"ע הא לא שמעי' מהכא אלא מעת לעת של שנה אחרונה אבל מעת לעת של שאר שנים מנ"ל דאימא דיום שלפני ר"ה חשוב שנה ע"ש תירוצם. מיהו בלא"ה תמוהים לי דברי תוס' אלו דאס"ד דבשנה הראשונה אפי' נמכר באמצע השנה משיגיע ר"ה חשוב שנה אחת א"כ לא מצינו שיעבוד בשנה שביעית דהא לעולם כשיגיע ר"ה של שנה שביעית כבר כלו שש השנים. ויש לדחוק דבכרת איירי וצ"ע. מיהו הא קשיא לי למה לא מייתי הרמב"ם דרשת הספרי דזאת מיעוטא הוא וכמ"ש בסמוך בד"ה אימא וכו'. ולפמ"ש פירושא דש"ס דערכין י"ל דשבק דרשת הספרי וסמך אדרשת הש"ס בבלי וירושלמי ובמכילתא פ' משפטים איתא ובשביעית שביעית למכירה או אינו אלא לשני' ה"ל שש שנים יעבוד שביעית למכירה ולא לשנים. ופי' בז"ר ובשביעית לשנים היינו כשהגיע השמטה אפי' ב' או ג' שנים אחר מכירתו יצא ע"כ ול"נ דלאו אשמיטה קאי אלא לשנים פירושו ר"ה של עולם וכמפורש בערכין:

(שם ע"ב) **ויובל** את הנרצעים. וקשה הא כתיב במוכר עצמו עד שנת היובל יעבוד עמך הרי דאיצטרך קרא שיובל מוציא את העבדים אפי' אינן נרצעים וכן מפורש בברייתא בבבלי בפרקין דף טו ויש ליישב והרבה נתלבטתי בפירוש סוגיא זו ויש לפרשה בדרכים שונים אך פירושי שבקונט' הוא המיושב שבכולן לפום פשטא דשמעתתא:

(דף ז ע"א) **אחר** שריבה הכתוב ומיעט. וקשה הא איצטריכו הני קראי ומנ"ל דלריבוי ומיעוטי קאתיין וי"ל דפשטא דקרא משמע ליה הכי ודוחק א"כ דקשיא ליה לכתוב שש שנים עבוד וממילא ידעינן דבשביעית יצא או איפכא לכתוב בשביעית יצא לחוד. ולית ליה הא דהכי' לעיל יכול יוצא בסוף שש וכו'. ועמ"ש בסמוך בד"ה ובשביעית:

(שם) **כלתה** אני את זה שהוא ברשותו וכו'. כתב הכ"מ פ"ב מה"ע בד"ה אחד המוכר וכו' הסמ"ג כתב ואם פגע בו היובל יוצא בד"א כחלה אבל בברח אין היובל מוציאו כדאיתא בירושלמי דקידושין מ"ע זה ברשותו וזה אינו ברשותו עכ"ל ויש לתמוה למה דחה גמרא דידן מפני הירושלמי עכ"ל הכ"מ. ועיין בלח"מ שדחק לפרש דברי הבבלי להשוותו עם הירושלמי דברח אין היובל מוציאו ע"ש. ותימא איך לא ראה דברי הריטב"א בחידושיו שם בדף טו דמפרש לדברי הש"ס דאף דיוצא ביובל מ"מ בתר יובל כייפינן ליה לשלים מדין תשלומין ע"ש. א"כ י"ל הא דכתב הסמ"ג שאין היובל מוציאו היינו שחייב לשלים. ולאפוקי מדברי הרמב"ן שכתב הריטב"א שם. אך אני תמה מאוד מנ"ל לסמ"ג דהא דתני מנין אפי' חלה וכו' דקאי איובל. דהא דקאמר בסמוך ויובל את הנרצע' מלתא באנפי נפשה היא וכדפירשתי בקונט'. ואף בספרי פ' ראה בנויה בריתא זו ואשמ שני השטבודה קאי שחלה בתוכן או שברח וזה מבואר שהרי מייתי קרא דשש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי. גם דברי הסמ"ג עצמן תמוהין שכתב בד"א כחלה משמע שאין היובל מוציא אלא מי שחלה והא ליתא דהא אם היה בריא ולא עבד אלא יום אחד היובל מוציאו וצ"ע רב. ואין לדקדק דקסבר הירושלמי דברח אינו יוצא ביובל מהא דקאמר ר' חונה אם אומר את שביעית של עולם א"כ מה בא היובל ומוציא. אס"ד דברח יוצא ביובל א"כ איכא למימר דהיובל מוציא את הבורח. דודאי לפום מאי דסלקא אדעתין דשביעית מוציאה את העבדים אין לחלק בין שביעית ליובל דהא הך קרא דמרבינן מיניה בורח בשביעית כתיב ועוד דאין סברא לאוקמי קרא בהכי:

(שם ע"ב) **את** הכל כרת ואח"כ חלה משלים וכו'. כתב הרב במ"ל פ"ב מה"ע הלכה ח' וז"ל ורבינו וסמ"ג השמיטוהו משום דס"ל דמאי א"ל אלו הוית גבן מאי אהני לך דהא לא שויא לך ולא ידעתי מנ"ל האי דינא עכ"ל. ונ"ל דלק"מ דהא עיקר ראיית ר"ת בר אדא ממורדת דמוקי לה כשמרדה עד שלא היתה נדה. והרמב"ם השמיט דין זה ומוקי לה אפי' במורדת בעת נדתה פוחתין לה מכתובתה וכמ"ש הה"מ פי"ד מה' אישות הלכה יא וס"ל כבעי' דר' הושעי'. וא"ת דוק מינה דאפי' חלה ואח"כ ברח משלים דומיא דנדה י"ל דלסברת הרמב"ם טעמא אחרינא איכא במורדת דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו' וכמ"ש הה"מ שם משמיה דגמרא ע"ש:

(שם) **ובגרעון** כסף דכתיב אם עוד רבות וכו'. בבבלי מייתי ליה חזקי' מוהפדה קשה קשה למה לא מייתי הך קרא דמפורש בי' גרעון כסף וי"ל דהך קרא כתיב בנמכר לעכו"ם ומאן דלא יליף שכיר שכיר ליכא למילף מיניה מוכר עצמו לכך מייתי הבבלי דרשא דוהפדה. ועיין בתוס' דף יד ע"ב בד"ה מוכר. מיהו לפי המסקנא דבבלי דליכא מ"ד דלית ליה גז"ש דשכיר קשיא חזקי' דיליף גרעון כסף מוהפדה כמאן:

(שם) **ת"ל** כפי שניו וכו'. בבבלי דף כ' מוקי לקרא כפי שניו אם נתמעט מכספו שאינו וכו' נותן אלא כפי שויו בשני' הנותרות ע"ש:

(דף ח ע"א) **רצו** קרוביו של ראשון לגאול וכו'. קצת קשה למה נקט קרוביו הל"ל רצה ראשון לגאול וי"ל דרבותא קמ"ל דאפי' לקרוביו שלא היה לכן לעבד מעולם משתעבד והא דנקט קרוביו הא אפי' ההדיוט נמי י"ל דאורחא דמלתא נקט שדרכן לגאלו משום כבוד משפחה של רבו הראשון:

(שם) **והבא** לית את מחשב וכו'. וקשה הא גבי הקדש תנן אין מחשבין חדשים להקדש אבל ההקדש מחשב חדשים א"כ כאן אין אנו יודעין למי נחשב חדשים להקונה או לנמכר וי"ל דודאי יד העבד על העליונה כי היכא דלא ליטמע בין העכו"ם שהרי מצינו שהקיל הכתוב על העבד בכמה דברים מהאי טעמא:

(שם) **אם** בסימנים היא יוצאה לא כ"ש בימי בגר. וקשה ל"ל ק"ו הל"ל אם כבר יצאה בימי נערה בימי בוגרת מאי בעי גבי' וכה"ג מקשה בבבלי דף ד' ע"א. לכן נראה דמפרש אלו ימי בגר היינו בגר דאיילונית דלית לה סימני נערות ואשמעי' קרא שיוצאה בימי בגרות כשהיא' בת כ' שנה. דסד"א כל שאינה יוצאה בסימני נערות אף בבגרות לא תיפוק. והא קשיא ליה שפיר דימי בגר ק"ו הן דמה סימנין שאין מוציאין מרשות האב מוציאין מרשות האדון בגרות שמוציאה מרשות האב אינו דין שמוציאה מרשות האדון ומתרץ דאלו לא כתיב אלא ת"ק קרא הייגו מוקמינן לי' בימי בגר דכל הבתולות. ועיין במהרש"א:

(שם) **או** הליף. וקשה מאי נפקא מינה וע"ק כיון דימי בגר מסתבר טפי לרבויי לכך מוקמינן קרא קמא בימי בגר. וראיתי לתוס' דף ד' ע"א שכתבו בד"ה ויצאה חנם וכו' וא"ת ברישא ה"ל למנקט אלו ימי נערות והדר ימי בגרות וי"ל דאין כסף צריך לאוקמי לימי נערות כדאמר

לעיל

לעיל וכו' ע"ש. לפום ריהטא קשיא נמי לדידהו מה שהקשיתי אקושית הירושלמי. מיהו נראה דקושיתם לפי המסקנא דבבלי התם דמוקי קרא לבגרות אילונית והאי קשיא להו שפיר דהכא דברייתא ה"ל לאוקמי קרא קמא לימי נערות. דודאי ימי בגר דאיילונית לא מסתבר טפי דדוחק לאוקמי קרא נכה"ג וכן מוכח מסידור דבריהם שלא הקשו כן מיד כדמייתי הש"ס הך ברייתא ויצאה חנם אלו ימי נערות וכו'. ולפמ"ש בסמוך אף להירושלמי יש להרץ כן. ועיין בעצמות יוסף שם ואין הירולו מחוור ע"ש:

(שם ע"ב) **בכל** מקום שיש כסף לאב וכו'. וא"ת א"כ הדרא קושיא לדוכתא לכתוב רחמנא אין כסף דידעינן שהן ימי נערות וכ"ש ימי בגר כבר תירצו תוס' דף ד' בד"ה בא זה וכו' קושיא זו ע"ש.

(שם) **מה** נפקא מבינייהו. וא"ת הא איכא בינייהו טובא דלריב"י צריך שישתיי' שוה פרוטה ולרבנן אין צריך וי"ל דה"ק מאי נפקא מיניה בר"א דקאמר ע"ד דריב"י בסוף הוא נותן וכו':

(דף ט ע"א) **היה** נשוי את אחותה וכו'. כתב במ"ל פ"ד מה' עבדים הלכה י"א. אין אמה העברי' נמכרת אלא למי שיש לו עליו או לבנו קידושין וכך אינו יכול למוכרה למי שהיה נשוי עם אחותה אע"פ שאפשר שתמו' ויכול ליעדה הכי איתא בירושלמי פ"ק ע"כ. והימא הכי מבוגיין מבואר בהיפך דלכ"ע נמכרת היא לבעל אחותה אלא דמסיק דלד"ה אינו יכול לייעדה ואפשר דס"ל דהבבלי והירושלמי פליגי בהא אי נמכרת לקרובים אלא דדייק מהירושלמי שאינו יכול לייעדה והדרינן לכללה כל שאינו יכול ליעדה אינה נמכרת לו. אך קשה למה מחלק עלינו את השוין דודאי אף הבבלי סובר דנמכרת לבעל אחותה שהרי ראיה היא לבנו מאשה אחרת וזה כוונת הרמב"ם שביאר הדבר כיצד וכו' מיהו אם אין לו בן אינו יכול לייעדה לו לדעת הבבלי דס"ל אין ייעוד אלא בגדול ודוחק. ודברי המ"ל צ"ע:

(שם) **שהוא** קם תחתיו בשדה אחוזה. וא"ת שדה אחוזה גופא נימא בהא ולא בבן כדפריך הש"ס בערכין והא דכתיב לאיש אחר נימא לאיש הרי הבן אמור לאחר ולא לאם וי"ל דקסבר המכילת' דטפי מסתבר למעט מאחר יוצאי ירכו מלמעט האח ולא הבן:

(שם) **ת"ל** ואם לבנו ייעדנה. במכילתא ליתא הא דמסיק כאן ולא לבן בנו. וכתב המג"א בספר ז"ר קשה ל"ל קרא הא אתיא ליה שפיר וי"ל משום דשדה אחוזה גופי' נפקא לן מיעוד ואי לאו קרא ביעוד ה"א גם בשדה אחוזה קם תחתיו ע"כ. וקשה א"כ הדרא קושיא לדוכתא מנ"ל למעט אחיו דאיכא למילף מק"ו ועוד מעיקרא מאי ניחא ליה. ודברי המפרש המכלת' אינן מבוררים ע"ש. הלכך נראה שהגירסא שלפנינו עיקר. וא"ת מנ"ל דבנו למיעוטא דבן בנו קאתי דלמא למעט שאר כל אדם. וכ"ת ממילא לא ממעטינן שאר כל אדם מדכתיב אשר לא יעדה דמשמע לעצמו דוקא דא"כ בנו לגופי' איצטרך ולא מיעוטא הוא. וזו היא קושיא גם לגירסת המכילתא. וי"ל דדייק ליה מדלא כתיב גבי הדדי ואם לא יעדה ולבנו והפדה אלא וודאי למיעוטא קאתי:

(שם) **בפרשת** נחלות את עביד וכו'. כתבו תוס' ביבמות דף כב ובב"ב דף קט"ו בד"ה בן וכו' ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי יבום מנחלה הוא דקיי"ל וכו' ע"ש. והימא ניליף מיעוד דבן הבן אינו כבן. וה"ל דקסבר ר"י דאף בזה פליג הבבלי וקסבר דאף לענין יעוד בן הבן כבן, דעדיין קשיא ניליף מטומאת הכהן דודאי בן הבן לאו כבן דהא ז' מתים הנן אלא יותר וצ"ע:

(שם ע"ב) **דהוא** צריכה לי'. נ"ל כפי' השני שפירשתי בקונט' דלפי' הראשון קשיא הא לרשב"ל ל"ק גרושה דלדידיה ודאי צריכין למוקמי הך ברייתא בשהגדיל דהא בעינן שיעמדו בו הסימנים משהגדיל גם מאי דפריך מתלינה ל"ק לרשב"ל דלדידי' גדול הוא למפרע ותלינהו תלינה:

(שם) **מאחז** למד וכו'. קצת קשה ודאי אף רבנן מודו דבן ט' יכול להוליד דלכ"ע ביאתו ביאה כדתנן ביבמות פ"י אלא פלוגתייהו אי מיקרי איש לעונשין ולקיין:

(דף י ע"א) **נעשה** כאומר וכו'. מכאן ראיה מבוררת לפי' תוס' בבבלי דף יט ע"א בד"ה משל וכו' שהמשל בא ללמוד כי היכי דפשיטא לן התם ה"ה [illegible] ייעוד ולא כפירש"י. ומן התימא שלא הביאו ראיה מהירושלמי:

(שם) **שמא** אינה מקודשת לשניהן. והא דקאמרו חכמים לא שיתן האב כאדון לא שאם ירצה האדון לייעד מייעד אלא שהסורה לשניהן. מיהו בבבלי דף יט ע"א גרסי' ותכ"א אם רצה לייעד מייעד. וכן גרסי' התם משל לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקדשה תוך ל' שמקודשת לראשון. וכתבו תוס' פי' ר"י שהמשל בא ללמוד דכי היכי דפשיטא לן התם באומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו לאחר ל' יום ובא אחר וקדשה תוך ל' שמקודשת לראשון ה"ה גבי ייעוד והימא הא הכן במתני' ר"פ האומר במעכשיו מקודשת ואינה מקודשת ואסירה לשניהן. בשלמא לשמואל דאמר לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון ניחא אלא לרב דאמר מקודשת ואינה מקודשת לעולם קשיא. ודוחק לומר דהנך רבנן פליגי אסתם מתני' דפ' האומר. דמ"מ תיקשי לרב הך ברייתא וה"ל לש"ס למייתי סייעתא מיניה לשמואל וגדולה מזו יש לתמוה על הרמב"ם שפוסק פ"ד מה"ע הלכה טו המוכר את בתו ואח"כ הלך וקדשה לאחר אם רצה האדון לייעד מייעד וכו' ע"כ. ובפ"ז מה' אישות הלכה י"ב כתב האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה תוך ל' יום ה"ז מקודשת לשניהם מספק לפיכך שניהם נותנין גט ע"כ. ואפשר לומר דהתם דאמר בפירוש מעכשיו לאחר ל' יום הוא דאיכא לספוקי אי תנאה הוי אי חזרה הוי אבל הכא דלא קאמר מידי ודאי דתנאה הוא הלכך מקודשת. מיהו בסוגי' דבבלי ר"פ האומר בפלוגתי' דרב ושמואל מפורש ואף אם נאמר דתנאה הוי מקודשת ואינה מקודשת וע"ש וצע"ג:

(שם ע"ב) **תיפתר** שהיה נשוי לאחותה. קצת קשה מאי דוחקי' למוקמי בשהיה נשוי לאחותה לוקמי קרא לשאר פסולין כגון נתין וממזר וכ"ה בבבלי וי"ל דקסבר דשאר פסולין מרבינן מדכתיב אם רעה בעיני אדוניה היינו שרעה בנישואיה שאסור' לו אבל בנשוי לאחותה לא ממעטינן מהך קרא דלפעמים אינה אסורה לו כגון שמתה אחותה:

(שם) **מ"ט** דרשב"י בבגדו בה כיון שבגד וכו'. בבבלי מסיק דר"ש יליף לשפחות אחר אישות דלא מדכתיב בבגדו כיון שפירש טליתו וכו' מיהו בסוגיין א"א לומר כן דא"כ מאי קשיא לי' מה מקיימין רבנן וכו' הלכך נ"ל כדפירשתי בקונט':

(שם) **אמה** העבריי' יוצאה בנישואים מק"ו. וקשה למאן קמיבעיא ליה אי לריב"י הא קאמר לעיל מכרה לזה וקדשה לזה שיחק האב באדון ואי לרבנן הא קאמרי לא שיחק האב באדון וי"ל לרבנן קמיבעיא ליה דלמא דוקא בקידושין פליגי אבל בנישואים מודו. ויותר נ"ל דס"ג אמה העבריי' יוצאה במיתת האב מק"ו וכ"ה בבבלי דף יז ע"א ע"ש:

(דף יא ע"א) **בר** פדיי' אמר אמה העבריי' יוצאה במיתת רבה. פירשתי בקונט' דפליג אר"י. מיהו בבבלי שם משני דמיתת האדון לאו שיורא הוא דכיון דאיכא נמי באיש לא קתני ופירש"י דנרצע נמי יוצא במיתת האדון ע"כ וקשה הא ישראל עליו על העבד שאינו נרצע קאי לכך נראה דה"ק כיון דאיכא נמי באיש שיוצא במיתת האדון כגון שלא הניח בן הלכך לא קתני:

(שם) **פתר** לה בהענק. וקשה ל"ל קרא להענק אמה העבריה הא כתיב כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך וכי תשלחנו וכו' הענק תעניק לו. ואי משום דכתיב לשון זכר אין מזה ראיה למעט דלא קאי גם אהעבריה הנזכרת ברישא דכל התורה בלשון זכר נאמרה. ואי משום דכתיב לו ה"א למעט אמה דהא איצטרך לו למעט מוכר עצמו שלא נזכר בהך פרשה. לכך נ"ל דאיצטרך קרא ואף לאמה נמי כן כשהיא יוצאה בסימנין שמעניקין לה דמריבא דקרא ה"א דוקא כשיוצאה בשש דומיא דע"ע וזה נכון בעיני אף שלא ראיתי כן לאחד ממפרשים ז"ל. ולשון הרמב"ם פ"ג מה"ע מורה קצת בהיפך ע"ש. ועיין במ"ל שם הל"ע בד"ה ומהו שנאמר ואף וכו' וא"ת ל"ל קרא להענקה וכו' ע"ש. ולפמ"ש לק"מ וא"ת בר פדיית הענקה לאמה העבריה מנ"ל וי"ל הענקה נמי מהיקשא נרצע ממעינן מיהו בבבלי דף יז גרסינן אמר בר פדא אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת מהיקשא דנרצע ופריך הא מיבעיא ליה להענקה ומשני א"כ לכתוב ואף לאמתך כן מאי תעשה ש"מ הכתי. וקשה מאי פריך הא אין היקש למחצה וי"ל מסברא אין להקישה לנרצע אלא בדבר דאיכא בנרצע ולא בסתם עבד אבל הענקה אף בנמכר לשש איתא אבל מיתורא דקרא קיליף. ורש"י כתב בפי' התורה או אינו אלא אף לרציעה וכ"ה בספרי ר"ל אמיתת האדון ואף לרציעה שאין היקש למחצה אבל לא אהענקה ת"ל ואם אמר יאמר וכו'. ועיין בע"י שהגיה הדברים בל"ע ודבריו בסוגיא זו אינן מחוורים. ובמ"ש ניחא דליכא לאקשויי דלמא כולא קרא להענקה הוא דהאי דמסברא ליכא לאוקמי היקשא להענקה וכמ"ש:

(שם) **פשיטא** זה שהוא נמכר בב"ד וכו'. כתב הרמב"ם רפ"ב מה"ע עבד עברי שמכרוהו ב"ד והמוכר עצמו נקנה בכסף ובשטר כיצד בשטר כותב לו על הנייר או על החרס הריני מכור לך הריני קנוי לך ע"כ. וכתב הכ"מ דיליף מדאר"ת שטר אמה העברי' כתב כותבו בתי מכורה לך ועבד ילפינן מאמה לכך כתב גבי עבד נמי שכותב הריני מכור לך ע"כ ע"ש. והימא איך פשיטא לי' להרמב"ם מלתא דמיבעיא ליה לירושלמי. וצ"ל שהרמב"ם סובר דהירושלמי לשיטתו דקאמר לעיל בפרקין שטר אמה העברי' שניהם יכולים לכתוב האב והאדון הלכך קמיבעיא לי' אי ילפינן מאמה העברי' וגם האדון כותבו או דלמא שאני אמה העבריה כיון דאית ביה קצת שטר אירוסין שהרי יכול לייעדה ע"י שטר זה אפי' לריב"י אבל עבד דוקא העבד כותבו ולא האדון. אבל להבבלי דמסיק כר"ת דשטר אמה העבריה האב דוקא כותבו א"כ כ"ש בעבד דהוא עצמו כותבו ונכון הוא. ועמש"ל בפרקין בתוס' בד"ה א"ל ומה בכך וכו':

(שם) **בר"ש** בקונטרס פירשתי דלרבנן דר"ש ליכא איסור תורה בישראל שבא על שפחה. הנה מכאן ראיה לדעת הרשד"ס בתשו' סי' קנ"ו והוכיחו דבריו במ"ל רפ"ב מה"ע. דלהרמב"ם אין השפחה אסורה מדאורייתא אלא מדרבנן ע"ש במ"ל. ולפום ריהטא פשט דברי הרמב"ם פי"ב מהא"ב הכי משמע. שכתב שם הלכה י"א וז"ל העבדים שטבלו וכו' יצאו מכלל עכו"ם ולכלל ישראל לא באו לפיכך השפחה אסורה לבן חורין וכו' והבא על השפחה מכין אותו מד"ס שהרי מפורש בתורה שהאדון נותן שפחה לע"ע והיא מותרת לו שנא' ואם אדוניו יתן לו אשה ולא גזרו חכמים בדבר זה ולא חייבה תורה מלקות בשפחה אא"כ היתה נחרפת לאיש. אל יהא עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה שגם זה גורם לבן לסור מאחרי ה' וכו' הרי אונקלס כלל בעילת עבד ושפחה בכלל לא יהיה קדש עכ"ל. אך דברי הרמב"ם תמוהים דמאי ראיה מייתי שאין איסור בשפחה שהרי מפורש בתורה וכו' אדרבה מכאן משמע שאסורה מדאיצטרך קרא להתיר וכן משמע בבבלי בפרקין דף כא כהן מהו שימסור לו רבו שפחה תידוק הוא ל"ש כהן ל"ש ישראל וכו' ע"ש וכ"מ בסוגיין לפי המסקנא. וכבר הרגיש בזה במ"ל ועוד קשה שכתב ולא גזרו חכמים בדבר זה. נראה כסותר דברי עצמו שהרי כתב בסמוך הבא על השפחה מכין אותו מד"ס. וכ"ל דדעת הרמב"ם שהבא על השפחה יש בו איסור מן התורה אך אין בו מלקות מן התורה ולא גזרו חכמים שיהא לאו באיסור זה אם בא עליה דרך תזנות או שיהא בה איסור אם בא עליה דרך זנות כמו שגזרו בנכרית אם ייחדה לו בזנות שעובר משום נשג"ז ואם דרך מקרה בתייב עליה משום גויה אלא אם בא עליה דרך תזנות חייב עליה בעשה. ויליף לי' מדאמרה תורה בע"ע שרבו מותר להשיא לו שפחה ש"מ דלשאר כל אדם אסורה ולאו הבא מכלל עשה עשה. ומכין אותו מד"ס כדרך שמלקין כל העוברין על מצות עשה כמו שאז"ל אבל במצות עשה מכין אותו וכו'. אלא שאונקלס כלל בעילת עבד ושפחה בלאו דלא יהיה קדש אבל אף לדידי' אין בו מלקות מן התורה אלא בדרך אסמכתא. ומעתה דעת לנבון נקל לפרש דברי הרמב"ם על נכון. וזה מבואר מאוד שלא אמר אלא שאין בו מלקות מן התורה אבל איסור יש בו מדאורייתא. וכן מבואר בדבריו פ"ג מה"ע הלכה ג' וז"ל והמוכר עצמו אסור בשפחה כשאר כל ישראל. והדברים ברורים:

(שם ע"ב) **ויבא** לידי כרשינה. בבבלי פריך נמי ויעשה בעל מום ופירש"י ומה בכך והלא רציעה מצוה היא ע"כ. וקשה הא קיי"ל דהמטיל מום בקדשים לוקה כדאיתא בפ' פסולי מוקדשין ולא יגרע אדם מן הבהמה. ועוד כיון דכתיב בכהנים וקדשתו בע"כ פשיטא שמצווים שלא לעשותו בעל מום. א"כ מסברא דלא קאי ורצע אדוניו וגו' אעבד כהן. מיהו לפום סוגיין משמע דלא פליגי אלא אי אסור מדרבנן דקאמר שמא ייעשה בעל מום אבל בעל מום ממש אינו נעשה ופריך שפיר ויבא לידי כרשינה כדפרישית בקונט'. אבל לסוגית הבבלי משמע דלרבנן ודאי נעשה ב"מ ע"י רציעה דקתני וה"נ אין עבד כהן נרצע מפני שנעשה ב"מ. אך גם לשון זה יש לפרש מפני שאפשר שיעשה בעל מום אם יבא לידי כרשינה וא"ת במילת אי אפשר שיבא לידי מום ועיי' במ"ל פ"ג מה"ע הל"ע וכ"ל מאן דיליף אוזן ממצורע יליף נמי דהרציעה בתנוך דוקא דומיא דמצורע דכתיב על תנוך אזנו ור"מ לא יליף הך גז"ש וצ"ע:

(שם) **וגנאי** למשפחתו. וקשה למה יהגנו בני משפחתו הא אין פודין אותו בע"כ כמפורש בבבלי בפרקין וי"ל במכרוהו ב"ד איירי דהיה להם לפדותו שלא ימכר לעבד:

(שם) **אזן** ששמעה מהר סיני לא יהיה לך וכו'. מקשה הי"מ והלא כל המצות ששמעתה האזן בסיני מ"מ אין העונש מיוחד לאזן אלא לכלל הגוף ע"ש ותירוצו דחוק שעדיין קשיא שאר עונשים נמי ראוי שיהיו באזן ולא בשאר הגוף. וכ"ל שז"ל המכילתא לא יהיה לך אלהים אחרים על פני למה נאמר לפי שהוא אומר אנכי ה' אלקיך משל למלך וכו' כך אמר המקום לישראל אנכי ה' אלקיך אני הוא שקבלתם עליכם מלכותי במצרים אמרו הן כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי לא יהיה לך ע"כ. ושם אמרו שהדברים בדבור אחד נאמרו מה שאין האזן יכול לשמוע אלא שאנכי ולא יהיה לך חזר ופרטן. אם האזן נרצע על דבור לא יהיה לך שזה ודאי שמעה האזן שהרי חזר ופרטן. והא דקאמר עוד אזן ששמעה כי לי בני ישראל עבדים. נראה דקמייתא קאי אמוכר עצמו ובתרייתא קאי הנמכר בב"ד שלא היה לו לקבל על עצמו העבדות. עיין בפירש"י בפרשת משפטים. מיהו היינו לר"א דקסבר א' מוכר עצמו וא' מכרוהו ב"ד נרצע אבל לת"ק דר"א דקסבר מוכר עצמו אינו נרצע כדאיתא בבבלי דף יד א"ל קרא אלא למכרוהו ב"ד. לכך לא מייתי בבבלי דף כב אלא קרא דכי לי בנ"י עבדים דקיי"ל כת"ק:

(שם) **ולרבו** אשה ובנים. בבבלי יליף מדכתיב כי אהבך ואת ביתך וא"ת מנ"ל שיהא לרבו בנים דביתך אשה משמע. ואפשר מאת קדרים. וראיתי שהר"ב מ"ל כ"כ שם הל"ח:

(דף יב ע"א) **בבר** כתיב וכתוב בספר וחתום. וקשה דלמא שיחתום גם המוכר והעדים וי"ל כיון דשטר אינו אלא לראיה א"כ בעדים להוד סגי ודוחק:

(שם) **הילוך** קנה עמש"ל בפרקין: (שם ע"ב) **אם** אומר את עבדים כקרקעות וכו'. בבבלי בפרקין קאמר סברא דהרעא חד הוא בב"ק דף יב משני דשאני מקרקע דניידי ממקרקע דלא ניידי ע"ש וברמב"ם פ"ג מה' מכירה:

(שם) **ר"י** אמר מאחר לרבו. עי' פי' בקונטרס. וליכא לפרושי דאם זיכה אחר ע"י לרבו זכה רבו הא מרבו לאחר לא היינו אם זיכה רבו ע"י לאחר לא זכה האחר ומלתא באנפי נפשה היא ולא קאי אמתני' וכן פירשתי לקמן במשנתין. דא"כ קשיא הא דאר"ז אפי' מרבו לאחר ולקמן במשנתין פשט ר"ז ממתני' דעירובין דמרבו לאחר לא וכן משמע מהא דקאמר בסמוך אתיא דר"ז כרשב"א:

(שם) **דתני** רשב"א אומר משום ר"מ אף בשטר וכו'. כתבו תוס' דף כג בד"ה ורשב"א וכו' וא"ת מנ"ל הך שלש מחלוקת דלמא כולא מילתא דרבנן דמתני' רשב"א וכו' ע"ש ולפי הגירסא שלפנינו דגרסי' רשב"א אומר משום ר"מ לק"מ. ונראה לספרים דלא גרסי' בדברי רשב"א אף גרסי' רשב"א אומר משום ר"מ ונכון הוא וא"ל למה שדחקו תוס' שם ע"ש:

(שם) **לא** רבו. וקשה מאי דוחקיה למימר דאתיא כרשב"א הא חכמים דמתני' נמי אמרו בשטר ע"י אחרים וי"ל סיפא דמתני' רשב"א היא דאל"כ לערבינהו וליתנינהו וכמפורש בבבלי ע"ש:

(שם) **אית** ליה במזכה ע"י אחר. בבבלי בגיטין דף כג גרסינן כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר ר"י נראין הדברים שהעבד מקבל גט להבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו ואם נחבך אדם לומר זו הלכה שנויה הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו אמור לו וכו' הא מני ר' היא דאמר המשחרר חצי עבדו קונה ומ"ע דר' בהא קסבר עובר ירך אמו הוא ונעשה כמי שהקנה לה א' מאבריה. וכ' תוס' ונעשה וכו' תימא לר"י היתה עוברה האיך זכהה לו אע"ג דירך אמו הוא כיון דידה כיד רבה וכו' ואפי' שיחרר כולה חוץ מידה לא ה"ל לזכות לו ע"כ הא דל"ק להו אדרבי דאמר המשחרר חצי עבדו קונה י"ל דר' איירי במזכה לו ע"י אחר וכמפורש בסוגיין. אך קשה דבתמורה דף כה גרסינן דהניא המשחרר חצי עבדו יצא לחירות גיטו וידו באין כאחת ופירש"י אע"פ שלא שיחרר כולו יש לו יד לקבל גיטו וכו'. ש"מ דקסבר הש"ס דפלוגתייהו דר' ורבנן אפי' במזכה לו ע"י עצמו וא"ל דהיא גופא קשיא להו לתוס' מ"מ אית ביה זכיה הא כ"ל במזכה מימינו לשמאלו וקושית הש"ס בסוגיין. דהא בגיטין דף מב ע"ב אמר רבה דטעמא דר' משום דכתיב והפדה לא נפדתה או חופשה לא ניתן לה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חציו אף שטר כן וכיון דמהיקשא יליף ליכא למפרך מידי דאין משיבין על ההיקש. וא"ת דלמא היקשא אתי להיכא דמזכה לו ע"י אחר די"ל קיי"ל אין היקש למחצה וכיון דכסף אפי' ע"י עצמו אף בשטר כן ועי"ל דקסבר רבי למזכה לו ע"י עצמו לא צריך היקשא ולא אתאי אלא ללמד דאפי' ע"י עצמה מזכה לו. וצע"ג. וראיתי להרמב"ם שכתב פ"ז מה"ע הל"ה הכותב לשפחתו מעוברת הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימין הרי את שפחה וולדך בת חורין לא אמר כלום שזה כמי שמשחרר הציה. וכ' הראב"ד קשיא רישא אסיפא סיפא קאמר עובר ירך אמו א"כ רישא אמאי דבריו קיימין וכו' ע"ש. ובלח"מ דחק מאוד לתרץ דברי הרמב"ם. ואילק בין שחרור האם לשחרור הולד ומייתי סעד לזה לפי מאי דס"ד בתמורה דאית ליה לר"י הרי את ב"ח וולדך עבד דהוולד נמי ב"ח דעובר ירך אמו מ"מ קשיא אמאי נימא דהוה כמשחרר חצי עבדו ואין הוולד ב"ח כי היכי דאמרי' לעיל גבי הרי את שפחה וולדך ב"ח דבריו קיימין משום דעובר ירך אמו וכו' ע"ש. והני אמה מדבריו אלו דודאי יש לחלק דהא כולא סוגיא אליבא דר"מ אזלא דקאמר במתני' התם האומר וולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים היא שלמים וולדה עולה ה"ז וולד שלמים דר"מ דקסבר תפוס לשון ראשון וע"ש בפירש"י. א"כ ה"נ כשאמר הרי את ב"ש

כנב

כבר נעשה גם הולד ב"ח לפי שהוא ירך אמו כמי שאמר היא שלמים וולדה עולה ואם אמר הרי את שפחה וולדך ב"ח והאי כמי שאמר הרי את שפחה אין זה הפסד לוולד שהרי גם מתחלה היה עבד אלא מה שאמר אח"כ ולדך ב"ח דבריו קיימין וה"ז כמי שאמר וולדה שלמים שהולד קדש והיא חולין כמו שהיתה. וכן מפורש בב"פ כיצד מערימין שם בתמורה ע"ש. והדברים ברורים. ונעתה נבא לבאר דברי הרמב"ם דקסבר כר' יוסי דמהני' דהתם דפליג אר"מ וקסבר הפוס נמי לשון אחרון ואם אמר היא עולה וולדה שלמים אם נתכוין מתחלה לכך הואיל ואי אפשר לפרש שני שמות כאחת דבריו קיימין. א"כ גם בזו שאמר הרי את ב"ח וולדך עבד הע"ג דעובר ירך אמו אפ"ה דבריו קיימין. וה"א ליהוי כמתהדר הני עבדו י"ל דשאני עובר כיון דסופו לצאת ה"ל כאומר הרי את ב"ח כשהלד ויהיה וולדך עבד והא דאמרי' דנעשה כאומר וכו'. אן זר אהנו דכה"ג אמרי' בכתובות אין אדם מוציא דבריו לבטלה הלכך נעשה כאומר וכו'. וא"ת א"כ אם אמר הרי את שפחה וולדך ב"ח אמאי לא אמר כלום נימא נעשה כמי שאומר כשהלד יהא וולדך ב"ח י"ל דהא מיהת הויא כעבד המקבל גיטו של חבירו מיד רבו שלו דאינו כלום כדאיתא בברייתא ודברים נכונים הם:

(דף יג ע"א) **מפני** המחלוקת. וכן כתבו תוס' דף כד ע"א בד"ה תנא וכו' ע"ש. ותימא על הרמב"ם שכתב רפ"ה מה' עבדים עבד כנעני נקנה בב' דברים וקונה את עצמו בג' בכסף ובשטר וברא"שי איברים ובהל"ד כתב דהיוצא בראשי איברים צריך גט שחרור וקשה א"כ למה קחשיב שלשה הא הוי בכלל שטר וכדמשני הש"ס. וראיתי לריטב"א שכתב בדף כג ע"א בד"ה והא ליתא וכו' אבל הנכון דמתני' לא איירי מפלוגתא דתכמים אלא ר"מ ורשב"א ורבנן דמתני' היינו רשב"א וכו' ע"ש. וקשה כיון דרשב"א מסוף ר"מ אמר למלתיה וכמש"ל וכמפורש בסוגיין א"כ הדרא קושיא לדוכתה למה לא תנן במתני' שקונה את עצמו בראשי איברים וליכא לשנויי מפני המחלוקת בהכי כולא מהני' ר"מ היא ובבבלי דף כד ע"ב הניא כמ"ד אינו צריך גט שחרור:

(שם ע"ב) **אשתו** אינו פודה. פירשתי בקונטרס אם היה לאשתו מעות שנתן לה בעלה במתנה וכו' כן פירשו תוס' הא דאמרי' בבבלי דף כד ע"א אלא בזוזי דידה. וקשיא לי לשיטת תוס' למה לא מוקי הש"ס בבבלי הך ברייתא בזוזי דידה ומעשר דידיה. ואי משום דהשה כאחר דמיא ולא פליגי רבנן דאינה מוספת חומש אף אם נאמר דס"ל דידה כיד בעלה דכתיב ממעשרו וכפירש"י שם קשה הא תנן במתני' פ"ד דמעשר שני כיצד מערימין על מ"ש אומר לבנו ולבתו הגדולים ולעבדו ושפחתו העברים הילך מעות אלו ופדה לך מ"ש זה אבל לא יאמר כן לעבדו ושפחתו הכנענים ולבנו ובתו הקטנים מפני שידן כידו. ואם"ד כשפודה ממעות שלו הרי הוא כאחר א"כ קטן למה לא יפדה את המעשר כשנותן לו אביו מעות במתנה דהא כשדעת אחרת מקנה אותו זוכה וכמ"ש תוס' בגיטין דף עד ע"ב וכן מוכח מריפא דמתני' דשם ספחה איירי בקטנה דהי בגדולה מאי בעי' גבי' וכמפורש שם בש"ס. אלא עכ"ל כיון דמניאחם לאביו ידו כיד אביו. וכמ"ש תוס' שם א"כ אשה נמי. והא ל"ק מדתנן במתני' עבדו ושפחתו הכנעני' ואינן פודים בלא חומש אף בנותן להם רבן במתנה א"כ איך אפשר לומר דאשה כאחר דמיא דהא אשה ועבד דמיין להדדי. די"ל דלאו בכל מילי דמיין אלא אשה שנתן לה בעלה מתנה קנתה ואינו אוכל פירות ועבד לא קנה וכמ"ש תוס' בקידושין דף כד בד"ה ור"א וכו' ע"ש. וצ"ל דהיה לדבריהם מהא דגרסי' בנדרים דף פ"ח אמר רבא אע"ג דאר"מ יד אשה כיד בעלה מודה ר"מ לענין שיתוף דכיון דלזכות לאחרים הוא מיד בעלה זכיא ופירשו הרא"ש והר"ן כיון דאם נתן לה הבעל מתנה קנתה ה"ה אם נתן הבעל ע"י לאחרים קנו. ואם"ד דאף ביעבד כן אם נתן לו הרב מתנה זכה א"כ למה תנן במתני' דהינו מזכה בעירוב ע"י עבדו ושפחתו הכנענים אלא ודאי דמרבו לעצמו לא זכה. וזו ראיה שאין עליה תשובה. אבל מקטן קשיא כמש"ל דודאי קטן עדיף מאשה שאם ירש הקטן מאבי אמו אין לאביו בהן כלום ובאשה הפירות שלו וצ"ע מיהו לפי שיטת הירושלמי דריפא וסיפא ר"מ ל"ק כלל קושית הש"ס בבבלי שם אה"ק רק הרשב"א לפי מאי דגרס הירושלמי לעיל נמי רשב"א אומר משום ר"מ אף בשטר על ידי אחרים:

(שם) **מה** שייר בה מעשה ידיה. כ' הכ"מ פ"ו מה"ע מי שנוה וכו' וכ' הרא"ש שלא יעריחוה במלאכות כבדות והר"ן כתב משום מצוה לקיים דברי המת אסור להשתעבד בה ומעשה ידיה לא פקע נהכי ע"כ. ומסוגיין נראה דלא כר"ן. וי"ל:

(שם) **כתב** כל נכסיו לשני עבדיו כאחת וכו'. פירש"י בגיטין דף מ"ב ע"א בד"ה הכותב נכסיו לשני עבדיו שכתב שני שטרות כל נכסיי לזה וכל נכסיי לזה וזיכה לשלית אחד בבת אחת לשניהם דפלגי דלא קדם אחד לחבירו ע"כ. הנה מה שדקדק לפרש שזיכה להם ע"י שליח כוונתו דאי בדזיכה להם ע"י עצמן לאו כלום הוא דאף דקסבר ר' אדם מתהדר תני עבדו היינו דוקא בשזיכה לו ע"י אחר אבל ע"י עצמו ה"ל כמוכה מימינו לשמאלו וכדמסיק לעיל במתניתין. מיהו לפמש"ל בתו' בד"ה אית ליה וכו' ס"ל לבבלי דקסבר ר' דאפי' ע"י עצמו זוכה בחציו קשיא. גם מה שפירש"י דאיירי בשזיכה להם בשני שטרות. אינו מוכרח דלפום מאי דס"ד דאתיא כר' אפי' בשטר אחד נמי וכדפירשתי בקונט'. בשלמא אי מוקמי' בשזיכה לאחד מהם ניחא דאמרי' התם בגיטין דף כ"ג שאין עבד זוכה גיטו של חבירו מיד רבו שלו אבל השתא דפירש"י דאיירי בשזיכה ע"י שליח א"ל לומר שזיכה להם בשני שטרות וצ"ע:

(שם) **לית** הדא אמרה שהעבד זוכה מרבו לאחר. וקשה מנ"ל דא ידי שזיכה להם בעצמן דלמא איירי שזיכה להם ע"י אחר אבל ע"י עצמן לא שאין העבד זוכה מרבו לאחר:

(דף יד ע"א) **וכר'** דר' אמר אדם מתהדר תני עבדו. וקשה דלמא קסבר עובר לאו ירך אמו וכדאמרי' בתמורה דף כה אליבא דרבנן וכן ס"ל לר' יוחנן התם דעובר לאו ירך אמו:

(שם) **לקנות** ולדותיה לא קנה. עיין פירושי בקונט' ועוד יש לפרש. דקס"ד משום דס"ל משיכה בכליו של קונה ולא קני' ופריך ממשוך בהמה זו וקני משום בעליה דהוא פשיט לכו דקני. ומוקי לה בשאינה מעוברת. ומייתי לה דרב דאם משך הגוד לר' מיתייב באונסין דמשיכה לא קניא בכליו של מוכר. וקאר"י בר' בון דלא איצטרך רב לאשמועינן דמשיכה בכליו של מוכר לא קניא אלא אפי' משך הלוקח לרשותו בכליו של מוכר לא קנה דמאי למימר שלא תבו אלא לטובת המוכר. ושבתא בשיר מיבעיא ליה מהו לקנות בשטר השחות וכדפירשתי בקונט'. ואף בפי' זה אינו מסכים לבבלי בב"ב דף פ"ב ע"ש מ"מ פשטא דסוגיין הכי משמע והיאי בס' אסיפת זקני' בב"מ דף ט' ע"ב שכתב בשם הריטב"א דבירושלמי פ' המוכר את הספינה משמע דמשיכת פירות בכליו של מוכר קנה ע"ש ועיינתי שם בירושלמי ולא מצאתיו:

(שם) **לקנותה** היא וולדותיה קנה. לפי מאי דמוקי לה ר' יוסי דאיירי באינה מעוברת קשה פשיטא שהקונה בהמה קונה וולדותיה שתלד לאחר מכאן ובאסיפת זקנים מס' ב"מ דף ט' ע"ב מייתי הגירסא לקנותה וולדותיה לא קנה נראה דט"ס הוא וראיתי להרא"ש ז"ל שכתב בפ' הספינה הוספתא ספחה מעוברת אני מוכר לך פרה מעוברת הני מוכר לך מכר את הולד שפחה מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר את הוולד המי' לי דמשמע ה"ז לא אמר שפחה מעוברת אלא שפחה סתם לא מכר את הולד ולא מיסתבר כלל עכ"ל. לפ"ז אפשר לקיים הגי' שמייתי בא"ז וס"פ לקנותה סתם ולא פירש וולדותיה לא קנה אם היתה מעוברת וכפי דיוקו של הרא"ש מן התוספתא מיהו לענ"ד אין ראיה מהתוספתא דנקט בריישא שפחה מעוברת לרבותא דאפ"ה קנה ולא אמרי' כוונתו על הלבנה כמו גבי מניקה דסיפא:

(שם) **בשלא** היתה הבהמה עוברה. וקשה פשיטא דלא קנה דהא ה"ל דבר שלא בא לעולם וקיי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכדאמרי' לקמן עוברי בהמתו של חבירו לא עשה כלום וי"ל דסד"א דמקנה לו הבהמה לעוברה דזכה בה כמו דקל לפירותיו דמודו רבנן דר"מ כדמסיק לקמן וכדאיתא בבבלי מס' ב"ב דף קמ"ז ע"ש:

(דף טו ע"א) **מחלוקת** ר"ש וחכמים. מכאן נראה כמ"ש הוס' בב"ק דף נב ע"א בד"ה כיון שמסר לו המפתח וכו' דלא מהני אלא שאל"ל לך חזק וקני דהס"ד דקנין גמור הוא ע"כ נ"ל בין המוסר מפתח להפקד ובין המוסרו ללוקח מהני וא"כ איכא למימר דבלוקח אף רבנן מודו אלא ודאי דלכ"ע לא קני אלא בחזקה בפני עצמה ולר"ש הא"ל לך חזק וקני ולרבנן צריך: (שם) **תיפתר** באומר לו הלוה וכו'. כתב הרשב"א בגיטין דף מא ע"ב בד"ה איבעי' להו וכו' אלא דקביא ליה המוכר הורבה לאוירה קנה אוירה הא אוירה לאו פירי דחורבה היא ואפ"ה קני לה אגב חורבה וכדתני בירושלמי פ' חזקת הבתים המוכר עוברי בהמתו וכו' מוכר חורבה ומשייר אוירה דטעמא דמילתא דמוכר אויר חרבתו לא עשה כלום ויכול לשייר אויר חרבתו דכל המשייר בעין יפה משייר וה"ל כמשייר חורבה לאוירה אלמא המוכר חורבה לאוירה קנה ואולי נאמר דאויר החורבה הוא כאחד מהנאי החורבה עכ"ל. ואני תמה שלא הביא סוגיין דמפורש שאפשר למכור אויר חורבתו אם מוכר לו גוף החורבה לאוירה. ואם נפרש סוגיין שמוכר לו חלק בגוף החורבה ואגבה קונה האויר א"כ אין מקום לקושית הרשב"א דאף המשייר בעין יפה משייר לעצמו חלק בגוף החורבה וצ"ע:

(שם) **תני** ר"ח ופליג וכו'. בבבלי פ' הספינה דף פה איתא נמי להך ברייתא במודד בכליו של קונה ולא קשיא מינה לרב ע"ש:

(שם) **אית** תניי תני ומחליף. לפי פירושי שבקונט' נראה ראיה לפירש"י דבהמה גסה נקנית דוקא במסירה ולא במשיכה. ודלא כמ"ש תוס' במכלתין דף כה ע"ב בד"ה בהמה גסה וכו' ע"ש. מיהו בבבלי בב"ק דף יא ע"ב איתא דר"א סובר דבהמה גסה נקנית במשיכה ע"ש:

(שם ע"ב) **והוא** שלא נתן לו רשות להשאיל וכו'. מה שיש לדקדק בסוגיא זו עי' פ"ש בתו' בכתובות דף לב פ"ב:

(שם) **א"ל** הריי וכו'. לפי' שבקונט' קשה למה יתשב ר' יהודה לתנ. לכך היה נ"ל להגיה דר' אלעזר אמר השני חייב כ"ה בבבלי פ"ק דב"ק וקהשיב ר"א וריש לקיש לתרי ור' יוחנן ור' ינאי ור' חייא ור' חנינא לארבע ובסמוך גרסי' ר' חנינא תלמידו דר"ח רובה. וכן נראה דבכולא תלמודא משמע דר"ח תלמידו דר' יוחנן הוא ולא של ר' חייא:

(שם) **האחין** שחלקו ואח"כ ייבם וכו'. לא ידעתי למה השמיטו הפוסקים דין זה:

(דף טו ע"א) **חזקה** שאין הבעלים מספלין במיתה. פירשתי בקונט' הטעם דקני מיד כשהוליא מרשות בעלים וכ"כ תוס' בב"ק דף י"א. וא"ת א"כ קרא למה לי וי"ל דסד"א כיון דכתיב ישיב לרבות אפי' שוכין אף בגנב וגזלן כן דהא ילפי' גזרה שוה דתחת נתינה ישלם לכך איצטרך קרא למעט:

(שם ע"ב) **חוץ** משקלי עפרון. בבבלי דף כו דגרסי' בכסף מנ"ל אמר חזקיה דכתיב שדות בכסף יקנו וכתבו תוס' הא דלא מייתי קרא דכתיב גבי עפרון משום דדלמא ה"מ מעכו"ם שכל קנינו בכסף ע"כ ולפום סוגיין י"ל דהאי מעפרון ה"א בקנטירין דוקא דומיא דעפרון. והירושלמי ליה ליה גז"ש דק תה קיחה משדה עפרון כמש"ל בריש מכלתין בתו' בד"ה כסף וכו'. מיהו להבבלי דאית ליה הך גז"ש ליכא לשנויי הכי דא"כ קשיא לב"ש דאמרי קידושי אשה בפרוטה. כיליף מעפרון דבעינן שקל אבל להירוץ הוס' ל"ק דאע"ג דבעכו"ם איירי יליף מיניה גז"ש כמ"ש המזרב"א. אך קשה לי הא כתבו תוס' דף ב' ע"ב בד"ה א"נ וכו' וי"ל מהיוא ליכא למידק די"ל השדה אשר קנה אברהם בחזקה או בשטר דהא לא כתיב השדה אשר קנה בכסף ע"כ א"כ ליכא למילף כלל מעפרון וצ"ע וראיתי להסמ"ע שכתב ריש סי' ק"ץ דכשנתן לו פרוטה לקיום המקח לאו כלום הוא דקנין כסף נלמד משדה עפרון ושם נתן כל דמי שיווי השדה ע"כ ע"ש. ואיני מכוון דהא לאו משדה עפרון ילפי' אלא מדכתיב שדות בכסף יקנו. ואין לו' ה"ל לתוס' לתרץ כן. דודאי עדיפא מיניה משני דאפי' נתן לו כל דמי הכסף ליכא למילף מעפרון וצ"ע:

(שם) **הכל** מודין במוכר שביל וכו'. בבבלי בב"ב דף ק' גרסי' מ"ט דר"א דכתיב קום התהלך בארץ ורבנן התם משום חביבותא דאברהם היא דקא"ל הכי כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו. ופי' הרשב"ם כדי שיהא נוח וכו'. דה"ל כיורשין ולא כגזלנין ולא יהיה רשות לשטן לקטרג ע"כ. וקשה כיון דלרבנן לא קנה בהילוך א"כ לא ה"ל כיורשין גם לשון הש"ס דחוק. והיה נ"ל לפרש דאף לרבנן דרך מיהא קני (ועיי' בדרישה סי' קנ"ב) וכיון דקנה מקצת ה"ל כמוחזק בכולה דאף לר"א נ"ל כן דהא גם לדידיה לא קנה אלא מקום הילוך כמפורש שם בבבלי. מיהו אין לשון הש"ס משמע כן. לכן נ"ל דה"פ בשכר שיקיים אברהם מצוה זו שילך בארץ לארכה ולרחבה תהיה הארץ נוחה לכבוש לפני בניו ומצינו כיוצא בזה בבבלי בב"מ ובחולין:

(שם) **אין** תימר כשנתן וכו'. וא"ת דלמא רישא איירי בשלא נתן לו אלא דמי אחת מהן וכתב לו שטר על כולן וסיפא בשנתן לו דמי כולן ולא כתב לו שטר אלא על אחת מהן ובתרווייהו לא קנה וי"ל כסף לא ד לכ"ע קנה מיהו קשה הא א"ר בא בסמוך בכסף ע"מ שיכתוב לו אונו לא קנה עד שיכתוב אונו. וי"ל דקאמר מתני' מסייעא לדר"י ור"י לשיטתא דפליגי בסמוך וקסברי דלעולם כסף לחוד קונה:

(שם) **אתיא** דר' בא כשמואל. וקשה הא אפי' כרב אתיא נמי מני סבר אלא דהכא שאני דאמרי' מעיקרא היה דעתו ליתן לו המתנה בלא שטר והא דכתב לו שטר לייפות כחו וי"ל אס"ד דאם אמר ע"מ לכתוב שטר לא קנה כר' בא מנ"ל לומר דכתב בלשון מכר לייפות כחו דלמא מטעה הוא וחוזר ממתנתו ודוחק:

(דף יז ע"א) **תיפתר** שהיו שם עדים. וקשה פשיטא היו שם עדים דאל"כ מנ"ל דאמר יהנו כל נכסי לפלוני וי"ל דאיירי בשהעידו עדותן והלכו למדינת הים:

(שם) **ובנכסי** הגר לא קנה אפי' מיצר בנתיים. בבבלי ב"ב דף נג גרסי' אר"י ב' שדות ומיצר ביניהן החזיק לקנות אותה ולא חברתה אותה קנה חברתה לא קנה והקשו הרשב"ם ותו' משמואל דאמר גבי עשר שדות בעשר מדינות דקנה כולן ומוקי לה בנכסי הגר ע"כ. ולא היו צריכין להביא משמואל דגברא הגברא קרמית אלא בסוגיין מפורש דר"י בנכסי הגר הוא דקאמר הכי:

(שם ע"ב) **ופטור** מן המעשרות. וקשה דגרסי' ספ"ק דפאה תני לא נחלקו ר"י בנביא ור' על הלוקח פירות מהוגרין מן העכו"ם שהוא חייב במעשרות א"כ למה יגרע זוכה זה מן הלוקח מן העכו"ם וי"ל דברייתא דהתם אתיא כמ"ד אין קנין לעכו"ם להפקיע מן המעשרות והכא פטור דנכסי גר הפקר נינהו והפקר פטור מן המעשרות כנאמר ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא הפקר שידך וידו שוין בו. וא"ת א"כ יפטור נמי מלקט שכחה ופאה שהרי תנן בפ"ק דפאה כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר לאפוקי הפקר דפטור וי"ל דכיון דזוכה בה קודם שנקצרה התבואה חייב בפאה כדתנן פ"ד דפאה הקדיש קמה ופדה קמה חייב וה"ה בהפקר ודוקא פאה דכתיב בה תעזוב יתירה אבל ממעשרות פטור וכן הניא בברייתא המפקיר כרמו וחזר וזכה בו חייב בלקט שכחה ופיאה ופטור מן המעשרות ומייתי לה בבבלי בב"ק פ' הגוזל ומסיק דחייב בפאה דכתיב תעזוב יתירה. וע"ש בתו' דכתבו דהך ברייתא אליבא דכ"ע נשנית. אך קשה דבירושלמי פ"ק דמעשרות גרסינן ר"ז ר"י בשם ר"ל הזורע שדה הפקר חייב במעשרות ר' יונה מפיק ליטנא בזוכה בשדה הפקר וגידולים חייב במעשרות וקשיא עליה ברייתא דהכא בשלמא הך ברייתא דהמפקיר כרמו לא קשיא די"ל דקסבר כשהמפקיר עצמו חוזר וזוכה בו קיל לענין מעשרות משא"כ כשזוכה מאחרים. אך הסברא נוהגת בהיפך. וז"ל הרמב"ם ספ"ב מה' מתנות עניים המפקיר את כרמו והשכים בבקר וזכה בו לעצמו ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ופאה שהרי שדך וכרמך אני קורא בו מפני שהיה שלו והרי הוא שלו אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים ה"ז פטור מן הכל ובין כך ובין כך פטור מן המעשרות ע"כ. מבואר מדבריו דטפי איכא לחייב בזוכה בהפקר של עצמו מן הזוכה בהפקר של אחרים. ועיי' בנדרים ספ"ד בבבלי ובירושלמי אך קשה לי על דבריו תדא דבבבלי ב"ק ובחולין מפורש דכתיב תעזוב יתירה בלקט מרבינן כהאי גוונא אבל לאו משום דמקרי שדך וכרמך דא"כ אף במעשרות ליחייב. וע"ק דבסוגיין מפורש בברייתא דאף הזוכה מן ההפקר בשדה של אחרים חייב בלקט. והרב בכ"מ לא הרגיש לנו מקום מוצא הדין אלא שכתב וז"ל אבל אם וכו' כן פירש"י שם ע"כ. וגם על רש"י קשה מסוגיין. ואין לומר דדייק להו מדנקט בברייתא המפקיר כרמו וכו' משמע דוקא בכה"ג דהמפקיר עצמו זוכה בו דאל"כ ליסמעינן רבותא טפי דאפי' בזוכה מהפקר אחרים חייב דאיכא למימר דקמ"ל דאפי' בכה"ג פטור ממעשרות דלא קרינן ביה כרמך וצ"ע. ועיי' בירושלמי פ"ק דמעשרות. ועמ"ש בסמוך:

(שם) **ואין** אויר מפסיק וכו'. וקשה הא גם לר' יוחנן דאמר בסמוך ובנכסי הגר לא קנה אפי' מיצר בנתיים קשיא הך ברייתא דשמעינן מינה דאין אויר מפסיק וי"ל דמיצר שאני שהיא גבוה או נמוך הלכך מפסיק אבל סתם אויר אינו מפסיק. מיהו מברייתא דמייתי לעיל דהני בה מכר לי עשר שדות כאחת וכו' החזיק בכולן אבל אם לא נתן לו אלא דמי אחת מהן וכו' לא קנה אלא אותה שהחזיק בה בלבד. ומייתי לה נמי בבבלי בפרקין ובנכסי הגר כאלו לא נתן לו דמי כולן הוא וכ"כ הרשב"א בב"ב דף נג. ושמעינן מינה דאויר מפסיק וליתא להך ברייתא דמשבשתא היא ועלה סמיך הרמב"ם שהבאתי לעיל בסמוך. אך עדיין אין ראיה זו מבוררת די"ל דברייתא דלעיל איירי בבית הפסק ביניהן מצר או מחיצה אבל אויר להוד אינו מפסיק:

(שם) **לא** קנה אלא אותו קלח בלבד. כתב הרמב"ם פ"ק מה' מכירה דאכילת פירות הוי חזקה לקנות השדה וע"ש בהה"מ. וכ"כ בש"ע ח"מ סי' קצב. וקשה דמפורש כאן שאין זה חזקה. וה"ל דשמואל איירי לענין חזקת שלש שנים דא"כ קשיא מהא דתנן אם היה מחובר לקרקע וכו' דהתם איירי בחזקה לקנות וצ"ע. מיהו לקמן פ' האומר גרסי' הלוש מן הקרקע הזה שיקנה לך לאחר ל' יום וכו' משמע דתלישה קונה ודוחק לומר דאיירי בענין במתקן גוף הקרקע בתלישה זו:

(שם) **בשמעינה** מן הדא אמן וכו' ארוסה ושומרת יבם וכו'. וא"ת מנ"ל דקרא איירי בארוסה ושומרת יבם הא איכא לאוקמי קרא אמן מאיש זה ואמן מאיש אחר כבר הקשו כיוצא בזה בתוס' בפרקין דף כו והירנו דאיש זה ואיש אחר מחד קרא נפקי ואמן שני איצטרך לארוסה ושומרת יבם דלא כתיבו בפרשה. ועיין מ"ש בסוטה פ"ב בתוס' בסוגיא זו באריכות ליישב קושית הש"ס:

(דף יח ע"א) **צבור** בליכורין. לפום ריהטא היה נ"ל לפרש דרב סבר דתבואה או פירות נקנו בחליפין דקסבר מטבע נעשה חליפין ומאי כיצד ה"ק ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור וכו' וכ"ל קסבר אין מטבע נעשה חליפין והא דתנן כל הנעשה דמים באחר כיון כל סניפוס ושפיר תנן כיצד אבל פירי לא עבדי חליפין. וכן משמע בירוש' ר"פ

סוכב

בזהב דגרסי' סתם א"ר נ"ש אלא שור כפרה או חמור בשור את נכור כנכור לא קנה והיינו מדתנן במתני' כיצד בחליפי שור בפרה ש"מ דוקא שור הי אבל הכותא או פירות לא אלא דלפ"ז קשיא מאי קאמר דרב הונא כר"י ורי' לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר . בר"ם הזהב ל"ג אר"י אלא אר"ל :

(שם ע"ב) **חוץ** מן החליפין . פירשתי בקונטרס הטעם שהמחזיק עצמו מסופק וכו' . כ"כ תוס' בכתובות דף ע"י בד"ה על בעל החמור וכו' בשם ריב"א . ומה שהקשה המהרש"א שם דא"כ מאי מייתי והנה תוקח מתנה בכיח הכיה הא התם איירי אף שהאב והבת טוענין ברי כמ"ש הו' לעיל בד"ה ורישא וכו' והאמי ניזל ביה בתר מרה קמא ע"כ כבר יישבתי בפירושי בד"ה לא הבעל וכו' . וקושית הוס' בד"ה רישא וכו' מדלא קתני או ביאמר האב כרי לי משמע שאינו נוטל בלא ראיה ע"כ לפום סוגין י"ל כיון דמתני' איירי גם בתביעת האב בכתובתה הלכך לא מני למתני או ביאמר האב ברי לי דלענין תביעת הכתובה לא מהני ברי דידיה . גם מ"ש תוס' עוד מאי דפריך מההם וכו' אינה אלא לפי המסקנא אבל למאי דהו"י משמיה דשמואל ודאי מטעם דהאב טוען שמא הוא דדייק ובדברים ברורים למבין . וראיתי לבעל העיטור במאמר קנין שכתב ומסתברה דשמואל ס"ל נא אמרי' המע"ה בחליפין אלא מי שהופסו צריך להביא ראיה היאך קנאה דהא יקוע דשל חבירו הוא ע"כ . והימא מי לא עסקינן שהחליפן בדברים שאינן ידועים ואין כאן סימן וצ"ע :

(שם) **א"ל** לא מודה שמואל וכו' . וקשה לפ"ז מי דהקיה גרס"י בכתובות דף ע"ו ע"ב בד"ה אליבא דמ"ד וכו' . דמוקי לה דשמואל כמ"ד הזרא וכו' דלא תיקשי ליה ס"ה דמתני' ע"ש הא לפום סוגין ל"ק סיפא כלל לפי מאי דאמר רב יהודה משמיה דשמואל וצ"ע :

(שם) **מכר** לו שדה בדמים וכו' . כתב בעל העיטור במאמר קנין . וכי עשאן דמים נמי דוקא שעניהן עומדים ושמין אותה כאחד בה לאו הכי אינן נקנין כדגרסינן בירושלמי מכר פרה בדמים וכו' עד אלא זה קנה לעצמו וזה קנה לעצמו ע"כ ורב ז"ל קולר במקום שהיה לו להדיך דודאי אף שאין שניהן עומדים שפיר נקנה וכדאמר ר' לא דהחמור נקנה וכן אמר ר' יונה בשם רבי יוסי דוקא במקום שהוסיף אח"כ על הדמים שהיה לו הללו וכדפירשתי בקונטרס דכן משמע פשטא דשמעתתא אבל בשא"צ להוסיף דמים בחליפין דמי . ולא ראיתי להפוסקים שהביאו דברי הבעל העיטור אלו להלכה :

(דף יט ע"א) **ובחרת** בחיים זו אומנות . כתב הר"ש יפה פ"ק דפאה ולפ"ג דמוספתא דגנך יליף ר"י לנהוג דרך ארץ התם רשות והכא חובה ע"כ . וקשה הא בסמוך מסיק דקרא דהכא נמי למצוה ולא לעכב :

(שם ע"ב) **קבלין** והנא מתקטיל וקבלין . הקשה מהר"ש יפה הא כתיב התם דקאמר שלמה ושבו דמיהם בראש יואב ובראש זרעו לעולם ולדוד ולזרעו ולביתו ולכסאו יהיה שלום עד עולם מעם ה' וזה כותר למה שאמר שקבל עליו הנו הקללות ע"ש . ונ"ל דקללת דוד היתה על שהרג לאבנר ועל עמשא נהרג ושלמה אמר ושבו דמיהם ר"ל של אבנר ושל עמשא ויואב אמר שדין הרג לאבנר שהיה גואל הדם דעשהאל כדאיתא בסנהדרין פ' נגמר הדין ושלמה ידע שהאמת שאבנר כדין הרג לעשהאל שהיה רודף דהא"כ לא היה דוד מקללו . וא"ל שלדבריך אני מקבל על עצמי לכך אמר אח"כ ושבו דמיהם בראש יואב ובראש זרעו ולדוד ולזרעו וגו' ונכון הוא :

(שם) **רבי** דרוסי אמר כך הוא ללב"י וכו' . כ' הר"ש יפה פ"ק דשבת ר"ד אמר כך הוא כלומר נשען על כתפו של ר"ה שעדיין לא ההחיל במרחץ ללב"י אמר כבר היה מופשט מבגדיו ולז"ת לו ר"ת לא כך למדתנו וכו' ע"כ . ואינו מחוור דהוא מסהמיך אכתפיה אין הכוונה אלא שבשעת הליכתו היה מסהמיך אבל לא במרחץ . ופירושי שבקונטרס עיקר :

(דף כ ע"א) **רב** אדם יקרא וכו' . בפ"ק דשבת הגירסא רב אדם יקרא איש חסדו זה שאר כל אדם . ופי' הר"ש יפה כלומר מי שהוא גדול בתורה יקרא כל איש והוא הורת חסד שהיה על לבונו שיאמרו השמועות משמו מפי השמועה לבד וכו' ע"כ . ואני פירשתי שם דה"ק רוב בני אדם יקרא השמועות ואינו מקפיד על שם האומרו . ועמ"ש עוד שם בסוגיא זו :

(שם) **לא** ישב במקומו . כ' הר"ש יפה פ"ק דפאה פירש"י במקום המיוחד לאביו לעמוד בסוד זקנים עם חביריו ע"כ . ולא כיון יפה דרש"י פי' כן אהא דגרסי' בבבלי לא יעמוד במקומו דבל לא ישב קאי אפי' המקום המיוחד לו לישב בביתו וכ"ה בי"ד סי' ר"מ סעיף א' ע"ש :

(שם) **בההוא** דאית ליה תורנין . נראה דאיירי בשאין מעות בארנקי דאי בשיש בתוכו מעות לא שייך לומר שיש לו מעות אחר דהא כשופטני עסקינן שיאבד את מעותיו . ומשמע מהכא דלמ"ד משל אב א"צ לאבד שום דבר מממונו אפי' בדבר שיש בו נחת רוח לאביו :

(שם) **אמרין** לה אפי' הוא וכו' . ונראה דלכך אמרו לה הכי בהששו אולי ימות ותאמר היא אריכת ימים של זה והך דאמרינן דקאי על עולם שכולו ארוך מכל מקום השיבו לה לפי דרכה :

(שם ע"ב) **פטור** אני מכיבוד אב ואם . כ' הר"ש יפה והיכא למידק מאי קמ"ל והירושו דחוק ע"ש . ול"נ דקמ"ל בה"ל לכבדן בממון ופליג אהך בריתא דמייתי בבבלי בפרקין מכבדו בחייו ומכבדו לאחר מותו . והכא פליגי הנא דברייתא סבר דילפינן כיבוד מקללה מה קללה לאחר מיתה חייב אף כיבוד כן . ור' אבין סבר כיון דהיתקש כיבוד אב לכבוד המקום מה הקב"ה חי וקיים לעולם אף כיבוד אב אינו אלא כל זמן שהוא בחיים ומקלל דגלי ביה קרא גלי ולא בעקינן גז"ש או היקישא דכיבוד וילפינן במה מצינו . והא דהוקש קללת האב לקללת המקום איצטרך ללמד ומקלל אביו בסקילה ולית ליה גז"ש דמיהם בם . א"נ קסבר ר' אבין כל שלא נתחייב בכיבוד בחייו אינו חייב לאחר מותו . מיהו טעמא בעי ומנ"ל להא :

(שם) **אם** יש לך את חייב בכל אלו . נקט בכל אלו דודאי יש מצות שצריך לסבב על הפתחים כדי לקיים אותם כדאיתא בש"ע א"ח ר"ס תרע"א לענין נר חנוכה וה"ה לענין ד' כוסות אלא דרוב המצות אם אין לו פטור מלעשותם :

(שם) **מלטל** הקב"ה וכו' . פי' הר"ש יפה הסיע ה' שאינו נותן שכר המצות בעה"ז כדי שיהו עושין אותם באמונה שיאמינו בה' שיתן שכרן ע"כ . ואינו מחוור דהא הנינן אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז וכו' הרי שיש דברים שהקב"ה פורע שכרן בעה"ז לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר :

(שם) **מכל** משמר וכו' . נראה לי דה"ש דקרא מכל משמר נצור לבך כי רמ"ח מצות הם כנגד רמ"ח איברים וכס"ה ל"ת נגד שס"ה גידין שבאדם ואין אדם יודע כל מצוה על איזה אבר או גיד היא מורה אם היא אבר או גיד שבנשמה הלויה בו וזהו דקאמר שאין את ודע מאיזה מהן יוצא לך חיים . ובזה מיושב קושית הר"ש יפה וז"ל אע"פ שמכל המצוה הוצאות חיים וכו' ע"ש שהירושו דחוק :

(שם) **והדוא** דרבנן . כתב הר"ש יפה והשוא דרבנן גרסי' פי' דמד מרבנן אמר נמי כר' לוי ולא הוזכר שמו וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי הדין מרבנן ע"כ . ופי' דחוק דלא אשכחן לשון ההוא מרבנן אלא במקום שאינו נזכר שום אמורא אלא ופירושי בקונטרס עיקר שא"צ להגהתו ומצינו כיוצא בזה בכמה דוכתי דפריך ורבנן אף שלא נזכר אלא אמורא אחד :

(דף כא ע"א) **טעמון** דרבנן שכן אם היו מיוחדות ליום ולילה וכו' . כתב הרא"ש וכ"ל כי היכי דכסות לילה פטור אפי' ביום ה"נ כסות יום חייב אפי' בלילה וכ"כ בסה"מ שריב"א היה מברך כל ג יה"כ כשהיה מתעטף בטליתו וכ"מ בירוש' פ"ק דקידושין ע"כ ומביאו ב"י בא"ח סי' י"ח . ותימא אדרבה מהכא מוכח דכסות לילה ביום פטור דהא קיי"ל כר"ש דנשים פטורות א"כ אף כסות יום בלילה פטור וי"ל דקסבר הרא"ש דר"ש ורבנן לא פליגי דכסות יום בלילה חייב אלא בהא פליגי דלר"ש כיון דכסות לילה פטור ה"ל מ"ע שלא זמן גרמא ורבנן סברי כיון דכסות יום בלילה חייב ה"ל מ"ע שז"ג . מיהו הרמב"ם דסובר אפי' כסות יום בלילה פטור נראה דמפרש לירושלמי דהכא פליגי ר"ש ורבנן אם כסות יום בלילה פטור :

(שם) **והא** הכנן כל מ"ע שזמן גרמא וכו' . מה שיש לדקדק בסוגיא זו עי' מ"ש בפסחים פ"ח ה"א בהוס' שם :

(שם) **ואתיא** כמ"ד פסחן של נשים רשות . בקונטרס פירשתי בזה ב' לשונות אבל אחרי עיוני במסכת הלה מצאתי דקאי אהא דתנן התם בסיפא יוסף הכהן העלה בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה . ובני ביתו היינו אשתו . וקאמר דלכך החזירוהו דקסברי כראב"ש דנשים בראשון רשות ובשני אין עושין אותן אפי' עפילה לאחרים ור' יוסי קאמר דאתיא אפי' כמ"ד פסחן חובה והיינו כר"מ דקסבר בראשון חובה ובשני עושין אותן טפילה וכא להחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה כר' יוסי דאמר אף בשני נשים חובה לפי שנעשה הדבר ע"י איש מסויים ובפרסום החשו חכמים שיקבעו הדבר חובה . וזהו פי' הנכון . ונכונים ובפסחים פ' האשה אגב גררא כשנית כדרך הירושלמי . וראיתי להרב רא"פ בפי' במס' חלה דברים זרים . וז"ל בד"ה ואינה עושה פסח שני כל עיקר אפי' ע"י טפילה ומיהו אם עשאה הוי כאכל למנויו ומתני' כמ"ד נשים בשני רשות ע"כ . הנה מ"ש ומיהו וכו' ליתא . דלא אם הגה מגנו הוה שבח נאכל שלא למנויו וכמ"ש בקונטרס וכן פירש"י בפסחים דף צ"א ע"ב בד"ה אין שוחטין עליה וכו' וכ"מ בש"ס ע"ש . ומפני כך שגג נמי בפירושו דמאי דקאמר הש"ס ואתיא כמ"ד רשות היינו כמ"ד בשני רשות . דליתא אלא כמ"ד בראשון רשות וכמ"ש . ומ"ש עוד בד"ה איש שה לבית אבות משמע אבות דוקא וכתיב שה לבית היינו אשתו אלא פ"ק אם רצו שה לבית והיינו רשות ע"כ . וקשה הא אליבא דר"מ קאי דקסבר

דבראשון חובה ועמ"ש בפסחים בתו' בד"ה מ"ט וכו' . ומ"ש בר"ם וכ"ש לבית דאשתו כגופו דמיא ואם לבית אבות דהיינו קרובים כ"ש לבית ואם בן חובה היא ע"כ . ותימא מאי ק"ו הוא זה אם זכרים קרובים הייבים איך נתחייב מזה אשה דהא קרא מפורש איש ולא אשה . ומה שפירשתי בקונט' עיקר וכ"מ בבבלי בפסחים פ' האשה ע"ש . ומ"ש עוד ברי"ה אפי' כמ"ד חובה וכו' כלומר לא ס"ל נהגה דמתני' כמ"ד חובה דוקא וכו' אלא דכל כה"ג ס"ל הלכה ואין מורין כן וכו' ע"כ . כמה רחוקים דבריו מפשט הסוגיא למעיין . והעיקר כמ"ש לעיל . וכן מתבאר מלשון הר"ש שם וז"ל פסח קטן שני וקסבר נשים בשני תובה והחזירוהו דסברי רשות ולא רצו שיקבע הדבר שהוא חובה ע"כ . הרי דמפורש לר' יונה דחכמים סברי כמ"ד פסח שני רשות :

(שם ע"ב) **את** שישנו בפאת זקן וכו' . וא"ת למה ליה היקישא תיפוק ליה דהאי קרא בכהנים כתיב פ' אמור וכתיב בריישא בני אהרן ודרשי' ולא בנות אהרן וי"ל דקסבר הפסיק הענין כגון לא יטמא ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה . ובבבלי דף כ"ו גרסי' אביי אמר היינו טעמא דאיסי גמר קרחה קרחה מבני אהרן וכו' נשתוק קרא מיניה ותיתי בק"ו וכו' אי לאו גז"ש ה"א הפסיק הענין ע"כ . וקשה הא אף אם נאמר דהפסיק הענין הא איכא למילף מפשתהא דהא אביי אמר התם דמפאת שמעי' שאינה בהשחתה וי"ל דסד"א כי עם קדוש מפיק מהיקישא וכמ"ש תו' שם בד"ה אי לאו וכו' . אך קשה א"כ גז"ש מאי אהני ליה וע"כ לומר דמייתורא דגז"ש מפקי' קרא דעם קדוש דלא קאי אקרחה א"כ אף מיתורא דהיקישא נמי איכא להוכיח כן דהא בכמה מקומות פריך הש"ס היקישא למה לי וצ"ע :

(שם) **מה** מקיים ר"א בנים . וא"ת נמי לא פריך מה מקיים ר"א היקישא וי"ל כי עם קדוש מפיק היקישא אבל בנים פשטא משמע ליה ולא בנות . אבל הכא ליכא למימר דקסבר ר"א דאף נשים בכל השחית דא"כ ר"א דלא כתנא דמתני' והלל כאיסי דבהשחתה הכווייהו סברי דנשים פטורות :

(שם) **אית** תניי תני כל שהוא . כתב הטור י"ד סי' ק"פ ובעור קרחת כ' הרמב"ם כגריס והרא"ש פסק כשתי שערות חייב ומיהו איסורא איכא אפי' בשער אחד וכ' הב"י ומיהו איסורא איכא אפי' בשער אחד אפשר שלמד מדין לוקט שתורות מתוך לבנות שיתבאר בסי' קפ"ב ע"כ . ותימא הא לאו מליף הוא דהתם הטעם משום עדי אשה ובהא נמי עדי הוא אבל הכא אקרחה קפיד קרא ומגז"ש מנרעת יליף דבפחות מכגריס לא מיחייב לכן נ"ל דטעם הרא"ש דחצי שיעור הוא ואסור מן התורה . ואין לומר דהא לאו קרחה כלל היא ואין לדמותו לחצי שיעור . דהא בסוגיין מתבאר אי לאו גז"ש ה"א דקרחה כל דהו משמע :

(שם) **ואין** הדבר כאור . עי' מ"ש בסוטה רפ"ג בתו' בד"ה ואין וכו' ובד"ה תני וכו' :

(דף כב ע"א) **מה** מקיים ר"ל ואת בכורות בקריכו וכו' . וקשה הא כתיב בתורה ואכלת לפני ה' מעשר דגנך וכו' ובכורות בקרך וצאנך והוקשו זה לזה כדאי' בבבלי פ"ג דמכות וכיון שפטורין ממעשרות נימא נמי דפטורין מבכורות . וי"ל דעיקר קושיתו מרישא דקרא דכתיב ואת בכורות בניכו דודאי נוהג לעולם :

(שם) **מה** מקיים ריב"ת ובכל זאת וכו' . וקשה הא כתיב נמי נכן פרשה ועמי הארצות המביאים את המקחות וכל שבר ביום השבת למכור לא נקח מהם בשבת וביום קדש דזהו ודאי מדרבנן הוא א"כ אף לריב"ת איכא לשנויי מכיון שקיבלו עליהם דברים שלא היו חייבין בהם וכו' כדשנין לר"ת וי"ל שבועתם כבר קיבלו עליהם בימי ירמיה כמפורש שם ועמ"ש סוף מס' עירובין :

(שם ע"ב) **ולמה** לא הנינן אף החלה . כתבו תו' בפרקין דף ל"ו בד"ה כל מצוה וכו' וקשה אמאי למה לא פריך נמי אמאי לא תנית תרומה ומעשר וא"ל לפי שאינה אלא מדרבנן הא חלה נמי בה"ל אינה אלא מדרבנן וכו' ע"ש . ולפי מאי שפירשתי בקונט' לק"מ . גם לפירושם קשה אמאי לא משני דלא תנן במתני' אלא דבר שהוא מדאורייתא . וגם דתנן כלאים ואינו אלא מדרבנן בח"ל י"ל דהכלאי זרעים קאי דהוא מדאורייתא בח"ל כדאמר ר' יוחנן סוף מסכת ערלה . מיהו י"ל כיון דשמואל פליג התם וקסבר דכלאי זרעים מדרבנן בח"ל ולדידיה היקשי מתני' דהכא לכך לא משני הכי . ופירושי שבקונטרס נראה עיקר . וא"ת הא אמרי' בפ"ב דחלה דר' יהודה סובר דפליגי ר"א ור"ע בפירות ח"ל אי חייבין בחלה ור"א פוטר וכיון דהכן בסיפא דר"א אף החלה לא מני למנקט חלה דלא מודה בה ר"א וי"ל כיון דסתמא דמתני' דפ"ב דחלה אתיא כר"מ דקאמר דאף ר"א מודה דפירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה שפיר פריך ולמה לא תנינן אף החלה :

(שם) **מי** שבאת לידו ספק עבירה וכו' . כתב הר"ש יפה לרבותא נקט ספק דאע"ג דאין פרישתו כל כך הכרחית ואין יצר תוקפו כמו בעבירה ודאי אפ"ה חשיב כעושה מצוה ע"כ . ופירושי שבקונטרס עיקר וכ"ה בש"ע א"ח סי' תר"ג בהג"ה . גם מה שפירש הרב בסמוך בקושיה הש"ס מה איה לך וכו' ע"ש אינו מחוור :

(דף כג ע"א) **ר"א** אמר נושא כתיב וכו' . הר"ש יפה גירסא מוטעת נזדמנה לו בפ"ק דפיאה ומפני כך דחק בפירושו ע"ש וגירסא דהגא עיקר :

הדרן עלך פרק האשה נקנית

פרק ב (שם) **האיש** מקדש . וידא אמר דא וכו' . נראה לי דה"ג וסלא אחד הוא שותפ וכו' אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו א"ר יוסי שניית היא וכו' אבל אינו מפרש שלא מדעתו ווידא אמר דא ויקחו וכו' וה"ש ר' יוסי קאמר דאיצטרך קרא דהתם הוהו שאדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו ופריך א"כ לרבי יוסי שליחות מנ"ל וקאמר דיליף מויקחו וכן הסוגיא בכמה מקומות ועי"ל דה"ש ולאיזה צורך אמר דילפינן שליחות מויקחו וגו' ומשני ר' יוסי דמוקמהו אותו ליכא למילף וכדמסיק :

(שם ע"ב) **ע"ד** וכ"ה שלשתן שלוחים וכו' . פירשתי בקונטרס אבל שנים לא וכו' כן הוא בבבלי בפרקין אם נאמר דאיפוך גם ברייתא קמייתא ע"ש . ולפ"ז צריכין להגיה בסוגיין סיף עבידא שילת שלשה . אך כולא סוגיא משמע דשליח עצמו נעשה עד אפי' הוא לבדו ואתיא כברייתא השנויי' בבבלי בש"א שליח ושני עדים ובה"א שליח ועד אחד . ולפ"ז צריכין להגיה צ"ד דב"ה שניהן שלוחין ושניהן עדים הא איירי דב"ש נקט שלשתן ודוחק :

(שם) **אבל** אם קידשה בכסף נעשה כנוגע בעדותו . כתב הה"מ פ"ג מה"א ולף בה"ג כתב הא דשליח נעשה עד ולא חילק כלל בין קודם תקנה לאחר תקנה וכמו שלא חילק רבינו וכ"נ עיקר . וכ' הכ"מ וכ"ל משום דמסיק דא"ר אבין דרב עשה שליח עד ומשמע דבקידושי כסף איירי והיינו כרבי יוסי ע"כ . ועדיין לא נח דעתי בזה דמ"מ קשיא מ"ט דר' יוסי כיון דצריך לישבע למה יהא נאמן הא נוגע בעדות הוא ומ"ש שליח דקידושין משאר שלוחי ממון ועיין בב"י בא"ע סי' ל"ה . והרא"ש כתב בשם הר"י דהכא איירי בדליכא כפירת ממון כגון שהיא אומרת לפקדון נתנוהו לי והן אומרים לקידושין אבל היכא דאיכא כפירת ממון כגון שאומרת לא קבלתיה אין שליח נעשה עד ע"כ . מ"מ קשיא כקושית הר"ן כיון דאינן נאמנין אלא מגו דאתאה ה"ל כמקדש שלא בעדים דלפי' שניהם מודים אינה מקודשת . וה"נ נוגעים בעדות הן וי"ל כיון שהודית שקבלם שוב לא הוו נוגע בעדות וכקושית הוס' בפרקין דף מ"ג ע"ב בד"ה והשתא דתקון רבנן שבועת היסת וכו' וא"ת מ"מ למה לא יהיו העדים נאמנין לאחר שנשבעו לומר פלטנו' שהרי שוב אינן נוגעים בעדות ומה בתירצו ותור"י דלכך אינן נאמנין לאחר שבועה משום דרחמנא אמר ע"פ שנים עדים יקום דבר דמשמע הנאמנים בדבור בלבד אבל עדים הטעונים לישבע קודם שיאמנו דבריהם אין ממש בעדותם ע"כ . הכא שאינן טעונים שבועה נאמנים דהא בדיבור לבד נאמנים . אף דצריכין להודאתה ליכא למעוטי מקרא דהא העדות אינן צריכין אלא דיבור לבד . ובהכי ניחא גם קושית הר"ן אך מסוגיין משמע דאפי' בדאיכא כפירת ממון ביניהם נמי השליח נעשה עד כמפורש בסמוך במעשה דהמפקיד גרבוי . לכן נ"ל דכולא סוגיין איירי קודם שנתקנה שבועת היסת . ודקשיא א"כ מאי טעמא דר' אבון י"ל דקסבר דלא ניהוי ליה תרעומות עליו הוא דקאמר הכי וה"ל כנוגע בעדות ולכך קאמר כנוגע בעדותו דודאי לאו נוגע ממש הוא . ואף שגירסת הרא"ש בדר' אבון כשנין נוגעין בעדותן גירסא שלפנינו עיקר וכן הוא גירסת הה"מ . ובזה מתורץ גם קושית תוס' בד"ה והשתא וכו' הנ"ל . ור' יוסי סובר כיון דהאמינתו התורה תו לא צריך לאלומי מילתיה לא הוה כנוגע בעדות . מיהו לאחר דתקינו רבנן שבועה ולא מהימן בדיבור בעלמא אף ר' יוסי מודה דמקרי נוגע בעדות . והתוס' כתבו במסכת כ"ב דף מ"ג בד"ה מפני וכו' דמשום דלא ליהוו ליה תרעומות עליו לא מיקרי נוגע בעדות דלא תפיד שבשביל כך יעיד שקר א"כ בזידוע ללקח שאינו מעיד שקר ושני סברות אלו הן הן דעת ר' אבון ור' יוסי . והלכה כר' יוסי וכן מסיק הש"ך בח"מ סי' ל"ו ס"ק כ"א ע"ש בנ"ל ברור ודברי הש"ך בח"מ סי' קכ"א ס"ק כ"ו אינן מבוררים לי . שאף דמסיקנן דהירושלמי איירי קודם תקנה מ"מ אין מכאן קושיא על הבעה"ת שהרי אף תוס' והרא"ש מוקי לה לאחר התקנה ע"ש :

(שם) **ואם** המר ימירנו . מסוגיין משמע דתני בברייתא דקרא לרבות את השליח קאתי . וקשה דבבבלי ריש תמורה מסיק דלר"מ איצטרך הך קרא לרבות יורש ולר"י איצטרך לרבות נשים ע"ש א"כ ברייתא זו דלא כמאן . ועו"ק איך יליף מהכא דבכל התורה אין שלוחו כמוהו תהא איצטרך קרא לרבות שליח דלמא שאני הכא דאיכא דבר עבירה וסד"א כיון דבכל התורה אין שליח לדבר עבירה ה"נ לא הויא שלוחו כמותו לכך איצטרך קרא אבל בכל התורה היכא דליכא דבר עבירה שלוחו כמות

כמותו וא"ת היא גופה נילוף מיניה דבכל התורה יש שליח לדבר עבירה וי"ל דה"ל שניהם ומעילה ותמורה שלשה כתובים כמפורש בבבלי בפרקין:

(שם) **יפר** יפירנו וכו' אלא שמיעט הכתוב. בבבלי בנדרים דף ע"ב ע"ב גרסינן האומר לאפוטרופא כל נדרים שנודרת אשתי מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הפר לה יכול יהו מופרין ת"ל אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי ר' יאשיה א"ל ר' יונתן מצינו בכל התורה ששלוחו של אדם כמותו ע"כ. וכן היא שנויה בספרי. ובברייתא זו השנויה כאן דלא כמאן. אך קשה אברייתא דהתם הא ר' יאשיה קרא קאמר ואיהו נמי קסבר דבכל התורה שלוחו כמותו כמפורש התם בבבלי בנדרים אלא שאני הכא דמיעטו קרא וי"ל דר' יונתן יליף דשלוחו כמותו בקדשים מאיש שה לבית אבות וקשיא ליה לר' יאשיה למה לי איש תיפוק לי' מדאיצטרך גבי קונמות שהן כהקדש קרא למעוטי ש"מ דבקדשים שלוחו כמותו. וכבר הארכתי בזה בחידושי על התורה פ' מטות ע"ש. ועיין בערכין דף כ' ע"א בתוס' בד"ה קרבנו וכו':

(שם) **ורצע** לרבות את השליח. וקשה דלעיל בפ"ק דרשינן ממרצע דמיותר אפי' בסול וזכוכית וי"ל דאתיא כמ"ד הדוכו למעט השליח:

(שם) **הכל** מודים בקידושין. כפירושי בקונטרס כן פירש"י בבבלי דף מ"ג. אך קשה א"כ מאי קאמר בסמוך ע"ד דר"י וכו' ואינה עושה שליח מנ"ל הא דלמא קסבר כיד אביה דמיא ועושה שליח וכדאיתא בבבלי דף מ"ד. לכן נ"ל דה"פ דדוקא בגט פליגי רבנן דמקבלת גיטה דכחצר אביה דמיא ולא יהא אלא זורק גיטה לחצירה מתגרשת בע"כ ה"נ מגורשת אבל בקידושין דאשה זרק לאשה קידושין לחצירה שלא מדעתה כשיטה דאינה מקודשת הלכך מודו רבנן דאביה ולא היא. והשתא דייק שפיר דאינה עושה שליח דהא לאו אביה דמיא:

(דף כד ע"א) **פתר** לה לגדדין. וקשה למה נאמר דרישא דלית לה אב וי"ל דרישא מוקי לה ביתומה כתני האב כמאן דרישא וסיפא בים לה אב. ועיי' בבבלי:

(שם) **מתני'** פליגא על רשב"ל האיש מקדש וכו'. וקשה הא איצטרך למתני' כשהיא נערה אבל לא כשהיא קטנה דאסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה וקושיא זו קשיא עפי אבבלי דף מ"ד ע"א וי"ל דקשיא ליה ליתני ברישא והאשה מתקדשת כשהיא נערה בה ובשלוחה וממילא ידעינן דאף סיפא בנערה איירי ועיין בבבלי בתוס' ריש פרקין:

(שם) **קטנה** שקדשה עצמה כבתי שערות. וקשה מי סני ליה למנקט נערה ולמה הוצרך בלשונו וי"ל כיון דבעי למימר דהיא אינה יכולה למאן נקט לישנא דמתני' עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות. מיהו בבבלי דף מ"ו משמע דבקטנה ממש איירי רב אסי ע"ש:

(שם) **ועקר** קידושיה. הך לישנא משמע שאפי' גט אינה צריכה ולא חיישינן שמא נתרצה האב וכן אמר רבינא בבבלי בפרקין וקיי"ל הלכה כרבינא. וזו ראיה לדעת הרא"ש שפסק כרבינא ע"ש:

(שם) **שכן** משנה ראשונה וכו'. וקשה לפי מאי דמסיק בירושלמי פ' הע"פ דלמשנה אחרונה ק"ו דמייתי משנה ראשונה דארוסה אוכלת בתרומה ליתא וסמכו מקרא דאינה אוכלת בתרומה. א"כ מאי ראיה מייתי ממשנה ראשונה הא קיי"ל כמשנה אחרונה וי"ל דקסבר רב דטעמא דמשנה אחרונה משום סמפון או שמא תמזוג כוס לאחיה אבל מדאורייתא אוכלת בתרומה. וכמפורש בבבלי בכתובות וקידושין. וה"ק שכן משנה ראשונה לא חיישת כלל לסמפון ולשמא ימזוג ולמשנה אחרונה בלא דנכנסה לחופה ליכא למיחש למידי דהכבר בדק לה ומיחד לה דוכתא מאי קאמרת דלמא לא פלוג בין זו ללא נכנסה לחופה כלל כולי האי אין לנו לחלק בין משנה ראשונה למשנה אחרונה:

(שם) **עד** דר"י בר' בון מעשה ידיה להביה. תמהני שלא ביארו הפוסקים דין מעשה ידיה לגבי ואולי שסמכו אמ"ש בירושלמי דאין הבעל יורשה עד שיתגלה האב בפירוש וכמ"ש הרמב"ם פכ"ב מה"א והש"ע סי' נ' דהא יש לחלק כיון דמעשה ידיה תקנו חכמים כנגד מזונותי' והבעל נתן לה מזונותיה הרי הן שלו אחרי שבכבר תפסן שהרי האב חייב במזונות בתו אם לוקח מעשה ידיה לעצמו. כמפורש בבבלי ב"ק פ' החובל דף פ"ז ובכתובות פ' נערה ואפי' למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ה"מ עבד כנעני אבל עבד עברי דכתיב כי טוב לו עמך במאכל עמך במשתה לא וכ"ש בתו. ואע"ג דמסיק שם דהעדפה הוא של האב מ"מ כיון דתקנו רבנן דמעשה ידי האשה לבעלה תחת מזונותיה לית כאן העדפה ועוד יש לחלק:

(שם ע"ב) **אתא** ר' יוסי וכו' מתה בעלה יורשה. פירשתי בקונטרס כגון שבעלה מוחזק בנכסי מלוג שלה. וקשה הא תפיסתו שלא כדין היתה ולמה יירשנה וכ"כ תוס' והרא"ש והרשב"א בפרקין ועי"ל דאיירי שנתקדשה לדעת וכנסה שלא לדעת ואביה כאן דכיון דשתיק איהנותי איתנהא ליה הלכך אם מתה בעלה יורשה. מיהו הרא"ש כתב דגם בזה אפי' למ"ד אוכלת יודה דאם מתה אינה יורשה כמו בהלך אביה למדינת הים. ולכך לא הביא הרי"ף הני פלוגתייהו דרב הונא ור"י ע"כ. אך קשה כיון דאמרינן בש"ס דאפי' למ"ד נתקדשה לדעת והלך אביה למדינת הים ועמדה ונשאת אינה אוכלת מודה הכא דאוכלת דמדשתיק ניחא ליה משמע דה"ל כאלו ניסת לדעת ולמה לא יירשנה. ומדברי הרי"ף אין ראייה דכיון דס"ל שאפי' נתגלה האב בשעת מעשה לאו כלום הוא ממילא שמעינן דשתיקה לא מהני מאי קאמרת כיון דנתקדשה לדעת ה"ל כאלו אמר לה כפירוש הנשאי לו. הא ליתא שהרי כבר פסק הרי"ף הלכה כרב אסי דאף דנתקדשה לדעת לא הוה כאומר כפירוש הנשאי לו ושתיקה דשעת מעשה לא מהני ועיין בר"ן. והא דלא מייתי פלוגתייהו דלא מהני שתיקתו דאינו אלא גילוי דלא מהני וזה ברור בדעת הרי"ף. דלתירוצו של הרא"ש קשה ה"ל לאשמועינן דאינו יורשה אפי' נתקדשה לדעת וניסת שלא לדעת ואביה כאן ולא אמרי' דה"ל כאלו אמר כפירוש הנשאי לו:

(שם) **מתני'** בשאומר אי אפשי בזו אלא בזו וכו'. פי' בקונטרס והא דתנן עד שיהא באחת מהן ש"פ היינו עד שיהא באחרונה ש"פ. וקשה א"כ מאי פריך בסמוך ואין על האשה בדה תנינן היתה אוכלת וכו' דלמא סיפא נמי ה"ק עד שיהא באחרונה ש"פ וי"ל דא"כ קשיא מאי אריא אוכלת אפי' מנחת נמי תנן ברישא עד שיהא באחרונה ש"פ אלא ודאי סיפא אפי' בקמייתא אם יש בה ש"פ מקודשת ומטעם דאכלה ואין הגזלה בעין מתקדשת בה למפרע. מיהו קשה איך יחולו הקידושין בקמייתא אע"פ שאכלה בגזלה מ"מ כבר בטל איהו קידושין, הראשונים לכך נ"ל דגרסינן מתני' בשאמרה אי אפשי בזו וכו'. וכיון דבדידיה תליא מלתא כי הדרא ואוכלת חלו הקידושין למפרע. ועדיין הדבר צריך תלמוד. ועי' בבבלי בכתובות דף עב ע"ב בתוס' בד"ה לא תימא וכו':

(דף כה ע"א) **דהוא** פתר לה וכו'. כפי הגירסא שלפנינו משמע בשהיה לו בידה מלוה שלוה מאחרים וקדשה בה פליגי ת"ק ורשב"א אך אין נראה דא"כ היינו פקדון ועוד דא"כ מאי קאמר לעיל מלוה לאו לקידושין ניתנו וכו' לכך נראה עיקר כפי הגהתי בקונטרס:

(שם) **ר"י** בעי ניתא וכו'. וקשה מאי דוחקא דר"י דלא נשתייר במלוה ש"פ למה לא פי' סברייתא כפשטה שלא נשתייר בעין מהמלוה ש"פ אבל החוב שחייבה ליה הוא הרבה וי"ל:

(שם) **בגזילה** שאינו יכול להוציאה מידה. וקשה אי כשאין הגזלה בעין אפי' ביכול להוציאה מידה אינה מקודשת דהא לא עדיף מפקדון דבין לת"ק בין לרשב"א בעינן שנשתייר ש"פ ואי כשהגזלה בעין איירי אע"פ שאינו יכול להוציאה מידה מ"מ לא גרע ממלוה דמקודשת לכ"ע אם נשתייר ש"פ וי"ל דגרע ממלוה דאלו מלוה כל זמן שהוא בעין ברשות בעלים לחזרה קאי משא"כ בגזלה אך קשה לי למה לא משני מ"ד מקדשין בגזלה היינו בגזל דידה וכדאמרי' לקמן בשמעתין חטף הסלע מידה ונתנו לה ובשעת מתנה א"ל הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת ומ"ד אין מקדשין בגזלה היינו בגזל דעלמא דאינו יכול לקדש בו דלאו דידיה הוא:

(שם) **מתני'** בשאמר לה בפקדון שיש לי בידך אבל א"ל בכל מה שהפקדתי בידך וכו'. כתב הרא"ש בפרקין הא דאמרי' בפקדון אם נשתייר ממנו ש"פ מקודשת היינו כשלא ידעה כמה היה הפקדון ונתרצית להתקדש בהוא פקדון הן רב או מעט אבל אם ידעה כמה היה הפקדון ונגנב או נאבד אינה מקודשת וכו' ע"כ. ותימא דמדברי ר"י משמע מפורש דאפי' ידעה כמה היה הפקדון אם לא אמר בכל מה שהפקדתי בידך אם נשתייר ש"פ מקודשת וכ"כ הרשב"א ול"ע:

(שם ע"ב) **תנהו** לעני ה"ז מקודשת. כתב הרשב"א בחידושיו דף ח' דוקא סלע שאין אדם מחוייב ליתן מתנה מרובה כזו לעני בפעם אחת אבל מתנה מועטת לא דקאמרה כי היכי דמתייבנא ביה הנא חייב נמי את. ואפי' בעני שאינו סמוך עליה איירי. ובשאמרה תנהו לעני והתקדש לך איירי דמקודשת מדין ערב וכדמסיק נעשה כזוכה העני לאשה וכו'. ואפשר דר' פנחס דאמר ואתיא או כר"ז וכו' פליג אר' אבהו ולר' פנחס אפי' לעשיר נמי מקודשת מדין ערב ועני דנקט אורחא דמלתא נקט ה"ה לעני וכ"ש לעשיר דלא מחייב ביה כלל ע"כ. וכתב עוד שם הא דקאמר נעשה כזוכה לעני וכו' לאו זוכה ממש אלא שאותו כזוכה לאשה כדין למה שזוכה לחייב בקבלתו את הערב. והלכך בחרש שאינו בר זכיה א"א לה להתחייב מדין ערבות בקבלתו. והריטב"א שכתב אפי' זרקו ליס על פיה מקודשת מדין ערב. והירושלמי שכתב טעם שנעשה כזוכה לעני וכו' ולא מדין ערב פליג אגמרא דילן ע"כ ע"ש. ודברי הריטב"א נראין. שלא הוזכר בפוסקים דין הערב בעד הרש וקטן שהוא פטור ול"ע בש"ס ופוסקים:

(שם) **לא** משום שביעית. כפירושי בקונט' כן פירש"י במסכת ע"ז דף כב. אך קשה מאי קמשמע לן פשיטא שמותר ליקח בגדים וכלים מהחשוד על השביעית ולא חיישינן שמא יקחו בהדמים

פירות שביעית. ועי"ש בתוס' לכך נראה לי דאיירי דומיא דסיפא שאומר להם שיאכלו בדינר זה אצל חנוני פלוני החשוד על השביעית ואינו חושש משום שפורע חובו מדמי שביעית שהרי כבר פרע להם הדינר וכן לענין מעשרות ויין נסך:

(דף כו ע"א) **רוצה** היא שתהי' מקודשת לו ויהא חייב לה סלע. כתב בא"ע בב"ע סי' כ"ח בהגה ס"כ גזל את האשה וכו' ה"ז מקודשת וצריך לשלם לה גזילתה ע"כ. ותימא הרי דעת רש"י והרמב"ם שנתקבלה פרעונה ונתקבלה קידושיה וכמ"ש הרשב"א בחידושיו במכלתין דף י"ג ולמה לא כתב כלשון ויש אומרים. וע"ק למה לא כתב גם בסעי' ג' גבי אם החזיר לה החוב שצריך לשלם לה הוכה שלדעת הרשב"א והר"ן אף בחוב הדין כן ול"ע:

(שם) **הילך** סלע זו וכו' רלה מקודשת. וקשה מ"ש מחטף הסלע מידה דאמרי' לעיל דמקודשת שרוצה היא שתהי' מקודשת ויהא חייב לה סלע וי"ל הא כבר שניא לה בבבלי ומוקי להאי דחטף הסלע בדפדיך והך דהכא בדלא פדיך א"נ יש לומר הכא איירי כשהגיע זמן הפרעון ומסתמא ניחא לה שיפרע בזמנו אבל בחטף סלע מידה כיון דמקדשא לה לא איכפת לה אם ישלם לה מיד או לאחר זמן:

(שם) **ואשה** דרכה להקנות לאחרין. עיי' פירושי בקונטרס ועוד נראה לי לפרש דבניחות' קאמר דאשה דרכה לקנות לאחרין וכדא"ר יוחנן לקמן פ' האומר דקידושי אשה תופסין בה וכ"כ הרשב"א בחידושיו דף ז' ע"ש. ור' יוחנן מעיקרא הוה ס"ל כרתב"י וקאמר הש"ס דר' חגיי ור"י תרווייהו אמרו דאשה אין דרכה לקנות לאחרין ולית להו הא דאר"י קידושי אשה תופסין בה א"נ קסברו דלא שייכא כלל בדר"י וכמ"ש הרשב"א בחידושיו לגיטין ר"פ כתבא ע"ש. ולא ידעתי למה כתב כאן בקידושין דף ז' שלא ע"ש:

(שם ע"ב) **ניחא** כהן ונמצא לוי וכו'. גירסת הרשב"א בחידושיו לוי ונמצא כהן יכולה לומר לא הוה בעינא טרחות' דכהונתא עני ונמצא עשיר יכולה למימר לא בעינא שיהא רוחו גס אגלי ע"כ. וגירסא שלפנינו נראה עיקר דלא פריך אלא לר"ש דלא פליג בסיפא:

(שם) **ניחא** בן כרך ונמצא בן עיר. רש"י פי' במתני' בן כרך ונמצא בן עיר אע"פ שהטעה לשבחו טעות הוא ע"כ. ותימא שהוא נגד הירושלמי וגם בבבלי בכתובות דף ק"י מפורש דאף בכרך ונמצא בן עיר נמי הטעם לגריעותא וכמ"ש בקונטרס:

(שם) **ביני** מתני' בת לגודלתיך וכו'. מכאן משמע דמגודלת כולל שתי לשונות בת מגדלת שער ושפחה חשובה והוא כפירש"י והר"ת שכתבו תוס' בפרקין דף מ"ט בד"ה מאי מגודלת:

(שם) **מתני'** דלא כר' לעזר. ולפי מאי דקאמר בבבלי בגיטין פ' התקבל דלא פליג ר"א אלא באשה דבע"כ מתגרשת אבל איהו דמדעתי' מגרש קפיד א"כ אף הכא בקידושין לא פליג. מיהו בירושלמי דגיטין מפורש דר"א אף ברישא פליג ע"ש:

(דף כז ע"א) **אבל** אם קדשה סתם וכו'. מה שיש לדקדק בסוגיא זו כתבתי בכתובות פ' המדיר בתוספות שם:

(שם) **אפי'** קידשה ע"ת וכנסה ע"ת. מכאן ראיה למ"ש תוס' בכתובות פ' המדיר דף ע"ג ע"א בד"ה אלא טעמא וכו' דלרב אפי' בקידשה וכנסה ע"ת צריכה גט ע"ש. מיהו בירושלמי בכתובות הגירסא והר"ת בשם ר"י וצריכה גט אפי' קידש ע"ת וכנסה סתם:

(שם) **גירשה** מן האירוסין מה אמר בה רשב"ל. מדלא קמיבעיא ליה אפי' אליבא דר' יוחנן אם היא צריכה גט. ש"מ דפשיטא לי' לש"ס דצריכה גט והא דתנן במתני' כנסה סתם רבותא דאפ"ה לית לה כתובה וזהו דעת הרמב"ם פ"ז מה"א ועיי' בר"ן בכתובות ועי"כ נ"ל כן דהא אמרי' בסמוך לר"י אפי' כנסה ע"ת צריכה גט וקשיא א"כ ליתני במתני' כנסה ע"ת אלא ודאי דעיקר רבותא דמתני' דאין לה כתובה ועמ"ש המהרש"א שם בתוספות:

(שם ע"ב) **קנו** לחומרין. נראה דר"י לטעמי' דאמר לעיל אפי' קידשה סתם וכנסה סתם אין לה כתובה משום דס"ל דספיקא הוא אי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות מכאן ראיה לדעת הפוסקים דכל היכא דאמרי' דצריכה גט משום אין אדם וכו' אינו אלא מספק וג"מ אם קידשה אחר צריכה גט משניהם. ועי' ברא"ש ובר"ן פ' המדיר. מיהו איכא למימר דטעמא דר' יוחנן דאימור אחולי אחיל לתנאי' אבל לטעמא דאין אדם וכו' מדאורייתא בעי גיטא ול"ע וע"ש בקונט' בסמוך שתי לשונות לפרש דברי ר' יודן:

(שם) **דלא** כר"ש. וקשה הא אפי' כת"ק דר"ש לא אתיא דכ"ע מודו דאם לא בעלו אינה מקודשת ואמאי הא הוה מעשה קידושין קודם לתנאי ועוד הא לא בעינן שיעשה המעשה קודם לתנאי אלא שבשעת אמירת התנאי צריך שיאמר התנאי קודם למעשה דומיא דבני גד וב"ר ובכל התנאים השנויי' במשנתינו משמע שהיה המעשה קודם וכן מוכח מהא דתנן אף על פי שבאת בשגגות וכו' דאתיא ככ"ע וי"ל:

(שם) **בקידושי** מלוה לחומרא. כולא סוגיין איכא לפרושי בקידושין שהיה מעשה מתחלתו והדר קא התנאי ובמלוה שא"ל הריני מלוה לך על תנאי כך וכך וכן כולם. אך אין לשון הש"ס משמע כן וכאשר פירשתי בקונטרס עיקר וכן פירש הרשב"א:

(שם) **הא** אם יש לו יין חייב. כתב הרשב"א בפרקין ונראה לפ"ז דמה שאמרו במטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע דוקא בחוזר בו הלוקח אבל המוכר א"א לו לחזור ומלוה עדיפא מהיות המעות דלקנות במלוה מלתא דלא שכיחא היא ומלתא דלא שכיח. לא גזרו בה רבנן אלא שעדיין יש להתיישב כפי' הירושלמי דהיך אפשר שאין מוסרין את הלוקח אפי' למי שפרע והמוכר יהא חייב להעמיד לו מקח ע"כ. ולפי מה שפירשתי בקונטרס אין מקום לקושייתו. אך קשה דא"כ הל"ל ובמטלטלין קנה. לכך נראה לפרש הא דקאמר ביקש להעמיד לו מקחו איירי דומי' דמתני' דפ' איזהו נשך שא"ל ליתן חטים עבור הלואתו ואחר כך א"ל שיתן לו יין תמורת החטים ופשיט ממתני' דחייב ליתן לו. ודוקא היין שקנה תמורת החטים הוא דחייב ליתן לו דקנאו תמורת החטים וה"ל מלתא דלא שכיחא ולא גזרו ביה רבנן וקונה בכסף לחוד אבל החטים אף על פי שיש לו אינו חייב ליתן לו שהרי לא קנאם אלא תמורת המלוה וזהו מלתא דשכיחא. ולכך תני ר"א חייב ליתן לו היין. וזו היא דעת רוב הפוסקים וכמ"ש בש"ע ח"מ סי' קלט סעי' ב' ע"ש. ונראה שגם רש"י סובר כן שפירש בב"מ דף סג ע"א בד"ה יש לו מותר ולא אמרי' דלא כאיסרו הכא לידו היכא דיש לו דזכי ביה האי דהשתא ואף על גב דלא משיך כי מוקי ברשותי' מוקי ולא ה"ל רבית הואיל ואם בא לחזור קם עלייהו במי שפרע ע"כ. מיהו מדברי רש"י נראה שגם בחטים איכא מי שפרע אם יש לו. וכ"כ הטע"ז והש"ך בשמו בי"ד סי' קסג סעי' א' ע"ש. ואני תמה שלא הביאו הפוסקים דעת רש"י בח"מ סי' קל"ט. וא"ת א"כ איך קאמר ר"י ובמטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע הא אם לא קנה הלוקח החטים אפי' למי שפרע איך יקנה היין גמור י"ל כל היכא דס"ל מחמת מכר ה"ל כאלו החליפו שור בפרה דכיון שמשך האחד נקנה השאר בכל מקום שהוא אבל במעות הלואה ליכא למימר הכי. וחילוק זה כתב הה"מ פ"ה מה"מ. מיהו סוגיין דלא כהרמב"ם שסובר במטלטלין איכא מי שפרע בקונה במלוה מעות אבל הקונה בחוב הבא מחמת מכר קונה לגמרי ע"ש. ולאיית הרמב"ם מהכי' דאיזהו נשך דמפרש כפירש"י דברשותי' מוקי הואיל ואם בא לחזור קם עלייהו במי שפרע וכיון דקנין גמור הוא א"כ כשהחוב הוא מחמת המכר קונה לגמרי כדין חליפין או כמלתא דלא שכיח דלא גזרו ביה רבנן. ואף דברי רש"י יש לפרשם כך. והא דקאמר דקים עליה במי שפרע היינו חטים שבאים מחמת מלוה מעות דבברייתא דר' אושעי' קתני וכולן אם יש לו דקאי נמי אחטים ומה שהביאו הראב"ד מסוגי' דקידושין דף מ"ז ושוין במכר שזה קנה ואי אמרת מלוה להוצאה ניתנה במאי קני י"ל דהך סוגי' אזלא אליבא דאביי דמוקי למתני' דפ' איזהו נשך במילי אוחרי וקמ"ל מתני' דלא מיחזי כרבית דזוזי יהיב ליה ופירי קשקיל מיני' אבל לרבא דקאמר טעמא דלא אמרי' דלאו כאיסרו הכא לידו דמי ע"כ לומר דקנין גמור הוא. וכן מוכחין דברי רש"י וזה ברור:

(דף כח ע"א) **ערוה** שאינה ערוה וכו'. וא"ת מאי קמ"ל מתני' היא אין האחיות מקודשות אבל נכריות מקודשות וי"ל דמתני' איכא לאוקמי כאומר הראויה לי מכם תתקדש לי אבל בסתמא לא קמ"ל כר' יודן דאפי' האומר כתם אחת מכם תתקדש לי אפ"ה שאינה ערוה מקודשת:

(שם) **ואין** קידושין תופסין בעריות. וקשה הא מפורש תנן לקמן פ' האומר כל מי שאין לו עליו קידושין וכו' ואיזה הבא על אחת מכל העריות שבתורה לכן נ"ל דמפרש למתני' כאומר אחת מכם תתקדש לי וקאמר דאין קידושין תופסין בעריות דס"ל קידושין שאין מסורין לביאה ולא הוו קידושין וז"ל הרשב"א בחידושיו אמר רב ש"מ ממתני' ד' ובירושלמי ש"מ ה'. הני ד' דהכא ועוד אחרת שחמש נשים מתקדשות כאחת ורב דלא מני לה דלמא משום דפשיטא ליה ולא אצטריכא ליה למילף ממתני' ע"כ. ש"מ דס"ל דקידושין שאין מסורין לביאה אחת מתמש הוא וכפי פירושי בקונטרס. אך קשה א"כ אינן אלא ד' דכיון דאיירי באומר אחת מכם תתקדש לי א"כ אין להוכיח דאשה נעשית שליח לחברתה ואפי' במקום שנעשית לה צרה שהרי זו המקבלת התלים נעשית צרה לאחת מהם. לכך נ"ל דמוקי למתני' בבת אחת שקידש שתיהן הא קידש אחת מהן מקודשת אע"ג דלא פירש וש"מ דהוו קידושין. אבל קשה שרש"י פי' בד"ה מספקא ליה וכו' ולהכי אמר רב ש"מ ממתני' ד' דודאי קידושין שלא נמסרו לביאה נמי ש"מ אבל לא היה לו לפרש וכו' ע"ש. וכבר אמרנו דכי מוקמי' מתני' בשלא קידש אלא אחת לרב אינן אלא שלש ול"ע. גם מ"ש הרשב"א דבירושלמי קחשיב הני ד' האמורי' בבבלי מוכח דגרסי' ואין מקדשין בגזלה. וכמו שהגהתי בקונט'. ודלא כמ"ש בהגהת משנה למלך פ"ה מה"א בהגהותיו והקשה מגי' שלפנינו בשני מקומות ע"ש. וכן משמע לקמן סוף הל' ט'. וכ"ה בפ"ק דמכלתין.

(שם) **שחט** שתי חטאות כאחת. פירשתי בקונט' ששחט וזרק דמן והעלה אימוריהן כאחת. דאל"ה אלא ששחטן כאחת ודאי שאסור לזרוק דמן של שניהן דהכי תנן בפ"ק דמעילה אר"ע

וכי

והרי שמפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות לא כשם שדמה פוטר את בשרה ממעילה כך פוטר את בשר חברתה וא"ר לעזר לא א"ר ע אלא בכת אחת אבל בזה אחר זה לא הרי דשוכר ר"ע שאינו זורק אלא אחת מהן . ודוחק לומר הא דקאמר המזכה בורר את הראוי לו היינו שזורק אחת מהן דא"כ אין המזכה בורר אלא הכהן הוא הבורר . ומשמע נמי דשחטן בכת אחת בסכין ארוכה דומיא דקידושין . ותוס׳ במסכת מעילה דף ו׳ ע"א בד"ה לא א"ר וכו׳ נסתפקו בזה ע"ש :

(שם ע"ב) **ופסחים** לא כיפר . וא"ת הא תנן בפסחים פ׳ האשה שהם רבו מה אמר לו שניהן יוצאין לבית השרפה ופטורים מלעשות פסח שני ש"מ אע"פ שנמנה על שני פסחים כיפר ופטור מפסח שני ויש לומר הך מתני׳ אתיא כר׳ נתן דהכילה לא מעכבי וכן מפורש בירושלמי פסחים פ"ת ה"ב והא דר"י דהכא דלא כר׳ נתן כדמסיק :

(שם) **מחלפא** שיטתיה דר"י בן פזי וקשה הא מתני׳ דמעשר שני רישא כר"מ דתנן מע"ש אין מוכרין אותו דממון גבוה הוא אם כן סיפא נמי כר"מ דקסבר המקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אינה מקודשת הלכך מפרש למתני׳ דהתם בכור תי ולא שחוט ומודה ר"מ דמתיים בקדשים קלים מקודשת כר"י הגלילי דאמר ממון בעלים הוא ומתני׳ דהכא לאחר שחיטה איירי מדקתני המקדש בחלקו וכדדייק בבבלי אמתניתינו . וא"ל אם כן מ"ש דתנן התם בכור מוכרין אותו תמים תי הא בכל הקדשים נמי כן הוא דאיכא לאוקמי כאבא יוסי בן דוסתאי דאמר לא אמר בן עזאי דקדשים קלים ממון בעלים הוא מתיים אלא בבכור בלבד ויש לומר אי כר"מ אפי׳ מחיים נמי לא דהא אמר ר"י בן פזי דר"מ יליף ליה כל הקדשים ממעשר בהמה וכמעשר בהמה אפי׳ מחיים נמי לא כדתנן התם בסיפא מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים תי אך קשה דלמא שאני בכור דכתיב ביה ובשרם יהיה לך כחזה התנופה דבשרו אסור לאחר שחיטה ממילא שמעי׳ דמחיים שרי דהל"כ ל"ל קרא הא איכא למילף ממעשר בהמה כדילפינן מיניה כל הקדשים וע"ק למאי דאמרינן דר"מ כבן עזאי ס"ל ומרבי׳ בכור מקרא דכתיב ומעלה מעל בה׳ דממון בעלים הוא מחיים אבל לא שאר כל הקדשים כדפירש"י התם דשאני שלמים שהן טעונים סמיכה ונסכי׳ ותנופת חזה ושוק משא"כ בכור ומעשר אע"ג דשוה לבכור בכל אלה מ"מ מפרש ביה קרא דאינו נמכר אם כן הא דא"ר בן פזי דר"מ יליף כל הקדשי׳ ממעשר בהמה לאו מבכור איירי :

(שם) **במקדש** בחיי וכו׳ . וקשה אם כן מתני׳ דמעשר שני רישא ר"מ וסיפא רבנן ונראה דבהכי פליגי ר׳ לעזר ורבי יוחנן דר"ל קסבר דהדר ביה ר"מ והודה לר"י כי היכי דתיקום רישא וסיפא דמתני׳ דמ"ש כחד תנא ור׳ יוחנן סבר אין דרישא ר"מ וסיפא ר"י ודוחק וע"ק למה תהא מקודשת במקדש בחיי׳ מי יימר שיגיע לו חלק בשוה פרוטה וגוי יימר שלא יפול בו מום ולא יגיע על חלקו שום דבר או שמא ימות ויקבר :

(דף כט ע"א) **היידא** מחלוקת . וקשה למה לא קשיא לי׳ לר׳ יוסה אף על ר׳ לעזר דאמר חוץ משירי מנחות ול"ק נמי וחוץ ממעשר שני דהא לרבי מאיר תרוויהו ממון גבוה הם ולית ליה זכייה בגוייהו :

(שם) **במה** קידשה . וקשה הא לכ"ע אינה מקודשת אלא אדר׳ יהודה פריך ואשה בעזרה מנין ויש לומר אברייתא קאי דתני׳ ר׳ יהודה אומר מקודשת ור׳ יוסי אומר אינה מקודשת וכ"ה בבבלי :

(שם ע"ב) **וקשיא** ויש תטאת קריבה עולה וכו׳ . הרשב"א בחידושיו מעתיק דברי הירושלמי כאשר הם לפנינו וגירסתי שבקונ׳ עיקר שכן היא במשנה שקלים ילולי כן היה צ"ל להגיה כל דברי ר"ז כתר תירוצו דרב אחא בר יעקב . ומאי דמשני תנאי כ"ד הוא על המותרות צ"ל דקסבר ר"ת דבכל השופרות לא היה רק מותרות וכן מפורש בדברי הרמב"ם פ"ד מה׳ שקלים ע"ש וכס"מ אך ביומא דף נ"ה ובפסחים לא משמע כן . גם קשיא לי אם כן כל השופרות הללו למה לי וצ"ע ועיין מ"ש שם בשקלים בתוספות :

(דף ל ע"א במתני׳) **המקדש** בערלה וכו׳ . כתבו תוס׳ דף נו בד"ה המקדש והא דלא חשיב תמן בפסח משום דקסבר כר"י הגלילי דשרי בהנאה ע"כ וקשה הא כר"פ כל שעה תנן עבר זמנו אסור בהנאתו וקשיא כתמא אסתמא . וא"ל דלאו דוקא קאמרו דקסבר כר"י הגלילי אלא ה"ק הך מתני׳ שנויה ככ"ע דהא מפורש בבבלי דמתני׳ דהכא לאו כ"ע היא דקאמר מתני׳ דלא כר"י דאמר בשר בחלב מותר בהנאה . עוד דבבבלי פסחים דף כב קאמר דר׳ יהודה סובר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ומתני׳ כמ"ד דאו׳ כמפורש בבבלי דף נח וצ"ע . גם מ"ש רש"י בפסחים שם כד"ס חולין שנשחטו בעזרה לאו דאו׳ בפ"ב דקידושין איפליגו בה ע"כ . תימא הא מסיק בבבלי דליכא מ"ד דלאו דאו׳ וצ"ע :

(שם בגמ׳) **ע"ד** דר"ל ניחא . וקשה לדידיה מי ניחא הא איהו דאמר לעיל דלאחר עריפה לד"ה אינו פדוי ודוחק לומר דהא דיליף גז"ש ניחא לר"ל אבל הא דמתיר ר"ש קשיא ליה לכן נ"ל דה"ג פטר תמור אסור בהנייה ור"ש מתיר עריפה עריפה וכו׳ וכ"ה בבבלי דף נ"ד . אך קשה א"כ מאי קשיא ליה לר"י דלמא איצטרך גז"ש לר"ש דמודה דלאחר עריפה אסור מגז"ש וא"ל כיון דיליף גז"ש מעגלה ערופה אם כן אף בחיי׳ אסור דומיא דעגלה ערופה כמפורש בבבלי דא"כ אף לר"ת קשיא ועוד לפ"ז אף לרבנן צריכי למילף מיניה דמחיים אסור ויש לומר כיון דלא נזכר בברייתא דר"ש אוסר לאחר עריפה לא מסתבר ליה לאוקמי גז"ש דצריכה לר"ש ועי׳ בבבלי שם :

(שם ע"ב) **בשאין** דמיהן . גירסת הרשב"א והרא"ש והר"ן א"ר"ת אמר ר׳ זעירא לפי שאין דמיהן א"ר"ת זאת אומרת שמקדשין בגזלה . ופירשו לפיכך היא מקודשת לפי שאין תופסין דמיהן לאיסור וה"ל גזל בידו וא"ר"ת שמקדשין בגזלה . ומפני כך אמרו שהירושלמי פליג אבבלי בכמה דברים ע"ש והגירסא שלפנינו נראה עיקר מפני להשוות התלמודיים וגם בפ"ק דמכלתין ובפרקין בכמה מקומות נראה מפורש דקסבר הירושלמי דאין מקדשין בגזלה . והרב בעל משנה למלך בפ"ה מה"א האריך בפירוש סוגיין כפי גירסת הראשונים ע"ש . ובהגהות שם פירש הגירסא שלפנינו בשני פנים ע"ש ואינן מחוורים . ופירושי שבקונט׳ נראה עיקר ועי"ל הא דקאמר בשאין דמיהן היינו בשהודיע למוכר שהן איסורי הנאה אם כן מכתמא נתן הדמים במתנה :

(שם) **תדע** לך שהוא כן וכו׳ . וקשה תיקשי הך לר׳ יוחנן ובבבלי בנדרים דף פה מסיק מכח קושיא זו דמתני׳ אתיא כמ"ד טובת הנאה ממון ויש לומר דקסבר ר׳ יוחנן דשאני קונמות הואיל וויתור אסור בכהן אף טובת הנאה אסיר דהא מיהת יכול לבוא לידי ממון ע"י ישראל שיתננה לכהן בתו ככהן כ"כ הלח"מ בפרק פ׳ מה׳ אישות ע"ש . מיהו דברי הבבלי צ"ע . ועמ"ש בסוגיא זו בנדרים פרק א׳ הלכה ג׳ :

הדרן עלך פרק האיש מקדש

פרק ג (דף לא ע"א במתני׳) **האומר** . ה"ז זריז ונשכר . פירשתי בקונט׳ כיון דקעביד מצוה נקרא זריז כן משמע בבבלי בחולין פ׳ אותו ואת בנו ע"ש :

(שם בגמ׳) **אף** לעושה עליו תבילה . י"מ תבילה לבון כחורה א"כ תבילה ממש כגון שבא תבירו לזכות בתבילה מן ההפקר וקדם זה ונטלה ושניהן אינן מחוורים ופירושי שבקונט׳ נ"ל עיקר :

(שם) **לא** הוחזק השליח בעדים . פירושי בקונטרס הוא פי׳ הר"ן לשיטת הרמב"ם אבל הראב"ד פי׳ לא הוחזק היינו שלא נתפרסם במקום האשה בעשאו שליח בעדים אבל באמת נעשה שליח על ידי עדים וכן פירש כל הסוגיא . והרא"ש כתב ואינו מובן לי דנהי דהיתוק השליח בעדים האיך נתקדשה לראשון הרי עומד וצות אף על פי שמיגני שליח בפני עדים חזרתי משליחותי וקדשתי לעצמי וכישא נמי למה הותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר בעשאו שליח וגם האשה אומרת שנתקדשה לו ומאי נ"מ במה שלא הוחזק השליח בעדים הרי הודה בעשאו שליח וצ"ע ע"כ . לכך נראה לי דאיירי כשקדשה בשטר והיא יודעת שפלוני עשאו שליח וכמו שכתב הראב"ד הלכך כשלא הוחזק השליח בעדים לא נתפרס׳ הדבר משום הכי הותרין השליח אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרובי הראשון הואיל שהיא אומרת שנתקדשה לו והראשון מותר בקרובותיה שהרי השליח אומר שחזר משליחותו ואם אמרה איני יודעת חוקה לשני כיון שאין השני כאן ולא הוחזק השליחות בעדים ולית כאן חשש הרואים להסרה בקרובי הראשון ומן הדין נמי אין לאסרו שהרי חזר השליח משליחותו אבל כשהוחזק השליח בעדים חזקה לראשון והשני מותר בקרובותיה דכיון דנתפרסם שהוא שלוחו של הראשון אין כאן חשש הרואים ומן הדין אין קידושיו קידושין שאין המעשה מוכיח שנתקדשה לו ומה שהוא אומר לעצמי קידשתי ב"ל דברים שבלב ואם אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט מהשני לריכה גט מספק שמא נתרצתה לו וה"ל קידושין ומהראשון מחשש הרואים שהרי נתפרסם השליחות בעדים וכן נ"ל נכון וברור ובזה מיושב תמיהת הר"ן על הראב"ד ע"ש . והד"מ והפרישה והב"ח תירצו דכשהוחזק בעדים אמרי׳ חזקה שליח עושה שליחתו וכשלא הוחזק בעדים לא אמרי׳ חזקה שליח עושה שליחותו ע"ש . ודבריהם תמוהים בעיני הא קיי"ל דשליח עושה שליחותו אפי׳ לא נעשה שליח בעדים . ועוד לדבריהם אף כשהיא אומרת שנתקדשה לשליח נימא חזקה שליח עושה שליחותו ומשקר במאי דאמר בלעצמו קידשה ודוחק לומר דאיירי שיש עדים גם לא נוכר כזה בכל דברי הראשונים מאי אית לך למימר דאיתרע חזקתו אם כן ה"נ איתרע חזקתו . ועוד קשה הא לענין דיני ממונות מפורש בח"מ סי׳ קפ"ג דיכול לומר לעצמי לקחתי וכן מפורש במתני׳

לענין מציאה וצ"ע . ועיין בתשו׳ מהר"ם בר ברוך הקטנים סי׳ כ"ו דלא אמרי׳ חזקה שליח עושה שליחותו אלא באיסורא שלא יבא המשלח חוטא כי הוא סומך עליו אבל בממון לא ע"ש וזה ממש כדברינו :

(שם ע"ב) **לפיכך** אם מת וכו׳ . וכתב הר"ן שהרשב"א חולק אהירושלמי והביא ראיה מהא דגרסי׳ בבבלי בפרקין לא בא אחר וקדשה וחזרה בה מהו רי"א חוזרת דאתי דבור ומבטל דבור ובודאי כשחזרה בדבר בטלה קידושין הראשונים לגמרי וכ"ש כשפשטה ידה וקבלה קידושין משני דאתי מעשה ומבטל דבור ע"כ . ול"נ דלא דמי דמן הסתם אמרינן איתתא בכל דהו ניחא לה אלא שהשני נוח לה אבל לא דאחא הראשון לגמרי ודעתה כשיתבטלו קידושי השני יחולו קידושי הראשון אבל כשחוזרת מהראשון בפירוש דחזינן דלא ניחא לה ביה ודאי דבטלו קידושיו לגמרי . ואף תשובת הר"ן נוטים לדברינו . למה שהביא הרשב"א עוד ראיה מדאמרי׳ ביבמות כיצד היא ממאנת אומרת איני רוצה בקידושין שקדשני אמי ואחי ובעיין התם עמדה וקדשה עצמה מאי ומסקינן דהך הן קידושין הן הן מיאונין ע"כ . ול"נ דודאי מיאון הוא זה אלא מאן לימא לן דאם נתבטלה קידושי שני שאין קידושי הראשון חוזרין ותלין ומי עדיפא מנדון דידן ומטעם שכתבנו . והר"ן השיב בענין אחר ע"ש :

(שם) **תיפתר** שמת השני וכו׳ לא חלו עליה קידושי הראשון . פירשתי בקונט׳ שאין קידושין תופסין ביבמה . כן כתב הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן וסיים שם ואנן דקיי"ל כשמואל דאמר יבמה שנתקדשה לריכה גט הא נמי לריכה גט מראשון שאין זיקתה מונעת קידושי הראשון ע"כ וקלת קשה הא גם בירו׳ בפרקין איתא לדברי שמואל דלריכה גט וה"ל לש"ס למימר דאליבא דרב הוא דקאמר הכי מיהו בפרקין משמע דר׳ יוחנן קסבר דאין קידושין תופסין ביבמה וסוגיין לר"י אזלא אך נ"ל דהכא אין הטעם משום שאין הקידושין תופסין ביבמה אלא משום דכיון דחזינן שקבלה קידושין מהשני וחזרה מקידושי הראשון אע"ג דלאו חזרה גמורה היא מ"מ כל זמן שמלאה מקום שיהיו קידושי השני קיימים אינן חלין קידושי הראשון וכ"ש לפמ"ש לעיל בפרקין בתוס׳ בד"ה לפיכך וכו׳ ע"ש והכן כי נכון הוא :

(דף לב ע"א) **תיפתר** ד"ה ובשדה מקנה . וקשה התם שאני שתחלת קנייתו לא היתה אלא עד היובל ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ויש לומר הא מיהת מצינו שיולא מהקדש בלא פדיון :

(שם) **הדא** דאת אמר מקודשת בקידושי כסף וכו׳ . וקשה הא אמרי׳ בכמה דוכתא בש"ס דהוקשו הויות להדדי אם כן מהיכי תיתי לחלק ועיין במשנה למלך פ"ז מה"א הלכה י׳ :

(שם) **מה** בגירושין אינה מגורשת וכו׳ . הר"ן פסק דמגורשת מספק וה"ה דמקודשת מספק . ואפשר דגם הירושלמי סובר כן מיהו הר"ן לא פירשו כן :

(שם) **לישייר** לו גיזה ועבודה . וקשה אלו אמר הרי זו עולה על מנת שגיזה ועבודה שלי מי אמר כלום אם כן אף זו שהיא כאלו הקדישה מעכשיו לעולה למה יהא מותר בגיזה ועבודה ויש לומר דכולי האי לא מחמרינן לאסרה אף בגיזה ועבודה ודוחק :

(שם) **תלוש** מן הקרקע הזה וכו׳ . עיין מ"ש לעיל בפ"ק בתוס׳ בד"ה תלוש וכו׳ :

(שם) **אית** תניי תני הראשון ביום וביומיים וכו׳ . בבבלי בב"ק פ׳ החובל מוקי פלוגתייהו בקנין פירות אי כקנין הגוף הוא דמ"ד הראשון וכו׳ קסבר קנין הפירות כקנין הגוף דמי ומ"ד השני קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ומ"ד שניהם ישנו וכו׳ מספקא ליה קנין פירות אי כקנין הגוף הוא או לא ומ"ד שניהם אינן וכו׳ קסבר דמיעטן קרא דכתיב כספו המיוחד לו :

(שם ע"ב) **מ"ד** זה וזה ביום וכו׳ . פירשתי בקונטרס ופטורין מספק דספק נפשות להקל . דכתיב ושפטו העדה כן פי׳ הרשב"ם וכתבו תוס׳ בב"ב דף נ׳ ואין נראה דבלאו הכי נמי לא קטלי׳ מספק דאפי׳ מוגה לא מפקינן מכפיקא ע"כ . ולא ידעתי מאי קשיא להו הא ודאי כ"מ טובא דאלו לטעמ׳ תוס׳ אלו קטל איניש אחרינא את זה שהרג לעבדו לא קטלי׳ ליה דמלי למימר גברא קטילא קטלתי אבל לטעם הרשב"ם דמדאו׳ פטרו ליה כי דינא אלו הרגו אדם לאחר שילא מב"ד זכאי חייב מיתה . ומה שפירשתי בקונט׳ בלשון אחרון קשה מהיכא תיתי לן לומר דלא קפיד קרא אתרווייהו שיהא תחת ידו וגם כספו דהכי משמע פשטא דקרא ואין זה בכלל ושפטו העדה והצילו העדה להוליא קרא מפשטיה לכך מוכרח הבבלי לומר דמספקא בקנין פירות . ועיין בתוס׳ בב"ב בדף הנ"ל בד"ה קסבר וכו׳ :

(שם) **בת** כהן לישראל תאכל בתרומה . כתב הר"ן מלאתי להרמב"ם בפי׳ המשנה שכתב ואמר בת ישראל לכהן תאכל בתרומה חוזר על בבא הראשונה שאמר הרי את מקודשת לאחר ל׳ יום שהיא אוכלת בתרומה כל ל׳ יום ואם אמר מעכשיו ולאחר ל׳ יום אינה אוכלת בתרומה מעת שקבלה הקידושין ע"כ ונראה שגורס ברישא בת כהן לישראל תאכל בתרומה ומפרש כשלא בא אחר וקדשה וה"ה כיון שקבלה הקידושין לאחר ל׳ יום אף מהיום לא תאכל בתרומה משום דמחלפא במקודשת מעכשיו ולאחר ל׳ יום דאף מעכשיו תאכל קמ"ל דלא ע"כ . והנה מ"ש שהרמב"ם גורס ברישא בת כהן לישראל כן הוא מפורש בפירוש המשניות שלנו . מיהו מסוגיין מוכח דהגירסא שלנו עיקר דהא קאמר דמתני׳ איירי בשהשני כהן הרי דקאי אסיפא . לכן נ"ל הגהתי שבקונט׳ עיקר :

(שם) **לכן** לריכה אפי׳ כשקדשה השני קידושין גמורים . בקונט׳ פירשתי שני פירושים . וללשון הראשון קשה הא בשקדשה השני על תנאי דמקודשת ואינה מקודשת וקמ"ל דספיקא הוי או תורה היא או תנאה או דהראשון שיורי שייר וכדאמר"י ויש לומר דמסיפא שמעינן דספיקא הוא דתנן בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה ולמה ליה למתני בסיפא ובא אחר וקדשה תוך ל׳ יום אלא ודאי דקמ"ל אפי׳ קידשה השני קידושין גמורים . וניחא נמי בהא מאי דקשיא עוד למה הביא דברי ר"ל תוך דברי ר"י . דלפמ"ש פליג ר"ל אר"י דלר"י דאמר קידושי ק׳ תופסין בה לאו ספיקא הוא דאם כן לא שייך למיתני תופסין דאין תפיסה אלא באחד מהן וכן כתב רש"י ותוס׳ ולר"ל ספיקא הוא . מיהו קשה דבסמוך משמע דאף ר"ל סובר דקנויה ומשויירת ואפי׳ קידושי ק׳ תופסין בה ולאו ספיקא הוא וכלשני וכי יש נפסק בעריות וכדמסיק ויש לומר דר"י כר טבליי לר"י הוא דפריך ור"ל לדבריו דר"י הוא דקאמר ודוחק . וללשון השני שבקונט׳ קשה אם קידשה השני קידושין גמורי׳ למה יתפסו בה קידושי מאה הא השני לא שייר מידי :

(דף לג ע"א) **לאחר** שלשים קונה קנין גמור . וקשה כיון דלריכה גט מיהת מבני למה תהא מותרת לו לאחר שנשאת לאחר וי"ל דקסבר ר"ז כיון שאין הקידושין של השני חלין אלא על מקלת השיור לא מיקרי בעלה שאין כאן לא התחלה ולא סוף ולא קרינן ביה לא יוכל בעלה הראשון וגו׳ . והרשב"א בחידושיו כתב וקשיא לי דאם כן דאינך נגמרין עד לאחר ל׳ יום אם מת תוך ל׳ לא תהא זקוקה ליבום וליבנא דר"י קידושי ק׳ תופסין בה ואם מת חוללת הו מתיבמת ועוד האריך ע"ש ולענ"ד אין לדחות דברי ירושלמי בזה דודאי מודה ר"ז דאם מת בתוך ל׳ שחוללת או מתיבמת שכבר אמרנו שלא שייר אלא מקלת והראשון מקרי בעלה הלכך לריכה חלילה ובזה יש ליישב כל דקדוקיו של הרשב"א :

(שם) **כלום** נפלה לו אלא מתמת אחיו וכו׳ . כתב הרשב"א בחידושיו לפי זה אין לריכין להא דפסיק לעיל ג׳ אחין וכו׳ מדר"ת דה"ל אשת שני מתי׳ דאפי׳ מתו שניהם בבת אחת אסורה לו שהרי אינה קנויה לו אלא מתמת אחיו ולהם אסורה איך תהי׳ מותרת לו :

(שם) **לכן** לריכה אפי׳ השני כהן . פירשתי בקונט׳ ואי בשהשני ישראל וכו׳ . וקשה אם כן גם כשהשני כהן והראשון ישראל נמי פשיטא דהא קידושי הראשון ודאי תופסין בה ויש לומר דקמ"ל אפי׳ בשקדשה השני שהוא כהן קידושין גמורים אפ"ה אסורה בתרומה . ודייק ליה מדתנן מקודשת ואינה מקודשת לשניהם הך סיפא למה לי אלא לאשמועינן דאפי׳ בכה"ג שקידשה השני קידושין גמורים אסורה בתרומה . וכ"מ בחידושי הרשב"א ע"ש . והר"ן כתב דסיפא איצטרך דסד"א נהי דלענין ערוה תמורה תפשו לקידושי שני לענין תרומה לא ניחוש קמ"ל וזה דלא כסוגיין דמפורש דאיצטרך דלא נימא דלא חיישינן לקידושי הראשון . גם אין סברא לומר דלא ניחוש לתרומה דאית בה מיתה בידי שמים ואם אשת ישראל היא הרי היא זרה לכל דבריה :

(שם ע"ב במתני׳) **ה"ז** מקודשת ויש לו . פירשתי בקונט׳ ואם אין עדים מקודשת מספק שמא יש לו ומתכוין לקלקלה . כ"פ הרמב"ם והר"ב . וקשה הא אמרי׳ בירושלמי ריש גיטין ואם לומר שמא חתמו בעדים פסולין אמר רבי אבין אינו חשוד לקלקלה בידי שמים בב"ד הוא חשוד לקלקלה . ומביאו הרשב"א ותוס׳ . והכא הרי הוא מקלקלה בידי שמים וצ"ע :

(שם בגמ׳) **חזר** ואמר וכו׳ . פירשתי בקונטרס שמשעת כניסה מסתמא בטלו לתנאי וכו׳ . וכ"פ הר"ן והריטב"א . וקשה הא א"ר יוחנן לעיל בפ׳ האיש מקדש במומין אפי׳ כנסה סתם אין לה כתובה וצ"ל דטעמא אחרינא אית ביה דחוב הוא דאית לה גביה אבל במומין אמרינן אין אדם מתפייס במומין . אך קשה דבבבלי פ׳ המדיר מסיק המקדש על תנאי ובעל לריכה גט מספק זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוליאו בלא גט . ש"מ דלא אמרינן דמחל לתנאו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות . ואיך כתב הריטב"א וכיון דלא חזינן בגמרא דילן שום פירכא סמכינן על הירושלמי לגבי קידושין שהם על תנאי שכיון שכנסה נתחייב מי שעליו תנאי לקיימו ונגמרו הקידושין ע"כ והריטב"א גופיה כתב בתי׳ כתובות לפסק הלכה דהמקדש ע"ת ובעל לריכה גט מדבריהם וצ"ע ועיין בבית שמואל בא"ע סי׳ ל"ט ס"ק ס"ת :

(שם) **אין** תוך ביה יתן . פי׳ בקונטרס אתי׳ב לקיים אפי׳ אחר שכנסה וכו׳ דה"ל כפרעתיך תוך זמנו וכ"כ הר"ן והריטב"א . ותימה על הב"ש בסי׳ הנ"ל ס"ק ס"א בשם הר"ן ולא

טוען פרעתי נאמן ע"כ דליתא דהא הר"ן כתב מפורש בהיפך דה"ל כאומר פרעתיך תוך זמנו דקיי"ל דאינו נאמן. אך עיקר דין זה צ"ע דהטעם דאינו נאמן לומר פרעתיך תוך זמנו דלמה לו להקדים הפרעון אבל הכא כיון דהנישואין צריכין להיות מדעתה מאי למימר שהיא לא נתרצית להנשא עד שיקיים תנאו תחלה אטו אם תרצה לעכב הנישואין בדין יכולה לעכב שכן מורה לשון הסמפון שצריך לקיים תנאו קודם הנישואין. הא למה זה דומה למלוה על משכון ונאבד באונס וטוען הלוה שפרע לו תוך הזמן שקבע כדי שיתן לי משכוני מיד ואח"כ נאבד שהדבר ברור שהלוה נאמן דאין כאן חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו שהרי הלוה שלא יהא משכונו עוד ביד אחר וכן הדבר הזה דכיון שרצה להקדים הנישואין היה מוכרח ליתן לה כפי התנאי. ולא ראיתי בזה דבר מבואר להאחרונים ז"ל:

(שם) **חזר** ועשאו מעשה ב"ד. כפי' בקונטרס כ"פ הר"ן והריטב"א. ואף שסיים הריטב"א זהו פירוש' פירושו בבירור מ"מ הלשון דחוק. גם מה לו לעשות מעשה ב"ד מלינו פעמים רבות שחזרו האמוראים מפסקיהם וחזרו ודנו דין אחר. ולולא דמסתפינא אמינא שה"פ חזר ואמר ר"א נתקן שיוכתב בתוך הסמפון אין אחד מהם יתן וכו' ממילא אינו יכול לחזור בו הבעל ופריך ולא הדא היא קדמייתא שאין בזה תועלת שהרי אין הבעל רוצה לחזור בו. חזר ועשאו מעשה ב"ד תיקן שיהא הסמפון נכתב כמעשה ב"ד שיהיו' סדר בסמפון ע"פ משל חתן וכו' ובמעשה ב"ד אינו נאמן לומר פרעתי וכ"מ לקמן בסוגיין. ואע"ג דמעשה ב"ד אינו נאמן לומר פרעתיך האמור בבבלי פ"ק דב"מ הוא ענין אחר מ"מ י"ל דקסבר ר' אבהו כל שנעשה ע"פ ב"ד אינו נאמן לומר פרעתי ועיין בח"מ סי' ל"ט. ולפ"ז איכא למשמע מכאן דכל שאינו מעשה ב"ד נאמן הבעל לומר פרעתי אם כנסה תוך זמן הסמפון וכמש"ל בד"ה אין חוזר וכו' ודלא כמ"ש הר"ן והריטב"א והדבר צריך תלמוד. ועיין בחידושי ר"י מטרני על מסכת קידושין ולפמ"ש אין מקום לקושיתו ע"ש:

(דף לד ע"א) **שניהם** יכולין לעקור חוקה. עמ"ש ביבמות פ' ב"ש בתוס' בד"ה שניהם וכו':

(שם) **ר'** בא אמר קידושין אני אומר וכו'. וקשה למה לא יהיה סמפון הא איכא שני עדים המעידים על התנאי וי"ל אחר שתקנו חכמים דבעינן שיכתבו עוד אחד כדאמרינן בסמוך לא הוי סמפון כלל. אך לשון אני אומר לא עמד ויברר וכו' דחוק לפי פירושי שבקונטרס לכן נ"ל דסובר ר' בא כיון שהחתן בעצמו חתום עליו ה"ל כגמלא אחד מהעדים קרוב או פסול שכל העדות בטל ור' אבהו סובר דהבעל דבר החתום אינו פוסל דבמקיימי דבר הכתוב מדבר ולא בעושי דבר ועיין בח"מ סי' ל"ו:

(שם) **היה** מדעתו סמפון וכו'. לפי' שבקונטרס קשה לי דמשמע שלא היו שם קידושין אחרים חוץ משטר זה א"כ אם לא נכתב השטר מדעתו לקידושין מהיכא תיתי שיהיו קידושין, וצ"ל דודאי איירי שהיו קידושין אחרים וה"פ בסמפון זה נכתב מדעתו ולא מדעתה שלא היתה תפלה בתנאי וא"ר חנינא דהוא סמפון כיון דלא חפץ בקידושין אא"כ בקיום התנאי שבסמפון ור' חגיי אומר כיון שהיא קבלה הקידושין סתם בלי שום תנאי והתנאי שכתב הבעל סמפון הוא לטובתה אין בסמפון כלום והקידושין הראשונים קיימים. ועדיין הדבר דחוק:

(שם) **מתניתא** מסייעא ליה וכו'. וקשה שאין הנדון דומה לראיה דהתם היא אומרת קידשתני קידושין גמורים אבל הכא היא אינה יודעת מה היה דעתו למה תהא אסורה בקרוביו. ודוחק לומר דה"ג איירי שמחולקים שהיא אומרת לקידושין נעשה מדעת שניהם והוא אומר לסמפון נעשה מדעת שניהם דהכא ודאי לא פליג ר' בא. גם לשון הש"ס דקאמר היה מדעתו סמפון וכו' לא משמע כן:

(שם ע"ב) **בזאת** בתוך הסמפון וכו'. וא"ת הא אמרינן לעיל בסוגיין האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתים זוז כרשב"ג אביו ואחיו נותנין לה וכו' א"כ פשיטא דלרשב"ג אסורה להנשא ולרבנן שריא וי"ל דאיירי כשאמרו הקרובים שאינן רוצים לקיים התנאי א"נ לרבנן פליגי אי תייםינן למחאת העין כדפירשתי:

(שם) **שליח** דברים בתוך הסמפון. וקשה מאי טעמא דר' בא דאמר קידושין כיון דהתנאי נעשה לטובתה מהיכי תיתי לומר שיכול לבטלו ואין לומר דאיירי שבניהם רצו לבטל התנאי פשיטא שיכולין לבטלו. ונראה דאיירי כשאמר בתוך זמן הסמפון שאינו רוצה לקיים התנאי וכשהגיע הזמן אומר שרוצה לקיימו קסבר ר' מנא דהוה סובר לקידושיו כיון שכבר אמר שאינו רוצה לקיים התנאי וממילא נתבטל התנאי ור' בא סובר כיון שלא הגיע הזמן אין באמירתו כלום וכשמקיים התנאי לזמנו חלין הקידושין. א"נ ה"פ שליח דברים בתוך הסמפון היינו שבתוך זמן הסמפון הוסיף בתנאי קאמר ר' בא אם קיים התנאי הראשון הוו קידושין ור"מ סובר דהוה סמפון וכל זמן שלא קייס התנאי שהוסיף הקידושין בטלים ומותרת לעלמא ואם בא אחר וקדשה הקידושין תופסין בה וכמ"ש הרא"ש בתשובות ומביאה הב"י סס"י ל"ח ע"ש וקאמר הש"ס שתשבו להא דר"מ אם בא אחר וקדשה:

(דף לה ע"א) **אן** שניה היא דכתיב לתת וכו'. בבבלי גרסינן ור"מ בתוככם כל היכא דאית לכו משמע וא"ת הא כתיב לתת לתשעת המטות את הארץ כנען וי"ל קסבר ר"מ דוקא מסיפא דהך קרא דכתיב כי לקחו בני גד ובני ראובן נחלתם מעבר לירדן א"כ כשלא יקחו מעבר לירדן יקחו גם בארץ כנען דהא כתיב בתוככם. מיהו מאי דמקשין תוס' בד"ה אי לא וכו' וקשה מהיכי תיסק אדעתא. שלא יטלו כלל בארץ כנען כיון שסייעו בכיבוש ע"כ. יש ליישב כיון דכתיב להת לתשעת המטות וגו' ה"א שהן מסולקים מארץ כנען בכל ענין:

(שם) **ר"מ** דקידושין דתני וכו'. ותימא למה לא מייתי ר"מ דמתני' דמפורש דבעי ר"מ תנאי כפול וא"ל דשאני מתני' דאיירי בשבה להוציא מידו וכדמסיק לקמן הא עדיין לא אסיק אדעתיה לחלק בכך וי"ל דמתני' איכא לפרושי דאיירי בדבר ממון אבל בדבר איסור לא בעי ר"מ תנאי כפול לכך מייתי הך ברייתא דאף בקידושין שהוא דבר איסור סובר ר"מ כן אך דוחק לומר כן דקשה למה תנן פלוגתייהו דר"מ ור"ח כאן בפרקין דלא איירי אלא ממילי דקידושין. וא"ת הא מסיק בבבלי ס"פ שבועות העדות דבאיסורא מודה ר"מ דאמרי' מכלל לאו אתה שומע הן משמע דבקידושין נמי מודה וקשיא נמי למה מייתי פלוגתייהו הכא וי"ל דקסבר הבבלי אף בקידושין פליג ר"מ דהוה איסורא דאית ביה ממונא כמו דמשני התם בסוטה. מיהו הירושלמי צ"ל דלא ס"ל לחלק בהכי דא"כ מאי מייתי מקידושין לעירובין דעירוב איסורא דלית ביה ממונא הוא:

(שם) **על** מנת שירדו גשמים וכו'. וקשה וכי ס"ד שלא ירדו גשמים לעולם א"כ לעולם היא בספק מקודשת מיהא וי"ל כאומר ע"מ שירדו גשמים היום ואם לא ירדו היום אינה מקודשת:

(שם) **עד** שיכפול תנאו. וקשה אם לא כפל תנאו בעירוב עדיין לא ידעינן איזהו מעירוביו יהיה קיים דהא במניח שני עירובין אנן קיימין וי"ל דבהמת הסור לילך חוץ לעיר אפי' אמה אחת וה"ז חמר גמל:

(שם ע"ב) **והן** אם לא כי לא וכו'. עיין מ"ש בעירובין דף י' ע"ב בתוס' בד"ה הכן וכו' עוד פירושים אחרים. אך ראיתי ברא"ש בגיטין פ' מי שאחזו שגורס והן אם לא כלאחר הוא וה"פ והא אם לא יעברו ה"ל כאומר לאחר שירדו גשמים דאמרי' לעיל דמודה ר"מ דלא בעינן תנאי כפול וזה נכון ועיין בר"ן שם:

(שם) **אלו** לא כפל לתנאו וכו'. בעירובין דף י' פירשתי מי עקר קידושיו וכי היו נעקרים הקידושין שנתן מתחלה שיהיו לה במתנה אלא ה"א תנאו בטל והקידושין חוזרין אבל השתא דקאמר לא יהיו לי עליך כלום משמע דאף הקידושין הראשונים שנתן לה לא תחזירם לו ע"כ. ומיהו מה שפירשתי כאן מסכים יותר ללשון הש"ס:

(שם) **ירדו** לסמפון בשיטת ר"מ. כתב הרשב"א בחי' בגיטין דף ע"ה בד"ה אתקין וכו' ועוד דגרסינן בירושלמי בקידושין סדר סמפון כך הוא וכו' אלמא מעשה קודם לתנאי הוי תנאה ומיהו נמי יש לומר דרבנן היא ואפילו בגיטין וקידושין לא בעי הנך תנאין ואינו מחוור דודאי משמע דכולהו אמוראי בגיטין וקידושין חשבו להא דר' מאיר ע"כ. ותימה הא בסוגיין מפורש דסמפון ודאי בשיטת ר"מ נאמר אלא דבעי למוקמי אף כרבנן. גם משמע כאן דלא חשבו לדר"מ אפילו בגיטין וקידושין וצ"ע:

(שם) **חומר** היא בעריות. עמ"ש בעירובין פ"ג ה"ה בד"ה על שם וכו'. ותוס' כתבו בגיטין דף ע"ה בד"ה לאפוקי וכו' והא דגרסי' בירושלמי פ' האומר אר"י בר' בון בכל אתר וכו' נראה להר"ר אלחנן דגרסי' בכל אתר לית ליה ר"מ וכו'. והכא אית ליה ומשני ר"ת חומר היא בערוה כלומר אע"ג דלא כפל לתנאי ומן הדין התנאי בטל והמעשה קיים ומשום חומר אין הגט והקידושין קיימים ואם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם ובהכי איירי התם לעיל ע"כ. ולא ידעתי היכא קאי הא דקאמר בהכי איירי דנימא דלר"מ בעי תנאי כפול מספק. אדרבה מדמדמי קידושין לעירובין משמע דקסבר הירושלמי שאין לחלק בין איסור לממון לענין תנאי כפול וכמש"ל וצ"ע. ועיין בב"י בח"מ סי' ר"ז:

(שם) **אפי'** בעדים וכו'. מספקא לי אי הלכתא כר"ל או כר"ז. ומן התימה על הפוסקים שלא ביארו דבר זה וכתבו סתמא ה"ז מקודשת משמע דבכל ענין מקודשת ואם קידשה אחר צ"ל הימנו גט. גם קשיא אמ"ש הש"ע בח"מ סי' ר"ז סעיף ד' בהג"ה אי איכא אומדנא דמוכח נתבטל המקח א"כ אף בקידושין ה"ל לפרש דבכה"ג אינה מקודשת. מיהו בהא י"ל דסמך אהא דקאמר דהטעם משום דהוה דברים שבלב ואין דברים וכי היכי דבמקח ואמרי' דבטל במקח אף בקידושין אינה מקודשת אבל כשגילה דעתו מקדם מבואר בח"מ שם דהמקח קיים ה"ל לבאר דבקידושין מקודשת בספק. ועי' בתשו' הרא"ש כלל ל"ד סי' א' וצ"ע:

(שם) **איפרסן** לוי. לפי מה שפירשתי בקונטרס דפירושו כרת א"כ הטעם היתה שידע ראובן שיכרת לוי וזהו כפי מה שפירש הפעה"ת בשער נ"א. אכן כהא דאמרי' בסמוך אין פריעין אינון פשעין פירש הרב שהחזירו' פשעו ובקונט' פירשתי שתגאיי פשעו. גם פי' זה כתב הרב לשיטת רבינו האי גאון ע"ש ובתשובות מהר"א ששון סי' ק"ד ואין להאריך:

(דף לו ע"א) **א"ל** את אודית ליה כדיניה וכו'. פירשתי בקונטרס בסמוך דאיירי שא"ל אתם עדי. דאל"כ למה לא יהא נאמן לומר שיש לו כנגדו בידו כמגו דאי בעי אמר פרעתי אבל השתא ה"ל מגו במקום עדים. מיהו קשה למה ליה לרזא בר יעקב למימר דבלא עדים מאי למימר דאמר כן כדי שיחזור לו הקיתון הנ"ל דבלא עדים נאמן במגו:

(שם ע"ב) **ויוסי** אתי כפות רבו'. קלת קשה דלעיל משמע לאחר שסילק עצמו ממנו כפתו לר' יוסי:

(שם במתני') **לאחר** שיחלוץ ליך יבמיך. פירשתי בקונט' קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמה לשוק וכן פירש"י. וכתב התי"ט וכלומר ר"ע היא דקסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ואינה הלכה ע"כ. וקשה מי סני ליה לרש"י למימר קסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין. אבל הדבר ברור דמתני' כרבנן נמי אתי' דלכ"ע אין קידושין תופסין ביבמה לשוק אלא דממזר לא הוי וכמ"ש תו' ביבמות דף ל"ב ע"ב בד"ה אמר רב וכו' וכ"מ לקמן בסוגיין:

(דף לז ע"א בגמ') **אלא** הא לך פרוטה זו וכו'. וקשה כיון שאין בידם דשמא לא יגרשנה הראשון א"כ מחוסר מעשה הוא וי"ל מ"מ מטעם מגו וכמ"ש בקונטרס דאי שיחולו הקידושין מעתה:

(שם) **מתני'** פליגא על ר"י וכו'. עמ"ש בנדרים פ"ג ה"ה בתוס' בד"ה מתני' וכו':

(שם ע"ב) **אבל** אם אמר לאחר שימות יבמיך וכו'. וקשה כיון דהשתא תפסי בה קידושין מאי מהני דמחוסר מעשה וי"ל דקסבר ר' יוסי במחוסר מעשה לא אמרי' מגו. מיהו ר' יוחנן סבר דתרתי בעינן מחוסר מעשה והשתא לא תפסי אבל היכא דאיכא מגו אע"ג דמחוסר מעשה תפסי בה קידושין וכן בהיפך כן מוכח מהא דקא"ר לעיל בתרומה. וא"ת כיון דקיי"ל כשמואל למה לא חילקו הפוסקים ביבמה בין לאחר שיחלוץ לאחר שימות וי"ל כיון דבבבלי ביבמות דף נ"ב לא מייתי אלא הא דרשב"ל דמוקי מתני' כר"ע ש"מ דמחוסר מעשה לחוד לא מעכב הקידושין. או דמיתה למחוסר מעשה דמי' מיהו הא ליכא לספוי כיון דמספקא לן דלמא אין הקידושין תופסין ביבמה א"כ אף לאחר זמן לא תפסי בה קידושין דהא קיי"ל כר' יוחנן בתרומה כמפורש בבבלי בפרקין:

(שם) **תני** ר"ח בת יומא מתקדשת בכסף. מכאן מוכח דלא גרסי' במתני' אם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר עוברה דכרין קיימין דלגירסא זו צ"ל דר"ח פליג אמתני' וקסבר דבעינן שתהא בעולם וקשה א"כ היך קאמר ר' מנא בסמוך מתני' אמרה כן אלא ודאי דל"ג ליה. ועי' בתי"ט בד"ה והוכר עוברה וכו':

(שם) **במה** קנאה כתב הרשב"א בחי' ונראה שהגירסא משובשת ובמה קנאה גרסי' כלומר אע"פ שיחדה לו סלע אד היא צריכה במה קנאה לסלע כדי שתתקדש לו בו ומשני כהאי דתנינן כלומר כיון שעשה בליתותה וזכתה היא בשכרו זכה הוא בסלע שהוא חליפיו ע"כ. ולפמ"ש בקונט' אפשר לקיים הגירסא:

(שם) **חזר** ר' ינאי ושתר ליה וכו'. בבבלי גרסי' ריש גלותא חד טעמא ומליעתא וסיפא כחד טעמא א"ר ינאי אין הר"ל ש"מ מדר' ינאי נתקינן ומוקמינן מתני' בתרי טעמי ואליבא דחד תנא ולא מוקמינן בתרי תנאי ובחד טעמא ע"כ. וקשה דר' יוחנן אמר בפ' המפקיד דף מ"א מאן דמתרגם ליה הבית אליבא דחד הגא מבילנא מאני בתרא לבי מסותא ולא מוקי לה בתרי טעמי אליבא דחד תנא והיך פליג אר' ינאי רביה. מיהו לפום סוגיין ל"ק דהדר ביה ר' ינאי. אך קשה לי דהרמב"ם והרא"ש פסקו כאן כר' ינאי וכתבית פסקו כר' יוחנן דלא מוקמינן מתני' בתרי טעמי ואליבא דחד תנא וצ"ע:

(שם) **באומר** ע"מ דו אמר וכו'. וקשה היך תנא ברישא דלא הלב מקודשת הא עדיין יש לו זמן נמתות לעולם דהא בסיפא תנן מלמדין את הלב וכו' וי"ל דמקודשת דתנן ברישא היינו מקודשת בספק ומלינו לשון זה בתוספתא בפרקין דתנא מת הלב מקודשת שמא נתרצה הלב שעה אחת לפני מיתתו ועיין בחידושי רשב"א:

(דף לח ע"א) **ואין** למדין ממנו ד"א. וקשה כיון דטעמא דלא תליף איניש וכו' א"כ אף בשדה כן וי"ל דקבוש האי טעמא דלא תליף איניש לחוד אין אדם נאמן על עצמו אי לאו דאיכא נמי טעמא דעיגונא שאם לא נאמינו תהא אסורה לעולם להנשא:

(שם) **ברם** הכא לא היחזקה וכו'. וקשה מי לא עסקינן שבשעה שנתקדשה היה הדבר מפורסם לרבים והלך למדינת הים וע"ק הא אפי' בגט מן האירוסין משמע במתני' דלא יצא את אשתו:

(שם ע"ב במתני') **נאמן** לפוסלה מן הכהונה וכו' שנאמר את בתי וכו'. כ"ה בבבלי בפרקין. וקשה מנ"ל דנאמן לפוסלה דלמא לא האמינו התורה אלא לומר שנתנה לאיש הלזה וכיון שהאיש מודה בדבר אסורה לכל העולם אבל להאמינו שקדשה אף על פי שאינו אומר למי קדשה ליכא הוכחה מקרא דמנ"ל לחלק המקרא דכשאמר לאיש אסרה דלמא כשאמר לאיש אין בדבריו כלום:

(שם) **והרי** היא גדולה אינו נאמן. כ תוס' ישנים בכתובות דף כ"ב ע"א בד"ה מנין לאב וכו' ומיהו אם אמר על בתו בוגרת קידשתיה כשהיתה נערה או קטנה נראה דאינו נאמן דהשתא אין בידו כלל וכו' ע"ש. ותימה הא מאלה שליותה היא דאינו נאמן ובבבלי בפרקין מפורש דלכך אינו נאמן משום דאינו בידו. ומאי נראה דקאמרו וצ"ע:

(שם בגמ') **נתקדשה** כתי אפי' קטנות אינן בכלל. וקשה למה אינו נאמן מיהא על הנערות שהרי יש להן יד נקדש עצמן אם לא מיחה בהן אחר כך וכדאמרינן לעיל ר"ש פרק ב' וכן קשיא בסמוך גבי נתגרשה בתי:

(שם) **הגע** עצמך שהוא כהן. וקשה הא תנן בפ"ח דגיטין דסברי ב"ה המגרש על תנאי ולא נתקיים התנאי לא פסלה מן הכהונה א"כ ה"נ ניגרשה על תנאי וצ"ע:

(שם) **מתני'** פליגא וכו'. פירשתי בקונט' והיא אסורה בקרוביו ואמאי מאחר שבידו לגרשה יהא נאמן ע"כ. וקשה הא שאני התם דלכך אסורה דשויא אנפשה חתיכה דאיסורא משא"כ כאן לכך נ"ל דה"ג א"ר יוחנן המקדש בע"א לא עשה כלום ומתיב רב ששת ממתני' דאי בדאיכא עדים אמ אי מותר בקרובותיה אי בדליכא עדים אמאי אסורה בקרוביו אלא לאו בעד אחד ומשני אמרין הכין וכו' ולא אקידושין א"ר יוחנן למלתי' אלא אגט דע"א לא מהני דצריך לחזיקה גרושה בפני שנים וכדא"ר יוחנן ריש גיטין. ורב דאמר בסמוך המקדש בע"א לא עשה כלום מוקי למתני' דא"ל קידשתני בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. וכה"ג משני בבבלי בפרקין ע"ש:

(דף לט ע"א) **והמבזה** שלית ב"ד לוקה. מכאן ראיה לפירש"י דפירש אהא דגרסי' בבבלי במכלתין דף י"ב רב מנגיד אמאן דמלעז שלוחא דרבנן שמזמינו לדין מפי הדיינים וכו'. ודלא כמ"ש תוס' ביבמות דף כ"ב ע"א בד"ה דמתפקר וכו' דבכל שלוחא דרבנן יש ללקות ע"ש:

(שם) **א"ל** אנן בעיין וכו'. לפי מה שפירשתי בקונט' יש מכאן ראיה לדעת הרמב"י שפסק כמ"ד כבבלי בפרקין דלא תיפוך וליבנא בעלמא פליגי. ועיין בר"ן בנדרים פ"ח:

(שם) **הכל** מודים בפסח וכו'. עמ"ש בנדרים פ"ח ה"ב בתו' שם:

(שם ע"ב) **הגע** עצמך שהי' חבר וכו'. כ' הר"ן בשם הרשב"א מסתברא אם הוא חכם ויודע שהיא אסורה לעלמא ופי' שעל כן הוא כותב שלא תתענג אין כופין אותו ליתן כתובה ע"כ וקשה א"כ למה ליה שיהא אתותה ה"ל להתנות וי"ל ודאי לסברת הירושלמי שלעולם צריך ליתן כתובה אפילו כשמכקשין הימנו ליתן גט אפילו פירש שלא ליתן כתובה לא מהני אבל למסקנת הבבלי כשמבקשין הימנו ליתן גט. א"ל ליתן כתובה ה"ה כשפירש א"ל ליתן כתובה וכסברת הרשב"א וצ"ע:

(דף מ ע"א) **ויתיביניה** הרי חלל וכו' והולד הולך אחר הפגום. וקשה אדרבה הא הולד הולך אחר הזכר שהוא חלל. לכן נ"ל דה"ג והולד הולך אחר הזכר וכ"ה בבבלי בפרקין וקושית הש"ס מחלק אמ"ד דכל מקום לאו דוקא ואיזהו דוקא והדר פריך ממחזיר גרושתו וקושייתו אמ"ד כל מקום דוקא ואיזהו לאו דוקא:

(שם) **הרי** המחזיר גרושתו וכו'. וה"ה דה"מ למפרך ממלכי ואדומי וא"ל דחייבי עשה לא קחשיב והנך חייבי עשה נינהו דמכלל עשה דדור שלישי הם באים דהא מחזיר גרושתו משניה את כמי עשה היא לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי בן כיפר כדאיתא בבבלי פ"ק דיבמות, ודוחק לומר דלר"י בן כיפר פריך. ועיין בתי"ט במשנתינו:

(שם) **והתני'** לא יקחו וכו'. עיין מ"ש ביבמות פרק יש מותרות בתוספות בד"ה והתני וכו':

(שם) **ופליג** אהא דאר"י בר פזי וכו'. וקשה והא מתני' היא לקמן בריש פרק י' יוחסין גירי ותרורי וממזרי וכו' מותרין לבוא זה בזה לכך נ"ל דאכתרא קאי דר"י בר פזי פליג אדרב הונא דאלקים מושיב יחידים ביתה היינו שממזרים שאינן ידועים אלא ליחיד נעולמו הוא מושיבן לבית ממזר לממזר וזהו דלא כרב הונא דקאמר דממזר דלא ידעי לא חי:

(שם ע"ב) **הרי** יבמה שזינתה וכו'. וקשה דשאני יבמה לשוק שאין לה על אחרים קידושין משא"כ אשת אב ובת ישראל שבאת עליה עכו"ם יש להן על אחרים קידושין ויש לומר לפי' צ"ל דקסבר ר"מ דבעינן שיהא שוה ממש לאשת אב א"כ אף מעכו"ם ועבד לא הוי ממזר דהא אין לו על אחרים קידושין משא"כ באשת אב אלא ודאי קסבר ר"מ דלא קפיד קרא אלא שיהא דמי לאשת אב דלא

דלא תפסי בה קידושין וקשיא שפיר מיבמה. וכהכי ניחא לי קושית תוס' בקידושין דף ע"ו ע"ב בד"ה ור"י וכו' וביבמות דף ע"ז ע"ב בד"ה קסבר וכו' וקשה מנ"ל דקסבר ר"ע עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר דלמא גמר מאשת אב דלא תפסי קידושי לדידי' אבל לאחריני תפסי לאפוקי הני דלא תפסי לא לדידי' ולא לאחריני ותירצו ביבמות שם וז"ל וי"ל דתנן בהדיא בפ' אלמנה דף ס"ט דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וע"כ ר"ע היא ע"כ. וקשה הא מפורש שם בש"ס בפרק אלמנה הפי' תימא מתני' דרבנן והפ"ה בעכו"ם ועבד סברי דהולד ממזר. וראיתי להמהרש"א שהרגיש בקושיא זו ע"ש. ואין תירוצו מחוור דעדיין קשיא מנ"ל דר"ע סובר דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר דלמא מתני' אתיא כרבי אע"ג דר' יוחנן סובר כמ"ד הולד כשר גם י"ל דמתני' אתי' כרבנן והא דתנן בעכו"ם הולד ממזר היינו מדרבנן ועיין בתוס' ביבמות דף כ"ב. ונ"ע. ובקידושין שם תירצו תוס' וז"ל וי"ל דע"כ ר"ע לא בעי דומיא דאנוסת אביו שהרי קסבר ר"ע יש ממזר אפי' מחייבי לאוין דלאו דבתר כנין עמוני ומואבי ואין בה דומיא דאנוסת אביו שהוא לאו דבתר פירוש קורבה אבל רבנן בעי דומיא דאשת אביו לכל מילי ע"כ. וגם זה תימה שהרי כתבו תוס' בפ' החולץ דף מ"ה ע"ב בד"ה מה אשת אב דלא תפסי בה קידושין הולד ממזר וכו' וא"ת מה לאשת אב שכן כרת ומיתה וי"ל דממזרת תלוי בתפיסת קידושין כדפרישי' לעיל ע"כ. שמעינן מהכא דלכ"ע לא בעינן דומיא דאשת אב בכל מילי והדרא קושיא לדוכתא דאף ר"ע סובר דבעינן שיהא דמיא לאנוסת אביו לענין תפיסת קידושין דלדידי' לא תפסי בה קידושין ולאחריני תפסי בה קידושין לאפוקי עכו"ם ועבד אבל עמוני ומואבי ודאי תפסי בה קידושין לאחריני להנך דמותרין בהן כגון אלו האסורין לבוא בקהל וצ"ע. וראיתי לתוס' ביבמות דף מ"ט בד"ה הכל מודים וכו' שכתבו ואור"י דלמ"ד דהוי ממזר לר"ע מחייבי לאוין דלאו דבתר נמי הוי ממזר מיבמה לשוק ומעכו"ם ועבד אע"ג דלא דמי לאשת אב דהא מוי"ו דולא יגלה נפקי כולה ולא ילפי' מידי מאשת אב וכו' ע"ש. הנה דבריהם אלו סותרים למ"ש בקידושין דף ע"ו ע"ש. גם קשיא מנ"ל דלא בעינן מיהת דומיא דאנוסת אביו שהוא עיקר קרא וסמיך ללא יבא ממזר. גם מ"ש תוס' שם ביבמות בשם ר"ת דאפילו למ"ד דהוי ממזר מעכו"ם ועבד מ"מ אין ממזר מיבמה דכיון דיבמה עומדת לחלוץ כמו ליכנס חשיבה בת תפיסת קידושין ע"כ. קשה דא"כ מאי קשיא לי' לר' שמואל בר אבא. וכ"ל דדייק להש"ס דס"ל לר"ע דמעכו"ם ועבד הוי ממזר מהא דתני' ביבמות דף ל"ב אמתני' האשה שהלך בעלה וכנה למדה"י באו וא"ל מת בעלך וא"כ מת בנך וניסת וא"כ חילוף היו הדברים תלא והולד הראשון והאחרון ממזר ת"ר זו דברי ר"ע שהוא אומר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וכו' ע"כ. שמעי' דקסבר ר"ע דיבמה לשוק הולד ממזר ש"מ דקסבר כל דלא תפסי קידושין אפי' לאחריני כיבמה לשוק הולד ממזר א"כ אף בעכו"ם ועבד נמי הולד ממזר. כנ"ל נכון וברור:

(דף מא ע"א) **א"ל** צריך רחמנא דלא הויא וכו'. אע"ג דע"פ תקנתו התיר בן הפנויה יש לומר דקסבר כמאן דמכשיר ולא עשה איסורא ומה שאסר בן אשת איש עוד יש לתקן להתירו. וקשה הא חומרא דאתי לידי קולא היא שהתירו בממזרת:

(שם) **כיון** שזו וזו וכו'. כתב הב"ח בנ"ל שהרי"ף ה"ק מדטבל לקרי ש"מ שסבר טבל בפני ג' ע"ש. ומסוגיין מבואר דליתא אלא טבילה אחת עולה לכאן ולכאן. מיהו לדידן בענין שיודע שטבל לקרי אע"ג דבש"ס משמע מסתמא אמרי' שטבל לקריו. היינו דברי ריב"ל ולשיטתי' אזיל דקסבר בעל קרי אסור בד"ת כמפורש בבבלי בברכות פ"ג אבל לדידן דקיי"ל דבטלו לטבילותא צריך שידוע לנו שטבל לקריו. וכ"כ הט"ז סי' רס"ח ס"ק ח' ע"ש:

(שם ע"ב) **אר"ז** הדא אמרה עכו"ם וכו' לא ידעתי מניין לו דהא הך ברייתא איירי כשהעבד בא על השפחה וכדפירשתי בקונט':

(שם) **יש** מוכר את אביו וכו'. וקשה ההא דאמרי' לעיל פ"ק הלכה ג' אין גובין מן העבדים כקרקעות אם כן אין העבד משועבד לכתובת אשה ומברייתא זו שמעינן מפורש בהיפך דגובין מעבדים כקרקעות ויש לומר דאיכא ברייתא דס"ל דאין גובין. אך קשה למה לא מייתי לעיל ברייתא זו ע"ש:

הדרן עלך פרק האומר

פרק ד (שם במתני') **עשרה**. שהתירו לו לשתות ביין וכו'. נראה שטעם זה אינו אלא לרב דקאמר בבבלי בע"ז דף ל"ו יין ושמן דניאל גזר עליו אלא לשמואל דאמר התם דניאל לעצמו גזר למאי הולך להתרת חכמים והדרא קושיא לדוכתא למה נקרא פתרשתא. דודאי אין סברא לומר שהתירו לו יין נסך ממש דמדאו' אסור. מיהו לשיטת הירושלמי פ"ק דשבת דף ו' ע"ב דמוסיק שלא קבלו רוב הציבור על עצמן גזרת דניאל יש לומר דנחמיה היה מן המקבלים גזרתו של דניאל לכך הוצרכו להתיר לו כדין כל נדרי מצוה מיהו בבבלי משמע דשמואל ס"ל דלא גזר דניאל כלל על אחרים:

(דף מב ע"א בגמ') **מכיון** שהיא תוזרת וטובלת וכו'. לפמ"ש בקונט' מכאן ראיה לדעת הפוסקי' גיורת שנתגייר' פחותה מבת ג' שנים מדאו' גיורת היא וכ"ה דעת הרמב"ם ועיין בר"ן ובחידושי הריטב"א במסכת כתובות דף י"א ע"א:

(שם) **הלכה** גרים הן וכו'. מכאן ראיה למ"ש הרמב"ם פי"ג מה' מילה גר שמל וטבל אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הוהיל ומל וטבל יצא לו מכלל העכו"ם וחוששים לו עד שתתברר לדקתו עכ"ל. ודברי רב הכי מתפרשין. הלכה אם טבלו גרים הן ואע"פ שנודע שטבלו לשום דבר אחר מאלו ואין דוחין אותו ומראין להם קירוב פנים כדי שתתברר לדקתם:

(שם) **אמר** דוד כעון ד' דברים וכו'. ואני תמה על מ"ש הפ"מ בתענית פ"ג בד"ה ושופכי דמים וכו' והא דל"ק בפרק הערל שבדק על ש"ד משום דאלו היו ש"ד היו גואלי הדם זועקים אליו ע"כ. והרי מפורש כאן דאף על ש"ד בדק. ואפשר דבא לתרץ הבבלי ודוחק:

(שם ע"ב) **ופוסקי** לדקה ברבים וכו'. ומקשה הי"מ למה ילקו העניים בעלירת הגשמים ותירץ כהדי הוצא לקי כרבא ע"כ. וקשה וכי בשביל המעוטים שעושים כן יענשו כולם. ואין לומר דאיירי בשרבים עושים כן דקרא משמע דאפי' בשביל איש אחד המהלל במתת שקר כולם נענשים וגשם אין לכך נ"ל דאיירי באיש הרגיל לכך והרבה שיודעים שנודר ואינו מקיים והם כובשים פניהם בקרקע לפיכך כולם נענשים:

(שם) **ויבקש** דוד את פני ה' וכו'. בקונט' פירשתי דגז"ש קדרים וכן הוא כמ"ר. ולפום פשטא נראה לפי שהשואל פניו כלפי הנשאל והנשאל פניו כלפי השכינה וה"פ דקרא ויבקש דוד מאת העומד את פני ה' והיינו הכהן הנשאל העומד לפני ה' שישאל לו באורים ותומים:

(שם) **על** אשר המית ממנו וכו'. וקשה הא כתיב ויבקש שאול להכותם בקנאותו לבני ישראל ויהודה משמע דלא קאי אמיתת נוב עיר הכהנים וכן הקשה הרד"ק ויש לומר דמפרש בקנאתו לשון התרצה כמו וקנא את אשתו וה"פ שביקש שאול להכותם באותה שעה שסתרה בישראל ויהודה שלא יסייעו לדוד:

(שם) **חסר** יו"ד זה מפיבושת. כתב הי"מ שבעתם כתיב חסר יו"ד ע"כ ואינו כן בספרים שלפנינו ופי' שבקונט' עיקר:

(דף מג ע"א) **בימי** ר"א בקשו לקרבן. מקשה בי"מ הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו ואיך רצו לבטל גזרת דוד ועזרא ע"ש. וכמ"ש בקונטרס נתישבה קושייתו. וגם עזרא שניתן כמות שהם ולא הוסיף על גזרת דוד אלא שכבר נהגו להרחיקן. אך קשיא הא יש בהן איסור דלא תתחתן בם שהרי הם משבעה אומות דבגירותן אית בהו איסור חתנות כמפורש בבבלי פ' הערל. ותירץ הי"מ בשם הראב"ד דאין איסור לא תתחתן אלא בהגר עצמו אבל בניו שנולדו ממנו לאחר הגירות מותרים לבא בקהל דלא כתיב בהו דורות ולא עד עולם ע"כ ע"ש. וקשיא לי הא איכא למילף בהו איסור עולם מק"ו דעמון ומואב דנקבות מותרות מיד ואפ"ה זכרים אסורים עד עולם הנך דאחד זכרים ואחד נקבות אסורות כדכתיב לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך כ"ש דזכרים אסורים עד עולם ומעתה אף נקבות אסורות עד ג' דורות מק"ו ממצרי ואדומי שאין איסורין יפה' בזכרים אלא עד ג' דורות וא"ל חלל יוכיח דכהן הנושא גרושה בניה חללים אחד זכרים ואחד נקיבות ובת חללה כשרה לכהונה דשאני איסורי כהונה ועוד הרי מיהת זכרים אסורים לעולם. ודוחק לומר דדוד גזר על הנקבות דכולא סוגיין ודבבלי משמע דנקבות לא תפאו או ביענשו. והי"מ כתב וצמח י"ל דוקא לאותן שעמדו במרדן אמר קרא לא תתחתן ואפי' נתגיירו וכו' ע"ש ודוחק גדול לומר כן מסברא דנפשיה. ומסוגייא דשביעית דמייתי ראיה מינה איכא למידק איפכא. מיהו נ"ל דמוכח קרא שאותן גבעונים שבאו בימי יהושע ונתגיירו אין בהם איסור לא תתחתן. דגרסינן בקידושין דף ל"ו תנא דבי ר"י הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהם לאחר ירושה וישיבה אף כל לאחר ירושה וישיבה וכתיב והיה כי יביאך וגו' ונשל גוים רבים וגו' לא תתחתן בם. הרי דאיסור לא תתחתן אינו נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה ונתינים באו קודם ירושה וישיבה ואין בהם איסור חתנות והלכה כר"י כדמוכח פ"ק דבכורים. וסוגיית הבבלי פ' הערל וסוגיין כר' ישמעאל אתא. ונכון הוא. ועיין בדרושים:

(שם) **כלום** ריחקן אלא משום פסול משפחה וכו'. כתבו תוס' ר"פ אלו נערות ומיהו מירושלמי משמע כפי' הקונ' דקאמר נתינים יהושע רחקם וכו' משמע דיהושע גזר עליהם שנפסלו מלבוא בקהל ופ"ל דריחקן היינו שלא יעמעו בהו ע"ש. ולפ"ז נ"ל דר"ש מפרש לסוגיין דלכך ריחקן יהושע ונתנם לחוטבי עצים וכו' לפי שסבר יש בהם פסול משפחה שכן משבעה אומות שאסור להתחתן בהם לכך ריחקן מישראל שלא יטמעו בהן דאי משום פסול עבדות אסור לסתחתן בהם קשיא מתני':

(שם) **אלא** שעשו מעשה חיוי וכו'. ק"ק שאין המשל דומה לנמשל בכל צד שהרי בהערמת הנחש לא היה אלא חד לד ובהערמת הגבעונים באו משני לדדים כדמסיק וי"ל דאף הנחש בא משני לדדים אם ישמע אדם לעצת אשתו ימית ויירש הוא את הארץ ואם לא ישמע יסיס קטטה בין אדם ואשתו ויגרשנה וישאנה:

(שם) **מקבלין** גרים וכו'. בבבלי ספ"ק דיבמות איכא מ"ד דאין מקבלין גרים מן התרמודיים לפי שיש בהן פסול ממזרות וקשה כיון דישראלים הם מן התורה איך דוחין אותן בשביל שלא יתערבו בכשרים ודמיא להא דאמרינן בכמה דוכתי וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך וכ"ש כאן שאין איסור חברו ודאי וצ"ע:

(שם ע"ב) **א"ל** מהו כן וכו'. עיין ביבמות פ' הערל מ"ש שם בתוס' בסוגיא זו:

(דף מד ע"א) **הדא** דאת אמר בתינוק שאינו מרגיע וכו'. כך היא גירסת הרשב"א בחידושיו ופי' מרגיע שמדדה שהוא רגע כאן ע"כ. ואין פי' זה מתיישב על לשון הש"ס. ופי' שבקונטרס נ"ל עיקר:

(שם) **ובלבד** תוך מעת לעת. בבבלי בפרקין גרסינן א"ר שבדקה עצמה כשיעור ווסת. ופירש"י לאחר מלאכה מיד וכו' ע"ש. לפום ריהטא היה נ"ל לפרש שיעור ווסת שבבבלי היינו תוך מעת לעת. אך בבבלי בנדה דף ס"א משמע כפירש"י ע"ש:

(שם ע"ב) **משחררין** לו שפחה וכו'. ותימא מי איכא למ"ד דשפחה משוחררת לאו גיורת מעלייתא היא וכיון דס"ל לר"י דקהל גרים איקרי קהל א"כ גר עמוני ומואבי אסור אף במשוחררת. וכ"מ בבבלי ביבמות דף ע"ז סוף ע"ב ע"ש:

(שם) **מודה** ראב"י בספק כותים וחללים וכו'. וקשה הא גם ספק גר עמוני נמי שמעינן מקהל יתירא שמותר לבא בקהל. שהרי דיוקא דר"י ור' יוסי מדלא כלליהו לממזר ועמוני ומואבי בחד קהל ש"מ דחד דינא אית להו. וע"ק נילף ספק פסולים דמותרים לבא בקהל מממזר ועמוני בק"ו:

(שם) **ע"ד** דר"ג ור"א וכו'. ק"ק למה לא קחשיב אבא שאול דפליג את"ק בפרקין:

(דף מה ע"א) **איזהו** עיסה וכו'. עמ"ש בכתובות פ"א ה"ט בסוגיא זו:

(שם) **וחכמים** אומרים בודקין לעולם. בקונטרס פירשתי ב' לשונות וללשון הראשון קשה מ"ש קאמר דר' מאיר היא אדרבה לרבנן ניחא טפי דמתני' משמע אפי' לא יצא עליה שם פסול בודק ד' אמהות. ודוחק לומר דרבי יוחנן כרב ס"ל דאמר זו דברי ר"מ:

(שם) **ולא** נמלאת מחמיר בישראל וכו'. בקונטרס פירשתי ב' לשונות. ולשון בתרא נ"ל עיקר דהכי משמע בבבלי דמתני' איירי בפסולי כהונה וללישנא בתרא רישא וסיפא בכהן הנושא איירי ובודק משום פסולי כהונה ואיהי לא מיפקד' דלא הוזהרו הכשרות להנשא לפסולים אע"ג דסיפא בישראל הנושא נמי איירי אפ"ה אינה צריכה לבדוק דהא מסקינן דהבדיקה אינה אלא משום קנס ורצו חכמים שהקיל הכתוב בה שאינה מוזהרת בפסולי כהונה הקילו עליה שא"צ בדיקה לפסולי קהל ומדברי הרמב"ן בספר מלחמות נראה שמפרש לכולא מתני' בבדיקת פסולי קהל. ואין נראה דהא בכתוב מוקמינן מתני' דצריך בדיקה כר"מ ואיהו בפסולי כהונה מצריך בדיקה וכדפרישית. ועוד ראיה דבפ"ק דכתובות נמי קאמר ר' בון אחת זו ואחת זו קנסו כדי שיהא אדם וכו' ע"ש והיינו לזכרים קנסו והנקבות מרויחים בקנס זה. ועיין בר"ן בפרקין:

(שם ע"ב) **והוליד** בן. ק"ק למה מזכיר הבן דהא פשיטא הוא שהוא חלל וי"ל קמ"ל דאף לר"י דיליף גז"ש להתיר בת הבת מ"מ בת הבן אסור' מדכתיב זרעו וכדפרשית בקונטרס:

(דף מו ע"א) **א"ל** ר' הואיל והותרה הרלועה אף אני מותר בה. כתב הרא"פ בפי' למסכת ביכורים וז"ל א"ל רב ביבי לר"ח הואיל והותרה הרלועה שלא להלקותו על כך אף אני ג"כ מותר בה לכתחלה כי סיס ר' ביבי ג"כ כהן שהרי בן אביי היה ורבה ואביי מדבית עלי קאתו עכ"ל. ושרי ליה מארי ח"ו שר' ביבי יחלל קדושתו ואפי' לעבור על מנהגן של הכהנים גם לשון הש"ס אינו משמע כן דמאי מותר בה דקאמר ופירושי שבקונטר' הוא עיקר:

(שם) **וולד** בוגרת כשר וכו'. וקשה למה ליה שהוא מכח עשה תיפוק ליה דכתיב אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו וגו' ולא יחלל זרעו. ומדכתיב אלה הפסיק הענין לומר שולד בעולה אינו מחוללת וכ"ה בבבלי ביבמות דף ס' ע"ש וי"ל דר"י מוקי אלה למעוטי נדה. מיהו ראב"י פליג התם וקסבר דיש חלל מחייבי עשה וקסבר דולא יחלל אפי' אחייבי עשה קאי ואלה למעוטי נדה ופריך וראב"י נכתביה לאלה לבסוף קשיא ע"כ. וכתבו תוס' בד"ה חלל מחייבי עשה. תימא כיון דלא יחלל קאי נמי אבעולה לראב"י אין זה חייבי עשה דלא יחלל לאו הוא וכו' ע"ש. וי"ל דס"ל לראב"י דלכך לא נכתב אלה לבסוף לחלק בין חייבי לאוין לחייבי עשה שאין לוקין עליהן מיהו חלל הוא דהא כתיב ולא יחלל לבסוף. והא דקאמר הש"ס קשיא היינו לגמי דמשני הש"ס דראב"י סובר אלה למעוטי נדה א"כ הך ברייתא דמוקי אלה למעוטי נדה היא דלא כמאן ועלה קאמר קשיא. ועיין בתוס' ביבמות דף ע"ז ע"ב בד"ה מחלל וכו' וברמב"ם רפי"ח מהא"ב וכמ"ל שם רפי"ט הלכה ג'. והכן כי דברים ברורים הם לעג"ד:

(שם) **הרי** דור שני של מצרי וכו'. וקשה היא גופא מנ"ל דהוי חלל ממצרי שני דודאי אין לדמותו לגיורת שלא נולדה בקדושה ועוד א"כ מאי קפריך דהא גיורת כזונה היא. ועיין במ"ל פי"ט מהא"ב הלכה ה' בד"ה לפיכך וכו' גם עיקר הדין דהיינו כהן שבא על מצרית שניה שבניה הבן כהן גמור לא מצאתיו מבואר ע"כ. ומסוגיין מתבאר שפסול הוא וצ"ע:

(שם ע"ב) **עוד** היא מתני' דכתיב כי וכו'. כתבו תוס' ביבמות פ' החולץ דף מ"ז בד"ה כך נאמן אדם לומר שהוא בן גרושה וכו' הר"ת מפרש דנפקא לן מדכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר כלומר לומר עליו שהוא בן הגשואה בגישואיה וכ"מ בירוש' בפ"ב דקידושין ע"כ וכ"כ בפ' יש נוחלין. וכפי הנראה כוונתם להא דהר"ת עוד היא מתני' דכתיב כי את הבכור וכו' ולפום פשטא דשמעתתא וכאשר פירשתי בקונטרס אין מכאן שום משמעות וצ"ע. ומדברי הריטב"א נראה מפורש שגירסא אחרת היה להם בירוש' ע"ש. מיהו הא קשיא לי מנ"ל שהוא נאמן לומר שהוא ממזר ולפסלו מקהל דלמא דוקא כשאומר שהוא בן עכו"ם או עבד וכשר לבוא בקהל. מיהו לפי' הר"ת ניחא דכי היכי דנאמן לומר שהוא בן גרושה או חלוצה לפסלו מן הכהונה נאמן נמי לומר שהוא ממזר אבל לפי' תוס' דסברי דפשיטא הוא ממזר כיון שהוא אומר על השני שהוא בנו קשיא דלמא דוקא בשאומר שנולד מאשתו כשהיתה פנויה או מעכו"ם או עבד או דלמא לא האמינו התורה אלא לשויי' ספק ממזר אבל לא ממזר ודאי. ועיין בא"ע סי' ד' ובב"ש שם. ועיין בתי"ט במשנתינו שהאריך ואין דבריו מבוררים לי. דודאי סוטה שנולדה בנישואיה קרינן בה אע"ג שקידושין תופסין בה גם מ"ש ובתוס' דפרקין וכו' ע"ש. לא ידעתי מה מצא שתוס' דהכא חולקין אדברי תוס' דב"ב דמ"ש דמכיר יליף היינו דברי הר"ת וכמ"ש כאן:

(שם) **היו** מחזיקין בו שהוא בנו וכו'. בבבלי פ' יש נוחלין דף קכ"ז ע"ב מוקי להך ברייתא רישא רבנן וסיפא ר"י דבאינו מוחזק אף רבנן מודו דנאמן דהא לית ליה חזקת כשרות. ומכאן ראיה לגי' הרשב"ם ע"ש. ונראה דמאן דתני אף ברישא נאמן מוקי כולא כר"י. ור' חזקיה מוקי כולא כרבנן והא דתני בסיפא נאמן איירי בשהי' בנו מוחזק ומוחזק שאינו בנו שהיו סוברים שלא שחרר אמו והוא עבד ואמר קודם מיתה ששחררה קודם הבעילה נאמן. ופירושי זה נ"ל עיקר לפי פירוש זה יש ראיה מכאן לדברי הראב"ד בפ"ד מה' נחלות הלכה ו' שכתב שאם העיד עליו שאמו משוחררת לא דברו ולענין ירושה יירשנו ע"כ. ואף שגם לדברי הרמב"ם שם איכא לאוקמי דברי ר"ח דאיירי בת"ת או באדם כשר דמודה הרמב"ם דנאמן. מכל מקום מדסתם ר"ח דבריו נראה דאף כל אדם נאמן. ואני תמה אחרי שכבר נחלקו הגאונים בדינים אלו כמבואר שם ברמב"ם ומפרשיו איך לא הביאו דברי הירושלמי וצ"ע:

(שם) **כל** שיש לו אשה ובנים. וקשה כיון דהטעם דאינו נאמן לפי שלא האמינו התורה אלא על בנו ולא על בן בנו א"כ אף כשאין לו אשה נמי לא יהא נאמן וי"ל דקסבר בשביל בנים או אשה לחוד נאמן. ובהכי ניחא דפריך כסמוך הר' אבהו מברייתא והר"ז ל"ק דלר"ח בחד מינייהו סגי באשה או בבנים. אך הדבר דחוק בעיני מי כתיב בקרא דבעינן תרתי. לכך נ"ל דה"פ רז"ת כל שיש לו אשה או בנים פ"ז גדול ואינו נאמן ור"ח סובר דוקא באשה אינו נאמן אבל בבנים נאמן וטעמא רבה אית ביה דכיון דהאמינו תורה סוף סוף יהיה לו בנים ויהיו מפורים אבל אשה אפשר בישא אשה שאינה נאסרת לו כגון ממזרת או גיורת. הלכך כשיש לו אשה כשרה שוב אינו נאמן לאסרה ולומר על בעלה שהוא ממזר. והא דפריך כסמוך מברייתא לר"ח ולא לר"ז היינו משום דמפרש מאי מה כלומר דלכך מטבילין אותו בשבת דמשום מה יהיה נאסר דהא יש לו בנים ואפי' על עצמו א"כ אין בטבילה זו שום היתר אבל לר"ח קשיא דהא תקוני גברא הוא שהרי ראוי להאמינו דבשביל בנים לא נפסיד נאמנותו ומשני דלר"י לא בעינן תרווייהו כדפירשתי בקונט'. ולפי פי' זה קשיא לי שלא הזכירו הפוסקים דבשיש לו אשה לבד אין האב נאמן לומר שהוא ממזר הא בין לר"ז בין לר"ח באשה לחוד סגי. והא דלא הוזכר בבבלי פ' החולץ אלא דבשיש לו בנים אינו נאמן. הטעם דבשיש לו אשה כ"ש הוא דאינו נאמן וכמ"ש וי"ל דכי היכי דהאמינו התורה לפסול אשתו מן הכהונה נאמן נמי לפסול אשת בנו. מיהו היא גופא ק"ע מנ"ל דנאמן לפסול אשתו. וכתו' פ' החולץ דף מ"ז בד"ה נאמן וכו' מפורש דאינו נאמן וצע"ג:

והלא

(דף כז ע"א) **והלא** היא וכו'. ותימא דלמא התם היינו טעמא דאיכא נמי רובא דרוב בעילות אחר הבעל כדאמרינן בבבלי פ"ק דחולין אבל בחזקה דליכא רובא מנ"ל דהורגין:

(שם) **ולית** סדא פליגא וכו'. ותימא תקשי ליה מתני' דגיטין ריש פ"ד דתנן השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח וא"ל גט שנתתי לך בטל הוא ה"ז בטל וי"ל דהתם נמי לחומרא אמרינן דהגט בטל אבל ר"י סתמא קאמר אדם מבטל שליחותו בדברים משמע בין לקולא בין לחומרא קשיא ליה שפיר ממתני' א"נ י"ל דמתני' דהכא לאחר תקנת ר"ג הזקן איתניי' דתנן התם בסיפא בראשונה היה עושה ב"ד במקום אחר ומבטלו התקין ר"ג הזקן שלא יהו עושין כן מפני תקון העולם הלכך ה"נ כיון שאינו יכול לבטל אלא בפני השליח הס"ד דביטל בדברים תילא מלי למתני אם שלו קדם וכו'. אך קשה מאי תקון העולם איכא הכא בשלמא התם איכא למיחש שתנשא לאחר בגט זה שהשליח מביא לה כשהשליח אינו יודע שבטלו אבל הכא אע"פ שסובר זה שקדשה לו השליח שקידושיו קידושין מ"מ האב יודע שביטל שליחותו ויכול לקדשה לאחר לכן נ"ל תירוץ ראשון עיקר. אך קשה מאי פריך ממתני' דלמא מתני' איצטרך לאשמועי' אם שלו קדם וכו' ואי בשבטל בדברים תו לא שייך הנך חלוקות דמתני' וע"כ לומר בשקדשה האב אחר שביטל בדברים א"כ למה ליה למתניי' ביטל בדברים וע"ק אר"י בר' בון למה לא שנא לה מרישא י"ל דהיינו דקשיא ליה לר"י בר' בון דלמא רישא דינא אתי לאשמועינן אם שלו קדם וכו' וכמ"ש אבל סיפא משנה יתירה היא וע"כ לומר דקמ"ל דאין אדם מבטל שליחות בדברים וקשיא לר' יוחנן. והדבר תימא שלא ראיתי לאחד מהפוסקי' שהביא דין זה דבקידושין אין אדם מבטל שליחות בדברים וצ"ע:

(שם) **חזקה** אין אשה וכו'. בבבלי מוקי לה כשהבנים כרוכים אחריה אבל לפי הירושלמי א"צ לכך ומחלוקתם תלוי בחילוף הגרסאות בברייתא דבסמוך דבבבלי גרסי' ומביא ראיה על הגדולים וא"ל נהביא ראיה על הקטנים ואיירי בשבאו הוא ואשתו והיינו משום דקטנים כרוכים אחרי' אבל לפי גירסת הירושלמי איירי כשמתו אשתו דטעמא אחרינא אית ביה וכדמסיק ר' יונה וא"ת לגירסת הירוש' הא איכא למיחש על כל אחד מהם שמא מאשה אחרת הוא וי"ל דלהא ודאי ליכא למיחש שמא שתי נשים שם. ואם תאמר למה מחלק בין גדולים לקטנים הא בכל אחד יש לחוש שמא גירשה בינתיים וי"ל אם הביא ראיה על הקטנים שהן כשרים תו ליכא למיחש מידי בגדולים שכבר אמרנו דלא חיישינן שמא נשא שתי נשים שם. ומדברי הירושלמי נראה קצת כפי' תוס' בד"ה ומביא ראיה וכו' ע"ש:

(דף מח ע"א במתני') **מצינו** שעשה אברהם אבינו כל התורה וכו'. בבבלי ביומא דף כ"ח גרסי' אמר רב קיים א"א כל התורה כולה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' א"ל רב שימי ואימא ז' מצות הא איכא נמי מילה ואימא ז' מצות ומילה א"ל א"כ מצותי ותורותי למה לי ע"כ. וכתב המהרש"א בח"א י"ל אדפריך אדרב לפריך אמתני' דתנן מצינו שעשה אברהם וכו' וי"ל דניחא ליה למיפרך אדרב דבמתני' לא משמע אלא שקיים העשין אבל ליכא דרב משמע אף הלאוין ע"כ ודבריו דחוקי' גם ה"ל להקשות ורב מתני' אתי לאשמועי' גם לשון הש"ס והא איכא נמי מילה אינו מדוקדק ועוד הא מילה היינו עשה ועוד למה לא א"ל מצותי חקותי ותורותי ל"ל כדכתיב בקרא ונראה דודאי יש לחלק בין מתני' לדרב דמתני' משמע שעשה אברהם כן מדעתו אבל רב אמר קיים משמע שנצטוה על כך וקיימו ודייק ליה מדכתיב אשר שמע בקולי משמע שה' צוה לו כך ופריך ר"ש דלמא הא דכתיב אשר שמע בקולי וישמור משמרתי לא קאי אלא אשבע מצות ומשני והא איכא נמי מילה ואי משמרתי היינו ז' מצות שהן מצות ל"ת ככל השמר פן ואל א"כ איך השמיט קרא מילה דודאי נצטוה וקיים ופריך אימא כולא קרא בז' מצות מילה ומשמרתי היינו ז' מצות ומצותי היינו מילה וא"ל רב א"כ מצותי ותורותי למה לי דמשמרתי היינו ז' מצות וחקותי היינו מילה שנקראת חק כדתני פר"א דמילה בברכת המילה חוק בשארו שם. וכ"מ מפירש"י שם בד"ה ז' מצות שנצטוו לשאר בני נח אבל שאר תורה לא נתנה לו ע"כ ש"מ דמפרש דברי רב שקיים אברהם את התורה להתר שנתנה ועליה קאי קושית רב שימי:

הדרן עלך פרק עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קידושין וכולה סדרא דנשים

מראה פרק ראשון קידושין הפנים

(דף א ע"א) **האשה** נקנית הא למדת ביאה שלא כסף כסף בלא ביאה מנין. בבבלי דף ט' יליף נמי ר' יוחנן לביאה מבעולת בעל וקאמר התם נמי דאי מובעלה ה"א עד דמקדש והדר בעיל קמ"ל וכתב רש"י ז"ל אבל השתא דנפקא לן מבעולת בעל דבעילה לחודה מיקדשה ע"כ כי יקח דיליף קיחה קיחה אגמריה דבכסף לחוד מיקדשה דאי עד דמקדש ובעיל כסף מאי אהני ע"כ ולפ"ז קשה מאי פריך הכא כסף בלא ביאה מנין ונ"ל דהאי ש"ס ס"ל אליבא דרבי יוחנן דלית ליה הג"ש דכי יקח ומוקי ליה לכולה קרא בקידושי ביאה וכי יקח אילטריך ליה למעוטי אמרה היא דכי יקח ולא כי תקח וכעין שכתבו התו' דף ד' ד"ה כתב רחמנא דאי לאו ג"ש הוי מוקמינן קרא דכי יקח הקידושין של ביאה כו' ע"ש ורבי יוחנן ס"ל אליבא דאמת הכי אילטריך ליה למילף קידושי כסף מויצאה חנם וכן משמע הכא מדלקמן דקאמר ותני חזקיה וכי יקח ש"מ דפליג עליה דרבי יוחנן דלא יליף אלא מהיקשא דהוא' אחרת ולדעת רש"י ז"ל דמשמע דפשיטא ליה דרבי יוחנן אית ליה הג"ש היינו למאי דמסיק התם דאילטריך תרווייהו ויצאה חנם וכי יקח כו' כדאמר שם ועיין בדיבור דלקמן:

(שם ע"ב) **ת"ל** ובעלה בביאה היא נקנית ואינה נקנית בחזקה. התם מסיק לה אליבא דר' יוחנן האי ובעלה מאי עביד ליה למעוטי שאין אמה העבריה נקנית בביאה דס"ד אמינא הקישא הכתוב לאחרת מה אחרת נקנית בביאה אף אמה העבריה נקנית בביאה קמ"ל. ולית ליה האי דרשא דהכא מוהתנחלתם וא"ת ולשיטת הבבלי מנא לן דאין אשה נקנית בחזקה דהא איכא ק"ו משפחה כנענית וי"ל משום דאיכא למיפרך מה לשפחה כנענית שאין קניינה לשום אישות וכעין דפריך בדף ג' גבי אמה העבריה. ולהאי ש"ס נ"ל דלא ס"ל האי פירכא כדמשמע בהאי דתני חזקיה דלא פריך לה כי התם והאי דר' יוחנן נמי אליבא דשיטת חזקיה קאמר דיליף ביאה מובעלה ומינה ילפינן נמי דאינה נקנית בחזקה מדלא כתיב ובעל ולא כשיטת ר' יוחנן היא דלדידיה איצטריך ובעלה למעוטי אמה העבריה:

(שם) **בבמה** הוא מתחייב בדיניהן כדיני ישראל. הכא לא פשיט לה אבל בבבלי פ' ד' מיתות דף נ"ז קאמר בנערה המאורסה דלדידהו לית להו דיינינן להו כדינא דידן בסקילה אבל אין צריך עדה ועדים והתראה דלא גרע מעריות דידהו כדמשמע התם דהאי סברא מיגרע גרע בדוכתיה קאי אפילו למאי דמוקמינן בנערה המאורסה כדפי' רש"י ז"ל אבל לא משמע כן מדברי הרמב"ם בפ"ט מהל' מלכים הל' ז' שכתב ואם היתה נערה מאורסה נסקל עליה בדיני ישראל ומשמע שהכל כדין ישראל והכ"מ לא כתב בזה כלום ונ"ל דהוא ז"ל מפרש דלמאי דמוקי ר' יוחנן התם בנערה המאורסה לית ליה האי קושיא דמיגרע גרע דלא שייכא אלא בהני עריות דאית להו נמי אבל לא בנערה המאורסה וכן נכנסה לחופה ולא נבעלה דלית להו כלל דיינינן להו הכל כדיני ישראל וכדמשמע מלישנא דהאי תלמודא דאי אמרינן כדיני ישראל הכל בכלל:

(שם) **אין** תימר כדיני ישראל ונתגייר חייב כו'. הא לא פליגא על מסקנת הבבלי פ' בן סורר ומורה דף ע"א דמסיק התם אפי' למאי דאמר ר' חנינא בברכת השם ונתגייר פטור אם הרג ישראל או בא על אשת ישראל ונתגייר חייב דנשתנה דינו ונשתנה מיתתו בעינן והכא לא נשתנה מיתתו הואיל דמעיקרא בסייף והשתא בחנק וקלה בחמורה מיהא שייכא. והכא קאמר דאי אמרינן בדיניהם אם כן הוי ממש דברכת השם דנשתנה מיתתו נמי מעיקרא בסייף או בחנק להאי מ"ד והשתא בסקילה. והא דבן נח שבא על אשתו שלא כדרכה לא מסיק הכי בפרק ד' מיתות דף נח דמי היכא מידי דישראל לא מיחייב ועכו"ם מיחייב אלא האי ודבק למעוטי שלא כדרכה באשת חבירו קאתי שאינו חייב על אשת חבירו אלא כדרכה והא דלא מוקי לפ"ז להא דקאמר דף נז בא על עריות ישראל נידון בדיני ישראל ד שלא כדרכה קאי דלדידהו לית להו דעריות משמע שם עריות והילכך מוקי לה לנערה מאורסה ונכנסה לחופה ולא נבעלה:

(דף ב ע"ב) **כתבו** על דבר שהוא איסור הנאה. בבבלי פ"ב דגיטין דף כ' שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר משמע דוקא דיעבד אבל לכתחילה לא דקא מיתני' מאיסורי הנאה וכן כתבו התוס' שם ע"ב ד"ה בכתובות קעקע אבל הרמב"ם בפ"ד מגירושין הל"ב כתב על הכל כותבין את הגט ואפי' על איסורי הנאה וכן כתב הטור ריש סי' קכ"ד. ובענין שטר קידושין באיסורי הנאה לא הוזכר בבבלי ופלוגתת פוסקים האחרונים היא ועיין בב"י סימן ל"ב שהביא בשם הרשב"א בתשובה שכתב פלוגתא דהאי תלמודא ולא הכריע וכבר כתבתי בפרק כל הגט שנראה מדעת הרמב"ם דס"ל דלא יליפינן שטר קידושין מגירושין בהא והלכך נמי לא כתב בפ"ג מאישות מדין שטר קידושין שכתבו במחובר לקרקע וע"ש במראה ד"ה כתב קידושין ומשמע לפ"ד דלענין מחובר לק"ע כשר לדעתו ולענין איסור הנאה פסול דלא הוי כגט וכן נראה מדעת הר"ן שכתב בפרק האומר בשטר קידושין דעתה דאשה גב אגייר וכמו דמשמע ממסקנא דהכא דאיסור הנאה פסול דלא דמי לשטר שאין בו שוה פרוטה. ועיינתי בתשובת הרשב"א סי' תר"ג (וכפי הגי' שהביא שם כך הגהתי בעמוד) ונשמע מדבריו שם שהכריע לענין קדושין כדברי האי ש"ס שאם כתבו על איסורי הנאה מד"ת פסול ועל איסורי הנאה מדבריהם כשר וכמו המקדש באיסורי הנאה מדבריהם שאין לו עיקר מדאו' דמקודשת ובענין כתבו על מחובר לקרקע כתב בתשובה סימן ת"ר דכשר וזהו כפי שנראה מדעת הרמב"ם אלא דמשמע מהש"ס פ"ק דגיטין דף י' גבי הא דקאמר התם כי קתני מילתא דליתא בקידושין מילתא דאיתא בקידושין לא קתני ושלא לשמה ומחובר בקידושין נמי פסול כדפי' רש"י ז"ל שם וכן הביא הרשב"א בעצמו שם. ובחידושי קידושין שלו הכריע הוא ז"ל דאם כתבו על מחובר לקרקע פסול כמו בגט כדמשמע מהסוגיא דגיטין אבל אם קדש אשה במחובר לקרקע בתורת כסף ודאי מקודשת כדמוכח בהדיא מהתוספתא דמכלתין פ"ד ודלא כדעת בעל העיטור שרצה להוכיח מסוגיא הנזכרת שאפי' קדשה במחובר לקרקע אינה מקודשת. וכן הכריע הר"ן ז"ל במתני' דריש מכלתין ע"ש. ומיהו אפילו בשטר שכתבו על המחובר לקרקע דפסיל אם הוא שוה פרוטה מקודשת דמהני בה מדין כסף כדמוכח מהא דקאמר הכא לעיל אבל בשטר שהוא שוה פרוטה ככסף הוא וכמ"ש הר"ן בריש מכלתין וכן בפ' האומר לענין כתבו שלא לשמה וכ"כ הטור בסימן ל"ב בשם הרמ"ה והוא הדין נמי לענין כתבו במחובר לקרקע כן:

(דף ג ע"ב) **ואתייא** כבית שמאי דלא ילפי כסף מכלים. הך סוגיא לא אתיא כשיטת הבבלי בשבועות דף מ' דקאמר התם שמואל טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן חייב לפיכך ילאו כלים למה שהן ומשמע דהא' שוה פרוטה לא בעינן כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' טוען הל"ח ואפילו הן עשר מחטין בפרוטה וטענו שתי מחטין והודה באחת וכפר באחת חייב שנאמר כסף או כלים כל הכלים ככסף. וצ"ל הא דגרים הכא בברייתא דלעיל הטענה ב"ה אומרים שתי מעין והיינו כשמואל התם דאמר הטענה עצמה צריך שתהיה ב' כסף ואפילו לא כפר אלא בפרוטה ורב דקאמר שם כפירת הטענה צריך שתהיה שתי כסף ופסק הרמב"ם שם כוותיה היינו משום דקאמר התם דיקא מתני' כוותיה דרב ולפיכך כתב שם הל"ב כפירת הטענה שתי כסף היא מדבריהם משום דבסיקא לא אתייא אליבא דב"ה אלא שהטענה עצמה צריכה שתהיה שתי כסף ולפ"ז ל"ק הא דהקשה הכ"מ שם אהא שכתב מדבריהם ע"ש. ומיהו לשיטת הבבלי ע"כ דב"ה לא מקשי כלים לכסף אלא לומר שיהו כל הכלים ככסף וכפי' רש"י ז"ל שם אף כל דבר חשוב ולאפוקי כלים דאפי' שוה פרוטה לא בעינן. ומ"ש התוס' שם דף ל"ע ד"ה מה כלים לקיים הגי' אף כלים דבר חשוב ושיהו שוין שתי פרוטות וכן דעת הרא"ש ז"ל והביאו ראיה מסוגיא דהכא ע"ש יש לתמוה ע"ז דהרי הכא מסיק דהא דשמואל כב"ש אתיא ואי לב"ה צריך שיהו הכלים שוין שתי מעין וצ"ע:

(דף ד ע"א) **רבי** חנינה אומר נתנא בהגיא קיים כספא זליל כספא יקיר. והכי מתרץ לה רב דימי בבבלי דף י"ב ולפ"ז שפיר אשכחן דשמנה נשים מתקדשות באיסר כדפריבית סגי' בפנים וכסתמא דמתני' דקתני א' משמנה באיסר דאלו לר' מנא לא אתיא ולא קאמר אלא אליבא דרשב"ג:

(שם ע"ב) **תיפתר** ביבמה. ומאלמנה לכ"ג לא שמעינן מידי ומחוורתא כדאמרי' מעיקרא מכי ימות האיש האחרון ילפינן לה כדמסיק רב אשי בבבלי דף י"ג. והתו' שם בד"ה ומדאמר רחמנא הקשו קושיא זו כדמדתי לה הכא ותירצו דא"כ הוי ליה למיכתב האי קרא אלמנה וגרושה וחללה בפרשת יבמין כלומר אלמנה משום יבום וגרושה וחללה נקטי אגב דאלמנה דכיון דקרא כתיבי והוי ליה למיכתב האי קרא בפרשת יבמין ולא ידעתי מ"ש המהרש"א ואין להקשות דהיאך איכא לאשכוחי דאחיו מאביו של כ"ג ישא גרושה וחללה דאסור בהן כו' ע"ש דנהי ביטתיה דגרושה וחללה הכא הא לא אתיא כאן משום יבום אלא באלמנה שהאלמנה מאחיו מאביו דלכ"ע שריא במקום יבום והוי אמינא דלהכי אתי קרא גבי כ"ג לאסרו אף במקום יבום ואפשר דה"ק דאפי' אם נפרש כוונת התוס' דכולה קרא ליכתוב בפ' יבמין ומשום יבום לא הוי קשה מידי דהאיך איכא לאשכוחי כו' ומ"מ דברים נדחקים הם ללא צורך:

(דף ה ע"א) **ודכוותה** גירש אשה אין חופשין לגירושיו. כדמוקי בפרק השולח דמבכחת לה שאם קידש ביום של עצמו דאז הוו קדושין וביום של רבו הוא דלא הוו קדושין וקאמר דכוותה אינו יכול לגרש ביום של רבו כמו שאינו יכול לקדש ביום של רבו. ואי קשיא שפחה חרופה ביום של עצמה מיהא תתגרש כמו דאמר התם בחצי עבד וחצי ב"ח הא ליתא דהא במסקנא קאמר הכא דהאי בעיא לא אתיא אלא אליבא דמ"ד בשפחה כנענית הכתוב מדבר ולא פשיט ליה מדאמר ר' חייא אלא כמ"ד דאם חצי עבד וחצי ב"ח אין לו גירושין ביום של רבו ומכ"ש עבד ושפחה כנענית אין להם גירושין:

(שם ע"ב) **בכסף** הוא נגאל ואינו נגאל לא בתבואה ולא בכלים. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' עבדים הל"ח בכסף הוא נגאל מיד הנכרי ואינו נגאל בשוה כסף. וקשה מ"מ לא חילק כדמחלק הכא לקמן סדא דתימר בשלא עשאן דמים ועוד דהכא משמע במגרע ויולא אפי' בתבואה וכלים והוא ז"ל כתב שם כן גבי דין הגרעון. ועוד דהא בבבלי דף ט"ז דריש מקרא דכתיב בנמכר לנכרי ישיב גאולתו לרבות שוה כסף ככסף לענין שהעבד קונה את עצמו בו וכן לענין גרעון כדלקמן ומיהו בהא איכא למימר דל"ק הסוגיא דהכא דהתם בשעשאן דמים מיירי והכי משמע נמי ממאי דקאמר שם בדף ח' גבי בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים האי תבואה וכלים ה"ד אילימא דלא מקני בהו כלל ישיב גאלתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף ופי' רש"י ז"ל וכיון דאיפרוק ביה איקנוי' נמי מיקני ביה דכתיב גאולתו מכסף מקנתו ואי דלית בהו שוה פרוטה מאי איריא תבואה וכלים אפילו כסף נמי אלא לאו דאית בהו שוה פרוטה וכיון דלא קיילי לא ופי' רש"י וה"ק אינו נקנה בתבואה וכלים הא"כ קלן דמים. וא"כ בגאולתו נמי קלן דמים בעינן דשוין הן והאלא סוגיא דהכא כרב יוסף התם דמוקי לה הכי. אבל על הרמב"ם קשה מ"ט לא מחלק בזה ועוד למאי דמסיק התם דלא כרב יוסף ולרב נחמן דס"ל פירי לא עבדי חליפין כדפסק הרמב"ם כוותיה בפ"ה מהל' מכירה מפרש לה דה"ק לא בתבואה ובכלים דלית בהו שוה פרוטה דלא תימא הואיל ומקרבא הנאתייהו גמר ומקני נפשי' קמ"ל ומשמע אבל אית בהו שוה פרוטה לעולם נקנה בהן אע"ג דלא קיילי וא"כ נמי הוא נגאל בהן דישיב גאלתו אמר רחמנא ואפשר לדחוק ולומר דכיון דדריש הכא מקרא אחרינא כסף ממכרו וכן מביאו הוא ז"ל שם וגלי לן קרא דנמכר לעכו"ם אינו נגאל בשוה כסף ה"ה לענין גרעון נמי כן ולא ס"ל לחלק בין גאולת הכל לגרעון מדסתם הש"ס הבבלי בזה. ובענין חילוק אם עשאן דמים לא הוצרך להזכיר דכיון שעשאן דמים עליו כסף מיקרי. והא מפרש התם אליבא דרב נחמן דלית בהו שוה פרוטה כו' ס"ל דלדיחויא בעלמא אתמר:

(דף ו ע"א) **שמא** תבוא בנת רעבון ויחזור בו רבו. ומשמע ממסקנא שהעבד אינו יכול לאזור בו ואתייא הא כהאי דמסיק רבא שם דף י"ו גבי הא דקאמר בברייתא וקונה את עצמו בשטר וזאת אומרת עבד עברי גופו קנוי לו ואם מחל לו רבו על הכסף אינו מחול עד שיכתוב לו שטר שיחזור. ומהאי טעמא נמי אין העבד יכול לחזור בו:

(שם) **סדר** מכירה כך הוא כו'. ולא דמיא לשטר מכירת השדה דהתם דוקא המוכר כותבו ולא הקונה כדאמר בבבלי דף ט' המוכר כותב שדי מכורה לך. ובהא דקאמר הכא אני פ' מכרתי בתי לפ' אתיא כרב חסדא שם ד' י"ו דפליגי התם בשטר אמה העבריה מי כותבו רב הונא אמר האדון כותבו ורב חסדא אמר האב כותבו והרמב"ם בריש פ"ד מעבדים כתב כיצד בשטר כותב לו בתי מכורה לך הריני קנוי לך ונותן לו השטר וכתב הכ"מ יפסק כרב חסדא דהאב צריך לכתוב בתי

מכורה

מבורה לך והוא הדין לעבד עכ"ל ולא נתן טעם למה פסק כרב חסדא דהא קי"ל רב הונא ורב חסדא הלכה כרב הונא דרבו דרב חסדא הוה כדכתב בעל הליכות עולם בפרק ב' משער החמישי ונראה דהיינו טעמיה משום דבתר הכי קאמר התם לא תלה כלאת העבדים אבל נקנית היא בקנין עבדים ומאי ניהו שטר ותימה חזקה כו' מסתברא שטר ה"ל לרבויי שכן מוליא בבת ישראל ולא קאמר שכן מכנים בבת ישראל משום דהא אליבא דרב חסדא איתאמרת התם ולדידיה שטר קידושין לא דמיא לשטר אמה העבריה דהתם קונס כותבו ובשטר שהאשה מקנה כותבו וכך כתב הרשב"א ז"ל ומדשקיל וטרי הש"ס ומפרש אליבא דרב חסדא שמע מינה הלכתא כוותיה :

(שם) **שביעית** של מכירה לא שביעית של עולם. בבבלי סוף פרק יולא דופן דריש הכי ולא שנה של עולם דלא תימא דמתברי מיניה לי' דכתיב ובשביעית פעמים שאף בשביעית של עולם נמי יעבוד היכא דנמכר בניסן דקלתה שש שנים בתשרי ועובד עד ניסן שנה של מכירה שלו. וממילא אימעוט שמטה נמי. והכא מפרשינן על שמטה נמי. כדמוכח מדלקמן :

(שם ע"ב) **אתייא** כמ"ד אין היובל עולה ממנין שני שבוע. פלוגתא דרבי יודה ורבנן בהרבה מקומות ועיקרה בנדרים דף ס"א ר' יהודה סבר שנת יובל עולה לכאן ולכאן ולרבנן אין עולה לשנת שמטה הכאה. ומשמע מהכא להאי מ"ד אליבא דרבי יהודה דליובל לעולם מונין משנה שאחר יובל העבר וא"כ משכחת לה לפעמים שהיובל באמצע השבוע ולא משמע הכי בבבלי אלא לר' יהודה נמי לעולם היובל אחר שנת השמטה :

(דף ז ע"א) **יכול** אפילו ברח ת"ל שש שנים יעבוד. אבל אם ברח ופגע בו יובל מוליאו לחירות כדמשמע מהבבלי דף י"ז בפירוקא דרב ששת וכדפסק הרמב"ם שם הלכה ד'. וגירסא אחרת היה לו להכ"מ שם בסוגיא דהכא ולפיכך כתב מה שכתב ולפי הגירסא שלפנינו שפיר אולא כסוגית הבבלי וכך כתב הרשב"א ז"ל :

(דף ח ע"א) **ויאמר** באמת מכן. לא דריך ליכתוב בהדיא נערות בקרא דא כ מאי מגני אלא יאמר חד קרא קאמר כדפרישית אבל בבבלי דף ד' מקשה ליכתוב רחמנא בהדיא נערות ולא בעי בגרות ולפיכך לא שייכא האי שינוייא דהכא כדמקשי אביי התם ומסיק שם דלובינא דאיילונית אתייא דס"ד הואיל ואין לה סימנים אינו יכול למכרה וקמ"ל דיולאה בבגרות אע"פ שאין לה נערות דמקטנותה יולאה לבגר, וע"ש בתוס' ד"ה ויולאה שהקשו קושית הש"ס דהכא מעלמן או תלוף וכן תירלו שם :

(שם ע"ב) **הכל** מודין בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה. לכאורה אין לזה שייכות לפלוגתייהו וכן לא איתא להא בבבלי גבי פלוגתייהו בדף י"ט ונראה דס"ק אע"ג דפליגי ר' יוסי בר' יהודה ורבנן אם יכול לייעדה אע"פ שאין עליה שוה פרוטה ור' יוסי בר' יהודה דריש מיעדה והפדה עד שיהא שם כדי פדייה והוא שוה פרוטה אבל בעבד הכל מודים שאם בא לגרע ולילא בגרעון כסף עד שיהא שם כדי שוה פרוטה ונקט לה הכא משום דיולא בגרעון כסף מוהפדה נפקא לן ואע"ג דלעיל דריש מקרא אחרינא ואם עוד רבות בשנים האי קרא בנמכר לנכרי כתיב אבל נמכר לישראל מוהפדה נפקא ליה כדאמר בבבלי דף י"ד לענין גרעון וכן לענין קנייה :

(דף ט ע"א) **היה** נשוי את אחותה. משמע דס"ל דיכול למוכרה לקרובים אע"ג דאינה ראויה ליעוד לא לו ולא לבנו דל"פ הכא אלא אם לריכה לכסף אחר וכר' אליעזר בבבלי דף י"ט ועיין לקמן ד"ה תיפתר שהיה נשוי לאחותה :

(שם) **מלוה** שיש לי בידך. האי ברייתא הובאה בבבלי פרק ב' דף מ"ז ופירש"י ז"ל מקודשת בההיא הנאה דקא מחיל לה גבה ולשיטתיה אזיל שפירש לעיל בדף ו' גבי הא דאמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת בהנאת מלוה מקודשת ומוקי לה דארווח לה זימנא שהרויח לה זמן הלואתו ובההיא הנאה מקודשת שהיתה לריכה להת פרוטה למי שיפייסנו על כך וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו אבל הרמב"ם ז"ל לא מפרש הכי אלא שהוא מלוה הותה עתה מעות והומר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שהרווח לך במלוה זו כדכתב בפרק ה' מהל' אישות הלט"ו ולפ"ז גם בהנאת מחילת מלוה אינה מקודשת שהרי אינו נותן לה עכשיו כלום ועי' לקמן בפרק ב' הל"א ד"ה מה בינה למלוה מ"ש שם מזה בס"ד :

(דף י ע"א) **שמא** אינה מקודשת לשניהן. בבבלי גבי פלוגתייהו דר"י בר' יהודה ורבנן קאמר לרבנן משל לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו ולאחר ל' יום שמקודשת לראשון. והיינו דע"כ מיירי בשפירש ואמר מעכשיו אם איני חוזר בי מכאן ועד ל' יום דבהא ודאי מקודשת לראשון דטעמא דמקודשת ואינה מקודשת משום דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי כדאמרינן ריש פ' האומר. ולמדו התם רבנן מזה דבקדושי יעוד נמי הואיל ומעות הראשונים לקדושין נתנו הוי כפירש כל זמן שארלה ואלו קדושי יעוד והכא בשלא פירש מיירי ובפשיטות אתיא דקידושי יעוד נמי דמיון להא לענין שתהא עומדת בספק ולא שיתק האב באדון :

(שם ע"ב) **תיפתר** שהיה נשוי לאחותה. זהו כר"א שם דף יט דס"ל לאמה מלמד שמוכרה לקרובים ורבנן ס"ל התם מלמד שמוכרה לפסולים ופי' רש"י ז"ל לממזר ולנתין. וטעמו דאלמנה לכ"ג לא מלית למימר שאין שפחות אחר אישות ולא משכחת לה אלא שנתאלמנה מקדושי יעוד ואליבא דר' יוסי ב"י דלדידיה לא הוו קידושין שעל ידי האב דמעות הראשונות לאו לקידושין נתנו אלא בעבדות שיש לו עליה הוא שמייעדה והלכך הדר מלי לזבונה כדאמר התם בדף י"ח אבל אליבא דרבנן לא משכחת לה ולפיכך פירש פסולין ממזר ונתין וה"ה לשאר חייבי לאוין לאפוקי אלמנה לכ"ג. אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' עבדים הלי"ב כתב יש לאדם למכור בתו לפסולין כגון אלמנה לכ"ג כו' המקדש את בתו כשהיא קטנה ונתארמלה או נתגרשה אינו יכול למוכרה שאין אדם יכול למכור את בתו לשפחות אחר אישות אבל מוכרה לשפחות אחר שפחות כילד מכרה לשפחות תחלה ויעד אותה האדון ומת האדון או גרשה וחזרה לרשות האב כשהיא קטנה הרי האב מוכרה פעם שניה אפילו לכ"ג ע"כ ומשמע דלדעתו ז"ל הפי' לרבנן יכול למוכרה אחר קדושי יעוד דלא מקרי שפחות אחר אישות ולכאורה הוא נגד מסקנת הגמרא שם דלא מוקי להא אלא אליבא דר"י ב"י והכ"מ כתב בזה דרבינו היה מפרש הא דקאמר כיון שפירש עליתו עליה היינו אם קדשה אחר אבל אם יעדה אדון אה"נ שרשאי למוכרה דה"ל שפחות אחר שפחות עכ"ל ולפ"ד קשה דהשתא מנא לן דיעוד ארוסין עושה דלא איתמר ההי שינויא התם לעיל אלא למידחי פשיטותא דהבעייא כמבואר בסוגיא אבל לבתר דפשיט לה לקמן דיעוד ארוסין עושה לית ליה להאי פירושא ומשמע נמי דארוסין דיעוד שוה לשאר ארוסין ולפ"ז לא מתוקמא קרא באלמנה לכ"ג אלא בשאר פסולין וצ"ת :

(דף יא ע"א) **אני** אין לי אלא של משנה. והא דקאמר לעיל הכל מודים שאם השיאה שיתק האב באדון לענין יעוד הוא דאיתמר דשוב אינו יכול ליעדה אבל מ"מ אין הנשואין מוליאין מרשות האדון לגמרי וכן משמע מסוגית הבבלי דלא מלינו חילוק בזה בין קידושין לנשואין וכן הרמב"ם שם לא תשיב אלא ששה דברים שבאמה העבריה קונה את עלמה בשנים וביובל ובגרעון כסף ובשטר בתרור ובמיתת האדון ובסימנין :

(שם) **מי** כותב את שטרו. והרמב"ם בריש פ"ב מעבדים כתב בפשיטות הוא כותב את שטרו וטעמיה דמשמע מדילפינן עבד עברי שנקנה בשטר מאמה העבריה וכמו באמה העבריה האב כותבו וכן בעבד הוא עלמו כותב או רבו המוכרו ועיין לעיל ד"ה סדר מכירה :

(שם) **כד** שמעין גרסינן. וכדמוכח מהסוגיא וזה כעין דאמר ליה רב נחמן לרב ענן בבבלי דף כ"ה כי הויתו בי מר שמואל כו'. והיפ"מ פי' כאן פירוש דחוק לפי גירסת ספרי הדפוס כרבי שמעון וכבר כתבתי בכמה מקומות שהוא טעות דמוכח ושכיח בספרי דפוס דהאי ש"ס ועיין בגיטין פ' התקבל הל"ד מ"ש שם :

(שם) **שמא** יבא לידי כרשינה. כתב הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל ונראה דמרלע גדול הוא גם ועושה נקב רחב כמלא כרשינה ומש"ה היה יודן ברבי דורש אין רולעין אלא במילת כדי שלא יפסול עכ"ל ולטעמו י"ל דבהא פליגי הני תנאי דלקמן דלמ"ד המרלע גדול ס"ל אין הכהן נרלע ולמ"ד לכל דבר שהיא של מתכות הוא דאתא ואפילו קטן נרלע דלשמא יבא לידי כרשינה לא חיישינן. והרמב"ם בפ"ג מעבדים הל"ט כתב במרלע של מתכות וזה כגי' הבבלי שם דגריס אליבא דרבי הכי והלכה כרבי מחבירו ולא הלריך מרלע הגדול והפ"ה אין הכהן נרלע כטעמא דהכא דחיישינן שמא יבא לידי כרשינה :

(שם ע"ב) **בשלשה** מקומות הלכה עוקפת למקרא גרסינן. וכן הוא בבבלי פרק ב' דסוטה דף טז והתם חשיב תער דנזיר התורה אמרה תער והלכה בכל דבר ודקדק רש"י ז"ל שם דאין זו עוקרת אלא מוספת והסכים להסיא גירסא דהכא ע"ש :

(שם) **והלך** זה וקנה אדון לעלמו. וכן דריש בבבלי ונראה דאפי' למאי דקי"ל כרבנן דאין מוכר עלמו נרלע שפיר אתייא שמכרוהו ב"ד נמי הוא הגורם לזה. ובמכילתא דריש אזן ששמעה מהר סיני לא תגנוב :

(שם) **אחת** בסוף שש ואחת בתחלת שבע. בבלי דף כ"ב עד שיאמר בתחלת שש ובסוף שש ומפרש רבא דבתחלת פרוטה אחרונה ובסוף פרוטה אחרונה קאמר וזהו נמי כדהכא דבסוף פרוטה אחרונה תחלת שבע הוא :

(שם) **עד** שיתברכו הנכסים על ידיו שנא' כי טוב לו עמך. בבבלי שם דריש להאי קרא פרט לחולה דשיהא בטובה בעינן דיתברכו הנכסים לענין הענקה הוא דשייכא כדקאמר התם בדף י"ז גבי פלוגתא דראב"ע ורבנן ונרלע אין מעניקין לו :

(דף יב ע"א) **וחתום** אלו עידי שטר. בבבלי דף כ"ו לא יליף לה מהא דאיכא למימר שטר ראיה בעלמא הוא אלא מדכתיב ואקח את ספר המקנה ונראה דאיכא נ"מ בהא דלמאי דיליף מהכא שטרי מכר נמי במשמע דכתיב בהאי קרא שדות בכסף יקנו ולמאי דיליף בבבלי איכא למימר דלא נמיו קרא אלא בשטר מתנה דאע"ג דהתם מכירה הויא דכתיב ואשקלה לו את הכסף מ"מ מדכתיב ספר המקנה דריש ללמד דיש קנין אף בספר לבדו וכדמסיק שם דלא אמרן אלא בשטר מתנה אבל במכר לא קנה בשטר לבדו כ"א במוכר שדהו מפני רעתה ועיין לקמן הלכה ה' ד"ה ייפה כחו מ"ש עוד מזה :

(שם) **מה** טעמא בכסף מלא יתננה לי. הכא לא כתיב שקל ואמסקנא סמיך דאפי' היכא דלא כתיבא אלא כסף סתם נמי שקלים הן. ובבבלי בכורות דף נ' יליף לשקלי עפרון דהויין קנטרין מדכתיב שקל כסף עובר לסוחר ואיכא דוכתא דקרו לקינטרא תיקלא ומסיק התם נמי דכסף סתם האמור בתורה שקלים הן ומיהו בהא דקאמר ר' חנינא כסף האמור בנכיאים ליטרא לא קיימא הכי דהא ילפינן דשדה נקנית בכסף משדות וגו' כדאמר בבבלי פרקין ולא בעינן אלא ש"פ כר' יוחנן והא דקיימא מילתיה בכסף האמור בתורה משום דמילף ילפי מהדדי ממקום שנא' בו שקלים כדאמר התם :

(שם ע"ב) **דתני** קרקעות ועבדים כו'. ברייתא הובאה בבבלי ב"ק דף י"ב מכר לו עבדים וקרקעות כו' ויליף נמי מהאי ברייתא כדקאמר הכא וכפי הגי' שכתבתי בפנים יהתם דחי לה שאני עבדים דניידי כו' והלכך בעינן שיהו עומדין בתוכה דבהא אם החזיק בקרקע קנה עבדים ועי' לקמן סוף הלכה ד' ד"ה מהו לגבות מן העבדים מה שכתבתי שם בהאי ענינא :

(שם) **א"ל** איש. דכתיב ויקחו להם איש שה לבית אבות ודרשינן איש זוכה ואין הקטן זוכה והכא שאני דדעת אחרת מקנה אותו ומשמע דס"ל להאי תלמודא דקטן יש לו זכיה ע"י אחרים מדאורייתא והכי הוי משמע מבבלי ריש פ"ב דמכלתין גבי הא דמייתי להאי דרשא איש זוכה כו' מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנאמר ונשיא אחד נשיא אחד וגו' והתם קטנים נמי הוי כנוחלי הארץ אלמא יש לו זכיה ע"י אחרים מדאורייתא אבל לא משמע כן בפ' איזהו נשך דף ע"ב דקאמר התם קטן אית ליה זכיה מדרבנן משמע דאפי' ע"י אחרים אין לו זכיה מדאורייתא וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל וע"ש בריש פ"ב שכתב דאף לפי המסקנא דפ' ס"ה איש מקדש נמי הכין אתיא ועיין בריש פ' כ"ע מה' מכירה שכתב הה"מ ז"ל דדעת הרמב"ם לחלק בין מכר למתנה דבמתנה אם זכו לו קנה דבר תורה כיון שיש שם דעת אחרת. והכי מוכח בהדיא בפרק לולב ועדבה דף מ"ו אמר רבי זירא לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא מ"ט כיון דינוקא מיקנא קני אקנויי לא מקני כו' ע"ש :

(דף יג ע"א) **מאן** תנא ולא ליך ר"מ. עיין בפ"ד דנזיר הלכה ד' בד"ה במשלטת מ"ש שם בהאי ענינא בס"ד :

(שם ע"ב) **רבי** אבא כו' דרבי היא. אפשר לפרש דעל האי עובדא קאי דכרבי אתיא שפיר דלע"פ שכניה עבדים מ"מ היא בת חורין ופליגי על רבי יוחנן. ובבבלי פרק השולח דף מ' איפכא קאמר לר' יוחנן התם כופין את היורשין וכותבין לה גט שחרור א"ל לפני ר' אמי ור' אסי רבי אי אתה מודה שכניה עבדים ופסק הרמב"ם בפ"ו מהל' עבדים הלכ' ד' כרב אמי ור' אסי ונתן הכ"מ הטעם דאדשתק ר' יוחנן ש"מ הדר ביה ועוד נראה דמילתי' דר' יוחנן דהתם כר' אתיא וכדמשמע מהכא ולא כרבנן :

(דף יד ע"א) **הרי** את בת חורין וולדך עבד. ברייתא בפ"ב דתמורה ומייתי לה בבבלי מכלתין דף ס"ט והתם גרים ותכ"א דבריו קיימין וטעמא דעובר לאו ירך אמו הוא ולפ"ז ההיא דמשנה קודמת דלעיל הרי את שפחה וולדך בן חורין לא אתיא אליבא דהלכתא דאפי' עוברה לא זכת לו וכן משמע בבבלי פ"ב דגיטין דף כ"ג דמוקי לההיא משנה קודמת כרבי. ופליגי אמוראי התם בטעמא אליבא דר' אי משום דס"ל שמשחרר חלי עבדו קנה אי משום דעובר ירך אמו הוא והרמב"ם דפסק בפ"ז מהל' עבדים הלכה ה' כחכמים נראה מדבריו שתפס לעיקר הטעם משום דהוי כמשחרר חלי עבדו וזהו שהשיג הראב"ד עליו שם קבית רישא וסיפא כו' ע"ש והכ"מ כתב שם שאין זו השגה אלא פירוש וטעם ושפתים ישק. ומבואר הוא שהוא ז"ל משיג על שתפס זה הטעם והיה לו לכתוב משום דאינה בא לעולם או משום דאין העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו שלו ור"ל דאפי' לעוברה לאו כלום הוא דהוי כאחר דעובר לאו ירך אמו הוא כדמשמע מרישא דדברי הרמב"ם ועם דלענין דין זה ליכא נ"מ מ"מ איכא נ"מ בעלמא להני טעמי ואין להאריך :

(שם) **אילן** האומר לחבירו משוך את הבהמה כו' שמא לא קנה. הכא פשיטא ליה דקנה אבל בבבלי שנים אוחזין דף ט' בעיא דלא איפשיטא היא אם אמר לו משוך הבהמה לקנות כלים שעליה ואפי' אם אמר לו קני הבהמה וקני הכלים שעליה לא קנה דחלר מהלכת היא ולא קנה עד שתהא הבהמה כפותה :

(שם ע"ב) **המוכר** לאן לחבירו כו'. כל אילו דינים מבוארים בבבלי ב"ק דף נ"ב ומפרש התם דבהני לא קנה אלא לענין זה דהוי כמאן דאמר ליה לך ומשוך וקני או לך והחזק וקני דמי והכא נראה דלענין קניה ממש מיתפרשא והיינו דקאמר לענין מסירת מפתח מחלוקת ר"ש וחכמים ולשיטתא דהתם לק"מ מרבנן דסברי מסירת המפתח לאו מילתא היא דבאמת לא קגי אלא כמאן דאמר ליה לך חזק וקני דמי והשתא לא דמיא להתם שלא מסר לו אלא למכירת הבית :

(דף טו ע"א) **בכור** שנטרף בתוך שלשים יום. מהכא משמע כפי' ר"ת בב"ק דף י"ב דנטרף היינו שנעשה טרפה ולא כפי' רש"י שפי' נהרג דהא קאמר כמה שמת וכמה שהביאו התוס' בפ' הקומץ דף ל"ז וכן כתב הרמב"ם בפרק י"א מהלכות ביכורים הלכה י"ז וכן אם נעשה טרפה אינו חייב בחמש סלעים :

(דף טז ע"א) **רבי** אבין פשיטא ליה כו'. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' נחלות הלכה ג' ולמד מזה דגם בב"ח הדין כן כמו שכתב בפי"א מהל' מלוה הלכה ה' וע"ש :

(שם) **מהו** לגבות מן העבדים כקרקעות. כל אלו השאלות דשאל ליה רב יהודה לר"א מימרות דעולא אר"א הן בב"ק שם מלבד בדין האחין שחלקו ואח"כ ייבם אחד מהן שאינו מבואר בש"ס הבבלי ופשוט הוא דנלמד מבכור כדאמר בפרק יש נוחלין דף קכ"ו. ובענין גביית מן העבדים קאמר עולא התם אפי' מיתמי אבל לא קיימא מסקנא הכי אלא אין גובין מן העבדים של היתומים כמבואר בהרבה מקומות ועיקרא דמילתא בפרק יש נוחלין דף קכ"ח דרב נחמן מאי ה"ל אין גובין מתניגן לה. וכתבו התוס' בב"ק שם ד"ה הנא מתניתא ידענא והע"ג דבכמה דוכתין אשכחן עבדי כמקרקע דמי לענין אונאה ושבועה הוריי דהכא לא איירי אלא במידי דרבנן ולגבות מיתמי ומלקוחות וסבר שיעבודא לאו דאורייתא ולא גבי אלא מדרבנן וכן כתבו עוד בפ' מי שמת דף ק"נ דבמילי דאורייתא פשיטא ליה דאיתקוש לקרקעות. ולפ"ז קשה מה דפסק הרמב"ם בהל' מלוה דעבדים כמטלטלי חשיבי לענין גביה כדמשמע מדבריו בפ' י"ח מהל' מלוה הל' ה' ע"ש. והא אנן קי"ל כר"י ור"ל דאמרי בשלהי גט פשוט שיעבודא דאו' וכמה שפסק הרמב"ם בפי"ח מהל' מלוה הל' ד' ודבר זה הוקשה לי מימים כבירים ומלאתי בחידושי הרשב"א דב"ק שם שהקשה כן על הרי"ף ז"ל דפסק כרב נחמן דאין גובין מן העבדים והא שעבודא דאורייתא והניח בל"ע. והנ"י כתב בפרק הגוזל קמא בשם הרא"ה ז"ל גבי מהני' גזל בהמה ועבדים והזקינו כו' דההיא דרב נחמן הע"ג שהוא דין תורה היינו טעמא מפני שאין דעתו של מלוה עליהן לפי שיכול הלוה להבריחן דומיא דמטלטלין :

(שם ע"ב) **לרצונכם** פרט למתעסק. בשלהי מנחות בעא מיניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחט את בן הבקר עד שתהא שחיטה לשם בן בקר א"ל זו בידינו הוא לעכב מנין א"ל לרלונכם תזבחו לדעתכם זבחו. וכתבו התוס' בזבחים סוף פ"ב דתרי גווני מתעסק איכא שמתכוין לשם חתיכת סימנין ולא לדם וביחה דבחולין כשר ובקדשי' פסול ועוד יש מתעסק אחר כגון שכסבור שהוא חולין ואתרווייהו מושחט את בן הבקר נפקי. וכדאמר התם רבי אלעזר משום חולין פסולה, וכ"כ עוד בפ"ק דחולין אבל אין דעת הרמב"ם כן שלא כתב בריש הלכות פסולי המוקדשין אלא השוחט את הקדשים ולא נתכוין לשחיטה אלא כמתעסק הרי אלו פסולין עד שיתכוין לשחיטה. ולא פסק כר"א אע"ג דאיתמר התם בני שום חולק ונראה דטעמו דלא נפקא לן לעכב אלא מלרלונכם ולא שמעינן אלא למעוטי לא נתכוין לשום שחיטה ואע"ג דמושחט את בן הבקר נפקא נמי שיהא לשם קדשים התם למלוה הוא :

(שם) **ייפה** כחו בשני דברים. בבבלי דף כ"ו אמתני' נקנין בשטר אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן לו דמים מתיב רב המנונא בשטר כילד כתב לו על הנייר או על החרס שדי מכורה לך שדי נתונה לך ה"ז מכורה ונתונה הוא מותיב לה והוא מפרק לה במוכר שדהו מפני רעתה רב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו ולמה כתב לו לשון מכר כדי ליפות את כחו ופי' רש"י ז"ל בדברי רב אשי הך מתניתא בנותן מתנה איירי וכולה חדא היא ולאו או או קתני אלא כך וכך כתב לו שדי מכורה ונתונה לך ליפות את כחו שאם יגבנה בעל חוב של נותן ממנו ישוב עליו לתבוע ממנו דמים המפורשים ע"כ ולפ"ז לרב אשי אין חילוק לעולם במכר ואפי' במוכר מפני רעתה לא קנה בשטר לחודיה והרמב"ן ז"ל בפ' חזקת דף נ"א כתב על זה דמסוגיא דהתם משמע דהא דרב אשי נמי המוכר שדהו מפני רעתה קתי ומביאו הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן דס"ק במוכר כנה שהוא כ"כ רעה בעיני אדנים וכדי למהר קנייתה כתבה לו לשון מתנה ולשון מכר ובשניהם כדי ליפות כחו של לוקח. ולעניות"ד נראה דסוגיא דהכא מסייע' לפי' רש"י ז"ל כדקאמר כתב מתנה בלשון קנין וייפה כחו בשני דברים ועוד דמשמע הכא דס"ל לר' בא כרב אשי ולעולם אינו קונה בשטר לבדו דכתו דס"ל דבכסף אינו קונה לבדו ולא מפרש לה להך ברייתא דלעיל דאו או קתני כדמפרשי ר' יונה ור' יוסי וא"כ נמי בשטר לבדו אינו קונה ואפי' במוכר שדהו מפני רעתה דסתמא קאמר ושמעינן דאזלא סוגיא דהכא ממש כרב אשי לפי פי' רש"י ז"ל. והרמב"ם בריש הל' מכירה פסק כשיטתא דרב המנונא ותמהו

עלין

עליו מ"ט לא פסק כרב אשי דבתרא הוא ותילא שם הס"מ והכ"מ דרב אשי נמי אמוכר שדהו מפני רעתה קאי וע"ש וזהו כפי' הרמב"ן ז"ל ולמאי דנתבאר אפי' לפי' רש"י לק"מ דהא הכא קאמר ולא קבלה שמואל דלא ס"ל דאמרינן ליפות כחו נתכוין וא"כ שמואל דהוא בעל המימרא בעצמו דנקטינן כוותיה ע"כ לא ס"ל כהך שינויא דרב אשי ומוקי לה להאי ברייתא בשטר כיצד כו' כשינויא דרב המנונא. והא דקאמר אתיא דר' בא כשמואל לענין אם התנה עמו בשטר דלא אמרי' ליפות כחו נתכוין כמו דס"ל לשמואל בהך סברא וכדפרישית בפנים:

(דף יז ע"א) **ודרב** הוא כר' יוחנן. מילתי' דר' יוחנן איתא נמי בבבלי פרק יש נוחלין דף קל"ה ומסיק התם ג"כ במיפה את כחו וכן קאמר שמואל התם ולפי סוגיא דהכא הוי קשה דהא שמואל לית ליה ליפות כחו ואפשר לחלק דהתם במתנת ש"מ איירי וכן הא דשמואל בפ' מי שמת דף קנ"ב גבי מתנת ש"מ שכתוב בה קנין דהם מיפה את כחו קנה אבל הכא הא דלעיל הרכביה אתרי ריכשי במתנת בריא מיירי ולא ס"ל ליפות כחו וטעמא דאי משום הא ס"ל לכתוב לו שטר מתנה באחריות מפורש ושפיר הוי יפוי כח נמי כמכר:

(שם) **ובנכסי** הגר לא קנה אפילו מילר בנתיים. היינו דרב אסי א"ר יוחנן בבבלי פ' חזקת הבתים דף נ"ג שתי שדות ומלר אחד ביניהן והחזיק באחת מהן לקנותה אותה ואת חבירתה אותה קנה וחבירתה לא קנה וכתבו התוס' שם והא דאמרי' בפ"ק דקידושין גבי עשר שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן קנה כלן התם בנותן לו דמי כלן והכא בנכסי הגר או במתנה וא"נ דאין מחוברין דמיב מכל מקום לא הוי כמכר שנתן דמי כלן ע"כ ולא כתבו כן במכלתין בדף כ"ז בד"ה כד"א שכתבו והומר הר"א דבמתנה מיהא קנה כלן כשהחזיק באחד מהן בלא כסף וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בהדיא בסוף פ' א' מהל' מכירה לפיכך אם היו הכל במתנה קנה כלן ולא מיתוקמא הך מעתתא אלא בנכסי הגר כדפי' הרשב"ם ז"ל וכן הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מהכא דקאמר בהדיא כן. וטעמא דמתנה שאני דאיכא דעת אחרת מקנה אותו:

(שם ע"ב) **מתניתא** פליגא על רב חסדא. והכי משמע נמי מהש"ס בפרק הזכר בדף כ"ה וג"ו דלא קאמר מפסיק בנכסי הגר אלא המפסיק לפאה כו' ע"ש וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' זכיה הל' י' שכתב אם היתה שדה אחת והיא מלויינת במלריה במכוש אחד קנה את כלה:

(שם) **תיפתר** באילין כיסייא רברבייא. הכי מוקי לה נמי בפרק הספינה דף פ"ו במידי דבעי מיתנא והם גיסים הגדולים ואיכא למידק עלה מסוגיא דהלו נערות ובחדושי' שלי הארכתי בזה ע"ש:

(דף יח ע"א) **אפילו** לכור בגיזרין. כתב הר"ן בפרקין וז"ל וכתב ר"ת ז"ל בפרק הזהב שלריך לשום המטלטלין בשעת חליפין ולראות כמה שוה כל אחד מהם והיינו ליגא דכל הנישום לומר שלריך שומא בשעת החליפין ולאו למימרא שלריך שישומו האחד כנגד חבירו כדי שיהא ערכן שוה דבכה"ג גריע טפי דהא איבעיא לן התם בדף מ"ז חליפין אי מקפיד עליהן אי קנה או לא וא"נ דמסקינן דקנה מ"מ משמע דכשאין מקפידין בהן טפי עדיף אלא לומר שלריך שישומו כל אחד בעלמו כדי שידע כל אחד מהו מחליף ובכמה ולא נהירא דהתם משמע דלא לריך שומא בחליפין דאמרינן התם דמכורני בהלו קנה אע"ג דלא משך דכיון דלא קפיד כחליפין דמו אלמא דבחליפין ליכא קפידא כלל דומיא דבהלו וכי אמרינן הכא כל הנישום לאו בחליפין קאמר אלא ה"ק כל דבר שאין ערכו קצוב כמטבע אלא דרכו לשומו כשמוכרו לו כאחד עכ"ל ובתוך זה יתבאר לנו דרב הונא ור"א פליגי בפלוגתא דר"ת והר"ן ז"ל ורב הונא לשיטתיה אזיל דס"ל התם גבי דמים מכור לי בהלו קנה כדמפרש שם טעמא דמילתא דלא שכיחא היא ועבדו בה רבנן כחליפין וה"מ דחליפין גופייהו לא בעינן שומא כלל ואפילו לכור בליבורין קנה ור"א ס"ל כל הנישום אמרו משמע שישומו אותן ואפשר דלר"א אפי' זה כנגד זה לריך לשומן כדמשמע דמייתי ראיה מההיא דמעשר בהמה והן שחלקו גדיים כנגד תישים ולא ס"ל דכמקפיד גרע טפי אלא כהאי דאמרי' שם סתם חליפין מיקפד קפדי ולר"א הקפידא שיהו זה כנגד זה:

(שם) **לזה** פרה ולזה חמור. מילתי' דרב יהודה אמר שמואל בבבלי פ' המדיר דף ע"ו ונראה דהאי סוגיא דהכא מיתפרשא למ"ד כהם דמתני' תכלה מי שמנה זו לא שנה זו דרישא רבי יהושע דס"ל לעולם האב לריך להביא ראיה וסיפא ר"ג דס"ל לעולם הבעל לריך להביא ראיה והיינו דמקשי על מילתי' דשמואל מרישא וכלומר דלהאי מ"ד גם בסיפא האב לריך להביא ראיה והא לשמואל בכה"ג על המחזיק להביא ראיה וכן הא דקאמר לקמן מתניתא מסייע לשמואל היינו כמ"ד דאף ברישא הבעל לריך להביא ראיה דאי לאו הכי תיקשי רישא לסיפא. ולמסקנא דהכא דאמר להו לא מודה שמואל כו' והיינו דלא תסייע לי' לשמואל למאי דמפרש הכא דס"ל בחליפין על המחזיק להביא ראיה וטעמא דס"ל דהוא נמי מולא הוא בנולד הספק אם נקנה לו או לא כדפרישית בפנים אלא דאמרי' דכל מי שנולד הספק בביתו וברשותו עליו להביא ראיה וזהו כמסקנא דהתם ע"פ פירוש הרז"ה והר"ן ז"ל דמפרשי להא דרב יהודה אמר שמואל ג"כ הכי וכמו דמסקינן דכולה מתני' דהתם אתיא אליבא דר"ג דהכל תלוי למי שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה כדפרישית שם וה"נ בהא דשמואל כן וכדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל. ויש לפרש נמי הא דקאמר מתני' פליגא על שמואל כו' לא הבעל לריך להביא ראיה מסקנת הקושיא היא דקס"ד דהקידושין כפי שומת הכתובה הן והוו כעין חליפין שהוא מתחייב לה בכתובה והיא מקבלת הקידושין ממנו ומאי שנא דלא קרית ליה מוליא להבעל כמו להאב:

(שם ע"ב) **סבר** רבי בא דאינון חליפין ולית אינון חליפין. זהו עולה כפי שיטת הראב"ד ז"ל בכ' בהשגות בפ"ה מהל' מכירה דהא דאמרו בפרק הזהב יש דמים שהן כחליפין אין לו שורש לענין קנייה אלא לענין מי שפרע כו' וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל דלא יהא אלא מקנה במלוה ואמרי' בפ' האיש מקדש דף מ"ז ואי מלוה להולאה נתנה במאי קני אלמא לא מקני זביני במלוה ואפי' מעות מלוה בעינייהו וכ"ש היכא דליתנהו בעינייהו כי הכא אבל דעת הרמב"ם ז"ל דהוו כחליפין וכרבי בא דהכא וכמה שפי' הרי"ף ז"ל בשיטה זו יש דמים שהן כחליפין שנתחייב לו מככר הדמים וקנה באותן המעות ונתן הכ"מ שם הטעם דלא דמי למלוה דכיון דמחמת מכר ניכהו הוי לי' כאלו לא נתחייב לו מעולם במעות וכאלו החליפו עכשיו זה עם זה דכיון שמשך האחד נקנה השאר בכל מקום שהוא ועיין לקמן בפ"ב הלכה ה' בד"ה ובקרקעות מ"ש שם בס"ד:

(דף יט ע"א) **למוהלו** ביום השמיני ימול בשר ערלתו בבבלי דף כ"ט למול מנלן דכתיב וימל אברהם את ילחק בנו כו' אותו ולא אותה אשכחן מיד לדורות מנא לן תנא דבי רבי ישמעאל כל מקום שנאמר לו אינו אלא זירוז מיד ולדורות כו' והא דלא נפקא לי' לדורות מביום השמיני איכא למימר משום דהתם לא מפורש בהדיא הליווי על האב דוקא ולא על האם והלכך דריש מקראי דאברהם דהליווי מיד ולדורות על האב והאי תלמודא ס"ל דלא אילטריך למעט אותה דתיפוק לי' שמלות עשה שהזמן גרמא היא כקושית התוס' שם ועי"ש דתירולם לאו אליבא דהלכתא היא והריטב"א ז"ל תירץ דהיכא אמרי' דמלות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות במלוה דתליא בגופא ואינה אלא לזמן ידוע אבל מלוה דלא תליא בגופא כגון למול את בנה נהי דקבוע הזמן לבן הנימול מ"מ האב שליווהו הבורא להתעסק במילת בנו העסק ההוא אין לו זמן שבין ביום ובין בלילה יטריח ויכין לרכי מילת בנו ע"כ וכעין זה כתב הר"ן ז"ל דה"א דבמלוה דאיסי לא שייכא בה ליחייבא מידי דהוי אב"ד דמיחייבי קמ"ל ולסוגיא דהאי ש"ס דלא נחית כלל למעוטי אשה מדרש הכתוב בכל אלו המלות המוטלות על האב ל"ל דלא ס"ל לחלק כן ועיין לקמן:

(שם) **ובהרת** בחיים זו אומנות. בבבלי דריש מדכתיב ראה חיים עם אשה אשר אהבת אם אשה ממש היא כשם שחייב להשיאו אשה כו'. וניחא לי' למילף מדברי קבלה משום דקרא דהכא לא מפורש בהדיא דעל אב קאי. וכן להשיאו אשה לא מפיק לי' התם מוהודעתם דמשמעות המקרא לא איירי בהא אלא מדכתיב וקחו לבניכם נשים. א"נ דאילטריך לדרשא דלקמן כל המלמד בן בנו תורה כו' ודרשא דהכא אסמכתא בעלמא היא:

(דף כ ע"א) **משל** זקן. והכי מסיק בבבלי דף ל"ב דמשל אב והתם נמי פריך מההיא דהשלך את ההרנקי ואי אמרת משל אב מאי נפקא ליה מיני' ומשני בראוי ליורשו ונראה דהכא נמי גרסי' בההיא דלית לי' חורגין שאין לו בן אחר אלא הוא וראוי ליורשו. וכעושה הנאת רוח מילתא אחריתא היא דמיירי בענין שיש לו קורת רוח מזה כגון שזרקו ליס למירמא אימתא אאיניכי ניתיה כדכתבו התוס' שם בד"ה רב יהודה דאי לאו הכי רשע הוא דעובר בבל תשחית ואינו מחויב לשמוע לו ועיין לקמן בד"ה הלואי:

(שם) **ישפה** של בנימן. ובבבלי גרים בקשו אבנים לאפוד והתוס' בפ"ב דע"ז דף כ"ד כתבו דביטת הבבלי ג"כ מיתפרשא על אבני חשן כדקאמר הכא דכיון שחשן מחובר לאפוד קרי לי' אפוד וע"ש שהוכיחו מדפריך התם והא ואבני מלואים כתיב דהדר ערביה ויש ליישב קושיתם לפי' רש"י ז"ל דה"ק והא ואבני מלואים כתיב וכי היכי דאבני מלואים קאי אויקחו ה"נ אבני שהם דהדר ערביה דהא אבני אפוד ואבני חשן דין אחד להם כמו דמלינו דדריש בשלהי סוטה מבמלואותם דכתיב באבני חשן שהיו כותבין עליהם בדיו ומראה להן שמיר כו' ואשכחן דבאבני האפוד נמי היו לריכין לשמיר כדאיתא בפ' מי שאחזו איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד וסוגית הבבלי משמע נמי דעל אבני האפוד ממש קאמר ולא כגי' דהכא דקאמר בקשו אבנים לאפוד לשון רבים:

(שם ע"ב) **גדול** הוא כיבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו. משמע לכאורה דסוגיא דהכא אזלא כמ"ד כיבוד משל בן דהא קאמר אפי' את מסבב על הפתחים אבל הרא"ש ז"ל כתב דהא דקאמר ואפי' מחזר על הפתחים לא שיכבדהו משלו ויחזור הוא על הפתחים דהא קי"ל משל אב אלא בגופו מכבדו ובטל ממלאכתו ומתוך כך לריך לחזור על הפתחים ועיין לקמן:

(דף כא ע"א) **הלואי** הוין כל שמועתי ברורין לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב. כתב הרא"ש בשם שאלתות דרב אחא והיכא דרויחא הבן והאב לית לי' כייפינן לי' לבן ושקלינן מיני' בתורת לדקה ויהבינן לאבוה כו' וכן הביא ר"ת ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי מעובדא דר' יונתן שכפה את הבן לזון את האב ואין כ"כ ראיה משם דהתם כותב נכסיו לבניו איירי והכי מייתי לה בפ"ק נערה שנתפתתה עכ"ל וליבנא דהאי תלמודא לא משמע כן דהא קאמר הלואי הוין כל שמועתי כו' משמע דלעולם כופין היכא דלית לי' לאב אלא ודאי בתורת לדקה קאמר והאי עובדא דבבלי פרק נערה דף מ"ט עובדא אחריתא הוא ומיהו דוקא בשיש לו אבל א"ל לחזור על הפתחים כדכתב הוא ז"ל שם וכמ"ש דבריו לעיל דלא אמרו הכא אלא לענין בטול מלאכה וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ו מהל' ממרים הל' ג' שכתב והם אין ממון להם ויש ממון לבן כופין אותו וזן אביו ואמו כפי מה שיכול:

(שם) **שהרי** כסות לילה פטור מן הלילית. הרא"ש ז"ל בהלכות קטנות כתב ללמוד מכאן דבמיוחד תליא מילתא מדתלי טעמא דהזמן גרמא בכסות לילה משמע הא כסות יום חייב אף בלילה וכ"כ התוס' בפרקין דף ל"ד ד"ה תפילין ולילית דהכי אמרינן בירושלמי כסות יום שלבשה בלילה חייבת בלילית ולא נתכוונו אלא להאי דיוקא והליכא דר"ש דהלכתא כוותיה ולענ"ד אין כ"כ ראיה מוכרחת דאיכא למימר דלא קאמר כסות לילה בדוקא אלא להא לפוטרו אפי' לבשו ביום ולא למימר דכסות יום ליתחייב אפי' בלילה והטור א"ח סי' י"ח כתב לדעת הרמב"ם דס"ל בלבישה תליא מילתא מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא כסות יום ומה שלובש ביום חייב אפילו הוא כסות לילה וחלק עליו ע"ש וגבי דהאלוקה השניה לא משמע הכי מסוגיא דהאי ש"ס מ"מ חלוקה הראשונה מיתשמע שפיר כדאמרן. וכבר כתב הב"ח שם שאינו מוכרח לפרש דברי הרמב"ם כן אלא דהיינו נמי מפרש כר"ת בהא דאמרי' פ' ב"מ דף כ"ח גזירה משום כסות לילה ממש הוא ולא כפי' רש"י שמא יתכסה בלילה ועיין בת"ס פ' התכלת דף מ':

(שם ע"ב) **איש** פרט לקטן. התוס' בפ' האשה דף ל"ה הקשו תימא אמאי אילטריך דהיכן מלינו שחייב קטן במלות וי"ל דאילטריך לקטן שהגדיל בין ב' פסחים דס"ד דחייב לעשות פסח שני קמ"ל דשני תשלומין דראשון הוא ולדעת הרמב"ם דפסק בפ"ה מהל' קרבן פסח הלכה ז' דחייב לעשות פסח שני וכרבי בפרק מי שהיה דס"ל שני לאו תשלומין דראשון הוא ל"ל דס"ל דדרשא דאיש למעוטי אשה מפסח שני מחובה הוא דאתא וכרבי יהודה דס"ל התם כן דבהא שיטתו כר' יהודה אתיא כמ"ש הכ"מ בהל' א' וע"ש וכבר כתבתי מזה ביבמות פרק ב"ש וע"ש הלכה ב' ד"ה מהו שיביא קרבן פסח:

(דף כב ע"א) **מה** תפילין ותלמוד תורה שאינן תלוין בארץ. ובבבלי יליף לה ממה שאמור בענין שהיא ע"ז דכתיב אבד תאבדון וגו' מה ע"ז שהיא חובת הגוף כו' ואפשר דהאי תלמודא ס"ל דלא מלינן למילף מהתם דהא חובת הגוף שלא לעבוד ע"ז לא כתיבא שם בהאי ענינא שאין הכתוב מדבר אלא לעקור ע"ז ולשרש אחריה והשיא ודאי אינה אלא בארץ וכמה שהקשה הרמב"ן ז"ל מביאו הריטב"א ותירץ שם כשמו לשיטת הבבלי דאפשר שאנו למדין ממה שאמור בפרש' לא תעשון כן לה' אלהיכם כי אם אל המקום ויש בכלל זה איסור במות בחולה לארץ:

(שם) **מאיליהן** קבלו עליהן את המעשרות. עיין בפ' אלמנה לכ"ג דף י"ז ד"ה כמ"ד מה שכתבתי מזה:

(שם ע"ב) **ולמה** לא תנינן אף החלה. התוס' בדף ל"ו ד"ה כל מלות הוגיהו משום דחדש נוהג בשל נכרים כדמשמע מסוגיא דר' יוסי וכ"כ הרא"ש בתשובה וכ"כ המרדכי בפרקין והב"ח בי"ד סי' רל"ג כתב ע"ז ותימה מאי ראיה מביא מהירושלמי דהא ודאי הוה דהא דפריך אמאי לא תנא חלה לאו אדברי ר"א דאמר אף החדש פריך אלא את"ק דקאמר חוץ מן הערלה ומן הכלאים פריך אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה נוהגת בשל נכרים כמו הערלה והכלאים דנוהגים אף בשל גוים והשתא איכא למימר דלר"א חדש אינו נוהג אלא בשל ישראל והא דלא תני ר"א חלה כדתני חדש היינו משום דבחלה לא פליג את"ק דת"ק נמי מודה דנוהג בשל ישראל אלא דחדש דס"ל לת"ק דאינו נוהג בח"ל אפי' בשל ישראל קאמר ר"א דאף החדש אסור בשל ישראל והא דקאמר ר"א אף החדש לאו למימרא שדין זה שוה בזה לגמרי אלא לומר שיש איסור בחדש כמו בערלה וכלאים ולאפוקי מת"ק שמתירו ועוד האריך בזה ע"ש והפרכת הזבח כתב עליו וז"ל אי כדברי הרב הב"ח דאת"ק קאי הקושיא א"כ קשה מנ"ל לר"א לחלוק את"ק דילמא גם הת"ק ס"ל דנוהג חדש בח"ל והא דלא חשיב ליה משום דאינו נוהג בשל גוים כמו חלה דלא חשיב הת"ק מהאי טעמא לדעת הב"ח אלא בע"כ דס"ל כפשיטות דחדש כל היכא דנהיג נהיג אף בשל גוים ואפ"ה לא חשיב הת"ק ש"מ דס"ל דלא נהיג כלל בח"ל לכך רצה ר"א לפלוג את"ק וס"ל דגם חדש נוהג בח"ל וא"כ הקשה בירושלמי את"ק והר"א אמאי לא חשיבי חלה ומשני לפי שאינה נוהגת בגוים וזה ברור ועוד ראיה ברורה דחדש נוהג אף בשל גוים מהא דאמרינן בדף ל"ח תניא ר"ש בן יוחי אמר שלש מלות נלטוו ישראל כו' וה"ה לערלה בשתים ואם איתא דחדש אינו נוהג בשל גוים הוה ליה למימר וה"ה לערלה בשלש דערלה נוהגת בשל גוים וכן כלאים אלא ש"מ דאין חילוק ביניהם וכדעת התוספות עכ"ל ואיכא למידק על ראייתו שהביא מהאי ברייתא דרשב"י דמאי פסיקא ליה דרשב"י סבר דערלה וכלאים נוהגין אף בשל גוים דהא אנן לא ידעינן דנוהגין אף בשל נכרים אלא מהאי סוגיא דהכא וכמה שלמדו כל הפוסקים מכאן ודילמא רשב"י פליג עליה דהאי מתני' תדע דע"כ רשב"י פליג עלה דהא להאי מתני' חדש מן התורה אסור בכ"מ וערלה וכלאים אינן אלא מדרבנן וכר"א דנקטינן כוותיה וכסתמא דמתני' דסוף ערלה ולר' שמעון ב"י ערלה וכלאים נמי מדאורייתא אסירי בח"ל כדאיתא התם וכן אין ללמוד מהאי ברייתא דסוף יבמות דף קכ"ב נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן כו' אלמא אי לאו משום להשביח מקחו אסירי דילמא מטעמא דהייטו חוששין שמא ישראל מכרם לו וכנראה מפירש"י שם ועוד דהאי ברייתא אתיא כר"א דהאי מתני' אתיא ומנ"ל דרשב"י סבר דנוהגין אף בשל גוים וכן יש לדקדק על עיקר קושייתו על הב"ח דמנא לי' לר"א דת"ק לא ס"ל דחדש אינו נוהג בח"ל כו' דהא ליתא דלא דמי דבשלמא חלה מדרבנן היא בח"ל וכמו ערלה וכלאי הכרם ניחא דאיכא למימר הא דלא חשיב לה הת"ק משום דאינה נוהגת בשל נכרים אבל חדש אם איתא דס"ל לת"ק דנוהג בח"ל הוי ליה למיתני בהדיא כי היכי דלא נטעי ולומר דדמי לערלה וכלאי הכרם שאינן אלא מדרבנן הלכך בא ר"א לחלוק וכלומר ואי דקושטא הוא דס"ל לת"ק הכי ע"ז פליג ואמר חדש אסור מן התורה בכל מקום ודיוקא דאף לק"מ דבמסקנא התם מותקמא אף ותני חדש וכדכתבו התוס' בדף ל"ט ד"ה תני כיון דכלאים דרבנן וחדש מן התורה לא שייך למיתני אף ואפילו בערלה דהלכה למשה מסיני היא עכ"פ לא דמי ועוד דאיכא למימר דר"א סבר כמ"ד שם מאי הלכה מהלכות מדינה. ועוד יש לי כמה מהני מילי מעלייתא בהאי ענינא וכמה שיש לדקדק בסוגיא דר"ה דף י"ג מהיכן הקריב עומר כו' ואין כאן מקום להאריך יותר ובמקום אחר הארכתי בזה בס"ד:

(שם) **אלא** כן אנן קיימין במחולה. וה"ק אם עשה מלות אחת יתירה מטיבין לו ואם לא עשה מלוה אחת ונשאר מחולה אין מטיבין לו והשתא ל"ק דיוקי דמתני' אהדדי כמו דקשה לפי הרמב"ם והר"ב דפרישית במתני' והא דכתב התי"ט שהכריחו לפרש כן מהא דאמרינן בפ"ק דר"ה בינונים כב"ה ורב חסד מטה כלפי חסד כו' ע"ש במה שחילק ולא הוצרך לכל זה דכבר תירצו המפרשים דהתם לעולם הבא מיירי ומתני' דהכא בעוה"ז וכדקאמר הכא בהדיא לקמן:

(שם) **תמן** תנינן זה כל היושב כו'. וליכא לאוקמי הברייתא נמי במחולה כדמשנינן המתני' דל"ב קשיא דיוקי אהדדי דברישא קאמר דוקא עשה מלות אחת יתירה מטיבין לו ובסיפא קאמר העובר עבירה אחת המכרעת אותו לחובה הוא דאין מטיבין לו ולא דמיא למתני' דשפיר מיתרלא כדאמרן וה"ה דבלאו הכי הוי מלי למירמי דיוקי דהאי ברייתא אהדדי אלא דניחא ליה למקשי מהאי מתני' דקתני בהדיא יושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מלוה:

הדרן עלך האשה נקנית

פרק ב (שם במתני') **האיש** מקדש בו ובשלוחו. מניין ששלוחו של אדם כמותו. מסקנת הבבלי דשליחות בכל התורה ילפינן מבינייא דקדשים וגירושין דכתיב ביה ובלחה דמקדשים לחוד לא נפקא לן שכן רוב מעשיהם ע"י שליח שכן הכהנים וגירושין לחוד לא נפקא לן שכן ישנה בע"כ והלכך איתנהו נמי ע"י שליחות ואפילו למאי דאיתרבו קידושין לשליחות מהיקשא דויצאה והיתה מה להנך שכן חול אצל תרומה ולפיכך ילפינן מבינייא דקדשים וגירושין להר מה וכ"ש לשאר מילי שהן חול גמור וקרא דאתם גם אתם דתרומה דדרים לרבות שליח אילטריך למעוטי עכו"ם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ומינה ילפינן לכל התורה דאין שליחות לעכו"ם. ושליחות לקדשים גופייהו יליף התם ר' יהושע בן קרחה כדיליף ר"א הכא מושחטו ופריך שם לרבי יונתן דס"ל דהאי קרא אילטריך ללמד שכל ישראל יוצאין בפסח אחד דש"ל אין אכילת פסחים מעכב שליחות בקדשים מנא לן דילמא התם משום דאית להו שותפות בגווייהו ומשני אליבא דר' יונתן דנפקא ליה מקרא דויקחו דליכא למימר משום שותפות דתרי קראי בשותפות למה לי וס"ל אין שוחטין פסח על היחיד וכי אילטריך קרא לשליחות הוא דאילטריך. והשתא למה דקיי"ל דשוחטין את הפסח על היחיד

כו'

כר' יוסי בפ' האשה דף נ"ח דיליף לה מ"מ לפי אכלו וקרא דויקחו וגו' איצטריך ללמד שאין הקטן זוכה כדמשמע מסוגית דפרקין ח"נ למעוטי אשה כדאמר התם א"כ ע"כ שליחות בקדשים מקרא דושהטו נפקא לן ולמאי דאמר הכא קרא דהא מוכחנו לית לן למילף דשאני שחיטה שא"ל דעת בשלים וי"ל למאי דאמר בפ' האשה דמקרא דאיש לפי אכלו ש"מ תרתי א"כ שפיר נפקא לן שליחות מקרא דויקחו לכ"ע ועיין בתוס' פרק האשה שם ד"ה אי נימא :

(שם ע"ב בגבו') **אמר** רבי יוסי מכיון שהאמינתו התורה כו'. התוס' כתבו בדף מ"ג ד"ה וכן בדיני ממונות תימה דאמר בירושלמי וכן בקידושין הדא דתימא בשטר אבל בכסף לא וי"ל דהיה בתר דתקון רבנן שבועת היסת ע"כ ולפי דבריהם הא דר' יוסי קאית ומלתי בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב עלה דהכא וז"ל ושעם דברי רבי יוסי לא הבנתי ושמא להלריכה גם קאמר בהי"א מקודשת דבר תורה אע"פ שהוא נוגע בעדותו מן התקנה עכ"ל ומשמע מדבריו ז"ל גם דאפילו כמודה בקבלתן הוו ספק קידושין וכן הביא הה"מ ז"ל בשמו בפ"ג מהל' אישות בהל' י"ו אבל הר"ן ז"ל כתב בפשיטות דאפי' במודה אינה מקודשת דכיון שאין נאמנין מלד עלמן אלא מלד הודאתה הוי לי' כמקדש שלא בעדים דאפילו שניהם מודים אינה מקודשת ומ"מ מדברי ר' יוסי המוזכרים בירושלמי חוששת ולריכה גט עכ"ל ולדבריהם נ"ל הא דקאמר ר' בא אתא עובדא קמי רב ועשה שליח עד הפסר ג"כ לענין חוששת מיתפרשא דמסתמא בקדושי כסף איירי דאי בקדושי שטר מאי אשמועינן בהא פשיטא דהלכה כר"ה. והכ"מ כתב שם לתרץ דברי הרמב"ם דסתם וכתב השליח נעשה עד ולא חילק בין קידושי שטר לקידושי כסף משום דההיא דר' בא דהכא סמיך עליהו הלכה כר' יוסי ולמאי דפרישית אין הכרע כ"כ בזה דאיכא לומר הכל לבתר תקנה לענין חשש איתמר להלריכה גט כדברי ר' יוסי וכן נראה מדברי המ"ן ז"ל שכתב הביא דכתף דלקמן מיירי נמי שפערו משבועה לזה הכתף דאל"ה נוגע בעדותו הוי ומ"מ שם ובגמרא דידן נמי כיון שכתמו ואמרו והלכתא שליח נעשה עד משמע דאף בקידושי כסף קאמר דאל"כ לא הוי שתיק גמרא מלפלוגי בינייהו וכ"כ בב"י בסי' ל"ה ואין זה ראיה מוכרחת דקידושי כסף כל היכא דאיכא הכחשה בכלל דיני ממונות דאיתמר התם הוא דחד טעמא אית להו בתר דתקון רבנן שבועת היסת. ואפשר נמי לומר לדעת הרמב"ם כן דסתיך אמ"ש בפ"ה מהל' שלוחין הלכה ז' גבי דיני ממונות ולפ"ז לדעתו ז"ל דוקא בדאיכא הכחשה בקידושי כסף ומטעמא דמיקרו נוגעין בעדותן כדכתב שם גבי מלוה וע"ש :

(שם) **אמר** רבי יוחנן הכל מודין בקידושין שאביה מקדשה לא סיה. עיין בפ' התקבל הלכה ב' ד"ה הכל מודים מ"ש שם בס"ד וביישוב דברי הרי"ף ז"ל :

(דף כד ע"א) **אין** כר' שמעון בן לקיש כישואי תורה הן. ואע"ג דמוקמינן בפ' התקבל דלא פליגי ר' יהודה ורבנן אלא בנערה כדפירש"י שם ובקטנה לד"ה קדושיה לאו כלום הן איכא למימר דהיינו טעמא דנקט הכא בשתי שערות שהביאה ב' שערות אח"כ ומכיון דשתק האב ולא מיחה עד שנתגדלה ונעשית נערה הוי כמו שנתקדשה בנערות וגר"ל איכא דרבנן קדושי תורה הן דנערה יכולה לקדש את עצמה. א"נ יש לפרש הא דקאמר הכא קטנה שקדשה את עצמה בשתי שערות בנערה קמיירי שכבר הביאה ב' שערות בשעת קדושיה וקרי לה קטנה שעדיין לא נתבגרה וכמו דאמר לעיל פתר לה בגדולה ובבוגרת מיירי כדפרישית בגיטין ע"ש וכן משמע מדברי הרשב"א ז"ל בפירש להא דקאמר בבבלי בדף מ"ו קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה הא דנקט קטנה ה"ה לנערה וכתב דיש נוסחאות דגרסי התם נערה שנתקדשה שלא לדעת אביה וא"ת אי בנערה מיאון מאי בעיקתי' הא מכהביאה ב' שערות אינה יכולה למאן איכא למימר דבנערה דלא אפשר לה ובגיטה תשהרי מידי דהוי אכל ספיקי קידושין דלריכה, גט מספק אע"פ שאינה יכולה למאן ורב אחא גאון כתב דהא היא ממאנין אותה בכן כתב בפ' ואלו המשפטים אבל לא מלינו מיאון בנערה במקום אחר עכ"ל וזהו לתסקנת הפוסקי' דפסקו כרב התם דאמר בין היא בין אביה יכולין לעכב וסוגיא דהכא אזלא אליבא דרב אסי דס"ל אביה דוקא יכול לעכב ומ"מ משמע מהכא דכל זמן שלא עיכב חיישינן שמא נתרלה האב כדמוסיק אליבא דר' יוחנן. ופלוגתת הפוסקים היא אפי' במעטו שנתרלה האב כמבואר בהא"ע בסי' ל"ז והמרדכי בפ"ב דמגלתין כתב בשם י"ז דאם שמע האב ושתק ולא מיחה מיד הוי כאלו נתרלה והביאו הד"מ שם וזהו עולה כפי מצמעות הסוגיא דהכא אליבא דר' יוחנן שאביה לריך למאן :

(שם) **טעמא** דרב שכן משנה ראשונה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה. ובשמואל ס"ל כיון דאשעה רבנן תופה וזו אין חופתה חופה גמורה שמא יבא אביה וימחה אינה אוכלת כדכתבו התוס' בדף מ"ט ד"ה וכמלאת ורב לרב אסי התם דס"ל כשמואל דהכא ופסק הרמב"ם בפ"ח מהל' תרומות הלכה י"ז כוותי' משום דאמר שם היה עובדא ותא לה רב להם דרבי אסי והרשב"א ז"ל כתב על הירוץ התוס' וקשיא לי דהא חופה דתקינו לה לאו דוקא שתעכב חופתה באכילתה בהכי כשוהל אוכלת היא והפי' לא נכנסה לחופה וכדאמרי' לעיל פ"ק לעולא דאמר טעמא דמשנה אחרונה אין אשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיה ולהידך טעמא דקאמר התם משום סימפון ואיכא בינייהו קבל מסר והלך דבשקבל עליו הבעל לית ביה משום סימפון ובמסר לבעל ליכא משום דעולא וצ"ע עכ"ל ולדעת הרמב"ם ז"ל לק"מ דהיינו ס"ל חופה דוקא אמרו כדכתב בהל' תרומות שם לא תאכל עד שתכנס לחופה שמא תאכיל לבית אביה ומשמע אפי' מסר לבעל דלא פלוג רבנן בין ארוסה לארוסה והא דקאמר איכא בינייהו כו' ומשמע דלטעמא דעולא דפסק הרמב"ם כוותיה אוכלת במסר לבעל איכא למימר דהוא ז"ל מפרש דלאו למימרא דאיכא בינייהו למסקנא דדינא אלא לה"ק דלעולא בהא פליגי משנה האמצעית דקאמר בפ' אע"פ הגיע הזמן כו' דס"ל דהאי חששא מסתלקת בהגיע הזמן וב"ד שלאחריהם ס"ל דבחופה דוקא ולהידך טעמא פליגי בחששא דסימפון ומ"מ לכ"ע עד שתכנס לחופה וקרוב לזה מלאתי בחידושי הרשב"א ז"ל שכ"כ בעלמו בפ"ק ע"ש :

(שם ע"ב) **התקדשי** לי בסלע זו לאחר שלשים אוכלת בתוך שלשים יום ה"ז מקודשת. בספרי הדפוס כתוב כאן אוכלת בתרומה וט"ס הוא. ופשוט הוא דהאי דינא הוא מה דאמרי רב ושמואל בבבלי ריש פ"ג אמתני' התם הרי את מקודשת לאחר ל' יום אע"פ שנתאכלו המעות וכך מלאתי בחידושי הרשב"א ז"ל. והאי תלמודא ס"ד דהאי דינא דמתני' דמי להא דנתאכלו המעות והלכך פריך עלה ממתני' ומשני דלא דמי משום דבמתני' לא גמר דבזוזו קודם שנתאכלו והלכך בעינן שיהא באחת מהן שוה פרוטה והיינו באחרונה דלריך שישתייר שוה פרוטה כדמוקי לה כרשב"א. והו כר' אמי בבבלי דף מ"ו דמפרש לה נמי היתה אוכלת הכיפה קאי ובאחת באחרונה היא אבל לא כטעמיה דר' אמי מפרש התם אליבא דר"ע ואליבא דהלכתא המקדש במלוה אינה מקודשת וכפי שיטת הבבלי דלקמן דף מ"ז דמתיק להגי' דברייתא דלקמיה הא דקתני ובמלוה אפילו לא נשתייר כו' ומסיק התם דר"ע המקדש במלוה אינה מקודשת ובמילתא אחריתא פליגי ולפיכך קאמר לריך שיהא באחרונה שוה פרוטה משום מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה אבל האי תלמודא מפרש לפי הגי' דברייתא שלפנינו וכמו שהיא בתוספתא פ"ב ומפרש לה כפשטה דת"ק סבר המקדש במלוה מקודשת ואפי' לא נשתייר שוה פרוטה מטעמא דמלוה להוצאה ניתנה ומסתפקא לא קדשה אלא בהנאת מחילת המלוה כדפרישית לק' ורשב"א סבר במלוה נמי בעינן שנשתייר שוה פרוטה ולהכי מוקי לה אליבי' ועד שיהא באחרונה שוה פרוטה :

(שם) **מה** בינה למלוה מלוה לא ניתנה לשם קידושין. מדמחלק הכי לרשב"א משמע דלת"ק דס"ל דבמלוה לא בעינן שנשתייר ואע"ג דלא ניתנה לשם קדושין מעיקרא משום דאמרינן מסתמא דעתו היה לקדש בהניית הנאה דמחיל לה גבה מכיון שידע דלהוצאה ניתנה ובודאי ליתא גבה כלום והכי מוכח מדלקמן דקאמר מה בינו למלוה כו' וזהו דלא כמשמע מפירושא דשיטת הבבלי בהך דמלוה להוצאה ניתנה וזה מסתייע להו לדעת הסוברים שהמקדש בהנאת מחילה מלוה מקודשת וכמ"ש בפ"ק הלכה ב' ד"ה במלוה שיש לי בידך וע"ש :

(דף כה ע"א) **אית** תניי תני מקדשין בגזילה בגזל דידה מיירי כדמשמע מהסוגיא לפי הך קושיא שהקשה לעיל עיין לקמן הל' ו' ד"ה ומקדשין בגזילה :

(שם ע"ב) **התקדשי** לי בסלע זו ותמרה השליכה לים. ובתוספתא פ"ב גרים משנטלת מידו הטילתו לים וכן הוא בבבלי פ"ק דף ח' נטלתו וזרקתו לים ואפשר לפרש הכא נמי כעין דקאמר התם ולים דקאמר לרבותא הוא דהוא"ל שעל פיה זרקה לאיבוד וה"א דקדשה נפשה והא דעבדא הכי סברה הבדקיה להאי גברא אי רתחנא הוא קמ"ל דהינה מקודשת ומכ"ש הם לוחה להשליכו במקום שאינו אבוד :

(שם) **תניהו** לעני הרי זו מקודשת. בבבלי פ"ק שם התקדשי לי בככר תנהו לעני אינה מקודשת אפילו עני הסמוך עליה מ"ט אמרה לי' כי היכי דמחייבנא ביה אנא מחייבת בי' את וכתב סרשב"א ז"ל דאפשר דהך דהכא לא פליגא דהאי בסלע שהיא מתנה מרובה והי אפשר לומר בו כי היכי דמחייבנא כו' לפי שאינו מחוייב במתנה מרובה כסלע בפעם אחת וסיים שם והנכון דהאי דהכא מיירי באמרה והתקדש אני לך דמקודשת מדין ערב כדאמרי' רבא התם תן מנה לפ' ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב ונפ"ז ר' אבהו ורבי פנחס פליגי דרבי אבהו דוקא עני קאמר ולא ס"ל הך דרבא דמהך טעמא אפי' לעשיר נמי ורבי פנחס קאמר אפי' לעשיר נמי כדמפרש טעמא לקמן הוא זוכה לאבא מיד נעלה ותוזר וזוכה לעלמו וכדרבא שהלוה בקבלתו מיד המלוה זוכה להתחייב בו ותוזר וזוכה לעלמו ועיין לקמן :

(שם) **הילך** דינר זה כו'. בבבלי פ"ז דף ס"ג מסיק טעמא דסיפא דמיירי שהקדים נעס"ב דינר לתנוני והלכך מדבעל הבית קאכלי והיסורא דידיה הוא ומשמע מסוגיא דהתם דלא דמי להך דרבא מדין ערב ואם כן טעמא דהכא כרבי אבהו ועני דוקא וסלע שאני שמתנה מרובה הוא וכדלעיל :

(דף כו ע"א) **המנה** הסלע מידה כו'. בבבלי פ"ק דף י"ג מוקי להך ברייתא בדשדיך שדיבר עמה קודם לכן ונתרלית להתקדש לו וכי קבלה ושתקה ניחא הוא לה דהשתא לא תירצתי אהך ברייתא דלקמן הילך סלע זו שאני חייב לך כו' דדוקא דקאמרה אין הא שתקה יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי דהתם כדלא שדיך מעיקרא מיירי ושמעינן מהא דבגזל דידה דוקא כדשדיך א"כ דקאמר' אין אע"ג דלא שדיך ונראה דסוגיא דהכא נמי בשקדשה סתם מיירי ולא שדיך מעיקרא והיינו דפריך עלה ר' יוסי וכי סלע דרכה להתחלף וכמה קדשה ואלולא הא דר' יוסי כפי שיטת הבבלי ואע"ג דקאמר הלוי איתמר כלי יאות ובבבלי משמע דלא מחלק גבי האי עובדא דההוא גברא דחטף וורשכא כו' ה"ק בבלי היה מן הסברא לומר כן אבל בהמת כל היכא דמקדשה בדבר שלה ולא שדיך מעיקרא ולא קאמרה אין לא הוו קדושין . ובפרקין דף כ"ב דמייתי לה נמי גבי גזל דידה כדשדיך ופי' רש"י ז"ל ונתרלה להתקדש לו דבי קבילתיה לגזל דידה בשם קידושין אחילתיה וכתב הר"ן ז"ל ולפי זה נראה שנתקבלה קדושיה נתקבלה גזילתה אבל בירושלמי אמרו רולה היא מקודשת ויהא חייב לה סלע עכ"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל בפרקין על פי' רש"י ואינו מחוור דנהי די"ל כיון דשדיך ניחא לה שתתקדש בו והוא שישלם לה מלד אחר דמחילת גזילה אין כאן ומבית רתיה מדהכא ע"ש ולפי מה שכתבתי נראה לע"ד דאין מכאן קושיא על רש"י ז"ל דהכא במקדשה סתם מיירי דלא שייך אחילתיה כיון שלא נתרלה מקודם ולהכי קאמר ר' פדת ויהא חייב לה סלע וכ"כ הרשב"א ז"ל בעצמו בפ"ק לחד פירושא דבמקדשה סתם מיירי הא דהכא ע"ש :

(שם) **רבי** לעזר אומר מקודשת בראשון והשאר על תנאי. נראה דרבי אלעזר לאו אמנה זו קאי דלא פליג על התוספתא אלא במנה סתם מיירי ונתן לה דינר הראשון מקודשת והוא משלים כדאמר רבי אלעזר גופיה בבבלי פ"ק שם וכמסקנת הפוסקים דמנה זו שניהם יכולים לחזור בהן עד שישלים ובמנה סתם מקודשת מעכשיו בדינר ראשון והוא שישלים תנאו. והא דקאמר הכא לקמן בכל ערכונו כו' לאו משכון קאמר אלא כלומר מקלת דמים שקיבל וכן פירש"י ז"ל בפ' הזהב דף מ"ח גבי הא דקאמר ר' יוחנן נמי התם ערבון כנגד כולו הוא קונה מקלת המעות שנתן על פיסוק מרובה ובמטלטלין לענין מי שפרע והיינו דקאמר ואין אשה דרכה להקנות לאלין וקנה אותה כנגד הדמים שנתן לה וכר"א דאזר בו רבי יוחנן לגביה דאי בנתן לה משכון על קידושי' אינה מקודשת לכ"ע וכדאמי' רבא בדף ח' מנה אין כאן משכון אין כאן ובפרק הכסף נשתנית הנוסחא במקלת ולחד מ"ד התם ערבון ממש הוי ובדקאמר הכא ערבונה יהיב כו' וע"ש :

(דף כו ע"ב) **בקדושי** מלוה לחומרין. נראה דבמקדש במלוה ובעל מיירי דחוששין לחומרא ולריכה גט מספק דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והיינו דנקט לה הכא דדמי למקדש בתאי פרוטה ובעל דחוששין לחומרא כדמדמי לה בבבלי כתובות דף ע"ד דאי בקדושי מלוה לחוד הא קאמר לעיל בפשיטות דאינה מקודשת ועיין בהלכה א' ד"ה מה בינה למלוה :

(שם) **ובקרקעות** לא קנה כו'. כתב הרשב"א ז"ל על סוגיא דהכא ונראה לפי זה דמה שאמרו במטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע דוקא בחוזר בו הלוקח אבל בחוזר בו המוכר א"א לחזור בו ומלוה עדיפא מנתינת מעות דלקנות במלוה מלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן ובעין זה כתבתי גבי יש דמים שהן כחליפין אלא שעדיין יש להתיישב בפירוש הירושלמי דביתך אפשר שאין מוסרין את הלוקח אפי' למי שפרע ויהא המוכר חייב להעמיד לו המקח עכ"ל ואפשר לומר דהכא במלוה שמוחזקת המוכר איירי כדפשיט לה ממתני' דפרק הזהב שהיה חייב לו מעין ושאני חוב הבא מחמת מכר ממלוה דעלמא כמ"ש בפ"ק הלכה ו' ד"ה סבר ר' בא בשם הה"מ ז"ל בפ"ה מהל' מכירה שכתב לחלק כן לדעת הרמב"ם ז"ל והוא העיקר וטעמא כיון דמחמת מכר נינהו הוי לי' כאלו מעולם לא נתן לו במעות וכאלו התליפו עכשיו זה עם זה כו' כעין דאמרי' בההיא דיש דמים שהן כחליפין ע"ש ולפ"ז דוקא במוכר שהוא כלוה אמרו כן דהוי ליה כאלו מכר עכשיו התטים שהוא חייב לו וקנה לו היין בכל מקום שהוא אבל בלוקח והוא המלוה לא שייכא הא והיינו טעמא דמחלק האי תלמודא בין לוקח להמוכר ולפ"ז אתיא כסוגית הבבלי בהא דקאמר ד' מ"ז ותסברא איתא כיפה ושוין במכר שוה קנה דמשמע התם דבמלוה לד"ה במכר לא קנה והתם בסתם מלוה איירי ושניהם יכולין לחזור בהן ויש כאן מקום עיון בדברי הר"ן ז"ל בפ"ק במ"ש בהאי עניינא ובסוגיא דפרקין שם ואין כאן מקום להאריך :

(דף כח ע"א) **ומקדשין** בגזילה. למאי דפרישית בפנים דהאי תלמודא דייק איפכא מהבבלי כדפריבית במתני' ולפ"ז הא דקאמר במתני' ובל שביעית היתה לאשמועינן דאפילו לכתחילה מקדשין בהן ופליג אהא דאמר ר' יוסי בהאי תלמודא בפרק ח' דשביעית שאסור לכתחילה ליקח אשה מדמי שביעית ופליג נמי בזה אשיטת הבבלי דקאמר רב בדף נ"ב וש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת דמשמע דוקא בדיעבד קאמר וכדכתבו התוס' שם. ואפשר נמי לפרש דהכי מדייק האי ש"ס וכולה הגזל דידה מיהפרשא מדקתני שלהן ושל שביעית דמשמע אע"פ שאלהן היתה מ"מ לא מיתקדשה אלא משום דשביעית היתה ואחר יאוש הוה הא לפני יאוש אפי' בגזל דידה לא ואולא כסוגית הבבלי בכולה והא דקאמר מקדשין בפירות עבירה לאו לכתחילה קאמר אלא לומר שהקדושין נתפסין בהן ודמי למקדשין בגזילה דקאמר דאין מקדשין לכתחילה אלא שהקידושין בדיעבד קדושין הן ועיין לקמן סוף פרקין וכמ"ד לעיל דדוקא לאחר יאוש מקדשין בגזילה והיינו אפילו בגזל דידה כדמשמע התם ומכאן סתירה לדברי הרמ"ה מביאו הטור בסי' כח שכתב דבגזל דידה לא מהני יאוש וע"ש והכ"ת כתב לדייק כן מהאי סוגיא דפ"ק בהוא גברא דחטף וורשכא כו' ואין כאן מקום להאריך :

(שם) **שתיהן** אסורות באכילה. אפשר לומר דגלמד זה מהא דאמר בפ"ק דמעילה דמועלין בשתיהן כל זמן שלא נזרק דמן נזרק דמה של אחת מהן פוטר את חברתה מן המעילה ואע"פ שאינה ראויה לאכילה דנעשית אידך מותר חטאת כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ג דמעילה הלכה ו'. ובהא דקאמר לקמיה אבל שחט הראשון לשמו כו' קשה דהא מכיון ששחט הראשון לשמו השניה מותר חטאת היא ולא מצאתי דין זה במקום אחר :

(שם ע"ב) **במקדש** בחיים וראוי ליפול לו לאחר שחיטה. וקשה לפ"ז מאי קא מתמה לקמן והאשה נכנסת היא לעזרה דילמא מתיים איירי ובחלקו הראוי לו ליפול מקדשה ונראה דלא קאמר הכא אלא לדיחויא בעלמא וממתני' נמי דיקא דלא איירי מחיים דאלת"ה קשיא הא דקתני בין בקדשים קלים תינח כהן אלא בעלים הא מחיים דידהו הוו לר' יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא ומהאי דיוקא מוקי לה נמי בבבלי דאפילו כר"י הגלילי מתני' אתיא מדקתני בחלקו ועוד דהא בכור לכ"ע מקדשין בו מחיים ואמאי קתני קדשים קלים סתמא אלא ע"כ חלקו ממש קאמר ולאחר שחיטה מיירי (והיינו נמי הא דגרסי' בבבלי דף נב דתק סומכוס ונכנס ואמר כך שנה לי ר"מ המקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אינה מקודשת כעס ר' יהודה כו' וכי אשה בעזרה מניין דלכאורה קדשים קלים לאו בדיוקא קאמר דעיקר הכוונה להשמיענו דבותא דקדשי קדשים כדמשני ר' יוסי התם אלא דמקדשי קדשים לחוד לא הוי קשה דאיכא למימר מחיים איירי ולכך סיים בין קדשים קלים וע"ז כעס ר' יהודה דא"כ ע"כ לאחר שחיטה מיירי וקשה מקדשי קדשים וכי אשה בעזרה מנין) וכ"כ הרשב"א ז"ל דהאי דיוקא למסקנא היא ומש"ה קתני במתני' בחלקו דמילתא דפסיקתא ניחא ליה למיתני דהיינו לאחר שחיטה דבין כהנים בין בעלים שוין בו מאח"כ מחיים דבעלים מקדשין בו דממונם הוא ע"כ :

(דף כט ע"א) **מקדשין** בפרוטה של מעשר שני. כתב הריטב"א ז"ל הא דאמרינן בירושלמי מקדשין בפרוטה של מעשר שני מיירי שהוא כל כך בזיל בו שוה פרוטה למי שיעלנו ויאכלנו בירושלים הא לאו הכי לא הוו אלא קדושי ספק ע"כ וזה שלא כפי' הסגי שפי' רש"י ז"ל בדף נ"ג על הא דאמר התם איהו לא ניחא ליה ניבוש אגנא דאורחא דלא ניחא ליה דלא ליתנים דלא תהוי לה תרעומות עליה דאי לפי' הראשון שפי' שם דבל כרתו אגנא דאורחא תל עליה שהמעשר אין בו שוה פרוטה כאן שלא נותן להוציאו אלא בירושלים קשה דגבי לא עסקינן שקדשה במעשר הרבה כל כך שאי אפשר שלא תמלא מי שתמכרנו לו בזול על מנת לאכלו בירושלים ויסיו הדמים בידה חולין ועיין בתוס' שם ד"ה איהו שהכריעו נמי כפי' הסגי מכח קושיא אחריתא. ולדברי הריטב"א ז"ל דהא דאמר שמואל בריש מכלתין דף יג קידשה בתמרה מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי ומסיק התם דלקדושי ספק קאמר והיינו אפילו ידעינן ודאי שהוא שוה פרוטה במדי אינם אלא קידושי ספק דאין לך בכסף אלא מקומו ושעתו ושמואל דכותא קאמר דאפי' בסתמא חיישינן דהא אפילו במעשר שהוא ודאי ש"פ בירושלים קאמר הכא דקידושי בספק הן וזהו כדעת הרמב"ן ז"ל בהאי דשמואל מביאו הרשב"א והר"ן ז"ל אבל כבר הכריע הרשב"א ז"ל כדעת הרמב"ם ז"ל דאם ידעינן בודאי שהוא שוה פרוטה באותו מקום יש כאן קדושי תורה מדקמשני שם על דמקשה לשמואל ממתני' בפרוטה ובשוה פרוטה הא לקדושי ודאי הא לקדושי ספק ולא קאמר כיון בקידושי תורה כאן לקדושי דרבנן וכמו שנראה מדבריו בפרק ד' מהל' אישות הל' י"ט וע"ש שחלק בין דבר המתקיים עד שיגיע למקום אחר ובין דבר הנפסד וע"ש בהה"מ שכתב הלשון רביעו מוכח כדעת הרמב"ן וכן נראה מדברי התוס' ע"כ ויש לתמוה דהא לפי פי' התוס' שבבית הרשב"א ז"ל

בנתה

כשמה דהטעם הוא משום גזירת הרואין שמא יש כאן א' מאנשי מדי ואם יראה שאין אנו חוששין להם אף הוא במקומו לא יחוש להם ולפ"ז מאינו חומרא לדבריהם דאפי' בדבר הנפסד חוששין מס"ע וקולא דאפילו ידעינן בודאי שהוא שוה פרוטה במדי אינה אלא קדושי ספק דגזירה דרבנן בעלמא היא והרי הדברים האלו הם כ' הפנים מדברי הרמב"ם . וכן כתב הרשב"א ז"ל דדעת הרמב"ם אינו כן אלא כדאמרן . וכמה שכתבתי לעיל בשם הריטב"א לא אתייא הא דהכא אליבא דהלכתא דהלכה כר' מאיר במעשר וכין בזוגג בין במזיד לא קדש כדמסיק בבבלי ולמאי דפרישית בפנים איכא למימר דס"ל להאי תלמודא לחלק אפי' אליבא דהלכתא :

(שם ע"ב) **וקשיא** יש חטאת קריבה עולה . כך היא גירסת הרשב"א ז"ל ול"ל כדפרישית בפנים . ובבבלי דף נה מסיק דימתין לה עד שתומם ומביא שתי בהמות ומתנה עליהם ול"ל לפי שיטת הבבלי דלא יליף לה ממותרות דשאני התם דמדרש קרא הוא דדרים לה יהוידע הכהן כדאמר בשקלים התם :

(דף ל ע"א במתני') **ופטר** חמור . כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות בכורים הלכה ד' פטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה ואם מכרו קודם פדיון דמיו אסורין והשיג עליו הראב"ד ז"ל וכי מאסורי הנאה שתופסין את דמיהן הוא זה וכתב הכ"מ ואיני יודע מה קשה לו על דברי רבינו שהרי דבריו דברי הגמרא הם כדאמר בפ"ק דבכורות דף יב דפליגי ר"י ור"ש במחיים בין בהנאת דמיו בין בהנאת גופו והפשר שאינו תמה אלא על הגמרא עכ"ל ולפענ"ד דעיקר השגת הראב"ד דע"כ הך אוקמתא התם לדחויא בעלמא איתמר שהרי משנה ערוכה כאן מכרן וקדש בדמיהם מקודשת והפשר לייסב לדעת הרמב"ם למאי דקאמר בפרקין וכן התם דמתני' לאחר עריפה מיירי ודברי הכל וכהא הוא דקתני שאין תופס דמיו וטעמא דלאחר עריפה לא למדנו אלא מג"ש דעגלה ערופה דלא תימא עריפתו תחת פדיונו הוא כמבואר בסוגיא וא"כ בכולא מילתא לעגלה ערופה מדמינן ליה שאינו תופס דמיו כעגלה ערופה שאינה תופסת דמיה אבל מחיים אפילו דמיו אסורין לר' יהודה כמנוקי התם פלוגתייהו :

(שם ע"ב בגמ') **זאת** אומרת שמקדשין בגזילה . כך היא גי' הרשב"א והרא"ש ז"ל וכתבו דר' חנינא ס"ל כר' שמעון דאמר התם גזילה יאוש בעלים היא ואכן דלא קי"ל כר' שמעון מוקמינן לה במוכר לעכו"ם וא"כ לישראל כיון דלהואלאה נתנו לו לאו גזל מיקרי שהרי בתורת מקח בא לידו ואע"ג דמקחו בטל כי אתי למיהדר מאלם מביתו ע"כ וכמ"ד לעיל הלכה א' דמקדשין בגזילה ואפילו בגזל דעלמא ולולי גירסתם ודבריהם ז"ל היה אפשר לפרש לפי גי' הספר דהלכתחילה קאי מדקאמר מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ש"מ דלכתחילה אין מקדשין בגזילה :

הדרן עלך פרק האיש מקדש

פרק ג (דף ל"א ע"א במתני') **האומר** להבירו . לא הוחזק השליח בעדים כו' . כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' אישות הל' י"ח וכמו דמפרש שם לא הוחזק שהיינו שלא עשאו בעדים דלטעמי' אזיל דס"ל בפ"ג מהל' הנזכר דשליחות הקדושין א"ל להיות בעדים והראב"ד ז"ל מפרש שלא היה מפורסם שליחותו במקום האשה אלא הוא בעצמו אמר פ' עשאנו שליח בעדים והוא ג"כ לטעמיה אזיל שהשיג בפ"ג שם וכתב דמינוי השליחות צריך להיות בעדים כן פי' הר"ן ז"ל ובעיקרא דדינא דסוגיא דהכא שניהם שוין בה והרא"ש ז"ל בפרקין כתב על דברי הרמב"ם ז"ל וירושלמי כרים פרקין מגלהי דברים הללו ואינם מובנים לי דנהי דהוחזק השליח בעדים הי ך התקדש לראשון הרי הוא עומד וצווח אף על פי שמנני שליח בפני עדים חזרתי בי משליחותי ולעצמי קדשתיה והרישא נמי למה מותר המאלת בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו לשליח וגם האשה אומרת שנתקדשה לו ומאי נפקא מינה במה שלא הוחזק בעדים הרי הודה שעשאו שליח עכ"ל וקושיא השניה כבר מתורצת היא בדברי הראב"ד ז"ל שכיון שהשליחות לא היה מפורסם הראשון מותר בקרובותיה כמי שאומר לא קדשתיך שהשליח מותר על ידו וזהו לשיטתו וכן לשיטת הרמב"ם כיון שלא עשאו בעדים בקל יכול הוא לבטל השליחות אבל קושיא הראשונה קשה על הסיפא שהרי עומד וצווח שחזר משליחותו לכך נראה כפי' השני שפי' הר"ן ז"ל דהכא מיירי באומר לעצמי קדשתי בפירוש עסקינן והיא אומרת לראשון נתקדשתי בפירוש ויש כאן עדים שראו הקדושין ואינם זוכרים למי נתקדשה עכ"ל וכלומר שנולד הספק לאחר מכאן אם הוא כדבריו שחזר משליחותו או לא והלכך בהוחזק בעדים תליא מילתא דכהא אמרינן מסתמא עשה שליח שליחותו אלא שעכשיו הוא חוזר בו והומר כן ואין בדבריו כלום אלא לענין זה לאסור הוא ג"כ בקרובותיה דשוי' אנפשיה חתיכא דאיסורא :

(שם ע"ב בגמ') **לפיכך** אם מת השני בתוך שלשים או גירשה חלו עליה קדושי ראשון . כן פסק הרמב"ן ז"ל והקשה הרשב"א ז"ל הא כיון שקבלה קדושין מהשני נתבטלו קדושי הראשון לגמרי וכן בבבלי דף כ"ט לא פליגי ר"י ור"ל אלא אם חוזר בה בתוך ל' יום דר' יוחנן סבר חוזרת דדיבור מבטל דיבור ור"ל סבר אינה חוזרת אבל לכ"ע מעשה מבטל דיבור ומתני' לא דייקינן מידי דכיון דקתני מקודשת לשני ממילא אינה מקודשת לראשון וכן תמה הרא"ש ז"ל בריש פרקין על הא דהכא וכתב וראיתי בירושלמי שלי וראיתי משובש עכ"ד . וככר פירשתי בס"ד כל הסוגיא דהכא בפנים מסכימות על נכון לפענ"ד ואין לשבש בה כלום מלבד הא דכתוב רבי אבהו בשם ר' יוחנן דטעות הוא או בקמייתא או בבתרייתא דהא הני תרי לישני פליגי וים לגרוס בחדא מינייהו ר' בא בשם רבי יוחנן . ובעיקר קושיתם אפשר לומר דיש לחלק דשאני התם שהחזרה היתה ממנו מכלתי תלוי בדבר כלל אבל הכא שחזרה ממנו מחמת שנתקדשה לשני וכיון שמת השני או גרשה בטל הדבר ובטלה החזרה ולאחר שלשים גמרי קידושי ראשון וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' אישות שפסק כהך דהכא כמ"ש הה"מ ז"ל שם הל' י"א וכן דעת הר"ן ז"ל שכתב דאין להקל נגד הירושלמי ואמי להוש ולהצריכה גט . וכן הריטב"א ז"ל הביא סייעתא לסוגיא דהכא מדקאמר התם בדף הנזכר גבי פלוגתא דרב ושמואל מקודשת לשני כו' יתיב רב חסדא וקא קשיא ליה קדושי שני במאי פקעי כו' ומדלא פריך קדושי ראשון במאי גמרי ש"מ דכל היכא דפקעי קדושי שני תוך ל' יום כגון שמת או שגרשה דינן דגמרי קדושי ראשון :

(דף לב ע"א) **הרי** זו גיטך שלשים יום אין זה גט כריתות . בבבלי פ' המגרש דף פ"ג בעא מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו כו' מסתברא כיון דפסקה פסקה ופי' רש"י ז"ל דמגורשת ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה וכן פי' הרא"ש ז"ל ועל מאי דקאמר התם דף פ"ה אתקין רבא בגיטי כו' ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן דאמר היום אי את אשתי כו' ופירשו ז"ל דאע"ג דפשט ליה כיון דפסקה פסקה אפי' הכי תיקן דלא ליעבד הכי שלא להוציא לעז על הגט אבל אין דעת הרמב"ם ז"ל כן שכתב בפ"ח מהל' גירושין הל' ט התנה עליה ואמר היום אין את אשתי ולמחר את אשתי אינה מגורשת ואע"פ שכתב בינו לבינה היום לפיכך כותבין בגיטין מן היום הזה ולעולם והוא ז"ל מפרש דהא דקאמר לאפוקי מדבעא רבא מרב נחמן לומר שאין אומרים כיון דפסקה פסקה אלא שאינה מגורשת כל זמן שאמר כפירוש ולמחר את אשתי הלכך צריך לומר מן היום ולעולם כדכתב שם הה"מ ז"ל . וסוגיא דהכא מסייע ליה להרמב"ם ז"ל . ודעת הר"ן בפרק המגרש שם דספק מגורשת מיהת הואי אלא שיש לתמוה על מה שכתב הר"ן ז"ל בפרקין אהר שהביא הא דהכא וז"ל וכבר כתבתי בפ' המגרש דקי"ל כיון דפסקה פסקה ולפ"ז אף בקדושי בשטר מקודשת לעולם ובירושלמי סברי דאינה מגורשת דלא כפשטין אבל לדברי הרמב"ם ז"ל שכתב דאינה מגורשת כמו שכתבתי שם אף בקדושין אינה מקודשת כלל עכ"ל והיינו רבותי איכא הכא דהא בקדושין אמרי' בפ"ג דנדרים דף כ"ט ומה אילו אמר לאשה היום את אשתי ולמחר אי את אשתי מי נפקא בלא גט ואפילו אם נפרש דבריו לדעת הרמב"ם דבקידושי שטר קאמר דילפינן לה מגירושין כדמשמע הכא הא מדקאמר התם בפשיטות כן ש"מ דהכי הלכתא ואין חילוק בין קדושי כסף לקדושי שטר לטעמא דאמר התם קדושת הגוף לא פקעה בכדי ואפילו למ"ד התם קדושת הגוף פקעה בכדי מודה בהאי והא ליכא מאן דפליג וכ"כ הרשב"א ז"ל שם וכן הר"ן ז"ל בעצמו שם לא חילק בין קדושי כסף לקדושי שטר מנא לן לומר לדעת הרמב"ם ז"ל כן מה דלא מצינו בדבריו בהדיא והוא נגד ש"ס ערוך כדאמרן :

(שם) **זה** וזה אינו כיום וכיומיים . כר' אליעזר בפ' החובל דף ל' דבעינן כספו המיוחד לו ומה"ט תליו עבד ותליו כ"ה וכן עבד של שני שותפין אינו בדין יום או יומיים כדפסק הרמב"ם ז"ל בסוף פרק ב' מהל' רוצח :

(שם ע"ב) **אפילו** קדושי מאה תופסין בה . עיין בפ' ד' אחין שכתבתי שם לדעת הרמב"ם דס"ל דכולן מקודשת בספק והיא צריכה גט אלא מדבריהם ולדעת הר"ן ז"ל תופסין בה התפיסה גמורה וצריכה גט מן התורה מכלן ועוד כתבתי שם כ"מ לדינא אגייהו ע"ש דמשמע מהסוגיא כדברי הר"ן ז"ל ושיטתא דהכא נמי מוכחת כדבריו דקאמר אפי' קדשה השני קדושין גמורין לא פקעי קדושי הראשון ומהאי טעמא אמר נמי לקמן אפי' השני כהן לא תאכל בתרומה וכלומר אפי' קדשה השני קדושין גמורין לא פקעי קדושי הראשון הישראל :

(דף לג ע"א) **ולא** אשת שני מתים . והתם מסיק לה דזיקת ב' יבמין לא הוי אלא מדרבנן משום גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית א' מתייבמות והלכך צריכה חליצה וכדאמר נמי בבבלי פרק ד' אחין דף ל"א וקשה דהא לר' יוחנן דאורייתא נמי משכחת לה כדקאמר הכא וע"ש בתוס' והרשב"א ז"ל תירץ דאפי' לר' יוחנן לא משכחת לה אלא בשמתו שניהם בבת אחת וכר' יוסי הגלילי דאמר אפשר לעולם דאלו מת אחד מהן ראשון כלאו הכי אינה מתייבמת דהא הינה נופלת לפני היבם אלא במקלת ויהיה לה כערות ערוה דפטורה מן היבום כדמסיק הכא והלכך לא משכחת לה אלא כר' יוסי הגלילי ולא קי"ל כוותיה ע"כ ולדעת הרמב"ם ז"ל שכתבתי לעיל כלא"ס לק"מ דהכי אינה מקודשת לכלן אלא מספק וסוף סוף צריכה חליצה דלא הוי אלא מדרבנן :

(שם ע"ב) **נותנן** לאביו ולאחיו . עיין לעיל פ' מי שאחזו שם בד"ה תינתן לאביו מ"ש שם בס"ד :

(שם) **הגיע** הזמן הוא אומר נתתי . כתב הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל במכחישין זה את זה בקידושין היא נאמנת ובגירושין הוא נאמן שהמע"ה ע"כ וכ"כ הכ"י בסוף סי' ל"ח בשם ר"י ע"ש ומבואר הוא בסוגיא דהכא . ואם נשאת אם מתוייב לקיים התנאי לא כתב מזה כלום והטור שם כתב בשם הרמ"ה נראה כי אם כנסה תחלה לתנאה ומהכא משמע שכופין אותו לקיים התנאי כדבר שהוא בינו לבינה וכן דעת הריטב"א והר"ן ז"ל ואין להאריך :

(דף לד ע"א) **קבל** הגיי . יש לפרש דקבל דבריו קאמר ולית ליה דאינה כפורה הוא אלא דלפ"ז צ"ל דרבי חגיי מייתי סייעתא לסתור דבריו ובר' חגינא :

(דף לה ע"ב) **חומר** שוה בעריות . כתב הר"ן ז"ל ולענין הלכה כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה ואלו התנאין כלן אין צריכין אלא בגיטין וקידושין שהן איסורא ע"כ ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל כריש פ"ו מהל' אישות שכתב בכל תנאי שבעולם אפי' בדיני ממון צריך להיות בהנאי ד' דברים שיהא כפול כו' . ואין להביא ראיה מכאן לדעת הרי"ף ז"ל וסייעתו דהא ליתא דהרי מוכח הכא דאפי' בעל מנת צריך לר' מאיר שיהא התנאי כפול וככר כתב הרשב"א ז"ל בפ' מי שאחזו בשם הרי"ף ז"ל בתשובה דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בין באיסורא בין בממונא ואין צריך לכל דיני התנאי האלו וזהו כדעת הרמב"ם והגאונים ז"ל בזה כמבואר בפ' הנזכר והרבנן דברייתא דהכא נעיל אלא ודאי דדעת הרי"ף ז"ל דאין הלכה כר"מ אלא שבגיטין וקידושין חשו לחומרא ואם לא אמר על מנת צריכו לכל חלקי התנאים כמ"ש הר"ן ז"ל לדעתו . ועוד דכשיטת הבבלי לא נוסיק הכי אליבא דר"מ אלא דאית ליה תנאי כפול בין בממונא בין באיסורא דאית ביה ממונא וכאיסורא גרידתא לית ליה כדאמרי' בסוף פ' שבועת העדות . ובענין אם צריך נמי שיהיה דבר שיכול להתקיים ע"י השליח כדמשמע בפ' סמדיר דקדק הכ"מ שם דלדעת הרמב"ם ז"ל א"ל ולא כמ"ש הה"מ שם וכן מלאתי להריב"ש בתשובה סי' קע"ה שכתב לדעת הרמב"ם כן שאין צריך וכן נמי א"ל שיהיה התנאי בדבר אחד והמעשה בדבר אחר וע"ש :

(שם) **מקודשת** אפי' בעדים . היותר נראה הגרסי' להא קודם הלכה ד' והלכה דלעיל קאי מקודשת ויש לו וקאמר אפי' בעדים דאמרי שיש לו ולדיוקא אצטריך דאם אין עדים שיש לו אינה מקודשת לגמרי ולא חיישינן שמא יש לו כדפרישית במתני' דלעיל ור' שמואל פליג אם אין עדים שיש לו וס"ל מקודשת לחומרין :

(דף לז ע"ב) **בת** יומה מתקדשת בכסף . משמע דוקא בת יומה כדקאמר לקמן מפני שאינה בעולם ולא גרים הכא במתני' היתה אשת חבירו מעוברת והזכר עוברה דבריו קיימין כדאיתא בנוסחת הבבלי וזה כדעת הראב"ד ז"ל בהשגות פרק ז' מהאישות הלכה ט"ז שכתב הזכר עוברה דקתני ברמב"י אתיא דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא קי"ל כוותיה :

(שם) **בההיא** דתנינן תמן כל הנעשה דמים באחר . ואע"ג דאין מטבע נעשה חליפין שאני הכא דכיון שהוא בא מחמת חוב שכר פעולתו נקנה ודמי לסא דאמרינן יש דמים שהן כחליפין וטעמא דמילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן כדפרישית בפ"ק וס"ל מילתא דלא שכיחא היא כך גלע"ד והרשב"א ז"ל כתב בזה וז"ל ופלוגתא דמטבע אם נעשה חליפין אם לאו דאיפליגו בה רב ולוי בפ' הזהב שמא רב הוא דאמר נעשה חליפין כדמוכח הכא בירושלמי עכ"ל ומיהו דאמר הכא בפ"ק הלכה ז' רב הונא בשם רב אפי' לגזור בליכורין משמע דרב נמי מפרש למתני' דכל הנעשה דמים כל הנישום קאמר כדפרישית שם וא"כ ס"ל דאין מטבע נעשה חליפין וע"ש . וסוגיא דהבבלי בפ' מאמתינו פליגא אדהכא כדפרישית במתני' :

(שם) **חזר** ר' ינאי ופתר מתניתה . בבבלי דף ס"ג מוקי לה רבי ינאי למתני' נמי בתרי טעמי וקאמר התם רישא ומציעתא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא כך היא גי' הר"ן ז"ל ורב יוסף מוקי התם בחד טעמא ובשקבע הזמן למחאתו כדפרישית במתני' וכתב הרא"ש ז"ל וי"א דהלי' כרב יוסף דאוקי מתני' בחד טעמא אבל הרמב"ם ז"ל כתב כאוקמתא דרבי ינאי וכן מסתבר דמתני' סתמא קתני בלא קביעות זמן עכ"ל ובפי' במשנה זו רבו השיטות והפירושים ואין להאריך במבואר בהר"ן והמפרשים בארוכה . ומה שנראה לע"ד דהרמב"ם ז"ל גרים נמי כגי' הר"ן אבל לא כפירושו אלא רישא ומציעתא בחד טעמא עד שיאמר בפירוש אין והיינו דכתב בריש פ"ז מאישות על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת . דמשמע ע"מ שירצה ע"מ שיאמר הין קאמר כמו דפי' הרשב"א ז"ל בזה וכמ"ש הה"מ שם . אבל בסיפא על מנת שלא ימחה אין דעתי כדעת הרשב"א ז"ל בזה שהוא מפרש דכל זמן שהוא מוחה קאמר ואפילו נתרצה בשעת שמועה וכן עולה משיטת רש"י ז"ל בסיפא וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם מפרש ע"מ שלא ימחה בשעת שמועה ואם שמע ולא מיחה שוב אין יכול למחות ולפיכך כתב שם בעל מנת שלא ימחה לא מיחה או שמת פ"ז מקודשת מת הבן ואח"כ שמע האב מלמדין האב שיאמר איני רוצה . דמשמע דמהאה דוקא בשעת שמיעה היא והר"ן ז"ל הקשה על דברי הרמב"ם בריש דבריו וז"ל ואני תמה במה שכתב לא רצה או ששתק קודם שישמע הדבר אינה מקודשת ולא ה"ל לערב לא רצה או שתק עם מת דבמת מותרת ליבמה ובלא רצה ובתק יש לחוש שמא יאמר הין וכדמוכח בתוספתא עכ"ל והכ"מ הירץ דדעת הרמב"ם לפרש ברישא ע"מ שירצה אבא והיינו שיאמר אין בשעת שמיעה הדבר תלוי כמו שהוא כע"מ שישתוק דע"כ בשעת שמיעה הדבר תלוי וכן כתב בב"י וע"ש וקשה שהרי הרמב"ם כתב ברישא או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת ומשמע הא אם מת האב אחר ששמע מקודשת ואע"ג דלא קאמר אין בשעת שמיעה אלא הנראה דדעת הרמב"ם ז"ל ברישא כדעת הרשב"א וכע"מ שירצה לאו בשמיעה הדבר תלוי אלא שאם מת אחר ששמע מקודשת מספק דחיישינן שמא נתרצה האב שעה אחת לפני מיתתו והכי איתא בתוספתא פ"ג בהדיא מת האב מקודשת שמא נתרצה האב שעה אחת לפני מיתתו והיינו נמי חיישינן לחומרא ולא שמותרת ליבמה ובזה מסולקת תמיהת הר"ן ז"ל. וכדמשמע מסוגיא דהכא מת האב הרי זה מקודשת כמאן דאמר דחיישינן שמא לא הספיק לומר הדבר עד שמת . ומתוך מה שכתבתי יתבאר לך דשיטתא דהכא עולה כפי דעת הרשב"א ז"ל בפי' סוגית הבבלי בין ברישא בין בסיפא דלאו בשעת שמיעה הדבר תלוי ונראה מהסוגיא מלמדין את האב שיאמר איני רוצה כמאן דאמר כלומר דהוי כמו שאמר בתחלה בשעת שמיעה :

(דף לח ע"ב) **נתקדשה** בתי אפילו קטנות אינן בכלל . ובתוספתא לא גרים אפי' אלא הקטנות אינן בכלל והוא הנכון שהרי קטנית אין בידן לקדש עצמן . והפשר שאפילו על הגדולות אינו נאמן שהיל ואין בידו לקדשה ואינו נאמן לומר קדשתיה כדקתני במתני' אינו נאמן נמי לומר שנתקדשה ולא מלאתין מבואר :

(שם) **רב** אמר מאחר שבידו לגרש נאמן . משמע דעל יש לי בנים קאי כדפרישית וקמ"ל דאע"ג דמוחזק לן בלא מ"מ נאמן במיגו והכי קאמר בבבלי פ' יש נוחלין דף קל"ד ע"ב :

(שם) **והא** מתניתא פליגא . הכא לא מגני מידי ובבבלי דף ס"ה מסיק דלא קשיא והכא במאי עסקינן שאומר קידשתיך בפני פ' ופ' והלכו להן למדינת הים אבל אם הוזו שהיו הקדושין בלא שני עדים אין כאן קדושין כלל . וכתב רש"י ז"ל שם דטעמא דילפינן דבר דבר ממנון כתיב בעריות כי מצא בה ערות דבר וכתיב ע"פ שנים עדים יקום דבר ועיקרא דמילתא כשאר גיטין וע"ש מ"ש בזה :

(דף לט ע"א) **והבא** על ארוסתו בבית חמיו . ובבבלי ריש מכלתין דף י"ב לא קתני לה והרמב"ם בריש פ"י מהל' אישות כתב הבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות ולא כתב שם עד שתצא נפשו ובפ"ו מהל' תמן ומנה כתב האוכל מנה כע"פ מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו והא כהאי תלמודא בפ' ע"פ מדמי להו דקאמר התם כבבא על ארוסתו כו' והפשר דהדהתם סמיך ולדעתו מכת מרדות בכל מקום עד שתצא נפשו הוא ועיין בפ"ד דנזיר הלכה ג' ד"ה מכת מרדות מ"ש בס בזה :

(שם) **תריי** מן הדיי . ממה דפרישית בפנים יתבאר דמה שפי' רש"י ז"ל במתני' שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה טעמו דהי מצתי נשים כתייהן לא פסיקא לן לומר דכל בת הראשונה גדולות לגבי שניה הן :

(שם ע"ב) **מפתין** אותו ליתן גט וכ פין אותו ליתן קנס . בבבלי שם מבקשין ממנו ליתן גט ואם נתן גט מעלמו כופין אותו ליתן כתובה וכתב הרשב"א ז"ל בבכר הודה שקדשה והכא נמי כתובה קאמר וקרי לה קנס שאינה נגבית ממנו אלא מחמת שנתן גט וכהודה דמי . וכתב עוד שם ומסתברא דהם חכם הוא ויודע שהיא אסורה לעלמא ונתן גט מעלמו ופירש שעל דעת כן הוא כותב שלא התעגן אין כופין אותו ליתן כתובה אבל אם לא פירש נראין הדברים שכופין אותו ליתן כתובה דסתם אמרו ואם נתן גט מעלמו כופין אותו ליתן כתובה ולא חלקו בין חכם יודע שהוא דאוי ליתן גט לשאינו יודע עכ"ל ומדבריו ז"ל נראה לפרש הא דהכא כן ותרי בעיות הן הגט עלמך שהיה חבר והיה יודע . כלומר שהיה יודע שראוי ליתן גט אם חייב קנס וקאמר שחייב גט וקנס כלומר שאפי' הכי חייב בשניהם דלא חלקו . והלך ונשא אחותה . בעית אתריתא היא אם הלך ונשא אחותה מקודש

מהו ופשיט לה מוליאין את הודאי מפני הספק בלשון תמיה כלומר מאי תיבעי לך דהשתא ודאי אין מפתים אותו ליה גע בשבילה ולאסור עליו נשואי אחותה שהן ודאי כנ"ל:

(דף מ׳ ע"א) **רבי** אבין שמע לה מן דבתרה. נראה דה"ע דלא דייק כר"ל מרישא וכדדייק בבבלי משום דאיכא למימר דלא מיתני ברישא אלא סיפא דליכא בהו פגום כלל נשאי נפשייהו ועוד דלא מצי למיתני ברישא בהדי הנך דהיכי ניתני כהנת לויה וישראלית ממזרת שנשאו כו׳ ולגבי דממזרת לאיך לא הויא וכגוונא דמפרק בבבלי בתחלה והלכך דייק מהסיפא והיינו נמי דפריך ויתיביניה סרי הנ כו׳ והולד הולך אחר הפגום ולא מיקשי לה ארישא הא הולד הולך אחר הזכר הוא. ועוד י"ל דס"ל להאי ש"ס דהא דהולד חלל לאו משום דהולך אחר הזכר לחודיה אלא משום דאמו נ"כ עכשיו פגומה היא שהחלל פוסלה בביאתו וכעין דמקשו התוס׳ בדף ס"ד ד"ה והכי חלל ע"ש והלכך לא קרי ליה הכא הולד הולך אחר הזכר אלא אחר הפגום. ובבבלי לא דייק מידי ממהזיר גלושתו כדדייק הכא משום דלאו פגומה מיקריא דהא לא מיתסרא אלא לבעלה הראשון ולא דמיא לפסולי כהונה דלכל הכהנים אסורה היא:

(שם ע"ב) **הרי** יבמה שזינת הרי אין לה כו׳ והולד כשר. משמע אפילו למ"ד אין קדושין תופסין ביבמה הולד כשר דלא הלינן בתר איסור בקדושין וכמו דשמעינן לר׳ יהושע דס"ל אין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד ולא מחייבי כריתות ואע"פ שאין הקדושין תופסין בהן לכ"ע ועיין בפרק החולץ דף י"ב ד"ה שנייה היא מ"ש שם מזה ובעניא דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל שהולד פוים לכהונה דדוקא בנקבה קאמר כדעת רש"י ז"ל ע"ש:

(דף כא ע"א) **רבי** יהושע אומר אף הטבילה מעכבת. בבבלי פ׳ החולץ דף מ"ו גרים טבל ולא מל ר׳ יהושע אומר ה"ז גר ומסיק התם לפלוגתייהו דבטבל ולא מל כ"ע ל"פ דתתני דילפינן מאימהות שבשלהו ישראל ממצרים במה נכנסו הן תחת כנפי השכינה אם לא בטבילה. פליגי במל ולא טבל ר"א יליף מאבות ורבי יהושע סבר באבות טבילה נמי הוה. ולפי׳ דהכא דמשמע לרבי יהושע תרווייהו בעיני כדברי חכמים דהתם ופריך אדר׳ יהושע בן לוי מר׳ יהושע דהלכתא כוותיה ומשני קסבר ככר קפרא דמי לא טבל לקירויו והיינו בדיעבד ולהכשיר זרעו דהא דגר צריך שלשה לכתחילה הוא כדכתבו התוס׳ שם דף מ"ה ולא נהגינן ביה ינהוג גר לנשיאו בבת ישראל עד דטביל בפני שלשה וכן דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל.

(שם ע"ב) **מי** שיש לו עבד ושפחה והוליד בן שיהרג את השפחה כו׳. בבבלי יבמות דף ל"ט יש מוכר את אביו להגבות אמו כתובתה כילד ישראל לקח עבד ושפחה מן השוק ולהם בן כו׳ ופי׳ רש"י ז"ל ולא קנה את הבן ע"כ ולא ידעתי כונתו דמה בכך אם הבן גם כן עבדו הוא הא קי"ל הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין וכשכותב לו כל נכסיו גם אביו בכלל כו׳ כדפרישית בפנים והא דקאמר התם ולהם בן לאו דוקא הוא אלא אפילו הולידו אחר כך כדקאמר הכא וכן הוא בתוספתא בהדיא:

(שם) **אין** הלכה כר׳ יוסי לעתיד לבא. ובבבלי דף ע"ב אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי וכתב הרמב"ן ז"ל והא דתנן כגון הלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב היינו משום פסולי עבודות וחללות אבל פסולי ממזרות ונתינות הא איפסיקא הלכתא כרבי יוסי דאמר שהן טהורין לעתיד לבא ומשמע אפי׳ בידועין דהלו אותן שנטמעו השתא נמי טהורין הן ואפילו הידועים בהם אין מעידין בהן לפי שהן טהורין מן התורה וכן משמע כל הסוגיא דר"מ ורבי יוסי לאו במשפחה שנטמעה פליגי אלא משפחה שנטמעה נטמעה דברי הכל ופלוגתייהו דר׳ מאיר ורבי יוסי בידועין הוא ע"כ והקשה הר"ן ז"ל עליו דהא מלות לא יבא בודאי תנהוג לימות המשיח כדרך שהיא נוהגת עכשיו כו׳ ע"ש שהאריך והעלה דבמשפחה שנטמעה נטמעה פליגי שאין אליהו עתיד לגלותן ולר׳ יוסי נמי אינו רשאי עכשיו לגלותן אפי׳ היודעין בספקן והרשב"א ז"ל תירץ לקושית הר"ן אליבא דהרמב"ן דהוראת שעה תהיה לאותן שהיו בדורות קודם ביאת אליהו שאליהו בא ומטהרן אבל אותן שיהיו בימי המשיח אף הם יהיו פסולין דמלות לא יבא נוהגת לעולם ע"כ. ונראה דנ"מ איכא לדינא בין הרמב"ן והר"ן ז"ל למאי דהקשו על מה שפוסק הרמב"ם ז"ל דהא דאמרי׳ בכל ספקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן כדכתב בהל׳ א"ב ובהרבה מקומות וכמ"ש לעיל בפרק שמיני דנזיר הלכה א׳ ד"ה ליבור שנטמא ע"ש והביא הרשב"א ז"ל בשמו שכתב בתשובת שאלה דדקדק מדאמרו בגמרא דף ע"ג ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא והוא ז"ל הקשה על זה דאדרבה דוק מינה טעמא דגלי קרא הא לא גלי אפי׳ ספק ממזר בלא יבא וממנה לכל ספקי איסור דאורייתא וכן הקשה הר"ן ז"ל בס פ"ק דמכלתין ע"ש והר"י מטראני תירץ בספר שני שלו די"ל דקרא אתי להורות שאסור לגלות לספיקן שנטמעו אפילו להיודעים בהן ע"ש וזהו כדעת הרמב"ן ז"ל לעיל דמדאורייתא הוא אסור לגלות משפחות עכשיו ולעתיד לבא אפילו ודאין טהורין הן ולדעת הר"ן ז"ל אי מדאורייתא היא לא אצטריך ליה לרבי יוסי לתלות בהא דטהורין לעתיד לבא הן והיינו נמי טעמי׳ דהר"ן שפסק בסוף פ"ק דכל ספיקי איסורי דאורייתא לחומרא ד"ת כ׳ וכפי שיטתיה דהכא ואין להאריך כאן:

הדרן עלך האומר לחבירו

פרק ד (שם במתני׳) **עשרה** יוחסין עלו מבבל. גדולה היא החזקה. למאי דמסיק הכא דתרומות ומעשרות בבית שני מדרבנן הוא צריך לומר הא דקאמר גדולה חזקה דלאחר שקבלו עליהן השוב הוא כאלו הוי מדאורייתא כדאמר לעיל סוף פ"ק והוי אמינא דלא ליכול דילמא אתו להסקינהו ליוחסין דמתרומה דאורייתא מסקינן ליוחסין קמ"ל גדולה היא החזקה ולא חיישינן אבל בבבלי ריש פרקין קאמר דבתרומה דרבנן הוא דאכול והיינו תרומת פירות וירק ומפרש גדולה חזקה דקאמר אע"ג דמעיקרא נמי בתרומה דרבנן הוא דאכול משום דהשתא איכא למיגזר דלא ליכול בתרומה דאורייתא וקמ"ל דגדולה חזקה וסמכו עליה ולא גזרו וזה אתיא אליבא דמ"ד בפ"ק דתרומות ומעשרות בבית שני מדאורייתא היו וכר׳ יוסי בן חנינא וזו היא שיטת הראב"ד ז"ל ועיין לעיל פרק אלמנה נכ"ג הלכה ג׳ ד"ה כמ"ד ובפ"ד דגיטין הלכה ג׳ ד"ה אימתי פסקו שיובלת מ"ש שם מזה בס"ד:

(דף כב ע"א בגמ׳) **מכיון** שהיא חוזרת וטובלת לשם קדושת ישראל כו׳. קשיא דא"כ היכי משכחת לה לר"ש גיורת פחותה מבת ג׳ דכשרה לכהונה וי"ל שהטבילוה על דעת ב"ד וטבילה קמייתא לשם גירות הויא וכדאמר רב הונא בבבלי כתובות פ"ק דף י"א ומשמע דאפילו בקטן שאין בו דעת מיירי דסתמא קאמר מפני שזכות היא לו וכן נראה מסתימת דברי הרמב"ם בפ׳ י"ג מהל׳ א"ב הלכה ז׳ גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין שזכות הוא לו וזה דלא כדעת התוספות בפ"ק נערה דף מ"ד ד"ה הגיורת שנתגיירה בתה עמה שכתבו דבדוקא קתני נתגיירה עם אמה דאין מטבילין גר קטן על דעת בית דין אלא א"כ הוא תובע להתגייר וזאת פחותה מבת ג׳ אין בה דעת לתבוע ועיין בתי"ט סוף פרקין דלעיל שכתב להכריח כדעת התוס׳ ואינו מוכרח ובלא"ה יש לתמוה עליו שהרי התוס׳ לא כתבו אלא בקטן שאין בו דעת לתבוע כפהותה כו׳ שאין מטבילין אותו על דעת בית דין אבל על דעת אמו מטבילין וא"כ אכתי בידו לגיירו הוא דמאי שנא דעת אביו מדעת אמו וא"כ אזדה הוכחה דיליה ע"ש וכ"ת הא קי"ל אם הגדילו יכולין למחות ובמאי ימחה הא ליתא דהקנתא מיהא איכא ליפא נכרית ולגייר הבן ויתרלה בזה כשיגדיל ואם ימחה ימחה ועוד דמשמע מהתם דלא איתמר הגדילו יכולין למחות אלא אם הטבילוהו על דעת ב"ד:

(ע"ב) **אמר** דוד הכוני מעבירין לפני המזבח. בבבלי פ׳ הערל דף ע"ט קאמר העבירום לפני הארון כל שהארון קולטו למיתה כל שאין הארון קולטו לחיים ובקש רחמים על מפיבשת שלא יקלטנו הארון ושמא דשניהם אמת שהתפלל שלא יקלטנו הארון אלא המזבח שהמזבח קולט לחיים:

(שם) **כתיב** קציר שעורים כו׳. נראה דיתורא דקרא קדייק דכתיב ותקח רצפה בת איה את השק והטהו לה אל הצור מתחלת קציר עד נתך מים עליהם וגו׳ והא כבר כתיב בקרא קמא המה הומתו וגו׳ התחלת קציר שעורים ולא ה"ל למיכתב אלא ותטהו לה אל הצור עד נתך וגו׳ והלכך דריש ותטהו הדבר אל הצור שלדקה עליה את הדין וזהו נמי בכלל לדוק הדין שהיו תלוין מתחלת הקציר כו׳ שנשתנית עליהם מדת הדין כו׳ מפני קדוש השם:

(דף מג ע"א) **אפילו** תימא יהושע ריתקן כלום ריתקן אלא פסולי משפחה. האי תלמודא לשיטתיה אזיל דס"ל קרא דלא תתחתן בגיות; כאמר אבל בגירותן לא אסירי מדאורייתא והלכך שייך שפיר שיהושע הוסיף וגזר עליהן להתחתן אפי׳ בגירותן דלאי מדאורייתי אסירי א"כ מה הוסיף יהושע וא"כ לפ"ו חלקו של מזבח לא שייכא מידי אבל בבבלי פ׳ הערל שם דקאמר הכי בימי ד׳ בקשו להתיר נתינים כו׳ חלק מזבח מי יתיר משום דס"ל כמסקנא דרבא שם דף ע"ו דלא תתחתן בגירותן מדאורייתא הוא וא"כ ע"כ יהושע פסול עבודות גזר עליהן וכן למזבח ועיין ריש פ"ק אלו נערות מ"ש שם מזה בס"ד:

(שם ע"ב) **שלשה** קהילות הן. נ"ל דלא חשיב אלא הני תלתא לא יבא דכתיבי בריש"ה דקרא ופליגי רבנן אדר׳ יהודה נמי בהא דחשיבי גם לא יבא דפלוע דכא. אע"ג דפסולי הגוף הן ובבבלי דף ע"ג קאמר לר׳ יוסי דהוא רבנן דר׳ יהודה חמשה קהלי כתיבי וכו׳ ואחד למישרי ממזר בשתוקי ואחד למישרי שתוקי בישראל ולשיטתא דהאי תלמודא איכא למימר דס"ל דלא איצטריך קרא למישרי ספק ממזר דכל ספק דאורייתא אינו אלא מדרבנן לחומרא ועיין בזה בסוף הפ׳ דלעיל מ"ש בזה:

(שם) **תינוק** כל זמן שהוא מושלך כו׳. ובבבלי שם אביו ואמו נאמנין עליו ופירשו הר"ן והפ"מ דאו אביו או אמו קאמר כדקאמר הכא וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ׳ ט"ו מא"ב הלכ׳ ל׳ ולפ"ז הא דכתב שם שנאסף מן השוק ובאו אבין ואמו וא"כ ואמרו בנינו הוא אינן נאמנין נמי או אביו או אמו קאמר הא שניהם נאמנים כדקתני הכא והמפרשים סתמו דבריהם בזה וכן לא חילק שם בין תינוק מרגיע לשאינו מרגיע. ומדברי הרשב"א ז"ל נראה דמפרש לסוגיא דהכא ודבבלי דמיירי בעיר שיש בה מחלה על מחלה כשרין ופסולין דספק. אבל או אפי׳ רוב כשרין ומיעוט פסולין ספק הוא ליוחסין; כדקאמר בבבלי סוף פ"ק דכתובות וכן בהאי תלמודא סוף פ"ק שם דקאמר רוב כשרים כזנים ופסולין מבליכין דמשמע דאפילו במיעוט חיישינן כדמ כת התם וע"ש וכתב אבל כל היכא דאיכא רוב פסולין כממזר ודאי מבוי לה דרובה דאורייתא אא"כ בדקו את אמו ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת כר"ג וכאשה אחת עכ"ל ועיין בפ"ק דכתובות הלכה ט׳ ד"ה נאמנת מ"ש שם בס"ד:

(דף מד ע"א) **חיה** ותקח המילדת וגו׳. בבבלי שם לא הביא המקרא דאיכא למימר שאני התם שקשרה החוט לסימן וכן צריך לומר להאי תלמודא דאסמכתא בעלמא היא אלא דעיקר טעמא מפני בעל הרוב אי אפשר בלאו הכי כדכתב הר"ן ז"ל והלכך כל שבא עד אחד ומכחישה אפילו לאחר שהעידה אינה נאמנת:

(שם ע"ב במתני׳) **לוים** וישראלים מוסיפין עליהן עוד אחת. כתב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בזו נוסחא המדוייקת והכי גרסינן במתני׳ ולא לויה וישראלית ומפרש המתני׳ דרישא מיירי בכהן הנושא כדפרישית בפנים וכן פי׳ התוס׳ שאין צריך לחוש לפסולי כהונה ובודק ד׳ האמהות ובהכי סגי אבל לוים וישראלים שבדיקתן משום פסולי קהל צריך שיבדקו עוד אחת וכן מבואר נוסחא זו הר"ן ז"ל:

(דף מה ע"ב) **אלא** מן הכרוזין שבאתיך. ומשמע דאפי׳ בכל מקום קפיד על המיוחסין אבל בבבלי דף ע"ו לא דריש אלא כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך והיינו לאפוקי גר כדמשמע התם והיינו נמי דפריך התם הא תנן הכל כשרין לדון דיני ממונות ואפילו ממזר ומשני דבירושלים קאמר דשם נהגו עלמן סלסול בזה:

(שם במתני׳) **כשירה** לכהונה. פי׳ רש"י ז"ל בפ׳ הבא על יבמתו דף ס׳ לא מחזיקין לה כזונה ולפ"ז לרבנן דפסלי משום דזונה היא אע"פ שאינה ראויה לביאה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהל׳ א"ב הל׳ ג׳ שכתב הגיורת והמשוחררת אפילו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת ג׳ ויום אחד הואיל ואינה בת ישראל ה"ז זונה ואסורה לכהן והקשו עליו הראב"ד. והרשב"א ז"ל דלפ"ד איסורא דרבנן הויא דמחשבינן לה כזונה והא משמע מהסוגיא דממשמעות הכתוב נפקא לן בתולות מזרע בית ישראל ואע"ג דדברי קבלה הוא מכל מקום דאורייתא כדאמרי׳ בעלמא דאורייתא ואתא יחזקאל ופירש עכ"ד וכבר כתבתי בפרק הערל הלכה ב׳ דסוגיא דהכא מסייע להו כדדריש לקמן בתולה מעמיו יקח אשה ולא גיורת ואסורה בעשה לכהן אבל דעת הרמב"ם דכל גיורת לכהן לא בעיא אלא מדברי קבלה וכפי סוגית הבבלי דדריש מעמיו להביא בתולה הבאה מב׳ עממין ועיין עוד שם בד"ה כמה דאמר תמן מ"ש מזה בס"ד:

(דף מו ע"ב) **היה** עומד בלד המוכסין. ברייתא הובאה בבבלי פרק יש נוחלין דף קכ"ז. ומשמע מסוגיא דהכא דאף לר׳ יהודה דקי"ל כוותיה אינו נאמן להפסידו מחלק ירושתו כדקאמר דילמא על רבי יהודה איתאמרת כו׳ אבל לא משמע כן מסוגית הבבלי יש נוחלין שם אלא דלעולם הוא נאמן ואע"פ שמוחזק שהוא בנו נאמן לומר אינו בני ולא יירשנו כדכתב הרמב"ם בריש פ"ד מהל׳ נחלות. ובהא דקאמר הכא לקמן נאמן על הגדול כו׳ בבבלי פ׳ החולץ דף מ"ז גרים אינו נאמן על בנו הגדול כיש לו בנים ולמאי דפרישית בפנים אתיא שפיר כשיטתא דהתם:

(דף מז ע"א) **שמע** לה מן דבתרה. נראה דהכא פליגי דלישנא קמא דמתני לה ארישא דמשים תומרא דעריות בעינן לכתחילה עד שיעשה מעשה או שיבטל השליחות בפירוש אבל בסיפא ס"ל דהאשה יכולה לחזור בה אפילו שלא באמירתה בפני השליח בפירוש אלא שגילתה דעתה שאין רלונה בשליחותו וכגון שחזרה ועשתה שליח שני לקדשה כבר ביטלה שליחותו של הראשון וטעמא דברישא שהאיש עושה שליח בשביל בתו לא איכפת ליה כ"כ וסבר דתיקדש כל היכא דתיקדש אי מקמא אי מבתרא אבל האשה בשביל עצמה דייקא טפי והמרי׳ ידעה בהאי בתרא דקים ליה טפי ביוחסין שחזרה מקמא ור׳ יוסי בר׳ בון ס"ל דאפילו בסיפא בעינן עד שתעשה מעשה או עד שתבטל השליחות בפירוש ויש לי להביא ראיה לדברי מסוגית הבבלי ריש פרק האומר דף נ"ט דקאמר התם רב זביד מתני גבי שניעשתה אבא וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה את עצמה וחזרה בה ר׳ יוחנן אומר חוזרת כו׳ וכתבו התוס׳ שם נראה לפרש וחזרה בה בלא אמירתה לשליח דאי אמרה לשליח אי רלוני שתקדשני פשיטא דאינה מקודשת דהעו מבוס דאמרה לו תיהוי לי שליח לקדשני לא מצי תוזר ע"כ ומדלא נקט פלוגתייהו דר׳ יוחנן ור"ל התם ברישא בהאב שנתן רשות לשליח כו׳ ש"מ דגבי אב בעינן לכתחילה עד שיבטל השליחות בפירוש אבל בגילוי דעת וכגוונא דלעיל לא וזהו כלישנא קמא דהכא (ועיין בהרא"ש שנתן שם טעם על פלוגתא קמייתא דקתני התם גבי לא בא אחר וקדשה וחזרה בה כו׳ הא דלא נקט בדידיה משום דמתני׳ איירי בדידה שבא אחר וקדשה כו׳ והאי טעמא לא שייכא הדיוקא דדייקינן בלישנא דרב זביד). ועוד ראיה מדכתב הטור בסי׳ ל"ז גבי האב שנתן רשות כו וז"ל וכתב הרמ"ה אי שוי שליח אחרינא לקדושין ולא בטליה לשליח קמא בפירוש ואזל כל חד מינייהו וקדש דבתרא הוו קדושין ולא דקמא דכיון דשויה שליח לבתרא בטליה לקמא וסיים דבריו הדין הוא סברא דילן ומיהו לענין מעשה לא מורינן הלכה למעשה אלא בעינן גט מתרוייהו ע"כ וכתב הב"ח ואין להקשות אמאי לא כתב הרמ"ה דין זה גבי אשה שנתנה רשות לשליח לקדשה דפשיטא דהוא הדין גבי אשה אלא שהרמ"ה כתב דינו ארישא דמתניתין וה"ה גבי אשה דרבי לה בסיפא עכ"ל ולדעתי הקושיא ודאי ריש דבריו שייך נמי גבי אשה ומכ"ש הוא אלא מה דנקט הרמ"ה דינו בהאי מסום סיום דבריו שהחמיר להצריך גט משניהם וגבי אשה אמרי׳ דודאי בטלה לשליחותא דקמא דלא גרע מחזרה שלא בפני השליח כדמשמע מהסוגיא כפי׳ התוס׳ וכפי הטעם שכתבתי ומכל מקום לדינא יש לחלק בין חזרה שלא בפני השליח ואמרה אין רלוני בשליחותי ובין עשתה שליח שני דאיכא למימר דלא בטלה לשליחותיה אלא דסברה דילנוא לא משכח קמא ולריכה גם מבניהם כדעת הב"ח ועיין בריש פרק השולח מה שכתבתי שם בס"ד:

(שם) **איש** ואשתו עשו אותן כשני עדים לפי סוגית דהכא אפי׳ בשאין הבנים כרוכין אחריה מיירי וכלמוכת מדלקמן והיינו נמי דקאמר ר׳ אבון שמע לה מן דבתרא כלומר דלא תימא דוקא ברישא שמוחזקין אנו שהיא אשתו והלכך עדיפא חזקה זו ועשו אותן כשני עדים שיהו נאמנין על בניהם אבל בסיפא אשה נשאתי במדה"י דאין כאן חזקה שהיא אשתו כ"א על פיו שהרי אינו מביא ראיה אלא שהיא מיוחסת וה"א דאין נאמנין על בניהם קמ"ל. אבל בבבלי דף ע"ט מוקי לרישא וסיפא דמתני׳ בכרוכים אחריה ועיין בהה"מ בפ"כ מא"ב הלכה י׳ שכתב שם בשם המפרשים שהקשו מסוגיא דכתובות דקאמר התם לרבי דקי"ל כוותיה דהאב נאמן להאכילו בתרומה ובפרקין משמע דדוקא בכרוכין אחריה אפילו לתרומה ותירץ שם דלא קאמר ר׳ יוחנן אלא ליוחסין דוקא בכרוכין כו׳ וזה עולה כפי סוגיא דהכא ולענין תרומה מיירי ואפי׳ בשאין כרוכין נאמן:

(שם) **שדרך** תינוק לטפח בעיסה. מכאן סייעתא לפי ר"ת בתוס׳ דף פ׳ ד"ה שדרכו של תינוק. דמיירי שהתינוק ודאי טמא והספק אם נטל הבצק מן העיסה וטימא את העיסה או אדם טהור נתנו בידו:

(שם) **תני** הביא ראיה על הגדולים יביא ראיה על הקטנים. ובבבלי ת"ר אשה נשאתי כו׳ ומביא ראיה על הגדולים וא"ל להביא ראיה על הקטנים וזהו לפי שיטת הש"ס דהתם דמוקי למתני׳ בכרוכים אחריה ומביא ראיה עם הגדולים שאינן כרוכים אחריה אבל אין צריך להביא ראיה על הקטנים לפי שהם כרוכים אחריה כדפי׳ רש"י ז"ל ע"ש והברייתא לא פליגא אמתני׳ דהא דקתני במתני׳ אין צריך להביא ראיה על הבנים בקטנים וכרוכים מיירי. אבל לשיטת האי ש"ס דלא מוקי לה בכרוכים כדלעיל א"כ אין חילוק בין גדולים לקטנים וצריך להביא ראיה על כלן כדמפרש טעמא חייבינן שמא נתגרשה בנתיים:

(דף מח ע"א) **הכל** לפי זכות האדם. כבר נתקשו בה הרבה מפרשי הראשונים דהא אמרי׳ בשלהי מ"ק בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא והעיקר לפי פשוטו כדתירלו התוס׳ שם וכן בסוף שבת דמכל מקום לפעמים על ידי זכות גדול משתנה המזל ומר"ח בן דוסא ור"א בן פדת נ"ק דכבר תירלו המפרשים דהתם הן בעלמן לא רלו שישתנה עליהם המזל ויזוכה להן מזכיותיהן. ויש לי ראיה גדולה לזה ממה דאמרי׳ בפ"ו דיומא כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך וכי יש שנים של חיים ויש שנים שאינם של חיים אמר ר׳ אלעזר אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה כדפרש"י ז"ל מי שהיה עני בילדותו ונעשה עשיר לעת זקנותו דומה לו כאלו עכשיו נעשה חי מתוך מיתה. והתם על זכות התורה והמצוה קאי כדכתיב לעיל מיניה בני תורתי אל תשכח ומצותי ילר לבך כי ארך ימים ושנות חיים וגו׳ שזכות אלה יגרמו לך להשתנות מזלך ולהתהפך שנותיך מרעה לטובה. שנות חיים ושלום יוסיפו לך עוד לטוב בשיבה. כן יזכנו השם כאהבה. ולהיות חלקנו מהזוכים בזה ובבא. אמן וכי"ר:

הדרן עלך פרק עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קידושין וכולא סדרא דנשים

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא מסכת קידושין א – ב

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		פרק ראשון	
א	14	מניין ר' אבהו	מניין אמר ר' אבהו
2	39	בחונקו	בהנק
4	1	תני ר' חנין	תני ר' חייא
ג	5	פליגא על רב דרב אמר דברי ר' מאיר המקדש	פליגא על ר' מאיר דרב אמר ר"מ המקדש
	6	המקדש בחמץ משש שעות ולמעלן לא עשה ולא כלום תמן בגופו קידש וחמץ משש שעות ולמעלן טב הוא כלום ברם הכא בתניים שבו קידש מעתה	המקדש בחמץ משש שעות ולמעלה לא עשה כלום והמץ משש שעות ולמעלה טב הוא כלום תמן בגופו קידש ברם הכא בהנייה שלו קידש מעתה
ד	12	מודים ב"ש וב"ה	מודים ב"ש לב"ה
	33	וכמה היא פרוטה	פסקא
	36	שני פונדיונין מעה שני איסרין	שני פונדיון מעה מעה שני איסרין
ח	13	אף אנן תנינתה	אף אנן נמי תנינן
	21	וקונה א"ע בגט	פסקא
ו	5	בשטר ר' אבהו אמר	בשטר (פסקא) ר' אבהו אמר
14	12	וקונה א"ע בשנים	פסקא
	16	ומוציא על כורהו	ומוציאו בעל כרחו
	28	לעליונה	על העליונה (וכן לקמן)
	39	ר"ע דריש ואם לא יגאל באלה אלא באלה משלים ויוצא דברי חכמים ר' יסא בשם ר' יוחנן בין זה ובין זה לשחרור	ר"ע דריש ואם לא יגאל אלא באלה משעבד ויוצא ר' יסא בשם ר' יוחנן דברי חכמים בין זה ובין זה לשחרור
16	6	א"ר הייא בר אדא	א"ר הייא בר בא
ט	25	אינו דין שייעדנה לו לא אם אמרת	אינו דין שייעדנה לו ת"ל לבנו ייעדנה לו מיעדה ואינו מיעדה לאחרים לא אם אמרת
	33	התיב ר' נחום	התיב ר' תנחום
18	7	אלמנה לכה"ג גרושה והלוצה לכהן הדיוט על דעתיה דר"ש בן לקיש	גרושה וחלוצה לכהן הדיוט על דעתיה דר' יוחנן דהוא פתר לה ביעודין ניהא, יעודין דיש לה קנין בה עושה אלמנה לכה"ג וגרושה והלוצה לכהן הדיוט על דעתיה דרשב"ל
	10	ותנינן	והא תנינן
	11	דתני בן ט'	ותני כן בן ט'
	19	כל שכן לבא	וכל שכן תו כאן ולבא
יא	36	ר' מאיר אומר	רבי אומר
	37	היה ר' מאיר אומר	היה רבי אומר
יד	14	בהמה גסה במסירה	בהמה גסה נקנית במסירה
	18	ר' חזקיה ר' בא	ר' הזקיא בר בא
	29	למעלה	למיעל לה
28	7	דנסב בזניתא	דנסיב כזניתא
טו	10	ומשייר מעשרותיה	ומשייר לו מעשרותיה
	11	וולדה	עוברה
30	5	ר' יוחנן אמר הראשון חייב רשב"ל אמר השני חייב	ר"י אמר השני חייב רשב"ל אמר הראשון חייב
	21	נשבע מן הדא	ליתא כאן אבל בכתובות פ"ט ה"ז הגירסא „ונשמעינה מן הדא"
	24	שהוא משביעו וההיא ילפה מן הדא שאם ביקש להשביע את האשה שהוא משביעה.	שהוא משביעו הדא ילפה מן ההיא וההיא ילפה מן הדא הדא ילפה מן ההיא שאם ביקש להשביע את האשה אינו משביעה וההיא ילפה מן הדא שאם ביקש להשביע את השואל משביעו
	26	**ומה צריכה מילף ההיא מן הדא**	ומה צריכה מילף הדא מן ההיא
	27	**והכא שנתן לה רשות**	והכא נמי והוא שנתן לה רשות
	28	ומתה אמר ליה כן אנן קיימין אפילו אכלוה אמר ר' יוסי בי ר' בון שלהם אכלו	ומתה מהו א"ל כן אנן אמרין אכלוה דידהו אכלו (כ"ה נוסחת ד"ק במסכת כתובות)
32	32	מכר לו עשר שדות כאחת	מכר לו עשר שדות בעשר

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדייא
			מדינות כאחד
	34	החזיק בכולם אבל אם לא נתן לו אלא	החזיק בכולן בר"א כשנתן דמי כולן או כתב אוני על כולן אבל אם לא נתן אלא
	38	לא אמר אלא דמי אחד מהן	לא אמר אלא בשנתן דמי אחת מהן
	40	אוני	אוני (וכן בכל הענין)
יז	2	מי דסיך	אידמיך
	7	מי מודיע את דברו	מי מודיע את לבו
		שהיו שם עדים	שהיו שם שני עדים
	9	א"ר יוסי לעולם השדה בחזקת בעליה ומוציא מחבירו	א"ר יוסי בקרקע בחזקת בעלה עומדת והמוציא מחבירו
	10	מניין לנכסים	פסקא
	13	תרתייה	תרתיהון
	24	ובא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו	ומת וקיימו חכמים את דבריו
	32	בריא דרבנן	שכיב מרע דרבנן
36	22	דחזקיה	דחזקייה
	26	סבר ר' בא דאינון	סבר ר' בא מימר דאינון
יט	א	מתניתי' רשות	פסקא רשות
	23	כל מצות האב על הבן האנשים חייבין והנשים פטורות כל מצות הבן על האב אחד אנשים ואחד נשים חייבין כל מצות עשה	כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים חייבין וכל מצות עשה
כא	43	ר' אלעזר בי ר' שמעון אומר	ר' שמעון אומר (בלי ר' אלעזר בי) (וכן לקמן)
		פרק שני	
כג	מתני'	אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת היתה אוכלת	אם שוה פרוטה בכולן מקודשת ואם לאו אינה מקודשת היתה אוכלת
48	6	מתניתא התקדשי לי בתמרה זו	פיסקא התקדשי לי בתמרה זו
	11	לאחר ל' אוכלת	לאחר שלשים יום אוכלת בתרומה
	19	בדא תנינן	דהא תנינן
50	16	ואמרה השליכה	ואמרה לו השליכהו
52	16	ובמה שבתוכו שוה פרוטה	ובמה שבתוכו אם יש בם שוה פרוטה
	25	לוי ונמצא כהן יכולה היא מימר לא הוינא בעייא די רוחיה רבא עלי ניחא בן כרך'	לוי ונמצא כהן יכולה היא מימר לא בעינא טירחא דכהונתא ניחא עשיר ונמצא עני, עני ונמצא עשיר יכולה היא מימר לא בעינא גברא די רוחיה רבא עלי, ניחא בן כרך
	48	תצא שלא בכתובה שכל המומין	תצא שלא בכתובה, על מנת שאין עלי מומין ונמצא בה מומין אינה מקודשת, כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה
	שו"א	א"ר זעירא	א"ר חנינא
כז	4	שאין ליך נדר	שאין לך כל נדר
	32	ר' זעירא	ר' חנינא
	34	בעא נשמעינה מן הדא	א"ר שמעון בן לקיש נשמעינה מן הדא
	41	אמרין הברייא	הא אמרין הברייא
	50	הוסיפי עליהן	תנא הוסיפו עליהן
	51	רבי חמא בר עוקבה	רבי אמי ב"ר עוקבא
54	10	ר' לעזר בשם ר' חנינא	ר"י בר חנינא
כח	11	בכלכלה זו וקיבלתה	בכלכלה של פירות זו וקבלה
	20	בורר את הראוי לו שתיהן	בורר לו את הראוי לו ושתיהן
	25	מכח שמו	מכח לשמו
כט	3	שיקרא	שקרא
	10	יתיב מתני	יתיב ומתני
	15	הדא ד"ר לעזר ר' לעזר דברי הכל הוא	הדא ד"ר לעזר דדברי הכל הוא
58	9	מיעוט שלמים	בעל שדי יהושע כתב שנ"ל לגרוס „מעות שלמים"
	13	וכמדתה לכל רוח ר' הושעיה	**וכמדתה לכל רוח זכרים**

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא מסכת קידושין פרק ב–ג

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		רבא אמר לבא בדמיהם שנו	עולות נקבות זבחי שלמים ר' אושעיה רבא אמר בבא להוב בדמיהן שנו
ל	13	לא כל שכן מה נפק מן ביניהון	אינו דין שמקדשין בו את האשה מה נפק מביניהון
	23	לאחר עריפה שאינו פדוי	לאחר עריפה שהוא אסור
	28	תיפתר שמת ור' שמעון מתיר	תיפתר שמת עד שלא ערפו ור' שמעון מתיר
	32	שיהא אסור על עריפה	שיהא אסור לאחר עריפה
60	9	שאין מקדשין בגזילה	כתב בעל שדי יהושע שהר"ן והרא"ש והרמב"ן כולם גרסי „שמקדשין בגזילה"
	12	ובדמי חטאת	וכמי חטאת
	13	אף על פי ישראל	אפילו ישראל (וכן לקמן)
	15	אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה מה טעמא דריב"ח	אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה ור' יוחנן אמר אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה מ"ט דריב"ח
		פרק שלישי	
לא	21	מקודשת ואינה מקודשה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה	מקודשת ואינה מקודשת בת ישראל לכהן או בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה
	23	אלא שנהג מנהג ראיות	אלא שנהג בה מנהג רמאות
62	13	א"ר חייה בר אדא	חייא בר אבא
	19	אמירתי לגבוה כמסירתי	אמידתו לגבוה כמסירתו
64	5	בת כהן לישראל	פיסקא
		בת כהן לישראל	בת ישראל לכהן
66	24	הגע עצמך דלא הוה כספון	(כתב בשד"י הרמב"ן והר"ן והריטב"א גורסין „הגע עצמך דלא היה שם סמפון אלא ספק
	26	להביא ראיה שכנסו עצמן בתיך סמפון	(כתב בשד"י והרמב"ן והר"ן והריטבא ז"ל גרסי להביא ראיה הגע עצמך שכנסו בתוך סמפון
לד	4	לא הכל ממנו	לא כל הימנו
	8	והחתן חתום בכתב ידו	והחתן התום עליה בכתב יד
	18	ובעא מיעבד כהדא	ובעא מיעבד עובדא כהדא
לה	3	אין עבד הוא	אין עבד כן
	23	כבני עירו שנתן דעתו לעקור את רגליו מבני עירו	כבני עירו בביתו אינו קונה שנתן דעתו לעקור רגליו מבני עירו
70	1	והן אם לא כי לא כי אחד הוא	(כתב בשד"י הרא"ש גרס בפ' מי שאחזו ההן אם לא כלאחר הוא" (ועי' בשד"י פרושו)
	9	ואין אתא ולא כנסתיך	ואם אתא יום פלן ולא קדשתיך
72	16	לאחר שימות בעליך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך	לאחר שימות בעליך או לאחר שתמות אהותך לאחר שיחלוץ לך יבמיך
	17	אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום	אם ילדה אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי אינה

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת ד' קושטנדינא
			מקודשת
72	19	שיתלישו	לכשיתלשו
	23	לכשאגרשך	לכשיגרשך בעלך
	שו"א	לא אמר רבי בא	לא כן אמר ר' בא
לז	18	נימנו שלשים	נמנו וגמרו שלשים
74	32	עליבא	עלובא
לח	19	לא הכל חימנו	לא כל הימנו (וכן לקמן)
76	12	נתגרשה כתי אפילו קטנות אינן בכלל	(בשד"י גרס נתגרשה כתי הגדולות בכלל)
80	44	חזקיה	חייא
מא	41	רב יהודה בשם שמואל	רב שמואל בר יודא
	ש"א	מי שיש לו עבד ושפחה	גוי שיש לו עבד ושפחה
82	1	והולידו בנים	והולידו שני בנים
	2	אחד גר ואחד גוי	נמצא אחד גר ואחד גוי
	2	נתגייר רבו וגיירו לשני עבדים (עד סוף הענין)	(כתב בעל שדי יהושע שבירושלמי דדפוס יש כמה טעיות והנכון כמו דאיתא בתוספתא פרק בתרא דמכילתין וכצ"ל „גוי שיש לו עבד ושפחה והולידו שני בנים נתגייר אחד מהם נמצא אחד גר ואחד גוי נתגייר רבן וגיירן לעבדים והולידו בן הילד עבד נשתחרר אחד מהם והולידו בן הולד ממזר נשתחררו שניהם והולידו בן משוחרר אמר רבי זעירא הדא אמרה גוי שבא על שפחה והוליד בן הולד עבד שחרר שפחה והולידה בן הולד ממזר שחרר העבד והוליד בן הוליד בן משוחרר"
מד	32	ישראל ברור אסור לו לישראל ממזרת, נשמעינה מן הדא	ישראל ברור אסור לו לישא ממזרת על דעתיה דרבי יהודא ממזר לא ישא ממזרת נשמעינה מן הדא
88	25	ואם אבי אביה ואמה ולויה	ואם אבי אמה ואמה ואם אביה ואם אם אביה ואם אבי אביה ואמה ולויה
מה	12	דרג	דרגא
מו	26	ולא נהגו הכהנים כראב"י	לא כך נהגו הכהנים סלסול בעצמם כראב"י
	33	שהוא בלא מעשה שהוא מכח עשה והוא אשה בבתוליה יקח	שהוא בלא תעשה שבא מכח עשה דכתיב והוא אשה בבתוליה יקח
94	3	ר' שמעון אומר מתייחד עם שתי נשים	רש"א אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים
	15	אומנות נקיה ויתפלל לפני מי שהעושר שלו	אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו
	17	אין עשירות מן האומנות רשב"א אומר	ולא עשרות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו של אדם רשב"א אומר

השמטה מחדושי בעל גליון אפרים

ירושלמי, קדושין פ"ב ה"ה, ר"מ געא קומי דרב יודן כאן תנא כו' תנאי שהוא מעשה מתחילתו תנייו בטל דלא כר' שמעון הכונה ע"פ מה שאיתא בתוספתא קדושין פ"ג ח' כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאי בטל כיצד כו' הריני בועלך ע"מ שירצה אבא אע"פ **שלא** רצה האב מקודשת רשב"א אומר משום ר"מ רצה האב מקודשת לא רצה אינה מקודשת שלא היתה בעילה אלא מחמת תנאי הראשון וצ"ל **ר"**ש בן יהודה אומר משום ר"ש רצה האב כו', כמו שהגירסא בנוסחאות ישנות כ"י שנדפסו בתוספתא שנדפסה בדפוס ראם, וע"ש במנחת בכורים **ובמצפה** שמואל, וזה שאמר הירושלמי כאן תנא כל תנאי כו' תנאו בטל דלא כר"ש, דלר"ש תנאו קיים אם הקדים באמירה מעשה קודם לתנאי, ור' יוחנן **שאמר** מקודשת להומרין נראה שהוא אליבא דת"ק שאע"פ שס"ל שתנאו בטל מ"מ אינה מקודשת אלא להומרין ואם בא אחר וקדשה תפשו בה **קדושין**, ופירוש הק"ע תמוה מאד, ובבבלי בכתובות ע"ג ע"ב וגיטין כ"ה ע"ב הובאה ברייתא הריני בועלך ע"מ שירצה אבא אע"פ שלא רצה **האב** מקודשת רשב"י אומר משום ר"ש רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת, וע"ש בכמאי פליגי, ולפי התוספתא והירושלמי מוכח דפליגי **במעשה** קודם לתנאי. ולהבבלי צ"ל דהא דאיתא בברייתא הריני בועלך ע"מ שירצה אבא הוא שלא בדקדוק, לפי דעת כל הפוסקים דלא כהרמב"ם **וגם** באמירה צ"ל תנאי קודם למעשה, וכמ"ש הר"ן בגיטין בגמרא ע"ה ע"ב ובקידושין בגמרא ס"א שהמשנה ה"ז גיטך אם לא באתי שניה שלא כדקדוק וכן הרבה כיוצא בה.

השמטה

עמודי ירושלים ממסכת פסחים

(דף כ"ו ע"ב) **פ"ד ה"ג** מותר לגדל אמר רבא כגון מסיר כתב הקה"ע הכי גרסינן מותר לגדל וה"פ מהו שיהי' מותר ליתן להם בהמה לגדל כו' פירושו שמוס ולא ראה בירושלמי ב"ק (פ"ז ה"ז) דאיתא התם על המשנה דאין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין במדבריות שבא"י אמר רבי בא כגון מהיר כו' שמבואר שמפרש שמגדלין במדבריות שבא"י הכוונה על מהיר שהוא במדבר בא"י והכא פירושו דכי מותר לגדל ומשני במדבריות וכן פי' הפ"מ (כאן ובע"ז פ"א ה"ו) והוא פשוט. ולכאורה קשה מכאן שמקשה דמניין לנו בהמה דקה בא"י דכי מותר לגדל כו' על שו"ת הרמ"ע (סי' פ"ה) שכתב דהא דאין מגדלין בהמה דקה בא"י דהיינו דוקא בשליח הרגל אבל במכניס לה מזונות במקום שמור לא גזרו דאי הכי תכבד העבודה לנשכת הפלאים. ועוד הוי לי' גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה עכ"ל דאי הכי אמאי הקשו בירושלמי דאמאי מותר לגדל בהמה דקה הו"ל לתרץ דמיירי שגדלו במקום שמור ומיהו י"ל דאין הכי נמי דהיה יכול לתרץ כן רק חדא מינייהו נקט ותפס היתר השנויה במשנה לגדל אותם במדבריות וכן צ"ל לדעת המפרשים שהביא ס"ס פ"ב מה' נזקי ממון ה"ז דמותר לגדל בהמה דקה בא"י על ידי רועה שאין הבהמות שלו דחזקת הרועה שאין אדם חוטא ולא לו א"כ הו"ל לאוקמי בירושלמי בגדל אותן ע"י רועה ועכצ"ל דחדא מינייהו נקט. אולם דברי הרמ"ע תמוהים מההוא שבגמ' דמייתי בב"ק (ד' פ' ע"א) שקשרו להחסיד העז בכרעי המיטה ופכ"ז אסרו שם ועי' רש"י תמורה (ט"ו ב') שכתב בהמה דקה אין יכולים לשומרה והולכת ורועה בשדה אחרים. ומצאתי בכסא רחמים באבות דר' נתן פ' ל"ה שהעיר קצת בזה. וגם יש לתמוה על מ"ש הרמ"ע דהו"ל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ובב"ק (ד' ע"ט ע"ב) דאיתא התם אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה לפי שאין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ יכולין לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מח"ל בהמה גסה א"א להביא מח"ל. ועי' בסיר"א שם שבשיטה מקובצת שכתב בהמה דקה אפשר להביא מח"ל ולשחוט כל זמן שצריך אבל בהמה גסה לחרישה ולמשוי ולמלאכה א"א בכל יום להביא מח"ל עכ"ל א"כ מבואר דבבהמה דקה אינו גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה וע"כ לדברי הרמ"ע צ"ע. ועי' שו"ת סי' ת"ס שכתב אפילו בבית אסור וכתב הב"י שם דכן משמע בגמרא דאפילו קשורה בכרעי המיטה אסור ע"ש:

השמטה

עמודי ירושלים ממסכת שקלים.

(דף כ"א ע"ב) **פ"ה ה"א** יודע בעו לשון תני סנהדרין שיש בה ב' שיודעין לדבר כו'. עי' ברמב"ם ה' סנהדרין (פ"א ה"ה) שכ כל עיר שאין בה ב' חכמים גדולים וא' ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כולה וא' יודע לשמוע כו' מבואר שפי' מה דאיתא בסנהדרין (י"ז ע"ב) כל עיר שאין בה ב' אחד לדבר וא' לשמוע היינו שיודע לדבר שיכול לדבר ולהורות בכל התורה וכן כתב הכ"מ דלא כרש"י שם שפי' שיכול לדבר בע' לשון ולשמוע הייט שאינו יכול לדבר ורק כששומע הוא מבין. וכן מצאתי בתשובת הגאונים הנדפסים בברלין (דמ"ב ע"ב) דאיתא שם כל עיר שאין בה א' לשמוע וב' לדבר יהיו שנים לפתיר ולברר הלכה וא' ששומע וסובר כר' אליעזר בדורו עכ"ל והיינו שפי' כפי' הר"מ. וקשיא לי עליהם מדברי הירושלמי הללו שמבואר להדיא דספי' כפירש"י מלמדים אותה על יודע בע' לשון כו' מבואר להדיא דפי' סנהדריתא דא' לדבר ולשמוע וכן סבריתא דשנים כו' שלישית כו' הוא לענין הידיעה בע' לשון ולא כפי' הר"מ והגאונים והכ"מ רמז להירושלמי הזה ולא העיר דהוא סיפך פי' הר"מ וצ"ע. גם קשה לי על הלח"מ בה"ו שכתב על פ"ש הר"מ שידעו ברוב הלשונות וכו' אע"ג שבגמ' אמרו שידעו בע' לשון כתב רבינו רוב ויש לדקדק כן מלשון בשבעים מדלא אמר שבעים משמע דיודעים במקצת שבעים הני עכ"ל ולנ"ע דפשח ברוב והיינו דבמקצת שבעים הני ובאמת נראה בדעת הר"מ דהני ע' לשון יש יותר בשביל שנתרבב מהע' לשונות שהי' מתחילה עוד לשונות הרבה כמודע וא"א כלל לידע כל מה שנתרבב בארבע כנפות הארץ וע"כ כתב הר"מ רוב הלשונות ולא כתב ע' דבאמת המה יותר מע' וז"ב. וראיתי להלח"מ שם שהניח בצ"ע על התוס' מנחות (ס"ה א' ד"ה ויודעים) שכתב א"נ התם בדיני ממונות והכא לדיני נפשות ולא סגי בעשרים ושלשה דלכמה דברים צריך סנהדרי גדולה כמו לזקן ממרא כו' וע"ז כתב הלח"מ וצ"ע להבין דבריהם שתירצו דהך דהכא בדיני ממונות דשלישית חכמה רביעית אין למעלה הימנה קאמר ובדיני ממונות לא בעינן אלא ג' ועוד מה זה שכתבו ולא סגי כו' מה ענין למ"ש למעלה וצ"ע עכ"ל ולענ"ד ברור דתיבת ולא סגי צ"ל דלא סגי כו' וכוונתם דהכא מיירי בדיני ממונות וה"ש בדיני נפשות שהם בכ"ג והכא מיירי בדיני נפשות דלא סגי בכ"ג וא"ש דברי התוס'. וראיתי בתורת חיים שדחה פירש"י ותמה עליו דהא ר' יוחנן אמר שכל הסנהדרין צריכין שידעו ע' לשון ובמח"כ לא ראה דברי התוס' הללו. ועי' באדרת אליהו סנהדרין (ס"ה א') מש"ש:

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא מסכת פסחים

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		פרק עשירי	
136	26	רבי יונה אבה הוה בכור	רבי ינה הוה בכור
	28	כד אכיל	כד הוה אכיל
	30	כדי שיכנס לשבת בתאוה	כדי שיכנס למצה בתיאבון
	37	בר אדא	בר אבא
[illegible]	7	שעורן של כוסות	[בעל שדה יהושע ראה בכ"י שעורו של כוס]
	16	טירטרטון	[עי' ערוך השלם ע' טטרטון]

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
138	1	דהוות זעירא ורבת זעירא ולא זערת כמה דהוות (עי' פי' שד"י)	דהוות זעירא ורבת ואית דאמרי דאזעירת ואזעירת כמה דהוה
	4	אצבעיים על אצבעיים על כוס אצבע ומחצה ושליש אצבע	אצבעיים על אצבעיים ברום אצבע ומחצה ושליש אצבע
	41	וצוצלין	(פרש"י מיני צבע נין)
ע	24	צבריה שתהא רבה	צריכה תהא רבה
142	17	דל כן טמא	דלכן טמא
	בסוף	והזבח טפילה	והזבח טפילה לו

גליון אפרים
לירושלמי ממסכת קדושין

(דף ג' ע"ג) **פ"א ה"א** אמר ר"ז הויין רבנן פליגין מן דאמר אינה מגורשת אינה מקודשת ומן דמר מגורשת מקודשת כו' ר' יוסי בעא מהו לחומרין אינה מגורשת מקודשת הייט לחומרין או מגורשת מקודשת הייט לחומרין כצ"ל:

(דף ג' ע"ג) שם ובמה יעור מבסף דינר או כסף פרוטה כו' סוף מטבע כסף מעה ותהא מעות (כצ"ל שנ"ל, והכוונה שתי מעות דאין מטבע כסף פחות ממעה והיא נמכרת בכסף יותר מכסף): שם ודכוותה מה כסף שתי מעים אף כלים שתי מעים נ"ל שחסר ונ"ל הא תני ר' נתן או כלים לרבות כלי חרס:

(דף ס' ע"א) שם דר"ע אמר בחציה שפחה וחציה ב"ח במאורסת לבן חורין הכתוב מדבר. עיין גרשב"א בגיטין נ"ו ע"א שכתב שם שלא כדעת ר"ת והרמב"ן דאין דין שפחה חרופה אלא במאורסת לע"ע דוקא אלא שגם במאורסת לישראל והביא שכן דעת רפ"י וכפי גירסתנו במאורסת לבן חורין מפורש כן ביר שלמי: שם אם נישואי תורה הן אם אדוניו יתן לו אשה. נ"ל שהכוונה לסיפא דקרא האשה וילדיה תהיה לאדוניה שמזה יליף הירושלמי בפ"ג ה"ב ובבבלי ס"ח ע"ב שולדה כמותה ואין הולד מתיחס אחריו ומזה יליף הירושלמי שאין נשואיה תורה לע"ע דאילו היו נשואיה תורה היה הולד מתיחס אחריו וכמו בתלי עבד ותלי בן חורין שכתבו התוס' בגיטין מ"ג ע"א שאילו היה קדושין היה הולד מתיחס אחריו: (שם ע"ב) **ה"ב** אי מה להלן בחזקה אף כאן בחזקה הוא עברי היא עבריה אמר ר' חייה בר ארא והיה כסף כו' נצ"ל שנ"ל. ואתי שפיר מה שאומר אח"כ אוף ר' חייה בר אדא מודה כו'. וכעין זה נדפס גם על הגליון:

(דף ו' ע"ב) שם ברם כמ"ד היובל עולה ממנין שני שבוע פעמים שהוא בא באמצע שני שבוע. עיין בפירוש הגאון מלבי"ם על הכתוב ובשביעית יצא:

(דף ח' ע"א) שם ויצא חנם אלו ימי הבגרות אין כסף אלו הסימנין כו' מה מרשות אב אינה יוצאה בסימנין אף מרשות האדון לא תצא בסימנין כצ"ל. משמע מכאן דאין סימנים לבגרות וכדעת הרמב"ם. עיין בשו"ע אהע"ז ס' נ"ו סעיף ה' בח"מ ובב"ש ועיין בירושלמי בפ"ק דיבמות בסוף ה"ב: (שם ע"ב) על דעתיה דר' יוסי בר"י בסוף ניתן לה כסף ליעודים כו' מ"ד בסוף ניתן לה כסף ליעודים מעשה ידיה כו' כצ"ל:

(דף ט' ע"א) שם היה נשוי את אחותה ומתה מ"ד בסוף ניתן כסף ליעודים א"צ כסף אחר כו' אפילו למ"ד בסוף ניתן כסף ליעודים (כגי' הק"ע) צריכה כסף אחר למה כו"ע מודיי שאין קידושין תופסין בעריות כלומר דטעמא דריב"י משום דהוה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום וכדלקמן וכשהיה נשוי אחותה הוי כאומר הרי את מקודשת לי לאחר שתמות אחותך דאינה מקודשת דהוי דבר שלב"ל. נוע"י:

(דף י"א ע"ב) שם ת"ל ורצע עד כדון כר"ע (דדרים וי"ו כמ"ש בסוף ריש פרק ה') כרבי ישמעאל כו' וכן כתבתי לקמן בפ"ב ה"א:

(דף י"ב ע"א) **ה"ג** ר' יסא בשם ר"מ כו' אין קרקע נקנה בפחות מש"פ. מע"ש פ"ד ה"ב ועירובין פ"ו ה"ג: שם דמר ר' יוסי בשם רבנן אין שעבוד למתנה. גיטין פ"ה ה"ג: (שם ע"ב) אמר ר' אבין אתייא כרבי. (כמו דס"ל לרבי דמשחרר חצי עבדו ואע"פ שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו שהוא כזוכה מימינו לשמאלו מזכה לו ע"י אחרים וכדמסיק להלן ה"נ ס"ל לרשב"א בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו). נוע"י:

(דף י"ד ע"א) סוף ההלכה ר' אמי בשם ר' יוחנן שניהם עבדים ודלא כרבי דרבי אמר אדם משחרר חצי עבדו כצ"ל. נוע"י:

(דף ט"ו ע"א) **ה"ד** באומר לו תלוש מן החורבה הזו שתקנה לך אוירה כצ"ל. כמו שאיתא בדמאי [פ"ו ה"ג]: (שם ע"ב) רב יהודה שלח שאל לר"א שומר שמסר לשומר כצ"ל:

(דף ט"ו ע"ג) **ה"ה** אבל בכסף ע"מ לכתוב לו אוני לא קנה עד שעה שיכתוב אוני רבי יונה ורבי יוסי כו'. בב"ב ע"ו ע"א אמרינן זכו בשדה זו לפלוני כו' ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה וכתב הרא"ש שם יש מקשין אמאי חוזר בזה ובזה יכתבו השטר בע"כ מידי דהוה אשאר תנאים כו' ולי נראה שאפילו באמר זכו בשדה זו לפלוני ע"מ שתתנו לו מאתים זוז יכול לבטל התנאי והמעשה משום דתנאי זה אינו אלא לפסומי מילי שהוא טובתו של לוקח ועליה דידיה רמי לאתנויי ולא אתני וכדאמר בב"מ ס"ו ע"א הלכך נאו תנאי הוא לטובת הלוקח כו'. ואין לומר כיון דלאו תנאי הוא א"כ המעשה קיים דלטובת המוכר ודאי תנאי הוא ואם חזר מן התנאי גם המעשה בטל. וכן כתב הר"ן בפרק קמא דקדושין בגמרא דף כ"ו ע"א. וגם הכא מיירי שהתנה המוכר ולא הלוקח מש"ה ס"ל לר' בא דיכול לחזור בו המוכר ור' יונה ור"י ס"ל דהתנאי הוא לטובת מלוקח ואין מחלקין בין התנה המוכר להתנה הלוקח ולפיכך הלוקח יכול לחזור בו אי לא כתב לו אונו והמוכר א"י לחזור בו. וזה שאמר אתייא דר' בא כשמואל. וכדמסיק ר' יוסי ממלתיה ייפה כוחו בשני דברים ושמואל לא קבל מר"ה לפי שס"ל שהכוונה היא לטובת הנותן שלא נתן לו הכל ושאין שעבוד ורב הונא כר' יוחנן בסובר באמר יתנו כל נכסי לפלוני וחזר ואמר כתבו והנו שאם אמר לזכותו ד"ה זכה שכוונתו אף כתבו ותנו לטובת המקבל ור"ה ס"ל בכתבו במתנה לשון קנין שהוא לטובת המקבל וכן ס"ל לר' יונה ולר' יוסי שהתנאי בהתנה המוכר הוא לטובת המקבל. ואף דלא כהבבלי דלא תלי זה בזה דהא רב ס"ל בב"ב קנ"ב ובכתובות נ"ה ע"ב ארכביה אתרי ריכשי לטובת המקבל וס"ת ס"ל בב"ב שם ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה. נוע"י:

(דף י"ז ע"ב) שם ר' יוחנן בעי המטלטלין מהו שיקנה בגרירה. ב"ק פ"ג ה"ד ע"ש:

(דף י"ח ע"א) **ה"ו** ר' בא ב"ח בשם רב אפילו צבור בציבורין. לשון הרמב"ן במלחמות בב"מ פרק ד' פירש שאפילו צבור בציבורים שהם שווים ודמיהם שוים צריך לשומן דמים ולשומן ואם לא קנה ור' נעזר ס"ל ל"ש אלא דבר שהוא צריך לשום שהוא נעשה דמים אבל דבר שוה א"צ לשום שאינו נעשה דמים וקאמר דר"ה כר"י דאמר שאפילו חלקו נדיים כנגד נדיים לקוחות הם כו' וכיון שכן צריך לשומם שהרי הם דמים ור"ל לטעמיה דאמר הן חלקו מטעה ראשונה שאין אלו נעשין דמים נהלו אף כאן א"צ לשומם עכ"ל: (שם ע"ב) אמר ר' בא לר' זירא מתניתא מסייע לשמואל כו' (כצ"ל דהירושלמי ס"ל כשיטת הרי"ף והרמב"ם דאזל מי שנמצא בחמור מת הוא צריך להביא ראיה דזה נקרא כל שנולד הספק ברשותו וסובר שמואל דכשנמצא החמור מת ברשות בעל החמור אף שמשך את הפרה ומוחזק בה וגם חזקת חי דהחמור מסייע שמת אחר משיכת הפרה מ"מ צריך להחזיר הפרה ומסייע לו מתניתא דכיון בה מומים ועודה ברשות אביה שהאב צריך להביא ראיה ואי לא הביא ראיה צריך להחזיר כסף הקדושין אף דחזקת הגוף וחזקת ממון מסייעין להאב שהמומים נולדו אח"כ מפום שהספק נולד ברשותו) תלמידוי דר"י אמרין תפתר בקידושין קטנים כו' (ואינם באים כלל לדון על כסף הקדושין אלא על הכתובה והאב בא להוציא הכתובה מהבעל מש"ה צריך להביא ראיה) מתניתא מסייע לשמואל נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה כו' (אלמא דכל שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה) אמר לון לא מודה ר"ז (כצ"ל) שאם משך בעל הפרה את החמור (ונמצאו מומין נהו מ) שהוא צריך להביא ראיה כו' (ואי לא הביא ראיה צריך ליתן את הפרה לבעל החמור לפי שהספק נולד ברשותו וגם חזקת הגוף דהחמור מסייע שברשותו נולדו המומים בהחמור וה"נ כ נכנסה לרשות הבעל ונמצאו בה מומין הוקה הגוף שלה מסייע להוקה כאן נמצאה כאן היה משו"ה הבעל צריך להביא ראיה גם לר' זעירא. משא"כ במשך יפה החמור את הפרה ונמצא שמת החמור שחזקת חי דהחמור מתנגדת לחזקת כאן נמצא כאן היה שפיר ס"ל לר"ז דאין מוציאין הפרה מבעל החמור המוחזק בה):

(דף י"ט ע"ב) **ה"ז** ומחזיק בפלך בוריי. נראה מפני שהמחזיק בפלך ושוה עושה מלאכת נשים שאין חכמתן אלא בפלך. וכמו שהש"ב ר' אליעזר בבבלי יומא ס"ו ע"ב ובירושלמי סוטה פ"ג ה"ד וכעין שאמר בסמוך מחזיק בפלך זה יואש. וכפירוש הק"ע והפ"מ שם. וזה נגד הכמה שהאב זוכה לבן ויואב זכה לבניו סכלות:

(דף כ"ב ע"א) **ה"ח** את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני ר' יודה אומר ט'. עיין בבלי ב"ב נ"ו ע"א:

(שם ע"ב) **ה"ט** דרש ר"ע לכן הרחיבה שאול נפשה כו' למי שאין בידו מצוה אחת. עיין בבלי סנהדרין ק"א ע"א: שם אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלאכים כו'. בבלי שבת ל"ב ע"א:

(דף כ"ג ע"א) שם היה מחציין. בפאה [פ"א ה"א] ובסנהדרין פ"י ה"ג היה משיין:

(שם) **פ"ב ה"א** במשנה בזו ובזו ובזו אם יש בבולן כצ"ל כמ"ש מהגמרא: שם ויידא אמר דא. ווידא שם חכם כמ"ש בליון ירושלים בפסחים ספ"ו. וכן כתב בנוע"י כאן: (שם ע"ב) עד כדין כר"ע. דדרים וי"ו וכמ"ש לעיל בפ"א ה"א וכן פי' בנוע"י:

(דף כ"ד ע"א) שם אמר ר' אסי. בגיטין הגי' ר' יוסי: (שם ע"ב) מתניתא התקדשי לי בתמרה זו וכל מתניתא. נ"ל התקדשי לי בתמרה זו וכו' מתניתא:

שם והא תנינן היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן ש"פ מעתה אפילו לא נשתייר כו' (כצ"ל) פתר לה על ראשה ואין על ראשה בדא תנינן היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת. משמע ליה עד שיהא באחת מהן היינו באחרונה. וכמו שמפרש ר' אמי בבבלי. אלא שפריך כיון דרישא מיירי באמרה אי אפשי בזו אלא בזו כו' אפילו לא אכלה ומונחים נמי אינה מקודשת אלא באחרונה שנתרצתה להתקדש בה:

(דף כ"ה ע"א) אמר ר"א כו' דהוא פתר לה במלוה שהמלוה אמר לה קח לך חטים ולקחה לה שעורים (כגי' הק"ע) ר' יוסי בעא (והתיבות וקשיא מקדשין בגזילה נ"ל לקמן וכמו שנכתוב בדבור שאחר זה) ניחא אדם נותן וכו'. והכוונה שבכלל מלוה דרשב"א הוא ג"כ מלוה כזו שמנתה מדעתו ולקחה לה שעורים והויא כגזלן ונעשו דמי השעורים עליה מלוה וה"נ במשנתנו כיון שאמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו והיא אכלה ראשונה ראשונה שנתה מדעתו שאין דעתו שתאכל קודם שגמר דבריו והויא על שני התמרים שאכלה קודם שגמר דבריו כגזלן ונעשו דמי השני תמרים מלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת לרשב"א מש"ה בעינן שיהא באחרונה ש"פ והאחרונה אפילו אכלה אותה מקודשת דהא הוא כבר גמר דבריו ושפיר אכלה. וע"ז בעא ר' יוסי נ"ל לר' אלעזר לאוקמי משנתנו כרשב"א אפילו כרבנן דפליגי עליה וס"ל המקדש במלוה מקודשת ג"כ ניחא מתניתין דסברי ג"כ כר"מ דלכל המשנה כו' אלא אימתי המקדש במלוה מקודשת אם שמלוה היא הרבה פרוטות שהטעם דס"ל המקדש במלוה מקודשת שהרי הוא כאלו אמר לה התקדשי לי בהנאת מחילת המלוה וכשהמלוה היא גדולה הנאת מחילתה שוה פרוטה ויותר. אבל הנאת מחילת מלוה של שווי שלשה תמרים שאינם שווים ג' פרוטות לא הוי פרוטה מש"ה אינה מקודשת עד שיהא באחרונה ש"פ וכשהיא ש"פ אפילו אכלה אותה מקודשת וכדלעיל שאותה אכלה כדין: שם אית תניי תני מקדשין בגזילה ואית תניי תני אין מקדשין בגזילה וקשיא מקדשין בגזילה (כצ"ל מלעיל וכמו שכתבתי שם). אמר ר"מ מ"ד מקדשין בגזילה שהוא יכול להוציאה מידה מ"ד א"מ בגזילה בגזילה שאינו יכול להוציאה מידה (כצ"ל ומיירי בגזילה שגזלה ממנו וכדלעיל) ר"י בר"ב בשם ר"ש בר ר"י מ"ד מקדשין בגזילה בגזילה שנתייאשו הבעלים כו' (ומיירי הברייתות בגזילה שגזל הוא מאחרים וקדשה בה וכפירוש הק"ע):

(דף כ"ז ע"א) שם בינכי לי סלע זו כו' משנתנה לה רצה מקודשת. עיין ברשב"א בקדושין ו' ע"א בד"ה ר"י ובהמ"ג בפ"ג מה' אישות סוף ה"ח וצ"ע:

(דף כ"ח ע"א) **ה"ז** והיה לך ריבה לו הויה אחרת שיהא הכל נאכל. זבחים נ"ז א':

(דף כ"ט ע"ב) שם ר' חמא בשם ריב"ה שלמים יוצאין להולין בלא פדיון (שלא תאמר דשלמים דלאו בני מעילה ניהו בשוגג גם במזיד אין מתחללין. וכדאמר בבבלי אימר דשמעת לר"מ בק"ק קק"ל מי שמעת ליה) והא תני מקדשי מיעוט לא כל קדשי כו' הא לצאת מוציא כצ"ל (וכדאמר התם ה"נ כהוא מרבנן ק"ו ק"ק מתחללין קק"ל לא כ"ש). נוע"י:

(דף ל' ע"ב) **ה"ט** בעון קומי ר"ז בהדא כהן לישראל ר' יוחנן אוסר מה ר' יוסי אמר לא אגיבין כהן לישראל כו' ישראל לישראל אסור מפני מראית עין אמר ר' יוסי בי ר' בון הילול קדשים יש כאן ותימר מפני מראית עין ועוד מן הדא דתני הכהנים והלוים כו' כצ"ע. כמו שאיתא בנדרים. וגם שם יש טעות הדפוס וכמ"ש:

(דף ל"א ע"ב) **פ"ג ה"א** הרי זה עולה לאחר שלשים יום כו' לאחר שלשים לא חל עליה קדושת עולה לא דמייא עולה לאשה מה דמיא אשה לעולה. נ"ל שנ"ל לאחר שלשים לא חל עליה קדושת עולה דמייא עולה לאשה ולא דמייא עולה לאשה מה דמייא עולה לאשה אמר ר"ח בר אדא כו' מה לא דמייא עולה לאשה אמר ר' מתניה היפתר שהקדישה לבעל מום קבוע. והכוונה שאם אמר לאחר ל' עולה ואח"כ אמר ה"ז שלמים שקדושה לשלמים כיון דיכול לחזור ממה שאמר לאחר ל' יום עולה חלה עליה קדושת שלמים של תר ל' לא חלה עליה קדושת עולה דקדושת הגוף דשלמים לא פקעה בכדי ודמייא עולה לאשה. ואף שבאשה השני שקדשה בתוך ל' קדושיו לא גריעי מקדושי הראשון שקדשה לאחר ל' מטא"כ בחזר ואמר ה"ז שלמים קדושת שלמים גרועה מקדושת עולה דשלמים קק"ל. מ"מ דמיא לאשה נמת השני והו"ל אח שזקוקה לו ליבום דלא חלו קדושי הראשון דלאחר ל' אף שאינה כי אם יבמה לשוק שאין בה אלא איסור לאו למה לא דמייא עולה לאשה בהקדים בע"מ קבוע לדמיון שאמר לאחר ל' לדמי עולה וחזר ואמר ה"ז לדמי שלמים ואם לא נמכר בתוך ל' יום לדמי שלמים נמכר לאחר ל' לדמי עולה דקדושת דמים פקעה בכדי. כדס"ל לר"י בנדרים פ"ג ה"ה. ועיין בבלי נדרים כ"ט ע"א. ור"א בשם ר' יוחנן פליג דגם קדושת הגוף פקעה בכדי:

(דף ל"ב ע"א) שם הילך סלע זה שתקנה לי שדך לאחר ל' יום מכרה בתוך ל' אינה מכורה ומה בינה לאשה. דכשלמא בתלוש מן הקרקע דמקנאו בקנין חזקה אמרינן דמעכשיו קאמר דאל"כ לאחר ל' כלתה קנין חזקה ואפילו אם לא חזר לא קנה. כמבואר בחוש"מ סוף סי' קנ"א. אבל במקנהו בכסף לאחר ל' יום דמי לאשה דיכול לחזור בו בתוך ל' יום ואם לא חזר בו קונה לאחר ל'. ועיין בר"ן בנדרים כ"ח ע"ב וכתב הרשב"א וכו'. נוע"י: (שם ע"ב) חד תלמיד בעא קומי ר"ז נתן לה בשחרית ע"מ לגרשה בין הערבים (מיבעי ליה בקדשה מעכשיו ולאחר ל' יום וכתן לה גם בשחרית ע"מ שיהול בין הערבים דהאי תלמיד. שסמו היה דוד וכדלקמן. סובר דכיון שהקדושין מתחלין מעכשיו ונגמרין לאחר ל' א"כ בכל רגע ורגע מהשלשים יום מתגדלים ומתחזקים הקדושין וכל רגע שקרוב יותר מהרגע שלפניו לסוף שלשים יום הקדושין חזקים

בו יותר מהרגע שלפניו לכן מיבעי ליה אם מהני שתיקה של עכשיו של הגט להקדושין שנתוספו אח"כ קודם חלות הגט וזה שאמר) הר דוד סבר כימר כל שהיא קונה (כלומר שבכל רגע ורגע שמתקרב קנין הקדושין) אמר ר"ז כל שלשים קונה ואינו קונה לאחר שלשים קונה קנין גמור (כגירסת הרשב"א שהביא בק"ע. וכלומר דעיקר גמר הקדושין הוא לאחר ל' יום וכל משך השלשים יום קונה בזה ואין מתגדלין הקדושין) אבל אם הוסיף בה השני קנין גמור קורא אני עליה לא יוכל כו' (כלומר אם אחר שגרשין הוסיף בה השני קנין גמור וגרשה קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון. דהא דאם קדשה הראשון מעכשיו ולאחר ל' יום וקדשה השני וגרשה הראשון וגרשה השני שמותר לראשון להחזירה הוא משום דהשני לא גרש אלא לצד שקנה קדושין שלו אבל לצד קדושיו של הראשון לא היה יכול השני לקדשה ולא שייך לקרוא עליה לא יוכל הו' דהא לצד קדושין שלו לא נתקדש לאחר. אבל אם אחר גרושי הראשון הוסיף בה השני קנין גמור קורא אני עליה לא יוכל כו' דהא כיון שהראשון גרש א"כ השני קנה קנין גמור הלצד שהיה מקודש לראשון יגרש לכן קורא אני לו לא יוכל כו'). מע"י :

(דף נ"ה ע"א) ה"ג ר' חגיי בעא קומי ר' יוסה וההן אם לא כי לא אחר הוא. נ"ל והכן אם לא כלאחר הוא. וכבר הגיה כן בגליון הש"ס בעירובין :

(דף נ"ז ע"א) ה"ד מדי ר' אמי דהוא אמר לשהדין לא כן אלא בדיל דלא יכפור בקיתוניה לא חייב (כנ"ל של"ל. והכוונה שאם אמר בתחלה לפני עדים דשו שאודה לו בדינרא כדי שיודה לי בקיתונא שאין הודאתו הודאה ואינו חייב לתת לו הדינר: שם דלמא ר"ד בר"י ור"י ב"כ נהתון מיגבי לחבריא. כנ"ל כמו בגיטין [פ"א ה"ה] :

(דף נ"ח ע"ב) ה"ה אבל אמר לה לאחר שיכות יבמיך ה"ז מקודשת. כשיטת רבנן דהכא דכשמת היבם נתבטלה הזיקה למפרע אפילו למ"ד יש זיקה. עיין ביבמות פ"ב סוף ה"א ובפ"ג סוף ה"ג ובמ"ש שם (ועי' ירושלמי) :

(דף נ"ח ע"ב) ה"ח חד פרסאה מי דמך אמרין ליה הב לאיתתיה חיזהוא גברא גיטא (שהיה מוחזק בלאח) אמר לון ולמה בגין ההוא אחוה עליבא כנ"ל (כלומר שאין לו אח) כו' אמר מאחר שיש בידו לגרש נאמן (דנאמן כמו שהיה מגרשה לומר שאין לו אח אע"פ שהיה מוחזק באח) כו' הגע עצמך שהיה כהן (כלומר שמי שיוצא ליבם אותה יהיה כהן שאם יגרשנה תהיה אסורה לכהן מאח"כ אם אומר שאין לו אח יהוי מגו לאו טענה וכמו שהקשו התוס' בב"ב קל"ד ע"ב בד"ה אוא"ן). נע"י:

שם מתיב ר"ש והא כתניתא פליגא קידשתני כו'. הכר הרישא קידשתיך והיא אומרת כו' ופריך מהרישא והסיפא ומתרץ אמרין הכין היה עובדא. כלומר שמיירי שמי שאומר שהיה קדושין אומר שקדש בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים וכדמתרץ בבבלי ס"ה א':

(דף נ"ט ע"א) ה"ט לא כבר קשיתה הרי עולם. בענין זה נזיר פ"ו ה"א הני' הרי עולם הלינין :

(דף מ' ע"א) הי"ב ואתא לגבי ר' יהודה א"ל שרי אלא הוה ידע כו'. הכונה אפילו אם מותר אתה, כר' יוסי, אבל עכ"פ בניך ממזרים. דהא ר' יהודה ס"ל לקמן בת גר זכר כבת חלל זכר. ועיין בנוע"י :

(דף מ"א ע"ב) הי"ג אמר ר"ז הדא אמרה עבד שבא על השפחה והוליד בן הולד גוי כנ"ל. והיינו עבד ושפחה שלא הוטבלו לשם עבדות ומוכח כן מדאמר נתגייר רבו וגיירו לשני עבדים והיינו שהטבילום לשם עבדות כמו שמפרש בפ"מ. נוע"י :

(דף מ"ד ע"ב) פ"ד ה"ג ודכוותה עמוני לא ישא עמונית. ע"ש בהערה:

(דף מ"ה ע"א) ה"ד ולא ביהודה בן פפוס. בסוטה הני' פפוס בן יהודה כמו בבבלי גיטין נ' ע"א : (שם ע"ב) ה"ו מתניתא פליגא על רב ר"י אומר בת גר זכר כבת חלל זכר (כנ"ל ור' יהודה ס"ל לקמן דישראל שבא על בת גרים בתו כשרה לכהונה וכדאמר לקמן עד שיהא אביה מישראל): פתר לה לא בא ר"י אלא להוסיף. כלומר שמוסיף על הת"ק שגם בת גר פסולה לכהונה כבת חלל אבל לא דמו לגמרי ולעולם בחלל גם בת בתו מישראל פסולה. נוע"י :

(דף מ"ו ע"א) שם מתיב מ"ד כשרה למ"ד פסולה בת חלל זכר אינה וחללה מכהונה אינה (כנ"ל כמו ביבמות) משם מה היא פסולה :

שם מעשה במשפחה אחת ברודוס כו' ושלח ר' את ר' רומנוס כנ"ל כמו שהני' ביבמות ועמ"ש בבכורים :

(שם ע"ב) ה"ז היו מחזיקין אותו שהוא משפחתו נאמן. נאמן לומר שנולד לו ממנה קודם שנשתחררה ואין דינו כבנו אבל אינו נאמן שאינו בנו כלל. נוע"י :

(דף מ"ח ע"ב) הי"א אמר ר"י בי ר"ב אף אסור לדור בעיר שאין בה גנינתא של ירק. בבלי עירובין נ"ה ע"ב בשם רב הונא :

שערי ירושלמי למסכת קדושין.

למהג"ם **דובערוש אשכנזי** ז"ל (בעה"ם נודע בשערים).

ירושלמי פ"א דקדושין הלכה ב' **איתא** מכרה לזה וקידשה לזה שיחק האב באדון דברי ר' יוסי בי ר' יהודה וחכמים אומרים לא שיחק האב באדון נעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום אלו האומר לאשה הרי את מקודשת לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה לאחר שלשים יום שמא אינה מקודשת לשני. מעכשיו לאחר שלשים יום אלו האומר לאשה הרי את מקודשת מעכשיו לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמא אינה מקודשת לשניהן מכבר לכשירצה הכל מודים שאם השיאה שיחק האב באדון כו'. פי' דבתחלה מדמה הירושלמי קידושי יעוד לאומר הרי את מקודשת לאחר שלשים בלי מעכשיו. וע"ז מקשה דהלו האומר לאשה הרי את מקודשת לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה הוך למ"ד כל"ל שמא אינה מקודשת לשני וא"כ אמאי לא שיחק האב באדון. ומשני מעכשיו ולאחר ל' יום. פי' דהוי כאילו אמר שנקדשה מעכשיו ולאחר ל' יום ופריך אילו האומר לאשה כו' שמא אינה מקודשת לשניהם. דהירושלמי אזיל בשיטת ר"י דס"ל דבכה"ג שיורא הוי יעו"ש פי' האומר ומעכשיו מכבר לכשארצה דבכה"ג והאי תנאה הוי ולא שיורא דקידשה מעכשיו אם ירצה האדון. ובכה"ג מודה ר"י דתנאה הוי ולא שיורא וז"ב. והפ"מ בביאור לירושלמי במח"כ שגה בפשט דברי הירושלמי. וראיתי בק"ע שנטה בדבריו לדברינו. אך בחנם האריך בד"ה שמא אינה מקודשה. וזה ברור:

אך מה שסיים הירושלמי הכל מודים שאם השיאה שיחק האב באדון צריך ביאור כיון דבידו להתרצות בכל שעה שירצה. ועיין בגמרא קידושין דף מ"ה ע"ב נתקדשה שלא לדעת אבי' וניסת שלא לדעת אבי' ר"ה אמר אוכלת רב ירמי' בר אבא אמר אינה אוכלת. ואמרינן שם אמר רבא מ"ט דר"ה הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב. ופי' רש"י בחיי' קידשה והשיאה עצמה שלא לדעתו כאילו היא יתומה והוא רואה ושתק או הפקיע זכות שיש לו בה ואז שתיקתו הודאה וה"ה כאן כיון דהשיאה וידע מזה מחל זכותו וכאן יש לומר דגם רב ירמי' בר אבא מודה דהיך ישתוק והשני יבוא עלי' באיסור אם יהי' מיעתה אה"כ. ועיין בהה"ע סי' ל"א סעיף ט' גבי ע"מ שירצה אבא דקאי לשיטת הרמב"ם על שעת שמועה ומזה הוכחה לשיטת הרמב"ם ויש לדחות:

שם בירושלמי להמה לאמה בלבד מלמד שהוא מוכרה לו ומתנה עמו ע"מ שלא יהי' עליה ייעודין דברי ר"מ וחכמים אומרים לא עשה כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. ולית לי' לר"מ כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אית לי' תניי אפשר לו לקיימו בסופו וזה אפשר לו לקיימו בסופו ולית לי' לרבנן תניי אפשר לו לקיימו בסופו אית לון תניי ממון וזה תניי גוף הוא. והא הני נושא הוא אדם אשה ומתנה עמה ע"מ שלא יהא לה עליו לא שאר ולא כסות ולא עונה ניחא שאר וכסות ועונה לא תניי גוף הוא אמר ר' הוי' בר אדא תיפתר בקטנה. והנה בגמרא דילן מבואר דהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה. ועיין בתוס' ד"ה ולר"מ כתבו דיעוד לא הוי דבר שבממון. והנה מבואר אף דיעוד בדעתו תלוי שאם רצה אינו מייעד מ"מ כיון שהתורה נתנה לו רשות שאם ירצה ליעדה מיעדה וע"י התנאי נתבטל ממנו רשות זה ואינו תלוי בדעתו הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דהתורה נתנה לו רשות זה. ועיין תוס' חולין דף קל"ד ד"ה ע"מ שהמעשר שלו דהוי מתנה עמ"ש בתורה. ועיין ברא"ש שם משום דהתורה נתנה לו רשות לתת המעשרות למי שירצה אבל במסכת ב"ב דף ס"ג פי' הרא"ש משום דלא שקיל חלף עבודתי רק מחמת תנאו יעו"ש. אך מדברי הגמ' הלז מבואר דאף דבדעתו תלי' שאם ירצה שלא ליעד הרשות בידו אפ"ה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה. ונראה דיש לחלק משום דשם עכ"פ מקיים מצות נתינה דהא התנאי הי' שתקיים במה שנותן לו המעשרות שיתקיים מצות נתינה אף דהרשות הי' בידו ליתן למי שירצה מ"מ אין זה רק טיבת הנאה אבל המצוה נתקיים במה שנותן לו ג"כ אבל כאן מצות יעוד אינו נתקיים אף שהתורה תלתה המצוה בדעתו שאם ירצה שלא ליעדה אינו חייב עליו אבל מ"מ אם רוצה ליעדה מצוה הוא והוא אינו יכול מחמת התנאי הוי שפיר מתנה על מה שכתוב בתורה. והנה עכ"פ מבואר מהירושלמי דמתנה ע"מ שאין עלי עונה הוי תנאי הגוף דומי' דיעוד אף דיכולה למחול מ"מ לא מהני תנאי דסילוק חיוב לא מהני אלא בתנאי ממון ולא בתנאי גוף וזה דלא כדברי המרדכי שהביא הב"ש באה"ע סי' ס"ט:

עוד בירושלמי בג' מקומות התורה עוקפת למקרא ובמקום אחד למדרש. עיין בסוטה בבלי ע"ז דחשיב ג' מקומות ואמרינן. דשייר מלורע ואמר ר"נ בר יצחק כי חשיב הלכה עוקפת מקרא הך עוקבת מדרבנן. ופי' דהיינו עוקבות למדרש חז"ל ומכאן סמך לדברי הרמב"ם ז"ל דקרי למדרש חז"ל דברי סופרים:

הלכה ג' **בכסף** ר' ירמי' אמר מאחר לרבו הא מרבו לאחר לא אמר ר' זעירא אפי' מרבו לאחר מהו מוליא מרבו לעצמו. פי' דר' ירמי' פי' בכסף ע"י אחרים היינו שרבו מקבל כסף מאחרים הא מרבו לאחר לא. פי' אם רבו נותן כסף לאחרים שעי"ז יהי' יוצא העבד לחירות לא ור' זעירא פי' אפי' מרבו לאחר פי' שנותן כסף לאחר ועי"ז יוצא עבדו לחירות מהוא מוליא מרבו לעצמו. פי' אם יכול ליתן כסף לעבד שיהי' יוצא בזה לחירות ואמרינן כמי בזה דומי' דשטר גיטו וידו באין כאחת. ועיין בירושלמי לקמן שמביא ראי' לר' זעירא מליסנא דר' שבא המובא בברייתא אף ע"י אחרים משמע דשטר דומי' דכסף ובשטר ע"י אחרים נותן העבד שטר לאחרים. אך לא הבנתי איזה קנין הוא שיהי' העבד יוצא לחירות ע"י שהרב נותן כסף לאחרים שיזכה העבד בו. ועיין בבלי דף ז' הילך מנה ואקדש אני לך ר' זוטרא משום דרב פפא אמר מקודשת. א"ל ר' אשי למר זוטרא א"כ הוי לי' נכסים שיש להם אחריות ניקנים עם נכסים שאין להם אחריות ואנן איפכא תנן ובאמת לא מלינו בבבלי סברא זו כלל:

שם הילך כסף זה שתלא (שדך) [עבדך כצ"ל] לחירות א"ל יצאת שתלא שדך להבקר א"ל לא יצאת. מה בין זה לזה זה זוכה לבן דעת וזה לא זיכה לבן דעת הגע עצמך שהי' קטן אל דרכו להגדול כו'. מכאן משמע דיכול לזכות לאחרים מטעם דשם אינו עליו רק דחרשתו גרמה לו שאינו יכול לזכות בעצמו ולא בעינן הך סברא דאמריך דיכול לזכות לקטן משום דאתי לכלל שליחות רק בקטן משום דאינו בכלל איש. ומכאן סתירה לדברי הקצה"ח סי' רמ"ג דכתב דאינו יכול לזכות לשוטה וחרש משום דלא אתא לכלל שליחות רק בעתים חלים ועתים שוטה. אך לדברי הירושלמי דברי הרמב"ם נכונים:

שם א"ר אבין אתי' כר' דרבי אמר אדם משחרר חלי עבדו ולית לרבנן אדם משחרר חלי עבדו אית לון בעבד של שותפות אבל בעבד שכולו שלו שנייא היא כזכה מימינו לשמאלו. ולית לר' שהוא כזכה מימינו לשמאלו אית לי' במזכה לו ע"י אחר ולית לרבנן במזכה לו ע"י אחר סברין רבנן הראוי לזכות ע"י עצמו ראוי לזכות ע"י אחר ושאינו ראוי לזכות ע"י עצמו אינו ראוי לזכות ע"י אחר. ר' אומר אע"פ שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו ראוי לזכות לו ע"י אחרים. פי' דקאי אדברי רשב"א דאמר בשמע ע"י אחרים ולא ע"י עצמו אלמא דס"ל דאף שאינו ראוי לזכות בעצמו ראוי לזכות ע"י אחרים אתי' כרבי וכדמסיק בירושלמי דלרבי נמי אי אפשר לשחרר חלי עבד רק עי' אחר דאי לא הוי כמזכה מימינו לשמאלו דס"ל דבכה"ג דמשחרר רק חלי עבד לא אמרינן גיטו וידו באין כאחד. אך סוגיא דידן בתמורה דף כ"ה משמע דגם במשחרר חלי עבד אמרינן גיטו וידו באין כאחד ובחידושי למסכת גיטין הארכתי בזה. אך נפלא בעיני על הירושלמי דבסוף הלכה זו משמע דלרבי במשחרר חלי עבד יכול לקבל גט בעצמו. דאיתא סוף הלכה זו כתב כל נכסיו לשני עבדיו כאחת שניהן יצאו לחירות וצריכין לשחרר זה"ז רב יהודה בשם שמואל ר' אבוהו בשם ר' יוחנן

דר' היא דר' אמר משחרר חלי עבדו א"ר זעירא לר' בא לית הדא אמרה שהעבד זכה מרבו לאחר א"ל מה את סבר משיכה בנכסים יצאו לחירות אלא כאחת עבדים ונכסים יצאו לחירות. והנה נראה מבואר דיכול לזכות בעצמו. אך יש לומר דשם שאני כיון שכולו יצא מרשות רבו אף שאינו משוחרר רק חלי מ"מ שייך לומר גיטו וידו בא כאחת. אבל היכי שהוא הוי עבד של רבו א"כ החלי של רבו. וא"כ היד שקיבל הוי חלי של רבו והוי כמזכה מימינו לשמאלו והנה רש"י פירש דכותב נכסיו לשני בני אדם שכתב שני שטרות כל נכסיו לזה וכל נכסיו לזה וזיכה ע"י שליח אפשר דס"ל דלענין לזכות לאחר לא אמרינן גיטו וידו וזכותו לאחרים באים כאחת דאינו יכול לזכות מרבו לאחרים כסברת הירושלמי. והקב"ע הבין בדברי רש"י מטעם דהוי לי' כמזכה מימינו לשמאלו. ז"א דכשלא כשאר לרבו זכות בעבד בודאי לא שייך לומר דהוי כמזכה מימינו לשמאלו. אף לפי שיטת הירושלמי כמו שבארנו וזה ברור גם מה שכתב דלפי מה דס"ד דאתי' כרבי אף בשטר אחד במחי"כ ז"א דאין שני עבדים משתחררים בשטר א' כמו דאין שתי נשים מתגרשים בשטר א' דכתיב לה ולא לחברת' וכמבואר בסוגיא והמעיין היטב יראה כי מפרשי ירושלמי לא יצאו בביאור דברי הירושלמי על נכון:

אך לפי"ז קשה דאמאי מוקי לה כרבי הא גם כחכמים נמי אתי' לפי שיטת הירושלמי לעיל שכתבו דמש"כ ס"ל לחכמים דאינו יכול לשחרר חלי עבד אף ע"י אחר משום דס"ל לחכמים דכל שאינו יכול לזכות בעצמו אינו יכול לזכות ע"י אחר וכאן כיון דיכול לזכות ע"י עצמו הואיל ושוב אין לרבו רשות עליו ואמרינן גיטו וידו בא כאחת א"כ אף כחכמים נמי אתי' ול"ע:

אבל שיטת גמרא בבלי שלנו מפרש פלוגתא דרבי וחכמים לא הכי. בהכי א"כ אפשר לומר דגם חכמים ס"ל הך סברא דאמרינן אליבי' דרשב"א דאף היכי דאינו יכול לזכות בעצמו יכול לזכות ע"י אחר ונ"מ לדין נשתטית שנוהגין לזכות לה גט שמפקפק המגיד במל"מ. ובחידושי לה' גיטין וגם בחידושי למס' גיטין הארכתי בזה. ואין כאן מקומו:

ראיתי בספר קצה"ח סי' ר' שנסתפק בראובן שנתן שטר מתנה לשמעון על ביתו ונתן השטר בתוך ביתו ואמר לו הנני נותן הבית עם השטר מתנה שבתוכו מי נימא כה"ג חלירו ומתנתו בא כאחד וכמו גבי עבד דנעשה ידו ע"י הגט שחרר הכא נמי נעשה חלר דשמעון ע"י השטר מתנה שבחלר. וע"ש שכתוב דבגט אשה מש"ה לא מהני משום דבגט אשה לא בעינן זכי' בשטר דהא מתגרשת בע"כ אלא ונתן בידה או בחלרה. אבל במתנה דבעינן ולקח את ספר המקנה שיזכה בה לא אמרינן בה גיטו וידו בא כאחת. ולפי"ז נפיק דבשטר ע"י אחרים קני' נפשי' אלא שאסיר בבת חורין יעו"ש. אבל לפי דברי הירושלמי דבכתב נכסיו לשני עבדיו דיכול א' לקבל עבורו ועבור עבד השני אף דאינו יכול לזכות מרשות רבו לאחר מ"מ בא בב"א אלמא דיכול נמי לזכות בחותו כעס לחבירו ואמרינן גם לענין זה גיטו וידו באין כאחת. אך יש לומר כיון דלגבי' נפשי' מהני איכ ממילא אינו עבד שלו ויכול לזכות לאחר אבל כאן גבי מתנה כ"ז שאינו זוכה במה קני לשטר מתנה בדיבור בעלמא לא מהני. אך לפי מה שביארתי לעיל דלולי שיזכה חבירו נמי בההי לא הי' יכול לקבל נמי עבור עצמו משום דהוי כמזכה מימינו לשמאלו. וא"כ במה זכה חבירו. וא"ל כיון דהוא זכה בעצמו יכול לזכות עבור חבירו דהא כ"ז שלא זכה עבור חבירו והוי חלי שלו של רבו הוי כמזכה מימינו לשמאלו. והוא לכאורה סתירה לדברי הקצה"ח מ"מ לענין דינה כיון שרש"י פי' דווקא בזיכה ע"י אחר שני השטרות יש לנו לומר כשיטת הקצה"ח, והו"ק היטב:

וראיתי למהרי"ט בחידושי קדושין על הרי"ף שהקשה לרשב"א ותמה אני כי יצא הגט מרשות הבעל מה הוי הרי הוא כמוטל בר"ה ואחר היכי מלי זכי לי' כל היכי דלא הוי בר שליחות הא לא מלינו לומר הכא גיטו וידו באים כאחת שהרי תחילה לריך שיגיע ליד מי שיזכה פי' ולא דמי לחלר של אשה או יד של עבד לרבנן שהמקום הוא שלהם אלא ששעבודו של הבעל מעכבתו אבל הכא יד אחרים כרבות אחרים יעו"ש. ולפי"ז נפשט ספק' של הקצה"ח ואין כאן מקום להאריך:

הלכה ד' **ר"ח** אמר משך את הבהמה זו לקותה קנה לקנות וולדותי' לא קנה לקנותה היא וולדותי' קנה אילו האומר לחבירו משוך את הבהמה זו שתקנה משוי שלה שמא לא קנה א"ר יוסי הדא דתימר בשלא היתה הבהמה עוברה אבל אם היתה הבהמה עוברה עשו אותה כמשאה וכו'. ופי' דפריך ההא דאמרינן לקנות וולדותי' לא קנה ופריך אילו האומר לחבירו משוך כו' שתקנה משוי שלה שמא לא קנה ופשיטא לי' להגמרא דודאי קנה לכך מוקי לה דמיירי ברולה להקנות לו הוולדות שיהי' לה אח"כ. והנה באמת תמוה לי לפי"ז הוי דבר שלא בא לעולם וראיתי בק"ע שעמד בזה. ותירץ דמקנה לה הבהמה לעוברה ותמוה לי דא"כ אמאי לא יועיל משיכת הבהמה כיון דמקנה לו גוף הבהמה לעוברה. עוד אני מסתפק לפום דאמרינן בבלי ב"מ דף מ' ע"ב משוך פרה לקנות משא שעלי' דלא קנה היך הדין במקנה לה עובר שהוא בבהמה אם מועיל משיכת הבהמה דשמא עדיף זה ממשא שעל הבהמה דעובר ירך אמו הוא והוי כאלו הקנה לו אחד מאברי'. וראיתי בהגהות אשרי ב"מ פרק הזהב וז"ל נראה לי ישראל שיש לו בהמה מבכרת מותר לו לישראל לקבל מעות מעכו"ם ולמכור העובר ולהפקיע מבכורה דאינו יכול למשוך העובר מעות קונה ומשיכת האם אינו מועיל לעובר והע"ג דאי כפתה ומשכה הוי קונה לעובר אפ"ה הואיל וגוף העובר אינו יכול למשוך מעות קונות דהא גבי בנין נמי יכול לקנות השכירות ע"י חליפין והפ"ה הואיל ואינו יכול למשוך גוף הקרקע מעות קונות עכ"ל. הנה מ"ש הג"א דמשיכת האם אינו מועיל לעובר היינו לפום גמרא דילן ב"מ דף ט' ע"ב דלא מהני משיכת הבהמה לקנות כלים שעלי' אך בסוגיא דילן הוא אבעיי דלא איפשטא. והנה אף נפי הך סברא דמשיכת האם מועיל לעובר וא"כ כסף אינו קונה יש לומר דסמך הג"א הסברא שהי' בכתב דהואיל וגוף העובר אינו יכול למשוך מעות קונה. אך עכ"פ נראה דהג"א ס"ל דיכול לקנות עובר לחוד אף דלא הקנה הבהמה לעוברה וס"ל דלא הוי דשלב"ל דלא כסברת הפוסקים דס"ל דעובר חשיב דבר שלא בא לעולם וכן נראה מהירושלמי והוא שיטת הרמב"ם ז"ל. ועיין ברמב"ם ה"ז מה' עבדים ובמ"ש הראב"ד שם. ועיין בתה"ד סי' ע"ר דלמאן דס"ל עובר ירך אמו מהני משיכת הבהמה לגבי עובר והא"ז כ"ל דעובר לאו ירך אמו. וגם מאן דס"ל דלריך להקנות הבהמה לעוברה א"כ יש כאן מה למשוך דהיינו הבהמה. והנה ראיתי בספר מתנה הפרים דאם הקנה הבהמה לעוברה לא מהני למאן דס"ל עובר לאו ירך אמו לפום שיטת ש"ס בבלי דמשך בהמה לקנות משוי שלה דלא קני יעו"ש. אבל לדעתי נראה דהא במקנה הבהמה עם וולדותי' והאי דמהני משיכת הבהמה לכ"ע ואילו בבהמה עם משאה אף בהקנה הבהמה נמי לא מהני משיכת הבהמה למשאה. לכך נראה דיש לומר דמהני משיכת הבהמה לעובר ובפרט בהקנה הבהמה לעובר בודאי מהני אף דס"ל עובר לאו ירך אמו. והדברים ארוכים מאד לא עת האסף פה:

שם הלכה ד' **ר'** אבא ר"ה בשם רב הכהן דנגיד בזיקה והוא מבזעה בידם לא מחייב בה הנכון בזה כמו שפי' הפ"מ דמיירי בלא קיילי דמי' ולא כפי' הק"ע יעו"ש:

שמואל אמר הכן דנסב מינתא והוא מתתפסא. הנכון בזה כפי' קרבן עדה דמיירי בקיין דמי' והוא מימרא דשמואל ב"ב דף פ"ח הנוטל כלי מבית האומן ונאנס בידו חייב ואמרינן והוא דקייצי דמי':

שם ר' אביהו בשם רשב"ל. המוכר מעשרות שדהו לחבירו כו' ומסיים והאיך אפשר למכור אויר הורבתו לחבירו היפתר באומר לו יהלוש מן החורבה זו ומצייר לה חורבתו הזו שתקיה אהד מעשר שבה וכא קרקע לפניו שהוא אומר הלוש קרקע זה שיקנה לך אויר שבו כל"ל פי' דיכול להקנות לו שדה לא ממעשר שבו וכן יכול להקנות לו קרקע לאויר ונקיט תלוש מן החורבה כהא דאמרינן במסכת ב"ב פ"א והא אמר לו תלוש מן הקרקע קנה דלא כפי' הפ"מ:

שם רב יהודה שלח שאל לר"א האחין שחלקו ואח"כ יבם אחד מהם. הוא גמרא כתובות פ"א ופ"ב יעוי"ש ומפרשי ירושלמי נעלם מהם גמרא זו יעוי"ש. אך גמרא דילן אזיל מטעם אחר דהוא מטעם דאינו יכול למכור נכסי המת משום דמשועבד לכתובתה יעו"ש באריכות בסוגיא דבבלי:

בירושלמי שם בכסף ר' בא סבר מימר בכסף ע"מ שלא יכתוב אונו אבל בכסף ע"מ לכתוב לו אונו לא קנה עד שעה שיכתוב לו אונו. ר' יונה ור' יוסי פליגין אתייא דר' בא כשמואל ודר' הונא כר' יוחנן דר' בא כשמואל וכו' יעיי"ש:

עיין בק"ע וכל דבריו שם תמוהים למעיין. והאמת הברור הפירוש בירושלמי ר' בא סבר מימר בכסף ע"מ שלא יכתוב אונו פי' שלא אמר והזכיר את השטר בשעת מעשה והאי ע"מ לאו דוקא אבל בכסף ע"מ לכתוב אונו פ' שהזכיר וכתבו לו השטר לא קנה עד שעה שיכתוב דאמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ר' יונה ור' יוסי פליגין דאמרינן דליפוי כח ליוה לכתוב לו את השטר וע"ז אמרינן דאתיא ר' בא כשמואל. לענין שטר מתנה שכתוב בו קנין דר"ה ס"ל ארכבו' אתרי ריכשי' דהיינו דאמרינן שכיון ליפות כחו ולא קיבלה שמואל דהיינו שמואל לא ס"ל הך סברא דליפות כחו נתכוין ודר' יונה ור' יוסי ס"ל דליפות כחו הזכיר את השטר. והנה בבבלי אמרינן בפשיטות דאם אמר זכי בשדה לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה דאמרינן דליפות כחו נתכוין. ואם בשטר מתנה שכתוב בו קנין פסקינן כשמואל דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ועיין ב"ב קי"ג וקל"ה ויש להאריך ולא באתי כאן רק להעיר:

שם מתניתא פליגא על ר"ח גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו המחזיק בקרקע חייב בכל המחזיק בקמה חייב בלקט שכחה ופאה ופטור מן המעשרות. הוא תוספתא בפ"ב דמסכת פאה משנה ט' ושם איתא גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו המחזיק במחובר לקרקע חייב בכל בתלוש מן הקרקע פטור מן הכל החזיק בקמה פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה וחייב במעשרות. והגר"א הגיה התוספתא עפ"י הירושלמי דהכא אך דברי רבינו סוף פ"ט מה' מתנות עניים צ"ע. ואפשר דס"ל דש"ס דילן פליג משום דמשמע דהיינו חייב בחזר וזיכה אלא בהפקר שלו משום דכתיב תעזוב יתירא אבל בהפקר של אחרים פטור. ועיין בתוספת תמורה דף ו' ד"ה המפקיר שכתבו ואומר ר"י דאינו חייב אלא כשזוכה בגוף השדה אבל כשאינו זוכה רק בפירות פטור. והנה בירושלמי מבואר בהיפך דאף כשאינו זוכה רק בקמה מ"מ כיון שזוכה בקמה חייב בלקט שכחה ופיאה:

עוד שם תמן תנינן אם הי' מחובר לקרקע והלש כל שהוא קנה. שמואל אמר לא קנה אלא אותו קלח בלבד והתנן אם הי' מחובר לקרקע והלש כל שהוא קנה. אר"י קיימא ר' אבודמא נחותא מודה שמואל בנכסי הגר. אבל בבלי ב"ב דף פ"ז ע"א שם איתא משום דתלש כל שהוא קנה אמר רב ששת הכא במאי עסקינן דאמר לי' לך יפה לך קרקע כל שהוא וקני כל מה שעלי'. והנה מכאן נראה דלא כשיטת רבינו בפ"א מה' מכירה דאכילת פירות קונה בנכסי חבירו דסמך אהא דאמרינן סוף פרק חזקת הבתים. והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה ובנכסי הגר לא קנה. אבל הראב"ד ז"ל כתב דדווקא לענין חזקה שלש שנים איירי. אבל סירושלמי ס"ל דאכילת פירות הוי חזקה בנכסי הבירו כמבואר לעיל בירושלמי דקדושין הביאו הה"מ שם. אך מה שאמרו כאן בירושלמי מודה שמואל בנכסי הגר משמע דבנכסי (הבירו) קנה. ז"א דבנכסי חבירו י"ל יותר דקנה דדעת אחרת מקנה אותו. וכאשר פי' הסוגיא דסוף ח"ה לפי שיטת רבינו. אך צריך לפרש דשמואל לא קאמר אלא בנכסי הגר דשם לא קנה אלא הקלח בלבד. והק"ע במח"כ לא דק אך זה צ"ע על רבינו דנראה דסוגיא דבבלי לא אזיל בשיטה זו:

הלכה ו' בירושלמי **מתני'**. כל הנעשה דמים באחר וכו'. גמרא. תמן תנינן זה הכלל כל המטלטלין קונין זה את זה. ר' בא רב הונא בשם רב אפילו צבור בצבורין. א"ל ר' לעזר לא שנינו אלא כל הנעשה דמים באחר בלבד דבר שהוא צריך לשום אתיי' דרב הונא כר' יוחנן ור' לעזר כשיטתי' דתנינן תמן האחין השותפין שחייבין בקולבין פטורין ממעשר בהמה ושחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון. א"ר לעזר והן שחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים הוא חלקו משעה ראשונה. א"ר יוחנן ואפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים כלקוחות הן:

עי' בפ"מ ולי נראה פי' הירוש' ר"ה בשם רב אפי' צבור בצבורין פי' אפי' שני מינים שווים שייך בהו חליפין אם משך ליבור חיטים זה קנה הבירו ליבור חיטים שכנגדו א"ל ר' לעזר לא שנינו אלא כל הנעשה דמים באחר בלבד דבר שהוא צריך לשום. דהיינו בשני מינים שאינם שווים כגון חמור בשור או פרה בשור וכדומה. ואתי' דר"ה כר"י דאפי' בגדיים כנגד גדיים כלקוחות הן. וא"כ ה"ה דשייך בי' חליפין ור"א כשיטתי' דבגדיים כנגד גדיים חייבים במעשר בהמה דלא שייך בי' שם לקוח כיון דבשניהם שווים מש"ה אמרינן דזה הלקו המגיע משעה ראשונה ה"ה דלא שייך בי' חליפין:

עוד שם. **ר'** בא בשם רב יהודה בשם שמואל לזה פרה ולזה חמור החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה משך בעל החמור את הפרה ובא בעל הפרה למשוך את החמור ונמצא שמתה החמור בעל החמור צריך להביא ראי' שהיתה חמורו קיימת בשעה שמשך את הפרה שכל המוציא מחבירו עליו הראי' חוץ מן החליפין ומאן דלא סבר הא מילתא לא סבר בנזקי' כלום:

א"ר זעירא והדא ליגא סבר לה א"ר בא לר' זעירא מתניתא (מסייע כל"ל) על שמואל הי' בה מומין ועודה בבית אבי' האב צריך להביא ראי' לא הבעל צריך להביא ראי' להוציא קדושין מרשות האב. תלמידוי דר' יונה אמרין תיפתר בקידושי קטנים דלמא ר"ה ור' פינחס ור' חזקי' סליקין מישאל בשלמי' דר' יוסף למיליף מיניה א"ל מתניתא (פליגא כל"ל). לשמואל נכנסה לרשות הבעל. הבעל צריך להביא ראי' ולא האב צריך להביא ראי' להוציא כתובה מרשות הבעל אמר לון לא מודה שמואל שאם משך בעל הפרה את החמור שהוא צריך להביא ראי' שהי' בה מומין אילו עד שלא תיכנס לרשותו. הנה דברי הירושלמי פשוטים ומבוארים כשיטת הרי"ף והרמב"ם בסוגיא דבבלי כתובות דף ע"ו דאמרינן שם אמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראי' ולבסוף מסיק כי אתא רמי אמר לא תלייתינהו להני כללא דכייל יהודה אחי משמי' דשמואל הרי אמר שמואל כל שנולד ספק ברשותו עליו הראי'. ועיין שם ברש"י ותוס' שפי' דאף בלא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת על בעל החמור להביא ראי' יעיי"ש בר"ן והוא ממש כשיטת הירושלמי:

דמקודם הי' סברת הירושלמי דבחליפין לא אמרינן המע"ה משום דבהחפץ שהי' ידוע שהי' שלו נמלא הריעותא צריך לברר שעתה נולד הריעותא ולא בשעה שהי' ברשותו אף אם הוא מוחזק לא מהני ולפי"ז אין נ"מ באם לא הספיק בעל הפרה למשוך עד שמת החמור או בשמשך ונמלא מומין בחמור כיון שבחמור נמלא ריעותא והביא סייעתא ממתניתין. דכלה בית אבי' דהאב צריך להביא ראי' אף לענין מעות קידושין דאם לא הביא ראי' צריך שיחזור גם מעות הקידושין ודקדק מסתמא שהאב צריך להביא ראי' משמע לכל הענינים. וא"כ מקשה מכלה בית אבי' דהבעל צריך להביא ראי' ולא האב שהוא מוחזק אף שהוא צריך שהמריעותא נמלא בבהו שהוא חפץ של האב שהקנה אותה בעלה. א"ל לא יודה שמואל באם משך בעל הפרה את החמור שהוא צריך להביא ראי'. והיינו כמסקנא דגמרא בבלי כל הנולד ספק ברשותו עליו הראי' דעיקר תלוי ברשות דבאיזה רשות נולד הספק דאם משך עלי' הראי' ולא אזלינן בתר מוחזק. ומש"ה בטבה כיון שכבר משך עליו הראי' אף דלא יהיב דמי וזה ברור. ולא ידעתי איך לא הביאו הראשונים הירושלמי הלז לסייע לדברי הרי"ף והרמב"ם. ועיין בטו"ז ח"מ ס' רכ"ד שכתב דלשיטת הרי"ף אם לא משך נעשהו רק לשומא א"ל הטבה להביא ראי'. אך מדברי הירושלמי אינו נראה כן רק כיון שעשה בודאי מעשה קנין משיכה בהחמור רק שרולה לבטל מחמת מומין עליו להביא ראי' דדמי לכלה בית חמי' כנ"ל:

עוד שם **ר'** בא ר' המנונא ר' אחווה בשם רב מכר לו פרה בדמים דחזקיה. א"ל הב לי' איגון פרוטה א"ל מה את בעי מנהון. א"ל מיזבן לי' חמור משך בעל הפרה את החמור לא ניקנית הפרה חמור מהו שיקנה ר' בא אמר ניקנית ר' יוסי אמר אינה ניקנית סבר ר' בא דאינון חליפין ולית אינון חליפין. עיין בפ"מ ודבריו רחוקים ודחוקים מאד. ועיין בירושלמי ב"מ פרק הזהב. ונ"ל גרסא הנכונה מכר לו פרה בדמים דחזקי' א"ל הב לי איגון פרוטי א"ל מה את בעי מנהון א"ל מיזבן לי חמור משך בעל החמיר את הפרה לא ניקנית החמור חמור מהו שיקנה. והכי פי' דידוע דבעייל ונפיק אוזא לא קנה והנה במכר לו פרה בדמים ועייל ונפיק אוזי גולא דיהיב לי' זוזי לא הי' קונה וה"ל מה את בעי מנהון פי' למה את דחוק למעות ואמר למיזבן לי' חמור ואמר שרולה ליתן לו חמור כי יש לו חמור. והנה בשעה שמשך בעל החמור את הפרה לא ניקנית ההמור כי אז לא משך אדעתי' דהכי להקנות לו את החמור רק דבעי חמור מה שיקנה כעת דלולא שנתרלה ליתן לו חמור הי' נתבטל קנין הפרה. וע"ז אמר ר' בא אמר ניקנית ר' יוסי אמר אינ' ניקנית סבר ר' בא דאינון חליפין פי' דכיון דכעת במה שנתרלה ליתן לו חמור ניקנית לו הפרה א"כ הוי חליפין ולית אינון חליפין כיון שלא ניקנית החמור בעת משיכת הפרה. כן נראה לי בביאור הירושלמי:

והנה ראיתי בספר קרבן העדה בביאורו לירושלמי שפי' דמיירי שעדיין לא משך הפרה רק שהי' פיסוק דמים ביניהם וגרים כמו הגירסא שלפנינו בירושלמי משך בעל הפרה את החמור לא ניקנת הפרה חמור מהו שיקנה. ופי' דבמשיכת בעל הפרה את החמור לא ניקנת הפרה לבעל החמור כ"ז שלא משך בעל החמור בהפרה שבדמים מכרה לו ולא בחליפין חמור מהו שיקנה פי' אם עכ"פ קונה בעל הפרה את החמור במשיכתו. ובאמת אינו נראה כיון דר' בא סבר דאינון חליפין א"כ כשם שקונה את החמור הי' לו שיהי' נקנה הפרה במשיכת החמור ואם זה פשיטא לי' דהפרה אינ' ניקנית לבעל החמור א"כ במה יקנה החמור דהא לא נתן לי' החמור אלא בעד הפרה לכך נראה כמו שפי'. ועוד לדבריו הוא דינא המבואר בסמוך בירושלמי ר' מנא בשם ר' יוסי פעמים שתחילת מקח לזה ותחילת מקח לזה היך עבידא מכר לו פרה בדמים סמכי' גבי' פריטייא. (פי' שסמכו אצל השולחני שיש לו מעות לשלם עבורו). למחר אשכחי' קאים תמן א"ל מה את קייס הכא (פי' שמלא עומד אותו אצל השלחני). א"ל בעי איגון פריטייא. א"ל מה את בעי מנהון א"ל מיזבן חד חמור א"ל הרי חמור לפניך משך זה לא קני זה משך זה לא קנה זה אלא זה קנה לעצמו וזה קנה לעצמו דשם שפיר מיירי בלא משך דהוא"ל כל א' הי' פסיקת דמי בפ"ע לא הוי כחליפין יעיי"ש. והנה הפוסקים השמיטו הך דינא דירושלמי. ועי' בק"ע שהביא בשם בהע"ש שהביא דברי הירושלמי הלז אך שכתב ולא ראיתי לאחד מהפוסקים שהביא דברי העיטור להלכה. אבל לי נראה דיפה עשו הפוסקים שהשמיטו דברי הירושלמי אילו להלכה. דהנה בגמרא בבלי דף כח ע"ב אמרינן יש דמים שהוא כחליפין כילד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור מ"ט סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזרה שמא יאמר לו נשרפו חיטך בעלייה מילתא דשכיח גזרו בי' רבנן מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן. והנה התוס' פ' הזהב הקשה דהא מלוה לא קני. אך נראה דלפי שיטת הירושלמי נכון מאד דמיירי בדחקי' אוזא וא"כ אם לא יתן לו החמור יתבטל המקח וא"כ נהי דבתורת חליפין אינו קונה כיון דבשעה שמשך השור לא הי' אז נקנה החמור מ"מ קונה בתורת דמים דלא דמי למלוה דלהוצאה ניתנה אבל כאן השור שקנה הוא בעין. ומה לי הוא ומה לי דמי' וא"כ הוי כמו דיהיב לי' דמי האי בעתה. ועיין בדברי הרמב"ם בפ"ה מה' מכירה ובדברי הה"מ שם וכיון דמעות קונה דבר תורה קונה בתורת מעות. והירושלמי אזיל בשיטה דמשיכה קונה בד"ת או דלא ס"ל להירושלמי סברת הגמרא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. וס"ל דבכל גוונא עקרו קנין מעות וא"כ י"ל לפום מאי דפסקינן דמעות קונות ד"ת אף בתחלת מקח לזה ותחלת מקח לזה נמי קונה דהיינו נמי החליף דמי שור בפרה ולא אילטרך לומר כלל דהגמרא מיירי במלוה. ואפשר דזו נמי מלתא דלא שכיחא. ומש"ה שפיר השמיטו הפוסקים הך דינא דירושלמי ונכון הוא. ויש לנו אריכות דברים בזה בדברי הרמב"ם בכמה מקומות אך אין כאן מקומו:

והנה בירושלמי ב"מ בפרק הכסף מבואר דברי הירושלמי הלז בענין אחר. אחר שהביא פלוגתא דר' בא ור' יוסי איתא א"ר מנא אית הכא מילי דיודי בה ר' יוסי אדם שאמר לחבירו פרתי אני מבקש למכור א"ל בכמה א"ל בשמונה דינרין אזל סמכי' גבי טרפיניטא. בלפרא עבר והשכחי' תמן קאים א"ל מה את עביד הכא א"ל אנא בעי למיסב דינרין דאסמכתיני. א"ל מה את בעי מיזבון לך בהון א"ל חמור א"ל המורך אגלי משך זה לא קנה זה משך זה לא קניה אלא כל אחד ואחד יקניה בגופו: והנה הפ"מ הגיה אית הכא מילי דיודה ר' בא לר' יוסי והבך דינא ודאי לא קנה ואינו נראה דמ"ם דטעמי' דמודה בה ר' בא משום שכבר המחהו אצל שלחני במעמד שלשתן כבר נסתלק ממנו וקנה הפרה וא"כ במה יקנה החמור. ז"א כיון דעדיין לא משך לא קנה עדיין וגם דלפי דבריו צריך לומר דמיירי דווקא ביש לו אצל השלחני דאי לא אינו קונה במעמ"ש. וצריך לומר לפי דבריו דמיירי בכבר משך הפרה ומועיל המחאה אצל שלחני דלא יתבטל המקח במה דעייל ונפיק אוזי כיון שכבר נסתלק ממנו. וא"כ בודאי לא דמי לחליפין ומודה בה ר' בא. אך לפי"ז לא צייך ליבנא המבואר בירושלמי דקידושין פעמים שתחלה המקח לזה ותחלת המקח לזה כיון דבכבר משך איירי. ויותר נראה לומר לפי הירושלמי דפרק הכסף דר' מנא מסתפק אי בכה"ג מודה ר"י לר' בא או לא דיש לומר דכיון שהוא תחילת מקח לזה ולזה יש לומר דגם ר"י מודה הדמי ממש לחליפין דבמשיכת זה יקנה זה משא"כ בשכבר משך הפרה או כיון דבהתלה הי' המקח על דמים נתבטל שם חליפין מינה ולפי"ז כך צריך לגרוס בפרק הכסף אית הכא מילי דיודי בה ר' יוסי אדם שאמר לחבירו כו' אמר לי' מה את בעי מיזבון לך בהון חמור א"ל המורך אגלי משך זה קנה זה משך זה קנה זה או משך זה לא קנה זה משך זה לא קנה זה אלא כל אחד יקנה בגופו פי' דגם בזה לא מודה ר"י לרבנן. ור' מנא בקידושין מסיק בשם ר"י דלפעמים החלת מקח לזה ותחלת מקח לזה ואפ"ה לא קנה מכ"ש בהך דינא דר' בא דמיירי בכבר משך הפרה ודו"ק:

ואם הרלה בלא להגיה הרבה יש להגיה אמר ר' מנא אית הכא מילי דלא יודי בה ר' יוסי פי' דיש כאן דבר חידוש דגם בזה לא יודי ר"י לר' בא דאף דזאת דנראה יותר כחליפין משום דבשעת משיכה כבר נגמר שיהי' חבירו זוכה בפרה מכ"ש בהך דינא דר' בא דלא אתינן עלה אלא מטעם דעייל ונפיק אוזי דנמלא שע"י שנותן לו חמור לא נתבטל המקח של הפרה כמו שבארנו לעיל וא"כ לפי מה דפסקינן בהך דינא דלעיל כר' בא ולא מטעמי' רק מטעם קנין כסף כמו שמבואר בגמרא הבאתי לעיל מכ"ש בהך דינא מש"ה שפיר השמיטו אותו הפוסקים וזה מה שרלוני לבאר בעזה"י והדברים ברורים:

המקנא

המקנא לאשתו רבי אליעזר אומר מקנא על פי שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו רבי יהושע אומר [א] מקנא על פי שנים [ב] ומשקה על פי שנים:

גמ' כתיב °ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו וגו'. שלא יקנא לה [ג] לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מתון. אלא מתוך דבר של אימה. עבר וקינא לה באחד מכל הדברים הללו. מה איתאמרת למצוה. לעיכוב. אין תימר למצוה קינויו קינוי. אין תימר לעיכוב אין קינויו קינוי. אתייא °כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב הקינוי. רבי יהושע אמר בשם רבי ליעזר [ד] חובה. רבי יושוע אמר רשות. אמר רבי לעזר בן רבי יוסי קומי רבי יסא אתייא דרבי ליעזר כבית שמאי ודרבי יהושע כבית הלל. דרבי ליעזר כבית שמאי °דבית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערוה. מצא בה דברים כאורין לגרשה אינו יכול שלא מצא בה ערוה. לקיימה אינו יכול שמצא בה דברים כאורין. לפום כן הוא אומר חובה. והא תני משום בית שמאי *אין לי אלא היוצאת משום ערוה. מניין היוצאה וראשה פרוע וצדדיה מפורמין וזרעותיה חלוצות. ת"ל °כי מצא בה ערות דבר. אמר רבי מנא קיימתיה בעדים. וכאן שלא בעדים. ודרבי יהושע כבית הלל דבית הלל אמרי אפי' הקדיחה תבשילו. לפום כן הוא אומר רשות. רצה לקנאות יקנא. רצה לגרש יגרש. ומה טעמא דרבי ליעזר כי מצא בה ערות דבר. ערוה זו סתירה. דבר זה קינוי. דבר °דבר. מה דבר האמור להלן על פי שנים עדים אף דבר האמור כאן על פי שנים עדים. ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו. °ומעלה בו בתנאים שהיתנה עמה על פי אחרים. תני ר"י בי ר' יודה אומר משום ר' ליעזר מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו. ומשקה על פי שנים. נאמר כאן כי מצא בה ערות דבר. ואין מציאה בכל מקום אלא בעדים. מה מקיים ר' ליעזר דבר. דבר שהוא מרגיל לבא לידי ערוה. עד א' מהו שישקה. מה אם פיו שאינו זוקקו לשבועת

במדב' ה / דברים כד / שם יט / במדב' ה

קרבן העדה

המקנא לאשתו. לישנא דקרא נקט וקינא את אשתו ולקמן במתני' מפרש כיצד מקנא לה: מקנא לה ע"פ שנים. אם בא להשקותה מי המרים צריך להביא שני עדים ולומר לה בפניהם אל תסתרי עם איש פלוני ואם לא קינא לה בפני שנים אינה נאסרת עליו בסתירתה ואינו משקה אותה: ומשקה ע"פ עד א' או ע"פ עצמו. ואפי' אין עדים שנסתר' אלא עד אחד או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה נאסר' בסתירה עד שתשתה שסתירת' אוסרתה עליו מספק רי"א צריך שני עדים אף לסתירתה: **גמ'** ה"ג. ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דבר של אימה אלא מתוך מתון. וה"פ שיקנא לה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול ויליף ליה מדכתי' ועבר עליו רוח קנאה היינו רוח טהרה: מה איתאמרת למצוה. מיבעי' ליה אם למצוה לכתחלה נאמרו הדברים שלא יקנא מתוך שחוק או אפי' לעכב שאם קינא בא' מכל הדברים אין קינויו קינוי: ופשיט אתיא כהדא כל מקום שנא' תורה או חוקה בפרשה כל האמור בה מעכב. ובפ' סוטה נאמר זאת תורת הקנאות ש"מ דמעכב: חובה. לקנאות את אשתו אם רואה שנסתרת עם שכיניה: ר"י. דידיה אמר רשות אם ירצה רשאי לקנאו' ואינו עובר על לא תשנא את אחיך בלבבך: כאורין. דברי' מכוערים בפריצות כגון ראשה פרוע ושאר דברים השנויי' בסמוך: לפום כן. לפיכך הוא אומר חובה לקנאות כדי שלא תבא לידי איסור או שיתברר על ידי מים: ולדדיה מפורמין. לדי בגדיה קרועין עד שנראה בשרה או חלוק': ת"ל כי מצא בה ערות דבר. ודברי' אלו לדבר ערוה דמיין ומצוה להוציאה הרי דמודים ב"ש שמוציא' ע"י דברים מכוערים וא"ל לקנאותה: קיימתיה בעדים. הא דיכול להוציאה משום דברים מכוערין בשיש עדים בדבר: וכאן. בסוטה ליכא עדי' בפריצות אלא בקינוי': אפי' הקדיחה תבשילו. שרפה ע"י אור או ע"י מלח יכול לגרש את אשתו דדרי' כי מצא בה ערות דבר או ערוה או שאר דבר סרחון: לפום כן הוא אומר רשות. דאם כמצאו בה דברים מכוערים יגרשנה דלא יהא אלא הקדיחה תבשילו: ה"ג ומ"ט דר' יהושע כי מצא וכו': דבר דבר. לג"ש נאמר כאן דבר ונאמר להלן ע"פ שנים עדים יקום דבר: ה"ג ומשקה ע"פ שנים ומעלה בו וכו'. וה"פ ערוה ודבר בעינן ב' והיינו הסתיר' והקינוי ומעלה בו בשעת השקאה ע"פ תנאים שהתנ' עמה ע"פ עידי קינוי ל"א דפרי' הש"ס הא כתי' ומעלה בו מעל משמע בו לחודא והיינו ע"פ עצמו שהקינוי והסתירה ע"פ עצמו סגי ומשני בתנאים וכו'. שהמעילה בו היא ע"פ אחרי' ופי' זה עיקר ובגי' התו' ליתא: ואין מציאה בכ"מ. לענין הדין לדון ע"פ מציאה זו אלא בעדים כמו כי ימצא בקרבך בא' שעריך וכו' והדומי' לו: מה מקיים ר"ל ודבר. כלומר לר"י ב"י אליב' דר"ל האי דבר במאי מוקמ': דבר שהוא מרגיל לבוא לידי ערוה. דהיינו יחוד א"נ דבר מכוער: עד אחד מהו שישקה. ר"ל דמתני' קמיבעיא ליה דע"פ עצמו שמעינן מדכתי' ומעלה בו אבל ע"פ עד אח' מנין. ומשני ומה אם פיו שאינו זוקקו לשבועת

פני משה

המקנא לאשתו. לישנא דקרא נקיט. ובבבלי מסיק דאע"ג דקתני המקנא דיעבד אין לכתחילה לא הלכה דחובה היא לאדם לקנא לאשתו אם היא צריכה לכך אבל בזמן הזה לא לימא איש לאשתו אפילו בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני דיש לחוש לדברי רבי יוסי ברבי יהודה דאמר בגמרא מקנא אדם לאשתו על פי עד אחד או על פי עצמו ואם נסתרה אחר שקינא לה בינו לבין עצמה נאסרה עליו איסור עולם שאין לנו מי המרים לבודקה ולהתירה: מקנא לה ע"פ שני'. אם בא להשקותה מי מרים צריך להביא שני עדים ולומר לה בפניהם אל תסתרי עם איש פלוני ואם לא קינא לה בפני שנים אינה נאסרת עליו בסתירה זו ואינו משקה אותה: ומשקה ע"פ עד א' או ע"פ עצמו. אפי' אין עדים שנסתרה אלא עד אחד או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה נאסרה בסתירתה עד שתשתה כדיליף בבבלי ריש פ' ה' מקראי דסתירתה אוסרתה עליו מספק: ר' יהושע אומר כו'. דצריך שני עדים אף לסתירה ובגמ' מפרש טעמא דפלוגתייהו והלכה כרבי יהושע:

גמ' כתיב ועבר עליו וגו'. ודריש רוח קנאה דנכנסה בו רוח טהרה לקנא את אשתו ולא שיקנא לה מתוך שחוק כו': עבר וקינא לה בא' מן הדברים הללו. מהו: מה איתאמרת כו'. לענין מה נאמרו הדברים דלא יקנא לה מתוך שחוק כו' למצוה אבל בדיעבד הוי קינוי או לעיכוב: ופשיט לה אתייא כהדא. דאמרינן בעלמא: כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב. והכא דכתיב זאת תורת הקנאות לעכב: הקינוי ר' יהושע כו'. ור' יהושע מטעמא דנפשיה אמר רשות וטעמייהו מפרש לקמן. ובבבלי פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע היא: דר' ליעזר כב"ש דאמרי בשלהי גיטין לא יגרש כו' ואם מצא בה דברים כאורין. מכוערין ולאו דבר ערוה ממש וכהאי דאמרינן בפ"ב דיבמות דף כ"ד רוכל יוצא כו' דלגרשה אינו יכול כו': לפום כן. אמר ר' ליעזר חובה היא לקנאות כדי לברר הדבר: והא תני משום ב"ש כו'. ברייתא היא שם: מפורמין. קרועין ומגולין ובפ' המדיר קרי לה כה"ג דת יהודית: ת"ל כי מצא בה ערות דבר. ודרשי דבר המביא לידי ערוה אלמא אפי' בדברים מכוערין כה"ג יכול לגרשה: קיימתיה. הא דקתני דאפילו בדברים כאלו יכול לגרשה שיש עדים על זה: אפילו הקדיחה תבשילו. יכול לגרשה ומכ"ש בדברים כאורין: לפום כן הוא אומר רשות כו'. דהרי אם רצה יכול לגרשה: ומ"ט דר' ליעזר. אמתני' קאי דאמר מקנא ע"פ שנים כו': כי מצא בה ערות דבר. ואע"ג דהאי קרא לאו בסוטה כתיב מ"מ דריש ליה אקינוי וסתירה הואיל ותליא קינוי בגירושין למאי דדריש לעיל: ערוה זו סתירה. שמביאה לידי ערוה: דבר זה קינוי. שבא ע"י דיבור וילפינן קינוי מג"ש דבר דבר דכתיב ע"פ שנים עדים יקום דבר: ומשקה כו'. אפי' אין כאן אלא עד א' בסתירה או ע"פ עצמו דכתיב ומעלה בו ודריש בו אפי' הוא עצמו ראה שנסתרה: בתנאים כו'. כלומר אפי' אין כאן עדים אלא ע"פ עצמו קרינן ביה ומעלה בו להשקותה ע"פ תנאים שהתנה עמה בקינוי ע"פ אחרים שאמר לה בפני עדים אל תסתרי עם פלוני: תני ר' יוסי בר"י משום ר' ליעזר. איפכא דמקנא ע"פ עד אחד כו' וכן מייתי בבבלי להא דר"י בר"י והתם דריש לה מטעמא אחרינא: נאמר כאן כי מצא בה ערות דבר. ואסתירה קאי: ואין מציאה בכ"מ אלא בעדי'. בכ"מ שנאמר בתורה כי ימצא איש שוכב וגו' וכדומה דדוקא בעדים הוא וה"נ צריך שיהיו ב' עדים בסתירה: מה מקיים ר' ליעזר דבר. האי ר"א דאמר ר"י בר' יודה משמי': דבר שהוא מרגיל כו'. זו הסתירה ולא דריש לה אקינוי: עד אחד מהו שישקה. השתא מהדר לעיל אדר"א דמתני' דקאמר משקה ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו ויליף לה ע"פ עצמו דכתיב ומעלה בו ועד כאן שמענו ע"פ עצמו עד א' מנלן: וקאמר דק"ו הוא מה אם פיו שאינו זוקקו לשבועת

מסורת הש"ס

גיטין דף צ

שם

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"א מה' סוטה הל' ב סמ"ג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' קעח סעיף ב

ב
ב מיי' שם טור שם סעיף ד

ג
ג מיי' פ"ד מה' סוטה הל' יח טוש"ע שם בס"י קעח

ד
ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ"א

ציון ירושלים

לכהדא כ"מ שנא' חוק' תור' מעכב ע' כ"מ פ"ד מס' עה ומס"פ כאן וע' ברכי יוסף או"ח ס"א וכמגן גטורים שם:

לשבועת ממון הרי הוא משקה. עד א' שהוא זוקקו לשבועת ממון לא כל שכן. קרוב מהו שישקה. מי קרוב מבעלה. עד מפי עד מהו שישקה. מה בינו לבין הקרוב. קרוב אף על פי שאינו כשר עכשיו כשר הוא לאחר זמן. עד מפי עד אינו כשר לא עכשיו ולא לאחר זמן. מה טעמא דר' יהושע כי מצא בה ערות דבר. דבר זה הקינוי. כי מצא אין מציאה אלא בעדים. ומקנא על פי עד אחד או על פי עצמו ומעלה בו בקינוי. מה מקיים רבי יהושע ערוה. ערוה שהיא באה מכח דבר. השיבו על דברי רבי יוסי בן יודה א"כ אין לדבר סוף. הכל ממנו לקנאות לה בשנים ולהביא עדים שנסתרה ולפוסלה מכתובה. אמר ר' יוסי מה טיבה להיסתר. אלא אתיא די לא על דמתניתין הכל ממנו לקנות לה מפיו ולומר שנסתרה ולפוסלה מכתובתה. אמר רבי מנא אפי' בהדין תנייא אתייא היא כמאן דמר מקנא לה מאביה ומבנה. הכל ממנו לקנות לה מאביה ומבנה ולהביא עדים שנסתרה ולפוסלה מכתובתה. אין תימא מה טיבה להיסתר. התורה התירה להיסתר. דמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כתיב °כי יסיתך אחיך בן אמך וגו'. בתך בסתר. אמך בסתר. מתייחד אדם עם אמו ודר עמה. עם בתו ודר עמה. עם אחותו ואינו דר עמה. [א] עידי קינוי שנמצאו זוממין לוקין. עידי סתירה שנמצאו זוממין אתה אמרתה לוקין. מהו

דברים יג

פני משה

לשבועת ממון. בכופר בכל דמן התורה פטור משבועה: עד א' שהוא זוקקו לשבועת ממון. מן התורה להכחיש העד: לכ"ש. שיהא נאמן בסתירה להשקותה: קרוב. מהו שיהא נאמן בסתירה להשקותה אליבא דר"א: מי קרוב מבעלה. ואפ"ה נאמן: מה בינו כו'. כלומר דמתמה מ"ש קרוב דפסול לעדות הוא ואפ"ה נאמן בסתירה וה"נ בעד מפי עד ומאי מספקא ליה: קרוב כו'. ודחי לה דלא דמי דקרוב מלינו שהוא כשר לאחר זמן כגון בקרוב ונתרחק אבל עד מפי עד אינו כשר לעולם ולא איפשיטא: מ"ט דר' יהושע. דאמר מקנא ומשקה ע"פ שנים: כי מצא בה ערות דבר. ודריש כי מצא אסתירה ודבר זה הקינוי וכי מצא אכולה מילתא קאי דצריך שיהיה ע"פ שני עדים דאין מציאה בכל מקום אלא בעדים כדלעיל: ומקנא ע"פ עד א' או ע"פ עצמו לא גרסי' הכא: ומעלה בו בקינוי. כלומר דלא דרשינן בי דקרא אבעל כדדריש ר"א אלא אקינוי קאי במעלה אחר שקינא לה ונסתרה. ווהייתר נראה דהאי ומקנא ע"פ כו' עד בקינוי גרסי' לה לעיל בדברי ר' יוסי ברבי יהודה והתם שייכה אחר תיבת אלא בעדים וטעמיה דר"י בר' יודה מפרש דאמר מקנא לה ע"פ א' או ע"פ עצמו דדריש ומעלה בו אקינוי קאי והיינו דבעלה עצמו מקנא לה ולא כר"א דדריש לה אסתירה ועד א' מק"ו: מה מקיים ר' יהושע ערוה. דלהי מילתא דריש לה: וקאמר דהכי דריש לה ערוה שהיא באה מכח דבר. כלומר דלא דרשינן לערוה בפני עצמה דהדא קאמ' קרא כי מצא בה ערות שהיא סתירה הבאה מכח דבר אחר הקינוי וקאי כי מצא אתרווייהו דצריך להיות ע"פ שנים דאין מציאה אלא בעדים והשתא נמי אתי שפיר הא דלא יליף ר' יהושע ג"ש דדבר דבר דלא איצטריך לדידיה: השיבו חכמים על דברי ר' יוסי ב"י כו' הכל ממנו לקנאות לה בשנים גרסינן. והוא כמו בשנאה כלומר דלדבריו דמקנא לה על פי עצמו אם כן אין לדבר סוף דכשישנאה יהא לעולם נאמן לומ' קנאתי לה מפלוני ויביא עדים שנסתר' דהואיל ובאמת לא קינא לה לא נזהרת היא ויבא לפוסלה מכתובתה כשלא תרצה לשתות: מה טיבה להיסתר. כלומר דר' יוסי מקשי ע"ז דחששו שתפסיד כתובתה בחנם הי' לה להזהר בסתירה דבלאו הכי יחוד אסור מן התורה: ה"ג די לא אתיא אלא על דמתני'. הך קושיא דלא יהיה לדבר סוף על המתני' אליבא דר"א הוא דשייכא שפיר להקשות דאמר משקה לה ע"פ עצמו דהוא נאמן לו' שנסתרה: הכל ממנו לקנות לה מפיו כו'. כלומר כשירצה יקנא לה בפני שנים ואז יהא נאמן לעולם לומר שנסתרה: ורבי מנא אמר אפילו כו'. דאפילו תימא כהאי תנא כר"י ב"י דאמר לר"א מקנא לה ע"פ עצמו והסתירה צריך להיות ע"פ שנים אתייא נמי שפיר הך קושיא דכמ"ד לקמן הלכה ב' דמקנא לה מאביה או מבנה וא"כ הכל ממנו כו' דהרי מותרת להתייחד עם אביה ועם בנה ולא קשיא מה טיבה להיסתר דהתורה התירה וכדמסיק וכן קאמר בבבלי ד"ב דלדברי שניהם קשה אלא דהתם משמע דעיקר הקושיא לדברי ר"י בר' יהודה כדקאמר התם אף למשנתינו אין לדבר סוף ולא נחית להא דאמר הכא: דאמר ר"י כו'. וכדדריש לה בבלי קידושין דף פ' וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו: בתך. דכתיב בהאי קרא או בנך או בתך: בתך בסתר אמך בסתר. כלומר שדיבר הכתוב בהוה לפי שהן מצויין זה אצל זה דמתייחד אדם עם אמו ועם בתו: עם אחותו. מתייחד עמה לפרקים באקראי בעלמא ואינו דר עמה בקביעו'. וכרב אסי שם דף פ"א ולא קיימא המסקנא כן אלא כדתני בתוספתא פ"ה דקידושין אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה לא יתייחד עמהן: לוקין. משום לא תענה: אתה אמרת לוקין. כלומר דזה פשיטא הוא דלוקין מכ"ש מעידי קינוי אלא הא מיבעיא לן מהו

קרבן העדה

לשבועת ממון אם מודה שחייב ממון הודאת בע"ד כמאה עדים דמיא וחייב ואין כאן שבועה ואם מודה בקנס פטור ואם כופר הכל פטור הרי הוא משקה אי נמי פיו של התובע אינו זוקה הנתבע לשבועה אם מכחישו ואפילו הכי משקה על פי עצמו ופירוש זה עיקר: עד אחד. אם יש להתובע עד אחד שחבירו חייב לו אף על פי שהתובע אינו טוען ברי אלא על פי העד זוקקו לשבועת ממון לא כל שכן שמשקה על פי עד אחד: קרוב מהו שישקה. לרבי אליעזר מבעיא ליה ופשיט מי קרוב מבעלה. ואפילו הכי תנן במתני' שמשקה על פי עצמו כל שכן קרוב אחר: ופשיט מה בינו לבין קרוב. וכי היכי דמשקה על פי קרוב על כרחך לומר דכל שבעלה מאמין בדבר יכול להשקותה אם כן הוא הדין בעד מפי עד: ופרי' קרוב אף על פי וכו'. כלומר לא דמיא עד מפי עד לקרוב דקרוב אפשר שיהיה כשר לאחר זמן כגון שהוא קרוב ע"י חתנות שנשא אחותה או בתה ושאר קורבה שפוסלין אותו וכשמתו' אשתו כשר להעיד אבל עד מפי עד לעולם פסול: הכי גרסינן מאי טעמ' דרבי אליעזר ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו וכו' ומעלה בו בסתירה והכי פירוש "(אמר רבי) אליעזר דמתני' פריך מאי טעמא ומשני כי מצא וכו' וערוה הכי גרסינן מה מקיים רבי ליעזר ערוה ומשני ערוה שהיא באה מכח דבר סתירה הבאה מכח קינוי דשני עדי' ומעלה בו שהסתירה שהיא המעילה נעשי' על פי עצמו משקה אותה: הכי גרסי' א"כ אין לדבר סוף הכל ממנו לקנאות לה בינו לבינה ולהביא עדים וכו'. והכי פירוש לדבריך פעמים שלא קינא לה הבעל וכשיכעוס יאמר שכבר קינא לה בינו לבין עצמו מפלוני ומביא עדים שנסתרה עמו סתירה כל דהו דכיון דלא קינא לא נזהרה בו ומפסדת כתובתה בזמן הזה שא"א להשקותה אי נמי דכבר שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ונאסרה לו: אמר רבי יוסי. לתרץ קושית חכמים מה טיבה להסתר כלומר אין הכל ממנו אלא היא עשתה שלא כהוגן שנתיחדה עם איש אחר וכיון שעשתה שלא כדין אין אחריות כתובתה עלינו: אלא אתיא. הא דאמרו חכמים לדברי רבי אליעזר אין לדבר סוף לר"א דמתניתין שיקנא לה בפני שנים ואחר כך יאמר שנסתרה על פי עצמו והיא לא תרצה להתבזות ולשתות ותפסיד כתובתה הכי גרסינן די לא אתיא אלא על דמתניתין הכל ממנו לקנות לה על פי שנים ולומר מפיו שנסתרה ולפוסלה מכתובתה: אפי' כהדין תנייא אתיא. אף על דברי ריב"י יפה השיבו חכמים שאין לדבר סוף למ"ד דמקנא לה אפי' מאביה ומבנה: קשיא הכל ממנו לקנות לה מאביה ומבנה וכו'. ואם תאמר מאי טיבה להסתר. לכך ראויה לקנוס: ומשני התורה התירה להסתר. עם אביה ובנה נמצא שכדין עשתה ולמה תפסיד על פי דיבורו כתובתה חנם והיינו דקאמרו לריב"י שאין לדבר סוף: כי יסיתך אחיך בן אמך. או בנך או בתך-או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר: בתך בסתר. כלומר בסתר אבתך נמי קאי דמותר להיות עמה בסתר: אמך בסתר. דבן אמך משמע שהבן עם אמו דאם לא כן מ"ש בן אמך דנקט ולא בן אביך: ודר עמה. דלא תקיף יצרי' עלייהו: עם אחותו ואינו דר עמה. תמיד ביחוד אבל לפרקי' שרי להתייחד: עידי קינוי שנמצאו זוממין לוקין. משום לא תענה. ואין משלמין. דגורם דגורם הוא שהרי עדיין צריך עדי סתירה ושמא היתה שותה: מהו

רידב"ז

השיבו על דברי ר"י בר"י הכל ממנו לקנאות לה בשנים ע"ס דמוכח דמהופך הגי' וכצ"ל הכל ממנו לקנות לה מפיו ולהביא עדים שנסתרה ולקמן בתר הכי גרסינן הכל ממנו לקנאות לה בשנים ולומר שנסתרה ודבר זה מוכח הוא:

עדי קינוי שנמצאו זוממין לוקין פי' דלא שייך לאמר שמשלמין ממון דהא עדיין לא פעלו בעדותן כלום קודם עדי סתירה אבל על עדי סתירה מיבעי' ליה אם משלמין ממון די"ל דכיון דלא רצתה לשתות והפסידה כתובתה משלמין ממון דהא ע"פ עדותן הפסידה אי דלא משלמי הגורם לממון שגרמו עדותן רק משלמי בכ"מ רק מה שהעידו אבל הגרמא שילא מתוך עדותן אין משלמין ועי' במס' שבועות דף כ"ב דקרי עדי סתירה דבר הגורם לממון דהוא הפסד הכתובה ע"ז פשוט אין למידין דבר מדבר בעדים זוממין כמו דגרסינן בירושלמי בספ"ב דכתובות גבי נאמנים להעיד בגודלן כו' עד כאן היינו באין בשבת לענין תחומין ומפרש הגמ' אם בזה גרמו שיוציאו השדה מן זל"ז כגון היינו יודעין שעד שדה ראובן תחום שבת ונמצאת השדה לשמעון מהו מפקעתה משמעון ולהחזירתה לראובן ע"ז שאיל שם אם הוזמו מהו שישלמין כיון דזה לאו עיקר עדותן היא אלא ע"י גורם שע"י עדותן גרם להוציא השדה משמעון לראובן ופשוט גם כן כן אין למדין דבר מדבר בע"ז פי' דמה שנתגלגל דבר מתוך דבר אין חייבין ע"ז עדים זוממין וה"נ פשוט כן וכן פי' בנו"י ז"ל:

סוטה

עמודי ירושלים

דמר ר' יוחנן וכו' כי יסיתך אחיך כו' מתייחד אדם עם אמו ודר עמה כו'. המל"מ (פ"א מה' סוטה ה"ג) כ' שטעם הירושלמי דמקנין לשנים כאחד דה"א כיון דאינו אסור ביחוד לא תאסר וסיים שם שוב זיכני ד' ומצאתי בירושלמי באותו פרק על כמ"ד דמקנא לה ע"י אביו ובנה הסוא דאמר ר"י כי יסיתך כו' מבואר הדבר כמ"ש דמה דאיצטרך לומר דמקנא ע"י אביו הוא משום דליכא איסור יחוד וכן מה שבעי לה מהו שיקנא משנים שכ"ד. אולם באמת אין התחלת ראיה מהירושלמי הזה דזה הורף דברי הירושלמי דמקשה ע"ד ר"י בר"י דסובר דמקנא לה עפ"י עצמו דא"כ אין לדבר סוף דמי ביתקוטט עם אשתו יאמר שקינא לה מאיש פלוני והיא שלא ידעה מאותה שקינוי תסתתר עמו ותאסר ומקשה הירושלמי דמה נם באמת להתיחד עם אותו האיש דהא יחוד אסור מה"ת רק הקושיא הוא לר"א דסובר דמשקה לה עפ"י עצמו וא"כ יקנא לה עפ"י שנים ואח"כ יאמר שנסתרה עם אותו האיש. אח"כ אמר דגם על ר"י בר"י קשה דהוא יאמר שקינא לה מאביו ומותרת להתיחד עם אביו כדאמר ר"י ול"כ אין ראיה להמל"מ דהטעם דס"ל כיון דאינו אסור ביחוד לא תיאסר דז"א דמה דהביא דברי ר' יוחנן הוא בכדי שתקשה גם לר"א דיאמר שקינא לה מאביו וא"נ. ומש"ס כמל"מ ע"ד הב"י (סי' קע"ח) כבר מחקו הב"י בבדק הבית. ומש"ס ע"ד הירושלמי באמת הוא פ"ס בירושלמי וכמ"ש המראה הפנים:

עין משפט נר מצוה
א מיימוני פכ"א מהלכות עדות הלכה ב

מסורת הש"ס
הורה אור
יג"ל אבר

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ה דגיטין

סנהדרין פ"ג ה"י

קרבן העדה

מהו שישלמו. כתובתה ואינן לוקין דהלא מכוחן שהעידו על הסתירה היתה מפסדת כתובתה אלו לא היתה שותת מיראת בדיקת המים: או ייבא כיי דמר. או אתיא כי האי דמר רבי בא וכו' והאי דרבי בא לא ידעתי היכן הוא: אין למידין דבר מדבר בעדים זוממין. לומר אולי לא היה עושה דבר זה כגון שהעידו שקר בדבר שנתחייב שבועה לא אמרינן אלו לא רצה לישבע היה חייב לשלם אף העדים זוממים ישלמו: והכא כן. אף הכא לא ישלמו מספק דשמא לא היתה שותת דמספיקא לא מפקינן ממונא אי נמי אפילו הפסידה כתובתה פטורין מלשלם דהא לא כוונו להפסיד כתובתה אלא להשקותה: נסתרה בעד אחד שחרית וכו'. לר"י דמצריך שני עדי סתירה קמיבעיא ליה אם ראה אחד שחרית ואחד בין הערבים מי מצטרפין ופשיט ייבא כהדא. אתיא כהא דתניא: נתיחדה עמו בפני שנים. מי שנתן גט לאשתו ואחר כך נתייחדה עמו בפני שנים: צריכה הימנו גט שני. דמסתמא בעל לשם קידושין: באחד. אם לא היה שם אלא עד אחד שנתייחד עמה: אין זה יחוד. שאין מצטרפין עידי יחוד א"כ ה"ה עידי סתירה דדמיין לעדי בעילה אין מצטרפין: ה"ג מאחר שהוא איש והיא אשה קינויו קינוי או אין קינויו קינוי. וה"פ כיון שזהו האיש שקינא ממנו את אשתו בשחרית הוא האיש שקינא לאשתו ממנו בין הערבים א"כ מצטרפין והוי קינוי או לא: ייבא כהדא. אתיא כהא דתניא: אין מקבלין מן העדים. עדותן לפסוק הדין על פיהם אלא אם כן ראו שניהם כאחת את העדות: ה"ג ואפילו ראו זה אחר זה: בעידי הבכורה. שאומרים על אשה או על בהמה שכבר נפטר רחמה ואפילו לא ראו כאחת אי נמי שמעידין ששמעו מן האב בזה אחר זה שזהו בנו הבכור כ"פ הר' בסנהדרין: ובעידי החזקה. זה אומר בפני אכלה ג' שנים ראשונות של השמיטה וזה אומר בפני אכלה ג' שנים האחרונות של השמיטה מצטרפות דאחד קרקע קמסהדי חזקה מעלייתא ל"א שנים מעידים על שנה הראשונה וב' על השניה וב' על הג' ופי' זה נראה עיקר: אף בעידי סימנין כן. בשהעידו אשתי שערות שראו בזה אחר זה מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה דמצטרפין: מה דא פשיטא. כלומר הא ודאי פשיטא לן: בגבו. תחת אותו מקום: זה אומר ראיתי שני שערות בגבו. דמצטרפין דתרווייהו אסימן אחד קמסהדי: ה"ג וזה אומר ראיתי שערה אחת בכריסה לאו כלום וכ"ה בכתובות וסנהדרין. דחצי עדות וחצי דבר הוא דעד אחד חצי עדות ושערה אחת חצי דבר: וכ"ש גבו וגבו. שכל אחד מעיד על שערה אחת בגבו דלאו כלום הוא דאפשר דתרווייהו בחד שערה קמסהדי: ה"ג

גמרא

[ז]מהו שישלמו לא מכוחן היא מפסדת כתובתה. או ייבא כיי דמר רבי בא רבי יהודה בשם שמואל אין למידין דבר מדבר בעדים זוממין. והכא כן [ז]נסתרה בעד אחד בשחרית ובעד א' בין הערבים. ייבא כהדא [א] *נתייחדה עמו בפני שנים. צריכה הימנו גט שני. באחד אינה צריכה הימינו גט שני. בא' בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ושאל ר' לעזר בן תדאי את החכמים ואמרו אין זה ייחוד. קינא לה בעד אחד בשחרית ובעד אחד בין הערבים מאחר שהוא איש והיא אשה אין קינויו קינוי. ייבא כהדא *אין מקבלין מן העדים אלא אם כן ראו שניהן כאחת. רבי יהושע בן קרחה אומר ואפילו באו זה אחר זה. רבי ירמיה רבי שמואל בר יצחק בשם רב מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעידי הבכורה ובעידי החזקה. רבא בשם רבי ירמיה אף בעידי סימנין כן. מה דא כשיטא שזה אמר ראיתי שתי שערות בגבו. וזה אומר ראיתי שתי שערות בגפו. זה אומר ראיתי שערה אחת בגבה. וזה אומר ראיתי שערה א' בכריסה לאו כלום כל שכן גבו וגפו.

שנים

פני משה

מהו שישלמו. לא שרצו להפסיד כתובתה וכמ"ד לוקה ומשלם: או ייבא כיי דמר רב בא כו'. או דנימא דאתיא כהאי דאמר שמואל דאין למדין דבר דבר מעדים זוממין כלומר דעדים זוממין חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו כאותה שאמרו ברים מכות היכא דמעידין בפירוש שחייב לחבירו ר' זוז ונמצאו זוממין דמשלמין ואין למדין דבר אחר ממנו ולא איפשיטא: נסתרה בעד אחד כו'. לר' יהושע דמתני' בעי דמצריך שני עדים בסתירה ואם אחד ראה שנסתרה בשחרית וא' בין הערבים מהו שילטרפו: ייבא כהדא. אתיא הא כדתני' בתוספתא פ"ה דגיטין גבי המגרש את אשתו ואח"כ נתייחדה עמו בפני ב' עדים צריכה ממנו גט שני דחיישינן שמא בא עליה: באחד. אם לא היה אלא עד אחד: אין זה ייחוד. דאין מצטרפין וה"נ אין מצטרפין עדי סתירה: קינא לה בעד א' כו' מאחר שהוא איש והיא אשה. לישנא דקינוי נקט הכא שאל תסתר עם פלוני מאחר שהוא איש כו' ולישנא יתירא היא: אין קינויו קינוי. דאין מצטרפין: ייבא כהדא. הא דאמרי' דאין מצטרפין אתיא בפלוגתא דהני תנאי דתני' לקמיה: אין מקבלין כו'. פלוגתא זו מבואר בהרבה מקומות בבבלי ועיקרה בפ' זה בורר דף ל"א. ולר' יהושע בן קרחה הכא נמי מצטרפין: מודין כו' בעדי בכורה. שמעידין ששמעו מאביו שאמר זה פלו' בני בכור הוא דמצטרפין זה אחר זה אפי' לא שמעו שניהם כאחד. כן פירשו התוס' שם ע"ב ד"ה בעדות בכור: ובעידי החזקה. שמעידין שאכלה שלש שנים מהשדה בחזקה שהיא שלו מצטרפין אפי' זה מעיד שאכל שלש ראשונות של שמיטה וזה מעיד על שלש אחרונות דאחד קרקע מסהדי: אף בעידי סימנין כן. כשמעידין על ב' שערות וכדמפרש ואזיל. והגירסא משובש' בכאן והעיקר כדגרים בסנהדרי' שם וכן הגהתי כאן: מה דפשיטא. זה הוא פשיטא לגי כשא' אמר ראיתי ב' שערות בגבו וא' אומר ראיתי שתי שערות בגפו דאמרי' במס' נדה דף נ"ב שתי שערות שאמרו אפי' אחת בגבה ואחת בכריסה אחת ע"ג קשרי אצבעות של יד ואחת ע"ג קשרי אצבעו' של רגל. גבה וכריסה שתיהן במקום הערוה וגבה הוא למעלה במקום התפוח וכשזה מעיד על ב' שערות בגבו וזה על ב' שערות בקשרי אצבעותיו לאו כלום הוא דהלי עדות הוא: זה אומר ראיתי שערה אחת בגבה וזה אומר ראיתי שערה אחת בכריסה. דהוי חצי עדות וחצי דבר עד אחד ושער א' פשיטא דלאו כלום הוא: כ"ש גבו וגפו. בא' מעיד על שערה אחת בגבו וא' על שערה אחת בגפו דרחיקין הן זה מזה ונלמד במכ"ש מגבו וכריסו דלאו עדות הוא:

שנים

עין משפט נר מצוה

ו

א רמ"א באה"ע סי' ד סעי' יג בהגה

ציון ירושלים

[ז]מהו שישלמו לא מכוחן היא מפסדה או ייבא כיי דמר ר"ב וכו' אין למדין דבר מדבר בעדים זוממין ע' מה"פ מ"ש בזה והני אומר בביאור הספק ע"פ מ"ש הפ"י ריש היזוק כבך וכן כתב בעבר' מהמרו' לרמ"ע ז"ל דלכך משלמין ממון ולא מלקות אף דמלקות חמו' ולא אמרינן התגורי איתגור משום דחס רחמנא על ממון במפסיד כעין מ"ש התוס' בכתובו' דף לב ולפ"ז נ"ל דגם בעדים זוממין לכך משלמין משום דחס רחמנא על ממון שרצו להפסיד אף דחידוש הוא דמהתוי' דליית להפי כיון שהאמינה תורה לאחרונים א"כ רצו להפסיד ממון ולכך משלמין ואין לוקין ולפ"ז י"ל דזה הספק בכאן דדוקא כשהעידו על ממון ורצו להפסידו ממון אבל כאן דהם לא באו רק להעיד על הסתיר' והקינוי רק שממילא יבוי' נפסד ממון בזה כיון דעדי' זוממין חידוש הוא ויוכל להיות דהראשונים כאמת העידו נהי דהתורה האמינה להמזימים מ"מ בכה"ג שנר עכ"פ ראוי שילקו דהכחשה בודאי הוה ועברו על לא תענה ולא ישלמו ממון דבאמת מלקות חמור ודו"ק: [ז]נסתרה בעי"א בשחרית ובע"א בין הערבים ייבא כהדא וכו' ע' ב"י חו"מ סימן למד ס"ז מה שהאריך לפרש דברי הירושלמי כאן דהירושלמי מסופק בזה אי לומר

תוס' הרי"ד

נסתרה בעד אחד שחרית ובע"א בין הערבים ייבא כהדא נתיחדה עמו בפני שנים כו' באחד בשחרית ובאחד בין הערבים זה הי' מעשה ובאל ר"א את חכמים ואמרו אין זה יחוד. קינא לה בעד אחד בשחרית ובע"א בין הערבים מאחר שהוא איש והיא אשה אין קינויו קינוי ייבא כהדא אין מקבלין מן העדים אלא א"כ ראו שניהם כאחת ריב"ק אומר אפילו בזה"ז ע"כ וגי' המרדכי ז"ל בפ"ב דיבמות ייבא כהדא נתיחדה עמו כו' אין זה יחוד קינא לה כו' מאחר שהוא איש והיא אשה אין קינויו קינוי [וכתב הב"י ז"ל בחו"מ סי' ל' כל"ל אפילו שהוא איש והיא אשה כלומר דאפילו בפירוש קינא לה על אותו האיש ועל אותה האשה בשחרית וכן קינא לה על אותו האיש גופיה בין הערבים דליכא כאן חשש שמא לאו אחד גברא קמסהדי דהא בפירוש סותנה על אותו האיש אפ"ה אין קנויו קינוי] או ייבא כהדא אין מקבלין כו' ריב"ק אומר ואפילו באו זה"ז ע"כ עיי' בב"י ז"ל ס' ל' בחו"מ וס' י"א באבן העזר דמפרש כן דמיבעי' לי' תחלה על עדות מיוחדת בסתירה או דייבא כהדא כההיא בריתא דיחוד דבעי בב"א ולא מהני בזה"ז וכן גם קינא לה בא' בשחרית וכו' ג"כ מיבעיא לן אפילו דהוא אותו איש והשה אפ"ה אין קינוי קינוי דדמי לההיא ברייתא דיחוד או דייבא כהדא אין מקבלין כו' ריב"ק אומר אפילו בזה"ז ע"כ כ' הב"י ז"ל דנשאר איבעיא בירושלמי דלא איפשיטא וע"כ כתב הא דמכ"א הרב אלפס ז"ל בפ' מ"ה בגיטין ההיא ברייתא דנתיחדה בא' בשחרית ובא' בין הערבים דאין זה יחוד והר"ן ז"ל כתב גם אע"ג דקי"ל גבי ממון דמהני עדות מיוחדת מ"מ לגבי אשה דבייך בדיני נפשות בב"א כעינן לא עכ"ל ז"ל ע"ז כתב הב"י ז"ל דהמרדכי ז"ל דחלק על זה וס"ל דמצטרפי עדי כיעור אפילו עדות מיוחדת ומביא ראיה מהאי ירושלמי וכן מוכח במס' כתובות דף כ"ו לענין תרומה דבכל איסורין בזה לד"מ דקי"ל כריב"ק דמצטרפין עדות מיוחדת וכן מוכח במס' גיטין דף ל"ג ע"ב לענין גט וכיון דלסירושלמי הוי ספק ובבבלי פשיטא לן דמצטרפין ע"כ פסק המרדכי ז"ל דעדי כיעור מצטרפין בעדות מיוחדת אך מ"מ כתב דדינא דהרב אלפס והרא"ש ז"ל עולה יפה לענין עידי יחוד מצטרפין משום דכיון דלא ראו הבעל והאשה העדים ע"כ לא נתכוונו לשם קידושין עיי"ש והגר"א ז"ל באה"ע ס' י"א ס"ק ע"ז כתב דהתירוץ של הב"י על הרב אלפס והרא"ש ז"ל הוא דוחק וע"כ דאין הלכה כההיא תוספתא דיחוד דאין מצטרפין דע"כ בתוספתא ההיא אתיא כת"ק דריב"ק אבל לדידן דקי"ל כריב"ק ע"כ מצטרפין כדמוכח מהירושלמי וכמס' כתובות וכ"ב גבי איסור וכמס' גיטין דף ל"ג לענין גט ואיסות דמצטרפין עיי"ש והנו"ב ז"ל בפי' ע"ב כתב לחלק בין גט לקידושין דע"כ לא כתב הר"ג ז"ל אלא גבי אשה דבייכי בד"ג אלא גבי קידושין דלדידהו כבנתקדשה בייכי לד"ג אבל גבי גט לא בייך לד"ג דהא אדרבה כשמעידין שנתגרשה הרי היא פנויי' וחולק על מהר"א בן ששון ז"ל דלא מחלק כן ויש לפלפל טובא בהאי בברה דהנו"ב ז"ל אבל אין הפנאי מסכים ובסמוך יתבאר קצת וע"כ דהב"י ז"ל והגר"א ז"ל לא ס"ל כהנו"ב ז"ל דהא ממס' גיטין גבי גט מקשה על הרב אלפס ז"ל מקידושין ועיין בב"י ז"ל ס' י"א באה"ע ובחו"מ ס' ל' עיי"ש ונראה לפענ"ד לתרץ הרב אלפס והרא"ש ז"ל דלעולם לביעתי' דאיסות לא מהני עדות מיוחדת כמו בד"נ רק באיסורין מהני כבד"מ כדמוכח ממס' כתובות וכ"ב גבי תרומה והא דקשה ממס' גיטין דף ל"ג ע"ב הנ"ל נראה לפענ"ד לתרץ בע"ה יפה ופי"ז יתורץ מה דקשה בסתירת הר"ן ז"ל ממס' גיטין למס' קידושין וכדומה שהגאון רע"א ז"ל מקשה זאת דגבי האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה פלונית ומת שלוחו דאסור בכל הנשים שבעולם כתב הרמב"ן ז"ל דאם כאו קרובות ואמרו לא נתקדשנו נאמנות ומותרת אחותה להנשא ע"ז מקשה הר"ן ז"ל במס' גיטין פ' האומר דו"א דהא קי"ל אין דבר שבערוה פחות משנים אפילו היכי דלא איתחזק איסורא ואילו במס' קידושין פ' האומר גבי קידשתי את בתי וא"י למי קידשתיה דאמר רב נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס ורב אסי אמר אף נאמן לכנוס הקשה הר"ן ז"ל האיך נאמן הא אין דבר שבערוה פחות משנים והא דמהימן עד אחד לענין אשה דמתה בעלה הוא ע"כ מטעם דאשה דייקא ומינסבא והכא ליכא האי טעמא ומתרץ דהתם הוחזקה בא"א משא"כ הכא דלא נתחזק באיסור א"א וחכי הר"ן ז"ל ס"ל דאפילו בלא איתחזק איסורא דא"א נמי אינו נאמן בדשב"ע פחות משנים וזהו קושית הגאון:

אבל לפי דברינו שיתבאר בע"ה יתורץ כעין תומר דכנה על הרב אלפס ז"ל והרא"ש ז"ל לא קשה מסוגית הגמ' דמס' גיטין דלעולם איסות דמי לעידי נפשות ובעינן בב"א ולא דמי איסות לד"מ אך נ"מ בפיר דלפי סגירסא דהירושלמי דלפנינו מתורץ מתא סכל על נכון דלהגירסא שלפנינו לא גרסינן כלל תיבת או ייבא תיבת או לא גרסינן אלא ייבא כהדא וה"פ נסתרה בעד א' שחרית ובע"א בין הערבים ייבא כהדא נתיחדה עמו כו' בא' בשחרית כו' אין זה יחוד ע"כ בעדי סתירה ג"כ לא מהני עדות מיוחדת הגם דבממון ובאיסורין מהני כריב"ק אבל באיסות לא מהני זה פשיטא ואח"כ בעל בעדי קינוי קינא לה באחד בשחרית ובאחד בין הערבים בזה הוי מקום ספק אם נאמר דהא הוי ג"כ איסות ובאיסות לא מהני עדות מיוחדת או דילמא דכיון דעדותן לא פעל כלום דהא עדיין מותרת לבעלה ולא מהני עדותן רק באם שיהי' סתירה ויבאו אח"כ עדים על הסתירה אבל בלא עדי סתירה עדיין לא פעל עדותן ע"כ לא דמי לאיי

שנויי נוסחאות (סוי"ש) בגפו בד"ו בגבו. (סוכ"א) בבריסה בד"ו בגבה. גבו וגפו בד"ו גבו וגבו.

אמרי ברוך

או ייבא וכו'. נ"ב יעוין בירושלמי בסוף פ' האשה שנתארמלה: **בקרבן העדה** ד"ה מהו שישלמו כתובתה וכו'. אלו לא היתה שותת מיראת בדיקת המים וכו'. נ"ב נ"ע הא היה בידה לבתות אחרי שתף כיא מפשע מורא לא עלה על ראשה וה"ל דמיירי בבא ע"א ואמר נטמאתי וכן משמע דברי הרמב"ם בהלכות עדים פ' כ"א הלכה ס' יעו"ש בשנוי הנוסחאות:

עמודי ירושלים

נתייחדה עמו בפני שנים כו'. בב"ק כ' עמ"ש בהגמ"י לה' איסות (סי' כ"ח) דאף אם ב' עדים ראו כיעור אפי' בזה"ז כמאן דהוי בב"א דמי כו' וכן משמע מהא דגרסינן בירושלמי ע"ק דסוטה נתיחדה כו'. וכ' הש"ק דתימה דאדרבה מהכא משמע דאפי' לענין כיעור לא מצטרפין דהא פשוט לן מדר"ל בן תודאי דאין זה יחוד כו' וצ"ע עכ"ל ותמהני עליו שבמח"כ לא נזכר מדברי הכ"י בח"מ (סי' ל' ס"ז) שהביא גירסת הירושלמי או ייבא כהדא אין מקבלין כו' והיינו דשאל האיבעיא בנסתרה בע"א בשחרית ס' אם נפסקה מנתייחדה כו' ומסקנא כו' דאיתא דאין זה עדות או דנבקבה מההיא דר' יהושע בן קרחה כו' וע"ש בב"י באורך מ"ש לבאר דברי הירושלמי ומ"ש עליו בב"ח ר"א ן' בשון (סי' י"ז) ובב"ח זכרון יוסף (אה"ע ס' ז') ע"ב. דלפ"ז א"ב דברי הכגמי"י. וגם מ"ש כפני משה לפרש בלשון מאחר שהוא איש והיא אשה דהוא לשון יתר והוא בלשון הקינוי הנה מבואר בב"י שם דאף שהוא אותו האיש ואותה האשה עכ"ז אין מצטרפין ולא הוי שפת יתר כלל:

שנים אומרים ראינו שערה א' בגבו וב' אומרים ראינו שערה אחת בבריסו. רבי יוסי בי רבי בון ורבי הושעיה בריה דר' שמי חד אמר פסול. והד אמר כשר. מאן דמר פסול כמעיד על חצי סימן. ומאן דמר כשר אני אומר שמא נשרו. [א] אחד אומר שתי שערות בגבו ואחד אומר שתי שערות בבריסו. רבי חגיי אומר דברי הכל פסול רבי בא אמר דברי הכל כשר. רבי יודן אמר במחלוקת רבי יוסי אמר במחלוקת. אמר רבי יוסי לרבי חגיי והא רבי יודן סבר כוותי. אמר ליה על רביה אנא פליג לא כל שכן עילויה. אמר רבי מנא יאות אמר רבי חגיי אילו שטר שהוא מחותם בארבעה עדים וקרא עילויה ערער זה מעיד על שנים וזה מעיד על שנים שמא כלום הוא. ואין כל חתימה וחתימה צריכה שני עדים וכה כל סימן וסימן צריך שני עדים. רבי חנניה יליף לה משני חזקה. אילו אחד מעיד שאכלה שנה ראשונה ושניה ושלישית. ואחד מעיד שאכלה רביעית חמישית וששית שמא כלום הוא. ואין כל חזקה וחזקה צריכה ב' עדי וכה כל סי' וסי' צריך שני עדים:

הלכה ב מתני'

[ג] כיצד הוא מקנא לה [ג] אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודיברה עמו עדיין מותרת לביתה ומותר' לוכל בתרומה [ד] נכנסה עכו לבית הסתר שהת

פני משה

שנים אומרים ראינו שערה אחת בגבו ושנים אומרים ראינו שערה אחת בבריסו גרסי'. דעדות שלם הוא ואי דבר כזה פליגי ר' יוסי כו': מאן דאמר פסול כמעיד על חצי סימן. דכל כת על שערה אחת מעידין ולא מצטרפין: אני אומר שמא נשרו. שהיתה שם עוד שערה אחת ונשרה. ובבבלי פ' מרובה דף ע' ובכמה מקומות מסיק כמאן דאמר פסול דממעט לה מדבר ולא חצי דבר: אחד אומר ראיתי שתי שערות בגבו וא' אומר ראיתי שתי שערות בבריסו גרסי': דברי הכל פסול. דלר' חגיי עדיפא ליה חצי דבר ועדות שלם מדבר שלם וחצי עדות והילכך אפי' מאן דמכשיר לעיל מודה הכא דפסול: ור' בא אומר ד"ה כשר. דהואיל וכל א' מעיד על סימן שלם ואפילו חצי עדות הוא מצטרפין ולר' בא דבר שלם וחצי עדות עדיפא ליה ולא דמיא לדלעיל א' אומר ב' שערות בגבו וא' אומר ב' שערות בגפו דהכא במקום אחד הן: במחלוקת. כמחלוקת דלעיל כן פליגי הכא וכן אמר ר' יוסי: והא ר' יודן סבר כוותי. ומ"ט פליגת בהא: על רביה אנא פליג. על ר' יוסי קאמר כלומר עליך אני חולק ומכ"ש על ר' יודן: יאות. שפיר אומר ר' חגיי דד"ה מודים בזה דאין מצטרפין דמה אלו שטר כו': וקרא עליו ערער. לומר שהוא מזויף ובאו עדים להעיד על חתימתן זה מעיד כו'. שמא כלום הוא. בתמיה: ואין כל כו': דאפי' כל אחד מעיד על שני' מהחתומי' לאו כלום הוא דהואיל וכל הארבעה חתמו צריך ב' עדים על כל חתימה כדין שטר שחתמו עליו ב' עדים: וכה. והכא נמי כל סימן כו': יליף לה משני חזקה. מחזקה מייתי ראיה דאין מצטרפין כדמסיק:

הלכה ב מתני' כיצד הוא מקנא לה אמר לה כו'. האי אמר לה לאו פירושא דכיצד מקנא לה הוא אלא תרתי קתני וה"ק אם אמר לה אל תדברי כו' לאו כלום הוא ועדיין מותרת אלא דוקא כשאמר אל תסתרי ונכנסה עמו לבית הסתר כו' כדמפרש בגמ': ומותרת לאכול בתרומה. אם אשת כהן היא: ושהת

קרבן העדה

ה"ג שנים אומרים ראינו שערה אחת בגבה ושנים אומרים ראינו שערה אחת בבריסה ר"י בר בון וכו'. וכ"ה בכתובות וסנהדרין: כמעיד על חצי סימן וחצי דבר הוא. וקרא כתוב ע"פ שנים עדים יקום דבר דבר שלם ולא חצי דבר: אני אומר שמא נשרו. כשראו השנים האחרונים שערה זו שבבריסה כבר נשרה הראשונה שבגבו נמצא שמעידין על דבר שלם וכל מה שהיו יכולין לראות ראו וכן הראשונים כשראו זו שבגבו עדיין לא צמחה זו שבבריסה שיעידו עליה: ה"ג אחד אומר ראיתי שתי שערות בגבה ואחד אומר ראיתי ב' שערות בבריסה רבי חגיי וכו' וכ"ה בכתובות וסנהדרין: ד"ה פסול בין לרבנן בין לריב"ק פסול דחצי עדות הוא וכדמסיק בסמוך: במחלוקת. בהא נמי פליגי רבנן וריב"ק לרבנן אין מצטרפין ולריב"ק מצטרפין: על רבי' אנא פליג. דר' בא היה רבו של ר' יודן: יאות אר"ח. דלד"ה פסול: וקרא עליו ערער. שהוא מזוייף: זה מעיד על שנים וכו'. באו עדים אחד מעיד על חתימת ידן של שני עדים הראשונים החתומים בשטר והשני מעיד על חתימת ידן של שלישי ורביעי שמא כלו' הוא בתמיה ודאי דלא מהני שהרי צריך שיהיו שני עדים על כל חתימה מהעדים: וכה. והכא נמי על כל סימן וסימן צריך שיעידו שני עדים: יליף לה משני חזקה. דלא מהני עידותן אם אין כל אחד מעיד על שתי שערות: ה"ג שאכלה שנה ראשונה ושניה ושלישית ואחד מעיד וכו': שמא כלום הוא. בתמיה דודאי צריכים שני עדים על כל חזקה וה"נ כן הוא:

הלכה ב מתני' ודברה עמו. שלא במקום סתר עדיין מותרת לביתה לשמש עם בעלה: ומותרת בתרומה. אם אשת כהן היא: כדי

תוס' הרי"ד

לעדי איסות דהא עדיין לא פעלו כאיבות לא היתר איבות ולא איסור איבות דהא עיקר דינא יופסק בענין איבות ע"י עדים אחרים ע"כ דמי לעדי ממונות או ככל איסורין והיינו דמיבעיא קינא לה בעלה באחד בשחרית ובאחד בין הערבים מאחר שבוא אים והיא אשה פי' כיון דהוי איבות בין איש לאשה דהוא איש והיא אשה ע"כ אין קינוי הו לא דום לא דמי לאיבות בעלמא אלא דמי לכל איסורין כיון דלא איפסיק בום דין אפומי' בין איש לאשתו ע"ז אמר ייבא כהדא אין מקבלין כו' ריב"ק אומר אפילו בזאח"ז ע"כ נמלא לפי המסקנא דעידי סתירה דהיפסיק דין אפומייהו בין איש לאשתו דנאסרה עליו אשהו אחר הסתירה דהוי דינא איבות בזה דמי לד"נ דלא מהני עדות מיוחדת מבא"כ בעדי קינוי דלא איפסק דינא בין איש לאשתו מהני עדות מיוחדת כמו בד"מ ובכל איסורין ולפ"ז שפיר ניחא פיסקא דהרב אלפס והרמ"ב ז"ל דבאיבות מאחר שבוא איש והיא אשה אין הסתירה כלום ואין היחוד כלום ומירושלמי גופי' ראיה לביטתם ז"ל דמאחר שהוא איש והיא אשה אין מצטרפין ורק לעדי קינוי אפילו דהוא איש והיא אשה מ"מ דמי לד"מ וכריב"ק א"כ לפ"ז לא דמי לההיא דמס' גיטין דף ל"ג ע"ב דהתם לענין כתיבה של הגט ולא לענין עדי מסירה רק לענין כתיבה דהתם כתיבה וחתימה של הגט דמי לעדי קינוי דהא אפילו כשכתבו וחתמו הגט לא היפסק בום דינא בין איש לאשתו ואם לא יתן לה הגט א"כ בע"מ אין בום פעולה ובום בינוי בין איש לאשתו רק לאח"כ כשיתן הגט ע"י עדי מסירה אז יופסק הדין בין איש לאשתו ובזה קי"ל כריב"ק דמצטרפין דדמי לד"מ וכל איסורין ולא אמרינן מאחר שהוא איש והיא אשה כיון דלא איפסיק בום דינא מפומי' ונמלא לענין הלכה דבעדי איבות מאחר שהוא איש והיא אשה אין מצטרפין משא"כ לענין איסורין כמו בתרומה דמי לד"מ וכמו כן לענין קינוי וכתובה דגט לא איכפית דמאחר שהוא איש והיא אשה אלא דמי לדריב"ק ומצטרפין ועפ"ז יתורץ קושיתנו על הר"נ ז"ל דע"כ קושית הר"נ ז"ל במס' קידושין לא קאי אליבא דרב אסי דהא רב אסי קאמר נמי הטעם משום דמירתת ודווקא בפני הלב דמהני מירתת כדפירש"י ז"ל וכן פסקו הפוסקים ז"ל עיי' בשו"ע אה"ע ס' ל"ז א"כ מאי קושיא דהא אין דבבא"ע פחות משנים והא דמהימן עד אחד בעדות אשה הוא משום הטעם דדייקא ומינסבא והכא ליכא האי טעמא ז"א דהא ה"נ איכא הטעם דמירתת והלא ע"כ דכל הקושיא הוא אליבא דרב דלא ס"ל הסברא דמירתת והינו נאמן לכנוס רק ליתן גט ועי"י גיטו מותרת לעלמא ע"ז שייך הקושיא דהאיך נתרת ע"י גיטו לעלמא הא אין ע"א נאמן באיסורין ולא אמרינן אין אדם חוטא ולא לו והא דהא דמהימן גבי עדות אשה הוא ע"כ משום הטעם דדייקא ומינסבא הא לא"ס לא מהני וע"כ לפ"ז מתרץ שפיר דכיון דלא איתחזק איסורא דא"א בפיר מהני דדבר שבערוה הזה דומה להיסורין דנאמן בלא איתחזק איסורא דהא עדותו לא מהני כלום למיפסק דינא ע"פ דהא הינו נאמן לכנוס ועדיין היא א"א עליו ועל כל העולם ולא מהני עדותו כלום כאם לא ירלה ליתן גט ולא מהני רק כאם יתן הגט ויהי' א"כ עדי גט אז מהני עדותו להתיר ע"כ בזה לא אמרינן מאחר שהוא איש והיא אשה יהא ככל עדי איבות ובעינן ב' עדים ז"א אלא דמי לכל איסורין ומהני בדלא איתחזק ואין בזה

דיני עדי איבות וה"ם שהי' יכול הר"נ ז"ל לתרולי דעידי מיתה דא"א דאיפסיק דינא אפומי' לא מהני ע"א בדלא הסברא דדייקי ומינסבא משום דהוי עדי איבות משא"כ הכא דלא דמי לכל עידי איבות אבל קושטא קמשני דהתם איתחזק ע"כ לא הי' מהני התם אפילו בדלא הי' איפסק הילכתא אפומי' כיון דאיתחזק דהא באיסורין נמי לא מהני באיתחזק ואי הי' מחלק בין עדות אשה לקידושין דהכא דהתם בעדות אשה איפסיק דינא משא"כ הכא לא איפסיק דינא אפומי' הי' משמע באם דבעדי אשה נמי לא הי' היפסיק דינא אפומי' הי' נאמן וז"א כיון דאיתחזק ע"כ משני הקושטא דהתם איתחזק והכא לא איתחזק והא דכתב הר"נ ז"ל ובסמוך גבי נתקדשתי דאינו נאמן לכנוס משום דמחפה עליו דאם בא ע"א נאמן מאה לא קבה כלל דהא כיון דהוי השתא שנים הוא בעלמו באומר אני קידשתי' דנאמן ליתן גט להתירה לעלמא ובדיעבד אם כנס לא מוליא ע"כ מהני עוד ע"א לנטרף להתירה לכנוס לכתחלה ורק כל עיקר הקושיא של הר"נ ז"ל הוא אליבא דרב דנאמן ליתן גט וע"כ ניחא לפי דברינו כיון דלא מהני עדותו לפסוק דין ע"פ אלא ע"י עדי הגט ודמי לקינוי דדמי לכל איסורין ולא לעדי איבות הע"פ בהוא איש והיא אשה ועפ"מ שכתבנו דשיטת הר"נ ז"ל דעדי איבות דומה לד"נ לעולם ולא מחלקינן בין גט דלהתירא אתא בין לקידושין דלבווי' א"א אתי וע"כ עידי קינוי וסתירה דמאחר שהוא איש והיא אשה הפי' הוא משום דעדי איבות הן ולא חלוק בין אם עדותן לאוסרה על בעלה או לאוסרה על אחרים באיסור א"א ועדי כיעור וע"א דטומאה עדי איבות מקרי וכן ב' עדי טומאה אפילו בלא התראה דפטורים ממיתה מ"מ עידי איבות מקרי להר"נ ז"ל ולא כמו שכתב הנו"ב ז"ל וכתבנו שכן מוכח מהב"י ז"ל והגר"א ז"ל ס"ק ע"ז ס' י"א עפ"ז יתורץ מה שהק' האחרונים ז"ל בשו"ת נט"ע והגה"י מובא בגליון הש"ס הכא על דעת הר"נ ז"ל דכתב דעדי יחוד לא מהני בדיני איבות דכד"נ דמי דהאמאי לא יועיל עדות מיוחדת הא בקידושין דף ס"ה אמרו דלכך לא מהימן בע"ד בקידושין משום דקמחייבי לאחריני אבל כל שעדותו מיוחדת מועיל בד"מ א"כ מהראוי למילף דבר דבר ממכון דגם באיבות מועיל עדות מיוחדת ולא שייך סברת הש"ס דקמחייבי לאחריני דזה דווקא לענין בע"ד אבל עדות מהראוי להיות שוה כמו ד"מ:

אבל לפי דברינו ניחא דכיון דכתבנו דלהר"נ ז"ל כל דיני איבות דומה לד"נ ע"כ שפיר ניחא דהא לכאורה קשה ל"ל למילף כלל מדבר דבר ממון הא בלא"ה בעינן ב' עדים בדיני איבות בקידושין משום דדמי לד"נ והלא ע"כ הא דבעינן למילף דבר דבר מממון הוא ע"פ גמ' מפורשת במס' סוטה דף ג' האי מכי מלא וגו' נפקא מבה נפקא בה ולא בקינוי בה ולא בסתירה ה"נ קאמר ת"ל בה ולא בקינוי כו' וטומאה בעלמא בלא קינוי וסתירה דלא מהימן ע"א מנ"ל נאמר כאן כי מלא בה ערות דבר ונאמר להלן ע"פ שנים וגו' יקום דבר מה כו' עדים שנים אף כו' עדים שנים וע"כ הא דבעינן ג"ש דדבר דבר דבעינן שנים הוא כדי שלא תאמר דסגי ע"א דילפינן מעדי טומאה דגזה"כ דנאמן ע"כ בעינן הג"ש דדבר דבר לאפוקי מועד אין בה אלא דבעינן שנים אבל מכיון דאפיקתי' מועד אין בה הרי ילא מהריבוי דע"א ואוקמי' כמילתי' ובעינן

ממון דהא עכ"פ ע"א בלבד ג"כ מרעא חזקת ממון דלריך לישבע נגדו וכל דלא נשבע משלם וכבר כתב הרא"ש לענין מגו לאפטורי משבועה דגם בשבועה חשוב ממון דאם אינו נשבע משלם וא"כ עכ"פ חזקת ממון איתרע ושוב העד השני מלטרף להוליא ממון דהרי חזקת ממון כבר איתרע אבל בדיני איסות דל"מ בדבר שבערוה שוב גם עדות מיוחדת לא מועיל וז"ב ומעתה הי' נימא דעדות מיוחדת מועיל גם באיסות שוב מהראוי להאמין הודאת בע"ד כקושית הגאונים הנ"ל לכך הולרך הר"ן לומר דלא מועיל דהוה כד"נ ועכ"פ לא ודא אתת היא ודוק היטב:

עין משפט נר מצוה

ז
א מיימוני בפ"ד מהלכות עדות

ח
ב מיי' פ"א מה' סוטה הלכה ד טוש"ע אה"ע סי' קעח סעיף ו

ט
ג מיי' שם הלכה ב סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ד

ציון ירושלים

דומה לד"נ או דילמא באמת דומה לד"מ רק בבעי בדבר שבערוה שני עדים והנה הב"ש סי' קלג הקשה על הר"ן פרק מי שאחזו שכתב בטעם הרי"ף דאין מצטרפין משום דדמי לד"נ וע"ז הקשה דת"ל דאין דבר שבערוה פחות משנים וכמ"ש הב"י הנ"ל. ולפענ"ד נראה לי דהנה כבר הקשו האחרוני' בשו"ת נטע"ע והגה"י על מ"ש הר"ן דבדיני איסות בעי עדות כב"א והאמאי לא יועיל עדות מיוחדת דהרי בקידושין דף סה אמרו דלכך לא מהימן בע"ד בקידושין משום דקמחייבי לאחריני אבל כל שעדותו מיוחדת מועיל בד"מ א"כ מהראוי לילף דבר מדבר ממון דגם באיסות מועיל עדות מיוחדת ולא שייך סברת הש"ס דקמחייבו לאחריני דזה דווקא לענין בע"ד אבל עדות מהראוי להיות שוה כמו ד"מ והרבה דברים כתבתי בזה ובעת כ"ל דלא דמי לד"מ דבאמת בד"מ בע"א מועיל עכ"פ לענין חיוב שבועה וא"כ שוב איתרע חזקת

מסורת הש"ס

גנויי נוסחאות (פו"א) שנים... עד בבריסו כד"ו זה אומר ראיתי שתי שערות בגבו וזה אומר ראיתי שערה אחת בבריסו. (פו"ו) אחד אומר... עד בבריסו. כד"ו שנים אומרים ראינו שערה אחת בו ושנים אומרים ראינו שערה אחת בבריסה. (פו"ס) יוסי אמר במחלוקת כד"ו יוסי אמר במחלקות. (פו"ח) ושלישית כד"ו ליתא

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ושהת כדי טומא' אסורה לביתה [א] ואסורה לוכל בתרומה ואם מת [ב] חולצת ולא מתייבמת :

גמ' סוף דבר עד שתדבר עמו. הא אם נסתרה עמו ולא דיברה אין סתירתה כלום. דיברה אתא מימור לך אפי' דיברה עמו ולא נסתרה. עדיין היא מותרת לביתה ומותרת לוכל בתרומה. לשון נקי הוא מתניתא. אל תתייחדי עם איש פלוני. מהו שיקנא לה משני בני אדם כאחת. רבי יודן אמר במחלוקת. מאן דמר מקנא לה מאביה ומבנה [ג] מקנא לה משני בנ"א כאחת. רבי יוסי בעי מקנא לה ממא' בני אדם. אמר רבי יוסי בי רבי בון אמר לה אל תיכנסי לבית הכנסת. נכנסת עמו. אמר רבי מנא לא אמר אלא עמו הא זה אחר זה לא. רבי אבין אמר אפילו זה אחר זה. מכל מקום יש רגלים לדבר. לפלטיא בלילה. לחורבה ביום. למבואות אפילות ביום. *שאלו את בן זומא מפני מה ספק רשות היחיד טמא. אמר לון סוטה מהיא. אמרו ליה (רשות היחיד) ספק. אמר לון מצינו שהיא אסורה לביתה. [מכאן אתה דן לשרץ מה כאן רה"י אף להלן רה"י ומה כאן שיש בו דעת לשאול אף להלן דבר שיש בו דעת לשאול]. מילידהון דרבנן פליגין *דמר ר' זעירא ר' יוסא בשם ר' יוחנן [ד] קטנה [ז] שזינתה אין לה רצון להיאסר על בעלה.

והא

קרבן העדה

כדי טומאה. כדי הערלה : אסורה לביתה. מספק כדמפרש בגמ' ג' טומאות וכו' : ואם מת. קודם שהשקה ואין לו בנים והיא זקוקה ליבם : חולצ'. ליכנס לשוק ולא מתיבמת ובגמ' יליף ליה : **גמ'** ופריך סוף דבר עד שתדבר עמו. מדתנן כילד הוא מקנא לה א"ל בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני משמע דזהו הקינוי שלא תדברי ואם נסתרה ולא דיברה אין סתירתה כלום בתמיה הא בקרא כתיב ונסתרה והיא נטמאה משמע דבסתירה לחוד נאסרה : ומשני דיברה אתי מימר לך. כלומר דיברה אתי להשמועינן דבדיבור לחוד לא נאסרה אבל בסתירה לחוד נאסרה והרתי קתני וה"ק אל תדברי ונסתרה או דברה אף על פי שעברה על קינויו אלא דיבור או אם דברה עמו אחר קינוי גמור דאל תסתרי עדיין מותרת לבעלה אבל עברה על קינויו אלא סתירה כגון שאמר לה אל תסתרי ונכנסה עמו לבית הסתר ושהתה כדי טומאה אסורה וכו' : לשון נקי היא מתני'. כלומר איבעית אימא אל תדברי דרישא כולל דיבור וסתירא דקרי ליחוד נמי בלשון דיבור וקאמר התנא דאם דברה עמו ממש אינו כלום אבל אם יחדה עמו ה"ל סתירה אחר קינוי ואסורה ותוס' (דף ה) פירשו דכולא חדא תירוצא הוא ופי' הראשון נ"ל : מהו שיקנא לה משני בני אדם כאחת. מי אמרינן דלא שייך קינוי אלא בסתירה האסורה מן התורה דיחוד אסור מדאורייתא אבל באומר אל תסתרי עם שני בני אדם כאחד לא הוי קינוי כדתנן סוף קידושין אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים או דלמא כיון דלכתחלה בעינן שיהו כשרים הוי קינוי : מ"ד מקנא לה מאביה ומבנה. אף על גב דמותרת להתייחד עמהן כדאמרי' לעיל ה"ה בשנים הוי קינוי אע"ג דליכא איסור ביחוד שלהן : ר"י בעי מקנא לה ממאה בני אדם או לא ומשני משני בני אדם לא קימבעיא ליה דס"ל דאף בשני בני אדם איכא איסור יחוד אלא דקמיבעי' ליה מהרבה בני אדם דודאי ליכא איסור יחוד מהו שיקנא לה ומאה דנקט לאו דוקא אלא גוזמא נקט : הא זה אחר זה לא. אפי' לבית הכנסת הויא סתירה : מ"מ יש רגלים לדבר. ר' מנא הוא דקאמר אע"ג דבבה"כ ליכא סתירה מעלייתא שרבים נכנסים בו מ"מ כיון שנכנסו בזה אחר זה יש רגלים לדבר שדעתם לעבירה : לפלטיא בלילה הוי סתירה : ה"ג למבואות האפילות ביום כן גי' תוס' בפ"ה : אמ' לון. אמר להם סוטה מה היא לבעלה ספק או ודאי : ה"ג אמרו לו ספק אמר להן מצינו שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רה"י אף להלן רה"י ומה כאן שיש בו דעת לשאול אף להלן דבר שיש בו דעת לשאול מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לשאול ברה"י ספקו טמא ברה"ר ספקו טהור מיליהון דרבנן וכו' כ"ה בתוספתא ובתוספות וה"פ כל ספק טומאה מסוטה ילפינן מה סוטה שיש בה דעת לשאול אם טהורה או טמאה היא ונסתרה ברה"י ספקה טמא ואסורה לבעלה עד שתשתה ה"ה כל הטמאות כלן ושרץ דתני לאו דוקא : מיליהון דרבנן. הא דרבי יוחנן בסמוך פליג אהך ברייתא וסובר דלאו מסוטה יליף ספק טומאה ברה"י : אין לה רצון. והרי היא כאנוסה ומותרת לבעלה :

והא

פני משה

ושהת כדי טומאה. שיעור שהוי' מפרש בגמ' : ואם מת. בעלה קודם שישקנה : חולצת ולא מתייבמת. כדדריש לה בבבלי מדכתיב גבי אשה שמצא בה ערות דבר והלכה והיתה לאיש אחר ודרשינן לאיש אחר ולא ליבם ואע"פ כן אינה פטורה מן החליצה כשם שאם היה בעלה חי דלא היתה מותרת בלא גט :

גמ' סוף דבר עד שתדבר עמו. אם אנו צריכין שתדבר נמי עם הסתירה הא אם נסתרה בלא דיבור לא תחשב הסתירה כלום בתמיה : דיברה אתא מימר לך. דצריך להשמיענו דדיבור בלא סתירה לאו כלום הוא ואפילו הקפיד הבעל ואמר לה אל תדברי והאי אל תדברי דמתני' מפרשים אל תסתרי כדמסיק לשון נקי היא מתני' כו' ומיהו דיברה דסיפא על כרחך אית לן למימר דדיבור ממש הוא : מהו שיקנא לה משני בני אדם כאחד. אל תסתרי עם פ' ופ' הואיל ומותר להתייחד עם שנים דבסתמא בכשרים מחזקינן להו או דילמא בקפידא דבעל תלא רחמנא והא קפיד : במחלוקת. היא דלמ"ד לעיל דמקנא לה מאביה ובנה ואע"פ שמותרת להתייחד עמהם ס"ל נמי דמקנא לה משני בני אדם כאחד : ר' יוסי בעי. אם אמרי' נמי דמקנא לה אפי' ממאה בני אדם כא' ואע"ג דאמרינן בעלמא תרי כמאה הינו היכא דמדינא צריך תרי כגון בעדים תרי ומאה חד דינא אית להו אבל הכא דמדינא מותר להתייחד עם שנים אלא דהואיל וקפיד הבעל מי אמרינן אפי' במאה הוי קפידי' קפידא או דילמא בקפידא כ"כ אמרי' בעלה דעתו אלא כל אדם א"נ שאני בשני' דאיכא למימר קים ליה לבעל בהו דפרוצים הם ואסורה להתייחד עמהן אבל במאה אי אפשר דלית בהו תרי כשירי : אמר ר' יוסי אמר לה אל תכנסי כו'. כלומר דר' יוסי בר בון פשיט לי' בעיא דר' יוסי דלא הוי קינוי דאטו אם אמר לה אל תכנסי לבה"כ שיש שם אנשים הרבה מי הוי קינוי דודאי נכנסת : עמו. לבית הסתר קתני במתני' : אמר ר' מנא. דדוקא עמו שנכנסו שניהם כאחד : הא זא"ז. שנכנס הוא או היא תחלה לא : אפי' זא"ז. הוי סתירה דמ"מ יש רגלים לדבר : לפלטיא. רה"ר בלילה הוי סתירה כשנתייחדו במקום מיוחד : לחורבה. הוי יחוד אפילו ביום וכן למבואות אפילות : סוטה מה היא. ודאי או ספק : אמרו ליה ספק גרסי' וכן הוא בתוספתא שם וכן מה שהגהתי לקמן ומכאן כו' כן שיים שם והיינו דקאמר עלה מיליהון דרבנן דלקמן פליגין על בן זומא דאמר הא דספק רה"י טמא דוקא בדבר שיש בו דעת לשאול דגמרינן מסוטה דאלמא בסוטה כל שיש בה דעת לשאול אסורה ולדידהו מלינו דאפי' יש בה דעת לשאול מותרת : דאמר ר"ז כו' אין לה רצון. דפיתוי קטנה אונס היא.

והא

תוס' הרי"ד

ובעינן שנים כמו כל ד"נ ולא דהג"ש בא ללמד דדינא דאיבות דומה לדיני ממונות ז"א אלא דלא בא רק ללמד לאפוקי מהריבוי דועד אין בה וכיון דאפוקת' מהריבוי דועד אין בה לענין שנים אוקמי' במילתי' והרי דינו באמת כד"נ וממילא לא מהני עדות מיוחדת כד"נ דהא באמת דיני איבות כד"נ דמיא ולא צריך הג"ש רק לאפוקי מגזה"כ דהריבוי ועד אין בה והא דקפריך דיהא הודאת בע"ד כמאה עדים לענין איבות לענין קידושין הא כד"נ דמיא ז"א דהא באמת גזה"כ לענין ערוות ועד אין בה דחד מהימן אע"פ שכד"נ דמיא מ"מ גזה"כ דנאמן ע"א ורק הג"ש אפקעי' לה מהאי ריבוי ואוקמי' במילתי' ולא מלינו דאפקעי' הג"ש לאוקמי' במילתי' רק לענין ב' עדים אבל לענין הודאת בע"ד לא אפקעי' דהא גבי טומאה נמי בע"ד נאמן באומרת טמאה אני וא"כ בין בגזה"כ דועד אין בה בין בגז"ש הודאת בע"ד כמאה עדים ול"ל הא הג"ש לא בא רק לאפוקי' מהריבוי ולאוקמי' במילתי' של ד"נ ז"א דהא לא אפקעי' מהריבוי לענין זה אבל לענין עדות מיוחדת שפיר אמרינן דכיון דהג"ש אפקעי' מהריבוי אוקמי' במילתי' עיי' במס' כילה דף י"ב ע"א בתוס' ז"ל דרים העמוד ובמס' ע"ו דף ס"ז ע"ב בתוס' ז"ל ברים העמוד :

ובאמת בעיקר הקושיא בדברי הר"נ ז"ל כתבתי ככר בתשובה לדינא דלא קשה כלל משום דרב דס"ל נאמן ליתן גט משום הסברא דחז"ה חוזל"ל ובאמת במקום דלא איתחזק אף בד"מ אינו נאמן ע"א בעלמא בד"מ כדמוכח ממס' ב"מ דף כ"ח סימנין וסימנין וע"א פ"א כמתן דליתא דמי אבל הכ"מ בשלא קים לן בגווי' דע"א דקושטא קאמר אבל בקים לן בע"א דקושטא קאמר מהני ע"א כדלא איתחזק אבל בדאיתחזק לא מהימן כדגרסינן במס' כתובות דף פ"ה ע"א אמר ר"פ השתא דאמר מר קים לי בגווי' מילתא היא כגון אבא מר ברי דקים לי בגווי' קרענא שטרא אפומי' ופרכינן קרענא ס"ד פירש"י אפוקי ממונא הוא ותרי בעינן ומסיק אלא מרענא כו' עיי"ש אלמא דלאפוקי ממונא לא מהני לן אפילו כשקים לן בגווי' דקושטא קאמר ואינו נאמן רק כדלא לאפוקי ממונא עיי' בהרא"ם ז"ל דכוס"ז אין אנו דנין דקים לן בגווי' אבל

חז"ל דנו דין דקים לן דקושטא קאמר כדלא לאפוקי ממונא ועי"כ הכא קאמר רב דנאמן ע"א ליתן גט אף דהוא ע"א ואינו נאמן אף בדלא איתחזק אך הכא נאמן משום דקים לן דקושטא קאמר משום הסברא דבא"ח אין חוזל"ל כדפירש"י ז"ל דלא יתיר א"א חנם וזהו דווקא בא"ח דתמור להרבות ממזרים א"ו ע"כ אא"ח ול"ל וע"כ קים לנו לחז"ל דקושטא קאמר ורב אסי ס"ל הסברא דמירתת ומהני בפני כתב ע"ז מקשה הר"נ ז"ל ולמה בע"א שמת בעלה צריך הסברא דדו"מ ולמה לא נאמן ע"א בא"ח דהא התם נמי איכא הסברא דאא"ח ול"ל וע"ז משני דהתם איתחזק איסורא וע"כ לא מהני אפילו דקים לן בגווי' דקושטא קאמר לאפוקי מחזקה כדפרכינן בכתובות דף פ"ה הנ"ל קרענא ס"ד לאפוקי ממונא תרי בעינן אבל הכא דאינו מפקיע החזקה מהני הסברא דאא"ח ול"ל דכיון דקים לי' בגווי' דקושטא קאמר דאא"ח בא"ח להרבות ממזרים ול"ל והילכך לא נאמן בדלא איתחזק רק משום דקים לן דקושטא קאמר דאא"ח בא"ח ול"ל אבל התם גבי אחיות דליכא הסברא דאא"ח ול"ל דהא התם מסהדי' אנפשיי' ואף דנאמנות על עלגון אבל לא מהני על האחותה משום דאין ע"א נאמן כדכב"ע אף בדלא איתחזק והתם ליכא הסברא דאא"ח ול"ל וע"כ לא נאמן הכא בדלא איתחזק רק משום הסברא דאא"ח ול"ל בנ"ל והילכך כתבתי לענין דינא דע"א בעלמא נאמן בדכשב"ע בדלא איתחזק לכו"ע ודוק :

מיליהון דרבנן פליגין דמר ר"ז ר"י בשם ר"י קטנה שזינתה אין לה רצון להיאסר על בעלה כו' ברש הכא כו' כדי להבין הסוגיא הזאת מוכרחים אנחנו לבאר שיטת הרמב"ם ז"ל דהרעישו העולם ובאשר יתבאר שיטת הרמב"ם ז"ל לפענ"ד יתבאר במעתתא בע"ה כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' א"ב ובפ"ב מה"ס וז"ל ז"ל קטנה שהשיאה אבי' אם זנתה ברצונה נאסרה על בעלה לפיכך מקנין לה להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה ואפילו הי' כהן לא נאסרה עליו עכ"ל ז"ל והקשה הראב"ד ז"ל והלא אמרו פתוי קטנה אונס הוא כו' עכ"ל ז"ל ובה"מ ז"ל בה' א"ב והמל"מ ז"ל בה' איסות מאריכים לתרץ דעת הרמב"ם ז"ל

ציון ירושלים

[ז] קטנה שזינתה אין לה רצון להסור על בעלה וכו' ברש הכא אף ע"פ שיש בה דעת לשאול ספיקו טהור עפ"מ ומס"פ שנדחק בזה מאוד דלמה נקראת קטנה יש בה דעת לשאול והיא מבנה מפורשת פ"ג דטהרות דקטן מיקרי אין בו דעת לישאל ונדחק בזה מאוד ולפענ"ד נראה לפמ"ד בש"ס דילן בסוטה כעדלאי מסוטה הו"א דעת נוגע ומגיע א"כ גם בקטני' נהי דאין בה דעת לשאול אבל שמגיע דהיינו בועל יש בו דעת לישאל דהא בן זומא לא ס"ל הך דרב גידל וא"כ שפיר אמר בירושלמי דקטנה מיקרי יש בו דעת לישאל דעכ"פ איכא דעת מגיע. ובזה מיושב היטב קושית השב שמעתתא שמעתתא א' פט"ז מ"ש הרמב"ם פ"ב מסוטה דקטנה שזינתה נאסרה והא קטנה אין בה דעת לישאל והנה הוא יפה הקשה דהא אף דהירושלמי סבר דקטנה מיקרי יש בה דעת לישאל היינו למאן דלא ס"ל הך דרב גידל אבל לדידן דס"ל כרב גידל וא"כ קטנה אין בה

[ז] קטנה שזינתה אין לה רצון להיאסר על בעלה

א מיי' פ"ח מה' תרומות הלכה טו

יא

ב מיי' פ"ו מה' יבום הל' יח סמ"ג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קעד סעיף א

יב

ג מיי' פ"א מה' סוטה הלכה ג

יג

ד מיי' פ"ב מהל' סוטה

תוספתא פ"ו דטהרות

לקמן דף ס"ב

שנויי נוסחאות (שו"ם) רשות היחיד כ"ס בד"ו. ספק בד"ו ליתא. (שו"כ) מכאן ... עד לשאול כ"ו ליתא בד"ו.

אמרי ברוך

נכנסת עמו. נ"ב בפני משה מפרש שאם אמר לה שלא תכנס לבית הכנסת נכנסת ותיבת עמו האמור כאן בירושלמי הוא ציון על דברי המשנה דתני נסתרה עמו על זה אמר ר' מנא לא אמר אלא עמו הא זה אחר זה לא דזה אינו בכלל סתירה: בשירי קרבן ד"ה מיליהון דרבנן וכו' ותימה וכו'. נ"ב קדמוהו מהרי"ם בחדושיו בסוגיא דפ"פ, וביותר שלא דאין פתוי קטנה אונס הרי ליכא שום ספק איסור ומאי ענין לספק ברשות היחיד ויש בו דעת לשאל דהא בקטנה אין צריך כלל לישאל. דאף שזינתה בודאי ברצון נחשב לאונס :

והא תנינן *כל שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור. הא אם יש בו דעת לישאל ספיקו טמא. ברם הכא אע"פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור. מפני מה ספק רשות הרבים טהור אמר לון מצינו שהציבור עושין פסחיהן בטומאה בשעה שרובן טמאין. מה טומאה ידוע הותרה לציבור. קל וחומר ספק טומאה. תמן תנינן *כל העריות עשה בה את המערה כגומר וחייב על כל ביאה וביאה. החמיר בשפחה שעשה בה את המזיד כשוגג. ר' ירמיה ר' בא בר ממל בשם רב שכבת זרע עד שיפלוט. הכא כתיב שכבת זרע והכא כתיב שכבת זרע. הכא את אמר שכבת זרע עד שיפלוט. והכא את אמר כן. א"ר יוסי שנייה היא דכתיב ונסתרה והיא נטמאה כיון שנסתרה התורה קראה טמאה. ברם הכא שכבת זרע עד שיפלוט. ליידא מילה כתיב שכבת זרע לשעורין. כהדא דתני ונסתרה והיא נטמאה. כמה היא סתירה כדי טומאה. כמה היא כדי טומאה כדי ביאה. וכמה היא ביאה כדי העריה. כמה היא העריה ר' ליעזר אומר כדי

פני משה

והא תנינן כל שאין בה כו'. כלומר דגם במשנה שם שנינו דאין בו דעת לשאול ספיקו טהור דמשמע ביש דעת לשאול ספיקו טמא: ברם הכא. כלומר ולדברי בן זומא דמסוטה ילפי' הרי מצינו דקטנה אע"פ שיש בה דעת לשאול ספיקה טהור הילכך ע"כ הנך רבנן פליגי עלי' וס"ל דלא ילפינן מסוטה: מפני מה ספק רה"ר כו'. סיום הברייתא דלעיל הוא דשאלו לבן זומא: שהציבור עושין פסחיהן בטומאה גרסי': תמן תנינן. בכריתות דכל העריות כו' דחייב על העראה חוץ משפחה חרופה דאינו חייב על העראה כדדרי' לקמן: החמיר בשפחה. כלומר זה בלבד החמיר בשפחה שעשה בה המזיד כשוגג לענין קרבן כדדריש התם דכתיב וכפר עליו הכהן באיל האשם על חטאתו והדר כתיב ונסלח לו מחטאתו אשר חטא לרבות מזיד כשוגג: שכבת זרע. כתיב בשפחה חרופה ואינו חיי' עד שיגמור ויפלו': הכא כו'. דבסוטה נמי כתיב שכבת זרע וא"כ נימא נמי דלא נאסרה לה בהעראה: ומשני רבי יוסי שאני בסוטה דכתיב ונסתרה. בסתירה לבד קראה הכתוב טמאה ואסירה עד שתשתה: ליידא מילה כתיב ש"ז. וא"כ לאיזה דבר נאמר בסוטה שכבת זרע הואיל ולא הקפיד הכתוב על כך: ומשני לשיעורין. לשיעור סתירה: כהדא דתני כו' וכמה היא ביאה. באיזה שיעור ביאה ובבבלי מפרש דכל הני דחשיב למעוטי שיעור ארצותה דלא צריך: כדי

קרבן העדה

והא תנינן. בפ"ג דטהרות: הא. מדיוקא דמתני' שמעינן דיש בו דעת לשאול ספיקו טמא. וכן מפורש בתוספתא ומביאה הר"ש דקטן שיש בו דעת לשאול ספיקו טמא: ברם הכא. אבל הכא בקטנה זו יש בה דעת לשאול א"כ בועלה יש בו דעת לשאול ואפ"ה מותרת מספק לר' יוחנן ש"מ דלאו מסוטה יליף: מפני מה וכו'. תוספתא במס' טהרות ה"ג מצינו שהציבור עושין פסחיהן בטומאה וכו': מה טומאה ידועה. השתא טומאה ודאית: ק"ו ספק טומאה. דהספיקות כלן מדבריהם. הלמב"ם: תמן תנינן. בכריתות פ"ב: הכי גרסינן עשה בהן את המערה כגומר ובשפחה אינו חייב אלא על גמר ביאה כ"ה בכריתות וה"פ דבשפחה כתיב שכבת זרע שראויה להזריע: וחייב על כל ביאה וביאה. בשאר עריות ובשפחה אינו מביא אלא קרבן אחד על ביאות הרבה: שכבת זרע. דכתיב גבי שפחה חרופה עד שיפלוט הזרע: ופריך הכא. גבי שפחה חרופה כתיב שכבת זרע והכא גבי סוטה נמי כתיב ושכב איש אותה שכבת זרע: והכא את אמר כן. בסוטה אמרי' לקמן בסמוך דשיעורא כדי העראה: ומשני שנייה היא. שאני הכא גבי סוטה דהתורה אמרה דבסתירה בעלמא היא טמאה: ופריך ליידא מילה. א"כ לאיזה דבר צורך כתיב גבי סוטה שכבת זרע: ומשני לשיעורין. שתהא הסתירה כשיעור שישכב איש אותה שכבת זרע: כדי העריה. דהיינו נשיקת אבר באותו מקום: כדי

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

טהרות פ"ג

כריתות פ"ב

ציון ירושלים

בה דעת לישאל. תמה באמת ל"ק על הרמב' דברי הרמב"ם פסק דפתוי קטנה לאו אונס הוא דיש לה רצון והראב' השיגו בפ"ב מסוטה דפתוי קטנה אונס הוא והה"מ סייע להראב"ד והך דירושלמי דקטנה אין לה רצון ולפ"ז להרמב"ם לשיטתו דפסק דפיתוי קטנה הוה רצון ושוב הוה יש בה לישאל ושפיר נאסרת אבל בירושלמי דס"ל דאין לה רצון ושוב לולא דס"ל דלא כב"ג ודעת איכא מגיע זוב קטנה אין בה דעת לשאול ודוק היטב [illegible]:

תוס' הרי"ד

ז"ל ונשאר בקושיא מסוגיא מפורשת במס' יבמות דף ל"ג ע"ב ובדף ס"א ע"ב ולפענ"ד נראה בדברי הרמב"ם ז"ל עולים יפה מאד ואין שום סתירה מהנך סוגיות ומקורו הוא מקור נאמן וע"כ דדינא הכי ונקדים לזה שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' סוטה ה"ב וז"ל ז"ל ואלו הן הנשים שאינן ראוין לשתות אע"פ שהן רוצות לשתות ובעליהן רוצין להשקותן אלא יוצאות בלי כתובה מפיבאו עדי סתירה אחר עדי קינוי ויאסרו על בעליהן לעולם וחמש עשרה נשים הן ואלו הן הארוסה ושומ"י וקטנה אשת הגדול וגדולה אשת הקטן ואשת אנדרוגינוס ואשת הסומא ואשת החיגר או הגדם או מי שאינו שומע או שהוא כרות יד כו' כו' ובה"ג ומנין שאינה ראויה לשתות שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה תחת פרט לארוסה ושומ"י שאינה תחת אישה אשה פרט לקטנה תחת אישה פרט לאשת הקטן והאנדרוגינוס שאינו איש ונעלם מעיני פרט לסומא והעמיד הכהן פרט לחיגרת ונתן על כפי' פרט למי שאין לה כף וכו' ואמרה האשה פרט לאלמת כו' כו' וכתב הכ"מ ז"ל ומה שכתב וקטנה אשת הגדול וגדולה אשת הקטן ואשת אנדרוגינוס נראה שהטעם מפני דכתיב והביא האיש את אשתו איש לאפוקי קטן אשתו לאפוקי קטנה ותו דבעינן איש וודאי ולא אנדרוגינוס עכ"ל ז"ל ותמה המל"מ ז"ל ע"ז למה הולרך הכ"מ ז"ל לזה הלא רבינו ז"ל עלמו בה"ג מפרש שנלמד מפסוק אשה תחת אשה עכ"ל ז"ל ובאמת תמי' גדולה הוא:

ונקדים דברי המל"מ ז"ל בה"ס פ"ב ה"א דאם אמר הבעל שאינו רולה להשקותה נותן לה כתובתה וקשה הא כיון דנסתרה א"כ הוי עוברת על דת ופשיטא דאין לה כתובה וכ"ת הא קי"ל דלריך התראה להפסידה כתובתה הא כיון שקינא לה א"כ הוי התראה ויכול הבעל למימר לה לו יהי דאת טהורה אני רולה לגרשך מפני שעברת על דת אחר התראה ולא תטול כתובה ומאריך בזה ומסיק במסקנא דבירורן של דברים הוא כך דהא דעוב:ת על דת מפסדת כתובתה לאו מפום איסורא דידה דהא לא מלינו באשה שעבדה איסור כגון דאכלה חלב או דם שתפסיד כתובתה אלא העיקר מפום דמכשלת לבעלה ונודרת ואינה מקיימת בניס מתים וכדומה לפיכך כשמבררת ע"י השקאה שטהורה היא שפיר יש לה כתובה ואי דעברה על דת דאפילו דטהורה היא מ"מ עברה על איסור יחוד מ"מ בשביל זה לא אבדה כתובתה בשביל שעבדה איסור שאינו נוגע לבעלה אבל כשהיא אינו רולה לשתות או בזמן הזה דליכא מים המאררים שפיר אבדה כתובתה בעוברת על דת דשמא זינתה לפיכך כשעבדה דבר פרילות אימא זונה היא ומכשלת אותו ע"כ אין לה כתובה אבל כשהוא אינו רולה להשקותה והיא רולה לברר לו שהיא טהורה והוא אינו רולה יש לה כתובה סוף דבר דענין עוברת על דת הוא לאו מפום דעבדה איסור אלא העיקר כיון דעבדה פרילותא אימא זונה היא ומכשלת לבעלה עיי"ש בארוכות:

ועוד נקדים הא דאיבעיא לן במס' סוטה דף כ"ה בעוברת על דת ובעלה רולה לקיימה ולא נפשטה והראשונים ז"ל נחלקו בזה אם נפשטה האיבעיא או לא ועכ"פ הסכמו כלם דאם רולה לקיים יקיים ונחלקו האחרונים ז"ל בהיכי דאתרי בה ועברה על דת אם רשאי לקיימה תבו' מהר"י סג"ל ותבו' ג"כ כתבו דהיכי דאתרי לה אינו רשאי לקיימה והב"י ז"ל חלק עליהם ומביא דבריהם ז"ל בראיותיהן ומדחה ראיותיהן ז"ל ומביא ראי' מלשון הרמב"ם ז"ל פכ"ד מה' אישות סט"ו עוברת עד"מ או ד"י וכן זאת שעשתה דבר מכוער אין כופין את הבעל להוציא אלא אם רצה לא יוציא ואע"פ שלא הוציא אין לכן כתובה שהכתובה תקנת חכמים הוא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה אלא תהא קלה בעיניו להוציאה עכ"ל ז"ל וע"כ דמיירי בהתראה דאל"כ ע"כ דיש לה כתובה דהא בכל כתב דאין להפסיד כתובה אלא בהתראה וע"כ דמיירי בהתראה ועכ"ז כתב דאין כופין אותו להוציא ולא אבין הראיה הזאת האיכא למימר בלא התראה ואם מגרשה אין ס"כ דיש לה כתובה אף דאיכא נמי טעמא דכתב הרמב"ם ז"ל דלא תיקנו בפרוצות משום שתהא קלה בעיניו להוציאה מ"מ בלא התראה יש לה כתובה דהא נשתעבד לה בעת נישואין בסי' את שתקנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והיתה בחזקת כשירה אבל ברולה לקיימה קמ"ל הרמב"ם ז"ל דמזמן הזה ואילך אין לה כתובה מיום שנתבררה לפרולה א"ל לכתוב לה כתובה מפום הטעמא דלא תהא קלה בעיניו להוליאה וע"כ נפ"מ כגון אם מחלה כתובתה מותר לדור עמה בלא כתובה ועוד יש לדחות הראי' הזאת ולכמ"ל עכ"פ דעת מהר"י סג"ל ז"ל וג"ב ז"ל דבהתראה עוברת ע"ד אינו רשאי לקיימה:

ועפ"י הדברים האלה יש להבין בע"ה שיטת הרמב"ם ז"ל כפתור ופרח ויבואר הירושלמי כעין חומר דע"כ מוכרח דדינא הכי הוא דקטנה שהשיאה אבי' אם זנתה נאסרה על בעלה דגרסינן במס' יבמות דף נ"ו ע"ב אמר רבה אשת כהן שנאנסה ובעלה ילקה עליה משום זונה מתיב ר"ז והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן ולאו הבא מכלל עשה עשה אמר רבה הכל היו בכלל אחרי אשר הוטמאה כשפרט לך הכתוב גבי אשת ישראל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת הא אשת כהן כדקיימא קיימא ע"כ פירש"י ז"ל הכל היו בכלל אחרי אשר הוטמאה כל הנבעלת תחת בעלה בין בשוגג בין באונס בין ברלון כשפרט לך הכתוב גבי אשת ישראל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת מכלל דאשת כהן כדקיימא קיימא ע"כ לפי שיטת רבה ע"כ דקטנה שנשאה אביה אם זינתה נאסרה [illegible] בעלה דהא הכל היו בכלל אחרי אשר הוטמאה דאפילו נבעלת תחת בעלה [illegible] אסורה והא דבעינן לרלון גבי ישראל משום דפרט הכתוב והיא לא נתפשה עם רחמנא לקטנה מפרשת סוטה מהיכי תשטה אשתו והוליא הכתוב קטנה [illegible] והוי ע"כ כמו אשת כהן כיון שהוליא רחמנא אשת כהן מוהי לא נתפשה ממיעוט דתיבת היא כדפירש התוס' ז"ל ע"כ קיימא בכלל אחרי אשר הוטמאה א"כ ממילא קטנה דהוליא רחמנא לקטנה מוהי לא נתפשה דהוליאה הכתוב מכלל פרשת סוטה דלא מיירי הפרשה מקטנה [כמו דפרש"י ז"ל גבי אלמנה לכה"ג במתניתן דלא נאמרה פרשה אלא בראוי לקיימה דהכי תניא בספרי איש איש כי תשטה אשתו בראוי לאישות הכתוב מדבר כמו כן הכא לא נאמרה פרשה אלא בגדולה ומיעט הכתוב לקטנה מן הפרשה ממילא קיימא בכלל אחרי אשר הוטמאה דאפילו באונס נמי אסורה וע"כ לא איכפית לן מה דפיתוי קטנה אונס הוא והראי' בכן הוא דאל"כ קשה למה לן הקרא דאשתו למעט קטנה הא מקרא מלא הוא כתורה גבי פרשת סוטה והיא לא נתפשה ותנאי גמור הוא בפ' סוטה וא"כ למה לן למי[עט] מאשתו למעט קטנה מה' סוטה אלא ע"כ דהקרא דאשתו מגלה לן דלא נתמעט קטנה מן והיא לא נתפשה דלא עדיפא קטנה מגדולה וכמו דגדולה נאסרה ברלונה כמו כן קטנה נאסרה ברלונה ואף דפיתוי קטנה הונס הוא מ"מ משום דהכל הי' בכלל אחרי אשר הוטמאה ואסורה ורק דוהיא לא נתפשה ממעט וקמ"ל מהמיעוט דאשתו דממעט מינה קטנה דקטנה לא נתמעטה מוהיא לא נתפשה והיא בכלל אחרי אשר הוטמאה ולא עדיפא קטנה מגדולה דנאסרה ברלונה אבל פשיטא דקטנה לא גריעא מגדולה ובאונס גמור דגדולה מותרת אף קטנה מותרת אלא דלא נתמעטה מוהיא לא נתפשה לענין זה דלא עדיפא מגדולה ותלי זה הדין בפלוגתא דרבה ור"ז אם ילפינן מלא נתפשה או דאחרי אשר הוטמאה הכל בכלל וכיון שכן לא קשה מסוגיות דדף ל"ג ודף ס"א דהתם קאזיל הגמרא בשיטת ר"ז אבל להרמב"ם ז"ל דפסק כרבה וכתב בפירוש דבכלל אחרי אשר הוטמאה הכל בכלל ע"כ שפיר פסק דקטנה שהשיאה אביה אם זינתה נאסרה על בעלה:

ונמצא לפ"ז דווקא אם זינתה ודאי אבל אם נסתרה לחוד דאמר רחמנא הסתירה לאחר קינוי דקראה רחמנא טמאה תיכף לאחר הסתירה זהו דווקא בגדולה מבא"כ בקטנה דהוליאה הכתוב מן פרשת סוטה וע"כ ילפינן מסוטה דאין ספק טומאה ברשות היחיד טמא רק ביש בו דעת לשאול כסוטה אבל באין בו דעת לשאול ספיקו טהור והוא דע"כ בסוטה נמי קטנה טהורה וע"כ הוליא הכתוב קטנה מכל הפרשה ונתמעטה אפילו מקינוי וסתירה דאל"כ אלא דנתמעטה רק מהשקאה לחוד אבל לא מקינוי וסתירה א"כ קשה מנ"ל דבעינן יש בו דעת לשאול כסוטה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפי' ע"ז מה' אה"ע עיי"ש וע"כ דנתמעטה מן כל הפרשה ועוד הא גבי ארוסה דנתמעטה מתחת אישה מזה הפסוק גופי' קפריך בגמ' דף כ"ד מיבתא הוא דלא בתיא הא קינוי מקני לה מנה"מ וילפינן מקרא מוהמרת עיי"ש ממילא לקטנה דליכא ריבוי על קינוי ממילא נתמעטה מכל הפרשה ואין להקשות א"כ האיך כתב הרמב"ם ז"ל גבי כל ט"ו נשים דאינן שותות וקטנה מן המנין דנאסרין על בעליהן לעולם אחר עדי סתירה ובאמת קשה מנ"ל דנאסרה הקטנה בבאמת כולהו כגון חגרת וכדומה בפירוש מיעטה הכתוב רק מבתי' דכתיב גבי השקאה והעמידה וכן על כפי' כו' והוא הכל מיעוט על השקאה לחוד אבל לא על הקינוי וכן בארוסה ושומרת יבם נתרבה מגזה"כ אבל בקטנה מנ"ל ולכאורה זה הי' כוונת הכ"מ ז"ל דהרמב"ם ז"ל לא יליף להוליא קטנה מקרא אשר תשטה אשה תחת אישה דילפינן ארוסה מני' דא"כ הי' לריך קרא לרבות קינוי כמו בארוסה אלא ע"כ דיליף מקרא דוהביא האיש את אשתו והוא מיירי בהשקאה והא דכתב הקרא דאשר תשטה הוא אגב גררא דארוסה ושומ"י דיליף מהאי קרא אבל באמת הלימוד הוא מן הקרא דוהביא האיש וגומר דמיירי בהשקאה אבל באמת קשה כנ"ל דא"כ מנ"ל דבעינן יש בו דעת לשאול כמו בסוטה אלא ע"כ דהרמב"ם ז"ל יליף מקרא דאשר תשטה וגו' ובאמת נתמעטה מדין קינוי וסתירה ג"כ והא דכתב הרמב"ם ז"ל דהנך ט"ו נשים נאסרו על בעליהן כשבאו עידי סתירה לאחר עדי קינוי ותבא שם גם

חתם סופר

מפני מה ספק רה"ר טהור אמר לון מצינו שהציבור עושין פסחיהן בטומאה וכו'. בזה מיושב קושית תוס' שבת פ"ח ע"א בהא דההז"ל ג' דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום וא' מהם ששבר הלוחות מק"ו דפסח דכתיב כל בן נכר וכו' כל התורה וישראל מומרים כאו"כ. והקשו תוס' הא ק"ו דאורייתא היא ולא הוה מדעתו. ולפע"ד נ"ע על הק"ו הא לא הוה בכלל ניה שכל ישראל מומרים שהרי אח"כ נדקן כשוגגים והע"ג דבשוגג קיי"ל דתפשת סתירה ככר נאסרה דספק טומאה טדאי טומאה מ"מ הא ס' טומאה ברה"ר טהור מכ"פ. אמנם זה לא אהיא רק תפסת הנדחה טומאה בליבור כנ"ל. וא"כ מרע"ה בעדיין לא ידע פ' פסח בני דליבור אינם נדחין לא ידע נמי להקל בספק טומאה ברה"ר ולפי סברתו הוה ק"ו טוב. אבל למסקנא דליבור אינם נדחין וספק טומאה ברה"ר טהור לא א"ב ק"ו בל מרע"ה ומ"מ הסכימה דעתו לדעת המקום ומיושב קו' תוס' וק"ל:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

יד
א ב מיי' פ"א מהלכות סוטה הלכה ב סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קעח סעי' ד

תורה אור

כדי חזירת דקל. ר' יהושע אומר כדי מזיגת הכוס. בן עזאי אומר כדי לשתותו. רבי עקיבה אומר [א] כדי גילגל ביצה. רבי יודה בן בתירה אומר כדי לגימת שלש ביצים מגולגלות זו אחר זו. רבי אלעזר בן פנחס אומר [ב] כדי שיקשור גירדי את הנימה. מניימין אומר כדי שתושיט ידה ותיטול ככר לחם מן הסל. אף ע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר יש °כי בעד אשה זונה עד ככר לחם וגו'. אמר רבי יוסי כל אילין שיעוריא לאחר התרת הסינר. אמר רבי יוחנן כל אחד ואחד בעצמו שיער. ובן עזאי נשא אשה מימיו. אית דבעי מימר נתחמם. ואית דבעי מימר בעל ופירש. אית דבעי מימר °סוד יי' ליראיו ובריתו להודיעם. תני רבי אומר שלש טומאות אמורות בפרשה אחת לבעל ואחת לבועל ואחת לתרומה. לתרומה מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת בתרומה. למה לא אילו בת כהן שנישאת לישראל ונאנסה שמא אינה מותרת לביתה ואסורה לאכול בתרומה. לא מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לוכל בתרומה. אמר רבי אבין איתאמרת אחת לבעל ואחת לבועל ואחת ליבם. אמר ר' יוסי בי רבי בון מתניתא אמרה כן ואם מת חולצת ולא מתייבמת. תנא ר' יעקב בר אידי קומי רבי יונתן °ואת כי שטית תחת אישך פרט לאונסין. מה את שמע מינה אמר ליה מה תחת אישך לרצון. אף כאן לרצון. *סוטה כשם שהיא אסורה לבעל כך אסורה לבועל. כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל. יכול כשם שצרת סוטה אסורה לאחיו של בעל כך אסורה לאחיו של בועל. נישמעינה מן הדא האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך. הויא לה יבם כאן ויבמה ומת ואח"כ בא בעלה אסור בה ומותר בצרתה. אסור בה ומותר באשת אחיו. ואשת אחיו לא כצרת סוטה היא. הדא אמרה שצרת סוטה מותרת לאחיו של בועל. א"ר יודן אתייא כרבנן דתמן דמר רבי הילא תניי תמן כל העריות אינן צריכות גט חוץ מאשת איש בלבד. ר"ע אומר

אף

משלי ו · תהלים כה · במדבר ה

יבמות פ"י הלכה א

קרבן העדה

כדי חזירת דקל. כדי שידחה הרוח את הענף והוא חוזר למקומו: כדי מזיגת הכוס. למוזגו במים וסתם כוס רביעית: כדי לשתותו. ולמזגו: כדי גלגול ביצה. לצלות ביצה שתהא מגולגלת: אע"פ שאין ראיה. גמורה לדבר דקרא לאו הושטת יד לסל כתיב ביה יש זכר ורמז קצת דהוקשה אשה זונה לככר לחם: לאחר התרת סינר. לאחר שסבר הסינר בגד התחתון: כל אחד ואחד. מן החכמים הללו בעצמו שיער כמה שהוא שוהה בהערתו: ופריך ובן עזאי. מי נשא מימיו דנימא בעצמו שיער הא אמר אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים: ומשני אית דבעי מימר נתחמם. איכא דאמרי קרי לאונסו על ידי חום ושיער באותו חימום: שלש טומאות האמורות בפרשה הייני בתחלת הפרשה דאלו בכל הפרשה הרבה טומאות נאמרו והיינו ונסתרה והיא נטמאה וקנא את אשתו והיא נטמאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה: ה"ג לתרומה וכי מה מצינו אשה שהיא מותרת לביתה ואסורה בתרומה. וה"פ למה לי קרא לאסרה בתרומה כיון דלא מצינו אשה שהיא מותרת לביתה ואסורה בתרומה ש"מ דהיתר ביתה גורם לה היתר תרומה א"כ ה"ה כשאסורה לביתה אסורה בתרומה: ומשני למה לא. מצינו בת כהן וכו' ואסורה לאכול בתרומה דבי נשא כשמת בעלה ואין לה בנים ממנו דאי לאו דנאנסה היתה מותרת בתרומה כדכתיב ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל א"כ ה"ה סוטה ה"א שתהא אסורה לביתה ותאכל בתרומה: לא מצינו וכו'. כלו' אלא פריך הכי לא מצינו אשה שהיא אסורה לביתה מחמת בעילת איסור ותהא מותרת בתרומה וסוטה שהיא אסורה לבעל מהיכא תיתי שתהא מותרת בתרומה: א"ר אבין. אלא תריץ הכי דלא אצטריך קרא לאסרה בתרומה אלא לאסרה ליבם אם מת בעלה קודם שתשתה: מתני' אמרה כן. מתני' נמי דייקא דסוטה אסורה ליבם: מה את ש"מ. כלומר איך ילפינן מהך קרא פרט לאונסין: מה תחת אישך. כשהיא נבעלת לבעלה הוא ברצון אף לבועל צריך שיהיה ברצון פרט לאונסין: כך אסורה לבועל. שנאמר ונטמאה ונטמאה שני פעמים אחת לבעל ואחת לבועל: כך היא אסורה לאחיו של בועל. לעולם: יכול כשם שצרת סוטה אסורה לאחיו של בעל. דטומא' כתיב בה כעריות דכתיב בה ונסתרה והיא נטמאה ובעריות כתיב אל תטמאו בכל אלה: כך תהא אסורה לאחיו של בועל. לעולם וכ"ש לבועל עצמו: נישמעינ' מן הדא. הא שמע מברייתא השנוי' בתוספת' סוף מס' יבמות: אסור בה. באשתו שנתייבמה כיון שנטמאה בבעילת אחיו: ומותר בצרתה. אשתו השנייה: אסור בה. באשתו שנתייבמה: ומותר באשת אחיו. שהיתה לו מלבד היבמה ולא אמרינן דאשת אחיו כצרת סוטה היא דהא לא תפסי בה קידושין שהרי היתה אשת איש: הדא אמרה. מדקאמר ומותר בצרתה ש"מ דצרת סוטה מותרת לאחיו של בועל דאל"כ יהא אסור באשתו שהרי אלו מת לאחר שחזר ואחיו קיים היה אחיו אסור בצרתה שהרי צרתה שנתייבמת לו באיסור אסור' לו מדאורייתא ופוטרת צרתה א"כ גם לדידיה תאסור כצרת סוטת אחיו של הבועל. אלא ודאי דצרת סוטה מותרת לאחיו של הבועל: אתייא. הא דתניא ומותר באשת אחיו: כרבנן דתמן. כחכמים שבבבל דאמרו דרבנן ור"ע פליגי באשת אחיו א"כ הך ברייתא אתיא כרבנן דר"ע: כל עריות שאמרו. שהן ערו' אין צריכות הימנו גט אם ניסת למי שהיה ערוה עליו: חוץ מאשת איש. שניס' ע"פ ב"ד דאצרכוה חכמים גט משני כדתנן במתני' ר"פ האשה רבה:

אף

פני משה

כדי חזירת דקל. בבבלי מפרש חוזרה דר"א היינו ברוח: גירדי. אומן גרדי את הנימא: אע"פ שאין ראיה. גמורה לדבר דקרא לאו הושטת ידו לסל כתב ביה יש זכר ורמז במקצת דהוקשה אשה זונה לככר לחם: לאחר התרת הסינר. כלומר דמלבד שיעור התרת סינר הוא: בעצמו שיער. כמה שהוא היה שוהה בביאתו: ובן עזאי נשא אשה מימיו. הא מצינו דאמר מה אעשה ונפשי חשקה בתורה כו': נתחמם. בלילה: לתרומה. בתמיה מצינו אשה שהיא אסורה לבעלה ותהא מותרת בתרומה ול"ל קרא: למה לא. ופריך אלמה לא מצינו הרי אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה ואם בת כהן היא פסולה מן התרומה כדאמרינן ביבמות בסוף ארבעה אחין ומדחזינן דלא תלינן תרומה באיסור בעלה הה"ד נמי איפכא: לא מצינו כו'. דאף דמצינו מותרת לבעלה ואסורה בתרומה איפכא לא מצינו דהרי חזינן דמחמרינן בתרומה אפילו כשהיא מותרת ומכ"ש כשהיא אסורה לבעלה והדרן קושין לדוכתיה: א"ר אבין כן איתאמרת כו' גרסינן. דבאמת כך אמרו וא' ליבם דלתרומה לא איצטריך: מתניתא אמרה כן. דאסורה ליבם ומנא לן אלא דילפינן מונטמאה: פרט לאונסין. דאינה נבדקת: מה את שמע מינה. היכן שמענו זה מכאן: מה תחת אישך לרצון. אם היתה לרצון. כמו שהוא תחת אישך: סוטה כשם שהיא אסורה לבעל כו'. סוגיא כתובה לעיל מס' יבמות פרק עשירי סוף הלכה א' ושם ביארתי היטיב ע"ש:

אלו

רידב"ז

סוטה כשם שהיא אסורה לבעל עד סוף הסוגי עי' במל"מ ז"ל שתמה למה לא הביאו הפוסקים ז"ל האי דינא דבירושלמי ועי' בפ"י דיבמות בדברינו ושם מתורץ היטב בע"ה ודוק:

כתיב

תוס' הרי"ד

קטנה הוא משום דלאחר שתראה אפילו בעוברת עד"י בשעשתה דבר פריצות נמי אסור לקיימה לאו משום טומאת סוטה מן התורה אלא משום עוברת על דת לחוד אסור לקיימה אף דאין עלה לאו דסוטה ולאו דווקא גבי קטנה לחוד מתפרש בדרמב"ם ז"ל דהא דאסורה על הבעל הוא לאו כאיסור סוטה מן התורה אלא אף בגדולה אשת הקטן ע"כ דהכי הוא דהתם אין עלה הלאו דסוטה מן התורה אלא מדרבנן והא דממעטינן מקרא אף דקידושי קטן הוא מדרבנן ז"א דהוי דומיא לאילונית ומעוברת חבירו דחשב במתניתין ר"פ ארוסה וילפינן מסברא דבעינן ראוי לאיבות ע"כ מדרבנן נמי כן וזה ראי' גדולה לתשובת הרי"ו סג"ל ז"ל ואף דפתוי קטנה אונס הוא א"כ היכי שייך עלה עוברת ע"ד הא באונס הוא בשלמא כבזיונה וודאי אף דהוא באונס נתרבתה מאחרי אשר הוטמאה כל הנבעלות תחת בעליהן אפילו באונס אבל היכי שייכי עוברת ע"ד באונס ז"א דהא כבר כתבנו בשם המל"מ ז"ל דעוברת ע"ד הוא לאו משום דקנסינן לה משום דעבדה איסורא אלא העיקר שמא מכשלת את בעלה שמא זינתה כיון דפריצה היא ע"כ אפילו קטנה דאונס הוא אללה אבל משום דשמא זינתה ונאסרה על בעלה אסור לקיימה ומפסדת כתובתה דהא לאו משום איסורא דידה דעבדה איסורא ע"כ הוי עוברת ע"ד ואסור לקיימה דהא כאשה שאכלה חלב ודם לא נקראת עוברת ע"ד רק דעיקר עוברת ע"ד הוא רק מה שנוגע לבעלה כמו שכתב המל"מ ז"ל הנ"ל וע"כ מפסדת כתובתה ג"כ וע"כ עולה דברי הרמב"ם ז"ל שפיר דפסק קטנה שהשיאה אבי' אם זינתה נאסרה על בעלה וע"כ דנאסרה כיון דמיעטה הכתוב מקינוי וסתירה ומכל האמור בפרשה וכיון דהוציא הקטנה מן פרשת סוטה וע"כ הוי בכלל אחרי אשר הוטמאה ואסורה אפילו באונס דפיתוי כמו גדולה שנתפתתה דלא עדיפא מגדולה דכיון דהכתוב הוציא אותה מן לא נתפשה כמו דכתב רחמנא תיבת והיא לאפוקי אשת כהן מהפרשה דלא נתפשה ועומדת בכלל אחרי אשר הוטמאה כמו כן קטנה ג"כ דכוותי' אבל עי' יתוד וסתירה לא שייך בקטנה ולפיכך לא קשה מהניך סוגיות דדף ל"ג ודף כ"א דס"ל דפיתוי קטנה אונס הוא דז"א דהתם אולי בשיטת ר"י דבכלל אחרי אשר הוטמאה לא נכלל אונס וע"כ קטנה מותרת לגמרי כיון דאינה בפרשת סוטה ע"כ מותרת לגמרי אבל הרמב"ם ז"ל פסק כרבה כנ"ל:

ועי"ז

שנויי נוסחאות (פוכ"פ) הדא אמרה כד"ו הדא היא אמרת.

אף אחות אשתו ואשת אחיו ברם רבנן דהכא. רבי חייה בשם רבי יוחנן הכל מודין באשת אחיו שהיא צריכה הימינו גט משום הילכות אשת איש קנה בה ערוה היא. וערוה פוטרת צרתה. אמר רבי חיננא אפי' כרבנן דהכא אתי' היא בה קנסו לא קנסו ביורשיה. אמר רבי חנניה בריה דרבי הילל. אין כרבנן דתמן יהא מותר בה. רבי זעירא בשם רבי יוחנן צרת סוטה אסורה וצרת גרושה מותרת לביתה. רבי יעקב בשם רבי יוחנן כל הצרות מותרות חוץ מצרת סוטה. שמואל אמר גרושה עצמה מותרת לביתה. מהו פליג בגין דהוון עסיקין בצרות לא אדכרון גרושות. צרת סוטה למה היא אסורה רבי יוחנן אמר מריח ערוה נגעו בה. רב אמר מפני שכתוב בה טומאה כעריות:

הלכה ג מתני' [א] אילו אסורות לוכל בתרומה האומרת טמאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמאה והאומרת איני שותה ושבעלה אינו רוצה להשקות' ושבעלה בא עליה בדרך כיצד הוא עושה לה מוליכה בבית דין שבאותו המקום ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך רבי יהודה אומר בעלה נאמן עליה: **גמ'** מתני' לא כמשנה הראשונה דתנינן תמן *בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך. שמים ביני לבינך. ונטולה

הלכה ג מתני' אלו אסירות לאכול בתרומ'. לעולם ואפילו היא בת כהן ואלו שאר סוטות אינן אסירות אלא עד שישתו ויוצאי טהורות: האומרת טמאה אני לך. מפרש בגמ': ושבאו לה עדים שהיא טמאה. ואפי' לאחר שתשתה ולא בדקוה המים לפי שאשה שיש לה עדים שנטמאה ואפילו הן במדינת הים אין המים בודקין אותה כדדרש בבבלי דאמר קרא ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה דליכא דידע בה לאפוקי הא דאיכא דידעי בה והה"ד לעד אחד דכל מקו' שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים: ושבעלה בא עליה בדרך. דשוב אין המים בודקין אותה דכתיב ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון שלא בא עליה מאחר שנאסרה עליו לאחר סתירה אז האשה ההיא תשא את עונה אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו: שני תלמידי חכמי'. שיודעי' בהתראות בו: שמא יבא עליה בדרך. שצריך להשקותה בירושלים בב"ד הגדול כדלקמן: בעלה נאמן עליה. שלא יבא ומפרש טעמא בגמרא ואין הלכה כר' יהודה: **גמ'** מתני' לא כמשנה הראשונה. דודאי כמשנה ראשונה אתייא דהא תנינן בשלהי נדרים בראשונה היו אומרים דאלו שלש נשים נאמנות האומרת טמאה אני לך וכדמוקי התם באשת כהן האומרת נאנסתי דיוצאת ונוטלת כתובה ואסורה בתרומה דהא זונה היא ואפי' באונס והתם אמרינן חזרו לומר שאינה נאמנת ואוכלת בתרומה וכרב ששת בבבלי שם ומתני' דקתני האומרת טמאה אני אסורה בתרומה כמשנה ראשונה ולא כמשנה אחרונה היא בתמי': ואפי'

אף אחות אשתו ואשת אחיו. שנשאן בטעות שסבר שמתה אשתו או שמת אחיו ואח"כ נודע לו שטעה צריכות הימנו גט שיאמרו בהיתרא נשאו ושלא היו ממש בקידושין הראשונים וכשיצאו בלא גט יאמרו אשת איש יוצאת בלא גט וכיון דמחששא זו מצרי' ר"ע גט א"כ אשת אחיו נמי ההא אסורה לו שיאמרו אחיו כדין נשאה וכיון שהיא הסוטה צריכה הימנו גט כאן אשת איש שנטמא' יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד אחת מתגרשת ואחת מתייבמת: ברם כרבנן דהכא. והיינו ר' יוחנן דבסמוך דקאמר דבאשת אחיו אף רבנן מודו דצריכה גט קשיא ברייתא זו דלא כמאן: משום הלכות אשת איש קנה בה. כיון שניסת לו בהיתר גמור החמירו בה כאלו היא אשתו והצריכו ממנו גט: וערוה היא. א"כ לדבריך שדנו בה כאלו היא אשתו של השני ה"ל כאלו נשא אחיו אשה שהיא ערוה לו שהרי היא אסור' לו כערוה אחרי שנטמאה וערוה פוטרת צרתה: א"ר חיננא. לעול' אפי' כרבנן דהכא נמי' אתי' והא דמותר באשת אחיו היינו טעמא דכי היכא דאמרי' בעלמא לענין ממון בה קנסו ולא ביורשי' ה"נ בה קנסו ולא קנסו באשת אחיו לענין מצות יבום: אמר רבי חנניה ברי' דרבי הילל. ותדע דאתי' כרבנן דהכא דאי כרבנן דתמן אפי' בה יהא מותר דכיון דסברי שהיא יוצאת בלא גט מהשני מותרת לו דהא אנוסה היא ה"ו דאתי' כרבנן דהכא וכיון דצריכ' גט אסורה לבעלה גזרה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה נמצא מחזיר גרושתו משניס': צרת סוטה אסורה. דטומאה כתי' בה כעריות: וצרת גרושה. כלומר וצרות מחזיר גרושתו משניסת מותר' קס"ד דדוקא קאר"י צרת גרושתו אבל גרושה עצמה אסורה מק"ו השתא במותר לה דהיינו בעלה זה שמת שהיתה מותרת לו קודם שניסת להשני אסורה לו לאחר שניסת להשני באסור לה והיינו יבמה לא כ"ש אבל צרתה מותרת דלא אלים האי ק"ו למדחי צרה מיבום: גרושה עצמה מותרת לביתה. כלו' ליבם. דלא אמרי' ק"ו במקום מצוה: ופריך מהו פליג. מי פליג שמואל אר"י דלא קאמר אלא צרת גרושה משמע גרושה עצמה אסורה: ומשני בגין וכו'. לעולם לא פליגי והא דאר"י צרת גרושה ולא אמר גרושה עצמה בשביל שהיו עוסקין בדיני צרות נקט צרת גרושה ולא הזכיר גרושה אבל באמת סובר דאף גרושה מותרת: מריח ערוה נגעו בה. דסוטה דמיא לערוה לבעלה וליבם לפיכך החמירו בצרתה כבצרת ערוה: מפני שכתוב בה טומאה בעריות. דכתיב בה ונסתרה והיא נטמאה ובעריות כתיב אל תטמאו בכל אלה:

הלכה ג מתני' אלו אסורות לאכול בתרומה. לעולם ואפי' היא בת כהן ואלו שאר סוטו' אינן אסורות אלא עד שישתו ונמצאו טהורות: ושבאו עדים שהיה טמאה. ואפילו לאחר שתשתה ולא בדקוהו המים אסורה איסור עולם לפי שאין המים בודקים באשה שיש בה עדים שנטמאת שנאמר ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה דליכא דידע בה הוא שהמים בודקים אבל איכא דידע בה אפילו העדים הם במדינת הים אין המים בודקים: ושבעלה בא עליה בדרך. דשוב אין המים בודקין אותה דכתי' ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון שלא בא עליה לאחר סתירה אז והאשה ההיא תשא את עונה אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו: שני תלמידי חכמים. בגמרא מפרש למה שנים דבשתים בני אדם אפי' עם תרי אסור' להתייחד שמא יבא עליה בדרך שצריך להשקותה בב"ד הגדול בירושלים: בעלה נאמן עלי'. בגמרא מפרש טעמיה: **גמ'** מתני' לא אתיא אלא כמשנה הראשונה ולא כמשנה האחרונה: דתנינן תמן. סוף מסכת נדרים: יוצאו'. בעל כרחו של בעל: האומרת טמאה אני לך. בא עלי אדם אחד וטימאני לך ובאונס קאמר באשת כהן דבאונס נמי אסורה לו ולהכי נוטלת כתובתה דלא פשעה דאי באשת ישראל אינה יוצאה דאנוסה מותר' לו כדנפקא לן מוהיא לא נתפשה דאי ברצון מיירי אפי' לישראל אסורה ואין לה כתובה דהא פשעה: שמים ביני לבינך. שאומרת שאינו מזריע כחץ דדבר זה אינו גלוי לבריות אלא לשמי': ונטולה

טו א מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה טו

מסורת הש"ס

נדרים סוף פי"א

תוס' הרי"ד

ועי"ז יתבאר היטב שיטת הירושלמי דפריך על בן זומא דיליף יש בו דעת לשאול מסוטה על ר"י דס"ל דקטנה בזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה א"כ קשה הא אין זה כלל מסוטה דיש בו דעת לשאול דהא מבכת"ל קטנה דיש בו דעת לשאול [כדאיתא במס' סוכה דף מ"ב דיש מדריגות בקטן דיש קטן שהגיע למדריגה דיש בו דעת לשאול וספיקא טמא ברפ"י עיי"ש] וספיקא טהור בסוטה בעלמא בלא ר"י והוי אמינא פתוי קטנה רצון הוא ויש לה רצון והא דילפינן מסוטה דיש בו דעת לשאול הוא משום דסוטה ע"כ יש בו דעת לשאול דהא סוטה קטנה מיעטה הכתוב מתחת אישך ואינה בקינוי וסתירה ואי כיון דמיעוט הכתוב לקטנה א"כ אפילו יש בה דעת לשאול ג"כ נתמעטה ז"א דהא הילכתא גמירי לה מסוטה על יש בה דעת לשאול והוי הילכתא גמירא ע"ז כדאיתא בתוס' ז"ל דף כ"ח ע"ב במס' סוטה דהא דיליף מסוטה לענין פרטים שללו דווקא הוא הילכתא גמירי' לה וע"כ הילכתא גמירא לה דילפינן מסוטה לענין יש בו דעת לשאול וע"כ גמר לן הילכתא דהא דמיעט רחמנא קטנה היינו דווקא קטנה שאין בה דעת לשאול אבל לא קטנה שיש בה דעת לשאול וכה"ג איתא במס' נדה דף ל"ב בת יום א' מנין ת"ל ואשה כו' כו' בת ג' שנים כו' מנין ה"ל ואשה ומשני הילכתא פינהו עיי"ש דיש לנו לאמר דמיירי מקטנה בת יום אחד ויש לומר דמיירי מקטנה בת ג' שנים אתא ההילכתא ומורה לן דהכא מיירי בקטנה בת ג' שנים והכא בקטנה בת יום אחד עיי"ש וה"נ דכוותי' דהילכתא גמירי לן דמיירי בקטנה שאין בה דעת לשאול אבל מכיון דר"י ס"ל דקטנה אין לה רצון א"כ בפירוש התנה התורה גבי סוטה ושיא לא נתפשה אבל בנתפשה לא הוי סוטה א"כ ע"כ דסוטה קטנה אף דיש לה דעת לשאול ספיקא טהור ואין להק' כיון דס"ל דקטנה אין לה רצון א"כ ל"ל קרא דתחת אישך למעט קטנה מפרשת סוטה הא ממילא לא שייכה ז"א דהא צריך הכתוב להוציא אותם מכלל פרשה כדי שתהא בכלל אחרי אשר הוטמאה אבל אי לא הוי' מוציא קטנה מן פרשת סוטה והוי ממעטינן לה מן איסור סוטה מן לא נתפשה לא הוי ידעינן בקטנה דזינתה בודאי בעלמא דאסורה אם לא דהכתוב הוציא לקטנה מן פרשת סוטה ע"כ ידעינן דהיא בכלל אחרי אשר הוטמאה אבל זה קשה על ר"י הא כיון דס"ל דאין לה רצון א"כ ע"כ דסוטה קטנה אפילו יש בה דעת לשאול ג"כ ספיקה טהור ומזה הירושלמי מוכח ג"כ כדעת הרמב"ם ז"ל דאם זינתה בבירור נאסרה על בעלה הילכך צייך למקשי' דהא מלינו בסוטה יש בה דעת לשאול וספיקה טהור הוא אבל אם הוי' אף ודאי זינתה טהור א"כ לא קשה כלל הא יש בו דעת לשאול וספיקה טהור הוא דאפילו ודאי שלה ג"כ טהור והוי כדבר שאינו מקבל טומאה ולא שייך להקשות רק כאם ודאי שלה טמא וספיקה טהור ודוק:

שומ"י

תורה אור

ונטולה אני מן היהודים. אמר ר' אבין ואפילו תאמר כמשנה האחרונה מ"מ יש רגלים לדבר. תני °מבלעדי אישך פרט לשקדמה שכבת זרע אחרת לאישך. אמר רבי אילא כענין שנאמר °מלבד עולת הבוקר. והא תנינן א *כשם שהמים בודקין אותה כך הן בודקין אותו. י כשם שהיא אסורה לבעל כך היא אסורה לבועל. וכשם שהיא אסורה לאחיו של בעל. כך היא אסורה לאחיו של בועל. כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו. ר' אבין בשם רבי הילא כאן ביודע כאן בשאינו יודע. ר' *חייה בר יוסף שלח בתר איתתיה אמר יסקון עמה תלת תלמידין שאם יפנה אחד מהן לצורכו תתייחד עם שנים. והא תנינן ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך. אמר רבי אבין ובעלה הרי שלשה. אף הוא שכר לה בית והיה מעלה לה מזונות ולא היה מתייחד עמה אלא בפני בניה. וקרא על עצמו הפסוק הזה °יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי. תני רבי יודה אומר בעלה נאמן עליה מקל וחומר ומה אם הנדה שחייבין עליה כרת הרי הוא נאמן עליה. זו שאין חייבין עליה כרת אינו דין שיהא נאמן עליה. אמרו לו לא אם אמרת בנדה שיש לה היתר לאחר איסורה. תאמר בזו שאין לה היתר לאחר איסורה. ואומר °מים גנובים ימתקו וגו'. אמר להן רבי יהודה גזירת הכתוב היא °והביא האיש את אשתו אל הכהן וגו' אמרו לו ובלבד בעדים:

הלכה ד מתני'

ג היו מעלין אותה לב"ד הגדול שבירושלים ומאיימין עליה כדרך שמאיימין על עידי נפשות ואומר לה בתי הרבה יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עושה הרבה שכינים הרעים עושין אל תעשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שימחה על דמים ואומר לפניה דברים שאינה כדי לשומען היא וכל משפחת בית אביה: **גמ'** כשם שמאיימין עליה שתחזור בה כך מאיימין עליה שלא תחזור בה. ואומר לה בתי אם טהורה את דבריא לך שאת טהורה עמדי על בורייך שאין המים האילו דומין אלא לסם יבש שהוא נתון על גבי בשר חי ואינו מזיקו. מצא שם מכה התחיל מחלחל ויורד. *רבי זבדיה חתניה דרבי לוי הוה משתעי הדין עובדא ר' מאיר הוה יליף דריש בכנישתא דחמתא כל לילי שובא והוה תמה חדא איתתא יליפה שמעה קלי'. חד זמן עני דריש אזלת בעית מיעול לבייתה ואשכחת בוצינא מיטפי אמר לה בעלה הן הויית'. אמרה ליה מישמעא קליה דדרושא. אמר לה

מכך

קרבן העדה

ונטולה אני מן היהודי'. שאכרה הנאת תשמיש של כל ישראל עליה ובסיפא תנן חזרו לומר האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה וכו' וכיון דלמשנה אחרונה היינו כמו שחזרו לומר אינה נאמנת ואפי' בתרומה אוכלת ואלו במשנתינו תנן ואלו אסורות מלאכול בתרומה האומר' טמאה אני לך ש"מ דמשנתינו כמשנה הראשונה אתיא: מ"מ יש רגלי' לדבר. כלומר שאני הכא דאיירי לאחר קינוי וסתירה איכא רגלים לדבר הלכך אסורה מלאכול בתרומה: מבלעדי אישך. משמע שבעלה נתן בה שכבתו קודם לסתירה: ה"ג פרט לשקדמה שכיבה אחרת לאישך. וה"פ פרט לשקדמה שכיבת הבועל לבעל כגון שבא עליה הבועל בעודה ארוסה: מלבד עולת הבקר. שפירושו שקדמה עולת הבקר: ה"ג מבלעדי אישך שקדמה אישך על כל ביאה וביאה. שנבעלת מבעלה לאחר שכיבת הבועל דבאיסורא נבעלת להבעל לאחר שכיבת הבועל וכפי ריבוי האיסורין היא נענשת ומיתתה מנוולת ביותר: כך הן. המים בודקין אותו להבועל שהוא ג"כ חייב באיסורין שעשה הבעל שמעינן מיהת שאף שבא עליה בעלה לאחר שכיבת הבועל היא שותה וקשיא אמתני' דתנן ושבעלה בא עליה בדרך שאין המים בודקין אותה: כאן ביודע. מתני' בשיודע הבעל שהיא אסורה לו שהרי כבר היה לה קינוי וסתירה אם בא עליה אין המים בודקין אותו. דלא קרינן ביה ונקה האיש מעון: כאן בשאינו יודע. הברייתא איירי שלא ידע הבעל שהיא אסורה עליו לכך המי' בודקין אותה נענשת על ביאת הבעל שלאחר הבועל: שלח בתר איתתיה. שהיתה אשתו שבויה ושלח להביאה: אמר יעלו עמה שלשה תלמידים שאם יפנה אחד לצרכיו תתייחד בשנים לכך בעינן שלשה: ופריך הא תנינן ומוסרין לו שני ת"ח. משמע דבתרי סגי: ומשני אר"א ובעלה. עם השני ת"ח הרי שלשה ואדרבה מכאן סייעתא לדר"ח בר יוסף: אף היא. אהא דתנן בפ"ב דכתובות שאמרו לו לר' זכריה בן הקצב אין אדם מעיד על עצמו ואסרו עליו אשתו שהיה כהן קאי דאף ע"פ כן שכר לה לאשתו בית לעצמה ואפשר שרחב"י כהן הי' ועליה קאי א"כ שאשתו היתה נחבשת ע"י נפשות שאסורה אפי' לבעלה ישראל: ה"ג יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי. הרי הוא הבעל נאמן עליה להתייחד עמה ולא חיישינן שיבא עליה: זו. סוטה שאין חייבי' עליה כרת אלא לאו הוא דאיכא דכתיב לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה ודרשינן מיניה לרבות סוטה שנסתרה לא כ"ש שיהא בעלה נאמן עליה: שיש לה היתר לאחר איסורה. כשתטהר לפיכך אין יצרו תוקפו שמובטח הוא לאחר זמן: שאין לה היתר. אם תמצא טמאה לפיכך לבו רודף אחריה: מים גנובים. כלומר דבר האסור לו יצרו רודף אחריו: א"ל ובלבד בעדים. הא דכתיב והביא האיש את אשתו היינו שיביאנה לב"ד בעדים שלא יתייחד עמה:

הלכה ד מתני' היו מעלין אותה לב"ד הגדול שבירושלים. דכתיב בסוטה ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתי' התם ע"פ התורה אשר יורוך מה להלן בב"ד הגדול אף כאן בב"ד הגדול: ומאיימין עליה. בגמ' מפרש: כדרך שמאיימין על עדי נפשות. יותר מעל עדי ממונות: הרבה ילדות עושה. וגורם לילדה שתבא לידי קלקול: דברים שאינה כדאי לשומען. שאינה ראוי לה לשמוע אותן הדברים שאומרים לפניה ממעשיהן של לדיקים כגון מעשה יהודה וראובן כדמפרש בגמ': **גמ'** שלא תחזור בה. כלו' שתשתה אם טהורה היא: עמדי על בורייך. כלומר הסמכי על נקיותך: הוה משתעי להדין עובדא. היה מספר למעשה הזה דבסמוך: ר"מ הוה. רגיל לדרוש בבה"כ של חמת כל ליל שבת והיתה שם אשה אחת שהיתה רגילה לשמוע הדרשה: חד זמן עני דריש. פעם אחת היה ר"מ מאריך בדרשתו: אזלת. הלכה ורצתה לשוב לביתה ומצאה הנר כבה: א"ל בעלה היכן היית אמרה ליה לשמוע קול הדורש אמר לה

מכך

פני משה

ואפי' תימא כמשנה האחרונה. ושאני הכא דיש רגלים לדבר שנסתרה אחר הקינוי: פרט לשקדמה שכבת זרע אחרת לאישך. כגון שנטמאה בעודה ארוסה: כענין שנאמר מלבד עולת הבוקר. כלו' האי מבלעדי דרשי' על קודם כמו מלבד וגו' דפרשינן על תמיד שיהא קודם למוסף: והא תנינן. על מתני' פריך דקאמר אם בא עליה בעלה בדרך אין המים בודקין אותה: שהיא מקבלת את בעלה. דאלמא דהמים בודקין אותה ואפי' לאחר ביאת הבעל: כאן בשאינו יודע. בשעת ביאה שנסתרה דמנוקה מעון קרינן ביה: שלח בתר אתתי'. שנשבית ושלח להביאה: תלת תלמידין. דבדרך לא סגי בשנים עד דאיכא שלשה דוקא כדרב בבבלי דף ז': ובעלה. עמהם שהרי הוא מעלה אותה: ולא היה מתייחד עמה. לפי שהיה כהן ושבויה אסורה לכהן: יגעתי באנחתי. להוציאה מבית השביה ומנוחה וגו': הרי הוא נאמן עליה. ואין צריך להעמיד עדים אצלו: זו שאין חייבין עליה כרת. אלא בלאו כדדריש ביבמות פ"ק לא יוכל בעלה הראשון וגו' אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה: שיש לה היתר לאחר איסורה. ואין יצרו תוקפו: שאין לה היתר. אם תמצא טמאה ולפיכך לבו רודף אחריה: מים גנובים. כלומר דבר האסור לו יצרו רודף אחריו: גזירת הכתוב הוא. דבעלה מביאה כדכתיב והביא האיש וגו' ונאמן עליה: ובלבד בעדים. עמו דוהביא האיש דרשינן דהאיש משקה ולא הב"ד:

הלכה ד מתני' היה מעלה אותה לב"ד הגדול. כדדרש בבבלי כתיב הכא ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב התם ע"פ התורה אשר יורוך מה להלן בב"ד הגדול אף כאן בב"ד הגדול: ומאיימין עליה. כדי שתודה: כדרך שמאיימין. באיום גדול על עדי נפשות כדאמרי' פ"ד דסנהדרין דהוו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות כו': הרבה ילדות עושה. וגורם לילדה שתבא לידי קילקול: דברים שאינה כדאי לשומען. שאינה ראויה לשמוע אותן הדברים שאומרים לפניה מעשיהן של לדיקים כדמפרש בגמ':

גמ' שלא תחזור בה. אם טהורה היא ובבבלי שם מוקי למתני' קודם שנמחקה המגילה מאיימין עליה שתחזור בה שלא ימחה השם ובריית' לאחר שנמחקה המגילה: עמדי על בורייך. הסמכי על נקיותיך: ר"מ. היה רגיל לדרוש בבה"כ של חמת כל לילי שבת. חד זמן עני דריש. היה שוהה הרבה בדרשה: אזלת. ורצת לכנוס לביתה ומצאה נר שכבה: הן הוייתה. היכן היית:

מכך

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ג מהל' סוטה הל' א סמ"ג עשין ט

יז
ב מיי' שם פ"ב הל' יב טוש"ע אה"ע סי' יא סעיף א' וסי' קע"ח סעיף י"ז

יח
ג מיי' פ"ג מהל' סוטה הל"ב סמ"ג עשין ט

מסורת הש"ס

לקמן ר"פ ט

כתובות פ"ב הלכה י

ויקרא רבה פ' ט

תורה אור

מכך וכך דלית ההיא איתתא עללה להבא לבייתה עד זמן דהיא אזלה ורקקה גו אפוי דדרושא. צפה ר"מ ברוח הקודש ועבד גרמיה חשש בעייניה. אמר כל איתתא דידעה מילחוש לעיינה תיתי תילחושי. אמרין לה מגירתא הא ענייתיך תיעלין לביתיך עבדי גרמיך לחשה ליה ואת רקקה גו עייניה. אתת לגביה אמר לה חכמה את מילחוש לעיינא. מאימתיה עליה אמרה ליה לא. אמר לה ורוקקין בגויה שבע זימנין והוא טב ליה. מן דרקקת אמר לה אזלין אמרין לבעליך חד זמן אמרת ליה והיא רקקה שבעה זימנין. אמרו לו תלמידיו רבי כך מבזין את התורה. אילו אמרת לן לא הוינן מייתי ליה ומלקין ליה ספסליה ומרציין ומרצייה ליה לאיתתיה. אמר לון ולא יהא כבוד מאיר ככבוד קונו. ומה אם שם הקודש שנכתב בקדושה אמר הכתוב שיימחה על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו. וכבוד מאיר לא כל שכן: פיסקא. ואומר לפניה דברים שאינן כדיי לשומען היא וכל משפחת בית אביה. כגון מעשה ראובן בבלהה מעשה יהודה בתמר. °אשר חכמים יגידו אילו ראובן ויהודה. ולא כחדו מאבותם. ומה שכר נטלו על כך °להם לבדם ניתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם. כשבא משה לברכן °יחי ראובן ואל ימות. וזאת ליהודה. *רבי חזקיה בשם ר' אחא רבי חייה דריש שלש מקראות לשבח. °ותשב בפתח עינים ואיפשר כן. אפי' זונה שבזונות אינו עושה כן אלא שתלת עיניה לפתח שכל העינים מצפות לו. אמרה לפניו רבון כל העולמים אל אצא ריקם מן הבית הזה. דבר אחר בפתח עינים שפיתחה לו את העינים שאמרה לו פנויה אני וטהורה אני. °ועלי זקן מאד וגו' ישכיבון כתיב. שהיו הנשים מביאות קיניהן למהר לבתיהן והיו משהין אותן. הקב"ה מעלה עליהן כאילו הן שוכבין אותן. אמר רבי תנחומא הרי היא דו מקנתר לון °למה תבעטון בזבחי ובמנחתי. אין תימר עבירה חמורה יש כאן מבריהן מן החמורה ומקנתרן בקלה. °ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו אחרי הבצע. שהיו נוטלין מעשר ודנין. אמר רבי ברכי' °מברכתא היתה עוברת והיו מניחין צרכיהן של ישראל והיו הולכין עוסקין בפרקמטיא:

הלכה ה מתני' אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאה [א] אם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשערי מזרח לשערי ניקנור

ששם

איוב טו | שם | דברים לג | בראשית לח | שמואל א ב | שם | שם ח

פני משה

מכך וכך. כך וכך יבא עלי שאין את נכנסת לבית עד שתלך ותרוק בפני הדורש. ועבד גרמי'. עשה את עצמו כאלו חושש בעיניו: מגירתא. השכנות: הא ענייתיך. הגיע העת והעונה שתוכל לבא לביתך עשי עצמך כיודעת ללחוש ומתוך כך תרוק בעיניו לעשות רצון בעלך: חכמה את. יודעת את ללחוש על עין ומתוך אימתו עליה השיבה לא: אמר לה. אע"פ כן מה איכפת לך תריק ז' פעמים בעיני ואז יהיה טוב לי: מן דרקקת. לאחר שרקקה: לא הוינן מייתי. וכי לא היינו מביאין אותו להלקות על הספסל עד שיתרצה וירצה לאשתו: כגון מעשה ראובן כו'. שהודו ולא בושו כדדריש לקמיה: להם לבדן ניתנה הארץ. המלכות ליהודה וראובן נטל חלק בתחילה בארץ בעבר הירדן: ולא עבר זר בתוכם. בברכות שבא משה לברכן נתברכו שניהם זה אחר זה: דריש שלש מקראות. דלקמן כולן לשבח: לפתח שכל העינים מצפות לו. להשגחת השם ב"ה. ובבבלי קאמר בפתחו של אברהם אבינו מקום שכל עינים צופות לראותו: בפיתחה לו את העינים. שנתנה טעם ועיניים של היתר לדבריה: ועלי זקן מאד וגו'. זה המקרא דריש נמי לשבח שלא שכבו ממש אלא שהיו משהין את קיניהן ומתוך כך לא היו יכולות לטהר לבעליהן ומעלה עליהן הכתוב כו' כדדריש בבבלי סוף פ' במה בהמה: אמר ר' תנחומא. עוד ראיה דלא קעאו ממש: הרי הוא. דמלינו דמקנטר להון ע"י הנביא למה וגו' ואם תאמר ישכבון ממש יש כאן עבירה המורה ולמה מקנטרן בקלה: ולא הלכו וגו'. בבני שמואל כתיב ודריש נמי לשבח שלא הטו אחרי הבצע ממש אלא שהיו נוטלין מעשר מבע"ה ודנין לאותן שנטלו מהן וכעין דאמרי' בסוף כתובות פסילנא לך לדינא ואע"פ דבלהן נטלו היה להן למנוע מדין של אלו: מברכתא. שיירא שהיא עוברת ממקום למקום בסחורה: והיו מניחין כו'. ולפיכך העלה עליהן הכתוב כאלו הטו שלא נתעסקו בצרכיהן של ישראל כפי המוטל עליהן:

הלכה ה מתני' שוברת כתובתה. כותבת שובר על כתובתה זניתי והפסדתי כתובתי ונותנת ביד בעלה שלא תתבענו לאחר זמן. ובבבלי דף ז' מוקי למתני' במקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד אבל במקום שכותבין כתובה מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר: ויוצאה. ואינה נהרגת שהרי לא התרו בה עדים בשעת מעשה: מעלין אותה לשער המזרח. שער החיצון שבו נכנסין להר הבית ואף על גב שהיתה שם כדקתני לעיל היו מעלין אותה לב"ד הגדול כו' דבלשכת הגזית היו יושבין ובעזרה היתה אמרי' בבבלי שהיו מעלין ומורידין אותה כדי לייגעה אולי תטרוף דעתה ותודה: שעל פתח שער נקנור. זו היא נוסחת הבבלי כלומר ומשם לשער נקנור הוא שער העליון שבין עזרת ישראל לעזרת נשים ולפי נוסחא דהכא הוי כאלו אמר לשער המזרח שהוא שער נקנור:

שם

קרבן העדה

מכך וכך. כמו כה יעשה לי אלקי' וכה יוסיף: דלית. שאין האשה הזאת נכנסת לביתה עד זמן שהיא תלך ותרוק להדורש בפניו: צפה. ראה ר"מ ברה"ק כל המעשה הזה: ועבד גרמי'. ועשה עצמו כאלו יש לו מיחוש בעינו: אמר. ר"מ כל אשה שיודעת ללחוש על העין תבוא ותלחוש וידע ר"מ שלוחשין ברקיקה ותוכל האשה הזאת לרוק בפניו ולחזור לביתה: אמרין לה. שכינותיה הא הגיע עתך שתחזור לביתך עשי עצמך כאלו אתה לוחש ליה ותרוק לר"מ בפניו: אתת לגבי'. באתה אשה זו לפני ר"מ: אמר לה. ר"מ יודעת את ללחוש ע"ג העין: מאימתיה עליה. מרוב המורא שהיתה יראה ממנו אמרה לו שאינה יודעת: אמר לה. שתרוק בלא לחש שבע פעמים ויהא לו לרפואה: מן דרקקת. לאחר שרקקה א"ל שתלך לבעלה ותאמר לו שהוסיפה על דבריו שהוא אמר לה שתרוק פעם אחת בפני הדורש והיא רקקה בפניו שבע פעמים: אלו אמרת לנו. מהמעשה הזה מי לא היינו מביאים הבעל הזה ללקות על העמוד עד שהיה מתפייס ומרצה לאשתו: א"ל ולא יהא כבוד מאיר וכו'. כלומר וכי יהיה כבודי חשוב יותר מכבוד הבורא ית"ש: ומעשה יהודה בתמר. צדקה ממני: אלו ראובן ויהודה. שהגידו והודו [ר] עונם: ולא כחדו. עונם מאבותיהם: ומה שכר נטלו על כך בעה"ז: להם לבדם ניתנה הארץ. יהודה זכה למלכות ראובן נטל תחלה חלק בארץ בעבר הירדן: יחי ראובן וזאת ליהודה. ואין לך בברכת כל השבטים בתחלה וזאת חוץ מיהודה: שלש מקראות. שנראין שהן של גנאי דרשן לשבח וכולהו מייתי להו בסמוך: לפתח שכל העינים מצפות לו. כלומר להקב"ה אמרה לפניו רבש"ע אל אצא וכו' מסיפא דקרא קדרי' דכתיב ותשב בפתח עינים כי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה:

שפתחה לו את העינים. פתחי היתר היתה נותנת לו שאין עבירה בדבר: פנוי' אני. ומותרת לכל אדם: וטהורה אני. שאינה טמאה נדה: ישכיבון כתיב. לשון הפעיל כאלו אחרים השכיבום עם הנשים והיינו מה שמעלה עליהם הכתוב כאלו שכבו להעניסם אע"פ שלא עשאו העבירה ממש: והיו משהין אותן. שהיו מסרבין להקריב שום קרבן אלא אחרי טורח הרבה כדכתיב גם בטרם יקטירון את החלב וגו' וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשילה להקריב קרבנותיהן ואת קיניהן היו מעכבות מלהקריב והנשים בראותם עלותן היו שוהות שם בשילה ולא חזרו לביתם עד אשר יראו שהקריבו קרבנותיהם ויהיו טהורות לקדשים ולכנוס לעזרה ומתוך ששהין והיו מונעין אותן מפריה ורביה מעלה עליהם הכתוב כאלו שכבן: אר"ת. תדע שלא שכבו ממש שהרי הוא שהוא הקב"ה מקנתר להם ע"י שמואל למה תבעטון בזבחי ובמנחתי: אין תימר. וא"ת כפשטיה דקרא שעשו עבירה חמורה ושכבו נשים נכריות וכי כך דרך המקנתר שבורח מן החמור ומוכיחו בעבירה קלה אלא בלמה תבעטון ככלל הכל: שהיו נוטלין מעשר ודנין. לא שהיו נוטלין שוחד ח"ו אלא שהם נטלו מעשר לוי מבעלי דינים וה"ל אבק שוחד שדעתן נוטה להם והיה להם להרחיק עצמן מדינים ומשפטי בעלי בתים שנותנין להם מעשרותי': מברכתא. שיירא שהיתה מביאה סחורות והיו מניחין וכו'. והיינו ויטו אחרי הבצע:

הלכה ה מתני' שוברת כתובת'. כותבת שובר על כתובתה זניתי והפסדתי כתובתי כדי שלא תוכל לחזור ולתבוע כתובתה ממנו ומתני' במקום שאין כותבין כתובה רק סומכין על תנאי ב"ד אבל במקום שכותבין כתובה מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר: מעלין אותה לשער המזרח. אע"ג דהתם קיימא מורידין אותה תחלה ומעלין אותה כדי ליגעה אולי תטרוף דעתה ותודה: שעל פתח שער נקנור. ונקרא כן על שם אדם שהביא דלתות השער כדאמרי' ביומא:

שם

מסורת הש"ס

כתובות פי"א הלכה א

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ג

ציון ירושלים

[ז]מברכתא היתה עוברת עפ"מ בפירש שיירא ועי' ב"ס דילן כתובות דף יוד מברכתא הביטין לי' ויש לפרש גם כן בשיירא שובר' והוה מנית צמה ועי' רש"י שם:

שנויי נוסחאות (גוי"ב לא הוינן מייתי ליה ומלקין ליה בד"ו לא הווית מייתי ליה ומלקין לה. (סו"כ) מעשה גד"ו ומעשה. (פול"ס) תבעטון במקרא תבעטו

מסורת הש"ס

ששם משקין את הסוטות ° ומטהרין את היולדות ° ומטהרין את המצורעין ° וכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה ר' יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו ואם היה שערה נאה לא היה סותרו: **גמ'** כתיב °והעמיד הכהן את האשה לפני יי'. זה שער ניקנור כל מקום שנאמר לפני יי' זה שער ניקנור. כתיב °אם יחטא איש לאיש וגו'. רבי חייה בר בא ורבי יהושע בן לוי. רבי חייה בר בא פתר קרייה בבועל. ורבי יהושע בן לוי פתר קרייה באשה. רבי חייה בר בא פתר' קרייה בבועל ההין זן ומפרנס. ואת אתי על דעתך. ור' יהושע בן לוי פתר קרייה באשה ההין זן ומפרנס ואת תלית עינים על חורן. ומבזין על הספק. אמר ר' שמלאי בכל מקום שאת מוצא זנות את מוצא אנדרולמסי' באה בעולם. קרייא אמר מקרין ואחר כך מבזין. ומתניתא אמרה מבזין ואחר כך מקרין. אמר רבי אילי מכיון דכתיב °והעמיד והעמידה וכי יושבת היית אלא מחמת עמידה הראשונה היה פורע את ראשה. מחלפה שיטתיה דרבי יודן. *תמן °הוא אמר האיש מכסין אותו מלפניו. והאשה מלפניה ומלאחרי'. והכא הוא אמר הכין. תמן מכל מקום למיתה היא מתוקנת. ברם הכא שמא תימצא טהורה ויתגרו בה פירחי כהונה. מחלפה שיטתהון דרבנן. תמן אינון אמרין *האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה. והכא אינון אמרין הכין. תמן °ואהבת לרעך כמוך. יבור לו מיתה קלה שבקלות. ברם הכא °ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזימתכנה:

הלכה ו מתני' ° היתה מכוסה בלבנים מכסה בשחורים היו עליה כלי זהב קטליות נזמים וטבעות ° מעבירים ממנה כדי לנוולה ואחר כך מביא חבל

(במדבר ה) (שמואל א ב) (במדבר ה) (סנהדרין פ"ו) (שם פ"ו) (ויקרא יט) (יחזקאל כג)

קרבן העדה

ששם משקין את הסוטות. כדי שתעמוד לפני ה' ועזבי חלל אותו השער לא נתקדש: ומטהרין את היולדות. כדי שיעמדו על הקרבן וה"ה זבין וזבות הטעונים קרבן: ומטהרין את המצורעין. כדכתיב והעמיד הכהן המטהר וכו' לפני ה': אוחז בבגדיה. בבית הצואר שלהן: אם נקרעו. אינו חושש ואם נפרמו אינו חושש פרימה גדולה מקריעה שנקרעת לקרעים הרבה ל"א פרימה מן הלדדין קריעה באורך: עד שמגלה את לבה. דכתיב ופרע את ראש האשה אין לי אלא ראשה גופה מנין ת"ל האשה א"כ מה ת"ל את ראשה מלמד שסותר את שערה: ר"י וכו'. בגמ' מפרש טעמא: **גמ'** לפני ה'. והוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל בני העזרה: ה"ג כתיב את אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלותו וגו' וכ"ה בתוספתא ופסוק הוא במלכים: פתר קרייה בבועל. דכתיב בסיפיה דקרא ושפטת את עבדיך להרשיע רשע לתת דרכו בראשו: ההין זן ומפרנס. הבעל הוא זן ומפרנס את אשתו: ואת אתי על דעתך. את בא לעשות בה כרצונך לפיכך יעשה בה הבעל כרצונו להשביעה שבועת האלה ואתה בועל תכנס דכשם שהמים בודקין אותה כך המי' בודקין אותו וזהו דרכו בראשו: וי"ג ואת אתי על דעתך כלומר דבר מזומן וא"ל להגהתו ועיין בי"מ ואת תלית עינים על אחר לפיכך דרכך בראשך יותן שתהא לאלה וכל העם יתנו עיניהם בך: ופריך ומבזין על הספק. בתמיה דתנן במתני' וכהן אוחז בבגדיה וכו' דלמא טהורה היא ונמצא נתבזית על חנם: אנדרלמוסיא. דבר והורג' טובים ורעים לפיכך ראוי שתתבזה אפילו על הספק כדי שיהו נזהרים אפילו מיחוד: ופריך קרייא אמר. כתיב בתורה והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ופרע את ראש האשה ונתן על כפיה את מנחת הזכרון וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים משמע בשעה שפרע ראשה כבר היו מים מאררים והיינו לאחר המחיקה ומחיקה לא היתה כי אם לאחר השבועה כמפורש בקרא הרי לפי סדרא דקרא תחלה מקרין השבועה ואח"כ מבזין אותה לפרוע ראשה ומתניתא תנן תחלה איך מבזין אותה ואח"כ תנן מקרין אותה שהרי בפ"ב מפרש התנא עסק השבועה: מכיון דכתיב והעמיד והעמידה. דכתיב ברישא והקריב אותה הכהן והעמידה לפני ה' ואח"כ כתיב והעמיד הכהן את האשה וגו' וקשיא וכי יושבת היתה דאיצטריך קרא למימר והעמיד הכהן וגו': אלא מחמת עמידה הראשונה היה פורע ראש האשה. כלומר לפי שבראשונה כשהעמידה הסיר קטליאות ובגדיה הנאים לבזותה ועתה כשפורע ראשה מתבזת יותר מחמת עמידה הראשונה ותנא דמתני' כיון שצריך להתחיל בבזיון שהיה קודם הקריאה מתחיל בבזיון הגדול אע"פ שהיה לאחר הקריאה וגומר בקטן אע"פ שהוא היה תחלה לו: ופריך מתחלפת שיטתי' דר"י קשיא דר"י אדר"י תמן הוא אמר בסנהדרין פ' נגמר הדין האיש מכסין אותו. כשנסקל: מלפניו. ושאר כל גופו ערום: ה"ג מלפניה ומלאחריה דברי ר' יהודה וה"פ בבית הבושת שנראה באשה מפני לדידיה מכסין אותה אבל כל שאר גופה נשאר ערום ש"מ דלא חיים להרהורא והכא הוא אמר הכין דחיים להרהורא: ומשני התמן מכל מקום למיתה אזלא. ולא חיישינן שיתגרו בה: ויתגרו בה פרחי כהונה. ויהיו רודפים אחריה כל ימיה. פרחי כהונה לאו דוקא וה"ה שאר העם העומדים שם אלא נקט פרחי כהונה לפי שהם מצוים בעזרה יותר משאר העם: ופריך מחלפה שיטתיהון דרבנן. קשיא דרבנן אדרבנן: ואין האשה נסקלת ערומה. משום בזיונה: והכא אינון אמרין הכין. דלא חיישינן לבזיונה שהוא מגלה את לבה וכו': ומשני תמן כתיב ואהבת לרעך כמוך. ודרשינן מיניה שיברור לו מיתה קלה שבקלות וניחא לה לאשה שתשהה לנוול אם נסקלת בלבושה אע"ג דאיכא לערא דגופה רק שלא תתבזה בהפשטת לבושיה ושאים לא חיים לבזיון כל כך רק שלא ישהה למות: ברם הכא. אבל כאן בסוטה כתיב ונוסרו כל הנשים וחפץ המקום בניוולה הלכך כל שאפשר לנוולה מנוולין אותה שיוסרו כל הנשים ולא קפדינן אבזיונה:

הלכה ו מתני' היתה מכוסה בלבנים מכסה בשחורי'. בגמ' מפרש קטליות ענקים שמשימי' סביב הצואר ומפני שהאשה חונקת עצמה בהם כדי שתראה בעלת בשר נקראו קטליות: נזמים. נזמי האף והאזנים: מעבורים ממנה. דסד"א שיניחו לה הנזמי' והטבעו' אחר שקרעו בגדי' וגלו את לבה שזה יותר גנאי לה כמו שנגלאי לאדם ערום שילך במנעלי' ברגליו מלילך יחף קמ"ל דלא. חבל

פני משה

ששם משקין את הסוטות. כדיליף בגמרא דבעינן לפני ה': ומטהרין את היולדות. וה"ה זבין וזבות כדי שיעמדו על גבי קרבני': ומטהרין את המצורעים. כדכתיב והעמיד הכהן המטהר וגו' לפני ה' ועזבי חלל אותו השער לא נתקדש בקדושת עזרה והיו עומדין שם המצורעין ומכניסי' ידיהן לתוך חלל העזרה לבהונות ליתן עליהן מדם האשם שאינן יכולין להוציא הדם מהעזרה לפיכך צריך להכניס ידו דביאה במקצת שרא רחמנא: אוחז בבגדיה. בבית הצואר שלה: נקרעו. ואינו חושש ואם נפרמו אינו חושש פרימה גדולה מקריעה שנקרעת לקרעים הרבה: עד שהוא מגלה את לבה. דילפינן מדכתיב ראש האשה ומדכתיב את ראש מלמד שסותר את שערה: אם היה לבה נאה. כדאמר טעמא בגמרא ואין הלכה כר' יודא:

גמ' זה שער נקנור. שמשם הוא מתנה שכינה: כל מקום כו'. לאתויי מצורעין אבל טעמא דיולדות כדפרישי' במתני' דאין קרבנו של אדם קרב אלא א"כ עומד על גביו: אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים. עלי הכהן אמרו לבניו וקא דריש לה על הסוטה: פתר קרייה. היה מפרש לקרא דהבועל קאי שחוטא לבעל: ההין. זה הוא זן ומפרנס אותה: ואת אתי על דעתך גרסינן. שבא על המוכן: באשה. שהיא חוטאת על בעלה הזן ומפרנס אותה ונותנת עיניה על אחר ואם יחטא איש לאו דוקא: ומבזין על הספק. בתמיה שמא טהורה היא ואמאי מבזה אותה הכהן מקודם: אנדרולמוסיא. תערובו' כדאמרי' בב"ר פ' נח והורגת הטובים עם הרעים וה"נ בשביל הטמאות מבזין גם הטהורות: קרייא אמר מקרין כו'. שהיה משביע את האשה ואח"כ פורע ראשה ואע"ג דבקרא כתיב ופרע את ראש האשה והדר והשביע אותה הכהן ס"ד דהמקשן דמדכתיב לעיל מיניה והקריב אותה הכהן והעמידה לפני ה' ובתר הכי כתיב והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ופרע וגו' והני תרתי והעמידה והעמיד למה לי אלא ש"מ דה"ק והעמידה לפני ה' כדי להשביע' ולבתרא קאי אח"כ ופרע את ראש האשה ולפיכך פריך על המתני' דשבקה סדר המקרא דקתני הכא תופס כו' ובפרקין דלקמן תני משביע אותה: ומשני ר' אילי מכיון כו' מחמת עמידה הראשונה כו'. וה"ק והעמיד הכהן את האשה וכבר ופרע וגו' מחמת עמידה הראשונה: מחלפא כו' דתמן. בסנהדרין פ' נגמר הדין אמר האיש כשהוא נסקל מכסין כו' ומלאחרי' מפני שכולה ערוה מיהו ס"ל לר"י דהאשה נסקלת ערומה אלמא דלא היים להרהורא: והכא הוא אמר הכין. בתמיה דאם לבה נאה לא היה מגלה דחיישינן להרהורא: מכל מקום למיתה כו'. ומסתלקת היא ולפיכך לא חיישינן: ויתגרו בה פרחי כהונה. להיות רודפין אחריה: מחלפא כו'. דאכתי דרבנן אדרבנן קשיא: תמן. היינו טעמא דאינה נסקלת ערומה דאין לך ייסור גדול מזה שנסקלת ותרתי לא עבדינן בה מיתה ובושה דכתיב ואהבת לרעך כמוך צריך שיבור לו כו' אבל הכא מצוה לביישה אפילו היא טהורה דכתיב ונוסרו וגו' שלא יביאו עצמן לידי חשד ותהיינה לנועות. וכן מפרק לה בבבלי דף ח':

הלכה ו מתני' קטליות. ענקים שמשימין סביב הצואר ומפני שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת בשר נקראו קטליות: מעבירין ממנה. בבבלי מפרש דלא תימא שיניחו לה הנזמים והטבעות אחר שקרעו בגדיה דיותר גנאי הוא לה כמו האדם הערום ומנעלי' ברגליו קמ"ל דלא: חבל

עין משפט נר מצוה

כ

א ב ג מיי' פ"ד מהל' מחוסרי כפרה הל"ג

כא

ד מיי' פ"ג מהל' סוטה הל"ה סמ"ג עשין ט

כב

ה מיי' שם ה"ד

כג

ו מיי' שם ה"ג סמ"ג עשין נו

תורה אור

חבל מצרי וקושרו למעלה מדדיה א וכל הרוצה לראות בא ורואה ב חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שליבה גס בהן ושאר כל הנשים מותרות לראותה שנאמר °ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזימתכנה: יחזקאל כג

גמ' מתניתא בשאינן נאין לה. אבל אם היו נאין לה לא בדא. מביא חבל מצרי. ולמה חבל מצרי. אמר רבי יצחק לפי שעשת כמעשה מצרים. רבי ירמיה בעי חבל המצרי מעכב כפיפה מצרית מעכבת. משל מי הן באין. ייבא כיי דאמר רבי דרבי אמר *אמת המים וחומת העיר ומגדלותיה וכל צורכי העיר באין משירי הלישכ' והכא כן:

הלכה ז מתני'

במידה שאדם מודד בה מודדין לו היא קישטה את עצמה לעביר' והמקום ניוולה היא גילתה את עצמה והמקום גילה עליה הירך התחילה בעבירה תחילה ואח"כ הבטן לפיכך ילקה הירך תחילה ואחר כך הבטן ושאר כל הגוף לא פלט: גמ' תני בשם רבי מאיר במדה שאדם מודד בה מודדין לו. מאי טעמא °בסאסאה בסאה סאה אין לי אלא סאה מניין לרבות תרקב וחצי תרקב וקב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ואוכלא. תלמוד לומר °כי כל סאון סואן ברעש. ריבה כאן סאות הרבה. אין לי אלא דבר שהוא של מידה. מניין לפרוטות קטנות שהן מצטרפות להשבון מרובה תלמוד לומר °אח' לאחת למצוא חשבון. בנוהג שבעולם אדם נכשל בעבירה שחייבין עליו מיתה בידי שמים. מת שורו אבדו תרנגולתו. נשברה צליחותו. נכשל באצבעו והחשבון מתמצה. דבר אחר אחת מתארעה לאחת והחשבון מתמצה וכמה הוא מיצוי חשבון עד אחת. תני בשם רבי מאיר כשם שיש דיעות במאכל ובמשתה כך יש דיעות באנשים. יש לך אדם זבוב נופל לתוך כוסו והוא נוטלו וזורקו ושותהו זה כשאר כל אדם שהוא רואה את אשתו מדברת עם שכיניה ועם קרוביה. או יש לך אדם שפורח זבוב על גבי כוסו והוא נוטלו ושופכו ואינו טעמו זה הוא חלק רע באנשים שנתן עיניו בה לגרשה. ויש לך אדם זבוב שוכן על כוסו והיא נוטלו ומניחו כמות שהוא זה פפוס בן יהודה שנעל את הדלת בפני אשתו. אמרין לית נהיגין הוון אבהתך עבדין כן. יש לך אדם זבוב מת לתוך כוסו והוא נוטלו ומוצצו ושותיהו. זה הרשע שהוא רואה את אשתו לבה גס בעבדי' ליבה גס בשפחותיה והוא מצוה עליה לגרשה שנאמר °ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. הכתוב קראה אחר שאינו בן זוג של ראשון שהוא הוציא את אשתו משום ערוה והלה נכשל בה. אם זכה הוא לשמים הרי הוא מגרשה. ואם לאו סוף שהיא קוברתו שנאמר °או כי ימות האיש האחרון. ראוי היה זה למיתה שהאשה הזאת הכנים לתוך ביתו. שמואל אמר

פורשים

ישעיה כז
שם ט
קהלת ז
דברים כד
שם

פני משה

חבל מצרי. מפ' טעמא בגמרא: וקושרו למעלה מדדי'. כדי שלא יפלו בגדיה ותשאר ערומה: וכל הרוצה לראות. לבבלי מפרש דלאו [illegible] הוא ולא חובה אבל בנשים חובה על כל המצויות שם לבא [illegible] בסיפא כל הנשים מותרות חייבות קאמר כדכתיב ונוסרו. מפני שלבה גס בהן. כשאדם רואה בני ביתו דעתו מתגברת עליו והייבינן דלא תודה ואנו מבקשים דתודה שלא ימחה שם הקודש על המים:

גמ' מתניתא. דקתני היתה מכוסה בלבנים מכסה בשחורים בשאין השחורים נאין לה: לא בדא. לא כן הוא דלא תתכסה אלא בבגדים מכוערי' והכי אמר בבבלי שם: לפי שעשת כמעשה מצרים. שהיו שטופין בזימה: חבל מצרי מעכב. אם מעכב הוא או לא דאם אין חבל מצרי קושרין בגדיה בדבר אחר וכן נמי בעי בכפיפה מצרית דתנינן לקמן בריש פ"ב אם מעכבת היא ולא איפשיטא ובבבלי פשיט לה דאין חבל מצרי מעכב: משל מי הן באין. חבל מצרי כו' משל ציבור או משירי הלשכה: ייבא כהאי דאמר רבי. בפ"ד דשקלים דתנן שם אמת המים העוברת בעזרה כו' באין משירי הלשכה ממה שנשתייר בלשכה אחר הפרשת התרומות והכא נמי כן דכשאר צרכי העיר הן וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' סוטה הל' י"ב:

הלכה ז מתני' המקום נוולה. שמגלה כהן את ראשה ומבזה אותה: היא גלתה את עצמה. ישבה בפרשת דרכים וגלתה עצמה לנואף: המקום גלה עליה. שכהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל: בירך התחילה כו'. בדרך תשמיש הירך נהנה בתחילה בקירוב בשר: לפיכך תלקה הירך תחילה. לקלל אותה דכתיב בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה כדמפרש בגמ': ושאר כל הגוף לא פלט. שאר איברי הגוף אינם פליטים מן החולי ואע"פ שלא הוזכרו במקרא אלא בטן וירך:

גמ' בסאסאה. בשלשה תריבות כתיב ודרשינן בסאה סאה באותה סאה עצמה כשאתה משלחה לאבדון תריבנה: אין לי אלא סאה. עבירה גדולה: תרקב. חצי סאה תרי וקב דהיינו ג' קבין: תומן ואוכלא. משקלות קטנות הם כלומר שאף עבירות קטנות נפרעין ממנו: סאות הרבה. כלומר מידות הרבה: אחת לאחת. אפי' אותן שאינם של מידה אלא קטנות מאד נפרעין ממנו: למצוא חשבון. דריש לה על העונש דבמעט מעט שנפרעין הימנו החשבון מתמלא כדמסיק בנוהג שבעולם כו' וכעין דאמר בבבלי ערבי פסחים עשיר בשורו כו': דבר אחר אחת מתארעה. מתעורר ומצטרף ועל העבירו' קאי שהעבירות קטנות מצטרפות והחשבון מתמלא ואז נפרעין ממנו וכן דריש לה בבלי הכא וכדפרש"י שם: עד אחת. אפילו עבירה קלה אין מוותרין: כשם שיש דיעות במאכל ובמשתה. יש אדם שהוא איסטניס וקץ במאכל מחמת מיאוס מועט ויש אדם שאינו איסטניס כל כך ויש שאינו איסטניס כלל כך יש דיעות באנשים חלוקות לענין פריצות יש שמקפיד על פריצות מועט ויש שאינו מקפיד כל כך ויש שאינו מקפיד כלל: שפורח זבוב כו'. כלומר אפילו לא ראה שום פריצות אלא כפריחת הזבוב בעלמא מקפיד וזהו חלק רע כו' ובבבלי שלהי גיטין לא גריס לה להאי חלוקה: ומניחו כמות שהוא. ואינו שותהו: נהיגין. וכי כך היו נוהגין אבותיך שמדה שאינה הוגנת היא דמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו:

פורשים

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ג מהל' סוטה הי"ח

כה ב מיי' שם הל"ה

קרבן העדה

חבל מצרי. בגמרא מפרש טעמא: וכל הרוצה לראות יבא ויראה. ודוקא באנשים רשות ואינה חובה אבל בנשים חובה על כל הנשים המצויות שם לבא ולראות כדכתיב ונוסרו כל הנשים: ושאר כל הנשים מותרות לראותה. חייבין לראותה: גמ' מתניתא. דתנן היתה מכוסה בלבני' מכסה בשחורים בשאין השחורים נאין לה: אבל אם היו. השחורים נאין לה: לא בדא. אינו מכסה אותן בשחורים אלא מכוערים וכדפרישי' במתני': לפי שעשת כמעשה מצרים. שהיו שטופין בזימה: חבל המצרי מעכב. או דלמה למצוה ואם אין לו חבל המצרי מביא חבל מ"מ א"נ מי בעינן חבל דוקא או דלמה בדיעבד אפילו בצלצול קטן סגי: כפיפה מצרית מעכבת. ותו קמיבעיא ליה הא דתנן בר"פ שני היה מביא מנחתה בתוך כפיפה מצרית מי בעינן מצרית דוקא או לא: משל מי הן באין. ותו קמיבעיא ליה חבל וכפיפה משל מי הן באין משל בעלה או משל ציבור: ופשיט ייבא כיי דא"ר. אתיא כי האי דא"ר אמת המים שהיתה עוברת בתוך העזרה כשצריכין לתקנה: וחומת העיר. חומת ירושלים: והכא כן. אף אלו משירי הלשכה הן באין.

הלכה ז מתני' המקום נוולה. שמגלה כהן ראשה וסותר שערה וקורע בגדיה: היא גלתה את עצמה. ישבה בפרשת דרכים וגלתה עצמה לנואף: המקום גלה עליה. שהכהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל: הירך התחיל בעבירה. מפורש בגמרא: ושאר כל הגוף לא פלט. שאר איברי גופה לא נפלטים מן החולי אע"פ שלא הוזכר במקרא אלא בטן וירך: גמ' מאי טעמא. כלומר מנא לן: בסאסאה. בשלשה תריבנה דריש ליה הכי בתוך אותה סאה עצמה כשאתה משלחה לאבדון תריבנה: אין לי אלא סאה. עבירה גדולה: תרקב. חצי סאה תרי וקב דהייט שלשה קבין: והומן ואוכלא. משקלות קטנים הן: מנין לפרוטות קטנות וכו'. אע"פ שלא נפרע ממנו פעם ראשונה ושנייה לא וויתרו לו עליהם אלא מצטרפין אותן לחשבון גדול: בנוהג שבעולם וכו'. כלומר וכן לענין הטובה כל חוב גדול נפרע לפעמים מן האדם אחת לאחת והן מצטרפין לעונש גדול שהיה חייב: והחשבון מתמלא. העונשין מצטרפין כאלו קיבל עונש מיתה: אחת מתארעה לאחת. עונש אחד נשבר לעבירה אחת וחשבון העוונות מתמעטין: עד אחת. שאחת אינה נכנסת בחשבון וי"מ פי' בענין אחר ע"ש: כשם שיש דעות במאכל ובמשתה. יש מנואס במאכל מחמת מיאוס דבר מועט ויש במרובה ויש שאינו איסטנים כלל כך דעות בני אדם חלוקות בקפידות פריצות אשתו: מדברת עם שכיניה וקרוביה ואינו מקפיד. ומדברת היינו שבמקרה נסתרה: שפורח זבוב ע"ג כוסו. וה"ק אפילו לא נסתרה הוא מקפיד עליה זהו חלק רע שמסתמא נתן עיניו לגרשה ומחפש עליה עלילה: זבוב שוכן על כוסו. כלומר בדבר מועט שמדברת עם אדם: והוא נוטלו ומניחו כמות שהוא. נוטל הזבוב ומשמר הכוס שלא ישכון עליו זבוב עוד: זה פפוס בן יהודה. כשילא לשוק נעל דלת בפני אשתו שלא תדבר עם שום אדם: אמרין. ליה חכמים לא היו נהיגין אבותיך לעשות כן לנשותיהן א"כ תחוש לעצמך לפסול ממזירות: שאינו בן זוג של ראשון. כלומר אינו דומה לראשון שהיה כשר והוא רשע: אם זכה הוא. השני לשמים אף הוא מגרשה:

פורשים

מסורת הש"ס

שקלים פ' ה"ב

מסורת הש"ס

תורה אור

פורשים מן המזנה. ואין פורשין מבתה. ואתייא כיי דמר רבי יוחנן אשת איש שזינתה הוולדות לבעל מפני שרוב בעילות מן הבעל. כתוב אחד אומר °לצבות בטן ולנפיל ירך. וכתוב אחר אומר °וצבתה בטנה ונפלה ירכה וכתוב אחר אומר °בתת יי את ירכך נופלת ואת בטנך צבה. מקרא אחד מכריע שני מקראות. אמר רבי מנא כאן למעשה וכאן לתנאין. אמר רבי אבין ואפילו תימר כאן וכאן למעשה כאן וכאן לתנאין. לצבות בטן ולנפיל ירך לבועל. וצבתה בטנה ונפלה ירכה לאשה. הדעת מכרעת ירך התחילה בעבירה תחלה ואחר כך הבטן לפיכך תלקה הירך תחלה ואחר כך הבטן ושאר כל הגוף לא פלט. רבי אבא בריה דרבי פפי עבד לה אפטרה מה אם מידת הפורענות מעוטה אבר אחד לוקה ושאר כל האיברים מרגישין. מדת הטובה המרובה על אחת כמה וכמה:

הלכה ח מתני' שמשון הלך אחר עיניו לפיכך ניקרו פלשתים את עיניו אבשלום נתנווה בשערו לפיכך נתלה בשערו לפי שבא על עשר פילגשי אביו לפיכך ניתנו בו עשר לנביות שנאמר °ויסובו עשרה נערים נושאי כלי יואב ולפי שגנב שלש גניבות לב אביו ולב בית דין ולב ישראל לפיכך נתקעו בו שלש שבטים שנאמר °ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום: **גמ'** תני ר' אומר לפי שתחלת קלקלתו בעזה לפיכך עונשו בעזה. והכתיב °וירד שמשון תמנתה. אמר רבי שמואל בר נחמן דרך נישואין היו. כתוב אחד אומר °וירד שמשון תמנתה. וכתוב אחר אומר °הנה חמיך עולה תמנתה. רב אמר תמנתה שתי תימניות היו אחת של יהודה ואחת של שמשון. רבי סימון אמר תמנתה אחת היא ולמה כתב בה עלייה וירידה. אלא של יהודה על ידי שהיתה לשם שמים. לפיכך כתיב בה עלייה. ושל שמשון על ידי שלא היתה לשם שמים כתיב בה ירידה. אמר ר' אייבו בר נגרי כגון הדא בית מעין שיורדין בה מפלטתה ועולין בה מטבריה. כתיב °ויבואו עד כרמי תמנתה אמר רב שמואל בר רב יצחק מלמד שהיו אביו ואמו מראין לו כרמי תמנתה זרועים כלאים ואומרים לו בני כשם שברמיהן זרועין כלאים. כך בנותיהם זרועות כלאים. °ואביו ואמו לא ידעו כי מי"י הוא כי תואנה הוא מבקש מפלשתים. אמר רבי לעזר בשבעה מקומות כתיב לא תתחתן בם אמר רבי אבין לאסור שבעה עממין והכא הוא אמר הכין. אמר ר' יצחק °אם ללצים הוא יליץ. כתיב °ותהל רוח י"י לפעמו במחנה דן

בין

פורשים מן המזנה. שאין נושאין אשה החשודה על זנות: ה"ג ואין פורשין מבתה. שבתה בחזקת כשרות כדמסיק דרוב בעולות אחר הבעל: ואתי' כיי. אתיא הא דשמואל כי הא דהר"י: ופריך מקרא אחד מכריע שני מקראות. בתמיה דתנן במתני' לפיכך תלקה הירך תחלה והיינו כמקרא השלישי והרי שני מקראות הראשונים אומרים הבטן ילקה תחלה ואח"כ הירך: כאן למעשה. במעשה בדיקת המים הבטן קודם דמים כי אורחייהו בדקו שבמעים נכנסין תחלה והדר ירך: כאן לתנאין. שהכהן מתנה עמה בשבועת האלה מקדים הירך לבטן וקללה היא תחלת הפורענות ואע"ג דבקללה נמי כתיב לצבות בטן ולנפיל ירך מהרך בבבלי ההוא דמודע לה כהן דבטן ברישא והדר ירך שלא להוציא לעז על המים שיאמרו שלא עשו כסדר האלה ואין פורענות זו על ידן: ואפילו תימר וכו'. אפ"ה ל"ק קראי אהדדי: הדעת מכרעת. כלומר השתא דכתיב הרי קראי באשה בחד מקדים הירך ובחד הבטן ומסתמא אחד מהן לאו דוקא הדעת מכרעת שהירך נלקה תחלה לפי שהתחיל בעבירה והיינו שילאה חולה דכל כבודה בת מלך פנימה א"נ ה"ק דכי איכא בועל בהמים בודקין אותו תחלה בבטן ואח"כ בירך אף היא נבדקת כך אבל כשאין שם בועל כגון שמת והיא לבדה נבדקת נלקה הירך תחלה וכך הדעת מכרעת: עבד לה אפטרה. דרך החכמים כשהיו הולכים מבית אכסניא שלהם היו משבחים ומברכים על שגמלו חסד עמהם והיו דורשים מקראות מענין זה וקאמר דר' אבא דרש הפטרתו מהכא: ומה אם מדת פורענות. שהיא מעוטה שהקב"ה מדקדק שלא יוסיף להכותו אפ"ה כשאבר אחד נלקה כל שאר איבריו מרגישין ולוקין עמו: מדה טובה המרובה. אדם העושה גמילות חסד בידו או ברגלו כ"ש שיזכה לשכר לכל הגוף:

הלכה ח מתני' נתנווה כלו' נתגלה: לונביות. חניתות: לב אביו וכו'. בגמרא מפרש: **גמ'** לפי שתחלת קלקולו של שמשון בעזה דכתיב וילך שמשון עזתה וירא אשה זונה וגו': לפיכך עונשו בעזה. דכתיב ויורידו אותו עזתה: ופריך והכתיב וירד שמשון תמנתה וירא שם אשה מבנות פלשתים ותיטב בעיני שמשון ומעשה זה שבתמנת קודם למעשה עזה: דרך נישואין הוה. זה שבתמנת ומסתמא גיירה ולא הוה קלקול כולי האי: כתוב אחד אומר וירד שמשון תמנתה. אלמא תמנה בעמק הוה: וכתיב וכו' והנה חמיך עולה תמנתה. אלמא תמנת בהר הוה ויהודה ושמשון שניהם בארץ ישראל היו: ע"י שהיתה לשום שמים. דתמר לש"ש נתכוונה להיות לה זרע מבית יעקב כתיב בה עלייה: ע"י שלא היתה לש"ש. דכתיב אותה קח לי כי היא ישרה בעיני לפיכך כתיב בה ירידה: כגון הדא בית מעיין. כלומר לעולם חדא תמנת הוה אלא שהיתה יושבת באמצע שיפוע ההר והבא מגובה ההר יורד והבא מלמטה עולה וכן היה בית מעיין באמצע ההר וטבריא ברגלי ההר ופלטתה בגובה ההר: כך בנותיהן זרועות כלאים. ממזירים מעורבבים מן הבעל והנואף דאל"כ כרמי תמנהה למה לי: בשבעה מקומות כתיב לא תתחתן בם. דכתיב בפ' כי תשא ולקחת מבנותיו לבניך ובפ' ואתחנן לא תתחתן בם לא יהי' קדש כתרגומו לא ישא עבד או שפחה וכתיב לא תחי' כל נשמה וכתיב לא תכרות להם ברית והיינו חתנות וכתיב ביהושע והתחתנתם בהם וכתיב בעזרא ולהתחתן בעמי התועבו'. א"נ הא דכתיב בפ' ואתחנן לא תכרות להם ברית ולא תחנם ולא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך הכי חמש' לאוין בחמשה קחשיב להו והאי דפ' כי תשא ולא תחי' כל נשמה הרי שבעה והי"מ וויפי מכלול דחקו מאוד בפירושן ואין דבריהם נראין: לאסור שבע' עממין. אבל שאר אומות מותרין: והכא הוא אמר הכין. שנענש שמשון על זנות של דלילה והלא לא נאסרו בנות פלשתים מדאורייתא אפי' באישות כ"ש בזנות: אם ללצים הוא יליץ. כיון שנתחבר לרשעים ראוי הוא לעונש: במחנה דן

בין

עין משפט נר מצוה

פורשים מן המזנה כו'. כלומר שפורשין ממנה שלא לישא אותה ואין פורשין מבתה כדאמרי' ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה וכדמסיק ואתייא כו': מקרא אחד מכריע שני מקראות. קושיא היא כלומר היאך אנו מקיימין שני המקראות דכתיב בהו בטן ברישא והדר ירך: כאן למעשה. המים בודקין כי אורחייהו בטן ברישא והדר ירך: וכאן לתנאין. הא דכתיב בתת ה' את ירכך וגו' לתנאי דמתנה הכהן ומלייט לה לייט הירך ברישא והא דכתיב גם בקללה לצבות בטן ולנפיל ירך ההוא דמודע לה הכהן דיבדקו לבטן ברישא שלא להוציא לעז על מי המרים לומר אין פורענות זו על ידן וכן מפרק לה אביי בבבלי דף ע': אמר ר' אבין. פליג עלה דאפי' תימא שניהם למעשה או לתנאי כלומר דקראי לאו דוקא וליכא קפידא בבדיקה זימנין הכי וזימנין הכי ולא קשיא דלפ"ז תרי קראי דכתיב בהו בטן ברישא למה לי דצריכי חד לבועל וחד לאשה: הדעת מכרעת. ר' אבין הוא דמסיק למילתיה למאי דאמר דקראי לאו דוקא וקרא יתירא איצטריך לבועל א"כ מ"ט אמרו במתני' תלקה הירך תחילה והילכך מפרש דהדעת מכרעת אמרו לפי שהתחילה הירך בעבירה תחילה ולא מדרש המקרא: אפטרה. סילוק הדרשה כשהיו החכמים מתקבלין ונפטרין משם היו רגילין לדרוש בענין המקראות: מדת הטובה המרובה. אם זכה באחד מאבריו עאכ"ו שיתנו לו שכר בכל אבריו:

הלכה ח מתני' שמשון הלך אחר עיניו. כדמפרש בגמרא: לנביות. חניתות: לב אביו ולב ב"ד כו'. כדיליף בגמ':

גמ' לפי שתחילת קלקלתו בעזה. כדכתיב וילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה וגו': והכתיב וירד שמשון תמנתה. וירא שם אשה מבנות פלשתים ומעשה דתמנת קודם לשל עזה: דרך נשואין היו. אותה של תמנת ולא בא עליה בזנות ולא הוי ליה קילקול כולי האי: ע"י שהיתה לשם שמים. דתמר נתכוונה לש"ש להקים ממנו זרע. ובבבלי אמר יהודה ע"י שנתעלה כו': כגון הדא בית מעיין. שהיתה יושבת בשיפוע ההר ומפלטתא בראש ההר וטבריה בעמק: מראין לו כרמי תמנתה זרועין כלאים. מכרמי קדייק דהוה לי' לכתוב ויבאו עד תמנתה: בשבעה מקומות כתיב לא תתחתן. לאו דוקא לא תתחתן קאמר אלא איסיר נשואי נשים נכריות: והא אמר הכין. כי מה' הוא בתמיה: אם ללצים הוא ילין. כתיב דבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו: כתיב ותחל וגו'

בין

שנויי נוסחאות (כו"א) מבתה נ"ו מביתה. (סול"ג) **אמר תמנתה שתי נ"ו אמר שתי.**

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

בין צרעה ובין אשתאול תרין אמורין חד אמר בשעה שהיה רוח הקודש שורה עליו היו פסיעותיו כמצרעה לאשתאול. וחורנה אמר בשעה שהיתה רוח הקודש שורה עליו היו שערותיו מקישות כזוג וקולן הולך כמצרעה לאשתאול. °ויברכהו רבי הונא בשם רבי יוסי שהיתה תשמישו שוה לכל אדם. כתיב °ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים. אמר רבי אחא אמר לפניו רבונו של עולם תן לי שכר עיני אחת בעולם הזה ושכר עיני אחת מותקנת לי לעתיד לבוא. [ל]כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל מ' שנה. וכתוב א' אומר °והוא שפט את ישראל ך' שנה. אמר ר' אחא מלמד שהיו הפלשתים יראים ממנו ך' שנה לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו ך' שנה בחייו: אבשלום נתנווה בשערו. ר' חנינא אמר כחרובית גדולה היה. יכול ככידון רבי ביבי בשם רבי יוחנן בדין היה עשוי. *אמר רבי חנינה כד סלקית להכא נסבית איזורא דברי ואיזורא דחמרי מקפא כורתא דחרוביתא דארעא דישראל ולא מטון וקצית חד חרוב ונגד מלא ידויי דבש. אמר רבי יונתן יפה סיפסוף שאכלנו בנערותינו מפנקריסין שאכלנו בזקנותינו די ביומוי אישתני עלמא. אמר רבי חייא בר בא בראשונה היתה סאה ארבלית מוציאה סאה סולת. סאה קמח סאה קיבר סאה סובין סאה מורסן. ובדון אפילו הדא בהדא לא קיימא. כתיב °וכאבשלום לא היה איש יפה בכל ישראל להלל מאד. יכול בכל תלמוד לומר מכף רגלו ועד קדקדו לא היה בו מום. כתיב °ולו היה בן ושמו שאול בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו. יכול בכל תלמוד לומר °משכמו ומעלה גבוה מכל העם. אבל באבנר מהו אומר °הלא תדעו כי שר וגדול נפל ביום הזה מישראל. ואבנר למה נהרג. רבי יהושע בן לוי ורבי שמעון בן לקיש ורבנן. רבי יהושע בן לוי אמר על ידי שעשה דמן של נערים שחוק. °יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו. ר"ש בן לקיש אמר על ידי שהקדים שמו לשמו של דוד. הדא הוא דכתיב °וישלח אבנר מלאכים אל דוד תחתיו לאמר למי ארץ כתיב מן אבנר לדוד. ורבנין אמרין על ידי שלא הניח לשאול להתפייס מדוד. הדא הוא דכתיב °ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי אמר ליה מה את בעי מן גלגוי דהדין בסירה הוערת וכיון שבאו למעגל אמר לו °הלא תענה אבנר גבי כנף אמרת בסירה הורעת חנית וצפחת בסירה הוערת ויש אומרים על ידי שהיתה ספק בידו למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיחה: ולפי שגנב שלשה גניבות. לב אביו. ולב בית דין. ולב אנשי ישראל. לב אביו דכתיב °ויהי מקץ ארבעים שנה. כל עצמו של דוד לא מלך אלא ארבעים. ובא הוא אמר הכין. אלא בשעה ששאלו ישראל מלך. °כי נדר נדר עבדך. א"ל ומה את בעי כדון. א"ל כתוב חד פיתק דתרין גוברין דנסבינון עימי. אמר ליה אמור לי למאן דאת בעי ואנא כתוב. אמר ליה כתוב לה סתם ואנא למאן דבעי אנא נסב. כתב ליה סתם. אזל

פני משה

בין צרעה ובין אשתאול. והלא צרעה ואשתאול מנחלת יהודה היו כמו שמצינו במקרא ולפיכך דרשי לה הני תרי אמוראין כו': היו שערותיו מקישות כו'. והיינו דקאמר בבבלי שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג: שהיתה תשמישו שוה לכל אדם. וכדמסיים בבבלי אמתו כבני אדם וזרעי כנהל שוטף והיינו הברכה: כחרובית גדולה היה. קליעת ראשו היתה גדולה כמין אילן חרוב: יכול ככידון. כלומר דלא היתה גדול רק ככידון כי כן דרך להמשיל דבר הגדול לכידון ולמה המשילו לחרוב: וקאמר עלה ר' יוחנן דכדין בדין היה עשוי. כפארת האילן שיוצאין ממנו קליעות קטנות כעין דאמרינן החרובין משירשרו והילכך קאמר כחרובות: נסבית כו'. לקחתי איזורי ואיזור דברי ואזור דחמרי. כן גרים בפאה: מקפא. להקיף גזע החרוב של א"י: ולא מטון. מרוב עביו: ונגד. נמשך: יפה סיפסוף. הוא הפרי הגרוע שנשאר באילן בסוף: מפנקריסין. פירות החשובים: די ביומוי כו'. שבימיו נשתנה העולם: סאה ארבלים. חטין ממקום ארבל: וכדון. ועכשיו נשתנה דהקמח והסלת כו' בין הכל אין עולין לסאה אחת: יכול בכל. שבכל עניינו היה יפה מכל ישראל: ת"ל מכף רגלו וגו'. דבענין זה לבד היה יפה שלא היה בו מום וכן בשאול: אבל באבנר. נאמר שר וגדול וגו' מישראל משמע דבכל ענינו היה גדול: ואבנר למה נהרג. מאחר דהיה כשר וטוב מכל ישראל: מה את בעי מן גלגוי דהדין. מה אתה רוצה מהדברים שמגלגל עלינו ומתפאר בעצמו: בסירה הוערת. בקוצי' הוסבכה הכנף ובא ולקחה: וצפחת כו'. וכי על צפחת תאמר ג"כ דבסירה הוסבכה: שהיתה ספק בידו למחות. בשאול שלא להרוג נוב עיר הכהנים: לא מלך אלא ארבעים שנה. כדכתיבי קראי והכא הוא אומר ויהי מקץ וגו' בתמיה: אלא בשעה כו'. אותן ארבעי' נחשבו משעה ששאלו ישראל להן מלך כדחשיב בתמורה דף ע"ז עשר שנים מלך שמואל ובשנה העשירית שאלו להן מלך והעשירית ממנין הארבעים הרי ארבעים שנה עד מרדו של אבשלום ועד בכלל שנה אחת שמלכו שאול ושמואל ושתים שמלך שאול בעצמו ושבעי' ושם שמלך דוד: ומה כו'. מה אתה רוצה עכשיו: חד פיתק. תן לי כתב א' שילכו עמי ב' אנשים אותן שארצה ליקח וכתב לו סתם: ולמת

קרבן העדה

בין צרעה וכו'. וקשיא במתניה דן למה לי הא צרעה ואשתאול מדן הוה כמפור' ביהוש' ומשני דבאמת לא הוה התחל' רוחו בין צרע' וכו': היו פסיעותיו כמצרעה לאשתאול. דריש פעמי לשון פסיעות כדכתיב מה יפו פעמיך בנעלים: מקישות כזוג. דריש פעמו לשון משמיע קול כדכתיב פעמון ורמון. שהיתה תשמישו שוה לכל אדם. שמדרך הטבע כאיש גבורתו ולא היה יכולת שום אשה לסבלו ויברכהו ה' שהיה שוה לכל אדם: שכר עיני אחת בעה"ז. שינקום מפלשתים: כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל ארבעים שנה. פסוק זה לא נמצא בספרים שלנו אלא כתיב וישפוט את ישראל עשרים שנה: לאחר מותו. שהיו חוששין שמא עדיין הוא חי: כחרובות גדולה היה. היו כאילן חרוב ונראה דדרי' הכי מדכתיב ויבא הפרד תחת שובך האלה הגדולה ויחזק ראשו באלה ומפרש לקרא הכי תחת הסבך החרוב הגדולה והיינו שערות ראשו שהיו כאלה והוא החרוב דאל"כ באלה תרתי זימנא למה לי: יכול ככידון. היו שערות ראשו ואלה הוא כידון כמו לא באלה ולא ברומח: בדין כדין היה עשוי. כזה וכזה היה עשוי שהיו גדולות ככידון וקלועות כחרוב ואלה דקרא כולל לשני הפירושים: כד סלקית להכא. כשעליתי לארץ ישראל: נסבת וכו'. נטלתי חגור דבני וחגור של חמי להקיף כוורת שהיה בחרוב בארץ ישראל ולא הספיקו ארך שניהם להקיפו: וקצית. וחתכתי חד ענף מהחרוב ונמשך דבש מלא ידי: ספסוף. סופי תאנים: מפנקריסין. היינו קפריסין שומר לפרי ומין ללף הן ובפיאה הגי' מפרסקין והם מין פרי חשוב ונקרא כך בלע"ז: די ביומי. שבימיו נשתנה העולם וניטל טעם הפירות: סאה ארבלית. סאה חטים ממקום ששמו ארבלית הוציאה לאחר הטחינה: קמח. הוא אבק דק היוצא מן הנפה שהנפה מוציאה הקמח וקולטת הסולת: סאה קיבר. קמח שאינו יפה שעושין ממנו פת קיבר: סאה סובין. דמכתשת מוציאה כשלותתין החטין לסולת כותשין אותה במכתשת: סאה מורסן. הן סובין היוצאין בארוכה בשעת הטחינה: וכדון וכו'. ועכשיו החטים גרועים שבין כלם סלת וקמח ומורסן וסובין אינן סאה אחת לאחר הטחינה: יכול בכל. בכל עניינו היה יפה מכל ישראל: לא היה בו מום. בענין זה היה יפה מכל ישראל אבל בתוארו ובקומתו היו בישראל אנשים יפים ממנו: ת"ל משכמו ומעלה וכו'. בזה לא היה טוב ממנו: ה"ג כי שר וגדול נפל היום הזה בישראל. משמע שהיה גדול מכל ישראל מדלא פירש במה היה גדול א"כ מישראל הל"ל וקשיא ליה א"כ שהיה כשר וטוב מכל ישראל למה נהרג אבנר: יקומו הנערים וישחקו לפנינו. אמר אבנר ליואב וע"י כן הרגו זה את זה: כתיב מן אבנר לדוד. דריש לשון תחתיו היינו שכתב שמו של דוד תחת שמו: מה את בעי מן גלגוי דהדין. מה אתה רוצה מהתפארות של זה: בסירה הוערת. בקוץ נאחז בגדך ונחתך הכנף: חנית וצפחת בסירה הוערת. בתמיה: בנוב עיר הכהנים. שלא יהרגם שאול: לא מלך אלא ארבעים. דכתיב והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה: וכא הוא אמר הכין. והכא הוא אומר כן דמשמע מקץ ארבעים שנה למלכות דוד היה מעשה דאבשלום והרי היה אחרי כן שלש שנים רעב: אלא בשעה ששאלו ישראל מלך. בימי שמואל והחשבון מפורש בסדר עולם שנה אחת מלך שמואל ושאול ושני שנים מלך שאול לעצמו ול"ז דדוד הרי ארבעים: ומה את בעי כדון. ומה אתה רוצה כעת: א"ל. כתוב לי כתב אחד ששני אנשים שאני רוצה מישראל שילכו עמי: א"ל אמור לי. למי אתה רוצה ואני אכתוב לך: א"ל כתוב לה. לפיתקא סתם ואני למי שאבחר אקח: אזל

ציון ירושלים

[ל]כתוב אחד אומר ארבעים שנה ע' מה"פ מ"ש כזה וע' רד"ק ע' מדרש רב' נשא פ"ו וע' שו"ת הרשב"א ח"א סי' י:

שנויי נוסחאות (שו"ס) ויברכהו ה' (שופטים י"ג). (שו"ז) ואנקמה (שם ט"ז). (שו"ב) והוא שפט (שם). (שוש"ז) כחרובית בד"ו בחרובית. ככידון בד"ו בכידון. (שו"ז) בדין בדין בד"ו כדין כדין. (שו"ס) דחמרי בד"ו דחמוי. (שוכ"ו) וכאבשלום (ש"ב י"ד). (שול"ג) ביום במקרא „היום".

מערכת הערוך (שול"ח) על ידי שלא הניח לשאול להתפייס מדוד כו' ... עד „בסירה הוערת" בערוך (ע' בור ז') מייתי מאמר זה מירושלמי כאן בשנוי גדול והוא מפי' רבינו חננאל בסנהדרין בבלי (דף מ"ט ע"א) על המאמר „בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג" וז"ל הר"ח „מפורש בתלמוד א"י בסוטה פ"א שרצה שאול להשיב את דוד מפני שאמר הנה בעת שלקח הצפחת והחנית היה יכול להרגני וכיון שלא הרגני צדיק הוא ואין לרדפו וא"ל אבנר לא כי אלא הצפחת והחנית הנערים הלכו להביא מים מן הבור ושכחום שם" ובא דוד ומצאם בבור של מים ולקחם. א"ל הצפחת והחנית הנה אמרת בבור נשארו כנף מעילי מה תאמר בו א"ל כנף מעילך בסירה הוערת. כלומר נסבך בקוצים ונחתך ומצאו דוד ולקחו משם. וכיון שלא הניחו אבנר להתפיים לדוד נענש עליהם וזהו פירוש בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג עכ"ל ר"ח.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

אזל וצמת ליה תרין תרין גוברין עד דצמת ליה מאתן גוברין. הדא הוא דכתיב °ואת אבשלום הלכו מאתים איש מירושלים קרואים והולכים לתומם קרואים מדוד והולכים לתומם מאבשלום ולא ידעו כל דבר מעצת אחיתופל. רבי הונא בשם רבי אחא וכולהו ראשי סנהדריות היו. וכיון דחמין מילייא אתיין לידי חילופין. אמרין רבון כל העולמים נפלה נא ביד דוד ואל יפול דוד בידינו שאם אנו נופלין ביד דוד הרי הוא מרחם עלינו. ואם ח"ו יפול דוד בידינו אין אנו מרחמין עליו. הוא שדוד אמר °פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. ולב בית דין °ויאמר אבשלום מי ישימני שופט הארץ וגו'. °ויעש אבשלום כדבר הזה. ולב אנשי ישראל °ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל:

הלכה ט מתני'

וכן לענין הטובה מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר °ותתצב אחותו מרחוק לפיכך נתעכבו לה כל ישראל שבעת ימים במדבר שנאמר °והעם לא נסע עד האסף מרים: **גמ'** אמר רבי יוחנן פסוק זה ברוח הקודש נאמר ותתצב אחותו °ראיתי את יי' נצב על המזבח. אחותו °אמור לחכמה אחותי את. מרחוק. °מרחוק יי' נראה לי. לדעה °כי מלאה הארץ דעה את יי'. מה יעשה לו. °כי לא יעשה יי' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים:

הלכה י מתני'

יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו שנאמר °ויעל יוסף לקבור את אביו מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו שנאמר °ויקח משה את עצמות יוסף עמו מי לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר °ויקבור אותו בגיא מול בית פעור וגו' ולא על משה בלבד אמרו אלא בכל הצדיקים שנאמר °והלך לפניך צדקך וכבוד יי' יאספך: **גמ'** אמר ר' יצחק כבוד חי העולמים היה עמהן כתיב °ויבואו עד גורן האטד. וכי יש גורן לאטד. אמר ר' שמואל בר נחמן חיזרנו בכל המקרא ולא מצינו מקום ששמו אטד. אלא מהו אטד אלו הכנענים שהיו ראויין לידוש באטד. ובאי זו זכות ניצולו. בזכות °וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגורן האטד. ומה חסד עשו עמו. רבי אלעזר אמר איזורידהם התירו. רבי שמעון בן לקיש אמר קישרי כתפיהן התירו. רבנן אמרין זקפו קומתן. אמר רבי יודן בר שלום הראו באצבע ואמרו °אבל כבד זה למצרים. ומה אם אילו שלא עשו חסד לא בידיהן ולא ברגליהן ראו מה פרע להן הקב"ה. ישראל שהן עושין חסד בידיהן וברגליהן עם גדוליהן ועם קטניהן על אחת כמה וכמה. אמר רבי אבהו כל אותן שבעים יום שבין איגרו' לאיגרות כנגד שבעים יום שעשו המצריים חסד אם אבינו יעקב. כתיב °ויקונן דוד את הקינה הזאת וגו' ויאמר ללמד לבני יהודה קשת. לא מסתברא דלא ללמד בני יהודה. מי היה. אלא אמר דוד כיון שהצדיקים מסתלקין השונאין באין ומתגרין בישראל. °הלא היא כתובה על ספר הישר. תרין אמורין. חד אמר זה ספר בראשית. וחרנה אמר זה חומש הפיקודים. מאן דאמר זה ספר בראשית ניחא. וכאן דאמר זה חומש פיקודים מה מלחמה היתה שם. °ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן. *וכי במוסירות מת אהרן והלא בהר ההר מת. הדא היא דכתיב °ויעל אהרן הכהן אל הר ההר וימת שם. אלא כיון שמת אהרן נסתלקו

אזל. וקיבץ ע"י כתב זה שנים שנים שלא ידעו זה מזה עד שקיבץ מאתים איש: והולכים לתומס מאבשלום. כי לא ידעו כי מרמה היא: וכיון. שראו שהדברים באין בהיפך נגד רלון המלך דוד: כי ברבים היו עמדי. דריש ברבים מלשון בשעת ריבם ומחלוקתם היה עמדי שבקשו שיפלו בידי ולא אני בידם: מי ישימני שופט בארץ וגו'. כלומר לא נאה למלך שטרוד בעסקיו שיהיה הוא שופט הארץ כי אם ב"ד הממונים לכך:

הלכה ט מתני' וכן לענין הטובה. נותני' לו לאדם שכר מעין הטובה שעשה ומיהו יותר ממה שעשה משתלם דמדה טובה מרובה בתשלומין ממדת פורענות: **גמ'** אמור לחכמה. שהיא אלא הקב"ה ומפיו שנאמר כי ה' יתן חכמה ומפיו דעת ותבונה:

הלכה י מתני' ואין באחיו גדול ממנו ושהיה מלך הרי מדה שמדד שנקבר אביו בגדולים כו במדה מדדו לו שנקבר הוא בגדולים: מי לנו גדול מיוסף. לענין כבוד קבורה שלא נתעסק בו אלא משה שאין בישראל גדול ממנו וכה מדדו לו שאין גדול בכבודו בקבורה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה: לא על משה בלבד אמרו. שזכה בקבורתו אלא כל הצדיקים זוכין בקבורתם שכבוד ה' יאספם אלא בזה גדול משה שלא נתעסק בו אלא המקום בלבד ולא בני אדם כלל: **גמ'** כבוד חי העולמים היה עמהן. כשהלכו לקבור את יעקב דכתיב ויהי המחנה כבוד מאוד מחנה הידוע והוא מחנה אלקים: וכי יש גורן לאטד. וכי עושים גורן לקוצים: ולא מצינו מקום ששמו אטד. שאלו היה מקום ששמו אטד הייתי מפרשים גורן הסמוך למקום ששמו אטד: ה"ג שהיו ראוין לידוש באטד. בשעה שנכנסו ישראל היה ראוי מיתתו במיתות משונות כדכתיב ודשתי את בשרכם את הקוצים אלא שעמד להם ההספד כגורן הזה העשוי לקיוס בני אדם: איזוריהם התירו. כלומר שכל חזקם נאבד מהם שהאזור על שם החוזק הוא כדכתיב אזר נא כגבר חלציך. דריש לשון וירא יושב כמו ויראו כל העדה כי גוע אהרן ודרשי' אל תקרי ויראו אלא וייראו: קשרי כתפיהן התירו. יצאו כאבילי' חלוצי כתף דריש וירא שראו זה את זה ערומי': זקפו קומתן דריש לשון יושב שעמדו מפניו: הראו באצבע. דלשון זה משמע שהראו באצבע: ומה אם אלו וכו'. כלומר דלהכי נכתב דבר זה בתורה לדרוש ממנו ק"ו: כל אותן שבעים יום שבין איגרות. של המן לאיגרות מרדכי דשל המן בי"ג בניסן היו ושל מרדכי בכ"ג בסיון נכתבו: לא מסתברא אלא ללמד בני יהודה. בתמיה וכי צריכין בני יהודה ללמוד קשת: מי היה. אלא הוא המלך דוד מבני יהודה אינו צריך ללמוד קשת ומה זו קינה: השונאין באין ומתגרין על ישראל. זהו שאמר על עצמו אחרי שנסתלקו הצדיקים יהיה מוכרח לאחוז בקשת ידו ולהתרגל בו: זה ספר בראשית. דהוא ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים: זה ספר חומש הפיקודים. דכתיב ביה תמות נפשי מות ישרים: מ"ד זה ספר בראשית ניחא. דכתיב בי' ידך בערף אויביך והוא הקשת:

ולמת. וקבץ לו שנים שנים עד מאתים: קרואים כו'. אם קרואים היו לא הלכו לתומ' אלא קרואי' מדוד וכו': וכיון. שראו שהדברים באים לידי חילוף למריד בדוד: כי ברבים היו עמדי. תפלתן של רבים היו עמדי לעזרני:

הלכה ט מתני' וכן לענין הטובה. נותנן לו לאדם שכר מעין הטובה אשר עשה ומיהו יותר ממה שעשה משתלם דמדה הטובה מרובה וכדמלינו הכא דהתם חדא שעתא והכא ז' יומי:

גמ' אמור לחכמה וגו'. והיא אלא הקב"ה ומפיו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה: מה יעשה וגו'. ובבבלי דריש נמי לו דכתיב ויקרא לו ה' שלום:

הלכה י מתני' ואין באחיו גדול ממנו. שהי' מלך הרי מדה שמדד שנקבר אביו בגדולים בו במדה מדדו לו שנקבר הוא בגדולים: מי לנו גדול מיוסף. מי לנו לענין כבוד קבורה לקבור בגדולים גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה שהוא גדול ואין בישראל גדול ממנו הרי מדה שמדד לקבור את יוסף ע"י גדול וכה מדדו לו שאין גדול בכבודו קבור ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה: אלא על כל הצדיקים. שכבוד ה' יאספהו:

גמ' כבוד חי העולמים. המחנה כבד מאד קדרים: איזוריהם התירו. מפני אבילות: קישרי כתפיהון התירו. והלכו חלוצי כתף: זקפו קומתן. מפניו לכבודו: ראו מה פרע להן. כדלקמן: שבין איגרות. המן לאיגרות מרדכי: כתיב ויקונן וגו'. איידי דדריש בענין גמילות חסד נקט לה הכא: לא מסתברא דלא ללמד בני יהודה קינה גרסינן. כלומר לא היה לו לומר אלא ללמד קינה ומאי קשת דקאמר. א"נ דמתמה וכי מה צריך עכשיו לקשת כדמסיק: מי היה. כלומר מי היו אז המתגרים בישראל דהמלחמה בפלשתים לא היתה נגד ישראל אלא לפגוע מדת הדין בשאול: מ"ד ספר בראשית ניחא. דהוא ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים ורמוז שם כי במות הצדיקים השונאים באים ומתגרים כדאמר בב"ר למה פרשה זו סתומה לפי שנסתמו עיניהן מהגלו' כשמת יעקב: חומש הפקודים. דכתיב ביה תמות נפשי מות ישרים: מה מלחמה כו'. היכן רמוז זה וקאמר כדדרשינן ובני ישראל וגו': הדא

יומא פ"ק ד' א ב

שנויי נוסחאות (סוי"ג) הארץ במקרא „בארץ". (סוי"ד) ויגנוב במקרא „וַיְגַנֵּב". (סוי"ט) כל בד"ו ליתא. (סומ"ה) אם בד"ו עם. (סומ"ו) **לבני** במקרא „בני". (סומ"ח) הלא היא כתובה במקרא „הנה כתובה".

עמודי ירושלים

הוא שדוד אמר פדה בשלום נפשי כו' כי ברבים היו עמדי כ' ביפה מראה שהרבים והם ראשי סנהדריות היו בעזרו. וראיתי להש"ק שכ' ולא מצינו במקרא שיקראו החכמים רבים. ולק"מ ודברי היפה מראה צודקים. דהנה במדרש שוחר טוב (מזמור ד') דרש רבים קמים עלי. רבים בתורה דואג ואחיתופל דואג אב ב"ד ואחיתופל כו' מבואר דפי' רבים גדולים בתורה ובספר התחיה והפדות לר' סעדיה גאון כ' ופתרון ורבים הם הגלוים והנבהרים ולא ככל רבים ההדיוטים כמו ורבים מעמי הארץ מתיהדים והם מעטים היקרים עכ"ל מבואר דצדקו דברי היפה מראה:

עין משפט נר מצוה

הדא הוא דכתיב לעמרמי וגו'. ולעיל קחשיב להו ולמה הוזכרו אלא ללמד שחסרו מהן ארבע משפחות ובימי דוד חזרו כדלקמן: שגמלו לצדיק חסד. שהם גמלו חסד והוי כאלו מת שם: עמו. דכתיב ויקח משה את עצמו' יוסף עמו ודריש עם נפשך את עבד על משה דבשביל שנתעסק בעצמות יוסף זכה שהקב"ה בכבודו נתעסק עמו כמשל שאפרכוס הטוען באפיריון בן המלך ואע"פ שאומרים לו שאינו כבודו מפני שע"י כן המלך ג"כ יכבדו בנישואי בתו: על כנפי שכינה. בכנף הוד לבושו אילו ואילו. ישראל היו אומרים שלום לפי שהנהיג' בתורתו ומלאכי השרת שכן דרכם להקדים לכל הצדיקי' בפטירתן ולומר להן שלום:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' היה מביא. הבעל את מנחתה. כדכתיב והביא את קרבנה עליה: בכפיפה מצרית. של העשוי מצורי הדקל הרך הגדל סביבות הדקל: כדי לייגעה. שתודה ולא ימחה השם על המים ובגמ' מפרש: תחילתן וסופן בכלי שרת. בגמרא מפרש דלאו בכלי שרת ממש קאמר שאין אדם מביא מנחתו מביתו בכלי שרת אלא בקלתות של כסף ושל זהב הראויים לכלי שרת קאמר: וזו בכפיפה מצרית. שאין ראוי לעשות ממנה כלי שרת: כל המנחות טעונות שמן ולבונה. בבבלי פריך והאיכא מנחת חוטא דכתיב בה לא יתן עליה שמן וגו' וכן הא דתנן כל המנחות באות מן החטים והרי מנחת העומר באה מן השעורים ומשני דכרוך ותני וה"ק כל המנחות טעונות שמן ולבונה ואותם שאינן טעונות שמן ולבונה באות מן החטים ובאות סולת כגון מנחת חוטא ומנחת העומר אע"פ שבאה מן השעורי' טעונה שמן ולבונה ובאה גרש וזו אינה טעונה שמן ולבונה ובאה מן השעורים ובאה קמח: גרש. מבורר ומנופה בי"ג נפה כעין סולת בחטים: קמח. הכל מעורב כמו שנטחן: מעשה בהמה. שהפקירה עצמה למי שאינו בן זוגה: **גמ'** כתיב וביד הכהן יהיו מי המרים. ובהאי קרא גופיה כתיב ונתן על כפיה את מנחת הזכרון וביד הכהן וגו' דמשמע אחר שנמחקה המגילה ונקראו מי המרים הוא נותן המנחה על ידיה הילכך פריך מעתה

[א] ה מיי' פ"ג מהל' סוטה הי"ג כמ"ג עשין ג
[ב] ב ג מיי' פ"ב ממעשה הקרבנות ה"ז ופ"ג מהל' סוטה הי"ג
[ג] ד ה מיי' פ"ג מהל' סוטה הי"ב ופי"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ב
[ד] ו מיי' פ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"א

תורה אור

נסתלקו ענני כבוד וביקשו הכנענים להתגרות בישראל הדא היא דכתיב (במדבר כא) °וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים. מהו דרך האתרים. שמע שמת אהרן התייר הגדול שלהן שהיה תר להן את הדרך. בואו ונתגרה בהן וביקשו ישראל לחזור למצרים ונסעו לאחריהן שמונה מסעות ורץ אחריו שבטו של לוי והרג בהן שמונה משפחות. אף הן הרגו ממנו ארבע. הדא היא דכתיב (דה"א כו) °לעמרמי ליצהרי להברוני לעוזיאלי. אימתי חזרו בימי דוד. הדא היא דכתיב (תהלים עב) °יפרח בימיו צדיק. אמרו מי גרם לנו כל הדמים הללו. אמרו על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק והלכו וקושרו לו הספד וגמלו לצדיק חסד. והעלה עליהם הכתוב כאילו מת שם ונקבר שם שגמלו לצדיק חסד °עמו רבי קריספא בשם ר' יוחנן עמו (שמות יג) עם נפשך את עבד. אמר ר' חמא בר חנינא משל למלך שהיה משיא את בנו ובא איפרכוס לטעון באפיריון ולא הניחו לו. אמר המלך הניחו לו למחר הוא משיא את בתו ואני מכבדו במה שכיבדני. ככתוב (בראשית מו) °אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלך גם עלה מה ת"ל גם עלה. אמר אותך אני מעלה ושאר כל השבטים אני מעלה מלמד שכל שבט ושבט העלה עצמות ראש שבטו עמו. תני בשם ר' יודה אילולא שהדבר כתוב לא היה איפשר לאומרו. מלמד כשמת משה היה מוטל על כנפי שכינה בארבעת מיל מנחלת בני ראובן עד נחלת בני גד שמת בנחלת בני ראובן ונקבר בנחלת בני גד. ומניין שמת בנחלת בני ראובן שנאמר (במדבר לב) °ובני ראובן בנו את חשבון ואת אלעלה ואת קריתים ואת נבו. וכתיב (דברים לב) °עלה אל הר העברים הזה הר נבו ומות בהר אשר אתה עולה שמה. ומניין שנקבר בנחלת בני גד שנאמר (דברים לג) °ולגד אמר ברוך מרחיב גד וגו' כי שם חלקת מחוקק ספון. והקב"ה היה אומר (שם) °ויתא ראשי עם. ומלאכי שרת היו אומרים °צדקת ה' עשה וישראל היו אומרין (שם) °ומשפטיו עם ישראל. אילו ואילו היו אומרים (ישעיה נז) °יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו:

הדרן עלך המקנא לאשתו

הלכה א מתני' [א] היה מביא את מנחתה בכפיפה מצרית ונותנה על ידה כדי לייגע' [ב] כל המנחות תהילתן וסופן בכלי שרת וזו תהילת' בכפיפ' מצרית וסופה בכלי שרת כל המנחות טעונות שמן ולבונה [ג] וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה [ד] כל המנחות באות מן החיטים [ה] וזו אינה באה אלא מן השעורים [ו] מנחת העומר אע"פ שהיא באה מן השעורים היא באה גרש וזו היתה באה קמח רבן גמליאל אומר כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנ' מאכל בהמה: **גמ'** כתיב (במדבר ה) °וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים מעתה

מסורת הש"ס

נסתלקו ענני כבוד. שהיו בזכותו ובמותו נסתלקו: התייר הגדול. מי שהוא בקי בדרכי' נקרא תייר שהוא יודע לתור את הארץ וענני כבוד היו מורה להם הדרך אשר ילכו בה: ה"ג ובאו ונתגרו בהם וכ"ה ביומא פ"ק. וה"פ ובאו ועשו עמהן מלחמה: והרג. שבטו של לוי בישראל שמנה משפחות דלא קחשיב בחומש הפיקודים מבנימין כי אם חמש והוא בעשרה ירד למצרים ואלבון לגד וישוה לאשר ואהוד משמעון: אף הן הרגו. מבני לוי ארבע משפחות אחת מהם נעקרה לגמרי והיא משכחה שמעי ושלשה מהן נהרגו רובן ונשארו מתי מספר והם משפחת עמרם וילהר ועוזיאל: לעמרמי וגו'. פסוק הוא בד"ה לאחר שהעמיד דוד הלוים על מחלקותם כתיב האי קרא והוא מיותר ללמדך שאז בימי דוד נתוספו ונתרבו לפיכך נחשבו אף הם למשפחות: הה"ד יפרח בימיו צדיק. ורב שלום עד בלי ירח והם בני לוי שהם רודפי שלום כאהרן ופנחס דכתיב הנני נותן לו את בריתי שלום: אמרו. ישראל כשחזרו למוסרה: על שלא עשינו חסד עם אותו צדיק. שלא הספידו לאהרן כראוי: וגמלו לצדיק חסד. במקום המיתה: עמו. כתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו: עם נפשך אר עבד. שע"י כן זכה משה לקבור' ע"י הקב"ה כדתנן במתני' היפרכוס. שר ושלטון: לטעו' באפריון. לשאת במטה שנושאי' בו הכלה והוא אינו לפי כבודו: ולא הניחו לו. ומשמת גם עצמות יוסף לא הניחו לו למשה לטעון שהמי' השביע את בניו וגם כל השבטים העלו עצמות ראש השבט ולמה יגרעו שבט יוסף שלא יתעסקו בעצמות ראש שבטים אחרי השבועה א"ו שהניחו בדבר אלא שהעלם משה ע"פ הדיבור: ה"ג כתיב ואנכי ארד וכו': על כנפי שכינה. כנף לבוש הודו: ויתא ראשי עם. שלעתיד יבא בראש נותי מדבר: צדקת ה' עשה. להגיד שבחו של משה שלא שינה: הולך נכוחו. שהדריך את העם בדרך ה' והורהו:

הדרן עלך פרק המקנא

הלכה א מתני' היה מביא. הבעל את מנחתה כדכתיב והביא האיש את אשתו והביא את קרבנה עליה עשירית האפה וגו': כפיפה מצרית. לפי שעשתה מעשה מצרים: כדי ליגעה. שתודה ולא ימחה שמו על המים: תחלתן וסופן בכלי שרת. השתא משמע כשמביאה מביתו מביאה בכלי שרת לעזר': כל המנחות טעונות שמן ולבונה. כדכתיב ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה ומנחת חוטא שאינה טעונה שמן ולבונה היתה באה מן החטים וסולת: וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה. דכתיב לא יצוק עליה שמן וגו': מנחת העומר. אע"פ שהיא באה מן השעורים ואינה טעונה שמן ולבונה: היא באה גרש. מבורר ומנופה בשלש עשרה נפה כעין סלת בחטים: קמח. הכל מעורב כמו שנטחן: **גמ'** ופריך כתיב וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים. ברישא כתיב ונתן על כפיה את מנחת הזכרון מנחת קנאות היא: מעתה

רידב"ז

כתיב וביד הכהן יהיה כו' פי' מעתה אם כדי ליגעה למה אינו נותן המנחה בידה כמו ביד הכהן מי המאררים ולמה נותן על ידיה ולא בתוך ידי' אם כדי ליגעה הלא יותר משא הוא לאחוז בידי' יותר משהנושא מונח על ידי' והיה לו להיות בידי' המנחה כמו המים המאררים בידי הכהן ולא על ידו ומשני אלא כדי להטיל אימה עלי' פי' כל עיקר שצריך המנחה להיות בידי' הוא כדי ליגעה אך מה שהיא על ידיה ולא בידיה הוא כדי להטיל אימה עליה כשנושאת על ידיה הוא מאיים יותר:

תני

שנויי נוסחאות (שו"ג) וקושרו נד"ו וקשרו. (שו"כ) במה נד"ו כמה. (שו"א) מצרים במקרא „מצרימה". (שו"ז) בארבעת נד"ו כארבעת. (שו"ל) אלעלה במקרא „אלעלא". (שו"ב) נבו ומות (צ"ל נבו וגו' ומות). (שו"ו) יבא שלום (ישעיה נ"ז). (שו"מ) ידה נד"ו ידיה.

מסורת הש"ס

תורה אור

מעתה כדי ליגעה. אלא כדי להטיל אימה עליה. מנחתה מלמד שהיא קדשה לשמה. כשם שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו. ותני ר' חייה ופליג לקרב כליל אינה יכולה מפני שותפותה של אשה. לאכל אינה יכולה מפני שותפותו של איש. אמר ליה הקומץ יקרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמן. ואת אמר מנחתה. ואלא מה דאישתעי' קריא אישתעי' מתניתא. (במדבר ה) והביא את קרבנה עליה. בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה. אחר מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה. ייבא כיי דרבי יוחנן *ארבעה מחוסרי כפרה מפרישין עליהן שלא מדעתן. ואילו הן הזב והזבה והמצורע והיולדת שכן אדם מפריש על בנו הקטן והוא נתון בעריסה. ניחא זב וזבה ומצורע. ויולדת. ויש קטנה יולדת. לא כן אמר רבי *רדיפה ר' יונה בשם רב הונה עיברה וילדה עד שלא הביאה שתי שערות היא ובנה מתים. משהביאה שתי שערות היא חיה ובנה מת. מאי כדון. שכן אדם מפריש על בתו קטנה. מכיון שהביאה לו כבר יצאה מרשות אביה. אלא שכן אדם מפריש על אשתו חרשת. וכאן סוטה קטנה אין את יכול. *דמר ר' זעירא רבי יוסא בשם ר' יוחנן [ז]קטנה שזינתה אין לה רצון להיאסר על בעלה.. וחרשת אין את יכול דכתיב (שם) ואמרה האשה אמן אמן. אמר ר' אבין מכיון דכתיב (דברים יד) ושמחת אתה וביתך והוא מעוכב מלשמות

קרבן העדה

מעתה כדי ליגעה. שתודה שלא ימחה שמו על המים הרי כבר נמחק דפשטא דקרא משמע שכל זמן שהעשרון על ידיה יהיו המים ביד הכהן וכ"פ הרמב"ם ל"א אם כדי ליגעה היה ראוי שגם המים יותנו על ידה השניי' ויותר נראה דה"ג מעתה כדי ליגעו וה"פ בתמיה וכי כדי ליגע הכהן היו עושים: אלא כדי להטיל אימה עליה. היו נותנים המנחה על ידה והמים ביד הכהן: ה"ג מנחתה מלמד שהיא קדשה לשמה. וה"פ מדקרי לה התנא מנחת' אע"ג דמשל בעל היא מלמד שקדשה לשמה לכך קורא אותה מנחתה: כשם שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני ר"ח ופליג. כלו' על כרחך לומר שגם לשמו היא קדשה דאל"כ פליגא אברייתא דר"ח: לקרב כליל. מנחת סוטה שהיא אשת כהן אינה יכולה ליקרב כליל: מפני שותפותה של אשה. שמנחתה נקמלת ואפילו היא כהנת כדתנן לקמן פ"ג: לאכול. הכהנים השיריי' של מנחה כמנחת כהנת אינה יכולה: מפני שותפותו של איש. שהוא כהן ומנחת כהן כליל תקטר: ה"ג אלא הקומץ קרב לעצמו והשיריים קרבין לעצמן. לאחר שקרב הקומץ השירים מתפזרים על בית הדשן: ואת אמר מנחתה. ואיך נאמר שהיא מנחתה לבדה ואינה קדשה אלא לשמה א"כ אין שותפות להבעל בה ותהא נאכל וה"ל לתנא למתני מנחת' ומנחתו: ואלא מה דאישתעי קריית אשתעית מתני' והביא את קרבנה עליה. אלא כמו שדיבר המקרא כך דיבר התנא דקרא נמי קורא אותה קרבנה לפיכך תנא התנא מנחתה: בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה. מנחת סוטה מי אמרי' הואיל ויש לו שותפות במנחתה מפריש עליה אפי' שלא מדעתה או כיון דעלה דידה קאתיא אינו מפריש חוץ מדעתה: אחר מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה. את"ל בעלה הואיל ויש לו שותפות בה מפריש עליה חוץ מדעתה אחר מאי: ייבא כיי דר"י. אתיא כי הא דאמר ר"י: ארבעה מחוסרי כפרה וכו' ואלו הן זב וכו'. וקרי להו מחוסרי כפרה שאסורין ליכנס במקדש ולאכול בקדשים עד שיביאו כפרתן: שכן אדם מפריש על בנו הקטן. שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן וכן בכולן כתיב תורה וכי היכי דאדם מביא על בנו הקטן שהוא מוטל עדיין בעריסה ואין לו דעת ה"נ מפריש שלא מדעתו של חבירו: ופריך הניחא זב וזבה ומצורע. שייך אפי' בקטן אלא יולדת היכי משכחת קטנה יולדת: ויש קטנה יולדת. בתמי': ה"ג משהביאה שתי שערות היא ובנה חיים עיברה עד שלא הביאה שתי שערות וילדה משהביאה שתי שערות היא חיה ובנה מת וכ"ה בפסחים וביבמות: מאי כדון. מעתה מנ"ל לר"י דביולדת מפרים עליה שלא מדעתה דהא כשהי' קטנה אינה ראויה לילד ומשהביאה שתי שערות גדולה היא ויש בה דעת: ומשני אלא שכן וכו'. ופריך מכיון שהביאה וכו' וכ"ה בפסחים כלומר והו בתו קטנה א"א לומר ביולדת דמכיון שהביאה וילדה כבר יצאה מרשותו: אלא שכן אדם מפריש על אשתו החרשית. ואאת תורת היולדת מוקמינן ליה באשתו שאין בה דעת והוא מביא עליה קרבנה: אין לה רצון. והרי היא כאנוסה ומותרת לבעלה: וחרשת אין את יכול. לומר שמביא קרבנה עליה שהרי אינה שותה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן וזו אינה יכולה לומר דחרשת שאינה בת דעת היינו שאינה שומעת ואינה מדברת וכיון שאינו מביא קרבן סוטה על אשתו שאינה בת דעת אינו יכול להפריש עליה חוץ מדעתה: והוא מעוכב מלשמוח עמה. עד שתשתה כקרבנו הוא לפיכך בעלה מפריש עליה שלא מדעתה וכיון שבעלה מפריש עליה שלא מדעתה אף אדם אחר מפריש עליה שלא מדעתה כדאר"י בקרבנות מחוסרי כפרה ל"א ר' אבין פליג אר' יוחנן וקסבר דקרבן יולדת אין אחר מקרי' עליה שלא מדעתה דדוקא בענה שהוא מעוכב מלשמות

פני משה

מעתה כדי ליגעה בתמיה דקס"ד ליגעה כדי שתודה ולא ימחה השם והרי כבר נמחק: אלא כדי להטיל אימה עליה. האי ליגעה לאו משום מחיקת השם הוא כדאמרינן בפרקין דלעיל שעושין בה כל המעשים האלו שלא ימחה אלא הכא ה"ט דהתורה חסה עליה שלא תמות מיתה מנוולת ומטילין אימה עליה שתודה ותאמר טמאה אני ולא תשתה ואע"פ שנמחקה המגילה: מנחתה. ל' המשנה הוא דבקרא לא כתיב אלא קרבנה אלא דל' משנה נמי כל' המקרא וכדלקמן ולפיכך דייק לה מלמד כו' כלומר הא דאמר מנחתה לאו דמשלה היתה קריבה אלא שתהא קדושה בכלי שרת לשמה: כך היא קדשה לשמו. שצריך לקדשה נמי לשמו של בעל: ותני כו'. השתא מדייק ל' מנחתה דנקט דעל כרחך לא משלה היתה קריבה: דתני ר' חייה ופליג. לקמן פ"ג סוף הלכה ו' על הא דאמרינן כל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות וקאמר התם דאין שריפה בראש המזבח ומקשה עלה מדר' חייה דאמר בכהנת לוי' וישראלית הנשואות לכהנים כיצד עושין דליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפתה של אשה כלומר דלכפרתה היא באה ואין מנחתה קריבה כליל בלא קמילה ולאכול אינה יכולה מפני שותפותו של איש שהיא קריבה משלו וכתיב וכל מנחת כהן כליל תהיה וגו': אלא הקומץ כו' גרסינן. ועכ"פ ש"מ דמשל בעל היתה קריבה ואת אמר מנחתה בתמי': ואלא מה דאישתעי קרא. כפי לשון המקרא כך הוא לשון המשנה דכתיב והביא את קרבנה עליה: בעלה מהו כו'. הואיל ויש לו חלק בה אם יכול להפריש עליה חוץ מדעתה: אחר. את"ל בעלה מפריש חוץ מדעתה כדאמרן אחר מהו: ייבא כהאי דא"ר יוחנן. דמחוסרי כפרה אינן צריכין דעת. בבבלי נדרים דף ל"ה: שכן אדם מפריש על בנו הקטן. ואף על פי שאין בו דעת וכדדריש התם דכתיב זאת תורת הזב בין גדול ובין קטן: ניחא זב וזבה כו'. דמרבינן אף קטן: ויולדת. אלא יולדת היכי משכחת לה דנימא דרבי רחמנא זאת תורת היולדת אפי' קטנה ויש קטנה יולדת בתמיה: לא כן אמר ר' רדיפה כו'. לעיל פ"ק דיבמות ולא משכחת לה דחיה ואם הביאה ב' שערות גדולה היא: מאי כדון שכן כו'. מסקנת הקושיא היא כלומר מאי אורת בה טעמא אי משום שכן אדם מפריש על בתו קטנה והא אי אפשר לה שתלד וחיי' אלא משהביאה סימנין וא"כ כבר יצאת מרשות אביה: אלא שכן אדם כו'. ההוא זאת תורת היולדת לא מרבי לה לקטנה אלא בגדולה מיירי ומרבי לה אפי' יולדת חרשת שאין בה דעת: וכאן. ופריך השתא דאכתי סוטה לא מצינו למילף מהתם דאינה צריכה דעת דתרווייהו לא משכחת לה בסוטה ואי אתה יכול לומר שכן אדם מביא על אשתו סוטה כשהיא קטנה או חרשת: קטנה אין אתה יכול. לומר בסוטה דהאמר ר"ז כו' אין לה רצון דפיתוי קטנה אונס היא כדאמרינן סוף פ' ארבעה אחין: דכתיב ואמרה האשה וגו'. דריש לה סוף פ"ד פרט לאילמת ואמר אל האשה פרט לשאינה שומעת: וא"ר ר' אבין. היינו טעמא דסוטה אינה צריכה דעת מכיון דמעוכב מלשמות

פסחים פ"ח דף פח

יבמות פ"ק הלכה ב

לעיל פ"ה ה"ב

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

[ז]קטנה שזינתה אין לה רצון ע' מה"פ מ"ש כזה לייבב דברי הרמב"ם פ"ב מסוטה הלכה ד בשם זקני הגאון מוהר"ר ארי' ליבוש ז"ל אבד"ק אמשטרדם ובאמת אף שגוף דבריו נכונים אבל א"א להעמיד זה כוונת הרמב"ם כאשר יראה המעין. ובחיבורי יד שאול סי' רס"ע כתבתי דבר נכון לייבב דברי רבינו ז"ל ובגוף מאמר קטנה שזינתה כתבתי כאן בפ"ק הלכה ב עיין שם:

רידב"ז

תני ר"ח ופליג תיבת ופליג הוא שיגרת הלשון מלקמן פ"ג וכן מצינו בירושלמי כו"כ פעמים ודוק:

א"ל הקומץ קרב צריך לומר אלא הקומץ קרב בעצמו וכן הוא לקמן בפ"ג ודוק:

ייבא כיי דר"י ארבעה מחוסרי כפרה כו' על בנו קטן והוא נתון בעריסה כו' ויש קטנה יולדת כו' מאי כדון שכן אדם מפריש על בתו נ"ל ההרשת ופריך מכיון שהביאה פי' שהביאה ב' שערות לא כבר יצאה מרשות אבי' בתמי' ומשני שכן אדם מפריש על אשתו חרשת ובדברינו מתורץ קושית הפ"ק ז"ל דמקשה נ"ל למימר כבר יצאה מרשות אביה תיפוק ליה דהוי בר דעת ולדברינו ניחא דלא מיירי בקטנה אלא בחרשת:

א"ר אבין מכיון דכתיב ושמחת אתה וביתך והוא מעוכב מלשמות עמה מפריש עליה חוץ מדעתה מה שפי' הק"ע ז"ל משום דהוי כקרבנו אינו מובן לי דלמה לו למימר משום ושמחת אתה וביתך הא בלא"ה כקרבנו הוא דהיא נתרת לו אלא לפענ"ד נראה דה"פ דס"ל כר"א לקמן דמביא חוץ מדעתה דבר שהוא מכשיר לאכול בזבחים וע"כ גבי יולדת אפילו דהמנחה אינה מכשרה לאכול בזבחים ואינו מעכבה לאכול בזבחים אבל מ"מ נקרא מעכב לאכול בזבחים כיון דאינה יכולה לאכול שלמי שמחה עמו רק ביחידות באפי' נפשה אבל לא לשמוח עם בעלה דאסורה לו ע"כ נקרא קרבנה דמנחה מכשרת לאכול בזבחים ר"א בשם ר' אילא אינו מפריש עלי' עולת העוף אלא חטאת העוף שהיא מכשרתה לאכול בזבחים וקאי על יולדת ותני אין מפריש עליה אלא דבר שהוא מתירה לה בזה א"ר יוסי אין לך אלא זה פי' דווקא קרבן חטאת העוף דיולדת שהוא מכשרתה לאכול בזבחים משא"כ בסוטה דאין הקרבן מעכבה לאכול בקדשים לא לפלוג א"ר אבין דס"ל משום ושמחת אתה וביתך והוא מעוכב לשמות עמה הוי כמו מעכבה לאכול בזבחים דבעינן בזבחים שתשמח עם בעלה אבל מה שאוכלת בזבחים

שנויי נוסחאות (סוס"ז) הונה בנ"ז חנה.

מלשמוח עמה מפריש עליה חוץ מדעתה. רבי אחא בשם ר' אילא אינו מפריש עליה עולת העוף אלא חטאת העוף מפני שהיא מכשרתה לאכול בזבחים תני אינו מפריש עליה אלא דבר שהוא מתירה לה בזה. אמר רבי יוסי אין לך אלא זה, תני מה זה מעכבה מלאכול בזבחים מעכבת היא מלאכול בזבחים, ומכיון שהוא מעוכב מלשמוח עמה, כמו שהוא מעכבת מלאכול בזבחים. תני אפילו הקפת נזירות על ראשה מעכבת היא מלוכל בזבחים. מכיון שהיא מנוולת והוא מעוכב מלשמוח עמה כמו שהוא מעכב' מלוכל בזבחים. *תני ר' יודה אומר מביא אדם על ידי אשתו כל קרבן שהיא חייבת אפילו אכלה חלב ואפילו חיללה שבת. וכן היה ר' יודה אומר פטר' אינו חייב בה שכן הוא כותב לה ואהרן די אתיין לי עלך מן קדמת דנא. והתני סדר מנחות כך היא מביאין מתוך ביתו בכלי כסף ובכלי זהב וראוייה ליקרב בכלי שרת. תני ר' שמעון בן יוחי מפני מה אמרו כל החטאות והאשמות שבתורה אין טעונין נסכים שלא יהא קרבנו של חוטא נראה מהודר. התיבון הרי חטאתו ואשמו של מצורע. אין תימר שאינו חוטא האמר רבי יצחק °זאת תהיה תורת המצורע. זאת תורת המוציא שם רע. אמר ליה מכיון שנתייסר וכתיב °ונקלה אחיך לעיניך כמי שאינו חוטא. רבי יוחנן בשם ר' ישמעאל °מנחת מנחת מה מנחת שנאמר להלן שעורין אף כאן שעורין. אמר רבי לעזר נאמר כאן °אביב ונאמר במצרים °אביב. מה אביב האמור במצרים שעורין אף כאן שעורין. ר"ע אומר נאמר לציבור הבא ביכורים בפסח והבא ביכורים בעצרת. אם מצינו שממין שהיחיד מביא חובתו ממנו הציבור מביא ביכורים בעצרת. מאי זה מין היחיד מביא חובתו מן השעורין. אף הציבור לא יביא אלא מן השעורין.

אם

ויקרא יד · דברים כה · ויקרא ב · שם · שמות ט

פני משה

מלשמוח עמה ברגל דכתיב ושמחת וגו' מפריש עליה חוץ מדעתה אפי' מקודם: ר' אחא בשם ר' אילא. פליג על דר' יוחנן דאמר בקרבן יולדת מפריש עליה חוץ מדעתה משמע כל קרבנה ור' אילא ס"ל דאינו מפריש עליה אלא חטאת העוף מפני שהוא עיקר המכשרתה לאכול בזבחים כדאמרינן פ"ו דכריתו' ובודאי איהי ניחא לה: תני כו' אלא דבר שהוא מתירה לה בזה. לאכול קדשים והיינו נמי כדר' אילא: אין לך אלא זה. ולא קרבן אחר ור' יוסי פליג אהא דלעיל דמפריש עליה קרבן סוטה כדדייק מהאי ברייתא: תני אידך מה זה כו'. הך ברייתא פליגא אברייתא דר' יוסי וס"ל כר' אבין דמפריש עליה קרבן סוטה וה"נ מה זה מעכבה מלאכול בזבחים אף הכא מעוכב מלשמוח עמה מכיון שהוא מעוכב כו': תני אפילו הקפה נזירות על ראשה. אפי' קרבן נזירות שעליה יכול להפריש חוץ מדעתה ואע"פ דאין כאן עיכוב מלאכול בקדשי' דהרי הנזיר אוכל בקדשים: מעכבה היא מלאכול בזבחים. בתמיה הא תניא לעיל דאינו מפריש עליה אלא דבר שהוא מתירה לאכול בזבחים: מכיון שהיא מנוולת. מחמת עיכבת גילוח ואינו שותה יין והוא מעוכב מלשמוח עמה כמו שהיא מעכבה בזבחים הוי ומפריש עליה: תני ר' יודה אומר כו'. מפורש לעיל ביבמות פ' ט"ו הל' ג': והתני. על מתני' פריך דתני כל המנחות תחלתן בכלי שרת והתני סדר מנחות מביאין מתוך ביתו כו' דאלמא לא בעינן כלי שרת: ומשני ראויה ליקרב בכלי שרת. כלומר בכלי הראוי לעשות ממנו כלי שרת קאמר: שלא יהא קרבנו של חוטא נראה מהודר. ומהאי טעמא נמי אין מנחת חוטא טעון שמן ולבונה וכדאמר בבבלי בהדיא הכא: הרי חטאתו ואשמו של מצורע. וטעונה נסכים כדאמרינן בפ"ט דמנחות ומצורע נמי חוטא הוא כדאמר ר' יצחק זאת תהיה כו' דהנגעים על לשון הרע הן באין: מכיון שנתייסר. מנגעו איכפר ליה מחטאו כדכתיב ונקלה וגו' וכדדרשינן כיון שלקה הלך לו חטאו והרי הוא כאחיך וקרבן דבעי לאיסתרויי בקדשים הוא: מנחת מנחת. לג"ש נאמר במנחת העומר ואם תקריב מנחת ביכורים לה' אביב קלוי וגו' ונאמר להלן בסוטה מנחת קנאות היא מה להלן שעורים דכתיב בה קמח שעורי' אף מנחת העומר שעורין: הר"א. ברייתא היא בת"כ ויקרא פ' י"ג: נאמר כאן אביב. קלוי וגו': ונאמר במצרים. כי השעורה אביב: הבא ביכורים בפסח. מנחת העומר: והבא ביכורים בעצרת. שתי הלחם כדכתיב והניף הכהן אותם על לחם הביכורים: אם מצינו. מה מצינו שממין שהיחיד מביא חובתו והוא מן החטין הציבור מביאין חובתן מהן בעצרת: מאיזה מין. וכן מצינו שהיחיד מביא חובתו מן השעורין והיא מנחת קנאות אף הציבור לא יביאו חובתן בפסח אלא מן השעורין:

אם

קרבן העדה

מלשמוח עמה בשמחת הרגל שתאכל עמו קרבן שמחה שהרי אסורה מלאכול קדשים עד שתביא קרבנה וכתיב ושמחת אתה וביתך לפיכך מפריש עליה שלא מדעת' דקרבנו הוא אבל אחר לא והראשון נראה עיקר וכ"מ בסמוך: אינו מפריש עליה. על אשתו היולדת שלא מדעתה עולת העוף דכתיב בקרבן היולדת ולקחה שתי תורים או שני בני יונה א' לעולה וא' לחטאת וקאמר ר' אחא דעולת העוף אינו מפריש עליה שלא מדעתה שאין העולה מעכבתה מלאכול בקדשים אבל החטאת שמעכבתה מלאכול בקדשים מפריש עליה שלא מדעתה: אלא דבר שהוא מתירה לה בזה. ובסמוך מפרש מה בזה: אין לך אלא זה. אבל ד"א אפי' הדומה לזה לא ולאפוקי מדר' אבין: תני מה זה. כלו' מהו זה דתני בברייתא דבסמוך: וקאמר דבר המעכבה מלאכול בזבחים. וה"ק אינו מפריש עליה אלא דבר שהוא מתירה לאכול בזבחים: ופריך מעכבה היא מלאכול בזבחים. בתמיה וכי הסוטה מעוכבת מלאכול בזבחי': ומשני מכיון שהוא בעלה מעוכב מלשמוח עמה עד שתשתה שהרי אסורה לו עד אחר ההשקאה הרי היא כמעוכבת מלאכול זבחים. ל"א הכי פריך וכי מצוה היא שתאכל בזבחים דקאמרת הואיל ומעוכבת מלאכול בזבחים מפריש עליה שלא מדעתה ומשני שהטעם שיש לבעלה תועלת בקרבנה ולשון ראשון עיקר: תני אפי'. קרבנות נזירות שעליה שהן שלש בהמות כדתנן בנזיר פ"ו בעלה מפריש עליה שלא מדעתה: ופריך מעכבה הי' מלאכול בזבחים. בתמי' וכי נזירה מעוכבת מלאכול בזבחים שבעלה מפריש עליה שלא מדעתה וקשין אהדדי דתניא בסמוך אינו מפריש עליה אלא דבר שהוא מתירה לאכול בזבחים: ומשני מכיון שהוא מעוכב מלשמוח עמה. שאין שמחה אלא בבשר וביין וכל זמן שהיא נזירה אסורה ביין ה"ל כמעוכבת מלאכול זבחים ומפריש עליה שלא מדעתה: כל קרבן שהיא חייבת. לאפוקי נדרים ונדבות: אפילו אכלה חלב וכו'. דהיא גרמה לה אפ"ה בעלה חייב עליה דהא שוגגת היא: פטרה. גירשה ונתן לה כתובתה ועדיין קרבנותיה עליה אינו חייב בהן: ה"ג שכך היא כותבת לו בתוך השובר שכותבת לו על קבלת כתובתה: ואהרן. ואחריות שהיה לי עליך מלפני היום מן הכל פטרתי אותך: ופריך והתני סדר מנחות כך היא מביאן מתוך ביתו בכלי כסף ובכלי זהב. והני כלים שמביא מתוך ביתו לאו כלי שרת הן ובמתני' תנן כל המנחות תחלתן בכלי שרת: ה"ג וראוי' לכלי שרת וכ"ה בבבלי. וה"פ דמשני בבאר כל המנחות תחלתן בכלי שאלו היה מקודש היה ראוי לכלי שרת משא"כ כפיפה מצרית לר"ה אינה ראוי' לכ"ש משום הקריבהו נא לפחתך: הרי חטאתו ואשמו של מצורע. שטעונין נסכים כדתנן במנחות פרק שתי מידות: אין תימר. שמצורע אינו חוטא אלא שמעלמן באו נגעים עליו כמו שאר חולי: זאת תורת המוציא שם רע. שהנגעים על לשון הרע הן באין: מכיון שנתייסר. ע"י נגעים כבר נתכפר לו העון וקרבן לאשתרויי בקדשים הוא דמייתי: ה"ג דכתיב ונקלה אחיך לעיניך. ודרשינן כיון שנקלה הרי הוא אחיך לכך בשעת הבאת קרבנותיו כמי שאינו חוטא: מנחת מנחת לג"ש. נאמר להלן בסוטה מנחת קנאות היא ונאמר כאן במנחת העומר וכי תקריב מנחת ביכורים: מה מנחת שנאמר להלן גבי סוטה שעורין היא כמפרש בקרא: אף כאן. בעומר שעורים: נאמר כאן. במנחת העומר וכי תקריב מנחת ביכורים אביב קלוי וגו': ונאמר במצרים אביב כי השעורה אביב: ה"ג מה מצינו שהיחיד מביא חובתו מן החטין וחובתו מן השעורין אף ציבור מביא חובתו מן החטין יביאו מן השעורין וכ"ה בבבלי במנחות. וה"פ כמו שמצינו שהיחיד מביא שתי מיני מנחות חובה מן החטין מנחת חוטא ומהן שעורים מנחת קנאות כך הציבור מביאים שני מיני ביכורים מחטים ומשעורים ובעצרת ודאי מחטים מביאים כמפורש בקרא א"כ העומר בפסח משעורים:

ה"ג

יבמות פט"ו הלכה ג

רידב"ז

בזבחים בלא בעלה ועל ידי הקרבן אוכלת עם בעלה נקרא נמי מתירה לאכול בזבחים זה לא סבירא ליה לר' יוסי אלא סבירא ליה דאין לך אלא זה פי' קרבן חטאת העוף דיולדת לבד ועל זה מדייק ברייתא אחריתי כרבי אבין ולא כרבי יוסי דסבירא ליה אין לך אלא זה ז"א אלא תני מה זה פי' מה זה חטאת העוף דיולדת מעכבה לאכול בזבחים מעכבה היא לאכול בזבחים נ"ל הוא בוא"ו כלומר מה זה הקרבן דחטאת העוף מעכבה לאכול בזבחים כמו כן מעכב הוא פי' הבעל לאכול בזבחים כההיא דרבי אבין כדמסיק מכיון שהוא מעיכב לשמוח עמה כמו שהוא מעכבה לאכול בזבחים ונמצא דהוא פי' הבעל מעכבה לאכול בזבחים כמו זה פי' הקרבן והיינו כר' אבין ומסיק עוד תני אף הקפת נזירות על ראשה מעכבה היא לאכול בזבחים מכיון שהיא מנוולת והוא מעוכב לשמוח עמה כמו שהיא מעכבה לאכול בזבחים ודוק:

אר"י

אם תאמר מן החוטין אין שתי הלחם ביכורין. *תמן אמר רבי יונה חילקא לשנים. טרגים לשלשה. טיסני לארבעה. רבי יוסי בי רבי בון בעי מיכן והילך קמחין הן. אין צריך לבור את הסולת מתוכן:

הלכה ב מתני' [א] היה מביא פיילי של חרש (חדשה) ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור רבי יהודה אומר רביעית כשם שהוא ממעט בכתב כך הוא ממעט במים [ב] נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה וטבלה של שייש וטבעת היתה קבועה בה כשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה ונותן כדי שייראה על פני המים שנא' °ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: **גמ'** תני חדשה. מתניתא דר' אליעזר דתנינן תמן *היה מביא פיילי של הרש [ג] חדשה. מאן תני חדשה רבי לעזר דהוא דריש לה °אל כלי חרש על מים חיים. מה מים שלא נעשה בהן מלאכה אף כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה. ניחא תמן דהוא דריש אל כלי חרש על מים חיים. הכא מה אית לך. אמר רבי יוחנן דו סבר כרבי ישמעאל. תני מי כיור רבי ישמעאל אומר מי מעיין וחכמים מכשירין בכל המימות. והא דר' לעזר כרבי ישמעאל במים. ורבי ישמעאל כרבי לעזר בכלי חדש. אשכח תני בכלי חרש חדשה. ר' ישמעאל אומר אית תניי תני בכלי חרש לא במקידה. אית תניי תני אפילו במקידה. הוון בעי מימר מאן דמר בכלי חרש לא במקידה ר' לעזר. מאן דאמר אפי' במקידה רבנן. כולה רבנין. מאן דמר בכלי חרש לא במקידה כשניטל רובה ומיעוטה קיים. ומאן דמר במקידה כשניטל מיעוטה ורובה קיים. אית תניי תני בכלי חרש לא במפוחם. אית תניי תני אפילו במפוחם. הוון בעיי מימר מאן דמר בכלי חרש לא במפוחם רבי לעזר. מאן דמר אפילו במפוחם רבנן. כולה דרבנין. מאן דמר בכלי חרש לא במפוחם רבנין. ומאן דמר אפילו במפוחם רבנין. *תמן תנינן אזוב שהזה בו כשר לטהר בו את המצורע רבי אימי בשם ר' לעזר זו להוציא מדברי ר' לעזר. דתני *הזה בו על החטאת פסול למצורע. הזה בו על המצורע פסול לחטאת. אמר ר"י והלא ק"ו הוא מה אם המצורע שאין המלאכה פוסלת בו הזה בו על החטאת פסול למצורע. חטאת שהמלאכה פוסלת בה הזה בו על חטאת אינו דין שיהא פסול לחטאת. הזה בו על המצורע זה מהו

קרבן העדה

ה"ג דבר אחר אם תאמר מן החיטים אין שתי הלחם ביכורים וכ"ה במנחות. וה"פ א"ת שעומר בפסח קרב מחיטי שנה זו אין שתי הלחם ביכורים ורחמנא קרינהו ביכורים דכתיב וביום הביכורים: חילקא. לשנים כשהחטה נטחנת לשני חלקים קרוי' חילקא וכן כולם משתנה שמן לפי רבוי החלקים: מכאן ואילך. אם נטחנת ליותר מד' חלקי' קמחין הן הרי הוא קמח ואין צריך לבור סולת מתוכו דכסולת הוא הואיל וכבר נטחן כל כך או דלמא אפ"ה צריך לבור הסולת מתוכו ל"א מבעיא ליה אם נטחנו ליותר מד' חלקים ה"ל קמח וכשר למנחת קנאות דהא אין צריך לבור סולת מתוכן שהרי קמח באה או דלמא מ"מ לאו קמח הוא עד שנטחן הדק היטב ופי' זה נראה עיקר:

הלכה ב מתני' היה מביא. הכהן: פיילי. כוס בלשון יוני: מן הכיור. דכתיב מים קדושים ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי: רי"א רביעית. דבהכי עדיין ניכר מראה מים ומראה דיו לאחר שנמחקה המגילה דר"י ממעט בכתב המגילה ואלו היה חצי לוג מים לא היה לו מראה דיו ומדאורייתא שיהיה מראה שניהם שוין במים לאחר שנמחקה המגילה בתוכן וכדמפרש בגמרא דמקרא יליף ליה: כשם שממעט. ר"י בכתב המגילה לקמן במתני' כך ממעט כאן במים: מקום היה שם. ניכר מתוך שאר רצפת ההיכל: וטבעת היתה קבועה בה. לאוחזה בטבעתה ולהגביהה משאר רצפה שהיא כולה באבני שיש: כדי שיראה. צריך שיתן בה שיעור שיהא נראה וניכר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שלא יהא נבלע בתוכו: **גמ'** ה"ג תני חדשה. דבמתניתין ל"ג חדשה וכ"ה בבבלי ל"א תני במתני' חדשה ומתני' מני דר"א: דתנינן תמן. בנגעי' ר"פ י"ד גבי מצורע: מה מים שלא נעשה בהן מלאכה. דהא חיים כתיב: ופריך ניחא תמן. גבי מצורע שפיר שמעת ליה לר"א דבעינן חדשה מהיקשא דמים חיים: הכא. גבי סוטה מנא לך דבעינן חדשה הא לא כתיב מים חיים: א"ר יוחנן דהוא. ר"א סבר כר"י דבסמוך דגבי סוטה בעינן מים חיים וילפינן כלי מינייהו: מי מעיין. הן מימי הכיור וכיון דמכיור היה נוטל מים חיים הם: מכשירין. ליתן לכיור כל המימות אפילו מי מקוה: ה"ג אשכח תני בכלי חרש חדשה דברי ר"י אית וכו'. וכ"ה בבבלי וה"פ מלי ברייתא דהני בה מפורש דר"י כר"א דבעינן בסוטה חדשה: אית תניי תני. איכא דמתני בברייתא בכלי חרש למעוטי מקידה והיינו שברי כלי חרס דלאו כלי הוא: הוון בעי מימר. סברוהו למימר: מ"ד בכלי חרש לא במקידה ר"ל. דבעי חדשה: כולה רבנן. כלומר אבל לפי האמת איכא למימר הני תרי ברייתות אליבא דרבנן שנויות: בשניטל רובה. של כלי והמקיד' איכה אלא מיעוט' של כלי לכך פסול: לא במפוח'. שהושחר פניו ע"י האור: ה"ג כול' רבנן מ"ד לא במפוחם שלא הוחזר לכבשן האש ומ"ד במפוחם בשהוחזר לכבשן וחזר לברייתו א"נ ה"פ לא במפוחם כרבנן דכיון דניתן בו מים קדושי' והשם נמחק בהן אין ראוי שיהי' מפוח' ומ"ד אפי' במפוחם כרבנן דבדיעבד לא מעכב וזה נראה דלפי הגהתי ה"מ לאוקמי נמי כולה כר"א דמתניתין אתיא כוותיה: תמן תנינן. בפרה פי"א: אזוב שהזה בו. מי חטאת על הטמא מת: כשר לטהר בו את המצורע. דבעי נמי אזוב כדכתיב ולקח הכהן עץ ארז ואזוב: זו. מתני' דפרה לאפוקי מדר"א: ה"ג דתניא ר"א אומר הזה בו על החטאת וכו'. וכ"ה בתוספתא ובתוס' דף טו ע"ב: פסול למצורע. שהאזוב משתנה קצת ע"י המים: והלא דין הוא. כלומר למה ליה למתני בברייתא תרתי הא מרישא שמעינן תרווייהו ולא ה"ל למתני אלא שהזה על החטאת פסול למצורע: ה"ג הזה בה על המצורע אינו דין שיהא פסול לחטא': מהו

פני משה

אם תאמר. כמו דבר אחר הוא וכן גרסי' בהדיא במנחות דף ס"ח דאם תאמר עומר מן החטין אין שתי הלחם ביכורים ורחמנא קריכהו ביכורים דכתיב וביום הביכורים: תמן. חסר כאן וצ"ל תמן תנינן החילקא הטרגים והטסני טמאים בכ"מ ותנא היא בפ"ו דמכשירין ומפרש ר' יונה החילקא לשנים נחלק כל גרעין החטה לשנים: טרגים כו'. וכן מפרש בבבלי מועד קטן דף י"ד: ר' יוסי בר' בון בעי. אם נאמר דמכאן ואילך בכלל קמחין הן ואין צריך להפריש הסלת מהוכן וכ"מ לפרושי קמח דמתני' אם נחלק הגרעין לחמשה אם זה כבר נקרא הוא קמח ולא איפשטא:

הלכה ב מתני' היה מביא. הכהן: פיילי. כוס בל' יוני: מן הכיור. דכתיב מים קדושים ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי: כשם שממעט. ר' יהודה בכתב המגילה לקמן במתני' כך הוא ממעט במים ואין הלכה כר' יודה: ומקום הי' שם. ניכר מתוך שאר רצפת ההיכל: וטבעת קבועה בה. לאחוז בטבעתה ולהגביהה מבין הרצפה: כדי שיראה. צריך ליתן בה שיעור שיהא נראה וניכר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שלא יהא נבלע בתוכן:

גמ' תני חדשה. שצריך שיהא כלי חרס חדש ול"ג במתני' חדשה וכן הוא בנוסחת הבבלי: מתני' דר"א. דאמר במצורע צריך חדשה וילפינן נמי הכא מכלי חרס דמצורע כדלקמן: דתנינן תמן. נגעים פי"ד: אל כלי חרש על מים חיים. כתיב במצורע ודרשינן מה מים שלא נעשו בהן מלאכה דהא חיים כתיב: הכא מאי אית לך הכא מנלן דחדשה בעינן. חסר כאן והכי צריך לגרוס כגי' הבבלי. כלי כלי אי מה להלן מים חיים אף כאן מים חיים א"ר יוחנן דו סבר כר' ישמעאל כו'. כלו' דגמר כלי כלי ממצורע אי מה להלן במצורע מים חיים כו' א"ר יוחנן דו סבר כרבי ישמעאל. דבאמת גם הכא מים חיים בעינן דר"א סבר כר' ישמעאל דמי כיור מי מעיין הן דתני מי כיור כו'. והא דר"א כרבי ישמעאל במים. כלומר הא ודאי פשטינן דר"א סבר כר' ישמעאל דמי כיור מים חיים בעינן: ור' ישמעאל כר"א בכלי חדש. לבון בעיא היא אם רבי ישמעאל נמי סבר בהא כר"א דהכא כלי חדש בעינן דילפינן ממצורע: אשכח תני בכלי הרש חדשה ר' ישמעאל אומר. דאשכחן ברייתא דקתני בהדיא לר' ישמעאל בעינן חדשה: אית תניי תני בכלי חרש ולא במקיד'. שברי כלי חרס ודריש מדכתיב בכלי משמע כשהוא שלם: הוון. בני הישיבה בעו מימר דאתיין הני ברייתא כהני תנאי דלר"א דדריש בכלי צריך שיהא חדש וכן נמי שיהא שלם ומ"ד אפי' במקידה כרבנן: כולה רבנן. ודחי לה הש"ס דאפי' תימא כולה כרבנן וכאן כשרובה קיים כאן כשניטל רובה דלאו כלי כלל הוא: לא במפוחם. שהושחרו פניו ע"י האור: כולה דרבנן. תרווייהו אליבא דרבנן דאע"ג דלא בעי חדש במפוחם מודו דלכתחילה לא והא דמכשרי במפוחם היינו בדיעבד: תמן תנינן. בפ' י"א דפרה: אזוב שהזה בו. מי חטאת כשר למצורע: זו להוציא מדר"א. דלא אתיא מתני' כר"א: דתני. כתוספתא פ"ח דנגעים וה"ג התם אזוב שהזה על החטאת כשר למצורע ר"א אומר עץ ארז ואזוב כו' האמור בתורה שלא נעשית בו מלאכה: והלא ק"ו. כלומר ק"ו מעתה שאם הזה על החטאת שפסול להטאת אחרת: מה אם המצורע. שלא מצינו שהמלאכה פוסלת בהאמור בו: מהו

מסורת הש"ס

מכשירי' פ"ו

נגעים פי"ד

ויקרא יד

במדבר ה

פרה פי"א

תוספתא פ"ח דנגעים

עין משפט נר מצוה

ה

א מיי' פ"ג מהל' סוטה הי"ט סמ"ג עשין נז

ו

ב מיי' שם ה

ג מיי' שם ה'

שנויי נוסחאות (סו"ו) חדשה ל"ל בד"ו. (סוס"ו) חדשה בד"ו חרש. (סו"ל) כשניטל בד"ו בשניטל. (סול"א) כשניטל בד"ו בשניטל (סומ"א) ר י בד"ו ר' יוסי. (סומ"ד) הזה בו בד"ו הזה בה.

בן אריה שירי קרבן ד"ה ולא במקידה כו' וכ"ה בספרי זוטא פ' נשא. נ"ב וכ"ה בתורת כהנים פ' מצורע ע"ש [ע"ש פרשה א' פ"א מ"ד על פסוק אל כלי חרש על מים חיים].

עין משפט נר מצוה

מסורות הש"ס

תורה אור

מהו שיכשר למצורע אחר. מה דמר כשר הדא רבי יודה ור' לעזר מודי ביה. ומאן דמר פסול הדא לית רבי יודה ורבי לעזר מודיי בה. תני אמר ר"י שבתי היתה והלכתי אחר רבי טרפון לביתו אמר לי יהודה בני תן לי סנדלי ונתתי לו. ופשט ידו לחלון ונתן לי ממנה מקל. אמר לי יהודה בני בזו טיהרתי שלשה מצורעין ולמדתי בה שבע הלכות שהיא שליברות וראשה טרף ואורכה אמה ועובייה כרביע כרע מיטה אחת לשנים ושנים לארבעה ומזין ושונין ומשלשין ומטהרין. בפני הבית ושלא בפני הבית. ומטהרין בגבולין. °מי יכול מראה מים תלמוד לומר ארר. או ארר יכול מראה דיו תלמוד לומר מי. הא כיצד מראה מים ומראה ארר. שיערו חכמים חצי לוג מים מן הכיור. והא תני רבי יודה אומר רביעית. רבי יודה כדעתיה דתנינן כשם שהוא ממעט בכתב כך הוא ממעט במים. תמן תנינן *אף היא עשתה טבלה של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה שבשעה שהחמה זורחת היו הניצוצין מנתזין ממנה והיו יודעין שזרחה החמה. מה היה כתוב עליה ריש לקיש אמר בשם רבי ינאי אל"ף בי"ת היה כתוב עליה. והא תאני בכתב שבו כן כתיב שכן לא מעובה ולא מידק אלא בינוני. פתר לה באל"ף שכן מאל"ף שכן בבי"ת שכן מבי"ת שכן. תני רבי הושעי' כל פרשת סוטה היתה כתובה עליה שממנה היה קורא ומתרגום כל דיקדוקי הפרשה. ולמה מים ועפר וכתב מים ממקום שבאת. עפר למקום שהיא הולכת. כתב לפני מי שהיא עתידה ליתן דין וחשבון. תמן תנינן *עקביה בן מהלאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. ר' אבא בריה דרב פפי ור' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי שלשתן דרש עקביה מפסוק א'. °וזכור את בוראך בארך. בורך. בוראך. בארך ממקום שבאתה. בורך למקום שאת הולך. בוראך לפני מי שאת עתיד ליתן דין וחשבון. ג' דברים צריכין שיהו לשמה. °וכתב לה °ועשה לה. °או חפשה לא ניתן לה. שלשה דברים צריכין שיהו נראין. אפר פרה ועפר סוטה. ורוק יבמה. תני ר' ישמעאל אף דם צפור מצורע. א"ר זעירא שיערו לומר אין דם צפור קטנה בטל ברביעית ולא דם ציפור גדולה מבטל

במדבר ה · קהלת יב · דברים כד · במדבר ה · ויקרא יד

פני משה

מהו שיכשר למצורע אחר. אם נימא דהוי כהזה על החטאת דפסול למצורע או דילמא שאני חטאת דרחמנא אחשבה בה מלאכה: מה דמר כשר. כלו' דאשכחן דפליגי בה ומ"ד כשר הדא היא כר' יודה דלקמן וכן ר"א מודי בה דשאני חטאת כדאמרן: תני כו' בתוס' שם: שבתי. שבת שלי היתה: אחר ר"ט לביתו. ור"ט כהן היה: תן לי סנדלי. ללמד שגדולה שימושה: מקל. של ארז שבו מטהרין את המצורעין: שליברות. וכן הוא בתוספתא ובת"כ פ' מצורע פ' א' גרים של ברות והוא ברוש א' מעשר' מיני ארז בפ"ב דר"ה: וראשה טרף. וברֹאשה עלה א' כמו עלה טרף בפי': אחת לשנים כו'. כלומר אחר שמחלקין לארבעה כרביע כרעי המטה וזהו עובי' של ארז וכן הוא במשנה פי"ד דנגעים: ומזין ושונין כו' כדאמר במקל זה טיהרתי ג' מצורעין ור"ט שלא בפני הבית ובגבולין היה: מי. מי המרים כתיב אחר נתינת העפר: יכול מראה מים. שאפי' לאחר נתינת העפר יהיה בו רק מראה מים: ת"ל ארר. פירושא דעפר דקרא נקט: יכול מראה דיו. שצריך שלא יהא ניכר בו שום מראה מים: מראה מים ומראה ארר. שיהא העפר על פני המים ולא כמראה דיו ממש: ושיערו חכמים כו'. ולפי שיעור המים יקח שיעור עפר: והא תני ר' יודה אומר רביעי' ר' יודה כו'. ואע"ג דבמתני' מפרש הכי בהדיא ס"ד דהמקשה דר"י פליג נמי אהא דלדידיה צריך שיהא כמראה דיו דהוא ממעט במים ודרך בעיא נקט לה לר"י ומשני ר"י כדעתיה כו' כלומר דאפי' ר"י מודה בזה אלא שהוא ממעט במים לפי שהוא ממעט בכתב ואליביה דר"י צריך שלא יקח עפר אלא לפי שיעור רביעית כדי שיהיה מראה מים ומראה עפר: תמן תנינן. סוף פ' ג' דיומ': שזרחה החמה. והגיע זמן ק"ש לכל: אל"ף בי"ת. בראשי תיבות של הפרשה: והא תני בכתב שבו כאן כתב שכאן כו'. שהיה כותב שמגילה ורואה בכתב שבטבלא אלמא דכל הפרשה כתובה עליה: פתר לה באל"ף שכאן מאל"ף שכאן כו'. כלומר לעולם ר"ת כתוב בה ועל התחלת התיבה היה רואה ממה שכתוב בטבלא. ובבבלי שם מסיק דמסירוגין היתה כתובה תחלת התיבות אם לא שכב ואחריו ראשי תיבות וכו': תני ר' הושעיא. ופליג דכל הפרשה היתה כתובה: ולמה מים ועפר וכתב. בסוטה: מים כו'. שתשים לב לאלו הדברים ותודה: בארך. לשון מעיינך: וכתב לה. בגט ועשה לה הכהן בסוטה וחפשה לא ניתן לה בגט שיחרור שאלו כלן צריכין שיהיו כתובין לשמה וכן משמע בבבלי דף י"ח שצריך שיהיה הכתיבה והמחיקה לשמה ומדכתיב ועשה לה דרשינן שיהי' כל מעשיה לשמה וכן הוא בתוספתא פ"ב דגיטין: אפר פרה. כדיליף בבבלי בג"ש מעפר סוטה: ורוק יבמה. דכתיב לעיני הזקנים: אף דם צפור מצורע. צריך שיהא נראה וניכר במים: שיערו לומר כו'. כלומר לפיכך אמרו רביעית דהוא שיעור לכל הצפרים שיהא דמן ניכר במים ולא מבטלין לגמרי המים מפני שצריך שיהא מראה דם ומראה מים

כה"ה

קרבן העדה

מהו שיכשר למצורע אחר. להזאה ולר"א מיבעיא לי': הדא ר"י ור"ל מודי ביה. כלומר מ"ד כשר איכא לאוקמי ככ"ע כר"י ודלא אתיא דאמר בפירוש בסמוך דכשר וגם ר"ל אפשר דמודי במצורע אחר דכשר דלא"ג דנשתנה קלא כיון דהשינוי נעשה ע"י טהרת מצורע אחר כשר א"נ שתמא דש"ס פליג אר' יוסי וקסבר דטעמא דר"א דפוסל באזוב שהזה בו על טמא מת הוא משום שנעשו בו מלאכה אבל טהרת מצורע אחר לאו מלאכה היא דהא אזוב שהזה בו מי חטאת לטמא מת זה כשר לטהרת טמא מת אחר כמפורש במס' נגעים: ה"ג ומ"ד פסול הדא לית ר"י מודי ביה דהא ר"י אמר בסמוך דכשר: שבתי הייתי. היה בשבת אצל ר' טרפון: ה"ג שהיא של אברית. פי' מין ארז: וראשה טרף. שיהי' בראשה עלה ל"א שיהי' ראשה שוה ומחולקת כמו ראיתי נחש שרוף: ועובייה כרביע כרע של מטה. חולק א' לשני' וחוזר וחולק השני' לארבע' הוי עוביו של עץ ארז כא' מהם: ומזין ושונין ומשלשין. כדאמרינן שטיהר בו שלשה מצורעי': ומטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית. שר"ט שלא בזמן הבית היה: מי המרים יכול שיהיה מראיהם מראה מים: ה"ג תלמוד לומר ארר אי ארר יכול מראה דיו וכו'. וה"פ לכך כתיב המאררים שיהיו שחורי' יכול שיהיו שחורי' כדיו ת"ל מי: שיערו חצי לוג מים מן הכיור. בו ניכר המים והדיו שנמחק מעל המגיל' שקלת שחרו' ניכר בהם: והא תני. במתני' רי"א רביעית. נמצא שהן שחורים ביותר שאינן מראה מים כלל: ומשני ר"י כדעתי'. ר"י לשיטתו שהוא ממעט בכתב נמצא דאף ברביעי' המים ניכרי' שאין שם דיו הרבה שהרי הכתב מועט: תמן תנינן. ביומא פ"ג: אף היא. הילני המלכה: שפרשת סוטה כתובה עליה. שלא יצטרך להביא ס"ת לכתוב ממנה מגילת סוטה: שבשעה שהחמה זורחת. כלומר שמתחלת לזריחה היתה זורחת על הטבלא: היו הנילולות. הן זהורין שהחמה זורחת מן המזרח ונוטה נגד ההיכל שהוא לצד מערב: והיו יודעין שזרחה החמה. והגיע זמן ק"ש כותיקין שקורין עם הנץ החמה: אל"ף בי"ת וכו'. כלומר ראשי תיבות של פ' סוטה אבל לא כל התיבות שאין כותבין את התורה מגילה מגילה: ופריך והא תני ככתב שכאן. שעל הטבלא באותו כתב כתב במגילת סוטה: לא מעובה ולא מידק. אותו כתב שעל הטבלא לא הי' עב ולא דק אלא בינוני כדי שיהיו במים מראה מים ומראה ארר ואלו לא היה הכתב בינוני בטל' מראה אחת מהן שמעינן מיהת דכל הפרשה כתובה על הטבלא דהא כתב על המגילה כמו שכתו' בטבלא. ומשני פתר לה באל"ף שכאן וכו'. באותו כתב שכתוב' האל"ף בטבלא היתה כתובה במגילה ואח"כ גמר התיבה באותו כתב וכן כל התיבות: כל פרשת סוטה היתה כתובה עליה. דקסבר כותבין התורה מגילה מגילה: ומתרגם כל דקדוקי הפרשה. שצריך לפרש לה שתבין הפרשה כולה כדי שתודה: ולמה מים ועפר וכתב. שהרי היה אפשר לעשות הכל בשבועה לבדה: ומשני מים ממקום שבאת. לכך צריך מים שתחלת יצירת האדם מהזרע שהוא כמים א"נ שבא ממקום יציאת המים מהאדם: כתב לפני מי שהיא עתידה ליתן דין וחשבון. כדתנן וכל מעשיך בספר נכתבים: תמן תנינן. בפ"ג דאבות הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עברה. מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון: בארך. כלומר תחלת מקורך והיינו ממקום שבאת שהוא מטיפה סרוחה: בורך למקום שאתה הולך. שהוא בור הקבר: ג' דברים צריכין שיהו לשמה. דכתיב גבייהו לה ודרשינן לה לשמה: וכתב לה. גט כריתות: ועשה לה. הכהן כל התורה הזאת דכתיב בסוף פ' סוטה: או חפשה לא ניתן לה. דכתיב גבי שפחה חרופה דגט שחרור של שפחה צריך שיהיה לשמה: אפר פרה. דגזרה שוה גמירי מהדדי אפר פרה מעפר סוטה דנאמר כאן עפר ונאמר להלן עפר: ועפר סוטה. דכתיב אל המים מדלא כתיב במים ללמד דבעינן שיהא נראה על המים: ורוק יבמה. דכתיב לעיני הזקנים וחללה וירקה: אף דם צפור מצורע. ששוחטו אל כלי חרס על מים חיים צריך שלא יתן מים אלא כשיעור שיהא דם צפור ניכר בהן: בטל. מראהו ברביעית מים: מבטל

יומא פ"ג · אבות פ"ג

שנויי נוסחאות (שוכ"ו) ומתרגום כנ"ו ומתרגם. (שול"ד) בארך נל"ו בירך. בארך נל"ו בירך.

מסורת הש"ס

תורה אור

(ויקרא יד) מבטל את הרביעית כהדא דתני °בדם. יכול בדם ודאי ת"ל °מים חיים. אי מים חיים יכול שיהו כולן מים חיים ת"ל דם. הא כיצד מים חיים שדם ציפור ניכר בהן שיערו חכמים רביעית. ר' פדת בשם ר' יוחנן מי סוטה נפסלין בלינה ר' אחא בשם רב אבינא כל שאין ממנו למזבח אין הלינה (במדבר ה) פוסלת בו. °ומן העפר. יכול מן המזבח לקופה. ת"ל °אשר יהיה בקרקע המשכן. אי אשר יהיה בקרקע המשכן. יכול עד שיחפור בדקל ת"ל אשר יהיה. הא כיצד אם אין שם מביא ונותן שם. א"ר אבין אכן אתאמרת יכול לא יהא כשר עד שיחפור בדקל. ת"ל אשר יהיה מכל מקום. המשכן לרבות המשכן ונוב וגבעון ושילו ובית העולמים:

הלכה ג מתני' בא לו לכתוב את המגילה

מאי זה מקום היה [א] כותב °אם לא שכב איש אותך ואת כי שטית תחת אישך וגו' ואינו כותב °והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה וכותב °יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה °ובאו המים המאררים האלה במעייך לצבות בטן ולנפיל ירך ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן ר' יוסי אומר לא היה מפסיק ר' יהודה אומר כל עצמו אינו כותב אלא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את יריכך נופלת ואת בטנך צבה ובאו המים המאררים האלה במעייך וגו' ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן: **גמ'** ר' קריספא אמר איתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר משביע ואח"כ כותב וחרנה אמר כותב ואח"כ משביע. הוון בעיי מימר מאן דמר משביע ואח"כ כותב היך מה דהוא קרייא °והשביע וכתב. ומאן דמר כותב ואח"כ משביע כדי לסמוך שבועה להשקייה. אית תניי תני בין תניין בין שבועות מעכבין אית תניי תני שבועות מעכבות. תניין אינן מעכבין. הוון בעי מימר מאן דמר בין תניין בין שבועות מעכבין אית ליה חוקה תורה מעכב. ומאן דמר שבועות מעכבות ותניין אינן מעכבין לית ליה. עוד הוא אית ליה אלא שאינן על סדר. ואתיין אילין פלוגתא כהכין פלוגתא. ומאן דמר בין תניין בין שבועות מעכבין כמאן דמר משביע ואח"כ כותב. ומאן דמר שבועות מעכבות ותניין אינן מעכבין כמאן דמר כותב ואח"כ משביע:

הלכה

קרבן העדה

מבטל את הרביעית. מים שלא יהא ניכר בו לכך היה נוטל רביעית מים חיים לטהרת המצורע: בדם. דכתיב וטבל אותם בדם הצפור השחוטה ובמים החיים: יכול בדם ודאי. ולא במים: מי סוטה נפסלין בלינה. דהא ממי כיור אתיין ועוד שנתקדשו בכלי שרת דהא בחצי לוג שבמקדש היו מודדין וכלי שרת מקדשין: ה"ג יכול מן המונח בקופה. וה"פ אי הוה כתיב ומן העפר אשר במשכן יכול שמביא עפר בקופה לעזרה וממנו נוטל וסגי בהכי: ת"ל אשר יהיה בקרקע המשכן. מקרקעיתו הוא נוטל: ה"ג יכו' יחפור בדקר. וה"פ אי הוה כתיב אשר בקרקע המשכן ולא כתיב אשר יהיה יכול אם לא מצא עפר תיחוח שנוח ליטל יחפור שם בדקר: ת"ל אשר יהי'. הא לא הקפיד קרא אלא שיהא מונח על קרקעית המשכן שעה אחת הא כיצד יש שם עפר תיחוח מביא משם: אין שם מביא. ונותן שם על הקרקע והוזר ונוטלו ונותנו לתוך המים: אכן את אמרת. לא כך שנויי' הברייתא כדקאמרת אלא הכי את אמרת כדמסיק: ת"ל אשר יהי' מכל מקו'. מתקן מבחוץ ומכניס להיכל ואין צריך להניח בקרקע ההיכל: ה"ג בקרקע המשכן לרבות קרקע בית עולמי'. וכ"ה בבבלי בפרקין וה"פ א"כ קרקע למה לי לרבות בית עולמים והיינו המקדש שבירושלים דסד"א משכן דוקא ולא מקדש:

הלכה ג מתני' ואם לא שכב איש אותך וגו'. הנקי וכיון דכתיב בלא יו"ד דריש ליה כאילו כתיב הנקי וקאי אקרא דבתרי' דכתיב ואת כי שטית למשמע הכי הנקי ממי' המאררי' האלה ואת כי שטית: ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וגו'. שאין זה אלא מלו' על הכהן להשביע: ואינו כותב ואמרה האשה אמן. שאינו אלא קבלה שהאשה מקבלת עליה האלות: רי"א לא הי' מפסיק. משהתחיל אם לא שכב איש אותך לא הי' מפסיק עד אמן אמן דדריש את לרבות צוואות וקבלות: רי"א כל עצמו אינו כותב. כלומר היה זהיר בעצמו שלא לכתוב אלא אלות בלבד ולא קללות הבאות מחמת ברכות ולא קבלות ולא צוואות דדריש האלות האלה למעט כולן חוץ האלות ממש: **גמ'** איש פלגון. פליגי ר"י ור"ל: משביע ואח"כ כותב. כן הוא סדר המקרא והשביע הכהן את האשה וגו' ואח"כ וכתב וגו': כותב ואח"כ משביע. דסדר המשנה כך הוא דתני תחלה בא לו לכתוב וכו' ואח"כ תני על מה היא אומרת אמן אמן וסובר ר"ל דסדרא דקרא לאו דוקא דכתיב וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים ואח"כ כתיב והשביע וגו' ואינן מימי מאררים אלא אחר שנמחק המגילה שכן שחורי' מהדיו כדאמרינן לעיל: היך מה דהוא קרייא. כלומר כפשטא דקרא דכתיב תחלה והשביע ואח"כ וכתב וכו': כדי לסמוך שבועה להשקייה. כיון דע"כ לומר דקראי לאו כסדרן כדפרישי' מוטב לומר שהיה כותב תחלה ואח"כ משביע כדי לסמוך שבועה להשקייה: בין תניין. התנאי' שהתנה הכהן עמה אם לא שכב וגו': בין שבועות. אם לא אמרה כל השבועו' והאלו' הכתובו' בפרשה מעכבת ההשקאה: תניין אינן מעכבין. אם לא אמרם הכה: הוון בעי מימר. סברוהו למימר: אית ליה. סובר כל פרשה שנא' בה חקה או תורה כל הכתוב בה מעכב והכא בפ' סוטה כתי' וזאת תורת הקנאו': עוד הוא אית לי'. כלומר לעול' דתרווייהו סברו תורה וחקה מעכבין ומ"ד דתנאין אינן מעכבין לא איירי בשלא אמרן כלל אלא אם לא אמרן על הסדר הכתו' בתורה אינו מעכב. ל"א לכך קאמר כאן דאינו מעכב. כיון דקראי לאו כסדרן כתיבו וכדפרישית בסמוך בדברי ריש לקיש: ואתיין אילין וכו'. ואתיין פלוגתא דהכך תנאי כפלוגת' דר"י ור"ל: כמ"ד משביע ואח"כ כותב. דקראי כסדרן כתיבו ותורה לעכב הוא: כמ"ד כותב ואח"כ משביע. דתורה לאו לעכב הסדר קאתי או דלמה סובר דקראי לאו כסדרן כתיבו:

פני משה

כהדא דתני כו': יכול דם וודאי. שיהא רק מראה דם: נפסלין בלינה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ד מהל' סוטה הל' י"ב כר"י דהוא מארי' דגמרא: יכול מן המזבח לקופה. כלו' אפי' מעפר המזבח יקח ויתן לכלי א"כ מן המונח לקופה גרסינן כלומר שיביא מבחוץ מקופת עפר שלו ויתן אל המים: עד שיחפור בדקל. כמו בדקר שצריך דווקא לחפור מקרקע המשכן ולא יביא עפר אחר מבחוץ ליתן שם: אשר יהי'. אם יהיה הבא משם ואם אין שם תן שם: ור' אבין פליג דלת"ק אם אין שם עפר אינו כשר כשהפר בקרקע המשכן אלא יביא מבחוץ ור' אבין ס"ל דכשר: ואכן אתאמרת. כן נאמרה נלימוד המקרא דיכול בקרקע המשכן לעכ שצריך לחפור מקרקע המשכן ת"ל יהי' מ"מ ואפי' מבחוץ אבל בדיעבד אם חפר מקרקע המשכן נמי כשר. וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם: המשכן לרבות נוב וגבעון כו'. וכן הוא בבבלי שם לפי גי' התוס' דנוב וגבעון צריך לרבות דבמה הוו וכר' יודא בשלהי דזבחים וכו' ע"ש:

הלכה ג מתני' בא לו לכתוב את המגילה. בגמ' פליגי בה אימתי הוא כותב: אם לא שכב איש אותך וגו'. הנקי שהן קללות הבאות מחמת ברכות דמשמע הא אם שכב לא הנקי: ואת כי שטית תחת אישך וגו'. וכל המקראות הסדורי' בפרשה כדחשיב לקמן אלא דקרא והשביע הכהן וגו' מפסיק ואינו כותב שאין זה אלא מלוה על הכהן להשביעה וגם במקרא ובאו המים וגו' אינו כותב סוף המקרא ואמרה האשה וגו' שאינו אלא קבלה שהאשה מקבלת עליה האלות ובבבלי דרי' לה דכתיב וכתב את האלות האלה אלות אלות ממש האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה האלה למעוטי צוואות וקבלות: ר' יוסי אומר לא היה מפסיק משהתחיל לכתוב אם לא שכב וגו' היה כותב הכל והשביע הכהן וגו' ואמרה האשה וגו' דדריש את לרבות צוואות וקבלות: כל עצמו אינו כותב. כלומר היה זהיר בעצמו שלא לכתוב אלא קללו' בלבד ולא קללות הבאות מחמת ברכות ולא צוואות וקבלות דדריש האלות ולא קללות הבאות מחמת ברכות האלה למעוטי צוואות וקבלות:

גמ' איתפלגון. פליגי בסדר הכתובה והשבועה: הוון. בני הישיבה בעי מימר דבהא פליגי: היך מה דהוא קרייא. כמו שנאמר במקרא והשביע ואח"כ וכתב: כדי לסמוך שבועה להשקיי'. דאחר שמשביעה מוחק המגילה ומשקה וסומכין שבועה להשקייה כדי שתשים על לבה ביותר בשעת השקייה והילכך לא היה מפסיק בכתיבה: בין תניין. התנאים וכל המעשים שנאמרו בסוטה ובין השבועות הכל מעכבין: הוון. בני הישיבה מתחילה בעי למימר דמ"ד הכל מעכב אית ליה כ"מ שנאמר חוקה או תורה לעכב וכאן נאמר זאת תורת הקנאות: ומ"ד שבועות מעכבות. אבל לא שארי הדברים כגון פריעת ראשה וכיוצא דהשיב לה בפרקין דלעיל: לית ליה. חוקה או תורה לעכב ואפ"ה השבועות מעכבין דהן עיקר המעשה השייך להשקייה: עוד הוא אית ליה. ודאי לה הש"ס דכ"ע אית ליה חוקה או תורה לעכב: אלא שאינן על הסדר. כלומר הא דאמר דשארי דברים אינן מעכבין על הסדר המקרא הוא דאינן מעכבין דס"ל לא נאמרו מקראות על הסדר אבל המעשים גופן מעכבין ולמ"ד דהכל מעכב אפילו על הסדר הן מעכבין: ואתיין אילין פלוגתא. דתנאי דפליגי אם הסדר מעכב: כהכין פלוגתא. דפליגי ר"י ור"ל לעיל: דמ"ד בין כו' מעכבין. ואפי' על הסדר ס"ל כמ"ד משביע ואח"כ כותב כסדר המקרא: ותניין אינן מעכבין. על הסדר:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ח

ח מיי' פ"ג מהל' סוטה ה"ח סמ"ג עשין ט

הלכה

הלכה ד מתני'

ואינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר ולא על הדיפתרא אלא על המגילה שנאמר °בספר ואינו כותב לא בקומוס ולא בקלקנתוס ולא בכל דבר שהוא רושם אלא בדיו שנא' °ומחה כתב שהוא יכול להימחות : **גמ'** לוי בר סיסי בעא קומי רבי מגילת סוטה מהו שתטמא את הידים. אמר ליה זה שאלה. א"ר יוסי אינה שאלה כלום גזרו על הספרים שיטמאו את הידים לא מפני קדושתן. וזו למחיקה ניתנה. לא צורכא דלא הואיל וניתנה למחיקה. *כמה אותיות כתוב בה ויהא שלא לצור' ויהא חייב תני ר' חנין בית שמאי אומרים אחת. ובית הלל אומרים שתים. א"ר הילא טעמון דבית הלל כדי לכתוב יה. רבי יודן בעי כתב מפיו ומחק בעפר. היה כותב ראשון ראשון ומוחק. תני ר' אלעזר בן שמ"ע אומר אין כותבין על עור בהמה טמאה. א"ר שמעון מכיון דאת אמר למחיקה ניתנה למה אינו כותב. תני ר' אלעזר בן שמעון אומר [רואה] אני את דברי אלעזר בן שמוע מדברי אבא. שמא תאמר אינה שותה ונמצא השם גנוז על עור של בהמה טמאה. הכא כתיב ספר והכא כתיב °ספר. הכא את אמר כל דבר שהוא בתלוש. והכא אמר הכין. א"ל לא שנייא היא הכא דכתיב בספר וכתב. יכול בדיו ובסיקר' ובקומו' ובקלקנתום. ת"ל ומחה. או מהה יכול במשקים או במי פירות. ת"ל וכתב הא כיצד כתב שהוא יכול [ימ]חה זו זו שאינו בא קלקנתום. והתני אם מחק מתוך הספר כשר. תפתר כהדין תנייא דתני א"ר מאיר כל ימים שהיינו למידין אצל ר' ישמעאל לא היינו נותנין קלקנתום בדיו :

הלכה ה מתני'

ולמה היא אומרת אמן אמן. אמן על האלה אמן על השבועה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן שלא נטמיתי ואם נטמיתי יבואו בי אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה ר' מאיר אומר אמן

תורה אור במדבר ה / שם / דברים כד

פני משה

הלכה ה מתני' לוח. של עץ : נייר. של עשבים שכותשין אותם ומדבקין אותן בדבק שקורין גלי"ד ועושים כמין עור : דפתרא. עור שאינו מעובד כל צרכו דמליח וקמיח ולא עפיץ שהיו מעבדין הקלפים בעפצים שקורין גלי"ש : בספר. בקלף : קומוס. שרף האילן ומתיכו כמים : קלקנתום. אדרימונ"ט והוא נבע הרלענין : ולא בכל דבר שהוא רושם. ונבלע בקלף ואינו יכול למחוק וקומוס וקנקנתום עבדי רושם : אלא בדיו. שהוא בלא קנקנתום ויכול להמחות :

גמ' מהו שתטמא את הידים. אם יש בה משום קדושה ודמי לשאר ספרים שגזרו חכמים שיטמאו את הידים : הרי זה שאלה. בניחותא וצריך להתיישב בדבר : אינה שאלה. דודאי לא מטמאה דכלום גזרו כו' לא מפני קדושתן כדמפרש טעמא בי"ח דבר שבתחילה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ס"ת ואמרו האי קדש והאי קדש כיון דקהוו דאתו לידי פסידא גזרו ביה רבנן טומאה : וזו למחיקה ניתנה. מתחילה ואין בה משום קדושה : לא צורכה דלא הואיל וניתנה למחיקה. דלא כמו אלא כלומר דמהאי טעמא קא מיבעיא ליה הואיל וניתנה למחיקה ואפ"ה אפשר דאית בה משום קדושה אלא גזירת הכתוב הוא על המחיקה ואי לא הוי ניתנה למחיקה לא הוה מספק' ליה דודאי יש בה משום קדושה : כמה אותיות כו'. אם כתב הכהן במגילת סוטה אותיות שלא לצורך כמה הן שיהא חייב על המחיקה דבחנם נמחקו : טעמון דב"ה. דצריך שתי אותיות כדי לכתוב יה מהשם כלומר דאינו חייב אלא על מחיקת השם והילכך צריך שתים : ר' יודן בעי כתב מפיו. שלא היה פרשת סוטה כתובה לפניו כדאמרינן לעיל שצריך שיהא קורא ממה שכתוב לפניו אלא מפיו כתב מאי : ומחק בעפר. זו בעיא אחריתא אם לא מחק במים אלא בעפר אי הוה מחיקה בדיעבד ולא איפשיטא : היה כותב ראשון ראשון. שכתב אות אחת ומחק וחזר וכתב ומחק מהו ולא איפשיטא : מכיון. דאמר קרא דלמחיקה ניתנה מאי איכפת לן אם כתובה על עור בהמה טמאה : רואה אני את כו' גרסינן. שמא כו' דה"ט דאין כותבין דשמא תאמר איני שותה ואמרינן לקמן פ"ג דמגילתה נגנזת ויהא גנאי לשם שיהא גנוז על עור בהמה טמאה : הכא. בסוטה כתיב ספר והכא בגט נמי כתיב ספר דכתיב וכתב לה ספר כריתות : הכא. מ"ש בגט דאת אמר כל דבר שהוא בתלוש כשר כדאמרינן פ' ב' דגיטין : והכא אמר הכין. דאין כשר אלא מגילה : דכתיב בספר. דמשמע בספר הידוע שכותבין עליו ס"ת אבל התם גבי גט לא כתיב אלא ספר : וכתב יכול בדיו כו'. כלומר בדיו שיש בו כל הדברים הללו א"כ כשם שדיו כשר כך הם כשרים : ת"ל ומחה. ואילו אין יכולין להימחות : ת"ל וכתב. ובמשקין לאו כתב הוא : ואיזו זו. דיו שאין בו קלקנתום : והתני. אם מחק פרשת סוטה מתוך הספר תורה כשר וסתם דיו שכותבין בו ס"ת מטילין בו קלקנתום : תיפתר. כר"מ דאמר כשהי' אצל ר' ישמעאל לא היו מטילין כדאמר בבבלי בפרקין דלקמן דף כ' בברייתא קמייתא אליבא דר' ישמעאל :

הלכה ו מתני' אמן על האלה. שמקבלת עליה ואמן כו' ולכך הוצרכה לכפול : שלא שטיתי ארוסה ונשואה. ע"י גילגול שבועה הוא שמגלגל עליה זנות של אירוסין ואע"פ שלא היה בו קינוי וסתירה וכדאמר בגמ' דמכאן לגילגול שבועה מן התורה : שומרת יבם וכנוסה. אם היתה יבמתו וכנסה וקנא לה ונסתר' מגלגל עליה טומאה שנטמאה כשהיא שומרת יבם ובגמ' מפרש לה : אמן

קרבן העדה

הלכה ד מתני' לוח. של עץ : נייר. של עשבי' שכותשין ומדבקין אותן בדבק שקורין גלי"ד ועושין כעין עור : דיפתרא. עור שאינו מעובד כל צרכו דמליח וקמיח ולא עפיץ שהיו מעבדין הקלפי' בעפצין שקורין גלי"ש : בספר. בקלף : קומוס. שרף האילן ומתיכו במים וכותב בו : קנקנתוס. וויטרי"אל בלע"ז : ולא בכל דבר שהוא רושם. ונבלע בקלף ואינו יכול להמחק וקומוס וקנקנתו' עבדי רושם :

גמ' מהו שתטמא את הידי' דגזרו על הספרי' שיטמאו את הידי' כדתנן פט"ו דכלי' כל הספרי' מטמאין את הידי' ומיבעי' לי' אם גם מגילת סוטה מטמאת את הידי' : ה"ז שאלה. כלומר דבר גדול שאלת : וזו למחיקה ניתנה. ואין בה קדושה : לא צורכא דלא הואיל וניתנה למחיקה. לא קמיבעיא ליה אלא הואיל וניתנה למחיקה דאלו לא ניתנה למחיקה פשיטא דמטמאה את הידי' כמגילה שכתוב בה מן התורה פ"ה אותיות כדתנן בידים פ"ג אלא מיבעיא ליה הואיל ואף לאחר שנמחקה טעונה גניזה כדתנן בתוספתא תטמאה נמי את הידי' לפחות קודם המחיקה או דלמא הואיל שמתחלה ניתנה למחיקה ה"ל כאלו נמחקה ותנן ס"ת שנמחקה ולא נשתיירו בה פ"ה אותיות אינה מטמאה את הידי' : כמה אותיות. יהיו כתובים בה במגילת סוטה מכתיבה פסולה כגון מקומוס וקנקנתום כדתנן במתני' ותהא המגילה שלא לצורך ויהא חייב על שמחק השם שלא לצורך שהמוחק את השם לוקה : אחת. אפי' אות אחת פוסלת המגילה אם נכתב שלא בדיו : שתים. שתי אותיות כדמסיק כדי לכתוב שם יה : כתב מפיו. מיבעי' לי' אם כתב מגילת סוטה בעל פה ולא כתב מתוך דבר אחר שנכתב בו מגילת סוטה מהו דס"ת שכתבה שלא מן הכתב אסור לקרות בה כדאמרי' בירושלמי דמגילה מיבעי' ליה אם גם במגילת סוטה כן הוא או לא : ומחק בעפר. אם מחק הדיו שע"ג המגילה בעפר שנותן לתוך המי' ונתן העפר למי' מהו מי אמרינן הני מיהו מי' שחורי' הם מדיו המגילה וכשרי' או בעינן דוקא שתהא המגילה נמחקת ממים : היה כותב ראשון ראשון ומוחק. שכתב אות אחת ומחק וחזר וכתב אות אחרת ומחק מהו מי הויא מחיקה כשרה או לא : אין כותבין. מגילת סוטה על עור בהמה טמאה : למה אינו כותב. שהרי סופה להמחק ואזדא לה קדושתה : ה"ג תני ראב"ש אומר רואה אני דברי וכו' : שמא תאמר. הסוטה איני שותה וכו' וה"ה דמצי למימר שמא יבואו עדי' שנטמאת אלא מלתא דשכיחא נקט : ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה. שהרי אם אמרה איני שותה עד שלא נמחקה המגילה מגילתה נגנזת כדתנן לקמן בפ"ג : ופריך הכא כתיב ספר וכו'. גבי סוטה כתי' ספר וגבי גט כתי' ספר : הכא את אמר כל דבר שהוא בתלוש. בגט כשר כדתנן בפ"ב דגיטין : והכא את אמר הכין. ובסוטה אמרינן דבעינן מגילה של עור בהמה : לא שאני היא. לא קשיא דשאני הכא בסוטה דכתי' בספר דמשמע דוקא בספר והיינו עור בהמה משא"כ בגט דכתי' ספר דמשמע ספירת דברי' מרבינן כל מילי : וכתב. הכהן את האלות האלה וגו' דמשמע שתהא הכתיב' כשרה בכל דבר : ה"ג יכול בקומוס ובקנקנתוס. ול"ג דיו וסיקרא דדיו ודאי כשרה וסיקרא יכול להמחות ואפשר לומר דדיו דברייתא היינו בשיש בו קלקנתו' : ה"ג ואיזו זו זו דיו שאין בו קלקנתום. ופריך והתני אם מחק מתוך הספר. תורה פרשה סוטה שבה כשר וס"ת כתוב' בדיו שיש בו קנקנתוס : ומשני תיפתר. תפרש להך ברייתא דאתי' כר"מ שאין נותני' קנקנתו' בדיו שכותבי' בה ס"ת :

הלכה ה מתני' אמן על האלה וכו'. לכך הוצרכ' לכפול : אמן שלא שטיתי ארוס' ונשוא'. ע"י גלגול שבוע' הוא מגלגל עליה זנות של אירוסין ואע"פ שלא היה בו קינוי וסתירה : שומרת יבם וכנוסה. ואם היתה יבמתו וכנסה וקנא לה ונסתרה מגלגל עליה טומאה שנטמאה כשהיה שומרת יבם : אמן

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ד מהלכות סוטה ה"ט סמ"ג עשין נו
י
ב מיי' שם ה"ח ופ"ד ה"ט סמ"ג עשין נו
יא
ג מיי' שם פ"ד ה"ז

מסורת הש"ס

פ"ג

שנויי נוסחאות (סו"ח) ליה זה כנ"ו ליה הרי זה. (סופ"ו) שמיע כנ"ו שמוע. (סו"כ) רואה כנ"ו ליתא. (סוכ"ד) לא כנ"ו ליתא. (סוכ"ח) שאינו בא כנ"ו שאין בו.

מסורת הש״ס · עין משפט נר מצוה

קרבן העדה

אמן שלא נטמאתי וכו׳. פירושא קמפרש לאמן על האלה אמן על השבועה דתנינן לעיל וה״ק אמן שלא נטמאתי הוא אמן על השבועה שהשביעה הכהן משביע אני עליך שלא נטמאת ואם נטמאתי יבואו בי היינו קבלת האלה שאמר לה הכהן ואם נטמאת יבואו ביך כל הקללות הללו : אמן שלא אטמא. שאם תטמא לאחר זמן מים מערערים אותה חוזרין אז לתוך גרונה כאדם הנחנק ע״י משק׳ נראה כעוס׳ ערער והוא לשון זעקת שבר יעוערו : **גמ׳** ה״ג אמן לשבוע׳ אמן לקבל׳ אמן ייאמנו הדברי׳ אמן לשבועה מסוטה אמן לקבלה למען הקי׳ וכו׳. וכ״ה בבבלי פ׳ שבועות העדות וה״פ אמן משמש ג׳ דברים העונה אמן אחר שבועה שחבירו משביע אותו כמוציא שבועה מפיו דמי והאומר לחבירו הריני עושה לך דבר זה ע״מ שתקיי׳ לי תנאי זה ועונה אחריו אמן כאלו אמר בפי׳ שמקבל עליו תנאי זה שהתנה חבירו עמו והעונה אמן אחר תפילה ותחינת חבירו הוא כאומר יהי רצון שכן יהא ויתאמנו דבריך : אמן לשבועה מסוטה. שהרי הכהן היה משביעה וסגי באמירת אמן שאמרה היא ובדקי לה מיא : אמן לקבלה למען הקים וגו׳. דכתיב ברישא ארור אשר לא ישמע את דברי הברי׳ הזאת אשר צויתי את אבותיכם וגו׳ למען הקי׳ את השבועה אשר נשבעתי לאבותיכם כיום הזה ואען ואומ׳ אמן ה׳ והיינו שקיבל על עלמו הארור : ויען בניהו בן יהוידע ויאמר אמן. כן יאמר ה׳ אלהי : אין מן הדין אמן שבועה. אם מסוטה את יליף אמן לשבועה : לית ש״מ כלום. ליכא למשמע מינה דבר די״ל דאמן דסוטה הוא קבלת דברי׳ על האלה שמקללה הכהן או האמנת דברי׳ : ויידא אמרה דא. אלא היכן נאמר דבר זה דאמן הוה שבועה : לעברך וכו׳. כלומר מהכא דכתי׳ לעברך בברי׳ ה׳ ובאלתו ואין אלה אלא שבועה ולא מלינו שנשבעו הם בעלמן א״ו שהם ענו אמן כמו שמלינו בהר גריזי׳ ובהר עיבל ש״מ דאמן הוה שבועה : ופריך עד כדון. הניחא דברי׳ שהוא ראוי להשביע כלומר שהיה יכול להשביע עליה׳ בפני עלמן כגון התובע לחבירו מנה והלה כופר ונתחיי׳ לו שבועה שיכול לגלגל עליו שאינו חיי׳ לו שאר תביעו׳ ממון שפי׳ שמטי׳ מהכא כי היכ׳ דמשביע על איש אחר שאילו קינ׳ אותה ממנו היי׳ יכול להשביע׳ עליו : אלא דברי׳ שאינו ראוי להשביע עליהן. כגון קרקעות שאין נשבעין עליהן מנין שע״י גלגול שבוע׳ מטלטלין יכול להשבי׳ עליהן ואנן תנן בפ״ק דקידו׳ זוקקין נכסים שאין להן אחריו׳ את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן : נשמעינה מן הדא. תא שמע ממתני׳ : ארוסה ושומר׳ יבם ראוי הוא להישבע. בתמי׳ דאי קינא לה כשהיא ארוסה הא אינה שותות כשהיא ארוסה כדתנן לקמן פ״ד אלא ודאי שקינא כשהיא ארוסה ומשקה לה כשהיא נשואה מי בדקי לה מיא דהא אין הבעל מנוקה מעון שלא היה לו לישא אותה כיון דחזא בה פריצו׳ עד שלא נשאה א״כ כיון שבשעת השקעה יודע שבא עליה באיסור אינו מנוק׳ מעון קרינא ביה וכ״פ בתוספו׳ : ותימר מגלגלין. ואת אומר שאפ״ה מגלגלין מארוסה ושומר׳ יבם כדתנן במתני׳ : והכ׳ מגלגלין. ילפינן מסוטה דבכ״מ מגלגלין כהאי גוונא : ניחא. מחלק בין שבועות סוטה לשאר שבועות : ומ״ד זו באלה ובשבועה ואין כל הנשבעין באלה ובשבועה. קשיא לגלגול אתה לומד שאר שבועות מסוטה ושכל הנשבעין באלה ובשבועה אין אתה לומד מסוטה ומאי שנא : ניחא. דאין בין שבועת סוטה לשאר שבועות ולא כלום : ומ״ד זו באמן אמן ואין כל הנשבעין באמן אמן. קשיא כלום למדו גלגול שבועה אלא מסוטה וכי היכא דלמדו גלגול שבועה נלמוד נמי שהשבועה היא באמן אמן : יש ממזר ביבמה. דקסבר ר״ע אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והולד מהם ממזר ומשוי לחייבי לאוין בחומר חייבי כריתות ויבמה לשוק מחייבי לאוין היא דכתיב לא תהיה אשת המת חוצה הלכך לר״ע כי היכא דהבא על אשת איש שהיא בכרת אוסרה על בעלה כך הבא על יבמה אוסרה על היבם הלכך משביעה על זמן שהיתה שומרת יבם : מה איכפת ליה ממזר גבי קינוי. דאפי׳ לרבנן דלא הוה ממזר מיבמה לשוק אפ״ה יכול לקנא לה דוקינא את אשתו כתיב אפי׳ מקלת אשתו משמע והיינו שומרת יבם וכיון דיכול לקנות לה מגלגל נמי עליה השבועה :

תורה אור

גמ׳ א אמן שלא נטמיתי אמן שלא אטמא: **גמ׳** ר׳ לעזר בשם ר׳ יוסי בן זימרה אמן לקבלה אמן לשבועה. אמן. ייאמנו הדברים. אמן לקבלה (ירמיה יא) מסוטה. אמן לשבועה. °למען הקים את השבועה אשר נשבעתי לאבותיכם וגו׳. אמן (מ״א א) ייאמנו הדברים °ויען בניהו בן יהוידע הכהן את המלך ויאמר אמן וגו׳. א״ר תנחומא אין מן הדין אמן שבועה לית שמע מינה כלום. ויידא (דברים כט) אמרה דא °לעברך בברית יי׳ אלהיך ובאלתו. (במדבר ה) ואין אלה אלא שבועה כמה דתימר °והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה. *מניין למדו לגילגול שבועה מסוטה. ואמרה האשה אמן אמן. אמן עם איש זה. אמן עם איש אחר. עד כדון דברים שהוא ראוי להשביע. דברים שאינו ראוי להשביע. אמר רבי יוסי בי רבי בון נישמעינה מן הדא אמן שלא סטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה. ארוסה ושומרת יבם ראוי הוא להישבע ותימר מגלגלין והכא מגלגלין. אית תניי תני מה זו באלה ובשבועה אף כל הנשבעין באלה ובשבועה. ואית תניי תני זו באלה ובשבועה ואין כל הנשבעין באלה ובשבועה. הוון בעיי מימר מאן דמר זו באלה ובשבועה אף כל הנשבעין באלה ובשבועה ניחא. מאן דמר זו באלה ובשבועה ואין כל הנשבעין באלה ובשבועה. לגילגול את למד. לאלה ולשבועה אין את למד. אית תניי תני מה זו באמן ואמן. אף כל הנשבעין באמן ואמן. אית תניי תני זו באמן ואמן. ואין כל הנשבעין באמן ואמן. הוו בעיי מימר מאן דמר זו באמן אמן אף כל הנשבעין באמן אמן ניחא. מאן דמר זו באמן אמן ואין כל הנשבעין באמן אמן כלום למדו גילגול שבועה לא מסוטה. לגילגול את למד. לאמן ולאמן אין את למד. אמר ר׳ בא בר ממל מאן תנא שומרת יבם ר״ע דרבי עקיבה אמר יש ממזר ביבמה אמר ליה רבי אילי מה איכפת ליה ממזר גבי קינוי התורה אמרה וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו. *א״ר שמי ולא כן א״ר ינאי נמנו

קידושין פ״א הלכה ה

יבמות פ״ק הלכה א

פני משה

אמן שלא נטמאתי כו׳. פירושא קמפרש לה לאמן על האלה אמן על השבועה וה״ק אמן שלא נטמאתי הוא אמן על השבועה שהשביעה הכהן משביע אני עליך שלא נטמאת ואם נטמאתי יבואו בי היינו קבלת האלה שאמר לה הכהן ואם נטמאת יבאו בך כל הקללות הללו : אמן שלא אטמא. כדמפרש בגמ׳ שאם תטמא לאחר זמן המים מערערין אותה :

יב א מיי׳ פ״ד מה׳ סוטה

גמ׳ אמן לקבלה כו׳. כלומר באמן יש ג׳ דברים הללו קבלת דברים ושבועה והאמנת דבר כדיליף לקמיה : אמן לקבלה. ילפינן מסוטה כדתנן במתני׳ : לשבועה למען הקים וגו׳. ולקמן מקשי עלה : ויאמר אמן וגו׳. והתם ייאמנו הדברים הוא דכן יאמר ה׳ כתיב : אין מן הדין אמן שבועה. אם מהמקרא הזה ילפת אמן לשבועה מלמען הקים : לית ש״מ כלום. דבשבועה לאבות לא מצינו אמן : ויידא אמרה. ומאיזה מקרא ילפינן : דא. זה המקרא דכתיב לעברך וגו׳ ובאלתו ואין אלה אלא שבועה כמה דתימר כאן והשביע הכהן וגו׳ וילפינן אלה אלה מסוטה שיש בו שבועה והדר ילפינן אלה מאלות שבהר עיבל דכתיב בהו וענו כל העם ואמרו אמן : מנין למדו לגילגול שבועה. מן התורה : מסוטה. דמגלגלין עליה מאיש אחר אע״פ שלא קינא אותה ממנו : עד כדון. עד כאן לא שמענו מכאן שמגלגלים אלא דברים שהוא ראוי להשביע עליהן בפני עצמו דהרי אם היה מקנא לה מזה האיש אחר הי׳ ראוי להשביע עליה : דברים שאינו ראוי להשביע. בפני עצמן כגון עבדים שטרות וקרקעות מנין : נישמעינה. לזה מן הדא דקתני ארוסה ושומרת יבם ראוי הוא להשביע עליהן בתמיה דהא תנן לקמן פ״ד ארוסה ושומרת יבם לא שיתות : ותימר. ואפילו הכי אמרת דמגלגלין וה״נ למדנו מכאן דמגלגלין אפי׳ דברים שאינו ראוי להשביע עליהן : אף כל הנשבעין. צריכין לקבל עליהן אלה עם השבועה : הוו בעיי מימר. היו בני הישיבה רוצין להקשות ע״ז דבשלמא למ״ד אף כל הנשבעין באלה ניחא דלכולא מילתא ילפינן מסוטה : מ״ד. אלא למ״ד דאין כל הנשבעין באלה ובשבועה קשיא לגילגול שבועה אתה למד מסוטה ולמה אין אתה למד נמי לאלה בשבועה : אף כל הנשבעין באמן ואמן. דלא ליהוי אמן כשבועה אא״כ ענה שתי פעמים אמן אמן : מאן תנא שומרת יבם. במתני׳ דמתנה עלה : ר״ע היא. דלטעמיה אזיל דאמר בפ״ק דיבמות דיש ממזר ביבמה והה״ד דס״ל אם זינתה אסורה ליבמה דחד טעמא להו כדפריש׳ת שם והילכך מתנה בהדה כדתנן לקמן זה הכלל כל שתבעל ולא היתה אסורה לו לא היה מתנה עמה : מה איכפת לי׳ ממזר גבי קינוי. דמה שייך ממזר להכא ואפילו לרבנן דאמרי אין ממזר ביבמה גבי קינוי מודו דמתנה עלה דהתירה אמרה וקנא את אשתו ואפילו מקלת אשתו דזקוקה לו כאשתו ומאת אשתו קדרים וכלומר דמרבינן לשומרת יבם דמתנה עמה ע״י גילגול דלקנא לה בעוד שהיא שומרת יבם אי אפשר דקדמה שכיבה הבועל היא : א״ר שמי כו׳. כלו׳ דמהתא על דמקשי ליה מה איכפת כו׳ דאפילו רבנן מודו בהא והא אשכחן דלא מדייק ר׳ ינאי כן כדלקמן : נמנו

מניין

שנויי נוסחאות (גו״ה) הכהן במקרא ליתא.

נמנו שלשים וכמה זקנים מניין שאין קידושין תופסין ביבמה תלמוד לומר °לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה. שלא יהא לה הוויה אצל אחר. אמר ליה ר"י ולא מתניתא היא *לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת. והיה רבי ינאי מקלס ליה °הזלים זהב מכים. °בני אל יליזו מעיניך. °חכם בני ושמח לבי. °תן לחכם ויחכם עוד. °ישמע חכם ויוסיף לקח. אמר ליה רבי שמעון בן לקיש בתר כל אילין פסוקי קילוסייא יכיל הוא פתר לה כר"ע דרבי עקיבה אמר יש ממזר ביבמה. ויתיביניה מה איכפת לה ממזר גבי קידושין (התורה אמרה וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו). שומרת יבם שזינתה רבי לעזר אמר מותרת לביתה רבי יהושע בן לוי אמר אסורה לביתה רבנין אמרין אמר ר' מנא לא כן *אמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' לעזר שומרת יבם שמתה מותר באמה. בגין דתנינן זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה. מה תנא הדא מתניתא לא רבנן ולא רבי עקיבה אלא כיני מאן דמר מותרת לביתה דרבנן דלא כרבי עקיב'. ומאן דמר אסורה לביתה רבי עקיבה דלא כרבנן. אמר רבי ינאי שומרת יבם שזינת מותרת לביתה.

ותני

פני משה

נמנו שלשים כו'. כמפורש ביבמות שם: ולא מתניתא היא. ומאי קאמר נמנו דמשמע שהן דרשו מהמקרא זה: לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת. דכיון דהשתא לא תפסי בה קידושין לקמיה נמי לא תפסי בה: בתר כל כו'. לאחר כל השבח הזה אומר אני דלא מוכחא מידי נהאי מתני' דיכולני לפרש המתני' כר"ע דאמר יש ממזר ביבמה ואין קידושין תופסין בה"ל: ויתביניה. השתא מסיק לקושיא דלדידך מ"מ לא הקשה ג"כ ר' ינאי לר"ל דמה איכפת ממזר גבי קידושין דהרי אפי' לרבנן דאמרי אין ממזר מה"ל קאמרת דמודו ביבמ' דאין קידושין תופסין ביבמה דהוית כערוה והילכך נאסרה עליו אם זינתה אלא ודאי דלא אתיא אלא כר"ע: התורה אמרה כו'. ל"ג הכא והגב שיטפא דלעיל היא: שומרת יבם כו' מותרת לביתה. ליבמה דסבר אין זיקה למיהוי כארוסתו שזינתה: רבנין אמרין. האי קושיא בשם ר' מנא דלא כן אמר ר' יעקב בשם ר' לעזר בריש פ"ב דיבמות שומרת יבם שמתה מותר באמה דלא אלימא זיקתה למיהוי כארוסה ותהא אמה אסירה משום חמותו וכדמוכח התם טעמא זיקה היתה לו בה כיון שמתה בטלה זיקתה ךדאין זיקה לאחר מיתה דעלמא הא מהיים יש זיקה והכא אמר רבי לעזר מותרת לביתה דאין זיקה אפי' מהיים: בגין דתנינן כו'. ע"כ לאו לתירוצא מיתפרשא אלא קושי' אחריתא היא שהקשו על ר' לעזר דקס"ד דמותרת לביתה לכ"ע קאמר ואפילו אליבא דר"ע א"כ קשה מאן תני הדא מתני'. לא רבנן ולא ר"ע שהרי שנינו בזה הכלל דאם לא היתה אסורה לא היה מתנה עמה וברישא קתני נמי שומרת יבם דמתנה בהדה: אלא כיני כו'. ע"כ כן אנו מפרשים לפלוגתייהו דר' לעזר וריב"ל דרבי לעזר דקאמר מותרת לביתה אליבא דרבנן קאמר דסברי דאפי' מחיים לא אלימא זיקה למיהוי כארוסה שזינתה וריב"ל כר"ע ולכ"ע מתני' כר"ע אתייא ולא כרבנן כדמוקמינן לעיל:

ותני

קרבן העדה

מניין שאין קידושין תופסין ביבמה. יבמה שלא חלצה אם נתקדשה לשוק מניין שאין קידושין תופסין אע"ג דחייבי לאוין היא לא תפסי בה קידושין: שלא יהא לה הויה. שהן הקידושין אצל אחר שאינן תופסין בה: ולא מתניתא היא. בקידושין פ' האומר: אינה מקודשת. דכיון דהשתא לא תפסי בה קידושין לקמיה נמי לא תפסי דאין אדם מקנה או מוכר דבר שלא בא לעולם: מקלס ליה. משבח ליה לר"י כלומר עליו נאמרו כל הני קראי דמייתי: הזלים זהב מכים. וכן כל הנך קראי דמייתי איירי בדברי תורה: יכיל הוא פתר לה. אפשר לי לפרש למתני' דאתיא כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל לרבנן דאמרי קידושין תופסין בחייבי לאוין אפשר נומר דאף ביבמה לשוק קידושין תופסין אי לאו דר' ינאי: ה"ג ויתיביניה מה איכפת לה ממזר גבי קידושין התורה אמרה כי יקח איש אשה אפי' מקלת אשה זו היא סומא דקושית ר' שמי לר' הילא וה"ק לדבריך שאתה דורש וקינא את אשתו אפי' מקלת אשתו משמע והיינו שומרת יבם ה"ל לר' יוחנן להשיב לזו אע"ג דר"ע סובר יש ממזר ביבמה מ"מ קידושין תופסין בה דכתיב כי יקח איש אשה ואפי' מקלת אשה והיינו שומרת יבם כי יקח קרינן ביה וקידושין תופסין בה אלא ודאי דלא דרשינן ואפי' מקלת אשתו ושפיר השיב ר"ל לר"י דמתני' דקידושין כר"ע וגם מתניתין דהכא נמי כר"ע אתיא: שזינתה. כשהיא שומרת יבם: לביתה. ליבם: אסורה לביתה. כאשה שזינתה תחת בעלה שאסורה לבעלה: שומרת יבם שמתה מותר באמה. דזיקה היתה לו בה וכיון שמתה בטלה זיקתה ש"מ דלאו כאשתו היא א"כ אף כשזינתה מותרת ליבם וקס"ד דאפי' לר"ע אמר שאם זינתה שומרת יבם מותרת לביתה דלאו כאשתו היא: ופריך בגין כן וכו'. כלומר איך אפשר לומר כן בשביל דתנינן במתני' בסיפא כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה וברישא תנן שמתנה עמה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם: מה תנא הדא מתני'. מאן תנא דהך מתני' לא ר"ע ולא רבנן דלתרוייהו שריא ליבם: אלא כיני. כן היא פלוגתייהו: ה"ג מ"ד מותרת לביתה ר"ע ולא כרבנן ומ"ד אסורה לביתה ר"ע ורבנן. וה"פ מ"ד מותרת לביתה מודה דלר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין הרי היא כערוה והולד ממנה ממזר ואסורה לביתה ומ"ד אסורה לביתה אתיא אפילו כרבנן דסובר דאף לרבנן אין קידושין תופסין בה והרי היא כערוה ואסורה לביתה:

ותני

תום' הרי"ד

שומ"י שזינתה ר"א אומר מותרת לביתה ריב"ל אומר אסורה לביתה רבנן אמרין א"ר מנא לא כן א"ר יעקב ב"א בשם ר"א שומ"י שמתה מותר באמה בגין דתנינן זה הכלל כו' כו' פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי דמאי שייכות הוא ליש זיקה ואין זיקה הא להמסקנא דמסקינן בבבלי דף י"ח ובירושלמי כאן דלר"ע אסורה לביתה משום דה"ל כגון יבמה לשוק הו"ל כחייבי כריתות אסורה ליבמה אף דר"ע ס"ל אין זיקה במס' נדרים דף ע"ד ועוד מאי פריך בגין דתנינן כו' מאן תנא הדא מתניתין לא רבנן ולא ר"ע ליתני דאתיא כמ"ד דס"ל יש זיקה דנחלקו תנאים בזה והנו"י ז"ל מגי' כאן:

ונראה לפענ"ד דס"פ בע"ה דלכאורה קשה הא גרסינן ביבמות דף י"א ע"א אמר רב צרת סוטה אסורה עומאה כתוב בה והוי כערוה גמורה ואינה זקוקה ליבום ולכאורה קשה הא דגרסינן דף ע"ו ע"ב שאלו את ר"י צרת הבת מהו א"ל מחלוקת ב"ש וב"ה והלכה כדברי מי א"ל מתירא אני כו' כו' שהם בני צרות ומהן כה"ג ושמעו ע"ב המזבח כו' כו' תרתי בעי מיני' צרות מאי והת"ל צרות כב"ה בני צרות דב"ה לב"ש מהו מאי נפ"מ למיפסע ולד מחזיר גרושתו מי אמרינן ק"ו מה אלמנה לכה"ג כו' צרות מתירא אני בני צרות אני מעיד לכם ע"כ והק' בתוס' ז"ל לשמואל דמספקא לי' בהאשה רבה אם קידושין תופסין ביבמה לשוק פשיטא דכשרים דמיד שקידשה פקע לה זיקה כדאמרינן גבי שומ"י שקידש אחותה דקידושי' מפקיעין הזיקה וי"ל דל"ד דהתם אין נעבות בוס תקנה שתתיבם דאין להמית אה.תה אבל הכא יש תקנה ע"י גט הילכך לא פקע ועוד אומר ר"י ז"ל דלא תהי' וגו' מבמע אפילו ע"י הוי' עיי"ש ולכאורה קשה לשיטת התוס' ז"ל במכילתין דף י"ח ע"ב דלרב דס"ל דאין קידושין תופסין ביבמה ס"ל כרב המנונא דהא ס"ל ג"כ כר"ע דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק והו"ל כערוה כמו אליבא דר"ע א"כ קשה דמאי מקשין התוס' ז"ל לשמואל דמיד שקידשה פקע זיקה הא לרב יותר קשה ותירוצם אליבא דשמואל לא שייכי אליבא דרב דהא מכיון דס"ל לרב דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק ע"כ דשומ"י שזינתה אסורה ליבמה א"כ כיון דקי"ל דף נ"ה במס' יבמות דיבמה לשוק היא ג"כ כבעולה א"כ פשיטא דכשירה דמיד שבעולה בה לשוק אסורה ליבמה כמו א"א שזינתה על בעלה ופקע לה זיקה א"כ פשיטא דהבנים כשירים דשוב לא הוין בני יבמה לשוק דהא הוי ערוה דסוטה על היבום וטומאה כתיב בה בעריות ונפקע הזיקה ואמר אלי האברך הרה"ג כש"ת אהרי' ליב ב"ר יצחק נ"י ונלעד דיש לתרץ דמ"מ צריך לאשמועינן בבני צרות משום דאע"פ דנפקע הזיקה משום בעולה דיבמה לשוק מ"מ הא"מ דבני חלוצה פסולין לכהונה משום דהוי סוטה לבועל דאסורה עליו עולמית והבבתי לו דז"א דבזה לא שייך למימר ב"ל דב"ה לב"ש מהו למאי נפ"מ למפסע ולד מחזיר גרושתו מי אמרינן ק"ו מאלמנה לכה"ג עד דקפשיט להו ב"ל דז"א דהא התוס' ז"ל מוכיח כדף מ"ט ע"ב מכאן דע"כ איכא לאו ביבמה לשוק ולא עשה גרידא כשיטת רש"י ז"ל דאל"כ לא שייך הק"ו עיי"ש וא"כ לפ"מ שכתב התוס' ז"ל בדף ג' ע"כ דסוטה לבועל ליכא לאו רק עשה א"כ בזה לא שייך ג"כ הק"ו מאלמנה לכה"ג ופשיטא דכשרים אבל ז"א דקי"ל דף מ"ט אמר אביי הכל מודין בבא על הנדה על הסוטה שאין הולד ממזר כו' סוטה נמי דהא תפסי בה קידושין ופרש"י ז"ל דלא ניפקע ממנה קידושין הראשונים עיי"ש וא"כ מלינו דערוה דסוטה לא פקעה הקידושין וכמו כן ביבמה ערוה דסוטה לא פקעי הזיקה והאמתי צרת סוטה אסורה והוי ערוה ולא נפלה ליבום הנ"מ כשנפלה כשהיא סוטה אבל כשנפלה בזיקה גמורה במלות יבום ונעשית סוטה אח"כ לא נפקע הזיקה דכל מה דמלינו גזה"כ בא"א לענין פקיעת הקידושין דלא נפקע כמו כן ביבמה נמי לא נפקע הזיקה אבל ערוה דאחות אשה לא מלינו גזה"כ בתורה באשת איש דלא מפקיע הקידושין משום דלא משכח"ל ערוה דאחות אשה בא"א דהא לא נתפסו הקידושין באחותה ע"כ מדלא מלינו בם דלא פקעי הקידושין ע"כ ביבמה פקע אבל סוטה דמלינו גזה"כ בתורה בא"א דלא פקעי הקידושין כמו כן ביבמה לא נפקע הזיקה דזיקת יבמה לא נפקע כמו קידושין באשה אבל זה תלי דאם דמי זיקה לענין ליפקע בכדי או לא כקידושין גבי אשה תלי בפלוגתא דלש"ס דילן כדף י"ח גבי פלוגתא דשומ"י שמתה אם מותר באמה או לא תלי הגמ' ביש זיקה ואין זיקה דלמ"ד דס"ל יש זיקה אסור באמה דס"ל דזיקה לא פקעי בכדי וכמו אבת איש דלא נפקע הקידושין לאחר מיתה ואסור בעריות כמו כן ביבמה נמי אלמא חשוי זיקה כקידושין לענין הפקעה וליכא דגמ' דזיקה בכדי לא פקעה [והוא כמו דגרסינן בבבלי במס' קידושין דף י"ג ע"ב למילף דמיתת הבעל מתיר משום דהא"מ דדמי לעריות דאסור לאחר מיתה כדמבואר שם במהרי"ע ז"ל דמשום דלא פקעי בכדי] ומאן דס"ל מותר באמה משום דס"ל דאין זיקה אבל בירושלמי אינו כן אלא אפילו למ"ד דיש זיקה מ"מ מותר באמה לאחר מיתה משום דס"ל דלא דמי זיקה לקידושין אע"ג דקידושין לא פקעי בכדי אבל זיקה פקעי כדאיתא כו"כ פעמים בירושלמי במס' יבמות מותר באמה זיקה היתה לו בה כיון שמתה בטלה זיקתה עיי"ש וכן מבואר שם בנו"י ז"ל ופשוט תו"ד ע"כ לפ"ז לא דמי זיקה לקידושין לענין דלא פקעי בכדי דקידושין דווקא גט ומיתת הבעל מפקיע ולא שום ענין אחר אבל בזיקה אינו כן:

והנה לענין דגזר רחמנא עלי' דערוה אינה נופלת ליבום הוא לאו דאין מלות יבום דוחה. לל"ת שיש בה כרת ז"א אלא דגזה"כ הוא דאין עלה דין יבום ופשוט עיי' כרשב"א ז"ל דף כ ע"א והנה בהסוגיא דעלי' דפריך הגמ' מ"ט לריך עלי' הא כלא"ס אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ובעי הגמ' למימר דהא"מ דה"א הוא' דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל כו' ללמד על כל העריות דתתייבם ודחי זאת בגמרא ואילו בירושלמי כן נשאר במסקנא דבעי עליה משום דהא"מ אחות אשה מתיבמת דהא"מ אשת אח הוי דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל:

והנה הא דאשת אח מתיבמת הוא לאו משום דעשה דיבום דוחה לל"ת והא"מ דא"א הוי יצא מן הכלל ללמד דכן כל העריות נדחין מפני עשה דיבום וקמ"ל עלי' דאין עשה דיבום דוחה לל"ת שיש בו כרת דעריות ז"א אלא דכן הוא מלותו עיי' בתוס' ז"ל דף ד' עיי"ש ולכך מותר אף ביאה שני' והא"מ דכל העריות ג"כ כן הוא מלותו דיבום. ג"כ קמ"ל ע"ז עלי' דלא הוין בכלל דא"א ואין מלות יבום כשאר עריות ואחות אשה אינה זקוקה ליבום כלל ולפ"ז שפיר עולה הירושלמי כעין תומר דהנה אם שומ"י שזינתה מותרת ליבמה לא תלי בפלוגתא דר"ע ורבנן דאפילו לר"ע נמי שפיר מתיבמת אי דזיקה

מסורת הש"ס

קידושין פ"ג הלכה ה

יבמות פ"ב הלכה א

שנויי נוסחאות (סו"ד) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סו"ו) בני אל יליזו במקרא „בני אל ילזו". (סו"ג) התורה... עד „אשתו" כ"ה בד"ו

מסורת הש"ס

במדבר ה

עדיות פ"ה

שם

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"ד מה' סוטה הלכה עו

ותני כן °ונעלם מעיני אישה. ולא מעיני יבמה ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו מעשה היה וכהנת הייתה והתירוה לביתה. אמר ר' יוסי בר רבי בון אף לא מכות אין בה. לא שהיה ר' מאיר אומר המים בודקין אותה [מעבשיו אלא המים פקודין בה כשתטמא בודקין אותה] למפרע. תורת הקנאות. תורת העולמים זו. אין האשה שותה ושונה. אמר רבי יודה העיד נחמיה איש שיחין את רבי עקיבה האשה שותה ושונה. אמר רבי עקיבה אני אפרש מאיש אחד אין האשה שותה ושונה. משני אנשים האשה שותה ושונה וחכמים אומרים בין מאיש א' בין משני אנשים שותה ושונה כורכמית תוכיח ששתת ושנת ושילשה לפני שמעיה ואבטליון מאיש אחד. *תמן תנינן אין משקין את הגיורת וכו'. וחכמים אומרים משקין. מה אנן קיימין אם בישראל שנשא גיורת בבר כתיב בני ישראל לא גרים. אם בגר שנשא בת ישראל כבר כתיב והביא האיש את אשתו אל הכהן. אלא כן אנן קיימין בגר שנשא גיורת. ומה טעמא דר"ע בני ישראל לא גרים. מה טעמון דרבנן ואמרת אליהם לרבות כל הכתוב בפרשה. ומה כתוב בפרשה. °ושכב איש אותה שכיבתה אוסרת' בעלה מקנא ומשקה. ונעלם מעיני אישה פרט לסומ' שאין לו עינים. הוא סומה היא סומה. מתניתא דרבי יודן פוטרו מכל מצות האמורות בתורה:

הלכה ו מתני'

הכל שוין [א] שאינו מתנה עמה קודם לשנתארסה ולא משנתגרשה נסתרה לאחר וניטמאת ואחר כך החזירה

ותני כן. ותניא נמי הכי: וכהנת היתה. שומרת ליבם כהן היתה וזינתה והתירוה ליבם דלפנויה דמיא ופנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה: אף לא מכות אין בה. שומרת יבם שזינתה אינה לוקה דדוקא אם ניסת לשוק לוקה דכתיב לא תהיה אשת המת וגו' בהויה הוא דאיכא לאו אבל לא בזנות: ה"ג לא שהיה ר"מ אומר המים בודקין אותה מעכשיו אלא המים פקודין בה לכשתטמא המים בודקין אותה למפרע וכ"ה גירסת תוס'. וה"פ הא דאר"מ אמן שלא אטמא אין הכוונה שתבדוק עכשיו על העתיד אלא המים שמורים בה וכשתטמא בודקין אותה: תורת הקנאות. לר"מ הוא דקאמר שמכאן מוכח שאמרה אמן שלא אטמא דכתיב סוף פרשת סוטה זאת תורת הקנאות דרשי' מיניה תורת העולמים שתהא שתייה זו שמשק' סוטה פעם אחת לכל הקנאות שיהיו לה לעולם שאין צורך בשתייה שנית שהרי אם זינתה אח"כ המים בודקין אותה ומכאן שאין האשה שותה ושונה: איש שיחין. שהיה חופר שיחין להכניס מים לעולי רגלים בשדות ובדרכים: את ר"ע. משום ר"ע: ה"ג א"ר יהודה אני אפרש: מאיש אחד. אפילו קינא לה אחר השתיה מאיש אחר אינה שותה: משני אנשים. אם מת בעלה זה שהשקה וניסת לאחר וקינא לה אפילו מבועל הראשון משקה לה השני: כורכמית. אשה אחת ששמה כורכמית תוכיח ראיה לרבנן: תמן תנינן. פ"ה דעדיות: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: ה"ג אם בגר שנשא ישראלית כבר כתיב בני ישראל. דכתיב בראש הפרשה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ודרשינן בני ישראל הוא דכי תשטה אשתו עושין לה ככתוב בפרשה אבל לא הגרים: ה"ג אם בישראל שנשא גיורת כבר כתיב והביא האיש את אשתו אל הכהן וכ"ה גירסת הראב"ד. וה"פ אשתו המיוחדת לו וזו אחרי שידוע לו שזנתה קודם הנישואין דנכרית עד שלא נתגיירה בחזקת זונה היא כבר נכנס בה על דעת כן ולא שייך בו ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו א"כ כיון דבאיש בעינן דוקא ישראל ה"ה באשה בעינן שתהא ישראלית דמשוו להו קרא איש את אשתו: אלא. כי פליגי חכמים ועקביא: בגר שנשא גיורה. דלא ממעטינן מבני ישראל אלא גר שנשא בת ישראל אבל גר שנשא גיורת לא ממעטינן מבני ישראל ולא מדכתיב והביא האיש את אשתו דלדידיה שהוא גר לאו בחזקת זונה היא: ה"ג ומ"ט דעקבי' בני ישראל ולא גרים. וה"פ ומ"ט דעקבי' דאמר אין משקין משום דכתיב בני ישראל וממעטינן גרים אפילו נשא גיורת: ואמרת אליהם. רבויא היא דכתיב בראש הפרשה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ומוקמינן בני ישראל למעט ישראל שנשא גיורת ומואמרת אליהם מרבינן גר שנשא גיורת שאליהם משמע שיהיו שוין והני דמיין להדדי: שכיבתה אוסרתה. כל ששכיבתה אוסרתה על בעלה מקנא לה ומשקה לה וזו לאחר שנתגיירה אם זינתה נאסרה על בעלה הגר: הוא סומא היא סומא. בין שהוא סומא בין שהיא סומא אינה שותה: מתניתא. קך ברייתא דתניא כשהוא סומא אינה שותה אתיא כר"י דפוטר הסומא מכל מצות האמורות בתורה אפי' ממצות לא תעשה לכך אינה שותה:

הלכה ו מתני'

ולא משנתגרשה. שאם זינתה לאחר שגרשה וחזר והחזירה וקנא לה ונסתרה אין המים בודקין על זנות שלאחר גירושין דגרושה שזנתה מותרת להזור לבעלה דבקידושין תלה רחמנא האיסור לא בביאה דכתיב

ותני כן. תניא כוותיה דדרשינן מקרא ונעלם וגו' ולא מעיני יבמה דאלמא לא מקנא לה משום דלא נאסרה עליו: וכהנת היתה. זקוקה ליבם כהן ורבותא אשמעינן דאע"פ כן התירוה לביתה: אף לא מכות. שומרת יבם שזינתה אפי' מלקות אין בה דלא תהיה אשת המת וגו' מוקמינן אהווי' שלא תינשא לאיש זר אבל לא בזנות: לא שהיה ר"מ כו'. אמתני' קאי דקאמר ר"מ אמן שלא אטמא וה"ג לא שהיה ר"מ אומר המים בודקין אותה מעכשיו אלא המים פקודין בה כשתטמא בודקין אותה למפרע וכן הוא בתוס' שם ד"ה אמן שלא: תורת הקנאות תורת העולמים זו. כלומר דנוהגת לדורות קאמר ולא דדרשינן ריבויא לתורת הרבה לומר שהאשה שותה ושונה וכדדרים בבבלי דף י"ה לת"ק דברייתא אלא דס"ל אין האשה כו'. א"נ זאת גרסינן דזאת מיעוטא הוא לו' דאין האשה שותה ושונה: את ר"ע. לפני ר"ע: משני אנשים. אם מת בעלה זה שהשקה ונישאת לאחר וקינא לה ונסתרה דלא דרשינן מיעוטא אלא על איש אחד: כורכמית תוכיח. שפחה משוחררת היתה כדאמרינן בעדיות שם מעשה בכרכמית שפחה משוחררת שהית' בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון ובבבלי גרים איפכא לרבנן בתרתי: תמן תנינן. בעדיות עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים כו' הוא הי' אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את שפחה משוחררת וחכמים כו': מה אנן קיימין. טעמייהו דחכמים דאמרי משקין ובמאי עסקינן. וה"ג אם בגר שנשא בת ישראל כבר כתיב בני ישראל לא גרים אם בישראל שנשא גיורת כבר כתיב והביא וגו' וכן היא גירסת הראב"ד ז"ל שם. ות"פ אם הוא גר שנשא ישראלית וקרי לה גיורת שהיא אשת הגר אמאי משקין הא כתיב בני ישראל וגו' איש כי תשטה אשתו דמשמע דדוקא אם הוא ישראל: ואם בישראל שנשא גיורת. אפ"ה אין משקין דכבר כתיב והביא האיש את אשתו דמשמע שיהיו שניהם שוין: אלא כן אנן קיימין בגר שנשא גיורת. דמרבינן לקנייה מואמרת אליהם דאע"פ שהוא גר והיא גיורת עדיפא לן לרבות מאליהם הואיל ושניהן שוין וגר שנשא בת ישראל ממעטינן ליה מבני ישראל כן פי' שם הראב"ד ז"ל: ומה טעמא דעקביא גרסי': לרבות כו'. כדמסיק ומה כתוב בפרשה ושכב וגו' דשכיבתה אוסרתה ובעלה מקנא לה ומשקה: הוא סומא. אין לי למעט מהמקרא אלא הוא סומא: היא סומא. מנין: וקאמר מתני'. מברייתא דאשכחן ר' יודא פוטרו לסומא מכל מצות האמורות בתורה:

הלכה ז מתני'

ולא משנתגרשה. אם גירשה ונסתרה לאחר ונטמאת ואח"כ החזירה

תוס' הרי"ד

דזיקה לא פקעי בכדי כמו קידושין א"כ אפילו דהוי סוטה כמו א"א שזינתה אליבא דר"ע מ"מ כיון דהוית סוטה לאחר שנפלה בזיקה לא נפקע הזיקה דמעיקרא והוי עדיין זקוקה ואי דהוית ערוה דסוטה והוי כמו ערוה בכרת ואין עשה דיבום דוחה לה מ"מ מה בכך הא שפיר מתיבמת דהא הוי בכלל אשת אח וכמו דה"א מתיבמת דמצותו בכך כן נמי כל העריות דמצותו בכך דה"א יצא ללמד על כל הכלל דעריות דמתיבמת ולאו משום עשה דוחה לל"ת וג"ש דעלי' דממעט ערוה מיבום הוא דגזה"כ דאינה נופלת ליבום אבל הכא כשנפלה בהיתר הזיקה ומצות יבום עלה לעולם וכיון שנופלת ליבום שפיר מתיבמת אע"פ דהוי כל"ת דכרת משום דילפינן מא"א דמלמד על הכלל ע"כ הי' קס"ד דר"א דס"ל דמותרת ליבמה היא אפילו אליבא דר"ע דהא לא נפקע הזיקה ע"ז פריך דלא כן אריב"א בשם ר"א גופי' דשומ"י שמתה מותר באמה דס"ל דזיקה היתה בה כיון שמתה בטלה זיקתה ע"כ דס"ל דזיקה נפקע בכדי ולא דמי לקידושין א"כ אמאי מותרת לביתה הא הוי ערוה דסוטה ע"ז משני לא כדקס"ד דר"א דס"ל מותרת לביתה הוא לד"ה כבין דתנינן זה הכלל כו' מאן תנה הדא מתניתא לא רבנן ולא ר"ע אלא כיני מתן דמר מותרת לביתה רבנן דלא כר"ע כו' וזהו הטעם דר"א דס"ל דמותרת לביתה:

ואין לסקלות לשיטת הירושלמי כשנעשה פל"ד לאחר הנפילה מ"ע לא מייבם והיכי שייך גזירה ביאה ראשונה וכו' הא ביאה שני' ג"כ מותר כמו א"א דילא מן הכלל וא"א לאו משום עשה דוחה לל"ת דהא ביאה שני' נמי מותר וא"ל משום גזה"כ דיבמתו כדאמר רב דף כ' ע"א ז"א דהא התם נמי הטעם משום גזה"כ דיבמתו דאינה נופלה ליבום כלל כדכתב הרשב"א ז"ל וזה לא שייך בנעשה פל"ד לאחר נפילה דהא לא נפקע הזיקה כמו בנעשה פל"ד לאחר הקידושין דאפילו לר"ע לא נפקעו הקידושין בא"א ז"א דלשיטת הירושלמי אפילו למ"ד דיש זיקה נפקע בכדי ולשיטת הבבלי דלמ"ד דיש זיקה לא נפקע בכדי לא קשה דהוא משום גזירה ביאה ראשונה דביאה שני' הוי ת"ל דלא ילפינן מיבום דאשת אח ללמד על הכלל ואפילו לר"ע דת"ל כתייבי כריתות דמי בנפלה ולבסוף נפלע דהיתה בכ' ע"ע דלא מייבם הוא משום דעשה דיבום אינו דוחה לל"ת דחייבי לאוין לר"ע ודוק: תורת הקנאות זו תורת עולמים אין האשה שותה ושונה כו' תמן תנינן אין משקין את הגיורת כו' עד סוף הסוגיא הביאות של הסוגיא דהשקאת הגיורת לכאן מפני דמסיק כורכמית ששתת ושנת ושילשה לפני שמעי' ואבטליון ושם שם כמס' עדות ובמס' ברכות דף י"ט מסיק על הא דהשקאת הגיורת דכורכמית תוכית ששתתה לפני שמעי' ואבטליון ודוק:

שנויי נוסחאות (שו"ד) בר בד"ו בי. (שו"ה) מעבשיו... עד "אותה" כ"ז בד"ו ליתא.

החזירה לא היה מתנה עמה [א] זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה: **גמ'** אמר ר' ינאי פשיטא שאדם מוחל על קינויו. גירש כמי שמחל. היך עבידא קינא לה ונתגרשה והחזירה ונסתרה. אין תימר גירש כמי שמחל צריך לקנות לה פעם שנייה. אין תימר גירש כמי שלא מחל אין צריך לקנות לה פעם שנייה. אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה וגירשה והחזירה ונסתרה שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא. או מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה טמאה היא:

הדרן עלך היה מביא

הלכה א מתני' [ב] היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך

כלי שרת ונותנה על ידיה וכהן מניח את ידו תחתי' ומניפה הניף והגיש קמץ והקטיר והשאר נאכל לכהנים: **גמ'** כתיב (במדבר ה) ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וכי על ידו הוא מניף. ולא על ידה הוא מניף. אלא מיכן שהוא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה בבלי שרת וכהן מניח את ידו תחתיה ומניפה. ואין הדבר כאור. מביא מפה. ואינו חוצץ. ומביא כהן זקן אפי' תימר ילד שאין יצר הרע מצוי לשעה. תני ר' חייה סוטה גידמ' שני כהנים מניפין על ידיה. אמר רבי יוסי בכל אתר הדא היא מילתא צריכין לרבנן מהו מגיש גופה של מנח' גופה של כלי. תנופות מניין שהן קודמות להגשות רבי ירמיה בשם רבי פדת מסוטה למדו. אמר ר' יוסי סוטה לחידושה יצאת ודבר שהוא יוצא לחידושו אין למדין הימינו רבי בון בר חייה שמע לה מן הדא (ויקרא ו) וזאת תורת המנחה הקרב היכן היא תנופה כבר קדמה. אמר ר' יוסי תיפתר במנחות שאינן טעונות תנופה ולית שמע מינה כלום

ויידא

פני משה

החזירה וקינא לה ונסתרה לא היה מתנה עמה על זנות שלאחר הגירושין דגרושה שזנתה מותרת לבעלה דבקידושין תלה רחמנא האיסור לא בביאה דכתיב והיתה לאיש אחר לפיכך אם נתקדשה לאיש אע"פ שלא נבעלה אסורה לחזור לבעלה ואם נבעלה בלא קידושין מותרת לחזור לבעלה: זה הכלל כל שתבעל כו'. הא אם היתה אסורה כגון אם היא יבמה וזנתה בנשואי אחיו דנאסרה עליו היה מתנה עמה הכי מסיק בבבלי:

גמ' פשיטא. היא שאדם מוחל על קינויו דבדידיה תלה רחמנא וכגון קודם סתירה וכדאמר בבבלי דף כ"ה דלאחר סתירה אין קינויו מחול: גירש. הא קא מיבעיא לן אם גירש אי הוי כמי שמחל וכדמפרש ואזיל: היך עבידא. היכי דמי דקא מיבעיא לן כגון קינא לה ונתגרשה קודם הסתירה והחזירה ואח"כ נסתרה מאי: אין תימר. דאם נאמר דכמי שמחל הוא וקינוי הראשון אינו כלום א"כ אינו יכול להשקותה על זו הסתירה אא"כ קינא לה פעם שניה: אין תימר. ואם נאמר דלא הוי כמחיל אין צריך לקנות לה פעם שניה אלא משקה אותה על זו הסתירה: אבל אם קינא לה ונסתרה כו'. כלומר אבל אם גירש אחר הסתירה שידע בה שנסתרה בזו לא קא מיבעיא לן אי הוי כמחילה דאפילו מחילה גופה אחר הסתירה אינה כלום אלא הא קא מיבעיא לן דאם החזירה ונסתרה ושתת ולא בדקוה המים מאי אם ניכל לסמוך דטהורה היא הואיל ולא בדקוה או דילמא מאחר שאין המים בודקין אותה כשהיא אסורה בחזירתה לבעלה דהרי אחר הסתירה החזירה ואינו מנוקה מעון הוא איכא למימר דטמאה היא ולא איפשיטו הני בעיות:

סליק פירקא בס"ד

הלכה ג מתני' היה נוטל. בעלה את מנחתה שאין מצות כהונה אלא מקמילה ואילך והגש' נמי תחילת קמילה היא שאין זר קרב למזבח אבל קידוש כלי ויציקה ובלילה במנחות הטעונות שמן כשר בזר: ונותנה על ידיה. להניף: וכהן מניח ידו תחתי'. כדיליף בבבלי דתנופות צריכי יד בעלים ויד כהן ובעלים דמנחי' סוטה היא האשה: והגיש. לקרן מערבית דרומית: והשאר נאכל לכהנים. שכל הנקמצות שיריהן נאכלין:

גמ' כתיב ולקח הכהן וגו' והניף את המנחה וכי על ידו. בלבד הוא מניף ולא על ידה כו' דהא צריך נמי ידה דקי"ל תנופה בבעלים דגמר יד יד משלמים והתם כתיב ידיו תביאנה: אלא מכאן שהוא נוטלה מתוך כלי חול. שהיתה שם המנחה כדאמרינן בריש פ"ב ועלה קאי ולקח הכהן וכשנותנה בכלי שרת מניח כהן את ידו תחתיה ומניפה והוי נמי תנופה בבעלים: ואין הדבר כאור. דדבר מכוער הוא שיתן הכהן ידו תחת יד האשה: מביא מפה. להפסיק בין ידו לידה: ואינה הוצץ. בתמיה: ומביא כהן זקן. ולעולם בלא מפה דבזקן אין הדבר מכוער כ"כ: והדר קאמר ואפי' תימר. כהן ילד ואין חוששין שאין יצה"ר מצוי לשעה מועטת כזו: שני כהנים מניפין על ידיה. בשבילה: בכל אתר הדא היא מילתא צריכין לרבנן. בכל מקום שאמרו הגשה במנחה מספקא להו לרבנן דבר זה דמה הוא מגיש גופה של מנחה או גופה של כלי. ובבבלי ריש פ"ב דף י"ד פשיט ליה דגופה של כלי הוא מגיש דאמר קרא והקריבה אל הכהן וגו' והגישה אל המזבח מה הקרבה אצל הכהן בכלי אף הגשה אצל המזבח בכלי: תנופות כו'. דתנן במנחות פ"ה דף ס"א דתנופות קודמות להגשות: מסוטה למדו. דאמרינן לקמן דתנופה קודמת להגשה: סוטה. מנחת סוטה לחידושה יצאת לדבר עון קאתייא ואין למידין הימנה דחשיבא היא: זאת תורת המנחה הקרב. דהיינו הגשה והיכן הוזכרה תנופה אלא שכבר קדמה: אמר ר' יוסי. דאין מכאן ראיה דתיפתר קרא במנחות שאינן טעונות תנופה כו' כגון מנחת הסולת והמחבת כו' כדחשיב שם במנחות:

ויידא

קרבן העדה

דכתיב ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר לפיכך נתקדשה לאיש אחר אע"פ שלא נבעלה אסורה לחזור לבעלה דקרינן בה והיתה דהויה קידושין עושה ואם נבעלה בלא קידושין מותרת לחזור לבעלה: **גמ'** פשיטא שאדם מוחל על קינויו. ואם נסתרה אחר שמחל על קינויו אינה נאסרת על בעלה: גירשה. לאחר הקינוי מי הוי כמחל על קינויו או לא: היך עביד'. כלומר היכי דמי דאיכא נפקותא בבעיא זו: צריך לקנות לה פעם שניה. ואינה נאסרת בסתירה שהרי לא היה קינוי לפני הסתירה שהקינוי הראשונה כאלו אינה היא שנמחלה: ונסתרה וידע בה. בסתירתה דשוב אינו יכול למחול שהרי נאסרה לו עד שתשתה ועבר ולא השקנה: וגירשה והחזירה ונסתרה. והשקה אותה ולא בדקו אותה המים. מהו מי אמרי' טהורה היא שהרי לא בדקוה המים או דלמא כיון שהחזירה ובא עליה באיסור אחר סתירה הראשונה אין המים בודקין אותה דכשאין הבעל מנוקה מעון אין המים בודקין את האשה א"כ אין השתייה ראיה לטהרתה אע"פ שלא בדקו אותה ואסורה לביתה:

הדרן עלך פרק היה מביא

הלכה א מתני' היה נוטל. הכהן את המנחה כדכתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות ומאחר שהיה נוטלה היה נותנה לתוך כלי שרת: ונותנה על ידה. להניף: וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה. שנאמר בשלמים ידיו תביאנה ונאמר במנחת סוטה ולקח הכהן מיד האשה מה בשלמים בעלים אף כאן בעלים ומה בסוטה כהן אף בשלמים כהן הא כיצד כהן מניח ידו תחת יד האשה ומניף: והגיש. לקרן מערבית דרומית: והשאר נאכל לכהנים. בגמרא יליף מקרא: **גמ'** כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות. והניף את המנחה לפני ה': ופריך וכי על ידו הוא מניף. הכהן את המנחה הא תנן במתניתין שהכהן מניח ידו תחתיה ומניפה א"כ מדוע לקח המנחה מידה יניחנה בידה ויניח מיד ידו תחתיה ויניפנה: אלא מכאן. שהניחה תחלה לתוך כלי חול והיינו כפיפה מצרית ועתה נוטלה מתוך כלי חול ונותנה לתוך כלי שרת וחוזר ונותנה על ידיה ומניח ידו תחתיה ומניפה וא"ת יניחנה מיד לתוך כלי שרת י"ל להבזותה שעשתה מעשה מצרים לכך מניחה תחלה לתוך כפיפה מצרית: ופריך ואין הדבר כאור. כלומר הדבר מכוער שיניח הכהן ידו תחת יד אשה זרה: ומשני מביא מפה. הכהן מביא מפה ומניחה בין ידו לידה: ופריך ואינו חוצץ. בין יד הכהן למנחה בשלמא ידה אינה חוצצת דגזירת הכתוב הוא א"נ לא תחת ידה ממש הוא אלא מפה ודאי חוצצת: ומשני ומביא כהן זקן. להניף המנחה מתחת יד האשה ואינו מכוער כל כך: ואפי' תימר וכו'. כלומר אי בעית אימ' אפי' בכהן בחור איירי ואין לחוש להרהור' שאין יצה"ר מצוי לפי שעה מועטת: גידמת. קטועת ידי': ב' כהני' מניפין על ידיה. במקומה נוטל כהן אחד המנחה בידו והשני מניפה: בכל אתר וכו'. בכל מקום דבר זה מיבעי' להו לרבנן: מהו מגיש. דכתיב במנחה והגישה הכהן מהו מגיש גופה של מנחה כופף הכלי עד שיהא נוגע בסולת במזבח או דלמא סגי אם מגיש הכלי שבו המנחה במזבח: מסוטה למדו. דכתיב והניף את המנחה והקריב אותה אל המזבח והגשתה זו היא הקרבתה: סוטה לחידושה יצאת. מכלל שאר מנחות שבאה קמח שעורים משא"כ בכל המנחות כדתנן בריש פרקין ומחידוש אין למדין: זאת תורת המנחה הקרב. והיינו הגשה ולא נאמר תנופה בהך פרשה אלא כבר קדמה תנופה להגשה: תיפתר וכו'. כלומר מהא ליכא למשמע דאיכא לפרושי הך פרשה דזאת תורת המנחה דאיירי בשאר מנחות כגון מנחת סולת והמחבת וכו' דאינן צריכות תנופה כדתנן בפ"ה דמנחות אבל במנחות שטעונ' תנופה והגשה אפשר דקודמת הגשה: ולית ש"מ כלום. וליכא למפשט מהא מידי:

ויידא

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ד מהל' סוטה הלכה יז
א
ב מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה יג סמ"ג עשין ט

מסורת הש"ס

שנויי נוסחאות (בו"י) או כד"ו אי.

ויקרא ו

וויידא אמרה דא מדין °והבאת לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה לרבו' מנחת סוטה להגשה. וכתיב בתרי והרים. והיכן היא תנופה כבר קדמה. תמן תנינן *אילו מנחות נקמצות ושיריהן לכהנים. רבי בא בר ממל ור' שמואל בר רב יצחק הוון יתיבין. רבי בא בר ממל בעא קומי רבי שמואל בר רב יצחק מנחת העומר מניין ששירי' נאכלין. אמר ליה ולא כן *אמר רבי יוחנן בשם ר' ישמעאל מנחת מנחת מה מנחת שנאמר' להלן מן השעורין. אף כאן מן השעורין. מה מנחת סוטה שיריה נאכלין. אף מנחת העומר שיריה נאכלין. אמר רבי עקיבה מן דקיימין קם רבי בא בר ממל עם ר' ירמיה אמר ליה חמית היך אפרחי הדין דידך מנחת סוטה עצמה מניין ששיריה נאכלין. אייתי ר' זעירא לרבי יצחק עטושיא ותנא ליה °וכל מנחה בלולה בשמן. מה אנן קיימין אם בבלול של חיטין כבר הוא אמור. אלא אם אינו ענין לבלול של חיטין תניהו עניין לבלול של שעורין. וחרנה אמר מה אנן קיימין אם בחרב של חיטין כבר הוא אמור. אלא אם אינו עניין לחרב של חיטין תניהו עניין לחרב של שעורין. דאמר ר' יוסי בבלול של חיטין ובחרב של (שעורין) חיטין אנן קיימין ולצורך איתאמרת. °לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו. האיש חולק אף על פי שהוא בעל מום. ואין הקטן חולק אע"פ שהוא תמים. אמר רבי יוסי בי רבי בון מפני שריבתה תורה בדבר אחד את מרבה אותה לכל הדברים. אלא אזכרה אזכרה. מה אזכרה שנאמר להלן שיריה נאכלין. אף אזכרה שנאמר כאן שיריה נאכלין. וויידא אמרה דא והבאת לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה. וכתיב בתריה °והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים:

ויקרא ז | שם | שם ב

הלכה ב מתני' היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה רבי

קרבן העדה

וויידא אמרה. והיכן נאמר דתנופ' קודמת להגשה דתנן במתני' הניף והגיש: דאמרין והבאת. את המנחה אשר יעשה מאלה לה' והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח והרים הכהן ורישיה דקרא מיותר לדרשא: והבאת לרבות מנחת עומר להגשה. וכן הוא אומר הורה אור והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן: ה"ג והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה. וכ"ה בבבלי במנחות פ"ה. וכן הוא אומר בסוטה והקריב אות' אל המזבח: וכתיב בתרי'. דהאי קרא והבאת והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה לה' דמשמע מיד לאחר ההגשה יקמוץ הכהן והיכן היא התנופה דהא במנחות שטעונות תנופה איירי קרא אלא ודאי שכבר קדמה התנופה להגשה: תמן תנינן. מנחות רפ"ז: אלו מנחות נקמצו' ושיריהן לכהני'. מנחת הסלת וכו' ומנחת העומר ומנחת סוטה ומנחת קנאות: מנחת העומר מניין ששיריה נאכלין. דלא כתיב גבה והנותרת ממנה יאכלו אותה בני אהרן וליכא למילף משאר מנחות שהן באין סלת והיא באה שעורין: מנחת מנחת. לגז"ש נאמר להלן בסוט' מנחת קנאות היא ונאמר כאן במנחת עומר וכי תקריב מנחת ביכורים מה מנחה שנאמרה להלן בסוטה שעורים כמפורש בקרא: מה מנחת סוטה שיריה נאכלין וכו'. כיון דאיכא גז"ש ילף נמי הא מסוטה דשיריה נאכלין: מן דקיימין. לאחר שעמדו ר' בא בר ממל ורשב"י: א"ל. ר"י לר' בא: חמית. ראה איך פורחת תשובה שהשיב לך רשב"י שהוא אומר דילפינן מנחת עומר ממנחת סוטה ומנחת סוטה גופא קשיא מנ"ל שיריה נאכלין: וכל מנחה בלולה בשמן. וחריבה לכל בני אהרן תהיה: מה אנן קיימין. למאי איצטרך הך קרא: כבר הוא אמור. במקום אחר והנותרת מן המנחה יאכלו אהרן ובניו: לבלול של שעורין. מנחת העומר: וחרנה. כמו ואחרינא אמר ויותר נ"ל דגרסי' וחריבה וה"פ קדרים וחריבה דקרא: בחרב של חיטים. מנחת מחפה: כבר הוא אמור. והנותרת וכו': לחרב של שעורין. מנחת קנאות שאין בה שמן: ה"ג א"ר יוסי בבלול של חטין ובחרב של חטין אנן קיימין ולצורך איתאמרת יכול יחלקו מנחות כנגד מנחות שעשייתן ביד ת"ל כל מנחה בלולה בשמן לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו מחבת כנגד מרחשת אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת וכו' ת"ל וחרבה לכל בני אהרן תהי' איש כאחיו איש חולק וכו' וכ"ה במנחות בבבלי רפ"ז. וה"פ ר' יוסי פריך אהא דתני ר' זעירא ואמר דאיצטרך קרא לגופי' ולא מוקמינן לי'. בהם היכו ענין וכן פריך התם במנחות: ואין קטן חולק. אבל אוכל בחלקו של אביו: ה"ג וויידה אמרה דא והבאת לרבות מנחת העומ' להגשה והקרבת לרבות מנחת סוטה להגשה וכתיב בתרי' ונותרת מן המנחה לאהרן ולבניו אר"י בר' בון וכו'. וה"פ אלא היכן נאמר דבר זה ששיריהן נאכלין מדכתיב והבאת וכו' והשיב ר"י בר' בון וכי מפני שהרבת התורה מנחת עומר וסוטה להגשה נאמ' שמרבינן אותן לכל הדברים האמורי' בפרשה בתמי': אלא אזכרה אזכרה. יליף נאמר במנחת מרחשת והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה וגו' והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו ונאמר כאן במנחת סוטה וקמץ הכהן את אזכרתה מה להלן במרחשת שיריה נאכלין לכהנים כמפורש בקרא אף כאן במנחת סוטה שיריה נאכלין לכהנים ומנחת העומר ממנחת סוטה יליף דשניהם מן השעורים:

הלכה ב מתני' הי' משקה וכו'. פלוגתא דרבנן ורבי שמעון בגמרא ילפינן לה מקראי: גמ'

פני משה

וויידא אמרה דא. אלא מהיכן למדנו זה: מדין. מהאי קרא דכתיב והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה לה' והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח ודרשינן והבאת לרבות מנחת העומר להגשה כדאמר שם וכן הוא אומר והבאתם את עומר ראשית קצירכם: והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה. וכן הוא אומר והקריב אותה אל המזבח: וכתיב שם. בתריה והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והיכן הוזכרה תנופה התם דהרי אלו השתי מנחות טעונות תנופה והגשה אלא שכבר קדמה: מניין ששיריה נאכלין. לכהנים דלא מפורש בה בהדיא: ולא כן אמר ר"י. בפרקין לעיל דגמרינן ג"ש מנחה מנחה העומר ממנחת סוטה דבאה מן השעורין וכן נמי ילפינן ממנחת סוטה דשיריה נאכלין: מן דקיימין. כשקמו ממקום שהיו יושבין והלך לו ר' שמואל ונשאר ר' בא עם ר' ירמיה: חמית היך אפרחי הדין דידך. ראית היאך היה מפריח אותך בדבר שאין בו ממש על שאלתך דמנחת סוטה עצמה מנין דנמי לא כתיב בה: אייתי ר"ז. אדברי' ותנא ליה מהכא דכתיב וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו: מה אנן קיימין. מקרא זה למה נאמר: אם במנחת בלולה של חטין כבר הוא אמור. לעיל והרים וגו' מסלת המנחה ומשמנה וגו' והנותרת ממנה יאכלו וגו': תנהו ענין לבלול של שעורין. מנחת העומר דהיא נמי בלולה בשמן: וחרנה אמר. תניא אידך מה כו' האי תנא והריבה דריש ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: אם בהרב של חטין. שאין בה שמן כגון מנחת מחפה: כבר הוא אמור. דאיתרבי מזאת תורת המנחה וגו' והנותרת וגו' ובמנחת סלת משתעי: תנהו ענין לחרב של שעורין. מנחת סוט' דאינה טעונה שמן ומהכא ילפינן דמנחת העומר ומנחת סוטה שיריהן נאכלין: דאמר ר' יוסי בבלול של חטין ובחרב של חטין אנן קיימין גרסינן. כלומר דר' יוסי פליג על מה דדריש לעיל אם אינו ענין כו' דלעולם בין בלול וחרב בשל חטין מיירי קרא כדכתיב לעיל מינה וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת וגו' דאותן מנחות של חטין הן ולא תיקשי הרי כבר אמיר: ולצורך איתאמרת. דלגופן נריכי לדרשה דלקמיה: לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו. סיפי' דהאי קרא וכל מנחה בלולה וגו' ודרשינן האיש הולק לעולם ואפילו בעל מום ולא קטן אע"פ שהוא תמים כדאמרינן בריש פ' טבול יום והילכך ליכא למידרש מהאי קרא מידי בהם איני ענין: אמר ר"י בר' בון מפני כו' אדלעיל קאי דבעי למילף מנחת העומר לשיריה נאכלין מג"ש מנחת מנחה הואיל ואשכחן דילפינן מהאי ג"ש דמשל שעורין היא וע"ז קאמר דבלאו הכי לא נוכית למילף מידי ואפי' היה מפורש במנחת סוטה דשיריה נאכלין דכי מפני שרבתה תורה בדבר אחד למנחת העומר אתה מרבה אותה לכל הדברים: אלא. כלומר דמעתה אין אנו יודעים למנחת העומר דשיריה נאכלין וכן למנחת סוטה אלא מהכא דיליף אזכרה אזכרה נאמר בשאר מנחות והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה ונאמר במנחת העומר ואם תקריב מנחת ביכורים וגו' והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה ולפינן בג"ש דשיריה נאכלין: וויידא כו'. מאיזה פסוק אתה למד ונילף נמי למנחת סוטה: דא. שנא' והבאת את המנחה וגו' לעיל מהאי קרא והרים וגו' את אזכרתה כתיב דדרשינן לעיל מהאי קרא לרבות הגשה למנחת העומר ולמנחת סוטה וכתיב בתריה דהאי קרא והנותרת וגו':

הלכה ב מתני' היה משקה ואחר כך מקריב. בבבלי פריך הא תנא לי' רישא והקטיר ומפרש דה"ק סדר מנחת סוטה הניף כו' ובהשקאה גופה פליגי בה ר"ש ורבנן: ר"ש

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ב מה' סוטה הט"ז

מסורת הש"ס

מנחות פ"ה
מנחות ריש פ"ז
לעיל פ"ב הלכה א

רידב"ז

אר"י בר' בון מפני שריבתה תורה בדבר אחד כו' עד סוף הסוגיא הגי' הק"ע ז"ל דל"ל הך דרי"ב ר"ב בסוף לבתר דיליף מן והבאת ע"ז פריך רי"ב ר"ב ומסיק דילפינן מאזכרה אזכרה ונכון הוא וכן האמת ומוכח הוא ודוק:

בו"ט

שנויי נוסחאות (שו"א) **דא מדין** כד"ו **דאמרין**. (שו"ג) **שעורין** כ"ס כד"ו. **חיטין** כד"ו ליתא. (שו"ו) **שהוא** כד"ו ליתא. (שו"ה) **והקריבה** כד"ו **והקרבה**.

עין משפט
נר מצוה

ג
א מיי' פ"ג מה' סוטה ה"ו
ד
ב מיי' פ"ד שם ה"ד
ה
ג מיי' שם ה"ו
ו
ד מיי' שם ה"ד

ר"ש אומר מקריב את מנחתה ואח"כ משקה שנא' °ואחר ישקה האשה את המים אם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה [א] כשירה: **גמ'** מה טעמא דרבנין ובאו בה. מה טעמא דר"ש ואחר ישקה את האשה. מה מקיים ר"ש טעמא דרבנין ובאו בה כולהון ולא מקצתן מה מקיימין רבנין טעמא דרבי שמעון ואחר ישקה את האשה את המים. על כורחה שלא בטובתה. מודה רבי שמעון לחכמים שאם השקה ואחר כך הקריב מנחתה שהיא כשירה. [ב]ומודין חכמים לר' שמעון שאם הקריב מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשירה. מה ביניהן מצוה. רבנין אמרי מנחה היא שהיא בודקתה ורבי שמעון אומר המים הן בודקין אותה. מה טעמא דרבנין מנחת זכרון מזכרת עון. מה טעמא דרבי שמעון ובאו בה. מה מקיימין רבנין טעמא דר' שמעון ובאו בה מלמד שהן מתחלחלין בכל איבריה. מה מקיים רבי שמעון טעמא דרבנין מנחת זכרון מזכר' עון. מלמד שכל עונות שיש לה נזכרין לה באותה שעה. רבנין אמרי כותב ומוחק ומשקה ומקריב. רבי שמעון אומר כותב ומקריב ומוחק ומשקה. כל עמא מודיי שמחיקה סמוכה להשקיה אלא דרבנן אמרי כותב ומוחק ומשקה ומקריב. ורבי שמעון אומר כותב ומקריב ומוחק ומשקה. תני לעולם היא יכולה לחזור בה עד שלא תקרב מנחתה. קרבה מנחתה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כורחה כרבי שמעון. ברם כרבנן כבר שתת. אנן תנינן אינה מספקת לשתות. אית תניי תני לא היתה זזה משם. מאן דמר אינה מספקת לשתות רבי שמעון. מאן דמר לא היתה זזה משם רבנין:

הלכה ג מתני' [ג] עד שלא נמחקה המגילה אמרה איני שותה מגילתה ננגזת ומנחתה מתפזר' על הדשן ואין מגילתה כשירה להשקות בה סוטה אחרת [ג] נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני המים נשפכין ומנחתה מתפזר' על הדשן [ד] נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כורחה:

גמ'

פני משה

ר"ש אומר כו'. טעמייהו מפרש בגמ': **גמ'** מ"ט דרבנן ובאו בה. דכתיב והשקה קמא ובאו בה המים וגו' ובתריה כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וגו' וקסברי האי קרא דוקא שמשקה קודם שהקריב: ואחר ישקה. יקמץ הכהן וגו' והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה וקסבר האי קרא דוקא כדמפרש ואזיל: מה מקיים. ר"ש קרא דרבנן: ובאו בה כו'. צריך שתשתה כל המים ולא מקצתן ודייק מדכתיב המים כל המים ולא שתשתה קודם הקרבה: ע"כ שלא בטובתה. לומר דמערערין אותה לשתות אם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה: מודה כו'. דבדיעבד מודין זה לזה דאינו מעכב כי פליגי למצוה לכתחילה וקמ"ל דכמו דתנן במתניתין דר"ש מודה לרבנן בדיעבד כן רבנן מודים נמי לר"ש: רבנן אמרי. השתא מפרש טעמייהו במאי פליגי דמר סבר והשקה קמא דוקא ומר סבר ואחר ישקה דוקא: מנחה היא. דמשמע שהיא בודקת לפיכך צריכה שתשתה קודם ואחר הקרבה הבדוק אותה: המים הן בודקין אותה גרסינן. מיד אחר ששתת כדיליף לקמיה לפיכך הקרבה קדמה: מ"ט דרבנן. דאמרי דאחר הקרבה מיד נבדקת: מנחת זכרון וגו'. כתיב שהיא מזכרת עונה לבדוק אותה מיד: ובאו בה. המים המאררים למרים ובאתה וגו' דמשמע אחר שתיית המים תיכף נבדקת: מלמד שהן מתחלחלין כו'. ולא לומר שתיכף בודקין אלא אחר הקרבה: מלמד שכל עונות כו'. שעשתה מקודם: רבנן אמרי כו'. השתא מפרש הסדר לתרווייהו דלרבנן כותב כו' אבל כ"ע מודים דמחיקה סמוך להשקייה בעינן כדכתיבי קראי וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים והשקה את האשה וגו': כר"ש. אתייא דמסכחת לה הליביה דאחר הקרבה מערערין אותה: אנן תנינן? במתני' לקמן אינה מספקת לשתות עד שפניה כו'. דמשמע תיכף אחר שתיית המים נבדקת: אית תניי. בברייתא דתני לא היתה זזה משם עד כו': כר"ש. כדאמרן דכבר מנחתה קרבה ואינה מספקת לשתות עד שהמים בודקין: רבנן. דהמים אין בודקין עד שתקרב מנחתה ועכ"פ לא זזה משם עד שתיבדק:

הלכה ג מתני' מגילתה נגנזת. כדמפרש בגמ': ומנחתה מתפזרת. היינו שנשרפת על בית הדשן שהיה בעזרה ששם שורפין פסולי קדשי קדשים דהואיל וקדשה בכלי שרת טעונה שריפה בעזרה: ואין מגילת' כשירה להשקות סוטה אחרת. דבעינן כתיבה לשמה דכתיב ועשה לה הכהן כל עשייתה לשמה: המים נשפכין. דכיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת היא ומים המרים לא ניתנו אלא לברר את הספק: מערערים אותה. דדילמא טהורה היא ומחמת ביעתות' קאמרה:

גמ'

ציון ירושלים

[ב]ומודים חכמי' לר"ש שאם הקריב מנחתה ואח"כ השקה שהוא כשרה ע' תוס' סוטה הלכה יד ד"ה ואחר שמביא דברי הירושלמי הלז וכן כתב הרמב"ם פ"ג מסוטה הט"ו ופ"ד הי"ד. ובעל עין משפט במח"כ רשם בש"ס על אם השקה ואח"כ הקריב כרמב"ם וזה טעות וכבר העיר בזה חכם אחד בהגהותיו על ע"מ ויפה כתב עיי"ש:

קרבן העדה

גמ' ובאו בה. המים המאררים למרים קרא יתירא הוא אלא לאשמועינן שהמים באין בה תחלה קודם המנחה דכתיב בתר האי קרא ולקח הכהן המנחה מידה: ואחר ישקה. כתיב בתר הקטרת המנחה דכתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וכו' והקריב אותה ובתר הכי כתיב ואחר ישקה את האשה את המים: כולהון וכו'. ובאו בה דמיותר למדרש אתי שיבואו בה כל המים אבל אם לא באו בה אלא מקצתן אין המים בודקין אותה: ע"כ שלא בטובתה. אם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה ולא הודית לומר טמאה אני מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ וכדתנן לקמן בפרקין דמקרא ראשון נדרוש לגופא ומקראות יתרות האמורו' אחריו ניתנו לידרש: שאם השקה ואח"כ הקריב מנחתה שהיא כשרה. דלכך כתיב והשקה קמא קודם ולקח הכהן וכו' את מנחת וגו' ללמד דבדיעבד אם השקה קודם הקרבת המנחה שהיא כשרה: שאם הקריב מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשרה. דלכך כתיב והשקה בתרא בתר הקרבת המנחה ללמד שבדיעבד אם הקריב מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשרה: מה ביניהון. מאי ביניהו: מצוה. לרבנן לכתחלה משקה ואח"כ מקריב מנחתה ולר"ש לכתחלה מקריב המנחה ואח"כ משקה: ה"ג ור"ש אומר המים הן בודקין אות': מנחת זכרון מזכרת עון. היא המנחה מזכרת העון ועל ידיה נבדקת ש"מ שכבר קדמה השתיי' שמיד שנקרבה המנח' נבדקת: ובאו בה. המים המאררים למרים דמיותר דלכתוב ובאו בה דהא כתיב ברישא והשקה את האשה את מי המרים המאררים אלא ללמד שהמים המאררים הם לה למרים שהן בודקין אותה: מלמד שהן מתחלחלין בכל אבריה. לכך כתיב למרים שהרבה מרירות עושין לה שמתחלחלין בכל איבריה: מלמד שכל עונות שיש לה נזכרין לה באותה שעה. שאפי' עונות חוץ מזנו' נזכרין לה שלא יהא הזנו' תולה לה: כל עמא מודיי. הכל מודים: כר"ש. הך ברייתא דתני עד שלא תקריב מנחתה קרבה מנחתה ואמרה איני שותה וכו' דמשמע שהשתיי' היתה אחר הקרבת המנח' אתיא כר"ש: ברם כרבנן. אבל לרבנן הרי כבר שתת קודם הקרבת המנחה דסברי משקה ואח"כ מקריב מנחתה: אנן תנינן. במתני' לקמן בפרקין אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקו' וכו': אית תניי תני. איכא דתני: מ"ד אינה מספקת לשתו' כר"ש. דלדידי' כבר הוקרב המנחה לפיכך המים בודקין אותה מיד שמתחלת לשתות: מ"ד לא זזה משם כרבנן. שלא הניחוה ללכת משם עד אחר הקרבת המנחה שאז המים בודקין אותה כדאמרינן לעיל דסברי רבנן מנחה היא שהיא בודקתה:

הלכה ג מתני' מגילתה נגנזת. דכל כתבי הקדש שאינן לקרא בהן נגנזין שלא יתבזו: מנחת' מתפזרת על הדשן. ונשרפת על בית הדשן שהיה בעזרה ששורפין שם פסולי קדשי קדשים והאי מתפזרת היינו נשרפת כדתנן לקמן ואלו שמנחותיהן נשרפות וקא חשיב לה להא האומרת איני שותה: ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. דבעינן כתיבה לשמה דכתיב ועשה לה הכהן כל עשייתה לשמה: המים נשפכין. דכיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת היא ומים המרים לא נתנו אלא לברר בהם הספק: מערערין אותה. דדלמ' טהורה היא ומחמת בעיתותא קאמרה:

תחת

ריבד"ז

מ"ט דרבנן ובאו בה פי' דכונת הכתוב דובאי בה דמכנים לתוכה המים תיכף ואח"כ כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת וגו' ולא שהכתוב הורה לן לענין מה צריך המים דהוא על השקאה דהא כבר כתב מפורש והשקה את המים אלא ע"כ דמורה שצריך בפועל להכנים לתוכה המים בעת מעשה וטעמא דר"ש ואחר ישקה ס"ל דואחר הוא מורה דלאחר הקרבה ומפרש מה מקיים ר"ש טעמא דרבנן מובאו בה וע"ז מפני דלאו דאשמעינן דמכנים המים לתוכה תיכף בעת ההיא ז"א אלא דמורה הכתוב על מה צריך המים ומה יהי' בהמים ואי משום דכבר מורה שהוא על ההשקאה שנאמר והשקה את המים ומאי מורה לן בזה ע"ז קאמר דמורה עוד הוראה דצריך להכנים כולה ולא מקצתה ומה מקיימי רבנן טעמא דר"ש דכתיב ואחר ישקה ע"ז מפני דלא תימא ואחר הוא לאחר הקרבה ז"א אלא דקודם הקרבה הוא ואחר מורה לן דלאחר מחיקת המגילה וכ"ת מאי קמ"ל הא קמ"ל דאם אחר הוא כלומר דאם נמחקה המגילה אז בע"כ ישקה ודוק: **מה** ביניהון מצוה כו' מה טעמא דרבנן פי' אעפ"י שהם סוברים דהסדר הוא מקודם השקאה ואח"כ הקרבה אבל מנ"ל דהבדיקה הוא במנחה כו' מה מקיימין רבנן טעמא דר"ש ובאו בה כלומר דהמים הם בודקים ע"ז מפני דלעולם המנחה בודקת והא דמשמע דבמים יש בדיקה הוא לעיקר הבדיקה הוא ע"י המנחה והמים מוסיפין שמתחלחלין בכל האיברים אבל עיקר הבדיקה של בטן והירך הוא ע"י המנחה מה מקיים ר"ש טעמא דרבנן מנחת זכרון ע"ז מפני דלעולם המים בודקין עיקר העבירה של הזנות והקרבן מוסיף עוד שנזכרין כל העבירות שבידה ודוק: **תני** לעולם היא יכולה להזור בה פי' ולאמר שנטמאת ולא מיירי באינה רוצה לשתות ודוה:

תני

שנויי נוסחאות (פו"נ) ישקה האשה בד"ו ישקה את האשה (וכ"ה בויקרא).

גמ' תני מגילתה נגנזת תחת צירו של היכל. למה בשביל לשחקה. לול קטן היה שם המים נשפכין. תני אין בהן משום קדושה. מהו לגבול בהן את הטיט מה בכך המים נשפכין. [ז]תני יש בהן משום קדושה. נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני המים נשפכין ומנחתה מתפזרת על גבי הדשן. הדא אמרה שמנחת סוטה קדשה עד שלא תכתב המגילה. אמר רבי יוסי דרובה תני רבי חייה עד שהיא בדרך מנחתה קדשה. אמר רבי יוסי בי רבי בון מתניתא אמרה כן שבעלה בעלה בדרך. נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה על כורחה למה שגרמה לשם שימחק. כמה ימחוק. תני רבי חנין בית שמאי אומרים אחת. ובית הלל אומרים שתים. אמר ר' אילי טעמון דבית הלל כדי לכתוב יה. אמר לו רבי עקיבה וכי מפני מה משקין את זו אם לבודקה כבר היא בדוקה ומתוקנת אלא סבר רבי עקיבה האומרת איני שותה כאומר' אני טמאה לך ולית לרבי עקיבה מערערים אותה לשתות עד שפניה מוריקות ומשקין אותה על כורחה אית ליה כשהתחילה לשתות:

הלכה ד מתני' [א] אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאה גידים והן אומרים הוציאוה הוציאוה שלא

קרבן העדה

גמ' תחת צירו של היכל. היא הציר שהדלת סובבת בה: בשביל לשחק'. שיהא נשחק הספר והכתב ונעלם ע"י סבובת הדלת: לול קטן היה. אויר קטן היה בין כבש למזבח ושם המים נשפכין: מהו לגבול בהן את הטיט. כלומר מי שריין בהנאה לחולין: ופשיט מה בכך. למה לא יהיו מותרין בהנא' לחולין כיון שהמים נשפכין ואין בהן קדושה: תני. איכא ברייתא אחריתא דתני בה המים יש בהן משום קדושה: הדא אמרה. זאת אומרת: עד שלא תכתב המגילה. דכיון דמתני' מוכח דעד שלא נמחקה המגילה קדושה ה"ה אף עד שלא נכתבה ויות' נ"ל דגרסי' הדא אמ' וכו' עד שלא נמחקה המגילה: אר"י דרובה תני ר"ח. אר"י גדול' מזו תני ר"ח דאפי' אם הפרים מנחתה בדרך כשהעלה לב"ד הגדול מאז היא קדוש': מתניתא אמרה כן. מתניתין נמי דייקא דתנן לקמן בפרקין ואלו שמנחותיהן נשרפו' וכו' ושבעל' בעלה בדרך ולמה נשרפת הרי לא קדשה אלא ודאי כשהיא בדרך קדשה: למה. מערערין אותה הא ליכא איסורא כיון שהיא יוצאת מבעלה: ומשני לפי שגרמה. למחוק את השם שכתוב במגיל': כמה ימחוק. מהמגילה ויהא מערערין אותה: בש"א. אות אחת שנמחק מהמגלה מערערין אותה: ובה"א שתים. שתי אותיות: כדי לכתוב. שם יה דכיון דנמחק שתי אותיות ה"ל כאלו נמחק השם: א"ל רבי עקיבא וכו'. בבבלי איתא להך ברייתא ואדר' יהוד' קאי דאמר דמשקין בע"כ וא"ל רבי עקיבא וכי מפני וכו': אם לבודקה. אם טהורה או טמאה היא: כבר היא בדוקה ומתוקנת. דכיון דאומרת איני שותה כאומרת שהיא טמאה: ה"ג אלמא סבר ר"ע וכו': ופריך ולית לי' לר"ע מערערי' אותה וכו'. בתמי' הא סיפא רבי עקיבא דתנן אינה מספקת לשתות וכו' וכל כמה דלא קרבי מנחתה אינה נבדקת כדאמרינן לעיל לרבנן דמנחה היא בודקתה א"כ מתני' דלא כרבנן וכר"ש נמי לא אתיא דהא תני בסיפא אם יש לה זכות תולה ור"ש לית ליה זכות תולה כדתנן לקמן בפרקין אלא כר"ע אתיא דתני בברייתא בבבלי דר"ע כר"ש ולקמן תני בברייתא דר"ע אית ליה זכות תולה א"כ קשיא סיפא ר"ע ורישא דתנן מערערין אותה דלא כר"ע ל"א בבבלי דף י"ט מייתי ברייתא מפורשת דאמר ר"ע דקרא והשקה דמיותר אתי ללמד שאם אמרה איני שותה שמערערין ומשקין אותה בע"כ: ומשני אית ליה כשהתחילה לשתות. כלומר מודה ר"ע כשהתחילה לשתות ואינה רוצה לגמור שתייתה דכופין אותה דודאי מחמת ביעתותא הוא דהדרא:

הלכה ד מתני' אינה מספקת לשתות וכו'. משמע מיד כשהיא שותה נבדקת אתיא כר"ע דסבר כר"ש דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה אותה דכמה דלא קרבה מנחתה לא בדקי לה מיא דכתיב מנחת זכרון מזכרת עון ור"ע נמי אית ליה זכות תולה כדתניא בברייתא לקמן: מתמלאת גידים. מתוך שבשרה נפוח נראת כמלאה גידים: שלא

פני משה

גמ' תחת צירו. של דלתות היכל: בשביל לשחקה. שיהא נשחק הכתב ולא יתבזה: לול קטן היה שם. שבו המים נשפכין: תני. ברייתא הלא דאין במים משום קדושה: מהו לגבל בהן את הטיט. להך תנא וקאמר מה בכך דהואיל והמים נשפכין מותר לגבל בהן דאין בהן משום קדושה: תני. אידך דסברה דיש בהן משום קדושה ואסור לגבל בהן: הדא אמרה כו'. כלומר דדייק דלא תלינן קדושת המנחה בכתיבת המגילה דהרי נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני הוי כמי שלא נכתבה כלל דהרי אינה נבדקת ואפ"ה טעונה שרפה בעזרה כשאר פסולי קדשים: א"ר יוסי דרובה. כמו רבה בשם ר' חייא דאפי' עד שהוא בדרך קדשה מיד לאחר שהפרישה: מתני'. דלקמן אמרה כן דקתני ואלו שמנחותיהן נשרפות שבעלה בא עליה בדרך והרי אינה נבדקת דלאו מנוקה מעון הוא ואפ"ה נשרפת: למה. מערערין מפני שגרמה כו': כמה ימחוק. מן המגילה ויהיו מערערין אותה: אחת. באות אחת הוי מחיק' ושוב מערערין: כדי לכתוב יה. כלומר אם כתב שתי אותיות מהשם הוי מחיקה שיהו מערערין אותה דגרמה למחוק מהשמות שאינן נמחקין: אמר לו ר"ע. אתנא דמתני' קאמר דכי מפני מה מערערין ומשקין את זו אחר שאינ' רוצה לשתות דכבר בדוקה ומתוקנת היא והדברים ניכרין שמודה שהיא טמאה כדמסיק אלא כו' והמים נשפכין: ושואל הש"ס ולית לר"ע כו'. אם לר"ע לעולם אין כופין אותה לשתות: וקאמר אית ליה כשהתחילה לשתות. ושוב אינה רוצה דאז מערערין ולא כשאומרת איני שותה כלל דאז בדוקה ועומדת היא:

הלכה ד מתני' אינה מספקת לשתות. מפרש בגמרא: מתמלאה גידים. מתוך שבשרה נפוח נראית כמלאה גידים: שלא

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג מהל' סוטה ה"כ

ציון ירושלים

ז תני יש בהן משום קדושה. הרמב"ם פסק בפ"ד מסוטה דאין בהן משום קדושה. פסק רבינו כפשטו' לשון המשנה דהמים נשפכים וגם בתוספתא אמרו דאין בהן משום קדושה ובירושלמי תני ג"כ כאן אין בהן משום קדושה ע"כ פסק כוותייהו ובספר דרך הקודש למהר"א אלפנדרי נתקשה בזה והדברים פשוטים כמו שכתבתי אולם בחידושי הגאון מהר"ח כהן הנדפסים מחדש בחידושי' הנספחים שם בסופו כתבתי עוד לאיה דאין בהן משום קדושה דאל"כ הוו נפסלים ביוצא ועיי"ש מה שהארכתי בענין הזה ואכ"מ ועי' תוס' סוטה כפ"ק.

רידב"ז

תני מגילתה נגנזת תחת צירה של היכל למה בשביל לשחקה והיא כמו דאיתא לעיל בפ"ב ה"ב גבי מגילת סוטה מהו שיטמאו את הידים כלום גזרו על הספרים שיטמאו את הידים לא מפני קדושתן והכא למחיקה נתנו ע"כ אלמא דכל עיקר כתיבתן הוא לתכלית המחיקה אין בהם קדושת ספרים ע"כ ס"ל דמותר לשחקה והרמב"ם ז"ל דלא פסק כההיא תניא משום דסמך על הברייתא דר"ה בן שמוע לעיל בפ"ב ה"ב דאין כותבין מגילת סוטה על עור בהמה טמאה שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה ע"כ משמע מזה דהא דהמגילה נגנז בלא ההיכל ולא תחת ציר ההיכל לשחקו ואינו נשחק לעולם ומתורץ קושית הכסף משנה ז"ל ועי' שירי קרבן ז"ל ודוק:

תני אין בהם משום קדושה כו' כדמסיק לגבל בהם את הטיט והא דהק' בש"ק ז"ל דהא היו מי כיור ומתרץ דכבר נעשו מצותן כיון דלא באו אלא לברר בהן הספק והרי כבר נתברר אינו מובן לי דהא לא נתבררו ע"י המים דנימא כבר נעשו מצותן אלא נתבררו ע"י דבר אחר ודומה לפסח שאבד ונתכפר באחר דהראשון ירעה ולא יצא לחולין ולא חשיב נעשית מצותו כיון דנעשה מצותו ע"י אחר ולא ע"י הו"ל הוא קדשים פסולין ע"כ נראה לפענ"ד דהוא דמי הכיור גופי' כבר נעשית מצותן ודמי לנסכים לאחר שירדו לשיתין וכמו מים הנוטפין מהידים ורגלים לאחר הקידוש והכ"נ מי כיור לאחר שירדו לכלי חרס על מי סוטה כבר נעשה מצותן שנתקיים כבר מים קדושים בכלי חרס וכלי חרס גופי' אינו מקדש וע"כ אין עליהם קדושה והא דפליגי לעיל בפ"ב סוף ה"ב ר"פ ור"א אם מי סוטה נפסלין בלינה סבירא ליה כהך ברייתא דמסיק תני יש בהם משום קדושה ונראה לפי עניות דעתי דהאי ברייתא דתני יש בהם משום קדושה הוא לאו קדושת מי סוטה אלא קדושת מי כיור דסבירא ליה דכיון דכתב רחמנא גבי מי סוטה מים קדושים צריכין להיות לעולם בכלי חרש מים קדושים דכיור דקדושת מי כיור עליהם דאף בכלי חרס צריכין להיות מים קדושים והילכך סבירא ליה לר' פפא דנפסלו בלינה דמועיל פסול דלינה דכיור על המי סוטה ור' אליעזר סבירא ליה דלא מהני פסול הלינה דמי כיור על מי סוטה כדפירשנו בע"ה בספ"ד במס' סוכה עיי"ש והילכך לא כתב הרמב"ם ז"ל כלל לענין דינא של ר"פ ור' אליעזר בענין פסול דמי סוטה משום דפסק כהאי תנא הכא דאין בהם קדושה ודוק:

הדא אמרה שמנחת סוטה קדשה עד שלא תכתב המגילה פי' משום דמקרא מוכח דבכף האשה המנחה בעת כתיבת המגלה ואחר כתיבת המגלה לוקח הכהן מיד האשה המנחה ומשים בכלי שרת ומניף א"כ הא"מ דקדושת המנחה היא לאחר כתיבת המגלה ע"כ קמ"ל דהמנחה נתקדשה אף בכפיפה מצרית עד שלא תכתב המגלה אלא נתקדשה בעזרה דאל"כ היכי תני במתניתין דמגלתה נגנזת ומנחתה נשרפת דמשמע דלא משכח"ל דמגלה נגנזת בלא שריפת המנחה לעולם אלא כיון דהמגלה נגנזת והמים נשפכין לעולם המנחה נשרפת ואי ס"ד דלא נתקדשה המנחה עד לאחר כתיבת המגלה א"כ משכח"ל זה בלא זה דהמגלה נגנזת והמנחה תפדה אלא ע"כ דהמנחה נתקדשה עד שלא נכתבה המגלה אלא בכניסתה לעזרה ומסיק ריב"כ דמתניתין מוכח דאפילו בעודה בדרך דאל"כ כשנתודע דבעלה בא עליה בדרך האיך היה מקדש המנחה אלא ודאי דבעודו בדרך נתקדשה ואף כשנתודע דבעת מעשה של קדושת המנחה כבר בא בעלה עליה בדרך מ"מ לא הוי קדושי טעות דהא נתקדשה קודם לכן ועי' בבבלי דף ו' ע"ב גבי מעיקרא בטעות אקדשי' ודוק:

ולית ליה לרבי עקיבא מערערים אותה לשתות עד שפניה מוריקות ומשקין אותה על כורחה פי' דע"כ בעת שפניה מוריקות שוב אינה רוצה לשתות דהא רואת שהמי' בודקין אותה מ"מ גומרין ההשקאה ומשקין אותה בע"כ ומשני א"ל כשהתחילה לשתות כיון שהתחילה לשתות גומרין משא"כ בשלא התחילה לשתות ודוק:

ולא

גליון אפרים

למה בשביל נשחקה הוא לשון שאלה וכי נותן שם בשבי' לשחקה הלא אסור למחוק את השם ומתרץ לול קטן היה שם ר"ל תחת הציר היה לול קטן ובלול היה נותן את המגילה ולא היתה נשחקת שם המים נשפכין קאי על מתניתין נמחקה המגילה כו' המים נשפכין תני אין בהם משום קדושה:

עין משפט
נר מצוה

ח
א מיי' שם ה"כ
ט
ב מיי' פ"א מה' ת"ת ה"ג סמ"ג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו ס"ו
י
ג מיי' פ"א יסלי ערכין ה"ג

מסורת הש"ס

שלא תטמא את העזרה ^א אם יש לה זכות
תולה לה יש זכות תולה לה שנה אחת ויש
זכות תולה לה ב' שנים ויש זכות תולה לה ג'
שנים מיכן אמר בן עזאי חייב אדם ללמד את
בתו תורה שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה
ר' אליעזר אומר ^ב המלמד את בתו תורה מלמדה
תפלות רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב
ותפלות מתשעת קבין ופרישות הוא היה אומר
^ג חסיד שוטה רשע ערום אשה פרושה ומכת
פירושים הרי אילו מכלי עולם: **גמ'** ולא כן
סברנן מימר כולהן ולא מקצתן. כאינש דאמר
לא אספיק פלן למישתי עד דאיתחלחל. יש זכות
תולה שנה אחת יש זכות תולה שתי שנים. יש
זכות תולה שלש שנים. יש זכות תולה שנה אחת
מנבוכדנצר °לקצת ירחין תרי עשר. יש זכות (דניאל ד)
תולה שתי שנים מאמנון °ויהי לשנתים ימים. יש (ש"ב יג)
זכות שתולה לשלש שנים מאחאב °וישבו שלש
שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל. אמר (מ"א כב)
רבי יוסי נאמר כל אותן שנים עשר חדש היה
עסוק במצות. וכל אותן שתי שנים היה עסוק
בתורה. ויידא אמרה דא וישבו שלש שנים אין
מלחמה בין ארם ובין ישראל. מנחת זכרון כלל.
מזכרת עון פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה
שבפרט. אם אומר את כן לא נמצאת מידת
הדין מקופחת. מה אם מידת הפורענות מעוטה
הרי היא מזכרת. מידת הטוב מרובה על אחת
כמה וכמה. אלא מנחת זכרון יש לה זכות.
מזכרת עון אין לה זכות. תני רבי טרפון אומר
כל הזכרונות שנאמרו בתורה לטובה חוץ מזו
שהוא של פורענות. אמר לו רבי עקיבה אלו
נאמר מזכרת עון ושתיק הייתי אומר כדבריך
הא אינו אומר מנחת זכרון אלא לטובה. תני ר'
יודה אומר בשם רבי לעזר בן מתיה הרי הוא
אומר °ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא וכי (במדבר ה)
אין אנו יודעין שאם לא נטמאה האשה שהיא
טהורה. ומה תלמוד לומר וטהורה היא אלא סוף
המקום פורע בה תחת ניוולה שאם היתה עקרה
נפקדת. יולדת בצער יולדת בריוח. כאורים
יולדת נאים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת
ארוכים. נקיבות יולדת זכרים אחד יולדת שנים.
אמר לו רבי שמעון בן לקיש אם כן ילכו כל
הנשים ויתקלקלו בשביל שיפקדו. ולית לר'
שמעון ונקתה ונזרעה זרע. אית ליה זרע כשר
לא זרע פסול. ובן עזאי דלא כרבי לעזר
בן עזריה. דתני מעשה בר' יוחנן בן ברוקה
ורבי אלעזר חסמא שהיו מהלכין מיבנה ללוד
והקבילו

פני משה

שלא תטמא העזרה. שער נקנור ועזרת נשים שהלא דרך שם. ובבבלי מפרש דלאו מטומאת מת קאמר שהרי עד שער נקנור הוא מחנה לויה ומת מותר להכניסו במחנה לויה אלא שלא תפרוס נדה מחמת ביעתותא וזב וזבה אסורין ליכנס שם: אם יש לה זכות. בבבלי מפרש זכות דתורה הוא דתולה לה בשכר שהוליכה בניה לבית הספר והמתינה לבעלה שילא חוץ לעיר לעסוק בתורה: יש זכות כו'. כדמפרש בגמרא: תדע שהזכות תולה לה. תראה ותלמד פרשת סוטה דילפינן מונקתה ונזרעה זרע ונקתה ע"י זכות כדי זריעת זרע ט' חדשים כדאמר בבבלי: מלמדה תפלות. בבבלי קאמר כאלו מלמדה תפלות חביר מסכב אנשי' שמתוך התורה היא מבינה ערמומית ועושה דברים בהצנע כדכתיב אני חכמה שכנתי ערמה: רוצה אשה בקב. מזונות מועטים ותפלות שיהיה תשמיש מצוי לה: מתשעה קבין ופרישות. לפרוש מן התשמיש הילכך אין טוב שתלמד תורה: חסיד שוטה כו'. מפרש בגמ': **גמ'** ולא כן סברין מימר כו'. והלא אמרינן לעיל דצריך שתשתה כולן ואז נבדקת והיכי קאמר במתני' אינה מספקת לשתות: כאינש כו'. לאו אינה מספקת לשתות כולן קאמר אלא לישנא בעלמא הוא כאדם האומר לא הספיק פלו' לשתות עד שנתהלהל כלומר תיכף ומיד אחרי ששתת: לקצת ירחין תרי עשר. ועד הנה הועילה לו עצת דניאל שאמר לו וחטיך בצדקה פרוק וכן עשה כל הי"ב חודש: מאמנון. כדלקמן: כל אותן י"ב חודש. ובתוס' דף כ' ד"ה יש זכות גרסי כל אותן שלש שנים היה עוסק במצות ועל אחאב קאי כדלקמיה: וכל אותן ב' שנים. של אמנין: ויידא אמרה. היכן מצינו זה במקרא באחאב וקאמר דזה הוא מדקאמר וישבו ג' שנים כלומר וישבו דייק דהוי לי' למימר והשקיט המלחמה כו' הילכך דריש שישב ועסק במצות כל הג' שנים והיה מגין עליו אחר שנגזרה הגזירה: מנחת זכרון. מזכרת עון כתיב ודרשינן לקמן מנחת זכרון לטובה אם יש לה זכות מזכרת עון אם אין לה זכות והיינו דקפריך אימא מנחת זכרון כלל ומזכרת עון פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט דעל זכרון עון לבד נאמר ומנא לן למילף זכרון זכות: לא נמצאת מדת הדין מקופח'. לקתה מדת הדין למדת הטובה מרובה היא אלא ע"כ דלא דרשינן לה בכלל ופרט אלא מנחת זכרון אם יש לה זכות כו': תני ר"ט אומר. ר"ט פליג וס"ל אין בכלל אלא מה שבפרט והין כאן לטובה: אמר לו ר"ע כו'. כדאמרי' לעיל: סוף המקום פורע. לה שכר טוב תחת ניוולה והיינו דקאמר וטהורה היא שידעו הכל שטהורה היא: ילכו כל הנשים ויתקלקלו. בסתירה ועוברות על יחוד: ולית לר' שמעון ונקתה ונזרעה זרע. בתמיה דמפורש בהדיא בקרא דנפקדת היא: אית ליה זרע כשר כו'. כלומר דאית ליה כדדרשינן לקמן פ' ארוסה הלכה א' דאלמנה לכ"ג לא שותה דנזרעה זרע כתיב זרע כשר לא זרע פסול: ובן עזאי. דקאמר במתני' חייב אדם ללמד בתו תורה לא ס"ל כראב"ע דדריש לקמן והנשים באות לשמוע דמשמע לשמוע לקיים המצות לבד ולא משום שידעו שזכות תולה: מעשה כו'. בבלי ריש חגיגה: מי

קרבן העדה

שלא תטמא את העזרה. לא מטומאת מת קאמר אלא שלא תפרוס נדה ותטמא את המקדש שנדה וזבה אסורין ליכנס להר הבית אבל המת עצמו מותר להכניסו להר הבית ולשער נקנור שלא נתקדשו בקדושת העזרה ועזרה דנקט לאו דוקא אלא אף מהר הבית הורה אור כמי אלא דבעזרה הוה קאי: יש לה זכות. דתלמוד תורה תולה לה: מלמדה תפלות. חבור מסכב אנשים שמתוך התורה היא מבינה ערמומית ועושה דברים בהצנע כדכתיב אני חכמה שכנתי ערמה: רוצה אשה בקב. ליזון מזונות מועטים ויהי תשמיש מצוי לה: מט' קבין ופרישות. לפרוש מן התשמיש הלכך אין טוב שתלמוד תורה: חסיד שוטה וכו'. בגמרא מפרש: הרי אלו מכלי עולם. מפסידים מליאת האדם שמראים לבריות שהם חסידים ואין תוכן כברם: **גמ'** ופריך ולא כן סברינן מימר. לעיל דר"ם איצטריך ובאו בה בכולהון אם באו בה כל המים היא נבדקת אבל מקצת המים אין בודקין אותה ואיך תנן אינה מספקת לשתות וכו' משמע דאפילו מקצתן בודקין אותה והך מתניתין ר"ש כדפרישית במתניתין: ומשני כאיניש דאמר לא הספיק פלוני לשתות עד שנרעד גופו. אע"ג דהיירי לאחר השתיה אלא כיון שנעשה מיד אחר השתייה קאמר הכי לישנא ה"ה התנא משתעי הכי: לקצת ירחין תרי עשר. והתם היה זכות לדקה כמפורש בדניאל: ה"ג נאמר כל אותן שלש שנים היה עסוק במצות וכ"ה בתוספתא. וה"פ אחאב עסק כל ג' שנים במצות: וכל אותן שתי שנים. עסק אמנון בתורה לא ידעתי מנ"ל ואפשר שקבלה היתה בידו: ויידא אמרה דא. והיכן נאמר זה שאחאב עסק במצות ג' שנים: דכתיב וישבו שלש שנים. מאי וישבו אלא שנתעכבו מלעשות רע כאשר עשו בראשונה אלא עשו הטוב: ופריך מנחת זכרון כלל. והוה משמע דגם הזכיות נזכרין לה אלא דכיון דכתיב בתר הכי מזכרת עון שהוא פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט משמע דהזכיות אין נזכרין לה כלל וקשה מה אם וכו': לא נמצא מדת הדין. כלו' היושר: מקופחת. נכרתת: מדת פורענות מעוטה. דלעולם מרובה מדה טובה ממדת פורענות: אלא מנחת זכרון. לאו כללא הוא לטובה ולרעה דמנחת זכרון אינו משמע אלא לטובה דכל זכרונות שבתורה לטובה הן וכדאר"ט בסמוך אלא סיפא מפורש בה מזכרת עון שמזכירין כל עונותיה כדי למעט זכיותיה: חוץ מזו. מזכרת עון שהוא של פורענות א"כ אמנחת זכרון נמי קאי וקסבר דדיינינן ליה בכלל ופרט ואף מנחת זכרון אפורענות קאי דאין בכלל אלא מה שבפרט: הא אינו אומר מנחת זכרון אלא לטובה. א"כ ה"פ דקרא מנחת זכרון לטובה אם יש לה זכות אע"ג דמנחה היא המזכרת עון דלכל כמה דלא קרבה מנחה לא בדקי לה מיא אפ"ה מזכירה לטובה נמצא שהזכרונות לטובה הם: אלא סוף המקום פורע בה תחת ניוולה. שתהיה טהורה ונקיה מכל צער ומום שהיו בה ובזרעה וה"פ וטהורה היא ונקתה וגם זרע' (ובזה מיושב קושית הי"מ): א"כ ילכו כל הנשים. עקרות ויתקלקלו ליחד עם אנשים אחרים כדי שיקנאו להן בעליהן ויפקדו ע"י שתיית המים: ופריך ולית ליה לר"ש. קרא דכתיב ונקתה ונזרעה זרע בתמיה: ומשני אית ליה. אלא דמפרש לקרא שיהיה לה זרע כשר וטהור ולא יתערב בזרעה שום פסול ולא יצא עליהן שם רע ובשביל כך לא יסתתרו שרוב נשים יש להם זרע כשר ואומרת אף היא תלד כמותן אפילו בלא שתיית המים: ובן עזאי. דאמר במתני' חייב אדם ללמד את בתו תורה דלא כראב"ע:

והקבילו

רידב"ז

ולא כן סברנן מימר כולהון ולא מקצתן פי' דקשיא ליה דקאמר אינה מספקת לשתות משמע דלא היתה גומרת השתי' והא קי"ל דצריכה לשתות כל המים ומשני כאינש דאמר לא הספיק פלן למשתי וכו' כלומר דלעולם שתה הכל אבל התחיל להתחלחל באמצע השתי' אבל שתה כולו ודוק:

ואתיא

מסורת הש"ס

והקבילו. פני ר"י בעיר ששמה בקיעין וי"ט היה שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל: הכל תלמידך. ואין לנו לדבר בפניך: מי שבת שם. היום בבה"מ לדרוש: והנשים באות לשמוע. כדי שידעו לקיים המצות אבל ללמוד אין לנשים לבוא וזהו דלא כבן עזאי דאמר אף הנשים ילמדו: טף למה בא. הלא הם מבלבלים כוונת השומעים: מטרונה. אשה חשובה: חט אחת במעשה העגל. עבודותיו שוות לענין אסורא מפני מה אין מיתתן שוות שמתו העובדים בשלש מיתות בסייף שנאמר שימו איש חרבו וגו' ובמגפה שנאמר ויגוף ה' את העם. ובמיתת הדרוקן דכתיב ויזר על פני המים ואמרינן שבדקן משה כסוטה לצבות בטן: שלש מאות כור מעשר בכל שנה. שר"א כהן היה: א"ל ישרפו ד"ת ואל ימסרו לנשים. כ"ש שאין למסור להן ד"ת בשביל הפסד ממון דס"ל לר"א אסור ללמוד בתו תורה: זיבח. או קיטר או ניסך לעגל שאלו הן העבודות שחייבין עליהן מיתה כדתנן בפ"ד מיתות בסייף אע"ג דחייבין עליהן סקילה כיון שעדיין לא נתפרשו להן ד' מיתות ב"ד נידונו במיתת בני נח שהי' בסייף: טיפח. המכה בידיו כף על כף לשמחה: ריקד. ברגלו: שיחק. בפה: נבדק כסוטה. שאלו עבודות אין בהן מיתת ב"ד אלא בידי שמים נידונו כסוטה. אם היה לבו לשמים או לשם ע"ז: מבעבע בנהר. שהוא עושה כמין הבעבועות בנהר שקרוב לטבוע: לכשאחלוץ תפילי אצילנו. שמתירא שיתמסמסו תפילין במים ויבואו לידי מחיקה וזהו חסידות של שטות דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש כי אולי ימות בתוך שהוא חולץ תפיליו: ראה תאנה בכורה. בתוך שדהו: אמר. שלא ליהנות ממנה כיון דאלו היה בה"מ קיים היתה אסורה אף עכשיו שאין בה"מ קיים לא יהנה ממנה וזהו חסידות של שטות כיון שאמר ליתנה להפוגע בו ראשון אפשר שיעבור על ד"ת אולי ימלאנו אדם שאסור לו להנהותו ועוד אם אינו עושה אלא לשם שמים היה לו לגנזן אלא ודאי שעושה כן לרמות בני אדם שיאמרו שהוא חסיד: ראה נערה מאורסה. ואיש רץ אחריה ואינו רוצה להצילה בנפשו של רודף שלא לשפוך דם ושוטה הוא דהא מדאורייתא חייב להצילה אפילו בנפשו של רודף כדתנן פ' ד' מיתות הרודף אחר נערה מאורסה ניתן להצילו בנפשו הרודף אחר חבירו להורגו או אחר הזכור או אחר נערה מאורסה ניתן להצילו בנפשו: זה שהוא מורה קלות על עצמו. לזה נקרא רשע ומורה חמורות לאחרים זהו ערום שיאמרו השומעים שגם לעצמו הוא מחמיר: הדא דתימר. לא אמרן דעושין כדברי ב"ש אלא קודם שיצא בת קול אבל משיצא ב"ק דהלכה כב"ה אסור לעבור על דבריהם: ומלעבת בד"ת. דכתיב ותאמר אלי' וגו' שאומרת שהיא לנועה מלאה שתבעה, התשמיש בפיה והיא אינה עושה כן אלא להיות מלעיג בדברי תורה: כביכול הי' במחשבה. היא לא אמר אלא בלבה היה לומר לו וכדי להעמיד מיעקב שבטים וכיון דגלוי וידוע לפני המקום שכוונתה לשם שמים לא ימנע מלכתוב מחשבתה בקרא: זה שהוא נותן עלה וכו'. ולפי שחכם להרע הוא היועץ נקרא עליו מכת פרושים: כהדא ארמלתא. כהא אלמנ' ר' שובתי שהיתה מפזר' מנכסי יתומי' למזונותיה: אתון יתמיי'. והקריבו משפטן לפני ר"א: א"ל. ר"א מה לעשות לכם ואתם שוטי' הולילו כתיבת' ואתם פטורים ממזונותי': אמר לון נימר וכו'. אמר להן אחד מהשומע דברי ר"א אפרש לכם דבריו שתעשו שתתבע כתובתה בב"ד כילד עשו עצמיכון כאלו אתם מזבנים קרקעות שהניח אביכ' והיא תתבע כתובת' פן הכלו המעו' ולא תוכל לגבות כתובתה אלא מהלקוחות בדינא ודיינא ואז תפסיד מזונותיה שמשתבעה כתובתה בב"ד אין לה מזונות: פורנא. כתובתה: עבדין כן. עשו כן היתומי' כאלו רוצים למכור הנכסים: ברומשא

הנה תורה אור

[משלי יד] קהלת ב בראשית ל

והקבילו את ר' יהושע בבקיעין אמר להן מה חידוש היה לכם בבית המדרש היום ואמרו לו הכל תלמידיך ומימיך אנו שותים אמר להן אפי' כן אי אפשר לבית המדרש שלא יהא בו דבר חדש בכל יום. מי שבת שם. אמרו לו רבי לעזר בן עזריה. ומה היתה פרשתו הקהל את העם האנשים והנשים והטף. ומה אמר בה. הואיל והאנשים באין ללמוד והנשים באות לשמוע. הטף למה בא. אלא ליתן שכר למביאיהן. אמר להן אין הדור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו. מטרונה שאלה את רבי לעזר מפני מה חט אחת במעשה העגל והן מתים בה שלש מיתות. אמר לה אין חכמתה של אשה אלא בפילכה דכתיב °וכל אשה חכמת לב בידיה טוו. אמר לו הורקנוס בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה איבדת ממני שלש מאות כור מעשר בכל שנה. אמר ליה ישרפו דברי תורה ואל ימסרו לנשים. וכשיצתה אמרו לו תלמידיו רבי לזו דחיתה לנו מה אתה משיב. רבי ברכיה רבי אבא בר כהנא בשם רבי ליעזר כל מי שהיה לו עדים והתראה היה מת בבית דין. עדים ולא התרייה היה נבדק כסוטה. לא עדים ולא התרייה היה מת במגפה. רב ולוי בר סיסי תריהון אמרין זיבח קיטר ניסך היה מת בבית דין. טיפח ריקד שיחק היה נבדק כסוטה שמח בליבו היה מת במגפה. אי זהו חסיד שוטה ראה תינוק מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילי אצילנו עם כשהוא הולץ תפיליו הוציא זה את נפשו. ראה תאינה בכורה אמר במי שאפגע בו תחילה אתננה לו. ראה נערה מאורסה והיה רץ אחריה. הדא היא דתנינן *הרודף אחר חבירו להורגו אחר הזכור אחר נערה מאורסה רשע ערום. ר' זריקן בשם רב הונא זה שהוא מורה קלות על עצמו וחמורות לאחרים. ואתייא כהדא דתני *כל הרוצה להחמיר על עצמו ולנהוג כחומרי בית שמאי וכחומרי בית הלל על זה נאמר °הכסיל בחושך הולך. כקולי אילו ובקולי אילו נקרא רשע. אלא או כדברי ב"ש כקוליהן וכחומריהן או כדברי בית הלל כקוליהן וכחומריהן. הדא דתימר עד שלא יצאת בת קול. אבל משיצאת בת קול לעולם הלכה כבית הלל וכל העובר על דברי בית הלל חייב מיתה. תני יצאת בת קול ואמרה אילו ואילו דברי אלהים חיים הן אבל הלכה כבית הלל לעולם. ואיכן יצאת בת קול. רבי ביבי בשם ר' יוחנן ביבנה יצאת בת קול. אשה פרושה זו שהיא יושבת ומלעבת בדברי תורה. °ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא. אמר רבי אבהו כביכול היה במחשבה. הוא לבדו היה יודע שלא עלת על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים. ומכות פרושים. זה שהוא נותן עצה ליתומים להבריח מזונות מן האלמנה. כהדא ארמלתא דרבי שובתי הוות מבזבזה בנכסייה. אתון יתמייא וקרבון לרבי אלעזר. אמר לון ומה נעביד לכון ואתון שטיין נפק כתובה. אמר לון נימא לכון מימר עיבדון נרמיכון מזבנין והיא תבעה פורנה ומובדה מזונה. עבדין כן ברומשא

עין משפט נר מצוה

מי שבת שם. שבת של מי היתה בדרשה: מפני מה חטא אחת במעשה העגל. שכל עבודותיו שוין לאיסור: שלש מיתות. מיתת סייף כדכתיב שימו איש חרבו ומיתת מגפה ויגף ה' את העם ומיתת הדרוקן וזו היא דקי' לה לקמן נבדק כסוטה כדאמרינן בבבלי ע"ז דף מ"ד ויזר על פני המים לא נתכוון משה אלא לבודקן כסוטות כלבות בטן: איבדת ממני כו'. שהיתה רגילה ליתן לו בכל שנה: זיבח קיטר ניסך. הן עבודות שחייבין עליהן מיתות ב"ד: טפח. טפח בידו ריקד כו' דאין כהן מיתות ב"ד: איזהו חסיד שוטה. דקתני במתני': במי שאפגע בו תחלה אתננה לו. שלא ליהנות ממנה כביכורים וזה שטות הוא דבזמן הזה אין ביכורים: והי' רץ איש אחריה גרסינן. שראה אחד רץ אחריה וניתן להצילה בנפשו הוא כדתנן בסנהדרין הרודף אחר נערה המאורסה מותר להורגו והוא לא רצה להורגו שלא לשפוך דם וזהו חסיד שוטה: כהדא דתני כו'. דהנוהג בקולות נקרא רשע והכא רשע ערום נקרא שעושה בערמה ומחמיר לאחרים שלא ירגישו בו: ומלעב' בד"ת. מלעגת על המקראות וקשה לה הענין שנכתב כך ומחזקת עצמה לצניעו' בשביל זה: כביכול היה במחשבה כו'. איידי דנקט להני קראי מפרש לה דהכתוב מעיד עליה שלא היתה דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים ולכך נאמר הוא: להבריח מזונות. שמשיא עצה ליתומים שיגרמו לה לתבוע כתובתה ומתוך כך תפסיד מזונותיה כדלקמן ובבבלי קרא להני גוונא רשע ערום: הוות מבזבזא. שהיתה מוליאה יותר מדאי למזונות: וקרבון. היו צועקין: ומה נעביד לכון ואתם שוטים נפק כתובה. כלומר דדעתו היה שיפרעו לה הכתובה אולי תתרצה בזה ויפטרו מהמזונות: אמר לון נימר לכם מימר כו'. איש אחד שהיה שם כשאמר ר"א זה אמר להיתומים אני אומר לכם מה כוונת ר"א בזה: עיבדון נרמיכון. העשו עצמיכם כאלו אתם מוכרים הנכסים ומחמת זה התבע כתובתה מכם ואז תאבד מזונותיה כדין האלמנה התובעת כתובתה דאין לה מזונות משעת התביעה: ברומשא

סנהדרין פ"ח

יבמות ספ"ק

שנויי נוסחאות (שו"י) שרוי בשרי"ר ליתא. (שו"א) חט בשרי"ר חוטיה. (שו"ב) מתים בשרי"ר מיתין. (שו"ג) בפילכה בשרי"ר בפלכה. דכתיב בשרי"ר ליתא. (שו"ד) לו הורקנוס בשרי"ר לו ר' הורקנוס. (שופ"ו) איבדת ממני בשרי"ר איבדתה ממנו. (שופ"ו) ליה בשרי"ר לו. (שו"ז) וכשיצתה אמרו לו תלמידיו רבי לזו דחיתה לנו בשרי"ר וכשיצא אמרו לו תלמידון ר' לזה דחיתה בקנה לנו. (שו"ע) כהנא בשרי"ר כהנה. (שו"כ) ליעזר בשרי"ר אלעזר. והתראה היה בשרי"ר בהתרייה הוא. (שוכ"א) נבדק בשרי"ר מת. (שוכ"ב) ולא התרייה בשרי"ר לא התראה. (שוכ"ג) בר בשרי"ר בן. (שוכ"ד) שיחק בשרי"ר סיחק. (שוכ"ה) שמח בשרי"ר שמחה. אי זהו בשרי"ר ליתא.

מערכת הערוך (שו"ג) ראה תינוק מבעבע... עד „את נפשו" גי' הערוך (ערך חסד) ראה תינוק שטבע בנהר אמר אחלץ תפילי ואצילנו עד שחלץ תפיליו מת התינוק. (שומ"ג) ומכות פרושים זה שהוא נותן עצה... עד „נגעו בה" גי' הערוך (ע' פרש) „מכות פרושין זה המשיא עצה ליתומין להבריח מזונות אלמנה כהדא אלמנת ר' שבתי הוות מבזבזא בנכסיא אתו יתמי לר' אלעזר אמר להון ומה נעביד לכון ואתון עמא שטיא כד נחתון אודעון לכתובה הכי אמר לן ר' אלעזר אמר להון הכותב אתחמון מזבני נכסיכון וכד תחזי היא דאתון מזבנין נכסיכון היא תובעת פורנא ומובדה מזוני עבדון כן לרמשא אתת קבילת לר' אלעזר אמר מכת פרושין נגעה בה".

עמודי ירושלים

מטרונה שאלה את רבי לעזר כו' שלש מאות כור מעשר בכל שנה כו' הקרבן העדה כתב שרבי אלעזר כהן היה. ותמוה מניין לו שהיה כהן וגם הא מעשר הוא ללוי. והן אמת שכן פירש גם כן סידי מהם במדבר רבה פ' נשא. אולם כבר תמהו עליו בסדר הדורות אות א' מחלק ב' ובביאורי הרד"ל לפרקי דרבי אליעזר בבית נדיק ע"ש וכן תקשה גם כן כאן על הקרבן העדה:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ג מה' סוטה ה"ד

תורה אור

מסורת הש"ס

פאה פ"ח כ"ט

ברומשא אתת וקרבת גבי רבי אלעזר אמר זו מכות פרושין נגעו בה. יבוא עלי אם נתכוונתי לכך. *חד תלמיד מדרבי היה לו מאתים זוז חסר דינר והוה רבי יליף זכי עימיה חדא לתלת שנין מעשר מסכינין. חד זמן עבדין בו תלמידוי עין ביש ומלון ליה. אתא בעי מיזכי עימיה היך מה דהוה יליף. אמר ליה רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו בו. רמז לתלמידיו ואעלוני' לקפילין וחסריני' חד קרט. וזכה עימיה היך דהוה יליף. הוסיפו עליהן בתולה צייימנית מציימה אובדת בתוליה. ואלמנה שובבית מי חנגלה נסבת שם ביש. [ז]ותינוק שהוא עולה לחדשיו. רבי חלקיה בשם רבי סימן זה שהוא גדול בתורה שלא בפירקו ומבזה גדולים ממנו. אמר רבי יוסי זה שהוא בן תשע ואיבריו נראין כבן שתים עשרה. והוא בא על אחת מכל העריות שבתורה והן מתות על ידיו והוא פטור:

הלכה ה מתני' רבי שמעון אומר אין הזכות תולה במים המרים ואם אומר אתה שהזכות תולה במים המאררים מדהא אתה את המים בפני כל הנשים השותות ומוציא אתה שם רע על הטהורות ששתו ויאמרו טמאות היו אלא שתלת להן זכות רבי אומר הזכות תולה במים המאררים ואינה יולדת ואינה משבחת [א] אלא מתנוונה והולכת סוף שהיא מתה באותה מיתה:

גמ' אמר רב המנונא המתנוונה מותרת לביתה ואתייא כהדא דתני ר"ש בן אלעזר אומר אפילו טהורה ששתת סופה שהיא מתה בתחלואים רעים מפני שהכניסה עצמה למספק הזה המרובה. °ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא זו טהורה לא שבאו לה עדים שהיא טמאה. אם לא נטמאה האשה וטהורה היא זו טהורה לא שתלת לה זכות. ואתייא כמאן דמר הזכות תולה ואינה ניכרת. ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת. א"ר יצחק כן אנן קיימין כששתת ולא בדקו אותה המים שלא תאמר עידי שקר הן לפיכך לא בדקו אותה המים. אתא מימר לך שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה. אמר

במדבר ה

פני משה

ברומשא. לעת ערב באת האשה לפני ר"א וצעקה: זו מכת פרושין נגעו בה. באותה עלה יבא עלי כך וכך אם נתכוונתי לזה אלא דעתי היתה שישלמו לה הכתובה כרצונה: מאתים זוז חסר דינר. דאז מותר לקבל מעשר עני והיה רבי רגיל לתת לו בשנה השלישית שהוא זמן מעשר עני: חד זמן. נתנו התלמידים בו עין הרע ומלאו לו הדינר למאתים ואז אסור לקבל: אתא. היה רבי רוצה לזכות עמו כפי שהיה רגיל ואמר לו יש לי כפי השיעור ועתה אסור לי לקבל: רמז. רבי לתלמידיו והכניסוהו לקפילין והוא חנות שמוכרין שם מיני מאכל והסרו ממנו ע"י הוצאה: חד קרט. מטבע רובע דינר וחזר ונתן לו מעשר עני: הוסיפו עליהן. על הא דחשיב במתני': בתולה צייימנית עושה עצמה גועה ומתענה ובתוך כך מונה ואובדת בתוליה ובבבלי גרס צליינית: ואלמנה שובבית מיהגלה נסבת שם ביש. מיהגלה ומלשון יהוגו וינועו שנעה והולכה תמיד לשכנותיה לבקר אותן ומתוך כך עושה להן שם רע בדברים שמקבלת מהן א"נ מירגלה גרסי' מורגלת בכך: ותינוק שהוא עולה לחדשיו. כלומר שלא כלו ועדיין עולה הוא לחדשיו וכדמפרש ואזיל: ואיבריו נראין כבן י"ב כו'. וזה נמי מכלה עולם הוא שאינו חושש לבא על העריות הואיל ופטור הוא ומביא לאחרים לידי מיתה:

הלכה ה מתני' אתה מדהה את המים. מחסר ומחסיך בלשון משנה נקרא הגוון החסר דיהה כדמצינו זה הרבה במסכת נגעים ונדה: מתנוונה והולכת. נחלית והולכת:

גמ' המתנוונה מותרת לביתה. ואין חוששין שמא טמאה היא וזכות תלה לה כדמסיק: אפי' טהורה ששתת. מתנוונת ומתה כו' על שהכניסה עצמה לספק מרובה הזה בסתירתה: ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא. ונקתה ונזרעה זרע והוי ליה למכתב ואם לא נטמאה ונקתה וגו' וטהורה היא לדרשה: זו טהורה. היא דונקתה וגו' ולא שניצולת מן המים מפני שהיו עדים בטומאתה דאין המים בודקין אותה כדאמרינן בפ"ק: אם לא נטמאה האשה וטהורה. וי"ו יתירה למעוטי שתלתה לה זכות דבהא לא אמר קרא ונזרעה זרע: ואתייא כמ"ד כו'. לאו אסיפא קאי דפשיטא היא דסיפא לא אתייא אלא כמ"ד אינה ניכרת אלא ארישא קאי שבאו לה עדים כו' וה"פ דהא ע"כ מיירי שבאו לה עדים אחר דשתיא דאי מעיקרא צריכה למימר דטמאה היא אלא ודאי הא קמ"ל דאין המים בודקין אפי' יש לה עדים במדינת הים ולא אמרינן הא דלא בדקוה מפני שיש לה זכות וא"כ לא אתייא אלא כרבנן דאמרי הזכות תולה ואינה ניכרת דלא מתנוונה כלל וקמ"ל דלא תלינן בזכות: ברם. אלא לר' דא' הזכות תולה וניכרת דמתנוונה היא קשיא מאי קמ"ל דפשיטא דלא תלינן בזכות דהרי לא הוכרה וקס"ד דלעדי שקר לא חיישינן כלל: א"ר יצחק כן אנן קיימין. דלעולם אפי' כמ"ד דניכרת אתייא ולא בא למעט דלא תלינן בזכות אלא היא גופה קמ"ל דלא תאמר מאחר ששתת ולא בדקוה דעדי שקר הן וטהורה היא קמ"ל דהיינו טעמא דלא בדקוה שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לבעלה שהרי יש לה עדים ואפי' לא היו כאן כששתת: א"ר

קרבן העדה

ברומשא. בערב באת והקריבה משפטה לפני ר"א ותבעה כתובתה: אמ'. ר"א זו מכת פרוש' נגעו בה שהשיא אחד להם עלה למכור הנכסי': יבא עלי. כך וכך אם היתה כוונתי לכך מה שאמרתי נפק כתובה אלא שכוונתי היתה אולי חפלה היא בכתובת' ולא במזונות: והוה ר'. רגיל ליתן לו אחת לשלשה שנים מעשר עני שהוא ניתן בשנה שלישית כדכתיב בקרא: חד זמן. פעם אחת הכניסו בו תלמידי ר' עיין הרע והנו לו דינר א' למלאו' מאתי' זוז קודם שבא ר' ליתן לו מעשר עני ותכן מי שיש לו מאתי' זוז אסור לה ליטול מעשר עני: אתא. בא ר' ליתן לו מעשר עני כאשר היה רגיל ליתן לו עד הנה: א"ל אית לי. כפי השיעור דהיינו מאתים זוז ואסור לו ליטול: אמר. ר' זה מכת פרושי' נגעו בו שלא נעשה אלא להרע לו: רמז. רבי לתלמידיו והכניסוהו לחנות ליקח דבר מאכל ונתמעטו המאתים: וזיכה עימיה. ונתן לו מעשר עני כמו שהיה רגיל ליתן לו: בתולה צייימנית. יושבת בתענית: מציימה אובדה בתוליה. כדי שאם תנשא לאיש ולא ימצא לה בתולי' תאמר שמחמת הצומות נאבדו בתוליה ובאמת אין הדבר כן אלא שזנתה: אלמנה שובבית. בעלת שכנות הולכת ומבקרת שכיניה תמיד בעת לדתן ואומרת שתלך להתפלל עליה אולי תשמע תפלתי ובאמת היא עשתה כישוף לעצור רחמה ולא הלכ' אלא לסתור כישופי': מי. כגון מי דודאי לאו בכל האלמנות שהולכות אצל יולדו' קאמר דודאי מצוה קעבדו: חגלה נסבת שם ביש. ומפרש כגון אלמנה אחת ששמה חגלה שיצא עליה שם רע שעושה כשפים כדפרישית: שהוא עולה לחדשיו. שלא כלו לו חדשיו: שלא בפירקו. שלא בזמנו ומפני כך מבזה גדולים הימנו: והוא פטור. ולזה נקרא מכלה עולם שעל ידי שהוא פטור בא על העריות ואינו חושש ומביא אחרים לידי מיתה:

הלכה ה מתני' מדהא אתה את המים. מחסר ומחשך הגוון החסר נקרא דיהה בלשון המשנה: מתנוונה והולכת. נחלית והולכת: גמ' מותרת לביתה. לבעלה דכיון דלא בדקי לה מים במעים ובטן מותרת היא לו: מפני שהכניס' עצמה למספק הזה המרובה. שעברה על דברי תורה ונסתר' וגרמה להשם להמחק: ואם לא נטמאה האשה וטהור' היא. כתיב וקשיא למה לי וטהור' היא דכיון דלא נטמאה פשיט' שהיא טהור': זו טהורה. וטהורה היא למדרש הכי טהורה היא ונקתה ונזרע זרע ולא שניצולת מן המים מפני שהיו עדים בטומאתה: זו טהורה לא שתלתה לה זכות. מוי"ו יתירה דוטהורה קדריש למעוטי שתלתה זכות דבהא לא אמר קרא ונזרע זרע: ה"ג ואתיא כמ"ד הזכות תולה וניכרת ברם כמ"ד הזכות תולה ואינה ניכרת. וה"פ הא דאיצטרך קרא למעוטי דמשמע שהיא מותרת לבעלה היינו למ"ד שהזכות תולה וניכרת שהוא מחמת הזכו' שהרי היא מתנוונ' קמ"ל קרא דאפ"ה טהורה היא ומותרת לבעלה אבל למ"ד הזכות תולה ואינה ניכרת למה לי קרא דמנא ידעינן שהוא מחמת זכות או שבאמת טהורה היא ומהיכא תיתי לאסר' על בעלה דאיצטריך קרא לשרויי וכן קשיא נמי גבי באו עדים שהיא טמאה למה לי קרא שאין המים בודקין אותה פשיטא דהא קחזינן דלא בדקו מיא ובאו עדים שהיא טמאה ואפשר לקיים הגירס' שלפנינו דה"ק למ"ד זכות תולה וניכרת א"כ ל"ל קרא הרי היא אסור' לבעל' דחזינן דבדקו לה מיא אלא מחמת זכות הוא ובודאי דלא קרינן בה ונזרעה זרע ופליג ארב המנונא דאמר מתנוונה מותרת לביתה: כן אנן קיימין. פי איצטרך קרא ששתת ולא בדקו אותה המים ואח"כ באו עדים שנטמאת שלא תאמר עידי שקר הן שאם זינת' היו המים בודקין אותה לכך כתיב וטהורה היא לומר לך כל שיש עדים בעולם שהיא טמאה ואסורה לבעלה אע"פ שאינן כאן בשעת שתיה אין המים בודקין אותה: אר"י

רידב"ז

ואתיא כמ"ד הזכות תולה ואינה נכרת פי' דס"ל דהמים בודקין והא דאיכא עדים לאו דעדי שקר הם אלא דהזכות תולה וע"ז אמר ר"י דלעולם הזכות תולה ונכרת וכיון דלא מנכר ע"כ דלא תלה לה זכות וע"כ י"ל דע"כ עדי שקר הם ע"ז אתא מימר לך שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה דלא מהני בדיקת המים במקום עדים ונפקא מינה בין ר"י למעיקרא דמעיקרא סבירא ליה דיש בדיקת המים במקום עדים וע"כ דתלה זכות ור"י סבירא ליה דהזכות ניכרת וע"כ די"ל דעידי שקר הם ע"כ קאתא מימר לך שאין בדיקת המים במקום עדים:

ציון ירושלים

[ז]ותינוק שהוא עולה לחדשיו וכו'. ע' תוס' סוטה דף כב ד"ה כל וזכורני שראיתי בספר אמונת חכמים להרב הגאון המקובל מוה' אבי עד בר שלום מ"ב בפמ"א תוספת' וז"ל תינוק העולה לחדשיו ה"ז מכלה עולם על כל ביאה וביאה שבעלה בא עליה חייב עליה פכ"ל וביאר הוא שהבא על א"א והוליד ממזר וולד בחודש שאפשר שיהיה בן הבעל ה"ז מכלה עולם לפי שכיון שא"א לבעל פירגים בדבר וע"כ חייב עלי' ע"כ ביאה וביאה ותינוק זה מעכב התשובה לבועל ובמה"כ נפלאתי איך לא זכר שבש"ס דילן דף כב ובירושלמי כאן ביאר מה נקרא תינוק העולה לחדשיו וקירב את המרוחקים שהוא תשב שבתוספתא. תינוק העולה לחדשיו וחייב על כל ביאה וביאה אחת היא ובאמת הם פרדים. תינוק העולה לחדשיו הוא פנינכפ"ע שהוא מכלה עולם. וחייב על כל ביאה וביא' הוא ענין בפ"ע:

שנויי נוסחאות (סוכ"ז) תפילי בסרי"ר תפילין, תפיליו בסרי"ר תפילין. (סוכ"ח) בכורה אמר במי בסרי"ר בכורית לכל מי. (סו"ל) והיה רץ אחריה הדא בסרי"ר התחיל רץ אחריה הדה. (סוכ"ח) זריקן בשם רב הונא בסרי"ר זיריקון בשם ר' הונא. (סוכ"ג) על עצמו בסרי"ר לעצמו. (סוכ"ג) וכחומרי בית הלל על זה נאמר הכסיל בחושך הולך בקולי בסרי"ר וכחומרי בית הלל הרי זו בור. (סוכ"ד) בקולי אילו ובקולי אילו נקרא רשע אלא או כדברי ב"ש בקוליהן וכחומריהן בסרי"ר בקולי אילו ואילו הרי זה רשע אילא או כבית שמי ובקוליהם וכחומריהם. (סוכ"ה) כקוליהן וכחומריהן הדא דתימר בסרי"ר ובקוליהם ובחומריהם הדה דתמר. (סוכ"ה) הן אבל הלכה כבית הלל לעולם בסרי"ר הם אבל הלכה כדברי בית הלל. (סוכ"ט) ביבי בסרי"ר ביבו. (סו"מ) ומולעבת בסרי"ר ולולעבת (תרגום ל:עג (יחזקאל ל"ו ד') ללעב). (סומ"א) אבוה בסרי"ר אבהוא. (סומ"ג) האלמנה בסרי"ר אלמנה. (סומ"ס) נעביד לכון ואתון שמיין נפק כתובה אמר לון נימא לכון מימר עיבדון גרמיכון מזבנין והיא תבעה פורנה ומובדה מזונה עבדין כן ברומשא בסרי"ר ניעבד לכון אלוך עימה שטיי מרנפקין אמרין לי כתוביה עמדו עד נימר לבון מה אמר עבדון גרמכון מבזבזין... והיא תובעת פרנה ומובדה מזונה עבדון כן ברמושא. (על כה: ביר לקף מ"ו ע א):

שנויי נוסחאות (סו"א) רבי אלעזר אמר זו מכות פרושין בסרי"ר דר' א עזר אמר זה מכות פרושים. (סו"ג) מדרבי בסרי"ר מן דרבי. היה בסרי"ר היו (וכן בל"ו). זוז בסרי"ר ליתא. (סו"ד) והוה רבי יליף בסרי"ר והוא... יליף. (סו"ס) עבדין בו תלמידוי עין

מערכת הערוך (סו"א) ואלמנה שובבית נ' הערוך (ערך שב ס') משום דנסבית שום ביש. ופי' שהולכת שובבת בדרכי לבה שאינה צנועה בבית אלא הולכת בשווקים וברחובות. פ"א שאומרת חזרתי בתשובה שאיני נשאת לעולם אלא השאלתי נפשי כל ימי חיי לה' דבר שאינה יכולה לעמוד וכשיכבר עליה הערים לחטוא הרבה.

אמר ר׳ יודה ואתייא כמאן דמר הזכות תולה ואינה ניכרת. ולמה לא הוכרה מפני שתלת לה זכות. ונקה האיש מעון. אינו חושש שמא תלה לה זכות. יכול אף היא לא תחוש תלמוד לומר והאשה ההיא תשא את עונה. ואתייא כמאן דמר הזכות תולה ואינה ניכרת:

הלכה ו מתני׳ [א] ניטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה [ב] ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותישרף אילו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמאה והאומרת איני שותה ושבעלה אינו רוצה להשקות׳ ושבעלה בעלה בדרך וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות: **גמ׳** תני ניטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותיפדה משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותישרף. והאומרת טמאה אני לא כחטאת שמתו בעליה היא. וחטאת שמתו בעליה ילכו המעות לים המלח דמייא לאשם תלוי אם לאשם תלוי אפי׳ משקדשה בכלי. אמר רבי מתנייה [ג] דמיא לאשם שנשחט דתנינן *תמן אם משנשחט נודע לו. הדם ישפך והבשר יצא לבית השריפה. תני נטמאת מנחתה עד שלא קרב הקומץ מתה היא ומת בעלה השיריים אסורין שעל ספק באת מתחילתה. כפרה ספיקה והלכה לה באו לה עדים שהיא טמאה בין כך ובין כך מנחתה אסורה. מהו בין כך ובין כך בין שקמץ ובין שלא קמץ בין שהקטיר ובין שלא הקטיר. ר׳ אילא אמר בין שקמץ ובין שלא קמץ בשלא הקטיר. אבל אם הקטיר השיריים מותרין. *תמן תנינן ר׳ שמעון אומר מנחת חוטא של כהנים נקמצת. והקומץ קרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמן. ושניהם מקרא אחד דורשין והיתה

קרבן העדה

אר״י ואתייא כמ״ד זכות תולה ואינה ניכרת. בתמי׳ דודאי אף הא דתניא וטהורה היא איצטרך לשבאו עדי׳ שהיא טמאה ושלא תאמר עידי שקר הן לא אתיא כמ״ד זכו׳ תולה ואינה ניכרת דלמה לי קרא מהיכא תיתי לומר דעידי שקר הן ואי משום דלא בדקו לה מיא משום דזכות היה לה ולמה לא הוכרה מפני שתלה לה זכות אלא ודאי דהך ברייתא כולא אתיא כמ״ד זכות תולה וניכרת: ונקה האיש מעון. אם בא עליה אחר השקאה ולא בדקו לה מיא ואף שטמא׳ היא אלא שתלה לה זכות אין עליו עון: ה״ג ואתיא כמ״ד הזכות תולה וניכרת. וה״פ למ״ד זכות תולה וניכרת איצטרך קרא שיהא מנוקה מעון דסד״א מ״מ היה לו לפרוש כמו יפת תואר דמותר׳ ואפ״ה נענש בבן סורר ומור׳ קמ״ל דאינו נענש כלל אבל בשאינה ניכרת לא צריך קרא להשמועינן דאינו נענש שזהו אונס גמור מן השמים דמאי הוה לי׳ למיעבד ואפשר לקיים הגירס׳ שלפנינו דה״ק למ״ד זכות תולה ואינו ניכרת איצטרך קרא דלמ״ד זכות תולה וניכר׳ לא איצטרך קרא שהרי כשמתנונ׳ אסורה לבעלה ולא שייך ביה ונקה מעון:

הלכה ו מתני׳ הרי היא ככל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשו בכלי ותשרף. שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצא׳ עוד לחולין: וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפו׳. ואפי׳ קרב הקומץ כהלכתו ולא נטמאו נשרפין השיריים בבית הדשן כדמפרש בגמ׳:

גמ׳ ותפדה. ותצא לחולין ומן המעות יקנה אחרת: ופריך והאומר׳ טמאה אני. דתנן במתני׳ שמנחתה נשרפת אמאי הא כחטאת שמתו בעליה היא מנחה זו: וחטאת שמתו בעליה ילכו המעות לים המלח. אם הפריש מעות לחטאתו ומת ילכו המעות לים המלח כדתנן פ״ג דמעילה ולמה תני כאן תפדה עד שלא הוקדשה בכלי דדמיא למפריש מעות: ומשני דמיא. הך מנחה לאשם תלוי דתנן בכריתות פ׳ בתרא המביא אשם תלוי ונודע עד שלא חטא ירעה עד שיסתאב דמשום דלבו נוקפו גמר ומפריש וה״נ לבו נוקפו עליה וגמר ומפריש: ופריך אם לאשם תלוי דמיא אפי׳ משקדשה בכלי כמי תפדה ויפלו דמיה לנדבה דהא באשם תלוי תנן התם ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה: דמיא לאשם שנשחט. המנחה לאחר שהוקדשה בכלי דמי׳ לאשם תלוי בנשחט: דתנינן תמן. בכריתות פ׳ בתרא: הדם ישפך. לאמה: והבשר יצא לבית השריפה. אע״ג דחולין שנשחטו בעזרה בקבורה בעלמא סגי האי טעון שרפה דהוי כזבח פסול: ה״ג תני נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותשרף קדם הקומץ ולא הספיק להקריבו עד שמת הוא או שמתה היא הרי היא ככל המנחות ותשרף קרב הקומץ ולא הספיק לאכול שירי׳ עד שמת הוא או שמתה היא ה״ה ככל המנחות ותאכל שעל הספק וכו׳ וכ״ה בבבלי דף ו׳ ע״ב: כפרה. מנחה זו את ספק׳ האי כפרה לאו כפרת עון הוא ולא הזכרת עון אלא כפרה הראויה לה קאמרינן שנגמר׳ מנחה זו בשעת הקטרת קומצה כל מה שיש עליה לעשות שהרי בהכשר קרבה יבא ישקה אותה ותיבדק וכיון דבהכשר קרבה שיריה נאכלין כל זמן שלא אירע בהן פסול בגופן: מהו בין כך ובין כך. מי אמרי׳ בין שקמץ בין שלא קמץ אבל אם קרב הקומץ ובאו עדי׳ שנטמאת שיריה נאכלין דאף בזו אמרי׳ כיפרה ספיקה והלכה לה או דלמא בין שהקטיר הקומץ בין שלא הקטיר. הקומץ שירי׳ נאכלין: אבל אם הקטיר. הקומץ אין שיריה נאכלין: תמן תנינן. מנחות רפ״ז: מנחת חוטא של כהני׳. כהן שמביא מנחה על שמיעת קול או על ביטוי שפתי׳ או על טומא׳ מקדש וקדשיו בדלי דלות: נקמצת. כמנחת חוטא של ישראל ורבנן פליגי עליה וסברי דמנח׳ חוטא של כהנים אינה נקמצת אלא כולה כליל:

והיתה

פני משה

א״ר יודה ואתייא כו׳. כלומר דר׳ יודה פליג אאוקמתא דר׳ יצחק דס״ל דלעדי שקר לא חיישינן כלל כדאמרינן מעיקרא ולא איצטריך לאשמועינן היא גופה שלא תאמר כו׳ ולא אתייא אלא כמ״ד הזכות תולה ואינה ניכרת כדאמרן: ולמה לא הוכרה. כלומר דלא תימא דלמה לא בדקוה ולא הוכרה כלל מפני שתלת לה זכות קמ״ל דלא תלינן בזכות ובעיקרא דדינא לא פליגי רבי יצחק ורבי יודה אלא תרווייהו ס״ל דאין המים בודקין לסוטה אפי׳ יש לה עדים במדה״י כדמוכח מהאי ברייתא: ונקה האיש מעון. כתיב ופשיטא דמנוק׳ מעון דאיהו מאי קעביד ולפיכך דריש דמנוקה מעון אא״כ הוא ואינו חושש לה לאסור על עצמו דשמא הא דלא בדקוה מפני שתלת לה זכות: יכול אף היא לא תחוש. אם יודעה בעצמה שטמאה היא אלא שתלת לה זכות: ואתייא כמ״ד דאינה ניכרת. והילכך שפיר אשמועינן דאינו חושש:

הלכה ו מתני׳ הרי היא ככל המנחו׳. שנטמאו עד שלא קדשו בכלי כדתנן ריש פ׳ י״ב דמנחות דיש להן פדיון: ותפדה. ותצא לחולין ומן המעות יקנה אחרת: ותשרף. שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצאה עוד לחולין: האומרת טמאה אני לך. משום דדמיא לאשם תלוי כדמפרש בגמ׳: וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות. ואפי׳ קרב הקומץ כהלכתו ולא נטמאו נשרפים שירים על בית הדשן כדמפרש בגמרא:

גמ׳ תני כו׳. כלומר דתנינן בברייתא כמו דתנינן במתני׳ ותוספתא היא פ״ב דסוטה והתם מוסיף עלה דקתני משקדשה כו׳ תעובר צורתה ותצא לבית השריפה דכל הקדוש קדושת הגוף טעון עיבור צורה ונשרף בבית הדשן בעזרה: והאומרת כו׳. אמתני׳ פריך דקתני האומרת טמאה אני נשרפת מנחתה בעזרה ככל פסולי בקודש ואמאי: לא כחטאת שמתו בעליה היא. בתמיה דבמנחת קנאות מזכרת עון כתיב וכחטאת היא וכמתו בעליה דמיא כדלקמיה: וחטאת כו׳. כלומר דקי״ל בפ״ד דתמורה דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא וכל היכא דאי הוי חטאת מתה במעות נמי אזלי לים המלח כגון שהפריש מעות לחטאתו ומת והכא נמי כיון דאמרה טמאה אני תו לא חזיא להקרבה ודין מעות חטאת שמתו בעליה יש לה דלא שייכא בהו מיתה והולכות לים המלח ותהדר נמי המנחה לים המלח ואמאי טעון שריפה בעזרה: ומשני דמיי׳ לאשם תלוי. דאמרינן בריש פ״ו דכריתות המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא דכיון דלבו נוקפו גמר ומקדיש ונהוא ליה קדושה וה״נ שעל ספק הופרשה המנחה מתחלה גמר בלבו ומקדיש וכיון דנהוה לה קדושה טעונה שרפה בעזרה: אם לאשם תלוי. את מדמית לה א״כ תיקשי לך טפי דאפי׳ משקדשה בכלי ואמרה טמאה אני נמי לא תשרוף בעזרה דקס״ד דלאשם תלוי שלא נשחט מדמינן לה והתם אמרי׳ אליבא דרבנן דאם עד שלא נשחט נודע לו שלא חטא ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה וגבי מנחה דלא שייכא בה רעיה תלך לים המלח ואפילו קדשה בכלי: ומשני רב מתניי׳. דה״ק דדמיא לאשם תלוי שנשחט ונודע לו שלא חטא דתנינן התם הדם ישפך לאמה שבעזרה והבשר יצא לבית השריפה דהוי כזבח פסול שטעון שרפה וה״נ כיון שקדשה בכלי טעונה שרפה: עד שלא קרב הקומץ. ואחר שקדשה בכלי דהמנחות טעונין שתי פעמים מתן כלי אחת שהוא נותן בכלי שרת לקדשה קודם הקמילה ואחת לאחר הקמילה דשוב נותן הקומץ לכלי שרת שני ומקדשו כדשנינו בברייתא דסדר מנחות הובאה בבבלי דף י״ד וכולה ברייתא מיירי דעדיין לא שתתה דכ״ע מידים להקריב והא״כ השקה כבירה כדאיתא לעיל הלכה ב׳: מתה היא. או שמתה היא או שמת בעלה ובזה אינה שותה דאמרן בעינן למשרייה: השיריים אסורין. דהרי היא ככל המנחות שאירע בהן פסול בין קמילה להקטרה וישרפו בבית הדשן: כפרה ספיקה והלכה לה. האי כפרה לאו כפרת העון הוא אלא כפרה הראוי׳ לה כלומר בשעת קדושת כלי עשתה מה שיש עליה לעשות דבהכשר קדשה וכיון שקדשה בהכשר קדושת הגוף טעונה שרפה כשאר פסולי הזבח: בין כך ובין כך מנחתה אסורה. כדמפרש ואזיל דאפי׳ אם לאחר הקטרת קומץ באו עדים השיריים אסורין: אבל אם הקטיר השיריים מותרין. באכילה ואפי׳ באו עדים אח״כ דכיון דבהכשר קרבה אמרינן בזה כפרה ספיקה והלכה לה לענין הכשר הקרבה ויהו שיריה נאכלין: תמן תנינן. ריש פ׳ אלו מנחות נקמצות ובגמרא שם דף ע״ד דרבנן סברי מנחת חוטא של כהנים אינה נקמצת דכולה כליל היא ור״ש אומר דנקמצת כו׳:

והיתה

עין משפט נר מצוה

יב

א ב מיי׳ פ״ד מהלכות סוטה ה״ד

מסורת הש״ס

כריתות פ״ו

מנחות פ״ו

ציון ירושלים

[ג] דמיא לאשם שנשחט. ע׳ בפמ״ג בפתיח׳ לבעל התערובו׳ פ״ב בדיני דשיל״ת מה שנסתפק בזה וכבר תמהתי ע״ז בהגהות לפמ״ג הנדפס פה לבוב דמבו׳ מפורשת היא אך בגוף הדין כאן תמה הוא מסוטה דלמה לא יצא ויצא לחולין ובמלמ״ל פי״א ממעשה הקרבנות ה״ד כתב דכל שנתקדש בכלי הו״ל כתרומה כיד כהן דל״מ לשאול עליו ולפענ״ד נראה כברת הכתוב׳ דלפמ״ב הכתב״א בתשובה ועיקר בגו״ב מהדורא בתרא הי״ד סי׳ קנ״ד דנקט בגא ליד כהן ל״מ לשאול עליו דלא ידענו אם אמת הדבר ואולי אין לו תקנה דמעיקרא ולא יוכל להוציא מיד כהן ע״ש א״כ כאן דאולא לשריפה וא״כ אינו מוציא דבר מיד הקדש ואין רווחה להקדש בזה ושפיר מלי בשאל ע״ז ובשיר הקשו בתוס׳ ודו״ק

שנויי נוסחאות עין ביש בפרי״ר עבדון ה...ה ב... התלמידויי עינה ביש. (פו״ו) מיו״ו עימיה הי״ך מה ד׳וה בפרי״ר מזבי עימה היך ד׳וה. (פו״י) וזכה עימיה בפרי״ר וזכיה עמיה. (פו״א) ציימנית מציימה אובדת בתוליה ואלמנה שובבית מי הגלה נסבת בפרי״ר צמויינית ואלמנה שובבית ותינוק שהוא עולה לחדשו בתולה צמויינית מוציימה אובדת בתוליה ואלמנה שובבית כי פירח נסבת. (פו״ז) סימן בפרי״ר סימון (וכ״ה כד״ו). (פו״ד) ומבזה גדולים בפרי״ר ומבזה את הגדולים. (פו״ו) יוסי בפר״י יוסה. (פו״ו) העריות שבתורה והן מתות בפרי״ר העריות דאמורות בתורה והן מיתות. (פו״י) אמר רב המנונא בפרי״ר ר׳ המנונא אמר. (פו״ו) אומר בפרי״ר ניתא. (פו״ל) היא זו בפרי״ר היא ונקתה זו. (פו״א) שהיא טמאה אם לא נטמאה האשה וטהורה היא בפרי״ר שהיא טמאה וטהורה היא. (פו״ג) כמאן בפרי״ר כמן. כמאן דאמר בפרי״ר כמן דמר. (פו״ו) שקר הן בפרי״ר שקרים אינן. (ע׳ כאן שייך נדף פ״ו ע״ב):
שנויי נוסחאות (פו״ט) המנחות בד״ו חסר מן המנחות עד המנחות שבעידים שבניה. (הערה) בקרבן העדה במשנה. שמנה קדשו בכלי כן סוף הדבור. והמלה „ותשרף" שוא ד״ה לסמנים „שקדשה קדושת הגוף".

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

°והיתה לכהן כמנחה. רבנין אמרין הרי היא (ויקרא ה) במנחת נדבתו. מה מנחת נדבתו קריבה בכלול. אף זו קריבה בכלול. רבי שמעון אומר הרי עשירית האיפה של כהן כעשירית האיפה של ישראל. מה עשירית האיפה של ישראל נקמצת אף זו נקמצת. אי מה זו נאכלת אף זו נאכלת. תלמוד לומר °וכל (שם ו) מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. אילין שיריים משם מה הן באין משם קומץ משם שיריים. אין תימר משום קומץ אינו נותנן בלילה ואינו נותנן לאחר מיתה. ואינו מחשב להן ואין תימר משום שיריים נותנן בלילה ונותנן לאחר מיתה. מהו שיחשב להם. נישמעינה מן הדא רבי אלעזר ברבי שמעון אומר הקומץ קרב לעצמו והשיריים מתפזרין על גבי הדשן. רבי יוחנן בעי מה אנן קיימין אם בדשן שלמעלן כבר אמר' ר' שמעון אלא אם אינו עניין לדשן של מעלן תניהו עניין לדשן של מטן. הדא אמרה נותנן בלילה ונותנן לאחר מיתה ומחשב להן. אמר רבי יוסי בי רבי בון אינו מחשב להן שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח. ר' בא בר ממל בעי הך ר' אלעזר בי ר' שמעון בשיטת אביו או בשיטת חכמים. אין בשיטת אביו יקרב למעלן אין בשיטת חכמים לא יקמוץ. בשיטת אביו הוא. רבי שמעון אומר הרי עשירית האיפה של כהן כעשירית האיפה של ישראל מה עשירית האיפה של ישראל נקמצת אף זו נקמצת. אי מה זו נאכל' אף זו נאכלת ת"ל וכל מנחת כהן כליל תהי' לא תאכל. ותהא כליל ולא תאכל היקשתי' לא הקשתיה לכליל תקטר. אמר רבי יוסי ראה רבי דעתו של רבי אלעזר בי רבי שמעון ושנה כיוצא בו. ר' בא בר כהן בעי קומי ר"י ולמה לי כרבי לעזר בי רבי שמעון אפילו כרבי שמעון אביו. אמר ליה איכול בראש המזבח. ואין שריפה בראש המזבח. התיב רבי חנינה קומי רבי מנא והא תני ר' חייה ופליג ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפותה של אשה. להיאכל אינה יכולה מפני שותפותה של איש. אמר

פני משה

והיתה לכהן כמנחה. במנחה חוטא כתיב: רבנן אמרין. והיתה לכהן כמנחה' להקיש מנחת חובתו למנחת נדבתו של כהן: מה מנחת נדבתו קריבה בכלול. דכתיב כליל תהיה ואינה נקמצת: אף זו. חובתו קריבה בכלול ואינה נקמצת: ר"ש אומר הרי עשירית האיפה. מנחה של כהן כמנחה של ישראל לקמילה כדמפרש לה התם מדכתיב כמנחה ולא כמנחתו אלא להקיש למנחת חוטא של ישראל: ת"ל וכל מנחת כהן וגו'. הא כילד הקומץ קרב בעצמו והשיריים בעצמן: אילין שיריים. לר"ש דאמר קרבין הן לעצמן: משם מה הן באין. מה דין יש להן דין קומץ או דין שיריים בעלמא וכ"מ כדמפרש ואזיל: אין תימר משום קומץ אינו נותנן בלילה. אין קריבין בלילה כדין קומץ וכן אין באין לאחר מיתה דכהנא שמתו בעליה היא וכגון שמת לאחר הקרבת הקומץ: ואינו מחשב להן. אין חייבין עליהן משום פיגול אם חישב להקטיר הקומץ למחר או להקטירן למחר דקי"ל בזבחים פ' ב"ש דף מ"ג דהקומץ אין חייב עליו האוכלו משום פיגול דאין חייבין כרת באכילת פיגול אלא בדבר שיש לו מתירין והקומץ הוא המתיר ואין לו מתירין וה"נ דין קומץ להן: ואין תימר. דדין שיריים יש להן הא ודאי לא מיבעיא לן דבאין בלילה דלאו קרבן מיקרו וכן באין לאחר מיתה: מהו. אלא הא קא מיבעיא לן מהו שיחשב להם ושיהו חייבין עליהן משום פיגול ואע"ג דדין שיריים להן משום דאין חייבין משום פיגול אלא בדבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח והכא אינן ראוין לאכילת אדם ולא למזבח כדלקמן: נישמעינה. לזה מן הדא דלקמן: רבי אלעזר ברבי שמעון גרסי'. דתני לה התם על דברי ר' שמעון דאמר הקומץ קרב בפני עצמו והשיריים בפני עצמן ר' אלעזר בר"ש אומר כו' השיריים מתפזרין על גבי הדשן: ר' יוחנן בעי. והוי ר' יוחנן עלה: מה אנן קיימין. באיזה בית הדשן קאמר: אם בדשן שלמעלן. על המזבח וקרי ליה דשן מפני שצוברין את הדשן לתפוח ולבסוף מתפזרין על בית הדשן: כבר אמר ר' שמעון. כלומר היינו דר' שמעון אביו דאיהו נמי אמר קרבין בפני עצמן למעלן: אלא אם אינו ענין כו'. כלומר דע"כ לדשן שלמטה קאמר במקום שמשליכין שם מוראה ונוצה ותרומת הדשן אצל הכבש ושם נבלעין במקומן ולשם היו מתפזרין: הדא אמרה. ש"מ דדין שיריים להן דאם היה להן דין קומץ לא הוי פליג ר' אלעזר בהא אאבוה שלא יקרבו למעלן: ונותנן בלילה כו'. כלומר דין שיריים להן לכל: אמר ר' יוסי ברבי בון איני מחשב להן. ור' יוסי פליג דאדרבה מדר"א בר"ש נשמע דאין חייבין עליהן משום פיגול דהרי אין להן מתירין לא לאדם דקריבין הן ולא למזבח דלמטן קריבין: הך. הא דקאמר ר"א בר"ש דהשיריים מתפזרים על הדשן כמאן אזלה שיטתיה. בהאי היקישא דלעיל אם למנחת ישראל הוא מקיש כשיטת אביו או למנחת נדבת כהן כחכמים: אין בשיטת אביו. ומתמה הש"ס אם כדרשת אביו ס"ל ה"ל למימר יקרבו השיריים למעלן כמו דסבר ר"ש כדמוסקי' לעיל הא כילד כו': אין כו'. ולטעמיך אם כחכמים ס"ל דמקיש למנחת נדבתו א"כ לא יקמוץ כלל אליביה דר"א בר"ש כמו דסבירא להו: בשיטת אביו הוא. הש"ס הוא דמסיק דלעולם בשיטת אביו קאי שיטתיה דמקיש למנחת ישראל והילכך נקמצת ס"ל כדאשכחן דאמר ר"ש לעיל הרי עשירית האיפה כו' ודקאמרת מ"ט לא ס"ל גם בהא כאבוה דקריבין למעלן לא קשיא ותהא כלו' דתהא האי טעמא משום דכליל ולא תאכל הקשתיה למנחת נדבתו דהרי לא מקשינן למנחת ישראל אלא לקמילה והא דאינה נאכלת נפקא לן מוכל מנחת כהן ובין מנחת נדבה ובין מנחת חובה וס"ל לר"א בר"ש דלא הוקשה אלא שלא תאכל כמנחת נדבתו אבל לא הקשתיה לכליל תקטר דכתיבא במנחת נדבתו כלומר דלענין הקרבה לא הוקשה דאין קריבין השיריים למעלן אלא מתפזרים על בית הדשן: ראה רבי דעתו של ר' אלעזר בר"ש ושנה כיוצא בו. במשנתינו דקאמר וכל הנשואות לכהן מנחותיהן נשרפות וכדמסיק: ולמה לי. למה לנו לאוקמי כר"א בר"ש דהא אפי' כר"ש אתייא דאיהו סבר דיקריבו השיריים למעלן וקס"ד דלהא נמי שייך לומר נשרפות הואיל ואינן נאכלין: א"ל דלא היא איכול בראש המזבח כו'. דלא שייך לומר בראש המזבח אלא הקרבה ועיכול אבל אין שייך לומר נשרפות על דבר שקרב בראש המזבח כר"ש אלא ודאי כר"א בר"ש אתייא דנשרפות למטן קאמר בבית הדשן: והא תני ר' חייא ופליג. על זה מדקאמ' טעמא בברייתא בהא דנשרפת מנחת הנשואה לכהן דליקר' כליל כמנחת כהן עצמה אינה יכולה מפני שותפות' של אשה שיש לה חלק בה שלכפרתה היא באה ואין מנחת זר קריבה כליל בלא קמילה: להיאכל אינה יכולה מפני שותפותו של איש. שהוא מקריב' משלו וכתיב וכל מנחת כהן וגו'. וחסר כאן וגרסינן כמו שהובא לעיל ריש פ"ב וכדהובא בבבלי אלא הקומץ קרב בעצמו והשיריים קריבין בעצמן. ומדאמר קריבין בעצמן ש"מ דלמעלן הן קריבין כר"ש:

א"צ

קרבן העדה

והיתה לכהן כמנח. במנחת חוטא כתיב: הרי היא כמנח' נדבתו. דאינה נקמצת ואינה נאכלת דכתיב וכל מנחת כהן כליל תהיה: הרי עשירית האיפה. היינו מנחת חובתו של כהן כמנחת חובתו של ישראל להקיש מה זו נקמצת אף זו נקמצת ודייק ליה מדלא כתיב תורה אור והיתה לכהן כמנחתו אלא להקיש מנחת חוטא של כהן למנחת ישראל: ת"ל וכל מנחת וכו'. לא תאכל מיותר אלא ה"ק כליל תהיה נדבתו לא תאכל חובתו: אילין שירים וכו'. מיבעי ליה אליבי' דר"ש הנך שירים דמנחת חוטא של כהנים מה דינו אם כהקומץ עצמו או כשירים: אין תימר וכו'. כלומר ונפקא מיני' א"ת וכו': אינו נותנן בלילה. דמנחה שהקריבה בלילה פסולה ככל הקרבנות דכתיב ביום זבחכם: ואינו נותנן לאחר מיתה. אם מת הכהן בין הקרבת הקומץ להקרב' שירים דאין קרבן לאחר מיתה: ואינו מחשב להן. שאם חישב מחשבת פיגול בשעה שמפזר' על הדשן נפסלין כקומץ עצמו: מהו שיחשב להן. דהא לאו הקרבה היא או דלמא הקרבה מיקריא לה ולמ"ד כשיריי' הן מיבעי' ליה: נישמעינה מן הדא. תא שמע: ה"ג ראב"ש אומר מנחת חוטא של כהנים הקומץ קרב לעצמו וכו': ר"י פריך מה אנן קיימין. באיזה דשן איירי ראב"ש: אם בדשן שלמעלן. על תפוח הדשן גחלים שעל המזבח צוברים את הדשן לתפוח כמלא לבסוף מתפזר על בית הדשן: כבר אמר ר"ש. היינו דר"ש: לדשן שלמטן. במקום שמשליך מוראה ונוצה ותרומת הדשן אצל הכבש ושם היו נבלעים ושם היה מתפזר. ל"א בבית הדשן שבעזרה במקום ששורפין שם פרים ושעירים הנשרפין: הדא אמרה. מדאמר ראב"ש שקריבה בדשן שלמטה ש"מ דמשום שיריים הן וניתנין בלילה וכו': ומחשב להן. דלא קרבי ע"ג המזבח: אינו מחשב להן. דכיון דלא הוכשרו לאכילת אדם ולמזבח הרי הן כקרבן ומחשבה פוסלת בהן: ר' בא בר ממל בעי. פריך: הך ראב"ש. אליבא דמאן: אין בשיטת אביו. כר"ש ס"ל ודריש לקרא כוותיה יקרב נמי השיריי' למעלה כר"ש ואי דריש לקרא כרבנן תהא קריב' כליל בלא קמילה כרבנן: ומשני בשיטת. ר"ש אביו אמר אלא דדריש לא תאכל כדמסיק: ותהא כליל ולא תאכל. לראב"ש קאמר דקשיא ליה כיון דכתיב כליל תהיה פשיטא דלא תאכל ולמה לי לא תאכל: ה"ג אלא לאכילה הקשיתיה ולא הקשיתי' לכליל תקטר. וה"פ הא דאקשינן מנחת חובתו לנדבתו היינו לענין דלא תאכל אבל לא לענין כליל תקטר והיכי דמי נקמצת והשירי' מתפזרי' על בית הדשן שלמטה לאיבוד: ראה ר'. במנחת כהנות דעתו של ראב"ש ושנה במתני' כיוצא בו ולקמן מפרש מנ"ל דשנה כראב"ש: אפי' כר"ש אביו. וה"ה כרבנן נמי מלי אתיא דהא נשרפת מיהת על גבי המזבח: א"ל איכול בראש המזבח. אס"ד דסובר ר' דכל מנחת כהנת על גבי המזבח נקרבת כרבנן או כר"ש ה"ל למתני וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נתעכלו או קריבות דאין שייך לשון שרפה בראש המזבח: והא תני ר"ח. בברייתא ופליג אראב"ש: ליקרב כליל וכו'. במנחת סוטה של הנשואו' לכהן איירי: ה"ג מפני שותפותו של איש אלא הקומץ קרב לעצמו וכ"ה לעיל רפ"ב. מדקאמר קריבות לעצמן היינו כר"ש:

א"ל

שנויי נוסחאות (סו"ב) בכלול נד"י בבלול. (סו"ג) בכלול נד"ו בבלול. (סו"ח) ר"י נד"ו רבי יוסי. (סו"ז) שותפותה נד"י שותפותו

א"ל רבי ראה דעתו של רבי אלעזר בי רבי שמעון ורבי חייה רובה ראה דעתו של רבי שמעון אביו :

הלכה ז מתני' בת ישראל שנישאת לכהן מנחתה נשרפת ובת כהן שנישאת לישראל מנחתה נאכלת מה בין כהן לכהנת מנחת כהנת נאכלת ומנחת כהן אינה נאכלת כהנת מתחללת ואין כהן מתחלל כהנת מטמאה למתים ואין כהן מיטמא למתים כהן אוכל בקדשי קדשים ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים : **גמ'** מה בין כהן לכהנת. מנחת כהנת נאכלת. מנחת כהן אינה נאכלת דכתיב °וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. לא כהנת. רבי אבהו בעא קומי רשב"ל והא כתיב °וכהן כי יקנה נפש קניין כספו. מעתה כהן ולא כהנת מאי כדון °והכהן המשיח תחתיו מבניו. את שבנו עומד תחתיו יצאת זו שאין בנה עומד תחתיה. כהנת מתחללת. ואין כהן מתחלל דכתיב °ולא יחלל זרעו בעמיו. אין לי אלא זרע שהוא מתחלל. היא עצמה מניין. ודין הוא מה אם הזרע שלא עבר עבירה הרי הוא מתחלל. היא שעברה עבירה אינו דין שתתחלל. הוא עצמו יוכיח שעבר עבירה ואינו מתחלל. לא אם אמרת באיש שאינו מתחלל בכל מקום תאמר באשה שהיא מתחללת בכ"מ. הואיל והיא מתחללת בכ"מ דין הוא שתתחלל. מה נפשך לומר. לא יחל לא יחלל. אף מי שהיה כשר ונתחלל. כהנת מטמאה למתים. רבי דוסא ממלחיא רבי אחא בשם רבי לעזר כהנת מותרת לצאת חוצה לארץ. מה טעמא °אמור אל הכהנים לא אל הכהנת. דלכן מה אנן אמרין הואיל והיא בכלל גזירה לא תצא. ותהא בכלל גזירה ולא תצא. אם אומר את כן נמצאת מדחה פרשת טמאות. כהן אוכל בקדשי הקדשים. אין כהנת אוכלת בקדשי הקדשים דכתיב °כל זכר בכהנים יאכלנו :

הלכה ח מתני' ומה בין האיש לאשה האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשה את בתה האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת את בתה האיש נסקל ערום ואין האשה נסקל' ערומה האיש נתלה ואין האשה נתלת האיש נמכר בגניבתו ואין האשה נמכרת בגניבתה :

גמ'

ח"ל. מאי קושיא ר' סבר כראב"ש ור"ח הגדול סבר כר"ש בכהנות :

הלכה ז מתני' וכהנת שנשאת לישראל. וכן כהנת פנוי' מנחתה נאכלת : מנחת כהנת בת כהן נאכלת. בגמרא יליף כולהו מקרא : כהנת מתחללת. מן התרומה ומן הכהונה אם נבעלה לפסולים תורה אור ישוב אינה חוזרת לכשרותה לעולם : כהן אינו מתחלל. אם נשא גרושה חללה או זונה אלא כל זמן שהוא עמה פסול לעבודה משגרשה חוזר להכשרו דכתיב להחלו בזמן שהוא נוהג מנהג זה הרי הוא חולין : ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים. בחטאת ואשם ומנחה : **גמ'** מעתה. נימא נמי בהא כהן ולא כהנת שאין כהנת מאכילה לעבדיה בתרומה והא תנן ביבמות פ' אלמנה בת כהן לישראל והכניסה לו עבדים לא יאכלו עבדים בתרומ' ש"מ דאם לא ניסת אוכלי' בשבילה: מאי כדון. אלא מנ"ל שמנחת כהנת נאכלת : והכהן המשיח תחתיו מבניו. כתיב בפרשת וכל מנחת כהן כליל תהיה דרשינן מי שבנו עומד תחתיו שהוא כהן כמוהו הוא בדין הזה אבל זו אין בנה עומד תחתיה שאם ניסת לישראל הרי בנה ישראל ואסור בתרומה : דכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו. בכהן הנושא אשה הפסולה לכהונה : אין לי. ללמד מהאי קרא אלא שזרעה מתחלל : היא עצמה מניין. שמתחללת מן התרומה ומן הכהונה בביאת הפסול ושילקה הכהן הבא עליה משום חללה : ודין הוא. ולא צריך קרא : היא שעברה עבירה. שאף היא מוזהרת שלא להנשא להפסול לה בעבירה : הוא עצמו יוכיח שעבר עבירה ואינו מתחלל. דכתיב לא יחלל זרעו אבל הוא אינו מתחלל : שאינו מתחלל בכל מקום. אפילו בא על השפחה או על הנכרית : תאמר באשה שהיא מתחללת בכל מקום. בכל הפסולים שנא' ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה והואיל ונפסלת בשאר ביאת איסור דין הוא שתפסול אף בביאת פסולי כהונה : מה נפשך לומר. מה רצונך לומר שום פירכא על ק"ו זה מה לזרעו שכן יצירתו בעבירה משא"כ באשה : לא יחל לא יחלל. דה"מ למכתב לא יחל וכתיב לא יחלל בשני חילולין הכתוב מדבר אחד לה ואחד לזרעה : אף מי שהיה כשר ונתחלל. כלומר מרבינן מהאי קרא אף האשה שהיתה כשרה דמתחללת : כהנת מותרת לצאת לחוצה לארץ. שגזרו חכמים על עפר ארץ העמים שהיא מטמאה משום ספק קברות שלהן דעכו"ם מטמא במגע ומשא ואהל לרבנן ולר' שמעון נמי דאמר שאין מטמאין באהל מטמאין הן במגע ומשא ורקב : אמור אל הכהנים. בני אהרן לנפש לא יטמא בעמיו ולא בנות אהרן : דלכן. דאם לא כן מה טעם כהאמר שיהו הנשים אסורות לצאת לחוצה לארץ : הואיל והיא בכלל גזרה. דסתמא גזרו על הכהנים שלא יצאו חוצה לארץ הלכך לא תצא : ותהא בכלל גזרה. ע"כ לומר שגם הנשים אסורות לטמא למתים : נמצאת אתה מדחה פרשת הטמאות. דבפירוש כתיב בני אהרן ולא בנות אהרן : דכתיב. בחטאת ובאשם ובמנחה כל זכר בבני אהרן יאכלנה :

הלכה ח מתני' האיש פורע ופורס. כשהוא מנוגע פורע את ראשו ופורס את בגדיו : האיש מדיר את בנו. הקטן בנזיר וחלה נזירות עליו אפילו לכשיגדל : איש מגלח על נזירות אביו. אם נדר אביו בנזירות והפריש קרבנותיו ומת והיה בנו נזיר או שנדר בנזירות לאחר מיתת אביו הרי הבן מגלח ביום מלאת ומביא קרבנות שהפריש אביו : האיש מקדש את בתו. מקבל קידושי בתו הקטנה שלא מדעתה : מוכר את בתו. לאמה כשהיא קטנה :

גמ'

א"ל. ר' מנא לר"ח מאי קשיא לך דודאי פליגי בזה רבי דקתני במתני' נשרפת ראה דעתו של ר' אלעזר בי ר' שמעון כדאמרן ור' חייא רבה כר"ש ס"ל ולפיכך קאמר קריבין בעצמן :

הלכה ז מתני' כהנת. בת כהן שנשאת לישראל וכן כהנת אלמנה וגרושה שהביאה מנחה מנחתה נאכלת כדיליף טעמא בגמ' : כהנת מתחללת. מן התרומה ומן הכהונה אם נבעלה לפסול לה ואינה חוזרת לכשרותה לעולם : וכהן אינו מתחלל. אם נשא גרושה זונה וחללה אלא כל זמן שהוא עמה פסול לעבודה ומשגרש' חוזר להכשירו ובגמ' יליף טעמא : כהנת מיטמאה כו'. כדמפרש טעמא בגמ' : **גמ'** דכתיב וכל מנחת כהן וגו'. ודרשינן כהן ולא כהנת כשאינה נשואה לכהן וכשהיא נשואה לכהן נהי דאינה נאכלת כליל מיהא לא הויא דהקומץ קרב בעצמו כו' כדאמרינן לעיל : והא כתיב וכהן כי יקנה וגו'. דמאכיל עבדיו בתרומה : מעתה. נימא נמי דדרשינן כהן ולא כהנת דאינה מאכלת עבדיה בתרומה ואנן תנן בפ"ז דיבמות בת כהן שניסת לישראל והכניסה לו עבדים לא יאכלו כו' ש"מ דאם לא ניסת יאכלו בשבילה : מאי כדון. ומעתה מ"ע דמנחת כהנת נאכלת : והכהן המשיח תחתיו מבניו. לעיל מהאי קרא דוכל מנחת כהן כתיבא ודרשינן מהכא למעוטי מנחת כהנת דילאת זו כו' : דכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו. זרעו מתחלל והוא אינו מתחלל : היא עצמה מנין. שהאלמנה מתחללת בביאתו מן התרומה ומן הכהונה ללקות כהן הדיוט הבא עליה משום חללה : היא שעברה עבירה. כדדרשינן ביבמות לא יקחו כתיב להזהיר אשה על ידי האיש : שאינו מתחלל בכל מקום. אפי' בא על השפחה ועל הזונה : תאמר באשה שהיא מתחללת ונפסלת בכ"מ. שאם בא עליה כותי חלל נתין ממזר פסולה כדילפינן ביבמות פ"ז מיבת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה והואיל ונפסלה בשאר ביאת איסור תיפסל אף כאן : מה נפשך לומר. ליתא קיימא הוא ובבבלי קידושין דף ע"ז גרים ואם נפשך לומר אמר קרא לא יחלל לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל מה אם נפשך לומר וכי תימא איכא למיפרך. דמעיקרא דדינא פירכא מהיכא ילפת לה היא עצמה מזרעה מה לזרעה שכן יצירתו בעבירה והילכך דריש מדהוי מצי למיכתב לא יחל וכתיב לא יחלל ודרשינן לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל ועל עצמה שייך לומר כשרה ונתחללה עכשיו והויא נמי בכלל דלא יחלל : כהנת מותרת לצאת לח"ל. דחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים וכהנת מותרת לטמא ומותרת לצאת : ומתמה הש"ס דלא כן מה אנן אמרין. מאי קמ"ל רבי לעזר בזה דהא מתניתין היא דמותרת לטמא ומהיכי תיתי תאסור לצאת לח"ל : הואיל והיא בכלל גזירה. כלומר אי לאו דאשמעינן רבי לעזר הוי אמינא דחכמים גזרו סתם ואפילו כהנת בכלל : והא כו'. ואימא ה"נ דהיא בכלל גזירה : נמצאת מדחה פרשת טמאות. דהא כתיב אל הכהנים ולא אל הכהנות : כל זכר בכהנים יאכלנו. כתיב בהאשם :

הלכה ח מתני' האיש פורע ופורס. כשהוא מצורע פירע את ראשו ופורס את בגדיו ואין האשה כו' כדיליף בגמרא : האיש מדיר את בנו בנזיר. בנו קטן והלכה היא בנזיר : האיש מגלח על נזירות אביו. אם נדר אביו בנזירות והפריש קרבנותיו ומת והיה בנו נזיר הרי הבן מגלח ביום מלאת ומביא קרבנות שהפריש אביו וגם זו הלכה בנזיר היא ואין לה סמך מן התורה : מקדש את בתו. מקבל קידושי בתו קטנה שלא מדעתה : מוכר את בתו לאמה כשהיא קטנה : האיש נסקל ערום כו'. וטעמא דכלהו מפרש בגמרא :

גמ'

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

חתם סופר

ר' אבהו בעי קמיה ר"ל וכהן כי יקנה נפש קנין כספו וכו'. מובא בתוס' סוטה כ"ג ע"ב ד"ה כהן מדאיצטריך תחתיו מבניו משמע דסירושלמי פליג אבבלי ולא יליף משמע אהרן ובניו וס"ל בניו אפילו בנות משמע אע"ג דגבי טומאת כהנים קיי"ל בני אהרן ולא בנות אהרן י"ל התם לא ממשמעותא דקרא אלא מיתורא כמ"ש רה"ס ר"פ אמור אבל לעולם סתם בני אהרן גם בנות בכלל מדאיצטרך גבי מנחות כהן תחתיו מבניו וכן משמע קצת דממעט כהנת מטומאת כהנים מדכתיב אמור אל הכהנים ולא הכהנות והקשה בפני משה הא סירושלמי בעצמו ס"ל כהן ואפילו כהנת ולפי הנ"ל אתי שפיר דהכי נמי ממשמעותא דלית אלא מיתורא מדכפל שכהנים בני אהרן ואייתר חדא לתבע נשים ומשמעות דורשים איכא בינייהו ירושלמי מפיק לי' מכהנים ולא כהנת ובבלי מבני אהרן והכל מיתורא אבל ממשמעותא אפילו בנות במשמע. (ועיין בשו"ת חת"ס יור"ד סי' ב"ת).

חדושים

מאי כדון והכהן. בתוס' סוטה כ"ג ע"ב ד"ה כהן ולא כהנת הגירסא אמר נו והכהן המשיח.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות סוטה ה"ב

ב ב מיי' שם הלכה ח והלכה ט

מסורת הש"ס

גמ' °איש אין לי אלא איש אשה מניין תלמוד לומר צרוע בין איש בין אשה בין קטן. אם כן למה נאמר איש לעניין של מטן האיש פורע ופורם אין האשה פורעת ופורמת. האיש מדיר והאיש מגלח. רבי יוחנן בשם רבי מאיר עשרים וארבע' דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל וזה אחד מהם. בית שמאי אומרים אין האיש מדיר את בנו בנזיר. ובית הלל אומרים האיש מדיר את בנו בנזיר. האיש מוכר את בתו דכתיב °וכי ימכר איש את בתו לאמה. האיש מקדש את בתו דכתיב °את בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישנאה. האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה דכתיב °וסקלת' אותו. לא את כסותו. רבי חגי בעא קומי רבי יוסי והכתיב °וסקלתם אותם באבנים. מעתה אותם לא את כסותם. מאי כדון איש על ידי שאין ניוולו מרובה לפיכך נסקל ערום. אבל אשה על ידי שניוולה מרובה לפיכך אינה נסקלת ערומה. האיש נתלה ואין האשה נתלית דכתיב °ותלי אותו ולא אותה. האיש נמכר °בגניבו ולא בכפילו. בגניבו ולא בזוממו. בגניבו אינו נמכר ונשנה. ואין לו עליו דמים. מעתה בגניבה אחת אבל בשתי גניבות נמכר ונשנה. ר' ירמיה בעי גנב משל שותפות מה את עבד לה כגניבה אחת כשתי גניבות. היה גונב ומוציא בלילה נימר אם ידעו בו הבעלים בנתים שתי גניבות הן ואם לאו גניבה אחת היא:

הדרן עלך היה נוטל

הלכה א מתני'

ארוסה ושומרת יבם [א] לא שותה ולא נוטלת כתובה שנאמר °אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה פרט לארוסה ושומרת יבם [ב] אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין לא שותת ולא נוטלת כתובה: גמ' וישקינה גזירת הכתוב היא °והביא האיש את אשתו אל הכהן. ולא יקנא לה. התורה אמרה וקנא את אשתו. וקנא את אשתו אפי' מקצת אשתו. מתניתא דבית שמאי. דבש"א נוטלת כתובתה ולא שותה. אמר ר' יוסי תמן טעמייהו דב"ש אומרים הביא לי בעלי ואני שותה ברם

פני משה

גמ' איש. צרוע הוא כתיב: ת"ל צרוע. סתם משמע בין איש כו' ובבבלי דרים מוהצרוע דבתריה והצרוע אשר בו הנגע דמיותר הוא דהא במצורע קמיירי אלא לרבות כו': לעניין שלמטן. לאו למעוטי מטומאה אמורה אלא מענין האמור בפסוק שלאחריו דכתיב ביה פריעה ופרימה לומר לך האיש פורע כו': את בתי נתתי. אלא הכתו' נתינתה באביה: וסקלתם אותו. ומהכא ילפינן דהאיש נסקל ערום דאותו ולא את כסותו ומינה הא אותה בכסותה: מעתה. הכא נמי נימא אותם ולא את כסותם והאשה נמי נסקלת ערומה: מאי כדון. ומאי טעם וקאמר איש כו'. כלומר דלא ממיעוטא דקרא דרשינן אלא סברא הוא דהאשה ניוולה מרובה לפיכך אינה נסקלת ערומה: האיש נמכר בגניבתו ולא בגניבתה גרסינן: בגניבו. דרשינן נמי ולא בכפילו שאינו נמכר לשלם הכפל אם יש לו לשלם הקרן: ולא בזוממו. אם הוזמו עדי הגניבה ואין להם לשלם אינן נמכרין: בגניבו. משמע אחת ולא בתים דאינו נמכר ונשנה: ואין לו עליו דמים. בתמיה דקס"ד אפי' בשתי גניבות אינו נמכר ונשנה והרי חייב לו דמים בשביל גניבה האחרת: מעתה. ע"כ דה"ק בגניבה אחת הוא דאינו נמכר ונשנה כגון שלא הי' דמי מכירתו כנגד כל הגניבה אינו נמכר פעם אחרת להשלים דמיה: בשתי גניבות. גנב וחזר וגנב: גנב משל שותפות. מב' שותפין אם כגניבה אחת היא הואיל ושותפין בה או כשתי גניבות הוי הואיל ושל ב' בני אדם היא ולא איפשיטא: הי' גונב ומוציא כל הלילה. אם אתה מחשבו לגניבה א' אפי' הוציא הרבה פעמים או לא: נימר. אם נודע להבעלים בנתיים כב' גניבות הן ונמכר ונשנה: ואם לאו. נחשב כל מה שהוציא לגניב' אחת ואינו נמכר ונשנה:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' ארוסה. שקינא לה ארוס: ושומרת יבם. שקינא לה יבם: לא שותות. דממעטינהו קרא: ולא נוטלת כתוב'. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אחר קינוי דמקינוי ואיסור לא אימעוט כדמפרש בגמרא: תחת אישה. ביושבת תחתיו הכתוב מדבר: נתינה. מן הגבעונים ואסורים לבא בקהל: לא שותות. דלא נאמרה פרשה אלא בראוי' לקיימה כדדרים בספרי כי תשטה אשתו בראוי' לאישות הכתוב מדבר פרט לאלמנה לכ"ג כו': ולא נוטלת כתובה. ואע"ג דשאר אלמנה לכ"ג לא קנסוה רבנן בכתובה כדאמרינן בפ' אלמנה ניזונת זו אין לה שבסתירתה גרמה לה:

גמ' ויסקינה. כלומר דפריך מהי תיזית לומר דאימעוט ארוסה ושומרת יבם משתיה ולא מקינוי דהא מדאמרת ולא נוטלת כתובה ש"מ דמקנא לה כדפרישית במתני' וע"כ תחת אישה לאו דיוקא א"כ ויסקינה נמי: גזירת הכתוב היא. גבי אשקיי' דכתיב והביא האיש את אשתו מדתנא בה קרא ולא כתב והביא האיש אותה אל הכהן ש"מ דוקא אשתו ממש בעינן: ולא יקנא לה. ונימא ה"נ בקינוי: וקנא את אשתו. את ריבוי הוא ואפי' מקצת אשתו ולקמן פריך עלה: מתניתא דב"ש. לשון שאילה הוא אם מתני' אתיא נמי כב"ש או לא דב"ש אמרי לקמן גבי מתו בעליהן נוטלות כתובה ולא שותות ובמתני' משמע דכל היכי דלא שותה לא נוטלת כתובה: אמר ר' יוסי. אפי' לב"ש אתייא דשאני תמן דטעמייהו דב"ש אומרים נוטלת כתובה מפני שהיא אומרת הביאו לי בעלי כו' ואין העיכוב ממנה:

ברם

קרבן העדה

גמ' איש. דכתיב איש צרוע הוא: אין לי אלא איש. הוא שנחלט בטומאת נתקים דכתיב בסיפא טמא יטמאנו הכהן אשה מנין: ה"ג. ת"ל והצרוע וכ"ה בבבלי. וה"פ דכתיב כמוך לו והצרוע אשר בו הנגע דמיותר ולא ה"ל למכתב אלא בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע דהא כתיב לעיל מיניה דבמצורע איירי אלא לרבות צרוע שני כגון אשה וקטן א"כ מיתורא דצרוע קדריש כל דשייך בו שם צרוע: א"כ למה נאמר איש צרוע. אחרי דמרבינן הכל: לענין שלמטן. לאו למעוטי מטומאה האמורה בפסוק זה אלא למעט הנשים מפריעה ופרימה לומר לך איש פורע ופורם וכו': דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה וישנאה. באביה תלית נתינתה דכתיב ברישא דקרא ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע דממעט אמה: ה"ג ורגמו אותה ולא את כסותו. ולהכי נקט ליה להאי משמעותא דנסקל ערום בלשון זכר גבי איש למימרא הא אותה בכסותה: והכתיב. גבי נערה המאורסה וסקלתם אותם באבנים וקאי על הנערה ועל הבועל נמי כדרום ולא את כסותם הרי דאף האשה נסקלת ערומה: מאי כדון. אלא מנ"ל דאין האשה נסקלת ערומה: איש ע"י שאין ניוולו מרובה. כשהוא ערום וע"י שהוא ערום אינו שוהה למות לפיכך נסקל ערום כדי למהר מיתתו: אבל אשה ע"י שניוולה מרובה. כשהיא ערומה וכתיב ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה וזו יפה לה לסקול בבגדיה אע"פ שהיא שוהה למות: ה"ג דכתיב ותלית אותו על העץ. בגניבו. דכתיב ונמכר בגניבתו: ולא בכפילו. אם יש לו לשלם הקרן ואין לו מה לשלם הכפל אינו נמכר: ולא בזוממו. אם העיד על חבירו שגנב והוזם שחייב לשלם כדכתיב ועשיתם לו כאשר זמם מ"מ אינו נמכר בשביל כך אם אין לו לעד לשלם: בגניבו אינו נמכר ונשנה. אם גנב מאה זהובים ונמכר לשש שנים בעד חמשים זהובים ויצא בשביעית תו אינו נמכר: ואין לו עליו דמים. אף שיש לו לשלם האחר שיצא מרבו אין לנגנב עליו שום חוב ופטור מלשלם לו: ומעתה בגנבה אחת. וכדפרישית הוא שאינו נמכר ונשנה: אבל בשתי גניבות. שגנב בשני פעמים אפילו לא עמד בדין עד שגנב שתי פעמים נמכר לשש וחוזר ונמכר בשביל גנבה השניה אם לא הגיעה המכירה הראשונה יתר מדמי הגניבה האחת דבכל חדא וחדא קרינן בה ונמכר בגניבתו: גנב משל שותפין מה את עביד לה. למאי מדמינן לה לגניבה אחת או לשתי גניבות: היה גונב ומוציא בלילה. כמה פעמים בזה אחר זה: נימר. פשיטא לן אם נודע לבעלים בין זו לזו שתי גניבות הן ואם לא נודע לבעלים גניבה אחת היא ואינו נמכר ונשנה: הדרן עלך פרק היה נוטל

הלכה א מתני' ארוסה ושומרת יבם. שקינא להן הארוס והיבם: לא שותות. בגמ' יליף מקרא: ולא נוטלות כתובה. בגמרא מפרש: תחת אישה. ביושבת תחתיו הכתוב מדבר: גמ' ופריך ויסקינה לארוסה. למה לא שותות. ומשני גזירת הכתוב היא. דכתיב והביא האיש את אשתו וארוסתו אינה אשתו: ופריך לא יקנא לה. א"כ דארוסה ממעטינן מדכתיב אשתו נמעטה נמי מקינויו דכתיב וקנא את אשתו ומדתנן לא נוטלות כתובה ש"מ שמקנא לה ליאסר עליו: ומשני וקנא את אשתו אפי' מקצת אשתו. דכתיב תרי זימנא וקנא את אשתו ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ומרבינן אפי' מקצת אשתו: ה"ג מתני' דלא כב"ש. וה"פ מתני' דתנן לא שותות ולא נוטלות כתובה אתיא דלא כב"ש דסברי כל היכא דאינם שותות נוטלות כתובה: דבש"א וכו'. לקמן בפרקין: הביא לי בעלי ואני שותה. דמתחלה כשנסתרת היה על סמך זה הלא אפשר לברר הדבר שאני נקיה וטהורה ע"י שתייה וכיון שאין העכבה ממנה נוטלת כתובתה:

ברם

ברם הכא יודעת היית שאין ארוסה שותה למה הכניסה עצמה למספק המרובה הזה בשביל לפוסלה מכתובתה. ר' יודה בעי כמה דתימר תמן וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפי' מקצת אשתו ודכוותה תחת אישך אפי' מקצת אישך. היך עבידה קינא לה עודה ארוסה וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו. קינא לה עודה שומרת יבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו. קינא לה עודה ארוסה וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא בלא כתובה. קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו. לא קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקינא לה ולא הספיק לכנוס עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון. אבל אם קינא לה היבם וכנסה ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו. תמן תנינן איילוני' וזקינה ושאינה ראויה לוולד לא שותה ולא נוטלת כתובתה. שנאמר °ונקתה ונזרעה זרע הראויה להזריע זרע. יצאת זו שאינה ראויה להזריע זרע. התיבון הרי אלמנה לכהן גדול הרי היא ראויה להזריע זרע. שנייא היא דכתיב °ולא יחלל זרעו בעמיו. תמן תנינן ממזר פוסל ומאכיל כיצד. והכא הוא אמר הכין. אמר רבי תנחומא תמן °וזרע אין לה מכל מקום. [ב]ברם הכא זרע (אין לה) כשר לא זרע פסול. אמר רבי יוסי בי רבי בון כלום המים באין אלא להתיר' לביתה. וזו כיון שנסתרה אומר לו הוצא:

הלכה ב מתני' ואילו לא שותות ולא נוטלו' כתובה [א]האומרת טמאה

אני לך [ב]ושבאו לה עדים שהיא טמאה [ג]האומר' איני שותה ואמר בעלה איני משקה (ושבעלה אינו רוצה להשקותה) ושבעלה בעלה בדרך נוטלת כתובה ולא שותה מתו בעליהן עד שלא ישתו בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות ובית הלל אומרים [ז]לא שותות ולא נוטלות כתובה: גמ' אמר רבי יאשיה סח לי זעירא משום אנשי ירושלים שלשה הן שאם בקשו למחול מוחלין להן ואילו הן סוטה ובן סורר ומורה וזקן

קרבן העדה

ברם הכא. אבל כאן בארוסה ושומרת יבם דגזירת הכתוב הוא שאינה שותה אין לה כתובה אפי' לב"ש דכיון דיודעת שאינה שותה למה הכניסה עצמה לספק הגדול הזה ונסתרה במקום שאי אפשר לברר לפיכך אין לה כתובה: ° ודכוותה תחת אישך. דכתיב נמי תרי זימני ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי וגו' ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת נמי מרבינן שומרת יבם ששותת מיהו לאו כל שומרת יבם שותת: היך עבידא. היכי דמי שיגרום הקינוי של ארוסה ושומרת יבם שתשתה אחר שניסת ושאם תסתרי בעודה ארוסה ושומרת יבם שתיאסר עליו: משקה אותה על קינויו. שקינא לה בעודה ארוסה שהרי שטית דהיינו סתירה היתה כשהיא תחתיו לאחר שכנס': ה"ג קינא לה עודה ארוס' ונסתר' וכנסה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובה. וה"פ אם ידע שנסתר' בעודה ארוסה ואפ"ה כנסה יש לה כתוב' דידע ומחיל ואפ"ה תצא אם הוא אומר שלא מחל דשויה אנפשי' חתיכא דאיסור' ואם לאו דלא ידע שנסתרה עד לאחר שכנסה אין לה כתובה דמקח טעות הוא: ולמ"ד שומרת יבם שזינת' אסור' לייבם מדאורייתא אסור' דסתיר' לאחר קינוי לזנות דמיא: ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה. משקה אותו על קינויו של היבם דלאחר שכנסה היבם מחמת נישואי היבם נופלת לפני היבם השני:

הלכה ב מתני' ונתינ'. מן הגבעוני' ואסור' לבא בקהל: ואינה שותה. בגמרא מפרש טעמא: ולא נוטלת כתובה. אע"ג דשאר אלמנו' לכ"ג יש להן כתובה כדתנן בכתובות פי"א זו אין לה כתובה שסתירתה גרמה: גמ' תמן תנינן. לקמן בפרקין: יצאת זו. איילונית וכל השנויין במתני' שאינן ראויין לזרע: התיבון. הקשו: הרי היא ראוי' להזריע זרע. ולמה תנן במתני' שאינה שותה: ומשני שנייא היא. שאני אלמנה לכה"ג דלאו משום שאינה ראוי' להזריע זרע נתמעטה אלא מדכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו וכיון דזרעה פסול לא מיקרי זרע: תמן תנינן. ביבמות פרק אלמנה: ממזר פוסל ומאכיל כיצד. בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל וילדה הימנו בת והלכה הבת וניסת לעבד או לעכו"ם וילדה הימנו בן ה"ז ממזר היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה ואמ"ד דזרע פסול לא מיקרי זרע למה פוסל אם אמו בת כהן מתרומה דבי גבא אם מתה בתו קרי כאן וזרע אין לה ושבה אל בית אביה: והכא הוא אמר הכין. דזרע פסול לא מקרי זרע: תמן. התם בתרומה כתיב וזרע אין לה מכל מקום אפי' זרע פסול פוסלה מתרומה דבית אביה: ה"ג ברם הכא כתיב ונקתה ונזרעה זרע זרע כשר ולא זרע פסול. וה"פ הכא כתיב ונקתה וגו' משמע דזרע יהא נקי שיהא כשר ולא פסול א"כ התם וזרע אין לה קרא יתיר' הוא דלרבו' זרע זרעה מכשר לא צריך קרא דבני בני' הן כבני' אלא לרבות אפי' זרע פסול כן משמע בבבלי ביבמות: אר"י בר' בון. אלו הפסולי' לאו מונקתה ממעטינן אלא מסברא הלא המים המאררים לא באו אלא להתירה לבעלה: ה"ג וזו כיון שאסורה אומרים לו הוצא. ולמה לו להשקותה ולמחוק השם חנם:

הלכה ג מתני' ה"ג ואמר בעלה אינו משקה ושבעלה בעלה בדרך וכו'. שהוא גורם לה שלא תשתה נוטלת כתובתה: מתו בעליהן. שכל סוטות הראויות לשתות ולא הספיקו להשקותן עד שמתו: בש"א נוטלת כתובה. דאומרת הנא הא קאי ומספיקא לא מפקינן כתובתה ממנה דשטר העומד לגבות כגבוי דמי: ולא שותות. דכתיב והביא האיש את אשתו: ובה"א לא שותות ולא נוטלות כתובה. דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי ומספיקא לא מפקינן ממונא מיורשים: גמ' סוטה אם רצה הבעל למחול על קינויו קינויו מחול: ובן סורר ומורה. שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו: וזקן

פני משה

ברם הכא יודעת היית כו'. כלומר שלא תוכל לברר הספק דהרי אינה שותה ולמה הכניסה עצמה לספק המרובה הזה להסתתר: בשביל לפוסלה מכתובתה. כלומר שהיא עצמה גרמה בשביל סתירתה להפסיד כתובתה: ר' יודה בעי. על הא דאמרי' לעיל דאימעוט משתיה ולא מקינוי: כמה. דאמרינן בקינוי אשתו ואפילו מקצת אשתו כן נימא נמי תחת אישך דכתיב בהשקא' ואפי' מקצת אישך ולא משני מידי: היך עבידה. מילתא באפי נפשה היא ולאו אדר' יודה קאי אלא דמפרש ה"ד דין ארוסה ושומרת יבם דאמרי' לא שותות היינו דוקא בעוד' ארוסה ושומרת יבם אבל אם קינא לה בעודה ארוסה וכנסה ונסתרה אח"כ משקה אותה על קינויו שקינה לה בעודה ארוסה וכן בשומרת יבם וכן אמרי' בבבלי דף כ"ה אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא ארוסה אבל מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה: וידע בה. שבא עליה אח"כ מלשון ואיש לא ידעה: תצא בכתובתה. הואיל והוא גרם לה שלא תשתה לא הפסידה כתובתה כדאמרי' לקמן ושבעלה בא עליה בדרך נוטלת כתובה ולא שותה וקמ"ל דגם בארוסה הדין כן דלא תימא הואיל וקדמה הקינוי לנישואין הפסידה כתובה: ואם לאו כו'. כדין כל הסוטות: משקה אותה. היבם על קינויו של אחיו שהרי כנסה: ונפלה לפני אחיו השני. שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון. דעדיין זיקת אחיו הראשון עליה ואיהו לא קינא לה: וכנסה. דהויא לה כאשתו ואם מת ונפלה לפני יבם אחר וכנסה כו' משקה השני על קינוי של הראשון: תמן תנינן. לקמן הלכה ג': ונקתה ונזרעה זרע. בראוי' לזרע הקפיד הכתוב: הרי אלמנה לכ"ג. והה"ד כל הפסולין דחשיב במתני' דראוי' לזרע ואפ"ה לא שותות: שנייא היא. התם דכתיב ולא יחלל זרעו דזרע חלל מיקרי ולאו זרע מעליא והה"ד לשאר פסולין דילפינן מינה: ופריך תמן תנינן. בסוף פרק ז' דיבמות ממזר פוסל בתרומה ומאכיל כילד כו' כדמפרש התם דאלמא זרע פסול מיקרי זרע והכא הוא אומר הכין דלאו זרע הוא: תמן וזרע אין לה. כתיב בבת כהן החוזרת לבית אביה אם אין לה זרע מבעלה ישראל: מ"מ. אפי' זרע פסול כדדרים התם אין לה עיין לה: אבל הכא זרע כשר לא זרע פסול גרסי'. ונזרעה זרע משמע דוקא הראוי לזרע כשר פרט לאלמנה לכ"ג כו': ור' יוסי בר' בון. קאמר דהיינו טעמא דפסולות אינן שותות דכלום המים המרים באין אלא להתירה לביתה: וזו כיון שנסתרה. כלומר לאחר סתירה עד אומרים לו הוצא דאסורה עולמית עליו ואינה ראויה לקיימה אי נמי כיון שאסורה גרסינן:

הלכה ב מתני' אמר בעלה איני משקה ושבעלה בעלה כו'. שהוא גרם לה שלא תשתה נוטלת כתובתה: מתו בעליהן. של כל הסוטות הראויות לשתות ולא הספיקו להשקותן עד שמתו: ב"ש אומרים נוטלות כתובה. בבבלי נפרש טעמייהו דס"ל שטר העומד לגבות כגבוי דמי: ולא שותות. דכתי' והביא האיש את אשתו: וב"ה אומרים לא שותות כו'. ובנוסחת הבבלי או שותות כו' כלומר דמתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי ולא סתא דהכא טפי בפשיטות הוא ולא צריך לפרש מתוך כו': גמ' סוטה. אם רצה הבעל למחול על קינויו מוחל: ובן סורר ומורה. אם רצו אביו ואמו למחול לו מוחלין: וזקן

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פי"ב מהלכות סוטה ה"א סמ"ג עשין כד
ד
ב מיי' שם פ"א הי"ד
ה
ג מיי' שם פ"ב ה"א סמ"ג שם
ו
ד מיי' שם פ"ג

ציון ירושלים

[ב]ברם ה"א זרע כשר לא זרע פסול. כ"ן מה"פ כאן ו' שעה"מ ע' ז סי' פ"ו הלכה ה מה שהקשה על הרשב"א וע' בהגהות' בשעה"מ שנדפס בלבוב מ"ש בזה:

מסורת הש"ס

שנויי נוסחאות (סוכ"ו) אין לה כ"ה בד"ו. (סול"נ) ושבעלה אינו רוצה להשקותה כ"ה בד"ו.

חדושי הרמ"ש

אמר רבי יאשיה. נ"ב ירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ו [ע"ש סוף המאמר וז"ל וזקן ממרא על פי בית דין סוטה לא מתניתא היא שבעלה אינו רוצה להשקותה סברין מימר עד שלא נכתבה המגילה אתא מימר ואפילו משנכתבה המגילה ובשלא נמחקה המגילה אבל אם נמחקה המגילה לא בדא עד כאן נוסחת הירושלמי בסנהדרין והמעתיקים השמיטוהו מכאן וכתב שם בגליון ירושלים על מ"ש ובשלא נמחקה המגילה עי' תוס' סנהדרין דף פ"ח ד"ה קנוין במקור דבריהם הוא מכאן ועי' מ"ל פ"ג ממרים]:

חדושים

ושבעלה אינו רוצה להשקותה. עי' בתוי"ט סוסה פ"ד מ"ב שכתב בזה"ל. ובירושלמי דפרקין גרס בסדר המשנה להרוייהו ואמר בעלה איני משקה ושבעלה אינו רוצה להשקותה. וג"ל דאיזה תלמיד הגיה שתחת המלים "אמר בעלה איני משקה" צ"ל "ושבעלה אינו רוצה להשקותה" כגירסת המשנה נ' בפ"א וכן במשנה ו' פ"ג. והמדפיסים טעו והדפיסו בפנים את שתי הגירסאות יחד. זה תוכן דברי התוי"ט. ובבבלי (סוטה כ"ד ע"א) הגי' אמר בעלה איני משקה. והמלות ושבעלה אינו רוצה להשקותה ליתא אבל בדפוס וויניציא: בהו נ"כ פתי הגירסאות יחד. וכ"ה במשניות ד' נאפולי שנדפס בשנת רנ"ב והתוי"ט לא ראהו:

וזקן ממרא כו':

הלכה ג מתני' מעוברת חבירו ומיניקת חבירו לא שותה ולא נוטלת

כתובה דברי ר' מאיר וחכ"א [א] יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן [י] איילונית וזקינה ושאינה ראויה לילד לא שותה ולא נוטלת כתובה ר' לעזר אומר יכול הוא לישא לו אשה אחרת ולפרות ולרבות ממנה ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות כתובה: **גמ'** לא ישא אדם מעוברת חבירו ומיניקת חבירו ואם נשא [ב]עליו הכתוב אומר °אל תשג גבול עולם אשר גבלו ראשונים ובשדה יתומים אל תבוא. הנושא מעוברת חבירו ומיניקת חבירו יוציא ולא יחזיר עולמית דברי ר"מ. וחכמים אומרים יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן. ובכל הדברים רבי מאיר קונס. נישמעינה מן הדא *קטנה שחלצה התחלוץ משתגדיל. ואם לא חלצה חליצתה כשירה. רבי מנא אמר לה סתם ר' יצחק בריה דרבי חייה רובה בשם רבי יוהנן דרבי מאיר היא דר' מאיר אמר אין הולצין ואין מייבמין את הקטנה שלא תימצא איילונית. תני מניקה שמת בעלה לא תינשא עד עשרים וארבעה חדשים דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר שמונה עשר חדש. רבי יונתן בן יוסי אומר בית שמאי אומרים עשרים וארבעה חדשים. ובית הלל אומרים שמונה עשר חדש. אמר רבן שמעון בן גמליאל אם כדברי האומר עשרים וארבעה חדש מותרת להינשא לאחר עשרים ואחד חדש ואם כדברי האומר [illegible] עשר חדש מותרת להינשא לאחר חמשה ע[illegible]ש לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר שלשה חדשים. ר' יעקב בר אחא אמר עקביה שאל את רבי שמעון בן לקיש והורי ליה עשרים וארבעה חדשים [ז]ר' ירמיה עקביה שאל לרבי חנינא והורי ליה עשרים וארבעה הדשים. מה. תרין עובדין הוון. חד בשם רבי חנינא וחד בשם רשב"ל. רבי מנא הורי שמונה עשר חדש וצם כל ההוא יומא. רבי מר עוקבא הורי בארבלי עשרים וארבעה חדש ואפי' מת התינוק. מודין חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו אשה ובנים שהיא שותת ונוטל' כתובה. היה לו אשה ובנים ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות. לא היה לו אשה ובנים (ומתו) [ונולדו לו] בין קינוי לסתירה כבר נראית שלא לשתות:

הלכה

פני משה

וזקן ממרא. שהמרה על פי ב"ד אם רצו למחול מוחלין. וסיים שם בסנהדרין וכשבאתי אצל ר' יהודה בן בתירה לנציבין על שנים הודה לי על א' לא הודה לי על זקן ממרא לא הודה לי כדי שלא ירבו המחלוקת בישראל. וכן הוא בבבלי פירקין:

הלכה ג מתני' מעוברת חבירו. שמת או שגירש' והניחה מעוברת או מניקה ואסרוה חכמים להנשא עד שיהא הולד בן שתי שנים והלך זה ונשאה קודם הזמן וקינא לה ונסתרה: לא שותה. שהרי אינה ראויה לקיימה דס"ל לר"מ הנושא מעוברת חבירו כו' יוציא ולא יחזיר עולמית כדאמר בגמ' ואין הלכה כר"מ: יכול הוא להפרישה. עד כ"ד חודש ולהחזירה הילכך ראוי' לאישות קרינא בה: איילונית. דוכרניתא דלא ילדה וממעי אמה היא כך ואין לה סימני אשה לא דדים ולא שערות וקולה עבה: ושאינה ראוי' לילד. ששתת כוס עיקרין ואסורות לקיימן למי שאין לו בנים: יכול הוא לישא לו אשה אחרת. ויהיה מותר לקיים את זאת הילכך ראוי' לאישות הוא ובגמ' מפרש פלוגתייהו:

גמ' אל תשג גבול עולם. למעוברת חבירו קדריש דגבול ראשונים הוא: ובשדה יתומי' אל תבוא. למינקת חבירו דהטעם משום ולד הוא שמא יתעכר החלב כדאיתא בבבלי פ' החולץ דף מ"ב: ובכל הדברים ר"מ קונס. בעי' היא אם בכל מקום ששמעינו לר"מ דא' בעלמא לכתחילה לא משום גזירת חכמים ואם עברה על גזירת חכמים אם קנים לה ר"מ נמי כדהכא: נשמעינ'. לזה מן הדא דתנן פ' מצות חליצה בחליצת קטנה דכשירה לר"מ בדיעבד וכדפרישית שם לפי גירסא דהאי תלמודא: סתם. ולא בשמיה דר' יוחנן: דר"מ היא. הא דקתני דוקא בדיעבד כשירה דס"ל אין חולצין כו' לכתחילה אבל לרבנן אפי' לכתחילה וה"נ גזירה דרבנן בעלמא היא כמפורש שם דהוקשה אשה לאיש אסמכתא בעלמא היא לר"מ וש"מ דלא קנים ר"מ בשארי דברים דאמרי בהו דלכתחילה לא: הני מניקה כו'. ברייתא הובאה בבבלי כתובות דף ס': ר' יונתן בן יוסי אומר כו'. דהכן הן מחלוקתן של ב"ש וב"ה: אם כדברי האומר. הכרעת עצמו הוא דלדברי האומר כ"ד כו' כדמפרש טעמא לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר ג' חדשים דאז הוכ' עוברה משום דעיקר החשש במינקת חבירו שמא תתעבר ותצטרך לגמול את בנה וזה אינו אביו שיקנה לו ביצים וחלב: מה. מה זה דהידם ר' ירמיה אם נימא דפליג על ר' יעקב דלאו ר"ל הורה ליה אלא רבי חנינא: תרין עובדין הוון. לא פליג אלא שני המעשים והשאלות אמת הן: חד כו'. וקמ"ל דר' חנינא נמי הורה הלכה למעשה הכי: וצם כל ההוא יומא. על שהורה להתיר קודם כ"ד חדש: בארבלי. שם מקום: ואפי' מת התינוק. דלא פלוג רבנן. אבל בבבלי שם מסיק והלכתא מת מותר גמלתו אסור: מודים חכמים לר"א במתני' באיילונית כו': שאם היה לו אשה ובנים. או אשה או בנים בשעת קינוי דאז מותר לקיימן: שהיא שותה. דלא פליגי אלא כשאין לו ולא ס"ל טעמא דר"א מפני שיכול לישא אשה אחרת: כבר נראית לשתות. בשעת קינוי ושותת ואע"ג דאין לו עכשיו: לא היה לו אשה ובנים ונולדו לו בין קינוי לסתירה גרסינן: כבר נראית שלא לשתות. אע"פ דיש לו בשעת סתירה דהכל הולך אחר שעת הקינוי:

הלכה

קרבן העדה

וזקן ממרא. שהמרה על ב"ד של לשכת הגזית ומיתתו בחנק אם רצו ב"ד למחול לו מוחלין לו: ה"ג וזקן ממרא וכשבאתי אצל חביריי שבדרום על שני' הודו לי ועל זקן ממרא לא הודו לי שלא ירבה מחלוקו' בישראל וכ"ה בבבלי:

תורה אור

הלכה ד מתני' מעוברת חבירו. שמת או גרשה והניחה מעוברת או מניקה ואסרוה חכמים להנשא עד סוף זמן הנקת הולד והלך זה ונשאה קודם הזמן וקנא לה ונסתרה: לא שותה. שהרי אינה ראוי' לקיימה ובגמרא מפרש טעמא: יכול הוא להפרישה. עד סוף זמן ההנקה ולהחזירה הלכך ראוי' לאישות קרינא בה: איילונית. דוכרנית דלא ילדה: ושאינה ראוי' לילד. ששתת כוס עיקרין ואסור לקיימן למי שאין לו בנים: יכול הוא לישא אשה אחרת. ויהיה מותר לקיים את זאת הלכך ראוי' לאישות היא:

גמ' ובשדה יתומים אל תבא. וזה בא בגבול אלו הקטני' שהם יתומים ומעכבן מלהניק: ולא יחזיר עולמית. קנסא קנסי' רבנן: ובכל הדברים ר"מ קונס. מיבעי' ליה מי קנים ר"מ כל מי שעבר על תקנת חכמי' שיוציא ולא יחזיר או לא קנים בכולן רק במניק' ומעוברת חבירו: נשמעינה מן הדא. תא שמע: קטנה שחלצה וכו'. מתני' היא ביבמות פ' מצות חליצה: תחלוץ משתגדיל. חוזר' וחולצ' משתגדיל: ר' מנא א"ל סתם. ולא אמרה משמי' דר' יוחנן: דר"מ היא. מתני' דתנן קטנה לא תחלוץ אתיא כר"מ דמקיש אשה לאיש וקטן אינו חולץ מדאורייתא דאיש כתיב בפרשה וקסבר ר"מ דחליצת קטנה נמי פסול מדרבנן הלכך בדיעבד חליצתה כשר' שמעינן מינה דהעובר על תקנת חכמים לא קנים דאל"כ למה תנן בסיפ' ואם לא חלצ' משתגדיל חליצתה שחלצה כשהיתה קטנה כשרה: ה"ג שמא. וה"פ לכך לא חולצי' שמא תמצא איילונית וע"י חליצת' הותרו שאר יבמות וחליצת איילונית לאו חליצה היא דהא אינה עול' ליבום כדבעינן למימ' לקמן ולא מייבמין שאיילונית לאו בת הקנות שם היא נמצא פוגע באשת אח שלא במקום מצוה דרחמנא פטרה דכתיב אשר תלד פרט לאיילונית: עד כ"ד חדש. משנולד בנה שמא תתעבר ותצטרך לגמול בנה ובעל זה אינו אביו שיקנה לו בצים וחלב: י"ח חדש. דיו לתינוק לינק בכך: ה"ג אם כדברי האומר כ"ד חדש מותרת להנשא לאחר כ"א חדש ואם כדברי האומר י"ח חדש מותרת להנשא לאחר ט"ו חדש לפי וכו' וכ"ה בבבלי בכתובות פ' אע"פ: אלא לאחר שלשה חדשי'. לעיבור' הלכך אף אם תתעבר בביאה הראשונה לא יגיע מזה הפסד להילד: ה"ג רבי ירמיה אמר עקביא וכו': ופריך מה. זה אחרי שהורה רשב"ל לעקביא כ"ד חדש איך חזר ושאל לר"ח: ומשני תרין עובדין הוון. שני מעשים היו ופעם אחד שאל לרשב"ל ופעם אחר שאל לר"ח: וצם כל ההוא יומא. וישב בתעני' כל אותו היום לפי שהי' מתירא אולי חטא שהקיל בהוראתו: בארבלי. שם מקום: ואפי' מת התינוק. צריכה להמתין כ"ד חדש מעת לדתו דחיישינן דלמא קטלא ליה לתינוק כי היכי דתינסב: מודים חכמים לר"א שאם הי' לו אשה ובנים שהיא שותה וכו'. דטעמייהו דרבנן משום דאינה ראויה לו לקיימה הלכך ביש לו אשה ובני' שותה ונוטלת כתוב': כבר נראית לשתו'. לאחר הקינוי ושותה: ה"ג לא היו לו אשה ובנים ונולדו לו בין קינוי לסתירה וכ"ה ברמב"ם פ"ב מה"ס. וה"פ לא הי' לו אשה הראוי' לילד בשעת קינוי אלא זו האיילונית וכיולא בו ונולד לו בן מגרושתו בין קינוי לסתירה: כבר נראית שלא לשתות. ואינה שותה:

הלכה

מסורת הש"ס

משלי כג

מצות חליצה פ"ד

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ב מהלכות סוטה ה"ט

ח
מיי' שם ה"י

ציון ירושלים

ב עליו הכתוב אומר אל תשג גבול עולם וכו' בשדה יתומים אל תבא. בהשוב' כתבתי בזה דמטעם ז: היא מותרת להנשא דהא האיסור הוא רק עליו שהוא מזיק בשעבוד שיש להולד על האם ולפמ"ש הרב"ד הובא בש"ך הו"מ סימן שפו דהזיק בשעבודו של חבירו כגון חופר בשדה וכדומה הוא דאסור אבל הלוה בעצמו מותר לאסור דבדידיה קעביד א"כ היא מעצמה בדידה קעבדה היא מותרת רק בזה שרוצה לשאת אותה הוא דאסיר וכזה יבכתי בשנוי הסוגיות שבין תלמידנו מיכמו' וכתוכו' שההריוההנוב"י בהרבה תשובות והארכתי בזה דמטעם שירושלמי אין איסור רק עליו והארכתי בזה הרבה ואכ"מ: ז ר' ירמיה עקביה שאל לרבי חנינא והורי ליה כ"ד חדשים מה תרין עובדין הוה חד בשם ר"ח וחד בשם ר"ל עפ"מ שכתב במה זהו שאלה מה אידם ר' ירמיה ואמר דתרין עובדין הוה חד בשם ר"ח וחד בשם ר"ל ולפענ"ד צריך כאן לגרוס דעקביא שאל לר"ח והורה לו בט"ו חודש כדאמרי' בגמ"ס דילן כתובות דף ס דר"ח הורה לו בט"ו חדש וע"ז שאל דברי ר' יעקב בר אחא אמר דעקביא שאל לר"ל והורי ליה כ"ד חודש וע"ז אמר דבאמת תרין עובדין הוה ופעם שאל לר"ל והורה לו כ"ד חודש ופעם שאל ליה לר"ח והורה לו ט"ו חודש. וע' בירושלמי כאן דמתמיר אפי' במת הילד ולא קיי"ל כן ומה דא' ר' מנא הורה לאחר י"ח חודש וצם יום ההוא יומא ומדלא חזר בו וכמו שעשה אביו בב"ס דילן נלפע"ד דר' מנא שמע שני מעשים שר"ל הורה לעקביא כ"ד חודש ור"ח הורה י"ח דהוא ט"ו דהכריע רשב"ג וא"כ לכתחילה הו"ל להורות להומרא כר"ל ולכך צם אבל לא רצה להדר עובדא משום כבודו של ר"ח כן נלע"ד ומזה קצת בנין למ"ב הבבי יהושע בק"א לכתובות בדף ס' דלאחר ט"ו חודש אי עבד עובדא לא מהדרינן ע"ש ודו"ק:

שנויי נוסחאות (שוי"א) אל תשג גבול עולם אשר גבלו ראשונים ובשדה יתומים אל תבוא במקרא (משלי כ"ג) אל תסג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא' והמלות "אשר גבלו ראשונים" הן בדברים י"ט. (בומ"א) ומתו כ"ה בד"ו. ונולדו לו בד"ו ליתא.

בן אריה לא ישא אדם מעוברת כו' עליו הכתוב אומר כו' נ"ב תוספתא נדה פ"ב.

הלכה ד מתני'

א אשת כהן שותה ומותרת לבעלה ב אשת סרים שותה על ג ידי כל העריות כולן מקנין ד חוץ מן הקטן וממי שאינו איש: **גמ'** דלכן מה אנן אמרין שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא אני אומר הזכות תולה לה. ניחא כמאן דאמר הזכות תולה ואינה ניכרת. ברם כמאן דמר הזכות תולה וניכרת אמר רבי יצחק כן אנן קיימין כששתת ולא היו המים בודקין אותה שלא תאמר הואיל ואין המים בודקין באנוסה אלא במפותה וזו אנוסה היא. מה אנוסה שבכהונה כרצון שבישראל לפום כן צריך מימר מותרת לביתה, ומניין שאונסין פוסלין בכהונה באשת איש. מה אם שרצים הקלים עשה בהן את האונס כרצון. סוטה חמורה לא כל שכן. *תני ר' יעקב בר אידי קומי רבי יונתן °ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת פרט לאונסין. מה את שמע מינה. אמר ליה מה תחת אישך לרצון אף כאן לרצון. °והיא לא נתפשה. הא נתפשה מותרת. ויש לך תפוסה בישראל והיא אסורה ואי זו זו שתחילתה ברצון וסופה באונס ויש לך שאינה תפוסה בישראל והיא מותרת ואי זו זו שתחילת' באונס וסופה ברצון. כהדא איתתא אתת לגביה רבי יוחנן אמרה ליה נאנסתי. אמר לה ולא ערב לך בסוף אמרה ליה ואם יטבול אדם אצבעו בדבש ויתננה לתוך פיו ביום הכיפורים שמא אינו רע לו ובסוף אינו ערב לו. וקיבלה. ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת (פרט) [לרבות] לאשת סרים ויתן איש בך את שכבתו לרבות את הסרים. חוץ מן הקטן וממי שאינו איש:

הלכה ה מתני'

ה ואילו שבית דין מקנין להן מי שנתחרש בעלה או נשטה או שהיה חבוש בבית האסורין ו לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה רבי יוסי אומר אף להשקותה שכשיצא בעלה מבית האסורין ישקינה: **גמ'** °בני ישראל וקינא וישקינה. גזירת הכתוב היא והביא האיש את אשתו אל הכהן. ולא

קרבן העדה

מסורת הש"ס

הלכה ה מתני' אשת כהן שותה ומותרת לבעלה. אם נמלאת נקי' ובגמ' פריך פשיטא: אשת סרים שותה. בגמ' יליף מקרא: ה"ג ע"י כל העריות כולן מקנין. אם קינא לה מאחד מכל העריות ונסתרה הוי קנוי ואסרה עליו ושותה דלא תימא נטמאה נטמאה ב' פעמים אחד לבעל וא' לבועל היכא דמתסרא עלי' בהאי זנות לאפוקי הא דאסירא עלי' דבועל וקיימא אימא לא קמ"ל: חוץ מן הקטן. פחות מבן ט' שנים שאינן ראוי לשכיבה אבל בן ט' שנים ויום א' כיון שביאתו ביאה אים מיקרי לגבי שכיבה ושותה: **גמ'** ופריך דלכן וכו'. מאי קמ"ל דאשת כהן שותה ומותרת לבעלה דלא כן אלו לא תנן במתני' מה היינו אומרים דאסורה לבעלה הכהן אף אחר ששתת מ"מ הלא טהור' היא שלא בדקוה המים: ומשני אני אומר. לעולם טמאה היא והא דלא בדקו' המים אותה שזכות תולה לה לכך אילטרך התנא לאשמועינן דמותרת לבעלה: ופריך הניחא כמ"ד הזכות תולה ואינה ניכרת. אילטרך לאשמועינן: ברם. אבל למ"ד הזכות תולה וניכרת דאע"ג דזכות תולה מתנוונת וניכר שהוא מחמת הזכות קשה למה לי' למתני דאשת כהן שותה ומותרת לבעלה: כן אנן קיימין. מתני' איירי בשהת ולא בדקו המים אותה והפ"ה אילטרך לאשמועינן דאשת כהן מותרת לבעלה: שלא תאמר. זו נאנסה ולפיכך לא בדקו המים אותה שאין המים בודקין את האנוסה: מה אנוסה שבכהונ'. דינה כרצון שבישראל מה רצון בישראל אסור' לבעלה אף אנוסה אסורה לבעלה הכהן: לפום כן. לפיכך אילטרך התנא לאשמועינן דמותר' לבעלה הכהן ולא חיישינן לאנוסה דלא שכיח ועוד דתחלת חששתו שברצון זינתה עם זה שקינא לה ממנו: ומנין שאונסין פוסלין בכהונה. כרצון באשת ישראל: ומה וכו'. והדין נותן ומה אם שרצים הקלים טומאת השרצים וה"ה שאר טומאו' שהן קלים שאי אפשר לבא ע"י לידי מיתה בידי אדם אפ"ה הנוגע בהן בין באונס בין ברצון טמא: סוטה חמור'. שמיתתה בידי אדם אם היא ודאי טמאה א"כ מיתתה ע"י המים מיתה חמורה היא אינו דין שתהא אסורה לכהן באונס כרצון: מה את ש"מ. כלומר איך ילפינן מהך קרא פרט לאונסין: מה תחת אישך. הנבעלת לבעלה הוא ברצון אף לבועל צריך שיהי' ברצון פרט לאונסין: ויש לך שאינ' תפוסה בישראל והיא מותרת. והיא מיעוטא הוא כלומר בסתם אשה אמרת לך טעם האסו' תלוי בלא נתפשה הא נתפשה מותרת ויש. אשה שאע"פ שברצון מותרת ואיזו זו וכו': תחלתה באונס. תחלתה של בעילה: וסופה. של בעילה ברצון: כהדא איתתא. כהאי אשה שבאה לפני ר"י ואמרה ליה נאנסתי מה אני לבעלי אסורה או מותרת: ולא ערב לך בסוף. שנהנית מבעילת המאנס דהוה ליה סופו ברצון: שמא אינו רע לו. שעשה כן ביה"כ: ובסוף אינו ערב לו. לאחר שנכנס לתוך גרונו אפילו הכא נהנה ממנו: וקיבלה. ר"י לתשובתה והתירה לבעלה דהוה ליה אונס גמור אף על גב דהוה רצון בסוף יצר אלבשה המאנס: ה"ג וכי נטמאת לרבות אשת הסרים ויתן איש בך את שכבתו למעט את הסרים ואת הקטן: ת"ג ומי שאינו איש בני ישראל ויקנא. וה"פ מי שאינו איש מפרש למעוטי עכו"ם ויליף מדכתיב דבר אל בני ישראל איש איש וכו' ע"י בני ישראל מקנין אבל לא ע"י עכו"ם:

הלכה ו מתני' אלו שב"ד מקנין להן. אם רואים אותן שמתנהגות בפריצות: לא להשקותה אמרו. דהא בעינן והביא האיש את אשתו וליכא ובעלה נמי לכשיבא אינו יכול להשקותה בקינוי זה דבעינן וקנא את אשתו והביא המקנא ישקנה ור"י סובר לא בעינן וקנא והביא: **גמ'** בני ישראל ויקנא. מנ"ל שב"ד מקנאין שנאמר דבר אל בני ישראל פעמים שבני ישראל והוא הב"ד מקנאין כגון אלו השנויים במתני' כן הוא ברבה פ' נשא: ופריך וישקינה. כשם שהב"ד מקנין אותן כך ישקו אותן ולמה תנן בסיפא לא להשקותה וכו': ומשני גזירת הכתוב היא. דכתיב והביא. האיש את אשתו דוקא האיש מביא ולא הב"ד:

ופריך

פני משה

הלכה ד מתני' אשת הכהן שותה ומותר' לבעלה. אם נמצאת נקיה ובגמ' פריך פשיטא: אשת סרים שותה. וכגון שנסתרה לאחר שנשאת דקדמה שכיבת הבעל לבועל ובבבלי קאמר דמהו דתימא מבלעדי אישך אמר רחמנא והאי לאו בר הכי הוא קמ"ל: ע"י כל העריות כלן מקנין. אם קינא לה מאביה ומאחיה ומאחד מכל עריות שבתורה ונסתרה הוי קינוי ונאסרה עליו ושותה דלא תימא נטמאה נטמאה ב' פעמים אחד לבעל וא' לבועל היכא דמיתסרא עליה בהאי זנות לאפוקי האי דאסירא עליה וקיימא קמ"ל: חוץ מן הקטן. דאיש כתיב ויתן איש בך את שכבתו: ומי שאינו איש. למעוטי בהמה דאין זנות בבהמה:

גמ' דלא כן מה אנן אמרין. אמותרת לבעלה דקתני במתניתן פריך מאי קמ"ל דהא הזינן דשתת ולא בדקו אותה המים ובוודאי טהורה היא ופשיטא דמותרת אפי' הוא כהן: אנא אומר הזכות תלה לה. ומהו דתימא דתלינן בזכות קמ"ל: ניחא כמ"ד כו'. פלוגתא דרבי ורבנן היא בפרקין דלעיל הלכה ה': אלא למ"ד דניכרת ומתנוונה. הא הזינן דלא מתנוונה: כן אנן קיימין. להאי מ"ד: כששתת כו'. והא קמ"ל דלא תימא שזינתה באונס ולפיכך לא בדקוה המים: מה אנוסה שבכהונה כו'. כלומר והרי אנוסה לכהן אסירה כמו ברצון לישראל לפום כן אילטריך לומר דמותרת לביתה אפי' הוא כהן דלא תלינן בהכי: מה אם שרצים הקלים. דקילא טומאתייהו: עשה כו'. דאין חילוק לענין טומאה בין אונס לרצון: סוטה. אשת איש החמורה לכ"ש: פרט לאונסין. דאין המים בודקין אותה: מה את ש"מ. היכי ילפת מהאי קרא: ויש לך תפוסה בישראל. כלומר אפילו לישראל ובס תפוסה לה דסופ' באונס שחזרה בה ואע"פ כן אסורה שתחילתה ברצון היתה ומוהיא לא נתפשה דריש שלא נתפשה בתחילתה: שאינה תפוסה בישראל. באשת ישראל דסופה לא נתפסה ואפ"ה מותרת דתחילתה באונס היתה ומרצון ילפינן לאונס דהכל תלוי בתחילתה. וכן אמרי' בבבלי כתובות דף נ"א דיצר אלבשה ואפי' כופה כאונס הויא: שמא אינו רע לו. לעבור על האיסור ובסוף שמא אינו ערב לו הטעם: וקיבלה. והתירה רבי יוחנן לבעלה. וכגוונא דהאי עובדא אמר בבבלי נידה דף מ"ה גבי פחותה מבת ג' כו': תחת אישך וגו' לרבות אשת הסרים גרסינן כדקאמר במתני'. וכן גרים בספרי אישך לרבות אשת הסרים ויתן בך את שכבתו לרבות הסרים. כלומר דמרבינן הסרים לקינוי שמקנה לה ממנו אע"ג דלאו בר הכי הוא ולאו בר זריעה הוא מ"מ בר שכיבה הוא: חוץ מן הקטן כו'. כדפרישית במתני':

הלכה ה מתני' ואלו שב"ד מקנין להן. אם רואין אותן שמתנהגין בפריצות: לא להשקותה אמרו. דהא בעינן והביא האיש את אשתו ובעלה נמי לכשיבא אינו יכול להשקותה בקינוי זה דבעינן וקינא והביא: אף להשקותה. דלא בעינן וקינא והביא ואין הל' כרבי יוסי: **גמ'** בני ישראל וקינא. כתיב דבר אל בני ישראל וגו' וקינא ומכאן מרבינן דב"ד מקנין לה אם אין בעלה דהלוויי הוא אל כל ישראל ובבבלי יליף לה מאיש איש: וישקינה. ויהא הקינוי על פי ב"ד קינוי להשקותה: גזירת הכתוב הוא. גבי השקאה והביא וגו' ובעלה לכשיבא נמי אין משקה דבעינן וקינא והביא כדפירשתי במתני' וכן אמרי' בבבלי: ולא

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג מהלכות סוטה הל"ה
י
ב מיי' שם פ"ב הלכה ג
יא
ג ד מיי' שם פ"א ה"א סמ"ג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' קעח סעי' ג
יב
ה מיי' פ"ב מהלכות סוטה ה"ו טוש"ע שם סעי' יג
יג
ו מיי' שם פ"ב והלכה יא

הורה אור

לפני פ"ז ה"ב

במדבר ה
שם
שם

שנויי נוסחאות (סו"ו) תולה כד"ו תלה. (סוכ"ו) פרט כ"ה כד"ו. לרבות כד"ו ליתא. (סול"ו) וקינא כד"ו ויקנא: (סול"ש) היא כד"ו היה.

אמרי ברוך

במראה הפנים ד"ה וזו אנוסה היא וכו' דאימא זינתה באונס וכו'. נ"ב לא כן כוונת הגמרא אלא כ"נ מפירש"י שם דס"ד דפרשת סוטה ע"כ באשת ישראל קאי וכו' יעו"ש.

בן אריה

קרבן עדה ד"ה ה"ג וכי נטמאת כו' איש בך את שכבתו למעט את הסרים נ"ב נ"ל שכבתו לרבות את הסרים כו' וכן הוא בספרי ועי' בבלי [ועי' סוטה כ"ו ע"ב תד"ה שהוף]:

ולא יקנא לה. התורה אמרה וקינא את אשתו. וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו. ביאת פסולין מניין שהיא פוסלת. מה אנן קיימין אם כאשת איש חמורה היא. אם כאלמנה לכהן גדול כבר כתיב °והביא האיש את אשתו אל הכהן. הצד השוה שבהן את שזרעו פסול ביאתה פוסלת. ואת שאין זרעו פסול אין ביאתו פוסלת. *ואילו הן בן תשע שנים ויום אהד גר עמוני ומואבי אדומי מצרי עבד ממזר חלל נתין כותי וגוי שבאו על בת כהן על בת לוי ועל בת ישראל פוסלה מן הכהונה. רבי יוסי אומר כל שזרעו פסול ביאתו פוסלת. וכל שאין זרעו פסול אין ביאתו פוסלת. רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאת מותר בבתו את מותר באלמנתו. וכל שאין את מותר בבתו אין את מותר באלמנתו:

הדרן עלך ארוסה ושומרת יבם

הלכה א מתני' כשם [א] שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו שנאמר °ובאו ובאו [ב] כשם שהיא אסורה לבעל כך אסורה לבועל שנאמר נטמאה נטמאה דברי ר' עקיבה א"ר יהושע כך היה דורש ר' זכריה בן הקצב רבי אומר שני פעמים האמורין בפרשה אם נטמאה אם נטמאה אחד לבעל ואחד לבועל:

גמ' אנן תנינן באו באו. אית תניי תני ובאו ובאו. מאן דמר באו באו ר' עקיבה. ומאן דמר ובאו ובאו ר' ישמעאל. אנן תנינן נטמאה נטמאה. אית תניי תני ונטמאה ונטמאה. מאן דמר נטמאה נטמאה ר' עקיבה. ומאן דמר ונטמאה ונטמאה ר' ישמעאל. תני בוא ובה. וכתיב כן. כיי דמר רבי אמי בשם רבי יוחנן גורעין לדרוש מתחילתה לסופה. רבי חנינה בשם ר' ירמיה ואפילו באמצע התיבה. °ויצקת עליה שמן. ויצקת שמן מנחה. לרבות את כל המנחו' ליציקה. המאררים. אמר ר' תנחומא מניין המאררים כנגד מאתים וארבעים ושמונה איברים שיש בה. וכנגד מאתים ארבעים ושמונה איברים שיש בו. והא

במדבר ה | ויקרא ב

פני משה

ולא יקנא לה. הב"ד ומאי הוית דמרבית לקינוי: התורה אמרה וקינא כו'. כלומר כמו דמלינו להלן בריש פירקין דמרבינן ארוסה לקינוי מאת אשתו אפילו מקצת אשתו ומדחזינן דרבתה התורה אלא הקינוי מרבינן נמי הכא לקינוי ב"ד: ביאת פסולין מנין שהיא פוסלת. מן הכהונה: מה אנן קיימין. כלו' מהיכא ילפת לה שאר פסולין: אם כאשת איש. ומינה ילפת לה: חמורה היא. לא מצינן למילף מיניה לשאר פסולין דחמורה היא דבכרת: אם כאלמנה לכ"ג. אם מינה ילפת לשאר פסולין: כבר כתיב והביא וגו'. כלומר דשאני אלמנה לכ"ג דלאו אשתו כלל מיקרי כדאשכחן דממעטינן לענין השקאה מוהביא האיש את אשתו דהינה ראויה לקיימה: הצד השוה שבהן. כלו' דילפינן ממה דמצינו הצד השוה שבהן דהרי זרען פסול דמא"א ממזר הוא ומאלמנה לכ"ג חלל כדכתיב ולא יחלל זרעו אף כל שזרעו פסול ביאתו פוסלת מן הכהונה: ואילו הן כו'. מפורש ביבמות שם: כל שזרעו פסול. לאפוקי מצרי ואדומי שני: כל שאת מותר בבתו כו'. ולאפוקי גר עמוני ומואבי דמותת בבתו אין ביאתו פוסלת מן הכהונה ולר' יוסי פוסל דמקלת זרעו פסול הוא וכמפורש שם:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' כך המים בודקין אותו. את הבועל: שנאמר ובאו ובאו. בגמ' מפרש לה: נטמאה נטמאה. קרא יתירא לדרשה: רבי אומר שני פעמים כו'. רבי לא דריש אלא ריבויא דקרא בין ובאו ובאו בין נטמאה ונטמאה ולא דריש וי"ו יתירא:

גמ' אנן תנינן. במתני' באו באו דמכפל המקרא דריש ולא מוי"ו יתירא: אית תניי דתני. בברייתא ובאו ובאו ומוי"ו יתירא דריש ומפרש ואזיל דמ"ד מכפל דרשינן ר' עקיבא היא דמצינו בעלמא דפליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא דר' ישמעאל לא דריש בכ"מ כפל המקראות דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם כדפליגי בזה בפ' הערל הלכה ה' וכן לקמן פ"ז הל' ה' ור"ע דריש לשונות הכפולין ולא דריש וי"ו יתירא: תני. אידך דהכי דרשינן דהמים בודקין אותו: בוא ובה. כדמפרש לקמיה דגורעין הי"ו קמא של ובאו מתחילתו לסופו וכמאן דכתיב בו ובה דמיא: וכתיב כן. בפסוק בתמיה: ומשני כהאי דאמר כו'. דגורעין התיבה לדרוש מתחילתה לסופה: ואפי' באמצע התיב'. גורעין לדרוש כמו דמלינו דגורעין באמצע המקרא לדרשה כדמפרש ואזיל: ויצקת עליה שמן. מנחה היא במנחת מחבת כתיב ודריש לה בת"כ ויצקת שמן מנחה לרבות כל המנחות ליציקה לפי שכל המנחות הנעשות בכלי טעונין שלשה מתן שמן כדתנן בפ' ו' דמנחות שבתחילה היה נותן שמן בכלי קודם נתינת הסולת ואח"כ נותן עליו את הסולת והיזר ונותן שמן ובולל הוזר ונותן שמן לקיים מלות יליקה ומסיים שם וכן במנחות דף ע"ה יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה ת"ל עליה כו' אלמא דגורעין מאמצע המקרא לסופו לדרשה: מניין המאררים כו'. ומכאן נמי יש רמז דהמים בודקין אותו: והא

קרבן העדה

ופריך ולא יקנאו לה. הב"ד כשם שאינן משקין אותה: התורה אמרה וקינא את אשתו. הרי זימנא למדרש מיניה אפילו מקלת אשתו ומרבינן אפילו בית דין: ביאת פסולין. כגון הנך דקחשיב בסמוך: מנין שהיא פוסלת אותן מתרומת בית אביה. אם היא בת כהן: ה"ג שהיא פוסלת אם מאשת איש חמורה היא אם מאלמנה לכה"ג שאני פסולי כהונה הלד וכו'. וה"פ אם מאשת איש נילף דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל כיון שנבעלה לפסול לה פסלה דהאי קרא מיותר ומוקי ליה בא"א וכדאמרינן בבבלי ביבמות פ"ז וקאמר דליכא למילף מא"א שהיא חמורה שחייבין עליה מיתת ב"ד לכך נפסלת מן התרומה בביאה זר ומאלמנה לכ"ג דכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו בשני חילולין הכתוב מדבר אחד לה ואחד לזרעה וכיון שנבעלת לכה"ג הרי היא חללה ואסורה בתרומה נמי ליכא למילף דשאני אסורי כהונה דחמירא: הלד השוה בהן. כלומר אלא נילף מביניהו מא"א ומאלמנה לכה"ג במה הלד: הלד השוה שבהן. שזרען פסול וביאתן פוסלת אף אני אביא כל שזרעו פסול ביאתו פוסלת וכל שאין זרעו פסול אין ביאתו פוסלת: בן ט' שנים ויום אחד. שהוא גר עמוני וכו' דזרעו אסורין לבא בקהל: מלרי ואדומי. עד דור שלישי בעשה: חלל. בנו פסול לכהונה: נתין וכותי. בלא תהתן בם דקסבר כותי' גירי אריות הם וקסברי גוי ועבד הבא על בת ישראל בנו פסול: פוסל' מן הכהונה. אם בת כהן היא מן התרומה דבי נשא ולוי' וישראלית להנשא לכהן: כל שזרעו פסול וכו'. למעוטי מלרי שני דלת"ק כיון דאיסו' עשה הוא פוסל ולר"י כיון שאין זרעו פסול דהא מלרי שלישי מותר לבא בקהל: כל שאת מותר בבתו וכו'. והיכא בין ר"י לרשב"ג גר עמוני ומואבי דבתו כשרה לר"י כיון שמקלת זרעו פסול דהיינו בנו פוסל ולרשב"ג אינו פוסל כיון דמקלת זרעו כשר:

הדרן עלך פרק ארוסה

הלכה א מתני' כשם. כך המים בודקין אותו. את הבועל: שנאמר ובאו ובאו. בגמרא מפרש דאיכא תנא וי"ו יתירא קדרים ואיכא תנא דדריש ובאו ובאו יתירא דכתיב בעניינא: שנאמר נטמאה נטמאה. גם בזה מפרש בגמ' דאיכא תנא דדריש מוי"ו יתירא ואיכא דדריש מונטמאה ונטמאה יתירא דכתיב בעניינא: ר' אומר שני פעמים האמורין בפ' אם נטמאה וכו'. ר' שמע לר"ע דדריש בעל ובועל מריבויא דוי"ו יתירא וקאמר ר' בעל ובועל מנטמאה נטמאה קדריש ולא מוי"ו יתירה: **גמ'** אנן תנינן. במתניתין שנאמר באו באו משמע דמיותרא דתיבות ובאו ובאו עצמן קדריש: ואית תניי תני. ויש תנאים ששנו שנאמר ובאו ובאו משמע דיתורא דוי"ו קדריש: מ"ד באו באו. שנה משנתו כר"ע דדריש לשונות הכפולים שבמקרא: ומ"ד ובאו ובאו. שנה משנתו כר"י דאמר לשונות כפולים הם ולא ניתנו להדרש דדברה תורה כלשון בני אדם ולא דריש אלא מיתורא דוי"ו: תני בוא ובה. איכא תנא דתני שהמים בודקין אותו כשם שבודקין אותה שנאמר בו ובה האנים המאררים: ופריך וכתיב כן. בתמיה וכי כתיב הכא בקרא: ומשני כיי דמר ר"א וכו'. אתיא כי הא דאמר ר"א בשם ר"י: גורעין לדרוש מתחלתה לסופה. ומעתה גורעין וי"ו ראשונה דובאו ונותנין באמצע לאחר הבי"ת דובאו ונותנין וי"ו האחרונה דובאו ומוסיפין אתיבת בה וקרינן בוא ובה וא"ת האל"ף יתירא דבתיבת בוא ל"ל אין קושיא דמלינו הרבה תיבות כיוצא בזה במקרא ודרשינן תרווייהו כמו לו"א בא' ובוי"ו ה"נ דרשינן תרווייהו בא בו ובה: ואפילו באמצע התיבה. והיינו כדפרישית שנוטלין אותיות מתחלת התיבה ונותנין לתוך התיבה כמו וי"ו ראשונה דובאו שנותנין בתוך התיבה א"נ אפילו תיבות שבאמצע המקרא נותנין בראשו או בסופו והראשון נראה: וילקת עליה שמן. מנחה היא כתיב במנחת מחבת ודרשינן וילקת שמן מנחה לרבות כל המנחות ליליקה ובת"כ מסיים בה יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה ת"ל עליה שמן ואי לאו דגורעין ומוסיפין לא הייתי דורשין מנחה לרבות כל המנחות אחרי דכתיב עליה לפני מנחה גבי וילק אבל השתא דרשינן וילק שמן מנחה: מנין המאררים. שהמים יבואו בו ובה שהאיברים יחד הל"ו כמנין המאררי"ם:

והא

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ג מהלכות סוטה ה"ז סמ"ג עשין נו

ב
ב מיי' שם פ"ב הי"ב טוש"ע אה"ע סי' יא ס"ח וסי' קעח סעיף יז

מסורת הש"ס

יבמות פ"ז נ"ב

שנויי נוסחאות (בו"נ) כאשת נד"ו באשה. (ס"ד) כאלמנה נד"ו באלמנה.

מערכת הערוך (סול"ו) כנגד מאתים... עד „שיש בו" בערוך (ע' בגל) גרס „כנגד רמ"ח איברים שבאיש ושבאשה".

מסורת הש"ס

יבמות פ"י ה"א לעיל פ"ק ה"כ

תורה אור

והא תנינן כשם שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו כשם שהיא אסורה לבעל כך היא אסורה לבועל. *כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו. היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת. אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק. בדקו אותו ולא בדקו אותה אני אומר הזכות תלה לה ניחא כמאן דמר הזכות תולה ואינה ניכרת. ברם כמאן דמר הזכות תולה וניכרת. הרי לא הוכרה. אלא אני אומר מים מגולין שתה ונצבה. הכין לא הוון בעיי מיבדקוני' אלא כדון. אלא אני אומר עם אחרות נסתר. ולא כן סברנן מימר לכשתשתה הוא נבדק. תיפתר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה [בדקו אותה ולא בדקו אותו] אני אומר הזכות תלה ליה. ניחא כמאן דמר הזכות תולה ואינה ניכרת. ברם כמאן דמר הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכר. אלא אני אומר מים מגולין שתת ונצבי'. הכין לא הוון בעיי מיבדקונ' אלא כדון. אלא אני אומר עם אחרים נסתרה. מעתה גירש יהא מותר בה. תיפתר שהיה הוא שוגג והוא מזידה. ובדקו אותה ולא בדקו אותו. הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה. גירש מהו שיהא מותר בה. [ז]איפשר לומר מזיד בה ואת אמר הכין. הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה. גירש מהו שיהא מותר בה. איפשר לומר יוצאת מתחת ידו ותאמר הכין. ומניין שהדבר תלוי בה. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן °כתיב ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה. בה הדבר תלוי. (ויקרא יח)

אם

קרבן העדה

והא תנינן וכו'. כלומר ותניא נמי הכי במתניתין דכשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו א"כ אגב שיטפא דלישנא דפ"ק נקיט הכי וכאן ל"ל תנן ולא והא תנינן: כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל. אם מת ונפלה לפני אחיו ליבם אסורה לו שהרי מחמת אחיו באתה ולו היתה אסורה כ"ש לאחיו: כך היא אסורה לאחיו של בועל. לעולם: על כל ביאה וביאה. שנבעלת מבעלה לאחר שכיבת הבועל דבאיסורא בא עליה אחרי שכבר נאסרה עליו בביאת הבועל וכפי ריבוי האיסורין נענשת ומיתתה מנוולת ביותר: כך הן. המים בודקין את הבועל שגם הוא גורם באיסורין שעשה הבעל: היא ע"י וכו'. דמדתנן כשם שהמים בודקין אותה וכו' משמע ליה דאם אין המים בודקין אותה אינן בודקין אותו אע"ג שעשה בועל איסורא עם אשת איש אחרת אין המים בודקין אותו וקאמר הטעם משום דהיא שדרכה להאסר על בעלה ע"י ביאת איש אחר נבדקת עתה דאל"כ תעמוד באיסורא ובתזנותה לעולם: אבל הוא לכשיעתה. האיש האחר את אשתו מחמת כהירתו של הבועל יתפרע ממנו איסורא דעבד: בדקו אותו וכו'. אם בדקו המים אותו ולא אותה מי נאסרת על בעלה או לא: ופשיט אני אומר הזכות תלה לה. ודאי דהיא אסורה על בעלה שהרי אין המים בודקין אותו אא"כ שזינתה והא דלא בדקוה המים מפני הזכות שיש לה תלה לה שלא תהא נבדקת מיד: ופריך הניחא כמ"ד הזכות תולה ואינה ניכרת. שפיר אלא למ"ד אף אם הזכות תולה לה ניכרת שמתנונה קשיא הרי לא הוכרה א"כ ע"כ לומר שלא זינתה עמו: אלא. אם בדקו המים אותו ולא אותה מותרת שאני אומר מים מגולין שתה ונלבה בטנו ולא ממי המרים: ה"ג מים מגולין שתה ונלבה: ופריך הכין לא הוון וכו'. אם"ד דמים המגולין נלבה לא היו להם לבדוק אותו כזה בלביית בטן ונפילת ירך שאין דרך ארס המים המגולין לחלותו בענין זה: ומשני אלא אני אומר. ע"כ לומר שהוא נסתר עם נשים אחרות ובא עליהן לכך בדקו אותו והיא טהור': ופריך ולא כן. סברנו לומר שאין המים בודקין אותו אלא לכשישתה הבעל את האשה שזנתה עמו אז יהא גם הוא נבדק ואיך בדקו אותו המים עתה: ומשני תיפתר. מפרש לעולם שבא עליה והא דלא בדקו המי' אותה שהיה הוא מזיד והיא שוגגת לכך לא בדקו המים אותה דכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה דהיינו באונס או בשוגג אין המי' בודקין אותה לפיכך בדקו אותו ולא אותה: ה"ג בדקו אותה ולא אותו אני אומר הזכות תלה ליה וכ"ה בתוספ' בר"פ. וה"פ מיבעיא לי' אם בדקו המים אותה ולא אותו מי אמרי' שודאי לא בא עליה הנחשד אלא איש אחרינא בא עליה לכך לא בדקו המים אותו או דלמא אמרי' הזכות תלה לי' ונפקא מיני' אם הנחשד אחיו של הבעל ומת אחיו ונפלו לרותיה לפניו לייבם מהן או דלמא אסור בהן שהרי לרת סוטה הן לדידי' ואפשר לומר דהפי' לאו אחיו הוא אסור בלרותי': ופשיט אני אומר זכו' תלה ליה. דכיון דחזינן דבדקו המים אותה אמרינן מסתמא הוא המזנה ולא בדקו המים אותו מפני הזכות: מעתה גירש יהא מותר בה. למ"ד הזכות תולה וניכר' פריך שבדקו אותה שמתנונה ואנו רואים שמחמת זכות הוא לכך גירש בעלה יהא הנחשד מותר בה דכיון דחזינן שלא בדקו המים אותו ומסתמא עם אחרי' נסתרה: ומשני תיפתר. תפרש דהפ"ה אסור בה הנחשד שאני אומר היא היתה מזידה והוא שוגג לכך לא בדקו המים אותו ובסמוך מפרש למה אסור בה אפי' הוא שוגג: הוא מזיד והיא שוגגת. מילתא באנפי נפשה היא וה"ק אם באו עדים ואמרו שהבועל הי' מזיד והיא שוגגת פשיטא לן שהיא מותר' לבעלה ישראל דכשם שאנוס' מותר' לו כך השוגגת: גירש. הבעל את השוגגת מהו שיהא זה הבועל מותר בה מי אמרי' שאינה נאסרה על ידו לבעל אף לבועל מותרת או דלמא איהו מיהו איסורא במזיד עשה ואסורה עליו לעולם: ופשיט אפשר לומר מזיד בה ואת אמר הכין. שיהא מותר בה בתמיה ודאי אסורה היא לו: ופשיט אפשר לומר יוצאת מתחת ידו ואת אמר הכין. בתמי' אחרי שאסרה על בעלה שגרי' להוציא' על ידו איך תהי' מותרת לו להבועל: ומנין שהדבר תלוי בה. שאם היא שוגגת מותרת לבעלה דמוהיא לא נתפשה לא שמעינן אלא אנוסה מותרת אבל שוגגת לא שמענו וגם מנ"ל שאם הוא שוגג שאסור' לו אם שנאסרה על בעלה איהו לאו במתכוין עביד שתיאסר לו:

אם

פני משה

והא תנינן. בניחותא: כשם כו'. בשיטה זו כמה טעיות והנכון כגי' התוס' בבבלי ריש פרקין וכן הגהתי כאן מלבד מה שכתוב שם ברישא עם אחרים נסתרה ע"ם הוא ונ"ל עם אחרות נסתר כדהכא: כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל. כדדריש בפ"ק דג' ונטמאה כתיבי א' לבעל וא' לבועל וא' ליבם ובין יבם דבעל ובין יבם דבועל במשמע: היא ע"י שדרכה ליאסר. בזנות על בעלה: בין לו. בין שנטמאה עם זה שקינא לה בעלה בין שנטמאה עם אחר נבדקת כדתנן בפ"ב אמן מאיש זה אמן מאיש אחר: אבל הוא. הבועל אע"ג דאמרינן כשם שהמים בודקין אותה כו' לא דמו בבדיקה לפי שאין דרכו ליאסר בזנות על אשתו ולפיכך לכשתשתה זו כלומר אם נטמא עם זו שקינאו לו ממנה הוא נבדק ולאפוקי אם נטמא עם אחרת ולקמיה פריך עלה: בדקו אותו ולא בדקו אותה. מעתה דאמרת דאין המים בודקין אותו אא"כ נטמא עם זו ואם בדקו אותו ולא אותה במאי תלינן: אני אומר הזכות תלה לה. ולפיכך לא בדקו אותה: ניחא כמ"ד כו'. פלוגתא דרבי ורבנן היא לעיל בפ"ג ולרבי דאמר שם הזכות תולה וניכרת דמתנוול' היא קשיא דהרי לא הוכרה וא"א לתלות בזכות ואמאי בדקו אותו: אלא אני אומר. ע"כ להאי מ"ד תלינן דמים מגולין שתה ונסתכן ונלבה ע"י כך ולא ממים המרים: הכין לא הוון בעיי מיבדקוניה אלא כדון. בתמיה וכי המים המגולין יבדקו אותו כדרך וכסדר המים המרים כדאמרינן בפרקין דלעיל דהמים כי אורחייהו הן בודקין ברישא בטן כו' ואם בדיקת מים המגולין כזה הסדר הן: אלא כו'. דע"כ צריך לומר דלא נטמא עם זו אלא עם אחרות נסתר ולפיכך לא בדקו אותה והשתא מסיק להקושיא: ולא כן סברינן מימר כו'. דהא אמרת לעיל דדוקא אם נטמא עמה הוא דנבדק ולא עם אחרת: ומשני תיפתר. בנידון זה דמיירי שהיה הוא מזיד והיא שוגגת בזנות זה ולפיכך בדקו אותו ולא אותה: בדקו אותה כו'. השתא מהדר אם היה הדבר בהפך שלא בדקו אלא אותה במאי תלינן: אני אומר כו'. דגם בו תלינן בזכות וכו' כדפרישית: אלא אני אומר עם אחרים נסתרה. ובדקו אותה כפי קבלת השבועה אמן מאיש כו' אבל זה לא נטמא עמה: מעתה גירש. אותה הבעל אחר ששתת דהא למ"ד הזכות תולה וניכרת אכן קיימין ומשכחת לה דגירשה אח"כ ויהא זה הנחשד עמה מותר בה ואנן סתמא תנינן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל דמשמע כל זמן שנאסרה על הבעל אסורה עליו והרי מלינו לפעמים דעל הבעל נאסרה דהרי **ניכרת** דבדקו אותה ועל הנחשד מותרת שהרי לא נטמא עמה: תיפתר. **דע"כ צריך לאוקמי** נמי כמו ברישא דלעולם אסורה עליו והא דלא בדקו **אותו** שהיה הוא שוגג כו' ונאסרה עליו בזנות זה. אע"פ שהיה שוגג מפני שהיא מזידה ונאסרה על הבעל: הוא מזיד כו'. מילתא באפי נפשה היא דפשיטא לן היכא שנודע לנו דהוא היה מזיד והיא שוגגת דמותרת לבעלה: גירש. אלא הא דקמיבעיא לן גירשה בעלה מהו שיהא מותר בה הבועל דהרי לא אסרה על הבעל: איפשר לומר זה. בתמיה דהוא מזיד בה ואת אומר הכין שתהא מותרת לו דהרי זינה במזיד עם אשת איש וודאי אסורה עליו אע"פ שלא נאסרה על בעלה: הוא שוגג כו'. פשיטא היא שאסורה לבעלה אלא אם גירשה כו' מאחר שהוא היה שוגג וקאמר נמי דזה אי אפשר כו' שהיא יוצאה מתחת בעלה ע"י זנות זה ואת אמרת דמותרת לו אלא ודאי לעולם אסורה עליו: ומנין שהדבר תלוי בה. לענין ליאסר על בעלה דוקא

אם

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

[ז]אפשר לומר מזיד בה וכו' ע' מה"פ מ"ב בזה בשם המלמ"ל ועיין חו"מ סימן י"א ס"ק י' מ"ה בזה ו... סק"ג האריך בזה ובדגול מרבבה כתב שלא מלא כחו"מ זאת ואני כתבתי בהגהותי בי למורה בשם א"מ הגאון נ"י שרמז לדברי הח"מ ס"ק יא וע"ש במלמ"ל וכ"ש שם דהדבר תלוי בשני התירולים בש"ס דכתובות דף ט דמשני דמעשה דדוד אונס הוה ואכ"א גט כריתות כותב לאשתו וכספר אמונת חכמים להגאון מוה' אבי עד שר שלום פכ"ד ע"ש שהקשה דהא כ"ש קטנה היתה ופתוי קטנה אונס הוא ובתירוץ ואכ"א משמע דס"ל דאף דהיתה מפותה מותרת מטעם דגט כריתות, כותב לאשתו והלא בלא"ה פיתוי קטנה אונס הוא וכ"ש קטל' היתה כדמשמע בסנהדרין דף סט ולפענ"ד כיון דכן י"ג לזכר ולנקבה בת י"ב וכן ביאת בן ט' כולן הלמ"ת כמבואר בכו"ת הרא"ש כלל טז ולפ"ז נראה לי ברור דבדורות הראשונים שהולידו בני שמונה והיה שכלם ג"כ חזק ואף שכ"ש היתה קטנה היה פתויה ברלון גמור כדאמרו בסנה' שם דלא פליגי רק בבני שמונה ובזה מיושב גם קושית הפ"י בהקדמתו לסדר נשים כיון דכ"ש קטנה היתה איך היה כותב גט כריתות והא קטנה א"י לקבל

שנויי נוסחאות (סו"ג) שתה ונצבה כד"ו **שתת ונצבית**. (סו"ו) **בדקו אותה ולא בדקו אותו** כד"ו כ"ן ליתא

אם היתה מזידה אסורה. שוגגת מותרת:

הלכה ב מתני' בו ביום דרש רבי עקיבה °וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא אינו אומר טמא אלא יטמא לטמא את אחרים לימד על ככר השני שמטמא את השלישי אמר ר' יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהייתה אומר עתיד דור אחר לטהר את ככר השלישי שאין לו מקרא מן התורה והרי עקיבה תלמידך הביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא שנאמר כל אשר בתוכו יטמא: **גמ'** רבי יוסי בי רבי בון אמר רב ושמואל חד אמר בין בתרומה בין בחולין אמר ר' עקיבה. וחורנה אמר בתרומה אבל לא בחולין. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דמר רבי יוסי בשם ר' יונה אמרי לה רב בשם ר' חייה רובא השלישי בא מחמת השרץ. הוי אמר הוא דו אמר בין בתרומה בין בחולין אמר ר' עקיבה. [ז]מתניתא פליגא על רב *אוכל מעשר שהוכשר במשקה ונגע בו טבול יום או ידים מסואבו' מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה מפני שהוא שלישי והשלישי טהור בחולין. פתר להקל הוא בידים שהן מדבריהן. והא תנינן טבול יום. תיפתר בטבול יום בית הפרס. א"ר זעירא ואפי' תימר בטבול יום דבר תורה שנייא היא דכתיב טהור טמא טהור לחולין מבעוד יום ולתרומה משתחשך. התיב ר' חגיי קומי רבי יוסי או נימר טהור במגע וטמא באכילה. אמר ליה כלים אמורים בפרשה. א"ת לך מימר גבי כלים טהורים במגע וטמאים באכילה. מתניתא מסייעא לרב *הראשון שבחולין טמא ומטמא והשיני פוסל ולא מטמא והשלישי נאכל בנזיד הדמע.

הא

ויקרא יא

פני משה

אם היא מזידה אבל שוגגת מותרת אע"פ שהוא מזיד: לטמאה בה. דבה מיותר הוא אלא לו' בה הדבר תלוי שתקרא טמאה להאסר על בעלה:

הלכה ב מתני' בו ביום דרש. כל היכא דתנינן בו ביום הוא ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה לנשיאות שנתרבו התלמידים שנתנו רשות לכל ליכנס ומשום דהך דרשא דנטמאה ונטמאה נמי בו ביום הויא נקטיניהו לכל הני הכא: כלי חרש. הוא ראשון שנטמא מן השרץ שהוא אב והאוכל שבתוכו שני שנטמא בכלי: אינו אומר טמא. כל אשר בתוכו טמא אלא יטמא למידרש ביה נמי יטמא שמטמא אחרים: לימד על ככר שני. להכי נקט ככר לפי שהוא מלוי בתנור שהוא כלי חרש: שמטמא את השלישי. ואפילו בחולין דקרא סתמא כתיב: עתיד דור אחר. מן העתידים לבא שיטהר את השלישי אף בתרומה שאין לו מקרא מן התורה אלא מק"ו כדמפרשינן בגמרא: והלא עקיבה תלמידך מבי' לו מן התורה שהוא טמא. אף בחולין ואין הלכה כר"ע דאין שני עושה שלישי בחולין אלא בתרומה:

גמ' רבי יוסי ברבי בון אמר רב ושמואל. פליגי בזה אליבא דר"ע: בין בתרומה בין בחולין אמר ר"ע. דשני עושה שלישי והאחר אמר דדוקא בתרומה קאמר ר"ע: ולא ידעין. כך שמעתי סתם דרב ושמואל פליגי בה ואין אנו יודעין מי אמר זה דבין בחולין כו' רב או שמואל: מן מה דאמר כו'. אלא מדאשכחן דאמרי בשם רב דקאמר השלישי בא מחמת השרץ כלומר שלישי דאיירי ביה ר"ע מחמת השרץ הוא דאקרא קאי דכתיב אשר יפול מהם אל תוכו וגו' ואשכלים דכתיבי לעיל מינה דהכלי חרש נגע בשרץ והוי שני ומטמא עוד שלישי וקרא סתמא כתיב ואפילו בחולין מיירי: הוי אומר הוא דו אמר כו'. ש"מ דרב הוא דאמר אליבא דר"ע דאפי' בחולין עושה שני שלישי: מתני'. דמסכת טבול יום פליגא על רב דקאמ' דאשכחן שלישי בחולין: אוכל מעשר שהוכשר במשקה. וראוי לקבל טומאה: טבול יום או ידים מסואבות. דהן שניות לטומאה: מפרישין מהן תרומת מעשר בטהרה. ואע"ג דהאי מעשר טבול לתרומת מעשר שבו דדינו שוה להרומה משום דקי"ל חולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו אלא כחולין הן: מפני שהוא שלישי. האוכל ואין שלישי בחולין וקשיא לרב דסתם מתני' הוא וכדאמרינן בעלמא סתם מתני' ר"מ וכולהו אליבא דר"ע: פתר. לה רב דשאני התם דלהקל הוא דאמרו בידים מפני שהן מדבריהן מגזירת י"ח דבר והילכך אין עושין שלישי בחולין: והא תנינן טבול יום. התם דמדאורייתא הוי שני ואין עושה ג' בחולין: תיפתר בטבול יום בית הפרס. שנטמא בטומאת בית הפרס דהוא נמי מדבריהן: ואפי' תימר בטבול יום ד"ת. שנטמא בטומאה מן התורה מיירי ושאני טבול יום דלא הוי שני מן התורה אלא לתרומה ולחולין טהור לגמרי הוא: דכתיב טהור טמא. בחד קרא במים יובא וטמא עד הערב וטהר ודרשינן טהור לחולין מבעוד יום אע"פ שלא העריב שמשו ולתרומה משתחשך הוא דטהור: התיב ר' חגיי כו'. מנא לך למידרש הכי דילמא כולי קרא בתרומה איירי והא דקרי ליה טהור למגע תרומה וטמא באכילה עד שיעריב שמשו: כלים אמורים בפרשה. כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וגו': אית לך מימר כו'. בתמיה וכי שייכא אכילה בהו אלא על כרחך דקרא אתייא להלק בין תרומה לחולין: מתניתא מסייעא לרב. דשני עושה שלישי בחולין דתנן במסכת טהרות הראשון שבחולין טמא ומטמא וקס"ד דבחולין גרידי מיירי דמטמא את השני לפסול עוד שלישי: והשני. שבחולין פוסל לשלישי ואינו מטמא לפסול עוד רביעי: והשלישי. שבחולין: נאכל בנזיד הדמע. בתבשיל שהתרומה מעורבת בו וקרי לה לתרומה דמע ע"ש מלאתך ודמעך וגו' וכגון שלישי זה אם מקפה הולין הוא מותר לתת לתוכו הבלין ושום ושמן של תרומה לאוכלו משום דליכא כזית בכדי אכילת פרס:

הא

קרבן העדה

אם היתה מזידה אסורה שוגגת מותר'. וה"ה כשנאסרה על בעלה ע"י קרינן בה לטמא' בה הרי היא להבועל כטמאה:

הלכה ב מתני' בו ביום דרש. כל היכ' דתנינן בו ביום הוא ביום שהושיבו את ראב"ע לנשיאות שנתרבו התלמידים בבה"מ שניתן רשות לכל התלמידים לכנוס ומשום דהך דרשא דנטמאה ונטמאה נמי בו ביום נדרשת נקטינהו לכל הנך הכא: וכלי חרש. הוא ראשון שנטמאה מן השרץ שהוא אב והאוכל שבתוכו שני שטמאו הכלי: אינו אומר טמא. כל אשר בתוכו טמא אלא יטמא למדרש ביה נמי יטמא שמטמא את אחרים: לימד על ככר שני. להכי נקט ככר לפי שהוא מלוי בתנור שהוא כלי חרש שמטמא את השלישי ואפי' בחולין דקרא סתמא כתיב: דור אחר. מן העתידים לבוא שיטהר את השלישי ואף בתרומה שאין לו מקרא מן התורה: והרי עקיבא תלמידך. ר"ל תלמיד תלמידך שר"ע היה תלמיד ר"א בן הורקנוס שהיה תלמיד ריב"ז אלא שלמעלת ר"ע אומר תלמידך: מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא. אף בחולין: **גמ'** ר"י בר' בון אמר. פליגי רב ושמואל: חד אמר בין בתרומ' בין בחולין אר"ע. דשני עושה שלישי וכדפרישי' במתני': וחורנה אמר. ואידך אמר: השלישי בתרומה ילפינן מק"ו מטבול יום דטמא שרץ שאדם שנגע בשרץ הוא ראשון טבל הותר לחולין ואסור בתרומה אפילו ליגע דבכלים טמאי' כתיב במים יובא וטמא עד הערב וטהר שמעינן דקודס הערב שמש אסור ליתן לתוכן תרומה שני שהוא פסול לחולין דכתיב כל אשר בתוכו יטמא חולין ותרומה וקדשים במשמע אינו דין שיעשה שלישי בתרומה ושמואל סובר דרבי עקיבא פריך אק"ו דט"י דשרץ שכן במינו אב הטומאה אע"ג דאיכא למימר כלי חרש יוכיח ככר שני לי' בבבלי בפרקין: השלישי בא מחמת השרץ. השלישי בתרומה ילפי' בק"ו מטבול יום דשרץ: הוי אומר. הוא רב דהוא אמר בין בחולין בין בתרומה אמר ר"ע דלתרומה א"ל קרא דמק"ו שמעי' אלא קרא לחולין הוא דאתא דעושה שלישי: מתני'. דרפ"ד דטבול יום קשיא לרב: אוכל מעשר. ראשון שהוא כחולין ונגע בו טבול יום: או ידי' מסואבו'. שהן שניות: מפרישין ממנו תרומת מעשר. שהיא קדש כתרומ': בטהרה. והיא טהורה אף על גב שנוגע הטבול יום במעשר ראשון הטבול לתרומת מעשר לענין שלישי הטבל כחולין: מפני שהוא שלישי. אוכל המעשר והשלישי טהור בחולין. וקשיא לרב: ומשני פתר לה. תפרש לה להך מתניתין קל הוא שהקילו בידים מסואבות שהן טמאות מדרבנן לכך אינן עושין שלישי בחולין: ופריך והא תנינן. נמי במתניתין טבול יום שהוא שני מדאורייתא: ומשני תיפתר בט"י. שנטמא בבית הפרס והוא השדה שאבד בה קבר שאין טומאתו אלא מדרבנן לכך גם הוא אינו עושה שלישי בחולין: שנייה היא. שאני ט"י דאף רב מודה דאינו מטמא חולין דכתיב במים יובא וטמא עד הערב וטהר וכיון דכתיב גביה טהור וטמא דרשי' טהור לחולין קודם שהעריב שמשו ואינו עושה שלישי וטמא לתרומה עד שיעריב שמשו וכיון דודאי אינו מטמא חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה: או נימר. תרווייהו בין במעשר בין בתרומה וטהורה היינו במגע שמותר ליגע בתרומה ובמעשר ואסור באכילת שניהן: א"ל כלים אמורים בפרשה. האי קרא במים יובא וטמא עד הערב וטהר כתיב גבי כלים בפרשת שמיני וכלים אינן אלא לנגיעה הלכך ע"כ לומר טהור לחולין מבע"י ולתרומה משתחשך: מתני'. דפ"ב דטהרות מסייעה לרב: הראשון שבחולין טמא ומטמא. תרומה דעביד ליה שני לפסול את השלישי: והשני שבחולין פוסל. את התרומה ואינו מטמא דשלישי דתרומה לא עביד רביעי הלכך שלישי שבתרומה פסול מיקרי ולא טמא: והשלישי. של חולין: נאכל בנזיד הדמע. בתבשיל שתרומ' מעורבת בו כגון מקפה של חולין שהוא שלישי שנתן לתוכו תבלין ושום ושמן של תרומה והתרומה קרוי' דמע דכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר:

הא

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ט"י רפ"ד

טהרות פ"ב

ציון ירושלים

לקבל גיסה ולפמ"ש כיון דלדורות כראשונים היה מולידין בני אמונה והיה שלם חוק ומתנה לפי כח ... היה ... גם שלם כנ"ל ולפ"ז לכמ"ש רש"י בפ"ס דנזיר כ"ע ובתוספת יום טוב פ"ה דלכו' דשיעורין דכן י"ג הוא הילפותא מלוי ע"ש א"כ בזה אפשר דלא כתנה השיעור דהא לוי ודאי הוה מדורות הראשונים וא"כ יש נ"מ בין טעם רש"י ובין תשובת הרא"ש הנ"ל וע"י קהיטבונו' ברכי יוסף סי' י"א מ"ש בזה הירושלמי:

[ז]מתניתא פליגא על רב וכו'. ע' ביאור כל הסוגיא בס' מרגניתא טבא שחיבר הגאון מוהר"ר ליב דיטל על ברכי' להרמב"ם בס' כמנות:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

הא לעשותו דמע אסור. ואמור דבתרה הראשון והשיני שבתרומה טמאין ומטמאין. והשלישי פוסל ולא מטמא. והרביעי נאכל בנזיד הקודש. אין תימר הא לעשותו קודש אסור. אשכחת מימר מחלפה שיטתיה דרב דמר רבי בא בשם רב שלישי בא מחמת השרץ והרביעי מותר לעשותו קודש שלא אמרו רביעי בקודש אלא בקדשי המקדש מקודשין. אמר רבי חונה ולא בתרומה אנן קיימין. ותרומה אסור לעשותה קודש שלא להמציא בה תקלה. ואמור דבתרה הראשון והשיני והשלישי שבקודש טמאים ומטמאים והרביעי פסול ולא מטמאה. והחמישי נאכל בנזיד הקודש אין תימר הא לעשות קודש אסור. וכי יש חמישי בקודש. ואת אמר לית כן והכא לית כן. אמר רבי יוחנן השלישי בא מחמת השרץ מותר לעשותו תרומה. בעי קומוי אפילו כר"ע. רבי יוסי בשם ר' הילא ואפילו כר"ע. ולמה. טבול יום פסיל והשיני פסיל. מה טבול יום אינו פוסל את החולין מלעשותן תרומה אף השני אינו פוסל את החולין מלעשותן תרומה. ר' יוסי בשם ר' יוחנן שלישי בא מחמת שרץ אסור לעשותו תרומה ומותר לעשותו קודש. ר' זעירא בעא קומי ר' יסא מטמא בקודש ואת אמר אכן. אמר ליה משום מעלה. אמר רבי שמואל בר רב יצחק עיקר טומאתו בקודש משום מעלה. אמר רבי יוסי ולמה הוא מטמא בקודש משם מעלה. אמר ר' יודן ואפילו כרבנן דאינון אמרין אין השלישי בחולין ולמה הוא אמור מטמא בקודש משם מעלה. אמר ליה רבי יוסי ולית אנן צריכין שמעין ליה מן בר נש רב.

תמן

קרבן העדה

הא לעשותו דמע. ליתן לתוכו תרומה לכתחלה אסור אלא שאם נתערב בתוכו תרומה מותר לאכלו ואס"ד שאין שלישי בחולין למה לא יתן לתוכו תרומה שהרי אין כאן שום טומאה: ה"ג ואמור דבתר'. וה"פ ותיקשי לך מסיפא: והרביעי נאכל בנזיד הקדש. אם ניתן לתוכו קדש מותר לאכלו: אין תימר. דנאכל היינו בדיעבד אבל ליתן בתוכו לכתחל' קדש אסור דרביעי דתרומה מטמא ליה: אשכחת מימר. א"כ אתה אומר קשיא דרב אדרב: שלישי בא מחמת שרץ. כלומר שלישי פסול בתרומה ילפינן מק"ו מט"י דשרץ וכדפרישית: והרביעי מותר. לערבו עם קדש: אלא בקדשי המקדש המקודשין. כגון בשר קרבן וחלת תודה שנשחט הזבח עליהן ומנחות שקדשו בכלי אבל תרומה אע"ג דאיקרי קדש אין בהן רביעי: ולא בתרומה אנן קיימין. הא הך סיפא בתרומה איירי: ותרומה אסור. לערבה עם קדש שלא תבא לידי תקלה והפסד שקדש נפסל בהרבה דברי' שאין התרומה נפסלת בהן כגון יוצא וזמן ודומיהן לכך קאמר לשון דיעבד דלכתחלה אסור לערב תרומה עם קדש: ופריך ואמור דבתרה. סיפא דסיפא: אין תימר הא. לערבו עם קדש אסור קשיא למה לא וכי יש חמישי בקדש דנימא שנטמא מחמת חמישי זה: ואת אמר לית כן. וע"כ לומר דבזו אין הפירוש כן אלא נאכל היינו אפי' לכתחלה: והכא לית כן. א"כ אף ברישא אין הפי' כן אלא שנאכל לכתחלה בנזיד הדמע וליכא לסייעא לרב מהא: ה"ג השלישי בא מחמת השרץ ומותר לעשותו תרומה. וה"פ אף שהשלישי בתרומה למדנו משרץ אפ"ה מותר לערב שלישי של חולין עם תרומה: בעי קומוי. הקשו לפני ר"י אפי' כר"ע דאמר שלישי בחולין ילפינן מקרא אמרת לשמעתך שמותר לערב שלישי של חולין עם תרומה: ט"י פוסל. את התרומה: מה ט"י אינו פוסל את החולין. מלערבן עם התרומה כדאמר ר"ז לעיל דכתיב בט"י טהור וטמא: אף השני. אע"ג שהוא פוסל את החולין מ"מ מותרין לערבן עם התרומה והיינו כדתנן במתני' ונאכל בנזיד הדמע: ה"ג מותר לעשותו תרומה ואסור לעשותו קדש: ה"ג ר"י בשם ר"י שלישי בא מחמת שרץ מותר לעשותו תרומה ואסור לעשותו קודש: מטמא בקדש. השלישי מטמא קדש ואת אמר הכין שאסור לעשותו קדש ה"ל למימר ומטמא קדש א"כ קשיא לי' למה לי' לר"י לאשמועינן כן הא פשיטא דאסור לטמא קדש: א"ל משום מעלה. הא דאסור בקדש אינו אלא משום מעלה ולא פירש הדבר: עיקר טומאתו בקדש משום מעלה. לדברי ר' יסא קאמר כיון דעיקר טומאת קדש אינה אלא משום מעלה לכך נקט ר"י לשון אסור: ולמה הוא מטמא בקדש משום מעלה. הא מקרא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל יליף דרביעי בקדש טמא דהא מדשלישי מדאורייתא טמא א"כ קרי כאן גבי קדש והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל א"כ מק"ו ממחוסר כיפורי' שמותר בתרומה פסול בקדש שלישי שפסול בתרומ' אינו דין שיעשה רביעי בקדש ולמה קאמרת דאינו אלא מעלה: ואפילו כרבנן. ר"י אמר לשמעתיה אפילו כרבנן דאמרי אין שני עושה שלישי בחולין: ה"ג ולמה הוא אמר מטמא בקדש משום מעלה. וה"פ א"כ דכרבנן אמר לשמעתי' למה אסור בקדש הא אין בו שום טומאה משום מעלה דקדש מחמרינן ביה: ולית אנן צריכין וכו'. וכי אין אנו צריכין לשמוע דבר זה לתרץ דברי ר"י מאדם גדול כזה:

סמן

פני משה

הא לעשותו דמע אסור. מדקתני בנזיד הדמע ש"מ לעשות להשלישי זה דמע עצמו לקרות עליו שם תרומה על סכל שיש לו אסור משום דהוי ליה שלישי ואי אמרת אין שלישי בחולין, אמאי אסור והיינו סייעתא לרב: ואמור דבתרה. כלומר דדחי לה הש"ס להאי דיוקא דאי דייקת הכי א"כ תאמר המשנה שלאחריה דתנן התם הראשון והשני שבתרומה טמאין ומטמאין לשלישי לפסול עוד רביעי: והשלישי פוסל. לרביעי ולא מטמאו שיפסל עוד חמישי: והרביעי. שבתרומה נאכל בנזיד הקודש בתבשיל שהקודש מעורב בו: אין תימר כו'. ואי דדייקת הכא נמי כן אליבא דרב דלעשותו קודש עצמו אסור נמצאת אומר דמחלפא שיטתיה דרב וקשיא דידיה אדידיה: דאמר ר' בא בשם רב דהשלישי בא מחמת שרץ. כדפרי' לעיל דבחולין נמי הוא: והרביעי. הנוגע בו מותר לעשותו קודש שאין לך רביעי בקודש אלא בקדשי המקדש מקודשין כלומר בבשר קודש עצמו הוא דאשכחן רביעי ולדידך דדייקת נמי דרביעי בתרומה אסור לעשותו קודש א"כ מחלפא שיטתי' דרב: אמר ר' חונה. ומאי קושיא ולא בתרומה אנן קיימין במתניתין דהכא דדייקינן מינה ורביעי שבתרומה ודאי אסור לעשותו קודש: שלא להמציא בה תקלה. לקודש דאי מטהרת לה אגב קודש אתו לידי תקלה ולטהר נ"כ רביעי בקודש עצמו דאמרי האי קודש והאי קודש דתרומה נמי קודש איקרי כדכתיב ואחר יאכל מן הקדשים ואתרומה קאי אבל מה דאמר רב בחולין הוא דקאמר דשלישי הבא מחמת שרץ בחולין נמי מיירי כדפרישית וקאמר דהרביעי ממנו מותר לעשותו קודש והשתא שפיר דייקינן אליביה דרב להני תרתי מתני' ורישא דקאמר דהג' בחולין אסור לעשותו דמע הוי סייעתיה: ואמור דבתרה. דאכתי לא קאי אדיוקא ממתני' התם דלקמן דקתני הראשון והשני והג' שבקודש כו': אין תימר. הכא נמי לדייק כן דהחמישי שבקודש לעשותו כו' כלומר דמה שנגע ברביעי בקודש שוב אסור לקרותו שם קודש ולאכול בפני עצמו כ"א דוקא בנזיד המעורב: וכי יש חמישי בקודש. בתמיה הא לא משכחת חמישי בקודש אלא רביעי ותו לא: ואת אמר לית כן. על כרחך אי אפשר לדייק כן אלא הא דקאמר בנזיד הקודש לאו דוקא הוא דאפי' לאכלו לשם קודש בעצמו מותר: והכא. נמי בנזיד הדמע לית כן דלאו דוקא הוא וליכא סייעתא לרב: אמר ר' יוחנן השלישי בא מחמת שרץ. זהו השלישי שבחולין כדפרישית לעיל דקרי לי' בא מחמת שרץ משום דקרא דמיירי בשרץ סתמא כתיב ואפי' בחולין: מותר לעשותו תרומה גרסינן. כדמוכח מדלקמיה וכלומר דמה שנגע בשני שבחולין טהור אפי' לקרות שם תרומה עליו: בעי קומוי. שאלו לר' יוחנן אם אפילו כר"ע אזלא שמעתתיה: וקאמר ר' יוסי דאפי' כר"ע. דס"ל כשמואל לעיל דלא אמר ר"ע שני עושה שלישי אלא בתרומה לבד אבל בחולין טהור לגמרי הוא ומותר לעשותו תרומה: ולמה. וטעמא מאי: טבול יום פסיל. את התרומה והשני שבחולין פוסל את התרומה מה מצינו בטבול יום שנגע בחולין אינו פוסלו מלעשותו תרומה אף השני שבחולין אינו פוסל את החולין הנוגע בו מלעשותו תרומה: ה"ג ר' יוסי בשם ר' יוחנן שלישי בא מחמת שרץ מותר לעשותו תרומה ואסור לעשותו קדש. וה"פ דר' יוסי מוסיף בשם ר' יוחנן בזה דלעשותו קדש אסור דלתרומה דוקא טהור הוא אבל לא לקדש: רבי זעירא בעא כו'. כלומר דאנן קי"ל דהשלישי אפי' מטמא הוא לקדש לפסלו לרביעי ואת אמר אכן בתמיה דלעשותו קדש אסור דנשמע הוא עצמו אסור לעשותו קדש אבל אינו מטמא בקדש: א"ל משום מעלה. דמה דמטמאה בקדש לעשותו רביעי אינו אלא משום מעלה בעלמא כדאמרי' בחגיגה ריש פ"ג דרביעי בקדש מעלה דרבנן בעלמא היא דהוי מהני חמש בתרייתא דקחשיב שם במתני' דלית להו דרגא דטומאה דאורייתא וכפי פרש"י שם: אמר ר' שמואל כו'. ר' שמואל מוסיף על דברי ר' יוסי דאפי' עיקר טומאתו של שלישי בקדש היינו מה דאמרת אסור לעשותו קדש נמי משום מעלה בעלמא הוא דהרי לעשותו תרומה טהור הוא: א"ר יוסי. לדידך דעיקר טומאתו נמי משום מעלה הוא א"כ ולמה גזרו עוד שיהא מטמא בקדש משום מעלה דבהך מעלה לחוד סגי מה שגזרו בעיקר טומאה שבקודש אסור לעשותו ובתרומה מותר אלא ודאי דעיקר טומאה לאו משום מעלה היא וכך קיבלנו דלתרומה מותר לעשותו ולקדש אסור אליבא דר"ע: א"ר יודן ואפילו כרבנן כו'. כלומר דמה את מתמה בזה לר"ע דלדידך תיקשי הכי ואפילו לרבנן דאמרי אין שלישי בחולין מודו הן עכ"פ בחולין שנעשו על טהרת הקודש דעושין רביעי והיינו כמ"ד בחגיגה חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו והכא ע"כ בחולין שנעשו על טהרת קודש מיירי דאי לא היו נזהרין בשמירתן על טהרת הקודש בלאו הכי אסור לעשותן קודש וא"כ לדידהו נמי תיקשי ולמה הוא אומר בהן מטמאה בקדש משום מעלה דבחד מעלה סגי שיהו הן עצמן שלישי ואסור לעשותן קדש וע"כ לומר דכולה חדא מעלה היא דכשאתה עושה אותו לשלישי בקדש פוסל נמי לרביעי כדין שלישי בקדש וכן נמי לר"ע: ולית אנן כו'. בתמיה דודאי דבר כזה צריכין אנחנו לשמוע מאדם גדול כמותך דר' יוסי סבר כמ"ד חולין שנעשו על טהרת הקודש לאו כקודש דמו אלא כחולין גמורין הן ואי אתה משכחת לה הך קושיא אליבא דרבנן:

תמן

שנויי נוסחאות (סו"א) ואמור כד"ו ואסור. (סוי"ג) פסול כד"ז פסיל. (סו"ג) לעשות כד"ו לעשותו (סופ"ו) מותר כד"ו אסור. (סוכ"ם) אמור כד"ז אסור.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

תמן אמרין ממה שקילס רבי יהושע את ר' עקיבה הדא אמרה הלכה כיוצא בו. רבנן דקיסרין אמרין למדרשו קילסו. אבל למעשה אין הלכה כיוצא בו. דמר ר' אחא רבי מיישא בשם רבי לעזר [אין] לוקין על השלישי שבמעשר ואפילו כרבי עקיבה אינן לוקין. למה טבול יום פוסל והשיני פוסל מה טבול יום אין לו מגע אצל החולין. אף השיני אין לו מגע אצל החולין. *אמר רבי אלעזר כמיניין החולין כך מיניין המעשר. ואתייא כיי דמר רבי יונה רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש בכל חולין אנן קיימין ואהן פירקא מעשר אינון. אמר ר' יוסי ואפילו ראשון שבו אינו מחוור. לא אוכל אין כתיב כאן אלא °לא אכלתי. אמר רבי אבא מרי מניין דכתיב °ככל מצותך אשר צויתני כמי שאינו מחוור. רבי אבהו בשם רבי מנא מפני מה אמרו השיני שבחולין מטמא משקה חולין מפני הידים שהן מדבריהן מטמאות משקה חולין. שיני שהוא מדבר תורה לא כל שכן. אי מה הידים ספיקן לטמא את אחרים (טמא. אף המשקין ספיקן לטמא את אחרים טמא). [טהור אף השיני ספיקו לטמא אחרים טהור]. התיב ר' חנינא לרבי מנא הרי אוכל אוכלין טמאין ושותה משקין טמאין ספיקן לטמא את אחרים טמא. והמשקין היוצא מהן ספיקן לטמא את אחרים טמא. והא

דברים כו
שם

חגיגה ג"ב

קרבן העדה

תמן. בבבל אמרו ממה ששיבח ר"י את ר"ע במתני' ואמר מי יגלה עפר מעיניך וכו' ש"מ דהלכה כר"ע: למדרשו קילסו. שיפה דרש אבל אין הלכה כמותו: ה"ג לוקין על השלישי שבמעשר. אם אכל מעשר שני שהוא שלישי לוקה משום טומאה דכתיב במעשר שני לא ביערתי ממנו בטמא: ופריך אפילו כר"ע. דאית ליה שלישי מן התורה אפ"ה במעשר שני שהוא שלישי אין לוקין עליו: ה"ג מה ט"י אין לו מגע אצל החולין. כדאמרינן לעיל דכתיב גבי טבול יום טהור וטמא אף השני אין לו מגע אצל החולין: אפי' לר"ע. דסובר כשמואל דאמר לעיל בחולין אמר ר"ע אבל לא בתרומ': ואמר ר' אלעזר כמנין החולין. כמו שאין מונין שלישי בחולין כך אין מונין שלישי במעשר שני וקשי' אהא דאמר ר' אחא בשם ר"א דלוקין על שלישי שבמעשר: ואתיא. הא דאר"א כמניין החולין וכו'. כי הא דאמר ר"י: בכל חולין אנן קיימין. כל הפרק שני דמסכת טהרות בחולין שנעשה על טהרת תרומה או על טהרת קדש איירי: ואהן פירקא מעשר אינון. ובכל הפרק הזה לא הוזכר חולין שנעשו על טהרת מעשר ש"מ דשניהם מנין אחד להם: אפי' ראשון שבו אינו מחוור. ואפי' האוכל מ"ש שהוא ראשון אין נראה שילקה עליו וכ"ש שלישי ופליג אהא דאמר ר' אחא בשם ר"א: ה"ג לא תאכל אין כתיב כאן אלא לא אכלתי. וה"פ כיון דלא כתיב לא תאכל באכינות ממנו אלא לא אכלתי דהיינו אלא ווידוי אין כאן לאו אלא איסור' שמעינן מיני' וה"ה לא ביערתי ממנו בטמ' אינו לאו אלא ווידוי: ה"ג ככל מצותך אשר צויתני כמי שהוא מחוור. מדכתיב ככל מצוותך וגו' וכתיב בתרי' לא ביערתי ממנו בטמא ש"מ שמוזהרין על כך והיינו לאו: מפני מה אמרו השני שבחולין וכו'. דתנן בפרה פ"ח כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה: מפני הידים. שהן מדרבנן שגזרו על סתם ידים שהן שניו' ומטמאין את משקה חולין להיות תחלה: שני שהוא מדבר תורה. דכתיב כל אשר בתוכו יטמא כדפרים' במתני': לא כ"ש. שמטמא משקה חולין: ה"ג ומה הידים ספיקן לטמא את אחרים טהור אף המשקין ספיקן לטמא את אחרי' טהור. וה"פ דתנן במסכת טהרות פ"ד ספק משקין ליטמא טמא לטמ' אחרי' טהו' ספק ידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור וקאמר דלכך ספק משקין לטמא אחרים טהור משום דידים ספיקן טהור ולא יהא הטפל חמור מן העיק': הרי אוכל אוכלין טמאין ושותה משקין טמאין. שנטמא גופו מדרבנן: ה"ג ספיקן לטמא אחרים טהור. כדתנן בטהרו' פ"ד ספק דברי סופרי' אכל אוכלים טמאים שתה משקין טמאי' וכו' ספיקו טהור: והמשקין היוצאין מהן ספיקן לטמא את אחרים טמא. דתני' בתוספתא פ"ד דטהרות וכשם שאוכל אוכל ראשון וכו' ספק טמאין ספק טהורין ספיקו לטמא אחרים טהור כך המשקין הנוגעין בו באוכל אוכלין טמאין ודאי ספק נגעו בתרומ' ספק לא נגעו באחרי' ספקו טהור ר' יוסי בר' יהודה אומר משקין הנוגעין באוכל אוכל ראשון או שני כנוגעין בשרץ והויין תחלה וכשם שהראשון עושה שני ושני שלישי כך ספק ראשון עושה ספק שני וספק שני שלישי כך פירשה הר"ש שם וקשיא ליה מריב"י דאמר משקין הנוגעין בו ספקו לטמא אחרים טמא אף על גב דאין טומאתן אלא מדרבנן:

והא

פני משה

תמן אמרין. בבבל דממה שראינו שקילס ר' יהושע את ר"ע דאמר על ריב"ז מי יגלה עפר מעיניך כו' ש"מ דהלכה כר"ע: למדרשו קילסו. שדורש יפה המקרא יטמא יטמא אבל להורות למעשה אין הל' כיוצא בו דהלכה אין שני עושה שלישי בחולין: דאמר ר' אחא כו' אין לוקין על השלישי שבמעשר גרסי'. כדמפרש לקמן דמעשר כחולין הוא לענין זה דאין שני עושה שלישי ואם אכלו להשלישי שנגע בשני לטומאה אינו לוקה דאלמא אין שלישי בחולין: ואפי' כו'. ודחי לה הש"ס דמחלוקת אין ראיה דאפי' לר"ע דאמר השני עושה שלישי מ"מ אינו לוקה על השלישי שבמעשר כדמפרש טעמא: למה. אינו לוקה: טבול יום פוסל. את התרומה: והשני. לטומאה פוסל לתרומה מה מצינו בטבול יום שאין לו מגע כלל אצל חולין דלחולין לא בעי הערב שמש אף השני כו' כדמקים לעיל ולר"ע מיהת מקים לה לענין מלקות דאינה לוקה על הג' שבמעשר דכחולין הוא למניין טומאה כדלקמיה: כמניין החולין. כדרך שמונין לטומאה בחולין ראשון ושני ותו לא כך מניין המעשר ואתייא כהאי דאמר כו' באכל חולין אנן קיימין גרסי': הא דר"ל לא ידעתי אהיכא והפשתי בכל התלמוד הזה ולא מצאתי. ונראה דקאי אהא דתנן בפ"ב דחגיגה נוטלין לידים לחולין ולמעשר ורמי לה התם מהא דתנן ריש ביכורים התרומה והביכורים כו' וטעונין נטילת ידים והערב שמש מה שאין כן במעשר ומשני כאן באכילה אם אכל חולין צריך נטילת ידים כדאמר התם משום סרך תרומה כאן לנגיעה וכן איתא בבבלי התם לחד תירוצא והשתא קאמר דשמיע ליה לר"ל דמפרק נמי הכי דבאכל חולין עסקינן: ואהן פירקא. והרי שם מעשר נמי שגינו וע"כ דמעשר וחולין שוין הן לענין זה וכר' אלעזר: ואפי' ראשון שבו. אפי' ראשון לטומאה במעשר שני: אינו מחוור. אין ברור לנו דלוקה עליו באכילה דהרי לא כתיב ביה לאו בהדי' כדמפרים ואזיל: לא אוכל. בוידוי מעשר כתיב לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא אוכל אין כתיב כאן כלו' דהיינו כלאו דעלמא אלא דרך וידוי בעצמו הוא שאומר לא אכלתי וגו' וכדמסיק ר' אבא מרי מנין דלא חשיב לאו דכתיב ככל מצותך וגו' כמי שאינו מחוור כלומר דמתודה שלא עבר על המצוה שלא לעשות המצוה כתיקונה אם היה אוכלו בטומאה אבל אין כאן לאו: מפני מה אמרו השני שבחולין כו'. כדתנן פ"ב דטהרות: מפני הידים. שאינן אלא מטומאות דבריהם ומטמאות משקה חולין להיותו תחילה כדתנן בפ"ח דפרה כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקה להיות תחילה לטמא אחד ולפסול אחד: ה"ג אי מה הידים ספיקן לטמא את אחרים טהור אף השני ספיקו לטמא את אחרים טהור. ובניחותא היא כלומר דר' מנא מסיק למילתיה דהואיל והשני שמטמא משקה חולין מידים הוא דילפינן בק"ו אמרי' דיו לבא מן הדין להיות כנדון דמה הידים ספיקן לטמא את אחרים טהור כדתנן פ"ד דטהרות ספק ידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור ואם ספק הוא אם טהורית או טמאות הן ונגעו באוכלין ומשקין או אם הם טמאות וספק נגעו ספק לא נגעו טהורין אף השני אם ספק נגע באוכלין ומשקין ספק לא נגע ספיקו טהור: התיב ר"ח לר' מנא כו'. שיטה זו ע"כ אי אפשר לפרש אלא אליבא דיחידאה דהרי בהדיא שנינו בטהרות שם בהספיקות שטיהרו חכמים דקחשיב התם ספק ידי' כו' ספק דברי סופרים כגון אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין ספקן טהור. וכמו דאם ספק אכל או שתה דטהור הוא כן נמי אם ודאי אכלן או שתן והספק נולד בזולתן ספקן טהור וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפירוש בחיבורו פ' ט"ו מהל' אבות הטומאות הלכה א' וז"ל שם ספק ד"ס כיצד ספק אכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין ספק שלא אכל ושלא שתה כו' וכן אם אכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין כו' ספק נגע בטהרות ספק לא נגע הרי אלו טהורות. ומצאתי בתוספתא פרק ה' דטהרות והביאה הר"ש ז"ל שם וז"ל לפי גירסתו כל שספיקו טהור ספק תולדתו טהור כל שספיקו טמא ספק תולדתו טמא וכשם שאוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני ושותה משקין טמאין ספיקן לטמא את אחרים טהור כך המשקין הנוגעין בו ספיקו לטמא אחרי' טהור ורבי יוסי בר' יהודה אומר המשקין הנוגעין בו כנוגעין בשרץ וכשם שהראשון עושה שני ושני עושה שלישי כך ספק ראשון עושה ספק שני וספק שני עושה ספק שלישי ע"כ ופי' שם הוא ז"ל כל שספיקו טהור כגון האוכל אוכל ראשון ואוכל שני ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור כך תולדתו דהיינו משקין הנוגעין בו ספק נגעו ספק לא נגעו באחרים טהור. כל שספיקו טמא כגון אב הטומאה מד"ס כדתנן אבל אב הטומאה מדברי סופרים כגון דם תבוסה וגברים העשאוס כזבים וכיוצא באלו ספיקו טמא. וכשם שאוכל אוכל ראשון ספק טמאין ספק טהורין ספיקן טהור כך משקין הנוגעין באוכל אוכלין טמאין ודאי ספק נגעו בתרומה ספק לא נגעו ספיקן טהור. ור' יוסי בר' יהודה פליג דמשקין הנוגעין בו באוכל אוכל ראשון ואוכל שני כנוגעין בשרץ כלומר דתחילה הוו וכשם שהראשון עושה שני כו' כך ספק ראשון עושה ספק שני כו' דמחמיר בספיקן דקסבר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וכדעת ר' יהודה אביו בברייתא דבבלי פסחים דף ט"ז דדריש יטמא דמשקין בלשון יטמא כר"ע וכדלקמן. והשתא מפרשינן הכא אליבא דר' יוסי בר' יהודה וה"פ הרי אוכל אוכלין טמאין ושותה משקין טמאין ספיקן לטמא את אחרים טמא כו' כלומר כמו דמחמיר בנולד הספק באוכלין ומשקין גופייהו אם הן טמאין או טהורין כדקאמר ספק ראשון עושה ספק שני כן נמי אם אכל אוכלין טמאין כו' ודאי והספק נולד בנגיעה דהרי דינן שוה כמו דאמרי' לת"ק לקולא כן לר"י בר"י להומרא: והמשקין היוצאין מהן. כלומר הנוגעין בהן באוכל אוכלין טמאין כו' אם נולד הספק בנגיעת אחרים נמי ספיקן טמא לר"י בר"י דמחמיר בספקן. א"נ משקין היוצאין מהן ממש דהרי הן כמשקין הנוגעין בו כדתנן בריש פ"ב דטבול יום שאר כל הטמאין בין קלין בין חמורין המשקין היוצאין מהן כמשקין הנוגעין בהן אלו ואלו תחלה והליו היינו האוכל אוכלין טמאין והשותה משקין טמאין כדפי' הרמב"ם ז"ל בפתיחתו מסדר טהרות וכן בחיבורו פ' עשירי מהלכות הנזכר הל' ד':

יהא

שנויי נוסחאות (שו"ה) אין בד"ו ליתא. שבמעשר בד"ו שבמעשה. (שו"כ) טמא ... עד "אחרים טמא" כ"ס בד"ו. (שו"א) טהור ... עד "אחרים טהור" בד"ו כ"ז ליתא.

מסורת הש"ס

והא שני ד"ת וספקו לטמא אחרים טהור. לדבריך נילף בק"ו ממשקין טמאין שנגעו באוכל אוכל ראשון שספיקן לטמא אחרים טמא: אר"ח קומי ר' מנא. ר"ח השיב על דברי עצמו לפני ר' מנא א"נ תרי ר"ח הוו: ולא בתרומה אנן קיימין. הא דאמרינן שמשקים טמאים שנגעו באוכל אוכל ראשון שספיקן לטמא אחרים טמא היינו בתרומה ובתרומה שני עושה שלישי מדאורייתא אף ספקו לטמא אחרים טמא דלא תנינן אלא ספק דברי סופרים אבל שני לעשות שלישי בתרומה דאורייתא לא: א"ל. ר' מנא אפי' נאמר דבתרומה איירי קשיא דמי אית ליה דשני עושה שלישי בתרומה מדאורייתא ר"ע אבל חכמים פליגי עליה וסברי דאין שני עושה שלישי בתרומה מדאורייתא אלא מדרבנן וקשיא מאוכל אוכלין טמאין א"כ ה"ק הא ר"ע דדריש יטמא סובר דאפי' בחולין עושה שלישי א"כ שני מטמא מדאורייתא והראשון נראה: תמן אמרין. חכמים שבבבל אמרו שתי וכו' אבל חכמים שבא"י פליגי עלייהו כדמסיק דמר ר"י וכו': שאלן חגי הנביא. לכהנים: הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו. ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל השמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא: בשר קדש שני. דה"ק ונגע בכנפו במה שנגע בכנפו דבשר קדש שנגע בכנפו הוא נגע אל הלחם: לחם ונזיד שלישי. דה"ק אל הלחם או אל הנזיד: וכי יש רביעי בקדש. שאלן אם רביעי בקדש טמא או לא: אם יהיה כנף טמא נפש. שנגע הכנף במת שהכנף אב הטומאה כשרץ ונגע בכנפו אל הבשר והבשר בלחם והלחם ביין דה"ל היין שלישי: השיבו אותו כראוי. דשלישי בקדש טמא מקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא: דמר ר' ירמיה וכו'. אדלעיל קאי דאמרינן דחכמים שבא"י פליגי וסברו דבשתיהן השיבו כראוי דאמר ר"י דקודם שגזרו על רביעי בקדש שאלן לכך אמרו לא יטמא: ופריך ולמה הוא מקללן. דכתיב בסיפא ויען חגי ויאמר כן העם הזה וכן הגוי הזה וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא: ומשני כאינש דבעי עילה על חבריה וביתא. כאדם שרוצה עלילה על חבירו ועל ביתו אף שהוא השיבו כראוי הוא כועס כך חגי בא לזרז בשארי עניני המקדש ולא על תשובת השאלות אלו כעס עליהם: ה"ג מה אכפה ליה דו אמר ואשר יקריבו שם טמא הוא. פריך א"כ מה כפה ליה לחגי שאמר ואשר יקריבו שם טמא הוא הא מיהת בדיני טומאה היו בקיאין: ומשני כמה דאמר ר' סימון וכו' מלאו תחת המזבח. לפיכך אמר בדרך כבוד' ואשר יקריבו שם טמא הוא: בהיסטות. בטומא' היסט: במדפות. שאם היה על האוכלים והכלים מכסים רבים מאוד ונגע טמא מת בכלי העליון ושאלן אם האוכלין והכלים ג"כ טמאים או לא ונקרא זה התחתון מדף לפי שהגיע אליו תנועה אלושה מן הטמא מת והוא מלשון קול עלה נדף או ריחו נודף שיגיע למרחוק: שאלן טמא מת מטמא בהיסט. וישא דקר' היינו היסט: השיבו כראוי שאין טמא מת מטמא בהיסט. דתני' בספרי סוף פרשת פרה או שמטמא מת בהיסט אמרת ק"ו ומה נבלה קלה מטמא בהיסט מת חמור לא כל שכן ת"ל וכל אשר יגע בו הטמא יטמא במגע הוא מטמא ואינו מטמא בהיסט: שאלן טמא מת עושה מדף או לא. והאי יגע דקרא היינו על ידי מדף:

שאין

בכנפו אל הלחם וגו' לא דחשיב הכא מדרגות הטומאה אלא כולהו או או קאמר ורבוי שאלות הן לומר שאם יגיע בכנף את הטמא מת ואת האוכלין ומשקין היטמא: השיבו אותו כראוי שאין טמא מת מטמא בהיסט. כדתנן בפ"ה דזבים לאבות הטומאות המטמאו' בהיסט הן הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע והמשכב ומושב. אבל לא טמא מת כ"א המת עצמו הוא דמטמא במשא ובהיסט: שאלן. בשאלה שני' אם טמא מת עושה מדף. מדף הוא מלשון עלה נדף כלומר טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין כמו הזב והזבה כו' דמלינו בהם דעושין מדף לבגדים שעל גביו לטמא אוכלים ומשקין אבל לא אדם ולא כלי חרס כדתנן ריש פ"ה דזבים וזהו ששאלן אם יגע טמא נפש בכל אלה לו' אם יגע לבגדים שעל גביו אם הוא טמא מדף: לא השיבו אותו כראוי

שאין

והא שיני שהוא דבר תורה ספיקו לטמא את אחרים טהור. אמר ר' מנא קומי ר' חנינה ולא בתרומה אנן קיימין אמר ליה ואפילו תימר בתרומה אנן קיימין מה אית ליה טמא יטמא דבר תורה לא ר' עקיבה. תמן אמרין שתי שאילות שאלן חגי הנביא אחת השיבו אותו כראוי ואחת לא השיבו לו כראוי. °הן ישא איש בשר קודש בכנף בגדו. כנף תחלה. בשר קודש שני. לחם ונזיד שלישי. ויין ושמן ומאכל רביעי. וכי יש רביעי בקודש. ויענו הכהנים ויאמרו לא. לא השיבו אותו כראוי שיש רביעי בקודש. °ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא אם תהיה כנף טמא נפש ונגעה בכל אלה היטמא. ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. השיבו אותו כראוי. דמר ר' ירמיה רבי חייה בשם ר' יוחנן קודם עד שלא גזרו רביעי בקודש שאלן. ולמה הוא מקללן כאינש דבעי עילה על חבריה וביתא מה אכפה ליה לא. דו אמר ואשר יקריבו שם טמא הוא. כמה דמר רבי סימון בר זבדי *גולגולתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח. ר' אחא בשם רבי אבא בר כהנא בקיאין היו בהיסטות ולא היו בקיאין במדפות. °הן ישא איש בשר קודש. שאלן טמא מת מטמא בהיסט. ויענו הכהנים ויאמרו לא. השיבו אותו כראוי שאין טמא מת מטמא בהיסט. שאלן טמא מת עושה מדף. ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. לא השיבו אותו כראוי

שאין

עין משפט נר מצוה

והא שני שהוא דבר תורה כו'. בתמי' השתא מסיק להתיובתא דהרי בטומאה דרבנן האוכל אוכלין טמאין כו' דקחשיב מחמרינן בספיקן ושני בחולין שהוא דאורייתא אמרת ספיקו לטמא את אחרים טהור: אמר רבי מנא קומי ר' חנינא גרסינן: ולא בתרומה אנן קיימין. התם בתוספתא כדפרישית דהספק אם נגעו בתרומה או לא ולפיכך מחמיר ר' יוסי בר"י בספקן אבל הכא בחולין איירי כדאמרי' דילפי ק"ו מודים דשני בחולין מטמא משקה חולין והילכך מקילינן בספקו: אמר לי ר' חנינא ואפי' תימר בתרומה אנן קיימין. מה בכך לא יהא אלא בתרומה עסקינן אפ"ה מנא לן להחמיר בספק: מה אית ליה טמא יטמא דבר תורה. מאן אית ליה האי דרשה טמא יטמא במשקין: לא ר"ע. בתמיה כדאמרינן לקמן דר' יוסי דריש אליביה טמא יטמא במשקין כמו דס"ל טמא יטמא במתני' דס"ל טומאת משקין לטמא אוכלין דאורייתא אבל אנן לא ס"ל הכי אלא יטמא על טומאת עצמן ואין להם טומאת אחרים מן התורה אלא מדרבנן והדר' קושיא לדוכתה דמחמיר במשקין בספקן לטמא אחרים דמדרבנן הוא אפי' בתרומה ושני בחולין דטומאתו דבר תורה קאמרת ספיקו לטמא אחרים טהור: תמן אמרין. אמר המחבר ראיתי לכתוב כאן ולפרש בקצרה לפי כוונת הסוגיא והרוצה לעמוד על הדברים ולעיין בהם כדי להבינם על בוריים יעיין במראה כי שם ביארתי הכל סוגיי' הבבלי לפי שיטת רש"י והתוס' ושיטת הרמב"ם ז"ל עם מה שפירשתי דבריו ואז יראה ויבין מה ראיתי ומה הגיע לי על ככה אשר הוספתי לבאר ולהרחיב הדיבור בפי' שיטה זו כי עמוקה היא עד מאוד והענין קשה ההבנה לי אדיר לא יעברנה: תמן. בבבל אמרין שתי שאילות שאלן חגי הנביא להכהנים כדכתיב כה אמר ה' צבאות שאל נא את הכהנים תורה לאמר הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא. ואיידו דאי רי לעיל ברביעי בקדש מייתי לה הכא: נזיד. הוא תבשיל כמו ונזיד עדשים:

היקדש. אם יטמא כמו אל תגע בי כי קדשתיך: שתי שאילות. אחת לשאר טומאות ואחת לטומאת מת כדמפרש ואזיל: אחת השיבו אותו כראוי. דלא איפתכשו בה: בשר קודש בכנף בגדו. כלומר דמפרש בשר קדש ממש והכנף הוא לעולם תחילה דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה יהיה מה שיהיה מאיזה אב הטומאה אשר נטמא: בשר קדש. שנגע בכנף זה הוי שני: להם ונזיד שלישי. דאל הלחם ואל הנזיד דקאמר כמו אל הלחם או אל הנזיד. וזהו כגוונא שפירשו התוס' דחשיב להנהו דמאכל לחדא: ויין ושמן ומאכל רביעי. דהני תלתא חשבינהו נמי לחדא דאו או קאמר. וזהו כפי פירוש הרמב"ם ז"ל לשיטתו וכמ"ש דפרישית שם: וכי יש רביעי בקדש. זה הוא ששאלן אם יש רביעי בקודש: לא השיבו אותו כראוי. מפני שיש רביעי בקודש דקסבר כבר גזרו על רביעי בקודש: ויאמר חגי וגו'. זו היא שאלה השניה ומפרש דהא דקאמר אם יגע טמא נפש דעתו על הכנף שאם תהי' הכנף טמא נפש שנגע במת יהוי אב דסבר האי ש"ס דלא נעשה הכלי אבי אבות כמו המת עצמו. וזהו כסברת ר"ת והגאונים החולקים על הרמב"ם דלא אמרינן חרב הרי הוא כחלל אלא בכלי מתכות דוקא כאשר ביארתי שם: ונגעה. הכנף טמא נפש בכל אלה דהוי בשר קדש ראשון להם ונזיד שני יין ושמן ומאכל שלישי היטמא: ויענו הכהנים ויאמרו יטמא השיבו אותו כראוי. דהא טמא הוא עכ"פ ואף דלא ידעי מרביעי בקדש זו התשובה כראוי וכהוגן היתה: דאמר ר' ירמיה כו'. האי דאמר כמו אמר ופליג הוא וכן מצינו הרבה כזה בהאי ש"ס וכל מקום שהוא ראיה וסיוע אומר על הרוב כהאי דאמר. כלומר דר' ירמיה חולק על הרישא דאמרי תמן שלא השיבו אותו כראוי אלא דאמר בשם ר' יוחנן דהכא קודם עד שלא גזרו עדיין רביעי בקדש שאלן ובשניהם כראוי השיבו אותו: ולמה הוא מקללן. לר' ירמיה דקאמר דלא איפתכשו כלל א"כ למה הוא מקללן כדכתיב ויען חגי ויאמר כן העם הזה וכן הגוי הזה לפני נאם ה' וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא: כאינש דבעי עילה על חבריה. לא מפני תשובתן אמר להם כך אלא כאדם המבקש עלילה על חבירו וכדי להוכיחן בדברים. וכעין דאמר בבבלי שם להאי מ"ד דלא איפתכשו כהני דמתוך שקילקלו מעשיהם לאחר זמן היה מתנבא ואמר להם כן: וביתא מה אכפה ליה לא דו אמר כו'. וכי מה איכפת לו להזכיר כאן מטומאת הבית אשר המה מטמאין בהקרבתם דמי לא אמר להם גם מהקרבת הבית כדכתיב ואשר יקריבו וגו' והא לא שייכא להעלילה אם עכשיו תשובתם כהוגן היתה: כמה דאמר ר' סימון כו'. בסנהדרין דגולגולתו של ארנן היבוסי שמכר הגורן לדוד למקום המזבח מצאו אותו תחת המזבח כשבדקו וטיהרו את הבית בביאתן מהגולה וע"ז היתה כוונת חגי להוכיחן על שבהו עד הנה בטהרת הבית: ר' אחא אמר בקיאין היו בהיסיטות. ר' אחא מפרש בשר קודש נמי לשון טומאה כמו היקדש אלא דכוונת חגי היתה בשתיהן על טומאת מת ובשאלה הראשו' השיבו אותו כראוי ולא בשני' שלא היו בקיאין במדפות לדמפרש ואזיל: הן ישא. מלשון משא והיסט: שאלן. אם טמא מת מטמא בהיסט. וזהו אם ישא איש בשר קודש בכנף בגדו כלו' שיסיט טמא מת בכנף בגדו ובשר קודש היינו אדם שנטמא במת והא דקאמר ונגע

שנויי נוסחאות (ס"ב) אמר ר' מנא קומי ר' חנינה כד"ו אמר ר' חנינה קומי ר' מנא. (סוי"ח) ליה כד"ו לה.

מערכת הערוך (סוי"ז) הן ישא איש... עד „וכי יש רביעי בקודש" פי' הערוך (ערך רבע א') „הן ישא איש בשר קודש בכנף בגדו. שנגע בו שרץ ונגע בשר זה בכנף בגדו של טמא [הטמא] ונגע עוד הבשר בלחם או בנזיד או ביין או בשמן ונגעו אלו (אל כל מאכל) [אל מאכל] נמצא הכנף של בגדו שנגע בשרץ [ולד] ראשון והבשר שנגע בכנף ולד ב'. והלחם והנזיד שנגעו בבשר ולד ג'. ויין ושמן שנגעו באלו ולד ד' ושאלם היקדש כלומר היפסל".

עין משפט נר מצוה

תורה אור

שאין טמא מת עושה מדף. רבי תנחומא רבי פינחס בשם רבי לוי על החמישי בקודש שאלן. הן ישא איש בשר קודש בכנף בגדו. כנף תחילה ובשר קודש שני לחם ונזיד שלישי יין ושמן רביעי. ומאכל חמישי שאלן. וכי יש חמישי בקודש. ויענו הכהנים ויאמרו לא. השיבו אותו כראוי שאין חמישי בקודש. ולמה הוא מקללן כאינש דבעי עילה על חבריה וביתא מה איכפה ליה. ויאמר ואשר יקריבו שם טמא הוא. כיי דמר רבי סימון בר זביד גולגלותו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח. *תני אמר רבי יוסי מניין לרביעי בקודש שהוא פסול ודין הוא מה אם מחוסר כיפורים שאינו פסול בתרומה הרי הוא פסול בקודש שלישי שהוא פסול בתרומה אינו דין שיפסול בקודש. הרי למדנו לשלישי מן הכתוב. ולרביעי מקל וחומר. התיב רבי יוחנן האוכל הבא מחמת טבול יום יוכיח שהוא פסול בתרומה ואינו פוסל בקודש. ר' חייה בשם רבי יוחנן אתייא דרבי יוסי בשיטת ר' עקיבה רבו. כמה דרבי עקיבה אמר יטמא יטמא דבר תורה כן רבי יוסי אמר יטמא יטמא דבר תורה. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינה לית ר' יוסי צריך להדין קל וחומר. קרייה דרש רבי יוסי (ויקרא ז) והבשר אשר יגע זה שני שנגע בראשון. בכל טמא. זה שלישי שנגע בשני. לא יאכל. סוף טמא לא יאכל. עד כדון באוכלין שניטמאו באויר כלי חרש שניטמא בשרץ. אוכלין עצמן שניטמאו בשרץ מניין. ודין הוא מה אם הכלים שאינן מטמאין מאויר כלי חרש שניטמא בשרץ הרי הן מטמאין כשרץ לטמא אוכלין אוכלין עצמן שניטמו בשרץ אינו דין שיטמו כשרץ לטמא אוכלין. עד כדון כר' עקיבה. כר'

פני משה

שאין טמא מת. ואפי' המת עצמו אין עושה מדף אם אינו מאהיל עליו כגון בעלייה מפסקת שאם המת בבית סמוך לשמי הקורה וכלים ואוכלין ומשקין בעלייה וכפפין הנסרים שבעלייה מכובד הכלים ומכבידים על המת דבזב בכה"ג נטמא ובמת טהור כדתנן בפ"ד דזבים חומר בזב מבמת שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים ועל גביו מדף לטמא אוכלין ומשקין מה שאין המת מטמא: ר' תנחומא. קאמר כו' דס"ל נמי בהא כר"י דלא איסתכשו כלל אלא דאינו מפרש הכתוב כמו דאינהו מפרשי יין ושמן ומאכל להדא אלא דס"ל אל כל מאכל דוקא הוא. וזהו כשיטת התוס' אליביה דשמואל. וחמישי בקודש שאלן והשיבו אותו כראוי דאין חמישי בקודש ובשאלה השני' אם יגע טמא נפש בכל אלה כלומר בבשר קדש כו' דבשר קדש תחלה לחם ונזיד שני ויין ושמן שלישי ומאכל רביעי ואמרו יטמא וכראוי הוא דכבר גזרו על רביעי בקדש: תני אמר ר' יוסי. ברייתא בבבלי בפירקין: מנין לרביעי בקדש שהוא פסול. ולא אמרינן טהור הוא כבתרומה: מחוסר כיפורים. בטומאת הצריכות קרבן כגון זב וזבה ויולדת ומצורע: שאינו פוסל בתרומה. כדתנן בפ' י"ד דנגעים טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים ובבבלי פ' הערל דריש לה מקראי: שלישי שהוא פסול בתרומה. כדיליף לקמן בק"ו מטבול יום: אינו דין שיפסול בקדש. לעשות רביעי: הרי למדנו לשלישי. לקדש מן הכתוב כדאמר התם דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשני דהא בכל טמא כתיב ושני איקרי טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא והאי בבשר שלמים כתיב דקדש נינהו: ולרביעי מק"ו. כלומר מעתה דשלישי מפירש בקר' ילפינן לרביעי מק"ו ולא אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה התרומה עושה שלישי ותו לא אף קדש שלישי ותו לא דא"כ מיפרך ליה הק"ו דהא משום שלישי לא איצטריך דלמדנו מן הכתוב וכי אתא ק"ו לרביעי הוא דאתא: התיב ר' יוחנן. על ק"ו דר' יוסי: האוכל הבא מחמת טבול יום. שנגע בטבול יום והוא של קדש או של תרומה יוכיח שפסול בתרומה מן התורה דבכלים נמי הערב שמש כתיב בהו במים יובא וטמא עד הערב וטהר ואינו אלא לנגיעה ואינו עושה רביעי בקדש דקי"ל בטבול יום כשם שפוסל את התרומה כך פוסל את הקדש ואינו מטמאו לפסול מה שיחזור ויגע בו וזו היא תשובה לר' יוסי דלדידי' הכי נמי נדרוש להאי ק"ו שיפסול אוכל הבא מחמת טבול יום את הקדש ומה מחוסר כיפורים שמותר בתרומה פסול בקדש. אוכל הנוגע בתרומה שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש: רבי חייה בשם ר' יוחנן אתייא כו'. כלומר דר"ח אמר בשם ר' יוחנן עוד תשובה אחרת על ק"ו דר' יוסי דמלינו לר' יוסי דאמר טומאת משקין לטמא אוכלין דאורייתא כדתנן פ"ד דטהרות ומפרש טעמיה דאתייא דברי ר' יוסי בשיטת ר"ע רבו: כמה דר"ע אמר. במתני' יטמא דאוכלין דרשינן יטמא לאחרים וכן ר' יוסי דריש יטמא דמשקין דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ודרשינן יטמא לאחרים והיינו לאוכלין וא"כ השתא נמי לידרוש ק"ו על רביעי בתרומה שיהא פסול ומה טבול יום שמותר בחולין פסול בתרומה שלישי שפסול בחולין דהא בשיטת ר"ע רבו אמר למילתיה דאפי' בחולין שלישי פסול דקרא סתמא כתיב אינו דין שיפסול רביעי בתרומה: ר' אבהו כו'. פליג אהא דאמר אליבא דר' יוסי דדריש רביעי מק"ו דלא צריך אלא מקרא קדריש: והבשר וגו'. קרא דלעיל וכתיב התם באש ישרף: סוף טמא לא יאכל. כלומר דדריש לה מייתורא דלא יאכל דהא כתיב באש ישרף אלא אפי' סוף טמא היינו הנוגע בזה השלישי והוא רביעי לא יאכל: עד כדון. עד כאן לא שמענו מדרשת ר"ע לטמא אחרים אלא באוכלין שניטמאו באויר כלי חרס כו' כדכתיב וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו': מה אם הכלים שאינן מטמאין מאויר כלי חרס. כדתניא בת"כ פ' שמיני יכול אף הכלים מטמאין מאויר כלי חרס ת"ל אוכל דכתיב התם מכל האוכל אשר יאכל אוכלין מטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מטמאין מאויר כלי חרס: הרי הן מטמאין כשרץ לטמא אוכלין. כלומר לטמא אחרים כשרץ שהוא מטמא אחרים: עד כדון כר"ע. זו דברי ר"ע דדריש לשלישי מן התורה: כר'

קרבן העדה

מסורת הש"ס

שאין טמא מת עושה מדף. כדתנן פ"ד דזבים חומר בזב מבמת וכו' שהזב עושה על גביו מדף לטמ' אוכלין ומשקין משא"כ במת: השיבו אותו כראוי שאין חמישי בקדש. ואח"כ כששאל אם יגע טמא נפש בכל אלה נמי השיבו כראוי שאם הכנף טמא נפש ונגע בכל אלה הרי המאכל רביעי לכך אמרו יטמא: ופריך ולמה הוא מקללן. כיון דבשניהם השיבו כראוי: ה"ג מה אכפה ליה דהוא אמ' ואשר יקריבו שם טמא הוא וכדפרישית לעיל: ה"ג מה אם מחוסר כיפורי' שאינו פוסל בתרומה הרי הוא פוסל בקדש וכ"ה בבבלי וה"פ מחוסר כיפורי' מותר בתרומ' דכתיב ובא השמש וטהר ופוסל בקדש (חגיגה פ"ג) דכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שהיא טמאה עד עכשיו שלישי שהוא פוסל לתרומה בק"ו מטבול יום ומה ט"י דמותר בחולין אסור בתרומה שני שפסול בחולין אינו דין שיעשה שלישי בתרומה ובקדש דין הוא שיעשה רביעי מק"ו ממחוסר כיפורים: הרי למדנו לשלישי בקדש מן הכתוב. דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשני דשני איקרי טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא וה"ק לא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה התרומה עושה שלישי ותו לא אף קדש יעשה שלישי ותו לא לכך קאמר הרי למדנו לשלישי מן הכתוב ולא איצטריך ק"ו וכי אתא ק"ו לרביעי הוא דאתא והיכא דמיפרך ק"ו לא אמרינן דיו ולמ"ד דאמרינן דיו אפילו היכא דמיפרך ק"ו הני מעלות דרבנן נינהו ולאו דאורייתא והא דנקט שלישי בקדש מלתא בעלמא הוא דלמדנו שלישי בקדש מן התורה: האוכל הבא מחמת ע"י יוכיח. אם נגע ט"י במאכל תרומה או קדש יוכיח שפסול בתרומה מן התורה דבכלים נמי כתיב הערב שמש לגבי תרומה דכתיב במים יובא וטמא עד הערב וטהר והא לנגיעה הוא להשתמש בו תרומה ואינו עושה רביעי בקדש דתניא וחכמים אומרים כשם שט"י פוסל אוכלין ומשקין של תרומה כך פוסל אוכלין ומשקין דקדש ודוקא פוסל אבל אינו מטמא שיחזור ויפסול את הנוגע בו וה"נ נדרוש ק"ו שיפסול אוכל הבא מחמת ט"י את הקדש ומה מחוסר כיפורים שמותר בתרומה פסול בקדש אוכל הנוגע בט"י שפסול בתרומה דין הוא שיעשה רביעי בקדש: כמה דר"ע אמר. במתני' יטמא יטמא ד"ת שהשני עושה שלישי: כן ר"י אמר יטמא יטמא דבר תורה. הא דאמר ר' יוסי לעיל מנין לרביעי בקדש שפסול שמעינן דסבר כר"ע דדריש יטמא יטמא דכיון דאין טומאה עושה כיוצא בה דכתיב טמא הוא ואין כיוצא בו טמא שאין אוכל מטמא אוכל ואין משקה מטמא משקה אלא אוכל משקה ומשקה אוכל א"כ איך מצינו רביעי בקדש אי נימא דקסבר ר"י אין משקין מטמאין דבר אחר מן התורה שרץ כלי וכלי אוכל ואוכל משקה אלא ודאי דר"י נמי דריש יטמא דכתיב גבי משקה וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא יטמא אחרים: לית ר"י וכו'. אין ר"י צריך לק"ו ממחוסר כיפורים ללמוד רביעי בקדש אלא קרא דריש ר"י: והבשר אשר יגע. בכל טמא לא יאכל באש השרף כתיב גבי שלמים וקרא יתירא הוא דלכתוב והבשר אשר יגע באש תשרף אלא לדרשא אתי: סוף טמא. והיינו שלישי שנגע במאכל לא יאכל אותו המאכל שהוא רביעי: עד כדון. אמתני' קאי דדריש ר"ע יטמא דכתיב בכלי חרש לטמא אחרים וקאמר דעד כאן לא שמענו אלא באוכלין שנטמאו באויר כלי חרש שנטמא' בשרץ: אוכלין עצמן שנטמאו בשרץ מניין. שהן עושין שלישי ע"י משקין כגון אוכלין בשרץ ומשקין באוכלין ואוכלין במשקין: ופשיט ודין הוא מה אם הכלים שאינן מטמאין וכו'. דתני' יכול יהו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרש ת"ל כל אשר בתוכו יטמא וסמיך ליה מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרש ואין כל כלי' מיטמאין מאויר כלי חרש: הרי הן כשרץ לטמא אוכלין. לטמאן שלישי אוכלין עצמן לא כ"ש: עד כדון כר"ע. דדריש יטמא יטמא: כר'

שנויי נוסחאות (סוי"ג) שאינו פסול בד"ו שאינו אוכל. (סוי"ז) פסול בד"ו פוסל. (סו"א) אוכלין עצמן ... עד "לטמא אוכלין" בד"ו ליתא.

מסורת הש״ס

כר׳ ישמעאל אלא לר״י דלית לי׳ דרשא דיטמא כדפרישית לעיל בריש פרקין מנ״ל דרביעי בקדש פסול : שנגע בכל טמא. מאב הטומאו׳ הכתובות בתורה : ומה אם ט״י שאינו פוסל בחולין הרי הוא פוסל בתרומה. דכתיב במים יובא וטמא עד הערב וטהר : נמה אם מחוסר כיפורי׳ וכו׳. כדפרישית לעיל : ה״ג דנין לו דין מן הדין. וכי מלמדין בק״ו דבר הלמוד בק״ו בקדשי׳: ומשני שיהא הכל משועבד להלכה. עיקרן של שלישי בתרומ׳ ורביעי בקדש שמטמאין להלכה למשה מסיני וסמכו חכמי׳ ההלכה על הק״ו :

הלכה ג מתני׳ מגרש. רחבה פנוי׳ מזריעה ומבתים ומאילנו׳ לנוי העיר כדמתרגמינן רווחי לקרווי׳. ואלפים אמה לא הוזכר להתם ללוי׳ ולא נאמרו אלא ליציאת תחום שבת : ואלפי׳ אמה שדות וכרמי׳. בגמרא מפרש : גמ׳ צא מהן אלף אמה מגרש. סביב העיר : והשאר שדות. ושאר התחום שדות וכרמים וחוץ לתחום לא היה ללוים כלום : נמצא רביע מגרש. בסמוך מפרש ליה : רביע מאלף. אלף דמגרש היינו בהצטרפות כל צדדי העיר דבכל צד לא היה אלא שני מאות וחמשי׳ אמה מגרש : ה״ג ואפי׳ תימר אלף מכל צד רביע הוא. וה״פ משכחת לה בעיר שהיא אלפים על אלפי׳ כשנותנין לה אלפי׳ לכל צד חלקו׳ באמצע הרי שתי רצועות של אלפי׳ על אלפים לכל צד הרי שמנה רצועו׳ של אלפי׳ על אלף שהן ט״ז אלף ולמגרש נותנין לכל צד אלפיי׳ על אלף שהן שמנת אלפי׳ וקרנות נמי ששה עשר אלפי הויין וקסבר דאין מגרש לקרנות נמצא מגרש לכל צד אלף אמה הרי ח׳ אלפי׳ אמה והתחום ל״ב אלף אמה : מאן דמרבע ארבע גרבין בעי אשיתסיר. הבא לרבעות ארבע אוצרות שיהא מכל צד ארבע צריך ששה עשר וה״נ צריכין ל״ב אלף אמה וכדפרישי׳ : משער כהדה לבנה. הניח ארבע לבנות זו בצד זו ובא לרבעותן והיה צריך ששה עשר לבנות כן הראה לתלמידיו להבינם ור׳ אבין הראה ברצועה שהיא ד׳ והי׳ מרבעה ברצועה שהיא בת ט״ז אמות ור׳ אושעיה הראה בהנך שקי׳ של תבואה א״נ בסיקרא צייר להם : חמשין בית סאה. מקום שהוא נ׳ על נ׳ אמה הוא בית סאה : מאה על מאה. ומקום שהוא מאה על מאה אמה הוא ד׳ סאין שכשתחלקהו שתי וערב הוא ארבע מקומות שכל אחד חמשים על חמשים : איטלק עלוי. נזרק עליו מהמלכות למס שימלא לו חדר אחד שהוא ארבעים על ארבעים אמה בחיטי׳ : א״ל

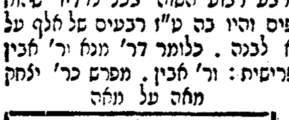
תורה אור

כר׳ ישמעאל. תני ר׳ ישמעאל והבשר אשר יגע בכל טמא. זה ראשון שנגע בכל טמא. לא יאכל לרבות את השיני. השלישי מניין. ודין הוא ומה אם טבול יום שאינו פוסל בחולין הרי הוא פוסל בתרומה. שני שהוא פסל בחולין אינו דין שיפסול בתרומה. רביעי בקודש מניין. ודין הוא מה אם מחוסר כיפורים שאינו פסול בתרומה הרי הוא פסול בקודש. שלישי שהוא פסול בתרומה אינו דין שיפסול בקודש. הא למדנו לראשון ולשני מן הכתוב. ולשלישי מן הדין. ולרביעי מקל וחומר. דנין לו דין מן הדין שיהא הכל משועבד להלכה שיהא השלישי פסול בתרומה והרביעי בקודש:

הלכה ג מתני׳ בו ביום דרש רבי עקיבה °ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפיי׳ באמה ומקרא א׳ אומר מקיר העיר וחוצ׳ אלף אמה סביב אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפיים אמה ואי אפשר לומר אלפיים אמה שכבר נאמר אלף אמה ולמה נאמר אלף ולמה נאמר אלפיים אלא אלף אמה מגרש ואלפיים אמה תחום שבת רבי אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי אומר א אלף אמה מגרש ואלפיים שדות וכרמים: גמ׳ רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אלפיים אמה תחום ערי הלוים. צא מהן אלף אמה מגרש. נמצא רביע מגרש והשאר שדות וכרמים. רבי ירמיה ר׳ שמואל בר רב יצחק בשם רב רביע מאלף. אמר רבי יצחק ואפילו תימר רביע מכל צד רביע הוא. מאן דמרבע ארבע גרבין בעי אשיתסר. רבי מנא משער כהדא לבנה. ר׳ אבין משער כהדא רצועה. ר׳ אושעיה משער כהדא דסיקרין. אמר ר׳ יוסי בי רבי בון חמשין על חמשין בית סאה. מאת על מאת בית ארבעת סאין. כהדא ריש גלותא איטלק עילוי חד טריקלין ארבעין על ארבעין דימליניה חיטין אתא לגבי רב הונא אמר

כר׳ ישמעאל. אבל לר״י שמענו דלית ליה שלישי מן התורה אלא מק״ו הוא דדריש ליה לתרומה וכן לקדש כדתני׳ בבריית׳ דלקמי׳ : זה ראשון שנגע בכל טמא. דלא דריש ליה בכל טמא לרבות כר׳ יוסי אלא אשר יגע קאי : דנין לו דין מן הדין. כלומר אחר שלמדנו שלישי בתרומה בק״ו מטבול יום דנין לו עוד מן זה הדין ק״ו לרביעי שיהא פסול בקדש : שיהא הכל משועבד להל׳ בין שלישי בין רביעי למדין אנו מהלכה כלומר מדין ק״ו דלא דריש ליה מקרא מטעמא דאמרן :

הלכה ג מתנ׳ מגרש. רחבה פנויה מזריעה ומאילנות לנוי העיר להיות לה לאויר : ואלפים אמה. לא הוזכרו לתתם ללוים ולא נאמרו אלא ליציאת תחום שבת : שדות וכרמים. ואלפים סביב נתנו ללוים מהם הניחו אלף סביב העיר למגרש והשאר שדות וכרמים ואין הלכה כר״ע : גמ׳ צא מהן אלף אמה. סביב לעיר למגרש : נמצא רביע מגרש. כדמפרש לקמיה ופליגי הני אמוראי דלקמן בפירושא להא דקאמר רביע והרי פלגא הוי וכן פליגי בהא בבבלי עירובין דף נ״ו : רביע מאלף. כלומר דמגרש העיר עולה להשבון רביע מכל חלקי אלף על אלף שיש בכל חלק הלוים שנותנין להן והיינו כדרבא שם דאמר משכחת לה במתא עגולתא דהוי תרי אלפי אתרי אלפי. והוא דהרי אתה רואה בעיר מרובעת אלפים על אלפים אם תחלוק אותה שתי וערב הרי יש בה ד׳ רבעין של אלף על אלף וכשאתה נותן לה תחומין של אלפים על אלפים לכל צד הרי יש בתחומין ט״ז רבעין של אלף על אלף וכן יש בתחומי הקרנות ט״ז רבעין של אלף על אלף שהרי כשמדדת התחומין מן העיר אלפים לאורך ולרוחב יש כאן פגימה בכל קרן וקרן וצריך אתה למלאות לכל פגימות הקרן ג״כ בטבלא של אלפים על אלפים נמצא עולה חשבון חלק הלוים העיר ותחומיה וקרנותיה לשלשים וששה רבעין של אלף על אלף צא מהן למגרש אלף על אלף סביב לכל העיר תמצא במגרש שנים עשר רבעים של אלף על אלף והן שמנה מהתחומין וארבעה מהקרנות שהרי הוצאת מגרש לכל תחום אלפים כאורך על פני העיר ורוחב אלף להלן מן העיר והמצא בכל צדדי התחומין שני רבעין של אלף על אלף למגרש וכיון שנתת אלף בליטת מגרש לד׳ רוחות צריך אתה ליתן טבלא של אלף על אלף לכל קרן הרי ארבעה מהקרנות נמצא עולה חשבון המגרש שהוא שנים עשר רבעין שליש מכל חלק הלוים שהם שלשים וששה רבעין וכל החשבון הזה אשר חשבנו הוא בעיר מרובעת והיה המגרש נמי בסביב בריבוע ולפיכך עלה חשבון העיר ומגרשיה ד׳ אלפים על ד׳ אלפים מרובעין שהן י״ו רבעין של אלף על אלף והיה מהן שלשה חלקים למגרש והן שנים עשר רבעין וחלק הרביעי להעיר והן ארבע רבעין ולפיכך היה חשבון המגרש חלק שלישי מכל סך הלק הלוים כמו שאמרנו אבל אנן במתא עגולתא עסקינן וכן מגרשיה סביב עגולין ואע״פ שתחשוב העיר עגולה ומגרשיה עגולין מכל מקום לענין חלק הלוים ולענין תחומי שבת אנו מוסיפין עליה ריבועא עמה ותחומיה וקרנותיה אלפים לכל רוח הרי חלק הלוים סך הכל ששה אלפים על ששה אלפים שהן ל״ו רבעין של אלף על אלף והעיר באמצעיתן עגולה אלפים ומגרשי׳ סביב לה אלף עגולין נמצאת עיר ומגרשיה ד׳ אלפים על ד׳ אלפים עגולין ואם היו מרובעין היו בה י״ו רבעין השת׳ דעגולין נכה מהן ריבעא דהמרובע יתר על העיגול רביע והוו להו שנים עשר ומהן שלשה חלקים למגרש והלק הרביעי לעיר דהוי במגרש תשעה חלקים של אלף על אלף ותשעה מכל חלק הלוים שנותנין להן דהן שלשים וששה רביע הוו. וכן אתה מוצא כזה במתא עגולתא דהוי אלפא על אלפא דהוו להו חשבון התחומין והקרנות עשרים וארבעה רבעין לפי החשבון הזה ובלא חשבון העיר עמהן דמגרש רביע אתחומין ואקרנות מפרשינן וכדאביי שם ונמצא כשתחשוב לפי חשבון זה העיר עגולה ומגרשיה סביב עגולין הרי הן ג׳ אלפים על ג׳ אלפים עגולין ואם היו מרובעין היו בהן תשעה רבעין של אלף על אלף שמנה למגרש והתשיעי לעיר ועכשיו שהן עגולין נתמעט רביע המגרש ורביע העיר והוו להו ששה חלקים של אלף על אלף למגרש וששה מכ״ד רביע הוו וכין לרבא וכין לאביי דהתם אנן מפרשינן הכא שפיר הא דרב אמר רביע מאלף לומר רביע מכל חלקי האלף סביב : ואפי׳ תימר רביע מכל צד רביע הוא. כלומר דר׳ יצחק מפרש כרבינא דהתם דלא תימא במתא עגולתא עסקינן דאפי׳ תימא במתא מרבעתא דהוי תרי אלפי על תרי אלפי ולא דקאמר מגרש רביע מכל חלקי האלף סביב אלא מכל צד רביע הוא דקאמר והיינו אם נחשב בעיר מרובעת שהיא אלפים על אלפים הוי להו תחומין ט״ז רבעין וכן לקרנות ט״ז רבעין של אלף על אלף כמו שאמרנו נמצאו מגרשי התחומין הן שמנה רבעין והוו להו רביע מהתחומין ומהקרנות שהן שלשים ושתי׳ דקסבר אין מגרש לקרנות והיינו דקאמר מכל צד רביע הוא כלומר המגרש שאנו חושבין הוא מכל צדדי העיר לבד ולא סביב בקרנות והן הן רביע מהכל בלא חשבון העיר עמהן : מאן דמרבע כו׳. גרבין כמו מדות ולדלין כלומר דפרושי קא מפרש למילתיה ועל חשבון הרצועות שהן בתוך המרובע קאי דהרי מי שמרבע רבוע השוה בכל צדדיו שהוא ד׳ על ד׳ צריך שיהא בתוכה ששה עשר רצועות של א׳ על א׳ וכן חשבון העיר ומגרשיה אם היו סביב ד׳ אלפים על ד׳ אלפים והיו בה ט״ז רבעים של אלף על אלף אבל אין אנחנו מחשבין למגרש סביב מטעמא דאמרנו ולפיכך היו בכל צדדי המגרש רביע כמו שביארנו : כהדא לבנה. כלומר דר׳ מנא ור׳ אבין פליגי נמי בפלוגתא דר׳ ירמיה בשם רב ור׳ יצחק ור׳ מנא משער בעיר עגולה ונתן סי׳ כהדא לבנה שעגולה היא וכדפרישית : ור׳ אבין. מפרש כר׳ יצחק בעיר מרובעת ומשער כהדא רצועה כמו שחולקין ברצועות השוות במרובע השיווי : ר׳ אושעיה. נמי כר׳ אבין ס״ל ונתן סימן דמשער כהדא דסיקרין כמדות המרובעות של הסוחרים ומוכרי התבוא׳ : חמשין על חמשין בית סאה. איידי דאיירי במדת שטח המריבע קאמר לה ומביא ראיה להא דלעיל דהרי מקום שזורעין בו בית סאה מחזיק חמשים על חמשי׳ ואם יש כאן מאה על מאה מרובעין תמצא בו בית ד׳ סאין דבמאה על מאה יש ד׳ פעמים חמשים על חמשים כזה ומייתי עלה עובדא כהדא דריש גלות׳ השליכו עליו מס ליתן להמלך חדר א׳ של ארבעים על ארבעים וימלאהו חטין : אמר

עין משפט נר מצוה

ג

א מיי׳ פי״ג מה׳ שמיטה ויובל סמ״ג עשין קיה ועי״ש כר״מ

שנויי נוסחאות (שו״ד) פוסל בד״ו פסול. (שו״ה) פסל בד״ו פוסל. (שו״ז) פסול בד״ו פוסל. (שו״ח) פסול בקדש בד״ו פוסל בקודש. פסול בהרומה בד״ פוסל בתרומה. (שו״ב) פסול בד״ו פוסל. (שוכ״ו) וכרמים בד״ו ליתא. (שו״ל) אשיתסר בד״ו אשית תיסר.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

אמר ליה פייסון דיסבון מינך עשרין על עשרין כדון. ועשרין על עשרין בתר זמן ואת מיתגר פלגא. ר' בא בשם רבי יהודה רבי זעירא בשם רבי עוקבא *אין מקדרין אלא בחבל של חמשים אמה. ר' זעירא בשם רב חסדיי אין מקדרין לא בערי הלוים ולא במקום עריפה בנחל. ניחא כמאן דאמר אלף אמה מגרש ואלפיים אמה תחום שבת. ברם כמאן דמר אלף אמה מגרש ואלפיים אמה שדות וכרמים כלום למדו תחום שבת לא מערי הלוים. לעיקר אין מקדרין ולטפיל' מקדרין. ומניין שלא היו קוברין בערי הלוים. רבי אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה °ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם (במדבר לה) ולכל חייתם. לבהמתם ולחייתם ניתנו ולא ניתנו לקבורה:

הלכה ד מתני' בו ביום דרש רבי

עקיבה °אז ישיר משה (שמות טו) ובני ישראל את השירה הזאת לי"י ויאמרו לאמר שאין תלמוד לומר לאמר ולמה נאמר לאמר אלא שהיו ישראל עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר כקורין את ההלל אשירה לי"י כי גאה גאה לכך נאמר לאמר רבי נחמיה אומר כקורין את שמע היו קורין לא כקורין את ההלל: **גמ'** לקטן שהוא מקרא את ההלל בבית הספר והן עונין אחריו על כל דבר ודבר. משה אמר אשירה והן עונין אחריו אשירה. משה אמר עזי והן אומרים עזי. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר לגדול שהוא מקרא את ההלל בבית הכנסת והן עונין אחריו דבר ראשון. משה אמר אשירה והן עונין אשירה. משה אמר עזי והן עונין אחריו אשירה. רבי יוסי הגלילי אומר בשעה שהיו אבותינו בים היה מוטל עולל על ברכה של אמו ותינוק יונק משדי אמו. וכיון שראו את השכינה הגביה עולל את ראשו מברכה של אמו ושומט התינוק את פיו מדדה של אמו אף הן פתחו את פיהן בשירה ובשבח ואמרו זה אלי ואנוהו. רבי מאיר אומר אפי' עוברין ממעי אימותיהן היו אומרים שירה שנאמר °במקהלות ברכו אלהים (תהלים סח) י"י ממקור ישראל. רבי נחמיה אמר בשעה שעלו אבותינו מן הים ראו פיגרי אנשים חטאים שהיו משעבדין בהן בפרך בעבודה קשה וכולם פגרים מתים מושלכים על שפת הים. ביקשו לומר שירה ושרת עליהן רוח הקודש. ואפילו קטן שבישראל היה אומר שירה כמשה. הדא היא דכתיב °ויזכר ימי עולם משה עמו (ישעיה סג) איה המעלם מים. את רועה הצאן אין כתיב כאן אלא את רועה צאנו. מלמד שעשה כולם רועים. מה תלמוד לומר לאמר לדורות. רבי אבהו בשם ר' יוסי בי ר' חנינה

כהדין

פני משה

אמר ליה פייסון. נתן לו עלה שיפייסן ויקחו ממנו חדר אחד של עשרים על עשרים עכשיו ועוד חדר אחד כ' על כ' לאחר זמן ומתוך כך לא יבינו ויסברו שמגלה להם שלשתם: ואת מיתגר פלגא. ובין כך אתה נשכר החצי שהרי במרובע מ' על מ' יש ד' פעמים כ' על כ': אין מקדרין. כמו מקדרין בהרי' דאמרי' בעירובין פ"ה ולשון נוקבין הוא דכשמודד תחומי שבת והגיע להר ואינו יכול להבליע מדרונו שהוא יותר מחמשים אמה לפי מדת החבל אשר מודד בו ואז צריך למדוד גם המדרון רואין כאלו נוקבין אותו ומודדין דרך הנקב למעט מדת מדרונו כדאמרינן שם שהתחתון נותן את החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו ונמצא מתמעט המדרון חצי קומתו של אדם: לא בערי הלוים. כשמודדין תחום ערי מקלט לקלוט כדתנן בפ"ב דמכות כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט: ולא במקום עריפה בנחל. בעגלה ערופה כשמודדין לידע איזו העיר הקרובה אל החלל אין מקדרין בהן אלא מודדין הרים וגאיות כקרקע חלקה כדמפרש בבבלי עירובין טעמא דמדידתן של תורה הן: ניחא. כהאי מ"ד דאמר במתני' דדרשינן אלף אמה מגרש ואלפיים אמה דקאמר תחום שבת ואין אנו למדין כלום מערי מקלט ניחא דאע"פ דשם אין מקדרין בתחום שבת מקדרין דלהקל אמרי' כהן: ברם. אבל למ"ד דלא קאי אתחום שבת ולא מצינן לה רמז במקרא אלא מתחום דערי מקלט ילפינן כמו דכתיב בהו אלפים כן נמי לתחום שבת קשיא דלעיקר לערי מקלט אין מקדרין ולטפילה שלמדו ממנה מקדרין בתמיה ולא משני מידי ובמכות שם קאמר בפשיטות דלא אתייא אלא כהך מ"ד שיש רמז במקרא לתחום שבת: ומנין שלא היו קוברין כו'. איידי דאיירי בערי הלוים הכא מסיק לה למילתייהו: ולא ניתנו לקבורה. להלוים שיהיו קוברין בהן אבל הרוצח אם מת שם תהא קבורתו וכן אמרי' בבלי מכות דף י"ב:

הלכה ד מתני' שאין ת"ל לאמר. שאין דומה לשאר לאמר שבתורה שהשכינה מדבר למשה לאמר הדיבור לישראל אבל כאן אין לומר כן: כקורין את ההלל. מפרש בגמ': כקורין את שמע. בבבלי מפרש בברייתא כסופר הפורס על שמע בבה"כ שהוא פותח תחילה והן עונין אחריו וקורין כולן יחד וכך שרתה רוח הקדש על כלם וכוונו יחד את השירה ככתבה:

גמ' לקטן. כקטן שמקרא את ההלל דתנן בפ"ג דסוכה מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים וכן ענו אחרי משה על כל דבר ודבר: לגדול שהוא מקרא את ההלל. לציבור להוציאן ידי חובתן שעונין אחריו ראש הדבר כדאמר התם ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה וכן ענו השירה אחר כל דבר ודבר שאמר משה ובבבלי מהפך הגירסא דברי רבי עקיבה לדברי רבי אליעזר וקאמר התם טעמייהו דכולא עלמא מלת לאמר דרשי מר סבר לאמר אמילתא קמייתא ומר סבר לאמר אכל מילתא ומילתא: היה מוטל עולל כו'. כדדריש בבלי שנאמר מפי עוללים ויונקים יסדת עוז עולל גדול מיונק: במקהלות. כשנקהלו על הים: ממקור. אף אותם שבמקור: את רועה הצאן אין כתיב כאן. דלא הוי קאי אלא על משה: אלא את רועה צאנו. לרבות: מלמד כו'. כלומר שעל כלן שרתה רוח הקדש ואמרו כלם שירה כמשה: מה תלמוד לומר לאמר. להאי מ"ד שכלם אמרו שירה כאחד: לאמר לדורות. שיזכירו תמיד בכל יום את השירה הזאת:

כהדין

קרבן העדה

א"ל פייסון. לך ופייס אותן ואמור שאי אפשר לך ליתן הכל בפעם אחת יקחו ממך מלא חדר שהוא עשרים על עשרים אמה כעת ומלא חדר אחד מעשרים על עשרים אמה בפעם אחר והן יסברו שזהו ארבעים על ארבעי' ובאמת את מרויח המחצה שכשתחלק מקום שהוא ארבעים על ארבעים אמה שתי וערב הרי הן ארבע מקומו' שכל אחד עשרים על עשרים: ואת מיתגר פלגא. ואתה מרויח המחצה כדפרישית: אין מקדרין אלא בחבל של חמשים אמה. אהא דתנן בעירובי' פ"ה בזו א"ר דוסתאי ברבי ינאי משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים קאי והיינו שרואין כאלו נוקבין את ההרים ומודדין דרך הנקב למעט מדת מדרנו ומודדין בחבל והתחתון מניח החבל כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו ומתמעט מדרונו של כל חבל כמדת חצי קומת אדם: לא בערי הלוים באותן אלפיים אמה שניתנו ללוים לעריהם למגרש ולשדות וכרמים לא היו מקדרין אלא מדקדקין במדתן: ולא במקום עריפה בנחל. ולא מקדרין במדה שמודדין בעגלה ערופה לידע איזהו העיר הקרובה אל החלל שתביא עגלה הערופה: ופריך הניחא כמ"ד אלף אמה מגרש וכו'. והיינו ר"ע דמתני' איכא למימר תחום שבת כיון דאינו מפורש בקרא דאשבת קאי מקדרין ובערי הלוים אין מקדרין: ברם כמ"ד וכו'. אלא לר"א בנו של ר"י הגלילי דמתני' קשי' כלום למדו תחום שבת שיהא אלפיי' אלא מערי הלוים בגז"ש דמקום מקום א"כ איך נאמר שלעיקר והוא תחום ערי הלוים אין מקדרין ולתחום שבת שהוא טפל ונלמד ממנו מקדרין ומוסיפין במדתן: ומנין שלא היו קוברי' בערי הלוי'. אגב שיטפ' דמסכת מכות מייתי לי' כאן: ה"ג ולא ניתנו לקבורה. אלא נותנין להם חוץ למגרשיהם מקום לקבורה:

הלכה ד מתני' שאין ת"ל לאמר. שאין דומה לשאר לאמר שבמקרא שהשכינה מדבר למשה לאמר הדבור לישראל אבל כאן אין לומ' כן: כקורין את ההלל. בגמר' מפרש: **גמ'** ה"ג לקטן שהוא מקרא את ההלל. בבי' הכנסת והן וכו' כמפורש במתני' דסוכה שבסמוך: והן עונין אחריו על כל דבר ודבר. כל מה שהוא אומר דקסבר לאמר אכל מלתא ומילתא קאי: לגדול שהוא מקרא את ההלל בבה"כ. להוציא הצבור ידי חובתן: והן עונין אחריו דבר ראשון. שבפרשה כגון הללוי' כדתנן בפ"ג דסוכה מי שהי' עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרי' ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללוי' אף כאן ענו אחריו אשיר' דסובר לאמר אמילת' קמייתא קאי: עולל. תינוק שנתגדל קצת וצריך לאמו: אף הן. עוללים ויונקים: במקהלות. כשנקהלו על הים: ממקור. אף אותם שבמקור אמם: ואפילו קטן שבישראל היה אומר שירה כמשה. דכתיב ויאמרו משמע דמשה ובני ישראל כהדדי אמרו שירה: איה המעלם מים. את רועה לאנו מלמד שעשה כלם כרועים. דאת רועה הלאן היה משמע דקאי אמשה והלאן הן אותן שהעלם מים אבל השתא דכתיב רועה לאנו משמע דלאנו הי' כל אחד מהם רועה: מה ת"ל לאמר. שהרי כולהו אמרו שירה מעצמם כמשה: לאמר לדורות. שיזכירו תמיד השירה הזאת א"נ שיאמרו שירה על כל נס שיעשה להם:

כהדין

שנויי נוסחאות (פ"מ) מקדרין בד"ו מקדרין (עי' ערוך ערך קד א). (סו"ס) מקדרין בד"ו מקדרין. (בו"י) מקדרין ולטפילה מקדרין בד"ו מקדרין ולטפילה מקדרין.

תורה אור

כהדין פסוק' משה אמר אשירה והן עונין אחריו אשירה לי"י כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים. משה אמר עזי וזמרת. והן עונין אחריו עזי וזמרת יה. כתיב °בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם אתנדבו ראשי עם. כשהקב"ה עושה להן ניסים יהו אומרים שירה. התיבון הרי גאולת מצרים. שנייא היא שהיא תחלת גאולתן. התיבון הרי גאולת מרדכי ואסתר שנייא היא שהיו בחוצה לארץ. ואית דבעי מימר מרדכי ואסתר משונאיהן נגאלו. לא נגאלו מן המלכות:

הלכה ה מתני'

בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס שלא עבד איוב את המקום אלא מאהבה שנאמר °הן יקטלני לו איהל עדיין הדבר שקול לו אני מצפה או איני מצפה לו ת"ל °עד אגוע לא אסיר תומתי ממנו לימד שמאהבה עשה: **גמ'** תני בשם ר' יהודה °חי אל הסיר משפטי ושדי המר נפשי. שאין אדם נודר בחייו של מלך אלא אם כן אוהבו. משום ר' נתן אמרו °גם הוא לי לישועה כי לא לפניו חנף יבוא. כתוב אחד אומר °ואהבת את י"י אלהיך וכתוב אחד אומר °את י"י אלהיך תירא ואותו תעבוד. עשה מאהבה ועשה מיראה. עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאת אוהב ואין אוהב שונא. עשה מיראה שאם באת לבעט אין ירא מבעט. *שבעה פרושין הן. פרוש שכמי. פרוש ניקפי. פרוש קיזי. פרוש מנכייה. פרוש אדע חובתי ואעשנה. פרוש יראה. פרוש אהבה. פרוש שכמי. טעין מצותיה על כתפיה. פרוש ניקפי. אקיף לי ואנא עבד מצוה. פרוש קיזי. עבד חדא חובה וחדא מצוה ומקזז הדא עם הדא. פרוש מנכייה. מאן דית לי מה אנא מנכי עביד מצוה. פרוש אדע חובתי ואעשנה. איידי חובתא עבדית דנעביד מצוה דכוותה. פרוש יראה כאיוב. פרוש אהבה כאברהם. אין לך חביב מכולן אלא פרוש אהבה כאברהם. אברהם עשה יצר רע טוב ומה טעמא °ומצאת את לבבו נאמן לפניך. אמר רבי אחא והפשיר עמו °וכרות עמו הברית. אבל דוד לא היה יכול בו והרגו בלבבו מה טעמא °ולבי חלל בקרבי. רבי עקיבה הוה מותדין קומי טונוסטרופוס הרשע. אתת ענתה דקריאת שמע שרי קרי וגחך. אמר ליה סבא סבא או חרש את או מבעט בייסורין את. אמר ליה תיפח רוחיה דההוא גברא לא חרש אנא ולא מבעט בייסורין אנא. אלא כל ימיי הייתי קורא את הפסוק הזה ואהבת את י"י אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך.

רחמתיה

(שופטים ה; איוב יג; שם כז; שם כז; שם יג; דברים ו; שם ו; נחמיה ט; שם ט; תהלים קט; דברים ו)

קרבן העדה

כהדין פסוקא. כמלמד תינוקות שמתחיל ראש הפסוק והן מסיימין כל הפסוק וכ"מ בירושלמי פ"ק דשבת דף ה' שכך הי' מנהגם: והן עונין אחריו אשיר' לה' כי גאה גאה וכו'. ששרה עליהן רוח הקדש וכוונו יחד את השירה ככתבה: בהתנדב עם ברכו ה' התנדבו ראשי עם. וה"פ דקרא כשהקב"ה עושה נס לישראל ונוקם נקמתן מתנדבי' ראשי עם שהן יודעין לרנות ולשבח את קונם לברך את ה' ולומר לפניו שירה: התיבון הרי גאולת מצרים. לא אמרו שירה אלא על הים ולא בשעת גאולה: ומשני שנייא היא. שאני התם שהיא היתה תחלת גאולתן ולא היתה גמר הגאול' עד עברם בים: התיבון הרי גאולת מרדכי ואסתר. לא מצינו שאמרו שירה: ומשני שנייא היא. שאני התם שהיו בח"ל ואין אומרי' שירה על נס שבח"ל לאחר שבאו לארץ: ואית דבעי מימר. ויש שמתרצים קושיא זו: לא נגאלו מן שיעבוד המלכות. ולא היית' גאולה שלימה:

הלכה ה מתני' מאהב' שאהב את המקום: שקול. משקלו שוה אינו מכריע לכאן ולכאן יש לו הכתוב בוי"ו ומשמעותו כאלו היה לא באל"ף ויש לא באל"ף ומשמעותו כלו הכתוב בוי"ו הן יקטלני הלא הוא הורגני לא איחל לו עוד או לו אני אייחל: **גמ'** אא"כ אוהבו. וזה ראי' לדברי ר' יהושע שעבד מאהבה: גם הוא לי לישועה וגו'. לעיל מיני' כתיב הן יקטלני לו איחל אך דרכי אל פניו אוכיח גם הוא וכו' מזה מוכח שהוא מצפה אף אם יקטלני דהא אמר שהוא לו לישוע' את אשר לפניו חנף לא יבא: ואהבת את ה' אלקיך משמע שיש לעבוד ה' מאהבה: את ה' אלקיך תירא. משמע שיש לעבוד ה' מיראת העונש והן סותרין זה את זה שהאוהב אינו צריך ליראת העונש: שאם באת לשנוא. ולעשות המצות כעובד מיראה בע"כ שלא ברצונו: שאם באת לבעט. כגון שבאו עליו יסורין יבעט באהבתו באומרו אחרי שהוא מצערני לא אלך בדרכיו ומצותיו: ה"ג דע שאתה ירא ואין ירא מבעט. מיראת העונש: שבעה פרושים הן. תמתני' דפ' הי' נוטל קאי דתנן התם הפרושין מכלי עולם הם ומפרש דשבעה מיני פרושים הם ומייתי לי' הכא שאלו מראי' עצמם כאלו עובדין מאהבה ואינו כן: טעין מצותי' על כתפיה. כדי להתיהר טוען המצות כגון עלי הסוכה ודומיהן על כתפו שכמו נותרגמינן על כתפוהי: אקיף לי ואנא עבד מצוה. הלוה לי מעות כדי לעשות בהן מצוה ואין כוונתו אלא כדי להראות כאלו הוא מחבב המצות א"כ שלוה ברבית ואומר שהוא לצורך מצוה: ומקזז הדא עם הדא. ומכה זו עם זו כלומר מחשב עבירה נגד מצוה שעשה: ה"ג מאי דאית לי אנא מנכי ואנא עביד מצוה. וה"פ מכל מה שיש לי אין אני מחסר דבר מלהוציאו לעשות מצוה ובאמת אינו כן: איידא חובתא עבדית וכו'. יאמר לי אדם איזה עבירה עברתי כדי שאוכל לעשות מצוה כנגדה כלומר לא עברתי עבירה שצריך לתקן: כאיוב. כריב"ז דמתני' דאמר שלא עבד את המקום אלא מיראה: כאברהם. שעבד ה' מאהבתו אותו כדכתיב אברהם אוהבי ולא עבד מיראת העונש ולא מאהבת השכר: עשה יצר רע טוב. שאף המעשים הצריכי' תאוה גופנית כמו האכילה והשתי' והמשגל ודומיהן לא עשה להנאתו כי אם לאהבת המקום: את לבבו נאמן לפניך. שלא הי' לו אלא לב אחד א"כ לבבו הרע היה נאמן לפני ה': והפשיר עמו. עשה עמו פשרה כלומר ע"י ההרגל בטוב נלטנן יצרו הרע עד שנתפשר ודריש הכי מדלא כתיב וכרת בלשון נוכח אלא דקאי אריבא והסיפא: אבל דוד לא הי' יכול. לכוף יצרו כל כך והרגו בפעם אחת כלומר הרחיק עצמו מתאות גופניות ע"י תעניות וסיגופים: ר"ע. היה עומד ונדון לפני טורנוסרופוס הרשע על שעבר גזירתו ועסק בתורה: אתת וכו'. באה השעה לקרות שמע התחיל לקרות ושחק: א"ל. זקן זקן או מכשף אתה או בועט ביסורין אתה שאינך חושש ליסורי' הבאים עליך: א"ל. ר"ע תצא רוחו דהאי גברא לא מכשף ולא מבעט ביסורין אני:

רחמתיה

פני משה

כהדין פסוקא. כמי שמזכיר תחילת הפסוק והן גומרין אחריו כך התחיל להם משה ושרתה רוח הקודש עליהם לגמור את הפסוק כלו: אתנדבו ראשי עם. דהיה לו לומר בפרוע וגו' התנדב עם ולפיכך דרש לה בל' ציווי שצריך שיתנדבו לומר שירה כשהקב"ה עושה להן ניסים: התיבון. על זה הרי גאולת מצרים דלא אמרו שירה: שנייא היא. התם שעדיין לא היתה גאולתן שלמה: שהיא תחילת גאולתן. על הים היתה עיקר גאולתן שראו בבירור שיצאו לחירות עכשיו מפגרי האנשים חטאים שהיו משעבדין בהן: הרי גאולת מרדכי ואסתר. דלא אמרו שירה: שהיו בח"ל. ואין אומרים הלל על נס שבח"ל אחרי שבאו לארץ: ואית דבעי מימר. דה"ט דלא אמרו שירה דמרדכי ואסתר משונאיהן הוא דנגאלו ולא נגאלו מן המלכות לגאת להרות כדאמר בבבלי מגילה דאכתי עבדי אחשורוש אנן:

הלכה ה מתני' מאהבה. שאהב את המקום: הדבר שקול. משקלו שוה ואינו מכריע לכאן ולכאן יש לו הכתוב בוי"ו ומשמעותו כאלו היה לא באל"ף ויש לא באל"ף ומשמעותו כלו הכתוב בוי"ו דכתיב בכל צרתם לא צר וזה ודאי כלו בוי"ו דהא כתיב ומלאך פניו הושיעם: הן יקטלני. הלא הוא הורגני לא איחל לו עוד או לו אני איחל:

גמ' חי אל. לשון שבועה ונדר הוא: אא"כ אוהבו. ומכאן נמי ראיה דמאהבה עבד: גם הוא לי לישועה. עדיין מצפה אני לישועתו ומזה נמי ילפינן דמאהבה עשה: עשה מאהבה עשה מיראה. כלומר אף שתעשה מאהבת השם מ"מ תשים גם יראתו נגד פניך ועל יראת רוממות אמרו: שאם באתה לשנוא. התורה והמצוה להשליך אחרי גוך: שאם באתה לבעט. ביסורין אם יבאו עליך: שבעה פרושין הן. בבבלי פ"ג דף כ"ב גריס לה והתם מפרש בענין אחר: טעין מצותיה על כתפי'. להראות לבריות: אקיף לי. המתן לי מעט שאני רוצה לעשות מצוה ואין לי פנאי לדבר עמך: ומקזז הדא עם הדא. שהוא מקיז ומנכה העבירה נגד המצוה וחושב בדעתו שהמצוה תכפר על העבירה: מאן דית לי מה. מהמועט שיש לי אני מנכה לעשות ממנה מצוה: איידי. הגידו לי איזו עבירה עשיתי ואעשה מצוה כנגדה. וכולן להתראות ולהתגדר הן: ומצאת את לבבו. שתי לבות דאף יצה"ר שלו החזירהו למוטב: והפשיר עמו. היצה"ר עשה פשרה ושלום עמו: וכרת עמו ברית. דקאי נמי אדלעיל ומצאת וגו' ואע"ג דפשטי' דקרא על הקב"ה קאי: אבל דוד לא היה יכול בו. לעשות שלום: והרגו. כפה אותו לעשות רצון השם: הוה מיתדין קומי. היה נידון לפניו: אתת. הגיע זמן ק"ש והתחיל לקרות ושחק: או חרש. או מכשף אתה להשביע היסורין שלא יורגשו בך בדברים שאתה מדבר ושוחק אתה מהן או מבעט ביסורין אתה באלו הדברים ומשחק להכעיסני:

רחמתי

מסורת הש"ס

ברכות פ"ט

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

אברהם עשה יצ"ר טוב וכו' אמר ר' אחא והפשיר עמו וכרות עמו הברית אבל דוד לא היה יכול בו והרגו מ"ט ולבי חלל בקרבי. הכוונה לפענ"ד דהנה כדאמרו בג' דר' והנה טוב מאוד זה היצה"ר שאלמלי היצה"ר לא נשא בוס אדם אשה והנה האדם נברא לעשות מלאכת אלקימיאה כמ"ש התוכת הלבבות והמוסקאטי בספרו נפוצות יהודה שער יוד ו זה טוב יצר שעושה מעשי יצר ובכל זה כוונתו לש"ש כמ"ש וכל מעשיך יהיו לש"ש כמ"ש באו"ח סי' רלא וא"כ זה יקרא שעשה היצה"ר טוב והיינו שעשה מעשה היצר ובכל זה היה כוונתו לש"ש וזה יקרא שהפשיר עמו אבל דוד לא היה יכול זאת ובשעת שחטא בב"ש היה חוטא ולא יכול להתגבר על היצר ולהוציא יקר מזולל עד שהיה מוכרח להרגו ודו"ק וזמ"ש במדרש רבה ואברהם זקן בא בימים בא באותן הימים שכתוב והגיעו הימים אשר תאמר אין לי בהם חפץ והיינו שבימי הנערות היה נפשר עם היצר רק שכוונתו היה בשביל שיהיה לו כח לעבוד את ה' אבל כשנעשה זקן היה ר' לש"ש שהגיע הימים שתאמר אין לי בהם חפץ שלא הי' לו שום רצון ודוק:

שנויי נוסחאות (סוט"ו) ממנו במקרא „ממני". (סוכ"א) אחד בנ"ו אחר.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ריחמתיה בכל לבי. ורחמתיה בכל ממוני. ובכל נפשי לא הוות בדיקה לי. וכדון דמטת לי בכל נפשי ואתת ענתה דקרית שמע ולא אפלגית עליה בגין כן אנא קרי שמע וגחך. נחמיה עמסוני ששימש את רבי עקיבה עשרים ושתים שנה הוא היה אומר אתים גמין ריבויין. אכין ורכין מיעוטין. אמר ליה מהו דין דכתיב °את יי אלהיך תירא וגו'. אמר ליה אותו ואת תורתו:

הלכה ו מתני' אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית דורש כל ימיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה שנאמר °איש תם וישר ויראׄ אלהים וסר מרע והרי יהושע תלמיד תלמידך לימד שמאהבה עשה: **גמ'** אימתי היה איוב רבי שמעון בן לקיש בשם בר קפרא בימי אברהם אבינו היה הדא היא דכתיב °איש היה בארץ עוץ איוב שמו. וכתיב °את עוץ בכורו. רבי אבא אמר בימי אבינו יעקב היה ודינה היתה אשתו הדא הוא דכתיב °כדבר אחת הנבלות תדברי. וכתיב °כי נבלה עשה בישראל. רבי לוי אמר בימי השבטים היה. הדא הוא דכתיב °אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם. רבי יוסי בן חלפתא אמר בירידתן למצרים היה ובעלייתן מת. משל לרועה שבא זאב ונזדווג לצאנו מה עשה העמיד תייש אחד לנגדו. הדא הוא דכתיב °יסגירני אל עויל ועל ידי רשעים ירטני. תני ר' ישמעאל איוב מעבדי פרעה היה ומגדולי פמילייא שלו היה הדא הוא דכתיב °הירא את דבר יי וגו'. וכתיב ביה °איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע. רבי יוסי בר יהודה אומר בימי שפוט השופטים היה. הדא הוא דכתיב °הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו. חזיתם מעשה דורי. שהיו נוטלין מעשר בגרנות °אהבת אתנן על כל גרנות דגן. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בימי מלכות שבא היה שנאמר °ותפל שבא ותקחם. רבי נתן אמר בימי כשדים היה שנאמר °כשדים שמו שלשה ראשים. רבי יהושע בן קרחה אמר בימי אחשורוש היה שנאמר °יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה. וכתיב °ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב. רבי יהושע בן לוי אמר מעולי גולה היה. רבי יוחנן אמר מעולי גולה היה וישראל היה. לפום כן רבי יוחנן למד ממנו הילכות אבל. °ויקם איוב ויקרע את מעילו. רבי יהודה בן פזי בשם ר' יוחנן מיכן שאבל צריך לקרוע מעומד. תני ר' חייה היה לי בעולמי גוי אחד צדיק ונתתי לו שכרו ופטרתיו מעולמי. רבי שמעון בן לקיש אמר איוב לא היה ולא עתיד להיות. מחלפה שיטתיה דר' שמעון בן לקיש. תמן אמר רבי שמעון בן לקיש בשם בר קפרא בימי אברהם אבינו היה והכא הוא אמר הכין. אלא הוא היה וייסורין לא היו. ולמה נכתבו עליו אלא לומר שאילולי באו עליו היה יכול לעמוד בהן. דרש רבי עקיבא °ויחר אף אליהוא בן ברכאל הבוזי משפחת רם אליהוא זה בלעם בן ברכאל שבא לקלל את ישראל ובירכן °ולא אבה יי אלהיך לשמוע אל בלעם הבוזי שהיתה נבואתו בזוה °נופל וגלוי עינים ממשפחת רם °מן ארם ינחני בלק אמר לו ר' אלעזר בן עזריה אין הוא הוא כבר כסה עליו המקום ואין לית הוא עתיד להתוכח עמך אלא אליהוא זה יצחק בן ברכאל שנאמר °ויברכהו יי. הבוזי שביזה

פני משה

רחמתי כו'. אלו שני הדברים קיימתי אבל הבלישי עדיין לא בא לידי לקיימו ועכשיו שבא לידי והגיע ג"כ זמן ק"ש ולא עברתי מלקיים גם בכל נפשי ובשביל זה אני קורא שמע ושמח בחלקי שנפל לי לקיימו בעונתו: אותו ואת תורתו. כעין דאמרי' בבבלי לרבות ת"ח:

הלכה ו מתני' מיראה. מדאגת פורענות שלא תבא עליו: וירא אלהים. ולא אוהב אלהים:

גמ' אימתי היה איוב. פלוגתא דתנאי נמי בבבלי בתרא דף ט"ו: אשר חכמים יגידו. ודריש לה לעיל פ"ק על ראובן ויהודה שהודו ולא בושו: העמיד תייש אחד לנגדו. ובתוך כך יציל צאנו כך הקב"ה נתן איוב לשטן שלא יקטרג על ישראל: יסגירני אל. בכיון הסגירו ביד עויל: ומגדולי פמליא. מגדולי שריו ויועציו: הדא הוא דכתיב הירא וגו'. זה איוב דכתיב ביה איש תם וגו': ולמה זה הבל תהבלו. כדאמר בבלי שם איזהו דור שכולו הבל הוי אומר זה דורן של שפוט השופטים: שהיו נוטלים מעשר בגרנות. כלומר מקבלי שוחד להטות דין: אהבת אתנן וגו'. פסוק הוא בהושע כלומר כדמצינו דגם הנביא היה מוכיח להם כן: בימי מלכות שבא היה. ובא גם גדוד מכשדים עליו: בימי מלכות כשדים. ובא גדוד גם משבא עליו: מעולי גולה היה. וגר היה ורבי יוחנן קאמר דישראל מעולי' הי': לפום כן. הואיל דסבירא ליה לרבי יוחנן דישראל ממש היה לפיכך למד ממנו הלכות אבל לקמיה דצריך לקרוע מעומד כמו שעשה איוב: תני ר"ח. דסבירא ליה כהני תנאי דלעיל דגוי היה: תמן אמר. לעיל בריש הסוגיא: ולא אבה וגו'. וכתיב ויהפוך ה' אלהי' את הקללה לברכה ודריש לה שהוא בעצמו בירכן על כרחו: אין הוא הוא. אם אליהוא בלעם הוא כבר כסה עליו המקום ואתה מגלהו: שביזה

קרבן העדה

רחמתיה. אהבתי אותו: ובכל נפשי לא הוית בדוקה לי. שאתן את נפשי באהבתו: וכדון וכו'. ועכשיו שהגיע הזמן לעבדו בכל נפשי והגיע זמן דק"ש: ה"ג ולא אפלגית דעתא עליה. ולא נחלקה דעתי ממנו לקיים באהבה: בגין כן. לכך אני קורא שמע בשמח' ושחוק: אתין גמין ריבויין. כל היכא דכתיב בתורה את או גם אתי לרבות: אכין ורקין מיעוטין. כל היכא דכתיב אך או רק אתי למעוטי: מהו דין וכו'. מהו אתי לרבויי: א"ל אותו ואת תורתו. שצריך אדם לירא מן התורה ולומדי' כדאמרינן בבבלי את לרבות ת"ח:

הלכה ו מתני' מיראה. מדאגת פורענות שלא תבא עליו: ירא אלהים. ולא אוהב אלקים:

גמ' וכתיב את עוץ בכורו. ומפרש בכורו לשון חשיבות כמו בכור אתנהו ומאי חשיבותי' דעוץ שהי' בארצו איוב ש"מ שהיה בימי אברהם שהוגד לו שעוץ בכורו של נחור: אשר חכמי' יגידו ולא כחדו מאבותם. דדרשינן בפ"ק דמכלתין דקאי על ראובן ויהודה שהודו על חטאם לפני אביהם וכתיב לעיל מיניה זה חזיתי ואספרה משמע שבימיו היה הדבר הזה: שבא זאב וכו'. והשטן הוא הזאב ולאנו הם ישראל והעמיד תייש לנגדו זה איוב שהיה גבור במעשים טובים וע"י מלחמתו עם הזאב ניצולו' הצאן: אל עויל. זה השטן המתגרה בו: וע"י רשעים ירטני. ע"י ישראל שבמצרים שלא יתגרה בהם הוא ירטני: פמיליי' שלו. בני חילו ואנשי עצתו ויותר נ"ל שפירושו מבני משפחתו היה ופמיליא בלשון לע"ז כן: הירא. בה"א הידועה דמשמע שהיה בהם ירא ה' הידוע ומנו איוב דכתיב בי' ירא אלקי': שהיו נוטלין מעשר בגרנות. שהשופטים הם הכהני' והלוי' כדכתי' יורו משפטיך ליעקב והם השופטי' נטלו מעשרות בגרנות שלא יבואו כהנים אחרים ויקחו אותן וזה להם לשוחד: אהבת אתנן על כל גרנות דגן. על הטיית הדין דריש ליה להך קרא: בימי מלכות שבא היה. כשמשלו ממשל רב: ותפול. משמע ליה חיל רב וגם גדוד מהכשדים בא עליו: בימי כשדים היה. דהיינו בימי נבוכדנצר שהיתה ממשלת כשדים חזקה כדכתיב וישימו שלשה ראשי' וגם גדוד ממלכות שבא בא עליו: ה"ג וכתי' ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב. וה"פ איזהו דור שנתבקשו נשים יפות הוי אומר בימי אחשורוש: וישראל היה. ולא מהגלוי' עליהם בעלותם לארץ: לפום כן. אחרי דאמרינן דישראל היה לפיכך למד ממנו ר"י הלכות אבל דין קריעה ועוד ילפינן מיניה דיני אבל במ"ק פ"ג: היה לי בעולמי גוי אחד וכו'. ופליג אר' יוחנן: ולא עתיד להיות. כלומר שלא נכתב על שם העתיד: ופריך מחלפה שיטתי' דרבי שמעון בן לקיש. קשי' דרבי שמעון בן לקיש אדרשב"ל: והכא הוא אמר הכין. שלא היה מעולם אלא משל הוא: אלא הוא היה וייסורים לא היו. ובא הכתוב לומר שצדיק גדול היה שאלו באו עליו כל היסורין הכתובין בקרא לא היה בועט: אליהוא זה בלעם. מסיפ' דקרא דייק הכי וכן בסמוך גבי יצחק: בן ברכאל. דריש הכי שברך אל שאף שדעתו היה לקללן יצאה ברכה מפיו ברצון אל: אין הוא הוא. אם אמת הדבר שאליהוא הוא בלעם: כבר כסה עליו המקום. ולא רצה לגלות חרפתו ואפשר מפני שעשה תשובה ואתה מגלהו אתה עתיד ליתן הדין: הוא עתיד להתוכח עמך. אליהוא יתווכח עמך שאמרת שהוא בלעם: הבוזי. זה יצחק שביזה

שנויי נוסחאות (סו"ז) ורכין נד"ו ורקין. (סו"ז) איש תם במקרא „האיש ההיא תם". (סו"פ) היה נד"ו ליתא. (סוכ"ו) יסגירני אל עויל במקרא „יסגירני אל עויל". (סו"ס) איש תם במקרא „האיש ההוא תם". (סומ"ס) משפחת במקרא "ממשפחת". (סומ"ז) בלק בספרי"ר ליתא. (סומ"ס) אין הוא בספרי"ר אם הוא. ואין לית הוא עתיד בספרי"ר ואין לית הוא הוא עתיד וכ"ה בד"ו.

מסורת הש"ס

שביזה כל בתי עכו"ם בשעה שנעקד ע"ג המזבח שלא יתפארו לאמר שהן עובדין את אלהיהם יותר ממנו שגם את בניהם ישרפו להם באש ואין בעבודת אלקינו כזה שיתנדב אדם נפשו לבורא אבל יצחק בעקידתו התפרסם שאלו יצוה לנו ה' למסור נפשנו לא נעכב ופי' תורה אור הי"מ דחוק: ופרשת בלעם. נבואתו ומשליו אע"פ שאינן לרכי תורת משה וסדר מעשיו: שהיה וותרן. ופירושו שסר איוב א מעין הרע: לית הוא כשר. בתמי' הלא גם האוחז בדרך המילוט ואין עינו רעה בשל אחרים סר מרע מיקרי: אלא שהיה מוותר על קללתו. ולא הקפיד על המחרפי' אותו וה"פ שסר מרע המדובר בו ולא נטרו בלבו והיה כאלו לא אמרו מעולם:

הדרן עלך פרק כשם

הלכה א מתני' מי שקינא. אפי' שמע מעוף הפורח. ואפי' יש לו ראי' מלפלוף העוף שנבעלה אינו רשאי להשקותה ולא להשהותה אלא יוציא ויתן כתובה: משישאו ויתנו בה המוזרות בלבנה. שיהיה בתכלית הפרסום שידברו בה ויאמרו שפלונית שקנא לה בעלה עם פלוני זנתה עמו אז יוציא ויתן כתובה: גמ' כל ההן פירקא. כל הך פירקא. איירי שהתרה בה תחלה וכו' והיינו הקינוי: ה"ג עם איש פלוני ונסתרה. ואח"כ שמע מעוף הפורח שנטמאה אפי' לא נסתרה. אלא ששמע מעוף. שנסתרה תלא ויתן כתובה: לא דרשב"ל פליג. אר"י מסברא אלא דהוא סובר כהאי תנא דהוא מיקל בעדי סתירה והיינו כר"א דריש פ"ק דאמר ומשקה לה ע"פ ע"א וע"פ עלמו המעידים על הסתירה לכך סובר נמי דאם שמע מעוף הפורח שנסתרה יוציא ויתן כתובה אבל בלא סתירה לא יוציא: אכן תנינן. במתני' לשון מחלוקת דפליגי ר"א ור"י: אית תניי תני סתם. ולא שנו ברישא דברי ר"א:

לא

שביזה כל בתי ע"ז בשעה שנעקד על גבי המזבח ממשפחת רם בן אברם משה כתב חמשה ספרי תורה וחזר וכתב פרשת בלק ובלעם וכתב ספרו של איוב °איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע אמר רבי תחליפא קיסריא שהיה וותרן אמר ליה רבי זעירא ומאן דלית הוא וותרן לית הוא כשר אלא שהיה מוותר על קללתו:

הדרן עלך כשם שהמים

הלכה א מתני' מי שקינא לה ונסתרה

אפילו שמע מן העוף הפורח יוציא ויתן כתובה דברי רבי אלעזר רבי יהושע אומר [א] משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה: גמ' רבי יוחנן בשם רבי ינאי כל ההן פירקא משהתרה בה ואמר לה אל תיסתרי עם איש פלוני. משקינא לה ונסתרה. ר' שמעון בן לקיש אמר אפי' לא נסתרה. אמר רבי זעירא קומי ר' יסא לא דר"ש בן לקיש פליג אלא סבר כהדן תנייא והוא מיקל בעידי סתירה אנן תנינן מחלוקת. אית תניי תני סתם. אמר רבי זעירא קומי רבי מנא

לא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות סוטה הלכה ח סמ"ג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' קטז סעיף יא

שביזה כל בתי עכומ"ז. שכיסו כל פני עכומ"ז בושה שראו שמסר עלמו על קדושת השם: וכתב ספרו של איוב. דס"ל כמ"ד בבבלי התם דבימי משה היה ודריש לה מדכתיב הכא מי יתן איפוא ויכתבון מלי וכתיב התם ובמה יודע איפוא: ומאן דלית הוא וותרן לית הוא כשר. בתמיה דדרשת הכי מדכתיב וירא אלהים: אלא שהיה מוותר על קללתו. שהיו מקללין אותו ומעביר על מדותיו למחול להן:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' מי שקינא לה ונסתרה. אם לאחר שקינ' לה נסתרה: אפי' שמע מן העוף הפורח. שנסתרה יוציא ויתן כתובה ור' אליעזר לטעמיה דאמר בריש פ"ק סתירה לא בעיא עדות ואפי' עבד ואפי' שפחה נאמנין דהיינו נמי כעוף הפורח דאיתקש' סתירה לטומאה דכלהו מהימני בה הילכך נאסרה עליו ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה: משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. נשים הטוות לאור הלבנה כלומר משום סתירה שאין בה שני עדים אינה נאסרת עליו ור' יהושע לטעמיה דאמר בפ' קמא משקה לה על פי שנים מיהו כשישאו ויתנו מוזרות בלבנה בהפריצותה מכוער הדבר ותצא דהא אפי' מיא נמי לא בדקי לה כדדריש בבבלי פ"ק דף ו' וטהורה היא ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה והלכה כר' יהושע:

גמ' כל ההן פירקא. כל זה הפ' מיירי בשקנא לה ועל מה ששנינו לקמן אמר עד א' ראיתי שנטמאת כו' קאי וכן אכל הנך מתני' דלקמן כדאמר בסוף פירקין וכלומר דדוקא לאחר הקינוי הוא דעד א' מהימן כדאמרינן בבבלי ריש מכילתין מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה: אפילו לא נסתרה. וכדמפרש ר' זעירא לקמיה: לא דר"ש בן לקיש פליג. כלומר דלא תאמר הא דקאמר אפי' לא נסתרה פליג אגירסא דמתני' שלפנינו דאפי' לא נסתרה כלל ושמע מעוף הפורח פריצות' בעלמא יוציא ויתן כתובה לר"א: אלא סבר כההן תנייה והוא מיקל כו'. אלא פרושי קמפרש למילתיה דר"א דסבר לה כוותיה דמיקל בעדי סתירה דלא בעיא עדות ממש והא דקאמר אפי' לא נסתרה בעידי סתירה קאמר אלא אפי' שמע הסתירה מעוף הפורח כדפריש' במתני': אנן תנינן. במתני' מחלוקת דר"א ודר"י: אית תניי. ואיכא דתני לה מתני' סתמא כדמפרש לקמיה:

לא

רידב"ז

ר"י בשם ר' ינאי כל ההן פירקא משהתרה בה ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני משקינא לה ונסתרה פי' כל ההן פירקא אמר ע"א אני ראיתי' שנטמאת ומפסדת כתובתה מיירי הכל לאחר קינוי וסתירה אבל בלא סתירה אינו נאמן ע"א להפסידה כתובתה וכן קודם סתירה לא מהני אליבא דר"י מוזרו' בלבנה ואין לפרש המתניתן מי שקינא לה ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח שנסתרה יא"כ מיירי מתניתן דלר"א מעוף הפורח ולר"י ממוזרות בלבנה אף קודם סתירה ז"א אלא דמיירי מתניתן הכל לבתר קינוי וסתירה וב' תיבות מי שקינא לה פירושא כמו תיבה אחת משקינא לה דפירושה לאחר שקינא לה ונסתרה וב' תיבות מי שקינא לה פירושה הכי באחד שהתרה אשתו ואחר כך נסתרה אפילו ע"י עוף הפורח אבל תיבה אחת משקינא לה פירושה הכי לאחר שהתרה בה ונסתרה ומשמע דמיירי הכל לאחר דשקינא לה ע"כ מפרש ר' יוחנן בשם ר' ינאי כל ההן פירקא משהתרה בה פירושה דקינוי הוא התראה ומפרש דפירושה דמי שקינא הוא משקינא פי' משהתרה בה ואמר לה אל תסתרי עם פלוני כדמסיק משקינא לה ונסתרה דפירושא לאחר שקינא לה ונסתרה וקאי המתניתן הכל לסגנון זה לאחר שקינא ונסתרה ואי פי' מי שקינא ב' תיבות הוי פירושה הכי באחד שקינא לאשתו ומי שנסתרה אשתו ולא מיירי לאחר הסתירה אלא מי שנסתרה אשתו ואזיל ומפרש האיך הי' הסתירה ומפרש ע"י עוף הפורח אבל משקינא תיבה אחת פירושה לאחר הקינוי וכן ונסתרה הוא ג"כ משנסתרה כבר וע"כ דעוף הפירח הוא לאו דמפרש באיזה אופן הוי הסתירה ז"א דהא התנא מדבר השתא מדבר הדש שנעשה לאחר הסתירה ולא מאופן הסתירה דהא מדבר הכל מענינים שלאחר קינוי וסתירה ונקוט כללא זה בידך דאם ב' תיבות מי שקינא התנא מדבר אופן הקינוי ואופן הסתירה אבל משקינא לה בתיבה אחת התנא מדבר בענינים אשר אחרי הקינוי והסתירה ותיבת ונסתרה דתני במתניתן קאי על תיבת מי שקינה דהתחיל בה ותלי בזה אם מי שקינא ב' תיבות כמו כן מתפרש ונסתרה ג"כ לפי משמעות זה מי שנסתרה אשתו מדבר מאופן הסתירה אבל משקינא תיבה אחת כמו כן תתפרש ונסתרה ג"כ על דרך זה לאחר שנסתרה אשתו ומדבר מענינים אשר אחר קינוי וסתירה וס"ל לר"י דווקא לאחר הסתירה מהני מוזרות בלבנה אבל קודם סתירה לא מהני דמוזרות בלבנה לא מהני רק במקום דמהני ע"א אפילו עבד אפילו שפחה וזהו לאחר סתירה דנאמן אז עבד או שפחה משא"כ קודם סתירה דבעינן ב' עדים אז לא מהני מוזרות בלבנה ורשב"ל ס"ל דאפילו לא נסתרה ג"כ מהני מוזרות בלבנה וקאמר הגמ' לא דרשב"ל פליג על ר"י בפירושא דמתניתן ז"א דפשיטא דלר"י דבעינן ב' עדים בסתירה לא מהני מוזרות בלבנה אלא דרשב"ל בעלמו ס"ל כההוא תנא דמיקול בעידי סתירה וסגי בע"א כמו עדות טומאה ע"כ ס"ל דמהני מוזרות בלבנה דס"ל לעלמו כר"א דע"א נאמן בסתירה ע"כ מהני מוזרות בלבנה ונמלא דר"י ורשב"ל לא פליגי אלא דכו"ע סבר דאינו מהני מוזרות רק במקום דנאמן ע"א אבל דרשב"ג ס"ל דמהני ע"א בסתירה ה"כ לדידי' מהני מוזרות בלבנה אף בלא סתירה אבל לר' יהושע בעלמו פשיטא דלא מהני מוזרות בלבנה רק לאחר סתירה ע"כ בפירושא דמתניתן לא פליגי והיא דקאמר ר' יוחנן בשם ר"י כל ההן פירקא משהתרה בה בזה לא פליג רשב"ל דההן פירקא פשיטא דמשנסתרה רק פליגי לענין הלכה ואח"כ מסיק אנן תנינן מחלוקת אית תניא הנא סתם אר"ז קומי ר"מ לא על מה דר"א אומר ר"י פליג ה"פ אנן תנינן מחלוקת פי' דכל ההן פירקא מחלוקת דהא דמסיק במתניתן אמר ע"א אני ראיתי' שנטמאת וכו' עד סוף הפרק דהוא סוף מתניתן [דבבבלי כל הפרק הזה חד מתניתן הוא] הוא מחלוקת פי' דהכל מדברי ר' יהושע הוא ולא סתם מתניתן אלא רבינו הקדוש מסיק הכל דברי ר' יהושע ואית תניא תנא סתם ושנית כל המשנה דאא"כ סתם דמפורש דהוי סתם ע"ז מסיק אר"ז קומי ר"מ לא על מה דר"א אמר ר' יהושע פליג פי' דהאיך שייך למימר דהכל מדברי ר"י הלא לא אמר ר"א להיפוך דנימא דר"י פליג והא דתנינן ר"י אומר דפליג על ר"א הוא בגין מוזרות בלבנה ובגין פי' רק בשביל כלומר בשביל מוזרות בלבנה דהיא על מי דר"א אמר להיפוך ע"ז ר"י פליג ונמלא דסיומא דמתניתן הוא סתמא ולא מדברי ר"י הוא ע"ז פריך ר' אבא מרי תמן כו' כ"מ ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה כסתם הלכה כסתם וכיון דסיפא הוא סתם ומסיק שהיה בדין מה אם עדות הראשונה שאין מתקיימת בפחית מב' עדים דהיא כר"י כדאיתא בגמ' א"כ ע"כ הלכה כסתם והאיך ס"ל לרשב"ל לעלמו כההוא תנא דמיקל בעידי סתירה כיון דהסיפא הוא סתם:

ועפ"ז עולה ספיר שיטת הרמב"ם ז"ל דפסק בפ"א מה' סוטה ה"ח דלאחר קינוי וסתירה מהני מוזרות בלבנה וע"כ אינו מפרש כשיטת רש"י ז"ל דלשיטת רש"י ז"ל לא בעי עדי סתירה וכן למסקנת התוס' ז"ל נמי לא בעינן עדי סתירה אלא אסור לקיימה משום כיעור ומלוה לגרשה ויש לה כתובה אבל עולה דבריו ז"ל יפה ע"פ הירושלמי דפליגי לאחר עדי סתירה דלר"י מהני אז מוזרות בלבנה במקום דמהני ע"א אבל קודם סתירה לא מהני מוזרות בלבנה דהוא ז"ל פסק כר"י דבעינן בסתירה ב' עדים ואח"כ הראני התני ר"י בביאור הגר"א ז"ל דכתב כן דהרמב"ם ז"ל סמך על האי ירושלמי ומשה"ק בכ"מ ז"ל דלמה יש לה כתובה הא לאחר קינוי וסתירה אין לה כתובה כמו מתו בעליהן עד שלא שתו וכן איתא בתוס' ז"ל לא זכיתי להבין דהאיך שייך היא גרמה דווקא בארוסה איתא בירושלמי ומובא בתוס' ז"ל ריש פרק ארוסה דהיא גרמה לנסתרה דהא יודעת שאין ארוסה שותה ולמה נסתרה מה שאין כן הכא דהאיך גרמה להאסר דהא על ידי הסתירה שלה רקויה היא לשתות והא דהנשים מוזרות בלבנה לא היא הגורם ודוק:

שבועת

שנויי נוסחאות (ש"ב) חמשה בכרי"ר חמישית. (סו"ד) איש תם במקרא „האיש ההוא תם". (סו"ו) ומאן בכרי"ר ומן. (סו"א) אלעזר בד"ו אליעזר. (סו"ג) ינאי כל ההן פירקא בכרי"ר יניי כל ההין פרקה. (סו"ד) משהתרה בה ואמר לה אל תיסתרי עם איש פלוני בכרי"ר כ"ז ליתא. (סוס"ו) אפילו בכרי"ר ואפילו. (סו"ו) אלא סבר כההן בכרי"ר אלא הן הוא סבר כהדו.

לא על מה דרבי אליעזר אמר רבי יושוע פליג. אלא בגין דתנינן ר' יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוצרות בלבנה. רבי אבא מרי בעי תמן *א"ר חזקיה רבי אבהו בשם ר' אלעזר כל מקום ששנה ר' מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם וכא הוא אמר הכין. אנן תנינן מוצרות. אית תניי תני מוזרות. מאן דמר מוצדות מצרן עמר. ומאן דמר מוזרות שזרן כיתן. מה נן קיימין אין בהן דשמע ולא ידע מן מאן שמע כעוף הפורח הוא. ואין בהן דשמע וידע ממאן שמע כעד מפי עד הוא. אלא כן אנן קיימין פלוני מפלוני ופלוני מפלוני מילה דלית בה תימליוסים:

הלכה ב מתני'

אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה ולא עוד אלא [א] אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין אף לפוסלה מכתובתה [י] חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה הרי אלו נאמנות לא לפוסלה מכתובתה אמרו אלא שלא תשתה: **גמ'** [ס]ועד אין בה. אין לי אלא עד מניין אפילו עבד אפילו שפחה ת"ל ועד אין בה מכל מקום וכר' ישמעאל דרבי ישמעאל אמר כל מקום שנאמר בתורה עד סתם הרי אילו בכלל שני עדים עד שיפרש הכתוב שהוא עד אחד. אשכח תני רבי ישמעאל אומר שני עדים. מתניתא משהודה רבי עקיבה לרבי טרפון דתני רבי טרפון אומר עד אחד נאמן לטמאותה ואין עד אחד נאמן להפסידה מכתובתה. רבי עקיבה אומר כשם שעד אחד נאמן לטמאותה. כך עד אחד נאמן להפסידה מכתובתה. אמר לו רבי טרפון איכן מצינו עד אחד בממון כלום. אמר לו רבי עקיבה ואיכן מצינו עד אחד באשת איש כלום. אלא כשם שעד אחד נאמן לטמאותה. כך עד אחד נאמן להפסידה מכתובתה. חזר רבי עקיבה להיות שונה כרבי טרפון. ר' בון בר חייה בעי חמותה שאמרה אני ראיתי שניטמאת [ובא אחד ואמר אני ראיתיה שניטמאת] מה

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהלכות סוטה הל' טו טוש"ע אה"ע סי' קעח סעיף יד
ג ב מיי' שם טוש"ע אה"ע שם סט"ו

מסורת הש"ס

יבמות פי"ד הלכה י"א

פני משה

לא על מה דר"א אמר ר' יושע פליג. כלומר דהאי תנא דסתם במתני' לא דתימא דאדברי ר"א פליג לגמרי ולא גרים ליה במתני' וכן דפליג על דתני במתני' בשם ר' יהושע כי אם דסתם המתני' כדברי ר' יהושע אלא בגין דתנינן ר' יהושע כו'. כלומר דדברי יהושע לא גרים ליה במתני' אלא דסתם למתני' כדברי ר"א בלא מחלוקת דמיקל בעידי סתירה והיינו דבעי עלה ר' אבא בר מרי לקמיה: תמן. בפ' החולץ אמרינן כל מקום כו' הל' כסתם והרי מחלוקת ר' אליעזר ור"י בפרק קמא: והכא הוא אומר הכין. דסתם לן רבי כדברי ר"א בתמיה והא קי"ל ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע: אנן תנינן. במתני' מוצרות בלבנה: אית תניי. דגרים מוזרות כגי' שלפנינו: מצרן עמר. על הצמר מפרש דשייך כי האי לישנא פושטות הצמר לטוות: שזרת כיתן. לשון משזר ששוזרות הפשתן: מה נן קיימין. במאי עסקינן הא דקאמ' עד שישאו ויתנו בה כו' וממי שמעו הן: אם כהן כו'. אם דמיירי שהן מדברות ביניהן ששמעו איזה לזות שפתים מזאת ולא יודעות ממי שמעו: כעוף הפורח הוא. ומאי עדיפא מרישא: ואם כהן. כאיש השומע ויודע ממי יצא הדבר כך הן אומרות זאת לזאת אני שמעתי מפלוני: כעד מפי עד הוא. ועדות מעליא בסוטה היא דהא קי"ל כל מקום דעד א' ועבד ושפחה נאמנין עד מפי עד נאמן ופשיטא דתנא: אלא כו' תימליוסים. פירש הערוך יסוד ושורש כלומר שהן אומרת כמדומה ששמעתי מפלוני ופלוני כו' כדבר שאין לו עיקר ויסוד. ואפ"ה הואיל ואחר הקינוי הוא ויש רגלים לדבר תנא אפילו אין כאן דבר ברור:

הלכה ב מתני' אני ראיתיה שנטמאת. באותה סתירה שהיא על פי שני עדים לר' יהושע או על פי עוף הפורח לרב' אליעזר: לא היתה שותה. דעד אחד נאמן בה אף להפסידה כתובתה שרגלי' לדבר ולקמן במתני' יליף לה מקראי: אף לפוסלה מכתובתה. שלא תשתה ולא תיטול כתובתה: ויבמתה. אשת אחי בעלה: ובת בעלה. מאשה אחרת: הרי אלו נאמנות. לעדות זו אע"פ שהן פסולות לכל שאר עדות שהוא לרעתה שהן שונאות אותה כדאמרי' ביבמות פט"ו הכא התורה האמינה כל עדות שיש בה ומיהו לא לפוסלה מכתובתה הואיל ושונאות אותה אלא שלא תשתה: **גמ'** ועד אין בה. כתיב והיא לא נתפשה: מכל מקום. דהואיל ועד אחד נאמן בה כדלקמן עד מכל מקים נאמן וכר' ישמעאל. דיליף מהכא דעד א' נאמן: כל מקום שנאמר בתורה עד סתם. ולא כתיב אחד הרי הוא בכלל שני עדים במשמע עד כו' כדדריש בבבלי פירקין דכתיב לא יקום עד אחד באיש וגו' מה ת"ל אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר בתורה עד הרי כאן שנים עד שיפרט לך הכתוב אחד ואמר רחמנא תרי לית בה אלא חד והיא לא נתפשה אסורה: אשכח. מצינו ברייתא אחריתא דפליגא דתני בשם רבי ישמעאל שני עדים בעינן גם בטומאה' ולא דריש להא דלעיל: מתני'. דקתני סתמא דעד א' נאמן אף לפוסלה מכתובתה: משהודה ר"ע לר"ט. בברייתא דלקמיה: איכן מצינו עד אחד בממון כלום. דהא כתיב לא יקום עד א' לכל עון וגו': ואיכן מצינו עד אחד בא"א כלום. דהא אין דבר שבערוה פחות משנים ואפ"ה נאמן הכא לטמאותה מגזירת הכתוב וה"נ נאמן להפסידה מכתובתה: חמותה שאמרה אני ראיתיה שניטמאת ובא א' ואמר ראיתיה שנטמאת גרסינן. כלומר מעתה דאמרת טעמא דנאמן עד אחד להפסידה מכתובתה הואיל וכשם שהוא נאמן בה לטמאותה שלא תשתה ולפיכך בעי ר' בון בכה"ג דבאת חמותה בתחילה והעידה עליה שנטמאת והיא אינה נאמנת עליה אלא שלא תשתה כדאמרינן במתני' ואם אח"כ בא עוד אחד ואמר ראיתי' שנטמאת מאי אם נאמן עכשיו להפסידה כתובתה אי נימא הואיל ואין עדותו בא אלא להפסידה כתובתה דהרי כבר נראית שלא לשתות מעדות חמותה ואין מפסידין ממון ע"פ עד אחד או הואיל והאמינו התורה בה האמינו: אם

קרבן העדה

לא על מה דאמר ר"א פליג ר"י. כלומר מנ"ל דאנן תנינן מחלוק' דלמא ר"א ור"י לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: ומשני אלא. בשביל דתנינן במתני' רי"א עד שישאו וכו' מדתני עד משמע דפליג אר"א וסובר דלא סגי בשמיעת עוף הפורח ובבבלי הגירסא במתני' רי"א עד שישאו וכו': וכא אמר הכין. אתנאי דתני ברישא סתם פריך לרשב"ל דמשמע בסתירה סגי אפי' בשמיעת עוף הפורח משמע דהלכתא כר"א דפ"ק דסתירה אפי' על פי עצמו סגי ואנן קיי"ל דר"א שמותי וקשיא כללא אכללא: מצרן עמר. אותן נשים שמוכפלות הצמר: שזרן כיתן. טוות פשתן: מה נן קיימין. הא דתנן במתני' משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה במאי איירי: אין בהן וכו'. אם בהנך ששמעו ולא ידעו ממי שמעו היינו כעוף הפורח דרישא ואין בהן וכו'. ואם בהנך ששמעו ויודעים ממי שמעו היינו כעד מפי עד ולעיל בריש פ"ק מיבעי' לן אם עד מפי עד מהני בסתיר' לר"א ולא איפשטי' תפשוט מהכא דמהני כי היכא דמהני לענין טומאה לר' יהושע: אלא. הכא במאי עסקינן פלוני שמע מפלוני ופלוני מפלוני דבר שאין בו יסוד ועיקר: תימליוסים. פי' יסוד כ"פ בערוך:

הלכה ב מתני' אני ראיתיה שנטמאת. לאחר סתירה: לא היתה שותה. דעד אחד נאמן בה אף להפסידה כתובתה שרגלי' לדבר: אף לפוסלה מכתובתה. שלא תשתה ולא תטול כתובת': יבמתה. אשת אחי בעלה: ובת בעלה. מאשה אחרת: הרי אלו נאמנות. לעדות זו אע"פ שהן פסולים ככל שאר עדות שהוא לרעתה לפי שהתורה האמינה לכל עדות שיש בה ומיהו לא לפסלה מכתובתה הואיל ושונאו' אותה אלא שלא תשתה: **גמ'** ופריך וכר"י דסובר ועד משמע שני' אילטריך אין בה דבא' סגי ומנ"ל לרבו' עבד וכו' לימא מתני' דלא כר"י: כל מקום שנא' בתורה עד סתם הרי אלו בכלל שני עדי'. דכתיב לא יקום עד אחד באיש ממשמע שנאמר עד איני יודע שהוא אחד אלא ללמדך כל מקום שנאמר עד הרי כאן שני' עד שיפרט לך הכתוב אחד: ומשני אשכח תני. מלא ברייתא דתניא בה ר"י אומר אף לעידי טומאה בעינן שנים להפסידה כתובתה ופליג אמתני' א"כ קסבר ר"י דאפי' שלא לשתות לא מהני עד אחד דה"ק קרא ועד אין בה דהיינו שנים עדים אין בה שהיא לא נתפסה דהיינו שנכנסה אע"פ שיש עד אחד שנכנס' אפ"ה שותה: ה"ג מתניתין עד שלא הודה ר"ע לר"ט. וה"פ הא דתנן שעד אחד נאמן להפסידה כתובתה אתיא כר"ע קודם שהוד' לר"ע כדמסיק בסמוך: נאמן לטמאות'. היינו שלא לשתות: איכן מצינו עד אחד נאמן. להפסיד ממון: איכן מצינו ע"א בא"א כלום. דהא קיי"ל אין דבר שבערוה פחות משנים אלא ודאי דשאני הכא כיון שיש רגלים לדבר א"כ גם לענין הפסד כתובתה נאמן מהאי טעמא: חזר ר"ע להיות שונה כר"ט. דאין ע"א נאמן להפסידה כתובתה: הכי גרסינן חמותה שאמרה אני ראיתיה שנטמאה' ואח"כ בא ע"א והעיד שנטמאת מה וכו' מי נאמן להפסידה כתובתה או לא: מה

תוס' הרי"ד

ר' בון בר חייה בעי חמותה שאמרה אני ראיתי' שנטמאת ובא ע"א ואמר כו' בהאי סוגיא פסקתי על החקירה במעשה שהי' ע"א ואשה שמעידין בעדות אשה במלחמה דבעינן ב' עדים. אם אשה וע"א מעידין בעדות אשה זו במלחמה אם נחשב לב' עדים או כע"א דהא מאחר נשים חשיבי כע"א הגם שהאמינו חכמים אשה אחת לעדות אשה כעד אחד מ"מ לא אמרינן בדאיכא ב' נשים יהי' כב' עדים ז"א אלא אפילו מאה נשים נמי כעד אחד דמי וא"כ אפילו אי איכא חד סהדי כשר עמה נמי נימא דלא האמינו חכמים לאשה לעולם רק כעד אחד אבל לא נתנו לה חכמים כח לעולם לענין ב' עדים ולא נתנו כח הצירוף לאשה אחת דלהוי כתרי אלא לעולם אין לה כח יותר מעד אחד הן ע"י ב' נשים אין להם כח ב' עדים וכן על ידי צירוף נמי לא מצינו שתקנו חכמים כזה בתרי' מועיל עדותה לאסהדותא דתרי ואולי לא מהני לצירוף ודבר זה צריך ראי' מן התלמוד ודבר זה הוי' חקירה בין הלומדים גרס יאיר:

ונראת

שנויי נוסחאות (סו"א) אליעזר אמר רבי יושוע פליג בסרי"ר ליעזר א' ר' יהושע פליגא. (סו"ג) אבא מרי בעי תמן בסרי"ר אבה מרי בעי תני תמן. (סו"ד) אבהו בשם ר' אלעזר בסרי"ר ר' אבהו ר' ליעזר. (סו"ה) וכא הוא אמר הכין בסרי"ר והכה הוא אמ' הכן. (סו"ו) מוצרות בסרי"ר מצורות. (סו"ז) ומאן בסרי"ר מאן. (סו"ח) כיתן מה נן קיימין אין בהן דשמע ולא ידע מן מאן בסרי"ר כותן מה אנן קיימין אם בההוא דשמע לא ידע ממן. (סו"ט) הפורח הוא ואין בהן בסרי"ר פורח הוא ואין בההוא. (סו"א) מפלוני ופלוני מפלוני מילה בסרי"ר מן פלוני ופלוני מן פלוני מילא. (סו"ב) תימליוסים בסרי"ר תמילווסים. (סו"ט) אלא בסרי"ר ליתא (סוכ"ג) אילו בסרי"ר הוא. (סוכ"ד) שיפרש הכתוב בסרי"ר שיפרש לך הכתוב. (סוכ"ד) תני בסרי"ר תניי. (סוכ"ה) מתניתא בסרי"ר מתניתה. (סוכ"ו) מכתובתה ר' עקיבה אומר כשם שעד אחד נאמן לטמאותה בסרי"ר מכתובתה אמר לו... ר' עקיבה א' מה מצינו עד אחד שנאמן לטמותה. (סו"ג) טרפון איכן מצינו בסרי"ר טרפון עקיבה איכן מצאנו. (סול"א) מצינו בסרי"ר מצאנו. (סול"ו) שניטמאת ובא אחד בסרי"ר שנטמאת את אמר לא היתה שותה ובא אחד ואמר אני ראיתיה שנטמאת (כ"ס בסרי"ר). אבל נד"ו ליתא מן ובא עד „שניטמאת".

מסורת הש"ס

קרבן העדה

מה בא וכו' אלא לא בא אלא להפסידה כתובתה. ועל זה אין ראוי להאמינו דאין ע"א נאמן להפסיד ממון בשלמא אם גם שלא לשתות בא להעיד אמרינן מגו דנאמן שלא להשקותה נאמן נמי להפסידה כתובתה אבל השתא שאין עדותו מהני להשקאה שהרי כבר נראת שלא לשתות אינו נאמן להפסידה כתובתה או דלמא אלו לא העידה חמותה הי' מהני עדותו שלא להשקותה והיה נאמן להפסידה כתובתה גם עכשיו נאמן כיון דהאמינו התורה בעיקר העדות: ממה דר"י אמר וכו'. כלומר ת"ש מהא דר"י: ה"ג אמר פלוני אכל חלב והתריתי בו אינו לוקה. וה"פ אם בא עד אחד ואמ' פלוני אכל חלב אינו לוקה דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת. א"ל אחד שהוא חלב ואח"כ התרו בו שני' שלא יאכלנו ואכל לוקה דעד אחד נאמן באיסורין ומהימנין לו שהוא חלב: ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא. ואפ"ה לוקה ה"ה הכא כיון שנאמן בעיקר עדותו נאמן נמי להפסידה כתובתה ל"א אע"ג דעדותו כע"א הוא אפ"ה אינו נאמן לבד להלקותו ה"ה הכא אינו נאמן להפסידה כתובתה: ממה דר"י אמר פלוני נזיר וכו'. כלומר מדר"י נמי איכא למפשט הך בעיין כדפרישית לר' יוסי: ה"ג פלונית כהנת זינתה וכו':

הלכה

מה בא להעיד אם להשקותה כבר נראית שלא לשתות. אלא לא בא אלא להפסידה מכתובתה שאין מפסידין ממון על פי עד אחד. רבי יוסי בעי שמע מן העוף הפורח אני ראיתיה שנטמאת את אמר לא היתה שותה. ובא אחד ואמר אני ראיתיה שניטמאת. מה בא להעיד אם להשקותה כבר נראית שלא לשתות אלא לא בא אלא להפסידה מכתובתה שאין מפסידין ממון ע"פ עד א'. ממה דר"י אמר פלוני אכל חלב והתריתי בו אינו לוקה אמר לו אחד חלב הוא והתרו בו שנים לוקה ועיקר עידותו לא בעד אחד הוא. ממה דר' יודה אומר פלוני נזיר וניטמא התריתי בו אינו לוקה. אמר לו אחד נזיר אתה והיה נוהג בנזירות על פיו. שתה יין וניטמא למתים התרו בו שנים לוקה. [1]ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא. ממה דר' מנא אמר פלנית כדנת וזינת ובא עליה בעלה ובעלה כהן והתריתי בו אינו לוקה. נסתרה בפני שנים אמר אחד אני ראיתיה שניטמאת ובא בעלה עליה כהן התרו בו שנים לוקה. עיקר עדותו לא בעד אחד הוא:

הלכה

פני משה

אם להשקותה. כלומר על השקאה שאנחנו עוסקין באשה זו שנסתרה בא להעיד שנטמאה ולא תשתה: וכן ר' יוסי בעי כה"ג אם שמע מתחילה מעוף הפורח: ממה כו'. ופשיט לה הש"ס מהאי דאמר ר' יוסי באיסורא וה"נ בממונא כדלקמן: והתריתי בו אינו לוקה. בעדות אחד אבל אם אמר לו אחד מתחילה שהוא חלב ונאמן הוא דקי"ל עד א' נאמן באיסורין כדאמר בבבלי פ' המדיר דף ע"ב מדכתי' וספרה לה לעצמה: והתרו בו שנים. שלא לאכול זה החלב ואכל לוקה: ועיקר עדותו לא בעד א' הוא. בתמיה דהרי אין אנו יודעין שהוא חלב אלא על פי עד א' ואפ"ה אמרינן הואיל והאמינה התורה עד א' באיסורין כשנים הוא וה"נ הואיל והאמינה התורה עד א' בסוטה הוי כשנים ומפסידה כתובתה: ממה דר' יודה. וכן אנו יכולין לפשוט זה הבעיא ממה דא' ר"י בנזיר בכה"ג וכן מדר' מנא לקמן דחשיבא עדות א' במקום שהאמינו תורה והויא זונה על פיו למילקי בעלה כהן אם בא עליה אח"כ: נזיר אתה. שמעתי ממך שנדרת בנזירות א"נ שאביך הדיר אותך בנזיר בפני: פלנית כהנת. אשת כהן: והתריתי בו אינו לוקה. עליה משום זונה:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

[1]ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא. עיין רמב"ם פ"ג משגגות הלכה ב' ובמגמ"ש למלך שם:

תוס' הרי"ד

ונראה לפענ"ד לה"ר דגם בצירוף מהני ויכולין לצרף אשה לעד כשר ולמידן בה דינא דהרי סהדי דגרסינן במס' גיטין (דף ס' ע"ב) איתמר בפני כמה נותנו לה ר"י ור"א חד אמר בפני שנים וחד אמר בפני שלשה וכו' והא קיי"ל דכדרבנן עד נעשה דיין הלא הכא בהא קמיפלגי מ"ס כיון דאשה כשרה להביא את הגט זימנין דמייתי לה איהיא וכמאי עלה ומר סבר אשה מידע ידעי עכ"ל הגמרא ופירש"י ז"ל זימנין דמייתי איהיא וכו' וסמכו עלה להכשורי בשנים ואשה לא חזיא לאיצטרופי בהדייהו עכ"ל. ולכאורה קשה דכמו שהכשירוה לעדות זו של קיום הגט כן נכשיר לה לדון כדייני קיום דהא קיי"ל כל הפסולין לדין פסולין להעיד וכיון דהכשרי לה לעדי קיום ה"נ אכשרה לדייני קיום ולמה לא נצרף לה גם לדייני קיום למה תמור דייני קיום מעדי קיום ולכאורה י"ל מכאן דאף דמכשירין אשה בעדות זו מ"מ לא מצינו שנתנו לה חכמים כח רק כעד אחד אבל אין לה כח לאיצטרופי למידן ע"פ כשנים אבל מצאתי בחידושי אדונינו הרשב"א ז"ל דמקשה זאת וז"ל תמיה לי אשה או אחד מן הפסולין שהביאה את הגט מפני מה אין מצטרפין לקיום הגט כשם שנאמן לאמר בפני נכתב ובפני נחתם דהא בעלמא כל הפסולין לדין פסולין להעיד על חתם יקן של עדים ואין מקיימין ע"פ ולמה הוכשרו כאן להעיד ולא יוכשרו לקיום. י"ל כיון דקיום שטרות מדרבנן משום עיגונא אקילו בה אבל מכיון שהצריכו לאמר בפ"נ ובפ"נ בב"ד כדי לאמת ע"פ קרוב או ע"פ אשה מיהא בחתם ידן של עדים היא אין לך דין שהאשה והפסולין כשירין לו ועוד דלהבאת הגט הקילו והכשירו בה שנים והפסולין חוץ מחבוק"ט והממון במשנתינו לפי שהקילו בדבר משום עיגונא לפי שלא ימלא את מי לבלת אלא זה וכאן צריך לומר משום עיגונא אקילו שאין הכל נעשין שלוחין להביא את הגט אבל לגבי קיום למה נקל בדבר ומה לורך יש בזה הלא ימלאו דים להיסיבת ב"ד ולקיים הפניהם כנ"ל עכ"ל הרשב"א ז"ל. וא"כ הרי לפנינו מפורש דאם הי' צייך תקנת עיגונא גבי קיום כמו גבי עדות קיום הי' מצטרפין האשה לב' דיינים מיהא בצירוף ג' דינים אף דג' נשים לא יהי' תשובין רק כדיין אחד ואפילו מאה נשים כאחד דמיא מ"מ ב' דיינים ואשה הוי ג' דיינים אלמא דמהני צירוף גבי אשה ואם נימא דלא מצינו תקנת חכמים בזה ואולי לא מהני להכשיר אשה רק כעד אחד אבל יותר מן עד אחד לא נתנו לה חכמים כח כמו דמאה נשים כעד. אחד דמיין ולא מהני אשה לצירוף למהוי תרתי. א"כ מאי מקשה הרשב"א ז"ל דכמו דמהני לגבי עדי קיום ומכשירין אשה כאחד שהדי כן נמי תצטרף לדייני קיום והוכרח לחלק בין דייני קיום לעדי קיום הא מעיקרא לא קשה מידי דלא תיקנו חכמים להכשיר האשה אלא בעד אחד בלבד אבל לא לצרף לשנים א"ו דמוכח מהרשב"א ז"ל דמהני לצירוף ותירוצו הראשון של אדונינו הרשב"א ז"ל הוא נמי כאופן זה דמחלק בין דייני קיום לעדי קיום דלעדות הכשירו חכמים לאשה משום עיגונא אבל לדין לא מצטרפת דלא מצינו בשום מקום דהא אשה כשירה לדין ולא מצינו רק לגבי עדות דנאמנת אשה בהיזה מקומות ולא בדין וכן פירושו מתוך שפירש לעיל דבקרוב מצטרף לדייני קיום אף דבעלמא דייני קיום הקרובים לבע"ד פסול מ"מ הכא הקילו משום עיגונא כדרך שהקילו והתירום בהבאת הגט ובעדות דוכתב לה לשמה ומקוים הוא וכשר עכ"ל. לפיכך מחלק הכא דבאשה לא אמרינן כן משום דאשה לאו בת דין היא כלל אף בעלמא ולא דמי לקרוב שהוא כר דין בעלמא אבל אשה לא מצינו בעלמא דאין לך דין שהאשה והפסולין כשירין לו. וכן מוכח פירושו כר"נ ז"ל דכ' שם ז"ל וי"א כיון שהוכיר אשה שהוא דבר שאינו מצוי ולא בקרוב מבמע דאף הקרובים מצטרפין לשלשה דהע"ג בדיינים קרובים לבעלי דבר פסולין בעלמא אפ"ה הקילו והכשירן כאן כמו שהקילו והאמינו שבע"ד לקיימו ולאמר בפ"נ ובפ"נ כדתנן האשה עצמה מביאה את גיטה וצלבד שצריכה לאמר בפ"נ ובפ"נ ואעפ"כ לא הכשירו שתצטרף האשה לג' משום דאשה לאו בת דין היא כלל עכ"ל. וזהו כוונת הרשב"א ז"ל ג"כ בתירוצא קמא כדברי הר"נ ז"ל ומדחלק בין עדי קיום לדייני קיום משום דלא מצינו בעלמא להכשיר אשה לדיין משמע אבל משום צירוף שפיר מהני אף דג' נשים כדיין חד חשיבי מ"מ בצירוף ב' דיינים חשיבי ג' וא"כ:

ועפ"י דברינו יש להבין בטוב טעם מה שתמהו המפרשים ז"ל על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל דהשמיט הך בעיא דירושלמי (במס' סוטה פ"ו) רבב"ת בעי חמותה שאמרה אני ראיתי' שנטמאת ובא ע"א ואמר אני ראיתי' שנטמאת מה בא להעיד אם שלא להשקותה כבר נראית שלא לשתות אלא לא בא להעיד אלא לפוסלה מכתובתה שאין מוציאין ממון ע"פ עד אחד ע"כ. וכיון דהרמב"ם ז"ל פסק כר"ע דס"ל דעד אחד נאמן לטמאותה ע"כ שפיר הי' לו להביא הך בעיא בהלכה דכיון דכל עדותו לא מהני רק להפסידה מכתובתה מי נאמן או לא לכן ע"פ דברינו שפיר ניחא בע"ה דלכאורה קשה בפלוגתא דר"ט ור"ע באם עד אחד נאמן לטמאותה ולהפסידה כתובתה למה לן בנאמנות דע"א להפסידה כתובתה אף דלא נאמן הע"א לענין כתובתה מ"מ תיפוק לי'

דלא נוטלת כתובה משום דאינה שותה וקי"ל בכ"מ דלא שותת לא נוטלת כתובה והרי במתו בעליהן עד שלא שתו קיי"ל כב"ה מתוך שלא שותת לא נוטלת כתובה משום דספק זנאי היא ספק לא זנאי ואינה מוציאת הכתובה מספיקא וכן בכל ע"ו נשים וכשנויין בר"פ ארוסה (דף כ"ד ע"א) עיי"ש דלא שותת ולא נוטלת כתובה וא"כ כיון דלא בוחת ממילא אין לה כתובה דלאחר קינוי וסתירה אין האשה מוציאה כתובתה אלא בשתי' אבל בלא שתי' אין לה כתובה א"כ מ"ט דר"ט דס"ל דעד אחד נאמן לטמאותה והיינו נאמן להפסידה כתובה אמאי נוטלת כתובתה בלא שתי' ומי גרע ממתו בעליהן עד שלא שתו דלא נוטלת כתובתה וכן לר"ע דקתני כשם שנאמן לטמאותה נאמן נמי להפסידה כתובתה קשה ג"כ ל"ל הנאמנות דע"א בלא כך אין לה כתובתה מתוך שלא שותה:

וראיתי כס' נו"י ז"ל דמקשה זאת ומפלפל ע"ז הרבה [וכן ראיתי בכ"מ ז"ל דמקשה ג"כ בפ"א מה"ס על הרמב"ם ז"ל דפסק גבי מוזרת בלבנה דנוטלת כתובה הא מאחר שלא שותת אין לה כתובה וכמו כן מקשין התוס' ז"ל בר"פ מי שקינא על פירש"י ז"ל עיי"ש בדף ל"א] [ועל תמותה ולרתה וכו' לא קשה כנ"ל למה נוטלת כתובה דא"ל דהוא מדרבנן]:

ונראה לפענ"ד דלא קשה מידי דגרסינן במס' סוטה (דף ו' ע"א) אמר רב עמרם הא מילתא אמר לן ר"ש ואנהר עיינין ממתניתין סוטה שיש לה עדים במדה"י אין המים בודקין אותה דאמר קרא ועד אין בה והא איכא דידעי בה וכו' וכו' עיין פירש"י ז"ל. ואנהר עיינין ממתניתין ובאו לה עדים שהיא טמאה אי לימא מקמי סתירה פשיטא וכו' וכו' ומסקנא בתוס' ז"ל אם דוזקא עדים שנים מהני לאחר השקאה או לעד אחד נמי וכן הא דקאמר ר"ש דסוטה שיש לה עדים במדה"י אין המים בודקין אותה אם דוקא שנים או אף עד אחד עיי"ש והרמב"ם ז"ל פסק בפ"ג מה' ס' הלכה כ"ג וז"ל כאו עדי טומאה אחר שבתתה הר"ז תלא בלא כתובה ואסורה לבעלה ואפילו לא אירע לה דבר מהדברים אלו מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים שמודיעין זנותה ועוד שמא בעלה אינו מנוקה מעון לפיכך לא בדקו המים את אשתו אבל אם בא ע"א והעיד שהיתה טמאה אינה אסורה ותשב תחת בעלה שהרי שתתה עכ"ל וכ' הבעל מל"מ ז"ל וז"ל דין זה דעד אחד לא נתבאר בגמ' אך הוא סברת רבינו ז"ל דכ"ל דע"כ לא מהני ע"א אלא קודם שתי' דגזה"כ שלא תשתה כל שיש בה ע"א לטומאה וכיון דליכא שתי' להתירה נשארה באיסורה דומיא דנשים דאין ראוין לשתות מגזה"כ והם אסורות משום דליכא שתיה שיתירום ובזמן הזה נמי הוי דינא הכי דכיון דליכא מי סוטה נשארה באיסורה אבל אם כבר שתתה הרי היא מותרת עד שיבואו שני עדי טומאה אבל ע"א לא והם הי' בא זה העד קודם שתיה שהיתה נאסרת לא מפני העד אלא מפני שהיתה נמנעת השתי' מגזירת הכתוב עכ"ל. ולפ"ז נראה לפענ"ד דהך פלוגתא דר"ט ור"ע גבי ע"א לא דמי לכל הני נשים דלא שותתים כמו ארוסה ושומ"י ואלמנה לכה"ג ומתו בעליהן עד שלא שתו או בא עלי' בעלה דהתם אינה שותת ואין המים בודקין אותה כדהיתא בגמ' בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו וכן כולהו דכוותי' אבל בעד דמונעה השתי' לאו דאמרינן דאין המים בודקין אותה ז"א אלא דהכא שפיר המים בודקין אותה דלא דמי לכל ע"ו נשים דהתם בוודאי אין המים בודקין אותה דנפקא לן מגזה"כ דתחת אישך וכי תשטה אשתו דלא נאמרה פרשה אלא כראוי לקיימה וראוי לאישות וה"פ דקרא כי תשטה אשתו בראוי לאישות הוא דאמר רחמנא והביא האיש את אשתו וכל הפרשה דהוא בדיקת המים האמור ג"כ בפרשה הא אין ראוי לקיימה ואינה ראוי' לאישות אינה בכלל מה שכתוב בפרשה דהוא בדיקת המים שכתוב בפרשה. וכיון דנתמעט ממה שכתוב בפרשה ממילא מבדיקת המים שכתוב בפרשה נתמעטה וכן כולהו תמש עשרה נשים אבל ע"א לא נתמעט ממה שכתוב בפרשה דנימא דמבדיקת המים שכתוב בפרשה נתמעט. ז"א דהא אם דרשינן ועד אין בה הא אחד יש בה והיא לא נתפסה אסורה א"כ לא קאי אסוף הפרשה אלא מקיימין לי' לסוטה וודאית שלא תשתה אם כן ידעינן רק דלא מניחין לה לשתות ואסורה אבל לא נתמעט מבדיקת המים דכתי' בפרשה דנימא דאין המים בודקין אותה וכ"כ רש"י ז"ל במס' סוטה (דף ו' ע"א) בד"ה ועד כו' אע"ג דדרשינן לעיל לע"א נאמן בסוטה ולסוטה וודאית שלא תשתה עוד אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשינן לי' נמי הכי ועד אין בה הוא דאמר והביא האיש את אשתו וכל הפרשה הא יש בה עד אין המים בודקין אותה עכ"ל. וכן פירש בד"ה ואנהריניהו לעיינין ממתניתין ומשום דקרא לאו להי' הוא כ"כ דהא דרשינהו לסוטה ודאית שיש בה ע"א לפנינו וללמוד שלא תשתה ע"כ. וכוונתו דבשעה דדרשינן לי' לסוטה ודאית א"כ לא קאי אסוף הפרשה דהוא בדיקת המים ולא ממעטינן רק מבתי' אבל אם אין מקרא יוצא מידי פשוטו וקאי אסוף הפרשה דהוא בדיקת המים נתמעט בזמן שיש ב' עדים מבדיקת המים. וכן הבין המ"ל ז"ל הנ"ל וז"ל אבל

שנויי נוסחאות (סוי"ב) אלא להפסידה כ"ה בסרי"ר אבל בד"ו ליתא תיבת אלא. (סוי"ג) יוסי בסרי"ר יוסה. (סוי"ו) שלא לשתות בד"ו שלא נראית. לא בא אלא להפסידה בסרי"ר לא בא להפסידה. (סו"ס) דר"י בד"ו דרבי יוסי. והתריתי בד"ו והתרו. (סוי"א) ועיקר בסרי"ר עיקר. (סוי"ב) ממה דר' יודה בסרי"ר מה דר' יודן. ההתריתי בסרי"ר והתריתי. (סוי"ד) התרו בסרי"ר והתרו. ועיקר עדותו בסרי"ר עיקר נזירותו. (סוט"ו) ממה בסרי"ר מה. כדנת בסרי"ר כהנת וכ"ה בד"ו. (סוט"ז) בעלה ובעלה כהן בסרי"ר בעלה הכהן. בו אינו לוקה בד"ו בו לוקה.

חדושי הרמ"ש בשירי קרבן ד"ה ממה דר' מנא וכו' אלא תפס לשון סירושלמי נ"ב עי' סו"ת דברי אמת לר"י בכור דוד:

עין משפט נר מצוה

הלכה ג מתני׳ שהיה בדין. שלא יהא נאמן בה עד אחד אם לא מגזרת הכתוב: עדות הראשונה. סתירה שאין אוסרה איסור עולם אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת בפחות משנים. כדבעינן למימר במתניתין דלקמן מג"ש ורבי יהושע היא: עדות האחרונה. טומאה: כל עדות שיש בה. נאמן בה כדדריש לה ר׳ ישמעאל לעיל:

גמ׳ מתניתא. דקאמרה עדות סתירה אינה מתקיימת בפחות משנים דר׳ יהושע היא דאמר בפ"ק המקנא צריך להתרות לה ע"פ שנים וכן משקה לה ע"פ שני עדי סתיר׳ דאילו לר"א משקה לה ע"פ עד אחד וע"פ עצמו: ואפילו

הלכה ג מתני׳ שהיה בדין ומה אם עדות הראשונה שאינה אוסרה איסור עולם אינה מתקיימת בפחות משנים עדות האחרונה שהיא אוסרתה איסור עולם אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים תלמוד לומר °ועד אין בה כל שיש בה קל וחומר לעדות הראשונה מעתה ומה אם עדות האחרונה שהיא אוסרתה איסור עולם הרי היא מתקיימת בעד אחד עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם אינו דין שתתקיים בעד אחד תלמוד לומר °כי מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר °על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר מה דבר האמור להלן על פי שנים עדים אף דבר האמור כאן על פי שנים עדים:

גמ׳ עדות הראשונה זו סתירה עדות האחרונה זו טומאה. מתניתא דרבי יהושע דרבי יהושע אמר מקנא מתרה לה על פי שנים ומשקה לה על פי שנים. אמר רבי מנא ואפילו

במדבר ה · דברים כד · שם יט

הלכה ג מתני׳ שהיה בדין. שלא יהא עד אחד נאמן בה אם לא מגזירת הכתוב: עדות הראשונה. סתירה שאין אוסרתה איסור עולם אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת בפחות משנים. כדבעינן למימר מגזרה שוה: עדות האחרונה. טומאה: כל עדות שיש בה. וה"ק קרא תרי לית בה אלא חד והיא לא נתפסה הא אלו היה חד והיא לא נתפסה אסורה אלמא ע"א מהימן: ת"ל כי מצא בה ערות דבר. ואמרי׳ לעיל בפ"ק ערוה זו סתירה דבר זו קינוי: **גמ׳** מתניתא דר"י. מתניתא דתנן דבעידי סתירה בעינן שני׳ אתיא כר"י דרפ"ק ודלא כר"א: ה"ג דר"י אמר מקנ׳ ומשקה לה ע"פ שנים: ואפילו

מסורת הש"ס

תוס׳ הרי"ד

אי אמרינן דטעמא קאי אסוף הפרשה דהיינו אוהבית האיש את אשתו הפירוש הוא להיפך דס"ק ועדים שנים אין בה אלא ע"א אז הוא דוהבית האיש וגו׳ ויבדקוה המים אבל אם הי׳ בה שני עדים אין המים בודקין אותה וזה פשוט. א"כ ע"א לא נתמעט רק מבפי׳ אבל לא מבדיקת המים אבל ב׳ עדים דקאי אסוף הפרשה נתמעט מבדיקת המים האמור בפרשה ועוד אי בע"א אין המים בודקין אותה א"כ אף לאחר שתי׳ שבא העד נמי תהא אסורה משום דלא בדקו לה המים אי מהני ע"א לבטל בדיקת המים מה לי קודם שתי׳ מה לי לאחר שתי׳ וכי בע"ז נשים כגון בממזרת לישראל אם נמצאת ממזרת לאחר שתי׳ יבדקו לה המים הא לא אשכחן בה חילוק:

ועוד ראיה מירושלמי (מס׳ סוטה פ"ג) דגרסינן שם זו טהורה לא שתלה לה זכות ולא שבאו לה עדים שהיא טמאה וכו׳ וכו׳. אר"י כן אנן קיימין כששתת ולא בדקו לה המים שלא תאמר עדי שקר הם לפיכך לא בדקו לה המים אתא מימר לך שאין המים בודקין כאשה שהיא אסורה לביתה ע"כ וילפינן מטהורה היא עיי"ש וא"כ כל עיקר הטעם דילפינן בב׳ עדים דאין המים בודקין הוא משום דאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה א"כ אי אפשר לאמר בע"א דלא יבדקו לה המים דהא כל עיקר דאמרינן בב׳ עדים דאין המים בודקין אותה ולא אמרינן אדרבה סהדי שיקרא נינהו הוא משום גזה"כ שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה ולפ"ז היכי נימא בע"א דלא אמרינן עד שקר הוא ובדקו לה המים משום דאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה. א"כ אתה אוחז את החבל בתרי ראשין למה לא בדקו לה המים מפני שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה ומפני מה אסורה לביתה מפני שאין המים בודקין לה. דהא לשיטת הרמב"ם ז"ל דאינה נאסרת מפני העד רק מפני שמנוע השתי׳ וא"כ אוחז את החבל בשני ראשין אין המים בודקין מפני שהיא אסורה לביתה ואסורה לביתה מפני שאין בודקין אותה וא"כ אין כח לעד אחד יותר מב׳ עדים דלכל כח דב׳ עדים דמבטלין בדיקת המים הוא משום דאסורה לביתה וזה לא שייך בע"א. אלא ע"כ דלדעת הרמב"ם ז"ל בע"א דבוודאי מהני בדיקת המים ומים בודקין אותה. ורק כשבא חד סהדי קודם השקאה אסור להשקות אותה ונאמן חד סהדי לטומאתה וע"כ אסור למחוק את השם אבל ע"א אינו מבטל בדיקת המים כיון דלאו גזה"כ היא דלא שייך בה שתי׳ דלא נאמרה פרשה בזה כמ"ו נשים הנ"ל אלא משום איסור. וקי"ל בדבר שנעשה באיסור אם אין תקנה להאיסור שכבר עבד אי עבד מהני וכ"כ הפוסקים ז"ל. ובלא"ה כיון דלא מלינו בתורה דאין המים בודקין אותה מה"ת נימא דלא יבדקו המים:

וע"כ בזה הנפ"מ בין אתא ע"א קודם השקאה לאתא אחר השקאה דקודם השקאה אין מניחין אותה לשתות אבל כשבא לבתר דשתתה כבר בדקו לה המים. ומהרב בעל מ"ל ז"ל גופי׳ מוכח כן דלמה לו לחדש דס"ל לרבינו ז"ל דעד אחד לא מהני רק לענין השקאה ואינה אסורה מפני העד רק מפני שמונעה מבתי׳ ואם נימא דקודם השקאה אין המים בודקין אותה וכשבא אחר השקאה מים בודקין אותה ל"ל למימר דאינה אסורה מחמת העד אלא מחמת השתי׳ שלא שתתה ז"א דנימא שפיר דנאסרה מפני העד ורק אימתי האמינה תורה לעד רק קודם שתי׳ ולא בדקו לה מים אבל לאחר שתי׳ לא האמינה התורה לעד אחד ובדקוה המים והודא שקר הוא ואלא ע"כ דלא מחלקינן בזה אלא דנאמן בין קודם שתי׳ ולאחר שתי׳ באופן אחד דלא נאמן רק לענין להמניעה בהשקאה והם נימא דאין המי׳ בודקין א"כ מאי נפ"מ בין קודם שתי׳ לאחר שתי׳ כיון דנאמן שלא לבדוק המים ואלא ע"כ דלא מהני עדותן רק שלא ישקוה משום דאסור להשקותה ואסור למחוק את השם בדאיכא חד סהדי והאמינו התורה ע"ז שוודאי נטמאת. וע"כ אין מניחין אותה לשתות אבל כשבא לאחר שכבר שתתה ובדקוה המים ונמצאת טהורה לא מועיל עדותו וז"ב לפענ"ד:

ועפ"ז שפיר ניחא מה שס"ל לר"ט דע"א נאמן לטמאותה ולא להפסידה מכתובתה ולא קשה כלום האיך תוליא כתובתה הא עכ"פ לא שותת והא קי"ל בכ"מ שלא שותת לא נוטלת כתובתה ז"א דאימתי אמרינן כן רק בהנך ט"ו נשים וכמו שמתו בעליהן עד שלא שתו דקי"ל דאינה שותת ולא נוטלת כתובה דהתם אין המים בודקין אותה וכיון דאינה יכולה לברר שלא זינתה האיך תטול כתובה אבל גבי ע"א דהמים בודקין אותה וא"כ יש בידה לברר רק דאין מניחין לה לשתות ע"כ נוטלת כתובה [כמו כבעלה אינו רוצה להשקותה קי"ל במתניתין דף כ"ד דנוטלת כתובה] וה"נ היא טוענת דעד שקר הוא ואני יכולה לשתות ולברר שלא זנתי ורק אנן מאמינים להעד ואין מניחין לה לשתות ע"כ שפיר יש לה כתובה. והחילוק מבואר בפשיטות בין אם נימא דעד אחד אינו מבטל פעולת בדיקת המים רק אינו מניח לה לשתות ומעכב אותה מלשתות בין אם נימא דע"א מבטל בדיקת המים שלא יפעול פעולתה. דאם ע"א אינו מבטל בדיקת המים רק דאינו מניח לה לשתות דנאמן שנטמאה. וע"כ אסור למחוק את השם. לכן אינו נאמן להפסידה כתובתה ואי קשיא סוף סוף היכי נוטלת כתובה בלא השקאה הא בלא בירור אינה מוליאה כתובתה ז"א דכיון דאינו נאמן ע"א לענין כתובה שפיר יש לה כתובה דהא יכולה באמת לברר ע"י השקאה שלא זינתה דהמים פועלים בדיקתה והרי היא טוענת שאני עתיד לברר ע"י השקאה ואין כח ביד הע"א למונעה ולעכבה מלשתות לענין כתובה דלענין כתובה הוי כמאן דליתא לע"א כעולם ואין לנו כח לעכבה ולא להניח אותה לברר. וכיון דהיא טוענת שאני יכולה לברר ומותר להשקיני כי עד שקר הוא שלא נטמאתי. וע"כ יכולה אני לברר רק דאנן מאמינים להעד ע"ז ס"ל לר"ט וכי היכן מלינו ע"א בממון כלום דהא לפי דבריה יכולה לברר ורק נאמנות דע"א מעכבה מלברר ע"ז מקשה דע"א אינו מועיל בנאמנותו רק לענין איסור אבל לא לענין ממון ואי דאינה יכולה לברר סוף סוף ע"י ע"א. הא עכ"פ היא טוענת שיכולה לברר וליטול כתובתה ורק ע"י הע"א אין מניחין לה לברר. וע"א בממון אינו כלום. אבל אי העד אחד מבטל בדיקת המים א"כ אינה יכולה לטעון בעד שקר הוא ואני יכולה לברר ז"א דהיך יתברר הא ע"י שלא יבדקו לה המים אין ראי׳ דהיא טהורה דשמא נטמאת באמת וממילא העיד העדות אמת והאיך יכולה לטעון שיכולה לברר דאם נטמאתי יפעול המים בדיקתן ז"א דאם נטמאה ממילא אמת בודעת בעד אחד. ואין המים בודקין אותה וע"כ לא מהני מה שלא נאמן בעד

לענין כתובה דאפילו שאינו נאמן מ"מ האיך יבדקו לה המים דהמים אין בודקין רק באם נטמאה. ואם נטמאה הרי אמת העיד העד ושוב לא מהני בדיקתה. בשלמא אם בדיקת המים לא נתבטל ע"י העד ורק דע"י נאמנות שלו אסורין להשקותה. וע"כ לא מהני הנאמנות לענין להפסידה כתובתה דהא היא טוענת דשקר העד העיד ולא נטמאתי ואני מותרת לשתות ואם נטמאתי והודעת העד אמת יבדקו לי המים ומה שאתם מאמינים לדברי העד ואין מניחין לי לשתות ע"פ הע"א לא כל כמיניה דע"א להפסיד כתובתי. וע"כ שפיר נוטלת כתובה אבל אי נימא דאין המים בודקין אותה ע"פ הע"א א"כ האיך יכולה לברר דהאיך תטעון לאו כל כמיניה דע"א דיפסיד כתובתי הלא שקר העיד דבאמת לא נטמאתי אבל מ"מ האיך יבדקו לה המים וע"כ אינה יכולה לברר הדבר וז"ב וע"כ ר"ע דס"ל שלא תטול הוא דווקא משום נאמנות דע"א כשם שע"א נאמן לטמאותה כן נאמן נמי להפסידה כתובתה אבל לא מפני שלא שותת:

ואם נימא דמלרפינן אשה לע"א ודנין בה דין ב׳ עדים יש מקום להקשות להך איבעיא דרבב"ח בתמותה שאמרה אני ראיתי שנטמאת ובא ע"א ואמר אני ראיתי שנטמאת מה בא להעיד אם שלא להשקותה ככר נראית שלא לשתות לא בא להעיד אלא להפסידה כתובתה שאין מוליאין ממון ע"פ ע"א ע"ז יש להקשות הא הכא כיון דאיכא ב׳ סהדי על טומאה מה איכפת לן דליכא אלא חד סהדי אכתובה מ"מ לא נוטלת כתובה מתוך שלא שתתה והא מכיון דאיכא תרי סהדי אטומאה א"כ לא בדקו לה מיא כמו דגרסינן בהדיא אמר ר"ש סוטה שיש לה עדים במדה"י אין המים בודקין אותה ובתרי סהדי בוודאי אין המים בודקין אותה אליבא דכו"ע ודמיא לכל הנך ט"ו נשים דאין המים בודקין אותה ואינה נוטלת כתובה א"ל דנימא דלא מצרפינן אשה לע"א דיהא [עד]ים אבל ז"א דהא שיטת הירושלמי דהא דאין המים בודקין בדאיכא ב׳ עדים הוא [משום ד]אין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה כמו דגרסינן (בפ"ג דסוטה) בירושלמי א"ר יצחק כן אנן קיימין כששתת ולא בדקו אותה המים שלא תאמר עדי שקר הן לפיכך לא בדקו אותה המים אתא מימר לך שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה ע"כ. וא"כ כל עיקר דלא בדקו המים בדאיכא ב׳ עדים הוא משום שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה ולא מהני בדיקת המים רק לברר הספק אבל במקום שהיא אסורה לביתה לא מהני בדיקת המים וא"כ לפ"ז אימת לא מהני בדיקת המים בדאיכא ב׳ עדים דווקא בדאיכא ב׳ עדים כשירין בכ"מ אבל הכא גבי אשה וע"א דבאמת אשה פסולה לעדות בכ"מ רק בסוטה הכשירה התורה אין לנו ליתן בה כח אחר מאשר הכשירה התורה ועל מה מלינו שהכשירה התורה רק דווקא בע"א לענין להמניעה מלהשקותה ואפילו אם נצרף אותה לעוד ע"א אין מתגבר כחה להאמין לה יותר מהנאמנות שהאמינה תורה ומה"ת נימא דע"י לירוף תהי׳ נאמנת יותר ממה שהאמינה התורה דבשלמא בע"א כבר דלא האמינה התורה רק לענין להמניעה מלהשקותה אבל לא לאוסרה על ידו הוא משום התיכזון דהוא ע"א אבל בילטרף עם ע"א מגילא נאמן לאוסרה כמו בכל התורה דב׳ עדים נאמנים אבל אשה דפסולה לעדות בכ"מ ואילולי גזה"כ לא היתה נאמנת אף להמניעה מלהשקותה רק מגזה"כ נאמנת לענין להמניעה מלשתות וא"כ אפילו אם ילטרף עוד ע"א עמה האיך אנו דנין על זה דין דב׳ עדים לאוסרה על בעלה הא אשה פסולה לעדות ואין כאן ב׳ עדים רק לעכב השקאה וא"כ אפילו לאחר הלירוף אינה אסורה לביתה מפני אלו ב׳ עדים רק דמונעים השתי׳ ממנה ובשיטת הירושלמי אפילו בב׳ עדים הא דלא מהני בדיקת המים הוא מפני שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה אבל בל"ז המים בודקין. וא"כ הכא נמי מתוך שהמים בודקין רק דאין מניחין לה לשתות שפיר נוטלת כתובה ואינו נפסדת כתובתה משום שלא שותת ורק ע"פ נאמנות דע"א שפיר מיבעיא לרבב"ח תמותה שאמרה וכו׳ מכיון דלא מהני עדותו לטומאה אולי לא מהני אף לכתובה:

וב"ז הוא דווקא לשיטת הירושלמי דאין המים בודקין בב׳ עדים משום דאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה והוא משום דהירושלמי יליף מט ורה היא ולא שיש עדים שהיא טמאה ודייק דאין המים בודקין רק בטהורה אבל לא באשה שהיא אסורה לביתה ולפיכך דווקא בעדים שאוסרין אותה לביתה הוא דאין המים בודקין אותה אבל בעדים שאין אוסרין אותה לביתה שפיר בודקין המים דלא נתמעט מטהורה היא אבל לפי שיטת הש"ס דילן דגרסינן אמר ר"ש סוטה שיש לה עדים במדה"י אין המים בודקין אותה שנאמר ועד אין בה והאיכא דידעי בה עיין במס׳ סוטה (דף ו׳ ע"א) עיי"ש ולפ"ז אף דלא אסרוה לביתה הנך דידעי בה נמי אין המים בודקין אותה רק בדאיכא ב׳ עדים בנאמנין על טומאתה אף דלא אסרוה לביתה קלא דידעי בה. ועפ"ז אפילו אשה דנאמנת בטומאת סוטה אפילו לא לאוסרה לביתה עם עד אחד הוי שפיר ב׳ עדים בלירוף ולא קרינן שוב ועד אין בה וע"כ מה איכפת לן שלא נוליא ממון ע"פ ע"א הא סוף סוף אינה נוטלת כתובה מתמת שלא שותת דאין המים בודקין אותה ואע"פ שבסוף הסוגיא (בסוטה דף ו׳) גרסינן תניא כוותיה דר"ש ולא מטעמי׳ טהורה היא ולא שיש עדים במדה"י מ"מ לא נתבטל הדין ממה שהיה בתחילה כמו דגרסינן במס׳ יבמות (דף מ"ב) אלא סתם מעוברת למניקה קיימא וכו׳ וכ׳ בתוס׳ ז"ל דר"ש הזקן ז"ל אומר דגרושה מעוברת מותרת ליגשא מפני דכל עיקר הטעם בשביל זה והיא מבועבדת לו וכתב בתוס׳ ז"ל דהא לטעמא קמא משום דחסא אין נפ"מ בין גרושה לאלמנה ואע"פ דהדר מטעמא מדינה לא הדר וא"כ ה"נ דמדינא לא הדר מטעמא קמא. וההילכתא ולאו מטעמא וכן הרמב"ם ז"ל פסק כטעמי׳ דר"ש בפ"ג מה׳ סוטה הכ"ג וז"ל באו עדי טומאה אחר שתתה הכ"ז תלא בלא כתובה ואסורה לבעלה ואפילו לא אירע לה דבר מדברים הלו מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים שמודיעין זנותה וכו׳ עכ"ל הרי כטעמא דר"ש וע"כ שפיר ניחא מה שהבינוה הרמב"ם ז"ל הך בעיא דרבב"ח משום דסוף סוף אינה נוטלת כתובה דמשום לירוף נעשה ב׳ עדים שמודיעין זנותה ואין המים בודקין אותה ומתוך שלא שותת אינה נוטלת כתובה [ומה שכתבתי לעיל להוכיח דלא נימא בע"א דאין המים בודקין אותה דבשיטת הירושלמי דכל עיקר דאין המים בודקין בב׳ עדים משום דאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה וא"כ האיך נימא דבע"א דלא מהני לאוסרה רק

ואפי' כאהן תנא אתייא היא. *דתני רבי יוסי בי רבי יהודה אומר משום רבי לעזר מקנא לה על פי עד אחד או על פי עצמו. ומשקה על פי שנים:

הלכה ד מתני' עד אומר ניטמאת ועד אומר לא ניטמאת אשה אומרת ניטמאת ואשה אומרת לא ניטמאת היתה שותה עד אומר ניטמאת ועדים שנים אומרים לא ניטמאת היתה שותה שנים אומרים נטמאת ואחד אומר לא ניטמאת לא היתה שותה:

גמ' *גידול בר מיניימין בשם רב כל מקום שהכשירו עדות האשה כאיש האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש. ניתני עד אחד אמר ניטמאת ואשה אמרה לא ניטמית. אשה אמרה ניטמית. ועד אמר לא ניטמאת. תניי דבית רבי כן תני בשם רבי נחמיה הולכין אחר רוב עדות. היך עבידה שתי נשים ואשה אחת עשו אותה כשני עדים ועד אחד. הדא דתימר באשה ונשים. אבל אם היו מאה נשים ועד אחד כעד בעד אינון. רב אדא בר אהוה אמר עד אחד נאמן לטמותה. אין עד אחד נאמן להפסידה מכתובתה. אמר רב חסדא מה טעם אמרו עד אחד נאמן לטמותה מפני שרגלים לדבר. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן כאן לא היתה שותה ובעגלה ערופה היו עורפין. רב אמר היתה שותה.

מתניתא

מסורת הש"ס

ואפי' כהאי תנא ריב"י משום ר"א דבסמוך כמי אתיא מתני' דהכא: ומשקה ע"פ שנים. ויליף ק"ו מעדי סתירה:

הלכה ד מתני' עד אומר ניטמאת ועד אומר לא ניטמאת. אוקי חד להדי חד והרי היא בספיקא ושותה: ושנים אומרים לא נטמאת בפניך. כשבאת ומלאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאה' הרי נסתלק העד ובטלו דבריו מפני השני' והרי היא בספיק' אם נטמאת קודם שבאו אלו ומלאום לפיכך שותה:

לעיל רפ"ו

גמ' ה"ג עדות האשה כאיש וכ"ה ביבמות: ופריך ניתני. במתני' עד אומר נטמאת ואשה אמרה לא נטמאת וכו' ואפ"ה שותה כ"ש בשני אנשים: ומשני תניי דבית ר' כן. באמת שנו כן תלמידי ר' במשנתם עד אומר נטמאת ואשה אמרה לא נטמאת וכו' והיינו כרב: היך עבידה. היכי דמי אזלינן בתר רוב עדו' הא קיי"ל תרי כמאה': עשו אותן כשני עדי' ועד אחד. ואין דבריו של אחד במקום שנים והולכין אחרי דברי שני העדים: הדא דתימר. הא דאמרת דהולכין אחר רוב העדות דוקא באשה ונשים דכולן פסולי עדות ניכהו בעדות אחרת: כעד בעד אינון. כל הנשי' נחשבי' כעד אחד נגד עד א' שהוא איש וכשר לעדות אחר' ודינייהו כעד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת: עד אחד נאמן לטמותה. הא דתנן ברישא דמתני' אמר ע"א אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה קאי ואמר דוקא לא היתה שותה אבל אינו נאמן להפסידה כתובתה ומוקי למתני' בשהעיד לאחר הקינוי וקודם שבאו עידי סתירה וסיפא דהך דתנן ולא עוד אלא אפי' עבד או שפחה נאמנין להפסידה כתובת' איירי בשהעידו לאחר סתירה דאז יש רגלים לדבר א"כ רב אדא בר אהבה פליג אמתני' וסובר כר"ט דאמר לעיל בפרקין שאין ע"א נאמן להפסיד' כתובתה: אר"ח מה טעם אמרו וכו'. פליג ארב אדא בר אהבה דמ"ט אמרו שנאמן לטמות' משום דיש רגלים לדבר. א"כ אף להפסיד' כתובתה יהא נאמן ורב אדא סובר אין מוציאין ממון ברגלים לדבר: כאן לא היתה שותה. בעד אומ' נטמאת ועד אומר לא נטמאת צריך להגיה במתני' והני לא היתה שותה ואפי' באו בבת אחת משום דיש רגלים לדבר: ובעגלה ערופה. דליכא רגלי' לדבר הלכך בעד אומר ראיתי את ההורג ועד אומר לא ראית היו עורפין כדתנן לקמן פרק עגלה ערופה: רב אמ' היתה שותה. דכיון דבאו שניהם בבת אח' כמאן דליתא דמיין ושותה:

מתני'

עין משפט נר מצוה

ואפי' כאהן תנא אתייא היא. מתני' כר"י בר"י אליבא דר"א דאמר התם נמי דהסתירה אינה מתקיימת בפחות משנים:

הלכה ד מתני' עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אוקי חד לגבי חד והוי כספיקא ושותה. ובבבלי מסקינן דדוקא כי אתו בהדי הדדי אבל בזה אחר זה כשאמר הראשון נטמאת הוי מהימן כבתרי והשני האומר לא נטמאת הוי ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים: ושנים אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאת בפניך שכשבאת ומלאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת הרי נסתלק העד ובטלו דבריו מפני השני' והרי היא בספיק' אם נטמאת קודם שבאו אלו ומלאום ולפיכך שותה. ובגמרא מוקי לה להני בבא בפסולי עדות דאם לא כן פשיטא אין דבריו של א' במקום שנים:

גמ' כל מקום שהכשירו עדות האשה כאיש. כגון הכא ובאומרת מת בעליך: האיש כו'. כלומר דהוי כחד לגבי חד וספיקא הוי ושותה: ניתני עד אומר ואשה כו'. הואיל ושוין דין לאשמועינן רבותא טפי: תני דבית רבי. באמת כן דאפי' עד כשר ועד פסול שב"ו שניהם כאחד ספיקא הוי דאשה הכא כעד כשר דמיא: הולכין אחר רוב העדות. בפסולי עדות וכדמפרש ואזיל: היך עבידא. ה"ד ב' נשים ואשה אחת. המכחישות זא"ז עשו אותה כב' עדים ועד אחד והולכין אחר רוב דיעות: הדא דתימר באשה ונשים. דוקא שהן כולן פסולי עדות אז הולכין אחר רוב דיעות: אבל אם היו מאה נשים ועד א'. כשר: כעד. בעד אינון. כפלגא ופלגא דמי וספיקא הוי וכליתא בהרא דר' נחמיה בבבלי: רב אדא אמר עד א' נאמן לטמותה. שלא תשתה ואסורה על בעלה אבל אין נאמן להפסידה כתובתה דסבר לה כר' טרפון לעיל הלכה ב' ומתני' דקתני התם ולא עוד כו' נאמנין אף לפוסלה מכתובתה ר' עקיבא היא: מפני שרגלים לדבר. שהרי קינא לה ונסתרה ולפיכך לטמותה הוא דמהימן אבל לא לפוסלה מכתובתה וטעמא דרב אדא אליבא דר' טרפון קאמר: כאן לא היתה שותה. אמתני' דהכא קאי עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת וגרים במתני' לא היתה שותה וכדאמר ר' יוחנן בעצמו לקמן ור' שמעון בר בא מוסיף משמיה דדוקא כאן שפיר הוא דלא היתה שותה אבל גבי עגלה ערופה לקמן פ"ט עד אחד אומר ראיתי את ההורג ואחד אומר לא ראית היו עורפין גרסינן וטעמא דכאן הואיל ויש רגלים לדבר כשבא האחד ואמר נטמאת מהימנין ליה כבי תרי ושוב אין דבריו של הא' במקום שנים כלום. וכן קאמר בבבלי דף ל"א תני במתני' לא היתה שותה לעולא דאמר גם הכי: רב אמר היתה שותה. תנינן במתני' כמו שהיא לפנינו:

מתני'

תוס' הרי"ד

רק דלא יבדקו לה המים הא כיון דלא מהני עדותו לאוסרה לביתה למה לא יבדקו לה המים הגם שכתבנו דלשיטת הש"ס דילן לא איכפת לן ע"ז ואפילו לא אסרו לביתה נמי לא יבדקו המים מכ"ז שפיר הוכחנו לעיל דע"כ לשיטת הירושלמי כן הוא דבע"א דלא אסרה לביתה המים. בודקין וכיון דלשיטת הירושלמי מוכח כן דבע"א מבטל השתי' משום דאסור לבתותה ולא מניחין לה לבתות וא"כ לא נחלק בשיטת הבבלי ג"כ מזה ודו"ק]:

וב"ז הוא לשיטת הרמב"ם ז"ל אבל לשיטת רבותינו בעלי התוס' ז"ל דס"ל דאף עד אחד נאמן אחר השתי' ומים אין בודקין אותה משום דהכן מאמינים לע"א ומה שלא בדקו לה המים משום דבוודאי' איכא ב' עדים במדה"י כמו שכתב המל"מ ז"ל עיי"ש מ"מ ניחא נמי שיטת הירושלמי משום דדייקי התוס' ז"ל הלכה דידהו דע"א נמי מהימן משום דאמר עולא כ"מ שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים וכו' ולכאורה פי' הוא משום דבכ"מ דהאמינה תורה לע"א יש לו כח כמו שנים. וע"כ כמו גבי שנים לא אמרי' סהדי שיקרא ניניהו כן נמי גבי אחד ומה שלא בדקו המים דאימר יש סהדי במדה"י ולא מחלקינן בין ע"א לב' עדים וכמו גבי שנים לא אמרינן סהדי שיקרא ניניהו כן נמי גבי ע"א לא אמרינן סהדי שיקרא ניניהו ומה שלא בדקו המים דאימר יש סהדי במדה"י וכ"ז הוא דווקא לר"ש דממעט בדיקת המים בדאיכא סהדי במדה"י משום ועד אין בה והא איכא דידעי בה וכיון דאיכא דידעי בה אין המים בודקין אותה אבל לפי הברייתא דממעטין מטהורה היא וכן שיטת הירושלמי דממעט מטהורה היא ואין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה א"כ בהם לא אתו סהדי קמי ב"ד מאי הוי הא אינה אסורה לבעלה רק ע"י הגדה בב"ד וא"כ למה לא נאמר עד שקר הוא דהא לא בדקו לה המים וה"ל דילמא איכא ב' עדים במדה"י. ז"א דהא כל עיקר דלא בדקו לה המים בב' עדים משום שאין המים בודקין באשה שהיא אסורה לביתה וכ"ז דלא הגידו בב"ד אינה אסורה לביתה א"כ שפיר בדקו לה המים וניתא הכל. היוצא לנו מזה דאשה וע"א מצטרפין לב' עדים ותשובין כשנים בגט לענין בפ"ג ובפ"כ וכ"ש בעדות אשה במיתת הבעל דקיל טפי כדכתב הריב"ש ז"ל בסי' ר"מ דאע"ג דאמרי' במס' גיטין (דף ע"א) אר"י ב"מ אר"ש בעדות אשה דאקילו בה רבנן הוא דווקא במיתת הבעל דאקילו התם טפי דנאמן ע"כ אפילו ככתב נמי מהימן אבל בפ"ג לא מהני בכתב עיי"ש היטב וא"כ כ"ש בב"ד דמצטרפין אשה וע"א לחשוב אותם כב' עדים:

אבל כ"ז דווקא יש מקום להוכחה שלנו לענין כח הצירוף רק דווקא אשה וע"א דהא דהאמינו חכמים לאשה בעדות אשה הוא מגדר עדות דהכשירו חכמים אשה לעדות כמו עד כשר ולא מתורת נאמנות אלא דעדות הוא והכשירו חכמים במקום זו אשה כמו איש וכ"כ הריב"ש ז"ל סי' שע"ז וז"ל. ואע"פ שנראה מן הגמ' דאפילו מפי עבדו כו' וכו' שאני הני שנאמנין בתורת עדות וכו' אלא חכמים האמינום בעדות אשה כעד כשר וכו' א"כ יש מקום לאמר דגם בצירוף עד כשר הוי כשנים והגם דלא נחשב כב' עדים כב' נשים ולא נתנו להם חכמים הכח דב' עדים ולא חשבינן לב' נשים כב' עדים אבל מ"מ בצירוף עד כשר נחשבין כשנים ודנין בה דין דתרי סהדי ומוכרח כן מהך דגיטין (דף ה' ע"ב) הנ"ל וגם שם במה שמהימן עד אחד לאמר בפ"נ ובפ"נ הוא ג"כ בגדר עדות וכן אשה נמי בע"כ מתורת עדות וכ"כ הריב"ש ז"ל בסי' ר"מ וז"ל שם אלא שכל מי שכשר להיות שליח יהא נאמן לקיימו ובלבד ביאמר בפ"נ ובפ"נ המגס כפיו כעו. בעדות אחר דהא עדות גמור הוא לקיים הגט כדבעינן בגמ' ביאמר בפני שלשה כקיום שטרות או בפני שנים דעד נעשה דיין בקיום שטרות וכו' וכו' אבל בכאן בעינן אמירה ממש כשאר עדות וכו' אלמא דגם אשה דצריכה לאמר בפני ג' הוא משום עדות עיי"ש ותמלא כן ולפ"ז אימתי מוכח דע"י צירוף עד כשר חשבינן לה כשני עדים הייתו דווקא באשה אבל מסל"ת דאינו בא להעיד כמו שכתב הב"ש ז"ל בס"ק ל"ו עיי"ש דמסל"ת אינו בעדות כלל אלא משום דקים לן דקושטא קאמר ומשום עיגונא הקילו חז"ל עיי"ש. ולפ"ז האיך נצרף אותו לע"א לחשוב אותו כב' עדים דהא מסל"ת לא מהימן בתורת עדות אלא דקושטא קאמר ונמצא שאין כאן אלא ע"א לבד:

אבל מ"מ יש לאמר דהא קיי"ל דלא אמרו סהדי אלא לשיקרא. וגזר רחמנא שלא יתאמת הדבר רק ע"פ שנים והא דמשה ואהרן כשהם קרובים לא מקבלין אותן לעדים לאו משום דלא מהימני אלא דגזה"כ הוא ככר באתרתי בשו"ת הרידב"ז סי' ב' בשם הגאון בעל בית מאיר ז"ל דהוא מגזה"כ דלא מקבלין הגדה דידהו וממילא כוי כאילו לא הגידו ולא נתאמת הענין:

א"נ כמו שכתב הבעה"ט ז"ל דגזירת הכתוב דלא יהא נאמנים עי' בתשובותי סי' ב' אבל בה"ס דכל עיקר דבעינן ב' עדים הוא לאמת הדבר ולא נתאמת הענין מגזה"כ רק ע"פ שנים. ולפ"ז כיון דמסל"ת נאמן כעד אחד. ולענין נאמנות לא גרע מן ע"א ואשה שהם נאמנים בתורת עדות והוא בתורת נאמנות אבל הנאמנות שלו הוא כע"א וכאשה והכי המהרי"ק ז"ל כתב בסי' קכ"א דמסל"ת עדיף מאשה המתכוונת להעיד עיי"ש היטב ותמלא כן. וא"כ כמו דמצטרפין אשה לעד כשר לענין ב' עדים. ה"נ נצרף מסל"ת לענין נאמנות. דהא המהרי"ק ז"ל ס"ל דעדיף הימנותא דמסל"ת מסהדותא דאיתתא ישראלית המתכוונת להעיד. והגם דכי מסל"ת לא חשיב נאמנות כבתרי סהדי אבל מסל"ת ועד אחד חשיב נאמנות כבתרי וא"כ כמו דמצטרפין סהדותא דאיתתא לע"א לענין עדות כן נמי

שינויי נוסחאות (בו"א) כאהן תנא אתייא היא דתני רבי יוסי בי רבי יהודה אומר משום ר' לעזר מקנא לה על פי בסרי"ר כהדן תנייה אתיא היא דתני ר' יוסה ביר' יודה אמר משם ר' ליעזר מקנה על פי. (שו"י) גידול בר מיניימין בסרי"ר גדול בר בנימין. (שו"א) באיש בד"ו באיש. (שו"ב) עד אחד אמר ניטמאת ואשה אמרה לא ניטמית אשה אמרה ניטמית ועד אמר לא ניטמאת בסרי"ר עד אומר ניטמאת ואשה אומרת לא ניטמאת אשה אומרת ניטמאת ועד אומר לא ניטמאת. (שו"ז) עדות בסרי"ר העידות. (שו"ז) אותה בסרי"ר אותן. (שו"ס) אחות בסרי"ר אחוא. (שו"א) מכתובתה בסרי"ר בהובתה.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

מתניתא פליגא על רב עד אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה. הא בעד אחד לא היתה שותה. פתר לה בפסולי עדות. ואין בפסולי עדות אמור סיפא שנים אומרים ניטמאת. ועד אחד אומר לא נטמאת לא היתה שותה הא עד בעד לא היתה שותה. והיך רב אמר היתה שותה. רבי יוחנן אמר לא היתה שותה. מתניתא פליגא על ר' יוחנן שנים אומרים ניטמאת ועד אמר לא ניטמאת לא היתה שותה הא עד בעד היתה שותה. פתר לה בפסולי עדות. ואין בפסולי עדות אמור ראשה עד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה הא עד בעד היתה שותה היך רבי יוחנן אמר לא היתה שותה. אמרין בשם ר' שמואל בפסולי עדות היא מתניתא. אמרין בשם רבי שמואל בסתירה אחרת היא מתניתא. רבי זעירא בעא קומי רבי מנא מהו בסתירה אחרת היא מתניתא. אמר ליה כן אמר ר' יוחנן בשם רבי ינאי כל ההן פירקא משקינא לה ונסתרה. נסתרה בפני שנים אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת בתוך כדי סתירה יש כאן סתירה ויש כאן טומאה. לאחר כדי סתירה יש כאן סתירה ואין כאן טומאה. היו שלשה אחד אומר אני ראיתיה שנטמאת בתוך כדי סתירה. יש כאן סתירה ואין כאן טומאה. לאחר כדי סתירה אין כאן סתירה ואין כאן טומאה.

היו

פני משה

מתני' פליגא על רב. דקתני א' אומר כו' ושנים כו' היתה שותה ולגופה לא איצטריך דפשיטא הוא דאין דבריו של א' במקום שנים ועל כרחך לדיוקא מיתני: הא בעד אחד. כשאחד אומר נטמאת וא' אומר לא נטמאת לא היתה שותה מטעמא דאמרן וקשיא לרב: פתר לה. רב בפסולי עדות. ע"כ אי אפשר לפרש דכולן פסולי עדות הן האחד והשנים ומטעם דבפסולי עדות הלך אחר רוב דיעות דא"כ מאי פריך לקמיה וע"כ דה"פ דרב מפרש דהשנים האומרים לא נטמאת פסולי עדות הן והאחד האומר נטמאת עד כשר הוא וסבירא ליה כר' נחמיה דלעיל דשתי נשים ואיש אחד כפלגא ופלגא דמי ולפיכך היתה שותה והיא גופה קמ"ל במתני' ולא לדיוקא איצטריך ולעולם עד בעד היתה שותה כרב. וכן נראה לפרש לסוגיא דהכא דכל היכי דקאמר הא בעד כו' קודם תירוצא דפתר לה כו' לדיוקא הוא דקאמר דמדייקינן הא עד כו' וכל היכי דקאמר הא עד כו' קודם מסקנת הקושיא והיך כו' להתחלת הקושיא הוא דקאמר והא כמו הרי מיתפרשא: והיינו דמקשי ואין בפסולי עדות. כלומר ואם השנים דקאמר במתני' בפסולי עדות איירי והשמועינן דכחד השיבי לגבי עד כשר א"כ אמור סיפא דמתני' שנים אומרים נטמאת כו' הא עד בעד לא היתה שותה. כלומר הרי לפניך דעד בעד לא היתה שותה דהרי לדבריך השתים פסולי עדות כחד השיבי לגבי עד כשר והוי כמו עד כשר לגבי עד כשר והיך רב אמר בזה דהיתה שותה ולדבריו קשיא רישא וסיפא אהדדי: ר' יוחנן כו'. וכן אנן מפרשינן כי הא לר' יוחנן. דר"י גרים ברישא דמתני' בעד בעד לא היתה שותה כדלעיל: ופריך מתני' פליגא כו' שנים אומרים נטמאת ועד אומר לא נטמאת לא היתה שותה הא עד בעד היתה שותה גרסי'. דמדקתני שנים כו' לא היתה שותה ש"מ הא עד בעד היתה שותה וקשיא לר' יוחנן: פתר לה בפסולי עדות. להשנים והוו כחד לגבי עד כשר ולפיכך לא היתה שותה דהד בחד ניכהו וכר"י: הא עד בעד היתה שותה. הרי לפניך דחד בחד היתה שותה דהשנים פסולי עדות כחד הוו והיך רבי יוחנן אמר לא היתה שותה. והשתא בין לרב בין לר' יוחנן קשיא רישא וסיפא אהדדי: בפסולי עדות היא מתניתא. כלומר דלא תידוק מידי בין לרב בין לר"י דכולה מתני' בפסולי עדות מיירי בין עד האחד בין השנים וקמ"ל דהולכין בפסולי עדות אחר רוב דיעות בין לחומרא ברישא דהיתה שותה בין לקולא בסיפא דלא תשתה אבל בעד אחד כשר ושנים פסולין כי פלגא ופלגא דמי לכ"ע והוי כעד בעד כשרין ולרב היתה שותה ולר' יוחנן לא היתה שותה: אמרין בשם ר' שמואל. איכא דאמרי בשמי' דהכי מתרץ לה למתני' דעד אומר נטמאת דרישא ושנים אומרים נטמאת דסיפא בסתירה אחר' מיירי כדלקמן וכדמפרש ואזיל: כל ההן פירקא. כל זה הפרק מיירי משקינ' לה ונסתרה כלומר דהעד א' האומר ראיתי' שנטמאת צריך להעיד באותה סתירה שנסתרה בפני שנים כדפי' רש"י ז"ל במתני' דאז נאמן אבל אם העיד שנטמאת לאחר אותה סתירה אינו כלום: נסתרה בפני שנים. ועד א' מעיד שנטמאת בתוך אותה כדי סתירה יש כאן סתירה ע"פ שנים ויש כאן טומאה ע"פ עד אחד דמהימן בכה"ג ובזה ודאי אינה שותה: לאחר כדי סתירה. ואם זה העד מעיד שנטמאת לאחר אותה סתירה: יש כאן סתירה. כלומר דאין כאן אלא עידי סתירה אבל אין כאן טומאה דבכה"ג אין עד א' מהימן על הטומא' והיתה שותה:

היו

קרבן העדה

מתני' פליגא על רב. קשיא על רב: הא בע"א. שבא ואמר לא נטמאת לא היתה שותה דאי בע"א נמי תנינן ברישא שותה הך סיפא למה לי הא כ"ש היא מרישא השתא בחד הוי הכחשה תרי מיבעי': ומשני פתר לה. תפרש לסיפא דאיירי בפסולי עדות שבאו שתי נשי' או עבדי' ואמרו לא נטמאת קמ"ל דשתי נשי' מבטלין דברי עד אחד כשר. ופריך ואם בפסולי עדות איירי מתני': אמור סיפא. קשיא סיפא: ה"ג הא עד בעד היתה שותה. וה"פ הא ועד אחד אומר לא ניטמאת דסיפא נמי איירי בעד כשר כמו עד אומ' נטמאת דריש' וקשיא למה תנן לא היתה שותה הא אמרי' לעיל אבל אם היו מאה נשים ועד א' כעד בעד הינון וברישא דרישא תנן עד אומ' נטמאת ועד אומר לא נטמאת היתה שותה: והיך רב אמר היתה שותה. כלומר אלא ודאי מתני' לאו בפסולי עדות איירי וקשיא רישא לרב: ה"ג ועד אומר לא נטמאת לא היתה שותה הא עד בעד היתה שותה. וקשיא לר"י דאמר עד בעד לא היתה שותה: ומשני פתר לה בפסולי עדות. שנים שאומרים נטמאת בפסולי עדות איירי ועד האומר לא נטמאת בכשר איירי הלכך אם לא היה אלא פסול אחד הכשר נאמן ושותה: ופריך ואם בפסולי עדות. איירי מתני': אמור רישא. קשיא רישא: ה"ג הא עד בעד לא היתה שותה. וה"פ לגופא לא אילטרך אי איירי בפסולי עדות דמסיפא שמעינן דאפי' לקולא להקל מעליה שלא תשתה אמרינן בפסולי עדות דשנים נאמנין נגד עד הכשר אלא לדיוקא דדוקא בעד כשר ועד פסול אם אמר הכשר נטמאת לא היתה שותה אבל כשר וכשר היתה שותה: היך רי"א לא היתה שותה. כלומר וקשיא לר' יוחנן: ה"ג אמרין בשם ר"ש לאו בפסולי עדות היא מתניתא ודקשי' לך דיוקא דמתני' אמרין בשם ר"ש בסתירה אחרת וכו' וכדמסיק: כל ההן פירקא. האי פירקא מי שקינא איירי גם לאחר סתירה וכדפרישית בריש פרקין: ה"ג נסתרה בפני ב' אמר ע"א ראיתי שנסתר' לאחר כדי סתיר' יש כאן סתיר' ויש כאן טומאה תוך כדי סתירה יש כאן סתירה ואין כאן טומאה. וה"פ רישא דתנן אמר א' אני ראיתי שנטמאת לא היתה שותה איירי שנסתרה בפני שנים ואמר א' מהן אני ראיתי שנטמאת לאחר הסתירה נאמן על הסתירה ונאמן על הטומאה לכך אינה שותה ומליעתא דתנן עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת איירי שזה אומר שנטמאה תוך כדי סתירה יש כאן סתירה שהרי שניהם מודים על הסתירה אבל אין כאן טומאה כיון שהשני מכחישו שאומ' שתוך כדי סתירה לא ראו שנטמאה: היו שלשה וכו' יש כאן סתירה ואין כאן טומאה. כיון דסתירה וטומאה בהדי הדדי קאתיין והיינו סיפא עד אומר נטמאת ושני' אומרים לא נטמאת היתה שותה: ה"ג לאחר כדי סתירה יש כאן סתירה ויש כאן טומאה. וה"פ אפי' אחד אומר נטמאת לאחר כדי סתירה לא היתה שותה כיון שקדמה לה סתירה:

היו

תוס' הרי"ד

מי מצטרפין נאמנות של מכל"ת לע"א לענין נאמנות. וכ"כ המהרי"ק ז"ל ומאחר דאשה מפי אשה מפי עבד מהימנא כ"ש כותי מפי כותי במסל"ת עכ"ל. וה"נ בנ"ד כמו דמצטרפין סהדותא דאיתתא לע"א לענין תרי סהדי כן נמי מצטרפין נאמנותו של מכל"ת לע"א לענין נאמנות דיהא נאמנות כשני עדים וע"כ דע"א מהימן כע"א ולא פחות והראיה דהא סהדותא דאשה בעדות אשה הוי' כע"א כדגרסינן מאה נשים כע"א דמיין וכיון בעדיף נאמנותו של מכל"ת מסהדותא דאשה ע"כ דלא גרע נאמנותו מע"א לענין נאמנות וכיון דנאמן כע"א לענין נאמנות א"כ אם נצטרף אותו לעד כשר יהא נאמנות של שנים. וכיון דלא איברו סהדי אלא לבירורא והא דגרכינן ב' עדים הוא לאמת הדבר ע"פ שנים. וא"כ בנ"ד אע"ג דלא חשיבי ב' עדים מתורת עדות אבל מ"מ זכינו לנאמנות כשתרי ומכיון דלא איברו סהדי אלא לבירורא הרי נתאמת הדבר ע"פ שנים. והא דבעינן בעלמא מתורת עדים הוא משום גזה"כ דלא יתאמת הדבר בלא עדים בתורת עדות כמשפט העדות ואם חסר ממשפטי העדות או דלא מקבלינן ההגדה ודמיא כאילו לא הגידו וממילא לא נתאמת או דלא מהימני מגזה"כ. אם חסר ממשפטי העדות אבל אם היו נאמנים היינו דכין להוציא ממון כשתרי סהדי אף דגזה"כ כמשפטי העדות דלא נאמנים ולא נתאמת הדבר אבל במקום דמהימני בנים בלא תורת עדות הרי השיב כב' עדים בכ"מ וכן מצינו במס' שבועות (דף מ"ב ע"א) ההוא דאמר לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרעתי אזל פרעי' באפי תלתא אר"פ כבי תרי הימני' כתלתא לא הימני' א"ל ר"ה כהדר"י לר"פ אימור דאמור רבנן אזיל בתר רוב דיעות ה"מ לענין אומדנא דכמה דנפישי בקיאי טפי אבל לענין עדות מאה כבתרי ותרי כמאה עכ"ל וכן פסקינן בשו"ע חו"מ סי' ע"א הלמא דהיכי דנאמן כבי תרי חשיב כמו עדות כדאמרינן אבל לענין עדות מאה כתרי ותרי כמאה וכן מה דקי"ל בכ"מ דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי הוא מגזה"כ כי הוא זה עיין ברש"י ז"ל במס' קידושין (דף ס"ה) עיי"ש ועיין בקצוה"ח ז"ל ל"ד עיי"ש דהאמינה התורה על עצמו כב' עדים והתם אע"ג דלא בתורת עדות הוא אלא בתורת נאמנות דהא לא בעינן משפטי עדות כמו מפיהן ולא מפי כתבם דהא אם יתחייב א"ע בכתב נמי כמאה עדים דמי וכן כל הפרטים אלא דנתן לו התורה נאמנות כמו ב' עדים ולאמא מכיון דאיכא נאמנות כב' עדים חשיב כב' עדים גמורים והוא מטעם דלא איברו סהדי אלא לבתאמות הדבר דלא איברו אלא לשקרא והא דבעינן תורת עדים ומשפטי עדים הוא משום גזה"כ דלא יתאמת כי אם בבני עדים במשפטי עדות אבל במקום דמהימן בנאמנות כב' עדים שפיר חשיב כתרי עדים דלא בעינן תורת עדות רק כדי שנאמין להם ולדבריהם אבל אם מאמינים להם כשנים בלא תורת עדות שפיר השובים כשנים וא"כ ה"נ כשנצטרף הימנותא דמסל"ת דהוא נאמן כע"א לע"א כשר ויהא נאמנים כשנים. חשובים כשני עדים ולפי הרבה פוסקים ז"ל דטילטול והוזה ממקומו השיב כקבורתו לזאת איתתא דא מותרת לעלמא בתר תלילת היכוס. והנראה לפענ"ד כתבתי. ה' יתברך יצילני משבוש שלא אכשל בדבר הלכה ח"ו ולא אכשל בכ"ת שאין מהוגנים ח"ו שלא אומר על טמא טהור וה' ישלח משיחנו ויתקיים בנו במהרה הנבואה ושכתם והייתם וגו' בב"א:

שנויי נסחאות (סו"א) **אחד** בשרי"ר ליתא. (סו"ב) **הא בעד אחד** בשרי"ר **הא עד בעד אחד**. (סו"ג) **ואין בפסולי עדות אמור סיפא** בשרי"ר **אם בפסולי עדות אמור סופה**. (סו"ה) **אחד** בשרי"ר ליתא. **לא היתה** בשרי"ר **ולא היתה**. (סו"ט) **ניטמאת לא היתה שותה** בד"ו **ניטמאת היתה שותה** (ובשרי"ר **"לא היתה שותה"**). **בעד היתה** בד"ו **בעד לא היתה** (ובשרי"ר ליתא מלת **"לא"**). (סו"י) **ואין** בשרי"ר **ואם**. (סו"א) **ראשה** בשרי"ר **רישה**. (סו"ג) **אמרין** בד"ו **אמרון** (בשרי"ר **אמרין**). (סוט"ו) **רבי** בשרי"ר ליתא. (סוט"ז) **זעירא** בשרי"ר **זעורא**.

תורה אור

ז היו שלשה אחד אומר אני ראיתיה שלא ניטמאת בתוך כדי סתירה מה את עבד לה כעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה או תתקיים העדות בשאר. אמר רבי אבמרי מכיון דאת מר בעידות שבטלה מקצתה בטלה כולה מודה הוא הכא שתתקיים העדות בשאר מפני שרגלים לדבר:

הדרן עלך מי שקינא

הלכה א מתני׳ אילו נאמרין בלשונם

א פרשת סוטה ב ווידוי מעשר ג וקרית שמע ד ותפילה ה וברכת המזון ו ושבועת העדות ז ושבועת הפיקדון: גמ׳ כתיב (במדב׳ ה) ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהיא שומעת דברי רבי יאשיה. אמר ליה רבי יונתן ואם אינה שומעת ולמה היא עונה אחריו אמן. אלא שלא יאמר לה על ידי תורגמן. רבי יוחנן בשם ר׳ לעזר בי ר׳ שמעון לא מצינו שדיבר המקום עם אשה אלא עם שרה בלבד. (בראש׳ ג) והא כתיב אל האשה אמר הרבה ארבה וגו׳. אמר רבי יעקב דכפר חנין ע"י התורגמן. (שם כה) והא כתיב ויאמר י"י לה שני גוים בבטנך א"ר בא בר כהנא הדיבור נפלה לה. אמר רבי בירי כמה כירכורי כירכורים (שם יח) הקב"ה מתאוה לשמוע שיחתן של צדקניות ויאמר לא כי צחקת. (דברים כו) וידוי מעשר דכתיב וענית ואמרת. (שם ו) וקרית שמע דכתיב ודברת בם. רבי אומר אני קרית שמע אינו נאמר אלא בלשון הקודש מה טעמא (שם) והיו הדברים האלה. רבי לוי בר חיתה אזל לקיסרין קלון קריין שמע אלוניסתין בעא מעכבתון. שמע רבי ייסי ואיקפד אמר כך אומר אני מי שאינו יודע לקרות אשורית לא יקרינה כל עיקר. אלא יוצא בכל לשון שהוא יודע. השיב ר׳ ברכיה הרי מגילת אסתר היה יודע לקרותה אשורית ולעז אינו יוצא בה אלא אשורית אמר ר׳ מנא מגילת אסתר היה יודע לקרותה אשורית ולעז אינו יוצא אלא אשורית בלעז

קרבן העדה

היו ג׳ אחד אומר אני ראיתיה וכו׳. מבעי׳ ליה סיפא דתנן שנים אומרים נטמאת וא׳ אומר לא נטמאת במאי מוקמת לה בתוך כדי סתירה אמרו שנים שנטמאת והאחד מכחישם ואפ"ה ה"ל כעדי סתירה ושותה ולא נתבטל כל העדות או דלמה ה"ל כעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומתני׳ בשאמרו השנים נטמאת לאחר כדי סתירה: מכיון דאת מר וכו׳. כלומר אפילו מ"ד בעלמא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מודה הכא בסוטה שתתקיים העדות בשאר מפני שרגלים לדבר דהא כולו מודו בסתירה:

הדרן עלך פרק מי שקינא

הלכה א מתני׳ אלו נאמרין בלשונם. כל אדם בלשון שהוא שומע: פרשת סוטה וכו׳. כולהו יליף בגמ׳ מקראי ומסברא: וידוי מעשר. בערתי הקדש מן הבית וגו׳: גמ׳ ה"ג כתיב ואמר אל האשה בכל לשון שהי׳ שומעת. וכ"ה בספרי ול"ג ואמר הכהן לאשה. וה"פ אל האשה משמע דברים הנכנסין בלבה שהיא מכרת בלשון האומ׳ לה: א"ל ר"י. אין צריך קרא להכי דכיון דבעינן שתאמר אמן כדכתיב ואמרה האשה אמן והיינו קבלת דברים ואם אינה שומע׳ על מה היא אומרת אמן: אלא כי איצטרך קרא שלא יאמר לה הכהן ע"י תורגמן. אלא הוא בעצמו אומר לה בלשון שהיא שומעת: אלא עם שרה בלבד. דכתיב ויאמר לא כי צחקת: ופריך והא כתיב בתורה אל האש׳ אמר וגו׳. ע"י התורגמן: ודייק ליה מדכתיב אל האשה אמר ולא כתיב ואל האשה בוי"ו כדכתיב ולאדם אמר. אלא ללמד דאל הנחש אמר ה׳ אלקים בעצמו ואל האשה אמר מי שאמר ולאדם אמר ה׳ בעצמו כמו שאמר לנחש א"נ מדלא כתיב ולאשה אמר דייק לי׳: ופריך והא כתיב ברבקה ויאמר ה׳ וגו׳: הדיבור נפלה לה. מפרש לה בעבורה ומיסורא דלה קדרים ראיתי בזה פירושים רבי׳ וזה נ"ל: ה"ג כמה כרכורים כרכר. וה"פ כמה גלגולי׳ גלגל המקום לשמוע שיחתן של נשים לדקניות: ויאמר ה׳ לא כי לחקת. והוא מיותר אחרי שכבר אמר ה׳ למה זה לחקה שרה ולא היה אל ויכזב אלא כדי לשמוע תשובתה והיא מיראתה אותו לה הסיבה דבר: ה"ג דכתיב ואמרת לפני ה׳ אלקיך. בכל לשון שאתה רולה דהא לפני ה׳ כתיב והוא שומע בכל לשון ובבבלי יליף אמיר׳ אמיר׳ מסוטה ונראה משום דגם במקרא ביכורים כתיב וענית ואמרת לפני ה׳ אלקיך ואפ"ה בלשון הקדש הוא כדתנן בסיפ׳ דמתני׳ הלכך ליכא למילף שיהא בכל לשון מדכתיב לפני ה׳: דכתי׳ ודברת בם. מיות׳ שיהא הדיבור בכל לשון שירצה: והיו הדברים האלה. בהוייתן יהו בלשון הקדש: שמע קלון וכו׳. שמע קול העם שקורין שמע בלשון יון: אלוניסתון. הוא לשון יון: בעא מעכבתון. רצה לעכבן שלא יקראו אלא בלשון הקדש דסובר כרבי: ואקפד. וכעס עליו על שרצה לעכבן: אשורית. לשון הקדש: לא יקרינה כל עיקר. בתמיה דמי שאינו יודע לקרות בלה"ק ודאי אף ר׳ מודה שיוצא בכל לשון שיודע דלא אמר ר׳ שיקרא בלה"ק אלא לכתחלה אבל בדיעבד יצא: ה"ג השיב ר׳ ברכי׳ וכו׳ היה יודע לקרותה אשורי׳ ולעז יוצא בה בלעז ואשורית. וכ"ה במס׳ מגילה וה"פ קשיא לר׳ ברכיה אר׳ לוי שרצה לעכבן ואר"י שאמר שיוצאין בלעז לפי שאינן יודעין אשורית הא אפי׳ אי הוו יודעין אשוריה נמי היו יוצאין בלעז: א"ר מנא וכו׳. ר׳ מנא פליג אר׳ ברכי׳ ואמר דאף במגילה הדין אם יודע אשורית ולעז אינו יוצא אלא באשורית בלעז

פני משה

היו שלשה כו׳. ע"כ דזו הגי׳ משובשת היא וצריך להגיה וה"ג היו שלשה א׳ אומר אני ראיתי׳ שנטמאת לאחר כדי סתירה יש כאן סתירה ואין כאן טומאה בתוך כדי סתירה יש כאן סתירה ויש כאן טומאה. כלו׳ דהשתא מסיק למילתיה לפרושי מתני׳ וה"פ רישא דקתני עד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת מיירי שהעד מעיד שנטמאת לאחר סתירה והשנים האומרי׳ לא נטמאת בתוך כדי סתירה קאמרי וכלומר שלא ידענו כלום מטומאה דאע"ג בכה"ג לא הוי הכחשה דאין שנים מכחישין האחד אלא דוקא אם אומרים באותה שעה שאתה אומר נטמאת ידענו ודאי שלא נטמאת מ"מ הואיל ויש כאן סתירה ואין כאן טומאה דאין עד א׳ נאמן על טומאה שלאחר הסתירה וספיקא הוי ולפיכך היתה שותה: בתוך כדי סתירה. לאו דשנים מעידים שנטמאת בתוך כדי סתירה וא׳ אומר לא נטמאת דא"כ צריכא למימר דלא היתה שותה אלא אעד א׳ קאי דעד א׳ האומר לא נטמאת בתוך כדי סתירה קאמר כלומר שאינו יודע מטומאה כלום והשנים האומרים נטמאת לאחר הסתירה הוא דקאמרי דדוקא בעד א׳ דצריך שיעיד שנטמאת באותה סתירה אבל בשנים עכ"פ עידי טומאה איכא ויש כאן סתירה ויש כאן טומאה ולפיכך לא היתה שותה. וגי׳ הספר ודאי א"א להעמיד׳ דהא ע"כ לפרושי מתני׳ קאי ואם דרישא מיירי בתוך כדי סתירה מאי קמ"ל פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים וכן בסיפא דמילתא לאחר כו׳ א"א להולמו ואפי׳ אם נגיה במקום אין כאן יש כאן וע"כ צריך להפוך הגי׳ כמו שפירשתי: היו שלשה כו׳. מילתא באפי נפשה היא דבעי הש"ס אם היו כאן שלשה עדי סתירה והאחד אומר אני ראיתיה ויודע ודאי שלא נטמאת בתוך כדי סתירה וכגון שהשנים האחרים אין מעידין כלום מטומאה מה את עביד לה להאי מילתא אם נאמר דהוי כעדות שבטלה מקצתה דהרי העד יודע ודאי שלא נטמאה ואין סתירתה כלום וקי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואפי׳ יש כאן שלשה עדים המעידין או דנימא דבכה"ג אמרינן תתקיים העדות בשאר ואכתי איכא שני עדי סתירה: ופשיט לה ר׳ אבמרי מכיון דאת אמר כו׳. כלומר אפי׳ למ"ד בעלמא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מודה הוא הכא בעידי סתירה דתתקיים העדות בשאר והיתה שותה מפני שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני׳ אילו נאמרים בלשונם. כל אדם בלשון שהוא שומע: פרשת סוטה. מה שהכהן אומר לה: ווידוי מעשר. בשנה השלישית בערתי הקדש מן הבית וגו׳ אומר בכל לשון דכתיב ואמרת לפני ה׳ אלהיך בכל לשון שאתה אומר: קרית שמע. דכתיב שמע ישראל בכל ל׳ שאתה שומע: ותפלה. כדאמר בבבלי דרחמי היא כל היכא דבעי מצלי: וברכת המזון. דכתיב וברכת בכל לשון שאתה מברך: ושבועת העדות ושבועת הפקדון. בכל לשון שהשביעם ולא הודו הייבין שבועת העדות ילפינן לה דכתיב בה ושמעה קול אלה בכל לשון שאתה שומע ושבועת הפקדון גמר תחטא תחטא משבועת העדות: גמ׳ אמר ליה ר׳ יונתן. דלהכי לא איצטריך דפשיטא היא דאם אינה שומעת על מה היא עונה אחריו אמן: אלא דבא הכתוב ללמדינו שלא יאמר לה ע"י תורגמן. דכתיב ואמר הכהן אל האשה: לא מצינו כו׳. איידי דאיירי בע"י תורגמן מייתי לה הכא: עם שרה בלבד. דכתיב ויאמר לא כי צחקת: ע"י התורגמן. ע"י מלאך: הדיבור נפלה לה. לא שדיבר עמה אלא שהגיע לה מאמר ה׳ ע"י מלאך כדאמ׳ בב"ר וי"א ע"י שם בן נח והא דקאמר ויאמר ה׳ לה שנפל לה מאמר ה׳: כמה כירכורים כירכר. כמה עילות וסיבות עשה כדי לדבר עמה עד שהוצרך מתחילה לאמר לאברהם למה זה צחקה שרה ולא דיבר עמה מתחילה: מתאוה כו׳. כלומר לא שאין חפצו ית׳ להשיח עם שרה אלא מפני שהקב"ה מתאו׳ לשיחתן של צדקניות ולפיכך דיבר לאברהם ואז ענתה לא צחקתי ואם הי׳ יתברך מדבר מתחילה עמה לא תענה כלפי שמיא כן: וענית ואמרת. בכל לשון שהוא עונה: ודברת בם. בכל לשון שהוא מדבר: והיו. בהווייתן יהו: אלוניסתין. לשון יוני הערוך: בעא. הי׳ רוצה לעכבן דסבר כרבי דאינו נאמר אלא בלה"ק: כך אומר אני. בתמיה דמי שאינו יודע לקרות ק"ש בלה"ק שלא יקרינה כל עיקר: הרי מגילת אסתר כו׳. דאינו יוצא בה אלא באשורית: א"ר מנא. שניי׳ התם שהיה יודע אשורי׳ ולעז ולפיכך אינו יוצא אלא אשורית: בלעז

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ"ג מהלכות סוטה הלכה ז סמ"ג עשין נו

ב ב מיי׳ פי"א ממעשר שני הלכה ה סמ"ג עשין קלא

ג ג מיי׳ פ"ב מהלכות ק"ש הלכה י סמ"ג עשין יח טוש"ע או"ח סי׳ סב סעי׳ ב

ד ד טוש"ע או"ה סי׳ קא ס"ד

ה ה מיי׳ פ"א מהלכות ברכות הלכה ו סמ"ג עשין כו טוש"ע או"ח סי׳ קפה סעיף א

ו ו מיי׳ פ"ט מהלכות שבועו׳ הלכה יג סמ"ג לאוין רמא

ז ז מיי׳ שם פ"ג הלכה כז סמ"ג שם

ציון ירושלים

ז היו שלשה א אומר אני ראיתי שלא נטמאת בתוך כדי סתירה מה את עביד לה כעדות שבטל מקצתה וכו׳. לכאורה תמוה דהא כשני עדים אינם אומרים כלל שנטמאה רק שמעידים על הסתירה ובזה לא נתבטל כלל עדותו ולמה צריך הירושלמי לומר שרגלים לדבר תיפוק ליה דבגוף הסתירה לא נתכחשו כלל אמנם נראה דנהי דלא נתכחשו כלל מ"מ לענין שתיית מי המר׳ דהנך לא ידענו רק מכח שנסתרה וכל דזה אומר שלא נטמאה מה בכך שנסתרה והא הסתירה אינה מחייבת שתהיה שותה רק מכח שהסתיר׳ מורה ע׳ הטומאה וכל שזה אומר שבודאי לא נטמאה מה בכך שנסתרה והוה כעדות שבטלה מקצתה וע"ז אמר כיון דיש רגלים לדבר

עין משפט נר מצוה

ח

א מיי' פ"ב מהלכו' בכורים הלכה י סמ"ג עשין קא

ט

ב מיי' פ"ד מהלכות יבום וחליצה הלכה ח סמ"ג עשין כב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעי' כט ובסדר חליצה סעי' מה ובפי' סדר חליצה סעי' נו

י

ג מיי' פי"ד מהלכו' נשיאות כפים סמ"ג עשין כ טוש"ע או"ח סי' קכח סעיף ד

מסורת הש"ס

תורה אור

בלעז יוצא בה בלעז. וכן יוצא בה בכל לשון שהוא יודע. ותפילה כדי שיהא יודע לתבוע צרכיו. וברכת המזון כדי שיהא יודע למי מברך. ושבועת העדות ושבועת הפקדון משביעין אותו בלשונו. השביען שלא בלשונן ואמרו אמן הרי אילו פטורין כהדא דתני שבועת הדיינין כתניין שבלבנו לא כתניין שבלבכם. אמר רבי יודן חזקה כתניין שבלבנו הוא משביעו. ולמה הוא מתנה עמו מפני הדיוטות שלא יאמרו יש תניין בשבועת. תני רבי חנניה קומי ר' מנא והא כתיב °כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום. מה שמע מינה. אמר ליה הדורות הבאים אחרינו אין בלבם תניי:

הלכה ב מתני' ואילו נאמרים בלשון הקודש

א מקרא הביכורים ב וחליצה ברכות וקללות ג ברכת כהנים וברכת כהן גדול ופרשת המלך ופרשת עגלה ערופה ומשוח מלחמה בשעה שהוא מדבר אל העם מקרא הביכורים כיצד °וענית ואמרת לפני י"י אלהיך ולהלן הוא אומר °וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם מה עונייה האמורה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש חליצה כיצד °וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו מה עונייה האמורה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש רבי יהודה אומר וענתה ואמרה ככה עד שתאמר בלשון הזה: **גמ'** תני בשם ר' יודה כל מקום שנאמר בלשון הזה ענייה ואמירה כפה וכה הרי הוא בל' הקודש. אמר ר' אלעזר בב"ן אב שבכולן °משה ידבר והאלהים יעננו בקול. התיב ר' חגי והכתיב °ויען לבן ובתואל אין תימר ע"י ענייה והכתיב ויאמרו אין

פני משה

בלעז. כלומר אם לא היה יודע אלא לעז יוצא בה גם בלעז כבק"ש: ותפילה. בלשון שהוא שומע כדי שיהא יודע לתבוע צרכיו: כתניין שבלבנו. כלומר דהב"ד משביעין אותן על תנאי שבלבנו ועל דעתנו ולא על תנאי שבלבכם ולפיכך צריך נמי בשבועת הדיינין שיבינו אותה וכן א' בבבלי שבועות ריש פ"ו שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה: חזקה כתנאי שבלבינו הוא משביעו. כלומר אפילו מן הסתם שלא פירשו להם ודאי על תנאי שבלבינו הוא משביען ולמה הוא מתנה ומפרש להם כך: מפני ההדיוטות. שלא לעשות היתר לעצמן ויאמרו יש תניין בשבועות כלו' שבלבם תנאי אחר על השבועה אבל באמת אין תנאים בשבועות ואפילו לא פירשו: והא כתיב כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום. ואת אשר איננו וגו'. דאלמא שצריך לפרש להם לא על דעתכם כו': מה שמע מינה. היכן שמענו זה מזה הפסוק: הדורות הבאים אחרינו אין בלבם תניי. כלומר דלכך אמר משה ואת אשר איננו כמו הדורות הבאים אחרינו אין תנאי בלבם כך אין תנאי שבלבכם כלום דעל דעת המקום ועל דעתי אני משביע אתכם:

הלכה ב מתני' ואלו נאמרין בלשון הקודש. ולא אמרינן ניגמר מהכך דלעיל שנכתב ונסדר עליהן מלות דיבורים ואין צריך לאמרם בל' הקודש משום דבהני כתיב עיכובא: מקרא ביכורים. שהיה קורא מארמי אובד אבי עד סוף הפרשה: וחליצה. יבמה אומרת מאן יבמי וגו' והוא אומר לא חפצתי לקחתה ואחר החליצה אומרת ככה יעשה לאיש: ברכות וקללות. שאמרו ישראל בהר גריזים ובהר עיבל: ברכת כהנים. נשיאת כפים: ברכת כהן גדול. ביום הכיפורי' אחר עבודת היום שלפני ולפנים היה קורא את הפרשה בתורה ומברך שמנה ברכות המפורשות במתניתין: ופרשת המלך. היא פרשת הקהל כדמפ' בסוף פירקין: ופרשת עגלה ערופה. ידינו לא שפכו וגו' כפר לעמך ישראל וגו': ומשוח מלחמה. והיה כקרבכם וגו' ואמר הכהן שמע ישראל וגו': כולד. כמו מנין: ולהלן הוא אומר. בברכות וקללו' של הר גריזים: מה ענייה האמורה להלן בלה"ק. דכתיב קול רם וכתיב התם משה ידבר והאלהים יעננו בקול מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש: רבי יהודה אומר וענתה וגו'. דאינו צריך לג"ש דמגופיה דקרא אנו למדין דכתיב ככה עד שתאמר בלשון הזה: **גמ'** תני. בברייתא בשם ר' יודה דאין צריך לכל ג"ש המוזכרים במתני' דכל מקום שנאמר בלשון הזה עני' ואמירה כגון מקר' ביכורים וחליצה או מקום שנאמר ככה כו': בנין אב שבכולן. ללמד על מקום שנאמר עניה דכתיב משה ידבר: והכתיב ויען לבן ובתואל. והם לא היו מדברים בלשון הקודש כדלקמן דכתיב ויקרא לו לבן יגר שהדותא: אין תימר ע"י ענייה. אם תאמר דלהכי כתיב לשון ויען דשייך התם לשון ענייה שהיו עונים על דברי אליעזר: והכתיב ויאמרו. וא"כ ויאמרו למה לי: אין

קרבן העדה

בלעז. אם אינו יודע אלא לשון לעז יוצא אפי' במגילה בלעז ולא הוה כקור' על פה: וכן יוצא בה בכל לשון שהוא יודע. אם אינו יודע אשורית ואפי' אינו לעז יוני שכותבין בו המגילה: ותפילה. נאמרה בכל לשון כדי שיהא יודע לכוין דעתו לתבוע צרכיו: כדי שיהא יודע למי מברך. ועל מה מברך שזהו עיקר כוונת הברכות: השביען שלא בלשונן. בלשון שאינן מבינים: ואמרו אמן הרי אלו פטורין. שאמן קבלת דברים הוא וכיון שאינן יודעין מה הוא אומר עליהן אין ממש באמן זה: ופריך כהדא דתני. וכי אתיא כהא דתני': כתניין שבלבינו. הב"ד משביעין אותו על התנאים שבלבם ולא כתנאים שבלב הנשבע הרי אף במאי שאינו יודע משביעין אותו: חזקה וכו'. ודאי משביעין אותו על התנאין שהנשבע יודע: ולמה הוא מתנה עמו. ולמה אומרים לו על התנאים שבלבינו וכו': מפני ההדיוטו' שלא יאמרו. יש לנו תנאי בשבועה מה שסותר המכוון ואתי לאורויי היתירא אבל ודאי שצריך שידע על מה הוא נשבע: מה את ש"מ. איך שמעינן מהכא שהשביעם ע"ד ב"ד: א"ל הדורו' הבאים אחרינו אין בלבם תנאי. וה"פ לא אתכם לבדכם וכו' קרא יתירא הוא דאי ללמד שאפי' עם הדורו' הבאים כרת ברית כבר נאמר ואת אשר איננו פה עמנו וכו' אלא ה"ק לא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום וכשם שאין לדורות הבאים שום תנאי כך לא יהא בלבבכם שום תנאי על השבועה הזו:

הלכה ב מתני' מקרא ביכורים. שהיה קור' מארמי אובד אבי עד סוף הפרשה: וחליצה. יבמה היא אומר' מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבי יבמי והוא אומר לא חפצתי לקחתה ואחר החליצ' אומרת ככה יעשה לאיש: ברכות וקללות. שאמרו ישראל בהר גריזים ובהר עיבל: ברכת כהנים. נשיאת כפים: וברכת כה"ג. ביום הכיפורים אחר עבודת היום שלפני ולפני' הוא קורא את הפרשה בתורה ומברך שמנה ברכות המפורשות במתניתין לקמן: ופרשת המלך. היא פרשת הקהל כדתנן בס"פ: ופרשת עגלה ערופה. ידינו לא שפכו את הדם הזה כפר לעמך ישראל וגו': פרשת משוח מלחמה. והיה כקרבכם וגו' שמע ישראל אתם קרבים וגו': כילד. כמו מנין: ולהלן הוא אומר. בברכות וקללות של הר גריזים: מה עני' האמורה להלן בלשון הקדש. דכתיב ואמרו אל כל איש ישראל קול רם וכתיב התם במתן תורה אלקים יעננו בקול מה להלן בלשון הקדש דתורה ניתנה בלשון קדש אף כאן בלשון הקדש: וענתה ואמרה ככה. אינו צריך ללמדה בגזרה שוה שמעצמה היא למידה וענתה ואמרה ככה כלשון הזה תאמר: **גמ'** ענייה ואמירה. הרי הוא בלה"ק דילפינן מוענו הלוים ואמרו כדפרישית במתני': ככה וכה. וכל היכא דכתיב ככה או כה בדבר התלוי בדבור הרי הוא בלשון הקדש: בנין אב שבכולן. כולן למדין מקרא משה ידבר וגו' וכדפרישית במתני': והכתיב ויעו לבן ובתואל. ולא הוה בלשון הקדש אע"ג דכתיב ויען: ה"ג קתיב ר' חגי אין תימר ע"י עניי' והכתיב ויען לבן ובתואל אין

ציון ירושלים

לדבר והיינו בהתורה עשה כספק כוודאי שוב לא נאמן כעד לומר שלא נטמאה כיון דים רגלים לדבר שבוודאי נטמאה וצריכה לצאת וז"ב ובתשובה שהארכתי לענין פדי קידושין בשנים אמרו שנתגלית בקידושין ואחד אומר שלא נתגלית בזה ואין כאן מקומו:

רידב"ז

שבועת הפקדון משביעין אותו בלשונו השביען שלא בלשונן ואמרו אמן פטורין כהדא דתני שבועת הדיינין כתנאי שבלבנו לא כתנאון שבלבכם פי' ואי ס"ד דמשביעין אותו אף בלשון שאינו מבין משום דהנשבע מן הדין השבועה היא ע"ד המשביע אותו אעפ"י שאינו יודע מה דקאמר א"כ למה צריך להתנות עמו דעל תנאי שבלבנו ואי לא הי' מתנה עמו היה מועיל מה שהתנה בלבו ובדעת עצמו ז"א דהא נשבע בכל לשון אע"פ שאינו בלשונו ואף בלשון שאינו מבין א"כ ע"כ דס"ל דהנשבע הלה השבועה מן הדין ע"ד המשביעו א"כ למה צריך להתנות עמו הא מן הדין הלה השבועה ע"ד המשביעו אלא ע"כ השביען שלא בלשונן ואמרו אמן הרי אלו פטורין דע"כ לא הלה השבועה ע"ד המשביעו וע"כ צריך להתנות עמו דאל"כ למה צריך להתנות עמו דהא בלא"ה השבועה היא ע"ד חבירו ע"ז א"ר יודן חזקה שעל תנאי בלבנו הוא משביעו פי' דמן הדין הוא נשבע על תנאי שבלבנו ולמה הוא מתנה עמו מפני ההדיוטות שלא יאמרו יש תנאי בשבועה פי' דמן הדין הלה השבועה ע"ת שבלבנו ולא מהני תנאי שבלבו ולמה הוא מתנה עמו מפני ההדיוטים שאינן יודעין דלא מהני תנאי שבלבם וסוברין שמהני תנאי שבלבם ויעברו על השבועה ע"כ מתנה עמו אבל באמת מן הדין לא מהני תנאי שבלבו אלא כתר המשביעו תני ר"ה קומי דר"מ והא כתיב את אשר ישנו פה וגו' מה את ש"מ פי' דר"מ פריך מר"ש מה את ש"מ א"ל ר"ח מה הדורות הבאים אין בלבם תנאי כלומר כך אנהמו אין בלבנו תנאי אלמא לאו מפני ההדיוטות הוא צריך להתנות אלא ע"פ דין גמור אלמא דמועיל תנאי שבלב ולא הוי ע"פ הדין ע"ד המשביעו ודוק: **התיב** ר' חגי והא כתיב ויען לבן וגו' אין תאמר ע"י עני' פי' דהמעשה שהי' שם כך הי' דהשיב על דברי חבירו וכשמשיב על דברי חבירו וצריך לכתוב ויען מש"כ וענו הלוים יענית ואמרת דאינו משיב על דברי חבירו ועכו צ"ל ע"כ להורות דבלה"ק ז"א דהא כתיב ויאמרו א"כ ויען לבן צ"ל ואין תאמר דאי כתיב ויאמרו להודה ה"א דע"י אמירה הוא ללשון אמירה כולל ב' לשונות או דסותר דברי חבירו או דמסכים לו מש"כ בלשון ויען הוא דמסכים לדברי המבקשו כמו ענני ד' ענני ואי כתיב ויאמרו לחוד יש לאמר דלשון אמירה הוא דסותר דברי חבירו לפיכך כתיב ויען להורות דהסכימו לדבריו ז"א דהא כתיב מפורש מה' יצא הדבר א"כ הסכימו לו ואם כן ויען מיותר א"כ ע"כ להורות דבלה"ק וא"ת קודם מ"ת שאני דוענו דכתיב קודם מ"ת לא הוי בלה"ק מש"כ וענו דאחר מ"ת ז"א דא"כ קשיא מפרשת וידוי מעשר דהוי ג"כ לאחר מ"ת ודוק:

אד

שנויי נוסחאות (סו"ה) שבלבנו בד"ו שבלבו. (סו"י) בשבועת בד"ו בשבועות. (סו"כ) וענו הלוים (דברים כז).

אין תימר על ידי אמירה והכתיב °מי״י יצא הדבר. ואין תימר בלשון הקודש והכתיב °ויקרא לו לבן יגר שהדותא. ואין תימר קודם למתן תורה. הרי פרשת וידוי מעשר הרי הוא לאחר מתן תורה והוא נאמר בכל לשון. ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יוחנן שלא יהא לשון סורסי קל בעיניך. שבתורה ובנביאים ובכתובים הוא אמור. בתורה כתיב °ויקרא לו לבן יגר שהדותא. בנביאים כתיב °כדנה תימרון להון. בכתובים כתיב °וידברו הכשדים למלך ארמי׳. אמר ר׳ יונתן דבית גוברין ארבעה לשונות נאין להשתמש בהן העולם. ואילו הן לעז לזמר רומי לקרב סורסי לאיליי׳ עברי לדיבור. ויש אומרים אף אשורי לכתב. אשורי יש בו כתב ואין בו לשון. עברי יש בו לשון ואין בו כתב. בחרו להם כתב אשורי ולשון עברי. ולמה נקרא שמו אשורי שהוא מאושר בכתבו. אמר רבי לוי על שם שעלה בידם מאשור. כתיב °וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם. בקולו של רם. מלמד ששיתף הקב״ה קולו עמהן. ד״א קול רם המעולה שבקולות. אמר ר׳ יצחק לא קטון ולא גדול אלא בינוני:

הלכה ג מתני׳ ברכות וקללות כיצד כיון שעברו ישראל את הירדן ובאו להר גריזים ולהר עיבל שבשומרון שבצד שכם אצל אלוני מורה שנאמר °הלא המה בעבר הירדן ולהלן הוא אומר °ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה מה האלון מורה האמורה להלן שכם אף אלון מורה האמור כאן שכם: **גמ׳** הלא המה בעבר הירדן מן הירדן ולהלן. אחרי דרך מבוא השמש מקום שהחמה זורחת. בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה זה הר גריזים והר עיבל שבין הכותים דברי רבי יהודה. רבי אליעזר אומר אין זה הר גריזים והר עיבל של כותים שנא׳ הלא המה בעבר הירדן מן הירדן ולהלן. אחרי דרך מבוא השמש. מקום שהחמה שוקעת. בארץ הכנעני אילו בין החוי. היושב בערבה אילו בין ההרים. מול הגלגל אין כאן גלגל אצל אלוני מורה. אין כאן אלוני מורה. מה מקיים ר׳ אלעזר הר גריזים והר עיבל. שתי גבשושיות עשו וקראו זה הר גריזים וזה הר עיבל. על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום. על דעתיה דרבי אלעזר

לא

מסורת הש״ס

אין תימר ע״י אמירה והכתיב ויאמרו מה׳ יצא הדבר. וה״פ וא״ת התם לא כתיב ענייה והא כתיב ויען וכו׳ וא״ת עני׳ ואמירה בעינן קשיא הא כתיב ויאמרו מה׳ יצא הדבר: אין תימר בלשון הקדש. שאמרו בלה״ק מה׳ יצא הדבר: והכתיב ויקרא לו לבן יגר שהדותא. ש״מ שלא ידע תורה אור לדבר בלה״ק: ואין תימר קודם למתן תורה. כתיב האי קרא ואין למידין מוטעו הלוים ואמרו דאין למידין דבר דקודם מתן תורה מדבר דלאחר מתן תורה: הרי פ׳ ווידוי מעשר. שהיא לאחר מתן תורה ונאמר׳ בכל לשון כדתנן ברישא דמתני׳ אע״ג דכתיב ואמרת ויש לנו למילף מואמרו הלוים: שלא יהא לשון סורסי קל בעיניך. בא לתרץ דלמידין קודם מתן תורה מלאחר מ״ת ואפ״ה לא קשיא מויען לבן ובתואל שאף שהן דברו בלשון סורסי שייך ויען ויאמר מפני חשיבתו שהוא כמו לה״ק: לשון סורסי. הוא לשון ארם צובה והוא לשון תרגום וי״א שהוא לשון גמרא ירושלמית: דבית גוברין. שם מקום: לעז. לשון יוני: לזמר. לשירים: רומי. לשון רומיים: לקרב. הלכבות שהוא דיבור רך ופיוסין ליסנא אחרינא לקרב למלחמה כדכתיב כיום הלחמו ביום קרב: סורסי. לשון ארם: לאילייא. לקינות והוא מלשון יללה כמו אלי ציון: לדבור. שהוא לשון נא גם קל לדבר שכל מה שהוא מכביד הלשון הקילו בתנועו׳ ובדגש ורפה: אף אשורי. לשון בני אשור: ואין בו לשון. לשונם מהומה אחרת: עברי. בני עבר הנהר יש להם לה״ק ואין להם כתב נאה שכתבם כתב ליבונאה: שהוא מאושר בכתבו. כתב נאה שאין אות נוגע בחבירו מש״כ בכתיבה אחרת: על׳ שם שעל׳ בידם מאשור. דס״ל בימי דניאל נשתנ׳ הכתב ע״י המלאך ובו כתב עזרא את התורה: בקולו של רם. מדלא כתיב וענו הלוים קול רם אלא כל איש ישראל אלא ה״ק וענו הלוים בזכות כל ישראל בקולו של רם א״נ בקול גדול ה״ל למכתב כדכתיב קול גדול ולא יסף: המעולה שבקולות. ואין פירוש קול רם הרמת קול אלא לשון רוממות מעלה וחשיבות: אלא בינוני. הוא המעולה שבקולות:

הלכה ג מתני׳ שבשומרון. אצל שומרון: **גמ׳** הלא המה בעבר הירדן. כשהיו ישראל במדבר נאמר להם סימני הר גריזים והר עיבל איה הם שהם בעבר השני של הירדן שהוא למערב העולם שנחלת בני גד ובני ראובן היא מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה ונאמר להם שההרים האלה הרבה להלן מן הירדן לצד מערב ולא סמוך לירדן: אחרי דרך מבוא השמש. מהו מבוא השמש מקום שהחמה זורחת שהשמש בלה משם רחוק ממזרחו של הירדן כלו׳ שאחרי מופלג: שבין הכותים. עכשיו יושבין שם הכותים שהושיבם שם סנחריב כשהגלה עשרת השבטים כדכתיב ויבא מלך אשור אנשים מבבל מכותה ומעוא וגו׳ ויושיב׳ בערי שומרון והנך אלל ערי שומרון הן כדתנן במתני׳ שבשומרון: ה״ג שנא׳ הלא המה בעבר הירדן סמוך לירדן וכ״ה בבבלי. וה״פ דוקא סמוך לירדן דאי מעבר הירדן ולהלן הא כתיב והיה בעברכם משמע מיד בעברם בו ביום תקימו את האבנים האלה בהר עיבל: אחרי דרך. מופלג מן המערב דאחרי לשון הפלגה הוא והאי מבוא השמש מערב הוא לשון כי בא השמש מופלג משקיעת השמש והיינו לצד מזרח סמוך לירדן מיד: בארץ הכנעני. כתיב ואילו ארץ החוי כלומר שכם והר גריזים אינה ארץ הכנעני אלא ארץ החוי דהא שכם חוי הוה כדכתיב ויבא יעקב שלם עיר שכם וגו׳ וכתיב שכם בן חמור החוי נשיא הארץ: היושב בערבה. ואלו שכם הידוע לנו שיושבים שם הכותי׳ הוא בין ההרים ואיך קאמר קרא היושב בערבה: מול הגלגל אין כאן גלגל. מדכתיב מול הגלגל משמע שראו את הגלגל ואלו שכם והר גריזים רחוקי׳ הם מן הגלגל: אין כאן אלוני מורה. אלל שכם והר גריזים: מה מקיים ר״א. קרא דכתיב ונתת את הברכה על הר וכו׳ והר עיבל ואלו סמוך לירדן לא היו ההרים האלה: ומשני שתי גבשושית עשו. שני הרים קטנים עשו סמוך לירדן וקראו להם שם את האחד הר גריזים ואת השני הר עיבל והסימני׳ הללו האמורי׳ בקרא לא על הר גריזים והר עיבל נאמרו אלא כדר״א בסמוך: על דעתיה דרבי יהודה. לדעת ר״י שנאמרו הברכות והקללות על הר גריזים והר עיבל ממש צריכין לומר שהלכו ביום עברם הירדן מאה ועשרים מיל דביום עברם נאמרו הברכות והקללות כדכתיב והיה בעברכם והר גריזים שאצל שכם רחוק מהירדן ק״ך מיל וע״כ לומר שנעשה להם נס שהלכו מהלך זה ביום אחד:

לא

פני משה

אין תימר על ידי אמירה. כלומר שבא הכתוב ללמדינו דבאמירה בעלמא היו דבריהן ולא בלב שלם: והכתיב מה׳ יצא הדבר. ולא היה כתב לנו בזה הלשון אם דברי פיהם לא כלבם הי׳: ואין תימר קודם למ״ת. שאני דכל מקום שנאמר ענייה אחר מ״ת קאמר הרי פרשת וידוי מעשר כו׳: שלא יהא לשון סורסי. ארמי קל בעיניך כלומר דשאני לשון ארמי שהוא קרוב ללה״ק ושייך ביה נמי לשון ענייה שהרי מצינו לשון זה בתורה כו׳ אי נמי מילתא באפי נפש׳ היא: לעז. יונית נאה לזמר: רומי לקרב. הלכבות וליתן אהבה שהוא לשון רילוי ופיוס: סורסי. ארמי: לאילייא. לקינה: עברי לדיבור. שהוא לשון צח ונקי: אף אשורי. כתב אשורי נאה לכתב: בחרו להם. ישראל בימי עזרא כתב אשורי ולשון הקודש כדאמר בבבלי סנהדרין דף כ״ב והתם קאמר כתב עברי והיינו כתב עבר הנהר והכא בלה״ק מיירי דאין בו כתב: המעולה שבקולות. כדמפרש ר׳ יצחק בקול בינוני:

הלכה ג מתני׳ שבשומרון. אצל שומרון:

גמ׳ הלא המה בעבר הירדן. סימנים דקרא מפרש דמן הירדן ולהלן הוא רחוק מן הירדן לצד מערב דכתיב אחרי דרך מבוא השמש ואחרי ל׳ מופלג הוא שהוא רחוק ממקום שהחמה זורחת מן המזרח של ירדן שהיו ישראל שם כשנאמר להם מקרא הזה ודריש מבוא השמש על מזרח מקום שהחמה זורחת: זה הר גריזים והר עיבל שבין הכותים. שיושבין בהם הכותים והוא רחוק מן הירדן: הלא המה בעבר הירדן סמוך לירדן גרסינן בדברי רבי אליעזר. וכן הוא בבבלי דהוא דריש אחרי דרך מבוא השמש על מערב מקום שהחמה שוקעת וכלומר מופלג מן מערב הירדן ושמוך לצד מזרח והיה סמוך לירדן מיד: בארץ הכנעני. לאו כנעני ממש אלא אילו בין החוי דהא שכם חוי היא דכתיב שכם בן חמור החוי וקרי לה על שם כנעני: היושב בערבה. אינו בערבה אלא בין ההרים דארץ החוי ארץ הרים וגבעות היא: אין כאן גלגל אין כאן אלוני מורה. כלומר דלר״א עדיין לא באו לא לגלגל ולא לאלוני מורה אלא דסמיך אדרש׳ דר״א בן יעקב לקמן לא בא הכתוב כו׳: מה מקיים ר׳ אליעזר כו׳. שהרי עדיין לא באו לשם: שתי גבשושיות עשו. סמוך לירדן וקראו על שם הר גריזי׳ והר עיבל: ק״ך מיל. מן הירדן עד הר גריזים והר עיבל שיושבין הכותים:

לא

עין משפט נר מצוה

עמודי ירושלים

בארץ הכנעני אילו בין החוי כו׳. ספי משה כתב בארץ הכנעני לאו כנעני ממש אלא אלו בין החוי דהא שכם חוי הוא דכתיב שכם בן חמור החוי וקרי ליה על שם כנעני. מבואר לדעתו דרבי אלעזר פי׳ בארץ הכנעני הכוונה על חוי רק שקרא לה על שם כנעני. ודבריו תמוהים ודחוקים דמבואר ספי׳ דר׳ אלעזר מקשה זה על דברי ר׳ יהודה דאיך אפשר לפרש כפירושו הא דכתיב בארץ הכנעני וארץ חוי הוא ולא כנעני וכן כתיב בערבה וזה בין ההרים. וכן כתיב מול הגלגל ואלוני מורה ואין כאן גלגל ואלוני מורה אע״כ הכוונה כדפי׳ רא״ב״י. ונראה דלשון רש״י בש״ס סוטה (ל״ג ב׳) שכ׳ בארץ הכנעני ארץ החוי הוא בניחותא אטעייה לבעל פני משה והכוונה ברש״י דארץ החוי הוא בניחותא וארץ הכנעני הוא בתמיה והכוונה כתיב בארץ הכנעני והלא חוי הוא בניחותא וזה קושיא על דברי ר׳ יהודא וכן הבאתי וח״ב דלא כספני משה:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

לא זזו ממקומן. תני רבי אליעזר בן יעקב אומר לא בא הכתוב אלא להשוות להן את הדרך ולומר בדרך ילכו ולא בשדות. ביישוב ילכו ולא במדבר. בערבה ילכו ולא בהרים. אמר ר' אלעזר בר' שמעון נמיתי לסופרי כותים זייפתם תורתכם ולא הועלתם לעצמיכם כלום. שכתבתם בתורתכם אצל אלוני מורה שכם. והלא ידוע שהוא שכם אלא שאין אתם דורשין לגזירה שוה ואנו דורשין לגזירה שוה. נאמר כאן אלוני מורה ונאמר להלן אלוני מורה. מה אלוני מורה האמור להלן שכם אף אלוני מורה האמור כאן שכם. וכדר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו. שבע שכיבשו ושבע שחילקו. ודכוותה לא נאמרו ברכות וקללות אלא לאחר ארבע עשרה שנה. התיב ר' חנניה קומי ר' מנא והכתיב °והיה (דברים כז) בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה. אמר ליה אבנים הקימו אותן מיד ברכות וקללות לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו:

הלכה ד מתני׳ ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים

עלו לראש הר עיבל והכהנים והלוים והארון עומדין מלמטה באמצע הכהנים מקיפין את הארון והלוים את הכהנים וכל ישראל מיכן ומיכן שנאמר °וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו (יהושע ח) עומדים מזה ומזה לארון וגו' הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה תועבת י"י מעשה ידי חרש ולא שם בסתר והיו אילו ואילו עונין ואומרים אמן הפכו פניהן כלפי הר עיבל ופתחו בקללה °ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת (דברים כז) י"י וגו' והיו אילו ואילו עונין ואומרים אמן עד שגומרין ברכות וקללות: **גמ׳** תני רבי אומר אי אפשר לומר לוי למעלן שכבר נאמר לוי למטן אי אפשר לומר לוי למטן שכבר נאמר לוי למעלן מעתה זקני כהונה ולויה למטן ושאר כל השבט למעלן רבי שמעון אומר אי אפשר לומר לוי למעלן שכבר נאמר לוי למטן ואי אפשר לומר לוי למטן שכבר נאמר לוי למעלן. אמור מעתה הראוי לשרת למטה ושאר כל השבט למעלה. ר' שמעון אומר שמעון ולוי מה שמעון כולו למעלה אף לוי כולו למעלה. מה מקיים הדין תנייה נגד הכהנים הלוים כיי דאמר רבי יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים לויים וזה אחד מהן. °והכהנים הלוים (יחזקאל מד) בני צדוק. יכול אילו שבהר גריזים היו אומרים ברכות ואילו שבהר עיבל היו אומרים קללות. תלמוד לומר °הברכות והקללות (יהושע ח) אילו ואילו היו אומרים ברכות וקללות. יכול משהיו אומרים הברכות היו אומרים הקללות. ת"ל °הברכה והקללה. ברכה אחת וקללה אחת. יכול אילו שבהר גריזים (דברים ל) היו עונין אחר הברכות אמן. ואילו שבהר עיבל היו עונין אחר הקללות אמן תלמוד לומר °וענו כל העם ואמרו אמן. אילו ואילו היו עונין אחר הברכות ואחר (שם כז) הקללות אמן. הא כיצד בשעה שהיו אומרים ברכות היו הופכין פניהן כלפי הר גריזים. ובשעה שהיו אומרים קללות היו הופכין פניהן כלפי הר עיבל. ברוך

פני משה

לא בא הכתוב. בסימנין הללו אלא להשוות להן הדרך שילכו בדרך כבושה וישרה לפי שגלוי לפניו שעתיד הענן לפסוק אחר מיתת משה והורה להם לאחר שיעברו את הירדן שילכו דרך ארץ ישוב ודרך ארץ הכנעני שהיא ערבה ולא יקיפו סמוך לשפת הירדן לדרך ארץ החוי שהיא הרים וגבעו' אלא יכנסו מצד המערב רחוק מן הירדן דרך המישור ויכבשו: לסופרי כותים. שיש להם תורה שבכתב ואינם מאמינים בתורה שבעל פה: והלא ידוע שהוא שכם. כלומר אף אנו מודים שהוא שכם אלא שאנו למדין מג"ש ואתם שאינכם דורשים ג"ש כמה למדתם שהוא שכם: וכר' ישמעאל. הא דאמרן הר גריזים והר עיבל בשכם הוא שהרי לא באו לשכם עד לאחר שחילקו. א"נ דר' ישמעאל פליג אתרווייהו הנאי דלעיל: וכר' ישמעאל. ולר' ישמעאל לא נאמרו עד לאחר י"ד שנה: דר' ישמעאל אומר. בפ"ק דקידושין וכאידך תנא דבי ר' ישמעאל התם: כל ביאות שנאמרו בתורה. והיה כי תבואו והיה כי יביאך וכן בברכות וקללות נאמר בהן והיה כי יביאך: אבנים הקימו אותן מיד. לכתוב עליהן את כל דברי התורה:

הלכה ד מתני׳ מלמטה באמצע. בין שני ההרים: מיכן ומיכן. על ההרים: הפכו. הלוים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה כל הארורים היו אומרים תחילה בלשון ברכה: והיו אילו ואילו. שבהר גריזים ושבהר עיבל והא דכתיב ואלה יעמדו לברך וגו' לא שהיו השבטים מברכין ומקללין אלא הלוים העומדים בין שני ההרים הופכין פניהם להר גריזים בברכה ולהר עיבל בקללה כדיליף בגמ':

גמ׳ אי אפשר לומר לוי למעלן כו'. לפי שכ' בתורה אלו יעמדו לברך וגו' שמעון ולוי ויהודה וגו': שכבר נאמר לוי למטן. בספר יהושע כדכתיב וכל ישראל וזקניו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלוים אלמא כהנים ולוים למטן היו הא כיצד: אמור מעתה זקני כהונה ולויה כו'. ונמצאו ב' הכתובים קיימים. ובבבלי דף ל"ז גרים לה לר"א בן יעקב דאמר הכי ולרבי גרים התם אלו ואלו למטן הם עומדים ישראל ולוים: הראוי לשרת. לשאת את הארון דהיינו מבן שלשים ועד בן חמשים היו למטה אצל הארון: אף לוי כולו למעלה. והכהנים לבדן היו למטן: מה מקיים הדין תנייא. מה מקיים ר' שמעון זה הפסוק נגד הכהני' הלוים דאלמא הלוים נמי למטה היו: כהאי דאמר כו'. מבואר בבבלי חולין ובהרבה מקומות: יכול אלו שבהר גריזים. השבטים העומדים על הר גריזים כדכתיב אלה יעמדו לברך וגו': ת"ל הברכה והקללה גרסי'. דכתיבי בס' יהושע תכופין זא"ז: דמשמע אילו כו' כלומר מי שאמרו הברכות אמרו נמי הקללות הא כיצד וע"כ על הלוים נאמר אלא שהפכו כו' כדמסיק ונכון לגרום אחר זה יכול אילו שבהר גריזי' היו עונין כו' עד היו הופכין פניהן כלפי הר עיבל ואח"כ יכול משהיו אומרים הברכות כו' וכן היא גי' התוס' שם ד"ה מאי על: משהיו אומרים הברכות. כולן: הברכה ברכה אחת וכו'. ובבבלי שם יליף מברכה וקללה ברכה אחת קודמת לקללה ואין כל הברכות קודמין: ברוך

קרבן העדה

לא זזו ממקומן. אלא מיד בעברם את הירדן עמדו ועשו הגבשושי' ואמרו הלוי' הברכות והקללות: אלא להשוות להן את הדרך. לפי שגלוי לפניו שעתיד הענן לפסוק במיתת משה הורה להם את הדרך אשר ילכו בה דרך מישור ודרך ארץ הכנעני שהי' ערבה ולא יקיפו סמוך לשפת הירדן דרך ארץ החוי שהיא ארץ הרים וגבעות וארץ מדבר אלא ילכו אחרי דרך מבוא השמש דהיינו מצד מערב רחוק מן הירדן ויקיפו ויכבשו: נמיתי. אמרתי לשון נאם: לסופרי כותי'. שיש להם תורה שבכתב ואינם מאמינים בתורה שבעל פה: ולא הועלתם לעצמכם כלום. בזיוף: והלא ידוע שהוא שכם. אף אנו מודים שהוא שכם בלא זיוף לפי שאנו דורשין גזרה שוה כדבסמוך: וכר"י. מ"ד דהר גריזים סמוך לשכם שיושבי' בו הכותי' סובר כר"י דאמר לאחר י"ד שנים שעברו את הירדן נאמרו הברכו' והקללות דאלו למ"ד שבו ביום שעברו נאמרו קשיא הלא שכם רחוק מן הירדן ק"ד מיל והיך הלכו מהלך זה ביום אחד: כל ביאות שנאמרו בתורה. סתם: לאחר י"ד שנים שבע שכיבשו ושבע שחילקו. הואיל ופרט הכתו' במלך שהיא לאחר ירוש' וישיבה דכתיב כי תבאו אל הארץ וגו' וירשת וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך ילפינן מינה כל ביאות שבתורה שהן לאחר י"ד שנים: ודכוותה לא נאמרו ברכות וקללות עד לאחר י"ד שנה. דכתיב והיה כי יביאך ה' אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונתת את הברכה על הר גריזים וכו': והכתיב והיה בעברכם וכו'. דמשמע מיד ביום עברכם תקימו את האבנים האלה:

הלכה ד מתני׳ למטה באמצע. בין שני ההרים: מכאן ומכאן. על ההרים: הפכו. הלוי' פניהם כלפי הר גריזים: ופתחו בברכה. כל הארורים היו אומרי' תחלה בלשון ברכה כדמפרש בגמרא: אלו ואלו. שבהר גריזים ובהר עיבל: **גמ׳** שכבר נאמר לוי למטה. בספר יהושע כתיב וכל ישראל וזקניו עומדי' מזה ומזה לארון נגד הכהנים והלוים אלמא כהנים ולוים למטה היו: שכבר נאמ' לוי למעלן. משה כתב בתורה אלה יעמדו לברך וגו' שמעון ולוי ויהודה: למטן. אצל הארון: הראוי לשרת. לשאת את הארון דהיינו מבן שלשים ועד חמשים למטה אצל הארון: והשאר כל השבט. לוי למעלן: מה מקיים וכו'. איך מקיים האי תנא אליבא דר"ש קרא דיהושע נגד הכהנים והלוים: ומשני כי האי דאריב"ל וכו'. ולא עמדו למטה אלא הכהנים לבד וכל הלוים למעלה ואע"ג דהכהנים בני לוי הם מ"מ סתם לוי על הלוי' נאמר: יכול אלו שבהר גריזים וכו'. פי' ואלו שבהר גריזים אמרו הברכות וכו': ה"ג ת"ל הברכות. וה"פ דאחר שנאמרו הברכות והקללות שיאמרו על הר גריזים והר עיבל כתיב ובאו עליך כל הברכות האלה ש"מ שעל אלו ואלו היו אומרים הברכות והקללות ופי' הי"מ בזה דחוק: יכול משהיו אומרים. כל הברכות עד ברוך אשר יקים דכל הארורים אמרו תחלה בלשון ברכה אח"כ אמרו הקללות בסדר זה אחר זה: ת"ל הברכה והקללה. לשון יחיד ללמד ברכה אחת ואח"כ קללה א' וכן כולם: היו הופכין פניהם. הלוים: ברוך

שנויי נוסחאות (סוכ"ס) ושוטריו במקרא „ושופטים". (שו"ג) למעלן מעתה נכ"י למעלן אמור מעתה.

ברוך בכלל וברוך בפרט. ארור בכלל וארור בפרט. שש עשרה בריתות על כל דבר ודבר. ללמוד וללמד לשמור ולעשות וכן בהר סיני וכן בערבות מואב. ר' שמעון היה מוציא של הר גריזים ושל הר עיבל ומביא של אהל מועד תחתיהן. וכן היה ר' שמעון אומר אין כל דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליו חמש מאות ושבעים ושש בריתות. שתים עשרה בברוך ושתים עשרה בארור. ושתים עשרה בכלל ושתים עשרה בפרט. הרי ארבעים ושמונה בריתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי מאה ותשעים ושנים בריתות. וכן בהר סיני וכן בערבות מואב הרי חמש מאות ושבעים ושש בריתות. רבי שמעון בן יהודה איש כפר אמום אומר משום רבי שמעון שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. רבי אומר אם כדברי ר' שמעון בן יהודה איש כפר אמום שאמר משום רבי שמעון אין כל דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליו ארבעים ושמונה פעמים על כל פעם ופעם שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. עד כדון דברים שנכללו ונפרטו. דברים שנכללו ולא נפרטו. אמר ליה כן אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון כל שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד. לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. אמר ליה לא בדבר אחד. דילמא בשני דברים והכא בשני דברים אנן קיימין. אמר רבי תנחומא מכיון דכתיב בסוף אמן כמי שכולו דבר אחד. כתיב °ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת. [ז]וכי יש תורה נופלת. שמעון בן יקים אומר זה החזן שהוא עומד. רבי שמעון בן חלפתא אומר זה הבית שלמטן דאמר רב הונה רב יהודה בשם שמואל על הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי להקים. ר' אחא בשם רבי תנחום ברבי חייה למד ולימד ושמר ועשה והיתה ספיקה בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור. ר' ירמיה בשם רבי חייה בר בא לא למד ולא לימד ולא שמר ולא עשה ולא היתה ספיקה בידו להחזיק והחזיק הרי זה בכלל ברוך. ואמר רבי חנה רבי ירמיה בשם רבי חייה עתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילה של בעלי תורה. מאי טעמא °כי בצל החכמה בצל הכסף. ואומר

דברים כז

קהלת ז

עץ

קרבן העדה

ברוך בכלל וברוך בפרט. כל הברכות והקללות נאמרו בהר גריזים ובהר עיבל בכלל ופרט ברוך בכלל על כל התורה ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת וברוך בפרט ברוך אשר לא יעשה פסל ומסכה ארור בכלל ארור אשר לא יקים את דבר התורה הזאת וארור בפרט ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכ' וכן כולן: ללמוד וללמד לשמור ולעשות. כל המצות כולן טעונין ארבעה אלה דכתיב ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם וכתיב ולמדתם אותם את בניכם וגו' הרי כאן ארבעה מצות לכל מצוה ועל ארבעתן נמסרו ארור וברוך בכלל ופרט ברוך אשר ילמדו ארור אשר לא ילמדו וכן ללמד וכן לשמור וכן לעשות בכל אחת ארבעה בריתו' ברית לברוך בכלל ברית לברוך בפרט ברית לארור בכלל ברית לארור בפרט: וכן בהר סיני וכן בערבות מואב. בכל אחד היו שש עשרה בריתות על כל מצוה: ר"ש היה מוציא של הר גריזים ושל הר עיבל. שלא נאמרו עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה: ומביא של אהל מועד תחתיהן. שלאחר שהוקם המשכן דיבר הקב"ה עם משה בישוב ולמדו כל התורה כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר: י"ב בברוך. כנגד י"ב שבטים א"נ כנגד י"ב ארורים שבפרשה שכולן נאמרו על נואף ונואפ' כדאיתא בבבלי דף ל"ז וילפינן מיני' שה"ה על כל מצות שבתורה נאמרו י"ב ברכות וי"ב קללות: תר"ג אלף ותק"ן. כמנין בני ישראל שהיו בסיני שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו: שאין כרות עליו מ"ח פעמים. כדאמרי' לעיל ברוך בכלל וכו' וכל אחד תר"ג אלף ותק"ן: עד כדון וכו'. ופריך הא דאמר אין כל דבר ודבר מן התורה וכו': ע"כ לא שמענו. שנתערבו ישראל זה על זה אלא בדברים שנכללו ונפרטו בהר גריזים ובהר עיבל והיינו הארורים האמורי' בפרשה: דברי' שנכללו ולא נפרטו. שם מנין שנתערבו דבהר גריזים היה הערבות א"כ דברים שלא נאמרו בפירוש בתורה אלא אתיין מדרש' מנין: כל דבר שהיה בכלל וכו'. דמצות אלו האמורים בפרש' היו בכלל ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת ויצאו מן הכלל שמפורשים כאן לא ללמד על עצמן יצאו אלא על כלל כל המצות כולן יצאו ללמוד שעל כולן נתערבו וכולן נפרטו: א"ל לא בדבר אחד. לא אמרינן מדה זו דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו' אלא אם יוצא דבר אחד אבל אם יצאו שני דברי' לא אמרינן כן אלא ה"ל שני כתובים ואין מלמדין וכאן י"א ארורים כתובים: מכיון דכתיב אמן בסוף. לאחר כל הארורים כתיב וענו כל העם ואמרו אמן כאלו הם דבור אחד וילפינן מינייהו במדה דכל דבר שיצא מן הכלל: ופריך וכי יש תורה נופלת. בתמי' דאמרת אשר לא יקים והו' לשון הקמ' משמע שצריך להקי': זה החזן שהו' עומד. ומגביה הס"ת ומרא' הכתב לעם צריך להקימה כראוי שיראו כולם הכתב: ה"ג זה הב"ד שלמטן. וה"פ הב"ד שלמטן והם המלך והנשיא והשופטי' שבישראל ידרשו בהקמה זאת בית המלך והנשיאות שבידם להקים את התורה ביד המבטלים: על הדבר הזה קרע יאשיהו. את בגדיו כשהביא לו חלקיהו את הס"ת ומצא כתוב ארור אשר לא יקים ואמר עלי להקים ולכך כתיב אחריו שקבץ כל יהודה וישראל לכרות ברית חדשה ללכת אחרי ה': להחזיק. שאר העם שילמדו ולא החזיק ה"ז בכלל ארור: ה"ג ר' ירמי' בשם רחב"א: ולא היתה סיפק בידו להחזיק. לומדי תורה והחזיק יותר מכדי יכלתו: כלילה של בעלי תורה. כלומר שכר המחזיקי' שוה לשכר העוסקים בתורה: לבעלי המצו'. היינו המחזיקי' ביד ת"ח שילמד:

נה

פני משה

ברוך בכלל כו'. כל הברכות והקללות נאמרו בהר גריזים ובהר עיבל בכלל ובפרט ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת ארור אשר לא יקים הרי בכלל ברוך אשר לא יעשה פסל ומסכה ארור אשר יעשה הרי פרט וכן כולן: שש עשרה בריתות כו'. כדמפרש ואזיל ללמוד וללמד לשמור ולעשות שכל המצות כולן טעונות ארבעה אלה ועל ארבעתן נמסרו ברוך וארור בכלל ופרט ברוך אשר ילמדו ארור אשר לא ילמדו וכן ללמד וכן לשמור וכן לעשות הרי כאן שש עשרה: וכן בהר סיני וכן בערבות מואב. נאמרו כל המצות עם הבריתות האלה נמצא מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה: הי' מוציא של הר גריזים. לפי שלא אמר יהושע כל התורה אלא מצות שבפרשה: ומביא של אוהל מועד תחתיהן. שלאחר שהוקם המשכן דיבר הקב"ה עם משה בישוב ולמדו כל התורה. וכדאמר בבבלי שם דס"ל לר"ש כר"ע דאמר כללות ופרטות של כל מצוה נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב ולפיכך חשיב לסיני ואהל מועד לתרתי: שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. כמנין שהיו ישראל במדבר וכל אחד נעשה ערב על כל אחיו: אם כדברי ר' שמעון בן יהודה. שמונה גם הערבות: אין כל דבר ודבר כו' על כל פעם ופעם כו'. כלומר מ"ח בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות והמשים ויש בכל אחת מהן שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות והמשים וכדאמר בבבלי ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו אם נעשה כל א' ערב על ערבותו של חבירו או לא דר"ש בן יהודה סבר לא נעשה כל אחד ערב על חבירו אלא שישמרו את המצות נמצא כל אחד ואחד ערב על מ"ח בריתות של כל אחת ואחת אבל לא נעשה ערב על ערבותו של חבירו אלא על חובתו ואתא רבי למימר לדברי ר"ש שבא למנות בריתות הערבות יש לו למנות מ"ח בריתות של ת"ר אלף ג' אלפים תק"ן ובכל א' האלה יש ת"ר אלף ג' אלפים תק"ן שכל אחד קיבל עליו ערבות חבירו וערבות ערבותו: עד כדון דברים שנכללו ונפרטו. אדלעיל קמהדר דחשיב לכל הבריתות שבתורה בכלל ופרט דעד כאן לא שמענו בזה הפרשה אלא הדברים שנפרטו ארור אשר לא יעשה וגו' וכן כלל ארור אשר לא יקים: דברים שנכללו כו'. כל התורה שנכלל גם כן בארור אשר לא יקים ולא נפרטו מנין שנכרתו כלם בברית בפרט: ללמד על הכלל כולו יצא. דאותן מצות המפורשות בפרשה היו בכלל כל התורה ויצאו מן הכלל ללמד על כל המצות כולן שנכרתו בכלל ובפרט: לא בדבר אחד. שיצא מן הכלל ללמד אמר רבי יוחנן זה דילמא בשני דברים בתמיה דלא קי"ל מדה זו אלא בדבר אחד שיצא מן הכלל אבל לא בשני דברים דה"ל ב' כתובים ואין מלמדין וכאן הרבה דברים מפורשין בפרשה: והכא בשני דברים. לאו דוקא אלא כלומר הרבה יותר מאחד: מכיון דכתיב בסוף. הפרשה אמן אהא דכתוב לעיל אשר לא יקים את דברי התורה הזאת נעשה כמי שכל הפרשה דבר אחד ונידון בדבר שיצא מן הכלל: זה החזן שהוא עומד. להתפלל ולקרות בתורה ועליו נאמר אשר לא יקים שבעומדו הוא מקים התורה ומעלה אותה לפני העם. והרמב"ן ז"ל בפי' החומש לא גרים אלא זה החזן להיד ופירש שאינו מקים ספרי התורה בארון הקדש כתיקון שלא יפלו א"נ על החזן שאינו מקים הספר תורה להראות פני כתיבתה לעם: זה הבית שלמטן. הרמב"ן גרים שם זה הבית דין של מטה בית המלך והנשיא שבידם להקים את התורה ולמחות ביד העוברים ומבטלים אותה: על הדבר הזה קרע יאשיה. המלך את בגדיו כשמצא חלקיהו הספר בבית ה' וקרא בו ואמר עלי מוטל להקים. והיפ"מ פירש לפי גי' הספר דעל בנין בית המקדש ועל היזוק בדקו קאמר: והיתה ספיקה בידו להחזיק. ביד לומדי התורה לפרנס אותם: ר' ירמיה בשם ר' חייא כו' גרסינן והחזיק הרי זה בכלל ברוך. אע"פ שהוא לא למד כלל הרי הוא במעלת בעלי תורה כדדריש רבי ירמיה לקמיה דעתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי המצות המחזיקים ביד לומדי תורה אצל בעלי תורה להיותם שוין במדרגה אחת: צל. הוא כמו חופת כבוד לצל להתענג בזיו הוד ולהצל מעונש ע"ד וסוכה תהיה לצל יומם וגו' ובויקרא רבה גרים צל וחופה:

עין

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

ז וכי יש תורה נופלת עיין רמב"ן פ' תבא ובכוונ"ת הרשב"א כזה ולא נזכר מדברי הרמב"ן הנ"ל כמ"ש במגן גבורים שם סי' קמ"ט עיי"ש:

מסורת הש"ס

שנויי נוסחאות (סוי"ד) אמום גד"ו אמום. שמעון שש גד"ו שמעון אומר שש. (סוי"ז) אמום גד"ו אמום. (סוי"ו) בשם גד"ו בשם.

°עץ חיים היא למחזיקים בה. מה ת"ל והחציו אלא מלמד שמעוטין בהר גריזים ומרובים בהר עיבל. למה שאין שבטו של לוי כולו שם שאם היה כל שבט לוי כולו שם היו שוין. רבי שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן אילו היה כל שבטו של לוי שם לא היו שוין. למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף בשיטים. אמר רבי יוסי בי רבי בון אילו היה כל שבטו של לוי שם היו שוין למה שלא בא משבט ראובן וגד אלא ארבעים אלף חלוצי צבא. כהנא אמר כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקין בתחילת החומש השני. אית תניי תני כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקין בדגלים. בני לאה מיכן. ובני רחל מיכן חד מיכן וחד מיכן. ובני השפחות באמצע. אמר רבי מתניה טעמיה דהדין תנייה °שמע אלי יעקב עבדי וישראל מקוראי. מה התקרה הזו עובייה דהן גבי קוטנה דההן ועיבי' דהן גבי קוטנה דההן. אית תניי תני כשם שהן חלוקין כאן כך הן חלוקין באבני אפוד. במלואותם. כדי שיהיו עשרים וחמשה מיכן ועשרים וחמשה מיכן. והלא אינן אלא ארבעים ותשעה. אמר רבי יוחנן בנימין דותולדותם מלא. אמר רבי יודה בר זבידא יהוסף מלא °עדות ביהוסף שמו. [ז]והלא אינן אלא עשרים ושלשה מיכן ועשרים ושבעה מיכן.

אמר

פני משה

עץ חיים היא למחזיקים בה. ללומדיה לא נאמר אלא למחזיקים בה: מה ת"ל והחציו. ביהושע כתיב בהאי קרא דלעיל וכל ישראל וזקניו וגו' חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל ומה ת"ל והחציו דמשמע חציו המיוחד או חציו הנזכר במקום אחר: ומרובים בהר עיבל. כדמפרש לקמיה וזהו והחציו חציו המבורר שהוא הרוב שהי' חציו בשבטים ורובא בגברי: למה. היו של הר עיבל מרובין: שאין שבטו של לוי כולו שם. בהר גריזים שהרי זקני כהונה ולויה למטה היו כדאיתא לעיל: אילו היה כו'. אפילו היה כל שבטו של לוי למעלה לא היו שוין שהרי הסרו כ"ד אלף משבטו של שמעון שהיו מהעומדים על הר גריזים כדכתיבי קראי אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים וגו' שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי: רבי יוסי בר' בון. קאמר דלעולם היו שוין אם היה כל שבט לוי שם ואף שחסר משבט שמעון מפני שחסר כנגדה בהר עיבל משבט ראובן וגד שהרי לא באו מהם לארץ כנען אלא ארבעים אלף חלוצי צבא והנשארים מעבר לירדן היו: כהנא אמר כשם שהן חולקין כאן. בהר גריזים ובהר עיבל: כך הן חלוקין בתחילת החומש השני. בואלה שמות ואע"ג דלא דמי לדהתם דקחשיב ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר זבולן ובנימן דן ונפתלי גד ואשר ויוסף וכן לא דמו להילוק הדגלים דקאמר תנא דברייתא דלקמיה דהתם יהודה יששכר זבולן ראובן שמעון גד מטה יוסף בנימין דן אשר נפתלי וכן כשנמנו שם לענין הדגלים ג"כ בסדר אחר הוא ולא דמו לדהר גריזים והר עיבל ה"ק כשם שחלוקין כאן שלא נזכרו כסדר תולדותם ולא כל בני אם אחת יחד כן הן בתחילת חומש השני שנזכרו שלא כסדרן וכן פירושו בדגלים להך תנא אלא דבהא פליגי דכהנא מדמי לשל חומש השני דבתרווייהו כל בני אם אחת סמוכין זולת של אם אחת הכא לאה והכא רחל ותנא דברייתא לא מדמי להתם לפי שלא נזכרו כל השבטי' שם יחדיו כי יוסף לא נזכר אלא אח"כ שאמר ויוסף היה במצרים. כן פי' היפ"מ ולבי מגמגם בה דדוחק לפרש דפליגי בענין הדמיון ועוד דלפ"ז הא דאמר בני לאה כו' צ"ל דאדברי כהנא קאי וא"כ מאי האי דקאמר טעמיה דהדין תנייה כו' וכבר נדחק שם לפרש גם בזה לשיטתו. ונראה דאיפכא גרסי' בהאי פלוגתא כהנא אמר כו' כך הן חלוקין בדגלים אית תניי תני כו' כך הן חלוקין בתחיל' חומש שני בני לאה כו'. וה"פ דכהנא סבר כשם שמצינו במנין חומש הפקודים וכן בסדר הדגלי' וכן באלה שמות האנשים אשר יעמדו וגו' תמצא בכ"מ דלא קפיד קרא אלא בבני רחל שהם נמנו תכופין זא"ז ובבני לאה לא קפיד אלא לפעמים זה קודם וזה מאוח' וכן בבני השפחות וכן תמצא בהר גריזים ובהר עיבל דיוס' ובנימין זא"ז בהר גריזים ובהר עיבל ובני לאה ובני השפחות שלא כסדרן. ותנא דברייתא ס"ל דכשם שחלוקין בתחלת חומש השני בני לאה מכאן מששה הראשונים וכששה האחרונים בני רחל א' מכאן וא' מכאן ובני השפחות באמצע כן נמי הכא דאע"ג דבקרא כתיב אלה יעמדו לברך וגו' שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן ונפתלי הייכו לומר דאותן ששה יהיו על הר גריזים וששה אלו על הר עיבל אבל סדר עמידתן לא קפיד הכא קרא לחשוב כסדרן ואנן הוא דילפינן דהלוקין בסדר עמידתן כמו דמצינו שחלוקין בתחילת חומש שני א' מכאן כו' וכן הכא דבהר עיבל היה ראובן מכאן וזבולן מכאן ובני השפחות באמצע כמו דהתם בבני רחל. והיינו דקאמר כשם שהם חלוקין לומר חלוקין בסדר עמידתן ופליגי הכא בעיקר הסדר ולא לענין הדמיון. והיינו דמסיק רב מתנה טעמיה דהדין תנייה דברייתי' דאמר אחד מכאן ואחד מכאן ובני השפחות באמצע כמו התם דכתיב שמע אלי יעקב וישראל מקוראי ודריש מקוראי לשון תקרה כמו המסדר קורות זו אצל זו נותן לד העב של זה בצד הקצר של זה ויעמדו יחדיו כן השבטים אף דכלם חשובים היו מ"מ מסדר בני השפחות באמצע ומבני רחל או מבני לאה הגבירות אחד מכאן ואחד מכאן: כך הן חלוקין באבני אפוד. שנאמר בהן ששה משמותם וגו' הנך ששה דהר גריזים כתובים על האחת וששה דהר עיבל כתובין על השנית והיינו דכתיב והחציו אותו חצי החקוק באחת מהאבנים: במלואותם. כתיב דמשמע שצריך למלאות ולהשלים חשבון האבנים של זו כזו כדי שיהיו כו': בנימין דותולדותם מלא. כלומר דכתולדותם כתיב ודריש כמו שנזכרו בתולדותם וגבי בנימן כתיב ואביו קרא לו בנימין מלא וכן באבני אפוד מלא היה: יהוסף מלא. הוא כדכתיב עדות ביהוסף שמו ולדידיה מפרשים כתולדותם לאו כשם תולדותם קאמר אלא כסדר תולדותם ופליג אהאי ברייתא כשם שהן חלוקין כו': והלא אינן כו'. אברייתא דלעיל פריך דקאמר כשם שהן חלוקין בהר גריזים ובהר עיבל כך חלוקין באבני אפוד והלא אינן אלא של הר גריזים כ"ז ושל הר עיבל כ"ג:

ח"ר

קרבן העדה

מה ת"ל והחציו. ביהושע כתיב וכל ישראל וזקניו וגו' חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר העיבל וקשיא למה לי' למכתב והחציו דמשמע חציו הידוע במקום אחר או חציו המיוחד: ומרובין בהר עיבל. לפיכך הוא חציו המיוחד והחשוב שבהם לפי ששם המרובין: למה. היו מרובין שלפי החשבון נרא' שלא היו מרובין אע"פ שלפי המספר שבפ' פנחס היו מרובין בהר עיבל סך חמש' אלפי' ושמונה מאות וכ"ב היינו אם אמרי' שגם במספר שבפ' פנחס לא היו מבני לוי שהיו יתרי' על שלשים רק ח"א ותק"ח אבל אם נאמר שהיו אז י"ג אלף או שנאמר דחשבינן כל הנך שהיו בני כ' מבני לוי י"ל שהיו שוין: ומשני שאין שבטו של לוי כולו שם. בהר גריזים. שהיו זקני כהני ולוים למטה אצל הארון: לא היו שוין. כלומר אפ"ה לא היו שוין אלא של הר עיבל מרובין: שכבר נפלו משבטו של שמעון וכו'. ושבט שמעון מהעומדים על הר גריזים אע"ג דהמספר שבפ' פנחס הי' לאחר המגפה ה"ק אף לפי מספר שבפ' נשא שלא היו השבטים שבהר עיבל יתירי' על אותו שבהר גריזים אלא שני אלפי' רמ"ב אפ"ה לא היו שוין שהרי נפלו מבני שמעון כ"ד אלף בשיטי': שלא בא משבט ראובן וגד. שעמדו על הר עיבל אלא ארבעים אלף חלוצי צבא ושאר העם שבשבטים האלו נשארו בעבר הירדן מזרחה ונתמעטו אותן של הר עיבל אע"ג שגם מחצי שבט מנשה שעמדו על הר גריזים נחסרו מ"מ אותן שנחסרו בהר עיבל היו מרובי': כשם שהשבטים חלוקי' כאן. בהר גריזים ובהר עיבל כדכתיב ואלה יעמדו לברך את העם שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין ואלה יעמדו על הקללה ראובן גד ואשר זבולן דן ונפתלי: כך הן חולקין בתחלת החומש השני. דהיינו בתחלת ספר ואלה שמות שלא נזכרו כסדר אלא בני לאה מכאן ובני רחל אחד מכאן ואחד מכאן ובני השפחות באמצע: כך הן חלוקין בדגלים. כשנמנו לענין הדגלים לא היו כסדרן: ה"ג בני לאה מיכן וב"ר מיכן ובני השפחות חד מיכן ושלשה מיכן. וה"פ דגל ראשון היה יהודה יששכר זבולן והשני ראובן שמעון גד והשלישי אפרים מנשה בנימן והרביעי דן אשר ונפתלי: טעמא דהדין תנייה. טעם של הנך תנאים שסוברים שהשבטים אין להם מעלה זה על זה א"כ למה קפיד קרא בברכות וקללות אסדרן ה"ל למימר סתמא ששה שבטים יעלו לראש הר גריזי' וששה לראש הר עיבל: וישראל מקוראי. דריש מקוראי לשון המקרה במים עליותיו: מה התקרה הזו עובייה דהן וכו'. מה התקרה לד העב של הקורה הזה נגד לד הדק של הקורה הזה כדי שיהיו שוים לסבול המשא המונח' עליה כך כאן יש השבטי' שאוכלסן מועטין ויש מהן שאוכלסן מרובין כדעיל לפיכך חלקן הכתוב שיהיו קרוב לאלאין שאותן שבהר גריזים כפי הפקודים שבפנחס היו שלשים ריבוא ושני אלפים וג' מאות ושמנה מלבד הלוים שיתירי' על חמשי' ופחותי' מבן שלשי' ואותן שבהר עיבל שלשי' רבוא ושמנ' אלפים ומאה ושלשי' נמצא הנך שבהר עיבל היו יתרים חמשת אלפים ושמונה מאות וכ"ב וקרובי' לאלאין כ"ל: כשם שהן חלוקין כאן. בהר גריזים ובהר עיבל: כך הן חלוקין באבני האפוד. שנאמר בהן ששה משמותם וגו' והנך ששה שבטים שעמדו בהר גריזים כתובים על האחת והנך ששה דהר עיבל כתובים על השנית: במלואותם כדי שיהיו כ"ה. אותיות מכאן והיינו במלואותם שיהיו שלמו' בחשבון האותיות כזה כן זה: ופריך והלא אינן אלא מ"ט. כל אותיות של כל השבטים: בנימן דותולדותה מלא. דבכל התורה בנימן חסר יו"ד השני' חוץ בלידתו ואביו קרא לו בנימין כתיב מלא והכא באבני אפוד כתיב כתולדותם לאשמועינן דלכתוב בנימין מלא דליהוי חמשים אותיות: יהוסף מלא. ופליג אדר"י: ופריך והלא אינן אלא כ"ג מכאן וכו'. למ"ד כשם שחלוקין בהר גריזים ובהר עיבל כך היו חלוקין באבני אפוד והלא אותיות של אותן שבטים שבהר עיבל לא היו רק כ"ג אף אם נאמר זבולן מלא בשני וי"ן ואותיות של אותן שבטים שבהר גריזים כ"ז אף אם נאמר שבנימן ויוסף חסרים וי"מ הגיה והלא אינן אלא כ"ב מכאן וכ"ח מכאן:

ס"ג

תורה אור

[ג] משלי ג · [ה] ישעיה מד · [ז] תהלים פא

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

[ז] והלא אינו אלא עשרים ושלשה מכאן. פי' מה"פ ועי' בו"ת כנסת יחזקאל בהתחלת הספר ובגנע פשוט סי' קט ובאור החיים:

מסורת הש"ס

נוסחאות (שוי"ן) עברי במקרא ניתא.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

אמר ר' יוחנן בנימין היה חציו. בן מיכן. ימן מיכן. [שמות כח] אמר ר' זבידא ויאות מי כתיב °ששה שמותם לא. אלא משמותם. משמותם ולא כל שמותם. הראשונים נכתבין ממינו של כהן גדול משמאלו של קורא. והאחרונים נכתבין משמאלו של כהן גדול מימינו של קורא. הראשונים אינן נכתבין על סדר שיהודה מלך האחרונים נכתבין על סדר:

הלכה ה מתני' ואח"כ הביאו את האבני'

ובנו את המזבח וסדום בסיד וכתבו עליהם את כל דברי התורה הזאת [דברים ט] בשבעים לשון שנאמר °באר היטב ונטלו את האבנים ובאו ולנו במקומן: **גמ'** תני על אבני המלון נכתבו דברי רבי יודה. רבי יוסי אומר על אבני המזבח נכתבו. מאן דמר על אבני המלון נכתבו בכל יום ויום אומות העולם משלחין נוטריהון ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון. מאן דמר על אבני המזבח נכתבו לא לשעה היו ונגנזו. עוד הוא מעשה נסים. נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון. מאן דמר על אבני המלון נכתבו ניחא [שם] °ושדת אותם בשיד. מאן דמר על אבני המזבח נכתבו מה מקיים ושדת אותם בשיד. בין כל אבן ואבן. רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן [ישעיה לג] °והיו עמים משרפות סיד. מסיד נטלו איפיפסין שלהן מיתה. רבי אבא בר כהנא בשם רבי [שם ס] יוחנן °והגוים חרוב יחרבו מחורב נטלו איפיפסין שלהן מיתה. נמצאת אומר שלשה מיני אבנים הן. אבני המלון. ואבנים שהניח יהושע תחת כפות רגלי הכהנים. ואיסטליות שנתן להן משה. אמר רבי חנינן פשיט לן ארבעה מיני אבנים הן. אמר רבי סימון בר זביד ויאות אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגנזו. אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת כפות רגלי הכהנים

משוקעות

קרבן העדה

ה"ג אר"י היה חציו בן מכאן ימן מכאן. חבולן חסר ויוסף מלא והייט כפי הגירסא שלפניט דפריך כ"ג מכאן וכ"ז מכאן ולפי גי' י"מ אתיא כפשטא שנתוסף על השני שהיה כ"ב עוד ג' אותיות דהייט ימן והן כ"ה: ויאות. שפיר קאמר"י שהיה שם בנימין חלוק דדייק קרא כוותיה: משמותם. מקלת משמותם וע"כ לומר שבנימן היה חלוק: הראשונים. ששה שבטים שעמדו על הר גריזים א"נ ששה שבטים כסדר תולדותם: נכתבין מימינו של כה"ג. שהכה"ג נושא שני האבנים על שני כתפיו נמלא שהימנית לו היא שמאלית לקורא שכנגדו: אינן נכתבין על הסדר. שאמור כאן אלא יהודה שהוא המלך היה כתוב בראש כולן דכתיב וששה משמות' על האבן השנית כתולדותם ודרשינן שניים כתולדותם ואין הראשונים כתולדותם לפי שהיה יהודה מוקדם:

הלכה ה מתני' ואח"כ הביאו

את האבני' ובנו את המזבח וסדוהו בסיד. והעלו עליו עולו' ושלמים וכתבו עליו את כל דברי התורה דכתיב ובנית שם מזבח וגו' והעלית עליו עולות וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב: בשבעים לשון. בכתב ולשון של שבעים אומות וכל הרוצה ללמדה יבא וילמוד שלא יהיה פתחון פה לאומות לומר לא היה לנו מהיכן ללמוד: ונטלו את האבני'. סתרו את המזבח לאח' שהעלו עליו את העולות ונסעו משם: ולנו במקומם. בבית מלונם בגלגל ושם הקימו את האבנים: **גמ'** על אבני המלון נכתבו. דכתיב ולקחתם את האבנים האלה והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון: על אבני המזבח נכתבו. דברי תורה והך ברייתא פליגא אמתני' דמשמע בין לר"י בין לר"י אבני המזבח לא הוו אבני המלון ואלו במתני' תנן דאבני המזבח ואבני המלון אחת הן: בכל יום ויום וכו'. לפי שאבני המלון לא נתפרקו ועמדו ימים רבים לפיכך שפיר איכא למימר ששלחו האומות סופריה' להעתיק משם התורה בלשונ': נוטריהן. סופריה' ובלע"ז נאטרי"א: ומשיאין. מעתיקין כלו' נטלוהו משם ע"י ההעתקה: מ"ד על אבני המזבח נכתבו. קשיא לאיזה צורך נכתב התורה בשבעי' לשון ע"ג האבני' ומה תועלת יש בו הרי לא עמדו אבני המזבח אלא לפי שעה שהרי אח"כ קיפלום והביאו לגלגל ובנו שם מהם מזבח וכבר נתקלקל הכתב שלא היו האומות יכולין להעתיק מהם: ומשני עוד היא מעשה נסים. אף זה מעשה נסי' שלא נתקלקל הכתב בסתירא ובבנין המזבח: ניחא ושדת אותם בסיד. שיהיה הכתב ניכר יפה: מה מקיים ושדת אותם בסיד. דמשמע מכל הלדדי' וכיון שהיה מקריבין ע"ג המזבח נתקלקל הכתב מחמת האש והאפר שעליו א"כ כיון דכתיב מזבח אבני' תעשו לי א"כ א"א לסודו בסיד שאין הקרבנות נוגעות באבנים אלא בסיד ואין האבני' ניכרים: ומשני בין כל אבן ואבן. נותן הסיד ע"ג המזבח ומן הלדדי' היה סיד אף על האבני': והיו עמים משרפות סיד. קשיא ליה מ"ש סיד: מסיד נטלו וכו'. כלומר ע"י התורה שנכתבת ע"ג הסיד וכל אדם יכול לקרות ולא קיימו או שלא למדו לכך חייבין שרפה: איפופסין. גזר דין: והגוי' חרוב יחרבו. קשיא לי' למה נקט בלשון הזה מכלהם של האומות עכו"ם: מחורב. מהר סיני שנקרא הר חורב משם נתחייבו כלי' שהרי החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבלה: אבני המלון. כדכתיב וישאו י"ב אבני' מן הירדן וגו' ויעברום עמם אל המלון ויניחום שם: ואבני' שהניח יהושע וכו'. דכתיב וי"ב אבני' הקים יהושע בתוך הירדן תחת מלב רגלי הכהנים: ואסטליות שנתן להם משה. שגם משה העמיד בעבר הירדן מזרחה י"ב אבנים כדכתיב הואיל משה באר את התורה הזאת וגם זה על אבני' היו: איסטליות. האבני' וי"ג אסטליו' ופי' כתבי' שכתב משה על האבנים בערבות מואב ובבבלי יליף בגזרה שוה באר באר דגם משה כתב על האבנים כל התורה באר היטב: פשיט לן. הדבר פשוט וברור לן שהיו שם ד' מיני אבנים: ויאות. שפיר קאמר דד' מיני אבנים הן דאל"כ קשיא הא דכתיב ביהושע כשעברו ישראל את הירדן אמר יהושע שירימו י"ב אבני' מן הירדן והיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל עד עולם על איזה אבנים קאי האי קרא: לשעה היו ונגנזו. דכתיב ויניחום שם משמע שיהיו נגנזים:

משוקעות

פני משה

א"ר יוחנן. לתרץ הברייתא דיהו שוין במלואותם דלדידיה לא ס"ל הכי כדלעיל: בנימין היה חציו. בכתיבתו ב"ג מכאן וימ"ן מכאן: ויאות. שפיר וכן מדויק במקרא דמי כתיב שמותם לא כתיב אלא משמותם מקלת שמותן כלומר של אחד מהששה ולא כל שמותם של הששה: הראשונים אין נכתבין על סדר. תולדותם שיהודה מלך והי' מוקדם והאחרונים נכתבו על הסדר והאי סתמא סבירא ליה כת"ק דבבלי שני' כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם ולא ס"ל נמי כשם שחלוקין כו' דלעיל:

הלכה ה מתני' הביאו את האבנים.

כדכתיב ובנית שם מזבח וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת באר היטב: ונטלו את האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו עליו העולות והשלמים כדכתיב והעלית עליו עולות וגו': ובאו ולנו במקומן. בבית מלונם בגלגל ושם הקימו את האבנים: **גמ'** תני על אבני המלון נכתבו. רבי יהודה פליג אתנא דמתני' דקאמ' על אבני מזבח נכתבו כדכתיב והיה ביום אשר תעברו את הירדן וגו' ובנית שם מזבח וגו' וכתבת על האבנים וגו' והן הן אבני המלון ור' יהודה סבר דאבני המלון אבנים אחרות הן וכר' הנין דלקמן דאמר ד' מיני אבנים היו והם אבנים שהביאו עמהן מן הירדן כדכתיב שאו לכם מזה וגו': מ"ד כו'. להאי מ"ד דעל אבני המלון נכתבו ניחא הוא שכתבו כל התורה בשבעים לשון כדי שיבאו א"ה ויעתיקו שלא יהא להן פתחון פה לומר לא היה לנו מהיכן ללמוד תורה כדלקמן: משלחין נוטריהון. סופרים שלהן וקורין אותם נוטריין: ומשיאין. מעתיקים: מ"ד. אלא למ"ד על אבני המזבח נכתבו קשיא: לא לשעה היו ונגנזו. דודאי נגנזו אחר שהקריבו עליו ולא הניחו' שם מפני שתשמישי קדושה הן ואיך הי' יכולין להעתיק התורה בשעה מועט' ולא ס"ל כמ"ד במתני' דאותן אבנים סתרו' והביאו עמהן כדפירש רש"י ז"ל: עוד הוא מעשה נסים. דלמ"ד על אבני המזבח נכתבו עוד מעשה נסים נעשה להן שנתן הקב"ה בינה בלב כל אומה להעתיק את התורה בשעה קלה זו: ניחא ושדת אותם בסיד. מפני שהיה לקביעות וסדוהו בסיד על הכתיבה עד שיבאו האומות ויקלפוה והשיאוה כדאיתא בבבלי: מה מקיים ושדת. למה היה להם לסוד בסיד כיון שלא היה אלא לשע' ומיד באו א"ה והעתיקוה: בין כל אבן ואבן. לא היה הסיד אלא בין אבן ואבן לבנין המזבח: משרפות סיד. על עסקי סיד: מסיד נטלו איפופסין. גזר דין שלהם למיתה שהיתה התורה כתובה לפניהם ולא למדוה: מחורב. מהר חורב נטלו גזר דין שלהם שלא רצו לקבל את התורה כשהחזיר הקב"ה עליהם: נמצאת אומר שלשה מיני אבני' הן. האי תנא דברייתא ס"ל כתנא דמתני' דהן הן אבני המזבח הן הן אבני המלון: ואיסטליות. מיני אבנים שנתן להם משה כדאמר בבבלי אחד שהקים משה בארץ מואב שנאמר בעבר הירדן וגו' הואיל משה באר וכתיב וכתבת וגו' באר היטב ואתיא באר באר וקסבר האי תנא דנטלוה עמהן לארץ כדלקמן: פשיט לן. ודאי זה לנו דע"כ ד' מיני אבנים היו כדמסיק ר' סימון: ויאות. דד' מיני אבנים הן ואבני המלון לאו הן אבני המזבח דאם תאמר אבני המלון הן בעצמן אבני המזבח הרי לשעה היו ונגנזו מפני קדושתן כדלעיל ואבני המלון הוקבעו שם לדורות כדכתיב למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר וגו': אין תימר. דאותן אבנים היו ממה שהקים יהושע כו' כדכתיב ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים:

משוקעות

שינויי נוסחאות (שו"א) חציו בד"ו חצוי. (שו"ד) ממינו בד"ו מימינו. (שו"ו) סיד במקרא „שיד". איפפסין בד"ו איפופסין. (שו"ח) איפיפסין בד"ו איפופסין.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

משוקעות היו במים. אין תימר איסטליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמהן לארץ. אלא כן אנן קיימין באבנים שהקים להן יהושע על גב הירדן. תני ר' יודה בר אלעאי אומר אבא חלפתא ורבי אלעזר בן מתיה וחנינה בן חכינאי עמדו על אותן האבנים ושיערום כל אחת ואחת משוי ארבעים סאה. מיכן את למד כמה היה באשכול כתיב °והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו. (יהושע ד) לא דמי ההוא דטען מן ארעא לכתפי' להדוא דטען מארעא לארכובתיה ומן ארכובתיה לכתפיה לא דמי ההוא דטען מן ארעא לארכובתיה ומן ארכובתיה לכתפיה לההוא דאוחרן תלי ליה. לא דמי הוא דאוחרן תלי ליה לההוא דטעין בתריין. כתיב °איש אחד לשבט על דעתיה (במדבר יג) דרבי עקיבא דו אמר לשונו' רבויים הן עשרים וארבעה היו ששה עשר באשכול ושמנה בתאנים ורמוני' ובנושא כלים. ועל דעתיה דרבי ישמעאל דהוא אומר לשונות כפולין הן שנים עשר היו שמונה באשכול וארבעה בתאנים ורימוני' ובנושא כלים. על דעתיה דרבי ישמעאל טורטרין על דעתיה דר' עקיבא טורטורין וטורטורי טורטורין. כתיב °ויעמדו המים היורדים מלמעלה קמו נד (יהושע ג) אחד הרחק מאד מאדם העיר אשר מצד צרתן. אמר ר' יוחנן אדם קרייה וצרתן קרייה. שנים עשר מיל מזו לזו. מלמד שהיו המים גדושין ועולין כמצד צרתן. וכי איזה קל המים או אדם. המים קלים מאדם תדע לך שהוא כן אלא מלמד שהיו המים גדושין ועולין כיפין על כיפין. רבי לוי אמר עד לבו של רקיע. תמן אמרין עד בבל. נאמר כאן הרחק ונאמר להלן °מארץ רחוקה (מלכים ב כ) מאד באו אלי מבבל. תני רבי אליעזר בן יעקב אומר יותר משלש מאות מיל היו המים גדושין ועולין כיפין על גבי כיפין עד שראו אותן כל אומות העולם הדא היא דכתיב °ויהי כשמוע כל (יהושע ה) מלכי האמורי אשר בעבר הירדן וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וגו'. אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות. אמר להן יהושע אם אין אתם מקבלין עליכם את הנסתרות המים באין ושוטפין אתכם. אמר רבי סימון בר זבדא ויאות תדע לך שהוא

פני משה

משוקעות היו במים. ולא הוציאם משם כדכתיב התם ויהיו שם עד היום הזה: אלא כן אנן קיימין. ע"כ דאבני המזבח היו באבנים שהקים להן יהושע על גב הירדן ואבני' אחרות היו שלקחו עמהם והביאום למלון: מיכן אתה למד. כמה משאוי הי' באשכול שהיו שם שמנה מסייעין זה את זה: דכתיב הכא והרימו וגו' לא דמי וכו'. אינו דומה המגביה משאוי מן הארץ על כתפו למגביה מהארץ לארכבותיו ומן ארכבותיו לכתפו שזה על ידי שאינו מגביה בפעם אחת מהארץ לכתפו יכול להגביה משאוי היותר כבד: לא דמי כו'. ואינו דומה המגביה בעצמו עד על כתפו למי שאחר מטעינו שזה נושא משא יותר כבד: לא דמי כו'. ואינו דומה מי שאחר מטעינו ונושא בעצמו למי שטוען בשנים שעל ידי שחבירו מסייעו ונושא עמו כמשאוי כל אחד טוען יותר ממה שהוא טוען לבדו ואפי' כשאחר מטעינו וכיון שכאן כל אחד נשא לבדו משאוי של מ' סאה ממה שהגביה בעצמו מן הארץ על כתפו מבלי שהטעינו אחר מעתה לא ולמד כמה משאוי הי' באשכול שהיו שמנה אנשים ומסייעין זה את זה ומרימין על כתפיהן: כתיב איש אחד. איש אחד לשבט. איידי דאיירי באשכול נקט לפלוגתא דר"י ור"ע בהא: ה"ג על דעתיה דר"ע דאמר לשונות ריבויים הן כ"ד היו ששה עשר באשכול כו' ע"ד דר' ישמעאל דהוא אומר לשונות כפולין הם שנים עשר היו שמנה באשכול כו'. דר' ישמעאל ור"ע פליגי בכ"מ שנא' בתורה לשונות כפולין כמו הכא איש אחד איש אחד לר"ע אתי לרבות וכן הכא כ"ד מרגלים היו ואע"פ שלא הוזכרו בכתוב אלא י"ב אפשר דהאחרים פחותין מהם היו ולא קחשיב בהדייהו. ועל דעתיה דר"י דאמר בכ"מ לשונות כפולין הן ואין לנו לרבות דבר דדברה תורה כל' בני אדם כדאמר בהערל הלכה א' ובהרבה מקומות. שנים עשר היו כו' וכן גרים בתוס' דף ל"ד ד"ה טורטני לר"ע כ"ד ולר"י י"ב אלא דשם כתוב בר' ישמעאל לשונות ריבויים וכדר"ע לשונות כפולין וצריך להפוך הגי' בזה גם שם: על דעתיה דר' ישמעאל. דאמר י"ב היו: טורטרין. כדאמר בבבלי שם ממשמע שנאמר וישאוהו איני יודע שבשנים ומה ת"ל בשנים בשני מוטות וס"ל לר"י דמדכתיב בשנים ולא שנים לרבות עוד ב' מוטות אחרות דהוו להו ארבע מוטות והיו הולכות ארבעתן זו אצל זו והאשכול הי' מוטל על ארבעתן וכל אחד מהן תופס לראש המוט אחד מכאן ואחד מכאן הרי שמנה אנשים באשכול וזהו טורטורן משאוי אחד כלו' כולן בשוה: על דעתי' דר"ע. דאמר כ"ד היו והיו שמנה אחרים הפחותים מהן נושאים משאוי תחת הראשונים שהיו עוד ד' מוטות אחרות והן באלכסון מתחת העליונים ב' מוטות באלכסון מכאן וב' מוטות באלכסון מכאן וזהו טורטורין וטורטורי טורטורין משאוי ומשאוי תחת משאוי: אדם קרייה. אדם שם עיר אחת וכן צרתן: כמלא צרתן. כמו השיעור שבין אדם לצרתן: תדע לך שהוא כן. דודאי המים קלים לרוץ יותר מאדם ואם המים לא גבהו אלא י"ב מיל וחזרו למקומן כמלא המים שוטפין אותן שהרי בעברם לא שהו אלא מהלך שנים עשר מיל כאורך מחנה ישראל אלא מלמד כו'. וכן הוא בבבלי: עד לבו של רקיע. כלו' גבוה הרבה יותר: עד בבל. כמו מהירדן עד בבל: הדא היא דכתיב ויהי כשמוע וגו'. שנראה לעין כל ושאלו זה לזה עד ששמעו את הנס הגדול: בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות. שנתערבו זה על זה ליענש ואפי' על הנסתרות: תדע לך שהוא

קרבן העדה

משוקעות היו במים. ולא היו לזכרון: כבר נכנסו עמהן לארץ. וכתיב והיו האבנים האלה לזכרון וכו' משמע אבני' שהרימו מן הירדן הם לזכרון: אלא. הכא במאי עסקינן שהיו שם עוד מיני אבנים הרביעים והן האבנים שהקים יהושע על שפת הירדן דכתי' ויקרא יהושע אל י"ב האיש וגו' והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו וגו' והיו האבני' האלה לזכרון וגו': משוי ארבעים סאה. של מים: כמה היה באשכול. שנשאוהו שמנה אנשים והיו מסייעין זה את זה כשהרימו על כתפיהן: כתיב והרימו לכם וכו'. כלומר ואלו הכא באבני הירדן כתיב והרימו לכם איש אבן וכו' דמשמע שלא סייעו זה את זה בהרמתם: לא דמי וכו'. מעתה נוכל לשער משא האשכול דאינו דומה המגביה משוי מהארץ מיד על כתפו להמגביה מהארץ לארכבותיו ומארכבותיו לכתפו שע"י שאינו מגביה בבת אחת מהארץ לכתפו יוכל להגביה יותר: ה"ג ולא דמי ההוא דטעון מארעא לארכובתיה לההוא דאוחרן תלי לי' וה"פ לא דמי המגביה לבד אפי' נותנו ע"ג ארכבותיו ואינו מגביה למעלה למאן דחברי' נותן המשא עליו שיכול לישא משוי יותר כבד: לא דמי האי דאוחרן תלי לי' וכו'. גם לא דמיא מי שחבירו מטעינו משא למאן שנוש' משא בשני' וכ"ש הכא באשכול דהוה בשמנה ודאי משקלו סך רב היה דאל"כ למה להו שמנה. ה"ג ע"ד דר"י דו אמ' לשונות כפולין הן י"ב ח' באשכול וכו' ע"ד דר"ע דאמר לשונות ריבויין הן כ"ד היו ט"ז באשכול וכו'. וה"פ לר' ישמעאל שהוא אומר דברה תורה כלשון בני אדם ולשונות כפולין לא אתיין לריבויא אינן אלא י"ב. לר"ע דהוא אמר כל מקום שנאמר כפל לשון לריבויא קאתי א"כ ה"כ דכתיב איש אחד איש אחד למטה כמי לרבויי קאתי דמכל שבט היו שנים דה"ל כ"ד ולא נזכר בכתוב רק השמות של איש אחד למטה היינו משום חשיבותם של אלו הנזכרים בתורה שאותן שהיו עמהם לא היו חשובי' כמות': על דעתיה דרבי ישמעאל טורטורין. הוא מוט ששני עלים ארוכים מונחים באורך ושנים ברוחב הרי לו שמנה קצוות בהן נושאין שמנה בני אדם וע"ג העלים היה מונח האשכול: על דעתיה דרבי עקיבא טורטורין וטורטרי וכו'. כלומר מוט אחת ולה שמנה קצוות ותחתיה מוט גדולה שנושאין בה המוטות ולה שש עשר קצוות: אדם קרייה וצרתן קרייה. פי' אדם וצרתן שמות שתי עיירות הן וביניהם שנים עשר מיל וקשיא ליה כיון דשתי עיירות הן סימנ' אשר מצד צרתן ל"ל ועוד כיון דרחוק מאוד הוא מאדם העיר הל"ל סמוך לצרתן אלא ודאי דסימנ' קיהיב: שהיו המים גדושין ועולין שנים עשר מיל כפי המרחק שיש בין אדם לצרתן: וכי איזה קל וכו'. בבבלי גרסי' וכמה גובהן של מים שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל דר"י א"ל רא"ש לדבריך אדם קל או מים קלים הוי אומר המים קלים א"כ באין המים ושוטפין אותן אלא מלמד וכו' וה"פ הרי המים קלים לרוץ מן האדם ולדבריך שלא חזרו המים לאחוריהן אלא שנים עשר מיל וחזרו למקומן כמלא ישראל שמחנם היה שנים עשר מיל אינן יכולין לעבור עד שכבר חזרו המים הקלים לרוץ למקומם הראשון ושוטפין אותן: תדע לך שהוא כן. הדבר ברור שהוא כן: כיפין. אולמות וקורין ארקול"ד בלעז: עד לבו של רקיע. כלומר עד אמצעו של רקיע וגוזמא קתני: עד בבל. גבהן של מים היו כמירדן עד בבל א"כ עד בבל ממש ברחו: בירדן קבלו עליהם את הנסתרות. דכתיב הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם ונקוד על לנו ולבנינו ועל עי"ן שבעד ללמד אע"פ שקבלו עליהם בערבות מואב את הערבות כדאמרי' לעיל בפרקין אפ"ה לא נענשו על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן אבל משעברו בירדן נענשו כל ישראל על עברות נסתרות שביניהם: ה"ג ויאות תדע לך שהוא

שנויי נוסחאות (שם"ו) ריבויים הן ... עד ובנושא כלים (שבשורה כ). בד"ו רבויים הן שנים עשר היו שמונה באשכול וארבע בתאנים ורימונים ובנושא כלים. ועל דעתיה דרבי שמעון דהוא אומר לשונות כפולין הן עשרים וארבעה היו ששה עשר באשכול ושמונה בתאנים ורימונים ובנושא כלים. (ש"כ) טורטרין בד"ו טורטורין. (שו"ז) מאד במקרא ליתא. אלי במקרא ליתא. (שו"ד) ויהי כשמוע (יהושע ה'). (שו"ה) הירדן וכל במקרא „הירדן ימה וכל".

מערבת הערוך (שו"כ) טורטורין וטורטרי טורטורין ני' הערוך ע' (ערכן ג') טורטני וטורטני דטורטני פי' טורפני בל"י קנה של מאזנים וכיצד נשאוהו הביאו שני עמודים של עלים וכירנוס בחבלים ונתנו האשכול על גבי החבלים ונתנו מוטות [בחבלים] בקצת העמודים המסורגים בחבלים ונתן מוט אחד מן הקצה מזה הראש וכיוצא בו בראש הקצה האחר נמצאו שני מוטות בראשי העמודים המסורגים בחבלים והאשכול נתון על גבי החבלים ועל כל מוט ומוט מאלו המוטות שתי מוטות פחותים מהם מוט בראש זה ומוט בראש זה נמצאו ארבע מוטות בראש שני מוטות הנתונים בראשי העמודים וכל מוט ומוט מאלו ד' מוטות היו סובלין אותו שני אנשים נמצאו שמונה סובלים את האשכול וזה פי' טורטני וטורטני דטורטני כלומר מוטות ומוטות על המוטות עכ"ל הערוך וכתב בעל המוסיף פי' בלשון יוני ורומי פלס. ידוע כי בהתרחק המשקל מן המוט יכריע כמה פעמים כמות משקלו ויש מעשה ערמנות לסבול ולהגיע אדם אחד משא אנשים רבים בדרך פלס וזה אמרם טרטני וטרטני דטרטני להורות כובד האשכול. עכ"ל לשון בעל מוסיף הערוך והתוס' בסוטה דף ל"ד ע"א הביא זה הפירוש בשם ר"ח.

חתם סופר

איש אחד לשבט על דעתיה דר' עקיבא לשונות רבויים הם וכו'. יובן דלכאורה איך האמינו ישראל לנשיאים אלא כמה היו טועים בעדותן כדאיתא במדרש שהמרגלים הטעו לנשיאותו לא"י לא יהיו עוד נשיאים כ"כ לכו לגבוס טוטב. אך ישראל האמינו לאותם שלא היו נשיאים לשם. וזהו מלומז בקרא [דברים א' כ"ח] אחינו דייקא היינו הפשוטים שמה כמשו את לבבנו ולא נשיאנו:

מסורת הש"ס

שהוא כן שהרי עכן חטא ורובה של סנהדרין נפלה בעי. אמר רבי לוי ביבנה הותרה הרצועה יצתה בת קול ואמרה אין לכם עסק בנסתרות:

הלכה ו מתני' ברכת כהנים כיצד [א] במדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת [ב] במקדש היו אומרים את השם ככתבו ובמדינה בכינויו [ג] במדינה כהנים נושאין את ידיהם כנגד כתפותיהן [ד] ובמקדש על גבי ראשיהן [ה] חוץ מכ"ג שאינו מגביה ידיו למעלה מן הציץ ר"י אומר אף כ"ג מגביה את ידיו למעלה מן הציץ שנאמר (ויקרא ט) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ברכת כהן גדול כיצד [ו] חזן הכנסת נוטל ספר התורה ונותנו לראש הכנסת ראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול כהן גדול עומד ומקבל וקורא עומד וקורא אחרי מות ואך בעשור וגולל את התורה ומניח' בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפיקודים קורא אותו על פה ומברך עליה שמונה ברכות על התורה ועל העבודה ועל ההודייה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים ושאר תפילה:

גמ' אמר רב חסדא צער גדול היה להן. [ז]*בכל אתר את אמר הולכין אצל התורה. והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן. אלא על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן. והא תמן מויבלין אורית' גבי ריש גלותא. אמר רבי יוסי בי ר' בון על ידי שזרעו של דוד משוקע שם אינון עבדין לו כמנהג אבהתהון. תמן תנינן *מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה. מדלגין בנביא ואין מדלגין מנביא לנביא. ובנביא של י"ב מותר. ואין מדלגין בתורה. ר' ירמיה בשם רשב"ל לפי שאין גוללין ס"ת ברבים. ר' יוסי בעי

הגע

קרבן העדה

שהוא כן וכו'. וה"פ שפיר קאמר רשב"ל ותדע נך דאל"כ למה נענשו הסנהדרין על עון עכן הרי היה הדבר נעלם מהם ומכל ישראל: ביבנה הותר' הרצועה. שמש הלכו הסנהדרין משרבו הרוצחים קודם חרבן הבית ושם התפללו על הנסתרות שלא יענשו ויצאה בת קול ואמרה אין לכם עסק בנסתרות:

ה"ג אר"ח צער גדול היה להן. קודם שיצאה בת קול שנתרצה להם ה' ולקמן בתר הלכה ו' ל"ג:

הלכה ו מתני' במדינה אומרים אותה ג' ברכות. שמפסיקין הכהנים בין פסוק לפסוק ועונים הצבור אמן: ובמקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש אלא מיד כשהיו שומעין שם הנכבד והנורא היו אומרים ברוך שם כבוד וכו' ולפי שלא היו מפסיקין בין פסוק לפסוק חשיב להו ברכה אחת: ככתבו. ביו"ד: בכינויו. באל"ף שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך סרס המקרא ודרשהו בכל מקום אשר אבוא אליך (יומא פ"ז ה"א) וברכתיך דהיינו במקדש שם אזכיר את שמי המפורש: כנגד כתפותיהן. מפני שצריך נשיאת כפים דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וכתיב הוא ובניו כל הימים ובא ושרת לאשמעינן דהוקשו בניו לו לענין (מגילה פ"ד) שירות ואיתקש ברכה לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו וכי היכי דהוקשו בניו לו לענין שירות ה"נ לענין ברכה הוקשו בניו לו מה הוא בנשיאת כפים היה מברך אף בניו בנשיאת כפים כל הימים: ובמקדש. שמברכין את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיה' מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו: ברכת כה"ג. ביה"כ לאחר שכלתה עבודת היום קורא בתורה ומברך ח' ברכות: חזן הכנסת. שמש שטורח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא ולהפשיט את התיבה ולהכין הכל: ראש הכנסת. על פיו נחתכין דברי הכנסת מי יפרוס על שמע מי יפטיר בנביא מי ירד לפני התיבה: סגן. המוכן תחת כה"ג שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו: הסגן לכה"ג. וכולן משום כבודו של כה"ג שנאמר ברוב עם הדרת מלך א"נ להראות לו שיש שררות הרבה למטה ממנו: וקורא אחרי מות. שהוא מסדר יה"כ: ואך בעשור. שבפרשת שור או כשב דסמוכה היא לאחרי מות ויכול לגלול הס"ת לשם בעוד שהתורגמן מתרגם פסוק אחרון של פ' אחרי מות: יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן. כלומר אף מה שאני עתיד לקרות ע"פ כתוב כאן שלא להוציא לעז על הס"ת לומר שחסר ממנה דבר: ובעשור של חומש הפקודים קורא ע"פ. ואינו גולל לשם מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק התורגמן ואיכא גנאי לצבור ולקרות בשני ס"ת א"א לפי שאין אדם אח' קורא בשני ס"ת בצבור משום פגמו של ס"ת הראשון: בחומש הפקודים. ספר וידבר שמתחיל במנין של ישראל: ומברך עליה שמנה ברכות. בגמ' מפרש לכולהו: **גמ'** ופריך בכל אתר. בכל מקום אמרינן שנוהגין כבוד בתורה והולכין אחריה והכא אמרינן שמביאין את הס"ת אצל כה"ג והמלך כדתנן בסיפא: ומשני אלא על ידי שהכה"ג והמלך הן בני אדם גדולים וחשובים התורה מתכבדת בהן ועושית להן יקר לבוא אצלם להיות מתכבדת על ידיהן: ופריך והא תמן. בבבל מביאין התורה אל ריש גלותא אף שלפעמים אינן חשובים כל כך בתורה ובמצות: תמן. גבי ריש גלותא הואיל והן מזרעו של דוד עושין להן כמנהג אבותיהן כמלכי בית דוד: תמן תנינן. מגילה פ"ד: מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה: ואין מדלגין בתורה. שהשומע את הקופץ ממקום למקום אין לבו מיושב לשמוע: ואין מדלגין מנביא לנביא. שיש בזה טירוף הדעת יותר מדאי: שאין גוללין ס"ת ברבים. מפני כבוד הציבור שימתינו עד שיגלל וכדפרישית במתניתין:

הגע

פני משה

שהוא כן. שכבר קבלו עליהם הנסתרות בירדן: שהרי עכן חטא. בנסתרות ורובה של סנהדרין נפלה בעי כדכתיב ויכו מהם כשלשים וששה איש וכדדריש בבבלי פ' נגמר הדין זה יאיר בן מנשה שהיה שקול כרובה של סנהדרין: הותרה הרצועה. שלא ליענש ע"ז: אין לכם עסק. ליענש בשביל נסתרות:

הלכה ו מתני' במדינה אומרי' אותה שלש ברכות. שמפסיקין הכהנים בין פסוק לפסו' ועונין הציבור אמן: ובמקדש ברכה אחת. לפי שאין עונים אמן במקדש ואין כאן שום הפסק ומה שהיו עונים במקדש בשכמל"ו לא חשיב הפסק דלאחר כשהיו שומעין שם הנכבד והנורא היו עונין ולא היו ממתינין עד סוף הפסוק כ"כ התוס' דף מ': ככתבו. ביו"ד ה"א: ובמדינה בכינויו. באל"ף דל"ת שאין מזכירין השם ככתבו אלא במקדש בלבד כדדריש בבבלי שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך סרס המקרא ודרשהו בכל המקום אשר אבוא אליך וברכתיך דהיינו במקדש שם אזכיר את שמי: כנגד כתפותיהן. מפני שצריך נשיאות כפים דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וכתיב הוא ובניו כל הימים מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים דכיון דאיתקוש בניו לו בשירות דכתיב בהאי קרא דכל הימים לעמוד לשרת איתקיש נמי לברכה דברכה איתקוש לשירות כדכתיב לשרתו ולבר' בשמו: ובמקדש. שמברכין את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם מגביהין ידיהן למעלה מראשיהן: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב עליו: ר' יהודה כו'. ואין הלכה כר' יהודה: ברכת כ"ג. ביום הכפורים לאחר שכלתה עבודת היום קורא בתורה כדמפ' ואזיל ומברך שמונה ברכות כדלקמן: חזן הכנסת. שמש הכנסת שטורח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא ולהפשיט את התיבה ולהכין הכל: ראש הכנסת. על פיו נחתכין דברי הכנסת מי יפרוס על שמע מי יפטיר בנביא מי ירד לפני התיבה: סגן. המוכן תחת כ"ג שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו: והסגן נותנו לכ"ג. וכולן משום כבודו של כ"ג שמראין לו את מעלותיו מעלה למעלה ממעלה: כ"ג עומד ומקבל. ומתחילה יושב היה דבעזר' נשי' היה קורא דאי בעזרת ישראל הא קי"ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד: וקורא אחרי מות. שהיא מסדר יום הכיפורים: ואך בעשור. שהוא בפרשת שור או כשב דסמוכה היא לפרשת אחרי מות ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק אחרון של אחרי מות ואין כאן שהות כדי שיפסיק המתורגמן: וגולל את התורה. ואע"פ שעדיין לא קרא ובעשור של חומש הפיקודים יקרא אותו על פה ולא יגלול ס"ת לשם מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק המתורגמן וישתוק ואיכא גנאי לציבור ולקרות בשני ס"ת אי אפשר לפי שאין אדם אחד קורא בשני ס"ת בציבור משום פגמו של ס"ת הראשון: יותר ממה שקריתי לפניכם. בענין היום כתוב כאן ואע"פ שאני עתיד לקרות עוד פרשה שלישית אל תדמו שחסר מן הספר הזה ולכך אני גוללו וכל כך למה שלא להוציא לעז על ספר תורה: ומברך עליה שמנה ברכות. כדמפרש בגמ': **גמ'** אמר רב חסדא צער גדול היה להן. להכהנים במקדש שהיו צריכין להגביה ידיהן למעלה מראשיהן מתחילת הברכה עד סופה: בכל. מקו' מצינו שצריך לנהוג כבוד לתורה ולילך למקום שהיא: והכא את אמר שמוליכין את התורה. מן הכנסת אצלן להביא לכהן גדול והיה לו לילך לשם ולקרות: אלא ע"י שהן בני אדם גדולים. חשיבו' וכבוד הוא לתורה שהתורה מתעלה ומתכבדת בהן: והא תמן. בבבל מביאין התורה בבית ריש גלותא אף שלפעמים אין שם בני אדם גדולים וחשיבים כל כך: ע"י שזרעו של דוד משוקע שם. שאין נזרע דוד מתנהגין בחשיבות ועושין כמנהג אבותיהן: תמן תנינן. בפ"ד דמגילה: מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה ואפילו מענין לענין: ואין מדלגין בתורה. לפי שדברי תורה אזהרות ועונשין ומצות הן וצריך שיכנסו בלב השומעין וכשאדם יוצא משיטה לשיטה אחרת אינו נוח להתבונן: מדלגין בנביא. אבל אין מדלגין מנביא כו': מותר. ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו: לפי שאין גוללים ספר תורה ברבים. דאין זה כבוד הציבור שיהיו יושבין ומצפין ודוממין לכך וקס"ד דאין הטעם אלא מפני כבוד הציבור והיינו שיש שהות כל כך בכדי שיפסיק המתורגמן:

הגע

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פי"ד מהלכות תפלה הלכה ג סמ"ג עשין כ טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף יג

יב
ב מיי' שם הלכה ט

יג
ג מיי' שם הלכה י

יד
ד מיי' שם הלכה ג סמ"ג עשין שם טוש"ע שם סעיף יב

טו
ה מיי' שם הלכה ט

טז
ו מיי' פ"ג מהלכות עבודת יה"כ הלכה י' סמ"ג עשין רט

ציון ירושלים

[ז]בכל אתר את אומר הולכין אצל התורה. ע' ירושלמי פ"ז מיומא הלכה א ועמ"ש בציון ירושלים שם:

שנויי נוסחאות (שו"ת) קורא בד"ו וקורא

הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה. אלא כדי שישמעו ישראל על סדר. והא תנינן וקורא אחרי מות ואך בעשו'. שנייא היא שהיא סדרו של יום. תדע לך דמר רבי שמעון בן לקיש בכל מקום אינו קורא על פה וכא קורא על פה. רבי יוסי מפקד לבר עולא חזנא דכנישתא דבבלאי כד דהיא חדא אורייא תוגייל לה לחורי פרוכתא. כד אינון תרתיי תי מייבל חדא ומייתי חדא. ומברך עליה שמונה ברכות על התורה. הבוחר בתורה. על העבודה שאותך לבדך ביראה נעבוד. על ההודיה הטוב לך להודות. על מחילת העון מוחל עונות עמו ישראל ברחמים. על המקדש הבוחר במקדש. ואמר רבי אידי השוכן בציון. ועל ישראל הבוחר בישראל. ועל הכהנים הבוחר בכהנים. ועל שאר תפילה תחינה ובקשה שעמך ישראל צריכין להושע לפניך ברוך אתה ה' שומע תפילה:

הלכה ז מתני' פרשת המלך כיצד [א] מוצאי י"ט האחרון של חג בשמיני

מוצאי שביעי' [ב] עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה שנאמר °מקץ שבע שנים במועד (דברים לא) שנת השמיטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות וגו' חזן הכנסת נוטל ספר התורה ונותנו לראש הכנסת ראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכהן גדול נותנו למלך והמלך עומד ומקבל וקורא יושב אגריפס המלך עמד וקיבל וקרא עומד [ג] ושיבחוהו חכמים וכשהגיע °ללא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא (שם יז) זלגו עיניו דמעות אמרו לו אל תתירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה: **גמ'** לא כן תני רבי חייה [ד] לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואמר ר' אמי בשם רבי שמעון בן לקיש אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. תיפתר שסמך לו בכותל וישב לו. והא כתיב °ויבא המלך דוד וישב לפני ה' (ש"ב ז) אמר רבי איבו בר נגריי יישב עצמו בתפילה. תמן תנינן *יצאת כת הראשונה וישבה לה בהר הבית. השניה בחיל. והשלישית במקומה. רבי נחמן בשם רבי מנא מה תנינן ישבה לה במקומה. עמדה לה במקומה. תני רבי חנינה בן גמליאל אומר הרבה

פני משה

הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה. נפסקת בין מקים שהוא עומד נמקום שדולג ואין כאן בכדי שיפסיק המתורגמן ואם מותר לדלג לדבריך: אלא כדי שישמעו ישראל. את התורה על סדר וענין אחד שיהי' לבם מיושב לשמוע ואם הוא מענין לענין לא ידלג אפי' בפרשה קטנה אף דליכא טעמא דכבוד הציבור: והא תנינן כו'. דאלמא דאין הטעם אלא מפני כבוד הציבור ולפיכך מותר הכא לדלג הואיל וסמוכה היא וליכא שהו' בכדי שיפסיק המתורגמן: שנייא היא. במתני' שהיא סדרו של יום ששתי הפרשיות מדברות בסדר ובענין של יוה"כ ובענין א' מותר לדלג בכדי שלא יפסיק המתורגמן אבל אם יש שהות בכדי שיפסיק המתורגמן אין מדלגין לעולם: תדע לך. שהוא כן דהרי אמר ר"ל בכ"מ אינו קורא ע"פ לדברים שבכתב והכא במתניתין קורא כ"ג ע"פ לבעשור שבחומש הפקודי' מפני שאי אפשר לפי שיש שהות בכדי שיפסיק המתורגמן ואיכא טורח הציבור וכדפרישית במתניתין: רבי יוסי. לוה לבר עולא חזן הכנסת של בבל: כד היא חדה אורייה גרסי' וכן הוא שם. אם הוא יום שמוציאין בו ס"ת אחד תגלול אותה לאחורי הפרכת קודם שתביאה על התיבה מפני כבוד הציבור: כד אינון תרתיי. ואם הוא יום שמוציאין בו ב' ס"ת: תי. תבא מוליך ספר תורה הראשו' ותחזירה לארון הקודש למקומה אח"כ תביא האחרת ואע"ג דר' יוסי נמי היים לכבוד הציבור שהרי לוה לגלול אחרי הפרכת קודם שיביאה על התיבה מכל מקום סבר ביום שיש בו ב' ס"ת מותר לעשות כך כדי להראות ולפרסם כבוד היום שנתחיי' בו להוציא ב' ס"ת: על התורה. ברכה שלאחריה השיב הכא ומסיים הבוחר בתורה: על העבודה. רצה ומסיים שאותך כו': על ההודייה. מודים ומסיים הטוב כו': ואמר ר' אידי. שצריך לסיים השוכן בציון:

הלכה ז מתני' בשמיני. בשנה שמינית של שמטה שעברה שהיא מוצאי שביעית זו במוצאי י"ט הראשון של חג כדמפרש בבבלי דכתיב בחג הסוכות שומע אני אפילו ביום טוב האחרון של חג תלמוד לומר בבוא כל ישראל לראות ובי"ט הראשון לא דבמועד כתיב מתחלתא דמועד: בעזרה והוא יושב עליה. בגמרא פריך עלה: אגריפס המלך. מזרעו של הורדוס היה והוא שנחרב בית המקדש בימיו: זלגו עיניו דמעות. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: אחינו אתה. שאמו מישראל:

גמ' לא כן כו'. אמתני' פריך דקתני המלך יושב בעזרה דהא תני ר' חייה אין ישיבה בעזרה כו' ור' אמי בשם ר"ל מוסיף דאפי' למלכי בית דוד לא היתה ישיבה דמפרש קרא דדוד כדלקמיה: תיפתר. להמתני' לא שהיה יושב ממש אלא שסמך לו בכותל וישב לו בעמידה שיש בה סמיכה וכעין ישיבה היא ומותר בעזרה ובבבלי מפרק לה דבעזרת נשים הויא: והא כתיב ויבא וגו'. אר"ל פריך דקאמר אפילו למלכי בית דוד אין ישיבה: יישב עצמו בתפל'. לא ישב ממש אלא שיישב עצמו לכוין דעתו בתפלה לפני ה': תמן תנינן. קושיא היא דהרי תנינן בסוף פ' תמיד נשחט גבי הפסח נשחט בשלש כיתות וכשנגמרו יצאת כת הראשונה כו' והשלישית במקומה בעזרה וקס"ד דישבה בעזרה כמו דקאמר ישבה בכת הראשונה: מה תנינן ישבה לה במקומה. בתמי' דלא תני הכא ישבה אלא במקומה דקאמר עמדה לה במקומה קאמר: הרבה

קרבן העדה

הגע עצמך. אמור לנפשך: שהיתה פרשה קטנה. שצריך לדלגה ואין שהייה בגלילה ואפ"ה אסור דמתניתין סתמא תנן אין מדלגין בתורה: אלא. היינו טעמא שלכך גוללין ס"ת בצבור כדי שישמעו התורה על הסדר וכשדולגין אין לב השומע פנוי כל כך לכוון הדברים לישנא אחרינא שלא יסברו השומעי' שכן מסודרים הדברים בתורה ויבואו לטעות: ופריך והא תנינן. במתניתין שהכ"ג קורא אחרי מות ואך בעשור נמס"ת אחת ע"י דילוג וע"כ לומר הטעם כדרשב"ל והני פרשיות שכן סמוכים אין גנאי לציבור שאין בזה שהייה וכדפרישית במתניתין: ומשני שנייא היא. שאני התם שהוא סדר היום והן בפרשה אחת: בכל מקום אינו קורא על פה. דקיי"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן ע"פ והכא תנן קורא ע"פ אלא ודאי כיון דשייכי אהדדי התירו לו לקרות ע"פ ה"ה נמי לענין דילוג התירו מפני שהוא סידורו של יום: ר"י. לוה לבר עולא שמש דבה"כ של בבליים: ה"ג כד דהוות חדא אורייתא הוא גייל לה להדי פרוכתא וכ"ה ביומא. וה"פ כשאין לך אלא ס"ת אחת והוא יום שצריכין לקרות בשני ענינים תהא גולל הס"ת לפני הפרוכת ואינך צריך להכניסה להארון ולהוציא ס"ת שנית: כד אנון תרתיי. כשיש לך שני ס"ת כשגומרין ענין אחד תהא מוליכה להארון ואח"כ תביא השנייה מהארון למקום שקורין בה ולא תוליא שניהם כאחת: תי. כמו תהא: הבוחר בתורה. ותותם בה כדרך שחותם בכל השנה דקסבר לעולם חותם הבוחר בתורה א"כ במקום שחותם בכל השנה נותן התורה חותם היום הבוחר בתורה: שאותך לבדך ביראה נעבוד. והיינו כברכת העבודה שחותם כן ביה"כ: הטוב לך להודות. כדרך שחותם בכל השנה בהודאה: על מחולה השון. חותם בא"י מוחל וכו': השוכן בציון. חותם בברכת המקדש ולא הבוחר במקדש א"נ סובר דחותם בתרווייהו: ועל שאר תפלה תחנה ובקשה. שמתפלל הכה"ג כפי מה שהוא רגיל חותם הושע ה' את עמך ישראל שהן צריכין להושע לפניך בא"י שומע תפלה: לפניך. כמו מלפניך כלומר מאתך:

הלכה ז מתני' ה"ג במוצאי י"ט הראשון. וכ"ה בבבלי גם בקרא כתיב בחג הסוכות: בשמיני. בשנה השמינית של שמיטה שעברה שהיא מוצאי שביעית זו במוצאי י"ט הראשון של חג הסוכות דכתיב בחג הסוכות שומע אני אפילו בי"ט האחרון של חג תלמוד לומר בבוא כל ישראל לראות מתחלת חול המועד: אגריפס המלך. מזרעו של הורדוס היה ובימיו נחרב בית שני: זלגו עיניו דמעו'. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: אחינו אתה. שאמו מישראל: **גמ'** ופריך לא כן תני רבי חייה לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. ואגריפס המלך וכן כל מלכי ישראל שהיו בזמן בית שני לא היו מבית דוד כמפורש בבבלי פ' בתרא ואיך תני במתני' וקורא יושב: אלא למלכי בית דוד. שמצינו בהן ישיבה דכתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה': אפי' למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. לאלומי קושיתו מביא לכאן הא דרבי שמעון בן לקיש: ומשני תיפתר. תפרש להא דמתני' לאו יושב ממש אלא שסמך עצמו לכותל וקורא התנא לסמיכה ישיב': והכתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה'. לרבי שמעון בן לקיש פריך: ישב עצמו לתפלה. שהיה מיישב ומכוין דעתו לתפילה: תמן תנינן. פסחי' פ"ה: יצתה כת הראשונה. שהפסח נשחט בג' כתות אל ע"פ בשבת יצתה הראשונה וישבה לה בהר הבית שלא היו יכולין להוליך פסחיהן לבתיהן שירושלים רשות הרבים: והשלישית במקומה. קס"ד במקומה בעזרה ישבה לה דומיא דרישא דתנן ישבה לה בהר הבית וקשיא הא אין ישיבה בעזרה: מה תנינן. וכי תנן במתני' ישבה לה במקומה הא סתמא תנן השלישי' במקומה איכא לפרושי במקומה עמדה: באותה

מסורת הש"ס

פסחים פ"ה

עין משפט נר מצוה

יז [א] מיי' פ"ג מהלכות חגיגה סמ"ג עשין רל

יח [ב] מיי' שם הלכה ד

יט [ג] מיי' שם הלכה ג

ציון ירושלים

[ד] לא היתה ישיבה בעזרה. ע' תוס' בסוט' דף לט וכמהרש"א וכשו"ת בית אפרים חלק חו"מ סי' א' וגם אני הארכתי בזה:

שנויי נוסחאות (סו"ז) כד דהיא חדא בד"ו כדי חורה. (סו"ח) תי בד"ו תו.

מערכת הערוך (סוי"א) על ההודיה הטוב לך להודות כו' גי' הערוך (ע' סמן ג') „ההוראה הטוב שמך ולך נאה להודות על מחילת עון מוחל לעונות עמו ישראל על המקדש הבוחר במקדש על הכהנים הבוחר בכהנים על ישראל הבוחר בישראל על ירושלים הבוחר בירושלים.

עמודי ירושלים

והא כתיב ויבא המלך דוד. הפני משה והקרבן העדה כאן וביומא (פ"ג ה"ב) פי' דהקושיא קאי נר' אמי דאמר אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה. ולפי זה יסתרו דברי ר' אמי בשם ר' שמעון בן לקיש למה דאיתא במדרש שוחר טוב (מזמור א') דיש [ישיבה] במקום מלכות בית דוד [נגד] ולא בעזרה וכאן אמר ישב בתפלה. אולם ראיתי להרמ"ע במאמר מאמרות (מאמר אם כל חי ח"ג סי' י') שכתב שם דמה דאמריך אין ישיבה בעזרה כו' הוא משנגנה בית עולמים ע"י מלכות בית דוד או נתחדשה ההלכה דיש למלכי בית דוד ישיבה ומקודם לזה לא הי' ישיבה ע"ש א"כ כאן קאי הקושיא על ר' חייא דגם לדידיה תקשה על דוד עצמו שהי' אסור ליסב ולא קאי הקושיא על ר"ל וא"ש:

מסורת הש"ס

באותו היום. שהחניפו החכמי' לאגריפס ואמרו לו אחינו אתה דאע"ג דאמו מישראל לא היה ראוי למלכו' דעבד היה וזילא מלתא א"כ במלך בעינן שיהא אביו ואמו מישראל דכתיב מקרב אחיך מן הברורי' שבאחיך :

הלכה ח מתני' עד שמע. ומחבר עמה פ' והיה אם שמוע שיש בפ' שמע קבלת עול מלכות ובוהי' אם שמוע קבלת עול מצות ומדלג וקורא עשר תעשר ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר ואח"כ ברכות וקללות שהן קבלת גזרות ועונשים של תורה וקורא פ' המלך שום תשים עליך מלך ואח"כ מברך הברכו' שכה"ג מברך :

גמ' ע"י שיצאו ישראל. משביעית שלא נתנו תרומו' ומעשרות קורא פרשיות אלו בשמיני' שלא לשכח מצות המעשרות : ואינו צריך להבדיל. דקס"ד דשנת שמיטה ויובל סופו במוצאי י"ט הראשון של חג הסוכות כדכתיב מקץ שבע שני' במועד שנת השמיטה משמע דעד המועד השמיטה א"כ דמוסיפין מחול על הקדש וכתיב וקדשתם את שנת החמשים שנה דצריך קידוש ב"ד וכי היכא דמקדשין בתחלתו צריך להבדיל בסופו כמלא דלפעמים איכא תשעה ברכות : א"ל כבר הבדיל מר"ה. דיובל מסיי' בר"ה דכתיב וקדשתם את שנת החמשי' שנת חמשי' מקדש ואינו מקדש שנת חמשי' ואחת וכ"ה בבבלי בר"ה פ"ק :

הדרן עלך פרק אלו נאמרין

הלכה א מתני' משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם בלשון הקדש. בגמרא יליף מקרא : לכל כושל. כל הכושלי' שאינן יכולים ללכת ברגליהם : להלת סוסים. לנף סוסים קרוי להלה בלשון המקרא : הגפת תריסין. הכאת המגינים זה לזה להשמיע קול ולאיים : הקלגסים. מקלות שראשיהן עקומים ומכין בהם ע"ג אבנים והם מנתזים על האויבים : שובך. שר צבא הדרעזר כדכתיב בשמואל :

גמ' משוח מלחמה למה. כלומר מנא לן שהוא מדבר בלשון הקדש דוקא : ומשני בגין דכתיב ודבר. אל העם ודבר משמע בלשון הקדש דילפינן בגז"ש נאמר כאן ודבר ונאמר להלן משה ידבר והאלקים יעננו בקול מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלה"ק : ופריך הרי ק"ש דכתיב ודברת בם. ותנן בפרק אלו נאמרין שהוא בכל לשון : ומשני אלא בגין דכתיב בה. בפרשת משוח מלחמה לשון אמירה דכתיב ואמר אליהם : ופריך הרי פרשת וידוי מעשר. דכתיב בה ואמרת לפני ה' וגו' ותנן לעיל שנאמר בכל לשון : ה"ג והיא נאמרת בכל לשון עד כדון כר"ע דו אמר לשונו' ריבויין הם ברם כר"י דו אמ' לשונו' כפולין הם א"ר חגיי נאמר

עד הורה אור

הרבה חללים נפלו באותו היום שהחניפו לו :

הלכה ח מתני' וקורא מתחילת אלה הדברים ועד שמע ושמע והיה אם שמוע עשר תעשר וכי תכלה לעשר ברכות וקללות עד שהוא גומר את כולם ברכות שכהן גדול מברך (הם) המלך מברך אלא שהוא נותן של רגלים תחת מחילת העון : **גמ'** אמר רבי אבהו ולמה קורין עשר תעשר. כי תכלה לעשר. על ידי שיצאו ישראל משביעית לשמינית שלא לשכח את המעשרות. רבי חגיי בעא קומי רבי יוסי ואינו צריך להבדיל. אמר ליה כבר הבדיל מראש השנה

הדרן עלך אלו נאמרין

הלכה א מתני' משוח מלחמה [א] בשעה שהוא מדבר אל העם בלשון הקודש היה מדבר שנאמר °והיה בקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן זה משוח מלחמה ודבר אל העם בלשון הקודש ואמר אליהם שמע ישראל אתם קריבים היום למלחמה על אויביכם על אויביכם ולא על אחיכם לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין שאם תפלו בידם ירחמו עליכם : **גמ'** משוח מלחמה למה. בגין דכתיב ודיבר. הרי קרית שמע הרי כתיב בה °ודברת בם והיא נאמרת בכל לשון. אלא בגין דכתיב בה אמירה. הרי פרשת וידוי מעשר הרי כתיב בה אמירה והיא נאמרת בכל לשון. אמר רבי חגיי נאמר כאן נגישה. ונאמר להלן °ונגשו הכהנים בני לוי מה נגישה שנאמר להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש. עד כדון כר' עקיבה דו אמר לשונות ריבויים הן כרבי ישמעאל דו אמר לשונות כפולין הן. אמר רבי חייה בר אבא יאמר

דברים כ
שם ו
שם כא

הרבה חללים נפלו. מישראל באותו היום שהחניפו לו לאגריפס כדאמר בבבלי באותה שעה נתחייבו כו' דאע"ג דאמו מישראל הואי גבי מלך קפיד קרא מקרב אחיך עד שיהא ממוצע מאביו ואמו מישראל והוא מלך כזרוע שלא כדין והיה להם לשתוק ולא להחזיקו :

הלכה ח מתני' וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע. שבואתחנן ומחבר עם פרשת שמע פרשת והיה אם שמוע שבפרשת שמע קבלת מלכות שמים ובפרשת והיה אם שמוע קבלת עול מצות ומדלג וקורא עשר תעשר ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים והפרשת תרומה ומעשרו' ואף על פי שפרשת המלך בין עשר לכי תכלה לעשר הי' קורא אותם יחד שלא להפסיק במעשרות ואח"כ ברכות וקללו' שהן גזירות ועונשים של תורה וחוזר למפרע וקורא פרשת המלך שום תשים עליך מלך ואי משום שיש כאן דילוג בתורה בכדי שיפסיק המתורגמן במקום המלך ומפני כבודו אין חוששין לכבוד הציבור : ברכות שכ"ג מברך אותן. ביה"כ אחר מקרא הפרשה : המלך מברך אותן. אחר קריאתו : אלא שנותן של רגלים. מקדש ישראל והזמנים, מברך תחת ברכות של מחילת העון ביה"כ :

גמ' על ידי שיצאו ישראל משביעית. שלא הי' מעשרו' נוהג : לשמינית. עכשיו מתחילין המעשרות לנהוג לכך קורין בענין הפרשה שלא לשכח זמן וסדר המעשרות : ואינו צריך להבדיל. מקדושת שביעית כלומר דלמה אין עושין נמי שום סימן והיכר שידעו עכשיו שיצאו מקדושת שביעית ויכירו שנתחייבו בדברים שהיו פטורין בשביעי' כגון בהמת שביעית דאמרינן בפרק מעשר בהמה דפטורה מן הבכורה וכה"ג וכמו שעושין סימן בקריאת הפרשה להזכירם המעשרות : כבר הבדיל מראש השנה. דמראש השנה כבר נפסקה קדוש' שביעית והתחילה שנת השמינית אלא דבמעשרות ראו עכשיו להזכירם מפני שהוא זמן האסיף והפרשות המעשרות :

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' משוח מלחמה. כהן שנתרבה לכך : ודבר אל העם בלשון הקודש. כדיליף בגמ' :

גמ' משיח מלחמה למה. בלשון הקודש דמנלן : בגין דכתיב ודבר. וילפינן בג"ש דכתיב משה ידבר וגו' מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלה"ק : הרי כתיב ודברת. ולא ילפינן בג"ש מהתם אלא ע"כ דלא ילפינן ג"ש אם לא היכי דמיות' הוא כדלקמן : אלא בגין דכתיב בה אמירה. ואמר אליהם וכרבי יודה דאמר בפרקין דלעיל דאמירה לחוד נמי בלה"ק הוא : ונאמר להלן. בעגלה ערופה ונגשו וגו' מה להלן בלה"ק דכתי' וענו ואמרו דמיותר הוא וילפינן מלת הכפל בג"ש דכתיב להלן וענו הלוים ואמרו מה להלן כו' : עד כדון כר"ע דאמר לשונות ריבויין הן. בכ"מ שתמצא במקרא כפל הענין כמו הכא וענו ואמרו לרבות הוא : כר"י. אלא לרבי ישמעאל דאמר בכ"מ לשונות כפולין הן ודברה תורה כלשון בני האדם מנלן דבלשון הקדש. פלוגתא דר"ע ור"י בפרקין דלעיל ובהרבה מקומות : נאמר

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ז מהלכות מלכים הלכה ג סמ"ג עשין קפ

רידב"ז

א"ר אבוה ולמה קורין עשר תעשר כו' ע"י שיצאו ישראל משביעית לשמינית שלא לשכח את המעשרות פי' כדי להזכיר את ישראל שנגמר שנת השביעית ויזכרו שהם חייבים במעשרות ר' חגיי בעי קומי ר"י וא"ל להבדיל פי' דלמה לן להזכיר את ישראל שנגמר שנת השביעית הא בלא"ה הדבר מסוים דהא צריך להבדיל בין קודש לחול דהא שבת אקרי וכמו דצריך להבדיל ביציאת שבת כמו כן צריך להבדיל במוצאי שביעית א"כ כבר מסוים הוא לישראל שנגמר שנת השבתון ולמה צריך לקרא בתורה להזכיר לישראל שיצא שנת השביעית הא בלא"ה מבדילין ע"ז ומשני לא כבר הבדיל מר"ה פי' דערב ר"ה עם חשכה א"ל להבדיל מקודש לחול דהא ר"ה נמי מקרי מקרא קודש וכשהבדיל במוצאי ר"ה המבדיל מקודש לחול שוב א"ל להבדיל על שנת השבתון וא"כ לא מסוים מילתא ע"י הבדלה שיצא שנת השבתון ע"י הבדלה דהא בלא"ה הבדיל על ר"ה ואומר הבדלה לא משנת שבתון אלא מראש השנה הוא דמבדיל דהא בכל ראש השנה אפילו בלא שמיטה מבדיל גם כן ועל כרחה דצריך להזכיר ישראל שיצא שנת השבתון והייבין במעשרות ע"י הקריאה של עשר תעשר והא דלא כתב הרמב"ם ז"ל דינא דהבדלה במוצאי שביעית משום דבלא"ה מבדיל מראש השנה כנ"ל ודוק :

משוח מלחמה למה בגין דכתיב ודיבר הרי ק"ש כו' אמירה הרי פרשת וידוי מעשר כו' אמר ר' חגיי נאמר כאן נגישה ונאמר להלן ונגשו הכהנים בני לוי מה נגישה שנאמר להלן בלה"ק אף כאן בלה"ק עד כדון כר"ע כר"י כו' הק"ע ז"ל פי' דלר"ע כיון דכתיב ודיבר אל העם ואמר אליהם מדכתיב דיבר ואמירה ע"כ לרבות דבלה"ק הוא ומגי' בירושלמי ובאמת דיבר ואמירה דהכא לא שייך כלל לפלוגתא דר"ת כלב"א דהא בכל התורה כולה כתיב כן דבר אל בנ"י ואמרת אליהם ולא שייך לר"ת כלב"א רק הלך הלכת נכסוף נכספת עזוב תעזוב וכדומה אבל הכא דמפסיק בינתים למי ידבר כמו אליהם או אל העם לא שייך כלל לד"ת כלב"א ואף ענית ואמרת וענו ואמרו שייך שפיר ללשונות ריבוין ותלי הירושלמי בפלוגתא דר"ע ור"י וע"כ נראה לפענ"ד דהכי פי' דלעיל בפ"ז במשנה ב' למדינן מקרא ביכורים מוענית ואמרת מג"ש דוענו הלוים קול רם דהתם פשיטא דהוי בלה"ק מקיל רם בקולו של רם כדדרשינן שם שניתף הקב"ה קולו עמהם וזה קאי אליבא דר"י דאי לר"ע הא ס"ל דלא אמרינן דברה תורה כלב"א וע"כ מגופה דרשינן מדכתיב עני' ואמירה ע"כ למידרש דבלה"ק נאמר ולקמן בר"פ עגלה ערופה דיליף דבלה"ק נאמר ומקרא כי ימצא גרסינן שם לא מסתברא דלא וענו ואמרו פי' דעיקר הילפותא דלה"ק הוא

שנויי נוסחאות (סו"ו) הם כ"ה נד"ו.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

נאמר כאן נגישה ונאמר להלן °ונגש משה אל הערפל. מה נגישה שנאמר להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש. לא מסתבר' דלא. ופקדו שרי צבאות בראש העם. ואחר כך ונגש הכהן ודבר אל העם. מאן די מתקון לון הוא משמע לון. אין מקרא אמור על סדר. בספר את אמר שוטר שומע מפי כהן פרשה ואומרה בכל לשון. אבל בערכי המלחמה מספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. רבי חגיי בעי כמה דתימר בספר שוטר שומע פרשה מפי כהן ואומרה לעם בכל לשון. ואמור אף בערכי המלחמה כן. התיב רבי חייה בר אדא לא מסתברא דלא והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ואחר כך ונגש הכהן ודבר אל העם. אמר ליה מכיון דאת אמר אין מקרא אמור על הסדר לית שמע מינה כלום:

הלכה ב מתני'

כמה שנאמר להלן °ויקומו האנשים אשר נקבו בשמו' ויחזיקו בשביה וכל מערומיה' הלבישו מן השלל על אויביכם אתם הולכין שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם: **גמ'** אמר ר' יוחנן כל שאינו כגון אילו שהיתה ספיקה למחות אל ימחה. רבי אחא בשם רבי יוחנן *כשם שמצוה לומר על דבר שהוא נעשה. כך מצוה שלא לומר על דבר שאינו נעשה. אמר רבי לעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור. רבי בא בר יעקב בשם רבי יוחנן אם

נאמר כאן נגישה. וילפינן נגישה נגישה מקרא גופיה דבמשה וכן בעגלה ערופה: מה נגישה שנאמר להלן. היה הדיבור שם בל' הקודש: לא מסתברא דלא ופקדו כו'. אקרא דייק דכתיב והיה כקרבכם וגו' ונגש הכהן וגו' ובסוף הפרשה והיה ככלות השוטרים וגו' ופקדו שרי צבאות בראש העם ולא מסתברא אלא איפכא דמקודם ופקדו שרי צבאות ואח"כ ונגש הכהן וכדמפרש ואזיל: מאן די מתקון לון. לאחר שמתקן להן מערכות המלחמה ולפקוד שרי צבאות אז צריך שישמיע להן ולדבר מענייני מלחמה ולא מקודם שעדיין לא תיקן להם עיקר המערכות: אין מקרא אמור על סדר. דאין מוקד' ומאוחר בתורה ובאמת מתחילה פקדו שרי צבאות: בספר את אמר כו'. דשנינו בתוספתא פ"ז והובאה בבבלי ריש פרקין פעמיים מדבר עמם אחת בספר כשיצאו מארצם ואחת בערכי המלחמה והילכך קאמר דבספר שוטר שומע מפי כהן דהא דכתיב ודברו השוטרים וגו' הכהן אמר להן והשוטרים משמיעים להעם: בכל לשון. דהכהן לבד צריך שיאמר בלה"ק והשוטרים משמיעים בכל לשון שהם מביני': אבל בערכי מלחמ'. מה שהכהן אומר בערכי מלחמה אל ירך לבבכם וגו' הוא לבדו אומר ואין השוטרים משמיעים מפני שאין שהות כ"כ במלחמה לפי שעוסקין בסיפוק מים ומזון כו' ואין להם פנאי: ואמור אף בערכי המלחמה כן. דהכהן מדבר ושוטר משמיע כמו בספר ומנא לך האי טעמא דאמרת מפני שמספקין כו': התיב רבי חייה בר אדא. על דברי ר' חגיי לא מסתברא דלא כו' כלומר דאתה כמסתפק ושואל למה לא נאמר כן בערכי המלחמה שפי היה לך להקשות דע"כ הכי הוא דאל"כ לא מסתברא דלא היה צריך לכתוב בפסוק אלא כן מתחילה והיה ככלות השוטרים וגו' ואחר כך ונגש הכהן ודבר וגו' דהרי הכהן לבדו הוא מדבר בערכי המלחמה אחרי שכבר פסקו השוטרים מלהשמיע לעם דבריהן אלא ע"כ דגם בערכי המלחמה היו משמיעים דברי הכהן אל העם: א"ל מכיון. דאמרי' לעיל אין מקרא על הסדר אין את יכול לשמוע מן המקרא כלום ולדייק למה לא נאמר כן במקרא ולפיכך שואל אני בלשון בעיא דנימא אף בערכי המלחמה כן:

הלכה ב מתני' כמה שנאמר להלן. גבי פקח בן רמליהו שנלחם עם אחז דכתיב וישבו בני ישראל מאחיהם מאתים אלף וגו' ושם היה נביא עודד שמו והוכיחן לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על יהודה נתנם בידכם ותהרגו בם בזעף עד לשמים הגיע ועתה אתם אומרים לכבוש לעבדים ולשפחות וגומר שמעוני והשיבו השביה וגו': **גמ'** כל שאינו כגון אילו. דכתיב התם ויקמו אנשים מראשי אפרים עזריהו וברכיהו וגו' על הבאים מן הצבא ויאמרו להם לא תביאו את השביה הנה וגו' שהיתה סיפוק בידם למחות אבל מי שאין סיפוק בידו למחות אל ימחה ביד עושי רשעה ולומר דמוטל עלי מצות הוכח תוכיח דלא נאמר אלא על מי שסיפוק בידו ולפיכך פרטן הכתוב להאנשים אשר נקבו בשמות ללמדך דדוקא כגון אלו: כשם שמצוה לומר על דבר שהוא נעשה. להוכיח למי שמקבל הימנו. וכן אמרי' בבבלי יבמות דף ס"ה: כשם שאסור כו'. איידי דקאמר להא דלעיל נקט נמי להאי: כך אסור לטמא את הטהור. שלא לומר לא אטריח את עצמי לעמוד על הדבר והואיל ומסופק אני אם הוא טמא או טהור אטמאנו שאסור לעשות כן: ר' בא כו'. פליג על ר' לעזר שאם

נאמ' כאן נגישה וכו' אף כאן בלה"ק אר"ח בר אבא נאמר כאן נגישה ונאמר להלן ונגש משה וכו'. וה"פ הניחא לר"ע דדריש כפל לשונות לרבויין איכא למימר מדכתיב במשוח מלחמ' ודבר אל העם ואמר אליהם דבר ואמיר' למה לי אלא ללמוד דבלה"ק אבל לר"י דלא דרש כפל לשון וסובר דברה תורה כלשון בני אדם קשיא מנ"ל דבלה"ק. ומשני ר' חגיי דיליף נגישה נגישה בגזרה שוה מעגלה ערופה ור' חייא אמר דיליף ג"ש מונגש אל הערפל דה' דבר עם משה בלשון הקדש: לא מסתברא. שהפסוקי' כתובי' בתורה כסדרן אלא תחלה ופקדו שרי צבאות בראש העם ואח"כ ונגש הכהן ודבר אל העם: דלא. כמו אלא: ה"ג מן דו מתקן להון וכו'. וה"פ לבתר שהוא מתקן להם איך יעמדו במלחמה אז צריך לומר אזהרת הכהן ולהשמיע להם: אין מקרא אמור על הסדר. סיומא דמלתא הוא כלומר אלא ודאי שאין המקרא הזה אמור על הסדר א"כ ה"ק ועוד מוכח שאין המקרא אמור על הסדר שהרי דברי השוטרים היה בספר ודברי הכהן היו במלחמה ובקרא כתיב דברי השוטרים בתר דברי הכהן ופירוש זה נראה לי יותר נכון: בספר את אמר וכו'. דשני פעמים היה הכהן מדבר עמהם אחת בספר על גבול ארצם ואחת במלחמה בספר אמר מי האיש אשר בנה ואשר נטע ואשר ארש ילך וישב לביתו והשוטר משמיע דבריו אל העם בכל לשון ובקרבם אל המלחמה ממש אמר הכהן שמע ישראל וגו' וכ"ה בברייתא בבבלי וקאמר הא דמשמיע השוטר דברי הכהן אל העם היה מטעם שהשוטר אומר בכל לשון והכהן לא אמר אלא בלשון הקודש: אבל במערכי מלחמה. אין השוטרים משמיעים דבר אלא מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים לאנשי המלחמה: ר' חגיי. פריך דלמא כמו דאמרת דבספר השוטר משמיע דברי הכהן בכל לשון אמור אף שבמערכי המלחמה כן שהשוטר משמיע שם דברי הכהן בכל לשון: לא מסתברא. לומר שהשוטר משמיע גם במערכי המלחמה דברי הכהן אלא כדאמרינן: דכתיב והיה ככלות וכו'. שמעינן דקודם ופקדו וגו' כבר כלו השוטרים לדבר וכבר אמרנו דופקדו היה קודם ונגש הכהן ש"מ שבמערכי המלחמה לא היו השוטרים משמיעים דברי הכהן: אמר ליה. ר' חגיי דלמא לעולם גם במלחמה השוטרים משמיעים דברי הכהן ודקשיא לך מדכתיב והיה ככלות וגו' ופקדו: מכיון דאת אמר. שאין הפרשה אמורה על הסדר ליכא למשמע מיניה כלום דלמא ופקדו וגו' וגם ונגש וגו' צריך למכתב קודם והיה ככלות וגו': כל. שאינו יודע שמקבלין דברי תוכחתו כגון אלו האנשים הנקובים בשמות שידעו כשיוכיחו ישראל שישיבו את השביה שהביאו מאחיהם בני יהודה ובנימין ישמעו להם: אל ימחה. בעוברי עבירה דמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים: כשם שמצוה לומר. דברי תוכחה על דבר שיודע שיקבלו ממנו ויעשו כדבריו: כך מצוה שלא לומר על דבר שאינו נעשה. דמוטב שיהיו שוגגים וכו' כדפרישית: כך אסור לטמא את הטהור. מפני חומרא בלא טעם או שאינו רוצה להטריח עצמו לדקדק בדין ומטמא מספק: אם

רידב"ז

הוא מוענו ואמרו פי' או דילפינן מג"ש דוענו הלוים וגו' בקול רם כמו ביכורים או דלר"ע ילפינן מלשונות ריבוים ובמס' יבמות ר"פ הערל גרסינן בירושלמי ר' חגי בעי אי מה תושב ושכיר האמור בפסח פסל בו את האונן אף תושב ושכיר האמור בתרומה פוסל בו את האונן א"ל ר"ה לא למדו תושב ושכיר אלא לדברים האמורים בפרשה כו' אונן ממעשר שני בא עיי"ש והוא דע"כ ס"ל להירושלמי דדבר הלמד בג"ש אינו חוזר ולומד בג"ש דהא להירושלמי לא ממעטינן מוכל זר כמו בש"ס דילן דף ע' ע"ב עיי"ש היטב ותמלא כן וכ"כ שם במראה הפנים בד"ה שהוא למד מן הלמד שכתב להוכיח דהירושלמי ס"ל דאין למידין בג"ש דבר הלמד בג"ש א"כ קשה האיך ילפינן ג"ש נגישה נגישה מן משוח מלחמה מן עגלה ערופה דעגלה ערופה גופי' ילפינן ג"ש מוענו ואמרו וענו הלוים ואמרו דהא ר"ה השיב שם לר' חגי דאין למדין ג"ש דתושב ושכיר אלא לדברים האמורים בפרשה ולא ממה דגמר שם גופי' מג"ש אם לא לר"ע דלא צריך למילף בג"ש גבי ביכורים ועגלה ערופה בג"ש דוענו ואמרו אלא מוענו ואמרו גופי' מוכח דבלה"ק מלשונות ריבוים וע"כ פריך לר' חגי דיליף מג"ש דנגישה נגישה מעגלה ערופה עד כדון לר"ע דידעינן לעגלה ערופה בלה"ק מג"פי' ולאו מג"ש אלא מוענו ואמרו כמו דס"ל לר' יהודה בפ"ז ה"ב דגרסינן תני בשם ר"י כ"מ שנאמר בלשון הזה עני' ואמירה הרי הוא בלה"ק דס"ל דלא צריך ג"ש עיי"ש ע"כ ניחא דילפינן משוח מלחמה אע"ג דלא כתיב גבי' עני' ואמירה מ"מ ילפינן בג"ש נגישה נגישה מן עני' ואמירה דעגלה ערופה [משא"כ במשוח מלחמה דכתיב ודיבר אל העם ואמר אע"ג דכתיב אמירה ודיבר מ"מ לא הוי לשונות ריבוין דכן לשון המקרא בכ"מ דבר אל בנ"י ואמרת אליהם משום דמפסיק בין דיבר לאמירה אל מי הוא מדבר והכ"נ כתיב ודיבר אל העם ומפסיק בין דיבר לאמירה אל מי הוא מדבר] דבלה"ק הוא אבל לר"י דס"ל דד"ת כלשון ב"א א"כ עגלה ערופה גופה לא ידעינן ממשמעות הריבוי דעני' ואמירה אלא מג"ש והאיך ילפינן ג"ש נגישה נגישה מן עני' ואמירה דעגלה ערופה דעגלה ערופה גופה אין בו משמעות כלל דבלה"ק הוא ומסיק רהב"ב דיליף נגישה נגישה מן ונגש משה אל הערפל מה נגישה שנאמר להלן בלה"ק אף נגישה שנאמר כאן בלה"ק וגבי ערפל גופי' מבואר דבלה"ק הוא ודוק: ארכן

שינויי נוסחאות (סו"א) ונגש משה במקרא „ומשה נגש". (סו"ד) דאת אמר בשרי"ר דאתמר. (סוס"ו) הסדר בשרי"ר סדר. (סו"כ) כל שאינו בשרי"ר כל מי שאינו. (סוכ"א) ספיקה למחות בשרי"ר ספיקה בידן למחות. (סוכ"ג) אחא בשם רבי יוחנן בשרי"ר אחה בשם ר' יונתן. (סוכ"ו) ר' בא בשרי"ר ר' אבה.

מסורת הש"ס

תורה אור

אם באת הלכה תחת ידיך ואין את יודע אם לשרוף אם לתלות לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלייה שאין לך חביב בתורה יותר מפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין והן בשריפה. רבי יוסי בעי למידין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן:

(דברים כ) **הלכה ג מתני'** °אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם אל ירך לבבכם מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות אל תיראו מפני הגפת התריסין ושפעת הקלגסים אל תחפזו מפני קול קרנות ואל תערצו מפני קול צווחה כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם הן באין בנצחת בשר ודם ואתם באין בנצחונו של מקום פלשתי' באו בנצחונו של גלית ומה היה בסופו סופו שנפל בחרב והן נפלו עמו אבל אתם אין אתם כן אלא כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם זו מחנה הארון:

(תהלים יח) **גמ'** כתיב °מנוגה נגדו עביו עברו. כנגד טומאיות שלהן עברו כנגד הכיתי' שלהן. ברד כנגד בליצטרי' שלהן. וגחלי כנגד טרמנטן שלהן. אש כנגד הנפט שלהן. וירעם משמים כנגד הלפידים שלהן. ועליון יתן קולו כנגד קול הקרנות שלהן. וישלח חציו כנגד החיצים שלהן. ויפיצם מלמד שהיו מפזרין אותן. אמר רבי בא בר כהנא מלמד שהיו עשויין תיבות תיבות והיו ההיצים מפזרין אותן. והברקים מכניסין אותן. ברקים כנגד החרבות שלהן. ויהמם הממם ועירבבם והפיל סגנם שלהם. רבי אומר אין לשון הזה ויהמם אלא לשון מגיפה כמה דאת אמר (דברים ז) °והמם מהומה גדולה עד השמדם. °להושיע (שם כ) אתכם זה מחנה הארון. ויש אומרים זה השם שהיה נתון בארון. *דתני ר' יודה בן לקיש אומר שני ארונות היו מהלכים עם ישראל במדבר. אחד שהיתה התורה נתונה בו ואחד שהיו שברי הלוחות מונחין בתוכו. זה שהיתה התורה נתונה בתוכו הי' נתון באוהל מועד. הדא (במדבר יד) היא דכתיב °וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. וזה שהיו שברי הלוחות נתונין בתוכו היה נכנס ויוצא עמהן. ורבנן אמרי אחד הי' ופעם אחת יצא ובימי עלי נשבה. קרייא (ש"א ד) מסייע להן לרבנין °אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האלה מילא דלא חמון מן יומיהון. (שם יד) קרייא מסייע לר' יודה בן לקיש °ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים. והלא ארון בקרית יערים היה. מאי עבדין לה רבנין (היה נכנס) הגישה אלי הציץ. וקרא מסייע לרבי יודה בן (ש"ב יא) לקיש °הארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות. והלא

אם באה הלכה תחת ידך. בקדשים ותרומות ומעשר ונסתפק לך בדין אם טמאים הם לתלות או לשרוף: לעולם הוי רץ. מספק לומר לשרפם ואל תאמר שטוב לתלות ולא לשרוף תרומה וקדשים בידים: ר' יוסי. פריך וכי למידין דבר שאין מלוותו לכך כגון קדשים שמטמאים מספק מפרים הנשרפין שמלותן בכך מן התורה: כתיב מנגה וכו'. איידי דתנן אל ירך לבבכם מצהלת סוסים וכו' מייתי האי דרשה לכאן שכך עשו המלריים: טומיות שלהן. חיילות גדולות וי"מ מדורות אש שעושין לפניהן ול"נ שהן חפירות שעושין לפני החיילות שלא יוכלו לבוא בהם והוא מלשון טמס דויסתמום פלשתים מתרגמינן טמונין פלשתאי והוא כמו עבים שמכסין השמים: כנגד הכיתי' שלהן. כשנחלקו החיילות גדולות נשארים כתות כתות וי"ג חביתים שלהן פירוש שמעמידין חביות לפניהן שיפלו בתוכן האבני' שזורקין עליהן ושלא ידחקו השונאים לכנוס לתוכן וגירסא זו נאה: בליצטרא. כמו אבני בליסטראות והם אבנים שזורקין על אויביהם: כנגד טרמנטן שלהן. נראה שהן כלים הממולאים זפת וגפרית שקורין גראנטי"ן בלע"ז: כנגד הנפט שלהם. ממלאים כלים נפט וזורקין אותן על האויבים ונקרא בלע"ז פע"ך קרענ"ס או קעסי"ל: כנגד הלפידים. הוא מה שקורין פולוורא בלע"ז שהוא מרעיש כמו ברק ורעם: מלמד שהיו מפזרין. מפני כל אלו הדברים היו המלריים מפוזרין ומפורדים זה מזה: מלמד שהיו עשוין תיבות תיבות. שהיו הולכין כמו תיבה על ארבע רוחות העולם שלא יפלו בהם ישראל מכל לד והם ילחמו בהן מכל לד וכן עושין בזמנינו והברקים מכניסין אותן שהלכו אח"כ בערבוביא והי"מ דחק בפירושו: והפיל סגנם שלהם. חכמתם ודעתם כ"פ הי"מ ול"נ דגל שלהם וכ"פ הערוך בערך סגנם: זה מחנה הארון. הלוים שהארון הולך בתוכם: זה השם שהיה נתון בארון. שהשם וכל כינויו נתון בארון: דתני ריב"ל וכו'. כלומר הא דדרשינן זה מחנה הארון משמע דהארון היה תמיד יוצא ובא במלחמה עמהם אתיא כריב"ל ודלא כרבנן: אחד שהיתה התורה. והלוחות שניות מונחים בתוכו: לא משו וכו'. ואס"ד דארון ההוא הוא שהיה הולך לפניהם במלחמה מסתמא גם המעפילים היו נוטלים אותו עמהם במלחמה: היה נכנס ויוצא עמהן. כשנסעו נסע לפניהם כדכתיב וארון ברית ה' נסע לפניהם: ה"ג ופעם אחת יצא בימי עלי וכ"ה בשקלים: מילין דלא חמון מן יומיהון. דברים שלא ראו מימיהם ואס"ד שתמיד היה יוצא עמהן במלחמה למה היו מתייראין עתה אלא ודאי שלא נעשה כן מעולם: והלא ארון בקרית יערים היה. דכתיב ויהי ביום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה והיינו עד שהעלוהו דוד משם ומעשה דשאול היה בתוך אותן עשרים שנה: ופריך מה עבדין ליה רבנן. בקרא דרבי יודה בן לקיש: היה נכנס ל"ג וכ"ה בשקלים: ומשני הגישה אלי הציץ. ארון הזה לאו ארון שהיו בו הלוחות היה אלא ארון אחד שהיה מונח בו החשן והאפוד והאורים ותומים וזכר הציץ לפי שהשם כתוב עליו ולריך ארון כמו הלוחות ולפיכך נקרא ארון אלקים והי"מ פירש לפי שהוא החשוב וא"כ: והארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות. כך אמר אוריה אל דוד בהיות יואב במלחמה: והלא

עין משפט נר מצוה

אלים פ"ו ה"א

שאם באת הלכה תחת ידיך ומסופק אתה מה דינו אם בשריפה או לתלות לעולם הוי רץ אחר השריפה ואף שבתליית הדבר עדיין אפשר לעמוד על ודאו ולטהרו. א"כ דמילתא אחריתא היא דאם אינו יכול לעמוד על הדין ונשאר בספק הוא אם טמא ודאי ודינו בשרפה או דינו לתלות לעולם הוי רץ אחר השריפה ואפי' הספק בקדשים הוא: שאין לך חביב בתורה יותר מפרים הנשרפים. שאדמן נכנס לפנים והן בשריפה ור' יוסי בעי על זה וכי למדין דבר שאין מלותו לכך ולשרוף קדשים מספק מפרים ושעירים הנשרפין דעיקר מלותן בכך:

הלכה ג מתני' צהלת סוסים. לנף סוסים קרוי צהלה בלשון המקרא: הגפת תריסין. הכאת מגינים זו בזו להשמיע קול ולאיים על שכנגדם: ושפעת. לשון ריבוי: הקלגסים. חיילות. והרמב"ם פירש העמדת השרביטין שראשיהן עקומין והם מקלות מכין בהן האבנים וע"י כך קופלין ומכין בקרסולי האנשים והסוסים ומפילין גבורתן וכחן: והם נפלו עמו. ובנוסחת הבבלי מוסיף בני עמון באו בנלחונו של שובך מה היה סופו לסוף נפל בחרב ונפלו עמו: זה מחנה הארון. בגמ' מפרש:

גמ' כתיב מנוגה וגו'. איידי דאיירי במתני' בדרשת קרא מעניני מלחמות אייתי להאי קרא דדריש נמי להכי ובמכילתא דריש לה על המלריים: כנגד טומיות שלהן. במוסף הערוך גרים טורמיות ופי' בלשון רומי כת של פרשים: עברו כנגד הכיתים. רובי החיילות שלהן: בליטירא. אבני בליסטראות: טרמנטן. אבנים הנתונים בקנה סוללות ונזרקות ע"י אש והנפט מה שנדלק בתוכן ועל ידי כן האבנים יוצאות בכח והולכות למרחק: כנגד הלפידים שלהן. והוא כמו רעש היוצא ממנו ברק: מלמד שהיו. אליו מפזרין אותן למלרים: תיבות תיבות. כמו כיתות כיתות ו הלים מפזרין אותן והברקים באים כנגדם ובורחין מהן ומכניסין אותן והכל כדי להמם ולערבבם: כנגד החרבות שלהן להם. החרבו' שלהן מתלהטין כברק: סיגנם. אות ודגל שלהן ובערוך גרי' סגניית ופ' הכמה ויסוד הדעת שלהן: זה השם שהיה נתון בארון. כדאמר בבבלי דף מ"ד השם וכל כינויו מונחים בארון היוצא עמהן במלחמה: דתני ר' יודה בן לקיש כו'. מדריב"ל מייתי ראיה שהיה ארון הנכנס ויוצא עמהן במלחמה והוא הארון שהיו שברי לוחות מונחין בתוכו כדלקמן: שהיתה התורה. לוחות השניות וס"ת נתונה בו: הדא הוא דכתיב וארון וגו'. גבי מעפילי' כתיב כלומר דמכיא ראיה שהיה שם ארון אחר שהיה נכנס ויוצא עמהן במלחמה ואותו פעם לא זז מקרב המחנה מפני שהלכו למלחמה נגד רצון משה: אחד היה. והלוחות ושברי הלוחות מונחין בתוכו ולא היה יוצא עמהן במלחמה כ"א פעם אחת יצא בימי עלי ונשבה: קרייא. זה הקרא מסייע להן לרבנן דאחד היה ולא יצא עמהן: מי לא דלא המון מן יומיהון. דבר שלא ראו מימיהן שיצא הארון במלחמה ולפיכך נבהלו עכשיו: והלא ארון בקרית יערים היה. כדכתיב (שמואל א ז) ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה עד שהעלהו דוד משם כדכתיב (שמואל ב ו). אלא ודאי ארון אחר היה וזה היה עם שאול במלחמה: הגישה אלי הציץ. כלומר דהארון הזה היה ארון שבו החשן והאפוד ואורים ותומים שהוצר' לשאול בהם ואין נשאלין אא"כ לבוש הכ"ג בשמונה בגדים וזכר כאן הציץ לפי שהוא החשוב שבהן: היה נכנס ל"ג וכן ליתא להא בשקלים: וקרא. ועוד קרא אחר מסייע לריב"ל דשתי ארונות היו: והלא

שנויי נוסחאות (שו"א) אם לשרוף אם לתלות בשרי"ר אם לתלות אם לשרוף. (שו"ג) יותר בד"ו ליתא. (שו"ה) יוסי בשרי"ר יוסה. לכאן בשרי"ר לכן. (שו"ו) לכאן בשרי"ר לכן. (שו"ט) עברו כנגד בשרי"ר עברו ברד וגחלי אש עביו בנגד. (שו"כ) טומאיות בד"ו טומיות. (בשרי"ר טרמיות). (שוכ"א) בליצטרי' בשרי"ר בליצרה (ובד"ו בליצמירא). וגחלי בשרי"ר גחלי. (שוכ"ב) משמים בשרי"ר מן שמים ה' (ובמקרא „בשמים ה'"). (שוכ"ג) הלפידים בשרי"ר סלפידים. (פי' קול תרועה ועי' ערוך ערך סלפידם). (שוכ"ד) החצים בשרי"ר החיצין. (שוכ"ס) בא בר כהנא בשרי"ר אבה בר כהנה. (שוכ"ו) מכניסין בשרי"ר מכנסין. (שוכ"ט) סגנם שלהם בשרי"ר הסיגנם שלהן ובד"ו סיגנם. רבי אומר אין לשון הזה בשרי"ר דבר אחר אין הלשון הזה. (שול"ג) דתני בשרי"ר תני. (שול"ס) התורה נתונה בו בשרי"ר תורה נתונה להוכו. (שול"ו) שברי הלוחות מונחין בתוכו בשרי"ר שברי לוחות נתונים לתוכו. (שול"ו) התורה נתונה בתוכו בשרי"ר תורה נתונה לתוכו. (שול"ט) נתונין בתוכו בשרי"ר נתונים לתוכו. (שומ"א) עמהן ורבנן אמרי אחד בשרי"ר עמהם ופעמים היה מתרי עמהם ורבנן אמרין ארון אחר. (שומ"א) ופעם בשרי"ר פעם. נשבה בשרי"ר ונישבא. (שומ"ב) לון בשרי"ר ליתא. (שומ"ג) האלהים האלה במקרא „האלהים האדירים האלה". מילא בשרי"ר מלה. (שומ"ד) קרייא בשרי"ר קרייה. (שומ"ו) היה נכנס כ"ס בד"ו.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

והלא ארון בציון היה. מה עבדין לה רבנין סכך שהיה בקירוי שעדיין לא נבנה בית הבחירה. משנגנז הארון נגנז עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן ופרחיו ושקידיו וארגז שהשיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל. ומי גנזן יאשיהו. וכיון שראה שכתוב °יולך ה' אותך ואת מלכך. הדא היא דכתיב °ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף. אמר אם גולה הוא עמכם לבבל אין אתם מחזירין אותו למקומו אלא עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל. פיטום שמן המשחה °ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וגו' וקדה חמש מאות בשקל הקודש שהן אלף וחמש מאות מנים. ושמן זית הין. שהן שנים עשר לוג שבו היה שולק את העיקרין דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר שולקן היה במים ונותן שמן על גביהן וכיון שהיה קולט את הריח היה מעבירו כדרך שהפטמין עושין הדא היא דכתיב °ועשית אותו שמן משחת קודש. יהיה זה לי לדורותיכם. תני ר' יהודה בי ר' אילעאי אומר שמן משחה שעשה משה במדבר מעשה ניסים נעשה בו מתחילה ועד סוף שמתחילה לא היה בו אלא שנים עשר לוג שנאמר °ושמן זית הין. אם לסוך בו את העצים לא היה מספיק על אחת כמה וכמה שהאור בולע והעצים בולעין. והיורה בולעת. וממנו נמשחו המשכן וכל כליו. השולחן וכל כליו. המנורה וכ[illegible] ממנו נמשח אהרן ובניו כל שבעת ימי המילואים. ממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכים. מלך בתחילה טעון משיחה מלך בן מלך אינו טעון משיחה שנאמר °קום משחהו כי זה הוא. זה טעון משיחה. אין בנו טעון משיחה. אבל כהן גדול בן כהן גדול אפילו עד עשרה דורות טעונין משיחה. וכילו קיים לעתיד לבוא שנאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם. אין מושחין את המלכים אלא על גבי המעיין שנאמר °והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא וגו'. אין מושחין מלך בן מלך אלא מפני המחלוקת מפני מה נמשח שלמה מפני מחלוקתו של אדוניה. יואש מפני עתליה. יהוא מפני יורם. לא כן כתיב קום משחהו כי זה הוא. זה טעון משיחה ואין מלכי ישראל טעונין משיחה. [אלא] יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים. ולא

דברים כח · דה"ב לה · שמות ל · שם · שם · שמואל א טז · מלכים א א

פני משה

והלא ארון בציון היה. דודאי דוד לא היה משלחו עמהן למלחמה אחרי שכבר נענשו בימי עלי ע"ז אלא דארון אחר היה. סכך שהיה בקירוי כלומר בסוכות דקאמר לא שהיה עמהן במלחמה אלא שהוא יושב בסכך קירוי דרך ערא' שעדיין לא נבנה בית המקדש וכיון דאיכא תרתי לריעותא דישראל היו במלחמה יושבין בסוכות וגם הארון אינו במקדש היה אוריה רוצה להחמיר על עצמו ולפרוש מן האשה: משנגנז הארון. ברייתא הובאה בבבלי יומא דף נ"ב: צנצנת המן. כדדריש שם בג"ש שמה שמה כתיב בארון אשר אועד לך שמה וכתיב בצנצנת המן ותן שמה מלא העומר: וצלוחית שמן המשחה. אתייא דורות דורות כתיב בצנצנת למשמרת לדורותיכם וכתיב בצלוחית שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם: ומקלו של אהרן. אתיא משמרת משמרת מצנצנת דכתיב ביה למשמרת לאות לבני מרי: וארגז כו'. דכתיב באשם אשר השיבו תשימו בארגז מצדו ומדמצינו דארגז בצד ארון קאי שמעינן דבהדי ארון נגנז: יולך ה' אותך. ודאג שמא יגלה הארון לבבל: תנו את ארון הקדש בבית. והרי התם קאי אלא גניזה היא: אין אתם מחזירין אותו למקומו. אם יגלה עמכם לבבל שוב אין אתם מחזירין אותו בכתפיכם לפי שאפשר שהמלך יעכב את הארון מפני חשיבותו ולפיכך גנזו: פיטום שמן המשחה. איידי דאיירי לעיל משמן המשחה מייתי לה הכא: שהן אלף ות"ק מנים. כדכתיב מר דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים וקדה חמש מאות: שהן שנים עשר לוג. דהין הוא י"ב לוגין: את העיקרין. שרשים של בשמים האמורים בפרשה: שולקן היה במים. דאלו בשמן לא היה מספיק אפי' לסוך את העיקרין כדמסיק: ונותן. ואח"כ היה נותן שמן ע"ג כדי לקלוט את הריח: הדא היא דכתיב כו'. דזה יהיה כתיב ומתחיל' לא היה אלא י"ב לוגין ולא היה בו כשיעור אפי' לסוך העיקרין אלא במים היה שולקן ור"מ ס"ל דמעשה ניסים היו בו כדלקמיה: כל שבעת ימי המילואים. כדמפרש בפ"ק דיומא דכתיב שבעת ימים ימלא את ידכם ואיתקש משיחה לריבוי דכתיב למשחה בהם ולמלא בם את ידם: אפי' עד עשרה דורות. לאו דוקא אלא כלומר עד עולם טעונין משיח' כדקאמר התם דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו ונימא והכהן תחתיו מבניו מאי המשיח אלא הא קמ"ל דאפי' מבניו ההוא דמשח הוי כ"ג ואי לא משח לא הוי כ"ג: זה לי לדורותיכם. זה בגימטריא י"ב לוגין וכולו קיים לדורותיכם: אלא ע"ג המעיין. שתמשך מלכותן כמעיין דסימנא מילתא היא: אין מושחין מלך בן מלך. דירושה היא לו: לא כן כתיב כו'. ויהוא מלך ישראל הוה ואע"ג דלעיל דריש מיניה שאין מושחין מלך בן מלך תרתי ש"מ דזה הוא דוק' דטעון משיח': אלא יהואחז. לא תימא יהוא מפני יורם אלא יהואחז מפני מחלוקתו של יהויקי': שהיה גדול ממנו ב' שנים. דכתיב בן כ"ג שנה יהואחז במלכו ולא מלך אלא ג' חדשים ומיד מלך יהויקים וכתיב בי' בן כ"ה שנה במלכו: ולא

קרבן העדה

והלא הארון בציון היה. בימי דוד באותן הימים כדמשמע בקרא ובודאי לא הוליאוהו משם שאף שהיה באהל אמר דוד אנכי יושב בבית ארזים וארון ה' יושב בתוך היריעה כ"ש שלא יוציא הארון לשדה למלחמה והוא יושב בביתו ואיך קאמר והארון יושב בסוכות אלא ודאי דעל הארון השני שיוצא עמהם למלחמה קאמר: ומשני סכך שהיה בקירוי. וה"פ דקרא שאמר אוריה הארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות כלומר בקירוי אעפ"כ אין ראוי להתענג לפי שאדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה הם חונים בצער וראוי להשתתף בצער שלא לשמש המטה: שעדיין לא נבנה בית הבחירה. והיה יושב ביריעה לכך קרי ליה סוכה: נגנזו עמו צנצנת המן. דכתיב בארון אשר אועד לך שמה וכתיב בצנצנת המן ותן שמה מלא העומר מן וליף שמה שמה גזרה שוה כל מקום שארון שם היה צנצנת המן: וצלוחית שמן המשחה. דכתיב שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם וכתיב גבי צנצנת למשמרת לדורותיכם ויליף דורות דורות כל זמן שזה קיים יהיה זה קיים: ומקלו של אהרן. דכתיב למשמרת לאות לבני מרי ובצנצנת כתיב למשמרת במקום שזה שמור יהיה זה שמור: וארגז שהשיבו פלשתים אשם לאלקי ישראל. דכתיב תשימו בארגז מצדו אלמא גבי ארון הוה קאי וממילא שמעינן דעמו נגנז: ה"ג כיון שראה שכתוב יולך ה' אותך ואת מלכך. אשר לא ידעת אתה ואבותיך דאג שמא יגלה: תנו את ארון הקודש בבית וגו'. הא התם הוה קאי אלא לגנזו אמר להו: אין אתם מחזירין אותו למקומו. שאין מלות בכתף ישאו נוהגת בלוים אז ועוד שיתחלל קדושת הארון בירידתו לבבל ואולי ישלטו בו זרים: פיטום שמן המשחה. מדפריך עלה לקמן מהא דיאשיהו גנזו מייתי ליה הכא: שהן אלף ות"ק מנים. דמפרש קרא כדכתיב קנמן בשם וקנה בשם כל אחד לא היו אלא ר"ן מנים ודקשיא הא דכתיב וקנמון בשם מחציתו חמשים ומאתים דמשמע כולו ת"ק י"ל דגזירת הכתוב היא שיקח ת"ק מנים וחולקו ולוקח ממנו ר"ן מני' לשמן המשחה וכה"ג אמרינן במנחות מביא עשרון שלם וחוליהו ומקריב מחלה ומחל' אבד: העיקרין. הן הבשמים: שולקן היה במים. שיבלעו העיקרין המים וכשיליף עליהם השמן כבר שבעו מלבלוע וישאר השמן צלול ע"ג העיקרים דאל"כ שמן המועט הזה היה נבלע בעיקרין המרובים: ה"ג אם לסוך בו את העיקרים לא הי' מספיק וכ"ה בשקלים. וה"פ אם היה רוצים לסוך בו כל העיקרים אלף ות"ק מני' לא היה מספיק השמן: ממנו נמשח אהרן ובניו כל שבעת ימי מילואים דכתיב שבעת ימים ימלא את ידכם ואיתקש משיח' לרבוי דכתיב למשחה בהם ולמלא בם את ידם: טעונין משיחה. דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו המשיח למה לי אלא הא קמ"ל אפילו מבניו אי משוח הוא הוה כה"ג אינו נמשח אינו כה"ג: וכולו קיים לעתיד לבא. כל הי"ב לוג קיימים במילואם דרך נס: יהי' זה לי לדורותיכם. כמו שהוא עתה יהי' קיים לדורותיכם: אלא ע"ג מעיין. שתמשך מלכותו דסימנא מלתא הוא וכי היכי דמשכי מיא תמשך מלכותו: גיחון. מעיין קטן סמוך לירושלים ולא זהו נהר גיחון הגדול היוצא מגן עדן: ה"ג אין מושחין מלך בן מלך אלא מפני המחלוקת וכ"ה בשקלים: מפני מחלוקתו של אדוניהו. דכתיב למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל בזמן שלום בישראל המלכות בירושה ולא בעי משיחה אבל אי איכא מחלוקת לאו ירושה היא ובעי משיחה כבתחלה: ה"ג יהוא מפני יורם. ופריך לא כן כתיב כשמשח שמואל את דוד: ואין מלכי ישראל טעונין משיחה. והוא מלך ישראל הוה א"ו דע"פ הדיבור שאני א"כ קשיא אברייתא מאי קאמר יהוא מפני יהורם: ה"ג אלא יהואחז וכו'. וה"פ אלא שמי מכלל יהוא מפני יהורם ותני במקומו יהואחז מפני יהויקים:

ופריך

שנויי נוסחאות (סו"ב) שעדיין בספרי"ר שאדיין וכ"ה בד"ו. (סו"ד) וארגז בספרי"ר והארגז. (סו"ו) יאשיהו וכיון בספרי"ר יאשיהו המלך ביוון. (בן"ו) מלכך הדא בספרי"ר מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך עמד וגנזן הדה. (סו"ח) הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף אמר אם גולה בספרי"ר הקודש וגו' אמר להן אם גולה. (סו"ח) לבבל אין בספרי"ר לבבל עוד אין. עתה בספרי"ר מעתה. (סו"ז) מאות וגו' וקדה בספרי"ר מאות קנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנמן [במקרא וקנה] בשם חמשים ומאתים וקדה. (סוס"ז) שולק את העיקרין בספרי"ר שולקין את העוקרין. (סוכ"ח) קודש יהיה זה לי לדורותיכם תני בספרי"ר קודש וגו' תני. (סוכ"ו) וכמה בספרי"ר ליתא. (סול"ס) וכילו בספרי"ר וכולו (וכ"ס בד"ו). (סול"ו) מושחין את המלכים בספרי"ר מושחין מלכין. (סומ"א) מושחין מלך בן מלך בד"ו מושחין מלכים (בספרי"ר „מלכין"). (סומ"ג) עתליה בספרי"ר עתליהו. יהוא מפני יורם בד"ו יורם מפני יהוא. (סומ"ד) לא כן בספרי"ר ולא כן. (סומ"ה) ואין בספרי"ר אין. אלא בד"ו ליתא.

בן אריה מה עבדין לה רבנין סכך שהיה בקירוי כו'. נ"ב עיין תוס' עירובין דף ס"ג ע"ב סוף ד"ה כל זמן:

ולא יאשיהו גנזו . הדא אמרה באפרסמון משחו . אין מושחין את המלכים אלא מן הקרן . שאול ויהוא נמשחו מן הפך שהיתה מלכותן מלכות עוברת . דוד ושלמה נמשחו מן הקרן שהיתה מלכותן מלכות קיימת . אין מושחין כהנים מלכים . אמר רבי יודן ענתונדריה על שם °לא יסור שבט מיהודה . אמר ר' חייה בר אדא על שם °למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל . מה כתי' בתריה לא יהיה לכהנים הלוים . אמר רבי יוחנן הוא יוחנן הוא יהואחז . והא כתיב °הבכור יוחנן בכור למלכות . אמר רבי יוחנן שלום הוא צדקיהו . הכתיב °השלישי צדקיהו והרביעי שלום . שלישי לתולדות ורביעי למלכות . צדקיהו שצידק עליו את הדין . שלום שבימיו שלמה מלכות בית דוד . לא שלום הוה שמיה ולא צדקיהו הוה שמיה אלא מתניה . הדא היא דכתיב °וימלך מלך בבל את מתניה דדו תחתיו ויסב את שמו צדקיהו . אמר רבי יוחנן באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי . מאן תנא אמה של ששה טפחים רבי מאיר היא דתנן *רבי מאיר אומר כל האמות היו בבינוניות . על דעתיה דרבי מאיר דאמר באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי ארכו של ארון חמשה עשר דכתיב °אמתים וחצי ארכו אמה אשתה ואמה אשתה . ופלגות אמתא תלתא . וארבעה לוחות היו בו שנים שבורים ושנים שלמים . דכתיב °אשר שברת ושמת' בארון . °והלוחות היו כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה . תן רחבן של לוחות לאורכו של ארון נשתיירו שם שלשה טפחים . תן מהם חצי טפח לכל כותל נשתיירו שני טפחים לספר תורה . תנם לאיסטווה ורחבו של ארון תשעה טפחים דכתיב °אמה וחצי רחבו . אמתא אישתא . ופלגות אמתא תלתא . וארבעה לוחות היו בו שנים שבורים ושנים של'מין דכתיב אשר שברת ושמתם בארון . והלוחות היה כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים . ותן ארכן של לוחות לרחבו של ארון . נשתייר שם שלשה טפחים חצי טפח מיכן וחצי טפח מיכן לשילוט . ומקום שמניחין בו ספר תורה טפחיים . רבי שמעון בן לקיש אמר באמה של חמשה טפחים היה הארון עשוי . מאן תנא אמה של חמשה טפחים רבי יהודה . דתנינן תמן *רבי יודה אומר אמת הבניין ששה טפחים ושל כלים חמשה .

והן

קרבן העדה

ופריך ולא יאשיהו גנזו . לשמן המשחה כדאמרינן לעיל ויהואחז ויהויקים בני יאשיהו הוו ואיך קאמרת דיהואחז נמשח בשמן המשחה : ומשני הדא אמרה . זאת אומרת שיהואחז בשמן אפרסמון נמשח ולא בשמן המשחה א"נ ה"ק כיון דע"כ צ"ל [?] גומר דיהואחז בשמן אפרסמון נמשח א"כ אין צריך להגיה הברייתא דנוכל לומר דאף יהוא בשמן אפרסמון נמשח ועיין בי"מ : נמשחו מן הפך וכו' . שכלי חרס מעותדים לשבירה כדאמרינן בעלמא כלי חרס אין להם תקנה אלא שבירה כך מלכות של אלו אין להן קיום : נמשחו מן הקרן וכו' . שהקרן הוא תוקף וחוזק של הבהמות וחיות גם אינן מעותדים לשבירה : אין מושחין מלכים כהנים . אם נעשה כהן מלך אין מושחין אותו דקס"ד כיון שאינו זר אלא דהא גם כה"ג מושחין אותו קמ"ל דלא דהוה כמלכי ישראל שאינן נמשחין : לא יסור שבט מיהודה . וכל מלכות שאינו ירושה לעולם אינו נמשח בשמן המשחה : מה כתיב בתריה לא יהיה לכהנים הלוים . לומר שאין ממנים כהן או לוי למלך וכ"ש שאינו נמשח : הוא יוחנן הוא יהואחז . דבד"ה כתיבי בני יאשיהו הבכור יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום ויהויקים וצדקיהו מלינו שמלכו לאחר יהואחז ש"מ דיהואחז הוא יוחנן : ופריך והכתיב הבכור יוחנן . ולעיל אמרינן שיהויקים גדול מיהואחז שתי שנים : ומשני בכור למלכות . שמלך ראשון לאחר אביו : ומשני שלישי לתולדות . צדקיהו היה בן השלישי של יאשיהו : ורביעי למלכות . שמלך תחלה יהואחז ואחריו יהויקי' ואחריו יכני' בנו ואחריו צדקיהו : צדקיהו שצידק עליו את הדין כלומר לא היה לו שני שמות וקאמר דנקרא צדקיהו על שם שצידק עליו נבוכדנצר את הדין ואמר לו יה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי : ה"ג לא שלום הוה שמיה ולא צדקיהו הוה שמיה אלא מתניה . עיקר שמו היה מתניה לכך ניתנו שתי שמות צדקיהו ושלום לדרוש : דתנן . כלים פי"ז : כל האמות . שהיו במקדש אפי' של כלים היו בינונית דהיינו באמה בת ששה טפחים : אמה אשתה . אמה אחת היא ששה טפחים : דכתיב אשר שברת ושמת' בארון . דאשר שברת מיותר ללמדך דאף השבורות ישים בארון : ה"ג נשתיירו שם ג' טפחים תן מהם חצי טפח לכל כותל נשתייר שני טפחים לס"ת רחבו של ארון וכו' וכ"ה בשקלים . וה"פ חצי טפח לכל כותל של הארון שהרי מבחוץ הוא נמדד ארכו אמתים וחצי : ה"ג וחצי טפח מכאן לכל כותל ושני טפחים לשילוט . שתשלוט ידו בו ליקח הס"ת ממנו בריוח שס"ת ארכה ששה טפחים ועבייה שני טפחים שהקיפה ששה כמדת ארכה והיתה מונחת ארכה לרוחב הארון כמו הלוחות והיו צריך ריוח שני טפחים טפח מכאן וטפח מכאן ליתן ידו בארון להוציא הס"ת בעת הצורך בריוח שבלא"ה היתה מונחת בדוחק באותן שני טפחים שבאורך הארון שעביה של ס"ת שני טפחי' : דתנינן תמן . במנחות פ"ז :

והן

פני משה

ולא יאשיהו . אביהם גנזו לשמן המשחה ואיך נמשח יהואחז : באפרסמון . בשמן אפרסמון בעלמא נמשח ולא בשמן המשחה : מלכותן מלכות קיימת . כדאמר שם דכתיב רמה קרני ולא רמה פכי : אין מושחין כהנים מלכים . אין מעמידין מהן מלכים כדמפרש ר' יודן דכתיב לא יסור וגו' : ור' חייה . יליף מסמיכו' הכתוב דאילו מקרא דמייתי ר' יודן אף משאר שבטים אין מעמידין : והכתיב הבכור יוחנן . ולעיל אמרי' דיהויקים גדול מיהואחז היה : בכור למלכות . שמלך ראשון וממלא מקום אבותיו הוה ולפיכך מלך קודם יהויקים ; רביעי למלכות . יהואחז יהויקים יכניה צדקיהו : שצידק עליו את הדין . כדמסיק דנבוכדנצר הסיב את שמו צדקיהו ע"ש יה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי כדאמר בהוריות שם : כל האמות . אפי' של כלים היו בבינוניות באמה בת ששה טפחים דאיכא אמה בת חמשה ואיכא אמה גדולה בת ששה ואצבע כדתנן פי"ז דכלים : אמה אשתא . כל אמה ששה טפחים : אשר שברת ושמתם בארון . מלמד שהלוחות ושברי הלוחות מונחים בארון : תן רחבן של לוחות לארכו של ארון . שהיו מונחות ארבעתן זו אצל זו רחבן על פני אורך הארון ולא השבורין תחת שלימין וכל אחד רחבה ג' טפחים ונמצאו אוכלות בארון י"ב טפחים : ה"ג נשתיירו שם שלשה טפחים תן מהן חצי טפח לכל כותל נשתיירו שם שני טפחים לס"ת . וכן הוא בשקלים : לס"ת . כדדרים בהשותפין דף י"ד לר"מ מדכתיב אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט לרבות ס"ת שמונח בארון : תנם לאיסטווה . לרחבו של ארון כלומר פירנסת לארכו של ארון נא ופרנס לרחבו ורחבו של ארון כו' : ותן ארכן של לוחות לרחבו של ארון כו' וה"ג נשתייר שם שלשה טפחים תן חצי טפח מיכן וחצי טפח מיכן לכותל וטפחים לשילוט מקום שהס"ת מונח . וה"פ שהרי הס"ת מונח ארכו לרחבו של ארון כדלעיל באותן ב' טפחים שנשתיירו באורך הארון ולפיכך צריך מקום ריוח ברחבו של ארון טפח מצד הלוחות מכאן וטפח מכאן לשילוט הידים להוציא הס"ת כשיצטרך לתקן הס"ת כדי שלא יתעפש ויתקלקל : ור"ל אמר באמה של חמשה טפחים . כר' יודא דאמר שם אמת הבנין של חומת הבית ומזבח העולה היה של ששה טפחי' ושל כלים חמשה והרי ארון כלי הוא : אצבע לכותל . דר"מ סבר עובי הכותל חצי טפח ולר' יודה אצבע : וחצי טפח מכאן לשילוט . לריוח ששם העמודים עומדים שנאמר עמודיו עשה כסף שהיו ב' עמודי כסף כמין עמודי ס"ת שיוצאין לארכו של ארון והלוחות ביניהם כדאמר בב"ב שם לר' יודא ולר"מ קאמר שם דמחברתי הוו קיימי עמודים וס"ל לרבי יודא דהס"ת לא היה מונח בארון אלא על הארגז שהיגרו פלשתים ואין בארון רק לרבות שברי לוחות שמונחים בארון כדאמר שם . וכל זה הוא לפי מה שהגהתי נוסחת הגי' הכתובה בשקלי וכן בפי' לשילוט הוא ג"כ לפי גי' הנזכרת וכפי פי' היפ"מ שם אבל היותר נראה ונכון לקיים כל הגי' דהכא שהיא עיקרית לפי שיטתא דהאי תלמודא אחר שחפשתי ובדקתי בכל המקומות והוא דלא גרסינן לס"ת ברחב דברי ר"מ אלא נשתיירו שני טפחים תנם לאיסטוו' והן העמודים והנה המלך עומד על העמוד ת"י על איסטווה . ובפרנסת רחבו של ארון גרסי' נשתייר שם ג' טפחים חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לכתלים ומקום שמניחין בו ס"ת טפחיי' דהס"ת היה מונח ברחבו של ארון ארכו על פני ארכו של ארון וכדברי ר' יהוד' חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לשילוט היינו לריוח מקום לשילוט הידים בעת הנחת הלוחות משום דהרכן ששה היו ולפיכך הניחו מקום פנוי חצי טפח מכאן ומכאן ולא הוצרך למקום פנוי לארכו של ארון כשיש מקום שילוט לרחבו ולפי זה צריך לומר ג"כ לר"מ עמודים מבפנים הוו ולר"י עמודים מאברא הוו קיימי ואיפכא ממאי דקאמר בהשותפין שם אליביהו :

ושל

מסורת הש"ס

כלים פי"ז

שם

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

בלוחות היה ארכן ששה טפחים . עיין בפ"ת ומהר"פ וע' בעי' מ"ש בשקלים שם :

רידב"ז

ארכן של לוחות כו' תן ארכן תן רחבו בטוגי' הזאת רבו כמה פעמי' דצ"ל ארכן במקו' רחבן ורחבן במקו' ארכן ועי' בירושלמי מס' שקלי' פ"ו עיי"ש ודו"ק

שנויי נוסחאות (ס"ב) מושחין את המלכים בספרי"ר מושחין מלכים . (סו"ה) כהנים מלכים בד"ו מלכים כהנים (ובספרי"ר כהנים מלכים) . (סו"ו) ענתונדריה בספרי"ר ענתדרויה . (סו"ז) אדא על שם למען בספרי"ר אדה למען . (סו"ח) דדו בד"ו דודו . (סו"ט) הארון בספרי"ר ארון . (סו"כ) תנא אמה בספרי"ר תנה באמה . (סו"ל) תן מהם חצי טפח ... עד „לספר תורה" בד"ו כ"ו ליתא . (סול"ג) אמה במקרא „ואמה".

עין משפט מצוה

והן ארון כלי הוא. על דעתיה דרבי יודה דאמר של חמשה טפחים היה הארון עשוי ארכו של ארון שנים עשר טפחים ומחצה. דכתיב אמתיים וחצי ארכו אמתא חמשה ואמתא חמשא ופלגות אמתא תרין ופלג וארבעה לוחות היו בו שנים שלימין ושנים שבורין דכתיב אשר שברת ושמתם בארון והלוחות היו כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה. תן רחבן של לוחות לאורכו של ארון נשתייר שם חצי טפח אצבע לכתלים מיכן ואצבע לכתלים מיכן. ורחבו של ארון שבעה טפחים ומחצה דכתיב ואמה וחצי רחבו. אמתא המשה טפחים ופלגות אמתא תרין ופלג וארבעה לוחות היו בו שנים שלימין ושנים שבורין דכתיב אשר שברת ושמת' בארון. והלוחות היו כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה. תן ארכן של לוחות לרחבו של ארון נשתייר שם טפח ומחצה אצבע לכתלים מיכן ואצבע לכתלים מיכן. והצי טפח מיכן וחצי טפח מיכן לשילוט. כיצד עשה בצלאל את הארון רבי חנינה אמר שלש תיבות עשאן שתים של זהב ואחת של עץ ונתן של זהב בשל עץ ושל עץ בשל זהב וציפהו הדא היא דכתיב °וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ. מה תלמוד לומר °תצפנו להביא שפתו העליונה. ר"ש בן לקיש אמר תיבה אחת עשאו וציפהו הדא היא דכתיב וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ מה תלמוד לומר תצפנו. אמר רבי פינחס להביא בין נסר לנסר. כיצד היו הלוחות כתובים רבי חנניה בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה והמשה על לוח זה. ורבנין אמרין עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה. דכתיב °ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים. עשרה על לוח זה יעשרה על לוח זה. ר"ש בן יוחי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה דכתיב ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה. ר' סימאי אומר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה מזה ומזה הם כתובים. טטרגונה. חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דיקדוקיה ואותותיה °ממולאים בתרשיש. כימא רבא. רבי שמעון בן לקיש כד הוי מטי להדין קרייא הוה אמר יפה לימדני חנניה בן אחי רבי יהושע. מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים כך בין כל דבר ודבר דיקדוקיה ואותותיה של תורה. אמר רבי תנחומא איתקשיית קומי רבי פנחס אתיא כרבי יודה ולא אתייא כרבי מאיר. מה טעמא דר' יודה °לקוח את ספר התורה הזה. על דעתיה דרבי יודה דו אמר איכן ספר תורה היה נתון כמין גלוסקום עשו לו מבחוץ והיה ספר תורה נתון בתוכו. מה טעמא דרבי מאיר

ונתת

מסורת הש"ס: שמות כה · שם · דברים ד · שה"ש ה · דברים לא

פני משה

ושל עץ בשל זהב. וכדאמר נמי בבבלי יומא דף ע"ב דאמצעי הי' של עץ והיינו דכתיב וצפית וגו' שהיה מצופה בשני ארונות של זהב מבית ומחוץ ותצפנו יתירא לרבות שפתו העליונה שיהא מצופה בזהב: מה ת"ל תצפנו. לר"ש בן לקיש דהרי מוצפית אותו דריש שיהא הכל מצופה בזהב: להביא בין נסר לנסר. דלא תימא שלא יעשה הציפוי אלא כמדת שיעור הנסר: עשרה על לוח זה כו' עשרת הדברים. וסיפא דקרא ויכתבם על שני לוחות אבנים דמשמע שנכתבו כל עשרת הדברים על כל לוח ועוד מדכתיב ויגד וגו' משמע כשם שהגיד כל עשרת הדברים יחד כן כתבם על כל לוח ולא חלקן לחמשה ע"ז והמשה ע"ז: עשרים על לוח זה כו' דכתיב ויגד וגו'. דתרי קראי כתיבי כתיב הכא ויכתבם על שני לוחות אבנים וכתיב עוד להלן את הדברים האלה וגו' ויכתבם על שני לוחות אבנים וכמו דויכתבם גבי ויגד משמע עשרת הדברים על כל לוח כן הידך ויכתבם לרבות עוד עשרה על כל לוח: ארבעים כו'. דס"ל כר"ש בן יוחי דעשרים מרבינן מהני תרי קראי וכתי' מזה ומזה הם כתובים הרי ארבעים לכל רוח: טטרגונה. מרובע בלשון יון ועיין הציור בע"י לדעת הכותב פס ואין להאריך: בין כל דיבור כו'. דכתיב ממולאים בתרשיש כימא רבה של תרשיש וכדמסיק ר"ל מה הים הזה כו': איתקשיית. הקשיתי לפני ר' פינחס דקרא דלקמי כר"י אתיא ולא כר"מ וכדמפרש ואזיל מ"ט דר' יודה דא' דלא היה הס"ת מונח בארון: לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה'. דמשמע מצד הוא מונח ולא בתוכו וקשיא לר"מ: ע"ד דר"י. ומפרש לר"י דאמר דלא היה הס"ת בתוך הארון היכן היה מונח: כמין גלוסקום. כמין תיבה: מ"ט דר"מ דכתיב ונתת את הכפרת וגו'. ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך וס"ל דס"ת נמי עדות הוא כדכתיב והיה שם בך לעד והיה לו להקדים מתחילה נתינת העדות אל הארון ואח"כ נתינת הכפרת על הארון אלא דאין מוקדם כו' וכדמסיק ע"ד דר"מ דאמר אין מוקדם ומאוח' בתורה דהכי קאמר קרא ואל הארון תתן את העדות שהוא ספר תורה והוא עדות לישראל ואח"כ

ונתת

קרבן העדה

והכן ארון כלי הוא. והאי ארון כלי הוא שהרי מיטלטל בשעת הנסיעה: אלבע לכותל מכאן וכו'. שהטפח ד' אלבעות: חלי טפח מכאן וכו' לשילוט. ליטול הלוחות מן הארון בעת הלורך: שנים של זהב ואחד של עץ. ד' כתלים ושולים לכל א' ופתוחות מלמעלה נתן של זהב הפנימי בתוך של עץ האמלעי ושל עץ בתוך של זהב החילוני: וליפהו. חפה שפתו העליונה בזהב שלא יהא העץ ניכר מבחוץ בשום לד: להבי' בין נסר לנסר. דקסבר לא עשה אלא ארון של עץ וליפהו בליפוי כל דהו של זהב ולא היה מעץ אחד אלא חיבר נסרים זה לזה וסד"א שלא יצפה אלא העץ הנראה אבל החלל שבין נסר לנסר לא יצפ' דכתיב וצפית אותו לכך כתיב תצפנו יתירא להשמועינן דאף החלל שבין נסר לנסר יצפה: ה"ג וחמשה על לוח זה הה"ד ויכתבם על שני לוחות האבנים. שני למה לי דמיעוט לוחות שנים אלא לומר דעשרת הדברים חלקן וכתבם על שני הלוחות: עשרת הדברים. ויכתבם על שני לוחות אבני' ה"ל למכתב עשרת הדברים למה לי אלא שעל כל לוח כתב עשרת הדברים ורשב"י דריש שני דמיותר אלא ה"ק ויכתבם שני פעמי' על כל לוח: מזה ומזה הם כתובים. היינו עשרה על כל לד מלדדי הלוח בהורך ועל שטח שלמעלה ושלמטה לא היה כתו' דבר שלא היו כי אם ג' על ג' שרות' ועובי הלוח היו ג' ואין לחלקם לשנים לכתוב ה' למעלה וה' למטה כיון שנאמרו כלן בדבור אחד א"נ סובר כמ"ד עשרים על כל לוח מלד אחד וכיון דקאמר מזה ומזה הם כתובים שמעינן דאף בלד השני היו כתובין עשרים ואינו סובר כמ"ד דמ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים: טטרגונא. מרובע בלשון יון: ה"ג דקדוקיה ואותיותיה. של תורה היו כתובים: דכתיב ממולאים בתרשיש. וקאי אלוחות כדמפרש בסמוך רישא דקר' ידיו גלילי זהב וקאמר דממולאי' הלוחות כתרשים: כימא רבא. דשם ים הגדול תרשיש וריב"ל מפר' בסמוך דבריו: כד וכו'. כשהגיע למקרא הזה ממולאים בתרשים אמר יפה וכו': מה הים הזה בין גל גדול וכו'. מפרש לקרא הכי ידיו והן הלוחות שהן מעשה ידיו של הקב"ה שנכראו בין השמשות גלילי זהב כגלים של זהב שהן דברי תורה הנחמדים מזהב ממולאים בגלים כתרשים שיש בו גלים הרבה: איתקשיית וכו'. הקשיתי לפני ר"פ קראי כר"י דייקי דאמר לעיל שלא היתה הס"ת מונחת בארון ודלא כר"מ א"כ ה"ק דהא דתנני' לא אתיא כר"מ דלר"מ קרא ממולאי' בתרשיש על דברי תורה שבארון קאי והראשון נראה עיקר: לקוח את הס"ת הזה. ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' מן הצד הוא מונח ולא מתוכו: ע"ד דר"י. דהוא אמר מן הצד הוא מונח היכן היה מונח: כמין גלוסקום. כמין תיבה עשה לארון מבחוץ ובה היה מונח:

ונתת

רידב"ז

אר"ת איתקשיית קומי ר' פינחס אתיא כר"י ולא אתיא כר"מ מ"ט דר"י לקוח וגו' מצד ארון וגו' ע"ד דר"י כמין גלוסקיי' עשוי לו מבחוץ והי' ס"ת נתון בתוכו מ"ט דר"מ ונתת את הכפורת וגו' ואל הארון תתן את העדות וגו' פי' דכתיב ואל הארון תתן את העדות וע"כ מדכתיב אל ש"מ דבתוך הארון הוא ע"ד דרבי מאיר דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתורה ואל הארון תתן את העדות ואח"כ ונתת את הכפורת פי' דהא כתיב ונתת את הכפורת על ארון העדות בקודש הקדשים אלמא דהכפורת הוא על ארון העדות דמתחלה הוא ארון העדות ואח"כ ונתן הכפורת וכן כתיב הכא ונתת אל הארון את העדות וגו' ואח"כ כתיב ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן וגו' ואי ס"ד דאל פי' לתוך הארון א"כ נ"ל בתחלה העדות ואח"כ הכפורת והכא כתיב דמתחלה נותן הכפורת ואח"כ מכניס העדות לארון אלא ע"כ נ"ל דאל הוא מתפרש אצל הארון ולא בתוך הארון ע"כ לאחר שיתן את הכפורת על הארון העדות שהלוחות היו בו ואח"כ מכניס הס"ת אצל הארון בגלוסקיי' דאי ס"ד דאל מתפרש בתוך הארון א"כ איפכא מיבעיא ליה דיכניס תחלה העדות לארון ואחר כך נותן הכפורת ע"כ מפרש על דעתי' דר' מאיר אין מוקדם ומאוחר בתורה ובאמת מכניס תחלה העדות לארון ואחר כך נותן את הכפורת ופירש ואל הארון פירש אל הוא בתוך הארון ובשקלים עי' בת"ח דמפרש באופן אחר ודוק:

מסורת הש"ס

תורה אור

°ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה על דעתיה דר' מאיר דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתורה. °ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. ואחר כך ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה. רבי פינחס בשם רבי שמעון בן לקיש תורה שנתן הקב"ה עורה אש לבנה. חרותה אש שחורה. היא אש ומובללת באש חצובה מאש. נתונה מאש °מימינו אש דת למו:

שמות כה
שם
דברים לג
שם כ

הלכה ד מתני'

°ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב לביתו וגו' אחד הבונה בית חדש ואחד הבונה בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד היורש ואחד שניתן לו במתנה:

גמ' אשר בנה בית. אין לי אלא אשר בנה. לקח ירש ניתן לו במתנה מניין. תלמוד לומר האיש מי האיש. מניין הבונה בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות מניין תלמוד לומר אשר בנה מכל מקום. יכול הבונה בית שער ואכסדרה ומרפסת יהא חוזר תלמוד לומר בית. מה בית מיוחד שהוא בית דירה יצאו אלו שאינן בית דירה יצא בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. דתני בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה ומן המזוזה ומן העירוב ואינו טובל למעשרות. ואין נותנין לו ארבע אמות לפני פתחו. ואין עושין אותו חיבור לעיר. והנודר מן הבית מותר לישב בו. ואינו צמית ביובל ואינו מיטמא בנגעים. ואין הבעלים חוזרין לו במלחמה. מה תלמוד לומר אשר בנה פרט לשנפל ביתו ובנאו. אמר רבי יוסי זאת אומרת המחזיר את גרושתו לא היה חוזר. יכול הבונה בית בחוצה לארץ יהא חוזר תלמוד לומר ולא חנכו. [א] את שמצוה לחנכו יצא זה שאינו מצוה לחנכו. הקדים לו שכרו כמי שחנכו. [ב] נתן לו שכרו לאחר שנים עשר חודש כמי שלא חנכו.

נעלו

קרבן העדה

ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך וה"ל למכתב תחלה ואל הארון תתן את העדות ואח"כ ונתת את הכפרת אלא ודאי דעדות דקרא היינו ס"ת והיא ניתנה לתוך הארון סוף ארבעים שנה שכבר היה הכפורת נתון על הארון: ה"ג ע"ד דר"י דו אמר אין מוקדם וכו'. וה"פ לר"י ל"ק קרא דר"מ דאיכא לשנויי אין מוקדם ומאוחר בתורה אפי' בחד ענינא והיינו דקאמר ר' תנחומא דקרא דר"י קשיא לר"מ אבל קרא דר"מ לר"י איכא לשנויי כדשנינן. (ומה מאוד נתלבטו המפרשי' בפי' סוגיא זו ועיין בי"מ והנ"ל כמו כתבתי): ה"ג עיקרה אש לבנה. כלומר האבנים עצמן היו אש לבנה: חרותה אש שחורה. אותיותיה שהיו כתובים על הלוחות היו מן אש שחורה: היא אש. התורה עצמה אש ובלולה באש: חצובה. אותיותיה מאש: ונתונה. מהקב"ה למשה מאש שלמעלה והיינו דכתיב אש דת למו ורשב"ל לשיטתו דס"ל לעיל דכל דקדוקי התורה היו כתובי' על הלוחות:

הלכה ב מתני' בית האוצרות. לאוצר יין ושמן ותבואה: אחד הבונה ואחד הלוקח. בית בנוי שהרי אצלו חדש הוא:

גמ' ת"ל האיש. מיותר דה"מ למכתב ואשר בנה אלא לרבות לקח או ירש או שניתן לו במתנה דמכל מקום יש איש שבנה אותו אע"פ שהוא עצמו לא בנאו כן פירש"י ול"נ דדרים מדכתי' מי האיש ולא כתיב והאיש אשר בנה אלא מי שיהיה חדש אצלו הוא חוזר וכ"מ לשון הגמרא: ת"ל אשר בנה מ"מ. מדלא כתיב אשר בית בנה דרוש בית אשר בנה מכל מקום אפי' אינו בית דירה כשתם בית שבתורה כן פירש"י ול"נ דמאשר קדרים: בית שער. בית כניס' שער החצר להסתופף שם שומר הפתח: יצאו אלו שאינן בית דירה. אלא עשוים לדריסת הרגל ואינן ראוים לדור בהם: פטו' מן המעקה ומן המזוזה. דכתיב בהו בית כי תבנה בית חדש מזוזות ביתך והאי לאו בית מיקרי: ומן העירוב. בית שאין בו ד' על ד' אין צריך ליתן פת לעירוב כדין עירובי חצרות: ואינו טובל למעשרות. דאין טבל נקבע למעשרות אלא בראיית פני הבית כדכתיב ואכלו בשעריך ושבעו והאי קרא במעשרות כתיב וזה לאו בית מיקרי שיחייב הבא לתוכו: ואין נותנין לו ד' אמות לפני פתחו. כשאחין או שותפין חולקין הבתים שבחצר נותנין לכל פתח הבית שבחצר ד' אמות בחצר בארך וברוחב כרוחב הפתח ואפי' הוא עשר אמות נוטל ד' אמות במשך וכנגד כל רחבו לפרק משאו אבל בית שאין בו ד' על ד' אמות כיון דלמיסתר קאי אינו נוטל בחצר כנגד פתחו: ואין עושין אותו חיבור לעיר. דבית שיש בו ד' אמות ועומד סמוך לעיר בתוך ע' אמה ושירי' מתעבר עם העיר ומודדין אלפים אמה מן הבית והלאה ואם אין בו ד' אמות אין מודדין אלא מן העיר: והנודר מן הבית מותר לישב בו. דאף בלשון בני אדם אינו נקרא בית דאמרינן בכתובות בביתי ולא בבוקתא: ואינו נמית ביובל. דבית עיר חומה שהקדים אינו נגאל עד מלאת לו שנה ואח"כ הוא לצמיתות לקונה אותו לא יצא ביובל ואם אין בו ד' אמות יוצא ביובל כשאר קרקע בלא בנין דכתיב כי ימכר בית מושב: ואינו מיטמא בנגעים. דכתיב ובא אשר לו הבית: ואין הבעלים חוזרין. בשבילו מן המלחמה דכתיב מי האיש אשר בנה בית חדש וזה אינו בכלל בית: פרט לשנפל ביתו ובנאו. שאינו חוזר וכר"י אתיא דאמר לקמן בפרקין הבונה בית על מכונו לא היה חוזר: ולא חנכו. ולא כתיב ולא חיכך מיעוט' הוא: את שמצוה לחנכו. שהדירה בארץ ישראל מצוה: הקדים לו שכרו. בנה בית והשכירו לאחרי' והקדים לו שכרו הרי זה כמי שחנכו משעת קבלת השכירו': נתן לו שכרו לאחר י"ב חדש. כלומר אפי' השכירו לי"ב חדשים ועברו הי"ב חדש ונתן לו שכרו לא חשבינן ימי החינוך אלא מעת קבלה השכר ולא משעת השכירות:

נעלו

פני משה

ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואע"ג דקדים בקרא אין מוקדם ומאוחר בתורה: ה"ג בשקלים התורה שנתן לו הקב"ה למשה נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה. וכאן הגי' כמו שהיא במדרש תנחומא יעורה אש לבנה חרותה באש שחורה והיינו הך דכתובה באש שחורה על הקלף אש לבנה ודרך משל הוא להורות על מעלת התורה כי רבה היא: היא אש מובללת באש. מורה על ענייניס דקים ורוחניים שבה: חצובה מאש. מתחת כסא הכבוד שהוא מקום קדוש הרוחני: ונתונה מאש. שהגולה היא מחכמתו יתברך כי ה' אש אוכלה הוא: מימינו אש וגו'. וקאי אש על מימינו:

הלכה ד מתני' בית האוצרות. לאוצר יין ושמן ותבואה: ואחד הלוקח. בית בנוי שהרי אצלו הוא חדש וכולהו יליף לה בגמרא:

גמ' ת"ל האיש מי האיש. דמצי למיכתב מי אשר בנה וכתיב האיש לרבות את כלן: ת"ל אשר בנה. מדלא כתיב אשר בית בנה דרוש ביה בנה מכל מקום והאי דכתיב בית למעוטי הא דלהמן אתא. וכן אמר בבבלי דף מ"ג: ת"ל בית. שמיוחד לבית דירה יצאו אלו שעשוין לדרים' הרגל ולא לבית דירה: בית שער. אצל שער החצר להסתופף שם שומר הפתח: יצא בית שאין בו כו'. דלאו בית מיקרי כדלקמן: דתני כו'. ברייתא הובא בבבלי סוכה דף ג': פטור מן המעקה כו'. דבכולהו בית כתיב בהו: ומן העירוב. אין צריך ליתן פת לעירובי חצירות כדרך שאר בתים הפתוחין לחצר ואין מניחין בו עירוב דלא הוי לדירה וכן פטור מליתן לשיתוף מבואות אם בית זה פתוח לחצר שבמבוי ואין בית אחר פתוח לו אין צריך ליתן לשיתוף כדרך שאר חצרים הפתוחים למבוי אבל מניחין בו שיתוף מבואות לאחר שגבו כדאמר התם דלא גרע מחצר שבמבוי: ואין טובל למעשרות. דאין הוכת הטבל הלא עד שיראה פני הבית והאי לאו בית הוא: לפני פתחו. כגון שנים שקנו מן ההפקר ובנו שם זה בנה לו בית ופתח בו שני פתחים וזה בנה לו בית ופתח בו פתח אחד ואח"כ הקיפו אותם עד שנעשה להם חצר וכן בהולק נכסיו על פיו ונתן לא' מבניו בית עם שני פתחים ולאחד עם פתח אחד דקי"ל שנותנין לכל פתח ופתח ארבע אמות כנגדן חלק בהצר והשאר חולקין בשוה ובית קטן זה אין לפתחו ד' אמות: ואין עושין אותו חיבור לעיר. דבית העומד תוך שבעים אמה ושיריים לעיר מתחברת עמה ומודדין תחומי העיר מן הבית ולהלן אלפים אמה ובית קטן זה אין עושין אותו חיבור לעיר דלאו בית מיקרי: והנודר. מליכנס לבית או לישב בו מותר בבית קטן זה דלא הוי בכלל: ואינו נמית ביובל. כלומר שאינו נחלט כדין בתי ערי חומה אלא פודהו לעולם ואם לא גאלו יוצא ביובל כשאר שדה מקנה: חוזרין לו. בשבילו אם בנה בית חדש ואין בו ארבע אמות אינו חוזר: מה ת"ל אשר בנה כו'. אליבא דר' יודה קאי דקאמר במתני' דלקמן הבונה בית על מכונו אינו חוזר דדרים אשר בנה דהוי מצי למיכתב מי האיש אשר לו בית דהרי אפי' לקח וירש בכלל פרט לשנפל ביתו ובנאו דאינו חוזר והכי איתא בתוספתא פ"ז ונפל ביתו ובנאו ה"ז חוזר ר' יודא אומר אם הידש בה דבר חוזר ואם לאו אינו חוזר: זאת אומרת כו'. כלומר מדר' יהודה נשמע נמי טעמא דמחזיר גרושתו לא היה חוזר דדמי לנפל ביתו ובנאו ורבנן דלא ס"ל כרבי יודא בנפל ביתו ובנאו ילפי טעמא למחזיר גרושהו אינו חוזר מדכתיב אשה חדשה כדלקמן הל' ו': את שמצוה לחנכו. בא"י משום ישוב פרט בח"ל דאין מצוה לחנכו: הקדים לו שכרו. בנה בית והשכירו לאחרים והקדים לו זה שכרו ה"ז כמי שחנכו ואינו זז ממקומו כדתנן לקמן: נתן לו שכרו לאחר י"ב חדש. ה"ז כל הי"ב חדש כמי שלא חנכו וחוזר מערכי המלחמה:

נעלו

עין משפט נר מצוה

ב
[א] מיי' פ"ז מהלכות מלכים הלכה ה סמ"ג עשין קכ
ג
[ב] מיי' שם פ"ד

ציון ירושלים

צאת שמצוה לחנכו יצא זה שאין מצוה לחנכו. מכאן יצא לספר באר שבע שכתו"ל אין מצוה לעשות סעודה בחנוכת הבית וע' מג"א סי' תקס"ח ס"ק ה שהביא דבריו וע"ש כיד אפרים שהאריך בזה פ"ב מ"ש בשם קרבן עדה והיינו לפני כעת וע' בחיבורי יד שאול סימן רי"ז ע"ש:

עין משפט נר מצוה | מסורת הש״ס

הלכה ה מתני׳ נעלו אם היה בתוכו חפצים את שדרכו ליבטל עליה כמי שחנכו ואם לאו כמי שלא חנכו:

הלכה ה מתני׳ ׳ומי האיש אשר נטע כרם[דברים כ] ולא חיללו וגו׳ אחד הנוטע את הכרם ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל אפילו מחמשת המינים אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ואחד הלוקח ואחד היורש ואחד שניתן לו במתנה: גמ׳ אשר נטע. אין לי אלא אשר נטע. לקח ירש ניתן לו במתנה מניין. תלמוד לומר האיש. מי האיש. מניין הנוטע חמשה אילני מאכל אפילו מחמשת המינין. ת״ל אשר נטע מכל מקום. יכול ארבעה אילני מאכל או חמשה אילני סרק יהא חוזר ת״ל כרם. מה כרם מיוחד שהוא של חמש גפנים. יצא זה שאינו של חמש גפנים. שהיין מגיתו שהיין קוסס מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו ומקדשין בו את הכלה ומנחמין בו את האבל ונמכר בחנות לשם יין והמוכר לחבירו יין סתם לא מכר לו יין קוסס. ואסור בהורייה ובהיתר נדרים. ועל ביאת המקדש לית לך אלא שהוא אסור על גבי המזבח. וההן בן סורר ומורה צריכה. יכול הנוטע כרם בחוצה לארץ יהא חוזר ת״ל ולא חללו. את שמצוה לחללו יצא זה שאין מצוה לחללו. תני ר׳ אליעזר בן יעקב אומר אין משמע אלא כרם ודכוותה אין משמע אלא נטע. תני ולא חללו פרט למבריך ולמרכיב. א״ר יוחנן דר׳ אליעזר בן יעקב היא. אמר רב חסדא דברי הכל היא. כשהרכיב פירות עבירה. מה אנן קיימין אם כשהרכיב אילן מאכל על גבי אילן מאכל מין בשאינו מינו פירות [illegible]. ואם בשהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק מין במינו נוטע כבתחילה הן. אלא כן אנן קיימין בשהרכיב תאינה שחורה על גבי תאינה לבנה. אימתי הוא מחלל ברביעית ובחמישי׳.

מסתברא

פני משה

נעלו. בנה בית ונתן בו חפציו ונעל עליהם: את שדרכו ליבטל עליהן. כלומר שהיה צריך לבטל על שמירתן ה״ז כמי שחנכו והתחיל לישב בו: ואם לאו. שאינו צריך לישב עליהן ולשומרן ה״ז כמי שלא חנכו:

הלכה ה מתני׳ ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל. דבהכי הוי כרם שתים כנגד שתים ואחת יוצאות זנב ואפי׳ הן מחמשה מינין מצטרפין: המבריך. כופף את הזמורה בארץ ומכסה אותה בעפר: המרכיב. מביא ענף של אילן ומרכיב אותו על גב אילן אחר:

גמ׳ מי האיש. ריבויא הוא: ת״ל אשר נטע. מדלא כתיב אשר כרם נטע דרוש ביה נמי נטע מכל מקום ואפי׳ אינו כרם שהרי עדיין לא הזכיר כרם: ת״ל כרם. דדמי לכרם ופחות שבכרם חמשה גפנים הן: שהיין מגיתו. מימרא בפני עצמה היא ואיידי דאיירי בכרם נקט לה הכא: שהיין. יין שהוא מגיתו ולא שהה ארבעים יום: שהיין קוסס. יין שהוא רע ואין סופו להיות שכר יין: מערבין בו. עירובי תחומין דאלו ערובי חצירות אין מערבין אלא בפת: ומשתתפין בו. שותף מבואו׳ וכלומר דאשמעינן דחשיב משקה ולא אמרי׳ כמיא בעלמא הוא וכדתנן בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים כו׳: ומברכין עליו. בורא פרי הגפן: ומזמנין עליו. ברכת המזון שהיא צריכ׳ כוס: ומקדשין בו את הכלה. מברכין עליו ברכת אירוסין דלכתחילה טעונה כוס: ומנחמין כו׳. דדינו כיין גמור בכל אלו: ונמכר בחנות לשם יין. ואין כאן משום מקח טעות כדאמרינן פ׳ המוכר פירות דסתם יין חנות יין קוסס הוא אבל המוכר לחבירו יין סתם לא מכר לו יין קוסס דיין סתם יין המתקיים הוא כדאמרינן שם: ואסור בהוריי׳ כו׳ דקי״ל בפ״ג דכריתות דעל היין מגיתו הרי הוא באזהרה עליו על ביאת המקד׳ וכל שהוא אסור לבא אל המקדש אם הוא שתוי אסור להורות ולהתיר נדרי׳: לית לך. למעוטי יין מגיתו ויין קוסס דלא יהא חשיב כיין גמור אלא בזה שהוא אסור להביא לכתחילה לנסך ע״ג המזבח: וההן. והאי בן סורר ומורר דקי״ל בפ״ח דסנהדרין אינו נעשה בן סורר עד שיאכל בשר וישתה יין: צריכה. מיבעיא לן אם שתה יין מגיתו ויין קוסס אם נעשה בן סורר ומורה עליו: אינו משמע. מן המקרא אלא דוקא כרם ולא שאר אילנות: ודכוותה כולי. דוקא נטע ולא המבריך והמרכיב: ולא היללו. דמצי למיכתב ולא חילל וכתיב ולא חיללו משמע מיעוטא לזה ולא לאחר פרט למברי׳ ולמרכי׳ דאינו חוזר ופליגי ר׳ יוחנן ור׳ חסדא כמאן אזלא האי ברייתא: דראב״י היא. דאמר נטע כמשמעו ופליג אמתני׳: ד״ה היא. ואפי׳ כתנא דמתני׳ דהברייתא מיירי כשהרכיב פירות עבירה בהרכבת מין בשאינו מינו דמעטי׳ קרא ומתני׳ איירי בהרכבת היתר. וכן פליגי באוקמתא דהאי ברייתא בבבלי דף מ״ג: מה אנן קיימין. האי הרכבת היתר דמוקמינן למתני׳ ה״ד דאיצטריך לאשמועינן דחוזר משום הרכבה: אם כו׳. כלומר דודאי בשניהם אילן מאכל ומין בשאינו מינו הן אי אפשר לאוקמי דהרכבת איסור היא ומעטי׳ קרא: ואם בשהרכיב אילן מאכל ע״ג אילן סרק מין במינו. האי אילן סרק לאו אילן סרק ממש אלא בילדה קמיירי וקרי לה אילן סרק דעדיין לא טען פירות ואם בשהרכיב אילן מאכל כלומר שכבר טען פירות באילן שלא טען עדיין דקיימא לן זקינה שהבריך בילדה חייב בערלה דאותו ענף שקלן מהזקינה נעשה עכשיו ילדה: נוטע כבתחילה הן. כלומר דתיפוק לי׳ משום ילדה דצריך למיהדר דעדיין לא היללו ומאי איריא משום מרכיב: אלא כו׳. ע״כ כן אנן קיימין בששניהם מין א׳ הן וכבר טענו פירות ונתהללו ועכשיו הוא חוזר משום חילול ההרכבה: אימתי הוא מהללו. אנטע רבעי דעלמא קאי ואיידי דאיירי לעיל בחילול נקט לה. אימתי לפי שמצינו בכתוב ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש וגו׳ ובשנה החמישית תאכלו את פריו ואינו מפורש במקרא מה יעשו בשנה הרביעי׳ ואם יש היתר לאכלן בד׳ וס״ל לסתמא דהש״ס דיליף קדש קדש ממעשר ומינה גמרי׳ פדיון לנטע רבעי אבל לא ידענו אימת מחללו ברביעית או בחמישית: וקאמר

קרבן העדה

נעלו. בנה בית ונעלו אם היו בו חפצי׳ שהיה צריך לבטל על שמירתן ה״ז כמי שחנכו והתחיל לישב בו: ואם לאו. שאינן צריכין לישב ולשמרן ה״ז כמי שלא חנכו:

הלכה ג מתני׳ ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל. דבהכי הוי כרם ב׳ כנגד ב׳ וא׳ יוצאה זנב: ואפי׳ מחמשת מינין. מצטרפין: גמ׳ ת״ל האיש מי האיש. דהמ״ל והאיש וכתיב מי האיש ללמד שיהיה האיש אשר נטע מי שיהיה כשהוא שלו חוזר א״כ דהמ״ל מי אשר נטע וכתיב מי האיש שיהיה שנוטע מי שיהיה והראשון נראה: ת״ל אשר נטע מ״מ. מדלא כתיב אשר כרם נטע דרוש ביה נמי אשר נטע מ״מ ואפי׳ שאר אילנות שהרי לא הזכיר כרם עדיין וה״ה אפי׳ מחמשת מינין: מה כרם מיוחד. שאינו פחות מחמשה גפנים וראוי לשתיי׳ ואפי׳ הרע כדמסיק: שהיין מגיתו. תירוש: שהיין קוסס. כלומר והיין קוסס והוא יין רע כמו כל פריו יקוסס ויבש דיחזקאל: מערבין בו. עירובי תחומין ואגירו׳ דפירי מיקרי לכך נקט קרא כרם שכל פרי ישוה לו והוה ראוי וילפינן מיני׳ כל אילן מאכל: משתתפין בו. שתופי מבואות: ומברכין עליו. בפה״ג: ומזמנין עליו. דברכת המזון טעונה כוס: ומקדשין בו את הכלה. דברכת אירוסין טעונה כוס: ומנחמין בו את האבל. דעשרה כוסות תקנו בבית האבל: ונמכר בחנות לשם יין. ולא אמרינן דהוי אונאה כדתנן בפ׳ הזהב מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנו׳ דיין קוסס דרכו למכור בחנות: ה״ג והמוכר לחבירו יין סתם ונמצא קוסס הגיעו וכ״ה בתוספתא פ״ו דב״ב: ואסור בהוראה ובהיתר נדרים. אם שתה רביעית יין קוסס: ועל ביאת המקדש. אם שתה רביעית יין קוסס ונכנס למקדש לוקה דכתיב יין ושכר אל תשת בבואכם אל הקדש: לית לך. שחלוק יין קוסס מיין טוב אלא לענין זה שאין מנסכין ממנו ע״ג המזבח וכן יין מגיתו אין מנסכין ממנו ע״ג מזבח: וההן בן סורר ומורה צריכה. והאי בן סורר ומורה דתנן בסנהדרין שאינו חייב עד שישתה חצי לוג יין מיבעיא לן אם היין קוסס קרוי יין לענין זה או דלמא כיון דעיקר טעמא דלא למשוך וקוסס כיון דרע הוא לא חיישינן דאתי לאמשוכי ובבבלי בסנהדרין פרק בן סורר ומורה פשיטא ליה דיין מגיתו אינו נעשה בן סורר ומורה: אין משמע אלא כרם. לאפוקי שאר אילנות: ודכוותה אין משמע אלא נטע. סתמא דש״ס קאמר דלראב״י נטע נמי דוקא לאפוקי הבריך והרכיב דלא: ה״ג תני ולא חיללו וכו׳. דהמ״ל ולא חילל וכתיב ולא חיללו משמע מיעוטא לזה ולא לאחר: למבריך. שכופף הזמורה או היחור בארץ: ולמרכיב. שנוקב האילן ונוטל מן הרך שבענפי האילן ותוחב לתוכו ועושה ענף בתוך הנקב ונושא פירות ממין אותו האילן שנוטל ממנו: דראב״י היא. דסובר פרט למבריך ומרכיב ומתניתין דתנן אחד המבריך וכו׳ אתיא כרבנן: ד״ה היא. הא דתניא פרט למבריך ומרכיב אתיא ככ״ע ואיירי במרכיב בעבירה דהיינו מין בשאינו מינו דה״ל כלאים ומתניתין במרכיב בהיתר: ופריך מה אנן קיימין. במאי איירי מתניתין: אם בשהרכיב אילן ע״ג אילן מאכל. שהן בני מינים א״כ עבירה איכא בהרכבה זו וקאמרת דאינו חוזר: מין במינו. דה״ל כמין במינו דמותר: נוטע כבתחלה הן. אין זה הרכבה שהרי מתחלה לא היה נושא שום פירות ועכשיו כנטיעה היא ופשיטא דחוזר: אלא. הכא במאי עסקינן בשהרכיב תאנה שחורה ע״ג תאנה לבנה דמין במינו הוא ומותר דאע״פ שאינן שוין במראיהן מין אחד הן ומותרין להרכיב זה עם זה: אימתי הוא מחללו. אימתי נקרא חילול בשנה רביעית שהוא פודה אותו וחולין הוא ומותר בהנאה דשלשה שנים הראשונים אסור בהנאה או בחמישית שאז הוא חולין לגמרי ואינו צריך פדיון:

ימשני

רידב״ז

אימתי הוא מחלל ברביעית ובחמישית כו׳ הסוגיא הזאת חמורה ולאו המפרשים ז״ל לפרשה ונראה לפענ״ד לפרשו בפשטות בע״ה עפ״מ דגרסינן במס׳ פיאה פ״ז ה״ה גבי נט״ר לא למדו נט״ר ממע״ש מעתה אל יהא לו קדושה קדושתו מאליו למדו קודש הילולים הרי הוא כקודש שקורין עליו את הלל כו׳ ר״ז בעי קומי ר׳ אבוה מנין שהוא טעון חילול קודש הילולים קודש הילולים לא מחמגעין רבנן בין ה״א לחי״ת ונתפרש בע״ה יפה ברידב״ז דה״פ מעתה

שנויי נוסחאות (שו״ג) יכול ארבעה בד״ו יכול הנוטע ארבעה. (שופ״ו) קוסס מערבין בכי״ר קוסס תני מערבין. (שופ״ט) ומזמנין עליו ומקדשין בכי״ר ומזמינים עליו ומארשים. (שוכ״ב) שמצוה בכי״ר שמצווה. מצוה בכי״ר מצווה. (שוכ״ג) אליעזר בכי״ר ליעזר. (שוכ״ז) כשהרכיב בד״ו בשהרכיב (וכ״ה בכי״ר). (שוכ״ט) ואם בכי״ר אם. (שו״ל) נוטע בכי״ר כנוטע (שול״ג) מחלל בכי״ר מחללו. ובחמישית בכי״ר בחמשית.

מסורת הש"ס

ומשני מסתברא בחמישית אבל ברביעית דמים הוא חייב לו. לפדותו ואינו חולין ואין בו שמחה כל כך: יהיה כל פריו קודש הילולים לה'. ודרשינן חילולים א"כ ולא חיללו נמי בשנה הרביעית איירי:

הלכה ד מתני' כל אלו שומעין דברי כהן מערכי מלחמה. כמו שומעין מערכי מלחמה דברי הכהן כלומר שהכהן אומר להן: בית שער. בית כניסת שער החצר להסתופף שם שומר החצר ואינו ראוי לדירה: אילני סרק. כל שאינו עושה פרי כגון ארזים ושקמים: והמחזיר את גרושתו. בגמרא יליף מקרא: אלמנה. וארוסה כה"ג אינו חוזר בשבילה דכתיב ולא לקחה ולא כתיב ולא לקח מיעוטא הוא למעט לקיחה שאינה ראויה לו: על מכונו. סתרו ובנאו כמדה ראשונה אינו חוזר דלאו חדש הוא וגרע מלוקח ויורש: הבונה בית לבנים בשרון. מקום הוא ששמו שרון ואין הקרקע שלו יפה ללבנים ולא הוי של קיימא: **גמ'** אין לי אלא רובה שנשא ריבה. בחור שנשא בתולה: מנין. בחור שנשא אלמנה ואלמון שנשא בתולה שחוזר: פרט למחזיר גרושתו. שאינה חדשה לו: אר"י זאת אומרת. ממתני' שמעינן הנושא את האיילונית אינו חוזר דממעטינן כל שאין בלקיחתה מצוה כמו אלמנה לכה"ג: אפילו שומרת יבם לחמשה אחין. שמת אחיהם במלחמה כולן חוזרין שהיא שומרת יבם לכולם: ובעי ודכוותה נאמר בית א' שנפל לחמשה אחין בירושה יהו כולן חוזרין או לא: ופשיט תמן. גבי בית אין כל אחד ואחד ראוי לישב בו שהרי יש לחבירו חלק בו: ברם וכו'. אבל הכא בשומרת יבם שהאחד מייבם כולה וכל אחד אני אומר שמא לזה תתייבם: מה דמי לה. לשומרת יבם שמת בעלה במלחמה: קידש אשה מעכשיו ולאחר י"ב חודש. דכיון דא' מעכשיו ה"ל כאלו קדשה אז טרם בואו במלחמה ונשלם הזמן בהיותו במלחמה חוזר ובא דדמיא לשומרת יבם שמחמת קידושי אחיו שהיו קודם בואו במלחמה היא נשואה לו אבל אם לא אמר מעכשיו דה"ל כאלו אירסה בהיותו במלחמה אינו חוזר דלאו כל הימנו לארס אשה במלחמה כדי שיחזור: אם חידש בה. בגוף הבנין דבר כגון שהוסיף שורה אבנים בגובה או בעובי הקורה: סדו בסיד וכו' לא היה חוזר. שלא נשתנה גוף הבית: ואחד ועשאו שנים. אינו חוזר שלא הוסיף דבר בגוף הבית א"נ כ"ש אחד ועשאו שנים דחוזר שהרי נשתנה וכן נראה עיקר: שהן מתחדשין פעמיים בשבוע. לפי שאינן מתקיימין וצריך לחזור ולבנותן שני פעמים בשמיטה: שלא יעשו בתיהן קבריהן. שהן נופלין פתאום על בני אדם שבתוכן:

תורה אור

מסתברא בחמישית אבל ברביעית דמים הוא חייב לו. ורבנן דקיסרין אמרין לא מסתברא אלא ברביעית דכתיב (ויקרא יט) ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הילולים לי"י:

הלכה ו מתני' (דברים כ) ומי האיש אשר אירש אשה ולא לקחה וגו' אחד [א] המארש בתולה ואחד המארש את האלמנה אפי' שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה חוזר ובא לו כל אילו שומעין דברי כהן מערכי המלחמה וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים:

גמ' אשר ארש אשה אין לי אלא רובה שנשא ריבה. מניין רובה שנשא אלמנה. אלמון שנשא ריבה מנין תלמוד לומר אשה מכל מקום. מה תלמוד לומר חדשה פרט למחזיר את גרושתו. אמר רבי יוסי זאת אומרת הנושא את האיילונית הואיל ואין מצוה לישב עמה אינו חוזר. אפי' שומרת יבם לחמשה אחים. ודכוותה אפילו בית אחד לחמשה אחין. תמן אין כל אחד ואחד ראוי לישב בו. ברם הכא כל אחד ואחד ראוי לייבם. מה דמי לה קידש אשה מעכשיו לאחר י"ב חדש ושלם הזמן במלחמה חוזר ובא לו:

הלכה ז מתני' ואילו שאין חוזרין [ב] הבונה בית שער אכסדרה ומרפסת [ג] והנוטע ארבעה אילני מאכל או חמשה אילני סרק [ד] והמחזיר את גרושתו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר רבי יהודה אומר אף הבונה בית על מכונו לא היה חוזר רבי לעזר אומר אף הבונה בית לבינים בשרון לא היה חוזר: **גמ'** תני רבי יודה אומר אם חידש בה דבר חוזר ואם לאו אינו חוזר סדו בסיד ופתח בה חלונות לא היה חוזר. היה גדול ועשאו קטן חוזר ואחד ועשאו שנים. תני רבי אלעזר אומר אף אנשי השרון לא היו חוזרין שהן מתחדשין פעמים בשבוע *אף כהן גדול היה מתפלל עליהן ביום הכיפורים שלא ייעשו בתיהן קבריהן:

יומא פ"ה

הלכה

וקאמר מסתברא בחמישית. הוא דמותר לאכלו וצריך פדיון: אבל ברביעית דמי' הוא חייב לו. כלומר דאין דמיו נתפסין בפדיונו ברביעית אלא דהוי כמו שהוא חייב דמים לנטע רבעי כלומר שהחוב מוטל עליו לפדותו בחמישית וברביעי' אסור דהרי ממעשר ילפינן דאינו נאכל חוץ לחומה בלא פדיון: לא מסתברא אלא ברביעית. דהוא עיקר זמן פדיונו כדכתיב ובשנה הרביעית וגו' כדדריש פ"ה ממע"ש דהילולים דקאמר כמו חילולים דלא ממנעי רבנן בין ה"א לח"ת וכדדריש בבלי פ' כיצד מברכין ומגופ' דקרא נלמד דצריך פדיון וברביעית הוא ולא איצטריך למילף ממעשר:

הלכה ו מתני' וא' המארס את האלמנה. כדיליף בגמרא: כל אלו שומעין דברי הכהן מערכי המלחמה. כמו שומעין מערכי המלחמה דברי הכהן מה שאומר להן וחוזרין:

גמ' אין לי אלא רובה שנשא ריבה. בחור שנשא בתולה: ת"ל אשה מ"מ. מדלא כתיב אשר אשה ארש: פרט למחזיר גרושתו. שאינה חדשה לו: זאת אומרת. ילך וישוב לביתו דקרא קדייק דמשמע דמצוה לישב עמה פרט לאיילונית דאין מצוה לישב עמה כשאין לו אשה אחרת או בנים דמצוה לגרשה: אפילו שומרת יבם לחמשה אחין. כולן חוזרין ואפי' מת אחיהן במלחמה. והכי אמרינן בבבלי: ודכוותה. לשון בעיא היא אם נימא נמי אפי' בית א' שנפל בירושה לחמשה אחין דחוזרין: תמן כו'. כלומר דלא דמי דהתם אין כל א' וא' ראוי לישב בו לבדו דלכולם יש להן חלק בו ואם א' מהן רוצה לישב בו צריך ליתן דמי' בשביל חלק האחים: ברם הכא כל א' וא' ראוי לייבם. אותה לבדו ופוטרה מכלן ולפיכך כל אח' ואחד חוזר: מה דמי לה. לא דמיא למתני' למילף מינה אלא הא דאם קידש אשה מעכשיו ולאחר י"ב חדש ונשלם הזמן במלחמה דחוזר דכמו דאמרינן בשומרת יבם אפי' מת אחיו במלחמה חוזר ה"נ כן ודוקא דאמר מעכשיו דאז למפרע חלו הקידושין והוי כמו אירס קודם המלחמה אבל בלא מעכשיו הוי כקידש בתוך המלחמה דודאי אינו חוזר:

הלכה ז מתני'. אילני סרק. כגון ארזים ושקמים שאינם עושים פרי: והמחזיר את גרושתו. וארסה אינו חוזר כדדרי' לעיל דכתיב אשה חדשה: אלמנ'. וארסה כ"ג כו' כדדרי' בבבלי מדהוי מצי למיכתב ולא לקח וכתיב ולא לקחה שהאשה ראויה לו ללקיחה: על מכוני. סתרו ובנאו כמדה ראשונה אינו חוזר דלאו חדש היא וגרע מהלוקח והיורש: בשרון. מקום הוא ששמו שרון ואין הקרקע שלו יפה ללבני' ולא הוי דבר של קיימא כדאי' בגמרא שהיו צריכים לחדשה שני פעמים בכל שבע שנים: **גמ'** אם חידש בה דבר. וכן הוא בבבלי לר' יודה דקאמר אם הוסיף בה דימוס א' חוזר דלא הוי על מכונו וקרינא ביה חדש ולאפוקי סדוהו בסיד ופתיחת חלונות: חוזר. דלאו על מכונו הוא וכן אחד ועשאו שנים: אף אנשי השרון לא היו חוזרין. בבבלי בנין בתיהם כדפרישית במתניתין: שלא יעשו בתיהן קבריהן. שלא יפלו עליהן מחמת רבוי הגשמים ובתיהן נוחין ליפול כדאמר הכי ביומא:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ר
א מיי' פ"ז מהלכות מלכי' הלכה ו
ה
ב מיי' שם הלכה ה
ו
ג מיי' שם ה"י
ז
ד מיי' שם הלכה ט

רידב"ז

מעתה אל יהא לו קדושה בנטע רבעי כתיב ובשנה הרביעית יהי' כל פריו קדש הלולים לד' ומשמעות הכתוב דקדש קאי על הלולים שיהא ההלול קדש ולא שיהא עלם פריו קדש וע"כ פריך כיון דיליף ממעשר שני דאין נטע רבעי בשביעית מעתה אל יהא לנטע רבעי קדושה כלל בשביעית ואף דהילול ודאי דבעי דהא כתיב אשר נטע כרם ולא חללו דאלמא בעי חילול מהא לא ידעינן אלא דמצוה לחלל אבל לא שיהיו הפירות אסורין באכילה קודם החילול ובשלמא אי ילפת ממעשר שני שפיר ידעינן דיש על הפירות קדושה ובלא חילול אסורין באכילה חוץ לירושלים אבל בשביעית דאין מעשר שני נוהג כלל וילפת מנה גם לנטע רבעי אם כן יהא מותר לאכול ולחלל אחר כך. קדושתו מאליו למדו כו' כלומר לא כדקסברת דקדש קאי על הלולים אלא על גופי' קאי שיהא פריו קדש. הרי הוא עצמו. כקדש שקורין עליו את ההלל. כביכורים שקורין עליו הילול לד' ארמי אובד אבי וגו':

ר"ז בעי קומי ר"א מניין שהוא טעון חלול. ר"ז לית ליה הא דקאמר לעיל קדושתו מאליו למדו שהרי הוא עצמו כקדש שקורין עליו הלל וע"כ בעי מניין שהוא טעון חילול קודם האכילה דאסור לאכלו בלא חילול ואי מטום דכתיב ולא חללו דילמא הוא רק למצות חילול אבל מותר לאכלו ולשלם כנגדו כל אימת דבעי דהא אינו טעון העמדה והערכה. ומשני קדש הלולים קודש חילולים. דהוא קדש עד שיחללו וע"כ אסור לאכלו בלא חילול ומובן בזה מאי דגרסינן בברכות (ל"ה ע"א) חד דאמר רחמנא אחלי' והדר אכלי' ולכאורה שפת יתר הוא האי והדר אכלי' דהא בעי למילף דצריך חילול ודי אם יאמר אחלי'. אך לפי דברינו בדיוק גדול קאמר דמתחילה אחלי' והדר מותר לאכלו אבל קודם החילול אסיר לאכלו דהוא קדש ובעי פדיון וזהו עיקר הילפותא מהך קרא דעל החילול יש מקרא אחר. וכן כתב להדיא הרשב"א ז"ל בברכות שם בשם הראב"ד ז"ל וז"ל פי' לא שנחליף את האותיות ונעשה הלולים כמו חלולים אלא פירושא בעלמא הוא שההלול הזה שאמרה תורה היינו הילול של פיגו

שנויי נוסחאות (סו"א) מסתברא בכי"ר מסתברה. (סו"ב) מסתברא בכי"ר מסתברה. (סו"א) רובה בכי"ר רובא. (סו"ב) ריבה... רובה בכי"ר רובא. אלמון שנשא ריבה מניין בכי"ר אלמן שנשא רובא אלמון שנשא אלמנה מניין. (סוס"ו) יוסי בכי"ר יו-ה. (סוס"ז) לישב עמה אינו חוזר בכי"ר לשהות עימה לא היה חוזר. (סו"ג) בה בכי"ר בו. אינו חוזר בכי"ר לא היה חוזר. (סו"ג) סדו בסיד ופתח בה בכי"ר שדו בסיד ופיתח בו. (סו"ג) קטן חוזר ואחד ועשאו שנים תני רבי אלעזר בכי"ר קטן אחד ועשאו שתיים תני ר' ליעזר. (סו"ס) שהן מתחדשין בכי"ר שהן מתחדשין.

הלכה ח מתני׳

הלכה ח מתני׳ ואילו שאינן זזין ממקומן בנה בית וחנכו נטע כרם וחיללו והנושא את ארוסתו והכונס את יבמתו שנא׳ °נקי יהיה לביתו נקי לביתו זה ביתו יהיה זה כרמו °ושמח את אשתו זו אשתו °אשר לקח להביא את יבמתו ואינם מספקין מים ומזו ואינם מתקנין את הדרכים: גמ׳ בנה בית וחנכו ולא שהא בתוכו י״ב חדש נטע כר וחיללו ולא שהא בתוכו שנים עשר חודש. וכולהן למידין מן האשה מה אשה צריכה שנים עשר הודש אף כולהן צריכים שנים עשר חדש. תני כל אילו שהיו אומרים יושבין בטילין בתוך העיר ואינן מספקים מים ומזון ואינן מתקנין את הדרכי׳ שנאמר °ולא יעבר עליו לכל דבר. עליו אינו עזבר אבל עובר הוא על אחרים:

הלכה ט מתני׳

הלכה ט מתני׳ °ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו רבי עקיבה אומר הירא ורך הלבב כשמועו שאינו יכול לעמוד בקישוי המלחמה ולראות חרב שלופה ר״י הגלילי אומר הירא ורך הלבב זה שהוא מתיירא מן העבירות שבידו לפיכך תלת לו התורה את כל אילו שיחזור בגללן רבי יוסי אומר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין זהו הירא ורך הלבב: גמ׳ כתיב ויספו השטרים. אין ל׳ זה ויספו אלא לשון תוספת באינש דאמר מוסיף אני על דברי רבי. תני דאחרונין מן התוספת. אמר רבי יוסי תרין תניין אינון מאן דאמר מוסיף אני על דברי רבי אחד הראשונים ואחד האחרוני׳ אמרן הוא אמרין רבו. מאן

ח
א מיי׳ פ״ז מהלכות מלכים הלכה י
ט
ב מיי׳ שם הלכה יא
ג מיי׳ שם הלכה טו

פני משה

הלכה ח מתני׳ ואלו שאינן זזין ממקומן. ההנך דלעיל הולכים עד הגבול ושם שומעין דברי הכהן וחוזרין מן המערכ׳ לתוך ארץ ישראל ואין חוזרין לבתיהם אלא עוסקים בספוק מים ומזון להולכי׳ למלחמה אבל אלו אין זזין ממקומן ואפי׳ ללכת עד הספר ולשוב על פי כהן: בנה בית והנכו. ולא דר בו עדיין שנה וכן הנוטע כרם וחיללו ועדיין לא עברה שנה רביעית שלימה עליו כדאמר הכא בגמרא: לביתו. בשביל ביתו: יהיה. לריבויא הוא הוסיף לך הכתוב הויה אחרת להיות כזו:

גמ׳ וכולהן. בית וכרם וכו׳ למדין מן האשה שיהיו צריכין שנים עשר חדש דלא תימא דלא קפיד קרא שנה אחת אלא באשה קמ״ל: כל אלו שהיו אומרים. הכתים במתני׳ דאין זזין ממקומן יושבין בטלין כו׳: לכל דבר. אפי׳ לספוק מים ומזון: עליו. מיעוטא הוא דעליו אינו עובר לכל דבר: אבל עובר הוא על אחרים. אלו דתנן במתני׳ דלעיל בנה בית ולא הנכו כו׳ שהן מספקין מים ומזון אחר שחזרו מהמערכה:

הלכה ט מתני׳ ויספו השוטרי׳. על דברי כהן: כשמועו. כמשמעו: שאינו יכול לעמוד בקישוי המלחמה. לסבול כובד המלחמה ובנוסחת הבבלי בקשרי המלחמה השמתקשרים לעמוד לפופים שלא יפרידו׳ אויביהם: לפיכך. שהירא ורך הלבב יהו הירא מעבירות שבידו: תלתה לו התורה את כל אלו. בנה ונטע וארס שיחזרו בגללן כדי שיתלו בכך החזרה ולא יתבייש זה לומר עליו מעבירות שבידי הוא ירא וחוזר: רבי יוסי אומר אלמנה לכ״ג כו׳. בבבלי מפרש דעבירות מד״ס איכא בינייהו לר׳ יוסי הגלילי אפי׳ עבר על דברי סופרים חוזר ולר׳ יוסי עד שיעבור על דברי תורה דומי׳ דאלמנה לכ״ג:

גמ׳ כתיב ויספו השוטרים. לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב וגו׳ וקאמר אין לשון זה ויספו כו׳ כלומר דלא תימא שהשוטרים הוסיפו זה מעצמן לדבר אלא לשון תוספת אזהרה הוא כאדם האומר מוסיף אני על דברי רבי שהזהיר אתכם וגם אני מוסיף להזהיר אתכם עוד ולומר בגם דבריו האחרונים האלו היו הכהן מדבר בתחילה והשוטרים משמיעין: תני האחרוני׳ מן התוספת. ופליגי ר׳ יוסי ור׳ מנא לקמיה בפירושא דהני ברייתות: תרין תניין אינון. דהרי קראי כתיבי הכי בפרשה ונגש הכהן ודבר אל העם שמע ישראל וגו׳ ודברו השוטרים מי האיש אשר בנה בית וגו׳ ויספו השוטרים וגו׳ וקאמר ר׳ יוסי דהני תרתי ברייתו׳ פליגי אהדדי ותרי תנאי היא: מ״ד מוסיף אני על דברי רבי. הוא לשון ויספו כדפרישית שהוא לשון תוספת אזהרה כ״ל אחד הראשונים כו׳ כלומר דהשוטרים לא דברו מעצמן כלום אלא בין הראשונים הכתובים בדברי שוטרים מי האיש אשר בנה וגו׳ ובין האחרונים מי האיש הירא ורך הלבב הכל שמעו מפי כהן ואח״כ היו משמיעים כדלעיל: ומ״ד האחרונים מי האיש הירא וגו׳ לא נאמרו ע״י הכהן והשוטר אלא הראשונים אמר הכהן לחוד והאחרונים אמרן השוטר לבד:

קרבן העדה

הלכה ה מתני׳ ואלו שאינן זזין ממקומן. ההנך דלעיל הולכים עד הגבול ושם שומעין דברי הכהן וחוזרים מן המערכה לתוך א״י ואין חוזרין לבתיהם אלא עוסקים בספוק מים ומזון להולכים למלחמה ואלו אין זזין ממקומן ואפילו ללכת עד הספר ולשוב על פי הכהן: הבונה בית וחנכו. ולא דר בו עדיין שנה וכן הנוטע כרם וחללו ועדיין לא עברה שנה רביעית שלימה עליו: נקי יהיה לביתו. בשביל ביתו: יהיה. ריבוייא הוא הוסיף לך הכתוב הויה אחרת להיות כזו:

גמ׳ וכולהון למידין מן האשה. דכתיב כי יקח איש אשה חדשה נקי יהיה לביתה שנה אחת אשה בכלל כרם ובית היתה ולמה יצאה להקיש עליה מה זו אם אירסה ולקחה ולא שהה י״ב הדש אינו זז ממקומו אף כולן כן וכ״ה בתוספת׳ פ״ח ופליג אמתניתין: אבל עובר הוא על אחרים. והן החוזרים ממערכי המלחמה ע״פ כהן שמספיקין מים לאחיהן:

הלכה ו מתני׳ ויספו השוטרים. על דברי הכהן: ה״ג בקשרי המלחמה. כשמתקשרין לעמוד לפופים שלא יפרקום האויבים: לפיכך. שהירא הוא המתיירא מעבירות שבידו תלתה לו התורה בנה ונטע וארס לחזור בגללן כדי שיתלו בכך החזרה ולא יתבייש לומר עליו מעבירות שבידו הוא ירא וחוזר: רי״א אלמנה לכה״ג וכו׳. לר״י הגלילי אפילו עבר על דברי סופרים חוזר ולר״י עד שיעבור על דברי תורה דומיא דאלמנה לכה״ג: גמ׳ אלא לשון תוספת. שהוסיפו השוטרים על דבר הכהן כאדם שאומר הריני מוסיף על דברי רבי: האחרונים מן התוספת. מה שאמרו השוטרים מי האיש הירא וגו׳ זהו מן התוספת: תרין תניין אינון. תרי תנאי הן הנך תרי ברייתות: ה״ג אחד הראשונים ואחד האחרונים לא אמרן הוא ואמרן רבו. וה״פ אחד מי האיש אשר בנה וכו׳ ואחד האחרונים מי האיש הירא וגו׳ לא נאמרו ע״י הכהן והשוטר אלא הראשונים אמר הכהן לחוד והאחרונים אמרן השוטר לבד: מ״ד

רידב״ז

הילול כבמהללין קדושתו על פדיונו אבל עיקר ההילול ממקום אחר למדנוהו מדכתיב אשר נטע כרם ולא חיללו ילך וישוב לביתו וגו׳ אלא שמשם לא למדנו מהו יהי׳ ההילול וכאן גילה הכתוב שהוא בשנה הרביעית דדרשינן האי קדש הילולים שיהא מהולל כקדש שלא יאכל פריו בלא פדיון שיפדנו בשנה הרביעית עכ״ל. ועפ״ז נשכיל להבין בע״ה בסוגיא דידן דגרסינן אימתי הוא מהלל ברביעית ובחמישית מסתברא בחמישית אבל ברביעית דמים הוא חייב לו ורבנן דקסרין אמרין לא מסתברא אלא ברביעית דכתיב ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לד׳ ונתקשו המפרשים ז״ל לבארו ולפי דברינו מתבאר בפשיטות דבעי אימתי הוא מהלל אם דוקא ברביעית דאסיר לאכלו קודם שיהללנו או דהוא רק מצות הילול בעלמא ומותר לאכלו ברביעית ולהללו אח״כ אף בחמישית וקאמר מסתברא בחמישית דלאחר אכילה ג״כ רשאי להללו אבל ברביעית אין איסור לאכלו דמים הוא חייב לו ר״ל דר״ק דמים הוא דחייב לו ולא באסור לאכלו קודם הפדי׳. ע״ז קאמר דרבנן דקסרין אמרי דלא מסתברא אלא ברביעית דוקא דקודם לכן אסור באכילה דכתיב ובשנה כו׳ קדש הלולים והוא הדרשה דסוגיין הלולים דהפירות עצמן הן קידש עד שיהללם ועי״כ אהלי׳ והדר אכלי׳ ודוק היטב כי זהו הפי׳ האמתי בע״ה:

כתיב ויספו השוטרים אין לשון זה ויספו אלא לשון תוספת כאינש דאמר מוסיף אני על דברי רבי תני האחרונים מן התוספת פי׳ המפרשים ז״ל לא הבנתי ונראה לפענ״ד דה״פ דהנה תנינן בברייתא בסמיך מפורש דראשונים אמרו הוא ואמרו רבו והאחרונים אמרו הוא ולא אמרו רבו וע״ז מפרש הך ברייתא איזהו נקרא אחרונים ע״ז מפרש תני האחרונים פי׳ בה״א הידועה האחרונים דקי״ל דאמרו הוא ולא אמר רבו הוא מן התוספת אבל עד פסוק האחרון של ויספו כולם נקראים ראשונים דקי״ל דאמר הוא ואמר רבי וע״ז קאמר ר׳ יוסי דתרי תנאי אינון מ״ד מוסיף אני על דברי רבי א״כ ע״כ דקאמר זאת רבו תהלה והוא מוסיף עוד הפעם ולא דמוסיף דבר אחר דא״כ ל״ל למימר על דברי רב׳ א״ו דס״ל דגם רבי אמרה זאת יהוה בא להוסיף עוד הפעם על הדברים שדיבר רבו וה״פ דברייתא אין ויספו אלא ל׳ תוספת כאינש דמוסיף על דברי רבו פי׳ דהתורה קמ״ל בהאי ויספו דהכל דיבר הכהן אף מי שנטע וארס אשה והשוטר משמיע ומוסיף עוד הפעם וקאי להורות שכן סדר כל הפרשה ולא להורות שעד כאן מדברי הכהן דמכאן ואילך מדבר השוטר לבד ז״א דאינו במשמע תוספת דברי עצמו אלא תוספת דברי הכהן א״כ הברייתא דנבנית דהראשונים אמרו הוא ואמר רבו והאחרונים אמרו הוא ולא אמרו רבו לאו ד״ה היא והאי תנא פליג עלה וס״ל דאחד הראשונים ואחד האחרונים אמר הוא ואמר רבו ומ״ד דמפרש דהאחרונים הוא מן התוספות ע״כ דס״ל כהאי ברייתא דהאחרונים אמר הוא ולא אמר רבו דהא לא כתיב בתורה דהכהן מדבר רק דילפינן מויספו דעד הנה הי׳ מדבר דברי כהן כדאיתא בבבלי דף מ״ג עיי״ש מדויספו לדבר הוא דברי עצמן מכלל דעד הנה הוא דברי כהן הוא כהך תנא האחרונים אמרו הוא ולא רבו אבל תנא קמייתא דרש ויספו לשון מוסיף והוזר על דברי הכהן מזה ידעינן דדברי הכהן הוא וממילא הכל הוא דברי הכהן בין הראשונים ובין האחרונים ור״מ פליג על ר״י וס״ל דחד תנא הוא ולית מאן דפליג על הברייתא דהראשונים אמרו הוא ואמרו רבו והאחרונים אמר הוא ולא אמר ר׳ והא דתני כאינש דמוסיף על דברי רבו לאו דרבו אמר כן מתחלה והוא הוסיף עוד הפעם דברי רבו ז״א אלא דמוסיף דברי עצמו על הדברים שדיבר רבו מתחלה ע״ז פריך מתניתא פליגא על רבי יוסי דתנא שוטר שומע פרשה מפי כהן ואומרה לעם בכל לשון פי׳ פרשה שמע ישראל וכו׳ וקשה על ר״י דהא בסיפא תני עוד דבר אחד הי׳ מוסיף ולשון עיד משמע דקאי על הרישא שומע פרשה מפי כהן ואומרה לעם ועיד הי׳ שומע דבר אחד ומוסיף אלמא ס״ל בהך תנא דס״ל ויספו הוא מוסיף על דברי רבו ועכ״ז תני ברישא שומע פרשה מפי כהן ואומרה לעם אלמא דרק דברי הראשונים אמרן הוא ואמרן רבו דאל״כ למה נקט פרשה הול״ל שוטר שומע מפי כהן

שנויי נוסחאות (שו״ט) וכולהן בכרי״ר כולהן. (שו״ב) אילו שהיו אומרים יושבין בטילין בתוך העיר ואינן מספקין בכרי״ר כל אלו שאמרו יושבים בטלים בתוך העיר אינן נותנים פיסי העיר ואינן מספקים. (שו״ד) שנאמר בכרי״ר דכתיב. (שו״ו) אבל בכרי״ר ליתא. (שו״ז) ויספו השוטרים (דברים כ׳). (שו״ז) אין לשון זה בכרי״ר אין הלשון הזה. (שו״ח) דאמר בכרי״ר אמר האחרונין גל״ו האחרונים. (שו״ט) יוסי בכרי״ר יוסה. (שו״א) אמרן הוא אמרין רבו בכרי״ר אמרו הוא אמרו רבו וכג״ז אמרן.

מסורת הש"ס

מ"ד אחרונים מן התוספת. ה"ק באחרונים שייך לומר לשון תוספת כיון שאמרו מה שלא אמר הכהן אבל הראשונים שכבר אמרן הכהן לא שייך בהם לשון תוספת לכך כתיב ודברו השוטרים: חד תנא הוא. ושניהם מודים שהראשונים אמרו שניהם והאחרונים אמרו השוטרים לבד הא דקאמר מוסיף אני על דברי רבי היינו בראשונים ולא תוספת ממש אלא שהוסיפו לומר שנית מאי דאמר רבו ומ"ד אחרונים מן התוספת היינו באחרונים שהן תוספת ממש שלא אמרן רבו כלל ל"א הא דקאמר מוסיף אני על דברי רבי פירוש הברייתא השנייה דקאי על האחרונים: מתניתין. ברייתא דבסמוך קשיא לרבי יוסי: השוטר שומע פרשה מפי כהן ואומרה לעם בכל לשון. ש"מ שהשוטר היה אומר שנית פרשת הכהן: ה"ג וסיפא לא פליגא על רבי מנא דתניא עוד דבר אחד וכו'. וה"פ ומסיפא יש לתרץ דלא תיקשי לרבי מנא דאמר האחרונים אמרן הוא לא אמרן רבו דתני בסיפא שהשוטר מוסיף דבר אחד על דברי רבו והיינו האחרונים וכדרבי מנא: אין תימר כן. דמסייעא ברייתא לדרבי מנא הא לר"י לא קשיא דסובר דהך ברייתא אתיא כמ"ד הראשונים אמרן הוא אמרן רבו והאחרונים אמרן הוא ולא אמרן רבו: כולהן. האומרים שבנה ונטע וארס צריכין להביא ראיה שדבריהן אמת: חוץ מזה הירא ורך הלבב. שעדיו עמו שהכל רואין שהוא ירא ורך לבב א"כ עדיו עמו אין מי שיכול להעיד על זה אלא הדבר מסור ללב והראשון נראה עיקר: ואתייא. הא דתני דהירא ורך הלבב אינו צריך עדות כמ"ד שאינו יכול וכו' והיינו ר"ע דמתניתין: ברם כמ"ד. אבל למ"ד: עוד הוא צריך להבי ראיה. גם הירא צריך להביא ראיה דשמא לא חטא והוא מבקש עילה לשוב לביתו: שלא לפרסם את החטאים. כדפרישית במתניתין: ואתיא. הא דאמרינן בחסה התורה על החטאים שלא יתביישו כי האי דאמר רבי לוי וכו': במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. ולא קבע לחטאת לשחיטתו מקום בפני עצמו שלא לפרסם את החטאים ויתביישו שהבעלים סומכין במקום שחיטה וידעו הכל שזה חטא אבל עתה ליכא היכרא דלמא עולה היא שאינה באה על חטא:

הלכה ז מתני' ובעקבו של עם. בסופו של עם שמשמרים שלא יחזרו האחרונים לאחוריהם לנוס:

זקיפים. גבורים ממונים לכך שאם יפול אחד מהנלחמים שיעמידוהו ויזקיפוהו: ואחרים מאחוריהם וכשילין של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו: וכשילים. קרדומים של ברזל: לקפח את שוקיו. לחתוך את שוקיו: ה"ג שתחלת ניסה נפילה. כ"ה בבבלי וכ"מ בגמרא: בד"א. שחוזרים מן המערכה יש שאין זזין ממקומם במלחמת הרשות: אבל

תורה אור

מאן דאמר האחרונים מן התוספת הראשונים אמרו הוא אמרו רבו והאחרונים אמרו הוא ולא אמרו רבו. א"ר מנא חד תניי הוא ראשונים אמרין הוא אמרן רבו האחרונים אמרן הוא לא אמרן רבו. מתניתא פליגא על רבי יוסי שומע פרשה מפי כהן ואומרה לעם בכל לשון וסיפא פליגא על ר' מנא עוד דבר אחד היה מוסיף. משלו. אין תימר כן אפילו על דרבי יוסי לית הוא פליגא דתני הראשונים אמרן הוא אמרן רבו האחרונים אמרן הוא לא אמרן רבו. תני כולהן צריכין להביא ראייה לדבריהן חוץ מזה שעדיו עמו. ואתייא כמאן דאמר שאינו יכול לעמוד בקישרי המלחמות וחרב שלופה. ברם כמאן דמר שהוא מתיירא מעבירות שבידו עוד הוא צריך להביא ראייה. לפיכך תלת לו התורה את כל אילו שיחזור בגללן שלא לפרסם את החטאים. *ואתייא כיי (יבמות פ"ח הלכה ג) דמר רבי לוי בשם ר' שמעון בן לקיש °(ויקרא ו) במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני י"י שלא לפרסם את החטאים:

הלכה י מתני' °(דברים כ) והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם בעקיבו של עם [א] מעמידין זקופין מלפניהן ואחרים מאחריהן וכשילים של ברזל בידיהן וכל המבקש לחזור הרשות בידיהן לקפח את שוקיו שתחילת נפילה ניסה שנאמר °(שמואל א ד) נס ישראל מפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם ולהלן הוא אומר °(שם לא) וינוסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים בהר הגלבוע [ב] במה דברים אמורים במלחמת הרשות אבל

ומ"ד האחרונים מן התוספ'. ס"ל הראשונים כו' דר"י מפרש אחרונים דברייתא אחרונים ממש מי האיש הירא וגו' ויספו דקרא מפרש האי תנא ויספו ממש שהשוטרים הוסיפו זה מעצמן ולא אמרן הכהן אלא מי האיש אשר בנה הוא שהיה הכהן מדבר והשוטרים משמיעין: ור' מנא אמר. חד תנא הוא דלא פליגי הני ברייתות אלא לכ"ע ס"ל הראשונים כו'. וקס"ד אליבא דרבי מנא דמפרש אחרונים דברייתא לאו אחרונים ממש אלא כל הכתוב אצל השוטרים אחרונים קרי להו והראשונים ראשונים ממש שמע ישראל וגו' וזה לבד שמעו מפי כהן ומשמיעין לעם והיינו דקאמר חד תנא הוא דמ"ד אחרונים מן התוספת כלומר כל האחרונים מן התוספת שהוסיפו השוטרים הן ומ"ד מוסיף אני כו' נמי לו' שהוספ' מעצמן הוא ויספו דקרא ה"ק שמוסיפין השוטרי' עוד לדבר על מה שאמרו בתחילה והכל מדברי עצמן הן והיינו דפריך לקמיה מתני' כו': מתניתא. ברייתא דתנינן בריש פירקין פליגא על ר' יוסי דאזלא דלא כחד מהני תנאי אליביה: שומע פרשה כו'. וקס"ד דבפרשת כהן מה שמפורש בקרא ונגש הכהן וגו' שמע ישראל וגו' שהן דברי כהן מיירי דהשוטר שומע פרש' מפי כהן ומשמיע לעם בכל לשון ומשמע דוקא זה הפרש' לבד היה שומע מפי כהן ומודברו ואילך הכל היה השוטר מדבר ומשמיע כדכתיב ודברו השוטרים וגו' וכר' מנא וקשיא לר' יוסי להני תרתי ברייתות: וסיפא. דהך ברייתא פליגא על רבי מנא דקתני עוד דבר אחד הי' מוסיף השוטר וזהו מי האיש הירא וגו' וקתני דבר אחד ותו לא וקשיא לרבי מנא דקאמר כל האחרונים מן התוספת: ומשני משלו. דהא דקאמר דבר אחד היינו מה שמוסיף משלו ולאפוקי ודברו השוטרים מי האיש אשר בנה דזה מפי כהן שמעו ולא תפרש אליבא דר' מנא האחרונים כל האחרונים מן התוספת אלא ה"ק חד תנא הוא דמ"ד מוסיף אני על דברי ר' מפרש ויספו דקרא ויספו ממש שהוסיפו מעצמן היא וכן מ"ד האחרונים מן התוספה האחרונים ממש קאמר אבל מי האיש אשר בנה הכהן מדבר ושוטר משמיע ואתייא הך ברייתא ככ"ע ואליבא דר' מנא וריש' דקאמר שומע פרשה כו' לאו פרשה הראשונה ממש הוא אלא מי האיש אשר בנה דזה שומע מפי כהן ומשמיע הוא: אין תימר כן. השתא דאתית להכי דמוסיף משלו הוא דבר אחד אפי' על דר' יוסי לית היא פליגא דאתייא כהך תנא ואליבא דר' יוסי דקאמר נמי האחרונים אחרונים ממש וזהו לבד מה שאמרן הוא לא אמרו רבו. הדין הוא פירושא דהך מילתא: כולהון. החוזרין דקחשיב במתני' בנה בית כו' צריכין להביא ראיה לדבריהן שכך הוא דשמא משקרין הן מחמת שרוצין לחזור לבתיהן: חוץ מזה. הירא ורך הלבב שאין צריך להביא ראיה לפי שעדיו עמו שרואין ומכירין בו שהוא נבהל ועומד מרעיד על הדבר: ואתייא כמ"ד. דהירא דקרא הוא שאינו יכול לעמוד כו' ואנו רואין דהכרת פנים ענתה בו: עוד הוא. גם הוא צריך להביא ראיה שהטה באיזה עבירה דשמא עילה מצא לומר כן: לפיכך כו'. ואתייא כמ"ד בפ' הערל ר' לוי כו' דהתורה הקפידה שלא לפרסם את החטאים:

הלכה י מתני' ובעקבו של עם. בסופו של עם משמרים שלא יחזרו האחרונ' לאחוריהם לנוס: מעמידים זקיפים מלפניהם. בראשם של צד המלחמה מעמידים בני אדם גבורים ממונים לכך שאם יפול א' מן הנלחמי' יעמידוהו ויזקיפוהו ויגבירו את אנשי הצבא בדבריהם: ואחרים מאחוריהן. ובגמרא יליף לה מקרא: וכשילים. קרדומות של ברזל בידיהן לשמור שלא ינוסו: בד"א. שחוזרין מן המערכה ויש שאינם זזים ממקומן במלחמת הרשות: אבל

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"ז מהלכות מלכים הלכה ד
יב
ב מיי' שם

רידב"ז

כהן ואומרה לעם בכל לשון ולמה נקט פרשה אלא ע"כ עד ויספו הוא הפרשה וויספו הוא הוספת הפרשה אלמא דרק הראשונים אמרו הוא ואמרו רבו אפילו לפי המ"ד כלישנא דמוסיף על דברי רבו וסיפא פליגי דר"מ עוד דבר אחד היה מוסיף מלשון עוד משמע דעוד שומע מפי כהן דבר אחד ומוסיף א"כ קשיא רישא ר"מ וסיפא ר"י רישא ר"מ דהך פרשה שומע מפי כהן וסיפא ר"י דעוד שומע מפי כהן דבר אחד והי' מוסיף ומשני הגמ' משלו פי' דסיפא לא קשה לר"מ דהא דתני עוד דבר אחד היה מוסיף האי עוד לא משמע דעוד דבר א' שמע מפי כהן ז"א אלא דהיה מוסיף משלו וכמו שאמר דבר אחד הי' עוד מוסיף והאי עוד קאי על אומרה לעם ועוד היה מוסיף לאמר לעם משלו אבל לא קאי האי עוד על שומע פרשה למימר דעוד היה שומע ז"א אלא דקאי על ואומרה לעם ועוד דבר אחד היה מוסיף לאמר לעם משלו וקאי כל הברייתא אליבא דר"מ שעיקר שומע פרשה מפי כהן ולא שמע יותר מן הפרשה מפי כהן ואומרה לעם ואח"כ הוסיף עוד לאמר לעם משלו ומסיק הגמ' אין תאמר כן דהאי עוד דבר אחד הי' מוסיף האי מוסיף קאי על הסיפא על ואומרה לעם בכל לשון א"י לא קשה נ"כ מהאי ברייתא על ר"י דכל עיקר הקושיא על ר"י הוא משום דמוכח מסיפא דמוסיף על דברי רבו וע"כ קשה הרישא אבל בלא הסיפא לא הי' קשה מהרישא על ר' יוסי דהא"ך ס"ל דהא האחרונים אמרי הוא ואמרו רבו הא הכא קתני דשומע רק הפרשה ז"א דהא ר' יוסי יודע ג"כ דאיכא ברייתא דהאחרונים אמרו הוא ולא אמר רבו. אלא דר' יוסי ס"ל דמ"ד דויספו הוי מוסיף על דברי רבו חולק על הך ברייתא. ולפי הה"מ הי' ס"ל דסיפא דהאי ברייתא ס"ל כמ"ד דמוסיף על דברי רבו וע"כ קשה הרישא דאיני שומע מפי הכהן רק הפרשה אבל לפי מה דמסיק דמוסיף דסופו הוא משלו א"כ לא קשה מרישא על ר"י דהא תני כן הראשונים אמרו הוא ואמר רבו האחרונים אמר הוא ולא רבו והאי ברייתא ס"ל ג"כ כן והיינו דמסיק אין תאמר כן אפי' על דר"י לית היא פליגא דהא תני הראשונים אמרו הוא ואמרו רבי האחרוני' אמרו הוא ולא אמר רבו ור"י לא קאמר רק למ"ד מוסיף על דברי רבו דאחד הראשונים ואחד האחרונים אמר הוא ואמר רבו אבל פשיטא דאיכא תנא דסבירא ליה דאחרונים אמר הוא ולא רבו דהא תנינן דהראשונים אמרו הוא ואמר רבו והאחרונים אמר הוא ולא רבו ופשיטא דאיכא תנא דסבירא ליה כך ודו"ק:

שנויי נוסחאות (ב"ג) והאחרונים בכי"ר האחרונים. (שו"ג) ראשונים אמרין הוא אמרן רבו בכי"ר הראשונים אמרו (בד"י אמרן) הוא אמרו רבו. (שו"ד) האחרונים אמרן הוא לא אמרן רבו בכי"ר האחרונים אמרו הוא לא אמרו רבו. (שו"ה) מתניתא פליגא על ר' יוסי שומע בכי"ר מתניתא פליגה על ר' יוסה שוטר שומע. (שו"ו) וסיפא בכי"ר וסופה. (שו"ח) יוסי בכי"ר יוסה. פליגא בכי"ר פליגה. דתני בכי"ר דתניי. (שו"ט) אמרן הוא אמרן רבו האחרונים אמרן בכי"ר אמרו הוא אמרו רבו האחרונים אמרו. (שו"י) לא אמרן בכי"ר לא אמרו. כולהן בכי"ר כולהון. (שי"א) וחרב שלופה בכי"ר ולירואות חרב שלופה. (שו"ב) זקופין בד"ו זקיפין. (שו"ג) מפני במקרא „לפני".

אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה אמר רבי יהודה במה דברים אמורים במלחמת מצוה אבל במלחמת חובה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה: **גמ'** כתיב והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם. אין לי אלא בראש העם. בסוף העם מניין תלמוד לומר פקדו ופקדו. עד כדון כרבי עקיבה כרבי ישמעאל. רבי ישמעאל כר' מאיר דר' מאיר צווח לסופיה דחבל' רישיה. אמר ר' מאיר כתיב °החכם עיניו בראשו. הכסיל במה ברגליו. אמר רבי אבא מרי החכם עד שהוא בראשו של דבר הוא יודע מה בסופו. °גד גדוד יגודנו. [ז]גייסא אתי מגייסתיה והוא מגיים ליה. כיני מתניתא שתחילת נפילה ניסה. אמר ר' יוחנן משמעות בינידון. ר' יהודה היה קורא למלחמת הרשות מלחמת מצוה אבל במלחמת חובה הכל יוצא אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה. אמר רב חסדא מחלוקת בינידון. רבנין אמרין מלחמת מצוה זו מלחמת דוד מלחמ' חובה זו מלחמת יהושע. רבי יהודה היה קורא מלחמת רשות כגון אנן דאזלין עליהון. מלחמת חובה כגון דאתיין אינון עלינן. כתיב °והמלך אסא השמיע את כל יהוד' אין נקי. מהו אין נקי. ר' סימון ורבנין רבי סימון אין נקי לביתו שעה אחת ורבנין אמרין לית רבי בריבי:

תורה אור: קהלת ב | בראשית מט | מ"א טו

הדרן עלך משוח מלחמה

הלכה א מתני' עגלה ערופה [א] בלשון הקודש שנאמר °כי ימצא חלל באדמה וגו' ויצאו זקניך ושופטיך ושלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין רבי יהודה אומר חמשה שנאמר זקניך שנים ושפטיך שנים אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד: **גמ'** לא מסתברא דלא וענו ואמרו. בא

דברים כא

פני משה

אבל במלחמת מצוה. כגון כיבוש ארץ ישראל בימי יהושע ומלחמת עמלק הכל יוצאין: א"ר יהודה כו'. בגמ' מפרש לה:

גמ' ת"ל פקדו. הוי מצי למיכתב פקדו דהא אשוטרים קאי וכתיב ופקדו לרבות אף בסוף העם מעמידין שרי צבאות: עד כדון כר"ע. דדריש בכ"מ לשונות היתירי' במקרא כדאיתא בפרקין דלעיל: כר"י. דלא דריש מניין: דר"מ צווח לסופי' דחבלא רישיה. היה קורא לסופו של חבל ג"כ ראשו דלכל אחד ראש וסוף נקרא וה"נ תרווייהו ראש העם נקראין וכדמייתי ראיה לקמיה: הכסיל במה ברגליו. בתמיה אלא כדאמר ר' אבא בר מרי החכם עד שהוא בראשו של דבר רואה את הנולד ומביט אל לבו לידע מה בסופו וזהו עיניו בראשו אלמא דקרי לסופו ראשו: גד גדוד יגודנו. איידי דקתני במתני' מעמידין אנשי גבורים והלוני נבא לפניהן מייתי להאי קרא הכא דכך דרשו חכמים על גבורתם של אנשי שבט גד שהם היו הולכים בראש המלחמה כדכתיב והחלוץ לפניהם: גייסא כו'. החיל בא עליו לשטפו בארצו והוא יתגבר עליהם לשוטפן: כיני מתני'. בנוסחת הבבלי קתני במתני' שתחילת ניסה נפילה וכן הכא ולפיכך קאמר דהיפכא מיבעי למימר וכן רוב גורסי' במתני' שתחילת נפילה ניסה דכשהן נסין זו היא תחילת הגרמת הנפילה והסופר'ס העתיקו במתני' כן: משמעות ביניהון. בין לרבנן ובין לר"י דמתני' אין ביניהן אלא משמעות הלשון דר"י היה קורא למלחמת הרשות דרבנן מלחמת מצוה ונ"מ לפוטרו מן שאר המצות כשעוסק במלחמה זו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אבל בעיקר הדין דמתני' לא פליגי דמה דאמרי רבנן אין הכל יוצאין כן נמי לר"י: אבל במלחמת חובה כו'. בזה פשיטא כ"ע מודים בה אלא דהואיל ור' יודה קרי לרשות דרבנן מצוה הוצרך להוסיף מעלה' אחת בקריאת הלשון ולקרות למצו' דרבנן חובה ובזה אין נ"מ כלל ורבנן הואיל וקרו לקמייתא רשות דיים לקרות את שלמעלה ממנה מצוה ואע"פ שהיא מלחמת חובה כגון מלחמת יהושע ומלחמת עמלק והכל יוצאין לכ"ע ובשאר מלחמות אפי' הן לשמור שלא יבאו העכומ"ז עלינו לכ"ע אין הכל יוצאין: ורב חסדא אמר דמחלוקת ביניהון. כלו' אפי' בעיקר הדין דמתני' פליגי דרבנן אמרי מלחמת רשות זו מלחמת דוד גרסינן מה שהיה נלחם לכבש הארצות כדי להרחיב גבול ישראל וקרו לה רשות שאינה אלא להוסיף על א"י כמלחמת דוד בארם צובה וכיבושתי' וכלא יתגברו עליהם אויביהם אח"כ ויצרו להם ולהרבות בגדולתם: מלחמת חובה זו מלחמת יהושע. לכבוש א"י ולד"ה חובה היא והא דרבנן קרו לה מצוה פשטא כדפרישית לעיל ובזה דוקא הכל יוצאין: ור"י היה קורא מלחמת מצוה גרסינן כגון אנן כו'. כלומר אפי' במלחמות דוד גופי' יש נמי חילוק ומצוה וחובה משכחת לה דאם אנחנו מעצמינו הולכין להלחם עליהן זה קרי ליה מצוה לר"י ומשום שהוא כדי להוסיף על א"י ולדידיה נמי בזה אין הכל יוצאין כדקתני במתני' אלא דקרי לה מצוה נ"מ לעוסק כו' כדלעיל: מלחמת חובה. דקאמר ר"י דהכל יוצאין אפי' במלחמת דוד משכח' לה כגון שבאו העכומ"ז עלינו וצריכים להלחם עמהן ובזה הוא דפליגי ואפי' בעיקר הדין דמתני': אין נקי לביתו שעה אחת. אפי' חתן מחדרו דכתיב ביה נקי יהיה לביתו שנה אחת לא היה נקי באותו הפעם אפי' שעה אחת א"נ שנה א' גרסי': לית רבי ברבי. אין גדול בן גדול דאפי' רבן בן רבן יצא לעבודת המלך להשיא את אבני הרמה כדכתיב שם ולהכי קאמר אין נקי דת"ה נקי מאנגריא הוא ובבבלי מכלתין דף ' משמע דתרווייהו הוי ת"ח וחתן מחדרו:

סליק פירקא בס"ד

הלכה א מתני' עגלה ערופה בל' הקודש. נאמרה מה שהזקנים אומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו' והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל וגו' הכל בלשון הקודש הוזקקו לאמרן: שנאמר כי ימצא וגו'. בגמרא פריך לה היכי יליף מהכא: היו יוצאים. ובאים שם ומודדין מן החלל לצד העיירו' שסביבותיו לידע איזו קרובה: אין ב"ד שקול. אין ב"ד עשוין שיהא אפשר לחלקן שוה בשוה אלא שיהא הרוב לצד א' לקיים אחרי רבים להטות: **גמ'** לא מסתברא דלא וענו ואמרו. כלו' דפריך על דיליף במתני' דבלה"ק שנא' כי ימצא וגו' ולא מסתברא דכן הי' צריך להביא המקרא שנאמר וענו ואמרו וילפינן מלוים מה ענו' ואמירה שנאמר להלן בלה"ק אף כאן בלה"ק:
בא

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ט מהלכות רוצח הלכה ג סמ"ג עשין עח.

ציון ירושלים

[ז]גייסא אתי מגייסתיה. פי' רמב"ן פ' ויחי על פסוק גד גדוד יגודנו:

קרבן העדה

אבל מלחמת מצוה וכו'. פלוגתא דת"ק ור"י מפרש לה בגמרא: **גמ'** ת"ל פקדו ופקדו. דה"מ למכתב פקדו וכתיב ופקדו לרבות שאף בסוף העם יעמדו שרי צבאות: ופריך עד כדון כר"ע. הניחא לר"ע דדריש כפל לשון ודרי' נמי וא"ו אלא לר"י דלא דריש וא"ו מנ"ל שאף בסוף העם יעמדו שרי צבאות: ומשני ר"י כר"מ. ס"ל: דר"מ. קרא לסוף החבל ראש שסברי אם יתפוס בצד זה הוא הראש וכן כאן במחנה לא ידעינן איזהו הראש ואיזהו הסוף כי לפעמים יבואו האויבים מצד זה ופעמים מצד זה הלכך לא צריך ריבויא: ופריך הכסיל עיניו ברגליו. בתמיה ומאי קאמר החכם עיניו בראשו: החכם עד שהוא בראשו של דבר. בראשיתו מבחין מה יהי' בסופו אם טוב אם רע כדתנן איזהו חכם הרואה את הנולד וסיפא דקרא והכסיל בחשך הולך שאינו מבחין בראשיתו מה יהיה בסופו: מגיים' אתי וכו'. מפרש לקרא הכי גד יגודנו גדוד כשיבואו גדודים לארצו לגדוד ולשלול אותו הוא יגד עקב לסוף הוא ישלול אותן ומייתי לי' הכא לומר שגד עושה מלחמתו בחכמה שיסברו הגדודי' לשללו ואינן רואין סופן וע"י כך הוא שולל אותן א"נ ה"פ אינהו באו לשלול שלל ממנו בראש המחנה והוא יגיד עקב בסוף המחנה והיינו דמייתי ראי' שצריך לשמור המחנה בראש המחנה: כיני מתניתא. כן צריך לשנות במשנתינו תחילת נפילה ניסה שלפי מאי דתנן במתני' תחלת ניסה נפילה קשיא איך שייך בניסה תחלה דהא ממש קא ערקי אבל השתא ה"ק כשהן נסין זו היא תחלת הגרמת הנפילה: משמעות ביניהון. בין לרבנן ור"י ליכא פלוגתא דלדינא שניהם שוין אלא דמה דרבנן קורין רשות ואמרי שחוזרי' קורא ר"י מצוה ומאי דרבנן קורין מצוה וסוברים שהכל יוצאין ר"י קורא חובה ונפק' מינה לפוטרו משאר מצות בעודו עסוק בה: מחלוק' ביניהון. גם לדינא פליגי רבנן ור"י: ה"ג ר' יהודה אומר מלחמת מצוה זו מלחמת דוד מלחמת חובה זו מלחמת יהושע רבנן אמרין מלחמת רשות כגון דאתיין וכו'. וה"פ מלחמת מצוה זו מלחמת דוד דהיה בהו שני דברי' אחת להציל אותנו מהבאי' עלינו כגון מלחמת פלשתים ושני' לבוא עליהן להרחיב הארץ כגון מלחמת ארם ועמון ובשניה' חוזרין אלו השנוי' במשנתינו ומלחמ' חובה אינה אלא כגון מלחמת יהושע להכרית שבע עממי' וכן מלחמת עמלק ורבנן סברי דאינן חוזרין אלא במלחמת רשות דאנן אזלין עליהון אבל כדאתיין אינהו עלן כמלחמת חובה הוא ואפי' חתן מחדרו וכו' יוצאין: אין נקי לביתו שעה אחת. כלומר אפי' חתן דכתיב ביה נקי יהיה לביתו שנה אחת לא הניח אפי' שעה אחת דהוי מלחמת מצוה: לית רבי בריבי. אפי' רבן בן רבן הוציא למלחמה כ"פ הי"מ ול"ג דה"פ הפי' רב גדול שכן לשון בריבי בכולא תלמודא אדם גדול וזה עיקר וכ"ה בבבלי פ"ק דמכלתין:

הדרן עלך פרק משוח מלחמה

הלכה א מתני' עגלה ערופה בלשון הקדש. מה שהזקנים אומרים ידינו לא שפכה את הדם הזה והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל בלשון הקדש הוזקקו לאמרן: שנאמר כי ימצא חלל. בגמרא מפרש היכא יליף מהכא: היו יוצאין. ובאין שם ומודדין מן החלל לצד העיירות שסביבותיו לידע איזו קרובה: אין ב"ד שקול. אין ב"ד עשוין שיהא אפשר לחלק שוה בשוה אלא שיהא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות: **גמ'** לא מסתברא. דהמעיין שנאמר בלשון הקדש אלא מדכתיב וענו ואמרו וילפינן מוענו הלוים ואמרו מה להלן בלשון הקדש כדתנן לעיל פ"ז אף כאן בלשון הקדש:
בא

מסורת הש"ס

שנויי נוסחאות (סו"ד) כתיב בספרי"ר כתוב. (סו"ס) רישיה בספרי"ר ראשה. (סו"י) כתיב בספרי"ר כתוב. הכסיל בספרי"ר והכסיל. (סו"?) אבא בספרי"ר אבה. (סו"נ) גייסא בספרי"ר גייסה. מגייסתיה בספרי"ר מגייסתה. (סו"ד) מגיים ליה בספרי"ר מגיים לה. מתניתא בספרי"ר מתניתה. (סוט"ו) משמעות בספרי"ר מישמעת. ר' יהודה היה קורא בספרי"ר ר' יודה קורא. (סופ"ז) הרשות בספרי"ר רשות. (סו"ס) רבנין בספרי"ר ורבנין. (סו"כ) יהודה בספרי"ר יודה. (סוכ"א) מלחמת רשות בספרי"ר למלחמת מצוה. מלחמת בספרי"ר ומלחמת. (סוכ"ב) דאתיין אינון עלינן כתיב בספרי"ר אינון דאתיין עלינן כתוב. והמלך אסא (מלכים א' ט"ו). (סול"ג) אחד בד"ו אחר.

ציון ירושלים

גייסא אתי מגייסתיה. עיין רמב"ן פ' ויחי על פסוק גד גדוד יגודנו [וז"ל והנכון שיהיה כמו לעלות לעם יגודנו יאמר כי גוד יגודנו תמיד שיהיו מלחמות רבות ופעם גדוד עליו בארצו והוא יגוד אותו על עקיבו שיתגבר עליו וירדוף אותו והם ישובו על עקב בשתם שבא אותם בגבורה וגלוה כל שבטים עליהם למלחמה וזה כענין ברכת משה רבינו בהם ברוך מרחיב גד כלביא שכן בעבור שירש ארץ רחבת ידים וגדולה מאד והיא בעבר הירדן היו באים עליהם תמיד גדודי עמון ומואב בכיון הרעים כתופפים בנחלם ופושטים עליהם והוא כלביא שכן על טרפו מקולם לא יירא ומהמונם לא יחת וזה פירוש נאה למדתיו מן הירושלמי שאמרו במסכת סוטה גד גדוד יגודנו גייסא אתי מגיסתא והוא מגיים לה לומר כי הגיים יבא לשסוף חול ולגיים שעיו והוא יגוד עליהם ויביא גדודיו בארצם כו' ע"כ]:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

בא להתחיל מתחילת הפרשה. כי ימצא לא בשעה שהן מצויין. כי ימצא לא שתהא חוזר ומצותת עליו כי ימצא אין מציאה בכל מקום אלא בעדים. לא נודע מי הכהו. הא נודע מי הכהו אפילו עבד אפילו שפחה לא היו עורפין וכא את אמר אכין. כאן להורג כאן לנהרג. ודא דאת אמר אפי' עבד אפי' שפחה לא היו עורפין. באותן שאמרו אם רואין אנו אותו מכירין אנו אותו. אבל באותן שאמרו אם רואין אנו אותו אין אנו מכירין אותו היו עורפין *[בית דין שראו את ההורג אמרו אם רואין אנו אותו אין אנו מכירין אותו לא היו עורפין] דכתיב °ועינינו לא ראו. (דברים כא) והרי ראו מכל מקום. ובית דין שראו את ההרוג. אית תניי תני יעמדו שנים ויעידו לפניהם. אית תניי תני יעמדו כולם ויעידו במקום אחר. רבי יהודה בן פזי בשם ר' זעירא כשם שהם חלוקין כאן כך הן חלוקין בעדות החדש. רבי יודה בר פזי בשם רבי זעירא °חלל ולא מפרכס. (שם) ראוהו מפרפר כאן ובא לאחר זמן ולא מצאו אני אומר נעשה לו נסים וחיה. ראוהו מפרכס כאן ובא ומצאו מת במקום אחר. מודדין ממקום שנמצא. °אשר י"י אלהיך נותן לך פרט להוצה לארץ. (שם) לרשת' פרט לירושלים שהיא לכל השבטים וכרבי ישמעאל *דר' ישמעאל אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו. שבע שכיבשו ושבע שחילקו. א"ר פנחס בי ר' בון נאמר כל אותן ארבע עשרה שנה מצויינין היו. *תני ביצד היו עושין שלוחי בית דין יוצאין ומלקטין את סימניו ומוברין אותו. ומציינין על קברו כדי שיצאו בית דין מלישכת הגזית וימודו. *מניין לציון רבי ברכיה ורבי יעקב בר בת יעקב בשם רבי חוניא דברת חוורן. רבי יוסי אמר לה רבי יעקב בר אחא בשם ר' חוניא דברת חוורן רבי חזקיה רבי עוזיאל בריה דר' חוניא דברת חוורן בשם ר' חונייא דברת חוורן °וטמא טמא יקרא (ויקרא יג) כדי

תורה אור

בא להתחיל וכו'. כלומר והא דתנן במתניתין שנאמר כי ימצא וכו' אין כוונתו אלא להתחיל מתחילת הפרשה ומבאר איך הפרשה מתפרשת וה"ק וסדר עגלה הערופה כיצד כי ימצא וגו': לא בשעה שהן מצוין. כגון משרבו הרצחנים כדתנן לקמן בפרקין משרבו הרצחנים בטלה עגלה הערופה: לא שתהא חוזר ומצותת עליו. כלומר שלא יהא צריך לחקור אחריו והיינו פרט לטמון והוא מלשון מוצץ כמו למצות המדות: ואין מציאה בכל מקום. לענין דין לדון ע"פ מציאה זו אלא בעדים כמו כי ימצא בקרבך באחד שעריך וכו' והדומים לו: ופריך לא נודע מי הכהו. כתיב בפרשה ודרשינן דאפילו עבד ושפחה נאמנין ולא היו עורפין ש"מ דע"א נאמן וכא. והכא מריש פרשה שמעינן דבעינן מציאה בעדים ש"מ דבתחילת עדות בעינן דוקא שני עדים וקשיא מ"ש תחלת עדות מסוף עדות ורהוי ללמוד זה מזה וכה"ג אמרינן לעיל בעדות סוטה בפ"ו: ומשני כאן להורג כאן לנהרג. לא דמיין הני עדות להדדי דעדי מציאה מעידין על הנהרג ועדים שיודעין מי הכהו מעידין על ההורג ואין לדמותן לתחלה וסוף עדות: והא דהא אמר וכו'. מלתא באנפי נפשה היא ובא לפרש באיזה ענין נאמנין עבד ושפחה: באותן שאמרו. כשאמרו העדים אם רואין אנו את הרוצח מכירין אנו אותו: דכתיב. בב"ד ועינינו לא ראו הא אם ראו אע"פ שאינן מכירין אותו לא היו עורפין אבל אינים אחרינא שבא להעיד שראה את ההורג ואינו מכירו היו עורפין עד שיודע מי הכהו כדכתיב ולא נודע מי הכהו: ה"ג דכתיב ועינינו לא ראו ב"ד שראו את ההורג אמרו אם רואין אנו אותו אין אנו מכירין אותו לא היו עורפין דכתיב ועינינו לא ראו והרי מכל מקום ראו וב"ד שראו את ההורג אית תניי וכו' וכ"ה בר"ה פ"ג. וה"פ אם ראו ב"ד את ההרוג וצריכין עדות כדאמרינן בסמוך כי ימצא אין מציאה אלא בעדים: יעמדו שנים. מהם ויעידו לפני האחרים הנותרים מן הב"ד שראו: ויעידו במקום אחר. לפני ב"ד אחר דכל אלו שראו את המעשה עדים הן ופסולין להיות דיינים דאין עד נעשה דיין: כך הם חלוקין בעדות החדש. אם ראו בית דין את החדש אם ידונו הנותרים או שיעידו בפני אחרים שלא ראו והם ידונו: ולא מפרכס. שאין זה נקרא חלל: נעשו לו נסים וחי'. ולא היו עורפין: מודדין במקום שנמצא. ולא אמרינן מסתמא מת במקום הראשון וגררוהו לכאן אלא אמרינן כאן נמצא וכאן מת: שהיא לכל השבטים. ולא נתחלקה: ופריך וכר"י. דאמר כל מקום שנאמר ביאה במצוה כגון במלך ובערלה ודומיהן אינן נוהגין אלא לאחר ירושה וישיבה והיינו לאחר שבע שנים שעסקו בכיבוש הארץ ושבע שנים שעסקו בחילוק הארץ נמצא שלא נתחלק הארץ עד לאחר ארבע עשרה שנה ואין קורין בה לרשתה כי היכא דלא קרינן בירושלים לרשתה כיון דלא נתחלקה לשבטים אם נמצא הרוג באותן ארבע עשרה שנים כיצד היו עושין: נאמר. לר"י כל אותן ארבע עשרה שנה היו קברי הנהרגים שנמצאו מצויינים ואח"כ היו מודדין ומביאין עגלה ערופה: ה"ג בתוספתא כיצד היו עושין לו שלוחי ב"ד היו יוצאין ומלקטין סימניו וחופרין וקוברין אותו וכו' וה"פ אם נמצא הרוג כיצד עושין שלוחי בית דין יוצאין ונוטלין סימנים לידע מי הוא ההרוג כדי להתיר אשתו ואח"כ קוברין אותו במקומו דמת מצוה קונה מקומו: ומציינין על קברו. שממחין סיד ושופכין על הקבר והוא סימן להולכי דרכים שלא יעברו במקום טומאה ובקבר זה עשו עוד סימן שידעו להראות לבית דין הגדול מאיזה מקום ימדדו: מניין רמז לציון קברות. מקרא: כדי

לעיל פ"ז

תוספתא פ"ט

בא להתחיל. כלומר דאין ה"נ דמכאן ילפינן אלא דבא להתחיל מתחילת הפרשה הואיל ודריש לי' לכולה לק' וכן במתני' ויצאו כו' ולפיכך נקט לה הכא נמי מתחילתה וסמיך על וענו ואמרו דכתיבא לקמי': כי ימצא. כתיב ולא בשעה שהן מצוין החללין דרבו הרוצחין כדתנן לקמן משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה ובבבלי דריש לה אנמצא סמוך לספר דכתיב כי ימצא פרט למצוי וכן אפשר לפרש הכא ולא בשעה שהן מצוין ליהרג מן העכו"ם כדאמר לקמן הלכה ב': כי ימצא. ועוד דרשינן כי ימצא מעצמו ולא שתהא חוזר ומצותת עליו לחזור ולפשפש אם יש כאן חלל: כי ימצא אין מציאה בכ"מ אלא בעדים. כדכתיב כי ימצא איש שוכב וגו' וכה"ג דבעדי' הוא וה"נ צריך שיהי' עדים בדבר וקס"ד שיהו עדים רואין: ופריך לא נודע מי הכהו כתיב. ודרשינן הא נודע מי הכהו אפי' מפי עבד או שפחה לא היו עורפין כדתנן לקמן בפירקין: וכא. והכא את אומר כן דצריך עדים בדבר בתמיה: כאן להורג. אם יש עדים שראו ההורג ואפי' עד א' לא היו עורפין דהרי נודע מי הכהו: כאן לנהרג. דצריכין עדים שיראו בשעת מציאת הנהרג אם ראוי הוא שיהא עורפין עליו כדמצינו כמה דברים המונעין את העריפה כגון צף על פני המים ותלוי באילן וכה"ג וצריך לראות אחר הסימנים כדאמרינן לקמן: ודא דאת אמר כו'. זה שאמרנו דאפי' עבד אפי' שפחה נאמנין ולא היו עורפין בכה"ג דוקא שאמרו אם היו רואין אותו אנו מכירין אותו בזה הוא דלא היו עורפין: אבל כו'. ואם אמרו שלא היו מכירין אותו דמרחוק ראוהו: היו עורפין. דלא נודע מי הכהו קרינן ביה: (הכר כאן וצריך להגיה כמו דגרסי' בר"ה) ב"ד שראו את ההורג ואמרו אם אנו רואין אותו אין אנו מכירין אותו לא היו עורפין דכתיב כו': דכתיב. בבית דין ועינינו לא ראו והרי ראו מכל מקום: ובית דין שראו את ההרוג גרסינן דצריך שיראו עדים את ההרוג כדלעיל ובבית דין של כ"ג מיירי: יעמדו שנים. מהם ויעידו לפני אותו בית דין שראו את ההרוג: יעמדו כלן ויעידו במקום אחר. כלומר דכלן אינן ראוין עכשיו להיות בית דין הואיל והן עדים בעצמן וצריכין שנים מהן להעיד בפני ב"ד אחר: כשם שהן חלוקין. הני תנאי דברייתא הכא כך הן חלוקין בעדות החדש אם ראוהו ב"ד בלבד דתנא דברייתא קמייתא סבירא ליה כהנך דמתני' ריש פ' ראוהו בית דין דיעמדו שנים כו' ותנא בתרא פליג אמתני' וסבירא ליה דכולן אינן ראוין לבית דין דאין עד נעשה דיין: חלל. כי ימצא חלל כתיב ודרשינן בשעת מציאה צריך להיות חלל ולא שהוא עדיין מפרכס דאין מודדין עד שימות: ראוהו מפרפר כאן. ואמדוהו למיתה ואחר כך באו ולא מצאו אין עורפין דשמא נסים נעשו לו וחיה והלך לו: מודדין ממקום שנמצא. מת דכי ימצא חלל כתיב: לרשתה. דריש לשון חליקה פרט לירושלים שאינה מביאה עגלה ערופה שלא נתחלקה לשבטי': וכר' ישמעאל. דאיהו נמי דריש לרשתה לשון חלוקה כדאמר לעיל פ"ז דכל מקום שנא' כי תבאו וגו' לאחר ירושה וישיבה היא ויליף מדפרט לך הכתוב באחת מהן בפרשת המלך וירשתה וישבתה בה הה"ד כל מקום שנאמר ביאה בתורה: ושבע שחילקו. דוירשתה מפרש לאחר שחלקת: מצוינין היו. להיות עוסקין בכיבוש ובחלוקה ולפיכך לא נתחייבו במצות שתלה הכתוב בביאת הארץ עד לאחר י"ד שנה: כיצד היו עושין. כשמצאו החלל: ומלקטין את סימניו. רואין אחריו אם מת הוא ויש בו סימנין הראוין שיהו עורפין עליו ולאפוקי טמון וכה"ג וכדאמרי' לעיל וכן צריך לראות מקום שמונח חוטמו שמודדין ממנו ועושין סימן לזה: ומוכרין. וקוברין אותו כמו בקברי אשר כריתי לי לשון חפירה כמו כי יכרה איש ובתוספתא גריס חופרין וקוברין שצריך לקברו שם דמת מצוה קנה מקומו כדלקמן הלכה ד': ומציינין. כסימן על קברו כדי שיבאו ב"ד הגדול מירושלי' וידעו למדוד ממקום קברו: מניין לציון קברות. רמז מן התורה דהך כרים פרק ה' ממעשר שני דמציינין על הקברות בסיד שלא יכנס כהן ונזיר לשם וגרסי' להאי סוגי' התם ואיידי דקאמר מציינין על קברו נקט לה הכא: רבי ברכיה. אמר ר' יעקב בר בת יעקב אמר לה בשם רבי חונייה ורבי יוסי אמר ר' יעקב בר אחא אמרה משמיה דר' חזקיה אמר ר' עוזיאל אמרה משמיה דכתיב וטמא טמא יקרא ודרשינן מכפל המקרא: שתהא

שנויי נוסחאות (סו"ג) אין בכרי"ר ואן. (סו"ד) הא נודע בכרי"ר הא אם נודע. מי הכהו אפי' עבד אפי' שפחה לא היו עורפין וכא את אמר אכין בכרי"ר מי הכהו אפי' עבד אפי' שפח; לא היו עורפין תמן את אמר אפי' עבד אפי' שפחה לא היו עורפים והכא את אמר הכן. (סו"ו) כאן לנהרג בכרי"ר וכאן לנהרג. ודא דאת אמר בכרי"ר והדה דתימר. (סו"י) מכירין אותו היו עורפין בכרי"ר מכירין אותו לא היו עורפים. בית דין... עד "עורפין" בד"ו כ"ז ליתא. (סו"ג) מכל מקום... עד "ההרוג" בד"ו: בכל מקום בית דין את ההורג. ובית דין שראו את ההרוג בכרי"ר בית דין שראו את ההורג. (אס"ו) אחר בד"ו אחד וכ"ה בכרי"ר (סו"ו) יהודה בן בכרי"ר יודה בר. זעירא בד"ו זעורא ובכרי"ר זעורה. (סו"ה) זעירא חלל ולא מפרכס בכרי"ר זעורה חלל לא מפרפר חלל לא מפרכס. (סו"כ) נעשה בכרי"ר נעשו. (סו"ג) לכל השבטים בכרי"ר של כל שבטים. (סו"ו) בי רבי בון בד"ו בר' ובכרי"ר בירבי סימון. (סו"ז) שנה מצויינין היו תני בכרי"ר שנה לא היו עורפים דכ' כי ימצא לא בשעה שהן מצויין וכל אותן ארבע עשרי שנה מצויים היו תני (ולהם פרשו המפרשים ליטב התסרונות והסבובים בירושלמי שנדפס). (סו"ט) ומוברין וכו' בכרי"ר וקוברין. ומציינין בכרי"ר ומציינים. (סו"ח) ורבי יעקב בכרי"ר רבי יעקב. (סו"ב) חוניא בכרי"ר חניה (וכן לקמן). יוסי בכרי"ר יוסה.

כדי שתהא טומאה קורא לך בפיה והיא אומרת לך פרוש. רבי אילא בשם רבי שמואל בר נחמן °ועברו העוברים בארץ וראה עצם מיכן שמציינין על העצמות. אדם מיכן שמציינין על השדרה ועל הגולגולת. ובנה מיכן שמציינין על אבן קבועה. אם אומר את על גבי אבן תלושה אף היא הולכת ומטמא במקום אחר. אצלו. במקום טהרה. ציון מיכן לציון. מצא אבן מצויינת אף על פי שאין מקיימין כן המאהיל עליה טמא אני אומר מת קמצוץ היה נתון תחתיה. היו שתים המאהיל עליהן טהור ביניהן טמא. היה חורש בנתיים הרי הן כיחידיות ביניהן טהור סביבותיהן טמא. תני אין מציינין על הבשר שמא נתאכל הבשר. רבי יוסטא בר שונם בעא קומי רבי מנא לא נמצא מטמא טהרות למפרע. אמר ליה מוטב שיתקללו בו לשעה ולא יתקלקלו בו לעולם. תמן תנינן *סמיכת זקנים ועריפת העגלה בשלשה דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר בחמשה. מה טעמא דרבי שמעון °וסמכו שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי שלשה. מה טעמא דר' יהודה וסמכו שנים זקני שנים אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי חמשה. ובעגלה ערופה טעמא דר' יהודה °ויצאו זקניך שנים ושופטיך שנים. אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה. אמר רבי נראין דברי ר' שמעון בסמיכה ודברי רבי יהודה בעריפה נראין דברי רבי שמעון בסמיכה דלא דרש וסמכו ודברי רבי יהודה בעריפה דלא דרש ויצאו. אין תימר נראין דברי רבי יודה בעגלה ערופה דרש וסמכו ודרש ויצאו. אשכחת את אמר ויצאו שנים זקניך שנים ושופטיך שנים אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שבעה. מה מקיים רבי שמעון זקניך ושופטיך זקניך שהן שופטיך. תני רבי אליעזר בן יעקב אומר זקניך זה בית דין הגדול ושופטיך זה מלך וכהן גדול:

הלכה

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

יחזקאל לט

דברים כא

כא

סנהדרין פ"א

פני משה

שתהא טומאה קורהה לך. כלומר שיהו עושים סימנים על הטומהה כדי שיהה מרגי' ופורש: ועברו העוברי' בהרץ. ביחזקהל כתיב שהי' מתנב' לעתיד לבה שיעשו ישרהל ליוני' על עלמות הפגרים המושלכין ורמז הוה שלה בה הכתיב הלה להזהיר וללמד שיהיו עושין ליון: על העלמות. רובע הקב מרוב בנין הו מרוב מנין שמטמהין בההל כדתנן פ"ק דההלות: על השדרה הו על הגלגולת. שהן מטמהין בההל כשהן שלימין: ובנה מיכן שמליינין על הבן קבועה. בקרקע כדרך הבנין כדמפרש והזיל עעמה שהם הת הומר ע"ג הבן תלושה הף היה הולכת ותגלגל למקום החר ויחזיק טומהה הנס במקום טהרה ומקום הטומהה יחזיק לטהור: הצלו. ולה כתיב עליו מכהן שהליון הוה במקום טהרה ולה ממש על מקום הטומהה כדמפרש טעמה בבבלי מ"ק דף ה' שלה להפסיד הת הטהרות שהם הטומהה ממש תחת הליון הינו מרגיש עד שבה פתהום על הליון ויטמהו הטהרות ולפיכך עושין הליון רחוק קלת מן הטומהה וכשבה הל הליון מרגיש והינו הולך לשם: מיכהן לליון. של סיד שופכין שם ע"ג הקרקע מדלה כתיב ובנה הצלו מלבה: מנה הבן מלויינת. בסיד על גבה: הע"פ שהין מקיימין כן. שהין עושין הבן לסימן בתחילה: המההיל עליה טמה לפי שהני הומר מת קמלון. טומהה קמולה וטמונה תחתיה דהע"ג שהין עושין ליון על מקום טומהה הייגו הם עושה הליון על פני השדה הבל בהבן שהוה גבוה מן הקרקע ורוהה הת הליון מיד קודם שנוגע בה והין כהן משום הפסד טהרות ולפיכך הייש‍ינן שמה נתן ההבן ע"ג הטומהה וליין עליה: היו שתים המההיל עליהן טהור. דהלינן משום טומהה שביניהן עשה הסימן והין שום טומהה תחתיהן ולפיכך ביניהן טמה: היה חורש בנתיים. שנחרש מקום הקרקע שביניהן: הרי הן כיחידיות. דודהי הין שום טומהה ביניהן שהרי הלך שם הדם להרוש ולפיכך ביניהן טהור. ה"ג דמיירי כגון שהיה הסיד שפוך על רהשי ההבנים ומרודד לכהן ולכהן ביניהן והי היכה מקום הנהרש בנתיים תלינן דמהמת חורש הוה דנקלף מן ההבנים ונפלו שם ביניהם ולה היה שם טומהה וביניהן טהור וסביבותיהן טמה: הין מליינין על הבשר. ובבבלי שם גרים על כזית בשר הם הוה מגומלם לפי שסופו שיתעכל ויחסר: לה נמלה מטמה טהרות למפרע. כשימלה ועדיין לה נתעכל: מוטב שיתקלקלו בו לשעה. הם לה יליין והל יתקלקל בו לעולם דודהי סופו להתעכל והם יעשה עליו ליון יטמה הח"כ ע"ג כל הטהרות בהגם: תמן תנינן. פ"ק דסנהדרין: סמיכת זקנים. על פר העלם דבר של ליבור לריך שיהה בשלשה דיינים: בחמשה. כדמפרש והזיל פלוגתייהו: מה טעמה דרבי שמעון וסמכו זקני שנים גרסינן: נרהין דברי רבי שמעון בסמיכה. דלה דרש וסמכו. הלה דנפקה ליה שנים מזקני וסמכו לגופיה הילטריך ולפיכך נרהין דבריו בזה דלר"י ע"כ וסמכו נמי דרשינן: ודברי רבי יהודה בעריפה דלה דרש ויצאו כלומר בעריפה טעמה דנרהין דברי ר"י משום דהיהו סבר נמי דויצהו לגופי' הילטריך כמו וסמכו לר' שמעון והבתי הייתר זקניך ושופטיך והוו להו המשה ולרבי שמעון שופטיך קשיה: הין תימר נרהין כו'. כלומר דהי תימה דהייגו טעמה דרבי יהודה בעריפה משום דדריש ויצהו כמו שהוה דורש התם וסמכו והילכך קהמר נמי רבי נרהין דברי רבי יהודה בעריפה משום דמסתבר טעמיה ושפיר דרשינן הכה ויצהו דהוי ליה למיכתב ומדדו זקניך וגו' הבל התם נרהין דברי רבי שמעון דוסמכו להו מיותר הוה ה"כ קשה השכחת המר כו' דלפ"ז שבעה הן לר"י הם המרינן דדריש נמי ויצהו הכה הלה ע"כ דלה דריש הכה ויצהו כמו דרבי שמעון לה דריש וסמכו והייגו טעמיה דרבי דקהמר נרהין דברי רבי יהודה בעריפה דויצהו נמי הילטריך: מה מקיים רבי שמעון זקניך כו' גרסינן. וכן הוה התם: זקניך שהן שופטיך. מיוחדים שבשופטיך והן סנהדרי גדולה: ושופטיך זה מלך. שנהמר מלך במשפט יעמיד הרץ וכ"ג דכתיב ובהת הל הכהן והל השופט וגו' כדהמר בבלי ריש פירקין:

הלכה

קרבן העדה

כדי שתהה טומהה קורהה לך וכו'. עשה דברים שיהה נרהה כהלו הטומהה קורהה לך פרוש והייגו ע"י ליון שהרוהה פורש: ועברו העוברים בהרץ ורהה עלם הדם ובנה הצלו ליון. בנבוהת יחזקהל כתיב שלעתיד יעשו ישרהל ליונים על עלמות הפגרים המושלכין בהרץ והף דפשטיה דקרה משמע שהליון הוה כדי שיטלוהו משם לקברו בגי המון גוג מ"מ רמז היכה שבה הכתוב להזהיר לעשות ליון לפרוש מטומהה: ורהה עלם וכו'. כולה קרה קדריש על העלמות הף שנתעכל הבשר דהכתי מטמה בההל והיירי שיש בו רובע הקב הע"פ שהינו לה רוב בנין ולה רוב מנין העלמות: על השדרה ועל הגלגולת. הע"פ שהינן רוב העלמות והין בהן רובע: ע"ג הבן קבועה. על הקבר להפוקי הבן תלושה המתגלגל דלשון ובנה משמע שהוה קבוע ומחובר בבנין: הף היה הולכת ממקומה. ויהמרו שבמקום שנמלה ההבן שם הטומהה ולה במקום הרהשון ומטמהין טהרות ומטהרין טמהות שלה כדין: הצלו במקום טהרה. מדלה כתיב ובנה עליו ליון משמע שהפילו על מקום טהרה שהצלה מליינין כדי שירגיש הטומהה טרם בוהו הל מקומו והם יבה פתהום לשם מיד כשיבה למקום. הליון ירגיש בו ויפרוש: ליון מכהן לליון. שעושין הסימן: הע"פ שהין מקיימין כן. שהרי לריך להרחיק הליון מן הטומהה כל שהוה כדפרי' בסמוך וכשהטומהה תחת ההבן הין כהן הרחקה שהרי כל ההבן מטמה בההל ל"ה הע"פ שהין מקיימין כן דההבן החד עשוי להתגלגל משה"כ בבנוי עם שהר הבנים: הני הומר מת קמלוץ היה נתון תחתיה. והייגו מת שנקבר שלה כדרכו מרגלותיו תחת רהשו ולה היה מחזיק מקומו יותר מן ההבן הזה והפילו ההבן קטן: קמלוץ. שנקמץ והינו מחזיק הרבה וחבירו בירושלמי פסחים פרק כילד לולין: היו שתים. שתי הבנים מלויינות וריוח ביניהן: המההיל עליהן טהור. שהני הומר שמפני הטומהה שביניהן ליין עלייהו: ה"ג היה חרוש בנתיים. וכ"ה במ"ק. וה"פ הם המקום שבין שני ההבנים חרוש לזריעה ודהי הריוח שבינתיים טהור דהין חורשין מקום הטמה וההבנים דידייהו כהלו מלה עלם החד דתנית בסמוך מלה הבן וכו' המההיל עליה טמה: שמה נתעכל הבשר. נמלה מטמה טהרות שלה כדין: ולה נמלה מטמה טהרות למפרע. כ"ז שלה נתעכל והוה לה ידע ויעבור ויפסיד טהרותיו הו יהכלם בטומהה: מוטב שיתקלקלו לשעה. עד שיתעכל: והל יתקלקלו בו לעולם. דכשיעשו ליון יסברו לעולם שטומהה שם ויסרפו עליו קדשים שיעברו עליו בשוגג הו בלילה והיירי בשיש בו כזית בשר מלומלם דמיחסר חסר הכי מוקי לה בבבלי פ"ק דמ"ק: תמן תנינן. סנהדרין פ"ק: סמיכת זקנים. על רהש פר העלם דבר של לבור: ה"ג מה טעמה דר' שמעון וסמכו זקני שנים. וכ"ה בבבלי ובת"כ וכ"מ בסמוך דלה דריש וסמכו דבעינן לגופי' ליהוי סמיכה ממש על גביו ולה בסמוך לו כ"מ בבבלי בסנהדרין ול"כ דקסבר רבי שמעון דהורחיה דקרה למכתב מה יעשו הזקנים: דלה דריש ויצהו. דבעי' לגופיה: ה"ג הין תימה נרהין דברי ר"י בעגלה ערופה דדרש ויצהו וכו'. וה"פ הם נהמר דהה דקהמר רבי נרהין דברי ר"י בעגלה ערופה הייגו שרהוי לדרוש בעגלה ערופה ויצהו שנים ה"כ השכחת לר"י שבע' דויצהו שנים וכו': מה מקיימין רבנן. ת"ק דמתני': זה בית דין הגדול. דבעינן שיצהו כ"ג שהן סנהדרי קטנה ופליג הר"י ור"ש: זה מלך וכהן גדול. מלך דכתיב מלך במשפט יעמיד הרץ כה"ג דכתיב ובהת הל הכהנים הלוים והל השופט השר יהי' וגו':

הלכה

שנויי נוסחאות (שו"א) טומאה בסדו"ר הטומאה. (שו"ד) השדרה בד"ו השורה (וכ"ה בסדו"ר). (ש"ה) על אבן בסדו"ר על גבי אבן. (שו"א) טמא היה חורש בנתיים הרי הן בסדו"ר טמא אם היה חרוש בינתיים הרי אין. (שו"ד) יוסטא בסדו"ר יוסטי. בעא בסדו"ר בעה. (שו"ז) שיתקללו בסדו"ר שיתקלקלו. ולא בסדו"ר ואל. (שו"ז) זקנים בסדו"ר הזקנים. (שו"א) יהודה בסדו"ר יודה (וכן לקמן). (שו"ט) וסמכו שנים בסדו"ר וסמכו זקני שנים. (שו"ב) אחד בד"ו אחר. (שו"ג) ובעגלה ערופה טעמא דר' יהודה ויצאו זקניך שנים ושופטיך בסדו"ר ובעגלה ערופה מה טעמה דר' שמעון זקניך שופטיך שניים אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי שלשה מה טעמה דר' יודה זקניך שופטיך (שו"ה) כאן בסדו"ר ליתא. (שו"ו) נראין דברי ר' שמעון בסמיכה ודברי רבי יהודה בעריפה נראין דברי ר' שמעון בסמיכה דלא דרש וסמכו ודברי רבי יהודה בעריפה דלא דרש ויצאו בסדו"ר ניראין דברי ר' יודה בעריפה ודר' שמעון בסמיכה נראין דברי ר' יודה בעריפה דלא דרש ויצאו ודר' שמעון בסמיכה דלא דרש וסמכו. (שו"ז) בעגלה ערופה דרש וסמכו ודרש ויצאו אשכחת את אמר בסדו"ר בעריפה... הוא דרש וסמכו ידרוש ויצאו אשכחת אמר ויצאו. (שו"ד) מה מקיים רבי שמעון, בד"ו מה מקיימין רבנין. (שו"ה) אליעזר בסדו"ר ליעזר.

מערכת הערוך קמצוץ פי' עצור ומעור ובמעבר שני פ"ס ה"א הגירסא מצוץ ר"ל אדם מגוין קבור שם ועיין בערוך השלם ערך קמצוץ.

גליון הש"ס תני מצא אבן אחת מצויינת כצ"ל נ"ב עיין ברמב"ם פ"ה מטומאת מת הלכה י"א וברא"ב"ד וכ"מ שם וברש"י ותוס' במ"ק דף ה' ו' ובריטב"א שם ומירושלמי מע"ש נראה כגרסת רש"י:

הלכה ב מתני'

א נמצא טמון בגל או תלוי באילן או צף על פני המים לא היו עורפין שנאמר °באדמ' ולא טמון בגל. נופל ולא תלוי באילן. בשדה ולא צף על פני המים. ב נמצא סמוך לספר לעיר שיש בה גוים או לעיר שאין בה בית דין לא היו מודדין ג אלא מעיר שיש בה בית דין. ד נמצא מכוון בין שתי עיירות שתיהן מביאות שתי עגלות דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים עיר אחת מביאה עגלה ערופה ואין שתי עיירות מביאות שתי עגלות ה ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: **גמ'** *תני רבי אליעזר אומר נמצא חנוק ותלוי באילן לא היו עורפין. אמר רבי יוסי בר יודה אין צריך לומר חנוק ותלוי באילן. מניין אפילו מושלך תלמוד לומר חלל. מה תלמוד לומר נופל אלא אפילו הרוג ותלוי באילן לא היו עורפין. תני רבי יוסי בי רבי בון בשם ר' יוחנן נמצא עומד על מיטתו והסכין תקועה בלבו אין עורפין. תני רבי שמעון בן יוחי היו עורפין דהדא דרבי שמעון בן יוחי מן אילן דהכין הכין דאמר רבי יוחנן כל אילין דרבי שמעון בן יוחי מן אילין דהכין הכין יחידין אינון ולא סמכין עליהן. נמצא בעליל לעיר היו עורפין כדי לקיים בו מצות עיסוק מדידה. *רב נחת לתמן אמר אנא הוא בן עזאי דהכא. אתא הד סב שאל ליה שני הרוגין זה על גב זה. סבר רב שהן עורפין. א"ל אין עורפין. א"ל למה. א"ל התחתון משום טמון והעליון משום צף. כד סלק להכא אתא לקמיה דרבי אמר ליה יאות אמר לך °כי ימצא לא כי ימצאו. לא מסתברא דלא. באדמה לא צף על פני המים. בשדה לא טמון בגל ותני דבית רבי כן. מחלפא שיטתון דרבנין תמן אינון אמרין *פרט לטמון וכא אינון אמרין לרבות את הטמון. תמן שדך בגלוי פרט לטמון וקצירך בגלוי פרט לטמון מיעוט אחר מיעוט לרבות את הטמון. ברם הכא באדמה לא צף על פני המים.

נמצא

קרבן העדה

הלכה ב מתני' נמצא סמוך לספר. אלא גבול עכו"ם: לא היו מודדים. דכתיב כי ימצא חלל פרט לממציא עצמו שסמוך לגבול עכו"ם או לעיר שרובה עכו"ם כאלו המציא עצמו למיתה כו': לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין אין מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד. ה"ק נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד אין מודדין לה אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדין אע"ג שיש בה ב"ד קרובה לו ואי לא הדר תניא ה"א אין מודדין כלל ת"ל ידינו לא שפכו את הדם הזה כן מפורש בגמרא: מכוון. מלומלם שאין זו קרובה מזו אפי' מלא החוט: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. אשר ה' נותן לך נחלה לרשתה פרט לירושלים שלא נתחלקה לשבטים:

גמ' חנוק ותלוי באילן לא היו עורפין. דכתיב חלל והיינו בכלי ברזל כעין חרב ולא חנוק ותלוי באילן לאו דוקא א"כ ה"ק אפילו תלוי באילן אם הוא חנוק הוא דלא היו עורפין אבל אם הוא חלל אפילו תלוי באילן עורפין וכ"מ בבבלי: אצ"ל חנוק ותלוי באילן. דבחנוק לחוד לא היו עורפין: ה"ג מנין אפי' מושלך והוא חנוק לא היו עורפין ת"ל חלל מה ת"ל נופל אלא אפי' הרוג וכו' וכ"מ בתוספתא פ"ט: נמצא עומד על מטתו וכו' לא היו עורפין. הדא דנופל בעינן ועוד דכתיב באדמה ולא ע"ג מטתו: ופריך הא תני רשב"י דעורפין: ומשני דהדא דרשב"י. הא דתני משמיה דרשב"י דעומד על מטתו וסכין תקועה בלבו היו עורפין הוא מהנך שמועות שנאמרו משמיה הכי והכי ולאו דסמכא נינהו כלומר שלא נודע שם האומרן בשמו: דאר"י כל אלו הדברים שנאמרו בשם רשב"י מהנך דלא גילו שמם מי האומרן דברי יחידים הן ותלאן באילן גדול ולא סמכינן עלייהו: נמצא בעליל לעיר. במגולה ופשוט שאין עיר קרובה כזו: ה"ג היו מודדין כדי לקיים וכו': רב. ירד לבבל אמר אנא הוא הכא בבבל כבן עזאי בארץ ישראל כלומר מוכן להשיב דבר לשואל בעומק ובחריפות כבן עזאי שהיה חריף ודורש בשוקי טבריא: אתא. זקן אחד ובעא מיניה: שני הרוגים זה ע"ג זה. והאחד משוך להלן מחבירו מעט ואם תמדוד מזה יקרב לעיר אחת ואם תמדד מחבירו יקרב לעיר אחרת: סבר שהן עורפין. הא פשיטא ליה שעורפין אלא קמיבעיא ליה מהיכן מודדין מן העליון או מן התחתון ל"א גם זה מן האיבעיא היה מה את סובר שעורפין בשבילם או לא: א"ל אין עורפין. כלל וממילא איפשיטא בעייא דידיה דאם אין עריפה אין מדידה: התחתון משום טמון. שהוא כטמון בתוך העליון וטמון אימעיט דכתיב באדמה: והעליון משום צף. שאינו מוטל בשדה אלא צף על גבי התחתון: כדסליק להכא. כשעלה האי סבא לארץ ישראל: א"ל. שפיר לענין הדין אמר לך רב דכתיב כי ימצא ולא כי ימצאו שני חללין: לא מסתברא. כדתנן במתניתין אלא הכי צריכין להגיה במתניתין באדמה לא צף ע"פ המים בשדה לא טמון בגל דאדמה משמע שיהא מונח בארץ ולא ע"ג המים ובשדה משמע גלוי: ותניי בברייתא דבית רבי כן. כדהגיה דבאדמה לא צף וכו': ופריך מחלפא וכו'. קשיא דרבנן אדרבנן: ה"ג הכא אינון אמרין פרט לטמון ותמן אינון אמרין לרבות את הטמון. וה"פ הכא בעגלה ערופה ממעטינן מדכתיב בשדה פרט לטמון כדתני בברייתא והתם בשכחת השדה כתיב ושכחת עומר בשדה ודרשינן בשדה לרבות טמון דהוי שכחה דהא בתוך השדה הוא: ומשני תמן. התם בשכחה כתיב כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה דקצירך ושדך תרווייהו משמע בגלוי ולמעוטי טמון וה"ל מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ומרבינן אפי' טמון: ברם הכא. אבל כאן דלא כתיב אלא בשדה ודאי דאתי למעט טמון ואע"ג דכתיב נמי באדמה הא אילטרך באדמה למעט צף על המים:

נמצא

פני משה

הלכה ב מתני' בגל. גל של אבנים: סמוך לספר. אצל גבול העכומ"ז וכן בנמצא סמוך לעיר שיש בה עכומ"ז לא היו מודדין שהרי זה בחזקת שהרגוהו עכומ"ז: או לעיר שאין בה בית דין. דבעינן זקני העיר וליכא: אלא מעיר שיש בה ב"ד. היו מודדין דלא תימא דאין מודדין כל עיקר כמו ברישא קמ"ל דבנמצא לעיר שאין בה בית דין אין מודדין לה אלא לעיר אחר' שיש בה ב"ד מודדין דכתיב זקני העיר ההיא מכל מקום: מכוון. מלומלם שאין זו קרובה לו מזו אפי' כמלא חוט: ואין שתי עיירות מביאות שתי עגלות. אלא יביאו עגלה אחת בשותפות וכן הל' וטעמייהו מפרש בגמ': ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. דכתיב לרשתה פרט לירושלים שלא נתחלקה לשבטים אלא מודדין מאחר העיירות הסמוכות לו:

גמ' נמצא חנוק ותלוי באילן. דתרתי לריעותא הוי לא היו עורפין אבל אם היה הרוג אע"פ שתלוי באילן ס"ל לר"א דהיו עורפין דחלל יתירי כתיבי בפרשה לומר אחלל קפיד קרא: אצ"ל חנוק ותלוי באילן. דבזה פשיטא דלא היו עורפין: מנין אפילו מושלך בארץ והוא חנוק דלא היו עורפין: ת"ל חלל גרסינן. דאין נקרא חלל אלא מכלי ברזל כחרב: מה ת"ל נופל גרסינן. וכן הוא בתוספתא דנופל אתי למעוטי אפי' הרוג הוא אם תלוי באילן לא היו עורפין: נמצא עומד על מטתו. ואפי' הסכין תקועה בלבו דחלל הוא לא היו עורפין דלאו נופל הוא: תני. בשם רשב"י דהיו עורפין דחלל הוא ועומד ליפול והוי כנופל: ההדא דרשב"י. סתמא דהש"ס קאמר לה דדברי רשב"י מן אילין דהכין הכין דהכין לשון לועגים ילעיגו לי תרגומו ידהכון לי הערוך וירצה על הבבליים לומר כן דרך גנאי דא"ר יוחנן כל דבריו של רשב"י מן אילין דהכין שאומרים כן ויחידין אינון ולא סמכין עליהן דלית הילכתא כוותייהו: בעליל לעיר. במגולה ופשוט שאין עיר קרובה כזו: היו עורפין. נראה דהיו מודדין גרסינן דאע"פ כן היו מודדין כדי לקיים מצות מדידה וכן היא גי' הבבלי ריש פירקין ובתוספתא שם גריס לא היו עורפין שמצות עיסוק במדידה: לתמן. לבבל: הנא הוא בן עזאי דהכא. הרי אני מוכן להשיב דבר להשואל בעומק ובחריפות כבן עזאי דכאן. וכן הוא בבבלי בהרבה מקומות כשהיה דעתם צלולה אמרו הריני כבן עזאי בשוקי טבריא: שני הרוגין. מונחין זה על גב זה מהו: סבר רב שהן עורפין גרסינן. וכן הוא שם כלומר דרב סבר בדעתו שעורפין בזה אלא דהשאלה היא מהיכן מודדין מהעליון או מהתחתון ורצה לפשוט לו ענין מדידה: א"ל. ההוא סבא דאין עורפין כלל בכה"ג כדמפ' טעמא: התחתון משום טמון. דקסבר אע"ג דמין במינו הוא הוי כטמון באדמה ואין עורפין עליו: והעליון. אין עורפין עליו משום דצף הוא על התחתון ולאו בשדה הוא: כד סלק. רב לא"י ואמר זה לרבי משמיה דהאי סב אמר ליה רבי שפיר קאמר לך דאין עורפין כלל בשני הרוגים אבל לא מטעמי' אלא מדכתיב כי ימצא ולא ימצאו לשון רבים דגזירת הכתוב הוא דאין עורפין בשני הרוגים: לא מסתברא דלאו באדמה כו'. אמתני' קאי דדריש באדמה ולא טמון בגל בשדה ולא צף על פני המים וקאמר הש"ס דלא מסתברא אלא איפכא דמבאדמה ממעטינן ולא צף ומשדה ולא טמון דבשדה משמעותיה טפי בגלוי ממשמעות באדמה וכמו דדריש ר' יהוד' גבי שכחה פרט לטמון משדך וכן לרבנן לקמן אלא דמרבו התם ממיעוט אחר מיעוט כדלקמי': ותני דבית רבי כן. התלמידים של ר' היו גורסי' במתני' כן באדמה לא צף כו': מחלפא שיטתון דרבנן. דתנן פ"ו דפיאה כל הטמונים בארץ כגון הלוף והשום והבצלים ר' יהודה אומר אין להם שכחה והכמים אומרים יש להן שכחה וכדמפ' טעמייהו בברייתא היבאה בבבלי פירקין דר"י דריש ושכחת עומר בשדה פרט לטמון וחכמים אומרים בשדה לרבות את הטמון וקשיא דרבנן אדרבנן מסתמא דמתני' הכא: תמן אינון אמרין כו'. הכא במתני' ודרך הש"ס הזה לומר כן וכעין דפריך התם ממתני' דב"ק: וכא. והכא בשכחה אמרי בשדה לרבות: תמן. בשכחה כתיב כי תקצור קצירך בשדך ושכחת וגו' דשני מיעוטי' הן שדך משמע בגלוי וקצירך בגלוי ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות את הטמון: ברם הכא. דאין כאן אלא מיעוט אחד בשדה דבאדמה אילטריך לדרשה ולא צף על פני המים והילכך אתי בשדה למעט את הטמון:

נמגא

מסורת הש"ס

דברים כא

תוספתא פ"ט

ע"ז פ"ו ה"ג

פאה פ"ו, ב"ק פ"ו

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ט מה' רוצח הי"א

ג
ב מיי' שם ה"פ

ד
ג מיי' שם ה"י

ה
ד מיי' שם ה"ח

ו
ה מיי' שם ה"ל ה' ופ"ז מה' בית הבחירה הלכה ד

שנויי נוסחאות (שו"ב) אליעזר בשרי"ר ליעזר. (שו"ג) יוסי בר יודה בשרי"ר יוסה ביר' יהודה. (שו"ו) חלל בד"ו נופל (וכ"ה בשרי"ר). נופל בד"ו חלל (וכ"ה בשרי"ר). (שו"ז) אפילו בשרי"ר ליתא. (שו"ז) תני בשרי"ר ליתא. רבי יוסי בי רבי בון בשרי"ר ר' יוסה בי ר' בון. (שו"ח) התקועה בלבו אין עורפין בשרי"ר תקוע בלבו לא עורפים. (שו"ט) יוחי בשרי"ר יוחיי. דהדא בשרי"ר הדה. (שו"כ) דהכין היין דאמר בשרי"ר דהכן הכן דמר. (שו"א) אילין בשרי"ר אילן. יוחי בשרי"ר יוחיי. אילין בשרי"ר אילן. (שו"ג) דהכין הכין יחידין אינון ולא סמכין עליהון בשרי"ר דהכן... יחידיין אינון ולא סמכין עלוהי. (שו"ד) אנא הוא בן עזאי דהכא בשרי"ר אנה הוא בן עזיי דהכה. (שו"ו) גב בשרי"ר גבי. רב בד"ו ליתא. (שו"ז) אין עורפין בשרי"ר אינן עורפים. (שו"ט) לקמיה דרבי בשרי"ר לגביה רבי. (שו"ל) דלא בד"ו דלאו. (שו"א) ותני בשרי"ר תניי. (שו"ג) פרט לטמון וכא אינון אמרין לרבות את הטמון בשרי"ר לרבות את הטמון וכא אינון אמרין פרט לטמון. (שו"ד) וקצירך בשרי"ר קציריך.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ט מהלכות רוצח הלכה ט

ציון ירושלים

יהיב סיפליני על נחיריו והוא לא מתחכם. פ' יבמות דף קכ:

מסורת הש"ס

יבמות פט הלכה ג

נמצא סמוך לספר אני אומר סרקיים הרגוהו. לעיר שיש בה גוים אני אומר גוים הרגוהו. או לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד דכתיב °ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו'. מה טעמא דרבנין דכתיב °והיה העיר הקרובה אל החלל. מה טעמא דר' אליעזר דכתיב °ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל. ערי מקלט מה הן. אין תימר למחלוקת ניתנו מביאות עגלה ערופה. אין תימר לבית דירה ניתנו אינן מביאות עגלה ערופה:

הלכה ג מתני'

ומאיין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו רבי עקיבה אומר מחוטמו רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו: גמ' ומאיין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו ממקום שהולד נוצר. רבי עקיבה אומר מחוטמו ממקום הכרת פנים. ואתייא כיי *דמר רב יהודה בשם רב °הכרת פניהם ענתה בם זה החוטם. אמר ר' חייה בר בא מאן דבעי דלא מתחכמא ייהב סיפלני על נחיריה והוא לא מתחכם. כהדא ביומוי דארסקינס מלכ' הוון צפוראי מתבעיין והוון יהבין סיפליני על נחיריהון ולא מתחכמין. ובסופא איתמר עליהון לישן ביש ואתצידון כולהון מן בידא. ר' אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו מה טעמא רבי סימון בשם ר' יהושע °לתת אותה על צוארי חללי רשעים:

הלכה ד מתני'

נמצא ראשו במקום א' וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר רבי עקיבה אומר א הגוף אצל הראש: גמ' אמר רבי לעזר לקבורה נחלקו. רבי שמואל בשם רבי יונתן מה פליגין בשהיה הראש מלמעלן והגוף מלמטן אבל אם היה הראש מלמטן והגוף מלמעלן כל עמא מודיי שמוליכין את הראש אצל הגוף. היה מנדרן מיכן ומיכן אנא אמר רישא אזל לחד אתר וגופא אזל לחד אתר. או הראש הזה אין לו גוף או הגוף הזה אין לו ראש. היה שוה כל

פני משה

נמצא סמוך לספר. קתני במתניתין לא היו עורפין: **שאני אומר סרקיים.** ישמעאלי' הרגוהו וע"ש שהישמעאלים מתפארין בעצמן שנולדו מן בן שרה הגבירה ומכנין לעצמן סארקאיים קורא בכ"מ לישמעאל סרקי וכן מסתמא מהם היה הרוצח שהן מהעומדים על הספר ולארוב אחר ישראל לומר להם ניתנה הארץ שהם בני אברהם **ודאי כלומר** טעמא דמתניתין דכנודע מי הכהו הוא וכדפרישי' לעיל במתני' **וכן לעיר שיש בה עכומ"ז** דעכומ"ז ממנה הרגוהו וכנודע הוא ובזה לא היו עורפין: **או לעיר שאין בה ב"ד כו'.** כלו' אבל סיפא לא תאמר דבזה **נמי** לא היו עורפין דאע"ג דתני להו בחד בבא לאו בחדא מחתא מחתינן להו אלא דלא היו מודדין לזו העיר אבל מודדין לעיר שיש בה ב"ד: **דכתיב ידינו וגו'.** דצריך שיהיו שם ב"ד שיאמרו זה במקום עריפת העגלה: **מ"ט דרבנן.** במתני' דאמרי אין שתי עיירות מביאות שתי עגלות: **דכתיב** והיה העיר הקרובה. אחת ולא שתים: **הערים.** ל' רבים ומיעוט רבים שתים: **ערי מקלט מה הן.** לעגלה ערופה בנמצא סמוך להן אם דינן כשאר עיירות או כירושלים דקתני במתניתין דאינה **מביא'** מפני שיש לכל השבטים חלק בה: **אין תימר כו'.** ופשיט לה הש"ס דבפלוגתא דאשכחן דפליגי בה הנאי בעלמא תליא והאי פלוגתא איתא בהאי תלמודא לקמן סוף פ"ב דמכות והגי' נשתבשה שם וה"ג התם תני רבי **יוסי** אומר למחלוקת ניתנו ר' מאיר אומר לבית דירה ניתנו ואתייא דר' יוסי כר' יודא ודר' מאיר כדעתיה דתנינן מעלות היו שכר ללוים דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר לא היו מעלות להן שכר ע"כ. כלומר לרבי יוסי דסבר למחלוקת ניתנו היינו שניתנו ערי המקלט ללוים להיות להן לחלקן ממש תחת אחוזת' בארץ והילכך אתייא דר' יוסי כרבי יודא דאמר שם במתניתין דהרוצחים היו צריכין להעלות שכר ללוים בעד דירת ביתם ודר"מ דאמר **לבית דירה** לבד ניתנו הערים ללוים **דדרים** ערים לשבת ולא שיהיו כנחלת אחוזתם ממש והילכך ס"ל נמי דלא היו צריכין הרוצחים להעלות להם שכר מפני שיש **לכל** ישראל **חלק** בהן. והשתא קאמר **נמי הכא** דלמ"ד למחליקת ניתנו שהן חלקן ואין לשאר השבטים חלק בהן מביאות עגלה ערופה: **ואין כו'.** ולמ"ד דלבית דירה לבד ניתנו להם ויש לכל השבטים חלק בהן אינן מביאות עגלה ערופה כירושלים:

הלכה ג מתני' ר"א אומר מטיבורו. בבבלי מפרש דקסבר עיקר חיותי' בטיבורו הוא: **ר"ע אומר מחוטמו.** עיקר **חיותו מחוטמו** הוא דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו והכא בגמ' מפרש טעמא אחרינא: **ממקום שנעשה חלל מצוארו.** כדמפרש בגמרא והלכה כר"ע: **גמ' מטיבורו ממקום שהולד נוצר.** דהולד ממציעתיה מיתצר כדקאמ' בבבלי: **ממקום הכרת פנים.** של אדם שהוא החוטם כדמייתי עובדא לקמי': **מאן דבעי.** הרוצה שלא יהא **ניכר** בפניו יתן אספלנית על חוטמו ולא יהא ניכר: **הוון לפורא'.** היו אנשי ציפורי **נתבעין** ומתבקשין מן המלכות **והיו** נותנין איספלנית על נחיריהון שלא יוכרו: **ובסופא.** ובסוף נאמר **עליהם** לשון הרע ונתפסו כלם מיד: **לתת וגו'.** דאין קרוי **חלל** אלא מן הצואר כדכתיב **על** צוארי חללי הרשעים הילכך ממנו היו מודדים דכתיב אל החלל:

הלכה ד מתני' נמצא ראשו במקום אחד. כדמפרש בגמרא דלא מיירי תנא לענין מדידה דהא כבר תני ברישא מאין **היו מודדין אלא לקבור'** נחלקו דקי"ל מת מצוה קנה מקומו לקבורה ואם נמצא הראש במקום אחד וגופו במקום אחר: **מוליכין הראש אצל הגוף.** וקוברין אותו במקום שנמצא הגוף דקסבר ר"א גופא בדוכתי' נפל ורישא הוא דכייד: **ר"ע** אומר מוליכין הגוף אצל **הראש**. דקסבר רישא היכא דנפיל **נפיל** וגופא **הוא דרהיט** ואזיל והלכה כר"ע:

גמ' לקבורה נחלקו. **כדפרישית** במתני': **מה פליגין.** במה פליגי רבי אליעזר ורבי עקיבה בשהיה מקום מדרון ונמצא הראש **מלמעלן** והגוף מלמטה ואפ"ה **סבר רבי אליעזר** מוליכין הראש אצל הגוף דהראש הוא הקל והוא קל מהגוף נוח **לנוד** ולהתגלגל הוא אפילו מלמטה למעלה ולר"ע הגוף אצל הראש דגופא מיתגנדר ואזיל מלמעלה **למטה**: **אבל.** בנמצא הראש מלמטה והגוף מלמעלה אפילו **רבי עקיבה** מודה שמוליכין את **הראש** אצל הגוף דגופא **ודאי** לא מיתגנדר **מלמטה** למעלה **אלא הראש** הוא דנתגלגל מלמעלה למטה וקוברין **אותו** במקום הגוף: **היה מנדרן. כמו מדרון.** כלו' במקום גבוה ולו מדרון מכאן ומכאן **וכגון** שנמצא **הראש במדרון** מצד זו והגוף **במדרון** מצד האחר: **אנא אמר כו'.** כלומר דיש כאן שתי ספיקות או שאני **אומר** דהראש **הלך לו למקום אחד** והגוף למקום אחר ושניהן לאו **במקומן** שנפלו מתחילה הן ואין אתה **יכול להוליכן זה** אצל זה דלא ידעינן מקום נפילתן בראשונה: **או הראש כו'. אי** נמי דיש כאן חשש שהן משני חללים והראש הזה אין **לו** גוף שאבד מכאן: **או הגוף.** כלומר והגוף הזה אין **לו** ראש וכל אחד ואחד נקבר במקומו: היה שוה. נמצאו במקום שוה והראש במקום אחד והגוף במקום אחר:

קרבן העדה

נמצא סמוך לספר. דתנן במתניתין דלא היו עורפין משום דאמרינן עכו"ם הרגוהו: **סרקיות. גזלנים:** ה"ג **או** לעיר שיש בה עכו"ם אני אומר עכו"ם הרגוהו: **דכתיב** ידינו לא שפכו את הדם הזה והיינו לא פטרנוהו **בלא** לויה משמע שהדבר ברור שילא זה ההורג מעירם אלא שהם לא סיבבו מיתתו ש"מ מעיר שיש בה ב"ד מודדין: **מ"ט דרבנן.** דפליגי עליה דר"א וסברי דאם נמצא מכוון בין שתי עיירות לא היו עורפין: **דכתיב** והיתה העיר הקרובה ולא קרובות. **דכתיב** ומדדו את הערים. לשון רבים משמע לפעמים שני עיירות מביאין שתי עגלות וקרובה ואפילו קרובות: **ערי מקלט מה הן.** מיבעיא ליה אם נמצא סמוך לערי מקלט מביאין עגלה או לא: ופשיט **אין** תימר **למחלוקת** ניתנו וכו'. דפליגי ר' מאיר ורבי יוסי במסכת מכות חד אמר ערי מקלט השבטים נתנו מחלקיהם וחד אמר ערי מקלט לא נתחלקו לשבטים אלא ניתנו לבית דירה לכל השבטים וקאמר דלמ"ד דנחלקו לשבטים היו מביאין עגלה ערופה ולמ"ד לא נתחלקו לשבטים אין מביאין עגלה ערופה כמו ירושלים דלא קרינן בהו לרשתה:

הלכה ג מתני' רבי אליעזר אומר מטיבורו. בגמרא מפרש: **גמ'** ממקום שהולד נוצר. דמטיבורו נוצר ומשלח שרשיו אילך ואילך: **כיי.** כי הא: **הכרת פניהם ענתה בם.** העידה בם שניכר בו חרון אפם ועברתם כי קשתה אלמא עיקר הכרת האדם הוא בהיכר פנים והוא החוטם: **מאן דבעי וכו'.** הרוצה שלא יכירו אותו יתן רטיה על החוטם והוא אינו ניכר: **כהדא.** בימיו של המלך ארסקינס הוו אנשי צפורא נתבעין לפני המלך: **והוון.** והיו נותנין רטיה על חוטמיהון ולא היו ניכרין: **ובסיפא.** ולבסוף נאמר עליהם לשון הרע שכך עשו ונתפסו כולן בידו ל"א נהפסו כולן ועשה עמהן כל מה שהיה בידו וברצונו לעשות עמהן: **על צוארי חללי רשעים.** הלכך ממנו מודדין דכתיב אל החלל:

הלכה ד מתני' נמצא ראשו במקום א' וכו'. בגמרא מפרש במאי פליגי: **גמ'** לקבורה נחלקו. דאחד מעשרה **תנאי'** שהתנה יהושע הוא שיהא מת מצוה קונה מקומו ופליגי באיזה מקום קוברין אותו דליכא לפרושי דלענין מדידה פליגין דהא תני רישא מאין היו מודדין ור"א אומ' מטיבורו א"כ לאיזה צורך מוליכין הראש אצל הגוף: **מה פליגין.** כי פליגי כגון שהי' מקום מדרון כשהי' הראש מלמעלן והגוף מלמטן כגון שהי' מקום מדרון דר"א סוב' גופי' בדוכת' נפל והראש כייד ממקומו ור"ע סבר ריש' היכ' דנפל נפל והגוף רהוט ואזל: **כל עמ' מודיי.** הכל מודי' שמוליכין את הראש אצל הגוף שאין דרך הגוף להיות רהוט למעלה: **מנדרן מיכן ומיכן.** כמו מדרון שהוא מקום משופע מכאן ומכאן והגוף מצד המדרון מזה והראש מצד המדרון השני מיבעיא לן אם נאמר שנהרג בראש ההר ונפל הראש מצד זה והגוף מצד השני או הראש הזה מאיש אחר ונאבד הגוף מראשו של זה והגוף מאיש אחר ונאבד הראש מגופו של זה ושני הרוגים הן: **היה.** מקום שנמצא ההורג שוה מכל צדדיו ונמצא הגוף במקום אחד והראש במקום אחר חוץ: כל

שנויי נוסחאות (שו"א) סרקיים בד"ו סבקיים. הרגוהו לעיר בד"ו הרגו הוי לעיר. (שו"ב) אלא מעיר בסרי"ר אלא לעיר. (שו"ס) הזה וגו' מה טעמא דרבנין דכתיב והיה בסרי"ר הזה ועינינו לא ראו מה טעמהון דרבנין והיה. (שו"ו) אליעזר דכתיב ומדדו בסרי"ר לעזר ומדדו. (שו"ז) ומאיין בסרי"ר ומניין. (שוס"ו) אליעזר בסרי"ר ליעזר. (שו"ס) סיפלני בסרי"ר סיפליני. מתחכם כהדא בסרי"ר מתחכמה כהיה. (שוכ"ב) נחיריהון ולא מתחכמין ובסופא בסרי"ר נחיריהון ואינון לא חכמין ובסופה. (שוכ"ג) איתמר בסרי"ר אתאמר. לישן ביש ואתצידון בסרי"ר לשן ביש ואיתצידון. (שוכ"ד) בידא ר' אליעזר בסרי"ר בירו ר' ליעזר. (שוכ"ה) ר' יהושע לתת בסרי"ר ר' יהושע בן לוי לתת. (שוכ"ו) אותה על צוארי במקרא "אותך אל צוארי" (וכ"ה בסרי"ר). (שול"א) רבי שמואל בשם בסרי"ר ר' שמואל בר נחמן בשם. (שול"ב) כשהיה בסרי"ר בשהיה. (שול"ס) מנדרן מיכן ומיכן אנא אמר רישא בסרי"ר מנדדן מיכאן ומיכאן אנה אמר רישה.

חדושי מהר"א גריידעץ

בשירי קרבן ד"ה או לעיר וכו'. מיהו בבבלי וכו'. נ"ב מכות דף י' ע"ב. בס"ד ובמ"ע פ"י. נ"ב פ"ט הל"ד:

בן אריה

שירי קרבן ד"ה למחלוקת כו' שכן מפורש בספרי תהיינה כו'. נ"ב בספרי וסא הובא בילקוט [פרשת מסעי]:

אמרי ברוך

ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו'. נ"ב לדעתי כוונת הירושלמי ע"פ מה דאיתא לקמן דף מ"ג (ה"ו) רבנן דהכא פתרין קרייא בהורג וכו' שלא ענשמו על דינו של הרוצח בהריגה אחרת א"כ ע"כ יש שם בית דין בתוך העיר:

כל מקום שדרכו ליתזו גוף אחד הוא. ואם לאו הראש הזה אין לו גוף והגוף הזה אין לו ראש:

הלכה ה מתני'

[א] נפטרו זקני ירושלים והלכו להם וזקני אותה העיר מביאין עגלת בקר אשר לא עובד בה אשר [ב] לא משכה בעול [ג] ואין המום פוסל בה [ד] ומורידין אותה לנחל איתן כמשמעו קשה אף על פי שאין איתן כשר [ה] עורפין אותה בקופיץ מאחריה [ו] ומקומה אסור מלזרוע ומלעדר' ומותר לסרוק שם פשתן ולנקות אבנים: **גמ'** °אשר לא עבד בה לדעת. אשר לא משכה בעול. בין לדעת בין שלא לדעת. רבי יונה פתר מתניתא אשר לא עובד בה לדעת אשר לא משכה בעול. בין לדעת בין שלא לדעת והוא שימשוך. רבי יוסי פתר מתניתא לדעת אפי' לא משך ושלא לדעת והוא שימשוך. ואתייא דר' יונה כר' ישמעאל ודרבי יוסי כרבנן. דרבי יונה כרבי ישמעאל דרבי ישמעאל אמר כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד נעקר מכללו והרי הוא בחידושו. לפום כך צריך מימר אשר לא עובד בה לדעת. אשר לא משכה בעול בין לדעת בין שלא לדעת והוא שימשוך. ודרבי יוסי כרבנן דרבנן אמרין הרי הוא בכללו והרי הוא בחידושו לפום כן צריך מימר לדעת אפילו לא משך. ושלא לדעת והוא שימשוך. כמה ימשוך רבי אומר כמלואו רבי יוסי בי רבי יודה אומר שלש אצבעות. רבי סימון בשם רבי יוסי בן נהוראי מלא העול לרחבו. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא אשר לא עבד בה כלל אשר לא משכה בעול פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. אמר ליה אילו הוה כתיב אשר לא עובדה ואשר לא משכה יאות. לית כתיב אלא אשר לא עובד בה אין כאן כלל ופרט אלא ריבויין עול עול לגזירה שוה. מה עול האמור בעגלה עשה בה שאר כל העבודות כעול אף עול האמור בפרה נעשה בה שאר כל העבודות כעול. מה עול האמור בעגלה עבודה פוסלת בה בין לדעת בין שלא לדעת. אף עול האמור בפרה עבודה פוסלת בה. בין לדעת בין שלא לדעת. מה עול האמור בפרה העול פוסל בה. אף העול האמור בעגלה העול פוסל בה. אי מה עול האמור בפרה המומין פוסלין בה. אף עול האמור בעגלה המומין פוסלין בה. תלמוד לומר °אשר אין בה מום. [ט] המומין פוסלין בפרה אין המומין פוסלין בעגלה. ואמר

קרבן העדה

כל מקום. שדרך הראש להתיז ואינו מונח ברחוק מהגוף אמרינן דשניהן מאיש אחד הן: ואם לאו. אלא מונחים זה מזה בריחוק מקום אמרינן שני גופין הן וראשו של זה וגופו של זה נאבדו:

הלכה ה מתני' נפטרו זקני ירושלים. שאין באין אלא למדוד כדכתיב ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו: אע"פ שאינו איתן כשר. שלא נאמר איתן לעיכובא אלא למצוה: בקופיץ. סכין גדול: מאחריה. ממול ערפה: ומותר לסרוק שם פשתן. עבודה שאינה בגופה של קרקע דכתיב אשר לא יעבד ולא יזרע מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע אף כל עבודה שהיא בגופה של קרקע: לנקר שם אבנים. לסתת שם אבנים: **גמ'** אשר לא עבד בה. כתיב בעגלה ערופה: לדעת. שנעשית העבודה ברצון הבעלים דכתיב עבד וקרינן עובד מה עבד דניחא לי' וברצונו נעשה אף עובד דניחא ליה: אשר לא משכה בעול. מיותר אחרי שכבר נאמר אשר לא עבד בה שהוא כולל העול עם שאר העבודות אלא ללמד שהעול פוסל בין לדעת בין שלא לדעת: רבי יונה פתר מתניתין. מפרש להך ברייתא: והוא שימשוך. שאף לדעת בעינן משיכה אבל אם הניח עליה העול לדעת ולא משכה כשרה: לדעת אפילו לא משך. דומיא דפרה אדומה שנפסלה בעבודה לדעת אפילו בעלייה לחוד: שלא לדעת והוא שימשוך. דלכך כתיב אשר לא משכה בעול דמיותר: נעקר מכללו וכו'. וה"נ עול בכלל אשר לא עבד בה ויצא מן הכלל שנכפל שניה במשיכה ונעקר עול מן הכלל דלא בעינן לדעת ולא ילפינן עול משאר עבודות אלא אף לדעת בעינן משיכה: לפום כן. לפיכך הרי הוא בכללו והרי הוא בחידושו. שלא יצא מן כלל שאר עבודות לדעת דלא בעינן משיכה והרי הוא בחידושו דאפי' שלא לדעת פוסל אם משכה: כמה ימשוך. בעול ותפסול העגלה: כמלואו. כמלוא העול באורך: כמלוא העול לרחבו. דהיינו טפח: אין בכלל אלא מה שבפרט. עול אין מידי אחרינא לא: א"ל אלו הוה כתיב אשר לא עובדה. דומי' דאשר לא משכה: לית כתיב אלא אשר לא עבד בה. דהאי בה מיות' ללמד דלא דנין כאן כלל ופרט אלא דאתי לרבות כל העבודות וה"ה אשר לא משכה בעול לרבות שלא לדעת בעול דפסול: עול עול לגז"ש. דנאמר בעגלה אשר לא משכה בעול ונאמר בפרה אשר לא עלה עליה עול: עשה בה שאר כל העבודות כעול. דהא כתיב אשר לא עובד בה: ומה עול האמור בעגלה וכו' בין לדעת בין שלא לדעת. כדילפינן בסמוך מיתורא דעול: העול פוסל בה. שהפרה נפסל' בעול אפי' בדיעבד דכתיב חקה בפרשה: ופריך אי מה עול וכו'. אחרי דילפינן גז"ש עול עול פרה מעגלה ניליף נמי עגלה מפרה שיהו המומין פוסלין בעגלה: בה. מיעוטא הוא בה מומין פוסלין וכו': ופריך

פני משה

כל מקום. רואין אם הן קרובין זה לזה כ"כ מקום שדרכו ליתזו זה מזה גוף אחד הוא ותליא בפלוגתא דר"ע ור"א במתני': ואם לאו. דרחוקין הן זה מזה יותר ממקום שדרכו ליתזו בזה חיישינן נמי לומר הראש הזה כו' וכל א' וא' נקבר במקומו:

הלכה ה מתני' נפטרו זקני ירושלי'. שאין עליהם אלא למדוד כדכתיב ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו: אשר לא משכה בעול כו'. בגמרא מפרש: אע"פ שאין איתן כשר. שלא נאמר איתן לעיכובא אלא למצוה: מקופיץ. כמין סכין גדול: מאחריה. ממול ערפה: אסור. לעולם: ומותר לסרוק כו'. שהן עבודה שאינה בגופה של קרקע כדמפרש בבבלי דכתי' אשר לא יעבד בו ולא יזרע מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע אף כל העבודה שהיא בגופה של קרקע: ולנקות. לסתת שם אבנים:

גמ' אשר לא עבד בה. כתיב ולקחו זקני העיר ההיא עגלת הבקר אשר לא עבד בה וקרינן לא עובד ודרשינן מה עבד דניחא לי' אף עובד דניחא לי' והיינו לדעת דאפילו ממילא צריך שיהא ניחא לדעתיה: אשר לא משכה בעול. דמשכה משמע אפי' ממילא דהעגלה קאי הילכך אין חילוק בזה דבין לדעת בין ממילא ולא ניחא ליה פוסל בה משיכ' העול. ופליגי ר' יונה ור' יוסי בפירושא דסיפא דהאי ברייתא: ר' יונה פתר מתניתא כו' והוא שימשוך. אותה בעול כלומר שתטלטל המשא מעט דבעגלה אין העול פוסל עד שתמשוך כמלא העול כדאמר לקמן וקאמר ר' יונה דאפי' לדעת צריך עד שתמשוך: ר' יוסי פתר מתניתא. דהא דקאמר בין לדעת בין שלא לדעת לומר שהכל פוסל בעול אבל מ"מ יש חילו' בענין הפסול דלדעת אם הניח עליה עול אפי' לא משכה פסולה ושלא לדעת אם עלה עליה ממילא צריך עד שתמשוך: ואתייא דר' יונה כו'. פלוגתייהו אזלא בפלוגת' דר"י ורבנן: דר' ישמעאל אמר כו'. שנינו בברייתא דר"י כל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתו' לכללו בפירוש. ופליגי בזה בפ' איזהו מקומן דף מ"ט דאיכא למ"ד התם דנעקר לגמרי מהכלל דלא כללא גמיר מיניה ולא הוא גמר מכלל': נעקר מכללו כו'. דר"י סבר דאין לך בו אלא חידושו ולא גמרינן מידי מהכלל והכא נמי דאשר לא עבד בה הוי כלל כל העבודות פוסלין בה סתם ויצא עול מן הכלל ולידון בדבר החדש דכתיב ביה אשר לא משכה וצריך עד שתמשוך: לפום כן צריך מימר כו'. הילכך צריך לפרש הברייתא דה"ק דבעול בין לדעת בין שלא לדעת פוסלין בה ולעולם צריך עד שתמשוך דלא גמרינן מידי מכללא: דרבנן אמרין הרי הוא בכללו והרי הוא בחידושו. דסברי לא נעקר לגמרי מן הכלל אלא גמרינן מיניה למקצת והילכך צריך לפרש דאפילו בעול אם הוא לדעת פוסל אפי' לא משך דבזה גמרינן מהכלל הואיל ולדעת הוא כוותיה ושלא לדעת הוא דצריך עד שימשוך: כמה ימשוך. בעול ותפסול: כמלואו. כמלא עול לארכו: מלא העול לרחבו. והוא טפח כדאמר בבלי פירקין: אשר לא עבד בה כלל. כל העבודות: אין בכלל אלא מה שבפרט. ונימא עול אין מידי אחרינא לא: אילו הוה כתי'. אלו היו הכלל והפרט שוין דהוה כתיב אשר לא עובדה ואשר לא משכה ומינה הוי דרשינן דבשניהם לא צריך שיהו לדעת שפיר תיקשי דנדרוש לה במדת כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט: לית כתיב. השתא דלא כתיב אלא אשר לא עבד בה ודרשינן עובד דומי' דעבד דדוקא שיהא לדעת ובפרטא כתיב לא משכה דאפי' ממילא כדלעיל והיכא דאין הכלל והפרט שוין לא דרשינן להו במדת כלל ופרט אלא ריבויין הוא דאשר לא עבד בה ריבויי' הוא וריבה כל העבודות: עול עול לג"ש. נאמר בפרה אשר לא עלה עליה עול ולא מפורש בה שאר עבודות וילפינן גזירה שוה עול עול מעגלה דמפורש בה אף שאר העבודות: מה העול האמור בעגלה עבודה פוסלת בה כו'. דילפינן נמי בגזירה שוה דעול דפרה פוסל בה אף שלא לדעת מעגלה כדאמר לעיל דעול פוסל בה אפי' שלא לדעת: מה עול האמור בפרה העול פוסל בה. כלומר דפוסל בה לעולם ואפי' שלא בשעת עבודה אלא שהניח עליה להקל משא מעליו דכתיב אשר לא עלה עליה עול מ"מ: אף עול האמור בעגלה העול פוסל בה. אפי' שלא בשעת עבודה אבל מ"מ צריך עד שתמשוך דכתיב אשר לא משכה וכדלעיל: אי מה עול האמור בפרה המומין פוסלין בה. כלומר דנילף נמי בג"ש מעול עול דהמום פוסל בעגלה כמו בפרה: ת"ל אשר אין בה מום. בה מיעוטא הוא דבה פוסל מומין ואין פוסלין בעגלה: ואמר

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ט מהלכות רוצח הלכה ב סמ"ג עשין עח
ט
ב מיי' שם פ"י הלכה ג
י
ג מיי' שם ה"ג
יא
ד ה מיי' שם פ"ט הלכה ב ג סמ"ג שם
יב
ו מיי' שם פ"י הלכה ט

מסורת הש"ס

תורה אור

דברים כא

במדבר יט

שנויי נוסחאות (זוס"ז) יוסי בכי"ר יוסה (וכן נקמ"ץ). **מתניתא** בכי"ר מתניתין. (סו"כ) **בכלל ויצא מן הכלל** בכי"ר **בכלל ויצא לידון בדבר...** (סוכ"ג) **והוא** בכי"ר **הוא.**

תורה אור

ואמר אשר לא עבד בה בה עבודה פוסלת אין עבודה פוסלת בפרה. הכא אשר לא עבד בה בה עבודה פוסלת אין עבודה פוסלת במוקדשין. אית לך מימר תמן אשר אין בה מום בה המומין פוסלין אין המומין פוסלין במוקדשין. מחוסרי איברין מהו שיפסלו בה. אפי' בקרבנות בני נח אינם. לא כן אמר רבי יסא פשט רבי לעזר לחברייא °ומכל החי מכל בשר שלימין באיבריהן. תמן (בראשית ו) יש מהן למזבח. ברם הכא אין מהן למזבח. רבי חונה בשם רבי ירמיה מכיון דאת אמר כפרה כתיב בה כקדשים כמי שיש מהן למזבח. טריפה מהו שתיפסל בה. מכיון דאת אמר יש מהן למזבח טריפה פוסלת בה. בהאי פשיטא לך שהטריפה פוסלת בה. היתה רגלה קלוטה כשל חמור מה את עבד לה. כמחוסרת אבר או כבעלת מום. אין תעבדינה כמחוסרת אבר פסולה. אין תעבדינה כבעלת מום כשירה. דמה מהו שיכשיר. מן מה דתני ר' חייה דמה טמא. דמה מכשיר. חד סב שאל לרבנין דקיסרין עריפתה מהו שתטהר טריפתה מטומאתה. אמרין ליה ולאו מתניתא *השוחט ונמצא טריפה. אמר לון מה אנן בעיין טריפה ואתון מייתו ליה שחוטה. אמרין ליה לא כן אמר רבי ינאי *דברי ר"מ אפי' טריפה חייב. ואמר לון ומן הדא דרבי ינאי אתון מגיבין לי. איתן כשמועו קשה. °איתן (במדבר כד) מושבך ושים בסלע קנך. אף על פי שאין איתן כשר. [ז]ודכוותה אף על פי שאין הנחל כשר. תני

פני משה

ואמר אשר לא עבד בה כו'. השתא דאמרת בה מיעוטא הוא ואימר נמי דבה בעגלה למעוטי שאר עבודות דאינם פוסלין בפרה ולא נילף מג"ש דרחמנא מיעטה: ומשני הכא אשר לא עבד בה בה עבודה פוסלת אין עבודה פוסלת במוקדשין גרסינן. כלומר לעולם בה מיעוטא הוא אלא דבה דעגלה אתי למעוטי קדשים דלא פסלי בהו עבודה: אית לך מימר תמן. אבל בה דפרה אם יש לך לומר דבה דנאמר אצלה למעוטי דבה המומין פוסלין ואין המומין פוסלין במוקדשין בתמיה דהא בכולהו תמימים כתיבי בהו והילכך ע"כ למעוטי עגל' אתי דאין המומין פוסלין בה: מחוסרי אבר מהו שיפסלו בה. בעגלה דגרע טפי משאר מומין או דילמא אין פוסלין כמו דאין פוסלין בה מומין: ומתמה הש"ס דמאי תיבעי לך הא אפי' בקרבנות בני נח דהמומין כשרין בהן אבל מחוסרי אבר אינם כשרין דלא כן אמר ר' יסא דר"א קאמר בפשיטות להברייא דאסורין לבני נח דכתיב ומכל החי וגו' שלימין באיבריהן דאמרה תורה הבא בהמה שהיין ראשי איברין שלה דהזהיר הקב"ה לנח מלהביא מחוסר אבר בתיבה מפני שעתיד להביא מהם קרבן: תמן. וקאמר הש"ס דמשם אין ראיה דהתם יש מהן למזבח כלומר להקריב בבמה דכמזבח שלהן הוא ולפיכך אסורין: ברם הכא. הא אין העגלה קריבה למזבח היא: וקאמר ר' חונה. דלא קשיא מכיון דמלינו דנאמר בה כפרה כקדשים כדכתיב ונכפר להם כמי שיש ממנה למזבח דמי ומחוסרי אבר פוסלין בה: טריפה. דאין מחוסר אבר מהו שתפסל בה ופשיט לה מכיון דאת אמר כמי שיש ממנה למזבח דמיא טריפה נמי פוסלת בה כקדשים: בהי. כמו בהא פשיטא כו' כלומר זה ודאי פשיטא לך דהטרפה פוסלת בה מהאי טעמא דאמרן אבל הא קמיבעיא לן: היתה רגלה קלוטה כשל חמור מה את עבד לה. לאיזה דבר את מדמית לה כמחוסרת אבר או כבעלת מום וכדמפ' ואזיל: אין תעבדינה כמחוסרת אבר פסולה גרסינן ואין תעבדינה כבעלת מום כשירה גרסי'. דמומין אימעיטו בעגלה מבה ולא איפשיטא: דמה מהו שיכשיר. את הזרעים לקבל טומא' אם נפל עליהן מי נימא דלכולה מילתא איתקש לקדשים ודם קדשים אינו מכשיר או לא: מן מה דתני ר' חייא. נוכל לפשוט זה דר"ח תני דמה טמא ותני מקבל טומא' הוא ש"מ דלא איתקש לקדשים לגמרי דהא קי"ל דם קדשים דכן ואינן מכשירין וא"כ כמו כן דמה מכשיר: עריפתה. של עגלה מהו שתטהר עריפתה מטומאת נבילה שלה: אמרין ליה. רבנן מה את בעי ולאו מתני' היא דתנן פ' אותו ואת בנו השוחט ונמצא טרפה השוחט לעכו"ז והשוחט פרה חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה ר"ש פוטר וחכמים מחייבין ואמרינן בפ' כיסוי הדם מאן חכמים ר' מאיר היא דס"ל שחיט' שאינה ראוי' שמה שחיטה וש"מ דעריפת עגלה כשחיטה משוין לה והה"ד נמי שתטהרנה מטומאתה כמו בשחיטה דקי"ל כפ"ז דזבחים ובהרבה מקומו' דשחיטת טריפה מטהרתה מטומאתה: אמר לון מה. הוא זה בלשון תמיה: אנן בעיין טריפה. כלומר עריפה דדרך טריפה היא ואין דרך שחיטה בכך: ואתון מייתי ליה. ראיה משחיטת טריפה דשאני התם הואיל ושחיטה בעלמא מכשרת לאכילה היא כדקאמר בזבחים שם שחיטתה שהיא מכשרתה לאכילתה מטהרת טריפתה מטומאתה: אמרין ליה. אין דודאי ראיה גמורה היא: דלא כן אמר ר' ינאי. לקמן הלכה ו' לדברי ר"מ דמחייב בשוחט עגלה ערופה משום אותו ואת בנו: אפילו טריפה חייב. אפילו ערפה וטרפה חייב ולאו דוקא שחטה קא' דעריפתה זו היא שחיטתה וכן לענין טומאת נבילה דעריפתה מטהרתה כשחיטתה: ומן הדא דרבי ינאי אתון מגיבין לי. מן דברי ר' ינאי אתם משיבין לי בתמיה דלא שמיע ולא סבירא לי כר' ינאי אלא כר"ל דאמר לקמן אפילו לדברי ר"מ ערפה פטור דשוחט דוקא קאמר: איתן כשמועו. כמשמעו שהוא קשה כדכתיב איתן מושבך ל' קושי וחוזק: אע"פ שאין איתן כשר. קתני במתני' ומפרש האי תלמוד' דאיתן לשון חוזק ועל הנחל קאי שלכתחילה צריך שיהא הנחל שוטף בחוזקה אבל בדיעבד אינו מעכב שיהא שוטף בחוזקה ולפיכך בעי: ודכוותה. אם נימא נמי אע"פ שאין נחל כאן כלל דכשר:

תני

קרבן העדה

ופריך ואמר אשר לא עובד בה וכו'. השתא דקאמרת דכל היכא דכתיב בה מיעוטא הוא ולא ילפינן בגזרה שוה נאמר נמי שאין שאר עבודו' פוסלת בפרה דכתיב בעגלה אשר לא עובד בה בעגלה פוסלת שאר עבודות אבל לא בפרה: ה"ג הכא אשר לא עבד בה בה עבודה פוסלת ואין עבודה פוסלת בקדשים אית לך וכו' וכ"ה בבבלי. וה"פ דמשני שאני בה דכתיב בעגלה דנוכל לומר דאתי למעוטי קדשים דלא ניליף מק"ו מעגלה ומה עגלה שאין המום פוסל בה עבודה פוסלת בה קדשים שמום פוסל בהן אינו דין שעבודה פוסלת בהן לכך אילטרך בה בעגלה למעט קדשים ולא מוקמינן מיעוטא למעט פרה דאיכא גזרה שוה: אית לך מימר וכו' אין המומין פוסלי' במוקדשי'. בתמי' דקדשים בהדיא כתיב בהו דמומין פוסלין בה וע"כ לומר דלמעט עגלה קאתי: מהו שיפסלו בה. בעגלה: ופשיט אפי' בקרבנות ב"נ אינם. מחוסרי אבר פוסל בהן כ"ש כאן בעגלה: לא כן אר"י. וכי לא אר"י כן שפשט ר"ל לחברייא שמחוסר אבר פסול לקרבן ב"נ: מכל החי מכל בשר. כתיב בנח שיקח אתו בתיבה בהמות ועופות שהן חיים ושלימין באיבריהן: ופריך תמן יש מהן למזבח. דהא מיהת במזבח לשם ה' מתקרבין אבל כאן עגלה לאו במזבח מקריבין אותה וליכא למילף עגלה מקרבנות ב"נ: כפרה כתיב בה כקדשים. דכתיב בעגלה כפר לעמך ישראל ה"ל כאלו יש מעגלה למזבח: ה"ג מכיון דאת אמר יש מהן למזבח מחוסר אבר פוסלת בה בהאי פשיטא וכו'. וה"פ כיון דקאמרת הואיל וכפרה כתיב בה כקדשי' כמי שיש ממנה למזבח הוא ומחוסר אבר פוסל' בה כ"ש שטרפה פוסל' בה דטרפה גרועה ממחוסר אבר: היתה רגלה קלוט' כשל חמור. שרגלי' עגולות: מה את עביד לה. למאי מדמינן מום זה למחוסר אבר או לבעל מום: ה"ג אין תעבדינה כמחוסרת אבר פסולה אין תעבדינה כבעלת מום כשרה. וה"פ לעיל פשיט לן דמחוסר אבר פסול בעגלה וב"מ כשר והיינו דקמבעיא לן קלוטה בעגלה למאי מדמינן לה: דמה מאי שיכשיר. דדם קדשים פשיטא לן שאינו מכשיר דכתיב על הארץ תשפכנו כמים דם הנשפך כמים מכשיר ושאינו נשפך כמים אינו מכשיר ומיבעיא לן בדם עגלה אם נאמר הואיל וכתיב בה כפרה כקדשים דמה אינו מכשיר או דלמא הא מיהת אין צורך בדמה למזבח מכשיר: ופשיט מן מה דתני ר"ח דמה. של עגלה טמא כדם נבלה ש"מ דדמה נמי מכשיר דדם קדשים אינו מיטמא ואינו מכשיר א"כ כיון דמשוי ליה לדם חללים מכשיר נמי: עריפתה מהו שתטהר עריפתה מטומאתה. דתנן פ"ז דזבחים מלק חטאת או עולת עוף ונמצא טרפה ר"מ אומר אינו מטמא בבית הבליעה דמליקתה מטהרתה כמו שחיטת בהמה דלכ"ע מטהרת טריפתה מטומאת נבלה כדתנן בחולין פ' בהמה המקשה וקמיבעיא לן לר"מ אם גם עגלה עריפתה מטהר טריפתה שאינה מטמאה משום נבלה או דלמא דוקא במליקת העוף הוא דקאר"מ זו היא שחיטתה כיון דליכא שחיטה אחרת בעופות בקדשים משא"כ עריפה בעגלה דליהוי כשחיטה היא משום דכתיב בה כפרה ובקדשים עצמן שחיטה דוקא ולא עריפה: א"ל ולאו מתניתין היא. בחולין פ' או"ב: השוחט ונמצא טרפה השוחט לע"ז והשוחט פרה חטאת ושור הנסקל וע"ע ר"ש פוטר וחכמים מחייבי וחכמים מני ר"מ וכן מפורש בברייתא בבבלי פ' כיסוי הדם ולא אסיק עדיין הש"ס בפשיטות וכדפרים': ה"ג א"ל מה אנן בעיין עריפה ואתון מייתן ליה שחיטה. דודאי שחיטתה היא כשחיטת כל הבהמות: ה"ג דברי ר"מ אפילו עריפה חייב. וכ"ה לקמן בפרקין וה"פ כיון דר"מ מחייב משום אותו ואת בנו אם שחט האם ואח"כ ערף את בתה ש"מ דקסבר עריפתה זו היא שחיטתה דהא כתיב אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד א"כ מטהרת נמי עריפתה: וא"ל ומן הדא דר"י אתם משיבין. לי בתמיה הא ר' שמעון בן לקיש פליג עלי' לקמן בפרקין וקסבר דלר"מ ערפה פטור ועוד דלא מיתניי' בי ר"ח ור"א ולא מותבינן מינה בבי מדרשא גם לרשב"ל עגלה ערופ' אינה משנה כמפורש בחולין דף פ"ב: איתן כמשמעו קשה. מנ"ל דאיתן משמעו קשה דכתיב איתן מושבך ושים בסלע קנך וה"פ מושבך קשה לפי ששמת בסלע קנך: ופריך ודכוותה נאמר אע"פ שאין נחל כשר. ולא נאמר אלא למצוה דהא גם בנחל לא כתיב עיכובא וכ"ש דאם אינו איתן דכשר: ומשני

תני

מסורת הש"ס

חולין ז"ה

לקמן הפ"ז

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

ז דכוותה אע"פ שאין נחל כשר. עפו"ת זקני התכם לבי ז"ל סי' נג מה שהאריך בפי' דנחל איתן ובהגהותי על הת"ל ז"ל שנדפס בלבוש המהדו' על המהרי"ק ועי' זקני הת"ל ז"ל שלמה לא זכרו מקרא מפורש בעמוס ויגל כמים משפט ולדקה כנחל איתן. והוגד לי שכבר קדמני בזה בשו"ת דו"ז הגאון סכה קדישא מו"ה יעב"ץ ז"ל הנקראו' שאלו' יעב"ץ. וכעת מצאתי במס"פ שהרגיש כאן בזה עיי"ש:

שנויי נוסחאות (סו"ג) במוקדשין בד"ו בפרה. (סו"ח) בשר שלימין בסרי"ר בשר שהין שלימין. (סו"ג) בהאי בד"ו בהי. (סו"ו) פסולה בד"ו כשירה (וכ"ה בסרי"ר). כשירה בד"ו פסולה. (סוכ"ב) מייתו ליה בסרי"ר מייתיי לן. (סוכ"ג) אמרין ליה לא בסרי"ר אמרין לה ולא. (סוכ"ד) ואמר בסרי"ר אמר. הדא בסרי"ר הדה. (סוכ"ה) ינאי בסרי"ר יניי.

אמרי ברוך

בשירי קרבן ד"ה כפרה וכו' ע"כ משמע וכו'. נ"ב י"ל דאי לא יתורא ליכא למילף מדכתיב ביה כפרה כקדשים דהא בקדשים קלים ליכא מעילה קודם שחיטה ומנ"ל שיהיה דינה כקדשי קדשים לדעתי אין לחשוב בכוונת הירושלמי שיהיה בדם הבא מן עגלה ערופה טומאת נבילה שהוא נגד המבואר בתלמוד בבלי שמביא כאן המחבר בעצמו. רק שכוונת הירושלמי שאף שכל דמי קדשים אינם מקבלים טומאה ז"א רק במשקי בי מטבחייא שע"ז נתקבלה הלמ"מ כמבואר בפסחים דף י"ז ע"ב. וכן מדייק הרמב"ם בפ' י' מהלכות טו"א הלכה י"ז משקה בית מטבחייא שבעזרה כו' קדשים שנשחטו בעזרה כו' יעוי"ש. וידוע שאין למידין מהלכה ובפרט אם נאמר שההלכה נאמרה בביאור על בית מטבחייא שאין להכליל בכלל זה עגלה ערופה אף שהיא כקדשים וברמב"ם כנ"ל מבואר שגם ע"ז היה הלכה שמשקה בית מטבחייא אינו מכשיר. ואף לר"י דיליף מפסוק על הארץ תשפכנו ליכא למעט דם ע"ע דלאו נשפך כמים. יעויין בתוס' פסחים דף ט"ז ע"ב ד"ה דם ומתורץ קושית המחבר בד"ה מן מה כו':

תני רבי שמעון בן יוחי הורידו והורידו אף על פי שאין נחל. דהדא רבי שמעון בן יוחי מן אילין דהכא תמן. דאמר רבי יוחנן כל אילין דרבי שמעון בן יוחי מן אילין דהכן אכן יחידין אינון ולא סמכין עליהון. וצריך לערוף בה שנים או רוב שנים. נישמעינה מן הדא דאמר רבי זעירא רב יהודה בשם שמואל עד מקום שהצואר כשר לשחיטה כנגדו העורף כשר למליקה וכן הוא אמר אכן. תמן *תנינן יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין. רבי הושעיה בעי ניתני החורש מקום עריפת' של עגלה הרי תשעה. אמרין חבריא קומי ר' יוסי תיפתר לשעבר. אמר לון מה דאית לה לשעבה כל שכן לבא. *מקום גיסתה ותפיסתה הרי אילו אסירין. וכמה היא תפיסתה ד' אמות. ר' אומר אומר אני שתפיסתה חמשים אמה. ר' שמואל בריה דרבי יוסי בי רבי בון אשר לא יעבד בו כלל ולא יזרע פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. אמר ליה אילו הוה כתיב אשר לא יעבד בו אשר לא יזרע יאות. לית כתיב אלא אשר לא יעבד בו כי הא דמר רבי זעירא אין כאן כלל ופרט אלא ריבויין:

הלכה ו מתני' זקני אותה העיר רוחצין ידיהם במים במקום עריפתה של עגלה ואומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו' וכי עלה על לבנו שבית דין שופכי דמים הן אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו לא ראינוהו והנחנוהו הכהנים אומרים כפר לעמך ישראל אשר פדית י"י ולא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם אלא רוח הקודש מבשרתן איממתי שתעשו ככה הדם מתכפר לכם נמצא ההורג עד שלא תיערף העגלה תצא ותרעה בעדר משנערפה תיקבר במקומה שעל ספק באה מתחילתה כיפרה ספיקה והלכה לה נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג הרי זה ייהרג: **גמ'** רבנין דהכא פתרין קרייא בהורג. ורבנין דתמן פתרין קרייא בנהרג. רבנין דהכא פתרין קרייא בהורג שלא בא על ידינו ופטרנוהו ולא הרגנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו ועימעמנו על דינו. ורבנין דתמן פתרין קרייא בנהרג לא בא על ידינו ופטרנוהו בלא הלוייה. ולא ראינוהו והנחנוהו בלא פרנסה. והזקנים רוחצין את ידיהן במים על מקום עריפתה של עגלה. ואומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו'. והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל ורוח הקודש אומרת ונכפר להם הדם. *שלשה מקריות נאמרו בענין אחד מה שאמר זה לא אמר זה ומה שאמר זה לא אמר זה.

כיוצא

קרבן העדה

תני רבי שמעון בן יוחי. דנחל נמי לאו דוקא דכתיב והורידו וה"מ למכתב הורידו אלא ללמד כל שהורד העגלה אפילו שלא בנחל כשרה: ה"ג דהדא דרבי שמעון בן יוחי מן אילין דהכין הכין. וכ"ה לעיל בפרקין וה"פ דמזה ליכא למפשט דברייתות כאלו שלא נודע לן מי שנאן אלא שכך אמרו משמיה דרבי שמעון בן יוחי ליכא למסמך עלייהו ולעולם דבעינא נחל דוקא: וצריך וכו'. מיבעיא ליה אם צריך לערוף כל השני סימנים או דלמא ברובא סגי: נשמעינה מן הדא. הא שמע: כנגדו בעורף כשר למליקה העוף. דכל זה מיקרי מול עורף: וכן הוא אומר. כאן בעגלה שעריפה היא ממול עורף במקום שכשר למליקה ש"מ דקסבר דילפינן עריפה עריפה מחטאת העוף א"כ ה"ה דבעינן שנים בעגלה כמו בחטאת העוף דכתיב ולא יבדיל: תמן תנינן. מכות פ' בתרא: יש חורש תלם אחד. בשור ובחמור יחדיו ונלקטים עליו איסורים הרבה עם אותו לאו בלבד: וחייב עליו שמנה לאוין. החורש בשור ובחמור והן מוקדשין וכלאים בכרם ובשביעית וי"ט וכהן ונזיר בבית הטומאה: הרי תשעה. לאוין ואזהרתיה מדכתיב לא יזרע ולא יעבד: תיפתר לשעבר. לא אסר קרא אלא שלא יהיה כבר נעבד או זרוע קודם העריפה: א"ל מה דאית לה לשעבר כ"ש לבא. אם מפרשינן לקרא לשעבר כ"ש להבא דאסור והא כתיב לא יזרע דמשמע להבא: מקום גיסתה ותפיסתה. מקום שהיא נוססת לאחר העריפה ובמקום שהיא מונחת לאחר מיתה אסורין בזריעה ובעבודה: אין בכלל אלא מה שבפרט. זריעה אין מידי אחרינא לא ומנ"ל לרבויא שאר עבודות: א"ל אלו הוה כתיב אשר לא יעבד ואשר לא יזרע. הוה משמע דאשר לא יזרע הוא פירושא דאשר לא יעבד אבל השתא דכתיב אשר לא יעבד ולא יזרע לא דרשינן בכלל ופרט אלא אשר לא יזרע ריבות אתי אפילו להבא אסור דאשר לא יעבד משמע לשעבר ולא יזרע משמע להבא:

הלכה ו מתני' ופטרנוהו וכו'. מפרש בגמרא: והכהנים אומרים. כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פירש על מה הם ניגשים: **גמ'** רבנן דהכא. דארץ ישראל מפרשי לקרא ידינו וכו' דקאי אהורג: ורבנן דתמן. דבבל: ופטרנוהו ולא הרגנוהו. שלא עותו הדין שלא הרגו את הרוצח כשנתחייב מיתה על רציחה אחרת שע"י כן הרג זה: ועמעמנו על דינו. כלומר נתעצלו וכיהו שלא הוציאו דינו לאורו: ופטרנוהו בלא לויה. יחידי בלא חבורה: והנחנוהו בלא פרנסה. ולא היה בו כח לעמוד נגד זה שהרגו: ורוח הקדש אומרת וכו'. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו אועגו ואמרו קאי שאף זה בכלל אמירה אלא מילתא באנפי נפשה היא שרה"ק בישרה את ישראל ע"י משה כשיעשו כן מתכפר להם הדם: שלשה מקראות נאמרו. כאן יחד בענין אחד ונראין כאלו אחד אמרן ואינו כן אלא מי שאמר זה לא אמר זה:

כיוצא

פני משה

תני רבי שמעון בן יוחי. דהנחל עצמו נמי אין מעכב: הורידו. הוי מצי למיכתב וכתיב והורידו וגו' אל נחל איתן דהוי"ו לרבות הוא אף על פי שאין נהר כלל כשר: דהדא. וקאמר הש"ס דאלו הדברים דרבי שמעון בן יוחי אין סומכין עליהן: מן אלין דהכא תמן. שהן מן אלו הלועגים שבבבל ודרך גנאי הוא כדאמר ר' יוחנן כו' וכן אמר לעיל הלכה ב': וצריך כו'. בעיא היא אם צריך לערוף בעגלה כל שני הסימנין או ברוב שנים סגי: נשמעינה לזה מן הדא כו'. דעד מקום שצואר כשר לשחיטה בדיעבד דברוב שנים סגי וכן במליקה: וכן הוא אומר אכן. וכאן נמי הכא דעריפה נמי מול ערפו כמו במליקה וכן הושוו בהכשר רוב הסימנין: תמן תנינן. פ' ואלו הן הלוקין: וחייב עליו משום שמנה לאוין. דבחרישת תלם אחד נלקטין עליו כמה איסורין כדחשיב התם: ניתני החורש כו' והרי תשעה. דעובר בלאו אשר לא יעבד בו: תיפתר. תפרש הכתוב דלשעבר קאמר דצריך שיהא המקום שלא נעבד ולא נזרע בו מעולם דאשר כתיב ולשעבר משמע וקס"ד דדוקא לשעבר אמרה תורה אבל מכאן ולהבא מותר: אמר לון. דלא היא דמאן דאית ליה לשעבר כ"ש דלהב' אסור ופלוגתא היא בברייתא הובאה בבבלי דף מ"ו ומסיק שם נמי דכ"ע מודים דלהבא אסור ולא פליגי אלא בלשעבר: מקום גיסתה. מקום שעורפין אותה ולשון גיסטרא הוא ובתוספתא גרים גיתתה כמו פרת חטאת שנשרפה חוץ מגיתה: ותפיסתה. תפיסת מקום שסביבות מקום עריפה הרי אלו אסורין מלעבוד ולזרוע: ארבע אמות. ובתוספתא גרים לת"ק ארבעים אמות: ר' שמואל כו'. שאל דנימא אשר לא יעבד בו כלל שהוא כולל כל העבודות: אין בכלל אלא מה שבפרט. וניימא זריעה אין מידי אחרינא לא: אילו הוה כתיב כו'. בתרווייהו אשר דהוי משמע לשעבר בשניהן יאות הוי דרשינן ליה בכלל ופרט: לית כתיב כו'. אין כתיב כאן אשר אלא בלא יעבד ולא יזרע להבא משמע והיכא דאין משמעות כלל ופרט שוין לא דרשינן בכלל ופרט: כי הא דאמר ר"ז. לעיל גבי אשר לא עבד בה: אלא ריבויין. כלומר דדרשינן לה בריבוי ומיעוט והמיעוט לא ממעט אלא מקצת מהריבוי והיינו עבודה שאינה בגופה של קרקע כמדת ריבה ומיעט וריבה הכל:

הלכה ו מתני' שלא בא לידינו ופטרנוהו. מפרש בגמרא אמאי קאי: הכהנים אומרים. כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פירש על מה הם נגשים: ולא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם. כלו' ונכפר דכתב בקרא לאו אועגו ואמרו קאי שיהא אף זה בכלל אמירה אלא מילתא באנפי נפשה היא שרוח הקודש בישרה את ישראל על ידי משה רבינו לכשיעשו כן ונכפר להם הדם: תצא ותרעה בעדר. כשאר חולין: תיקבר. דאסורה בהנאה: כיפרה ספיקה. היא עשתה את שלה: ואח"כ נמצא ההורג הרי זה יהרג. דכתיב בסוף פרשת עגלה ערופה ואתה תבער הדם הנקי מקרבך:

גמ' רבנן דהכא פתרין קריי' בהורג. קרא דידינו לא שפכו וגו' דקאמר במתני' שלא בא לידינו כו' מפרשין רבנן דהכא דעל הרוצח קאי כדמפרש ואזיל שלא בא לידינו ופטרנוהו ממיתה דאז כשופכי' דמו של זה הן שלא רצו לנקום דמו מהרוצח וזהו ידינו לא שפכו: ולא ראינוהו והנחנוהו ועימעמנו. שלא עיוהו הדין ולא העלימו עין ממנו וזהו ועינינו לא ראו: ורבנן דתמן. של בבל מפרשין קרא על הנהרג שלא בא לידינו ופטרניהו בלא לויה כו' וזהו ידינו לא שפכו שלא נהרג על ידי שפטרנוהו בלא מזונות והוצרך ללסטם את הבריות וע"י כך נהרג. וכן הוא בנוסחת המשנה בבבלי וגם א"פ גרים שלא בא לידינו כו': והזקנים רוחצים כו'. כדקא' במתני' ואיידי דנקט לק' בכיול' כו מג' מקריות שנאמרו בענין א' ומי שאמר זה לא אמר זה הדר מפרש לה הכא: שלשה מקריו' כו'. כלו' הרי אלו כמו שלש מקריות של שלשה המדברים והן בענין אחד:

כדיי

מסורת הש"ס

מכות פ"ג

תוספתא פ"ט

תוספתא שם

עין משפט נר מצוה

א ב מיי' פ"ט מהלכות רוצח הלכה ג יד

ג ד מיי' שם סמ"ג עשין סח טו

ה ו ז מיי' פ"י מהלכות רוצח הלכה

שנויי נוסחאות (שו"ד) **אכן** בכי"ר הכן. (שו"ו) **שהצואר** בכי"ר **שהצוור**. (שו"פ) **אכן** בכי"ר הכן. (שו"א) **החורש מקום** בכי"ר **והחורש** במקום. (שו"ו) קרייא בכי"ר **מתניתא** (וכן להלן). (שו"ב) **על מקום** בכי"ר במקום. (שו"ד) כפר לעמך ישראל **ורוח הקודש** בכי"ר כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל.

עין משפט נר מצוה

מז
א מיי' פי"ט מהלכות רוצח הלכה יג
יז
ב מיי' שם הלכה יד

כיוצא בדבר אתה אומר °ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה. עד כאן אמרה תמר. ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני. עד כאן אמר יהודה. ורוח הקודש אמר ולא יסף עוד לדעתה. ג' מקריות נאמרו בענין אחד מה שאמר זה לא אמר זה. כיוצא בדבר אתה אומר °ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה. עד כאן אמר יהושע. אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילידי הענק ראינו שם. עד כאן אמרו המרגלים. ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה. עד כאן אמר כלב. שלש מקריות נאמרו בענין אחד מה שאמר זה לא אמר זה ומה שאמר זה לא אמר זה. כיוצא בדבר אתה אומר °בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא וגו'. עד כאן אמרה אמו של סיסרא. חכמת שרותיה תענינה. הלא ימצאו יחלקו שלל אמרו כלותיה. ורוח הקודש אומרת כן יאבדו כל אויביך י"י. אמר רבי פינחס כדיי היא שתכפר עד יציאת מצרים. אמר ר' ינאי דברי רבי מאיר אפי' ערפה חייב. רבי יעקב בר אחא ר' אמי בשם ר' שמעון בן לקיש אפילו דברי ר' מאיר ערפה פטור. אמר ר' אילא לפוטרו משום אותו ואת בנו כרבי שמעון. אמר רבי ינאי שמעתי לה גבול מאימתי היא נאסרת והורידו משעת הורדה. אמר ר' שמואל בר ר' יצחק ע[illegible] בחיים היא קדוש'. מתניתא אמרה כן [illegible] תרעה בעדר. מהו תצא. תצא מקדושתה אמר רבי מתניא ויאות מה כתיב °ונכפר להם הדם ושתק. אלא אפילו כן ואתה תבער הדם הנקי מקרבך :

[margin: תורה אור — בראשית לח; במדבר יג; שופטים ה; דברים כא]

הלכה ז מתני'

א עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר לא ראיתי אשה אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראיתי היו עורפין ב עד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראינו היו עורפין שנים אומרים ראינו ועד אומר לא ראיתי לא היו עורפין:

גמ' *גידול בר בנימין בשם רב כל מקום שהכשירו עדות האשה כאיש האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש. ניתני עד אומר ראיתי את ההורג אשה אמרה לא ראיתה. אשה אמרה ראיתי ועד אומר לא ראיתה [תני דבית רבי כן] תני בשם ר' נחמיה הולכין אחר רוב הדיעות. היך עבידא שתים נשים ואיש אחד עשו אותן כשני עדים ועד אחד. הדא דאת אמר באשה ונשים. אבל אם היו מאה נשים ועד אחד כעד בעד אינון :

הלכה

[margin: יבמות פט"ו לעיל פ"ו ה"ב]

פני משה

כדיי היא. כפרה של עגלה ערופה כדאי היא שתכפר על ישראל עד יוצאי מצרים ואשר פדית דריש. וכן הוא בבבלי כריתות דף כ"ו: אפילו ערפה חייב. כדמפרש לקמיה: רבי יעקב בר אחא רבי אמי כו' אפי' דברי ר"מ ערפה פטור גרסי'. וכדמפר' ר' אילא פלוגתייהו היכא קאי וגרסי' ההיא דר' אילא קודם להא דאמר ר' ינאי שמעתי כו' לפוטרה משום אותו ואת בנו כר' שמעון. דפליגי ר"מ ור"ש בשחיטת חולין פ"ה דר"מ מחייב על שחיטה עגלה ערופה משום אותו ואת בנו ור"ש פוטר דשחיטה שאינה ראויה היא וקאמר ר' ינאי דלדברי ר"מ אפי' ערפה חייב דעריפת' זו היא שחיטתה ור"ל קאמר דדוקא השוחט קאמר ואפי' לדברי ר"מ ערפה פטור דבזה מודה לר"ש וכדלעיל הלכה ה': שמעתי לה גבול. לעגלה ערופה מאימתי היא נאסר' מחיים בהנאה ואחר ירידתה לנחל איתן הגבול שלה: והורידו. כתיב משעת הורדה הוא והגורם לה שם עריפה ואוסרתה: עד שהיא בחיים היא קדושה. כלומר מיד אחר שהופרשה נאסרה מחיי' ואין לה גבול דכפר' כתיב בה כקדשים ור' שמואל לא דרי' והורידו דלמשמעותי' איצטריך: מתניהא אמרה כן. דמחיים קדשה דקתני נמצא ההורג עד שלא נערפ' העגלה תצא ותרעה בעדר: מהו תצא. מאי לשון תצא דקאמר הלא תצא מקדושתה שקדשה מיד אחר שהופרשה ואם נמצא ההורג אגלאי מילתא למפרע דהקדש טעות הוי הילכך תצא מקדושתה: א"ר מתני' ויאות. על סיפא דמתני' קאי דקתני נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג ה"ז יהרג ויאות הוא וכן נלמד מקר' דמה כתיב ונכפר להם הדם ושתק כלומר מי שתק הכתוב אחר זה אלא אפילו כן מסיים ואתה וגומר אף דנכפר להם הדם מכל מקום ואתה תבער הדם הנקי מקרבך :

הלכה ז מתני' עד אחד אומר ראיתי כו'. בבבלי מסקינן דדוקא שבאו שניהם כא' אבל בזה אחר זה עדות השני לאו כלום הוא דהראשון שאמר ראיתי את ההורג הימנוהו כבי תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים ולא היו עורפין: ושנים אומרים לא ראינו. ובנוסחת הבבלי גרים לא ראית דצריך שיכחישו אותו דבשעה שאתה אומר ראיתי גם אנו היינו עמך ולא ראינו. ובפסולי עדות מיתוקמא דאל"כ פשיטא שאין דבריו של אחד במקום שנים :

גמ' כל מקום שהכשירו עדות אשה. כגון הכא ובסוטה ובאומרת מת בעליך: האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש. כלומר דהוו כעד כשר לגבי עד כשר ואם באו שניהם כאחד ספיקא הוי והיו עורפין: ניתני עד כו' גרסינן. וכן הוא ביבמות ולעיל בהאי עניינא כלומר דפריך מעתה ניתני במתני' עד אומר ואשה אומרת כו' ולאשמעינן רבותא טפי: תני דבית ר' גרסינן. כמו שהוא שם דבאמת בבית מדרשו של רבי היו התלמידים שונים במתני' כן: תני בשם ר' נחמיה הולכין אחר רוב הדיעות. בפסולי העדות קאמר כדמפרש ואזיל: היך עבידא. ה"ד דקאמרת דהולכין אחר רוב דיעות: שתים נשים ואשה אחת גרסינן. ומכחישות זו לאלו: עשו אותן כשתי עדים ועד אחד. והולכין אחר רוב דיעות: הדא דאת אמר. דוקא באשה ונשים שהן כולן פסולי עדות: אבל אם היו מאה נשים ועד אחד. כשר: כעד בעד אינון. כפלגא ופלגא דמי וספיקא הוי :

הלכה

הלכה ח מתני' עד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר לא ראיתי. אוקי חד לגבי חד והרי הוא בספק ועורפין: ושנים אומרים לא ראינו. נתבטלו דברי העד מפני השנים ועורפין: **גמ'** ה"ג עדות אשה כאיש. וכ"ה ביבמות: ה"ג וניתני מתניתין עד אומר ראיתה וכו' ועד אומר לא ראית תני דבי ר' כן תני ר' נחמיה וכו' וכ"ה לעיל פ"ו. וה"פ לרב פריך לדבריו ליתני במתניתין שהאשה מכחשת העד אפ"ה היו עורפין דה"ל רבותא טפי ומשני תני דבי רבי כן במתניתין עד אומר ראיתי את ההורג ואשה אומרת לא ראית היו עורפין: תני בשם ר"נ הולכין אחר רוב דיעות. מפרש בסמוך: היך עבידא. היכי דמי הולכין אחר רוב דיעות הא קיימא לן תרי כמאה: עשו אותן כשני עדים ועד אחד. ואין דבריו של א' במקום שנים והולכין אחר דברי שני הנשים: הדא דאת אמר. דהולכין אחר רוב דיעות דוקא באשה ונשים דכולן פסולי עדות ניגהו בעדות אחרת: כעד בעד אינון. כל הנשים נחשבים כעד אחד נגד איש אחד שהוא כשר

הלכה

קרבן העדה

כיוצא בדבר אתה אומר ותאמר וכו'. מייתי ליה הכא שדומה להא דלעיל דהשלישי אמר רה"ק: עד כאן אמר כלב. ברה"ק מדכתיב ויאמר דמיותר אלא שהאמירה היתה ברה"ק שלא נגזרה עליו הגזרה שימו' במדבר ואמר עלה נעלה שהוא יעלה לארץ אע"פ שהוא בן ארבעים שנה לא יהיה בכלל הגזרה והי"מ לא מצא טעם למה מייתי הכא קראי דכלב וסיסר': אמרו כלותיה. דמה להם להזכי' רחם רחמתים אלא שאמרו כמתאוננות על בעליהן שבועלים נשים נכריות והי"מ פי' דשרותיה הן כלותיה מסתמא ואח"כ והראשון נ"ל: כדאי היא. מלוה זו שתכפר על כל מה שחטאו ממצרי' ועד הנה ודריש לה מדכתיב כפר לעמך ישראל אשר פדית דמשמע משנפדו ממצרים:

הלכה ז מתני' תצא ותרע' בעדר. כשאר חולין: כיפרה ספיקה. היא עשתה את שלה: ואח"כ נמצא ההורג ה"ז יהרג. בגמרא מפרש מנ"ל:

גמ' אפי' ערפה. לעגלה חייב עליה משום אותו ואת בנו דעריפתה זו היא שחיטתה: ה"ג דברי ר"מ אם ערפה פטור. וה"פ אע"ג דפליג ר"מ בשחיטה ומחייב בשוחט עגלה ערופה משום אותו ואת בנו כדתנן פרק אותו ואת בנו מודה הוא דבעריפה פטור דכתיב אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד אשחיטה דוקא קפיד קרא: והורידו. ולא כתיב הורידו אלא ללמד דמשעת הורדה לנחל איתן נאסרה בהנאה אפילו עד שלא נערפה: לפוטרה משום אותו ואת בנו כר"ש. דאמר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה הלכך אם שחט האם ואח"כ שחט העגלה לאחר שהורידה לנחל איתן פטור משום או"ב דשחיטה שאינה ראויה היא שהרי היא אסורה בהנאה מחיים: הלא מקדושתה. ש"מ שהיתה קדושה כבר ואפ"ה תרעה בעדר והלא לחולין דאדעתא דהכי שימצא ההורג לא אקדשה והדבר תלוי שימצא ההורג: ה"ג א"ר מתניה ויאות וכו'. אמתניתין קאי דתנן נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג יהרג וקאמר דשפיר שמעינן הכי מקרא: מי כתיב ונכפר להם הדם. ותו לא אלא דכתיב בתריה ואתה תבער הדם הנקי מקרבך ש"מ שאין עריפת העגלה מצלת את ההורג שלא יהרג :

מסורת הש"ס

שנויי נוסחאות (סוי"ו) סיסרא וגו' בסרי"ר סיסרא בעד האשנב וגו'. (סוי"ט) שלל אמרו בסרי"ר שלל רחם רחמתים לראש גבר וגו' עד כאן אמרו. (סוכ"ב) ינאי בסרי"ר ייני. אפי' בסרי"ר ואפילו. (סוכ"ד) אפילו דברי ר' מאיר ערפה פטור בד"ו דברי ר' מאיר אפילו ערפה פטור ובסרי"ר דברי ר' מאיר אפילו ערפה חייב דברי ר' שמעון אפילו שחוטה פטור. אמר ר' אילא לפוטרא משום... כר' שמעון אמר ר' ינאי שמעתי לה גבול... הורדה אמר ר' שמואל בסרי"ר אמר ר' ייני שמעתי לה הגבול... הורדה אמר ר' אילא לפוטרה משם... כר' שמעון אמר ר' שמואל וכ"ס בד"ו. (סומ"א) ניתני בד"ו מתניתין. (סומ"ד) תני דבית רבי כן בד"ו כ"ו ליתא. תני בד"ו כדתני.

מסורת הש"ס

הלכה ח מתני׳ ‏משרבו הרוצחנין בטלה עגלה ערופה משבא אליעז׳ בן דינאי ותחינה בן פרישה היה נקרא חזרו לקרותו בן הרוצחן : גמ׳ בן הרוחצן בריה קטולה :

הלכה ט מתני׳ ‏משרבו המנאפין פסקו המים המאררים ורבי יוחנן בן זכיי הפסיקן שנאמ׳ °לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינ׳ וגו׳ : גמ׳ דכתיב °כי הם עם הזונות יפרדו. וכתיב °והיתה האשה לאלה בקרב עמה. בזמן שעמה שלום. לא בזמן שעמה פרוצים. ונקה האיש מעון. אימתי האשה נושא את עוונה בזמן שהאיש נקי מעון :

הלכה י מתני׳ ‏משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות שנא׳ °אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי : גמ׳ ולא עמד אשכול עד שעמד ר"ע וכל הזוגות לא היו אשכולות. אלא אילו שימשו פרנסות. ואלו לא שמשו פרנסות. תני כל הזוגות שעמדו משמת משה ועד שעמד יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים איפשר ליתן בהן דופי עד שעמד ר׳ יהודה בן בבא אי איפשר ליתן בהן דופי. אמרו על רבי יהודה בן בבא שהיו כל מעשיו לשום שמים אלא שגידל בהמה דקה וכך היה מעשה. פעם אחת חלה ונכנסו הרופאים אצלו לבקרו אמרו לו אין לך רפואה אלא חלב רותח. שהיה גונח. מה עשה לקח עז וקשרה לכרעי מיטתו והיה יונק ממנה חלב רותח. בשעה שהיה גונח. וכשביקשו חכמים להיכנס אצלו אמרו היאך אנו יכולין להיכנס והליסטים עמו בבית. ובשעת מיתתו אמר אין בידי עון אלא זה שעברתי על דברי חביריי. וכשמת דיקדקו חכמים על כל מעשיו ולא מצאו בידו אלא עון אותה העז בלבד. אמר ר׳ שמעון שזורי של בית אבא היו בעלי בתים בגליל ולמה חרבו שהיו דנין דיני ממונות באחד ומגדלין בהמה דקה וכך היה חורש אחד היה לנו סמוך לעיר והיתה השדה בינינו ובינה והיתה הצאן נכנסת ויוצאה והדרך עליה :

הלכה יא מתני׳ ‏יוחנן כהן גדול העביר את הודיית המעשר אף הוא ביטל את המעוררין ואת הנוקפין ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמיי : גמ׳ *ר׳ ירמיה ר׳ חייה בשם רשב"ל מתניתא

קרבן העדה

הלכה ט מתני׳ בטלה עגלה ערופה. לפי שמכירין היו בהם מי רגיל להרוג א"כ מקרא קדריש כדאמרי׳ לעיל בר"פ : בטלו האשכולות. איש שהכל בו כלומר אדם שכולל המעלו׳ והמדות והחכמו׳ ותורתו אמת ומעשיו ישרים מבלי דופי : שנא׳ אין אשכול וכו׳. לראי׳ שאשכול נאמר על אדם החשוב בעיני אלקים דסיפא דקרא אבד חסיד מן הארץ : **גמ׳** בריה קטולה. בן ההורג בני אדם : דכתיב כי הם וכו׳. אמתני׳ קאי דתנן משרבו המנאפי׳ פסקו מי המרי׳ שנא׳ לא אפקוד וכו׳ וסיפ׳ דקרא כי הם עם הזונות יפרדו דמרישא דקרא לא שמעינן אלא עון אשת איש אבל עון דפנוי׳ לא ת"ש כי הם עם הזונות יפרדו והתם זונות פנויות נינהו : בזמן שעמה שלום וכו׳. הלכך אפילו מהכשרים נתבטלה מי המרים כיון שרובן פרוצים : ונקה האיש מעון וכו׳. פירושא קמפרש מאי איכא שהבעלים מנאפי׳ שלא תשתה האש׳ וקאמר דאם אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין אותה : ולא עמד אשכול. לאחר שמתו יוסי בן יועזר ויוחנן איש ירושלים עד שעמד ר"ע שהוא היה אשכול : ופריך וכל הזוגו׳. המנויי׳ בריש מסכת אבות שהיו לאחר יוסי בן יועזר ויוחנן וכי לא היו אשכולות בתמיה : ומשני אלא אילו שמשו פרנסות. זוגות אלו היו אב"ד ונשיאי׳ והדבר פשוט שהיו אשכולות אבל ר"ע לא היה אב"ד ולא נשיא קמ"ל דאפ"ה היה אשכול : ה"ג אי אפשר ליתן בהן דופי עד שעמד ריב"ב אפשר ליתן בהן דופי. וה"פ הראשוני׳ שהיו עד יוסי בן יועזר היו שלמים בלי שום דופי אבל אותן שעמדו מאז עד ריב"ב לא היו שלמים בחסידות עד ריב"ב שהי׳ חסיד כדמפרש ואזיל : אלא שגידל בהמה דקה. ואין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל משום ישוב א"י שמבעיר בשדות ישראל ואע"פ שקשרה לכרעי מטתו כדמסיק דליכא למיחש להכי מ"מ גם את זה אסרו חכמי׳ משום לא פלוג ולא התירו להשהותו אלא עד הרגל : שהיה גונח. מרוב הליחות שהיה לו בריאה היה קולר רוח והיה גונח בשאיבת הרוח : והלסטי׳ עמו בבית. שרועה בשדות אחרים וגוזל את הרבים : שהיו דנין ד"מ באחד. ביחידי ואע"ג דמומחה לרבי׳ דן אפי׳ יחידי מ"מ מדרכי החסידות שלא לדון יחידי אפי׳ מומחה א"נ לדון תמיד ביחידי אסור אפילו למומח׳ : וכך היה מעשה. כלומר לא שהיו עוברי׳ על דברי חכמי׳ ממש אלא כך היה המעשה : חורש אחד. יער אחד היה להן סמוך לעיר ושם רעו בהמות : והיתה השדה. שלהן בין העיר ובין היער והיתה עוברת דרך עליה בכניסתה וביליאתה ואע"פ שהיתה השדה שלהן ולא היה בו גזל מ"מ מפני חשש הרואי׳ ראוי לאוסרו ונענשו ומייתי לה כאן דדמי׳ להא דריב"ב :

הלכה י מתני׳ העביר הודיית מעשר. מפרש בגמרא : את המעוררים ואת הנוקפין. בגמ׳ מפרש : ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. בחול המועד חרשי ברזל ונחשת היו מכין בפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת במועד ועמד ובטלה משום דאוושא מלתא טובא והיכא זלזול מועד : ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. מפרש בגמרא :

פני משה

הלכה ח מתני׳ בטלה עגלה ערופה. לפי שמכירין היו בהם מי היה רגיל להרוג : ותחינה בן פרישה היה נקרא. מתחילה : **גמ׳** בריה קטולה. בן הרוצחן הוא כמו בן הרגיל לרצח הוא זה וכמו בן פורת יוסף :

הלכה ט מתני׳ לא אפקוד. על ניאוף נשותיכם לבודקן ומפני מה על בנותיכם כי תזנינה :

גמ׳ דכתיב כי הם עם הזונות יפרדו. סיפיה דקרא דבמתני׳ הוא כלו׳ ועוד טעם אחר כי הם עצמן נואפין כפרדים האלו : וכתיב והיתה וגומר. ודרשינן נמי בזמן שעמה בקרוביהם שלום ולא בזמן שעמה פרוצים בעריות ובזנות וכן דריש ונקה וגו׳ בזמן שהאיש מנוקה מעון זנות :

הלכה י מתני׳ בטלו האשכולו׳. איש שהכל בו כלומר תורתם היתה אמת בלי דופי :

גמ׳ ולא עמד אשכול. אחריהן עד שעמד ר"ע : וכל הזוגות. אשר היו אחריהן כדחשיב בפ"ב דחגיגה ובאבות ואם בהם לא היו אשכולות בתמיה : אלא אילו. יוסי בן יועזר ויוסף בן יוחנן שימשו פרנסות עם גדולות מעלתן ושאר הזוגות יש מהן שלא שימשו פרנסות כגון הדורות דלא חשיב במתני׳ דחגיגה אבל הני דקחשיב התם קאמר עלייהו הראשונים היו נשיאים כו׳ ועל כל הזוגות קאי : כל הזוגות שעמדו כו׳ אפשר כו׳. והיפ"מ גרים אי אפשר ליתן בהם דופי דעד יוסי בן יועזר כו׳ לא היה בהן שום דופי ועד שעמד כו׳ אותן שעמדו מאז עד ר"י בן בבא אפשר ליתן בהם דופי שלא היו שלמים בחסידו׳ כמו ר"י בן בבא שהיה חסיד כדלקמן ולפי גירסת הספר נראה לפרש דמשמת משה עד יוסי בן יועזר כו׳ ולא עד בכלל אפשר ליתן בהם דופי חוץ מיוסי בן יועזר ויוסף בן יוחנן דבהם לא היה שום דופי וכן מהם עד שעמד ר"י בן בבא : אלא שגידל בהמה דקה. ואין מגדלין בהמה דקה בא"י : וכך היה מעשה. ואפילו זה ע"פ מעשה היה שציוו לו הרופאים. וכן אמר כל הא בבבלי סוף מריבה מעשה בחסיד אחד כו׳ וזהו ר"י בן בבא דכל היכא דתנינן מעשה בחסיד או ר"י בן בבא או ר"י בן אילעאי : שהיה גונח. צועק מכאב לב : והליסטי׳ עמו בבית. בהמה דקה שאסור לגדלה מפני שגוזלת במאכל׳ : וכך היה המעשה : חורש א׳. יער היה סמוך לעיר ומותר להרעות בחורשין אלא שהיתה שדה בין יער ההוא לעיר והיתה הצאן נכנסת ויוצאת לעיר דרך עליה ומפני כך נענשו :

הלכה יא מתני׳ יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר. כדמפרש בגמ׳ : ביטל את המעוררין. כדמפ׳ בגמ׳ שהיו אומרים עורה למה תישן ה׳ אמר וכי יש שינה לפני המקום ועמד ובטלן : ואת הנוקפין. מכין שהיו מסרטין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול : ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. בחול המועד חרשי נחשת וברזל היו מכין בפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת במועד ועמד הוא וביטלה משום דאוושא מילתא טובא והיכא זילזול מועד : ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמיי. לפי שעד ימיו היו שואלין אם הוא מעושר או לא כדאמר בגמרא מהן היו מפרישין ומהן לא היו מפרישין ועמד הוא ואמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה בעון מיתה כך תרומת מעשר וטבל עון מיתה ותיקן שיוציאו מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד אבל מעשר ראשון ומעשר עני אינן מחוייבין להוציאן שיכולין לומר ללוי או לעני הביאו ראיה שהוא טבל וטול ומתקנה זו והילך הלוקח פירות מן השוק לא היה שואל אם הם מתוקנין או לאו אלא מיד היה מפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר שכל הלוקח פירות מעם הארץ בחזקת שהם דמאי הן ולא הי׳ אדם נמי צריך לשאול להכירו חבר שלקח מעם הארץ הפרשת דמאי שכולן היו יודעין שצריך להפרים :

עין משפט נר מצוה

יח א מיי׳ פ"ט מהלכות רוצח הלכה יב

יט ב מיי׳ פ"ג מהלכות סוטה הלכה יט

שנויי נוסחאות (שו"ר) הרוחצן בד"ו הרוצחן. בריה בסרי"ר ברא. (שו"י) והיתה האשה (במדבר ה׳). (שו"ג) מעון אימתי בסרי"ר מעון והאשה ההיא תשא את עונה. (שו"א) יוסי בסרי"ר יוסה. (שו"ג) דופי עד שעמד ר׳ יהודה בן בבא אי אפשר בסרי"ר דופי משמת יוסה בן יועזר איש צרידה ויוסה בן יוחנן איש ירושלים עד שעמד ר׳ יודה בן בבא אי איפשר. (ס"ג) אי בד"ו ליתא. (שו"ד) אמרו על רבי יהודה בן בבא שהיו כל מעשיו לשום שמים בסרי"ר אמרו עליו על ר׳ יודה שהיו כל מעשיו לשם שמים. (שו"ו) אצ"ו בסרי"ר ליתא. (שו"ח) ל"ח עז וקשרה בסרי"ר לקח לו עז אחת וקשרה. (שו"ז) וכשביקשו בסרי"ר וביקשו. (שו"א) והליסטים בסרי"ר והליסטס. (שו"ס) שזורי של בית אבא בסרי"ר השיזורי של בית אבה. (שו"ו) חרבו בסרי"ר חרב. (שו"ה) אחד בסרי"ר ליתא. (שו"ס) ובינה והיתה הצאן בסרי"ר ובינו והיתה צאן.

עין משפט נר מצוה

מתניתא משנחשדו להיות נותנין מעשר לכהונה. הדא מסייע ליה לר' יוחנן בחדא ופליגא עליה בחדא. דתנינן *תמן ובת כהן ללוי. לא תאכל. לא בתרומה ולא במעשר. ניחא בתרומה לא תאכל. במעשר מה נפשך כהנת היא תאכל לויה היא תאכל. ר' אילא בשם רבי יוחנן כמאן דמר אין נותנין מעשר לכהונה. הוי דו אמר נותנין מעשר לכהונה. מסייעא ליה דו אמר כולן לשבח. דאמר רבי יוחנן *יוחנן כהן גדול שלח ובדק בכל ערי ישראל ומצאן שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד. אבל מעשר ראשון ומעשר שני מהן היו מפרישין. ומהן לא היו מפרישין. אמר הואיל ומעשר ראשון בעון מיתה ומעשר שני בעון טבל. יהא אדם קורא שם לתרומה ולתרומת מעשר ונותנן לכהן. ומעשר שני מחללו על המעות והשאר מעשר עני שהמוציא מחבירו עליו הראייה. ויתודה. אמר רבי אילא כעס הוא לפני המקום מי שהוא אומר עשיתי והוא לא עשה. מעתה מי שהוא מפריש יתודה. ומי שאינו מפריש לא יתודה. כהדא דתני עד °השקיפה היו אומרים קול נמוך מיכן ואילך היו אומרים קול גבוה. את המעוררין. אותן שהיו אומרים °עורה למה תישן ה' וגו'. וכי יש שינה לפני המקום. והלא כבר נאמר °הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל מה תלמוד לומר °ויקץ כישן ה'. אלא כביכול כאלו יש לפניו שינה בשעה שישראל בצרה ואומות העולם ברווחה. וכן הוא אומר °ובהמרותם תלן עיני. את הנוקפין. אותן שהיו מכין על גבי העגל בין קרניו. אמר להן יוחנן כהן גדול עד מתי אתם מאכילין את המזבח נבילות ועמד ועשה להן טבעות. אמר רבי בא בשם ר' יוחנן טבעות עשה להן רחבות מלמטן וצרות מלמעלן. עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. עד תחילת ימיו. ובימיו אין צריך לשאול על הדמאי שהעמיד זוגות. מילתיה דרבי יהושע בן לוי אמרה מהן לגנאי ומהן לשבח. דאמר רבי יוסי בשם ר' תנחום ר' חייה בשם רבי יהושע בן לוי בראשונה

מסורת הש"ס: דברים כו | תהלים מד | שם קכא | שם עח | איוב יז | יבמות פ"ט הלכה ס | תוספתא פי"ג

פני משה

גמ' מתניתא. דקאמר' יוחנן כ"ג העביר הודיית המעשר: משנחשדו. ישראל להיות נותנין מעשר ראשון לכהנים והמנהג אמר ללויים חזקה ולפיכך ביטל וידוי מעשר שאינו נותנין אותו כתקנו ואין יכולין לומר וגם נתתיו ללוי: הדא. דר"ל מסייע ליה לר' יוחנן דלקמן בחדא דאמר כל התקנות שעשו במשנתינו כולן לשבח ליוחנן כ"ג דמה שהעביר הודיית המעשר נמי לשבח וכטעמי' דר"ל ולאפוקי מדר' יהושע בן לוי דאמר לקמן זו לגנאי: ופליגא עליה. דר' יוחנן בחדא דאיהו ס"ל לקמן דמן הדין מותר ליתן מעשר לכהונה: דתנינן תמן. פ' יש מותרות הל' ה': ובת כהן ללוי לא תאכל. בת כהן מאורסת ללוי או שומרת יבם או מעוברת מלוי לא יאכלו לא בתרומה ולא במעשר: ומקשינן התם ניחא הוא דבתרומה לא תאכל דנעשית זרה אלא במעשר אמאי מה"ג תאכל כו' ומוקי ר"י התם למתני' כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה אלא ללוים. ופלוגתא היא במעשר פני שם וכן היא פלוגתא דר"א בן עזריה ור"ע בבבלי התם והילכך בת כהן לא אכלה במעשר ומהמת בעלה אינה אוכלת כדמפרש התם טעמא: הוי דו אמר. מדקאמר ר' יוחנן כמ"ד אין נותנין ש"מ דאיהו לא ס"ל הכי אלא כמ"ד התם דנותנין מעשר אף לכהונה ובהא פליגא עליה הך מילתא דר"ל: מסייע לי'. בהא דאמר כולן לשבח כדפרישית וכדמפרש ר' יוחנן התקנות שהן לשבח: הואיל ומעשר ראשון בעון מיתה. מפני תרומת מעשר שבו: ולתרומ' מעשר. ויעכב את השאר לעצמו כדפרישית במתני': ומעשר שני. נמי צריך להפריש ומחללו על המעות: והשאר מעשר עני. כלומר שאר מעשר שהוא מעשר עני בזמן שהוא נוהג אין צריך להוציאו שהמוציא מחבירו עליו הראיה כדפרישית: ויתודה. אדלעיל קאי שהעבי' הודיית מעשר משום דנחשדו כו' אמאי ויתודה אע"פ כן בשעת הביעור ומה בכך: כעס הוא לפני המקום. לומר עשיתי ככל מצותך והוא לא עשה כתיקנן ודובר שקרים לא יכון לנגד עיניו: מעתה. בניחות' הוא כלומר אמור מעתה: מי. כמו מה דמה שהוא מפריש שאר המעשרות יתודה ומה שאינו מפריש לא יתודה וס"ל להאי ש"ס דלא לגמרי העבי' הודיי' המעשר אלא שלא יאמרו כל' הכתוב בפרשה: כהדא דתני כו'. כדאמרי' באלו נאמרין דאדם אומר שבחו בקול נמוך כלומר דמפני טעם זה תיקנו נמי שיתודה בקול נמוך כדי שלא יתבייש מי שאינו מפריש ליתן כראוי והינו יכול להתודות כהוגן. אבל בבבלי מסיק דאינו מתודה כלל דכל בית שאין מתודה על מעשר ראשון שוב אין מתודה על שאר מעשרות הואיל ויפתח בו הכתוב תחילה. א"כ דר' יוחנן מפרש דמטעם זה העביר הודיית מעשר משום שיש מהן שאין מפרישין כלל ודקאמר מסייע ליה הא דר"ל היינו בהא דקאמר דכולן לשבח הן אבל לר"ל טעמא דלא היו נותנין כתקנן ולר"י משום דלא היו מפרישין כלל. ויתודה ומה בכך ומפרש רבי אילא דכעס הוא כו' ועלה קאמר אמור מעת' מי שהיה מפריש כו' וכדלעיל ועיקר: את המעוררין כו'. כדפרישית במתני': אלא. קרא ה"פ כביכול כאלו יש לפניו שינה: ובהמרות'. איוב אמר על חבריו בהקנטת' תלן עיני ולבי ומחשבתי לניס בהן: נבילות. בבבלי פריך נבילות ס"ד הא שחיט להו אלא טרפות שמא ניקב קרום של מוח: טבעות. להכנים צואר הבהמה לתוכן כדמפרש רחבות כו' כמדת הצואר: עד ימיו כו'. ומפרש עד תחילת ימיו שכל ימיו לא היה פטיש מכה ולק' פריך עלה: שהעמיד זוגות. ממונים על זה ולהיות משגיחין על הדבר: מילתיה דריב"ל. פליגא אדר' יוחנן דאמר מהן היה לגנאי כדמפרש ואזיל: בראשונה

קרבן העדה

גמ' מתני'. דתקן יוחנן העביר הודיות מעשר איירי משנחשדו להיות נותנין מעשר ראשון לכהנים ולא ללוים ואע"ג דעזרא קנים ללוים לפי שלא הלכו עמו כשעלה הוא מבבל לא קנס אלא שיהא מותר ליתן ממנו גם לכהנים אבל לא שיתנו כל המעשר הראשון לכהני' ובוידוי מעשר כתיב בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי וכו' וכיון שאין יכול להתודו' על מעשר ראשון דפתח בי' הכתוב תחלה אף על כולם אינו יכול להתודות: הדא. הא דרשב"ל מסייעא לר"י בדין אחד ופליג על ר"י בחדא: דתנינן תמן. ביבמות פרק תשיעי: בת כהן מאורס' או מעוברת או שומר' יבם ללוי לא תאכל לא בתרומ' ולא במעשר. ופריך הניח' דלא תאכל בתרומה מפני האירוס או העובר אלא במעשר תאכל ממה נפשך שהרי גם הכהנים מותרין במעשר: כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה. אלא ללוי' דוקא וכיון דכהנת היא אסורה במעשר: הוי דו אמר. ומתני' דהכא לרשב"ל אומרת דנותנין מעשר ראשון לכהן וקשיא סתמא אסתמא והיינו דפליג עלי' בחדא: דו אמר. דר"י אמר כל מה ששנינו במתני' שעשה יוחנן לשבחו הוא והיינו דרשב"ל דהוא נמי סובר דכדין עשה שהעביר הודית מעשר ואע"ג שחלוקין בטעמא כדמסיק מ"מ בהא מיהא שוין שעשה כדין לאפוקי מדריב"ל בסמוך דאמר לגנאי: ה"ג אמר להם הואיל ותרומה גדולה בעון מיתה ותרומת מעשר ומ"ש בעון טבל שהוא במיתה. וה"פ טבל שהוא בעון מיתה ילפינן חילול חילול מתרומ' גדולה וכשלא הפרישו אלא תרומה גדולה עודנו טבל למעשרות וחייבי' מיתה: יהא אדם קורא וכו'. התקין להם שיהא כל אדם הלוקח פירות מע"ה מפריש כל מעשרותיו להוציא מידי טבל ויהא קור' שם לתרומ' ולתרומ' מעשר שמפריש ממעשר ראשון ונותן לכהן דמשום דאית ביה עון מיתה אחמור עלייהו שלא לעכבו אללו עד שימכרנו לכהן כשם שהוא מעכב אללו מעשר ראשון ומעשר עני ואומר המע"ה דלמא כי משהי להו גבי' אכיל לי' וזר חייב עליהן מיתה אבל שאר מעשרות אין בהן איסור לזרי': ה"ג ומעשר ראשון ומעשר עני המע"ה. ולכך העביר הודית מעשר כיון שראה שאין מפרישין מעשרותיהן כראוי: ופריך ויתודה. שהרי מיהת הפרישו מעשרותיהן כפי התקנ' שהתקין: מי שהוא אומר עשיתי וכו'. שבוידוי מעשר הוא אומ' עשיתי ככל אשר צויתני והרי הוא לא עשה כמלותו שהרי לא נתן ללוי ולעני את המגיע לו: ופריך מעתה מי שהוא מפריש יתודה. מיהת ולמה ביטל ההודי' מכל וכל בשלמא לרשב"ל ניחא לפי שהכל נתנו מעשר ראשון לכהנים כפי הקנס שלא ככתוב אלא לר"י קשיא הלא החברי' ודאי הפרישו מעשרותיהן כראוי והם יתודו: ומשני כהדא דתני וכו'. כלומר באמת לא העביר הודית מעשר מכל וכל אלא שלא יהא מתודין בקול רם שלא לבייש את שאינן מפרישין כראוי והמפריש כראוי אמר בחשאי כל הוידוי ושאינו מפריש כראוי לא אמר כלום בחשאי רק התחיל מיד בקול רם השקיפה: אותן. לוים שהיו אומרי' בכל יום על הדוכן של קרבן עורה למה תישן והיה נראה להם כאלו היו מדברים עם השם ומועקים אליו זה הפסוק וזה אינו ראוי לעשות ולומר כן כלפי מעלה ואמר להם הלא כתיב הנה לא ינום וגו': ובהמרות' תלן עיני. כביכול כאלו עיניו בלינה בשעה שישראל חוטאים לפניו: מכין על גבי העגל בקרניו. שלא יתחזק כל כך על גבי רגליו: מאכילין את המזבח נבלות. לאו דוקא נבלות אלא טרפות שמא ניקב קרום של מוח: ועמד ועשה להן טבעות. להכניס צואר בהמה לתוכו כדתנן במסכת מדות: רחבות מלמטן וצרות מלמעלן. כמדת צואר בהמה: עד ימיו. עד תחלת ימיו. שהוא תיקן שלא יהיה עוד וכדפרישי' במתני': שהעמיד זוגות. ת"ח שישגיחו ויעיינו שלא ימכרו ע"ה פירות אא"כ הפרישו תרומות ומעשרות כפי תקנתו דלעיל וכ"ה בערוך: מילתי' דריב"ל. דברי ריב"ל בסמוך פליגי על ר"י: בראשונה

שנויי נוסחאות (סו"ג) הדא מסייע ליה לר' יוחנן בחדא ופליגא עליה בחדא דתנינן תמן ובת כהן בכי"ר הדה מבייעה לר' יוחנן בחדה ופליגה עלוי בחדה פליגה עלוי דתנינן תמן וכן בת כהן. (סו"ג) לא תאכל לא בתרומה כד"ו לא תאכל לא יאכלו **לא בתרומה**. (סו"י) ומצאן שלא היו בכי"ר ומצאן אותם שלא היו. (סו"ז) והשאר מעשר עני שהמוציא בכי"ר והשאר מעשר ומעשר **עני המוציא**. (סו"ז) **עני** בכי"ר שני. (סו"ח) המקום מי בכי"ר דמקים על מי. (סו"כ) **לא** בכי"ר **אל**. (סוכ"ז) עד השקפה היו אומרים קול נמוך מיכן ואילך היו אומרים קול גבוה בכי"ר **עד** השקיפה היו אומרין בקול גבוה מכן והלך היו אומרין בקול נמוך. (סוכ"ג) את המעוררין בכי"ר **את** מעוררין. (סוכ"ד) תישן **ה'** וגו' בכי"ר תישן ה' הקיצה **אל** הזנח **לנצח** וכו'. (סוכ"ו) **כאילו** בכי"ר ליתא. **יש לפניו** בכי"ר **יש לו לפניו**. (סוכ"ט) הנוקפין **אותן** בכי"ר הנוקפים **אלו**. (סול"א) מתי בכי"ר אמתיי. **נבילות** בכי"ר **טריפות** (עי' מ"ש בגליון הש"ס). (סול"ג) **אמר** בכי"ר ליתא. **בשם ר' יוחנן** בכי"ר בשם רב יהודה. (סול"ה) אין צריך בכי"ר **אין אדם צריך**. **הדמאי** בכי"ר הדמיי. (סול"ז) **לגנאי** בכי"ר **ליגניי**. **יוסי** בכי"ר יוסה. (סול"ח) ר' חייה בשם ר' יהושע בן לוי בכי"ר **בירבי חייה** [ר' חזקיה] בשם ר' [לעזר ביר' יוחנן] **יהושע בן לוי** בירושלמי בסוף מעשר שני הגירסא דא"ר יוסי בשם ר' תנחום בר חייא ר' חזקיה ר' לעזר בי ר' יוסי ר' תנחום בר חייא בשם ריב"ל.

גליון הש"ס עד מתי אתם מאכילין את המזבח נבלות. ל"ב כן הוא בבבלי סוטה דף מ"ח אבל בירושלמי סוף מעשר שני הגירסא טריפות וכן נכון כמו שהוא במעשר שני:

בראשונה היה מעשר נעשה לשלשה הלקים. שליש למכרי כהונה ולויה. ושליש לאוצר. ושליש לעניים ולחברים שהיו בירושלים. א"ר יוסי בי רבי בון מאן דהוה סלק למידון בירושלים עד תלת איגרין הוה יהיב מדיליה. מיכן ואילך משל אוצר. משבא אלעזר בן פתורה ויהודה בן פכורה היו נוטלין אותן בזרוע והיתה ספיקה בידו למחות ולא מיחה. והעביר הודיית המעשר. וזו לגנאי. את המעוררין לשבח ואת הנוקפין לשבח. עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים עד תחלת ימיו. רבי חסידה שאל לרבי חזקיה לא מסתברא עד סוף ימיו. אמר ליה אף אנא סבר כן. דמאי רבי יוסי בשם רבי אבהו רבי חזקיה בשם רבי יודה בן פזי דמאי דמי תקין ומי לא תקין:

הלכה יב מתני' משבטלה סנהדרין [א] בטל השיר מבית המשתאות

ישעיה כד: שנאמר °בשיר לא ישתו יין: גמ' אבא בר רב ירמיה אמר °זקנים משער שבתו וגו'. איכה ה: אמר רב חסדא *בראשונה היתה אימת סנהדרין עליהן ולא היו אומרים דברי נבלה בשיר. אבל עכשיו שאין אימת סנהדרין עליהן הן אומרים דברי נבלה בשיר. בראשונה לא היו נפרעין אלא מאותו האיש בלבד. אבל עכשיו נפרעין ממנו וממשפחתו. אמר רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חונה בראשונה כל צרה שהיתה באת על הציבור היו פוסקין שמחה כנגדה. ומשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתיו'. משבטלו שם: אילו ואילו °שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולנו. וכי מה היתה סנהדרין גדולה מועל'. ויקרא כ: אלא לפי שנאמר °ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך לבלתי המית אותו בכל מיתה שירצו. משלו משל למה הדבר דומה לאחד שקילקל בעיר מסרו לבעל האגמון וחבשו. והיה קשה מבעל האגמון מסרו לבעל הזמורה וחבשו והיה קשה מבעל הזמורה מסרו לבעל הרצועה וסטרו והיה קשה מבעל הרצועה. מסרו לשלטון והחזירו לקמין. כך צרות האחרונות משכחות את הראשונות:

הלכה יג מתני' משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים משחרב

בית המקדש בטל השמיר ונופת צופים ופסקו אנשי אמונה שנאמר °הושיעה י"י כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם: תהלים יב: גמ' משמתו נביאים הראשונים פסקו אורים ותומים. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן

זה

קרבן העדה

בראשונה היה מעשר. עני מתחלק לג' חלקים שלים למכירי כהונה כהנים ולויים שהיה מכיריו ואוהביו דאינו רגיל לתת תרומות ומעשרות אלא לכהן זה: ושלים לאוצר. לצדקה כדמפרש בסמוך: מאן דהוה. עולה לירושלי' לדון עד זמן שנכתבו שלשה האגרות לבעל דינו שיבוא היה מתפרנס משל עצמו ואם סירב הבעל דין ולא בא היה נותני' להתובע לפרנסתו מממון האוצר: היו נוטלין. המעשר שבאוצר בזרוע והם לא היו עניים נמצא שלא ניתן מעשר עני כראוי ולכך העביר יוחנן הודית מעשר: והיתה סיפוק ביד יוחנן למחות ולא מיחה וזה לו לגנאי כאלו על ידו נתבטל הודית מעשר: עד תחילת ימיו. ואף זה לשבח כדפרישית במתני': לא נסתברא אלא עד סוף ימיו. ואף זה לגנאי שבתחלת ימיו לא הרגיש למחות: דמי תיקן וכו'. כלומר לכך נקראו פירות ע"ה דמאי דא מאי הוא מתוקן כראוי או לו:

הלכה יא מתני' סנהד'. שם הדיינים ונקראים כן שנושאים הדרת פנים בדין: גמ' זקנים משער שבתו וגו'. כלומר ממאי דמשבטלו סנהדרין כתיב ומייתי ראיה מדכתיב זקנים משער שבתו ובחורים מנגינתם שמעינן מזמן שבטלו הזקנים משער דכתיב שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אז בטלו הבחורים מנגינתם: דברי נבלה. ליצנות לפיכך נתבטל כל השירים מבית משתאות: אלא מאותו האיש. המדבר נבלה היו הב"ד מעונישים אותו: עכשיו. שנתבטלו הסנהדרין ואין עונשין אותו בעה"ז נפרעין מלמעלה ממנו וממשפחתו כדכתיב ואם העלם יעלימו וכו' ונתתי פני באיש ההוא ובמשפחתו: היו פוסקין שמחה כנגדה. כדתניא במגילת תענית: משבטלה אלו ואלו. סנהדרין ושמחות על הצרות שעברו כדמפרש בסמוך טעמא: וכי מה היתה סנהדרין גדולה מועלת. בא לפרש למה כשהיו סנהדרין נפרעין ממנו לבדו ולא ממשפחתו: בכל מיתה שירצו. דאפילו ע"ה דאינם יודעין באיזו מיתה ימות מוטל עליהם להמיתו בכל מיתה שירצו: משלו משל למה"ד. למה ביטלו השמחו' שקבעו כנגד הצרות שעברו לפי שהצרה הבאה קשה מאותה שעברה: והיה קשה מבעל האגמון. ולא נתיסר בעונש זה ונמסר לבעל הזמורה והוא מקום תפיסה שנדחק שם בזמורות של העץ: וסטרו. והכהו ברצועה: מסרו לשלטון. להסר לדונו דיני נפשות: והחזירו לקמין. מקום שיצא ממנו שהן הכירה והתנור ואם שוהא אדם שם שעה אחת מיד מת וכ"ה בערוך וכן בלעז קורין אותו קמי"ן:

הלכה יב מתני' משמתו נביאי' הראשונים וכו'. בגמרא מפרש: אנשי אמנה. שמאמינים בהקב"ה וסומכין עליו לעשות טוב ואין דואגין לחסרון:

זה

פני משה

בראשונה. לאחר שתיקן עזרא לשכת בית האוצר לתת שם המעשרות והיו נותנין מהם לכהנים וללוים ולעניים כדכתיב בנחמיה והיה הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים וגו' אל הלשכות לבית האוצר כי אל הלשכות יביאו בני ישראל וגו' וכן במלאכי הביאו וגו' אל בית האוצר וקי"ל מלאכי זה עזרא ור"י בן לוי לטעמיה דס"ל במעשר שני שם דנותנין המעשר אף לכהנים כדקאמר טעמא התם וכן לעניים אפי' לישראל דקי"ל מעשר ראשון מותר לזרים (וכן כתבו התוס' ביבמות שם ובכתובות) וקאמר דכך היו נוהגין בראשונה שהיה המעשר נתחלק לג' חלקים שלים היה נותן למכירי כהונה ולויה שלו ושלים לבית האוצר כדמפרש לקמי' ושלים לעניים. וכן לחבירים שהיו בירושלים כדמלינו ביחזקיהו דכתיב ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' וכדדרים התם מהאי קרא דנותנין מעשר אף לת"ח: מאן דהוה סליק למידון בירושלים. כלו' דר' יוסי בר בון מפרש דלמי שהיה עולה במעלה זו להיות מיושבי על מדין בירושלים היו נותנין כעין דאמרי' בריש פ"ג דכתובות גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכדכתבו התו' שם לפי שכל שעה היו יושבין כדין ולא היו עוסקין בשום מלאכה ולא היה להן במה להתפרנס והיה מוטל על הציבור להתפרנס: עד תלת איגרן הוה יהיב מדיליה. כלומר דמפרש הא דקאמר שלים לאוצר היינו שנוהגין ללשכת האוצר עד שעת הביעור ומקודם היה נותן לכהנים וללוים ולעניים מהשני השלישים שלו כלומר מה שהיה בידו: תלת איגרין. אלו האיגרות שהיו שולחין להמדינה ולהגולה בשנת הביעור שיוליאו המעשרות שלהם ולחלקן כדאמר התם בראשונה היו שולחין לבעלי הבתים שבמדינה מהרו והתקינו פירותיכם כו' וכעין דקאמר התם מעשה ברבן גמליאל כו' לא וכתוב לאחינו בני דרומא ולאחינו בני גלילא עילאי ותרעייה ולאחינו בני גלותא כו' דמטא זמן ביעורא תפקון מעשריא וכן הוא בסנהדרין וכן בבבלי שם דף י"ב ושלש איגרות אתוכות לפניו כו' והיינו דקאמר דמכאן ואילך לאחר שבאו אלו הג' איגרות היה מתחלק גם השלים של האוצר שכבר הגיע שעת הביעור: משבא אלעזר כו'. דהן היו כהנים בעלי אגרופין ובעלי זרוע ונטלו הכל והיתה סיפוק ביד יוחנן כ"ג למחות בידם ולא מיחה: והעביר הודיית מעשר. מפני כך דלא היו יכולין להתודות וגם נתתיו ללוי: וזו לגנאי. על שהיתה סיפוק בידו למחות ולא מיחה: את המעוררין. והתקנות שנשנו לקמן במתני' אלו לשבח: לא מסתברא. לפרש הכי אלא עד סוף ימיו היה פטיש מכה ובסוף ימיו ביטלה דאל"כ לא שייך לומר ובימיו א"כ דסבר דזה נמי הוא לגנאי דעד סוף ימיו לא היה משגיח על הדבר וכדמשמע דקאמר את המעוררין והנוקפין לשבח דהן לבדן היו לשבח וכן תקנת דמאי: דמאי. מפרש מהו הלשון דמאי דמי תיקן ומי לא תיקן כלומר דספק הוא והיינו דא מאי וכל הסוגיא איתא בסוף מ"ש והמפרש שם לא פירש כן בדבריו:

הלכה יב מתני' סנהדרין. שם הדיינים ונקראים סנהדרין שנושאין הדרת פנים בדין: בטל השיר. מפרש בגמ': גמ' זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם. דכשבטלו הזקנים היושבים בשער שהן הסנהדרין בטלו הבחורים מנגינתם ג"כ: בראשונה. כשהיו הסנהדרין מאיימין עליהם: דברי נבלה בשיר. ולפיכך בטלו: בראשונה. כשאדם עבר עבירה: אלא מאותו האיש בלבד. לפי שסנהדרין נפרעין ממנו: וממשפחתו. המחפין עליו: כל צרה שהיתה באה על הציבור. ונגאלין ממנה היו עושין אותו היום שמחה ויו"ט: משבטלו אילו ואילו. שיר בבית המשתאות ושמחה כנגד הצרה: וכי מה היתה סנהדרי גדולה מועלת. לנו א"כ לעיל קאי דקאמר ועכשיו נפרעין ממנו וממשפחתו וכי מה היתה סנהדרין מועלת למשפחה: לפי שנאמר ואם העלם וגו'. ועל המשפחה נאמרה וכשהיו הסנהדרין עושין בו דין לא היתה המשפחה נכשלת בהעלמת העין: משלו משל כו'. אדלעיל קאי דמשבטלו סנהדרין גדלו הצרות והאחרונו' משכחו' את הראשונות דמאחר שלא יוכלו להוכיח ולייסר הרשעי' נענשו העם ביסורין וגלות ומרעה אל רעה יצאו כענין לבעל האגמון והזמורה והרצוע' שכולן ל' מיני ושרר' ושוטרי' המייסרי' ומענשי': והחזירו לקמין. ענין בית האסורים שחובשין שם מחוייבי מיתה:

הלכה יג מתני' משמתו נביאי' הראשונים. בגמ' מפרש מאן נינהו: השמיר. כמין תולעת ובריית כשעורה וכו היו מראין על האבנים הרשומות בדיו והן נבקעות מאליהן: ונופת צופים. מפרש בגמרא: אנשי אמנה. שהיו בוטחים ומאמינים בהקדוש ברוך הוא כדמפרש בגמ':

שמואל

מסורת הש"ס

תוספתא פט"ו

עין משפט נר מצוה

כ

א מיי' פ"ה מהלכות תענית הלכה יד סמ"ג עשין מד"ס ג טוש"ע או"ח סי' תקס ס"ג

שנויי נוסחאות

(סו"א) מעשר בסרי"ר המעשר. חלקים בסרי"ר חלקין. (סו"ב) שליש למכרי כהונה ולוייה ושליש לאוצר בסרי"ר שליש לאוצר ושליש למכרי כהונה ולווייה. (סו"ג) יוסי בי רבי בון בסרי"ר יוסה ביר בון. (סו"ד) איגרין הוה יהיב מדיליה מכן ואילך בסרי"ר איגרן הווה אכל מן דידיה מכן והלך. (סו"ו) בן פכורה בירושלמי מע"ש הגירסא בן פתורה. (סו"ה) לגנאי בסרי"ר לגניי. (סו"ט) ואת בסרי"ר את. (סוי"א) חסידה בסרי"ר חסידא. חזקיה בסרי"ר חזקייה. מסתברא בסרי"ר מסתברה. (סוי"ג) אף בסרי"ר אוף. אנא בסרי"ר אנה. דמאי בסרי"ר דמיי. (סוי"ג) יוסי בסרי"ר יוסה. אבהו בסרי"ר אבהוא. (סוי"ד) בן פזי דמאי בסרי"ר בר פזי דמיי. ומי בסרי"ר דמי. (סוי"ו) אבא בסרי"ר ר' אבה. (סוי"ח) שבתו וגו' בסרי"ר שבתו ובחירים מנגינתם.

עמודי ירושלים

מיכן ואילך משל אוצר. עי' מה שפי' הקרבן העדה ובשירי קרבן הוכיח מזה דלא כמ"ש הכמ"ע (סי' י"ד סקכ"ג) בשם הריב"ש דבלא יצא סנתבע חייב בדין אין צריך לשלם יציאת התובע ע"ש ולפי מה שפי' בדברי הירושלמי הפני משה אין ראיה לדעת הש"ך ומוכח דהריב"ש פי' כפי' הפני משה: אבל עכשיו נפרעין ממנו וממשפחתו. בשירי קרבן כ' דקשה דאמרינן לעיל פ"ז ה"ה ביבנה יצא קול ואמר אין לכם עסק בנסתרות וצ"ע עכ"ל ולק"מ דהתם הפי' על נסתרות שאין יודעין כלל וכבר עמו ופשפשו מה שבכוחם ועכ"ז לא ידעו ע"ז יצא הקול שאין לכם עסק בנסתרות (ועי' כבוד הכהנים בירושלמי פ"ז שם) משא"כ כאן מיירי בנסתרות שיודעים לידע והם מחפין עליו (עי' פני מבה כאן) וא"כ אין כאן סתירה כלל וז"ב:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

זה שמואל ודוד. ר' בא בר כהנא בשם רב זה גד ונתן. רבי ירמיה רבי שמואל בר יצחק בשם רב זה ירמיה וברוך. מילתיה דר' יהושע בן לוי אמרה זה ירמיה וברוך דא"ר יהושע בן לוי °ויהי לדרוש אלהים בימי זכריהו המבין ביראת אלהים מאן קם מבתריה ירמיה וברוך. *משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי פסקה מהן רוח הקודש אף על פי כן משתמשין היו בבת קול. מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצא מבית קודש הקדשים ואמר נהרג גיים גוליקס ובטלו גזירותיו. מעשה שיצאו נערים להלחם באנטוכיא ושמע יוחנן כהן גדול בת קול יוצא מבית קודש הקדשים ואומרת נצחו טלייא דאגחו קרבא באנטוכיא. וכתבו אותה העת ונתנו בו זמן וכיוונו שבאותה שעה היתה. מעשה שנכנסו זקנים אצל בית גדיא ביריחו ויצתה בת קול ואמרה להן יש ביניכם אדם אחד ראוי לרוח הקודש אלא שאין הדור כדיי ונתנו עיניהן בהילל הזקן. וכשמת היו אומרים עליו הוי עניו חסיד תלמידו של עזרא. ושוב נכנסו זקנים לעליי' ביבנה ויצאת בת קול ואמרה להן יש ביניכם אחד ראוי לרוח הקודש אלא שאין הדור כדיי ונתנו עיניהם בשמואל הקטן. ולמה נקרא שמו קטן לפי שהוא מקטין עצמו. ויש אומרים לפי שמעט היה קטן משמואל הרמתי וכשמת היו אומרים עליו הוי עניו חסיד תלמידו של הלל הזקן. ובשעת מיתתו אמר שמעון וישמעאל לחרבא ושאר כל עמא לביזה. ועקין סגיאין יהויין. ובלשון ארמי אמרן ולא ידעו מה אמר. ועל רבי יהודה בן בבא התקינו שיהו אומרים הוי עניו חסיד אלא שנטרפה השעה.

*תני אמר רבי יודה מה טיבו של שמיר הזה ביריה היא מששת ימי בראשית וכיון שהיו מראין אותו לאבנים היו מתפתחות לפניו כלווחין של פינקס ובו בנה שלמה בית העולמים. הדא היא דכתיב °והבית בהבנותו אבן שלימה מסע נבנה ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו. ר' נחמיה אומר מגוררות היו הדא היא דכתיב °כל אלה אבנים יקרות במידות גזית מגוררות במגירה מבית ומחוץ אמור מעתה מבפנים לא היה עושה להן כלום אלא מתקן מבחוץ ומכנים לפנים. רבי אומר נראין דברי רבי יודה באבני בית המקדש. ודברי רבי נחמיה באבני ביתו של שלמה. ואין כל דבר יכול לעמוד בו אפילו נתון על גבי האבן או לתוך טס של מתכת מיד היה בוקע ויורד. מה היו עשוין לו להעמידו היו כורכין אותו מוכין של צמר ונותנין אותו לתוך טני של אבר מלא סובין של שעורים. הדא היא דכתיב °המבליג שוד על עז. ונופת צופים. אמר רבי לעזר דבש הבא בצפייה. א"ר יוסי בי רבי חנינה סולת צפה על גבי נפה לושה בדבש וחמאה. *אמר רבי יונתן יפה סיפסוף שאכלנו בנערותינו מפנקרסין שאכלנו בזקנותינו דביומוי אישתני עלמא. א"ר חייה בר בא סאה ארבלית היתה מוציאה סאה סולת סאה קמח סאה קיבר סאה מורסן סאה סובין. וכדון אפילו חדא על חדא לא קיימא. ופסקו אנשי אמנה. אמר רבי זעירא אנשי אמנה תורה. כהדא חד רבי הוה קרי ליה לאחוה בצור והוון צווחין בפרגמטי' והוה אמר לית אנא מבטלה ענתי אין חמי למיתי מיתי הוא:

הלכה

פני משה

גמ' שמואל ודוד. הן הנביאים הראשוני' ומשמתו פסקו האורים ותומים מלשאול בהם: מילתי' דריב"ל. לקמיה נמי אמרה כר' ירמיה דבימי ירמיה וברוך עדיין היו שואלים באורים ותומי' דדריש מהאי קרא דכתיב ויהי לדרוש אלהים וגו' וס"ל לדרוש באורי' ותומי': ומאן קם מבתרייהו ירמיה וברוך. וגם בזמנם היו עדיין: מעשה ששמע כו'. בבלי פ' ואילו נאמרין: שיצאו נערים. בניו של יוחנן כ"ג: שמעון וישמעאל. ר"ש שהיה נשיא ור"י ישמעאל בן אלישע כ"ג שהרגם המלכות. ובבבלי גרים נמי וחבריהו נקטלא לאחר מיתית ואחר כו': אלא שנטרפה השעה. שאין מספידין על הרוגי מלכות מאימת המלך: לאבנים. שהיו נרשמין כדיו: וכל כלי ברזל לא נשמע. והיו צריכין לאמיר: מגוררות היו. האבנים בכלי ברזל כדכתיב מגוררות במגירה: אמור מעתה. הא דכתיב וכל כלי ברזל לא נשמע דמבפנים לא היה נשמע אלא מבחוץ היה מתקן: להעמידו. להתקיים. דאין שום כלי יכול לעמוד לפניו: טני. גיגתא: המבליג שוד על עז. לומר בריה קלה כזו ומתבקעין הרים ואבנים קשים מפניו: הבא בצפייה. ממקום ציפיאה והיינו צופים דקרא הרמתים ציפים ומשובח הוא מאד: סולת צפה ע"ג נפה. מרוב שומנה נדבקת לדופני נפה ודומה לעיסה שנילושה בדבש וחמאה. נופת נפה צופים שצפה: יפה סיפסוף. הפרי גרוע שנשאר באילן בסוף: מפנקרסין. פירות החשובים: דביומוי. שבימיו נשתנה העולם וכן הוא לעיל פ"ק ואיידי דקאמר דהעולם הולך והרב מייתי לה הכא: סאה ארבלית. הטין ממקום ארבל: וכדון. ועכשיו נשתנה דהקמח והסלת כו' בין הכל אין עולין לסאה אחת מסאה של חטין: אנשי אמנה. דקאמר במתני' תורה הן בני אדם שבוטחים בהשם שיצליח עיסקיהם עם היותם עוסקים בתורה ואין מתבטלים הימנה: כהדא. מעשה בענין זה שהי' מלמד אחד קורא מקרא עם אחיו בצור והיו קוראין אותו לסחורה ואמר להן אינני שומע לכם לבטל עתי וקביעותי בתורה: אין חמי למיתי מיתי הוא. אם ראוי יהיה לי לבוא איזה ריוח בין כך ובין כך יבא:

הלכה

קרבן העדה

גמ' זה שמואל ודוד. הם נקראים נביאים הראשונים שאותן שהיו לפניהם נקראים הרואים כמפורש בקרא בשמואל: זה גד ונתן. שנבאו בימי דוד ושלמה וכיון דאשכחן דהוו אורים ותומים בימיהם בימי דוד לא פסקו כל ימיהם: זה ירמיה וברוך. שכל זמן שהיה מקדש הראשון קיים היו אורים ותומים ונקראים ראשונים שהיו במקדש ראשון: ויהי לדרוש אלקים. אלו אורים ותומים: בימי זכריהו. הוא עוזיהו וב' שמות היה לו: גיים. חיל: גוליקס. שם מלך שגזר גזירות על ישראל: טלייא. ילדים: דאגחו קרבא. העושים מלחמה במדינת אנטוכיא: ה"ג בתוספתא וכתבו אותה שעה ואותו יום וכיוונו ואותה שעה היתה כשנצחו: שמעון וישמעאל. ר"ש היה נשיא ור"י בן אלישע כה"ג שהרגתם מלכי יון: לחרבא. שעתידין ליהרג בחרב: ועקין סגיאין יהויין. וצרות רבות יהיו: ובלשון ארמית אמרן. שלא ידעו ולא יבינו בו כל השומעים וימס לב העם: אלא שנטרפה השעה. שאין מספידין הרוגי המלך מפני אימת המלך: כלוחין של פנקס. כלוחות שבפנקס החנוני שהן טוחין בשעוה ושוין ומיושרין הרבה: אבן שלמה מסע נבנה. בשלימות כמה שהסיעה מההר ולא סיתתוה שוב בכלי ברזל: ומכנים מבפנים. מתוקן כמדת גזית ובפנים בבית המקדש לא נשמע גרזן בהבנותו: ודברי רבי נחמיה באבני ביתו של שלמה. דשם כתיב כל אלה וכו' מגוררות היו אלא דרבי נחמיה סובר דגם על בה"מ קאי: טני של אבר. קנה העופרת: המבליג שוד על עז. בריה קלה כזה יבקע ההר קשה מלפניו: דבש הבא בצפייה. ובסמוך מפרש: סלת צפה ע"ג נפה. של גודל דקות וקלות הסולת אינו יורד תוך הנפה רק צפה ע"ג כאבק ולשון סולת זה בדבש וחמאה והוא מאכל טוב ונתבטל המאכל הזה לפי שאין סולת יפה כזה בנמצא ואין המאכל טוב כל כך עתה כמו מאז: סיפסוף. סופי תאנים והם הגרועים סוגיא זו מפורשת לעיל פ"ק: מפנקריסין. היינו קפריסין שומר לפירי ומין נלף הן: דביומוי. שבימיו נשתנה העולם לגריעותא וניטל טעם הפירות: סאה ארבלית. סאה חטים הגדילה במקום ששמו ארבלית הוציאה לאחר הטחינה: קמח. הוא אבק דק היוצא מן הנפה שהנפה מוציא' הקמח וקולטת הסולת: סאה קיבר. קמח שאינו יפה ועושין ממנו פת קיבר: סאה מורסין. סובין שיוצאין באחרונה בשעת הטחינה: סאה סובין. כשלותתין החטין לעשות מהן סולת כותשין אותן במכתשת ומוציאה סובין: וכדון וכו'. ועכשיו החטים גרועים כל כך שסאה חטים בין כולם סלת וקמח וסובין ומורסן אינן סאה לאחר הטחינה: אנשי אמנה תורה. שאין תורתם אומנותם כדמייתי בסמוך: כהדא. כהא חד נער קרא לאחיו בצור שיבא: והוון וכו'. שהיו צועקים הקונים שיבא עם סחורתו למכור והוא אמר. והי' אומר אין אני מבטל השעה שקבעתי ללימוד התורה בשביל הרווחת ממון: אין. אם ראוי שיבוא לי ריוח יבוא הוא מעצמו מהקב"ה אף לאחר שאגמור קביעה. וזהו הנקרא תורתו אומנותו שמבזה כל האומנות ובוטח בה' שיתן לו פרנסתו והן הנקראים אנשי אמנה:

הלכה

תוספתא פ"ג

תוספתא פי"ג

פאה פ"ז לעיל פ"ק ה"ה

שנויי נוסחאות (שו"ז) ביראת במקרא „בראות". (שו"ז) וכל כלי במקרא „כל כלי". (שו"ז) במידות במקרא „במדות".

מסורת הש"ס

הלכה יג מתני' הטהרה. שפסק מישראל בטלה טעם הפירות וריחם שבזמן שהיו ישראל טהורי' ועוסקים בטהרה אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מטעם וריח רע: המעשרות נטלו את שומן הדגן. דמעשר איקרי חלב דכתיב כל חלב תירוש ויצהר: תורה אור

גמ' כתיב ואל זועם בכל יום. הלכך אין יום שאין בו קללה אבל בזמן שהיה בה"מ קיים היו הקרבנות מבטלין הזעם מישראל: ראשונה ראשונה. לרות וקללות הראשונים עכשיו שאין בה"מ מתקיימות במקלת ל"א ראשונה ראשונה מתקיימות בתמיה וכי אפשר לעמוד בהן אלא נראה שהראשונות מתבטלות אח"כ: מי מבטל. כלומר במה מתבטלת: ברכת כהנים מבטל. שהכהנים בברכתן מבטלים הקללות הבאים בעולם: פירות מועטין. ש"מ שהטללים גורמין קללה: ניטל יותר. דקאמרת הפירות והדגן לקו מי מהן לקה ביותר: נשמעינה מן הדא. תא שמע: והיתה עשרים וחמשה אין כתיב כאן. שלפי החשבון שלקו החטים שהיו מעשרים עד עשר שהוא המחצה היה ראוי שיהיה ביקב של חמשים עשרים וחמשה ולא היו אלא עשרים ש"מ שהפירות נתמעטו בשומן יותר מהדגן:

הלכה יד מתני' בפולמו' של אספסיינוס. חיל שהביא אספסיינוס על ירושלים: גזרו על עטרות חתנים. בגמרא מפרש מאי היא: ועל האירוס. עשוי כמין נפה שדפנותיה עגולות ושוטחים על פיה עור דק ומכין עליו במקל ומוליא קול וקורין לו טנבור"י בלע"ז: עטרות כלות. בגמרא מפרש: ושלא ילמד אדם את בנו יונית. חכמת יונית והם רמזים וחידות שהיו ליונים ולא היו מובנים אלא להרגיל בהם: בפולמוס האחרון. הוא חרבן הבית ושל טיטוס נמי הוה: באפריון. כמין אהל של מעילין וטליתות מוזהבות: ורבותינו. רבינו הקדוש: התירו שתלא הכלה באפריון. תוך העיר משום לניעותא: **גמ'** אלו הן עטרות חתנים. דנפלה א' עטרת ראשינו רמז לעטרות חתנים שגזרו עליהן: זו זהורית המוזהבת. טלית לבועה שני ובו קבועין טסי זהב עד שמעמידין אותו כמין קיפה: של מלח ושל גפרית. ענין עטרה עושין מאבן מלח שהוא ללול כאבן הבדולח ולובעין אותו בליורין בגפרית כשם שעושין בכלי זהב וכסף: ושל זית. מעלי זית: דחילפי. אורטיג"א בלע"ז: שיבשב. חתך זמורות ל"א עשה דרך שחוק ושיבוש: נייח ליה וכו'. נוח היה לו שיורם ראשו מעליו ולא יעשה כן שעבר על דברי חכמים: והוה כשגגה. ונתקיים קללתו שנדון בסייף: וסהרוני. רבידים: אפיפירות. כמין קיפה מנועגלי עץ ותולין בו לניפין ורדידי זהב: רסיסה. מין כלי זמר כדפריסית במתניתין: א"ל ר"ג וכי עשית כמו שעשתה אשת ר"ע לבעלה. שהיתה מוכרת שערות ראשה ונותנת לו מדמי השערות לאכול כדי שיעסוק בתורה: ילמדנו בשעה שאינו לא יום ולא לילה. כלומר שאסור שהרי הוא דבר שאינו שיהיה לא יום ולא לילה:

הלכה יד מתני' רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד טל לברכה וניטל טעם הפירות רבי יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות רבי שמעון בן אלעזר אומר הטהרה נטלה את הריח המעשרות נטלו את שומן הדגן הזנות והכשפים כילו את הכל: **גמ'** כתיב °ואל זועם בכל יום. אמר רבי זעירא ראשונה ראשונה מתקיימת. מי מבטל. רבי אבין בשם ר' אחא ברכת כהנים מבטלת. *אמר רבן שמעון בן גמליאל תדע לך שנתאררו הטללים. בראשונה עיר שטלליה מרובין פירותיה מרובין. אבל עכשיו עיר שטלליה מרובין פירות מועטין. בראשונה היה הטל יורד על הקש ועל התבן והן מלבינים. אבל עכשיו יורד על התבן והקש והן משחירין. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח. מעשרות נטלו את שומן הדגן. וממי ניטל יותר. א"ר לוי בר חיתא נישמעינה מן הדא °מהיותם בא אל ערימת עשרים והיתה עשרה. בא אל היקב לחשוף חמשים פורה והיתה עשרים וחמשה אין כתיב כאן אלא והיתה עשרים. וחכמים אומרים הזנות והכשפים כילו את הכל:

הלכה טו מתני' א בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יונית בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא כלה באפיריון בתוך העיר ורבותינו התירו שתצא כלה באפיריון בתוך העיר: **גמ'** °נפלה עטרת ראשינו. אילו הן עטרות חתנים. זו זהורית המוזהבת. רבי בא בשם רב של מלח ושל גפרית. רבי ירמיה בשם רב של מלח ושל זית. רב נחמן בר יעקב אמר אפילו דחילפי ר' ירמיה שיבשב ולבש עטרה של זית שמע שמואל ואמר נייח ליה אילו איתרים רישיה ולא עבד כן. והוות כן כשגגה שיצא מלפני השליט. אילו הן חופות חתנים סדינים מצויירין וסהרוני זהב תלויין בהם. תני *אבל עושה הוא אפיפיירות ותולה בהן כל מין שירצה. מתניתא ועל האירום רסיסה. אלו הן עטרות כלות זו עיר של זהב. *ר' עקיבה עשה לאשתו עיר של זהב וקניאת בה איתתיה דרבן גמליאל. אמר לה מה הוית עבדת היך מה דהוות עבדה דהוות מזבנה קליעתא דשערה ויהבה ליה והוא לעי באורייתא. שאלו רבי יהושע מהו שילמד אדם את בנו יונית. אמר להן ילמדנו בשעה שאינה לא יום ולא לילה דכתיב °והגית בו יומם ולילה.

מעתה

תהלים ז | חגי ב | איכה ה | יהושע א

תוספתא פט"ו | תוספתא פט"ז | שבת פ"ו

הלכה יד מתני' אין יום. כדדריש בגמ': הטהרה נטלה את הריח. טהרה שפסקה מישראל בטלה ריח הפירות שבזמן שהיו ישראל טהורים ועוסקים בטהרה היה הקב"ה מטהר את הפירות מריח רע: המעשרות נטלו את שומן הדגן. דמעשר אקרי חלב כדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן והוא כולל על התרומות והמעשרות:

גמ' כתיב ואל זועם בכל יום. וע"י כך אין יום שאין בו קללה: ראשונה ראשונה מתקיימת. כלומר נוח היה להתקיים ראשונה ראשונה דכל יום קללתו מרובה משל חבירו: מי מבטל. ע"י דבר מה מתבטלין שלא יהרב העולם: ברכת כהנים מבטלת. קיום הברכה מבטלת הקללות. ובבבלי קאמר ואלא עלמא אמאי קא מקיים אקדושא דסידרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא שיש בהן תורה וקידוש השם: תדע לך שנתארדו הטללים. מיום שחרב בית המקדש ולא ירדו לברכה: פירות מועטין. ע"י שאינם של ברכה וכמים המוגרים ארלה הן וע"י כך נעדר כח הגידול של הפירות: הטהרה. שפסקה מישראל נטלה ג"כ טעם הפירות והריח: וממי ניטל יותר. קללות פירות והדגן דקאמרת ממי ניטל ביותר מהפירות או מהדגן: נשמעינה. אנחנו שומעין ומבינים זאת מהמקרא הזה: מהיותם וגו'. חגי הנביא הי' מוכיח להם לישראל שמעשיהם גרמה להם קללה במעשה ידיהם שהדגן שהיה בא אל מדת ערימת עשרים עכשיו והיתה עשרה שלקו החטים חצים: בא אל היקב. סיפי' דקרא מי שהי' בא אל היקב ומלא לחשוף חמשים פורה עכשיו והית' עשרים והיה לו לומר ג"כ על החצי כמו בחטים והיתה עשרים וחמשה אין כתיב כאן אלא והיתה עשרים אלמא דלקו הפירות יותר מחשבון החטים וכן נמי הכא דלקו טעם הפירות ביותר ושומן הדגן: וחכמים אומרים. דבמתני' לא גרים הכא כנוסחת הבבלי וחכמים ולפיכך קאמר הכא דדברי חכמים ה במתני':

הלכה טו מתני' בפולמוס של אספסיינוס. חיל שהביא אספסיינוס על ירושלים: גזרו על עטרות החנים. שיהיו אסורין עטרות החנים מפרש בגמרא: ועל האירוס. כלי עשוי כמין נפה שדפנותי' עגילות ושוטחים ע"ג עור דק ומכין עליו במקל דק ומוליא קול ללול ובלע"ז קורין לו טנבור"י: עטרות כלות. כעין עיר עשוי מזהב: ושלא ילמד אדם את בנו יונית. חכמת יונית והם רמזים וחידות שהיו ליונים ולא היו מכירים בהם אלא הרגיל בהם: בפולמו' האחרון. של חרבן הבית ושל טיטוס נמי הוה: באפיריון. כמין אהל של מעילין וטליתות מוזהבות: ורבותינו. רבינו הקדוש המחבר: התירו שתלא כלה באפיריון. משום לניעותא:

גמ' נפלה עטרת ראשינו אלו הן עטרו' החנים. שגזרו עליהן מחמת הרבן ביה"מ: זו זהורית המוזהבת. טלית לבועה שני ובו קבועין עסי זהב: של מלח ושל גפרית. ענין עטרה שעושין מאבן של מלח שהוא ללול כעין אבן הבדולח ולובעין עליה כמין ליורין בגפרית: ושל זית. מעלה של זית: אפי' דהילפי. ובבבלי אפילו של חילת והוא כמין גומא הגדל במים וזה נמי אסור: שיבשב. התך זמורה אחת ועשה ממנה עטרה ולבש: נייח לי'. נוח הי' לו יותר להריס ראשו ולא לעשות כן והיה כשגגה כו' שמת רב ירמיה: וסהרוני זהב. מלשון השביסים והשהרונים ואף עליהן גזרו: אפיפיירו'. כמין כיפה של מעגלי עץ ותולין בה לניפין ורדידי זהב כמו שאנו עושין: מתניתא. דקאמרה ועל האירוס הוא רסיסה. ע"ש שהיא עשויה נקבים כדאמר בויקרא רבה פ' מלורע הדין רסיסא דמיא לביזא שהוא מלא נקבים ובבלי קאמר טבלא דהד פומא ופירש רש"י זוג של עינבל שמקשקשין בו לכלי שיר: זו עיר של זהב. שירושלי' מלויירת עליה: וקניאת בה. היתה מקנאה לה שלא עשה לה בעלה כמו כן: מה הוית עבדת כו'. וכי את עשית לי כמה שעשתה אשתו של ר' עקיבא: דהוות מזבנה קליעתא דשערה. שהיתה מוכרת לעיף שעל ראשה לפרנס אותו שיעסוק בתורה. כן פירש היפ"מ. וי"ל קליעת שערה ממש לעשות מהן פאה נכרית: ילמדנו בשעה כו'. דהרי כתיב והגית בו יומם ולילה. וכן קאמר בבלי דמנחו' דף צ"ט:

מעתה

ופריך

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה טו סמ"ג עשין מד"ס ג טוש"ע או"ח סי' תקס ס"ד

מעתה אסור לאדם ללמד את בנו אומנות בגין דכתיב והגית בו יומם ולילה. *והתני רבי ישמעאל °ובחרת בחיים זו אומנות. רבי בא בריה דרבי חייה בר בא בשם ר' יוחנן מפני המסורות. רבי אבהו בשם ר' יוחנן מותר לאדם ללמד את בתו יוונית מפני שהיא תכשיט לה. שמע שמעון בר בא ואמר בגין דרבי אבהו בעי מילף ברתיה הוא תלי לה בר' יוחנן. [ל]יבוא עלי אם לא שמעתיה מר' יוחנן. מי מתיר את הראשונות. א"ר יוסי בי ר' בון מי שהוא מתיר את אלו הוא מתיר את אילו כהדא ריש גלותא שלח שאל לר' חסדאי מהו הדין דכתיב °כה אמר הסיר המצנפת והרים העטרה. א"ל הוסרה המצנפת הורמה העטרה. שמע ר' יוחנן ואמר הוא חסד ומילוי חסד:

דברים ל · יחזקאל כא

הלכה טז מתני' משמת רבן יוחנן בן זכיי בטל זיו החכמה משמת

רבן גמליאל הזקן בטל כבוד תורה ומתה טהרה ופרישות משמת ישמעאל בן פאבי בטל זיו הכהונה משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלי' משמת ר' עקיבה פסקו הדרשנין משמת בן עזאי פסקו השקדנים משמת בן זומא פסקו התלמידים משמת רבי יהושע פסקה טובה מן העולם משמת ר' אלעזר בן עזריה פסק העושר מן החכמים משמת רבן גמליאל בא גוביי ורבו צרות משמת רבי חנינא בן דוסא ויוסי בן קיטונתא פסקה החסידות ולמה נקרא שמו יוסי בן קיטונתא שהיה תמציתן של חסידים רבי פינחס בן יאיר אומר משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחפו ראשם ונדלדלו אנשי מעשה וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון ואין דורש ואין מבקש ואין שואל על מי לנו להשען על אבינו שבשמים רבי אליעזר הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש שרו חכימיא למיהוי כספריא וספריא כחזנא וחזנא כעמא דארעא ועמא דארעא אזלה ודלדלה ואין שואל ואין מבקש על מי יש להשען על אבינו שבשמים. בעקבות משיחא חוצפא יסגא ויוקר יאמיר הגפן תתן פרייה והיין ביוקר והמלכות

פני משה

מעתה. יהא אסור נמי ללמד בנו אומנות בגין דכתיב כו' בתמיה והתני רבי ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנות שחייב אדם ללמד את בנו כדדרים לה בפ"ק דקידושין: מפני המסורת. טעמא הוא שלא ילמד את בנו יונית שלא יהא מכיר בלשונם ורמזם וע"י כן ירגיל לחצר המלך וימסור: מפני שהוא תכשיט לה. שבח ותפארת לה ובאשה אין חשש מסורת: בגין דרבי אבהו. בשביל דרבי אבהו חפץ ללמד בתו יונית תלי למילתא בשם רבי יוחנן: יבא עלי. כך וכך: אם שמעתי' מרבי יוחנן גרסינן. ולגירסת הספרא א"ל דרבי אבהו השיב לו כן: מי מתיר את הראשונות. על המתני' קאי דקתני ורבותינו התירו שתצא כלה כו' וזו גזירה של פולמוס האחרון היא ומי מתיר גזירות הראשונות: מי שהוא מתיר את אלו. רבותינו שהתירו דאמר במתני' התירו את זה נמי: כהדא ריש גלותא שלח כו'. על מתני' קאי דאסרו עטרות חתנים: הוסרה המצנפת. של כ"ג הורמה העטרה מראש כל אדם: הוא חסד ומילוי חסד. חסדאי שמו וחסודים ונאים דבריו. וכה"ג אמרי' בבבלי גיטין דף ז':

הלכה טז מתני' משמת רבן יוחנן בן זכיי בטל זיו החכמה. כעין דאמרי' בבבלי סוכה דף כ"ח אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא משנה גמרא כו' וזהו זיו החכמה שהיה בקי בכל ונמסרו לו מעיינות החכמה: בטל כבוד תורה. שעד ימיו היו לומדי' תורה מעומד ומשמת ר"ג הזקן באה תשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב וזהו בטל כבוד התורה: ומתה. בטלה: זיו הכהונה. שהיה חכם ועשיר שבכהונה וכהנים רבים אוכלים על שלחנו כדמצינו סוף פ' מקום שנהגו: משמת רבי. תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה: בטלו מושלי משלים. כגון ממשלות שועלים. כדאמרינן בסנהדרין כי הוי דריש ר' מאיר בפירקא הוי דריש תלתא שמעתתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי: בטלו הדרשנין. שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות. ובנוסחת הבבלי גרים בטל כבוד התורה שזהו כבוד גדול לתורה שאין בה דבר לבטלה: פסקו השקד'. שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום כדמצינו ביבמות דאמר בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: פסקו התלמידים. שהיו לו תלמידים הרבה כדמצינו בכמה ברייתו' שאלו תלמידיו לבן זומא ובנוסחת הבבלי גרים גבי בן זומא ופסקו הדרשנין: פסק' טובה. עצה טובה כדמפרש בברייתא: פסק העושר. כדאמרינן בשבת תריסר אלפי עגלי הוה מעשר מעדריה כל שתא: משמת ר' גמליאל. ובנוסחת הבבלי ר' שמעון בן גמליאל: תמציתן. עיקר תמצית שלהן וקטנותן שהיו החסידים הולכים ומתקטנין. ובנוסח' הבבלי גרים אצל רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה על שם שנעשו מעשים ונסים נפלאים על ידו כדאמרי' בתענית יאמר לחומץ להדליק ולעזים להביא זאבים בקרניהם: בושו חבירים. תלמידי חכמים: ובני חורין. מיוחסים: חפו ראשם. שגברה יד עזי פנים וממזירים שהם עשירים ואלו עניים: ונדלדלו אנשי מעשה. אין מה להם: ואין דורש. לישראל: ואין מבקש. עליהם רחמים: שרו חכימיא. התחילו החכמים: כספרייא. מלמדי תינוקות והם קטנים מן החכמים: כחזנא. חזן הכנסת: כעמא דארעא. כעמי הארץ: בעקבות משיחא. בסוף הגלות לפני ביאת המשיח: ויוקר יאמיר. שהיוקר יתגדל ויגבה א"נ הכבוד יהיה נאהב מלשון את ה' האמרת היום (דברים כו) שהכל יהיו רודפין אחר הכבוד: והיין ביוקר. שהכל עוסקין במשתאות והמלכות

קרבן העדה

ופריך מעתה. שאומרת שאסור לעסוק בשום דבר חוץ מעסק התורה יהא אסור ללמד אומנות: מפני המסורות. אסרו חכמת יוונית שלא יגלו מסורין של ישראל בחכמה זו וכדאיתא מעשה בבבלי בפרקין: מפני שהוא תכשיט לה. וע"י כן נושאת חן בעיני מטרוניתא והתירו להן חכמים כמו שהתירו לקרובים למלכות א"נ לא חיישינן שתהא אשה מסור': בגין דר"א וכו'. בשביל שר"א רוצה ללמד את בנותיו חכמת יונית תולה ההיתר בר' יוחנן רבו ולא היא לא אר"י כן: ה"ג שמע ר"א ואמר יבא עלי וכו'. וכ"ה במס' שבת וה"פ שמע ר"א דברי שמעון ואמר יבא עלי עונש כך וכך אם לא שמעתי מר"י שהתיר ולא מלבי אני אומר: ופריך מי מתיר את הראשונות. עטרות כלות דתנן ברישא שגזרו עליהן ואמרינן לעיל דהיינו עיר של זהב ובסמוך אמרי' דר"ע עשה לאשתו עיר של זהב וקשיא מי התירן שהרי רבותינו לא התירו אלא שתצא באפריון בתוך העיר משום צניעות: מי שהוא מתיר את אלו. שתצא באפריון מתיר נמי עטרות ואפריון דנקט לאו דוקא: כהדא. אהא דתנן במתני' דגזרו על עטרות חתנים קאי דיש להם סמך מקרא לאסרם בזמן החרבן: מהו דין דכתיב וכו' הסיר המצנפת והרים העטרה. דפשטא משמע דבחד גברא משתעי קרא: הוסרה המצנפת. מראש כה"ג הורמתא העטרה מראש כל אדם: ה"ג הוא חסד ומילוי חסד. וה"פ שמו חסדא ודבריו נאים וחסודים:

הלכה טז מתני' זיו החכמה. תאר החכמה כלומר שנשתנה תארה לפי שהוא היה מהדר בעלי החכמה וע"י כך היו נהדרים מכל אדם: בטל כבוד תורה. שעד שמת הוא היה בריאות בעולם והיו לומדים תורה מעומד ומשמת באה תשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב וזהו בטל כבוד תורה: בטל זיו הכהונה. תאר והדר הכהונה שהוא היה חכם וכה"ג וכל מעשיו לש"ש היו וע"י כך היו הכהנים חשובים אצל כל אדם: משמת רבי. רבינו הקדוש בטלה ענוה וכו'. תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה: בטלו מושלי משלים. לתת אות אמתלא וטעם לחכמה לכנוס בה בשערי בינה כגון ממשלת שועלי' דאמרי' בבבלי בסנהדרין כי הוה דריש ר"מ בפרקא הוה דריש תלתא שמעתתא ותלתא אגדתא ותלתא משלי: פסקו הדרשני'. שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילי הלכות: פסקו השקדנים. להיות מהיר ומשתדל ומתמיד בקריאה ובלימוד כמו שעשה בן עזאי שלא נשא אשה מרוב חשקו בתורה: פסקו התלמידים. שהוא אף שהי' חכם גדול למד מכל אדם וכדתנן רפ"ד דאבות בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם וע"י כך לא היה שום אדם מתבייש מללמוד מכל אדם ומשמת הוא בטלו כמה תלמידים שלגובה דעתם אמרו שהם חשובים מרבם: פסקה טובה מן העולם. שהי' בעל עצה. ובקי בתשובת האפיקורסים וע"י כך הי' חשוב אצל מלכות ושריו ועשה טובות רבות לישראל: פסק העושר מן החכמים. שהוא הי' עשיר גדול מכל בני דורו: גוביי. ארבה: שהי' תמציתן של חסידי'. ולפי שהי' בו שורש כל החסידים ושורש הדבר התחלתו קטן לכך כינה אותו קטונתא: חברים. תלמידי חכמים: ובני חורין. מיוחסים: חפו ראשם. שגברה יד עזי פנים ממזרים שהם עשירים ואלו עניים: ונדלדלו אנשי מעשה. אין מה להם: ואין דורש. לישראל: ואין מבקש. עליהם רחמים: ואין שואל. בשלומם: ר"א הגדול. הוא ר"א בן הורקנוס: שרו חכימייא. התחילו החכמים: ספריא. מלמדי תינוקות שהם קטנים מן החכמי': כעמא דארעא. כעם הארץ: בעקבות משיחא. בסוף הגלות לפני ביאת משיח: והיוקר יאמיר. כלומר היוקר יגדל למעלה והוא מלשון בראש אמיר דישעי' ול"נ שהוא לשון שימוש שהיוקר ישמש בעולם ועי' בערוך ערך אמ' שפי' אמירון דומיסטיק"ו בלעז והוא לשון עבדות ובנין בית: והיין ביוקר. שהכל עוסקין במשתאו' והמלכות

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

יבא עלי אם לא שמעתים מר' יוחנן. עפ"מ דגרס אם שמעתים וכן הגירסא פ"ק דפאה ועי' יומא דף ע"ג ועי' ירושלמי שבת פרק ו' וה"ו הלכ' א עיי"ש:

מסורת הש"ס

קידושין פ"א

שנויי נוסחאות (דפו"י) הוא חסד ומילוי חסד בד"ו הוא חסר ומילוי חסר.

והמלכות העכומ"ז תהפך למינות ואין תוכחת בית וועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן ישום ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמות סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו והאמת תהא נעדרת נערים פני זקנים ילבינו זקנים יעמדו מפני קטנים בן מנוול אב בת קמה באמה כלה בחמותה אויבי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב הבן אינו מתבייש מאביו ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים: **גמ'** *משמת רבי אליעזר נגנז ספר החכמה. משמת רבי יהושע פסקו עצות טובות ומחשבות טובות מישראל. משמת רבי עקיבה פסקו מעיינות חכמה. משמת רבי אלעזר בן עזריה פסק העושר מן החכמים. משמת רבי יוסי פסקה הבינה. משמת בן עזאי פסקו השקדנים. משמת בן זומא פסקו הדרשנין. משמת רבי חנינא בן דוסא פסקו אנשי המעשה. משמת רבי יוסי חסידא ורבי יוסי קטונתא פסקו אנשי חסידות ולמה נקרא קטונתא שהיה תמציתו של צדיקים ושל חסידים. משמת רשב"ג כא גוביי ורבו הצרות. משמת רבי הוכפלו הצרות. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי רבן יוחנן בן זכאי מי דמיך פקיד ואמר פנו חצר מפני הטומאה והתקינו כסא לחזקיה מלך יהודה. רבי ליעזר תלמידיה מי דמיך פקיד ואמר פנו חצר מפני הטומאה והתקינו כסא לרבן יוחנן בן זכאי. ואית דאמרין מן דחמא רביה חמא. חד מן אילין דבית פזי הוון בעי מחתנתיה לנסיותיה ולא הוה מקבל אמר דלא יהוון בהתון. מי דמך פקיד נאמר פנו חצר מפני הטומאה והתקינו כסא ליהושפט מלך יהודה אמרו יבוא זה שרץ אחר הכבוד אחר זה שברח מן הכבוד. ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע ב"ל מעשה שנכנסו זקנים לעלייה בית גדיא ביריחו ויצאת בת קול ואמרה להן יש ביניכם שנים ראוין לרוח הקודש והלל הזקן אחד מהן ונתנו עיניהן בשמואל הקטן. ושוב נכנסו זקינים לעליה ביבנה ויצאה בת קול ואמרה להן יש ביניכם שנים ראויין לרוח הקודש ושמואל הקטן אחד מהן ונתנו עיניהן בר' אליעזר בן הורקנוס והיו שמחין שהסכימה דעתן לדעת המקום:

הדרן עלך עגלה ערופה וכולא מסכת דסוטה ברחמי שמיא בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען:

מסורת הש"ס

תוספתא פט"ו

קרבן העדה

והמלכות העכומ"ז. השולטת בעולם תהא נמשכת למינות: ואין תוכחת. אין לך אדם שיכול להוכיח שכלם כשלין בחטאים וכשמוכיחין א"ל אתה כמוני: בית וועד. של חכמים יהיה לבית זנות שכלו החכמים ובית חרב ובעלי זימה מתגודדין שם בחרבות: והגבלן. מקום ששמו כך כדכתיב ביהושע והארץ הגבלי: ה"ג ואנשי הגבולים יסבבו מעיר לעיר וכו'. וה"פ אנשים שהיו אנשי השם וכל אחד מושל בגבול אחד עכשיו יסובבו מעיר לעיר ולא יחונן: וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו. כלומר ימאסו במעלות השכליות ובמדות הטובות: והאמת תהא נעדרת. כלומר אף שיהו אנשי' אמתיים מ"מ יהיו מוכרחים לעשות האמת בהעדר שלא יוודע להמון העם שיפרשו ממנו: נערים פני זקנים ילבינו. שיחרפו ויביישו אותם: בת קמה באמה. לשנאתה: כפני הכלב. שהכלבים עזי פנים הם והם לא יתביישו זה מזה: **גמ'** נגנז ספר החכמה. שהי' בעל הלכות הרבה מפי השמועה וסדורות בפיו כאלו כתוב בספר: ריב"ז מי דמך וכו'. כשמת ריב"ז צוה ואמר פנו הכלים שבבית החצר שלא יטמאו באהל המת כשימות א"כ שהי' החצר מקורה: והתקינו כסא לחזקיהו מלך יהודה. שבא לקבלו שגם ריב"ז הרבין תורה בישראל כמו חזקיהו המלך כדאיתא בבבלי ספ"ק דב"ק: מאן דחמא רבי' חמא.' מי שראו רבו בעת פטירתו דהיינו חזקיהו המלך ראה גם הוא: חד מן אילין וכו'. אחד מאותן של בית פזי היו רוצים ממנו שיתחתן עם משפחת הנשיא ולא הי' מקבל עליו שהיה בורח מן הכבוד: אמר. שלכך אינו רוצה לקבל שלא יהי' מתביישין עבורו שאינו כדאי להתחתן במשפחת הנשיא: מי דמך. כשמת זה של בית פזי: שרץ אחר הכבוד. שנתחתן עם בית אחאב א"כ שרץ לכבד ת"ח כדאיתא בפ' אלו הן הלוקין את יראי ה' יכבד זה יהושפט מלך יהודה: והלל הזקן אחד מהם. ולא נתגלה השני שלא לביים האחרים דהשתא שלא נתפרש הא' מאי כל חד למימ' אנא הוא והלל נתפרש דהי' גדול משמואל: והיו שמחין. שהסכימו דעתן לדעת המקום. שנתנו עיניהם בשמואל הקטן שסברי עכשיו נתברר להם בתחלה ששני' הן שראויי' וכו' שמואל הקטן הי' השני שראוי שתשרה עליו רוח הקדש:

פני משה

עין משפט נר מצוה

והמלכות העכומ"ז. השולטת בעולם: תהפך למינות. תהא נמשכת אחר הטיעות ואחר המינים: ואין תוכחת. אין לך אדם שיוכל להוכיח חבירו שכולם נכשלים בחטא וכשמוכיחו אומר לו גם אתה כמוני: בית הוועד. של חכמים יהיה לבית זנות שכלו החכמים ואין לומד תורה ויהא חרב מאין איש ובעלי זימה מתגודדים שם שהיו בתי מדרשות שלהם חוץ לעיר: והגליל. ארץ הגליל יחרב: והגבלן. מקום ששמו כך ישום וישתומם: ואנשי הגבול. אנשי ארץ ישראל שהיא נקראת גבול לגבי ירושלים: נערים פני זקנים ילבינו. יחרפו ויביישו אותם: וזקנים יעמדו בפני קטנים. לכבדם והיינו דאמרינן חוצפא יסגא: בת קמה באמה. לחרפה ולביישה: כפני הכלב. שלא יתביישו זה מזה: ועל מה יש לנו להשען. אחר כל זה כ"א על אבינו שבשמים:

גמ' נגנז ספר החכמה. שהיה בעל הלכות מפי שמועות הרבה: פסקו עצות טובות כו'. ע"י שהיה זהיר ובקי בדרשות ובתשובת האפקורסים הי' למגן לישראל בעצה טובה בכל מקום: פסקו מעיינות החכמה. עומק סברא ולמצוא סמך לטעמי תורה שבע"פ מדרשי המקראות ואותיות היתירים שהי' רגיל לדרוש: פסקה הבינה. כדאמרי' על רבי יוסי שהיה טעמו ונימוקו עמו: הדרשנים. שהיה בקי בדרשי המקראו' כדאמר ולא זכיתי עד שדרשה בן זומא: רבן יוחנן בן זכאי מי דמיך. כשהיה נפטר צוה לפני מותו פנו כו' וכן אמרי' בבלי ברכות: ואית דאמרין מן דחמא רביה חמא. מה שראה רבו רבן יוחנן בן זכאי והוא חזקיהו ראה גם הוא בעת פטירתו: חד כו'. אחד ממשפחת בית פזי שהיו רוצין של בית הנשיא להתחתן עמו ולא היה מקבל: אמר דלא יהוון בהתון. שלא יהו של בית הנשיא מתביישין ע"י כך לפי שמשפחתו אינה כדאי להתחתן עם משפחת הנשיא: אמרו. שראוי הוא לכבוד גדול הזה ויבוא זה שרץ אחר הכבוד ע"ש שנתחתן לאחאב מלך ישראל. א"נ שהיה רץ לקראת ת"ח לכבדם כדאמר בהלוקין ואת יראי ה' יכבד זה יהושפט מלך יהודה כו' אחר זה שברח מן הכבוד לקראתו לכבדו: יש ביניכם שנים ראוין לרוח הקדש והלל הזקן אחד מהן. והשני לא נתפרש שלא לבייש האחרים דהשתא כל חד מצי אמר אנא הוא ונתנו עיניהם על השני בשמואל הקטן. וכתב היפ"מ דהויא פליגא אדלעיל דשם לא נתפרש אלא אחד בכל פעם. ואפשר לומר דתרי עובדי הוו תדע דלעיל קאמר אלא שאין הדור כדאי והכא סתמא קאמר מפני שבפעם השנית היו הלל הזקן ושמואל הקטן שניהם ביחד באותו מעמד וגדלה זכות שניהם וטובים שנים מהאחד: ונתנו עיניהם בר' אליעזר בן הורקנוס. על השני והיו שמחי' כששמעו עכשיו שנתפר' שמואל הקטן על שכיונו בראשונה ושהסכימה דעתן לדעת המקום:

סליק פירקא וכולא מסכת סוטה ברחמי דשמיא

הדרן עלך פרק עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה:

שנויי נוסחאות (שו"א) העכומ"ז בד"ו ליתא. (שו"ב) הגבול יסובבו בד"ו הגבולים ובכו. (שו"ג) לעליית בד"ו לעליית. (שו"ד) ויצאת בד"ו ויצאת.

חדושי מהר"א גריידעץ

בקרבן העדה ד"ה והגבלן מקום ששמו כך וכו'. נ"ב עי' תוס' ע"ז נ"ח ע"א ד"ה איקלע וכו' שהקשו מכתובות ושפיר כתב ההפלאה שבערכין שהיה מקום ששמו גבלן מהפסוק דיהושע דכתיב והארץ הגבלי וכמו שהביא הקרבן העדה הפסוק הזה [כוונתו של הגאון ז"ל דהיה לו להפלאה שבערכין להביא ראיה שיש גם בארץ ישראל אחד בשעיר וגם בארץ ישראל אך היה לו להביא הקרא הזה]:

(דף א' ע"א) **המקנא** שלא יקנא לה כו'. הרמב"ם ז"ל הביא לזה בפ"ד מהל' סוטה הל' י"ח וכתב שם לא מתוך שחוק כו' ולא מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה. וכתב שם הכ"מ דרבינו גריס בירושלמי ולא מתוך דבר של אימה וכיים שם והא דקתני ולא מתוך מתון לריך לי גמרא מה הוא עכ"ל והכאר הגולה באה"ע סוף סי' קע"ח כתב דנראה דרבינו היה גורס ולא מתוך מדון וזהו שכתב ולא מתוך מריבה. והתו' בדף ב' גרסי במקום לא מתוך מתון ולא מתוך גאות:

(שם) **אתיא** כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב. מה דפריבית בפנים הוא כפי' הכ"מ שם שכתב על מה דסיים הרמב"ם שם ואם עבר וקינא לה מתוך אחד מכל הדברים האלו ה"ז קינוי וכתב עליו ויש לתמוה דהתם בירושלמי איבעיא לן עבר וקינא כו' כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב ומשמע דה"ק דכתיב בפ' סוטה זאת תורת הקנאות מעכב ויש לומר דמשמע לרבינו דכי כתיב זאת תורת הקנאות אמאי דכתיב בסיפא דקרא ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת קאי ולא הקינוי כו' עכ"ל ול"ע דמהיכי תיתי לומר דהרמב"ם פסק נגד הירושלמי ולא נזכר מזה בבבלי כלום יבשאלה דחק בם עלמו בענין אחר ע"ש. ולענ"ד נראה דהרמב"ם ז"ל לא פי' כן אלא דה"פ כמאי דמסיק בפ"ג דמנחות די"ט אהא דאמר רב שם כל מקום שנא' תורה וחוקה אינה אלא לעכב דה"ק אע"ג דכתיב תורה אי כתיב חוקה אין אי לא לא דתורה בעי חוקה והוקה לא בעי תורה וה"נ כל מקום שנא' חוקה בהדי תורה קאמר דמעכב אבל הכא דכתיב תורה לחוד לא מעכב ופסק הרמב"ם ז"ל כהאי דהכא וכמסקנת הבבלי ועי' לקמן פ"ב ה"ג ובמראה שם:

(שם) **לפום** כן הוא אומר רשות. התו' בד"ג ד"ה ר' ישמעאל הקשו והא ר"ע מיקל התם טפי מבית הלל דהאמר אפי' מלא אחרת נאה הימנה מגרשה והפ"ה אמר חובה ועיין בסוף גיטין מ"ש שם לתרץ קושית הרשב"א ז"ל שם בהאי ענינא וקושית התוס' דהכא יע"ש:

(שם ע"ב) **עידי** קינוי שנמלאו זוממין לוקין. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהל' עדות הל"ת וכה"מ שם לא מצויין מקומו וז"ל הרמב"ם שם עידי קינוי וסתירה שהוזמו לוקין בא עד אחד והעיד שזנתה אחר קינוי וסתירה ונמלאו זוממין משלמין כנגד הכתובה ואין לוקין עכ"ל ונראה דטעמא דמחלק בין רישא לסיפא דבעדי סתירה בעיא דלא אפשיטא היא הכא ולפיכך כתב דלוקין ואין משלמין ובעד טומאה משלם שרלה להפסיד כתובה ואע"ג דמהכא משמע דאפי' עדי סתירה הן שגורמין להפסיד כתובתה ואפ"ה לא איפשיט' דיש לומר דרבינו מפרש להבעיא דהכא אליבא מאי דקי"ל משלם ואינו לוקה והכי קאמר מהו שישלמו ואין לוקין מי נימא דלא מכחן מפסדת כתובתה וא"כ משלמין אבל לא לוקין או דנימא דאין למדין דבר דבר בעדי' זוממין דשאני היכא שהעידו שחייבו לחבירו ממון דמשלמין אבל הכא שלא העידו אלא על הסתירה ויכולין לומר לא להפסידה מכתובתה באנו דאפשר שתשתה ותמלא טהורה אבל בעדי טומאה לא קא מיבעיא ליה דמשלמין דהוי כשאר עדים שרלו לחייבו ממון וזה הפירוש עולה כהוגן ולפי מאי דפסק הרמב"ם ז"ל:

(דף ב' ע"ב) **אחד** אומר ב' שערות כו'. ד"ה פסול. וכן משמע בבבלי פ' זה בורר שם ולפי גירסת הכ"מ בדברי הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ד מהל' עדות משמע דפסק כמ"ד הכא דכשר אלא שחילק שם בין דיני ממונות לדיני נפשות וע"ש:

(שם) **יליף** לה משני חזקה. משמע דפשיטא לי' דבשני חזקה כה"ג אין מלטרפין והא דקאמר לעיל מודים חכמים בעדי חזקה ל"ל דאתי' הא דהכא כדעולא בבבלי שם דלא ס"ל דמודים חכמים בזה:

(דף ג' ע"א במתני') **חולצת** ולא מתייבמת. והיינו כספק סוטה אבל בסוטה ודאית שיש עדים שזינתה פטורה בלא חליצה ואפילו צרתה פטורה מן החליצה כדדרים בבבלי ריש יבמות דטומאה כתיב בה כעריות וכן נמי מסיק האי תלמודא ריש פ' האשה רבה וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ו מה' יבום ועיין בהרא"ש ז"ל ריש יבמות:

(שם בגמ') **דיברה** אתא מימר לך. כדפריבית דדיבור ממש לאו כלום הוא אפי' אמר לה אל תתייחדי כן פירשו התו' דף ה' ד"ה הא גופא קשיא. ובבבלי מפרש דהאי אל תדברי נמי דיבור ממש הוא כו' ע"ש ונראה דהאי תלמודא לא בעי לפרושי הכין דא"כ לריכה לן למימר דמותרת דפשיטא הוא:

(שם) **רבי** יוסי בעי מקנא לה ממהה. הכ"מ בפ"א מהל' סוטה הל"ג כתב על דפסק הרמב"ם ז"ל שם כההיא דהכא דקינא לה על שנים כאחד הוי קינוי וז"ל ואע"ג דאמר ר' יודן שהוא מחלוקת פסק רבינו כמ"ד דמקנא לה משני בני אדם משום דמקמי הכי מיתניא בכתם דמקנא לה מאביה ומאחיה (ה"י ומאחיה ע"ם הוא ול"ל ומבנה דהא קי"ל אסור להתייחד עם אחותו) ועוד דר' יוסי סבר הכי דבעי דקאמר לשון רלון הוא ואבעל קאי וה"ק אם רלה מקנא לה ממהה בני אדם כאחד עכ"ל ותמיהני מי הכניסו לדוחק הזה לפרש בעי דר' יוסי לשון רלון והבעל ובפיר עפי היה לו לומר דטעמיה דהרמב"ם ז"ל הואיל דר' יוסי מספקא ליה במאה אי הוי קינוי ש"מ דבשנים פשיטא ליה דהוי קינוי וכן מה דסיים שם עוד ראיה לפסק הרמב"ם וז"ל ובפרק שני דכריתות תנן חמשה מביאין קרבן א' על עבירות הרבה ותד מינייהו המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה עכ"ל ואחרי מחילת כבודו הטהור במקומו מונח אומר אני דנפלאתי מאד מזה דמה ראיה היא זו דהתם מיירי ע"י קינויין הרבה ונסתרה עם כל א' וא' מהם דכשמשקה אותה מביא קרבן א' ע"י כולן כדדרשו שם בגמ' זאת תורת הקנאות תורה אחת לקינויין הרבה וכן כתב בהדיא הרמב"ם ז"ל לקמן פ"ד הל' ע"ז והוא עלמו ז"ל ליין שם ע"ז משנה דכריתות הנז' שם:

(שם) **מיליהון** דרבנן פליגין. וס"ל דהא דמחלקין בספק טומאה ברה"י בין שיש בו דעת לשאול לאין בו לאו מסוטה ילפי' לה אלא כדרב גידל אמר רב בבבלי מכילתין דף כ"ט דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ודאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק יאכל אימא סיפא והבשר כל טהור יאכל בשר ודאי טהור הוא דיאכל בשר הא ספק טמא וספק טהור לא יאכל בשר אלא ש"מ כאן שיש בו דעת לשאול כאן שאין בו דעת לשאול ואע"ג דעביד התם לריכותא דאילטריך דרב גידל ואילטריך למילף מסוטה דאי מסוטה הוי אמינא עד דאיכא דעת נוגע ומגיע ואי מדרב גידל ה"א בין ברה"י בין ברה"ר להכי אילטריך למיגמר מסוטה רבנן דהכא סבירא להו כהאי דאמר לקמן דספק רה"ר טהור מפני שמלינו ליבור עושין פסח בטומאה ולא אילטריך למילף מסוטה ואיכן חלוקין על בן זומא אלא על תחילת דבריו אבל לא על סוף דבריו מפני מה ספק רה"ר טהור כו' דהוא סיום דברי ב"ז כדאיתא שם והיינו דמפסיק הכא במיליהון דרבנן בין תחילת דברי בן זומא לסוף דבריו א"כ דסבירא להו כרשב"ג דכיים שם בתוספתא רשב"ג אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לשאול ליחיד ואי אפשר לשאול לרבים ועיין בדיבור דלקמן:

(שם) **קטנה** שזינתה אין לה רלון להאסר על בעלה. כלומר דמשום הכי נמי אין מקנין לה כדאמר לקמן ריש פ"ב דסוטה קטנה אין אתה יכול לומר דאין לה רלון וא"כ להני רבנן הא דתנן כל שיש בו דעת לשאול ספיקו טמא ברה"י אי ס"ד דס"ל כטעמא דבן זומא דיליף טומאה מסוטה הא לא דמיא הך כללא לסוטה דהרי השכתן בקטנה אפי' יש בה דעת לשאול ספיקה טהור ואע"ג דלא שייך ספק בקטנה דאפי' ודאי זינתה אינה נאסרה די"ל דה"ק דהא שאם קטן כאין בו דעת לשאול מחשבינן ליה כדפריבית בדיבור דלקמן ממתני' דמס' טהרות אא"כ אנו יודעין דיש בו דעת לשאול שואלין אותו אם נגעת בטומאה או לא ויודע להשיב כמה שהבאתי לקמן בשם הרמב"ם ז"ל ומדחזינן לרבנן דקאמרי סתמא אין לה רלון דמשמע אפי' הגדולה כ"כ שיודעת להבחין אם שואלין אותה אפ"ה אין לה רלון להאסר א"כ ע"כ לומר דהנהו רבנן פליגי על בן זומא בהא ולא ילפי כלל טומאה מסוטה אלא דילפי לחלק ברה"י בין יש בו דעת לשאול או לא מדרב גידל וספק טומאה ברשות הרבים דטהור ככן זומא לקמן ועיין לקמן ריש פ"ב מ"ש עוד מזה:

(שם ע"ב) **ברם** הכא יש בו דעת לשאול וספיקו טהור. ואע"ג דתנן בפ"ג דטהרות חרש שוטה וקטן שנמלאו במבוי שיש בו טומאה הרי אלו בחזקת טהרה וכדמפרש התם טעמא מפני שאין בהם דעת לשאול והכא מחשבינן לקטנה כיש בה דעת לשאול התם בקטן שלא הגדיל עדיין עד שיהא בו דעת לשאול דיש הרבה חילוקים בדין קטן שאין בו דעת לשאול כדכתב הרמב"ם ז"ל פרק ט"ז מהל' אבות הטומאות הל"י וארבעה ספיקות אמרו חכמים בתינוק תינוק שאינו יכול להלך כו' הגדיל עד שיהא בו דעת לשאול ספיקו טמא ברה"י והוא מהתוספתא וכן מבואר בס"פ לולב הגזול:

(שם) **מפני** מה אמרו ספק רה"ר טהור שכן מלינו כו'. וכן כתב הרמב"ם ז"ל שם בראש הפרק ואיכא למידק הא לבן זומא מסוטה ילפינן וא"כ כי סוטה שהיא ברה"י במקום סתירה וממילא ידעינן דספק ברה"ר טהור וככר העיר התוי"ט בזה בפ' ד' דטהרות משנה י"א וכתב שם לתרץ בסגנון התוס' דמכילתין דף כ"ח דשם הביאו התוספתא והירושלמי הזה ושם הקשו ממה דאמרי' ספק ברה"ר טהור הלכתא גמירי לה מסוטה ותיפוק ליה דהעמד דבר על חזקתו ותירלו דמשום העמד דבר על חזקתו לא מלינו לטהר ברה"ר דס"א דסתירה דנקט קרא לא דיבר הכתוב אלא בהווה והה"ד לכל ספק טומאה ובכל מקום שנולדה דמסברא אין לטהר זו יותר מזו וסד"א דגזירת המלך כך הוא בכל ספק טומאה והילכך אילטריך הילכתא מסוטה להעמיד ספק טומאה ברה"ר בחזקתה דלא מחתינן לה טומאה מספק ע"כ והשתא איכא לפרושי נ"כ בזה הדרך דאע"ג דבסוטה ונסתרה כתיב ה"א דלאו דוקא הילכך לטהר ספק טומאה ברה"ר לריכין אנו למילף ממקום אחר עכ"ל התוי"ט ועדיין יש לפקפק בדבר דהלא זה כבר שמענו מהלכתא גמירי לה דמעמידין ספק טומאה ברה"ר בחזקתה ראיתי למהרי"ט בחידושי כתובות שלו שהוסיף בזה דס"ה בגמרא הלכתא מסוטה גמירי לה. כלומר דספק טומאה לטמא גמירי לה מסוטה אבל אכתי לא ידעינן לחלק בין רה"י לרה"ר אלא דהוא"ל ומלינו חילוק בין יחיד לרבים בטומאה דליבור עושין בטומאה כן נמי לענין ספק טומאה והא דקאמר בחולין ד"ט וכע"ז הילכתא כו' מה סוטה כרה"י כו' היינו אחר שמלינו החילוק בין יחיד לרבים ואין כאן מקום להאריך וע"ש:

(שם) **לשיעורין**. וקשה דהיאך ילפינן משכבת זרע לשיעור סתירה והא לקמן קאמר דהוא שיעור כדי הערא' וי"ל למאי דאמר בבבלי דכל הני שיעורי דקאמר למעוטי שיעור ארלותא דלא לריך וכן דעת הר"ן תלמודא ג"כ מהאי ברייתא ומנא לן לומר כן לכך קאמר שכבת זרע כתיב לשיעורין לומר דלא מטערינן אלא בביאה המביאה לידי ש"ז ולמעוטי שיעור פיוס הקודם ולעולם לא בעינן שיעור גמר ביאה אלא כדי הערא' מביאה המביאה כו' דילפינן מונסתרה כיון שנסתרה כו':

(דף ו' ע"א) **קרייא** אמר מקרין כו'. והכ"מ בפ"ג מהל' סוטה הל' י"א הביא לזו הסוגיא להביא ראיה לדברי הרמב"ם ז"ל ששינה שם הסדר דכתב הכהן אוחז בבגדי' כו' אחר שעשה מחיקת המגילה וע"ש דאכתי לא הונח לנו בשאר הדברים ששינה שם הרמב"ם שהקדים משביע וכותב להבאת כלי חרש ונתינת מים כו' וזה לא כסדר הפרשה ולא כסדר המשנה וכבר העיר התוי"ט בזה בריש פ"ב והתוס' בדף י"ז העלו דסדר הפרשה עיקר. גם מתוך פירוש הכ"מ שפי' שם לסוגיא דהכא נראה דהיה לו גירסא אחרת ולא גריס להאי דר' שמלאי ולפיכך פירש דמשמע ליה להרמב"ם מתוך הקושיא דמכוין על הספק דלא היה פורע מתחילה כדר' אילי וע"ש:

(דף ז' ע"א) **אשת** איש שזינתה הוולדות לבעל. משמע מהכא אפילו היא פרוצה ביותר תולין הוולדות בבעל ובבבלי מכילתין דכ"ז בעיא דלא איפשיטא היא ומשמע מהתם דאליבא דמ"ד אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה ודאי חוששין בפרוצה ביותר דכיון דלא ידע בעלה ווסתה לא מלי למינטר לה אותו היום מלזנות שלא תתעבר בזנות וכן פסק הרמב"ם ז"ל פט"ו מהלא"ב הל"כ דאם היא פרוצה יותר מדאי חוששין לבניה לכתחילה כן משמע שם מלשונו וע"ש:

(שם ע"ב) **כתוב** אחד אומר וישפוט את ישראל ארבעים שנה. לא מלינו זה במקרא והתוס' פ' במה בהמה דנ"ה כתבו דהגמרא חולקת על הספרים שלנו וע"ש ובת"א תירץ בזה בשם המפרשים לפי שכפל הענין במקרא לכתוב ב' פעמים ששפט כ' שנה ולכן אמר כתוב א' אומר כ' שנה והיינו קרא קמא וכתוב א' דהיינו קרא בני הוסיף עוד עשרים שנה דה"ל ארבעים עם עשרים הראשונים:

(שם) **למחות** בגוב עיר הכהנים. וכן פירש"י ז"ל בסנהדרין ד"כ ובת"א הקשה עליו שם מההיא דפ' נגמר הדין דקאמר התם בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג דמשמע דע"י זה נענש שלא מיתה כדלעיל ולק"מ דדיעות חלוקות הן כדאמר הכא:

הדרן עלך המקנא

(דף ח' ע"ב במתני') **היה** מביא. בכפיפה מלרית. למאי דמפרש בפרקין דלעיל גבי חבל המלרי מלרי ממש לפי שעשתה כמעשה מלרים יש לפרש כפיפה מלרית נמי הכי וכן פי' התוי"ט וכן נראה דהא כללינהו לעיל בחד בעיא אם מעכבין הן ש"מ דחד טעמא אית להו:

(דף ט' ע"א בגמ') **להטיל** אימה עליה. וכן קאמר בבבלי ריש פירקין דטעמא משום דחסה התורה והיינו אם תאמר טמאה אני ובזה מתורץ נמי קושיית התוס' שהקשו דהרי אם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה אמרינן לקמן דמערערין ומשקין אותה בע"כ דהכא מיירי שתאמר טמאה אני דבזה אין משקין אותה בע"כ כ"כ התוי"ט ועיין בפרקין דלקמן הל"ג מה שכתבתי שם:

(שם) **מפני** שותפותה של אשה. לאו דיש לה נמי חלק בה אלא דלכפרתה היא כדפריבית וכן פי' רש"י ז"ל כדכ"ג וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג הל' י"ב דמשל בעל היתה קריבה ומלבכרי התוס' שם משמע דשותפות ממש מיתפרבא וע"ש:

(שם) **קטנה** שזינתה אין לה רלון להאסר על בעלה. ראיתי לכתוב כאן מה ששמעתי מפה קדוש אדמ"ו הרב הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דכאן ה"ה ככוד מוהר"ר אריה ליב נר"ו דבר חריף ונא' לתרץ בהאי ענינא על מה דפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' סוטה הל"ד וז"ל קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברלונה נאסרת על בעלה לפיכך מקנין לה לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה כמו שבארנו אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רלון להאסר על בעלה ואפי' היה כהן לא נאסרה עליו עכ"ל והקשה עליו הראב"ד ז"ל והלא אמרו פתוי קטנה אונס הוא וככר טרח הכ"מ בפ"ב מהל' א"ב ליישב זה ובסוף דבריו כתב וז"ל ואין לי בדין זה הכרע אלא שמלאתי בירושלמי בסוטה פ' היה נוטל סוטה קטנה אי אתה יכול דאר"ז ר' ייסא בשם ר' יוחנן קטנה שזנתה אין לה רלון להאסר על בעלה ע"כ שם ומעתה לריכין אנו ראיה גמורה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מלאתיה עכ"ל. ואמר הגאון הנ"ל לתרץ בטוב טעם והוא למאי דכתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"א מהל' גירושין הל"ד וז"ל עד מתי הבת ממאנת כל זמן שהיא קטנה עד שתהיה נערה במה דברים אמורים בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשית בת י"ב שנה ויום אחד אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שבארנו הרי זו אינה ממאנת ואינה לריכה בדיקה למיאון שחזקתה שהביאה סימנין ע"כ ופירש שם הה"מ וז"ל במה דברים אמורים שממאנת עד שתגדיל כלומר עד שיהיו לה סימנים ושנים בשלא בא עליה אחר הגעת השנים דליכא תבבא דאורייתא וכיון שכן אם נבדקה ואין לה סימנים אע"פ שיש לה שנים ממאנת אבל אם בא עליה אחר הגעת השנים אע"פ שלא נודע אם הביאה סימנים אינה ממאנת דכיון אם הביאה כשנבעלה הויא לה מקודשת לאורייתא דאמרינן דבעל לשם קידושין באיסורא דאורייתא אמרינן חזקה הביאה כדי להחמיר בשל תורה אבל כשלא נבעלה אחר הגעת השנים דדין תורה ממאנת אפילו אם הביאה סימנין אין אומרים החזקה הכאתן עד שיודע בבירור ובודקין אותה עכ"ל וכינו מזה דהיכי דיש כאן איסור תורה כגון שנבעלה לאחר שבאה לכלל גדלות אף על פי שלא הוחזקה בסימנין אמרינן חזקה הביאה למיחשבה כגדולה ממש לענין מיאון ואינה לריכה בדיקה ויותר מזה מלינו דאפי' נבדקה ולא נמלאו לה סימנין הואיל ונבעלה אחר זמן גדלות הראוי לסימנין חוששין לה מספק שמא הביאה ונשרו ולריכה גט מספק כדכתב שם הרמב"ם לקמן הל"ה וטעמא הואיל ויש כאן חשש קידושין דאורייתא ומזה ילא לנו דין חדש בדבר הלמד מענינו לענין רלון להאסר על בעלה דסרי מסתמא דהאי תלמודא דקאמר קטנה שזינתה כו' משמע אפי' הגיעה לכלל גדלות אבל לא הוחזקה בסימנין נמי בכלל דעדיין קטנה מיקרית אמנם היכי דיש חשש איסור תורה כגון שהשיאה אביה דניבואי תורה הן בזה אמרינן הואיל והגיעה לזמן הראוי לסימנין חזקה הביאה סימנין וגדולה ממש היא ויש לה רלון להאסר על בעלה כדי להחמיר בשל תורה כמו דאמרינן בנבעלה לאחר גדלות לענין מיאון ומיחשבא כאשת איש גמורה הה"ד נמי הכא וזה מבואר. ויש לנו עוד הכרח לזה ממה שכתב הרמב"ם ז"ל לעיל באותו הפרק הל"ג דקחשיב שם קטנה מהנשים שאינן ראויות לשתות דדרשינן מדכתיב אשה פרט לקטנה דקשה ל"ל קרא תיפוק ליה דאין לה רלון להאסר כו' אלא ע"כ קרא אתא למעוטי לקטנה שאמרנו דיש לה רלון להחמיר הואיל וניבואי תורה הן כדאמרן ולמעט מלהשקותה אלא מקנין לה בדי לפוסלה מכתובת'. ועכשיו מה מאד לדקו דברי הרמב"ם ז"ל בהדק היטיב דבריו שכתב קטנה שהשיאה אביה כו' דאותה יש לה רלון אם הגיעה לכלל שנים ואע"פ שלא הוחזקה בסימנין דמחמרינן בשל תורה. והיינו דקאמר לפיכך מקנין לה כו' דלכאורה האי לפיכך אינו מדוקדק אלא אדרבה' דלעיל קאי הואיל וקטנה כה"ג יש לה רלון שפיר דרשינן אשה ולא קטנה דאין מקנין לה להשקות' אלא לפוסלה מכתובת'. וזהו נמי מדויק במ"ש הוא ז"ל בפ"ג מהל' א"ב הל"ב מדין זה הכא על הקטנ' אשת הגדול אם קידשה אביה כו' ונאסר' על בעל' כמו שבארנו בהלכות סוטה. כוונתו לקטנה שאמרנו שם והיא בהגיעה לכלל שנים ולא הוחזק' בסימנין כדאמרן וזהו שסיים כאן אבל הקטנה בת מיאון כו' הקטנ' בה"א הידועה ר"ל הקטנ' שאמרנו אפי' הגיע' לכלל גדלות ולא הביאה סימנין ולא השיא' אביה דאז בת מיאון היא כשלא נבעלה כמבואר לעיל אין מקנין לה דאין לה רלון כו' דפיתוי קטנה אונס היא ופסק כסתמא דהאי תלמודא דאפי' בהאי קטנה מיירי כדאמרן ע"כ דברי הגאון הנ"ל נר"ו ודפח"ח ומדבריו למדנו לפרש במה שהקשיתי לעיל בפ"ק הל"ב במרא' ד"ה קטנ' דמה ספק שייך בקטנ' דהרי אפילו ודאי זינת' כו' ע"ש ולדברי הגאון הנ"ל שפיר אשכחן ספק בכה"ג שאמרנו דאם הגיע' לשנים ולא הוחזק' בסימנין הרי יש כאן ספק דשמא כבר גדול' היא ויש לה רלון ורבנן סתמא קאמרי קטנ' אין לה רלון דמשמע כל היכי דיש לה דין קטנ' בעלמא וא"כ פליגי על בן זומא דהרי יש כאן ספק כדבר שיש בו דעת לשאול וקאמרי ספיקו טהור:

(דף י' ע"א) **והא** דר"א כר' ישמעאל כמים. משמע מהכא דלמאן דבעי הכא כלי חרס חדשה ע"כ דסבר נמי דמי כיור מים חיים הן משום דילפינן ממלורע וכן משמע לכאורה מסוגית הבבלי דף ט"ו אלא דלמסקנא דהתם קאמר איכא למיפרך הג"ש מה למלורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת אמר רבא אמר קרא בכלי חרס כלי שאמרתי לך כבר והיינו דמלורע ולפ"ז אפי' לרבנן דמכשרי בכיור כל המימות אפ"ה נאמר דבכלי חרס חדשה מודו הכא אע"ג דלא ילפי הג"ש וכדרבא. והיינו טעמא דפסק הרמב"ם ז"ל הכא בפ"ג דלריך כלי שלא נעשה בו מלאכה מעולם ובפ"ה מהל' ביאת המקדש פסק דכל המימות כשרים לקידוש כרבנן והכ"מ הניח זה בל"ע ולק"מ וכן תירץ התוי"ע. ויש להביא עוד ראיה דאפי' רבנן דרשי בכלי מטת דקאמר הכא לקמן כולה דרבנן וע"ש:

(שם) **כולה** דרבנן ומ"ד אפי' במפותם דרבנן. כדפריבית ויש לפרש נמי דלמ"ד לרבנן אפי' במפותם היינו כשחזירו לכבשן ונתלבן עד שנתחדש ולפ"ז אפילו לרבנן דרשינן בכלי אלא דלר"א

דלר"ת לא מהני החזירו לכהן וה"ט דהרמב"ם פסק שם דמהני החזירו לכהן ואע"ג דבבבלי בעי דלא איפשיטא היא :

(דף י"א ע"א) **חוקה** תורה מעכב. מהכא משמע דלא בעי תרווייהו אלא או חוק' או תורה ומה שפירשתי לעיל בריש פ"ק הוא למסקנת הבבלי דמנחות כאשר ציינתי שם וניחא פסק הרמב"ם ז"ל וע"ש :

(שם ע"ב) **מהו** בתטמא את הידים. והרמב"ם ז"ל בסוף פ"ט מהל' אבות הטומאות פסק דאינה מטמא' את הידים הואיל ולמחוק' עומדת וטעמא משום דלרבי יוסי פשיטא לי' דאינ' מטמא' ואפי' ללוי בר סיסי דמהאי טעמא גופיה מספקא לי' הואיל ולמחוק' כו' מ"מ בעיא דלא איפשיטא היא ומד"ס היא ולקולא :

(שם) **ומחק** בספר. וקשה דהא לעיל מסיק דכ"ע ס"ל דחוקה או תורה מעכב ובקרא ומחה אל המים כתיב וי"ל דס"ל כמסקנת הבבלי דמנחות דתורה לחוד אינו מעכב כמ"ש לעיל בריש מכילתין וע"ש :

(שם) **ראשון** ראשון. ובבבלי דף י"ח פשיט לה לפסול דכתיב את כל התורה הזאת עד שתהא כולה כתובה אחת :

(שם במתני') **רבי** מאיר אומר אמן כו'. והרמב"ם ז"ל בפירושו פסק דאין הלכה כר"מ וכן הביא הר"ב אלא שבחבורו חזר בו דפסק פ"ד מהל' סוטה הל' י"ז אמן מטעבר אמן להבא כדנתן שם כהרהכ"ד וכ"מ ז"ל טעם דרב אשי בעי אליביה בגמ' ש"מ דסוגיא כוותיה אתיית והתוי"ט לא כתב בזה כלום :

(דף י"ב ע"א בגמ') **אמן** לשבועה כו'. תימא דלא יליף אמן לשבועה נמי מסוטה וכדיליף בבבלי שבועות דף ל"ו דגרסי' שם אמן בו שבועה דהעונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו בו קבלת דברי' בו האמנת דברים בו שבועה דכתיב ואמר' האשה אמן אמן בו קבל' דברי' דכתיב ארור אשר לא יקים וגו' ואמר כל העם אמן בו האמנת דברים דכתיב ויאמר ירמיהו אל חנניהו אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דברך ועל הבבלי לא קשה דלא יליף לקבלה מסוטה דלא מפרש בהדיא אלא כדפירש"י ז"ל שם בו קבלת דברים האומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך ואמר אמן קיבל דבריו וחייב לקיים תנאו ע"כ וזה לא שמענו מסוטה אלא דאכתי קשה גם על הבבלי מ"ט לא יליף האמנת דברים מהאי קרא דהכא דקדים ושמא משום דהתם מפורש יותר כן יעשה ה' יקם ה' וגו' :

(שם) **מנין** למדו לגילגול שבועה מ' דברים שאינו ראוי להשביע מנין. וא"ת וכי לא ראה המתני' דמכיים בה ארוסה כו' וכדר' יוסי בר' בון וי"ל ע"פ מה דכתבו התו' בבבלי קידושין דף כ"ז דלמד שם עולא גילגול שבועה מארוסה כר' יוסי בר בון דהכא וכדפי' רש"י ז"ל שם דאין לך להשביעה על זנות של אירוסין בשום ענין אלא ע"י גילגול דזנות אירוסין קדמה שכיבת בועל הוא כו' ע"ש והקשו בתוספות ד"ה ה"ג הוי לי' לאוקמי בדקנא לה כשהיא ארוסה ואיסתתר ומשקה לה כשנכנסה לחופה דקרינא בי' תחת אישך וכגון שלא נבעלה דהוה ליה מנוקה מעון. ומיירי נמי שבא עליה ארוס בבית אביה דקדמה שכיבת בועל ע"ש שהכריחו דס"ל לסוגיא דשמעתין דהתם הכי ותירצו דה"ט דלא רצה לאוקמי בנכנסה לחופה ולא נבעלה דסבר לה כשמואל דאמר אין חופה לפסולות וכיון שנבעלה אין חופה תופס' בה ולא קרינא ביה תחת אישך ולרב דאמר יש חופה לפסולות ס"ל דלמדנו גילגול שבועה אפי' לדברים שאינו ראוי להשביע עליהן מאמן מאיש זה אמן מאיש אחר והיינו דסבר רב מאיש אחר דקאמר אפי' מקטן שאין מקנין על ידו דלא שייך בו שבועה ואפ"ה מגלגלין ועולא לית ליה האי סברא עכ"ל ולפ"ז נוכל לומר דהכא פליגי נמי בהא דת"ק סבר לה כרב דיש חופה לפסולות ולפיכך לא למד מארוסה ור' יוסי בר' בון סבר לה כשמואל דאין חופה לפסולות ומזה יצא לנו לידון בדברי הרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ז מהל' תרומות כרב דיש חופה לפסולות וא"כ קשה מנין למדנו גילגול שבועה מן התורה בדברים שאין ראוי להשביע דהרי מדסתם וכתב בפ"ד מהל' סוטה יש לבעל לגלגל כו' ולא עם איש אחר. ולא כתב אפילו מקטן ש"מ דלא ניחא ליה לפרש כפירוש התוספות אליבא דרב ומשומרת יבם דקאמר במתניתין לא נוכל ללמוד דלא אתיא אלא אליבא דר' עקיבא וכמסקנת הבבלי וכ"כ שם הוא ז"ל דאין מגלגל עליה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם מה"ט וצ"ל דסמך על מה דמסיק בבלי דמתנה עמה שלא זינתה תחת אחיו דאז נאסרה עליו כדכתב שם בעצמו דגם כן דבר שאין ראוי להשביע עליו הוא דאין שייך לקנא לה ע"ז אלא דאכתי איכא למידק דמנא לן לומר כן דהרי מייהוכא דקרא קדרשינן כדכתבו התוספות בקידושין שם ד"ה אמן מאיש זה כו' דאידך אמן קאי אארוסה ושומרת יבם דלא כתיב בפרשה ולרב דאמר יש חופה לפסולות הא איכא לאוקמי קרא בשקינא לה כשהיא ארוסה כו' כקושיות התוספות ודבר שהוא ראוי להשביע היא. ועיין לעיל ביבמות דט"ו ע"א במראה ד"ה לא סוף דבר מה שהקשיתי עוד בהאי עניא דיש חופה לפסולות לדעת הרמב"ם ז"ל :

(שם) **את** כל הנשבעין באלה ובשבועה. ואנן קי"ל דשבועת הדיינין או בשם או בארור כדכתב הרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' שבועות ובבבלי לא נתית להאי דיוקא ובהא דמקשי לקמן אף כל הנשבעין באמן אמן אפשר לומר דגילגול שבועה גופה למדנו מיהורא דאמן כמ"ש לעיל בשם התוס' וא"כ מה"ט גופי' אין את למד לאמן אמן דלגילגול אתיא :

(שם) **מה** איכפת ליה ממזר גבי קינוי. וא"ת נהי דממזר לא שייך כדמופרש טעמא הא לרבנן אינה אסורה עליו ואמרינן לקמן בזה הכלל דכל שלא נאסרה עליו לא היה מתנה עמה וי"ל דס"ל כמו שפירשו התוספות בבבלי דף י"ח ד"ה שומרת יבם דאפי' לרבנן דאמרי קידושין תופסין בח"ל מודו הכא דאסירא דכתיב בה לא תהיה אשת וגו' לאיש זר ודריש באשה רבה לא תהא בה הוויה לזר אלמא דקרא משוי לה כערוה דלא תפסי בה קידושין משום דאגידא בי' והויא כארוסתו שזינתה ע"כ והיינו נמי דפריך הכא לקמן ויתיביניה מה איכפת לה ממזר גבי קידושין דאפי' לרבנן אין קידושין תופסין ביבמה אבל אין דעת הרמב"ם ז"ל כן אלא דלרבנן אין ממזר כלל ביבמה ואם זינתה מותרת ליבמה וכבר כתבתי מזה בריש יבמות וע"ש במראה ד"ה מה דאמר ר"ע מ"ש שם :

(שם) **ההורה** אמרה וקנא כו'. עיין לקמן כד"ה ולא מעיני :

(שם ע"ב) **בגין** דתנינן זה הכלל כו'. כדפרישית בפנים ובשתא מיתרצא שפיר נמי קושיא קמייתא דרמי ליה לרבי לעזר מדידיה אדידיה דהכא אליבא דרבנן קאמר והתם אליבא דר"ע הוא כלומר אפי' לר"ע דסבר אלימא זיקה מחייס למשוי לה כערוה מודה הוא דאין זיקה לאחר מיתה :

(דף י"ג ע"א) **ולא** מעיני יבמה. וקשה דהיאך נפקא לן מהכא הא אפי' למ"ד דנאסרה עליו לא מקנא לה בעודה שומרת יבם דקדמה שכיבת הבועל הוא כדפרישית לעיל ובמתניתין דמתנה עמה ע"י גילגול הוא וצ"ל דס"ל דאי משום הא לא איריא דמשכחת לה בבא עליה יבם בבית חמיה וכדבעי לאוקמי בבבלי יבמות דף נ"ח וכשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה ושפיר קרי לה שומרת יבם דלאו אשתו מעליא היא אלא דגזירת הכתוב הוא ולא מעיני יבמה ומשום דלא נאסרה עליו :

(שם) **מתניתא** דר' יודן פוטרו כו'. ברייתא דר"י בבבלי החובל דף פ"ז וכן קאמר שם דלר' יודא סומא פטור אפי' ממצות לא תעשה וגרע מאשה דאמרי' שם וכן היה ר"י פוטרו מכל דינים שבתורה אלא דמדרבנן מחמירה טפי בסומא לר"י מבאשה. וכתו' שם וכר"ה דף ל"ג נתנו טעם לדבר משום דהוי מינא דבר תיובתא ועוד שלא ירא' שלא ידאה דאינו נוהג בתורת ישראל אי פטרת לי' בכל המצות אבל אשה אי פטרת לה בכל מצות עשה שהזמן גרמא יש עדיין מצות עשה שלא הזמן גרמא ומצות ל"ת וכ"כ הרא"ש ז"ל בקידושין :

(שם ע"ב) **בירש** כמי שמחל. בבבלי לא הוזכר דין זה והרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' סוטה הל"ז פסק כפשיטות דגירש כמי שמחל וכה"מ הראה מקום לשהיא דהכא. נראה דהוא ז"ל מפרש לה בניחותא גירש נמי הוי כמחל היך עבידא כו' כלומר למאי נ"מ קינא לה כו' דאי הוי אמרינן דכמי שלא מחל לא היה צריך לקנות לה פעם שניה וקמ"ל דהוי כמחל וצריך לקנות לה פעם שניה וזה הכל מפשיטות דר' ינאי היא אבל כו' דזה קא מיבעיא ליה כדפרישית :

הדרן עלך היה מביא

(שם במתני') **היה** נוטל פירש"י ז"ל הבעל ומגמרא דהכא לא משמע כן דקאמר שהיא נוטלה מתוך כלי חול כו' והתו' בריש פרקין כתבו ומלינו למימר דקידוש מנחה בכלי כשירה בזר ומיהו מצוה בכהן ליטול מידה ומאחר שהיה נוטלה היה נותנה כמו כן לתוך כלי שרת :

(שם בגמ') **סוטה** נידמת כו'. ובבבלי סוף פ' ארוסה קאמר דגידמת לא היתה שותה דכתיב ונתן על כפיה והתו' כתבו הכא דף י"ט דפליגי אי בעינן קרא כדכתיב ע"כ. אבל קשה דא"כ אמאי פוסל סומא בסו' פירקין דלעיל ודריש מעיני אישה וי"ל דשאני התם דקרא יתירא הוא דהמ"ל ונעלם מאישה וכה"ג כתבו התוספות בסוף פ' ארוסה וע"ש :

(שם) **סוטה** לחידושה יצאת. ורש"י ז"ל שם במתני' אלו טעונות תנופה פירש ומנין שהתנופה קודם דכתיב במנחת סוטה והניף וגומר והדר והקריב אותה אל המזבח. ולא תם להאי פירכא דהבא ואע"ג דאשכחן כה"ג שם לעיל בגמרא מה למנחת סוטה שכן באה לברר עון ואפשר דשאני התם דרלה ללמד על הגשה גופה דאיתא בעומר מדינא דסוטה אבל לענין תנופה קודמת לא הוי פירכא כ"כ דמאי חשיבות איכא בזה :

(דף י"ד ע"א) **ולצורך** איתאמרת. וכן פריך לה במנחות ריש פ"ז. ולכל בני אהרן נמי איצטריך ללמד שיהו חולקין בכל מנחות ולא שיחלקו זה כנגד זה אלא דהתם מפרק לה הכיא מכל נפקא והאי תלמודא לשיטתי' אזיל דלא דריש כל ועיין בפ' בערל הל"ח ובמראה שם ד"ה על :

(שם) **אזכרה** אזכרה. ואע"ג דיליף לקמיה מקרא דוהבאת לרבות מנחת העומר ס"ל אי לאו ג"ש דאזכרה לא הוי דרשינן מנחת העומר מהאי קרא :

(שם ע"ב) **מה** מקיימין רבנן טעמא דר"ש ואחר ישקה פ"כ שלא בטובת'. ובבבלי דף י"ט קאמר לרבנן ואחר ישקה מיבעי לי' לשריטומי ניסר שצריך ליזור ולמחוק ומהשקה בתרא נפקא להו דמערערין אותה ועיין לקמן כד"ה ולית לר"ע :

(דף ט"ו ע"א) **תני** אין בכן משום קדושה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ד הל"ז :

(שם) **בית** שמאי אומרים אחת כו'. ולטעמייהו אזלי דפליגי כה"ג בפרקין דלעיל הל"ד כמה יכתוב שלא לצורך להתחייב על המחיקה דבכי האי שיעורא תשיבא מחיקה להני כדאית להו ולהני כדאית להו :

(שם) **ולית** לר"ע מערערין אית ליה כשהתחילה לשתות. בבבלי רמי דר"ע אדר"ע דקאמר התם בברייתא קמייתא שאם נמחקה המגילה מערערין אותה ותני' א"ר עקיבא כלום אנו צריכין אלא לבודק' והלא בדוקה ועומדת היא אלא עד שלא קרב הקומץ יכולים לחזור בה משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה ופריך וליטעמיך תיקשי לך היא גופה משקרב הקומץ אינה יכולה כו' והלא בדוקה ועומדת היא לא קשיא הא דקסברא כה מחמת רתיתא והא דקסברא כה מחמת בריותא וה"ק כל מחמת בריותא כלל וכלל לא בתיה מחמת רתיתא עד שלא קרב הקומץ דאכתי לא איממוק מגילה אי נמי איממוק מגילה דשלא כדין עבוד כהנים דמתקוה מלי הדרא בה משקרב הקומץ דכדין עבוד כהנים דמתקי לא מלי הדרא בה ותו מקשי דר"ע אדר"ע דהתם אמר מחיקה מעכבא והכא אמר קומץ מעכב תרי תנאי ואליבא דר"ע. ועיין שם דלשיטת רש"י ז"ל מיתפרשא דתרווייהו תנאי אליבא דר"ע כר"ש ס"ל דמקריב והא"כ משקה כמו שפי' שם כד"ה ה"ג וקאמר ר"ע והשקה את האשה דכתיב קודם הקטרה מה ת"ל והלא כבר נאמר אחר הקטרה והשקה והיהוא דוקא כו' אלא דאיכא בינייהו בדיעבד כדפירש הוא ז"ל לקמן כד"ם והשקה בתרא שאם נמחקה המגילה ודוקא אחר הקטרה דכדין איממוק משקין אותה בעל כרחה והיינו דאיכא בין ר"ע לר"ש דר"ע לית ליה אם השקה ואח"כ הקריב מנחתה כשירה הלכך והשקה קמא דריש לבע"כ ואע"ג דשלא כדין איממוק קודם הקטרה כו'. והיינו לומר דלא תשתה מיד אלא עד לאחר הקטרה כדפי' לעיל בדר"ע וכן הוא לפי המסקנא דקאמר תרי תנאי ואליבא דר"ע דתרווייהו כר"ש ס"ל אלא דלמר המחיקה גורמת להאונס דמערערין אותה ברותתא ואפי' היא שלא כדין ולמר הקרבה מעכבא כדמוכח שם מדבריו ז"ל כד"ה קשיא דר"ע אדר"ע כו' מערערין אותה ואפי' לא קרב הקומץ כו'. אבל לר"ע השקאה אחר הקטרה דוקא לר"ע כמבואר אבל התוס' כתבו כד"ה בפי' ר"ח כו' ותו מקשה ר"ע בהא מתניתא דפליג עלי' ר"ש תני מחיקה מעכבא אלמא ס"ל במחיקה והשקאה קודם הקרבת המנחה כרבנן וכל זמן שלא נמחקה המגילה מלי הדרא והכא דפליג בהדי דר"י תני קומץ מעכב דאלמא הקרבה קודם השקאה כרבנן ובעינן תרי תנאי ואליבא דר"ע ומסיימי בה ירושלמי ולית ליה לר"ע מערערין אית ליס כשהתחילה לשתות וצריך לפרש דהם נמחקה המגילה קודם שקרב הקומץ דשלא כדין עבוד כהנים כיון שהתחילה לשתות מערערין אותה עכ"ל פי' לפירושם כי היכי דלא תקשי דהרי קאמר ר"ע התם בברייתא בהדיא משקרב הקומץ מערערין לכך מפרשי דברייתא קמייתא דקאמר כמחיקה לחוד תליא מילתא מיירי בשהתחילה לשתות ואע"ג דשלא כדין עבוד כהנים והיינו כשיטת רש"י ז"ל דתרווייהו תנאי אליבא דר"ע כר"ש ס"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל וע"ש וקשיא לי טובא כגוונא דהיאך אנו מפרשים שיטתא דהכא כשיטת רש"י ז"ל והרי הכא מסיק לעיל דכ"ע מודים דמחיקה סמוך להשקייה בעינן ובשלמא לשיטת רש"י ז"ל בלא שיטתא דהכא שפיר מיתפרשא דתרווייהו תנאי ס"ל כר"ש אלא דלמר המחיקה לבדה גורמת דאינה יכולה לחזור ואפי' נמחקה קודם הקרבה דשלא כדין הוא ולמר יכולה היא לחזור בין מחיקה להקרבה אבל לתרווייהו בשתייה היא לאחר הקרבה וכדפרישית לעיל לשיטת רש"י ז"ל אלא דלשיטתא דהכא דמחלק בין התחילה לשתות ללא התחילה קשה דשותה אימת אי לאחר הקרבה מאי איריא שהתחילה אפי' לא התחילה נמי דהא כבר קרב הקומץ ולכ"ע מערערין ועוד דמחיקה סמוך להשקייה בעינן ואי דמיירי קודם הקרבה קשה הא אמרינן לעיל דלכ"ע ר"ע פליג בהא אר"ש וס"ל דאפי' בדיעבד מעכבא השקייה אחר הקרבה ואפי' אם נאמר דה"ק תרווייהו כר"ש וכהא אנו מפרשין כשיטת רש"י אבל ר"ע מודה נמי לר"ש דבדיעבד משקה ואח"כ מקריב כשירה אכתי איכא למידק מאי איריא התחילה כו' אם כשירה היא ואם נאמר דהאי ש"ם מוסיף בזה לר"ע אליבא דר"ש דבעינן התחילה דוקא א"כ טפי שפיר נוקמה לר"ע כרבנן להאי שיטתא דהכא וס"ל דדוקא התחילה ואולי דכריסם ז"ל הומר אני דבאמת כן מיתפרשא שיטתא דהכא דר"ע בברייתא קמייתא סבר לה כרבנן דמחיקה והשקאה קודם הקרבה אלא דבמערערין ס"ל דבעינן התחילה לשתות דוקא וטעמא דכיון דהתחילה לשתות ושוב חוזרה ודאי מחמת רתיתא הוא דקמהדרה וברייתא בתרייתא דמשקרב הקומץ אתייא אליבא דר"ש ושפיר אתייא שיטתא דהכא כשיטת הבבלי וכפי שיטת ר"ח ז"ל :

(שם ע"ב) **ויידא** אמרה דא. כפל כהזכרת המקרא משום דוישבו דייק כדפרישית בפנים וביפ"מ נדחק בזה שלא לורך :

(שם) **מנחת** זכרון כלל. כדפרישית וכן פי' התוס' דף כ' ונראה דקאמר כלל למאי דקאמר לעיל כל"ג שכל עונות שיש לה נזכרין ואפי' מקודם והיינו דקרי לה כלל ואפי' נאמר דעל עון לבד קאי :

(שם) **שאם** היתה עקרה נפקדת כו'. ובבבלי דף כ"ו פלוגתא דר"ע ורבי ישמעאל היא דר"ע דריש ונקת' וגו' שאם היתה עקרה נפקדת אמר לו ר' ישמעאל אם כן יסתרו כל העקרות ויפקדו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה א"כ מה ת"ל ונקתה וגומר שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח כו' וכתבו התוס' תימא ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדות בצער וילדו בריוח וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה עכ"ל כוונתם דלייטו כל יולדות בצער כו' לחוד ולא הא דקאמר לקמן קצרים נקבות כו' משום דבשביל זה לא תחוש כ"כ להסתר אבל ליולד בריוח ודאי תסתר ונראה ליישב קושייתם דהרי עיקר קושיית הבבלי הוא דלנועה תפסיד דלא תרצה לעבור על יחוד והלכך מכיים וזו כו' כדפי' רש"י ז"ל וכן מוכח מדסיימו התוס' בקושייתם לר"י וזו כו'. ולמאי דמסיק הכא לעיל בפ"ק דמקנא לה אפי' מאביה ובנה וכדפרישית שם דאפי' אין כאן יחוד דמותרת להתייחד עמהם כדתנן בעשרה יוחסין מתייחד אדם עם אמו ועם בתו ואפ"ה מקנא לה מהן דבקפידא דבעל תליא רחמנא וכן פסק הרמב"ם ז"ל כמו שציינתי שם וא"כ מלינו נמי תקנה לנועה דלא תעבור על איסור יחוד ותסתתר אלא דלר"ע דדריש אם היתה עקרה נפקדת שפיר מקשי ליה ר"י וזו כו' כלומר לנועה ודאי תפסיד שהרי עקרה היא וכן אין לה להתייחד עמו וכגון שאין לה אב אבל לדידי הנשים הרוצות להסתתר כדי לילד בריוח לעולם יש לכן תקנה להסתתר עם בניהם. אבל לשיטת האי תלמודא דקאמר א"כ ילכו כל הנשים ויתקלקלו זו הקושיא שייכא שפיר אבל הני דחשיב והא דקאמר בשביל שיפקדו ליתא דמילתא נקט וסה"ד לכולהו :

(שם) **אית** ליה זרע כשר טי'. ובפי"מ נדחק בזה מאד ונעלם ממנו דרשה דלקמן דמפורש בהדיא כדפרישית בפנים :

(דף ט"ז ע"א) **כל** מי שהיה לו עדים והתראה היה מת בב"ד עדים ולא התרייה כו'. ובבבלי יומא דף פ"ו גרים להאי מ"ד עדים והתראה בסייף עדים בלא התרא' במיתה והיינו במגפה דקאמר הכא על לא עדים ולא התריי' והתם קאמר עליה בהדרוקן והיינו נבדק כסוטה דקאמר הכא וכן למ"ד דלקמן זיבה כו' מפיך לה נמי הכי דקאמר זבת וקיטר בסייף גפף ונשק במית' שמת בלבבו בהדרוקן ונרא' דטעמא דמפיך בהגי שני חלוקות דהרי מהם רלה לבדקן כסוטות לברר הספק ואם יש עדים אפי' בלא התריי' אין כאן ספק אלא שאינם במיתת ב"ד ולפיכך קאמר לה התם על הגי דלא היה להן עדים ולא התריי' והאי תלמודא ס"ל לאותן שאין עדים והתריי' לא היה מבה הם כלל לבדקן ונידונו במגפה. ועל מה דקאמר התם זבת וקיטר בסייף פי' רש"י ז"ל הן עבודות שחייבות עליהן לע"ז מיתה כדתנן בארבע מיתות שהן בסקילה וכאן בסייף שעדיין לא נתפרשו להן ד' מיתות ב"ד ונידונו במית' בני נח שכל מיתתן בסייף כדאמרי' בסנהדרין עכ"ל וקשיא לי דהרי אמרי' בסנהדרין דף נ"ו דדינין נלטוו במר' ומשמע שם דכל דינין קאמר כדפי' רש"י ז"ל בעצמו שם וכן נלטוו במרה להיות דנין בסנהדרין של עשרים ושלשה וכדקאמר שם להושיב ב"ד בכל פלך כו' ואם נלטוו על דיני נפשות בסנהדרין של כ"ג מנא לן לומר דלא נתפרשו להן כל חלוקי דינין של ד"נ ואפי' למ"ד התם דאדינין בני נח איפקוד מצמע נמי דנלטוו להושיב ב"ד בכל פלך כו' ולדון ד"נ ומה גם דהש"ס תפס לעיקר כהאי תנא דנלטוו במרה כדאשכחן בהוריות דף ח' דפריך שם והאמר מר עשר מצות נלטוו במרה כו' ומש"ה דחי התם למאי דקאמר מעיקרא ע"ש. ועוד דלדבריו ז"ל דלא נתפרשו להן עדיין כל חלוקי דינים ולפיכך נהגו עמהן כבני נח א"כ קשה להאי מ"ד דקאמר עדים בלא התראה במגפה ומ"ט לא נהגו עמהן גם בזה כב"נ דהא קי"ל דבן נח נהרג בלא התראה ואפי' בעד אחד כדאמר בסנהדרין דף נ"ז ומהיכי תיתי לחלק ולומר דלהא נתפרשו להן ולהא לא נתפרשו וצריך לי עיון לדעתו ז"ל ולעד"נ דה"ט דלזה משה לדונם בסייף דלא רלה לבהו כ"כ ולדונם בסקילה הראויה להם וכהוראת שעה היתה כדי למהר בנקמת השם ולשכך חרון אף ולמיא להא דאמרינן בסנהדרין דף מ"ה מנין שאם

אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת"ל מות יומת מכל מקום וזהו בכל חייבי מיתות האמורים בתורה כדפסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ד מהל' סנהדרי בל"ת. אחר כותבי זאת מלאתי להרמב"ן ז"ל בנימוקי חומש שכתב כן והגיהתי כי כוונתי ב"ה לדעת הגדולים ועוד נתן שם טעם לפי שהיה להם דין עיר הנדחת במרובין להלן בסייף וכ"כ רש"י ז"ל בעצמו שם:

(שם ע"ב) **המתנוונה** מותרת לביתה. בבבלי פ"ד דף כ"ו קאמר אהא דתנן אשת כהן שותו ומותרת לבעלה פשיטא אמר ר' הונא במתנוונ' מתנוונה הא בדקוה מיא במתנווג' דרך איברים שלא כדרך כוטה במיעים וירכים תחלה אלא רהשה ושאר איברים כבדים עליה דמהו דתימא הא זנויי זנאי והא דלא בדקוה מיא כי אורחיה משום דאונס זנאי דלגבי כהן אסירתא קמ"ל. וצריך לאוקמי הכא נמי במתנוונה כדרך איברים איירי ומותרת לביתה דקאמר אפי' לבעלה כהן דאל"ה קשה ממה דאמר לקמן והאיש מנוקה מעון אינו חושש כו' ואי במתנוונה ממש קאמר אפי' כמ"ד הזכות תולה וניכרת אתייא דאינו חושש אלא טהורה היא וקמ"ל כדשכ"א ולא משמע מסתמא דש"ס דהאי ברייתא דלקמן פליגא אדר' שמעון בן אלעזר אלא דבפירקין דלקמן הל"ה אאשת כהן כו' קאמר דקמ"ל דלא חיישינן דזינתה באונס ומשמע אפי' לא מתנוונה כלל מיירי ועיין לקמן שם מה שכתבתי מזה:

(שם) **כן** אנן קיימין כו'. ובבבלי פ"ק דף ו' פליגי רב ששת ורב יוסף אם המים בודקין בית לה עדים במד"ה והתם קאמר תניא כוותיה דרב ששת מהאי ברייתא דהכא זו ולא שבאו לה עדים כו' והכא אי אפשר לפרש דפליגי ר' יצחק ור"י בפלוגתא דרב ששת ורב יוסף דהרי אהאי ברייתא קאי פלוגתייהו ובהדיא קאמר דאין המים בודקין אלא באוקימתא בעלמא פליגי וכ"ע מודים דאין המים בודקין כרב ששת וכמסקנת הבבלי ופליגי אם אילטריך לאשמועינן דלא חיישינן לעדי שקר כדפרישית בפנים:

(דף י"ז ע"א) **ונקה** האיש מעון אינו חושש כו'. ובבבלי ריש פ' ה' דריש לה בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין כו' וכן דריש הכא לקמן פ' עגלה ערופה הל"ט אימתי האשה נושא את עונה בזמן שהאיש נקי מעון אלא דהם קאי אמנוקה מעון איסור ביאה מעולם ואפי' מאשה אחרת כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב הל"ח וכן פי' רש"י ז"ל בבבלי שם דף מ"ז ולא כמו שפירש בכל מקום שהוזכר זה דהאשה זו אם בא עליה לאחר שנסתרה נחוד קאי. וצ"ל דס"ל להאי תלמודא דהרתי ב"מ מהאי קרא ועיין לקמן פ' עגלה ערופה שם במראה מ"ש עוד מזה:

(שם) **דמיא** לאשם שנשחט. לפי המסקנא דוקא לאחר שקדשה בכלי הוא דנשרפת באמרה טמאה אני דאז דמיא לאשם שנשחט ולא מקודם וכעין דאמרינן בריש פ' י"ב דמנחות לענין פדיון אם נטמאה המנחה דדוקא משקדשה בכלי משום דדומה לבהמה שנשחטה דקדשה בסכין ושוב אין לה פדיון וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' סוטה הל' י"ד שכתב שם נטמאת המנחה אחר שקדשה בכלי ה"ז תשרף וכן אם אמרה טמאה אני קודם שתקמץ המנחה והתוי"ט אחר שהעתיק ל' התוס' שהביאו לזה בירושלמי דדמיא לאשם תלוי כתב וז"ל וצריך לומר דקדושת כלי מדמי ליה לנשחט זאף כשלא קמץ איירי וכן כתב הרמב"ם בפ"ד מהל' סוטה ע"כ. ומבואר הוא הכא בהדיא דקדושת כלי לנשחטה דמיא וכן מבואר הוא מי"ב דמנחות שלייניתי דגרסי' שם דף ק"ה דמכלי שרת לא אשכחן דמפריק וכדפי' רש"י ז"ל שם לאחר שקדשה בכ"ש ואפי' בהמה כו' כגון בשחט לא אשכחן בה פדיון ומה דכייס התוי"ט שם ומכל מקום לא דמי ממש לאשם תלוי דהתם תנן מבורק הדם הבשר יאכל ואלו הכא נשרפת אפי' קרב הקומץ נמי כמ"ש הרמב"ם ול"ע טעמא מאי דמדמינן לה במקצת ולא לכולה עכ"ל ותלמוד ערוך הוא הכא לקמן בבאו עדים שהיא טמאה דאפי' קרב הקומץ השיריים אסורין וכת"ק וכן באומרת טמאה אני דשוין הן כמ"ש הכ"מ ז"ל שם ועיין בדיבור דלקמן:

(שם) **באו** לה עדים שהיא טמאה. אפי' לאחר שקרב הקומץ מנחתה אסורה אבל בכל הני דחשיב לעיל דוקא על שלא קרב הקומץ הוא אבל אם קרב הקומץ ואירע אחד מאלו השיריים מותרין וכן הוא בהדיא בתוספתא פ"ב דסוטה דגרסינן שם קרבה מנחתה (ר"ל שקדשה) ולא הספיק לקרב הקומץ עד שמת הבעל או שמתה היא שיריים אסורין שעל הספק באה מתחלתה כפרה ספקה והלכה לה קרב הקומץ ואח"כ מתה היא או שמת הבעל שיריים מותרין שעל הספק באת מתחילתה כפרה ספקה והלכה לה באו לה עדים שהיא טמאה בין כך ובין כך מנחתה אסורה ע"כ. וכן גרים בבבלי דף ו' בברייתא דמותיב התם מינה אלא דרש"י ז"ל פי' שם על הא דקתני באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת דבאו מעיקרא קודם הקטרה. דהוא ז"ל משוה באו עדים להני דחשיב התם לעיל קדם הקומץ ולא הספיק להקריבו עד שמת הוא כו' ותשרף ומבואר הוא בתוספתא בהדיא וכן הכא דיש חילוק בין הני לבאו עדים שהיא טמאה וטעמא דכיון דבאו עדים שהיתה טמאה לא שייך לומר בכשר קריבה דאיגלאי מילתא למפרע אבל מ"מ נשרפת היא כיון דקדשה בכלי ולא גרע מאומרת טמאה אני. והרמב"ם ז"ל תפס לו דרך אחרת בזה שכתב שם וז"ל וכן אם אמרה טמאה אני קודם שתקמץ המנחה או שאמרה איני שותה או שלא רצה בעלה להשקותה או שבאו עידי טומאה או שמת היא או שמתה היא הרי המנחה כולה נשרפת ואם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ אין השיריים נאכלין עכ"ל ול"ע במה שהשוה כל הני דחשיב לבאו עדי טומאה ואמרה טמאה אני אחר הקרבת הקומץ והוא נגד ש"ס הבבלי והתוספתא והש"ס דהכא והכ"מ ז"ל כתב שם דפסק כת"ק דהכא ודעת קדושים לא אבין דמבואר הוא דת"ק דהכא סובר כשיטת הבבלי וכדפרישית ואם דלא נעתקה כאן כמליעתא כמו שהוא בתוספתא עם כל זה א"א לפרש כוונת הש"ס אלא כמ"ש ולפירש"י אם אירע כו' אחר הקרבה מיהת נאכלין וצריך תלמוד ונגר בר נגר דיפרקינה ואי לא דמסתפינא אמינא דטעות נפל בהעתקה וכן בדפוס בכל ספרי הרמב"ם ז"ל וכן צ"ל ואם אירע א' מאלו אחר שקרב הקומץ השיריים נאכלין ופסק כשיטת הבבלי וכפי פי' רש"י ז"ל דמשוה אותן לגמרי בין עד שלא קרב בין לאחר שקרב וכו' וכו' אילא דהכא:

(דף י"ח ע"א במתני') **בת** ישראל שנשאת לכהן מנחתה נשרפת. מסתמא דליטנא דמתני' משמע דבכל מנחות איירי וכן פירש"י ז"ל שהביאו התוס' בשמו דף כ"ג בד"ה כל השואות כו' דאפי' מנחת נדבה כדכתבו שם הטעם משום דקי"ל כל מה שקנתה אשה קנה בעלה והילכך יש לו חלק בה מיקרי וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב ממעשה קרבנות דבכל המנחות הנשואות לכהנים דינא הכי דהקומץ קרב לעצמו והשיריים מתפזרין על בית הדשן. ומ"ש התוס' שם דבירושלמי משמע דבמנחת סוטה איירי ומביאין ראיה מריש פ"ב ע"ש והרי הכא מבואר בהדיא דאפי' בכל המנחות קאמר כדנתן טעם בגמרא מוכל מנחת כהן כו' ומה שהביא הכא בריש פ' ב' שהיא דתני ר' חייא לעיל כו' משום דרצה להקשות על דקאמר בסוטה מנחתה כו' כדאיתא שם וכאמת כל המנחות שוין לדינא בזה:

(שם בגמ') **כהנת** מטמאה למתים כו' אל הכהנים לא אל הכהנות. ובבבלי סוף פירקין יליף מבני אהרן ולא בנות אהרן וכן הוא בת"כ. וקשה דהכא יליף מהכהנים ולעיל דתי לה דרשא דכהן ולא כהנת מכת קושיא וכהן כי יקנה נפש כו' ועוד איכא למידק בהא דלקמן דלכן מה אנן אמרין כו' דמעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר לכך נראה דהלא מיתרלה בתבירתה וה"ק ותהא בכלל גזירה ואין אהה דוחה משום זה פ' טמאות דדרשא דהכהנים כו' לאו דוקא הוא כדמוכח מדלעיל ומשני אם אומר את כן נמלאת מדחה כו' דהא בני אהרן כתיב ולא בנות אהרן וסמיך אהאי גוונא דדריש לעיל והכהן המשיח תחתיו מבניו ולא מבנותיו:

(שם ע"ב) **עשרים** וארבעה דברים כו'. ובעדיות לא קחשיב לה ותוספתא היא:

(שם) **איש** ע"י שאין ניוולו מרובה כו'. ובבבלי סוף פירקין קאמר בפשיטות דמקרא אתיי דקאמר שם האיש נסקל ערום כו' מ"ט ורגמו אותו מאי אותו אילימא אותו ולא אותה והכתיב והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אלא אותו בלא כסותו ולא אותה בלא כסותה. וצ"ל דלא סמיך אדרשא דקרא דהא אילטריך אותו למידרש בלא כסותו אלא כדכתבו התוס' בסנהדרין דף מ"ה ד"ה הא אותה. לאו מקרא דריש דהא ליכא מיעוטא לככי דאותו אילטריך למידרש בלא כסותו אלא היינו טעמא כדמפרש משום הירהורא או משום בזיונה עכ"ל. וזהו נמי במסקנא דהכא דאשה ניוולה מרובה אלא דמהכא משמע דהאיש נמי מסברא נפקא לן דנסקל ערום. ורש"י ז"ל פי' הכא וז"ל אילימא אותו ולא אותה והכתיב גבי נערה המאורסה והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם אלא הא דממעט אשה לענין ערום דנפיק מהאי קר' מיעוטא דאותו משמע ולא כסותו ולהכי נקט ליה להאי מבמעותה דערום בל' זכר גבי איש למימרא הא אותה בכסותה עכ"ל ולא ידעתי למה הביא מקרא אחר שלא הוזכר בגמרא ואפי' נאמר דגי' אחרת היה לרש"י ז"ל אכתי קשה אדרבה דמקרא דנערה המאורסה מוכח דלא דרשינן למעט כסות כדדייק הכא:

(שם) **ואין לו עליו** דמים כו'. מה דפרישית בפנים הוא לפי גי' הספר וקשה דא"כ מה מתרץ מפתה בגניבה אחת דהא אכתי יש עליו דמים מאלי הגניבה לכך נראה דגרסינן ואין לו עליו אלא דמים כלו' בגניבה אחת ואינו שוה כל דמים אינו נמכר בשביל חלייה ולכשיוצא להמכר בשביל חלייה השניה דגזירת הכתוב הוא אם אינו שוה נגד דמי הגניבה אינו נמכר כלל והאי מעתה כמו פירושא דרישא היא אבל בשתי גניבות ואינו שוה אלא דמי האחד נמכר ושנה דכל חדא וחדא קרינן ביה ונמכר בגניבתו וזהו כדמתרץ רבא בבבלי קידושין דף י"ח ולפי פירש"י ז"ל שם והתם פריך עלה ומסיק דאין לחלק אלא בין אדם אחד שגנב ממנו אפי' הרבה גניבות אינו נמכר ושנה ומב' בני אדם נמכר ושנה בשביל כל א' וא' ואפ"ה ליכא לאיפשט מינה האי בעיא דהכא דגנב משל שותפות

דהכתי מספקא לן אם כאדם א' דמו או לא וכן הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גניבה לא זכר מזה כלום ומ"ש שם הל' י"ז שותפין שגנבו כו' משלשים ביניהם כו' והכ"מ ז"ל ליין שם מקום דין זה בקידושי שם ואני בעניי לא מלאתי לזה ואפשר ללמוד דין דגנב משל שותפות ממה דסיים שם משלשים ביניהם וכל אחד מהן נמכר כחלקו מן הקרן וכל מי שדמיו יתר על חלק הקרן שנתחייב בו אינו נמכר עכ"ל כדי דלא מחשבינן לשותפין כאדם אחד בהא דא"כ לא היה נמכר שום א' מהן שהרי דמי כולן יתירין על דמי הגניבה וכהה"ג אינו נמכר כדכתב שם לעיל והה"ד נמי לגנב משל שותפין דכב' בני אדם הן:

הדרן עלך היה נוטל

(שם במתני') **ארוסה** ולא ניטלת כתובתה. מפני שאסורה עליו וסיים רש"י ז"ל ואפי' לית לן דרב המנונא דשומרת יבם שזינתה מותרת ליבמה נכי דמותרת מיהו לא בעי למינסב אשה זונה והיא הפסידה כתובתה והתו' הקשו ע"ז דהא לית לן דרב המנונא מאי אילטריך קרא למעוטי דהא תנן סוף היה מביא כל שתיבעל ולא נאסרה עליו לא היה מתנה עמה אלא מדאילטריך למעוטי ש"מ דמיתסרא וכתבו מיהו ליכא למיפשט מהכא למאי דמוקי בגמרא שבא עלי' יבם בבית חמיה דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה לכולי עלמא הילכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בזנות כדברי הכל ועיין בסוף פ' היה מביא במראה שם ד"ה ולא לעיני יבמה דדריש תלמודא דהכא מקרא דלא נאסרה עליו וכדפרישית שם:

(שם) **ונתינה**. עיין מ"ש בריש כתובות בס"ד:

(דף י"ט ע"א בגמ') **רבי** יודה בפי כמה דתימר תמן כו'. ונראה דלא תא הש"ס לקשיא דר' יודה משום דאדרשא תחת אישה סמיך דאין לומר נמי אפילו מקלת אשה דא"כ תרי קראי למה לי תחת אישה ותחת אישך אלא ש"מ למעט ארוסה ושומרת יבם דלא נדרוש אפי' מקלת אשה כדאמרי' גבי קינוי. ובבבלי יליף קינוי לרבות מדכתיב ואמרת אליהם דלא ס"ל האי דרשא אשתו ואפי' מקלת אשתו:

(שם) **זרע** כשר לא זרע פסול. כלומר דסתם זרע משמע כשר דיקא מדלא אשכחן דרכי בה קרא כדהתם גבי ממזר דכתיב אין לה כו' והתוס' בקידושין דף ס"ו בד"ה ולזרעו אחריו כתבו על הא דאמרינן שם בן גרושה וכן חלוצה דעבודתו כשירה מנלן אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול אבוה דשמואל אמר מהכא ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפי' חולין שבו תרצה. וז"ל וכרים מבילהין אמר וזרע אין לה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וכו' משמע דל' זרע לא משתמע אלא כשר וי"ל דשאני הכא דזרעו מיותר דהוי מצי למיכתב ולבניו שהרי בבנות לא שייך ברית כהונה ולכך דרשינן מיניה אפי' זרע פסול אבל התם אינו מיותר שהרי התם יש לו בת כמו בן עכ"ל וסוגיא דהכא קשיא להו דהרי הכא נמי מיותר הוא וכדמשמע נמי בבבלי דף כ"ו דמקשי ורבנן האי ונקתה ונזרעה זרע מאי עבדי להו וכן הכא בפרקין דלעיל הל"ד לכ"ל דלא דריש לה אלא להכי ואפ"ה זרע כשר דוקא קאמר וע"כ לומר דל' זרע לא משתמע אלא כשר היכא דלית לן ריבוייא אחרינא כדפרישית. ובהכי ניחא לי מה שהקשיתי זה ימים רבים בעמדי על הרמב"ם בפ"ו מהל' ביאת המקדש הל"י שכתב שם כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא ואם עבד לא חלל שנא' ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אף חולין שבו תרצה ע"כ ואמאי לא הביא קרא דשמואל והיתה לו וגו' דקדים ומהכא נמי משמע דוקא דיעבד כדפירש רש"י ז"ל שם והמפרשים לא כתבו מזה כלום ולמ"ש ניחא דמבואר מהכא בהדיא דליכא למידרש מזרעו כקושית התוס' ולפיכך נאדי מדרשא דשמואל וכתב כאבוה דשמואל דבהא פליגי אם ל' זרע לא משתמע כו' ושיטתא דהכא הוי סייעתיה ומ"ש בפ"ב מהל' סוטה הל"י שלא נאמר בתורה ונזרעה זרע אלא בראוי לילד שאם היתה יולדת בצער כו' וכבר נתן הכ"מ שם טעם דפסק כחכמים וכר' ישמעאל ע"ש היינו דמוקמה ונזרעה דריש אבל לשון זרע לא משתמע אלא כשר ומהכא שמעינן נמי דפסולות אינן שותות כדדריש הכא ומ"ש שם הל"ט דפסולות אינן שותות מדכתיב ונקה האיש מעון כו' כבר נתתי טעם לשבח לקמן פ' עגלה ערופה הל"ט ד"ה ונקה דתרווייהו צריכי וע"ש:

(שם במתני') **ושבעלה** אינו רוצה להשקותה. נמחק וכבר כתב התוי"ט דאיזה תלמיד הגיה בלדו על אמר אינו משקה ושבעלה כו' וכלומר דלאו דוקא אמר דאם אינו רוצה כו' נמי וטעו הסופרים המעתיקים והמדפיסים והכניסוהו בפנים:

(שם ע"ב במתני') **יכול** הוא להפריסה כו'. ובבבלי דף כ"ו גרים יוליא וכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס וכן הוא בהחולץ דף ל"ו ודייק שם מדקתני יוליא ולא קתני יפריש ש"מ דבעיא גט ואפי' היה בעלה כהן דנאסרת עליו ובמתני' דהכא דקתני יכול הוא להפריסה ככר פירשו התוס' בהחולץ שם ד"ה ולא כתירוץ הב' דשאני סוטה דכיון שקינא לה ונסתרה לא חיישינן שיבא עליה דאסירא ליה מדאורייתא ולא בעי' גט ועי"ש דרלו ללמוד מזה דבקידש מעוברת חבירו כו' ולא נשא דלא בעיא גט וכן דעת הרמב"ם ז"ל בסוף י"א מהל' גירושין אבל מסקנת רוב הפוסקים דאין חילוק בין קידש לנשא ועיין באה"ע סי' י"ג סעיף י"ב בהג"ה לענין אשת כהן דרלה לדמות שם לדין קידש בשוגג תוך תשעים יום המוזכר שם לעיל מניה דיש לסמוך אדברי המקילים וזהו דלא כשאלתות דרב אחאי דמביאין התוס' שם דגם בקידש אפי' הוא כהן מפסידינן לה מיניה:

(שם בגמ') **היה** לו אשה ובנים. כדפרישית הו אשה או בנים וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ס הל"י וי"א וצ"ל הא דקאמר בסיפא ונולדו לו בין קינוי לסתירה דמיירי שנולדו לו מגרושתו וכ"כ שם הרמב"ם ז"ל דאל"כ היה לו אשה בשעת קינוי וטעמו מדלא קתני ונשא אשה כו' אלא נולדו לתודיה:

(דף כ' ע"א במתני') **על** ידי כל עריות מקנין. כדאמר בבבלי דלא תימא נטמאה כו' כדפרישית בפנים. וכתבו התוס' ד"ה אבל תימא הא שמעינן לה מאלמנה לכ"ג דאסירא וקיימא לבעל ואפ"ה אילטריך קרא דכי תשטה אשתו למעוטי הא לאו הכי הוה שותה ע"כ ויש לחלק ולומר דשאני התם גבי בעל דלא למדנו אלא היכא דקיימא עליו באיסור לאו והשתא נמי היתוסף בה לגביה איסור לאו דסוטה שנטמאה וה"ה לעבור עליה בשני לאוין אבל הכא גבי בועל אשמועינן דאפילו קיימא עליה באיסור כרת התמור וה"א דלא שייך הכא נטמאה לבועל להוסיף עליו איסור לאו וכדאמרי' בעלמא דאפילו למ"ד איסור חל על איסור אין איסור קל חל על איסור חמור קמ"ל:

(שם) **חוץ** מן הקטן. היינו פחות מבן תשע שנים ויום אחד שאין ביאתו ביאה כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ס הלכה ו' כדפי' בס הכ"מ דכשהוא בן ט' שנים ויום אחד כיון שביאתו ביאה איש מיקרי לגבי שכיבה ודעת התוס' לפרש קטן פחות מבן י"ג כן משמע שם בד"ה אבל וע"ש:

(שם בגמ') **וזו** אנוסה היא. בבבלי דף כ"ו קאמר להאי תירולא אריבא אשת כהן שותה ופרין פשיטא ומשני דמהו דתימא שלא תשתה דאימא זינתה באונס והיא לא נתפשה כתיב קמ"ל ואסיפא דמותרת לבעלה מוקי לה במתאווגה דרך איברים וקמ"ל נמי דלא תלינן באונס ולפיכך לא בדקוה המים כי אורחייהו. ומשמע מהתם דאי לא מתגוונה כלל לא אילטריך לאשמועינן דמותרת והכא דמשני לה הסיפא ל"ל דמפרש הא דקתני במתני' אשת כהן שותה לאו דוקא אלא ה"ק אשת כהן שאתה מותרת והיינו דקאמר כן אנן קיימין כששתה כו' ולכאורה משמע נמי דזינתה באונס אינה מתגוונה כלל ואפילו בדרך איברים נמי לא. אבל קשה דהא אמרינן הכא בפרקין דלעיל הל"ס דאפי' בטהורה ממש עכ"פ מתגוונה דרך איברים היא וכדהוכחתי שם ומי עדיפא זינתה באונס מטהורה לגמרי ועוד דמשמע מהתם דאפי' למ"ד הזכות תולה וניכרת איכא למימר דס"ל נמי דטהורה לגמרי מתגוונה דרך אברים היא והילכך מוקי לה התם להא דקאמר ונקה האיש מעון ואינו חושש לזכות כמ"ד דאינה ניכרת דאלו למ"ד ניכרת פשיטא דאינו חושש דהא חזינן דלא בדקוה המים כי אורחייהו ואם כי אורחייהו ודאי חושש הוא מיהו בהא אפשר לדחות דס"ל להאי מ"ד דטהורה לא מתגוונה כלל ולא אתייא נמי אליביה הסיפא דרשה דוקקה וכו'. מיהו אפשר לומר דס"ל נמי דמתגוונה דרך אברים היא באונס ודקאמר ולא היה המים בודקין כו' ואין המים בודקין באנוסה בבדיקה כי אורחייהו קאמר:

(שם) **מה** אם שרלים הקלים כו'. קשה דא"כ בישראל נמי ליפסול אונס דהרי אין חילוק בטומאת שרץ בין כהן לישראל וצ"ל דעיקר אדרשא דלקמן סמיך:

(שם) **לרבות** אשת הסריס. היינו סריס חמה או סריס אדם שאתה כוס של עיקרין דמותרין לבא בקהל כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות סוטה הל"ו וכפי' הכ"מ שם ורש"י ז"ל שפי' בגמ' ולא בסרים אדם שאסור לקיימה משום לא יבא פלוע דכא דוקא בכה"ג קאמר ואין כוונתו על שתה כוס עיקרין. ומשום דעיקר סרים אדם הוא פלוע דכא וכרות שפכה וכ"כ התוי"ט והודא לם קושית התוס' שהקשו שם על פירש"י ע"ש וכן לריך לפרש סרים חמה לדעת רש"י ז"ל ע"י רעמים וברד דנמי סרים חמה מיקרי כדאמרינן בהערל דאלו ממעי אמו קדמה שכיבת הבועל הוא כדפי' במתני' וע"י חולי נמי לדעת רש"י סרים אדם מיקרי ופסול הוא כמה שכתבתי בפ' הערל:

(שם ע"ב) **בבר** כתיב והביא וגו'. וכאלו דתשיב לקמיה יש מהן חייבי עשה ולא דמו לאלמנה לכ"ג אע"פ שאין בהויה לקיימ' ועוד נתין איכא למ"ד דלאו מדאורייי' הוא ועי' בריש כתובות מ"ש שם בס"ד:

הדרן עלך ארוסה

(שם במתני') **כשם**. אנן תנינן באו באו. לפי האי גירסא במתני' דגרים כדברי ר"ע באו באו בלא ו"ו כדמפרש אליביה צריך לפרש נמי סיפא דמתני' כך היה דורש כו' אדבתרה קאי ולא פליג אדר"ע אלא כך היה דורש ר' זכריה בן הקצב ובאם ר' נמי הכי נטמאה נטמאה כו' דמכפל המקרא דרשינן וכן בבאו באו:

(דף כ"א ע"א) **אפשר** לומר מזיד כה כו'. מפשיטותא דהאי תלמודא משמע דלעולם אסורה על הבועל כשהיה מזיד ואע"פ שלא נאסרה על הבעל דהיא שוגגת. והתוס' בסוף פרק הכבעה אהין דף ל"ה ד"ה אע"פ כתבו דאע"ג דלענין איסור כהונה ותרומה לא מחלקינן בין אונס לרצון ואפי' באשת ישראל כדאשכחן באשת כהן דאפי' באונס אסורה וטעמא דנטמאה קמא דאית לן לאוקמי לבעל וביה כתיב ולא נתפסה והילכך דרשינן למשרי אונס בישראל אבל איסור תרומה וכהונה דנפקא לן מנטמאה בתרא דלא כתיב ביה ולא נתפסה אין חילוק בין אונס לרצון אפי' באשת ישראל מכל מקום לענין בועל אע"ג דלא כתיב ביה לא נתפסה יש לחלק בין אונס לרצון באשת ישראל דסברא הוא דלא נאסרה על הבועל אלא כשנאסרה על הבעל ע"כ ומסתימת דבריהם משמע דאפי' היה הוא מזיד לא נאסרה עליו כל היכא דלא נאסרה על הבעל ולא מצאתי לא' מגדולי הפוסקים הראשונים שכתבו מזה וראיתי להרב בעל משנה למלך שהאריך בזה בפ"ג מהל"ס והביא שם ראיה לסברת התוספות מהא דאמרינן בכתובות דף ט' וכ"ת מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה התם אונס הוה והרי דוד מזיד היה והפ"ה לא אסרוה עליו משום שהיא אניסה היתה ולא נאסרה על בעלה והאי תלמודא איכא למימר דס"ל כתירוץ בתרא דהתם והכ"א כו' כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו ומה שהביא שם ראיה מדברי התוס' סוף במה בהמה דמשמע שם בתפסו לעיקר תירוצא קמא דכתובות היינו משום דלשיטתייהו אזלי כדלעיל וע"ש שגם הוא ז"ל לא הכריע בזה ובסוף דבריו כתב וצריך להתיישב בדבר:

(שם) **ומניין** שהדבר תלוי בה. הקשה הרב בעל משנה למלך דהאמאי לא דריש לה מוציא לא נתפסה הא נתפסה מותרת כדדריש לה בש"ס הבבלי ומכח קושיא זו הגיה שם להאי דהכא דס"ג א"ר יוחנן מנין שהדבר הלוי בה כו' והבועל קאי דאם היתה מזידה אסורה לבועל אע"פ שהוא שוגג ואם היא שוגגת מותרת לבועל מפני שלא נאסרה על הבעל ופליג אהא דלעיל ולדעתי קי"מ דאפשר לומר דמוציא לא נתפסה לא שמעינן דדוקא בה הדבר תלוי אלא שצריך שגם הוא יהיה מזיד ומיעוטא דהיא וגו' דאיצטריך למדרש לאיסורא על אשת כהן והיא לא נתפסה ויש לך אחרת אע"פ שנתפסה כו' ובהא פליג הבבלי דמשמע מדאמר בכתובות דף נ"א דכולהו דריש לה מהאי קרא וכן לאיסור אונס באשת כהן כדאמר שם ואין לנו הכרח להגיה כאן והאתיא כהאי דלעיל ועיין בפ"ד דכתובות מה שאכתוב עוד מזה בס"ד:

(שם ע"ב) **תיפתר** בטבול יום בית הפרס. משמע מהכא דאפילו בטומאה דרבנן בעי הערב שמש דקרי ליה טבול יום והתו' בריש פרק חומר בקודש הוצרכו להוכיח מכמה משניות וסוגיות דאין טומאה דרבנן צריכה הערב שמש ע"ש וכן בזבחים ריש פ' טבול יום ושם כתבו ומיהו יש טומאה דרבנן דבעי הערב שמש כדאשכחן בפסחים סוף פרק האשה כל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר דבעי הזאה שלישי ושביעי וכ"ש הערב שמש כו' ע"ש ומיהו הכא דאליבא דר"ע קיימינן ולדידיה בכל דוכתא ערל כטמא הוא ואפי' ערל ישראל ומדאורייתא כדדריש ביבמות פ' הערל מאיש איש ובפסחים שם מוקי להאי דלעיל בערל נכרי ומשום גזירה כו' ולר"ע ודאי לא עדיף מערל ישראל הוא ולא מצינן לאוקמי מתני' דטבול יום בטומאת ערלה אליביה ואפשר לומר בשאר טומאות דרבנן דאלינו שהחמירו בהם להצריכן הערב שמש כגון בגיורת דע"ה ודנכרי שהחמירו בהן חכמים להיותן כזבים לכל דבריהן כדמבואר התו' שם ועכ"פ בטומאת בית הפרס משמע מכאן דלא בעי הערב שמש:

(שם) **מתניתא** מסייעא לרב כדפרישית בפנים דס"ל בחולין גרידי קאי וזהו כדאמרינן בחולין דף ל"ד דמותיב התם מהאי מתניתא על הא דאמר עולא האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה והא תנן הכא השלישי נאכל בנזיד הדמע ואי אמרת נפסל גופו מלאכול בתרומה ספינן ליה מידי דפסיל ליה לגופיה ומשני הכא לנזיד הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס ופי' שם רש"י ז"ל בפירוק בתרא דבחולין גרידי קאי רישא דמתני' הראשון והשני שבחולין כו' והשלישי נאכל אפי' הוא נזיד הדמע ונגע בשני לטומאה והוי ליה שלישי מותר לאוכלו והיינו דפריך דהא הכא כיון דנזיד הדמע הוא על כרחך כנעשית על טהרת תרומה בעי למיכליה וה"ל חולין שנעשו על טהרת תרומה ואי אמרת שלישי דידהו פסיל גופא לתרומה ספינן ליה להאי כהן מידי דפסיל לגופיה ואתי למיכל תרומה אבתרה ומשני הכא לנזיד הדמע כו' דלאו חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא דהאי קרית ליה בטהרת תרומה משום הבלין דפתיתי ביה הנהו לית בהו כזית בכדי אכילת פרס דמקפה הילכך לא בעי למיכלינהו בטהרת תרומה והוו להו חולין גרידי עכ"ל ודבריו ז"ל לפי מה דקי"ל דאין שלישי בחולין אלא דוקא בחולין שנעשו על טהרת תרומה ולפיכך קאמר דהוי ליה עכשיו שלישי וכו' והכא דמדייק לה סייעתא לרב משום דקאמר השלישי של חולין הכשר לקרות עליו שם תרומה שבכבר פסול הוא כ"א בנזיד הדמע הוא דמותר משום טעמא דאמרן ש"מ דיש שלישי בחולין וכן לפי המסקנא דהכא דדחי להאי סייעתא נוכל לפרש נמי דרישא בחולין גרידי ואין בהן שלישי ואפי' שם התרומה מותר לקרות וסיפא דקאמר השלישי נאכל כו' לאו דוקא הוא כדפרישית א"נ דרבותא קמ"ל דאפי' שלישי זה שנגע בשני דחולין נזיד הדמע הוא מותר לאכלו דלאו כחולין שנעשו על טהרת תרומה הוא וכדאמרן:

(דף כ"ב ע"ב) **ואפילו** ראשון שבו אינו מהוור. אבל בבבלי יבמות דף ע"ג קאמר דאוכל מעשר שני אפי' בטומאת עצמו לוקה ויליף לה מדכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' וכן פסק הרמב"ם ז"ל ריש פ"ג ממעשר שני:

(שם) **והמשקין** היוצאין מהן. כדפרישית בפנים שהן כמשקין הנוגעין בו וכמתני' דטבול יום. וכפ' כיסוי הדם דף פ"ח מפרש להאי מתני' בין קלין בין חמורין קלין שרץ וחמורין זב וכבר נתן טעם הכ"מ פ' עשירי שם על הא דכולל הרמב"ם ז"ל בכלל טמאים קלין אוכל אוכלין טמאין שאחר שבינו כל הטמאים משמע דכללא כייל גם לזה ואע"ג דאמרינן קלין שרץ לאו דוקא שרץ אלא לדוגמא נקטי'. והתוי"ט בפ"ב דט"י כתב וז"ל בין קלין כו' פי' הר"ב קלין שרץ חמורין זב דהכא ליכא לפרושי קלין ראשון כדפי' הר"ב בפ"ק דאין לך בעל חי טמא שמשקין יוצאין ממנו שיהא ראשון עכ"ל וכפ"ק ליין להרמב"ם בהל' טומאת אוכלין ולא הביא מה שכתב הכא בהל' אבות הטומאות ושמעינן מינה אפי' בבעל חי שני כגון אבל אוכלין טמאין כו' דמשקין היוצאין ממנו טמא ותחילה הוו:

(דף כ"ג ע"א) **ולא** בתרומה אנן קיימין. כדפרישית בפנים וכן מתני' דט"י במשקין דתרומה הוא וכן פירשו התו' פ' כיסוי הדם שם:

(שם) **תמן** אמרין שתי שאילות שאלן חגי הנביא. כדי לברר וללבן שיטה עמוקה זו ולבאר דעת כל אחד ואחד מהני אמוראי דפליגי בה ולהוציא לאור תעלומיה והדינים המסתעפים ממנה אמרתי להעיר בזה והנני מעתיק שיטת הבבלי מסוגיא זו עם פירושיה לפי שיטת רש"י והתוספות עם מה שיש לדקדק בדבריהם ז"ל ושיטת הרמב"ם ז"ל בפתיחה מסדר טהרות השייך להלכה זו ולפרש כוונת דבריו ז"ל ואם יצאתי קצת מגדרי ומכוונת חיבור הלז הואיל ודבריו חביבים עלי ביותר עד לאפת ובמעתי כי רבים נתקשו בהם בשגם המה לעזר לי לפירושא דשיטתא דהאי תלמודא וזה החלי בס"ד:

גרסינן בפסחים דף י"ז בתר דמייתי להאי קרא דאלא חגי הנביא הן ישא איש וגו' אמר רב איבעיא כהני רביעי בקודש בעא מינייהו ואמרו ליה טהור ופי' רש"י ז"ל דבשר קודש דקאמר הוא שרץ לשון קדש היה כאהרן טומאה והיה חגי הנביא בודק את הכהנים לידע אם בקיאין הן בהלכות טומאה לפי שבשבאה מהן בגולה שלא נתעסקו בקדשים. ונגע בכנפו באותו כנף שהשרץ בו כגומר השרץ עצמו וע"כ הכי הוא דאי משום כנף שהוא ראשון כולי בגד נמי ראשון הוי ומאי איריא דנקט כנף אלא משום שרץ שהשרץ עצמו נגע אל הלחם. והוי הלחם ראשון והלחם אל הנזיד והוי שני והנזיד אל היין והוי שלישי והיין אל השמן או אל כל מאכל והוי רביעי היקדש אם נטמא האחרון הזה שהוא רביעי בקדש דהיין והשמן של נסכים ואיבעיא כהני דאמרי טהור ושמואל אמר לא איבעיא כהני חמישי בקודש בעא מינייהו ואמרי ליה טהור בשלמא לרב היינו דכתיב ארבעה לחם ונזיד ויין ושמן אלא לשמואל חמשה מנא ליה מי כתיב ונגע כנפו דמשמע שהשרץ נגע בלחם והוי הלחם ראשון ונגע בכנפו כתיב במה שנגע בכנפו בדבר אחר שנגע בכנף נגע אל הלחם דהוי לחם שני ונזיד שלישי ויין רביעי ושמן או כל מאכל חמישי ואמרו טהור ולא איבעיא תא שמע ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה ויאמרו יטמא וקס"ד טמא נפש הוא טמא מת שהוא אב הטומאה כשרץ ואם יגע בכל אלה כסדר שפירשנו טמא מת בלחם ולחם בנזיד ונזיד ביין ויין בשמן או אל כל מאכל דהוי רביעי בשלמא לשמואל מדהכא לא איבעיא דאמרו רביעי טמא התם נמי לא איבעיא דחמישי הוי ומש"ה אמרו ליה טהור אלא לרב דאמר גבי שרץ נמי רביעי בעא מינייהו מ"ש הכא דאיבעיא ומאי שנא התם דלא איבעיא אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה בקיאין היו בטומאת מת ויודעין שהשלישי עושה בו רביעי בקדש ולא היו בקיאין בטומאת שרץ וסבורין שאין שלישי עושה בו רביעי. רבינא אמר התם רביעי הכא שלישי כלומר דרבינא אמר דלא היו בקיאין ברביעי בקדש כלל וגבי מת שלישי בקדש בעא מינייהו דהאי טמא נפש דקרא לאו טמא מת אלא מת ממש כלומר טומאת נפש ומת הכי אבות ולחם אב ונזיד ראשון ויין שני ושמן או כל מאכל שלישי. ע"כ לשיטת רש"י ז"ל. ונקטינן מיהא לשיטתו דכבר גזרו טומאת משקין בימי חגי ובטומאה דרבנן בדיק להו והילכך שינה הוא ז"ל לפרש כסדר הכתוב ולומר דהני קמייתא דוקא לחם אל הנזיד ונזיד אל היין כו' ואל כל מאכל לאו דוקא אלא או אל כל המאכל קאמר וטעמא דבדרבנן טומאה עושה ביוצא בה כדפי' שם דבסדר טומאות דהאי קרא איכא אוכל מטמא אוכל ומשקה מטמא משקה. ולא מצי למינקט אל כל מאכל דוקא דא"כ הוי ליה חמישי אפי' לרב. אבל לר"ת יש שיטה אחרת בהלכה זו דכתבו התוס' שם וז"ל רביעי בקודש בעא מינייהו פי' הקונטרוס דנגע בכנפו היינו שרץ אל הלחם והלחם אל הנזיד וכו' וקשה לר"ת דמאי שנא דואל כל מאכל יהיה פירושו או אל כל מאכל יותר מכולם ועוד למה דחק שמואל לתרץ במה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל דוקא ועוד למה קורא הכתוב לשרץ כנף ועוד דמפרש רבינא התם רביעי בקודש הכא שלישי שהלחם נעשה אב הטומאה כנוגע במת והא קי"ל בהמפלת דכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה מיהו י"ל דאינו נעשה אב הטומאה היינו דוקא לטמא אדם וכלים אבל לאוכלין ומשקין נעשה אב הטומאה ומפרש ר"ת דהשרץ נגע בכנף ונעשה ראשון והכנף אל הלחם או אל הנזיד ואחד מהנך אל היין או אל השמן הרי שלשה ואל כל מאכל הרי ארבע ונקט סדר כנף מאכל משקה מאכל דלא בעי למינקט שיעשה ביוצא בו ולשמואל דייק מדכתיב בכנפו הרי חמש והשתא אתי שפיר לרבינא דאמר הכא שלישי שהכנף שנוגע במת נעשה אב הטומאה כדין כל הכלים עכ"ל. ולשיטתם נקטינן דסברי עדיין לא גזרו טומאת משקין בימי חגי ובטומאה דאורייתא בדיק להו והילכך דייקי שלא יהא טומאה ביוצא בו כדאמרינן התם דף י"ד דמדאורייתא אין אוכל מטמא אוכל:

ומרם שנדקדק בדבריהם בזה לדינא אמרתי לדייק מקודם בפירוש דבריהם מפני שראיתי למהרש"א ז"ל שכתב על הא דהקשו למה דחק שמואל כו' לימא אל כל מאכל דוקא וז"ל לכאורה יש לדקדק ומאי קושיא דהא איצטריך לשמואל למימר במה שנגע בכנפו דהשתא ניחא דלא איבעיא דאם יגע טמא נפש בכל אלה לא משמע דקאי אלא אמפורש בקרא דהיינו לחם ונזיד ויין ושמן ולא קאי אמאי שנגע בכנפו כפירש"י ושפיר קאמרי יטמא דהוי רק רביעי אבל אי הוי אמרי לשמואל דאל כל מאכל דוקא הוי קאי בכל אלה גם אאל כל מאכל והוי נמי בטמא נפש חמישי ואמאי קאמרי יטמא והנראה שהתוס' לא ניחא להו לפרש דבכל אלה לא קאי אמה שנגע בכנף דמשמע דאכל נגיעות שזכר בשרץ קאמר בכל אלה נגיעות אם יהיו בטמא נפש ועוד נראה להם דוחק לפי הסוגיא דשמעתין לפירש"י דפריך אלא לרב מ"ש הכא דאיבעיא כו' דהוי ס"ד דטמא נפש היינו טמא מת ולרבינא דקאמר התם רביעי והכא שלישי הוה טמא נפש מת גופיה דעיקר הקושיא והתירוצא חסר מן הספר ועי"כ הנראה להם לפרש דודאי אם יגע טמא נפש בכל אלה אכל הנגיעות שזכר בשרץ קאי ולדברי המקשה נמי טמא נפש היינו מת גופיה ולהכי לשמואל ניחא דלא איבעיא דמשרץ הוי כל נגיעות חמישי וממת דהוא הכי אבות הוי אותן נגיעות עד רביעי אבל לרב דלא דרש מה שנגע בכנפו הוו כל נגיעות בשרץ רביעי ובמת שלישי וכיון דשניהם טמאים מדינא פריך אמאי איבעיא גבי שרץ ברביעי ולא ידעי למימר שהוא טמא ובשלישי גבי מת הוו ידעי למימר שהוא טמא ומשני דבמת שהוא חמור הוו בקיאין ולא בטומאת שרץ ורבינא מתרץ דהוו בקיאין בשלישי ולא ברביעי ומזה הקשו התוספות שפיר למה דחק שמואל כו' לימא אל כל מאכל דוקא עכ"ל. ואיכא למידק טובא בדבריו חדא דאם נאמר דהתוס' לא רצו לפרש גם בזה כפרש"י דאם יגע בכל אלה דטמא נפש לא קאי אלא על הלחם כו' אלא אכל הנגיעות שזכר בשרץ קאי א"כ גם בדבריהם חסר עיקר הקושיא והתירוץ ועוד דלפי דבריו דהתוספות מפרשי טמא נפש היינו מת גופיה אפילו לדברי המקשה ולדברי הכל ואפילו לרב מאי ההי דקא פריך אלא לרב מ"ש הכא דאיבעיא כו' הא שנא ושנא הוא דהתם רביעי והכא שלישי ומאי איכפת לן דשניהם טמאין מדינא הואיל ולא ידעו כלום מרביעי דמי הוי סני ליה לרב לתרץ כרבינא דלא היו בקיאין ברביעי ועוד דמה זה דבר והפוכו מבשלמא לשמואל. ועוד דמשני לרב דבמת שהוא חמור היו בקיאין וכי מפני חומרת המת היו יודעין לשלישי ומפני קלות השרץ לא חסרה ידיעתן כ"א מרביעי אתמהא דודאי זה מהדוחק לפרש דלא היו בקיאין במנין טומאת השרץ כלל אפילו בשלישי לא היו בקיאין כמבואר. ומה גם דלפי המובן מדבריו נצריכין אנו לפרש כן אף לפי' רבינו תם דכתב ומזה הקשו התוספות שפיר למה דחק שמואל לתרץ במה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל דוקא ויהיה בשרץ חמישי ובמת רביעי ואמנם יהיה לדבריו פירוש ר"ת בזה לרב דהשרץ נגע בכנף והכנף ראשון ולחם ונזיד שני ויין ושמן שלישי ואל כל מאכל רביעי ובשאלה שניה מת גופיה בכנף כאשר דיקדק הוא ז"ל לפרש כל הסוגיא במת גופיה מכח קושיתו דעיקר חסר כו' וזה נמי לפירוש ר"ת דמ"ש ויהי הכנף אב לחם ונזיד ראשון ויין ושמן שני ואל כל מאכל שלישי ואכתי נשאר לנו זה הדוחק בעצמו לפרש הקושיא אליבא דרב מ"ש הכא דאיבעיא כו' כפירושו וכפי שהקשיתי לעיל. לכך נראה דודאי התוס' מפרשים בזה כפי' רש"י דרב ושמואל פליגי עם רבינא בפי' טמא נפש דלדידהו טמא מת ולרבינא מת גופיה כנראה מדבריהם שכתבו והשתא אתי שפיר לרבינא כו' ובין לרב ובין לשמואל יהיה אל כל מאכל רביעי לפי פירוש ר"ת בטמא מת ולשמואל נמי יהיה עכשיו שוין נגיעות דמת לנגיעות דשרץ דהרי ודאי זה אין הכרח לפרש אליביה בנגיעה דמת שנגע בכנף והכנף בדבר אחר כו' כמו בנגיעה דשרץ דאין אנו מוכרחין בזה אלא לומר דאם יגע בכל אלה קאי אכל הנגיעות שזכר מתחילה והיינו כנף ולחם כו' ולתרווייהו אל כל מאכל רביעי הוי והיינו דמקשי בשלמא לשמואל כו' ובעיקר דיקדוקו של המהרש"א בקושייתם על פירש"י דהא איצטריך לשמואל למימר במה שנגע בכנפו כו' דלא מצי למימר אל כל מאכל דוקא משום השאלה השנייה דטמא נפש כו' יש לומר דה"פ דמקשי מאי דוחקיה דשמואל לחלק בסדר הכתוב ע"כ טעמיה כדי שלא לשבש הכהנים ואי משום הא טפי היה לו לפרש טמא נפש במת גופא כרבינא ואל כל מאכל דוקא כדכתיב לכולם ואז יהיה ג"כ בשרץ חמישי ובמת רביעי וזה הכל מהקושיא ומ"ש דראה לחלק בפירוש אל כל מאכל יותר מכולם ולכך מפרשי כפי' ר"ת דאל כל מאכל דוקא ויהיה נגיעת שניהם דשרץ ודטמא מת בכנף ומן הכנף ללחם כו' לרב ולשמואל בשרץ במה שנגע בכנף אל הלחם כו' ויהיה חמישי ובטמא מת בכנף ללחם כו' ויהיה רביעי והכל כמו שביארנו:

אמנם מה שיש לדייק בדבריהם הוא זה דלפי מה דדייקי לפרש שלא יהא טומאה ביוצא בה משמע דסבירא להו דבטומאה דאורייתא בדיק להו כדפרישית לעיל וקשיא לי טובא כגוש דהרי מדאורייתא אין טומאה למשקין לטמא אחרים וע"כ אליבא דהאי מ"ד אתייא כדלקמן ואיך יהיה השמן מטמא למאכל ואם בטומאה דרבנן א"כ נמי עושה ביוצא בו ומכ"ש דהשתא אליבא דרב קיימינן ולדידיה משמע דס"ל כמ"ד דאפי' טומאת עצמן אין להן אלא מדרבנן כדמוכח התם בדף הקודם גבי פלוגתא דתנאי בטומאת משקין לטמא אחרים דקאמר שם לר' אליעזר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד יוסף בן יועזר איש צרידה על משקין בית מטבחייא וכן הדם והמים שבעזרה דכן ולרב דאמר דכן ממש ע"כ אפי' טומאת עצמן אין להן דאל"כ היכי מטהרי להו רבנן ואם כן הא דמסקינן לקמן אליבא דרב דדוקא משקי בי מטבחייא דכן אבל משקי בי מדבחייא וכן היין והשמן טמאין מדרבנן הוא דגזור עליהן כדפרש"י שם דאין לומר דהתוספות מפרשי אליבא דרב משקי בי מדבחייא מדאורייתא טמאין דס"ל דיש עיקר לטומאת המשקין מן התורה והא דמשקי בי מטבחייא טהורין טעמא דס"ל כרב פפא לקמן דאמר אפילו למ"ד טומאת המשקין דאורייתא משקי בי מטבחייא דטהורין הלכתא גמירי לה חדא דנדחו שם דברי רב פפא ועוד דלפ"ז מאי מקשי לעיל אליבא דר"א וכי ס"ל יש טומאה למשקין והא אמר אין טומאה למשקין תדע כו' ולרב דאמר דכן ממש אסיקנא בקשיא ואי רב כרב פפא ס"ל לא קשיא מידי דהא דאמר רב בי מטבחייא דכן ממש הילכתא הוא דגמירי לה ולעולם משקי מדבחייא דטמאין מן התורה הוא דיש עיקר לטומאת משקין אע"כ דלא מצינו לפרש הכי אליבא דרב ועוד דאף אם נניח כן דס"ל לרב יש עיקר לטומאת משקין ע"כ לטומאת עצמן הוא אבל לטמא אחרים ודאי דלית ליה כדמוכח בהדיא מסוגי' דהתם אלא מדרבנן הוא וכדקי"ל הכי אליבא דרב וא"כ קשיא אמאי דייקי התו' הכא לפרש דלא יהא ביוצא בה וזה ודאי מן הדוחק לומר דאפי' בטומאה דרבנן נאמר בשאלתו מלשאלן בטומאה ביוצא בו כעין שהיו רגילין מקודם בטומאה מן התורה ועוד דעכשיו אין לנו הכרח ופנים למאי דמחלק בשאלתו וחשב לחם ונזיד לאחד כו' ואל כל מאכל דוקא כללא דמילתא דגם לפי' ר"ת נשאר לנו בסוגיא זו כמה מהקושיות ורבים מהדוחקים:

ודע דלפירוש ר"ת בשיטה זו ע"כ צריך לפרש מה דאמר שמואל מה שנגע בכנפו היינו משקה דאי כלי לא הוי נטמא מן הראשון דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ומאכל נמי ליכא לאימור דא"כ עושה ביוצא בו שהרי נגע בלחם וכ"כ שם המהרש"א ז"ל. וזהו אפילו אם נאמר דכבר גזרו טומאת משקין אכתי לא גזרו להא דאמרינן כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה כדכתבו התוספות בשבת בהדיא דהך דגזירת המשקין שיתה גזירה קדמוניות מ"מ כל הפוסל את התרומה מטמא משקה להיות תחילה כי"ח דבר הוא דנגזרה אבל אין דעת הרמב"ם ז"ל כן אלא כשגזרו על המשקין כן וכל אביזרייהו נגזרו עמהן כאשר יתבאר לקמן מפירושו בסוגיא זו דיש לו עוד שיטה אחרת בזה בפתיחתו מסדר טהרות ואמנם בזה דעתי כדעת רש"י ז"ל שכבר נגזרה טומאת משקין בימי חגי הנביא שהיה מאנשי כנסת הגדולה:

ואני טרם אחלה לדבר ולבאר דבריו הנחמדים וערבים עלי כי טובים מדודים ראיתי לכתוב פה ולהביא בקצרה אפס קצהו מהכללים מדיני אבות הטומאות לדעתו ז"ל ומדיני טומאת אוכלין ומשקין וכלים ושלשה גרגרים בראש אמיר השייכים לפירוש שיטה זו מה שלקטתי משנים מפתיחה הנזכרת ומחיבורו הגדול למען ירוץ הקורא והמעיין יראה להבין בינה במראה:

מספר אבות הטומאה שהן מן התורה שלשים ושנים והן כדחשיב שם השרץ והנבילה והמת כו' ולא אעתיק כאן אלא השייכים לטומאת מת והן תשעה. המת. והאדם שנטמא במת. וכלים שנטמאו במת. וכלים שנגעו באדם שנטמא במת. וכלים שנגעו בכלים שנטמאו במת. והאדם שנגע בכלים שנטמאו במת. וכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנטמאו במת. והאהל. והקבר. ולאו זוכר

גוה

בזה דכולן אבות הטומאות של תורה הן ואם שבמדרגתן אינם שוין דהרי המת אבי אבות וכן כלים הנוגעים במת הרי הן כמת עצמו בין כלי שטף ובגדים כדכתב בחבורו הגדול בחמישי מהל' טומאת המת דהא דדרשינן מבחלל חרב חרב הרי הוא כחלל לאו דוקא חרב וה"ה לשאר כל הכלים חוץ מכלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה לעולם (ואין כן דעת הראב"ד ור"ת והר"ש אלא דוקא כלי מתכות או בחיבורין בשאר כלים כאשר יתבאר בשביעי מנזיר בס"ד) ולפיכך האדם והכלים שנגעו בכלים שנטמאו במת הרי הן אבות הטומאה לטמא טומאת שבעה וכן כלים שנגעו באדם שנטמא במת הרי הן אב כמו האדם וכן כלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנטמאו במת הרי הן טמאין טומאת שבעה כאשר הביא ז"ל בחיבורו שם מדרשת הספרי הרי הוא אומר כל הורג נפש וכל נוגע בחלל וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג או זרק אבן והרג נטמא שבעת ימים אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה מפני שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו שהרי נגע הכלי במת ומנין שאף הכלים הנוגעין באדם שנגע בכלים שנטמאו במת שטמאים טומאת שבעה שהרי הוא אומר וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם הא למדת שכל האדם הטמא טומאת שבעה מטמא בגדים טומאת שבעה ע"כ. אבל הכלים שנגעו בכלים שנגעו באדם שנטמא במת אין נעשין אב הטומאה אלא ראשון כמו שיתבאר:

ומן העיקרים שצריכים אנחנו עוד לידע הוא זה דאף שאמרנו דכל אלו אבות הטומאה מן התורה הן הרצון בזה לטומאת שבעה ולענין נגיעת תרומה וקדשים למנות בהן ראשון ושני כו' בלבד כאשר למדנו זה ממה שהוסיף לבאר הוא ז"ל בחיבורו שם וז"ל במה דברים אמורים לענין תרומה וקדשים אבל לחייב כרת על ביאת המקדש או על אכילת קדשים אינו חייב אלא על השנים בלבד שאמר וכל אשר יגע בו הטמא יטמא אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת פטור שהדברים האלו אע"פ שהן דברי קבלה אינו דין תורה שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת שהוא אב והשני הנוגע בו שהוא ראשון בין אדם בין כלים ע"כ. ויצטרך לנו עוד זה הביאור בנזיר שם בס"ד:

ומדיני טומאות אוכלין ומשקין מה שצריך לענייננו הוא זה. דע כי האוכל הנה לא יהיה אב הטומאה לעולם לא מד"ת ולא מד"ס אפי' לטמא אוכלין ומשקין לא יהיה במדרגת אב כי אם יקרא ראשון כאשר נגע במת או באב ולפיכך לא מצינו שיהו האוכלין מטמאין כלים בשום פנים. וכן לא ימצא באוכל שלישי מן התורה דאין אוכל מטמא אוכל. ויהי' אוכל שני מן התורה כשקיבל מן הכלי הראשון או מן האדם. אמנם יהי' אוכל שלישי מדרבנן כשקיבל מאוכל השני דמדרבנן טומאה עושה כיוצא בה ובתנאי שתהיה תרומה דאין בחולין ד"א שני בלבד ואם הי' קדש פוסל עוד לרביעי. אמנם במשקין מצינו אב הטומאה מד"ת כגון משקה זב וזבה והדומה ומצינו בהן ראשון לטומאה מן התורה אם נגעו באב מאבות הטומאות ואז מטמאין כלים מדרבנן ואין לך ראשון לטומאה שמטמא כלים אלא משקין טמאין ובתנאי שיהיו טמאין מחמת אב ואפי' מאבות של ד"ס אבל לא משקין שהאין מחמת ידים אע"פ שהן ג"כ תחיל' מד"ס כדלקמן. וכן שני מן התורה אם נגעו באדם וכלים שהם ראשון. אבל מדברי סופרים לא ימצא במשקין שניות לעולם לפי שהמשקין שנגעו בראשון או בשני ואפי' בטומאה מד"ס חזרו להיות תחילה כדתנן כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ואפילו הן משקה חולין ונמשך מזה דלא מצינו בהם ג"כ שלישי חוץ מע"י פנים אחד והוא טבול יום שיצא מן הכלל דאין עושה משקה תחילה אלא אם הן משקה תרומה פוסלן להיותן שלישי ואם הן משקה קודש פוסלן לרביעי וכן זה הדין וזה הכלל במשקה קודש שאם נגעו בשלישי בקודש חזרו להיותן תחילה לקודש כמו הפוסל את התרומה מטמא למשקין לתחילה כן הפוסל לקודש מטמא להן להיות תחילה ובתנאי שיהיה המשקה קודש כאשר נתבארו הכללים האלו באר היטב בפתיחתו שם ובחיבורו בשביעי ובעשירי מהלכות אבות הטומאות. ומה שיש לעיין בקצת מכללים הנזכרים אכתוב לקמן בסוף הדיבור בס"ד. ודע דכשם שראשון עושה שני כך ספק ראשון עושה ספק שני כו' והוא מהתוספתא שנתבאר לעיל בפנים. עוד אחת היא מה שצריך לבאר דאנחנו קורין לפעמים בשם הכולל (רצוני בזה בכינוי) טמא ואם דנכלל בו ג"כ מה שהוא פסול לבד שאינו פוסל עוד לאחריו כמו דבר הטמא שהוא מטמא או פוסל לאחר כאשר מצינו זה בלשון המקרא ויתבאר עוד:

ובכן אבוא אל שער המלך והנני מעתיק דברי הרמב"ם ז"ל בפתיחה הנזכרת מה שהוא מן ההכרח והצריך לפירוש שיטה זו עם מה שהשגתי לפניך ביאור בהבנת כיוון דבריו ז"ל בהפסקה בין דיבור לדיבור:

וז"ל שם בסוף הפתיחה ואני אראה להישירה הנה אל מה שיפול השגיאה בו. וזה שהנה ראוי לך שתהיה זריז ומהיר אל ידיעת הטומאות והטהרות והבנת מה שיכללהו זה הסדר שתשמור תחלה כל מה שהקדמנו בזאת הפתיחה מההקדמות עם לשון זה הפרק הראשון מכלים ולשנן ביאורו השנה שונה עד אחד עד שיהו משוננים על לשונך בלתי עד שתבקש נפשך בזכרונו ולא יספיק לך הקריאה וההעברה עליו ואפי' קראת אותו אלף פעמים ולא תשמרהו שזה בלתי מספיק לך עד שיהיה רגיל על לשונך כמו ק"ש ואז יגיע לך טוב השמירה וההבנה והזכות במה שתכללהו זה הסדר. לפי שהם ענינים קשים בעצמם גדולי הספקות רחוקי ההבנה. הלא תראה גדולים חכמי המשנה ע"ה יתקשו בו כ"ש אנחנו תראה ר"א בן עזריה אמר לר"ע ע"ס מה לך אצל ההגדה כלך מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות וכן מצאנו אצל חכמי הש"ס יתקשו בקצת פרקים מהן כהתקשות ר' יוחנן בפרק תינוקת דנידה והתקשות פרק האשה מב' דטהרות והוא הפרק אשר ידבר בו בראשון ושני ושלישי ורביעי איך סדרם באוכלים ומשקים בחולין ובתרומה ובקדש וכן יסתפקו ויתקשו במס' עוקצין. ובגמרא שבת אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנא' הנה ימים באים נאם ה' ושלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' וכו' עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור על בתי כנסיות ובתי מדרשות לידע אם ראשונה היא אם שניה כו' (כאשר נתבאר שם בדף קל"ח). ואתה יודע שבעונותינו שרבו אם תחזור על ראשי ישיבות כ"ש בבתי כנסיות תמצא יסתפק עליהן מאלו הפנים מה שבאו בו לשונות הפסוקים הרבים בתורה ובמשנה ומה שהוא יותר מפורש מזה ויותר מבואר ולא יתקשה בכמו זה הענין בזמן הגלות ויהיה נספק אלו הפנים במיעוט שקשה אליו לפי שאנחנו נמצא בזמן המקדש ובהיות הנביאים נמצאים הכתפק להן ענייני הטומאה והטהרה ודין השלישי והרביעי ואפילו אל הכהנים המשמשים במקדש אשר הם יותר צריכים מכל האנשים לשמור הלכות טומאה וטהרה כי רוב הצורך עליהן מאלו הפנים אמנם הוא לענין מקדש וקדשיו:

אמר כה אמר ה' צבאות שאל נא את הכהנים תורה לאמר הן ישא איש בשר קודש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל השמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא:

וכבר נחלקו חכמי הש"ס בהבנת אלו השאלות ואמרו קצתם איסתפוק להני רביעי בקדש בעי מינייהו ואמרו ליה טהור והן טעו לפי שהוא פסול כמו שהקדמנו. ותשובתם בטמא מת אמת לפי שטמא מת רביעי בקודש ממנו טמא רצוני לומר שהוא פסול ולא יטמא זולתו ואמרו בקיאין הן בטומאת מת ואין בקיאין בטומאת שרץ לפי שחשבו שרביעי של שרץ טהור בקדש. וקצתן אמרו לא איסתפוק כהני שהשאלה הראשונה שאלם היה מחמישי בקדש ואמרו לו טהור ושאלם השניה היה מרביעי בקדש ואמרו טמא והתשובה אמתית בשתי השאלות:

ואני אבאר זה המאמר וזכרתיו בכאן שהוא ג"כ בתכלית הקושי והוא מאמר עמוק מאד וביאורו מועיל בשקליה וטריא שעשינו במה שקדמנו. והאומר שאומרו בכאן בשר קדש לשון נקייה והכוונה בשר שרץ וכן אמרו היקדש ר"ל היטמא כמו שיקראו העברים המרחק מהדבר והנזר ממנו קדושה אמר אל תגש בי כי קדשתיך ואומר פן תקדש המלאה. וכאשר לקח השרץ בכנף בגדו היה הבגד ראשון וכאשר נגע כנף זה הבגד בבשר היה הבשר שני. עוד נגע הבשר בנזיד היה הנזיד שלישי ושאל להן מזה הנזיד אשר הוא שלישי כאשר נגע ביין ונגע בשמן ונגע במאכל מה דין זה המאכל וזה היין וזה השמן אם כל זה יטמא או לא. ואין ספק שהיין והשמן והמאכל כל אחד מהן רביעי אבל יין ושמן שבו תחלה כמו שהתבאר והמאכל פסול ואינו מטמא והכל טמא. והיתה תשובתן בזה ואמרו לא הנה הן טעו. וזהו דעת רב כאשר אמר איסתפוק כהני בזאת השאלה. ביאור דבריו דדעתו ז"ל בזה כדעת רש"י ז"ל דבכבר גזרו טומאת משקין בימי חגי ובטומאה דרבנן בדיק להו ולהכי נמי פירש סדר הכתוב בטומאה כיוצא בה. וס"ל נמי דבכבר גזרו בזה הזמן על משקי' להיותן תחילה אם נגעו בדבר הפוסל בקדש דהע"ג דבגמרא דשבת חשיב לה מי"ח דבר דגזרו תלמידי שמאי והלל לא קשיא דיש לומר לדעתו כעין דמפרק התם דף י"ד על דמקשי מטומאת ידים שגזרו בי"ח דבר והא שלמה גזר על עירובין ונטילת ידים ומשני אתא שלמה גזר לקדשים ואתו אינהו גזור אף לתרומה. וכן נמי לכל גזירות השייכים לטומאת משקין דגזירה קדמוניות היתה לקדש ואינהו גזור אף לתרומה וכהכי ניחא נמי לקושית התוספות שם ד"ה ושקיל משקין ע"ש. ומ"ש וכאשר לקח השרץ בכנף בגדו היה הבגד ראשון. דעתו ז"ל בזה לפרש כפי' ר"ת דהשרץ נגע בכנף קאמר דהכנף ראשון והלחם שני כי כן דרך להמוציא דבר טמא שיאחזו ויוציאו ע"י דבר אחר לא שיגע הוא בעצמו וליטמי איהו גופיה וכעין דאמרינן בשלהי עירובין שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו והתם לענין היתר טילטול שבת קאמר וטכ"פ נלמד משם דאין ליגע בו בעצמו ואפילו בחול וכן פי' רש"י ז"ל שם דבידו לא דלא ליטמי כהן גופיה. ואף דהוא ז"ל פסק בזה בפ"ג מה' ביאת המקדש כר' יודא דהתם דמוציאין אותו בצבת של עץ שלא לרבות הטומאה הכא דרך שאלה שאל להן אם נשא בכנף בגדו שהוא מקבל טומאה ולבדקן בדיני טומאה ועם זה מתיישב נמי מה דלא שאל להן אם האיש בעצמו שנגע בשרץ ונגע ללחם דג"כ עושה ללחם שני. ומ"ש וכאשר נגע כנף זה הבגד. לומר דודאי הבגד עליה ראשון הוא אלא דדרך נגיעה קאמר או שאפילו אם השרץ הוא בכנף וכאותו כנף נגע לא חיישינן שמא נגע בשרץ עצמו ואין עושה אלא שני. א"נ איפכא דבידוע הוא שבכנף הבגד נגע אבל אם נסתפק לנו שמא בשרץ נגע הואיל ובכנף הוא מחמרינן בספיקא דאכתי מדרגה זו ספיקא דאורייתא הוי וספק ראשון הוא. ומ"ש וכאשר נגע בבשר היה הבשר שני. אף דלחם כתיב לאו דוקא הוא ולענין כוונת הביאור והדין חדא היא ולפיכך פירש על דבר המצוי דדרך הבשר להיות בתבשיל ולהיות נוגעין זה בזה ולחם דקאמר הוא כגונא דאמרינן בעלמא כל הסעודה קרויה ע"ש לחם. ועוד נראה לומר דמילתא פסיקתא קאמר דבשר קודש לעולם דין קדש לו לענין טומאה אבל לחם בקדש לפעמים אין לו אלא דין התרומה כמ"ש הוא ז"ל בי"א מאבות הטומאה הלכה י"ג כל קדש האמור בענין טומאת אוכלין ומשקין הוא קדש מקדש המקודשין כגון בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים וחלות תודה ורקיקי נזיר שנשחט עליהן הזבח והמנחות שקדשו בכלי ושתי הלחם ולחם הפנים משקרמו בתנור. אבל חלות תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהן הזבח והמנחות שלא קדשו בכלי אינן לא כקדש ולא כחולין אלא כתרומה ע"כ. והכא בקדש איירי דאף דמדרגת טומאה זו בתרומה נמי איתא משום דלקמיה נקטה דאיירי בטומאת משקין ולהיותן תחילה וכדפרישית לעיל דע"כ בתרומה עדיין לא גזרו בזה ולפיכך נקט לכל הסדר בגוונא חדא ובדבר השכיח. ומ"ש עוד נגע הבשר בנזיד היה הנזיד שלישי כו' דעתו בזה דעד כאן דאיירי באוכל דמונין בו ראשון ושני ולפיכך פירש דדוקא קאמר שנגע אל הנזיד והנזיד אל היין אמנם כאשר בא בשאלתו אל נגיעת המשקין דאין מונין במשקין כאשר נתבאר דלעולם נעשו תחילה ואם נגע משקה טמא אחד באחר ואפילו עד אלף פעמים כולן שוין לטומאה והילכך לא חילקן כסדר האוכל אלא או או קאמר כאשר נגע ביין או נגע בשמן ומה גם שבבשר בא אל מדרגת השלישי ועד רביעי הוא דפוסל והילכך נמי או דנגע במאכל קאמר. ומ"ש ואין ספק כו' כלומר דודאי בזה שוין הן בין היין או השמן בין המאכל להיותן רביעי במגע אבל עם כל זה בדינין חלוקין הן דיין או השמן עשוין תחילה דנגעו בשלישי בקדש דפוסל למשקין קדש להיותן תחילה כמה שהקדמנו. והמאכל פסול לבד הוא דנקרא דאינו אלא רביעי ושוב אינו פוסל. והכל טמא. דשם כל זה בעלמן הן טמאין הכל להיותן נכללין תחת שם הכולל לטומאה והנה צא טעו שאמרו לא יטמא וזהו כו' בזאת השאלה. כוונתו בזה דאם שהן נתחבו בטעות שתים האלה דאפילו אם אמרו יטמא היה טעותם כ"דם להיותם מדמין דין המשקין שהן תחילה ומטמאין עוד לדין המאכל הזה שפסול הוא ואינו מטמא והנה עוד טעו בזאת השאלה עד כי הגדילו לומר שהכל טהור ועיקר השבוש והטעו' בזאת השאלה לדעת רב שאמרו לא יטמא כלל שלא ידעו שהשלישי פוסל לרביעי בשרץ ולא ממה שנלמד מכוונתן דמדמין אוכלין למשקין או אם היו חושבין על שלישי שהוא רביעי ואמרו יטמא כדעת רבינא וכדלקמן:

עוד שאל להן ואמר אם היה טמא נפש הוא אשר נגע בכנפו אל הלחם ונגע הלחם בנזיד והנזיד נגע ביין ובשמן ובמאכל מה דין זה היין והשמן והמאכל ואמרו יטמא וזה מאמר אמתי כוונתו ז"ל בזה לפרש לכולהו אמוראי דטמא נפש דקאמר היינו טמא מת ואם יגע בכל אלה קאי אכל הני נגיעות שזכר בשרץ לרב כדעתי' ולשמואל כדעתי' בין לס"ד דהמקשה ובין להמסקנא לטמא מת הוא דשאל להן דאאיש שזכר מתחילה קאמר הן. ישא איש וגו' ואם הוא טמא מת מה דין זה בכל אלו הנגיעות אלא דהש"ס מקשה מ"ש לרב דהכא לא איסתפוק וקאמר דלא היו בקיאין אלא בטומאת מת. וכן לרבינא על טמא מת היתה שאלתו ולא פליגי רב ורבינא אלא בזה דלרב לא נחשב זה לטעות אם הם דימו במחשבתן לכנות המשקין או המאכל בשם רביעי ואף דבאמת המאכל הזה שנגע בנזיד שבא מכח סדר טומאה זו שלישי הוי שהרי הכנף שנגע בטמא מת נעשה אב הטומאה כמוהו כפי אשר הקדמנו דכלים הנוגעים באדם שנגע במת אב הטומאה הן לענין מנין ראשון ושני וכאשר יתבאר עוד בדבריו ז"ל לקמן והלחם ראשון והנזיד שני והמאכל האחרון שלישי והמשקין לעולם תחילה הן מכל מקום לדעת רב לא נאמר בזה דאיסתפוק בזאת השאלה מאחר שהמאמר בעצמו שאמרו יטמא אמתי הוא ולפיכך בקיאין הן בטומאת מת קאמר עלייהו דאנחנו אין מכנין אותם בשם טועין אם לא מה שמשמענו מפיהם כמו בשאלה הראשונה דלא היו יודעין שהשלישי פוסל לרביעי בשרץ. אמנם לרבינא גם זה הוא נחשב לטעות ממה שאנו למדי מתשובתן דלא היו יודעין בחלוקי דינים אפילו בטומאת מת כמו שיתבאר:

אולם שמואל אמר לא איסתפוק כהני. וזהו שהוא יאמר שמאמר חגי בשאלה הראשונה ונגע בכנפו לא ירצה בו שכנפו נגע בלחם אמנם ירצה בו שנגע אוכל בכנפו. עוד נגע מאכל זה בלחם ולחם בנזיד והוא אמרם בגמרא מי כתיב ונגע כנפו ונגע בכנפו כתיב במה שנגע בכנפו ירצה לומר שאומרו ונגע בכנפו אינו מן האיש אשר נשא שרץ בכנפו ואמנם הוא מן הדבר אשר נגע בזה הכנף ויהיה חגי שואל להן מחמישי בקדש והוא טהור. וזה שהכנף ראשון והאוכל אשר נגע בו שני והלחם אשר נגע בזה האוכל שלישי והנזיד רביעי והוא פסול ואינו מטמא כמו שקדם. וכאשר נגע הנזיד ביין ובשמן ומאכל יהיה הכל טהור לא המשקה אשר הוא יין ושמן ולא המאכל יטמא לפי שכל אחד מהן חמישי וחמישי בקדש טהור. וכן השיבוהו ואמרו לו שזה החמישי לא יטמא. עד ששאל להן אם היה טמא נפש הוא אשר נגע בכנפו על זה הסדר מה יהיה דין היין והשמן והמאכל ואמרו לו יטמא וזה אמת גם כן לפי שהוא יחזור אז רביעי ויהיה היין והשמן תחילה שהוא משקה קדש שנגע בשלישי ויהיה המאכל פסול להיותו רביעי כמו שקדם וביאור זה שטמא מת אין כנפו הוא ראשון אבל כנפו הוא אב הטומאה כמו שכבר בארנו שהנטמא במת כאשר נגע בבגדים או בכלי שטף ישיב אותן אב הטומאה ויהיה הכנף בגד מטמא נפש אב והדבר אשר נגע בו ראשון במו שאמר שמואל והלחם שני והנזיד שלישי ויהיה השלישי הוא אשר נגע במשקה קדש ואוכלין של קדש ויהיה הכל טמא וזהו לשון הש"ס שאמר שמואל לא הכא איסתפוק כהני ולא הכא איסתפוק כהני רביעי בקדש בעא מינייהו ואמרו ליה טמא ולא הכא איסתפוק כהני חמישי בקדש בעא מינייהו ואמרו ליה טהור. ומה שכתב הוא ז"ל לשמואל דאמר ונגע בכנפו כתיב. אמנם ירצה שנגע אוכל בכנפו כו'. אינו מן האיש אשר נשא שרץ בכנפו כו'. רצה לומר דאינו מוסב על האיש אשר נגע שרץ בכנפו ובכנף זה נגע אל הלחם כי אם על הדבר שנגע בכנפו. ודיקדק בדבריו ז"ל בתחילה לפרש דדבר אחר שנגע בכנף הוא אוכל ואוכל זה נגע בלחם. לומר דאין אתה מוצא אלא באוכל דכלי אינו מקבל טומאה מן הכנף שהוא ראשון ומשקה נמי לא הוי דא"כ חזר להיות תחילה כדין המשקין והיה הלחם שני והנזיד שלישי והיין או השמן או המאכל רביעי. אמנם אם היה הדבר זה שנגע בכנף אוכל הוא דאנו מונין בזה הסדר חמישי. ומ"ש עד ששאל להן אם היה טמא נפש הוא אשר נגע בכנפו על זה הסדר. ירצה הוא ז"ל בזה דדוקא על זה הסדר דאם יגע בכל אלה קאי אכל הנגיעות שזכר בשרץ והכנף נגע בדבר אחר וזה הדבר אשר נגע בכנף ונגע בלחם יהיה מה שיהיה בין אוכל בין משקה בין כלי לעולם ראשון הוא דהוי כמו שביאר בדבריו ז"ל דהכנף שנגע בטמא מת הוא אב כמוהו כפי אשר קדמנו אבל הנוגע בכנף אפי' הוא כלי אינו אלא ראשון דאין אתה מוצא כלים השנים הבאין מנגיעת טומאת מת שיעשו אב הטומאה אא"כ אדם הוא באמצע כאשר ביארנו בהכללים שקדמנו כגון כלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנגעו במת אבל כלים שנגעו בכלים שנגעו באדם שנגע במת אף דבקירוב הנגיעות מהמת שוין הם לכלים השניים שבגואה כראשון אינם נחשבים לאב כמותם דלעולם אין כלים השניים בנגיעה כמו הראשונים שנגעו כאן עצמן וזה מבואר בראשון דאהלות. ולפיכך סתם דבריו ז"ל בפירוש שאלה השניה וכתב הדבר אשר נגע בו ראשון כו'. ומ"ש וזה אמת ג"כ לפי שהוא יחזור אז רביעי כו' רצונו לומר בזה שאנחנו מוכרחין כפי' זה לשמואל לומר שיהיה המאכל האחרון או המשקה אשר נגעו בנזיד שיחזור לרביעי כלומר שהוא חוזר לרביעי כמו רביעי כמגע וזהו דפירש לקמן והדבר כו' כמו שאמר שמואל. כלומר כמו שאמר בשרץ שהוא ע"י נגיעת ד"א בכנף וכן בטמא מת ואז נגיעה אחרונה חוזרת לרביעי דבנגיעת הלחם בכנף עצמו היה המאכל האחרון או המשקה חוזר לשלישי ואף דמכל שכן דטמא הוא. אמנם צריכין אנחנו לידע מכח תשובתן אם בקיאין ברביעי בקדש הן ולפיכך מן ההכרח הוא לפרש סדר השאלה שיחזור לרביעי והיתה תשובתם אמת בזה שאמרו יטמא ואם דעדיין נגיעת האחרונים דקחשיב חלוקין בדינם הם דהמשקין חוזרין לתחילה ומטמאין לאחרים והמאכל לרביעי ופסול לבדו הוא מ"מ התשובה היא אמת שכולן נכללין במאמרם יטמא ויהיה הכל טמא בשם הכולל כפי שהקדמנו וכן אין אנו מוכרחין לחשבם כטועין ולא לידע החילוק בין האוכלין למשקין אם תשובת השאלה כהוגן הוא. ובזה סברת שמואל נוטה במקצת לסברת רב כפי דעתו כאשר ביארנו אמנם מה שהוסיף בזה שמואל בשאלה השניה לדעתו הוא דמן ההכרח לומר בסדר השאלה דרביעי בקודש בעא מינייהו כמבואר. וזה נמי כוונת דבריו ז"ל במה שמסיים וזהו לשון הש"ס שאמר שמואל כו' רצונו דאם דאינו מפרש בהדיא הכי לשמואל בשאלה השניה אנחנו למידין מדברי הש"ס מדאמר לשמואל מדהכא לא איסתפוק התם נמי לא איסתפוק ומדמצינו בשאלה הראשונה דקאמר לא איסתפוק דעל חמישי היתה כוונת השאלה כמו כן בשאלה השניה בדק אותם אם יודעין הן מדין רביעי ובין בשרץ ובין בטמא מת בקיאין היו בזה לדעת שמואל:

ובא בסברא שלישית ואמר שהן טעו בשתי התשובות. אולם בתשובה הראשונה כמו שאמר רב וזה שיהיה הכנף הוא אשר נגע בלחם. אולם תשובתם השנית אמר בטומאת מת נמי לא בקיאי הכא רביעי והכא שלישי. וביאור זה שרבינא אמר שאמרתם יטמא ושיהיה היין והשמן והמאכל טמא כמו שזכרו להיותם טועין במדרגות הטומאה לפי שהן חשבו שזה אשר נגע בנזיד רביעי בין לטמא מת בין לשרץ אבל רביעי של שרץ טהור לקדש ורביעי של טמא מת טמא הנה הן טעו בשתי התשובות לפי שרביעי של שרץ פסול בקדש כמו רביעי של טמא מת וכן הרביעי מאיזה אב שיזדמן וזה אשר חשבו רביעי לטמא מת הוא שלישי לפי שהכנף הוא אב הטומאה כמו שהתבאר והלחם ראשון והנזיד שני והיין והשמן והמאכל כל אחד מהן נגע בשני ויהיה הכל טמא כמו שזכרו אבל המאכל טמא והוא שלישי לא רביעי כמו שחשבו שהכנף מן טמא מת וולד טומאה כמו כנף שרץ. וזה מה שנפל המחלוקת בין חכמי הש"ס בזאת התשובה. רב יאמר שטעו בתשובה הראשונה ואמרו אמת בשניה ושמואל יאמר שלדקו בשתי התשובות

התשובות ודבינא יאמר שלא לדקו בשתי התשובות. אלו הדברים שהמה לריכים ביאור ביותר ולהעמיק בכוונת דעתו ז"ל והוא דרבינא ג"כ מפרש סדר השאלה כמו שאמר רב דהכנף בעצמו הוא אשר נגע בלחם ובין בשרץ ובין בטמא מת לרביעי הוא דחשבו לדעתם אלא דבשרץ לא היו יודעין מרביעי ותשבוהו לטהור ובטומאת מת היו יודעין ואם דבשאלה שניה מאמרם אמתי ונכון הוא עם כל זה חשבם רבינא לטועין גם בזאת השאלה וקאמר בטומאת מת נמי לא בקיאי מחמת שלא היו יודעים בחלוקי דינים בטומאת מת כפי שאנו למדין זה מתוך תשובתם ואמרתם יטמא כאשר יתבאר וזהו סברא שלישית אליבא דרבינא לא כרב בסברתו ולא כשמואל כמבואר. וביאור זה שרבינא אמר שאמרתם יטמא כו'. רצונו ז"ל בזה דמדאמרו יטמא על נגיעה האחרונה בטומאת מת כמו שמצינו בתשובתם דאמרו יטמא כדרך השאלה ולא יטמא לומר דאפילו לאחרים מטמא נשמע מזה להיותם טועין במדרגות הטומאה גם בטמא מת לפי דהן חשבו לנגיעה האחרונה שנגע בנזיד לרביעי בטמא מת כמו בשרץ ולפיכך אמרו בטמא מת יטמא ללונם דהה"ג בטמא מת הוא דטמא ולא בשרץ שלא היו בקיאין ברביעי בשרץ ועוד דאם נאמר שחשבוהו בטמא מת לשלישי כפי האמת אם כן מה זה אשר השיבוהו בטמא מת יטמא והיה להם להשיבו דמדרגה זו אפי' בשרץ טמא דהרי משלישי בשרץ היו יודעין. דודאי אין לומר דלא היו בקיאין בשרץ אפילו משלישי דהרי אנו רואין שהשיבו בשאלה הראשונה על נגיעה האחרונה שהוא יין ושמן ומאכל לא יטמא ואם גם משלישי בשרץ לא היו יודעין היה להן לומר דאפי' הנזיד אינו טמא אלא ודאי מדהשיבו על נגיעה האחרונה בשרץ לא יטמא ועל נגיעה האחרונה בטמא מת יטמא למדין אנו דחשבוהו גם בטומאת מת לרביעי והנה הן טעו בב' התשובות. לפי שרביעי של שרץ כו' וזהו כמו דעת רב בשאלה הראשונה. וזה אשר חשבו רביעי כו'. ועוד טעו בשאלה שניה במדרגת הטומאה שחשבוהו לרביעי ושלישי הוא באמת. ויהיה הכל טמא כמו שזכרו אבל המאכל טמא והוא שלישי. רצונו בזה דבאמת המאמר הוא נכון דהכל טמא הוא ונהי דבמשקין אין נ"מ מזה אם לרביעי בנגיעה חשבו להן או לשלישי סוף סוף חוזרין להיות תחילה לעולם דהרי אף לדעתם בשלישי בקדש נגעו כאשר יתבאר אבל במאכל זהו דטעו לפי תשובתן שהרי טמא הוא דשלישי הוי מחמת הכנף שהוא אב הטומאה ופוסל עוד לעשות רביעי והמה לרביעי בלבד חשבו לדעתם שהכנף הוא ראשון לטומאה בטמא מת כמו כנף שנגע בשרץ ואינו כן. וזה מה שנפל המחלוקת כו' ואמרו אמת בשניה. כלומר דרב לא חשיב זה לטעות כמה דחשבו שלישי לרביעי הואיל והמאמר אמתי דאמרו יטמא כאשר נתבאר לדעתו. ושמואל יאמר שלדקו כו' כפי אשר קדם ולרבינא לא לדקו בשתי התשובות דבזה הוא פליג על רב דאכתי טעות הוא בשאלה שניה ואם דהוא מפרש כדעת רב וכמבואר. זהו פירוש דבריו ז"ל בביאורו לשיטה עמוקה זו על נכון ועל קו האמת ודרך הישר ולפי פירושו ז"ל יתיישבו כל הספקות והדיוקים אשר נפלו בסוגיא זו לפי פירוש רש"י והתוס' ז"ל אשר זכרנו ומעתה יתבארו דברי מה שפירשתי בפנים לפי שיטת האי תלמודא וכאשר ציינתי שם כל חד וחד לפי שיטתו ונימוקו. והנך רואה מהכללים והעניינים בדינים אלו כי ארוכים ורחבים המה ועמוקים מני ים וכאשר סיים הרמב"ם ז"ל בדבריו שם וז"ל הנה כבר התבאר לך שהענין קשה בעצמו ואפילו בזמנים הקודמים והבן אמרם עתידה תורה שתשתכח מישראל משכחת דיני טומאה וטהרה וכן למה שלוה השם יתברך להנביא בשאלה מזה אמר לו שאל נא את הכהנים תורה והנה היא התורה בסתם הוא הלימוד בטומאה וטהרה וידיעת דינם וכן ג"כ אמרו בטומאות וטהרות הן הן גופי תורה ואיך הוא המביא לרוח הקדש כמו שאמרו וטהרה מביא לידי קדושה ע"כ. ומה שלריכין אנו עוד לבאר לפי מה שכתבתי לעיל בקיצור כללי דיני טומאת אוכלין ומשקין דהמשקין יהיו שניות מד"ת אם קיבלו טומאה מאדם וכלים וכן הוא לשון הרמב"ם ז"ל בחיבורו בעשירי מהא"ט הלכה י' וע"ש. דמשמע מדבריו שם דדוקא מאדם וכלים. והרי משמע לה נמי אם קיבלו מאוכל ראשון דכן משמע מסוגיא שיטת ר"ת סגן הכהנים דמדאורייתא אין אוכל עושה כיוצא בו הא למשקה מטמא וכן פירש"י ז"ל שם דף י"ט ד"ה א"ל וע"ש ול"ל לדעת הרמב"ם ז"ל דלא ס"ל כפי' רש"י שם ואינו מוכרח לפרש כן דהואיל והכן לא דרשינן יטמא לאפילו אוכלין אין מטמאין לאחרים ומה שכתב הוא ז"ל בריש פרק שביעי מהל' המכר ואין האוכל שנטמא מטמא אוכל אחר מן התורה ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה. ומשמע מזה דאוכל מטמא משקה מדשינה בדבריו בין אוכלין ומשקין וזה לכאורה סותר למשמעות דבריו בפרק העשירי שם ואפשר דהא דקאמר הכא אין אוכל מטמא אוכל לאו דוקא הוא והא דשינה לומר במשקין אין מטמאין. דבר אחר הוא מדסיים שם אבל מד"ס גזרו על האוכל הטמא שאם נגע באוכל אחר טמאוהו וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין טמאין ואין אוכל מטמא כלים שנגעו בו לעולם ואפילו מדבריהם וכן גזרו על המשקין הטמאים שיטמאו אוכלין או משקין או כלים שנגעו בהן ע"כ ולפיכך קאמר ברישא דמשקין אינן מטמאין כלל מן התורה לומר אבל מד"ס גזרו על הכל שהן מטמאין לאפוקי אוכלין שאפילו מד"ס אינן מטמאין כלים וממקומו מוכרח הוא דבוכר כן דהרי קאמר מד"ס גזרו על האוכלין הטמאין שאם נגעו במשקין טמאין ש"מ מדאורייתא טהור:

(שם ע"ב) **הרי** למדנו לשלישי מן הכתוב. כדפרישית בפנים כי היכי דלא תאמר דיו כן פרש"י ז"ל שם ומכיים הוא ז"ל בפסחים דף י"ח דקי"ל בבבא קמא פרק שני דף כ"ה דהיכא דמיפרך ק"ו לא אמרינן דיו עכ"ל וקשה דהרי ר' טרפון הוא דקאמר הכי אבל לרבנן מסיק התם דאפי' היכא דמיפרך ק"ו אמרינן דיו. והתו' שם כתבו דאפי' למ"ד דאמרי' בעלמא דיו ואפי' דמיפרך ק"ו מודה הכא דכמה מלינו ילפינן שלישי ממחוסר כיפורים דמחוסר כיפורים כשלישי הוא שאינו עושה כלום בתרומה ופוסל בקודש והה"ד בכל שלישי והילכך אליב' ק"ו דהכא ולא שייך למימר דיו עכ"ל ונראה דנאלדו מפי' רש"י ז"ל מכח כן קושיא דלעיל ולפיכך פירשו שם נמי הא דאמר לקמן למדנו שלישי בקדש מן התורה דהוי מצי למידרש גם שלישי לקדש ק"ו מטבול יום אלא דניחא ליה להביא מקרא. אלא דאכתי לא הונח לנו האי פירושא לשיטתא דהכא לר' ישמעאל לקמן דקאמר בהדיא דילפינן שלישי בקדש בק"ו מטבול יום ולא כמה מלינו ממחוסר כיפורים. וראיתי בספר הליכות עולם בשער הרביעי פ"ב שכתב בשם התוס' וז"ל ויש לדקדק בכמה דוכתי שדורש ק"ו ואינו אומר דיו כפ"ק דקידושין דבעי למילף ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה מק"ו משפחה כנענית שאין ביאתה' וכו' זו שביאתה מאכילתה ע"י חופה אינו דין שכספה מאכילתה וקשה ולימא דיו הסוף דינא דמהיכא ילפת מביאה מה ביאה שע"י חופה אף כסף נמי שע"י חופה הניחא לר"ע דאמר דהיכא דאיפרוך ק"ו לא אמרינן דיו אלא לרבנן קשיא לכך נראה לתוס' דלא שייך לומר דיו אלא היכא שהק"ו אתא לרבות דבר חדש שאין כתיב כלל כגון ההיא דכילד הרגל דבעי למילף נזק שלם בקרן אחצר הניזק והיינו דבר חדש דהא ברה"ר קרן תני נזק הוא דמשלם אבל היכא דעיקר ק"ו לא אתי כ"א לפרושי ולגלויי מילתא בעלמא לא שייך לומר דיו והכא ניחא הא דקידושין דהא התם אין הק"ו עיקר אלא פירושא וגלויא בעלמא הוא דכן בתירא קאמר התם דהא אוכלת בתרומה מכל שבוך בביתך יאכל אותו ואתא ק"ו לגלות דהארוסה בכלל ביתך הילכך לא אמרינן דיו אפי' לרבנן (כן תירץ רבינו שמשון מקולי בתוס' שם דף י') וכן יש לומר בפסחים פ"ק דבעי למילף רביעי בקדש מק"ו דשלישי בתרומה והרי הוא מוסיף מעלה אחת על המלמד ולא קאמר דיו והיינו משום דקדש טמא מיהא כתיבה ביה ולא אתא ק"ו ללמד דבר חדש שאין כתוב בו כלל הילכך לא אמרינן דיו וכמה מקומות בגמרא נותן בכך עכ"ל. ואע"ג דקרן נמי כתיבה מ"מ נזק שלם בקרן מבינה לא כתיבה בהדיא אלא דבא ללמוד בק"ו מנ"ש דשן ורגל ולא דמי לטמא בקדש:

(שם) **אתייא** דר' יוסי כשיטת ר"ע רבו. ובבבלי פסחים שם קאמר מכח האי קושיא דפרישית בפנים דבשיטת ר"ע רבו אמר וליה לא ס"ל והכא מפרש דס"ל נמי לר' יוסי דרשת ר"ע יטמא יטמא והיינו דמקשי ר' חייא ור' אבהו קאמר עלה מהאי טעמא דלית ליה לר' יוסי האי ק"ו. ובעל קרבן העדה פירש בחגיגה שם להאי אתייא דרבי יוסי כו' למילתא באפי נפשה ולפירושו מה שיטתיה דר' חייא בשם ר' יוחנן הכא וכן מה שפי' שם ז"ל כן ר' יוסי אמר וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא אחרים דהל"ל כיון דס"ל לר' יוסי טומאה אינה עושה כיוצא בה איך אפשר לבא לידי רביעי אבל אם דריש יטמא דשני משקין ניחא השתא טמא הכלי ה"ל ראשון כלי אוכל והוכל משקה ומשקה אוכל עכ"ל. ותלי תניא בדלא תניא דשם בגמרא אמרו עלה דר' יוסי דשמעינן לדידיה דאמר דטומאת משקין לטמא אוכלין דאורייתא כדתנן במסכת טהרות פ"ד והכא היכי דריש וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא לטמא טומאת אוכלין אתה אומר לטמא טומאת אוכלין או אינו אלא לטמא טומאת משקין אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר רב פפא לא מלינו טומאה שעושה כיוצא בה. הרי דאמרו הא דדריש יטמא יטמא לטומאת אוכלין ולא למשקין הוא משום טעמא דטומאה אינה עושה כיוצא בה ולא על עיקר הדרשה יטמא יטמא לטומאת אחרים ועוד דהכא טעם משום דהל"כ איך אפשר לבא לידי רביעי ואיך נעלם ממנו כל האי סוגיא דהכא ואם דליין שם לכאן וכולה סוגיא מוכרחת דרביעי בקדש מעלה דרבנן בעלמא היא ואפי' לר"ע דדריש יטמא יטמא קאמר לעיל דרביעי משום מעלה וזה כשיטת רש"י בחגיגה וכן בפסחים ודלא כשיטת התוס' שם ד"ה לא ליפתמיט וכן הוא לר' יוסי ואף דדריש מק"ו וכן הזא שיטת הרמב"ם ז"ל ואף דהביא ק"ו דר' יוסי בפי"א מהל' א"ט. וכן מה שפי' שם בענינא דדיו כמה מהדוחקים ודיו אריכא למילתא ולא רליתי להעתיקם:

(שם) **עד** כדון כר"ע כו'. ובעל קרבן העדה כתב שם בשירייס שלו וז"ל לא ידעתי רבי ישמעאל היכן הוא ונראה דר"י דסובר דברה תורה כלשון בני אדם כמפורש בפר"א דמילה סובר נמי דלא דרשינן יטמא יטמא אחרים והיינו דפריך כר"י מנלן וכן דרך הש"ס ירושלמי בכמה מקומות שמקשה כן אר' ישמעאל עכ"ל ורואה דבריו אמת הוא אבל סופו ניכר דנתחלק גו הל' במקרא דמה שייכות לשון בני אדם לקריאת יטמא יטמא ועל הלשונות כפולים שנאמרו בכתוב הוא דפליגי הכי ר"י ור"ע בפרק הערל והכא בריש פרקין ובהרבה מקומות ומה יענה בהא דאמרי' הכא ריש יבמות עד כדון כר"ע כר' ישמעאל כו' האם גם שם על קריאת ולשונות יתירין יפרש וכן בכמה וכמה מקומות לאין מספר וכולהו ע"כ כמו זו דכרי כו' מיתפרשה כדפרישית בפנים:

(דף כ"ד ע"א) **דנין** לו דין מן הדין. בעל קרבן העדה פירש שם בקרבנו וז"ל ופריך וכי דנין דין ק"ו מדין ק"ו דהא שלישי בתרומה גופא ילפינן בק"ו ואיך ילפינן רביעי בקודש מיניה בק"ו ומשני שיטה הכל מבואר להלכה כלומר ודאי הלכה למשה מסיני היא דשלישי בתרומה ורביעי בקדש פסולין וק"ו אינו אלא אסמכתא בעלמא עכ"ל וזה קרבן שגגה הוא דהרי מסקינן בפשיטות בפ' איזהו מקומן דף נ' דדבר הלמד בק"ו חוזר ומלמד בק"ו. ומי הגיד לו זה שהיה ר' ישמעאל מקובל ברביעי בקדש דהלכה למשה מסיני הוא יותר מכל הני תנאי ואמוראי דהכא והרי אמרו בסוגיא זו עד שלא גזרו רביעי בקדש כו' או לאחר שגזרו וחלילה שיעלה על הדעת לפרש הלכה זו הל' למשה מסיני וכבר כיוונו כמה פעמים כוו ההלכה דדעת רוב המפרשים דרביעי בקדש מעלה דרבנן בעלמא היא וכן דעת הרמב"ם ז"ל בי"א ובי"ב מהלכות א"ט וכן פסק שם מה"ט דחולין שנעשו על טהרת קדש לאו כקדש הן כמבואר בפ"ג דחגיגה:

(שם ע"ב) **אין** מקדרין כו'. וכן אמר בבבלי עירובין דף כ"ח אלא דשם קאמר בחתום שבת אין מקדרין אלא בתכל של ד' אמות ובכל ד' אמות מדרון מתמעט חלי קומת אדם. והא דקאמר הכא ניחא כמ"ד כו' ואע"ג דלהאי מ"ד תחומין נמי דאורייתא ניהו ואפ"ה מקדרין כהן ולא בערי הלוים כו' ומשום דהן של תורה אפשר לומר דאפי' להאי מ"ד אסמכתא בעלמא הוא ודאמרי' בעלמא לר"ע תחומין דאורייתא וכן הכא בבלי פרקין לומר דיש להן רמז וסמך מן התורה ואם דלא משמע הכי משיטת הבבלי לשיטת' דהאי תלמודא מיהת נוכל לפרש כן ויש לנו קלת ראיה לזה מדברי התוס' שהקשו בבבלי הכא על דקאמר במאי קא מיפלגי מר סבר תחומין דאורייתא כו' דהא בספ"ק דעירובין משמע דמאן דסבר תחומין דאורייתא נפקא לן מאל יצא איש ממקומו ע"כ. ומזה יש לנו קלת סעד לפרש קרא דמתני' דרמז ואסמכתא בעלמא הוא. ובעל קרבן העדה בעירובין שם למד מהמסקנא דהכא דאפילו בערי הלוים מקדרין מדקאמר לעיקר אין מקדרין ולטפילה מקדרין ואם לטפילה מקדרין לעיקר לכ"ש. ודבר חדש הוא ואינו למד מענינו:

(דף כ"ה ע"ב) **העמיד** היים אחד לנגדו. לריך לפרש דעל שמת בעלייתן קאי ולא על יסורין שלו דהרי היה חי אח"כ ק"מ שנה כדכתיב ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה וגו':

(שם) **וישראל** היה. משמע דלכולהו תנאי ואמוראי דלעיל ס"ל דגוי היה אבל בבבלי שם קאמר דלכולהו ס"ל דישראל היה בר מיש אומרים דבימי יעקב היה דבתר דשכיב משה לא שרית שכינה על אומות העולם:

(דף כ"ו ע"א) **וחזר** וכתב פרשת בלק ובלעם. כלומר אחר שגמר חמשה ס"ת מלבד פ' בלעם חזר אח"כ וכתב לזה:

הדרן עלך כשם שהמים

(שם במתני') **מי** שקינא לה ונסתרה. כן היא גי' רש"י ז"ל לפי פרושו והתוס' הקשו ע"ז דאם לאחר שנסתרה מיירי ועל זה קאמר רבי יהושע עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה דאז יוליא ויתן כתובה וכי היה ר' יהושע מחייב כתובה לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה והלא אין המים בודקין אותה כדאמרי' בפ"ק ומאחר שהיא גרמה שתיאסר עליו ואין יכולה לשתות הויא כארוסה ושומרת יבם שלא שותות ולא נוטלות כתובה והילכך גרסי' במתני' הכי משקינא לה אפי' שמע מעוף הפורח יוליא ויתן כתובה וה"פ מאחר שקינא לה אפי' קודם סתירה שמע פריצותא שהרי עכשיו קלת רגלים לדבר מבוער הדבר ומוליאה בכתובתה מאחר שלא נסתרה ולא נאסרה עליו ושבתא אתי שפיר דר' יהושע עכ"ל ודעת הרמב"ם ז"ל כפי גי' רש"י ופרושו שכתב בפ"א מהלכות סוטה הל"ח וז"ל וכן אם שמע הם מרננין אחריה אחר הקינוי והסתירה עד ששמע מנשים הטוות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה בזנות' עם האיש שקנא לה עליו הרי זה אסור לקיימה ויוליא ויתן כתובה ע"כ והיינו דהאי הסתירה דקאמר בסתירה דגוונא דמתני' מיירי בעדות עבד ושפחה דהוי כעוף הפורח א"נ ע"פ עד אחד דבכה"ג חייב בכתובתה וכ"כ שם הכ"מ ליישב דלא תקשה למה דפסק שם הרמב"ם לעיל דאחר קינוי וסתירה אם אין יכול להשקותה תלא בלא כתובה דהת' בעידי סתירה מיירי וע"ש ואע"ג דמשום סתירה כה"ג אינה נאסרת עליו לר' יהושע דהלכתא כוותיה מ"מ משום מבוער הדבר פסק הוא ז"ל דאסור לקיימה כדפי' רש"י ז"ל במתני' וכן משמע מדבריו שם דלא שותה דשוב אין המים בודקין אותה כדעת רש"י ז"ל ולא כדעת התוס' שכתבו הא דאמרינן אין המים בודקין בנושאות ונותנות בה מוזרות בלבנה דוקא לאחר עידי סתירה לרבי יהושע ועיין בדבור דלקמן:

(שם בגמ') **לא** דרשב"ל פליג. כדפרישית בפנים דס"ד אמינא דר"ל לא גריס במתני' ונסתרה משום האי קושיא דלעיל וכי היה רבי יהושע מחייב כתובה בזה קמ"ל ובפיקר קושיית התוספות על פירש"י שכתבתי לא דיקדק הכ"מ שם לדעת הרמב"ם ז"ל דפסק כר' יהושע וכפי' רש"י כדלעיל והרי אינה יכולה לשתות בסתירה זו לר' יהושע וגרמה ליאסר עליו ואמאי נוטלת כתובה ולריך לחלק דלא אמרי' דאין לה כתובה אלא היכא דגרמה לאסור עליו מדינא כגון בעידי סתירה והעיכוב ממנה דאינה שותה כהאי דתנינן לעיל אמרה טמאה אני כו' או כארוסה וש"י וכו' דגזירת הכתוב הוא וכדאמר הכא ריש פ"ד יודעת הייתי כו' אבל הכא דמדינא לא נאסרה עליו אלא משום מבוער הדבר נאסרת לפיכך נוטלת כתובתה:

(שם ע"ב) **מילה** דלית בה תימלוסים. ותפ"ס תלא וכן משמע מדברי התוס' בגיטין דף פ"ט ד"ה עד שמגיעין דכל היכא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור ולענין קידושין איתמר התם וה"נ כן וטפי רגלים לדבר איכא הכא:

(שם) **ואיכן** מלינו עד א' בהפית אים כלום. והא דנאמן עד א' להעיד שמת בעלה ולסתירה התם כדמפ' טעמא משום עיגונא א"נ דאשה גופה דייקא ומנסבא כדאמרי' פ"י דיבמות:

(דף כ"ז ע"א) **שמע** מן העוף הפורח. לר' אליעזר דאמר במתני' יוליא ויתן כתובה כמי והיינו דמפרש לר"א דאינה שותה בכה"ג אפי' אם רלה להשקותה דלא דמיא לגוונא דמתני' דהתם שמע מעוף הפורח שנסתרה ובכה"ג ע"כ לר"א אם אינו רולה להשקותה יוליא ויתן כתובה כדמיתפרשה כדפירש רש"י ז"ל במתני' דהא לר"א סתירה לא בעי עדות והכא שמע שנטמאת וע"כ נמי דמיירי אחר סתירה שהיא מעדות עוף הפורח דאם אחר עידי הסתירה בהא לכ"ע אפי' כתובתה מפסדה אפילו בעדות עבד ושפחה דהוי נמי כעוף הפורח והילכך לא מיתפרשא הך בעיא אלא אליבא דר' אליעזר ואפשר נמי לומר דבהא אפי' ר' יהושע מודה דאחר עדות סתירה מעוף הפורח אם שמע אח"כ שנטמאת ע"פ עדות עוף הפורח דלא שותה ונוטלת כתובתה דלא אמר ר' יהושע במתני' עד שישאו כו' אלא הואיל דר"א קאמר אפילו שמע הסתירה לחודיה מעוף הפורח יוליא כו' וע"ז קאמר ר' יהושע דבכה"ג לא נאסרה עליו כלל אלא עד שישאו כו' והס"ד אם שמע זה הה"כ מעוף הפורח אלא דמדברי הרמב"ם ז"ל שכתבתי לעיל משמע דאפי' לאחר סתירה שהיא בה"ג לריך שישאו ויתנו כו' שיהיו העם מרננין כו' דאז אסור לקיימה כפי אשר נתבאר שם:

(שם) **ובא** בעלה עליה כהן התרו בו שאים לוקה. וקשה דהא אפי' בעלה ישראל איתיה בלאו עליה כדאמרינן בבבלי פ"ק דיבמות דף י"א לא יוכל בעלה וגו' אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנטמאה למיקם עלה בלאו וכרבנן דפליגי על ר' יוסי בן כיפר התם ומשמע דלא פליג האי תלמודא בזה אבבלי כדמוכח מדאמר ריש פ' האשה רבה כאשר ציינתי שם וכן בפ"ק דמכילתין הל"ג זו שאין חייבין עליה כרת משמע אבל בלאו איתיה ולריך לומר דאע"ג דהוא בלאו עליה מ"מ אינו לוקה כמ"ש הה"מ בפ"א מא"ב הלכ"כ דהוי לאו שבכללות לדעת הרמב"ם ז"ל שהוא כולל שני דברים מניעת חזרת הגרושה ומניעת לבא על האשה אחרי אשר הוטמאה ואין לוקין עליו. אבל מחזיר גרושתו ודאי לוקה הוא כיון שפשוטו של מקרא הוא בכך. והילכך קאמר הכא בעלה כהן דלוקה עליה משום זונה. ומכאן ראיה גדולה וחזקה לדברי הרמב"ם ז"ל שם שכתב ממש כהאי לישנא דהכא וע"ש והמפרשים ז"ל טרחו ויגעו שם למלוא ראיה לדבריו דמסוגית הבבלי פ' הבא על יבמתו אין הכרע כ"כ וע"ש והנך רואה דמפורש הכא בהדיא כדבריו וכלשונו ז"ל:

(שם ע"ב במתני') **קין** לעדות הראשונה מעתה. והתוס' בפ"ק דף ג' כתבו ע"ז תימא ה"מ למיפרך מה לעדות אחרונה שכן רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ע"כ וכתב התיו"ט על זה וז"ל ולפי מה שכתבתי בריש פרק קמא לר"א דהתקוש סתירה לטומאה י"ל דהכא סמיך אע"ג דאמרה בדרך ק"ו עכ"ל ולא ידעתי כוונתו דודאי ר"א סמיך אהיקש סתירה לטומאה ולדידיה לא לריך האי ק"ו אבל מתני' דהכא ע"כ כר' יהושע אתיא ולפיכך הקשו התוס' למה לי ג"ש הא אית לן פירכא אק"ו וכמו שהקשו התם לקמן אמסקנא דג"ש אטומאה בעלמא אתיא למה לי דמעדות אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא ואין לפרש דלר' יהושע אי לאו ג"ש ה"א דאיתקוש סתירה לטומאה דהא לדידיה לית ליה האי היקישא כדדריש פרק קמא בה ולא בסתירה:

(שם) **ת"ל** כי מלא בה ערות דבר. ואע"ג דהאי קרא לאו בסוטה כתיבא מ"מ דריש לה הכא הואיל ובאשה מקולקלת כתיבא כן פירש"י ז"ל ריש פ"ק ועיין מה שפירשתי לעיל ריש פ"ק לשיטתא דהאי תלמודא:

תניא

(דף כ"ח ע"א בגמ') **תניי** דבית רבי כן. ולפי מסקנת הבבלי דפריסית במתני' דבעד ועד כשירין יש חילוק בין באו בבת אחת או בזא"ז הכא נמי לדבית רבי באשה אחת ועד כשר ואם באת אשה מעיקרא ואמרה נטמאת ואח"כ בא עד כשר ואמר לא נטמאת לא היתה שותה דמאחר שהכשירו בה עדות האשה בא"ש לכולה מילתא כעד בעד כשירין דמיא אבל אין דעת הרמב"ם ז"ל כן ועיין בפרק ט"ו דיבמות דף ל"ז מה שכתבתי שם במראה ד"ה תני דבית ר' לדעתו ז"ל בפי"ב מהל' גירושין והכא בפ"א מה"ס לא כתב מזה החלוקה כלום דסמך עלמו על מ"ש בה"ג דלא קיימא לן כהך תני דבית רבי וטעמיה משום הך קושיא דהכא דאמאי לא נקטה במתני' לרבותא וע"ב מ"ש לדעת הרמב"ן ז"ל ועיין לקמן פ' עגלה ערופה הל"ז מ"ש שם בס"ד:

(שם ע"ב) **בסתירה** אחרת היא מתני' כו'. והרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ס לא ביאר דעתו בזה אם בעד אחד לריך להעיד בפירוש שנטמאת באותה סתירה כמ"ש בשם רש"י ז"ל. וזה פשוט דאם אמר בפירוש נטמאת לאחר סתירה דודאי לא מהימן דהא עיקר טעמא דעד א' מהימן משום דיש רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ע"פ ב' עדים אלא דיש להסתפק באומר סתם נטמאה עם זה שקינא לה אם אנו אומדין דעתו דבאותה סתירה שהעידו שנים בפנינו היתה שנתו וכגון דאחר קבלת עדותו ליתיה קמן לשאליה ויש לי ללמוד זה ממ"ש הרמב"ם ז"ל שם הלי"ד וז"ל האשה שקינא לה בעלה ונסתרה אחר הקנוי עמו בעדים והרי היא עומדת לשתות ובא עד אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקינא לה עמו הרי זו אסורה על בעלה לעולם ואינה שותה ויוצאת בלא כתובה ואפילו היה עד טומאה זה אחד מעידי הסתירה שנאמר ועד אין בה והרי כאן עד עכ"ל וכתב הכ"מ על זה ואיני יודע מה מלמדינו רבינו בזה דמהיכא תיסק אדעתין שיגרע מפני שהוא אחד מעדי הסתירה עכ"ל והב"ח באה"ע סימן קע"ח תירץ דסד"א דכיון דראה הסתירה קאמר בדדמי דודאי נטמאה אע"ג דלא הוי אלא פריצות כגוונא דמלינו דחשבו חכמים בעדים שראו ראובן נטבע במים ואח"כ העלו א' מן המים מת דאין נאמנין לומר שהוא ראובן דמאחר שראו הטביעה חיישינן דקאמרי בדדמי וקמ"ל הכא דאפ"ה נאמן ולא חיישינן דקאמר בדדמי. ולפענ"ד נראה דהא רבינו ללמדינו בזה דאפי' לא העיד זה העד על הטומאה באותו פעם שהעיד על הסתירה אלא דאח"כ בא והעיד שנבעלה וכן נראה מלשונו ז"ל שכ' והרי היא עומדת לשתות והיינו אחר שנתקבל עדות הסתירה. ובא עד א' כו' ואפי' היה עד טומאה כו' ולומר שהעיד סתם שנבעלה בפניו כדכתב בריש' דסד"א אם איתא דכונתו על אותה סתירה למה לא העיד על הטומאה במעמד הראשון כשהעיד עם האחר על הסתירה אלא דכונתו על סתירה אחרת היא ולא מהימן דהרי אין ב' עדים על סתירה זו קמ"ל דאפ"ה מהימן ולא חיישינן לזה בדקאמר כתמה אפי' הוא אחד מעידי הסתירה:

(דף כ"ט ע"א) **כעדה** הוא הכא שתתקיים העדות בשאר. התוס' בסוף פרקין הביאו למסקנא דהכא והרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' עדות לא כ' מזה כלום:

הדרן עלך מי שקינא

(שם במתני') **אלו** נאמרין בלשונם. וכן היא גירסת התוס' וכתבו דכל אדם בלשונו שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו אומר בל' פרסי אם אינו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע ובין אינו שומע ובגמרא לא משמע הכי עכ"ל כוונתם מדאמר התם גבי ק"ש שמע בכל ל' שאתה שומע אבל גבי סוטה קאמר התם ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהוא או' (ולא כדאמר הכא בכל לשון שהיא שומעת) ומשמע דלפרושי מתני' קאתי דבכל לשון שהוא אומר אע"פ שאינה שומעת והא דקאמר בברייתא התם משמיעין אותה בכל ל' שהיא שומעת האי ברייתא לאו פירושא דמתני' היא והני תנאי דפליגי הכא כ"ע מודים בזה דבסוטה ע"כ שתשמע היא כדא' ר' יונתן בגמרא ול"פ אלא בדרשא דקרא:

(שם בגמ) **שלא** יאמר לה על ידי תורגמן. ובבבלי לא דריש לה להא דס"ל כרבי יאשיה דהכא וכברייתא דספרי דמביא רש"י ז"ל במתני' דאי לא כתב קרא ה"א ניגמור מיבמה בק"ו ומה יבמה קלה לא עשה בה כל הלשונות כלשון הקודש סוטה חמורה לכ"ש ע"כ והיינו דאילטריך להיכא דמכרת בלשון הקודש ובלשון לעז וה"א דדוקא בלה"ק יאמר לה מק"ו ושפיר עונה אמן על מה שהיא שומעת קמ"ל דלה"ק אין מעכב בה כלל וזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ג מה"ס משביעה הכהן בלשון שהיא מכרת. ואין לריך למה שאדהק התוי"ט בזה וכתב דיליף לה מ"ד כספרי דבלשון הקודש דס"ל דשייך לומר ואמרה אמן אע"פ שאינה מכרת וע"ש:

(דף ל' ע"א) **הרי** פלשת וידוי מעשר הרי הוא לאחר מ"ת. ואע"ג דלא כתיב בה עניה ס"ד דר' יודה או עניה או אמירה קאמר והיינו דפריך לעיל והכתיב ויאמרו. ובבבלי דף ל"ג בברייתא דר' יודה משמע דעניה ואמירה קאמר:

(שם ע"ב) **ברכות** וקללות לאחר י"ד שנה נאמרו. בבבלי סנהדרין דף מ"ג אמרי' מלמד שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן ופי' רש"י ז"ל שם שמשמעו וקבלו עליהם ברכות וקללות בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה בזה כו' כדאמר הכא ובימי עכן כבר עברו את הירדן ע"כ. וצ"ל לפ"ז דרבי ישמעאל דהכא לא ס"ל כרבי יודה דהתם דאמר משום הכי היענשו ישראל במעשה דעכן משום דכבר קיבלו עליהן את הנסתרות אלא דס"ל כר' נחמיה דהתם דאמר לא ענש על הנסתרות לעולם ובעכן מ"ט איענשו משום דהוו ידעי ביה אשתו ובניו. א"נ י"ל דס"ל כדאמר ר"ל הכא לקמן סוף הל"ה דעודם בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות וכו' יודא התם נמי ס"ל דקודם שבאו להר גריזים והר עיבל נענשו על הנסתרות וכדא' הכא זה הר גריזים והר עיבל שיושבין הכותים ורחוק מן הירדן הוא והיכא למימר כרבי ישמעאל ס"ל דלאחר י"ד שנה נאמרו:

(דף ל"א ע"א) **שתים** עשרה כברוך. וכתבו התוס' שם ולא ידענא אמאי י"ב ושמא ברית כנגד כל שבט ושבט:

(שם) **אם** כדברי ר' שמעון בן יהודה כו'. כן פי' רש"י ז"ל והוא ע"פ גירסת התוספתא שהביא שם וצריך לגרוס נמי הכא לעיל בדברי ר"ש בן יהודה מ"ח בריתות של שש מאות אלף כו' ורבי מוסיף לדידיה על כל פעם ופעם בכל אלו עוד פעם א' כו' כדפריסית דהא ע"כ גם דברי ר"ש בן יהודה אערבות מיתפרשא:

(שם) **והכא** כשני דברים אנן קיימין. כדפריסית והיפ"מ פירש זה הא' על הברית ואחד על הערבות וע"ש ולא צורך הוא לדחוק כן:

(שם ע"ב) **אילו** היה כל שבטו של לוי שם לא היו שוין כו'. התוס' דף ל"ו ד"ה מאי והתניו דיקדקו בזה ומ"מ אין החשבונות מבורר כ"כ ובכבר השיגו כמה וכמה מפרשים עליהם ולא ראיתי להאריך מפני שלכל הפירושים לא תמלא החשבון מכוון הכא וצ"ל דשוין ולא שוין לאו דוקא אלא שלא היו אלו מרובים כ"כ. ובבבלי קאמר דתלוי של מול הר גריזים מרובה שאע"פ שלוי למטה בני יוסף עמהם שמרובין היו:

(שם) **והלא** אינן אלא כ"ג מכאן וכ"ז מכאן. כן העתיקו התוס' שם ופירשו דעל אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז וזבולון מלא וכן העתיק היפ"מ דבריהם (אם ודאי ט"ס הוא וצ"ל על של הר גריזים כ"ז ועל השניה כ"ג) ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חלי בן כו' וצ"ל דעל השניה שכתובים עליה אותן של הר עיבל היה כתוב כ"ג ועל הראשונה ימ"ן עכ"ל וכבר נפלאו ותמהו מדבריהם כמה מהמפרשים וזבולון מאי שיטתיה הכא ולא מלינו בכל התורה זבולון מלא ולענ"ד נראה דה"ג אינן אלא כ"ב מכאן לפי חשבון של אותן שעל הר עיבל ועשרים ושבעה מכאן של השניה ומשני בנימן היה חליו ב"ג על הראשונה וימ"ן על השניה כזה* וזה לפי הך תנא דסבר כשם שהן חלוקין בהר גריזים ובהר עיבל כך חלוקים באבני אפוד וס"ל כמ"ד יהוסף מלא וכתולדותם דריש ליה כר"ח ב"ג בבבלי בהא כשמות שקרא להן אביהן ולא כשמות שקרא להן משה ראובן ולא ראובני וכשמות שקרא להן אביהן קריא ליה הואיל ואין מוסיף על שם יוסף כשם שהוסיף משה בשמות שקרא להן ראובני שמעוני כו' דניתוסף אחר קריאת שמם הוא ולא כן הוא בשם יהוסף:

ראובן	שמעון
גד	לוי
אשר	יהודה
זבולן	יששכר
דן	יהוסף
נפתלי	
בנ	ימן

(דף ל"ב ע"ב) **בירדן** קיבלו עליהן את הנסתרות. ועדיין לא שמעו ברכות וקללות ורש"י ז"ל פי' בסנהדרין דף מ"ג כששמעו וקבלו עליהם ברכות וקללות בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה בזה כו' ועיין לעיל סוף הל"ג מה שכתבתי בזה:

(דף ל"ג ע"א) **אינון** עבדין לו כמנהג אבהתהון. ובמרדכי סוף פ"ק דר"ה גרים איגון עבדין ולא כמנהג אבהתהון ולמד שם מכאן דאם היה אדם חשוב מוליכין הס"ת אללו ומביאו הרמ"א בהגה"ה א"ח סוף סימן קל"ה:

(שם ע"ב) **והא** תנינן כו' תדע לך כו'. לפי מה שפירשתי בפנים אזלא סוגיא דשמעתא דהכא כמסקנת הבבלי דשתי הטעמים אמת הן לדינא דבעינן א' מדלג בתורה בכדי שלא יפסיק המתורגמן ואם יש שהות בכדי שיפסיק אין מדלגין לעולם והארכתי בזה קלת אף שהוא דבר פשוט מפני שראיתי לבעל קרבן העדה ביומא שם שחילק אותם לב' טעמים והשוה ר' יוסי לחולק על הטעם מפני כבוד הליבור ומזה יצא לו לתרץ דיבורו שם במה שהקשה הרב מ"א ז"ל בסימן קמ"ז וע"ש דכתב עליו שדחק עלמו בדבריו. ולפיכך כ' שם לפרש על הא דפריך והא תנינן וקורא כו' וז"ל והא תנינן שבכה"ג קורא אחרי מות ואך בעשור שבחומש הפקודים אע"ג שכן רחוקין זה מזה וקשיא להני תרי שמעי דבסמוך ומשני שנייה היא כו' והכא קורא ע"פ אלא ודאי כיון דשייכי אהדדי סתירו לו לקרות ע"פ ה"ס נמי לענין דילוג התירו מפני שהות סידורו של יום עכ"ל והרואה יראה היאך דילג ממקום למקום ואפי' בדבר פשוט וקרוב כזה נעשו לו קרובים רחוקים ורחוקים קרובים ואם בחומש הפקודים טעה אחרי מות ואך בעשור קרובין הן ולא רחוקין ואם הטעות באך בעשור הוא אחרי מות ותומש הפקודים בדילוג מאי עבידתייהו הרי בעשור שבחומש הפקודים ע"פ קרא ומענין לענין יצא לפי דעתו לפרש לקמן דקאמר כד היא חדא אורייא וכד איטון ב' לומר על ענין א' וב' עניינים וענין אחר הוא שלא עלה על דעת מפרש אמתי מעולם וכן בהא דר"י מוכח הכא בהדיא דסבר נמי לטעמא דמפני כבוד הליבור שלא כהבנת דעתו שם דהרי לוה לגלול אחורי הפרכת מקודם אלא דמה שלוה לשנות בשי' ב' ס"ת הוא מטעם שכתבתי בפנים ולדקו דברי המ"א ז"ל וכן מבואר בפי"ח ממס' סופרים דר"י סבר נמי להאי טעמא ע"ש:

(שם) **על** התורה. כדפריסית בפנים דעל ברכה שלאחריה קאי שהן שמונה ברכות כדחשיב הכא מלבד ברכה שלפניה בעל התורה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ג מהל' עבודת יום הכפורים:

(דף ל"ד ע"א) **עשר** תעשר. מה שפירשתי בפנים הוא כפי פי' רש"י ז"ל לפי נוסחת הבבלי דגרים במתני' פרשת המלך אחר כי תכלה לעשר והרמב"ם ז"ל פירש שקורא עשר תעשר וקורא על הסדר עד סוף' ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב וכך הם דבריו ז"ל בחיבורו פרק ג' מהלכ' חגיגה וזה לפי נוסחא דהכא דמשמע הכי דמעשר תעשר קורא על הסדר:

הדרן עלך אלו נאמרין

(שם ע"ב) **אין** מקרא אמור על סדר. ובבבלי לא נחית לזה וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"ז מהלכו' מלכים שכסדר הכתוב היו עושין דכתב שם הלכה ד' ואחר שחוזרין כל החוזרין מערכי המלחמה מתקנין את המערכות ופוקדין שרי לבאות בראשי העם ועיין לקמן הל' ע' מ"ש בזה:

(דף ל"ה ע"א) **הדא** הוא דכתיב וארון ברית ה' ומשה וגו'. היפ"מ פירש דמייתי ראיה שאותו שהתורה נתונה בו לא היה יולא עמהן למלחמה שאלו היה דרכם להוליא עמהן היו המעפילים מוליאין אותו בע"כ דמשה כמו שהלכו למלחמה בע"כ וכבר הקשה עליו הרב בעל יופי מכלול ז"ל דאיך יעלה על הדעת שיכנסו המעפילים לפני ולפנים אחרי שאמרו הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו ולהוליא בחזקה משם ארון הקודש ולפיכך פירש כמו שפירשתי בפנים אלא דלפ"ז היה נכון לגרוס הדא הוא דכתיב כו' אחר וזה שהיו שברי הלוחות כו' א"נ דגרסינן זה שהיה כו' והדא הוא דכתיב אדכתרא קאי והכי איתא בספרי פ' בהעלותך וארון ברית ה' נוסע לפניהם זה שילא עמהן במחנה והיו בו שברי לוחות שנאמר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. ומינה שמעינן נמי דשני ארונות היו ששברי הארון שבו לוחות שניות לא היה נוסע לפניהם כדכתיב ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות. וקרבן העדה עשה עלמו כאלו הקריב את קרבנו וכתב שם מעלמו. על הא דמביא היפ"מ הברייתא דמלאכת המשכן דמייתי ראיה דשני ארונות היו מדכתיב וארון ברית ה' וגו' ונראה לי שכוונת דלייתו דהא כתיב כאשר יחנו כן יסעו ובחנייתה היה ארון באמלע המחנה ועוד כו' אלא ודאי דשני ארונות היו וזה ברור ע"כ ואלו באו עלינו בעקיפין ובהוכחה לברר דבריו והשמיט רישא דקרא דמפורש בהדיא ונסע וגו' בתוך המחנות ומבואר בספרי הוא וכן בברייתא דמלאכת המשכן. ושם קאמר לריב"ל דהארון שהיה עמהם במחנה בו היה נתון הס"ת וכן הוא בתוספתא מביאים התוס' ד"ה מפני וכזה פליג אדהכא:

(שם ע"ב) **סבך** שהיה בקירוי. מה שפירשתי בפנים הוא מדברי התוס' פ' הדר דף כ"ה ומסיימי שם ואי הוה גרים בירושלמי שהיה שלא בקירוי כלומר אלא בתוך היריעה ניחא טפי:

(שם) **שהן** אלף וחמש מאות מנים. מניינא אתא לאשמועינן דקרא דוקא הוא קנמן בשם וקנה בשם כל אחד ואחד חמשים ומאתים והא דקאמר בקנמן בשם מחליתו על מר דרור קאי מחליתו של מר דרור וכן בקנה בשם וכן פירש הרב המפ' הראשון לסדר זרעים ומסכת שקלים ואפשר לומר דתיבת מחליתו דמיותרת ללמדינו על הסדר המשקל היא באה דכך היתה הליווי מהשם יתעלה ב"ה למשה מתחילה ליקח מר דרור במשקלו המפורש אח"כ ליקח קנמן בשם וקנה בשם כנגד מחלית המשקל של מר דרור ואח"כ קדה ולערבן לעשות מהן שמן. ולפיכך הפסיק הכתוב עמהן בין מר דרור לקידה ואם שהמה שוין במשקלן חמש מאות וזה מפני הכונה הנעלמת ועיין שפירש הרלב"ג כפי' החומש אלא דשם פירש לפי שיטת הבבלי בכריתות דף ה' דקחשיב שם אלף ות"ש מאות וחמשים מנים היו ודריש מחליתו של קנמן בשם יהיה חמשים ומאתים ובין הכל חמש מאות ואתא לאשמועינן שלא יהא שוקלים אותו הכל ביחד אלא לחלאין כדי שיהיו שם שתי הכרעות. וקרבן העדה כתב בשקלים שם שהן אלף ות"ק מנים ודקשיא מחליתו דקנמן בשם למאי אתא י"ל דגזירת הכתוב הוא שיקיא ת"ק מנים ויולאהו ולוקח ממנו ר"ן מנים לשמן המשחה וכה"ג אמרי' במנחות מביא עשרון שלם וחולאו ומקריב מחלה ומחלה אבד ודלא כר"פ. ורואה זו אבודה בשעת הפרשה היא דשם אמרי' גבי כ"ג שמת ומינו כהן אחר תחתיו שלא יביא חלי עשרון מביתו כו' והולאהו ומקריב מחלה כו' וכי אנו למדין דין הנהוג במלוה מסבה המקרית לפעמים. וכן כתב שם בריש' דברייתא פיטום שמן המשחה כו' מדפריך עלה לקמן מהא דיאשיהו גנזו מייתי ליה הכא ודלא כר"פ. וסירכה דנאו להו נקטיה וכי כשביל זה אנו צוללין במים אדירים אלו להעלות חרס בידינו ולפרש איידי כו' והאי לאו איידי הוא ועוד דההיא דלקמן על ברייתא אחריתא תני ר' יהודה כו' הוא דמקשי וכמו דמלינו בבבלי כריתות מייתי להני תרתי ברייתות וא"ז וכהוריות לא מייתי אלא בתרייתא. ואם סירכיה נקט ואתי טפי היה לו לומר דאיידי דקאמר לעיל ומי גנזן יאשיהו נקט לה:

(שם) **רבי** אומר שולקן כו'. ובבבלי כריתות והוריות פלוגתא דר' יודא ור' יוסי היא וגרים שם לדר' יודא כדברי ר"מ דהכא והרב המפרש הראשון גרים הכא נמי כן ולא מלאתי לגי' זו אבל הנכון כדבריו דהרי סתם רבי יודא ר' יודא כרבי אילעאי הוא וקאמר לקמיה דמעשם נסים היו בו:

(שם) **אלא** יהואחז. כן הגי' בשקלים וכפי פי' היפ"מ שם. והכתי קשה למה נמשח יהוא והיפ"מ תירץ שם דע"פ הדיבור היה ולפי גי' הספר אפשר לפרש כשיטת הבבלי דקאמר התם אף יהוא לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם ותיפוק ליה דמלך ראשון הוא תפורי מחסרא וה"ק מלכי בית דוד מושחין מלכי ישראל אין מושחין כו' ואמר מר אף יהוא לא נמשח אלא מפני מחלוקתו כו ומפני מחלוקתו של יורם כמעול בשמן המשחה כדאמר רב פפא לקמן אהא דיהואחז באפרסמא דכיא ה"נ באפרסמא דכיא. וגרסינן נמי ליהואחז מפני יהויקים קודם לא כן כו' וכן היא הגי' בזה במס' שקלים הנדפס עם תלמוד הבבלי וקאי הדא אמרה כו' לתרץ לב' הקושיות ואף אם נגרוס הכא אלא אפשר לפרש כן וכמו אלא מעתה הוא וקרבן העדה כתב שם גירסא משובשת נזדמנה לו לרא"פ ומפני כך כו'. וגי' זו עיקרית היא אבל לא היה לו להרב המפרש לדחוק שם כן:

(דף ל"ו ע"א) **אין** מושחין כהנים מלכים. והרמב"ן ז"ל כפי' החומש פ' ויחי כתב ותוזכרו הכהנים שאע"פ שהן בעלמן ראוין למשיחה אין מושחין אותן לשם מלכות וכ"ש שאר השבטים. ולפ"ז לא פליגי ר' יודן ורבי חייא בר אדא וע"ש וקרבן העדה כתב שם דברים מעורבבין:

(שם) **והלוחות** היו כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה. כן הגירסא הנכונה וכן גרסי התוספות במנחות דף ל"ט בשם הירושלמי וכן גרסי שם לפי פירושם כמו גי' הספר דהכא תן רחבן של לוחות לארכו של ארון ותן ארכן של לוחות לרחבו של ארון כדברי ר"מ וכן בדברי ר"י לקמן. והיפ"מ כ' בשקלים והגי' לא מלאתי בשום מקום שאמר רחבן ג' ואולי גי' אחרת היה לו כאן אבל באמת זו הגי' אמתית ונכונה היא לפי שיטתא דהאי תלמודא ואין לזוז הימנה והגי' בשקלים משובשת היא. וקרבן העדה נשתבש שם בגי' לארכו ולרחבו שכתב שם כדברי ר"מ ה"ג תן רחבן של לוחות לרחבו של ארון וכדברי ר' יהודה לקמן כתב ה"ג ורחבן שלשה תן ארכן של לוחות לארכו של ארון. ורואה הגי' דהכא ועם כל זה לא שת לבו לנטות אל דרך האמת ובודאי דהגי' בתוספות מנחות שם הטעתו דראה שם שהביאו בשם הירושלמי דשקלים ומונחות ארכן לארכו של ארון ומפני כך ראה לקיים הגי' בראש דבריו של ר"מ ושיבש בסוף דבריו ובדברי ר"י שם להיפך ודחה הימין וקירב השמאל דהרי ראה שם דכתבו התוס' ויכול לייסב ארבעתן זו אלל זו ברחבן ולפי גירסתו א"א בייסוב ארבעתן ברחבן וא"ז אלא שתים למעלן וא"ז ושתים למטן וזה לא עלה על דעת שום תפ' מעולם דהרי אפי' לשיטת התוספות דשם לא פליגי שיטת הבבלי והירושלמי אלא לפי הבבלי היו שברי הלוחות תחת השלימות ולפי הירושלמי ארבעתן וא"ז ומי נתן לו דעת בליעית להכריע וזה ע"פ שיבוש הגרסאות בתוס' וזה נראה לעין כל דבתוס' שם טעות דמוכח הוא ומלידה הברא דכתבו ויכול לייסב כו' ומפני מה לא ראה הגי' אמיתית של התוס' כפי אשר העתיק היפ"מ כשמם שכתב שם ועוד כתבו וז"ל ובירושלמי דשקלים משמע דארכן ו' ורחבן ג' ומונחות ארכן לרחבו של ארון ויכול לייסב ארבעתן זו אלל זו כו' היינו בין לוחות ושברי לוחות כשהיו מונחות וא"ז ארכן לרחבו של ארון עכ"ל הרי לך גי' התוס' שם כגי' דהכא הנכונה ומתפרשה בדרך הפשוט ועל קו האמת וכן היא הגי' בתוס' בגמרא שם בכל דפוסים הישנים מלבד חדשים מקרוב באו ולא להגיה בדפוסים החדשים ארכן לארכו וכבר הגיה על קלקלם

בכתב לאין קדשים וכתב עליהם שהם דברים קשה להולמן ובלהי הפסר לידע פירושם וכן מ"ש שם בדברי ר' יהודה לשיטע ניטול בלוחות מן הארון לעת הצורך ולא מלינו בשום מקום דקאמר שילטרך ניטול בלוחות אלא בס"ת כדפי' ר"ת בהשותפין שם ד"ה שלא יהא ולא שייך ה"ט בלוחות:

(דף ל"ז ע"א) **על** דעתיה דר"מ דאמר אין מוקדם כו'. ואע"ג דלכאורה ע"כ לומר לר"י נמי אין מוקדם ומאוחר דהכי לכ"ע תתן את העדות קאי אלוחות אלא דלר"מ אס"ת נמי קאי איכא למימר דהכא פליגי דהרי הרי קרא כתיב' ונתה אל הארון את העדות אשר אתן אליך ונתת את הכפרת וגו' ואל הארון תתן וגו' חד ללוחות יחד לכ"ת ובין לר"מ ובין לר"י קרא קמא ונתת וגו' על הלוחות קאי וקרא בתרא תתן את הכדת על כס"ת קאי אלא דר"מ מפרש דאל הארון דקאמר בתרייהו בתוך הארון קאמר והיינו דס"ל כמ"ד בגיטין דף ס' תורה מגילה מגילה ניתנה וכתב משה כל פרשה ופרשה מיד אחר ששמע מפי הקב"ה כדפי' רש"י ז"ל ונקרא ספר כדכתיב ויקח ספר הברית וגו' וכדפי' הוא ז"ל כחומש ספר הברית מבראשית ועד מ"ה ומצות שנלטוו במרה ושייך שפיר דכבית הנח מיד בתוך הארון יאמ"כ לר"מ ע"כ לומר בקרא בתרא דאין מוקדם ומאוחר הוא אבל ר"י מפרש קרא קמא ונתת אל הארון את העדות דבלוחות מיכתעי ואל הארון בתוך הארון קאמר ואל הארון תתן מקרא בתרא דבס"ת מיכתעי מפרש ר"י אל כמו אצל הוא כמו הנכנסים אל ה' ותרגומו קדם וכמו שנים נמאהים במקרא דבלשון אלא מתפרשים והיינו דשינה הכתוב הכא להקדים מתחילה נתינת הכפרת ולא ס"ל לר"י אין מוקדם ומאוחר בתך ענינא כדאמרי' בפ"ק דפסחים. והיינו דס"ל לר"י כמ"ד בגיטין כתב תורה חתומה ניתנה ולא נכתבה עד לאחר ארבעים שנה (ולא כדפי' התוספות התם) וכדדרים לה בהי מ"ד בתם דכתיב לקוח את ספר התורה הזה דלא נקרא ספר עד שנשלם והילכך שפיר אתיא האי קרא נמי לר"י ונתת את הכפרת וגו' ואל הארון מצד הארון תתן את העדות והוא הס"ת לאחר ארבעים אבל קרא דר"י לקוח וגו' לר"מ קשיא כדלעיל והיינו דקאמר ר' תנחומא אתיא בר"י כו'. ובאה יונתו כל הספיקות והדיקדוקים אשר העיר היפ"מ ולא רלה לפרש שם דפליגי ר"מ ור"י בהכי וע"ש וקרבן העדה שה אל המדבר פניו כפעם בפעם והמציא לו בי' אחרת מה שלא נמצא בשום ספר דברים ע"ד דר"י אין מוקדם ומאוחר ויהי להפך זו הגי' אף לפירושו שם ועוד הוא מגביה פתחו בתתימה מעין הפתיחה דביים בדבריו שם וכתב ומה מאד נתלבטו המפרשים בפי' סוגיא זו והנ"ל כתבתי ויפן ויבט לאחוריו מה שכ' שם בפירוש סוגיא זו ונהפך כלשונו מהגירסא והפירושים שונים ומשונים וגם אני מודה בזה וכן כל המעיינים המבינים ומודים על האמת ואין נושאין פנים אשר הגרתה לו כתב שם ובכל מקום אשר השיגה ידו:

(שם) **את** שמלוה לאכנו. דינים אלו מבוארים בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ז מהל' מלכים מהל' י"ב עד ט"ו והכ"מ לא ליין שם מקומם:

(שם ע"ב) **לית** לך אלא שהוא אסור ע"ג המזבח. לכתחילה והכי מסיק בבבלי פ' המוכר פירות דף ל"ז דכל שהוא בדיעבד כשר ע"ג המזבח כשר לקידוש היום ויין קוסס פלוגתא דר"י וריב"ל התם והכא כתים לה כמ"ד דמברכין עליו בורא פרי הגפן ואומרים עליו קידוש היום וכן הוא מסקנת הפוסקים דיין רע הנמכר בחנות והוא שריחו חומץ וטעמו יין עדיין וזהו הנקרא יין קוסס דאיירינן ביה בדפי' הרשב"ם ז"ל שם מברכין עליו בורא פרי הגפן ומקדשין עליו דקי"ל כר"י התם דריחיה תלא וטעמיה חמרא חמרא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ט מהל' שבת:

(שם) **והדין** בן סורר ומורה לריכה. ובבבלי סנהדרין דף ע' קאמר שם רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אכל בשר מלוח ושתה יין מגיתו אינו נעשה בן סורר ומורה ומסיק שם דלענין בן סורר ומורה קרי יין מגיתו עד ארבעים יום:

(שם) **אילן** מאכל ע"ג אילן סרק כולי. כדפריבית בפנים דת"א לפרש אילן סרק ממש דהא קי"ל בפ"א דכלאים דאסור להרכיב אפי' אילן מאכל ע"ג אילן סרק דהוי כמין בשאינו מינו וכן קאמר בהדיא בהאי ע"כ בס הל"ז מנין שאין מרכיבין כו'. ובבבלי מסיק לרב חסדא דמוקי למתני' בהרכבת היתר שהרכיב ילדה בילדה וכגון דנטעה לסך קמייתא לכייג ולהורות דפטור מן הערלה היתה מתחילה ולא בעי לאוקמי כי הך דהכא דשניהם זקנות דמשמע דהרכבה כי האי פטורה מן הערלה וכדפי' רש"י ז"ל בד"ה בטלה דאינו חייב בערלה אלא א"כ הרכיב זקינה בילדה ולשיטתא דהאי תלמודא ע"כ לפרש כדברי התוס' בפ"ק דר"ה דף ט' ד"ה תרכיב דהא דמשמע בפ"ק דערלה דהרכבה פטור מן הערלה התם בבלא נפסקה מאביה והאילן זקן והכא כשנפסקה מאביה וכן מבואר בהדיא בהרמב"ם ז"ל פ"י מע"ש ונטע רבעי הל' י"ד שאם תתך בד אחד מן האילן והרכיבו באילן אחר חייב בערלה ובאילן זקן מיירי התם וע"ש:

(ד' ל"ח ע"א) **קידש** אשה מעכפיו כו'. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ז מהל' מלכים הל"ז והכ"מ לא הראה מקומו:

(שם ע"ב במתני') **הירא** ורך הלבב כשמועו. והרמב"ם שם הל' ט"ו פסק כר"ע הע"ג דקי"ל הלכה כר"ע מתבירו ולא מחביריו והני תנאי דלקמן כ"ע ס"ל דהירא רך הלבב בעבירה דאורייתא עכ"פ הוא חוזר ושמא בוהיל ורבי יוסי תלמידו הוא ס"ל מחבירו לגבי ר' וכי הגלילי והכ"מ שם נתן טעם דאמרי' בגמרא דמודי ליה ר"י הגלילי בההיא משום דכתיב ולא ימס הת לבב אחיו כלבבו אלא דס"ל דאיש הירא היינו ירא מעבירות שבידו עכ"ל ולפ"ד אכתי לא הונח מ"מ לה פסק נמי כר' יוסי הגלילי דאיהו ס"ל לתרווייהו וכתוספתא פ"ז גרים הכי הירא ורך הלבב. שמתיירא מן העבירה שבידו שנאמר למה אירא בימי רע דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר מי הירא ודאי מה ת"ל בוב ורך הלבב שאפי' גבור שבגבורים והיה רחמן היה חוזר שנא' ולא ימס את לבב אחיו כלבבו וצ"ל דהרמב"ם ז"ל לא סמיך אהאי תוספתא אלא כסתמא דליבנא דמתני' דמשמע דלא דריש ר"ע אלא להא:

(דף ל"ט ע"א בגמ') **וסופא** פליגא על רבי מנא. ורבי יוסי נמי לא אתיא מטעמא דרישא אבל לפי המסקנא כר"ע אתייא אליבא דר' מנא ואליבא דר' יוסי כהאי תנא בתרא יכדפרישית בפנים וכן הוא מסקנת הבבלי דף מ"ג מוגש עד ודברו כהן מדבר וכהן משמיע מודברו עד ויספו כהן מדבר ושוטר משמיע ומויספו ואילך שוטר מדבר ושוטר משמיע וזהו נמי כדאמר לעיל בריש פירקין דבערכי המלחמה מה שהכהן מדבר אל ירך לבבכם לא היה השוטר משמיע ואולא התם לפי המסקנא דהכא אלא דהם משמע דאין מקרא אמור על הסדר בכל הפרשה ולפי דברי הרמב"ם שליינתי לעיל קרא דופקדו שרי לבאות על הסדר הוא והכי קראי ע"כ לומר אפי' לשיטת הבבלי אינן על הסדר דהרי ונגש הכהן מדברי ערכי המלחמה הן ולא היה השוטר משמיע וכתיב בתריה והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם והתם הא קאמר כמלחמה מה הוא אומר אל ירך לבבכם והן דברי כהן והיה לריך לכתוב אחר והיה ככלות השוטרים וקושיית רבי חייה בר אדא ריש פירקין וע"כ לריך לו' דאחר שדיבר כהן דבריו עוד היה אומר מי האיש אשר בנה והשוטרים משמיעים ומזה למד הרמב"ם שם לומר דפעמיים הוא אומר מי האיש אשר בנה אחת כבספר ואח' בערכי המלחמה והשתא הכל על הסדר הוא והכ"מ כתב שם ימפרש רבינו דמאי דקאמר בספר גו' ולא פירש מהין למד לומר כן וכתוספתא פ"ז מפורש בהדיא כן דקאמר התם במערכי מלחמה מה הוא אומר מי האיש אשר בנה וגו':

(שם ע"ב) **ר'** יהודה היה קורא מלחמת מצוה בו'. כדפרישית וגירסת הכפר א"א להעמידה דהרי ר"י לא הזכיר במתני' כלל למלחמת הרשות ומשמע נמי דפליג אפי' בדין דהכל יולאין כדפרישית ובבבלי סוף פירקין קאמר רבא עלה דר' יוחנן דהכא מלחמת יהושע לכבש ד"ה חובה מלחמה בית דוד לרווחא ד"ה רשות כי פליגי למעוטי עכו"ם דלא ליתי עלייהו מר קרי להו מצוה ומר קרי רשות ונ"מ לעוסק במצוה שפטור מן המצוה. ומשמע דרבא לפרושי מילתיה דרבי יוחנן קאי כדפרש"י ז"ל שם וכדינא דמתני' לא פליגי כלל אלא לענין קריאת הלשון. ואם נגיה גם כאן כן ר' יהודה היה קורא מלחמת הרשות כגון אנן דאזלין עליהון מלחמת מצוה כגון כו' וכלומר דלא קרי למלחמת דוד רשות כרבנן אלא כגון אנן כו' אבל כגון דאתיין כו' מלחמת מצוה ואין כאן מחלוקת בעיקר הדין אלא כגוונא דשיטת הבבלי מיתפרשא הכל משמעות דברי רב חסדא דהכא לא מיסתבר כן דקאמר מחלוקת ביניהון ומשמע דפליג אדר' יוחנן ולר' יוחנן נ"מ לענין עוסק במצוה הוא ולדידיה ע"כ בעיקר הדין הוא דפליגי. והרמב"ם ז"ל בריש פ"ה מהל' מלכים כ' וז"ל אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה ואיזו היא מלחמת מצוה מלחמת ז' עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד לר שבא עליהם ואחר כך נלחם במלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העם כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו ע"כ וכתב הכ"מ עליו ויש לתמוה על רבינו שקרא למלחמת ז' עממין ומלחמת עמלק מצוה ולא קראה חובה עכ"ל ואני מוסיף תמה על תמיהתו שהוא ז"ל תמה למה לא קראה חובה בדבר שאין נ"מ בזה דמה לי אם היא מצוה או חובה אם עוסק בה פטור מן המצוה ירבא דקאמר הכא מלחמת יהושע ד"ה חובה לפרושי מילתיה דר"י הוא דאמר דלא איפליגו אלא בקריאת השם וקאמר במלחמת יהושע לא איפליגו כלל דלא איכפת להו לרבנן לקרותה חובה דדייה לקרותה מצוה כדפרש"י ז"ל ע"ש ומה"ט נמי לא איכפת ליה לרבינו לקרותה חובה הואיל ואין נ"מ בזה אלא דמה יש לדקדק לכאורה בדברי רבינו הוא זה דהוא קורא למלחמת עזרת ישראל מיד לר שבא עליהם מלחמת מצוה והכי קאמר התם למעוטי עכו"ם דלא ליתי עלייהו לרבנן רשות קרו להו ומ"מ לא דיקדק הוא ז"ל בזה דיש נ"מ לענין עוסק במצוה ונ"ל לדעת רבינו ז"ל דסמיך אדהכא והיינו דגרים נמי בדברי ר"י היה קורא מלחמת מצוה כגון אנן כו' ומלחמת חובה כגון דאתיין כו' ומה שהוא חובה לר"י מצוה הוא לרבנן ולא קאמר בבבלי למעוטי כו' דהרי גם

רבנן רשות אלא אם כן מעלמן הולכין כדי שלא יבאו אח"כ נכרים עליהן אבל אם הנכרים באו מתחילה ודאי מלחמת מצוה היא אפי' לרבנן:

הדרן עלך משוח מלחמה

(דף מ' ע"א) **כך** הם חלוקים בעדות החדש. בבבלי פ' רלוהו ב"ד מוקי למתני' שלאוהו ב"ד בלילה דלאלת"ה לא תהא שמיעה גדולה מראיה והאי תלמודא לא נחית התם לכא דס"ל להאי תנא בתרא בעדות החדש אפי' עד הרואה אין נעשה דיין וכן הכא כד"ב ועיין בתוס' שם:

(שם) **ומציינין** על קברו כדי שילאו ב"ד מלישכת הגזית וימדו. והרמב"ם בפ"ט מהל' רולח הל"ב כתב אחר שמודדין ונודעה העיר הקרובה קוברין את הנהרג במקומו ולכ"ע על שפסק נגד התוספתא והאי תלמודא מה שלא הוזכר בבבלי בזה כלום ומן התימה על הכ"מ שלא העיר בזה:

(שם ע"ב) **היה** חורש בגתים. וכן היא גירסת רש"י ז"ל במועד קטן שם וכפי פי' שכתבתי בפירושי בפנים והתוס' שם גרסי היה חרש ביניהן שהוא עד וסימן שאין זה ליון אלא בנין לטומאה מליינין בסיד וכ"כ הרמב"ם ז"ל סוף פ"ח מהל' טומאת מת וע"ש:

(שם) **דלא** דרים וילאו. כדמסיק דעל כרחך לא דרש וכדפרישית בפנים ואין להקשות דלר"י ויצאו מה עביד ליה דלגופיה לא איצטריך כדפרישית דה"מ נמי כתב ומדדו זקניך וגו' דאי"ל דאיצטריך למאי דתנינן לקמן נפטרו זקני ירושלים והלכו זקני אותה העיר כו' וכדפרש"י שם שאין עליהם אלא למדוד כדכתיב וילאו זקניך ושופטיך ומדדו לומר דעיקר מה שהם יולאין למדידה לבדה הוא אי נמי לכדדרים בבבלי וילאו הן ולא שלוחיהן דמלות מדידה בב"ד דוקא. ומהאי מסקנא דמסיק דבי הכא אתי שפיר פסקו של הרמב"ם ז"ל דפסק פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות כר"ש דסמיכת זקנים בפר העלם דבר של ליבור בשלשה ובפ"ט מהל' רולח וכן בחמישי מהל' סנהדרין פסק כר"י דעריפת עגלה בחמשה כמבואר הכא בהדיא:

(דף מ"א ע"א במתני') **נמצא** סמוך לספר כו' לא היו מודדין. ובנוסחת הבבלי לא היו עורפין ודרים לה מדכתיב כי ימצא פרט למצוי אבל הכא משמע בגמרא דלא דרים לה מימלא דקאמר אני אומר בקיים הלגו וטעמא דלא היו מודדין משרם דנודע מי הכהו קרינן ביה ומש"ה לא היו עורפין וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בהל' רולח שם הל"ה שכתב וז"ל נמלא סמוך לספר או לעיר שיש בה עכו"ם אין מודדין כל עיקר שהרי זה בחזקת שהרגוהו עכו"ם ע"כ ונראה דטעמו דנהדי מדרשת הבבלי מכי ימצא משום דמסקינן בסנהדרין דף פ"ו דלא דרשינן הכי אלא היכא דאיכא יתורא דקרא כמו גבי גונב נפש דהתם דכתיב כי ימצא וגו' ונמצא בידו פרט לגונב בנו וכדפרש"י ז"ל שם וכן מסקי בתוספות דמריבוייא דקרא דרשינן וע"ש והתוי"ט לא הכיר כאן אלא התי ון האי של התוספות והתם דחו לה מכח שהיא דעלכין. ומטעם זה כתב נמי דנראין דברי הרמב"ם כתבורו דגרים פרט למצוי ונמשך בזה אחר כוונת דברי הכ"מ ולע"ד נראין הדברים דהרמב"ם לא פירש אלא כהאי דהכא ומטעם שכתבתי:

(שם בגמ') **אנא** הוא בן עזאי דהכא. ובבבלי ריש פירקין קאמר אביי הכי הריני כבן עזאי בשוקי טבריא וא"ל ההוא מדרבנן שני חללים זה על גבי זה מהיכן הוא מודד מין במינו הוי טמון ומין במינו לא הוי לף ומעליון הוא מודד אי דילמא מין במינו הוי לף ומין במינו לא הוי טמון ומתחתון הוא מודד וכו' ומשמע מהתם לפי פי' רש"י ז"ל דלף לא פשוט ליה מההיא ברייתא דעומר שהחזיקו וע"ש וזהו דעת הראב"ד ז"ל שהשיג על מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהל' רולח שם בל"י נמלאו זה על גבי זה מודדין מן העליון כמות שהן מונחין. אמר אברהם זה הפסק אינו מיתברר מן הגמרא. וכוונתו דאף דמשמע התם מפשיטות הש"ס דמין במינו לכ"ע הוי טמון עכ"פ לא נשמע מינה דמין במינו לא הוי לף דלא פשיט ליה אביי והכ"מ נדחק לפרש שם ובסוף דבריו הניח בל"ע והוסיף בתמיה על הרמב"ם דמירושלמי מבמע דפשט דאין מודדין לו מן התחתון משום שהוא טמון ולא מן העליון מפני שהוא לף ע"ש ולענ"ד נראה פשוט דנפשט התם שפיר כדברי הרמב"ם ופסקו מתברר מהגמרא הוא ומתחילה נאמר דמסכת לא נפשט היפך דבריו ז"ל כדעת הכ"מ ז"ל דהרי רבי דהא בגמ' לדברי האי סב ואכתי לא ידעינן אם מין במינו הוי לף או לא ומה דקאמר רבי יאות הוא דכתיב כי ימצא ולא כי ימלאו דמשמע דס"ל נמי דאין עורפין כלל אפשר לומר נמי דת"ק דרב סבר למימר מתחילה שכן עורפין לתרווייהו אלא התחתון הוי טמון ולא העליון הוי לף וקאמר ליה האי סב דאין עורפין כלל וכבתור רב לא"י ושאלו לרבי אמר לו יאות כו' היינו משום דרב היה כמתמיה על שמע התם דאין עורפין כלל וכלפי זה א"ל יאות אמר לך דאין דין בנמצאו שנים שזה לנמצא אחד דכי ימצא כתיב כו' ומתמה ספיקא דלא ידעינן מהיכן מודדין הוא דאין עורפין אבל לא כטעמיה דסהוא סב ועכ"פ הולא פשיטותא דהבעיא אם הוי לף הו לא מסקא והדרינן לסוגית הבבלי דלא ס"ל האי דרשא דרבי דכי ימצא דרבינן למילתא אחריתא כדאמר התם או לכדדרים הכא בריש פירקין. ולשיטתא דההם מפרש הרמב"ם ז"ל הכי דלבהר דמסיק דת"ק ור"ש בפלוגתא דר"י ורבנן קא מיפלגי היינו דת"ק דס"ל התחתון שכחה ס"ל נמי דמין במינו הוי טמון אלא דבשכחה מרבינן טמון לרבנן כדקאמר הכא לרבנן דלקמן וכן התם ודקאמר העליון אינו שכחה טעמיה מפני שהחזיקו להוליכו לעיר וזכה בו כדמסיק התם לעיל ומוכרח הוא מדנקט פלוגתייהו בברייתא העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על גבי חבירו ושכחו כו' ולא קתני העומר שהניחו על גבי חבירו ושפיר נמי שמעינן להודיעך כחו דר"י כו' כדקאמר התם אלא ע"כ דבא להשמיענו דאין הטעם אלא משום שהחזיקו ולא משום דהוי לף. ואפי' לר"ש קאמר התם לעיל דלא ס"ל דהוי לף ממש וכן הוא בהדיא בתוספתא פ"ב דפיאה דגרים התם ר"ש אומר שניהם אינן שכחה התחתון מפני שמכוסה והעליון מפני שזכה בו ועיקר פלוגתייהו בתחתון אי מרבינן טמון כרבנן או ממעטינן כר"י ולכ"ע בעלמא טמון מיקרי והעליון לא הוי לף ממש עכ"פ לת"ק לא הוי לף ואפי' לפי פירוש רש"י ז"ל נוכל לפרש כן דמה שפירש התם תניתוה לחדא מינייהו כו' לא פשט לה כו' היינו למאי דס"ד דסברוהו התם אבל להמסקנא שפיר נפשט תרווייהו ולדקו דברי הרמב"ם ז"ל:

(שם ע"ב) **מה** טעמא דר"א דכתיב ומדדו אל הערים. בבבלי קאמר דטעמא דר"א דקסבר אפשר לנמלא וקרובה ואפי' קרובות. ואפשר מדכתיב הערים הילכך דריש ואפי' קרובות ומשמע דרבנן סברי קרובה ולא קרובות אבל בבכורות דף י"ח מסיק דרבנן נמי סברי קרובה ואפילו קרובות אלא דקסברי אי אפשר לנמלא ואפילו בידי אדם סילכך מביאות עגלה אחת בשותפות ומתנין זו עם זו שתתן שאינה קרובה חלקה להקרובה במתנה וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם:

(שם) **עדי** מקלט מה הן. ובבבלי לא הוזכר מזה וכן לא כתב מזה הרמב"ם ז"ל כלום ויש ללמוד דין זה ממאי דקאמר התם לר' יודה דס"ל למחלוקת ניתנו ולפיכך היו מעלין להן שכר כמו שכתבתי בפנים. והשתא למאי דמסיק בבבלי שם ס"פ אלו הגולין דבשש ערי מקלט לד"ה לא היו מעלין להן שכר כי פליגי בארבעים ושתים עיר שהוסיפו עליהן והן קולטות כדדרשינן מדכתיב ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר שיהו קולטות כמותן ולר' יהודה דקי"ל כוותיה מליו עכשיו לחלק בזה דהותן מ"ב עיר דהאיכא דר' יודה היו מעלין להן שכר דס"ל למחלוקת ניתנו מביאות עגלה ערופה אבל הנך הערים דלכ"ע אין מעלין להן שכר וש"מ דהן לבית דירה לכך ניתני להן אינם מביאות:

(שם) **היה** שוה כו'. ובזה נמי פליגי ר"א ור"ע כדפרישית בפנים דלא קאמר לעיל מה פליגין כו' אלא לאפוקי מדפיסקא אם היה הראש מנמטן כו' דבזה כ"ע מודים שמוליכין הראש אבל הגוף. ובבבלי לא נחית להא דרבי שמואל ולא מלאתיו עוד בשום מקום לא באבל רבתי וכן ברמב"ם ז"ל סתם דבריו בהל' רולח דפסק כר"ע דלעולם מוליכין הגוף אלל הראש וכן בכסף משנה מה לא זכר מחלוקת זה כלום:

(דף מ"ב ע"א) **אשר** לא עבד בה לדעת. בבבלי פ' כל שעה דף כ"ו קאמי דדרשינן מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה וכן נתבאר שם בכמה מקומות ומשמע דלענין לדעת אין חילוק בין שאר עבודות לעול דבכולם לריך שיהא לרלונו אלא דבזה יש חילוק דהעול פוסל בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה ושאר העבודות אינן פוסלין אלא בשעת מלאכה כדמסיק בבבלי פירקין וכן נתבאר מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי שם ובראשון מהל' פרה ובין עגלה ובין פרה שוין בזה דעיקר פסול שאר עבודות בפרה ילפינן מעגלה כמבואר שם בדבריו בהלכה ז'. אבל יש לי מקום עיון בזה דהוא ז"ל פסק כמימרא דרב יהודה בבלי פרקין הניח עליה עודה של שקין פסולה ובעגלה עד שתמשוך וכדכ' שם נתן עליה כסות של שקין פסולה ובעגלה בהל' רולח שם כתב כיון שמשכה בעול טפח נפסלה והרי הכא בבבלי פריך על הא דרב יהודה מהאי ברייתא דתני גה דילפינן שאר עבודות בפרה מעגלה וממקום שבאת מה להלן עד שתמשוך אף כאן עד שתמשוך ומפרק תנאי היא דאיכא דמייתי לה מעגלה ואיכא דמייתי לה מפרה גופה דתני' כו' ולדבריו ז"ל שם דהם ממש כברייתא קמייתא דילפינן פרה מעגלה לא היה לו לפסוק כהאי דרב יהודה לחלק בזה בין פרה לעגלה דלא קאי מילתיה אלא כברייתא בתרייתא דמגופה דפרה מייתי לה ועיין לקמן ד"ה מה:

(שם) **אין** כאן כלל ופרט. דס"ל להאי ב"ס דהכ"ג אין דנין אותו בכלל ופרט ודבוותה האמר בפ"ח דכלאים כל שהכלל כעשה והפרט בל"ת אין אחד מלמד על חבירו ובבבלי אין מבואר זה אלא במדה כלל ופרט וכלל אמר כאלו טרפות לחד תנא התם דכל היכא דכללא בתרא לא דמי

דמי לכללא קמא לא דיינינן ליה וזהו דאמר ר' אבין אמר רבי אלעאי בריש שבועות קטן כל שהכלל במעשה והפרט בלא מעשה אין דנין אותו בכלל ופרט ככר פי' רש"י ז"ל שם דעל מדת כלל ופרט וכלל קאי כדמוכח התם והתו' שם רצו לפרש להאי דכלאים דהכא נמי כן וע"ש דאינו מוכרח וכדמוכח מהכא. ובבבלי פירקין משני לקושיא דר' בון דהאי ריבויא הוא:

(שם) מה עול האמור בעגלה עבודה פוסלת בה בין לדעת כו'. וכגו נא דאמר בבבלי לברייתא קמייתא דילפינן פרה מעגלה לשאר עבודות דפריך וממקום שבאת כו' לענין עד שתמשוך ולא מקשי התם דנילף נמי דעול פוסל בה אפי' שלא לדעת דלשיטתיה אזיל דסבירא ליה דהאי דדרשינן מה עבד דניחא ליה כו' אכל דמפורש בקרא קאי ואפי' אפוא דלא משמע ליה לחלק בינייהו אלא לענין בשעת מלאכה כו' ולענין עד שתמשוך לרב יהודה כמטהר. ואין להקשות לשיטתא דהאי תלמודא דסבירא ליה דילפינן בפרה שאר עבודות מעגלה א"כ נילף נמי דבעינן בשאר מלאכות עד שתמשוך וכדמקשי בבבלי לברייתא קמייתא דאפשר לומר דסבירא ליה לתאי תנא כמ"ד בעלמא דון מינה ואוקי באתרה דלא ילפינן שאר עבודות מעגלה אלא לענין פסול ואוקי באתרה דהדר ילפינן שאר עבודות בפרה מעול דכתיבה בגופה ולא בעינן עד שימשוך דאשר לא עלה כתיב בה ובזה אפשר נמי לתרץ מה שהקשיתי בדברי הרמב"ם ז"ל לעיל ד"ה אשר דלשיטתיה אזיל דפסק כרבנן דפליגי על ר"מ וכדמסיק ריש פרק ד' דשבועות ובהרבה מקומות דסבירא ליה דון מינה ואוקי באתרה וכדפסק הוא ז"ל בשביעי ובתשיעי מהלכות שבועות ועיין בכ"מ שם:

(שם ע"ב) הבא אשר לא עבד בה בה עבודה פוסלת אין עבודה פוסלת במוקדשין. וכן אמר בבבלי דס"ד אמינא ניתי בקל וחומר מעגלה מה עגלה שאין המום פוסל בה עבודה פוסלת בה קדשים שהמום פוסל בהן אינו דין שעבודה פוסלת בהן והילכך איצטרך בה למעוטי קדשים וכן קאמר התם בה דפרה איצטריך למעוטי דאין המום פוסל בעגלה דס"ד תיתי בקל וחומר מפרה שאין השנים פוסלין בה והמום פוסל בה ק"ו לעגלה שהשנים פוסלין בה א"כ דלא נילף ג"ש עול עול כדקאמר הכא וכן הוא לפי המסקנא דהתם ואין להקשות לפי זה דנילף בשתא דשנים פוסלין בפרה מק"ו מעגלה דאין המום פוסל בה ופוסלין בה שנים דאיכא למימר הנך קדשים דלא פסלי בהו שנים יוכיחו ואפילו הכי המום פוסל בהן אף אתה אל תתמה על פרה דמום פוסל בה ואין שנים פוסלין בה. ודע דהא דאמרינן הכא קדשים איכא דפסלי בהן שנים ואיכא דלא פסלי וכדקאמר בסוגית הבבלי פירקין היינו בבני שנה דוקא דאיכא דכשרין יותר משנתן כגון באילים שהן כשירין עד ב' שנים דוקא וכן בפרים שהן כשירין בני שתים ועד בני שלש כמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות מעשה הקרבנות וע"ש ולאפוקי עגלה דדוקא בת שנתה היא לר' אליעזר. ובהכי ניחא לי מה שתמה הרב בעל משנה למלך בהלכות פרה על רש"י ז"ל שפירש בבבלי הכא על דקאמר עגלה שהשנים פוסלין בה דעגלה בת שנתה היא והם עברה שנתה פסולה וזהו כר"א בפ"ק דפרה ולא כרבנן ולק"מ דע"כ סוגיא דהבבלי מהפרכא אליבא דר"א כדקאמר התם לקמן איכא למיפרך מה לעגלה שכן שנים פוסלין בה אמו קדשים כו' והיינו דעגלה דוקא בת שנתה היא ובקדשים איכא דכשרין יותר משנתן כדפרישית ואין לומר דאף לרבנן דאמרי עגלה בת שתים נמי אפשר לפרש הא דקאמר התם על ק"ו דקדשים מעגלה איכא למיפרך מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה והיינו לאפוקי פרים דכשירין יותר מבני שתים דאם כן לא שייכא לישנא דקאמר התם אטו קדשים מי ליכא דפסלי בהו שנים כי איצטריך קרא להנך קדשים דפסלי בהו שנים דטפי היה לו לומר הא כוגהו קדשים נמי פסלי בהו שנים אם הם יותר מהשנים הקצובין בהן אלא ע"כ דעל בתוך שנתן איתמר האי סוגיא ולפיכך נקט רש"י ז"ל בריש דברי לפרש נמי אליבא דר"א אבל באמת לרבנן דהלכתא כוותייהו ניחא נמי דאיצטריך בה למעוטי עגלה דאין המום פוסל בה דאתיא היכא למילף ק"ו מפרה דאין השנים פוסלין בה כלל דאפי' זקינה כשירה ועגלה בת שתים דוקא ולא יותר הי נמי כי היכי דלא ניתי מג"ש דעול עול:

(שם) אבילן בקרבנות בני נח אינם. והיינו להקריב לגבוה בבמה שלהן כדפרישית בפנים דאלו בבית המקדש אפי' בדוקין שבעין נמי אסור כדכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו וכן כתבו התוס' בע"ז דף ה' גבי הא דר"א דהכא. ומסקינן הכא דמחוסר אבר וכן טרפה פסולין לעגלה ערופה והרמב"ם ז"ל בעשירי מהל' רוצח לא העתיק אלא טריפה והשמיט מחוסר אבר וכבר תמה שם הכ"מ על זה ואפשר לומר דסבירא ליה הואיל וגלי רחמנא בעגלה להכשיר בה מומין הה"ד למחוסר אבר כדמליגו גבי בני נח דדינן שוה ותרוייהו כשרין לבמה שלהן לשיטתו ז"ל דלא פסק כוותיה דר"א אלא הביא כלום מזה בפ"ג מהל' איסורי מזבח ומש"ה לא רצה לפסוק כפשיטות דהכא מטעמא דכפרה כתיב בה כקדשים אלא בטריפה לחוד דגרע ממחוסר אבר שאין בו טריפה כגון חסר יד וכה"ג וכן משמע מהתוס' בבלי זבחים לגבי הא דר"א וע"ש:

(שם) עריפתה מהו שתטהר. ובבבלי זבחים דף ע' קאמר בפשיטות דעריפת עגלה מטהרה מידי נבילה ועיין לקמן הל"ז במראה ד"ה אמר ר' ינאי:

(שם) ודכוותה אע"פ שאין הנחל כשר. משמע מהכא דמפרש נחל איתן דקרא היינו נהר ששוטף בחוזקה כדפרישית בפנים וכן כתב הרמב"ם ז"ל בחיבורו שם פ"ט הל"ב ומורידים אותה אל נחל שהוא שוטף בחוזקה וזו היא האיתן האמור בתורה. ודלא כפי' רש"י ז"ל שפירש בבבלי דף מ"ו איתן מושבך ושים בסלע קנך אלמא איתן הוא סלע. והכ"מ ז"ל כתב שם ודע שאם במשנה שנינו אע"פ שאין איתן כשר ופירש"י דלא כתיב ביה עיכובא ולא נאמר אלא למצוה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ והתוי"ט האחר שהעתיק לדברי הרמב"ם ז"ל כפי' המשנה דכתב שם וז"ל ענין איתן גדול כמו שאמר גוי איתן הוא. והומר הם היה חזק המשכה ואפי' שלא היה גדול השעור כשר וכבר פירשו איתן הוא קדמון עכ"ל וכתב על זה וז"ל ומעתה ל"ק מה שהקשה הכ"מ שמבואר נגלה שלא השמיטו שהרי לפי פירושו ה"ק אע"פ שאינו גדול וא"כ מכיון שכתב נחל ששוטף בחוזקה וזהו איתן האמור בתורה כבר נכלל בזה שאין בענין איתן אלא מה שביאר בלבד ששוטף בחוזקה עכ"ל התוי"ט. ואני אומר מבואר נגלה הוא דעדיין לא העלה ארוכה לדברי הרמב"ם ז"ל שהרי ענין איתן האמור בתורה מחויב ההבנה הוא בא' משני תנאים אם על תנאי אחד לבד נאמר כדברי רש"י ז"ל דאע"פ כו' דמתני' לענין דיעבד מתפרשא ואף דאין איתן כלל בשום אופן כשר או דנפרש דגם לעכב נאמר אלא דאין צריך שיהו בו כל האופנים והענינים הנכללים בשם המושאל מאיתן כמו ענין הגדלות וקושי המקום וענין הקביעות בו מקדם ומימי עולם על דבר מה כמו שאנחנו למדין מעניני המקראות דלקמן כי אם תנאי ואופן אחד בלבד והוא שיהא בו חוזק ההמשכה כדבריו ז"ל בפי' המשנה. ואם הוא כדברי התוי"ט שדעתו ז"ל בחיבורו להורות על הכוונה כפי פירושו בפי' המשנה קשה חדא דהיה לו לבאר דבריו ולומר אע"פ שאינו גדול ולא להניח הבנת דעתו בכלל דבריו באומרו וזהו איתן כו' ואיתן האמור בתורה בתם הוא מורה על ענינים רבים ומתחלפים לפי משמעות הענין ועוד דאכתי נשאר לנו עיקר הספק והקושיא בדבריו ז"ל גם בפירוש המשנה דמנא ליה דחיזוק ההמשכה היא הכרחית ולא גודל השיעור והרי במתני' סתמא קאמר איתן כו' אע"פ שאינו איתן וכן דברי הברייתא דלקמן בסתמא מיתניא ועל קושי המקום או על ענין הגודל נמי מתפרשין. אשר על כן הנראה לע"ד לבאר דעת הרמב"ם ז"ל ולפרשו בטוב טעם. והא חזינן דבחיבורו חזר בו מפירושו בפי' המשנה והעיקר הוא כפירש"י דלענין לכתחילה ודיעבד מיתפרשא אבל הוא ז"ל לא רצה לפסוק כהאי מתני' דאליבא דחד תנא הוא ולשיטתיה אזיל כאשר יתבאר. והוא למאי דגרסינן בברייתא שם מנין לאיתן שהוא קשה שנאמר איתן מושבך ושים בסלע קנך והומר שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ אחרים אומרים מנין לאיתן שהוא ישן שנא' גוי איתן הוא גוי מעולם הוא ע"כ ומה שראוי לדקדק בדברי תנא דהברייתא הוא מה דמייתי קרא לקרא כדרך סוגית הש"ס בכ"מ מאי והומר. ומזה נראין הדברים לומר דמתני' והברייתא פליגי אהדדי בפירוש ענין איתן האמור בתורה והתנא דברייתא מפרש נחל דקרא לשון נהר הוא ואיתן הוא על חוזק השיטוף ומהירות המרוצה והילכך מייתי הני תרי קראי שלא נטעה בהבנת הדבר וכוונת דעתו דאי מקרא קמא הייתי מפרשין על קושי המקום כדכתיב ושים בסלע קנך וה"א איתן האמור בתורה כאן נמי על קרקע הקשה נאמר ואי מקרא בתרא הייתי מפרשין על ענין הגדלות וכפי משמעות הכתוב שהמה הגדולים ויסודי ארץ ואם דבפשיטות היינו יכול לפרש לה"ז נחל דקרא נהר הוא ויותר הוא שייך לומר ענין הגודל על הנהר מאשר נאמר על ארץ המישור (כי שתים אלו הענינים המתחלפים נמצאים ולא במבטא בתיבת נחל כידוע לבעלי מ.ע ענין הלשון כמ"ש בס' מחיר נתיב וכן בפי' הרלב"ג זוגות הרד"ק בספר השרשים שלו בפירש נחל גם על העמק והנחנו מוזהים במקרא עד נחל הערבה) אבל כוונת התנא לפרשו על הנהר לבד ועל ענין הקושי והחיזוק ולא על ענין אחר ולפיכך מייתי נמי קרא קמא דודאי מורה על החוזק והקושי כדכתיב ושים בסלע ויבאו שני הכתובים כאחד להורות לנו על ענין החיזוק ונחל על הנהר דמתיישבים שתיהם על הלשון. אבל תנא דמתני' מפרש איתן על מקום קשה לבד וזהו אומרו איתן כמשמעו קשה רצונו לומר על שם הכולל בלשון קושי ועל הקרקע הקשה מיתפרשא. (ומזה למד נמי הרמב"ם לפרש נחל דקרא נהר הוא וכדמשמע נמי מהאי תלמודא והא דקאמר בבבלי נדה דף ח' בתולת קרקע נ"מ לנחל איתן אליבא דהאי תנא דמתני' קאמר ויתורץ נמי בזה קושית מהרי"ק בשורש קנ"ח בהקשה לדעת הרמב"ם למה לא הביא הש"ס קרא דהוכשרו נסרות איתן דשם נוכל לפרש על ענין הגודל בלבד ובהכי ניחא נמי הא דלא הביא מקרא דעמוס ולדקה בנחל איתן דהוא קודם לקרא דמיכה לפי סדרן. של נביאים ומבואר הוא שם דעל נהר הוא מדבר כדכתיב רישיה דקרא ויגל כמים משפט אלא דגם מקרא זה נוכל לפרש על ענין הגודל ויגלה בזה דהלדקה תגלה כנחל השוטף בגילוי וכפי פרש"י שם ומפורש גלה הוא ולא מספקי בכפל וע"ש) ומלינו מזה נמי לומר דבין שתי הפירושים האלה נ"מ גדולה לדינא איכא ונאמר

דתנא דמתני' ודברייתא פליגי נמי בפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן דלקמן שם דלר' יאשיה קאמר התם הא דכתיב אשר לא יעבד וגו' הוא דהקפידה התורה אפי' לשעבר דצריך שיהא המקום שלא נעבד ולא נזרע בו מעולם וכן לגבה אסור מלעבוד ולזרוע בו אבל לר' יונתן לא הקפידה התורה אלא כלהבא לבד כדמפרש רבא וכמבואר שם דדייקי תרוייהו מקראי דר' יאשיה סבר מי כתיב ולא יעובד ור' יונתן מי כתיב אשר לא נעבד ור' יאשיה אשר לשעבר משמע ור' יונתן אשר ריבויא היא. דלכאורה איכא למידק לר' יאשיה ליכתוב לא נעבד וגו' ולא היה צריך אשר ומכח האי דיוקא מן ההכרח לנו לומר דר' יאשיה ור' יונתן פליגי נמי בפירושא דנחל איתן דקרא. וזהו דר' יאשיה מפרש על קרקע לשנא וקשה כסלע וא"כ בודאי לא נעבד ולא נזרע בו מעולם דלא מקום זרע ולאו בר עיכוב הוא. והיינו דמפרש נמי איתן למצוה בלבד נאמר ולא לעיכוב ואי הוה כתוב לא נעבד ה"א דהקפידה התורה דצריך דוקא שלא יהא נעבד בו מעולם ולעכב נאמר ולפיכך בא הכתוב ובהורות במלת אשר ולרמוז לנו דמצוה בלבד הוא בלשעבר ולבחור מקום איתן שהוא קרקע הקשה שלא נעבד בו אבל בדיעבד כשר ואפי' אינו איתן וראוי לזריעה ולעבודה והוא הלאו לא יעבד בו ולא יזרע להבא (וגם לא מצי לומר דליותה התורה לכתחילה לבחור מקום קרקע בתולה שלא נזרע ולא נעבד ואע"פ שאינו קשה חדא דאיתן כתיב ולר' יאשיה אינו סובל פירוש אחר ב"א קרקע קשה ועוד דאנחנו לא נדע אם לא נעבד ולא נזרע בו מעולם ומימי קדם אא"כ קרקע קשה בלוונה היא ובהכי ניחא נמי דלא תיקשי לר' יאשיה תיפוק ליה מאיתן לפי פירושו דודאי לא נעבד בו מעולם דליתא דאשר בא לנו לגלות דהלאו גם אלשעבר הוא ולמצוה כי היכי דלא תפרש איתן על ענין לשון אחר ולא על קרקע קשה וכמה המה מדוקדקים עכשיו דברי ר' יאשיה ונפלו בזה כל הקושיות והסתירות מדברינו מים מתפלפלים כמו מתעשרים) והן הן דברי ר' יאשיה והן הן דברי סתמא דמתני' דקאמר ומקומה אסורה כו' ולא קתני ומקומה צריך שיהא לא נזרע כו' מפני שבא לנו להורות איסור על להבא אחר שביאר בדבריו דבדיעבד אע"פ שאינו איתן כשר דהלאו דקרא לא נאמר על העיכוב אלא שלא יעבד ולא יזרע בו להבא (וזה נמי דלא כדברי התוי"ט שכ' שם לעיל בד"ה ואיתן דמתני' דלא כר' יאשיה ועיקר דיוקו מדקתני ומקומה אסורה כו' והמעיין בם יראה עין בעין דאין דבריו מוכרחין והדיוק מתורץ כדברינו ונהרס היסוד ונפל הבנין בדבריו שם) אבל ר' יונתן לא עדייק מאשר דס"ל אשר ריבויא היא והיינו דמפרש נחל איתן דקרא לנהר השוטף בחוזקה וכתנא דברייתא דלעיל וטעמו דס"ל דלעכב נאמר נחל איתן וא"כ הוא ע"כ אי אפשר לפרש על מקום קרקע הקשה דלא שייך בו לא יעבד וגו' אלא על מקום שעושה פירות והוא על שפת הנחל נאמר ואם כבר נעבד ונזרע בו כשר דלא הקפידה התורה אלא להבא. ומעתה כמה לדקו דברי רבינו משה דפסק בפ' עשירי שם הל"ט כר' יונתן דכ' שם וז"ל הנחל שעורפים בו העגלה אסור בזריעה ועבודה לעולם שנאמר אשר לא יעבד בו ולא יזרע ע"כ ולא כתב שיהא המקום שלא נזרע ונעבד בו מעולם. הרי דלא הקפיד ואפי' למצוה ומש"ה פסק נמי שם לעיל דנחל השוטף בחוזקה וזהו איתן האמור בתורה ולעכב נאמר דאנן כר' יונתן סבירא לן וכתנא דברייתא בפירושם ובטעמם ולא כתנא דמתני' דדבריו דברי ר' יאשיה בזה והלכה כר' יונתן וכמה הם דברים נכוחים וברורים להמבין:

(דף מ"ג ע"א) עד מקום שהלוחר כשר. הך דשמואל איתמר נמי בבבלי חולין דף כ' על הכשר בשחיטה כנגדו כשר במליקה והתם מפרש לה דעל מקום הכשר שחיטה קאי ולמעוטי שיפוי ראשו ולפירושא דהכא על כמות הבשר שחיטה נמי מיתפרשא:

(שם) רבי הושעיה בעי ניתני התורם. ובבבלי מכות דף כ"ב גרים לה נמי להאי אתקפתא דר' הושעיה אלא דהתם גרים וליחשוב נמי הזורע בנחל איתן והיינו הך דאפילו חרש וזרע אינו עובר אלא בלאו אי דכן במקרא אחד והוי לאו שבכללות לשיטתא דהאי תלמודא כדאמר בפ"ו דנזיר ה"ח וע"ש במראה הפנים ד"ה לית:

(שם ע"ב) ויכר יהודה וגו' עד כאן אמר יהודה. ובבבלי סוף מכות קאמר דממני דברי רוח הקודש הם וכתב היפ"מ דפליג אדהכא ול"נ דאפשר לומר אחר שאמר זה יהודה הופיע בת קול לקיים דבריו ממני יצאו וכו' כדמסיק התם דמשיר ידע נמי יהודה אלא דגמרא גמירי לה דילאה בת קול אבל ולא יסף עוד לדעתה מתן מפיה ואינם אלא דברי רוח הקודש:

(שם) אמר ר' ינאי דברי רבי מאיר אפי' ערפה חייב. כדפרישית בפנים ואית מאן ליה לר' ינאי הא דילמא ר"מ בשוחט דוקא קאמר וי"ל דר' ינאי לטעמיה דאמר לקמן נבול יש לה ואינה מותרת מיד משעת לקיחה וא"כ קשה לר"ש אמאי פוטר דהא בשחיטה ראויה לאכילה היא ולא ניחא ליה לשנות דלאחר ירידה מיירי ר' שמעון כדבעי למימר בחולין דף פ"ב אליביה משום דר"ש בהמה קאמר הילכך מפרש בשוחט דמתני' היינו העורף וכסברת ה"ר משה מקונדי"ש בתוס' שם דלר"ש [...] דלא חזיא לאכילה ור"מ מחייב דעריפתה זו היא שחיטתה כדאמר ביומא גבי שעיר המשתלח [...] זו היא שחיטתו וחייב משום אותו ואת בנו ור"ג ס"ל כר' שמואל לקמן דעד שהיא בחיים [...] לקיחה היא קדושה כדאמר בהדיא. התם גמר קיחה כו' הילכך מפרש למתניתין כפשטה ואפי' לר"מ ערפה פטור ודע דאף דקי"ל בהא כרבי ינאי דירידה לנחל איתן אוסרה וכן לענין לטהרה מידי נבילה קי"ל דעריפתה מטהרתה כמסקנת הש"ס בזבחים וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות אה"ט הפ"ה כפירושא דמתני' השוחט וגמלא טריפה לא קי"ל כוותיה אלא כר"ל כהא דמפרש למתני' כפשטה ואע"ג דמסתמא דהאי תלמודא לעיל הל"ה משמע דמדמי לה חיוב דאותו ואת בנו לענין לטהרה מידי נבילה אפ"ה הואיל ומסתימת הש"ס בבלי שם משמע דלא מדמינן לה הכא השוחט דוקא קתני וכהא ר"מ מחייב אבל לא בעורף ומש"ה פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' שחיטה דדוקא בשוחט עגלה ערופה חייב משום אותו ואת בנו דלא קאמר התם אפילו ערפה ובהאי דאתני' בעלמא איסורא מטומאה לא ילפינן ועיין בתוספות בכורות דף ז' ד"ה דג טהור ובתוס' חולין דף ס"ד ד"ה שאם ריקמה ואכלה וצריך לחלק וע"ש:

(שם) מתניתא אמרה כן תלא ותרעה בעדר. בבבלי כריתות דף כ"ה מדייק איפכא ממתני' דלא אתיא כמ"ד דאסורה מחיים דאי הכי אמאי תלא ותרעה בעדר הא איתסרה לה מחיים. והאי תלמודא סבירא ליה דטעמא דהקדש טעות הוא דהדעת [...] בימלא ההורג לא הקדש ה' וכדקתני התם במתני' אשם ודאי אינו כן עד שלא נשחט נודע לו שלא חטא יצא וירעה בעדר עגלה ערופה אינה כן עד לא נערפה העגלה נמלא ההורג תלא כו' ודמיא לאשם ודאי דהקדש טעות הוא וכסברת התוס' שם ובחולין שם. ומתני' דהכא כר"מ אתייא ולר' ינאי דאי' ירידתה לנחל איתן אוסרתה אם נמלא ההורג אפי' לאחר ירידה נמי תלא משום הכי טעמא דהקדש טעות הוא ומדייק הכא דתנא תלא מקדושתה היא. ובהכי ניחא דברי הרמב"ם ז"ל שפסק בעשירי מהל' רוצח כר' ינאי דמחייב אסורה לאחר ירידה ואפ"ה פסק שם דאם נמלא ההורג עד שלא תערף העגלה תלא ותרעה בעדר דלכאורה מסוגית הבבלי משמע דמתני' לא אתיא כמ"ד דמחיים אסורה כדלעיל וכבר כ' הרבב"א על זה מכיון הכ"מ שם דטרח להעמיד דבריו ומכלתי יכולת הוא דהרי זיכה שערא לבי תרי והכ"מ מייתי נמי התם בסברת התוס' הנזכר מדעתו ז"ל ובהדיא מוכח הכא כן דמתניתין דייקא הכי:

(שם) תני דבית ינאי כן. גרסינן כמו דגרים בכל דוכתי בהאי מימרא דנידול וכבר כתבתי מזה ביבמות פט"ו ה"ו במראה ד"ה תני דבית ר' וכן לעיל פ"ו ה"ד דהרמב"ם ז"ל לא פסק בפי"ב מהל' גירושין כהא תנא דבית ר' דכלישנא קמא דר' נחמיה בבבלי אתי ומכח האי קושיא וניתני כו' אלא פסק כמסקנא דהכא וכלישנא בתרא דרבי נחמיה דשתי נשים כעד אחד דמיין וכיון שנודע בה שתי נשים לגבי עד כשר ה"נ סורע בה אשה אחת לגבי עד כשר ואפי' באת אשה מעיקרא ואמרה מת ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת ה"ז לא תינשא כדכ' שם הלכה כ"א והכא ובהל' סוטה לא כתב מזה כלום דסמיך אדהתם והולא תמיהת התוי"ט דלעיל פ"ו במתני' ד'. ודע דהרמב"ם מחלק כאן בהא דאמרינן דעד אחד אומר ראיתי את ההורג ואחד אומר לא ראית דעורפין מספק והיינו דווקא כשבאו שניהם כאחת כדפרישית במתני' וזהו דווקא בעד ועד כשר אבל באשה ואשה בין שבאו שתיהן כאחת בין שבאו זו אחר זו היו עורפין כמו שביאר פ"ט שם הלכה י"ד. והקשה התוי"ט דאמאי לא מחלק כן בפי"ב מהל' גירושין ולא עוד אלא שהכ"מ כתב שם עליו וז"ל וה"ה לאשה אומרת מת והתירוה להנשא על פיה ואח"כ באה אשה אחרת ואמרה לא מת לא תלא מהתירה הראשון וזה מוסכם ע"כ (ומבואר הוא בהדיא כן בדברי הרמב"ם שם הלכה י"ע שכתב באו שניהם כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת האשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת ה"ז לא תנשא. הרי דדווקא דבאו שניהם כאחת אפי' באשה ואשה) ואין להלק דהתם בהתירה דהכא נמי בעינן שהבית דין הורו על פיה שלא תיערף וכמ"ש בשם התוס' בענין עדות סוטה בפרק ו' וצ"ע עכ"ל ואפשר לומר לדעת הרמב"ם ז"ל דמחלק ליה בין עדות אשה לעדות סוטה ועגלה ערופה וטעמא מדחזינן דעד אחד בעדות אשה מדרבנן היא דנאמן והקלו חכמים בה משום דמילתא דעבידא לגלויי היא א"כ משום דאשה נושא דייקא והילכך כל עדות שאין בה מטעם זה וכדכתב הוא ז"ל בסוף הלכות גירושין אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה או עבד כו' כדי שלא ישארו בנות ישראל עגונות וכן הוא נמי ביבמות גבי פסולי עדות דבזה"ז הכתובה דנתרה לאו כלום הוא כשהתירוה בעדות הראשונה מה"ט טעמא אבל בעדות סוטה ועגלה ערופה דעד אחד מדאורייתא הוא דמהימן כדדרשינן ועד אין בה כל עדות כו' ונקן מלא נודע וגו' והיינו כעד כשר אלא דחכמים ראו להתיר גם בפסולי עדות משום דבסוטה איכא רגלים לדבר ובעגלה ערופה כנודע הוי וכל זה דווקא בדליכא הכחשה אבל היכא דמכחישות זו את זו לא ראו חכמים בכה"ג להשוות פסולי עדות לעד כשר כוא"ז דנימא בהו הואיל והאמינה כו' הילכך כל היכא דאיכא הכחשה בפסולי עדות אכתי הדבר בספק הראשון עומד והיו שורפין וכן בסוטה

סליק

היתה שותה וזהו דהרמב"ם ז"ל בהלכות סוטה גבי הכחשה לא כתב שם אלא בא עד אחד כבר ואמר נטמאת כו' דהשווה דין עדות סוטה לעדות עגלה ערופה בכה"ג דשוין בטעמן הן וחלוקין מדין עדות אשה זהו הנלע"ד בזה:

(שם) **היך** עבידא בתי נשים ואשה אחת. גרסינן וכן הוא בכ"מ. ולפי גירסת הספר אפשר לפרש כפירוש הערדכי ביבמות לפי גירסתו שם דקושיא היא היך עבידא שתי נשים וא"ש אחד בשו אותן כשני אנשים ועד אחד בהמיה ומשני הדא דאת אמר בהשה ובשים כו' והיינו הך ועיין לעיל ביבמות שם:

(דף מ"ד ע"א) **ונקה** האיש מעון. ועל עון ניאוף מאשה האסורה לו קאי בין מזו שנסתרה בין מאחרת כן פירש רש"י ז"ל הכא בפרקין דף מ"ז דלא כפירושו בכל מקום דקאמר הא דמפרש מנוקה מעון אשה זו שלא בא עליה לאחר שנסתרה דהכא מוכחי קראי דמייתי דעל כל עון ניאוף קאמר וכדדרים בבבלי התם דכולהו קראי לריכו דאשמעינן עון דידיה ודבריה ודבתיה ואפי' עון דפנויה. וכן פי' הרמב"ם ז"ל וכמ"ש בפ"ב מהל' סוטה הל"ה כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים בודקין כו' ואפי' בא על ארוסתו בבית חמיו שאסור מד"ס כו' לפיכך אם היתה הבתו אסורה עליו מחייבי לאוין או חייבי עשה כו' אינה שותה עכ"ל והראב"ד ז"ל כ' שם ואפי' בא על ארוסתו כו' הלי דלא כהלכתא מזמעתא דרים ארוסה וגומרת יבם עכ"ל. ובודאי כוונתו כוה דלא כפי' הכ"מ שם מהאי דקאמר התם עטמא דכתיבי הני קראי כו' ואם איתא דבא על ארוסתו בבית חמיו אינה מנוקה מעון למה לי קרא למעט ארוסה תיפוק ליה משום דאין האיש מנוקה מעון כו' וע"ש וזה לאו קושיא כלל היא דהרי ארוסה מדברי סופרים היא והיכי שייכי למידק ל"ל קרא וכבר העיר הרב בעל משנה למלך בזה. אבל עיקר כונת הראב"ד ז"ל דקאמר התם בריש פירקין דהלמנה לכ"ג כו' וכל חייבי לאוין אינן שוהות כדדרים בספרי מאשתו פרחויה לאישות דוקא וכן הכא לעיל פ"ד הל"א מונקתה וזורעה זרע כשר כו' ולמה לי קרא תיפוק ליה דאין מנוקה מעון ועל סוף דברי הרמב"ם קאי השגתו ז"ל דכתב לפיכך כו'. והנראה ליישב דברי הרמב"ם ז"ל דספיר איצטריכי הני קראי לחייבי לאוין דמשכחת לה דמנוקה מעון הוא וכגוונא דמפרש בריש ארוסה שם משכחת לה ט' ואיצטריך קרא עיקר והוא למאי דמסיק בבבלי יבמות דף כ' דכל חייבי לאוין מות ות להתייבם מן התורה וכן אלמנה מן האירוסין לכ"ג עשה דיבמה יבא עליה דוחה לא תעשה לא דמדרבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה וכדפסק הוא ג"ל בפרק שני מהל' יבום וע"ש וא"כ שיר מצכחת לה דמנוקה מעון מן התורה הוא היכא דעבר על ד"ס ובא עליה ביאה ראשונה והילכך

היצטריך הני קראי דאפ"ה אינן שותות דאין ראוין לקיימן הן דכעמוד והואל קאי ולא קרינן ביה כ: תשעה אשתו לי נמי מונקתה ונזרעה זרע ועיין לעיל פרק ד' שם במראה ד"ה זרע כשר:

(דף מ"ה ע"ב) **ויהי** לדרוש אלהים בימי זכריהו המבין. ובבבלי דחי לה לדרוש בנביאים הוא אבל מסיק ההם מברייתא דכל זמן בית המקדש הראשון היו אורים ותומים וכל הנביאים הן הראשונים לאפוקי חגי זכריה ומלאכי וכמ"ד הכא זה ירמיה וברוך דהם נמי נביאים הראשונים. ובימי זכריהו פי' רש"י ז"ל זכריה בן יהוידע שהיה בימי יואש וכבר כתב עליו מהרש"א ז"ל בח"א דדבר תמוה פירש דהא זכריה בן יהוידע כבר נהרג בימי המלך יואש וזה הכתוב בימי עוזיהו נאמר שהיה כמה דורות אח"כ וג"ל דוזכריהו אחר היה ובד"ה פירש רש"י זכריהו המבין הוא עוזיהו וג' במות היו לו כו' ע"ש:

(שם) **ודברי** ר' נחמיה כאבני ביתו של שלמה. ובבבלי מסיים לה ור' נחמיה שמיר למאי אתא מיבעי ליה לכדתניא כו' לאבני אפוד וחשן שלא היו מסרטין עליהן בדיו משום שנאמר במלואתם שיהו שלימות בלי חסרון אלא כותב עליהן בדיו ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן. ושמא האי תלמודא לשיטתיה אזיל דדרים לעיל פרק ז' הל"ד במלואתם לדרשה אחריתא שיהא מלואו של זה כמלואו של זה כדי שיהא כ"ה מכאן וכ"ה מכאן ועיין לקמן בפ"ק דקידושין הל"ז במראה ד"ה ישפה של בנימן מ"ש שם בס"ד:

(דף מ"ז ע"ב) **מי** מתיר את הראשונות כו'. מה שפירשתי כאן בפנים הוא כפי פירוש היפ"מ וכנוג שם שנהגו בזה היתר בימיהם ואפשר דעל עטרות כלות קאי וכהאי דאמר בפ"ק דגיטין רבינא אשכחיי למר בר רב אשי דהוי גדול כלילא לברתיי א"ל לא סבר לה מר הרם המלבשת וגו' א"ל דומיא דכ"ג בגברי. וכל זה הוא דוחק גדול לפרש היתר בדברים אלו וכהדא כו' קאי על רישא דמתני'. לכך נראה דפ"פ דהש"ס שואל מי מתיר את הראשונות היינו עטרות חתנים. דקס"ד דרבנן בעלמא היא ואין לה רמז מן המקרא והם אמר דאפשר להתיר אותן כמו שהתירו רבותינו לאפיריון ועלה קאמר ר' יוסי בר בון מי שהוא מתיר כו' בלשון בתמיה דשאני עטרות חתנים דיש להן רמז קצת מן המקרא כהדא דרים גלותא וסיה ר' יותן מסכהו לומר הסדאין מילוי ואין לנו להתירם עד יערה רוח עלינו ממרום להחזיר עטרה ליושנה ויקוים בנו מקרא שכתוב אני ה' בעתה אחישנה:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

(דף א' ע"א) **ולא** מתוך מתון וכו'. בקונטרס הגהתי כפי שנראה מדברי הרמב"ם וכ"מ הג"ה ברמב"ם ע"ב בכ"מ אבל גירס' תוס' בדף ב' ע"ב ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה. ונראה שהם מפרשים מתון היינו דרך גאות והכ"מ כתב בסוף הלכות סוטה ולא מתוך מתון צריך לי גמ' מה הוא ע"כ ותימא שנעלם ממנו דברי תוס' ובספר מים חיים כתב דגרסינן ולא מתוך מדון והיינו דכתב הרמב"ם ולא מתוך מריבה עד כאן ולפי שהגהתי בקונטרס ניחא דהיינו ולא מתוך אימה:

(שם) **כל** מקום שנאמר חוקה תורה מעכב. כתב הרמב"ם סוף הלכות סוטה ואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו ה"ז קינוי. כתב הכ"מ ויש לתמוה דהתם בירושלמי איבעיה לן עבר וקינא כו' חקה והורה מעכב הקינוי משמע דס"ק דכתיב בפ' סוטה זאת תורת הקנאות מעכב וי"ל דכי כתיב וזאת תורת הקנאות אמאי דכתיב בסיפא דקרא ועשה לה הכהן כו' קאי ולא אקינוי ועי"ל דשלא יקנא לה מתוך השחוק אינו מפורש בקרא דנימא דקאי עליה עכ"ל ותימא איך לאמר שהרמב"ם חולק הירושלמי מסברא דנפשיה בלי שום ראיה מבבלי ותירוצו השני קשה הימנו דביומא משמע מפורש אף דברים דילפינן מדרשא ואינן מפורשים בקרא מעכבים כגון תמש טבילות וקידושין ודומיהן ע"ש ול"נ דלק"מ דמסקינן במנחות דף י"ט ע"א תור' בעיא חוקה דתורה לאו לאו עיכובא משמע והכא בסוטה תורה כתיב אבל לא חוקה. וסוגיין כדס"ד דש"ס דמנחות דתורה לחוד עיכובא. והרמב"ם פוסק כמסקנא דבבלי ואף בירושלמי פ"ב דמכילתין ס"ד דהיכא אמורתי דפליגי בה. אם תורה הוי כחוקה דגרסי' שם איתפלגין ר"י ורשב"ל וכו' הוון נעיין מימר מ"ד בין תניין בין שבועות מעכבין אית לי' תורה חוקה מעכבין ומ"ד וכו' ותניין אינן מעכבין לית לי' עוד הוא אית לי' אלא שאינן על הסדר ע"כ. ותוס' כתב במכילתין בדף י"ז ע"ב בד"ה קדם וכו' אע"ג דמעכב אינו על הסדר ותימא א"כ כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר"ל בפ' הוציאו לו דלכ"ע ס"ל היכא דכתיב חוקה מעכב נמי על הסדר ע"כ ולפמ"ש דיש לחלק בין תורה לחוקה מתורץ קושית תוס' דסובר אע"ג דתורה נמי לעיכוב אתי מ"מ אינו מעכב על הסדר כמו חוקה והדברים ברורי' בעיני. ועמש"ל פ"ב בד"ה איתפלגין וכו' לתרץ קושיא שנית שבתוס' שם מה שיש לדקדק בדבריהם:

(שם) **התורה** מעכב בקונטרס פירשתי דיליף מזאת תורת הקנאות. וקשה הבתא דאמרי' תורה לדרשא א"כ ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת דכתיב בסיפא דקרא ל"ל. וי"ל דגרסי' בבבלי דף י"ח ע"ב זאת תורת הקנאות מלמד שהאשה שותה ושונה רי"א זאת שאין האשה שותה ושונה ומסיק דלכ"ע זאת למעוטי איש אחד ובועל אחד שאינה שותה ושונה ותורת לרבויי ב' אנשים וב' בועלים דהאשה שותה ושונה וכו' ע"ש לפ"ז י"ל דהא דקאמר הכא תורה מעכב מועשה לה הכהן את כל התורה הזאת יליף א"כ י"ל דהכא מזאת תורת יליף והתם מהתורה הזאת יליף. וכן מסתבר דריש' דקרא בקינוי איירי והיך יליף שאין האיש שותה ושונה אבל סיפא בעשיית הכהן דהיינו בשתיה. אך קשה לשיטת הבבלי במנחות דתורה לאו עיכובא וכמש"ל בסמוך התורה הזאת דסיפא דקרא למאי אתא וי"ל דאילטרך להא דתנן בבכירות דף ט' המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה מביא קרבן א' לכולן וקאמר בגמרא מנ"ל דכתיב זאת תורת הקנאות תורה אחת לקינויין הרבה. מיהו לפמ"ש תוס' בסוטה דף י"ח ע"ב בד"ה ורבנן וכו' דהאי דבכיתות מקנאות יליף ע"ש א"כ הדרא קושיא לדוכתא התורה הזאת דסיפא דקרא למאי אתא. גם אתו' קשה לשון הש"ס דבכיתות לא משמע כדבריהם דקאמר תורה אחת וכו' משמע דמתורה יליף. והרמב"ם כתב פ"ד מה"ם הלכה י"ז המקנא לאשתו מאנשים הרבה וכו' ב"ז מביא מנחה אחת ע"י כולן שנא' מנחת קנאות היא ע"כ. ול"ע דבגמרא יליף לה מזאת תורת הקנאות. וא"ת למה לא יליף בש"ס ממנחת קנאות דכתיב ברא' הפרשה וי"ל דאילטרך לכדדרשי' בספרי מנחת קנאות שמעוררת עליה שתי קנאות קנאת המקו' וקנאת הבעל וכ"ה בתוספתא פ"ב וכרש"י ואף דכתוב שני פעמים מנחת קנאות בפרשה י"ל דפירוש שניהם שוה ודוחק. ובספרי זוטא איתא את מנחת הקנאות מגיד שמביא מנחה אחת לשתי קנאות. והיינו מנחת הקנאות השני דכתיב בפרשה. וזהו דעת הרמב"ם אך לא דקדק והביא קרא מנחת קנאות היא דכתיב ברא' הפרשה. מיהו קשה למה שבק דברי הש"ס דבכיתות המפורשים דיליף מזאת תורת הקנאות והביא דרשת הספרי. ונראה דגרסי' בבבלי נדרים דף ל"ה ע"ב (ובירושלמי לקמן ריש פ"ב) א"ר יוחנן הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים דכתיב זאת תורת הזב בין גדול בין קטן אלא מעתה לר"י (דאמר זאת תורת אתי לרבויי) זאת תורת היולדת בין קטנה בין גדולה קטנה בת לידה היא והתני רב ביבי וכו' ומסיק הכיא זאת תורת היולדת לרבות בין פקחת בין שוטה ע"כ. לפ"ז י"ל דאילטרך זאת תורת לרבות קטנה שמקנין לכך כתוב זאת תורת הקנאות כל מיני קינוי בין גדולה בין קטנה אע"ג דלענין השקאה אינו שוין שאין משקין לקטנה. וברייתא דספ"ב דסוטה דפליגי ר"י וחכמים אהתורה הזאת קאי וכמש"ל והאי דבכיתות יליף ממנחת קנאות מעתה ל"ל דקסבר ר"י דיש רצון לקטנה ליאסר על בעלה ופיתוי קטנה לאו אונס הוא דהס"ד אונס הוא לא הוה קינוין קינוי. ומכאן ילא לו להרמב"ם שכתב בפ"ב דסוטה וכו' אישות דפיתוי קטנה לא הוי אונס דפסק כר' יוחנן. ואף שנראה מש"ס דיבמות דאיכא מ"ד דפיתוי קטנה אונס פסק כר"י ולכך כתב בפ"ד מה"ם ממנחת קנאות ילפינן דמביא מנחה אחת על קנאות הרבה דהא דאמרינן בכריתות מזאת תורת הקנאות ילפינן אתיא דלא כר' יוחנן והדברים ברורים. ועמש"ל בתוס' רפ"ב בד"ה ארבעה ובד"ה וכאן וכו':

(שם) **ודר"י** כבית הלל. וקשה הא ר"י אף כב"ש אתיא דאין לך דבר מכוער יותר מסתירה אחר הקינוי שבכר עברה על דת משה ויהודית דאיסור יחוד דאורייתא (וכ"כ הרב כמ"ל רפ"ב מה"ס ע"ש) ומודו ב"ש בשני עדים בדבר כיעור שיכול לגרשה א"כ ר"י דאית ליה דמשקה ע"פ שנים לדידיה ודאי הקינוי רשות אפילו לב"ש דכיון דאינו יכול להשקותה אלא ע"י שני עידי סתירה תו לא צריך קינוי לגרשה. ודוחק לומר דסתירה לאחר קינוי לא הוה דבר מכוער. ואף מדברי רש"י דף ג' ע"א בד"ה יכול וכו' לא משמע כן ע"ש גם בסוגיין בסמוך משמע דסתירה הוה דבר ערוה ול"ע. וראיתי להרשב"א בתשו' סי' תקנ"ז שכתב דהרואה באשתו דברים מכוערים שמצוה לגרשה וז"ל ועוד מסתברא לי דשמעינן לה מדב"ש דאמרי לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר ואע"ג דיליף לה בגמ' בגז"ש כתיב הכא כי מצא בה ערות דבר וכתיב התם ע"פ שנים עדים יקום דבר מה להלן בעדים אף כאן בעדים נראה דלאו בעדים ממש קאמר דא"כ ל"ל לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה והלא אסורה היא לו וחייב לגרשה לכתחלה ועוד דהא קאמרי לא יגרש אא"כ מצא ואי בעדים ממש אדרבא בכה"ג חייב לגרשה בע"כ אלא ה"ק ב"ש כל זמן שמצא בה דברים מכוערים בשני עדים מצוה לגרשה ע"כ. הנה בסוגיין מבואר דדינו של הרב אמת דלב"ש במצא בה דברים מכוערים בעדים שמצוה לגרשה. אך מ"ש לפרש כן דברי ב"ש במתני' ליתא כדמוכח בסוגיין דמתני' איירי בערוה ממש. גם בסוף גיטין פריך בירושלמי על דב"ש לא יוכל בעלה הראשון וגו' מה אנן קיימין אם לאוסרי' עליו בבר היא אסורה לו אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בלא תעשה ע"כ ולפמ"ש אין מקום לקושית שמקשה. ועוד יש לי דבריה בדברי הרשב"א ויתבאר לקמן במסכת גיטין:

(שם) **דביה** אמר אפי' הקדיחה תבשילו לפוס כן וכו'. כתבו תוס' דף ג' ע"א בד"ה רי"א רשות וכו' והא ר"ע מיקל מב"ה דאר"ע התם אפי' מצא אחרת נאה הימנה מגרשה ואפ"ה אמר חובה דבבבלי שגירסא רע"א חובה. ול"נ דודאי טעמא דר"ע דאמר חובה כדאמרי' בבבלי דכתיב תרי קינויין אבל ר"י לית לי' הך דרשא ובירושלמי דגרס ר"א אמר חובה א"א לומר דדרים תרי קינויין דכיון דר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש מסתמא כותי' סובר וא"ל לתרי קינויין ואף ר"י לית לי' דרשא דתרי קינויין כי היכא דלית ליה לר' ישמעאל כדאיתא בבבלי שם. וזה ברור:

(שם) **ומה** טעמא דר' ליעזר כי מצא וכו' ערוה זו סתירה וכו'. בקונט' הגהתי כפי גירסת תוס' בבבלי דף ב' ע"ב בד"ה מ"ט וכו' ע"ש. והמהרש"א הגיה בתוס' כפי הגירסא שלפנינו וז"ל ר"א דמתני' מפיק טעמו מקרא ערוה זו סתירה ודבר זה קינוי ולא ילפינן בגז"ש אלא הקינוי מדבר דבר ולא הסתירה שהיא נלמד מערות ודקאמר מה מקיים ר"א דבר וכו' היינו ר"א אליבא דריב"י ע"כ. וגירסת תוס' נראה עיקר דלגירסת המהרש"א קשה מאי פריך הש"ס לריב"י מה מקיים ר"א דבר. הא ריב"י לא יליף כלל גז"ש. דדבר דבר כדאמרינן בסמוך אלא מכי מצא דריש שנים א"כ איהו נמי סובר כתנא דמתני' דערוה זו סתירה ודבר זו קינוי וכי מצא אערוה קאי ולא אדבר. אלא ודאי דר"א דמתני' לית לי' הך דרשא דערוה זו סתירה ודבר זו קינוי אלא ר"י הוא דדריש הכי וטעמו דר"א מפרש בסמוך וכפי שהגהתי בקונט' שם דר"א דמתני' נמי מכי מצא יליף דבעינן בקינוי שנים דהגי' שלפנינו בסמוך מ"ט דר"י א"א לקיימה כלל דמאי פריך מה מקיים ר"י ערוה הא ודאי לדידיה אילטריך ערוה דנדרוש כי מצא בעדים גם אסתירה וכולא סוגיא דלקמן א"א לקיימה אלא לר"א וכמו שפירשתי בקונט':

(שם ע"ב) **אלא** אתיא וכו'. סוגיין אתיא כס"ד דבבלי אבל התם מתמה דר"א דמתני' אית ליה עיקר ודריב"י לית ליה עיקר אלא בר' יוחנן מתמה הלשון סברייתא לתני השיבו חכמים לדברי ריב"י אין סוף הא אף למשנתינו אין סוף. האריכתי קצת לפרש דברי הבבלי שלפום ריהטא קשה להבין. וא"ת אף לר"א דמתני' איכא לשנויי מה טיבה להסתר י"ל כיון דחזינן דקפיד קרא אקינוי שתהא בעדים ש"מ דעיקר קפידא שיהא לדבר סוף ועי"ל דכיון דאית ליה עדים שייך שפי' למימר מה טיבה להסתר אבל כשיהיה נאמן ע"פ עצמו איכא למימר דחקר ענה בה מחמת כעס ומעולם לא נסתרה:

(שם) **אתיא** היא כמ"ד מקנא לה מאביה ומבנה. וקשה הא במתני' פ"ד כתמא תנן ע"י כל בעריות מקנין וכו' וליכא מאן דפליג וי"ל אע"ג דלא פליגי במתני' פליגי בתוספתא. מיהו בבבלי משמע דליכא מאן דפליג דפריך התם אמתני' דתנן על ידי כל בעריות מקנין פשיטא ואס"ד דאיכא תנא דפליג מאי קשיא ליה:

(שב) **ודר** עמה. פירש"י בקידושין פ"ד דף פ"א ע"ב בד"ה ודר עם אמו וכו' דלא תקיף יצרי' עלייהו דאסנו ביה אבי כה"ג דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקבינהו לעייני' וכו' ע"כ וקשה בכא משמע מקרא קדרים דדר עם אמו ובתו וסוגי' דקידושין משמע נמי דאליבא דר' יוחנן אזלי. והא דאמרינן דאסנו דלא מגרי בקרובתא. היינו בשאר עריות חוץ מאמו ובתו:

(דף ב' ע"א) **אין** למדין דבר מדבר וכו'. לשון למדין קשה קצת לפירושי שבקונטרס. והיה נראה לי לומר דכוונת הש"ס בהיפך דלשמואל לוקה ומשום דבפרק קמא דמכות גרסי' ר"ל אמר רשע רשע מה רשע שנאמר במחוייבי מיתות וכו' אף רשע שנאמר במחוייבי מכות אין ממין אלא מכות ושמואל לא יליף מחוייבי מכות ממחוייבי מיתות בעדים זוממין. אך פירושי שבקונט' נ"ל יותר עיקר דבמסכת שבועות בבבלי דף ל"ב מסיק אביי דעידי סתירה פליגי בה אי דבר הגורם לממון כממון דמי או לא ע"ש:

(שם) **נתייחדה** עמו בפני שנים וכו'. כתבו הגהות מיי' בתשובות להלכות אישות (סימן כח) וז"ל ואף אם שני עדים ראו כיעור אפילו בזה אחר זה כמאן דחזו בבת אחת דמיא וכו' וכ"מ מהא דגרסינן בירושלמי פרק קמא דסוטה נתייחדה עמו בפני שנים וכו' ואמרו אין זה יחוד וכו' עד כהדא אין מקבלין וכו' ריב"ק אומר אפילו ראו שניהם בזה אחר זה אלמא דריב"ק כהאי גוונא נמי הויא עדות ומצטרפין וקיימא לן כוותי' ע"כ וכ"כ הרמ"א בא"ע. סימן ד סעיף יז. בהגה. ותימא אדרבא מהכא משמע דלענין כיעור לא מצטרפין דהא פשיט לן מדר"ל בן תהא דאין זה יחוד והא דמסיק דמצטרפין כריב"ק היינו לענין קינוי. והטעם פשוט לחלק דעידי יחוד וכן עדי סתירה לדיני נפשות דמיין דלכ"ע אין מצטרפין עד שיראו שניהם כאחת אבל עידי קינוי מצטרפין כעידי ממון ול"ע. וא"ת גם בערות לא ליצטרפו דהא לדיני נפשות דמיין דליהוי גדול עיי' בכ"מ ספ"ד מה' עדות.

(שם). **בגבן** בסנהדרין דף ל ע"ב פירש"י בגגה בין קברי אלבעותיה וכ"פ בב"ק ד"ע וקשה דבמס' נדה תנית ב' שערות שאמרו אפילו א' בגבה וא' בכריכה א' פ"ג קשרי אלבעותיה של יד ואחד על גבי קשרי אלבעותיה של רגל ש"מ דבגבה לאו היינו קשרי אלבעותיה וכמ"ש בקונטרס כן פירש"י במסכת נדה:

(שם ע"ב) **אני** אומר שמא נשרו וקשה כיון שלא היו שתי שערות יחד בשום פעם מי איכא מ"ד דמצטרפין דודאי אמרינן דשמא היא לכך נ"ל דה"ג מ"ד כשר כמעיד על חצי סי' ומ"ד פסול. אני אומר שמא נשרו וה"פ כי היכא דאמרי' בשטר שמהותם בשני עדים ובאו שנים והעידו על חתימת האחד ושנים אחרים העידו על חתימת העד השני דודאי מהני עידותן כדתנן פ"ב דכתובות ה"נ כשר ומאן דפסול אומר דשאני הכא דחיישינן שמא נשרו ולא היו מעולם ב' שערות יחד:

(דף ג' ע"א) **ר"י** בעי מקנא לה ממאה בני אדם. כתב הכ"מ ריש הלכות סוטה בעי לשון רצון הוא ואבעל קאי והכי קאמר אם רצה מקנא לה ממאה בני אדם ע"כ. וקשה הא קיי"ל דבשלשה בני אדם ה"ל רה"ר דילפינן מסוטה דקרי סתירה ואינן אלא שנים היא והבועל וכמפורש בבבלי ר"פ שני נזירים וכיון דמקנא לה משנים בבת אחת הרי דאף בשלשה קרוי סתירה. וכן יש להמוה אמ"ש הרמב"ם ריש הלכות סוטה וז"ל קנא לה על שנים כאחד ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ופלוני ונסתרה עם שניהן כא' והבתה כדי טומאה וכו' הרי זה אסורה עד שתשתה ובפרק ע"ז מה' אבות הטומאות כתב וכשם שהסוטה ובועלה שני' כך ספק טומאה בשנים אבל אם היו שלשה ברה"י הרי ספק טומאתן שם טהור כרה"ר ע"כ ולע"ג. והירושלמי גופיה ל"ק די"ל דר"י סובר דלא ילפינן בספק טומאה ברה"י מסוטה וכדבעינן למימר להמן בסמוך לרבי יוחנן אבל אהרמב"ם קשה וכ"כ הרשב"א בתי' למסכת נדה ד"ה ע"א דסתירה לא הוי בשנים ועיין כמ"ל בריש הלכות סוטה שחולק קצת אדברי הרשב"א אלו ע"ש:

(שם) **א"ר** מנא לא אמר וכו' עוד נ"ל לפרש דר"י בר' בון אמר דאם נכנס עמו לבה"כ בעוד שלא בא אדם לשם ה"ז כסתירה וא"ר מנא דאם נכנסו בזה אחר זה לא הוי סתירה ור' אבין אמר אפי' בזא"ז הוי סתירה דאע"ג דאיכא למימר דמקרה הוא שנכנסו לבה"כ להתפלל מ"מ הוי רגלי' לדבר ובתו' דף כח ע"ב בד"ה מכאן וכו' משמע דמפרשים דמ"מ יש רגלים לדבר כשנכנסו לפלטית וכו' ע"ש ולא נהירא דודאי סתירה היא כשנכנסו לחורב' ביום כדמשמע בבבלי ריש ברכות ע"ש ובכתובות דף י"ג:

(שם) **מיליהון** דרבנן פליגין וכו'. כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות סוטה קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה וכו' אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להיאסר על בעלה ואפי' היה כהן לא נאסרה עליו. וכתב הראב"ד לא ידעתי למה נאסרה על בעלה ישראל הלא אמרו פיתוי קטנה אונס הוא. והאריך הכ"מ בפ"ג מהא"ב וכתב בסוף דבריו ואין לי בדין זה הכרע אלא במלאתי בירושלמי בסוטה פ' היה מביא. סוטה קטנה אין אתה יכול דא"ר בשם ר"י קטנה שזנתה אין לה רצון ליאסר על בעלה ע"כ ומעתה אנו צריכין ראיה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מצאתיה עכ"ל. ותימה הרי מסוגיין מוכח דליתא לדר"י דהא אנן קיי"ל דכל ספק טומאה מסוטה ילפינן ודלא כר"י ודברי ר"י נכנו בקושיא. ש"מ למ"ד כל שיש בו דעת לשאול ספקו טמא אף לקטנה מקנין. ממילא שמעינן שאם זינתה ברצונה שנאסרה דאל"כ קינוי זו מה טיבה. והרמב"ם מוקי להאי דר"י בקטנה בת מיאון כדי לתרץ קושי' הש"ס לפיכך כתב דברי ר"י בלשונם. והרב בכ"מ מביא הך סוגי' דפרקין. ותמה הגי שלא הרגיש כמ"ש וא"ל שגירסא אחרת היתה לו שהרי הוס' פ' כשם מביאים דברי הירושלמי הלו שבסוגיין כפי הגירסא שלפנינו. ולשיטת הראב"ד י"ל דלא תם הש"ס לתרץ קושי' זו מתינוק היודע לשאול דספיקו טמא דכיון שאמר ר"י דפיתוי קטנה אונס לאין בה דעת לשאול היא. ומ"ש בקונטרס דהבועל יש בו דעת לשאול. י"ל דסובר דבעינן שיהא דעת לשאול בדבר שנולד בו הספק והיינו האשה. מיהו בטהרות לא משמע הכי ול"ע. ועיין בבבלי דף כח כתו' בד"ה בה"ר וכו' ומה שאמרנו לתרץ דעת ר"י הוא דר"י סובר כרשב"ג דגרסי' בתוספתא דטהרות ומביאה הרמב"ם בפ"ג דטהרות רשב"ג אומר מפני מה אמרו ספק טומאה ברה"י טמא וברה"ר טהור שאפשר לישאל ליחיד וא"א לישאל לרבים משמע דמסברא אמרינן כן ולא מסוטה יליף ול"ע. ועי"ל דהרמב"ם איירי בקטנה שיש בה דעת לשאול הא דאמרינן פיתוי קטנה אונס הוא היינו בקטנה שאין בה דעת לשאול ועיין בהה"מ פ"ג מהא"ב וכמ"ל פי"א מהל' איסורי ביאה שמקשי' הסוגיות אהדדי וגמ"ש ניחא הכל כס"ד ועיין מש"ל בפרקין בתו' בד"ה תורה וכו' דהיא מבוררת לדברי הרמב"ם:

(שם ע"ב) **מפני** מה ספק טומאה וכו' כתבו תוס' במס' ע"ז דף ל"ז ע"ב בד"ה הא וכו' לאו דוקא מסוטה גמרינן דבספק טומאה ברה"ר היכא דאיכא חזקת טהרה לא הוצרכו ללמוד מסוטה וכו' ולא גמרינן מסוטה אלא רס"י וכו' ע"ש ומסוגיין מוכח דאף ספק טומאה ברה"ר צריך קרא לטהרו ודאיתי לתוספתא לקמן פ"ה בד"ה שכן כתב טעם למה צריכין קרא לטהר ספק טומאה ברה"ר ע"ש. מיהו לשון הגמרא שם בע"ז דקאמר דספק טומאה ברה"ר הלכתא גמירי לה משמע דתרווייהו גמירי להו מסוטה נ"ל דלא ס"ל הך ק"ו דמייתי בסמוך מפסח דק"ו פריכא הוא וכמ"ש לקמן לכך קאמר דתרווייהו הלכתא ניהו גם משמע דאף ר' יוחנן סבר דספק טומאה מסוטה גמרי ע"ש ול"ע:

(שם) **קין** ספק טומאה. פירשתי בקונטרס דהספיקות כלן מדבריהם וכן כתב הרמב"ם פט"ז מהאה"ט. ונראה בסוברת לומר כן משום דקשיא ליה הא בפסח לא הותר לציבור אלא טומאת מת ומנ"ל שאר ספק טומאות ברה"ר שטהורות לכך קאמר דהספיקות מדבריהם וכיון שהתירה התורה בצבור ודאי טומאת מת יש לנו לדון ולהקל בספק שהוא מדרבנן אפי' בשאר טומאות:

(שם) **לשיעורין** וקשה הא לקמן בסמוך אמרינן דהשיעור הוא כדי הערייה ואיך יליף מבכבת זרע שיעור שיפך כמשמעות שהוא עד שיפלוט. ובבבלי פרק ארוסה (דף כו ע"ב) דרש משכבת זרע פרט לשקינא לה דרך איברים ע"ש. ודברי תוס' שם בד"ה אלא למ"ד וכו' ותימא וכו' ע"ש ל"ע דכיון דכתיב בסוטה ונסתרה בסתירה כל דהו נאסרה ודאי אין להקל גבה משאר עריות לכך פריך הש"ס שפיר הניחא וכו' אלא למ"ד הערהא זו נשיקה מא"ל כלומר וסהרה מאי אהני לן ועיין מ"ש ביבמות ר"פ הבע"י בתוספות:

(דף ד' ע"א) **שלש** טומאות וכו'. רש"י פי' ר"פ כשם שתי פעמים. ונסתרה והיא נטמאה לאו ממנינא הוא דאילטריך וכו' אלא וקינא את אשתו והיא נטמאה והיתה אם נטמאה אשר תשטה אשה תחת אישה והיא נטמאה ע"כ וקשה א"כ למה קחשי' ג' פעמים הרי הרבה פעמים כתיב בפ' והיא נטמאה וי"ל:

(שם) **לא** מלינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה. וקשה הרי אשת פצוע דכא וכרות שפכה לאחר שנבעלה בכשרות שאסורה לביתה ומותרת בתרומה כדתנן בפ' הערל וי"ל דה"ק לא מלינו שאסורה לביתה מחמת פסול שיש בה ומותרת בתרומה. ובהכי ניחא הא דכתבו תוס' בפרקין ד"ו ע"א בד"ה אשת כהן וכו' אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנשא כשרה ונעשה פצוע דכא וכו' ע"ש שלא תי' כלום. ולפמ"ש ה"ק רבא התם אם נאסרה מחמת פסול שיש בה במותר לה בתרומה אסור לה כ"ש דתיהוי לה פסול שבה לאסרה:

(שם) **יכול** כשם וכו'. עיין ביבמות פ"י בתו' בד"ה יכול וכו' מ"ש שם עוד פי' אחר בסוגיין בשם בעל מבנה למלך ומה שהשבתי על דבריו ולולא דמסתפינא הוה נ"ל להגיה בברייתא וא"כ בא בעלה וגירשה ומת אסור בה וכו'. וה"פ זה היכם השני ר"ל אחיהם השלישי אסור בה כסוטה שהרי היא גרושה אחיו וכותר בצרתה אשת אחיו שביתה הסוטה נשואה לו ולא אמרי' דהוית

כגרת

לצרת סוטה או כיון שנאסרה עליו שעה אחת אסורה לעולם דכיון דנירשה אחיו בחייו מותרת לצרתה ומיהו באשת אחיו היינו אחיו השני שניסת לו הסוטה בטעות ולא אמרי' דהויא צרת סוטה כדפרשתי בקונט' ומעתה כל הסוגיא מבוארת אך זה קשיא לי שלא הביאו הפוסקים שם עוד אסורה לאחיו של הבועל וי"ל לפי מאי דמסיק דלרבנן דתמן מותר אפי' בה א"כ ה"ה סוטה מיתר לאחיו של בועל דהא ליתא להך ברייתא:

(שם ע"ב) **שמואל** אמר גרושה עלמה מותרת לביתה בבבלי ביבמות דף יב מייתי ברייתא המחזיר גרושתו היא וצרתה חולצת ומסיק היא חולצת וצרתה חולצת או מתייבמת הך ברייתא קשיא לשמואל וי"ל דשמואל סובר כרבנן דר"י בן כיפר דמוקי אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ולא כתיב טומאה במחזיר גרושתו כיון דהיעקר איעקר והך ברייתא דתנא במחזיר גרושתו חולצת אתיא כר"י בן כיפר ועי"ש במהרש"א וא"ת לר"י בן כיפר אפי' חליצה לא תיבעי וי"ל משום גזירה שיאמרו יבמה יוצאה בלא כלום לפ"ז לפי מאי דמסי' דר"י אוסר לצרת סוטה משום דהוי ערוה נגעו בה ש"מ דקסבר דטומאה במחזיר גרושתו כתיב ולא בסוטה ודאי פליג אשמואל וקסבר דסוטה גופה אסורה:

(שם) **מתני'** לא כמשנה הראשונה וכו' סוף נדרים בירושלמי ובבבלי פליגי אמוראי אהי אוכלת בתרומה למשנה האחרונה ונ"ל דסוגיין למ"ד התם דאוכלת בתרומה:

(דף ה' ע"א) **כאן** ביודע כהן בשאינו יודע. מכאן ראיה מבוררת לפשוט מאי דנסתפק הרב כמ"ל בפ"ב מהלכות סוטה הל"ה בד"ה ומ"מ אני מסתפק אליבא דכולהו היכא דבא ביאה אסורה בשוגג מהו וכן היכא דבא עליה אחר שנסתרה והוא לא ידע מהו. ומכאן מוכח היכא דבא עליה בשוגג ביאה אסורה שהמים בודקין אותה. ומכאן סתירה למ"ש הרב הנ"ל שם בד"ה אחר שכתבתי וכו' נ"ל לומר דאין חילוק כלל בין עון דמזיד לשוגג ובכולם אין המים בודקין כל שידע בחטאו בשעת השקאה אבל אם שכח חטאו בשעת השקאה אף שחטא במזיד המים בודקין אותה ע"כ. ובסוגיין משמע לחלק בין שוגג למזיד. ואפשר לומר שהוא מפרש כאן ביודע בשעת השקאה שחטא וכאן כשאין יודע בשעת השקאה שחטא ופירוש זה נראה קצת יותר מפירושי שבקונטר' דלפי' הקונטר' ה"ל למימר כאן בשוגג כאן במזיד:

(שם) **והא** תנינן ומוסרין לו וכו'. מכאן משמע דטעמא דמוסרין לו שני ת"ח משום יחוד. אבל בבבלי דף ז' אמרו אמתני' תרי ואיהו הא תלתא לימא מסייעא לי' לרב וכו' אבל בדרך עד דאיכא שלשה שמא יצטרך א' לנקביו וכו' לא הכא היינו טעמא כי היכא דליהוו עליה סהדי ודייק הו ת"ח אין אינש אחרינא לא לימא מסייע ליה לרב דאמר פרוצין אפי' עשרה לא ומשני דידעי לאתרויי ביה ע"כ. וקשיא ליה סהדי למה ליה דודאי שואלין אותו או מזהירין אותו קודם שבותו' אם בא עליה ביאת איסור שיגיד לב"ד שלא ימחה במו חנם ושאז אין המים בודקין אותה ואם ידע שאין המים בודקין לא ישקנה. וא"ל אולי יבוא שבא עליה ויבואו אלו ויעידו שבא עליה מלבד שהדבר דחוק שחששו חכמים לכך דא"כ לכל אדם ימסרו שני ת"ח שלא יעשה עבירה וישכח. אלא דקשה נמי בעד א' שני לדעת רוב הפוסקים דעד המסייע פוטר משבועה א"כ אשה זו ההא פטורה משתייה ושבועה ע"י עדותו של זה גם לא ידעתי התריי' זו למה דפירש"י שידעו לומר לו מן התורה שבזמן שאין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין אותה. יאמרו לו כן בב"ד שבעירו קודם לאתו משם ולדעתי גם בב"ד הגדול אומרים לו כך ועוד גדולה מזו היה להם להתרותו שהיא אסורה לו מן התורה ואפשר שחיי' עלי' מלקות דכתיב אחרי אשר הוטמאה ולאיתי' להרב ר"ע ברטנורא שפירש שני ת"ח שידעו להתרות בו ע"כ ודבריו תמוהים שהרי הוא בעצמו כתב בפירוש למשנה דקידושין פ"ד לא יתיחד אדם וכו' ופסק הלכה לא תתיחד אשה עם שני אנשים והיינו כרב דהתם תרי פריצי נינהו א"כ לנוה ליה טעמא דידעו להתרות בו דאין זה אלא דחי' דליכא לסייעא לדרב אבל אנן דקיי"ל כרב ודאי מתני' כפשטא אתיא. וכ"נ מדברי הרמב"ם שכתב רפ"ג מה"ס ומוסרין לו שני ת"ח שאמרו שלא יבא עליה קודם שתיי' שהרי נאסרה עליו עד שתשתה לכן נ"ל דה"פ דידעו לאתרויי ביה היינו שידעו לומר לו שימחול על קינויו ואף דפליגי בבבלי פ' ארוסה בעל שמחל על קינויו לאחר סתירה אם מחול ככה למ"ד מחול משני וכה"ג משני הש"ס שם בפרק הארוסה דת"ח מוסרין לו דגמירי דאי בעי למבעל אומרין ליה אחליה לקינויך ובעלה ע"ש וזהו הנכון בעיני ודברי רש"י והר"ב לע"ג:

(שם) **ומה** אם נדה וכו'. כתבו תוס' תימא כיון דיחוד דעריות דאורייתא' כדדרשי' לעיל בפרקין מכי יסיתך וגו' יחוד דנדה מנ"ל דשרי' וי"ל דוקא יחוד דעריות דומיא דבן עם אמו אסרה תורה אבל נדה לא ע"כ. וקשה א"כ מנ"ל לאסור יחוד דסוטה דהא לא דמיא לאמו דאיכא אלא להו ואמו ככרה וסוטה נמי אפשר שיהיה היתר לאיסורה כשלא יבדקו המים אותה משא"כ אמו דודאי אין היתר לאיסורה וקשיא בין לרבנן בין לר"י לפי המסקנא דיליף ליה מקרא וצ"ע:

(שם) **אמרן** לו ונלבד בעדים וקשה הא קרא סתמא כתיב והביא האיש את אשתו ונ"ל דמיתורא דאת קדריש ומרומז יפה דבעינן ת"ח דמאת ה' אלהיך תירא דרשינן נמי ת"ח:

(שם ע"ב) **ולא** יהא כבוד מאיר ככבוד קונו. וא"ת בשלמא בסוטה אי אפשר בענין אחר משא"כ כאן באשה זו שלא היו יכולין לכוף לבעלה שיתרצה כדאמרי' בסמוך וי"ל שאף שהיה מתרצה עכשיו מ"מ היה נוטר השנאה בלבו על אשר הביאתו לידי מלקות ועי"ל דדעת ר"מ שאין הבעל ראוי למכות בהאמת היא עשתה שלא כדין שאיחר' בבהכ"נ:

(שם) **שהיו** נוטלין מעשר ודנין. בבבלי בשבת פרק במה בהמה דף נ"ו גרסי' כתנאי רמ"א חלקם שאלו בפיהם. ופירש"י מעשר ראשון שאלו בפיהם והיו נותנים להם וכו' ולר"מ לא חטאו בהטיית המשפט. וקשה דהא מפורש אמרי' כאן שעיקר החטא הוא על שהיו דנין אותן שנתנו להן המעשר וצ"ע:

(שם) **מברכתא** היתה עוברת. בבלי בכתובות דף י איתא מברכתא חביטא ליה פירש"י זונות העיר הולכת שמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח ע"כ ופירושו תמוה דהא נהרדעא אתריה דר"נ הוה גם לפי פירושו עיקר חסר מן הספר לכן נ"ל דה"פ שיירא של נשים חבוטות לפניו שהוא בקי בפתח פתוח ולפי מ"ש תוס' שם דבלשון כתמיה קאמר הלשון מדוקדק ביותר וכן עיקר כדמוכח כאן דמברכתא פירושו שיירא ואף דבעירובין דף מ"ז מפורש שיש מקום ששמו מברכתא אין משם ראיה:

(שם במתני') **שוברת** כתובתה. פירש"י ואינה נהרגת שלא התרו בה עדים בשעת מעשה ע"כ וקשה אפי' התרו בה בשעת מעשה אינה נהרגת שהרי אין עדים שזינתה ואין אדם נהרג ע"פ עצמו. ותמהני על התוי"ט שלא הרגיש בזה:

(דף ו' ע"א בגמ') **כתיב** אם יתעה איש לאיש וגו'. בקונט' הגהתי ע"ש ולפי הגירסא שלפנינו נראה לפרש פתר קריא באשה. מפרש אם יתעה מלשון קולע אל השערה ולא יחטיא דמתרגמינן ולא מגן וה"פ אם ישנה האשה בין איש לאיש בין איש דזן ומפרנס אותה לאיש אחר דהולה עיניה בו. והי"מ פי' אף ע"ג דיתעה איש כתיב פעמים האשה נקראת איש כדאמר במ"ר איש איש לעשות אשה כאיש ע"כ ואין דבריו נראין ופי' שבקונטרס נראה עיקר:

(שם) **קרייא** אמר מקרין ואח"כ מבזין אותה וכו'. כתב הרמב"ם פ"ג מה"ס עומדת בדבורה שהיא טהורה מביאין אותה לשער מזרחי וכו' ומסירין כל חלי כסף וזהב שעליה וכו' ואח"כ משביעה הכהן וכו' ואח"כ מביא מגילה של עור וכו' ואח"כ כהן אחד בא אליה מכהני העזרה ואוחז בבגדיה וכו' וכתב הכ"מ בד"ה ואח"כ כהן אחד וכו' ומפשט דברי המשנה נראה שתכף שמעלין אותה לשער המזרח כהן אוחז בבגדיה וכו' ואיני יודע מנין לו לרבינו שאינו עושה כן עד אחר שמחק המגילה ואפשר שטעמו מדגרסי' בירושלמי פ"ק דסוטה קריא אמר וכו' ואיכא למידק מהיכא משמע ליה מקרא דמקרין ואח"כ מבזין הא ברישא כתיב ופרע ראש האשה וגו' ואח"כ והשביע הכהן וגו' וי"ל דמדכתיב בתר הכי ולקח הכהן וכו' משמע שאחר השקאה היה נותן המנחה על ידיה והכהן לוקחה מידה דא"ל שאחר שנתן המנחה על כפיה היה משקה וכותב המגילה ומוחקה ואח"כ נוטל הכהן המנחה מידה דלמה תהיה המנחה על ידה בכל המעשים האלו א"ו כדאמרן וכיון שנתן על כפיה היה אחר מחיקת המגילה ה"ה לפרוע ראש האשה דכתיב גביה. ור' אילי ר"ל דמוהעמיד והעמידה משמע דבריה' פרע ראשה ומשמע לרבי' שאין זה מוכרח וכיון דחזינן דהוה קשה ליה לירושלמי האיך מבזין על הספק מוטב לומר דלא היה פורע כדא"ר אילי מתני' דקתני ברישא סותר את ראשה אפשר לומר דלא נתנה לסדר המעשים ע"כ. והנך אתה רואה כמה יש בזה מן הדוחק והרבה יש לדקדק על דבריו. לכן נלע"ד פרושי שבקונט' עיקר. וגם מיושב קושית תוס' ר"פ המביא שלפי פירושי אין בין סדר התנא לסדר הכתוב ולא כלום. ועיי' במשנה למלך רפ"ג מה"ס בד"ה כילד ומ"ש ודע דבין לסדר הכתוב ובין לסדר המשנה אחיזת הבגדים וכתירת השער היו תכף אחר שהיו מעלין אותה לשער נקנור וכו' ע"ש. לפמ"ש בקונט' אינו כן והוא הנכון כמ"ש הרמב"ם והדברים ברורים בלין גמגום:

(שם ע"ב) **לפי** שעשתה כמעשה מצרים. כתב התוי"ט לפי שנאמר בתחלת פרק עריות כמעשה ארץ מצרים ואע"פ שנאמר כמו כן כמעשה ארץ כנען ויקחו חבל שבמדינה שכל שינויין שנוכל לעשות לה עושין כדי לגנותה ולכך נוטלין חבל המצרי שלא מהמדינה וכו' ע"ש. ול"נ דלק"מ דודאי בשעה שישראל שרויים על אדמתן אין ראוי שיקראו חבל המדינה חבל הכנעני אלא חבל ישראלי משא"כ בחבל המצרי וזה פשוט:

(שם) **בכפיפה** מצרית מעככת. כתב הרמב"ם פ"ג מה"ס מביא חבל מצרי וכו' ואם לא מצאו מצרי מביא חבל מ"מ וכו' ואח"כ מביא עשרון קמח שעורים משל בעל ונותנו בכפיפה מצרית ע"כ וקשה למה לא ביאר שאם אין לו מצרית שהוא מביא מ"מ וי"ל דאיבעי' הראשונה אחבל מצרי איפשיטא בבבלי דף ח' ע"ב אבל לא השנייה. אך קשה היה לו לבאר שהוא ספק שהוא מפרש כפיפה מצרית עשוי מצורי (וכראה) דקל ועי"ק לפמ"ש תוס' בבבלי שם בד"ה תיבעי וכו' מפורש דחבל לאו דוקא ואפי' גלגול נמי כשר ע"ש. גם מדקאמר התם בש"ס א"ד משום דאמר מר היה חגרה לו בגלגול וכו' משמע דלית ליה טעמא לפירושה דא"כ הל"ל משום מעשה מצרים בעינן דוקא חבל מצרי אלא חבל מצרי היינו שעשוי מצורי דקל:

(שם במתני') **הירך** התחיל בעבירה. פירש"י כדרך תשמיש הירך נהנה תחלה בקירוב בשר. וקשה א"כ אף הבועל ילקה בירך תחלה. ופי' הי"מ וא"ל ואני אומר לפי שפשטה תחלה ירכה לקבל הנואף ולא ידעתי מי מפים שמא פשטה ידה תחלה. לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר שיציאתה גרמה לה ולכך מתרגמינן זונה נפקת ברא:

(דף ז' ע"א בגמ') **והבא** הוא אומר הכין. כתב הי"מ אע"ג דאיסורא דלא תתחתן בם ליתיה אלא בז' עממין ופלשתי' אינן מהן מ"מ הדבר תימא דבז' עממין נזהיר בכמה דוכתי והכא קאמר מה' הוא דנהי דלא לתסר' מ"מ אינו ראוי שמה' יהי' לו לעשות כך ומשני אם ללצים הוא יליץ לא מה' היה הדבר אלא ע"י שהוא בקש זה הדליכו ה' בדרכיו ע"כ ופי' תימא א"כ דברי ר' אבין אינן אלא לסתור קושייתו דפשטא דקראי משמען לאסור כל האומות וכדר"ש דאמר כל המסירין אסורין ועוד מאי קשיא ליה דלמא דוקא הז' אומות קפיד קרא ועוד דברי המתרגם סתומים לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר:

(שם ע"ב) **וישפוט** את ישראל ארבעים שנה. בקונט' פירשתי שלא נמצא כן בספרים שלנו ונ"ל שט"ס הוא ונ"ל וישפוט את ישראל עשרים שנה בימי פלשתים וכו' וקשיא ליה בקרא קמא כתיב בימי פלשתים ובקרא בתרא לא כתיב כן גם בימי פלשתים מיותר שהדבר מוכרע ממקומו לכך קאמר שהיו מתיראים ממנו הפלשתים עשרים שנה אחר מותו:

(שם) **בחרבות** גדולה היה. כתב הי"מ קליעת ראשו היתה גדולה כאילן חרוב ואמר יכול ככידון כלומר היה ראוי לומר ככידון כי כן דרך להמשיל הדבר הגדול אלא דלא מצי למימר הכי משום דבדין בדין היה עשוי' כי קליע' השער היו עשוי' בדין בדין שיוצאות ממנו קליעות קטנות מזה ומזה כפארות האילן ולהכי קאמר כחרובות ולא קאמר ככידון דלית ביה בדין ע"כ. והדבר תימה שלא פי' היכן רמיזא דבר זה ועוד אנה מצא בממשילי' דבר גדול ככידון ולדבריו לא בא ר"י אלא לתרץ לשונו של ר"ח בדבר שאין בו שום תועלת ועוד אין זה דבר נאה שיצאו מקליעות גדולות קליעות קטנות ועוד דה"ל לר"ח למימר כחרובות גדולות היו. אלא בלי ספק שפירושי שבקונט' אמת ומשמי' אנהריניהו לעיינין ולכך קאמר גדולה כלישנא דקרא:

(דף ח' ע"א) **כי** ברכים היו עמדי. כתב הי"מ שהרבנים והן ראשי סנהדריות היו בעוזרי שמבקשים שיפלו בידי ולא אני בידם ע"כ. ולא מצאנו במקרא שיקראו החכמים רבנים. אבל פי' שבקונט' הוא הנכון:

(שם) **ולב** ב"ד ויאמר אבשלום מי ישימני שופט בארץ וגו'. וכתב הי"מ בזה רימה לב ב"ד שחשבו כל שופטי ישראל שהיה מבקש לדון דין אמת ע"כ וקשה וכי דוד המלך דכתיב ביה ויהי דוד עושה משפט וצדקה לא היה דן ח"ו דין אמת ועוד מאי איכפת לב"ד בזה אין זה אלא גניבות דעת הבעלי דינים ומה שפירשתי בקונט' עיקר:

(שם) **איזוריהן** התירו. כתב הי"מ איכא למידק היכא רמיזא וכן למ"ד קשרי כתפיהן התירו וכן למ"ד זקפו קומתן ואם יש לנו רשות לדרוש נוטריקו' י"ל "הכנענים "התירו "כרסם "נכריים "על "נטילת "יעקב וכן "התירו "כתפות "נכרים "על "נטילת "יעקב או "הוא "כבוד "נהגו "על "נטילת "יעקב ע"כ ולענ"ד ודאי אין לנו רשות לדרוש נוטריקון כאילו. ולומר שבהר פליגי אמוראי. ומפירושי שבקונט' תראה שאין צורך לרמזיו:

(שם) **מיד** זה ספר בראשית ניתא. כתב הי"מ דרמז ביה כי במות הצדיקים השונאים באים ומתגרים בישראל והיינו כותי שהפרשה סתומה לפי שנסתמו לבן ועיניהם של ישראל א"ו במה שרמז שחזר העולם לאחוריו במות אברהם יצחק ויעקב ע"כ. ופירושי שבקונט' נראה וכ"ה בבבלי פ' אין מעמידין ומסיי' שם איזהו מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זה קשת ועוד י"ל דקא אהא דכתיב והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך והיינו כשאין קולן של ת"ח נשמע השונאים באין ומתגרין ושאול ויהונתן בנו ת"ח היו:

(שם ע"ב) **ולא** הניחו לו כתב הי"מ וקשה אמאי נקט ולא הניחו לו כיון דבנמשל אינו כן כי לא מצינו שבאו למנוע את משה מזה אדרבה נראה שהם עסקו בביזת מצרים ומשה לבדו נתעסק בעצמות יוסף ע"כ ולפי מה שפירשתי בקונט' לק"מ ואין ספק שאגדה זו חולקת על הב"ר שאמר שלא עסקו בעצמות אבותם כמפורש בסמוך:

הדרן עלך פרק המקנא

(שם במתני') **בכפיפה** מצרית. כתב התוי"ט בפ"ק משנה ו' בד"ה חבל מצרי כתב הר"ב מפרש בירושלמי לפי שעשתה מעשה מצרים וכו' ולקמן רפ"ב מפרש הרב כפיפה מצרית של עשוי מצורי דקל וכו' ורש"י פי' חבל מצרי עשוי' מצורי דקל וכ"ה בבבלי פ"ה דעירו' של נצר לסוטה דתנן וכו' לפיכך נראה דלירושלמי י"ל כפיפה מצרי' ג"כ ממצרי' אבל א"ל דלירושלמי נמי ס"ל שעשוי מצורי דקל בין בחבל בין בכפיפה. בין בחבל דהשתא המ"ס שמושי' ולא שרשית ע"כ. ולא על הר"ב לבד תלונתו כי אם גם על הרמב"ם שבפ"ג מה"ס כתב מביא חבל מצרי לפי שעשתה מעשה מצרי' וכו' וזהו דלא כבבלי דעירו' הנ"ל. ובפ"ק דף ד' אסיקנא בתו' בד"ה כפיפה וכו' דהרמב"ם מפרש כפיפה מצרי' העשוי מצורי דקל ע"ש:

(שם) **וסופה** בכלי שרת. פירש"י קודם קמילה ע"כ. וקשה דהל"ל קודם השקאה' דתנן לקמן רפ"ג היה נוטל מנחת' מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת ונותנה לתוך ידה וכיון דרבנן סברי לקמן פ"ג דהיה משקה ואח"כ מקרי' את מנחתה א"כ גם הקמילה היתה אחר ההשקאה סמוך להקרבה וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה"ס וא"ל דנקט קודם הקמילה אפי' לר"ש דסובר היה מקריב את מנחתה ואח"כ היה משקה וכן דעת רש"י להלכה כמ"ש לקמן פ"ג בתו' בד"ה מודה ר"ש וכו' דמ"מ ה"ל למנקט קודם שנתנה לתוך ידה:

(דף ט' ע"א בגמ') **מפני** שותפתו של איש. כתבו תו' לקמן פ"ג וא"ת הא במנחה כתיב נפש ללמד שאינה בא בשותפות וי"ל כיון דעיקר כפרה משום דידה נפש קרית בה דהא הנית מנחתו לשני בניו דקניא להו כדמסיק פ"ק דזבחים אלמא משום דמכפרי קרינא' ביה נפש ע"כ. וקשה אדרבה הא מסקינן התם כיון דלא מיכפרי אלא מקופי' קרינא ביה נפש גם לא מסקי' התם דקניא להו אלא מקופי' לכך נראה דכל"ל דהא הנית מנחה וכו' דלא קניא להו אלמא משום דלא מכפרי קרינא ביה נפש וה"פ דה"ל עדיין כאלו הוא של האב לחוד וא"ת מאי כפרה שייך בסוטה וי"ל אם טהורה היא מכפרת על עון יחוד:

(שם) **ואלא** מה דאשתעי קרי' אשתעי מתני' והביא קרבנה עליה. כתבו תוס' בפ' היה נוטל דף כ"ג ע"א בד"ה כל הנשואות וכו' מיהו בירושלמי וכו' והכי איתא התם מנחתה מלמד וכו' אלא מה דאשתעית קרייה אשתעית מתני' ואיתא תו התם והביא קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש וכו' ע"כ משמע שהם מפרשים דאקרא קא מיבעיא לי' וכן משמע בכ"מ פ"ג מה"ס הלכה י"ב בד"ה ואח"כ מביא וכו' ע"ש אך קשה א"כ מאי הא דמשני מאי דאשתעי קרייא וכו' אלא ודאי פירושי שבקונט' עיקר וצריך להגיה בדברי תו' ואיתא תו התם בתר והביא קרבנה עליה וא"ת מאי קמיבעי' ליה הא ודאי כיון דאית לבעל שותפות בגוה שא"ל דעתה וי"ל כיון דעיקר כפרה דידה י"ל דצריך דעתה:

(שם) **ארבעה** מחוסרי כפרה וכו'. כתב הר"ן פ"ד דנדרים הני כיון דאין קרבנן בא לכפרה אין צריכין דעת אבל כל שצריכין כפרה על חטא צריכין דעת ע"כ. מעתה י"ל דסוטה צריכה דעת שהקרבן בא לכפרה וכמ"ש לעיל בד"ה מפני וכו'. וכ"מ מדברי ר"י דקאמר מניני' ארבעה מחוסרי כפרה דמשמע דוקא הני אבל לא סוטה אלא דלפ"ז קשיא לר"י זאת תורת דסוטה ל"ל. ועמש"ל (דף א') בתו' בד"ה תורת וכו'. מיהו לקמן בסוגיין משמע דאף סוטה מפרי' עליה שלא מדעתה וכמ"ש בלשון ראשון בקונט'. ומן התימ' על הרמב"ם שלא ביאר דבר זה אם מנחת סוטה וקרבנות נזירתה מפרישין עליה שלא מדעתה ואפשר שסמך עצמו על מ"ש בפ"י מה' שגגות כל קרבנות שהאשה חייבת בעלה מביא עלי' גם בפ"א מה' מחוסרי כפרה כ' שמחוסרי כפרה א"צ דעת בעלי' וקסבר שאף אלו בכלל:

(שם) **מאי** כדון שבן אדם וכו' מכיון שהביאה לא כבר יצאה מרשות אביה. בקונט' הגהתי מכיון שהביא' וכו'. ובפסתים פירשתי לפי הגירס' שלפנינו מכיון שהביאה שתי שערות כבר יצאה מרשות אביה. אך קשה לי למה לי' למימר שכבר יצאה מרשות אביה תיפוק לי' שהיא גדולה ויש לה דעת. ואף דגם לפירושי כאן קשי' לי מנ"ל דאיירי בנישואין דלמא איירי בזנות וי"ל דגם אם זינתה יצאה מרשות אביה וה"ל כיתומה בחיי אביה וצ"ע:

(שם) **ובאן** סוטה קטנה אין את יכול וכו' לעיל (דף ה') בתו' בד"ה תורה הקשיתי והא דכתיב בסיפ' ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת למה לי וי"ל דאיצטריך דכהן א' יכול לעשות כל התורה הזאת דסד"א כיון דבעינן שיהיו המי' בכלי ביד הכהן כל זמן שפורע ראשה ונותן העשרון

פשרון על ידיה וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מה"ס א"כ כהן אחד יסיו המים בידו וכהן אחר יסיס פורע ראשה ונותן הפשרון על ידיה וכ"מ קלת מלשון הרמב"ם לכך כתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת דככהן אחד סגי. מיהו בבבלי במכלתין דף י"ז גרסי' אמר רבא מגיל' סוטה שכתבה בלילה פסולה מ"ט אתיא תורה תורה כתיב הכא ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב התם ע"פ התורה אשר יורוך ע"כ וכ"ס בבבלי במגילה ספ"ב הרי דאיצטרך התורה לגז"ש. אבל בירושלמי במגילה נראה דמדמה לה לקדשים שהן דוקא ביום. ומ"ש הכ"מ כפ"ב מה"ס בד"ה ומ"ש הרי הוא אומר אשה תחת אישה וכו' וצריך טעם למה השמיט רבינו שוטה ושוטות ע"כ. תימה לי הרי לא כתב הרמב"ם אלא אלו הן הנשים שאינן ראוין לשתות אף על פי שהן רוצות לשתות וכו' אלא יוצאות בלא כתובה משימתו עידי סתירה אחר עידי קינוי וכו' ע"כ אבל השוטה ושוטות אינן ראוין אפי' לקינוי לכן לא כתבם וכבר כתב הרמב"ם בפרק א' הלכה יו"ד ואלו שבית דין מקנין להן מי שנתחרש בעלה או שנשתט' וכו' הרי מבואר שהשוטה עצמו אין קינויו קינוי וכ"ש השוטות וזה ברור ונראה בעליל ותמה אני שלא הרגישו בזה מפרשי דבריו:

(שם ע"ב) **מנחת** מנחת וכו'. כתב הרמב"ם פרק ז' מה' תמידין ומוספין עומר זה הי' בא מן השעורים ודבר זה הל"מ ע"כ. ולא ידעתי מנ"ל הא שהרי מקראי ומגז"ש ילפי ליה כמפורש כאן ובבבלי במנחות פרק ו':

(דף י ע"א במתני') **ר"א** רביעי כשם שממעט בכתב כך ממעט במי' לפום ריהטא נראה דתנא פימנא קיהיב ואין זה מדרך המשנה ורא"יתי בתי"ט במשנתינו בד"ה חצי לוג וכו' שכתב וצריך לומר דהכי גמירי להו שצריך מים למחוק הכתב יפה בקלות ולפיכך ר"י שממעט בכתב ממעט במים ע"כ. ואין דבריו נראין שאם כן ה"ל לר"י למימר אף ברביעית שהרי לדידיה ודאי חצי לוג עדיף דנמחק טפי בקלות ומה שפירשתי בקונט' הוא אמת ויליב וכן משמע מפורש בסוגיין בגמרא ודבר נאה ומתקבל הוא פירושי:

(שם בגמ') **מי** מעיין. לפי זה יש לומר דאין צריך למילף ממצורע דה"נ כתיב ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרס ודרשי' דומיא דמים שלא נעשה בהן מלאכה וקשיא אהא דמשני בבבלי (דף ט"ו) אמר רבא בכלי חרס כלי שאמרתי לך כבר תיפוק לי' מגופיה דקרא שמעינן כי היכא דיליף במצורע מהיקשא דמים:

(שם) **ולא** במקידה. כתב הערוך ערך קד בריש גמרא דפרק ואלו נאמרין בסוטה וכמה היתה שותה במקידה של חרס וכפ"ב דסוטה היה מביא פיילי של חרס חדשה ש"מ דבר אחד הן ע"כ וקשה דהכא מפורש דלאו אחד הן אלא מקידה שבר כלי חרס הוא גם מה שפי' הרמב"ם בפי' המשנה בסוף מסכת שבת מקידה לוח נמי קשיא א"כ איך קאמר דשותות מתוכה לכך נראה לי עיקר כפירושי שבקונט' וכ"ה בספרי זוטא פ' נשא:

(שם) **אזוב** שהזה בו על טמא מת וכו'. הלכה זו כתבה הרמב"ם פי"א מהט"מ. ולפום ריהטא נראה שאין כאן מקומה שהרי לא נפקא מינה דבר לענין טומאת מת אלא בה' טומאת צרעת פי"א ה"ל לכתבה וא"ל דאתי לדיוקא דדוקא למצורע כשר הכל לטמא מת פסול דהא מבואר בדבריו בפי"א מהט"מ דכשר לטמא מת אחר ונראה דקמ"ל דאם טיהר בו מצורע פסול לטהרת טמא מת משום מלאכה וצ"ע:

(שם) **מה** אם המצורע שאין המלאכה פוסלת בו. כתבו תוס' דף טו ע"ב בד"ה והא התם וכו' פירש"י מדלא קתני ר"א שנעשה בהן מלאכה ש"מ אמלאכה לא קפיד אשינוי קפיד וקשיא לי מתוספתא דנגעי' רא"ת עץ ארז וכו' שנאמר בתורה שלא נעשה בהן מלאכה אלמא דמלאכה פסול בהן לר"א גופיה עד כאן. ובסוגיין מבואר דסובר ר' אליעזר דמצורע אין המלאכה פוסלת בו וכפירש"י ונראה דתנא תוספתא סובר דר"א יליף עץ ארז ממים. וסוגיין והא דברייתא דבבלי סובר דלא יליף דלאו בחד קרא כתיבו ואין מקרא נדרש לפניו ולפני פניו דכתיב אל כלי חרס על מים חיים ואי ס"ד דילפינן הוי ליה למכתב על מים חיים אל כלי חרס:

(שם ע"ב) **ת"ל** אחר. מהכא משמע דמאררים פירושו שחור וקשה אפרש"י בחומש שפירש מאררים מהכרי' אותה מן העולם לשון סלון ממאיר:

(שם) **הא** כילד מראה מים ומראה אחר. גרסי' בבבלי דף ט"ז ע"ב אמר רבא וכו' נתאכמו פניו פסולין מ"ט דומי' דמי' מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה וכתבו תוס' בד"ה ומה מים שלא נשתנו ותימא מאחר דמי כיור כשרין כמי מקוה ומי מקוה שנשתנה מראיהן כשר דתנן דמי לבע אין פוסלין המקוה בשינוי מראה ועוד תימא מ"ש הכא דאמר מה מים שלא נשתנו ובפ"ב דע"ז לא מסיק הכא ונראה דהכי נמי אסמכתא בעלמא וליכא אלא פסול דרבנן ע"כ. הנה הכ"מ בפרק ג' מה"ס הלכה ט' בד"ה והאר כך מביא וכו' מסיק דהרמב"ם מפרש דרבא אליבא דר"י עיין שם. ואין כפק שמפני קושית תוס' הנ"ל מפרש רבי' דאליבא דר"י קאמר רבא ולדידי' פסולין ועיין במשנה למלך פרק ה' מהלכות ביאת המקדש בד"ה ובלבד וכו'. אך לענ"ד נראה דה"ק דכתיב מי בעינן שיהא מראיהן מים אם כן אם נשתנו מראיהן מתחלה ממראה מים אין ספק דפסולין. ובהכי ניחא קושית תוס' הנ"ל. ומה שכתב הכ"מ עוד שם בד"ה ודע וכו' ויש לתמוה על רבינו שפסק כאן כר"י דבעי חרס חדש ובפרק ה' מהלכות ביאת המקדש פסק כחכמים דמי מקוה כשרים לקידוש ע"כ ועיי' במשנה למלך שם. ואני תמה שמניסס הא ר"י ל"ק אלא דמי כיור מי מעין הן אבל מודה דמי מקוה כשרים לקידוש והרמב"ם כתב מפורש בפ"ה מה' ביאת המקדש הל' ט"ו היה עשה שלמה כמקוה היה מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו ומעין עיטם לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה וממנו היו ממלאין את הכיור ע"כ הרי שמי' שבתוך הכיור מי מעין הן שהרי מאמה של מים מעין עיטם היה וזה מבואר וצ"ע ועיין בתי"ט משנה ב' בד"ה חדשה וכו':

(שם) **שבשעה** שהחמה זורחת וכו'. כאן משמע דהטבלא קאי ובבבלי ביומא פרק ג' משמע דאנברשת קאי ובבבלי נראה דאל"כ נברשת זו למה ולמה נברשת אלא ודאי שהיו ניצוצי' יוצאין הימנה כאלו היא דולקת:

(דף יא ע"א) **מי** סוטה נפסלין בלינה. בסוכה פרק ד' דף י"א כתבתי בדברי הכ"מ פרק ד' מה' סוטה לצ"ע עיין שם:

(שם) **כל** שאין ממנו למזבח אין הלינ' פוסלת בו. במנחות פ' שתי מדות דף פ"ח ע"ב גרסי' יתיב ר' וקא קשי לי' חצי לוג נמי נמשח אי למי סוטה וכי חולין הוא דצריכי לקדושי מים קדושים כתיב. וכ' תוס' בתמי' וכי חולין הוו המי' שהוא צריך לקדשן והא מים קדושים כתיב ואמרינן בספרי אין קדושים אלא שנתקדשו בכיור אלמא כבר קדשו להו וא"ת הא פרישית בפרק קמא דאחר שנתקדשו בכלי שרת לא משימין להו בכלי חול דמיגנייא מילתא (פי' לא היה אפשר לישלן מן הכיור ולמדדן בכלי חול כי אם בחצי לוג שנמשח) ויש לומר דה"מ בדבר הקרב לגבי המזבח ע"כ. הנה תירוץ תוס' מסתייעא קלת מסוגיין. אך תימא קושיתם שהרי מים אלו על כרחך ניתנו בכלי חול אפי' בפיילי של חרס חדשה ניתנו כדתנן במתני' והיינו דקשיא לי' לרבי ליתי פיילי בשלמא דנדע למדוד בו חצי לוג ולמלאותו מן הכיור. ודוחק לומר שפיילי של חול לא היו מכניסין לעזרה דהוי לי' כמביא חולין לעזרה דאם כן טפי הוי לי' להקשויי מהא דבעי' חצי לוג שנמשח למי סוטה דבעינן שלא יהיו פחות מחצי לוג ולא יותר דא"כ יפסלו המים הנותרים ביוצא לכתחלה גם הרמב"ם פרק ג' מה"ס כתב שנכנס בפיילי עם המים להיכל ליקח משם עפר ולתת בתוך המים מיד ע"ש. ומדברי רש"י שם במנחות נראה שהיתה לו גירסא אחרת וז"ל אי לחצי לוג של סוטה חוץ הוא שהיה משקה אותה בחוץ בשער נקנור ולא היה צריך להכניס המים בעזרה ולקדשם בכלי ע"כ. ופי' תימא הא מים קדושים כתיב וכמתני' תנן ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור. גם נראה שהכהן עם המים היה עומד בפנים וצ"ע:

(שם) **איתפלגון** ר"י ור"ל וכו'. בבבלי דף י"ז ע"ב גרסי' אמר רבא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה. וכתבו תוס' בד"ה קודם וכו' ירושלמי ר' קריספא וכו' עד איני על הסדר ותימה א"כ כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר"ל וכו' ע"כ כבר כתבתי בריש מכלתין בתו' בד"ה כל מקום וכו' מה שנ"ל לתרץ קושיא זו ע"ש. עוד כ' תוס' שם בא"ד ותמה ר' דבפ' ד"מ אמר רבה וכו' כל מקום ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר חוץ מז' סממנין וכו' רב פפא אמר אף סדר יומא ואידך ההוא לאומרה כעלמא דמשמע הא לאו הכי הוה חשיב לי' ואמאי לא חשיב סדר סוטה הא איהו אמר הכא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה ומשמע בירושלמי דבעי כל הפרשה על הסדר ע"כ. ואני תמה בדבריהם אלו הרי רש"י פירש התם לאומרה בעלמא היינו שגזרת הכתוב הוא ולא משום חשיבות א"כ מאי קשי' להו מסדר סוטה וכי חשיבות איכא בסדר סוטה שהבאת המנחה הוא המעכב הראשון כפי סדר הפרשה במ"ש תוס' ברפ"ב וכי זה עדיף משבועה והשקאה שהם העיקר כפי הנראה וכן בכל המעשים כולן אין בהן חשיבות כפי סדרן. ותימא לומר שתוס' פירשו הא דמשני הא לאומרה בעלמא היינו לכתחלה אבל בדיעבד כשר הלכך קשיא להו מסדר סוטה. דהא בסדר יומא קיימינן והא ודאי אפי' בדיעבד פסול דהא כתיב ביה חקה וכמ"ש תוס' בסמוך. הלכך פירש"י שם עיקר. ולע"ג. עוד כתבו תוס' שם בא"ד ונראה דלא חשיב אלא היכא דשנוין על הסדר וכו' וסדר בפרשה עיקר אבל סדר המשנה אפי' למצוה בעלמא לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר זהו סדר תמיד לאפוקי ממצות תלויה אבל לאפוקי מסדר סוטה ליכא למימר דאפי' בדיעבד נמי לא ע"כ. וכ' המהרש"א שתו' מפרשים הא דקאמר התם לאפוקי ממצות תלויה דלא הוה הסדר אפי' למצוה מיהו אם רוצה עושה כסדר הזה וכו' ע"ש. גם זה תימה הרי מפורש קאמר התם בש"ס ואר"י מצות חליצה קוראה וקורא

תולנת ורוקקת וקורא וכוינן בה מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל מצוה הכי ואי אפיך לית לן בה פ"א הרי דסדר המשנה גבי חליצה מצוה הוא אלא דאי אפיך לית לן בה וזהו שדחק רש"י לפ' פי' אחר בסוגיא וכמ"ש המהרש"א ע"ש וצ"ע וע"ק הא אמרי' לקמן בין לרבנן בין לר"ש אם שינה סדר השקאה וסקרבת המנחה כשר ולא פליגי אלא למצוה וי"ל מ"מ בסדר הפרשה הוא דהא כתיב והשקה קודם המנחה ולאחריה:

(שם) **כותב** ואח"כ משביע. כתב במשנה למלך פ"ג מה"ס הלכה א' וז"ל ודע דאע"ג דבמתני' פ"ב תנן בתחלה וכו' ואח"כ תנן על מה היא אומרת אמן דמשמע דהכתיבה היא קודם השבועה הא ודאי לית' דהא קי"ל כתבה קודם שתקבל' עליה פסולה ע"כ. וקשה דלא ה"ל למימר והא ודאי לית' שהרי פליגי בה ר"י ורשב"ל והא דפסק הרמב"ם כתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה היינו משום דרבא אמר הכי בבבלי בפרקין והרב בכ"מ כתב בפ"ד מה"ס הלכה י"ב גרסי' בפ"ב דסוטה כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה וכו' ואיני יודע למה השמיטו רבינו ואע"פ שבירושלמי נחלקו אם משביע ואח"כ כותב או כותב ואח"כ משביע לא היה להניח מלכתוב מאי דפשיטא לגמרא דידן ע"כ ותימא שהרי הרמב"ם כתב בסוף פ' הלכה ז' דין זה מפורש כתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה שנא' והשביע וכתב. ואפשר שלא היה כתוב כן בספרי הרב בכ"מ וצ"ע:

(שם ע"ב במתני') **ואינן** כותב לא בקומוס וכו'. כתב התוי"ט במשנה ב' פ"ב דמגילה פורש נמי וסקרא והכא כלליהו כולא בכל דבר וכו' ע"כ. וקשה הרי פירשו רואות שאין הסקרא עושה רושם אדרבה כשמניחין אותו עם הנייר במים כתבו מתוק. אבל נ"ל דלק"מ דודאי הכא בסוטה בעינן שתהא הפרשה כתובה בדבר שחור דהא בעינן מים מאררים שפירושו שחור כדאמרינן לעיל בפרקין וקומוס וקנקנתו' שחורים הם אלא אף שנמחק קלת מהם עדיין רישומן ניכר לכך איצטריך ומחה אבל בסיקרא ממילא פסול וזה ברור ועמ"ש בגמ' בקונט' והא דתניא ולא בסיקרא:

(שם בגמ') **לא** צרכי' דלא הוחיל וניתנה למחיקה. כ' המהרש"א דף י"ז ע"ב בתו' בד"ה לא על הלוח וכו' וז"ל פי' לא צריכא דהרי זה שאלה היכא דלא נמחקה ע"י שהודיי או ע"י דבר אחר ומשני אף אם לא נמחקה אין זו שאלה הוחיל וניתנה לכתוב מעיקר' למחיקה ע"כ. וקשה שלפי פירושו עיקר חסר מן הספר וע"ק לפירושו בעיא דלוי היא בשנמחקה אי מטמאה את הידים והא ודאי ליתא דהא במתני' דידים פ"ג תנן ספר שנמחק ונשתייר בו פ"ה אותיות מטמא את הידים אבל לא בשלא נשתייר שום דבר וע"ק הרי גם ר' יוסי פירש דבריו מיד וזו למחיקה ניתנה הרי בשלא נמחקה איירי א"כ אין כאן קושיא ופירוקא גם בהרבה מקומות בירושלמי דלא כמו אלא. לכן נראה פירושי שבקונט' מיהו מדברי הרמב"ם ספ"ט מה' שאר אה"ט משמע כפי' המהרש"א וז"ל פ' סוטה הואיל ולמחיקה עומדת אינה מטמאה את הידים ע"כ. ולפי פירושי שבקונט' הי' בעיא דלא איפשיטא וצ"ל לומר דלא הי' בגירסתו הא דלא צרכא וכו' א"נ כיון דטומאת ידים דרבנן פסק הרמב"ם להקל וזה עיקר:

(שם) **כתב** מפיו. וא"ת הא תנינן כשהוא כותב רואה מה שכתוב בטבלא וי"ל דהיינו לכתחילה ומבעי' לי' אי פסולה אפילו בדיעבד. ומכאן נראה ראיה לדברי הר"ן פ"ב דמגילה שכתב דס"ת שכתב' שלא מן הכתב אסור לקרות בו שלא בשעת הדחק. דאי כדעת הר"ר מנוח שכתב הב"י בי"ד סי' רע"ד בשמו שבדיעבד כשר קשה מאי קמיבעיא לי' במגילת סוטה דפשיטא דכשרה בדיעבד מק"ו דס"ת:

(שם) **היה** כותב ראשון ראשון ומוחק. בבבלי בפרקין אמר רבא דפסולה ויליף לי' מדכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת עד שתהא כולה כאחת ונראה דסובר ר' יודן כמ"ד לעיל תורה מעכב ואיצטריך לי' ועשה לה הכהן וכו' לדרשא אחרינא לכך מבעיא לי' ועמש"ל בריש מכלתין בתו' בד"ה תורה וכו':

(שם) **אין** טתפין על עור של בהמה טמאה. לא ידעתי למה לא הביא הרמב"ם דין זה:

(שם) **לא** שנייא היא הכא דכתיב בספר. כתבו תוס' בפרקין דף י"ז ע"א בד"ה לא על הלוח וכו' תימה אמאי לא מרבינן כל מילי מוכתב וכו' ובירושלמי מקשה נמי הכא כתיב ספר וכו' שנייא היא הכא כתיב בספר אבל בגמרא דידן לא אמרינן התם הכי דאמר אי כתיב בספר כדקאמרת דהוה מרבינן כל מילי דתלוש בר מדבר שיש בו רוח חיים ע"כ. ודבריהם תמוהים לענ"ד שהרי פירש"י שם אי כתיב בספר משמע יכתוב בקלף ומלית למימר דכי רבי מוכתב לה דומיא דקלף הוא דרבי ע"כ. א"כ הכא בסוטה דאיצטריך וכתב כמפורש בסמוך לא מפקינן קרא מפשטי' וא"ת א"כ ליסני משום דלא מיותר וכתב בסוטה וי"ל דאי לא כתיב בספר היינו דורשין מוכתב דאתי לרבויי כל דבר אבל השתא דכתיב בספר לא מפקינן קרא מפשטי':

(דף י"ב ע"א) **אין** מן הדין לית את ש"מ כלום. וקשה היך אפשר לומר שאמן דסוטה קבלת דברים הוא א"כ תרי זימני אמן למה לי אלא ודאי אמן על האלה אמן על השבועה כדתנן במתני' וי"ל דמתני' תנן אחרי שמלינו במקום אחר אמן על השבועה אבל מתרתי אמן דסוטה ליכא להוכיח דאפשר לומר אמן מאיש זה אמן מאיש אחר וכדתנן נמי במתני' אך קשה לפ"ז מאי מבני בסמוך ת"ש שלא שטיתי ארוסה וכו'. קשיא היא גופא מנ"ל וע"כ לומר דמתרתי אמן שמעי' ארוסה וקשיא הא איצטריך לאיש זה ולאיש אחר אלא ודאי דמחד אמן מפיק בפיר איש זה ואיש אחר א"כ בפי' שמעינן מיתורא דאמן שבועה וי"ל דסבר יתורא דאמן איצטריך לארוסה ושומרת יבם. ועיי' מ"ש בסמוך בתוס' בד"ה אלה וכו'. ועיי' בבבלי בקידושין דף כ"ז ע"ב בתו' בד"ה אמן מאיש זה וכו' וכתו' בד"ה ה"ג אלה לאו וכו'. ותמהני שלא הביאו דברי הירושלמי דליכא למילף גלגול קרקעות מאמן מאיש זה אמן מאיש אחר:

(שם) **לאלה** ולשבועה אין את לגוד. בה"ג פריך בסמוך לאמן ולאמן אין את למד ולא משני מידי מיהו קושיא הראשונה משני בבבלי בשבועות כ"ד דף ל"ו ע"א דכתיב ושמעה קול אלה דה"ל למכתב ושמעה אלה ש"מ דהויא שבועה כל שיש בו אלה וכתב קול אלה יתירא לדרשא לחייב באחד משתי קולות או אלה או שבועה. וקושיא שניה נ"ל לתרץ דהכא בסוטה איצטריך אמן יתירא אף על הגלגול שלא נזכר בפרשה והיינו ארוסה ושומרת יבם משא"כ בשבועות אחרות שא"ל אלא לאמן אחר וזה נכון אך הא דאמרינן שם בבבלי דלרבנן חיי' על הכינויין וא"ל להשבי' בשם דלא ילפי' מסוטה ע"ש קשה כי היכא דילפי' גלגול מסוטה. ניליף נמי הא ועיין בבבלי בקידושין דף כ"ז וצ"ע:

(שם ע"ב) **ויתיבינ'** מה איכפת לה ממזר וכו'. כתבו תוס' בדף י"ח ע"ב בד"ה אמרי וכו' בירושל' מפרש האיך קילס ר' ינאי לר"י וכו' א"ל ר"ל בתר כל אילין פסוקי קילוסי' יכול הוא פתר להו כר"ע ותו דחי ליה התם ויתיביניה מה איכפת לו ממזר גבי קינוי התורה אמרה וקינא את אשתו אפי' מקלת אשתו ע"כ. ולענ"ד גירס' זו לית לה פתר חדא היך שייך תשובה זו על דברי ר' יוחנן ותו א"כ מה השיב ר' שמי לר' הילא. לכן נ"ל גירסתי שבקונט' עיקר. אך קשה מאי פריך לר' אילא דלמ' וקינא איש את אשתו קדריש את לרבות מקלת אשתו והייט שומרת יבם אבל הכא כי יקח איש אשה כתיב וי"ל דע"כ לומר דרבנן דפליגי אר"ע לא דרשי את לרבות שומרת יבם דא"כ מוכח דלא יגלה כנף אביו איירי וכר"ע דה"ל חייבי לאוין וסמיך לי' לא יבא ממזר דבשומרת יבם של אביו ליכא לאוקומי דה"ל חייבי כריתות וכדדרשי רבנן דקשי' למה לי קרא הא מדכתיב בסמוך ליה לא יקח איש את אשת אביו איכא לרבויי שומרת יבם (ועיי' בבבלי ביבמות דף מ"ט ע"א) א"ו דרבנן דר"ע לא דרשי את לרבות שומרת יבם ועיי' לקמן ר"פ הארוסה. משמע מפורש דלאו מיתורא דאת קדריש וא"ת עדיין תקשי לרבנן מהשת אביו לחודא מרבינן שומרת יבם של אביו דהשת אפי' מקלת אשתו משמע וי"ל כיון דלרבנן לא יגלה כנף אביו אתי לעבור על שומרת יבם בבני לאוין כדאמרי' בבלי ביבמות ר"פ נושאין א"כ אי לאו דאיתר לן קרא לא שמעי' דעובר בבני לאוין מיהו לפי מאי דפירשתי לקמן ר"פ הארוס' דמיתור דוקינא את אשתו קדרי' קשה אפי' שבקונט' וצ"ע:

(שם) **א"ר** ינאי שומרת יבם שזינתה מותרת לביתה. כתבו תוס' בדף י"ח ע"ב בד"ה אמרי וכו' לפי הירושלמי משמע דפליג ר' ינאי אר' ינאי דאמר לעיל שאין קידושין תופסין ביבמה והכא אמר שאם זינתה מותרת לביתה ע"כ. ולענ"ד לק"מ דאף דאין קידושין תופסין בה מ"מ כזנו' אפי' לאו אין בה דלא תהיה כתי' אהויה קפיד קרא וכיון שאין הולד ממנ' ממזר אינה כארוסתו לאסרי' עליו בזנו' ותוס' לשיטתייהו אזלי דכתבו בד"ה הנ"ל דמ"ד אין קידושין תופסין ביבמ' סובר כרב המנונא דשומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה ע"ש. ואין הדבר כן. וכן דעת כל הפוסקי' שפסקו שאין קידושין תופסין ביבמה ופסקו דלי' הלכת' כרב המנונא. וכן כתבו תוס' ביבמות ע"ש:

(דף י"ג ע"א) **ולא** מעיני יבמה. כתב המהרש"א בתו' הנ"ל וז"ל כ' מהרש"ל ומ"מ מקני לה שמקלת אשתו היא עכ"ל נרא' שהבין דלההוא תירוצא דבירושלמי דאפי' למקלת אשתו מקנה י"ל נמי דמותרת לביתה וא"א לומר כן כיון דמותרת לביתה לא הוה מתני' עמה אלא דלהאי תירו' מוקמינן מתני' כרבנן דאסורה לביתה דאשתו ואפי' מקלת אשתו כתיב ולא איכפת לן בתפיסת קידושין וכממזרו' אבל לר' ינאי דהכא דס"ל דמותרת לביתה ע"כ דלי' לן לאוקמי מתני' אלא כר"ע ע"כ. ול"נ דאף המהרש"ל מודה דמתני' דהכא אתיא כר"ע אלא דקשיא הא דתנן לקמן פ"ד הרוסה ושומרת יבם לא שותות וכו' ודייקינן בבבלי מישתא הוא דלא שתיא אבל קינוי מקנה לה ובברייתא התם יליף מקרא דכתיב דבר אל בני ישראל לרבות שומרת יבם לקינוי אלא ודאי דלר"פ שומרת יבם מקנה לה אלא דר' אילא סובר מדמקנא לה להשקותה אח"כ כשהיא כשות' היינו אפי' אזנות שזינתה כשהיתה שומרת יבם דאסורה לביתה דאל"כ כל שתיבעל ולא היתה אסורה לו לא היה מתנה עמה כדתנן במתני'. ובתמא דע"ס ור' ינאי סוברים שלא היה נותנה עמה על זנותה כשהיתה

שומרת

שומרת יבם אלא לסשקותה אח"כ על הקינוי שהיה מקודם ומתני' דתק שלא שטיתי שומרת יבם כר"ע אתיא מיהו לפמ"ש תוס' ד"ה ארוסה דמתני' איירי בבאה עליה יבם בבית אחיו קשיא:

(שם) **ובהנת** היתה והתירוה לביתה. כתב בש"ע א"ע סי' ו' סעי' ח' וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה. וכ"כ הרמב"ם פי"ח מהא"ב. וכ' הב"מ דכ"ש הוא מאחר חייבי לאוין דהא מספקא לן אם קידושין תופסין ביבמה ע"כ וקשה הרי מפורש כאן דמותרת אפי' ליבם כהן והו' בד"ה הנ"ל מביאו' דברי הירושלמי זה. והטעם פשוט להיתרא דלאו חייבי לאוין היא בזנות וכמש"ל וכדפירשתי בקונט' וכן פירש המהרש"א וי"ל כיון דס"ל להרמב"ם דיש זונה מחייבי לאוין ויש לנו רא' מבבלי ביבמות פ' אלמנה וכמ"ש הב"מ א"כ ע"כ לומר דהירושלמי פליג דודאי לאו אית בה ביבמה לכ"ע כמ"ש תוס' ס"פ החולץ. מיהו הטור א"ע סי' ו' כתב דאין זונה מתייבי לאוין תוך מהבא על היבמה שעשאה זונה. והיינו מטעם שאין הקידושין תופסין בה וכמ"ש הב"י לדידי' קשה מסוגיין דמפורש דמותרת לכהן. ודוחק לומר דסובר דמ"ד מותרת לכהן סובר דקידושין תופסין ביבמה דפשטא דלישנא משמע דאליבא דר' ינאי דאמר דמותרת לביתה קאמר דמותרת לכהן ור"י ס"ל דאין קידושין תופסין ביבמה כמפורש לעיל בסוגיין ואף שכתבו תוס' דמשמע דפליג ר' ינאי אר' ינאי ככר כתכתי לעיל כד"ה א"ר ינאי דלא פליגי וכן דעת הטור ול"ע:

(שם) **בבר** כתיב והביא האיש את אשתו אל הכהן. כתב במ"ל פ"ב מה"ס הלכה ו' שנראה דס"ל לירושלמי והביא האיש את אשתו הוא ריבוי לרבות ישראל שנשא גיורת שמשקה אותה אך לא ידעתי למה לא נקיט קרא דוקנא האיש את אשתו וכו' והאי תמי' על הירושלמי הוה נהם פקביא מודה בישראל שנשא גיורת אמאי קאמר שאין משקין את הגיורת דהא טעמי' הוא משום דהכעל הוא גר דאי משום דידה היו משקין אותה מדכתיב והביא האיש את אשתו והולי משום דרבנן נקט הכי דטעמייהו משום דנשא גיורת משקין אותה ע"כ. והנה הקושיא הראשונה יש ליישב דוקנא את אשתו איצטריך לרבות אפי' מקנא אשתו וכדאמרינן לעיל בפרקין ולקמן ר"פ נוטל וקושיתו השני' לאו קושיא היא לפי מאי דפירשתי בקונט' דוהביא האיש את אשתו למעוטי קאתי. וע"כ לומר כן דמבני ישראל ליכא למעוטי ישראל שנשא גיורת כי אם גר ולמה לי קרא לרבויי א"ו כדפרישית דלמעוטי קאתי. ומש"ע הרב הנ"ל דהרמב"ם לא חש לדברי הירושלמי דבבבלי הגיא בהדיא אשת הגר שותה ע"כ. אינו מוכרח דאשת הגר אפשר לפרש גר שנשא גיורת וכמ"ש הוא עצמו שם בסמוך. אלא הכי י"ל דלשון הש"ס בבבלי משמע דלא דרשי' בני ישראל למעט גרי' וע"ש דף כ"ו ע"א. ומש"ע ומאי דאמרי' בגמר' דואמרת ריבוי' הוא הכוונה היא דכתיב אליהם וכמ"ש הרא"ד דמשמע שהם בויס ובזה יתיישב קושית תוס' תימה והא הפיקתי' לעיל לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי ולפי הירושלמי ניחא דמלת אליהם קא דריש ע"כ. לא ידעתי איך נדרוש ממלת אליהם ריבוי לגר גם אין דברי הרא"ד משמעין כן אלא כיון דמואמרת דרשי' הרבוי וכתיב ואמרת אליהם ש"מ דבעינן שיהו שוין. וזה מבואר מלשון הירושלמי דמסיק ואמרת אליהם לרבות כל הכתוב בפרשה וכו'. ול"נ לתרץ קושית תוס' דכיון דמרבי' מואמרת כל שכיבתה אוסרתה בעלה מקנא ומשקה מרבינן הכל שומרת יבם וארוסה ואשת הגר אלא דשומרת יבם אימעיטו מתחיי' מקרא כדר' יונתן כמפורש בבבלי פ' ארוסה אבל לענין קינוי לא נתמעטו וכן גיור' לישראל ובת ישראל לגר נמי נתמעטו מקרא כמפורש כאן וזה מבואר בדברי רש"י דף כ"ד בד"ה ה"ג דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם לרבו' ארוס' וכו' ול"נ איש איש דלדרשא אהרינא דרש לי' נקמן אלא ריבוי' מואמר' אליהם וכ"נ אמרי' לקמן בפרקין ואמרת ריבוי' הוא ע"כ וקשה למה ניחא לי' מואמר' הא נמי איצטריך לדרשא אחרינ' כמ"ש בעצמו אלא ודאי דמואמרת מרבינן כל מילי אבל לא מאיש איש. ואו"ת הקשי למ"ד שומרת יבם שזינתה מותרת לביתה מנ"ל דמקנין לה וי"ל ככר תירצו תוס' בר"פ ארוסה דמהני' איירי כגון שבא עליה יבם בבית אחיו וכו' ע"ש והדברים ברורים כאין גמגום. שוב ראיתי בשו"ת אמונת שמואל סי' ז' שכתב בריבה פ' נשא גרסי' דבר אל בני ישראל ע"י ישראל מקנאין ולא ע"י עכו"ם וכו' או אינו כ"י לרבות גרי' ת"ר איש איש לרבות גרי' ומפרש ברמב"ם דאאשת הגר קאי וכו' ומשמע לי' דהפי' בנשא ישראלית ודחה האי ירושלמי מהאי דספרי ע"כ ואני תמה דודאי לית לי' לבבלי הך דרשא לרבות שהרי מפורש בר"פ הארוסה וכסופו דאיצטריך איש איש לרבות אשת חרש והרמב"ם כתב דין זה בפ"ק מה"ס וכן מפורש בדברי רש"י שהבאתי בסמוך. ואם נאמר שכוונתו דהרמב"ם סובר דבני ישראל איצטריך לדרשת המדרש דאין מקנאין ע"י עכו"ם לא ממעטים גרים הא ודאי ליתא שהרי כרים הלכות סוטה כ' דמקנין ע"י עכו"ם וכר"ה דאמר הכי בפ' ארוסה:

(שם) **מתניתא** דר"י פוטרו מכל מלות וכו'. וקשה לר"י למה לי ונעלם מעיני אישה למעט סומא כיון דפטור מכל המלות א"כ אף זינתה תחתיו אינה נאסרת עליו וכל שתיבעל והינה נאסרת עליו לא היה מתנה עמה כדתנן במתני' בריטא. לכן נ"ל דה"ג מתני' דלא כר"י וכו' וה"פ הא דתניא ונעלם מעיני אישה למעט סומא והא דתניא בין הוא סומא בין היא סומא נמי אתיא כרבנן דלר"י לא לריך קרא למעט ובבבלי ס"פ ארוסה יליף לה מדכתיב אשה תחת אישה שיהיו שניהם שוין בשלימות גופן:

(שם בברייתא') **נסתרה** לאחר וטמאה. פירש"י דאינה נאסרת עליו לחזור לו אא"כ נישאת ע"י קידושין דכי כתיב לא יוכל וכו' אחר קידושין ונשואין כתיב כדכתיב והיתה לאיש אחר ע"כ. וקשה שסנה משנתו כר' יוסי בן כיפר דאמר הכי ביבמות דף י"ח ע"ב דמחזיר גרושתו מן האירוסין מותרת אבל חכמים אומרים אחת זו ואחת זו אסורה. וכן פסקו כל הפוסקים הלכה כחכמים. ועמ"ש ביבמות פ' החולץ בתו' בד"ה המחזיר גרושתו:

(שם ע"ב בגמ') **אן** מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה טמאה היא. וקשה מאי מספקא ליה פשיטא שאינה ניתרת בשתייה זו והרי היא באיסורה עומדת לביתה ולמה יגרע ביאה זו מבא עליה בעלה בדרך דתנן לקמן פ"ד שיולה' ונוטלת כתובה (ועיי' במ"ל פ"ב מה"ס הלכה ה) וי"ל שסובר אף לאחר בתירה נמי יכול למחול והיכא בבבלי בארוסה מאן דסבר הכי ומספקא לי' אם גירש כמו שמחל אף לאחר בתירה:

הדרן עלך פרק היה מביא

(שם) **היה** נוטל. ולוקח הכהן וכו'. כתבו תוס' בר"פ מכאן משמע הכהן היה נוטל ולא הבעל כדפירש"י ומלינו למיפר שהקידוש כשר בזר מיהו מלוה בכהן ליטול המנחה מידה ומאחר שהוא נוטלה הוא נותנה כמו כן לתוך כלי שרת:

(שם) **ואין** הדבר כאור וכו'. כתבו תוס' במנחות דף כ"א ע"ב בד"ה כהן מניח ידו תחת יד בעלי' ומניף לאו דוקא תחת יד הבעלי' ממש דא"כ ה"ל חלילה בין הכלי ובין יד הכהן וכו' ובקונט' פי' דתנופת הכהן לא איכפת לן אם יש בה חלילה דעיקר תנופה בבעלים היא וקשה מנ"ל הא הא תרוייהו כתיבי ובירושלמי משמע קלת דהוי ממש דגרסי' ואין הדבר כעור וכו' אין ילה"ר מלוי לשעה מיהו מלינו למימר דאע"פ שזה למטה וזה למעלה פעמים נוגעין ידיו בידה ע"י שמתיחד בתנופה ע"כ. הנה מהירושלמי הזה ודאי קשיא אפירש"י דמדפריך ואינו חולץ שמעינן דאף תנופת הכהן לריך שלא יהא בה חלילה. אך קשה הא מין במינו הוא ואינו חולץ וי"ל בקדשים אפי' במינו חולץ כדתנן בפ"ב דזבחים ע"ג רגליו של חבירו פסול דה"ל חלילה וא"ל דגזירת הכתוב הוא להכשיר הנחת יד כהן תחת יד בעלים ולא הוי חלילה וכ"כ תוס' בקידושין דף ל"ו ע"ב בד"ה הכהן וכו'. דאיכא לקיים תניפת כהן בענין דלא ליהוי חלילה שהבעלים אוחזין באוגני הכלי והכהן בשוליו מלמטה וכמ"ש תוס' שם במנחות ובקידושין וכ"מ במתני' בביכורים:

(שם) **תני** ר"ח סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידיה. וקשה הא כתיב ונתן על כפיה וליכא וי"ל דקסבר ר"ח דלא בעינן קרא כדכתיב וכ"כ תוס' אך קלת קשה על הרמב"ם שפסק בפ"ב מה"ס דגידמת אינה שותה משמע דסובר בעינן קרא כדכתיב ובפ"ח מה' נזירות פסק דנזיר שמורט א"ל העברת תער משמע דסובר דלא בעינן קרא כדכתיב ועיין בתוי"ט פי"ד דמסכת נגעים ובלח"מ ה' נזירות וי"ל:

(שם) **מהו** מגיס גופה של מנחה גופה של כלי. בבבלי פ' היה מביא דף י"ד ע"ב פשט ליה דבגופה של כלי הגי דכתיב והקריבה אל הכהן וגו' והגישה אל המזבח מה הקרבה אלל כהן בכלי אף הגשה אלל מזבח בכלי:

(שם) **אר"י** סוטה לתידוש יאתה וכו'. במנחות דף ס"א ע"א תנן תנופות קודמות להגשות ופרש"י ומנין שהתנופה קודם דכתיב במנחת סוטה והניף את המנחה לפני ה' והדר והקריב אותה אל המזבח ע"כ וכ"פ הר"ב. ותימה הא מפורש אר"י דמסוטה אין ללמוד דתידוש הוא ואין למידין ממנו אלא מוסבלת את המנחה וכו' יליף כדמסיק בסוגיין ול"ע ועמ"ש לקמן בתו' בד"ה הלא אזכרה וכו':

(דף י"ד ע"א) **להביא** מנחת העומר להגשה כתב המהרש"א וא"ל למה ליה לרבות הגשה לסוטה מוהקריבה דכתיב גבי שאר מנחות הא בגופה דמנחת סוטה כתיב והקריב אותה אל המזבח וכפירש"י די"ל לפי הירושל' דלא משמע ליה מוהקריב דסוטה הגשה אלא מריבויא דוהקריבה דכתיב גבי שאר מנחות כדכתיב גבי' והגישה ע"כ. ואין ספק שנעלם ממנו דבמנחות דף ס' ע"ב גרסינן והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה וכן הוא אומר והקריב אותה אל המזבח. ואני תמה מדברו שהרי מפורש בדברי תוס' שכן הוא בבבלי אלא הגשה קודמת לתנופה הוא דיליף בירושלמי אלא שהגשה הכתובה כמנחות כמ"ש המהרש"א גרמי' לו שהגיה בתוס' ובירושלמי יליף בכל המנחות שהתנופות וכו'. ואיש כן אלא שהגירסא היפנה עיקר. וגם הגה' המהרש"ל תמוה. ולא ידעתי אנה מלא דבר זה בפירש"י. ואפשר שכיון לדברי רש"י ע"ב בד"ה ה"ג ת"ר וכו' והקריב דהיינו הגשה וכו' ע"כ. וא"כ הפשטא דכתיב והקריבה מפרשינן והקרי' היא הגשה אבל מוהקריב לחוד ליכא למשמע כלום ול"ע:

(שם) **מנחת** העומר מניין ששיריה נאכלין. במתני' תנן והשאר נאכל לכהנים פירש"י שכל הנקמלות שיריה נאכלין דכתיב בסתם מנחה זאת תורת המנחה וכו' עד והנותרת ממנה וגו' ע"כ. ותימא הרי מפורש במנחות ר"פ ואלו מנחות דבאה שעורין כגון מנחת העומר ומנחת קנאות ליכא למילף מזאת תורת דלא ילפינן מזאת תורת אלא מנחה שבאה חיטין אבל לא באה שעורין אלא מדנקמלת שיריה לכהנים. ואפשר לומר דסובר רש"י דה"פ מדנקמלת נכללת בזאת תורת דא"ל מסברא אמרי' הכי דא"כ למה לי והנותרת ממנה וגו'. אך קשה דהכתי קשיא למה לי גבי מנחת סלת ומרחשת והנותרת ממנה וכו' תיפוק ליה מזאת תורת אלא ודאי דאף דסברא היא כתב לי' קרא א"כ גם באה שעורין לא ילפי' מזאת תורת. גם לשון רש"י קשה שכתב דכתיב תורת בסתם מנחה ובגמרא מפורש דמנחת שעורין אינה בכלל סתם מנחה דזאת תורת ול"ע:

(שם) **אלא** אזכרה אזכרה. וקשה א"כ נ"ל דמנחת עומר ממנחת סוטה יליף וקשיא לר' יוסי דאמר לעיל דאין למדין מסוטה לתידושה יאתה ואין למדין מתידוש וי"ל דס"ל כרבינא דאמר בר"פ ואלו מנחות דילפינן מנחת עומר מקנאות ששיריהן נאכלים מדכתיב לכל מנחתם ע"ש:

(שם ע"ב) **מודה** ר"ש לחכמי' שאם השקה ואח"כ הקריב מנחתה שהיא כשרה. וכ"ה בבבלי דף י"ט ע"ב ויליף ליה מהשקה קמא כדפירשתי בקונט'. ורש"י בפי' התורה כתב והשקה את האשה אין זה סדרה מעשה שהרי בתחלה מקריב מנחתה אלא שהכתוב מבשרך שכשישקנה יבאו בה למרי' לפי בנא' בטן וירך ומניין לשאר כל הגוף ת"ל ובאו בה בכולה ע"כ. ותימא אף שפירש המקרא כר"ש שנ"ל כך פשטי' דקרא וכמ"ש הרא"ם מ"מ פירושו זה אינו לא כר"ש ולא כרבנן דהא ר"ש מוקי לוהשקה קמא שאם השקה ואח"כ הקריב מנחתה שהיא כשרה וכן מפורש בבבלי. ומלבד זה סוף דבריו תמוהי' שכתב אלא הכתוב מבשרך וכו' עדיין קשיא למה לי הך קרא הא כתיב בתר הקרבת המנחה והשקה את המים והיתה אם נטמאה וכו' ובאו בה המים המאררים למרים גם ממ"ש רש"י פ' נשא דף כ"ח ע"א בד"ה שית' קראי וכו' משמע מפורש דקרא בתרא מוקי להכי ע"ש. ואפשר לומר דכוונת רש"י בשלמא אם נאמר כרבנן שמשקה תחלה ואח"כ מקריב מנחתה איצטריך ובאו בה לאשמועינן שהשקאה קודמת למנחתה וכדאמרינן לעיל בסמוך אלא לר"ש למה לי ובאו בה ומשני דאיצטריך לר"ש שהן מתחלחלין בכל איברי'. אבל לפ"ז אין לשונו מדוקדק דמשמע שבא לתרץ למה לי והשקה ועו"ק א"כ סותר דברי הירושלמי דמוקי ובאו בה לר"ש כולהון ולא מקלתן. מיהו בבבלי נראה דלית ליה הך סברא דבעינן כולהון דבדף י"ח גרסי' בעי רב אשי נשפכו מהן ונשתיירו מהן מהו תיקו ולא פשיט מדכתיב ובאו בה דמשמע כולהון ולא מקלתן. אלא ודאי דהבבלי לית ליה להך דרשא לכך פירש"י לפי שיטת הבבלי. והא דקאמר דפשטו המים בכולה. מתני' היא בפ"ק ובאר כל הגוף לא פלט. ועיין מ"ש בסמוך מ"מ דברי רש"י ל"ע ומן השמ' שלא הרגישו בזה מפרשי דבריו. ונראה דה"פ אין זה סדר המעשה ולא כתיב כאן אלא ללמד שבדיעבד כשר אם השקה ואח"כ הקריב מנחתה א"כ למה כתיב ובאו וכו' הרי כבר נאמר לקמן על הסדר וקאמר דאיצטריך שכשישקנה אפי' קודם הקרבת המנחה יבואו בה למרי' בשעת הקרבה. אך קשה הא נ"ל קרא פשיטא אם לא יבדקו המים למה הן כאין ומתרץ רש"י דודאי המים בודקין אותה אלא דסד"א אם השקה ואח"כ הקריב המנחה אין המים בודקין אלא בבטן וירך ולא בשאר כל הגוף כמו מקריב ואח"כ משקה שבודקין בכל הגוף לכך איצטריך גם כאן ובאו בה. והדברים נכונים שמש"ל בפרקין בתוס' בד"ה אינה מספקת וכו' דבר נכון:

(שם) **מ"ט** דר"ש ובאו בה. פירשתי בקונט' דמיתורא דהמים המאררים למרים קדריש דהפשטא ליכא לפרושי דמובאו בה קדריש דקשה הא ככר דריש ר"ש ובאו בה בכולהון ולא במקלתן. אלא דקשיא לי לרבנן המים המאררים למה לי לכתוב ובאו בה למרים. לכך נ"ל לפרש דמובאו בה גופא קדרי' אלא דתרי פעמים ובאו בה כתיבי בפרשה חד בוהשקה קמא וחד בוהשקה בתרא. אך עדיין קשה המים המאררים למרים למה לי וי"ל:

(שם) **מה** מקיימין רבנן טעמא דר"ש ובאו בה. וקשה דלמא איצטריכו בכולהון ולא במקלתן כדאמרינן לעיל לר"ש. וכן קשיא נמי מאי פריך לעיל לר"ש למה לי ובאו בה נימא דאיצטריך ללמד שהן מתחלחלין בכל איבריה. מיהו לפרושי שבקונט' דמהמים המאררים למרים קדריי ניחא קושיא הראשונה אבל קושיא השניי' קשיא גם לפי' שבקונט' שובאו בה איכא לפרושי שהן מתחלחלין בכולה ובפירש"י על התורה שכתבתי לעיל בסמוך:

(שם) **מה** מקיים ר"ש טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון. וקשה הא איצטריך שאם השקה קודם הקרבת המנחה שאין המים בודקין אותה עד אחר הקרבת המנחה. וכ"מ בבבלי בפרקין דף כ' ע"ב דר"ש דריש להכי מזכרת עון דגרסי' התם אינה מספקת לשתות וכו' מתני' מני ר"ש היא דאמר מקריב את מנחתה ואח"כ משקה דכמה דלא קרבה מנחתה לא בדקי לה מיא דכתיב מנחת זכרון מזכרת עון ע"כ וע"ש בפירש"י. ואפשר לומר דבבבלי ה"ק כיון דלרבנן אין המים בודקין עד אחר הקרבת המנחה כדדרשי ממזכרת עון א"כ מתני' דלא כרבנן אבל מכל מקום קשיא דלמא לר"ש נמי איצטריך לדרשת רבנן וכדכתיבנא וי"ל דה"מ למכתב מנחת מזכרת עון וזכרון למה לי ש"מ תרתי וכן משמע בספרי דזכרון נמי מיותר:

(שם) **מלמד** שכל עונות וכו'. פירשתי בקונט' שלא יהא הזכות תולה לה. וקשה הא ר"ש לית ליה זכות תולה כדתנן לקמן בפרקין. לכן נ"ל שנזכרין עונותיה כאותה שעה לענשה על שאר מעשיה הרעים בשאר עונשין ודוחק:

(שם) **כל** עמא מודיי שמחיקה סמוכה להשקייה. כתב הרמב"ם פ"ג מה"ס מוחק ואח"כ פורע ראשה. ואח"כ מביא מנחתה ומניף וכו' ואח"כ משקה ע"כ וקשה הא אמרי' כאן דהכל מודים שמחיקה סמוכה להשקייה. ואף שהרב בעל משנה למלך תמה על הרמב"ם בענינים אחרים שסדרו משונה. מ"מ הדבר תימא איך פליג אדברים המפורשים ול"ע. ועמש"ל פ"ק דף ד' בתו' בד"ה קריית וכו':

(שם) **כר"ש** כרה כרבנן כבר שתת. וקשה הא כרבנן נמי אתיא וקמ"ל אי עבדי כהנים שלא כדין והקריבו הקומץ מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ וי"ל דפשיטא ליה לש"ס משום הקרבת המנחה. לחוד אין מערערין אותה וגדולה מזו אמרי בבבלי בפרקין דלר"ע אפי' נמחקה המגילה קודם הקרבת המנחה אין מערערין אותה אף שנמחק השם כ"ש בשביל הקרבת המנחה לחוד:

(דף ט"ו ע"א) **תחת** לירו של היכל. וכ"ה בתוספתא פ"ב דסוטה. והר"ב כתב בפי' המשנה מגילתה נגנזת בלד ההיכל וכ"כ רש"י. וכתב התוי"ט שהוא ירושלמי. וקשה מאי בשביל לשתקה דקאמר גם בלד ההיכל קשה מ"ע יש בדבר:

(שם) **בשביל** לשתקה. וקשה דגרסי' בבבלי במכות המוחק את השם לוקה דכתיב ואבדתם את שמם לא תעשון כן וגו' וכן תניא בברייתא בבבלי בשבועות דף ל"ה אלו שמות שאין נמחקין ה' וכו'. א"כ איך ניתנה המגילה עם השמות הכתובים בתוכה תחת הליר לשתקה הא הנחתה זו כמאבד בידים הוא וכ"ש המסבב סדלת הוא המוחק עלמו וי"ל דהירושלמי לית ליה הך דרשא ומותר לאבד כתבי הקדש שאין בהן לורך. וניחא לן בהא מ"ש הכ"מ פ"ד מה"ס הל"ד ודע דבתוספתא פ"ב דסוטה ובירושלמי פ"ב תני גבי מגילתה נגנזת תחת לרו של היכל ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ. ולא ידעתי מאי קשיא ליה כיון דהרמב"ם פוסק שאסור לאבד שם מהשמות וכמ"ש רפ"ו מה' יסודי התורה סובר נמי שאסור להניחה תחת לירו של היכל לשתקה. ואפשר שגם לו להר"ב בכ"מ לסקשות כן משום דגרם לדו של היכל. אבל כ"כ בסמוך שאין גירסא זו נכונה. גם לשון תחת מורה שהגירסא שלפנינו עיקר:

(שם) **מהו** לגבול כהן את הטיט. וקשה הא מים קדושים הן מהכיור למה יהא מותר לגבל כהן את הטיט דהא אפי' לינה פוסלת בהן כדאמרינן לעיל פ"ב. ואפשר דאפי' מעילה אית בהן ולא דמיין לנסכים משירדו לשיתין דאין מועלין בהן דהתם טעמא אחרינא איה כהו משום דנעשה מלותן ואין לך דבר בנעשה מלותו ומועלין בו וי"ל דהנך נמי נעשו מלותן הן דלא באו אלא לברר בהן הספק והרי ככר נתברר:

(שם) **עד** שהוא בדרך מנחתה קדשה. הר"ב פי' במשנה ומנחתה נשרפת הואיל וקידשה בכלי טעונה שרפה בעזרה. וקשה הא מתני' סתמא תנן אפי' לרבנן ולדידהו לא היה מקריב המנחה עד לאחר השקאתה. וא"ל שאף לרבנן הניף והגיש וקמץ קודם השקאה אלא דהקרבת' היתה אחר השקאה דהא ולקח הכהן מיד האשה כתיב בתר השקאה והיינו שאז נטל המנחה מתוך כפיפה מלרית כדאמרי' בר"פ וכ"ה ברמב"ם פ"ג מה"ס ואף לר"ש נמי קשיא כיון דהיה כותב קודם הקרבה כדאמרי' לעיל לר"ש היה כותב ומקריב ומוחק ומשקה איך תנן סתמא שמנחתה נשרפה על בית הדשן הא אפשר שעדיין לא נתקדשה בכלי. ואי סובר דאם לא נתקדשה בכלי לא היתה נשרפת. וכן נראה דעת תוס' בפרקין דף כ"ב ע"ב בד"ה אלו וכו'. קשיא הא הירושלמי דייק ממתני' דבא עליה בעלה בדרך דאף שקדשה בדרך נשרפת. וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ג מה"ס שהמתיקה היא קודם הבאת המנחה לעזרה וקודם שניתנה לתוך כפיפה מלרית ובפ"ד כתב אם אמרה איני שותה קודם שתמחק המגילה מנחתה מתפזרת על הדשן. הרי שקודם שנתקדשה המנחה בכלי נמי נשרפת בבית הדשן. וגם על התוס' קשיא דמוקמי למתני' ואלו שמנחותיהן נשרפות בשנתקדשו בכלי וכמ"ש בסמוך

הרי ר"י כר' כון מוקי למתני' בשלא נתקדשה כלל בכלי אלא בדרך נתקדשה ולדברי תוס' אין ראיית הירושלמי ממתני' כלו' דע"כ לומר שהן מפרשים למתני' שבעלה בעלה בדרך שמנחתה נשרפת היינו שנתוודע לב"ד אחר שנתקדשה בכלי שבעלה בעלה בדרך. ולדברי הירושלמי נראה דתנן בפ"ב דמעילה המנחות משהוקדשו מועלין בהן קדשה בכלי הוכשרו לפסול בט"י וכו' וצ"ע. והא דתנן לקמן בפרקין נטמאת מנחתה עד שלא הוקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה. טומאה שאני כיון שעדיין צריכה לה אבל בשאין צריכין לה אינה נפדי' ונשרפת על הדשן:

(שם) **כמה** ימחוק בס"א אות אחת וכו'. וקשה כיון דאמרינן בסמוך דלכך מערערין אותה לפי שגרמה להשם שימחק למה מערערין אותה כשלא נמחק השם אלא אות אחת מהמגילה וי"ל דפליגי כמה ימחק מהשם עצמו ולא ידעתי למה השמיט הרמב"ם דין זה וכתב המשנה כפשטה:

(שם) **א"ל** ר"ע וכי מפני וכו'. בילקוט פ' נשא מייתי ספרי זוטא וז"ל והשקה אותה רא"א מקיין אותה בע"כ א"ל ר"ע לא נדע אם טהורה היא אם אמרה טמאה אני. וכתב בז"ר נ"ל דה"פ דלדברי ר"א משמע אפי' אמרה טמאה אני מקיין אותה בע"כ וא"ל ר"ע דהא אין אנו יודעין אם טהורה או טמאה היא ודלמא קושטא קאמרה ואיך נשקנה בע"כ לכן אין מקיין אותה בע"כ אא"כ אמרה איני שותה ע"כ ותמהני שהרי ברייתא מפורשת היא בבבלי דף י"ט ע"ב דר"ע אאמרה איני שותה קאי וס"ל דאמרה איני שותה כאומרת טמאה אני הוה ודקשי' ליה הא אר"ע דמשקין אותה בע"כ כבר שניא לה בירושלמי ובבבלי:

(שם במתני') **אינה** מספקת לשתות וכו'. פירשתי בקונט' דמתני' כר"ע דסובר כר"ש מקריב מנחתה ואח"כ משקה וכ"ה מפורש בבבלי דף כ' ע"ב בגמ'. ותימה מהרמב"ם שפסק בפ"ג מה"ס משקה ואח"כ מקריב מנחתה והיינו כרבנן דר"ש כדיש פרקין הא מחלוקת ואח"כ סתם הוא והלכה כסתם. ואף בפי' המשנה כתבו דמתני' אינה מספקת לשתות וכו' כר"ע אליבא דר"ש ואינה הלכה ע"כ ואין טעם בדבר. גם מהר"ב בפי' המשנה דפסק דלא כר"ש יש לתמוה אחרי שכתב דסתם דבתרי' כר"ש ומן התימ' שלא הרגישו בזה מפרשי הרמב"ם והר"ב וניחא לן כהא דברי רש"י בפי' התורה שכתב בפסוק והשקה את האשה וכו' אין זה סדר המעשה שהרי בתחלה מקריב מנחתה וכו' ע"כ וכתב הרא"ם אע"ג דר"ש ורבנן הלכה כרבנן פירש כפי פשטא דקרא וכו' ע"ש. ודבריו דחוקים שהרי פשטא דקרא הראשון עיקר ואידך מיותר לדרשא וכרבנן. אבל לפמ"ש לק"מ דסובר רש"י דהלכה כר"ש משום דמחלוקת ואח"כ סתם הוא והלכה כסתם. ודבר ברור ונאה ומתקבל הוא בעיני. ועמש"ל בפרקין בתו' בד"ה מודה ר"ש וכו':

(שם ע"ב בגמ') **נאמר** כל אותן יב"ח. כ' הי"מ כלו' יש לדחות דכל אותן יב"ח משום דהוא עסוק במצות תלו לו ולא דמי לזכות תורה דהיינו זכות שקודם הגזירה אבל כשהוא עסוק במצות אחר הגזירה כל זמן שיעסוק בהן יתלו לו עכ"ל. והדבר תימה בעיני שנראה בהיפך דאם הזכות שקודם הגזירה לא מהני לתלות כ"ש בלאחר הגזירה דלא יתלה אלא מיד כשנגזרה הגזירה יענש. וכל מה שפי' בסוגיא זו אינו מחוור בעיני. ופירושי שבקונט' עיקר וכפי שהגהתי מן התוספתא:

(שם) **אלא** מנחת זכרון יש לה זכות וכו'. עיי' בי"מ פי' הסוגיא. ואין דבריו נראין דמפרש דמשני דנסתר כאן מדת כלל ופרט. וזה תימה שלא מצינו כדברי חכמי התלמוד שסתרו המדות שהתורה נדרשת בהן מפני קושיא. גם מ"ש בסוף דבריו דר"ע סובר כר"ש דאין זכות תולה במים המאררים ע"ש. מלבד שדבריו סותרים לדברי הש"ס בבלי דף כ' ע"ב דאמר התם דר"ע סובר זכות תולה. אלא שהתוספות כתבו שם בד"ה הא מני ר"ע וכו' דמדאמר ר"ע אלו נאמר מזכרת עון וכו' ש"מ דסובר שהזכות תולה ע"ש. לכן נ"ל פירושי שבקונט' עיקר והוא הנכון:

(שם) **כל** הזכרונות שבתורה לטובה וכו'. וקשה הא כתיב ויזכור כי בשר המה וגו' יזכר עון אבותיו וגו' וי"ל דר"ט לא קאמר אלא זכרונות שבתורת משה ולא שבנביאים וכתובים:

(שם) **אית** לי' זרע כשר לא זרע פסול. כתב הי"מ פי' לפי מפנסתר' נאסרת לבעלה סד"א שתעמוד באיסורה דהיתה בכלל ויצא לידון בדבר החדש לכך הוצרך הכתוב להחזירו לכללו וכו' וכשר ופסול דקאמר לאו דוקא וכו' ע"ש. ומלבד שדבריו דחוקים נראה שאין זה דבר יוצא מן הכלל. ונ"ל פירושי שבקונט'. ועי"ל דאיצטרך קרא למעט נשים הפסולות לו שאינן שותות כגון אלמנה לכה"ג וכו' דכתיב ונקתה ונזרעה זרע אין זה זרע כשר אלא פסול וכן הוא לקמן פ' הארוסה כמ"ש שם בפירושי וזה ברור:

(דף ט"ז ע"א) **זיבח** קיטר וניסך היה מת בב"ד. פירשתי בקונט' שהן נידונין בסייף וכו' ודין ד' מיתות עדיין לא נתפרשו להם וכ"פ רש"י ביומא פ"ו. וקשה מ"מ איך אמר משה בימו איש חרבו וגו' הא משה ודאי הוה ידע דין ד' מיתות דבסיני נאמרו לו כללות ופרטות וצ"ל דלכך לא נידונו בסקילה כיון שלא הותרו אלא בסייף שהרי המתרים בהם לא ידעו דין ד' מיתות והמותרה לדבר קל לכ"ע לא הותרה לחמור לכך נידונו בסייף אך נסתפקתי המותרה על עבירה שיש בה סקילה בסייף אי נהרג בסייף דמצי למימר אלו התרו בי בחמורה הייתי פורש שלא לעשות עבירה חמורה שדינה חמורה כל כך וצ"ע:

(שם) **ראה** תאנה ביכורה וכו'. כתב הי"מ אמר שלא ליהנות ממנה אף שלבו תאב לה וזה טעות כי לא חייבה תורה בביכורים אלא לבה"מ אבל בשאין בה"מ קיים למה לא יהנה הוא מהם ע"כ. ואין נראה שצריך שיהיה הפסד או עברה בחסידותו. וכפי פירושו אין שום הפסד ועברה בדבר ואפשר שזהו מדרך שאחז"ל משחרב ביהמ"ק דין הוא שנגזור שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין משום ביטול הקרבנות והנסכים ואף פרישות זה כיוצא בו ועוד למה לי' לש"ס לסיים כמי שאפגע בו תאלה אתננה לו אלא ודאי פירושי שבקונטרס עיקר:

(שם ע"ב) **יבוא עלי אם** נתכוונתי לכך. כתב הי"מ ואיכא למידק למה הפסידה כתובתה בכך דגרסי' בפ' אלמנה ניזונת עלה דהא דתובעת כתובתה אין לה מזונות ובלבד בשופי אבל באונס לא כהדא ארמלתא דר' אבהו רימו ואמרו לה בר כהן בעי לך תבעה פורנא ואבדה מזונותיה מן דאיתידעון מיליא אעלון עובדא קומי ר' יוסי וחזרה למזונות. ומביאה הרא"ש ספ"ד דכתובות. ויראה דהך סוגיא פליג אדהכא והיינו דהרי"ף והרמב"ם לא הביאו סוגיא דכתובות דס"ל דהלכתא כסוגיא דהכא כיון דפירושא דמתני' מכות פרושין היא ועוד דבבבלי לא מייתי לתא דבלבד בשופי יכריע דהלכתא כסוגיא דהכא עכ"ל. ול"נ דלא פליגי סוגיות אהדדי דסדבר דחוק לפרש כוונת ר"א שאולי חפלה היא בכתובתה וכדפירשתי בקונט' וכ"פ הי"מ. דא"כ מאי האי דקאמר ומה נעביד לכון ואתון שעיין הלא אין סדבר הזה תלוי בכן ולמה קרא אותם שוטי' אולי אינה חפלה בכתובתה כאשר היה באמת. לכן נ"ל דודאי ר"א כדין עשה שהיה מנהג המקום ההוא כמנהג אנשי יהודה כדתנן ס"פ נערה שנתפתתה שכותבין אם ירצו היורשין ליתן לך כתובתך לפיכך אם רצו היורשים נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה. אלא שזה המשיא עצה עשה דבר שלא יתנו לה כתובתה ויפטרו ממזונותיה ע"י תביעת הכתובה ואמר ר"א שמעולם לא היתה כוונתו לכך להפסידה כתובתה ומזונותיה. ובאמת לא הועיל היועץ הזה כלום אלא שר"א תירץ דבריו ואמר שזו מכות פרושים נגעו בה ולא הועילו. ופירוש זה ברור בעיני. אף בלתרץ הסוגיות אין צורך לפי' זה שאף לפי פי' הי"מ י"ל כן. דסוגיי' איירי במקום שנוהגים כיהודה. ועיי' בר"ן בכתובות פ' נערה מ"ש בשם הרא"ה ז"ל במחלה כתובתה ליתומי' ומ"ש שהרי"ף והרמב"ם לא הביאו דסוגיא דהכא הלכתא היא כיון דפירושא דמתני' מכות פרושין היא ע"כ. אין בדברים אלו כדאי לדחות סוגיא דכתובות שהרי עוד פירושים אחרים נאמרו במתני' ומש"ע ועוד דבבבלי לא מיירי וכו'. כ"כ גם הב"י בא"ע סי' צ"ג. אבל לי"נ שהרי"ף והרמב"ם השמיטו לפי שאין צורך בו דהא לכך הפסידה מזונותיה משתבעה כתובתה בב"ד לפי שמחלה על מזונותיה וכיון דמחילה בטעות היא לא נגרעה משאר מחילות ממון שהם בטעות שאינן כלום כבכר מבואר בדברי הרי"ף והרמב"ם. ובזה נעשה שלו' בין הסוגיות ובין הפוסקים כנ"ל ברור ונכון:

(שם) **בתולה** צליינית. כתב הי"מ אובדת בתוליה ע"י שהיא מתענה הרבה וכו' וכ"פ תוס' וכו' ומועלת שם רע שאומרים שמתענית כדי לתלות בו איבוד בתוליה וא"ל מפני שנתפתה בעבירה כשלא תמצא בתולה ולא יתלו בתענית קאמר כי אין זה כילוי עולם אלא רעה לעצמה ע"כ ול"נ פירושי שבקונט' עיקר ונקראת מכלי עולם שאין תוכה כברה וכדפירשתי במתני' והוא מפי' הרמב"ם במשנה:

(שם) **אר"ה** המתנונה מותרת לביתה. נראה אדר' דמתני' קאי ומתנונה היינו שראשה ואיבריה כבדים עליה ואינה יולדת ואינה משכחת וכיון דאין בטנה צבה תלינן בחולי ואינה נאסרת מספק וכן נראה מהא דגרסי' בבבלי פ' ארוסה דף כ"ו אשת כהן שותה ומותרת לבעלה פשיטא א"ר הונא מתנונה מתנונה הא בדקוה מיא במתנונה דרך איברים מ"ד הא זנויי זנאי באונס ולכהן אסורה קמ"ל ע"כ. משמע דלאפי' מתנונה דרך איברים מותרת ואינה נאסרת מספק. מיהו רש"י פי' שם בד"ה במתנונה דרך איברים וכו' מ"ד הא לאו זכות תלה לה דא"כ ה"ל להתנונה דרך בדיקת אברים אלא באונס ונתה לפיכך מהנונה שלא כדרכה ע"כ. משמע דסובר דלר' דזכות תולה ומתנונה היינו שמתנונה בלביית בטן וא"כ אסורה לבעלה דהרי בדקי לה מיא אלא שהזכות תלתה לה. וכ"מ בדברי הרמב"ם פ"ג מה"ס ע"ש. מ"מ שמעינן מסוגיין ומסוגיא בבלי הנ"ל דמספק אינה נאסרת ותוס' בפ"ק דף ו' ע"ב בד"ה ועכורה ולא שתלה לה זכות מהכא משמע דבעלה מותר בה להלתר ולא המרי' ימתין עד ג' שנים שמא זכות תלתה לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצינו למקרי בה ונקתה ונזרעה זרע ע"כ ועפי ה"ל להביא ראיה מסוגיא דפ' הארוסה הנ"ל שאינה נאסרת מספק אפי' מתנונה אך

ראיתי שהרב במ"ל כתב בפ"ג מה"ס הלכה כ"ד דאיכא לפרושי קמ"ל אם איתא דזינתה באונס הוי בדקו לה מיא כי אורחייהו ע"ש וכיוו' לקמן פ' הארוסה מפורש דהטומאה אשת כהן אין המים בודקין אותה מיהו סגאון במ"ל כתב בסוף דבריו דמפורש בפ' ואלו נאמרין דף ל"ב שאין המים בודקין את האנוסה ואני הבאתי מר"פ כשם ועמש"ל פ' הארוסה בתו' בד"ה מה אנוסה וכו' משם נראה לחלק בין אנוסה אשת כהן ובין אשת ישראל שזכות תולה לה. ועיי' במ"ל פ"ב מה"ס הל"ה בד"ה וראיתי וכו':

(שם) **ואתי'** כהדא דתני רשב"א אומר אפי' טהורה וכו'. בבבלי פ' הארוסה דף כ"ו גרסי' ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר"ע א"ל ר"י א"כ יסתרו כל העקרות ויפקדו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה א"כ מה ת"ל ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה יולדת בצער בריות וכו' וכתבו תוס' בד"ה א"ל ר"י וכו' תימא ולר"י לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדת בצער ויולדת בריות וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה ע"כ. וג"ל דר"י ס"ל כרשב"א דאפי' טהורה שנתה סופה מתה בתחלואים רעים. נמצא דיולדת בצער לא תסתתר בשביל שתלד בריות שהרי הושה שתצטער יותר ואף בשביל שתלד זכרים לא תסתתר אבל בשביל שתלד מקבלה על עצמה הצער שהרי אשה שאין לה בנים חשובה כמת כדכתיב הבה לי בנים וגו' וזה ברור:

(דף י"ז ע"א במתני') **ניטמאת** מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותיפדה. בבבלי הגירס' במתני' עד שלא קידשה בכלי ה"ה ככל המנחות ותיפדה ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותישרף. וגירס' זו נראה עיקר דהרי כן הדין בכל המנחות. מיהו מדמייתי הכי בגמ' כברייתא השנוי' כגירס' מתני' דבבלי משמע דבמתני' דילן ל"ג הכי וצ"ע:

(שם בגמ') **והאומרת** טמאה אני לא כהטלת שמתו בעליה היא וכו'. וקשה מאי פריך מהאומרת טמאה אמנחה שניטמאת דלמא כאמת כאומרת טמאה לעולם נשרפת אפי' עד שלא קידשה בכלי וכן משמע לעיל בפרקין תני ר"ח עד שהי' בדרך מנחתה קדשה. לכן היה נ"ל להגיה תני האומרת טמאה אני עד שלא קדשה מנחתה בכלי תיפדה וכו'. וניחא נמי בהא לומר דגירס' מבנתינו כמו שהיא בבבלי ועמ"ש בסמוך מיהו מדברי ר"ח אין ראיה דודאי קדושה היא שצריכה פדיון אבל אינה קדושה ליסרף ולא עדיפא אומרת טמאה אני ממנחה כשרה שנטמאה קודם קידוש כלי דיש לה פדיון:

(שם) **דמיא** לאשם תלוי וכו'. בבבלי פ"ק דף ו' ע"ב כתבו תוס' ד"ה דכי קדיש וכו' קשיא כיון דהוה שיה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפ' מ"ש מהא דתנן בנזיר פ"ד האשה שנדרה בנזיר וכו' ועוד אמאי נשרפת הא קי"ל כב"ה דיש שאלה בהקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין דכי קדיש מעיקרא בטעות קדיש וא"ל והא אשם תלוי אע"ג דמעיקרא בטעות קדיש היכא דלא חטא ואפ"ה תנן בכריתות המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא ירעה דהא מפרש התם טעמא משום דלבו נוקפו גמר ומפריש ע"כ. ותימה איך נעלם מהם סוגית דכריתות דמפורש דדמי' לאשם תלוי שנמצא ולכך נשרפת אע"ג דמעיקרא בטעות קדיש. גם מ"ש וא"ל והא אשם תלוי וכו' משמע דאי הוה דמי' לאשם תלוי דאמרי' דירעה הוה ניחא להו דנשרפת. ומסוגיין מבואר דאינו כן אלא כל שבאשם ירעה במנחה נפדה. וא"ל דס"ל לתוס' מדמייתי שם בבבלי בברייתא נמצאו עדים זוממין מנחתה תולין ש"מ דלא דמיא לאשם תלוי דבאשם תלוי קאמרי' בכריתות דף כ"ד הפרישו ע"פ עדים והוזמו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. דודאי אף ר' יוחנן לא קאמר דלא דמי למנחת קנאות אלא לענין עדים זוממים דכולי האי לא גמר לבו להפרישו דאל"כ קשיא קושית הירושלמי. ומהתימא שלא כתבו תוס' דקושיתם אינה אלא אליבא דר' יוחנן אבל אליבא דר' אלעזר דאמר התם דבאשם תלוי דמיא למנחת קנאות ודאי דלק"מ וצ"ע רב. והרמב"ם פ"ד מה' פס"מ פוסק כר"י וכ' הכ"מ דפסק כר"י לגבי רב. וקשה הא ר"א ס"ל כרב וה"ל תרי לגבי חד. ומש"ע דהא מתיב רבא לרב. גם מזה אין ראיה דהרי שני לי' אביי לרבא ואפשר דקיבל דבריו:

(שם) **בין** שקמץ בין שלא קמץ וכו'. כתב הרמב"ם פ"ד מה"ס הלכה י"ד וכן אם אמרה טמאה אני קודם שתקמץ המנחה או שאמרה איני שותה או שלא רצה בעלה להשקותה או שבאו עידי טומאה או שמת הוא או שמתה היא הרי המנחה כולה נשרפ' ואם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ אין השירי' נאכלין ע"כ. וכתב הכ"מ דפסק רבינו כת"ק דר' אילא ע"ש. ותימא ולפום פשטא דשמעתתא אין זה ת"ק אלא סתמא דש"ס הוא דבעי אם בין כך ובין כך קאי אקודם קמילה ולאחר קמילה או דקאי אקודם הקטרה ולאחר הקטרה ור' אילא פשט דאקודם הקטרה קאי. וכן הסוגיא בירושלמי במקומות רבות ואתא מהן כפ"ק דשבת דף ז' ע"ב בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר מהו בין כך ובין כך בין בתלוש בין במחובר בין בבכיר בין בקיבול' א"ר אילא בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבול' ופסקו תוס' והרא"ש שם כר' אילא והרב ב"י מביא דבריהם ופירשו שמיגעי' לש"ס פירושא דברייתא ור' אילא פשטה. ועוד שהתוספתא שמביא הרב בכ"מ מסייעא לדר' אילא. וגדולה מזו יש לתמוה אהרמב"ם וכ"מ שבבבלי פ"ק דף ו' ע"ב מפורש קרב הקומץ ולא הספיק לאכול השיריים עד שמת הוא או שמתה היא הרי היא ככל המנחות ותאכל שעל הספק באתה מתחלה כיפרה ספקה והלכ' לה ע"כ. ואיך כתב הרמב"ם ואם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ אין השיריים נאכלין. וקודם לזה כתב במת הוא או במתה היא וצ"ע רב. גם רש"י ותוס' פירשו הא דתניא התם בבבלי בסיפא דברייתא באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת דקאי אקודם הקטרה ותוס' מביאי' ראיה מגמרא דכריתות דלאחר הקטרה שיריים נאכלין ע"ש ועוד קשה לי בדברי הרמב"ם עצמן דלמה לי לחלק בין שאירע אחד מאלו קודם קמיצת המנחה או לאחר הקרבה ה"ל למימר סתמא אם אירע אחד מאלו בין קודם הקמיצה בין לאחר הקרבה הרי כולה נשרפת. ולולי דמסתפינא אמינא להגיה בדברי הרמב"ם ואם אירע אחד מאלו לאחר שקרב הקומץ השיריים נאכלין וצ"ע:

(שם) **בין** שקמץ בין שלא קמץ בשלא הקטיר. וקשה א"כ ליתני בחדא בבא נטמאה מנחתה וכו' או שבאו לה עדים שהיא טמאה עד שלא וכו' וא"ל דבנטמאת מנחתה בעינן דוקא שקדש הקומץ אבל בבאו לה עדים אפי' משקדשה בכלי אסורה דהא במתני' מפורש דנטמאת מנחתה נמי משקדשה בכלי נשרפת וכ"כ תוס' במתני' בד"ה אלו וכו' דהא דתני בברייתא עד שלא קרב הקומץ לאו דוקא ע"ש וי"ל מדתני בסיפא דהך ברייתא נמצאו עדים זוממים מנחתה חולין כדאיתא בבבלי פ"ק לכך תני לבאו לה עדים בבבא בפני עצמה:

(שם) **רש"א** מנחת חוטא וכו' והקומץ קרב לעצמו והשיריי' קריבים לעצמן. וקשה איקרי כאן כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו ויתירץ רש"י בדף ע"ג בד"ה דרא"ב וכו' דלית ליה כל שממנו לאישים כלל ע"ש. ותימה דבפ' כל הזבחים דף ע"ו ע"ב פריך הש"ס לר"ש אי קודם מתנות שבע כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו. הרי דאית לי' לר"ש כל שממנו לאישים וכו' ול"נ דאית ליה אלא דקסבר ר"ש דלא קאי קרא כל שממנו לאישים אלא בדבר שאין מצותו בכך הלכך לא מצי לאוקמי הך ברייתא דסוטה כר"ש דספיקא הוא אי הוה שיריים ממש אבל בדבר שמצותו בכך כגון מנחת כהנים לא קרינן בי' כל שממנו לאישים וכו' וכ"נ מדברי רש"י עצמן שם בד"ה קרי כאן וכו' וצ"ה ה"ג אפי' לכהן. מיהו בסוגיין משמע דלית ליה לר"ש כל שממנו וכו' מדמוקי לקמן הא דתני ר"ת כר"ש וצ"ע. אבל בבבלי בפרקין מוקי להא דר"ת כרא"ב ע"ש:

(שם ע"ב) **ת"ל** וכל מנחת כהן וכו'. כתבו תוס' פ' ואלו מנחות דף ע"ד בד"ה ורבנן האי וכל מנחת כהן וכו' מאי עבדי ליה היינו בין רבנן בין ר"ש דפליגי עליה דרא"ב ע"כ. ולפום סוגיין משמע דאף ר"ש יליף מכל מנחת כהן דמנחת חוטא דכהן אינה נאכלת וא"ת א"כ והיתה לכהן כמנחה לר"ש למה ליה דהא מלא תאכל שמעינן דנקמצת וי"ל דה"א דמנחת חוטא של כהן אינה נקמצת אלא כולה מתפזרת על בית הדשן ואין בה לא אכילת מזבח ממש ולא אכילת אדם קמ"ל והיתה לכהן כמנחת ישראל שנקטרה ע"ג המזבח. והא דאמרי' התם בבבלי דלר"ש אין השיריים נאכלין מדכתיב והיתה לכהן כמנחה ולא לאישים כמנחה היינו משום דכתיב לא תאכל דהא איצטרך לכהן כמנחה לגופה להקים מנחת כהן למנחת ישראל. ויותר נראה דהך דרשא ולא לאישים כמנחה סתמא דש"ס הוא דקאמר ולא מדברי ר"ש וכמסקנא הדר בי'. וכ"מ בת"כ פרשת ויקרא ע"ש וראיתי בתורת כהנים פרשת צו וכל מנחת כהן כליל תהיה אין לי אלא מנחת חובתו מנחת נדבתו מנין ת"ל כל מנחת כהן. ותימה דזה דלא כת"ק ודלא כר"ש דמייתי בת"כ פ' ויקרא. גם הא דפשיטא ליה חובתו טפי מנדבתו צריך טעמא. ובגמרא דמנחות שם אמר רבא בהיפך ע"ש וצ"ע:

(שם) **הדא** אמרה נותנה בלילה וכו'. וקשה הא איבעיא זו היא לר"ב וכ"פ תוס' בבבלי ס"פ א"כ מאי פשיט מרא"ב הא איהו פליג אאבוה וסבר דאינן קריבין ע"ג המזבח לכך נותנן בלילה אבל לר"ש הקרבה מעליותא הקרבת השיריים ואינן ניתנין בלילה וכו' וי"ל מדפשיטא לי' לר"י דר"ש אבית הדשן בלמעלה קאמר ש"מ דס"ל דבעי ר"ש הקרבה במעין דמחשב להן. ומחשב להן דהכא הוא כמו מחשב להן דאמר לעיל ור' יוסי קאמר דאין המחשבה פוסלת בהן כיון דאין בהן אכילה למזבח רק על הדשן. ותוס' בדף כ"ג בד"ה הקומץ וכו' כתבו דפשיט לי' מדרא"ב ודבריהם תמוהים וכבר הרגיש בזה המהרש"א ע"ש וצ"ע:

(שם) **אפי'** כר"ש אביו. וקשה הא תנן בריש ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמאה אני לך וכו' ובסיפא תנן וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות ונשרפות דרישא היינו נשרפות על הדשן כדתנן בפ"ק מסתמא נשרפות דסיפא נמי על הדשן והיינו כרא"ב דלרבנן ור"ש קרבות ע"ג המזבח. ודוחק לחלק וי"ל דאף לר"ש שייך לשון נשרפות על הדשן דס"ק ר' יוחנן לעיל דעל הדשן שלמעלה כבר אמר ר"ש:

(דף י"ח ע"א) **והא** כתיב וכהן כי יקנה וכו'. כתבו תוס' בפרקין דף כ"ג ע"ב בד"ה כהן וכו' כפ' הזרוע קאמרינן ונתן לכהן הזרוע ואפי' לכהנת וקאמר דשאני הכא דאהרן ובניו כתיב בפרשה א"נ משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט ע"כ וקשה א"כ הדרא קושיא לדוכתא מוכהן כי יקנה וכו' דהכא נמי אהרן ובניו כתיבי בפרשה דכתיב דבר אל אהרן אל בניו ואין שם מיעוט אחר מיעוט ואין לחלק בין בני אהרן ובין אהרן ובניו. ונ"ל דס"ל לבבלי דלא קאי אהרן ובניו אכולא פרשה דכתיב בתרי' אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם וגו' ודרשו בת"כ איש אין לי אלא איש אשה מניין ת"ל מכל זרעכם הרי דהך אשה כתובה בפרשה ולא דרשינן וכהן למעט אשה:

(שם) **הוא** עצמו וכו'. כתב בק"א ואינו מתחלל דהא לא יחלל משמע לא יחלל אחרים אבל הוא עצמו אינו מתחלל ע"כ. וקשה הא בבבלי בפרקין יליף ליה מדכתיב זרעו אבל הוא אינו מתחלל. גם דבריו אינן מוכרחים די"ל דקרא רבותא אתי לאשמועינן דאפי' לאחרים מחלל כ"ש לעצמו. ומכאן ראיה לגירס' רבינו הלל ע"ש בק"א:

(שם ע"ב) **האיש** נתלה ואין האשה נתלי' דכתיב ותלית אותו ולא אותה. וקשה הא בסמוך מסיק דליכא למילף מורגמו אותו למעט אשה א"כ ה"ה ותלית אותו וא"ל דהתם איצטרך למעט כסותו אבל הכא אייתר לי' אותו. דהא גם הכא איצטרך למעט כסותו שלא נתלה בכסותו וכ"ה מפורש בבבלי בסנהדרין פ' נגמר הדין דף מ"ו ע"א. וי"ל דעיקר דרשא מדכתיב וכי יהיה באיש חטא וגו' איש ולא אשה וכ"ה בבבלי שם. ויש להקשות למה השמיט הרמב"ם דין זה שהאיש נתלה ערום כפט"ו מה' סנהדרין דהא בבבלי שם משמע דהכל מודים בו וי"ל בדוחק כיון דכתב שנסקל ערום אין צורך למכתב גבי תלי' שהרי הוא ערום משעת סקילה ולא כתב שילבישוהו ועיי' בתוס' בבבלי שם בד"ה אותו וכו' וצ"ע:

(שם) **בגניבו** אינו נמכר ונשנה ואין לו עליו דמים. מכאן ראיה לפירש"י בקידושין דף י"ח בד"ה כאן בגניבה אחת וכו' שפירש שם כדפירשתי כאן בקונטרס. ומה שמקשים תוס' שם בד"ה כאן וכו' דלא אתיא לא כר"א ולא כרבנן דבסמוך דלר"א אינו נמכר כלל ולרבנן נמכר וחוזר ונמכר וכו' ע"ש. דודאי האי תנא פליג אר"א ורבנן שהרי מפורש כאן בגניבו אינו נמכר ונשנה ואין לו עליו דמים דמשמע הא לחליו הוא נמכר ופטור מהשאר וניחא לן בזה דברי הרמב"ם פ"ג מה' גנבה הלכה י"ד היה הקרן ק' ואין הגנב שוה אלא נ' ש"ז נמכר ושאר הקרן עם הכפל עליו חוב עד שילא בשביעית ויעשיר וישלם ע"כ וזה דלא כרבנן ודלא כר"א. ונראה שסמך אהך ברייתא וכדמשני רישא כאן בגניבה אחת ולא חש לתיובתי' דאביי דכאן מפורש בברייתא כרבא. אך מ"ש והשאר עליו חוב קשה דהני הכא ואין לו עליו דמים. גם מ"ש אם לראשון גנב פעם שנית אינו נמכר שני' אלא נשאר עליו הכל חוב ע"כ. קשה דכאן משמע מפורש בהיפך ובבבלי אין הכרע וצ"ע:

הדרן עלך פרק היה נוטל

(שם במתני') **ארוסה**. ושקינה גזירת הכתוב היא והביא האיש את אשתו. וקשה הא במתני' מביא קרא אחרינא אשר תשטה אשה תחת אישה וי"ל האי קרא דמהני' אסמכתא בעלמא הוא וכ"פ רש"י בפרקין דף כ"ד ע"ב ע"ש דמכאן ראיה לפירש"י ולא כמ"ש תוס' שם בד"ה אמר לך וכו' וע"ש במהרש"א בתוס' בד"ה ור' יונתן ויותר נ"ל דקסבר הירושלמי דלא ממעטינן מאשר תשטה תחת אישה אלא שומרת יבם שאין זה אישה אבל ארוסה אישה מיקרי שהוא בחר בה והיא בו:

(שם בגמ') **וקינא** את אשתו אפי' מקלת אשתו. פירשתי בקונט' דמיותרא קדריש דאל"כ קשה א"כ נימא נמי והביא האיש את אשתו אפי' מקלת אשתו ועמש"ל פ' היה מביא דף ט' בד"ה ויתיביני' וכו' ועיין בתוס' בפרקין בד"ה אמר לך וכו' דלפי פירושי מיושב המיהתם:

(שם) **מתניתא** דב"ש. בקונט' הגהתי דלא כב"ש. וא"ת מאי קשיא לי' אי תנן סתמא כב"ה וי"ל דא"כ ה"ל למתני' פלוגתייהו דב"ש וב"ה כאן בריש פרקין ולמה נטר עד לבסוף:

(דף י"ט ע"א) **קינא** לה עודה ארוסה ונכנסה ונסתרה וידע בה וכו'. בפי' שעל הגליון כתב וידע בה שלא נטמאה רק שעברה על קינויו ונסתרה תלא בכתובה ואם לא ידע בה דהיינו שספק הוא לו אם נטמאת תלא שלא בכתובה א"כ וידע בה ר"ל שבא עליה לאחר קינויו ומת אח"כ תלא בכתובה ואם לאו תלא בלא כתובה וצ"ע ע"כ. ופי' הראשון קשה אם ידע בה שלא נטמאת למה תלא והשני קשה הימנו מי קאמר מת ועוד אם מת איירי מאי תלא דקאמר הל"ל תטול כתובתה ועוד הא תנן לקמן מתו בעליהן עד שלא שתו לב"ה אינן נוטלות כתובה וכ"ש ארוסה גם ברייתא דפי' הארוסה בבבלי תיובתיה לכן העיקר כמו שהגהתי בקונטרס:

(שם) **הרי** אלמנה לכה"ג וכו'. כתב הרמב"ם פ"ב מה"ס הלכה ח' כל איש שבא ביאה אסורה מימיו לאחר שהגדיל אין המים המאררים בודקין את אשתו ע"כ וכ' הראב"ד הא דלא כהלכתא וכו' ע"כ. ומסוגיין משמע כראב"ד דלדעת הרמב"ם מאי קשיא ליה מאלמנה לכ"ג דשאני הכא שבא ביאה האסורה דודאי איירי לאחר שבא עליה דאל"כ אין המים בודקין אותה דבעי' שקדמה שכיבת הבעל לה ועל ואפשר לומר דאיירי כשוגג בה שלא ידע שהיא אלמנה. ועיי' בנחנה למלך שם:

(שם) **כלום** המים באין וכו'. וא"ת הא איצטרך להשקותה לאסרה על הבועל וי"ל דמשעה שנסתרה כבר נאסרת על הבועל וכ"מ בבבלי בפרקין דף כ"ה ע"א דהקינוי הוא בארוסה ושומרת יבם לאסרה על הבועל כבעל:

(שם במתני') **בש"א** נוטלות כתובה ולא שותות. כתבו תוס' בפרקין דף כ"ה ע"א בד"ה בש"א וכו' וא"ת מ"ש הכא דאמרי ב"ש נוטלת כתובתה ובפ' מי שמת גבי נפל בית עליו ועל אשתו עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה וכו' אמרי ב"ש דיחלוקו הואיל וספק הוא וכן נפקק החולץ גבי שומרת יבם שמתה נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בש"א יחלוקו וכו' ע"ש ונ"ל דהכא שאני כיון שאין הספק ממנה וכדאמרינן לעיל בפרקין טעמייהו דב"ש דאומרת הבא לי בעלי ואני שותה משא"כ התם שהספק ממנה כמו ממנו מיהו משום הך סברא לחודא אין להוציא ממון מהיורשים דהא מיתה כפיקא הוא אלא דסברי נמי שטר העומד לגבות כגבוי דמי:

(שם ע"ב בגמ') **נישמענה** מן הדא קטנה שחללה וכו'. וקשה מאי ראיה מייתי מחלילה דלא קנים דלמא שאני התם שכבר ניסת וגם הכא מודה ר"מ שאם לאחר שגירשה החזירה לאחר כ"ד חדש שמותרת לו וי"ל דא"כ למה קאמר במתני' דמעוברת תכלו אינה שותה הא מיהת ראוי' לאישות בדיעבד אלא ודאי אף אם החזירה לאחר כ"ד חדש אסורה לו וא"ת מ"ש דקניס ר"מ הכא אפי' בדיעבד וגבי חלילה לא קנים וי"ל דהכא משום סכנת ולד החמיר יותר וקנים אפי' בדיעבד:

(שם) **דר"מ** היא. פירשתי בקונט' דר"מ מקים אשה לאיש מדרבנן. וזהו ע"פ מ"ש תוס' ביבמות דף ק"ס ע"ב בד"ה קטנה וכו' ומיהו בירושלמי גרסי' ביבמות ואם לא חללה חלילתה כשרה (ובבבלי גרסי' במתני' ואם לא חללה חלילתה פסולה). משמע שסובר דהא דהקים ר"מ אשה לאיש היינו מדרבנן אבל לר"י חוללת לכתחלה ע"כ. אבל אחרי העיון נ"ל דירושלמי סובר דר"מ לית לי' כלל היקישא דאשה לאיש דהא קאמר בסמוך דר"מ סובר אין חוללין ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית משמע דטעמא דר"מ בחלילה ויבום משום שמא תמצא איילונית וכדפרשתי בקונט'. וכהא פליגי הירושלמי והבבלי לכך גרס הירושלמי במתני' ואם לא חללה חלילתה כשרה אבל הבבלי סובר דטעמא דר"מ בחלילה משום דמקיש אשה לאיש וכמפורש שם ביבמות דף הנ"ל נמצא דמדאורייתא לא הוי חלילה לכך גורס במתני' ואם לא חללה חלילתה פסולה. וא"ת הא תניא בברייתא ומביאה הבבלי פ' הבע"י ור"פ בתרא' דיבמות קטן וקטנה לא חוללין ולא מיבמין דברי ר"מ א"ל לר"מ יפה אמרת שאין חוללין איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אלא מה טעם אין מיבמין אמר להם קטן שמא ימצא סרים וקטנה שמא תמצא איילונית ונמצאו פוגעים בערוה הרי מבואר כדעת הבבלי וי"ל דהירושלמי מפרש להך ברייתא דמעיקרא הוי סברי רבנן דטעמא דר"מ בחלילה משום דמקיש אשה לאיש אבל לבתר דהשיב ר"מ דחייש לשמא תמצא איילונית אף הוא לא מקיש אשה לאיש כר' יוסי וכל זה ברור לענ"ד ודברי תוס' צ"ע:

(שם) **שמא** תמצא איילונית. מכאן ראיה מבוררת דהא דחייש ר"מ למיעוטא היינו מדרבנן דאס"ד דאורייתא א"כ מדאורייתא אין חלילת קטנה כלום ואיך תנן במתני' ואם לא חללה חלילתה כשרה וגם בסוגיין משמע מפורש דמדרבנן הוא לר"מ דקטנה אינה חוללת. והימא על התוס' שכתבו ביבמות ר"פ החשה בתרא בד"ה מחוורתא וכו' ומיהו אי לא חייש ר"מ למיעוטא אפי' היכא דליכא חזקה כהדא אלא אתי מדרבנן הוה שפיר ע"כ ע"ש. משמע דמספקי' בדבר. וגם דבריהם סותרים זה את זה שכתבו ביבמות דף ק"ס ע"ב בד"ה קטנה וכו' ש"מ הבבלי סובר דחלילת קטנה פסולה לר"מ מדרבנן. מיהו זה יש ליישב ועיין בלחם משנה פ"ד מה' יבום הלכה ט"ז בד"ה וכן קטנה וכו' אבל מהירושלמי ראיה גמורה היא וי"ל כיון דגדלה ואינה איילונית איגלי מלתא למפרע דחלילה כשרה היתה הלכך אינה אלא מדרבנן ודוחק דהא בשעת חלילה חלילה פסולה היתה מדאורייתא איך תחזור להכשרה וצ"ע:

(שם) **מודים** חכמים לר"א וכו'. וא"ת הא אמרינן לעיל דאיילונית לא שותה משום דכתיב ונקתה ונזרעה זרע ילתה זו שאינה ראויה להזריע זרע י"ל משום דר"א חולק והומר יכול הוא לישא אחרת אלמא דשמעינהו לחכמים דטעמייהו לפי שאינה ראויה לאישות וע"ז אמר דלהויה היא לו אם נושא אשה אחרת וסוגיין אתיא כר' יוסי בר' בון דלעיל דליתא לר' סך נגשא דכתיב דוקא ונזרעה זרע ורואיתי במ"ל פ"ב מה"ס שהרגיש בזה ע"ש:

(שם) **לא** היה לו אשה ובנים וכו'. כאשר פירשתי בקונט' כ"כ הרמב"ם פ"ב מה"ס. אך קשה לי מאי דוחקיה לאוקמי שנולד לו בן מגרושתו הא בפשטא נמי אתיא שלאחר הקינוי נשא אשה והיה לו בנים ואפשר דרבותא קמ"ל אע"ג דהיה לו אשה בשעת קינוי אבל לא בנים ובשעת סתירה היה לו בנים אינה שותה אך קשה מנ"ל לפרש כן והיא גופא מנ"ל דאם יש לו אשה שראויה לבנים שאינה שותה הא מיהת ראויה כאיילונית לקיימה וצ"ע:

(דף כ' ע"א במתני') **אשת** סרים שותה. כתבו תוס' בפרקין דף כ"ו ע"א בד"ה אשת סריס רש"י פי' בסרים חמה ולא בסרים אדם שאסור לקיימה ולא ידעינן מנ"ל דסרים אדם ששתה כיון דעיקרן דאסור לקיימה וכו' ע"כ ע"ש. לפום ריהטא תמוהין דברי תוס' ורש"י דהא איכא לפרושי מתני' גם בסרים אדם שנשא גיורת ומשוחררת דמותרות לו שאינו אסור אלא מלבוא בקהל וקיי"ל כחכמים דעקיבא דמשקין את הגיורת ומשוחררת. שוב ראיתי שהרגיש בזה במ"ל פ"ב מה"ס והניחו. וא"ת משום הכי לא פירשו כן דא"כ קשיא מאי פריך בבבלי שם אשת סרים שותה פשיטא דלמא קמ"ל ר' כסתם מתני' כחכמים דעקיבא דסתם סרים משמע בין סרים אדם בין סרים חמה וי"ל דמשום הא לא הוי' דעדיפא מיניה קמשני דאף בסרים חמה איצטרך לאשמועינן דסד"א מכלפדי איסך אמר רחמנא והאי לאו בר הכי הוא קמ"ל:

(שם) **ע"י** כל העריות כולן מקנין. רש"י והרב פירשו אם קינא לה מאביה ומאחיה ומאחד מן העריות וכו' ושמעתי דבריהם כפי' בקונטרס דגרסי' לעיל בפ"ק א"ר יודן במחלוקת מ"ד מקנא לה מאביה ומבנה וכו'. שמעינן דפליגי בה אם מקנא מאביה ומאחיה או לא. ואם נאמר דסברי כמ"ד מקנא לה מאביה ומאחיה מדתנן ע"י כל העריות מקנין משמע דע"י כולן אפילו אבי' ואחיה. קשה מאי פריך בבבלי פשיטא דלמא הא קמ"ל דאפי' ע"י אביה ואחיה מקנין דהא מי: לאו פשיטא הוא כיון דאיצטרך לאשמועינן אע"ג דמותרת ליתד עמהם מקנין ע"י וי"ל ועמש"ל בסמוך בד"ה אשת סרים וכו':

(שם בגמ') **דלכן** מה אנן אמרין. בגליון כתב פי' דאם לא כן דתשתרי אשת כהן אחר שתייתו לבעלה הכהן למה אמרינן שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא ולמה אי אנו אומרים שמא זכות תולה לה אלא ודאי לא אמרינן הכי לכך טהורה לבעלה גם אשת כהן דהכא ע"כ. ואין בדבריס אלו טעם הא עד השתא לא ידעינן דיש שום חילוק בין אשת כהן לאשר ישראל דניגוף אשת כהן מאשת ישראל. לכן פירושי שבקונט' עיקר וכ"ה בבבלי בפרקין וכן מורה לשון הסוגיא:

(שם) **אני** אומר זכות תלה לה. וא"ת א"כ גם באשת ישראל ה"ל למתני' דמותרת לבעלה ולא אמרינן דזכות תלה לה וי"ל דעדיפא מיניה קפריך דאפי' באשת כהן ליכא למיחש להכי למ"ד זכות תולה וניכרת:

(שם) **שלא** תאמר הואיל ואין המים בודקין באנוסה וכו'. כתב הרמב"ם ספ"ג מה"ס אשה שזינתה באונס או בשגגה וכו' אין המים בודקין אותה שנא' והיא לא נתפשה פרט לאניסה. שהרי נתפשה בחזקה. וכ' הגאון במ"ל לא ידעתי לאיזה תכלית כתב רבינו כל זה ומה בא ללמדנו וכו' וכן מאי דקאמר רב ששת בפ"ק דף ו' דסוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה וכו' ועוד נ"מ דאם המים בודקין אותה היכא דבאו עדים שהיא טמאה אחר שקדשה מנחתה בכלי נשרפת בדין תורה אבל אי אמרינן שאין המים בודקין אותה אין מנחתה נשרפת אלא מדרבנן גזירה שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול וכדאמר ר"א התם ע"כ. ותימא א"כ גם באנוסה אשת כהן נ"מ אם באו עדים ואמרו שנאנסה אם אין המים בודקין אותה מנחתה נשרפת מדאורייתא ואם אין המים בודקין אותה נשרפת מדרבנן דגם זו אינה שותה אחר שבאו לה עדים שנאנסה כמו בישראל שבאו עדים שנטמאה שהרי כבר נתברר הספק שהיא אסורה לו ולא גרעי מאלמנה לכה"ג וכו' דתנן אינן שותות. ועוד נ"מ טובא אם אומרת אח"כ שנאנסה קודם השקאה אע"ג שאינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה מ"מ אם מת בעלה אסורה לכל כהן שבעולם וכמ"ש רבינו פי"ח מהא"ב הל"ע ע"ש שאם אין המים בודקין אותה נאמנת לגבי עצמו נאסרה לכהן אחר מיתת בעלה ואם המים בודקין אותה אינה נאמנת אפי' לגבי עצמה ומחזיקין לה בשקרנית או מהימנת כאומרת כל דהו. וגדולה מזו נ"ל דכוונת הרמב"ם לומר אם קינא כהן לאשתו כפירוש כגון שאמר לה אל תסתרי עם פ' שמא יאנוס אותך או שמא תבא לידי שוגג אע"ג דנאסרה עליו ע"י ביאה זו מ"מ כיון שאין המים בודקין אותה על האונס או על השוגג אינה שותה דעיקר הקינוי צריך להיות בדבר הגורם וכדבר שהמים בודקין אותה. אע"ג דבאשת ישראל פשיטא להגאון כמ"ל שם בסוף דבריו דלא הוי קינוי כיון שאינה אסורה לו מ"מ הרמב"ם קמ"ל אף באשת כהן דלא הוי קינוי. ועמש"ל פ' היה נוטל בד"ה אר"ה המתנונה וכו':

(שם) **מה** אנוסה בכהונה כרצון בישראל. בבבלי בפרקין גרסי' אשת כהן פשיטא אר"ה במתנונה דרך איברים מ"ד הא וגווי זנאי והא דלא בדקיה מיא כי אורחיה משום דאונס זנאי ולגבי כהן אסירא קמ"ל ע"כ וקשה אמאי לא מסני כי סוגיין דס"ד כיון שאין המים בודקין את האנוסה תאסור לכהן מספק קמ"ל דאינה נאסרת מספק וי"ל דס"ל לבבלי מדתנן שהיא שותה ממילא ידעינן שהיא מותרת לו דכלום המים באין אלא להתירה לביתה ואס"ד דאסורה מספק ודאי דאינה שותה וכן מפורש לעיל בפרקין אר"י בר' בון כלום המים באין אלא להתירה לביתה וכו' לפיכך צ"ל במתנונה בכה"ג והא דתיבעין לה מספק דאיכא רגלים לדבר אבל ר' יצחק לית ליה הא דר"י בר' בון. ועי"ל דסובר הבבלי כיון דכתיב ונקה האיש מעון ללמד אם תלתה לה זכות שהבעל מנוקה ש"מ דמותרת לו מיד לאחר השתי' ואינה נאסרת מספק כ"ש הכא בכהן דאינה נאסרת מספק דא"כ תהא אסורה לו לעולם. ועמש"ל פ' היה נוטל דף י"ב בד"ה אר"ה וכו':

(שם) **מה** אם שרצים הקלים וכו'. כתב בז"ר וצ"ע לענין טומאת שרצים כהן וישראל שוין וי"ל דישראל לא איכפת ליה בטומאה משא"כ כהן נפסל בטומאה מלאכול בתרומה:

(שם ע"ב) **ולא** יקנא לה. הא דלא פריך מיד אישה מנ"ל דמקנא לה ב"ד י"ל דקסבר כיון דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו אבל השתא דקאמרת דקפיד קרא אהשקאה שתהא ע"י עצמו אף דזכות הוא לו קשיא ליה שפיר מנ"ל דמקנאין לה:

(שם) **התורה** אמרה וקינא את אשתו וכו'. וקשה אף דמרבינן מקלת אשתו מ"מ מנ"ל דב"ד מקנין דאפי' מקלת אשתו ליכא. לכן נ"ל דס"ג וקינא את אשתו אפי' מקלת אשתו וקינא את אשתו אפי' ב"ד. וה"פ תלתא זימני כתיב וקינא את אשתו בפרשה ואחד בסופה וקאמר דחד לגופא וחד אפי' מקלת אשתו דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות והד לרבות דאפי' ב"ד מקנין. מיהו לפמ"ש בקונט' דמדבר אל ב"י מרבי' שב"ד מקנין קשה למה לי קרא דוקינא את אשתו וי"ל דקסבר דאיצטרך דבר אל ב"י למעט עכ"ם וגרים:

(שם) **רי"א** אומר כל שזרעו פוסל וכו'. פירשתי בקונט' דלת"ק אף מגרי שני פוסל וקשה מנ"ל דפוסל דהא ליכא למילף כמה הלד אלא כל שזרעו פסול וי"ל ת"ק סובר דילפי' מה הלד מאיסורי כהונה ועיי' בבבלי ביבמות בתוס' בד"ה מה לאלמנה וכו':

הדרן עלך פרק ארוסה

(שם) **מ"ד** כאו כאו ר"ע. פירשתי בקונט' דמקראי יתירא דריש ולא מוי"ו לפ"ז הא דקאמר בסמוך מ"ד נטמאה נטמאה ר"ע נמי ה"פ דאתיא כר"ע דלא דריש וי"ו וקשה א"כ אימא סיפא ר' אומר שני פעמים נטמאה נטמאה וכו' ש"מ דר"ע לא דריש מיתורא אלא מוי"ו דאל"כ במאי פליגי והא ודאי שכן דרך ש"ס ירושלמי לפרוך היכא דאיכא לשונות כפולים הניחא לר"ע אלא לר"י וכ"מ ביבמות פ' הערל אבל כאן נראה דר"ע דריש וי"ו ויתור' מוקי לדרשא אחרינא כמפורש בבבלי בפרקין ואפשר לי' דסובר דר' בא לפרש דברי ר"ע ודוחק. לכן נ"ל להגיה אנן תנינן כאו וכאו וכו' וכן בסמוך אנן תנינן נטמאה ונטמאה וה"פ ר"ע דריש כולא מחד קרא מיתירה ומוי"ו ור"י דריש מתרי ווי"ן ויתורא לא דריש וצ"ע:

(שם) **ואפי'** בתמצע התיבה ויצקת עליה שמן וכו'. במנחות דף ע"ה גרסי' קרבנך קרבנך לנז"ש וכו ומה להלן במחבת יציקה ובלילה אף כאן במרחשת יציקה ובלילה. וכתבו תוס' תימה למה לי גז"ש תיפוק ליה דמרבינן בסמוך מדכתיב מנחה לרבות כל המנחות ליציקה ע"כ. והא דכתבו דמרבינן בסמוך היינו דגרסי' התם בדף הנ"ל ת"ר ויצקת שמן מנחה לרבות כל המנחות ליציקה יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה ת"ל עליה שמן. ונ"ל דל"ק דמהאן דאיצטרך גז"ש סובר דלא אמרינן גורעין ומוסיפין ודורשין דהא בבבלי פ' יש נוחלין פליגי תנאי אי אמרינן גורעין ומוסיפין ודורשין באותיות וכ"ש בתיבות ואפי' למ"ד גורעי' וכו' אמר רבא התם סכינא חריפא מפסק' קראי ופירשב"ם שאתה מסרס התיבות לעשות מוקדם מאוחר ומאוחר מוקדם. והאי הנא דיליף ממנחה סובר דגורעין ומוסיפין אפי' בתיבות. והכן כי הם דברים נכונים לפום סוגיין. ועיי' במ"ל פי"ג מהמעה"ק הלכה ה שהאריך בדברי תוס' אלו ולא הרגיש במ"ש:

(דף כ"א ע"א) **היא** ע"י שדרכה וכו'. הנה הגאון בעל מ"ל פ"ב מה"ס הלכה י"ב האריך בסוגי' זו ובקלת דברי יש לי מקום עיון ופירשתי הסוגי' בענין אחר. מ"מ עם בנ"ס

בד"ה ודע דכל האי שקלא וטריא דירושלמי הוא למ"ד זכות תולה וניכר אבל למ"ד זכות תולה ואינו ניכר אין אנו צריכין לכל זה ע"כ. לא ידעתי איך נפרש הא דקאמר הש"ס מעתה ג"ש יהא מותר בה למ"ד זכות תולה ואינו ניכר דלדידיה כשהיא נבדקת מתה מיד וכבדקו אותה קיימינן. א"כ מאי אין א"ל דקאמר הרב הא א"א דלהיא כמ"ד זכות תולה ואינו ניכר. ומש"ע בד"ה עוד יש לחקור במה שסיי' הירושלמי ומנין שהדבר תלוי בה וכו' וקשיא לי למה לא פשטוה מדכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת דמהכא גמרינן בש"ס דילן דכל באונס שריא לבעלה והכתוב לא תלה האונס אלא בה ע"כ. הנה מ"ש דמהכא גמרינן בש"ס דילן וכו' אינו מדוקדק דהא בירושלמי לעיל פ' הארוסה משמע דיליף היתר אנוסה מוהיא לא נתפשה ע"ש. ועיקר קושיתו כבר ישבתי בפירושי שבקונט'. ומש"ע בד"ה וראיתי להתוס' פ"ק דסוטה וכו' ע"ש. כבר האורכתי בזה לעיל פ' היה נוטל בפירושי ובתוס' וכיוונתי בע"ה לדעתו. ומש"ע בד"ה ודע דרבי' ז"ל וכו' אך עדיין אני תמיה בזה היכא דבדקו אותו ולא אותה והיה הבעל כהן היכי לידייתו להאי דינא וכו' מלבד שהדין הוא תמיה בעיני דאיך ההסר אשה לבעלה משום דלנכתה בטנו של בועל וכו' ע"כ. ולא ידעתי למה תמה ע"ז הרי עלה בדעת התו' לומר להוסרה מספק שמא תלה לה זכות וכמ"ש דבריהם שם וגם בפ' ארוסה בבבלי דף כ"ו היכא דמתנונה דלך אנכים כ"ד לאסרה שמעינן היכא דאיכא למיחש חיישינן אחר שהיה לה קינוי וסתירה למה לא נאסור אותה בלביית בטנו של בועל. שהרי אפי' שמע מעוף הפורח יוצי' כדתנן לקמן פ"ו ומש"ע בד"ה עוד יש לי חקירה אחת וגדולה היא אלי וכו'. והרב המפה ר"ס י"א על מ"ש מכן כשם שהוא אסורה לבעלה כך אסורה לבועל כתב וז"ל וה"ה אם נאסרה בשבילו לבעלה אסורה לו ע"כ ולא ידעתי כוונת הרב מה היא וכו' ודברי הב"ש שם ס"ק ג' דחוקים הרבה בעיני ע"כ. ואני אומר דצריכין להגיה דברי הרב וכצ"ל וה"ה אם לא נאסרת בשבילו לבעלה אסורה לו. וכוונתו אם בא על אשת ישראל והוא מזיד והיא שוגגת דאינה נאסרת על בעלה ואסורה לבועל כמפורש כאן בסוגיין וזה נ"ל ברור בכוונת הרב רמ"א ז"ל:

(שם ע"ב) **וחורנה** אמר בתרומה אבל לא בחולין אר"ע. וקשה לא ודאי הך קרא וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא דמייתי מיניה ר"ע שלישי בחולין נמי איירי דאל"כ קשיא שני בחולין מנ"ל וכיון שכן קשיא חולין נמי נילף דעושה שלישי מדכתיב יטמא וי"ל דקשיא ליה לשמואל אס"ד דשלישי מטמא אף בחולין למה אין הקרי יטמא כדכתיב אלא ודאי דקרי תרתי אתי לאשמועינן בחולין ובתרומה חולין מטמא שני כמו הקרי ותרומה שלישי כדכתיב יטמא. אך קשה למה ליה נ"כ למילף שלישי בתרומה מק"ו דשרץ תיפוק ליה דקרא איירי בין בחולין בין בתרומה וליכא לשנויי כדשנינן דאכתי קשיא יהיה הקרי יטמא דהא איהו סובר דחולין נמי עושה שלישי וי"ל אי לאו ק"ו הוה אמרי' כסברת שמואל אבל השתא דאית לן ק"ו ע"כ דקרא לחולין אתי והא דלא קרינן הכי טעמא אהדרינא אית ביה:

(שם) **מתני'** פליגא על רב. וקשה לימא דהך מתני' כרבנן דר"ע דלית להו שלישי בחולין וי"ל דסתם מתני' כר"ע כדאמרינן בבבלי וכולהון כתימהא אליבא דר"ע שנויות:

(שם) **אוכל** מעשר וכו'. בפ"ק דנדה דף ז' גרסי' וחולין הטבולין לחלה כחלה דמי והתנן אשה שהי' ט"י וכו' אמר אביי כל שודאו מטמא חולין גזרו על ספקו משום חולין הטבולין לחלה והאי ט"י כיון דלא מטמא ודאו חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה והא מעת לעת שבנדה שודאו מטמא חולין ולא גזרו על ספיקו משום חולין הטבולין לחלה וכו' וא"ה הנה מעת לעת דרבנן. וכתבו התוס' בד"ה הנח וכו' אע"ג דנגען על הזב נמי דרבנן ואמרינן שם דספקו מטמא חולין הטבולין לחלה טומאת מעת לעת קיל טפי שאין שום ספק טומאה בשעה שעוסקת בטהרות ע"כ. וכתב הר"ש פ"ד דט"י משנה ב' אשה שהיא ט"י וכו' מהך מייתי בפ"ק דנדה דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמי ותימא דשבק רישא דאוכל מעשר שהוכשר במשקה דהוי מצי למידק מינה ומייתי מסיפא וי"ל דניחא ליה לאתויי מחלה אחלה ע"כ, ותימה לי לפמ"ש תוס' דהא בספק כדרבנן כגון נגען הע"ג דאינו מטמא חולין הטבולין לחלה כיון דבשעה שעוסק בטהרות ידע בטומאתן א"כ תיקשי לן רישא דהיינו אוכל מעשר שהוכשר במשקה וכו' דתנינן או ידים מסואבות שבשעה שעסק בטהרות ידע בטומאתן ואפ"ה אין מטמאין חולין הטבולין לחלה ודוחק לחלק בין ידים מסואבות לנגען שהידים תחלה טומאתן מספק משא"כ בנגען. דמדברי רש"י שם בד"ה טמא דשמא מתוך וכו' משמע דנגען נמי אינו אלא ספק ולע"ג. גם דברי תוס' שם בד"ה והאי ט"י וכו' תמוהים שכתבו פעמיים דהא דאשה שהיא טבולת יום וכו' ברייתא היא ומשנה שלימה היא פ"ד דט"י:

(שם) **שניא** היא וכו'. גרסי' בחלה פ"ג א"ר יונה תרתין מילין תני ר"א רובא ואינון פליגין הדא על הדא. טבל מינו כחולין וכל הספק פוסל את התרומה ופוסל את החולין מלעשות תרומה וקשיא אם טבל מינו כחולין ש"מ דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמי למה תני כל ספק וכו' והא מינו כחולין א"ר"י אף אנן תנינן תרתיהן טבל מינו כחולין דתנינן תמן אוכל מעשר שהוכשר וכו' ע"כ. ולא משני הש"ס מידי אקושיא דר"י דמקשה ברייתות ומשניות אהדדי ותימא ליסני דכל שודאו מטמא חולין גזרו על ספקו משום חולין הטבולין לחלה והא דטבל מינו כחולין היינו בדבר שאין ודאו מטמא חולין כגון שלישי מותר לעשותו תרומה וכדשנינן הכא ובבבלי פ"ק דנדה וכמ"ש בסמוך בד"ה אוכל וכו':

(שם) **מתני'** מסייע לרב הראשון בחולין וכו'. מכאן ראיה לפירוש השני שפירש"י למסכת חולין דף ל"ד ע"א דמתני' בחולין גרידא קאי ולא בחולין שנעשו על טהרת קדש דאי בחולין שנעשו עט"ק ליכא סייעתא לרב מהך מתני' כלל:

(דף כ"ב ע"א) **הא** לעשותו דמע אסור. בקונט' פירשתי לעשותו לשון עירב. ויותר נ"ל לפרש לעשותו דמע היינו לקרות שם לחולין שהן שלישי שיהיו תרומה על חולין אחרים וה"ק מדלמר שאסיר לעשותן תרומה ש"מ דשלישי בחולין טמא דאל"כ למה אסור לעשותן תרומ' לא יהא אלא חולין הטבולין לתרומה דאמרי' בסמוך דכל שאין ודאו מטמא חולין לא גזרו עליו וכן בסמוך הא לעשותו קודש היינו ליקח מהתרומה שהיא רביעי לעשותה קדש לעשו' ממנה מנחה. וכן משמע בחלה פ"ג שהבאתי בסמוך וכל הסוגי' הכי מתפרשא:

(שם) **ואת** אמר לי' כן והכא לי' כן. וקשה למה נקט ואכל במתני' ליתני לעשותו תרומה ולעשותו קדש וי"ל משום מליעת' דתרומה אסור לעשותה קדש לכתחלה משום תקלה כדר"א בסמוך:

(שם) **עיקר** טומאתו בקדש משום מעלה אר"י ולמה וכו'. נראה דפליגי בהא אי טומאת רביע בקדש מדאורייתא או מדרבנן. ודעת רש"י בפסחים ובחולין פ"ב דטומאתו משום מעלה ודעת תוס' דלר"ע מדאורייתא ע"ש בתוס' בד"ה אין לך וכו'. ומסוגיין משמע כדעת תוס' מדמסיק הש"ס דלרבנן הוא מעלה משמע דלר"ע דאורייתא הוא. ויש לתרץ בזה קושית ש"י דהא דקאמר בפסחים פ"ב דרביעי בקדש מעלה היינו אליבא דרבנן:

(שם ע"ב) **אר"א** כמניין החולין וכו'. ותימה מאי קמ"ל ר"א הא מתני' היא דטבול יום מותר במעשר כדתנן פי"ד דנגעים טבל ועלה אוכל במעשר. וטבול יום שני הוא ש"מ שאין שני עושה שלישי במעשר ועוד הא שלישי בתרומה מק"ו דטבול יום ילפינן ואפשר לומר דקמ"ל אפי' לר"ע דיליף שלישי מקרא אפ"ה במעשר אינו עושה שלישי דמתני' דנגעים א"כ לאוקמי כרבנן:

(שם) **דכתיב** ככל מצותך אשר צויתני כמי שהוא מחוור. כתב הרמב"ם פ"ג מהלכות מ"ש האוכל מעשר שני בטומאה לוקה שנא' לא ביערתי ממנו בטמא וכו'. ועוד כתב שם הלכ' ה' האוכל מ"ש באנינות לוקה שנא' לא אכלתי באוני ממנו וכו'. והשיג עליו הרמב"ן דגרסי' בבבלי ביבמות רפ"ח לא ביערתי ממנו בטמא בין שאני טמא וכו' והיכן מוזהר על אכילתו דתני התם ואוכל בטומאת עצמן לוקה איני יודע טומאת הגוף בהדיא כתיב בי' נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים טומאת עצמו מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך ואכלנו הרי לנו בהאור אע"פ שהשלילות בזה לא ביערתי ממנו בטמא בין שאני טמא וכו' בקשו אזהרה במקום אחר שתהיה מניעת הלאו להלקותו עליה ע"כ. וכתב בעל מגילת אסתר ה' יודע הלשר שנצטערתי להיות משען ומשענה אל הרב בזה המקום ויגעתי ולא מצאתי וכו' ע"כ. הנה מדברי הירושלמי מבואר כדברי הרמב"ם ז"ל ואפשר לומר שסמך עליו כיון דהזיק דלא חשו האמוראים לדברי ר"ם. אבל הנ"ל דודאי מדכתיב ככל מצותך אשר צויתני ידענו שיש בזה אזהרה על אכילת המעשר שני בטומאה אך עדייך יש לספק אם הוא מצות עשה או לא תעשה. לכך מבית ראיה דלא ביערתי ממנו בטמא היינו לא תעשה א"כ אף לא אכלתי באוני ממנו ולא נתתי ממנו למת דבר הלמד מעניינו ובהיקישא הוא דאף אלו מוזהרין בלא תעשה. וא"ת כיון דלא ביערתי ממנו בטמא משמע בין שהוא טהור ואני טמא וזה בהדיא כתיב בי' כדמסיק בברייתא א"כ למה לי קרא לטומאת עצמן הא ודאי הוקשה לטומאת הגוף וי"ל כיון דלא מצינו היסורא בהדיא בהנך אחרינא כגון באנינות וניתנה למת ה"א שלא להחמיר וללקות עליהן והיינו הומריס דלא ביערתי ממנו בטמא איירי בטומאת עצמן לחוד. זהו הנ"ל ליישב שיטת הגמרא בבבלי לדעת הירושלמי והרמב"ם ז"ל:

(שם) **ומה** הידים ספיקן לטמא את אחרים טמא וכו'. וא"ת א"כ אף ליטמא ניליף מידים דספק משקין ליטמא טהור והכן לא תנן הכי במתני' כדהבאתי בקונט' וי"ל דשאני משקין עצמן מפני שהן עלולין לקבל טומאה שאינן צריכין הכשר לכך החמירו בהן אבל שיהיו תחלה או שיקבלו טומאה מדבר שאינו מטמא אוכלין ודאי מידים ילפינן לכך לטמא אחרים ילפינן מודים:

(דף כ"ג ע"א) **כנף** תחלה בשר קדש שני וכו'. הנה רש"י ותוס' פירשו בפ"ק דפסחים דף י"ז דבשר קדש דהאי קרא היינו שרץ וכ"פ הרמב"ם בהקדמתו לסדר טהרות ע"ש. ותימה שלא ראו סוגיין שמפורש דבשר קדש ממש קאמר. וא"ל משום דגרסי' התם בבבלי בשלמא לרב היינו דכתיב ארבעה לחם ונזיד ויין ושמן אלא לשמואל חמישי מנא לי' מי כתיב ונגע כנפו ונגע בכנפו כתיב במה שנגע בכנפו. עדיין קשיא למה דחקו לפרש דברי שמואל שנגע השרץ עוד בדבר אחר שלא נזכר בקרא ה"ל לפרש בשר קדש ממש ובשר קדש נגע בכנפו ולחם בבשר קדש דה"ל לחם שני לפירש"י ולפי' הרמב"ם ה"ל לחם שלישי וז"ל רש"י שם בד"ה מי כתיב ונגע כנפו אל הלחם דמשמע שהשרץ נגע בלחם דלחם הוי ראשון מה שנגע בכנפו נגע ללחם דה"ל לחם שני ע"כ ויותר מזה ניחא הרמב"ם דבר זה שם ואפשר דמדקאמר הש"ס לרב היינו דכתיב ד' לחם ונזיד ויין ושמן משמע להו דלא קחשי' בשר קדש ופליג אהירו'. תינח לפירש"י והרמב"ם שם דקחשי' הני שם ארבע אבל לתוס' שכתבו שם בד"ס רביעי וכו' דלרב שכנף שהוא ראשון נגע אל הלחם או אל הנזיד והן שני ונגעו אל היין או אל השמן דה"ל שלישי ונגעו אל כל מאכל דה"ל רביעי קשיא הא בש"ס לא קאמר הכי דלא קחשי' ואל כל מאכל אלא ודאי דסברי תוס' דלאו דוקא נקיט הש"ס הני א"כ אפשר לומר דס"ל להש"ס נמי דבשר קדש הוא השני וא"ת איך אפשר לומר כן דא"כ מאי משני מי כתיב ונגע כנפו ונגע בכנפו כתיב הא לסברת הירושלמי אף לרב אמרי' דונגע בכנפו היינו מה שנגע בכנפו וה"ל לשנויי ואל כל מאכל היינו חמישי וכדמסיק ר' תנחומא לקמן וי"ל דודאי המקשה היה סובר דהכנף הוא אב או ראשון והוא נגע בלחם והמתרץ קאמר לו דאף לרב אי אפשר לומר כן מדכתיב בכנפו וע"כ לומר דהבשר קדש קאי. ולפ"ז אף לפירש"י והרמב"ם קשיא אף דמקשה לא פירש כן מ"מ לדברי המתרץ אפשר לומר כן ואפשר לומר דקשיא להו אס"ד דהבשר הוא השני למה אמר ונגע בכנפו ה"ל למימר ונגע הבשר אל הלחם גם לפי' הירושלמי אינו מפורש ברישא באיזה טומאה נגע. ואין זה כדאי לדחות דברי הירושלמי המפורשין ולפרש בשר קדש בשר טמא. נמצא שהרמב"ם ותוס' בהא פירשו כהירושלמי שהכנף הוא מן המיטמאין ולא כפירש"י שהכנף הוא השרץ. ומה שפירשו תוס' דפירושא דקרא אל הלחם או אל הנזיד בזה נמי כיוונו לדעת הירושלמי ודלא כרש"י והרמב"ם שפירשו אל הלחם היינו ראשון או שני והלחם נגע אל הנזיד שהוא שני לדעת רש"י ושלישי לדעת הרמב"ם ומה שפירשו הרמב"ם ותוס' אל היין או אל השמן, היינו כפי' הירושלמי ודלא כרש"י שפי' שהיין נגע בשמן ומה שפירשו רש"י והרמב"ם ואל כל מאכל היינו או אל כל מאכל והן כפי הירושלמי. ודלא כתוס' שפירשו לרב ואל כל מאכל הוא הרביעי. אך מה שפירשו תוס' לשמואל ואל כל מאכל הוא החמישי היינו כפי הירושלמי וכדא"ר תנחומא בסמוך ודלא כפירש"י והרמב"ם. ויען כי רבו הפירושים בסוגיא זו בבבלי ולכולהו אית להו פירכא כמו שיתבאר לכן אענה גם אני את חלקי לפירש"י קשה קושית תוס' מ"ש דואל כל מאכל יהיה פי' או ולפירו"ת קשה ל"ל דנקט לחם ונזיד כפל ויין ושמן כפל בחדא מינייהו הוה סגי. ועוד קשה דנקט הש"ס לרב היינו דכתיב ד' לחם ונזיד ויין ושמן משמע דאל כל מאכל הקדש לאו ממנינ' הוא ונ"ל דלאו דוקא נקט הני ודוחק. ומה שפי' המהרש"א לדבריהם דגם המקשה ידע דטמא נפש היינו מת עצמו והכי פריך כיון דשניהם טמאין שלישי ורביעי מ"ש שלישי דידעו ורביעי לא ידעי ע"ש. הדבר תימה הא שלישי ורביעי לאו מחד קרא יליף לקמן אלא שלישי יליף מקרא ורביעי בק"ו א"כ מאי קושיא דידעו קרא ולא ידעו ק"ו. גם לפירש"י והמהרש"א בד"ה ולוי דהאי וכו' קשה מאי פריך אלא אי ס"ל כרב היכי משכחת לה דלמא קסבר לוי דבקיאין היו בטומאת שרץ ולא היו בקיאין בטומא' מת דטעו וסברו דטומא' מת דהחמיר הפי' משקין טמאים. ויש סמך לזה מדברי תוס' דף י"ח ע"א בד"ה ומה כלי וכו' ע"ש. ולפי' הרמב"ם קשה דלדידי' לשמואל יין ושמן ואל כל מאכל כולן חמישי ניניהו א"כ מאי קאמר בבבלי שם ולשמואל הניחא אי ס"ל כרב וכו' הא אפי' ללוי ניחא שהרי לא שאלו אלא אם יקבלו המשקי' טומא' לעצמן ולא שאלו אם יטמאו המשקין אחרים וגם לוי מודה דטומאת עצמן יש להן. וע"ק ל"ל דשאל על הני תלתא אם הן נעשין חמישי וא"ל דכנף ולחם בחולין איירי ונזיד בתרומה איירי דעושה שלישי ויין ושמן וכל מאכל דקדש איירי ושאל על שלישי דתרומה ורביעי דקדש אם קדש עושה רביעי באוכלין ומשקין ופרט יין ושמן שהן משקין כי מדכתיב' ולא של מדבחיי' דהא לפירוש הרמב"ם הנזיד הוא הרביעי לשמואל וקושית הראשונה לע"ג. והירושלמי פי' לרב כנף תחל' בשר קדש שני לחם ונזיד שלישי ויין ושמן ומאכל רביעי ולשמואל יין ושמן רביעי ואל כל מאכל חמישי. גם לפי' זה קשה מה שהקשי' לעיל לפי' התוס' והרמב"ם למה נקט לחם ונזיד כפל. ונ"ל לרב כנף ראשון ולחם שני ונזיד או יין שלישי וכן שמן או אל כל מאכל הקדש רביעי דשאלן אם נגע אוכל שני באוכל או במשקה וכן אם נגע משקה שלישי במשקה או במאכל כדי לידע אם יודעין דאוכלין ומשקין עושין כיוצא בהן ולשמואל כנף ראשון ובשר קדש שני ולחם שלישי ונזיד או יין רביעי ושמן או מאכל הקדש חמישי והשתא הא דקאמר הש"ס ללוי הניחא אי ס"ל כשמואל וכו' משכחת לה דנגעי כולה בראשון וקשה א"כ כל הני ל"ל והיינו טעמא דרש"י דלא פי' כפי' המהרש"א אלא דגם לפי' רש"י קשה הל"ל אם יגע טמא נפש באחת מאלה. לכך נ"ל הא דקאמר דנגעי כולהו בראשון היינו שאם נגעו היין או השמן או מאכל הקדש בנזיד דס"ל כנף ראשון ולחם שני ונזיד שלישי ויין ושמן ומאכל רביעי וכנף ולחם איירי בחולין ונזיד בתרומה ויין ושמן ומאכל הקדש בקדש איירי וקרי לנזיד ראשון שאינו ממינו שהוא תרומה והני קדש ניניהו וכדפרישית לעיל. ושאלן אי רביעי בקדש ואתבריר כהני אלא לרב היכי משכחת לי' למה שאלן אין ושמן שהוא רביעי הא אפי' שני או שלישי נמי לא עבדי. ובזה מיושב כל הקושיות שהקשו תוס' ומהרש"א ומה שהקשיתי לעיל. ונ"ל הא דפריך לשמואל מסיפא דקרא וכן כל מעשה ידיהם טמא. היינו לתירוצו דרבה בר אבהו אבל לרבינא ל"ק מידי. דשרץ שאל היקדש והיינו היפסל. ובטמא נפש שאל היטמא וכוונתו היטמא הרביעי דטמא מת לאחרים ואמרו יטמא וטעו בזה שאף בטמא מת אין רביעי עושה חמישי. והמעיין היטב בסוגיין ובבבלי בפסחים שם בפרש"י ותוס' ובהקדמת הרמב"ם לסדר טהרות יראה שכל מ"ש דברים ברורים הם:

(שם) **במה** דמר ר' סימון בר זבדי גולגלתו של ארנון היבוסי וכו'. וקשה הא בפסחים פ' מי שהיה טמא משמע שבימי יאשיהו מצאו הגולגלות של ארנון תחת המזבח ואז נטהר הכל וי"ל דלאו דוקא הגלגולת אלא אם לא יהיו נזהרים יארע לכן דבר כהאי דמצאו הגלגולת וכו' ודוחק:

(שם) **השיבו** אותו כראוי שאין טמא מת מטמא בהיסט. בקונט' פירשתי שכן הוא בספרי אך התוספתא פ"ק דאהלות וגם בספרי שם בפ' חקת סותר דברי עצמו וקסבר דמת מטמא בהיסט ועיי' בכ"מ פ' קמא מהט"מ. ונ"ל דהשאלה אם טמא מת צריך היסט או לא ר"ל אם נשא טמא המת כלים או אוכלין ומשקין ולא זז ממקומו טמאין או טהורין והשיבו כראוי שאין טמא המת מטמא במשא זה וכ"מ בדברי הר"ש פ"ק דזבים משנה ג' ע"ש. ובהכי ניחא לשון הכתוב הן ישא איש וכו':

(שם ע"ב) **שלישי** שהוא פסול לתרומה וכו'. פירשתי בקונ' מק"ו מט"י וכן פירש"י לפ"ז למ"ד אף היכא דמיפריך ק"ו אמרינן דיו א"כ צ"ל דגם שלישי בתרומה ממעלות דרבנן וכן משמע דקחשיב ליה מתמנה מעלות אחרונות דר"פ חומר בקדש דכולהו מדרבנן ניניהו כדאמר התם בבבלי. ודלא כנראה מדברי התוס' בחגיגה דף כ"ח ע"ב בד"ה בתרייתא וכו' דמשמע מדבריהם דרש"י בתרומה מודה שהיא עושה שלישי מן התורה:

(שם) **כך** ר"י אומר יטמא יטמא ד"ת. לפ"ז צ"ל דאין טומאה עושה כיוצא בה וכמ"ש בקונט' וקשה א"כ מה שאל חגי לכהנים בשר שנגע בלחם היטמא הא אמרינן דאין טומאה עושה כיוצא בה וי"ל דמדרבנן טומאה עושה כיוצא בה וחגי שאלן על טומאה דרבנן ושלישי בתרומה ורביעי בקדש סובר הש"ס דמדאורייתא הוא לכך צ"ל דדריש ר"י יטמא. ועמש"ל בתוס' בד"ה עיקר טומאתו וכו':

(דף כ"ד ע"א) **ולשלישי** מן הדין ולרביעי מק"ו. ק"ק למה שינה לשונו הא תרווייהו מק"ו יליף ליה ואפשר לומר דה"ק שלישי בקדש היכא למילף כמה מצינו ממחוסר כיפורים דמחוסר כיפורים כשלישי הוא שאינו עושה כלום בתרומה ופוסל בקדש ה"ה בכל שלישי וכ"כ תוס' בפסחים דף י"ח ע"ב בד"ה ומה וכו' ע"ש:

(שם) **שיהא** שכל מבועבד להלשה. מכאן משמע דשלישי בתרומה ורביעי בקדש הלכה למשה מסיני וזה שלא כדברי רש"י והרמב"ם בהקדמתו לסדר טהרות דסברי שהן חומרות דרבנן:

(שם ע"ב) **ניחא** כמ"ד אלף אמה מגרש וכו'. בעירובין פ"ה פירשתי דלמ"ד אלפיים תחום שבת ה"ל שבת כמאן דכתיב בקרא וכו'. ואחרי העיון קשה מאי ניחא דקאמר הא אלף אמה מגרש ומי כתיב בקרא ולמ"ד אלפיי' תחום שבת אין ללוים כי אם אלף אמה כדכתיב ואיך קאמר ר"ז דאין מקדרין בערי הלוים הא מיכתב כתיבי. וגם מעגלה ערופה קשה למה אין מקדרין הא קרא כתיב ומדדו וגו'. גם בבבלי בעירובין פ"ה מפורש שאין מקדרין בערי הלוים וכע"ע מפני שהן דבר תורה. לכן נ"ל מה שפירשתי כאן בקונט' הוא עיקר. ועמ"ש שם בעירובין בתוס' בד"ה לא בערי הלוים וכו' לתרץ דעת הרמב"ם שהשמיט דין זה דאין מקדרין בערי הלוים דכיון דהסמכו חכמים לתחום שבת אג"ש מערי הלוים קסבר השתא דקיי"ל דמקדרין לתחום שבת כ"ש לערי הלוים. מיהו מדבריו בס' המצות סי' שכ"א ובחיבורו בה' שבת משמע דלא מערי הלוים יליף ע"ש וצ"ע:

(שם) **רועה** הצאן אין כתיב כאן אלא רועה צאנו וכו'. כתב הי"מ ועוד מדכתיב רועי צאנו ולא כתיב רועה משמע דכלהו רועים כמשה ע"כ. בלי ספק שספר מוטעה נזדמן לו שנס כפני'

בפני' כתוב שם פוטי לאנו ולו ראה במקרא לא היה מפרש כן שהרי כתיב רועה לאנו. לכן פי' שבקונט' עיקר:

(שם) **לאמר** לדורות. כפי שפירשתי בקונט' כן פי' טי"מ. אך קשה שלא נמצא בשום מקום שיהא חיוב להזכיר השירה תמיד והשני קשה הימנו הא תמי' בסמוך שאין אומרים שירה על נס שבח"ל לדורות. לכן נ"ל דמפרש לאמר לשון לאו אמור כדאית' בבבלי כפ"ב דפסחים ור"ל לאו אמור לדורות שלא יאמרו שירה על נס שבח"ל כדמסיק בסמוך לאו תירוצא ודבר נכון ומתקבל הוא:

(דף כ"ח ע"א) **התנדבו** ראשי עם. כתב הי"מ והיכא למידק כיון דקרא כתיב עם אמאי קאמר ראשי עם ותי' דחוק ע"ש. ונ"ב דלק"מ דכתיב בתרי' בשירת דבורה לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו ה'. הרי המברכים והם האומרים שירה הן היו ראשי העם שהן חוקקי ישראל:

(שם ע"ב) **א"ל** אותו ואת תורתו. כתב הי"מ ואין להקשות דבהדיא כתיב והדרת פני זקן דהשוה כבוד והכא מורא וכיבוד לאוד ומורא לאוד כדתניא פ"ק דקידושין ע"כ. וקשה הא כתיב נמי מפני שיבה תקום וקימה בכלל מורא היא כדתניא פ"ק דקידושין ולמה לי ניליף מהכא וע"ק בפ"ק דר ובין דף ל"ב ע"ב בבבלי משמע מפורש דוהדרת נמי אקימה קאי כדאמרי' התם קימה שיש בה דור נמלא דהאי קרא נמי ממורא איירי וכ"מ בתוס' בבבלי ב"מ פ"ב דף ל"ג ע"א בד"ה אבדתו קודמת וכו' דאינו חייב בכיבוד רבו ע"ש. אבל עיקר קושייתו כבר הקשו תוס' במס' ב"ק דף מ"א ע"ב בד"ה לרבות ת"ח וא"ת מפני שיבה תקום למה לי תיפוק לי' מהכא וי"ל דהכא ברבו מובהק כדתנן מורא רבך כמורא שמים או ברבו מופלג דהוי כעין רבו ע"כ. מיהו הכא אין מקום לקושית תוס' דאיכא למימר דקרא אתי לרבויי ליראה מהתורה עצמה לקום מפניה וכדומה לו:

(שם) **אלא** אליהו זה יצחק. וקשה גם עליו קשה אין ל"ז הוא עתיד להתיוכח עמו שהרי כתוב סוף איוב ויאמר ה' אל אליפז התימני חרה אפי בך ובשני רעיך כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב. ולמה הוציא לעז על אותו הצדיק שלא דבר נכונה וצע"ג:

(שם) **שנאמר** ויברכהו ה'. כתב הי"מ אין כתוב כן ביצחק רק ויברך אלהים את יצחק בנו ונקט הכי דבך קצרה כגון אל פתח אהלם הבית ברים עירובין וכן ונתן הכסף וקם לו שההוה הנמורה לשון קצרה ע"כ. ותימא שהרי קרא מפורש הוא ביצחק דכתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'. ולא ידעתי איך נעלם מעיני הרב מקרא בתורה גם הרב בז"ר בילקוט איוב העתיק דברי הרב ולא הרגיש בתמיהתינו וצ"ע:

הדרן עלך פרק כשם

(דף כ"ו ע"א במתני') **מי** שקינא וכו'. כתבו תוס' ה"ג כסדר המשנה משקינא לה ושמע מעוף הפורח והכי מסתבר ונראה דה"פ מאחר שקינא לה אפי' שמע קודם סתירה פריצות' שהרי עכשיו רגלי' לדבר וכו' ע"ש. ותימא שלא ראו סוגיין דמשמע מפורש דל"ג במתני' וגפהרה דה"כ במאי פליגי ר"י ורשב"ל. אך פירושם נמי לא סליק אליבא דר"י כי אם אליבא דרשב"ל וצ"ע. וכאשר פירשתי בסוגיין לר"י כן פירש הרמב"ם בפי' המשנה:

(שם) **כשישאו** ויהגו בה מוזרות בלבנה. כתב הרמב"ם פ"ק מה"ס הלכה ח'. וכן אם שמע העם מרננין אחריה אחר הקינוי והסתירה עד ששמע מהנשים הטוות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה שזינתה עם האיש שקינא לה עליו ה"ז אסור לקיימה ויוליא ויתן כתובה. וכתב הכ"מ כד"ה וכן וכו' ויש לתמוה על רבינו שלעיל כתב דבקינוי וסתירה הגא שלא כתובה וכאן שמלבד הקינוי והסתירה שמע שהעם מרננין אחריה וכו' כתב שיוליא ויתן כתובה וי"ל דהכא שלא היה הסתירה אלא בע"א וכפרש"י אפי' שמע מעוף הפורח ונסתרה יוליא ויתן כתובה וכו' רי"א עד שיאמרו ויהגו בה מוזרות בלבנה כלו' משום סתירה שאין בה שני עדים אינה נאסרת עליו וכו' ע"כ. ודבריו תמוהים אם"ד דהרמב"ם מפרש למתני' כרש"י כתירה זו למה. גם מן התימא על הרב בכ"מ שלא ראה דברי הרמב"ם בפי' המשנה שחולק אפירש"י וכמ"ש בסמוך. וקושי' הכ"מ נ"ל ליישב הא דכתב הרמב"ם לעיל דבזמן הזה לאחר הקינוי והסתירה הגא שלא בכתובה הטעם כיון דמדאורייתא לא שותות והיא גרמה לה תלא שלא בכתובה אבל כאן מדאורייתא שותות אלא מדרבנן אינן שותות כם אמרו שלא להשקותה והם אמרו שלא תפסי' כתובתה וזה ברור לענ"ד וכ"נ מדברי הרמב"ם בפ"ק מה"ס ע"ש:

(שם ע"ב בגמ') **ואין** בהן דשמע וידע ממאן שמע כעד מפי עד הוא. ממה שפירשתי בקונט' קשיא לי מאי ראיה מטומאה לסתירה הא בטומאה מהני לר' יהושע אפי' עד אחד כדתנן בשיפא ובסתירה מלריך ר"י שני עדים כדתנן ברים מכלתין. והאפשר לו' דקשיא ליה ליתני עד מפי עד במתני' בשיפא ומדלא תנן הכי ש"מ דלא מהני. אך גם ע"ז קשיא הא לעיל ברפ"ק לא דייק הש"ס הכי וי"ל לרשב"ל פריך דקאמר דאפי' שלא נסתרה איירי מתני' ומכ"ש דמהני עד מפי עד בסתירה וצ"ע:

(דף כ"ז ע"א) **פלוני** אכל חלב וכו'. הנה הרמב"ם הביא דיני' אלו וכתב דין זה דחלב פ"ג מה' שגגות ודין נזיר בפ"ט מה' נזירות ודין כהנת בפי"ו מה' סנהדרין אבל בה' סוטה לא ביאר דין זה אם בא ע"א לאחר ששמע מעוף הפורח או מחמותו מה דינו לענין כתובה וצ"ע. וכמ"ל כתב פ"ג מה' שגגות דין זה דחלב נלמד מהירושלמי דפ' שני נזירין הביא רבינו פ"ט מה"נ ע"כ. לא ידעתי למה לו למילף מנזיר הלא גם בחלב נאמרו הדברים כאן. גם כפ' שני נזירין יש טעות בספר וכאשר הגהתי שם ע"ש:

(שם) **מכה** דר' מנא אמר פשטי' כהנת זינתה. והאריך בזה וכו' כתב הרמב"ם בפ"א מהא"ב המקנא לאשתו ונסתרה ובא עד א' והעיד שנטמאת והיא בעלה כהן ובא עליה אח"כ ה"ז לוקה עליה משום זונה אע"פ שעיקר העדות בפ"א כבר הוחזקה זו זונה ע"כ. והקשה הה"מ למה לא כתב שלוקה אלאו דטומאה' גם נ"ל שבעלה כהן אפי' ישראל לוקה משום טומאה ודחק הרבה ע"ש וכפי"א מה"ג. ואני תמה שכל מפרשי הרמב"ם לא כתבו מקום מולא דין זה. והדבר מבואר שהן הן דברי ר' מנא. לכך לא דקדק לכתוב לאו דטומאה אלא תפס לשון הירושלמי. וא"ת היא גופא קשיא למה לא אמר ר' מנא דינו בישראל ומשום טומאה י"ל דר' מנא סובר כר"י בן כיפר. דלית ליה לאו בסוטה שזינתה וכבר כתבתי לעיל דף ג' בתוס' בד"ה שמואל וכו' דר' יוחנן נמי ס"ל כר"י בן כיפר ואף שי"ל דר"י פליג אדרב בהא דלאע"ג דכתיב ביה טומאה בסוטה שזינתה אין דינה כעריות לפטור לרתה מ"מ טפי נראה כמ"ש שם דס"ל כר"י בן כיפר. ועי"ל דבאשת ישראל לא פסיקא ליה דאפשר שהיתה שוגגת או אנוסה גם אפשר שיתברר הדבר ששקר העד כגון שנישת לאחר וקינא לה מאיש זה ולא בדקו לה המים אבל באשת כהן אין הבירור הזה מועיל דאף שהיתה שוגגת או אנוסה זונה היא ואין המים בודקין לאנוסה כדאמרי' לעיל בפ' כשם. אלא שעדיין קשה באשת כהן אמאי אינו לוקה משום טומאה הא אפי' בנאנסה איכא משום טומאה כדאיתא בבבלי ביבמות דף נ"ו ע"ב. מיהו לפמ"ש הבעה"מ שם דרב עמרם פליג אהא ולית ליה באשת כהן בנאנסה דאית ביה לאו דטומאה י"ל דר' מנא ס"ל כרב עמרם וע"ש וכתי' הרמב"ם הלכתי' ע"ש:

(שם ע"ב) **מתני'** דר"י. וקשה הא כר"א נמי אתיא ועדות הראשונה היינו עידי קינוי דאף ר"א מודה דבעי שני' וי"ל אי בעדי קינוי איירי מיפרך הק"ו דבאני עידי טומאה דאיכא רגלים לדבר שקינא לה ונסתרה מבא"כ בעדי קינוי. אך קשה א"כ אף בעדי סתירה מיפרך הק"ו דבעידי טומאה איכא רגלים לדבר מבא"כ בעדי סתירה וכן מקשים תוס' בבבלי פ"ק דף ב' ולא מתרלי' מידי ונ"ל דסובר הש"ס דלאחר שקינא לה בפני שנים אף הסתירה כיון דאינס מכחישו ה"ל כרגלים לדבר. ובהכי ניחא קושית תוס' הנ"ל:

(דף כ"ח ע"א) **כל** מקום שהכשירו וכו' והאשה מכחשת את האיש. כתב התי"ט בפרקין משנה ד' בד"ה האשה אומר' נטמאת וכו' והרמב"ם אינו סובר הירושלמי להל' אלא דדוקא תנן זרי פסולי דאי חד כשר וחד פסול וכו' הכשר נאמן ע"כ. ול"נ דאף הירושלמי לא סובר כן להלכה דהא מסקינן בסמוך היך עבידא שתי נשים ואשה אחת וכו' אבל אם היו מאה נשים וע"א כעד בעד אינון הרי דבעינן שתי נשים לכשר אחד ויותר מבואר לפי מאי דפירשתי בקונט' בסמוך בד"ה ה"ג הא עד כעד וכו'. שוב ראיתי שכ"כ הה"מ פי"ב מה"ג ע"ש. ומ"ש התי"ט עוד שם והמהני דבתבורו פ"ק מה"ס השמיע בכא זו דאשה אומרת וכו' ע"כ. ולי תימא על תמיהתו הרי כתב שם הלכה י"ט היו כולן פסולין הלך אחר הרוב כילד שתי נשים וכו' היו מחלה על מחלה ה"ז שותה והיינו אשה אומרת נטמאת וכו' וצ"ע:

(שם) **אר"ח** מ"ט אמרו וכו'. ופירשתי בקונט' דר"ח פליג ארתב"א דסובר אפי' ברגלים לדבר אין מוליאין ממון ע"פ ע"א. וקלא קשה הא אפי' בדיני נפשות תנן בנזיר ובסנהדרין במכה את חברו והמדיהו למיתה והיקל ממה שהיה לאחר מכאן הכביד ומת חייב רנ"ה פטור מפני שרגליו לדבר ופי' הרמב"ם דהת"ק קאי ע"ש בתי"ט. א"כ למה לא נוליא ברגלים לדבר ממון הקל:

(שם ע"ב) **מתני'** פליגי על רב וכו'. וקשה בלא רב ור"י תיקשי לי' דיוקא דרישא וסיפא אהדדי וי"ל דמוקי מתני' שלא בפסולי עדות וכדמסיק בסמוך בשם ר"ש:

(שם) **לאחר** כדי סתירה יש כאן סתירה ואין כאן טומאה. כפי שהגהתי בקונט' יש ראיה מכאן לדברי הרמב"ם בפ"ק מה"ס שכתב שם האשה שקנא לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי עמו בעדים וכו' ואפי' היה עד טומאה זה אחד מעדי הסתירה וכו' ע"כ הרי דסובר שא"ל שיאמר העד שנטמאת בשעת סתירה וזה דלא כדמשמע מדברי רש"י בפרקין אני ראיתיה שנטמאת באותה סתירה שהיא ע"פ ב' עדים. מיהו כפי הגירסא שלפנינו יש ראיה לדברי רש"י. אך א"א לכוין הגירסא שלפנינו כי אם על לד הדוחי' גדול ולפמ"ש ניחא נמי קושית הכ"מ בד"ה ומ"ש ואפי' היה עד טומאה זה אחד מעדי סתירה איני יודע מה מלמדנו רבי' מסיבא תיסק אדעתין שיגרע מפני שהוא א' מעדי סתירה ע"כ אבל כוונת הרמב"ם ללמד כיון שע"א נאמן מפני שרגלים לדבר שנסתרה לאחר הקינוי ה"נ כיון שעל ידו נתפרס' הדבר אינו נאמן קמ"ל דנאמן. ומן התימא על בעל מ"ל שלא עיין בירושלמי הזה וע"ש בפ"ק מה"ס הל' י"ד בד"ה והאשה וכו' שהאריך בזה:

הדרן עלך פרק מי שקינא

(דף כ"ט ע"א) **אלא** שלא יאמר לה ע"י תורגמן. בספרי הגירסא הא מת"ל ואמר הכהן לאשה לימדה כהן סדר השבועה ופי' בנ"ל שמלמד עמה מעיקרא הסדר על מה אומרת אמן ע"כ. ונראה הא דגרסי' בבבלי בר"פ פ' סוטה מנ"ל דכתיב ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהוא אומר ת"ר משמיעין אותה בכל לשון שהיא שומעת על מה היא שותה ובמה היא שותה על מה היא נטמאה וכו' ע"ש סתמא דש"ס כר' יאשיה והך ברייתא כר' יונתן וזה הלימוד שמלמדה הכהן וזה ברור. והגירסא שבספרי משובשת ונ"ל הא מה ת"ל ואמר אל האשה וקשה על הא דאמרי' שלא יאמר לה ע"י תורגמן הא ודאי שמעי' מדכתיב ואמר הכהן לאשה וי"ל דכד"א דוקא הקללה אבל לא השבועה לכך אילטרך קרא להשמועינן דאף השבועה יאמר הכהן בעצמו א"נ לאשה משמע אפי' ע"י תורגמן אבל אל האשה משמע שיאמר לה בעצמו:

(שם) **אר"י** דכפר תנין ע"י תורגמן. נראה דפליג אר' יונתן דאמר אל האשה משמע שלא ע"י תורגמן וכמ"ש בסמוך בתוס'. ונראה דלכך מייתי הכא הא דאר"י כאן דאב"ש להשמועינן דפליג אר' יונתן והשתא ניחא דלא פריך מויאמר ה' לאשה דכתיב בישא דלאשה ודאי משמע ע"י תורגמן והי"מ דחק הרבה ואין לורך:

(שם) **הדיבור** נפלה לה. עיי' בפירושי בקונט' עוד נ"ל לפרש שהיה בת קול מתפולץ בעולם עתידה אשה שתלד שני גוים בבטן אחת ולא ידעו מבטן מי ילאו ומלינו כי כיו"ב זה במדרש ורש"י מביאו בשמואל והיינו דקאמר הדיבור נפלה לה הכל אמרו שעליה נאמר הדיבור שיהיו בבטן שני גוים:

(שם) **כמה** כרכורי' וכו'. כתב הי"מ וקשה מה בלע לשמוע שיאמר כזו שהיא דבר שקר ולא יכול לפני ה' וכ"ש שיתאוה לה וי"ל דה"ג שבח הוא לה שרלתה לכסות חטאה וכו' עי"ש והוי' דחוק ונ"ל שהלחוק היה להגיד דבר זה לאחרים שיאמר לה כן אבל היא בעלמה האמינה בה' ויאמר ה' למה זה לחקה שרה לאמר היפלא מה' דבר ובלי ספק שיקים דברו ותכחש שרה לאמר לאחרים לא לחקתי כי טעם הלחוק שלא לומר לאחרים היה כי יראה שמא יגרום החטא כמדת הלדיקים ולא רלתה לגלות הדבר שירלה מחמת החטא וזה מדוקדק בלשון פסוק באר היטב:

(שם) **וק"ש** דכתיב ודברת בם. בבבלי יליף מדכתיב שמע בכל לשון שאתה שומע ונראה משום דאמרי' בבבלי ביומא פ"ק ודברת בם בם אתה רשאי לדבר ולא בדברים אחרים:

(שם ע"ב) **ותפילה** כדי שיהא יודע לתבוע לרכיו. כתבו תוס' בד"ה ק"ש ותפילה תימא אמאי שייך הלל וקדוש של שבת וברכת הפירות וברכת המלות וליכא למימר דלא נקט אלא דאורייתא דהא בפ' מי שמתו משמע דק"ש ותפלה דרבנן ע"כ. ול"נ מכאן ראיה לדעת הרמב"ם דקסבר תפלה דאורייתא לכ"ע. והא דאמרינן בכמה מקומות בש"ס תפלה דרבנן היינו נוסח י"ח ברכות ועיי' בכ"מ ריש הלכות תפלה. ומק"ש נמי ל"ק דכיון דפליגי תנאי אי קאי בשכבך ובקומך בדברי תורה או בק"ש. א"כ מתני' אתיא כמ"ד בק"ש איירי קרא ומ"ד התם בברכות ק"ש דרבנן סובר כמ"ד קרא בד"ת כתיב וכמפורש שם ע"ש ובתוס' דף ל"ב בד"ה ורבי וכו' ומה שהילו התוס' ונראה דהני נאמרים בכל לשון אפי' אינו שומע הלכך לא דמו להני דמתני' דאמרינן דוקא בלשונם ע"כ. תימא מ"ז ברכת הפירות והמלות שיהיו נאמרין בכל לשון אפי' אינו שומע מברכת המזון דתנן במתני' שנאמר בלשונם דוקא הא חד טעמא איכא בשניהם כדי שידע למי מברך כדמפרש בסמוך. וכן פירשו תוס' דברי הבבלי ע"ש בדף ל"ג בד"ה ברכת המזון וכו' ול"ע והמ"א כתב בז"ח סי' ל' ומוטב להתפלל בלשון שמבין וכ"כ סי' ק"א משמע דבלה"ק יכול להתפלל אע"פ שאינו מבין וכ"כ ברים סי' קל"ג ע"ש וקשה א"כ מאי הילו תוס' דלא תני במתני' אלא הנך דדמיין להדדי הא פ' סוטה לריך שיאמר לה בלשון שהיא מבינה ואפי' לה"ק אם אינה מבינה לא יאמר לה וכמפורש בבבלי בפרקין בברייתא אומר לה בכל לשון שהיא שומעת א"כ לא דמיין להדדי וצ"ע. מיהו לפמ"ש בר"ס בתוס' בד"ה אלא וכו' דהך ברייתא פליג אסתמא דש"ס דבבלי ניחא די"ל דפליג נמי אמתני' והכן היטב. מיהו הרמב"ם פ"ג מה"ס כתב שאומר לה בלשון שהיא מכרת משמע שסובר דהך ברייתא לא פליג אמתני':

(שם) **ענייה** ואמירה ככה והם וכו'. בקונט' פירשתי כפום פשטא דברייתא דמקדים ענייה לאמירה דילפינן מלויי'. אך קשה ר"י דברייתא אדר"י דמתני' דא"כ למה לי ככה בחליצה את כבר כתיב וענתה ואמרה לכן נ"ל דענייה ואמירה דלוי' מוענתה ואמרה דחליצה יליף ר"י דבחליצה כתיב ככה וכן הוא בבבלי בפרקין והא דאר"א בסמוך בנין אב שבכולן מסה ידבר וכו' אדרבנן דמתני' קאי:

(דף ל' ע"א) **הרי** פ' ווידוי מעשר וכו'. וקשה דלמה שאני ווידוי מעשר דלא כתיב שם וענה אלא ואמרת וליכא למילף לא מלוי' ולא מחליצה וכן אמרו בבבלי דנין אמירה גרידתא מאמירה גרידתא דהיינו סוטה ואין דנין אמירה גרידתא מענייה ואמירה וי"ל דסובר או ענייה או אמירה לחוד ילפי' כגז"ש ועיין בבבלי דף ל"ג בתוס' בד"ה וענית ובמהרש"א שם:

(שם) **שלא** יהא לשון סורסי קל בעיניך. כתב הי"מ והיכא למידק למאי נ"מ הא דלא יהא לשון סורסי קל וכו' ודחק בתירוצו ע"ש ולפמ"ש בקונט' לק"מ דאדלעיל קאי וכן משמע מלשון הש"ס דקאמר שלא יהא וכו' דמשמע דתירוצא הוא:

(שם) **אחרי** דרך מבוא השמש מקום שהחמה זורחת. ברייתא זו שנוי' גם בבבלי בפרקין והתם מתני' דידן כר"י אזלא וקשה לי מכאן אמ"ש תוס' בריש ברכות דף ב' ע"ב בד"ה דלמא וכו' ועוד היכי מלי למימר דובא השמש היינו זריחה ה"ל למכתב בקרא וזרח השמש וטהר וכו'. והרשב"א בחידושיו שם הוסיף לומר דאין ביאה בכל מקום גבי שמש זריחה אלא שקיעה וכו' ע"ש. ותימא איך לא שמו עיניהם על דברי ר"י וכתם מתני' כאן דמבוא השמש היינו זריחת השמש. וניחא נמי בהא מאי דמקשי' תוס' שם עוד דמיבעי' לי' .. תס האי ובא השמש ביאת אורו הוא ופשיט מברייתא סי' לדבר וכו' תפשוט ממתני' דעריב שמשו אוכל בתרומה. והוסיף הרשב"א שם א"נ לידוק ממתני' דידן משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומה ע"ש. דלפמ"ש ליכא למפשט ממתני' דברכות כיון דסיפא ר"א כדתני עד האשמורה הראשונה דברי ר"א איכא למימר דליתא נמי ר"א ואיהו קאמר הכא מבוא השמש שקיעת החמה וכן מתני' דנגעים איכא למימר ר"א היא והש"ס דפריך התם והאי ובא השמש ממאי דביאת אורו הוא כו' לדידן פריך דקיי"ל כר"י מבוא השמש היינו זריחת השמש דלמא ובא השמש נמי זריחת השמש הוא ופשיט מברייתא דתני סימן לדבר לאת הכוכבים ואם"ד דאיכא תנא דפליג מאי סימנא קיהיב. כנ"ל ברור ליישב דעת רש"י שם והגון הוא ועוד האלכתי בזה ועיי' בחידושי:

(שם) **מול** הגלגל אין כאן גלגל. ולר"י נ"ל מול הגלגל רחוק מן הגלגל וכ"פ רש"י בחומ' אליבא דר"י ע"ש ובבבלי נפל טעות בספרים דתניא בדברי ר"י מול הגלגל סמוך לגלגל ותוס' כתבו בד"ה מול הגלגל סמוך לגלגל משמע מקום הרואה את הגלגל כדאמרי' ממול ערפו וכו' ולהכי אר"א ו.לא לא ראו את הגלגל ע"כ וקשה איך עלה בדעת ר"י לומר כן ובפי' קאמר ר"א ואפשר שהר גריזים והר עיבל הרים גבוהים הם ויכול לראות משם למרחוק עד הגלגל ודוחק:

(שם) **על** דעתי' דר"י ק"ך מול הלכו באותו יום. פירשתי בקונט' מהירדן עד הר גריזים ק"ך מול וכ"פ הי"מ. וקשה דבבבלי בפרקין דף ל"ו תניא בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום עברו את הירדן ובאו להר גריזים ולהר עיבל יותר מששים מול ע"כ ותימא לומר דפליגי במיליות. וכ"נ דלא פליגי דהא הירושלמי סובר דאין מהירדן להר גריזים כי אם ששים מיל אלא דאיהו קחשיב גם החזרה דמקרא דיהושע משמע דלנו בלילה שלאחר שעברו הירדן בגלגל שהוא סמוך אל הירדן דכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון ויחנו בגלגל בקלה מזרח יריחו וכתיב ויבאו י"ב אבנים כאשר דבר ה' וגו' ויעברו עמם אל המלון ויניחום שם. והיינו המלון שלנו בו הלילה כדמפרש שם לעיל מיני'. וכתיב בתרי' ואת י"ב האבני' האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל. ב"ש שחזרו מה"ג וה"ע בו ביום ולנו סמוך לירדן. והיינו ק"ך מיל. ועוד ראיה שחזרו לגלגל בו ביום שהרי בגלגל נמולו כמפורש בקרא וכתיב וישבו תחתם במחנה עד חיותם וכתיב בתרי' ויחנו ב"י בגלגל ויעשו את הפסח בי"ד ש"מ שבעברה בניסן יום עברם הירדן נמולו שיש ג' ימים עד י"ד. ובבבלי לא קתני' כי אם שהליכ'. והבן כי דבר נאה ומתקבל הוא:

(שם ע"ב) **והכתיב** והיה בעברכם את הירדן וכו'. וקשה למה לא פריך מקרא דכתיב שהם והיה ביום אשר תעברו את הירדן וכו' והקמות לך אבנים גדולות וגו' ואין לומר דאיכא לשנויי דהאי קרא לאו אהר עיבל קאי אבל בקרא בתרא כתיב והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה בהר עיבל א"כ קשיא מאי משני אבנים הקימו מיד וכו' הא כתיב בהר עיבל וע"כ לומר שבאו עד הר עיבל בו ביום וי"ל:

(דף ל"א ע"א) **כל** שהיה בכלל וכו'. מכאן קשה למה שפירש"י בשבת דף ע' ע"א בד"ה ועל כולן וכו' משום דהוה כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין בדבר שהיה בכלל וכו' ע"כ. וכאן דהוה כלל בעשה דאהוב אשר לא יקים וגו' עשה הוא ופרט הוא בלא תעשה. וגם התוס' כתבו שם לגבי דבר היוצא מן הכלל לא מלינו בשום מקום דבעינן דיהיו שניהם שוין בעשה או בלא תעשה ע"ש. ומכאן למדנו כלל חדש כל שכללן הכתוב לא הוו שני כתובים וצ"ע:

(שם ע"ב) **כך** הן חולקין בדגלים. וקשה הא בדגלים כסדרן היו כל בני אם אחת בהדדי וי"ל שלא היו כסדר תולדתן:

(דף ל"ב ע"א) **לא** לשעה היה. כתב הי"מ לא היה אלא לשעה ואחר שהקריבו הקרבנות גנזו האבנים הואיל ונשתמש בהן קדושה ומשני עוד היא מעשה נסים שנתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ולשעה קלה העתיקו מהם ע"כ. וקשה הא מלינו מזבחות שעשה אברהם ויעקב ושאול הכיתוהו ולא גנזו האבנים כדאמר ינאי וירפא את מזבח ה' ההרוס זה מזבחו של שאול וע"ק כיון שהיה לורך בעלידתו ודאי לא הרסו אותו ולא גנזוהו עד לאחר זמן כדי שיעתיקו ממנו התורה לכן מה שפירשתי בקונט' עיקר:

(שם) **ניהא** ושדת אותם בסיד וכו'. כתב הי"מ בשלמא אי הוו על אבני המלון שנשארו שם בקבע ניחא שיסודו אותן בסיד לכסות הכתיבה מפני קדושתה עד שיבואו האומות ויקלפוה אלא אי על אבני המזבח הוו כיון דלא הוה אלא לשעה דמיד באו א"ה והעתיקו' כדלעיל מ"ט לכיסוי בסיד ומשני דאין הסיד אלא לבנין ע"כ. ודבריו תמוהים חדא שלא נזכר בירושלמי דקלפו הסיד ועוד וכי באו האומות בו ביום ועוד מ"ט לכסות הכתיבה ועוד מאי משני בין כל אבן וכי איצטרך קרא להכי ממילא אין בנין אבנים אלא בסיד לכן נ"ל פירושי שבקונט' עיקר:

(שם) **אין** תימר אבני המלון לשעה היו ונגנזו. גם שם פי' הי"מ שנגנזו כדלעיל מפני קדושתן ע"ש שרחק מאוד בפירושו. ולפמ"ש בקונט' לק"מ אך קשה לי דהכא משמע שאבני מלון נגנזו כדרשינן מוויניחו' שם כמ"ש בקונט' וכן דרשו במסכת יומא הא דכתיב בפ' אחרי מות בבגדי כה"ג דיוה"כ והניחם שם שטעונין גניזה ולעיל אמרינן למ"ד על אבני המלון ניחא שעמדו ימים רבים וי"ל דאתיא כמ"ד והניחם שם שלא ישתמש בהם ביוה"כ אחר וי"ל דה"נ אתי ויניחו' שם שלא ישתמשו בם דבר חול:

(שם ע"ב) **עשרים** והרבעה היו. צולא דמסתפינא אמינא שהני הנקובים בשמותם הן היו הי"ב הנוספים דכיון דכתיב כל נשיא בהם ידעינן שהנשיאים היו והן כבר הוזכרו בשמותם בפ' נשא ובהעלותך. והיינו דאמרינן בבבלי בפרקין א"כ ילחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו על שם מעשיהם נקראו וכו'. והטעם דכיון דכתיב כל נשיא בהם ידעינן שאין אלו שמותם:

(שם) **ושמונה** בתאנים ורמונים וכו'. קלת קשה מנ"ל להוסיף בתאנים ורמונים לר"ע דלמא לא היו אלא ד' כמו לר"י וי"ל כיון שהאשכול היה גדול כל כך שלריך ט"ז לשאת אותה מסתמא גם תאנים ורמונים היה משאם כבד:

(דף ל"ג ע"ב) **בב"מ** אינו קורא על פה וכו'. וקשה א"כ דמשום סידרו של יום התירו לדלג למה קורא ובעשור שבחומש הפקודים ע"פ ה"ל לקרות גם את פ' ז' בס"ת פ"י דילוג וצ"ע וע"ק לפי מאי דקאמר שאין גוללין ס"ת ברבים ניחא טפי דלכך קרא ע"פ לפי שאין אדם א' קורא בלבור בשני ס"ת וכדפרישית במתני' וי"ל דלית ליה לירושלמי הך סברא:

(שם) **בד** דהיא הדא אורייא וכו'. עיי' מ"ש ביומא דף י"ט ע"ב בתוס' בד"ה כד וכו' לייסב מנהגינו ולתרץ קושית המג"א בא"ח סי' קנ"ז:

(שם) **תיפתר** שסמוך לו לכותל. כתב המג"א בא"ח סי' קמ"א ס"ק א' לריך לקרות מעומד. כב"ח כי' הר"ן דאפילו בדיעבד לא יצא וכו' אבל ממ"ש הב"י בשם רש"י משמע דוקא לכתחילה אבל בדיעבד יצא וכ"מ מפ"ז דסוטה דאמרי' שהמלך קורא יושב ואי איתא דאפי' בדיעבד לא יצא משום כבודו של מלך לא שרי לכתחלה וכו' ע"כ. וקשה מאי ראיה מייתי ממלך שאני הכא דלא הוה אלא כתיבה וכדמוכח בש"ס א"ל ישיבה ממש אפי' לכתחלה אסור. ויש לומר דבבלי לא סבר הכי אלא דבעזרת נשים הוה קורא וכדמשני שם בפרקין אכה"ג ומלך ע"ש:

(דף ל"ד ע"א) **ואינו** לריך להבדיל וכו'. קושיא זו ופירוקה תימה לפום ריהטא. ולפי פירושי שבקונט' עדיין קשה על שלא הזכיר כלום הרמב"ם מברכת הבדלה זו. וע"ק מנין ביה הבדלה במיטה ופ' הקהל לא היתה בשנת היובל. מיהו הא איכא לתרולי לפי סברת הירושלמי בהקריאה היתה ע"י שיבראל יצאו משביעית לשמינית שלא לשכח המעשרות א"כ בשנת היובל היתה הקריאה בסיפו. ונראה דס"ל בפ' הקהל קרא בליל מולאי יו"ט כדתנן במתני' והיכא נמי ברכו' הבדלה דיו"ט וה"ג א"ל כבר הבדיל מראש פי' כבר הבדיל קודם שקרא דהא היו לריכין לעשות הבימה בעמד עליה המלך וכ"ה בירושלמי במגילה דף ג' דלכך לא קרא פ' הקהל ביו"ט מפני התקיעה או מפני הבימה ועמ"ש שם בתוס' בד"ה מפני התקיעה. והפשר דעל עושי בימה פריך שהיו לריכין להבדיל תחלה ומשני דאיירי לאח. שהבדיל וכראשון נראה:

הדרן עלך פרק אילו נאמרין

(שם) **נאמר** כאן נגישה וכו'. וקשה הא תנן במתני' ודבר אל העם בלשון הקדש משמע דמודבר יליף שהוא בלה"ק. וי"ל דהתנ' לא בא אלא לכרש כאיזה לשון דבר הכהן אבל עיקר הלימוד הוא מוגש. מיהו בבבלי יליף לה מודבר בגז"ש וכדפירשתי בקונט' בד"ה ומשני בגין דכתיב ודבר וכו'. אך קשה שפיר פריך הירו' מק"ש וי"ל דקסבר הבבלי דבאני הכא דמיותר ודבר כדאמר כן בסמוך לר"ע וצ"ל דאתי לגז"ש אבל ודברת בם איצטרך לכמה דברים וכדאמרי' בבבלי ביומא פ"ק כל השח דברים בטלים עובר בעשה דכתיב ודברת בם ולא דרשינן בגז"ש דאיכא למיפרך מה למשוח מלחמה שכן השוטר משמיע בכל לשון משא"כ בק"ש א"נ יליף דבור ואמיר' מדבור ואמירה ולא ילפי' דבור מדבור ואמירה:

(שם ע"ב) **לא** מסתברא דלא ופקדו שרי לבאות בראש העם ואח"כ נגש הכהן וכו'. הנה הרמב"ם פ"ז מה' מלכים לא כתב כן אלא תחלה דבר הכהן והשוטרים משמיעים ואח"כ פקדו שרי לבאות וכו'. ונראה שהיה סובר אין מקרא אמור על הסדר תירוצא הוא וה"ק הן המקרא הסדר דופקדו שרי לבאות היינו לאחר שכבר אמרו כל הדברים על הספר ואח"כ ופקדו ואח"כ אמרו כל הדברים שניים בקרבם ממש אל המלחמה. אך אף שמסתייעא דבריו קלת מ"מ עדיין קשה שאף בזה לא בחר בסברי לאחר שאמר הכהן שני פעמים כתב שפוקדין שרי לבאות ועוד דבסמוך כדברי ר"ח מפורש שאין המקרא אמור על הסדר וע"ש בלח"מ. וצ"ע:

(שם) **א"ל** מכיון דאת אמר שאין המקרא אמור על הסדר וכו'. עיי' בקונטרס פירושי. אך קשה לי א"כ מה היה אחר שכלו השוטרים לדבר וי"ל דמפרש לקרא הכי והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם כספר אז ופקדו שרי לבאות בראש העם ואח"כ במלחמה חוזר הכהן והשוטרים לדבר כמו שעשו כספר. מיהו קשה לפ"ז א"ל לומר שאין המקרא אמור על הסדר ויש ליישב:

(דף ל"ה ע"א) **ר"י** בכי וכי בא ללמוד מהם שלא בא אלא לומר שאף בשריפה יש מלוה כמו שמלינו בפרים הנשרפים י"ל כיון דאין מלותן בכך אסור לאכלן ביד. וקשה מאי ס"ד דר' בא שיש מלוה בשריפה יותר מבתלויה א"כ למה לי לתלות ישרפו מיד וי"ל דאיירי בתלויין שא"א להתברר:

(שם) **ההיד** וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. כמו שפירשתי בקונט' כן פי' הי"מ. והוא דחוק וצ"ל דדייק מדלא כתיב וארון ברית ה' לא נסע לפני המחנה וכן מדייק בספרי אלא לא משו כתיב ש"מ שארון זה שהיה באהל מועד לא נסע לפני העם והא דכתיב וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים זהו הארון ששברי לוחות מונחים בתוכו. וראיתי שבהגהות י"מ הרגיש קלת בזה אבל לא ביאר דבריו. ועמ"ש בשקלים דף י"א ע"ב בתוס' בד"ה וארון וכו':

(שם ע"ב) **סבך** בהיה בקירוי. כתב הי"מ שיפה הקשה רי"א שלא היה זה חיוב לשעתו וכו' ע"ש. נעלם ממנו דברי תוס' פ' הדר שהקשו כן ע"ש. אך תוס' פירשו שהיה בקירוי של חול ואינו כבס"מ ואעפ"ש שאין נאסרין בכך בתשמיש המטה וכו' מ"מ כיון דאיכא תרתי לריעותא דישראל היו במלחמה בסוכות וגם הארון אינו במקדש היה רולה להחמיר על עלמו ואי גרסי' שהיה שלא בקירוי פי' אלא בתוך היריעה ניחא טפי דליכא דקירוי לא משמע שיהא חול ע"כ. ופי' בבקונט' נראה וכ"כ י"מ:

(שם) **אין** אתם מחזירין וכו'. כתב בהגהות י"מ מכאן נראה ראיה לדברי הרמב"ן שהשי' על סברת הרמב"ם בסה"מ שנשתנה מלות נשיאת הארון בכתף מהלוים לכהנים. וכתב שלעולם לא בתנוי' ובאהרת ללוים ולכהנים. מדמשתעי קרא בלוים כי הם ישאו את הארון לגנזו ואם יהא

גולה לבבל לא יהא בידם להחזירו למקומו ש"מ שעל הלוים הוטל לשאת אותו אם היה אפשר בתורה ע"כ. ואני תמה מדבריו אלו היך שכח שבכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים וזו כאחת מהן. וגם כשלוים דוד לשאת את הארון כפעם שנית אמר בד"ה ויבאו בני הלוים את ארון אלקים כאשר לוה משה וגו'. וזה ודאי יפורש לדברי הרמב"ם דעל הכהנים קאי שהרי הוא בעלמו מביא פסוק זה בדבריו במ"ע ל"ד ע"ש. וככר פירשתי בקונט' דאם נאמר דקאי על הלוים ולא על הכהנים יש מכאן קלת ראיה לדברי הרמב"ם. והרמב"ן בהשגותיו בשרש ג' כתב שראיית הרמב"ם מהא דגרסי' פ"ק דחולין דף כ"ד יכול אף בשילה ובית העולמים כן ת"ל לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא לא אמרתי שיפסלו הלוים בשנים אלא בזמן שהעבודה בכתף וקשה שאין מכאן ראיה שהרי מלות עבודה בכתף נוהג לדורות כדמוכח מדוד א"כ מאי קאמר בזמן וכו' אלא ודאי דה"ק במדבר שהיתה המשא תדיר נפסלו הלוים אף בשאר העבודות בשנים כדי שלא יבואו לישא גם הארון אבל אין נפסלים לדורות בשנים לשאר העבודות אבל נפסלים בשנים למשא הארון בעת נוסעו ממקום למקום ע"כ. ואני תמה שאין לשון הש"ס סובל פירושו דקאמר סתמא בזמן שהעבודה בכתף. ועוד לא מלינו כיולא כזה בשאר דבר בתורה משום גזרה וכ"ל שזו היא ראיית הרמב"ם דה"פ ת"ל לעבוד וכו' בזמן שהעבודה בכתף בלוים או נפסלו בשנים אבל בשילה וכו' שאין עבודת משא בלוים אלא בכהנים וכמ"ש הרמב"ם בסי' ל"ד אין הלוים נפסלים בשנים. ומה שמקשה הרמב"ן עוד ולמה לא תהיה מלות שלא יעבוד עוד על הכהנים לדורות כמו שהיה על הלוים במדבר ע"ש נ"ל דסובר כיון שגם במדבר היה לכהנים משא בכתף וכ"כ סי' ל"ד וה"ל ואעפ"פ שזה היה ליווי ללוים בעת ההיא אמנם היה זה למספר מיעוט הכהנים שחייבין במלוה ע"כ ומלאתי ראיה מבוררת מהא דגרסי' בירושלמי פ' המלניע ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן למאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה א' בימינו וא' בשמאלו וא' ע"ג כתפו וא' כחיקו. הרי דגם במדבר היה לכהנים משא בכתף ואפ"ה לא נפסלו בשנים כדתניא בחולין שם דכתיב אשר ללוים ולא לכהנים. א"כ ה"ה לדורות לא נפסלו הכהנים בשנים והדברים ברורים. וניחא לן בהא הא דמקשי' איך טעה דוד לשאת הארון בעגלה הרי ראה כדי הארון אשר לוה ה' לעשות לשאת אותו בו כמפורש בקרא. אלא ודאי דהרי' קרא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא בזמן שהעבודה בכתף אבל לדורות אין עבודה בכתף ואיתופל השיב לו מדכתיב ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו וקשיא למה לי' למימר כי עבודת הקדש עליהם שלא די באמרו בכתף ישאו לכך לא יותן להם עגלות אלא ללמד לדורות כל מי שישא דברים מקודשים בכתף ישאם:

(שם) **אם** לסוך. פי' הי"מ לגרות ודלא כרי"י דסובר שהבית את העקרים וברו אותם במים והוסיף עליהן השמן וקלט הריח וקנחן ע"כ. ול"נ שא"ל לדחוק לחלוק עלינו את השון. ועוד דסתם ר' יהודה בר פלוגתיה דר"מ הוא ר"י בר' אילעי ואיך נאמר דפליג דידיה אדידיה אלא ודאי פירושי שבקונט' עיקר:

(דף ל"ו ע"א) **אין** מושחין כהנים מלכים. הנה הי"מ האריך כאן ותמה שלפי דברי הרמב"ן עברי על לא יסיר שבט מיהודה וכו' ע"ש ואני תמה שלא ראה שגם הרמב"ם כתב כן בפ"ק מה' מלכים ואין ממנין אותן בירושלים לעולם אלא מלך מזרע דוד ורוב דבריו מתבארים שם בדברי הרמב"ם והמפרשים ע"ש:

(שם) **לשילוט** וא"ת איך היה אפשר להניח בב' טפחים ריוח ס"ת שעביים בני טפחים וי"ל כבר תירלו בבבלי בב"ב פ"ק שכרכו ביה פורתא וכרכוהו מלמעלה:

(שם) **חצי** טפח מכאן וכו' לשילוט. כתב הי"מ ולא נתפרש כאן ריוח זה למה אבל בבבלי בב"ב מפרש שבו עמודים עומדים ע"כ. ול"נ ליטלם מרוך הארון כשילטרך לתקן הארון אלו היו מונחין בדוחק היו לריכין להפך הארון כדי ליטלם מתוכו. ובשאת יתפרש לשילט ד"י כמו דר' מאיר:

(שם ע"ב) **שליש** תיבות עשאן וכו'. בבבלי ביומא דף ע"ב גרסי' הר"י ג' ארונות עשה בצלאל אמלעי' של עץ ע' פנימי של זהב וכו' הא כמ"ד יש בעביו טפח וכו' פירש"י כאשר יש בעובי שולי העץ וכו' ולא ידענא היכי איפלגו בה. ולפי פי' ר"ת שכתבו תוספות יבמים שם ע"ש קשה דאתיא דלא כר"מ ודלא כר"י דלעיל דלכ"ע לא הוי עובי כותל הארון יותר מחלי טפח ולפירש"י קשה קושית תוס' דבכמה מקומות בש"ס מפורש דהרון גובהו תשעה וע"ק הא לפי פי' לא היך כעובי שולי העץ טפח כי אם בלירוף שולי עובי הפנימי ולמה נאמר שהיה בעובי שולי החילון לבדו טפח. ונראה כפי' ר"ח וכך סוגי' אתיא כר"מ וס"ל שברחבו לא היה אלא טפח לשילוט ועובי הכתלים היה כל אחד טפח ואע"ג שלא היה באורכו עובי הכתלים רק חלי טפח קחשיב גבהו החילון ברחבו. והא דקאמר כמ"ד אין בעביו טפח וכו' היינו כרי"י דלשיטתו לא נשתיירו שני טפחים לכותלים לא באורך ולא ברוחב אך קשה כיון דהרווייהו קחשבו גובה הארון תשעה טפחים ש"מ דסברו באמה בת ששה טפחים הוה הארון וזה הוא כשיטת ר"מ ודלא כרי"י וי"ל הא דקאמר כמ"ד יש בעביו טפח היינו כמ"ד בעובי הכותל היה טפח וטפח לשילוט ומ"ד אין בעביו טפח היינו כתנא דברייתא דאמר שני טפחים היו לשילוט ועובי הכותל היה חלי טפח וצ"ע:

(שם) **מזה** ומזה הם כתובים. פירשתי בקונט' בליבנא בתרא דפליג אמ"ד דמ"ם וסמ"ך בנס היו עומדים. והי"מ כתב דא"נ דהא אמרינן מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ליכא מאן דפליג עליו ע"ש. ול"נ דמאן דמפרש כתב ליבונאה שבו היו כתיב התורה והלוחות היינו שהכתב נעשה מן הלבן שממלאין החלק דיו והכתב נעשית מאליו מנייר הלק וכמ"ש תוס' פ"ב דסנהדרין ע"ש צ"כ לומר דפליג אמ"ד מ"ס.וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים שהרי היו יכולין לעמוד כיון שהפנימי הוא שנחלב מהן ולא הלדדים:

(דף ל"ז ע"א) **ונתת** את הכפורת על הארון מלמעלה. וא"ת הא כתיב נמי קודם מעשה הכפורת ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך וי"ל דהאי בלוחות איירי והאי אל הארון תתן את העדות איירי בס"ת דאל"כ תרתי למה לי. ורש"י בחומש פי' דקרא קמא איירי בס"ת ובתרא בלוחות ע"ש. והוא תמוה וגם הרא"ם תמה עליו ע"ש. אך קשה מאי משני לר"י אין מוקדם ומאוחר בתורה הכתי היקשי תרתי למה לי וצ"ע:

(שם) **בית** שאין בו ד' על ד' פטור וכו'. כתבו תוס' במסכת סוכה דף ג' ע"א בד"ה בית וכו' ועוד ה"ל למימר לענין פתח בית אביה של נערה המאורסה ע"כ. ונראה כיון דגת נאמר פתח בית אב אלא למלוה כדתנן בכתובות פ"ד לא קחשיב ליה דאין הפסד אם מעבירים אותם לפני בית כזה ועוד כיון שאביה דר בו מיקרי שפיר פתח בית אביה ועוד.דעיקר הטעם דאו גידולי' בגידלתם אף בבית זה מתקיים שפיר:

(שם) **אר"י** זאת אומרת כמחזיר גרושתו לא היה חוזר. ותימא מאי זאת אומרת דקאר"י הא מפורש תנן הכי בסיפא דמתני' ואם נאמר דכוונתו דמחזיר גרושתו שאינו חוזר ילפינן מבית כי היכא דנפל בית ובנאו אינו חוזר ה"ה מחזיר גרושתו קשה הא מחזיר גרושתו דאינו חוזר כ"ע מודים ובנפל בית ובנאו פליגי בה ר"י והכמים כדתנן בסיפא וע"ק דלקמן מסיק הש"ס דמחזיר גרושתו דאינו חוזר ילפינן מדכתיב חדשה. ואפשר לומר דה"ק לרבנן חדשה למה לי הא מסכה בעמיק ודוחק. וכ"ל דה"ג זאת אומרת המחזיר ביתו לא היה חוזר. וה"פ לרבנן איצטרך אשר בנה כרט למוכר ביתו וחזר ולקחו שאינו חוזר ועיי' במ"ל פ"ז מה' מלכים ועיי' בלח"מ שם שתמה למה לא הזכיר הרמב"ם נפל ביתו ובנאו. ולא ידעתי למה לא קשיא ליה אמתני' דפליגי ר"י וחכמים בבונה בית על מכונו אלא ודאי כיון דכתיב סתמא הבונה בית חוזר ממילא שמעי' דאף בבונה בית על מכונו חוזר א"כ ה"ה לנפל ובנאו בחוזר:

(שב) **את** שמלוה לחנכו ילא זה שאין מלוה לחנכו. מהכא שמעינן שהסעודות שעושין בזמן הזה בח"ל לחנוכת בית חדש לאו סעודת מלוה הן והנודר שלא לאכול מסעודה שאינו מלוה אסור לאכול שם מיהו בבבלי בפרקין דורש מלא חנכו למעוטי גזלן וכ"ה בספרי משמע דשוכר אפילו סבונה בית בח"ל חוזר. אך ראיתי ברמב"ם פ"ז מה' מלכים שכתב דגזלן וגם הבונה בית בח"ל אינו חוזר ש"מ דסובר דתרתי שמעי' מיני', ואפשר דסובר דבונה בית בח"ל ממעטי' מדבעינן דומיא דכרם דבח"ל לא בייך בו חילול וצ"ע:

(שם ע"ב) **ומקדשין** בו את הכלה. מכאן נראה ראיה לדעת ר"ן גאון שברכת נישואין טעונה כוס ודלא כרמב"ם פ"י מה"א שכתב אם היה שם יין מביאין כוס של יין ומברך עליו תחלה ע"כ. משמע דסובר דאין חיוב בכוס של יין. מיהו י"ל דאף הרמב"ם סובר דטעונה כוס אלא דבא לומ' דאם אין שם יין לא יביא כוס של שכר אלא או יין או יברך ברכת נישואין בלא כוס וכ"כ משמעות לשונו. והיינו דלא כר"ן גאון שכתב שאם אין שם יין יברך על כוס של שכר. דמהכא לא משמע כן אלא דוקא ביין מקדשין ולא בשל שאר משקין דאל"כ מאי קמ"ל דמקדשין את הכלה ביין קיסס. ואפשר לומר דקמ"ל אפי' יש שם יין טוב אין לריך למיהדר אבתריי אם נמלא שם יין קיסס וצ"ע:

(שם) **ומנחמין** בו את האבל. מכאן משמע דניחום האבלים דוקא ביין. וכן הדין כדאמרינן לא נברא יין אלא לנחם אבלים אך לא ראיתי דבר זה מבואר בפוסקים:

(שם) **לית** לך אלא שהוא אסור ע"ג המזבח. הרמב"ם פ"ז מה' איסורי מזבח השמיט דין זה דיין קוסס אסור ע"ג המזבח. וראיתי בלח"מ שם שכתב וקשה למה לא הזכיר מ"ש בפ' המוכר פירות יין כושי בורק של ליסטון מ"פ של לימוקים לא יביא ואם הביא כשר ולא הזכיר מכל

אלו אלא שליסטון לחוד ושתק מכל השאר גם שם קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע לא יביא ואם הביא פסול ולא הזכיר מכל אלו אלא מגולה ע"כ. וצ"ל דסובר הרמב"ם דברייתא קמייתא אתיא כר' דאמר במנחות פ' כל קרבנות דיין ישן לא יביא ואם הביא כשר ומסיק רבא דטעמו דלא הוה יין חשוב אלא אדום דכתיב אל תרא יין כי יתאדם. לפיכך פוסל גם הכושי והלבן שהוא כורק כמו שפי' הרשב"ם ולית הלכתא כר' אלא כחכמים דמכשירי' יין ישן. ושל מרתף אינו אלא ספק כמ"ש הרשב"ם. והליסטון והאמוקש מפורשים בדברי הרמב"ם. והא דלא הזכיר קוסס ומזוג ושל שמרי' ושריחו רע. שכל אלו נכללו במ"ש הלכה י' הרי הוא אומר זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו. וכל אלו כבר נשתנו והדברים ברורים:

(שם) **אלא** כן אנן קיימין בשהרכיב תאנה בחורה וכו'. בבבלי פריך ה"ד אלימא ילדה בילדה תיפוק לי' דבעי מיהדר משום ילדה דהשונה אלא ילדה בזקנה והאמר ר"א ילדה שהרכיבה בזקנה אין בה דין ערלה א"ר לעולם ילדה בילדה וכגון דנטע להך קמייתא לסייג ולקורות וכו' ע"כ. וקשה מאי פריך תיפוק לי' דבעי מיהדר משום ילדה דהשונה הא י"ל דאיירי דבלאו השריכה אין שם חמשה אילנות וכדתנן פ"ז דכלאים המבריך ג' גפנים בארץ וכו' וצ"ע. ותוס' כתבו במנחות דף ס"ט ע"ב בד"ה דאמר ר"א וכו' אבל בסוטה קבעיא למה נקט ילדה דהא אפי' זקנה נמי בטלה וכו' משום דלא הוה ידענא לענין מה בטל הא לא היה מפרש בהדיא לענין ערלה אבל השתא דנקט ילדה מוכח' מלתא דלענין ערלה קאמר ע"כ. וקשה הא מפורש קאמר הש"ס בסוטה ואין בה דין ערלה ודוחק לומר דסתמא דש"ס הוא דקאמר הכי ועיי' בר"ש פ"ק דערלה:

(דף ל"ח ע"א) **מנין** רובה שבאה אלמנה וכו'. מדלא הזכיר אלמון שבאה אלמנה משמע דאינו חוזר מיהו מדמוקי מיעוטא דחדשה אמחזיר גרושתו משמע דאף אלמון שבאת אלמנה חוזר וצ"ע בפ"ק דכתובות:

(שם) **ת"ל** חדשה וכו'. בספרי פ' שופטים ולא לוקח באשה הראויה לו פרט למחזיר גרושתו ואלמנה לכה"ג וכו'. ונראה דט"ס הוא וצ"ל חדשה פרט למחזיר גרושתו ולא לוקח באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכה"ג וכו':

(שם) **אר"י** זאת אומרת הנושא את האיילונית וכו'. נראה שיש לו אשה ובנים איירי נמי ר' יוסי דאל"כ איסורא נמי איכא כדתנן פ"ו דיבמות כהן הדיוט לא ישא את האיילונית. וה"ה ישראל דאסור וכ"ה שם בגמרא מלתא בטעמא ע"ש. ואפשר לומר דדוקא כשאין לו בנים איירי אבל כשיש לו בנים מותר והא דקאמר הואיל ואין מצוה לישב עמה לאו דוקא אלא דאיסורא נמי איכא. וכ"נ דעת הרמב"ם שהשמיט דין זה דאיילונית ותמהו עליו הלח"מ והמ"ל ע"ש ולפמ"ש ניחא כיון שכתב הנושא לכהן הדיוט שאינו חוזר אע"ג דאין איסורא אלא מדרבנן ממילא שמעינן דה"ה איילונית. ודחק לפרש כן משום דקשיא לי' מאי זאת אומרת דקאמר ר"י דלמא דוקא אלמנה לכה"ג דאיכא איסורא בנשואי' משא"כ באיילונית אם יש לו אשה ובנים אלא ודאי דאיירי כשאין לו אשה ובנים דאף באיילונית איכא איסורא. וא"ל דר"י יליף לה ממחזיר גרושתו דאינו חוזר אע"ג דליכא איסורא בנישואיה דלא דמיא לגרושה דאינה חדשה לו:

(שם) **אפי'** שומרת יבם לחמשה אחים. וא"ת כיון דמצוה בגדול לייבם א"כ לא יחזור אלא הגדול כדאמרי' באיילונית הואיל ואין מצוה לישב עמה אינו חוזר וי"ל דל"ד דבשומרת יבם אם הגדול אומר לא בעינא לה המצוה חל על כולן וכן אם קדם הקטן זכה אבל באיילונית לעולם אין בה מצוה בנשואיה:

(שם) **ודכוותא** אפי' בית א' וכו'. כתב בעל פ"מ בשם מ' חיי' מדברי לח"מ נראה שפירש הירושלמי שהבית הם שותפין בו חמשה אחין וקשה א"כ אמאי נקט אחין לימא סתם שותפין ותו מאי משני אין כל א' וכו' אמאי אין א' מהן ראוי לישב בו אמנם לאחר המחילה לא הבנתי דרך הירושלמי וזה פירושו דס"ד דמקשה כשם שבשומרת יבם משתמא גדול האחים כונסה ואעפ"כ חוזרין כולן ה"ה אם היה בית לאחד מאחין ולא חנכה שחוזרין כולן ומשני דל"ד דבשומרת יבם כל א' ראוי ליבם משא"כ כשיש לו בית לאחד מן האחין שאין כל א' ראוי לישב בו וזה ברור ע"כ. ואין דבריו מחוורין דאיך יעלה על דעת אדם שיחזרו כל האחין בשביל אחד מהן שיש לו בית לחנכו הא בקרא כתיב ומי האיש אשר בנה וכו' משמע מפורש דהוא לבדו חוזר ועוד דה"ל לשנויי שאין לאחין שום חלק בבית משא"כ ביבמה שראוי ליבם שאם קדם הקטן זכה כדתנן פ"ב דיבמות. ואם כוונתו שמת אותו האח שהיה לו בית לחנכו וכדפירשתי בקונט' א"כ שפיר שמעי' מיני' דשותפין אינן חוזרין וכמ"ש הלח"מ כ"נ ודברי פ"מ צ"ע:

(שם) **קדש** אשה מעכביו וכו'. כתב הכ"מ פ"ז מה"מ אבל אם לא אמר מעכביו וכו' ול"ד למת אחיו במלחמה שחוזר דהתם לא עבד מעשה לפטור עצמו מן המלחמה ע"כ. ולפמ"ש בקונט' אין צריכין לטעמו:

(שם ע"ב) **מ"ד** מוסיפ' אני וכו' א' הראשונים וא' האחרונים אמרן הוא אמרן רכו. וקשה א"כ מאי ויספו הא כבר כתיב ודברו השוטרים וי"ל דהראשונים והאחרונים היינו מה שאמר הכהן בספר ומה שאמר במערכי המלחמה ודוחק. מיהו גם לפי הגהתי בקונט' קשיא הא כתיב ודברו השוטרים אל העם מי האיש וכו' ש"מ שגם הראשונים אמרו השוטרים וי"ל הראשונים היינו שמע ישראל וגו' אמר הכהן לבד מי האיש הירא וגו' אמרו השוטרים לבד והאמצעיי' מי האיש אשר בנה אמרו שניהם ועיי' בבבלי דף מ"ג ע"א:

(דף ל"ט ע"א) **ברם** כמ"ד שהוא מתיירא וכו' עוד הוא צריך להביא ראיה. וקשה א"כ מאי לפיכך תלאה לו וכו' הא צריך להביא ראיה וי"ל שמתיירא מעבירות שבידו מקדים לעשות אחד מאלו שלא יוודע חטאם לכל אדם ובספרי גרסי' שעדיו עמו שמע קול הגפת תריסי' וגפת וכו' ע"ש הרי מפורש דאתיא כר"ע:

(שם ע"ב) **מלחמת** רשות כגון אנן דאזלין עליהון וכו'. כתב הרב בעל כנסת הגדולה בחלק א"ח בחידושיו על הרמב"ם פ"ה מה' מלכים מדכתב הרמב"ם ואיזו מלחמת מצוה מלחמת ז' עממי' ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם ש"מ דסובר כר"י ומפני כך דחק הרב בפירוש הש"ס בבבלי ע"ש ודבריו תמוהים מי איכא למ"ד דעזרת ישראל מיד צר שבא עליהם לאו מצוה היא דהא אפי' ביחיד הנרדף איכא עשה ול"ת להצילו כדכתב לא תעמוד על דם רעך וכתיב והשבותו לו זו אבדת נפש וכן מבואר בסוגיין. והא דאמר בבבלי למעוטי עכו"ם דלא ליתי עלייהו. אין הפירוש כמו שהבין הרב בכנה"ג דהיינו להצילם מיד צר שבא עליהם אלא הפי' שעושה מלחמה עם שכניו שיש לחוש שברבות הימים יעשו עמהם מלחמה לכך עושה מלחמה שכניו עמהם למעטם שלא יהיה בהם כח לבא על ישראל וזה מבואר מאוד בלשון הש"ס בבלי והדברים ברורים באין גמגום:

הדרן עלך פרק משוח מלחמה

(שם במתני') **עגלה** ערופה. כי ימצא אין מציאה בכל מקום אלא בעדים. לא מצאתי בבבלי וגם בדברי הרמב"ם דבעינן בני עדים. ולפום ריהטא היה נראה לומר דלא מהני עדים. כיון דמדידה ע"י זקנים מצוה אע"ג דידעינן ודאי שזו היא עיר קרובה ואם אין שם ההרוג מהיכן מודדין. מיהו משום הא ל"ק דהעדים מעידין גם על המקום שהיה מונח שם ההרוג. ועמש"ל בתוס' בד"ה תני כילד וכו' אך נראה דהרמב"ם סובר דליתא להך כללא אין מציאה אלא בעדים דתנן פ"ו דמכלתין ק"ו לעדות הראשונה מעתה שאינה בעד אחד וכו' ת"ל כי מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר ע"פ שנים עדים יקום דבר מה להלן שנים וכו'. הרי דמגז"ש יליף שנים אבל לא מכי מצא. וי"ל דהתם איצטרך גז"ש דלא ניליף ק"ו לאפקועי כי מצא ממשמעותי' אבל השתא דגלי לן קרא התם שהוא בשני עדים ילפינן שאר מקומות בבנין אב וצ"ע:

(דף מ' ע"א) **באותן** שאמרו וכו' אבל באותן שאמרו אין אנו מכירין אותן היו עורפין. בבבלי בפרקין דף מ"ז ע"ב גרסי' ע"א מסימן מנ"ל דת"ר ולא נודע מי הכהו הא נודע מי הכהו אפי' אחד בסוף העולם לא היו עורפין רע"א מנין לסנהדרין שראו א' שהרג את הנפש ואין מכירין אותו שלא היו עורפין ת"ל ועינינו לא ראו והרי ראו. משמע דבהא פליגי דת"ק בעינן שיהא נודע לאחד מי הכהו ומכיר אותו הוא דלא היו עורפין אבל אם אינו מכירו עורפין ור"ע קאמר דבראיי' לחוד סגי אפי' אינו מכירו. ואם כן הוא קשה שלא ביאר הרמב"ם דין זה רק בפ"ט מה' רוצח כתב סתמא אם ראה ההורג אפי' עבד או שפחה לא היו עורפין. ואפשר לומר שהוא מפרש דת"ק סובר דכל שראה אחד ההורג לא היו עורפין ור"ע פליג דדוקא בב"ד הוא דאם ראו אותו אפי' אינן מכירין אותו לא היו עורפין שכן אומרים ועינינו לא ראו אבל אינש אחרינא אפי' ראה אותו אם אינו מכירו היו עורפין ופסק הרמב"ם כת"ק. ומסתייעא פי' זה במקצת מסוגיין כמ"ש בקונט'. אך הדבר דחוק למילף מלא נודע מי הכהו שאם ראה אותו אפי' אינו מכירו שלא היו עורפין וצ"ע:

(שם) **כשם** שהן חלוקין כאן וכו'. מלשון זה משמע דפליגי ולפום ריהטא היה נראה לומר דלא פליגי אלא מ"ד יעמדו שנים וכו' איירי שראו ביום ולא כיוונו ראייתן בתורת עדות ומ"ד יעמדו כולן וכו' איירי שכיוונו ראייתן בתורת עדות דה"ל עדים ואין עד נעשה דיין. ועיי' בש"ך בח"מ סי' ז' ס"ק ד':

(שם) **תני** כילד וכו'. וז"ל התוספתא פ"ט כילד עושין לו שלוחי ב"ד יוצאין ומוצאין סימניו ותופרין וקוברין אותו ומציינין את מקומו עד שיבואו ב"ד שבלשכת הגזית וימדו ע"כ. מכאן משמע מפורש שהיו קוברין את החלל קודם המדידה. וכן נראה מדתנן נמצא ראשו במקום אחד וכו' ומוקי לה בבבלי דאיירי לענין קבורה דמת מצוה קונה מקומו ואח"כ תנן מאין היו מודדין וכו' ש"מ דמתחלה היו קוברין. ואף דבירושלמי שנויות בהיפך. מ"מ מדקאמר בבבלי דף מ"ה ע"ב נמצא ראשו במקום וכו' במאי קא מיפלגי אילימא לענין מדידה הא מדקתני סיפא מאין היו מודדין מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן וכו'. ש"מ דקבורה תנן קודם. וקשיא לי אמ"ש הרמב"ם פ"ט מה' רוצח הלכה ב' אחר שמודדין ונודעת העיר הקרובה קוברין את ההרוג במקומו ע"כ. והתוספתא שהזכרנו ומשמעות המתני' אינן כדבריו אלא שקוברין קודם המדידה וצ"ע:

(שם) **ומציינין** על קברו. עיין בפירושי בקונט'. מיהו לפי מאי דגרסי' בבבלי במ"ק פ"ק ומציינין על הספיקות אבל לא על הוודאות. נראה שציון זה לא היה רק בשביל המדידה וכן משמע לשון התוספתא ומציינין על קברו כדי שיבאו ב"ד מלשכת הגזית וימודו. מיהו הא דגרסי' בבבלי מ"ק דף ה' ע"א א"ר כהנא בר פזי רמז לציון קברות מן התורה מנין ת"ל וראה עצם וגו' א"ל רבינא לר"א הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה וכו' ע"ש וכתבו תוס' בד"ה רמז לציון דהאי קרא לא כתיב אלא לעתיד אבל לא בזמן הזה ומיהו משני דאיכא למילף מהתם ע"כ. הרי מפורש דמיחזקאל ילפינן והתם ודאי הוא. והרמב"ם כ' פ"ח מהט"מ הל"ט כל המוצא קבר או מת או דבר שמטמא באהל שמת חייב לציין וכו' ואין מציינין על הוודאות וכו' אלא על הספיקות ע"כ ודברים אלו כראין כסותרין זה את זה וצ"ע וי"ל:

(שם ע"ב) **היה** חורש בינתיים וכו' ביניהן עפור סביבותיהן טמא. מכאן משמע כפירש"י במ"ק פ"ק דגרסי' חורש. אבל לגי' הרמב"ם ותוס' דגרסי' יש חרש ביניהם וכו' הכ"מ פ"ח מהט"מ דרבי' מפרש דכיש חרש ביניהם מוכיח שאינו ציון קבר אלא בנין הוא שכן דרך לשום חרשים בבנין. ע"כ. משמע מדבריו דאף תחת וסביבות האבנים טהור שאף הסי' בע"ג אבנים משכנין הוא. וכאן מבואר שהן כיחידות ותחתיהן וסביבותיהן טמא וצ"ע:

(שם) **אין** תימר כראין דברי ר"י וכו'. עיין בפירושי בקונט'. ותימא ור' יהודה דדריש וסמכו בנים למה קאמר דסגי בעגלה ערופה בחמשה ליבעי שבעה. מיהו בבבלי משני דלר"י איצטרך ויאמרו שלוחיהן ולא שלוחיהן וא"ת א"כ ובגמ' נמי נדרוש דאתי למעט שלוחיהן וי"ל כבר כתיב בסמיכה וסמך ידו ולא יד שלוחו ואייתר וסמכו לדרשת בנים אבל בירושלמי נראה דלית ליה הך דרשא וצ"ע:

(שם) **תני** ראב"י אומר זקניך זה ב"ד הגדול וכו'. בבבלי דמסיק דראב"י סובר דבעינן כולה סנהדרין. וצ"ל דהיינו טעמא דהרמב"ם שפסק כר' יהודה דבעינן חמשה בעגלה ערופה. אע"ג דסתם משנה דלא כוותי' וכבר הארוך הרב בתי"ט בפרקין ע"ש ונראה דקסבר דמשנת ראב"י קב ונקי אפי' בברייתא אך כיון דר"ש ור"י פליגי עליה לא פסק כוותיה דה"ל רבי' אבל דבעינן חמשה ה"ל ר"י וראב"י רבים נגד ר"ש ופסק כר"י ועיין בספר הליכות עולם ובכללי הגמרא שם דמשנת ראב"י קב ונקי נגד יחיד ולא נגד רבים והרב בתי"ט כתב לתרץ פסק הרמב"ם מדגרסי' בסוגיין א"ר נראין דברי ר"ש בסמיכה ודברי ר"י בעריפה ע"כ. ודברי תימא הם שהרי מסיק דלא קאמר נראין דברי ר"י בע"ע אלא במאי דלא דריש ויאמרו אבל דליהוי הלכתא כוותי' לא קאמר:

(דף מ"א ע"א במתני') **נמצא** סמוך לספר וכו' או לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין וכו'. וקשה איך כלל התנא נמצא סמוך לספר עם נמצא לעיר שאין בה ב"ד בחדא בבא הא הנמצא סמוך לספר לא היו עורפין כלל והנמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד היו מניחין ומודדין לעיר אחרת שיש בה ב"ד ובבבלי הגירסא במתני' או לעיר שאין בה ב"ד לא היו עורפין וגירסא זו קשה להולמה. אם לא שנאמר דאם עיר שרובה ישראל ואין בה ב"ד קרובה אל החלל וכשנמדד אל עיר שיש בה ב"ד עיר שרובה עכו"ם קרובה לו לא היו עורפין ודוחק וצ"ע. והרמב"ם כתב פ"ט מה' רוצח נמצא קרוב לירושלי' או לעיר שאין בה ב"ד מניחין אותם ומודדין לשאר עיירות וכו' מדכלל עיר שאין בה ב"ד עם ירושלי' ש"מ דסובר דכי היכי בירושלים אף שאין עיר סמוכה לה הראויה להביא עגלה ערופה אין מביאין כלל ה"נ בעיר שאין בה ב"ד דינא הכי ומפני כן אני תמיה ממ"ש הרב בכס"מ פ"ז מה' רוצח שיש לתמוה על הרמב"ם שלא כתב בעגלה ערופה דאם אין שם ב"ד שאין מביאין ע"ש וצ"ע:

(שם בגמ') **נמצא** חנוק ותלוי באילן לא היו עורפין. אבל חלל ותלוי באילן היו עורפין וכדפרשתי בקונט' וא"ת לר"א נופל למה לי וי"ל דסד"א דבר הכתוב בהווה שהם מונח באדמה חלל הוא ושהם תלוי באילן חנוק הוא קמ"ל נופל לאפוקי תלוי באילן וחנוק אבל חלל ותלוי באילן עורפין ועיי' בבבלי:

(שם ע"ב) **אף** לעיר שאין בה ב"ד וכו' דכתיב ידינו לא שפכו וכו'. ותימה איך שמעינן מהך קרא שמניחין העיר הקרובה שאין בה ב"ד ומודדין לעיר שיש בה ב"ד ואם נאמר דאיצטרך הך קרא דאין מודדין לעיר שאין בה ב"ד קשה הא כתיב מפורש זקני העיר וליכא וכ"ה בבבלי ודוחק נימר דה"א דזקני העיר למצוה וצ"ע מיהו בבבלי פ"ב דמכות פליגי אמוראי אי אמרי' זקני העיר למצוה או לעכובא כתוס' וכמ"ש פ"י מה' רוצח ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה נמצא:

(שם) **למחלוקת** ניתנו וכו'. ראיתי בקונט' שנדפס בשם גיסי הגאון הרב מהור"ר חיים יונה נ"ע וז"ל כתב הרמב"ם פ"ד מה' עכו"ם אין אחת מערי המקלט נעשית עיר הנדחת שנא' באחת שעריך ולא ירושלים וכו' וכתב הראב"ד לא ידעתי מאין לו זה ולא נאמר בגמ' אלא על ירושלים אבל כל ערי מקלט השבטים נתנו אותו מחלקיהם ע"כ וכתב היא ז"ל שכן מפורש בספרי תסיין שלא נעשו ערי המקלט עיר הנדחת והרמב"ם שלמד כן מבשעריך ילא לו מהא דתנן ספ"ב דמכות מעלים היו שכר ללוים דברי ר"י רמ"א לא היו מעלין להם שכר וגרסי' עלה בגמרא אלא אמר רבא מחלוקת בשש ערי הלוים שהיו קולטות דמ"ס ועליהם תתנו כי הנך לקליטה ומ"ס ועליהם תתנו כי הנך מה הנך לכל צרכיהם אף הני נמי לכל צרכיהם אבל בשש ד"ס לא היו מעלים להם שכר ע"כ ועולה מזה ברור שלד"ס שש ערים הנקראות ערי מקלט אף לאחר שנתנו אותם השבטים מחלקיהם ללוים לא היו מיוחדות ללוים כשלהם אלא היה לכל ישראל תפיסת יד בהם לדירת הרוצחים בלא שכר ע"כ וקשה טובא דמ"ש שש ערי מקלט אף לאחר שנתנו אותם השבטים מחלקיהם וכו' לא משמע כן מסוגיין ומסוגי' דפ"ב דמכות אלא למ"ד דלא היו מעלין שכר ללוים לא נתחלקו לשבטים אבל למ"ד מעלין מביאי' ע"ע ה"ה דנעשית עיר הנדחת וצ"ק לדבריו ה"ל להרמב"ם לבאר בעגלה ערופה דאף ערי המקלט אין מביאי' עגלה ערופה דכי היכי דלא קרינן בהו בשעריך כמו בירושלים ה"נ דלא קרינן בהו לרשתה כמו בירושלים וראיתי להגאון במ"ל שכתב בפ"י מה' רוצח ואין מודדין לירושלים וכו' ואם היה החלל קרוב לערי המקלט עיין בירושלמי פ' ע"ע ע"כ ונראה דכוונתו להקשות אהרמב"ם כיון דפסק בפ"ע מה' רוצח דלא היו מעלים שכר ללוים א"כ סובר דלבית דירה נתנו וכמפורש בירושלמי ספ"ב דמכות א"כ ה"ל לבאר נמי דאינן מביאות עגלה ערופה וכמפורש כאן:

(שם) **היה** מגדלן מיכן ומיכן וכו'. לא ידעתי למה השמיט הרמב"ם חילוקי דינים אלו:

(דף מ"ב ע"א) **כר"י** דר"י אמר כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד נעקר מכללו והרי הוא בחידושו. וקשה והא ר"י בברייתא די"ג מידות לא קאמר הכי אלא כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא ונראה דה"ג דר"י אמר דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש. וצ"ע בס' כריתות כתי מדות בית י"א:

(שם) **עול** עול לגזירה שוה. וקשה לפ"ז מנ"ל דעול בין לדעת בין שלא לדעת הא עול אינו מיותר דאיצטרך לגז"ש. וא"ל דקסבר גז"ש אפי' אינה מופנה ילפינן הלכך דרשינן עול לגופי'. דהיינו דוקא היכא דליכא למיפרך אבל הכא איכא למפרך מה לעגלה שכן שנים פוסלת בה א"נ קדשים יוכיחו כדאמרינן בבבלי בפרקין. וי"ל האי תנא דקסבר דעול קאתי לפסול בין לדעת בין שלא לדעת לית ליה הך גזרה שוה ופרה דשאר עבודות פוסלות אותה יליף מגופא דפרה וכדאמרי' בבבלי בפרקין. מיהו מסוגיין בסמוך לא משמע הכי דהא ילפינן פרה מעגלה בין לדעת בין שלא לדעת פסול וצ"ע:

(שם ע"ב) **ואמר** אשר לא עובד בה עבודה פוסלת וכו'. ותימה הא איצטרך בה ללמד דלא דרשינן כאן כלל ופרט וכדשני ר' זעירא בסמוך וצ"ע ועמש"ל בד"ה א"ל אלו הוה כתיב וכו':

(שם) **הכא** אשר לא עובד בה וכו'. וא"ת ניליף עגלה מק"ו מקדשים שיהא המום פוסל בה וי"ל דהא כתיב בה כפרה למעט עגלה:

(שם) **כפרה** כתיב בה כקדשים וכו'. כתב הרמב"ם פ"י מה' רוצח אם היתה טרפה פסולה כפרה נאמר בה כקדשים. וכתב הכ"מ ירושלמי שם אלא שמשמע שם לפ"ז מחוסרות אבר פסולה ויש לתמוה למה השמיטו רבינו ע"כ. והיה נ"ל לתרץ שכתבו תוס' בקידושין דף כ"ז ע"א בד"ה כפרה וכו' תימא דבכריתות מפיק מוערפו שם תהא קבורתה וכו' א"נ י"ל דהא דקאמר הכא כפרה כתיב בה לא עיקר דרשא היא דהא איצטרך לדרשא אחריתא כדאמרינן בס"ק דחולין דלמא טרפה היא וכ"ת מנ"מ כפרה כתיב בה כקדשים אלא עיקר דרשא דהכא מוערפו ע"כ משמע מדבריהם דלא ילפינן מכפרה דהושווה לקדשים לכל מילי אלא לדבר אחד והיינו טרפה א"נ קשה שהרי כתב הרמב"ם פ"ג מהא"ס עגלה ערופה שנערפה כהלכתה הטהורה כפרה כתיב בה
הקדשי'

והוא גמרא ערוכה ס"פ חטאת העוף הרי דלכל מילי הוואה והדרא קושית הכ"מ לדוכתא ומגמרא דפ' חטאת העוף קשיא אדברי תוס' הנ"ל וכן קשיא נמי מהא דתנן במגילה פ"ב כל היום כשר לעגלה ערופה ואמרינן התם בגמרא כפרה כתיב בה כקדשים ול"ע :

(שם) **מן** מה דתני ר"ח דמה טמא דמה מכשיר. וקשה כיון דאמרינן כפרה כתיב בה כקדשי' א"כ למה יהא דמה טמא ומכשיר הא איסי גופה אינה מטמאה ודמה ליהוי כדם קדשים שאינו מכשיר :

(שם) **ומן** הדא דר' ינאי אתון מגיבין לי. עיין בפירושי בקונט'. עוד נ"ל לפרש דגרסי' בבבלי בחולין דף פ"ב ע"א אמתני' דקבועתו וכו' אר"ש"ל בשם ר' ינאי עגלה ערופה אינה משנה א"כ ליכא למפשט כלל מהך מתני' מיהו במסקנא לא קאי הכי התם ע"ש :

(שם) **אע"פ** שאין איתן כשר וכו'. כתב הכ"מ פ"ט מה' רוצח ודע שבמשנה שנינו אע"פ שאינו איתן כשר ופירש"י דלא כתיב ביה עיכובא ולא נאמר אלא למצוה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ. ול"נ שהרמב"ם סובר דתנא דמתני' דקסבר אע"פ שאינו איתן כשר היינו משום דקסבר דממעטי' מהורידו והורידו נחל והא דקאמר ודכוותה אע"פ שאינו נחל כשר ל"ו קושיא היא אלא שהמא דש"ס הוא דקאמר הכי ומתני' דהכן אע"פ שאינן איתן כשר ה"ה נחל ונקט איתן דכי איירי וכיון דאר"י דהא דרשב"י לאו דסמכא הוא ה"ס איתן מעכב. ועיין בהי"ט שהירך קושית הכ"מ בענין אחר מיהו לשון סוגיין לא משמע כוותיה :

(דף מ"ג ע"א) **וצריך** לעזוף בה שני' וכו'. הנה בבבלי בפרקין דף מ"ו ע"ב מבואר דגמרינן עריפה עריפה מחטאת העוף א"כ בעינן שנים ממש. ולא ידעתי למה השמיטו הרמב"ם :

(שם) **א"ל** אלו הוה כתיב אשר לא יעבד ישר לא יזרע וכו'. וקשה אדרבה אלו הוה כתיב הכי טפי הוה משמע דהתי אשר להוציא דלא נדרש בכלל ופרט לכן נ"ל להגיה א"ל אלו הוה כתיב לא יעבד ולא יזרע יאות לית כתיב אלא אשר לא יעבד וגו' וה"ס מדכתיב אשר ריבויי היא ולא דרשינן בכלל ופרט. וכן לעיל גרסי' א"ל אלו הוה כתיב אשר לא עבד בה ולא משכה יאות לית כתיב אלא אשר לא עבד בה ואשר לא יזרע. וכ"ה בבבלי דמריבויי דאשר שמעינן דלא דרשינן בכלל ופרט. והכי ניחא מה שהקשיתי לעיל בתוס' בד"ה ואמר וכו' ע"ש :

(שם) **והנחנוהו** בלא פרנסה. עיי' פירושי בקונט'. ורש"י פי' ולא הנחנוהו בלא מזונות ושולך ללסטס את הבריות והי"מ פי' שהולך להסתכן בדרכים יחידי כדי חייו וע"י כך נהרג :

(שם ע"ב) **ר'** יעקב וכו' בשם רשב"ל דברי ר"מ אפי' ערפה פטור. כתבו הוס' בחולין דף פ"ב ע"א בד"ה עגלה ערופה אינה משנה וכו' הקשה הר"מ המתני' לא קאמר דשחיטה דמתני' היינו עורף ופטור לר"מ משום דלא חזיא לאכילה ולרבנן חייב משום דעריפה זו היא שחיטה וכו' ותי' ר"ת דוחק כמ"ש תוס' שם. ול"נ לפי סוגיין דלק"מ. דהא מסיק התם בש"ס דלר' ינאי עגלה ערופה משנה אלא דרשב"ל אומר דאינה משנה ולדידי' ליכא למימר דשחיטה היינו עורף לר"מ דהא איהו הוא דקאמר הכי דברי ר"מ אם ערפה פטור. וכיון דזכינו לדין י"ל הגירסא שבפנינו דאר"שב"ל דברי ר"מ אפי' ערפה פטור דודאי נשחטה לא פליגי כדאמר התם בחולין דאינה משנה וקאמר הכא דאפי' בערפה לא פליגי דמודה ר"מ דפטור והכן כי נכון הוא :

(שם) **מתניתא** אמרה כן תלא ותרעה בעדר מהו תלא תלא מקדושתה. וא"ת הא תנן בכריתות רפ"ו המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא וכו' שור הנסקל אינו כן עד שלא נסקל יצא וירעה בעדר. ושור הנסקל לא שייך קדושה וי"ל דכיון שאסור בהנאה לאחר שנגמר דינו כדתניא בב"ק שחטו לאחר שנגמר דינו בשרו אסור בהנאה שייך שפיר לומר יצא מאיסור הנאה שהיה בו :

(שם) **א"ר** מתני' ויהות מה כ"ייב ונכפר להם הדם ושתק הלא אפי' כן ואתה תבער וכו'. בבבלי בפרקין גרסי' ת"ר מנין שאם נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג שאין פוטרין אותו ת"ל ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו. ורש"י בפ' שופטים והרמב"ם בחיבורו והר"ב בפי' המשנה מייתי קרא ואתה תבער וכו' וקשה למה לא מייתי קרא דבבלי ועיי' בתוס' כתובות דף ל"ו ע"ב בד"ה ואח"כ מיישבים קושיא זו :

(שם) **אבל** אם היו מהם נשים וע"א כעד בעד איגון. כתב הרמב"ם פ"ט מה' רוצח אשה אומרת ראיתי את ההורג ואשה אחרת מכחשת אותה ואומרת לא ראית היו עורפין בין שבאו שתיהם כאחת בין שבאו זא"ז וכתב הראב"ד נראה מן הגמ' שזה שיבוש דבזא"ז הראשון עיקר ואפי' אשה וכ' הכ"מ ומ"ש אשה אומרת וכו' נתבאר במשנה שכתבתי בסמוך וע"כ לא מפלגינן בין באו אחת לבאו זא"ז אלא דוקא כשעד הראשון כשר ולאפוקי מהראב"ד וכו' ע"כ ואיני מבין כמה דברי הראב"ד דעיקר קושית הראב"ד כיון דברישא דמתני' תנן עד ועד כשר ואשה ואשה מכחישי' זא"ז ומפלגינן בגמ' בין באו בבת אחת לבאו זא"ז מנ"ל לחלק בין כשר לפסול עוד כתב הרמב"ם שם ב' אומרים ראינו וא' אומרת לא ראית' אין עורפי' א' אומר ראיתי וב' אומרים לא ראית עורפין בד"ת כשהיו שלשתן כשרים או פסולים אבל אם אמר ע"א ראיתי ההורג וב' נשים או שני פסולים אומרי' לא ראית אין עורפין וכתב הראב"ד גם זה שיבוש וכתב הכ"מ ותמיהא לי הא דברי רבינו משנה שלימה הם ע"ש שהאריך. ואני תמה שנראה מדבריו שהבין דברי הראב"ד שמשיג על מ"ש הרמב"ם ב' אומרים ראינו וכו' ואינו כן אלא השגתו על מ"ש הרמב"ם אם אמר ע"א ראיתי ההורג וכו' אין עורפין ואמר שזה שיבוש דהא בגמרא מסקינן דאיש אחד בשתי נשים כפלגא ופלגא דמי וכ"ה בסוגיין וכעד ועד עורפין כדתנן במתני' וא"א לומר דאיירי בזא"ז דא"כ ה"ל לפרש דבריו. ונראה דקשי' לי' להרמב"ם קושית רש"י בפ' מי שקינא דף ל"א ע"ב בד"ה אמר לך וכו' למה לא מפני ר"ח מליעתא בזא"ז. ומאי דתירץ רש"י משום דקא דייק מתני' בבת אחת דקתני ושני' אומרי' לא ראיתי אלמא בהדי הדדי קאתו ע"כ. קשה טובא חדא הא כתב רש"י שם בד"ה והכא במאי עסקינן וכו' וע"כ דבזא"ז אילטריך עיקר לאשמועינן וכו' הרי גם לפי מאי דמשני מוקי מליעתא בזא"ז א"כ הדרא קושיא לדוכתא ול"ע וע"ק הא במתני' דפ' מי שקינא לא תנן לא ראית. ואפשר שכוונתו אהא דתנן בעגלה ערופה בפרקין הך ליתנא הכי בגירסת הירושלמי גרסי' לא ראיתי גם מ"ש המהרש"א דדייק לי' אי לא הוו קאתי בהדי הדדי לא הוה משמע שלא נטמאת בפניו ע"ש אין דבריו מוכרחים דאפי' בזא"ז יכול השני להכחישו ולומר שהיינו עמו ולא נטמאת בפניו ומ"ש תוס' שם בד"ה הא אחת וכו' שאי דלא דהוי לי' בזא"ז משום דסוף סוף תקשי דיוקא דסיפא וכו' מאי קמ"ל. היינו רישא וכו' ע"כ. קשה מאי קאמר תיובתא דר"ח הא גם לר"י ולעולא קשיא מאי קמ"ל. וראיתי שהרגיש המהרש"א בקושיא זו. ולא ידעתי למה לא קשיא לי' קושיא זו גם לפירש"י בד"ה דאי היתה שותה וכו' דגם לר"י ולעולא קשיא סיפא גופא ודיוקא למה לי. ותירוצו של המהרש"א אינו מחוור כפי קושיתי. מיהו קושי' זו נ"ל לתרץ דלר"י ולעולא אילטרך לאשמועינן תרי זימני דחד בחד לא היתה שותה דמהדא לא הוה שמעי' אלא בבאו זא"ז תנא משנה יתירה דאפי' בבת אחת לא היתה שותה אבל לר"ח פריך שפיר. מיהו קשה מאי ס"ד דמקשה לקשות הא ודאי איכא לאוקמי מליעתא בזא"ז. גם קשיא הא לפי המסקנא מוקמי' מליעתא בזא"ז וכמש"ל לתירוץ רש"י. לכן סובר הרמב"ם דפשיטא לי' למקשה דבפסולי עדות לכ"ע אפי' בזא"ז חד בחד לא היתה שותה. הלכך לא מצי לאוקמי מתני' בזא"ז דס"ל למקשה דמליעתא דומיא דריבא מיתניי' בין בכשרים בין בפסולי עדות. והמתרץ לא רצה למוקמי מליעתא בזא"ז משום דקשיא לי' סיפא למה לי וע"כ צריכין לומר דאיירי בפסולי עדות וקשיא ריבא וסיפא בפסולי עדות ומליעתא בכשרים דוקא. וטעמא דמלתא דאף אם נאמר דעדות האומרת נטמאת הרי היא שנים אין סברא שתהיה כשני עדים כשרים אלא כשתי נשים והיינו דוקא בדליכא דמכחיש לה אבל בדאיכא דמכחיש לה נדחה עדותה. דה"נ אמרי' לפי המסקנא דבשתי נשים ועד כשר כי פלגא ופלגא דמי אע"ג דכל אחת לחודה נאמנת בכי תרי בדליכא דמכחיש לה אפ"ה בדאיכא דמכחיש לה אינה נאמנת ולא אמרי' אחרי שהאמינה התורה דליהוי עדותה כעדות הכשרים דתרי עילויי לא מעלינן עדותה. וכיון דאמרנו דמתני' איירי בבת אחת הא דקאמר הש"ס וא"ד כל דאתא ע"א מעיקרא וכו' א"א לפרש כפירש"י דאיירי בזא"ז גם מה שפירש"י דמליעתא עיקר אילטרך לאשמועי' בזא"ז א"א לאוקמי. לכך מפרש הרמב"ם הא דקאמר כל דאתא ע"א מעיקרא וכו' ה"פ אם בא העד כשר מעיקרא דהיינו כדתנן במתני' במליעתא עד אומר נטמאת והפסולים שאין להכחישו אע"ג דבאי בבת אחת מאה נשים כע"א דמיין והכשר נאמן דהיכא דאיכא כשר ואמר נטמאת דהאמינו התורה כבי תרי לא מהימנינן בעדות הפסולים ומתני' בשהעד הראשון נמי פסול וקמ"ל הא עד כשר שאמר נטמאת לא היתה שותה וסיפא נמי בפסולי עדות איירי וקמ"ל דוקא בשאמר ע"א פסול לא נטמאת הוא דלא היתה שותה אבל אם עד כשר מכחישן ואמר לא נטמאת כי פלגא ופלגא דמי ושותה. ופריך תרתי בפסולי עדות למה לי בשלמא ריבא קמ"ל היא גופא דאזלינן בפסולי עדות בתר רוב דיעות וקמ"ל דיוקא דע"א כשר כי אתי מעיקרא מהימן אלא סיפא דלגופא לא אילטרך ליתני שתי נשים אומרת נטמאת ועד כשר אומר לא נטמאת היתה שותה ומשני דהך בסיפא קמ"ל דאזלינן בפסולי עדות בתר רוב דעות לקולא ואע"ג דבכבר שמעי' לה ממשניות אחרות כמ"ש תוס' מ"מ כיון דלדיוקא נמי אילטרך לא קפיד למתני בהאי ליתנא לאשמועי' נמי מה שכבר תנא במתני' במקום אחר. ומהשתא דברי הרמב"ם מבוארים. וניחא נמי מ"ש עוד שם שאי נשים או ב' פסולים אומרים ראינו ההורג וע"א מכחישם ואומר לא ראיתם עורפין. וכתב הראב"ד גם זה שיבוש שלא אמרו אלא בדאתא ע"א כשר מעיקרא אבל אתא לבסוף הילכים אחר רוב דיעות ואפי' בע"א מכחיש ע"כ וכתב הכ"מ ואיני יורד לסוף דעת הר"א שהרי מפורש בגמרא ב' נשים כאיש א' כפלגא ופלגא דמי וכו' ע"ש. ובלי ספק שהראב"ד מפרש לה כפירש"י דהיינו דוקא בבאו בבת אחת אבל אם באו השנים מעיקרא אזלינן בתר רוב דעות. דאל"כ למה קאמר הש"ס מתחלה דוקא כי אתא ע"א מעיקרא הוא דנאמן וזה ברור בדעת הראב"ד. אבל לפמ"ש לק"מ להרמב"ם. ומ"ש הרמב"ם עוד שם ב' נשים או פסולים אומרים ראינו ההורג וב' אומרים לא ראיתם היו עורפין וכתב הראב"ד הפי' בזא"ז וכ' הכ"מ ופשוט הוא כדברי רבינו שסתם ולא חילק ע"כ. ול"נ דאין כוונת הראב"ד בזה להשיג אלא לומר אף דפליג על הרמב"ם כשבא ואשה כשבאו זא"ז וס"ל דהראשונה נאמנת מודה בהא כשבאו רוב דיעות אפי' בזא"ז דהשניי' נאמנים. והדברים ברורים שאין גמגום למעיין היטב בסוגי' דס"פ מי שקינא ברש"י ותוס' ומהרש"א ובדברי הרמב"ם וכ"מ. ומדוקדק לשון הש"ס לפי פירושי. וראיתי לבעל המאור (נדפס באלפסי סוף תוספתא דגיטי') שכתב פי' להלכה זו כשם הרמב"ן ע"ש ולענ"ד הוא תמוה מכמה אנפי חדא מ"ש דר"י ור"ח לא פליגי לא משמע הכי בבבלי וקושי' תוס' בד"ה הא חד וכו' מהאי דכריתות יש ליישב דשאני תולה כיון דאם מכחישו לע"א והאומר לא אכלתי פטור הלכך גם בע"א שמכחישו פטור מתולה משא"כ כאן שהאמינו תורה אע"פ שהאשה מכחישו הלכך אפי' בבת אחת נאמן ובדולה מזו נראה מדברי הרמב"ם פ"ח מה' שגגות דבאומר איני יודע מכיא אשם תלוי ע"ש וכששניהם באו בבת אחת אכן ספדי דשתיקתו כאומר איני יודע היא דהא חד וחד נינהו. ומ"ש דקושית הש"ס ממליעתא דלגופא לא אילטרך אלא לדיוקא דחד וחד בזא"ז לא היתה שותה ש"מ דאף רישא עד ועד נמי איירי בבת אחת והגינן לא היתה שותה ע"כ ע"ש. תימא לר"י ולעולא מי ניחא הא מיהת מליעתא משנה דל"ל היא דהא מרישא שמעי' דחד וחד לא היתה שותה. גם מ"ש בתירוצא דר"ח דמליעתא בזא"ז וסיפא איירי בבת אחת הוא דוחק גדול לר"ח רישא וסיפא בבת אחת ומליעתא בזא"ז לכן נ"ל כמ"ש. ועוד יש לי דברים בזה ברמב"ם פי"ב מה' סוטה ויתבאר במקום אחר :

(דף מ"ד ע"א) **אלא** אלו שמשו פרנסות וכו'. וקשה אי כל הזוגות היו אשכולות א"כ מ"ש יוסי בן יועזר ויוסף בן יוחנן דנקט הא אלו נמי שמשו פרנסות כדתנן בחגיגה פ"ב יוסי בן יועזר אומר לסמוך ויוסי בן יוחנן אמר שלא לסמוך וכו' הראשונים נשיאי' והשניי' אב"ד לכן נ"ל הא דקאמר והלא לא שמשו פרנסות קושיא היא וה"פ ואלו יוסי בן יועזר ויוסף בן יוחנן לא שמשו פרנסות בתמי' הא אלו נמי הוו פרנסי' ומ"ש הני דנקט :

(שם) **תנא** כל הזוגות וכו' עד שעמד ריב"ב וכו'. וקשה הא ריב"ב היה בימי רבן יוחנן בן זכאי ובימי ר"ג ור"י ואז היה ר"ג נשיא ור"י אב"ד א"כ לא היה ריב"ב מהזוגות ועי"ק הא הוה בימיו או קודם לו ר"י הכהן התמיד כדתנן באבות פ"ב :

(שם) **אלא** עון אותה השעה בלבד. וקשה הא לא עשה אלא משום רפואה. וראיתי למהרש"א בח"א שתירץ שהיה חולה שאין בו סכנה ולא היה לו להתירו לעצמו. וקשה הא לא הוה אלא איסור דרבנן וכשבת התירו כל דבר שבות משום שבות לחולה שאין בו סכנה וע"ק הא מכה של הלל היתה ואפי' לחלל שבת במלאכה דאורייתא שרי כמ"ש בא"ח ריש סי' שכ"ח. שוב ראיתי שבי"מ כתב מזה ונראה דודאי לא היה עון גמור אלא ממידת חסידות ה"ל לפרוש מזה וכדאר"ע מוטב שאמו' מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חבירי. והא דפירשו חכמים הימנו נ"ל שלא ידעו שצריך לו לרפואה :

(שם ע"ב) **מתני'** משנתשדו וכו'. בקונט' פירשתי דעזרא לא קנים אלא שמותר ליתן גם לכהנים. וע"כ לומר כן דהס"ד דתקנת עזרא היה שיותן לכהנים דוקא ולא ללוים א"כ מאי משנתשדו. ועיי' בבבלי ביבמות דף פ"ו. והרא"ש פי' כמ"ש פ"ב שני היא אמר וכו' מדאר"י כמ"ד אין נותנים ש"מ דר"י גופא ס"ל נותנים ומתני' דהתם מוקי כמ"ד אין נותנים וסתמא ר"ל דהכא פליג אר"י דהתם דר"ל סתמא מפרש לה אין נותנין ש"מ דפליג אר"י ע"כ ופירושו תימא הא לא בא ר"י אלא לתירולי מתני' דיבמות מנ"ל דפליג עלה אדרבא הא אר"י הלכה כסתם משנה. ומ"ש דר"ל סתמא מפרש לה אין נותנין ש"מ דפליג אר"י אין כזה שום סברא. ונ"ל לפרש עוד פי' אחר בסוגי' זו. דר"ל דאמר משנתשדו סובר דאין נותנין מעשר לכהונה אלא שהעם טעו וסברו דאע"ג דכתיב ואל הלוים תדבר וגו' כהנים נמי איקרו לוים ואין סדבר כן דמעשר ראשון דוקא ללוי ולא לכהן. ומדלא מוקי ר"ל למתני' כמ"ד נותנין וכדאיתא בבבלי בפרקין ש"מ דקסבר ר"ל דלא נחלק אדם מעולם שיהיה מעשר לכהנים ור"י קאמר אתיא כמ"ד אין נותני' ש"מ דס"ל דאיכא מאן דפליג. אך קשה למה העביר יוחנן הודיית מעשר טפי היה לו לתקן שיותן המעשר ללוים וכתורה יעשו. ולפי פירושי בקונט' ניחא הכל. וראיתי לתוס' שכתבו ביבמות דף פ"ו ע"ב בד"ה מר סבר וכו' ולראב"ע דקסבר מדאורייתא מעשר ניתן לכהנים וללוים מ"מ כיון דנלעוו לתתו אף ללוים כי שכר הוא לכם יהודתכם כשמפקיעין אותו מלוים לתתו כולו לכהנים אין זה כמלותו ע"כ. וקשה למה לא מני בוידוי ונתתיו ללוי הא לראב"ע גם הכהנים איקרו לוים וי"ל מ"מ כיון דמסיים בכל מלותך משמע שהיה לו רלון לתתו לכהן או ללוי ואינו כן דהא כבר קנסוהו עזרא לתת לכהן דוקא. ועדיין הדבר דחוק והר"ש כמ"ש כתב עיקר קרא משמע אלוי ממש :

(שם) **כהדא** דתני וכו'. פי' הרא"פ כלומר וכ"ת מש"ה אף המפרים לא יתודה שלא לכיים שאינן מתודים הא כיון שמתודה בקול נמוך אין כאן ביוש ולא משני כלום ע"כ. אינו מחוור דלמה היו נוהגים כך קודם יוחנן. אבל לפי פירושי שבקונט' ניחא. מ"מ יש מכאן סמך מה שנוהגים הקוראים בתורה לקרות הפקיפה בקול גבוה. ומנהגן של ישראל תורה :

(שם) **שהעמיד** זוגות. פי' הרא"פ שתיקן בישראל שיהיה נשיא ואב"ד והן נקראין זוגות בכל אותן דקתשיב באבות והעמידן בכל גבולות ישראל והן היו משגיחין על הדבר וכו' ע"כ. ושגגה היא בידו הא מימות משה ואילך היה תמיד נשיא ואב"ד בישראל וכדאמרי' לעיל כל הזוגות שעמדו מימות משה וכו' וגם אותן השנויי' באבות מהן היו קודם ליוחנן כה"ג. ופי' שבקונטרי' עיקר וכן הוא בערך ערך זוג ע"ש :

(דף מ"ה ע"א) **מיכן** ואילך משל הולך. ונ"ג דהיינו מטעם שההרגן צריך לשלם לזה יליאותיו ולא היה הפסד בזה להולך. מיהו לפ"ז נראה אף שלא יצא הנתבע חייב בדין לריך לשלם יליאותיו של התובע דהא מיהת הפסידו בבירור'. ודלא כמ"ש הסמ"ע בשם הריב"ש בסי' יד ס"ק כז :

(שם) **אבל** עכשיו נפרעין ממנו וממשפחתו. וקשה דאמרי' לעיל פ"ז ה"ה ביבנה יצא קול ואמר אין לכם עסק בנסתרות ול"ע :

(שם ע"ב) **זה** שמואל ודוד. מכאן שמעי' דוד ושלמה נקראים נביאים. וכן א"ר הונא וזה דלא כמ"ש הרמב"ם בס' המורה פ' מ"ה חלק שני דדוד ושלמה לא היו נביאים אלא בעלי רוח הקדש ע"ש :

(שם) **תלמידו** של עזרא. נראה שאין זה הלל חבירו של שמאי הזקן שהרי הלל זה היה בן מ' שנה כשעלה מבבל ללמוד תורה משמעיה ואבטליון ולא ראה עזרא מעולם ואיך אמרו עליו שהוא תלמידו של עזרא אלא דהלל הזקן אין זה הלל חבירו של שמאי ודלא כמ"ש בס' היוחסין אות ה' :

(שם) **ובן** בנה שלמה בית העולמים הה"ד והבית בהבנותו אבן שלמה וכו'. כתבו תוס' במס' סוטה דף מט בד"ה בכל וכו' הא דאמרי' בפר"י אבני מזבח שבקלום מלכי יון גנזו דהיכי נעביד נתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא ניסרינהו לא תניף עליהן ברזל כתיב ואי"ת ליעבדו ע"י שמיר דהא בבית שני הוה שמיר וא"ל דהשמיר עושה פגימות' האר"י דהש"מ דכתיב גזית אבן שלמה נבנה ע"י שמיר וסניתו הדבר בקושיא ולענ"ד י"ל דודאי טורח גדול להביא השמיר כדאיתא בגיטין במעשה דשלמה הלכך טוב להם לגנוז האבנים מלעשות כל הטורח הזה אבל אי הוה תקנה לנסרם ע"י ברזל היו עושים הואיל ואתעביד בהו מלוה ונכון הוא וראיתי לבמ"ל בפ"ע מה' כלי המקדש תמה למה השמיט הרמב"ם הא דתני' בבבלי בפרקין אבנים הללו אין מסדרין עליהם כאזמל שנא' במלואותם ע"ש ונראה דקסבר הרמב"ם דהך בריית' לא אתיא אלא כר' נחמיה אבל ר"י פליג עליה ודריש במלואותם כדדרשי לעיל פ' אלו נאמרי' דף כ"ב במלואותם שיהו כ"ה אותיות מכאן וכ"ה מכאן וע"כ לומר דפליג ר"י וקסבר דאבני אפוד א"צ שמיר דאל"כ קשיא קושית תו' הנ"ל ולית ליה תירוצא דילן. אך בפ"ק דהלכות בית הבחירה פסק הרמב"ם כר"נ ודלא כר"י כמ"ש במ"ל שם בפ"ק מהלכות בית הבחירה כד"ה ומ"ש דאבני היכל וכו' נראה דעלה בדעת הרב וכו' ע"ש נראה דנעלם ממנו שהן דברי תו' בסוכה דף הנ"ל גם מ"ש שם בהג"ה בכ"מ בד"ה כל אבן וכו' וז"ל לא ירדתי לסוף קושיא זו שהרי בבית שני לא היה שמיר ע"ש גם ממנו נעלם דברי תו' דסוכה ודע"ז ול"ע ומ"ש הרב בס' מים חיים שם דס"ל להרמב"ם דאין פגימה כל דהו פוסלת אלא במזבח אבל לא באבני היכל והעזרות אע"ג דבעינן שלמות ע"ש ואינו מחוור חדא דבתוס' דסוכה לא משמע הכי ועוד מ"מ תפסול פגימה כל דהו במזבח משום דכתיב שלמות א"כ אף באבני ההיכל תפסול פגימה כל דהו דבהו נמי כתיב אבן שלמה ול"ע :

(שם) **זה** דבש וכו'. בבבלי מאי נופת צופים גרסי' אמר רב סולת שלפה ע"ג נפה ודומה לעיסה שנילושה בדבש ושמן וריב"ל אמר זה דבש הבא מן הצופים כלומר מן ההרים שבנוסים שצופים משם למרחוק ונראה מזה שר' אלעזר סובר כריב"ל וריב"ח כרב וה"ק דומה כאלו לושה בדבש ותמלא

ומשי

(דף מ"ו ע"א) **ומי** ניטל יותר וכו'. כתב התי"ט בד"ה המעשרות נטלו שומן הדגן וט' הכל ק"ל למה נקט רשב"א שומן דגן טפי משומן תירוש ויצהר והא בהו נמי שייך שומן כדאיתא לעיל שומן הפירות ע"כ ונראה דרשב"א ה"ק דאפי' שומן הדגן שאין דרכו ללקות כל כך כדמסיק אף הוא נלקה בעון המעשרות וכ"ש תירוש ויצהר שבכבר נלקו מיום שחרבן :

(שם) **מהו** שילמד אדם את בנו חכמת יוונית. בבבלי במנחות דף צ"ט ע"ב גרסי' שאל בן דמה את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יוונית. הו"ל לא ובדוק בשעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה וכו' תוס' תימה וכי לא היה יודע דגזרו עליה ולעיל בפר"י פירשתי ותי' שם דהוי ע"ש ול"נ דלא אסרו אלא שלא ילמוד את בנו מפני המסורות אבל הוא עצמו שיודע בעצמו שלא יעבור ח"ו על דברי תורה שרי ור' ישמעאל השיבו דאסור משום דכתיב והגית בו יומם ולילה וזה ברור בעיני מיהו כאן בירושלמי בסוגיא ודאי קשיא קושית תוס' ונראה דהכא איירי שאלו לר' יהושע קודם שבא פולמוס של טיטוס דר"י היה. גם קודם חרבן הבית כנראה בכמה מקומות בש"ס :

(שם ע"ב) **מי** מתיר את הראבונית. פי' הפ"מ דהיינו [illegible] חתני' ועטרות כלות ונראה שנהגו היתר בימיהם ומשני מי שהתיר את [illegible] את כולן ע"כ ותימה הא אמרינן לעיל דאמר שמואל ניחא ליה דאיתרים ריביה וכו' [illegible] הותר מעולם עטרת חתני'. ומאי דמקשה הפ"מ בעצמו ע"ז מבבלי פ"ק דגיטין ומסיק דעט[illegible] התירו ע"ש קשה איך בא להשוות הירושלמי והבבלי הא משמע שם דדוקא גדול שרי אבל עטרות כלה דמתני' והיינו עיר של זהב אסור וכמ"ש הרמב"ם והרמב"ן לכך נ"ל כמ"ש בקונט' דקשיא ליה מהא דר"ע לא ס"ל לחלק בין חתני' וכלות לשאר בני אדם דשגזרו על עטרות חתני' וכלות לכל אדם אסרו וכ"מ לעיל דר' ירמיה לאו חתן הוה וכ"מ פשטא דשמעתא דגיטין בזמן שנסתלקה מצנפת מראש כה"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם וכ"מ מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות תענית הלכ' ט"ו ואח"כ גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל ושלא יניח החתן בראשו שום כליל שהו' הסר המצנפת והרם העטרה וכן גזרו על עטרות כלות אם היה של כסף או זהב אבל של גדיל מותר לכלה ע"כ הרי מפורש דעטרות חתנים אסרו על כל אדם אבל של כלות לא עמדו באיסורן אלא לכלות בלבד דאל"כ מהו זה שכתב ברישא גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל דאם כוונתו שלא התירו לו שום דבר הא כ' בסמוך ושלא יניח החתן בראשו שום כליל אלא ודאי דברישא קאמר דעטרות חתנים אסרו על כל אדם ובסיפא גבי כלה לא כתב כן דעטרות כלות דהיינו עיר של זהב מותרות לנשים כדאשכחן בדביתהו דר"ע וזה מבואר מאוד ודלא כמ"ש הס"מ והב"י בא"ח סי' תק"ס ומ"ש תוס' בפ' במה אשה ובגיטין פ"ק דלשאר כל אדם התירו. היינו משום דקשיא להו מדביתהו דר"ע לכך מפרשי' דלא גזרו אלא על חתני' וכלות. אבל לפום סוגיי' ניחא הכל דכשהתירו לכלה אפריון התירו נמי לשאר נשים עטרות אבל לכלות באיסורן עומדים ובזה נעשה ולא פליגי הירושלמי והבבלי אהדדי. ואף שהרבה פוסקים סוברים כתו' וכמ"ש הב"י שם. אך מדלא הביאו דברי הירושלמי אמינא אולי מטמים הניחו לי מקום :

הדרן עלך פרק עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

גליון אפרים

לירושלמי ממסכת סוטה

(דף א' ע"א) **פ"א ה"א** ואין מציאה בב"מ אלא בעדים. לקמן פ"ט ה"א :

(שם) **ע"ב** השיבו על דברי רבי יוסי בן יודה א"כ אין לדבר סוף הכל ממנו לקנאות לה בשנים כלומר בינו לבינה ואין שלישי עמהם :

(דף ב' ע"א) **שם** או ייבא כיי דמר רבי בא רבי יהודה בשם שמואל אין כו'. כתובות סוף פ"ב ע"ש בפני משה :

שם נתייחדה עמו בפני שנים. גיטין פ"ח ה"ד :

(דף ג' ע"א) **ה"ב** נכנסת עמו אמר ר' מנא. נ"ל נכנסה עמו (אמתניתן קאי נכנסה עמו לבית הסתר) אמר ר' מנא :

(שם) **ע"ב** ר' ירמיה ר"ב בר ממל בשם רב ש"ז על שיפלוס. יבמות פ"ו ה"א :

(דף ד' ע"א) **שם** תנא ר' יעקב בר אידי קומי ר"י ואת כי שטית כו' לקמן פ"ד ה"ד :

(דף ה' ע"א) **ה"ד** ר"מ הוה יליף כו'. עיין בבבלי נדרים ס"ו ע"ב כעין מעשה זה ברשב"ג :

(שם) **ע"ב** שהיו הנשים כו' והיו משחין אותן. בבלי שבת נ"ה ע"ב :

(דף ו' ע"ב) **ה"ז** תני בשם ר"מ כשם שיש דעות כו'. בבלי גטין צ' ע"א :

(דף ז' ע"א) **שם** לצבות בטן ולנפיל ירך לנוטל. בבלי כ"ח ע"א :

(שם) **ה"ח** אמר ר"ל בשבעה מקומות כו'. שבת פ"א ה"ו :

(שם) **ע"ב** אמר ר' יונתן יפה סיפסוף כו' לקמן פ"ט ה"ג :

שם אמר ר"ח בר בא בראשונה היתה שאה כו'. בבלי כתובות ק"ב ע"א ע"ש :

(דף ט' ע"א) **פ"ב ה"ב** מאי כדין הכן אדם מקריב על בתו חרשת כצ"ע. [נוע"י]:

שם מכיון שהביאה לא כבר יצאה מרשות אביה כצ"ל. בפסחים [פ"ח ה"א] הגירסא מכיון בשחיטה לא כו' ועמש"ש :

(שם) **ע"ב** בזה אמר ר' יוסי אין לך אלא זה. דוקא ביולדת שכן הבעל מביא והוא אינו יכול להביא אלא חטאת עוף המעכבתה לאכול בקדשים אבל בשאר מח"כ. שכן שהאב מביא. שהאב מביא על בנו הקטן מח"כ כל הקרבנות. [נועם ירושלמי] :

שם האמר ר' יצחק זאת תהיה תורת המצורע זאת תורת המוציא שם רע. ערכין ט"ו ע"ב בשם ר"ל :

(דף י' ע"ב) **ה"ב** ומטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית. מ"ש בק"ע שר"ש שלא בזמן שבית היה אינו. כמפורש בספרי ובירושלמי מגילה פ"א הי"ב והוריות פ"ג ה"ה ובבלי קדושין ע"א ע"א. אלא שזה היה זמן רב אחר חורבן ואינו היה המקל מזמן שבית לא היה מתקיים או שלא היה עליו עולה :

(דף י"א ע"א) **שם** ר' פדת בשם ר' יוחנן מי סוטה כו'. בסוכה סוף פ"ד [ה"ו] הגירסא ר"פ בשם ר' הושעיה כו' ר' אחא בשם ר' אבונא :

(דף י"ב ע"ב) **ה"ה** שומרת יבם שזנתה ר"ל אמר אסורה לביתה ריב"ל אמר מותרת לביתה. (כצ"ל וכן הגיה בנוע"י) אמר ר"מ לא כן כו' מותר באמה (אלמא דאין זיקה ככנוסה) בגין דתנן כל כו' מאן תנא הדא לא רבנן אלא ר"ע (כצ"ל בתמיה ס"ו רבנן היא אלמא שאסורה לביתה ולא חשש לתרץ הקושיא אמאי מותר באמה. וכפי המבואר ביבמות בפ"א ובפ"ב בסוף ה"א ובש"ס דוקא כשמתה במלה זיקה למפרע אבל לא כשהלכה או יבמה שאז יש זיקה למפרע. וכדאמר שם בה"א ר' יודן בעי כמ"ד הכל מודים כו' קדם אחד מן השוק את אחת מהן ובא היבם וחלץ לה ובא עליה נפקעו ממנה קידושין) אלא כיני מ"ד מותרת לביתה רבנן דלא כר"ע ומ"ד אסורה לביתה ר"ע ורבנן. כ"נ של"ע :

(דף י"ג ע"א) **שם** תורת הקנאות תורת העולמים. זה לשון הספרי אין לי אלא לשעה לדורות מנין ת"ל זאת תורת הקנאות וע"ש בהתוה"מ ודלא כהק"ע :

(שם) **ע"ב ה"ז** אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה וגירשה והחזירה שתת כו' כצ"ל ומה שכתבו הק"ע והפ"מ דאחר סתירה אינו יכול למחול להדיא מבואר בסנהדרין פ"ח ה"ו שיכול למחול. ונראה לי שאינו יכול למחול אלא שתשאר תחתיו. כדי שלא להוציאה ממנו. אבל אינו יכול למחול ונגרשה והאסור לו להחזירה ומיבעי ליה אם עבר והחזירה והב"ד לא ידעו שגירשה והשקוה ולא בדקו אותה המים כו'. ובספרי איתא ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת ונקה האיש מעון אם עשה לה נקה ואם לא עשה לא נקה נראה דלמ"ד שיכול למחול היינו אם לא עשה וגרשה :

(שם) **פ"ג ה"א** אמר ר"י סוטה לחידושה יצאת כו'. עיין במה"פ ובש"ק שהקשו על רש"י שכתב דתנופה קודם להגשה ילפינן מסוטה והרי סוטה לחדושה יצאה. ול"ק לפי מה שכתבו התוס' ביומא מ' ע"ב בדעת הבבלי דמדינא לידון בדבר החדש ילפינן בק"ו או במה מצינו אם אין להשיב ע"ש :

(דף ט"ו ע"ב) **ה"ד** מעשה בר' יוחנן בן ברוקה כו'. בבלי חגיגה ג' ע"א :

(דף י"ח ע"ב) **פ"ד ה"א** גזה"כ היא והביא האיש את אשתו. בק"ע מפרש דארוסתו אינו אשתו. עיין בנדרים ס"ח ע"א בין איש לאשתו בין אב לבתו מכאן לנער"מ שאביה ובעלה כו'. וכן הוא בירושלמי בריש פרק נער"מ :

(דף י"ט ע"א) **שם** זרע כשר לא זרע פסול. לעיל פ"ג ה"ד. ועיין במס"פ ועיין בסנהדרין ס"ד ע"ב אין לי אלא זרע כשר כו' :

(דף כ' ע"א) **ה"ה** שלא תאמר הואיל ואין המים בודקין באנוסה אלא במפותה וזו אנוסה היא לפום כן צריך מימר מותרת לביתה. מה אנוסה שבכהונה כרצון שבישראל ומניין שאונסין פוסלין בכהונה באשת איש כצ"ל. הכונה אשת ישראל שנבעלה באונס מנ"ל שאסורה לכהן כאשת בעלה וכן הכונה בירושלמי בספ"ג דיבמות וכמש"ש. וע"ש בבבלי ובדף נ"ו ע"ב ובנער"מ ובמלחמות שם) מה אם שרצים הקלים כו' (ול"ק מה שהקשה במה"פ דא"כ אפילו לבעלה ישראל נמי דכיון דמותרת לו מקרא והיא לא נתפשה אין כאן טומאה לו) תני ר"מ בר אידי כו' ומי נטמאת פרט לאונסין (אם היא אשת כהן אין הכהן משביעה על אונס) מה את ש"מ (מנ"ל זאת באשת כהן) א"ל מה תחת אישך לרצון אף כאן לרצון (ולפיכך אינו משביעה על אונס אפילו באשת כהן וקמ"ל מתניתן דאשת כהן מותרת לבעלה שלא תאמר הואיל ואין המים בודקים באנוסה. דהא אין הכהן משביעה ע"ז. תהא אסורה קמ"ל שמותרת ולא חיישינן לאונסין). [נועם ירושלמי] :

(שם ע"ב) **ה"ה** ביאת פסולין מניין (שייך ללעיל בה"ד מניין לביאת פסולין שפוסלת באונס) מה אנן קיימין אם באשת איש אסורה היא (וילפינן ק"ו משרצים וכדלעיל) אם באלמנה לכ"ג כבר כתיב ולא יחלל זרעו (כצ"ל כלומר כמו שהזרע מחולל באונס למאי שייך חלוק לענין הזרע בין אונס ובין רצון הוא הדין היא עצמה נוע"י. ועיין ביבמות פ"ו ה"ב דיליף מקרא ולא יחלל זרעו אפילו באונס) הלך הפוה כו' :

(שם) **פ"ה ה"א** אנן תנינן באו באו אית תנויי תני ובאו ובאו מ"ד ובאו ובאו ר"ע (דדריש ווין כדאיתא בבבלי יבמות ס"ח ע"ב) ומ"ד באו באו ר"י (דלא דריש ווין) כצ"ל וכן צ"ל לקמן גבי נטמאה נטמאה. [נועם ירושלמי] :

שם כיי דמר ר' אמי בשם ר"י גירעין כו'. נזיר פ"ט ה"א :

שם כנגד מאתים וארבעים ושמנה איברים שיש בה. עיין בכורות מ"ה ע"א

(דף כ"א ע"א) **שם** אפשר לומר מזיד בה. עיין בנה"ם. ולמה לא הביא מהתוס' סנהדרין ס"ט ע"א שבדורות הראשונים שהיו מולידים קודם היה זמן גדלותם קודם ורק בדורות אחרונים נתנו חכמים סימן להבאת שערות לקטנה בת י"ב ויום אחד ולקטן בן י"ג שנה ויום אחד :

(דף כ"ג ע"א) **ה"ב** דמר ר' בא בשם רב שלישי בא מחמת שרץ אסור לעשותו קודש והרביעי מותר לעשותו קודש. כצ"ל של"ע ועיין לקמן :

שם ולמה טבו"י פסול והשני פסול מה טבו"י אינו פוסל את החולין מלעשותן תרומה (דטבו"י לכו"ע לא אמרינן חולין הטבולין לתרומה כתרומה דמי כמ"ש התוס' בנדה ז' ע"א בד"ה והאי טבו"י) אף השני אינו פוסל את החולין מלעשותן תרומה. ר"י בשם ר"י שלישי בא מחמת שרץ אסור לעשותו תרומה (החולין הטבולין לתרומה ס"ל כתרומה דמי) ומותר לעשותו קודש. ר"ז בעא קומי ר"י מטמא ופוסל קודש (כלומר השלישי ומטמא ופוסל קודש מכלל דשלישי דאורייתא בקודש מדגזרו רבנן על ג' בקודש שעושה רביעי) א"ל משום מעלה (דג' בקודש ג"כ אינו טמא אלא מדרבנן) אמר רשב"י עיקר טומאתו בקודש משום מעלה? (הא בקודש כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא והשני נקרא טמא א"כ הרי מפורש דג' בקודש מדאורייתא וכן אמרינן בבבלי בפסחים י"ח ע"א) אמר ר"י ולמה הוא מטמא בקודש משום מעלה (התורה גופה לא טמאה שלישי בקודש אלא משום מעלה וכמ"ש התוס' בפסחים י"ט ע"א בד"ה לא וכיון ששלישי של קודש אינו טמא אלא משום מעלה משום הכי כשנעשה שלישי בהיותו חולין מותר לעשותו קודש) אמר ר' יודן אתי כרבנן דאינון אמרין אין השלישי כו' כן צריך להיות. [נועם ירושלמי] :

(שם) **ע"ב** אין לוקין על השלישי שבמעשר ואפילו כר"ם. (כן גורס בנוע"י ומפרש דאפילו ר"ם דס"ל ביבמות ע"ג ע"ב לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שהוא טמא ואני טהור וא"כ ס"ל דמעשר חמור מתרומה דעל תרומה טמאה אינו עובר אלא בעשה מ"מ אין לוקין על ג' שבמעשר וכדמפרש שמותר לעשות השלישי למעשר) אמר ר"א כו' ותנייא כיי דמר כו' בכל חולין אנן קיימין ואם פירקא מעשר אינון (הכונה להמבואר בחולין פ"ב ונאכלין בידים מסואבות ופריך שם מטמא דלא יצא מכן דם הא יצא

יאמ מהן דס אינן נאכלין בידים מסואבות אמאי ידים שניות הן ואין שני עושה שלישי בחולין כו' אמר ר"ל אמר רב"א הכא בחולין שלקחו בכסף מעשר עסקינן ולא כר"מ. וא"כ מוכח מזה דשני עושה ג' במעשר ולהוציא מזה אמר ר"ע בכל תולין אנן קיימין. כלומר כל המס' מיירי בחולין ולא במעשר ואהן פירקא מעשר איגון? ור"ל מתרץ המשנה כמו שתרץ שם ר"א אמר ר' אושעיה הכא בחולין שנעשו ע"ט הקודש). [נועם ירושלמי]:

שם אמר ר' אבא מרי מכיון דכתיב ככל מגותך אשר לויתני כמו שהוא מחוור כנ"ע:

(דף כ"ה ע"א) **ה"ד** בפרוע פרעות כו' פסחים פ"י ה"ד. וכבר כתבתי שם שנ"ל כשהקב"ה עושה להן ניסים יהו אומרים שירה התינון הרי גאולת מרדכי ואסתר שהייה היא שהיו בחו"ל והרי גאולת מצרים בהייה היא שהיא תחילת גאולתן ואית דבעי מימר מרדכי ואסתר משוגאלין נגאלו לא נגאלו מן המלכות:

(שם ע"ב) **ה"ו** דרש ר"ע כו' אליהוא זה בלעם כו'. עיין ב"ב ט"ו ע"ב בתוס' ד"ה אליהוא:

(דף כ"ו ע"א) **פ"ו ה"א** ר"י בשם ר' ינאי כל הכן פירקא משסתרה גם כו' ונסתרה. (מפרש מתניתן כשקנא לה ונסתרה ע"י עדים ושמע מעוף הפורח בנסמאה מ"מ יוציא ויתן כתובה. ולא כב"ה דס"ל בפ"ד ה"ב במתו בעליהן עד שלא שתו דמתוך דלא שותות לא נוטלות כתובה. וכן משמע מה"ב חמותה כו' הרי אלו נאמנות לא לפוסלה מכתובתה אלא שלא תשתה וקשה כיון דנאמנות שלא תשתה ממילא מפסדת כתובתה כמו במתו בעליהם עד שלא שתו. וכן הקשה הגרע"א בתוספותיו במשניות. אלא דמהכיתן דלא כב"ה. וכן מוכח מלקמן דחזר ר"ע להיות בוגה כר"ש דע"א אחר קגוי וסתירה נאמן לטמאתה ואינו נאמן להפסיד כתובתה ולא אמרינן מתוך שלא שותה אינה נוטלת כתובתה. וכן כתב בנוע"י ר"ל אמר אפילו לא נסתרה (מפרש ושמע מעוף הפרח שנסתרה) אמר ר"ז קומי ר"י לא דר"ש בן לקיש פליג אלא סבר כהכן תנייא והוא מיקל בעדי סתירה. (כלומר ר"ל לא פליג על ר"י ומודה כשקנא ונסתרה ע"פ עדים ושמע מעוף הפירח שנטמאה שיוציא ויתן כתובה ולא כב"ה. וכדלקמן. אלא ס"ל כההוא תנא דרמ"ה המסכתא אליבא דר"א דא"ל עדים בסתירה משום הכי מפרש דברי ר"א דשמע מעוף הפורח שנסתרה) אנן תנינן מחלוקת אית תניי תני סתם (יש ששנו מחלוקת דר"א ור"י ויש ששנו סתם מי שקנא לה ונסתרה מטיסאו ויתנו בה מוזרות בלבנה יוציא ויתן כתובה) אמר ר"ז קומי ר"ת לא על מה דר"א אמר ר"י פליג בגין דתנינן ר' יהושע כו'. (הכונה נר"ל דתני במתניתן דברי ר"א. ומפרש דר"א מיירי דשמע מעוף הפורח שנסתרה אם ר' יהושע קאי על מה דאמר ר"א א"כ פירוש דברי ר"י ג"כ הוא מטיסאו ויתנו בה מוזרות בלבנה הוא ג"כ ביסאו ויתנו בה שנטהרה ואין עדים בסתירה אמאי ס"ל לר' יהושע יוציא הא ר' יהושע בעי ברמ"ש המסכת עדי סתירה. א"ו דר"י מיירי שקנא לה ונסתרה ע"פ עדים ומטיסאו ויתנו בה מוזרות בלבנה בנטמאה יוציא ויתן כתובה ולא על מה דר"א אמר פליג ר' יהושע) ר"א מרי בעי כו' (כלומר כיון דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם א"כ הלכה כמשנתנו וקשה למה שנה לעיל מחלוקת דב"ש וב"ה ולא דמי לכל מחלוקת ואח"כ סתם. דהא לפי המשנה דלעיל בודאי הלכה כב"ה. דר"ש במקום ב"ה אינו משנה. ולפי משנתנו ע"כ דלא פליגי בזה ב"ש וב"ה. ונמצא יש סתירה מהמשנה דלעיל למשנתנו):

(דף כ"ו ע"א) **ה"ב** סמך דר"י אמר פלוני אכל חלב כו' וכל הסוגיא. נזיר פ"ח ה"א:

(דף כ"ח ע"א) **ה"ד** אבל אם היו מאה נשים וע"א כעד בעד אינון שמעין ב"ב בשם ר"י כאן לא היתה בותה ובע"ע היו עורפין ר"א בר בא אמר ע"א נאמן לטמאה אין ע"א נאמן להפסידה כתובתה אמר ר"ה מה טעם אמרו ע"א נאמן לטמאה מפני שרגלים לדבר. (כנ"ל. ר"י לא ס"ל כעולא בבבלי דכל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי הוא כשנים אלא דבסוטה נאמן לפי שרגלים לדבר. ובע"ע דליכא רגלים לדבר היו עורפין ומשום הכי אמר ר"א ב"א דע"א נאמן לטמאה ולא היתה שותה אבל אינו נאמן להפסידה כתובתה כשים הכהשה אפילו לתנא דמתניתן דמפסדת כתובתה ע"י נד סותאה ואינו לטעם עולא דכל מקום שהאמינה התורה ע"א הרי הוא כשנים מפסדת כתובתה כמו בשנים). [נועם ירושלמי]:

(שם) **ע"ב** אברין בשם ר' שמואל בסתירה אחרת היא מתניתא (כלומר לעולם כר"י דע"א אומר נטמאת וע"א אומר לא נטמאת לא היתה שותה ומתניתן מיירי שאמר העד שנטמאה בסתירה אחרת יע"ז ליכא רגלים לדבר משום הכי היתה שותה. אם ע"א מכחישו. ואם ע"א אמר בכה אם לאחר סתירה ואין מי ביכחישו לא היתה שותה אבל אינה מפסדת כתובתה גם ותנא דמתניתין. דעל סתירה אחרת ליכא רגלים לדבר. וכדי שלא תאמר הא ב"ה ס"ל מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה משום הכי מביא מר"י בשם ר"י דכל הכן פירקא משקנא לה ונסתרה ומ"מ יוציא ויתן כתובה ודלא כב"ה וכדלעיל). [נוע"י]:

(דף כ"ט ע"ב) **פ"ז סוף ה"א** א"ל מה הדורות הבאים אחרינו אין בליבן תנאי אף אנו אין בלבנו תניי כנ"ע כמו דאיתא בנדרים [פ"ג סוף ה"א]:

(דף ל' ע"ב) **ה"ג** וכדר"י דר"י אמר כל ביאות שנאמרו כו' חלה פ"ב ה"א. ערלה פ"א ה"ב ע"ש:

(דף ל"א ע"א) **ה"ד** אמר ליה לא בדבר אחד דילמא בשני דברים. עיין שבת פ"ז הלכה א' ובש"מ:

(דף ל"ז ע"א) **פ"ח ה"ד** דתני בית שאין בו ארבע אמות. ירושלמי מעשרות פ"ג ה"ג:

(שם ע"ב) **ה"ה** מה אנן קיימין אם בשהרכיב אינן מאכל ע"ג אינן מאכל מין בשאינו מינו ואם בשהרכיב אינן מאכל ע"ג אינן סרק פירות עבירה הן (כנ"ע) ואם בשהרכיב אינן מאכל ע"ג אינן מאכל מין במינו (כנ"ל א"ב למה מרכיב ע"כ אחד ילדה ואחד זקינה) נוטע כבתחילה הוא (וצריך לחזור מחמה הילדה) אלא כן אנן קיימין בשהרכיב תאנה כו' (ושתיהן זקנות ומרכיב לפי שתאני חיווריהא טעמן משובח יותר ועיין בבבלי ע"ג י"ד ע"א ובתוס' שם ובש"מ). [נועם ירושלמי]:

(דף מ' ע"א) **פ"ט ה"א** אין מציאה בכל מקום אלא בעדים. [לעיל] פ"א ה"א:

(דף מ"א ע"א) **ה"ב** מן אילן דהבין הבין מ"ק פ"ג ה"ה. ע"ג פ"ב ה"ג:

(דף מ"ב ע"ב) **ה"ה** אפילו בקרבנות בני נח אינם כו'. כל כלשון הובא מפסחים פ"ט ה"ד ע"ש:

(דף מ"ד ע"א) **ה"י** תני כל החוצות וכל הענין. עיין בתמורה ט"ו ע"ב:

שם ובשעת מיתתו אמר עיין בבלי סנהדרין י"ד ע"א ושם י"א ע"א ולקמן בהי"ג:

(דף מ"ד ע"ב) **הי"א** כתניתא מפהתחילו להיות נותנין מעשר לכהונה כנ"ל. עמ"ש בסוף מע"ש וביבמות:

(דף מ"ה ע"א) **סוף הי"א** דמי התקין דמי לא חקין כנ"ל. ועמ"ש בשבת סוף פרק שני:

(דף מ"ז ע"א) **הט"ז** ר' יעקב בר אידי בשם ריב"ל כו'. ע"ג פ"ג ה"א ושם הגירסא חד מן אילין דבי בר פזי הוו אילין דנשייהא בעי מחותנתיה והוא לא מקבל עלוי אמר דלא יהוון מתגם בי. ועיין בסוף הוריות בירושלמי. —

שם והיו שמחין שהסכימה דעתן לדעת המקום. בע"ג שם הני' על דעת רוח הקודש:

הגהות והערות מהג"מ יחיאל מיכל גאלדשלאק ז"ל אבד"ק שעפס.

סוטה (פ"א ה"א) ר"י אמר בש"ר ליעזר חובה ר' יהושע אמר רשות וכו' נ"ב יתכן לפרש דהא דמייתי המחלוקת דר"א ור"י אם חובה או רשות שתלוי זב"ז דאי חובה אתיא קרא דועבר עליו וגו' להכי. ולא ניליף מיני' לעכב שהי' הקינוי מתוך איסור ורוח טהרה, דאתיא לגופי' לחייבו. וא"ש פסק הרמב"ם דפסק חובה להכי פסק דבקינא לה מתוך ד"א מהללו קינויו קינוי דאינו מעכב, ואינו מתנגד להירושלמי אדרבא מסייע מהא דסמיך לי' בהירושלמי ונראה כן מד' הרמב"ם ז"ל בלשונו דמקדים (בפ"ד הלכה י"א) להשמיענו דמצוה לקנאות שנ' ועבר עליו וגו' ומיד סומך לזה האי דינא דילי' יקנא מתוך וכו' ואם עבר וקינא וכו יעוי"ש היטב:

שם (פ"ג ה"ג) תני מגילתה נגמת וכו' למה בשביל לשחקה, נ"ל קטן הי' שם וכו' נ"ב „למה בשביל לשחקה" בתמי' ומשני „נ"ל קטן הי' שם", „סמים נשפכים", הוא ציון בפני עצמו.

שם (פ"ז ה"ד) והיתה סיפוקה בידו להחזיק וכו' ה"ז בכלל ארור. נ"ב עיין רמב"ן על התורה בפסוק זה שפירש על ב"ד והנשיא שיעמדו להחזיק התורה בכחם